

0067341XXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V^or GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXV.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO,

E SOCIETATE JESU.

EDITIO NOVISSIMA CURANTE JOANNE CARNANDET

APRILIS TOMUS SECUNDUS

QUO MEDII XI DIES CONTINENTUR

PRÆPONITUR ILLIS PROPYLÆUM ANTIQUARIUM, CIRCA VERI FALSIQUE DISCRIMEN IN VETUSTIS MONUMENTIS, PRÆSERTIM
DIPLOMATIS, OBSERVANDUM. SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA AD EOSDEM DIES PERTINENTIA.

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM.

1866

JOHN COLEMAN
LIBRARY

BX
4655
r 2
- 11

REVERENDISSIMO ET CELSISSIMO PRINCIPI

FERDINANDO

EPISCOPO PADERBORNENSI, COADJUTORI MONASTERIENSI,

S. R. I. PRINCIPI,

COMITI PYRMONTANO, LIBERO BARONI

DE FURSTENBERG

Cum huic de Sanctorum Actis, ad Aprilem pertinentibus, tomo secundo placuisset praestruere Propylæum antiquarium, quale conspicias PRINCEPS CELSISSIME; simul ea animis sententia stetit, nullius nomini ipsum justius posse inscribi quam Tuo: quod quo studio sacras profanasque antiquitates complectaris, probant PADERBORNENSIA MONUMENTA, Tuis insignita titulis, expressa impendiis, ornata versibus, commentariis illustrata. In his nobis finiebatur praesentis Mensis Tomus primus, cum memoria B. PATERNI Paderbornensis Beclusi concludens decem primores dies: ab iisdem ordimur hunc alterum, ei inter alia praefigentes specimen Diplomatis, a Carolo Magno PATRESBRONNAE FISCO REGIO subscripti; et ordinamus chronotaxin annorum Regni et Imperii ejus, quam vel ex epistola privatim cognitam dignatus es cum approbatione suscipere, ut solidum lapidem in PADERBORNENSIS HISTORIAE fundamentis ponendum. Plura utinam conferre liceat ad molitionem desideratissimae lucubrationis, unde aliis Saxoniae Episcopatibus, ab eodem Carolo suam originem repetentibus, praebetur exemplum explicandorum chronicorum propriorum; ceteris vero per Germaniam Ecclesiis excitanda aemulatio faciat sua quamque monumenta aestimare carius, et publicae utilitati eadem promptius commodare. Etenim ea demum verissima certissimaque historia est, quae coevorum auctorum scriptis, et publicarum actionum nititur instrumentis. Verum, quam prosunt haec, cum sincera habentur ac genuina; tam turbant adulterata atque supposititia. Iniri ergo ratio debet discernendi certa ab incertis, falsa a veris. Huic inveniendae conamur viam sternere: et digitum intendendo in pauca, quorum malam fidem detegimus comparatione instituta cum melioribus; alia plura cavenda monemus, easdem aut similes sequioris fidei notas praeferebant. An scopum attigerimus, Tui esto iudicii, PRINCEPS CELSISSIME; cui sicut in Paderbornensem diocesim ingresso nihil fuit antiquius, post impendendam publicae saluti et quieti curam, quam omnia Ecclesiae istius tabularia, Collegiorum-

Aprilis T. II.

1 que

que et Cœnobiorum archiva pervestigare ; ita veri falsique discernendi multo usu accessit facultas promptissima.

Nunc vero quod ipsa Sanctorum Acta spectat, quorum occasione talia tractantur a nobis ; Tuum ante ea nomen legi pridem postulavit multa ac magna in nos opusque hoc nostrum collata beneficia ; ex eo scilicet tempore , quo emissus in lucem Februarius per manus Tuas transiit , ut coram FURSTENBERGH amantissimo Pontifice ALEXANDRO VII gratiosior appareret. Quem enim ab ipso , adhuc Apostolico ad Rheni Principes Nuntio Colonæ , ac deinde R. S. E. Cardinali Romæ , hauseras erga res vitasque Sanctorum affectum , probe intelligens quantum eæ adjumentum conferant ad civilem ecclesiasticamque historiam ; is novis minimeque vulgaribus ejusdem Pontificis de operis utilitate judiciis auctus , non prius acquievit , quam apud nos , hortando ; apud Sanctissimum Dominum , nostri memoriam renovando ; efficeres , ut hic Bollandum Romam invitandum censeret , nos pro eo ætatem excusante eundem decerneremus ; unde qualis ad operis cepti instructionem relatus sit fructus , luculenter extat declaratum in Tractatu ad Martium præliminari , de vita , operibus , et virtutibus Bollandi. Hic autem fructus , quantumcumque magnus , Tibi imprimis debet acceptus referri. Per Te , qui consilii auctor fueras , et adjutor operis esse volebas , accessus nobis obligit ad Pedes Sanctissimi Patris , Per Te facultas plenissima impetrata inspiciendi describendique Vaticanæ Bibliothecæ pretiosissimos Codices , quotquot ex usu fore censeremus. Postquam vero amicus noster communis , Illustrissimus Lucas Holstenius , intra Tuas nostrasque manus religiosissimum spiritum suo tradidit Creatori , factum per Te est , ut , æque ac si vixisset ille , omnes Romanæ Urbis bibliothecæ nobis paterent ; cum de Sanctissimi propensa erga opus nostrum voluntate commonefaceres eos , penes quos sciebas ipsarum esse custodiam. Denique nihil magnæ alienjus rei a nobis in Urbe actum est , ad quod non usi fuimus promptissimo fidissimoque consilio et auxilio Tuo. Cum vero discessurus inde , ab JULIO CARD. ROSPIGLIOSIO postea CLEMENTE PAPA IX consecratus esses Paderbornensis Episcopus , quidquid in eo gradu pro nobis posses , obtulisti prolixè benevoleque. Quippe per ejusmodi provectionem Tuam ingressus in propinquiorem spem perficiendæ Paderbornensis Historiæ , quam dudum animo designatam habebas , voluisti ut quam fidentissime recurreremus ad Te , quoties de aliquo Saxonicarum partium et Tuæ imprimis diœceseos Sancto quæstio incideret ; neque dubitarem , quin libenti animo facturum esses nobiscum communia , quæcumque de argumento tali collecta haberes in adversariis , vel deinceps sperares colligenda.

Tot igitur tantisque obstricti nominibus , non tam exolvimus debiti maximi partem exiguam hunc Tomum offerendo ; quam novo nos obligamus nexu , dum petere audemus , ut patiaris splendorem FURSTENBERGICI Nominis lucere in fronte libri ; utque ei ornando commodare digneris tot illa decora , ob quæ Musarum Delicium , Saxonicæ historiæ Promptuarium, cultioris omnis litteraturæ Exemplar audis , ad Germaniæ totius insignem laudem , ipsiusque, quod rarum , admirationem Italiæ. Sunt illa quidem debitorum Tibi elogi-
orum minima infimæque , PRINCEPS CELSIS-
SIME ; nescio tamen quo modo suavius aretiusque devinciant animos similia studia profiten-
tium, atque ad Patrocinium Tuum ambiendum alliciant potentius ;
quam eminentiora illa ac vere maxima encomia Nobilitatis , Pru-
dentia, Justitiæ, Religionis, quarum virtutum præsidio fultus , Epi-
scopalis gubernationis onus, Angelicis etiam humeris formidandum,
ita SUAVITER et FORTITER sustines, ut omnes officii tanti numeros
expleas, Tuis Paderbornensibus carus, pene ad invidiam vicinorum:
quæ ut ne esset, sed communione tam grandis boni etiam hi læta-
rentur, providit fortissimus idem ac religiosissimus et prudentissimus
HEROS BERNARDUS Monasteriensis Episcopus et Princeps , Te viventi
sibi Coadjutorem, morienti Successorem legendo. At ista, longissi-
mam factura orationem , si vel delibare liberet singula , commemo-
rare omittimus : et sola intuentes illa, quæ CELSITUDINEM TUAM ad nos
nostraque curanda inclinant propius, oramus et obtestamur, ut opus
de Sanctorum Actis, privata pridem obligatione nostra , nunc etiam
publica professione Tuum , juvare pergas ac promovere ; simulque
suscipere humilitatis nostræ sæpius iterata atque iteranda vota, qui-
bus oramus Deum, ut bonis litteris , ut Saxonice Dioccesibus , ut
Ecclesiæ Catholicæ diu incolumem et felicem te servet. Antuerpiæ
MDCLXXV, XIII Kalendas Aprilis.

CELSITUDINIS TUÆ

Obligatissimi famuli

GODEFRIDUS **HENSCHENIUS,**

DANIEL **PAPEBROCHIUS.**

Societatis IESU.

APPROBATIO CENSORIS

Infrascriptus fidem facio, me legisse ACTA SANCTORUM APRILIS, a Reverendis Patribus Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio, SOCIETATIS JESU Presbyteris, magno labore nec minori doctrina, collecta, digesta, et illustrata. Opus, olim per Summos Pontifices desideratum, atque Apostolicis Notariis deimandatum; tractu temporis, per hæreticorum nequitiam et simpliciorum inescitiam, varie obscuratum; nostro hoc ævo, per dictæ Societatis Scriptores, cæptum nova methodo elucubrari; et in antehæc vulgaris Januarii, Februarii, Martii mensibus, per ALEXANDRUM VII et CLEMENTEM IX, utrumque recordationis felicis Romanum Pontificem, insigniter laudatum; atque per Eminentissimos Cardinales, Illustrissimos ac Reverendissimos Archiepiscopos et Episcopos, Religiosorumque Ordinum Generales, et doctissimos viros quamplurimos, magnificis judiciis approbatum, communique Christiani Orbis plausu exceptum; in quo prudens ERUDITIO, ANTIQUA REDUCIT; et simplex VERITAS, OBSCURA REVELAT. Igitur et hunc Aprilem, tribus tomis comprehensum, præmemoratis mensibus nihilo inferiorem; quin etiam, pro modo crescentis usu scientiæ, ipsis præstantiorem; luce publica dignissimum censeo; ut qui nihil contineat, quod Orthodoxæ Fidei adversetur, multa autem scitu utilia detegat ac manifestet. In quorum fidem hisce subscripsi. Antuerpiæ xvi Februarii, anno Domini MDCLXXV.

AUBERTUS VANDEN EEDEN I. V. L.

*Protonotarius Apostolicus, Canonicus et Archidiaconus,
Illustrissimi ac Reverendissimi D. Episcopi Antuerpiensis Vicarius Generalis;
Librorum Censor.*

FACULTAS

R. P. PROVINCIALIS FLANDRO-BELGICÆ SOCIETATIS JESU,
ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Acta Sanctorum mensis Aprilis, collecta digesta et illustrata labore et studio Godefridi Henschenii et Danielis Papebrochii, e Societate Jesu, tres dietæ Societatis Theologi legerint, opusque laboriosum, eruditum, ac luce publica dignum judicarent ; Ego infrascriptus Societatis præfatæ per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta a Reverendissimo Patre Nostro Joanne Paulo Oliva Præposito Generali, concedo Michaeli Cnobbaert, Typographo Antuerpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.

Cumque sacræ Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri a Societate Jesu conscripti, in provinciis Romano Imperio subjectis, excudantur aut venales proponantur absque ejusdem Societatis consensu; hisce declaro eundem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hæc, officii mei sigillo munitis, manu mea subscripsi. Actum Antuerpiæ, die vi mensis Decembris, MDCLXXIV.

LAURENTIUS VAN SCHOONE.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

CAROLUS, Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiae, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis Acta Sanctorum mensis Aprilis, auctoribus Godefrido Henschenio, et Daniele Papebrochio Societatis Jesu Sacerdotibus edita, præter voluntatem Michaelis Knobbari proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaliave habeat : qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna multabitur, uti latius patet in litteris datis Bruxellæ xxiii Junii MDCLXXIII.

Signat

Loyens.

AD TOMUM II APRILIS

PROPYLÆUM ANTIQUARIUM

CIRCA VERI AC FALSI DISCRIMEN IN VETUSTIS MEMBRANIS.

PRÆFATIO.

Alexandra
Papa VII
hortante et
approbante

Alexandri VII Pontificis Maximi extremè dignati alloquio, priusquam Roma discederemus in Belgium anno MDCLXI, ad opus de Sanctorum Actis majori indies cum cura profectumque expoliendum, non tantum alacriores ex illius approbatione revertimus, sed etiam instructiores ex admonitione. Notaverat vir ille sapientissimus, lecta de tribus Dagobertis Francorum Regibus Diatriba, tam novis ac curiosis quæ istic tractantur quæstionibus definiendis præsidium magnum ex veterum ecclesiarum monasteriorumque archivis peti. Audiverat idem a Vaticanæ Bibliothecæ Custode Allatio, non tantum probatas Sanctorum Vitas, sed etiam fabulosas aliquas transcribendas per nos designari. Hoc cur faceremus, voluit causam intelligere; istud mirifice commendavit; Si tamen, inquebat, supposititia a genuinis, interpolata a sinceris maturo secernantur judicio; in vetustis enim diplomatibus chartisque recipiendis ad historicam probationem, non minori versandum est cautela, quam in numis; quorum multi sub larva antiquitatis inducunt in fraudem, vix a paucis oculatioribus agnoscendam. Ei igitur, qui falli nolit, curandum censebat, non tantum ut cognitæ habeat formularum notarialium rationes, pro seculorum atque locorum varietate diversas, sed ipsos quoque litterarum ductus dignoscat curiose, si quando offerentur chartæ, quæ autographæ esse dicantur. Idque confirmaturus Sanctissimus, sublatis de genibus jussit ad interius conclave sequi; ubi habebat conventionem quamdam autographam, a Carolo Magno in Hetruria confirmatam; dignatusque est ipse eam prælegere nobis atque indicare singula, quæ diligentius merebantur considerari. Quod autem ad fabulosa quædam Sanctorum Acta attinet; de iis a nobis edoctus vicissim, ipsorum exemplar ideo peti, quod aliter nequeat certo dilucideque convinci falsitas, quam relegendo ipsamet frau-

chartarum
veterum
studium et
fabulosarum
examen,

dis numquam integre se occultantis vestigia; probavit consilium, agnovitque etiam id habere locum in diplomatibus; neque minus ad veri falsique discretionem acquirendum valere chartarum suppositarum exempla, quam autographa verarum.

2 Exinde, quod antea faciebamur studiose, capimus multo adhuc diligentius facere auctore tanto; et utrorumque sapius inter se collatorum frequenti usu paulatim facti peritiores, multa deprehendimus manifesto falsa, in quibus dubii antea paventesque hærebamus: nonnumquam etiam nos ipsos correximus, retractando fidem quam talibus antea dederamus. Hujus studii ad illustranda Sanctorum Acta tantum valentis, fructus aliquos exhibebit præsens Propylæum, ad hoc comparatum, partim ut sopiantur querelæ amicorum, arguentium nos de importuna morositate circa antiquitates suas, de quibus nolent dubitari: partim ut constitutis semel generatibus quibusdam discriminis inveniendi principiis, expeditius progrediamur in nostris ante ipsa Acta commentariis aut observationibus postea subjiciendis; partim etiam ut, cum lector invenerit in hoc aut subsequentibus mensibus quædam aliter atque in præcedentibus tractari a nobis, mutati judicii causas intelligens, tanto sequi possit securius, quanto promptius a nobis videt retractari ac corrigi, si quid alibi minus explore videtur recepisse. Constat autem Propylæum hoc partibus tribus: quarum prima erit de Diplomatis, præsertim iis quæ ante nongentos aut mille annos a primis Francorum Regibus signata dicuntur, in quibus erratur eo periculosius, quod hæc sæpe unica ratio sit constituendæ chronologiæ. Secunda examinabit monasteriorum quorundam Carmeliticorum per Europam antiquitates, nuper prætendi coptas. Tertia quosdam Brixienses tabulas, multa Martyrum nomina continentes, in hoc opere neutiquam habitura locum.

majorem
in utroque
scientiam
paulatim
asseculi,

Propylæum
tripartitum
exhibemus.

PARS PRIMA

De veterum foundationum, donationum, privilegiorum instrumentis discernendis.

A suppositi-
tiarum
chartarum
convictione

Ecclasticorum Annulium integerrimus atque eruditissimus scriptor Cæsar Cardinalis Baronius, ad annum CCCXXIV frandes atque imposturas relecturus Edicti ejus, quod sub Constantini Magni nomine profertur ab aliquibus, tamquam continens donationes a piissimo illo Imperatore factas Romanæ Ecclesiæ; non credidit se, id faciendo, juri-
bus ejus detrudere quidpiam, quibus tuendis satis esset antiquæ ac justæ possessionis titulus. Antiquæ, quod Francorum Christianissimi Principes suis ipsorum diplomatibus, ea, a Longobardis ablata, se Romanæ Ecclesiæ restituere professi sunt. Justæ, quia si Romana Ecclesia, ante illa a Francorum Regibus collata privilegia, jam potiebatur rerum dominio; unde illud nisi jure debitum sibi potuit vendicasse? cum certum sit nulla id factum armorum vi atque violenta grassatione: silentibus præsertim nec minimum quidquam reclamantibus, qui illis temporibus regnabant in Oriente, Imperatoribus, alioquin in Romanam Ecclesiam parum æquis. Hæc ille, occa-

sione Edicti, seu ficti seu depravati, ideoque indigni quo Silvestri Pontificis historia angeatur.

4 Similia hic quoque vultor posse ac debere præfari, de foundationibus, donationibus, privilegiis variis acturus; de quibus, cum scripta instrumenta vel ab initio nulla fuerint, vel abolita autographa sint, hodie dem monstrantur chartæ, vel prorsus fictitiæ vel a rescribentibus audacter interpolatæ. Scilicet antiquæ ac justæ possessioni nihil derogatum iri putamus per ejusmodi chartarum rejectionem, non alio fine institutam, quam ne temporum vetustissimorum historia, satis per se obscura, per ipsas inextricabiliter confundatur. Initium sumo ab Horreensis monasterii Treviris diplomate quodam, fabricato sub nomine Dagoberti Francorum Regis primi, quasi is ipsum consignasset, rogatu uxoris suæ Nanthildis, et intuitu filix communis Irminæ, anno regni sui II. Incarnationis vero Dominicæ DCXLVI. Quam Irminom quia Dagoberti, non primi, sed secundi filiam fuisse diximus; Henschenius in Diatriba lib. I cap. 10, itemque I Februarii in Analectis de S. Sigeberto § 1,

nullum immi-
net discrimen
possessioni
justæ et
antiquæ.

et

AUCTORE D. P. et ego eum secutus in Præliminaribus ad tom. 3 Martii; priusquam ipsius chartæ vitia examinentur, retroetondæ sunt paucis rationes sententiæ nostræ et cum alienis effugiis comparandæ.

CAPUT I.

S. Irminam (cujus patri adscribitur diploma Horreense) Dagoberto, non i. sed ii natam esse, longe verosimilius dicitur.

Trevirensē urbem ac territorium, seculo Christi vii exeunte et ineunte viii, illustraverunt duæ egregiæ nobilitatis femine, Dagoberti Francorum Regis filia, Irmina et Adela; maritis præmortuis ad Agni nuptias transgressæ; cui etiam sacrarum virginum contubernium collegerunt, Irmina in Horreo, Adela in Palatiolo, quæ deinde monasteriis ipsis hæscere nomina. Prior ut Sancta cultur xxiv Decembris, in quem diem serramus integre danda instrumenta illius duo, omni vitii suspicione carentia, quibus fundato a se Epternaensi S. Willibrordi monasterio possessiones quasdam suas donat, anno iv Domni Childeberti Regis, qui fuit annus Christi dccii. Eadem, per aliud sequentis anni scriptum, donatis prius possessionibus addidit Montis villam in pago Zulpiaco, obstricta insigni beneficio, quo Treviros adveniens sanctus Episcopus, monasterium Horreense a grassante pestilentia liberarat. Eadem denique, Childeberti Regis prænominati anno x, Christi dccviii, signavit donationem alterius possessionis, sitæ in Villa Stankeim super fluvio Sura. Hæc constat fecisse Irminam: quid autem soror ejus Adela? Apostolicum virum S. Bonifacium excepit hospitio, ejusque disciplinæ commisit S. Gregorium nepotem suum, uti ex horum actis constat. Id Masenius putat anno dccxx fieri potuisse; quod nolim, propter decennium forte adjiciendum, disputare.

6 His ita positis, nec a quoquam in controversiam revocandis, quaritur utrum verosimilius sit, Irminam et Adelam filias Dagoberti Primi, qui anno dccxii Rex Austrasiorum constitutus, obiit anno dccxxviii, totius Francici Imperii monarcha: an Secundi, qui anno dclxi regressus ex Hibernia, in Adriænanis provinciis regnum exorsus, post annos xiv reliquo potitus Austrasia, occisus est anno dclxxx, juxta Chronologiam, in exegesi præliminari ad tomum iii hujus mensis innovatam ac stabilitam ab Henschénia; qui hujus Dagoberti regnum prior in lucem extulit, eumque a primo ultimoque distinguere docuit. Si nobiscum sentias, et Dagoberti secundi filias fuisse dicas; Irmina annorum fuerit plus minus quadraginta, cum prænotatus donotiones signavit: Adela vero, licet ante annum dclxxx nota fuisse diceretur, non debuit multum excessisse ætatis annum quinquagesimum, quando suum nepotem a se dimisit.

7 Si velis ex Primo Dagoberto genitas, consequens est, ut Irmina minimum nonagenaria fuerit, anno dccviii utpote ante obitum Patris vivo nupta, eoque mortuo fundatrix facta monasterii, et quidem ex bonis non tantum paternis, sed etiam a sponso relictis, quorum proprietas ante consummatum vel plene saltem contractum matrimonium ad eam non pertinuisset. Adela vero, quam anno dccxxviii natam vult Masenius, et saltem ultra dccxx vias concedit, proxima fuisset centenaria.

8 Nentrum inquit impossibile est. Non ego id assero: sed hoc quæro, ultra ætas congruentius admittatur, si eligenda est alterutra; et quidem positis aliis rationibus utrimque paribus. Atqui nec pares quidem sunt: nam contra Secundum Dagobertum nihil obijci potest, quod non habeat facillimam solutionem, ut mox apparebit; et Horreense diploma, quo maxime nititur sententia adversa, undequaque ruinosum est ac prorsus fictitium: Testamentum vero Adelæ, factum anno xii Theodorici Regis, in favorem Palatioli, quod ipsum, inquit illa,

a Pippino Majore domus Treviris permutatione quæsitivimus, cum defenditur ut genuinum (quale forteor milia nullo modo videri, ob varias et hic prætereundas causas) in magnos angustias necesse est conficiat defensores suos. Pippinum enim, sub Dagoberti i imperio potentem, quem volunt illi, ostendimus xxi Februarii anno altero obitu dicti Regis e vivis excessisse. Cum autem jam constet Regem obiisse Christi anno, non dclxiv, sed dccxxviii; dicendus erit mortuus esse Pippinus anno dclxi, quando Adela in Moseni sententia solum egisset ætatis annum iv aut v. At si ipsa fuerit filia Dagoberti ii, potuit jam maturæ ætatis vidua, a Pippino Herstallio, ante annum dccxiv, quo hic obiit, acquisivisse Palatiolum, et fundato ibi a se monasterio novam aliquam donationem fecisse, xii anno ultimi Theodorici, qui fuit annus Christi dccxxxi. In Irmina, ut Primi Dagoberti filia dicatur, majores etiam difficultates occurrunt; hic enim illam non posset genuisse nisi ex fornicario vel etiam odulterino concubitu. Quod si matrem quoque Nanthildem defendas, in novas tricas incurras necesse est, a quibus te non poteris expedire, nisi gratis asserendo aliquo, satis incongrui dictu, et difficilia creditu absque ullius antiqui scriptoris auctoritate. Scio quod Dagobertus iste fuerit, Fredegario teste, luxuriæ supra modum deditus: nam, ut idem ait, tres habebat maxime ad instar Reginus et plurimas concubinas. Regina vero hæc fuerunt, Nanthildis, Wulfgunilis, et Berthildis. Nomina concubinarum, eo quod plures fuissent, increvit chronicæ inseri. Scio Nanthildem, non ex monasterio raptam, uti Fredegarium legit et intellexit Aimoinus; sed unam ex puellis de ministerio dici, in variis Fredegarii MSS. Sed ut hæc tibi faveant, oportet insuper gratis assumere quæ sequuntur.

9 Primo, quod illa Dagoberti incontinentia, non habuerit principium a fastidio legitimæ conjugis Gomadrudis, anno dclxxv ductæ, et dccxxviii propter sterilitatem repudiatæ; sed a prima adolescentia invaluerit, aut saltem annis aliquot ante conjugium cum Gomadrude, ut ante patris obitum potuerit viro desponsu Irmina. Secundo quod Gomadrudis Regina, magnæ mulier auctoritatis, ejus soror nupta erat Clothario ipsius Dagoberti patri, in suo puellari ministerio, in quod non olix adscisci consueverunt quam primum florentis puertatis virgines, consenserit habere, pro integræ vitæ ac famæ puella, mulierem jam ab annis aliquot regiis amoribus infomatam, ex eoque matrem, ac proinde æmulam, tanto certiozem, quanto ipsa minorem spem dabat prolis. Tertio quod eodem ita pridem deflorata, non ex libidine Regis impotenter amantis, sed cum consilio Francorum, in matrimonium accepta, et in Reginam sublimata fuerit, ubi tanta nobilium integerrimarumque juvenularum suppetebat copia. Quarto, quod Dagobertus, ab desiderio gignendi successorem repudiens Gomadrudem, quam solum quatuor omnis expertus fuerat, eidem superinducere voluerit alteram, ejus consuetudine longe diutius usus nihil nisi feminam ex ea uitam viderat.

10 Vide autem quom gratis assumantur hæc omnia: cum primo nemo unus vel minimam turpitudinis alicujus notam inuisset Dagoberto ante prædictum repudium; sed omnes optimum ejus educationem, sub sanctissimis Episcopis Arnulpha ac Chnuberto, incomparabilem justitiæ severæ ténorem, aliasque ipsius laudes commendat, a quibus laudibus non debet absque probatione sccludi continentia virtus, in Rege adolescente, et qui ætatis anno circiter xxv justis nuptiis illigatus, credi possit non prius luxuriæ fræna laxasse, quam prolem ex conjuge primum ducta desperans, persuaderi sibi sivit justam eam esse divortii causam; ex quo tempore totus cæpit deficere ab eo qui prius fuerat. Demde non est tam levis, ut volunt aliqui, auctoritas Aimoini, Nanthildem puellam de monasterio raptam afferentis; quare

vel Irmina
ex Nanthilde
nasci nisi
turpiter,

et ipsa Nan-
thildis regio
conjugio
inepta fuisset:

quæ igitur
parcitur famæ
utrimque
catenus
integræ?

S. Irmina post
a n. 708

et Adela post
an. 720 notæ

si non fuissent
Dagoberti ii
filia,

dicendæ essent
Irmina ad 80,
Adela ad 100
annos vias:

nec tamen
potuisset
Adela a S.
Pippino
emisso Pala-
tiolum,

quale enim exemplar Fredegarii secutus est ipse, auctor antiquior quam fortassis sint omnia exemplaria in quibus de ministerio legitur; ejusmodi exemplaria plura inveniuntur alia, unde etiam facta impressio est. Neque propterea consequens fuerit monacham fuisse Nanthildem, aut Vestalem (qua voce utitur ineptus ille, qui Aimoini contextui interjecit titulos Capitum multo recentiores) sed pro more illius ævi, etiam nunc vigentis, causa castioris educationis in monasterio collocatam a parentibus aut tutoribus; ideo vero raptam, quod cum bona eorumdem atque Abbatissæ gratia non speraretur educenda ad nuptios, quas licet pro legitimis haberi Rex volebat, credibile tamen non est a Sanctissimis Galliarum Præsulibus permissas fuisse.

Tanti nobis
non est ficti-
tium diploma,

cujus vitiosam
subscriptionem
esse, ipse
ejus defensor
agnoscit.

11 Hæc omnia vel non consideravit vel dissimulavit amicus noster Jacobus Masenius; in nupera Trevirensium Annalium recognitione, totis decertans viribus pro asserenda Horreensis diplomatis veritate: quod, seculi exploratores gnari, statim ut solos conspexere absque signis litterarum ductus, Gothico more formatos uncialibusque in principio et fine characteribus insignitum, repente Dagobertinum esse pronuntiaverunt. Ego vero libens cedam omnia, nisi pluribus evicero rationibus, diploma istud non tantum non esse autographum ullius omnino Dagoberti, sed nec ex autographo quidem, si unquam ullum extitit, transcriptum fideliter; ast pluribus post omnes Dagobertos seculis fuisse imperitissimæ consarcinatum. Sed priusquam ad ista transco, querere libet ex Masenio, quomodo pro Dagobertino prudenter haberi, et istius ævi censei characteres potuerint, quibus exaratum est Horreense diploma si nulla est characteris diversitas inter ipsius diplomatis tenorem, quem propugnare nititur et subscriptionem, qua notatur annus Dominicæ Incarnationis DCXLVI; regni II, Indictio IV, de quibus fatetur quod abstracta corrupte fuerint, cum nec ipsi sibi anni constent? Quis enim sic corrupte adjecit? Idemne qui reliquum diploma scripsit? At concipi nequit quomodo Notario regio possit in mentem calumuniae venisse, ut currentis anni characteres ipsiusque Regis annos corrupte notaret. Ejusmodi errores contingere solent, cum ab imperitis librariis aliquid post multos annos transcribitur, sive per scribendi præcipitantiam, sive per antiquorum characterum ignorantiam: non vero quando scribitur annus aliquis præsens. Adjecitne longo post tempore alius? Tum vero notabilis foret manus et atramenti diversitas qualis nulla percipitur in dicta charta; et necesse foret prius abrasam obolitamque fuisse subscriptionem antiquam et veram (neque enim credo dicet absque ulla omnino temporis nota primitus expeditum fuisse diploma) tunc autem rasuræ aut ulculationis multo magis deberent vestigia deprehendi: et tum quoque difficulter caperetur, cur pro anno regni primitus notato, qui vel in Masenii sententia debuit postremorum fuisse aliquis, notatus sit annus Regni II. Oportet igitur ut fateatur, vel non haberi scripturam originariam, vel ipsam quoque subscriptionem originariam esse, et paris utramque fidei, id est certissimæ: quod tamen de subscriptione nec aude ipse dicere, nec ulla ratione dici potest; non dico secundum Eram annorum in Austrasia usurpatam, in qua tamen erant Treviri; sed nequidem secundum initium regni ejus in Neustria, quod annuino sedecim annorum fuisse contendit Masenius, et tamen in anno DCXLV fuit.

credit tamen
accipiendum
Dagobertum I,

quasi improlis
fuerit
secundus,

12 Ceterum non miramur, quod ad tot difficultates, undique se offerentes, affirmavit animum Masenius; utpote non tantum persuasus, potuisse ex Dagoberto I natas quomodocumque fuisse Irminam et Adelam; sed Dagoberto II easdem nullatenus tribui posse, nisi susdeque vertantur omnia, quæ nulli dubitationi putat obijci debere. Nempe compertissimum esse credit, Horrei ac Palatioli monasteria fundata esse sub S. Modoaldo Episcopo Trevirensi, Primi Dagoberti synchro, et prius vita sancto quam Secundus Dagobertus revertere-

Aprilis T. II.

retur ab exilio, aut ullam maternæ paternæ hereditatis reciperet portionem: deinde censet hunc Dagobertum fuisse improlem. Ad Modoaldum quod attinet, mox ostendam, non nisi per meras hallucinationes aliquam ei partem tribui in Horreensi ac Palatiolensi fundatione.

13 Quod autem Dagobertus II improlis fuerit, tam longe abest, ut inter copiosos illius liberos etiam aliquos Reges numerandos putemus; quorum primus Sigebertus, regni poterni consors, cum patre vel paulo ante eum obierit, Clotharius anno DCCXXVIII Monarchiæ Franciæ non tam datus, quam ostensus fuerit; Theodoricus vero IV (qui ab anno DCCXX usque ad DCCXXXVII regii nominis umbram sustinuit, transmisitque ad filium Childericum, Merovingiorum Regum ultimus) si fuit allicujus Dagoberti filius (ut passim creditur) tanto firmitus teneri potest fuisse Secundi, quanto certius est Tertium juveniculum ac pene impuberem, adeoque improlem obisse, anno DCCXV; Theodoricum vero constat tam præcæ fuisse ætatis, cum anno DCCXXVIII assumptus, ut Dagoberti III pater esse potuerit per ætatem; certe ut jam tunc filium videatur habuisse Childericum, suum postea successorem, nec non paulo post ex eo nepotem Theodoricum, eum qui anno DCCII, cum Childericus abdicare regnum cogeretur, in Fontanellæ monasterium retrusus et attensus est.

cui verosimi-
lius proles
multiplex
fuit;

14 Ast si hæc itasint; et Secundus iste Dagobertus, qui in morte sui patris S. Sigeberti anno DCLVIII potuit plus quam XII annorum fuisse, adeoque justam matrimonio ætatem attigisse, quando anno postea quarto caput regnare in Alsatia; et mox ibi genuisse Irminam, quæ anno DCLXXV restitutum in Austrasiæ regnum parentem secuto Treviros, atque Hermannus desponsa et Horreensis monasterii fundatrix facta, fere vicennis esse potuit cum moreretur genitor suus: si, inquam, Dagobertus hic adeo sæcundus liberis fuit, ut, præter alios forte ignotos, filius quinque genuerit, ut alibi dictum est iterumque diceatur; quid judicandum erit de Argentinensi diplomate apud Jacobum Coccium, quod ostentatur scriptum IV Nonas Aprilis, Luna VII anno ab Incarnatione Domini DCLXII, Indictione V, Regnante Tageberto Rege anno regni ejus XXXII? Illud diploma sic inchoatur, In nomine sanctæ et individuae Trinitatis, Tagebertus divina favente clementia Rex nobilissimus. Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, natis et nascendis, qualiter ego Tagebertus, exhereditatus propriis filiis, S. Mariam mihi in hereditariam heredem acquisivi, dans in honorem matris Dei, ad Argentinensis Ecclesiæ monasterium, tres curtes meas optimas et electas. Nimirum hæc favebant Masenio, ut vel ex licentia illa prorsusque monstruosa subscriptione malam istius chartæ fidem cognosceret: sed omnia saltem credidit, si anni regni idem qui vitæ nominarentur, exemplo novo nec in ullis genuinis diplomatis inveniundo. Non vidit autem Dagobertum istum, cujus pater solum natus erat circa annum DCCXXIX, ut summum fuisse annorum XVI adolescentem, eo anno quem XXXII in regno numerosse fingitur. Dico ergo, diploma istud, non solum ex subscriptione, sed ex toto suo contextu fictitium apparere: neque in eo ad sanum aliquem sensum adducendo laboraturum fuisse Henschenium, cum ante annos circiter viginti Diatribam componeret, si quom facile tunc notabat chronologiæ vitia, tum etiam cognitos habuisset styli diplomatici characteres; prorsus enim, ut nunc fuit, et ipsum et plura apud Coccium diplomata fictitia esse judicasset.

fictitium
namque est
quod obijci-
tur
Argentinense
diploma.

15 Tandem miratur Masenius, quomodo præsumamus pro Dagoberto I, Treviris nominatissimo, substitueri nomen Dagoberti II, in Alsatia fere viventis ejus nullum apud Treviros aulæ vestigium, nulla beneficiorum memoria. Miror et ego admirationem iustiusmodi, post tot alias, certissimas quidem, sed tamen cautius occultissimas veritates, in diatriba de tribus Da-

Si Trevirenses
eam, qui ante
1000, annos
in oblationem
scriptorum
venit,

AUCTORE D. P. gobertis magno eruditorum omnium plousu ipsiusque Masenii assensu firmatas. Quæ enim obsecro æquitas est, erigere ut videantur monstranturque nunc Treviris claræ atque distinctæ memoriæ Dagoberti Secundi, ut Secundus fuit; cum a mille annis in toto Francorum Imperio, inter tot scriptores Chronicarum, nemo unus fuerit, qui Dagobertum istum sciret a Primo distinguere, quomvis ille post annos quatuordecim in Alsatia actos, quinque integros egerit cis Rhenum toti imperitans Austrasiæ? Confusis igitur utriusque memoriis, neque inter Primum et Ultimum Dagobertum; medium aliquem cognoscentibus historicis tot seculorum; quid miramur omnes memorias Dagobertianas, quæ ad Ultimum referri non poterant, ad Primum relatas esse a Trevirensibus? Nuncvero cum detectus est ille, cui plures earum, ac specialiter filię Irmina atque Adela, possint adscribi, ita ut evitentur tam multa, si non ἀδύνατα, saltem ἀδύνατα καὶ ἀνάρρητα, quæ Primum Dagobertum comitantur, cur non illum ambabus, ut dicitur ulnis, tamquam alterum benefactorem suum, amplectantur Trevirenses?

16 Si Treviris, prima post Metas Austrasiæ civitate regium aliquod palatium fuit, uti crelo fuisse; nihil dubito quin uterque Rex eo fuerit æque usus, cum uterque pari fere annorum numero in Austrasia habitavit; Primus quidem sex primis regni sui annis, Secundus quinque ultimis. Nam, sicut Secundum scimus fere in Alsatia vixisse, quamdiu a reliquo Austrasiæ regno excludebatur; ita etiam scimus ex Fredegario, quod Primus, Neustriæ regnum adeptus, Austrasiam deseruit, et Parisios sedem patris sui diligens, assidue habitare disposuit. Quo autem minus dubites, quin Secundus, dimissa Germania, statim ac potuit, elegerit Galliam et patris sui Sedem similiter habitare; occurrit Vita S. Wilfridi Episcopi Eboracensis, ex qua emanavit prima Secundi Dagoberti notitia, narrans num. 33 quomodo sanctus iste Episcopus, Romam proficiscens ex Frisia, ubi honestum exilium fructuose egerat, et Galliam perveniens, nota sibi Regis Dagoberti mœnia subiit; quem ipse Rex visum mox recognovit, granteque professus eorum hominibus suis est, quod per ipsam servatus esset aditusque ad reditum. Urbem quidem Metas ibi designari, potius quam Treviros, persuadet ipsius S. Sigisberti Vita, ubi expresse dicitur num. 17 quod sepeliri elegit in urbe Metis, quæ regni sui sedes fuerat: sed quis credet huic Sedi sic affixam fuisse aut ipsum aut filium, ut Treviros, solis XII leucis distantes atque ad eundem Mosellam sitos, non sæpe descenderint? eodem plane modo, quo prior Dagobertus Treviris aliquando fuit licet alias verosimilitas sit, eum Metis præcipue habitasse, et ideo eodem dixisse filium suum triennem, cum eum suo loco constituit Austrasiæ Regem.

17 Quod igitur spectat ad præsentiam, Trevirensibus subinde exhibitam, pares censerì debent uterque Dagobertus, avus ac nepos: quod ad beneficium istuc posita obtinet, etiam pares, ac forte etiam superior nepos, cui Horreensem fundationem tribuimus; cum de avo aliud nihil sciamus, quam quod Moguntia existens regni sui anno XII, cum jam priam Parisiis sedem statuisset, fundos aliquos donaverit vetustissimo S. Maximini monasterio. Scio magnifice jactari a Trevirensibus privilegium quoddam, sub illius nomine, absque nota anni, dici, aut loci; quo idem Rex confirmasset ecclesiæ S. Petri cuncta prædia monasteriaque, eidem S. Petro jam olim subjecta donataque, et ante omnia Cellam S. Hilarii, quæ nunc appellatur S. Maximini, quæ est in prædio S. Petri constructa. Sed hujus privilegii instrumentum, quod autographum esse nec ipsi credo Trevirenses probaturos se sperant, eadem fere suæ suppositionis exhibet argumenta quæ privilegium Horreense cujus peccata Capitibus sequentibus pergo denudare; et quædam alia etiam absurdiora continet, quæ Nicolaus

Zyllesius propalavit in defensione Abbatia Imperialis S. Maximini, quam merito negat unquam fuisse appellatam cellam S. Hilarii: et a pag. 57 usque ad 71 hunc lapidem pulsans, tot validissimis arietibus ipsum evertit contreritque, ut ejus imposterum erigendi spem omnem adversariis ademisse videatur. Loquor de instrumento scripto; nam de jure jurisque possessione, sicut ad me non attinet querere, ita nec volo censuisse videri, et nuper bene sopitas controversias resuscitasse.

18 Interim ex Scripto, cujus authenticam nemo post istam Zyllesii evictionem præsumpsit defendere, objicitur nobis a Masenio, indicata superius, de S. Modoaldo difficultas, tamquam præcipua ratio, ob quam sic pugnat pro Irmina, Dagoberto Primo asserenda: dum scilicet, inter alia loca multa S. Petro subjecta, nominatur Monasterium S. Mariæ, quod præfatus Pontifex Modoaldus in territorio S. Petri nupera fundamento construxit, et vocatur Horrea. Ex hoc enim fundamento Ordulphus, Balduini Archiepiscopi Trevirensis ante annos trecentos Secretarius, ita de S. Modoaldo scripsit; In palatio Dagoberti Regis, quod vocatur Horreum, (quasi publicum Horreum nequiverit sacris virginibus recipiendis aptum esse, nisi idem regium Palatium fuerit) ecclesiam in honorem B. Mariæ Virginis construxit, ubi et congregationem Virginum instituit, quibus præfecit Matres, primo dilectam Deo Virginem Irminam, ipsius Dagoberti Regis filiam; deinde Modestam, vita et nomine, quamdam sacratissimam virginem, alumnam cœnobii S. Romarici, quæ fuit filia sororis B. Modoaldi, contemporanea B. Gertrudis. Simili postea modo de Adela ejusque monasteria loquitur idem auctor. Ast Adela in testamento suo sic creditur scripsisse: Cui pervulgatum notumque omnibus sit, quemadmodum nos monasterium in villa quæ dicitur Palatiolum..... jam dudum ad proprii monasterii usum extruximus, in eaque monacharum cœtum..... adunavimus. Irminam fundatricem suam similiter credunt et appellant Horreenses, talemque in Vita fuit Theofridus Abbas Epternacensis; qui vero S. Modoaldi vitam conscripsit Stephanus Abbas S. Jacobi Leodii, Theofrido ætate super, quascumque suo tempore superstites istius sancti Præsulis memorias scrutatus, nullam ejus aliam fundationem invenit, quam monacharum S. Symphoriani, apud quas et sepultus est. Allegat quidem Browerus ad annum 643 Epitaphium, in S. Paulini ecclesia positum, his verbis: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Trevirorum Archiepiscopi Modoaldi, cujus Rex Dagobertus sanctitatem, sicut in ejus præcepto de Treviris continetur, inter Ligerim et Rhenum magnifice extulit et dilatavit: sed ea aliam nobis cogitationem non ingerunt, quam quod istiusmodi lapis occasionem præbuerit posteris, ipsius Præcepti exemplum non habentibus, istud fingendi quod modo in manibus est, et confutatur a Zyllesio, uti diximus.

19 Browerus, ad annum 708 Abbatissarum Horreensium seriem describens ex Trithemio, Ordulfam secuto, et Irminæ Modestam, sororis S. Modoaldi filiam, cœnobii Romarici alumnam, substituente; monuerat in margine primæ suæ impressionis, quod Ordinibus illius successio non esset certa. Haic accedens Henschenius lib. 2 cap. 12 Diatribæ, et rursum 17 Martii ad vitam S. Gertrudis (quæ Modesta, sibi dum viveret familiari, dicitur post mortem apparuisse in monasterio Trevirensi) notaverat videri legendum Avendensi. Utrumque frustra hic hæsitasse Masenius censet; et insuper servare nititur verba cujusdam Privilegii, sub nomine nescio cujus Leonis Papæ scripti, ubi dicitur, Cœnobium Horreense a Modwaldo Trevirorum Archiepiscopo, subministrante B. Modesta, filia sororis ejus.... ad divini cultus officium restauratum post decessum B. Irminæ, quæ prima hunc locum

Et hoc illud est ex quo asseritur S. Modoaldus fundasse monasteria

Horreense et Palatiolense.

et Horreensi Abbatissam dedisse Modestam,

neptem suam ex Avendensi cœnobio,

a Dagoberto I scivissent distinguere,

de utroque poterant æqualiter gloriari;

et magis forte de secundo:

quia quod a Præmocredunt habere privilegium fictum est.

locum provehendum suscepit: Ubi cum manifesto dicatur ante Modestam præfuisse Irminam, et hanc constet Modoaldo fuisse superstitem, ne quis ex hoc capite scriptum supposititium arguat, quasi Modoaldi ac Modestæ regimen in unum conflatur tempus: censet ipse privilegii verba sic intelligenda, ut quod ibi dicitur fecisse Modoaldus, id est restaurasse monasterium quod pridem Irmina constituerat, id fecerit, non quidem per se, sed per Modestam a se pie quondam institutam.

20 Receptibilisne hæc sit evasio, ut Privilegium istud credatur sincerum ac genuinum Leonis II aut III diploma viderit Masenius: mihi sane non videtur: atque ut hic adeo turpis anachronismus abesset, ipsum non modo interpolatum cum Browero, sed prorsus fictitium esse arbitror, ab initio ad finem. Sic enim incipit: Ego Leo Vicarius S. Petri Principis Apostolorum, meritis quidem impar, vice tamen ipsius dignitate Romani fungens Præsulatus. Finit autem: Quod tanta auctoritate subnixum ut in æternum stabile permaneat ac fixum, in nomine Jesu Christi Domini nostri, sanctique prædecessoris Petri et omnium electorum Dei: æterno servetur damnandus iudicio, si quis Prælatus tanto hic commemorantes exinaniverit privilegio. Fiat, fiat. Amen, amen. Existimo quod figmenti hujus fabricator Leonem II intelligi voluerit, anno DCLXXXII vix undecim mensium Papam, quando jam mortuum arbitrabatur Irminam, fortassis et Modestam. Plane etiam mihi persuadeo, quod idem suo hoc figmento credulum nimis Scriptorem Ordulphum induxerit, ad Modoaldum Horreensi foundationi admiscendum: qui si revera habuit in Avendensi S. Romarici canobio neptem, potuit ea per Irminam Treviros adducta fuisse, monasticæ disciplinæ magisterium novo cætui ipsique Irminæ adhuc juvenulæ præstitura, et sic velut confundatric habitu, titulum Abbatisæ mernisse apud posteros: sed non potuit a S. Gertrude, ipsa qua hæc obiit hora die XVII Martii anno DCLIX visitata fuisse in monasterio Horreensi, necdum condito.

21 Malim igitur opinari duas Modestas a posteris in unam personam confusus fuisse, quarum una ex Avendensi monasterio odducta Treviros, sub S. Irmina monasterium rexit Priorissa, et in Horreo sepulta nunc colatur ut Sancta. Quam si quis omnino velit Abbatissam Horreensem dicere post Irminam, ei ego non repugnabo; quia nihil invenio quod cogat Anastasiam Irminæ immediate suffectam asserere: assentiar autem etiam facilius, si non etiam sustineatur quod ipsa fuerit S. Modoaldi neptis; quia hoc difficiliter creditur fieri hujus ætus, quem scimus Concilio Remensi interfuisse Episcopum, et hoc concilium celebratum fuisse anno CCCXXIV demonstratur in Diatriba pag. 193. Altera Modesta, eademque verosimiliter S. Modoaldi neptis, Prælaturam gesserit in fundato per avunculum S. Synphariani monasterio (quod quia adhuc unicum erat Treviris cum moreretur Gertrudis, bene potuit Trevirense simpliciter nuncupari) et S. Gertrudem ibi habuerit a morte conspicuam. Sed tunc vel Episcopus civitatis, cui suam illa narrasset visionem, non esset S. Chlodolphus Metensis, cujus fratri Ansegiso nupta recenter erat S. Begga soror ipsius S. Gertrudis, vel potius ad vocem civitatis addenda erit vox Metensis. Sane quam facile Chlodolphus iste potuit ob sua quædam negotia tunc fuisse Treviris; tam facile labi potuit aut scriptor Nivellensis in Belgio, existimando eum qui Episcopus erat, et cui hæc Treviris narrabantur, fuisse ipsius Trevirensis civitatis Episcopum: aut scriptæ ab illo Vitæ transcriptor, omittendo vocem Metensis, de qua dubitabat an non esset per errorem scripta pro Trevirensis.

CAPUT II.

Diploma Horreense supposititium cum San-Maximiano indubitato confertur: quod ad stylum et formulas.

Præmissis suppositisque rationibus, quæ nostram de S. Irmina sententiam firmant, et alienam refellunt; veniendum est ad tatiussæ fabulæ principium et caput, ipsum scilicet Horreense diploma: quod non satis est verosimiliori chronologiæ dixisse contrarium (non enim chronologiæ monumenta, sed monumentis conformanda est chronologia, ut solida sit) verum ostendi debet, ipsum tale esse, ut, quamvis characteres temporum omnes essent absque errore positi, nequiret tamen haberi pro vero Dagobertini temporis scripto, sed deberet post multa deinde secula et scriptum et compositum credi. Hoc ut facerem occasionem dedere Annales San-Maximiniani, ab Alexandro Wilthemio accuratissime elaborati, et ex voluntate eruditissimi auctoris a me studiose perlecti: quos licet nunc demum, cum sapita est diuturna inter Archiepiscopum et Abbatem controversia, publicæ luci dandos sperem; hic tamen quid ex iis profecerim grātuler tanter Lectori exponendum puto. Habet Imperiale istud canobium, suum adhuc archivium optime conservatum; in eoque originalia, et quæ in suspicionem supposititionis interpolationisve vocari ne queant diplomata tam antiqua, quot forte alibi extant nusquam. Nam in Sandionysiano prope Parisios monasterio, quamvis multa sunt, tum Dagoberti fundatoris, tum subsequentium primæ stirpis Regum; nullum est tamen quod originale, paucæ quæ possunt sincera credi. In istis autem San-Maximinianis primum et antiquissimum est Dagobertinum, quod Zyllesius verbatim exhibet, cum signo et sigillo Dagoberti id verum expressis. Eo non contentus Wilthemius, ipsam membranam curavit transferre in parvis magnitudinis chartam et veteres characterum formas in ea sic excepit ad vivum, uti valebat totum tam venerandi monumenti contextum æri incisum expandere, et oculis sui Lectoris subicere. Contextus ipse talis est.

23 In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Omnium Christianorum noverit industria, qualiter ego Dagobertus Rex potentissimus, convenienti consilio Episcoporum meorum Comitumque, legatos de mea parte ad Abbatem Memilianum direxi, mandans ei ut diligenter inquireret, mihi que per seipsum indicaret, quibus auctoribus illud monasterium S. Maximini constructum, vel ejus imperio a pristinis temporibus esset subjectum. Hanc legationem Abbas cum Fratribus solite percipiens, perlectisque in eodem loco quibusdam vetustissimis chartis; inventum est ipsum monasterium Constantini Imperatoris fuisse regale palatium, atque jussu ejus dedicatum fore in honore S. Joannis Evangelistæ a S. Agritio venerabili Archiepiscopo. In quo videlicet templo, ut idem Pater nostræ Regalitati certa relatione patefecit, Helena sacra famula petente et favente, supradictus Imperator pauperes Christi congregavit, eisque virum Dei Joannem præposuit, ut in servitio Dei semper vacarent, et pro se orationibus insisterent: et insuper illius loci habitationem aliæ personæ noluit subdere, nisi suæ successorumque Imperatorum potestati. His rebus ita esse firmiter intellectis, regio more constituta atque firmissima jussione præcipio, ut nullus umquam proterve illud monasterium, in quo Abbas supradictus præesse videtur, audeat inire vel ullam inhumanitatem illi violenter inferre. Igitur ut assidue recordatio mei meorumque parentum maneret in prædicto monasterio, ipsorum S. Maximini præbendariorum victualia, sub præmemorato Imperatore constituta, additis mea ex parte prædiis augere curavi: quorum nomina sunt hæc: Kannis, Cressiacum,

Veræ chartæ
Dagobertinæ
genuinum
ecgraphum

ab Alexandro
Wilthemio
acceptum.

quod hic
datur,

prepter Breve
Leonis Papæ
afflictum.

Rectius
credentur duæ
fuisse
Modestæ:

quarum junior
S. Irminæ
monasterium,

S. Synphoriani
rexit
senior eadem-
que S. Modoaldi
neptis,

AUCTORE D. P. eum, Lunewich, Regiodola, Vallis-Polich, Bude-
liacum, Talevant, Loavia. Hæc loca ad regiam
Curtem, quæ dicitur Decima, pertinent: quam Cur-
tem cum omnibus rebus ad eam pertinentibus, hoc
est quidquid prædii visus sum habere, a fluvio qui
nuncupatur Rubeca usque ad silvam quæ dicitur
Sedes, S. Maximino Præsuli in perpetuam hereditatem
contradidi. Insuper etiam, cum consilio et rogatu
meorum Principum, catervis inibi Deo deservienti-
bus hanc legem, firmiter ac perpetualiter in posterum
habendam, decrevi; scilicet ut centenorum ibidem
summa Monachorum semper integra maneat et in-
convulsa; excepto si Imperatorum Principumve per
secula succedentium benevolentia prædiis augmen-
tetur vel thesauris. Et si propter paganorum vel in-
fidelium Christianorum devastationem, eisdem Chris-
ti servitoribus penuria ultra modum ingruerit, et per
thesauri effusionem expelli nequiverit, Dei omipo-
tentis et mei meorumque successorum habeant li-
centiam, alodium et familiam a fidelibus illic con-
traditum dandi et vendendi, antequam Dei destruan-
tur servitia. Et ut istius chartulæ confirmatio fir-
ma in ævum permaneat, describi eam præcepi, et
nostro sigillo eam inde firmavi. Actum pridie No-
nas Aprilis. Anno regni nostri XII. Moguntiae: felici-
ter. Amen.

Signum † Dagoberti Regis.

Heriveus Cancellarius ad vicem Ricolfi Archi-
capitani.

24 Heriveus, inquam, non Henricus, uti legit Zyl-
lesius; de quo non attinet plura querere, cum Can-
cellarii titulus, qui nunc inter togatos supremus est,
tunc inferioris ordinis fuerit. De Ricolfo Archicapella-
no justius petitur notitia plenior, quoniam ejus summum
munus erat in recognoscendis signandisque privilegiis, imo
in tota Capella regia, id est, Clero ad palatium perti-
nente, ad quem spectabant etiam Cancellarii. Omnia
vero circumspicienti occurrit Ricolfus Coloniensis Ar-
chiepiscopus, in ordine decessorum successorumque suo-
rum ideo fortassis relatus ad tempora Caroli Magni
(cum alias ejus ætas et æta in obscuro laterent) quod ad
illa tempora spectet Richulfus Archiepiscopus Mo-
guntinus, ex Archicapellano Palatii et Consiliario
Caroli Magni, ut avunt Sammarthani, ordinatus anno
DCCCLXXXV, idemque legationibus obitis, conciliisque ce-
lebratis notissimus; quod in causa fuisse videtur, cum
qui Coloniensis fuerat cum ipso confundendi, et si for-
sitam seculo integro anteriorem. Expendant eruditi viri,
an recipi hujusmodi conjectura mereatur. Annus in Pri-
vilegio notatus Regni XII fuit, in Austrasia videlicet,
quo anno Moguntiae fuisse Dagobertum, verosimile
facit pactio, tunc cum Austrasiis firmata, de totius
Imperii Francici divisione inter duas Dagoberti filios.
Erat is annus Christi DCCXXXIII, quando idem Dagober-
tus numerare poterat annum regni in Neustria et Bur-
gundia quintum, monarchiæ vero mortuo Charoberto ac
filiis in ipsum devoluta quartum: ratione ejus tripli-
cis regni merito Rex potentissimus dicitur, et trifidum
sceptrum assumptum videtur, de quo plura alibi dicta
sunt. Dubitarimus fateor ad Vitam S. Basini, IV Mar-
tii, essetne Dagoberti I an II diploma istud, quia tem-
pus Memliani Abbatibus ignotum nobis erat, nec ex ipso
contextu eruere poteramus aliquid unde certior fieret
conjectura. At nunc, post quam ipsos litterarum anti-
quarum ductus videre licuit, adeo mirabiles et implexos,
ut nisi olim legissent majores et legibilia exempla des-
cripsissent, vix quisquam eos assequi posset; omnino
persuasi manemus, esse Primi, quandoquidem tempore
Secundi cultior aliquanto scriptura fuerit usitata. Ac-
credit quod in San-maximiniano obituariio ad XIV Kal.
Februarii notetur obitus Dagoberti Regis, tamquam
benefactoris: atqui non Secundus sed Primus Dagobertus

isto die obiit: qui etiam cum esset studiosus æmulator
Constantini Magni, credi potest hoc potissimum de causa
motus fuisse, ut inquireret adeo curiose, quibus auc-
toribus monasterium S. Maximini exstructum fuis-
set; ut scilicet si, quemadmodum fama ferebat, aucto-
res ejus probarentur Helena atque Constantinus, ipsi
hoc nomine bene faceret. Qui autem Abbates et quo or-
dine monasterium istud rexerint, in præcitatis Annali-
bus speramus clarius deductum videre. Audiamus inte-
rim Horrensis diplomatis tenorem, in Additamentis To-
mi I productum a Masenio, hic autem necessario res-
cribendum, ut utriusque styli ad invicem collatio hujus
præ isto novitatem manifestiorem faciat, et considera-
tionibus reliquo hoc capite faciendis viam sternat. Est
autem talis.

25 In nomine sanctæ et individuae Trinitatis,
Dagobertus divina præordinante providentia Rex.
Si ecclesiasticis negotiis, et servorum et ancilla-
rum Dei utilitatibus quæque necessaria provideri-
mus; et de nostris rebus aliquod beneficium confer-
re studuerimus; id nobis ad temporalis nostri regni
statum, et æterni promerendum præmium, incun-
tanter credimus profuturum. Comperiat ergo omnium
sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium, præsentium et futu-
rorum industria, quia rogatu dilectæ Conjugis nos-
træ Reginæ Nanthildis, monasterio in Treverica
valle, in honore sanctæ Dei Genitricis, ab Irmina
filia nostra constructo, et sanctimonialium coad-
natione decorato, ex rebus proprietatis nostræ in pa-
go Murlense, in Marca Burense, has villas Mache-
ra, Cornihe, Baldebruno, Hildenisheim, Waleheim,
Speia [cujus termini incipiunt in Difenidene, et sic
ubi agri coli possunt, et sic usque Entire, et inde
in ripam Dinkolter, et inde sursum ripam usque ad
Aldenfalkenborne, et sic usque Spalden, et inde ad
viam quæ ducitur Retwech usque Richenheiden, et
inde inter silvam de Cameric et Breidenwisen, et sic
inferius usque Beiheiden, et inde usque Engelman-
nescuren et ad fontem S. Humberti, et ad Engel-
burne, et sic usque ad Aldenbuche; et inde per rec-
tam viam usque ad Odenburne usque ubi Bure ter-
minatur, et inde in Gisenhelden usque ad ripam
quæ cadit super molendinum, et inde usque Engel-
gere, et sic superius usque viam saxorum, et inde
usque Fredebertisciben, usque in Rennum Bruniche,]
cum terris cultis et incultis, vineis, molendinis, pra-
tis, pascuis, silvis, aquis aquarumque decursibus,
viis et inviis, exitibus et regressibus, et quidquid ha-
buimus, legali auctoritate contradidimus. ea scilicet
conditione, ut pauperes Christi, inde in reliquum
temporalia subsidia habitura, æternæ vitæ subsidia
nobis supplicationibus suis apud Deum possint præ-
parare. Præterea fidelibus nostris, tam præsentibus
quam futuris, notum fieri volumus, qualiter dilectis-
sima filia nostra Irmina allodium suum, quod in
Laudunensis Episcopatu, in his locis, Ludusa, An-
cia, Ballengeis, Wartengeis, cum omnibus appen-
diciis, ad eadem loca juste et legaliter pertinenti-
bus, a sponso suo, Hermanno scilicet Comite, in do-
tem legali traditione suscepit, pro remedio animæ suæ
et prædicti sponsi sui, ad idem monasterium,
quod vocatur Horrenum cum XI mansis in ipsa Tre-
virica valle sitis, et extra urbem istis villis, Ornavia,
Muntzenfeldt, Villarei, Routzourt, Winterstorff,
Rubera, per nostram manum cum omni integritate
contradidit, ea scilicet ratione, ut sanctimoniales
inibi Deo sanctæque Genitrici ejus perpetualiter fa-
mulantes, in eisdem bonis nullius personæ, magnæ
vel parvæ, violentiam patiantur; sed victum et ves-
titum inde semper absque omni inquietudine conse-
quantur. Et ut hæc præsens traditio, tam sua quam
nostra, stabiliorem in Dei nomine semper possit
habere firmitatem; præceptum hoc inde conscriptum
manu

Horreense
autem diploma
ostenditur
habere

quod sub
Ricolfo
Archicapet.
scriptum

esse I Dago-
berti probatur,

manu propria subter firmavimus, et sigilli nostri impressione insigniri jussimus. Actum anno DCXLVI Incarnationis Dominicæ, Indictione IV, sept. Kal. Sept. [per manus Grimoaldi Majoris-domus] anno regni Domini Dagoberti II. [Actum] Treviris in nomine Domini feliciter. Amen.

Signum Dagoberti Regis †

26 *Hactenus Horreense diploma: cujus, ut ipsi vidimus et testatur Masenius, duplex, sed eadem manu scriptum, servatur exemplum; alterum paulo brevius (in quo scilicet desant loco, o Masenia prætermissa, et hic [] inclusa) scriptum in obsoletiore pergamento, cui adhæret sigillum: alterum, quod in Diatriba exhibuit Henschenius, quodque eadem prorsus manu scriptum in mundiori pergamento nec sigillum nec sigilli vestigium exhibet, sed habet illa quæ seclusimus verba, et a Trevirensibus æque habetur pro Dagobertino; qui obsoletioris nitidiorisve pergamenti differentiam dicebant, non ex eo provenire quod alterum altero esset posterius, notabili longioris temporis intervallo; sed quod postremum, velut deficiente sigillo minus legitimum, parcius tritum fuerit legentium et examinantium manibus, quam primum, sæpe in judicio productum. Nunc legat, qui volet, temporis Henriciani diplomata, donationesque sub hujus nominis Imperatoribus factas; comperietque tam exordium ubique simile huic Horreensi, tum limitum accuratissime et sigillatim nominandorum sollicitudinem, tum locorum inibi expressorum nomina nominumque orthographum, tum appendiciarum omnigenarum designationem, tum denique traditionis et confirmationis formulas atque innumera prorsus talia qualia in hoc Horreensi diplomate videntur, et quæ in progressu hujus tractatus, sparsim indicamus; variorum diplomatum falsorum exemplis, rerorum auctoritatibus usi, ne si unum hoc Horreense saxum toto hoc discursu volveremus, fastidio esset lecteri prolixitas, quam contra varietas oblectabit.*

27 *Henriciani ævi diplomata, transcripta vel impressa, inveniuntur tam multa, ut iis vel alicui eorum integre transcribendo immorari operæ pretium non sit; unum tamen initium ac finem accipe ex Zyllesio, part. 3 pag. 41 quod est Henrici III Imperatoris de anno MLVI, In nomine sanctæ et individuae Trinitatis Henricus, divina favente clementia, Romanorum Imperator Augustus. Si locis divino cultui mancipatis alicujus honoris et augmentationis sublimitatem præbuerimus, divinitus nobis remunerari procul dubio credimus. Quapropter omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, præsentium ac futurorum, solers comperiat sagacitas, quomodo etc.... Et ut hæc nostra Imperialis donatio stabilis permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria corroborantes, sigillare precepimus... Henricus autem IV sequentem mox ibidem Bullam sic finit: Et ut hoc auctoritatis nostræ præceptum firmum et stabile permaneat, manu propria corroborantes, sigilli nostri impressione insigniri jussimus. Data anno Dominicæ Incarnationis MLXV, Indictione III, anno autem Ordinationis Domini Henrici Quarti Regis XII, regni vero IX. Actum Treviris in Dei nomine feliciter. Amen. Similia sunt omnia ejus temporis diplomata, formulis eadem, verbis nonnihil variantia, quibus suum Dagobertinum adaptavit Horreensis chartæ fabricator.*

28 *Quod attinet ad formulam instrumentorum publicorum, In nomine sanctæ et individuae Trinitatis scribendorum; ea non modo non obtinuit sub primæ stirpis Regibus, sed neque sub Carolo Magno capit. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti scripta sunt, quotquot uspiam extant ante Carolum indubitata diplomata et ipsius etiam Caroli. Si qua aliter inchoatu ostenduntur, fidem non faciunt, utpote aliis quoque indiciiis suam falsitatem prodentia. Sic ad calcem Monu-*

mentorum Paderbornensium unum ponitur datum ecclesiæ Osnabrugensi, sub sigillo vetustate detricto et data XIV Kal. Jan., anno in Christo propitio Imperii.... Indictione XI. Actum Aquis palatio publico in Dei nomine feliciter. amen. Ast aliud quod ibidem subjungitur, sub data anni sequentis Aquisgrani palatio, præmissa sanctæ et individuae Trinitatis invocatione, si cum priori conferatur, multis modis stylum præfert ætatis posterioris, et insignes complectitur ungas, de obligatione suscipiendæ in Græciam legationis, imposita ecclesiæ illius Episcopo, si forte contingat ut Imperator Romanorum vel Rex Græcorum conjugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant, eo quod in eodem loco Græcas et Latinas scholas in perpetuum manere ordinavit Carolus, ideoque confidat numquam ibi defuturos Clericos utriusque linguæ gnaros. An pro Aquis palatio Carolus unquam scripserit Aquisgrani palatio, disputent alii, et multa quæ circa contextum prætensi hujus diplomatis queri possent: vel sola sigilli annularis forma, longe alium Caroli vultum exprimens, quam cum Eginhardus in Vita describat, sufficit fictioni convincendæ. Sed hæc de re commodius agatur infra, proposito vero atque germano ejusdem sigillo ex Sanmaximinienis tabulis.

29 *Passent aliorum Carolo Magno attributarum, et ab invocatione Trinitatis captorum diplomatum exempla proferre, simul et eorum reterege ritia: sed credo fidem mihi habendam si dixero examinasse me plura; et cum nullum non ritiosum invenirem quod tali inchoaretur initio: statuisse omnino verum esse, quod Carolus Magnus solitus fuerit sua diplomata aliter, ut dixi, inchoare. Ludovicus Pius, Caroli filius, primus mihi fuisse videtur, qui mutata formula scribere capit. In nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; Ludovicum patrem avumque Lotharius Imperator et Ludovicus Junior secuti, idem usurparunt, vel scripserunt. In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni, vel simile quid. Ast vero Ludovicus, Ludovici pii filius alter, Germaniarum Rex, ejusque frater Carolus Calvus postea Imperator, elegerunt, et quidem quantum censeo primi, scribere In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Secutus exemplum est Carolus Crassus; exindeque ea formula obtinuit adeo universaliter, ut etiam qui pro temporibus multo anterioribus supponenda diplomata componere præsumebant, nihil se acturos plerumque crederent nisi sic inchoarent, nescientes aliud aliquid in usu unquam fuisse. Idem Horreensis diplomatis fabricatori contigit: qui dum etiam annos Indictionis Romanæ numerandos esse putavit, satis ostendit ignotum sibi quoque eorum numerandorum principium esse. Numerabant illos Imperatores Romani post Constantinum et sub iis Romani Pontifices; ac denique Longobardorum Reges in Italia, eundem usum amplexi, tenuerunt. Francis primæ stirpis ignotæ Indictiones fuere; nec in secunda stirpe receptus earum usus prius fuit, quam Carolus Magnus, Romanus Imperator creatus, congruum duxit Romanorum Imperatorum eatenus servatam consuetudinem sequi. Idem annos sui Imperii numeraturus, addere capit Christo propitio: neque contentus finire optrecando feliciter, scripsit in Dei nomine, aut in Christi nomine feliciter. Amen. Quæ si invenias in chartis, majorem vetustatem et nomina Regum primæ stirpis ferentibus, scito cavendum esse ne eas pro genuinis sincerisque recipias.*

30 *De anno Christi incarnati quæsiturus, quando nam is primum accesserit diplomatis Francicis; suspicor initum aliquod ei rei datum post mortem Theodorici ultimi, anno DCCXXVII sub Carolo Martello; qui neque defuncti filium curavit coronandum, ut is nudum saltem titulum regni gereret; neque ipse, qui potestatem regiam usurpaverat pridem, titulum quoque voluit usurpare. Non habentes igitur Regem ejus annis signarent Acta publica, et videntes apud Historicos æram Christi*

non nisi in
fictis
diplomatis
invenitur

usque post
Ludovicum
Pium.

Indictionis
annos Carolus
M. cum Impe-
rio recipit.

Annus Christi,
forte ab an.
717 ad 743
notari captus,
quia hæc
nullus erat,

Invocatio
sanctæ et
individuae
Trinitatis,

AUCTORE D. P. Christi, eo commodiorem quo posset ad omnes Christianos extendi, captam usurpari: quid poterant aptius facere, quam similem annos numerandi modum asciscere? Itaque si aliud nihil obstaret, haud gravate admitterem, pro sinceris Synodi Ratisponensis Acta, sic ordientia. In nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Karlomannus Dux et Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini MCCXII, ii Kalend. Maii, cum consilio servorum Dei et Optimatum meorum, Episcopos qui in regno meo sunt cum Presbyteris ad Concilium et Synodum pro timore Christi congregavi... Itaque per consilium Sacerdotum religiosorum et optimatum meorum ordinavimus per civitates Episcopos, et constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium etc. Sed cum hæc omnia excedant potestatem secularem, et Principem laicum faciant conventui ecclesiastico præsidere, eoque ordinare quæ disciplinam et correctionem dei ac monarchatus concernunt, absit ut ea habeamus pro genuinis: multo minus Acta Synodi Suessionensis, quæ In Dei nomine et Trinitatis, anno MCCXIV ab incarnatione Christi, sub die vi Nonas Martii et luna XIV, in anno ii Childerici Regis Francorum, promulgare fingitur Karlomanni frater Pippinus, Dux et Princeps Francorum, circa eandem materiam aliisque pure ecclesiastica. Extant ea quidem in vulgatis Conciliorum collectionibus, æque ac alia spuria non pauca, suisque Annalibus haud indigna Baronius censuit: sed, quod salva tanti scriptoris reverentia dictum sit, severiori fuerant examine ponderanda, nec propter eam quam præferunt speciem utilitatis, statim recipienda.

31 Interim censeo annum Christi, si fuit caput notaria Franciscum septem inter Theodorici mortem et Childerici coronationem medi (quod vellem exemplis certis doreri posset;) rursus plane cessasse sub Childerico, quamdiu ille Regis titulum gessit; proinde sicut Suessionensium Actorum fictio se prodit per lunam, principio annotatam, præter omnem publicorum Actorum formam: sic et suspectum se reddit per annum Christi, anno Regis adjunctum. Postquam vero Francorum Regnum a Merovingiis ad Carolingos translatum fuit, jamque per annos regni ipsorum signarentur Acta, satis id fuit Pippino Regi, Carolo, Ludovico, Lothario Imperatoribus: nec eorum quisquam invenitur annum Christi notasse, nisi in iis scriptis quorum mala fides multis etiam aliis argumentis se prodit, Talia sunt plurima quæ alius legimus apud Alexandrum Wilthemium ea Chartulario transcripta canobii Gorziensis, in quorum uno post signum Ludovici serenissimi Regis sunt subscripta hæc verba: Ego Durandus ad vicem Helisachar recognovi. Data x Kalendas Aprilis, anno ab Incarnatione Domini MCCXV, Indictione viii, Epacta vii, Concurrente ii, anno vero ii regni Ludovici Imperatoris. Actum Aquisgrani palatio regio feliciter. Amen. Pides non solum expressos annos Indictionis et Christi, sed etiam numerum Concurrentis et Epactæ: quarum tamen nullus unquam usus fuit in hujusmodi scripturis regis, imo nec in politicis ac publicis ullis, quod ego quidem sciam. Notabile porro est, quod omnia diplomata, Gorziensis istius Chartularii sic sunt interpolata ut etiam in iis quæ ante Carolum Magnum condita describuntur invenire possis annos Christi notatos, et Concurrentes atque Epactas ubique signatos, quasi per hoc salva essent omnia ad fidem obtinendam.

32 Ast nihil ejusmodi habent sincera Ludovici Pii scripta in San-Maximiniano Archivio et Annalibus inde collectis, quæ omnia Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovit, anno, Christo propitio, imperii Domini Ludovici, piissimi Augusti iii, iv, v, vi et xi Indictione ix, x, xi, xii, et ii. Eadem testandæ recognitionis forma, ab eodem Durante vicem Helisachar Archicapellani gerente plerumque usur-

pata, invenietur, tum in duobus instrumentis Benedicto Audegavensi expeditis Salmantiaci in agro Laudunensi atque Compendii, et a prælaudato Wilthemio transcriptis, tum in altero opud Bestium de Regibus Aquitanie in probationibus pro anno Imperii iv ex Tabulario Lemovicensi pag. 18, tum alibi sæpius. In quibus omnibus cum semper unus idemque inveniat modus inchoandi, In nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, unus item idemque signandi ac finiendi modus jam expressus, et nomen semper inchoetur per II quod et Regum monogramma et sigillum principaliter representat; non potest mihi non esse suspectum, nam quod præ aliis omnibus Zyllesius protulit, in quo semper scriptum Ludovicus absque H, idque sub invocatione Sanctæ et individuae Trinitatis, absque nota Indictionis, et Durandus (Donandum perperam legit Zyllesius) Diaconus recognovit, non ad vicem Helisacharis ut alias, sed quasi propria auctoritate. Interim tam est verum, quod ante Caroli Magni nepotes nullus Francorum Regum aut Imperatorum annos Christi notaverit, ut nec nepotum præcipuus Illotharius eundem inveniat usurpasse, ejus rei exemplum videbitur infra num. 31, ubi dabitur integrum de villa Bettinga privilegium, etiam æri incisum.

33 Primus inter eos sub quorum potestate Treviri fuisse, qui signate annum Christi expresserit, (quantum hactenus quidem scrutando cognovi) fuit Lotharius Illotharii Imperatoris filius tertio genitus: cui attributa a suo patre pars regni, Lotharingiæ appellationem a nomine ejus obtinuit. Hic autem Lotharius resumpsit veterem inchoandorum diplomatum formulam, In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et in favorem San-Maximiniani monasterii Chartam scribi et annuli impressione muniri jussit, ejus ectypo infra exhibendo invenies hæc verba subjecta Ego Grimlandus ad vicem Adventii Archicapellani recognovi. (Erat is Adventitius Ecclesiæ Metensis tunc Episcopus) Data Metis civitate, xvii Kl. Maii, anno Dominicæ Incarnationis MCCCLXVIII, Indictione i, anno Serenissimi Regis Lotharii xv, in Dei nomine feliciter. Amen. Lotharii Regis Fratres Karolus et Ludovicus annis Christi notandis iterum abstinnerunt: in Germania resumpta cunctius consuetudo est illius notandi, et in perpetuum stabilita: in Francia ante annum Christi MXX nemo invenitur ex Regibus usque ad Philippum i annos Christi notavisse, ne quidem in San-Dionysiano chartulario, cui tamen Indictionis annos ferme ubique infartos reperias. Unde colligi datur, vetustiorum Regum chartas ibidem nunc asservatas, vel ante istius consuetudinis inductæ tempus fuisse transcriptas et interpolatas; vel earundem scriptorem interpolatoremque de industria abstinuisse signandis Christi annis, quarum quam id esset ab antiquioris temporis usu alienum: Indictiones autem notavisse, quod putaret eas etiam a primis Francis fuisse observatas, utpote institutas a Constantino primo Imperatore Christiano.

34 Hæc porro de initio notandorum in diplomatis Regiis annorum Christi et Indictionis, non ideo tom accurate descripta hic sunt ut Masenii objectioni fiat satis: sed ad majorem et evidentiorum lectoris instructionem: cui de hac veritate propter multitudinem vitiosorum diplomatum, tales annos notantium forsitan posset oriri dubitatio, an non aliquando antiquis isti Reges tales annos notaverint; cum constet Dionysium exiguum Christianæ Ætæ inventorem primum, floruisse circa annum DXXXIII, et S. Willebrordum ad suum Kalendarium propria manu signasse sui adventus in Franciam ordinationis in Episcopatum, et memoriæ istis descriptæ annos ab Incarnatione Domini DCXC, DCXCV e MCCXXVIII; atque hujusmodi temporariam tabulam describi jassisse usque ad annum DCCXCVII. Venerabilem denique Bedam, qui anno DCCXXXV e vivis abiit, scimus suæ historiæ Anglicanæ annos Christi interexuisse, tam-

primus apud nos scribere cepit Lotharius Rex,

quod Franci circa 1060 etiam receperunt.

Prædictis accedit alia convictio contra dipl. Horreeuse

non est probatum ex Actis synodi Ratisponensis aut Suessionensis.

Talis annus numerum neque Karolo Magno,

neque Ludovico Pio

aut Illothario Imperat. usurpatum

ex Grimoaldo
Majore domus,

quam rem suo tempore usitatam saltem apud eruditiores monachos. Propius ad arguendam Horreensis subscriptionis falsitatem faciunt hæc verba, alteri exemplarium inserta, per manus Grimoaldi Majoris-domus : quia Grimoaldus B. Pippini Senioris filius, SS. Gertrudis et Beggæ frater, non gessit titulum Majoris-domus in Austrasia ante obitum patris, id est non ante annum DCXL. In Neustria vero, cum Regina Nanthilde, quam Dagobertus reliquerat, regebat Palatium Aëgi, tomquam ibidem Major-domus. Accedit ex illius seculi ac sequentium usu, tum ipsam hanc formulam, per manus, Pontificiorum diplomatum esse, non Regiorum; tum minus non fuisse Majoris-domus, sed Archi-apellani, vel, ad vicem hujus, Cancellarii, id est Secretarii, diplomata recognita subsignare. Denique Rex Dagobertus in San-maximiniano diplomate de seipso non nisi in numero singulari loquitur; nec ullum hactenus diploma reperi, satis sincerum, quod persuaderet antiquiorem Regemoliquem Francorum vel ipsummet Dagobertum aut filios ejus, Sigibertum et Chlodoveum, plurali numero usos fuisse in diplomatis scribendis; adeo ut ea loquendi forma credi possit primum suum initium sub Dagoberti negotiis habuisse, si tamen satis certa sunt etiam illa instrumenta, quæ sub eorum habentur nominibus.

CAPUT III.

Horreensis membranæ impostura ex ipsa
characterum forma dijudicanda proponitur.

Ectypa char-
tarum San-
Maximianæ

Nunc ego attentum, non tam lectorem, quam spectatorem depasco, ut ipso oculorum arbitrio dignoscatur discrimen ingens, inter eam quam Horreense diploma mentitur ætatem, et quam ipsa litterarum ac Regii monogrammatæ forma indicant. Incipio a forma litterarum : ac primo exhibeo San-maximinianæ membranæ initium ac finem, qualiter ea ex autographo, non tam descripsit quam depinxit accuratissimus quem supra laudavi patriarum antiquitatum scrutator Alexander Wilthemius. Tum Horreensis membranæ initium cum parte subscriptionis, qualiter ea ad me misit Henricus Turek p. m. tunc cum Treviros accessimus et Horreenses chartas coram vidimus, nostræ ibidem Societatis Rector : qui assumpto secum Joanne Dirking, nostræ item Societatis tunc Græcarum litterarum professore, nonnullum delineandi usum habente, cum bona Abbatisæ D. Irminæ Pispordix gratia, id solum curavit exprimi, quod brevis concessi sibi temporis permittebat, et intento meo satis fore judicabatur. Hac de re prænominatus ejus socius ad me scribens. Conatus sum, inquit, singula perquam accurate primum ad fenestram vitream, ut litteræ per suprapositam membranæ chartam transparerent, delineare singula : tum, separata a pergameni charta, unumquemque characterem sigillatim pressiore calamo sum remensus : quos si ære incidendos curare velis, secure id facere poteris. Admiratus enim vero etiam sum diploma, mille annis antiquius (sic enim credebat ipse, nec sciebat habere me, cur dissentirem, rationes) adeo illæsum integrumque perstitisse, litteris omnibus tam perfectis ac vividis. Sigillum tamen cereum, fugiens erat et obtritum, ideoque illud non potuit repræsentare satis distincte : similis nihilominus est effigies illi quam ruditer delineavi. Sed, o! quam dissimilis a vero veri Dagoberti sigillo! Et tamen bonus Masenius, non dubitans de Horreensis membranæ veritate, nihil se peccatum credidit, si pro obscuris illis Horreensis ceræ et quidem longe minoris ductibus, repræsentaret formam San-maximiniani sigilli, tamquam si illud ipsum etiam Horreensi membranæ impressum inveniretur. Majorem a nobis inibi gratiam, qui Horreense sigillum, sic uti nunc invenitur extritum exprimet accurate, quo-

et Horreensis
qua fide
accepta,

in hac di-
versum a
priori sigillum

modo inferius expressum videbitur Henricianum unum AUCTORE D. P.
in tubula S, nulla addita ductu qui in cera non appareat.

36 Monogrammaticum porro signum nominis Dagabertini, quam est in San-maximiniano diplomate ipsi nomini ac primæ stirpis Regum tempori congruum, tam ab utraque diversum subjungitur Horreensi; ubi conjectando difficulter invenias litteras ipsas nominis, difficiliter autem easdem colligas; formam vero notes quadratam, quæ post Carolum Magnum capta usurpari, ad similitudinem istius Horreensis rixdemum pervenit seculo XIII aut XIV. Sed hæc infra plenius declarabuntur: prius enim agendum est de ipsis litteris, tum iis quibus proponitur sanctæ et individua Trinitatis invocatio, et signum Dagoberti, ex parte repræsentatur; tum quibus hæc verba exprimuntur, Dagobertus divina præordiante providentia Rex, quibus etiam respondet reliquis prætensi istius diplomatis contextus. Postremæ, ut non sunt toto genere diversæ, ita sub eadem Teutonica characteris specie ab hodierni usus ductibus adeo parum recedunt, si solam litteram recipias: ut annorum quadringentarum ætatem ægre eis ausis conjectando tribuere. Priores ac ceteris longiores, et quam affectata antiquitatis barbarie implexæ, speciem habeant vetustatis majoris; præcipue vero longissimæ illæ et unciales litteræ, quæ tres in principio, et plures in fine ad subsignationem, fuerunt adhibitæ. Sed has alieno tempore suppositus esse, ipse ille enormis excessus longitudinis probat qui in San-maximiniano nusquam notatur, et primum initium videtur habuisse a Carolo magno.

37 Ago autem de forma litterarum, eo tractu usurpatarum qui olim Austrasiæ nomine censebatur, potissimum Treviris et vicinis provinciis; quoniam quaestio est de instrumento, quod Treviris scriptum fuisse prætenditur. Ut ergo demonstrarem in publicis privatisque scripturis, Dagoberti I ævo, haud alias fere litteras usurpatas, quam quibus San-Maximinianum diploma exaratum cernitur, quæque succedentium sibi seculorum fluxu paulatim eraserint molliores planioresque; utriusque generis querendo fuerunt exempla. Et privatæ quidem scripturæ nullum certius exemplum optare debui, quam quod tot annis fuit in manibus nostris, quodque media sui parte pridem habetur viginti quinque vinctis insculptum luminis, Hieronymiani martyrologii vetustissimum egraphum. Hoc enim quin vere scriptum sit Epternaci, per S. Willibrordum fundato et tribus ab civitate Trevirensi leucis dissito monasterio, dubitare non possumus, quando unum aduertimus ad verba in Præfatione Generali ante Januarium cap. 4 § 4 a Bullando transcripta (prout illa eadem antiqua manu sed characterè paulum minori in margine Codicis ipsius leguntur ad Kalendarium Martyrologio subjectum, tamquam anno Incarnationis DCCXXVIII appositum) Clemens Willibrordus.... anno DCCXCV ab Incarnatione Domini, quavis indignus, fuit ordinatus Episcopus in urbe Roma, ab Apostolico viro Domino Sergio Papa. Unde enim, quavis indignus, adscribi potuit prior exemplari, nisi ab ipsius S. Willibrordi manu? Ubi autem nisi Epternaci, cum extremos vite sue annos, atque adeo etiam annum Christi DCCXXVIII Epternaci et circa Trevirosegerit Apostolicus Præsul.

38 Quod si priori exemplo, tali anno et loco id adscriptum probatur; consequens est, ut eodem quoque loco transcriptum fuerit hoc de quo agimus egraphum, eo solo discrepans ab exemplo Willibrordiano, quod hoc in Anglia scriptum anno DCLXXXIV (ut indicat Paschalis tabula Kalendario adjuncta ab ista anno incipiens et ad annum DCCXCVI dumtaxat pertingens) additionibus quibusdam partim in fine quorundam textum et partim in margine auctum fuerit Epternaci, manu haud dubium diversa: istud uniformi prorsus tam in textu quam additionibus calamo exaratum sit. Quo autem tempore?

et mono-
gramma :

diversa quo-
que litterarum
forma :

quam genui-
nam in San-
maximiniana
inveniri, non
in Horreensi.

probat speci-
men ex Mar-
tyrologio Ep-
ternaci de-
scripto

circa annum
740

AUCTORE D. D.

id tuis ipse oculis æstimo lector, et vide num ex mollioribus aliquanto tractibus litterarum c, d, e, s, u, possis judicare, quod plus quamcentum annis a primi Dagoberti ævo deflectat codicis hujus scriptura.

39 Itaque exhibeo tibi, post specimina ex San-maximiniano et Horreensi diplomatibus accepta, aliudque XI seculi, in specimen characteris circa Treviros privatim seculo VIII usurpati, ex jam dicto Martyrologii Hillebrordiani ecgrapho, Epistolas prævius Chromatii et Methodori Episcoporum ad Hieronymum Presbyterum, et Hieronymi ad illos: quarum et veritatem exsententia Cassiodori contra censuram Baronianam egregie vindicavit, et contextum eruditissimis annotationibus illustravit Franciscus Maria Florentinus, in laudatissima Martyrologii Hieronymiani editione. His addo ex ipsius San-maximiniani monasterii, ad civitatis Trevirensis muros siti, membranæ vetustis, partem cujusdam, ut conjicimus, Diptychi, X seculo verosimiliter ibidem descripti, quando scilicet adhuc vivebant, quorum isthic nomina recensentur: videlicet Otto, Magnus ille ac primus hujus nominis Imperator; Athallait, uxor ejus secunda, post annum DCCCXVII ducto; Otto II, Magni filius et successor, non Matild, Magni filia ex primo thoro ac postea Abbatissa Quedlinburgensis, cujus forte soror fuerit proxima Walburg: sequuntur alii ex Saxonica nobilitate anteaque Ottoniana primarii viri seminaque. Quod ne per meram conjecturam dici putes, succurrunt Episcoporum, de quorum ætate dubitari non potest, eorum nomina; et sunt, Bruno, Archiepiscopus Colonien-sis, Magni frater; Wicfrith, Episcopus Firdunensis; Gerhardus, Episcopus Tullensis, Sanctus; Wilhelm Episcopus, non Moguntinus Magni filius (hic enim scribi debuisset Archiepiscopus et aliis præponi) sed Mimigardifordensis seu Monasteriensis; Everacear Episcopus Leodiensis, alias Everachus et Heraclius, quorum ætatibus computatis, oportet hæc scripta esse intra annum DCCCCLXIII, quando consecratus est Gerardus, et unum DCCCCLXV, quando obiit Bruno. Reliquorum hic nominatorum distinctior notitia nulla offertur, quæ potissime optanda esset circa Abbatissas. Hujus autem Diptychi et Martyrologii illius characteris inter se comparans, sicut facile judicabit hoc isto esse annis ducentis antiquius; ita utrumque conferens cum ea littera qua scriptus est contextus Horreensis diplomatis, haud difficulter persuaderis, Horreensem scriptorem quoad litteras minusculas, imitatum esse scripturam quamdam ætatis inter utrumque mediæ.

40 A privatis ad publicas scripturas transire volenti, eo minus parabilis fuit earum copia, quo solitius ipsæ custodiuntur. Itaque primo aliam nullam habui, cum qua Horreense diploma compararem, quam Henrici IV Privilegium, pro ecclesia S. Servatii datum Aquisgrani Palatio, anno Domini Incarnationis MLXXXVII, indictione X, anno Regni ejus XXXII, Imperii IV, Henrico Episcopo Leodiensi, Godescalco Trajectensi Præposito, Dudeckino Decano. Sed et in hoc non pauca se offerebant, quæ fidem ipsius originalis nobis suspectam reddebant, cagebantque dubitare ne totum et scriptum et confectum esset seculo XIII. Tamen, quin certius exemplum non suppetebat; illis qualiscumque seu veri seu falsi diplomatis primam lineam prædictis speciminibus chartæ San-maximinianæ et Horreensis subjunxi, ut ex ejus consideratione quadamtenus appareret, tantum fere a San-maximiniana recedere Horreensem, quantum ad Trajectensem accedit. Verum ubi hæc sic æri incisa conspexit Reverendissimus Abbas S. Maximini Maximinus Gulich; et consideravit, quantum monasterii sui diplomatibus antiquis, accuratissime in hunc diem conservatis, auctoritatis posset accedere, si plura hujusmodi specimina ex archivio suo deprecarentur; ejus denuoscrutandi facultatem amplissimam Hildemio nostro dedit, quam catenus concedere recusarat; eique permisit, ut omnium quas vellet chur-

tarum formaret ectypa, eadem ratione qua primum Dagobertinum expresserat, nobisque transmitteret.

41 Hinc nata est igitur secunda, et totam autographorum latitudinem adæquans tabula, quæ exhibet primo Caroli Magni Privilegium, pro monasterio S. Maximini datum Patresbronnæ, tisco regio, leucis quidem quadraginta aut pluribus Treviris dissito, sed tamen ad idem Austrasiæ regnum adjecto ipsius Caroli armis per Saxonum subactionem: in quo Privilegio videre est unciales litteras, quæ nullæ in vero Dagobertino sunt, initio ac fine usurpata, quod deinceps in usu successorum permansit. Reliquarum litterarum forma, quam parum a Dagobertinis characteribus discrepat, tam certo nostram assertionem confirmat, de simili scriptiois specie, jam inde ab initio Austrasiensis regni usque Carolum et deinceps, in scripturis publicis usurpata, sub modica leniorum paulatim ductum declinatione. Idem probat, haud multum absimile Lotharii Regis, ejus a quo Lathoringiæ factum est nomen, diploma alterum, in eadem tabula delibatum, scriptum Mettis civitate, proxima Treviris ad eandem Mosellam metropoli, anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXVIII. Advencius Archiepiscopus in Lothariano notatus, Metensis ecclesiæ ac civitatis regiæ Episcopus fuit, ab anno DCCCLV ultra DCCCLXX. Qui Carolinum ipse per se relegit Rado, idem quod Advencius officium exerceat, nescio an etiam cum eodem titulo: nam in aliis pluribus, per alios ejus vice notatis, simpliciter dicitur ad vicem Radoni vel Radonis. Exemplum habes in nuper editis monumentis Paderbornensibus ad calcem, et plura apud Labbæum in Historia Cancellariorum Franciæ pag. 87; qui etiam notat, eum in Chronica monasterii S. Vincentii prope Capuam, Archicancellarium dici, et in Epistola quadam Hadriani I ad Carolum Magnum Protonotarium atque Abbatem: utique Abbatem Nobiliacensem seu Vedastinum Atrebatum in Belgio, cujus præceptum secutus Alcuinus Vitam S. Vedasti emendare studuit, uti ad eundem præfatur: cum scilicet multa jam canitie venerabilis Rado institutus esset Abbas anno DCCXCV.

42 Duo hæc Caroli et Lotharii diplomata, quam nobis sunt indubitata, tam falsa videntur alia duo, ipsorum parentibus Pippino Regi ac Ludovico Pio Imperatori attributa apud Zyllesium: omnino enim supposita dixeris pro veris eorumdem privilegiis, quorum perierunt originales membranæ, neque notitia ulla indubitabilis superesset, nisi paternarum præceptionum meminissent filii in suis: quæ unicum credo fuisse aliorum refingendorum fundamentum. Pippinianum certe quod ostentatur privilegium, litteris quidem ad ævi sui similitudinem satis apte efformatis expressum est; sed prorsus deficit ab regionum diplomatum stylo, signanterque in fine ac principio: nec tantum caret subscriptione regia cum monogrammate (quod etiam Lothariano vero privilegio accidit) unde solum colligimus Regem jubente quidem sed absente expeditum: rerum etiam impressum habet sigillum prorsus fictitium, cum circumscripto † PIPPINUS IMPERATOR, quod nescio quomodo alicui in mentem venisse potuerit. Ludovicianum cur admitti pro genuino non possit dixi supra num. 33.

43 Ne vero de ipso quoque Carolino dubitet aliquis, corrigendus est Zyllesius, et pro anno regni quadragesimo, legendum undecimo. Nam quod Zyllesius credidit esse XI, revera est XI, prout demonstrari potest ex sæpius recurrente littera I et verticem longe aliter inflexum habente. Annus autem Caroli XI pro mense Augusti, quo datum est Privilegium, est annus Christi DCCCLXXIX. Eadem correctio videtur adhibenda Marquardo Frehero, in Monumentis Lupodunensibus referenti pag. 23 donationem, quam Erkanbalt Presbyter fecit monasterio Laurishamensi, Anno XI regni Domni Karoli Regis nostri gloriosi, ubi solus Regis titulus parum idoneus foret, nisi annus XI legatur. Is certe annus in hoc San-maximiniano Privilegio legi debet, utpote

Unciales litteras in principio primus Carolus M usurpavit:

aliique post eum.

quorum hæc dantur specimina,

omissis Pippini et Ludovici supposititiis chartis.

Ex illis Carolinum, in Augusto datum, anno regni, non 10,

et diptychon San-maximinianense scriptum seculo 10.

ad quod et ad alia seculi II scripta proprius accedit Horreense,

utpote scripto *Padresbrunnæ* in Saxonia, quo Carolus excurrisse anno regni XL non patiuntur historici, quotquot ejus gesta per annos explicarunt. Annus enim regni ejus primus (initium sumens vel ab obitu Pippini patris, qui accedit anno DCCCLXXIII XXIV Septembris, vel a Coronationis die quæ fuit IX Octobris) ad sequentis anni DCCCLXIX autumnum extenditur; adeoque Augustus mensis, quo datum fuit diploma jam dictum, si ad annum regni XL differatur, dicendus erit ad annum Christi DCCCVIII pertinere. Atqui anno isto (ut expresse scribit auctor *Annalium*, a du Chesne ex MS. *Thuano* editorum, et ab anno DCCXLI ad DCCCXIII deductorum) Imperator, ædificatis per legatos suos super Albim fluvium duobus castellis, præsidioque in eis contra Slavorum incursiones deposito, Aquisgrani hiemavit, Natalem Domini et sanctum Pascha ibidem celebravit, utique die XVI Aprilis, sicut prius Pascha Neomagi actum erat XXVIII Martii. Nec ante annum DCCCX Imperator revisit Saxoniam.

44 At vero anno DCCCLXXVII Christi et regni anno IX adhuc currente, Carolus, cui eo tempore annuæ fere erant expeditiones in Saxoniam, ibidem fuit, et Maii campus in Saxonia ad Pedebrunna est celebratus, ut habent *Annales* vetustiores ab anno DCCVII ad DCCCX ducti: sive ut *Annales* Petaviani, ad DCCCVI protracti, explicant; Habuit Carolus conventum Francorum, id est Magis-campum, in Saxonia, ad Padresbrunnon, et ibi paganorum Saxonum multitudo maxima baptizata est. Et iterum anno DCCCLXXIX Christi, regni vero XI (eo scilicet de quo agimus, et quo datum esse San-maximinianum privilegium asserimus) fuit Mai campus ad Dura: et Franci cum Carolo Rege eorum in Saxoniam jam absque bello: sive, ut posterius citati *Annales* habent, Carolus Rex iterum in Saxonia usque ad fluvium Wiseraha: et Saxones pacificati dextras et obsides dederunt. Eginhartus, in ipsius Caroli antea enutritus, ejusque gesta per annos digerens, rem totam clarius et distinctius explicat his verbis: Rex... animo ad Saxoniam expeditionem intento Duriam venit, habitoque juxta morem generali conventu Rhenum trajecit, et usque ad Lippiam cum exercitu pervenit. Cui cum Saxones in quodam loco, qui Buclit vocatur, vana spe ducti resistere tentarent, pulsifugatique sunt. Rex Westphalorum regionem ingressus omnes eos in deditionem accepit. Inde ad Wiseram veniens, castris positus in loco nomine Medufulli, stativa per aliquot dies habuit. Ibi Angari et Ostfali venientes et obsides dederunt et sacramenta juraverunt. Quibus peractis Rex trans Rhenum ad Wormaciam civitatem in hiberna se recepit. Æstatem ergo in Saxonia adeoque et Augustum mensem, quo diploma datum, transegit Carolus; et dubitabimus credere eodem tempore in ita et redita vel saltem alterutro fuisse Paderbornæ, ubi ante biennium comitia celebrarat, et fiscum seu palatium suum habebat? cum solis sex vel septem leucis urbs illa distet a ripa Wiseræ.

45 Caussam tamen dubitandi de præsentia Caroli Paderbornæ anno regni ejus XI, forte præterat aliquis ex prælaudato Eginharto, ipsiusque Caroli Epitaphio, ad finem Vitæ relato, quo dicitur, quod regnum Francorum nobiliter ampliavit, et per annos XLVII feliciter rexit: decessit vero anno ab Incarnatione Domini DCCCXIV Indictione VII, v Kalendas Februarias: quæ videntur non posse subsistere, nisi primi anni DCCCLXVIII tres ultimi menses pro anno computentur, itemque ultimi anni DCCCXIV unicus mensis pro anno, sic enim invenienti sunt XLVII, qui in rigore loquendo solum fuerunt XLV et menses IV. Hinc porro sequeretur, talem numerandi modum ab ipsomet Carolo servatum in publicis actis, adeoque annum regni XI dicendum esse Christi DCCCLXXVIII: quem non in Saxonia, sed in Hispania a Carolo traductum esse constat: et sic nec isto Aprilis T. II

quidem, quem dicimus, XI regni anno diploma prædictum potuisset esse Paderbornæ signatum. Ad hujus nodi solutionem volo primum manere extra controversiam, quod passim omnes tam Reges quam Pontifices et Episcopi, a die suæ electionis communiter numerarint, uti etiam nunc numerant, annos Regni, Pontificatus ac Sedis suæ, nulla habita ratione anni civilis vel ecclesiastici, suum seorsim principium habentis: et sicuti diei illius tamquam Natalis sui unum latitiam celebrabant, et Romani Pontifices etiam nunc celebrant, gratulatione publica; ita et in eo mutasse ac mutare numerum anni publicis Actis inscribendi. Quid igitur Carolus? Dico eundem morem ipsum tenuisse, et annos regni ab Autumno in Autumnum numerasse, quamdiu solum Regis titulum gessit. At vero cum in Natali Domini, Kal. Januarii anni DCCCI precedente, Imperator Romæ coronatus esset ac salutatus; nobiliorem jam Natalem nactus, quem deinceps teneret, ut is cum annis Imperii, quorum tunc primum auspicabatur, pari progrediretur passu, et solum semel in unoquoque anno communis formula notarialis mutaretur; tres menses, ex anno XXXIII Regni jam decursos et ceteros notatos, dimisit pro anno integro, et annum Regni XXXIV cum anno I Imperii conjunxit.

46 Idem quin fecerint quotquot annos regni, pridem numerari ceptos, post acceptam Imperii coronam novo illi annorum numerandorum initio conformare debuerunt, nequaquam dubito; sed non vocat omnia singulorum percurrere diplomata, ut ex iis hæc veritas comprobetur. Pro omnibus sit nobis Otto primus. Hic anno Christi DCCCXXXVI, exeunte Junio, heres et Rex coram omni populo declaratus a patre, mortem instantem præveniente; in diplomatis apud Zyllesium, anno DCCCXLI, in Nonas Junii, et anno DCCCXLI, Kal. Februarii, annos regni sui numerat IV et VII, tamquam adhuc durantes usque ad finem Junii. In eo autem quod apud eundem Zyllesium legitur datum Veronæ, in Kal. Aprilis anno DCCCCLXX, quando adhuc currere debebat annus Regni XXXIV, numerat annum XXXV. Scilicet sub initium anni DCCCCLXII Romæ coronatus Imperator, exindeque incipiens annum Imperii primum nominare; abrupto regni anno XXVI, qui solum dimidius effluerat; incepit numerare annum XXVII, ut esset idem initium annorum regni et Imperii: et sic cum anno regni XXXV, conjungitur annus Imperii IX.

47 Atque hæc sufficiant, ut in San-maximiniano Caroli Privilegio annum regni XI posse ac debere intelligi, adeoque ipsam nulli dubitationi esse obnoxiam, manifesto pateat. Nunc reliqua quæ sententiam confirmant argumenta, ex eodemmet instrumento sumenda, percurram paucis. Ac primo circa titulum testimonium feret Eginhartus, in *Annalibus* sic loquens; Cum die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solennia basilicam B. Petri Apostoli fuisset ingressus Carolus; et coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret; Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, cuncto Romanorum populo acclamante, Karolo Augusto, a Deo coronato, magno et pacifico Imperatori Romanorum, vita et victoria: ac deinde, omisso Patrii nomine, Imperator et Augustus appellatus est. Itaque non jam amplius exorsus est diploma sicut in San-maximiniano vides; sed hac vel simili phrasi, qua datum legitur in Monumentis Paderbornensibus Osnabrugense privilegium, Karolus Serenissimus Augustus, a Deo coronatus, Magnus Pacificus, Romanum gubernans Imperium, qui et per Misericordiam Dei Rex Francorum et Longobardorum. Deinde pro eo quod antea dicebatur Signum Karoli gloriosissimi Regis, postea notabatur Signum Karoli piissimi ac gloriosissimi Imperatoris: et ubi simpliciter scribebatur data mense Augusto v. g. XI anno regni nostri; cum pompa multa ut et in prædicta Osnabrugensi charta legitur, Data XIII Kal. Januarii,

AUCTORÉ D. P.

licet postea annum I Imp. conjungens cum 35 regni utrumque ab anni 801 initio sit exorsus,

quod idem fecisse invenitur Otto I:

Eadem privilegii Carolini ætas probatur ex formulis

aliis quoniam quibus postea Imperator est usus.

et solum in Octobri incipiebat 12 annum regni

AUCTORE D. P.

nuarii, anno in Christo propitio et xxxvi regni nostri in Francia, atque xxx in Italia Indictione xi. Ubi annus xxx regni Italici, qui ante Majam istius anni nominandus fuisset, similiter ut annus regni ad initium anni Imperatorii retractus invenitur. Sed nota, quod distinctio annorum Francici utque Italici regni seorsim numerandorum; non fuerit a Carolo usurpata ante susceptam Imperii coronam, saltem in diplomatis cis Alpes conditis; quare non mireris Italici regni annum in Sanmaximiniano privilegio non expriri.

ejusdem in
veris sigillis
vultus barba
semper rasa.

48 Quoad vultum in sigillo expressum, cum apud Zyllesium nullam formæ venustioris gratiam, quæ etiam seni Carolo fuit, rugisque caurutam frontem viderem; non fui ausus tam exprimere, qualem forsitan Zyllesius sibi imaginabatur, juxta errorem quo credebatur anno Regni xl scriptum Privilegium; sed caravi a peritissimo pictore eundem ab originali quam fidelissime exprimendum, eo successu ut Walthemius judicaret non posse majorem similitudinem optari. Est autem vultus, amabilis majestatis plenus, ac propter rasam ad eam barbam propemodum juvenilis. Neque vero credendum ullo modo est, barbam aliquando aluisse Carolum: nam quomodo alias de ea nihil notasset Eginhardus? Hic autem hujusmodi Caroli staturam describit in fine Vitæ apud nos cum. 27 Corpore fuit amplo atque robusto.... apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naso paululum mediocritatem excedente, canicie pulehra, facie leta et hilari: unde formæ auctoritas tam stanti quam sedenti plurima acquiratur: et quamquam cervix obesa et brevior, venterque projectior videretur, tamen hæc ceterorum membrorum celabat æqualitas. Quod si hæc fuerit jam cunctis et seni in vultu decor amantissimæ, quanto magis in ipso virilis ætatis flore? Marquardus Freherus apud Duchesne tom. 2 fol. 231, summi et eminentissimi, non solum in Augustana republica sed in omni regno litterariorum (Museum Velsorum intelligi credo) epistolam ad se datam recitat, qua barbam non pavisse Carolum confirmat veteri moneta Carolina, puro mento, et addit. Non nego fieri potuisse, ut interdum tonsoris negligentia mentum et labra pili nonnihil inumbrarent; hæc enim specie Romæ in musivo opere illius ætatis conspicitur: sed prolixam et squalidam barbam abominor.

qui in adul-
tectis ali-
quibus juxta
vulgi opinio-
nem plene
barbutus

49 Talem tamen vulgo jam ei attribuant pictores sculptoresque, et talem exhibent sigilla quædam ex archivis nonasteriorum S. Dionysii et S. Germani de pratis pro anno Regni quinto, quæ sequitur et allegat Jacobus de Bie inter effigies Regum Francorum æri incisæ; talemque pro anno regni xxxvii refert Osna-brugense diploma secundum, in monumentis Paderbornensibus, ejus vitæ supra notavi. Quæ omnia non esse vera authenticorum diplomatum sigilla, non tantum ex silvescente barba notes, sed etiam ex longiori colli spatio quam Eginharti descriptio ferat; itemque ex vertice turbinato potius quam globoso. Idem Jacobus de Bie alio in opere, cui Franciæ Metallicæ titulum fecit, a Faravundo exordiens, nummos Francorum Regum proponit; sed tales omnes, ut præter paucos Caroli vii ne unus quidem inter omnes sit, qui veræ antiquitatis speciem aliquam præferat. Nam si excipias formam Romani sagi, Francis perperam injecti, ceteræ vestes profundæ ac sacræ, viriles ac mulieres, urbanæ utque castrenses, ipsarumque loricarum ac ceteræ armaturæ equestris formæ, ubique tales videntur, quales ex more usus hodierni pleræque pingerentur; adeo ut neque Romanis Pontificibus tiaræ triptæ, et altius fastigiata mytræ Episcopis, nec lilia per togam sparsa secularibus, nec denique annus Christianæ Æræ jam inde ab anno dcccliii constanter subscriptus desideretur. Quare nihil dubitem affirmare, exempla istarum expressionum, sibi perfectissime quoad elegantiam, vestitum, characterem similia, si qua vere habentur aurea, argentea, æneave,

novissima quædam esse inventa, et indigna quæ veris historiis admisceantur; ideoque parum curandum, quam macilentus istic Carolus, quamque barbatus conspiciatur.

50 Carolino Privilegio in hunc modum defenso et explicato, subjungo Hlotharii Imperatoris Privilegium, sicut privato cuidam subdito datum, sic in minori membrano minori caractere expressum quam priora, minori etiam sigillo quantum (ex vestigio colligere licet) consignatum: cujus formam quoad linearum mensuram, non fuit operæ pretium observare curiosius. Itaque primum ultimamque lineam, exhibeo in tres partes divisam: eam vero, qua Regis atque Notarii Regii subsignatio continebatur, bifurcum secui, ut majori tabulæ securaræ commodius præponatur. Ad meliorem ejus intellectum nota, Hlotharium Imperatorem numerasse annum in Italia primum post dcccxvii, quando ab Ludovico patre dictus mense Julio est Imperii consors; primum vero in Francia, ipsum quo suis pater in Junio obiit annum dcccxl; unde ex anno qui hinc iii. inde xxv est, annus Christi dcccxlii exurgit pro mense Martio, quo fuit hoc Privilegium Aquisgrani scriptum. Tenorem reliquum, quoniam alibi impressus nusquam extat, a Walthemio nostro descriptum ex autographo, quod in archivio quoque S. Maximini servatur, hunc habet: Igitur omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum comperiat industria, quia Matfridus fidelis ministerialis noster, ad nostram accedens Majestatem, deprecatus est, ut cuidam fidei nostro, Fulcrado nomine, quasdam res nostræ proprietatis, in pago Eilense constitutas, concederemus ad proprium. Cujus petitionem propter suæ fidelitatis meritum libenter acquiescentes, hos excellentiæ nostræ apices decrevimus fieri, per quos in memorato pago, in villa quæ Bettinga nominatur jam fato Fulcrado mansum indominitum unum, ad quem pertinere noscuntur alii mansi viii, quos ipse prius beneficiario possedit munere, cum eorum pertinentiis, scilicet cum ecclesia, domibus ceterisque ædificiis, terris cultis vel incultis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, ad molendinum exitibus et regressibus, mancipiis virisque sexus et ætatis ad eos pertinentibus, nec non et cum reliquis appendiciis, concedimus ad proprium, et de nostro jure in jus ac dominationem illius transfundimus; ita videlicet ut quidquid ab hodierna die et deinceps ex eis facere, ordinare, atque disponere voluerit, liberam in omnibus habeat potestatem, sicut et de reliquis hereditatis suæ rebus, ita dumtaxat in nostra inviolabiliter perseverare ut fidelitate. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas firmiter habeatur, manu propria subter firmavimus, et annuli impressione adsignari jussimus nostri.

Hlotharii
Imp. Privile-
gium

51 Hactenus dictum Hlotharii Imperatoris Privilegium, post quod sequuntur in ultimo folio expanso duo alia Privilegia Ottonis i et Henrici iii; ex quibus Henricianum quidem in Zyllesio legi totum potest æque ac Carolinum et Lotharianum prægressæ: Ottoniani tenor hujusmodi est I. N. S. E. I. T. Otto D. F. C. I. A. Noverit omnium f. n. t. p. q. f. industria, quatenus nos... pro statu et incolumitate Regni vel Imperii nostri filique nostri charissimi Ottonis, quandam villam de proprietate almi Confessoris Christi Maximini, in comitatu vel suburbio Trevi-
rum sitam, Ad-valles nominatam, quam antecessor noster divæ memoriæ Dagobertus Rex Francorum, pro suæ animæ absolutione, uti singulis Kalendis pro eo vigiliæ agerentur, monachique Deo et S. Maximino famulantes in eisdem Kalendis inde pascerentur, sed et æstivo tempore post meridianam quietem, ob ejus memoriam, inde viui vel potus clementia reficerentur, regali munificentia obtulit; multis retro temporibus ab antecessoribus nostris

aliaque duo
Ottonis i et
Henrici 3
producuntur

PRIVILEGIUM DAGOBERTI I. R. FRAN. PRO MONASTRIO S. MAXIMINI TREVIR.

In nōm pa tris & filii et sp̄s sc̄i omniū xp̄iā norū nouerit industria qualiter ego dagobertus rex potentissimus cum consentienti consilio episcoporum meorum comitum legatos de mea parte ad abbatem me milianū direxi mandans ei ut diligenter inquireret mihi quibus auctoribus illud monasterium sc̄i maximini constructū vel cuius imperio a pristinis temporibus esset subiectū hanc legationem abbas cum fratribus sollicite percipiens

Actemur tres primæ lineæ originalis membranæ, quæ ferme quadrata est: aliæ quindecim forma litterarum et linearum distantia ac longitudine perdefinita, paræ sunt.

post hæc sequitur subscriptio Regis et Cancellarii, hæc forma; nisi quod penultimum verbum referri debeat ad priorem lineam.

actū pridie nonas aprilis anno regni nri xii mo g on cie feliciter amen

signum Dagoberti regis heriveus cancellarius ad vicē ricolfi

SPECIMEN PRIVILEGII HORREENSIS

archiepiscopi [recognovi] sub eodem Rege ut prætenditur conscripti, suæq; fictionis evidentia indicia continentis.

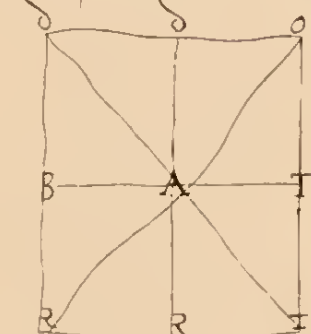
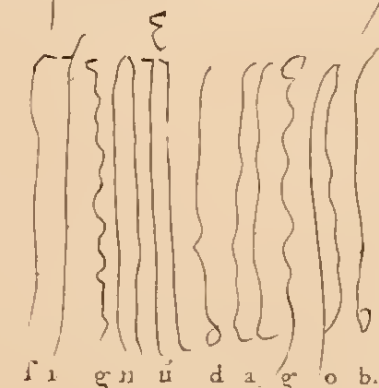
Fragmen Sigilli Henriciani

In nomine sc̄e et indiuidue trinitatis dagobertus diuina preordinante providentia rex

INITIVM PRIVILEGII HENRICIANI

Anno MLXXXVII dati pro Basilica S. Servatii Trajectensis ex originali membrana, quæ in Archivio Capituli asservatur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis et victoriosissime crucis et sancte dei genitricis marie Henricus dei gra

Idem literis, sed paululum minoribus, exprimitur Signum Domini Henrici Quarti Regis et Imperatoris. Monogramma nominis, quod hic contractum vides, duos pollices per omnem dimensionem adæquat. Sigilli fragmen, quod restat, supra loco vacante expressimus. In Propylæo tom 2. 4. pr. Post pag. 12 Tab 1

MARTYROLOGIVM

S. HIERONYMI.

quale in membranis Epternacenſibus ante annos nongentos ſcriptum ſervatur,
et anno 1626 aeri incifum uſq; ad Iulium habetur in officina Plantiniana,
cura R.P. Heriberti Roſweidi S.I. ſumptu Cl.V. Balthafaris Moreti.

Domino ſcō fratri hieronimo p̄rb
Chromatio & Eludono ſc̄iſc̄opi in dñō ſalē
Um religioſiſſimur theodoſiur agūs mediolanēſium urbān
puiſſet ingreſſur uniuēſos ſc̄iſc̄opos Italiae ad ſe mu
taſſet ob cauſam aliquantorum aſc̄iſc̄oporum qui ſc̄iſc̄o annua
na ſc̄e ſuas annuaſ inquināſſent contigit & noſtram paruitatē
in eodē dēſiſſe conſilio in quo cum dicēda dicta eſſent & diſimilēda
diſimila cōſit xp̄ianiſſimur p̄nc̄ps ſc̄iſc̄i Gregorij Condubōſiſ
aēleſiae meo p̄aeſp̄te anteq̄am quod omni die ſiue non āmanſ
matutinaſ ſiue āmanuēſp̄at̄nar xp̄ic̄ianſ miſaſ eorū m̄xter
rūm quonum natalicia eſſent plurimorum nomina mōnorant
factumq; ēt ut om̄a parit̄r ſtatuerimur ad tuam nos ſubſc̄e
cantatōn ut p̄moſiſſimum p̄uale de anguis ſc̄i Eusebii cāſar̄ae
paleſtinae ſac̄dotis inquināſ m̄xternum ad nos dirigat ſc̄ta
ut poſſit hoc officiū p̄ctam ſc̄am induſtiam melius & p̄p̄ctur
d̄i m̄xteribur exhibē Itē hieronimus

Chromatio & Eludono ſc̄iſc̄opi
hieronimus in dñō aet̄no ſalutē

Conſtat dñm̄ omni die m̄xternum ſuorum triumphos
xp̄ic̄ianē quonum p̄ſſionāſco Eusebio cāſariān̄i q̄ſo
ſubſc̄ur r̄p̄p̄amur nam conſtantinur agūs cum cāſar̄eam
puiſſet ingreſſur & dicēta mōnorato anteq̄am ut p̄ct̄a aliqua
b̄n̄ficia cāſariān̄i aēet p̄p̄ctima lēgitur r̄p̄p̄diſſe Eusebium
opibur ſim ditatam eſſe aēlſiam nulla p̄ct̄adi b̄n̄ficia n̄c̄ſſitate
compelli ſibitām dēſid̄um immobile & p̄ct̄aſſe ut quid ubiq; in re
p̄p̄lica romana q̄ctum ſit & ſc̄a ſc̄i iudic̄i iudic̄bur ſucced̄at̄r
In uniuēſo orbe romano ſollicita p̄r ſc̄uſtatōne monim̄ta
p̄p̄lica d̄r̄cutat̄do p̄r quim̄c̄at & quis m̄xternum āquo
Iudice in qua p̄rouincia uel Ciuitate quo die quauē p̄ſſione
p̄r ſeūſtat̄ae ſuae obtinuerit palmam d̄q̄ſit argum̄tib
latam ipſi Aſebio reſpo luſu diriḡant unde factum ēt ut idonq̄

relator h̄ſt̄is aēleſiaſtacam h̄ſt̄oriam r̄c̄c̄e Om̄ium
p̄r̄e m̄xternum p̄rouinciarum om̄ium romanorum d̄l̄c̄it̄r
h̄ſt̄or̄oḡrafur d̄c̄l̄anant & q̄m omni die ſac̄riſc̄um d̄o op̄c̄at̄r
p̄ll̄ant̄r
eorum nomina m̄c̄im̄ſſe ſc̄id̄it̄r qui die ipſo quo op̄c̄at̄r ſac̄riſc̄um
uictor̄s diabuli h̄ſt̄at̄it̄ m̄xternum ſuo triumpho op̄ulant̄r atq;
obant̄r ad r̄c̄m ſuum p̄r̄uic̄it̄r xp̄m hac d̄c̄aſia ſingulorum
m̄c̄ſium ſingulorumq; d̄c̄um ſc̄ta conſcripſimur ut iudic̄e
d̄ignat̄i & ſc̄iſc̄i p̄r̄an̄n noſtrae paruitat̄is m̄c̄oniam p̄one & r̄e
d̄ant̄r Cum dieb; om̄ibur p̄r̄ tota anni ſp̄atia ſc̄orum ſuāt
nominum ſc̄tauit̄r celebrata & q̄m p̄r̄ ſingulor̄ d̄c̄i diuēſa
num p̄rouinciarum diuēſarumq; urbium plurquam octinḡatorū
m̄xternum nomina ſunt nominanda ut nullur d̄c̄i ſit qui intra
quinḡatōnum num̄rum r̄p̄p̄am poſſit ar̄c̄at̄r ſc̄c̄p̄to die
k̄l̄a r̄an cōſid̄ant̄r innum̄c̄ar turbaſ l̄c̄torum annum intra
unum m̄c̄r̄an poſſe laſeſc̄e ne idē eūſnat p̄cc̄incte &
braut̄r eorum qui ſunt in ampl̄ſſima Ciuitate in ſuis loc̄is
tantum pro om̄ibur m̄c̄onatus ſum ut amputato paſtadio unur
de om̄ib; ſuffiat libellus ar̄c̄p̄tur ſane in p̄ima parte
libelli om̄ium apoſtolorum ſc̄ta conſcripſimur ut d̄c̄uarum non
uideantur diuid̄e quor̄ una dignit̄r apoſtolica in cael̄a gl̄oria
ſc̄it̄r eſſe ſublim̄r.

FRAGMENTVM VETERIS DIPTYCHI

continentis. ut remur. nomina benefactorum
imperialis monasterii S Maximini prope Treviros
in ſpecimen characteris circa an. dcccclxiv ibi uſitati

Amund
ordo athalheut otto. mahluld. uualdburg. fritharun
Amalric. Ricuum. Ricouo. Balharinn. euerard. Berenger. derat
Henric. erp. Henric. uunat heri. thedhauan. uualthusi. alſthusi. orny
uoda. blittrut. luitbraht. meginburg. riſolf. lida. richild. ldiſhilt.
luthard
Bruno archi ep̄i Baſo. Aluan. Blizo. Reginbolt.
uueſnht. ep̄i. Mezin. Ruotbraht. Sind ger manā. Surger.
gerhard. ep̄i. uuhman. Reginnolt. Adalbold pi. Alſrac.
uulle helm. ep̄i. Folraht. Rapilo. Gislebertus m. Bertſunc abb
Folmar. uuerin. Fr̄yſ. Richeri. uendilburhabb
Theodric. uirdun. xp̄ian. Crecanbraht. Heduuig. abb.
Fueraccar ep̄i. Aluan. it. uueinan monac. Helmirhe. Gerbirh. abb.
Reginbolt. uualdolf. Fugilbraht monac. Athalbraht. lant.
uerinken. Fugilram manac. Richolf.

INITIVM ET FINIS PRIVILEGII CAROLI MAGNI DATI MONASTRIO S. MAXIMINI TREVIREN.

[Caroline minuscule script]

in nomine patris et filii et spiritus sancti Notum sit omnibus in christum fideliter credentibus regibus episcopis ducibus quomodo ego carolus

dux et rex francorum longobardorum ac patricius romanorum pro remedio anime mee atque stabilitate regni nostri sanctorum monasteria

[Decorative initial 'S' with 'signum' written above it]

[Large decorative initial 'K' with 'caroli gloriosissimi regis' written above it]

[Marginal note in Latin: Nota non ecce, quod videri numeri quinquaginta signum, sed lenius L, quale in sequenti tabula videbitur. Item Notarii precipitantia factum videri, quod ita scriptum sit loco acta.]

data mense augusto anno xi regni nostri ata patres bronna fisco nostro

[Small text: sup ip fa]

ALVD LOTHARII REGIS.

[Caroline minuscule script]

in nomine patris et filii et spiritus sancti cum regalis officii sit diversarum partium negocia pia sollicitudine preuideri maxime tamen in his quae

ad imperium spectant habeant maiorem stabilitatem et firmitatem ab antecessoribus nostris in honorem dei constructis sumum necesse est studium impendere

et promittimus ad medietatem aduentum archiepiscopi recognoui

[Marginal note in Latin: Nota Peret regie manus subscriptio et nominis monogramma ex quo dicatur Rege iubente quidem, sed absente, expeditum fuisse hoc Privilegium.]

data metis ciuitate xvii kl mai anno domini incarnationis decem lxviii indictione prima

anno serenissimi regis lotharii xii in diuino nomine feliciter amen

Notitia de locis s̄conum apostolorum

- III kl iul nāt apostolorum sc̄ip̄ay & pauli nomē
- II kl dēcānt nāt sc̄i andr̄as ap̄os m̄ciū patnas p̄uīnc achias
- VI kl ian nāt ap̄os sc̄i iacobi ff̄d̄m & iohān euāḡ
- VIII kl iul nāt dormitōm̄ sc̄i ioh ap̄os & euāḡ m̄pheso
- XII kl ian nāt sc̄itome ap̄os m̄ndia & t̄nānt corp̄us m̄ed̄ra v kl iul
- III kl aḡus nāt iacobi ap̄os ff̄iōh euāḡ m̄hiōs
- kl mai nāt sc̄iphilippi ap̄os m̄ciū h̄iōap̄ol p̄uīn affiē / Jirast̄ aḡis
- III kl sc̄p̄ nāt sc̄i bartholom̄ ap̄os qui d̄colatus ē m̄ndia m̄si nē
- XI kl oct nāt sc̄imath̄ ap̄os qui passus ē m̄p̄sida
- V kl noōm̄ nāt ap̄os simonis canan̄ & simon̄ zelotor qui ā

tāplonum pontificibus occisi sunt in suavis aut p̄s sanum

A 1 **P**lanuatur diē xxi
JAN CIRCU CISIODM̄ p̄t coropae qui iudōtē ascl̄pio
 unbis p̄naep̄t cum dic̄t hodie octauae d̄i caeli sunt
 cessate asup̄statiomb: idolorum & sacrificis pullatis ā
 gladiatonibus hac de causa occisus ē. Inom̄ite stepani
 m̄om̄ed̄ eip̄noim̄ q̄i p̄uian & aliorū iiii. Inm̄tia euāḡ h̄m̄et̄
 in bononia Jai iacti h̄iōach. Inaff̄m̄ uictorū felcis nancissi
 arḡm̄ & aliorū iiii. papa p̄uian saturnum iē saturni uictō
 honorati leusi h̄m̄et̄ & m̄l̄t̄ xxx.

raus d̄q̄os sc̄i saūy cum ff̄b: suis . aḡustoduno d̄q̄or aḡrup̄m̄ q̄i
B 11 **III** Non̄ simidoni q̄i antioē & in alio loco f̄natonici maccani
 abban̄ saturni poss̄on̄is s̄m̄i maximiani acitōis amoth̄
 h̄uissi antaxi ut acit̄ tobias̄ arḡh̄das & m̄ethop̄ n̄talis
 claudias̄ amuzas̄ ital̄is de h̄mo s̄ol̄ stepani . . . / tom̄ claudon̄

C 11 **III** Nō in helispōn̄ cū panethia cūci p̄uian th̄ozims̄ & m̄ciū
 euāḡm̄ nodi t̄uūm̄ ff̄m̄ arḡa nancissi & m̄ancellū p̄uā x̄p̄ian
 & diozimi euāḡm̄ nodonis p̄uian̄ m̄aff̄ m̄art̄al̄i statū lian̄
 constant̄ poss̄on̄ur̄ hilariū s̄m̄i candidi noz̄atam̄ euāḡm̄as̄
 lucidas̄ acit̄as̄ p̄ad̄n̄cas̄ p̄an̄s̄i J̄n̄e f̄euae un̄ḡm̄ uīd̄ d̄q̄or̄ p̄lo

D 11 **P**ūd̄ Non̄ m̄aff̄ aquilam̄ J̄h̄m̄ euāḡm̄ m̄anciam̄ quita th̄w̄d̄ot̄
 t̄uūm̄. Inom̄it̄ cū bonania h̄m̄et̄ arḡa Jai aedui q̄i / r̄iae

E V **III** Non̄ m̄aff̄ felcis̄ sc̄undi honori luciam̄ candidi ianuariae cael̄p̄lo
 iocundi acit̄ p̄c̄u m̄ancī seuōu anastasi m̄ant̄oē s̄imeon̄is m̄on̄a

F VI **III** Unidus̄ q̄p̄an̄ia d̄m̄ m̄aff̄ tal̄q̄p̄on̄ p̄lon̄ iocundi p̄c̄u m̄anci
 acit̄ ianuariae . & alibi honori iuli antotini . ap̄ut s̄ir̄im̄ian̄ anas̄
 tasi . Inant̄oē p̄ar̄ s̄conū iulian̄ & basilis̄ae . m̄ndia cel̄si iulian̄

In nomine dñi nr̃i ih̃u xp̃i dñi æterni Hlotharius divina ordinante providentia

Impr̃ augus :::: dignum est ut imperialis maiestas procerum suorum rationabilibus

precibus aurem suae pietatis accomodet et ad effectum perducatur quatenus in suis semper oble-

quis eorum animos reddat efficaciores Igitur omnium fidelium stae dñi ecclesiae

Signum **ER** Hlotharii serenissimi augusti

Nota quod hic duas subsignationes in eadem fere continuabantur linea, hoc modo. augus hrodmi paulum sub tu s signante (cuius signum cum vestigio revulsa ceræ vide in ultima tabula). Hrod mundo. Notario

hrodmundus notarius ad vicem hilduini recognovi et

Scilicet xii kl mar anno xp̃o pitio Imperij domni hlotharii p̃y Impr̃is
data xiii kl mar anno xp̃o pitio Imperij domni hlotharii p̃y Impr̃is

Italica xxv et infrancia in indictione viii
in italia xxv et infrancia in indictione viii

Actum aquisgran palatio in dñi nomine feliciter amen
Actum a quisgrani palatio in dñi nomine feliciter amen

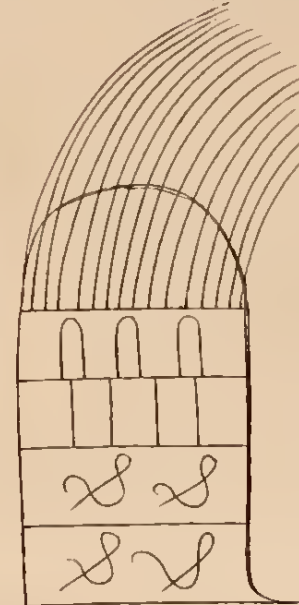
PRIVILEGIUM AB OTTO NE I IMP. DATUM COLON MONASTERO S. MAXIMINI A.D. DCCCCLXVI.

In nomine scæ et individue trinitatis otto divina fauente clementia imperator augustus. noverit omnium fidelium nostrorum tam presentium

quam futurorum industria qualiter nos interuentu dilectæ conjugis nræ adelpheidis fidelis que archiepiscopi uulhelmi prolatu est incolomitate regni uestrum
quam futurorum industria qualiter nos interuentu dilectæ conjugis nræ adelpheidis fidelis que archiepiscopi uulhelmi. prolatu et incolomitate regni uestrum

signum domni ottonis

magistri cunctissimi imperatoris augusti

NOTA

In utroque hoc Ottonis atque Henrici Privilegio linearum interualla ipsaq; adeo apicum fastigia. tertia sui parte contractura hic spectari, quam sicut in membranarum originariis: alias laumina una utrumque specimen capere non potuisset. Similiter contractu est amplitudo signi notariæ primi. Signum quoque Henricianum minus quadruplus maior erat, et quidem non calamo, sed typo expressum. At signorum integra magnitudo mansit, minuto dimittat circulo abundanter circumquaque centum medium fere pollicem lato, in Otto: uano æque ac Henriciano.

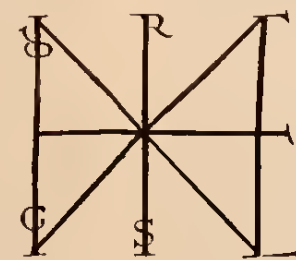
data viii idu anno dominice incarnationis dccc lxxvi indit et viii anno regni domni ottonis xxx imperii uero actum colonie indi nomine feliciter amen
data viii idu anno dominice incarnationis dccc lxxvi indit et viii anno regni domni ottonis xxx imperii uero actum colonie indi nomine feliciter amen

ALIVD AB HENRICO III. IMP. DATUM MOGONTIE A.D. MxLxiii.

In nomine sancte et individue trinitatis Henricus divina fauente clementia rex cum regie dignitatis officium sit diuersarum partium negotiorum pia sollicitudine

preuidere maxime tamen & magis prope illi ecclesie utilitatibus; uolere nos decet in omnibus; pro qua regni nostri statu & salute & erecta nræ dotali lege & legitimo iure in regnum nobis associare & sublimare
preuide re maxime tamen et magis prope illi ecclesie utilitatibus; uolere nos decet in omnibus; pro qua regni nostri statu & erecta nræ dotali lege et legitimo iure in regnum nobis associare et sublimare

signum domni Henrici tercii regis illustrissimi

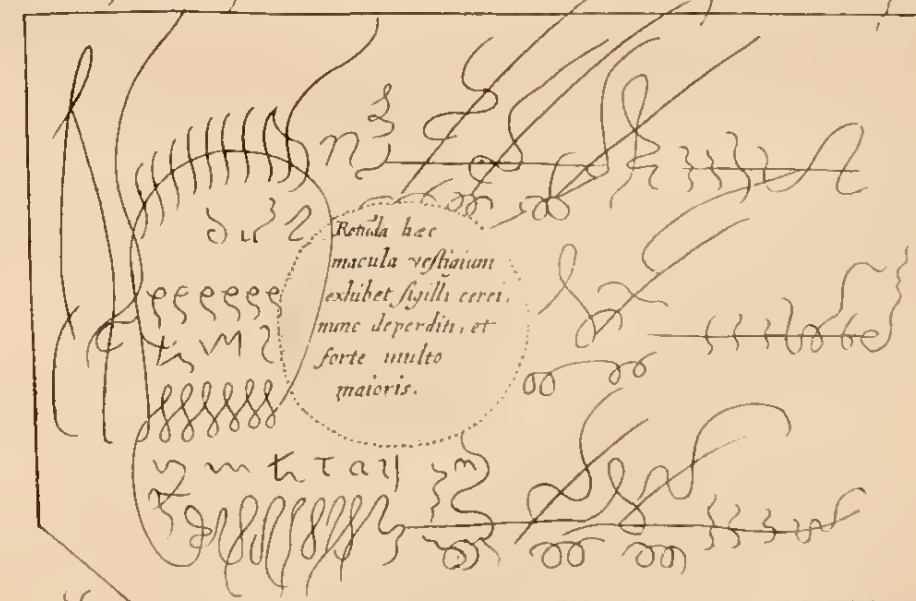

Eberhardus cancellarius uice doni bardonis archicancellarii recognoui

Data viii kl Aug anno incarnationis milii xliii. Indit xliii anno aut domini Henrici tercii ordinationis ei xvi Regni u
Data viii kl Aug Anno incarnationis milii xliii. Indit xliii anno aut domini Henrici tercii ordinationis ei xvi Regni u

Actum Mogontie indi nomine feliciter Amen
Actum Mogontie indi nomine feliciter Amen

Ne spatium vacet, exhibetur Notariæ signum cum sectione revulsi, sigilli, quæ in specimen Privilegij Notariarum omnia fuerunt.

nostris in beneficium datam; monachis Deo sanctoque Maximino famulantibus, in cœnobio, quod in suburbio Trevirorum situm est, ex toto et integro Imperiali benevolentia concedimus et remittimus: et ut calices aquæ, quos hecenus ob paupertatem, pro calicibus vini quos Dagobertus Rex instituit, accipiebant, in antiquum et pristinum statum redeant et mutantur, volumus et firmiter jubemus: ita sane nostra Regia vel Imperatoria auctoritate jubentes, ut prænominata villa cum integritate, sicuti a prædicto Rege Dagoberto sancto Confessori Christi oblata est, monachis prælibati cœnobii perpetualiter deserviat; nullusque successorum nostrorum eam hinc auferre aut in beneficium dare præsumat; ut nobis in Regni negotiis occupatis, monachos eo devotius pro nostra salute Dominum exorare delectet. Et ut hoc nostræ auctoritatis præceptum firmum et stabile permaneat, chartam hanc conscribi et annuli nostri impressione signari jussimus, quam et propria manu subtus firmavimus. Si plus quam unius Dagoberti memoria in San maximinianensi obituaria recoleretur, dubitare possemus primine an secundi Dagoberti ea donatio fuerit, quam Otto renovavit: nunc, quia unius ejusque primi mors ibidem recolitur, tutius est ad eundem primum etiam hanc liberalitatem referre, et credere, aliquantis post primum dotationem annis hoc ei auctarium accessisse. Qui autem Ottonis Archiepiscopus fuit, cum ista firmarentur, Willihelmus; fuisse videtur ipsiusmet Imperatoris filius naturalis, anno dccccliv factus Moguntinus Archiepiscopus.

52 Porro diplomato ista Ottonis et Henrici eatenus solum delibavimus, quatenus satis est, ut a primo Dagobertino usque ad ultimum Henrici quarti, gradatim molliores considerans characteres, omnino convincatur, verum esse quod principio demonstrandum assumpsi, eum qui Horreensem chartam scribere præsumpsit, non habuisse præ oculis scripturam aliquam Dagobertinam, sed longe recentiore aliam, ætatis scilicet Henricianæ. Nam, ut non loquar de mollitie litterarum quibus exprimitur Dagobertus divina præordinante providentia Rex; crispatis illi characteres, quibus ex parte Signum Dagob. etc. exprimuntur, initium habuerunt (ut vides) primum in Otthone, sub quo nonnullæ litteræ uno crispantur flexu; qui flexus in Henricianis majusculis geminus, nec in illis tantum sed etiam in minuscularum apicibus invenitur. Denique (si genuinum est Trajectense diploma) undosa illa litterarum forma sic placere cepit sub Henrico quarto, ut majusculæ omnes, totæ et uni formiter crispæ, adhibita sint: qui etiam Henricus majusculis suis usus ad solam invocationem initialem, communibus deinde litteris quibus contextum reliquum, primam diplomatis sui lineam, consequenter absolvit, prout etiam fit in Horreensi membrana. Neque te moveat in Carolino ac Lothariano majuscularum quarundam subobscura et irregularis crispotio: hanc enim abesse ab originalibus, atque soli senilis manus sue tremori adscribendum monuit Willthemius, statim ac perfectam celaturnum vidit; quod hic monere malumus, quam absque præsentis originali quidquam mature in tabula, juxta egraphum nobis missum celata.

53 Unum est in quo Dagobertinum stylum tenuisse, casu potius quam consilio, videtur Horreensis impostor; quod notas temporis seu datæ, quas omnes omnino Imperatores (uti opud Zyllesium licet successive videre) post suam et recognoscentis subsignationem, pro infima totius diplomatis linea reservabant, præmiserit regis subsignationi sigilloque, prout aliis fortasse minoribus Principibus Magistratibusve post x seculum in usu fuit; cum jam non ipsi membranæ apprimerentur sigillares bullæ, sed appenderentur. Utinam vero ei qui Pseudodagobertini exempli exiguum, quod dedi, specimen ad nos misit, totam finalem clausulam regiamque subsignationem expressam dare licuisset; vix enim dubito quin

olim quoque novitatis indicia inibi deprehendissem. Nunc solum hoc dicere possum, præter omnem omnino usum, vel Regum Francorum primæ secundæque stirpis, vel Romanorum Imperatorum, usque post Fridericum Anobardum, fuisse, quod expedirentur diplomata sub solius Regis vel Imperatoris signaculo, sic ut non adderetur Cancellarii, Notarii, Archicapellani vel Archicancellarii recognoscentis auctoritas: qui etiam eo loco, quo vel juxta quem opponi sigillum debebat, suum aliquod proprium signum calamo ducere plerumque solebant. Tale quid, perplexissima confusarum in orbem tricarum congerie, sub Dagobertino sigillo notavit Willthemius; notavit etiam in Carolino Privilegio aliisque prioribus ac posterioribus simile linearum reclarum contortarumque chaos, neque dignum credidit in quo exprimendo se fatigaret. Ast quia in Ilthoriano, Ottoniano, Henricianoque distinctius apparebat Notariale istud signum ipsum, in illis expressit. Hoc vero in Ilthoriano notus aliquas videtur complecti, ex earum genere quas Gruterus vulgavit sub nomine Tironis et Senecæ. Certe particula conjunctiva et, post verbum recognovi maximis expressa litteris, credere jubet, sequentibus ductibus implicari signavi, registravi, vel quid simile: et eodem forte, sive ad indicandum Registri Regii vel Protocolli locum, spectant sub Dagobertino littera m, sub Carolino $\frac{d}{1}$. Itaque omnia hæc curari subjicere oculis curiosi lectoris; licet in iis quæ Luidolfus et Eberhardus Cancellarii sub exiguo formæ discrimine usurpavere in Ottoniano Henricianoque diplomate, nulla sit species alienius significativi ductus. Ista enim quamvis nihil fortasse significant, ostendant tamen originem, usum, et antiquitatem eorum signorum, quæ publici Notarii etiam nunc pro suo quique ingenio propria sibi sat curiose formant, præsertim in Italia, et una cum nominis subscriptione, confectis a se instruientis vel typo imprimunt vel calamo appingunt. Interim nihil hujusmodi in Horreensi charta vidimus; ut eam etiam hinc judicemus illegitimam, scriptam ab homine styli notarialis, qui sub primæ secundæque stirpis Regibus obtinuit, imperito.

CAPUT IV.

Monogrammaticum chartæ Horreensis signum, quam sit a Dagoberti ævo remotum, ostenditur.

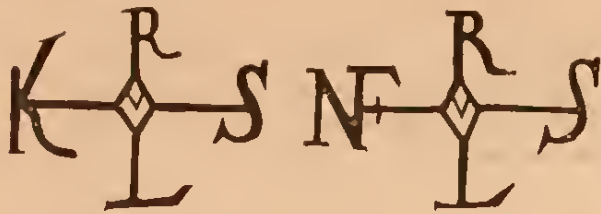
Quamvis ipso oculorum arbitrio satis pateat unicuique, Regiarum monogrammatum usum aliquem habenti, quam nullum vetustatis grandioris speciem præferat signum Dagoberti Regis, prout est chartæ Horreensi apputatum; nec Masenius illud dignum censuerit, quod, æque ac alia diplomatum a Browero allegatorum monogrammata, curaret exprimendum; operæ pretium tamen esse videtur, ad istius imposturæ evictionem clariorem, monogrammaticorum istorum signorum usum atque originem breviter explicare, eorumque formas simul et ætates distinguere, donec ad ea deveniatur Signa, quæ quom sunt Horreensi affinia magis, tanto a Signi vere Dagobertini dispositione ac simplicitate recedunt longius; ac tandem nihil minus exhibent, quam, quæ juxta primam monogrammatum institutionem præcipue repræsentari debebant, regii nominis litteras, saltem initiales. Sciendum igitur, morem apud Christianos antiquissimum fuisse, in signandis contractibus et aliis quibusque instrumentis, formare Crucem $\frac{1}{4}$, cui is qui subsignabat, sua vel aliena manu, prout litterarum erat peritus aut rudis, proprium adscribebat nomen. Hujusmodi simplici Cruce Reges ac Principes non contenti, eandem instruerunt ornaveruntque nominis sui litteris, ipsi Cruci adnexis. Hæc vero cruciformia monogrammata, cum sint omnium antiquissima (ut apparet ex Dagobertino San-Maximilianensi et Carolinis ubique obviis) datur fundamentum opinandi, quod omnes ante Carolum magnum Reges ac Principes, ipseque Caroli pater Pippinus,

AUCTORE D. P.
et imperite
ficta esse abs-
que signo
Notariati.

Forma crucis
in subsigna-
tionibus usi-
tata

evinciturque
Horreensis
charta habere
characteres
seculi 11

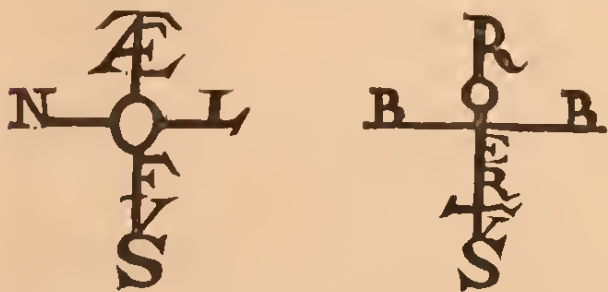
AUCTORE D. P. nus, si quando sunt monogrammatibus usi, eandem formam tenuerint, ut hic vides.

primum accesserunt litterarum nominum regionum

Primum est Carolorum Magni, Calvi, Crassi; alterum Arnulfi Imperatoris; et in utroque medius pro centro rhombus, supplet locum vocalium, in ipso nomine occurrentium, prout etiam in Dagobertina videre est.

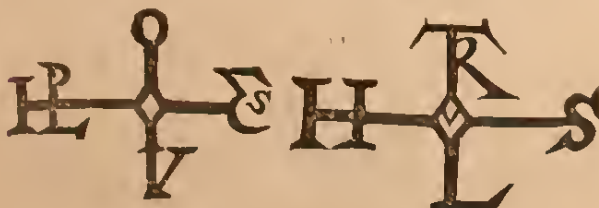
55 Similem formam, et quidem magis ordinatam ac distinctam servaverunt Principes Capuani, Beneventani, alique in Italia sanguinis ac nominis Longobardici, prout apud Michaelē Monachum in Sanctuaria Capuano pag. 648 videre licet, et apud Ferdinandum Ughellum tom. 8, nisi quod hic, sumptibus parens, rem expresserit per litteras ordinarias et dissolutas, in modum Crucis dispositas, quas originaliter colligatas haberi non dubitamus; hoc scilicet modo.

que sic leges ATENOLFUS, ROBERTUS. Tantum notabis huiusmodi Signa, et cetera de quibus consequenter hic sermo erit, multo grandiora plerumque inveniri quam exprimenda curavimus, nec ita aequaliter formatas litteras. Cum enim ipsa, non ex originalibus membranis, que ad magnum non erant, sed ex libris editis assumeremus; reddimus ad cognitionem originalis formae sufficere posse qualemcumque mensuram; ad usum autem impressionis ordinandae multo fore concinnius, sub una eademque dimensione et simili figurarum ductu repraesentare omnia.

quod pauci post Carolum M. servarunt

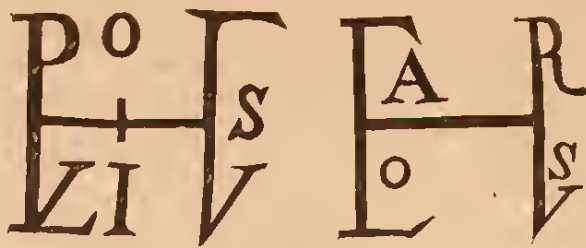
56 Post Carolum Magnum paulatim evanuit distincta illa Crucis forma, quam illius monogramma præfert; nec alii fere ea sunt usi, quam quos supra dixi homonymi ejus duo Calvus atque Crassus, et supra indicatus Arnulphus. Nam quod est apud Joannem Bestium de Regibus Aquitanie pag. 18 Hludovici Pii monogramma, suspectum redditur ex formula subscriptionis quæ integra magis, et cum alia atque indubitato ejusdem Hludovici monogrammate, reperitur sub altero diplomate, illudem immediate sequenti. Securius credas verum esse Hlotharii Regis Francie signum, quod idem habet in historia Comitum Pictaviensium Ducumque Aquitanorum pag. 259, pro anno regni illius x, qui fuit Christi DCCCCLXIII et tale signum usurpasse potuit imitatione aliorum ex prima stirpe ejusdem nominis Regum. Ipsum hic vide una cum suspecto Hludoviciano.

Hludovicus Imp. cepit signo quadrato uti,

57 Ceteri Reges atque Imperatores quadratum monogrammaticis suis signis figuram prælegere, nulla deinde vel exigua habita ratione Crucis, usque ad S. Henricum. Initium huic formæ fecit prænominatus Hludovicus Pius, Caroli Magni filius, eo quod ad pri-

mam nominis litteram, scilicet H (quam tamen notarii, nomen ipsum extendentes, in diplomatis frequentius omiserunt) ceterarum litterarum aptius quam ad Crucem appingeretur. Itaque signum suum tum ipse, tum filius ejus, Imperator Hlotharius, sic composuere.

58 Similia fere fuerunt monogrammata Pippinorum in Aquitania, quale unum ex præcitato Bestia infra dabimus. In Italia quoque quadrata forma Regibus placere cepit, sed ad primum nominis litteram minus adstricta. Nam Karlomannus apud Ughellum tom. 2 col. 184, juxta exemplar Vaticani Archivi anno DCCCLXII Papiæ scriptum; et Berengarius item Italie Rex, anno DCCCXCIX, apud eundem Ughellum tom. 3 col. 37, his Signis usi indicantur, ita tamen ut in posteriori haud facile invenias omnes litteras, Berengarii nomen constituentes.

quod etiam ad Italos transiit;

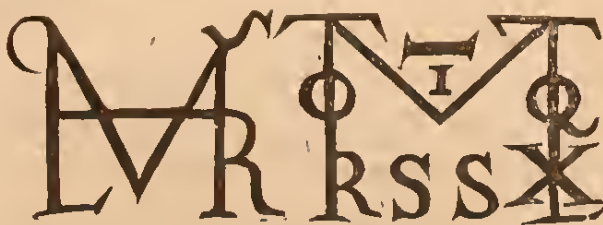
59 Otthonibus Imperatoribus facilius id fuit, imo facillimum; quare monogrammata sua, apud auctores varios, alterutro fere horum modorum formare, utentes nunc quadratis, nunc rotundis vocalibus O; easdem nunc subtrahendo litteris T, simul per modum H connexas, nunc inter easdem lucas per lineulam perpendiculari colliganda.

Eandem formam secuti Ottones

60 Hæc et his similia trium Ottonum signa, usque ultra nota et obvia sunt; ut hoc ipso quo formam aliam prætendunt monogrammata, iis quæ Ottoniana esse dicuntur diplomatis appicta, suspecta esse omnino debeant. Talia autem imprimis nobis sunt hæc duo.

ex solis nominis litteris

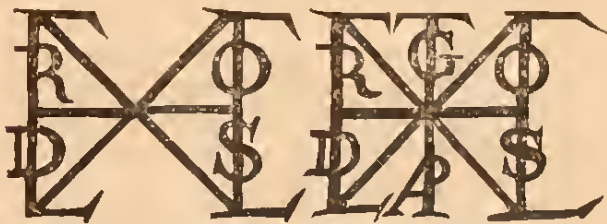
Primum reperitur inter Ottonis Magni diplomata, ab Henrico Meibomio collecta; apud quem cum pluries referatur verus vera forma ac litteris OTTO, penultimo tamen loco ponitur istud Signum Domini Ottonis Magni et invictissimi Imperatoris nostri. Mirum est porro, quomodo eadem fictio inveniatur supposita diplomatis, Ottoni II et III attributis, apud Ughellum tom. 3 col. 664 et tom. I col. 495 et 900. Nihilominus, ob similis signi abnormitatem, etsi aliæ multæ rationes non adessent; mereretur pro suppositio haberi diploma, quod Trevirenses apud Brouerum ostentant sub nomine Ottonis III, quosi is anno DCCCXCIII, Egberto Trevirensi

Trevirensi Archiepiscopo restituisset Abbatiam Trajectensem, quam Henrico Præsuli Trevirensi Otto Magnus abstulerot. Et tale esse censuit Kyriander parte III commentarii sui de Augusta Trevirorum: quid enim monstruosius fingi potest quam quod superius secundo loco expressum vides signum?

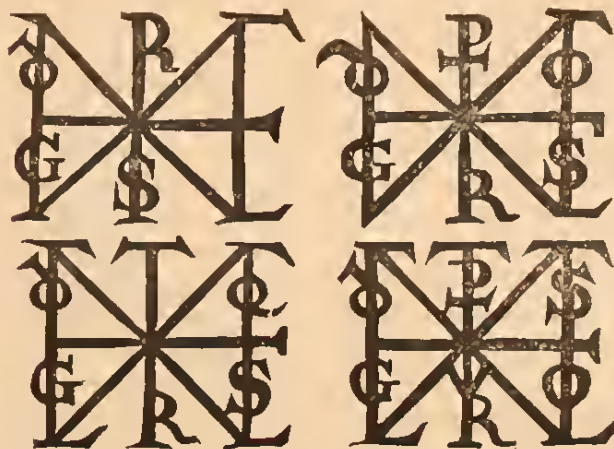
61 Hactenus quoque solus nominis litteras implicare in monogramma usus ferebat. Primus S. Henricus, qui dum Rex solum dicebatur aliud nom. expresserat quam litteras HEINRIC, sicut infra vides, colligatas; postquam coronatus Imperator supremum in republica Christiana titulum tulit, censuit consueti suo monogrammati addendum aliquid, quo id ipsum declararetur. Itaque litteram X, qua Christi nomen inchoatur, quamque primus Christianus Imperator Constantinus labacis suis inseruit, in prædicto signo absolut, alia linea transversim secans eam lineam, quæ prius formabat litteram N; et alias adjecit litteras, quibus integrè legendis dici videtur, DEI GRATIA IMPERATOR AUGUSTUS, prout expresse et ad longum legitur circum oram sigilli Imperialis, apud Zyllesium expressi. Hic satis est monogramma poni, primum quo Rex, alterum quo usus est Imperator.

62 Henricum excepit CHUONRADUS, cujus monogrammatica signa, in Chronico Episcoporum Mindensium, inter Scriptores Germanicos a Pistorio editos, hæc reperi

Primum, quod Regis est, habetur pag. 743, cum anno MXXV; estque simplicius quidem quam secundum, quod est Imperatoris et habetur pag. 741 cum anno MXXXI; plus tamen aliquid in eo etiam autes, quam solas nominis litteras, quarum V et A videntur formari per X litteræ H impositum: posterius imitatur in multis Imperatorum signum S. Henrici. Similiter Henricus, cognomento Niger, hujus nominis Rex tertius; Imperator secundus; ejusque successor Henricus, Senior Baronio dictus respectu cognominis filius, Regum ea appellatione quartus, Imperatorum tertius, suscepta corona Imperii, Signum quoque suum ductibus aliquanto pluribus ornaverunt, quam cum solo Regni titulo emerent; ut vides.

Decessorum tot suorum homonymorumque vestigia sequens Henricus Rex v, Imperator iv, similis formæ

monogramma usurpavit. At Fridericus, Enobarbus dictus, notabiliter deflexit; nec facile dixeris quid spectaverit, quando in similitudinem litteræ N totum suum Signum composuit; quæ littera nullum in ejus nomine locum habet: ipsum tamen hic etiam ex Zyllesio pono, ut intelligatur minime gratis dicendum infra, ubi Epiternaceuse quoddam signum Pippini reprobandum erit, litteras ei monogrammati innexas referre ætatem Friderici Imperatoris. Ipsum nunc vide, et illud quod dixi Henrici, ultimo nominati.

63 Atque hæc de forma Regulium monogrammatum, pluribus successive lineis litterisque ornata, dixisse sufficiat. Circa mensuram qualitatemque eorum quidpiam scitu dignum observavit Wilthemius, cum San-Marimnensis archivii diplomata autographa curioso examine denno scrutaretur; videlicet alia esse quæ propria manu Rex ipse vel Imperator firmasse se scribit, alia quibus nulla additur propriæ manus mentio: et hujus posterioris generis omnia habere monogramma grande, æquabile atque elegans satis, utpote a Notariis ipsis formatum: prioris autem generis vidisse se in prædicto archivio diplomata minimum viginti solum Otthonum vel Henricorum, in iisque magnam notasse monogrammatum diversitatem. Nam aliqua quidem, tota picta ab Imperatoria vel Regia manu, exilia ac rudia esse pleraque et inequali ac vacillanti ductuum tractu (quale etiam sculpi debuit Hlotharii Imperatoris monogramma, quod chalcographus præter fidem originalis perfectissimum fecit in specimine supra posito) alia grandiora, satisque uniformia, præterquam in unica transversa linea, quæ vel exilior multo est alius, vel minus recta, et quandoque ultra procurrit quam opus sit: semper autem notabilis est vacietate styli et atramenti; istam vero lineam solum esse a propria firmantis manu, reliquos ductus non ita. Denique significavit inveniri aliqua Henrici Regis iv, Imperatoris iii, tamquam propria ejus manu firmata, cum monogrammate grandi, æquabili et eleganti; sed quod clare apparet typo impressum esse, non culamo ductum: et hujusmodi est id quod supra in Specimine ultio cernitur. Talis autem typus videtur apud posteros fuisse frequentior, a quibus similis usus ad publicos Notarios transit, et a quam plurimis servatur etiam hodie, cum magno temporis et uniformitatis servandæ compendio.

64 Quod attinet ad singulas litteras, Henricianis aliisque post factis monogrammatibus insertas, his per conjecturam explicandis non immoror. Facere id poterit alius, cui libuerit omnium successive Regum et Imperatorum Signa Sigillaque colligere atque illustrare. Pauca supra posita, eaque non studiose conquisita selectaque, sed prout a Zyllesio fere offerebantur accepta, et per alia eorundem Principum diplomata facile confirmanda, abunde sufficiunt, ut cum antiquioribus, ante et post Carolum Magnum usurpatis, collata, unicuique non obstinatissimo persuadent, quod adutorum Signorum, et quidem decussatis crucibus ornatorum, inventum, multo esse recentius, quam ut ad aliquem ex tribus Dagobertis denotandum potuerit fuisse adhibitum: atque adeo Horreense diploma, ejus causa hæc tractavimus, purum esse figmentum, quando Signi in eo descripti forma, nec Henricianis quidem Signis perfecte assimulatur. Perfekte simile, fateor equidem, necdum ullum reperi. Suspicio tamen, eo soltem quod inter Fridericum Enobarbum et Carolum iv fluxit tempore, tessellam (quali constat pseudo-dagobertinum

AUCTORE D. P.

sive cum propria manu sive cum aliena firmabant chartas.

tessella usus Carolus I

Signum

S. Henricus Imperator factus, litteris nominis addidit X

quem imitasti Chuonradus.

et Henrici duo decussatas cruces adhibuere,

Signum) cum decussatione crucis geminæ, et nonnullis intra circoque lineas litteris (quomodo ipsum pingitur) capisse usurpari. Observo enim quod Signorum Imperialium formæ ex tunc cuperint evagari magismagisque; adeo ut is quem ultimo nominari Carolus IV, non tantum tessellas tales pro Signo expresserit, sed etiam identidem variaverit litteras iisdem inscriptas, ut videre est apud Ughellum tom. 1, 2 ac 3 col. * 371, 231, 200; et in præcitata collectione Pistorii pag. 748 et 750. Utrunque exemplum unum adduxisse sufficit, tertiumque accuratissime expressum a nostra Bohuslao Balbino, Bohemicorum monumentorum scrutatore indefesso, quod sua manu nobis descripsit, in propria forma seu magnitudine, quadruplo majori quam hic, ex diplomate confirmatorio Privilegii, a Gregorio Papa X dati concubio Virginum Ordinis Præmonstratensis anno MCCCXVIII; adiens quod hujusmodi signa plura quam octingenta viderit, tum in archivio Regni, tum in variorum concubiorum et capitulorum tabulariis. Ultimum autem istud, quod inter alia duo medium locum hic occupat, eo magis a nobis considerari meretur, quod in eo habeatur perfecta duplicis crucis decussatio, qualis in fictitia Horreensi signu.

65 Neque variari tantum et alterari post Fridericum coepere ea de quibus agimus signa, sed etiam evadere ac negligi. Inveniuntur enim apud Zyllesium Conradi II Regis Rudolphi Imperatoris (quem alias cruciformi Signo usum reperio) et ipsius Caroli IV diplomata, insigniter bullata, absque ullo monogrammatico signo; et alibi plura talia poterunt haud dubie inveniri. Apud Francos vero idem usus adhuc citius evituit quam apud Germanos; neque scio an ullus ex tertia Capetidarum stirpe Rex monogramma nominis signando expresserit. Estat quidem apud Lucam Acherinum tom. 2 Spicilegii pag. 600, Signum Philippi Francorum Regis cruciforme iuxta Karolini, cum majori rhomba litteram Y complecto, ad cuius angulos pinguntur P. L. P. S. litteræ; et hoc signum subijcitur privilegio, quod Compendiensi ecclesie confirmatum fuit ab Episcopis, ut præfertur, novem, Abbatibus novemdecim, in Concilio ibidem celebrato, anno MLXXXV, eorum Rege Philippa, et Raynaldo Remensi Archiepiscopo. Sed quam aperte falsa est narrativa pars istius privilegii, qua dicitur eadem ecclesia, fundata a Domino Karolo, illustri Francorum Rege ac Imperatore Romanorum.... a S. Joanne Romano Pontifice, cum septuaginta duobus Episcopis solemniter, celebri honore ac decore speciali, consecrata; tam merito suspectum est ipsum totum memoriale (sic enim vocatur, nomine in talibus hactenus non lecto) ecclesiam prædictam a ejusdemque Primatis, Metropolitani, Episcopi aut Judicis potestate exemptam declarans; absque nota diei, cum cruciformi ut dictum Regii nominis charactero (et hæc rursus nova in diplomatis atque extravaganis est) aliisque nonnullis abnormitatibus ab ordinario stylo: quæ omnes etiam notari poterunt in eo privilegio, quod ibidem pag. 604 proponitur, sub simili narrativa et cum simili monogrammate, expeditum Parisiis anno MNCI.

66 Fuit quidem in Galliis Joannes Papa VIII (qui solus ibi intelligi potest) non sub Carolo Calvo, sed sub Ludovico Balbo, causa celebrandi Tricassini Concilii; ibique habuit collectos Episcopos triginta. Verum quis credat, quod is vel Compendium usque excurrerit, unius ecclesie dedicandæ causa, idque mortuo jam fundatore,

cujus viventis honori poterat aliquid indulgendum videri; vel ad ejusmodi actionem, intervallo leucarum triginta, non solum traxerit omnes Concilii Tricassini Patres; sed duplo majorem numerum quam Trevis habere potuerat, Compendii numeraverit: Quapropter nolim seriem Gallicanarum Synodorum augere duabus, velut tunc sub Philippo celebratis Compendii atque Parisiis, quamdiu de earum veritate non ex aliis quam dictis jam chartis constat; neque credere, Philippum istum in signandis diplomatis usum esse monogrammatico Signo.

CAPUT V.

Alexandri Willhemii de hac materia
judicium.

Cum ea quæ superioribus Capitibus deducta jam sunt, et quæ sequentibus deducenda restant, jam fere haberem parata prælo, placuit eruditissimo nostro Alexandro Willhemio, ei tractatui, cuius scribendi consilium animumque ab illo acceperam, suum quoque judicium suggerere scripta epistola: quam congruum duxi hic innectere; quia propter longævam experientiam, et continuam ejusmodi rerum tractationem, maxime apud me auctoritatis est; eritque haud dubie apud eos omnes, qui doctrinæ, quæ pollet, rursus, profundæ, ac solidæ gustum aliquem ceperint ex illius Diptycho Leodiensi, additaque ad illud Appendice, antiquariæ scientiæ plenissimis opusculis, vel ex recentius vulgata dissertatione de Iconibus Constantini Moani et D. Helenæ Augustæ Matris ejus. Juvabit autem illud ejus judicium tum ut modus, quo scribi diplomata istiusmodi et probari etiam potuerunt, intelligatur clarius; tum ut mitigetur doloris sensus, si prorsus veritate, apertius prolata aut profereunda in subsequentibus hujus Tractatus Capitibus, existat apud illos, qui non obstante cautela admonitionis ad hoc Caput prævire, periculum aliquod suis juribus metuerent. Is igitur litteris Luxemburgo datis anno MDCLXX, VIII Kal. Decembris, sic pronuntiat. Non est facile hoc doctissimo seculo scriptis confictis atque supposititiis decipere ingenia. Ipsi elementis ac litterarum apicibus sæpe se prodit infelix fictio; ne alia falsitatis indicia commemorem, styli saporem, errores chronologicos, res personasque a temporibus atque locis alienas, et alia hujusmodi. Ipsa adeo publica instrumenta, recepta in judiciis, obsequata ceris, magnorum nominum roborata descriptionibus; vocantur in controversiam ab historicis; et sæpe quod in foro probavit iudex, in museo condemnat litteratus. Quæ in re modum ego adhibuerim, atque ita attemperem omnia, ut diplomatis talibus, quamvis ea merito rejiciant eruditi a testimonio ferendo in re historica, sua tamen fides et auctoritas coram Prælore et assessoribus maneat. Quod utrumque quomodo fieri possit, paucis exemplis declarabo.

68 Traditum est in libris provincialibus Trevirorum, Silvestrum Pontificem maximum Agricii causa scripsisse epistolam, exempla circumferuntur. Antiquissimum Firaduni in codice MS. collectionis Canonum reperit necumque communicavit Jacobus Sirmundus, dum Conciliorum Galliarum tomis, homo diligentissimus, materiam undique conquireret. Istius exempli ecgraphum, nescio unde mihi elapsum, sublegit, qui nuper addita ad Annales Trevirenses edidit; inter quæ ipsum nunc excusum legitur; sed ommissa, quæ imprimis lucem merebatur, clausula hic: Privilegium.... quod Volusianus Archiepiscopus rescribi jussit. Fuit Volusianus Episcopus Trevirorum v seculo Marci successor, de quo ita in Gestis Pontificum Trevirensium: Hic privilegium, dudum a B. Silvestro Papa huic urbi per B. Agritium destinatum, sed, proh dolor! jam suo tempore neglectum et deletum, a Pontifice Maximo Romanorum renovari et roborari

Censet antiquarius expertissimus diplomata quædam,

etsi ad historiam inutilia valere tamen in judiciis.

Tale est privilegium Ecclesie Trevir. datum a S. Silvestro,

quod Volusianus, Ep. curavit ab Hilario innovari:

ante quem aliqui, anni quovisque signo abstinent

sicut et Reges Franc. styli tertii.

num fidem non meretur signum Philippi affectum

nec eo satis probantur Synodi Compendiensi et Parisiensis.

rari enavit, Item Como a Falckenstein Archiepiscopus Trevirensis in Chronico suo : Hic Privilegium, dudum a Papa Silvestro huic urbi per B. Agricium delegatum, sed jam suo tempore deletum, a Romano Pontifice rescribi fecit, et honorem pristinum suæ civitati renovavit. Erit fortassis in hoc Privilegia quod corpat historia : quale est illud quod quem consensus omnis memoriæ appellat Maternum Episcopum Trevirorum, Martinum nuncupet. Non ideo tamen vim auctoritatemque civilibus in causis non obtineret, si extaret hodie, quod Volusianus ab Hilario Pontifice maximo describendum curavit. Etsi enim non erat illud autographum Silvestri, rem tamen ejus continebat, verbis velle Protocollo (si illud in Romani Pontificis scriniis adhuc erat) desumptis, vel ad ejus sententiam Pontificia auctoritate de novo accommodatis. Ac proinde, (ut absit odium vocabulo) non confictum, non supposititium, spuriumve; sed suspectum aut vicarium, exemplum illud a Volusiano curatum, appellaverim.

69 Seculo xvi adulto, Pippinus Rex Epternacensi cænobio donavit Craniam, luculentum ad Mosellam ac nobilem vicum. Extant, Donationis tabulæ, in membrana de more scriptæ et a me lectæ, a Mirao editæ a Criticis multifariam reprehensæ, ab peccata historica atque chronologica : sed, si de jure agitur, prorsus validæ atque legitimæ. Neque enim autographæ sunt ipsius Pippini : sed autographis perditis aut corruptis (nam quid non perdunt atque corrumpunt injuriæ temporum innumerabiles?) substitutæ; idque vel ex libris commentariisque domesticis, vel ex corruptis illis detritisque autographis. Restitutas autem esse auctoritate Regia vel Imperatoria suadere mihi videtur appositæ cera : quippe in qua sedeatur Imperator aut Rex in throno, dextera gerens sceptrum liligerum, sinistra globum imposita cruce; coronæ species quadrata est aut quadratæ similis : litteræ circumscriptæ fugiunt oculos, demptis hisce ultimis GRACIA REX, plane ut Henricianum esse sigillum jurare possis, si talium usum ac notitiam habeas. Monogramma Pippini nomen implevit, sed non ea forma quo erant monogrammata tempore Pippini, sed qualia regnantibus Henricis. Prisca enim illa a Dagoberto usque ad Ottonem (ut ex Maximianis autographis mihi constat) procurrebant in aliquam longitudinem. Ottonem ea quadrare maluerunt, cumque morem custodiverant deinde Henrici eorumque posteri, insertis hinc inde ceteris eorum nominis elementis : quæ prorsus specie est hoc Epternacensium tabularum Pippini Signum. Ex quibus omnibus colligo, Henricum aliquem Regem, corrupto aut perduto autographo, has tabulas suffecisse, ut essent illius, ubi res posceret, in forensi negotia vicorix.

70 Seculo eodem exente Carolus Magnus, Pippini Regis filius, Episcopatum Verdensem ad Aleram flumen instituit, ejusque rei diploma ex scriniis Verdensis Ecclesiæ acceptum publicavit concunator Additamentorum ad Annales Broweri. In hoc quoque manifesti errores historici, chronologici, alique occurrunt. Cere locum tantum annotavit diplomatæ hujus editor : monogramma posuit, qualia supra dixi Henricos efformare consuevisse, diversissimum ab eo quo Carolum usum constat, exemplis apud quam plurimos historicos obviis. Non est igitur autographum Verdense illud diploma : sed addendum ceteris illis vicariis atque substitutis : quibus quod historias fidem nullam, quoad res ipsæ vim omnem suam ad tribunalia relinquimus. Non me quidem fugiunt Jurisconsultorum scitu severa, adversus scripta falsa atque conficta. Sed valuerint istæ leges contra falsarios : hæc vicaria diplomata pro confictis atque falsis non habebantur : quippe scripta auctoritate Regum atque Imperatorum, ut summam rei ex vero continerent, hoc est, donationes, fundationes, privilegia et id genus alia : quæ de cetero Notarii, homines candidi et antiqui moris, condebant ex suo vel dictantium

ingenio, iis adhibitis verborum formulis, personarum nominibus, temporum notis, quas pro suo captu ad rem esse arbitrabantur. Atque ut ista sine dolo malo in publicum emittebantur : ita minime argute aut scrupulose exercebantur in Curia; iudicibus in summam rei dumtaxat intentis, sollicitis autem an talia scripta essent cancellata, an signata, an ceris affixis munita, an dies et Consules recte aut perperam notata haberent.

71 Atque hæc præmittere volui, velut qui ponte strato ad polustria uliginosaque loca patefaciunt ac præstruunt viam, ut veniam ad Dagobertinum illud diploma, de quo me consulitis, quodque pro autographo nuper adtertum est magnificis illis Trevirorum Annalibus. Utor autem circumspectione tanta : non quia res seipsa difficilis atque perplexæ est, cum sit clarissima; sed quia metuo rixas et altercationes contrapugnantium, et putantium auctoritati judicialis sui diplomatæ detrahi. Contendit illius editor esse autographum. Ipsum ego vidi, legi, manibus contrectavi : autographum esse mihi nemo persuaserit : mihi, inquam, qui in veteribus litterarum publicarum monumentis, legendis, versandis, excutiendis (præsertim Maximianis diplomatibus, genuinis illis et autographis, si qua alia aspiciam) triginta et plures annos non vulgari studio atque diligentia impendi.

72 Quæ me vetant Dagobertinum illud autographum credere, sunt vitia quæ deprehendo in elementis atque litteris, in cera, in annis. Singula ostendo. Est in scriniis antiquissimi cænobii D. Maximini Dagoberti primi diploma, sincerum atque integrum, neque in annorum numero aut subscriptionibus vitiatum, scriptum in ingenti membrana, sed litteris venerandæ antiquitatis plenissimis, ut me non piquerit diploma totum, cu prorsus forma atque magnitudine quæ est, non tam describere quam depingere, redditis ex vera omnium elementorum sive litterarum ductibus atque apicibus. His porro elementis longe ablatum elementa diplomatæ ejus de quo controversitur, formata nempe ad eum modum, quo saliebant uti seculis longe posterioribus. De cera autem quid? Quantum recorder (nuplim enim esseveratione summa uti hoc loco) forma sigilli cere impressi non est quidem prorsus absimilis Maximiniana : sed materia multum discrepat. Maximiniana, ex flavo cum aliqua sorde pallescit : Horreensis, fusca magis est et cinerei saturi coloris. Illa, vetustate miro exueta aret : hæc, pingui quodam sana est; ut ex ceteris antecedentibus argumentis appareat, ad exemplum vetustioris cere expressum. De die et Consule, seu annis vitiose positus, non est opus pluribus, cum ipsa res pateat.

73 Hoc porro diploma Philippus iv Galliarum Rex anno mcccvii renovavit et confirmavit, ut ipse loquitur, facto insigni diplomate, quod etiam vidi legique, et nunc editum est ab auctore Additamentorum ad Trevirenses Annales. Narrat in hoc suo diplomate Philippus, a Virginibus monasterii Horreensis exhibitum sibi antiquissimum Privilegium, nempe Dagoberti Regis; seque rogatum ut, cum propter ipsius vetustatem privilegii dicto monasterio possit in proximo dispendium imminere, privilegium ipsarum renovare misericorditer dignaretur, Et mox addit : Privilegium ipsarum tenore præsentium renovamus et confirmamus. Ast diploma de quo controversitur, integrum est et sanum; non lacerum, non mutilum, non cancellatum, non detritum, nec vetustius quam ipsum Philippi confirmatorium : quomodo ergo esse potest Dagoberti primi autographum, a Virginibus illis Regi oblatum, quod erat antiquissimum, et tam quidem antiquum, ut ob vetustatem illius dicto monasterio possit in proximo dispendium imminere? Circum esse oportet, qui non videat; pertinacem, qui non fateatur, aliud esse diploma de quo disputamus, aliud quod Virgines Horreenses Philippo Regi renovandum obtulerunt. Hoc nimirum fuisse autographum; illud vero in locum autographi,

Horreense quodque diploma,

non est autographum

sed anno 1307 debuit innovari,

quia ab ejus ultimæ vetustate damnum proxime imminabat :

talitudo forte etiam sunt Epternacense Pippini

innovatum sub Rege Henrico :

et Verdense Caroli M.

licet suos omnia errores habeant.

AUCTORE D. P.

etate aut alia temporum injuria corrupti, affectum et substitutum. Suffecit autem atque substituit Rex Philippus, qui discrete testatur, se rogatum illud Dagoberti diploma antiquissimum RENOVARE. Renovavit vero modis duobus. Primo jussit concipi diploma et in membrana describi, quod rem autographi Dagobertini contineret, Notarius cetera ex suo arbitrio adjicientibus (Et hic primus est renovandi modus) deinde diplomatis ita renovati contextum diplomatis suo inseruit (et hic est modus alter) simulque tenore presentium suarum tabularum confirmavit.

74 Firmatur hinc renovatio alio non levi argumento. Erat apud Virgines Horreenses exemplum alterius hujus affecti diplomatis absque sigillo, iisque verbis conceptum quibus a Doctissimo Henschenio est editum. Vidi ipse ego hoc quoque exemplum et legi: autographum esse etiam ipsa credit Dagobertini illius affecti editor: ita enim loquitur: Utriusque penes Virgines autographum deprehendi. Atqui in illo Henschenianæ editionis habentur hæc verba Usque ad fontem S. Humberti. Est ille *Durus Humbertus Maricollensis* Abbatæ fundator in Cameracesio, cujus vitam dedit xxv Martii, et Chronologiam ordinavit Henschenius v Februarii ad Vitam S. Amandi, quicum prænominatus Sanctus, adhuc secularis, Romam profectus est, nec nisi aliquantisper annis monasticæ congregationis apud Maricollas jerit initia. Dicitur autem claruisse tempore Hilderici Regis, quia anno ejus xii, qui fuit Christi dclxxi scripsit et signavit diploma donationum monasterio factarum, postea autem quomodo vixerit incertum est. Hoc certum, annis minimum triginta obiisse Dagobertum prius quam Humbertum: quomodo igitur hic in illius diploma irrepsit? et quidem ut Sanctus, et fama miraculorum usque in Treviros notus, adeo ut ibi fontem haberet suo nomine sacrum? Quamvis enim in pia peregrinatione aliqua, puta Romana, ipsemet fontem illum cretasset miraculo, sicut postea circa annum dclxx cretavit eum, cujus mentio est in Vita ipsius num. 14, non potest tamen concipi id factum ante obitum Dagoberti. Et hoc diploma pro autographo habes, vir bone? et quidem pro autographo Dagoberti? Si secundum fatearis, cujus fuisse donationem olim permisit Henschenius, ne hanc quidem puto nominaturum fuisse, fontem S. Humberti. Neque dixeris alium a Maricollensi esse S. Humbertum, de quo in tabulis: tibi enim incumbet probare, aliquem alium Sanctum hisce in partibus notum fuisse, ætate priorem Maricollensi, sed eodem quo iste nomine: si tamen hoc nomen antiquum est, ipseque Sanctus suo tempore et diu post non vocabatur Hubertus vel Hugbertus, quod ætus posterior in Humbertum vertisse videtur; nam ita fere solent Galli cum de S. Huberto Leodiensi Episcopo ubique celeberrimo loquuntur, et ita scribebatur tempore Philippi Regis: quocirca etiam hoc secundum exemplar ad ejusdem Regis tempora me auctore retuleris. Ceterum ista in hunc modum disputans, nihil detractum velim diplomatis Horreensis auctoritati quoad res donatas, præsertim post confirmationem Philippi Regis; quin potius ipsum, hoc nomine quod sit a tali Rege confirmatum, veneror atque suspicio, Virginesque Horreenses de eo etiam utque etiam gratulor.

75 Hactenus Wilthemius, cui pene per omnia consentimus: neque enim, sicut ante dixi, hoc agimus, ut a judiciis talia repellantur, tamquam levis aut nullius fidei, vel ut falsariorum crimine denigrentur qui ista sic scripserunt, præsertim monachi, quorum ut vita omnis a culpa, sic verba et scripta censi debent a fraudibus et mendaciis aliena. Remorebuntur autem ab us quam maxime, si in Notarios Regios refundatur culpa, ipsique Reges jussisse credantur, ut secundum primum Wilthemii modum antiqua privilegia renovarentur. Recipiat igitur hunc modum qui volet, et secundum eum judicet de diplomatis minus suaveris. Ego fateor mihi difficile

creditum videri, primum, quod Reges jusserint aliquando tota modo innovari privilegia, ut hujus suæ jussionis nulla in ipso innovato diplomate signa extarent: nam quod de Epternacensi cera dicitur, eam videri esse Regis, innovationem approbantis, haud possum admittere: cur enim Horreense aliæque sic innovata, in cera habent effigiem Regis, non innovantis, sed primum condentis ut putabam ipsum instrumentum? cur in Epternacensi tam sollicite extrita sunt illæ præcise litteræ quæ monere intuentem potuissent, non esse hæc ejus Regis ceram, cujus subsignabatur nomen? Secundo, innovationes istæ studium requirebant nonnullum, uti ex ipsarum examine patuit: non est autem credibile Notarios Regios, antiquæ historiæ minime curiosos, laborem hunc sibi voluisse assumere, quo invenirent temporum, personarum ac formularum circumstantias, quæ possent innovandæ donationi applicari. Denique Notariorum fides publica non potuit permisisse, ut delatis ad se rebus affingerent ipsi, quas vellent, particularitates. Quare, cum omni libertate dicendi scribendique quod verius existimavero, ingenue fateor, probabilius mihi videri, tales innovationes privatim a monachis ipsis fuisse factas; vel saltem descripturis eas Notariis preparatas ex iis quæ ad manum haberi poterant documentis, per illos quorum agbatur causa: et neque deberi pro legitimis tabulis agnosci, quæ revera non sunt ipsæ quod præferunt, sed pro aliis suppositæ, nisi postquam expresso privilegio id sanciverit Princeps, qui etiam nothos ac spurios ad legitime genitorum jura potest erchere. Quamdiu vero constat de suppositione, non constat autem de legitimationis, ut sic loquar, privilegio; si quis ejusmodi tabulas, verarum donationum testes non veras, pergat vocare spurias, eorum more, qui scapham sca-pham, lionem nuncupant; non ousim ego ejusmodi arguere nimis severitatis, maxime quando ad autographi defectum, alia graviara accedunt vitia officiarum ex conjectura personarum, temporum, ac formularum.

CAPUT VI.

Quomodo Horreense diploma fabricatum et errores chronologici ex Reginone accepti ac fuisse videantur.

Quoniam ex præcedentibus satis liquet, neque autographum esse Horreense diploma, neque ex autographo desumptum iisdem verbis exemplar: quæret forsitan aliquis de ipsis controversis membranis, quomodo ex sic adornatæ fuerint, ut olim ostensæ pro fidelibus egraphis non amplius existentis vel minime legibilis originalis, nunc pro ipso ostendantur originali, idque cum tot tamque manifestis historicis mendis, ac posterioris ætatis notis. Res dictu captique facilis. Constabat S. Irminam, Horreensis monasterii fundatricem, filiam Dagoberti Regis fuisse, et certa perseverabat fundorum ab ipsa monasterio contraditorum possessio: hi autem duplicis generis erant, et partim a patre obveniant Irminæ, partim a sponso: fortassis etiam extabant ibidem veterum instrumentorum lacera mutilaque pittacia; tum ejus, quo filix suæ in matrimonium tradendæ dotem assignabat Rex pater; tum illius, quo sponsam heredem instituebat Hermannus; tum denique alterius, quo filix donationem Rex pater laudabat. Extabat certe ibidem, quoddam Dagoberti in diploma, in confirmationem donationum ab Irminâ factarum: ab hoc enim acceptum videtur ceræ sigillum, quod Horreensi chartæ nunc inhaeret, itemque annus ii regni, et nomen Grimooldi Majoris domas. Cum igitur foundationis suæ tabulas et alia eodem spectantia instrumenta antiquiora perdulissent penitus Horreenses; et confirmatorium Dagoberti in privilegium antiquissimum, tale jam esset, ut propter ipsius vetustatem privilegii, posset in proximo dispendium imminere; voluerunt huic defectui et periculo

prospicere,

et an isti errores imputari debeant Notariis?

nobis neutrum videtur dici posse.

Pro cujusdam Dagoberti diplomate innovando

innovatum est autem non sine mendis

ut cum in eo nominatur fons S. Humberti

qui an. 676 adhuc erat in vicis.

An jussertint Reges nova scribi quæ pro autographis ostenduntur

prospicere, petendo illius innovationem a Franciæ Rege Philippo IV.

77 Cur autem a Philippo, cum ad Imperium spectent Treviri, illudque teneret Albertus Austrinus? Masenius, de bonis quæ in Gallia possidebant Horreenses litem Parisiis agitatam divinat; eaque occasione productum istic innovatumque esse Dagobertinum Privilegium. Verior fortasse conjectura sustinebit, Treviros contra Archiepiscopum suum contraque Albertum Cæsarem eo tempore armatos, democratiam suam tutelæ Francicæ commisisse: defendendum tum contra illos, tum contra Lutzenburgensem Comitem, gravem utique vicinum, et bello identidem inferendo molestum; et ideo ad Philippum potius tunc fuisse recursum ab Horreensibus, quam ad Albertum Imperatorem. Ut ut sit, videntur illæ, ut dixi, habuisse Dagoberti cujusdam diploma; et suam fundatricem scientes Irminam Regis Dagoberti filiam dici; eundem esse et hujus patrem et illius diplomatis conditorem credebant; cumque ipsum prorsus illegibile jam esset, propter obscuritatem veterum characterum, aut fugum evanidi atramenti, vel etiam parte prima revulsa lacerum, innovatio illius petenda opportune videbatur, ab eo qui facile et absque grandi examine concessurus illam esset, oblata occasione jurisdictionis circa Trevirenses exercendæ. Hoc consilio cupio, scriptum primo fuerit novæ compositionis diploma, antiquiori characterem et in obsoletiori membrana; cera autem ex antiquæ Dagobertinæ confirmationis pittacio revulsa, et membrana prædictæ applicata. Adversusquam technam, in præxi facillimam, posterorum prudentia excogitavit securiorem alium sigillandi modum; qua scilicet non ipsi membranæ applicatur cera, nullo negotio (ubi modice ad ignem membrana incaluerit) filo subtili abradenda, et quo volueris integre transferenda; sed sigillum cereum, trajecto per membranam funiculo, applicatur, et sigillo secundario, quod clavem vel secretum appellabant, sive (ut nunc loquuntur) contra sigillo sic munitur in dorso, ut illaso funiculo aut sigillorum altero nequeat auferri, nullo minus alio transferri, sic ut frans non appareat.

78 Ceterum Horreenses, justo metu subintrante, ut illud sic adornatum diploma (utpote integrum et nulla sui parte læsum) aut tam antiquum crederetur quam volebant, aut persuaderet magnam esse innovationis petendæ necessitatem, dimisso eo quod jam scriptum et signatum erat exemplari; aliud scribi jusserunt eadem manu, quod non tamquam originale, ab annis sexcentis sexaginta exaratum, offerretur Philippi Regis consiliariis; sed tamquam exemplar, ab annis ducentis trecentisve transcriptum fideliter, ex iis quæ in monasterio manserant antiquissimis et jam evanidis nec legendis pittaciis: cui quia non aderat publicæ auctoritatis fides, petebant novum jussu Regis conscribi, cui tenor oblatæ copię insereretur verbotenus: idque vel suo vel alieno favore haud difficulter impetrarunt. Novæ autem in secunda membrana descriptionis occasione accesserint ea, quæ tamquam primo exemplo superaddita [] inclusimus, ubi ipsum ejus contextum dedimus; quæque ad rem facere haud parum videbantur, esseque ex usu temporum antiquiorum. Hoc est totum quod de mudo prænarratæ fictionis (nam fictio certo est) potui derivando ussequi: et credo verosimillimam esse conjecturam, saltem quoad substantiam rei: accuratorem si quis proferat, libenter acquiescam.

79 Porro, cum is, qui Horreense diploma composuit, antiquiorem Irminam Dagobertum nullum nosset, quam Chloturni filium, totius Francici Imperii aliquando Monarchum; ut annum Christi, prout seculorum aliquot usu invaluerat, et Indictionis inveniret (nam hi ita solite adduntur in omnibus medi ævi diplomatis, ut absque his nulla valida vulgo censerentur, et antiquiora iisdem carentia si quando in manus veniebant imperitorum, vel eo solum titulo haberentur suspecta) assumpsit

Aprilis T. II.

Chronicon Regionis Præmiciensis, per omnia ejus tractus monasteria notissimum ac receptissimum, cui Regum Francorum primæ stirpis gesta sic innectuntur, ut referantur, non ad annos Christi (quos nullos in primo libro notavit Regino) sed ad tempora Orientolium Imperatorum, quæ facile erat ad annos Christi utrumque aptare. Quia autem laudabili Reginonis conatui, non semper respondit successus optatus, propter chronologiæ verioris ignorantiam: hinc factum ut Regum et Imperatorum, quos dixi, tempora comparans Regino, et ipse in graves errores frequenter impeerit, et alios vestigia sua prementes sæpius abduxerit a tramite veritatis, ad quum iis seculis nulla erat expedita via, nec querebatur alibi quam in ejusmodi Chronicis.

80 Inveniens igitur novæ chartæ Horreensis scriptor, in prædicto Reginonis Chronico, initium Regis Dagoberti componicum Imperio Constantis, qui fuit filius Constantini, filii Heraclii, quique anno DCXII thronum conscendit; facile sibi credidit esse, congruum fabricando diplomati tempus comminisci: et huic composuit annum Regni secundum, quem, ut dixi, non ex Primi aut Secundi Dagoberti diplomate aliquo, sed ex Tertii accepisse videtur; qui juvenis, imo puer, patri Childeberto successus a Pippino Herstallio ejusque filiis, solo nomine tenuis Rex dicebatur, imperio manente penes Majoresdomus. Erant autem illi, Pippinus quem dixi, et filius ejus junior Grimoaldus: qui anno dicti Dagoberti secundo, Christi DCXII aut XIII in Austrasiam excurrans, Regis sui nomine Treviris deitisse et sigillasse potuit Horreensis fundationis confirmatorias litteras: quas tanto magis persuadeor fuisse unicum totius fictionis fundamentum, quo plura signa Dagoberti tertii habet evanidi Horreensis cera, ubi neque barbæ neque sceptri vestigia inveniuntur, sed criniti simpliciter juvenis; et residuæ nominis litteræ aliter quam in San-marimino ductæ conspiciuntur. Sed in iis, utpote absentis Regis manuati subsignatione destitutis, deerat nomen Cancellarii, pro Archicapellano chartam scribentis; deerat Dagobertini nominis consuetum isti seculo monogramma, quod non debuit a Dagoberti primi monogrammate discrepasse; sicut non discrepant Karolorum Magni et Culvi ac Crassi monogrammata. Ipsum autem quale fuerit ignorans scriptor Horreensis, fabricavit aliquod ex forma monogrammatum sibi seculo XIV nota, et fictionem suam numeris omnibus credidit absolvisse.

81 Restat ut, quoniam dixi, Horreensis diplomatis innovatorem Aëræ Christianæ annum sibi finxisse, qualem concipere potuit consulendo Chronicon Reginonis, in quo Dagoberti initia referuntur ad imperium Constantis Junioris; restat, inquam, ut scrupulum removeream, quem facere possent anni Christianæ Aëræ, in omnibus Reginonis scriptis impressisque exemplaribus, ad illius primum librum non minus quam ad posteriorem notati, et initium Constantis, regnare exorsi post Constantinum patrem et avum Heraclium, componentes cum anno DLXXVI. Dico igitur iterum, quod in Diatriba Dagobertina pluribus dixi Heusehenius, ipsummet Reginonem in fine libri prioris profiteri, quod a morte dumtaxat Caroli Martelli per Incarnationis Dominiæ annos tempora Principum et gesta declarare proposuerit; ante illum, summam demonstrare contentus, quo loco vel quid artum sit sub unoquoque Principe, id est, unoquoque Imperatorum Græcorum: quarum successionem non curavit ad annos Christi reducere, quo hoc nusquam ex voto suo factum inveniebat. Quamvis autem Regino, etiam in hoc ipso quod solum sibi primo libro proposuit, erravit graviter, Dagoberti primi initium componens cum initio illius Imperatoris, sub quo regnare non cepit, sed desit: si tamen voluisset annos Christi adscribere etiam priori libri, non puto enim tam enormiter fuisse exerraturum, sicut exerravit is qui dictos annos præfato libro priori aptavit; adeo parum rei suæ attentus, ut ubi partem priorem fuit Regino, et

annum regni
et nomen
Majoris-domus

ex diplomate
Dagoberti 3.

Regino non
notavit libro
I sui Chroni-
ci annos
Christi:

sed eos postea
aliis adjecit
valde imperite

philippum IV
Fr. Regem
adituræ Hor-
reenses

novas com-
posuit mem-
branas

quarum unam
et alterius
jam evanide
ecgraphum
obtulere;

vacuum au-
ctor chrono-
logiam sump-
sit ex Regi-
none,

annum decimum Caroli Martelli nominat, ibi scripserit annum Christi DCIV. Interim ipse Regino librum posteriorem notatis Christi annis exordians, sicut se facturum promiserat, Caroli Martelli obitum accidisse scribit anno Christi DCCXII; quod cum prænotato anno X componere nemo potest, nisi qui sustinere vellet totis XCV annis Martellum regnasse. Quod tam grande mendum absit ut Reginoni imputet aliquis, auctori satis antiquo, mortuoque, ut ex epigraphæ sepulchrali liquet, anno DCCCXV. Obiit autem, a sua Abbatia Prumiensi exul, in monasterio S. Maximini prope Treviros, ubi non ita pridem repertum corpus, cum appposito pedo Abbatiali fracto, ad ejus depositionem significandam.

82 Ast, inquit, in ipso Reginonis autographo, quod adhuc Prumiæ odseatur atque ostenditur, non tantum secundo, sed etiam primo Chronicorum libro, anni Christianæ *Æræ* adnotati inveniuntur. Vidimus etiam ipsi nos memoratum codicem, eumque autographum dici a monachis Prumiensibus audivimus patienter. Vidimus autem, quod dictus codex una perpetuæ manu descriptos haberet Francorum Annales, et Eginharti Commentarium de Vita Caroli Magni, ac denum ipsum Reginonis chronicon: eademque manu ad eadem libri scriptum legimus, Anno Dominicæ Incarnationis MCCCXIV scriptum est hoc volumen, ab Arnolfo Scholari, præcipiente Domino Wolfranno, pio ac venerabili Abbate Prumiensis cœnobii. Atque ita probatum manet, quod in Diatriba dixit Henschenius, istam Reginonis corruptelam, per appositos Christi annos, satis esse antiquam: quod tamen non prohibet quominus Horreensis diplomatis innovator, etiam seculo XIV, invenerit et consuluerit aliquod exemplar Reginonis incorruptum. Si enim habuisset illud Chronicon, sicut ipsum nunc habemus, vidisset initia Dagoberti ad annum ut dicimus DLXXX relata, mortem vero ad annum circiter DCXX: et hoc sequens, longe gravius erravisset in defectu, secundum annum Dagoberti cum anno DLXXX componendo; quam nunc erravit in excessu, eundem annum secundum componens cum anno Christi DCXVI.

83 Porro si post hæc omnia pugnare aliquis pro Horreensi diplomate pergat, non quidem ut originali, sed tanquam indubitata historiae fidem faciente, velut quod verbotenus et fideliter ex originali transcriptum habeatur; dicatque, nisi id certo et irrefragabiliter constitisset et probatum fuisset, nunquam ipsum fuisse a Philippo ejusque Consiliariis probandum vel innovandum: poterit is opinioni nostræ magis credulus fieri, si examinet diplomata pleraque eorum quæ producantur in libro Judoci Cocci, cui titulus Dagobertus Rex, Argentiniensis Episcopatus fundator. Etenim in toto illo opusculo nullum est genuinum Dagoberti cujuscunque Regis diplomata, sicuti clare apparet ex iis quæ Henschenius, parce quidem ac stricte, sufficienter tamen clareque deduxit, in Diatriba Dagobertina, ut cognosci adulterationes possint tabularum ex Argentineusi aliisque archivis a Coccio productarum, fœdisque anachronismis sententium. Et tamen inter ibi citata et refutata diplomata nonnulla sunt, quæ cum aliis compluribus Rudigerus, Abbatum Weissenburgensium postremus, anno MDV exhibuit Maximiliano Augusto ejusque filio Philippo et frequentissimo Principum S. R. I. cœtui, jus dicenti contra Philippum Comitem Palatinum Rheni. Ea autem ab ipsis recepta in judicio non improbo, imo, si confirmata innovataque indubitabili aliquo succedentium Regum aut Imperatorum diplomate fuisse constiterit, omnino recipi debuisse contendendo, quod attinet ad firmandum et non inquietandam fundorum possessionem. Sed quod ad historiam, nego ullam talium esse auctoritatem, nisi quatenus cum rebus aliunde certis aut consentiunt aut certe non pugnant.

84 Omnium instar in hoc genere (nam singula per-

sequi infinitum foret, et ista Cocci satis delibata sunt) Epternacense diploma sit, cujus mentionem supra fecit Wilthemius, velut quod a Pippino Rege conditum ostenditur, et ut tale legitur apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 20. Ipsum siquidem autographum (nescio an Miræo visum) in judicium productum fuisse plus vice simplici, etiam hoc eruditiori seculo, asseruit nobis prædictus Wilthemius: et tamen nec esse genuinum nec sincerum testatus est supra. Quod ibi in transitu dictum, meretur paulo uberius explanari. Genuinum non esse, sed pro originali suppositum, probat nominis monogramma, non ejus formæ quom adhibebant primæ aut secundæ stirpis Reges in Francia vel Austrasia: sed qua diu post usi sunt Henrici in Germania, quantum quidem ad lineas, in duplicis crucis formam decussatas, attinet; quantum vero ad litteras, erectis anneauis lineis, Fridericianum monogramma in hoc Epternacensi propius exprimitur. Fridericianum signum hujusmodi supra proposuimus. hic Epternacense signum accipe, una cum vero signo alterius Pippini, qui Regis Pippini pronepos Aquitanix regnum tenuit, et in posteris suis alios Pippinos reliquit, omnes hoc fere monogrammate usos, secundum Joannem Besty, in eo opere quod scripsit de priscis Aquitanix Regibus.

85 Si Francorum Rex et Caroli Magni pater Pippinus quadratum nominis signum usurpavit (de quo vehementer dubito, nullum quadratæ formæ Signum indubitabile inveniens ante Ludovicum Pium) nequaquam puto ambigi debere, quin illud postra usurparint ejusdem nominis pronepotes; sin usus est signo cruciformi (quod magis reor) multo longius recessit ab istius Epternacensis figmenti forma, prout ex supra deductis apparet. Interim ipsi, quam dixi, fictioni evidentius adhuc repugnat sigillum cere impressum, ejus circumferentiæ inscriptum fuisse † HENRICUS. DEI. GRATIA. III. REX. ROMANORUM. etsi nunc legi non possit, extritis de industria litteris omnibus præter voces DEI. GRATIA. REX; evidens tamen est, ex imagine Regis, manu dextera liligerum sceptrum, sinistra globum cruce insignem efferentis, qualem ex indubitati diplomatis sigillo incisum æri expressit Nicolaus Zyllesius parte 3 defensionis San-Maximinianæ pag. 36. Ita igitur Pippinianum istud non esse genuinum fit evidens, neque dubito quin id judicasset Miræus, si ipsum autographum ita signatum sigillatumque vidisset. Idem non esse sincerum, sed ad posterioris temporis formam quod verba mutatum, in eo quod inchoetur in nomine sanctæ et individue Trinitatis, et olliis forsitan formulis, quodque habeat notum *Æræ* Christianæ et Romanæ Indictionis, ex supradictis patet.

86 Nunc monendus mihi lector est, non tantum ideo hoc exemplum a me allatum, ut credibile faciam Philippi ministros, decipi potuisse in eo quod putarint Horreense diplomata esse genuinum, aut saltem invariata verbis Dagoberti primi instrumentum: sed etiam ut retractem alibi a nobis constituta ex fide Pippiniani istius diplomatis, antequam adulteratum esse cognovissemus. Satis quidem Mugister meus, in ipso Dagobertinae suæ Diatribæ ingressu, docuerat, quod Epocha annorum ab ortu Christi serius ad ordinandam chronologiam adhibita sit, et priscis historicis atque diplomatibus inscienter a posteris inserta; quodque ab iisdem a principio absuerint anni Pontificum, Imperatorum externorum, atque Indictionum: et hoc sciebat per totam Regum Francorum primæ stirpis seriem debere ani-

AUCTORE D. P. u/i et Epternacense Pippini Regis diploma

signum fere habens Fridericianum

quod non scientes, erravimus in constituenda Pippini R. Epocha,

madverti,

aque imperite pro autographo Reginonis ostenditur liber, scriptus anno 1084.

Atque similes chartæ, in judicio aliquando productæ,

fidem sæpe obtinuerunt;

madverti, suspectaque habenda omnia, quibus alii quam anni ipsorum Regum notarentur adscripti: non tomen habebat præcise definitum, quondam anni Christi et Indictionum cæpissent usurpari in regiis diplomatis. Itaque cum ex una parte videret initium Pippini Regis ab antiquioribus seculi ix chronicis referri ad annum Christi DCCL, ex altera autem parte consentiret cum iis præallegatum ex Mirro diploma; tanto minus de veritate illius chronotaris dubitabat, quanto putabat se certiore esse de sinceritate et antiquitate chartæ originalis. Certum autem se putabat: quia fide publica adscriptum erat egrapho ad ipsum misso, quod cum originali erat collationata copia, et verisona reperta de verbo ad verbum et de litteris ad litteras, per Concilii regiae Majestatis Luxemburgensis Prographem V. Streng. Ab eo etiam qui collationem faciendam curarat, quique putabatur absque sufficienti regiorum monogrammatum notitia non fuisse judicaturus de Pippiniano, scriptum erat Luxemburgo, subjectum originali chartæ videri signum Pippini, litteris, nomen ejus more illius ævi continentibus, efformatum. Nunc autem per ocularem experientiam cognita fundamenti primarii falsitate, et chronicis quantumvis antiquis certam chronologiæ fidem pro Pippino non facientibus; idem Henschenius cepit formidare, ne falsus esset, annum primum Pippini Regis cum anno Christianæ Æræ DCCL conjungendo, et multo magis, existimando quod sub eodem Pippino factum esset initium annorum Christi in regiis diplomatis signandorum. Ego vero, qui in Exegesi Dagobertina ante Tom. 3 Martii ex una quidem parte persuasus, propter Epternacense diploma, ipsummet Pippinum primum sui regni annum numeravisse DCCL; ex altera autem certus mihi videbar, scriptores cæteros primum illius annum signavisse DCCLII; existimavi unicum hujus contradictionis tollendæ medium esse tenendum, quo Pippinus quidem diceretur regni sui annos cæpisse numerare a tempore suæ electionis per Francos factæ; alios autem scriptores a primo post unctionem ejus anno: quod nunc minime necessarium arbitramur, putamusque nihil obesse, quo minus Pippini electio per Francorum Principes, approbatio per Romanum Pontificem, et unctio per Episcopos Galliarum, factæ sint uno eodemque anno DCCL; quem annum sequens annus DCCLII, ab ipsomet Pippino et ab omnibus aliis fuerit communiter appellatus primus annus Regni, neque habendam censemur rationem chronicorum in quibus citius Pippini regnum inchoatur, utpote diu post scriptorum.

87 Quomodo autem Epternacensis illa charta, Pippini Regis nomen præstendens, aliquando nobis imposuit; ita et aliud sub nomine Dagoberti, apud Marquardum Freherum inter Lupodunensia monumenta, visum aliquando est omnem fidem mereri, quod diceretur a Carolo Magno atque Ottone Imperatore aliisque confirmatum, et cum Chronologia Dagobertina optime conveniret; utpote quod anno vi regni signatum Meguntiae pro Wormaciensi ecclesia, continebat donationem eidem factam immunitatesque concessas, ex consilio Procerum Pippini, qui erat Major-domus, Arnolphi Metensis Episcopi, et Chuniberti Coloniensis Archiepiscopi: qui tunc simul florebant. Nunc vero singulis penitus inspectis, deprehendimus tam ipsam Dagoberto imputatam chartam, quam confirmationes attributas Carolo Ludovico atque Hlothario, nec originales nec saltem sincere descriptas haberi. Nam primo Ludovici atque Lotharii commune diploma, annum Christi DCCCXXIX adscriptum habet, præter eorum morem, ut apparet in alia eorundem sinceriori charta apud Labbarum in libro de Cancellariis pag. 97, data Idibus Augusti anno Christo propitio xvii Imperii Domni Ludovici Serenissimi Imperatoris et Lotharii Augusti viii. In Carolino vero pro Lupoduno (quod Caroli ac filiorum avo, Lobodunum, composite autem simulque contracte

vulgariter Lobdenburg dicebatur) scribitur Landenburg, et usu posterioris longe temporis, ex quo nunc etiam Ladenburg perseverat; ipsumque vocatur civitas, et dicitur a Dagoberto Wormaciensi ecclesiae tradita. Neque tantum in genere tradita dicitur cum omnibus rebus ad illam pertinentibus; sed specificando per hoc est, idem Dagobertus nominasse fingitur, ædificia, mancipia, vineas, terras, cultas et incultas, agros, prata, campos, omne silvaticum in silvis ottenwalt, cum omni utensilitate in omni pago Laudenburgensi, in undique, in intraha, in pascuis, in materiaminibus, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, quæsitis et inquirendis; item theloneum, mercatum, et quidquid ad fiscum pertinebat, excepto stirpe et comitatu: quodque ipse Dagobertus ex integro ea omnia concessit et sub integra erummitate (forte immunitate) omnia ad eandem basilicam pertinentia sua præceptione confirmavit; uti hæc ipsa leguntur in eo quod Dagoberto attribuitur privilegio.

88 Verum non modo hic multæ occurrunt voces alienæ ab ævo Dagobertino; sed etiam tam minuta appendiciarum omnium enumeratio alienissima est a tanta antiquitate. Ipsum denique quod præstenditur Dagobertinum, totum in numero plurali decurrens, præter rerum ejus ævi stylium, ut dirimus, multa etiam peccat in modo subsignationis, quæ est Dagobertus Rex Francorum. Godefridus recognovit, datum sub d e ii Kalendaris Octobris, anno regni nostri vi. Actum Moguntiae palatio nostro, feliciter satis, quæ singula dignabitur expendere lector, et cum genuino Sanmaximiano conferre. Credo interim quod, cum vere Richovicius, sanctæ Wangionensis ecclesiæ Episcopus, detulisset præceptum Domini et Genitoris nostri Caroli bonæ memoriæ simul et avi nostri Pippini Regis (ut loquuntur in suo, licet interpolato, diplomate Ludovici et Lotharii) in quo continebatur, quod et ipsi et prædecessores eorum, Reges videlicet Francorum Dagobertus, Sigebertus et Hilpericus concessissent, ut quantumque negotiatores vel artifices seu frisiones apud Waagionem civitatem devenissent, omne theloneum (underumque fiscus theoleonium et in prædicta civitate et in castellis Lobdenburg et Wimpina exigere poterat) ad integrum per eorum auctoritates eidem ecclesiæ concessissent. Credo, inquam, quod cum hujusmodi diploma confirmatorium haberetur, simulque diceretur ecclesia illa, ex Dagoberti donatione, civitatem Laudenburg, olim Lobdenburg castellum, cum toto Lobodonowa seu agro circumjecto possidere; sumpta fuerit occasio Dagobertinum istud Carolinumque fingendi, ad supplendam veterum iustrumentorum iacturam; idque cum antiqui styli incuria ea, ut pro Dagoberto et Chuniberto sive Huniberto, inciperet Dagobertus et Humbertus. Quidni vero hæc sic conscripta Ottoni et successoribus offerri potuerint, ab iisque confirmari?

CAPUT VII.

Ad eundem modum examinantur et rejiciuntur Chartæ quædam Lobienses et Cameracenses.

Hactenus dicta ne possint a quoquam revocari in dubium, objecis variorum monasteriorum chartis, quarum exempla libris impressis inserta passim in oculos manusque incurrunt; visum est, ad pleniorum lectorum instructionem, per varias regiones discurrere, et examinare imputata Regibus primæ stirpis diplomata adhuc aliqua. Vitiis autem suis et subjectorum monogrammatum absurditate, notabilia imprimis videntur ea, quæ post Sanctorum Lobiensium Vitas, in Chronico monasterii jam dicti Gallie conscripto, habet Megidius Wandæus. Etenim vir ille bonus, nihil de eorum originaria et authentica fide dubitans, ad certiorum probationem,

una in anno
750

altera in
anno 752

Simili errore
approbavimus
chartam Dagoberti de
Laudenburg ecclesie
Wormaciensis.

ut confirmatam a
Carolo M et successoribus,

quod nunc
improbamus.

Lobienses
charta,

AUCTORE D. P. probationem, Dagoberti atque Pippini monogrammata commentitia celanda curavit, quorum hæc est forma.

præter scilicet
Dagoberti
et Pippini
signa,

Ex his Dagobertinum monogramma factum est ad ejus similitudinem, quo usus est Caroli Magni filius Ludovicus Pius: Pippinionum mysteriis plenum est, quarum rationem requirere, idem esset, quod ab agro capite somniorum suorum exigere connexionem.

contra sty-
lum et hi-
storiam

90 In primo notabilia sunt hæc verba, Quare ego Dagobertus Rex Austrasiorum, pro anima Lotharii piissimi Regis patris mei, qui quadraginta quinque annis regnavit in Francia, persuasione et monitis salutaribus viri venerabilis Autberti Cameracensis Episcopi inductus, concedo et dono Landelimo Mauroso, ex prædone converso; prædium meum in Fania etc. Notabilis etiam subsignatio, qua, post Signum Domini Dagoberti Regis Austrasiorum, sequuntur signa duorum testium, sic

S. Arnulphi Metensis } Seniorum Palatii.
S. Pippini Neustriensis }

ac denique S. Ansonis Cancellarii, vice Cuniberti Archicancellarii recognovi. Data Cameraci xvi Kal. Maji, anno Dominicæ Incarnationis DCXL, Indictione XIII. Annus Christi et Indictionis conveniunt: et salva putantur omnia: interim omittitur annus Regni, qui tamen præ cunctis aliis temporis notis, aut nunc aut saltem præcipue, debuerat exprimi. S. Sigebertus, Dagoberti istius filius, et nepos ejusdem Dagobertus II, Francorum se Reges absolute scribebant, quævis in sola imperitarent Austrasia: et totius Franciæ imperii Monarcha, jam inde ab anno DCXXIX, minori titulo, qualem usurpasse nemo scitur, contentus fuerit? Clotharium non Lotharium scripsisset antiquitas: neque quot annis rexerit addendum erat, nisi ineptus scriptor in Chronicis versatum se indicare voluisset. An jam tum Episcopus fuerit Autbertus vehementer ambigimus: fuit enim usque ad annum DCXXXVI superstes: sed non dubitamus quin S. Landelini conversio ad annos multo post secutos spectet, si puerum (ut in Vita dicitur) de sacro fonte suscepit idem sanctus Antistes. Quam autem incongruum est, sancto Abbati cognomentum addi, quod ei datum a sociis prædonibus fuerat; aut perditæ quondam vitæ tali loco ac scripto mentionem inseri? S. Arnulphus, non tantum aula sed et Episcopatu relicto, ante annos fere decem ad eremum abiens, ibidem usque ad mortem remanserat. S. Pippinus, qui novo vocabulo Neustriensis hic dicitur, et novo titulo Senior Palatii, in Austrasia natus, in eadem fere exercebat dominatum sub Dagoberto patre ac Sigeberto filio, cum titulo Majoris-domus. Cetera dissimulo.

91 Huic porro Dagobertino figmento prorsus similis subteritur confirmatio, et ipsi S. Auberto tribuitur, cum usdem de Lothario et Landelino ineptiis, atque concluditur: Actum Castri loco, anno Dominicæ Incarnationis DCXLII, Indictione XV, regni Domini Dagoberti inelyti Regis tertio decimo, Sigeberti filii ejus quarto. Atqui Dagobertus jam inde ab anno DCXXII ceperat Austrasiis imperare, Neustriis vero et Burgundis post obitum patris anno DCXXXVIII. Sigebertus quoque illius filius, Austrasiis Rex a patre est datus anno DCXXXI, ut proinde undecimus ejus annus, non quartus fuerit numerandus. Fabulosa igitur hæc sunt omnia, nisi quatenus hausta videntur ex perantiquis membranarum pitaciosis, quas suo tempore, id est seculo X, in ecclesiæ Lobiensis Archivis extitisse, testatur Fulcivius Abbas in Chronico sui monasterii. Equidem existimo in his frag-

Dagobertum
I pro II af-
fecte,

mentum fuisse aliquod, Regum Dagoberti ac Sigeberti nomina continens: quas imperiti chronologi eos rati, qui soli in chronicis notabuntur; ad annos ipsis assignatos conati sunt suum figmentum aptare. Dagoberto II æque ac I fuisse filium Sigeberti regni consortem, est in Eregesi Dagobertina num. 25 probatum: quare si alicujus Dagoberti liberalitate, quam Autbertus Episcopus confirmavit, crevit Lobiense monasterium; nihil dubitare possum quin ea laus, æque ac multa alia, a secunda ad Primum translato fuerit per miram verioris historiæ ignorantiam: cui deinde præsumpserunt figmenta sua diplomataque inardificare Lobienses monachi, fortassis post scriptum Fulcivii chronicon: qui, ob prænotatam causam graviter in chronologia aberrans, foundationis anticipando tempora; aliis quoque post se dedit exerrandi occasionem, tum in istis, tum in aliis simili temeritate fabricatis Pippini regis diplomatis.

92 Ad eorum suppositionem monstrandam (ut de stylo nihil dicam, deque monogrammate jam rejecto) vel solæ sufficiunt subscriptiones, quarum prima est talis:

Signum Domini Pipini Senioris.

Signum Hydulphi, Ducis Lotharingæ.

Signum Philippici, Ducis Metensis.

Ego Asdolgus Cancellarius, ad vicem Ruothperti Archicapellani recognovi et subscripsi. Data Lephstinis decimo septimo Kal. Decembris. Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo primo, indictione quarta, contrito Theodorico Rege superbo feliciter, concessionis hujus eodem anno. Alterius chartæ est subscriptio:

Signum Pipini Regis invictissimi †

Ego Adelgus Cancellarius ad vicem Ruothperti Archicapellani recognovi et subscripsi. Data decimo septimo Kalendas Decembris Lestinis, anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo nonagesimo septimo.

93 Nolo quærere quomodo unus idemque Cancellarius nomen suum ita difformiter scripserit, nunc Asdolgus deinde Adelgus; utrumque enim barbarum est, et videtur pro Adelgis vel Adelgisus, quod vere Teutonicum, excidisse figulo hujus subsignationis, antiquitatis speciem affertante. Non quæra item quis sit, Ruothpertus (Robertum vocassent Mosellani) nusquam alibi notus. Inventio enim apud Wandæum veriora diplomata duo, Conradi Regis et Ottonis II; quorum alterum Asdolgus Cancellarius, ad vicem Theotmari Capellani; alterum Vullegis Cancellarius, ad vicem Ruothperti Archicapellani recognovit: neque ambigo quin utrumque mutuatus sit aliquid priorum compilator. Ex usu etiam multo recentiori nunc Lephstinæ, deinde Lestinæ scribuntur, quas Fulcivius, qui originalia vidisse potuit, Liptinas vocat fiscum tunc regium; quomodo etiam nominatæ inveniuntur in canonibus Synodi ibidem anno DCCXLIII celebratæ. Non interrogo quis unquam victoria sua, quantumvis magna, usus sit pro nota temporis inter Francos, uti hic inepte facere Pippinus fingitur, qui non tam contra Theodoricum Regem suum, quam contra Duce[m] ejus Bertharum rebellare profitebatur; sicut etiam nostra memoria Franci, arma ferentes serpius contra partem regiam, ipsius Regis obsequium, libertatem, et salutem semper præteruerunt. Mitto hæc et alia similia quærere, solum indicabo quædam, ubi manifeste contra istius temporis historiam peccavit diplomatæ prænotatorum auctor.

94 Primum igitur Pippinum Herstattium (quo se pro Majori-domus gerente usque ad annum mortis ejus id est DCCXIV, nunquam defuere Franci legitimi Reges) Pippinum inquam Herstattium dico, neque Regem unquam indigetasse se aut a scriptoribus coarvis sic esse vocitatum; neque (quod solius Regis erat) Cancellarium vice Archicapellani recognitorem suis chartis unquam adhibuisse. Etenim quamvis, post victum

cum ridiculis
subsignatio-
nibus,

aliisque er-
ratis:

imprimis
quod Pippi-
nus Herstal-
lius se vocet
Regem,

victum cum suo Theodorico Bertharium anno Christi DCXCI, totius regni gubernacula Thesaurosque regio-
 et universi exercitus dominationem propriæ facultatis jure disponenda suscepit, ut loquitur *Metense Chronicon*: tamen, ne tyrannidem videretur exercere, nomen Regis Theoderico ejusque successoribus, inestimabili pietate reservavit: et in commutatione, per ipsum ejusque uxorem facta anno Christi DCCV (quæ tum alibi tum in *Diatriba Dagobertina* pag. 159 legi potest) solum vocatur Vir illuster, ipsaque charta sic consignatur: Facta hæc commutatio sub die xiii Kal. Febr. anno vii regni Domni nostri Childeberti Regis. Ego Hardricus, jubente Domno Pippino ejusque illustra matrona Pletrude, hanc chartam scripsi et subscripsi. *Fateor tamen seculi x scriptores Regis titulo Pippinum istum insignivisse: unde ad calcem libri, de Vita SS. Wenceslai et Adalberti Martyrum scripti sub Otthone II, et cum capite S. Adalberti Aquigranum transmissi ab Otthone III, eadem cum ceteris monu hæc addita legimus: De Pipino Comite Palatino et Iduberga, natæ sunt B. Gertrudis et B. Begga. De Ansigiso et B. Begga natus est Pippinus Rex. De Pippino et Alpaida adultera, sorore Dodonis, injuriam ferente Pletrude Regina, natus est Karolus Martellus. De Karolo Martello natus est Pippinus Pusillus, pater Karoli Magni.*

95 Atque hic rursum inculca, quod alibi fusius demonstratum, eundem Pippinum, etsi aliquando ad-
 amavit Alpaidem, pro alia uxore, id est, concubina (promiscue enim has voces usurpant scriptores) numquam tamen a Pletrudis consortio conjugioque fuisse sejunctum; idque etiam in præcitato *Cartice Aquigranensi* eleganter expressum videri potest per hæc verba, injuriam ferente, id est, dissimulante Pletrude. Pro hac interim, et marito vivente, et ipso etiam mortuo per unum alterumve annum; adhuc rerum Domina, atque præcul habito Martello, sibi et memoriam injuriæ in vivo, rempublicam gubernante una cum Thebaldo puero, titulum gerente Majoris-domus, qui erat suus ex Grimoaldo filio nepos: pro Pletrude, inquam supponitur in secunda *Lobiensi charta*, nescio quæ aut unde accepta, Brunihelda. Quod audacissimi interpolatoris erratam excusare nitens vir nimium bonus ac simplex Waudæus, ita scripsit in margine: Uxor Pippini videtur fuisse binominis: alias enim vocabatur Pletrudis, vel cognominabatur Brunihelda. Quid est omnem antiquitatem sus deque vertere, si hoc non est? aut quid in re historica intelligit, qui tales excusationes valituras existimat?

96 Paris ignorantie fuit S. Hydulphum (ita enim nunc nominat *Lobienses*: ast Fulcinius ex sinceris monumentis et ejus omnes antiquæ vitæ, Hildulfum) inducere priori diplomati subscribentem cum titulo Ducis Lotharingiæ; annis utique cix citius, quam Lotharius, Lotharii Imperatoris filius, dictiones eas obtinuit, quæ ab ipso tunc dici capere Lothar-ryk id est Lotharii regnum, et incolæ earum Lothar-lingi atque contractius Lothringi, unde Lotharingiæ nomen sequior ætas formavit. Fulcinius ait, quod Hildulphus fuit unus de proceribus regni majoribus, quibus, ex officio quod gerebant, aliquando datum Ducis titulum non ignoramus: sed quod titulus Ducatus regionibus certis adstrictus ac proprius fuerit, omnino negamus. Etenim hæc ad *Vitam S. Pippini* xxi Februarii satis ostendimus, consentiuntque eruditi omnes; quidquid anonymus quidam tenebrio, se Veridicum Belgicum Pupilli Advocatum indigetare ausus, nuper obgenuit, in Vindiciis Ducum Brabantiae, Pippini præsertim primi, dicti a Landis.

97 Cum hic libellus in manus Alexandri Wilthemii nostri devenisset, de eo necdum nobis viso sic scripsit: Cœpi legere, sed brevi cum indignatione abjeci tam magnas nugas. Vult per fas et nefas Ducatus fuisse

hereditarios diu ante Reges Francorum secundæ stirpis. Excitat Brabones, commovet equum Trojanum, et ejusmodi fabulas: cumque sit tantus nugator, andet in vos insurgere pag. 143 tanquam ridiculos ET EXPLODENDOS, qui antiquitati toti, proprio cerebro, nullo auctore adducto resistere audeatis, argumentis tam debilibus et infirmis, ut docti alienjuss clamum non mereantur. Dicite illi quæso, quod corvus vester dicebat pueris Alostanis, Ad scholas: Ad scholas. Sed præter meritum suum digniorem nactus magistrum est I. B. de Paddere, Presbyterum Aulerlacensem, vere polyhistorum magnæque lectionis ac judicii virum, qui in Responsione Præcursoria, tractatui pleniori de vera origine Ducatus ac Ducum Brabantiae mox secuturo præmissa, Brabanticæ antiquitati, fabulis obscuratæ, fecem extulit; irrisorem autem nostrum sic agitavit, ut succedente in risu locum facti penitentia et pudore, sui libelli exemplaria, quotquot apud Typographum restabant, flammis aut tenebris damnorū æternis, ut in eo qui seipse damnavit refutando neque nobis nec alteri cuiquam sit amplius laborandum. Non erat tamen æquum, occasione oblata, reticere a nobis doctissimi viri meritum, et præ nostra qualicumque doctrina zelum; quatenus tali quoque odiaonitu speretur, quod sperari jubet libelli Censor ecclesiasticus, scilicet præstiturum Brabantio Auctorem, ne ulterius domi sit peregrinus, suorumque Principum originem quærat in Trojæ cineribus et fictis nominibus. De Philippico Duce Metensi quid dicam? Menrissius in *Historia Episcoporum Metensium*, pag. 140 originem Metensium Comitum ac postea Ducum usque in ipsis requirens fabulis, eundem prorsus ignoravit; primumque posuit Petrum, Hydulphi filium, patrem Hervæi, qui titulum istum (si vel hoc credere libet) ceceperit sub Abbate Episcopo XXXIII, adeoque post annum DCCIII. Viderit Waudæus quid de hoc sentiat: nobis certum est, quoad talia non credere chartis, in quorum contextu (ne solius subscriptionis vitia esse putes) nominatur Hydulphus Dux, et quidem in secunda, Dux Lotharingiæ.

98 Venio ad annum datorum diplomatum. Legerat in antiquis pittaciolis eorundem innovator aliquid simile hisce verbis (nam ipsamet verba sic legisse non existimo) Ego quidem Pippinus Senior, eo favore et desiderio ductus, maxime quia de Rege superbo Theodorico per gratiam Dei cum victoria sum liberatus, monasterio religiosissimi viri et eximii Prædicatoris Ursmari Pontificis, quod est in Laubias super Sambrum fluvium, concedo et dono etc. legerat, inquam his verbis simile quidpiam; seque ad *Chronicon Sigeberti* convertens, in eodem reperit, quod anno DCXCI Theodericus Rex cum Berthario vincitur et a Pippino capitur. Ergo jam manibus tenere se credidit verum donationis factæ annum; neque advertit, a jam dicto Sigeberto solum anno DCCXVII dici S. Ursmarum in Laubiensis canubii possessionem inductum, uti ad ejus *Vitam* xviii Aprilis dicitur. Non etiam advertit Fulcinum, Abbatem Lobiensem, Sigeberto seniore, cap. 4 *Chronici Lobiensis* de Ursmaro scribere, quod in exordio regimini sui ecclesiam, quæ ante id temporis erat inconsecrata, consecravit; atque mox addere: Facta est autem hæc dedicatio anno qui est sexcentus nonagesimus septimus Dominicæ Incarnationis, decimo septimo Kalendas Septembris. Jam cur nomina terminorum, quibus donatæ monasterio Lobiensi possessiones continentur, maluerit sui ævi forma exprimere hujus diplomatis fabricator, designando locum qui dicitur Ralhiers, et nemo totum quod dicitur Eumout, aliæque ejusmodi, evitatis interim barbarismis, quibus Pippiniani ævi diplomata scatebant: ipse viderit. Suspicio cavere voluisse ne esset contemptui risuique barbaries, nec satis nota ipsa loca, quorum vel tantillum videretur mutata appellatione,

uxorem suam
 nominet
 Bruniheldam

et Philippicum
 Ducem
 Metensem.

quodque ad-
 datur anno
 DCCIII ex Si-
 geberto male
 intellecto

atque Hydul-
 phum Lotha-
 ringiæ Ducem:

et stylus
 multo sit
 recentior.

(quod non
 magis fuit
 quam Pippi-
 nus Dux
 Brabantiae.)

AUCTORE D. P.

latio, si stylo Pippiniana (qualem in praxallegata Pippini etque Plectrudis chartula est videre) scripsisset locum nuncupante Ralherias et totam silvam nuncupante Eudenis-Mons. Eadem styli novitas, maxime in designandis limitibus locorumque appellationibus, etiam in Horreensi invenietur diplomate, quod tamen circa hac nolumus operosius examinandum suscipere.

His prorsus
similia sunt
Cameracensi
duo

99 Hactenus hæc deduxeram, quando in manus meas venit Historia Cameraci et Cameracesii, ante hos decem annos Gullice excenso Lugduni Batavorum, auctore Joanne le Carpentier; cujus pars quarta, continens ipsius Historiarum Probationes, initium sumit a duobus diplomatibus, sub nomine Dagoberti Austrasiorum Regis et Pipini Senioris compositis, eo verborum contextu eoque stylo, ut si non fuerit idem utrobique fabricator horum ac Lobiensium diplomatum, dubites, utra prius confecta alteris confingendis exemplum et formulæ subministravit. Dagobertinum utrobique incipit in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen: quod solum est ex stylo antiquo. Sequitur utrobique exordium, pompaticum satis, neque ex usu veteris ævi: in Lobisiensi quidem talis Regiæ majestatis excellentiam latere non convenit, quod unus est et solus et sempiternus Rex regnum et Dominus dominantium, a quo etiam omnis potestas et fuit et erit in ævum; cujus et est totum quod sumus et esse possumus, vivimus et movemur; cui proviribus ab eo præstitis adstare debemus, et unice sponsæ suæ sacrosanctæ Ecclesiæ cultum et decorem speciali devotione (quo magis efferimur) quantum in nobis est regali munificentia ampliare. Quare ego Dagobertus etc. Cameracense sic orditur Ammonente ac decente Filio Dei, Date eleemosynam et ecce omnia munda sunt vobis. Idcirco ego Dagobertus etc. prosequuntur deinde utroque verbis supra notatis cum hoc solum discriminare, quod istic dicitur Pro anima Lotharii piissimi Regis, patris mei; hic vero, Pro anima patris mei karissimi, Lotharii Francorum Regis Augustissimi: et ad titulum Venerabilis, qui solus ibi datur Alberto, hic Alberto, additur et consanguinei mei. Tum exprimuntur fisci duo concessi Fratribus oratorii Sanctæ Mariæ, sicut ibi concessi Landelino: sed dum istis solum dicitur cum omni territorio suo, hic expressius ad stylum antiquum legitur cum omnibus suis appenditiis: max autem se prodit affectatus antiquarius, quando addit, id est, utriusque sexus slavus et mancipiis, villis, terris, silvis, pratis, aquis aquarumque decursibus etc. dantur etiam eadem forma ecclesiæ S. Petri Cameracensis, in qua sanctissimus Pater Vedastus Canonicos constituit, vltæ duæ. Sed vellem certiore auctorem alium, qui Canoniconum nomen S. Vedasti ætate, vel etiam Dagoberti primi ævo usurpavit. Et hæc omnium approbantibus, qui supra, Principibus et Senioribus, signant eodem quo supra modo ac verbis idem Rex, Seniores, Cancellarius; anno quoque D. I. eodem, sed xvii Kalendas Maji, pro xvi; et Indict. xiii pro xii, qui novus est error.

et Pippini
Principis:

100 Magis adhuc conveniunt Pippino imputata diplomata, sic enim incipiunt utraque. In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Amen. Universalis mater et virgo singularis Christique sponsa Ecclesia catholica, fecunda castitatis prærogativa promeruit, quod devotum suis utilitatibus inclinemus assensum; præsertim sacro-sanctæ religionis tranquillitatem et quietem cura vigili providentes, quo liberius divinæ contemplationi et orationi pro nostra salute et regni stabilitate vacando, possit ad Deum interesse; quatenus inimicis Christianæ fidei eliminatis, tota sui corporis incolumitate, sub nostro sudore, regnum vigeat et crescat, et hostilis ubique curiositas se sentiat subjugatam. Ego quidem Pipinus Senior, eo favore et desiderio ductus, maxime quia de Rege superbo Theodorico per gratiam Dei cum victoria sum liberatus. Exprimuntur deinde fundi vel monasterio

* Camerac.
Antimo
* ibid. Omni-
potentis

Lobiensi vel ecclesiæ S. Petri donati: et eadem quæ supra subsignationes Pipini, Hidulphi, Philippici; ac denique in Cameracensi charta, Ego Asdelgus Cancellarius recognovi. Data Kambraci an. I. V. sexcenti. nonages. primo Ind. 2 Principatus nostri anno quinto. Numquam Pippinus scripsisset Kambracum, nec annos Incarnati Verbi, aut Indictionis: et hæc pro tali anno, non 2, sed 4 notari debuerat; ut vero eam notas- set ille, numeris usus esset Romanis, non autem Arabicis cyfris, tunc adhuc nostræ Europæ ignotis; ut de onno Principatus nihil d'ram, per summum insolentiam hic appicto.

101 Quomodo autem Lobensia ac Cameracensia ista nullius quoad historiam fidei esse ostendi; sic etiam de infinitis aliis possem facere, si vellem hunc tractatum in volumen magnum extendere. Retinet tamen adhuc me Dagoberti i titulus et stylus, in San-Maximiniano lectus probatusque diplomate; jubetque examinare aliud sub nomine ejusdem Regis diploma, continens donationem S. Amandi factam de fundo Elnonensi, qui nunc S. Amandi monasterium dicitur. Habent istius monasterii ascetæ ex originaria charta fideliter transcriptum Regis Childerici, adhuc pueri, et Regiæ Immichildis amita- ejus, pariter in Austrasia regnantium, diploma de fundo Barisico: utinam æque fidele haberent, de ipso fundo Elnonensi! Nunc solum superest Dagobertino tempori, cujus notam præfert, param conveniens, quale a nobis est ex Myræo productum unum. 16 Commentarii prævii ad Vitum S. Amandi vi Februarii. De substantia non disputo: quia de donatione et donationis auctore non dubito; vehementer tamen vereor, ne contextus, non tam innovatus sit, quam totus novus; prout ei qui descripsit congruum videbatur ejusmodi donationem scribi et securitatibus ac privilegiis additis muniri.

102 De initio et fine nullus qui hæc legerit ambiget, quin sint ab isto ævo aliena. Incipit illud: In nomine Domini nostri Jesu Christi: quod noni sæculi saporem habet. Tum sequitur: Dagobertus divina ordinante Clementi Rex, quomodo fere Horreensis diplomatis auctori scribere placuit. Sed nec hunc formulam primæ stirpis Regibus usitatum fuisse probaverit aliquis, simpliciter Dei gratia Rex notabatur circa oram sigilli regii: neque in phrasi variatum quidquam ante Reges Carolingos. Verus Dagobertus San-maximinianam chartam sic concludit: Et ut istius cartulæ confirmatio firma in ævum permaneret, describi eam præcepi, et nostro sigillo inde eam firmavi. Ita in singulari omnes primæ stirpis Reges locuti inveniuntur usque ad Dagoberti magni nepotes, in iis quæ quidem incorrupta sunt diplomatis. Ast in Amandino diplomate, hæc fingitur conclusio: Et ut hæc regalis auctoritas firma ac incon- vulsa perpetuo perseveret, præsens præceptum manu propria superfirmavimus, et annuli nostri impressione firmavimus. Tum, ne tempus ignoretur, additur: Datum Kalendis Maji, Indictione ii, anno xi regni Domini Dagoberti. Actum Parisiis civitate feliciter. Amen. Et hic præter normam antiquitatis multipliciter peccatur: omittitur enim propriæ manus subscriptio, quæ promittebatur: et ubi Dagobertus aliique ultra Carolum Magnum scripsissent anno regni nostri, hic Notarius loquitur more eorum qui post Carolum scripsere diplomata, et quidem addito nomine, Domini, ex usu ævi posterioris. Denique Gerardus Notarius ad vicem Dadonis Cancellarii recognovit, quæ formula numquam fuit primæ stirpi regie usurpata, nec facile est dicere quandonam in istis præcis terminis coperit in secunda. Notarios enim aliorum vice invenio subscripsisse, etiam sub Ludovico Pio; sed eorum nominibus, quorum vices subscribebant, additum titulum Cancellarii, non reperi; quamvis dubium non sit Cancellarios vel Archicapellanos aut potius Episcopos fuisse, quorum vice (si quidem ipsi per se non scriberent, ut scribebant sæpe) Carolingorum tempore fiebant subscriptiones. Im-

item Aman-
dinum de
fundo Elnon-
ensi per
Dagobertum
dato,

ab illius ævi
forma, prin-
cipio et fine

vocibusque
nonnullis
differens,

primis

et 2 Indi-
ctionem im-
periti compo-
nens cum anno
II Dagoberti.

primis autem notanda est Indictio II, Amandino diploma-
mati importune et imperite afficta. Componitur illa cum
anno XI Dagoberti, apud Neustrios scilicet, qui fuit
Christi DCXXXIX, quando XII Indictio currebat: unde
igitur II Indictionem accepit innovator? Cautè interim
et ex destinata antiquitatis affectatione egisse eum puta-
mus, quod onnum Christi, quem sciebat a vetustioribus
diplomatis, ante seculum IX scriptis, constanter abesse,
non expresserit.

CAPUT VIII.

Similes Ecclesiarum aliquot aliarum chartæ
historico examine reprobatae.

Unde nata
hæc fingendi
licentia et
infelicitas
tanta

Undecimo Christianæ Aetæ seculo et sequentibus, dum
Ecclesiae universalis pacem tot undique schismata sedi-
tionesque turbarent, ea erat morum corruptela, ut qui
Dei famulatum erant professi, et videbant a potestatibus
secularibus undique accidi immunitates et possessiones
suas, non magno crimini sibi ducerent, pro ipsis tuendis
fingere, quæ in nullius cessura præjudicium, solum vi-
debantur conductura tenendæ æquitati. Quemadmodum
autem monasteriorum Superiores innocens quædam, uti
ipsi putabant, vafrities permovebat, ad ejusmodi fictiones
procurandas; ita scilicet quorumdam, ad hoc inducto-
rum, manus atque stylum animabat profunda quædam
chronologicarum rerum istis temporibus ignorantia, per
quam scielant impune quilibet se scripturos, modo se-
cundum aliquam publicorum instrumentorum formam,
neque testium insignium deessent nomina, neque tempo-
rum characteres undecumque accepti. Sic Vedastino di-
plomati, in conventu Episcoporum atque Abbatum Atre-
bati, subscripsisse cum S. Vindiciano fuguntur, anno
VII Theodorici, in Neustria tandem etiam regnantis
adeoque Monarchæ, qui fuit annus Christi DCLXXXVI,
SS. Austregisilus, Eligius, Wandregisilus, pridem
vita functi; item SS. Lambertus et Philibertus, tunc
exules, quod in exegesi Dagobertina num. 29 demons-
travimus. Alibi autem imputarimus boni scriptoris sim-
plicitati; quod Sanctos, quos in tuendis monasterii juri-
bus optabat patronos, adlegerit in testes actionis, cui nec
interfuerant nec interesse potuerant: ratus forsitan tanto
magis certam obtenturum se fidem, quo plurimum illus-
triorumque nomina collegisset.

ut etiam viri-
docti talia
reciperent?

104 Et vero successu non caruerunt ejusmodi frau-
des, non tantum seculis diu post secutis, sed ipsis illis
quibus nascebantur temporibus, etiam apud viros alias
non incredulos, sed rerum historice pensandarum rudio-
res; uti colligitur ex eo, quod cum toties tamque abnor-
miter peccaretur in hoc genere, nemo unus inventus sit,
inter tot mediæ ævi scriptores, qui vel unicum istiusmodi
diploma falsitatis et interpolationis arguerit, etsi multi
historiam ex professo tractarent. Quis non miretur Bal-
dericum, Noviomensem ac Tornacensem Episcopum se-
culo XI, et Sigeberto Gemblacensi seniore; si, hoc com-
menturio lecto, legat Caput 25 Chronici Cameracensis
et Atrebatensis ab eodem conscripti? Videbit enim dicto
Capiti inseri, cum multis subscriptionibus, Rescriptum
Joannis Papæ quinti, quo ad petitionem S. Vindiciani
idem Pontifex confirmasset privilegium, a dicto Sancto
datum Ecclesiae S. Mariæ Atrebatensis: quæ quia ab
initio Clericalis fuit, uti et Argentoratensis, cujus sup-
posititia diplomata ante rejecimus, apparet mali exempli
licentiam etiam ad Clericos pertinuisse. Atqui Res-
criptum istud, nec modum nec formam habet Ponti-
ficalis Bullæ, ita enim incipit: Audite sententiam
quam dico. Si quis etc. deinde obsque ullo indicio dici,
anni Pontificalis, aut scribentis Notarii, ita ex abrupto
subsignare dicitur Papa: Ego Joannes Papa, hoc pri-
vilegium, a mea parvitate editum, firmavi ac roboravi.
Deinde sequitur: Ego Marinus Vicarius Sedis Aposto-
licæ firmavi ac roboravi.

105 Equidem existimo ejusmodi Privilegiorum, a

Romanis Pontificibus petendorum, eo et præcedentibus
seculis omnibus nullum usum fuisse. Certe ex Gregoria-
narum epistolarum amplissimis voluminibus nihil tale
apparet. Sed nec hujus Joannis ullæ omnino extant lit-
teræ, quas cum illo decreto conferamus: satis tamen
falsitatem suam hæc probare videtur inscriptio, Vindi-
ciano cum Coepiscopis degentibus Galliarum finibus
fraternam visitationem et paternam benedictionem.
Neque Agatho, ipsis Imperatoribus scribens epistolas,
Constantinopolitano Concilio III Act. 4 inseras, sub
annum DCLXXXI; neque Leo II, scribens Dilectissimis
Fratribus Ecclesiarum Christi Præsulibus per His-
paniam constitutis (si tamen vere sunt hujus epistolæ,
quæ nomen ejus præferunt) sub annum DCLXXXIII; neque
alius antecessentium vel subsequenterum Pontificum ullus,
inveniuntur per ejusmodi aliquam appreciationem suas
epistolas aut decreta auspiciati, Salutem in Domino
si quis addidit, multum addidisse videbatur. Primus
Joannes hujus nominis XII, auctiori usus phrasi;
Confratri Dunstano Dorobernensis Ecclesiae Archi-
episcopo vitæ perpetuæ permanendam in Christo
salutem apprecatus est. Joannes postera XIII inverta
phrasi; modo salutem in Christo et visitationem, modo
Christianam salutem et Apostolicam benedictionem
modo Apostolicam benedictionem et salutem imper-
tians per eas quæ extant epistolas, nihil ad posteros sta-
bile reliquit: et seculo XI ad mediocritatem vergente, Cle-
mens II non nisi perpetuam in Domino salutem scrip-
sit: quem post annos tres secutus Leo Papa IX in cer-
tum ac stabilem morem assumpsit, Salutem et Aposto-
licam benedictionem suis scriptis præmittere, quod
alii post eum tenuere. Scio ab aliquibus viris eruditis
ejusmodi formulæ auctorem dici S. Cletum: sed hoc
pariter scio, nihil tale in antiquis Pontificum Vitis aut
Breviariis ecclesiasticis legi. Primus qui hoc asseruisse
invenitur, Martinus Polonus est; in hoc aliisque multis
non majori fide dignus, quam in fabula Joannæ Papis-
sæ, ex aliquo trivio vel leviori auctore tenere arrepta, et
cum æterno nominis sui probro cavillatoribus hæreticis,
ad obviandum Sedis Apostolicæ integritati, nimis in-
considerate oblata.

AUCTORE D. P.
per bullam
falso impu-
tatam Joanni
quinto,

cum formu-
la salutandi
ante S. Leonem
inutilata,

nec S. Clero
adscribenda,

106 Parro ex eo quod diximus, de Salutandi formula
veteribus Pontificibus usurpata, pariter discas, cujus
auctoritatis sit illud San-maximinianum Privilegium
apud Zyllesium, quod Gregorio II Papæ imputatur,
quodque inter tot optime conservatu et originaliter legen-
da diplomata fere solum caret originali et tantum pro-
fertur ex fide transcriptorum, quorum nullum est annis
trecentis aut quadragesimis antiquius, ut mihi certa con-
stat relatione. Primum sic incipit: Gregorius Episco-
pus Servus servorum Dei, Basino, Abbati Venera-
bili monasterii S. Joannis Apostoli et Evangelistæ
atque sanctissimi Confessoris Christi Maximini, cu-
jus corpus ibidem quiescit, tibi tuisque successoribus
salutem et Apostolicam benedictionem. Itane Grego-
rius II? Quanto ille ad Carolum Martellum, Principem
tantæ auctoritatis et nominis, scripsit simplicius; Do-
mino glorioso filio, Carolo Duci, Gregorius Papa?
Non dico quam ab illius temporis usu ac monachorum
primæva simplicitate aliena sint privilegia ibidem con-
tenta, quale inter alia est, ut in præcipuis festivitatis
Mitra, Dalmatica et Sandaliis Abbas inter sacra uta-
tur; sed hæc aliis disputanda relinquens, solum noto
hanc clausulam; Scriptum per manum Benedicti Seri-
narii S. R. E. in mense Januario Indictione XII.
Non ita verus Gregorius II; sed in favorem S. Bonifa-
cii, Germanicarum partium Apostoli Episcopis ac Du-
cibus, Clero et plebi scribens litteras, quas in corpore
Conciliorum habemus, easdem sic terminat: Data Ka-
lendis Decembris, Imperante Domino piissimo Au-
gusto Leone, imperii ejus anno septimo; sed et
Constantini Imperatoris ejus filii anno quarto, Indic-
tione sexta, id est Christi DCCXXIII.

et alteri quæ
Gregorio II
falso adscribi-
tur, similem:

inter quos
Baldericus
Ep. deceptus
fuit,

AUCTORE D. P.
illam etiam
Joannis non
esse probat
clausula mor-
ris recentioris

107 *Sesquiseculo post invenitur solennitas major, litterarum Pontificiarum subsignationibus addita; dum et Secretarii, epistolam seu decretum scribentis, nomen apponitur, et Cancellarii sigillantis. Secundum hanc formam Marinus Pontifex apud Ughellum Tom. 1 col. 133 scribens dilecto Abbati Danieli, et cœnobio S. Petri Solenniæacensis, ac monachis inibi nobiliter degentibus, indulget ipsis privilegium, quod hoc modo concluditur Scriptum, per manum Zachariæ serinarii S. R. E. mense Maio Indictione 1. Bene valete. Tum signati privilegii tempus additur hoc modo, Prædie Idus Junias, per manum Valentini Ecclesiæ Portuensis Episcopi, Regnante in perpetuum Domino Deo nostro, Anno Pontificatus Domini Marini universalis Papæ primo, Indictione prima. Scilicet Imperatoribus Constantinopolitanis in hæresim toties reludentibus atque relapsis, et urbe Roma ab eorum jurisdictione prorsus liberata, novoque imperio in Occidente constituto per ipsammet Romanam Pontificem, desierunt Romani annos Imperatorum numerare, et absque numero scribere cuperunt, regnante Domino nostro Jesu Christo, aut simile quidpiam: quod aliqui postea etiam adhibuere ad annos a Christi incarnatione designandos, addito eorum numero, juxta Æram tunc usurpari incipientem. Vide de hac formula, pluribus sæculis, sed nusquam universaliter usurpata, Joannem Bestium. Hæc sufficiunt, ut intelligatur, neque San-marthinianum privilegium, Gregario II adscriptum; neque Atrëbatense, Joanni V attributum, habere stylum aut formam ejus temporis cui imputantur. Fateor etiam suspectum mihi esse Privilegium Joannis XIII apud Zyllesium, ejus æque ac supra refutati Gregoriani nullum apparet originale, tum ob alias causas, tum maxime quia pro eo quod signare oportuisset annum Pontificatus et Indictionis, dicitur privilegium istud lectum in Synodo Romæ habita, assidentibus Divis Imperatoribus Ottone Magno filioque ejus æquivoco, anno Imperii Majoris sexto, Junioris primo: quæ formula modo plus quam uno offendit, sed nolo immorari.*

108 *Non possum tamen quin adhuc addam verbum unum de portentosis Atrëbatensis chartæ subsignationibus. Etenim post qualem Pontificis et Vicarii ejus subscriptionem, dictam chartam pariter subsignando confirmant Episcopi, Andreas, Bonibertus, Laurentius, Pedelbrandus, Nantor, Hilarinus, Constantinus, Martinus, Christophorus, Thomas, Felix, Audoenus, Anstregisilus, Ravengarius, Silvinus: ex quibus Anstregisilus, ut dixi, pridem obierat; Audoenus etiam e vivis excesserat, eratque nonagenarius anno DCLXXXIII: ceterorum nemo invenitur nominatus inter omnes, quos eo toto sæculo florentes in Gallia universa, exhibent catalogi Episcoporum apud San-marthanos. Neque hic tot absurditatum finis; sequitur enim; Ego Leodegarius, ab impio iudice Elroino cathedra Angustodunense depositus, scripsi et subscripsi. Data octavo Idus Maji, anno VII regni Domini nostri Theodorici Regis, Indictione II. Indictionem XIV scribere oportuerat, ut cum anno Regni VII, quem diximus fuisse annum Christi DCLXXXVI illa quadraret; quamvis, ut dixi, nullas tum Indictiones nosset Gallia. Sed hoc terribilissimum est. Illud quis dissimulet? quod S. Leodegarius anno DCLXXV captus ab Elroino, oculisque evulsis custoditur mancipatus; et biennio post eductus e latereis cœnobii ad quod confugerat, post multa coram Rege Theodorico approbra linguamque exeret, et post biennalem in Fiscianensi monasterio quietem occisus anno DCLXXXIX, fingatur septennio post scripsisse ac subscripsisse; æque ridicule, ac in Vedastino, de quo supra, privilegia legitur, Ego Audomarus Episcopus absque oculis subscripsi. Denique qui primus esse debuerat S. Vindicianus, utpote ejus rogatu cuncta fiunt, ita scribere fingitur: Ego Vindicianus Episcopus jussu*

parachroni-
smi plures,

atque sub-
scriptionum
formula ab-
surda.

Theodorici Regis et rogatu Joannis summi Pontificis scripsi et subscripsi.

109 *Nihil horum quameis palpabilium errorum suffecit, ut vel Baldericus Episcopus, vel Walterus S. Sepulchri Comacensis Abbas Balderico coævus, Vitam S. Vindiciani scribens, venirent in suspicionem imposturæ. Georgius quoque Colvenerius, multæ lectionis et cognitionis historicæ vir, suas ad Baldericum Notas subjungens, et studiosè hoc privilegium illustrans, non advertit animum ad horum quidpiam, utlectorem suum moveret de fide non magna tui scripto habenda. Quid autem alios dico? Numquid et nos ipsi, in hæcenus edito Trimestri, hujusmodi instrumenta varia partim citavimus mutila, partim attulimus integra, contenti solas annorum Christi et Indictionum notas, velut a posteris adjertas, repudiassè; quæ nunc aliis pluribus vitis deprehendimus labimare, postquam serio hanc disquisitionem suscepimus? Etenim in materia de Sanctis (quorum gesta, virtutes, miracula pleraque in bona narrantur, maxime coævorum auctorum, fide suscepimus) putamus piam credulitatem, magis quam argutam suspicacitatem tenendam nobis esse; et ubi non offertur verosimilior auctoritatis dignioris aut certioris chronologiæ contradictio, libenter excipere solemus quæ a majoribus tamquam vera traduntur: quia non possumus uno eodemque tempore omnia scrutari et assequi. Quoties tamen evidens nobis se aperuit falsitas, semper putavimus totia resecauda; parcius quidem in principio (qui minus ad rerum falsorumque discrimina exercitatis, quandoque nec dubitare quidem venit in mentem) progrediente autem opere, liberius frequentiusque, proportionate ad crescentem usu experientiam,*

110 *Sic ad Vitam S. Aldegundis xxx Januarii cap. 3 littera e in Annotationibus, repudiavimus Testamentum eidem Sanctæ attributum, ejus initium ac finem legeramus in Vita Gallica, per quemdam Capucinum composita lib. 2 cap 5. Apparebat enim ipsum undequaque supposititium ac rinosum esse, ideoque non curavimus ex Malbodiensi archivo habere integrum, Incipit: in nomine sanctæ et individue Trinitatis, præter ejus ævi morem, ut ostendimus: huic tamen fundamento iunitur divinatio asserentium, Aldegundem, Sanctissimæ Trinitati pie devotulas tres ecclesias Malbodiæ edificasse. Ipsum porro Sanctam, loquentem ore non suo, audiamus.*

Ego Aldegundis... possessiones meas, quas ex patris et matris hereditario jure obtinebam, tradidi, assensu Domini Hilderici Imperatoris, quin et Dagoberti et Principum ejus... in ministerium ancillarum Dei, ad illud sacrum monasterium quod vocatur Malbodium, ubi venerabiles Episcopi Antbertus, Anandus, Audoenus, Ursmarus altare Domini... dedicaverunt quarto Idus Junii. Itane vero? quatuor ad unum altare consecrandum Episcopi? At quo tempore? Utique paulo antequam hæc dicitur facta donotio aut forte ipso die, nec enim alius demceps dies exprimitur, nam iidem pariter subscripti inveniuntur: idque anno XX Dagoberti, videlicet Primi, nam Secundum chartæ hujus fabricator ignoravit, Tertius vir quadrienno regnum tenuit. Primus autem quamdiu? Utique annis dimittantur XVI, ab eo quo primum Austrasiæ præfectus est tempore. Quid vero Secundus? Potuisset hic ab obitu patris, quantumvis exul regni sui annos numerare, ratione juris quod habebat ad illud: id tamen fecisse nullo probatur documento: sed e contra exemplaria donationis factæ S. Remacio per Grimouldum, post hujus obitum scripta anno quarto Regni Domini nostri Dagoberti Regis, intelligi debent signari cum respectu ad regnum Austrasiæ recuperatum.

111 *Demus tamen quantumvis longam Vitam Primo Dagoberto, annus illius XX apud Austrasios in annum DCLIII caderet; quando infantula adhuc erat Aldegundis, circa annum dimittantur DCLV sacro velo in primæ ætatis*

Cavimus nos
ne talia proba-
remus,

ideoque reje-
cimus testa-
mentum S.
Aldegundis
anno 20
Dagoberti
notatum:

videtur ipsa
Methodiensi
monasterio
revisse bona
sua

circa annum
676 sub Chil-
derico,

Dagoberto 2
postea cessionem
confirmante.

Testamenti
istius sub-
scriptiones
ridiculæ :

quibus tamen
auctor 3 Vitæ
S. Aldegundis
fidem habuit;

ætatis flore donata. Et condidit quidem statim cepit Malbodiense monasterium, sed annis aliquot opus fuit ut completo opere ac disciplina stabilita, credi possit fundatrix pia suis bonis cessisse : quod cum fecisse dicatur ex consensu Domini Hilderici Imperatoris, quin et Dagoberti Principum : quidni (quamvis ineptus hic sit Imperatoris titulus) putemus id fecisse intra annum DCLXXI et LXXV, quibus Childericus, Chlodovæi secundi filius, totius fere Imperii Francici obtinebat monarchiam; Dagoberto II, S. Sigeberti filio, post reditum ab Hibernico exilio, in Adrenanis partibus dumtaxat regnante, quoad vixit idem Childericus : ut alterius quam Childerici consensum requisitum fuisse a S. Aldegunde minime credam. Quia tamen idem ille Dagobertus anno DCLXXV patrum Austrasiæ regnum recuperavit; si tunc adhuc superfuit Sancta annuivitæ circiter quadagesimum agens, (quod nobis satis videtur probabile) potuit ab ipso quoque donationis prius factæ confirmationem petivisse, et hæc etiam potuit esse causa, cur regno Dagoberti ipsa cessio fuerit attributa a scriptore, non distinguente primum actum a secundo nec Dagobertum Juniores ab illius nominis primo. Ita ergo suam chartam conclusit. Actum Malbodio monasterio, ante altare S. Mariæ et sanctorum duodecim Apostolorum. Datum anno vicesimo regni Dagoberti inclityti Regis (obliviscitur mensem diemque notare) sub præsentia virorum et ancillarum Dei, quorum nomina et signacula subter tenentur inserta. Ego similem formulam nusquam alibi legi; cui tamen insistere nolim, quia trahunt me ad se subsignationes prodigiosæ, prorsusque tales, ut appareat bonum scriptorem notorum sibi Sanctorum texere titulas voluisse.

112 Signant igitur consequenter, Autbertus Episcopus, quem licet epistola quædam, Fulberto Carnotensi imputata, sed in posterioribus editionibus prudentius omissa, fingat S. Aldegundis corpori sepeliendo adfuisse; nos tamen ante ipsam obiisse tenemus, anno DCLXXI; Amandus Episcopus (qui senex forte adfuisset) Audoenus Episcopus, quem octogenario propinquum, tam procul a sua Sede in regnum alienum excurrisse, non credimus. Ursmarus Episcopus, tunc necdum quadragenarius, et probabiliter nec Episcopus. Deinde Vincentius Abbas, Humbertus Abbas, Eloquius Abbas. Primus est S. Waldetrudis maritus, S. Aldegundis sororius, qui cænobio Castrilocensi, in quo monachus vixit, numquam præfuit. Secundus, Maricolenis fundator, an unquam Abbatis titulum gesserit, vehementer adhibito. Tertius Latiniacensis in Neustria Abbas circa Parisios, sub Chlodovæo II, circa annum DCL, si tum vivebat (quod quæremus III Decembris) non erat tamen advocandus tam longe. Erminus vir sanctus, neque cum titulo suum nomen signasset, aut signari ab alio permisisset; neque vir dici potuisset, tam adhuc adolescens, utpote mortuus anno DCCXXXVII. Etto Abbas, colitur x Julii cum titulo Episcopi Hiberni videturque prædicto S. Waldetrudis marito Vincentio notus fuisse in Neustria; cetera fabulis obsita sunt, alias examinandis. Sequuntur subsignando Waldetrudis, soror S. Aldegundis; Gertrudis Nivelensis mortua DCLIX; Aldetrudis et Madelberta prædictæ Waldetrudis filia juvenula; omnes cum titulo Abbatissæ : ac deinceps Geruida, amita beatæ Aldegundis, quæ eam de sacro fonte suscepit. Ridiculus sim si velim ostendere nihil sic originaliter scriptum fuisse, ideoque hic finem facio plura hujus testamenti vitia exaggerandi : tantum moneo, Vitam S. Aldegundis, ex MS. Gisleliano editam a nobis tertio loco, cum alias a nobis non magni fieret, nunc etiam æstinari minoris, eo quod num 12 meminerit S. Amandi, una cum prænominatis Episcopis et Abbatibus aliisque quam plurimis locum dedicantis, eundemque cum suis appendiciis Catholica auctoritate et Apostolica firmantis. Quamvis enim auctor (quem credimus multo juniorem fuisse Huchaldo, secun-

Aprilis T. II.

dæ Vitæ scriptore) istius auctoritatis et firmitatis præceptum, ne lectori fastidium generet, præterire se dicat; vix tamen dubitamus, quin id quod allegat ipse, vel ejusdem plane farina sit cum hoc testamento, vel unum idemque.

113 Tempus nunc est, ut, post tam longinquam peregrinationem, Treviros unde exorsi sumus, revertamur, revisamusque Annalium conditorem Browerum eorumque editorem Masenium : quos, licet utique eruditos viros, fuisse tamen in dignoscendis veris falsisque diplomatis deceptos pluries si demonstravero, credo eorum auctoritatem, dum pro Horreensi quoque diplomate stant, nobis a nemine objiciendam. Gliscebant inter Archiepiscopos Trevirenses et San-maximinianos Abbates contentio : hi vero pro sua causa allegabant primo Dagobertinum diploma, quo dicebatur Constantinus magnus ita fundasse monasterium, quod illius loci habitationem aliæ personæ noluit subdere, nisi suæ successorumque Imperatorum potestati : et hanc immunitatem qualitercumque probatam, velut certo compertam, confirmare dicebatur isto suo diplomate Dagobertus : addebant Pippiai Regis ac filii ejus Caroli magni rescripta, quibus decreverint, ut tam Abbas quam monachi sub Regum mundiburdio in secula manerent. Ut ergo talium diplomatum retunderetur auctoritas, zelo fortassis bono, sed non secundum scientiam, præsumpsit aliquis, sub eorundem aliorumque Regum Francicorum nominibus chartas contrarias fingere, quibus crederetur cella S. Maximini fuisse in prædio seu territorio ecclesiæ S. Petri Trevirensis constructa : aut in ejusdem ecclesiæ ejusque Pontificis æterna possessione manere jussa.

114 Duo prima, Scilicet Dagoberti ac Sigeberti Regum, minus nos tangunt, quia nec prætenduntur quidem uspiam extare originaliter : sed in solius Francisci Roserii fide citantur a Browero : quæ fides quam exigua sit docere poterit Arrestum Consilii Statuum, coram Henrico III collectorum anno 1583, insertam habens confessionem auctoris, ignosci sibi postulantis, quod in libris Stemmaturum Lotharingiæ (unde ista proferuntur) plurima fraudulenter et malitiose excogitaverit. In his etiam ista duo fuisse nemo negaverit, qui dignatus fuerit Zyllesium ipsa refutantem legere, aut hic in genere dicta illis in particulari applicare : nam sigilli fabulosa fabricatio, signi monogrammatici defectus, tituli subscribentium ævo incongrui, errores chronologici gravissimi, characteres temporum peregrini, loco non suo et quidem imperite positi, in istis æque ac aliis hactenus refutatis inveniuntur. Considerationem nostram magis merentur alia duo Pippino et Carolo imputata, habentur enim apud Browerum, de cujus optima fide dubitare nefas, tamquam descripta ex originalibus litteris, quas ipse viderit suis signis et sigillis munitas ad annum 769 et 773.

115 Habent ambo prænotatam hanc formulam : In nomine Domini Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovico Juniori Lotharii filio ferme usitatam. Ambo hoc inchoantur exordio : Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, et necessitates ecclesiasticas ad petitiones Sacerdotum nostro relevamus juvamine, atque Regali tuemur munimine; id nobis, et ad mortalem vitam transigendam, et ad æternam feliciter obtinendam, profuturum liquido credimus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam et futurorum sagacitas etc. sic progrediuntur iisdem pene verbis ambo, nisi quatenus necesse fuit patrem, a filio, primum privilegii concessionem ab ejusdem confirmatione distinguere : quod antiquis Regibus fuisse usitatum nullis ostendatur exemplis, et contrarium apparet ex verioribus Pippini atque Caroli diplomatis apud Zyllesium, dotis Utilrado Abbati, quibus ista videntur fuisse ex diametro opposita, sed fictione prorsus infelici.

v

Etenim

ut etiam
Browerus

pro legitimis
chartis sus-
cepit eas,

quas finxit
Roserius in
stemmatibus
Lotharingiæ.

allorum Pip-
pino et Carolo
Regibus impu-
tatorum

et sumptorum
ex diplomatis
Ludovici R.
Germaniæ,

AUCTORE D. P.

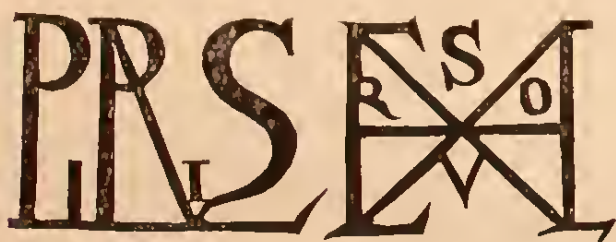
Etenim si requiras diplomata Ludovici Regis Germaniæ, invenies aliquod eorum, verbotenus descriptum, materiam præbuisse figmento. Tale est privilegium quod Ludovicus, Ludovici Pii filius, Germaniæ Rex anno regni sui xvii qui fuit Christi circiter dcccxlii, dedit Ecclesiæ Paderbornensi, quod invenietur in Monumentis Paderbornensibus pag. 203 primæ editionis. Carolus etiam Crassus, simili fere stylo, similes donationes aliquas legitur conscripsisse : quæ satis est hic leviter indicoſse.

fictio se pro-
dit per indi-
ctionis vitium,

116 Prætersum porro Pippini diploma concluditur hoc modo : Ego Joseph Subdiaconus ad vicem Welfardi recognovi. Data xv Kalendas Julii, Indictione quarta, anno nono regnante Pippino inelyto Rege. Actum Tulpiaco in Dei nomine feliciter. Primum Pippini annum exordientibus in anno Christianæ Æræ dclcli, qui habuit Indictionem quintam, nonus ejus annus deberet cum decima tertia Indictione concurrere : aut cum undecima, si erroneam plurimum chronicorum rationem sequaris : non tantum igitur alieno tempore, sed etiam imperite adhibetur Indictio.

ac posterioris
avi mono-
grammata.

117 Nihil hac quam jam refutavimus Pippiniani commentum subscriptione felicior est subscriptio secundi figmenti Carolo Magno apud Browerum attributi, his verbis, Suavis ad vicem Ercambaldi recognovi. Data Kalend. Septembr. anno vi, regnante Carolo piissimo Rege, Indictione xi, Aristalio palatio in Dei nomine. Amen. Eaorsus est regnare in Francia Carolus anno dclcxviii, proinde vi regni annus convenit cum anno Christi dclxxiii, qui vere habuit Indictionem xi. Huic convenientiæ fidens Browerus, qui non fuerat ausus Pippino attributum diploma integrum dare, quomodo illud habemus scriptum ad colcem Chronici Trevirensis per Cononem a Falckenstein Archiepiscopum compilati, Carolinum hoc integrum exhibuit. Neque animadvertit, quod si suppositionem non manifestet Indictio a vero exerrans; prodat tamen eandem ipsa præmature adhibita, ante susceptum Romani Imperii titulum. Quid quod Carolo Magno assignatur monogramma moris Henriciani; cum tamen Carolini signi tam multa apud varios extant testimonia, omnia formæ supra descriptæ conformio. Pippini monogramma ad imitationem ejus fictum est, quo usi fuisse sciuntur posteriores Pippini in Aquitania. Ipsa si videas, satist est ut rejicias. Eccum ergo illa, ut sunt opud Browerum expressa.

CAPUT IX.

Indicantur aliæ plures Chartæ, Regibus Merovingicis affictæ.

Tales sunt
quæ tribun-
tur

Philippus Labbe, novæ auctiorique Canciliorum editioni cum totius Galliæ omniumque Eruditorum luctu immortuus, inter cetera magnæ utilitatis opuscula, quæ dedit in lucem, post Historica Regum Francorum elogia subtexuit exactam Cancellariorum regiorum historiam, et veterum instrumentorum Miscellanea, vere curiosa; primæ stirpis Regum chartas, quas potuit invenire omnes, quinque primis Capitibus aut proferens ipse, aut ab aliis jam prolatis attingens. Prima, et omnium hactenus notarum in eo genere antiquissima (si vera) est Clodovæi primi Christiani Regis; data, ut præfertur, monasterio S. Joannis Reomaensis in Burgundia cum hac clausula :

† Signum Clodovei, fortissimi Regis.

Datum sub die iv Kal. Januarias, Indictione v,

Actum Remis civitate. In Dei nomine feliciter. †

Ego Anachalus obtuli, anni Magni Clodovei xvi.

Primum Chlodovæi annum incidere in Æræ Christianæ annum cccclxxx, demonstratum est ad vitam abnepotis ejus S. Sigeberti, 1 Februarii num. 12 : alii biennio serius auspicantur : Baronius quadriennio. Secundam sententiam tenuit qui Indictionem v cum anno regni xvi composuit; præ quo etiam fuit Petrus Royer in historia dictæ Abbatæ, multis conatus a suppositionis suspicione liberare hanc chartam : sed conatu irrita. Ut enim recte notat Labbe, anno cccxcvii needum Burgundiam obtinebat Chlodovæus; cum victoria illius de Gundibaldo Burgundionum Rege, circa Divionem, relata dumtaxat sit sub Consulatu Patricii et Hypatii, teste Mario Episcopo Aventicensi, annis circiter xxv post eam victoriam nato. Consulatus autem isto annum vulgaris Æræ quingentesimum signat : ideoque, inquit idem Labbe, piget plura nullitatis indicia colligere, eaque lectori consideranda relinquere malo.

119 Secundum eidem Regi imputatum diploma continet foundationem monasterii S. Petri Vivi, apud Semones, Actum publice in urbe Parisina, anno Domini quingentesimo, regni vero sexto decimo, a baptismo autem anno tertio. Ego Clodoveus in Dei nomine Rex Franciæ manu propria signum firmavi et subscripsi. Ego in Dei nomine Clothildis Regina. Ego in Dei nomine Theodoricus filius ejus Rex : et sic consequenter Chlodumirus, Childebertus, Chlotharius, Reges, filii ejus : deinde Theodechildis, filia ejus carissima; Heraclius Archiepiscopus Senonensis, tum alii septem Episcopi etc, ac denique concluditur Data mense Octobris, Indictione i, in Dei nomine. Parisius urbe Regia. In annis Christi, Regni et Indictionis conjungendis erratum esse satis per se apparet : Labbæum audiamus de ipsa charta judicantem. Multi qui hanc numquam viderant, suam de ea sententiam dicere præsumpserunt; ideo integram lectori exhibendam putavi, eique æstimandum relinquere volo an possibile fuerit, ut anno Christi quingentesimo, quatuor hujus Monarchæ filii jam tum gererent titulum Regis; ut S. Theodechildis, dato quod fuerit nata ex matrimonio Clodovei et S. Clothildis, eam egerit tunc ætatem qua se potuisset devovere Deo et fundare monasterium; ut Clodovæus daret terras in provincia Arvenica, et in Lemovicino pago, et in Caturcensi pago, et in Petragorico pago, et in Galvadano pago, eo tempore quo needum pugillum terræ possidebat in Aquitania, a Visigothis usque ad annum dvi detenta; ut denique tali anno subscripserit Remigius, jam senex, Remorum Episcopus (hunc ostendimus ad Acta S. Vedasti vi Februarii § 2 et 3, natum anno cccxxxv, Baptizasse Chlodoveum cccxciv, obiisse dxxx) et cum eo subscripserint jam tunc Episcopi, tum alii qui ibi nominantur, quosque non omnes fuisse synchonos eruditi sciunt, tum Austregisilus Bituricensis Archiepiscopus, ad hanc primam totius Aquitanicæ cathedram promotus, anno dumtaxat dxxii.

120 Tertium incipit, In nomine sanctæ et individue Trinitatis Chlodoveus, et de Myciacensi, Cambiacensi, ac Latiniacensi fundis, donatis S. Euspicio et S. Maximino, significat omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Missis, Vicedominis, Vicecomitibus, Vicariis, Telonariis, Centenariis, Villieis. Desideratur nomen Cancellarii, dies, locus, onus, et subscriptiones : quia, inquit Labbe, ea fuit temporum superiorum ignavia, ut qui monastica transcribebant chartularia, sæpe appendices istas tamquam inutiles resecarent, quas nunc maxime requirunt eruditi, tamquam lucernam in loco caliginoso; alias etiam hæc manifestius declarassent istius chartæ fictionem. Quartum, in favorem monasterii S. Hilarii Pictuviensis fabricatum, incipit : Ego in Dei nomine Chlodoveus

Chlodovæo
pro onno
Chr. 497

pro 500

et 524 :

et integrum legitur in *Supplemento Annalium Aquitanicorum Boucheti* pag. 41 nobis necdum viso : quare nec de eo amplius dicere possumus, quam quod dicat Labbæus ita haberi in fine : Factum est hoc Aurelianus, anno ab Incarnatione Domini dxxiv, Justiniano Romæ Imperatore etc. Post quæ hanc censuram idem Labbæus addit : Vehementer obstupui, quod de novo ineptissimum hoc diploma typis mandatum sit, dignumque censuerit aliquis cui Gallice reddendo operam impenderet. Annus ab Incarnatione Domini dxxiv, quando non amplius vivebat Chlodoveus, mortuus circa an. dxi, aut ut tardissime aliqui dxiv ; neque ad Imperium evaserat Justinianus, qui regnare cœpit dxxvii ; neque Pontifex erat Vigilius, anno primum dxi electus ; hic inquam annus, et aliæ similes circumstantiæ, testantur prodigiosam ignorantiam impostoris, talem chartam machinati ; et negligentiam aut malam fidem eorum qui ipsam publicant, Lectore, exiguam sæpe antiquitatis ac veræ chronologiæ notitiam habente, non præmonito cavere insidias, quibus nimium credulæ simplicitati illuditur.

Childeberto
pro an. 526,

121 Pergit deinde prælaudatus auctor ad diplomata Childeberti, qui patri Clodoveo successit, et usque ad dlviii regnum tenuit ; cujus diploma de Villa Cellensi ecclesiæ Parisiensi donata, in gratiam S. Germani, a quo Rex sanitati redditus per miraculum fuerat, sic concluditur : Et ut hæc auctoritas firmior habeatur et per tempora perseveret, manu nostra eam firmamus et roboramus. Actum anno decimo septimo regni nostri in mense Januario. Demonstravimus nos ad Acta S. Sigeberti num. 71 obiisse Chlodoveum anno dix ; itaque ; annum si sequentem primum facias Childeberti, per hujus annum xvii, Christi annum duntaxat dxxvi habebis : atqui S. Germanus (quem Dominum ac patrem suum et Parisiæ urbis Episcopum hic vocare Rex fingitur) anno dlv necdum erat Episcopus. Itaque hoc scientibus, inquit Labbe, non est cur pluribus inculcetur ut chartam hanc suspectam habeant. Stylum etiam non illius avi facile quis deprehendet, eo in primis notabilem, quod in plurali numero Rex loquatur, forma ante seculum septimum inusitata ; ob quod etiam suspecta, imo supposititia haberi debent diplomata, quarum unum profert Labbe, datum in gratiam S. Carilefi anno decimo quinto regni, et alterum datum anno quarto, nec non tertium in favorem Cænobii S. Germani de pratis Datum quod fecit mensis Decembris die vi, anno xlviii, postquam Childebertus Rex regnare cœpit. Cœpit autem a morte patris die xxvii Novembris anni iix, et desit xxiii Decembris anni dlviii, ut ex hac quidem parte difficultas non sit in sententia nostra : quantumcumque tamen hoc eatenus subsistat, et Archetypi integri, chirographo ac sigillo regio muniti, fidem appellet Jacobus de Breul (qui illud ad cap. 20 lib. 2 Aymoini reperit ab interpolatore insertum, et notis conatus est illustrare) supposititium tamen esse, non tantum deprehendas stylo indice, et scrupulosa quarumvis minutarum enumeratione, veteribus nequaquam usitata ; sed eo imprimis, quod facta dicatur fundatio monasterii, cum consensu et voluntate Francorum et Neustrasiorum. Hic enim et Neustrasii præpropere nominantur ; et idem distinguuntur a Francis : quasi solum Parisiense regnum, quod ab initia factæ divisionis obtinuerat Childebertus, diceretur regnum Francorum ; cum Francorum nomen tunc fuerit commune ; et ex quo distinctim ab Austrasia cœpit nominari Neustria, huic accensu fuerit Lutetia Parisiorum, regno, jam non quadrifariam, sed bifariam duntaxat, diviso inter filios magni Dagoberti ac stabili principatu utrobique constituto. Secula viii, et sub Merovingicæ stirpis occasum, prærogativam dignitatis tenentibus Parisiensibus, cœperunt illi metonymicis sese Francos dicere, ceteros Neustrios vel Neustrasios seorsim appel-

et atilis annis :

lare : unde factum ut in hodiernum usque diem Parisiensis ager et præfectura vocentur le Gouvernement et l'isle de France ; et inter antiquæ nomenclaturæ amantiores litteratos, pro Normannia usurpetur Neustriæ vocabulum.

AUCTORE D. P.

122 Eodem recentioris longe styli et numeri pluralis vitio laborant, quæ sub Chilperico passim data creduntur : quorum unum extat apud Labbæum, et, præter publicorum diplomatum consuetudinem, hæc compendiaris notas continet. O. F. D. E. et n. p. et f. n. e. v. quæ sic legenda sunt Omnibus fidelibus Dei Ecclesiæ et nostris, præsentibus et futuris, notum esse volumus, ut omittam dictiones et phrasas alias, ævo isti insolitas. Alterum extat apud Miræum in Donat. Belgicis cap. 2 et incipit. In nomine Omnipotentis et Salvatoris nostri Jesu Christi, Chilpericus divina præveniente clementia Rex Francorum : finit autem, Datum Bibrax, Chilperici anno primo, Indictione xiii. Si annum accipias, quo, mortuo fratre Sigeberto Austrasiæ Rege, ditionem ejus dicitur invasisse Chilpericus, sed brevi pulsus, prævalentibus qui pro Childeberto Sigeberti filio adversus invasorem patrum stabant ; esset is annus Christi dxxxv, quo currebat viii Indictio. Si annum quem ille Parisiensis regni primum habuit, et quo nihil juris potuit exercere in Belgio, sumere velis ; fuit is dlxii, et tunc currebat Indictio ix. Quid autem dicemus de alio, inter Memorias Bellovacenses impresso per M. Antonium l'Oysel, velut dato pro Abbatia S. Luciani ? Ea et in plurali ubique, et stylo valde recenti loquitur, et hoc modo signatur : Ego Eltritus Palatinus scriptor recognovi, inusitato exemplo : atque additur, Datum anno Dominicæ incarnationis dcevi, Indictione nona, anno regni Chilperici Regis xxii. Actum Rotomagi, in conventu generali, in Nonas mensis Maji. Indictio et annus sic conveniunt ut non possit quis errorem librarii suspicari : annus item regni xxii aliæque adjuncta vetant, ne de Chilperico II cogites, qui annis solummodo quinque idque octavo seculo regnavit : Chilpericus autem primus occisus est anno dxxxiv anno regni sui xxiv : et quomodo hic potuisset annis post mortem suam xxxii talem chartam condidisse ? Notavit autem Petrus Pitthou, qui chartam descripsit et contrectavit, Sigillum esse ex cera alba, in qua impressa est imago Imperatoris juvenis armati, qualem forte Othlonem III exprimit Zyllesius ex genuino sigillo.

Chilperico
pro anno 575

123 Neque plus sinceritatis est in ea charta, quæ Chilperici fratri S. Guntramno tribuitur, extatque apud nos ad ejus Acta xxviii Martii num. 6 hoc principio : Divina disponente gratia, Servus servorum Domini, Guntrannus Rex regnante Deo, universis sanctæ matris Ecclesiæ filiis salutem. Quot hic sunt verba tot etiam sunt novitatis indicia, quæ pluribus non merentur exagitari : tantum hæc posui, ut sciat Lector nos imposterum futuros cautiores, quam ut deinceps talia, absque censura congrua operi nostro inseramus. Denique, antequam veniat ad Dagoberti Magni chartas Labbæus, ex archivio Abbatæ S. Sulpicii Bituricensis producit diploma cujusdam Clodomiri, qui se Francorum Regis Chlotharii filium scribit, hoc principio, In nomine sanctæ et individue Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti ; Ego Chlodomirus Dei gratia Francorum Rex : quod diploma, inquit ille, absque dubio supposititium est. Res ex stylo patet : annus desideratur : Chlotarium II, cujus hic filius fingitur, intelligit Labbæus : Chlodomirum inter Franciæ Reges nullum agnoscit historia, nisi Chlodovei magni secundo genitum.

Guntramno,

Chlodomiro.

124 In tomo i Conciliorum Galliæ, Chlodovei II pro San-Dionysiano monasterio, et Chlotharii III, pro Corbeisiensi, præcepta inveniuntur : sed quæ sincera esse non permittit credere stylus ac forma. Primum autem suspectum valde faciunt nomina viginti quinque subscri-

bentium

AUCTORE D. P.
et Chlodovæo
II

bentium Episcoporum, quorum vix quarta pars pro anno Chlodovæi istius XVI, qui esset Christi DCLIX, nota habetur. Subscribunt autem non expresso Sedis suæ titulo: quod merito suspectum est, et in hac et aliis similibus chartis, secus atque fecerunt in decretis Concilii Cabilonensis anno ncl celebrati; cui plerique eorum qui Sondionysianæ chartæ subscripsisse finguntur, debuissent interfuisse; nec enim tam cito potuerunt omnes esse novi. Aliud eidem Chlodovæo affectum diploma invenio apud Claudium Laboureur, in collectione historiarum memorabilium ad regalem Abbatiam Insulæ-barbaræ prope Lugdunum pertinentium, quam placuit les Masures, id est, Ruderacœ nobili antiquissimi appellare. Principium pro anno III regni, qui fuit DCXL circiter æræ communis, tale est: In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi, Chlodovæus, divina ordinante providentia Imperator augustus.... omnibus Dei fidelibus, Episcopis videlicet et Abbatibus, Regibus, Ducibus, Comitibus, Vicedominis, Vicariis, Teleonariis et omnibus rempublicam adgubernantibus. Sumptum est hoc principium verbotenus ex alio diplomate quod idem Laboureur recitat, sub nomine Ludovici Imperatoris pro anno Christi DCCCXVI, hoc solum dempto, quod in isto Ludovici non nominentur Reges; nominetur autem annus Christi, qui nobis indicio est, ne hanc quidem chartam, puram incorruptamque haberi. Verus Ludovicus, abstinet caractere Christianæ Æræ, non dum ad usus regis Cancellariæ recepto: scribebat autem universis Episcopis Abbatibus, Ducibus et Comitibus seu omnibus publicæ rei servientibus: quod pro tempore Ludovici Pii erat abunde satis, pro tempore autem Chlodovæi II fuisset plus quam satis et superabundans, qui solos Episcopos Comitesque nominasset. Hæc ergo si examinasset scriptor prædictus, non magnopere appendisset titulum Imperatoris, quem istis sibi fingitur Chlodovæus arrogare; neque consideratione dignum censuisset, quod istis nominentur monachi sub regula B. Benedicti Deo famulantes, nec quia dicitur, Actum Monte-Lauduno, præsentem populo, conclusisset, consuevisse Reges pro donationum suarum similiumque actuum validitate convocare extra ordinem Parlamentum regni, aut ipsius convocandi tempus præstolari: sed ex istius clausulæ insolentia aliisque ineptiis fuisset persuasus, tam certo chartam istam Chlodovæo Regi affectam fuisse, quam indubitanter credidit ex alicujus monachorum suorum somnuculo cerebro olim fabricatam esse chartam, qua monasterii illius primus fundator fuisse asseritur S. Longinus, Evangelicus miles, qui Domini latus perforavit; et ex simili officina prodiisse Epistolam, quam Summo Carolo Imperatori Leydradus Episcopus Lugdunensis scripsisse dicitur. Æque facile fuit falsitatis convincere privilegium, quod Chronico Besuensi insertum edidit Acherius tom. I Spicilegii sub nomine Chlotharii III pag 499 tamquam datum mense Augusto, anno ab incarnatione Domini DCLVIII, indictione I anno VII regni Clotarii, non tantum propter annum Christi male comparatum cum anno regni, qui II aut III nominandus erat, sed etiam propter stylum totius chartæ: in quo licet non adeo evidenter excedat Præceptum ibidem subsequens, datum mense Septembris die IV, anno IV regnante Theodorico Rege, hujus nominis III, et fratris Chlotharii prænominati; vereor tamen ut apud omnes fidem inveniat, tum aliis de causis tum quia collector Chronici omisit formulam initialem per quam fraus detegi forte potuerat; et saltem constare debebat quinam sint II, quos insolito prorsus titulo Rex compellat, dicens, Cognoscat utilitatis vestræ magnitudo.

Chlothario et
Theodorico.

CAPUT X.

Conclusio hujus materiæ, cum evictione Bul-
larum aliquot, Romanis Pontificibus sup-
positarum.

Porro hactenus deducta considerans, et in toto Froncorum regno nullam omnino chartam sinceram ac genuinam reperiens ante Regnum primi Dagoberti; paucissimas item sub illo atque post illum, usque ad secundæ stirpis Reges scriptas haberi, quæ vel autographæ dici possent, vel ex autographo fideliter desumptæ: vehementer laudo monitum Joannis Marshami, heterodoxi quidem circa religionem, sed a monachis reque monastica minime alieni, datum in propylæo ad Monasticum Anglicanum: Cautè intuendæ sunt istiusmodi chartæ; quæ fidem habent eo minorem quo majorem præferunt antiquitatem. Rudis olim et iners gens nostra (de Anglo-Saxonibus et de communiori usu loquitur) absque scripto donationes conferre solebat. Ex Beda sane non constat, scripturam adhuc illius ætate in transferendis prædiis aut concedendis privilegiis usurpatam fuisse. Nihil plus de eadem apud Francos usurpata constat nobis ex Gregorio Turonensi. Quod igitur, proclivis in partem mitiorem Wilthemius maluit opinari, veteribus instrumentis deperditis aut corruptis, nova novo stylo, cum multa interpolatione cusa fuisse, quæ pro veteribus supponerentur; id nobis nunc multo magis ambiguum redditur, ac pene persuademur, partem majorem fallaciarum istarum chartarum, in archivis monasticis et ecclesiasticis reperiendarum, non habere principium ac fundamentum in veris, quæ aliquando extiterint, tabulis; sed solum in possessione aut vera aut prætensa; quam ut firmarent, ejusmodi diplomata confingere elegerint. Hoc autem dum facerent existimo illis etiam usitatum fuisse, ut non solum fundos ab illo cujus nomine diploma cudebatur, primum acceptos; sed et alios postea a quibuscumque donatos, de quibus nihil scripto docere poterant, eodem diplomate comprehenderent. Nam sæpe tantæ et tam multæ possessiones una exprimuntur in charta, ut prorsus incredibile sit, eas omnes uno eodemque tempore, ab uno Rege, alicui monasterio vel ecclesiæ primum surgentis fuisse condonatas.

Cogimur credere donationes multas esse factas absque scripturis;

has autem fuisse diu post fabricatas;

126 Quod de possessionibus dixi, quarum pars magna longe post obtigit locis piis, quam facta aut etiam scripta esset prima fundatio, cujus instrumento tamen eadem finguntur insertæ; id libenter etiam intellexerim de talium possessionum immunitatibus ac libertatibus (unde et privilegia vulgo nominantur testes earum chartæ) ita scrupulose solliciteque et determinate quandoque expressis, sicut post seculum nonum aut decimum exprimi cæpere; quando hominum, ecclesiasticis bonis et juribus carpendis inhiantium cupiditati reprimendæ, aut monasteria gravantium importunitati avertendæ, ejusmodi privilegia quæsito fuere. Cum enim donata ecclesiis bona jure divino immunita sint ab oneribus servitutis secularis, primis monasteriorum fundatoribus ac dotatoribus non incidit covere ab eo malo, quod in nova Francorum Christianitate necdum cæperat pullulare, dum Reges ac Principes adhuc zelo religionis æstuant.

additis expressius immunitatibus,

127 Simili fere modo licebit ratiocinari de privilegiis Apostolicis, quibus ab Episcoporum jurisdictione exempta monasteria, et sub immediatam Sedis Romanæ protectionem suscepta sunt. Quo tempore ea res cæperit, difficile est definire: esse tam antiquam quam videri faciunt nonnulla quæ proferuntur privilegia, nemo mihi persuaserit. Nam quod opud Baronium ex Papirio Massono habetur, velut ab Adeodato Papa sub annum DCLXXV concessum Turonensi monasterio et monachis S. Martini; id, licet sit mutilum extrema parte, satis tamen habet unde novitia fictio deprehendatur, dum identidem Religiosi Abbatis meminit; ex usu scilicet

et privilegiis qualia postea obtinuerant;

idem factum Apostolicis litteris

ejus

ejus temporis, quo res monastica tantum dispendii accepit, quontum queri vix fas est, per Abbates seculares. Habet San-Dionysianum juxta Parisios monasterium plurima, tam Romanorum Pontificum quam Francorum Regum, diplomata; et quidem, ut prætenditur, originalia; etiam in corticibus arborum scripta quædam: de quibus omnibus, quod quidem attinet tempora primæ stirpis regiæ, illud omnino tenendum est, tanto minus eis adhibendum fidei, quanto plus præseferunt antiquitatis.

128 Inter illa primum locum occupat, post Landuerici Parisiorum Episcopi privilegium, quod alteri executendum relinquitur, Zochariæ Papæ rescriptum ad Pippinum Regem: ad quod etiam falsitatis convincendum, servient quæ subjungo, de duabus immediate sequentibus in ista collectione Bullis Stephani Papæ eo nomine III. Utraque scripta est in cortice, utraque munita bulla plumbea, ex cordulis pendente, cujus faciei anticæ inscriptum, STEPHANI; posticæ PAPÆ; cum cruce sub utroque vocabulo, superne autem in prima quidem facie videtur crux duplex cum tribus intra brachia seu ramos crucis punctis, uno autem puncto ad basim ejusdem; in aversa autem facie, supra vocem PAPÆ, conspicitur rosa. Ita Historiæ et antiquitatum Sandionysianarum evulgator Doubletius: quæ omnia ut magnam speciem auctoritatis minimæ vulgaris prætendunt; ita singula sufficiunt talium rerum peritis ad imposturam cognoscendam. Norunt illi corticibus arborum aliquando usos dici antiquos, adeo ut LIBER hinc dictus Latinis sit, qui Græcis βιβλος: sed iidem sciunt usum istum tam esse antiquum, ut quandonam desierit omnem hominum memoriam fugiat, nullis fere ejusmodi scripturæ reliquiis perennantibus, postquam agninas atque orinas pelles in membranam distendere usus docuit, quæ et complicari, et convolvi, et in grandes compingi codices tam commode possunt, ut totis XVIII seculis nulla fere ad scribendum materia alia adhibita sit. Quis autem dubitat multas hujusmodi arboreas scripturas alibi quoque inveniendas esse, multam earumdem apud scriptores ipsos mentionem, si VIII seculo tam fuisset ordinarium in cortice scribere, ut etiam Pontifices in tali materia suas expedirent Bullas? Bullas dico, non quasi ita tunc vocerentur, sed quia ita dici cœpere, postquam usu valuit ut bullæ seu plumbeæ seu cereæ, annulo Pontificali insignitæ, appenderentur Brevibus: cum antea non appendi, sed ipsi membranæ imprimi sigillum soleret.

129 Sed hæc et horum singulorum initia explicabit, in suo Eruditum operum, Claudius Mene-
strier Societatis nostræ; delibanda tamen mihi fuere, ad eximendum minus expertis scrupulum. Ridiculum autem in prima epistolarum istarum accidit, quod Landriens, Parisiacæ Urbis Episcopus, dicatur, cum consilio suorum Canonicorum, coenobium istud et omnes ad ipsam servientes Clericos absolvisse a sua jurisdictione. Nam quis antiquorum Episcoporum sic unquam locutus? Fratrum suorum consilio, rem actam scripsissent illi, non Canonicorum. Additur Datum iv Kal. Martias, Imperante Domino piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno Imperatore, anno XVIII imperii ejus, sed et Leone Majore Imperatore ejus filio anno quarto, Indictione x. Indictio hæc annum Christi DCCLVII indicat, sed initium Copronymi retrudit ad annum DCCXL, cum constet eum sequenti duntaxat anno, et quidem ad Junium mensem perducto, regnare cœpisse. Quid est autem quod ejus filium Leonem hic Pontifex cognominet Majorem? et quomodo eum tam honorificis dignatur titulis, aut etiam sola nominis mentione, de quo per invectivas epistolas, ut S. Stephanus Martyr testatur, tam insigniter triumphabat; Apostatam ipsum ac Dei hostem vocans, utpote adversus Christi imaginem male ac pestifere concitatum. Ne autem ad alias similes se-

quentium Pontificum Bullas progrediar, sufficit dicere genuinas et originarias credi non posse, in quibus per Caroli et Ludovici Imperatorum annos signota tempora subnotantur, quasi hic Romanis Pontificibus mos unquam fuerit; et quidem sic ut ad nomen Caroli, et titulos Excellentissimi Regis Francorum et Longobardorum atque Patricii Romanorum, addatur hoc elogium historicum, a quo capta fuit Italia. Si porro etiam offerantur olivæ, annis Incarnationis notatæ, eas certissimo scias esse aut falsas aut corruptas. Nam a paucis anteactis annis, inquit Paulus de Middelburgo Episcopus Farosempronensis scribens initio seculi superioris, lib. 13 suæ Paulinæ cap. 6, præside Eugenio IV, adhortante Blondo Foroliviensi, Pontificii Collegii a secretis Notario, in bullis atque rescriptis Pontificalibus, annorum Christi a Incarnatione supputatio scribi primum cœpit; etsi longioris temporis tractu in cereis Paschalibus annotata.

130 Et hæc circa Pontificia Brevia, quæ deinde sequuntur plura et singula excutere non est animus neque otium; Dagoberti Regis et funditoris privilegia septemdecim, filiorum ac successorum ejus septem alia, tum octo Pippini Regis, ac rursum septemdecim Caroli Magni subjiciuntur, et sic deinceps, quæ vel omnia vel pleraque malæ fidei sunt, ut ex jam dictis facile poterit dijudicare diligens Antiquitatum Sandionysianarum scrutator. Quod si ex solo istius monasterii archivio tanta prodiit ferrago chartarum, Romanis Pontificibus ac Francorum Regibus fidenter æque ac ignoranter suppositarum, quantam Doubletius collectio indicat; quam grandem putas inveniret hujusmodi tizaniarum messem, et quot volumina impleturam, qui censorias oculos per omnem circumferret Galliam, simul et per Italiam, Hispaniam, Angliam. Noster hic finem jam spectat labor, et pridem lossus calamus recondi in aliud tempus postulat. Quia tamen alias in transcribendis Eveshamensis et Glastoniensis monasteriorum chartis ipsæ sibi indulsit plura, quam nunc probare potest mens exercitior; cogendus est operi immorari tantisper, donec iis ipsis obelum fixerit, quæ citius debuerat damnasse.

131 Tulis imprimis est Epistola Constantini Papæ, qua Britwaldo, Britanniarum ecclesiæ Primati, injungit, ut totius Angliæ concilium cogat, Episcopos sacrique Ordinis religiosas personas, optimatesque regni cum proceribus suis adesse præcipiat: quibus in Dei nomine congregatis denuntiamus, inquit, quod Duo Reges Angliæ, Kenredus et Offa, cum quibus Egwinus Episcopus ad limina Apostolorum venit, in loco ostensæ dicto Episcopo visionis, plurima de suis beneficiis, in præsentia nostra, regia liberalitate donata et Apostolica auctoritate confirmata, contulerunt; quatenus ibidem congregatio monachorum possit instaurari, et indesinenter Christo famulari. Hæc, inquam, epistola, prout in vita S. Egwini ex Capgravo ad XI Januarii recitatur a nobis, præterquam quod salutem et Apostolicam benedictionem imperiatur, ita finit: scripta est hæc epistola anno gratiæ 709, in Ecclesia Salvatoris Lateranensi, præcipiente et confirmante Constantino Apostolicæ Sedis Antistite, adstantibus et confirmantibus Regibus Angliæ Kenredo et Offa, rogante venerabili viro Egwino Episcopo, coram pluribus Archiepiscopis et Episcopis, Principibus et nobilibus diversarum provinciarum, cunctis acclamantibus, Laudamus, concedimus, et confirmamus.

132 Quæ hic (ut de anno gratiæ nihil dicam) Apostolicarum litterarum forma? Quæ verisimilitudo, quod pro re tantilla tantus fuerit Romæ, non Episcoporum tantum, sed etiam Archiepiscoporum conventus? quod pro unius monasterii fundatione stabilienda jussus fuerit totius Angliæ conventus cogi, tam secularium quam ecclesiasticorum? quod Angliæ titulum et nomen usur-

AUCTORE D. P.

Et hujus generis sunt plurima apud S. Dionysium.

et alibi.

Eveshamensis charta rejicitur ob multas ineptias

contra stylum curia,

nomina regnorum tunc usitata,

parint

quarumaliquæ in Sandionysiano archivio,

etiam in cortice scriptæ,

supposititiæ tamen esse convincuntur ex bullis opensis,

et annis Imperatorum,

AUCTORE D. P.

subscriptio-
num formam,confusionem
locorum ac
temporumet nomina
Regum qui
Romæ pridem
degebant
monachi.

parint Kenredus Mercie, et Offa Orientalium Saxonum Reges? Id autem fecissent eo tempore, quo Anglorum Natio, inter occupatrices Britannie gentes non maximi nominis, multa inferior erat Saxonica, præcipuas ad Austrum provincias obtinente: unde etiam hodie, inter incultiores Hibernos ac Scotos, non alioquam Saxonice lingue nomine nota est, quom nos Anglicanam dicimus, et Joannes Diaconus, Saxoniam appellavit regionem, ad quam missus erat Augustinus cum suis; licet ad conversionem Anglorum illi potissimum fuerint destinati, quorum pueros Romæ venales viderat et amarat Gregorius. Vide autem pulchras subscriptionum formulas † Ego Constantinus, Romanæ Sedis Episcopus, has donationes subscripsi et confirmaui. † Ego Egwinus, humilis Episcopus, confirmaui. † Kenred corroboraui. † Ego Offa consensi. Varianda, ut apparet, phrasi auctor studuit: ego ejusmodi varietates in genuinis subscriptionibus non invenio, nec puta posse reperiri.

133 Ipsa porro Regum charta, cui pulchra illa Pontificia Bulla superstruitur, qualis est? Conducit eam Kenredus, Dei dono Rex Merciorum; et Offa, divina permissione Anglorum Orientalium Gubernator. Novitatem sane hand obscurem redolet istud, Dei dono, et Divina permissione: sed Orientales Anglos poni pro Saxonibus Orientalibus, quamvis collimitanea regna succint, quis ferat a talibus, tali loca ac tempore? Deinde designantur agrorum monasterio Eveshamiensi contradictorum limites, tum minute et accurate, ut paginam integram sola locorum aut comprehensorum aut confinium nomine impleant. Postrema subditur: Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis dccviii in Ecclesia etc. ut supra, usdem prorsus verbis, formulis, ac subscriptionibus, nec apice quidem variata. Ipsius Egwini charta, quæ signare et confirmare deberet omnia, fertur scripta anno Dominicæ incarnationis 714, in eaque designantur 120 mansæ, quas prædictæ ecclesiæ Christi acquisivi, inquit Egwinus, sicut scriptum est et confirmatum in chartis ecclesiæ, et in libro manifestatur terra et termini ejus quem scripsit Britwaldus Archiepiscopus, et dictavit præcepto Romani Pontificis, cum consensu Principum totius Angliæ: hæc inquam charta præ ceteris vacillat maxime. Adduntur enim subsignationes hæ: † Ego Egwinus, per signum sanctæ Crucis. † Ego Kenredus Rex subscripsi. † Ego Offa, per signum Sanctæ Crucis, confirmaui. † Britwaldus Archiepiscopus subscripsi. Ego † Oswaldus frater Regis confirmaui. Si cum consensu Principum totius Angliæ, ergo in ipsa Britannia, inque conventu ad hoc per Pontificem imperato, quartopost reditum Egwini anno, completa jam fabrica monasterii. Idem fateri cogent subscriptiones Britwaldi et Oswaldi, qui ex insula pedem non extulerunt. Hoc autem posito, quomodo subscripserunt Kenredus et Offa, pridem deposito dignitatis secularis fastu monachos Romæ induti? et quomodo subscripserunt cum titulo regio?

134 Beda lib. 5 cap. 20 ita de his scribit: Anno Imperii Osredi quarto (fuit is, ut patet ex Capite præcedenti, Christi dccviii vel ix) Coenred, qui regno Merciorum nobilissime tempore aliquanto præfuerat, nobilius multo sceptrum regni reliquit. Nam venit Romanam, ibique attonsus, Pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina Apostolorum, in precibus, jejuniis et eleemosynis usque ad diem permansit ultimum. Venit autem cum illo et filius Sigheri Regis Orientalium Saxonum, vocabulo Offa... qui pari ductus devotione mentis, reliquit uxorem, agros, cognatos, et patriam propter Christum... Et ipse ergo, ubi ad loca sancta Romanam pervenerunt, attonsus, et monachico habitu vitam complens, ad visionem beatorum Apostolorum in cælis diu desideratam pervenit. Hæc ibi tam ampliter cum

narret Beda, merito miratur Malmesburiensis de gestis Pontif. lib. 4 quid miraculi sit, quod tacuerit hanc Eveshamensem foundationem, et addit neque per se id potuisse advertere, neque per alios addiscere. Sane monasteriorum omnium celebriorum exordia attigit Beda; ut exigui nominis fuisse oportet illud, quod triginta annis ante Bedæ mortem Egwinus struere cœpit in sua Wigorniensis diocesi. Sed ut fundatio illustrior fieret, placuit ex Beda tempus sumere et occasionem splendidam adornandæ fabulæ, eo quod forte aliunde sciretur, eodem ferme tempore, quo seculum abdicabant Reges, Romæ Egwinum adfuisse.

135 Utinam quam nunc est facile, rebus hisce ad fundum examinatis, similes imposturas agnoscere et damnare; tam cito possent in operibus nostris ea omnia erungi et innovari, quæ de S. Egwino in hac materia scripsimus! Si Inam Regem Occidentalium et Australium Saxonum, virtute quidem bellica et religionis studio nobilissimum, sed cujus nullus aut Romæ, ubi mortuus; aut Glastoniæ, quam dotavit, cultus antiquus doceri potest, retulissimus inter Prætermisos, quod nunc factum vellemus; non extarent modo ad vi Februarii confictæ sub ejusdem Regis nomine chartæ, quasi datæ anno ab Incarnatione Domini dcciv et dccxxv, udque Indictione iv, cum scribi debuisset viii: Harum postrema, fabulosam Glastoniensis loci sanctitatem deprecans (quam agentes de S. Patricio et S. Josepho ab Arimathia ad xvii Martii utcumque ventilavimus) variâ eidem concedit prædia, asseritque Kentwinum Regem, ab omni seculari et ecclesiastico obsequio immunem constituisse locum, et hanc ei privilegii dignitatem concessisse, ut habeant Fratres ejusdem loci potestatem eligendi et constituendi sibi Rectorem, juxta Regulam S. Benedicti. Deinde, Summo Pontifice Gregorio annuente (secundum hujus nominis intellige) et consentientibus etiam omnibus Britannicæ Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus atque Abbatibus, privilegia indulgentur, quanta possunt concipi maxima: et monasterium eximitur ab omni jurisdictione Episcopali; idque sub conditionibus adeo multis et Episcopo duris, ut vix ullum immunitatis ejusmodi privilegium in ampliori forma datum esse existimem seculis diu post seculis, quando insolentia Episcoporum quorundam, seipsos magis quam gregem Christi pascentium et Apostolicæ Sedi subinde rebellium, ad ejusmodi indulgentiam descenderè fecit Romanos Pontifices; ne visitationis aut provisionis spiritualis præteritu expilarentur monasteria, et disciplina monastica penitus in iis collaberetur. Sed quid habuit Ina, quantumvis armis formidatus ac potens, quod totius Britannicæ Regibus præciperet? quid Archiepiscopis, quorum in utroque ejus regno nullus? Si eadem, quæ nunc Aprilem absolventibus, adfuisse scientia Februarium tractantibus, explodi ista potuissent; sicut ibidem §. 5 explosæ sunt Galfridi Monumethensis de eodem Ina fabellæ, quibus fingit, ex Britonibus seu Wallis oriundum Inam, sociata sibi conjugio Gualla Regina Britanum, qui ab ea Wallorum nomen traxerint, Cambriam dotalem tenuisse, Anglos domuisse, insque et Britonibus atque Scottis mutua præcepisse connubia, oppugnatumque a Danis et Norvegis regnum egregia virtute defendisse.

136 Fabulis hisce annumeranda etiam venit dicti Inæ portentosa largitio, ex MS. Glastoniensi descriptum. 8 sub hoc titulo, De capella argentea, quam fecit ibidem, id est Glastoniæ, idem Rex cum vasis suis: quæ postquam singula enumerata sunt, adnotato cujusque pondere, exurgunt argenti pondo MDCCLXVII cum dimidio, auri vera DCCLV cum LX marcis; quantum argenti et auri, non jam dica in utroque Saxonica Britannica, sed forte nec in tota fuit heptarchia, exinanitis primum per Romanos provinciis, deinde per Pictos Scottosque depopulatis, ac tandem barbarorum, in auxilium a Britonibus accitorum, avaritiæ crudelitique derelictis,

Eliam char-
tæ Regis Inæ,anno 704
et 725 ad-
scriptaexplodi de-
buisse æquoatque aliæ de
eodem Rege
fabellæ.

derelictis. Fluxerant quidem a Cerdico et Cenrico, Inæ tritavo attavoque, regni Saxonici fundatoribus, usque ad Inam anni centum; impossibile tamen fuit uno solo seculo, in gente bellicosa ac perpetuo inquieta, tantas opes colligi et servari; incredibile autem est simul omnes effusus fuisse in ornatum lignæ unius Basilicæ, plumbeis contextæ laminis, qualis describitur a Glastoniensibus, cum in ipsam solidiori ac regia majestate di-

gniori opere ædificandam prudentius illæ impendi potuerint. Et tamen dicitur illa, usque dum conflagravit, multo post Inam tempore, in suo illa prima simplicitate ac paupertate mansisse; quod sane factum non fuisset, si revera tantis latifundiarum possessionibus, quantæ nominantur, jam inde a principio, dotati monachi Glastonienses, proventus annuis abundassent, tantoque auri et argenti pondere fuissent instructi.

PROPYLÆI ANTIQUARII

PARS SECUNDA.

De prætensa quorundam Carmeliticorum Conventuum antiquitate.

Terræ Sanctæ amissionem, captam cum jactura Hierosolymitanæ metropolis, anno MCLXXXVII a Turcis captæ, et cum excidio Accensis urbis anno MCCXCI consummatam marentibus Christianis in Europa magnum divinitus obtigisse solatium, translato huc interim Carmelitarum Ordine, pro singulari suo erga ipsum affectu, scripsit ad XXIX Martii Magister meus Godefridus Henschenius; de primo Carmeli Priore Bertholdo dicturus ea, quæ sola et pauca occurrebant dicendo, nolenti in Carmeliticæ antiquitatis labyrinthum ante tempus implicari. Dictum cum Ordinis commendatione insigni, si prodisset seculo præcedenti, magno haud dubie plausu exceptum fuisset; necdum enim cuquam in mentem venerat, ante XIV seculum translatos in Europam Carmelitas, dicere. Nunc vero cum offensione multa acceptum est; eo quod sic tacite repudiarentur documenta nonnulla, in quibus magnum probandæ antiquitatis subsidium repositum esse volebant illius zelatores. Equidem professus sum ad VIII Aprilis in B. Alberto, et iterum hic protestor, nolle me prætensam Ordinis ab Elia Propheta successionem attingere, nedum impugnare. Abundent ut volent in isto suo sensu Carmelita; tantum ne putantur pro eo confirmando imponi sibi figmenta recentia, vetustatis pallio oblecta; neque indignentur, quod ea recipienda non putemus: sed circa tempus translati Ordinis ea nos sinant credere, quæ ex Innocentii IV Bulla, ex Breviario Carmelitano, et Sanvici chronica discimus, et ante centum annos a nemine fuerunt in dubium revocata.

2 Innocentium audiamus. Suas ille litteras, anno MCCXLVI ad Archiepiscopos et Episcopos datas, quæ in Annolibus Lezanæ possunt integræ legi, sic exorditur, Paganorum incursus dilectis filiis, Fratribus Eremitis S. Mariæ de monte Carmeli, necessitatem induxisse dignoscitur, quod se ad has cismarinas partes, non sine afflictione multa spiritus, contulerunt; cum eis, contemplationis dulcedine recreari solitis, ex hujusmodi transitu turbata non modicum fuerit quies mentis. Cum itaque ad hoc aspires affectio, ut, per Apostolicæ pietatis auxilium, statum consequi valeant, in quo sibi et proximis, Deo propitio, ad salutem proficere hilaescent; Fratritatem vestram rogandam duximus et monendam, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus... ipsis celebrandi divina, et habendi liberam Fratrum sui Ordinis sepulturam licentiam, si expedire videritis, sine juris alieni præjudicio, concedatis. Hæc ille, clare supponens eos in Europa, utpote recenter translato, statum eatenus non habere sed quærere. Lectiones pro Commemoratione solenni Beatissimæ Virginis Mariæ ad diem XVI Julii ab omnibus recitandæ, quæ certissimum de sensu totius Ordinis testimonium dant, sic loquuntur: Cum olim in Europa Ordo esset ignotus, et ob id apud Honorium Quartum non pauci pro il-

lius extinctione instarent; adstitit Honorio noctu purissima virgo Maria, planeque jussit ut institutum et homines benigne complecteretur. Eadem lectiones ad examen denuo revocatæ sunt anno MDCXXVIII, ac ne tunc quidem aliud occurrat quod mutaretur, quam numerus nomini Pontificio additus; cum essent qui sustinerent, revelationem prædictam, non Quarto, sed Tertio Honorio, antequam scilicet in Europam ordo transisset. Revera enim ab hoc Pontifice primum approbata ejus Regula est, post annorum aliquot sollicitationem, anno Christi MCCXXVI, uti plenius v. Maji ad Vitam S. Angeli dicitur: et e contra ante tempus Honorii quarti notissimus in Europa et late propagatus Ordo fuit, multisque variorum Pontificum diplomatis ac privilegiis communitus, prout ad Vitam B. Simonis Stock XVI die ejusdem Maji manifestum faciemus. Denique ex Chronica de excidio monasteriorum Terræ-sanctæ et multiplicatione Ordinis per Europam, a variis scriptoribus Carmeliticis citantur hæc expressissima verba: Professores hujus Religionis numquam proposuerunt extra Terram-sanctam (quamdiu scilicet res Christianorum utcumque ibidem subsistebant et porro sustineri posse videbantur) habere ad habitandum aliquam mansionem suæ Religionis. Venit autem Chronica istius auctor Guillelmus de Sanviro, Sanvico, vel Sambuco (nam varii varie nomen scribunt) post amissam ultimo Acconem anno MCCXCI in Europam: nec facile invenient Carmelitæ antiquiorem illo rerum suarum scriptorem.

3 Quid ad hæc illi? Dicunt scilicet, auctoritates allegatas solum respicere novissimam ac generalem, ideoque præ ceteris fumosam migrationem: idque eo sustinent confidentius, quo existimant monasteriorum aliquorum majorem antiquitatem demonstrari certius. Ergo ne pergerent quæri, præjudiciis abreptos nos contra evidentissimam veritatem niti, cum interim nihil optarem magis quam opinioni ipsorum firmandæ solidum aliquod invenire fundamentum: totos Lezanæ Annales evolvi et quæ ille statuit Conventum singulorum initia sollicite scrutatus, ex triginta circiter quas nominat, velut ante annum MCCXXVIII inchoatos, nec unum quidem reperi, cujus probationem difficile esset manifestæ vanitatis aut etiam falsitatis convincere. Hoc agenti sub manibus crevit haud spernendæ molis Commentarius, quem dare hoc loco totum proposueram: sed iis quibus obsequi me decet, visum est sufficere posse exemplum unum alterumve, ex quo de ceteris qualia sint, æquus lector judicium ferat. Ipsi certe Carmelitis suffectorum id credo, ne existiment amplius antiquitates suas ex mero præjudicio rejici; neve porro nos urgere velint ad dandam de singulis rationem, cum viderint ea quibus potissimum nitebantur, et quæ nobis præ aliis semper voluerunt esse commendata, adeo solide confutata. Hæc autem duo sunt, Thomæ Episcopi Florentini attestatio anni MCCXLII, et epitaphium quoddam Bopardiense, anni MCLIII. Plura

Chronica
Sanvici,

majorem anti-
quitatem
præcedente,

unius olle-
riusæ exem-
pli declara-
tione confu-
tantur.

Seculo 14
primum mi-
grasse in
Europam
Carmelitas,

probatur ex
Bulla Inno-
centii 4,

Breviario
Carmelitico,

AUCTORE D. P.

si posthac desiderentur, parata sunt omnia, nec deerit locus idoneus in *Majo*, sive ad *Vitam S. Angeli*, ex qua nonnullorum ejusmodi conventuum fides pendet; sive ad *Catalogum Hierosolymitanorum Episcoporum ac Patriarcharum*, quorum unus dicitur fuisse *Enoch* idemque *Vitæ istius auctor*, sive ad *Acta B. Simonis*.

CAPUT I.

Examinatur Florentinæ foundationis antiquitas, hoc seculo primum excogitata.

Florentiæ
primo eremi-
torium anno
743 funda-
tum,

tum alto loco
ecclesia anno
1268

quæ demum
an. 1422
consecrata
sit,

et Indulgen-
tiis dotata
an. 1585.

Ast in anno
2 fundatio-
nis error
invenitur,

et inditata
per an. 150
consecratione;

Ante annos non admodum multos, triginta forsitan aut quadraginta, in Florentini Conventus clauastro posita est inscriptio, his verbis concepta: A Christi natiuitate anno *ccccxliii* Kalendis Maji, ad honorem Dei et B. Mariæ Virginis de monte Carmelo, erecta fuit parua quædam ecclesia, cujus primum lapidem posuit Rev. DD. Thomas Episcopus Florentinus, in recessu prope civitatem, juxta viam Pisanam et flumen Arni, pro Eremitis quibusdam montis Carmeli: Genesio scilicet, Basilide, Cyrillo, Enoc, Phronto, Honuphrio, et Elpidio, Humar Arabiæ Regis, Mahometi successoris, tyrannidem fugientibus, nutu divino in hanc urbem perductis. Deinde anno *mccclxviii* Kalendis Julii, extra civitatem, fundata fuit hæc Ecclesia secunda, per Reverendiss. DD. Joannem Florentinum Episcopum, sub titulo Fratrum ejusdem Ordinis, presentibus pluribus personis secularibus ac regularibus: qui Antistes donavit pedem S. Agnetis Virg. et Mart. et caput S. Cordulæ itidem Virg. et Mart. S. Ursulæ sociæ, quæ sunt adhuc in eadem ecclesia. Post foundationem vero anno *mccccxii* Dominica in Albis, die *xix* Aprilis, ex concessione Martini Papæ V, ad preces D. Francisci de Soderinis, per Reverendiss. DD. Americum Corsinum, primum Florentiæ Archiepiscopum, solenniter consecrata fuit, assistentibus RR. DD. Antonio Fidei Carmelita Episcopo Suanensi, et Benotio Federigo Episcopo Pesulano, Florentinis: in qua consecratione idem Reverendissimus donavit Reliquias de Sanctis Bartholomæo, Thoma et Barnaba Apostolis, Marco Evangelista, Clemente et Antero PP. et MM. Laurentio, Sebastiano, et Pancratio MM. quæ in eadem ecclesia conduntur: quam cuilibet contrito et confesso, in Dominica in Albis visitanti, idem Archiepiscopus pro tunc Indulgentiam quadraginta dierum concessit: quam plenariam et perpetuam fecit SS. D. N. Gregorius fel. record. Dat. PP. *xiii*, anno salutis *mdlxxxv*, ut constat ex originalibus in Area conventus positis, quorum copiæ fide dignæ in sacristia extant affixæ.

5 *Italiæ sacræ auctor Ferdinandus Ughellus tom. 3 columnæ 166, citat Ferrinium, in Catalogo Florentinorum Episcoporum asserentem, quod Joannes anno mclli ad Florentinam Sedem subiectus, anno mclxxv die iii Januarii jecit primum lapidem ecclesiæ Carmelitarum. Ita illum ex ipsius aut Episcopii aut Conventus monumentis accepisse nullus dubito: sed errorem obrepisse in anni numero assentior Ughello, vetus Kalendarium citanti, in quo Joannes iste dicatur obiisse die ultimo anni immediate præcedentis. Facile fuit unam cyfram (nam per Cyfras Ferrinius annos notat) pro altera irrepere et 75 pro 65 scribi: ut unius mensis nomen substitui pro altero, non æque facile. Quare existimo revera die iii Januarii jactum esse primum lapidem a Joanne, sed anno mclxv: anno autem post tertio, die i Julii tunc in Dominicam cadente, ipsam ecclesiam esse consecratam: pro quo vel nimium exigua, vel temporis diuturnitate ruinam passura, post annos circiter centum quinquaginta, amplior alia extructa sit, quæ etiam nunc extat. Quis enim credat tanto tempore usos esse Fratres ecclesia non consecrata? Unde ante omnia hic noto, inscriptionis istius auctores, in*

tempore tanto nobis viciniore adeo hallucinatos, ut inter suadationem ac consecrationem tam immane intervallum ponerent; non magnam fidem mereri in iis, quæ de seculo longe anteriore scripsere.

6 *Ad Thomam Episcopum quod attinet, ejus nomen non invenitur in ullis Florentinorum Episcoporum catalogis, uti testatus est nobis Tiberius Petraccius, Vallumbrosanæ Congregationis vir eruditus, et ejusmodi rerum scrutator diligens. Primus illum in serie Episcoporum collocavit Ughellus, nullo alio fundamento, quam quod nomen ejus invenitur subscriptum Canonibus Concilii Romani, sub Zacharia Papa anno *ccccxliii* celebrati secundum Baronium, num. 27. Sed appendicula illa Romani Concilii, quam mendosissimam esse idem Baronius agnoscit, inepti cujusdam hominis est, ita eam exordientis, Factum est hoc Concilium anno in Artabasdi Imperatoris, nec non Luitprandi Regis anno *xxxiii*, Indictione *xii*. Etenim Indictio *xii* et annus Luitprandi *xxxiii*, non cum Artabasdi anno *ii*, Christi *ccccxlii*, sed cum sequenti concurrebant, ut patet ex auctoritate. Cum igitur persuasum vellent auctores inscriptionis, conventum suum antiquissimam habere originem in illo suburbano recessu; et cum de Humari persecutione aliquid ibidem credetur, ex opinione tum primum invalescente, de Borratarum capparum auctore; ad istum annum, quo congruum intento suo Thomam invenerunt, a BarONIO nominatum, omnia retulerunt, cum summa rerum ac temporum confusione. Nam Humar iste Arabum Dux, et Solymanno mortuo summus Amaras factus anno *ccccxviii*, qui Christianos ad fidem Religionemque fœda desertione conspurcandam adiegit, ex quo plures Martyres effecti sunt (ut scribit ad istud tempus Theophanes) anno *ccccxxi*, post principatus annos duos et menses quatuor, extinctus est, juxta eundem Theophanem: Humaro autem Izid, Izido Isam, Isacio Valid successerunt, annis *ccccxxi*, *xxv*, et *xlvi*. Gratis vero assumitur a nonneminem, hæc excusare volente, Humari persecutionem dici, quia ab ipso capta, a posteris fuerit continuata; nam de hac continuatione nihil legitur apud scriptores: et quamvis legeretur de ea aliquid, apparet sensum inscriptionis eo non posse nisi per vim trahi.*

7 *Sed jurat primam fictionis tatius causam discere ex prælaudato Petraccio, nobis circa hæc quæstionem habentibus ita scribente: Lis erat inter Carmelitas Senenses ac Florentinos de primatu suorum conventuum, quos in Thuscia possident: et cum Senensis locus primas habere in fundatione prætenderet, exhibendo donationem aliquam viris religiosis illius loci factam a Carolo Magno; Florentini (sicut a nobili viro Antonio Contalberti fidelissime accepi) composuere diploma, sub nota anni *ccccxliii* et Thomæ Episcopi nomine. Sic autem composito diplomate, quod max proferemus, et quod ego, inquit Petraccius, post multam operam et industriam ad id positam, tandem oculis propriis vidi ac manibus contrectavi; curaverunt ipsum (sicut Antonius Contalberti testatur) scribendum in membrana a quodam Fratre Polono, qui tunc in Florentino degobat Carmelo. Sed a viris emunctæ naris facile observata impostura fuit, cum neque loquendi, neque litterarum formæ eæ essent quibus antiquitus assueverant Florentini. Ideoque difficillimum est originale illud apud Carmelitas conspiciere: quod utique, pridem falsitatis convictos, pudeat ipsum amplius exhibere aliis quam sui Ordinis opinionisque hominibus; etenim omni ex parte novitatem redolet, uti optime notarunt Illustrissimus Senator Carolus Strozzi et Capitaneus Cosmus della Rena. Hactenus ille.*

8 *Quorum autem judicium finiens laudat, eos nos vidimus audivimusque Florentiæ pro antiquariis peritissimis haberi, et reipsa tales sumus experti. Rogaveram ego ut istius diplomatis pauculas lineas, alterius-*

primæ vero
auctor Tho-
mas, nec
invenitur in
catalogis
Episcoporum,

neque potuit
ab Humari
tyrannide
profugos ex-
cepisse.

Occasione
contentionis
de antiquitate
cum Con-
ventu Se-
nensi,

Florentini
quidam, ador-
navere fa-
bulam,

viris Floren-
tiæ eruditiss
notam,

que

que seculo viii scripti etiam paucas, peritiori manu sic curaret excipiendas, ut æri incisæ ipsis oculis exhibere possent suæ ætatis differentiam. Sed respondit, utrumque difficillime impetrandum a suspicacibus custodibus; a Carmelitis fortassis nulla ratione: videri autem superfluum fore laboris et pecuniæ impendium, cum illud Carmeliticum plurimi ante hac viderint, testarique possint ipsam nec Romanis nec Gothicis, nec Longobardicis litteris, sed prorsus barbaris esse exaratum, quales scilicet Polonus Frater noverat, et sui insolentia antiquitatis fidem obtenturas apud Senenses credebant alii. Nos quibus de dicti Conventus certissimis antiquitatibus multa a variis dicta erant, cum anno MDCLXI essemus Florentiæ, illuc quoque spectatum ivimus: atque a claustro, ubi inscriptionem prædictam legeramus, ducti ad sacristiam, aliud ibi non invenimus, quam Indulgentiarum postremo concessurarum copias supra memoratas, et nescio quæ alia, nihil proficientia ad conciliandam promissæ antiquitati fidem. Requiritibus autem, numquid in eam rem ultra haberetur quod posset monstrari, responsum est, nihil haberi præter constantem in loco traditionem. Recessimus igitur, nullum aliud operæ pretium referentes, quam quod satis certi nobis viderentur, primam de Thomæ Episcopo narrationem novitiam esse, æque ac istius generis plures jam antea pro novitiis agnitas. Diploma ipsius Thomæ aut illius copiam neque nos videre petimus, qui de eo nondum audiveramus; neque nobis ultra indicandum putavere, quibuscum agebamus Patres.

9 Interim Theologiam suam Carmeliticam anno MDCLV Romæ evulgarit Reverendissimus Pater Philippus a sanctissima Trinitate, Discalcentorum Generalis, et qu. 12 art. 2 innectens relationem antiquitatis Florentinæ, eulem contrariam nobis ac veritati notationem subdidit, quæ Antuerpiæ postea recusa est, ne eam possemus ignorare. Illa autem talis est: Nota, quod anno MDCLX, data occasione, bis disserui de antiquitate nostræ Religionis Carmelitanæ cum R. P. Godefrido Henschenio Belga Societatis Jesu, qui plurimum in historia eruditus, negabat Carmelitas esse antiquiores S. Alberto Legislatore nostro, qui a quingentis fere annis vivebat. Sed cum præsentem ei discursum fecissem, per tot secula retrocedendo; tandem respondit, se non amplius dubitaturum de nostra successione hereditaria ab Elia Propheta absque interruptione, si vera essent quæ modo scripsi de foundatione Conventus Florentini: et quod in reditu foret transiturus Florentia, ad comprobandam hujus rei notitiam. Intererant ejus socius junior, item Belga, successor electus in scribendo; et ex nostris P. Coelestinus a S. Lidovina Batavus, in nostro Conventu S. Mariæ de victoria ad montem Quirinalem Romæ. Postmodum rescivi a R. P. Gabriele ab Annuntiatione Carmelita, ejus olim in Græca lingua discipulo, quod ipsi Florentiæ existens scripserat, se ibi vidisse monumenta antiquitatis nostræ, de quibus jam non dubitabat: quod etiam confirmavit alteri Patri Carmelitæ in Belgio, ut litteris inde missis didici.

10 Hæc sic impressa vel imprimenda esse si cognovissemus tunc (neque enim ante annum MDCLXX ad aures oculosque nostros pervenere) curavissemus omnino ut Reverendissimus ille Pater intelligeret, quantum sua cum fefellerit memoria, et quam longe abfuerimus ab ea certitudine, quam alii, suæ opinioni faventes nimium, ad ipsum perscribere. Qui nos ad Conventum Florentinum deduxere viri illustrissimi et eruditissimi duo, Andreas Cavalcantius et Antonius Magliabechius, testari poterant; nos, visu inscriptionis dictæ novitate, obstupuisse vel simplicitatem vel confidentiam hominum, in tantæ rei argumentum hoc solum ostentantium; adeoque contempsisse, ut nec in pugillares quidem dignatus fuero annotare ætatis tam parvæ scripturam, sicuti passim

Aprilis T. II

alias olim scripturas annotabam. Antuerpiam autem reversi, quoties cum Patribus Carmelitis egimus (egimus autem cum multis et sæpe, quia cupiebamus in Bertholdo scribere aliquid, in quo posset et Ordini et veritati sic fieri satis, ut tamen dici non passemus Successionem Elianam probare vel improbare) identidem quærentibus quid de sua antiquitate essemus dicturi et instantibus ut suæ parti accederemus, semper respondimus, nos inter amicitiam et veritatem medios, silentium de illa quæstione servaturos; quippe cui in ipsorum favorem decidendæ nullum idoneum argumentum suppeteret; et quæ ad institutum nostrum parum aut nihil faceret. Idem haud diu post respondimus ipsi Reverendissimo P. Philippo, Antuerpiam venienti, et in corona plurimum suorum nos excipienti, eumque sermonem quem Romæ habuerat relexenti, ac nominatim de Florentina foundatione quærenti, numquid ea nobis probata fuisset: ad quod diximus nihil ibi a nobis visum, quod fidem faceret tantæ antiquitatis: ceterum si qua probatio sufficiens offerretur, non defuturas nos ei affectui, quem erga Ordinem habere nos benevolentissimum profitebamur.

11 Horrebamus fateor in Carmeliticam antiquitatem, cujus fallaces probationes pluribus experimentis habebamus delibatas, tamquam in asperum aculeis senticium ingredi. Cum autem mensis hic advenit (in quo propter multiplicatas ipsorummet querelas nefas fuit diutius tenere silentium) nihil prius aggressus sum examinare, quam illius toties nobis objectæ Florentinæ inscriptionis fundamentum. Hoc vero in tomo 3 Annalium apud Lezuanam reperiens, nullumque pene verbum in eo legens, quod non præferret manifestum evidenti imposturæ indicium; iterum exhorruui, dubitavi que, utrum, saltem religiosa molestia et caritate, liceret tam insignem scditatem redarguendo denudare. Sed locus tergiversationi nullus erat, cogitavi que paucorum culpam non posse trahi in alicujus integri Ordinis infamiam. Imo hinc potissimum censui incipiendum: ut viri inter Carmelitas cordati ac veritatis studiosi, hoc tam claro exemplo admoniti, exuant præjudicium, de suorum quorundam scriptorum fidelitate conceptum, quod eos non patitur de re quapiam dubitare, quæ favere videtur nimis ardentem concupitæ certitudini successionis Elianæ. Sed ipsum pulchrum Thomæ diploma, quo tantopere sese nunc passim Carmeliticæ historiæ tractatores defensoresque efferrunt, tamquam ineluctabili argumento, prius totum exhibeamus, quam singula aggredimur examinare. Est igitur tale.

12 Nos Thomas, miseratione divina Florentiæ Episcopus, protestamur expresse, ad perpetuam rei memoriam et posteris futuram fidem, quod ad honorem Dei et B. Mariæ Virginis de monte Carmelo et omnium coelestium civium in coelestibus triumphantium, præsentibus Mauritio, Cionio, Cotterio, Ardinghio a S. Geminiano et Gottifredo Cusla, omnibus ecclesiæ Florentinæ Presbyteris, nec non et præsentibus Eremitis ejusdem Carmeli montis, Gennasio, Basilide, Cyrillo, Enoc, Phronto, Honuphrio, et Elipidio, ex eodem sancto monte ab Arabiæ iniquo Rege, Machometti successore et discipulo Humar, fugientibus, et in hanc provinciam decursis, hac præsentis die infrascripta, primum lapidem parvæ ecclesiæ, in remoto loco pro eisdem eremitis Carmeli, ad totius Florentini populi placitum et concursum, propriis nostris manibus, Deodante, posuimus, prope civitatem, juxta Pisanam viam et fluvium Arni. Acta sunt hæc Florentiæ in Palatio Episcopali, testibus ad omnia vocatis, Joseph a S. Vivaldo, Balduino Balduini de Colle vallis-Elsæ, et Gualterio quodam Vicedomino Florentino, sub anno Domini 743, in mense Maio, ejus vero die prima, indictione decima tertia etc. Ego Raynerius Simeonis a Signa, Apostolica et Imperiali auctoritate Nota-

AUCTORE D. P.

quam Antuerpiæ;

Nunc eandem cogor refutare expressius,

et expendere

atte tationem Thomæ Ep. affectam.

a nobis anno 1661 lectam,

sed nulla ratione approbati;

prout abunde testati sumus eam Florentiæ

rius Florentinus, rogatus manu mea confeci, et signum mei Tabellionatus apposui etc.

locus † signi

13 *Ferdinandus Ughellus* tomo 1 *Italiae sacræ similis farinæ instrumentum* col. 451 proposuerat, *cujus primarium exemplar in archivo Cathedralis ecclesiæ Aretinæ haberi prædicabatur, quoque sub annum a natiuitate Domini circiter cccclxx Zenobius tribunus filius Landerici fingebatur, in gratiam baptizatoris sui S. Donati, episcopales census ad miraculum locupletauisse: eo autem proposito, Hoc ego, inquit, instrumentum in medium adduxi, non quod, ut ex mee discursu collige, verum illud arbitrer; sed ut lectorum curiositatem expleam, qui aliquorum hominum artes, quibus vel ad suam illustrandam exornandamque patriam, vel ob alias utilitates aucupandas, fabulas non inelegantes adornant ac instruunt, inspicere delectantur. Nobis in hoc tam vasto opere non licet usque ad delicias exspatiari, maxime in refutandis opinionibus iis quas integræ communitates sic propugnant, ut vel in dubium eas revocasse piaculum habeatur. Præcisa necessitas ad hæc nos adigit; uti sciunt qui scripta quædam legerunt, ad hoc nuper vulgata, ut nobis et insignibus aliquot nostræ Societatis Scriptoribus, apud Ordinem imo Orbem universum, actio intendatur contumaciæ, nisi vel fateamur fidem nobis factam esse Carmeliticæ, etiam in Europa, antiquitatis, per ejusmodi probationes; vel palam edicamus, quæ nos argumenta contraria cogant insis illam negare. Operæ pretium erit Aretinum figmentum videre apud Ughellum, ac deinde legere quibus argumentis vir iste doctissimus manifestam faciat imposturam: nos, eo omisso, ad Florentinam fictionem, partim iisdem partim diversis ac pluribus notis revincendam, convertimur.*

CAPUT II.

Indicantur novitiæ imposturæ, tot pene argumenta, quot sunt fictitiæ Attestationis verba.

Quam parum sit authentica fides attestationis Florentinæ, et quam imperite ei a Lezana recentioribusque scriptoribus credatur, non est opus exponere ei qui vel minimum istiusmodi rerum usum habet. Sed quoniam non omnium ea experientia est, et cum iis incidit disputatio, qui licet nihil frequentius quam summam antiquitatem in ore habeant, illius tamen gustum verum nec primis videntur percipisse labris; enucleanda res accuratius est. Ne autem in hoc, nostrum duntaxat iudicium interponere videremur, volumus totius Florentinæ nobilitatis, patrumque antiquitatum studiosissimæ, exquirere sensum, circumdata per omnium manus copia attestationis prædictæ; qui omnes manifestam esse imposturam prouuntiavere. Longum esset singulorum proferre verba, loquatur pro omnibus Ferdinandus Ughellus prælaudatus, qui totam eamque longissimam vitam impendit, Pontificum, Regum, Principumque diplomatis, publicarumque oc privatarum personarum conventionibus, atque Italicorum tabulariorum scriniis perscrutandis, maxime autem versatus in Florentinis rebus, inter quas lucubrationum suarum exordium fecit. Hic de proposita sibi attestatione sensum suum aperuit his litteris anno MDCLXIX, die XVIII Octobris Roma ad me datis.

15 Attestationem Thomæ Episcopi pluribus de causis supposititiæ existimo: neque enim ejusmodi ecclesiæ tunc ædificatæ ulla extat memoria in archivio ecclesiæ Florentinæ, quod elim diligentissime perscrutatus sum, et stylus ab antiquis monumentis diversissimus est. Numquam aliquis veterum Episcoporum a prænomine, Nes, auspiciatus est: majorem illi humilitatem præseferabant. Miseratione divina Episcopi quidem erant, phrasim tamen ipsa moderna

est inter recentiores. Eo quod prætenditur tempore scripta instrumenta, si quando locum in quo condita notant; scribunt, Acta in atrio Episcopii S. Joannis: ipsique Episcopi, non se Florentinos, sed B. Joannis Episcopos dicebant, ut in pluribus eorum instrumentis observavi. Numquam etiam Florentinus ullus Notarius Apostolica et Imperiali auctoritate subscripsit, usque ad nostra tempora: sed bene Ego N. Imperiali auctoritate Judex vel Notarius. Denique ad totius Populi Florentini placitum et consensum, primus Carmeliticæ foundationis lapis positus dicitur, anno DCCXLIII, quando Florentina civitas tota pene jacebat diruta, et populus omnis erat dispersus; donec post annos aliquot, id est circa finem istius seculi, Carolus Magnus hunc colligere, istam reædificare cœpit: exindeque obtinuit, ut Populus Florentinus per Judices Imperiales regeretur. Et hanc formam servarunt ceteri Imperatores usque ad Henricum, qui Florentinis vendidit libertatem, qua ad Medicæos usque Duces et Caroli V tempora frui sunt. Hæc erant quæ raptim et primo intuitu observata scribere volui, et eximix Paternitatis tuæ eruditioni per omnia submittere.

16 Hactenus Ughellus, membranarum veterum usque adeo non severus censor, ut cum earum multis, quarum egrapha sibi mittebantur obelum figere posset, tamquam non ea quam præferbant ætate confectis, vel non bona fide transcriptis, non tamen nisi rariissime id fecerit; longe quidem melius de re litteraria id faciendo meriturus, sed multum amissurus de gratia amicorum talia submittentium, nec parvam molestiam suscepturus æmulatorum illa reprobari non ferentium, moram etiam longiorem injecturus properanti operi et intra octodecim annos ad novem volumina excrescenti. Ita in tomo suo VIII de Beneventanis Episcopis agens, ex fide codicis Vaticanæ, anno MCXIX in Beneventano S. Sophiæ monasterio compilati, non tantum protulit chartas aliquas sub nomine Alphani Episcopi et Arichis Principis Longobardorum, aliorumque ejusdem gentis Procerum pro seculo VII, absque ulla, quam sane merebatur, animadversione; sed totum eum librum tomo isti subjunxit, sub titulo Chronici, nusquam interponens iudicium suum, quod merito maximi lectores fecissent, plus quam ducentorum triginta instrumentorum thesauro longue usuri securius, si eos de cujusque bona aut mala fide docere commentando voluisset. Hoc autem ideo notandum a me fuit, ne quis contra prænotatam Ughelli epistolam ipsummet forte jubeat testimonium dicere, allegando quædam in ejus operibus relata diplomata, sic dictata, quasi vel Episcopus quispiam antiquus Nos scripsisset, vel Notarius aliquid aliud usurpasset eorum, unde nunc arguitur novitas fictionis. Nempe hæc, cum sint pauca in singulis; nec nisi a paucioribus observanda, dissimulare se posse credidit propter MSS. exemplarium vetustatem: Attestationem autem Thomæ maluit ignorasse videri, quam undique præbentem recentissimæ compositionis indicia, adhibere ad implendam centum annorum lacunam, quibus Episcopum nullum Florentini catalogi nominabant; esto ipsius Thomæ nomen, velut aliunde cognitum, noluerit præterire.

17 Cum vero iudicium suum rogatus est declarare; ecce ut in tribus primis verbis, Nos Thomas, miseratione divina, et Florentinæ Episcopus, totidem indicia falsitatis redarguit. Et forte is erat anno DCCXLIII rerum status, ut neque Thomas, cujus vera existentia non satis fidei auctoritate cognoscitur (utpote cujus nomen primus Baronius in lucem protulit ex fide unius tituli, ut ait mendosissime scripti, aut potius supposititii ante Synodi cujusdam Romanæ Acta) neque omnino alius quispiam Episcopus fuerit, aut tunc aut usque ad Carolum Magnum. Ad futuram rei memoriam scribebantur quidem Acta: sed phrasim istam ante XII seculum nescio

argumentis
sex,

parcus alias
in censura
ferenda.

Sex istis ac-
cedunt præter
alia,

an

Quomodo
Zenobio cui-
dam sub an.
370 affingi-
tur dotatio
ecclesiæ
Aretinæ.

Idem quod
reliqui Flo-
rentini

sentiens Fer-
dinand. Ughel-
lus,

declaret at-
testationem esse
supposititiæ

an uspiam sis inventurus. Nunc vera, ut de reliquo totius Attestationis stylo iudices commodius, considera mihi quomodo Speciosi Episcopi, anno DCCXXIV sedentis, inchoetur diploma, et formam seculo VIII usitatam cognosce. Ita is orditur apud Ughellum col. 27, paternua latifundia ecclesiae transcribens. In Nomine Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, regnante piissimo atque perpetuo a Deo conservando Domino Luiprando, Excellentissimo Rege gentis Langubardorum, anno felicissimi Regni ejus duodecimo, pro Indictione septima, feliciter. Et ideo Christo auctore ego speciosus Episcopus, nimis peccator et indignus, per praesentem salutem et aeternam, sic volo atque dispono, qualiter etc. Simili fere forma inchoatur alterum col. 29 quod ad annum MCCXC pertineus pro monasterio S. Bartholomaei de Ripoli, in favorem Euphrosiae Abbatisae amatae suae, conficiendum nepotes curarunt. In nomine Domini, Regnante Domino nostro Carolo et Pipino ejus filio, viris excellentissimis Regibus, anni regni eorum in Italia septimo decimo, et decimo, indictione decima tertia. Et ideo in Christi nomine constat, nos Atroald, Adouald et Adopald, germani filii quondam Atriperti, per praesentem etc.

18 Ipsi deinde positioni lapidis non dicuntur adfuisse, qui primi solebant in Actibus publicis adesse Episcopo, Archipresbyter, Archidiaconus, Primicerius, quique reipsa primi subscribere diplomati Episcopi Speciosi: sed gesta res dicitur praesentibus Mauritio, Cionio. etc. omnibus Eccl. Florentinae Presbyteris: ubi et tñ omnibus novitatem phrasim maximam indicat, et Ardingus a S. Geminiano nominatur tanto prius quam oppidum illud edificaretur, quod solum anno DCCLVIII factum sub Desiderio Rege notavit Reverendissimus Eugenius Gamurrini, Ordinis Cassinensis Abbas, et Magni Hetruriae Ducis familiaris Theologus, Historia Genealogica illustrium familiarum Hetruriae atque Umbriae feliciter elucidata clarissimus. Quid quod universim insolens seculo VIII fuerit aliqua usurpare cognomina, quae tamen ibi tam praesentia quam testium ipsiusque Notarii nominibus inveniuntur adscripta. Fortassis etiam ante XI seculum nil tale invenias in publicis Actis; nam prima, in quibus cognomina occurrunt, aut in Terra-sancta aut tempore belli sacri sunt confecta; quando plurimum confluxus nationum, et eorum qui uno eodemque nomine vocabantur multitudo, talis usus necessitatem induxisse videtur. Sic apud Ughellum tomo 3 col. 465 et 489 inveniuntur diplomata Almerici Comitis Ascalonis et Conradus Monferratensis, confirmata testimoniis Francorum in Terra sancta militantium, qui omnes cognomentum habent a patre, patria aut possessione. Primum autem fuit homines, addito paterni nominis genitivo distinguere: sic instrumento quod habetur Col. 87 pro anno MVM apponuntur signa manuum Martini, filii Joannis; Donati, filii Boni etc. rogatorum testium. Qui autem Beatam Virginem Mariam de Monte Carmelo cognominaverit, nemo puto invenietur ante seculum XII.

19 Sequuntur nomina Eremitarum: quae si Latina forent, aut omnia aut pleraque, possemus suspicari sub Alano aut Simone Generali primorum colonorum, in Florentino agro receptorum, vera esse nomina, quae posteriorum memoria conservavit: nunc vero cum Graeca sint omnia, restat ut arbitrio compositoris delecta credantur. Quamvis enim non superaret fidem, si quis diceret Orientales aliquos Eremitas, ritus Graeci, Armeni aut Syriaci, prope Florentiam aliquando consedis; quorum eremitorium prioribus incolis vacuum postea cessavit Carmelitis, hoc tamen absque alio fide digniori indicio cogitari prudenter non potest, nedum affirmari. De Humar Arabiae Rege a quo fugisse illi dicuntur, jam dictum est supra tunc nullum fuisse: et illa de successoribus persecutionem continuantibus eva-

sio; multo minus in hujus attestationis phrasim quadrat, quam in eam qua usus est auctor Inscriptionis. Ab eodem autem fonte acceptus videtur hic Machometti successor et discipulus, pro anno DCCXLII, unde auctori epistolae Cyrillo affectae, pro anno DCXXXIX, innuit quidam Rex Arabiae, nomine Humar, discipulus perfidi Mahometi, atque regni ejus successor tertius. Hic enim capta anno DCXXXVI (non autem IX, ut Pseudo-Cyrillus) Hierosolyma, etsi Judaeis favebat impensius, nusquam tamen legitur Christianos persecutus, cum quorum tunc Patriarcha S. Sophronio etiam perquam humaniter egisse invenitur. Adeo ut appareat hinc quidem Pseudo-Cyrillus duos Humaros, annis LXXX distantes, conflavisse in unum, quando Mahometis successor adscripsit saevitiam in Christianos exercitam; inde Florentinus impostor, Mahometi discipulum a primo ad ultimum transtulisse; per parem utrinque anachronismum. Sed huic minus ignoscendum quam illi: nam ipsemet S. Cyrillus facile errare potuisset in rebus ante annos plus quam sexcentos gestis, non item Eremitae in ea quam finguntur ex praesenti notitia indicasse Episcopo suae fugae causam.

20 Interim Acta haec dicuntur Florentinae, quae scilicet tunc nulla erat, in Palatio Episcopali: pro quo scribendum fuisset VIII seculo, Actum Florentinae feliciter in atrio Domus S. Joannis: seculo autem XI invenio primum Palatium Domus S. Joannis dictum in quodam Mathildae Comitissae diplomate col. 114. Deinde nominantur testes nulla ecclesiastica dignitate insignes, cum tamen semper primariae notae Canonicos subscribere talibus isto aeo videamus; nominatur autem etiam inter eos quidam de Colle-vallis Elsa, quae tamen urbecula, Sigonio aliisque scriptoribus attestantibus (uti nos Abbas Gamurrinus docuit) anno dumtaxat MC assurrexit. Nominatur etiam Vice-dominus Florentinus, qui titulus, teste Borghino Historico Florentino, sicut Petraccius nos monuit, circa annum dumtaxat millesimum coepit Florentinae usurpari. Tum additur annus Christi, et quidem per Cyfram 743: qui si notandus fuisset illo tempore (neque enim exempla habemus in Italia nisi pro seculo IX) non fuisset notatus in fine, sed principio, idque integre, aut saltem per numerales Latinas litteras; non autem per Arabicas Cyfras, quarum usus ante bella sacra minime notus erat Europaeis; imo (si Kircherus credimus) anno solum DCCCC ad Arabes ex India transiit, postquam scilicet Mahometanorum imperium, quod armis creverat, etiam commercii Indiciis ditari coepit: unde illi cyfras ipsi Arabes vocant Huraph el Hend, id est litteras Indicas.

21 Christianae Aerae notandae et ab ea inchoandi instrumenti exemplum, hoc habet ex saepe citati tomi 3 Ughelli col. 46 In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno ab Incarnatione nongentesimo nonagesimo, mense Febuario, Indictione III feliciter. Et ideo Christo auctore ego Maria. Eaque forma ab Hetruscis Notariis observata perseverabat adhuc anno MCCLXXXVII, quando scripta sunt de B. Ambrosii Senensis miraculis instrumenta plurima, quae dedimus XX die Martii. Nolim tamen negare, anno, sive Regis (ut seculo VIII moris erat) sive Christi (ut postea invaluit) sic in fronte notato, inveniri instrumenta, quibus idem annus etiam repetatur in fine: sed diversissima forma. Speciosi Episcopi diploma clauditur cum sola loci expressione: Actum Florentinae feliciter: Ripolense autem, annis LXVI post illud conditum, insuper addit, XIV die mensis Julii Indictione et Regno exemplatis, id est, in principio notatis. In ceteris porro quanta diversitas hujus figmenti ab usu octavi seculi et multorum diu post sequentium seculorum! Subscribebat scilicet sua quisque manu, aut saltem pro se crucem formabat cetera scribente Notario; et primum quidem subsignabat is, qui fieri instrumentum rogatur, deinde testes, ac denique Notarius hoc modo.

Ego

stylus 8 seculi
diversissimus
diplomatis
ordiendis,

in conditione
testium,

eorumque no-
minibus scri-
bendis,

in notando
loco,

et anno Regni
sive Christi,

idque initio
non sine di-
plomatum,

(ut de duobus
Humaris in
unum constatis
nihil dicam)

in subsigna-
tione testium

AUCTORE D. P.

Ego Speciosus Episcopus, hanc offersionem a me factam manu subscri

Ego Deitifidi Archipresb. rogatus a D. Episcopo, subscripsi.

Ego Utto, Archidiaconus, rogatus a Domno Specioso Episcopo, subscripsi.

ac denique post alios tres, simili modo signantes, postremus omnium ipse Notarius sic,

et Notarii,

Ego Dardanus, scriptor hujus chartulæ, post testium roborationem, complevi et dedi

Atque ita per plura deinceps secula, pro eo quod nunc signare dicimus, complendi verbo usi inveniuntur Italici Notarii. Etc., quod in ficta attestazione bis notatur, a paucissimis seculis ceptum est usurpari.

idque sine
signo Nota-
riati,

22 Tabellionatus signum, quod apposuisse se dicit Notarius (ut de Tabellionis et Tabellionatus nominibus, usurpationis tunc pridem antiquatæ et nunc recentissimæ vocibus nihil dicam) an ea ætate in usu fuerit Notariati apud Italos vehementer dubito; rix tenuia ejus rei indicia apud Francos reperiens parte 1 num. 53 notata. Sub Imperatoribus Germanis ea res spectabilior ac distinctior fuit, uti ex speciminibus Ottonioni Henricianique diplomatis apparet; et hinc paulatim ad Italicos Imperiali auctoritate Notarios ejusmodi signorum fluxisse usum verosimiliter dici existimo: certus autem sum, neque tunc neque diu postea, istius sui signi expressam mentionem illos fecisse. Equidem ex Julio Sansedonio Episcopo Grossetano, ad Vitam B. Ambrosii Senensis xx Martii, dedi fere triginta notarialia instrumenta, de ejusdem Beati miraculis ex ore testium juratorum, confecta a diversis Notariis: sed eorum pleraque finiuntur † Ego N. sacramento prædicto interfui, et quæ superius continentur scripsi et publicavi rogatus: locum notarialis signi, quod Julius Episcopus expressum repræsentat, nobis tenet † crux pro eo substituta. Qui vero signum a se apponi expresse diceret verbis, idque faceret post suam subscriptionem, unicus fuit Bartholomæus Angelus de Bulseno, isque non solum Notarius, sed et Judex ordinarius, qui majori cum pompa ait, scripsi et publicavi, signum meum prædictis proprium apponendo.

Signum prædicti Bar † tolonæi Notarii
et Judicis ordinarii.

Hic ergo est primus quem anno MCCLXXXVII stylo Senensi, alias LXXXVI, signi sui invenio meminisse: necdum tamen aut ipse aut alius seculo isti vicinus signum tabellionatus nominat; quod quando præcise dici cœperit, non vacat scrutari curiosius. Extremæ porro amentix fuit, pro eo tempore, quo Itoliæ dominabantur Longobardi Reges, et de restituendo Occidentis Imperio nemo nec cogitabat quidem; Imperiali auctoritate Notarium fingere. Si attestationis numquam satis explodendæ figulus tantam adhibere voluisset ad scribendum cautelam, quantam obtulit ad fingendum audaciam, curavisset invenire aliquod veteris temporis diploma ex multis quæ Florentiæ habebantur; et litterarum ductus ac locutionum formam imitans, insparsisset aliquot sæculi barbarissimi solæcismos. Sed providit Deus ne faceret: quis enim tunc potuisset a talis figmenti defen-

sione abducere Carmelitas, qui tam evidentem fabulæ totius novitatem rix etiam nunc intelligere aut possunt aut volunt, variis occasionibus moniti. Adeo enim his monitionibus nihil profeci: ut novissime prodiens quidam cum hoc insigni scuto aliisque similibus, præfari sit ausus, Carmelitanam historiam sic undique esse munitam, ut subsistere ipsa debeat, aut nulla. Alius minus benevole affectus reponeret, tam ruinosam totam fundamentis niti, ut fabulosa haberi debeat ipsa, aut nulla.

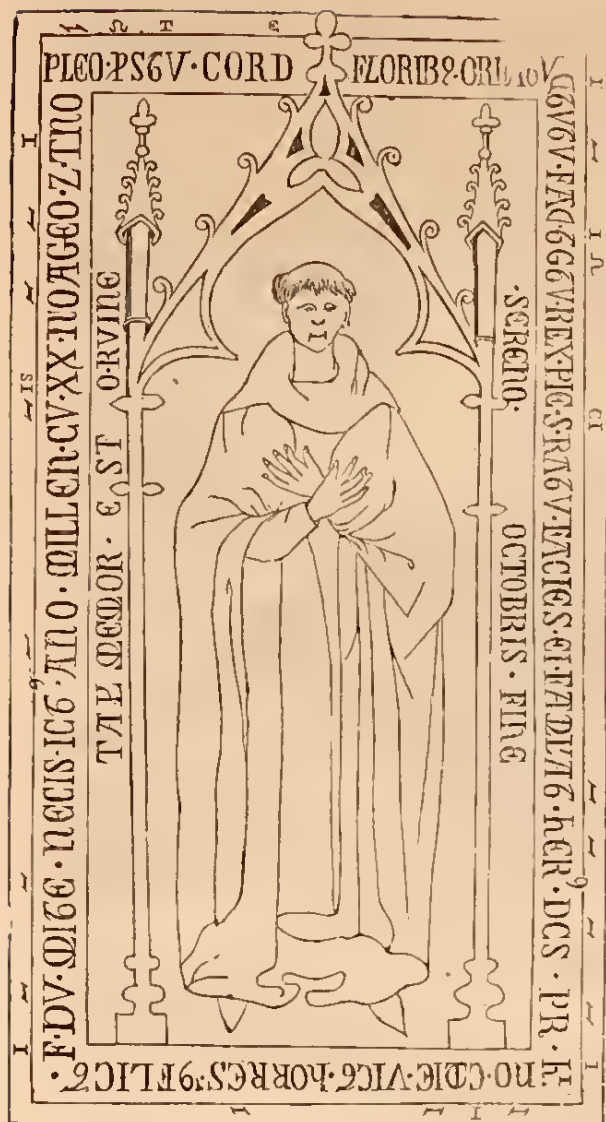
CAPUT III.

Expenditur Epitaphium Boppardiense.

Est Boppardia oppidum modicum ad Rhenum, in eoque monasterium Carmelitarum, et in monasterii claustro sepulchralis lapis, anni MCXIII inscriptus numero: de quo priusquam dicere aggrediar aliquid, ipsam ejus delineationem spectandam exhibeo, qualem anno MDCLXX accepi beneficio R. P. Georgii Seltzer, tunc Prioris. Huic autem ex latere jungo lamellam similis Epitaphii, Yolandæ, Priorissæ Sanctimonialium Ordinis S. Dominic' in Valle S. Mariæ, geminis ab Luciliburgo leucis intra Arduennam, positi annis centum ac septuaginta post mortem ejus, quem lapis Boppardiensis exhibet. Hos autem lapides, quamvis ævi dissimilis, ideo conjungo, quod cum ex posteriori luberet nonnihil observare in ordine ad illustrationem prioris, etiam secundum istud antiquitatis monumentum gratum crederem lectori futurum: eoque magis quod ita propagaretur notitia Vitæ, ex vetusto Germanico Hermannii rythmo Latine reddita, et cum commentariis valde eruditis Comitumque Viennensium in Arduenna (unde genus Principes Auriaci ducunt) genealogia editæ anno superiori, a sæpe laudato Alexandrio Vilthemio, qui de Yolandæ, sepulcro hæc notat: Visitur hodie tumba ejus, pedibus ferme duobus a pavimento e ducta. Lapidis planities effigiem Yolandæ refert, vitri segmentis apte cohærentibus, et encausto inferne pietis expressam habitu Sanctimonialis. Circumscriptum epitaphium litteris uncialibus in crusta vitrea, encausto, subjectaque auri tenuissima bractea, fulgente. Opus integrum vidi adolescens, nunc injuria temporum superiora a capite ad pectus diffracta sunt. Epitaphii verbo, cum multis implicata contructionibus, difficulter legi possint in lapide, sic explicatus posita habe. Hic jacet piæ memoriæ soror Yolandis, Priorissa hujus loci, illustris viri Henrici Comitis et Margaritæ Comitissæ Vian. filia: cujus hæc mater prædicta soror fuit Baldewini Imperatoris Constantinopolitani. Sub ea autem ordo sanctissime vixit, incrementum acceperunt religio et res Ordinis. Obiit Prioratus sui anno xxv, ætatis vero suæ circiter L, anno Domini MCCLXXXIII, xvi Kalendas Januarii. Singula videri possunt apud Vilthemium illustrata: ego ad Boppardiensem lapidem redeo, cujus occasione Magævallensis iste locum invenit in præsentem opere.

Lapis sepulchralis anni
1113,

et sine Im-
periali aucto-
ritate,

24 Lapidem Boppardiensem, inquit Lezana, in ambitu ad laevam ingressus ecclesiae positum, e terra elevari et in altum erigi fecit Reverendissimus Pater Mag. Henricus Sylbins, Prior Generalis, anno mdciii locum visitans, ne tale monumentum antiquitatis, paulatim pedibus attritum, penitus periret. Idem deinde Reverendissimus Pater cum socio P. Mag. Dominico Provana, Provinciali Neapolitano, sedulus fuit per duos continuos in pervestigandis characteribus dicti lapidis sepulchralis, propter eorum vetustatem et verborum quorundam abbreviaturus. Utrumque factum bene, neque succensendum aut ipsis aut aliis, qui ejusmodi epitaphiorum legendorum nullum usum habentes; sumpto unde minime oportebat legendi initio, duobus aut tribus verbis exceptis (quæ, ut ait apud Lezanam Zegerus Pauli, conjecturare nullus nostrum potuit) hanc exceperere sensum.

Anno milleno cum bis deno nonageno,
Et terno pleno.....
Floribus ornatum virtutum fac tibi gratum,
Rex pie, sic ratum facies ei famulatum.
Henricus dictus Prior hic, non crimine victus
Horrens conflictus fit dum mite necis ictus
Serenus Octobris fine
Talis memor esto ruinæ.

25 Turbato versuum ordine naturali, mirum non est, si confusus etiam habeatur sensus, aut verius nullus: hoc mirum, totius Ordinis Generalem persuadere sibi potuisse, qualemcumque sic lecti epitaphii sensum fideliter exprimi sequenti paraphrasi, quæ nunc ibidem legitur ejus jussu supra tabulam ligneam muro affixa, rubroque ac nigro colore alternis versibus descripta.

Dum sol mille suo cursu compleverit annos

Virgineo a partu, centum simul et duo lustra
Et tres exactos, fatalis terminus instat,
Octobris, nigro vere signanda lapillo,
Ultima lux. Rapiit virtutum luce coruscum
Parca severa virum: rara virtute Priorem
Ordinis agnoscit sacri sententia, nomen
Qui sibi Carmeli divino munere poscit,
Atque urbs fausta colit sancte Boppardia. Saxum
Ossa tenet. Jacet hic gelida tumulatus arena
Virtutum exemplar fulgens Henricus: at astra
Mens tenet et Superum felici sede locatur.

26 Hæc Paraphrasis a recentioribus nonnullis sic producta, tamquam si esset ipsum anni mcmiii epitaphium, magnam nobis principio incensit sollicitudinem. Quamvis enim nulla hic appareret epitaphiorum seculo xii usitatorum forma, nec dubitarem, quin periti rerum judicaturi esset, ipsam hoc seculo primam esse compositum; apperebat tamen difficulter extorquendam imposturæ confessio. Verum ubi lapis ipse apparuit veris sui ævi versibus inscriptus, conversa est sollicitudo illa in admirationem animarum, usque adeo occupatorum opinionibus suis, ut quidquid imaginando præconceperint, id clamare etiam lapides credant. Lege erga primo ipsum lapidem, exordiando a capite, sicut æquum est, et hunc sensum habe.

Floribus ornatum virtutum fac tibi gratum,
Rex pie, sic ratum facies ei famulatum.
Henricus, dictus Prior Hein, non crimine victus,
Horrens conflictus fit, dum mitem necis ictus,
Anno milleno cum vicens nonageno
Et trino pleno, prostravit, corde sereno.
Octobris fine, talis memor esto ruinæ.

tamquam positus esset priori Carmelitico

et quidem ut Sancto:

hic accuratius descriptus proponitur,

anno 1603
a Generali
Sylvio erectus,

descriptus,

et paraphrastica expleatur,

Elias Propheta, in veteri habitu Carmelitico.
Salmantica super altare majus antiquæ Cathedralis.

Ex tabella ecclesie S. Catharinæ PP. Carmel Lovanii
posita circa annum Domini 1620.

et veriori
explicatur
paraphrasi,

27 Nunc si placet aliam horum versuum paraphrasim accipe, haud paulo propriorem genuinæ. Rex pie, Christe Domine, fac ut appareat, gratum esse tibi virum hic sepultum, utpote ornatum floribus virtutum: sic ei famulatum, quo tibi servivit, facies ratum et probatum manere. Quis autem hic? Utique Henricus, vulgo Prior Hein dictus: qui non aliquo suo crimine, sed civili tumultu innoxius occubuit. Fuit enim horribilis conflictus hic Boppardiæ partium adversarum, quando, anno millesimo centesimo tertio fere exacto, virum mitem et sereno nihilque conscio corde inter nos versantem, necis inmeritæ crudelis ictus prostravit; idque in fine mensis Octobris; quo recurrente, etiam tu viator, talis in hac urbe ruinæ factæ memor esto, et pro defuncto precare. Commadiorem sensum si dederit alius, audiemus libenter, nec incunctanter probabimus; maxime circa initium versus tertii, in quo fatemur conjectura fuisse opus, eo quod obscurus nec passim usitatus contractiones litterarum her^o et ra contineat, et extremæ ad angulum litteræ non compareant integræ. Quomodo-cumque tamen hæc legantur supplcanturque, fieri nulla ratione potest, ut vel Carmelitici Ordinis mentio hic inseratur, vel habentur indicium cultus alienius sacri, ibidem sepulto delati a Boppardiensibus quod utrumque præcipue intendit Reverendissimi Patris Generalis explicatio. Quid facturi fuerint Boppardienses, si pro Beato defunctum habuissent, conjectare licet ex Mariæ-vallensi Yolande epitaphio; supra cujus caput repræsentatur animo, Sanctorum more diademata, subvectantibus et incensantibus Angelis: quo haud dubie expressum pater filix voluerunt, quum certam de æterna matris benivolentia fiduciam concepissent: quemadmodum ab eadem conditam ædem suam sacram, itaque auctum monasterium ut ipsius posset fundatrix censeri, expresse-runt per effigiem templi dexteræ manui impositi, uti monstrant reliquæ et vestigia in lapide.

28 Nunc si transeo a versibus circum oram lapidis Boppardiensis positæ, atque oculos ad interioris sculpturæ lineamenta converto, nihil minus video quam ex eremo Carmelitana monachum, qualem priori tomo, agentibus de S. Alberto, Carmeliticum Eliam nobis exhibuit vetus pictura Salmanticensis, barbato insigniter mento, quod eremitis veteribus maxime proprium; et in carpita seu cappa barrata, quam esse suæ Religionis signum, paulo ante inductam habitus mutationem, pronuntiavit generale Capitulum Lugduni. Ego quidem borras istas in veste Carmelitana antiquiores esse nego Alberto Patriarcha et seculo xv: ipse tamen Carmelitar, dum eas volunt vel jam inde ab Eliæ temporibus vel saltem a seculo aræ Christianæ septimo usque ad Honorii IV Pontificatum a sui Ordinis Religiosis usurpatis, coguntur aut eisdem in hoc lapide invenire, aut fateri, gratis omnino ab illis credi Carmelitam fuisse qui absque barris hic exprimitur, quas ductis transversim lineamentis facilius erat quam rugas plicasve repræsentare. Ut ergo appareat evidentius differentia habitus in lapide expressi, et a Carmelitis pro eo qui notatur an. MCXIII prætensi; Salmanticensem Eliam iterum hic colloco, eique ex latere conjungo ectypum ejusdem picturæ, in ecclesia Carmelitarum Lovanii visenda: non quidem antiquioris hoc seculo, sed cui pingenda præluxisse videtur antiquior alia, ipsique veritati conformior quam sint apud Antuerpienses et Colonienses expressæ: cum et hic inveniantur veri nominis barræ; et vestis cernatur manicata, qualem fuisse monachorum Palestiniæ supremum habitum hodierno quoque usu confirmatur, licet chlamydem vocet epigraphe, quæ rectius toga diceretur vel penula. Illa autem Lovaniensis pictura exprimenda etiam hoc loco fuit, ne, ex dictis in Commentario de S. Alberto num. 131, omnium omnino Carmelitarum communis error fuisse credatur, ut, pro barratis cappis majorum suorum, imaginarentur sibi cappas perpendiculariter striatas. Quomodo porro Lovanienses isti potue-

atque ostenditur nullam habere speciem carpitæ Carmelitanæ,

rint persuaderi, Ordinem suum in Palæstina tempore Humar tyranni septem monasteriorum millia implevisse, videriat ipsi; haud difficulter agnitori impudentis hyperboles enormitatem, si velint considerare, quantum is numerus excedat collectionem omnium conventuum, quos nunc habet Ordo toto orbe diffusus.

29 Interim ex visis dictisque apparet satis, nihil Carmeliticum videri in lapide Boppardiensi: quem tamen, ut præcipuum solidissimumque suæ in Europa antiquitatis fundamentum ostendant aliqui, majori præjudiciorum tuendorum zelo ducti, quam rerum veterum cognitione instructi. Quoniam vero de istis sepulto facilius est pronuntiare non fuisse Carmelitam, quam distincte definire quis fuerit; optarem plura XI ac XII seculi monumenta sepulcrolia in provinciis Rhenanis earumque vicinia superessent. Vix enim dubito quin Priorum seu Præpositorum secularium lineamenta omnia similem fere habitum repræsentarent. Siquidem paulo post exorti Canonici Præmonstratenses (quos credibile est in principio suo distinctos a secularibus fuisse solo colore) haud multum absimili forma tonsuræ atque vestitus usi sunt, quemadmodum colligere nobis licuit ex antiquis picturis, B. Hermannum Steinfeldensem, seculo XII mortuum, repræsentantibus. Quod si penes Boppardiensem magistratum adhuc haberentur Actorum post annum millesimum conscriptorum Registra, possemus forsitan tum de hoc Henrico causaque cædis ejus, tum de eo quem ibi Carmelitæ nunc incoluat loco plura distinctioraque docere. Susplicari autem tantisper licebit, Prioratum ibi primo Regularem Benedictinorum monachorum, deinde secularem fuisse Clericorum; quibus post Henrici cædem dilapsis, uti in talibus frequentissime contigit, denique successerint Carmelitæ, post quam hi Metis Trevirisque suos jam Conventus constitutos habebant. Horum siquidem mutæ inter se communicatione opportuna omnino Boppardia erat, via utrinque fere media. Sic Dunkelspilense prædium, quod Herbipolitanis monachis a S. Burchardo fundatis, quoties ad Augustanam S. Udalrici Abbatiam eundem erat, opportunum solebat præbere hospitium; conversum primo in Prioratum est, Herbipolensi Abbati subjectum; deinde post casus varios, in jus transiit Carmelitarum.

30 Porro sicut monasterio illi principium suum debet Dunkelspilense oppidum haud ignobile; quomodo alia multa loca, circum Benedictini Ordinis claustra sedem figentibus eorundem colonis atque ministris, in spectabilem crevere amplitudinem; ita forsitan et Boppardia, isti, quem dixi, Prioratui debet originem primam. Verum quam male idcirco dicerent Boppardienses Carmelitæ, suum istis institutum viginisse antequam oppidum esset, tam incongrue faciunt Dunkelspilenses, dum suam antiquitatem ab ejus quod incolunt domicilii

vetustate metuantur. Quod idem dictum intelligo de locis quæ Romæ, Senis, Venetiis habet Ordo; et si quæ sunt alia, quorum veteribus inquilinis factæ donationes, signata privilegia, contractus celebrati in publicis tabulis inveniuntur. Illa enim ut ad se pertinuisse jam tunc probarent Carmelitæ, deberet in ipsis instrumentis quæ allegantur inveniri expressior eorum mentio; vel ut minimum ante omnia deberet constare ex certis atque irrefragabilibus testimoniis, aliqua ipsos revera habuisse monasteria in Occidente ante seculum XII. Nunc quamdiu id non probant, imo contrarium suadent ipsorummet certiora documenta; licebit nobis, cum bona eorundem gratia, novitias istas et hoc primum seculo allegari captas antiquitates reprobare. Quod si de singulis nominatim a me causam reddi velint, faciam, ut initio promisi, libens; nunc autem abstineo, ne non tam docere ipsos origines suas, quam insultare videar convictis, accumulando exempla nimix vel temeritatis vel credulitatis.

31 Finio igitur et rursus affirmo Carmelitas ante annum MCCXXXVIII nulli in Occidente habuisse monasteria; et irrefragabilem hujus meæ assertionis testem adduco Jacobum de Vitriaco, qui circa annum MCCXX, post scriptum primum de Historia Orientali librum, secundum de Historia Occidentali composuit, in eoque totum Religiosorum sui temporis iustitutorum, in Gallia Teutoniaque præsertim vigentium, varietatem descripturus, Cum, inquit, a priscis temporibus in partibus Occidentis duæ tantum fuissent Regularium diversitates, monachi scilicet nigri, S. Benedicti Regulam profitentes; et Canonici albi, secundum Regulam B. Augustini viventes; postquam peccatis exigentibus, primo modica negligentes paulatim cadere cœperunt, tandem ad tantam dissolutionem plures Regularium conventus devenerunt, quod viri timorati, et prudentes sub alio habitu et aliis institutis Domino militaturi, ab ipsis recesserunt. Tum sigillatim per capitula totidem progreditur ad describendos Cistercienses, Calatravenses, Valli-callienses, Carthusienses, Graadimontenses, Tironenses, Præmonstratenses, Arvasienses, San-Victorinos, Prædicatores, Minores, et alios quotquot noverat generum diversorum cœnobitas, absque ulla mentione eorum quos in Oriente viderat, et in primo historiæ libro laudaverat, ad exemplum et imitationem sancti viri et solitarii Eliæ Prophetæ in monte Carmelo... vitam solitariam agentes, in alvearibus modicarum cellularum, dulcedinem spiritualem mellificare: quorum Colonias, si quas tunc habuissent cismarinæ in Gallia ac Teutonia regiones, dubitari non potest quin earum quoque mentionem fecisset eo loco, ubi ex professo suscepit singulorum Ordinum enumerationem.

ignoti in Occidente cum suam historiam scriberet a Vitriaco sub an. 1220,

PARS TERTIA

De Martyrologio Brixienso, aucto ex Catalogis ecclesiæ S. Afræ.

Bernardinus Faynus, Brixianæ ecclesiæ dignissimus Presbyter, et patriæ historiæ præsertim sacræ illustrandæ studiosissimus, a cujus erudito calamo urbs ista habet opuscula varia hanc materiam concernentia: et adhuc nisi mors intervenisset grandius volumen expectabat de Actis Vitisque Sanctorum Brixianorum Italica lingua, cui titulus fuisset Brixia sacra; ut primum ex trimestri hætenus a nobis vulgato æstimare potuit, quantam universali Ecclesiæ utilitatem et commodum allatura esset nostra hæc molitio, nihil potius sibi curandum statuit, quam ut nobis transcribenda transmittendaque curaret, quæ de patriæ Sanctis collecta habebat monumenta antiqua, quibus

numquam uti poterimus absque debita animo tam benevolenti gratitudine. Addidit etiam mittere Martyrologium Brixianum, jussu Marini Joannis Georgii Episcopi Brixienensis a se collectum editumque anno MDCLXY, cum Annotationibus, indicantibus fontes unde scaturit, et varia ad ecclesiasticam historiam spectantia elucidantibus. Continet hoc Martyrologium eos Sanctos, qui modo in Ecclesia Brixiana notum habent Natalis superni diem, aut Inventi Translative Corporis anniversarium; post quorum alphabeticum indicem, alius secundus, similiter alphabeticis et priori copiosior, additur, Sanctorum nominatorum Brixianorum, ducentorum et amplius, quorum nomina ex tabulis ecclesiæ

nacti præcipua Ecclesiæ Brixien. monumenta,

et verosimiliter positus esse Priori seculari:

quales videntur Boppardix successisse Benedictinis?

sicut in illorum locum postea venerunt Carmelitæ.

Summu Bernardini Fayni benevolentia,

AUCTORE D. P.

clesiæ S. Afræ aliisque monumentis conquisita sunt; etsi diem certum nullum habrant.

2 Harum tabularum fidem atque originem indagantibus nobis, omnino præter opinionem et votam accidit, ut non modo nobis fierent multimodis suspectæ, sed etiam incertos facerent de iudicio ferendo circa varios Sanctos in ipsomet Martyrologio notatos, ac nominatim circa SS. Angelinum et Orieldam conjuges, Poulinum et Gentilem eorum filios, xix Aprilis adscriptos, tamquam sub Aureliano Comite, sub Hadriano Imperatore, coronam martyrii præcipitio assecutos. Atque utinam ipse adhuc viveret Faynus, cum eoque hanc causam et nostræ dubietatis rationes conferre liceret; sperarem fore ut ab ingenio ejus animo elicerem approbationem eorum quæ hic dicturus sum. Nunc cum ipse nobis creptus est, amicos ejus rogo, ne me putent memoriæ ipsius injuriam facere, quod acceptorum beneficiorum et gratitudinis debitor præmissa professione, huc referam quæ alibi de dictis Sanctis fueram commentatus; ut deinde solius veritatis studio ductus proponam rationes, quæ istas S. Afræ tabulas convincunt esse fabulosas.

CAPUT I.

De SS. Angelino et Orielda, Paulino et Gentili inter primævos Martyres numeratis.

Martyrologium, quod dixi, Brixianum, ad xiii Kalendaribus Maji, hæc offert Legenda: Brixie Natalis sanctorum Martyrum conjugum Angelini et Orieldæ, cum Paulino et Gentile filiis, in ecclesia S. Aphræ: qui sub Aureliano Comite Christum confitentes, e sublimi loco præcipites dejecti, Martyres effecti sunt. Diem et genus mortis vultu acceperit Faynus, hactenus querendo assequi non potuimus: Tabulas quas allegat, aliæque documenta quæ submisit, neutrum indicant; utrumque tamen bonæ fide nec sine auctoritate aliqua ab eo sic definite tradi lubet credere, ut transeam ad tempus, quo martyrium hoc dicitur accidisse.

4 Habemus S. Alexandri Papæ et Martyris Acta, antiquissima pariter et sincerissima, illustrata et prælo parata pro iii Maji, ex quibus constat Aurelianum Comitem utriusque militiæ, a Seleucia Isauriæ, ad interfectionem omnium Christianorum Romam missum a Trajano Imperatore, sub eoque possum esse sanctum Pontificem cum Eventio et Theodulo. Et iste quidem Aurelianus, percussus divinitus, corpora eorum a Severina uxore sua Christiana sepeliri permisit, ipseque ea ab hoc officio regressa, mox expiravit, masticans linguam suam; nomen tamen ejus, tamquam Principis, Judicis, Præfecti, occurrit in variis Martyriis Sanctorum, sub Trajani successore Hadriano passorum; idque vel quia propter insignem ejus crudelitatem visum fuerit scriptoribus, isto nomine notare anonymos aliquos ipsius imitatores et successores; aut quia revera eodem nomine appellatus aliquis sub Hadriano Trajani successore servit.

5 Ita in secundis Actis SS. Faustini et Jovitæ Brixianorum Martyrum, die xv Februarii ex MS. Neapolitano editis, nominatur Aurelianus Comes, ad dictos Martyres a Christo retrahendos missus, sed invasus a demone, ac rursus Sanctorum precibus liberatus: quod ei ad emendationem sufficisse nusquam legitur: scimus autem apud plures hujusmodi correptionibus castigatos magis valuisse Imperatorum gentiliū respectum, quam evidentium cognitæ veritatis: quare nihil mirandum fuerit si hic etiam postea Roma Brixiam directus fuerit; ac proinde poterunt ei tribui plurium civium martyria, quorum in ista civitate est antiqua veneratio. Quamvis enim sub Decio multi, nonnulla etiam millia sub Domitiano neci data ferantur, quibus S. Latinus Episcopus, xxiv Martii commemoratus, cimiterium prope urbem dedicaverit: videntur tamen ad promiscuam cujusvis conditionis, sexus et ætatis latinienam differri non debere illi, quorum nomina in se-

pulcratibus aut aliis monumentis servata huc usque durarunt; et corpora, una cum corpore S. Afræ sub Hadriano passæ, peculiari Christianorum cura recondita fuerunt, atque intra S. Latini cimiterium per ejus successorem Apollonium extracto oratorio illata, eo loco ubi nunc extat insignis S. Aphræ Basilica. Fuerunt ea, dum prædicta Basilica anno MDLXXX renovaretur, die six Septembris in turris imo decenter deposita, uti ad vi Aprilis scribit Faynus, ex monumentis Scipionis de Covis civis Brixiani, tum viventis; addens, eandem Translationem natatam inveniri in libro provisionum civitatis; et in tabella sacrarii D. Aphræ, sub ritu Officii duplicis celebrandum notari.

6 Anno autem MDCIII, prædictæ die vi Aprilis, tunc cum Dominica in Albis concurrente, eadem sacra corpora, in octo arcis optime composita, præsentate Marino Georgio Episcopo (sedit hic ab anno MDCXV usque ad hujus præsentis seculi annum XXXII) cum Capitulo Cathedralis et utroque Clero, universisque ordinibus et sodalitiis, nec non et civitatis Rectoribus, cum publicis proceribus universoque populo; summa religione, summoque honore et apparatu per civitatem prius delata, atque per tres dies publicæ omnium devotioni et lætitiæ in nova ecclesia exposita, tandem cum miraculorum gloria per aras sacras distributa atque recondita fuere, in quibus quotidie digno cultu afficiuntur. Hæc ibi Faynus: ex cujus scriptis licet assequi non potuerim, quo fundamento Barignana familia quatuor prænotatos, una cum SS. Alexandro, Angelo, Dominico, Valerio, sibi ut proprios orroget; laudo tamen pietatem, qua eis sacellum proprium in superiori ecclesia S. Aphræ egregio opere construere, et capita bustis argenteis condidere. Testem istius munificentiæ habemus Faynum et verba sequentia, marmoreis sacelli postibus incisa. Sanctorum Christi Martyrum Angelini, Orieldæ, Dominici, Gentilis et Paulini, ex antiquissima Bargannorum familia, capita argento condita inspicere et venerare. Incomparabilis thesauri monumentum, Julii Cæsaris Barguani legati, Hippolytus et Camillus, illius ex Gnefino fratre nepotes, sacello extracto, dicato, dedicarunt MDCXXXIII. Consonat his inscriptio aræ, quæ talis est: Angelini et Orieldæ, patris et matris, Paulini et Gentilis, ex nobili et antiquissima Bargannorum gente, aliorumque Sanctorum Martyrum ossa hic sepulta sunt.

7 Et hæc quidem de præsentis cultu, certa satis; de Martyrio sub Aureliano, utcumque verosimilia fient, in eorum opinione, qui ipso primis Christianæ religionis seculis occisos tradunt. Sed, ut dicam quod res est, rei tum antiquæ affirmandæ desunt congruæ retustatis argumenta. Imo si considerentur nomina eorum, quorum pariter anno MDLXXX in imo turris deposita sunt corpora, et anno MDCIII octo in ferculiscircumlata (nam passos hos omnes esse eodum fere quo SS. Faustinus et Jovita tempore per credulitas tradit) de omnium vetustate cogemur æqualiter dubitare. Ecce autem ipsa nomina, a Fayno in ordinem redacta alphabeticum: Aphra, Angelus, Angelinus, Albertus, Aimerius, Angelinus alter, Alventus, Balthasar, Barnabonus, Bonfantus, Bonacursus, Bernardinus, Benjaminus, Camillus, Calocerus, Calocerus alter, Cæsarius Cælestinus, Constanlius, Corradus, Corradinus, Duchus, Æmilianus, Eusebius, Eustachius, Francischinus, Felix Episcopus, Gentilis, Haymonus, Henricus, Jacobinus, Josaphatus, Julius, Latinus Episcopus, Maximus, Martialis, Orielda, Otho, Paulinus, Peregrinus, Robertus, Sapritius, Severinus, Sigismundus, Silvanus, Stephanus, Valerianus, Valentinus, Verzerius, Ugozzonus.

8 Ex his quinquaginta nominibus solum viginti, Latina aut Græca, sunt ejus generis, ut ea Brixiensibus, æque ac ceteris Italis sub florente Romano imperio linguam,

atque sepulti
juxta corpus
S. Afræ,

cum quo an.
1580

iterumque an.
1603 translati
sunt,

ad proprium
sacellum,

et capita ar-
gento inclusa.

Sed quia cum
ipsis fuere
multi alii
translati,

dolemus non
posse admil-
tere cetera

quæ insuper
ex dictis Ca-
talogis sug-
geruntur.

Dicuntur 19
Apr. præcipi-
tati pro fide,

sub aliquo
Comite Aure-
liano juniore

cujus sit men-
tio in Actis
SS. Faustini
et Jovitæ

qui nequeunt
omnes credi
esse tam an-
tiqui,

quam, mores, leges ac jura Romana tenentibus, dicenda sint in usu fuisse : Angelos, Dominicos, Cœlestinos, quamvis ex Latinis Græcisve fontibus haustos ; itemque ex Hebræis Chaldaicisve Balthasares, Josaphatos, Benjamins, an nominare Italia cœperit ante datum Christianis sub Constantino pacem, controvertetur forsitan non immerito. Omnino autem et fidenter asserimus, Alberti, Alventi, Aymerii, Corradi, Haymoni, Henrici, Othonis, Ruberti ac Sigismundi nomina, ut sunt ab origine Teutonica omnia, sic ante Francorum Germanorumque in Italia dominatum inter cives Brixianenses usitata non fuisse ; et recentioris etiam fabricæ esse diminutiva ista, Bernardinus, Francischinus, Jacobinus, nec non augmentativa hæc duo Barnabonus, atque Ugozzonius, lataque ex vulgari nunc Italici idiomate Bonacursius, Bonfantus, Ducchus, Verzerius.

dubium manet
de tempore
Martyrii.

9 Ut igitur concedamus Brixianensium vel traditionibus vel tabulariis, eos omnes quorum in S. Afræ consignata sunt nomina, et corpora in specialibus arcibus vel jam olim vel præcedenti primum seculo præposita, vere Sanctos fuisse a majoribus habitos ; vix tamen videtur esse dubitandum, quin plerique eorum fuerint temporis longe posterioris. Accedit quod sicut isti quatuor in titulo nominati tribuuntur familiæ Barignanæ, ita et ceteri omnes similibus Brixianis familiis attributi inveniantur, leganturque cognominati De Scaligeris, Mazzis, Brusatis, Massacaninis, Martinengis, Marinis, Altafoliis, Calinis, Duchis, Gratacosolis, Bornatis, Bonis, Blanzanis. Atqui satis constat ejusmodi civitarum familiarum cognomina, partim patronymica, partim a possessione aut natali loco sumpta, post annum Christi millesimum cœpta esse usurpari ; et pleraque ex hodierna Italica lingua, quæ primis seculis necdum nata erat, accepta intelliguntur. Proinde aut ridicula est vanitas, antiquos Martyres distribuentium per familias, ante non multa secula cœptas nominari ; aut refutanda credulitas opinantium, eos quibus vere cognomina ista fuerint, heroicis primorum Christianorum temporibus claruisse.

quod auget
cognomen
familiæ Ba-
rignanæ.

10 Legat qui volet præcitatum Fayni alphabeticum indicem, ibique inter alios videat, Aliprandum, Aloysium, Amadeum, Alphonsum, Arnoldum, Bertolinum, Bonhomum, Bontempum, Carolum, Federicum, Franciscum, Gerardum, Gotardinum, Guilielmum, Lanfrancum, Luchinum, Oliverium, Otthobonum, Ricciardum, Rubertum, Saitabenum, Santolinum, Toninum, Thebaldum Tenchettum, Venturinum, Viscardum, Zanolinum. Consideret etiam addita iisdem cognomina Corthesii, Milanæi, Rainerii, Bonnetti, Bannotti, Sacchetti, Medices, Borghini, Moreschi, Piccinelli, Confalonerii-Banierii, Prega, bosci, de Ducchis, de Petiis, de Aldigeriis, de Frascatis, de Rossis, de Allegris, de Pregnacchiis etc. Legat, inquam et consideret hæc, quisquis est vera quam placita discendi amantior ; et futurum putamus ut nobiscum judicet, in censum Martyrum antiquorum traducta esse plurimorum nomina, qui neque Martyres, nec antiqui sint habendi ; atque ad hoc Brixianensia hæc egere discreto examine, ne quæ ex Actis SS. Faustini, Jovitæ, et aliorum veterum atque indubitatorum Martyrum certa sunt, aliis minus certis aut probabiliter erroneis permisceantur.

uti et similia
cognomina in
aliis,

quos tutum
non est omnes
pro Sanctis
admittere.

CAPUT II.

Catalogus S. Afræ et Martyrium Brixianum MS.

Dubius de veritate et auctoritate Catalogi, talia Sanctorum nomina et cognomina continentis, obrationes superiori paragrapho deductas, recurrere volui ad notam Bernardini Fayni benevolentium : eumque rogaui ut Catalogi toties a se laudati exemplum mitteret, videretque quid posset ad causas circa eum dubitandi reponi.

Aprilis T. II.

Causas probasse suo silentio visus est, nostroque iudicio rem commisisse, quando Catalogum misit, in folio expanso Italice expressum sub hoc titulo ; Catalogus Sanctorum, quorum corpora aut reliquiæ inveniuntur in devotissima ecclesia S. Afræ, olim dicta S. Faustini ad sanguinem, civitatis Brixianensis antiquissima, quam modo possident et administrant Canonici Regulares Lateranenses, anno MDLXXX destructa et intra decennium reædificata, ea perfectione et splendore, quem videre nunc est. Est autem ecclesia duplex ; altera inferior, administrandis populo sacramentis deserviens ; altera superior, divinis Officiis noctu diuque celebrandis accommodata.

12 Superioris ecclesiæ altare majus continet integra corpora SS. Faustini et Jovitæ Fratrum, et hujus civitatis Protectorum, quemadmodum publico instrumento constat : et corpus S. Faustini Episcopi. Altare ad latus Evangelii, quod modo fabricatur, erit nobilissimum reliquiarium, pluribus Sanctis Martyribus dedicatum, sub titulo S. Mariæ Magdalænæ ; continebitque certissima lipsana Angelini, Alberti, Dominici, Angeli, Camilli, Roberti, Eusebii. Duo alia ex eodem latere dicantur, unum S. Afræ, cujus integrum corpus habet ; alterum S. P. N. Augustino, et adservat corpus S. Felicis Episcopi. Altare ad cornu Epistolæ privilegiatum est, et S. Latino Episcopo, cujus etiam corpore ditatur, sacrum. Sub Altari Assumptionis habentur Reliquiæ SS. Constantii, Cæsarii, Corradi, Barnabonis, Aimeri, Baltassaris, Caloceri, Bonfantis. Intra altare S. Apollonii concluduntur. SS. Valerianus, Sapritius, Haymo, Bonacursus, Bernardinus, Jacobinus, cum carbonibus SS. Faustini et Jovitæ. Intra altare S. Elisabethæ, Josaphat, Cœlestinus, Maximus, Angelinus, Orielda, Paulinus, Gentilis, Maximus, Benjaminus. Hæc superius. Inferiori in templo altare majus S. Caloceri est, ejusque et SS. Martialis ac Severini corpora continet. Ad cornu Evangelii depositum est corpus integrum Venerabilis Matris Angelæ, institutricis Virginum Ursularum : ibidemque etiam sunt carceres, in quibus detenti fuere martyres 3290 omnes die uno coronati. Ad alterum vero ejusdem chori latus B. V. Mariæ altare est, cum corporibus SS. Julii, Verzeri, Ugozonis, Corradi, Duchii, Peregrini, Sigismundi, Emiliani, Silvani, Eustachii, Francischini, Ottonis, Alexandri, Aluenti, Henrici. Hæc scilicet sunt illa Corpora, quæ anno MDCLIII octo in arcibus circumlata et totidem inclusa altaribus supra diximus : postquam translationem oportet primo impressum catalogum credere, saltem cum ista quam nunc legimus designatione altarium : nam antea anno MDLXXXVIII etiam impressum esse aliquem post Vitam SS. Faustini et Jovitæ, sæpe indicat Faynus. Cetera idem Catalogus sic prosequitur.

AUCTORE D. P.
Quo modo in
duplici eccle-
sia S. Afræ,

per altaria
distribuantur
Sanctorum
corpora ;

13 Porro in eadem inferiori ecclesia est etiam in illius medio altare, supra gloriosum puteum, tot centenos martyres continentem, interque eos etiam hos, quorum infra sequuntur nomina, una cum eorum nominibus, qui sunt per ecclesiam distributi. Et iterum tum iidem qui supra Martyres, tum alii aliquot, universim ad quinquaginta (quos omnes fere ex Fayno et ordine Alphabetico supra protulimus) recensentur : hic autem ponuntur ordine familiarum, quarum cognominibus indigentur : tum subjungitur : Sunt alii Sancti Martyres, quorum, quia advenæ fuerunt, ignota mansere nomina, sepultique jacent ante arcam S. Caloceri et sociorum. Alii vero, infra nominandi, ab infidelibus et idololatriis Brixianis martyrizati sunt, et occisi in quodam conflictu, propterea quod intrepide confitebantur et propugnabant veram et sanctam Christi fidem ; suntque similiter sepulti in oratorio ante arcam S. Caloceri, numero

deinde de-
signat eorum
nomina et
familias ;

AUCTORE D. P. quemadmodum habentur in Martyrio Brix. MS.

centum et octoginta quatuor. *Hi sunt de quorum nominibus et cognominibus, uti hic et apud Faynum leguntur, supra egimus: quosque idem Faynus, non contra gentiles idololatrias primis illis seculis, sed contra Henricianos schismaticos seculo XI vult pugnasse, et pugnautes occubuisse. Quibus amissis, venio ad hujus Catalogi antiquam et authenticam, ut Brixiensibus videtur, probationem, seu potius fontem totius credulitatis de martyrio et familiis eorum, qui dicto catalogo continentur. Est autem MS. Italicum sub titulo Martyrii Brixianorum compositum, o jam dicto Fayno communicatum: de quo ut possit judicare lector, bonam ejus partem hic Latinam domus.*

14 Ad laudem Dei omnipotentis, et matris suæ Virginis Mariæ, et Apostolorum SS. Petri Pauli et Barnabæ, Martyrumque gloriosorum Julii, a Verzeri, Donati b, Bonifacii, Faustini, Jovitæ, Caleceri, Marciani, Severini et Afræ. Incipit Martyrium et numerus Martyrum Brixianorum, ex parte per nomina c et cognomina expressorum; qui sunt martyrizati sub crudelissimo imperatore Adriano ejusque vicariis, videlicet Sapritio, Aureliano et Liberio d, dicti Imperatoris Camerario: quod Martyrium cœpit auno post incarnationem D. N. Jesu Christi cxvii, et duravit usque ad annum cxii. Tempore enim S. Apollonii e de Oropellis, Nobilis Brixiani, et Episcopi Brixie, ibant Martyres ad carnificinam sicut evesducuntur ad macellum, et propter amorem D. N. Jesu Christi patiebantur se occidi: ut merito nes Brixiani possimus gloriari oblatione tot Martyrum, et eorum majori ex parte nobilium, et credo quod in tota Italia non inveniatur tam numerosum martyrium, quam sit civium Brixianorum, quorum causa Christus vecare pisset Brixiam, alteram Romam.]

15 Excellentissimo Dectori et Equiti, Anciano Excellentissimi Consilii Magnificæ Communitatis Brixianæ, D. Pandulfo de Arigonis; et Excellenti Cancellariodictæ Magnificæ Communitatis D. Oysato Chizolæ; et Excellentissimo Comiti Æmiliano Scaligero, Advocato Ecclesiæ, pro d. Magn. Communitate; ad laudem Omnipotentis Dei incipio hunc librum, intitulatum Martyrium Brixianorum.

16 Corpus B. Olivæ f de Aldigeriis est prope altare S. Faustini sub terra. Beati Valerianus et Valentinus pueri de Brusatis, et B. Sapricius de Gratacasulis, sunt prope altare majus; omnes tres involuti linteo g. B. Samaritana, h ancilla S. Afræ, est ad manum dexteram prope murum, intra portam. Corpora SS. Caleceri, Marciani, et Severini i, qui omnes sunt ex familia de Bornatis, translati sunt Albina et Dertona Brixiam per supranominatum B. Sapricium, conversum post mortem SS. Faustini et Jovitæ: suntque simul intra unam sepulturam sub terra. B. Leonardus k de Griffis, Presbyter, est prope puteam Martyrum: et similiter B. Justinianus de Raineriis, Subdiaconus: alia quædam chronica dicit, esse in puteo. BB. Faustinus et Jovita secundi l de Pregnacchis, sunt prope turrin. B. Dignamerita de Lavallo longo, est in funde altaris m, ubi asservatur Sanctissimum Sacramentum, cum duobus filiis deorsum ex fenestra præcipitatis. BB. Benvenutus et Bernardinus de Mazzis, et B. Jacobinus de Oldofredis fuerunt martyrizati sub Adriano Imperatore, post mortem SS. Faustini et Jovitæ primorum; et fuerunt sepulti ante capellam oratorii subterranei simul, in medio transitu.

17 BB. Calocerus et n Bonafantes fratres de Benachis, quæ familia nunc dicitur Ugoniorum, jacent sub primo arcu prædicti transitus. B. Benjaminus o de Blanzanis, est juxta altare dicti oratorii. Presbyter Marinus, p et Stephanus Clericus, ejus nepos, de Marinis, fuerunt decapitati sub fœnice S. Andrææ

in ecclesia Cathedrali; ibidemque sepulti, postea autem inde translati et delati ad ecclesiam S. Faustini, collocaque sub terra ad manum dexteram retro ad murum, ex opposito oratorii, quod est sub sepulcro B. Caloceri de Bornatis. B. Angelinus de Barignanis, B. Orielda uxor ejus, Paulinus annorum octo, Gentilis annorum duodecim, filii eorumdem, q simul sepulti sunt sub terra, juxta altare oratorii. Maximus de Renachis, nunc Ugoniis, jacet ad dexteram altaris in oratorio.

18 B. Naymus r de Mazis germanus SS. Faustini et Jovitæ primorum, fuit decapitatus et postea combustus: sed ossa ejus cemburi non potuere, manseque instar vitri lucentia, et fuerunt una cum carbonibus et cineribus totius foci sepulta sub fornice illo majori cathedralis, quo loco nunc est altare SS. Savini et Cypriani, antea autem erat templum Dianæ, a Naymo subversæ.... [Notandum est porro quod carbones ii qui SS. Faustino et Jovitæ injecti fuerant, eorumque sanguine et adipe consecrati, humati fuerint ad dexteram portæ, ubi est sepulta B. Samaritana de Sacchettis. Collegerat autem eos quidam Christianus de Gataldis, Silvanus Scaliger, dictus de Advocatis.

19 Conradus, Ducchus, Peregrinus, Ugezonus s Fratres, filii D. Jeannis de Trenzanis, quæ familia modo appellatur de Ducchis; Felix item et Gedeon de Lavello longo, fuerunt Martyrizati simul cum ter mille ducentis nenaginta, tam viris quam feminis, ante portam SS. Faustini et Jovitæ: et per dictam stratam currebat sanguis altitudine unius cubiti, a porta Metelsa usque ad Furcam canum. Dictus autem locus vocatur Furca canum, quia Fredericus quidam de Magiis, ascendeus illuc per stratam Cremonensem, quousque sanguis fluxerat; et videns, quod canes sui d. sanguinem lamberent, comprehendendi eos et suspendi ibidem fecit. t Ipse non potuit illac unquam in urbem ingredi, sed necesse habuit intrare per aliam portam. Fuerunt autem omnes isti Martyres combusti, et postea eorum ossa sepulta in puteo qui est in ecclesia S. Faustini, exceptis supra neminatis, quorum primi quinque positi sunt ad dexteram portæ, juxta corpus B. Samaritanæ. Corpora vere BB. Felicis et Gedeonis de Mazis sunt posita u ad dexteram altaris majoris: et B. Calimerius x fuit sepultus in Cathedrali; postea, cum titulus cathedræ ab ecclesia S. Andrææ ad S. Petri est translatus, depositus fuit Calimerius in ecclesia S. Floriani. Faustinus et Sacettus, fratres de Sarano, fuerunt martyrizati ante SS. Faustinum et Jovitam; eorumque corpora tumolata in oratorio, quod nunc appellatur S. Faustini de Sarano.

20 Fuerunt etiam decapitati tres viri nobilissimi et equites, dicti Comes Girardus y de Constantia Alemanuæ, Comes Verzerus de Alta-folia, et Comes Sigismundus Scaliger de Advocatis, omnes tres Capitanei ecclesiæ, fueruntque sepulti per manus SS. Faustini et Jovitæ. [Notandum autem est, quod dictis Comitibus ad fidem conversis imposita fuerint alia nomina; B. Gerardo, Renati; B. Terzero, Julii, et B. Sigismundo, Bonifacii: sed omnes eos passim perrexerunt appellare primis propriisque nominibus! Comes Constantinus de Alta-folia, Cæsar Celsus de Martelongis ex Constantia Alemanuæ, Coradus de Bornatis, Barnabas et Aymerus de Mazis, Baltassar de Rena, omnes z nobiles Brixiani, fuerunt simul decapitati cum SS. Faustino et Jovita. Fuerunt etiam tunc eodem supplicio affecti alii quinquaginta tres: quorum, quia ex aliis regionibus venerant, ignorantur nomina; et fuerunt omnes sepulti sub terra, in ingressu oratorii ad primum fornecem. [Notandum est autem quod Comes Constantinus fuerit staturæ quasi giganteæ, reliqueritque post se uxorem

Benjominus, Marinus et Stephanus,

Angelinus, Orielda, Gentilis Paulinus.

q Maximus,

r Naymus,

s quatuor fratres de Trenzanis,

Felix et Gedeon, et alii 3290

t

u x

Faustinus et Sacettus,

y

Girardus, Verzerius, Sigismundus Comites,

alii quatuor, z anonymi 53,

uxorem

a b

c seu historia Martyrium Brixie sub Hadriano passorum.

d

e

in quo dicuntur Martyres obisse,

Oliva: f

Valerianus, Valentinus et Sapritius

g h

i

k Leonardus et Justinianus,

l Faustinus et Jovita secundi, Dignamerita,

m

Benvenutus Bernardinus Jacobinus,

n Calocerus et Bonafantes, o

p

uxorem D. Virginiam de Barignanis, cum duobus filiis et unica filia; ex quibus directe descendit familia quæ nunc dicitur Luzagha.

21 B. Joannes Æmilius, Docteur et eques conversus est ad fidem, quando, post decollationem B. Naymi de Mazis affinis sui, vidit ejus animam per manus Angelorum in cælum vehi.... aa susceptoque baptismo et bonis distributis omnibus in pauperes, captus a Paganis et decollatus est, atque sepultus diei Augusti in ecclesia S. Faustini extra urbem, ad sinistram majoris altaris. Habnerat autem uxorem D. Julianam, sororem B. Naymi; ex qua non habuit liberos; habuit vero fratres Aloisium et Danielelem, qui fugerunt in Allemanniam, nec nisi post mortem crudelis Imperatoris Bresciam sunt reversi. BB. autem Maurinus et Stephanus de Marinis, qui B. Joannem baptizarant et sepelierant, capti mox etiam ipsi, et ad bonum eaudas raptati, ac denique ad xv Augusti diem sine cibo potuque relictis, decapitati tandem sunt, uti dictum est supra.

22 Cum R. D. Paulus de Bononia, Canonicus Regularis Ord. S. Augustini, esset Præpositus ecclesiæ SS. Faustini et Jovitæ ad sanguinem, scripsit ei Pontifex epistolam ut ad se mitteret nomina omnium Martyrum, in d. ecclesia quiescentium: ipse autem non sciens quomodo posset ejus voluntati satisfacere, fuis in oratorio S. Faustini precitus, inspirari se sensit, ut pugillum arenæ ex d. oratorio sumptæ sudario includeret mitteretque Pontifici, qui ut sudarium in manu habens contrectavit. Hæc, inquit, arena mihi esse videtur: apertoque sudario invenit pro arena schedulas, Martyrum singulorum nominibus inscriptas, litteris sanguineis, quæ nomina in catalogum referri jussit Pontifex Urbanus bb (hoc enim ei nomen erat) accersitumque ad se jam dictum Præpositum in maximo deinceps honore habuit.

23 Eustachius de Chizzolis, Otto et Alexander de Calinis, Franciscinus de Pescheris, Alventinus de Alventis de Colonia Alemanicæ, cæ fuerunt martyrizati et decapitati simul propter fidem, sepultique sunt noctu propter metum Aureliani, prope B. Constantinum et socios, ad ingressum oratorii. B. Æmilianus Scaligerus de Advocatis prope altare majus. [.... dd] B. Archangela de Pregnachis, postquam SS. Faustinum et Jovitam collegit in arculam plumbeam, eamque deposuit in capella majori post altare, ad eremum abiit, indeque post septennium extracta ad Comitem Italicum, cæ Idolum Dianæ dejecit, et Aquilinam Italici filiam a dæmonio liberatam, jam sub ictu gladii constituta, baptizari fecit a Carolo Confalonerio Presbytero: qui deinde et ipsam et Aquilinam simul capite plexam sepelivit, in ecclesia S. Petri in ulmo, juxta quam passæ fuerant: ipse autem Carolus, una cum pii laboris socio Hieronymo Bozetto, captus conjectusque infra turrin palatii, sepultus est eo loco, ubi nunc S. Benedicti ecclesia visitur. [....] ff

24 Hactenus de MS. illo, sub titulo Martyrii Brixiani; ejus uti duplex exordium est, ita duplex est auctor. Eorum alter a dedicatione exorsus, quando vixerit, certo scire poterunt Brixianenses ex nominibus Anciani et Cancellarii, si publica sua chartularia evolvere curent: nobis satis est ex grandioribus titulis Excellentissimi et Excellentis, quibus auctor utitur, intelligere, eum non vixisse cum adhuc simplicioribus titulis etiam Duces et Comites utebantur; sed seculo xv jam ad finem vergente, aut etiam sequenti seculo inchoato; prius tamen quam anno mxxxiv e ecclesia S. Afræ, jam pene deserta, traderetur Canonicis Congregationis Lateranensis. Istis porro in illam possessionem introductis, priusquam de veteri templo destruendo novoque ædificando cogitaretur, vel idem iste scriptor,

vel alius ejusdem genii, libellum hunc auxit in duplum; addita nova præfatione, et interjectis annotationibus iis, quas uncis [inclusimus], ac demum plane ovisimus, quia nihil continent nisi merissimas nugas, de origine, adventu, vel propagatione familiarum hic nominatarum. Tantum observa post narrationem de Archangela et Aquilina, annotationes aliquas, hanc demum subjici: Inventores chroniæ (ex qua scilicet supradicta omnia et quæ deinceps sequuntur accepta sunt) tres fuere, videlicet Bonifacius et Paulus de Borellis et Archangelus de Curno, cives Brixiani: quos Faynus sæpe in suo Martyrologio citat, tamquam auctores hujus libelli: quod ex hoc loco perperam intellecto accepit, et vanum esse apparebit ex præfatione tertia affixa huic eidem libello, post annum MDLXXXVIII aut etiam hoc seculo incunte.

25 Nunc antequam ad secundam MS. hujus partem, unde pars altera catalogi confirmari deberet, transeamus; volo et ego quædam circa jam relata annotare.

CAPUT III.

Annotationes ad primam partem Martyrii Brixiani.

a Quin primo loco, ante ipsos civitatis Protectores, Faustinum atque Jovitam, hic locantur duo familiæ Luzagæ adscripti, et infra ipsum nomen LUZAGHI exprimitur litteris capitalibus, quod alias nusquam: hinc colligimus auctorem hujus præfationis et ceterorum deinceps additamentorum, aut ipsummet ex ista fuisse familiam, aut saltem scripsisse in gratiam alicujus ex illa. Idem deinde confirmatur ex eo, quod inter chartas Alexandri Luzaghi, ejus vitæ sancte in seculo actæ historiam in manibus est, hoc MS. Faynus invenerit.

b Antiquas Martyres hic signari, quorum Donatus 7 Augusti, Bonifacius 14 Maii colitur, vel hinc persunder; quod in toto hoc libello nulla fiat mentio alicujus Donati, tamquam Martyris Brixianensis: cur autem hos externos duos Brixianensibus suis Patronis auctor præponat, causam non divinamus.

c Sed ea nomina et cognomina, ætatis et formæ tam recentis sunt, ut cum ipsa affinguntur seculo 2, totam rem faciant de impostura suspectam, licet cetera deessent argumenta.

d Horum omnium fit mentio in Actis SS. Faustini et Jovitæ, quæ elucidavimus ad 15 Februarii, passi sunt autem anno Christi 120.

e Colitur 7 Julii, ab eoque baptizati creduntur prædicti Martyres, ac tota pene civitas ad Christi fidem paulatim conversa: sed ei cognomen fuisse de Oropellis nemo mihi persuaserit.

f Eginus de en 5 Martii: quem diem Faynus, ad 18 Aprilis ejus Natalem, scribit fuisse diem inventionis factæ anno 1518, ob quam causam, et quia Corpus Salodium ad Capucinos translatus est, non debemus absque novo fundamento de ea dubitare; modo a cognomine eidem affingendo absteineatur.

g Et omnes tres, una cum aliis quatuor minus probandis, sunt modo sub altari S. Apollonii.

h In vita S. Afræ danda 14 Maii, nulla hujus ancillæ mentio, et gratis esse conficta vel inde magis suademur, quod nulla uspiam mentio reliquiarum ejus.

i Et hi in ecclesia inferiori majus sibi que proprie dicatum altare aliqua suarum reliquiarum parte consecravunt: reliquum S. Caloceris corpus adhuc Albingauni, quæ hic Albina dicitur, servari nobis videtur probabilius. S. Marcianus Episcopus Dertonensis et Martyr occultus delituit usque ad seculum 4, quando corpus ejus inventum est in S. Innocentio. Utriusque ac S. Severini alicujus Reliquias quasdam, Brixiam aliquando allatas, et intra arcam communem venerabiliter conditus facile crederemus, nisi suspectus nobis esset hic nominatus Sapricius

quæ omnia accepta ex Chronica Italica vetustiori.

Honor Luzagæ familiæ in hoc MS. habitus.

Reliquiæ SS. Caloceri et Marciani.

Æmilius,

aa

fabula de nominibus Martyrum Popæ revelatis,

bb

alii 6 prentensi Martyres, cc

dd item Archangela et Aquilina,

cc

Carolus et Hieronymus.

ff

Huic libello, forte circa annum 1500 scripto,

post an. 1524 multa adjecta sunt:

AUCTORÉ D. P. *Sapricius. Veremur enim ne accipiatur Judex ille qui ambos affecit martyrio, de cujus conversione Brixia facta, si in silentio antiquorum Actorum, credere merito cuncteris, quomodo persuadeberis ipsum Dertonam et Albingaunum revertisse, ut scrutaretur corpora Martyrum a Christianis studiosius occultata?*

k *Huic Faynus diem 13 Julii attribuit, nec dubitat quin sit sub Aureliano possus: sed quid ad nomen Leonardi? Pentonicum est.*

l *Quo fundamento distinguantur ab aliquibus duo paria homonymorum Martyrum, infra videbimus.*

m *Quomodo igitur corpus ibi repertum non est? In MS. Martyrol. Brixienti absque ulla filiorum mentione sic habetur ad 17 Julii: Brixia S. Dignemeritæ Mart. quæ sub Adriano Imp. cum multapro Christi nomine sustinisset, cum palma martyrii ad cœlosemigravit. Cujus corpus Christiani suscipientes, sepelierunt prope sepulcrum SS. Faustini et Jovitæ.*

n *Hi duo cum aliis sex, æque difficulter probandis, nunc sunt sub altari Assumptionis.*

o *De ejus et S. Maximi inventione agit Martyrol. MS. ad 7 Januarii et addit; Horum corpora habentur in ecclesia S. Faustini ad sanguinem. Ea nunc cum aliis habentur sub altari S. Elisabethæ. De S. Maximo seorsim agitur in MS. Martyrologia 12 Julii.*

p *Infra dicuntur passi 15 Augusti, et sic referuntur a Fayno: sed tacente Martyrologio MS. et antiquis monumentis deficientibus, nihil de iis audemus credere.*

q *Nulla hic notitia mortis per præcipitium obitæ: unde ergo id accepit Faynus?*

r *Hujus sacri cineres, inquit Faynus, in ara S. Apollonii servantur: est ergo is qui in catalogo habetur sub nomine Francisco Haymonis. Refertur autem ad 15 Februarii, quo die passi sunt SS. Faustinus et Jovita, quorum hic fingitur fuisse frater: quod absque graviore testimonio non credemus; et ideo quæ hic de eo et miraculis in sepultura factis dicuntur, restringimus.*

s *Hi, cum aliis æque incertis undecim, habentur sub altari B. Mariæ.*

t *Hanc insignem sobellam non est opus pluribus exagitare: ipsa sua re refutat absurditate. Tantumne silvarum circa Brixiam fuit, ut corporibus 3290 simul comburendis sufficerent? quantum autem puteum fuisse oportet, in quo potuerint tot cadaverum ossa condi?*

v *Quomodo nulla eorum in ecclesia majori notitia aut veneratio?*

x *Creditur hic esse Calimerius, a SS. Faustino et Jovita Romæ conversus, eorumque postulatione factus Episcopus Mediolan. quod examinabimus 31 Julii: hoc certum, quod anno 1458 die 28 Decembris in ecclesia S. Floriani inventum sit corpus, cum plumbea lamina continente hæc verba: Corpus S. Calimerii, Episcopi et Martyris, quem sepelivit B. Apollonius Episcopus: quolis scriptura non potuit corpori apposita fuisse ab ipsomet B. Apollonio. Discernenda est igitur forma litterarum, plumbeæ isti laminæ inscriptarum, et ex iis judicandum de tempore elevoti et recogniti corporis.*

y *Scilicet duobus seculis prius quam Constantiæ urbis nomen innotuisset: additur hic, quam transibimus, fabula alia de Angelis per tres dies ad eorum corpora visibiliter excubantibus, et claritate eodem tempore tonta quæ toti Brixianæ civitati faciebat, ut nox videretur dies: interim sub horum trium nominibus habentur ossa in altari B. Mariæ.*

z *Hi quinque juxta Catalogum, sub altari Assumptionis sunt: sed in hoc nominantur Constantius et Cælareus. De Corrado, Barnabone et Aimero certum est non esse nomina Italica 2 seculi.*

aa *Contraximus in pauca fabulam latius extensam: satis est lector si titulum Doctoris legas, et rideas videns eum seculo 2 applicari. Baptizasse Joannem dici-*

tur Morinus, de quo supra ad litt. p. Faynus ad 10 Augusti eum refert in fastos, sed solo hoc MS. nixus.

bb *Vix dubito quin hic agatur de Urbano VI, qui, post restitutum Italiæ Pontificatum, primus Romæ sedit ab anno 1378: sed æque certum habeo fabulam esse quæ hic narratur. Talem enim sanctorum Martyrum Catalogum, ex nominibus tam miraculose cognitis, si scribi jussisset Pontifex: quomodo neque istius miraculi memoria alia, neque catalogi exemplar ullum extaret? Nam hunc quem proferunt Brixienis non esse Martyrum antiquorum, quales esse finguntur, per se liquet.*

cc *Sub horum quoque nominibus ossa aliqua condita sunt sub altari S. Mariæ.*

dd *Sequuntur tres insignes Notationes de filiis Constantini, post Aureliani mortem ad Bresciæ incolatum reversis, quorum alteri Luzaghi nomen fuerit, postea idem nomen tenuerint; alter dictus sit Florinus: de Æmiliano, qui fuerit Comitis Petri Scaligeri filius, cognomento Advocati, quoniam esset ecclesiæ Advocatus: de familiis Advocatorum tota Italia sparsis, eo quod in omnibus civitatibus Ecclesia haberet suos Advocatos, qui cognomen posteris reliquere: et ut infra notatur, non poterant esse nisi ex origine Comites quasi Comitum ac Ducum tituli, jam tum fuissent hæreditarii.*

ee *Oni fieri hæc potuerunt, quando quidem Italicus Comes, prout in SS. Faustini et Jovitæ Actis legitur, in ipso eorum certamine devoratus fuit a feris contra Sanctos eductis? Neque hic neque in Actis S. Afræ hinc acceptis, ulla Archangelæ vel Aquilinæ sit mentio; neque Faynus, ad 3 Septembris fusc de his agens, aliunde quam ex hoc MS. habuit earum notitiam: neque corpora earum uspiam reperta dicuntur. Ideo quæ hic de anachoresi, miraculis, ac martyrio Archangelæ, et Aquilinæ conversione multis dicuntur, contraximus in pauca.*

ff *Subnotatur, quod ex fratribus Ugozonis, Conradi et Peregrini, Siorino et Pasino, descenderint familiæ Sirogniorum et Pasinorum, Ducchorum et Coradellorum. 2 quod Comites Sigismundus et Æmilianus fuerint fratres inter se, cognati autem B. Silvoni. 3 quod ex Christophoro de Marinis et Leonardo de Raineriis, Venetias migrantibus, descenderint dux ibidem familiæ nobiles istorum nominum. 4 quod Mottheus et Laurentinus Scaligeri, fuerint cognati, tam Æmiliani et Silvani quam Comitis Sigismundi, cum iisque Roma Brixiam habitaturi migrarint, deducta origine familiæ o quodam Consule Romæ, cui nomen fuerit Marcus Cato.*

Taceo cetera æque ridicula figmento, tantum considerandum lectori relinquo, quam inepte seculo Christi secundo affingantur nomina et cognomina, ab usu istius temporis prorsus abhorrentia: quæ si accepto sunt ex Chronica trium Brixionorum, quemadmodum videtur indicari; profecto non est illa pluris facienda, quam Historia Belgica Marci van Faernewyk, omnium anilium fabularum, ad Belgicarum urbium antiquitatem nobilitatemque eorum imperito vulgo extollendam exco-gitarum, inutilis farrago. Habet urbs Brixienis vera et minime fabulosa decora, quibus ad virtutis et religionis cultum excitetur: familiis autem in ea nobilibus sufficere debet continuus per aliquot secula nominis sui splendor. Putidum quippe est, solum inverecundo in ea se suumque nomen inferre secula, quibus nullo demonstrantur apud antiquos scriptores nominis talis vestigio. Quis enim credat de tam antiqua origine citra testem glorianti ei, qui congruum nequit adferre documentum quo vel ad annum millesimum Christi ottingat. Etenim ex familiæ et sunt et merito habentur antiquissimæ, quæ suum nomen ad quatuor aut quinque secula sursum ducere ac probare possunt, ex publicis eorum de quibus agitur temporum documentis: sine quibus ascendere qui nititur, somnuculos genealogistas inveniatur oportet, etiam ad Remum ac Romulum, ipsumque Adamum, qualemcumque familiam adulatoria fictione perducturos.

et interpo-
tationes
ridiculæ.

Aquilinæ et
Archangelæ
ficta Mar-
tyria.

de antiquis
Scaligeris
fabula.

Civitarum
familiarum
hodierna co-
gnomina

frustra ante
annum 1000
querantur.

Faymo an
Frater SS.
Faustini et
Jovitæ

S. Calimerii
Ep. M. in-
ventio,

fabulæ variæ
explosæ,

CAPUT IV.

Reliqua pars Martyrii Brixiani, æque ac prior fabulosa.

Fingitur conflictus Brixie inter fideles et paganos sub Adriano,

in quo Rector ecclesiæ SS. Petri et Marcellini,

et avus SS. Savini ac Cypriani, alique ad 184 occubuerint.

Auctor Martyrii Brixiani fabulasam suam narrationem hoc modo prosequitur: Infrascripti fuerunt decapitati et in partes secti, per quosdam Capitaneos Brixenses, qui paganorum religionem pro Adriano sectabantur: occisi autem sunt in prælio, pro tuenda Christiana fide inito, in quo Christiani, licet multis suorum desideratis, tandem victoriam obtinuerunt. Cæsorum nomina hæc sunt, Georgius de Calcinado, Nazarius de Confaloneriis, Fredighinus de Bornatis et usque ad centum octoginta quatuor nominati in MS. quos nihil attinet enumerare, præter duos: Scilicet Ottobonum de Baiveriis, avum SS. Savini et Cypriani; et R. D. Guillelmum Pregnaccam, Rectorem ecclesiæ SS. Petri et Marcellini. Coluntur SS. Petrus et Marcellinus 11 Junii, sub Diocletiano tyranno, annis circiter septuaginta post obitum Adriani, fidem professi: et tamen sub hoc finguntur ecclesiam habuisse Brixie, cui cum titulo Rectoris et Reverendi Domini Sacerdos præfuerit. Sed hoc scriptori huic familiare est, ut quas, re Christiana florente, Brixiana urbs ecclesias habuit, eas sibi fingat extitisse sub paganis; cum dicit qua loco, et ad quam partem altaris, fuerint martyres a sociis, in eadem persecutione paulo post cæsis, tumultu.

27 Sanctorum Savini et Cypriani notitiam Petrus de Monte Brixensis Episcopus, e Gallia (ubi pro fide quam predicant passi sunt, et credebantur Brixie in Italia nati) primus ad suos detulit, sub annum MCCCXLV, eorumque festum ut civium coli valuit: exinde in Martyrologium Brixense MS. et in hodiernum Romanum transiere: quamvis Capreolus in Brixiana Historia errorem subesse putet, quod Brixie tribuantur, quia ex Galliæ Lugdunensis parte, quæ nunc Bressia dicitur, ortum duxissent. Agemus de iis ad 11 Julii, disquiremusque an eorum passio recte attribuat temporibus Marciani Christianissimi Imperatoris, et anno CCCCLVII; an vero pro nomine Maximiani irreperit Marcianus, et sic ad initium IV seculi illi retrahi possint, quando etiam vivebant Laodicius et Maximus Præsides ethnici, quorum fit mentio in eorundem Actis, haud levi correctione egentibus. Hoc certum, quod Ottobonus de Baiveriis, si fuerit (ut hic fingitur) SS. Savini et Cypriani avus, non potuerit occubuisse in conflictu contra Henricianos; quod tamen de hisce centum octoginta duobus Faynus credit, ratus sic evadi contradictionem, quam important tot nomina et cognomina recentioris formæ, quale est ipsum etiam Ottoboni nomen. Sed prosequamur MS. nostrum exhibere, rarinime talem evasionem indulgens.

manente penes Christianos cruenta victoria

28 Duces illorum, scilicet Christianorum contra Paganos sub Adriano pugnantium, fuerunt Manuel Confalonerius, Antonius-Franciscus Martilengus: Ugozzo Comes Pralbaini, Datarius Ecclesiæ; Faustinus Gattaldus, et Taverius de Taveriis de Roccado. Ex quibus soli duo Manuel et Ugozzo occubuerunt, sepultique sunt simul in oratorio S. Faustini sub terra, eodem loco ubi et sepulti fuerunt isti quinquaginta tres advenæ, una cum SS. Faustino et Jovita decapitati. [...] Ex parte contraria multo plures cecidere, nam quidam Carolus de Lavel-longo dictus, et Matthæus et Laurentinus Scaligeri venerunt cum subsidio quadringentorum virorum, et fuderunt paganos, cæsis eorum ducibus Ugone Massacanino de Bena-cho, et Ferrarino Cajetano, cum aliis circiter quingentis. Ex eoque die coeperunt vim vi repellere Christiani, posita formidine paganorum, electusque est Capitaneus Matthæus Saliger de Advocatis.

29 Nota porro quod hic Matthæus, reduxit in civitatem S. Apollonium Episcopum, qui gentilium

metu ad latebras fugerat; cum quo redierunt alii cives quam plurimi; statimque templum quod dicitur S. Jacobi in silva, a S. Apollonio erectum est, multique Presbyteri ordinati, et magnum religio incrementum sumpsit. Consecrata est etiam ecclesia alia, et nominata S. Faustini ad Sanguinem.] Ad hanc tam absurdam notationem, Matthæi Scaligeri et S. Apollonii tempora confundentem, non potuit se continere viri optimi Fayni patientia, quia adscriberet margini, apocrypham rem esse; utique certo persuasus, hunc conflictum non contra Paganos secundo seculo, sed anno MXXII contra schismaticos Henricianos fuisse. Et merito quidem a primis Christianis, ferendis injuriis, patientiam Christianam; non repellendis, fortitudinem militarem exercere et probare solitis; rejicit Faynus tam alienam ab innocenti eorum simplicitate narrationem. Nam si vera fuisset, quantum præbuisset Imperatoribus ethnicis contra Christianos palam rebellantes insaniendi materiam! quantum adversariis nostræ religionis scriptoribus, insultandi calumniandique! quam volide obtundi poterant Sanctorum Patrum ora, nihil crebrius in suis opologiis quiritantium, quam vanos de Christianis metus spargi et immerito credi formidolosas Imperia coitiones eorum, qui majori numero Regios carceres captivi implebant, quam sua aratoria precabundi: quibus prima lex esset ferre magistratum, etiam iniqua imperia: nulli malum pro malo reddere, pro persequentibus se orare, aliaque hujusmodi. Quid autem dicendum fuisset de S. Apollonia, tui occasione casus cum Martyribus tumultante? quid de Brixensi tota ecclesia, eorum nomina in sacris fastis recensente ac venerante? Ergo non sub paganis hæc acciderunt: an autem sub Henricianis?

30 Vereor ne absque solida auctoritate hæc a Fayno arripiatur evasio. Quis enim est ille conflictus, quem Historiæ Brixianæ scriptores omnes ante Faynum ignorarunt? aut quibus testimoniis nititur illius veritas? Occupata anna MXXI per proditionem Mantua, pleraque Lombardiæ oppida venerunt in potestatem Henrici, isto et sequenti anno. An et in his Brixia fuerit ignoratur. Aliqua hinc inule commissa certamina, nihil est ambigendum: sed quod in iis Ecclesiæ partem sustinuerint Brixiani, aut omnes aut aliqui, nullo docemur argumento. Sic ex Episcopis, qui eo tempore præfuere, facere conjecturam de civibus liceat; judicare poterimus, nihilo saniores suis pastoribus gregem fuisse. Audi in Italia sacra Ferdinandum Ughellum: Joannes (quem Faynus in suo Cælo Brixiano scribit anno MLXXXVII creatum Episcopum) sibi creditam dilapidavit Ecclesiam, teloque Christianæ religionis ictus occubuit. Ombertus, agnomine Baltricus, ab Henrico Rege hujus Episcopatus investituram accepit; Episcopatu mulctatus est anno MXX. De quo Landulphus de S. Paulo cap. 1. Plura corpora reperit atque decentiori loco collocavit, ut prodit ejus sepulturæ affixum epitaphium a Rubeo relatum. Hic jacet Ombertus, bonus Pastor Brixianus: qui multa corpora Sanctorum, post cruentum conflictum, consecravit. Anno MXXIII. Ecce ut schismatis causa depositum Episcopum, contemptaque Romana Sede in gradu persistentem, bonum Pastorem vocant auctores Epitaphii.

31 Quis porro ex isto epitaphio extundat, quod vel conflictus ille inter Brixianos fuerit, sub ipsis urbis mœnibus? vel quod Brixiani pro Papa contra Henricianos pugnaverint, potius quam contra Papam pro Henrico? vel quod corpora ab Omberto consecrata, id est (ut recte interpretatur Landulphus) decentiori loco collocata, non fuerint corpora Sanctorum antiquorum, qui sua vel sanguine vel exemplo Brixiam sanctificaverunt; potius quam recens occisarum in pugna aliqua militum: quos, utcumque contra fidei hostes pugna sit, pro Martyribus habendas atque colendos constanter negavit Romana ecclesia, quamvis ad hoc decernendum imperiosius aliquando a seculi potestatibus sollicitata? Hæc expendenda

AUCTORE D. P. postquam reductus S. Apollonius in urbem sit.

Merito hæc rejiciuntur a Fayno:

sed nihilo majori cum fundamento traducuntur ad finem sec. 11,

quando ipse Episcopus erat schismaticus,

ACTORE D. P. a quo fin-
guntur ca-
nonizati qui
pugnando ce-
ciderant.

denda prius Fayno erant, quam ita asseveranter scri-
beret, quod anno post conflictum secuto, Ombertus
Brixiae Episcopus, ex consensu Urbani II et consultu
Synodi Diocesanae, eos, quorum in catalogo habentur
nomina, multosque alios eodem praelio cæsos, quorum
nomina ignorantur, canonizavit et Martyres declaravit,
secundum usum istorum temporum. Nos abundantis nimium
pietatis et religionis excessum libenter condonamus virorum
optimo et amicissimo, deque ipsius ingenii animi rectitudine
nobis pollicemur, quod facilitate qua Martyrium hoc Brixianum,
tamquam patriæ suæ et tot nobilium familiarum honori furens,
amplexus est; nunc esset ipsum repudiaturus, si viveret;
suumque repargaret Martyrologium, Catalogis S. Afræ
inscriptos discernendo ab aliis; ne officiant honori eorum,
quorum martyrium vel sanctitus ex SS. Faustini et Jovitæ
Actis, et immemorabilis temporis cultu probari potest.
Sed quæ reliqua hujus MS. sunt, et tandem aliquid
verioris historiæ videntur continere, audiamus.

Ecclesia S. Afræ Cano-
nicis Regul. Mortarien-
sibus dota,

32 Ecclesia ista, scilicet SS. Faustini et Jovitæ ad
sanguinem, data fuit Abbati S. Petri Papiensis in
Cielo-aureo, cui nomen Benedictus de Mediolano. Illic
successu temporis ibidem instituit congregationem sui
Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, ibidemque
extrui curavit monasterium, in cuius fundamenta ipse et
D. Matthæus Scaliger primum lapidem posuere: instituitque,
ut ejusdem loci Rector, Præpositus S. Faustini ad sanguinem
vocaretur.... Facta hæc fuerint post annum MCCXXI, quo
dictum Papiense monasterium (quod Luitprandus Longobardorum
Rex socio S. Augustini corpori nobilitaverat) deficientibus
Monachis Benedictinis, traditum est Canonicis Regularibus
Mortariensibus, uti fuse describit Pennottus lib. I cap. 62.
Sed rursus exerrat observandorum temporum ignarissimus
auctor MS. præcitati, quando jam inde a temporibus
Luitprandi conventum Papiensem dicit fuisse caput
Canonicorum Regularium S. Augustini (qui nondum sub
ea appellatione ulli erant) eorumque tunc Abbatem, qui
corpus sancti Doctoris ex arca cum qua fuerat advectum
extulit, fuisse Beatum Basilium de Florentia Ordinis S.
Augustini Regularis observantiæ. Deinde prosequitur
quomodo Naymus quidam Bavarix Dux, post mortem
Caroli Magni, de Francia in Allemanniam proficiscens,
transierit Brixiam; motusque miraculo, in translatione
SS. Faustini et Jovitæ facto, ibidem Brixiam subsisteret;
ac tandem, post multo ecclesiæ S. Faustini ad sanguinem
largiter donata, ibidem obierit anno DCCCXXV die
XXX Aprilis, corpus autem quinquaginta post annos
relatum sit in Allemanniam.

(qui male
creduntur
Papiæ a R.
Luitprando
constituti)

multis dota-
tur possessio-
nibus;

33 Quando deinde, inquit MS. Brixia vindicata
fuit a jugo Dominorum Veronensium de la Scala (quod
anno MCCXXXVII accidisse notavit Faynus) D. Vivianus
de Bavaris multa insignia opera fecit.... in favorem
ecclesiæ, dictoque Duce et Papiensi Comite intervenientibus,
ecclesia SS. Faustini et Jovitæ, quæ in commendam
deciderat, reddita fuit præfatis Canonicis: sed ab
iisdem rursus propter injurias bellorum deserta est.
Addit porro: In media navi ecclesiæ sunt corpora
undecim Beatorum et quatuor loca occupant, ultra
modo nominatos, in quorum censum etiam non veniunt
illi, qui sunt in capella majori, et magna ex parte
sua singuli habent nomina. Numerus autem omnium
Martyrum, quorum corpora tam in puteo quam in
variis ecclesiæ aut conventus locis sepulta sunt,
universus adscendit ad novies mille nongentos
sexaginta tres. Hoc scilicet sic determinate oportebit
credere homini, post duodecim secula præsumenti
definire eorum numerum; quem subductum fuisse a
Christianis, inter persecutiones trepide sepelientibus
pro fide cæsos; et absque litterarum monumentis,
ad tanto post secuti temporis notitiam pervenisse,
nemo mihi persuaserit. Sed reliqua videamus.

temere defini-
tur nomen-
tus Martyrum
in ea sepulto-
rum;

34 In capella majori, ex opposito portæ descen-
ditur in carceres, quos sua patientia et præsentia
Brixiani Martyres consecrarunt: in eademque capella
sepulta sunt instrumenta passionis SS. Faustini et
Jovitæ: ibidemque est locus S. Afræ, multæque
res aliæ omni reverentia dignissimæ. [Notandum
est denique, quod ecclesia S. Faustini ad sanguinem
redierit tandem ad R. D. Ludovicum Castioli de
Salo, Honorandum Præpositum et Canonicum Re-
gularem Ordinis S. Augustini, in illam possessionem
introducendum per Reverendissimum Dominum D.
Thomam Capreolum, Canonicum ecclesiæ Cathedra-
lis et nobilem Brixianum, die XIV Martyrii, anno
MXXIV, tempore Papæ Clementis VII, mediante
hujus decreto, et consentiente Illustrissimo Senatu
Veneto, atque Reverendissimo Episcopo Brixensi
D. Paulo Zano, sub Ducatu Serenissimi Andreae
Gritti Venetiarum Ducis septimi. Atque ita, post
ridiculam unam de equi ænei pede reperto notationem,
quam omittimus, finitur totus hic libellus: cujus
interpolatorum apparet scripsisse cum joni Canonici
Regulares Lateranenses in monasterio Papiensi,
Mortariensibus successissent, quod anno MXX factum
scribit Pennottus: nam inde deducti iidem Lateranenses
Brixiam, possident hanc, quæ nunc S. Afræ dicitur,
ecclesiam.

tandem anno
152 obtingit
anontatis Reg.
Lateranensi-
bus

CAPUT V.

Examinatur postrema Martyrii Brixiani de-
fensio, eidem in MS. cographo recentius
præfixa.

Restat Prologus, omnium novissime libello prædicto
præpositus circa præsentis sæculi initium: qui cum
totus eo dirigi videatur, ut Martyrio isti Brixiano, sic
nominatim singulos recensenti fidem adstruat; debuit
in finem reservari: quatenus expensis singulis,
apparent nos prudenter fecisse, quod in usu Brixiani
Martyrologii, non satis solide fundati, circumspici-
endum nobis proposuerimus. Est autem hujusmodi:
Antiqua et constans traditio, a patribus in filios, et a
filiis in nepotes derivata est, quod olim, dum
Christi staret vetus ecclesia, Reliquiæ istæ (quæ
nempe sub Altaribus in ecclesiis S. Afræ, vel jam tum,
cum scriberet auctor prologi, conditæ servabantur;
vel eo transferendæ post absolutam novi templi
fabricam, adhuc detinebantur sub turri) quod, inquam,
Reliquiæ istæ, tamquam Sanctorum, maxima cum
religione veneratæ fuerunt a patribus nostris et
avis et proavis. Nec levi fundamento nitetur hæc
traditio: constabat siquidem apud omnes, locum
hunc Sanctorum Faustini et Jovitæ ad sanguinem,
a temporibus usque primitivæ Ecclesiæ, non modo
cædibus et martyriis, verum etiam corporibus
plurimorum Sanctorum, qui ibi fuerunt tumulati,
esse insignem. Ita ille.

Traditio de
multis Marty-
ribus in S.
Afræ sepultis,

36 Ego traditionem ejusmodi existimo non egere
multa probatione, nisi quatenus dubitatur, an
antiqua et fundata traditio sit, quod istæ
Reliquiæ sint eorum, sub quorum nominibus
et cognominibus nunc censentur: aut si eorum
quædam sint, an satis prudenter fuerint
promiscuæ omnes æstimatæ Reliquiæ Sanctorum,
qui primitivam ecclesiam Brixianam suo sanguine
fundaverunt; aut etiam eorum qui sæculis diu
post secutis, propter virtutum eximiarum
famam, apud Brixiosenses, etiam sine sanguine,
venerationem publicam meruerunt. Audimus
tamen probationes; quibus quam bene
generalis fulcitur assertio, de multis
Martyribus istis tumulatis; tum ineptæ
omnes sunt, ad statuendum id, quod in
nostra quæstione versatur.

non favet
eorumdem
nomenclaturæ
a nobis re-
futatæ:

37 Hoc testantur, inquit cæptum discursum
continans auctor Prologi, non solum chronica,
per D. Paulum et Bonifacium de Borellis et
Angelum de Curno cives Brixie compilata
(unde scilicet desumpta tota subsequentium
Martyrum designatio) quæ apud multos

minus eam
probant edita
de Nicolao et
Hieronymo
Pedroccis
velut de anti-
quis Sanctis;

multos in hac urbe reperitur (nunc autem sic evanuit ut diligentissimus *Faynus*, ipsum ubique perquirens et nusquam inveniens, tandem sibi persuaserit hoc Martyrium *Brixianum*, quod nullam *Chronica* formam habet, ipsam esse *Trium virorum praelectorum Chronica*) sed etiam *Fabius Brusatus*, civis *Brixiae*, in vita SS. *Nicolai* et *Hieronymi*, ex nobilissima *Pedrocca* familia progenitorum, quam is anno *mccccxvi* conscripsit. *Eam Vitam*, i *Julii* dandam sperans, ad nos misit *Faynus*, ex impresso anni *mdxc*: sed quia iisdem omnibus laborat vitiis quibus *Martyrium Brixianum*, non potest eidem conciliare fidem, nec locum in opere nostro meretur. Equidem existimo *Pedrocca* familiae, in *chronica* praeterita absque ullius nobilis martyrii honore, datum esse ab aliquo ex inventoribus *Chronica*, ut de his duobus comminisceretur, quæ numquam veteres *Brixenses* audiverant, tamquam in eadem *Adriani* persecutione *Martyrium* passis: quæ deinde *Fabius* elegantiori stylo *Latine* studuerit adornare.

38 *Pedrocca* familia suum istud agnomen procul dubio sumpsit ab aliqua sua in agro *Brixiano* possessione, sic dicta, quod esset ad pedem roccæ alicujus, id est, rupis, sita. Sicut autem nomen *Longobardicum* ac minime antiquum est, ita ejusdem ævi ac soli reputanda est familia, quæ sic nuncupatur. Interim dictæ *Vitæ* auctor, stirpem ex nobilissima inter *Romanas* gente deductam fingit, et primum ex ea *Christianum Ægidium Pedroccam*, a *S. Apollonio* baptizatum, gentis *Porciæ* affinitate decorat, data ei uxore *Porcia*; ex quibus *Erastus*, in baptismo *Nicolans* dictus, uxorem habuerit *Julianam*, cui antea fuerit *Eleonoræ* nomen; qui una cum suo patrneli *Hieronymo*, ante baptismum *Attilio*, ad *Præsidentem* vices *Imperatoris* in *Cisalpinâ Venetiâque* gerentem (tanto scilicet priusquam *Venetie* nomen audiri capisset) semel, iterum, tertioque delati *Christianam* fidem proseminare, tandem anno *Christi cxxxiii*, *Pontificatus Telesphori II*, *Ælii Adriani xiv*, post varios cruciatus agonem consummarint. Inivit *Pontificatum Telesphorus* anno *cxxvii* ex nostra calculo, super antiquos *Pontificum* catalogos fundato; alii ad annum *cxi* aut *cxl* initia ejus differunt: in *Hadriano* fere consentiunt omnes, anno *cxvii* capisse regnare. Interim nihil horum concordat cum onao *Martyrii* signato. Sed ejusmodi errores facile ignoscentur et homini et seculo, rerum *chronologicarum* imperito: magis dolemus, hac fictione inductos fuisse *Episcopos Brixenses*, ut festum *Nicolai* et *Hieronymi*, tamquam *Sanctorum*, *Officio* ritus *Duplicis* agendum decernerent; de quibus an in rerum natura unquam fuerint, nullo antiquiori testimonio credimus fuisse probatum.

39 Verum hæc dicta sunt pro tempore, quo *Julius* mensis elaborandus veniet: ipsa *Vita* qualiscumque demum sit, *Martyrum Brixianorum* virtutem non nisi in genere tangit. Idem dici potest de ceteris, quos auctor *Prologi* tertii his verbis indicat: Hoc etiam aperte fatetur *Elias Capreolus*, historicus *Brixie* insignis, libro 2: sed non fatetur aliud, quam constantes fuisse in fide *Christianos Brixenses*, et multos eorum martyrio coronatos. Idem etiam habet et *Malacsius* (quem nos vidimus) et *Historia* quædam manuscripta SS. *Faustini* et *Jovitæ*, magnam præferens vetustatem, quæ in monasterio nostro asservatur. Ea historia est conscripta *Italica* lingua, et eadem prorsus transcripta manu qua *Martyrium Brixianum*, simul cum ipso transiit in potestatem *Alexandri Luzzaghi*, per *Bernardinum Faynum* ad nos missa; incipit autem hoc modo: Beati *Faustinus* et *Jovita* secundi, filii *Adionis* de *Pregnacchis* et *Theopistæ*, nobiles *Brixiani* et dignissimi equites, eo quod *Christiani* erant, capti sunt a *Quinto Centurione Trajani Imperatoris* anno *Domini cxvii*. *Fides* opinor stylum ubique recentem, quod tamen monitum te lector oportuit, ne forte ex antiquiori *Legenda Latina*, in vulgarem linguam traducta

hæc credas. Interim tota narratio (quæ ejusdem farinae est cum historia *Nicolai* et *Hieronymi Pedroccarum*) post narratum *Josaphati* ejusdam de *Chizzolis*, ante id ignoti, æque suspectum martyrium, et sepulturam *xviii Martii* anni *cxxxv* curatam, sic concluditur. Ego *Guerinus Ceretus* vidi et audiui omnia suprascripta: et in eorum fidem singula descripsi manu propria. Teneo, te, cernitum caput, quisquis es. Tunc cum isto sermone quo uteris, vix modice differenti ab hodierno *Brixiano*; cum ista annorum *Christi* supputatione, quatuor primis seculis ignota; cum isto *Guerini Longobardico* nomine, speravisti te alteri quam tuo indoctissimo seculo persuasurum, rebus a te confictis interfuisse præsentem sub *Hadriano Imperatore*? Scio quid egeris et quare: sed altius repetenda est causa, a nobis, dum *Februarium* conderemus, ignorata.

40 *Amphriginus Brixienensis Episcopus*, exultata in honorem *S. Faustini* ecclesia in suburbiis civitatis, ubi olim aridula steterat *S. Mariæ* ad nemus dicta, illuc, sub initium *ix* seculi, solenni pompa, die *xiii Maji*, transtulit ab ecclesia SS. *Faustini* et *Jovitæ* ad sanguinem eorumdem *Sanctorum* corpora. *Amphrigo Petrus*, *Perro Rampertus* successit, qui anno *ncccxl*, *ix Maji* ad novum forte aram dictas *Reliquias* transtulit; et *Leutgarum Abbatem* atque *Hildemarum monachum*, sanctimonie laude doctrinaque præstantes evocavit ex *Gallia*; conditoque eisdem monasterio, attribuit ecclesiam novam *S. Faustini*, Majoris ab amplitudine dictam. Sub his quantum novus locus celebritate et opibus crevit, tantum in priori, *S. Faustini* ad sanguinem dicto, minuta est frequentia civium *Brixensium*: cum nemo de veritate dictæ translationis dubitaret. Tandem tamen anno *mclxxxvii*, a *Fratribus*, id est, *Clericis*, et vicinis alterius ecclesiæ rogatus *Joannes Episcopus*, ipsa *Sanctorum corpora* (quæ illi adhuc penes se esse dicebant) in optiorem locum collocare, marmoream arcam aperuit, in qua duo corpora magnifice collocata invenit: erant enim pluribus sericis palliis cooperata... ipsa vero corpora decollata fuisse videbantur, sed caput unius nullo modo reperiebatur, sanguis vero plurimis in locis sepulturæ adhuc rutilabat. Erat etiam cum ipsis corporibus gubernata sanguinis ac terræ mixtura, insimul quasi panis coagulata in multis frustis, palliis involuta, prout in effusione sanguinis eorum fuit collecta. Collectis autem jam dictis duobus corporibus, ab eodem Episcopo, in duobus palliis, nullam scripturam invenit in ipsa arca, quæ eorum nomina declararet; sed ipsa rei qualitas eos *Martyres* fuisse monstravit: invenerunt tamen tabulam marmoream sub capite ipsius arcæ, quæ talem litteram continebat, FAUSTINO ET JOVITE CHR. MARTIR. VICTUR MAYRVS EX VOTO POSUIT MENSAM CIVIBVS SVIS....

His ita peractis alio die, cum jam venturus esset *Episcopus*, ut altare majus restauraret, in eoque dicta duo corpora, cum aliis duobus in altari destructo inventis, recondideret; euenit *Abbas S. Faustini* cum magna multitudine, multas minas *Episcopo* inferens; et ne ad locum propositum se repræsentaret prohibendo, exinde ad *Apostolicam* audientiam proclamavit. *Episcopus* timens tunc, exinde amplius non processit: sed tamen prima die *Septembris* venit, et illos duos *Martyres* in arca reposuit; et in ipsa arca posuit cassiam, in qua erant illa alia duo *Sanctorum corpora*: quæ quidem quatuor *Sanctorum corpora*, una cum tabula supradicta, in arca sunt clausa. Tunc vero idem *Episcopus* dixit, quia nolebat scandalum provocare: et ideo neque dicebat illos esse *Faustinum* et *Jovitam Martyres*, vel quod non essent. Hæc breviter ex antiqua relatione, alias integre danda.

41 Ast *Abbas S. Justini*, *Joannes* item dictus, non jussit suam quoque aperiri arcam, ut de qualitate ac quantitate

AUCTORE D. P.

composita ad
sopiendam
controverſiamsuper inven-
tis in S. Faus-
tini ad sangu-
nem corpori-
bus,inter Can.
Regulares et
Benedictinos.hæc enim pari
fabulositate
conficta sunt.qua legenda
SS. Faustini
et Jovitæ se-
cundorum de
Pregnacchis,

AUCTORE D. P.
nros Ponti-
ficiis bullis,

quantitate Reliquiarum in ea collocatarum cognosceret; et usque ad annum MCCCXV succedentium Abbatum nullus, renovata sapientius controversia, id facere curavit: sed vulgari traditione variisque Principum ac Pontificum litteris, de sua ecclesia tamquam dictos Sanctos continente, mentionem facientibus, satis se instructum ratus ille, ad Urbanum III, Veronæ tunc agentem recurrens, Episcopo causam deserente, haud difficulter impetravit, ut per Bullam datam XII Kal. Octobris, juberet Pupa, dicta duo corpora in loco, in quo primo fuerant, sine dilatione recondi; districtius Episcopo inhibens, ne eis ullam reverentiam Sanctis debitam exhiberet, nec ab aliis exhiberi permetteret; sed ea dimitteret justo iudicio Dei, qui potens est eorum quos diligit memoriam suscitare; et SS. Faustini ac Jovitæ corpora, sicut consuetum eatenus erat, venerarentur in ecclesia S. Faustini majoris. Huic iudicio inharrens Clemens Papa III, ipsum confirmavit Bulla data Senis VII Kalend. Februarii Indict. VI, id est anno Christi MCLXXXVIII; et Petrus Cardinalis S. Circuli, Sedis Apostolicæ Legatus, anno MCXCI, XV Kalendas Augusti, decretum Mediolani condidit, de dicta Translatione festo annuo recolenda ad diem IX Maji.

et antiqua
certoque
possessione,

42 Post hæc, cum circa annum MCCXX Brixiam venisset S. Dominicus, et novi Ordinis accipiendi desiderium in animo Alberti tunc Episcopo reliquisset, videntur FF. Prædicatores hospitium saltem habuisse juxta ardem S. Faustini ad sanguinem, cum illius procuratore, usque dum novum monasterium construeretur. Horum zelo renovata vetus controversia est, et Benedictinis, sive ex negligentia nimique possessionis fiduciam, sive alia ex causa nihil repugnantibus; dictus Albertus Episcopus, supramemorata duo corpora, una cum corpore S. Faustini Episcopi in eadem conclusit arcam et publicæ venerationi exposuit coram Fr. Jordano, Ordinis Prædicatorum Magistro, et Fr. Gualla, Priore ejusdem loci ac Fratribus suis. Cum enim de S. Faustini Episcopi corpore certo constaret, esse publico cultu venerandum; videbatur aliorum duorum corporum anonymorum honori sic consuli per hanc conjunctionem, ut tamen non violaretur mandatum Pontificum præmemoratorum. Putent hæc ex instrumento quod exhibemus ad 15 Febr. in Comment. prævio num. 17. Dominicanis postea locum deserentibus successere Canonici Regularis Congregationis Mortariensis, ex canobio Papiensi directi; sub quibus aut sub eorum decessoribus, una cum novæ institutionis odore bono refluente antiqua loci veneratio, simulque resuscitata est vetus controversia: quæ cum dureretur in longum, fortassis non absque scandalis, et in æde S. Faustini majoris sancta Corpora loco non satis condigno haberi viderentur, placuit ecclesiasticis ac secularibus magistratibus veterem arcam reserare. Factum id anno MCCCXV die IX Decembris per Abbatem loci Bernardum Marcellum: unde secutum est, ut nemo deinceps potuerit dubitare de eorumdem vera existentia ad S. Faustini Majoris: quæ certitudo iterum confirmata est recognitione nova, anno Domini MDXXXIII die VII Februarii: quem utrumque diem suo Brixienſi Martyrologio Faynus adscripsit.

41 Desperatæ in hunc modum Regularium causæ succurrere volens ex eorum fortasse numero quispiam; et lenire invidiam, prioribus contentioneibus excitatam; ut Brixianus civibus persuaderet, non omnino vanum fuisse cultum quem SS. Faustino et Jovitæ ad S. Afræ eatenus exhibuerant aliqui; novam istam Legendam Italico sermone fabricavit, valde diversam ab Legenda vera eorum, quæ ad S. Faustini majoris coluntur; implicitam tamen cum historia eorumdem, velut consanguinearum et sub iisdem Præsidi ac Imperatore passorum. Hos autem Secundos Faustinum atque Jovitam attribuit familiæ Pregnacchæ, cum inserta Chizzolorum et Massacagninorum mentione; haud ex vano ratus, patronos sibi ad causam

juxta quam
Legendam,
velut a teste
oculato scri-
ptam,

accessuros, quorum nominibus tantum adscribebatur antiquitas: sed non cogitans quam in seipsis nova ista essent cognomina, ex vulgari posteriorum seculorum lingua accepta, in qua Massacagnino est mactator caniculi, Pregnaccha idem valet quod pregnus di aqua, aqua plenus. Chizzolo quid sit, non divino, Latina saltem vox non est, quæ sola lingua Brixianus civibus, Romanorum colonis, Adriani tempore erat in usu. Interim Regularibus adeo tunc placuit inventio, causam suam ut putabant in tutum subductura, ut cum templi sui parietes nova incrustatione obducendos, in eaque Sanctorum Brixianorum imagines depingendas curarent, pingi jusserint duo paria Fratrum Martyrum, alterum Sacerdotali, alterum militari habitu, uti eas picturas in veteri ecclesia vidisse se meminit Jacobus Tribescus infra nominandus. Postea vero succedentibus in desertum a Mortariensi Congregatione locum Canoicis Lateranensibus, et antiquatam pene SS. Faustini ac Jovitæ venerationem resuscitare satagentibus, placuit concordie causa eandem inire viam: et sic anno MDXXXVIII Indict. XI, die VII Februarii, facta nova eorumdem corporum inspectione et translatione, in instrumento desuper confecto et per Faynum ad XV Martii in Annotationibus relato, expresse dicitur, aperta arca SS. Faustini et Jovitæ Secundorum de Pregnacchis, civium Brixianorum. Concordiam inter Religiosas familias equidem sartam tectammanere semper velim: non placent tamen qui consuunt pulvillos sub omni brachio; ideoque censeo longe consultius facturos fuisse Regulares, si post Sanctorum Corporum apud Benedictinos revelationem indubitatam, ingenue fateri voluissent levio-rem jam esse auctoritatem Tabellæ extra tumbam reperi- tæ et cum translatio antiqua fieret ibidem neglectim relictæ, alterique sepulcro postea applicatæ: tunc enim sperare potuissent haud difficulter concedendum, ut etiam suos quoque certos Martyres, quantumvis Anonymos, publice colere liceret, Plenius hæc in Supplemento Februarii tractabuntur: attingenda tamen hic fuere, ne novæ istius Legendæ auctoritas nobis possit opponi, ad asserendum Italicorum cognominum antiquitatem.

44 Redeo ad Prologum, sic porro ante dicta firmitatem: Clarius omnibus id habet Vita S. Latini, quæ est venerandæ antiquitatis: hæc enim fatetur, non modo plurimos Sanctos in hoc loco, tempore necis BB. Faustini et Jovitæ una cum ipsis fuisse sepulturæ traditos; verum etiam plurima alia Sanctorum corpora, longe ante eorum passionem, B. Latini Episcopi fuisse tumulata in istum locum. Isti S. Latini Vita necdum in manus nostras aut diligentissimi Fayni venit: quædam Italica satis recens in MSS. Alexandri Luzzaghi reperta, nobisque communicata, nihil habet de Martyribus ante SS. Faustinum et Jovitam Brixie passis, nedum de loco sepulturæ eorum. Faciet etiam huic rei fidem chronica quædam antiqua, anno MDXI impressa Brixie, opera et impensa Mag. Joannis Antonii Brixiani: quam Jacobus Riccius, Decretorum Doctor et Canonicus Brixie, Faustino seu Philastrio Sanctissimis Brixie Episcopis adscribit. Chronicam istam vel non habuit vel merito contempsit Faynus; quia scribendarum Chronicarum particularium inventum multis seculis est recentius. Erravit igitur Riccius, quando tam antiquos sæ Chronicæ auctores dedit.

45 Faciet huc etiam, inquit auctor Prologi ad rem eandem confirmandam, Bartholomæus de Peregrinis in sua Vineâ Bergomensi parte 2 cap. 2, ubi inquit, quatuor sanctos viros Bergomenses, ob mirabilia quæ de sanctis Faustino et Jovita audierant Brixiam venisse, ibique post eorum necem cum plurimis aliis pro Christo Martyrium subiisse, eorumque corpora a Christi fidelibus in via Cremensi sepulta fuisse: quæ omnia narrat se ex libro de antiquitatibus et gestis viorum Bergomensium accepisse. Ita sit

distincta
sunt duo pa-
ria Sancto-
rum,

et secundi
Pregnacchis
adscripti.

Frustra et-
iam allegan-
tur, Vita S.
Latini,

Chronica
impressa an.
1511,

Vinea Ber-
gomensis,

sane (nam Bergomensia ista cui fundamento nitantur, alias licebit examinare) nihil hinc aliud efficitur, quam locum illum qui nunc S. Afræ ecclesia dicitur, fuisse cæmeterium Christianorum quod nemo negaverit : neque Christianorum tantum, sed etiam Martyrum, quod lubens concesserim. Ad intentum tamen nostrum, de Martyrum in ecclesia S. Afræ, quiescentium nomenclatione præpostera, non magis hoc facit, quam quod accedit tandem, quod in ecclesia veteri, ac præsertim in majori capella ab interiori parte, aderant picturæ antiquæ, quibus cernebatur innumera Sanctorum multitudo, diversas in classes distributa, a carnificibus cædi ac trucidari : hoc enim pictores non proprio ex capite suo pinxerunt. Non sane, sed ex antiqua traditione, de magno sed indefinito numero Martyrum Brixianorum, quorum istic potissimum servanda erat memoria, ubi, tamquam in loco reorum suppliciis destinato, eorum sanguis fluxerat; unde et nomen ei fecerant posterius, S. Faustini ad sanguinem.

aut picturæ antiquæ.

CAPUT VI.

Corporum in templo S. Afræ anno 1527 refossorum nomenclatio qualiter facta videatur.

Quæcumque hactenus ad comprobendam Martyrii Brixiani, ut supra descripti, veritatem auctor Prologi adduxit, leviora sunt, et nihil omnino docere possunt de corporibus, in ecclesia, postea S. Afræ dicta, ante annos circiter centum et quinquaginta refossis; sive de vera eorum sanctitate, sive de nominibus singulorum. Propterea igitur ad rem veniens auctor Prologi, sic eum continuat. Quod antiqua docuerat traditio (nempe in hoc sacro loco plurima Sanctorum millia et martyrio finisse coronata et sepulturæ commendata, quamvis de millibus nusquam legatur) postremo comprobatur testimonium validissimum R. P. D. Jacobi Tribeschi Brixiani, viri in sacris litteris ac Theologia doctissimi, et vitæ integritate conspicui: is enim in libello, Italico idiomate exarato et manu ejus propria conscripto, confitetur, quod anno Domini MDXXVI (tertio scilicet anno ab adventu Cononicorum Lateranensium ad ecclesiam S. Afræ) et MDXXVII, dum ipse esset in religione nostra novitius et comes Sacristæ, qui erat R. D. Augustinus Cremensis, a Notario quodam, qui Calabria dicebatur, dum varias nobilis ejusmodi, cujus ipse negotiis præerat, scripturas evolveret, inventa fuerit antiqua Chronica, charta pergamena exscripta, tantæ vetustatis, ut ejus characteres corrosi alicubi essent, et non nisi cum maxima difficultate possent legi. In hac descriptæ erant cædes Sanctorum, qui in hoc templo sunt conditi : et quo etiam in loco quæ ratione jacerent, sigillatim patefiebat.

17 Hac re ad Patres nostros per eum delata, Patres ipsi locum effodere, et Reliquias Sanctorum inquirere coeperunt; atque indies (prout Notarius ille ex Chronica dictabat) omnino reperiebant : multaque Sanctorum corpora hoc modo et reperta et contracta sunt, quæ ipse D. Jacobus propria manu se extulisse testatus est, cum jam esset decrepitæ ætatis, annorum scilicet LXXVIII, anno Domini MDLXXXVIII. Tale nihil cum legatur in opusculo præexposito, non potest ex hoc Prologo sumi occasio suspicandi, quod iste D. Jacobus fuerit vel primarius vel secundarius illius auctor; ideoque volumus ipsum ejus libellum (qui forte bona conscriptus fide multam his tenebris lucem affudisset) non extare amplius : ex iis tamen quæ inventa sunt post Notarii illius indicium, quæque adhuc supersunt, conjectare licet quomodo res acta fuerit : quam enim solide aut credule illa ageretur, non poterat

Aprilis T. II

dijudicare annorum dumtaxat sexdecim adolescens, qui post tot annos ea testatus est.

48 Potuit igitur acta esse hoc modo. Invenerat Notarius iste vel ipsum libellum qui Martyrium Brixianum inscribitur, vel potius illas unde ipsum desumptum est chronicas, circa annum MCCCC scriptas (nam lingua vulgari scripta chronica aut simile quidpiam ad posteritatis totius memoriam scribens, ante annum istum vix quidquam reperias in Italia, ubi Latinæ usus diutius in talibus servatus est) eas tamen antiquissimas videri faciebat intuituum imperitia, et squallor membranarum inductus vel per negligentiam eas asservantium, vel per fraudem auctoris volentis easdem sic facere digniores fide. Ex his cum bonus iste Notarius, bono (sic enim credere libet) studio ductus, novis loci istius inquilinis gratulabunde attulisset distinctam notitiam plurimum Sanctorum, in ecclesia ista, ut quidem Chronicæ suggeriebant, quiescentium; Patres isti, æque ac Notarius, boni, et quibus gratius nihil accidere posset quam occasio tam optata restituendi loco isti antiquam celebritatem, statim manum admovent operi; et ubicumque ea designatis in Chronica locis aliqua invenerunt corpora, ea crediderunt esse istorum, quos tali loco sepultos ipsa Chronica indicabant; etsi alias nullum adesset signum, quo certiores redderentur, non esse alia ab iis quæ requirebant. Debebat tamen de eorum quæ inveniebantur veritate dubios facere, tum ipsa conditio loci a tot seculis parochialis, in quo plurima Christianorum corpora erant successive humata; tum indicii ex Chronica desumpti incertitudo : neque enim reperta sunt iis omnibus locis, in quibus aliqua condita notabantur. Quæcumque tamen sic reperta sunt, ea sub notatis in chronica nominibus in quinque capsas sunt collecta; eas scilicet, de quibus sub Altaribus Magdalenæ, Assumptionis, Apollonii et Elisabethæ, nec non inferiori Beatæ Virginis collocatis, agit Catalogus : quæ utrum Sanctorum saltem ossa essent, divino erat relinquendum judicio, nisi vel inscriptiones sepulcrales, quas nemo inventas dicit; vel alia simul reperta signa, quorum nullus meminit, certam de inventis testimonium darent. Quod autem prænominatus Notarius secutus sit non Martyrium Brixianum, de quo hactenus, sed prolixiorum tractatum de tota Brixiana historia, qualitercumque digestum per annos et secula, unde Martyrii auctor excerptis ea sola quæ propositam sibi spectabant materiam; videor mihi non obscure colligere, tum ex titulo Chronicæ, tum ex nominibus Angelini, Alberti, Dominici, Angeli, Caiocilli, Roberti, Eusebii, Josaphat, Cælestini, Irenici, Silvani, quæ nusquam apparent in Martyrio, præcipitantius et manu leviori collecto.

49 De corporibus SS. Afræ Martyris, Apollonii et Felicis Episcoporum, et paucorum forsitan aliorum, quin vere ipsorum sint, quorum nomina præferunt, nolim equidem dubitare, cum non fuerint Notarii prænominati reperta indicio, in fide chronicæ tam fabulosæ fundato : sed ab antiquiori retro memoria suam habuerint venerationem, propriisque in arcibus sint reperta cum titulis, certum facientibus quorum istæ Reliquiæ forent. De puteo quoque, quem antiqua traditio Sanctorum Martyrum ossibus plenum esse ferebat, quemque Canonici Lateranenses, veteris ecclesiæ demolitione occupati, in oratorio S. Caloceri die XXIX Octobris feliciter detexerunt, anno MDLXXX, annuam inventionis memoriam exinde celebrantes : de hoc, inquam, puteo nolim similiter ambigere quin vere Martyrum, et quidem antiquorum ossa contineat; cum frequens ecclesiæ veteris consuetudo fuerit (ut pulchre in Annotationibus probat Fagnus) Martyres, majorem numero occisos quam ut singulis posset sepultura aptari, in puteis ad hoc desiccatis componere. Numerum ac nomina novit Deus : non placent ii qui multa putant fuisse millia (tot enim puteus unus non caperet) multoque minus probandi sunt, qui iis affinxere nomina, qualia ætate ista non capiebat Brixia : absit

AUCTORE D. P.

scripta circa an. 1400

cujus indicio reperta corpora aliqua,

absque alio ullo documento,

credita sunt vere Martyrum esse,

eo facilius quod antiqui Martyres aliqui ibi scirentur humati.

loca sepulture et nomina ac cognomina Martyrum fingens,

AI CTORE D. P.

tamen ut turpis imposturæ excusandæ causa, credamus isto in putco conditos esse, qui *Henrici Imperatoris* tempore in aliquo conflictu cecidere.

Nomina fors
accepta ex
Necrologio
illius eccle-
sia,

50 Quæret interim aliquis, quod fundamentum habere potuerint auctores *Chronicæ*, ut potius ista quam alia nomina suis fastis inscriberent, ipsaque istarum potius quam aliarum familiarum cognomentis geminarent. Id sane difficile est conjectare, nam fingere paratis facile fuit nomina et cognomina accipere ex vulgo notis et usitatis: potuerunt tomen eidem habuisse præ oculis *Necrologion* aliquod, in quo descripta erant nobilium personarum nomina, et locus sepulturæ earum adnotatus, ex quibus ipsi sanctos *Martyres* fecerint; non animadvertentes talia esse nomina, quæ paucorum seculorum admitterebant ætatem. Quid autem si in eodem obituariis vel in ipsis sarcophagis (nam fere soli nobiles tempestate illa sepeliebantur in templis, vulgus ad commune cimiterium deferrebantur, et oris lapideis eidem utebantur) quid, inquam, si litteræ *B. M.* aut alia similes adscripta nominibus fuerint; indeque acciderit ipsis id quod *Sardis* usu venisse conjectamus in templo *S. Ephesii*, cum nostra memoria multa essent detecta inibi sepulchrorum monumenta: sicut enim litteras *B. M.* (quas gentiles quidem, NOTIS MAXIMUS scribebant; Christiani vero, BONÆ MEMORIÆ) *Sardi* interpretati sunt, BEATUS MARTYR; ita fieri potuit, ut *Brixiani* quidam, antiquariæ rei expertes, putarent se invenisse notam *Martyrii* et Sanctitatis, quæ tamen revera talis non erat.

51 *Petrus Galesinius*, vir sane studiosus et pro modulo ætatis suæ, qui historiis ecclesiasticis restituendis caput dori initium, eruditus, de ecclesia optime meritis credebatur, conscripto, quod in manibus est, martyrologio; nec aliter in principio operis nos sentiebamus. Verum ubi, progrediente labore et crescente simul experientia, magis magisque capimus cuncta ad *Lydium* veritatis lapidem, id est originariam cujusque rei documenta conferendo explorare; apparuit illius auctoritati et fidei parum tuto credi, qui sæpe vel proprias conjecturas vel novitias scriptiones seculis plurima peccavit, ex documentis certioribus refutanda; quorum errorum aliqua pars utinam non fuisset deinde traducta in *Romanæ Ecclesiæ Martyrologium*. Legit auctor iste et sæpe citat quosdam publicos *Brixien*siu*m* *Annales*, quos arbitramur esse libros *Cancellariæ* civitatis, sæpe laudatos a *Fayno* et sub *Annalium* nomine multatos, ex quibus *xvii* *Januarii* accepit *Inventionem* *SS. Benjamini* et *Maximi*; *xii* ejusdem, *SS. Naimii*, *Jacobini*, et *Anselmi*, *xvi*, *SS. Marini* *Presbyteri* et *Stephani Diaconi*; *xix*, *SS. Peregrini Felicis* et *Sylviani*; *Februarii* autem die *xii*, *Inventionem* *SS. Valeriani*, *Valentini*, et *Sapritii*, velut qui una cum *Faustino* et *Jovita*, aut circa idem tempus, pro *Christo* *Martyrium* subierunt: et in *Notis* identidem adscribit eas *Inventiones* anno *MDXXIX*.

52 Apparet igitur, hæc non alia fuisse corpora, quam quæ ad iudicium *Colabriæ* *Notarii*, ex fide *Chronicæ*, quæsitæ sunt: quæ tamen quia *Sanctorum* esse credebantur, visa *Annalibus* publicis digna res est; sed quia ejusmodi inventiones identidem novæ ac novæ nuntiabantur, nec erat operæ pretium singularum annuam memoriam facere, in unum diem collecta est plurimum commemoratio, quam *Novum Martyrologium Brixianum* *Fayni* sic faciendam præcipit: *vii* *Idus Martii* *Brixie*, inventio multorum *Sanctorum Martyrum* apud ecclesiam *S. Aphræ*, qui sub *Hadriano* Imperatore martyrio affecti, ibidem in honestiori loco siti sunt: deinde in *Notis*, Agunt de hac libri provisionum civitatis anno *MDXXVIII* et *XXIX*, et historia *SS. Martyrum Faustini* et *Jovitæ*, *Brixie* an-

no *1528* impressa apud *Jo. Bapt. Borellam*, in catalogo eorundem *Sanctorum* ad calcem libri posito. Non dolemus, quod, mensem *Martium* componentes, istius inventionis notitia caruerimus, et quod catalogus iste in manus nostras nunquam venerit: nam hunc præsumere licet similem esse ei quem accepimus; et quamvis non constet vere *Sanctorum* fuisse corpora quæ fuerunt inventa, non debebat talis inventionis memoria locum habere in opere nostro. Potius vellemus ut a libris prioribus abessent ea, quæ de prænominatis *Brixianis*, velut *Martyribus*, in *Januario* ac *Februario* ad supra notatos dies habemus ex *Galesinio*. Sed difficile fuit non sequi citantem publicos civitatis *Annales*, nobis non risas; aut absque majori luce dijudicare, quam parum fundata fuerit de vera ipsorum Sanctitate opinio. Quare æqui bonique consulat lector, quod ista expuncta cupiamus, juxta sæpe factum protestationem, candide ingenueque retractandi, quæ minus recte a nobis scripta vel deprehenderemus ipsi per nos, vel ab aliis moniti agnosceremus.

53 *Uni* scribimus et studemus veritati, idque circa alicujus, quantumvis amicissimi, offensionem, facere nos posse confidimus; illoque cives omnes *Brixianos* rogo atque obtestor, ut ne eas permisceant monumentorum patriarum nobis per *Faynum* communicatorum; neque indigne non eo omnia loco, quo habuit ipse, habita fuisse a nobis. Bene meritis ipse de *Ecclesia Brixiana* est deque nobis, plurima, hactenus vel ignorata vel obscurata, illustrando atque docendo; spero vicissim de eadem *Ecclesia* deque ipsomet bene meruisse me, discernendo ea, quæ permixta melioribus ac certioribus, *Sanctorum Brixianorum* honori laud leve creare poterant præjudicium apud æquos rerum æstimatores. Tales quia vix esse solent homines, in causa propriæ familiæ aut patriæ; hinc nimium quam frequenter contingit, ut quæ ipsi indubitanter suscipiunt, neque suspecta habere sciunt, amore isto affectuque occupati, ea alii, ab ejusmodi præjudiciis vacui, apocrypha reputent.

54 Vix ullam esse illustrem familiam, cujus primordia vero antiquiora et angustiora non fecerit adulatio, heroes fingendo, qui nunquam fuerint; facinora committendo, quæ nemo viderit; notum apud omnes est. Ejusmodi fictionibus scatere vulgatas urbium quarumcumque *Chronicas*, ante duo aut tria secula scriptas, scimus, nec miramur: easdem tamen refutare operæ pretium non putamus, nisi quando videmus haustos ex iis errores inducere confusionem rerum sacrarum, quam admodum *Brixien*sibus contigit; et antehac ostendimus in *Martio* contigisse *Brugensibus*, propter fabellas de *Caroli Boni* *Comitis* nec ante pauca secula excogitatas. Ut autem his gratum fuit ipsas deduceri; sic spero non displiciturum Nobilitati *Brixianæ*, quod negaverim temporibus *Hadriani* nota fuisse familiarum suarum nomina. Generatio præterit et generatio advenit, inquit *Sapienter* qui tunc fere nobiles, eorum nunc posteris vel nulli sunt, vel delitescunt obscuro: econtra nunc nobiliter fulgent, qui a *Longobardis*, *Francis* aut *Alemannis*, rerum post *Romanos* in Italia potitis, originem ducunt. Ea est humanarum rerum vicissitudo; cui pertinaciter obniti, et inter *Romani Imperii* ruinas, nunc ignobiles, vetustam quærere claritatem, hominis est nimium se suumque nomen amantis, et quod nupiam est, invenire cupientis. Recte *Carolus V* Imperator, vere maximus, ultra *Rudolfum Habsburgium* vetuit quæri majores suos: nec est eum tali exemplo non moreatur aliquis, ut vera certaque familiæ suæ decora, licet minus antiqua; præ incertis meritoque suspectis, licet maximam antiquitatem promittentibus, ostentanda.

Confido autem neque culpandum quod hæc refutaverim.

neque ægrelaturam nobilitatem *Brixianam* quæ de cognomentis dixi.

Aliquorum
sic invento-
rum meminit
Galesinus;

quem seculi
re nondum
examinata

nunc vellemus
ei non credi-
disse.

INDEX SANCTORUM

AD XI MEDIOS DIES APRILIS.

A

- A**bbo Ep. Metensis *ex Martyrol.* 384
 21 Abedechalas Presb. M. in Perside *ex Sozomeno* 841
 14 Abundius Mansionarius Ecclesiæ S. Petri Romæ *ex Dialogis S. Gregorii* 214
 15 Acuta M. in Mesopotamia *ex Martyrologiis* 373
 12 Acutina Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Acutina sive Agutina M. *ex Martyrologiis* 81
 20 Acyndinus Martyr Nicomediæ *ex Fastis Græcis et Latinis* 745
 16 Adrianus Martyr in Græcia *ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 401
 12 Agapus Martyr *ex Martyrologiis* 79
 13 Agathodorus, famulus S. Carpi Ep. Thyatirensis, Martyr 120. Martyrium *ex Actis S. Carpi* 123
 23 Agatboria Martyr *ex Martyrologiis* 130
 13 Agathonica, soror S. Carpi Episcopi Thyatirensis, Martyr Pergami 121
 Martyrium *in Actis S. Carpi* 126 d
 11 Agericus, Abbas Turonensis S. Martini *ex Mroll. Vita S. Eligii et Bulla Papæ* 30
 20 Agnes de Monte-Politiano, Ordinis S. Dominici 789. Vita auctore Raimondo de Capua, postea Generali *ex MS. Taegii* 790. *Cap. 1* Infantia et pueritia, magnæ sanctitatis præsignis et effectibus illustrata, viteque religiosæ initia 791. *cap. 2* Abbatisa apud Procenenses constituta, manna cœlesti perpluitur, puerum Jesum visibili specie amplexatur 793. *cap. 3* Reliquiæ per Angelum acceptæ, olei, pecuniæ, panis multiplicatio miraculosa 795. *cap. 4* In morbis patientia et erga proximum caritas divinis favoribus honorantur 797. *cap. 5* Divinitus excitata et adjuta Monasterium extruit in Monte-Politiano in loco ubi lupanar fuerat 798. *cap. 6* Visum cæco reddit : ægra balneum adit, suæque virtute et miraculis illud illustrat 801. *cap. 7* Varia miracula ejus precibus patrata : ejusdem spiritus propheticus 802 *cap. 8* Ultima ægritudo, et ipsum obitum comitata gloriæ ab ea adeptæ indicia 804. *cap. 9* Miracula ad defunctæ invocationem patrata 806 *cap. 10* Miraculose curationes. Liberati a dæmone vinculisque 807. *Analecta potissimum ex Italico Fr. Laurentii. Caput 1* Reliqua quædam miracula 810. *cap. 2* Honor corpori sancto exhibitus, et varie auctus 811. *cap. 3* Festum et officium proprium a Sede Apostolica impetratum 812. *cap. 4* Extensio officii per totum Ordinem Prædicatorum 813
 20 Albertus puer, in Polonia a Judæis occisus, depositus in collegio Lublinensi Societatis Jesu 832 Historiæ epitome auctore Simone Kacorovio S. J. 833. Plures innocentes a Judæis occisi *ex impresso Polonico anni 1602* 835
 20 Alexander M. Romæ *ex Martyrologiis* 746
 21 Alexandra Imperatrix, uxor Diocletiani, Martyr Nicomediæ *ex Menolog. Basilii Imp. Menæis et S. Andrea Cretensi* 839
 12 Alferius Fundator et Abbas Cavensis in Italia 96. Vita auctore Abbate Venusino 97. *Cap. 1* Genus, vita secularis et monastica, monasterium exstructum : miracula patrata 98. *cap. 2* Eximiae virtutes. Obitus, miracula 100

- 21 Ananias, Presbyter Martyr in Perside *ex Sozomeno* 841
 15 Anastasia, Matrona Romana M. *ex Menol. Basilii Imp. et aliis Græcis et Latinis* 368
 21 Anastasius, Patriarcha Antiochenus 847... *cap. 2* Res gestæ et cultus. Nicephori Callisti menda detecta 848... *cap. 4* Libri editi : alii perperam tributi 850
 21 Anastasius, Presbyt. monachus Sinaita. *Cap. 1* Cultus sacer et res gestæ 847... *cap. 3* Libri conscripti 849
 11 Anastasius miles Martyr Salonæ in Dalmatia 5 Corpus Romam translatum 10
 10 Andreas, Ord. Eremitarum S. Augustini, in Monte-Regali in confiniis Umbriæ et Aprutii 609. Vita *ex Italico Sancti Ricetelli. Cap. 1* Historia vitæ in Ordine ductæ 609. *cap. 2* Miracula xxvii intra primum ab obitu annum 611. *cap. 3* Epilogus et Miracula recentiora 612
 17 Anicetus Papa M. Varia de tempore Sedis, exceptione S. Polycarpi, et translatione corporis 473
 21 Anselmus, Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia 862. Vita auctore Eadmero monacho Cantuariensi individuo comite 863. *Liber 1.* Acta ante Episcopatum. *Cap. 1* Ortus, studia, discessus in Gallias : deliberatio de statu vitæ 863. *cap. 2* Vita monastica : Prioratus administratus. Adulescens in vita et a morte adjutus 865 *cap. 3* Benignitas erga omnes. Libri nonnulli et epistolæ scriptæ 867. *cap. 4* Oblatæ divinitus visiones : consilium circa regimen puerorum : amor vitæ communis et discretio 870 *cap. 5* Abbatis electi benignitas circa hospites et domesticos. Iter in Angliam. Colloquium cum B. Lanfranco de cultu S. Elphegi 872. *cap. 6* Monitorum suavitas et efficacia : miracula 874. *Lib. II* Gesta in Archiepiscopatu. *Cap. 1* Archiepiscopatus assumptus : quies monastica delata : aliqua cum Rege dissensio 875 *cap. 2* Variarum virtutum exercitatio 878. *cap. 3* Ægre impetrata ab irato Rege facultatē adeundi Romam, valedicit suis 879. *cap. 4* Discessus in Galliam, inde Romam et in Samnium 882 *cap. 5* Excursio in Campaniam. Reditus in Galliam. Varia miracula 884. *cap. 6* Mors Wilhelmi Regis, et nova cum successore Henrico difficultas ob investituras. Romana legatio : reditus interdictus 886. *cap. 7* Reconciliatio cum Rege : reditus in Angliam ; morbus, obitus, miracula 888. Alia Vita ex Historia Novorum in Anglia ejusdem Eadmeri. *Lib. I pars 2 Cap. 1* Acta in morbo Guilielmi I et Guilielmi II Angliæ Regum et apud Comitum Cestriæ 890. *cap. 2* Electio in Archiepiscopum Cantuariensem, et post varias tergiversationes consecratio 893. *cap. 3* Acta cum Rege in Normanniam abituro. Ecclesia dicata. Episcopus Lincolniensis consecratus : Concilium petatum 896 *cap. 4* Controversia Regem inter et S. Anselmum, ob Urbanum II Papam ab hoc admissum, contranitante Rege 898 *Lib. 2 Cap. 1* Pallium Roma delatum et assumptum. Pax coalita cum Rege. Episcopi Angli et Hiberni ordinati 902. *cap. 2* Novum odium Regis. Discessus in Gallias 905. *cap. 3* Post litteras præmissas, iter Romam, Tolosam, Capuam. Acta cum Papa et Duce

- Duce Apuliæ 909. *cap. 4* Concilia Burense et Romanum. Reditus in Gallias. Obitus Urbani II et Wilhelmi Regis 912. *Lib. 3 Cap. 1* Henrico Rege facto reditus ad Archiepiscopatum : nuptiæ Regis celebratæ : regnum contra Robertum fratrem stabilitum 916 *cap. 2* Orta dissensio apud Regem ob Investituram. Utrimque missi nuntii Romam 920. *cap. 3* Concilium Londini anno mii habitum 924. *cap. 4* Quæstio de Investitura requiescens. Iter Romanum ideo a S. Anselmo susceptum e mandato Regis 925. *Lib. 4 Cap. 1* Summa ira Regis interveniente sorore ejus in pacem vertitur. Reditus S. Anselmi in Angliam retardatur 929. *cap. 2* Ob nimias exactiones monita Regi submissa. Controversia de Investitura apud Papam deposita. Capilli Deiparæ accepti 933. *cap. 3* Post morbum reditus in Angliam. Præclara ibidem statuta. Varii Episcopi et Abbates ordinati 936. *cap. 4* Controversia de subjectione Ecclesiæ Eboracensis, post obitum S. Anselmi feliciter terminata 941. *cap. 5* Varia post obitum S. Anselmi acta 944. Appendix Apologetica *ex lib. 5*
- 11 Antochianus miles, Martyr Salonæ in Dalmatia. Corpus Romam translatum 10
- 17 Anthusa V. sanctimonialis Constantinopoli, filia Constantini Copronymi Imp. *ex Menologio Basilii Imp. Synuxario MS. et Menæis* 488
- 18 Antia, mater S. Eleutherii Episc. Martyr Romæ *ex Martyrologiis et hujus Actis* 525. cædes 529 b Reliquiæ 535 536
- 11 Antipas, Martyr Episcopus Pergami in Asia 3 Acta Martyrii *ex MS. Græco* 965
- 12 Antonia Martyr *ex Martyrologiis* 81
- 20 Antoninus Martyr Nicomediæ *ex Fastis Græcis et Latinis* 745
- 14 Antonius M. Vilnæ in Lituania 265. Acta martyrii *ex MSS.* 266
- 16 Apodemius M. Cæsaraugustæ 403 Encomium in *hymno S. Prudentii* 405 *et in MSS.* 407 955
- 21 Apollo, minister S. Alexandræ Imperatricis, M. Nicomediæ *ex Menæis et Mrol. Romano* 839
- 18 Apollonius, Senator Romanus M. *ex Eusebio, Rufina, Hieronymo et Martyrologiis* 536
- 14 Apollonius, M. Interamnæ in Umbria *ex Martyrologiis* 211
- 18 Apollonius, M. Romæ *ex Martyrologiis* 525
- 21 Appelicus sive Amphelicus, M. in Sicilia *ex Martyrologiis* 841
- 20 Araldus, Presb. M. Alexandriæ *ex Martyrol.* 746
- 20 Arajacus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 746
- 21 Arator, Presb. M. Alexandriæ *ex Martyrol.* 840
- 12 Arburus Martyr *ex Martyrologiis* 80
- 15 Archelaus, M. in Galatia aut Galæcia *ex Mroll.* 374
- 15 Archeleaus, M. in Mesopotamia *ex Mroll.* 373
- 14 Arcilaus Martyr *ex Martyrologiis* 212
- 14 Ardalis Minus M. *ex Menol. Basilii Imperat. et Menæis* 213
- 17 Ariston M. in Africa *ex Cypriano et aliis* 476
- 19 Aristonicus M. Melitinæ *ex Martyrologiis* 616
- 19 Aristonicus alter M. Melitinæ *ex Martyrologiis* 616
- 13 Arobus Martyr *ex Martyrologiis* 130
- 20 Asajacus sive Ajaricus, M. Romæ *ex Mroll.* 747
- 11 Asterius, miles Martyr Salonæ in Dalmatia 5. Corpus Romam translatum 10
- 18 Aya Comitissa, Montibus Hannoniæ in Belgio. *Cap. 1* Cultus sacer. Lectiones ad Matutinum recitatæ 575. *cap. 2* Vita Gallice scripta : varia inde relata 576. *cap. 3* Patrocinium in litibus, gratiæ variæ. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ ac Bruxellis. 577

B

- 11 Barsanuphius Solitarius, prope Gazam in Palæstina. *Cap. 1* Cultus Sancti, encomium *ex Evagrius* 22. *Cap. 2* Vita quædam partim fabulosa, partim incerta 23 et 953. *Cap. 3* Translatio duplex corporis 25
- 21 Bartholomæus de Cerveriis, Martyr Ord. Prædicatorum, Savigliani in Pedemontio *ex MS. Tœgii et Chronico Antonii Senensis* 951
- 12 Baricus Martyr *ex Martyrologiis* 80
- 17 Barucus M. in Africa *ex Cypriano et aliis* 476
- 16 Basilia M. in Mauritania *ex Martyrologiis* 402
- 15 Basilissamatrona Romana M. *ex Menol. Basilii Imp. et aliis Græcis et Latinis* 368
- 16 Basilissa Mart. Corinthi *ex Menæis et Vita S. Cadrati* 399 f 400 e
- 12 Basilus Confessor, Episc. Parii in Mysia minore. Cultus *apud Græcos* 96
- 12 Bassus Martyr *ex Martyrologiis* 79
- 14 Benedictus, Fundator pontis Avenionensis. Cultus sacer tempus mortis, discipuli collecti 254. Vita *ex MSS. authenticis Archivii Avenionensis* 256. Depositiones testium *ex iisdem MSS.* 258. Jura pontis duobus instrumentis contentis 259. Translatio corporis *ex Gallico Domini des Fargues* 262 et 954
- 14 Bernardus, Fundator Congregationis de Tironio. § 1 Tironium caput novæ Congregationis in Ordine Benedictino. Vita B. Bernardi scripta 220. § 2 Tempus vitæ et mortis. Nomen fastis adscriptum, Titulus Sancti ac Beati tributus 221. Vita auctore Gaufrido Grosso ejus discipulo *ex MSS.* 222. Metrica Synopsis Capitum 223. *Cap. 1* B. Bernardi educatio et vita monastica in cœnobio S. Cypriani 224. *Cap. 2* Prioratus administratus : varia præclare gesta 225. *cap. 3* Vita eremitica in solitudine Cenomanica 227. *cap. 4* Vita solitaria in Causea insula. Piratæ emendati 228. *cap. 5* Reditus ad priores eremitas et ad monasterium S. Cypriani 231. *cap. 6* Abbas S. Cypriani ob persecutionem ad prædicandum conversus. Mores reformati 233. *cap. 7* Iter Romanum bis susceptum. Abbatia relicta, alibi discipuli collecti 235. *cap. 8* Monasterium in Perchensi Comitatu constructum. Beneficia accepta et collata 237. *cap. 9* Monasterium Tironium extractum. Beneficia Comiti Retroco præstita 240. *cap. 10* Revelatio de salute duorum monachorum. Miracula alia 242. *cap. 11* Hospitalitas Spiritus prophetici. Fama sanctitatis 244. *cap. 12* Morbus. Adhortatio. Extrema Sacramenta sumpta 247. *cap. 13* Præparatio ad mortem, obitus, sepultura 249. *cap. 14* Analecta de variis in Vita gestis 251
- 19 Bernardus Pœnitens, Audomaropoli in Belgio 673 Vita auct. Joanne mon Bertiniano *ex MS.* 674. *Liber 1* De vita et obitu. *Cap. 1* Natales, peregrinationes, pœnitentia, pia Audomaropoli conversatio 874. *cap. 2* Miracula in vita patrata 676 *cap. 3* Morbus, obitus, miracula 677. *Lib. 11* De miraculis. *Cap. 1* Miracula xxx statim post sepulturam facta 679 *cap. 2* Alia xx miracula. Malevoli et blasphemi in B. Bernardum puniti 681. *cap. 3* Alia xx miracula. Corpus translatum 684. *cap. 4* Alia xiii miracula. Mirabilis peccatoris conversio, et periclitantium in mari liberatio 687 *cap. 5* Alia xxx miracula. Tres mortui suscitati 639. *cap. 6* Alia xii miracula, e quibus nonnulla a posteris adjecta 692
- 2 Buttarus seu Buttasus M. *ex Martyrologiis* 80
- 2 Buttus Martyr *ex Martyrologiis* 80

C

- 16 **C**æcilianus, M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in hymno S. Prudentii 405, et in Actis MSS. 406 955 f
- 16 Cœlesta Martyr ex *Martyrologiis* 401
- 20 Cæsarius M. Nicomediæ ex *Fastis Græcis et Latinis* 745
- 16 Calix M. Corinthi ex *Menæis Græcorum et Vita S. Codrati* 399 400 e
- 16 Caius Conf. Cæsaraugustæ ex *Mroll. et Prudentio* 409
- 19 Caius M. Melitinæ ex *Martyrologiis* 616
- 19 Caius alter M. Melitinæ ex *Martyrologiis* 616
- 13 Calepodius Martyr ex *Martyrolog. Tamtachtensi* 130
- 16 Calestus Martyr ex *Martyrologiis* 402
- 16 Callistus M. Corinthi ex *Martyrologiis* 399
- 18 Calocerus Brixienensis, Martyr Albingauni in Liguria 520 Passio ex MS. 520 Alia, excerpta ex *Vita S. Secundi M. Astensis* 524
- 18 Calocerus M. Romæ ex *Martyrologiis* 525
- 11 Cancianus Martyr ex MS. *Casinensi Martyrologio* 13
- 12 Caradocus, Presb. eremita in Wallia Australi. 151 Vita ex *Capgravio* 151
- 16 Carissus Martyr ex *Martyrologiis* 401
- 16 Carito Martyr ex *Martyrologiis* 401
- 13 Carpus, Ep. Thyatirensis in Lydia, Martyr Pergami 121 Acta martyrii a *Metaphraste exornata, denuo Latine reddita. Cap. 1 Patria, dignitas, captivitas, interrogatio 122. cap. 2 Abductio Sardes, inde Pergamum 124 cap. 3 Fides verbis, miraculis, et tormentis confirmata 124. cap. 4 Mors intentata et gladio illata 125 Acta Græca* 968
- 13 Carulus seu Catulus Martyr ex *Martyrologiis* 130
- 12 Carus Martyr ex *Martyrologiis* 81
- 16 Cassianus M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in *Actis MSS.* 405 955 f
- 13 Celerinus Martyr ex *Martyrologia Casinensi* 130
- 11 Ceremonius Martyr Nicomediæ ex *Mroll.* 12
- 16 Chariessa M. Corinthi ex *Menæis, et Vita S. Codrati* 399 400 e
- 16 Charisius M. Corinthi ex *Martyrologiis* 399
- 16 Christiana M. Corinthi ex *Martyrologiis* 399
- 20 Christophorus M. Nicomediæ ex *Fastis Græcis et Latinis* 745
- 12 Cittinus Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 17 Clara Gambacorta, Ord. S. Dominici Pisis in Etruria 502. Vita per sanctimoniam coævam ex MS. *Italica* 503. *Cap. 1* Pueritia et adolescentia sancta : fuga in monasterium post obitum sponsi 503. *cap. 2* Carcere quinque mensium probata, in monasterium inducitur et egregie proficit 505. *cap. 3* In novo monasterio fit Suppriorissa, dein Priorissa 507. *cap. 4* Caritas insignis et in ferendis adversis animi magnitudo 509. *cap. 5* Obitus, sepultura, virtutes, miracula 510. *Appendix 1* Elevatio corporis, lingua incorrupta 512. *App. 2* Crucifixus miraculosus viventi allatus. Motus ossium in capsâ, index mortis, alicui Sororum imminentis 513. *App. 3* Ex Seraphino Razzio 514. *App. 4* De Philippa prima monasterii Priorissa ex MS. 514
- 12 Clementia Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 21 Codratus, minister S. Alexandræ Imperatricis, M. Nicomediæ ex *Menæis et Mroll. Rom.* 839
- 15 Comatus, M. in Mesopotamia ex *Mroll.* 373
- 20 Comelia, M. in Africa ex *Martyrologiis* 746
- 11 Concessus, M. in Mauritania ex *Mroll.* 11

- 14 Conditor, Martyr Iteramnæ in Umbria, ex *Martyrologiis* 211
- 19 Conradus Milianus, Ordinis Minorum Asculi in Piceno. Ex *variis. Cultus, Processus pro Canonizatione. Rex gestæ* 738
- 12 Constantinus seu Constantius, Episc. Vapincensis in Gallia. Tempus Sedis : cultus 90
- 16 Contardus Peregrinus, Bronæ in Lombardia 442. Acta ex MSS. *Bronensibus* 444. *Pars. 1* Peregrinatio : morbus, obitus, sepultura 445 *Pars. 2* Translatio triplex. Miracula 446. *Appendix ex Vita Italica excusa* 448
- 14 Cornelia Martyr ex *Martyrologiis* 212
- 20 Cornelia, M. in Africa ex *Martyrologiis* 746
- 14 Cornelius, M. Interamnæ in Umbria ex *Mroll.* 211
- 18 Cosmas Conf. Ep. Chalcedonensis in Bithynia. Elogium ex *Menologio Basilii Imp. et Menæis* 579
- 17 Credula, M. in Africa ex *Cypriano et aliis* 476
- 16 Crementius, Conf. Cæsaraugustæ ex *Martyrolog. et Prudentio* 409
- 15 Crescens, M. Miræ ex *Menol. Basilii Imp. et Mroll. Græcis et Latinis* 373
- 19 Crescentius Subdiaconus, Florentiæ in Etruria 623 Elogium vitæ ex *Breviario Florentino MS.* 624
- 12 Crispinus Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 12 Crispinus alter M. ex *Martyrologiis* 80
- 18 Crispinus M. Romæ ex *Martyrologiis* 525
- 19 Cuno, Ord. S. Benedicti in Rhetia ex *Actis S. Geroldi patris* 625
- 21 Cyprianus, Episc. Brixienensis ex *Ughello, Fayno et aliis* 846
- 12 Cyprianus, M. Capuæ ex *Martyrologiis* 80
- 15 Cyprianus, M. in Mesopotamia ex *Martyrol.* 373
- 12 Cyrillus Martyr ex *Martyrologiis* 81

D

- 13 **D**ada, Mart. Doroscori. Cultus variis diebus 126. Acta ex MS. *Græca* 128 Acta Græca 976
- 12 Damianus, Episc. Ticinensis in Italia. Res gestæ : cultus, translatio 91
- 12 David, monachus Martyr, an in Palæstina sub Saracenis? ex *Menæis* 82
- 12 Darius Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 14 Decima Martyr ex *Martyrologiis* 212
- 12 Decimus Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 13 Decimus Martyr ex *Martyrologio Corbeinsi* 130
- 12 Demetrius Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 12 Demes, Martyr apud Græcos ex *Menæis* 79
- 12 Dexter Martyr ex *Martyrologiis* 80
- 14 Diocletianus, M. Romæ cum SS. Valeriano, Tiburtio, Maximo. An ex hujus domo? 203 204 a
- 15 Diogenes, Diac. M. in Mesopotamia ex *Mroll.* 373
- 17 Diomedes, M. in Africa ex *Cypriano et aliis* 476
- 15 Dionina, M. Antiochiæ Syriæ ex *Martyrol.* 374
- 18 Dionysius Martyr ex *Martyrologiis* 538
- 14 Docimus, M. Romæ cum SS. Valeriano, Tiburtio, Maximo. An ex hujus domo? 203 204 a
- 20 Dominicus Vernagalli, Ordinis Camaldulensis Pisis in Etruria 788
- 20 Dominicus Leonesius, Ord. Minorum Urbini ex *Wadingo et aliis* 830
- 15 Domina, M. Interamnæ in Umbria ex *Mroll.* 211
- 11 Domnio seu Domnius, Cubicularius Maximiani Imperatoris, Martyr Salonæ in Dalmatia 5
- 11 Domnius seu Domnio, Martyr Episcopus Salonitanus in Dalmatia 5. Vita ab Adamo Parisiensi seculo xi illustrata 7. Historia Translationis ex MS. *Spalatensi* 8. *Analecta § 1* Gloria posthuma Spalati et in insulis Tremitanis 9. *§ 2* Corpus Romanam delatum 10

- 18 Domnus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 538
 17 Donatus, Ab. in Scotia *ex Breviario Edimburgensi et aliis* 491
 12 Donata, Martyr Capuæ *ex Martyrologiis* 80
 12 Donata Martyr *ex Martyrologiis* 81
 20 Donata M. Romæ *ex Martyrologiis* 747
 15 Donatella, M. in Galatia aut Galæcia *ex Martyrologiis* 374
 12 Donatula Martyr *ex Martyrologiis* 80
 11 Donatus, Martyr in Africa *ex Martyrologiis* 12
 12 Donatus Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Donatus alter, Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Donatustertius Martyr *ex Martyrologiis* 80
 14 Donatus Martyr. *Ex MS. Tamlochtensi* 212
 17 Donatus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476
 18 Donatus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 538
 19 Donatus M. Melitinæ *ex Martyrologiis* 616
 19 Donatus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 617
 20 Donatus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 746
 17 Donnatus Hibernus in insula Scotiæ Egga occisus *ex Martyrologiis Hibernicis* 483
 16 Drogo, Reclusus Seburgi in Hannonia 437
 Vita *ex MS. Cap. 1* Natales, et vitæ austerioris initia Seburgi 439 *cap. 2* Miracula in vita et post mortem 440 *cap. 3* Corpus Binchium delatum et Seburgum relatnm. Miracula secuta 441

E

- E**berhardus, Præpositus Marchtallensis, Ord. Premonstrat. in Suevia 498. Vita *ex MSS.* 498
 18 Eleutherius Ep. Martyr Romæ 525. Acta apocrypha, Eulogio et Theodulo ut coævis afficta *Ex MSS.* 526. Annotata longiora 529. Translatio Reliquiarum Reate in Sabinis. *Ex Monumentis Reatinis* 532. Appendix, de Acanensi Pontificatu, ortisque ex ejus ignoratione erroribus. An ibi ejus Reliquiæ? 534. Acta Græca per Metaphrasen exornata. 988
 13 Eleutherius Persa, Martyr sub Sapore Rege. *Ex Menæis variis.* Perperam ad Hispanos translatus 130
 17 Elias Presb. M. Cordubæ. *Ex S. Eulogio* 491
 19 Elphegus Martyr, Archiep. Cantuarien. 627. Vita auctore Osberno monacho Cantuariensi *ex MSS.* 628. *Cap. 1* Ortus, institutio, vitamönastica 629. *cap. 2* Episcopatus Wintoniensis. Virtutes exercitiæ 630 *cap. 3* Archiepiscopatus Cantuariensis. Iter Romanum. Virtutes raræ 632. *cap. 4* Irruptio Danorum in Angliam et Cantuariam versus. Generosus animus S. Elphegi 633. *cap. 5* Cantuaria obsessa et expugnata, S. Elphegus captus et carceri inclusus. Hostes a morte liberati 635 *cap. 6* Enormis pecunia postulata. Insidie demonis. Angeli et S. Dunstani et aliorum apparentium auxilium. Vulnera sanata 637 *cap. 7* Martyrium : corpus Londinum translatum. Miracula 638 *cap. 8* Translatio corporis Cantuariam, per nodum Appendicis adjuncta 640
 19 Emma, in Saxonia inferiore. *Ex Epigraphæ Werthinensi et Adamo Bremensi.* 958
 16 Enkratides sive Engratia, Virgo Martyr Cæsaraugustæ. *Ex Martyrol. Prudentii hymno, Breviario Cæsaraugustano* 407 408 409
 16 Enianus Martyr. *Ex Martyrologiis* 402
 12 Eucapus Martyr. *Ex Martyrologiis* 81
 14 Ephebus Martyr Interamnæ in Umbria. *Ex Martyrologiis* 211
 12 Erkenbodo, Ep. Teruauensis et Abbas Sithivensis in Belgio. Tempus Sedis. Corpus in altari 93. Vita auctore Joanne monacho Sithivensi *ex MS.* 93
 12 Evantus Martyr. *ex Martyrologiis* 80

- 13 Eucapia, Martyr Chalcedone. *Ex Martyrol.* 129
 16 Eventinus sive Evotus M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in hymno S. Prudentii 405 d et in Actis MSS. 5 f
 13 Euphemia Martyr Chalcedone, ab aliis ejusdem nominis Martyribus distincta. An hujus Reliquiæ aliquæ Maclovii aut Tarbæ in Gallia? 129
 12 Euphemia Martyr. *Ex Martyrologiis.* 81
 18 Eusebius, Ep. Fanensis in Italia. *Ex cultu et traditione hujus Ecclesiæ* 540
 14 Eustachius, M. Vilnæ in Lituania 265. Acta martyrii *ex MSS.* 265
 11 Eustorgius, Presb. Nicomediæ *Ex Martyrol.* 12
 18 Euthymius Thaumaturgus, apud Græcos an. Ep. Madytarnum in Hellesponto? *Ex Menæis et Synaxariis MSS.* 579
 15 Eutyches Presb. M. in Italia *Ex Actis SS. Nerei et Martyrologiis* 370
 15 Eutyches, M. Ferentini in Hernicis. *Ex Dialogis S. Gregorii* 374
 18 Expeditus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 525
 19 Expeditus, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 616

F

- F**austinus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Mroll.* 402
 16 Faustus, M. Cæsaraugustæ 403 Encomium in Actis MSS. 406 955 f
 16 Faustus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrologiis* 402
 18 Febus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 525
 12 Felix Martyr. *Ex Martyrologiis* 79
 12 Felix Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Felix cum aliis sociis Mart. *Ex Martyrologiis* 81
 12 Felix Martyr *Ex Martyrologio MS. Blumiano* 81
 16 Felix Martyr. *Ex Martyrologiis* 402
 16 Felix M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrol.* 402
 16 Felix alter M. in Ponto Asiæ *Ex Martyrol.* 402
 16 Felix M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in hymno S. Prudentii 405 et in Actis MSS. 406 955 f
 20 Felix, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 746
 21 Felix, M. Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 840
 12 Felicia Martyr. *Ex Martyrologiis.* 80
 17 Firmus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476
 21 Filia Puscii, Præfecti artificum Saporis Regis Persarum, Martyr. *Ex Sozomeno* 844 a
 17 Filippianus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476
 11 Filonus, Martyr Nicomediæ *Ex Martyrologiis* 12
 12 Flavinus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Flavianus Martyr *Ex Martyrologiis* 80
 15 Focus, M. Antiochiæ Syriæ. *Ex Martyrol.* 374
 14 Fortunata Martyr. *Ex MS Tamlochtensi* 212
 20 Fortunata, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 746
 11 Fortunatus, Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 12
 16 Fortunatus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrol.* 402
 17 Fortunatus, Martyr in Africa aut Antiochiæ *Ex Martyrologiis* 476
 18 Fortunatus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 525
 19 Fortunatus, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 616
 20 Fortunatus, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 746
 21 Fortunatus, M. Alexandriæ. *Ex Martyrol.* 840
 17 Fortunio, Martyr in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476
 15 Fratres duo, MM. in Mesopotamia. *Ex Martyrologiis* 373
 14 Frontinus, M. Interamnæ in Umbria. *Ex Martyrologiis* 211
 14 Frontinus Martyr. *Ex Martyrologiis* 212
 14

- 14 Fronto, Ab. in Nitriensi eremo Aegypti. Vita auctore coevo, 201
 16 Fronto seu Frontonus, M. Cesarangustae. Encomium in hymno S. Prudenti 403 et in Actis MSS. 406 935
 16 Fructuosus, Archiep. Bracarenensis, et multorum cœnobiorum institutor 426. Vita auctore coevo. *Ex MS. et Sanderollio* 426. *Capita quatuor*. Translatio Compostellam Auctore Hugone Diacono Compostellano *ex antiquis membranis* 432
 17 Fructus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476

G

- G**ajanus, Martyr *ex MS. Cusinensi Martyrol.* 13
 18 Gagns, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 325
 19 Galata, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 616
 18 Galdinus, S. R. E. Cardinalis, Archiep. Mediolan. et Sedis Apostolicæ Legatus 590 Vita *ex MSS. et Mombrizio* 590. *Analecta* § 1 Calamitas urbis Mediolanensis ab an. 1159 ad 1169. Exilium S. Galdini et ejus creati Archiepiscopi adventus 592. § 2 Provincia Mediolanensis abolito schismate reducta in obedientiam veri Pontificis 593. § 3 Illustria facinora Mediolani gesta. Tempus mortis 594. Hymnus *ex antiquo Breviario* 595
 16 Galla, M. Corinthi *Ex Martyrologiis* 399
 16 Gallena, M. Corinthi. *Ex Menæis et Vita S. Crodroti* 399 400 e
 16 Gallienus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrol.* 402
 17 Gallus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476
 12 Gemella, Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 20 Gemina, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 750
 20 Gemina, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 750
 20 Genesius, Martyr. *Ex Martyrologiis* 751
 19 Geroldus, Eremita Ordinis S. Benedicti in Rhetia. *Ex Officio Ecclesiastico* 625
 17 Gervinus Ab. Aldenburghi in Flandria. *Ex Molano et aliis* 492
 11 Godeberta, Virgo Novioduni. Cultus, tempus, Acta, festum, ecclesia 31. Vita auctore Rathbodo Episc. *Ex MS. cap. 1* Educatio pia et consecratio 32 *cap. 2* Miracula viventis 33 *cap. 3* Miracula ad sepulcrum 34. *Appendix*, Translatio in novam capsam.
 16 Gomalus, M. in Ponto Asiæ *Ex Martyrol.* 402
 19 Georgius, Conf. Ep. Antiochiæ in Pisidia. *Ex variis fastis Græcis et Latinis* 623
 20 Guilielmus Peregrinus, in Bavaria Transdanubiana. *Ex Radero et Hundio* 770
 16 Guilelmus Politiensis, eremita juxta Castellum-Bonum in Sicilia 462. Vita ab Angelo Sangrino collecta, *Cap. 1* Ortus, adolescentia in eremo, dein cœnobio Tragudo 462 *cap. 2* Exercitatio Gonati : conflictus cum meretrice et dæmonibus 464 *cap. 3* Exercitatio ad ecclesiam S. Mariæ a partu. Aliæ ecclesiæ constructæ. Morbus, obitus 465. Alia Vita ex Officio proprio. *Cap. 1* Ortus, exercitatio Gonati, conflictus cum meretrice et dæmonibus 467 *cap. 2* Accessus ad ecclesiam S. Mariæ a Partu. Aliæ ecclesiæ constructæ. Munia eremitarum 468. *cap. 3* Farina divinitus obtenta. Morbus, pius obitus 469
 13 Guinochus, Episcopus in Scotia. Cultus sacer, tempus et locus Sedis 139
 11 Gutlacus, Presb. Anachoreta Croylandiæ in Anglia. Aetas, Acta varia : cultus 37. Vita auctore Felice coevo *ex MS.* 38 *cap. 1* Ortus, vita militaris, dein monastica 39 *cap. 2* Vita eremitica. Insidiæ dæmonum 40 *cap. 3* Volucrum et piscium familiaris accessus. Futura prædicta. Energumini liberati 44 *cap. 4* Futura et absentia, indicata 45. *cap. 5* Obitus. Corporis incorrupti inventio. Apparitio. Cæcus illuminatus 47. *Appendix*, Auctore Oderico 50 *Analecta ex Historia Ingulph* 50. *Translatio ex MSS.* 54 *Cap. 1* Historia translationis. Aliqua tunc facta miracula 54 *cap. 2* Annona submissa. Subita mors raptoris 57 *cap. 3* Cæcitas contracta et sublata. Incendium immissum. Dementia curata 58

H

- H**adwigis Virgo, Magistra cœnobii Marensis Ord. Præmonstrat. Acta *ex collectione Godefridi de Lacht* 263
 20 Heliena, Virgo Laurinensis in Italia. *Ex Officio Ecclesiastico* 760
 19 Helladium, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 617
 18 Herluca Virgo 545. Vita auctore Paulo Bertriedensi Presb. teste oculato 549. *Cap. 1* Locus natalis. Conversio ad vitam spiritualem. Discessus in Eptaticum 550 *cap. 2* Vita ab accessu Doude usque ad hujus obitum. Utriusque virtutes et visiones. Cujusdam Judithæ obitus 551 *cap. 3* Beneficia B. Herlucae præstita a SS. Laurentio et Wicterpo. Notitia et affectus erga Paulum scriptorem 553
 13 Hermenigildus Rex et Martyr in Hispania *Cap. 1* Prosapia, conjugium, conversio ad fidem Catholicam. Odium parentis 135. *cap. 2* Bellum a Leovigildo patre illatum. Hermenigildi captivitas et martyrium 136 *cap. 3* Historia martyrii a S. Gregorio Magno relata 137 *cap. 4* Annus et dies obitus, cultus, Reliquiæ : templa illi dicata 137
 16 Hermogenes Martyr. *Ex Martyrologiis* 402
 18 Hermogenes Martyr. *Ex Martyrologiis* 538
 19 Hermogenes Martyr Melitinæ *Ex Martyrol.* 616
 19 Hermogenes Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 617
 12 Hertula Martyr. *Ex Martyrologiis* 79
 12 Hilarius Martyr. *Ex Martyrologiis* 81
 11 Hilarius, M. in Mauritania. *Ex Martyrologiis* 11
 19 Hilarius, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 617
 20 Hildegundis, Virgo Ord. Cisterciensis Schonau-giæ in Germania 778. Vita auctore Sacerdote conno- vitio, ipsius Sanctæ familiari et magistro. *Ex MS.* 780 *Cap. 1*. Ortus et educatio. Peregrinatio in Terram sanctam et reditus 780 *cap. 2* Iter versus Suanum Pontificem susceptum. Suspensæ miraculosa liberatio 782 *cap. 3* Romam adit, et reversa Spiram, ducitur Schonaugium : inter tirones probatur 783. *cap. 4* Gravissimis exercitationibus, omnes superat 785. *cap. 5*. Morbus, obitus, agnitio feminei sexus, sepultura 786
 12 Honoratus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 20 Honoratus M. in Africa *Ex Martyrologiis* 746
 20 Hugo, monachus Aduensis et Prior Enziacensis. Ord. S. Benedicti 761. Vita *ex MS.* *Cap. 1* Ordo S. Benedicti in Gallias translatus. S. Hugonis vita monastica. Sacerdotium 761 *cap. 2* Habitatio Augustodunensis in monasterio S. Martini. Monasterium Balmense reformatum, Cluniacense constructum. Oddonis socii sanctitas et miracula 763. *cap. 3* Euziacus. Prior S. Hugo. Ejus ibi vita, obitus, miracula 765. *cap. 4* Corpus elevatum : ad varios conventus seu Concilia Episcoporum delatum. Miracula facta 768

I

- I**da vidua, Comitissa Bononiæ in Gallo Belgica. § 1 Conjugium. Ejus et mariti genus regium. Liberi procreati 139. § 2 Obitus : Acta, Titulus. Sanctæ et Beatæ 141. Vita auctore monacho Wastensi coevo *ex MS. Prologus* 141 *Cap. 1* Prosapia, educatio,

- educatio, virtus in conjugio, liberi 142. *cap. 2* Virtus in viduitate, monasteria fundata, miracula 143. *cap. 3* Puella surda et muta sanata. Pius obitus et sepultura 144. *Cap. 4* Corpus incorruptum, miracula post mortem 145. Alia Vita auctore Joanne Gillemans Canonico Regulari 146. *Analecta. Cap. I* Beneficia Ecclesiae Lensiensi et collegio Canoniorum praestita 147. *cap. 2* Monasteria in Comitatu Boloniensi extructa et restaurata : monasterium Capellae fundatum 148. *cap. 3* Beneficia praestita monasteriis Bulloniensi, Affligemiensi Bertiniano et Lensiensi. Visa in extasi Hierosolyma capta 149
- 13 Ida Lovanien. Ord. Cisterciens. in Brabantia 156. Vita *ex MSS. Schedis Hugonis Confessarii* 158. *Lib. 1* Prior pars vitae in domo peterna peracta. *Cap. 1* Ortus, educatio, illustratio divina. Patientia ob aversum animum patris 158. *Cap. 2* Contra tentationes passio Christi assumpta. Pœnitentia et arcta vivendi ratio 160. *Cap. 3* Stigmata Christi inflicta corpori et sublata 162. *cap. 4* Eucharistia ab Angelo collata. Amor erga Christum. Effectus colloquii pii 164. *cap. 5* Cerevisia in vinum mutata. Piscium et avium accursus. Admiranda extasis in festo Epiphaniae 165. *cap. 6* Soror ejus senior ab inferendis injuriis deterretur celesti lumine. Soror junior a morte suscitatur 168. *cap. 7* Sanctitas revelata quidam Præmonstratensi aequalis meriti. Calor ab ea in aliam translatus 169. *Lib. 2* Altera pars vitae ante ingressum in monasterium. *Cap. 1* Varius ejus status. Pestis sublata 171. *cap. 2* Varius erga Eucharistiam affectus. Christi praesentia cognita 172. *cap. 3* Extases variae, maxime circa Eucharistiam : rancido contracta 173. *cap. 4* Infamia ex mala suspitione iniusta, divinitus depulsa 175. *cap. 5* In extasi a Deipara filius oblatus, visi imbres supra audientes concionem : alii favores 177. *cap. 6* Affectus erga Eucharistiam. Facultas sumendi eam a Summo Pontifice indulta 178. *cap. 7* Varii effectus divini amoris. Accessus ad Ordinem Cisterciensem 180. *Lib. 3* Vita monastica et obitus. *Cap. 1* Mira Dei gratia in Eucharistiae perceptione 182. *cap. 2* Status alterius revelatione notus. Mandatum aliis ne molestia afficiatur 184. *cap. 3* Mirae contemplationes, absque stimulo inanis gloriae 185. *cap. 4* Luminis radii et odores ex ejus corpore emissi 187. *cap. 5* Alii divini favores. Pius obitus 188
- 18 Idesbaldus, Ab Dunensis Ord. Cisterciens. in Flandria 583. Vita *ex Compendio Chronologico Carolide Visch. Cap. 1* Monasterium Dunense constructum : Cisterciensibus traditum, tertius Abbas B. Idesbaldus 584. *cap. 2* B. Idesbaldi res gestae, pius obitus, prima corporis inventio 585. *cap. 3* Nova corporis inventio et authentica attestatio incorruptionis 586. Historia miraculorum a Carolo de Visch scripta 587. Alia miracula ab Emundo Scipman Priore submissa. 588
- 13 Ignatius Martyr. *Ex Martyrologio Casinensi* 130
- 17 Innocentius, Ep. Dertonensis in Liguria 478. Vita *ex MSS. apud Mombrinium. Cap. 1* Encomium Quintini patris. Captivitas et tormenta illata S. Innocentio, et e carcere eductio 478. *cap. 2* Episcopatus : variae ecclesiae extructae : inventio corporis S. Marci 479. *cap. 3* Iter Romanum, miracula, obitus 481
- 16 Irehe, M. in Graecia. *Ex Menol. Basilii Imp. et aliis* 400
- 11 Isaac, Abbas Spoleti in Umbria. Tempus vitae, Acta. Laura ab eo condita 27. Vita *ex Dialogis S. Gregorii* 28. Appendix 29
- 21 Isaacius, minister S. Alexandrae Imperatricis, M. Nicomediae. *Ex Menais et Martyrol. Rom.* 839
- 13 Isaacus, M. Pergami in Asia. *Ex Martyrologiis* 121
- 17 Isidora, M. Leontinis in Sicilia. *Ex Actis SS. Alphii Philadelphi et Cyrini* 475
- 17 Isidorus monachus, M. Cordubæ. *Ex S. Eulogio* 491
- 12 Istialis Martyr. *Ex Martyrologiis* 81
- J
- J**acobus de Oldo, Presb. tertii Ord. S. Francisci Landæ in Insubria 596. Vita auctore Bassiano Dardalone Confessario, *ex MS. Italico Cap. 1* Conversio a vita seculari ad professionem tertii Ordinis 597. *cap. 2* Conversatio cum proximo, commoratio in suburbanis ecclesiis, vitae rigor 599. *cap. 3* Laudæ captivi adjuti : morbus, mors, corporis elevatio 601. *cap. 4* Miracula post obitum patrata 602. Appendix, Testamentum *ex MS. Latino* 605
- 13 Jacobus Certaldus, Ord. Camald. 153. Vita Auctore Raphaelae Volaterrano 153. Translatio corporis *ex MS.* 155
- 12 Januarius Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 12 Januarius Martyr, Capuæ. *Ex Martyrologiis* 80
- 13 Januarius Martyr. *Ex Martyrologiis.* An hujus Reliquiae Romæ? 130
- 16 Januarius Martyr, Cæsaraugustæ 403. Encomium in *Actis MSS.* 406 955 f
- 17 Januarius, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis* 476
- 18 Januarius, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 538
- 16 Joachinus Senensis, Ord. Servorum B. Mariæ 450. Vita auctore Paulo Attavanto *ex MSS.* 451. *Cap. 1.* Ortus, pia adolescentia. Cultus Deiparae 452. *cap. 2* Ingressus in Ordinem Servorum B. Mariæ. Exercitia humilitatis et pietatis 453. *cap. 3* Apud Aretinos residentia, et ad Senenses reditus 455. *cap. 4* Beneficia collata. Miracula in vita patrata 456. *cap. 5* Virtutum Summarium. Obitus, sepultura 458. *cap. 6* Miracula post mortem patrata 459
- 12 Joannes, monachus Martyr, an in Palæstina sub Saracenis? *ex Menais* 82
- 14 Joannes, M. Vilnæ in Lituania 265. Acta martyrii *ex MSS.* 265
- 16 Joannes de Castro-Villari, Ord. S. Francisci de Observantia. *Ex litteris inde missis* 470
- 18 Joannes Epirota, Martyr Constantinopoli 606. Acta *ex Anthologio Græco* 607
- 18 Joannes, discipulus S. Gregorii Decapolitæ Constantinopoli. *Ex Actis dicti S. Gregorii et S. Josephi Hymnographi et Fastis Græcis* 580
- 19 Joannes Palæolaurita, in eremo prope Hierosolymam. *Ex Menais* 622
- 20 Joannes, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 746
- 20 Joannes, eremita Massacii in Piceno. *Ex Wadingo et aliis* 829
- 21 Joannes seu Joagnolus, Tertiarius Ordinis S. Francisci, Callii apud Urbinates. *Ex Wadingo et aliis* 946. Miracula publicis instrumentis consignata 949
- 15 Jocundus, M. in Italia. *Ex Martyr. Corbeiensi* 370
- 16 Jocundus, M. in Ponto Asiæ. *Ex. Mral. Corbeiensi* 402
- 11 Jovinianus M. *ex MS. Casinensi Martyrologio* 13
- 12 Julia Martyr. *Ex Martyrologiis* 81
- 16 Julia seu Julius, M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in hymno S. Prudentii 405 et in Actis MSS. 406 970 f
- 12 Julius, Romanus Pontifex. *Cap. 1* Tempus Sedis. Basilicæ constructæ. Decreta sancita 82. *cap. 2* Fides orthodoxa contra Arianos propugnata.

- gnata. S. Athanasii innocentia defensa 84. *cap.* 3
Ordinationes factæ : sepultura , translatio, vene-
ratio 85
12 Julianus Martyr. *Ex Martyrologiis* 79
17 Julianus Presb. Martyr, in Africa *Ex Cypriano et
aliis* 476
12 Julius Martyr Capuæ. *Ex Martyrologiis* 80
13 Justinus Philosophus Martyr. § 1 Cultus : Mor-
tis genus, alter Justinus ab hoc diversus 103. § 2
Epiphanius de Justino restitutus. Apologiæ pro
Christianis discretæ 106. § 3 Quibus temporibus
apologiæ oblatae 108. Vita a Petro Halloix con-
texta. *Præfatio* 109. *Cap.* 1. Natalis, studia, vo-
catio ad Christum 109. *cap.* 2 Labores pro fide :
certamina adversus Crescentem Cynicum 112.
cap. 3 Prima Apologia oblata 114. *cap.* 4 Dispu-
tatio cum Tryphone. Apologia secunda, 116. *cap.*
5 Virtutes e scriptis ejus depromptæ 118
12 Justus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80

L

- L**ambertus Agricola, Martyr Cæsaraugustæ. *Ex
Martyrologiis et Bulla Alexandri VI Papæ* 410 411
14 Lantbertus, ex Abbate Fontanellensi Archiep.
Lugdunen. Tempus Sedis. Cultus 215. Fragemen-
tum Vitæ 216. *Analecta. Ex Actis SS. Ausberti.
Hermelandi, Eremberti et Condedi* 218
17 Landriens, Ep. Metensis Ab. Sonégiensis et Alt-
montensis in Hannonia 483. Vita *ex MSS.* 486
cultus prope Bruxellas 957 f
18 Lasreanus sive Molassius Ab. Lethglinensis in
Hibernia, postea Episcopus et Legatus Apostoli-
cus 540. Vita *ex MS.* *Cap.* 1 Pueritia et adoles-
centia miraculis illustrata, regnum repudiatum
541. *cap.* 2 Iter Romanum : monasterium Leth-
glinense acquisitum, miracula 543. *cap.* 3 Aliud
iter Romanum. Episcopatus et Legatio. Mors mi-
raculis clara 544
12 Laurentius Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
13 Laurentius Martyr. *Ex Martyrologio Casinensi* 130
14 Laurinus , M. Interamnæ in Umbria. *Ex
Mroll.* 211
12 Lazarus Diaconus, Martyr Tergesti in Istria.
Cap. 1 Acta martyrii ex traditione accepta 66.
Cap. 2 Tempus martyrii, cultus sacer. Corporis
Translatio Veronam 67
12 Lazarus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
11 Leo Magnus, Pontifex Romanus. § 1 Acta
vitæ et cultus apud Latinos 14. § 2 Cultus
apud Græcos, ætas, patria 15. Vita a Petro Cuni-
sio edita. *Cap.* 1 Electio in Pontificem : ejus doctrina
et virtutes 16. *cap.* 2 Acta cum Attila Rege 18.
cap. 3 Hæreses profligatæ. Concilium Chalcedo-
nense habitum 19. *cap.* 4 Epistola ad S. Flavia-
num. Regis Genserici furor in direptione Urbis
mitigatus. Templi restaurata. Obitus 20. Histo-
ria elevati et translatis corporis *ex MS.* 21 et 953 h
19 Leo IX. Pontifex Romanus. § 1 Acta varie
scripta. Veneratio sacra. Reliquiæ 644. § 2 Ratio
temporis. Acta primo anno Pontificatus. Contro-
versie decise 645. § 3 Res gestæ anno ML et MLI,
647. § 4 Res gestæ anno MLI et MLI. Felix obi-
tus anno MLIV, 648. Vita auctore Wiberto ejus
Archidiacono *ex MSS.* 659. *Lib.* 1 *cap.* 1 Genus,
nativitas, litterarum studia 650. *cap.* 2 Sanitas
divinitus collata. Vita aulica apud Imperatorem,
militaris in expeditione Longobardica 653. *cap.* 3
Electio in Episcopum Tullensem. Assensus Impe-
ratoris 653. *cap.* 4 Pericula in discessu ex Ita-
lia. Inthronizatio et Ordinatio Episcopalis 655.
cap. 5 Varia gesta et tolerata in Episcopatu. Vir-
tutes et obitus matris 656. *Lib.* 2 *Cap.* 1 Dispo-
Aprilis T. II.

- sitio ad Pontificatum Romanum : denominatio
Wormatiæ 658. *cap.* 2 Electio et coronatio in
Pontificem 660. *cap.* 3 Concilia habita et res gestæ
anno MXLIX 651. *cap.* 4 Res gestæ anno ML et MLI.
Itinera suscepta 662. *cap.* 5 Hæresis Fermenta-
ciorum repressa 664. *cap.* 6 Clades comitibus il-
lata, illi pro Martyribus habiti. S. Leonis pœni-
tentia et miracula. *cap.* 7 Morbus, obitus, sepul-
tura 666. Historia mortis et miraculorum *ex MSS.*
664. *cap.* 1 Extrema acta et monita : piissimus
obitus 668. *cap.* 2 et 3 Miracula 670 et 672. Mi-
racula Beneventi patrata *ex MSS.* 674 Miracula
duo a Desiderio Abbate Casinensi, dein Victore III
Papa, scripta 675
13 Leonides, Ep. Athenarum *ex Menæis Græcis* 374
16 Leonides, M. Corinthi *ex Mroll. et Menæis* 399
16 Leonides, M. in Ponto Asiæ *ex Martyrolo-
giis* 402
13 Leonitides Martyr *ex Martyrologio Tumlach-
tensi* 139
16 Lota, M. Corinthi *ex Martyrologiis* 399
14 Lidwina sive Lidwigis, Virgo Schidami in Hol-
landia. § 1 Nomen, cultus, Vitæ auctor 266. § 2
Vita semel iterumque a Brugmanno scripta, hu-
jus epitome edita per Thomam a Kempis 267. § 3
Vita 3 Schiedami impressa, a Surio aliisque ab-
breviata 269. Vita prior *ex Teutonico MS.* a Brug-
manno Latine reddita et aucta 270. *Cap.* 1 Ortus,
devotio erga Deiparam, voluntas servandæ casti-
tatis 271. *cap.* 2 Infirmitatum initia et progres-
sus, cibi potusque abstinentia mirabilis 273. *cap.* 3
Vermes e corpore scaturientes, hydropisis et ce-
teræ infirmitates 275. *cap.* 4 Ob mortem paren-
tum passa. Tempus mortis indicatum a Sacerdote,
et hujus vicissim ab illa 277. *cap.* 5 Initium et
modus divinarum consolationum et raptuum 279.
cap. 6. Cœlestis claritas et suaveolentia. Ubra
lactescentia. Virga e Paradiso delata 281. *cap.* 7
Sertum e cœlesti raptu delatum, aliique favores
284. *cap.* 8 Eleemosynæ divinitus probatæ : co-
rona patientiæ perfecta 286. *cap.* 9 Imbecillitas in
ferenda suorum morte castigata : desperabundi
adjudi 289. *cap.* 10 Revelationes circa defunctos
292. *cap.* 11 Eucharistia quomodo sumpsit, cœli-
tus accepta post Christi crucifixi apparitionem
294. *cap.* 12 Alia Dei opera usque ad ejus mur-
tem 297. *cap.* 13 Mors, sepultura et mira notata
298. *Appendix*, Tria miracula per Thomam de
Kempis descripta 301
Vita posterior auctore Brugmanno 302. Litteræ testi-
moniales publicæ 304. *Pars* 1, *Cap.* 1 Ortus et
conversatio in puerilibus annis 305. *cap.* 2 Infir-
mitatum principium, et derelictio a medicis 307.
cap. 3 Confluxus morborum et ebullitio vermium in
ventre 309. *cap.* 4 Patientia divinitus collata 310.
cap. 5 Febres, hydropisis, intestinorum extractio,
et subtractio cibi, potus et somni 311. *cap.* 6 Mors
matris, paupertas ejus maxima 315. *cap.* 7 Tri-
bulationes novæ et angustie animæ, et modus se
consolandi 314. *cap.* 8 Responsa et visitationes
Angelorum 316. *pars* 2, *Cap.* 1 Profectus in vir-
tutibus 318. *cap.* 2 Opera misericordiæ. Refectio-
nes spirituales 320. *cap.* 3 Visitantur infirmi et
puerperæ : nudi vestiuntur 322. *cap.* 4 Gratia in-
formationis et consolationis ad omnes 323. *cap.* 5
Fraterna correptio sine personarum acceptione
324. *cap.* 6 Zelus ardens, ad proximos : et despe-
rati de laqueo demonis liberati 326. *cap.* 7 Amor
Crucis et desiderium Eucharistiæ. Tentatio per
Pastorem illata 328. *cap.* 8 Apparitio Christi et
impressio stigmatum : et Crucifixus juxta eam vi-
sus 329. *cap.* 9 Vexationes a Parocho illatæ, et
inquisitio per Prælatos Ecclesiæ 331. *cap.* 10
ix Sumptio

- Sumptio Eucharistiæ ad libitum : signa impræso-
rum stigmatum 333. *Pars 3 cap. 1* Caritas in ora-
tione et patiendo pro salute vivorum 334. *cap. 2*
Caritas erga animas in purgatorio 336. *cap. 3* Me-
moriam passionis Christi 338. *cap. 4* Consolationes
a Matre Dei susceptæ, et lac in nocte Nativitatis
concessum 340. *cap. 5* Gratia contemplationis et
spiritus prophetiæ 342. *cap. 6 et 7* Desiderium
martyrii 346. *cap. 8* Mors patris, et Petronillæ
Virginis dilectæ 350. *cap. 9* Visitationes Christi,
patientia in morbis 351. *cap. 10* Restitutio mem-
brorum : Mors præscita et prædicta 353. *cap. 11*
Extrema unctio suscepta et felicissimus transitus
353. *cap. 12* Gloria animæ ostensa : Corporis re-
dintegratio 357. Appendix per Magistros Fabricæ
Ecclesiæ Schiedamensis 361. Sequentia 362.
Translatio corporis Schidamo Bruxellas *ex MSS.*
362
- 16 Lucianus, M. Antiochiæ Syriæ *ex Martyrolo-
giis* 374
- 16 Lucianus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrologiis*
402
- 16 Lucianus alter M. in Ponto Asiæ *ex Mroll.*
402
- 12 Lucius Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 16 Lupercus M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in
hymno S. Prudentii 405 in Actis *MSS.* 406 955 f
et in Actis S. Engratiæ 408 e f
- M
- 14 **M**acaria seu Marcia, M. Interamnæ in Um-
bria. *Ex Martyrologiis* 211
- 12 Macarius Martyr. *Ex Martyrologiis* 81
- 17 Macorus M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis*
476
- 12 Maggina seu Miggina M. *Ex Martyrologiis* 81
- 13 Magnus Martyr. *Ex Martyrologio Casinensi*
130
- 16 Magnus, Comes Insularum Orcadum in Scotia
434. Vitæ epitome, *Ex Breviario Aberdonensi*
435
- 29 Mamertinus, Abbas Autissiodori 756. Vita *ex
MSS.* 757
- 12 Mamerus Martyr. *Ex Martyrologio Corbeiensi*
80
- 12 Manilus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 17 Mappalicus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis*
476
- 18 Mappalicus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 525
- 11 Marcellus Martyr. *Ex MS. Casinensi Martyrol.*
13
- 20 Marcellinus, Ep. Ebredunensis in Gallia 748
Vita *ex MSS.* 749. *Cap. 1* Sedes Ebreduni col-
locata : socii Diniam missi. Fides miraculo calicis
redintegrati promota 749. *cap. 2* Alia viventis
miracula et opera : pius obitus 750. *cap. 3* Mira-
cula post mortem 752
- 14 Marcia Martyr. *Ex Martyrologiis* 212
- 20 Marcia, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 746
- 16 Marcianus Martyr. *Ex Martyrologiis* 402
- 16 Marcianus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrologiis*
402
- 17 Marcianus, Martyr in Africa aut Antiochiæ *ex
Martyrologiis* 476
- 12 Marcus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 12 Marcus alter Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 12 Mares Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 18 Margarita Virgo, tertii Ordinis S. Dominici, Ti-
ferni in Umbria 189. Vitæ *Cap. 1 et 2 ex MS.*
Latino 190 et 192. *cap. 3 et 4* Miracula *ex Italico*
193. *cap. 5* Translatio corporis et secuta miracula
196. Decretum de Officio Ecclesiastico 198
- 20 Marianus, monachus Autissiodori 756. Vita *ex
MSS.* 758. Hymnus *ex MS.* 759
- 12 Maricus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 15 Maro Presb. M. in Italia, sepultus Reate. *Ex
Actis SS. Nerei et Achillei et Martyrologiis* 370
- 13 Martius, Ab. apud Arvernos. Cultus et ecclesia,
Vita auctore S. Gregorio Turonensi 132
- 13 Martialis, M. Pergami in Asia. *Ex Martyrologiis*
121
- 16 Martialis, M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in
hymno S. Prudentii 405 et in Actis *MSS.* 406
955 f
- 16 Martialis, M. in Ponto Asiæ *ex Martyrologiis*
402
- 16 Martialis, M. Romæ *ex Martyrologiis* 401
- 17 Martialis, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis*
476
- 16 Martyr, Sanctis in Clivia *ex Martyrologiis* 410
- 18 Martyres, uxor et filii S. Venustiani. *Ex Actis
SS. Cassiani et Savini Mart.* 538
- 19 Martyres duo in Africa *ex Martyrologiis* 617
- 16 Martyres quinque *ex Martyrologiis* 401
- 12 Martyres vi, aliis vii aut ix *ex Martyrologiis*
81
- 12 Martyres ix *ex Martyrologiis* 81
- 12 Martyres xvii *ex Martyrologiis* 79
- 13 Martyres xlv, et alii multi, Pergami in Asia *ex
Martyrologiis* 121
- 17 Martyres lvi, discipuli S. Donnani, in insula
Scotiæ Egga occisi. *Ex Martyrologiis Hibernicis*
483
- 21 Martyres centum, Episcopi, Presbyteri aut Cle-
rici Martyres in Perside 848. Acta martyrii. *Ex
Socracno* 843 e f
- 11 Martyres cxxl in Africa *ex Martyrologiis* 12
- 11 Martyres varii in Mauritania *ex Martyrologiis*
11
- 16 Maturinus, M. Cæsaraugustæ 403. Encomium
in Actis *MSS.* 406 955 f
- 19 Mavilinus, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 616
- 11 Maurus miles, Martyr Salonæ in Dalmatia 5.
Corpus Romam translatus 10
- 12 Maurus Martyr. *Ex Martyrologiis* 79
- 12 Maxima Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
- 21 Maximianus, Patriarcha Constantinopolitanus.
*Ex Menol. Basilii Imp. Epistolæ SS. Sixti Papæ,
Cyrilli Patriarchæ Alexandriæ et aliorum* 844
- 11 Maximus, Martyr in Mauritania. *Ex Mroll.* 11
- 13 Maximus M. Dorostori, Cultus variis diebus 126
Acta *ex MS. Græco* 128. Acta Græca 976
- 14 Maximus Martyr *Ex Martyrologiis* 212
- 14 Maximus, Cornicularius Præfecti. Cultus. Vita
ex Actis S. Cæciliæ 203... *Cap. 4* Conversio et
martyrium 207. *Analecta. § 1* Sepultura, templum,
translatio in Urbem 208. *§ 2* Nova inventio
sub Clemente VIII 208. Reliquiæ variis locis.
Aliquod corpus S. Maximi M. Madriti, aliud An-
tuerpiæ 211
- 14 Maximus miles, Mart. e legione Thebæa Me-
diolanæ. Corpus a S. Carolo Borr. elevatum
212
- 15 Maximus, M. Cordulæ in Perside. *Ex Actis S.
Laurentii et Martyrologiis* 371
- 17 Meceonus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis*
476
- 15 Messites, M. in Italia *ex Martyrologiis* 370
- 15 Messor M. in Italia *ex Martyrologiis* 370
- 16 Micas, M. in Ponto Asiæ *ex Martyrologiis*
402
- 18 Micio, M. in Africa *ex Martyrologiis* 538
- 17 Miginus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis*
476
- 12 Migonus Martyr *ex Martyrologiis* 80

- 13 Milianus Martyr. *Ex Martyrol. Casinensi* 130
 12 Minalia Martyr *ex Martyrologiis* 80
 19 Mitina, M. Melitinæ *ex Martyrologiis* 616
 18 Molassius, idem qui Lasreanus, *de quo supra.*
 12 Mucianus, M. Capuæ *ex Martyrologiis* 80
 15 Mundus Ab. in Argathelia Scotorum Provin-
 cia. *Ex Breviario Aberdonensi et aliis* 384
 12 Muscula, Martyr Capuæ *ex Martyrologiis* 80
 12 Musta Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Mustila Mart. an in Numidia et sub Valeriano?
ex Martyrologiis 81
- N
- 12 **N**abor Martyr *ex Martyrologiis* 80
 11 Nestor, Martyr Nicomediæ *ex Martyrol.* 12
 16 Nice, M. Corinthi. *Ex Menæis et Vita S. Co-*
drati 399 400 e
 18 Nicus, eremita Besutii in agro Mediolan. *Ex*
Ferrario et Vita S. Caroli Borromæi 596
 17 Neophyta M. Leontinis. *Ex Actis SS. Alphii,*
Philadelphi et Cyrini 475
 12 Novella, Martyr Capuæ *ex Martyrologiis* 80
 16 Nunechia, M. Corinthi. *Ex Menæis et Vita S.*
Codrati 399 400 e
- O
- 15 **O**ctavia M. Antiochiæ Syriæ *ex Martyrol.*
 374
 20 Oda, Ordinis Præmonstratensis in Hannonia
 770. Vita auctore Philippo Harvengio Abbate
 Bonæ Spei 771. *Cap. 1* Ortus, amor castitatis.
 fuga secularium 771. *cap. 2* Nuptiæ paratæ. As-
 sensus coram sponso et Sacerdote rogatus 772.
cap. 3 Amore castitatis nasus præscissus 774.
cap. 4 Ingressus in monasterium 775. *cap. 5* Se-
 parata vita ob speciem lepræ. Electio in Prioris-
 sam 775. *cap. 6* Ultimus morbus, obitus et sepul-
 tura 776
 15 Olympiades, M. Cordulæ in Perside *Ex Actis S.*
Laurentii et Martyrologiis 371
 12 Optatus Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Optatus alter Martyr *ex Martyrologiis* 80
 14 Optatus Martyr *ex Martyrologiis* 212
 14 Optatus, M. Interamnæ in Umbria. *Ex Mrol.*
 211
 16 Optatus Mart. Cæsaraugustæ 403. Encomium
in hymno, S. Prudentii 405 f *in Actis MSS.* 406
 960 f
 12 Orbana sive Urbana Martyr. *Ex Martyrologiis*
 80
 12 Orbana altera Martyr. *Ex Martyrologiis*
 80
 20 Oratus, M. in Africa. *Ex Martyrologiis* 750
- P
- 18 **P**amphilus, M. in Africa. *Ex Martyrologiis*
 538
 17 Pantagatus, Ep. Viennensis in Gallia. *Ex Mar-*
tyrologiis, Adone et Epitaphio 482
 18 Partenius, M. Romæ *ex Martyrologiis* 525
 19 Paphnutius, Ep. M. apud Græcos. *Ex Menæis*
 620
 20 Paphnutius Hierosolymita. *Ex Menæis* 755
 20 Papias M. Romæ *ex Martyrologiis* 746
 13 Papyrus, aliquibus Papirius, Diaconus S. Carpi
 Episcopi Thyatirensis, Martyr Pergami 112. *Acta*
e Græcis translata. Cap. 1 Patria, dignitas, capti-
 vitas 122. *cap. 2* Abductio Sardes, et Pergamum
 124. *cap. 3* Fides confirmata per oculum coclitis
 restitutum, et tormenta 124. *cap. 4* Mors inten-
 tata et gladio illata 125. *Acta Græca* 968
- 16 Parcilaus, M. in Ponto Asiæ. *Ex Martyrologiis*
 402
 12 Paternus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 15 Paternus, Ep. Veneti in Britannia Armorica
 375. Vita *ex Sanctilogio Britannæ Joannis Tinne-*
muthensis. Cap. 1 Ortus, vita in Britannia, ante
 Episcopatum gesta 376. *cap. 2* Vita in Episcopatu,
 pius obitus 377
 16 Paternus, Ep. Abrincensis in hodierna Normannia
 422. Vita auctore Fortunato Ep. *Ex MSS.* 423.
Cap. 1 Ortus, vita monastica 424. *cap. 2* Virtutes,
 Sacerdotium, miracula 424. *cap. 3* Iter ad Chil-
 debertum Regem. Episcopatus. Obitus 425
 12 Patinus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 11 Patricius Lugduni in Gallia. *Ex Martyrologiis*
 13
 14 Patus M. Interamnæ in Umbria. *Ex Martyrol.*
 211
 11 Paulianus Martyr, Salonæ in Dalmatia 5. Cor-
 pus Romam delatum 10
 15 Pausilypius, M. in Europa prov. Thraciæ. *Ex*
Menologio Basilii Imp. et aliis 370
 12 Paulus Martyr. *Ex Martyrologiis* 79
 12 Paulus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Paulus alter Martyr *ex Martyrologiis* 80
 13 Paulus Martyr *ex Martyrologiis* 130
 17 Paulus monachus M. Cordubæ. *Ex S. Eulogio*
 491
 18 Perfectus Presb. M. Cordubæ in Hispania 581.
 Vita auctore S. Eulogio Ep. Mart. 581
 12 Petrus Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Petrus eremita, Ord. Vallumbros. in Monte-plano
 diœcesis Pistoriensis. *Ex Locatello et Petraccio*
 101
 15 Petrus Gonzales, vulgo Sant-Elmo, Ord. Præ-
 dic. Tudæ in Galæcia § 1 Cultus sacer. Acta mi-
 raculorum. Annus et dies mortis 386. § 2 Patro-
 cinium navigantium : cognomentum Sant-Elmi
 386. Vita auctore Stephano Sampayo Ordinis
 Prædicat. *Cap. 1* Vitæ secularis mutatio et religio-
 sæ initia 398. *cap. 4* Tentationes superatæ : mi-
 racula patrata 389. *cap. 3* Mors et post eam mira-
 cula 392. *Appendix. Excerpta ex miraculis anno*
1258 examinatis 395
 17 Petrus Diac. M. Antiochiæ *ex Martyrologiis*
 475
 11 Parmuthius eremita in Armenia, cultus *apud*
Græcos 13
 11 Philippus, Episcopus Gortynæ in insula Creta.
 Libri scripti contra Marcionem, *ex Eusebio et aliis.*
 Cultus sacer 11
 15 Potamia, M. Antiochiæ Syriæ *ex Martyrolo-*
giis 374
 15 Potamius, M. in Galatia aut Galæcia *ex Mroll.*
 374
 17 Potentiana, Villa novæ in Hispania Bœtica. Va-
 ria de elevatione corporis et cultu 489
 16 Primitivus, M. Cæsaraugustæ 403. Encomium
in hymno S. Prudentii 405 *et in Actis MSS.* 406
 955 f
 12 Primus Martyr *ex Martyrologiis* 81
 12 Primus cum sociis Mart. *Ex Martyrologiis* 81
 18 Priscianus, M. in Africa. *Ex Martyrologiis*
 538
 15 Proclina, M. in Italia. *Ex Martyrologiis* 370
 12 Proculus, Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 14 Proculus, M. Interamnæ in Umbria. *Ex Mroll.*
 211
 18 Proculus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 525
 14 Productus, M. Interamnæ in Umbria, *Ex Mroll.*
 211
 15 Prosducus, M. Antiochiæ Syriæ. *Ex Martyrol.*
 374

- 12 Protion, Martyr apud Græcos. *Ex Menæis* 79
 12 Publius Martyr. *Ex Martyrologiis* 79
 16 Publius, M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in
hymno S. Prudentii 403 e et in *Actis MSS.* 406
 955 f
 20 Publius seu Pullius M. *Ex Martyrologiis* 748
 21 Pusicius, Præfectus Artificum Saporis Regis
 Persarum Martyr. *Ex Sozomeno* 844 a
 12 Puttus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80

Q

- 12 **Q**uartus Martyr, an in Cappadocia? *Ex Marty-*
rologiis 80
 12 Quartus alius Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 13 Quintilianus, M. Dorostori. Cultus variis diebus
 126. *Acta ex MS. Græco* 128. *Acta Græca*
 976
 16 Quintilianns M. Cæsaraugustæ 403. Encomium
 in *hymno S. Prudentii* 405 e et in *Actis MSS.* 406
 955 f
 12 Quintulus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Quinctus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 17 Quintus, M. in Africa. *Ex Cypriano et aliis*
 476
 20 Quintus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 747
 14 Quiriacus seu Cyriacas, M. Romæ cum SS.
 Valeriano, Tibartio, Maximo : an ex hujus domo?
 203, 204 c
 15 Quoamalius, M. in Galatia aut Galæcia *ex Mrol.*
 374

R

- 11 **R**ainerus Solitarius, Osnabrugi in Westpha-
 lia, memoria in Fastis 60. *Vita ex MS. et antiqua*
editione 61
 12 Revocatus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Restitutus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 15 Rodanus seu Ruadanus, Ab. Lothrensis in Illi-
 berna 378 *Vita ex MS. Cap. 1* Prima initia et
 miracula quædam 379. *cap. 2* Acta cum S. Fi-
 niano et Dermitio Rege pro victo innocente 380.
cap. 3 Reliqua miracula 382
 13 Romanus Ep. Metensis. Tempus Sedis, nomen
 in Fastis 134
 17 Rudolphus puer, a Judæis occisus Bernæ 500
 alii variis locis 501 e f 502 a d
 12 Rufinus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 19 Rufus, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis* 616
 19 Rufus alter, M. Melitinæ. *Ex Martyrologiis*
 616

S

- 12 **S**abas Gothins Martyr in Cappadocia. Religio
 florens apud Gothos : sub Athanarico Rege
 fere extincta. S. Sabæ cultus. Alius ab eo
 S. Sabas Dux 87. *Acta martyrii* 89 et *Græca*
 968
 20 Salaianus, M. Romæ. *Ex Martyrologiis* 747
 11 Salon, M. in Mauritania. *Ex Martyrologiis*
 11
 12 Salustus Martyr. *Ex Martyrol. Casinensi* 80
 16 Saturnini iv MM. Cæsaraugustæ 403. Encomium
 in *hymno S. Prudentii* 405 f
 12 Saturninus Martyr. *Ex Martyrologiis* 80
 12 Saturninus alter Martyr *ex Martyrologiis* 80
 14 Saturninus M. Interamnæ in Umbria *ex Mrol.*
 211
 12 Satorus M. Capuæ *ex Martyrologio Capuano* 80
 16 Scubilio, socius S. Paterni Episc. Abrincensis.
Ex hujus Vita et Mrol. 422 a 420 208 d e 249 d e

- 12 Secundinus Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Secundus Martyr *ex Martyrologiis* 80
 13 Secutor, M. Chalcedone *ex Martyrologiis* 429
 20 Senesius Martyr *ex Martyrologiis* 743
 11 Septimius miles, Martyr Salonæ in Dalmatia 5
 Corpus Romam translatum 10
 18 Septimus Diac. M. Salonæ in Dalmatia *ex Mar-*
tyrologiis 537
 19 Sericianus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 617
 19 Sericianus alter, M. in Africa *ex Martyrologiis*
 617
 20 Servanus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 746
 12 Severianus Martyr *ex Martyrol. Casinensi* 80
 20 Severianus M. Nicomediæ *ex Fastis Græcis et*
Latinis 749
 20 Servilianns, M. Romæ sub Trajano *ex Actis S.*
Domitillæ et Martyrologiis 743
 11 Siagrius Lugduni, alius a Sicario Episcopo *ex*
Martyrologiis 13
 12 Silvanus, Martyr Capuæ *ex Martyrologiis* 80
 16 Silvanus, M. in Ponto Asiæ *ex Martyrologiis* 406
 20 Silvanus seu Silvanianus, M. in Africa *ex Mar-*
tyrologiis 750
 20 Silvanus, M. Romæ *ex Martyrologiis* 751
 15 Silvester, Ab. Reomaensis in Gallia *ex MS. elo-*
gio, Vita S. Germani Parisiensis, diplomate Chlo-
tharii I Regis, et Martyrologiis 383
 21 Silvius, M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 840
 21 Simeon Episc. Seleuciæ et Ctesiphontis Mart.
 in Perside 841. *Acta martyrii ex Sozomeno* 849
 20 Simon Tudertinus Ordinis Eremitarum S. Au-
 gustini Bononiæ 815 *Miracula ex processibus MSS.*
Cap. 1 Miracula facta tribus proximis a morte
 diebus 816. *cap. 2* Alia ejusdem anni et mensis
 Aprilis 818. *cap. 3* Reliqua hujus anni et trium
 sequentium 820. *cap. 4* Processus secundus de
 miraculis 821. *cap. 5* Processus tertius de eisdem
 823. *cap. 6* Hujus processus pars altera 825. *cap.*
7 Appendix ad hunc processum 827
 12 Sirilla Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Spinus Martyr *ex Martyrologiis* 80
 17 Stephanus, III Ab. Cisterciensis. *Cap. 1* Ortus.
 vita monastica, peregrinatio. Accessus ad Molis-
 mum et Cistercium : ejus Prioratus 493. *cap. 2*
 Abbas creatur : prima statuta. Paupertas divini-
 tus sublevata : attentio in oratione, humilitas 493.
cap. 3 Consolatio ab apparente monacho defuncto,
 et a visione moribundi. Adventus S. Bernardi et
 aliorum 495. *cap. 4* Varia monasteria constructa.
 Statuta nova. Charta caritatis 496. *cap. 5* Onas
 Abbatiale depositum : morbus, obitus, cultus 497
 16 Successus M. Cæsaraugustæ 403. Encomium in
hymno S. Prudentii 405 et in *Actis MSS.* 406
 955 f
 11 Sulpicianus miles, Martyr Salonæ in Dalmatia.
 5 Corpus Romam translatum 10
 20 Sulpitius, M. Romæ sub Trajano *ex Actis S. Do-*
mitillæ et Martyrologiis 743
 14 Symphronius Martyr *ex Martyrologiis* 212
 14 Symphronius, Martyr Romæ cum SS. Valeriano,
 Tiburtio, Maximo. 203, 204 c
 18 Syricus, M. in Africa *ex Martyrologiis* 538
 15 Syrus, M. Antiochiæ Syriæ *ex Martyrologiis* 374

T

- T**aceus M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 746
 12 Tetricus Ep. Autissiodori Martyr. Tempus Sedis,
 res gestæ. Oratorium ei erectum 95
 12 Tertia Martyr *ex Martyrologiis* 80
 16 Tertia M. Corinthi *ex Martyrologiis* 399
 12 Tertius Martyr *ex Martyrologiis* 80
 12 Tertius alter Martyr *ex Martyrologiis* 80
 16

16 Tertius Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	402
12 Tertulla M. an in Numidia et sub Valeriano? <i>ex Martyrologiis</i>	81
11 Thelius miles, Martyr Salonæ 5. Corpus Romam translatum	10
16 Theodora, M. Corinthi <i>ex Mrol. et Menais</i>	399
17 Theodora, M. in Africa <i>ex Cypriano et aliis</i>	476
15 Theodorns, Presbyt. M. in Europa provincia Thraciæ <i>ex Menol. Basilii Imp. et aliis Græcis</i>	369
20 Theodorus Trichinas, in eremo Thraciæ prope Constantinopolim <i>ex Menologio Basilii Imp. et Menais</i>	754
13 Theodosius Martyr sub Sapore Rege <i>ex Menais et Synaxariis</i>	130
20 Theonas, Martyr Nicomediæ <i>ex Fastis Græcis et Latinis</i>	745
20 Theotinus, Ep. Tomis in Scythia <i>ex Sozomeno. Socrate ex Martyrol. Rom.</i>	753
14 Thomais, M. Alexandriæ, ob pudicitiam in matrimonio servatam occisa, <i>ex Menais</i>	213
16 Thuribius, Episc. Cenomanensis in Gallia 412. Vita <i>ex MS. collectione Morelli</i> 413. Alia <i>ex MSS. Cap. 1</i> Adventus ad Cenomanenses. Episcopatus. Conversio Cajani et aliorum 415. <i>cap. 2</i> Miracula patrata. Obitus, sepultura	416
14 Tiburtius Martyr <i>ex MS. Tamlochensi</i>	212
14 Tiburtius frater S. Valeriani. Cultus. Vita <i>ex Actis S. Cæcilie</i> 203. . . . <i>Cap. 2</i> Conversio ad fidem baptismus. Aspectus Angelorum 205. <i>cap. 3</i> Examen coram Almachio Præsidente 206. <i>cap. 4</i> Martyrium 207. Analecta § 1 Locus sepulcri, templum erectura. Translatio in Urbem 208 § 2 Nova inventio sub Clemente VIII 208. § 3 Reliquiæ alibi 209 954	
19 Timon Diaconus ex VII primis, M. Corinthi, <i>ex Martyrologiis et Actis S. Bornabæ et aliis</i>	616
12 Titianus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
14 Titulus, M. Interamnæ in Umbria <i>ex Martyrologiis</i>	211
19 Tryphon, Patriarcha Constantinopolitanus <i>ex Leone Grammatico, Cedreno et Menais</i>	624
18 Turenunus, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	538
16 Turibius, Ep. Asturicensis in Hispania 417. Vita <i>ex MS.</i>	418

U

Udalricus, Ordinis S. Benedicti in Rhetia <i>ex Vita S. Geroldi patris</i>	625
12 Urbana sive Orbana Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
16 Urbanus, M. Cæsaraugustæ 403. Eucodium in hymno S. Prudentii 405 et in Actis MSS. 406 960 f	
18 Ursmarus, Ep. et Ab. in Belgio. § 1 Vita et miracula a variis scripta. Tempus vitæ et translationis Binchium 555. § 2 Cultus variis diebus. Monasteria et templa constructa 556. Vita Auctore Ansonæ Ab. Lobienſi <i>ex MSS.</i> 557. <i>Cap. 1</i> Visiones factæ matri ejus. Vita privata et Episcopalis 558. <i>cap. 2</i> Varia miracula, obitus 559. <i>Appendix 1 ex MS. Lobienſi</i> 559. <i>App. 2 Ex Fulcuino</i> 560 Historia miraculorum Auctore Fulcuino 561 <i>Cap. 1</i> Lobienſes in irruptione Hungarorum liberati 561 <i>cap. 2</i> Pluvia obtenta, cæci illuminati, dæmoniaci liberati, contractus sanatus 563. <i>cap. 3</i> Contractus et paralyticus sanati; obtrectatores puniti, alia miracula 564. <i>cap. 4</i> Beneficia præstita contractæ, lapsæ in puteum, a dæmone obsesso 565. <i>cap. 5</i> Dolor dentium sublatus, mures a segete abacti. Fures capti. Bubulci a submersione liberati 566. <i>cap. 6</i> Prædones puniti, incendium sublatus, hydropicus sanatus 568. Historia miraculorum in circumlatione per Flandriam. <i>Cap.</i>	

1 Occasio peregrinationis. Iter Insulas et Castellum. Inimicitia sublata: sanitates collatae 570. <i>cap. 2</i> Cæci et varii ægri sanati. Odia sublata 572. <i>cap. 3</i> Reus servatus, pluvia data; claudi, cæci et alii sanati: ostium ecclesiæ ultro apertum 574	
13 Ursus, Ep. Ravennæ. Cultus sacer. Vita <i>ex Rubro</i>	131
21 Usthasanes Eunuchus, Nutritius Regis Saporis Mart. 846. Acta martyrii <i>ex Sozomeno</i>	850

V

Valentinus, M. Interamnæ in Umbria <i>ex Martyrologiis</i>	211
11 Valentus Martyr <i>ex MS. Tamlochensi</i>	212
14 Valerianus, Sponsus S. Cæcilie. Cultus Vita <i>ex Actis S. Cæcilie</i> 203. <i>Cap. 1</i> Conversio ad fidem, baptismus, Angeli alloquium 204. <i>cap. 2</i> Instructio fratri Tiburtio data, adductio ad S. Urbanum et baptismus 205. <i>cap. 3</i> Examen coram Almachio Præsidente et fidei confessio 206. <i>cap. 4</i> Martyrium 207. Analecta. § 1 Locus primus sepulcri, templum dicatum. Translatio in Urbem 208. § 2 Nova inventio sub Clemente VIII 208. § 3 Reliquiæ variis locis, saltem sub nomine ejus 209 954	
14 Valerianus, M. an Interamnæ in Umbria <i>Martyrologiis</i>	211
12 Valerius Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
12 Valerius Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	79
12 Varicus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
16 Vasio, Mart. Santonensis in Gallia 420. Vita <i>ex 3 MSS.</i>	420
17 Ventus, M. in Africa <i>ex Cypriano et aliis</i>	476
18 Venustianus Proconsul, M. Tuderti <i>ex Actis S. Cassiani fratris et S. Savini Martyrum</i>	538
12 Venustus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
12 Venustus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	81
12 Venustus alter Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	81
12 Verecunda Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	79
12 Verecundus alter Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	81
15 Veronica M. Antiochiæ Syriæ <i>ex Martyrol.</i>	374
15 Veronica M. in Mesopotamia <i>ex Martyrol.</i>	374
12 Victor Martyr Bracaræ in Portugallia, Cultus, tempus, an cum sociis?	78
Compendium martyrii <i>ex antiquis Breviariis</i>	78
12 Victor Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
12 Victor alter Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
12 Victor tertius Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
12 Victor quartus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
18 Victor, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	538
20 Victor, M. Nicomediæ <i>ex Fastis Græc. et Latinis</i>	745
20 Victor, Ep. Martyr Romæ <i>ex Martyrologiis</i>	746
17 Victoricus, M. in Africa <i>ex Cypriano et aliis</i>	476
12 Victoria Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
18 Victorius, M. Salonæ in Dalmatia <i>ex Mrol.</i>	537
12 Victorinus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
15 Victorinus Presb. M. in Italia <i>ex Actis SS. Nerei et Achillei et Martyrologiis</i>	370
18 Victorinus, M. Romæ <i>ex Martyrologiis</i>	525
16 Vincentius Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	402
16 Vincentius M. num Romæ an Caucoliberti? <i>ex Martyrologiis</i>	401
19 Vincentius, M. Caucoliberti in Hispania citeriore 617, Acta suspecta	618
20 Vincentius, M. in Africa <i>ex Martyrologiis</i>	746
14 Virgines MM. sociæ S. Domnæ, Interamnæ in Umbria <i>ex Martyrologiis</i>	211
12 Vissia Virgo, Martyr Firmi in Italia <i>ex Ughello, Ferrario etc.</i>	81
11 Vitalis Martyr <i>ex MS. Casinensi Martyrol.</i>	13
12 Vitalis Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	80
21 Vitalis, M. Alexandriæ <i>ex Martyrologiis</i>	845

W

- W**ernherus puer, Wesaliæ a Judæis occisus. Bacheraci depositus, in diœcesi Trevirensi 695. Historia passionis *ex MS.* 637 Epitome *ex MSS.* *Actis Bocmundi Archiep. Trevirensis* 700 Miracula xc intra duos menses ab obitu patrata. *Ex tabula ad sepulcrum appensa* 702. Inventio corporis et in novam arcam translatio *ex MS.* 703. Historia Miraculorum *ex MS.* Instrumenta a pag. 706 ad 712 Processus Bacheracen. *ex MS.* *Cap. 1* Introductio ad causam et instrumenta ad cultus aatiqui præscriptionem probandam 712. *cap. 2* Puncta ad legitimam probationem delata 713. *cap. 3* Ingressus ad testium receptionem, et primi testis responsio integra 717. *cap. 4* Depositiones circa stirpem, martyrium, revelationem, et capellam S. Wernheri 718. *cap. 6* Depositiones circa cultum 721. *cap. 6* Depositiones circa miracula 723. *cap. 7* Syllabus testium reliquorum 726. *cap. 8* Processus Oratorum circa Clerum : hujus responsum 727. *cap. 9* Attestatio Magistratus Wesaliensis et Conventus Wilhelmitarum et Notarialis fides 730. Translatio Reliquiarum. § 1 Digitus Vesontionem delatus 732. § 2 Corpus Bacheraco ablatum transit in potestatem Marchionis Spinolæ 733 § 3 Reliquiæ in Belgio et Italia 736
- 18 Wicterpus, Episc. Augustanus 545. Vita *ex variis.* *Cap. 1* Res gestæ ante Pontificatum 546. *cap. 2* Excepti SS. Magnus et Tozzo. Dedicatæ ecclesiæ Waldenhovenss et Faucensis 547. *cap. 3* Vectigalia impetrata. Ecclesia Campidonensis dedicata. Obitus SS. Wicterpi et Magni 548. *cap.*

- 4 Sepultura Inventio et Translatio corporis Augustam 549. Vita et translatio auctore Paulo Bernriedensi 554
- 20 Wiho Ep. Osnabrugensis *ex Krantzio et Officio Ecclesiastico* 759
- 21 Wolbodo Ep. Leodiensis. 852 Vitæ elogium *ex MSS. Martyrologiis* 852. Vita auctore Reinero monacho Leodiensi S. Laurentii *ex MS. codice* 854 *Cap. 1* Ortus, studia, Vita in Canonicatu Ultrajectino, Aula S. Henrici Imp. et Episcopatus 854. *cap. 2* S. Henricus Imp. reconciliatus SS. Wolbodoni et Heriberto. Frisonum pax procurata 856 *cap. 3* Extremus morbus et pius obitus : virtutes viventis, et miracula mortui 857 *Appendix 1* Miracula post obitum *ex alia Vita MS.* 859 *Append. 2* Novissima corporis elevatio 861

Z

- Z**eno Episcopus Veronensis in Italia. *Cap. 1* Sententia asserentium S. Zenonem obiisse Confessorem, et floruisse seculo iv 68 *Vita* auctore Coronato Notario *ex 7 MSS.* 70. *cap. 2* Sententia asserentium cum S. Gregorio obiisse Martyres, an sub Gallieno Imp. 72. *cap. 3* Historia Translationis et miraculorum : templa illi dicata 73. Historia elevati corporis et miraculorum *ex MS.* 76
- 20 Zeuon, Martyr Nicomediæ *ex Fastis Græcis et Latinis* 745
- 13 Zoilus Martyr sub Sapore Rege *ex Menæis* 130
- 20 Zoticus Martyr Nicomediæ *ex Fastis Græcis et Latinis* 745

INDEX

CHRONOLOGICUS.

SECVLVM I

- An.* 66 Basilissa et Anastasia, Matronæ Romanæ, coronantur martyrio 368
Sec. 1 S. Timon Diaconus, ex vii primis, Martyr Corinthi 616
 S. Domnius Episcopus, in Dalmatiam a S. Petro missus, Martyr Salonæ 6 a
An. 92 S. Antipas Episcopus, Pergami in Asia obit Martyr 3
Sub finem sec. 1 SS. Maro, Eutyches, Victorinus Presbyteri, Messor, Proclina, Messites, Jocundus Martyres in variis locis Italiæ 370

SECVLVM II

- Sub Trajano* SS. Sulpitius et Servilianus, Romæ capite plexi 747 f
Sub Hadriano SS. Theodorus Presb. et Pausilypius Martyres in Europa provincia Thraciæ 369
 SS. Eleutherius Episc. et Antia mater, coronantur martyrio 525
An. 119 S. Calocerus Brixiensis obit Martyr, Albingauni in Liguria 520
An. 149 S. Anicetus creatur Papa 473 e
An. 150 S. Justini Philosophi prima Apologia Antonino Pio offertur 108 b
An. 151 S. Lazarus, Diaconus Tergesti, martyrio coronatur 66 68 a
An. 153 S. Anicetus Papa obit Martyr 474 c
Circa. 170 S. Justini Philosophi secunda Apologia Lucio Vero oblata 108 e
 Mors illi a Crescente Cynico procurata 108 f
Circa. 180 Philippus, Episcopus Gortynæ in insula Creta, et scriptor obit 11
Circa. 185 S. Apollonius, Senator Romanus, Martyr obit 536
Sec. 2 S. Fronto, Abbas in eremo Nitriensi Ægypti 201

SECVLVM III

- An.* 230 SS. Valerianus, Tiburtius, Maximus, Cyriacus, Diocletianus, Symphronius, et Docimus Romæ passi 204 d
Circa. 236 SS. Isidora et Neophyta sorores, Martyres Leontinis in Sicilia 475
Post an. 250 SS. Mappalicus, Barucus et alii xix, Martyres in Africa obeunt 476
An. 251 SS. Olympiades et Maximus, Cordulæ in Perside jussu Decii occisi 371
Circa. 272 SS. Apollonius, Ephebus, et alii xiii, Martyres Interamnæ in Umbria 211
Circa. 297 S. Maximus miles e Thebæa legione, Martyr Mediolani 212
Sec. 3 Pharmuthius Eremita in Armenia floret 13

SECVLVM IV

- Sub Diocletiano* Martyres Agape et ix et xlii alii 79.
 Quartus Saturninus et LXXVII. Cyprianus et viii Capuæ 80

- Primus, Carus et viii et vi alii. Eocapus et vi, Euphemia et iii et ix alii 81
 S. Domnio, Cubicularius Maximiani Imp. Martyr obit 6 c
 SS. Maximus, Quintilianus, Dadas MM. 126
 S. Ardalis mimus Martyr 213
An. 303 SS. Alexandra Imperatrix, uxor Diocletiani Imper. ejusque famuli Apollo, Isaacius, et Codratus Martyres Nicomediæ 839
 SS. Optatus, Lupercus, Successus et alii xv MM. Cæsaraugustæ 403 S. Caius et Cremenius Confessores ibidem 410
 S. Vincentius M. Cauloliberi in Hispania citeriore 617
 SS. Victor, Zoticus, Acyndinus et alii vi, Martyres Nicomediæ 745
An. 304 S. Encratides, sive Engratia, V. M. Cæsaraugustæ 407
An. 311 S. Venustianus Proconsul, ejusque uxor et filii Mart. Tuderti in Umbria 538
An. 337 S. Julius creatur Papa 82 c
An. 349 SS. Simeon Ep. Seleuciæ et Ctesiphuntis, alii 100 Epp. Presb. aut Clerici, item Usthanus Eunuchus, Abedechalas et Ananias Presb. Pusicius cum filia Martyres in Perside 21 Aprilis feria 6 in Parasceve Domini 841
Sub Sapore SS. Eleutherus Persa, Theodosius et Zoilus MM. 130
Sec. 4 S. Thuribius, Episc. Cenomanensis in Gallia 412 413 b c
 S. Marcellinus Episc. Ebrodunensis 752
Circa. 350 S. Innocentius Ep. Dertonen. obit 478
An. 352 S. Julius Papa obit 86 b
An. 370 S. Sabas Gothus Mart in Cappadocia fer. 5 Paschatis 12 Maii 87 90 b
An. 396 S. Ursus Ep. Ravennas obit 131
Circa. 396 S. Crescentius Subdiaconus Florentiæ obit 620

SECVLVM V

- An.* 420 S. Turibius creatur Episc. Asturicensis 418 a
An. 434 S. Maximianus Patriarcha Constantinopolitanus, obit 12 Aprilis in Cœna Domini 845 f
An. 440 Leo Magnus absens in Gallia in Papam eligitur 18 Aprilis, ordinatur 28 Maii 16 b c
Sec. 5 S. Martius Abbas apud Arvernos 132
 S. Thomas Alexandriæ ob pudicitiam occisa Martyr 213
 S. Theotimus Episc. Tomitanus in Scythia floret 753
 SS. Mamertinus et Marianus monachi florent Autissiodori 756
Circa. 460 S. Turibius Episc. Asturicensis moritur 418 b
An. 461 Leo Magnus Pontifex Romanus obit an. ix Novemb. et xi Aprilis translatus? 16 c d
Circa. 489 S. Romannus Episc. Metensis 134
Circa. 500 S. Vadius Martyr occumbit Santonibus in Gallia 420

SECVLVM

SECULUM VI

- Seculi 6 initio* S. Barsanuphius solitarius prope Gazam in Palæstina obiit 22
Post an. 503 S. Eusebius, Ep. Fanensis in Italia, e vita decessit 540
Cir. 540 S. Pantagathus Ep. Viennen. obiit 482
Cir. 545 S. Silvester creatur Ab. Reomaensis, post mortem S. Joannis 383 f
Cir. 550 S. Isaac, Abbas Spoleti in Umbria 27
Sec. 6 S. Constantinus seu Constantius, Ep. Vapincensis 90
 S. Abundius, Mansionarius Ecclesiæ S. Petri Romæ 214
 S. Rodanus sive Ruodanus, Ab. Lothrensis in Hibernia floret 378
Cir. 552 S. Paternus creatur Episcopus Abrincensis 422 c
Cir. 552 S. Cyprianus Ep. Brixienensis obiit 846
Cir. 565 S. Paternus Episcopus Abrincensis obiit 422 c
Cir. 560 S. Paternus Ep. in Wallia, mortuus in Britannia Armorica 375
Cir. 575 S. Silvester Ab. Reomaensis obiit 15 Aprilis 383
An. 586 Hermenigildus Rex Martyr 135, 148 a
Cir. 598 S. Anastasius, Patriarcha Antiochenus, scriptor obiit 848 a
Cir. 600 Domnanus et Lii discipuli Hiberni occiduntur 483

SECULUM VII

- An.* 640 S. Lasreanus Ab. Hibernus obiit in festis Paschalibus 541 f
An. 642 Corpora SS. Domnionis, Venantii, Anastasii et aliorum vi ex Dalmatia, curante Joanne Papa iv. Romam ad ecclesiam Lateranensem translata 10 e f
An. 644 S. Usmarus nascitur dein Episc. et Ab. Lobienensis 558 d
An. 646 Fontanella a S. Wandregisilo extruitur 215 c
Sec. 7 S. Aya Comitissa Montibus Hammoniae floret 575
 S. Anastasius Presb. monachus Sinaita scriptor obiit sub Heraclio Imp. 847 e
An. 651 S. Wieterpus Episc. Augustanus obiit 545 c
An. 656 S. Fructuosus ex Episcopo Dumiensi creatur Archiep. Bracarensis 426 c
An. 665 Idem obiit 426 f
An. 667 S. Wandregisilo S. Lantbertus succedit Abbas Fontanellæ 215 c
An. 673 S. Guthlacus e regia Merciorum stirpe nascitur 37 a
Cir. an. 680 S. Agericus Abbas Turonensis S. Martini in Gallia 30
An. 681 S. Lantbertus ex Abbate Fontanellensi ordinatur Archiep. Lugdunen. 215 c
An. 683 S. Ansbertus ex Abbate Fontanellensi consecratur Archiep. Rotomagensis 215 d
An. 687 Sergius I creatus Papa, corpus S. Leonis Magni in capsâ tumbæ inclusa condit 21 c
Cir. 688 S. Lantbertus Archiep. Lugdunensis obiit 14 Aprilis 215
An. 697 S. Guthlacus ingreditur monasterium Riponense 37 a
An. 697 S. Ursmarus creatur Abbas Lobienensis 556 a
 Delicat Ecclesiam Lobiensem 560 d
An. 699 S. Guthlacus fit anachoreta in Croylandia 37 a

- Cir.* 700 S. Landricus Episc. Meten. et Ab. Sonegiensis et Altmontensis obiit 485
 S. Godeberta Virgo Novioduni in Belgica secunda 31

SECULUM VIII

- Initio sec.* 8 S. Tetricus Ep. Autissiodor. M. 95
An. 707 S. Abbo Ep. Metensis obiit 384
Cir. 710 S. Damianus Ep. Ticinensis obiit 91
An. 713 S. Ursmarus Episc. et Abbas Lobienensis obiit 555 556 a
An. 714 S. Guthlacus in Croylandia moritur 37 a 50 a
An. 717 S. Erkenbodo creatur Ab Sithivensis 94 a
An. 720 S. Erkenbodo creatur Episc. Teruauen. 93 a 94 b
An. 742 Idem obiit 93 a 94 e
An. 755 SS. Marci, Lazari, Primi et Apollinaris corpora Tergesto Veronam translata 68 c
An. 776 S. Theodulfus Ep. et Ab. Lobien. obiit 555 a
 Huic inscripsit Vitam S. Ursmari successor Anso 555 b
Sub Iconomuchis S. Cosmas Conf. Ep. Chalcedon. 579
 S. Basilus Ep. Pariensis in Mysia 96
Sub finem sec. 8 S. Anthusa V. filia Constantini Compronymi Imp. sanctimonialis obiit 488

SECULUM IX

- An.* 810 S. Zenonis Ep. Veronen. corpus elevatur et transfertur 73 d 74
An. 823 S. Ursmari corpus elevatur 560 f
An. 838 SS. Juliani, Thuribii, Pavaei, corpora et S. Liborii pars corporis transferuntur 412 a b
An. 850 S. Perfectus Presb. M. obiit Cordubæ 581
Cir 850 S. Joannes discip. S. Gregorii Decapolitæ obiit CP. 580
Sec. 9 A Croatarum et Slavoniæ Ducibus donationes factæ SS. Domnio et Anastasio Salonitanis 10 e f
 S. Georgius Conf. Ep. Antiochiæ in Pisidia 623
 S. Wiho Ep. Osnabrugensis in Westphalia 759
An. 856 SS. Elias Presb. Paulus et Isidorus monachi, Martyres Cordubæ 491
Cir. 860 Reliquiæ S. Barsanuphii solitarii ex Oriente translatae Uriam in Salentinis 25 d
An. 871 S. Guthlaci Reliquiæ ob Danos irruentes in silvam Ancarig delatæ 52 d
 Abbas Croylandiæ cum suis monachis occiditur a Danis 52 e
Cir. 875 S. Guinochus Episcopus in Scotia 139

SECULUM X

- Cir.* 930 S. Hugo monachus Æduensis et Prior Enziacensis obiit 761
An. 942 S. Tryphon ordinatur Patriarcha Constantinopolitanus 624 b
Post an. Idem obiit 624 c
Sec. 10 S. Mundus Ab. in Argathelia Scotorum provincia floret 388
 S. Geroldus eremita, et BB. Udalricus et Cono ejus filii in Rhetia 625
An. 954 Hungari Lobium invadunt
An. 984 S. Elphegus ordinatur Ep. Wintoniensis in Anglia 627 b 631 a

SECULUM XI

- An.* 1001 S. Alferius fundator et Abbas Cavensis in Italia 96
An.

- An. 1001 S. Hugonis Aduensis Enziaci corpus elevatur 761 c 768.
 An. 1002 S. Leo IX Papa nascitur, et Bruno appellatur 642 c 648 a
 An. 1006 S. Elphegus creatur Archiep. Cantuariensis 627 b 632 a
 An. 1012 Idem obit Martyr 627 c
 An. 1021 B. Wolbodo Episcopus Leodiensis obit 833
 An. 1023 S. Elphegi corpus Londino transfertur Cantuariam 640 f
 An. 1025 S. Leo deus Papa 9, mittitur a Conrado Salico cum exercitu in Longobardiam tunc adhuc Bruno dictus 630 b
 An. 1026 Idem fit Episcopus Tulleusis 642 c
 An. 1031 Vita B. Bernardi de Tironio a Gaufrido discipulo scribitur 868 c
 An. 1033 S. Anselmus nascitur 862 d
 Cir. 1040 S. Emma in Saxonia inferiore obit 958
 An. 1048 S. Leo IX Papa Wormatiæ designatus, anno seq. electus et coronatus 642 d
 An. 1049 S. Gerardus Ep. Tullensis a S. Leone IX Papa adscribitur Sanctis 644 c
 Sec. 11 Adam Parisiensis Spoleti scribit Vitam S. Domnii Episc. Salonitani 6 f
 A Slavoniæ Regibus Donationes factæ S. Domino Salonitano 10 a
 S. Donatus Ab. Tanglandiæ in Scotia 493
 An. 1054 S. Leo IX Papa moritur Romæ, miraculis clarus 646 e 663 e f
 Cir. 1056 Nascitur B. Bernardus Fundator Tiro-niensis 221 c
 An. 1060 S. Anselmus fit Prior Beccensis in Nor-mannia 867 e
 An. 1066 B. Bernardus de Tironio fit Abbas S. Cy-priani 221 d
 An. 1078 S. Anselmus ordinatur Abbas Beccensis 862 e 872 b
 An. 1093 Idem consecratur Archiepiscopus Cantua-riensis 862 e 876 a
 An. 1098 B. Petrus eremita Ordinis Vallumbrosani obit 12 Aprilis 101
 An. 1098 Cistercium monasterium cœptum incoli 493 e

SECULUM XII

- An. 1103 B. Bernardus construit monasterium de Tironio 221 d 238 d
 An. 1105 S. Elphegi corpus incorruptum invenitur 640 f
 An. 1106 S. Magnus Comes Orcadam occiditur 16 Aprilis 2 fer. 434 436 b
 An. 1107 Ligericus in vallem Dunensem venit et monasterium erigit 584 a
 An. 1109 S. Stephanus creatur 3 Ab. Cisterciën. 493 f
 S. Anselmus Archiepiscopus Cantuarien. in Anglia obit 867 e 910 a
 An. 1113 B. Ida mater Godefridi Bullonii obit 139 141 b
 Firmitatis monasterium cœptum a Cisterciën-sibus 496 e
 An. 1114 B. Bernardus Fundator Congregationis de Tironio obit 221 e f
 Pontiniacum monasterium et dein Clara-vallis cœpta a Cisterciën-sibus 496 f
 An. 1115 Morimundum monasterium cœptum a Cisterciën-sibus 497 a
 An. 1116 Ivo Ep. Carnotensis moritur 221 e f
 An. 1117 B. Gervinus Abbas Aldenburgensis in Flandria obit 492
 An. 1124 S. Caradocus Presb. obit Dominica in Al-bis 13 Aprilis 151 c
 Aprilis T. II.

- An. 1136 S. Guthlaci corpus elevatum miraculis claret 35
 An. 1138 Habitus Cisterciensis assumitur in mo-nasterio Dunensi 584 c
 Circa. 1140 B. Guilielmus Peregrinus in Bavaria Transdanubiana obit 770
 Circa. 1142 B. Herluca Virgo obit 545 f
 An. 1155 B. Idesbaldus creatur Ab. Dunensis 584 c
 An. 1158 Ven. Oda Ordinis Præmonstrat. Bonæ-Spei obit 777 c
 An. 1161 Mediolanum a Frederico Aenobarbo ca-ptum et dirutum 592 e f
 An. 1166 S. Galdinus ordinatur Archiep. Meliola-nensis 591 a f
 An. 1167 B. Idesbaldus Ab. Dunen. obit 585 c
 An. 1170 Reliquiæ S. Barsanuphii in novam Cathe-dralem Uriæ transferuntur 26 d
 An. 1176 S. Galdinus Archiep. Mediolanen. S. R. E. Cardinalis et Legatus obit 590 591 f
 An. 1179 B. Eberhardus Præpositus Marchtallen-sis Ord. Præmonstrat. obit 498 499 f
 An. 1182 B. Bernardus Pœnitens Audomaropoli obit 673 678 b
 An. 1184 S. Benedictus Fundator pontis Avenio-nensis moritur 14 Aprilis 255 e
 S. Stephanus tertius Ab. Cisterciën. obit 28 Martii, colitur 17 Aprilis 498 a
 An. 1186 S. Drogo Reclusus Seburgi in Hannonia obit 437
 An. 1188 S. Hildegundis Ordinis Cisterciensis Virgo sub habitu monachi, obit 787 b
 Circa. 1200 B. Hadwigis Virgo, Magistra cœnobii Marensis, Ord. Præmonstrat. 263

SECULUM XIII

- An. 1204 B. Eberhardi Ord. Præmonstrat. corpus incorruptum transfertur 499 f
 An. 1218 B. Dominicus Vernagallus Ord. Camaldu-len. Pisis obit 788
 An. 1233 Ordo Servorum B. Mariæ cœptus in fe-sto Assumptionis 450 c
 An. 1239 B. Idesbaldi Ab. Dunensis corpus inte-grum reperitur 585 e f
 An. 1240 B. Petrus Gonzales, vulgo Sant-Elmo, Ord. Prædic. moritur Tudæ in Gallæcia 385 386 c
 Circa. 1245 Vallis-rosarum monasterium Ord. Cistere. prope Mechliniam in Abbatiam erectum 156 e
 An. 1249 S. Contardus Peregrinus obit Bronæ in Lombardia 443 c
 Sec. 13 Thomas Archidiacon. Spalatensis scriptor Sa-lonitanorum et Spalatensium Episcoporum 6 d
 Ab. Hungariæ Regibus donationes factæ S. Domino Salonitano 10 b
 An. 1254 Petrus Gonzales Beatis adscribitur ab In-nocentio IV Papa 385 b
 An. 1261 Puella in Pfortsheim a Judæis occisa 834
 An. 1272 B. Joachinus admittitur in Ordinem Ser-vorum B. Mariæ 450 c
 An. 1286 S. Caloceris M. corpus transfertur 523 c
 An. 1287 S. Wernherus puer Wesaliæ in diœcesi Trevirensi occiditur 695 696 e
 Circa. 1287 B. Rudolphus puer a Judæis occisus, Ber-næ in Helvetia 500
 An. 1289 B. Conradus Milianus Ord. Minorum obit, Asculi in Piceno 739 d
 An. 1292 B. Jacobus Certaldus, monachus Camal-dulensis, Volaterris obit 153
 An. 1298 Corpora SS. Eleutherii Ep. et Antiae ma-tris ejus Martyrum transferuntur Reate in novam tumbam 533 c d

Cir. 1300 Ven. Ida Lovaniensis Ord. Cisterciens. in Valle-rosarum prope Mechliniam obit 157 c

SECULUM XIV

- An.* 1305 B. Joachinus Ordinis Servorum B. Mariæ moritur 450 c
Puer Bohemus a Judæis die Parasceves occisus 501 f
An. 1307 Conradus puer a Judæis occisus in Turin-gia 501 f
An. 1317 S. Agnes Virgo Ord. S. Dominici, Monte-Politiani in Hetruria obit 783
An. 1320 B. Margarita Virgo, tertii Ordinis S. Domini-ci, Tiferii obit 189 191 c
An. 1322 B. Simon Tudertinus, Ord. Eremitarum S. Augustini, Bononiæ obit 815
An. 1310 S. Drogonis Reclusi Vita scribitur 437 f
Post an. 1328 SS. Joannes, Antonius, et Eustachius Martyres Vilnæ in Lituania 265
An. 1317 aut 1328 S. Guilielmus Politiensis ere-mita, apud Castellum-Bonum in Sicilia, obit 462 d e
An. 1332 Jura pontis Avenionensis a S. Benedicto fundati confirmantur 260 a
An. 1345 Henricus puer a Judæis occisus Constan-tiæ in Suevia 501 e
An. 1350 B. Petri Ord. Vallumbrosani corpus sub altari locatur 102 d
Vita S. Agnetis de Monte-Politiano a Raymundo de Capua scribitur 789 a
Cir. 1370 B. Joannes sen Joagnolus tertii Ordinis S. Francisci Callii apud Urbinates obit 955
An. 1371 B. Conradi Miliani corpus adhuc integrum transfertur 739 d
An. 1380 B. Lidwina Schidami in Hollandia nasci-tur, die Palmarum 18 Martii 272 a b
An. 1389 SS. Encratidis, Luperci et sociorum Reli-quiae Cæsaraugustæ inveniuntur 408 e
An. 1395 B. Lidwina incipit morbis vexari usque ad mortem 286 a
An. 1399 B. Joannes Eremita Massacii in Piceno obit 829 f

SECULUM XV

- An.* 1401 Pueri sanguis in Suevia a Judæis emptus 836 a
An. 1404 B. Jacobus de Oldo Presb. tertii Ord. S. Francisci obit Landæ 596 602 a
An. 1407 Puer Cracoviæ a Judæis occisus 83
An. 1408 Canonicorum collegium Lobii Binchium transfertur, quo dein corpora SS. Ursmari et aliorum septem sunt translata 556
An. 1413 B. Lidwina incipit usque ad mortem vive-re absque cibo et potu 273 d 286 a
An. 1419 B. Clara Gambacorta Ord. S. Dominici Pisis in Hetruria obit 502
An. 1421 Testimonium publicum urbis Schidamen-sis de sanctitate B. Lidwinæ adhuc vivæ 304, 305
An. 1426 Gerardus Coloniensis, in Ægypto anacho-reta sancte obit 12 Octobris 291 c 349 e
An. 1426 S. Wernheri corpus transfertur Bache-raci 704 d
An. 1428 De S. Wernheri vita, martyrio et mira-culis instituitur Processus Bacheraci 712 f
An. 1433 B. Lidwina obit Schidami in Hollandia fer. 3 Paschæ 14 Aprilis 266 299 b
An. 1448 Vitam B. Lidwinæ priorem absolvit Joan-nes Brugman 267 d
An. 1454 Puer Christianus in Hispania a Judæis in frustra dissectus 835 e

- An.* 1456 Vitam B. Lidwinæ posteriorem scribit Joannes Brugman 268 d 360 e
An. 1466 B. Bartholomæus de Cerveriis Ordinis Prædicat. M. Savigliani in Pedemontio 948
An. 1479 B. Andreas Ordinis Eremitarum S. Au-gustini Monte-regali in Italia obit 609
An. 1480 Puer in ditone Veneta a Judæis die Pa-rasceves crudeliter trucidatus 835 f
An. 1494 Adolescens ingenuus Tyrnaviæ in Hun-garia a Judæis occisus 502 d 835 f
An. 1497 Ven. Dominicus Leonesius Ord. Minorum Urbini obit 830

SECULUM XVI

- An.* 1504 Corpus S. Godebertæ Virg. in capsam argenteam transfertur 36
An. 1513 Duo pueri alter a patre, alter a matre ven-diti Judæis et ab iis occisi 836 a
An. 1529 B. Petri Gonzales Ord. Prædic. corpus Tudæ transfertur 386 d
An. 1532 Ven. Joannes de Castro Villari Ordinis S. Francisci obit 470
An. 1547 Puer a Judæis Ravæ in majori Polonia occisus 836 b
An. 1548 S. Galdini Archiep. Mediolanen. corpus transfertur ad ecclesiam Cathedralem 592 a
An. 1562 Corpora SS. Eleutherii Episc. et Antiae matris ejus Martyrium Reate transferuntur ad ecclesiam Cathedralem 534 a
An. 1568 B. Andreæ Augustiniani corpus transfer-tur 610 c
An. 1569 Puer biennis Petricoviensis in Polonia a Judæis crudeliter trucidatus 836 b d
An. 1574 Puella septennis a Judæis concisa in Li-thuania 836 b
An. 1578 S. Maximi M. corpus elevatum a S. Ca-rolo Borromæo 212 f
An. 1579 Corpus B. Jacobi Certaldi ad aliud altare transfertur 155 e
An. 1580 Corpora SS. Leonum IV Romanorum Pon-tificum a Gregorio XIII ostensa 21
An. 1588 B. Margaritæ V. Ordinis tertii S. Domi-nici corpus transfertur 196
An. 1590, 1594 et 1597 Tres pueri a Judæis in Po-lonia trucidantur 838 b d
An. 1598 Albertus puer a Judæis in Polonia occidi-tur 832

SECULUM XVII

- An.* 1607 Corpora SS. Leonum IV Summorum Pontificum in novum templum deferuntur 21 e
An. 1609 Decretum de Missa et Officio B. Marga-ritæ, Tiferii et in Ordine Prædicatorum 198
Pro BB. Joachino et Peregrino Ordinis Servo-rum B. Mariæ decretum de Officio recitando et Lectionibus approbatis 451 c d e
An. 1612 S. Drogonis Reliquiæ ex veteri sepulcro in capsam transferuntur 438 e
An. 1615 Corpus Lidwinæ elevatum Schidami et Bruxellas ad Archiduces Albertum et Isabel-lam translatus 362 d
An. 1618 Maria de Incarnatione laica Teresiana obit, de cujus Beatificatione agitur 955
An. 1621 B. Jacobi de Oldo corpus Laudæ elevatur 596 b
An. 1623 B. Idesbaldi Ab Dunensis corpus integrum reperitur, et sequenti anno authentice visita-tur et probatur 586 587
An. 1626 Corporis B. Lidwinæ major pars tradita Teresianis Bruxellensibus 365 a
An.

- An.* 1627 Dunense Monasterium transfertur Brugas cum corpore B. Idesbaldi 587 b
- An.* 1628 S. Drogonis Reliquiæ capsæ argenteæ includuntur 438 e
- An.* 1642 Corpus B. Jacobi Certaldi transfertur ad altare S. Justi 156 a d
- An.* 1650 Corporis B. Lidwinæ aliqua pars translata ad Ecclesiam primariam Bruxellensem S. Gudilæ 365 c
- An.* 1654 S. Drogonis Reliquiarum pars delata Boxmeriam 439 a
- An.* 1656 B. Wolbodonis Episc. Leodien. corpus elevatum in novo mausoleo collocatur 861 d e f
- An.* 1660 B. Eberhardi Præpositi Marchtallensis Ord. Præmonstrat. corpus inventum 500 d
- An.* 1663 S. Geroldi eremitæ corpus ad ecclesiam Einzidlensem translatum 627 b
- An.* 1667 S. Drogonis pars Reliquiarum delata ad parochiam Gouy in agro Luxemburgico 439 b
- An.* 1668 B. Petri eremitæ Ord. Vallumbr. corpus in novam arcam transfertur 102 e
- An.* 1669 Reliquiæ S. Ayæ Antuerpiam delatæ approbantur 578 a b
- An.* 1679 Corpus S. Benedicti Fundatoris pontis Avenionensis in urbem transfertur 262 d et anno seq. refertur ad pristinum locum 263 e
- An.* 1671 Reliquiæ S. Ayæ Bruxellas delatæ approbantur 578 d
- An.* 1674 Eædem solenniter exponuntur 578 e
- S. Benedicti Avenionensis corpus transfertur ad ecclesiam Cœlestinorum 954

PROTESTATIO

AUCTORUM.

Quandoquidem benevolis eruditisque Lectoribus cordate et ingenue sæpius denuntiavimus, atque adeo inculcavimus ; si quæ ipsis sinceriora, quam quæ habuimus, Sanctorum Acta monumentaque alia occurrent ; aut si in ipso nostro opere quidpiam reperient, ubi quod verum rectumque erat haud sinus assecuti, deque his admonere nos dignabuntur ; nos illis maximas habituros esse gratias et quæ perperam scripseramus emendaturos ; multo sane æquius est, nos Sanctæ Apostolicæ Sedis judicio ac decretis obtemperare. Nam Cœlites omnes Deumque ipsum sancte testamur, nos eandem sacrosanctam Sedem, ut Veritatis (quæ unice proposita esse historiam scribentibus debet) Magistram revereri ; neque ab ejus scitis jussisque vel latum unguem declinare velle.

Quare (quod est alias URBANI VIII Pont. Max. iteratis Constitutionibus vetitum) nulli, quantum quidem per imbecillitatem humani judicii provideri a nobis potuit, SANCTI aut BEATI appellationem adscripsimus, cui non eam vel Sedis ejusdem sententia, vel Majorum religio, vel veterum Scriptorum auctoritas contulerit. Neque item ejuspiam, qui non videatur, *per communem Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ vel Ordinarii*, venerationem obtinere, commemoravimus miracula, prædictiones, arcanorum manifestationes. Si tamen videamur uspiam hoc in genere hallucinati, admoneat nos quivis amator Veritatis, atque illico corrigemus. Etenim hosce Commentarios nullum aliud habere momentum volumus, quam HISTORIÆ HUMANÆ, ab hominibus errori obnoxiiis compositæ : nisi siqua ex Divinæ Scripturæ libris descripta, aut Ecclesiæ Catholicæ Conciliis, Pontificiisve Bullis Canonizationum, quibus sua sacrosancta constare debet auctoritas, accepta sint.

ACTA SANCTORUM

APRILIS TOMUS SECUNDUS

Multorum illustrium Sanctorum præclara Acta Tomus hic secundus Aprilis offert, ab undecimo mensis die exordiens, et cum vigesimo primo finiendus. Præ omnibus tamen singulariter excellunt eximia pulcherrimæque monumenta, quæ de sancta virgine Schidamensi Lidwina collecta hic dabuntur. Nihil illis toto hoc mense mirabilius, sed nec quidquam certius ab oculatis testibus publica et privata auctoritate probatum. Par fides et auctoritas eorum est, quæ de S. Werthero puero, a Judæis ad Rhenum interfecto, huic etiam Tomo inserentur. Utræque autem illustranda nobis tanto sunt diligentius, quanto sollicitius egere hagiomachi ut omnem utriusque memoriam abolerent. Vileant illi tabescantque videndo quam nihil egerint, in saxa et ligna debacchantes, quamdiu supererant scripta, quæ nunc in lucem veniunt suam illis exprobatúra vecordiam; interim dum pii fideles, ad quos translata sacra corpora sunt, discent pluris æstimare thesaurum sibi divinitus oblatum. Idem efficiant aliorum Sanctorum gesta, accuratius explicata, apud eos præsertim qui sacris eorundem pignoribus gloriantur. S. Julium Romanum Pontificem cum duobus Sanctis Leonibus hic inveniet Italia; Herminigildum, Turibium, Fructuosum Hispania; Gallia Godebertam et Bernardum Tironiensem; Wieterpum Germania; Anglia Guthlacum, Elphegum, Anselmum; aliæ denique regiones alios, singulæ sibi proprios eoque cariores. Quorum et ceterorum toto opere productorum ac producendorum exempla domestica, utinam sic efficiant lectores scriptoresque, ut unico totius sanctitatis auctori Christo efficiantur quam simillimi, agendo fortiter et patiando, atque ita cum Sanctis omnibus eidem similes fiant in gloria sempiterna.

XI DIES MENSIS APRILIS.

SANCTI QUI III IDUS COLUNTUR.

S anctus Antipas Martyr, Episcopus Pergami in Asia.	S. Domnius, seu Domnio, Episcopus Salonitanus,			S. Eustorgius Presbyter,	Martyres Nicomediæ in Bithynia.
				S. Nestor,	
S. Anastasius,	Martyres Dalmatæ, Salonæ, Spalatæ, et Romæ.	}		S. Filonus,	
S. Maurus,				S. Ceremonius,	Martyres.
S. Asterius,				S. Cencianus,	
S. Septimius,				S. Gaianus,	
S. Sulpicianus,				S. Jovinianus,	
S. Thelius,				S. Marcellus,	Lugduni in Gallia.
S. Antiochianus,				S. Vitalis,	
S. Paulianus,				S. Siagrius,	
S. Caianus,				S. Patricius,	
S. Domnio seu Domnius Cubicularius Maximiani Dalmata.	Martyres in Mauritania passi.	}		S. Pharmutius, eremita in Armenia.	
S. Salon,				S. Leo Magnus, Pontifex Romanus.	
S. Maximus,				S. Barsanuphius solitarius, prope Gazam in Palæstina.	
S. Hilarius,				S. Isaac Abbas monasterii S. Martini, Turonibus.	
S. Concessus et ceteri Sancti,	Martyres, in Africa.	}		S. Godeberta Virgo, Noviomii in Gallia	
S. Philippus, Episcopus Gortinæ, in insula Creta.				S. Guthlacus Presbyter, anachoreta, Croylandiæ in Anglia.	
S. Fortunatus,				B. Raynerus solitarius, Osnaburgi in Westphalia.	
S. Donatus, et alii cxxi					

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Philippus, Archiepiscopus Bituricensis, memoratur a Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonorum. Mortuus is est v Idus Januarii, ac de eo egimus inter Prætermisos ix Januarii.

S. Tryphænæ, Mart. in Cyzico, hodie memoria reperitur in Menæis et Maximo Cytheræo : de eademque videntur agere, absque expressione loci, varia MSS. Synaxaria ix Maii : nos plenius de illa, cum Romano Martyrologio, xxxi Januarii.

Notgerus Episcopus Leodiensis, cum titulo Sancti memoratur in MS. Florario, de eo inter Prætermisos egimus x Aprilis.

Sancti novem milites Martyres memorantur in Calendario Breviarii et Missalis Ambrosiani. Forsan de Martyribus hic assignatis.

Dalmata seu Dalmatus Martyr refertur in MSS. Atrebacensi Tornacensi et aliis : ut duo distincti memorantur in MS. Tamtachtensi. Celebramus hoc die plures Martyres in Dalmatia passos : ad quorum Actu dubitamus, an Dalmatus seu Dalmata debeat appellative sumi, et in titulo propositum mallimus expungi.

Didymus, in quo multa erat gratia, qui scorpiones et cerastas, id est bestias cornutas, et angues, et cetera venenata illæsus calcabat, memoratur a Ruffino lib. 2 de Vitis Patrum cap. 24, et ex eo in Martyrologio Coloniae et Lubecæ an. 1490 excuso, in Viola Sanctorum Haguenæ an. 1508 impressa, in Additionibus Greveni ad Usnardum, et in Martyrologio Germanico Canisii. In MS. Floraria legitur, S. Dronni eremitæ, pro quo Rosweidus in Notatione 42 ad Ruffinum impressit, S. Didymi eremitæ, addens se memoriam ejus in aliis Fastis sacris non invenisse. Deest etiam Palladio, qui fere de reliquis Eremitis a Ruffino relatis agit. Nos certiora venerationis monumenta requirimus.

Artelas, Episcopus in Mesopotamia, memoratur a Withfordo, in Martyrologio Anglice edito.

Thallacus, Presbyter et Confessor, memoratur a Petro de Natalibus lib. ii Catalogi cap. ultimo num. 117, et ex eo Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonorum : non addito loco aut tempore vitæ, aut re ulla gesta.

S. Senior, Moeldavani filius, Primas Arinacanus, ex Tamtachtensi et Mariani Germani Martyrologiis refertur a Colgano, in Append. ad Acta S. Patricii parte 4.

Lanstranus, qui Scotis suis veram Paschatis observationem persuasit, memoratur in Menologia Scotico Dempsteri, citato Scoti-chronico a Magno Macculone exscripto. Dempsterum sequitur Ferrarius. Meminit cujusdam S. Laustrani Episcopi idem Dempsterus in Hist. Eccl. Gentis Scotorum lib. ii, sed nescit cujus loci.

Maccæus Vates, discipulus S. Patricii in insula Buta, inscriptus est Menologio Dempsteri, et ex eo Notis Ferrarii.

Mardocus Hua Dunlange in Chuain-Mor,

Ardanus Echdromensis Hiberni, ut Sancti.

et Echforadensis, Memorantur in Martyrologio MS. Tamtachtensi Hibernico.

Scellanus et Salomon,

Senanns et Brocanus,

Frossacus anachoreta,

Dadnanus Episcopus de

Kell-Cuuga,

Wikeranus, Abbas Luxoviensis xvi, memoratur cum titulo Beati in Catalogo Ferrarii, et citantur monu-

menta cœnobii : ex quibus Sanmarthani solum habent defecisse xi Aprilis. Silent alii.

Stephannus Abbas et Ildebrandus Conversus, Ordinis Cisterciensis, ab hæreticis Albigensibus occisi anno mcccix, referuntur cum titulo Beati in Menologio Chrysostomi Henriquez, qui etiam lib. 2 Fasciculi SS. Ordinis sui, distinct. 39 cap. 3 de iis agit, asseritque se nomina eorum reperisse in MS. Dunensi, cum sine propriis nominibus essent inscripti Calendario Ordinis Cisterciensis Divione anno 1617 excuso : et Bærius ad an. 1209 num. 10 de iis agit sub titulo Abbatis Eluensis et sacii Conversi. Saussaius inscripsit Martyrol. Gallicano, et titulo Sancti honorat. Chalemotus et Bucelinus Beatos appellant : sed requirimus de veneratione majorem certitudinem.

Angelus de Victoria Ordinis Cisterciensis, monachus cœnobii Ferratæ, vulgo Herrera, in Hispania, et Generalis Reformator regularis Observantiæ, virtute eminens, memoratur cum titulo Beati in prædicto Menologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez, qui Vitam ejus inseruit Fasciculo Sanctorum ejusdem Ordinis lib. 2 distinct. 28, sed ibi, absque titulo Beati, eum appellat Reverendissimum Patrem : Chalemotus eundem refert, sed solum cum titulo Venerabilis Patris.

Joannes Etheus Ordinis Minorum, qui victus tormentis, fide abnegata, triennio in Mahometismo vixit : sed facti pœnitens, ob fidem Christi, inter varia tormenta apud Cairum Babyloniam vitam finivit circa an. 1373, et ad hunc diem cum titulo Beati inscriptus est Martyrologio Franciscano Arturi a Moustier. Quem lector consulat aliosque ab eo citatos, dum ejus martyrium Ecclesiæ auctoritate vindicabitur.

Franciscus Senensis Ordinis B. M. V. de monte Carmelo, concionator zelosus, cum in urbe Cremona acrus blasphemus insectaretur, hac die anno mcccclxxv Martyr dicitur obiisse a fæce plebis lapidibus obrutus. Habemus illius vitam quamdam sive elogium MS. Gallicum recentius compositum, cum titulo Beati, quem si forte etiam alii eidem tribuant nil putamus nostra interesse, quandoquidem, studiose requirentes a Cremonensibus num quid de tali Beato scient, et corpus aut sepulcrum esset in veneratione aliqua, responsum acceperimus, de ejus morte sic obita rumore quidem aliquem vigerz, sed de cetero nihil fieri quod ad rem faciat. Quod hic fuit indicandum, ne sine causa prætermisum queratur aliquis. Apud Historiæ Cremonensis auctores nihil de eo invenimus.

Martinus a

Guarda,

Ludovicus

Amaran-

thns,

Angelus a Clavasio in Pe-

demente,

Antonius Citrarius in Ca-

labria,

Franciscus

a Melo

Joannes de

Arcu

Bartholomæus a Middel-

burgo in Belgio,

Beatrix a Bello-monte, Gra-

nata

S. Drogo Confessor in civitate Syburigensi (imo pa-

Ordinis Minorum S. Francisci, referuntur in Martyrologio Franciscano Arturi a Moustier, quos auctor Beatis adscribit : sed sua, non Ecclesiæ auctoritate. De Bartholomæo late agit Raisius ad Natales Sanctorum Belgii, sed absque titulo Beati.

- go Sebourch prope Valencenas) memoratur in MSS. additionibus Carthusiæ Bruxellensis. Colitur die xvi Aprilis.
- S. Joannes, discipulus S. Gregorii Decapolitæ, et postea in veteri Laura monachus, hoc die elogium in Menæis habet : integrum Officium, ibidem et in Typico indicatum, xviii Aprilis.
- S. Stanislaus, Episcopus Cracoviensis et Martyr, inscriptus est Florario MS. Additionibus Greveni et Molani primæ editionis ad Usnardum, Martyrologiis Canisii et Galesinii, et Cataloga Ferrarii. Colitur vii Maii.
- B. Dympnæ Virginis et Gerberni Sacerdotis adventus Antuerpiam, et illinc ad Ghelæ villam, ubi uterque est martyrizatus. Ita collectio Carthusiæ Bruxellensis. De iis agetur xv Maii.
- S. Landfrancus, Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia, inscriptus est MS. Florario, ab aliis ad dies valde diversos, uti diximus xxiv Martii inter Prætermisissos et traasmisimus ad xxiv, aut xxviii Maii.
- S. Leo Papa III, qui tempore Caroli magni sedit, eidemque Augusto diadema contulit, memoratur hoc die in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso : a Ferrario et aliis ad diem, quo obiit, xii Junii.
- S. Juliani, Episcopi Conchensis in Hispania, translatio corporis refertur a Tamayo Salazar in Martyrol. Hispan. a Ferrario in Catalogo generali et a Marietta. Illa cum reliquis Actis dunda erit xi Septembris.
- S. Eustorgius, Episcopus Mediolanensis, memoratur a Maurolyco et Felicio : eum esse, qui Magorum corpora e Byzantio Mediolanum transtulit, asserunt Ferrarius in sua Topographia, et Carthusiani Bruxellenses in MS. collectione. Colitur xviii Septembris.
- S. Leodegarii, Episcopi Augustodunensis et Martyris, receptio Reliquiarum in Brono monasterio, memoratur a Molano, Wione, Menordo et aliis : de ea agendum erit die ejus natali. ii Octobris.
- S. Bienerius, anachoreta, apud Uxamæ-Burgum in Hispania, celebratur a Tamayo-Salazar in Martyrol. Hispanico, ex solis verbis Juliani Petri; et conatur probare eundem esse, Bernerium, Laudatum a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ et Catalogo generali; sed ad diem, quando ista commodius discutientur, et plenius tractabuntur xvi Octobris.
- S. Theodorus in Antiochia Presbyter : quem cum Julianus, avunculus Juliani apostatæ, comprehensum crudeliter mactasset, novissime gladio præcepit occidi; memoratur in Martyrologio Bellini secundum morem Romanæ curiæ excusa anno 1498 et sequenti seculo sæpius. Illum secuti Maurolycus, Felicius, Grevenus, Molanus, Canisius, Galesinius. Omittitur in Martyrologio hodierno, Ferrarius vero qui primo loco retulit ad hunc diem, asserit eundem in Martyrologio Romano referri ad diem xxiii Octobris, quando Bellinus cum majori elogio eum refert, et gladii occisione martyrium consummasse tradit. Ad quem diem Baronius tradit duos fuisse sub Juliano Antiochiæ passos Presbyteros, Theodori nomine appellatos. De eorum aliquo, cum sociis relata xxix Martii istic egimus : totum autem de plurium distinctione examen commodius fiet, quando necessario de alterutro agendum erit xxiii Octobris.
- S. Felix, Episcopus Trevirensis et Martyr, celebratur in MS. Florario Sanctorum. Videtur hic esse sextus Ecclesiæ Trevirensis Episcopus, et secundo Christi seculo floruisse. Bowerus lib. 2 Annalium Trevirensium pag. 187 ait, sine corona martyrii e medio abiisse hand levem ad credendum movere suspicionem, et ita absque mentione martyrii refertur in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso : et a Greveno in Additionibus ad Usnardum appellatur Confessor; sed die quo iterum refertur in Florario, xxiv Octobris.
- S. Gregorius primus Abbas in Finsterwoldt, quod modo dicitur ad Eremitas, filius Regis Anglorum, memoratur in Calendario Ordinis Benedictini, scripto Delfis in Hollandia anno 1473. Murerus in Helvetia sacra de eo agens morti ejus assignat annum 996; et diem, quo de cultu ejus inquiremus, viii Novembris.

DE S. ANTIPA MARTYRE EPISCOPO PERGAMI IN ASIA.

D. P.

AN. XCII.

Martyrium
sanctia Clerico
Pergameno
descriptum,

Cum Epistolam, mittendam Angelo sive Episcopo Pergamenæ Ecclesiæ (quæ ex septem primis Asiæ una est) dictavit Christus Dominus, Joanni Apocalypsim scribenti apparens; laudat eum, quod fidem non negaverit in diebus illis, quibus occisus est Antipas, testis fidelis divini nominis. Istius urbis Episcopum fuisse habet recepta apud Græcos traditio, expressa in Actis, quæ Romæ ex Vaticano codice 1660 Græca transcripsimus, et ex Veneto MS. Latine redditam a Francisco Zino apud Lipomanum damus. Auctorem fuisse, non Metaphrastem (sub cujus nomine ex Lipomano eam accepit Surius) sed e Pergameno Clero aliquem, nequaquam poterit dubitare, qui ultimo encomii hujus capite seu numero valet observare hæc verba : Reliquias in hoc loco Pergami collocarunt, ubi nos congregati gratias agimus Deo. Encomium dixi, quia absque peculiari rerum in vita gestarum notitia, longo post tempore, quietis et florentibus Christianorum rebus compositum, aliud non complectitur, quam mortem Sancti; et quidem prout eam, ex sola majorum traditione, servabat memoria posterorum; addito colloquio Martyris cum Præsidente, qualem animo suo concepit Auctor, ut sancti viri constantiam sub rhetorico schemate lectoribus suis repræsentaret.

2 Andreas, Cæsariensis in Cappadocia Archiepisco-

pus, magno quidem Basilio posterior, antiquus tamen et egregius super Apocalypsim commentator, Quidam, inquit, Antipas nomine, scitissimus constantissimisque Martyr extitit Pergami : cujus ego Martyrium olim legi. Facit autem Evangelista peculiarem ipsius hoc loco mentionem, tum quo fidelium civitatis illius virtus atque constantia plana fiat; tum etiam quo seductorum in ea immanitatem ob oculos nobis ponat. Extubat ergo jam tum, et quidem non ita recenter scriptum Martyrium; ipsum probabiliter, quod hic damus : de eodemque, Aretas Andræ successor et Compendiator sic loquitur : Antipas Martyr Pergami martyrium consummavit : cujus martyrium ac testimonium in hunc usque diem incolume est; qui multa in adversarios libertate usus, quantum ad ipsum spectat, ad mortem usque processit : ubi Martyrium et Testimonium veluti condistinguens auctor, videtur indicare, non solum confessionis generosæ narrationem, sed ipsum Martyris sepulcrum adhuc Pergami superfuisse cum scriberet, sub initium octavi seculi.

3 Habemus egregium Ecclesiæ alicujus Constantinopolitanæ Synaxarium MS. nobis a nostris Collegii Claromontani Patribus Parisiis commodatum, cum prolixiore, quam Basilii Imperatoris menologium contineat. S. Antipæ elogio; ad hunc xi diem Aprilis, sub hoc titulo

Andræ
Cæsarens.ejusque
successore
Areta laudatum,

A *titulo* : Certamen sancti Hieromartyris Antipæ, Episcopi Pergami Asiæ, et unguentum indesinenter fluentis : *elogium ipsum ex encomio mox dando desumptum, ubi pervenit ad exponendam orationem a Martyre fusam ante mortem, addit insuper precatum eum, ut qui sui memoriam facerent, ab aliorum quidem morborum molestia, sed imprimis a dentium intolerabili cruciatu immunes servarentur, et suorum delictorum consequerentur remissionem atque misericordiam in futuro iudicio: eoque impetrato emigrasse ad Dominum. Positus est autem, inquit in ea quæ est apud Pergamum ecclesia, unguenta et sanitates perenniter scaturiens. Celebratur vero synaxis ejus, in venerabili Apostolio sancti et celeberrimi Apostoli atque Evangelistæ, Joannis Theologi, juxta sanctissimam majorem ecclesiam. Sed et de martyrii a S. Antipa tolerati instrumento, Constantinopolim translato, hæc habet Cedrenus, in Compendio historiarum num. 116, enumerans ornamenta a Theodosio Magno illata in urbem : Bos æneus Pergamo advectus est : fuit autem fornax, in qua ustus est Antipas sanctus Martyr.*

cultus Constantinopoli,

ubi et instrumentum martyrii erat :

officium a Josepho Hymnogr. compositum

B *Præcipuum est hoc die apud Græcos S. Antipæ Officium, uti ex Typica Hierosolymitano, Ephemeride metrica et Mæxensis Menæis intelligitur; in quibus vel solus Antipas nominatur, vel solus proprias Antiphonas et odas habet : Odarum autem sive Canonis auctor Joseph Hymnographus hoc concepit Acrostichon, in singularum stropharum initio cum suo nomine inveniendum.*

Ὁν περιέχον ἐν Μάρτυριον Ἀντίπας σὺν ἸΩΣΗΦ, quod totidem litteris sic Latine reddas :

Decorum inter Martyres colo Antipam. JOSEPH. Canon ipse in quarta ode supponit, eundem fuisse impletum Spiritus sancti charismatibus, haustis a Theologi illius ore, qui supra pectus Domini recubuit. Ode autem nona hanc stropham exhibet. Hodie gaudet Pergamus in sacra solennitate sanctissimi sui Pastoris, et omnes per circuitum civitates convocat : cui et ei nos congaudentes ipsum hymnis coronamus. Græcos sequuntur Moscovitica et Ruthenica Kalendaria quorum jam sæpius facta mentio.

nomen Latinis fustis additum

5 *Festum hoc die agendum Latini ex Lipomanno primum didicere : a quo accepit et transtulit in propriam suam ad Usuardum additionem Molanus anno 1568 : omisit autem in secunda anni 1575 editione. Sed postquam vidisset Græcorum Kalendarium a Genebrardo excusum Parisiis anno 1577, satis, hoc esse credidit, auctoritatis, ut in editione anni 1583 reponeret Antipam. Molanum Galesinius atque Canisius secuti sunt ; et hos demum in Romano Martyrologio, o se recognito auctore Baronius, ita scribens : Pergami in Asia S. Antipæ testis fidelis, cujus meminit S. Joannes in Apocalypsi. Is sub Domitiano Imperatore in bovem æneum candentem coniectus, martyrium consummavit. Citat Baronius Græcorum Menologium, a Sirleto videlicet ex Meneis ac Synaxariis Græcorum compendiose collectum : in quo verba præcitata de cultu sancti Antipæ Constantinopoli legere est, omissa prolixiore martyrii relatione.*

MARTYRIUM

Ex MS. Græco, Veneto, interprete Franc. Zino, collatum cum Græco MS. Vaticano.

Cum adversus Christianos persecutionem excitasset a Domitiano, qui Apostolorum tempore Romanum Imperium obtinuit ; per orbem universum ad omnes magistratus missæ sunt litteræ, ut homines Christiani decretis Imperatoris parerent, et sine ulla excusatione stultam idolorum religionem colerent, eorumque templa omni honore venerarentur. Tunc fidelis verum Deum confitentium multitudo patefacta est, et magna Martyrum pro Christi Salvatoris fide

ubique decertantium, virtus apparuit. Tunc et Ecclesiæ fideique basis, et Christianæ veritatis fundamentum, atque æternæ Divinitatis unigeniti præco, Joannes, Apostolus præstantissimus, in Patmum insulam relegatus est. Ubi dum magnum Christi Martyrum cœtum iis, quæ de septem Ecclesiis scripsit, confirmaret ; Antipas testis mens fidelis, inquit, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat. Ex iis Apostoli verbis intelligi potest, quibus essent moribus præditi homines illi, qui Pergamum incolebant, ubi erat satanæ domicilium. Ibi nec naturæ lex servabatur, nec ulla erant judicia : tantum sibi quisque juris vindicabat, quantum viribus et robore valebat : sibi que satis justi videbantur, et fortes ac boni, qui Christianum aliquem detulissent.

Apoc. 2
Antipas
Pergami

2 Cum igitur Christianorum cœtus magno in discrimine versaretur, Antipas vir strenuus et constans nihil turbabatur : sed tamquam in Angeli naturam esset ex homine conversus, fortiter resistebat, nec ulla prorsus in re formidabat, quin immo sæpius prodibat in publicum, et tortorum minas negligens, in medio ipsorum fulgebat ; et puræ sinceræque fidei splendore tenebricosos idololatriæ errores discutiebat. Quamobrem omnes, qui putabantur dii, fugiebant : et ne unus quidem eorum audebat in ea urbem manere, in qua Sanctus ipse commorabatur. In somnis igitur sacrificulis suis dæmones apparebant, dicentes, se nec sacrificiorum esse participes, nec nidorem suscipere, propterea quod a Christianorum principe Antipa fugarentur. Qeare indignata multitudo, in Antipam impetum facit, eumque comprehendit, et in locum, ubi fieri sacrificia solebant, trahit.

dæmones ab
idolis fugans,

3 Et *b* Præfectus sic eum alloquitur : Tunc es Antipas ille, qui nec ipse decretis Imperatorum obtemperas, et alios ne obtemperant adhortaris ; et sacrificia, quæ fieri a nobis solent, ita perturbas, ut deorum neminem pinguedine aut nidore frui permittas ? ex quo factum est, ut dii omnes recesserint, et periculum imminet ne tueri civitatem amplius velint. Satis sit tibi ad hunc usque diem Christianæ superstitioni vacasse : resipisce jam, et legibus nostris pare, ut dii, qui pulcherrimæ huic urbi præsent, curare nos ac tueri queant. Quod si facere recusaris, et partium tuarum studio deorum neglexeris religionem, ex Romanarum legum præscripto meritis suppliciis afficeris. Respondit B. Antipas : Unum hoc scito, me Christianum esse, et impio Imperatoris decreto, ab omni ratione alieno, parere omnino nolle. Et quoniam quæstionibus tuis respondendum est, id faciam libenter : si enim dii, quos adoratis, et quos totius orbis dominos asseritis, sic ab homine mortali fugari se dicunt, ut cum vestri defensores ac vindices esse debeant, opem vestram implorent ; facile potestis errorem vestrum agnoscere : qui enim seipsos ulcisci non possunt, et ab homine uno vinci se confitentur, quomodo gentem universam in aliquo periculo constitutam aut civitatem aliquam poterunt liberare ? Hoc considerantes, debetis nunc saltem a pernicioso errore vestro discedere, et in Christum credere, qui descendit de cœlis, ut hominum genus conservaret : qui sane Christus in fine seculorum venturus est iudex omnium, daturusque singulis congruentia factis eorum vel præmia vel supplicia.

b
Præfecta
sistitur,

F

*et deorum
impotentiam
arguit :*

4 Respondit Præfectus : Vos novis a vobis inventis legibus et institutis vultis obtemperare, neglecta deorum religione, quam jam inde ab initio nobis a majoribus per manus traditam accepimus, a quibus et hæreditas *d* ad nos pervenit : idcirco enim nos illorum vestigiis inhærentes, ab eis discedere tutum non arbitramur ; cum vetera recentibus præsent, et quæ temporis longitudine sunt confirmata novis sint laudabiliora. Quamobrem ipse quoque mu-

d
et impropere-
rantem, quod
nova sit
Christi re-
ligio,

tare

VIDE ACTA
GRÆCA PAG.
967

Mola sub
Domitiano
persecutione
a

A tare sententiam debes, nec eum hominem in vivendi ratione sequi, qui paulo ante cognitus est, et præstigiis quibusdam vitam mortalium perturbavit, præsertim cum in crucem suffixus sit sub Pontio Pilato Præsidente. Imperatorum igitur decretis pare, ut nobiscum sine periculo vitam transigas : habebis enim nos omnibus in rebus propitios et amantes, ut filios; quandoquidem ætas id postulat tua, ut te perinde ac patrem diligamus. Ad hæc vir sanctus; Licet, inquit, innumerabilibus argumentis aures meas obruas, non tamen ero tam stultus et imprudens, ut cum jam ad extremam senectutem pervenerim, nec a morte procul abesse possim, sententiam mutem, et vitæ miserabilis ignominiosæque gratia a confirmata fidei confessione discedam. Noli igitur mentem meam circumvenire, in rerum divinarum assidua lectione versatam. Neque ab initio fuit ullus deorum vestrorum, nec quidquam ab illis utile ad vos unquam profectum est : sed ipsi turpibus et obscoenis hominibus, prave vivendi materiam afferentibus et turpium voluptatum occasionem demonstrantibus, vos addixistis. Quod si vetustissima quæque sunt observanda, cur non et Cain fratricidii inventorem imitamini? cur non eos vobis proponitis imitandos, qui cælum conscendere conati sunt, aut qui se cum propriis sororibus commiscere non sunt veriti; unde diluvium genus eorum delevit, quia piam ac rectam vivendi semitam ingredi neglexerunt? Quamobrem si vos item istos propter antiquitatem et eorum flagitia imitari volueritis : non per aquam amplius, sed per ignem æternum, et vermem, qui nunquam dormit, consumeamini, nisi resipueritis.

B Hæc atque multa alia loquentem virum justum corripunt homines impii, et ad Dianæ templum trahunt, ubi erat statua bovis ænei, quem igne succenso multo ante inflammabant : in hunc beatum Martyrem conjecerunt. At ille cum se Christi signo munivisset, dum ejusmodi cruciatu diu torqueretur, ad hunc modum precabatur : Deus, qui mysterium in arcanis bonorum thesauris reconditum nobis aperuisti, Dominum nostrum Jesum Christum, per quem

et arcana consilii tui patefecisti : gratias ago tibi pro universis beneficiis tuis, qui nos in te sperantes servas, et me hac hora dignum fecisti, ut ad eorum adscriberer numerum, qui pro nomine sancto tuo martyrium pertulerunt : spiritum meum, ab hac hodie vita discedentem, suscipe, et concede, ut apud te atque unigenitum filium tuum, Dominum nostrum Jesum Christum, gratiam inveniat : ut et qui postea futuri sunt benignitatis participes tuæ, nomen sanctum tuum collaudent in Christo, per quem honor habetur tibi in secula sæculorum. Amen. Facto precandi fine, tamquam gravi somno captus, spiritum reddidit : et gloriosa martyrii corona redimitus, in cælum evectus est.

6 Tunc viri quidam pii Reliquias ipsius, magno studio collectas in hoc loco Pergami collocarunt : ubi nos congregati gratias agimus Deo, pro iis quæ in nos benigne egit. Hunc enim Martyrem nobis largitus est, qui tanta præstitit virtute, ut locus hic, ubi martyrium pertulit, in hodiernum usque diem miraculis excellat, et magnæ in eo fiant curationes; quibus et Deus, qui præstat omnibus, et unigenitus filius ejus Dominus noster Jesus Christus, cum sancto Spiritu laudatur; et pia sanctorum in Christo Martyrum memoria celebratur, quæ animos nostros quadam voce quotidie incitat, ad eum in Sanctis ipsius imitandum : cui gloria et imperium in secula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Anno Domitiani 13, *Æræ vulgaris* 93 resuscitatum persecutionem sentit Baronius, et scriptores ceteri consentiunt.

b Græce Σεπταργός, Dux Tribunus : sed postea num. 4 Ὑμῶν Præses.

c In Græco additur : quia te tyrannico quodam et insano modo iisdem adversarium objicis.

d Textus Græcus explicat quæ ea sit hæreditas, scilicet manifestorum, quæ circa et per Deos facta sunt, miraculorum.

DE SANCTIS MARTYRIBUS DALMATIS

DOMINIO, SEU DOMNIONE EPISC. SALONITANO, ANASTASIO, MAURO, ASTERIO, SEPTIMIO, SULPICIANO, THELIO, ANTIOCHIANO, PAULIANO, CAIANO, ET ALIIS MULTIS, ITEM DOMNIONE SEU DOMNIO CUBICULARIO, ET DALMATA.

Salonæ, Spalati et Romæ.

Solona urbs Dalmatiæ olim celeberrima, ob situm, Romanis opportunissimum, ceteras Illyrici civitates præcelluit. Ejus magnificentiam, demonstrari vestigiis amphitheatri, templorum, aquæ ductus, et aliorum ædificiorum, nec non numero pene infinito columnarum lapidumque sepulchralium, per diversa in Dalmatiam loca transportatorum, inscriptionumque insignium fragmentis, asserit Joannes Lucius in erudito de Regno Dalmatiæ et Croatia commentario lib. I cap. 6. In hac urbe et Magistrotus provinciales sedem habuere, et Christianitatis Dalmaticæ copere exordia. Nam, ut Thomas Archidiaconus Spalatensis, in Historia Solonitarum atque Spalatensium Pontificum, a memorato Lucio edita, tradit cap. 3. Primus B. Paulus Apostolus ab Hierusalem usque Illyricum replevit Evangelio Christi : non tamen ipse per se intravit Illyricum prædicare, sed misit Titum discipulum suum, sicut dicit ad Timotheum : Crescens

abiit in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Hic ergo tus ad Dalmatiæ partes adveniens, et verbum salutis gentibus illis prædicans, non longo illic tempore mansit : sed audiens quod B. Paulus a Præsidente Festo jussus esset Romam pergere, statim omissis omnibus, præveniens eum expectavit in Urbe : quo cum beatus Apostolus accessisset, ibi verbum Dei diutius prædicavit. Cum autem per Spiritum sanctum cognosceret in eadem Urbe suum martyrium consummandum, de Ecclesiis Græciæ disponere curavit : quamobrem B. Titum non remisit ad Dalmatiam sed ad Græciam : ubi magis erat notus, Pontificem eum constituens apud insulam Cretam. Hæc ibi. Colitur S. Titus iv Januarii; S. Crescens, in Galatia sub Trajano martyrium passus, xxvii Junii; quæ vero ad S. Domnium spectant, ita prosequitur idem Thomas Archidiaconus.

2 Hujus Titi loco B. Petrus Apostolorum Princeps

sapienter
confundit :

atque in
bovem æneum
inclusus

et sepultus
miraculis
clarescit.

E

G. R.

F

X APR.

Ad Salonitanos in Dalmatia,

a S. Tito
Idem Christi
doctos,

2 Tim. 4, 10

A ceps direxit quemdam discipulum suum, nomine Domnium, natione Syrum, patria Antiochenum, qui Dalmatiæ populis verbum vitæ, quod per Tium inchoatum fuerat prædicaret. Hoc enim B. Petrus statuerat, ut Pontifices Christianæ religionis sic disponerentur per urbes singulas totius Orbis, quemadmodum apud Gentiles fuerat antiquitus constitutum; in illis enim urbibus, in quibus erant Gentiles Antistites, qui dicebantur Protoflamines, fecit ordinari Episcopos: in metropoles vero provinciarum, ubi erant Archiepiscopi, Archiepiscopos censuit statuendos. Unde per oras Adriatici sinus tres direxit Pontifices, Apollinarem Ravennæ, quæ est metropolis totius provinciæ Emiliæ; Marcum Evangelistam Aquileiæ, quæ præerat Venetiæ et Istriæ; Domnium vero in Salonam direxit, quæ caput erat Dalmatiæ et Croatiæ: in qua denique civitate diutius prædicans, multosque per totam provinciam a gentilitatis errore convertens, non parvam Christo Ecclesiam adunavit, ibique agonem sui martyrii felici cruore peregit. Ab hujus ergo præeminentia Apostolicæ dignitatis omnes successores sui Archiepiscopalia insignia per Sedem Apostolicam sortiuntur. Hic autem cum multis aliis passus est, qui eum uno mense ad martyrii gloriam præcesserunt. *Hæc Thomas Archidiaconus; ad quæ verba lib. 2 cap. 14 relata, ista advertit Lucius.* Imitatione Gentilium Antistites Christianos in primitiva Ecclesia institutos Gregorius vii testatur lib. 6 epist. 35. Sed Archidiaconus in relatione Flaminum ordinem invertit: nam quos ipse Protoflamines vocabulo Græco vocat, hos Primos Flamines a Romanis dictos, præter Gregorium, lapides antiqui, a Petro de Marca in tractatu de Primatu Lugdunensis Ecclesiæ relati, demonstrant. Cum enim in loco Primorum Flaminum non Episcopos, ut Archidiaconus, sed Primates seu Patriarchas subrogatos Gregorius referat; ideo Archidiaconum in feriore in loco Protoflamines ordine inverso posuisse apparet: quibus Episcopi singularum civitatum respondent. Archiepiscopi vero memoria, sicut apud antiquos non reperitur, ita primitiva Ecclesia Archiepiscopos non habuit: ideo Archidiaconum de S. Domnio scribentem, vocabula sui temporis usurpando, Croatiam quoque perperam nominasse constat. Sed sicuti Præses Gentilium vel Proconsul provinciæ residebat Salonæ, ita metropolitana quoque jura Episcopum ejus habuisse Zosimus Papa, epist. I Ilesybio Salonensi Episcopo scribens, testatur; et clarius Gregorius Magnus lib. 7 epist. 130, Maximo ejusdem Episcopo pallium mittens.

3 De S. Domnionem ista adjungit Archidiaconus; Postmodum vero tempore Diocletianæ et Maximianæ persecutionis alter simili nomine Martyr fuit, qui Domnionem vocabulo a Pontificis Domnii nomine modicum differt. Sed hic fuit unus ex cubiculariis Maximiani Tyranni. Cum ergo iste Domnio majoris dilectionis apud Imperatorem prærogativa gauderet: ipse coronam Imperii conservabat, et ipsam tempore debito super Imperatoris verticem imponebat. Erat autem occulte Christianus: et cum videret Maximianum adeo crudeliter in Christianos desævire, ut multos a sancto proposito deterreret; ipse, utpote Christianissimus et devotissimus, exhortabatur Martyres in sancto proposito finaliter perdurare. Tunc fecit opportunitatem eis effugiendi Tyranni rabiem, et ad Romanam urbem divertendi. Quod cum ad Maximiani devenisset notitiam, acrius in eum persecutionis desævire insania: ita ut ad propriam confessionem Christiani nominis, expoliatus regio habitu, nisi idolis immolaret, illico susciperet sententiam capitalem. Sed B. Domnio Tyranni declinans sævitiam, Romam fugiens properabat: et dum iret via Claudia prope civitatem quamdam, quæ Julia Chry-

sopolis appellatur, satellites Imperatoris post ipsum currentes, invaserunt eum, et strictis mucronibus circumdantes, amputaverunt caput ejus. Ipse vero Martyr virtute divina propriis manibus caput suum de terra dicitur elevasse, et ibidem quemdam fluvium qui Sytirion nominatur, firmus gressibus transvadasse: ibique sepultus aliquo tempore quievit. Cum autem Dominus multa per eum miracula operaretur, ex multis provinciis pro sanitate adipiscenda, ad locum ipsum confluebant. Tunc Salonitani cives, quia æquinominis erat B. Domnio Pontifici, abeuntes rapuerunt corpus B. Domnionis, et cum magna reverentia locaverunt Salonæ. Qua de re propter nominis consonantiam multoties vocabulum Domnionis pro nomine Domnii, et e converso confuse describitur.

4 Hactenus Thomas Archidiaconus, qui floruit seculo xiii, ac bene dubitat in vocabulis Domnionis et Domnii, utrum horum sit censendum nomen Episcopi Salonensis, quem ipse Domnium, alii Domnionem et Domnionem appellant. Porro antiqua apographa Martyrologii Hieronymiani ita hunc diem auspicantur: iii Idus Aprilis. In Mauritania natalis Saloni, Maximi, Hilarii, Concessi, de quibus seorsim agimus, dein ista addunt: Et Domnini Episcopi. In Salona Dalmatiæ Domnionis, sive Domnionis Episcopi et militum octo Dalmati. Quæ verbis transpositis posse imo debere sic legi probabilius arbitramur: In Salona Dalmatiæ S. Domnionis Episcopi et militum octo sive novem et Domnini Dalmatis seu Dalmatæ. In vetusto MS. Barberiniano ista leguntur: In Salmona, imo Salona, Domionis Episcopi et militum octo et Dalmati. At MSS. Atrebatensie ista habent: Et Domnini Episcopi et S. Dalmatii. En quod supra ex Thoma Archidiacono monuimus, nomina hæc Domninus, Domnio, uti etiam Domninus confuse sumuntur. Si qui malint Domnium sive Domnionem Episcopum jungere Martyribus Mauritanis, et a Domnio Episcopo Salonitano, et Domnionem Maximiani Imperatoris cubiculario alium constituere, et Dalmatum seu Dalmatium Martyrem dicere alibi quam in Dalmatia passum; per nos licebit modo id fuit propter monumenta antiqua et jam allegatis meliora: De aliis ista habet Usuardus hoc xi Aprilis. In Dalmatia, civitate Salona, S. Domnionis Episcopi cum militibus octo. Consentiant quam plurima MSS. cum Noktera Petro de Natalibus, Bellino, Maurolyco et hodierno Martyrologio Romano: ubi a Baronio in Notis ex veteribus monumentis Ecclesiæ Lateranensis dicuntur octo illi Milites appellati, Paulinianus, Telius, Asterius, Anastasius, Maurus, Septimius, Antiochianus, et Caianus. De quorum translatione Romam infra agemus ubi nonus additur Sulpicianus. A Thoma Archidiacono supra dicitur S. Domninus Episcopus cum aliis multis passus, qui eum uno mense ad martyrii gloriam præcesserunt. Infra in Actis num. 5 asseruntur quadraginta comprehensi, nolentesque idolis sacrificare, statim omnes capite trucidari jussi. Quod ad hunc xi Aprilis factum videtur, ac dein fere mense elapsa dicitur S. Domninus Nonis Maii ad cælum migravisse: ad quem diem ex tabulis Ecclesiæ Spalatensis Ferrarius in Catalogo generali ista tradit: Nonis Maii, Spalati S. Domnini Episcopi Salonensis et Martyris, et mox in Notis Domnionis appellationem usurpat.

5 Floruit seculo Christi undecimo Laurentius Archiepiscopus Spalatensis, a Sede Apsariensi, permittente Nicolao vi Pontifice, ad eam dignitatem promotus, uti pluribus deducit Thomas Archidiaconus cap. 16, ubi inter alia scribit ista: His temporibus Adam quidam Parisiensis, optime in artibus eliminatus, pergendo Athenas ad Græcorum studia, devenit Spalatium. Et cum fuisset a Laurentio Antistite honorifice susceptus, rogatus est ab eodem, ut passiones beatorum

Miraculis
clarus Salo-
nam defertur.

Nomina
utriusque
confusa.

Cultus sacer
xi Aprilis.

E

F

et S. Domnit
7 Maii.

Vita olim
scripta seculo
xi exornata.

rum

A rum Martyrum [Domnii et Anastasii, quæ inculto fuerant antiquitus sermone conscriptæ, luculenta faceret compositione nitere. Quod ille gratanti corde consensit, sumptoque themate a veteribus historiis, Legendas utriusque Martyris lepido satis dictamine innovavit : hymnos etiam composuit, ac quidquid de B. Domnino musice canitur, metrico sermone conscripsit. *Hæc ibi. Hoc totum officium Ecclesiasticum nobis Romæ donavit Vir clarissimus et eruditissimus D. Joannes Lucius ; ex quo Vitam S. Domnii per lectiones ad Motutinum recitari solitus divisam datus : Lectiones tertii Nocturni præscribuntur sumendæ ex Homilia S. Gregorii Papæ in Evangelium secundum Lucam, hoc exordio : Designavit Dominus et alios septuaginta duos, quæ in Communi Evangelistarum legi solent. Eapropter non male forsitan conjectabimus, hunc eundem ad diem XVII Aprilis celebrari in MS. Martyrologio Ecclesiæ Pragensis, item apud Grevenum in Auctario Usuardi et Canisium in Martyrologio Germanico, tali ubique phrasi : In Italia S. Domnini Martyris, qui fuit ex septuaginta duobus discipulis. Celebratur eodem die S. Dominus Martyr in MS. Martyrologio Cardinalis Barberini.*

Cultus 17
Aprilis.

VITA

B S. Domnii Episcopi

Ab Adamo Parisiensi seculo XI illustrata, et ex Breviario Spalatensi a Joanne Lucio communicata.

Domnii Archiepiscopi Salonitani Christi Martyris Vitam scripturus, non immerito a parentibus ordiar : quoniam per eos non solum natum, sed et renatum fuisse constat. Theodosius igitur Antiochiæ urbis colonus, natione Syrus, vir optimus, divitiis plenus, et morum probitate insignis, attamen colendorum deorum errore implicatus, de Mygdonia Græca uxore filium hunc suscepit. Petro autem Apostolo Antiochenam regente Ecclesiam, et Christum prædicante credidit; abdicatoque idolorum cultu, una cum conjuge sua atque filio, baptizatur. Sed Dominus, accepto baptismo, licet puer adhuc septenis annis, divinitus inspiratus, et jam Christi amore fervens, parentes dereliquit et Apostolum secutus est. Non ille ad divitias, sicut mox hæres futurus erat, non ad patris atque matris blandimenta respexit; sed contemptis omnibus eas divitias querere decrevit, quas neque tinea corrumpere, neque fur auferre possit.

Antiochiæ
natus

a S. Petro
cum parenti-
bus conversus,

C 2 Discipulus ergo Petri factus, brevi et Magistro suo et condiscipulis a Pancratio atque b Apollinari (qui postea Ravennæ Episcopus fuit) carissimus evasit. Deinde vero Petrus, Antiochenis hominibus jam ad fidem receptis, cum iisdem discipulis Romam versus profectus est; miseratus Urbem, toto provinciarum orbe Dominam, idolorum et diaboli subditam esse servituti. Interim dum iter agerent, quocumque diverti contigisset, religionem audacter et et intrepide prædicabant. Fidelis itaque prædicationis officio sollicite fungentes, peragrarunt Cæsaream, c Sebasten, Cappadaciam, Galatiam, Pontum, Bithyniam, Ephesum, Pathmos, Athenas, demum ad Ostia Tiberina applicuere, Urbemque ingressi sunt, ubi Petrus multis jam ad fidem Christi conversis, alias quoque partes orbis terræ ab erroris pernicie liberare cupiens, Pancratium destinavit in Siciliam, Apollinarum Ravennam, Domnium Salonas sui quemque loci Episcopum constituens. Domnii igitur [postquam] satis prospero cursu mare emensus Salonas devenit, Christi que mysteria publice ac palam exponere cœpit; plerique, et veritatis argumentis et magnitudine miraculorum permoti, contemptis

a b
cum SS.
Pancratio
et Apollinari
S. Petrum
secutus,

c
Romam
venit :

et Episcopus
Salonas
mittitur :

et multos
convertit :

idolis, Christo adhæsere credentes : quos Domnii, D de proximo flumine aqua hausta, baptizabat.

EX BREV.
SPALAT.
cum Pirgo
nugaci Phi-
losopho dis-
putat :

3 Tunc quidam, Pirus nomine, Philosophum se profitens, sed magis sobrius captiuncularumque argutiis quam Philosophiæ deditus, virum aggredditur, et quasi veritati comparari [posset] mendacium nititur ostendere, an quoque ex Philosophiæ inventis unum Deum esse credi possit, et ab ipso mentem deditam et genitam, ac deinde ipsam mundi animam; proinde ac si Trinitatis mysterium, quod a Domnio prædicabatur, et ipse, ut audierat, teneret. Ceterum cum Trinitatem hanc ad Unitatem substantiæ referendam didicisset, Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse unum Deum, qualiter videlicet se haberet, quoniam ratione comprehendere non poterat, veluti deliramenta despexit. Dimisso itaque cum sua obstinatione Pirus, Domnii ad ceteros doctrina salutis imbuendos perrexit, signis miraculisque verba confirmans : ut quia rem supra naturam astruebat, Christum scilicet de Virgine natum, et eundem esse Deum et hominem, et crucifixum ac sepultum resurrexisse, ad cælumque ascendisse, opera quoque supra naturam facta, id verissimum esse testaretur; desperatissimo quosque morbo affectos, Jesu tantum nomine invocato, e vestigio sanabat. Quo modo autem talia faciendi facultatem homini dedisset Deus, nisi vera rectaque asserenti? Exinde aucto credentium numero, ecclesiam ædificant, quam Dei Genitrici Mariæ consecrarunt. Ea adhuc extat, solaque post tantæ urbis excidium integra permanet. Tunc Domnii latius etiam prorogare Christi nomen cogitans, Presbyteros Levitasque ordinat : quibus per Dalmatiam dimissis brevi tempore omnem fere provinciam, diabolo ereptam Deo lucratur.

fidem mira-
culis confir-
mat :

E

Ecclesiam
S. Mariæ
extruit.

Presbyteros
ordinat :

4 Post tot autem veræ perfectæque caritatis labores, cum jam tempus esset, ut ad capiendum cœlestis gloriæ præmium vocaretur, dicente Domino; Euge serve bone et fidelis supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui; Maurelius Salonarum Præfectus, pro tribunali sedens, ipsum coram sisti jubet, accusantibus eum idolorum sacerdotibus, quod Deos contemneret, et novam religionem contra Augustorum leges induceret, unum Deum prædicans et Filium ejus crucifixum. Interrogatus igitur Domnii de nomine parentum et patriæ, Maurelio indicat, et se vere Christianum esse confitetur : et ad hoc, inquit, missus sum, ut Christum prædicem, et idola vana esse ostendam. Cumque in medium proponeretur Senatus populique Romani edictum, ut si quis intra fines Romani Imperii talia dicens, repertus esset; eum, nisi diis sacrificare voluerit, capite puniri, vel multiplici suppliciorum genere absumi oporteret, respondit : Non me ista terrent iniqua. Christum Dei filium et colo et prædico : Deos autem tuos contemno, minas irrideo. Pœnas omnes in me unum confer : cuncta potius pati paratus sum, quam asserendæ veritatis mutare sententiam. Contemptum se cernens Maurelius, in furorem concitatur : Domnium in carcerem trudi jubet, postea eductum largitionibus corrumpere aggredditur, multa pollicens, si idolis thura ponere vellet. At ille inquit : O insane Maureli, pecunia me moveri speras, cum ego multo majus patrimonium sponte reliquerim, ut cum Christo paupere viverem? Non est opus Christiano divitiis istis, sed fide atque virtute, quibus divitiæ numquam interituræ parantur in cœlo.

captus Adem
proficetur
coram
Maurelio
Præside.

F

spernit minas

et oblatas
divitias :

5 Videns autem Maurelius omnia quæ tractaverat incassum cadere, expoliari hominem jussit, et fustibus nudum cædi. Dum autem Domnii caderetur, fit Christianorum concursus ad Prætorium : insultant Maurelio, frementes præ dolore, et opprobriantes

fustibus
census a
Christianis
defenditur,

EX BREV.
VLAT.
Martyres
coronantur.

d
adolefcentem
mortuum

a Præfide
rogatus,

in gratiam
credentium

resuscitat.

plurimis
conversis

mortu ad-
fudicatus

c
obit 7 Maii

Corpus
Spalaturn
transfertur.

A brianthes quod inique actum esset, hominem innocen-
centem per ludibrium supplicii opprimi. Ille vero
his ita paractis, repente emissa armorum manu,
quadraginta ex his comprehensos, nolentesque idolis
sacrificare, statim omnes capite trucidari jussit :
quorum corpora a fidelibus noctu inde sublata, et ad
radices montis d Massari sepulta sunt.

6 Infra illos dies dum talia aguntur, Febronius
viduus filius vita functus est. cujus pater, nomine
Dignatus, Urbis Romanæ Senator fuerat. Ob id
Præfectus ipse, mortem ejus ægerrime ferens nec
ignarus a Christianis interdum et mortuos ad vitam
fuisse revocatos, Dominum urgere coepit, ut in eo
ostenderet quanta Christi sui esset virtus : non quod
ipse quidquam virtuti Christi tribueret, qui talia
magicis artibus quibusdam adscribere solet. Volens
autem, quo modo posset, vitæ defuncti consulere,
simulat se Christo credere dudum, si per ejus invo-
cationem is qui mortuus fuerat revivisceret. Ad hæc
Dominus, Quarevis, inquit, sciam te ita laqueis dia-
boli colligatum atque constrictum, ut ad sequendam
veritatem explicare te omnino nequeas ; illos tamen
perspicies, qui credunt et qui credituri sunt, ne
quid virtuti Christi impossibile esse arbitrentur,
mortuus istum pristinae sanitati restituam et vitæ.
Ecce enim, quia duo sunt præcepta caritatis, Dei
amor et proximi, et scimus quod inter duos haberi
caritas dicitur, et dilectio in alterum tendit ut esse
caritas possit, binos ad prædicandum Dominus di-
scipulos mittit : quatenus hoc tacitus innuat qui ca-
ritatem erga alterum non habebit, prædicationis
officium nullatenus suscipere debet. Tunc juxta eu-
daver flexis genibus, manibus vero atque oculis in
cælum sublati cum orasset, impetravit mortuo in
nomine Christi vitam, ut resumpto spiritu sese in
pedes erigeret, atque iterum vivere super terram
inciperet. Vix verba finierat cum secutus est even-
tus : visusque est adolescens non quasi a morte
resuscitatus sed a somno expergefactus, tam facile
surrexit.

7 Hoc viso miraculo plurimi ad fidem conversi
sunt : Maurelius vero, tametsi vita adolescenti re-
stituta esset, et vehementer gauderet, in sua tamen
obstinatione idololatriæ firmis fixusque permansit :
jam enim ita obduratum erat cor ejus, ut nulla sig-
norum magnitudine posset mollescere. Quinimo ab
idolorum sacerdotibus ad matorandam Domnii ne-
cem magis incitatur : dona illi plurima offerunt, at-
que insuper suspicionibus implent, sibi jubentes
caveri, ne si hominem impunitum vivumque dimit-
teret, et ipse, tanquam Augustalium legum edic-
torumque contemptor, poenas dare cogatur, et im-
prudenter factum aut exilio aut bonorum proscrip-
tione aut morte luat. His verbis Maurelius impulsus
nil temetipsum legem tulit dicens : Dominum, contra
leges Imperatorum nostrorum agentem, deosque
nostros contemnentem, capite puniri jubeo. Ereptum
foras extra murum et edictum extemplo, cum ora-
ret, obaruncarunt. Gloriosus itaque Martyr, Nonis e
Maii terras relinquens, ad cælum migravit ; ab ipso
Conditor omnium immortalitatis coronam acceptu-
rus, pro cujus amore mortem contempserat. In eo-
dem autem loco ubi expiraverat, noctu a Christianis
sepelitur.

8 Non post paucos deinde annos, cessante perse-
cutione, Martyris corpus intra urbem ad ecclesiam
B. Mariæ, quam primum positam ibi a fidelibus di-
ximus, translatum est. Postea vero, f Gothorum
irruptione disruptis funditusque eversis Salonis, con-
cives ad proximas g insulas confugerant, ac deinde
reversi, in Diocletiani ædificio, quod tribus ferme
millibus a Salonis distat, Spalaturn appellatum, se-
dem sibi posuerunt ; templumque olim Jovi dicatum,

ejectis idolis, per Joannem Archiepiscopum sanctæ D
Dei Genitrici Mariæ consecrarunt, et ipsum Marty-
ris corpus a Salonis quarto Kalendas Sextiles h
transtulerunt, in eodemque templo collocarunt : ubi
ad hanc usque diem in magna veneratione habetur
et colitur, miraculis clarum et martyrii gloria con-
spicuum. Cujus Martyris meritis et intercessione
nos Deo commendari credimus, et beatos fore spera-
mus ; adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui
cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus
per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a S. Paneratii *Acta illustravimus* 3 Aprilis, qui in
MS. *Græco Synaxaria* dicitur traxisse genus suum
ex confiniis Antiochiæ.

b Colitur S. Appollinaris 23 Julii, quem etiam
Antiochia Roman in comitatu S. Petri profectum,
Acta testantur.

c Notæ sunt hæc urbes et provinciæ. Est autem Cæ-
sarea metropolis Cappadociæ, uti Sebaste Armeniæ
prima isti vicina. In Actis SS. Petri et Pauli MS.
Græco apud Lipomanum et Surium plurima ex his lo-
cis notantur a S. Petro visitata. Ratio itineris hic no-
tata satis congrua, et nusquam perturbata est, eoque ma-
jorem fidem meretur.

d Thomas Archidiaconus apud Lucium pag. 94 pa-
rochias has conjungit, Cetinam, Clissam, Massarum,
Almissarum : et in mappis Geographicis inter Clissam
et Cetinam collocatur Macharis, forsitan ad radices
montis Massari.

e Hoc die eum adhuc in ecclesia Spalatensi coli su-
pra ex Ferrario diximus.

f Salona, subdita fuit Gothis in Italia dominantibus
et muris nudata, quas Constantianus a Justiniano mis-
sus victis Gothis restauravit : at postmodum a Sclavis
occupata fuit et destructa : uti late describunt Thomas
Archidiaconus cap. 7, et Joannes Lucius lib. 1 cap. 7
et sequentibus.

g Idem Thomas cap. 8 vicinas Salonæ insulas ap-
pellat Solutam, Prachiam, Pharon, Lysiam, Cor-
cyram.

h De hac translatione sequentia invenimus.

HIST. TRANSLATIONIS

Ex codice pergameno Ecclesiæ Spalatensis S.
Domnii, extracta a Luca Gaudenzio, dictæ
Ecclesiæ Archidiacono.

Joannes a hujus nominis primus Archiepiscopus F
Ecclesiæ Spalatensis, cum dedicasset in honorem
Beatæ Virginis Mariæ insigne fanum Jovis, a Dio-
cletiano Imperatore in ipsius palatio olim extructum,
cupiens sacras reliquias Sanctorum Martyrum b
Domnii et Anastasii ex ruinis celeberrimis urbis
Salonarum eruere, et in templo a se repurgato et
consecrato collocare ; convocata pii populi multitu-
dine, ad Salonarum ruinas, ubi c basilica fuerat, se
alacer confert. Locus, in quo sacri loculi latitabant,
subterraneis fornicibus inclusus, etsi notus quibus-
dam esset, vepres tamen et virgulta illum maxime
contegebant. Primus omnium ad pium opus fidelis
Pastor accingitur, oves Pastorem imitantes, certa-
tim omnes labori incumbunt : virgulta et vepres
amovent, cæmenta et lapides ingentes abspoliunt,
suggerente Deo vires laborantibus. Effossa jam ali-
qua profunditate, miræ suavitatis odor exhalat :
loculus unus detegitur, et odor augetur. Accurrit
pius Pontifex cum Clero, metuentesque ne forte a
Sclavis turbarentur suis æmulis, magna cum celeri-
tate loculum, qui prius apparuit, ita ut erat clausum
Spalaturn detulerunt : quem quidem aperientes, non
corpus

b
Sacra corpora
inter ruinas
Salonenses
inquiruntur :

c

D
AUCTORE G. H.in eo et
ecclesii S.
Domnii,Salona urbs
magnaoccupata a
Sclavis.

E

excusso jugo
Romano
liberis.Seculo 9
donationes
factæ cœnobio
SS. Domnii et
Anastasiæ a
Ducibus
Croatarum.

F

et altari S.
Domniiet a Ducibus
Sclavoniæ
factæ ecclesiæ
S. Domnii :

2 dia

A corpus S. Domnii ut sperabant, sed sancti Martyris d Anastasii invenerunt.

primo inveni-
tur S. Anas-
tasi :
tum S. Dom-
nii,immobile
viris,a pueris
transfertur,fonte ultro
erumpente

P

in pectore
crant Evange-
lia.B
/ formatis. Horum duorum Martyrum sacra corpora f ad lucin Ecclesia metropolitana Spalatensi honorifice recondita conquiescunt.

ANNOTATA.

a Joannis hujus laudes late describuntur a Thoma Archidiacono cap 11, et Joanne Lucio lib. 2 cap. 13. At quando ipse, patria Roventas, Legatus a Summo Pontifice, et quo anno ad partes Dalmatiæ missus fuerit, et in Archiepiscopum ordinatus, non indicatur. Videtur seculo vii vixisse, quia post ipsum dicuntur sedisse Petrus, Marinus, Martinus, Leo, Petrus ac dein circa annum 840, Justinus : ut de hoc Thomas cap. 13 tradit et omnes referuntur in Memoria Archiepiscoporum Salonitanæ et Spalatensis Ecclesiar apud Lucium pag. 383.

b Imo solius Domnii reliquias levare voluisse innuit Thomas cap. 12 ubi de hoc translatione agit : et hic infra innuitur, inventionem S. Anastasii præter spem fuisse.

c Addit Thomas : Basilicam Episcopii ingredientes, confusa et dissipata omnia reppererunt.

d S. Anastasii translatio celebratur a Spalensibus 28 Julii, at martyrii natalitius 21 Augusti, quo die inscriptus est Martyrologiis Usuardi, Adonis et aliorum, cum hodierno Romano : et dicitur Cornicularius, passus sub Imperatore Aureliano, aliis Anrelio, Galesinio Alexandro, quod ad dictum diem erit discutendum. Fuisse autem corpus B. Anastasii anno 1209 a Bernardo Archiepiscopo ab altari vetere extractum, et in novo altari in eodem loco collocatum, testatur Thomas cap. 25.

e Quarto Kalendas Sextilis indicatus supra ab Adamo, is est 29 Julii.

f Idem indicat Thomas cap 12, qui seculo 13 suam historiam scripsit.

ANALECTA

§ I. Gloria posthuma S. Domnii apud Spalenses et in insulis Tremitanis.

Constantinus Porphyrogenitus filius, Leonis Sapientis, Imperator Orientis, in libro de Imperio administrando ad Romanum filium (qui illi anno dcccclix mortuo successit) capite 29 Dalmatiam ejusque populos describit, atque ita dictum caput exorditur : Diocletianus Imperator valde Dalmatiam amavit, nude etiam populi Romani colonias eo deduxit... Hic autem Imperator

Aprilis T. II

Spalatum a
Diocletiano
conditum;

urbem illic Aspalathum condidit, et in ea palatia omni descriptione majora, quorum etiamnum reliquæ supersunt veteris magnitudinis testes, quantumvis longi ea temporis iniquitas in nihilum redegerit. Et deinde magis prope finem ista habet : Aspalathi urbs, quæ parvum palatium significat, Imperator Diocletianus extruxit, habuitque illam ut domum propriam, aulamque ibi ædificavit et palatia, quorum pleraque perierunt. Quæ autem etiamnum supersunt valde pauca sunt ; ex quibus Episcopium urbis et templum Sancti Domini, ubi ille ipse Sanctus sepultus est, quod cubiculum erat ejusdem Diocletiani. Subter sunt rotundi fornices, olim custodiæ, in quas Sanctos immaniter a se cruciatis compingebat. Ibidem etiam situs est S. Anastasius. Ast in anteriore parte ista subdantur : Prope mare sub hac ipsa urbe urbs est Salona, dimidium habens ejus magnitudinis quam Constantinopolis : in ea congregati Romani arma sumebant, et inde proficiscebantur ad Clusuram, quatuor millia passuum distantem, quæ in hunc usque diem Clusa appellatur, quod illac transeuntes quasi concludat... In hanc intromissi Sclavi sive Avars, qui trans flumen habitabant, Romanos expulerunt et Salonam urbem occupaverunt ; ibique sedibus positos paulatim incipientes prædari, Romanos in campis et editioribus locis habitantes deleverunt, eorumque loca tenuerunt... Cum Romanum Imperium, per imperantium ignaviam atque socordiam, maxime Michaelis Amoriensis Balbi, tantum non expirasset, qui Dalmatiæ oppida habitabant, sui juris extiterunt, neque Romano Imperatori, neque cuiquam alteri subjecti... suisque non alienis legibus usi fuerunt. Hæc Constantinus Imperator. Dictus Michael Balbus, Leoni Armeno, ipso Natalis Domini die sub finem anni dcccxx inter sacra ipsa trucidato, subrogatus est, cujus tempore et Creta et Sicilia fuerunt a Saracenis occupati : et jam indicata Dalmatiæ pars ejectis Romanis a Sclavis detenta. Mortuus est Balbus anno dcccxxix.

2 Joannes Lucius lib. 2. de Regno Dalmatiæ et Croatiæ cap. 2. deducit res in Adriatica gestas Ducum Croatarum tempore, et inter alia præfert Privilegium Tirpimiri Croatarum Ducis, signatum iv Nonas Martii, regnante in Italia Lothario Francorum Rege, Indictione xv, is fuit annus dcccxxxvii, et in dicto privilegio offert plurimæ bona et possessiones Sanctæ Salonitanæ Ecclesiæ in cœnobio sanctorum Martyrum Domnii et Anastasii Cosmæ et Damiani, et signant Tirpimirus Dux, varii Zuppani, et Presbyteri, et indicantur nomina Servorum de Masaro in sancta Matre Ecclesia B. Domnii Cum postmodum, dicto Tirpimiro Duce Croatarum mortuo, lis de ea donatione fuisset exorta, filius ejus Muncimir Dux Croatarum novo privilegio, iv Kalendas Octobris anno dcccxc, Indictione xi tunc capta, in honorem Sanctorum Martyrum Domnii et Anastasii signato, eandem patris sui donationem confirmavit, et post variorum signaturam ipse Dux ista subiunxit : Sequenti die, quæ est tertio Kalendas Octobris, veniens ego sæpe fitus Dux in civitate Spalati ante Sanctissimorum dictorum altaria, et Privilegii paginulam manu propria inter cetera innumera, quæ manus meæ invenire valuerunt, super sacrosancti Domnii altario objeci, et donatione prædicta mancipata S. Domnii abivi. Hæc ibi : e quibus colligimus cœnobium supra memoratum, licet adhuc diceretur sanctæ Ecclesiæ Salonitanæ, tamen extitisse in urbe Spalatensi : item Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Spalatensem, in quam horum Martyrum corpora fuisse illata supra in Actis dicuntur, assumpsisse nomen S. Domnii : quod sæpe memoratus, Thomas Archidiaconus confirmat cap. 13. Igitur, inquit, Duces Sclavoniæ habere cœperunt in magna veneratione ecclesiam B. Domnii, donantes ei præ-

A dia et possessiones multas, decimas et oblationes corde hilari offerentes.

AUCTORE G. H.

et seculo XI
a Regibus
Sclavonicis :

Idem Thomas cap. 16 de Laurentio Archiepiscopo Spalatensi, quem seculo XI floruisse supra diximus, ista adjungit. Et quia Laurentius talis erat vir, in magna reverentia habebatur a Regibus et Principibus Sclavonicis, tribuebantque Ecclesie S. Domnii villas et prædia multa, facientes confirmationes et privilegia super novis collationibus et antiquis. Et pluribus interpositis ista tradit : Venerabilis Gerardus, Legatus Gregorii septimi Spalati positus, invenit ibi Ulfm Presbyterum, cui Golfangus agnomen erat, ab annis jam duodecim Papali jussu gravissimis compedibus alligatum, propter schismatis nefarium scelus, quod cum Cedula exercebat in regionibus Dalmatiae atque Croatiae. Hunc ergo fecit absolvi, dicens : Quia Dominus Alexander felicitis memorie in suo decessu præcepit universos suo jussu incarceratos absolvi. Prius tamen fecit eum super Evangelium et super corpus B. Domnii subire corporaliter juramentum, ut in abjuratam hæresim nunquam relabi deberet, et de his partibus egrediens nunquam rediret. Hæc ibi. At mortuo memorato Alexandro Papa II anno MXXXIII die XXII Aprilis successit S. Gregorius Papa VII, qui vixit usque ad annum MXXXV, et diem XXV Maii, ejus Acta ad diem dictum illustrabimus.

B

3 Inter alios deinde Archiepiscopus fuit Bernardus, patria Perusinus, anno MCC ab Innocentio III Papa consecratus, vir litteratus et eloquens, qui satis vigilanter curam Pastoralis officii impendit. Eum Emericus, filius Henricus, filius Belæ III, Rex Ungariae quasi patrem venerabatur, et ad ipsius petitionem donavit Ecclesie S. Domnii sextariolos molenariorum Salonitani fluminis, qui septimanaliter pertinebant ad Banum, uti refert Thomas cap. 24, qui cap. 26 de Andrea Rege, altero Belæ III filio, ista tradit. Anno redemptionis nostrae MCCXVII, Mense Augusto, die XXIII adventit Rex Andreas ad civitatem Spalatensem... Ipso viso processione cœtu solenni universorum civium, descendit de equo, magnaque suorum Principum vallatus caterva, tenentibus eum hinc inde Episcopis qui convenerant, pedes usque ad Ecclesiam S. Domnii processit : ubi celebrato Missarum officio, et data oblatione super altare, ad hospitium secessit... Cum autem Andreas Rex aliquantam moram faceret, Bernardus Archiepiscopus mortis debitum solvit, sepultus juxta ecclesiam S. Domnii. Hæc ibi. De dictis Regibus Ungariae consuli potest Bonfinius decade 2 Rerum Hungaricarum lib. 7.

C

4 Memorato Bernardo successit in Archiepiscopatu Guncellus, ejus tempore contra Malduci ejusdem piratarum insulentiam pugnaturi Spalatenses, exhortatione ejusdem Praefecti exhilarati omnes, coeperunt commendare se Deo et B. Domnio. Et tunc ordinantes se coeperunt contra hostes audacter incedere, et insignem de hostibus victoriam reportarunt, uti apud dictum Thomam cap. 36 legi potest. Præterea in Memoria Archiepiscoporum Salonitarum et Spalatinarum Ecclesiarum, a Lucio pag. 385 edita, primus censetur S. Domnii, et nonagesimus octavus Petrus natione Pagensis. Hic, inquit auctor, multa bona suo tempore fecit : erexit capellam S. Domnii, et eam pulcherrime pavementis edotavit, domos et possessiones Archiepiscopi erexit, ecclesiam S. Domnii divinis officiis bene fultam tenuit. Hic sedit annos sex, menses quatuor, obiit anno Domini MCCCXXVII die primo Decembris, tumulatus est ante dictam Capellam S. Domnii in ecclesia ejusdem.

capella erecta
seculo 15.

5 Hactenus, egimus de cultu et veneratione S. Domnii eidem exhibita in Dalmatia et potissimum in ecclesia Spalatensi, ubi sacrum ejus corpus adservatur : subjungimus aliqua de honore, ipsi in insulis Tremi-

nis exhiberi solito. Vulgo creduntur ab antiquis Diomedæarum insulæ dictæ, quamvis et Tacitus lib. 4 Annalium cap. 71 memoret Julium nepotem Augusti, convictam adulterii, ab hoc fuisse damnatam et projectam in insulam Trimetum, haud procul Apulis littoribus. Spalatenses ad hæc littora navigaturi, in conspectu suo dictas insulas habent, ex adverso Capitanatæ provinciae sedecim Italicis a littore miliaribus distantes. Eæ accurate in mappis Geographicis regni Neapolitani exhibentur, quarum præcipua appellatur Sancto-Nicola de Tremito, altera San-Domino de qua hic agimus. Ferrarius in Catalogo Generali ad diem VII Maii, quo S. Domnium Episcopum martyrio fuisse coronatum Acta indicant, ista addit : In insulis Diomedæis S. Domni, Episcopi et Martyris : et annotat. ex monumentis Canonorum Regularium, qui insulas memoratas, vulgo de Tremiti, possident, se ista tradere. Lute de iis agit Gabriel Pennotus lib. 3 historiae tripartitæ Canonorum cap. 13 sed absque mentione S. Domnii. Quod autem Ferrarius eodem die, cum primo omnium de eodem S. Domino ut Patrono Spalatensi ageret, annotet corpus illius in insula una ex Diomedæis, quæ ex eo nominatur, asservari et præcipue coli; nullo modo probamus. Ut summum arbitramur ibidem aliqua corporis ossa ex ecclesia Spalatensi delata, in honore fuisse, et forte adhuc esse.

D

Una ex
Tremitis
insulis S.
Domnio sacra.

an aliqua
ibi ossa?
Id

§ II. Corpora S. Domnionis et aliorum Romam delata.

In sacrasancta Lateranensi Ecclesia, omnium Urbis et Orbis Ecclesiarum matre ac capite, hoc die XI Aprilis recitatur Officium Ecclesiasticum sub ritu duplici de S. Domnionis Episcopo et Martyre et sociis, quorum corpora habentur in proprio altari in oratorio beatæ Virginis Mariæ ad Fontes : et festum duplex S. Leonis Papæ Romani transfertur in proximum diem, ejus in secundis Vesperis solum sit Commemoratio, nisi contingat ulterius differri. Omnia autem sunt de Communi plurimorum Martyrum, et in Missa dicitur Credo, uti refertur in Ordine Officiorum, qui pro dicta Ecclesia solet excudi. Ex quibus colligimus antiquissimam ubi vixisse consuetudinem Officio Ecclesiastico colendi S. Domnionem et alios Martyres : quorum corpora, inquit Baronius, in Notis Martyrologii ad hunc XI Aprilis, Joannes Papa Quartus Dalmata, translata e Dalmatia, prope baptisterium Constantini recondidit, in oratorio a se decentissime exornato. Similia tradit Baronius in Annalibus ad annum DEXLI, quo Ecclesie præerat dictus Joannes IV Papa, de quo Anastasius Bibliothecarius in libro de Vitis Pontificum ista habet : Joannes, natione Dalmata, ex patre Venantio Scholastico, sedit annum unum, menses novem, dies octodecim. Ille temporibus suis misit per omnem Dalmatiam seu Istriam multas pecunias, per sanctissimum et fidelissimum Martinum Abbatem propter redemptionem captivorum, qui deprædati erant a Gentibus : quos fuisse Sclavos ex supradictis arbitramur. At pergit Anastasius : Eodem tempore fecit ecclesiam beatissimis Martyribus Venantio, Anastasio, Mauro et aliis multis Martyribus, quorum reliquias de Dalmatia et Istria adduci præceperat : et recondidit eas in Ecclesia suprascripta Lateranensi juxta fontem Lateranensem, juxta oratorium B. Joannis Evangelistæ : quam ornavit et diversa dona obtulit.

Cultus sacer
S. Domnionis
et aliorum
XI Aprilis.

Cultus sacer
S. Domnionis
et aliorum
XI Aprilis.

Joanne
Papa IV ho-
rum Corpora
Romam trans-
lata.

et in ecclesia
Lateranensi
deposita.

Nomina
Martyrum
relata a
Raspono.

7 Cæsar Rasponus lib. 3 Basilicæ seu Patriarchii Lateranensis cap. 12, cum captivos a dicto Joanne Papa libertati restitutos dixisset, ista addit : Sanctorum reliquias, ne Christianæ religionis ludibrio esse possent, plurimas iisdem e terris exportandas, Romanque adducendas curavit. Fuerunt autem SS. Venantii, Domnionis, Anastasii, Mauri, Asterii, Sulpiciani

A Sulpiciani, Theli, Antiocheni, Pauliani. *De S. Venantio Episcopo et Martyre ejusque corpore Romam translato, egimus Kalendis Aprilis: ad quem diem annotat Baronius, Corpus S. Venantii asservari una cum corporibus S. Domnionis Episcopi et aliorum Sanctorum Martyrum, quorum omnium dies anniversaria agitur hoc eodem mense, tertio Idus Aprilis: quo die ista leguntur in Martyrologio Romano: Salonæ in Dalmatia Sanctorum Martyrum Domnionis Episcopi cum octo militibus. Verum Domnionis, aliis Domnii corpus non est tempore Joannis iv Papa Romam delatum, sed integra seculo serius o Joanne, Archiepiscopo Spalatensi una cum corpore alicujus Anastasii ad suam Sedem Spalatensem translatum, et in ecclesia S. Mariæ Deiparæ nunc S. Domnii dicta depositum, et hactenus summa cum veneratione adservatum, uti ex supra relatis liquido constat. Alterius ergo ab istius Domnii corpore necessario censendum est S. Domnionis hujus corpus Romam translatum, sive is fuerit cubicularius Maximiani Imperatoris ejus Acta martyrii etiam supra retulimus, sive aliquis Episcopus supra in antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis indicatus. Huic octo milites attribuantur o Baronio ad xi Aprilis his nominibus: Paulinianus, Telius, Asterius, Anastasius, Maurus, Septimius, Antiochianus et Cajanus. Horum ultimus deest opud Raspo-*

Baronio,

B

num, et pro Septimio collocatur Sulpicianus: et qui hic scribuntur Paulinianus, Telius et Antiochianus, apud Rasponum sunt Paulianus, Thelus et Antiochenus. Joannes Severanus, in Memoria sacra septem Ecclesiarum Romanarum anno mdcxxx Romæ excusum pag. 501, conjungit novem socios, his nominibus: Anastasius, Maurus, Asterius, Septimius, Sulpicianus, Lelius, supra Telius, Antiochianus, Paulianus et Cajanus. Quos omnes in titulo proposuimus, quia in apographo Martyrologii Hieronymiani Corbeiensi Parisiis excuso statuuntur novem milites.

D
AUCTORE G. H.
et Severano:

8 Addit ind eato loco Rasponus ad murum dietæ ecclesiæ hinc inde videri o musivo effigies Sanctorum Martyrum, quorum corpora hic requiescunt... In Absidis medio cernitur ara, gradibus quatuor elevata, cui impositum est ciborium marmoreum, fultum quatuor nobilibus columnis item marmoreis, opere accuratissimo in spiram striatis, cum capitellis ornatis, et sub hoc altari proxime enumerata S. Venantii et sociorum Corpora requiescunt... Canonici Lateranenses sacra ibidem facere præcipuis quibusque beatæ Virginis solemnitatibus consuevere: quod munus ceteris anni diebus a certis Clericis et Capellanis, ab iisdem Canonicis impositis, obiri mos est.

Effigies
Martyrum,Altare sub
quo requies-
cunt.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS MAURITANIS,

SALONE, MAXIMO, HILARIO, CONCESSO, ET CETERIS
SANCTIS.

G. H.

XI APR.

Nomina
Martyrum.

Horum Martyrum Antesignanus Salon memoratur in MS. Martyrologio Aquisgranensi. Verum in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi nostri, jungitur Maximus, sed aliis immistus, et nullus in his indicatur locus Martyrii. In MSS. Rhinoriensi et Richenoriensi ista habentur: In Mauritania Hilarii, Maximi. Tres Martyres nominat Notherus his verbis: in Mauritania Salonis, Maximi et Concessi, cum ceteris Sanctis. Deest Hilarius, qui indicatur in MS. Regine Sueciæ ab Holstenio æstimato, et alio Trevirensi S. Maximini, et etiam Hilarius scribitur. Apographa quatuor Martyrologii Hieronymiani ab his Sanctis ita auspiciantur hunc diem: in Idus Aprilis. In Mauritania natalis Salonis, Maximi, Hilarii, Concessi, cum ceteris Sanctis. Et Domnini, qui in nonnullis Episcopus appellatur et in Blumiano MS. refertur ad præcedentem

diem. Loco Salonis, etiam Sylonis et Saloni scribitur. Florentinus suspicatur nomine ceterorum Sanctorum posse contineri sacrum aliquem Clericorum cætum, cui pressius sanctitatis titulus deberetur more antiquo: et sub finem addi Dominum Episcopum, qui post eosdem, tamquam præcipua veneratione dignus, reponitur. Nos alium habuimus considerationem de Domino, arbitrati eum spectare ad Sanctos Dalmatas, de quibus jam egimus: inter quos reperiantur SS. Domnio et Domnius. Si quis tamen ex jam allatis Martyrologiis aut aliis monumentis, eum hic apponendum censeat, per nos semper licebit. In antiquo Tamblachensi apud Hibernos Martyrologio, ab his Sanctis incipit hic dies hoc modo: Hilarii, Salonis, Maximi; Concessi; absque expressione loci, quæ passim in MS. isto negligitur.

an iis jun-
gendus S.
Domnius.

F

DE S. PHILIPPO EPISCOPO
GORTYNÆ IN INSULA CRETA.

G. H.

CIRCA AN
CLXXX.Laudatur
ab Eusebio,

Eusebius Pamphili, libro iv Historiæ Ecclesiasticæ, tertio meminit hujus Sancti Episcopi Philippi: primo cap. 21, ubi Scriptorum Ecclesiasticorum, qui sub Imperatoribus M. Aurelio Antonino et L. Julia Vero floruerunt, nomina et virtutes suggerit, his verbis: Iisdem temporibus in ecclesia floruit Hegesippus, de quo in superioribus libris jam abunde dixi; et Dionysius Corinthiorum Episcopus; Philippus præterea et Apollinaris ac Melito; Musinus etiam et Modestus, ac postremo Irenæus. Quorum omnium libri, sinceram Apostolicæ traditionis ac veræ fidei doctrinam continentes, ad nos usque pervenerunt. Sequentibus capitulis de singulis seorsim agit Eusebius, et cap. 22 de S. Hegesippo, cui dies vii Aprilis sacra est, dein cap. 23 de S. Dionysio Episcopo Corinthiorum, cujus Acta dedimus vii Aprilis.

et S. Dionysio
Ep. Corinthiorum,

Hic in Epistola quarta, ibidem indicata, laudat et summopere commendat Gortynensem in insula Creta Ecclesiam, ut eximii et testatis virtutibus notam: tum ejus Antistitem Philippum, velut illius gloriæ ac splendoris, secundum Deum, auctorem atque conservatorem. Verba Eusebii de ista Epistola sunt hujusmodi. Ecclesiæ præterea Gortynensium et reliquis simul Ecclesiis Cretæ litteras scribens Dionysius, Episcopum ipsorum Philippum magnopere prædicat: quippe cujus Ecclesia egregiam laudem fortitudinis et generosi animi communi omnium consensu retinisset: monetque ut ab hæretica fraude ac versutia sibi caveant.

2 Quam præcave hanc admonitionem observavit S. Philippus, testatur ejus contra Marcionem hæresiarcham accuratum opus, quod cap. 23 ita commendat item Eusebius:

Libram edit
contra Mar-
cionem,

Eusebius:

A *Eusebius*: Sed et Philippus, quem ex verbis Dionysii proxime citatis Gortynensis Ecclesiae Episcopum fuisse cognovimus, ipse quoque luculentissimum librum adversus Marcionem composuit. *Hic est ille Marcion*, cui S. Polycarpus occurrenti sibi et dicenti, Cognosce nos, respondit: Cognosco te primogenitum Satanæ, uti de eo testatur S. Irenæus apud Eusebium lib. 4 cap. 13. S. Hieronymus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 30 ita Philippi meminit: Philippus Episcopus Cretensis, hoc est urbis Gortynæ (cujus Dionysius in epistola sua meminit, quam scripsit ad ejusdem civitatis Ecclesiam) præclarum adversus Marcionem edidit librum temporibusque M. Antonini Veri et L. Aurelii Commodi claruit. *Hicce addit Trithemius, de Scriptoribus Ecclesiasticis similiter agens*: Scripsit etiam quasdam ad diversos epistolas, variosque tractatus, qui ad nostras manus adhuc minime pervenerunt. Verum neque ad manus Eusebii aut Hieronymi pervenerunt, qui alias id indicassent.

Cohitur
11 Aprilis

B

3 Cultum ejus sacrum ad hunc 11 Aprilis indicat Usuardus his verbis: Apud Cretam, urbe Gortina, S. Philippi Episcopi, qui magnis virtutibus et optimis studiis præditus fuit. Floruit autem temporibus, Antonini Veri, et Lucii Aurelii Imperatorum. Ado etiam et Notherus aiunt, vita et doctrina claruisse. In Martyrologio hodierno Romano exornatur hoc elogio: Gortynæ in Creta S. Philippi Episcopi, vita et doctrina clarissimi, qui temporibus Marci Antonini

Veri et Lucii Aurelii Commodi Ecclesiam sibi creditam regens, a furore Gentilium et hæreticorum insidiis eandem tutatus est. Quæ phrasi sinaiti aut aliquantum alio referuntur apud Maurolycum, Felicium, Ghinium, Galesinium, Canisiua et in nonnullis MSS. Meminit ejusdem Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 44. Iterum viii Octobris inscriptus est prima loco Adonis Martyrologio, a Mosandro ad supplementum Surii excuso, et in aliis MSS. ubi ista habentur: Apud Cretam urbe Gortynæ B. Philippi Episcopi, magnis virtutibus et optimis studiis præditi viri. Quæ fere eadem leguntur opud Notherum et Bedam supposititium. Paucioribus refertur in Martyrologio vetere Romano, uti illud appellavit Rosweidas, item apud Grevennar, Maurolycum et alios.

et 8 Octobr.

4 Primus, Cabilunensis Episcopus, in Topographia Sanctorum ad calcem Martyrologii Maurolyci edita, Augustam civitatem Rhetice Vindelicorum appellat, et inter Sanctos Augustanos constituit Philippum Episcopum, sub Antonino Vero Martyrem. Eundem Augustanis adscribit Franciscus Irenicus lib. xi Germanicæ exegeseos fol. 202. Egimus nos de S. Dionysio Episcopo Augustano Martyre ad diem xxvi Februarii, ostendimusque hunc Philippum perperam ex Creta ad Rhætiam translatum esse, et apud Petrum de Natalibus lib. 7 Cataloga cap. 28 tradi S. Afram martyrium passam apud Cretam in civitate Augustana, ubi apud Rhætiam legendum est.

perperam
Augustinianus
Episcopus
habitus.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

FORTUNATO, DONATO ET ALIIS CCXL.

G. II.

XI APRILIS.

Ex unico antiquissimo fonte omnia Martyrologia originem duxisse eadem hæc loquendi ratio ostendit: In Africa SS. Fortunati, Donati, et aliorum ducentorum quadraginta. Ita tria apographa Martyrologii Hieronymiani, Notherus, Grevenus, MS. Leodiense S. Lamberti, cum MS. Florario et aliis. In MS. Barberiniano, Ultrajectino S. Mariæ, Coloniensi item S. Mariæ ad Gradus, omisus est Donatus. Contra deest Fortunatus in MSS.

Trevirensi S. Martini, Casinensi, et Vaticano S. Petri, et in hoc adduntur alii CCXL. Absque sociis memorantur in MS. Richenoviensi: absque loco indicantur cum sociis in MSS. Augustano et alio Parisiensi. Demum in unico codice nominantur Fortunata et Donata. In MS. Tamlochtensi, fit memoria Fortunatæ et Domitionis, cui adduntur multa millia: et dein subiungitur Fortunatus. At Filono, de quo mox agemus junguntur alii CCXLIV, qui huc spectant.

DE SS. EUSTORGIO PRESBYTERO, NESTORE, FILONO, CEREMONIO, MARTYRIBUS NICOMEDIÆ,

G. II.

XI APR.

S. Eustorgius
Presbyter,

so. c. tres,

Nicomediæ S. Eustorgium Presbyterum, adscribunt Usuardi exemplaria omnia, et typis excusa et manu exarata, nec non Tobulæ hodierni Martyrologii Romani, cum iisque Bellinus, Maurolycus, Felicius, Grevenus, Molanus, Canisius, Galesinius. Titulum Martyris addunt Florarium MS. et Martyrologium Colonia et Lubeca anno 1490 excusum. At loca omisso S. Eustorgius refertur in MS. Aquisgranensi. In MSS. Richenangiensi, Augustano et Parisiensi additur surius Nestor seu Nestorius. In tribus opographis antiqui Martyrologii S. Hieronymi quatuor nominantur Martyres, Nicomediæ passi. Eustorgius Presbyter, qui Eustorgius, Eostorgius et Eustoïus scribitur, Nestor, Filonus seu Fi-

lon aut Filontius et Ceremonius seu Ceremonia. In Apographa Blamiano ejusdem S. Hieronymi, deest Nestor, et reliqui tres referuntur, Masius in Bononia perlustrata celebrat ad hunc diem S. Eustorgium, quod aliqua reliquia sub hoc nomine asserrentur in ecclesia S. Dominici: sed quis divinando affirmabit illis esse hujus sancti Martyris Nicomediensis? Nec major certitudo est in tempore martyrii definiendo. Ad notas Martyrologii Romani legitur margini appositum: circa annum ccccx. Putavimus potius in persecutione Diocletiani hos passos esse: de qua ad sequentem diem ogemus. In MS. Tamlochtensi celebratur memoria SS. Eustorgii, Nestoris, Filonis et aliorum CCXLIV, sed hi postremi ad præcedentem turmam spectant.

F

quando passi.

DE SANCTIS MARTYRIBUS
CANCIANO, GAIANO, JOVINIANO, MARCELLO ET
VITALE

G. H.

XI APR.

Diximus diebus proxime elapsis inter monu-
menta, a nobis in Archimonomasterio Casinensi
reperita, fuisse vetustissimum aliquod Marty-
rologium, antiquo caractere Langzbardico
conscriptum, et ex eo aliquot Sanctos Martyres dedimus:
quod iterum hoc die facimus, quia in eo ista indicantur:
in Idus Aprilis. Natalis Sanctorum Martyrum Can-
ciani, Gaiani, Joviniani, Marcelli et Vitalis. Cele-
bris est memoria SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ
fratrum, Aquileiæ sub Diocletiano passorum, qui xxxi
Maii, xv et xvii Junii referuntur. Aliquis etiam Can-
tianus memoratur ad dictum xv Junii in Lucania pas-
sus, sed nullus horum Sociorum jungitur. Gaianum

Martyrem dedimus die proxime elapso x Aprilis, qui
ab aliis traditur in Thracia, ab aliis in Dacia passus,
et dubitavimus, num essent diversi collocandi. Forsan
aliquis huc transferendus. Jovinianus et Marcellus
inter Martyres Siculos, in primario apographo Marty-
rologii Hieronymiani, reperiuntur die xi Octobris. Ali-
quis etiam inter Martyres in Asia Jovenianus, sive
Jovenianus hobetur xii Martii. At Martyres Marcelli
aut Vitales nominati plures sunt: sed qui ad hunc
diem aut simul cum aliis juncti colantur, necdum repe-
rimus. Hos ergo Martyres propter antiquitatem dicti
Martyrologii indicavimus, benevolo Lectori ulteriorem
indugandi materiam præbentes.

DE SS. SIAGRIO ET PATRICIO
LUGDUNI IN GALLIA.

G. H.

B

Lugdunum, Galliarum emporium antiquissimum,
sicut populi frequentia, mercatura et opibus
semper excelluit, ita sancta religione et prisca
in Christo pietate, etiam sub Ethnicis Impera-
toribus, primis Christianæ æræ temporibus emnuisse
satis testantur sancti Martyres, qui ibidem variis tem-
poribus fidem suam sanguinis effusione professi sunt.
Verum quia Duces eorum et Antesignani sæpe soli suis
nominibus indicantur, plurimi latent sub aliis numero
generali comprehensi. Ita cum S. Irenæo Lugdunen-
sium Episcopo traduntur novemdecim milia, quorum
nomina ignorantur, martyrio coronata. Quidni tamen
aliquorum Martyrum nomina, hinc in le in antiquis mo-
numentis abscondita, subinde in lucem possint extrahi?
Ex his forsau censendi, qui in antiquissimo apographo
Martyrologii Hieronymiani, quo passim usi sumus, ante
mille circiter annos exarato, his verbis habentur: Lug-
duno Galliæ Siagrii et Patricii. Ex his verbis videre-
mur, quod toto hoc opere fecimus, posse apponere no-
men Martyrum; sed illud in titulo omisimus, quod in
aliis, sed recentioribus, apographis sit appositum nomen
depositio, uti etiam in MSS. Tornacensi et Lætiensi,
sed in illo, vitio libroriorum, est Siagrii, loco Siagrii.
In MSS. Ultrajectino S. Marice, et Trevirensi S.
Martini ista leguntur: Lugduno Siagrii Confessoris,

nulla Patricii facta mentione. Celebratur etiam non
indicato loco memoria Siagrii Confessoris in MSS.
Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi. An ergo
post vinculo, carceres, aliosque cruciatus dimissus, in
pace obdormierit? In Bellini editione Parisiensi anni
1521, Siagrius Episcopus appellatur. Verum quia in-
ter Episcopos Lugdunenses nullus reperitur Siagrius,
Molanus mutavit nomen et scripsit Lugduno Sicarii
Episcopi. Secuti mox fuerunt Galesinius, Canisius,
Ghinius, Ferrarius, et potissimum Saussuius in Mar-
tyrologio Gallicano, qui in Indice ordinationem ejus
facit: sed, ut alias ostendimus, ex conjectura, quod
S. Sicarius habent natalem xxv Martii, quo die de S.
Sicario et hoc Siagrio egimus, et proposuimus ista vi-
ris apud Lugdunenses antiquitatum Ecclesiæ suæ aman-
tibus, ut si certiora monumenta possint indicare, ad
hunc xi Aprilis ea ederemus: quod iterum per litteras
rogavimus virum antiquitatis Gallicanæ quarum, Joan-
nem de Bussières, libris editis celebrem: qui respondit
xxix Januarii anno mdclxx se nihil de hac controver-
sia a quonquam potuisse pernoscere. Siagrium r o, ut
alium a Sicario Episcopo, relinquimus cum S. Patri-
cio: et ambos istis Martyres, aut saltem Confessores,
arbitramur Lugduni vitam hanc mortalem cum æterna
et immortalis commutasse.

E

Videtur
Siagrius alius
a Sicario
Episcopo
Lugdunensi.

F

DE SANCTO PHARMUTHIO
EREMITA IN ARMENIA

D. P

Vitam S. Joannis in Peto dedimus die xxx
Martii, ex MS. Vaticano, Latine redditam
a Cardinali sirleto. Armeniæ autem eundem
adscriptimus, quia Cybistra, unde in propin-
quam solitudinem processerat, sub Comana metropoli
ab accuratioribus Geographis constituitur: licet eam
Carolus a S. Paulo in Geographia sacra Tyanæo Cap-
padociæ secundæ Metropolitæ attribuerit. Nam quo-
modocumque olim fuerit, posteriori sane tempore Ar-
meniæ nomen latius patuit: ipseque modo citatus Pau-
lus Cybistram hodie Armenach dici, æque ac Comanam
ipsam, scribit; nescio an satis sui utroque loco memor.
Tempus quo idem Joannes vixit alicujus contra Chris-
tianus persecutionis fuit, nec videtur aliæ commodius
accipi, quam ultima et dirissima illa, quæ usque ad
Constantinî Magni imperium duravit; quan- tu

ciorum metu plurimi in aridas solitudines abduerunt
se: quos inter Joannes iste unus fuit; uti patet ex
Actis.
Hæc autem de loco et tempore eo dicta hic sunt, ut
intelligatur, ubi et quando vixit Pharmuthius, Joan-
nis prenominati institutor et altor. Cybistra enim egres-
sus Joannes, ab hujus sancti senis, patria Ægypti, spe-
luncam se contulit: deinde cum descendisset in puteum,
in eoque quadraginta diebus absque cibo et potu perseve-
rasset, venit Angelus ad Ægyptium cibum illi affe-
rens, et dixit: Surge Pharmuthi et affer cibum
Joanni. Pergit porro eadem Vita narrare, quomodo
allatum a Pharmuthio cibum Joannes sumpserit, et con-
tra diabolicas tentationes ipsius doctrina confirmatus,
rogavit ne amplius esset pro se sollicitus. Brevis autem
instructore suo instructor ipse discipulus apparuit. Mo-
licbatur

Actu cum
S. Joanne
ἐν τῷ πύρρῳ.

Num inter
antiquos
Martyres
Lugdunenses
sunt hi censen-
di,

an potius
Confessores
habendi?

SEC. III.

Ætas et
anachoresis
Sancti,

A *liebatur diabolus educere e puteo juvenem quacumque*
AUCTORE D. P. *rotatione. Ergo materni famuli mentitus speciem Phar-*
muthium adit, eique persuasit ut auctor Joanni revi-
sendæ matris fieri vellet. Pharmuthius noctis unius
postulavit inducias, et inter precandum perpetuas passus
est cogitationum agitationes: adeo ut preces suas non
posset absolvere; et vel hinc potuit debuitque suspectam
habere hospitis ignoti causam. Postera tamen die cum
illo ad Joannem perrexit, meritumque tulit reprehensio-
nem: per quam ad erroris sui agnitionem adductus, re-
cessit fletus ac dicens, O diabole, quantum me dece-
pisti: sed me pro ludo habens illusisti, et puer te
devicit: nunc vero et ipse senex tibi certamen novum
proponam, et actiones tuas superabo.

Egregio proposito respondisse effectum, adjuvantibus
ipsius S. Joannis pro suo curatore precibus, credibile est:
sed deficientibus vitæ Actis nihil certum possumus pro-
nuntiare. Quæ vero hactenus deduximus et plene legi
in præcatis Actis possunt, præsumunt eum, de quo
egimus, ipsum esse, cujus in Græcorum Menæis, et ex
his apud Maximum Cytheræum, memoria agitur cum
titulo, Sancti Patris nostri, unaque disticho, ad no-
men ipsius, quod cum octavo Ægyptiorum mense com-
mune habet, alludente, in hunc modum:

cultus apud
Græcos:

Ἐξελθε Φαρμουθιος ἐκ τοῦ ἐνθάδε,
Φαρμουθὶ μὴ δῆλον ὡς Ἀπριλίῳ.
Terrena liquit mense Pharmuthi, cui
Mensis hic (Aprilem dicimus) nomen dedit.

D

Scilicet cum Aprili nostro hic Ægyptiorum Pharmu-
thi, Coptorum Barmuda, sic coïcidit, ut in XXVII
Martii exordium sumens, Kalendas Aprilis attingat suo
die sexto, ut apparet ex Seldeno libro 3 de Syndriis
Hebræorum cap. 13. Ab illo autem mense deductum
nomen penultima longæ æ pronuntiandum docet Græci
versus mensura. Præsumptionem porro quod Pharmu-
thius iste in Actis S. Joanni nominatus idem sit, quem
hic Menæa commemorant, confirmat ratio Geographica,
docens quod ad Constantinopolitanum Patriarchatum
(ex cujus hodierno usu fere sunt acceptæ Menæa) perti-
neat Cappadocia, Lycaonia atque Armenia, quarum
regionum confinia sua anachoresi illustrasse Sanctus
iste debuit; siquidem haud longe a Joanne, adeoque a
Cybistræ atque Baratta (nam hinc venit qui Joannem
sepelisse se dicit Chrysius) speluncam supra indicatam
habitavit.

nominis
ratio.

E

DE S. LEONE MAGNO PONTIFICE ROMANO Commentarius prævius.

§ I. Acta Vitæ et cultus apud Latinos.

ANNO
CCCCLXI
XI APRILIS

Res gestæ in
Annalibus
Ecclesiasticis
deductæ.

C *Sanctus Leo, Ecclesiæ Romanæ et Archidiaconus*
et Pontifex maximus, tunc vixit, cum Ecclesia
assiduus quateretur hæreticorum procellis, et plu-
ribus in locis a barbaris infestaretur. Quo tem-
pore ejus generosa virtus et eminens doctrina adeo excel-
luit, ut Magni cognomen ei procuravit. Unum dolemus
res ob eo præclarissime ac sanctissime gestas non fuisse
ab illustri aliquo et prudenti historica oculatque in plu-
ribus teste conscriptas: quas ideo ex ejus potissimum
epistolis et Actis Consilii Chalcedonensis, nec non ex
historicis variis deducit Baronius tomo VI Annalium
Ecclesiasticorum, quem ob hujus Pontificatu auspicatur,
et tertiam dicti tomi partem complet narratione rerum
sub ejus Pontificatu gestarum: quas ibi sub oculis om-
nium positus benevolus lector habere potest. Est aliqua
de eo relatio in antiquo Pontificum Catalogo, alibi a
nobis danda, quæ aliquanto latius est ab Anastasio bi-
bliothecario deducta, et in libro Pontificati etiam con-
tenta: unde etiam nos aliqua proferemus.

Opera ejus
edita a Joanne
Andrea

et Petro
Canisio, (cum
ejus vita,
qua hic
datur)

et a Theophilo
Ruinaudi.

2 Sanctissimi hujus Pontificis Sermones, epistolas
ac reliqua ejus opera, olim a se recognita et summa
cum utilitate perlecta, obtulit Paulo II Pontifici Romano
Joannes Andreas, Episcopus Aleriensis et celeberrimus
Legum Doctor: cujus epistolam dedicatorem edidit Pe-
trus Canisius, qui eadem S. Leonis opera typis Colo-
niensibus anno MDXI.VI vulgavit, iisque præfixit Vitam
Leonis Magni, vere Summi sanctissimique Pontifi-
cis, uti in titulo indicat. Hanc proponimus more nostro
distinctam et suis Notationibus illustratam. Est aliud
Vitæ compendium alibi Operibus præpositum, quod
cum eloquiis ex Nicolai primi Pontificis epistola, et ex
Geunadii et Trithemii Catalogis de Scriptoribus Eccle-
siasticis, edidit ante opera ejusdem Pontificis Throphil-
us Rainaudus: qui præterea tomo XI operum, cui Criticæ
sacræ titulum inscripsit, pag. 289 ostendit aliquas
epistolas S. Leonis suppositas fuisse; et aliquot sermones
esse ejus germanum fæctum, qui perperam sint S. Au-
gustino tributi. Præclare de ejus Scriptis agit Philip-
pus Lubbe, et contra hæreticos propugnat lib. de Scri-

ptoribus Ecclesiasticis a Cardinale Bellurmino collectis.

3 Duplicem etiam S. Leonis Vitam ex codicibus
MSS. desumptam accepimus, sed neutram dignam
prælo æstimamus. Altera harum descripta est Pragæ
cum hoc titulo: S. Leonis Papæ IV Kalendas Julii,
tam ex gestis Pontificum Romanorum, quam ex
Chronicis, maxime S. Prosperi, qui Notarius ejus
fuit. Sed qui IV Kalendas Julii colitur est S. Leo II.
Indicatur sub finem, ob Usuardo referri ad III Idus
Aprilis: cujus diversitatis causam se ignorare auctor
fatetur. Altera Vita extat in Bodecensi cænobia Cano-
nicorum Regularium diocesis Paderbornensis: in hac
pater ejus dicitur Romanus ex genere Aniciorum
nomine Petrus, et mater ejus appellatur Pia, fingi-
turque de sanguine Imperatoris, filia fratris ipsius
videlicet Theodosii; et mira fabella texitur, tum de
visione utrique parenti ante ejus nativitatem facta, et
miraculo eandem secuto, tum de electione ejus in Impe-
ratorem post obitum Theodosii Magni, et non admissa
dignitate. Inscritur etiam fabella a Baronio ad ann.
461 num. 8 explosa, nempe S. Leonem, cum formosa
mulier ejus manum esset exosculata, passum quid
oblectationis humanæ, et ideo manum excidisse:
sed oranti ipsi Dei genitricem, fuisse ab hac restituta-
ram. Addit Baronius, hujus rei imaginem pictam,
jussu Clementis Papæ VIII, consultis viris doctis,
abrasam. Utraque ergo hac collectione prætermis-
sa, nonnulla analecta adjicimus.

duplex Vita
MS omitti-
tur:

harum alteri
multæ fabel-
læ insertæ.

I'

4 Veneratio ejus sacra indicatur ad hunc XI Aprilis
in variis Martyrologiis MSS. uti etiam in genuino Be-
da: cujus ista verbasunt. III Idus Aprilis. Romæ Leo-
nis Papæ et Confessoris. His adjunxit Usuardus:
cujus temporibus extitit sacra Synodus Chalcedo-
nensis. Magno cum elogio exornarunt Rabanus, Nothe-
rns Galesinius, et reliqui recentiores. In holierno Ro-
mano ista leguntur: Romæ S. Leonis Papæ et
Confessoris, qui virtutum excellens meritis, dictus
est Magnus. Ejus temporibus celebrata fuit sancta
synodus Chalcedonensis, in qua ipse per Legatos

Memoria
sacra in Mar-
tyrologiis II
Aprilis,

Eutychem

A Eutychem damnavit : ejus etiam Synodi decreta auctoritate sua confirmavit : cumque multa sanxisset et luculenter scripsisset, de sancta Dei Ecclesia et universo grege Dominico Pastor bonus optime meritus, in pace quievit. *Die xiv Martii* S. Leo Papa Officio ix Lectionum celebrandus præscribitur in *Kalendario Missalis mixti secundum regulam B. Isidori, dicti Mozarabes, jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi Toletani anno MD excusi* : quo etiam die memoratur in *MS. Atrebatensi Martyrologio, et in Breviario MS. Montensi S. Waldegradis. Arbitramur porro intelligi S. Leonem Papam i et Magnum, quod ejus in dicto Mozarabico non fiat alibi mentio. In MS. Adone monasterii S. Laurentii apud Leodienses, sequenti die xv Martii, reperitur etiam Leo Papa. Sed dies decimus Novembris forsitan in antiquitate cultus assignati prævenit, imo sibi depositionem requirit, quasi dies xi Aprilis contineret celebritatem alicujus translationis aut elevationis. Habemus quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani, in quibus statim post Martyres ista referuntur. Romæ dispositio S. Leonis Episcopi. Quæ eadem leguntur apud Notkerum et in MSS. Martyrologiis Vaticano S. Petri, Atrebatensi, Divioneusi, Tornacensi, Latiensi, item monasterii S. Cyriaci sæpius a Baronio laudato; et (quod valde notandum) primo loco in MS. antiquo Cardinalis Barberini; ex quibus omnibus dedimus genuinum Martyrologium S. Bedæ, sub initium tomi secundi Actorum Martii excusum. Memoratur etiam ad dictum diem x Novembris in vetustis MSS. Attempisiano, duplici Trevirensi S. Maximi et tertio S. Martini, item in duplici Leodiensi, scilicet S. Lamberti et S. Laurentii, Bruxellensi S. Gudilæ et aliis.*

§ Faveat vulde hisce antiquissimis Martyrologiis et tempus Sedis vacantis et electio successoris Hilari, quæ cecidit in xv Kalend. Decemb. sive xvii diem Novembris, cum a dicta depositione seu die x Novembris cessavisset Episcopatus dies septem : uti indicatur in Pontificali Romano, et in MSS. Gestis Pontificum ad Martinum v deductis, item opud Luitprandum, Abbonem Floruncensem et alios qui de Pontificibus Romanis olim scripserunt. In antiquo Catalogo MS. seculo Christi sexto confecto, solum dies sex pro Sedis vacatione assignantur, qui scilicet inter medii fuerunt inter diem x et xvii, quando Flavio Basilisco et Herminero Coss. sub die xv Kalend. Decemb. anno cccclxv habita est Synodus Romana, et unica sessione completa, ipso die natali Pontificis, sine anniversario electionis ejus in Pontificem factæ anno cccclxi, uti ipse testatur epistola ad diversos Galliarum Metropolitanos his verbis : Præsidente Fratrum numero Concilio ex diversis provinciis, ad diem Natalis nostri, in honorem S. Petri Apostoli per Dei gratiam congregato. Et rursus epistola secunda ad Tarraconenses : Lectis ergo in Conventu fratrum, quos Natalis mei festivitas congregaverat, litteris vestris etc. Aberravit non multum Marianus Scotus, dum asserit pridie Idus Novembris ordinatum Hilarium in locum Magni Leonis, ejus obitum retulit ad iv Kalendas Julii, quo die dirimus festum S. Leonis Papæ ii peragi : quo tamen die ante Marianum Scotum ducentis et amplius annis Leonem Magnum retulerat Rabanus in suo Martyrologio his verbis : Leonis Papæ, qui post Petrum Apostolum quadragesimus septimus in urbe Romana sedit annos viginti et unum, et mensem unum et dies tredecim. Ille tempore Pontificatus sui multa dogmata utilia fecit, et errores noxios ab Ecclesia Dei expulit. Tempus illud sedis in antiquo Catalogo Pontificum diu ante insertum erat, et habetur etiam cum majore elogio ad dictum xxviii Junii in Martyrologio Notkeri, et alio sub nomine Bedæ excuso : nam in genuino Bedæ solum habetur : Ipso die S. Leonis Papæ. Nec plura habentur apud Usuardum, Bellinum et alios.

§ 2. Cultus S. Leonis apud Græcos, ætas, patria.

Veneratio S. Leonis Papæ apud Græcos initium sumpsit in Concilio Constantinopolitano anno dxxxvi, sub Menæa Patriarcha habito, in cujus Actione prima ista leguntur statuta : Quoniam Chalcedonensis Synodus non solum Leonis sanctæ memoriæ, verum etiam et Cyrilli Alexandrinorum a Deo amati Pastoris memoriam orthodoxa fide fecit, et Cyrillus quidem Alexandrinus in diptychis prædicatur, Leo autem Sanctæ memoriæ non prædicatur, justum putamus, ut quod deficit suppleatur : et quia æqualiter ab hac sancta Synodo pro statu orthodoxæ fidei honorati sunt, similiter et in sacris diptychis pro utilitate et pace Ecclesiæ prædicentur. *Hæc ibi.*

7 Diem autem ejus venerationi assignarunt Græci xviii, Februarii, ad quem diem in Menologio, jussu Basilii Imperatoris seculo x conscripto, hoc elogium legitur : Leo admirabili virtute animi, sapientia et sanctitate præditus, Romanæ Ecclesiæ Pontifex, præclarissimis monumentis virtutem suam, præcipue autem rectam fidem, testatam reliquit. Coacta est enim Chalcedonensis Synodus sexcentorum triginta Patrum adversus eorum hæresim, qui unam tantum voluntatem in Christo, unamque actionem et vim esse dicebant : cumque iis præscriptis et decretis, quæ ad veritatem spectabant, hæretici stare nollent, in eam sententiam omnes discessere, ut quicquid Leo sanctissimus Ecclesiæ Romanæ sanxisset id gratum, ratum firmumque haberetur. Rogatus itaque Leo ab omnibus Patribus, factis precibus conscripsit epistolam, in qua arguebat duas in Christo voluntates duasque actiones, quam orthodoxæ columnam appellarunt. Post hæc in pace quievit. Eadem, sed multo latius in MS. Synaxario Parisiensi collegii Clavomontani et in Magnis Menæis, tam manu conscriptis quam excusis, leguntur. In his dicitur a Spiritu sancto creatus Pontifex, multorum dierum jejuniis, vigiliis, precibusque assiduis ad Deum effusus ; a Spiritu sancto vitæ auctore edoctus, citatam ante epistolam ad Synodum misisse : quam omnis venerandorum Patrum conventus et cætus obviis manibus acceptavit, ratus hanc esse Catholicæ et orthodoxæ fidei regulam, quasi a Spiritu sancto dictatam et prolatam... Divinus autem Leo Pontifex, vita adhuc diu propagata, velut astrum quoddam virtutibus refulgebat : ac tandem longo senio fatigatus, ad Dominum profectus est.

8 Addunt Menæa, et cum iis Anthologium : Peragitur illius memoria in sanctissima ecclesia magna, scilicet S. Sophiæ Constantinopoli : et præclarissimum Officium de eo peragi solitum præscribitur, odas et hymnis illustribus, ex acrostichorum lege compositis, præposito hoc versu :

Τῷ Πανσόφῳ Λέοντι τοῦς ὕμνους πλέξω.

Sancto Leoni Pansopho laudes canam.

Ad triginta dicti versus litteras totidem Odæ, a singulis indicatis litteris incipientes, proferuntur : et hoc versu Heroico, tamquam is esset natalis in calis, ejus obitus indicatur in eisdem Menæis.

Ὁ γδοάτη δεκάτη τε Λέων ἡρεῖξαιτο θυμόν.

Octava decimaque anima est avulsa Leonis.

9 Deprehendimus alias, Ephemeridis istius Metricæ auctori satis fuisse familiare ; ut quo die quis fastis ecclesiasticis Constantinopolitanis festum habet inscriptum, eodem et obiisse dicat. Nam (ut alios taceam) de S. Alexio (cujus Natalis Romæ, ubi obiit, colitur xvii Junii) ad xvii Martii, quando festum ejus agunt Græci, ex alia absque dubio causa quam mortis tunc obitæ ; in Ephemeride tamen præcitata legitur,

Ἐξδομάτη δεκάτη Ἀλέξιος πότμον ἐνέτελες

D
AUCTORE G. H.

a Græcis
inscriptus
diptychis
anno 536.

colitur 18
Februarii
in Menologio
Basilii Imp.

Synaxariis
et Menæis,

cum festo
in ecclesia
S. Sophiæ,

non fiat hic
dies obitus,

quod

14 Martii.

1 Martii,

10 Novemb.
in pluribus
fastis vocatur
dies deposi-
tionis.

et faveat dies
electionis
S. Hilarii suc-
cessoris.

item 28 Junii.

AUCTORE G. II.

A quod sic ad verbum redderetur Latine : Decima septima die, Alexi, mortem tolerasti. Similitur de S. Suba Gottho, XII Aprilis certissime mortuo, ad XVIII hujus mensis dicitur :

Ὁ γδοατῆς ἀεζάτη ποταμῷ Σάββαν καὶνε πρίθρον
Octava decima fluvii Sabbam necat unda.

aut Ordina-
tionis

Si eredi posset S. Leo eodem quo nunc colitur XI Aprilis etiam mortuus fuisse, per annos viginti unum, mensem unum, dies viginti tres retrogradando, perveniretur ad XVIII Februarii, qui fuisset ejus in Pontificatu Natalis, quemadmodum ex usu sui seculi appellat Leonis successor Hilarius. Verum neque credibile est Græcos, si a Latinis sumere voluissent Leonis colendi diem, hunc potius quam celestem natalem soleam ejus festo consecratos fuisse; et certum est Hilarium suum in Pontificatu Natalem ducere diem XVII Octobris, sex autem vel septem dierum duntaxat interregnum fuisse consentiunt catalogi : ut omnino tenendum videatur X Novembris obiisse Leonem, quo die habent antiquiora omnia Martyrologia.

quia Sixto
mortuo 28
Martii,

B

10 Quando nomen vero electus et ordinatus? S. Sixtus Leonis decessor Martyrologiis antiquis inscriptus est XXVIII Martii, et hunc ei fuisse mortualem diem satis tuto possumus credere; neque longe discedit Prosper in chronico, ejus hæc sunt verba. Defuncto in Consulibus, scilicet Valentiniano V et Anatolio, qui fuit annus Christi CCCXLI, Sixto Romano Pontifice Kalendis Aprilis (seu potius V Kalendas) quadraginta amplius diebus Romana Ecclesia sine Antistite fuit, mirabili patientia atque concordia adventum Diaconi Leonis expectans : quem tunc inter Aetium et Albinum, Romani exercitus Duces, amicitiae reintegrandæ causa Galliæ detinebant; quasi ideo longus esset adventus, ut electi meritum et eligentium judicium probaretur. Itaque Leo Diaconus legatione publica accitus, et gaudenti patriæ præsentatus, quadragesimus tertius Romanæ Ecclesiæ Episcopus ordinatur. Hæc Prosper. Interest autem utrum quadraginta illos dies ab obitu Sixti an ab electione Leonis incipere numerare. Nobis videtur congruentius ut a die electi Leonis numerentur; quandoquidem iter Legatorum Roma in Galliam, adventusque Electi, huius levis momenti negotiis nec subito abruptendis peregre occupati, vix minori spatio possunt comprehendere, quam dierum quadraginta : quibus si addas dies viginti duos usque ad electionem numerandos (tot enim diebus vocasse Sedem scribit Anastasius Bibliothecarius) hæc exurget ratio, ut electio facta dicatur die XVIII Aprilis, ordinatio autem die XXVIII aut XXIX Maii. Unde per annos viginti unum, menses quinque, dies tredecim assurgendo ad Consulatum Daglafi et Severini (his enim Consulibus obiisse Leonem Prosper et Marcellinus consentiunt) pervenies ad annum CCCCLXI et diem X Novembris. Ast ultra annos et dies jam dictas solum mensem unum habent Anastasius et antiqui Catalogi. Futor : sed cum alicubi corrigendum esse numerum ex dictis sit evidens; videtur hæc correctio convenientior, qua pro uno quinque menses substituantur, ceteris omnibus salvis. Quia autem novum fuit absentem eligi, utque adeo non eodem die sed diu post coronari; mirum videri non debet, quod interregni tempus non prorogetur usque ad eum diem quem Natalem suum Leo censuit, et a quo propterea captus est illius Pontificatus numerari usque ad obitum.

quid sit 18
Febr. dedi-
catum CP.
sacellum ?ANIMADV.
PAP. I

11 Si quæras quid spectaverint Græci in S. Leone, S. Alexio, aliisque multis extra Patriarchatum Constantinopolitanum defunctis, tali quo in Menæ s notantur die potius quam suo vero Natali colendis; nulla nobis verosimilior magisque late patens occurrit ratio, quam quod Menæa impressa et plerumque etiam scripta habeantur ex usu Constantinopolitanæ ecclesiæ : ubi autem tali die, quem illa observant, solitu fuerint celebrari encaniam altaris, socelli, sive ecclesiæ ipsi Sancto

erectæ : quale quid S. Leoni consecratum esse, post inscriptum Diptychis nomen ab aliquo Chalcedonensis Concilii Zelatore Patriarcha vel Imperatore, haud sane absurdum fuerit suspicari. Diem autem XI Aprilis esse eum, quo ante finem VII seculi corpus ejus a Sergio i Pupæ refossum et expers corruptionis repertum, in novum copsum sub altare proprium est depositum, omnino existimamus : ab eoque tempore copisse eum Aprilis mense solennius coli, idroque a Beda aliisque isto die inscriptum earum Martyrologiis inveniri. Apud Baronium ad annum obitus ejus exhibetur numisma Leonis, et nonnulla alia, quæ apud eum videri possunt. De miraculis factis per braudeum, pro reliquiis Sanctorum datum a S. Leone, egimus XII Martii in Vita S. Gregorii Magni lib. 2 num. 42 et lib. 3 num. 36, quæ non est necesse hic repetere.

Corpus
autem eleva-
tum sit 11
Apr.

12 Commentarius de Sanctis et Reliquiis Volaterranensibus, a nobis III Februarii ad nomen S. Candidi Martyris laudatus, multis conatur persuadere, hunc S. Leonem Volaterranensem fuisse; non tantum quia Leonis, quem Hetruscum fuisse omnes admittunt, festivitatem annuam sola Volaterrana ecclesia, ex omnibus Hetruriæ urbibus, peculiari festivitate celebrat; sed etiam, quia Plinius lib. 3 cap. 5 dicit, Volaterrani cognomine Hetrusci : unde, inquiunt illius commentarii auctores, concluditur, Volaterranum eundem esse, qui Hetruscus. Cum enim Vulterra olim caput et regia fuerit Hetruriæ, tum dignitate tum consuetudine, Hetruriæ et Hetruscorum nomen, Vulterræ et Vulterrani adscribebatur. Plinii locum non carere omni suspitione mendæ ex Dalechampii annotationibus liquet. Nihil tamen propterea volumus Volaterranis detractum circa suam de S. Leone opinionem, sed uti ex archivii publici tabularis accepimus, ita hic adnotamus, ad Cap. 154 Constitutionum urbis in membranis scriptarum, Additione 90 anni MDXIII, et Additione 93 anni MDXLVII, legi præceptum his verbis conceptum : Ad honorem, pacem et bonam gubernationem hujus urbis, voluerunt Domini Reformatores ut quovis anno in perpetuum dies XI Aprilis habeatur et haberi debeat festivus in civitate Volaterrana; et ab unoquoque, sicut alii dies festi, solennizetur, sub pœna XLVIII solidorum : quia tali die S. Leo noster fuit assumptus ad gloriam Beatorum

Creditor
Volaterris
natus,

E

ubi festum
ejus est ce-
lebre,videtur
electus 18
Apr. et Ordina-
tus 28 Maii,

C

13 Quam ad ultimum proponimus elevati ac translati Corporis historiam, eum descripsimus ex Catalogo sacrarum Reliquiarum altariæ Vaticanæ Basilicæ, qui, Paulo Bizonio et Marco Aurelio Maraldo S. D. N. Pauli Papæ V Datariis, ejus Basilicæ Canonicis, majoribus Sacristis curantibus, fideliter scriptus anno MDCXVII, servatur MS. supra sacristiam dictæ Basilicæ, inter reliquos illius libros : ubi etiam adumbrata invenitur species corporis, qualis anno MOLXXX inspecta et lineamentis coloribusque in dicto Vaticano codice expressa cernitur, quam inde pictoris manu excipiendum atque in Belgium transmittendum, curavit vir de studiis nostris optime meritis Carolus Alexander a Manderschedt S. I. Pœnitentiarius Belga ad S. Petrum : quomque ut suis oculis videre possit Lector, ari curavimus incidendam.

Corporis
anno 1580
expositi spe-
cies.
I

VITA

A Petro Canisio edita.

CAPUT I.

Electio in Pontificem. Ejus doctrina et virtutes.

Leo Papa, ejus nominis primus, et Tuscus natione, et Quintiano patre, in demortui Sixti III locum Pontifex creatus est, idque non sine singulari suffragantium omnium concordia. Fuit hic annus a Christo nato

Tuscus na-
tione,

A nato plus minus a ccccxli juxta cyclum Dionysii : quo tempore Diaconus adhuc in Galliis procul agens, magno sanctoque studio resarciendæ pacis inter *b* Aetium et Albinum ipse distinebatur. Hinc igitur publica legatione Romani accitus, (ut quem non ambitio, sed virtus; nec tam favor humanus, quam propitii Numinis voluntas ad summæ dignitatis Pontificiæ fastigium evexisset) jam ardenti cunctorum desiderio magnaue patientia diu expectatus accessit, et egregie confectis rebus apud Gallias, magno omnium applausu Romæ Pontifex Maximus consalutatus est. Tum vir ille contra nominis rationem humanissimus, ad collectam Episcoporum coronam vicissim gratias dixit, partim quod ex *c* longa peregrinatione salvum et incolumem se conspiceret, apud incolumes illos Patres; partim quod, singulari Dei Optimi Maximi benignitate et illorum *d* concordii voluntate, munus amplissimum sibi concredidum esset. Sed acceptam divini præsidii spem, fore scilicet ut susceptæ provinciæ Christo juvante satisfaceret, sollicitus quoque temperabat animi *e* mœror ut non perinde lætandum ac tristandum sibi putaret: hac parte quidem non dissimilis illi Regi, qui perpensis curis regiæ dignitatis, ne humi quidem ante

B oculos jacens diadema, sustollendum in caput arbitrabatur.

2 Quare quod ad boni Pastoris imaginem exprimendam attinet, cum fide in *f* Christum ardenti modestiam maximam conjunxit, ut obscurum esse nemini potest, si vel primos, qui nunc leguntur hoc auctore, sermones obiter inspiciat. Occupavit Apostolicam illam Cathedram Pastor Apostolicus *g* annos unum et viginti, jam inde a B. Petro Apostolorum Principe quadragesimus *h* quartus Christianæ Ecclesiæ Curator et Antistes. Porro veluti futurorum præscius, per omnem vitam excellenti Pontificatus muneri se diligenter præparare voluisse videtur, dum præcipue quidem his rebus instructum habere pectus ab adolescentia curavit; nempe sacrorum voluminum recondita intelligentia, multa Scripturarum exercitatione, varia doctorum lectione, judicio sano prudentia non vulgari, sincero fortique animo, ut ratio sui nominis flagitabat; denique parata linguæ copia, sed paratiore simul et purgatiore corde, qui fons est orationis et efficax dicendi docendique magister. Proinde satis illi nequaquam fuit purum esse ab omni crimine, nisi juxta ejusdem B. Pauli monita, sese abstinere ab omni specie mala, ne qua videlicet in suspicionem criminis incurreret. Nihil in ejus puro pectore, quod sævus ille tyrannus amor divitiarum, vel gloriæ mundanæ sitis, vel ambitionis fœda lues sibi vendicaret, Christianam philosophiam nec apte satis a se doceri, nec constanter retineri posse putavit, nisi voluptatum illecebras et cupiditates noxias a sensibus omnibus procul submovisset. Hinc, quod consequens est, extinctis vitiorum fomentis, indies magis ac magis ardebat in eo fides, magna vi tandem erumpens, ut verum Dei timorem, religiosam Divinæ majestatis venerationem, et infractum animi robur adversus omnia terribilia perferret magis quam conferret. Fides porro gignebat illi caritatem, quemadmodum caritas vicissim alebat fidem bonis operibus. Per oculum ac lumen fidei citra errorem omnem cernebat, qui expetendum, quid fugiendum esset: rursus per caritatem, quod fides dictasset, exequens, eam naturæ vim, quæ voluntas dicitur, perficiebat. Jam inter malorum agmina, quæ piis viris desunt numquam, ita spe vice baculi sese sustentabat, ut nec animum in adversis dejiceret, nec in prosperis insolentem redderet, homo tranquillæ semper securæque conscientiæ.

3 Tum sicut mentem habebat igneam, et ad bene Aprilis T. II.

merendum de omnibus flagrantem, ita Christi spiritus inhabitans cor ejus, movebat oris plectrum, et vim arcanam verbis promanantibus adscrebat. Quo factum est, ut Christianum Demosthenem, imo cœlestem oratorem sonare passim omnibus videretur. Manat enim etiamnum e sanctissimo Leonis pectore gravis et auctoritatis plena oratio, qualem in aliis reperire sit multo difficillimum. Etenim licet omnibus quoque dicendi virtutibus excellent, quod Leoni maxime concessum est, ægre tamen fiet, quin aliquando remittant æquale solidumque pondus illud verborum atque sententiarum. Taceo quam operosum molestumque sit, in hominibus perpetuam unius dictionis gratiam fortemque splendorem apud populum servare: sed hac in parte sic Leo regnat, ut ob sapientissimam eloquentiam et eloquentissimam sapientiam *i* Magni cognomen apud posteros obtinuerit, sic eloquentia nemini Theologorum cedens, uti multos excedit sapientia. Et quis demum hoc hodie præstare queat, quod suis tot tantisque scriptis Leo? ne ex istis quidem opinor aliquis, qui studium omne collocarunt in paranda dictionis facultate. Tanta autem erat in Leone tanque mirabilis ingenii facilitas, tanta sanitas, tantaque præsentia, ut paratam orationis hujus copiam, cum singulari gravitate, sed et juvenilitate quadam conjunctam, nullus non impendio miraretur. Sunt sane viri *k* et auctoritate graves et eruditione spectabiles, qui Leonem appellare non vereantur, Ecclesiasticæ dictionis Tullium, Theologiæ Homerum, rationum fidei Aristotelem, et quod multo est amplius, Petrum ipsum in Pontificio throno, simul et Paulum in pulpito Christiano disserentem. Ita enim demulcet, inquit, ut vinctos auditores teneat: ita docet, ut sensibus divinis aures impleat: ita exhortatur, ut ardoribus virtutis animos incendat. Oratione quidem parvus, sensibus vero sublimis inprimisque cœlestis, et quod est ante omnia admirabile, profundissimus atque planissimus. Ad hæc Pontificia majestate disserens, et Apostolico facundus eloquio, modestia illa vere Christiana virtuteque divina cum nusquam non admirabilis existat, tum in suis præcipue sermonibus, ut nemo alius, effulget; quod brevitatis magister et unicus pene artifex latissimarum divinarum mysteria perstringat, et secundum canonicas Scripturas quemdam sacri eloqui principatum includat.

4 Quid vero in ejusdem epistolis ultro citroque missis usquam desideres, quod non a Maximi Pontificis throno, et excultissimi pectoris domicilio dignissime profectum videri possit? Quamquam interim Pontificalium negotiorum ingens ille et nunquam æstimandus premebat labor, noctu denique cruciabat omnium in orbe Ecclesiarum non desitura cura, misere sollicitabant tot animorum pestes humanam superantes industriam, augebant denique continuum illi mœrorem nuntiata piorum pericula, exilia, *l* cruces et ignominie. Nihil secius ad sapienter conficiendas tot tantasque causas, licet et am novæ inciderent quotidie, semper illi præsens erat animus, et (quod incredibile videtur) ad scribendum æquabilis ubique stylus. Partim autem bonæ conscientiae securitate, partim æternæ felicitatis expectatione sic manebat alacris, ut nullis prorsus humanæ vitæ vel illecebris vel terribilibus, a cursu pietatis ac ferventissimo de omnibus bene merendi studio retardaretur. Quid ni? Vel ipsa sui nominis ratione provocatus, illud a Sapiente sapiens in Proverbiis didicerat: Justus quasi leo confidens absque terrore erit. Et illud: Leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum.

D
AUCTORE
CANISIO.
emineas
orator,

et ideo Magnus cognominatus,
i

E

k

cum Pontificia majestate servat modestiam Christianam:

F

inter adversa semper alacris.

Prov. 28, 1
et 30, 30

A

ANNOTATA.

AUCTORE
CANISIO.

a Imo annus 440 ut supra probatum.

b Aetius et Albinus, Duces Romanorum exercituum in Gallia, inter quos ut amicitiam redintegraret, in Gallia detentum fuisse S. Leonem scribit Prosper in Chronico. Ex hic Aëtius postea an. 451 Attilam coegit ab obsidione Aureliæ urbis discedere, ejusque exercitum ad internecionem prostravit, ac tandem anno 451 factus Consul, trucidatus est in palatio Valentiniani Imperatoris. Consuli possunt Chronicon Marcellini, et Historia Francorum Gregorii Turonensis.

S. Leonis
assumptio,

c Ita S. Leo sermone 1 de Assumptione sua ad Pontificatum Deum laudat, quia inquit, fecit mihi mirabilia magna solus, ut præsentem me cerneret vestræ sanctitatis affectio, quem fecerat necessitas longæ peregrinationis absentem.

d Ibidem ait, hanc pietatem, erga humilitatem suam unanimiter exhibitum.

fiducia timori
mixto,

e Hunc mæorem exprimit sermone 2 de Assumptione sua ad Pontificatum, ubi inter alia habet ista. Quid tam insolitum, tam pavendum, quam labor fragili, sublimitas humili, dignitas non merenti. Et tamen non desperamus, neque deficimus : quia non de nobis, sed de illo præsumimus, qui operatur in nobis.

f Ibidem ait : Ille in persona humilitatis meæ intelligitur, ille honoratur, in quo et omnium Pastorum sollicitudo cum commendatarum sibi ovium custodia perseverat, et cujus etiam dignitas in indigno herede non deficit.

g De annis Sedis supra egimus.

h Prospero solum XLII dicitur, sed ut alibi deduximus, in antiquis Catalogis est XLVII.

summa
eloquentia

i Baronius an. 461 num. 3. Hic ob excellentem virtutem, doctrinam et in cura pastoralis vigilantissimum studium, a majoribus Magni cognomento jure meritoque meruit appellari. Joannes Andreas, in Epistola ad Poulum II Popam, operibus præfixa, ita scribit : Ille est Leo ille, cognomento Magnus, primus dignitate, eloquentia nemini cedens, multos excedens sapientia, brevitatis Magister et pene unicus artifex : qui tantæ appellationis nomen sanctitatis tamen merito superavit, a sacrosanctis Apostolorum memoriis numquam discedens.

k Sunt sequentia eisdem verbis a Joanne Andrea olim recitata.

l Respicit persecutionem Wandalicam in Africa, et clades a barbaris Hunnis aliisque Imperio Christiano illatas.

C

CAPUT II.

Acta S. Leonis cum Attila Rege.

Tristes quidem dictu ac miserabile prorsus, si quis horrendos etiam illius seculi motus æstusque sermone consequi aliqua saltem ex parte conetur. Nos unius hominis Attilæ nihil obscurum exemplum cum illa singulari Leoninæ virtutis magnitudine componemus. Igitur Attila Hunnorum dux, qui flagellum Dei vocitatus est, cujus omnium efferatissimi barbari oculi, totoque ex ore crudelitas emicabat, inflammatus furore in Italiam venit, simul atque jam Thracias et Illyricum, Macedoniam et Mæsiam, Achaiam et Græciam, Pannoniam et Germaniam a rabie immanissima devastasset, adeoque germanum fratrem b Budam, regni consortem, alter ipse Romulus jugulasset; crudelis totus in suppliciis, avarus in rapinis, superbus in contumeliis. Quam obsecro tam immanem charybdim Poetæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites posset, quantas iste provinciarum Occidentalium prædas

Attilæ ob
ingentes
victorias in-
solenti,a
b

exorbuit? c Concordiam incendio consumpsit, d Aquileam funditus evertit, Ticinum et Mediolanum regias urbes excidit. Hinc ceteris Italiæ civitatibus, partim direptis et incensis, partim motu deditis, late porro inter Abdum et Athesim pervagari cœpit : ubi præter commemoratas urbes, e Mantuam, Brixiam, Cremonam, Bergomum et f Ravennam pariclade afflixit. Jamque vastatis circumquaque tot tantisque urbibus, Hunni velut ruptis claustris Attila Duce, Romam irrumpere festinarunt. Quo tum Leonem esse animo oportuit? quæ hic faceret tali in re ac tempore? cum ignaviæ ratio in fugam atque latebras fortissimum quemque impelleret, improbitas autem et furor hostis ad desperationem cogeret, populi denique clamor crudelissimum et luctuosissimum exitum promitteret; ita ut incensionem urbi, internecionem civibus, vastitatem Italiæ, atque adeo interitum totius Christianæ Republicæ vicina quæque portenderent. Certe cum jam esset hostis propemodum in conspectu, ut copias etiam, qua Mincius Padum influit, trajicere pararet; mirum dictu, occurrit Leo vir sanctissimus, utpote calamitatem tum Italiæ tum urbis Romæ miseratus, ac Leoninæ mentis numquam interiturum editurus argumentum; occurrit inquam, grandis jam natu, cum g altero Consulum et parte non modica Romani Senatus.

6 Occurrit omnia depopulanti tyranno senex innocuæ simplicitatis, et multa idem canicie simul et augustiore habitu venerabilis, qui sese totum pro servandis ovibus impendere vel non rogatus jamdudum exoptabat : atque illic circa Mincium amnem ita Regem truculentum affatus dicitur : Senatus populusque Romanus, quondam orbis victor, nunc vero victus, suppliciter abs te veniam et salutem precatur, Rex Regum Attila : Nihil tibi in tanta rerum gestarum gloria contingere potuit, aut ad præsens decus pulchrius, aut ad posteros memorabilius, quam ut is populus supplex ad tuos pedes jaceret, ante quem olim omnes gentes et Reges supplices jacerunt. Subegisti quidem, Attila, omnem terrarum orbem, cui Romanos omnium victores gentium subigere tributum est : nunc tantum precamur, ut te ipsum vincas, qui vincis cetera. Nec est, quando jam omne humanitatis fastigium transcendisti, in quo Deo immortalis similior esse possis, quam quo plures viceris, plures per te salvos esse velis. Senserunt mali flagellum tuum : sentiant nunc supplices clementiam; vel quia se victos fatentur, vel quia sunt ultro imperata facturi. Hæc bona conscientia F invictus Leo dixerat, in cujus habitu venerabilique aspectu contemplando cum tacitus staret Attila, deliberabundo similis; en h duo quidam dextera lævaque viri, Petrus nimirum et Paulus Apostoli, subito ipsi conspecti sunt, qui non solum augustiore habitu pro Pontifice quoque adstarent, verum etiam supra ipsius caput strictos tenerent intendereque gladios, ac mortem demum minitarentur, nisi dicto Pontificis obtemperaret. Quamobrem hac Leonis intercessione placatus Attila, quamvis alioqui furiosus, confestim promissa pace firmissima ultra Danubium non rediturus abscessit. Nec enim diu post rebus humanis excessit, et humani generis diutinæ vexationi finem aliquando vel mortuus imposuit. Rogatus autem ab his qui proxime adstiterant Leoni supplicanti; quid in causa esset, cur tam facile pulcherrimam precibus hostium victoriam condonavisset, et prostratos ante pedes surgere ac stare jussisset (Bono sitis, inquebat, animo, datur vobis venia) respondisse fertur palam, oportuisse sic fieri, quando medio affatu supplicantium, tales tantique viri sibi visi fuissent, ac subito mutare sententiam coegissent. Videas igitur alterum in Leone Mosen, qui spiritalibus ar-

D

c
d
post plures
Italias
urbes devi-
ctas,e
fRomam
properanti
occurrit :

E

g

mitiorem
reddit mode-
sto alloquio,

F

h
apparentibus
ss. Petro et
Paulo,ultra ex
Italia rece-
dentem videt.

mis

Romam
redux et
Pater patriæ
salutatur.

A mis barbarorum vires expugnet, iratumque Deum peccatrici genti conciliet. Proinde hoc tam insigni beneficio Principem Valentinianum urbemque totam, sicut nunquam antea, sibi devinxit; et vulgo receptam snæsanctitatis opinionem etiam apud omnes confirmavit. Sub hæc ad urbem rediens, non sine communi omnium applausu (ut qui Patrem patriæ conspicerent, cui secundum Deum fortunas omnes, incolumitatem suam, nec minus orbis, quam Urbis salutem acceptas merito ferrent). in primis Deo optimo Maximo et Apostolis ejus Petro et Paulo gratias dixit; his omnem rei bene gestæ gloriam adscribens, quorum et patrocinio concessæ Sedis Romanæ consortium tribuere solet.

ANNOTATA.

a Imo et Gallias, in quibus Attila Atrebatum vastavit, cujus templa restauravit S. Vedastus, ut in ejus Vita dictum 6 Februarii; quando et precibus eum Parisiis avertit S. Genovefa ut Acta hujus testantur 3 Januarii.

b Hunc Budam aliqui Bledam vocant. Necem ejus refert Prosper contigisse Theodosio XVIII et Albino Consulibus, anno 444.

B c Concordiam, Altinum, sive Patavium solo coæquavit. Ita Paulus Diaconus lib. 15.

d Aquileia diruta est, cum Ticino Mediolano et aliis, anno 452.

e Vicentiam, Veronam, Brixiam, Bergomum, inquit Paulus Diaconus.

f Ravennæ pepercisse creditur Attila, inductus precibus S. Joannis Episcopi, ut dictum 12 Januarii in ejus Vita. Eidem portas urbis Mutinensis, per quas innoxie transivit, aperuit S. Geminianus Episcopus, uti Acta habent 31 Januarii.

g Prosper, cum viro Consulari Avieno, et viro Præfectorio Trigetio.

h Eadem ex monumentis antiquis Romanis scribit Baronius, et habentur in antiquis Breviariis, et apud Paulum Diaconum lib. 15, sed de uno solo, qui creditur S. Petrus, apparente agitur, et loco Pauli Diaconi citabatur hic Eutropius, cujus nomen delevimus.

CAPUT III.

Hæreses profligatæ. Concilium Chalcedonense habitum.

Ecclesiam
contra hæreses
propugnat,
maxime
Nestorii.

C Dein totus ad confirmandam tuendamque Catholicam fidem convertitur, quæ tunc a multis quidem hæreticis, uti Manichæis, Donatistis, Arianis, Priscillianistis, præcipue vero a Nestorianis et Eutychianis hostiliter impugnabatur. Certe Nestorius ille Constantinopolitanus Episcopus, genere Germaniciensis, cujus hæreses a D. a Cyrillo confutatas prima Synodus Ephesina damnaverat, incomparabilem illam terque beatam Virginem Mariam negavit esse Deiparam, hoc est, hominis dumtaxat genitricem esse sensit, ut aliam carnis, aliam divinitatis personam in Christo faceret, ac proin sejunctim alterum Dei filium, alterum hominis impie statueret. Eutyches vero Presbyter et Archimandrita Constantinopolitanus, homo senex, versipellis et impudens, qui tantum Leoni simul et Chalcedonensi Concilio negotium facessit, ne interim blasphemio Nestorio palam consonare videretur, divinam cum humana naturam docuit in unum idemque compositum recidisse, unumque factum, nec ullo modo debere distingui. At Cyrilli successor in Alexandrina Ecclesia Dioscorus, homo vafer, violentus et seditiosus plane, cum Imperatoris Theodosii et Ephesini conciliabuli auctoritatem pro se stare magna vi coegisset; repulsis etiam Sedis Apostolicæ, qui præsiderent Synodo,

Eutychetis,

Dioscori :

Legatis; ac iniquissime damnato, cum reliquis orthodoxis Episcopis, b Flaviano Constantinopolitano; sic Eutychetis causam perfidus apud perfidos egit, ut nisi Leonis cura Imperator et Augusta Pulcheria Synodum apud Chalcedonem innovassent oppressa certe pietas et deserta Ecclesiæ causa jacuissent. Adeo quidam, omnis pudoris et reverentiæ metas transgressi, jam tum eo temeritatis c proruperant, ut insignes Ecclesias, quæ domus orationis hactenus efflorebant, in speluncas latronum ignominiose converterent, monasteria profanata everterent, Sacramentorum lumen extinguerent, sacrificii oblationem interciperent, sanctificationem chrismatis auferrent; ut jam parricidalibus manibus impiorum omnia demum mysteria sese subtraxerint.

8 Et hæc velut infanda sacrilegii genera peracerbe sugillat Leo d epistola LXXV ad Leonem Augustum. Neque tantum literis absens, sed Nicephoro teste, lacrymis etiam præsens, quo scandala tam horrenda corrigerentur, optimates tum admonere tum obtestari non desiit. Et quæ gravior obtestatio, quam dum hisce verbis Theodosii fidem officiumque implorat? Ecce ego, inquit, Christianissime et Venerabilis Imperator, cum consacerdotibus meis implens erga reverentiam clementiæ vestræ sinceri amoris officium, cupiensque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis ab Ecclesia supplicatur, ne antetribunal Christi Domini rei de silentio judicemur, obsecramus coram unius Deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto læditur (cum ipsa vestri sit custos et auctor Imperii) et coram sanctis Angelis Christi, ut omnia in eo statu esse jubeatis, in quo fuerunt ante omne iudicium, donec major ex toto orbe Sacerdotum numerus congregetur. Nec alieno peccato patiamini vos gravari quia quod necesse est nos dicere, veremur, ne cujus religio dissipatur, indignatio provocetur. Præ oculis habere et tota mentis acie reverenter aspiciate B. Petri gloriam, et communes cum ipso omnium Apostolorum coronas, cunctorumque Martyrum palmas. Verum isthæc in promovenda Synodo vehementia minus apud Theodosium profecit, sive quod is inter vivos e diu superesse non potuit, sive quod in tuenda religione, sicut et in administrando Imperio, segnior haberetur, ad omnem fere auram mobilis, adeoque incurius, ut chartis a se non perlectis facile subscripserit. Constantior autem et spectatæ pietatis prudentiæque fuit Marcianus, quem defuncto Theodosio Imperatorem f Pulcheria Augusta, Theodosii soror, pronuntiarat. Religiosam ejus mulieris sollicitudinem, et præcipuum erga Christi Ecclesiam studium variis amicisque literis Leo designavit. At Marcianus Imperator ad g celebrandam Synodum Chalcedonensem et componendos Ecclesiæ motus omne suum studium convertit. Id quod Leoni rursus acceptum ferre oportet, qui magna et irrefutabili constantia necessariam cogendæ Synodi rationem h commendarat: æquissimum esse dicens, ut Christi legibus et Ecclesiæ commodis serviret humanæ potentiæ fastigium.

ANNOTATA.

a Colitur S. Cyrillus 26 Januarii, ad quem hæc exacte sunt discussa.

b De S. Flaviano et hæresi Eutychiana detecta et damnata, late egimus od illius Vitam 18 Februarii.

c Consulenda Vita S. Proterii, 28 Februarii a nobis deducta, qui in depositi Dioscori locum successerat.

d Scripta ea epistola est Constantino et Rufo Coss. primo Imperii Leonis anno et Christi 457.

e Mortuus est Theodosius, eique successit Marcianus anno 457.

f S. Pulcheria Augusto colitur 10 Septembris.

D
AUCTORE
CANISIO.
h

e

d

contra eos
agit apud
Theodosium
Imperato-
rem,

E

e
eoque mortuo
apud Mar-
cianum et
S. Pulche-
riam,

f
F
et suadet
Concilium
Chalcedonense
habendum.

g

h

AUCTORE
CANISIO.

A g Concilium Chalcedonense celebratum est anno 451, a die 8 Octobris ad Kalendas Novembris. Ei etiam interfuit Marciannus cum S. Pulcheria. Fuit S. Auxentius Presbyter Archimandrita in Bithyria evocatus ad illud Concilium, de quo in illius Vita 14 Februarii multa habentur. Interfuerunt etiam discipuli S. Euthymii, uti in hujus Vita traditur 20 Januarii.

h Epistola 42 illi scripta, et a Baronio relata ad hunc annum 451 num. 6. Est præclara S. Leonis epistola 47 ad Patres in Concilio congregandos : et absoluta Synodus prædicti Patres Synodalem epistolam scripserunt ad S. Leonem Romanum Pontificem, de cunctis rebus in Synodo peractis, petiveruntque ab eo cuncta rata haberi utque confirmari.

CAPUT IV.

Illustris epistola ad S. Flavianum Furor Genseric Regis in direptione Urbis mitigatur. Templum restaurata. Obitus.

a
Inter amicos
maxime ca-
vud. Pro-
sperum Aqu.

B Inter amicos præcipue coluit a Prosperum Aquitanicum, postea Rhegiensem Episcopum; et Flavianum, cujus et antea mentionem fecimus, Archiepiscopum Constantinopolitanum. Uterque pietatis et religionis omnis observantissimus fuit, nec minus eruditus, quam sanctus : de illo agemus paulo inferius, in hoc ne martyrii quidem gloria desideratur; sic nimirum agente Dioscori apud Ephesum tyrannide, quod accusatum ab Eusebio Eutychen hæresiarcham apud suos primus ille condemnasset : unde Flaviani nomen honorifice passim citatur a Leone, multis etiam datis ad eum litteris cohonestatum : nec est inter Leonis epistolas ulla celebrior, quam quæ ad Flavianum b decima legitur, a Concilio c Chalcedonensi summo opere comprobata; cujus etiam unice Gennadius meminit, reliquis omissis Leonis operibus. Quin exacti iudicii Papa Gelasius, ubi de receptis probatisque Patrum scriptis pronuntiat, præterquam quod inter primos illic B. Leonem numerat, certe tanta religione dictam epistolam prosequitur, ut anathema dicat ei, quisquis vel textum illius vel iota unum improbarit contentiosior, vel non singulatim in ea suscepit omnia venerabundus. Putant nonnulli divino magis spiritu quam humano ingenio factum, ut Eutychetis perplexa impietas tanta veritatis luce detecta profligaretur. Nam hic suis etiam Leo diffusus viribus, priusquam epistolam illam aliquo destinasset, d altari B. Petri utcumque scriptam imposuit, se vero per quadraginta dies tum jejuniis tum precibus exercens, hoc unum ab Apostolorum Principe votis flagrantibus contendit, ut si quid forte corrigendum haberet epistola, quæ causam fidei longe difficillimam tractabat; id omne suis ille manibus correctum absolveret. Nec fefellit sanctam precatoris expectationem etiam rarus eventus. Tersam enim et elaboratam epistolam dies reddidit * quadragesimus, addita simul revelatione certissima, successum Apostolo illi tribuendum esse, cujus pia dignatio et fida dilectio, ne in persona quidem imparis tepescit hæredis e.

10 Porro tanquam armis, omnium valentissimis, continenter usus est vigiliis, jejuniis, lacrymis, et quibus rebus potissimum Leoninas vires collegit, cruenti in Deum fiducia, nec non ardenti in precando instantia. Sic urbem defendit, Italiam servavit, Imperium Romanum erexit, dum placato Attila tyranno tam sævum Hunnorum jugum a suorum cervicibus excussit. Sed quale illi quæso certamen cum Genseric, barbarorum omnium immanissimo? Is Alanorum et Wandalarum Imperator, præterquam quod Ariauæ factioni patrocineretur, expulsis passim Episcopis, nihil non juris et bonorum Episcopalium sibi vindicabat, ac præsertim Carthagine Clericorum

ministeria, templorum cultum, sacra omnia profanavit, corripit, evertit, cum in universum captivi populi ordinem sævus, tum præcipue nobilitati et religioni infestus. Hinc ab Eudoxia in auxilium vocatus, ut ejus defuncti conjugis Valentiniani Cæsaris mortem ulcisceretur, vacuum præsidio Urbem hostili manu finvasit. Prodierat autem Leo Pontifex obviam venienti, non aliis quidem armatus præsidii, quam quæ talem decent Pontificem, lingua, precibus et vitæ sanctimonia : qui precatus est inflexibilem tyrannum, ut ab ea Urbe prohiberet injuriam, cui Attila, omnium hominum immanissimus, victor pepercisset : aut si Urbem suis diripiendam dare in animo haberet, parceret saltem templis, parceret ædificiis publicis et privatis : Urbem nobilissimam civibusque magna ex parte vacuum ab excidio servaret. Ergo, quamquam nec personæ dignitas barbarum, nec religionis pietas Ariannum Regem satis mitigaret, ab igne tamen et cæde supplicis tyrannum avocavit, præda contentum abductisque spoliis.

11 Quo majori deinde cura Leo tum ad reparandam Urbem, tum ad consolandos afflictos conversus est. Templum diffracta restituit, sacrorum g vasa vel a barbaris comminuta vel ablata reformavit, Deme- triam ad B. Stephano condendam in fundo suo, basilicam impulit; aliam in Episcopi Cornelli honorem h ipse constituit; Apostolorum sepulcris Clericos i cubiculares addidit; ac præter alia religioni consecrata k loca et deputata l officia, monasterium m prope S. Petrum extruxit. De Prospero Aquitanico dicere supersedemus, quando familiarem illius cum Leone convictum Antonius Flaminus Imolensis exposuit : neque Chalcedonense Concilium attingemus, quod abunde quidem Leonis exhaustas pro Ecclesia curas, laboresque commendat. Nisi forte parum sit, a tot tantisque Patribus ter sanctum acclamari, et hoc a sapientissimis elogium consequi : Leo Sanctissimus, Apostolicus et Oecumenicus seu Universalis Patriarcha per multos annos vivat. Vixit ad ætatem usque decrepitam vere magnanimus ac plane gloriosus Leo n ; sed ut non minus in suis monumentis orbi supersit, et jam defunctus.

ANNOTATA.

a Colitur S. Prosper 23 Junii, ad quem multa erunt extricanda.

b Data ea epistola est Idibus Junii, Asterio et Prato gene Coss. anno 449.

c Actioni seu Sessioni secundæ inserta.

d Hoc miraculum narratur a Sophronio in Prato spiritali cap. 147 et 148, ubi Menas Abbas illud refert ex narratione Eulogii Patriarchæ Alexandrini, citantis Gregorium Romanum Archidiaconum : et additur visio facta Eulogia, cui S. Leo apparens gratias egit, quod dictam epistolam defenderit.

e Hic inserebatur historia manus obscissæ, et a Dei para restitutæ, de qua supra egimus.

f Anno 455, quæ hic de S. Leonis occursu habentur, a Paulo Diacono referuntur.

g Anastasius in Vita ejus : Hydrias sex, duas basilicæ Constantinianæ, duas basilicæ B. Petri Apostoli, duas basilicæ B. Pauli Apostoli, quas Constantinus Augustus obtulerat, quæ pensaverunt singulæ libras centum. Quæ omnia vasa renovavit sacrata.

h Juxta cæmeterium Callisti via Appia. Ita Anastasius.

i Hi modo Capellani dicuntur.

k Addit Anastasius : Hic fecit cameram basilicæ Constantinianæ, et aliam cameram basilicæ S. Petri ornavit, et basilicam B. Pauli Apostoli renovavit, cum hæc esset fulmine tacta et incensa : ubi curavit in

ut in direptione Urbis abstineat a templis, ab igne et cæde.

g
templa re-
staurat et
edificat,

E
h i
k l m

a Pa'ribus
Chalcedonen-
sibus summe
laudatur.

n

et S. Flavianum CP.
Martyrem,c
ei epistolam
scripsit a
Gennadioet S. Gelasio
Papa laudatum :credidit
S. Petro ad-
iutore elabo-
ratum.

* al. Quartus.

G nstricum
Regem Wan-
dalarum
Arianum
inducit,

F

A *Misino depingi* Salvatorem nostrum Jesum Christum, et viginti quatuor seniores teste *Hadriano Papa* in epistola ad *Carolus Magnum*.

constituta, 1 *Idem* : Hic constituit ut monacha non susciperet velaminis capitis benedictionem, nisi probata fuerit in virginitate sexaginta annorum, sive, ut alibi legitur, quadraginta annorum, additurque : Hic constituit ut intra actionem Sacrificii diceretur, Sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam.

m Nuncupatum SS. Joannis et Pauli.

ordinationes. n *Antiquus Catalogus Pontificum*. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decemb. Presbyteros LXXXI, Diaconos XXXI, Episcopos CLXXV, aliis CLXXXV.

HISTORIA

elevati et translati Corporis S. Leonis.

Ex MS. Catalogo ecclesiae S. Petri.

Corpora SS. Leonum ostensa sunt anno 1580, 1 Augusti : B Capsa rubro serico tecta, continet Reliquias Sanctorum Leonum primi, secundi, tertii, et quarti Summorum Pontificum, quorum sacra corpora in Vaticana Basilica requiescunt : quae quidem Reliquiae in magno involucri serico albo asservantur. Ex libro rerum memorabilium Vaticanæ Basilicæ ab anno MDLXXV habetur instauratio altaris seu oratorii dictorum Sanctorum, apertio sepulchri, et inspectio corporum eorumdem die prima Augusti anno MDLXXX, Gregorio XIII Summo Pontifice ; Guilielmo Cardinale Sirleto, multisque Prælati et Canonicis dictæ Basilicæ præsentibus et inspicientibus. Ejusdem Pontificis jussu erectum ibi fuit altare, sub novi pavimenti fornice, plenaria perpetua Indulgentia concessa in festo SS. Leonum primi et secundi, quorum officia ab ecclesia celebrantur, sub dato IV Aprilis MDXXXI. In ea igitur apertione sepulchri acceptæ fuerunt supra dictæ Reliquiae, fidelium aspectui perpetuo præsentandæ. Anno MDXCVII die XXV Maii, Dominica infra octavam Ascensionis, solenni processione sacra ipsa corpora in ara Deiparæ Virginis in columna honorifice collocata fuerunt.

et iterum 25 Maii anni 1607. Corpus S. Leonis Magni conditum in capsula inclusa C 2 Corpus S. Leonis Magni conditum erat in capsula lignea, quæ continebatur intra nobilem et pulchram tumbam, latam palmis tribus, unciis octo, longam palmis decem minus uncia, profundam palmis quinque cum sextante, expolitis et venatis marmoribus albis insigniter excultam : in qua siquidem capsula, ex uno ligno fabrefacta, quiescebat corpus sanctissimi Leonis Magni Papæ primi, a a Sergio I reconditum : tabula marmorea, quæ tumbam clauderat, imposita erat quatuor ferreis hastis sive b spranghis per transversum positis. Capsa habebat quatuor annulos ferreos, binos per latera, quibus intra tumbam facile immitteretur : sustinebatur in altum suspensa etiam aliis quatuor ferreis hastis, per transversum positis, quæ modo in archivio dictæ Basilicæ asservantur : pedes versi erant ad altare majus. Erat capsula in longitudine palmorum duorum, uncie unius : præ se ferebat maximam antiquitatem ; nam ex ferreis hastis quibus lignea capsula nitebatur, una præ nimia vetustate fracta conciderat. Ductile habebat operculum. Sacrum ipsius S. Leonis Magni corpus adhuc integrum, staturæ erat palmorum septem et quatorum trium ; et ut conjici poterat (licet longitudine temporis et antiquitate satis consumptum esset) sanctus hic Pontifex corporis fuit gracilis et extenuatus. Erat indutus Pontificalibus indumentis, scilicet planeta sive casula, lata more antiquo, ex purpura coloris castanei. Manus habebat complicatas, quæ tegebantur a planeta, et in ossa abierant. Tunicæ et dalmaticæ fragmenta habebat. Crus dexterum, et pedes in ossa itidem redacta cernebantur. Caput consumptum erat in plura fragmenta ossium, et denigratum. Conspiciebantur pontificiæ mi-

Aprilis T. II.

træ reliquiae, ob summam vetustatem laceræ et offuscatae. Circa collum relucebant quædam fila aurea, item supra manus. Remanserat super humero dextero Crux parva rubri coloris, quæ erat pallii Pontificalis ; item aliam Crucem paulo longiorem ejusdem pallii, juxta pectus in parte dextra tenebat. In medio pectoris conspiciebatur aurea una spinula pallii, infixæ planetæ ; de pallio vero nihil extabat : planeta pedes attingebat. Tactu cuncta dissolvebantur, tum ob maximam antiquitatem, tum ob locum madentem. Quamvis enim optime elusum corpus sensit tamen detrimenta, præsertim in demolitione basilicæ sub Julio secundo, incuria hominum et negligentia penetrantibus imbribus per multos annos expositum : cujus sancti corporis ut in eadem capsula jacebat, hic similem imaginem depictam habes.

3 Sacrum ipsum corpus, una cum ossibus aliorum Leonum, secundi, tertii et quarti, solenni ritu in novum templum translatum fuit, memorata die XXVII, Maii, Dominica infra Octavam Ascensionis, MDXCVII, post cantatas Vesperas. Huic translationi præsentibus fuerunt, præter innumerabilem populum et totum ejus Basilicæ Clerum, Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Evangelista Pallotus Cardinalis Cusentinus, ejus templi Archipræbyter : Fabius Blondus Patriarcha Hierosolymitanus, Pontificiæ familiæ Præfectus ; Alexander Martius Medices, Archiepiscopus Florentinus ; Marcus Cornelius, Episcopus Patavinus ; Alexander Guidiccionius, Episcopus Lucensis ; Stephanus Spinola, Episcopus Vintimigliensis ; Horatius Myrtus, Episcopus Rubensis Provinciæ Barti ; Raphael Invitiatus, Episcopus c Zachynti et Cephaloniæ ; Georgius Perpinianus, Episcopus d Altinæ ; Frater Angelus Rocha Augustinianus, Episcopus Tagastensis, sacri Palatii sacrista ; Sextilius Mazucha, Episcopus Alexanus ; Metellus Bichius, Episcopus Suanæ, nunc sanctæ Romanæ Ecclesiæ e Cardinalis ; et Antonius Victorius, utriusque signaturæ Referendarius, dictæ basilicæ Vicarius ; cum multis aliis Prælati. Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa V voluit videre corpora eorumdem Sanctorum, viditque illa multo animi sui solatio, una cum Illustrissimis Dominis Francisco Sfortia S. Mariæ in Via-lata, et Odoardo Farnesio S. Eustachii Diaconis Cardinalibus, cum suis familiaribus et aliquibus Prælati : inter quos dictus Patriarcha, nec non Galeatus Sanvitalis, Archiepiscopus Barenensis ; Horatius Capponus, Carpentoratus ; idem Illustrissimus et Reverendissimus Cardinalis, Archipræbyter, Vicarius et Canonici ejusdem sacri templi, prout de his omnibus publica extant monumenta, a me desuper confecta. f

ANNOTATA.

a Sedit Sergius I ab anno 687 ad annum 701. Epitaphium a Sergio de S. Leone compositum circumferitur, et apud Baronium et alios habetur.

b Spranga vox Italica, tignum, seu lignum transversum

c Episcopi hactenus relati referuntur ab Ughello in Italia Sacra, nec dubitandum quin reliqui convenient. De Episcopis Zachynti in Mari Ionio non egit.

d Atinenses Episcopi dicuntur nunc suppressi, ex iis celebravimus Kalendis Aprilis S. Prudentium, et 28 Aprilis celebraturi sumus S. Marcum, cujus varia Acta dabimus, Videtur saltem titularis Episcopus, uti sequens Tagastinus : eum Tagasta sit urbs Africae.

e Crenatus est Bichius Cardinalis titulo S. Alexii anno 1611, 17 Augusti, annis 4 post hanc Translationem.

f Hoc loco sequebatur imago ; sed antequam eam demus dissimulari non debent quæ de cujusdam S. Leonis Corpore apud Petrocorios extant : ac primo Saussaius in Supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc diem ista habet : Hujus sanctissimi Pontificis corpus, tot divinorum mirabilium instrumentum, lapsu temporis

3** Roma

D
EX MS.

et duplici
Cruce pallii,

Corpora et
SS. Leonum
in novum
templum
delata,
E

præsentibus
Cardinale,
Patriarcha
et 10 Episcopis,

c

d

e

conspecta
a Paulo V
Papa,
Cardinalibus
et
Episcopis
variis.

F

f

et iterum
25 Maii
anni 1607.
Corpus S.
Leonis Magni
conditum
in capsula
tumbæ in-
clusa

a

b

a Sergio I,

integrum
apparebat,

cum Pontifi-
calibus indu-
mentis,

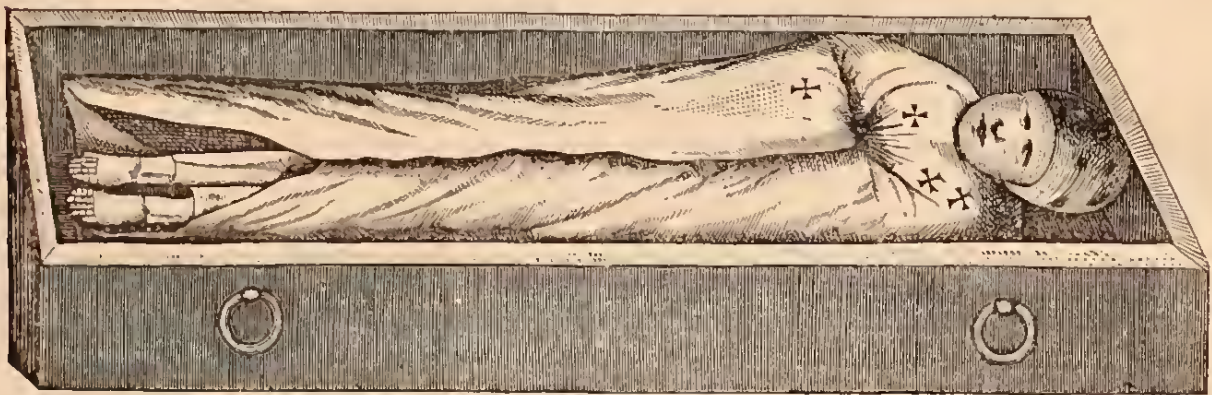
AUCTORE
CANISIO,
Cujus S.
Leonis
corpus sit
apud Petro-
corios.

A Roma in Aquitaniam translatum, in majori Petro-
coricorum ecclesia sub titulo S. Stephani Proto-
martyris honorifice collocatum, una cum sacris os-
sibus S. Patrocli et S. Sabinæ Virginis, Sixtus Papa
iv in suis Bullis quiescere testatur. Joannes Pute-
anus, in libro de Episcopis Petro coricisibus Gallice
edito, asserit Joannem Aurienum Episcopum, anno
miv, die S. Thomæ Apostoli, elevasse et transtu-
lisse in novam argenteam thecam sacra ossa S.
Leonis Magni Papæ, quæ ante plurimos annos fue-
rant portata ad Ecclesiam Cathedralem S. Stephani.
Meminerunt Sammarthani hujus elevationis et vocant
ossa S. Leonis, absque dignitate Papali aut etiam Epi-
scopali. Armandus Gerard Canonicus Sarlatensis, vir in
simili antiquitate versatus, indicavit nobis in antiquis
Breviariis dici Leonem iii, Adriani Papæ successorem,
et varias interseri fabellas. In Officiis novis diem Na-
talem celebrari 28 Junii, quo die in Breviario Romano
colitur Leo ii, et translationis festum peragi 14 No-

remb. Quid igitur censendum? Forte repererint adscrip- D
tum titulum S. Leonis Pontificis, et statim crediderint
esse Pontificem Romanum, cum titulus iste sit aliis
Episcopis communis, nisi dicatur Summus Pontifex
aut Pontifex Romanus. Si quæ autem sunt Sixti iv
Bullæ, hujus corporis mentionem facientes, tamquam
si apud Petrocorios esset corpus S. Leonis Magni; sunt
ex integro seculo priores apertione sepulcri, facta sub
Gregorio xiii, ante quam facile potuit, tot seculorum a
Sergio i lapsarum decursu, in oblivionem Romanorum
venisse corporis sancti præsentia: et ejusmodi Bullæ,
sicut ex bona supplicantium fide iisdem plerumque verbis
conciuntur, quibus supplicatio concepta fuerat; ita non
majorem habent in re historica certitudinem, quem ea
monumenta quorum fidei inmittuntur; quando scilicet
factum aliquod sic attingitur per Bullam, ut non inten-
datur ipsius facti confirmatio, serio veritatis examine
præmisso facienda, quod in ejusmodi incidentibus casibus
fieri non consuevit.

IMAGO. CORPORIS. S. LEONIS. MAGNI. PAPÆ. PRIMI. UT. IN. SEPULCRO. JACEBAT. SIMILIS.

B

E

DE S. BARSANUPHIO, SOLITARIO, PROPE GAZAM IN PALÆSTINA.

D. P.

CAPUT I.

Cultus Sancti : encomium ex Evagrio.

INITIO SEC. VI.
Imago ejus
in sacrario
CP. honorata.

C **I**mago Barsanuphii in divino sacrario magni tem-
pli, videlicet Constantinopolitani S. Sophiæ, una
cum sanctis Patribus, Antonio, Ephræmo aliis-
que collocatur, inquit, Anonymus Studita in pro-
logo, quem S. Dorothei institutionibus Asceticis præfi-
xit; hæc inter alia argumento probant, duos fuisse Doro-
theos et duos Barsanuphios, illos quidem Severi er-
roribus infectos Acephalorum propugnatores; hos
vero rectam doctrinam atque perfectam vitæ ratio-
nem complexos: quos ego (inquit apud eundem
Theodorus Studita in suo testamento) per examen sanc-
tissimi Patriarchæ Tharasii; nec non aliorum fide
dignorum hominum, tam indigenarum quam Ori-
entalium, testimonio probatos, ex paterna traditione
amplector; scilicet tamquam diversos ab iis, qui a S.
Sophonio tabella anathematis confixi sunt. Estant
S. Dorothei institutiones, quas diximus, pauca de mul-
tis; ex quibus tamen nonnulla vitæ ejus historia texi
posset, si uspiam ipse inveniretur fustis ecclesiasticis ad-
scriptus. Barsanuphii scripta, si qua similiter superes-
sent, possemus forsitan de ejus Actis eruere aliquid operis
non parvum: nunc satis habemus vestigia ubi inventa
relegere.

Doctrina
præfatu a S.
Theodoro Stu-
dita.

Martyrologio
Romano in-
scriptum no-
men,

2 Et primo quidem ad cultum quod attinet, nomen
ejus in Romani Martyrologii recognitione Sanctis ad-
scriptum est ad hunc diem his verbis, Apud Gazam
Palæstinæ S. Barsanuphii Anachoretæ sub Justiniano
Imperatore. Allegat in Annotationibus Baronius auc-

toritatem Evagrii et Nicephori. Illius libro 4 capite 32
hæc sunt verba: Vixere per idem tempus (quo scilicet
Justinianus imperabat) viri plane divini: qui multis
in locis magna edebant miracula, et quorum gloria
ubique pervagata fuit: ex quorum numero erat Bar-
sanuphios, genere Ægyptius. Iste vixit in monaste-
rio prope urbem Gazam, et in carne vitam carni
adversariam degit, adeo ut multa memorabilia ede-
ret miracula. Creditur porro eum in ædícula qua-
dam conclusum ætatem egisse; atque a tempore quo
in eam ingressus est, ad spatium quinquaginta an-
norum et amplius, neque a quoquam visum esse,
neque quidquam alimenti vel aliarum rerum in terra
cepisse. Quibus cum Eustochius Episcopus Hieroso-
lymorum minime fidem adhiberet, cumque ædicien-
lam, in qua vir ille divinus conclusus erat, perfodere
constituisset; parum aberat quin ignis ex ea eru-
peus, omnes qui cum eo illuc venerant combussisset.

3 Eadem fere verbotenus transcripsit Nicephorus
Calistus lib. 17 cap. 22; nisi quod Salustium pro
Eustochio nominet. Magna hic esse debet auctoritas
Evagrii, utpote qui historiæ suæ finem imposuerit, in
anno xii Mauritiî Imperatoris, a quo et munus tabula-
rum servandarum, quibus Præfectorum nomina inscri-
bebantur, in præmium istius scriptiōis se adeptum
profitetur. Atqui unus Christi dxciv, cum xii Mau-
ritiî coincidens, a Justiniani exordio annorum dimittant
lxxiii intervallo distat. Hoc tamen nihil obest, quomi-
nus

sanctitas
laudata ab
Evagrio,

F

explorata
ab Ep. Hie-
rosol. non
Eustochio,

A nus in nomine Hierosolymitani Episcopi magis credamus Nicephoro, non tamquam veritatem melius quam Evagrius ossecuto, cum solum hunc auctorem habuerit ipse, anni septingentis Evagrii junior : sed tamquam correctius Evagrii exemplar nacto, quam fuerint ea ex quibus ipsum impressum habemus. Nam ratio temporis, mox deducenda, plane suadet, ut Salustio potius quam Eustochio synchronum faciamus Barsanuphium. Eustochius enim, circa annum *DLXVIII* per vim intrusus, pauculis mensibus Sedem tenuit : Salustius autem, anno *DLII* creatus, nec ante *DLXI* mortuus, juxta concordem Theophanis atque Nicephori calculum, potuit Barsanuphio convivisse : non quidem tempore Justiniani Imperatoris (hic enim solum cepit anno *DLXXVII*, quod forte Evagrii transcriptore n aliquem impulit, ut pro Salustio substitueret Eustochium, hominem manifesto impium, quali judicabat prenotatam violentiam convenire) sed tempore Imperatoris Anastasii.

4 Nunc vero cum S. Dorothei ætatem considero (qui junior debuit Barsanuphio fuisse) convincor credere, Evagrii verba non esse restringenda ad tempus Imperantis Justiniani; sed satis verificari si initio sexti seculi vixerit Barsanuphios, noto, sed necdum imperante, Justiniano. Etenim Clerici Apameenses, litteris ad Episcopos Syriæ datis, de enormitate excessuum, quibus a Petro hæretico Episcopo sua gravabatur Ecclesia (quæ epistola producta est in 1 Actione Concilii Constantinopolitani, scriptaque fuit circa annum *DLXVII*) inter alia conqueruntur, quod armatis sceleratorum turbis impetum fecerit in monasterium S. Dorothei : qui modus loquendi, si non præsupponit jam mortuum Dorotheum; exigit saltem, ut pridem ille Gaza discesserit ex monasterio S. Seridi, sub quo monachus fuerat, et S. Dositheum discipulum habuerat, sanctumque Barsanuphium, in eodem S. Seridi aut alio vicino monasterio degentem, cognoverat admodum senem. Ita enim loquitur Institutione 4. Cum adhuc essem apud Abbatem Seridum, senis illius Abbatis Joannis, contemporanei Abbatis Barsanuphii, minister ægrotavit; mihi que præcepit Abbas ut seni ministrarem. Ergo jam senex erat Barsanuphios, ejus contemporaneum Abbatem Joannem, eandem pro directore et patre suo spirituali Dorotheus habuit, utique adhuc juvenis et vite spiritualis tiro : proindeque prædictus Barsanuphios vir potuit Salustio Episcopo supervivisse, etsi centenario propinquus aut major concipiatur obisse. Quod sane concipi debet, quia arctam istam clausuram non est credendus statim in suæ conversionis initio suscepisse, sed ætate proventus, et diu multumque in monastica vita exercitatus, ac multis jam editis antea miraculis clurus.

C 5 Claromontani nostri Parisiis Collegii MS. Synaxarium (quod alicujus Constantinopolitanæ ecclesiæ tam multis fuisse docemur argumentis, quam multæ ecclesiarum Constantinopolitanarum Dediciones, sacrarumque corporum eodem factas Translationes, vel propriæ ipsis festivitates adnotantur) ad vi Februarii pauca hæc habet verba : Καὶ πρῶτον τοῦ ὁσίου βαρσανυφίου, Et memoria S. Barsanuphii. Ex hoc autem paucorum verborum compendio innotescit nobis, primo aliquem Constantinopoli ejus cultum fuisse, sicut et imago depicta erat in sacrario : deinde nullam ejus extitisse vitam vel omnino scriptam, vel saltem Constantinopoli notam, ex qua, juxta Synaxariorum communem stylum, texi prolixius elogium potuisset. Cum illo autem cultu quem Constantinopoli Sanctus habet vi Februarii, satis convenit, quod de Oritana in Sipontinis ecclesia habet in Catalogo generali Ferrarius, et attestatur tom. 9 Italiae sacræ Ughellus, ibi Barsanuphium, sive (ut Ughellus scribit) Barsanolphum, tamquam urbis istius Patronum coli vii Februarii, eodem mense, et fortassis die, quo colebatur in Oriente; quod tunc vel elevatum solenniter corpus sit, vel ipse circa id tempus mortuus. Diem autem xxx Augusti, quo rursum illius festum ab Ore-

tanis agi dicunt, fuisse suspicamus diem translato in Occidentem, vel denuo inventi elevationis corporis; de qua inventionem et elevationem agemus infra § 3.

CAPUT II.

S. Barsanuphii Vita quædam, partim fabulosa, partim incerta.

Habemus pridem ex Bodecensi dirresis Paderbornensis Codice a Joanne Gamunsio nostro erutam aliquam S. Barsanuphii Vitam, quam de S. Dositheo agentes in Febuario, nec non in prætermisissis ad vii ejusdem, hoc die dandam promisimus. Adscripta est autem Codici illi, sane antiquo, libris Septembris, cum titulo S. Barsanoffii Confessoris. Auctorem fuisse ecclesiæ Uritanæ Clericum aliquem, fiet ex infra dicendis probabile. Scripsit ille sub finem seculi xii aut initio sequentis, et quidem satis eleganter : putares ex Græco traductam, propter verborum copiam et Græcis seculi vii atque ix scriptoribus familiarem libertatem usurpandi sermones prolixiores, qui vel habiti sint vel haberi potuerint, inter eas de quibus agitur personas. Suo tamen eoque Latino stylo usum scriptorem apparet ex gradationibus, nulli nisi linguæ Latinæ propriis : ut cum discipulos suos Barsanuphios docet, fortitudinis esse, ad congressum hostis, non cedere; sed fortiter dimicando, ejus ictus excipere, excipiendo, patienter sustinere; sustinendo, constanter usque ad victoriam perseverare. Hoc tamen non impedit, quo minus præ oculis haberit antiquiorem aliquam vitam, ab eo qui Reliquias Uritanæ attulit monacho, seculo ix scriptam dictatamve : qualem scilicet suggerere memoria poterat, incerta sumæ traditionis innixa et fiducia, impune comminiscendi aliquid de Sancto, cujus nemo scripsisset Acta. Talem Vitam auctor iste recentior optima secutus fide, solum reddiderit elegantiorum; addens, quæ de sancti Corporis prima translatione accepta a majoribus servabat traditio, quæque de alia posteriori ipse poterat accuratius meminisse. Hæc vero ultima, sola prælo digna visa sunt. Nam licet in Commentario Annotationibusque ad Vitam S. Dositheii in Febuario conati fuerimus, Vitæ prædictæ, necdum penitus examinatæ, accommodare descriptionem; nunc maturiori examine adhibito, vellemus in Commentario illo expunctam bonam partem numeri 4 et 5 : totamque de S. Barsanuphio narrationem, prout ex Bodecensi Codice ibi explicatur, resecandam ab opere nostro æstimamus.

7 Etenim Barsanuphios (sic enim semper hic scribitur) natione quidem Ægyptium facit, sed oppido Petrodiorindum; quale nullum Ægyptus habuisse scitur : videtur autem πετροδιόρις appellativum loci alicujus petrosi indicium, acceptum pro nomine proprio esse. Tum eidem Barsanuphio, ad loca sacra visenda peregrinato, duos ex Britannia socios advenire facit, Amonium et Akacium, quod sane non convenit. Unde enim Britannis adolescentibus, eo seculo, vel Græci nomina, vel linguæ Græcæ Ægyptiæ notitia tanta, ut possint homini Ægyptio se conjungere. Inde ad Ægypti solitudinem 40 dierum itinere eos ablegat, quibus vel ad ultimam usque Syenem perveniri potuisset. Ubi nam ergo fuit Siridi Abbatis monasterium, solum viginti diebus a loco, ubi Barsanuphios commorabatur, advenandum? uti in eadem Vita dicitur; et unde in sanctam civitatem rursus iter erat haud paucorum dierum? Utique alicubi in media via, procul extra Palæstinam. Atqui ex S. Joannis elemosynarii Vita scimus, S. Seridi sive Seridonis monasterium fuisse in Gaza, aut saltem in territorio Gazensi, ibidemque Barsanuphios collocat Evagrius, utique non totis centum passuum millibus a Jerusalem, quæ intra quinque vel septem dies facillime emetiat viator minime ceter. Nec vero, posito quod Hierosolymis esset consul-

Ex Actis in MS. Bodecensi, repertis,

E scriptisque sub an. 1200

solum damus historiam geminæ translationis,

quia Acta fabulosa nec patriam, F

nec socios,

nec ascensus locum verosimiliter expriment :

sed Salustio ;

nato sed necdum imperante, Justiniano :

cum S. Dorotheo, claro ante an. 517,

multo senior fuerit Barsanuphios :

qui Constantinopoli 6 Febr.

Oritana 8 Febr. et 30 Aug. colitur.

A tunc aliquod in commune (uti hic ad consultationem
AUCTORE D. I. missus nomine omnium Palaestiniarum monachorum, in
S. Siridi monasterio collectorum, dicitur Barsanuphius)
ex alienis Patriarchatibus arcessendi erant consultores;
quod tamen factum esse consequeretur, admissa tam
enormi distantia monasterii praedicti a sancta Civitate.

fugitur au-
tem Barsa-
nuphius,
missus a
Theodoro Ep.
Hieros. (qui
nullus tunc
fuit)

Justinianum
(qui pertinax
mansit) con-
vertisse.

B

prius mortuus
quam hic
regnaret,

ab eoque pro
ecclesiis obli-
vuisse recti-
galia Palaes-
tinae;

praeter alia
in dictis
Actis dubia

C

et mendosa.

8 Hic vero, ubi attingimus concilium Hierosolymis
a Theodoro Archiepiscopo coactum, occasione litterarum
ab Orthodoxis, qui Constantinopoli erant, in Palaestinam
directarum; quibus significatur Justinianum, pro hae-
reti is zelantem, tum illos ubique omnes in Imperio
velle ad sua dogmata profutenda cogere, tum in Syriam
Mariam quendam destinare, qui resistentes Clericos
laicosque, monachos atque Episcopos in exitum expel-
leret; inevitabili Ecclesiae ruina, nisi missus e concilio
Constantinopolim Barsanuphius, Justinianum, morbo
gravi domitum, et beatae Virginis Mariae apparitione
jussu obtemperare, ad rectam fidem reduxisset: hic,
inquam totius tenemus fictionis caput. Num neque ante
annum DCXXXVIII, quo mortuus est S. Sophronius, ullas
Hierosolymis sedit Theodorus: neque Justinianus pesi-
quam anno DLXIII in haeresim demum prolapsus est (dum
homo laicus de fidei punctis praesumat discernere) mole
captum negotium pejus urgere desit ad extremum us-
que vitae tempus; felix, si vel tunc eum penituerit tur-
bata toto Imperio ecclesiasticae quietis: neque Barsanu-
phius, postquam semel suae se cellae inclusit, ulli num-
quam se praebeuit per annos quinquaginta et amplius
conspiciendum, quemadmodum ex certiori Evagrii
testimonio norimus: tunc vero cum adversus Ecclesiam
insanabat Imperator, pridem debuerat excessisse e vi-
vis, uti supra est ostensum.

9 Quam autem ab omni verisimilitudine alienum est
quod additur? Justinianum, Barsanuphii miraculis,
sanctitate et eloquentia captum, non tantum fecisse cum
magna devotione et hilaritate quidquid Sanctus mo-
nuit: sed etiam addidisse ut omnes redditus, qui a Pales-
tina regione colligi et in thesauros suos recondi con-
sueverant, per ecclesias Palaestinae distribuerentur,
de eaque re chirographum Imperiali sigillo roboratum
Barsanuphio tradidisse: in cuius, statim atque Hiero-
solymas ille rediit, tributa et rectigalia omnino, quae Pa-
latii exactoribus solita erant solvi, prompte oblata fue-
runt Hierosolymitano Episcopo, pro ejus arbitrio per
omnes ecclesias distribuenda. Omitto levioris momenti
alia: ut, quod illius Marii (qui, ad Orthodoxorum per-
secutionem destinatus in Palaestinam, fugitur rabidus
obisse in via) nulla usquam mentio invenitur. Fortas-
sis comminiscendi ejus occasionem potuit dedisse Mar-
cellus, unus iis qui Principi ad tuendum errorem inhae-
rebant impulsores, et paulo post deprehensi conjuratio-
nem adversus eundem conflasse, cito morte parvus dedere
laesae divinae humanaeque majestatis, ut ad annum DLXIV
docet Baronius. Simili certe modo ex S. Marco, ante
Barsanuphium et Dorotheum in testamento S. Theodori
commendato, vitaeque sanctitate et integritate doctrinae
conspicuo, natus videtur S. Marcellus, sub quo prima
monasticae vitae tirocinia S. Barsanuphius cum sociis
fugitur in Palaestina fecisse, nec usi illo mortuo in
Aegyptum remigrasse.

10 Neque refutari cretetur, quod Constantinopolim
proficiscens Barsanuphius, et in civitate, quae Galatia
dicitur, ab Episcopo ejus exceptus hospitio, paucum fe-
cerit in ea domo abundare, in qua is ex longo tempore
penitus defuerat. Quae enim tanta potest onnonae cari-
tus concipi ex unius anni sterilitate, ut nec unum qui-
dem panem tam grato hospiti subministrare potuerit
mensa Episcopalis, vel civium munificentia, tantis cura-
tionum miraculosarum prodigiis, ut refertur in Vita,
provocata? Galatiam autem quis nescit non civitatem
esse, sed integram regionem, in qua Episcopatus com-
plices erant? Fortassis pro Galatia supponi posset Ga-
bala, cum dicatur noluisse consentire Barsanuphius ut vel
triduo apud praefatum Episcopum maneret, quia pro-
pinquus erat Antiochiae, ad quam perveniens, et na-
vim paratam inveniens, infra paucos dies in portum
regiae urbis, quae nova Roma dicitur applicuit.
Antiochia enim Syriae petenda erat ab eo, qui maritimo
itinere vellet Constantinopolim proficisci; et Galatitana

diocesis transeunda, prius quam ad Metropolim (unde D
tamen non longe abest Gabala) perreniretur.

11 Ceterum cum Vita haec nunquam fuerit impres-
sa, poteramus eidem operosius refutandae supersedere,
nisi eam quodumtenus probasse videremur in commen-
tario notisque ad Acta S. Dosithei, quemadmodum est
praemissum: volumus autem stare proposito nostro pro-
testationisque saepius iteratae, de eo quod perperam dic-
tum inveniremus, idonea occasione retractando. Juvat
etiam subinde probare exemplo, ex una quidem parte,
quam non tenere ullus Sanctorum Vitas, aut vulgo aut
viris quibusdam magnis probatos, inter commentitias re-
feramus; ex altera autem, quam nullo cujusquam ne
quidem proprii praedicti respectu nos patiamur abduci
ab agnita falsitate repudianda, eo loco ubi dissimulationi
diuturniori nulla amplius relinquitur excusatio: quem-
admodum hic nobis accidit, de S. Barsanuphio ex-
presse coactis agere; et antehac occasionibus variis usu-
venit potissimum ad Acta S. Alberti Hierosolymitani
Legislatoris Carmelitarum, ubi non potuimus absque
censura dimittere vulgatam S. Angeli Carmelite Vi-
tam, utpote veritati a nobis ibidem demonstratae multi-
modis contrariam. Quod cum facimus, non modo non
timemus, ne quis existimet ceteras Sanctorum Vitas
omnes aut plerasque eodem jure posse rejici, si pari cum
rigore examinentur; ut econtra existimemus operi nostro
multum fidei accedere per hoc ipsum, quod certo com-
mentitia et alienis nominibus supposita scripta non ad-
mittamus ad testimonium in ulla re, praesertim contro-
versa, ferendum.

12 Fidetur autem Palaestinus ille monachus, qui
primus S. Barsanuphii Reliquias et notitiam Oretanis
attulit, hausisse nonnulla ex scriptis S. Dorothei, quem-
admodum supra insinuavimus, expressam S. Barsanu-
phii mentionem fuerintibus. Tale est illud de Xenodochio,
aut potius Nosocomio, juxta S. Seridi monasterium erecto,
eidemque praefecto ipso Dorotheo. Et quoniam S. Bar-
sanuphius multis claruisse miraculis constat, non prorsus
rejicimus, quod in Vita habetur, ibidem loci fontem
fuisse ipsius precibus excitatum, ad usum monasterii,
aquae penuria laborantis; ipsumque dedisse S. Serido
consilium Nosocomii ibidem struendi. Joannem quoque
Abbatem corpus curasse mortui Barsanuphii Magistri
sui, comminisci potuit; vel etiam in aliis, qui nunc inte-
riere Dorothei scriptis legisse: quandoquidem in super-
stitibus Instructionibus tam frequens laudatque mentio
fiat Joannis Abbatis, ut S. Dorotheo coaevi. Neque dis-
pliceret quoddam etiam a morte repertum esse genibus
flectis, quemadmodum de Paulo primo Eremita, deque
Joanne de Deo S. Martii multisque aliis Sanctis constat;
si sciremus unde id acceperit auctor. Idem dictum puta-
de die mortis, qui assignatur XIII Septembris; deque
loco sepulturae in monte Calvariae, ad quem mortis
suae praescius Sanctus dicitur obisse: donec enim ap-
pareat, quo fundamento haec narrentur, permixta
aliis tam manifeste falsis; pro mense Februario, in quo
Constantinopoli fiebat ejus commemoratio, et adhuc
festum ejus, sed die VIII agunt Oretani; proque
Gazensi, in qua reclusus vixit cella, stabit praesump-
tio securior: et ibi etiam opinari malim a sanctae
vite Sacerdote Theoctistopetisse et accepisse Barsanu-
phium extrema Sacramenta, quam in Gethsemani
S. Moriae Ecclesia: hoc ipsum tamen et parentum no-
mina, quae scribuntur fuisse Elias atque Eulampia, alia-
que plura paratus credere, si aliquando confirmetur ab
antiquiori et nullis fabulis permixta historia. Talis
autem cum non sit Vita S. Cataldi Tarentini Episcopi,
de qua agendum erit vii vel x Maii, non veremur, ne
quis in dubium revocet, utrum qui ab Evagrio laudatur
Barsanuphius sit idem ille qui Uriae Patronus dicitur;
propterea quod in aliqua S. Cataldi Legenda dicatur
Cataldus Hydrunti socios ascivisse SS. Euprepium,
Leucium et Barsanuphium, qui mortuus est Abbas et
Confessor in civitate Oriae: aut ne ob alia similia Acta
existimet aliquis, dictum Barsanuphium fuisse primum
Uritanis Episcopum a Cataldo datum, ilque Christianae
aerae seculo secundo, cui an ipse Cataldus tribui debeat
vehementer ambigimus.

ideoque expe-
dit ea ab hoc
opere rescin-
di,

E

et si alias ad-
mixta stat
quendam,

que seorsim
accepta vera
esse possint,

F

non fuit S.
Cataldi socius
Barsanuphius.

A

CAPUT III.

Sancti corporis Translatio duplex.

Uria Episcopali urbe,

et post eversum Brundisium,

Archiepiscopali habita,

dique cum Brundisina unita,

residens Episcopus Theodosius,

Inter Brundisium atque Tarentum Uria est, Græcis Οὐρία atque Οὐρανιον, Episcopalis ab antiquo civitas, Oria his temporibus nuncupata, in Salentinis seu Iapygia antiqua, vulgo Terra Otranti dicta. Ea, uti et tota ferme major Græcia, ingentes a Saracenis passa est calamitates : nam, sicut in Lupi Protospatæ Chronico legitur anno DCCCCLXXIV mense Julii, Oria capta est, et interfecerunt cunctas mulieres, reliquos vero deduxerunt in Africam, cunctos venundantes. Et rursum, anno DCCCCLXXVII incenderunt Agareni civitatem Oriæ, et cunctum vulgus in Siciliam deduxerunt. Prius autem quam ista fierent, sedem istic Episcopalem Theodosius tenuerat, is qui ex S. Leucii reliquiis (post eversum circa annum DCCCXXVIII a Saracenis Brundisium, Tranum avectis; ipsoque Tranensi Metropoli ab insidem Borbaris excisa, Beneventum translatis) partem dimidiam (nam alteram dato pretio Tranenses redemerant) obtinuit a Principe Beneventano; Brundisinisque, patriæ suæ ruinis, parvissimi sub specie oppidi, usque ad annum circiter millesimum incolentibus, restituit, præteritæ cladis solutium non leve; ut scribit, in libello de Translatione S. Leucii, ad suum Archiepiscopum Joannem, seculi undecimi initio, ejusdem Archiepiscopi Syncellus : quæ ad XI Januarii a nobis edita videre licet.

B 14 Cur autem Sacrarum Reliquiarum amantissimus Episcopus, de Brundusina ecclesia pignoribus S. Leucii restitutis recreunda, potius quam de sua Uritana eisdem ornanda cogitavit? nisi quia jam tum communes utrique urbi Episcopi erant, et utroque dicebantur nomine? sed quia Uriæ non Brundusii commorabantur, ab exteris Uretani potius quam Brundusini nuncupabantur. Abstergebant illi tamen a tituli Archiepiscopalis usu, utpote qui esset jam æstimationis minoris. Hinc ex Brundusina Ecclesiæ monumentis Ughellus docet, Episcopum Morcum, qui anno circiter millesimo sedit, attulere se solitum Dominatorem sanctæ Sedis Oritanæ, Brundusinae et Hostunensis sive Monopolitanæ, ubi, ut vides, Brundisium in secundis habetur. Primus Archiepiscopi titulum resumpsit Eustachius, servato nihilominus titulo Oretani : qui titulus in Urbani II atque Paschalis itidem II Papæ litteris, ad Godinum Eustachii successorem datus, solus invenitur. Postquam vero idem Godinus, Pontificiis constrictus mandatis, Brundusinae Ecclesiæ, cujus filiam esse Oretanam constabat, primatum, per annos centum viginti ablatum, anno MXCIX restituit, urbe ipsa per præcitatum Lupum Protospatam temporibus Urbani II reedificata; cepit Godini successor Balduinus, non jam amplius Uriæ, sed Brundusii residens, scribere se Brundusinae et Oritanæ Ecclesiarum Archiepiscopum : cumque signandi modum ceteri deinceps tenere, usque dum Gregorius XIV, Philippi II rogatu separavit Ecclesias; et finem imponere valens dissidis scandalisque, inter utriusque urbis cives ex diuturna æmulatione subnascentibus, exemptum a Brundisini Archiepiscopi potestate Oritanum Episcopum (non vera Archiepiscopum, ut Uretani postulabant) creandum decrevit; ipsumque Tarentino Archiepiscopo suffraganeum subiecit.

C 15 Hæc præmittenda fuere historiæ Translationis S. Barsanuphii, quum mox dubius ex Bodecensi manuscripto, ab eodem prorsus a quo est Vita auctore descriptam, una cum inventione et translatione secunda anno MCLXX facta. Est autem in his tanto quam in Vita fide dignior auctor, quanto suis propria temporibus scribit, quorum partem aliquam ipse præsens spectasse potuit, Oritanæ Ecclesiæ minister aliquis. Hoc enim probat æmulationis adversus Brundusinos zelus, in eo elucens, quod Lupum sive Luponem, sub quo inventæ Aprilis T. II

sunt sacræ Reliquiæ, et ejus jussu a Petro Hostunensi Episcopo translatae, solum nominet Oritanum Archiepiscopum, omisso titulo Brundusini, quem usque ad annum MCLXXII gessit; ipse quoque; ut multi ante, et ceteri post eum, Brundusii solitus residere. Porro Theodosium Episcopum existimamus vixisse sub annum DCCCL aut LX; ut saltem ab ejus morte, usque ad Uritanæ urbis calamitatem primam, intercesserint anni LX vel LXX. Est autem Relatio translationis, hujusmodi :

16 Venerabili Episcopo Domino Theodosio, Oritanæ Ecclesiæ Sedem vitæ splendore illustrante, monachus quidam religiosus et consummata virtute clarus; cui ob meritum integritatem claro, corporis S. Barsanophii custodia commissa fuerat; cum sæviante Saracenorum perfidia, totam jam Palestinæ regionem cognosceret devastari; congregationemque in oratorio, ubi sanctum corpus servabatur, Domino ejusdem Sancti doctrinis et institutionibus militantem, cerneret mortis timore perterritam jamque dispersam; metuens ne sacratissimum corpus a profanis gentibus et Christiani nominis inimicis injuriose tractaretur, cepit anxari, vigilantis meditationis sollicitudine secum deliberans, ubi tam pretiosus thesaurus posset committi. Cumque in partibus illis nullus ad hoc tutus locus videretur, tandem divino monitus consilio, ipsas sanctas Reliquias, cum theca in qua continebantur, digna veneratione assumens, transfretato mari Adriatico in Apuliæ partes transvexit.

17 Cumque de moribus et vita Domini Theodosii multa bona didicisset, et eum in recondendis Sanctorum Reliquiis laudabilem et dignam impendisse diligentiam intellexisset; nulli competentius ac securius posse committi quod ferebat existimans, Oritam advenit; et appropinquans urbi, præfato Episcopo quod detulerat curavit intimari. Episcopus vero, cujus mens ad studium colligendorum corporum Sanctorum flagrabat, tali tamque grata relatione, quo certiori eo lætiori, affectus; convocato universo Clero et populo Oritano, cum psalmis et canticis et laudibus divinis, inæstimabili et cœlesti dono obviam exivit : et corpus esse B. Barsanophii cum suis titulis tum certis experimentis comperiens, ipsumque maxima veneratione suscipiens, usque ad portam quæ Hebraica nuncupatur, suis sacris humeris deportavit. Sed cum vellet mœnia ingredi civitatis, ita quod portabatur gressus portantis fixit, quod nullatenus se movendi et in civitatem ingrediendi facultas eis daretur; ut apertissime cerneretur ille potius portare Episcopum, qui portari ab Episcopo putabatur.

18 Quo accidente miraculo perterritus Episcopus, Clerus obstupefactus et populus, quid hoc signi portenderet, apud se vehementi ac sollicita investigatione perquirebant. Sed omnes uno eodemque spiritu edocti causam, quia extra muros urbis mallet sibi habitaculum parari, perceperunt. Cum enim satis sufficienti sanctæ Genitricis et perpetuo Virginis Mariæ, corporum etiam sanctorum Martyrum Chrysanthei et Dariæ juvenine urbs Oritana muniretur intrinsecus; commodum arbitratus est Sanctus extrinsecam civitatis ejusdem sibi assumere custodiam, et suæ suffragium intercessionis, contra multiformes hostilium insidiarum, tam visibilium quam invisibilium, incursus, murum quasi inconcussibilem opponere. Reperto igitur juxta præfatam portam apto et competenti, ad reponendum corpus sanctissimum, loco; ipsum, cum digna veneratione jucundæque ac debitæ venerationis obsequiis, ibidem collocaverunt. Multas autem et maximas miraculorum virtutes ostendere, et copiosam sanitatum gratiam cunctis infirmis, illuc convenientibus, divina pietas

D AUCTORE D. P. circa annum 850,

ex Oriente attatas S. Barsanuphii Reliquias

E

solenniter excipit;

ensque in urbem inferre prohibitus,

F

Ecclesiam sub Sancti nomine ante portam condit,

A pietas, in recondendo sui electi corpore, per ipsius interventum largiri dignata est. Unde ad honorem Dei et S. Barsanophii præfatus venerandus Episcopus templum condidit, et ipsis sanctissimis Reliquiis dedicavit.

19 Ad indubitabilem quoque hujus rei certitudinem, et perpetuam memoriam, jugem quoque corporis sancti venerationem, titulum super limen loci, quo corpus ipsum continetur, fecit designari: in ipso vero templo Clerum, qui jugiter ibi divina Officia celebraret, constituit: quorum supplici et continua deprecatione populus Oritanus tanti Patroni auxilium imploraret: quatenus interventu ipsius et a mundi hujus insidiis liberari, et ad supernæ civitatis gaudia pervenire mererentur. *Hactenus Translationis primæ historia: ad quam observo, ædem Cathedralē antiquam, ab ipsomet Theodosio ædificatam (quod adhuc testatur columna in loco, ubi nunc arx munitissima est, inscripta disticho, quod apud Ughellum legi poterit) etsi fuerit in Deiparæ Virginis honorem consecrata, tamen a Sanctis Martyribus Chrysantho et Daria, quorum inibi Reliquiæ ab eodem Theodosio fuerant collocatæ, vulgarius solitum nuncupari. Agetur de iisdem Martyribus xxv Octobris, ubi indicatur quam multe sint ecclesiar, quæ partem aliquam Sanctarum Reliquiarum adeptæ, eorum corpora habere gloriantur; quomodo hic contigit Oretanis. Etenim Sacra pignora in nova cathedrali asservata enumerans Ughellus tom. 9 col. 225, specificatis iis quorum sunt ossa integra, videlicet S. Apolloniæ Virginis et Martyris Maxilla, S. Barsanulphi Divi tutelariorum brachio et ossibus aliquot, duobus Ossibus Sanctorum Innocentium, de ceteris indistincte scribit esse aliquas Reliquias, etiam SS. Chrysanthi et Dariæ. Ibidem dicit, ab Ordine Minorum teneri Ecclesiam S. Barsanulphi civitatis Patroni, ubi creduntur sacra ejus lipsana jacere. Quæ persuasio ex eo fortassis nata est, quod in æde, ut diximus Cathedrali, non nisi quædam ossa servantur; licet aliud credibile sit illa fere sola, non vero omnia totius corporis ossa, a præfato Monacho fuisse transportata. Quomodo autem ea post urbis restorationem reperta sint translataque, in MS. Bodecensi sequitur sub hoc titulo. ITEM VERSICULUS QUOMODO AB EODEM LOCO TRANSLATUS SIT.*

20 Post obitum vero Domini Theodosii, Venerabilis Oritani Pontificis, qui corpus B. Barsanophii, juxta portam quæ Hebræa nominatur, deposuit, multis annorum curriculis evolutis; cum Oritana civitas, peccatis suis Deum ad iracundiam provocantibus et Sancti patrocinium demerentibus, immani Saracenorum, tam Siculorum quam Afrorum, crudelitate, vastata et æerrimis incendiis conflagrata, hostium sævitiam natorum sanguine, et cupiditatem rerum amissione replevisset; in tantam negligentiam locus ille celeberrimus omnique veneratione dignissimus, in quo sanctissimum B. Barsanophii corpus conditum erat, devenit; quod vix in eodem loco relictus esse tam pretiosus thesaurus crederetur. Sed cum divina elementia, quæ in ira non continet misericordiam, ipsius civitatis populo, ad reconciliandum eum sibi, vellet misericorditer subvenire, et manifestare eum mediatorem suum apud se habere; ejusdam Sacerdotis, Marci nomine, cum timore jugiter dediti divino servitio, et alumni sanctæ Matris Oritanæ Ecclesiæ, ad inquisitionem Reliquiarum prædicti sancti Patris, mentem inflammavit: qui tria revelatione divinitus admo-

nitus, et eodem Sancto sæpius, sub eadem specie in qua depingitur, sibi apparente certificatus; piæ investigationis studio tanto se præbuit diligentior, quanto divina revelatio certior, certitudo devotior, devotio fecerat instantior.

21 Quia igitur Deo inspirante optavit, revelante didicit, Sancto etiam certificante cognovit locum, in quo lipsana ejus recondita erant; multis jejuniis, assiduis psalmis, et orationibus, et jugibus insistens vigiliis, quod superna præveniente gratia desideravit, subsequente desiderando quæsit, adjuvante quærendo perseveravit, efficiente perseverando invenit incomparabilem Margaritam, a prænominato Reverendissimo Oritano Episcopo Domino Theodosio, ex multis retro temporibus, in ecclesia quam ejus nomini dedicavit, depositam. Quod ipse quidem Clero sanctæ Matris Ecclesiæ secreta revelatione manifestavit, Clerus autem sub magna celeritate et mentis jucunditate Domino Luponi, Venerabili Oritano Archiepiscopo, curavit intimare. Quia vero negotiis ecclesiasticis detentus et maxime infirmitate impeditus, suam præsentiam tanto officio non valuit exhibere; tam Deo dignum opus, transferendi in sanctam Matrem Oritanam Ecclesiam ipsum sanctissimum corpus, Domino Petro, Reverendo Hostunensi Episcopo, suoque devotissimo filio, vice sua mandavit exequendum. Qui ex auctoritate præfati Episcopi sanctissimas ipsas Reliquias, honore et solennitate decenti, in prædictam ecclesiam S. Mariæ Oritani Archiepiscopatus deportavit, anno ab incarnatione divini Verbi MCLXX, Regni autem Domini nostri præcellentissimi Wilhelmi Regis anno v, Præsulatus vero præfati Domini Luponis Archiepiscopi, anno xxvii. In qua ecclesia, Dei Omnipotentis operante dextera, crebris et maximis coruscat signorum virtutibus, ad laudem et gloriam Domini Salvatoris nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

22 Hactenus Bodecensis insignis et valde antiquus Codex, in regione, aspirandis vocabulis et liquidis geminandis assuetus, exaratus; unde in eo semper Horritanus scribitur, deductum ab Oria sive Uria urbe adjectivum: quod satis fuit hic monuisse. Cum autem Scriptores Siculi conveniant Wilhelmi II, cognomento Bonum, suscepisse regnum anno MCLXVI; annus ejus quintus optime cum anno Translationis præmemoratæ convenit: sed quod annum Præsulatus, vel in ejus notando initio apud Ughellum mendose 1145 irrepsit pro 1147, vel hic pro xxvii debuit xxv scribi. Ibidem autem præfatus Lupo sedisse dicitur usque ad annum 1173. Hostunensium Episcoporum seriem non nisi ab anno MCCXXXIX deducere idem Ughellus potuit, aliquot tamen præcedentium habuit ex antiquis monumentis notitiam; videlicet Datti, qui anno MLXXI interfuit Dedicationi Cassinensi; tum alterius anonymi, qui cum Metropolitano suo Brundusino Archiepiscopo honestavit translationem S. Nicolai Peregrini apud Trani anno MCXLIII; et Maroldi, qui anno MCLXXXV donationi cuidam a Tancredo Comite factæ subscripsit. Quos inter hunc Petrum ponas licet, ut immediatum decessorem Maroldi: qui etiam curasse credi potest, ut ex inventis translatisque a se Reliquiis particulæ aliquæ Brundisium mitterentur ad Archiepiscopum, quarum mentio fit in Catalogo Reliquiarum Brundusina metropolitana ecclesiæ, impresso Romæ post officia Patronorum ejusdem Ecclesiæ anno 1583.

D inventæ per revelationem Reliquiæ jam dictæ,

in novam Cathedralē transferuntur,

E

anno 1170

a Petro Ep. Hostunensi.

F

cum Cathedralis in urbe haberet SS. Chrysanthum et Dariam,

priorem nunc habent Patres Minimi;

ubi, restaurata post Saracenicam cladem Uria,

DE S. ISAAC ABBATE

D. P.

SPOLETI IN UMBRIA.

CIRCA AN. DL

Syria adve-
tus circa an.
500.

Eginus III Februarii de duplici Sanctorum ad-
venarum e Syria in Italiam classe, nominibus
personisque confuso, licet valde distent tempora
utrorumque; cum primi sub Diocletiano, ac Ma-
ximino venisse dicantur, posteriores sexto Æræ Chris-
tianæ seculo constet floruisse. Ex his S. Laurentius
Illuminator fuit, creditus a plerisque Spoletinus Episco-
pus, deinde Sabinensis, ac demum depositis insulis
Farfensis in Umbria monasterii fundator. S. Laurentii
nepotem, nec non in Farfensis monasterii regimine per
annos aliquot successorem fuisse, eum, de quo nunc insti-
tuimus agere, Isaacum, volunt auctores, præcitato Fe-
bruarii die ad Vitam S. Laurentii, nec non in Adden-
dis ad eundem citati: quæ ibi sufficienter dicta, cum
nullo novo argumento infirmare vel confirmare possimus,
nihil attinet hic repetere; multo minus denuo expendere
chronologiam Vitæ S. Isaaci, a Gregorio Romano S.
Mothæi Abbate in MSS. Annalibus Farfensis monas-
terii constitutam; quia satis ibi ostensum est, nulla ve-
risimilitudine tantam Isaaco ætatem dari, ut ad annos
centum septuaginta octo vitam prorogaverit. Tantum
dicimus, eandem, quæ tunc erat, nunc etiam nobis per-
stare sententiam, et priora Gotthorum tempora, qui-
bus juxta Spoletum vixisse Isaacum testatur Gregorius
Magnus 3 libro Dialogorum cap. 14, debere sumi a
firmato Ostrogothorum in Italia Regno, sub finem quinti
seculi: ultima vero eorumdem Gotthorum tempora ad
quæ pervenisse dicit, spectare prædictum regnum, a
Narsete extinctum anno DLIV: quam nostram sententiam
amplexus etiam est Joannes Mabillon in 1 seculo Bene-
dictino.

2 Extabant S. Isaaci Acta, descripta in Legendario
Spoletinæ ecclesiæ, quod in plura distinguebatur volu-
mina et sæpius a Jacobillo et scriptoribus Spoletinis ci-
tatur; nunc amissum esse dolent omnes, qui patriæ suæ
antiquitates amant Spoletini cives. Horum facile eru-
dissimus Bernardinus Campellus, super eodem a nobis
per litteras requisitus, cum anno MDCLXI x kal. Sept.
Romæ versantibus responderet, Utinam inquit, cum
præfati Legendarii voluminibus, nihil aliud amissum
esset præter gesta S. Isaaci: levis enim fuisset
jactura, cum ex prototypo Gregoriano non solum
integra, sed nullius alterius testimonii indiga, ejus
Acta habeantur. Credimus sane ea istis solum descripta
fuisse, quæ præcitato libro et capite refert S. Gregorius
quæque ex eo decerpserunt Petrus de Natalibus in Ca-
talogo lib. 5 cap. 84 et Surius ad hunc diem; atque
prædictus Mabillon: debent autem etiam nobis hoc loco
sufficere, velut omni acceptione dignissima. Expende-
mus tamen prius quæ ad conditum ab Isaaco monasterium
spectantia tomo I de Sanctis Umbriæ habet Jacobillus,
ac deinde per modum Appendicis subnectemus, quæ de
scriptis huic Sancto imputatis deque ejus cultu dicenda
supererunt.

3 Spoletanæ nobi (quemadmodum ipsi ex edita orce
conspeximus) parvis aut majoris cum arce altitudinis
mons adjacet, densis opacis arboribus, indeque sortitus
nomen, ut Mons-luci, vulgo Monte-luco dicatur. In
hoc primis seculi VI annis solitariam vitam ducebat Isaac,
notæ Spoletinis Sanctimonie eremita: cui inquit Jaco-
billus, nocte quadam apparens Deipara Virgo, jus-
sit ut eo loci extrueret monasterium, recipiendis in
eo monasticoque habitu induendis, qui divino ins-
tinctu illuc confluerent, ipsius disciplinis informandi.
Sumptus præstandos pollicebatur Diva a Spoletana
quadam Virgine. Gregoria hæc fuit, quæ a S. Isaaco

in proposito consecrandæ Deo virginis adjuta,
eidem ad prædictum finem contulit ipsius montis
proprietaem. Addit idem auctor, Et villas aliquot
animaliumque servitia, quemadmodum legere est in
MS. Tabulario Abbatie S. Juliani, hodie S. Ansani
dictæ. Sed quia hoc ipsius S. Gregorii verbis num. 3
legendis repugnat: malumus credere, si quid tale Fra-
tribus collatum a Gregorio est, post mortem S. Isaac
esse ab eis acceptatum. Eorum disciplinam ab initio
fuisse cœnobiticam, cui successu temporis Regula S. Be-
nediti accesserit, existimat idem Jacobillus: nobis vero-
similins longe est, duodecim illas cellas, quæ ad hunc
usque diem visuntur in prædicto monte et ab eremitis
incoluntur, reliquias et indicia esse, non cœnobii sed
Lauræ, ad Palæstinorum in Syria Laurarum normam,
ibidem a S. Isaaco collectæ: ipsosque eremitas, veros
esse ac primos S. Isaaci successores: qui singuli nunc
suum quisque oratorium, hortum, ac cellam habent, uni-
que ex numero suo Sacerdoti subsunt, ad quem statis
horis quotidie accedant sacrorum causa et spiritualium
collationum.

4 Extat apud Gabrielem Pennotum, lib. 3 cap. 35, longum Urbani III diploma, quo Abbati monasterii S.
Juliani de monte Spoletano, ejusque Fratribus et
successoribus, confirmat amplissimas possessiones et
jura, interque ea enumerat, Eremum S. Mariæ Mon-
tis luci cum pertinentiis suis, et in civitate Spoletana
monasterium S. Isaac cum capellis et pertinentiis
suis. Eremum si illam esse dixerimus, quam S. Isaac
et sui discipuli successive incoluerunt, majorem videbi-
mur verosimilitudinem secuti: licet Jacobillus Isaacum
faciat ipsius Julianæ monasterii fundatorem, utique
non alio argumento, quam quod illud celebritate sua
postea notius fuerit. Urbanum monasterium suspicamus
annis haud paucis, et forte non uno seculo, esse eremo
ipsa recentius: conditum scilicet ad honorem sancti cor-
poris, quod in paupertina eremo diutius retineri nolue-
rint cives Spoletini; si non et ipsum statim a morte ad
se acceperint, præter sanctitatis famam et miraculorum
multitudinem. Sed hæc omnia putamus in oblivionem
venisse, postquam Benedictini instituti monachis condi-
tum est in Monte Luci amplissimum illud S. Juliani
monasterium, suæque celebritate obscuravit priora et ve-
tustiora loca; unde factum sit ut a S. Isaaco repetere
ejusdem exordia maluerint monachi Julianæ, majoris
antiquitatis studiosi ipsiusque Ordini suo adscribere.
Quod quia non poterat Mabilloni probari, omisit in in-
dice addere nomini Isaaci asteriscum, quo germanos S.
Benedicti alumnos discrevit ab ascititiis.

5 Fortassis etiam ex urbano S. Isaaci, quod diximus,
monasterio, possessionibus aucto, deducti sunt ad monta-
num S. Juliani monasterium primi incolæ: et in eodem
urbano monasterio non autem in montano, primus Abbas
fuerit S. Ægidius: sub ejus nomine (si tamen non est
hic S. Ægidius, per Benedictinorum monasteria celebri
cultu tota Europa notissimus, ejus reliquiæ aliquæ ex
Gallia huc allatæ sicut) et nomine S. Isaaci Honorius
Papa III anno MCCXVI die 1 Septembris, Jacobillo teste,
consecravit ecclesiam istam urbanam: quæ tempore Ur-
bani III anno MCLXXXV adhuc solius S. Isaaci nomine
dicebatur; et nunc, ab illatis in eam S. Ansani Mar-
tyris Romani reliquiis, notius in vulgo nomen obtinet;
desertaque pridem Julianæ monasterio, Abbatie servat
dignitatem, non tamen sub instituto Benedictino, sed
Regularium Canoniorum: quibus S. Juliani monaste-
rium anno MDII (ut auctor est præcitatus Pennotus,
transcript

non cœnobium
sed lauram
videtur con-
didisse.

E

cujus adhuc
reliquiæ sint
Eremus S.
Mariæ:accessisse
postea S.
Juliani
monasteriumsed prius in
urbe erectam
ecclesiam
S. Isaaci,deinde SS.
Isaaci et
Ægidii,postea S. An-
sani dictam,in Umbria
vixit ad an-
num circiter
550,Acta in Le-
gendario
Spoletinoaccepta ex
libro Diat.
S. Gregorii.Jussus a
Deipara in
Monte Luci
discipulos ad-
mittere.

A *transcripsit Alexander vi : hi vero intra paucos postin-*
de annos, rogatu civium ad S. Ansani ecclesiam commi-
grarunt. Jacobillus de Sancto isto Ægidio, (quem facit
immediatum S. Isaaci successorem) deque eum secutis
Joanne, Ceceo, Andreuccio, Manno, Guilielmo, Van-
nuccio, Lavarino, Laurentio, Antimo, Balarina (quos
omnes etiam Beatos appellat, dicitque in SS. Juliani
et Ansani ecclesiis tumultuos) nihil reperitur scripsisse
in toto reliquo opere de Sanctis Umbriae, quod vel ipsos
nobis notiores reddat, vel locum quem vixere illustri-
orem : quare et nos ab ulteriori de eis disquisitione per
conjecturas facienda abstinemus.

VITA

Ex libro 3. Dialogorum S. Gregorii.

Gregoriam
nuptias fu-
gentem juvat,

a

Prioribus Gotthorum temporibus fuit juxta Spole-
 tanam urbem vir vitæ venerabilis, Isaac nomine,
 qui usque ad extrema Gotthorum tempora pervenit;
 quem nostrorum multi noverunt, et maxime sacra
 virgo Gregoria, a quæ nunc in hac Romana urbe
 juxta ecclesiam B. Mariæ semper virginis habitat.
 Quæ dum adolescentiæ suæ tempore, constitutis jam
 nuptiis, in ecclesiam fugisset, et sanctimonialis vitæ
 conversationem quæreretur, ab eodem viro defensa,
 atque ad eum quem desiderabat habitum, Domino
 protegente, perducta est : quæ quia sponsum fugit
 in terra, habere sponsum meruit in cælo. Multa au-
 tem de eodem viro, narrante venerabili Patre b
 Eleutherio, agnovi; qui et hunc familiariter noverat,
 et ejus verbis vita fidem præbebat.

triduo orans
perseverat in
templo :

c

2 Illic itaque venerabilis Isaac, ortus ex Italia
 non fuit : sed ea illius narro miracula, quæ conver-
 satus in Italia fecit. Cum primum de Syriae partibus
 ad Spoletanam urbem venisset, ingressus c eccle-
 siam, a custodibus petiit, ut sibi quantum vellet li-
 centia concederetur orandi, eumque boris secretio-
 ribus egredi non urgerent. Qui mox ad orandum ste-
 tit, diemque totum peregit in oratione, cui sequentem
 continuavit et noctem. Secundo etiam die, cum nocte
 subsequenti indefessus in precibus perstitit, diem
 quoque tertium in oratione conjunxit. Cumque hoc
 unus ex custodibus, superbiæ spiritu inflatus, cer-
 neret; unde proficere debuit, inde ad defectus damna
 pervenit. Nam hunc simulatorem dicere, et verbo
 rustico cæpit impostorem clamare, qui se tribus
 diebus et noctibus orare ante oculos hominum de-
 monstraret. Qui protinus currens, virum Dei alapa
 percussit, ut, quasi religiosæ vitæ simulator esset,
 de ecclesia cum contumelia exiret. Sed hunc repente
 ultor spiritus invasit, et ad viri Dei vestigia stravit,
 ac per os illius clamare cæpit : Isaac me ejecit. Vir
 quippe peregrinus, quo censeretur nomine, nescie-
 batur : sed ejus nomen ille spiritus prodidit, qui se
 ab illo posse ejici clamavit. Mox autem super vexati
 corpus vir Dei incubuit : et malignus spiritus, qui
 eum invaserat, abcessit.

percussorem
suum a dæ-
mone liberat,

recusat obla-
tus possessio-
nes,

3 In tota urbe tunc statim, quid in ecclesia factum
 fuisset, innotuit. Currere viri et feminae, nobiles
 atque ignobiles, pariter cœperunt, certatimque eum
 in suis rapere domibus conabantur. Alii ad constru-
 endum monasterium prædia, alii pecunias, alii subsidia
 quæcumque poterant offerre viro Dei suppliciter vo-
 lebant. Sed servus omnipotentis Domini horum nihil
 accipiens, egressus urbem, non longe desertum locum
 reperit, ibique sibi humile habitaculum construxit.
 Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius, æternæ
 vitæ accendi desiderio cœperunt, atque sub ejus ma-
 gisterio in omnipotentis se Domini servitium dede-
 runt. Cunque eum crebro discipuli humiliter admo-
 nerent, ut pro usu monasterii possessiones, quæ
 offerebantur, acciperet; ille sollicitus suæ paupertatis
 custos, fortem sententiam tenebat, dicens : Mona-

chus, qui in terra possessiones quærit, monachus D
 non est. Sic quippe metuebat paupertatis suæ secu-
 ritatem perdere, sicut avari divites solent perituras
 divitias custodire. d

d

prophético
spiritu edo-
ctus venturos
fures

4 Ibi itaque prophetiæ spiritu magnisque miracu-
 lis, cunctis longe lateque habitantibus vita ejus in-
 claruit. Nam die quadam ad vespertinum in horto mo-
 nasterii fecit jactari ferramenta, quæ usitato nos
 nomine e vangas vocamus. Dixit itaque discipulis
 suis : Tot vangas in horto projicite, et citius redite.
 Nocte vero eadem, dum ex more cum Fratribus ad
 exhibendas laudes Domino surrexisset, præcepit,
 dicens : Ite, et operariis nostris pulmentum coquite,
 ut mane primo paratum sit. Facto autem mane, fecit
 deferri pulmentum, quod parari jusserat, atque
 hortum cum Fratribus ingressus, quot vangas jactari
 præceperat, tot in eo laborantes operarios invenit.
 Ingressi quippe fures fuerant; sed mutata mente per
 spiritum, apprehenderunt vangas, quas invenerunt;
 et ab ea hora, qua ingressi sunt, quousque vir Do-
 mini ad eos veniret, cuncta horti illius spatia, quæ
 inculta fuerant, coluerunt. Quibus vir Domini, mox
 ut ingressus est, ait : Gaudete, fratres, multum la-
 borastis : jam quiescite. Quibus illico alimenta, quæ
 detulerat, præbuit; eosque post tanti laboris fatiga-
 tionem refecit. Sufficiens autem refectis ait : Nolite
 malum facere : quoties de horto aliquid vultis, ad
 horti aditum venite, tranquille petite, cum benedic-
 tione percipite, et a furti pravitate cessate. Quos sta-
 tim collectis oleribus onustari fecit : actumque est,
 ut qui ad hortum nocituri venerant, cum laboris sui
 præmio, et repleti ab eo, et innocui redirent.

eis operam
et mercedem
parat :

h

5 Alio quoque tempore ad eum accesserunt pere-
 grini quidam, misericordiam postulantes : scissis
 pannis obsiti, ita ut pene nudi viderentur. Cumque
 ab eo vestimenta peterent, eorum verba vir Domini
 tacitus audivit : qui nnum ex discipulis suis protinus
 silenter vocavit, eique præcepit, dicens : Vade, atque
 in illa silva, in loco tali, cavam arborem require ; et
 vestimenta, quæ in ea inveneris, defer. Cumque dis-
 cipulus abiisset, arborem, sicut jussus fuerat, requi-
 sivit : vestimenta reperit, latenter detulit magistro.
 Quæ vir Dei suscipiens, peregrinis nudis atque pe-
 tentibus ostendit et præbuit, dicens : Venite, quia
 nudi estis : ecce tollite, et vestite vos. Hæc illi in-
 tuentes, recognoverunt quæ posnerant : magnoque
 pudore consternati sunt : et qui fraudulenter vesti-
 menta quærebant aliena, confusi receperunt sua.

nuditatem
simulantibus
vestes suas
reddidit ;

6 Alio quoque tempore quidam se ejus orationibus
 commendans, sportas duas plenas alimentis ei per pue-
 rum transmisit : quarum unam idem puer surripuit,
 atque in itinere abscondit ; unam vero ad Dei homi-
 nem detulit, et petitionem illius, qui se ei per xenium
 commendaverat, enarravit. Quam vir Domini benigne
 suscipiens, eundem puerum admonuit, dicens :
 Gratias agimus : sed vide, sportam, quam in itinere
 posuisti, ne incautus tangere præsumas : quia in
 eam serpens ingressus est. Esto ergo sollicitus, ne si
 tollere incautus volueris, a serpente feriaris. Quibus
 verbis puer valde confusus, exultavit quidem, quod
 evasis mortem ; sed tristis ad modicum factus est,
 quia quamvis salubrem pœnam evaserit, tamen per-
 tulit verecundiam suam. Qui reversus ad sportam,
 caute ac sollicite attendit : sed eam jam, sicut vir
 Dei prædixerat, serpens tenebat. f Hic itaque cum
 virtute abstinentiæ, contemptu rerum transeuntium,
 prophetiæ spiritu, orationis intentione esset incom-
 parabiliter præditus, unum erat, quod in eo repre-
 hensibile esse videbatur : quia non numquam tanta
 ei lætitia inerat, ut illis tot virtutibus nisi sciretur
 esse plenus, nullo modo crederetur. g

furtum oc-
cultum ever-
tat

A

ANNOTATA.

a Hanc Gregoriam Sanctis adscriptam invenimus 13 Januarii.

b Colitur S. Eleutherius 6 Septembris, priusquam Romam migraret, Pater monasterii beati Evangelistæ Marci, quod in Spoletanæ urbis pomeriis situm est, inquit S. Gregor. 3 Dial. cap. 33. Nunc (uti colligitur ex Jacobillo) muris inclusa ejusdem nominis ecclesia superest : unde corpus dicti Eleutherii 18 Apr. ad ecclesiam S. Petri, olim Cathedralem, translatum est. Gregorius Romanus in Ann. Farfensibus, ipsum putavit esse, quod S. Isaac extruxit, errore manifesto.

Miracula
alia S. Isaac.

c Ecclesiam prænominatam S. Petri Jacobillus intelligit.

d Addit Jacobillus, ex picturis in S. Juliani ecclesia visendis : conatos aliquando dæmones, assumpta Angelorum specie, discipulos ejus tentare : sed ab Isaaco, quem latere non poterant, aquæ benedictæ aspersione fugatos.

e Fossius in Append. ad libros de vitiis sermonis pag. 813, suspicatur Vangam instrumentem esse, quod pro numero dentium bideus aut tridens nuncupatur.

B

Belgis vorke; addubitatque, nisi constans MS. lectio haberet Vanga, an non deberet scribi Varga. Utroque suspicio vana est, nataque ex non satis intellecto bipalii etymo, et in observato linguae Italicæ usu, Vangas et zappas etiam hodie appellantis, ligones et bipalia, ut videre est apud auctores Vocabularii Tusci. Fossorium certe instrumentum esse vangam, ipse ex MSS. suis Glossis agnoscit Vossius, ad quid bidentes tridentesve nihil faciunt. Dicit autem Latinis Bipalium et in hoc a Ligone distinguere arbitramur, quod ligo totam palam ferream habeat; bipalium vero palam ligneam, sed ferreo præmunitam, ut minus gravis, et tamen ad profundiores fossionem duplicis palæ geminata mensura habilior sit.

f Aliud simile ex prædictis picturis addit Jacobillus, Cementarium fabrum, jussu a Domino suo geminas piscium fiscellas Isaaco ferre, alteram earum intra castaneæ truncum abdidisse; serpentesque, ut Sanctus præmonuerat, pro piscibus invenisse.

cur Sancti
quandoque
in aliquo si-
nantur de-
ficere.

g Hic dubitanti Petro Spontene sibi lætitiæ frena laxaret Isaacus; an tot virtutibus pollens animus, ad præsens gaudium etiam invitatus raperetur; respondet Gregorius : Magna est, Petre, omnipotentis Dei dispensatio, et plerumque contingit, ut quibus majora bona præstat, quædam minora non tribuat : ut semper eorum animus habeat, unde se ipse reprehendat : quatenus dum appetunt perfecti esse, nec possunt; et laborant in hoc, quod non acceperunt, nec tamen elaborando prævalent; in his quæ accepta habent, se minime extollant; sed discant, quia ex semetipsis majora bona non habent, qui in semetipsis vincere parva vitia atque extrema non possunt.

APPENDIX

sub hujus
Isaac nomine
vulgati ser-
mones,

Non solis virtutum exemplis et miraculorum insigniis, sed etiam scriptis Isaacus floruit : cujus rei monumentum extat egregium, volumen scilicet sermonum diversorum sexaginta trium sententiis grave, verbis facundum, de contemplationis perfectione, de vita solitaria, de ordine monasticæ vitæ, excusum postea Venetiis anno MDVI. Ita Jacobillus, cui propterea quod liber ipse ad manum non sit (certius fortassis de sui auctoris ætate, per eos qui citati invenirentur Patres, daturus testimonium) non absque formidine assentimur : asserit enim in sua bibliotheca Gesnerus, cujusdam Isaaci sermones asceticos exstare Græce in Vaticanæ Romæ, quos ipse putat esse Præsbyteri illius

Antiocheni, cujus tamquam sub Leone et Martino mortui, meminit cap. 66 de Scriptoribus ecclesiasticis Gennadius. Nos omnino credimus saltem hujus, de quo agimus Isaaci, non esse, Græcos istos sermones; nulla affulgente probabilitate, quod vel in Umbria Græce scripserit ipse Syrus, vel ibidem Latine scriptos sermones, Græcos aliquis facere curavit : de iis autem qui Latine Venetiis impressi dicuntur, veremur ne plane alterius sint, et hic noster Spoletinus advena procius fuerit illitteratus.

8 Ressane admodum incerta et errandi periculo plena est, ex solo nomine, quod plurimis commune fuit, aliquis operis auctorem definire. Est in magna Patrum Bibliotheca Margariti Bignii, inter ascetica seculi sexti scripto, opus unum, hoc principio : Anima quæ Deum diligit; cui titulus, S. Isaaci Presbyteri Antiocheni de contemptu mundi liber unus, in capita 45 divisus : Ejusdem operis, velut in libellos duodecim sub totidem diversis titulis divisi, meminit Trithemius, et singulorum libellorum principia ponit, en præcise verba, quæ immediate subsequuntur invocationem sanctissimæ Trinitatis : quæ quia mos erat libellos qualescumque finire, ilco evidens apparet magis genuinam et ex ipsius auctoris mente divisionem esse eam, quam præfert Trithemius; et omnino perperam fecisse, qui istos duodecim diversos libellos, sub titulum unum eundemque, argumentis ipsorum valde incongruum, describere maluit. Hoc opus, Gennadio ignotum licet, non dubitarunt Trithemius et Trithemium secutus Possevinus, Antiocheno illi, qui sub Theodosio Juniore floruerit, attribuire, licet stylus nulla ex parte Græcam vel Syriacam originem supiat. Bignius contra, in præfatuncula ad opus prædictum, ait, non dubitare se Sanctum hunc Patrem Isaacum enim esse, quem Gregorius magnus de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem venisse asserit; de eo porro multa narrans, in primis (quod istius libri argumentum reddit quam proxime) monachum, qui in terra possessiones quærit, non esse monachum.

AUCTORE D. P.
forte sunt
Isanci An-
tiocheni,

alii sermones,
a Trithemio
laudati.

E

neutrius ho-
rum sunt;

9 Nos ipsum attentius perlegentes, primum quidem vix dubitamus quin mediæ ævi scriptor aliquis, et quidem Latinus, auctor operis prædicti fuerit : qui cap. 17 Religiosos, et Idiotas loco non uno nominat, in propria solis Latinis scriptoribus acceptione : quæ autem initio cap. 3 verba citantur ex Gregorio; Bonum est Theologiam edere propter Deum : sed melius est quod seipsum quis mundet propter Deum : si esse Gregorii Magni, uti esse videntur, ostendere quis possit (nobis enim non vacat hujus unius investigationis causa omnes utriusque Gregorii, Nysseni et Romani, libros evolvere) hand dubie opinionem nostram certam faceret, simulque probaret non tantum Antiocheno illo Presbytero, de quo supra; sed etiam nostro apud Spoletum Isaaco, juniorem esse libri auctorem. Qui idem cum suam doctrinam confirmet per exempla, accepta e libro de Sanctorum Patrum dictis, a Pelagio et Joanne Diaconis Latine reddito, et inter libros de Vitis Patrum a Rosweido editos quinto et nominatim eo, quod est cap. 19, de Abbate S. Sisoi, discipulum suum præsumma simplicitate seu potius mentis a sensibilibus abstracta elevatione continua, interrogante comedissetne an non, quod est in dicto libro § 38 : posset hinc quoque de ætate auctoris multo posteriori conjectura fieri, si certius nobis constaret, quam constet, de tempore quo liber ille est Latine redditus. Nam Joannes, Diaconi nomine antonomastice notus, seculo nono floruit : sed Pelagium non invenimus, nisi ipso magno Gregorio seniore.

sed auctoris
Latini recen-
tioris

qui forte sec.
10 vixerit

10 Atque hæc de rebus incertis sufficiant : transimus ad cultum, quem Spoleti constantem semper fuisse, indubitatum facit monasterii ante tot secula sub ejus nomine consecrati titulus; parique certitudine confirmarent, si superessent, Spoletinæ ecclesiæ Legendaria ac Martyrologia. Apud externos primam ejus mentionem invenimus

AUCTORE D. P. **A** invenimus in Bibliotheca Vallicellana Romæ in Kalendario præfixi MS. Operibus S. Isidori, antiquitatis minime contemnenda, in quo ad hunc xi Aprilis notabatur nomen S. Isaac Spoleti. In MS. Florario Sanctorum, haud adeo antiquo, legitur, Item Ysaac monachi et Confessoris. Usuardi Martyrologio, Coloniae a Patribus Carthusianis vulgato anno 1521, longum præter morem elogium attexitur in hæc verba. Isaac monachi et Confessoris, qui ut refert S. Gregorius, in Dialogorum cap. xiv, de Syria veniens, apud Spoletanam urbem humili constructo habitaculo, virtute abstinentiæ, contemptu rerum transentium, prophetiæ spiritu, orationis intentione incomparabiliter præditus fuit. Unum erat quod in eo reprehensibile videbatur, quod nonnumquam tanta ei lætitia inerat, ut illis tot virtutibus, nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur. Quæ eadem verbotenus habet Molanus in salis additionibus anni 1568 : alias ne nomen quidem ejus posuit. Molanus secuti sunt in recognitione Romani Martyrologii Baronius, Canisius in Germanico, Ferrarius in Catalogo sanctorum Italiæ, Wion, Menardus, aliique Benedictini ex auctoritate

Nomen
Isaaci Syri
in fastis.

etiam Bene-
dictinis

G. H.
B

DE SANCTO AGERICO ABBATE TURONENSI S. MARTINI, IN GALLIA.

CIRCA AN.
DCLXXX

Cultus sacer,

Inter illustres codices manuscriptos, qui Romæ adservantur in palatio Ducis Attempisii, extat aliquod in membranis Martyrologium Usuardi, sed auctum (ut apparet) in Anglia, quod in illo sint plurimi sancti Angliæ et Normanniæ adjuncti. In hoc ad diem xi Aprilis ista leguntur : Turonis S. Agrici Abbatis. Simili usus est codice, qui auxit Martyrologium Bellini de Padua, Parisiis anno MDXXI excusum : et hoc secutus Molanus, qui constanter in suo Auctario ad Usuardum tertio editum ista cum Bellina habet : Turonis Agrici Abbatis. Molano citato eundem Martyrologio monastico inscripsit Arnoldus Wion : secuti Doryanius, Menardus et Bacelinus. Eundem etiam celebrant in Martyrologio Germanica Petrus Canisius et in Catalogo generali Ferrarius. At Saussuius in Martyrologio Gallicano hæc pauca habet. Eodem die Turonis S. Agerici Abbatis, egregia Sanctimonia præclari. Reliqua de tempore quo floruit, asserit Wion ignorari.

C 2 S. Audoenus in Vita S. Eligii meminit Agerici Abbatis Basilicæ S. Martini, occasione capillorum ejusdem S. Eligii, quos cum hic tonderetur, pia matrona collegerat, et in linteo quodam involutos in arcam sibi reposuerat. Cumque pos obitum S. Eligii audiret dulci modulamine celebrari Psallentium, et videret radiantia nimis micare luminaria; evocato Agerico, basilicæ S. Martini Abbate, causam ei per ordinem exponit, dicens se non posse securam noctibus quiescere in domo sua. Accedens autem prædictus Abbas ad domum, in qua fiebat portentum, cœpit inquirere a femina, utrumne aliquando ibidem servorum Dei manserit quispiam? Anne etiam ei oblatum esset aliquid a viris sanctis pro munere vel eulogiis? vel utrum ipsa non rapuerit aliquando aliquid munus ex Sanctorum pignoribus? Tunc vero illa, veluti per somnum, utpote ex longinquitate temporum, S. Eligii capillorum reminiscens, pectusque ilico pugnis sæpius cædens, rei ordinem exponit, qualiter videlicet aliquando ibidem capillorum beati viri decisiones ex fide condiderat. Statim ergo perscrutantes loculum, reppererunt easdem reliquias veluti aromaticis unguentis odoriferas, ut ipsas quondam collegerat illibatas.

Reliquias
S. Eligii
examinat :

3 Peregrinatus est S. Agericus Romam ad limina

Trithemii, S. Isacum adscribentis illustribus viris ordinis S. Benedicti, licet ipsi S. Benedicto, synchronum, et forsitan annis haud paucis seniores.

11 Festum ejus sub ritu duplicis in civitate et diocesi Spoletana celebrari Jacobillus scribit : corpus vero in præmemorata S. Ansani ecclesia, olim ab ipsius nomine dicta, asservari supra altare majus, in arca marmorea, cum hac epigraphe : OSSA SYRI ISAAC SUNT HIC. Quod autem utrinque in muro etiam legantur hæc verba RELIQUIE SANCTORUM, id ex vulgari opinione interpretatur, de pluribus Beati Isaaci discipulis, ibidem conditis, testimonium esse. Porro hujus S. Isaaci cultus, nescio qua occasione, in ipsam usque Germaniam est propagatus : siquidem in Breviario Bambergensi, quod habemus anno 1575 excusum, invenitur ad hunc quoque diem Officium de eo faciendum cum tribus Lectionibus, de Vita ex S. Gregorii Dialogis et hac propriæ Oratione : Votivus nos, Domine quæsumus beati Confessoris tui Isaac Natalis semper excipiat, qui et jucunditatem nobis suæ glorificationis infundat, et tibi nos reddat acceptos.

D
cultus Spoleti.

et Bambergæ

E

Apostolorum et a Papa Adeodato impetravit diploma immunitatis pro suo monasterio, quod ex archivo Turonensi acceptum publicavit Papirius Massonus, et dein Annalibus Ecclesiasticis inseruit Baronius ad annum DCLXXVI, quo mortuus est Adeodatus vi Kalendas Julias. Aliqua inde huc transferimus quæ sunt hujusmodi sub isto titula : Dilectissimis Fratribus, universis Episcopis in Galliæ partibus Adeodatus. Æquitatis nos admonet norma... dum Agericus religiosus Presbyter et Abbas monasterii S. Martini, in quo et venerabile corpus ejus est situm, visendas ex desiderio veniens Apostolicas confessiones et atria, nostris se repræsentaret obtutibus, commendationemque Fratris nostri Crothberti Turonicæ Ecclesiæ Præsulis obtulisset; supplici voce precatus est, ut privilegium Apostolica auctoritate subnixum, ob munionem venerabilis monasterii, quod beatæ recordationis Confessor Christi Martinus, Turonensis Ecclesiæ Episcopus, in Gallicanis partibus ad conversorum salutem sui sacratissimi corporis consecratione decoravit, cui nunc præesse se perhibens scriptis ostenderat, ei concedere deberemus. Pa-

Romam
profectus

impetrat a
Deodato
Papa

F

4 Verum ubi et prædicti Fratris nostri Crothberti Turonensis Ecclesiæ Præsulis, monachicam libertatem, hoc est liberam dispensandi licentiam scripto concessam, religiositate ejus exemplaria proferente comperimus... Propterea et nos... identidem firmari concessimus, ut Apostolica fulti auctoritate per privilegii seriem, nullas gravedines a quolibet Episcoporum, sub prætextu discussionis, religiosus Abbas vel monachi ibidem degentes sustineant : neque rursus hospitandi apud eos licentiam vendicantes, dispendia his atque insolentias angariarum imponant : neque per occasionem regularis disciplinæ rimandæ atque servandæ quaslibet importent injurias : sed liberam licentiam habere statuimus, salva profecto monachicarum regularum custodia, religioso Abbate quicumque pro tempore præerit præfato venerabili monasterio, id procurante, ut erga quod priscae traditionis ejus articulus continet, et ipse conservare nitatur

privilegium
immunitatis.

A nitatur; et qui sub ejus reguntur dispensatione, solenter custodire commoneat districtaque compellat. Reverendissimo vero Episcopo, in cujus parœcia memoratum venerabile monasterium vel res ejus ac possessiones constiterint, faciendæ tantum ordinationis ac promotionis Sacerdotum atque Levitarum, vel conficiendi chrismatis sit tantum concessa licentia. Dispositionem autem venerabilis loci gerere, ac conversationem monachicam exquirere, religioso

Abbati ejusque Præposito, vel qui probatissimi in eodem monasterio fuerint, quod etiam præfati Præsules consona sententia definierunt, decernimus. Quisquis igitur etc.

Pontificium hoc diploma impugnovit Joannes Lauenoyus in *Assertionem Inquisitionis in Privilegium Sancti Medardense par. 3 cap. 20*, sed contra eum Radulphus Monsnyerus propugnavit: quod monuisse sufficit. Quamdiu postea vixerit S. Agericus non constat.

DE S. GODEBERTA VIRGINE NOVIODUNI IN BELGICA SECUNDA.

D. P.

CIRCA AN.
CIII. DCC.
Noviomensis
patrona

Noviiodunum sive Noviomum, secundæ Belgicæ urbs antiqua, ad Isaram, sub Remensi metropolitani Episcopalis, insigni religione prosequitur sanctos duos Patronos Eligium atque Godebertam; quorum iste Kalendas Decembris suo nomine consecravit, hæc III Idus Aprilis colitur. Festam ejus, tamquam etiam in populo scriptam et duplex II classis seu annuale minus, notatur in *Kalendario Breviorii Noviomensis*, Episcopali auctoritate recogniti impressique anno 1630, cum tribus propriis ad secundum Nocturnum Lectionibus, propria item Oratione, et propriis ad Benedictus atque Magnificat Antiphonis. Quod festum in prædicta Ecclesia ad Martyrologii lectionem cum hoc elogio indicatur, Noviomini depositio S. Godebertæ, quæ in pago Ambianensi nobili prosapia orta extitit: cujus sacram virginitatem Beatissimus Eligius, jam in Episcopatu sublimatus, annulo suo, in conspectu Chlotharii Regis, Christo immortalisponso æternaliter subarrhavit. Quam Dominus, cui vitæ suæ subsidium dedicavit, adeo virtutum miraculis coruscare permisit, ut per orationum ejus suffragia, gladius mortalitatis cessaret, et cæcis lumina redderentur, et infirmitates plurimæ fugarentur.

2 Nomen ejusdem nonnullis etiam Usuardi exemplaribus ascriptum invenere Carthusiani Colonienses, Molanus, Maurolycus, Galesinus, cum titulo Virginis: ex quibus eandem acceperunt Ferrarius, Canisius et alii. MS. Carmeli Coloniensis Gothobertam vocat. MS. Atrebatense antiquum, ampliori aliquantulum elogio: Eodem die Noviomini depositio S. Godebertæ, eximie Virginis, quæ in pago Ambianensi nobili prosapia orta extitit. His accedunt auctores fastorum Benedictinorum, Hion, Menardus, Bucelinus et similes, suum hoc solenne tenentes, ut antiquos fere omnes Sanctos, vitam monasticam sub quocumque instituto professos,

C Ordini Benedictino adscribant. Contra eos definire aliquid mens nobis non est: hoc tamen scimus, ex Luxoviensi cenobio et S. Columbani disciplina accepisse Eligium Religiosos, quos in suo Solenniucensi monasterio, itemque in S. Lupi Noviomensi et S. Martini Tornacensi a se fundotis constituit; ut verosimile videri possit sub eadem quoque S. Columbani Regula Sanctimonialium monasteria ordinasse.

3 Fuit autem Episcopus ordinatus Eligius anno Æræ Christianæ DCXI. Dum igitur coram Rege Chlothario desponsam Christo Godebertam legis, cave cum Baronio secundum illius nominis Regem intelligas, qui anno DCXXVIII e vivis abiit. Impegit in hanc lapidem Ferrarius in Annotationibus ad Catalogum generalem, qui cum apud Baronium ad an. 615 legisset, secundo Chlothario in veneratione fuisse S. Gangericum Episcopum Cameracensem, circa annum DC vitam functum; et S. Godebertam, non recte ad hæc tempora relatam inveniens; novum ipse errorem addidit, dicendo hanc sub S. Gangerico floruisse, velut si spiritualiter ei subjectam significare voluisset: cum Antistitibus Cameracensibus nihil in Ambianenses, apud quos orta; et Noviomenses,

apud quos consecrata est Godeberto, juris umquam fuerit. Chlotharii porro III initia ad annum DCXVI spectant. Quando ergo S. Eligium triennio post constat abisse e vivis, ad ultimos vitæ ejus annos differre oportet consecrationem Godebertæ: ac proinde minus mirum est tam illustrem actionem in Vita Eligii fuisse præteritam a S. Audoeno, eo loco ubi dicit, quod in oppido Noviomensi extruxit ancillarum Christi (quibus utique hæc S. Godeberta præerat) monasterium, cui magnam congregationem et vitæ severam institutionem adhibuit terræ quoque redditus sufficienter delegavit, et omnia quæ essent illi necessaria solerti cura providit. Nempe extrema Eligii tempora parcius attingit Audoenus: tunc a caro suo amico remotior, et in ordinandis diæceseos suæ rebus occupatus. Sic neque duorum, quæ diximus a S. Elegio Noviomini atque Tornaci ædificata, monasteriorum meminit; et infinita alia relatu dignissima, quemadmodum ipsemet proficitur, obrutus multitudine, prætermisit. Quia vero in primæ juventutis flore tunc erat Godeberta, haud incongruum fuerit ejus mortem ad seculi VII finem atque ultra etiam dilatam existimare.

4 Vitæ die post scriptæ auctor nomen suum non prodidit. Sarius, qui eam longe contractiorem et emendatiori nonnihil stylo inseruit operi suo, fide dignum censuit. Ludovicus de Montigny, in ecclesia S. Godebertæ Presbyter, Canonicus et Archidiaconus, qui eundem ex suæ ecclesiæ MS. (unde ipsam quoque hic dare primigenio stylo curamus) Gallice reddidit, et eruditis Annotationibus illustratam Ursulanis Noviomensibus an. 1630 dedicavit; auctorem esse putat Rathodum, anno MLXVII electum Episcopum Noviomensem. Hic suam opinionem fundat in eo, quod Vita prædicta reperitur in quodam Cathedralis Noviomensis Codice MS. Rathodi nomine intitulo, una cum duobus ejus sermonibus in Nativitatem et Annuntiationem Beatæ Virginis; stylo quidem (utpote, pro materiæ exigentia, encomiastico) ab hac Vita diverso (quippe quæ simplicem contineat narrationem) sed simili ei, quem eundem Rathodum constat tenuisse in describenda S. Medardi vita, quam sub illius nomine dicta Noviomensis ecclesia servat.

5 Quidquid ejus sit, apparet scriptam esse Vitam per modum sermonis, in festo anniversario Sanctæ recitandi: ex quo cognoscitur memoriam ejus non tantum fuisse consecratam, ut Sanctæ; sed etiam, ut specialis Patronæ, et cujus publice festum ageretur. Idem probat nomenclatio ecclesiæ ab ipsa dictæ, eo loco ubi primum fuerat S. Georgii oratorium, quod postea in Apostolorum Petri et Pauli basilicam est conversum, et nunc S. Godebertæ nuncupatur; in qua usque hodie ad latus sinistrum, juxta portam Episcopalem, vetus lignea cathedra visitur, S. Georgii insculpta imagine; et supra altare majus ad utrumque cornu spectantur Sanctorum Apostolorum effigies, quorum etiam Antiphona canitur in processionibus ibidem haberi solitis. Ecclesiæ hæc speciali gaudet prærogativa, quod Episcopi noviter consecrati

coram Chlothario non
II sed III,
E

vix ante an.
700 mortua
est.

Vita scripta
post,

forte a
Rathodo Ep.
Noviora.

F

Ejus festum
annuum.

ecclesia
propria,

inscripta
fastis.

etiam Benedictinis:

Christo
desponsa a
S. Eligio,

A *secrati, cum urbem prima vice ingrediuntur, ibidem posita viatoria veste, inter Proveres distribuenda, Pontificalibus induantur, per portulam in sinistro latere exiguum ingredientibus, quæ tunc demum operitur, reliquo autem omni tempore clausa permanet. In eadem ecclesia fons est, infantibus ægrotantibus solutarius: et campanula, quam ipsi S. Godebertæ in usu fuisse dicunt: quod etiam argumento esse posset eam vasisse ex institutione Scotorum Monachorum, quibus ita proprium fuit suum habere et secum semper ferre campanulam, ut nullius fere exinde propagati Sancti Vito inveniatur obsque campanulæ mentione.*

6 *Eadem ecclesia hodieque inter sacras Reliquias passit et ostendit notabiles particulas ex corporibus SS. Eunnici et Godebertæ, quorum et S. Mommoloni, in eadem quoque ecclesia sepulti, elevatio, in Martyrologio ecclesiæ Cathedralis notatur ad xxvii Aprilis. Andreas Saussayus in Martyrologio Gallico Translationem vocat, et sic quidem ut intelligat secundum: nam post elogium præsentis die Sanctæ datum, adjungit, eodem die facta est translatio prima sanctæ ipsius Godebertæ, miraculis illustris: quod unde acceperit non videmus, nec in hoc loquendi modo satis distinguimus, an velit significare, ipsam translationem,*

B *an vero Sanctam fuisse miraculis illustratam. Ast quod de Sancta præmittit, eam in oratorio S. Georgii vixisse reclusam, in cujus honorem ecclesia cum monasterio postea ædificata sit, ubi sacræ virgines adunatæ tramitem ejus pulcherrimum consecrando, per longa temporum curricula, Christo Domino puræ mentis odoramenta obtulerint, hoc sane ex Vita hausisse non potuit. Nam hæc eam statim a consecratione sua illuc inducit, cum duodecim feminis quæ illius regimine continerentur; et deinde narrot punitionem petulantis discipulæ, quæ cum Deo in S. Godebertæ monasterio se devovisset, valde erat impatiens; mervitque ab ipsa Sancta in focum conspui, et sic oculorum usu privori. Quæ omnia declarant monasticam et communem vitam ibidem viguisse jam inde a principio, non vero post Sanctæ mortem primum eo introductam: licet non negem monasterium illud novis ædificiis et possessionibus auctum; et veteri oratorio destructo augustioris basilicæ formam successisse.*

7 *Sanctorum. Mommoloni et Eunnici corpora (hic autem x Septembris, ille xvi Octobris colitur) e suo elevata sepulcro, fuerunt partim in Cathedrali Noviomensem, partim in Abbatialem S. Eligii translato. Ipsius S. Godebertæ depositum creditur terræ mandatum fuisse in sacello, quod hodieque nomen ipsius retinet, ad dextram partem chori, infra sacellum sanctæ Crucis. Ibidem enim adhuc superest veteris tumbæ pars magna, insculptas habens duorum Episcoporum imagines, et inter eas tertiam unam mediam in habitu Sanctimonialis: similisque representatio videtur in ecclesiæ propylæo ex parte cæmeterii. In uno quoque trium grandium Cathedralis templi propylæorum, ad latus sinistrum, sub imagine S. Godebertæ, spectatur effigies Religiosæ, vestis suæ sinu tenentis ardentes prunas, quas ex proxima pistoris domo allatas, et in rosas ac flores transmutatas fuisse, antiqua habet traditio porochianorum: idque unum fuisse ex multis miraculis, scriptori vitæ præteritis, pie credere licet.*

8 *Atque hæc sunt, quæ selecta ex eruditis prææmarati Ludovici Montiniocensis Annotationibus, et in linguam Latinam translata, visum fuit præmittere Vitæ, quam hic damus, beneficia adm. Reverendi atque Amplissimi Domini Nicolai de la Haye, Decani Noviomensis; qui nos insuper docuit, ecclesiam S. Godebertæ ab Hindulpha seu Lindulpha, Noviomensi Episcopo, ab anno circiter mccccclxxviii usque ad xc sedente, concessum esse Canonici ecclesiæ Cathedralis eo tenore prout loquitur Joannes xv in quadam diplomate, paucis post obitum Lindulphi annis dato) ut quatuor Cano-*

nici, ex ipsis sexaginta, serviant quotidie corpori D ejusdem beatæ Virginis, in quocumque loco civitatis jacuerit, divinum ibidem officium decantando: quod ut in ipsa Sanctæ festivitate fieret ad normam festivitatum aliarum, composita fuerit a Ratbodo, tum fortassis Canonico, post mortem autem Lindulphi Episcopo, Vita hæc publice prælegenda. Quamdiu post (nam istud, in quocumque loco jacuerit, arguit jam tum cogitatum fuisse de aliqua Translatione facienda) ipsa sacra ossa in ecclesiam Cathedrali sint translata, incertum nobis est: hoc certum translata esse ante finem seculi xv. Nam ut eorum conditorium argenteum fieret statutum et capitulariter anno mccccxcix, intraque illud anno seculi xvi quarto, in Idus Aprilis facta nova Translatio: quæ ne sua deinceps raret memoria, composita est Lectio, quam ex prægranatæ Ecclesiæ Noviomensis Legendaria, ipse ejus Decanus supranominatus transcribi nobis jussit: simul indicans thecam illam argenteam fuisse serratam juxta reliquias S. Eligii (quod et Lectio indicat) usque ad annum mcccxxv, quando sancti Antistitis cineres in arcam speciosiore transferendas Capitulum censuit. Addit idem Decanus caput S. Godebertæ in publicis supplicationibus efferri, cum de pluvia impetranda aut lue quapiam averruncanda cogitatur, et ad ædem ejus socram plerosque infirmos confugere, E cum spe magna impetrande ejus patrocinio sanitatis.

in ecclesiam Cathedrali.

VITA

Auctore. ut videatur, Ratbodo Episc.
ex MS Cathedralis Noviomensis.

CAPUT I.

S. Godebertæ educatio pia et consecratio

Diem hanc gloriosam egregiæ Virginis Godebertæ, Fratres, solenniter celebraturi, eam ipsam nos, cui Sacrata est, devotissime condecet exorare, ut quicquid in laudibus ejus attentaverimus, suis orationibus in Dei gratiam impetret redundare. Pro certo enim credendum est, omnes qui Sanctos Dei quoquo modo venerantur, ipsa Sanctorum veneratione, ipsam Dei majestatem, cujus gratia tantæ sunt venerationis, non parum honorare. Ad ejus ergo gloriam insignis hæc Virgo, cujus transitum celebramus, unde nata sit, et quomodo in hac humanitate Domino deservierit, quæque per eam Deus operatus sit miracula, quove fine hominem exuerit, ipsius ejusdem subniti orationibus, dilectioni vestræ, Deo annuente, subnotare properamus.

Præfatiuncula auctoris.

2 Hæc quidem in pago Ambianensium a Christianis edita parentibus, sancto in baptismo ex aqua renata et Spiritu, Fidei sanctæ institutiones, undecumque poterat, et libenter suscipiebat et reverenter exequabatur. Sentiens nempe mortiferæ se conditioni obnoxiam ex debito, tenerositatem ætatis suæ sanctæ Crucis jam tunc communiebat signo; nocturne ac die piis Sanctorum sese orationibus humillime commendabat. Adolescentularum, quas irreverentes audierat, lascivos evitabat conventus; quas autem utili et honesto intentas noverat, eis et libenter intererat et intente imitabatur: audierat etenim pravis confabulationibus mores bonos corrumpi: audierat etiam cum sancto sanctum esse, et cum perverso perversitatis quemlibet infamia notari.

F

a Nobiliter natam,

pie educatam,

3 A parentibus ergo diligenter educata, cum ad nubilem pervenisset ætatem, nobilium eam quamplures, utpote de nobilibus nobiliter natam, ad thorum asciscere conabantur conjugalem. Parentes autem ejus, quia ex manu regia suum susceperant beneficium, nemini, Rege inconsulto, hujusmodi conjugii dare præsumebant assensum. Cumque in conspectu Regis Lhotharii de Virginis hujus ageretur sponsalibus, omniumque ad regiam super hoc dispositionem

a multis expetitam,

*S. Eligius
Deo consecrat.*

A positionem penderet intuitus; in medio eorum, Domino sic præordinante, Sanctus sese injiciens Eligius, Virginem illam aureo suo annulo subarrhavit, ac Christi sponsam in conspectu Regis et parentum suorum confidentissime assignavit. O inestimabilis gratia Spiritus sancti! Illico puella, divini amoris spirituali, ut post patuit, jam conceptione gravidata, spreto omni carnali voluptate, postposita etiam desiderabili succedentium propagine, imo despectis delectabilibus puellaris vitæ illecebris, Regi et parentibus constanter abrenuntiavit, seseque in eorum præsentia beatissimo Præsuli Eligio, Domino consecretandam, gratanter commendavit.

*coram pa-
rentibus et
Rege :*

4 Ipse quidem sanctissimus Episcopus tunc temporis sanctam Noviomini regebat Ecclesiam; cujus exemplo et prædicatione quam multi ab errore conversi, abjectis idolorum cultibus, sub tanto Pastore fidem se suscepisse catholicam non parum gratulabantur. Hanc igitur benignissimæ indolis oviculam benignissimus ipse Pastor ovili suo desiderantissime aggregavit, cum eam spirituali divinæ desponsationis annulo ab activa vita in contemplativam evocavit. Sic itaque Virgoegregia, in conspectu Regis et Principum, blandas parentum suorum libere abdicans persuasiones : Eligium, quem Spiritus sancti gratia spiritualem in patrem susceperat, omni submota dilatione, secuta est. Ex tam improvisa sancti Spiritus inspiratione astantes stupor multus invaserat : pater ejus flens quam familiariter rem considerabat. Rex etiam Lotharius, nuptiarum subita mutatione, magnificam divinæ gratiæ virtutem non minimum admirabatur : ut tamen ejusdem Virginis felici apud Dominum commendaretur oratione, benevolam ejus devotionem regali munificentia primus ipse properavit confortare. Assentientibus siquidem eis qui aderant, dedit ei cum oratorio, S. Georgii suum quod Noviomini habebat *b* Palatium; duas quoque villas, *c* cum duodecim feminis ex fisco regali, sub sanctæ Virginis regimine ad divini cultus subscribi jussit supplementum.

*qui ipsi pa-
latium suum
attribuit,*

b

c

5 Convenientes itaque in suburbium Urbis Noviomicæ, *d* in oratorium scilicet quod a Rege susceperant, die noctuque Deo deservire infatigabiliter elaborabant. Ipsa quidem Virgo, a Sancto edocta Eligio, cohabitantes secum non solummodo prædicatione, verum etiam multimodo virtutum informabat exemplo. Secularium etenim conventicula diffugiens, biduana seu triduana continuabat jejunia; esurientibus cibum, sitientibus potum, nudis vestimenta, cum omnibus his ipsam egere videres, incessanter ministrabat : pernox quoque in vigiliis et orationibus, pro universali omnium salute assidue Dominum deprecabatur. His et his similibus jugiter insistebat ; et licet adhuc in mundo corpore tenetur, placabile tamen Domino sese holocaustum quotidie mactabat. Tantam dilectæ suæ Dominus perseverantiam perspicuens, ejus in palam, dum adhuc fragili maneret in corpore, non dedignatus est clarificare devotionem : operabatur siquidem Deus crebra per ejus intercessionem miracula : cæcis visum, claudis gressum, paralyticis sanitatem restituebat : quodque gratiosius Deo esse credimus, ejus exhortatione infideles frequentius suscipiebat ad fidem. Ut igitur ad certum exemplum quibusque fiat fidelibus, æmulum postposita detractio, de multis vel pauca proferemus.

d
*cum sacello
S. Georgii.*

*ubi Deo ser-
viens*

*miraculis
honoratur.*

ANNOTATA.

*Terra de
Boves,*

a Fortassis in terra, seu castro Bova, seu de Bovis, vel Bobarum, aut etiam Bothua, vulgo Boves, distante duobus circiter leucis Ambianis, titulo Baronatus olim, nunc etiam Marchionatus insigni : unde nata vulgi Aprilis T. II

traditio sit, eam ex familia de Boves ortam. Sane si ibi nata est Sancta, vix dubitamus, quin ipsius loci Domini fuerint ejus parentes, quos apparet ex sequentibus odmodum nobiles fuisse : an autem familia de Boves, ab Adriano de la Morliere post opus de Antiquitatibus Ambianensibus egregie illustrata, tam sit antiqua ut hanc Sanctam sibi arrogare possit, aliis investigandum relinquimus.

b Palatium Regis quidam ibi fuisse putant, ubi nunc est domus Beguinarum : quod obsque fundamento ullo proferri censet Montignii.

c Idem concedit posse credi, quod hæ villæ fuerint in Vauchelles, quinque circiter leucis Abba-villa : eo quod istic Beguinæ adhuc habeant aliquas possessiones : ut videatur agnoscere, eas venisse in partem bonorum, monasterio S. Godebertæ olim attributorum, et forte sub novo instituto sanctimonialibus extinctis successisse.

Vauchelles.

d Ad portam olim Castelli dictam, quæ tunc fuit prope eum lacum, ubi nunc sunt putei in fore frumentario.

CAPUT II.

Miracula S. Godebertæ viventis.

Dicamus ergo quod prius memoriæ occurrit, quatenus fidelium, quos audire contigerit, corda corroborarentur; frontes infidelium durissimis miraculorum ejus lapidibus conterantur. Contigit ejus in tempore, sic exigentibus plebis Noviomicæ peccatis, pestiferum in eadem civitate gladium desævire mortalitatis : ira enim implacabilis a Deo egressa, indigenas illos circumquaque devastabat, parentes cum filiis, sponso cum sponsis, domiuos cum domesticis incessanter enecabat; et tam in potentes quam in plebeios immoderate grassabatur. Fugiebant circumquaque qui evadere poterant : jamque, maxima ex parte subtractis habitatoribus, vacuæ in civitate domus quamplures remanserant. Tantæ huic miseriæ infelicio, proh dolor! Successit miseria, cum omnibus metu mortalitatis exterritis, inhumata mortuorum corpora projicerentur : qui enim mortuum sepeliebat, mortuus subito et ipse sepeliendus mox efferebatur : de imminente sibi mortis periculo, nemo prorsus desperabat, cuicumque mortuum quempiam sepelire seu contingere contingebat.

E

Grassante
Noviom
peste

7 In mortalitatis tanto periculo, Virgo insignis Godeberta, universalem attendens dolorem civium, universali Ecclesiæ triduanum jejunium iudixit : docens eos orationibus lacrymabiliter insistere, jejuniis et eleemosynis indignationem divinam placare : Quia, inquit, sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Et docebat eos Virgo egregia salutarem Ninivitarum pœnitentiam, quomodo in cinere et cilicio positi, per jejuniorum et orationum mysteria, divinæ maledictionis jamjam super se imminentem repressere sententiam. David quoque Regis, qui secundum cor Dei Deo ipso teste inventus est, admirabile illis recitabat exemplum, quam facile, per pœnitentiam perpetrati adulterii, susceptus sit ad remedium. Adjiciebat etiam Petri negationem, Latronis in cruce confessionem, lugubrem peccatrici Mariæ lamentationem, quam facile lacrymis pœnitentialibus factionum suarum promeruerint remissionem. His et aliis gloriosæ Virginis respirantes exhortationibus, permaxima devotione triduum illud suscepere jejunii : et statim, meritis ejus et intercessionibus, pestiferum illum mortalitatis gladium pia Dei gratia cessare fecit.

pœnitentiam
prædicat
Godeberta,

F

et luem
tollit.

8 Paucis postmodum diebus eadem Virgo (utpote quæ nimis austere teneram suam maceraverat carnem) molestissimam corporis sui decedit in infirmitatem : sicut multoties a contingit eos, qui quomodo assuetis desuescunt dapibus, diu tabescere

5 seu

a

AUCTORE
RATBODO
EX MS.
Ægrotans
Godeberta,

grassanti
ad templum
incendio,

opponi se
jubeat, et
flammam
sedat,

cæcam illumi-
nat,

et turbulen-
tam excæcat :

multis aliis
miraculis
ornata,

a bonorum
reuneratorum
Deo,

A seu subito corrumpi. Jacebat ergo Virgo fessa in lectulo, veram toto ad Dominam mentis desiderio respirabat : gravis quidem corpore, spiritu tamen alacris in Dei semper laudibus perseverabat. Contigit hæc in infirmitate circa S. Mariæ principalem ecclesiam inopinatum ex improviso erumpere incendium, et ejus subitanea excursione totius ecclesiæ omne penitus exuri ornamentum. Flamma circumvolans omnia diripiebat; cujus ante faciem, quia resistere non poterat, fugiendo sibi unusquisque consulebat. Omnia penitus huic subjacebant periculo, dum jam alia consumpta essent, alia nihilominus absumenda irruenti remanerent incendio. Civitatis indigenis, ut prædiximus, circumquaque diffagentibus, sanctæ Virginis Mariæ mater ecclesia [desolata] remanserat : quam devotissimis Deo lacrymis, (quia jam flamma eorum superior erat viribus) tristes admodum populus Deo soli commendabat. Tanto plorantium gemitu [mota] Virgo Godeberta, gravissima licet infirmitate premeretur, jussit tamen se in cathedra deportari, ac contra incendii violentiam, quocumque se flamma impingeret, confidenter deponi. Deposita vero in ipso prope flammiferæ voraginis incendio, cum multi jam de ipsius vita desperarent, B sanctæ Crucis signum, quod omnibus in periculis saluberrimum noverat, confidentissime opposuit : et statim illa vastatio extincta est.

9 Accidit alio in tempore cæcam quamdam Trausiricam nomine, ad sanctam devenisse Virginem, quatenus pie ejus intercessione ocalorum, quod ab infantia perdidit, temporale recipiat lumen. Cumque spe certa, sua pro illuminatione, lacrymosis insisteret precibus; Virgo egregia, præmissis Deo intercessionibus, super oculos ejus manum imposuit : factoque leviter sanctæ Crucis signo, ad ejus orationem miserationis divinæ optata propitiatio, corporale illi lumen restituit : sicque factum est, ut dum visum temporalem reciperet, spirituali quoque animæ vivificatione animata, omni postmodum vitæ suæ tempore apud illuminatricem suam Deo inibi deserviret.

10 Hoc itaque modo Trausirica hæc illuminari promeruit ex devotione : Vulgudis autem, de qua modo dicendum est, pro inobedientia, interminabili ab eadem Virgine multata est excæcatione. Hæc siquidem Vulgudis in cœnobio S. Godebertæ Deo se devoverat : verum animi sui nimis impatiens, contentiose se adversum alias et irreverenter habebat. Ea de causa frequentius a sancta castigata, Virgine, contra eandem ipsam tumultuose rixabatur, et in C conspecta ejus turpia nimis et maledicta verba loquebatur. Sancta vero Virgo, nimia stultæ illius commota stomachatione, cum eam incorrigibilem et obediencie stimulo irreverenter recalcitrantem persensisset, die quadam, in ipso ejus rixarum turpilquio, in faciem ejus admodum irata expuit : et statim infelix illa, oculorum lumine amisso, omnibus vitæ suæ diebus cæca permansit.

11 His et aliis miraculorum relationibus Virgo hæc ubique divulgabatur, et ejus celeberrima opinio longe lateque diffundebatur ; unde ad eam ex longinquis terrarum partibus multitudo multa languentium confluebat, quibus Virginis sancta intercessione multimodæ sanitatis beneficium benignissima Dei misratio ministrabat. Potestis siquidem ex his conjicere, quæ ad nostram pervenere cognitionem, Virginem hanc et alia quam multa perpetrasset miracula, quæ humanam jam excessere mentionem. Quamquam autem nos lateat, soli tamen Deo vera ejus cognita est devotio ; qui vitam ejus mortalem immortaliter perpetuitatis remuneravit præmio. Perspicuus nempe Dominus dilectæ suæ spiritum immutabiliter in sanctæ fixum proposito reli-

gionis, ne qua ulterius malitia immutaret cor ejus, D neve aliqua fictio animam illius deciperet, de terrestribus eam ad cœlestia, de labore ad requiem, de temporalibus miseriis ad felicitatem perpetuam evocavit ; ac corruptibili eam humanæ fragilitatis corpore clementer denudans, animam ejus incorruptibili Angelicæ societatis indumento clementius adornavit.

12 Sic itaque sanctissima Virgo Godeberta, terrenæ inhabitationis feliciter expleto tempore, cum sanctarum choreis Virginum in cœlestis paradisi collocata est amenitate : ibi Domino cum ceteris sanctiscanticum novam exultanter decantat : ibi futurum judicii diem voto fiduciali expectat. Licet enim ipsi Archangeli diem illam tremere ac contremiscere habeant ; ad humanæ tamen, non suæ, perditionis compatiens trement sententiam. Hunc ergo, ut prædiximus, terminum Virgo hæc jam Deo sociata expectat ; et pro nostris criminibus incessabiliter Deum in cœlis exorat. Sepulta est itaque egregia Dei famula tertio Idus Aprilis, in Oratorio B. Georgii, in ecclesia quæ modo dicitur Sanctorum b Apostolorum, ubi et corpus S. Mommoleni ejusdem civitatis Episcopi honorifice sepelierunt. Multa ibidem, sancta intercessione ejus, infirmis et egentibus præstantur beneficia, ad laudem et gloriam nominis ejus, cujus honor et imperium sine fine perseverat in secula.

transfertur
in cælum :

corpus in
S. Georgii
sepelitur.
h

E

ANNOTATA.

a Ita ex conjectura correximus : in MS. legatur, Multoties quidem contigit eos qui quomodo assuetis.

b An ergo, si Vitæ auctor Ratbodus, fatebimur post ablatum ab illa ecclesia S. Godebertæ corpus, ipsam primum capisse ab ea nominari? Non erit quidem absolum, ut successu temporis collapsa ecclesia postea fuerit sub S. Godebertæ nomine restaurata et consecrata, quævis pridem ibi desisset asservari corpus : fateamur tamen contrarium videri congruentius ; ideoque de prima S. Godebertæ Translatione dubitavimus, an non esset longe serius facta, puta seculo XIII cum tæderet Canonicos suo ex corpore semper allegare quatuor, in diversa ecclesia ministraturos.

CAPUT III.

Miracula ad sepulcrum S. Godebertæ facta.

Verum ne aliquis de cœlica Virginis hujus diffidat remuneratione, miracula et jam illa, quæ a Deo ad sepulturam ejus perpetrata sunt, non renuimus scripto commendare. Contigit siquidem post ejus transitum, Agildrudem, ab infantia cæcam, celeberrimam sanctæ Virginis famam audisse, et quod de aliis audierat de semetipsa certissime sperantem, non sine multa difficultate, Noviomum devenisse. Cumque oratorium, in quo Virgo jacebat, ingressa fuisset ; ab illis qui aderant, se deduci exegit ad tumulum, ubi beatæ Virginis corpus audierat esse sepultum. Quo cum pervenisset, diu illacrymata in pavimento, gravibus exorabat suspiriis, visum, quem diu amiserat, sanctæ sibi Virginis precibus a Domino reimpetrari. Nec mora, quia fideliter oravit, et in oratione de Dei gratia et S. Godebertæ potenti virtute non desperavit ; ea interveniente, corporali visu meruit illuminari. Nec vero corporalibus solum, verum et spiritualibus eam oculis non diffidimus illuminatam ; cum eam omni postmodum vitæ suæ tempore, in eodem loco, regularem cum aliis in Dei servitio audierimus percurrisse disciplinam. Sicque Deo annuente factum est, ut dum lumen carnale deprecaretur, spiritualibus quoque animæ oculis, Virginis hujus intercessione, illuminaretur.

Ad sepulcrum,

F

illuminatam
cæca,

14 De Audemia quoque non nobis videtur prætereundum

*u
erigitur
paralytica,*

A tereundum, quomodo de Vico Raugia a illuc delata, ad ejus curata fuerit sepulcrum. Hæc nempe ab infantia tamquam paralytica toto dissoluta corpore, ut sanctæ Virginis tam celebrem audivit opinionem, ab amicis suis, quibus pro diutina infirmitate jam tædio erat, suam vix illuc impetravit deportationem. Portata tandem ad præfatam basilicam, jussit se quam propius possent ante sanctæ Virginis exhiberi præsentiam. Quo impetrato, reptans utcumque poterat in pavimento, toto cordis et oris Virginem sanctam interpellabat desiderio, quatenus per ejus sacratissimam intercessionem moribundæ paralysis a Domino mereretur curationem. Cum subito basibus suis validitudinem redditam persensit: validaque effecta, suis ipsius pedibus, quæ vehiculo venerat alieno, admodum gratulabatur reverti.

*oculorum
albugo ab-
stergitur,*

15 Gislegardis etiam illuminatio modo memoriæ occurrit: quæ cum ab infantia oculorum cæcitate multata esset, Virginis hujus interventu visum recepit. Stillante nempe ab oculis albugine, quæ ab ipsis crepundiis tenebrosam oculis ejus prætenderat caligine, sub universali astantium aspectu, exhilarato vultu gratuitamente sepulcrum Virginis suscepit illuminationem.

*omnibus
membris
captæ,*

B 16 Sed nec Imperiæ cujusdam, quæ sic nominabatur, curationem tacebimus; quæ fere ab ipsa resuscitata est morte S. Godebertæ intercessionibus. Hæc quidem jam præmorta, omnia pene corporis amiserat officia: visus, auditus, linguæ quoque facultas fere jam ex toto ei defecerat: et ut omnia in brevi concludantur, in lectulo tamquam abortivum quoddam jacebat. Cognitis ergo tantis hujus Deo devotæ miraculis, ad ejus orationis memoriam exhiberi se impetravit. Quo cum allata fuisset, secus sanctam illius sepulturam projecta, suum quoque modo poterat Virgini sanctæ commendabat desiderium; tantæ suæ passionis a Domino per eam aliquod suppliciter immurmurans remedium. Quid ageret? Corde suspirabat, oculis lacrymabatur; ore vero, cum ad plenum verba formare nequiret, inter præcordiales gemitus ululare potius quam loqui videbatur. Verum, cessante cordis lingua, quantamcumque poterat præferebat devotionem, et motu potius interiori sanctam Virginis super debilitate sua sollicitabat intercessionem. Tantam præmortuæ illius Virgo perspiciebat instantiam, felici apud Dominionum intercessione, invaliditudinis ejus impetravit resolutionem, et infelicissimo miserrimæ illius corpori diu optatam restituit sanitatem. Mox etenim quæ paralytica diu jacuerat, lumen oculorum, auditum aurium, linguæ quoque recepit absolutionem: et sic gratias Deo et sanctæ reddens Virgini, ad propriam incolumis reversa est mansioem.

*sanitas
redditur,*

Luc 10, 16

*Celebratur
dies anni-
versarius,*

17 Tædet vos forsitan, dilectissimi, tot et tanta sanctæ miracula Virginis audire: Verum licet vobis sint fastidio, Dei tamen et Sanctorum nos magno alia concedet non tacere. Ipse etenim Deus, per quem omne sanctum sanctificatur, se in Sanctorum susceptione seu abiectione suscipi seu abici Evangelica voce testificatur, dicens: Qui vos spernit, et me spernit; qui vos recipit, me recipit. Oportet ergo, Fratres, ut et amantissimè retineatis, et quæ ad huc adjicienda sunt hilari animo et intente suscipiatis.

18 Inter hæc et alia quædam quæ per eam Deus operatus est, annualem cyclum contigit revolvī, et diem anniversariam, qua ex mundo Virgo sancta transierat, fideli populo repræsentari. Diem illam qua et quanta exultatione susceperint, qua et quanta devotione celebraverint; neque meditationi nostræ ad plenum recogitare, neque imperitiæ nostræ ad visum concessum est explanare. Quis enim tantum populi conventum, quis eorum qui convenerant de-

votionem et lacrymabile gaudium, quisve spontaneas explicare oblationes posset eorum? Videres undique promiscui sexus [turbas] concurrentes tamquam apes ad alvearium, Clericorum ordines, Monachorum congregationes, turbas quoque Virginum, omnem prorsus utriusque sexus conventum in eandem confluere lætitiā, unoque animo ac pari consensu Virginis sanctæ felicem sollicitare memoriam. Facto itaque solenni Missarum Officio, post multiplices Deo et Virgini redditæ actiones gratiarum, universi ad propria reversi sunt. Custodes etiam ecclesiæ, omnibus fere luminaribus extinctis, cum ostia ecclesiæ clausissent, hora competenti suam egressi sunt ad refectionem. Post refectionem vero quam plurimis eorum, ut gratias Deo ex debito referrent, ad ecclesiam illam reversis; ut januas ostiarii apernerunt, lampades cum cereis, quas in conspectu omnium extinxerant, omnes divinitus inflammatas reperiunt.

19 Super hoc Dei et sanctæ Virginis miraculo multus erat plausus omnium: in eandem omnes confluebant lætitiā: uno et eodem animo, unanimi et pari consensu ad Virginis sanctæ concurrebant oratorium: mentis eadem devotio, idem et universale pro ineffabili Dei beneficentia cunctis inerat gaudium; intrantibus aliis, aliis regredientibus, una omnes consolatione ad laudem divinam sese invicem cohortabantur. Retractabant alii sanctæ Virginis meritum: suspirabant alii diviniæ recompensationis admirabile donum. Ille nimirum, qui januis clausis ad discipulos intravit, obseratis etiam nunc foribus ingressus, per lampadum inflammationem, Virginem hanc unam earum absque dubio esse declaravit, quas suos ipsius testimonio accensis lampadibus Evangelicus ille sponsus secum ad nuptias introduxit. Nec solum hoc Virgini suæ largitus est, verum eosdem cereos ac lampades, absque aliqua cereæ diminutione vel olei, septem illis subsequenti- bus diebus, sub totius populi testimonio ardere mirabiliter concessit b.

20 Eodem in loco multa fieri miracula frequenter audiuntur, quæ sui assiduitate, sicut plerumque fieri solet, partim memoria excidisse, partim vilis se noscuntur: quæ tamen occurrunt memoriæ nostræ, vestræ fraternitati nos non piget renotare. Hæc eadem beatæ Virginis fama celeberrima, quæ alios quam plures excitaverat, ad aures paralytici cujusdam, Gregorii nomine, delata est. Hic quidem adeo paralysis morbo dissolutus languebat, ut nec quidem manum vel pedem movere posset; immo corpore jam præmortuo, in solo vix ejus pectore vitalis spiritus anharet. Nisus tamen quoquo modo repere per terram, vix tandem ad desideratam sanctissimæ Virginis pervenit sepulturam. Multa ibi cum devotione multos fundens rivulos lacrymarum, per sanctæ Godebertæ Virginis meritum, invaliditudinis suæ efflagitabat medicamentum. Cumque in gemitu et lacrymis, usque ad vesperam flens et ejulans, indefesse perseverasset; pio sacratissimæ Virginis obtentu in momento corporis totius sanitatem plenam recepit, ac si ullam umquam læsionem pertulisset. Lacrymabantur omnes præ gaudio, quia quem fere suspicabantur exanimem, ambulare videbant sanum et incolumem. Sed nec illud prætereundum putamus quod de Harveo c per Virginem hanc factum miramur.

21 Ipse quidem Harveus, multatus oculis, multisuper hoc peragraverat loca Sanctorum, ipsorum etiam ea de causa adierat orationes Petri et Pauli Apostolorum; aliquotque diebus ibi expectatis, cum nil sibi proficere sentiret, infecto negotio tristis ad propria repedavit. In tenebris itaque et fere in umbra mortis residens, dies suos lugebat; quippe qui cum aliis quia videbant inhabitans, ad augmentum doleris

D
AUCTORE
RATBODO
EX MS.

*et extincta
post Officium
luminaria,*

*divinitus
reaccensa
inveniuntur,*

*cum magno
plausu populi,*
E

*ac tota se-
ptiduo ardent.*

h

*Sanatur
paralyticus,*

F

c

*illuminatur
cæcus,*

AUCTORE
RATBODO
EX MS.

Ps. 26, 1

alia plura
miracula
sunt.

Epitogus.

A doloris sui lumen eorum retractabat. Peragratis ergo, ut prædiximus, multorum Sanctorum oratoriis, ejusdem desiderii causa devote ad Virginis hujus memoriam pervenit. Ibi fidei fervore succensus, extensis in cælum manibus, in abdito cordis illud Davidicum decantabat, Dominus, inquit, salus et illuminatione mea. Ex toto corde ad sanctissimam conversus Virginem, suam ei attentius commendabat devotionem. Exaudita est ergo et in hoc devotissima sanctæ hujus Virginis interventio; et ad ejus supplicem deprecationem Harveus, quia fideliter in oratione præstitit, non est fraudatus a desiderio suo. Sunt et alia multa, Carissimi, Virginis hujus miracula, quæ, sicut diximus, ad nostram non pervenire notitiam; verum super manifestis et incognitis sanctissimam nos Dei oportet collaudare magnificentiam, qui, per imitabile fragilioris sexus exemplum, tam fragiles ad æternæ vitæ incessanter invitat præmium sempiternum.

22 Nos itaque, fratres, qui licet corporalibus utamur oculis, cæci tamen sumus in anima; qui terrestribus nimis intenti, prave postponimus cœlestia; qui temporalibus inhiantes, nihili pendimus spiritualia; jam vel sero hujus Patronæ nostræ, beatissimæ videlicet Virginis Godebertæ, virginitatem sedulo imploremus: utque apud divinam, cui infatigabiliter deservivit, majestatem, pro nobis suppliciter intercedere dignetur, retractemus devotam in Dei famulatu Virginis hujus instantiam; admiremur ejus precibus acclinem, ut ita dicam, Salvatoris nostri clementiam. Audivimus modo quia cæcus hic Harveus, cum super cæcitate sua nihil a Sanctis impetrasset Apostolis, per hanc tantam Virginem visum recepit: credamus et nos per eandem, cordium nostrorum cæcitatem, si bene querimus, a Deo vere illuminari. Audivimus paralyticum Gregorium, paralysis suæ, hac mediante suscepisse remedium: credamus et nos, si ex corde poenituerimus, per eam sanandos, qui omnibus, prohi dolor! animæ destituti officiis, viam incedere pigritamur virtutum. Legimus lampades, quas in ejus extinxerant oratorio, subito igne inflammatas: credamus et pro certo habeamus, spirituales animarum nostrarum tenebras, hac interveniente divinitus posse inflammari. Jam vero, dilectissimi, corda cum manibus ad Dominum erigamus in vera confessione, et in indissimulata poenitentia precibusque multimodis faciem ejus præveniamus; quo Virginis hujus meritis, quam nobis proposuit in exemplum, quæque pro ejus vera dilectione carnalium abdicavit fœdera nuptiarum, gravi nos exutos corpore, unigenito filio suo Christo Domino nostro concorporari concedat, in cœlesti collegio sanctorum Angelorum, per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

ANNOTATA

a Ita Ludov. de Montignii, cui in nomenclatione loci, in Noviomensi diocesi siti, magis credendum putarem, quam Surio, Rangiam scribenti: sed quia ambigua est ecgraphi nostri scriptio, et ipse in annotationibus nusquam indicat ubinam locus hic sit, veremur ne æque ei ignotus is fuerit.

b Surius, qui miraculorum hujus capituli narrationem valde constrinxerat; deinceps paucas lineas solum habet, et sic totam narrationem absolvit.

c Idem Surius Harneum vocat: ecgraphum nostrum semel iterumque Haureum.

APPENDIX

Translatio S. Godebertæ in capsam argenteam anno 1504.

Gloriosus Deus in Sanctis suis, et in majestate

mirabilis (cujus ineffabilis profunditas prudentiæ, nullis inclusa limitibus, nullis comprehensa terminis, recti censura judicii cœlestia pariter et terrena disponit) et si cunctos ejus ministros ancillasque magnificet, amplificet, altis decoret honoribus; illos tamen potioribus attollit insigniis dignitatum, et præmiorum uberiori retributione prosequitur, ne dum quos excellentiores ac inter ceteros digniores agnoverit commendaveritque meritorum ingentiorum copia, verum etiam quos suis fidelibus eorumque æternæ saluti providentiores ubilibet terrarum elegerit ac propensiores. Sic et pia mater Ecclesia, ejus sacra vestigia prosequens et exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis cœlestibus constitutos studiis honoret sollicitis, et sonoris efferat præconiis; illos tamen maxime, quos aut Patronos habet assiduos, aut quorum apud se sacra custodit ac veneratur pignora: utpote in quibus, suæ necessitatis ingruente periculo, salutis ac spei anchoram nihil hæsitans reponit et collocat.

24 Hinc magno maturoque consilii fulemento, hujus insignis Ecclesiæ Noviomensis Clerus, divino spiritu et piæ devotionis affectu illustratus, suam gloriosam patronam, margaritam Christi præfulgidam; Beatissimam Godebertam, transferri satagit hoc Incarnationis Dominicæ anno millesimo quingentesimo quarto, tertio Idus Aprilis, regnante in Francia Ludovico XII, de theca lignea, vase quasi testeo, in præfulgentissimum mauseolum, tota purissimi argenti massa deauratum, miræ pulchritudinis opificio, iconarumque cœlestium divina potius arte decoratum; ut ab architectis et artificibus summis in dubium vertatur, an opus materiam, an ipsa massa opificium excellat et superet.

25 Ad tam præclarum et magnificum Translationis decus et spectaculum, cum Venerabilibus Diocœsanis Abbatibus, astiterunt non modicæ reputationis Clerus, nobilitatis utriusque sexus copia numerosa, inferiorisque plebis affluentia densissima: et a vultis a sursum, et a pavimento undecumque deorsum avidissime, circumspicientes. Quod per Reverendum in Christo Patrem Carolum b præfatæ Noviomensis Ecclesiæ Episcopum, tractabatur mysterium; ut quæ tam sancta et Deo grata fuerat, velut altera Judith viduitatis indumento exuta, ad sponsi Beatissimi Eligii latus et dexteram assumenda, in vestimento jucunditatis et lætitiæ astaret; aut tamquam Regina in die desponsationis suæ a dextris Regis sponsi, in vestitu deaurato circumdata varietate, feliciter, gloriose et perenniter resideret; tantamque lucernam super candelabrum in domo Domini fulgentem videant et agnoscant, ad dirigendos pedes suos in viam pacis, universi, qui ejusdem Deo prædilectæ Virginis meritis et interventione confidunt, præstante Domino nostro Jesu Christo, in quo est salus et vita et resurrectio nostra, qui vivit et regnat in secula seculorum Amen.

ANNOTATA.

a Vulgari Francico vulte: videtur autem volta a volvendo, quasi voluta, dici arcuosus fornix.

b Anno 1501 electus Episcopus Carolus et sequenti consecratus, suo ex fratre nepoti Joanni de Hangest Episcopatum resignavit anno 1525, sola administratione sibi reservata, quam tenuit usque ad an 1528, Boni Episcopi cognamen apud suos promeritus, ita Sammarthani.

D
Sicut Deus
omnes quidem
Sanctos,

quosdam
tamen hono-
rat impen-
sus;

sic et Eccle-
siæ suos
Patronos:

quare Clerus
Noviomensis
E

corpus S.
Godebertæ
locavit ma-
gnificentius

a
juxta S.
Eligium.
b

F

DE S. GUTHLACO PRESBYTERO,
ANACHORETA CROYLANDIÆ IN ANGLIA.

G. H.

ANNO
DCCXIV.

S. Guthlacus
natus an.
673

ingressus
monasterium
an. 697.

Croylandiæ
anachoreta
an. 699

mortuus
an. 714.

Vitam scri-
psit ex certa
scientia
corvus
Felix,

non tamen
monachus
Croylandien-
sis,

cui posteriora
scripta perpe-
ram tribuun-
tur :

non etiam
S. Felix
Episc. Orien-
taliū An-
glorum,

Inter illustriores Ecclesiæ Occidentalis anachoretas
eminuit S. Guthlacus, e regia Merciorum apud
Anglo-Saxones stirpe oriundus : quem, circiter
annum Christi DCLXXIII prognatum, excepit dicti
regni Occidentalis plaga, et in strenuum virum edu-
cavit; viditque octo seu novem annis cum vicinis Brito-
nibus seu Cambris, in hodierna Wallia degentibus, arma
tractantem, et de hoste suo frequentes victorias repor-
tantem. Annos natus viginti et quatuor, circa annum
DCCXVII. Christi miles futurus vixit in antiquo Refo-
niensi monasterio, vulgo Reppington dicto, atque in
Cestrensi Comitatu, apud antiquos Coritanos sito, et
plurimarum Regum Sepultura nobilitato. Biennio ibidem
transacto, anachoresin amans, secessit in insulam Croy-
landiam, in Orientali Merciorum ditione sitam, et Co-
mitatui Lincolnensi hoc tempore adscriptam : ubi post
annos quindecim peractos, virtutibus et miraculis clarus,
obit, die XI Aprilis, feria quarta hebdomadis Paschalis,
anno DCCXIV, quomodo autem infra in vita habeatur an-
nus sequens DCCXV, ibidem commodius explicabitur.
Præerat tunc regno Merciorum Coelredus Rex. S.
Ethelredis filius : cui post biennium successit Ethelbal-
dus, uti huic a morte apparens S. Guthlacus verissimo vati-
cino prædixerat.

2 Vita S. Guthlaci, paucis post obitum ejus annis
elapsis, ab auctore corvo conscripta est : qui in Prologo,
asserit, se nihil sine certissima rerum gestarum in-
quisitione de tanto viro scripsisse, et eadem orthodemia,
prout a dictantibus idoneis testibus, quos indicat,
audiverat, depinxisse. Nomen auctoris fuit Felix, et
se Catholicæ Congregationis veruaculum appellat.
Nicolaus Harpsfeldius in Historia Anglicana Eccle-
siastica seculo 8 cap. 19 de S. Guthlaco agit, et Feli-
cem, Vitæ illius auctorem, scribit fuisse monachum
Croylandiensem : quod idem faciant Michael Alfordus
in Annalibus Ecclesiæ Anglo-Saxonice, ad annum 714
num. 5. et passim recentiores, secuti mendacissimum
apostatam Balæum, qui asserit Felicem Crolandiensem
claruisse anno DCCXXX, et præterea scripsisse librum
de Gestis Abbatum Crolandicæ, cum monasterio recens
extracto primus tantum præset Kenulphus. Ad hæc
dicit idem Balæus Felicem scripsisse de Translatione,
ejusdem Guthlaci lib. I sub hoc initio : Erigite caris-
simi aures. Quam historiam Translationis infra damus,
C sed contigit ea anno primo Stephani Regis et Christi
MCXXXVI. Nec sufficiunt Balæo ista, quin addat eum-
dem scripsisse de miraculis ejusdem Guthlaci librum
unum hoc exordio, Quodam tempore jucundæ recor-
dationis. Quæ etiam miracula infra damus, et conti-
gerunt sub finem seculi undecimi et seculo duodecimo,
imo annus XII Stephani Regis indicatur, id est, Chris-
ti MCXLVII. Denique asserit ab eodem Felice scriptam
Epitomen Vitæ Guthlaci hoc initio : Vitam B. Gu-
thlaci Confessoris, quam eandem habemus manuscrip-
tam, et prælo apparatus omittimus, in cujus præfa-
tione auctor dicit, se jubente venerabili Goffrido, aliis
Godefrido eam scripsisse, id est circa annum MCXXX
aut etiam serius. Joannes Pitsæus de Illustribus An-
glie Scriptoribus, ad annum 730, omnia eadem ex
Balæo describit, nec videtur ullum Felicis tractatam
habuisse aut inspexisse.

3 Auctor indicatæ epitomes est Ordericus Vitalis
Angligena, cænobii Uticensis sive S. Ebrulfi in diocesi
Normanniæ Lexoviensi monachus, qui eandem epito-
men historiæ suæ Ecclesiasticæ, ad annum usque MCXL
deductæ, inseruit; asseritque, se in Angliam profectum,
quinque septimanis Croylandiæ commoratum esse;

et, ex sensu monachorum Croylandiensium, scribit,
gesta sanctissimi anachoretæ Guthlaci edita esse a
Felice quodam Orientalium Anglorum Episcopo,
natione Burgundo. Verum Felix iste, Sanctis adscrip-
tus, vita sanctus est anno DCLIV, id est annis circiter no-
vedecim, antequam S. Guthlacus nasceretur. Acta S.
Felicis illustravimus ad diem VIII Martii. In hunc
errorem abductus videtur Ordericus Vitalis cum mona-
chis Croylandiensibus, quia auctor inscripsit hanc Vitam
Alfwaldo Regi Orientalium Anglorum, eumque sibi,
præ ceteris Regalium Primatum gradibus, dilectis-
simum tradit; ejusque jussionibus et eximie dilec-
tionis imperiis obtemperantem, textum præsentis
chartulæ digessisse, Catholicæ congregationis ver-
uaculum. Quæ profecto non scripsisset aliquis monachus
Croylandiensis, cum jam tum Ethelbal-
dus Rex, ut infra num. 39 asserit Felix, Sepulchrum S. Guthlaci
miris ornamentorum structuris, in venerantiam di-
vinæ potentiae, ædificasset : imo, ut infra ex Ingulpho
constabit, ipsum monasterium Croylandiense regis ex-
pensis statueret, aut etiam incepisset construere : cujus
regiæ magnificentiae necessario fecisset mentionem, si
ibidem monachus fuisset. Quisquis ergo iste Felix fue-
rit, videtur in regno Orientalium Anglorum vixisse :
qui, ut Ingulphus ait, de vita ac miraculis S. Guthlaci
omnia clare, luculente et seriatim pandit.

4 Vitam hanc hactenus ineditam prælo paravimus,
acceptam ex vetustissimo codice MS. monasterii Ber-
tiniani apud Andomaropolim, ubi monachus vixit circa
annum MC Goscelinus seu Gotselinus et quam plurimas
Vitas Sanctorum collegit, varias illustravit, aut etiam
stylo cultiore emendavit. Hanc S. Guthlaci Vitam pri-
mævo stylo relictam fuisse scimus, tum ex stylo et alia
MS. Vita, nobis a Benedictinis Anglis Duaco submissa,
cum qua partem contulimus; tum ex variis compendiis
inde confectis. Horum aliquod habemus ex iisdem MSS.
Duacensibus, et, ut dicimus prælo paraveramus : præ-
termisimus tamen, tum quia postea reperimus id ab
Orderico Vitale confectum, et ejus historiæ Ecclesiasti-
cæ insertum, tum quia etiam inter Scriptores antiquos
Historiæ Normanniæ ab Andrea du Chesne est vul-
gatum. Aliud compendium ediderunt Joannes Capgra-
vius in Legenda Angliæ, et Laurentius Surius ad
hunc XI Aprilis. Inciderat forsitan confectam fuisse a
Guilielmo Ramesejo, circa annum MCCLXXX monacho
Croylandiensi, quod is tradatur varias Vitas Sanctorum
conscripsisse : sed Balæus et Pitsæus asserunt eum car-
mine herico Vitam S. Guthlaci composuisse, quam non
vidimus. Aliud compendium Vitæ dicitur scripsisse
Petrus de Blesis Archidiaconus Bathoniensis, et cla-
ruisse anno MCCLX. Hujus exordium a Molano citatur
his verbis, Qui gesta illustrium virorum. Meminerunt
S. Guthlaci passim alii Scriptores Angliæ, Malmes-
buriensis, Wigorniensis, Dunelmensis, Westmonaste-
ricus, qui etiam illustre compendium hujus Vitæ habet;
unde in suo Chronico plurima descripsit Joannes
Brompton.

5 Omittimus recentiores enumerare, qui sua e Surio
et Capgravo potissimum contraxerunt : ad eos transi-
mus, qui ea attigerunt quæ post tempora Felicis præ-
dicti scriptoris contigerunt : inter quos præcipuus est
Ingulphus Abbas Croylandiæ, in sua Historia seu Des-
criptione compilata a temporibus monasterii Croylan-
diensis constructi, ex qua, ejus verbis servatis, Analecta
exerpimus, quæ potissimum notitiam cultus, Reliquia-
rum et miraculorum S. Guthlaci conferunt. His subdi-
mus historiam translationis anno MCXXXVI factæ, et con-
jungimus

sed horum
Regi est Vita
ab aliquo
ejus subdito
dicata.

E

editur ex
MSS.

Compendia
Orderici
Vitalis,

Capgravi
et Syrii,
F

an Guilielmi
Ramesei ?

Westmona-
steriensis,
Bromptoni.

Eduntur
analecta
ex Ingulpho.

Historia
Translationis
et miraculo-
rum.

A *jungimus miracula potissimum seculo XII meritis S. Guthlaci potrata : quæ damus ex MSS. a Benedictinis Anglis Duco missa et communicata : verum quo ea sint auctore conscripto, nescitur, ex quibus omnibus antiquus cultus S. Guthlaco exhibitus constat. Fuimus anno MDCLXII in conobio Gemeticensi, ac reperimus ibidem MS. Missale Anglicanum a Roberto Archiepiscopo Cantuariensi donatum circa annum ML, in qua tabula præfigitur Paschale tempus indicans ab ipso millesimo oauo. In hoc Missali cultus et veneratio S. Guthlaci præscribitur ad hunc XI Aprilis : ejusque patrocinium in L tuiis adjunctis imploratur. In antiquo Martyrologio MS. Ultrojectino ecclesiæ collegiatae S. Mariæ recoluntur plurimi Sancti Anglicani, et ad hunc XI Aprilis ista trahuntur : In Britannia depositio S. Guthlaci Confessoris Christi et Anachoretæ, qui pro Christo multa et inaudita tormenta a malignis spiritibus perpassus, ad ultimum eorum machinamenta superans, in optima conversatione migravit ad Dominum. Memoratur in antiquissimo Calendario præfixo Computi Ecclesiastica MS. Bedæ, et variis Martyrologiis, tam manuscriptis quam prælo excusis. Item apud Grevenum et Molanum in additionibus ad Usuardum. In Martyrologio etiam Anglicano, et monasticis Wionis, Menardi, Dorgani, Edouardi Mathew et Buccelini. Colganus agit de S. Guthlaco die v Februarii ad Vitam S. Indracti, quasi ad hujus sepulcrum accepisset scientiam infusam. Verum id tunc rejecimus, et ostendimus S. Guthlaco octoginta aut pluribus annis ante S. Indractum vitam functum esse.*

VITA

Auctore Felice cœvo.

Ex pervetusto MS. Bertiniano collato cum editione Acheriana.

PROLOGUS AD REGEM a ETHELBALDUM.

In Domino dominorum domino meo, mihi præ ceteris regalium primatum gradibus dilectissimo, Athelwaldo Regi, orientalium Anglorum rite regmina regenti, Felix Catholice congregationis b vernaculus, perpetuæ prosperitatis in Christo salutem. Jussionibus tuis obtemperans, libellum quem de vita Patris beatæ memoriæ Guthlaci componi præcepisti, simplici verborum vimine textum, absque procacitatis imprudentia institui. Ea tamen fiducia coram obtuli, obsecrans ut si ullatenus (ut fore arbitror) illic vitiosus sermo aures eruditi Lectoris perculserit, litteram in fronte paginæ veniam poscentem intendat. Reminiscatur quoque efflagito, quia regnum Dei non in verborum facundia, sed in fidei constantia persistit: salutemque seculo non ab Oratoribus, sed a Piscatoribus prædicatam fuisse sciat; Sancti quoque Hieronymi dicta meminerit, qui rem ridiculam esse arbitratns est, ut sub regulis Donati Grammatici, verba cœlestis oraculi restringeret. Sed si forsitan alius animositatis nostræ fastibus imputat hoc opus arripere, dum alii [sunt] plurimi Anglorum librarii, quorum ingeniositatis fluentia inter flores Rhethoricæ per virecta litteraturæ, pure, liquide, lucideque rivantur, qui melius luculentiusve componere valuerunt; sciat nos hoc opusculum non tam c voluntiæ quam obedientiæ gratia incepisse. Propterea laboris mei votis, o Lector, quisquis es, faveas. Si etiam, ut adsolet, more obtrectatoris succensueris, cave ut ubi lucem putaveris, ne a tenebris obæceris, id est, ne cum recta reprehenderis, ignorantia tenebris fuscæris. Mos enim cæcorum est, ut cum in luce perambulant, tunc in tenebris errare se putent: lucem enim nesciunt, sed in tenebris semper oberrant. Cæcitas ex parte, in Scripturis igno-

rantia est, ut ait Apostolus: Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium subintraret. Origo quidem totius mali ab ignorantia venit. Quapropter admoneo te, Lector, ut aliena non reprehendas, ne ab aliis quasi alienis reprehendaris. Sed ne sensus legentium proluxæ sententiæ molesta defensio obnubilet, pestiferis obtrectantium incantationibus aures obturantes, velut transvadato vasti gurgitis æquore, ad vitam S. Guthlaci stylum flectendo, quasi ad portum vitæ pergemus.

2 Quoniam igitur exegisti a me, ut de vita S. Guthlaci vel conversatione tibi scriberem; quemadmodum cæperit, quidve ante propositum fuerit, vel qualem vitæ terminum habuerit, prout a dictantibus idoneis testibus, quos scitis, audivi, addendi minuendique modum vitans, eadem d orthodemia depinxi. Ad hujus utilitatis commodum hunc codicellum fieri ratus sum, ut illis qui sciunt, memoriam tanti viri revocandi nota fiat; his vero qui ignorant, velut late pansæ viæ indicium innotescat. Non enim sine certissima inquisitione rerum gestarum aliquid de tanto viro scribere, nec tandem ea quæ scripsi, sine subtilissima indubiorum testium cautione, libratis scribenda quibusdam dare, præsumpsi; quin potius diligentissime inquirens, quantacunque scripsi, investigavi a reverendissimo quodam Abbate e Wilfrido, et a Presbytero puræ conscientia, ut arbitror, f Cissa, vel etiam ab aliis, qui diutius cum viro Dei conversati, vitam illius ex parte noverant. Ergo quantacunque de vitæ ipsius orthonomia stylo perscrinxero, minima de magnis, pauca de plurimis audisse ætinate. Non enim ambigo illos dictatores non omnia facta illius potuisse cognoscere, nec ab illis tota dictata me descripsisse glorifico.

3 Sed ut tanti viri tantique nominis relatio compleatur, prout ubique miracula ipsius fulserunt peremctamini, ut referentibus singulis quæ novere percunctantibus, g sequentis libelli materia adgregetur. Igitur eximiæ dilectionis tuæ imperiis obtemperans, textum præsentis chartulæ prout potui digessi; majoribus, scientiæ auctoribus, majorem partem linquens, principium in principio finem in fine compono. h

ANNOTATA.

a Ethelbaldus, aliis Athelwaldus et Alfwaldus Rex Anglorum Orientalium, qui troditur imperasse ab anno 720 ad 749. Ertat epistola ejus ad S. Bonifacium num. 76 apud Serrarium. In regno ejus erat Cantabrigia cum insula Ely, adeoque in limite regni ejus et Merciorum Croylandia.

b In codice MS. Vedastino apud Mabillonum interponitur, Sancti Bedan, ex quo colligit dictus Mabillonus, Felicem auctorem Vitæ fuisse monachum Girvensen. Verum quia dicta verba desunt in pervetusto codice et aliis monumentis, videntur ea intrusa a posteris, cum jam Beda inter Sanctos relatus colebatur: quo vivente aut mox ab ejus obitu, est hæc Vita conscripta.

c Auctori familiares sunt voces Volentia, Venerantia et similes pro voluntate, veneratione etc.

d Orthodemia, recta constructio, ab ὀρθός rectus δῆμος construo, ædifico ita mox vitæ orthonomia recta regula dicitur, et iterum num. 16.

e Wilfridus Abbas alicujus vicini monasterii, forsân Medeshamstedensis seu Petroburgensis, aut Bardeneiensis, quorum monasteriorum postmodum Abbates subscriserunt foundationi monasterii Croylandiensis. Infra num. 25 et 26 sapius Wilfridus memoratur, absque titula Abbatis.

f Lelandus in Monastico Anglicano pag. 163, Sanctus Cissa, inquit, ex Pagano factus Christianus successit S. Guthlaco. Ingulfus ait ad dexteram tumbæ

D Rom. 11, 15

refert accepta a testibus idoneis,

d

E

Wilfrido Abb. Cissa Presbytero. et aliis,

g

Librum de miraculis promittit.

h

Auctor te-
nuitatem
styli excusat,

C

e

et obtrecta-
tores repre-
hendit:

A tumbæ S. Guthlaci fuisse tumulum S. Cissæ Sacerdotis, et inter sarcophaga Sanctorum recenset. De Wilfrido et Cissa infra agitur.

g An hic libellus a Felice etiam editus fuerit non liquet: Ordericus tantum librum de Vita ejus citat.

h Sequebantur varii tituli interpositi, quibus omissis res ipsæ in additionibus marginalibus explicantur, et alia Capita more nostro confecta notantur.

CAPUT I.

Genus illustre, nativitas prodigiosa, baptismus, educatio. Vita militaris, dein monastica.

Fuit itaque, in diebus a Ethelredi Regis Anglorum, quidam vir de egregia b Merciorum stirpe, cognomine Penwall, cujus mansio in c Mediterraneorum Anglorum partibus diversarum rerum fluxu prædita constabat. Hujus etiam viri progenies, per nobilissima illustrium Regum nomina, antiqua ab origine d Isles digesto ordine cucurrit. Itaque cum juvenilis ævi viridante vigore floreret, adoptata sibi coætanea virgine inter nobilium puellarum agmina, condecretis nuptiarum legibus, uxorem duxit vocabulo Tethe, quæ a primævis rudimenti sui diebus in puellari verecundia vivere studebat.

5 Evolutis ergo aliquot temporum curriculis, quibus se conjugalibus juris conditionibus indidissent; contigit, humana natura cogente, ut concipiens prægnasset. Peractis vero mensium e hebdomadarumque cursibus, cum parturiendi tempus immineret; et viscera, nixandi inscia, ignota violentia vexarentur; extemplo divinum prodigium, cœlestis oraculi portentum, circumadstantibus et undique concurrentibus turbis videbatur. Nam pius Omnitenens, futurorum præsciis, cui omnia præsentia præstunt, sigillum manifestandi militis sui, in æternæ memoriationis indicium, præmisit.

6 Igitur cum nascendi f tempus advenisset, mirabile dictu! ecce humana manus, erocio rubri nitoris splendore fulgescens, ab æthereis olympi nubibus ad patibulum ejusdam Crucis, ante ostium domus in qua sancta puerpera futuræ indolis infantulum puerum enixa est, porrecta videbatur. Cumque insolito stupore omnes ad prospiciendum miraculum concurrere certabant, en subito, signato prædictæ domus ostio, æthereas in auras manus reducta absecessit. Hoc novo stupefacti prodigio omnes qui intererant, in loco sanctæ apparitionis prostrati, supplices pronis vultibus Dominum gloriæ magnificabant.

7 Transactis vero orationum deprecationibus, concurrentes ad invicem versare cœperunt, quidnam esset hoc novum, quod scrupulum plurimis excitavit. Illis ergo cum immenso stupore variis sermocationibus multa inter sese conferentibus, ecce ex aula propiante, qua supradictus infans nascebatur, mulier immensa velocitate currens, clamabat: Stabilitate, quia futuræ gloriæ huic mundo natus est homo. Alii vero hæc audientes, ex divino præsidio, ad manifestandam nascentis gloriam, illud fuisse perhibebant. Alii autem, sagacioris sententiæ conjecturis, promere cœperunt, hunc ex divina dispensatione in perpetuæ beatitudinis præmia prædestinatum fore. Erat ergo magna admirantium turba, in tantum ut illius miraculi vagabundus rumor, priusquam melliflua solis astra occiduis finibus mergerentur, Mediterraneorum Anglorum totos pene terminos impleret.

8 Igitur decursis bis quaternis dierum voluminibus, cum ad salutaris lavacri sacratas undulas propinquasset, ex appellatione illius Tribus, quam dicunt Guthlacingas, proprietatis vocabulum velut

ex cœlesti consilio Guthlacus percepit, quod ex qualitatis compositione consequentibus meritis conveniebat. Nam ut illius gentis gnari perhibent, Anglorum lingua hoc nomen ex duobus integris constare videtur, hoc est Guth et Lac, quod Romani sermonis nitore personat g Belli-munus: quia ille cum vitiis bellando æternæ beatitudinis præmia, cum triumphali infula perennis vitæ, percepisset, secundum Apostolum dicentem: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

9 Postquam igitur sacri fontis lymphis spiritualibus, divino gubernante numine, abluit parentum delicta, infans miræ h indolentiæ nobilibus antiquorum disciplinis, aulæis in paternis, imbuebatur. Igitur transcensis infantie suæ temporibus, cum fari pueriliter tentabat, nullius molestiæ parentibus nutricibusve seu coætaneis parvulorum cœtibus fuit. Non puerorum lascivias, non garrula matronarum deliramenta, non vanas vulgi fabulas, non ruricolarum i bardigiosos vagitus, non falsidica parasitorum frivola, non variarum volucrum diversos crocitus, ut adsolet illa ætas, imitabatur: sed eximia sagacitate pollens, hilari facie, sincera mente, mansueto animo, simplici vultu, in pietate parentibus, in obedientia senioribus, in dilectione collactaneis; neminem seducens, neminem increpans, neminem scandalizans, nulli malum pro malo reddens, æquanimis utebatur. Erat enim in ipso nitor spiritualis luminis radiascens, ut per omnia omnibus, quis venturus esset, monstraretur.

10 Igitur cum adolescentiæ vires increvissent, et juvenili in pectore egregius dominandi amor ferveret; tunc valida priscorum heronum facta reminiscens, veluti ex sopore evigilans, mutata mente, aggregatis satellitum turmis, sese in arma convertit: et cum adversantium sibi urbes et villas, vicos et castella igne ferroque vastaret, corrasisque undique diversarum gentium sociis immensas prædas congregaret; tunc velut ex divino consilio edoctus, tertiam partem aggregatæ gazæ possidentibus remittebat. Igitur transcursis k octo circiter annorum orbibus, quibus persecutorum suorum adversantiumque hostium famosum excidium, crebris vastationum fragoribus, peregissent; tandem defessis viribus, post tot prædas, cædes, rapinasque, quos arma triverunt, lassi quieverunt.

11 Itaque cum prædictus vir beatæ memoriæ Guthlacus, inter dubios volventis temporis eventus et atras caliginosæ vitæ nebulas, fluctuantisque seculi gurgites jactaretur; quadam nocte, dum fessa membra solitæ quieti dimitteret, et assueto more vagabunda mente sollicitus, mortalia intentam meditatione cogitaret; mirum dictu! extemplo velut percussus pectore, spiritualis flamma omnia præcordia supra memorati viri incendere cœpit. Nam cum antiquorum Regum stirps suæ per transacta secula miserabiles exitus et flagitiosum vitæ terminum contemplaretur, necnon et caducas mundi divitias, contemptibilemque temporalis vitæ gloriam pervigili mente consideraret; tunc sibi proprii obitus sui imaginatam formam ostendit; et finem inevitabilem brevis vitæ curiosa mente horrescens, cursum quotidie ad finem cogitabat, immo etiam audisse se recordabatur, Ne in hieme vel sabbato fuga vestra fiat. Hæc et alia his similia eo cogitante, ecce subito, instigante divino numine, seipsum famulum Christi venturum fore, si in crastino vitam servasset, devovit. Ergo exutis umbrosæ noctis caliginibus, cum sol mortalibus ægris ignem emoverat ortum, in quo matutinae volucres avido l forcepe pipant; tunc indutos artus agresti de spatulo m surgens arrexit, et signato cordis gremio salutaris sigillo

D
AUCTORE
FELICE
EX MS.

g

Jac. I. 12

In pueritia

h

vitia fugit

i

virtutem
discit:
E

adolescens
armis adsuc-
scit:

k

inde meliori
instinctu
corruptus
l

Matth. 21, 20

socios deserit

m

a
b
Guthlacus
Anglus, regiae
stirpis.

c
d

designatur
cœlesti prodigio:

e

f
natus cœlitus
illustratur,

enuctis stu-
j entibus.

Baptizatus
patriam no-
men obtinet,

A gillo, se comitantibus præcepit, ut alium ducem itineris sui eligerent, nam se divinæ servituti destinasse perhibebat. Hoc audito comites ipsius, immenso percussi stupore, supplicibus obsecrationibus, ne hoc quod dicebat incepisset, exorabant: qui contemptis eorum precibus in eo quod inceperat immotus perstabat. Ita enim in illo divinæ gratiæ inflammatio flagrabat, ut non solum regalis indolentiæ reverentiam despiceret, sed parentes et patriam comitesque adolescentiæ suæ contempsit. Nam cum ætatis suæ *n* vicesimum quartum annum peregisset, abrenuntiatis secularibus pompis, spem indubitatæ fidei fixam in Christo tenebat.

12 Exin accepto itinere, relictis omnibus suis, monasterium, quod Anglorum vocabulo nuncupatur o Ripadum, usque pervenit: in quo mysticam sancti Petri Apostolorum Principis tonsuram accepit sub Abbatisa nomine *p* Oelfryd, ac deinde accepto *q* Clericali habitu, præterita pincula expiare certabat. Ab illo enim tempore quo Apostolicæ tonsuræ indicium suscepit, non ullius inebriantis liquoris aut alicujus delicati libaminis haustum, excepto Communicationis tempore, gustavit. Hac igitur ex causa omnibus *r* Fratribus illic cohabitantibus aspero odio habebatur: probantes vero vitæ illius sinceritatem et serenæ mentis modestiam, cunctorum animos in affectum suæ caritatis convertit. Erat enim forma præcipuus, corpore castus, facie decorus, mente devotus, aspectu dilectus, sapientia imbutus, vultu floridus, prudentia prædictus, colloquio blandus, temperantia modestus, interna fortitudine robustus, censura justitiæ stabilis, longanimitate patiens, patientia firmus, humilitate subjectus, caritate sollicitus: ita enim omnium virtutum decorem sapientia in eo adornabat, ut secundum Apostolum sermo illius semper sale divinæ gratiæ conditus fulgeret.

13 Dum enim litteris edoctus Psalmorum canticum discere maluisset, tunc frugifera supra memorati viri præcordia roscidis roris cælestis imbribus divina gratia ubertim rigabat. Summis autem providentibus magistris et auxiliante gratia supernæ pietatis, sacris litteris et monasticis disciplinis erudiebatur. Igitur psalmis, canticis, hymnis, orationibus moribusque Ecclesiasticis per biennium imbutus, proprias singulorum secum cohabitantium virtutes imitari studebat. Illius enim obedientiam, istius humilitatem; illius patientiam, alterius longanimitatem; illorum abstinentiam, utriusque sinceritatem, omnium temperantiam, cunctorum suavitatem; et ut brevius dicam, omnium in omnibus imitabatur virtutes.

ANNOTATA.

a Ethelredus Rex Merciorum fratri suo Vulfhero successit anno 675, dein abdicato regno anno 704, in Bardneicensi monasterio factus est monachus.

b Amplum Merciorum regnum descripsimus 2 Martii in Vita S. Ceaddæ, Episcopi Merciorum et Lindisfarorum.

c Mediterranei Angli, aliis Middelangli vixerunt in Comitatibus Merciorum magis vicinis Cambriæ sive Walliæ, et sunt Staffrudiensis, Darbiensis, Cestrensis, cum parte Warvicensis et Salopiensis.

d Icles, Orderico Icleshari, aliquibus Icelius, statuitur proavus Criddæ primi Merciorum Regis, et Cridda proavus Pendæ Regis, quo patre nati sunt Vulfherus et Ethelredus jam memorati.

e In aliquibus MSS. epipendarumque, et omissa copula epipendarum, quasi interdependentium temporum cursibus

f Natus est anno 673.

g Belli-donum sive bonum donum secundum idio-

ma Anglorum inquit Capgravius: quam etymologiam D Anglo-saxonica veteris peritioribus relinquentes, solum indicamus, ex hodierna Anglica prorsus diversam explicationem formandam.

h Indoles ab ivoleo dicitur sumi: pro ea vace maluit auctar indolentiam dicere.

i Bardigiosi vagitus, a bardis et rudibus prolati.

k In MS. Bertiniano, novem.

l Forcipe, id est rostro, quod rursum num. 23, 26 et ut hic masculine avino forcipe num. 26. Nescia an quis alius in hac significatione forcipem scripserit, et avinum derivavit ab avis. In Bertiniano pro avino hic legitur avido: infra tamen etiam avino.

m Spatulum an pro stratulo hic irrepsit ut referatur ad *z* surgens? an vera refertur ad indutos, et panitur pro spathula seu gladio breviori qua se Guthlacus accinxerit?

n *Hi* anni ætatis perperam ad initium militiæ sumptar referuntur apud Capgravius et Surium.

o Ripadum, Orderico Ripaduum, aliis Rependonum. Rependonum, vulgo Reppington, in Australi parte agri Darbiensis apud Mediterraneos Anglos: de quo Lelandus, agens de sepultura Merwale Regis Merciorum, ista scribit: Reopeduna monasterium, olim satis nobile conversatione virorum insignium et sanctimonialium feminarum, ubi penes harum Abbatissam fuit totius cœnobii regimen, uti apud Belgas, Nivelis, Montibus, Malbodii et alibi hoc tempore nobilium Canonissarum monasteria habentur. Cum dictum monasterium per Danos esset eversum, ibi postmodum Prioratus Canonicorum Regularium fuit erectus. Fuerunt ibidem sepulti Ethelbaldus infra sæpius memorandus, Willasius, et alii Reges Merciorum. Hinc patet male ab Edouardo Mathew et aliis amandari S. Guthlacum ad Ripponense monasterium, in agro Eboracensi extra regnum Merciorum, a S. Wilfrido, ut in hujus Vita 24 Aprilis dicetur, constructum.

p Oelfrid, Orderico Elfrid, aliis Elfrida et Elfreda, cujus nominis etiam filia Offæ Regis fuit, quæ Croylandiæ inclusa sanctissime vixit, sed hac Elfrida multo junior.

q Ita Clerici aut etiam Canonici degunt in Belgia, qui in ecclesia dictarum Canonissarum sacrificium Missæ et Officium Ecclesiasticum peragunt. Mabillon mavult monachos et monasticum habitum intelligi.

r Suspiciamus non absolute omnibus, sed omnibus signioribus Fratribus esse legendum. Nihil tamen ex conjectura mutare volumus.

CAPUT II.

Vita eremitica S. Guthlaci in insula Croylandiæ. Insidiæ dæmonum genere superatæ.

D ecursis itaque bis denis bis binisque mensium circulis, quibus sub Clericali habitu vitam immensæ moderantiæ peregit, eremum cum curioso eximiae solitudinis animo petere meditabatur. Dum enim priscorum monachorum solitariam vitam legebat, tamen illuminato cordis gremio avida mente eremum quærere fervebat. Nec plura, intervenientibus aliquorum dierum cursibus, cum seniorum licita voluntia, in cœpto prosperitatis æternæ itinere solitudinem invenire perrexit. Est in Mediterraneorum Anglorum Britannici partibus immensæ magnitudinis acerrima palus, quæ a a Grontæ fluminis ripis incipiens, haud procul a castello quod dicunt nomine Gronte, nunc stagnis, nunc b flactris, interdum nigris fuis vaporibus et laticibus, necnon crebris insularum nemoribus intervenientibus, et flexuosis c rivigarum anfractibus ab austro in aquilonem eatenus longissimo tractu protenditur. Igitur cum supradictus vir beatæ memoriæ Guthlacus illius vastissimæ eremi inculta loca comperisset, cælestibus adjutus

In eremo victurus,

a

b

c

A adjutus auxiliis, rectissimo callis tramite perrexit. Contigit ergo cum a proximantibus accolis, illius solitudinis experientiam sciscitaretur, illisque plurima spatiosae eremi inculta narrantibus; ecce quidam de illic adstantibus, nomine *d* Tatwinus, se scisse aliquam insulam in abditis remotioris eremi partibus asserebat, quam multi inhabitare tentantes, propter incognita eremi monstra et diversarum formarum terrores amiserant. Quo audito vir beatæ recordationis Guthlacus, illum locum sibi monstrari a narrante efflagitat. Ipse autem imperiis viri Dei annuens, arrepta piscatoria scaphula, per invia lustra, inter tetræ paludis margines, Christo viatore ad prædictam insulam, quæ lingua Anglorum * Crugland vocatur, pervenit, quæ ante propter remotioris eremi solitudinem inculta et ignota manebat. Nullus hanc ante famulum Christi Guthlacum solus habitare colonus valebat, propter videlicet illic demorantium dæmonum phantasias : in qua vir Dei Guthlacus contempto hoste, cœlesti auxilio adjutus, inter umbrosa solitudinis nemora solus habitare cœpit. *e* Igitur adunato illius loci abdito situ, velut a Deo sibi donato, omnes dies vitæ suæ illic degere directa mente devoverat.

*in insulam
Croylandiam
avehitur :*

* al. Crugland.

*Sodales re-
visit,*

*de hinc in
eremum re-
dit cum sociis
quatuor, ipso
S. Bartholo-
mæi festo :*

B 15 Aliquot itaque diebus illic permanens, quæque illius loci diligenti investigatione considerans, versari cœpit, ut ad sodalium suorum colloquia perveniret, quos sibi eximiæ fraternitatis caritas in gremio Catholice congregationis jungebat : nam eos ante insalutatos dimiserat : iterum resalutatis se commendare disposuit. Interea mortalibus ægris lux crastina demoverat ortum, cum ille inde egressus remeare cœpit. Itaque intervenientibus *f* ter trigena- rum dierum circulis, ut sodales suos fraternis commendaret salutationibus, ad supradictum locum quasi ad paternæ hereditatis habitaculum, binis illum comitantibus pueris, unde venit regressus est. Deinde peracto itinere, die nono Kalendarum Septembrium, quo S. Bartholomæi solennitas celebrari assolet, in cuius suffragio omnia incepta eremi habitandi ex divina providentia inchoaverat, Crugland pervenit. Erat ergo annorum circiter viginti sex, cum se inter nubilosos remotioris eremi lucos, cum cœlesti adjutorio, veri Dei militem esse proposuit. Deinde præcinctus spiritalibus armis adversus teterrimi hostis insidias, scutum fidei, loricam spei, galeam castitatis, arcum patientiæ, sagittas psalmodiæ, sese in acie firmans, arripuit : tantæ enim fiducia erat ut inter torridas tartari turmas sese contempto hoste interjiceret. O quam admiranda est divina miserationis indulgentia, et quantum glorificanda paternæ dilectionis providentia, et quantum laudanda fit Deitatis prædestinatio, quam inscrutabilia sunt perpetui Judicis arbitria, ut Apostolus confirmat, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ipsius! Nam sicut egregium Doctorem gentium Damascum pergentem, quem ante secula Evangelium Filii sui nuntiare prædestinavit, de tenebrosi Judæorum erroris caligine cœlesti voce deduxit; sic et sanctæ memoriæ virum Guthlacum, de tumido æstuantis seculi gurgite, de obliquis mortalis seculi anfractibus, de atris vergentis mundi faucibus, ad perpetuam beatitudinis militiam, ad recti itineris callem, ad veri luminis prospectum perduxit : et non solum præsentis seculi famosa venerantia beavit, sed gaudium perennis gloriæ æternæ beatitudini constituit, sicut Apostolica veritas deprompsit : Quos prædestinavit, hos et vocavit; quos autem vocavit, illos glorificavit.

Rom. 11, 33

Rom. 8, 30

16 Igitur ut de S. Guthlaci solitaria vita, sicut proposui, scribere exordiar; sicut a frequentatoribus ejus Wilfrido et Cissan andivi, eodem ordine quo comperi, easdem res narrare curabo. Erat ita-

Aprilis T. 11.

que in præfata insula tumulus agrestibus glebis coacervatus, quem olim avari solitudinis frequentatores causa lucri acquirendi defodientes scindebant, in cuius latere velut cisterna inesse videbatur : in qua vir beatæ memoriæ Guthlacus desuper imposito tugurio habitare cœpit. Vitæ scilicet illius hæc immota orthonomia fuit, ita ut ab illo tempore quo eremum habitare cœpit, non laneo, non lineo vestimine, nec alterius cujuscumque delicatæ vestis tegminibus usus est : sed in pellicies vestibus omnes dies solitariæ conversationis suæ exigebat. Quotidianæ ergo vitæ ipsius tanta temperantia fuit, ut ab illo tempore quo eremum habitare cœperat, excepta hordeacei panis particula et lutulentæ aquæ poculamento, post solis occasum nullis alicujus alimenti usibus vesceretur. Nam cum sol occiduis finibus vergebatur, tunc parvam annonam mortalis vitæ cum gratiarum actione gustabat,

17 Sub eodem denique tempore, quo præfatus vir beatæ memoriæ Guthlacus eremitare initiavit, cum quidam diæ assueta consuetudine psalmis canticisque incumberet, tunc antiquus hostis proles humanæ, ceu leo rugiens, per vasti ætheris spatia, tetra numina comitans, novas artes novo pectore versat. Dum enim omnis nequitie suæ vires versuta mente tentaret, tunc veluti ab extenso arcu venenifluam desperationis sagittam totis viribus jaculavit, quousque in Christi militis mente umbone defixa pependit. Interea cum telum toxicum atri veneni succum infunderet, tunc miles Christi totis sensibus turbatus, de eo quod inceperat desperare cœpit; et huc illucque turbulentum animum convertens, quo solo sederet nesciebat. Nam cum sua ante commissa crimina immensi ponderis fuisse meditabatur, tunc sibi de se ablui ea non posse videbatur : intantum etiam desperare cœpit, ut infinitum opus et importabile onus se incepisse putaret. Dein Christi famulus, trium dierum vicissitudinibus, quo se verteret nesciebat; die autem tertio, sequenti nocte, cum validissimus Christi miles robusta mente pestiferis meditationibus insisteret, velut Prophetico spiritu psallere cœpit, In tribulatione mea invocavi Dominum. Et ecce B. Bartholomæus, fidus auxiliator, in matutinis vigiliis sese coram obtutibus illico obtulit : nec sopor illudebat, sed palam splendentis Coelicolæ agnovit vultum. Igitur vir præfatus, veluti miles inter densas acies dimicans, cum cœleste adjutorium Angelicæ lucis adventasse persensisset; extemplo excussis nefandarum cogitationum nebulis, illuminato turbulenti pectoris gremio, velut triumphali voce psallebat aïens : Dominus mihi adjutor est, et ego ridebo inimicos meos. Exin S. Bartholomæus coram eo persistens, illum præceptis spiritalibus confortare cœpit, pollicens ei in omnibus tribulationibus adjutorem sui venturum esse. Sanctus autem Guthlacus, his auditis et creditis fidelissimi sui amici dictis, spiritali gaudio repletus, indissolutam eximiæ valitudinis fidem in Domino Jesu defixit. Nam ex primi certaminis triumphali successu spem futuræ victoriæ robusto pectore firmabat : ex illo enim tempore numquam *g* zabulus adversus illum desperationis arma arripuit; quia ab illo semel infracta, contra illum ultra prævalere nequiverunt.

18 Quadam quoque die, dum de conversationis suæ quotidiano moderamine meditaretur, subito coram illo, velut ex aere lapsi, efferis vultibus duo zabuli humano habitu se obtulerunt; ac veluti cum familiari fiducia loqui cum illo exorsi sunt dicentes : Nos experti sumus te, et fidei tuæ valitudinem comperimus, perseverantiamque patientiæ tuæ invincibilem probantes, variarum artium adversus te arma suscepimus : propterea insultare tibi ultra desistere conamur; et non solum propositi tui orthonomias

6

dirumpere

D
AUCTORE
FELICE
EX MSS.
tugurium
excitat :

pelliceis ve-
stibus indu-
tur :

diabolo ten-
tante pene
fractus ani-
mo,

E

Psal. 17, 7
animatur a
S. Bartholo-
mæo.

F
Psal. 117, 7

g

Dehinc illius
technas
ludit :

ACTORE
FELICE
EX MSS.
suadentis
jejunium
Eliz Moysis
et Christi,

aut ut 7 die
solum come-
dat,

Psal 55, 10

h

* an. bravo ?

A demonibus
male excipit-
tur.

per paludes
trahitur :

Psal. 15, 8

A dirimere nolumus, sed te antiquorum eremitarum conversationes erudiemus. Moyses enim et Elias, et ipse humanæ prosapiæ Salvator, primo omnium ad jejunii fastigia conscenderunt : sed et famosi illi monachi habitantes Ægyptum, humanæ infirmitatis vitia abstinentiæ framea interimebant. Et idcirco, si tu vis ante commissa crimina abluere, imminetia necare ; carnem tuam abstinentiæ flagellis afflige, et animi tui insolentiam jejuniis faucibus frange. Quanto enim in hoc seculo frangeris, tanto in perpetuum solidaris ; et quanto in præsentī affligeris, tanto in futuro gaudebis : nam cum jejunio prostratus jacueris, tunc excelsus coram Deo elevaris. Jejunium ergo non bidui aut tridui, aut quotidiana abstinentia gastrimargiæ sit ; sed septenarium dierum valida castigatio, jejunium est. Sicut enim sex diebus Dominus mundi plasma formavit, et septimo die requievit ; ita etiam hominem decet sex diebus per jejunii plasma spiritu reformari, et septimo die comedendo carni requiem dare. His auditis B. Guthlacus exurgens, psallebat : Convertantur inimici mei retrorsum. Quo audito, hostis h strophosus, velut fumus, a facie ejus vacuas in auras evanuit : ille vera zambuliticum magisterium despiciens, ne ullus locus consentiendi illis in eo videretur, tunc assumpta hordeacei panis particula victum suum quotidianum vesci coepit. Maligni vero spiritus se esse contemptos intelligentes, lacrymoso clamore, flebili ululatu, diversis singultibus plangentes, late loca mæstis questibus impleverunt. Exin vir Dei immundorum spirituum phantasmata, percepto ubique certandi brachio, contempsit.

19 Per idem fere tempus, paucis intervenientibus dierum cursibus, cum beatæ memoriæ Guthlacus, adueto more vigil, [in non] intermissis orationibus cujusdam noctis intempesto tempore perstaret ; en subito teterrimis immundorum spirituum catervis totam cellam suam impleri conspexit. Subeuntibus enim abundique illis porta patebat : nam per cryptas et cratulas intransibiles non junctura valvarum, non foramina cratium illis ingressum negabant ; sed cælo terraque erumpentes, spatium totius aeris fuscis nubibus tegebant. Erant enim aspectu truces, forma terribiles, capitibus magnis, collis longis, mæcilentæ facie, lurido vultu, squallida barba, auribus hispidis, fronte torva, trucebus oculis, ore foetido, dentibus equinis, gutture flammivomo, faucibus tortis, labro lato, vocibus horronis, comis combustis, buccula crassa, pectore arduo, femoribus scabris, genibus nodosis, cruribus uncis, talo tumido, plantis aversis, ore patulo, clamoribus raucisonis : ita enim immensis vagitibus horrescere audiebantur, ut totam pene a cælo in terram intercapedinem clangisonis boatibus implerent. Nec mora ingruentes irrumpentesque domum ac casellam, dicto citius virum prælatum, membris ligatis, extra cellulam suam duxerunt, et adductum in atræ paludis cœno- sis laticibus immerserunt : deinde asportantes eum per paludis asperrima loca, inter densissima verprium vimina dilaceratis membrorum compagibus trahebant. Inter hæc cum magnam partem umbrosæ noctis in illis afflictionibus exigebant, sistere illum paullisper fecerunt, imperantes sibi ut de eremo discederet. Ille stabilita mente, tandem respondens Prophetico velut ore psallebat : Dominus a dextris est mihi ne commovear. Et iterum assumptis, flagellis velut ferreis eum verberare coeperunt. Cum autem post innumerabilia tormentorum genera, post flagellorum ferreorum verbera, illum immota mente, robusta fide, in eo quod inceperat perstare viderent ; horridis alarum stridoribus, inter nubifera gelidi aeris spatia, illum subvectare coeperunt. Dum ergo ad ardua aeris culmina deventum est, horren-

dum dictu ! ecce septentrionalis cæli plaga fuscis D atrarum nubium caliginibus nigrescere videbatur : innumerabiles enim immundorum spirituum alas inobviam dehinc venire cerneret. Coniunctis itaque in unum turmis, cum immenso clamore leves in auras iter vertentes, supra memoratum Christi famulum Guthlacum ad nefandas i Tartari fauces usque perducunt. Ille vero fumigantes æstuantis inferni catervas prospectans, omnia tormenta quæ prius a malignis spiritibus perpessus est, tamquam non ipse pateretur, obliviscebatur : non solum enim fluctantium ignivomos gurgites illic turgescere cerneret, imo etiam sulphureos glaciali grandine mistos vortices, globosis sparginibus sidera pene tangentibus videbantur : maligni vero inter favillantium voraginum atras cavernas discurrentes, miserabili fatu animas iniquorum diversis cruciatuum generibus torquebant. Igitur vir Dei Guthlacus, cum innumerabiles tormentorum species horresceret, satellitum sibi, velut uno ex ore, turmæ clamabant, dicentes : Ecce nobis potestas data est te trudere in has pœnas, et illic in atrocissimarum gehennarum tormento variis cruciatibus nobis te torquere commissum est. En ignis, quem in delictis tuis accendisti, te consumere paratus est : en tibi patulis hiatis igniflua erebi ostia patescunt : nunc stygiæ fibræ te vorare volunt, tibi quoque æstivi Acherontis voragines horrendis faucibus hiscunt. Sed illis hæc et alia plurima his similia dicentibus, vir Dei minas eorum despiciens, immotis sensibus, stabili animo, sobria mente respondens, aiebat : Væ vobis filii tenebrarum, semen Cain, favilla cineris. Si vestræ potentiæ sit istis me tradere pœnis, en præsto sum : ut quid falsivomis pectoribus vanas minas depromitis ? Illis vero veluti ad trudendum illum in præsentium tormentorum gehennas sese præcingentibus, ecce S. Bartholomæus, cum immenso cœlestis lucis splendore, medias furvæ noctis infuso lumine interrumpens tenebras, sese ab æthereis sedibus radiantis olympi eorum illis, aureo fulgore amictus, obtulit. Maligni vero spiritus, non sustinentes cœlestis splendoris fulgorem, frendere, tremere, fugere, timere coeperunt. Sanctus vero Guthlacus, adventum fidelissimi auxiliatoris sui persentiens, spiritali lætitia gavisus est. Tunc deinde S. Bartholomæus cæteris satellitum jubet, ut illum in locum suum cum magna quietudine, sine ulla offensionis molestia, reducerent. Nec mora, præceptis Apostolicis obtemperantes, dicto citius jessa facessunt. Nam illum revehentes cum magna suavitate, velut quietissimo alarum remigio, ita ut nec in curru nec in navi modestius duci potuisset, subvolabant. Dum vero ad medii aeris spatia devenissent, sonus psallentium convenienter audiebatur dicens ; Ibunt Sancti de virtute in virtutem. Imminente ergo aurora, cum sol nocturnas cælo demoverat umbras, præfatus Christi athleta, adepto de hostibus triumpho, in eodem statu a quo prius translatus est, grates Christo persolvens, constitit. Deinde cum solito more matutinas laudes Domino Jesu impenderet, paullisper lumina devertens, a sinistra stantes duos satellites lugentes, sibi præ ceteris aliis notos, conspexit : quos cum interrogasset quid plorassent, responderunt : Vires nostras ubique per te fractas lugemus, et inertiam nostram adversus valetudinem tuam ploramus : non enim te tangere, aut tibi appropinquare audemus. Hæc dicentes, velut fumus a facie ejus evanuerunt.

20 Contigit itaque in diebus k Coinredi Merciorum Regis, cum Brittones, infesti hostes Saxonici generis, bellis, prædis, publicisque vastationibus Anglorum gentem deturbarent ; quadam nocte gallicinali tempore, cum more solito vir beatæ memor-

i
ad pœnas
inferorum
videndas
ducitur,

E
quasi illis
injiciendus
terretur :

iterum a S.
Bartholomæo
protectus,

reducitur,

F
et suavi
cantu recre-
atur :
Psal. 83, 8

k
Brittonum
specie, dæmo-
nes sibi infe-
stos fugat.

riæ

A riae Guthlacus orationum vigiliis incumberet, extem-
plo, cum velut imaginato sopore opprimeretur, vi-
sum est sibi tumultuantis turbæ audisse clamores.
Tunc dicto citius levi *l* somno expergefactus, extra
cellulam qua sedebat egressus est, et erectis auribus
adstans verba loquentis vulgi Britannicaque agmina
tectis succedere agnoscit: nam ille aliorum tempo-
rum præteritis voluminibus inter illos exulabat,
quoadusque eorum * strimulentas loquelas intelli-
gere valuit. Nec mora, per palustria tectis subveni-
re certantes, eodem fere momento omnes domus
suas flamma superante ardere conspicit; illum vero
intercipientes, acutis hastarum spiculis in auras le-
vare cœperunt. Tum vero vir Dei, tandem hostis
pellacis millenis artibus millenas formas persentiens,
velut Prophetico ore sexagesimi septimi Psalmi pri-
mum versum psallebat, Exurgat Deus, et reliqua.
Quo audito, dicto velocius, eodem momento, om-
nes dæmoniorum turmæ, velut fumus, a facie ejus
evanuerunt.

* an stridu-
lentas?

Beccelini
insidias dete-
git.

B Clericus, nomine *m* Beccelinus, qui seipsum famu-
lum fieri tanti viri sponte obtulit, ac sub disciplinis
ipsius caste Deo vivere proposuit: cujus præcordia
malignus spiritus ingressus, pestiferis vanæ gloriæ
fastibus illum inflare cœpit: ac deinde postquam tu-
midis inanis fastus flatibus illum seduxit, admonere
quoque ipsum exorsus est, ut dominum suum, sub
cujus disciplinis Deo vivere initiavit, arrepta letali
machæra necaret; hoc ipsius animo proponens, ut si
ipsum interimere potuisset, locum ipsius postea cum
magna Regum Principumque venerantia habiturus
foret. Quadam ergo die, cum præfatus Clericus
virum Dei Guthlacum, ut assolebat, post bis denos
dierum cursus *n* tonderare devenisset; idem ingenti
dementia vexatus, viri Dei immenso desiderio san-
guinem sitiens, indubius illum occidere successit.
Tunc sanctus Dei Guthlacus, cui Dominus assidue
futurorum præscientiam manifestabat, comperto no-
vi sceleris piaculo, illum sciscitari cœpit dicens: O
mi Becceline, ut quid hebedo sub pectore anti-
quum hostem occultas? quare amari veneni pestife-
ras lymphas non vomis? Scio enim te a maligno spi-
ritu deceptum: quapropter flagitiosas meditationes,
quas tibi generis humani hostilis criminatorem inse-
ruit, ab illis convertendo confitere. Tum ille cum
se a maligno spiritu seductum intellexisset, proster-
nens se ad pedes sancti viri Guthlaci, delictum la-
crymabili voce confessus, supplex veniam orabat.
Itaque vir beatæ memoriæ Guthlacus, non solum
illius culpæ veniam indulxit, sed et in futuris tribu-
lationibus adiutorem illius se venturum fore pro-
misit. Verum quia superius, quantum idem Guth-
lacus venerabilis adversus feras apertasque diaboli-
cas insidias valuit, explicavimus, nunc quoque, quid
adversus simulatitias malignorum spirituum fraudes
prævaluit, exponemus.

22 Iisdem fere temporibus, cum vir sæpe memo-
ratus quadam nocte in assiduis orationibus assueto
more perstaret, ingenti sonitu totam insulam qua
sedebat fremere circum putabat: deinde parvi tem-
poris succedente intervallo, ecce subito velut con-
currentium armentorum crepitum cum magno ter-
ræ tremore domui succedere audiebat. Nec mora
domum, ab undique irrupentes, variorum mon-
strorum *o* diversas figuras introire prospicit. Nam
leo rugiens, dentibus sanguineis morsu rabido immi-
nebat, taurus vero mugitans, unguibus terram fo-
diens, cornu cruentum solo defigebat; ursus denique

da monum
terriculamien-
ta ridet.

infrendens, validis ictibus brachia commutans, ver-
bera promittebat; coluber quoque squamea colla
porrigens, indicia atri veneni monstrabat: et ut bre-
vi sermone concludam, aper grannitum, lupus ulu-
latum, equus hinnitum, cervus *p* axatum, serpens si-
bilum, bos balatum, corvus crocitum, ad turbandum
veri Dei verum militem, horrisonis vocibus stride-
bant. Sanctus itaque Christi famulus, armato corde
signo salutari, hæc omnia phantasmatum genera
despiciens, his vocibus usus aiebat: O miserrime
satana, manifestæ sunt vires tuæ. Nonne nunc mi-
serarum bestiarum hinnitus, grannitus, crocitusque
imitaris, qui ante æterno Deo te similitudo tentasti?
Idcirco impero tibi in nomine Jesu Christi, qui te de
cœlo damnavit, ut ab hoc tumultu desistas. Nec mo-
ra dicto citius, universa phantasmata vacuas in au-
ras recesserunt.

D
AUCTORE
FELICE
EX MSS.

p

et nomine
Jesu fugat.

ANNOTATA.

a Gronta flumen, alius Grant et Gleane. Cambdenus
de hac palude agens, ista scribit: Hæc exæstuat
plerumque prosilire solet ex quatuor fluminibus,
Onse, Wolland, Neane et Grant. Ex his existimo lo-
co versus Lincolniam est Gronta, dein in Wollandum
effluit. Wollandus, infra Wellanda, ambit Croylandiam,
ut Neane Petroburgum, et Onsa Elyense monasterium.
Mabillon per Grontam procul dissitum Trentam accepit.

E

b Flactra, sive flactria, videntur inter stagna esse
partes terræ extantes, non firmæ sed flaccidæ.

c Rivigæ videntur Ripæ intelligi. Galli ab eadem
voce deducunt in eadem significatione suum Rivage,
quod barbaro ævo dicebatur Riparia sive Ripuaria.

d Ingulfus in Historia Croylandiæ de Tatwino agit
et Sanctum appellat.

e Additur in MSS. Contigit enim ut æstivis tem-
poribus, divina dispensante gratia, die quo Missa S.
Bartholomæi venerari debet, insulam Cruland B.
Guthlacus devenisset: qui in S. Bartholomæi auxi-
liis cum omni fiducia eremum habitare cœperat.
Apud Mabillonum, pro Missa S. Bartholomæi legitur
festivitas. Verum ex repetendis num. sequenti patet,
diem S. Bartholomæi fuisse eum, quo reversus ad suos,
mox istuc rediit et stabiliter cœpit habitare: ideoque
hæc, ut alieno loco intrusa, a textu removimus.

f Ter trigenarum, Mabillono ter tricenum, qui es-
sent ter triginta, id est nonaginta.

g Zabulus et Zabulus a Cypriano, Paulino, Hilario
et aliis pro diabolico sumitur; uti *Σαβῶλλειν* et *δαβῶλ-
λειν* calumniari significat. Est qui ingeniose a Zable,
in antiqua Gallica lingua et adhuc in rebus tessariis
usitatissima voce, deducat, quod hæc vox significet co-
lorem nigrum, et ab eo colore plurimæ in Europa na-
tiones formant nomina ad diabolum resque diabolicas
significandas: Sic ergo Zabulum quasi nigrum antiqui-
tus dictum opinatur.

F

h Strophosus versutus, fraudulentus. Ita Rabanus ad
Ludovicum Imper.

Nec fur strophosus foveam detrudat in atram.
i Conferri hæc possunt cum visione S. Baronti ere-
mitæ Pistoriensis in Italia: qui tormenta inferorum
conspexit et ab Angelo Raphaele reductus est. Ejus
Acta dedimus 23 Martii.

k Coenredus, seu Kenredus, regnare cœpit anno
704, qui in Coelredum filium Ethelredi translati reg-
no, anno 709 Romam profectus, et in monachum atton-
sus, ibidem permansit, uti habet Beda lib. 5 Hist.
cap. 20.

l Ita MSS. nostra, ut Mabillon ex suis MSS. Sono.
m Beccellinus, aliis Bettellinus seu Bertellinus. Hu-
jus Sancti Vitam habemus MS. dandum 9 Septembris.
Traditur is Filius Regis, seu Reguli, Straffordien-
is populi

A populi, *prope memoratum Reppington cornobium.*
 n Tonderare pro tonsurare videtur frequentativum a
 tondere.
 o Similia scripsit S. Athanasius in Vita S. Antonii
 17 Januarii.

p Axatus forte Coaxatus, ranis proprius, nihilo ap-
 tius hic aptatur certo, quam vox halatus, qui ovis est,
 tribuitur bovi, qui mugire dicitur.

CAPUT III.

Volucrum et piscium familiaris accessus.

Futura prædicta. Energumeni liberati.

C Contigit quoque sub ejusdam temporis cursibus,
 cum quidam alius Dei famulus ad colloquium Dei
 viri Guthlaci pervenisset, aliquot diebus in insula
 præfata habitare cepit. Quadam autem die mem-
 branam quamdam scribens, cum ad finem scripturam
 suam deflexisset, extra domum recedens; cum in
 quodam oratorio orationibus incumberet, ecce qui-
 dam corvus, accola ejusdem insulæ, intrans do-
 mum prædicti hospitis, ut chartulam illic prospe-
 xit, rapido forcipe arripuit. Præfatus vero hospes
 cum visus suos forte foras devertisset, volantem ali-
 tem chartulam in ore suo portantem prospicit: con-
 festinque cum chartulam suam defuisse comperit, ab
 alite corvo raptam fuisse cognoscit. Forte denique
 eadem hora S. Guthlacus extra oratorium egredie-
 batur: qui cum præfatum Fratrem subita mœstitia
 correptum prospiceret, consolari illum cepit, polli-
 cens ei chartulam suam cum Dei omnipotentis au-
 xilio sibi recuperari posse, sine cujus potestate nec
 folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram
 cadit. Inter hæc avis longe in austrum avolans cer-
 nitur, cursumque suum inter stagnosa paludis ligus-
 tra deflectens, sese subito ab eorum obtutibus velut
 evanescens abdidit. Sanctus vero Guthlacus firmam
 fidem firmo pectore gestans, Fratri præfato præcepit,
 ut naviculam in contiguo portu positam conscende-
 ret, et ut inter densas arundinum compagines, quo
 via sibi monstraret, incederet. Ille autem præceptis
 sancti viri obtemperans, quo se tramite ducebat,
 perrexit: qui cum ad aliquod stagnum haud procul
 a præfata insula situm devenisset, conspicit non
 longe in media planitie stagni unam arundinem cur-
 vato cacumine stantem, quæ stagni tremulis quassa-
 batur undique lymphis: in cujus fastigio æquipara-
 tam schedulam, æquali lance pendentem, velut ab
 humana manu positam, cernebat. Mirabile dictu!
 tangi non tacta vicinis videbatur ab undis. At ille
 Frater, arripiens de arundine chartam, cum magna
 admiratione grates Deo persolvens, venerantiam va-
 lidæ fidei de eo quod contigit venerabili viro Dei
 Guthlaco conferens, inde egressus, domum rever-
 sus est: præfatus vero Christi famulus Guthlacus,
 non sui meriti quod contigit, sed divinæ miserationis
 fuisse confirmabat.

24 Erant igitur in supradicta insula duo alites
 corvi, quorum infesta nequitia fuit: ita ut quidquid
 frangere, mergere, diripere, rapere, contaminare
 potuissent, sine ullius rei reverentia perderent. Nam
 veluti, cum familiaribus a aucis intrantes domum,
 omnia quæcumque intus forisque invenissent, veluti
 improbi prædones rapiebant. Supramemoratus autem
 Dei famulus, varias eorum injurias perferens, longan-
 imiter pio pectore sufferebat; ut non solum in
 hominibus exemplum patientiæ ipsius ostenderetur,
 sed etiam in volucris et in feris manifesta es-
 set. Erga enim omnia eximie caritatis ipsius gra-
 tia abundabat, intantum ut incultæ solitudinis vo-
 lueres et vagabundi cœnosæ paludis pisces, ad vo-
 cem ipsius, veluti ad pastorem, ocius natantes
 volantesque devenirent: de manu enim illius victum,

prout uniuscujusque natura indigebat, vesci sole-
 bant. Non solum vero terræ aerisque animalia illius
 jussionibus obtemperabant, immo etiam aqua aerque
 ipsi veri Dei vero famulo obediebant. Nam qui
 auctori omnium creaturarum fideliter ex integro
 spiritu famulatur, non est mirandum si ejus impe-
 riis ac votis omnis creatura deserviat: et plerum-
 que idcirco subjectæ nobis creaturæ dominium per-
 dimus, quia Domino universorum creatori servire
 negligimus, secundum illud: Si obedieritis mihi et
 audieritis me, bona terræ comedetis. Item: Si abun-
 daverit fides vestra ut granum sinapis, et reliqua.

25 Licet etiam beatissimi Dei famuli Guthlaci
 quoddam spiritale miraculum explicare. Contigit
 enim quadam die, cum quidam vir venerabilis, no-
 mide Wilfridus, jamdudum viro Dei Guthlaco
 spiritualis amicitiae foedere copulatus, ita ut adsole-
 bant, cum eo loqueretur; forte hirundines duæ, su-
 bito domum intrantes, velut magna lætitia avino
 forcipe flexuosi gutturis carmen canentes, veluti ad
 assuetas sedes devenissent, sese non hæsitantes hu-
 meris viri Dei Guthlaci imposuerunt, ac deinde can-
 tulos vocibus garrulantes, brachiis genibusque
 pectorisque illius insidebant. Wilfridus vero stupe-
 factus, efflagitata sermocinandi licentia, seiscitari
 ab illo cepit, ut quid incultæ solitudinis volucres,
 humani successus insuetæ, illam propiandi fiduciam
 habuerunt, Sanctus vero Guthlacus e contra res-
 pondit: Nonne legisti, quia qui Deo puro spiritu co-
 pulabitur, omnia sibi in Deo conjunguntur; et qui
 ab hominibus cognosci denegat, agnoscere a feris, et
 frequentari ab Angelis quærit? nam qui frequenta-
 tur ab hominibus, frequentari ab Angelis nequit.
 Tunc assumens quamdam *b* ventinulam, posuit in ea
 festucam: quod cum alites prospicerent, velut no-
 tato signo imbuti, illic nidificare cœperunt. Cum-
 que veluti unius horæ spatio transacto aggregatis
 quisquiliis nidum fundarent, S. Guthlacus exur-
 gens, sub testitudine tecti quo sederat ventinulam
 posuit; volucres vero, quasi adepto propriæ mansio-
 nis loculo, illud manere cœperunt: non enim sine
 licita volentia viri Dei locum nidificandi sibi eligere
 præsumebant, sed in unoquoque anno, petentes
 mansionis indicium, ad virum Dei veniebant. Nulli
 ergo absurdum sit a volucris formam obedientiæ
 discere, cum Salomon dicat: Vade, piger, imi-
 tare formicam, considera vias ejus, et disce sa-
 pientiam.

26 Neque tacendum quoque esse arbitror quod-
 dam præfati viri providentiæ miraculum. Erat ita-
 que sub eodem tempore quidam exul de inclyta
 Merciorum plebe, vocabulo *c* Ethelbald, qui quon-
 dam, ut adsolebat, virum Dei visitare malens comite
 præfato Wilfrido, adepta rate usque ad præfatam
 insulam pervenit. Wilfridus vero ratis de prora sal-
 tu terram petens, ambas manicas suas puppi dimisit:
 ac deinde ad colloquium sancti viri venientes, post-
 quam adinvicem se salutaverunt, inter alia sermocinandi
 colloquia, supramemoratus vir beate memo-
 riæ Guthlacus, cui Dominus absentia monstrabat,
 velut prophetiæ spiritu inflatus, cum domi sedisset,
 et nihil aliud excepto domus vestibulo prospicere
 potuisset, subito ab aliis seiscitari cepit, utrumne
 rem aliquam in navi dimisissent. Cui Wilfridus res-
 pondens, duas manicas suas illic obliviscendo dimi-
 sisse se aiebat. Ille vero corvos suos tunc manicas
 possedisse, sicut eventus rei probavit, dicebat. Nec
 mora extra domum egredientes, conspiciunt corvinæ
 sobolis atrum prædonem, in fastigio cujusdam casæ,
 improbo forcipe manicam lacerare. Sanctus vero
 Guthlacus alitem leni sermone comprimebat, velut
 criminis sui conscius esset: et ales manicam in cul-
 mine casæ linquens, velut fuga facta occiduas in au-
 ras

AUCTORE
 FELICE
 EX MSS.

Chartulam
 hospitis
 a corvo sub-
 reptam

prædicti re-
 cuperandam,

et modum
 suggerit:

Benignus in
 corvos iaso-
 lentes.

u

volucres et
 pisces ultro
 accedentes
 nascit:

D

Isa. 1, 19
 Mat. 17, 19

hirundinibus
 sibi familia-
 ribus nidum
 assignat:

E

b

Prov 6, 6

F
 Ab Ethelbaldo
 exule invisi-
 tur:

c

manicas
 ejus a corvis
 ablatas novit,
 et restitui
 curat:

A ras volabat. Wilfridus vero de culmine tecti in summitate virgæ manicam reducere fecit, ac deinde comperiens tanti vir potentiae fuisse, alteram sibi reddi sicut et illam, sollicitus de alterius manicæ damno fieri cœpit: ac vir Dei, illum ægrota mente damnum rei graviter pertulisse sentiens, ludibundo verborum fame illum consolari cœpit, pollicens ei possibilitatis Dei fuisse, cito sibi rem perditam recuperari, si fides eorum non titubasset. Nec plura inter verba, ecce tres viri fratres pulsato signo ante portum præfatæ insulæ steterunt, ad quos dicto velocius S. Guthlacus, ut adsolebat, hilari vultu secessit; nam semper gratia eximiae caritatis in ore ipsius et vultu fulgebat. Salutatis vero fratribus, confestim unus eorum, inclinato sibi capite efflagitata venia, forte in via quamdam manicam de uncis pedibus corvi demissam invenisse fatebatur, et manicam sibi ostendit. Guthlacus parumper subridens, de manu illius manicam tenuit; et admiratus divinæ clementiæ benignitatem, loquente spiritu gratias egit; ac deinde salutatis illis, sicut ante promisit, Wilfrido manicam reddidit.

B 27 Fuit itaque in eisdem fere temporibus, in orientalium Anglorum terminis, quidam juvenis, nomine d Huvetred, inclytæ quidem (ut ferunt) sobolis; qui cum quotidianæ pietatis parentibus jura impenderet, quadam die domi sedens, subito in illum nequam spiritus grassari cœpit. Intantum autem immensa dementia vexabatur, ita ut membra sua propria ligno, ferro, unguibus, dentibusque, prout potuit, laniaret: non solum enim seipsum crudeli vesania decerpebat, quin etiam omnes quoscumque tangere potuisset, improbi oris morsibus lacerabat. Eo modo autem insanire cœpit, ut eum prohibere aut alligare nullus anderet. Nam quodam tempore congregata multitudine, cum aliqui illum ligare tentarent, arrepta limali * bipenne tria virorum corpora e letabundis ictibus humi sternens mori coegit. Et cum bis binis annorum cursibus dira peste vesaniæ vastaretur, et fexerti macilentia arido in corpore vires distabescerent; tum demum a parentibus suis ad sacratas Sanctorum sedes adductus est, ut a Sacerdotibus Episcopisque sacratis fontibus lavaretur. Cum vero nullus eorum pestiferum funesti spiritus virus extinguere valuisset, tandem exploratis reprobisque omnium remedium stigmatibus, domum reversi sunt. Quadam die namque cum mæsti parentes nati mortem magis quam vitam optarent, fama volat quemdam eremitam in mediæ paludis insula Cruland sedisse, ejus rumor diversis virtutum generibus

C fines pene totius Britanniae longe lateque replebat: quo comperto, orto mane illuc ducere vexatum certo consilio parant. Excussa ergo opacæ noctis caligine, cum sol aureum demoverat ortum, ligatis membris vexatum ducentes, cœptum iter vadere cœperunt. Vesperascente vero die, cum illuc iter divertissent, in quamdam insulam haud procul a Cruland noctem duxerunt; ac deinde jubare exorto ad portum prædictæ insulæ subvenientes, pulsato signo colloquium tanti viri efflagitabant. Ille autem more suo solito eximiae caritatis ardore ferverescens, sese coram illis obtulit: et cum ipsi causam suam a primordio explicarent, vir Dei parentum solitudinem et vexatæ humanitatis labores miserescens, velut paterno pectore illis propitiari cœpit. Confestim enim manum vexati arripiens, intra oratorium suum duxit: et illic continuis tribus diebus jejunus, flexis genibus orare cœpit: tertia vero die, orto jam sole sacrati fontis undis abluit, et inflans in faciem ejus spiritum salutis, omnem g validudinem maligni spiritus de illo repulit. Ipse autem, velut qui de æstuantis gurgitis fluctibus ad portum deducitur, longa suspiria imo de pectore trahens, ad pristinam salutis valetudinem

redditum se esse intellexit: ab illo enim tempore usque in diem exitus sui molestiæ inquietudinem ab immundo spiritu non pertulit.

28 Alio ergo tempore, cum præfati exulis Ethelbaldi comes quidam, vocabulo h Egga, ab immundi spiritus validissima violentia miserabiliter grassaretur, ita ut quid esset, vel quo sederet, vel quid parabat facere nesciret (Corporis autem et membrorum vigor illæsus permansit: facultas vero loquendi, disputandi, intelligendique penitus defuit) quadam die propinqui sui formidantes perpetuam vesaniam sibi venturam, ad præfati viri Guthlaci limina duxerunt: confestimque ut se cingulo illius succinxit, omnem amentiam de se ablatam, animumque sibi integre redditum persensit: se quoque illo cingulo semper præcingens, usque in ultimum diem vitæ suæ, nullam a satana molestiam perpesus est.

ANNOTATA.

a Ancas dici onseres sæpe in hoc opere significamus. E
Impressum a Mabillon cum familiaribus ausis.

b Eodem modo Ordericus: Festucam in ventinula posuit. Silet de ea Capgrovinus et ait: certa nidificandi loca singulis assignavit. Videtur nidi fundamentum esse, prope fenestram poni solitum, et sic ventana opud Hispanos fenestrom significat.

c Ethelbaldus, teste Ingulfo, pronepos Pendæ ex Alvio fratre, elegantis staturæ, validus corpore, bellicosus animo, corde nimium elatus, et lubricæ temeritatis sectator immoderatus: quem Rex Coelredus valde persequabatur. De regno postea illi colato infra agitur.

d Huvetred, aliis Huctredus, Vethredus.

e Letabundis ictibus, id est letalibus, duciturque velut a letare, occidere.

f Videtur usurpari exers, eo sensu quo dicitur iners.

g Ita jam sæpe pro potestate sumitur et scribitur per i, validudo.

h Ebba Comes Lincolnensis dedit consilium Ethelbaldo facto Regni monasterium Croylandense fundaret, uti indicatur in charta foundationis. Infra num. 31 Obba Comes ejusdem Ethelbaldi occurrit, ac diversus videtur ab hic nominato Egga, Mabillono Egiga. Utrum autem aliquis horum sit Ebba Lincolnensis, non liquet.

CAPUT IV.

Spiritu prophetico futura et absentia cognita et indicata per S. Guthlacum.

Cœpit etiam inter ista vir Dei Guthlacus prophetiæ spiritu pollere, futura prædicere, præsentibus absentia narrare. Aliquibus enim diebus cum quidam Abbas, ut assolebat, ad verbocinium præfati viri devenire proposuisset; in cœpto itinere, duo ministri ipsius, simulata cujusdam causæ necessitate, Abbatis licentiam poscebant, ut in aliam viam, quia causa cogebat, divertissent. Ille autem illis concessa licentia quo proposuit porrexit: ac deinde veniente illo ad colloquium viri Dei Guthlaci, cum sese alterutrum divinarum Scripturarum haustibus inebriarent, S. Guthlacus inter alia ab illo sciscitari cœpit aiens: Ut quid duo isti Clerici, (quos vocabulo nuncupavit) ut assolebant, huc te comitari noluerunt? Abbas autem illos efflagitata licentia, alterius causæ necessitate, in alteram viam divertisse dixit. At S. Guthlacus, cui Dominus ex divina inspiratione absentia præsentabat, paullisper demissa fronte subridens, vultum deflexit. Abbas autem cum persensisset, quod viro Dei aliter præsentaretur, obsecrans in

D
AUCTORE
FELICE
EX MSS.
pristinæ
salutis resti-
tuit:
Eggam sanæ
menti reddit.
h

a maligno
spiritu vexa-
tum,
per quadri-
ennium,
d

* al. lunati
e
f

post jejunium
et orationem
3 dierum

Abbati, post
datam licen-
tiam 2 Cleri-
cis alio cundi,

AUCTORE
FELICE
EX MSS.
indicat horum
apud vitam
ebrietatem,
victum et
colloquium :

A in nomine Jesu, ut evidenter monstraret, quod sibi de illis visum est, suppliciter rogabat. Guthlacus vero supplicibus obsecrationibus amici, qui sibi spiritali fide in Christo copulabatur, annuens, iter eorum per ordinem sibi pandere cœpit. Dicebat enim illos ad cuiusdam viduæ casam divertisse, et dum non adhuc hora tertia esset, a in delicatis viduæ fulcris inebriari cœpisse. Non solum ergo vir Dei iter illorum a primordio narravit, quin etiam victum eorum et verba ex ordine monstrando explicavit. Non aliter enim sibi ex divino numine presentabatur, quam ut in Helisæo cognitio furti facti a Giezi, Domino manifestante, monstrata est : intantum enim gratiæ divinæ spiritus in eo pollebat, ut absentia persentiret, et futura ut præsentia arbitraretur. Abbas itaque, perceptis salutaribus documentis viri venerabilis Guthlaci, remeabili cursu domum suam migravit. Dum vero, ut assolebant, duo præfati Clerici ministerio Abbatis obviarent, orones de domo exceptis duobus illis discedere jussit : dumque in domo sederet, ab illis Abbas ubi moram hesternæ diei duxerint sciscitabatur. Illi simulato pectore in alicujus amici sui se moratos casa dicebant. Abbas autem illos fuisse in domo viduæ, quam proprio vocabulo nuncupavit, alium sibi nuntiasse aiebat : illi contradicentes cum maxima procacitate illius dicta negabant. Abbas vero eorum impudentiam comprimens, nota signa monstrando, culpam suam confiteri jussit. Ipsi autem cum contra nota indicia calcitrare nequissent, tandem se solo prementes, iter suum uno eodemque ordine, quo vir Dei ante narravit, confessi sunt.

flascones ab-
sconditos a
monachis
revelat,
h

30 Venerunt quoque his fere diebus de quodam monasterio duo viri Fratres, ut S. Guthlaci verba doctrinæ audirent : nam illo tempore tanti viri fama ubique notabunda vagabatur. Deinde cum insulam devenissent, habentes secum binas b flasculas celia impletas, facto consilio illas in via sub quodam palustri sablone absconderunt, ut iterum revertentes iter suum illa annona relevarent. Dumque præfati Fratres verbocinio venerabilis viri potiti uterentur, et præceptis salutaribus illos admoneret; hilari vultu leviter subridens, ludibrii famine inter alia ab illis sciscitabatur dicens : Ut quid, filii, huc portare nolistis binas flasculas, quas sub agrestis glebæ umbraculo abdidistis? Quo audito, illi immenso stupore percussi, se solo prosternentes, veniam perpetrati criminis orabant. Sanctus vero Guthlacus, sublevatis eorum cervicibus, veniam indulxit, pacem concessit, iter signavit.

et multos ad
se confluentes,

31 Sub eisdem fere temporibus ad virum Dei Guthlacum multi diversorum ordinum gradus, Abbat, Fratres, Comites, divites, vexati, pauperes, non solum de proximis Merciorum finibus, verum etiam de remotis Britanniae partibus, fama nimirum virtutum acciti, confluebant; quos aut corporum ægrotudo, aut immundorum spirituum infestatio, aut commissorum errorum confessio, aut aliorum quorumque criminum quibus humanum genus alluitur, vel varietas inuiscujusque vel necessitas cogeant, a tantæ sanctitatis viro consolandos fore sperabant. Nec illos vana spes fefellit : nam nullus ab illo ægrotus sine remedio, nullus vexatus sine salute, nullus tristis sine gaudio, nullum tædium sine exhortatione, nulla mœstitia sine consolatione, nulla anximonia sine consilio ab illo reversa est : sed vera caritate pollens, omnium labores cum omnibus unanimiter pertulerat. Contigit ergo, cum omnes e diversis partibus variis causis ad tanti viri colloquium ab undique confluebant; veniebat inter alios quidam Comes prædicti exulis Ethelaldi, Obba nomine, ad verbocinium beati viri Guthlaci : et cum alio die quædam loca spinosa perlustraret, c sine calle agres-

tia rura gradiendo, irruit in quamdam spinulam, D sub incultæ telluris herbis latentem, quæ medelaminum plantæ ipsius infigens, talo tenuis rumpendo, totius pedis cratem perforavit. Ille denique contra vires cœptum iter carpens, ad insulam prædictam, in qua vir Dei permansit laboriose pervenit : et cum illic unam noctem exegisset, inflatio tumore dimidia pars corporis ipsius a lumbis planta tenuis turgescens, intantum eum novi doloris molestia angebat, ut sedere aut stare vel jacere nequivisset. Nam fervente membrorum compagine, ab imis ossium medullis immenso ardore coquebatur, ut morienti similior quam languenti videretur. Quod cum viro Dei Guthlaco nuntiaretur, illum a se duci præcepit; ac deinde cum causam vexationis suæ a primordio narraret, vir Dei Guthlacus exuens se d laterio melotinæ, in quo ille orare solebat, ipsum circumdedit. Confestimque dicto citius, postquam veste tanti viri se indutum persensit, eodem momento spinula, velut sagitta ab arcu demissa, statim de pede ipsius detruditur, quousque procul quasi jaculata institit; eademque hora omnis tumidi fervoris violentia, ex omnibus membrorum ipsius compaginibus, secessit. Confestimque exurgens, pede reducto, gradi cœpit : et postera die, allocuto viro Dei Guthlaco, qui totius sui corporis ex unius membri languore damnum præstolabatur, hilari animo sine ullius valetudinis molestia pergebat. Tunc omnes qui testimonio virtutis intererant, viri Dei validudinem fidei mirantes, gloriam Domino reddebant.

ex spina pedi
infixa misce
languentem,

d

veste sua in-
dutum sanat
h

32 Non est prætereundum silentio quoddam miraculum præsagie providentiæ venerabilis viri Guthlaci, cui ex divina donatione largitum est, ut verba absentium quasi scripta videret, cogitationesque præsentium velut locuta cognosceret. Cum enim quidam Episcopus, e Hedda nomine, quasi cœlesti consilio imbutus, ad colloquium venerabilis viri Guthlaci aliquando veniret, habuit in comitatu suo virum librum Wigfrid nomine : qui cum inter alios Episcopi ministros equitabat, alii eorum coram illo de virtutibus et miraculis sancti viri Guthlaci mirari cœperunt, alii asperitatem vitæ ipsius et perseverantiam virtutesque per ipsam factas, ab ullo alio ante inauditâ, disputabant; alii in ejus virtute miracula illa quæ faciebat dubitantes, erumpebant : f Wigfrid autem se posse discernere et scire utrum divinæ religionis cultor esset aut pseudo-sanctitatis simulator, si umquam illum vidisset, pollicebatur. Dicebat enim inter Scottorum se populos habitasse, et illic pseudo-anachoretas diversarum religionum simulatores vidisse, quos prædicere futura et virtutes alias facere quocumque nomine nesciens comperit. Alios quoque illic fuissè narrabat veræ religionis cultores, signis virtutibusque plurimis pollentes, quos ille crebro alloqui, videre, frequentareque solebat : ex quorum experientia aliorum religionem discernere se potuisse promittebat. Ergo cum prædictus Episcopus ad colloquium venerabilis viri Dei Guthlaci pervenisset, fraternis salutationibus peractis, sese alterutrum Evangelici nectaris rore circumfundere cœperunt. Erat autem in viro Dei Guthlaco divinæ gratiæ luculentia intantum, ut quidquid prædicaret velut ex Angelico ore expressum videretur : erat in eo tantæ sapientiæ affluentia, ut quæcumque dixisset divinarum Scripturarum exemplis firmaret. Ergo prædictus Episcopus, postquam colloquiis ejus potitus est, et melle dulciora præcepta sapientiæ ipsius gustavit : ecce repente in medio sermone, summissa cervice supplex, adjurare cœpit illum ut Sacerdotale officium per eum, susciperet. Guthlacus vero petitioni Episcopi nolens resistere, ocius se solo prosternens, volentiæ illius obediturum esse promittit. Episcopus autem ovanti animo exurgens, consecrata prius ec-

Guthlaci
virtutem ex-
ploraturum se
jactat quidam
coram Hedda
Episcopo,

f

ab hoc Pres-
byter conse-
cratus,

clesia

inter prandendum narrat quid alter jactarit.
 Alesia, fidelem Sacerdotem summo Deo consecravit. Peractis ergo consecrationis obsequiis, rogatu summi Pontificis, contra rem solitam, vir Dei illo die ad prandium venire cogitur. Appositis ergo dapibus postquam prandium cœperunt, aspiciens S. Guthlacus prædictum Fratrem Wigfridum procul sedentem inquit : O Frater Wigfride, quomodo tibi nunc videtur ille Clericus, de qua hosterno die judicare promisisti? Wigfridus vero hæc miratus, confestim exurgens se totum solo tota mente prosternit, supplexque veniam precatus sese peccasse fatetur. Mirantibus omnibus qui intererant, stupescere ad invicem cœperunt : Sanctus vero Guthlacus dicebat : Comprobamini alterutrum, sciscitantes si quis hæc mihi nuntiavit. Contigit ergo consecratio insulæ Cruland, et constitutio B. Guthlaci in officium Sacerdotale, in autumnali tempore, retro calculatis quinque diebus ab illo die, quo Missa S. Bartholomæi celebrari solet.

Egburgæ sarcophagum molienti successorem suum prædicit,
 B Alterius denique temporis præterlabentibus circulis, reverentissima Virgo Virginum Christi et sponsarum g Egburgh Abbatisa, Aldulfi Regi filia, ad sublimium meritorum venerabile virum Guthlacum, sarcophagum plumbeum linteumque in eo volutum, quo virum Dei post obitum circumdari rogabat, adjurans per nomen terribile superni Regis, seque ad patibulum dominicæ Crucis erigens, in indicium supplicis deprecationis extensis palmis, ut in officium prædictum vir Dei illud munus susceperet, per nuntium alterius fidelis Fratris præcipiens, ut hoc indicium coram illo faceret, supplicis rogatu mittebat. Addidit quoque ut ab illo sciscitaretur, quis loci illius post obitum suum heres futurus foret. Qui cum sanctæ Virginis fidele munus gratanter suscepisset, de eo quod interrogatur respondisse fertur, illius loci heredem in gentili populo fuisse, necdum ad baptismatis lavacrum devenisse : sed mox futurum fore dicebat. Quod spiritu providentiæ dixisse, eventus futuræ rei probavit. Nam ipse Cissa, qui nunc nostris temporibus sedem viri Dei Guthlaci possidet, post annos h (ut ipse narrare solet) lavacrum baptismatis in Britannia percepit.

Ethelbaldo Regni restitutionem.
 C Non me quoque supramemorati viri Guthlaci vatidico pectore quoddam spiritale præsagium narrare piget. Quodam enim tempore, cum exul ille quem supra memoravimus Ethelbaldus, huc illucque persequente illum Ceolredo Rege, in diversis nationibus jactaretur; alio die deficiente virum ipsius valitudine suorumque inter dubia pericula, postquam exinanitæ vires defecere, tandem ad colloquium i sancti viri Guthlaci, ut assolebat, pervenit : ut quando humanum consilium defecisset divinum adesset. Illo vero cum beato viro Guthlaco loquente, vir Dei velut divini oraculi interpres, pandere quæ ventura erant sibi ex ordine cœpit, dicens : O mi puer, laborum tuorum non sum expers, miseriarum tuarum ab exordio vitæ non sum inscius; propterea misertus calamitatis tuæ, rogavi Dominum ut subveniret tibi in miseratione sua, et exaudivit me, et tribuit tibi dominationem gentis tuæ, et posuit te Principem populorum, et cervices inimicorum tuorum subtus calcaneum tuum rediget, et possessiones eorum possidebis, et fugient a facie tua qui oderunt te, et terga eorum videbis, et gladius tuus vincet adversarios tuos. Et ideo confortare, quia Dominus adjutor tuus est; patiens esto, inquit Sanctus Ethelbaldo, ne declines in consilium quod non potest stabiliri. Non in præda, nec in rapina regnum tibi dabitur, sed de manu Domini obtinebis : expecta eum cujus dies deficient, quia manus Domini opprimet illum, cujus spes in maligno posita est, et dies illius velut umbra transibunt. Hæc et his similia illo dicente, ex illo tempore Ethelbaldus spem suam in

D Domino posuit : nec vana spes illum fefellit : nam eodem ordine compositioneque omnia, quæ vir Dei prædixerat, non aliter, contigerunt, sicut præsentis rei præsens effectus comprobavit.

ANNOTATA.

a *Ordericus* : Ad casam viduæ pro appetenda ebrietate divertisse. *Capgravius* : Crapulæ ebrietati atque impudicitiae scelerate indulsisse. *Quod forsitan Felix modesta metaphora dixit*, in delicatis fuleris inebriari.

b *Ordericus eodem modo ait*, binas flasculas, cœlia impletas, sub palustri sablone abscondisse. *Capgravius* : duo flascula, vino plena, in sabulo reponunt. *Surius* : duas lagunculæ. potu plenas, in arena deposuerunt. *Est autem flascula seu flasculum lagena a Saxonico Flaseh. Papius* : Flascæ pro recondendis phialis factæ. *S. Gregorius Magnus in Vita S. Benedicti cap. 4. Desert vino plena duo ligneæ vascula, quæ vulgo flascones vocantur. Ardo in Vita B. Benedicti Abbatis Anianæ 12 Febr. cap. 6. flasconem vini in stratorio desert. Cœlia autem hic indicata, non vinum sed potus ex frumento explicatur a Floro lib. 2 cap. 18 ubi de bello Numantino agit.*

c Sine calle, id est extra viam tritam. *Mabillon sine cella agresti.* E

d Pro luterio melotinæ, etiam ab *Orderico scripto, Capgravius et Surius habent cilicium. De Melote, id est tunica pellicea egimus 17 Januarii ad Vitam S. Gregorii §. 15 in Commentario prævio. De luterio nihil hactenus observavimus. Videtur esse vestis exterior, protegens interiorem a luto et sordibus, quæ sæpius ablueretur.*

e Hedda, apud *Ordericum* Headda,, et alibi Eadda, videtur esse, qui colitur 7 Julii, inscriptus *Martyrologio Romano*, Episcopus Occidentalium Saxonum, mortuus anno 705. Hunc simul tredecim ultimis annis præfuisse etiam *Ecclesiæ Lichfeldensi* tradit *Alfordus*, qui deinde asserit ad an. 706 num. 7 Guthlacum a S. Wilfrido consecratum Sacerdotem, forsitan abreptus nomine Wigfridi, id comitatu Heddæ Episcopi hic memorati.

f Wigfrid, *Orderico* Wigfridus, *Mabillono* Wilfridus.

g Aldulfus, *Rex Orientalium Anglorum*, imperavit apud *Alfordum* ab anno 664 usque ad annum 693, quo anno data citatur epistola *Sergii Papæ*, si tamen Supposita non sit, quasi Ethelredo, Alfrido, Aldulfo, Regibus Anglorum scripta. *Brompton* filium ejus *Edburgam* appellat, et Aldulfum sive Ealdulfum perperam F scribit Regem Northanhimbrorum, quod sequitur *Mabillon*.

h *Excidit forsitan numerus annorum. Ordericus* post aliquot annos, et sic accipi videtur.

i Verba hinc desumpta leguntur apud *Ingulfum* in *Historia Croylandiæ*.

CAPUT V.

Morbus obitus, sepultura : inventio incorrupti corporis. Apparitio Ethelbaldo facta : Cæcus illuminatus.

Verum quoniam humanum genus ab initio mortalis miseriæ quotidie ad finem decurrit, mutatis temporibus generationes et regna mutantur, ad quem terminum dominus et servus, doctus et indoctus, juvenis et senex pari conditione demergantur : et licet meritis, pœnis, præmiisque disjungamur ; tamen nobis omnibus restat exitus idem. Nam sicut mors in Adam est, ita et in omnes dominabitur : quisquis enim hujus vitæ saporem gustaverit, amaritudinem vitare nequit. Contigit ergo inter hæc, postquam dilectus Dei Guthlacus ter quinis annorum voluminibus

Post vitæ solitariæ annos 15 moritur,

AUCTORE
FELICE
EX MSS.

quarta feria
post Pascha,

prænuntiato
die,

celebrata
Missa in
Paschate

a

ordinata
sepultura

A voluminibus, devoto famulatu superni Regis, vitam duxit solitariam; ecce Dominus Jesus, cum famulum suum de laboriosa hujus vitæ servitute ad perpetuæ beatitudinis requiem assumere voluisset; quadam die, cum in oratorio suo orationibus vacans perstaret, subita illum intimatorum stimulatio corripuit: statimque cum se subita infirmitate diri languoris vir Dei arreptum persensisset, confestim manum Domini ad se missam cognovit. Tunc se ovante spiritu ad perennis regni gaudia præparare cepit: septem enim diebus dira ægritudine decoctus, octava die ad extrema pervenit. Siquidem quarta feria ante Pascha ægrotare cepit: et iterum octava die, quarta feria, quarto etiam lumine Paschalis festi, finita ægritudine ad Dominum migravit. Habitabat ergo cum eo sub illo tempore unus Frater, Beccelinus nomine, cujus relatione hæc de obitu viri Dei Guthlaci descripsimus: qui cum illo die inchoante molestiæ ad eum venerit, cepit illum virum Dei, ut assolebat, de aliis interrogare. Ille autem tarde respondens, demum cum sermone suspirium traxit. Cui ipse Frater inquit ait: Domine mi, quid novi tibi accidit? an forte nocte hac ulla infirmitatis molestia te tetigit? At ille: Etiam, inquit, molestia me tetigit nocte hac. Quem item interrogans ait: Scisne, Pater mi, tuæ infirmitatis causam, aut quem finem hujus molestiæ ægritudinis esse putas? Cui vir Dei respondens inquit: Fili mi, languoris mei causa est, ut ab his membris spiritus separetur; finis autem infirmitatis meæ erit octavus dies, in quo peracto hujus vitæ cursu de eo dissolvi et esse cum Christo: expedit enim, sarcina carnis abjecta, Agnum Dei sequi. His auditis prædictus Frater, flens et gemens, crebris lacrymarum rivalis mæstas genas rigavit: quem vir Dei consolans ait: Fili mi, tristitiam ne admittas: non enim mihi labore est ad Dominum meum, cui servivi, in requiem venire æternam. Tantæ ergo fidei fuit, ut mortem, quæ cunctis mortalibus timenda formidandaque videtur, ille velut requiem aut præmium laboris judicaret. Interea decursis quaternarum dierum articulis, dies Paschæ pervenit: in qua vir Dei contra vires exurgens, immolato Domini Corporis sacrificio et Sanguinis Christi libamine, præfatus Fratri Verbum Dei evangelizare cepit: qui nunquam ante, neque post tam magnam profunditatem scientiæ se ab ullius ore audisse testatur. Denique cum septimus dies infirmitatis ipsius devenisset, præfatus Frater illum circa horam sextam visitavit, invenitque eum recubentem in angulo oratorii sui contra altare: nec tamen tunc cum eo loquebatur, quia pondus infirmitatis facultatem loquendi exemit. Denique illo poscente ut dicta sua secum dimitteret, antequam moreretur; vir Dei cum fessos humeros parumper a pariete levaret, suspirans aiebat: Fili mi, quia tempus nunc appropinquat, ultima mandata mea intende. Postquam spiritus hoc corpusculum deseruerit, perge ad sororem meam a Pegam, et dicas illi, quia ideo aspectum illius in hoc seculo vitavi, ut in æternum coram Patre nostro in gaudio sempiterno adinvicem videamur. Dices quoque ut illa corpus meum imponat in sarcophagum, et in sindone involvat, quam mihi Ecgburh mittebat. Noli quidem juvenis ullo lino tegmine corpus meum tegere: sed pro amore dilectæ Christi Virginis, quæ hæc munera mihi mittebat, advolvendum corpus meum reservare curavi. Audiens autem hæc præfatus Frater, exorsus inquit: Obsecro te, Pater mi, quia infirmitatem tuam intelligo, et moriturum te audio, ut dicas mihi unum de quo olim te interrogare non ausus diu sollicitabar: nam ab eo tempore quo tecum, Domine, habitare cœperam, te loquentem vespere et mane audiebam nescio cum quo. Propterea adjuro te, ne me sollicitum de hac re post obitu-

tum tuum dimittas. Tunc vir Dei, post temporis intervallum, anhelans ait: Fili mi, de hac re sollicitare noli, quod enim juvenis ulli hominum indicare nolui, nunc tibi manifestabo. A secundo etenim anno, quo hanc eremum habitare cœperam, mane vespereque semper Angelum consolationis meæ ad meum colloquium Dominus mittebat, qui mihi mysteria, quæ non licet homini narrare, monstravit: qui duritiam laboris mei cœlestibus oraculis sublevabat, qui absentia mihi monstrando ut præsentia præsentabat. O fili, hæc dicta mea conserva, nullique alii nuntiaveris, nisi Pegæ aut b Ecgberto anachoretæ, si umquam in colloquium ejus tibi venire contigerit, qui solus hæc sic fuisse cognoscet. Dixerat, et cervicem parieti flectens, longa suspiria imo de pectore traxit, refocillatoque rursus spiritu cum parumper anhelaret, velut melliflui floris odoratus de ore ipsius processisse sentiebatur: ita ut totam domum qua sederet, nectareus odor infunderet. Nocte vero sequenti, cum præfatus Frater nocturnis vigiliis incumberet, igneo candore a mediæ noctis spatio usque in auroram totam domum circumsplescere videbat. Oriente autem sole vir Dei sublevatis parumper membris velut exurgens, cum supramemorato Fratre loqui cepit, dicens: Fili mi, præpara te, iter tuum perge; jam me nunc tempus cogit ab his membris dissolvi, et decursis hujus vitæ terminis ad infinita gaudia spiritus transtolli malit. Dixit et extendens manus ad altare, munivit se communione Corporis et Sanguinis Christi, atque elevatis oculis ad cælum extensisque manibus, animam ad gaudia perpetuæ exultationis emisit, anno ab c Incarnatione Domini nostri septingentesimo d quintodecimo. Inter hæc præfatus Frater subito cœlestis luminis splendore domum repleri, turrinque velut igneam e terra in cælum erectam prospicit: in cujus splendoris comparisone cum tunc sol in medio cœlo steterat, velut lucerna in die pallidescere videbatur. Cantibus quoque Angelicis spatium totius aeris detonari audiebatur: insulam etiam illam diversorum aromatum odoriferis spiraminibus inflari cerneret.

36 Deinde supramemoratus Frater, immensa formidine tremefactus, eximii splendoris coruscationem sustinere non valens, arrepta navicula portum reliquit, ac deinde quo vir Dei præceperat cœpto itinere perrexit. Deveniens quoque ad sanctam Christi virginem Pegam, fraterna sibi mandata omnia ex ordine narravit. Illa vero his auditis, velut in præcipitium delapsa, se solo premens, immensi mœroris molestia medullitus emarcuit, lingua siluit, labrum obmutuit, omnique vitali vigore velut exanimis evanuit. Post vero interventum temporis, ceu somno expergefata, imi de pectoris fibris longa suspiria trahens, arbitrio Potentis grates egit. Postera vero die, secundum præcepta beati viri, insulam devenientes, totum locum omnesque domos velut ambrosiæ odore repletas invenerunt. Illa vero Dei famula trium dierum spatiis fraternum spiritum divinis laudibus cœlo commendavit: tertia die, secundum præceptum illius, felicia membra in oratorio suo humo tecta condiderunt.

37 Volens autem divina pietas latius monstrare, quanta in gloria vir sanctus post obitum viveret, cujus ante mortem vita, sublimibus crebrisque miraculorum indicis, populis, tribubus, gentibus late ubique fulgebat; addidit quoque æternæ commemorationis indicium. Transactis enim sepulture ejus his senis mensium orbibus, immisit Dominus in animum sororis ipsius, ut fraternum corpus alieno sepulcro reconderet. Aggregatis ergo Fratribus, Episcopis, Presbyterisque, imo et aliis Ecclesiasticis gradibus, die exitus ipsius aperientes sepulcrum invenerunt corpus totum integrum, quasi adhuc viveret: et

D

b

E

et viatica
accepta
obit.

c

d

anno 715
nobis 714.

F

A Pegæ sorore
sepelitur ejus
corpus,

post menses
12 inventum
incorruptum

lensis

A lentis artuum flexibus, multo potius dormienti quam mortuo similis videbatur. Sed et vestimenta omnia, quibus involutus erat, non solum intemerata, verum etiam antiqua novitate et pristino candore splendebant. Quod ubi qui intererant prospexerunt, statim tremefacti stupentes steterunt, adeo ut vix fari possent, vix miraculum intueri auderent, et vix ipsi quid agerent nossent. Quod ubi Christi famula Pega prospexit, spiritali gaudio commota, sacratum corpus cum divinarum venerantia laudum in sindone, quam eo vivente Egbertus anachoreta in hoc officium mittebat, revolvit: sed et sarcophagum non humo terræ condidit, imo etiam in memoriale quoddam posuit, quod nunc ab Ethelbaldo Rege miris ornamentorum structuris, in honorem divinæ potentiae, ædificatum conspicimus; ubi triumphale corpus tanti viri, usque in hodierni temporis cursum, feliciter pausat; per cuius intercessionem, miserationis divinæ indulgentiam, quisquis integra fide pulsaverit, impetrabit.

in mausoleo
a Rege postea
adornato
ponitur.

Elogium ejus,

38 O virum beatæ memoriæ! o magistrum divinæ gratiæ! o vas electionis! o medicum salutis! o præconem veritatis! o thesaurum sapientiæ! o quanta gravitas, o quanta dignitas in verbis et confabulationibus ejus erat! quam alacer, quam efficax in discernendis causis fuit! quam in absolvendis Scripturarum quæstionibus promptus et facilis! quam irremisso famulatu Deo servierat! intantum quod numquam in illius ore nisi Christus, nunquam in illius corde nisi pietas, nihil in illius animo nisi caritas, nisi pax, nisi misericordia, nisi indulgentia perstabat. Nemo vidit illum iratum, nemo elevatum, nemo superbum, nemo commotum, nullus mœrentem: sed unus idemque semper permanens, lætitiā in vultu, gratiam in ore, suavitatem in mente, prudentiam in pectore, humilitatem in corde præferbat, ita ut extra humanam naturam notis ignotisque esse videretur.

39 Postquam ergo præfatus exul Ethelbalbus, in longinquis regionibus habitans, obitum sancti Patris Guthlaci audivit, qui ante solus refugium et consolatio laborum ipsius erat; subita arreptus mœstitia ad corpus ipsius pervenit, sperans in Domino, daturum sibi refocillationem aliquam laboris sui per intercessionem sancti viri Guthlaci. Qui cum ad sepulcrum ipsius pervenisset, lacrymans aiebat: Pater mi, tu scis miseras meas; tu semper adjutor mei fuisti; te vivente non desperabam in angustiis, adfuisti mihi in periculis multis: per te invocabam Dominum, et liberavit me. Modo quo vertam faciem meam? unde erit auxilium mihi, aut quis consolabitur me? et quis, Pater optime, me consolabitur si me dereliqueris? In te sperabam, nunc me spes fefellit. Hæc et alia multa proloquens, se solum sterneret; et supplex orans, crebris lacrymarum fluentis totum vultum rigabat. Nocturnis autem appropinquantibus umbris, cum in quadam casula, qua ante vivente Guthlaco hospitari solebat, pernoctans, mœstam mentem huc illucque jactabat. Parumper ibi nocturnis orationibus transmissis, cum lumina levi somno dimitteret; subito expergefactus, totam cellulam, in qua quiescebat, in immensi luminis splendore circumfulgescere vidit: et cum ab ignota visione terretur, extemplo, B. Guthlacum, coram adstantem, Angelico splendore amictum, prospicit, dicentem ei: Noli timere, robustus esto, quia Deus adjutor tuus est: propterea veni ad te, quia Dominus per intercessionem meam exaudivit preces tuas. Noli tristari, dies enim miseriæ tuæ præterierunt, et finis laborum tuorum jam advenit: nam priusquam sol e bis senis voluminibus annilem circumvolverit orbem sceptro regni dominaberis. Non solum autem, ut fertur, Regnum sibi prophetavit, sed et

cuique regnum
prædicat,
e

Aprilis T. II

longitudinem f dierum suorum et finem vitæ suæ D sibi in ordine manifestavit. Ille vero econtra dicebat: Domine, quod signum mihi erit, quia omnia sic evenient? Guthlacus respondit: signum hoc tibi erit: cum crastina dies advenerit, antequam tertia hora fiat, his qui hoc loco habitant, unde non sperant, solatia alimentorum doceantur. Hæc dicens, lux, quæ coram apparuit, ab oculis illius recessit. Nec mora, dicta effecta secuta sunt: nam priusquam tertia diei hora propinquasset, signum in portu pulsatum audierunt, hominesque illis insperata solatia portantes conspiciunt. Exin ipse omnia quæ sibi dicta erant recordans, indubia spe futura fore credebat, fidemque ineducibilem in vaticiniis viri Dei defixit: nec illum fides fefellit. Ex illo enim tempore usque in hodiernum diem, infulata regni ipsius felicitas, per tempora consequentia, de die in diem crescebat.

AUCTORE
FELICE
EX MSS.
f

40 Nec etiam defuncto ac sepulto Christi famulo Guthlaco signa virtutum ac sanitatum quæ per illum viventem Dominus hominibus donavit, per invocationem intercessionis ipsius ubique candescere præsentem adusque diem cessaverunt: ut qui vivens pomposis virtutum rumoribus se elevare noluit, quanti meriti vel quantæ valitudinis erat, post obitum suum per plurima miraculorum tropæa monstraretur. Erat namque quidam vir paterfamilias in provincia g Wissa, cujus oculi, bis senis mensium orbibus adepto videndi lumine, furvis albuginis nubibus tegebantur, ita ut splendentis diei lumina a furvæ noctis caligine discernere nequiret. Qui cum reprobatis pigmentorum auxiliis medendi salutem desperaret, perpetuamque sibi luminis orbitatem imminere comperiret; tandem invento salubri consilio, ad corpus sacratissimum viri Dei Guthlaci se duci rogavit, dicens: Scio certe et confido, quia si aliqua de rebus ab eo sacratis lumina mea tetigerint, cito sanabor, et visum oculorum meorum mihi reddet. Amici autem illius ut ipse rogaverat fecerunt; duxeruntque illum ad portum insulæ Cruland, et illi navi ascensa devenientes insulam, appetiverunt colloquium venerabilis Christi Virginis Pegæ: quæ ferventis fidei illius spem indubiam comperiens, intra oratorium, quo corpus B. Guthlaci recumberet, duci permisit. Illa ergo partem glutinam salis, a S. Guthlaco ante consecratam aripiens, in aquam h opertoriam levi rasura mittebat: ipsam denique aquam cum intra palpebras cæci guttatim stillaret, F mirabile dictu! ad primum tactum primæ guttæ, redditum detrusis cæcitatis nubibus, oculis infusum lumen est: priusquam enim alterius oculi palpebris salutaris lympa infunderetur, quidquid in domo esset in ordine narrabat; visumque sibi in eodem momento donatum fatebatur. Deinde postquam diu clausas gratia per gratiam frontis reclusit fenestras, cognovit inventum olim quod perdidit lumen, dux se ducentibus factus est revertens cursus. Exin ubi lumen de fonte luminis hausit, ibat quo venerat, nec sic reversus ut erat: viditque videntes, quos prius videre negavit, grates Deo persolvens dignas, quas nullus reddere nescit. i

Cæcus ad
ejus tumulum
recipit lumen.

E

g

h

F

i

ANNOTATA.

a S. Pegæ Vitam dedimus 8 Januarii. Ejus cella ab habitatione S. Guthlaci distabat 4 leucis ad plagam Occidentalem: ubi nunc oppidum Peag-kirke, id est ecclesia S. Pegæ.

b Egbertus secretorum ejus præ ceteris conscius. Ita infra Ingulfus.

c Auctor hic ab Incarnato Verbo (id est novem mensibus ante vulgarem Æram, a Christo nato, sive a Januario sequente inchoari solitam) annos suos enumerat,

7

secutus

AUCTORE
FELICE
EX MSS
Anni ab
Incarnato
Verbo.

A *secutus Dionysium Exiguum : cujus fuisse istam methodum numerandi, demonstrat Petavius, lib. 2 de Doctrina temporum cap. 2 et 3; et paucis, part. 2 Rationarii temporum lib. 4 cap. 1. Hanc rationem computandi annos a Verbo Incarnato, adhuc in usu fuisse in Etruria seculo Christi 15, infra ostendemus 17 Aprilis, ad Vitum B. Claræ Gambacurtæ.*

Annus obitus
S. Guthlaci.

d *Hic annus nabis est 714, quando cyclo Lunæ 12, Solis 23, littera Dominicali G, Pascha celebratum fuit 8 Aprilis, et feria 4 proxima incidit in undecimam Aprilis : qua feria et die mortuus est S. Guthlucus. Eundem annum 15 etiam detinuit Ordericus. At Chronologus Anglo-Saxonicus Westmonasteriensis et alii annum nostrum 714 assumpserunt.*

Ethelbaldus
Rex,

e *Ita mortua Coelredo anno 716 successit Ethelbaldus. Ingulfus hinc sui descripsit, et habet : Ante præsentis anni cursum circularem. Ordericus : Antequam annus finiretur. Capgravius : Infra biennium labores tui finem habebunt : et hic respicit ad obitum S. Guthlaci, alii ad tempus corporis incorrupti reperti, aut certe ubi Felix scripsit, bis senis voluminibus, id est mensibus ; ipse legit, bis suis voluminibus, et annos 2 interpretatus est.*

f *Traditur regnasse annos 41, et anno 757 Secandunæ occisus, cujus corpus Repandunæ sepultum jacet. Ita Chronologus Anglo-Saxonicus.*

g *Wissa, in hodierno Cantabrigiensi Comitatu, contigua Lincolnensi et Norfolkensi Comitatibus : ubi castrum Wisbieh postea ab Episcopis Eliensibus constructum fuit.*

h *Ita MSS. at dubitat Mabillon, an legendum, apertoriam, ab affectu sic dictam ? an adpersoriam, aut offertoriam ? Verum potuit dici aqua opertoria, quod certa opercula tegetetur : ut salet aqua pluralis excepta tegi.*

i *Hic definiunt MSS. Bertinianum, et Vedastinum.*

APPENDIX

auctore Orderico, ex relatione Ansgoti Supprioris Croylandensis.

Ethelbaldus
Croylandense
Monasterium
ædificat.

M *ulti ergo diversis infirmitatibus gravati, auditis rumoribus miraculorum beati Guthlaci palustrem Croilandiam, ubi sanctum corpus quiescit, adeunt, precibusque ejus sanitatem integram adepti Deo gratias referunt. Rex autem Ethelbaldus, ut beatum consolatorem suum miraculis coruscare comperit, locum sepulture ejus gaudens expetiit, et ea quæ beato viro jam regnum adeptus denaverat, servientibus ei perenniter concessit. Nam quodam tempore, dum idem Rex, caussa visitandi Patronum suum, antequam migraret, Croilandiam adiret, et vir Dei quietam mansionem in eadem insula sibi ab eo concedi postularet, quinque milliaria ad Orientem, id est usque ad fossam quæ Asendic dicitur, et tria ad Occidentem, et quinque ad Aquilonem concessit, et ab omni redditu atque consuetudine seculari omnibus modis absolvit : et inde chartam, sigillo suo signatam, in præsentia Episcoporum Procerumque suorum confirmavit. Et quia palustris humus Croilandie, ut ipsum nomen intimat (Croilandia enim crudam, id est, cœnosam terram significat) lapideam molem sustinere non poterat; præfatus Rex ingentes ex quereu palos innumere multitudinis humo infigni fecit, duramque terram novem milliariis per aquam de Upolanda *, id est superiori terra, scaphis deferri, et paludibus commisceri statuit : et sic lapideam (quia sacer Guthlucus oratorio contentus est ligneo) Basilicam cœpit et consummavit. Deinde religiosos viros ibi aggregavit, cœnobium condidit, ornamentis et fundis aliisque divitiis locum ditavit, ad honorem Dei et sancti Anachoretæ, quem valde*

* *Ord Uppalonda.*

dilexerat, pro dulci consolatione, quam ab eo dum exulabat multoties perceperat. Eundem itaque locum omni vita sua dilexit, nec umquam post primam instaurationem, quam idem Rex fecit, sedes Croilandie religiosorum habitatione monachorum usque in hodiernum diem caruit, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANALECTA

Excerpta ex Historia a Ingulfi, Abbatis Croylandensis.

ANIMADV.
PAP. 2

a

R *ex Ethelbaldus, ut beatum consolatorem suum miraculis coruscare comperit, locum sepulture ejus gaudens et devotus expetiit : et ea quæ dicto viro Dei adhuc viventi ante promiserat, jam regnum adeptus plene persolvit. Accersito namque quancumque quodam famosæ religionis monacho b Eveshamensi, nomine Kenulpho, ut ibi cœnobium aggregaret, sibi et Deo servientibus perenniter concessit, dedit et confirmavit, et ab omni redditu et consuetudine seculari totam insulam Croylandie omnino absolvit : et inde c chartam suam, in præsentia d Episcoporum Procerumque regni sui, securam statuit... Et quia palustris humus Croyland (ut ipsum nomen indicat, nam crudam terram et cœnosam significat) lapideam molem sustinere non poterat; præfatus Rex ingentes palos quereinos et alinos innumere multitudinis humi defigi fecit, duramque terram novem milliariis per aquam de Uplanda, id est de superiori terra, scaphis deferri, et paludibus commisceri jussit : et sic lapideam (quia S. Guthlucus prius oratorio contentus erat ligneo) basilicam cœpit et consummavit, cœnobium condidit, ornamentis et fundis, aliisque divitiis locum illum ditavit, eundemque locum in tota Vita tenerrime dilexit. Nec umquam post primam foundationem, quam idem Rex statuit et fecit, monasterium Croyland religiosorum inhabitatione monachorum caruit, usque in diem hodiernum.*

Rex Ethelbaldus ob
miracula S.
Guthlaci,

b

extruit
monasterium
Croylandense,

c d

ubi lignum
illius oratorii
fuerat :

2 *Etiam in eadem insula illis in temporibus erant nonnulli vitam eremiticam ducentes, qui viro Dei sancta familiaritate quoad vixit adherentes, tamquam infirmi ad medicum in ejus informatione et exemplo frequentem carpebant animæ salutem. Ex quibus unus erat noviter ad fidem Catholicam conversus, nobilitate generosus, quondam præpotens in mundialibus, nomine Cissa, qui relictis omnibus secutus est Dominum suum Christum. Alius erat Bettelinus, servus præfati Patris familiarissimus. Tertius erat Egbertus, secretorum ejus præ ceteris conscius. Quartus erat Tatwinus ad eandem insulam quondam ductor ejus et naclerus. Qui omnes in singulis casulis, non longe ab oratorio sancti Patris Guthlaci, de licentia supra memorati Kenulphi Abbatis, usque ad vitæ terminum separatas mansiones habuerant. Sancta vero Pega, soror sancti Patris nostri Guthlaci, cito post primi anni revolutionem ab obitu ejusdem, relicto prius ibidem in manibus Kenulphi Abbatis flagello S. Bartholomæi, et psalterio fratris sui, cum nonnullis aliis Reliquiis ; ad cellam suam navigio remeavit, ab oratorio præfati fratris sui per quatuor leucas ab Occidentali plaga distantem.*

ibi eremita
vixerunt ejus
discipuli,
Cissa,

f
Bettelinus,
Egbertus,
Tatwinus.

et S. Pega
soror à leucis
inde distans.

3 *Prædictus vero Rex Ethelbaldus, perfecto ac plene consummato monasterio suo Croyland, ad promovendam sanctam Ecclesiam, ubique per regnum suum, et ad alia etiam religiosorum virorum ac mulierum cœobia dignitatibus ac privilegiis emancipanda, jugiter anno intendebat... Cumque quadraginta et uno annis regnasset, juxta prophetiam sancti*

Ethelbaldus
Regi inter-
fecto anno
356

A sancti Patris Guthlaci, bello minus provide inito, super Seggeswold, a Bernredo tyranno extitit interemptus, ... et apud Ripadium, id est Ripedum, tunc temporis celeberrimum monasterium, tumultus, regnum Merciorum nepoti patruelis sui, videlicet Offæ filio Digniferti, filii e Anulphi, filii Osmodi, filii Loppæ, filii Pibbæ, patris Regis Pendæ, consentientibus totius Mercie proceribus, reliquit... qui Domino Patricio Abbate Croylandiæ, qui Kenulpho primo ejus Abbati successerat, monasterium suum Croylandiæ per *f* chartam suam confirmavit, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi septingentesimo nonagesimo tertio. Porro proximo anno sequenti, prædicto Regi Offæ iv Kalendas Augusti defuncto, filius ejus Egbertus in regni gloriam successit, et centum quadraginta et uno diebus regnavit, morboque correptus obiit. Cui vir magnificus et sancta sobole felix Kenulphus successor, in pace, pietate ac justitia per viginti sex annos regni gubernacula gloriosissime sustentavit... Cui carne propinquus Siwardus, tertius monasterii Croylandiæ Abbas, et multa religione confessor familiarissimus, ex munificentia regia chartam hujusmodi impetravit... Omnes et singuli scitote, quia Dominus Sanctum suum mirificavit signis celeberrimis et præclaris prodigiis, beatissimum Christi Confessorem Guthlacum, in monasterio Croylandensi corporaliter quiescentem, et novis ac innumeris miraculis (prout ego ac Regina mea in nostra peregrinatione nuper oculis nostris vidimus) quotidie clarius, ad totius mundi notitiam, coruscantem. Unde consulente idem ac commovente venerabili Patre, Domino Wilfredo Archiepiscopo Doroberniensi, tunc nostræ peregrinationis comite, dictum monasterium Croylandiæ... in custodiam capto meæ protectionis. Insuper peregrinos omnes illic caussa devotionis accedentes, et cum signo S. Guthlaci in suis capucis vel capellis recedentes, liberos et solutos ab omni passagio et telonio, ubicumque venerint, per totum regnum Mercie perenniter esse volo. Sed et elemosynas.. datas Deo ac S. Guthlaco, dictoque monasterio ac monachis in eo Deo servientibus, in perpetuam possessionem concedo, confero et confirmo, anno Incarnationis Christi octingentesimo sexto...

B

4 Kenulphus Rex Merciorum anno Christi Domini dcccix temporalis finem vitæ fecit, et filium suum S. Kenelmum, *g* puerum septennem, regni reliquit hæredem... Post cuius Martyrium Ceolwolphus Patruus ejus, frater Kenulphi Regis successit... quo expulso Bernulphus, et Ludicanus.. Sublatis vero in brevi tyrannis, omnium consensu Witlasius in Regem levatus est, et tredecim annis regnavit... Hic postmodum chartam, *h* pulcherrima privilegia continentem, dicto monasterio Croylandiæ fecit anno dcccxxxiii in his verbis... volo etiam et præcipio, quod quicumque in regno meo, pro quocumque reus inventus et legibus obstrictus fuerit, si fugerit ad dictum monasterium, et coram Abbate dicti monasterii, qui pro tempore fuerit, gratiam sanctissimi Confessoris Guthlaci, ibidem corporaliter quiescentis, invocans fidelitatem ei et servitium juraverit sempiternum; salvus et securus, protectione Abbatis et monachorum suorum, in quocumque servitio per totam insulam Croylandiæ ipsum posuerint, sicut in azylo vel in camera mea propria, pace mea et impunitate gaudeat; nullusque ministrorum meorum ultra illum insequi audeat, nec in aliquo molestare, sub pœna perditionis dextri sui pedis, quicumque in meo regno istud meum privilegium tentaverit in aliquo violare... Perseveravit iste Rex Witlasius constantissime usque ad mortem suam in amore, quem ad monasterium Croylandense conceperat: ita ut omni anno vitæ suæ, saltem semel, feretrum S. Guthlaci cum

multa compunctione visitaret, et aliquod pretiosum notabileque jocale offerret...

5 Mortuus est Witlasius Rex anno regni sui decimotertio, et in Ripadio monasterio sepultus: cui successit in regnum Bertulphus frater suus, regnavitque similiter tredecem annos. Hic transiens per Croylandiam, quæcumque frater suus Witlasius vel alii Reges Merciorum jocalia plurima, in sanctæ Ecclesiæ ornamentum, larga manu contulerant, omnia una cum tota pecunia, quam in monasterio invenire potuit, sceleratissime diripuit. In recompensationem tamen aliqualem pecuniæ direptæ, chartam plurima privilegia continentem fecit Croylandiæ de terris suis et libertatibus his verbis... pro Witlasii quondam Regis, fratris et prædecessoris mei, proque redemptione meorum peccatorum, cum communi consilio, gratuitoque consensu omnium Magnatum regni mei, concedo Deo et beatissimo Confessori suo S. Guthlaco, sacratissimo monasterio vestro Croylandiæ, quod per totum regnum meum Mercie, Abbas, Monachus, Conversusque sacri monasterii vestri, qui nunc estis, vel qui vobis succedent infuturum post vos, ibidem Domino servituri, pro quocumque negotio processerint, de fugitivis viæ suæ famulos licenter sibi faciant ac producant, inque præsentia dicti Abbatis, monachi vel Conversi ubique per regnum meum, sicut in Ecclesia sua Croyland, salvi permaneant et securi, ac ab omni periculo immunes penitus et indemnes, sub mutilatione membri magis dilecti, si quis istud privilegium meum in aliquo temere violarit.

6 Confirmo etiam vobis et successoribus vestris, regulam S. Benedicti sub habitu vestro tam nunc professis quam post vos professoris, principalem vestram Ecclesiam Croylandiæ, in qua venerandæ Reliquiæ sanctissimi Christi Confessoris et Patroni vestri B. Guthlaci, corporaliter tumulati ultimam resurrectionem feliciter expectant: totamque insulam adjacentem... in sedem separalem Abbatie vestræ in situm specialem monasterii vestri trado... Hæc est hæreditas Domini, dos Ecclesiæ Christi, solium S. Mariæ et B. Bartholomæi Apostoli, S. Guthlaci monachorumque suorum sanctuarium sacratissimum, et monasterium ab omni terreno servitio liberrimum, Illustrissimorum Regum elemosyna specialis, mansio Sanctorum perpetua, et possessio viris religiosis communi regni consilio specialiter appropriata, proque frequentibus miraculis sanctissimi Confessoris inter vineas Engaddi balsami mater semper fertilis, et Regum privilegiis in solitudine Bosor omnibus pœnitentibus civitas gratiæ et salutis... Confirmo etiam Deo et S. Guthlaco sacroque monasterio vestro, de domo Fregisti ecclesiam de Langtost.

7 Ita deinde sexies cum eadem formula, Confirmo Deo et S. Guthlaco, *stabiliantur illustria dona eidem monasterio oblata, eo fine inquit*, ut gratiam beatissimi Confessoris Christi S. Guthlaci, apud vos corporaliter quiescentis, in nostris adipisci necessitatibus jugiter mereamur. Anno ergo Incarnationis Christi dcccxxi feria sexta, in hebdomada Paschæ, istud meum regium chirographum sanctæ Crucis signo stabilivi... Ego Bertulphus Rex Merciorum divinam deprecor majestatem, quatenus per intercessionem sanctissimi Confessoris sui Guthlaci omniumque Sanctorum suorum, dimittat mihi et omni populo meo peccata mea; et sicut per aperta miracula sua nobis ostendere dignatus est misericordiam suam; sic super Paganos hostes suos dare dignetur in omni certamine victoriam, et post præsentis vitæ fragilem cursum in consortio Sanctorum suorum gloriam sempiternam. Amen.

8 Fecit Deus in isto Concilio ad honorem sanctis-

D
EX HIST.
INGULFI.

Bertulphus
Rex diripit
bona Croy-
landiæ,

dat immu-
nitatem per
totum reg-
num an. 851,

E

confirmat
regulam S.
Benedicti,

F

implorat
patrocinium
S. Guthlaci,

et asserit
a, vta esse,
miracula
ejus.

succedunt
Ossa,

(a quo con-
firmatur pri-
vilegium anno
793)

Egbertus.

Kenulphus,
testis ocula-
tus miracula-
rum S.
Guthlaci,

dat privile-
gium peregrin-
antibus ad
ejus tumbam
anno 806.

succedunt
Kenelmus
g

Ceolwolphus
et alii:

h

Witlasius
dat azylum
reis fugienti-
bus ad S.
Guthlacum,
an 833,

notamus
ad eum per-
tineret.

EX HIST.
INGULPH.Grassante
per Angliam
difficili para-
lysi,meritis S.
Guthlaci
sananturCeolnothus
Archiep :
dorobernensis

i

alii Episcopi
et Magnates,k
Episcopus
Londinensis,

l

m

n

et sapius
una die 100,

A simi Confessoris sui Guthlaci celeberrimum miraculum, quo devotio totius terræ ad peregrinationem peragendam Croylandiæ, jam plus solito tepida, deinceps fieret frequentissima, et per omnes vias ab omnibus provinculis redderetur quotidie reditiva. Cum enim totam Angliam contereret hoc anno quidam morbus, quasi paralysis, nervis hominum, mulierum ac infantium frigore repentino ac excessivo, venis durius orientibus, nullo prævalente pannorum remedio repercutis, ac maxime brachiis ac manibus hominum inutilibus factis et totaliter arefactis (Quem quidem morbum præiens, quasi nuntius ejus certissimus, dolor intolerabilis membrum sic ægrotans præoccupabat) contigit in hoc Concilio plures tam majores quam minores dicto incommodo laborare. Cumque regni negotia propenderent, Dominus Ceolnothus Archiepiscopus Dorobernensis, qui dicto morbo vexabatur, aperte consuluit, divina negotia debere primitus proponi, et sic humana negotia, Christi suffragante gratia, finem prosperum posse sortiri. Assentientibusque universis, cum Dominus Siwardus Abbas quæreretur... ac pro nimia senectute non adesset, ipsemet Rex Bertulphus, querelæ Ecclesiæ Croylandiæ reminiscens, coram Concilio injurias, Domino Siwardo Abbati ac monasterio suo Croylandiæ, adversariorum suorum fatuo furore, sapius illatas, patenter exposuit, et ut remedium apponeretur, decerni communi consilio imperavit. Cum ergo istud negotium in medio versaretur... i Dominus Ceolnothus Dorobernensis Archiepiscopus alta voce, de morbo suo se sanum et incolumem exclamavit, meritis sanctissimi Confessoris Christi beatissimi Guthlaci, cujus negotia tunc in manibus tractabantur. Exclamant item plures alii potentissimi in dicto Concilio, tam Pontifices quam Magnates, se dicto morbo laborasse, sed jam per Dei gratiam et sanctissimi Guthlaci merita nihil doloris ex prædicto morbo in membris aliquibus se sentire: omnesque ad visitandam sacratissimam tumbam sanctissimi Guthlaci in Croyland, devota peregrinatione, quam citius poterunt, voto mox aretissimo suas conscientias astrinxerunt.

9 Quapropter Dominus Rex Bertulphus k Episcopo Londoniensi (qui dicto morbo contractus jam se sanatum maximo gaudio prædicabat) præcepit privilegium Croyland in manus assumere, et medicum suum S. Guthlacum chirographo suo, prout Concilium statueret, insisteret honorare. Quod et factum est. Ideo in subscriptionibus regii chirographi Archiepiscopus Dorobernensis Ceolnothus se sanum et incolumem fatetur; l S. Swithunus Episcopus Wintoniensis, de Domini miraculis lætatur; m Alstanus Schireburnensis et n Orckenwaldus Lichenfeldensis Episcopi, de profectibus Ecclesiæ gratulantur; et o Rethunus Legerecensis Episcopus, se S. Guthlaco famulum, quoad viveret, pollicetur: universique Concilii optimates affectu ardentissimo regiæ benevolentiae penes S. Guthlacum in omnibus obsequuntur. Confluentibus itaque quotidie de tota terra populis innumeris languidorum ad sacratissimam S. Guthlaci tumbam, et devotione debita per merita sanctissimi Confessoris divinam gratiam implorantibus, Dominoque aperiente universis fontem largissimum medicinæ salutaris, ita ut una die aliquoties ultra centum hujusmodi paralytici sanarentur; ditatus est Abbas Siwardus supra modum...

10 Bertulpho Rege Merciorum mortuo, Beorredus in regnum successit: in ejus tempore venerabilis Pater, Dominus Siwardus plenus dierum et decrepitus, sexaginta duobus annis officio Pastoralis strenuissime administrato, obiit: cui ad officium Abbatis monasterii Croylandensis Dominus Theodorus succedebat. In ejus tempore Dani ubique per terram

prædas agentes, maxime Northumbriam et Merciam D devastarunt; .. et apud Nothingham anno Domini DCCCLXVI hiemarunt.... et anno DCCCLXXI pauci juvenes vix evadentes, proxima nocte sequente monasterium Croyland ingressi, stragem Christianorum lugubri ac lacrymabili ejulatu clamantes, ad ostium ecclesiæ nuntiabant. Cunctis itaque de nuntio confusis, Abbas retentis secum senioribus monachis et paucis infantibus, omnes fortiores et adolescentiores, assumptis secum sacris Reliquiis, scilicet sacratissima gleba corporis S. Guthlaci, flagello psalterioque suo, aliisque præcipuis jocalibus... præcepit in proximas paludes fugere et ibidem belli exitum expectare. Qui cum multa cordium suorum mœstitia jussis obtemperantes, onerata navicula cum prædictis Reliquiis et Regum monumentis... ad silvam de Ancarig, contiguam insulæ suæ versus Austrum, perveniunt: et cum fratre Toreto anachoreta, ac aliis fratribus tunc ibidem commanentibus, quadriduo commorati sunt, numero triginta: de quibus decem Sacerdotes, ceteri inferiorum graduum extiterant...

11 In monasterio vero induentes se sacris vestimentis, tam Abbas quam ceteri omnes, et in choro coadunati, regulares Horas officii divini, posteaque Davidicum Psalterium ex integro persolvunt: deinde magnam Missam ipse Dominus Abbas celebrabat, ministrabantque frater Elfgetus Diaconus, frater Savinus Subdiaconus et fratres Egelredus et Walricus pneri ceroferarii. Cumque completa Missa Abbas et Ministri sui prædicti sacris mysteriis communicassent, irruentibus in ecclesiam Paganis, venerabilis Abbas super sanctum altare per manum crudelissimi Regis Osketuli, vernus Martyr et Christi hostia immolatur. Ministri circumstantes omnes per barbaros capitibus detruncati: senes et infantes incipientes de choro fugere, capti et durissimis tormentis, ut ecclesiæ suæ thesauros ostenderent, examinati et exanimati sunt: Dominus Askerus Prior in vestiaria, Dominus Lechtwinus Subprior in refectorio: quem frater Turgarus infans decem annorum, facie corporisque forma venustissimus, gressu individuo in refectorio consecutus, cum seniore suum cerneret occidi commori et simul interfici cum eo instantissime supplicabat. At junior Comes Sidrock, misericordia motus super puerum, exuebat eum de cuculla sua, et dato Danico colloquio jussit eum ubique vestigia sua imitari: sicque de omnibus senioribus et junioribus remanentibus in monasterio solus servatus est...

12 Dani vero omnia sarcophaga Sanctorum qui altis tumulis marmoreis circa tumbam sancti Patris Guthlaci ad dexteram et sinistram ejus quiescebant, cultris et ligonibus confregerunt, scilicet ad dextram tumulum S. Cissæ Sacerdotis et anachorete, et tumulum S. Bettelmi viri Dei et quondam ministri S. Guthlaci, tumulum etiam S. Tatwini quondam ducis ad Croyland et nacleri S. Guthlaci... sed cum speratos thesauros non invenirent, nimium indignati, universa Sanctorum corpora, in unum acervum miserabiliter contracta, immisso igne die tertio adventus sui cum ecclesia et omnibus monasterii ædificiis, scilicet vii Kalendarum Septembris, funestissime combusserunt. Quarto tandem die cum animalium et jumentorum innumeris gregibus versus Medeshamsted transmigrarunt.... Postea frater Turgarus, per fugam elapsus in proximam silvam, perque totam noctem ambulans, summo diluculo Croylandiam ingressus est. Quem cum sanum et incolumem cernebant, aliquantulum confortati sunt: sed audientes ab eodem quibus in locis tam Abbas eorum, quam ceteri seniores et confratres sui occisi jacebant, et quomodo omnia Sanctorum sepulcra confracta, et monumenta omnia sacraque volumina sua cum corporibus

Danis accedentibus an. 871

Reliquiæ S. Guthlaci translata ad silvam Ancarig.

E

Occiduntur a Danis Theodorus Abbas cum reliquis Monachis.

Turgarus puer servatus,

videt corpora Sanctorum cum ecclesia et monasterio comburi:

reversus indicat alius ex silva reductus, omnia quæ gesta erant.

A poribus Sanctorum erant combusta, inestimabili dolore omnes consternati sunt, planctusque et ploratus diutissime factus est. Tandem.... de Pastore inter ens eligendo invicem colloquuntur : celebrataque electione, venerabilis Pater Godricus omnium consensu, licet invitus et multum renitens, Abbas tandem est effectus....

Alia bona diripiuntur a Regibus Merciorum.

13 Beorredus autem Rex Merciorum, contracto maximo exercitu, quasdam terras monasterii S. Guthlaci de Croyland stipendiariis distribuit, quasdam sibi confiscavit. Et licet venerabilis Pater Godricus sæpius repetendo multos sudores penes Regem et ministros suos consumeret, et chartas donatorum, Regumque confirmationes, una cum suo proprio chirographo sæpiissime ostenderet; nihil semper nisi vacua verba reportans, demum de negotii sui proposito penitus desperabat.... Anno dcccclxxiv Beorredus Rex Merciorum Romam petens, in paucis diebus defunctus, ibidem in schola Anglorum sepultus est : cui successit quidam servorum Beorredi Ceolwulphus, Anglicus genere, sed barbarus impietate.... inter plurima mala quæ fecit, etiam venerabili Abbati Croylandensi Godrico miserisque Fratribus suis vectigal mille librarum imponens, monasterium Croylandense fere adnihilavit. Qui tandem depositus, misero fine vitam terminavit.

Sub Regibus Occidentalium Saxonum,

14 Regnum quoque Merciorum hoc temporis momento, prævalente contra Danos Alfredo Rege suo, regno Westsaxonico sociatum est, et usque ad præsentem diem deinceps adunatum.... Regi Alfredo successit in regnum filius Edwardus, et huic Athelstanus filius suus primogenitus.... Hic Abbatem Croylandiæ Godricum, longo senio gravatum, ceterosque confratres suos septem in suam curiam assumens, monasterium Croylandiæ restaurare proposuit : sed præpropera morte præventus, fratribus suis propositum perficiendum reliquit. Successit ei frater suus Edmundus. Eodem anno Godricus Abbas Croylandiæ obiit : quem duo senes secuti sunt : ex aliis unus monasterium Wintoniæ, alius monasterium Malmesbyriæ adierunt. Verum trium fratrum in monasterio Croylandiæ commorantium sancta trinitas in Domino confidebat.... Rex Edmundus a quodam latrone occisus est eni successit frater suus Edredus, tertius filius Edwardi Regis.

tres solum monachi Croylandiæ degunt :

sub Edredo Turketulus Cancellarius invenit Reliquias S. Guthlaci,

monachos consolatur,

elemosynas juvat :

fit monachus

15 Hujus regni anno secundo, Turketulus venerabilis Cancellarius versus Eboracum per monasterium Croyland iter assumpsit. Quod cum pertransire disposuisset, occurrentes ei tres dicti monasterii venerandi senes, multa supplicatione, advesperante jam die, ad eos intrare compulerunt : et ducentes eum ad orationem in oratoriolum suum, quod in quodam angulo ecclesiæ dirutæ construxerant, Reliquias sanctissimi Guthlaci Confessoris ostendentes, omnem historiam suæ desolationis exposuerunt. Ille vero inæstimabili pietate miseratus, universa devotissime auscultavit... et miseræ tanti monasterii multum compassus, præcepit servis suis victualia usque ad redditum suum sufficientia senibus relinquere, et pro aliis necessariis emendis jussit centum solidos erogare... Revertendo per Croylandiam rediit et sancto ductus Spiritu ad prædictos senes declinavit; datisque viginti libris argenti dictissenibus, ad Dominum suum Regem reversus est : et facta amabili collatione... se monachum ibidem futurum promisit, et regium favorem suo proposito affore, animo devotissimo requisivit... Evolutis itaque paucis diebus, veniens cum Rege ad Croylandiam, mox ad Wintoniam et Malmesbyriam pro duobus fratribus nuntios misit : qui gaudentes et alacres ad suum monasterium regressi sunt. In festo ergo S. Bartholomæi Apostoli, cum venerabilis Turketulus, depo-

sito habitu seculari, inter prætactos senes quinque, monachicum schema suscepisset, etiam baculo pastoralis a Rege donatus est, et a Cedwulpho, Episcopo Dorcestrensi, more Ecclesiastico benedictus....

D
EX HIST.
INGULPH.
et Abbas
Croylandiæ,

16 Tunc expensis de fisco Regis assumptis, in brevi ecclesia fabricata est, claustrumque cum ceteris officinis necessariis ædificatum... In festo Nativitatis B. Mariæ anno dccccxlviii, cum universi Magnates regni Londoniis convenissent, Rex Edredus dedit Domino Turketulo Abbati monachi-que suis monasterium Croyland, per chartam suam his verbis... Vobis liqueat omnibus, quod per devotam suggestionem dilecti Clerici et cognati mei Turketuli, mihi factam super reparatione, restauratione ac libertate sacrosanctæ Ecclesiæ et monasterii Croylandensis, in quo reconditæ sunt Reliquiæ S. Guthlaci, Confessoris et anachoretæ; non modicum dolui et compassus sum, tam pro depopulatione sanctæ matris Ecclesiæ, quam pro minoratione beneficiorum spiritualium, pro animabus progenitorum meorum per opera misericordiæ multipliciter et frequenter impositorum... Aliud privilegium sancitum est, ad honorem Dei, et sanctæ matris Ecclesiæ relevationem, ac S. Guthlaci Confessoris reverentiam, in præsentia Regis, Prælatorum Procerumque suorum anno Dominicæ Incarnationis dccccxvi apud London collectorum, in Octavis Pentecostes, in ecclesia S. Pauli Cathedrali... Fecerat fieri Dominus Turketulus unam maximam campanam, nomine Guthlacum. qua cum aliis campanis composita, fiebat mirabilis harmonia : nec erat tunc tanta consonantia campanarum in tota Anglia.

restaurat ecclesiam et monasterium,

impetrat confirmationem privilegiorum, an. 948.

iterum anno 966

maximam campanam nominat S. Guthlacum.

Anno mxxxi Cnutus Rex confirmavit omnes ecclesias et capellas, terras et tenementa, libertates et privilegia, cum quibus Rex Edredus monasterium Croylandiæ, ad honorem Dei et S. Guthlaci Confessoris sui, corporaliter in eo requiescentis, dotavit, donavit, et ditavit.

Rex Cnutus confirmat privilegia.

ANNOTATA.

a Ingulphus osserit pag. 901 se Abbatem benedictum in festo natalitii Domini, et in Conversione S. Pauli se Croylandiæ installatum anno 1076.

b Eveshamense cœnobium in agro Wigornensi fundatum est a S. Egwino Episcopo Wigornensi cujus Vitam illustravimus ad diem xi Januarii, ubi cap. 2 late deduximus dicti monasterii fundationem.

c Chartam hanc ediderunt Ingulphus et auctor Monastici Anglicani : Non videtur data anno 716, sed multo serius, post scriptam a Felice Vitam S. Guthlaci.

d Episcopi sunt Brithwaldus Doroberniensis Winfridus Merciorum, Ingualdus Londoniensis, Ædwinus Lichefeldiensis, et Tobias Rossensis.

e Hujus Anulphi filia, amita Offæ Regis, Abbatissa Egburga, misit S. Guthlaco sarcophagum, ut supra num. 33 legitur.

f Hæc charta privilegia Rege Offa data extat etiam in Monastico Anglicano pag. 163 : de ejus aliarumque similium veritate aut falsitate nil querimus, contenti iis quæ in Apologia ad hunc Tomum prævia late deduximus.

g Kenelmus Rex in Martyrol. Angl. memoratur 9 Julii.

h Extat etiam hæc charta in Monastico Anglicano, et apud Spelmannum in Conciliis Britannicis pag. 336 et seqq.

i Ceolnothus præfuit Ecclesiæ Cantuariensi ab an. 830 ad an. 863.

k Switulphus appellatur in subscriptione, et traditur sedisse ab anno 850 usque ad annum 863.

l S. Swithunus colitur 2 Julii, sedit ab an. 838 ad 862.

A m Alstanus fuit fere annis 50 Episcopus, ab an. 818 ad an. 867.

EX MSS.

ii Orckenwaldus etiam in subscriptione appellatus, Ethelwaldus dicitur apud Malmesburiensem, Godwinum et Alfordum, qui scribit sedisse ab an. 835 usque ad an. 858.

o Rethunus traditur sedisse ab an. 814 usque ad an. 861.

TRANSLATIO S. GUTHLACI

Ex MSS. Anglicanis,

PROLOGUS.

Erigite, carissimi, aures, omnes qui nomen Dei non in vanum accepistis, qui fideles vos esse confitemini; et aurium fistulas auditu nuntio intromittite; et intra mentis cubiculum recondite, quanta et qualia Dominus noster quotidie, per venerabilem servum suum Guthlacum, signa operatur et mirabilia: quæ licet extra numerum fiant, et memoriam hominum excedant: tamen temporis brevitate constrictus, proot tenuitatis nostræ viribus suppetit, de magnis minima, de in ultis admodum pauca perstringam. Sed quid ego tantillos, cum prædecessores nostri, viri illustres, totius eloquentiæ primates, omni dogmate ad unguem instructi, de ejus vitæ sanctitate, de miraculorum multiplicitate, vineam uberem et fructuosam vindemiantes, de oliva fructifera in domo Dei pusillum fructum evulserunt. Nec mirum? Quis enim ejus virtutes et magnalia enodare sufficiet? Quæ vox patrata per ipsum insignia explicare poterit? Unde duplici angore coarctor; hinc prohibente a præsentis opusculo sensus nostri hebetudine ac sermonis rusticitate, quia scriptum est, Altiora te ne quæsieris; et fortiora te ne scrutatus fueris; hinc instigante jucundæ Fraternitatis præcepto, cui contradicendo obviare nefas censetur, Onerosum pondus imponitur, qui sensu premor, sermone impediior, officio terreor. Ego vero in Domino confidens, cui duo accepta sunt viduæ minuta; illa auctoritate exhilaratus, quoniam sæpe vasis fictilibus thesaurus committitur, et Evangelica veritate roboratus, Nolite cogitare quid loquamini; dabitur enim vobis, quodammodo solem facibus illuminare, arenas maris calculare præsumo. Et iterum: Vobis commissum est talentum; negotiamini, dum venio; et eritis mihi plures auro et saphiris. Apud Deum nec minus eloquens ignoratur, nec facundus collandatur; nec imperitus dejicitur, aut edoctus rejicitur: in cujus examine nec ætas scientiæ præjudicat: sed quod vitæ dignitas, et morum æqualitas commendat. Eapropter qui veritatem rei, non verborum complanationem scrutamini, nolite in præsentiarum falcatas sententiarum methodos, nec subaratas verborum blanditias quærere, quæ ingenioli nostri inbecillitas non obtinet: quæ tamen si opus esset, qui rudentem humanæ linguæ uti fecit officio rationali, facile posset præstare, ac torrentem eloquentiam complanatamque facundiam commodare. Contingit vero plerumque, ut dum scriptor eloquentiæ pompam requirit, verborum fucis veritatem obducatur. Sed, ut Doctorum quidam ait, Ubi thema honestum est opus benevolentiam captare, nec causam schemate rhetorico picturare. Quoniam autem veritas non quærit angulos, sed per se placet: supersedendum est extrinsecorum audientium vestituræ: dum ad hoc solum conor, ut ex sententia lateat veritas, et in sermone metiatur brevitatis. Dum enim nulla favoris acquisitio, nulla elationis præsumptio vel arrogantia, sed individuae societatis suggestus ad præsentis negotii instantiam compellit; quidquid solœcizatum minus grammaticæ, minus lepi-

Auctor excusat suam tenuitatem;

Eccli. 3, 22

Mat. 10, 19

promittit simplicem veritatem

dum inventum fuerit; caritas (quæ sola nomen difficultatis erubescit, quæ omnia tolerat) veniam et correctionem pollicetur: quod vero congruum vel honestum dictum, urbanum et eleganter, de ejus munere venit, qui ait: Non enim vos estis, qui loquimini: sed Spiritus Patris vestri. Propterea non personam tantillitatis nostræ contemplantes; neque propter spinas quæ producunt, rosam quæ producitur spernatis; neque propter canistrum, mellis dulcor acescat: sed tanti Patroni magnalia attendite: imitationis exemplar, bonæ actionis speculum, omnibus conreformetur. Verumtamen, quoniam non omnia possumus omnes; quosdam cen prato libuit decerpere flores, quorum odor sicut agri pleni, quem benedixit Dominus; et nova et inaudita miracula lectoribus incognita, quæ auditores ædificent, ad laudem et honorem Salvatoris nostri et venerandi sui S. Guthlaci, in medium proferre.

CAPUT I.

Historia translati corporis S. Guthlaci. Aliqua tum facta miracula.

Ad singularem hujus diei celebritatem digne recordandam, in qua Translationem almi patris Guthlaci solennizamus; habitatorem ejus Spiritum sanctum invocemus, ut qui illi virtutes largitus est, nobis ad enarrandas eas sermonem tribuat. Sed quoniam ad tantum mysterium nos minus censemur idoneos; Jesu Christi gratiam impetremus, cujus instinctu omnia patrantur pietatis exercitia. Igitur sub cujusdam temporis articulo, cum cœnobarum venerandum collegium, in loco, ubi S. Guthlaci insigne corpus quiescit, Deo militans, multo humilitatis et devotionis lumine radiaret; veræ caritatis fervor ad ejus sanctum Corpus intuemum omnes inflammaverat. Hinc summo anhelantes desiderio, quasi sitientes optatas aquas, humili sermone Abbatem a Waldevum, tunc temporis curam Pastoris moderantem, januam clementiæ suæ super hoc pulsantes, filialiter conveniunt: aiunt enim, Nequaquam, pie Pater, opportunum, est, ut Patroni nostri Guthlaci venerandæ Reliquiæ vili cespite tegantur, luteo vasculo concludantur, quem Agnus, qui in medio throni est, omni majestatis suæ fulgore illustrat: sed illius ossa venerabiliter sunt sublinanda et sublimiter veneranda in terris, cujus patrocina nobis expedire confidimus in cœlis. Quos præfatus Abbas, tantæ caritatis stimulo punctos, tanto Dei zelo erga virum Dei Guthlacum exæstuentes cognoscens; Illa inquit, qua animus noster vobis conglutinator, dilectio, justæ petitioni vestræ repulsam parturire erubescit. Absit ergo in tanto divinæ operationis mysterio ut vestram obviando contristem sinceritatem: quinimo in hac devotione perseverantes, dummodo divinum adsit suffragium, dignum aggrediamor propositum. Hoc autem competenter facimus, si jejuniis affecti, orationibus instantes, a Deo impetremus: taliter enim sancti Patres magna sanxerunt mysteria, digna dicarunt sacramenta, Christo jejunium sanctificante. Hoc Eliæs aërio in cælum curru subvectus, Daniel in specu a pasto leonum illæsus; Hoc Moyses, typici legis Decalogi lator factus; Joannes mundi hestiam lymphis intingens, sertis tricenteno fructu cumulatis ornatur.

3 Indicta itaque triduo ciborum abstinentia, et, in spiritu puritatis et animo contrito, orationum instantia; eliguntur ex omni Fratrum agmine seorsum quatuor Fratres, ad tantæ divinitatis officium idonei; quos omnium auctoritas approbat, vita commendat, ætas excensat, qui se desponderunt uni viro virginem castam exhibere Christo. Qui, in quantum fas erat, renitentes, fragilitatis suæ excusationem opponentes

D breviter explicandam,

Mat. 10, 20

et inaudita miracula.

E

Abbas Waldevus a suis rogatus,

“

ut corpus S. Guthlaci elevetur

I'

indicit jejunium 3 dierum:

4 monachi selecti,

A nentes, tanta se mysterio accusantes indignos, ad opus injunctum cum timore et tremore colla submit-
tunt : fides enim fiduciam dabat, certis, quod omnia
possibilia sunt credenti. Abbas autem illos monitis
instruens, constantia erigens, fide certissimos red-
dens, ait : Confido, Fratres, ut Christi pietas, ad
ejus invocationem, universa peccata non respiciat ;
sed quæ fides credentis postulat, conferat. Facto au-
tem vespertino diei tempore, quo concludendum
erat jejunium, præscripti Fratres sub noctis crepus-
culo, gravi incessu, quieto silentio, ad beati viri
sepulcrum incedunt, psallentes mente et spiritu ;
non quo dulcedo vocis, sed mentis affectus quæri-
tur : ubi in orationibus exenbantes, humilem repau-
sationis ejus locum et abjectum, summo studio ab
undique scrutantur, quonam modo, ad abolvendum
lapidem, commodior pateret aditus. Cumque diutine
absque emolumento luctantes, nec securi et ascia,
nec fossorum ligonibus, nec crebra malleorum con-
tusione desudarent ; circa gallicinium, lux, quasi
fulgur oculis intolerabilis, per mediam fere horam
emineuit ; quæ omnium mentes exterruit, et aspectus
obtexit. Illi nihilominus fide roborati, divini respec-
tus fore indicium, nec inca-sum, suspicantur : res-
pexit enim Deus orationes humilium, et non sprevit
preces pauperum ; ne longum tempus humanæ into-
lerantiæ tardum videatur, quin Dei sequatur suppe-
tia dicentis, Tempore accepto exaudivi te. Nam ex-
templo lapidem cavando perforant, retinacula et
compagines laxantes collidunt : sicque eruderato
locello, optatum et incomparabilem reperiunt thesau-
rum. Ingrediuntur viri Dei tumulum, ascendunt in
lectum strati ejus, ubi dederat oculis somnum, pal-
pebris dormitationem, requiem temporibus, ut inve-
niret locum Domino, tabernaculum Deo Jacob. Pro-
voluti ergo Deum adorant in loco, ubi jacuerunt pedes
ejus ; manibus sacra ossa tractant, amplexantur, et
deosculantur. Ex continenti longe dulcior, quam
cinnamomi virgultum gignit, quam ex balsamorum
arbusis prorumpit, suaveolentis fragrantiae mellitus
dulcor, cujus odor super omnia aromata, efferbuit.

4 Illis itaque spirituali jucunditate exultantibus,
unus eorum quantocius accurrens, universis Fratri-
bus, in monasterio matutinae synaxeos laudes de-
cantantibus, rem annuntiat, voce facta in subline
exclamans : Gaudete Fratres, iterum atque iterum
dico, gaudete : invenimus pretiosum thesaurum,
quem sitivimus ; et sanctarum Reliquiarum marga-
ritas, quas quæсивimus. Qui mox oculis ac manibus
ad cælum erectis, in spirituali melodia laudes Deo
deponunt : cereorumque accensis thyasis cum odo-
riferi thuris honore, ordine festivo incedentes, sepul-
crum collustrant ; et repertas sancti Corporis glebas
examinant (O singulare gaudium ! o lætitia super
lætitiā !) miroque præ gaudio cantum convertunt
in luctum, et organa in voces mœrentium. Certatim
tam digno oneri cervices subicientes, mausolæum
sustollunt, et coram altari B. Mariæ cum summa
reverentia collocant ; ut illic sustinerent, donec au-
gustæ memoriæ Præsul b Alexander, omnium vir-
tutum ac ornamentum Pater, specimen sanctitatis,
sermone luculentus, vita beatus, tantis interesset
mysteriis : non enim deceret, ut absque ejus præ-
sentia tam magnifica divinæ operationis officia exol-
verent. Voluit igitur præfatus Abbas, cum honesto
Fratrum comitatu, Episcopum adire ; taliterque eum
humili sermone est affatus : Divino consulto, sancte
Pater, B. Guthlaci mausolæum sustulimus, pretio-
sas ejus reliquias introscepimus, et in monasterium
usque transtulimus. Hinc elementia vestrae in Deo,
et Deum pro te supplicamus, quatenus summi Ponti-
ficis culmen obtineas, Davidicum regnum possideas,
Salomonis imperium ascendas, si tantis interesse

digneris mysteriis. Ad quorum preces majestatis ejus
serena facies, aures propitiæ, blandus sermo, exau-
ditionem pollicentur ; sed dignitas tunc temporis ad
favorem mendicabat. Verum ex occasione curie Pas-
toralis multorum condensatione obnoxius, secularium
negotiis inclinare cogebatur : verum tamen quanto-
cius ab agendis officialibus expediri valuit, quasi ad
convivium invitatus, suum gratanter maturavit ac-
cessum.

5 Inter hæc, quod ad cumulum laudis servi sui
Guthlaci Dominus ostendere dignatus est, non debet
silentio contegi. Sanetimonialis quædam, Gumulda
nomine, extra cellam monachorum morabatur ; quæ
vitæ honestate pulchrior, quam corporis superficie
esse studeret ; quæ mente, sicut habitu, Deo se con-
secraverat. Hæc media nocte consurgens ad confiten-
dum Deo, monachorum matutinis laudibus rite in-
teresse consueverat, ut totis diebus et noctibus juges
orationes exenbiasque pervigiles dicaret : quippe
ejus perseverantia curiositatem quamdam aliis infe-
rebat, ut non modicum emolumentum ex tanta devo-
tione exequerentur. Eadem vero nocte, qua ad S.
Guthlaci sepulcrum fiebant excubiae, aer nubilus cæl-
um nubibus obduxerat, et tetra caligine terras obte-
xerat ; ut nullum iter viatori foret pervium, nullus
plateæ transitus indulgeretur, nec procedendi usquam
libera esset facultas : nam nec luna nec stellæ præ-
bebant lumina mundo. Cum sidus eximium, quasi
globus ignis, roseo nitore coruscans, sicut sol mane
oriens, ignitos quadrifarie spargens radios, adins-
tar fulguris omnem penetrans intinitum, apparuit :
quod recto Orientis tramite ab evexo poli climate
deorsum inclinans, ad S. Guthlaci sepulcrum usque
protenditur ; sicque fit, ut deteresa omni nube, lætus
dies solito clarior terras illustraret. O mira novitas,
et admiratione stupenda ! Sicut enim stella prævia
Magos duxit ad Christi cunabula ; ita nunc sidereus
nitor ancillæ Christi fit dux itineris ad assneta divi-
næ pietatis studia, ac si esset hora diei sexta, palam
ostendens monasterii limina. Quam plures etiam
utriusque sexus de tanto vestigio prædictæ mulieri
fidem perhibebant ; quia sic se vidisse asserebant.
O magna et inclyta hujus Sancti gloria, cujus lau-
dabile meritum tali voluit omnipotens indicio mons-
trari !

6 Ad hæc dignum relatu videtur, quod mulier
quædam bonæ conversationis, infra cœnobii capaci-
tatem, de reliquiis, quæ supererant Fratrum refec-
tioni, vivebat : cui in superficie pedis tumor obortus,
momentatim ad superiora serpendo, gravi corrupte-
la totum corpus extrinsecus excoquebat, et in medul-
lis vario dolore obseptis vastum condebat incendium,
ut ex omni parte angore obsessæ, nullæ sufficerent
vires ad tolerantiam. Erat enim morbus, quem di-
cunt homines iniquum, ex re nomen vendicans ; quia
nec humanus, nec ab hominibus curari consuevit.
Quæ cum cognitum haberet, quod monachi ad B.
Guthlaci mausolæum excubias celebrarent ; eadem
nocte intra monasterium delata, in oratione proster-
nitur. Anarior vero in nocte dolor urgebat, ut non
stare, neque incedere posset. Ubi cum veniam et
misericordiam a Deo, obtentu B. Guthlaci, pervili
nocte impetrans, vocem et sermonem orando fatiga-
ret ; solita pietate Dominus super ejus angoribus
motus, in nictu oculi omnem ejus molestiam mitiga-
vit. Eninvero tuber crepuit medius, pustulis super-
ficie tenus perforatis ; purulentisque meatibus apertis,
humor luridus cum tabo virulento de putrefacti vul-
neris venis undatim ebullire cœpit. Nec mora : con-
solidatæ sunt bases ejus et plantæ, et pristinus ner-
vorum compagumque usus et agilitas redlubetur.

7 Post aliquot dies venerabilis Antistes, cum ho-
nestis viris et authenticis personis utriusque ordinis,
totiusque

D
EX MS.

inter execu-
bias ad sa-
crum Corpus
ingens lumen
apparet :
E

F
gravi tumore
pedis verata
sanatur :

accingunt se
ope i :

et luce
magna ob-
orta

removent
lapidem :
2 Cor. 6, 2

Corpus sa-
crum repe-
riunt,

suavissime
redolens :

crecati reliqui
monachi
accedunt,

et illud depo-
nunt in altari
S. Mariæ :

b

advocatur
Episcopus :

A totiusque Diœceseos Optimatibus, ad sæpe dictum cœnobium accessit. In cuius adventu Fratres monasterium scopis mundant, roderibus pavementa purgant, parietes cortinis et tapetibus vestiunt, scrinia et capsellas spoliant, epistylia pyxidibus eburneis et argenteis decorant, palliis sericis desuper auro textis altaria distinguunt. Convocaverant autem Fratres ab undique vicinos et amicos, ad gratulandum scilicet de drachma reperta: inter quos aderat dignæ memoriæ Abbas *c* Rodbis, Thorneiensis, fluvius eloquentiæ, fidei constantia et multarum virtutum dote vallatus. Sed et piæ recordationis Abbas *d* Waltherus Rameseyensis, sacræ religionis Patronus, in rigore justitiæ strenuus, ecclesiasticæ observantiæ vexillum: et Eduwardus, ejusdem loci Prior, vita et moribus insignis, qui postmodum pro vitæ sanctitate et morum aequalitate in monasterio S. Guthlaci *e* Abbas subrogatus, strenue Deo militavit: sed et vir magnæ gravitatis, Priorum comprovincialium primas *f* Eliensis Prior Wilhelmus. Igitur completis omnibus, quæ ad tanti mysterii opportunitatem decebant; Abbatum, Sacerdotum, Monachorum adunato cœtu, cum innumera utriusque sexus plebe, illam pretiosissimam corporis glebam, palam cunctis revelation, in eminentiorem monasterii locum transtulerunt, præmissis variis cereorum facibus, et sanctæ Crucis vexillis, cum thuribulis thynniamata vaporantibus Magnæ æstimationis monachus præibat, caput viri Dei intra pyxidem, crystallis et margaritis distinctam, bajulans. Universi vero sequentes, canticorum divinorum laudes dulci modulatione canentes, et diversis linguarum choris clamorem consonum reddentes, sonantibus organis hymnorum, qui ad laudem æterni Regis decantantur, summo favore omnes plaudebant. Quia ut valde lætum erat, ecclesiam suam recepisse Advocatum; ita valde jucundum, populum talem promeruisse Patronum.

B Illud quoque, ad laudem almi Patris Guthlaci, memoriæ intimandum arbitror, quod architectum quemdam de eodem cœnatio, Alwoldum nomine, pestifera passio diutine intolerabili languore, scilicet capitis vertigine dementatim torquebat; ut ex cerebri læsione discretionis absurditatem, et infrunitatis maculam per intervalla pateretur. Hic ab Episcopo puramenti devotione impetravit, quatenus scrinium cum S. Guthlaci capite cervici suæ desuper imponeret. Quod ut factum est, ita omnis capitis dolor et amaritudo evanuit, ut deinceps omni vita sua sano cerebro, et pristina passione illæsus viveret. Celebratis ergo rite ab Episcopo in tantis præconiis Missarum solenniis, venerandum corpus in monumento novo, ab eo consecrato, tanti Confessoris repositioni digno, ad Orientalem altaris plagam, felici-ter collocarunt: lucernam ponentes super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt: ubi quotidie ejus celebris recolitur memoria, cum Sanctarum Missarum aromata in aureo altari incenduntur ubi diversorum Sanctorum reposita sunt glorio-a pignora. Lapidem autem signantes, retinaculis et institis ferreis tantum thesaurum munierunt: unde suaviolentis duleoris fragrantia emanavit, quasi diversorum aromatum floribus ac balsami guttulis universa repleteretur ecclesia. Super lapidem verodecurio quidam, Robertus de Guardineto, miræ gravitatis veteranus, omnium religiosorum amator, conductis aurifabrorum et gemmariorum primoribus, elimatæ amplitudinis artificiosa sculptura *g* repam in sublimem suspensam construxit: quam ex diversorum metallorum lignorumque generibus compactam, auri argentique laminis vestiam, crystallis variisque gemmis adornatam, ditavit sicut usque in hodiernum humanis visibus apparet. Ubi omnipotens Dominus diversarum virtutum operatur insignia, cæcis visum, clau-

dis gressum, surdis auditum, energuminis rationem, aridis membrorum usum, mutis verborum seriem restituens. Quæ si quis retexere vellet; dies, ut opinor, prius quam sermo deficeret.

9 Facta est autem hæc beati Guthlaci translatio anno ab ejus transitu *h* ccccxxii, a Christi Incarnatione mcccxvi, anno primo Imperii Regis Stephani *i*, præsidente Wilhelmo Archi præsule Cantuariæ. Quæ dies, per cujusque anni revolutionem, quadam prærogativa, et amoris privilegio festiva et præceteris votiva, pro tanti mysterii sanctitate, cum summa veneratione recolitur. Exultemos itaque et nos unanimiter omnes in insigni die solemnitate nostræ: celebremus diem festum, non humana elatione, sed divina devotione: reformemus hujus Sancti exemplum in nobis, qui de gentium prædone factus est præco Dei, de populorum persecutore cœlestis Jerusalem contemplator; qui prostratis populis, domibus incensis, facultatibus abstractis, omnia vendidit, et fecit sibi amicos de mammona iniquitatis; qui elongavit fugiens et mansit in solitudine, dicens cum Propheta, Heu mihi quia peregrinatio mea prolongata est: suspiravit enim terram melle et lacte manantem, ubi credidit videre bona Domini in terra viventium; quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ possidet cum perenni gloria. In hujus seculi militia laboravit, ut in futuro coronaretur: auro tecta fulgentia pro informis luti vilitate mutavit: stemmate generosus, divitiis et nobilitate celsus, omnia dimisit, et modo centuplum recepit et vitam æternam. Minimus omnium fuit, ut omnibus major esset, sed quanto se plus dejiciebat, tanto amplius a Christo sublimabatur: latebat, et non latebat: gloriam fugiebat, et gloriam merebatur: seminabat carnalia, ut meteret spiritualia: dabat terrena, ut tolleretur cœlestia; brevia concedebat, ut æterna sibi mutaret: cursum consummavit, fidem servavit: ideo fruitur corona justitiæ, et sequitur Agnum quocumque ierit. O mira commutatio! flevit, ut semper rideret; lacus contritos despexit, ut fontem vivum reperiret: vestitus cilicio, jam operitur vestibis albis, dicens cum Propheta: Conscidisti, Domine, saccum meum, et circumdediti me lætitia. Honoremus ergo, Fratres, Sanctorum Reliquias, ut cum, cujus facti servi, adoremus; honoremus Sanctos, ut honor servorum redderet ad Dominum, de quibus ipse ait: Qui vos suscipit, me suscipit: qui est in Sanctis suis gloriosus, cum quibus nos colloquet in cœlesti patria, et cum electis ditet æterna gloria, qui est benedictus in seculorum secula Amen.

ANNOTATA.

- a* Waldevus successor Joffridi, de quo supra actum.
b Alexander, Episcopus Lincolnensis, sedit ab anno 1124 ad 1148, quo sancte mortuus est.
c Robertus, hic Rodbis, fuit Abbas Torneiensis, ab an. 1113 ad annum 1151, ut ligitur in Monastico Anglicano, ex antiquis monumentis pag. 257.
d Walterus creatus est Abbas Rameseyensis anno 1133, et præfuit annis 27, ut ex Registro monasterii habetur in Monastico Anglicano pag. 241.
e Post Waldevum Croylandiæ successit Godefridus, tum hic memoratus Edowardus. Ita MS. Catalogus noster.
f Erat ab anno 1109 Eliensis Episcopatus institutus, cujus primus Episcopus loco Abbatis erat Hervæus, 2 Nigellus hoc tempore, sub quo Wilhelmus Prior præerat monasterio.
g S. Audoenus in vita S. Eligii, de S. Bathilde Regina ait: Jussit præterea et crepam ex auro et argento mirifice fabricari, quam super Confessoris membra deponere deberet: hic Repa scribitur: utrum melius

D claret miraculis.

h
 Translatio hæc facta est anno 1136
i
 quotannis recolenda

ob miram sanctitatem ejus,

Psal. 119, 1

E

Matt. 18, 5

29, Psal. 12
F

A melius, necdum divinamus; quia necdum patet vocis etymon. Non significari loculum (quod ad crebbe Teutonicum trahi posset) satis ex hoc utroque loco patet: Repe circulum Teutonibus notat, et forte significatur hic corona varii ornatus et congruæ magnitudinis, supra sepulcrum instar conopæi suspendenda.

h Erunt numeri perturbati apographo nostro, sic ut ab obitu Sancti annus CCCCL, Christi MCVI notaretur: sed veros annos restituimus ex anno primo Stephani Regis: et hæc correctio confirmatur ex eo quod hic nominatus.

i Wilelmus Archiepiscopus Cantuariensis, qui Stephanum coronarat, adhuc eodem anno 1136 vita functus sit.

CAPUT II. a

Ad invocationem S. Guthlaci submittitur divinitus annona et injustus usurpator subita morte punitur.

Quodam tempore jucundæ recordationis Abbas Ingulfus, multæ sanctitatis Pater, immensæ virtutis in semetipso, claræ æstimationis in populo, curam Pastoralem et animarum regimen, in domo Dei et S. Guthlaci, nutu divino suscepit. Qui suscepto Abbatis officio, soli Deo intrinsecus in cella vacans, nullo seculari involucro implicitus, nec diebus nec noctibus a colloquiis Dei et orationibus cessabat; interiorisque hominis sui et gregis sibi commissi studens profectibus (ut scriptum est de eo qui discipulis præesse debet) omnia bona et sancta operibus magis quam sermonibus docebat; divinum illud esse, quod super omnem est mentem, tota mentis puritate consecrans. Unde Fratrem quemdam, extrinsecus in humanis curis et colloquiis idoneum, ad ministrandum Fratribus adventantibusque hospitibus et peregrinis subrogaverat: qui quasi pater totius congregationis, annonam constitutam absque molestia et offendiculo omnibus manciparet. Quem ex obedientiæ vi, et auctoritatis suæ edicto astrinxerat, ut pauperes et peregrinos tanquam Christum in eis acciperet; ut nullus super rogatis, si fieri posset, repulsam pateretur; nullum dimitteret a cella absque viatico, sed quæ necessaria forent, præberet; qui, opus injunctum læto complevit effectu. Quadam autem die quidquid ad vescendum de victu humano paraverat Fratribus, quibuslibet adventantibus erogaverat, ita ut de aliquo cibi genere nil foret residuum; quod mox indicavit Abbati, affirmans se nihil cibi vel panis in promptuario vel extra habere, vel materiam unde fieret, quod in refectione Fratrum apponeret. Provideat itaque, Pater, industria vestra, quid in tanti periculi discrimine acturi simus: jam enim hora refectionis accedit. Etenim, propter importunitatem temporis et difficultatem itineris, pensam statutam ad victum Fratrum, conductores nostri deferre nullo vehiculo possunt. Gyrabatur tunc temporis sol in Aquario; a Septentrione horrifer perflabat Boreas; bitumineæ insulæ palus congelata, viatoribus accessum vel abcessum pro itineris periculo irretiverat; hiemali vero pruina fluminis glareæ (labitur enim ibi *b* Welanda) glaciæ constricta pendens, omnino se inhabilem præbebat.

11 Quo agnito Abbas oratorium ingressus, ante S. Patris Guthlaci cancellos genibus provolutus, Fratribus circumquaque orationi insistentibus, gemens atque suspirans, intente in cælum oculos defixit; sicque grandem Fratrum tristitiam, consequenti visitationis jucunditate consolans, dixit: Nolite, filii, vos mœrori aut mœstitiæ penitus dedere: sicut enim Salvator, nostris exigentibus delictis, vel oblitus vel nobis iratus est; sic rursus

Aprilis T.II

pietate pacatus miserebitur, et optata beneficiorum nobis ubera præstabit; Vos enim minime convenit diffidere: Salvatoris promissio est dicentis, Si habueritis fidem sicut granum sinapis; dicetis monti transferre. Et iterum: Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: petite, et accipietis. Confido in Domino, quia *c* cibum nobis sufficienter ministrabit, juxta verbum Sapientis, Non necabit Dominus fame animam justam. Ipse vero ait: Nolite cogitare, quid manducetis, aut bibatis; scit Pater vester, quia his indigetis. Quærite regnum Dei, et justitiam ejus; et hæc omnia adjicientur vobis. Si autem regnum Dei quærimus, de escis corporalibus minime cogitemus. Scriptum est: Maledictus, qui prius refectionem corporis, quam animæ quæsierit. Ergo fratres, oremus, psallamus, reddamus officium, ut consequamur optatum. His dictis, lacrymæ orationi succedunt, singultus occupat vocem, lingua fletibus præpeditur, et in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Oravit autem sic: Gloriosissime Pater Guthlace, in cujus veneratione hic congregamur et servimus; pro nobis quæso in cœlis intervector apud divinæ pietatis aures existas; obtine Christum nobis fore placatum, quem credimus pro nostris culpis iratum; redde nobis propitium, quem non dubitamus piissimum; ut qui humanam infirmitatem scit non posse absque escarum usu subsistere, panem nobis quotidianum hodie tribuat. Ulla si ira est; percutiat me Pastorem inutilem, ne dispergantur oves gregis mihi commissi nec pereant.

12 O multiplex ineffabilis Dei misericordia! Cum enim tota nocte juges vigilias in orationibus et fletibus egissent, Psalmosque corde contrito decantassent; mane post *d* lucubrationem, Dominus misertus et adjutor factus, servos suos per Angelicum sonum confortavit. Nam cum in prima diei synaxi ad psallendum Deo in oratorio consisterent; in cellæ confinio vox ab alto facta est, quæ producto sonitu clamabat, dicens: Venite, deferte monachis cibum; venite, parate Fratribus ad vescendum. Parvoque momento, quæ missa fuerat vox, siluit. Quo audito, Abbas, accito Cellario et aliquot cum eo ministris, misit eos illuc. Qui euntes per asperitatem quaquaversum vocem sectam audierant, invenerunt quatuor saccos, binos frumento plenos, binos farina refertos. Quæ onera mox humeris imponentes cum gaudio, gratias Deo multiplicantes, cum sarcinulis intra cœnobium repedarunt; ut ex hac, quæ a Deo missa fuerat alimonia, ad usum Fratrum escam pararent.

F Omnes vero qui a Deo votivum meruerunt videre miraculum, corde compuncti, et ab omni mentis inanitate conversi, in brevi devotiores et multo meliores fiebant. O quam pulchrum spectaculum dies illa præbuit! Erat autem feria quinta, qua die quoniam Deus servos cibariis angustiatos cœlitus visitaverat, et divinæ gratiæ munere ditaverat obtentu B. Guthlaci; sanctæ memorationis Abbas præfatus, in honore Dei et ipsius Patris Guthlaci, statuit Missarum solennia in Cappis et Tunicis Dalmaticis, cum incensis cereorum luminibus, et thuris aromatibus, et spiritualis melodice organis, omni laudum reverentia celebrari. Quæ institutio et mos usque in hodiernum, evoluta cujuslibet septimanæ curriculo, feria quinta, cum summa honorificentia, servatur, ad laudem et gloriam nominis Dei, quod est benedictum ex hoc nunc, et omne per ævum.

13 Quia semel [cœpi, iterum] loquar de Domino meo et Advocato B. Guthlaco, cum sim vilis et indignus, abjectorum novissimus; inutile enim est silentio præterire et scripto non committere tot præclara et tanta ejus magnalia: quæ quia non signantur scriptura, multorum sepelit memoria, et a

8 quam

D
EX MSS.
Matt. 17, 19

Joa. 16, 23

c

Prov. 10, 3

Matt. 6, 31

invocat Patrocinium
S. Guthlaci,

E

d

Angelica
voce confortantur:

et 4 saccos
frumento et
farina repletos accipiunt

F

quare singulis
hebdomadis
solennis
Missæ celebratur.

B
Ingulphus
Abbas sanctus

et vir hospitalis,

consumpta
omni annona,

et gelu accessum impediens,

b

ante Reliquias,

S. Guthlaci

suos monachos
consolatur:

EX MS.
e
f
sub Abbate
Hulchetello

A quam plurimum delentur notitia. e Igitur inter ceteros Prælatos, qui in domo Dei et B Guthlaci, tamquam caudelabra aurea circumquaque fulgentia, mirifice rutilabant, Abbas f Hulchetellus probatissimus habebatur; a primordiis sanctæ conversionis, spiritali contemplationi zelo ferventissimo inhians, qui, ut monachum re et nomine faceret, solitarius incedebat, quasi mundo mortuus, ut Deo viveret. Suscepta nimirum Pastoralis regendarum animarum cura, soli Deo et officio suo vacare, quam secularium negotiorum tumultibus implicari contendit. Sed quia, teste B. Gregorio, in monastica regula devote persistere, et ecclesiasticis negotiis simul deservire nullus potest; ne sanctæ contemplationis incurreret dispendium, ab omni actione et cura forinseca se fecit alienum; et ut quietus et sollicitus super gregem sibi commissum invigilaret, fundum ecclesiæ et prædia, ad tenendum et tuendum, sub annua pensione distribuit. Inter quos rusticola quidam, sed prædices Asfordus nomine, in prato terrulam quamdam, statuta pensa ab eo annuatim tenendam, obtinuit. Demum prædictus Abbas viam universæ carnis ingressus, postquam ad Dominum feliciter migravit, successor loco illius Abbas Ingulfus subrogatus est; morum reverentia, et vitæ sanctitate egregius; qui utraque vita apprimè eruditus, virgam et baculum utrumque æquanimitè moderabatur. Iste in domo Dei fracta resarcire, imperfecta perficere, divisa sociare, male dispersa recolligere, tam in prædiis quam in aliis possessionibus, satagebat: sed et terrulam a prædicto Asfordo sibi reddi instituit, et in proprium restitui dominium. Ille vero ut proprium jus vendicans, sibi illam sub cautione facta datam, et jure hereditario tenendam injuste asserebat.

e locata
prædia

Ingulfus
Abbas repetit:

B

horum aliquid
quod sibi
vendicans
rusticus,

g

et iudices
corrumpens
donis,

C

subita morte
punitur,

et feretrum
defuncti
dissipatur.
Pluvia ingens.

14 Orta itaque super hac re inter eosdem lite, præfato Abbate impetente, Asfordo defendente et negante; postquam exactio coram comprovincialibus senibus et primatibus diu ventilata fuerat, tandem ad locum determinatum et diem peremptorium citantur; ubi famosis Judicibus præsentibus, et patriæ g Justitiis coram positis, controversia legitimo fine decideretur. Abbas vero interim et tota Fratrum congregatio in orationibus persistentes, Deo et B. Guthlaco incessanter supplicabant, quatenus domum suam nullum gravare iudicium, nullum permetterent incurrere dispendium. Verum Asfordus, fraudis et mendacii sibi conscius, juris æquitati non nitens, sed divitiis, et dolorum versutiis quibus plenus erat confidens, Judicum et Justitiarum animos, muneribus datis majora promittens, ita excæcaverat et corruerat, ut quaquaversum jus se haberet, Asfordo terram indubitanter adjudicarent. Dominus autem, qui reprobat consilia populorum, inaudito miraculo iudicium dissipavit iniquorum. Cum enim ad locum præfinitum liti discutiendæ cum complicitibus suis migraret, equo suo in præceps corruente ad terram lapsus, fracta cervice subitæ necis occasu expiravit. Quod videntes, qui præsentibus aderant, de divina ultione stupefacti, ne consimile quid pro iniquitatis conniventia incurrerent, timerunt. Qui illico ad genua Abbatis provoluti, se peccasse, se reos esse confitentes, et veniam postulantes; prædictam terram ecclesiæ S. Guthlaci et Abbati, juxta beneplacitum ejus, cum juramento confirmantes, nequando irritum fieret, adjudicaverunt. Ille vero, lite finita et terra ad integrum reddita, quod suum erat, transgressionem et commissum eis misericorditer indulsit; et sic hilaris ad propria remeavit. Sed o miraculum in miraculo! Cum enim corpore defuncti, in feretro, ut mos est, composito, amici et clientes ad Burgense cœnobium, ubi sepeliendus erat, deferrent; prætereuntes juxta ubi pratum sub lite positum fuerat (a latere namque

illius iter ducebat) feretrum h cum cadavere ad terram usque corruens, per frustra divisum est; ut sic divina ultio obtentu B. Guthlaci evidentior cunctis appareret, cui sit laus et gloria per seculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a An unus idemque auctor ista omnia, cum historia Translationis scripserit, non satis constat.

b Welandæ fluvius, inde defluit in Metaris æstuarium, et devolvitur in mare Germanicum.

c Delevimus, quia sensum congruum assequi non potuimus quæ sequuntur verba, nec serio refectionis torpor.

d Videtur lucubratio, hic poni pro aurora.

e Historia sequens describitur etiam ab Ingulpho.

f Wulketulus appellatur ab Ingulpho: in MS. nostro Wlfketulus.

g Forte legendum. Justitiariis, de quorum nominatissimo apud Anglos munere, alias egimus, et plura videri possunt in Glossario Spelmanni.

h Hæc ita narrantur ab Ingulpho: Cum versus cœnobium Burgi portaretur... ecce nigerrima nube in suo circuitu solem obducente, et quasi nocturnas tenebras adducente, tale pluviae diluvium cœlum defundebat, quod utique fluentibus aquis dies Noetica credebatur: quin etiam subito feretrum frangitur, et corpus defuncti corruens in terram, in sordido cœno diutissime volutatur.

CAPUT III.

Cæcitas contracta, et sublata. Incendium immissum, dementia curata, meritis S. Guthlaci.

Illud quoque, inter cetera a Deo per servum suum Guthlacum gesta magnalia, memorare, opportunum ducem; quoniam dispensator quidam ecclesiæ S. Nicolai a Spaldingensis, Prioris functus officio, domum S. Guthlaci perversæ mentis inmanitate infestabat; et Fratres in ea morantes, de ecclesiæ et possessionum fundo, jure sæpius caussando, inquietabat: nam quadam indiscretionis absurditate, illius intolerabilis audacia, magis fraudulentis versutiis et cautelæ perorandi inhians, quam de justitiæ æquitate et veritatis sinceritate confidens, ecclesiam vexaverat et ejus adjacentias, et ornamenta falsis causationibus diminuerat. Sed hæc melius est silentio præterire, quam in medium proferre. Sicut enim monasticæ professionis conditioni non congruit a juris rectitudine declinare, et a veritatis tramite flectere; ita non decet ulla mentis nequitia, aliquibus injuriarum molestiis supernam caritatem offendere, ulla cupiditatis aut invidiæ infirmitate Confratres exheredare. Sed ut modestius de eo loquar, et taceam quas ab eo ecclesia B. Guthlaci et ejus incolæ sustinuerint molestias; falsis falsorum suggestibus institit, importune magis quam opportune, ut postmodum confessus est. Circuierunt eum canes potius quam homines: panem suum comederunt, et dolos ei supplantaverunt. Cum autem controversia diutine, coram examine affinium et provinciæ optimatum utriusque ecclesiæ partibus faventium, foret agitata: demum die peremptorio ad locum, qui Romano idiomate Monachorum-lacus sonat, ventum est: qui meta et finis inter utriusque ecclesiæ agros, certo discrimine tenuras et extensiones utrimque determinat et certificat. Ubi re illa, audiente et vidente innumera utriusque ætatis plebe, multifor-
miter ventilata; cum nulla oratorum cautela amicorum nulla prece persuaderi potuisset, ut fraternæ pacis

E

a
Prior Spaldingensis,

ecclesiam S.
Guthlaci
inique molestans

F

neque ulli
concordiæ
acquiescere
volens,

A paci et concordiae adquiesceret: ut schismaticus et pestilens contumaciter abscessit.

16 O ineffabilis divinae pietatis ultio, quam repentina, quam omni admirationis novitate stupenda! Dum enim suis eum vallantibus complicibus, adhuc ira fervens, versus cellam suam repedaret; Deus qui justificat impios, manifestum indignationis suae ei immisit characterem. Nam oculis paulatim caligantibus, visu privatus orbat. Quid plura? Vehementer caecutiens, priusquam domus suae limen subiret, extincta corporis lampade, omnino caecus factus est. Quippe multoties Deus hic perversos flagellat, ut percussi convertantur. Verumtamen cum per temporis successum se visu orbatum graviter indoluisset; ad se reversus, recordatus est, quia cor ejus non erat rectum cum Deo, nec fidelis habitus est in testamento ejus: sicque poenitentia ductus, totus lacrymis profuit. Attendensque justo divinae ultionis iudicio, pro injuriis servis S. Guthlaci irrogatis et damnis, se vapulare; arrepto phaselo Crolandam usque, cum votiva cerei oblatione, devenit: ibique in basilica B. Guthlaci ad Fratrum vestigia provolutus, culpam recognoscens, se pecasse, se proterve egisse, fallaci suggestu caussasse et inquietasse, palam confessus est. Isthinc toto corpore coram locello sancti viri Guthlaci prostratus, pretiosas ejus Reliquias ulnis amplexans, flebiliter lamentans, veniam implorat, gemebunde clamans cum Propheta: Lava me Domine ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum adversum me est. Enimvero de cetero me ab antiqua infrunitate et solita protervia et mentis nequitia destitutum polliceor et paciscor. Mira res! simul ac omnis injustae calumniae venia a Fratribus, quos immerito vexaverat, indulta est; [et facta est deprecatio] solenniter ab ecclesia pro eo, in spiritu humilitatis, et corde contrito, fraterno ad Deum et S. Guthlacum interventu, subito exaudita est eorum oratio. Omnipotens namque Dens, cujus velle est quasi factum fuisse, obtentu B. Guthlaci, oculorum lumen tanta celeritate ei reddi sategit, ut absque ullo distemnio; qui prius foret visionis privatio, ejusdem habitus crederetur; ut contendere posset idem duorum oppositorum simul susceptibile. Quo facto, terram sub lite diu positam, quietam et absolutam, absque omni reclamazione, ecclesiae S. Guthlaci in perpetuum restituit et resignavit. Demum accepta benedictione, datis utrimque sub fœdere pacis et dilectionis osculis, hilaris remeavit ad propria. Deo persolvens gratiarum munera; cujus ineffabilis misericordia tot operatur miraculorum genera. Amen.

B
C
17 In partibus Angliæ mediastinis, villula quædam, patrio idiomate Cavæ nomen sortita, sita est in confinio fluminis Umbrensis, qui est magni nominis et fama celebris, atque transmeantibus frequens, piscibus refertus, impetuosus, tumens, surgens ex inferiori, in mare fert dulces aquas. In hac ruricola quidam fundum casalem paucaque novalia possidebat; expensisque et facultatibus extenuatus, in sudore vascens pane, manuum quæstu victualia sibi comparabat. Quendam vero labentis temporis curriculo (sicut ipse veridica assertionem, cum multa vicinorum constantis fidei allegatione, perhibebat) porcum quasi bimum, spe futurae utilitatis, nutriverat, et siliquis et cossis et migmate depastum impinguerat, ut eo sub convenienti pretio venumdato, ex aliqua portione victus in ediam sibi alleviaret; et ex aliqua Domino cujus ditioni serviebat, annuam pensionem persolveret. Consueverat autem singula anni evolutione, gloriosum Martyrem b Edmundum sincero dilectionis tenore, cum oblatione, labore manuum acquisita, visitare: in quo itinere sanctis-

simo Patri Guthlaco modicum exenium, sed votivum, deferrebat; quem spiritali devotione præ ceteris Sanctis, quadam prærogativa et amoris privilegio venerabatur, diligebat, et in agendis adiutorem et patronum interpellabat; et annuatim, quasi penso constrictus, de substantiæ portione venumstabat. Sed adversitatis hunc angina improbius quassaverat, felicitatis noverca, quæ semper amarum quiddam humanis interserit negotiis; erat enim ei convicaneus quidam, cui cupiditas dominabatur et amor insatiatus habendi, qui alienis successibus intabuerat. Hic in eodem vico a Domino officium Prætoris, vel ut potius dicam, præconis susceperat; qui in tantam avaritiæ rabiem erupit, quousque ab insipientis cupiditatis grassationibus ad furta usque perventum est. Nam ille iniquitatis filius, sub furvæ noctis silentio, præfatum porcum, laxata clausula a casula fraudulenter abductum, furabatur, atque in horreo suo clanculo occultans, obserat, ut illic quasi tutoris abditi diversorio sustineret, donec temporis opportunitas loco competeret, ut trucidaret. Mane vero facto, cum pauper suum furto ablatum comperit, Ah damnum irremediabile! exclamat: questusque congemians, lacrymis rigat ora profusis, et sollicita investigatione viciniam circummit, rumorem sermone fatigans, sicubi a quoquam aliqua sibi indicaretur de furto notitia. Demum aliquorum hortatus relatu, vel signis et conjecturis eruditus; præfatum Prætorem, nullum furti discrimen innuens, ita gemebundus affatur! O Domine et amice, porcus ille meus, quem diligenti cura alueram, fracta clausula nostros elongavit aspectui; si autem per te vel per aliquem de clientela tua possit mihi redhiberi, condigna vobis pro mercede respondebit recompensantis exhibitio. Cui ille: Non modico admirationis stupore afficior, quod a me hujusmodi incognita sciscitaris: qui revera, si ulla mihi de quæsitis daretur certitudo, absque mutuo ante interrogato tibi patefacere. Iterum certis de causis et nutibus illum habens suspectum, ascita secum vicinorum præsentia taliter illum alloquitur: Significatum est mihi a pluribus, quoniam sus meus, noctu furtim ablatum, per aliquem de vestris mihi potest reddi; quod si fiat, præsto ero ad beneplacitum vestrum, paratus ad obsequium, quidquid possum vestro militabit honori. Quæ verba propter circumstantes graviter ferens, in has voces prorupit: Infelix latruacule, ut quid mihi vel meis mancipiis tantum imputes facinus? ego vero et quotquot mei ruris sunt, a matris uberibus ab omni scelere immunes viximus.

F
18 Tum pauper pauca adjecit: Ex quo nulla perorandi cautela poterit tibi a me persuaderi, ut reddatur: te in judiciali examine coram tribunali publice causabor. Tum Prætor: Nisi citius a protervitate tua resipiscas, sanguinem tuum manu mea requiram. Qui post multas contumelias illatas, post varias injurias irrogatas, minatus est, quod tamquam furem convictum, juxta latrocinii sententiam, faceret illum in equuleo suspendi. Ad hæc pauper: Quoniam facultatibus extenuatus, humano destitutus sum adminiculo, divinum impetrabo auxilium, et S. Guthlaco Patrono meo querimoniam exponam. in cujus misericordia tutissimum est refugium. Mox flexo poplite, erectis ad cælum manibus, hac prece utitur: Redemptor generis humani, et auctor æternæ salutis, scrutans corda et renes Deus, qui cuncta cognoscis antequam fiant; qui justus es, et rectum iudicium tuum; qui custodis advenas, et pupillos suscipis; qui iudicium facis, injuriam patientibus: precibus et meritis exoratus S. Guthlaci Patroni mei, cui dedisti dicta et facta absenter spiritu Prophetico prænosce, dæmonum impugnationes superare, varias dolorum molestias fugare; supplicationem

D
EX MSS.
et S. Guthlacum,

porcum a
Prætoris furto
abductum,

E

primum
modeste
repetit,

dein coram
testibus;

F

sed frustra.

S Guthlacum
invocat,

caecitate
punitur:

sed in basilica
S. Guthlaci
culpam
agnoscens

Psal. 50, 4.

visum recipit.

rusticus
devotus erga
S. Edmundum
u. artyrem
b

EX MSS

mox horreo
furis com-
busto,

porcum
illum
recipit.

Reinaldus pro
debitis Comit
obses datus,

rediturus in
Angliam,

in morbum
et amentiam
incidit :

G. H.

Vita ejus
olim edita,

Memoria in
Martyrologis.

A nem mihi concede efficacem, et ejus obtentu in præ-
senti furto potentiae tuæ ostende virtutem; ut sit
aliis in correctionis signum, et videntes, glorificent
te et S. Guthlacum. Mira res! Vix oratione com-
pleta, horreum, præfatum porcum intra se conti-
nens, ex omni parte flammæ circumdederunt. O
digna Dei ultio! Nam adeo vehementer et subito
omnia in cineres et favillas conflantur, ut dicerentur
flammivomis ætherei fulminis incendiis depopulata :
nam nec minimum pessulum ab aliquo evulsum ser-
vatur incombustum; porcus autem, ad modum Chal-
deorum in camino ardenti illæsorum, inter omnes
prunarum fervores cute intacta, incontaminatus re-
peritur.

19 Anno Imperii Regis Stephani XII. Decurio qui-
dam, magnæ audaciæ miles, Reinaldus de Cornu-
bia, Comitibus c. Gileberti Gandensis ditioni et honori
militabat, et in ejus expeditionibus ad tempus tiro-
cinabatur. Cum vero Comes ille in transmarinis par-
tibus iter agens, non modicum nummorum censum
a negotiatoribus mutuatus fuisset; eundem Reinal-
dum vadem et obsidem eorum mancipatui obligavit :
cui in patriam et in propria recepto, de debito per-
solvendo nulla erat mentio, de Reinaldo redimendo
nulla vel ultima quæstio. Reinaldus diu Domini præ-
stolans legationem, et nullam adeptus alleviationem,
graviter indoluit : et ut erat exul et extorris alienis
fœnoribus et usuris irretitus, fidem interposuit qua-
quaversum potuit, abscessumque ab eis extorsit.
Qui ad patriam rediit, intra maris pericula turbidis
jactatus procellis, jejuniis et fame cruciatus, pavore
attritus, totaque mente resolutus (quippe commovit
cerebrum permoti vis elementi, exegit stomachum
nausea crebra suum) sicque totis viribus destitutus,
omnibus membris enervatus, gravissimum incidit
in morbum, ita ut ulterius incedere nequivit. Verum
apud castrum Cantebrigense phaselum cum uten-
silibus comparans, per longi tractus maris versus
propria est advectus : erat autem naturaliter arrip-
titus, phreneticique persæpe laborabat infrunitate.

Cumque magis ac magis Crulandiam accederet, D
catervatim emergebat phrenesis, ebulliebat rabies.
Quid plura? Jam raptus in reprobum sensum, por-
tenta verborum evomuit, jam navigantibus reluctans,
vix prohibetur quin navim volutando submergeret.
Dum autem intra pagum ventum est, nolentem et
diu renitentem introduxerunt eum in casam ejus-
dam, qui fidem narrationi adhibuit : ubi in tantum
rabies grassabatur, ut fere nullus secum infra domum
morari auderet. Quidam autem clientum, cum pelvi
aquam hauriens (ad ostium vero domus labitur
Welanda) sine intermissione totum ejus corpus ro-
rabat, credens ardorem furie tanto refrigerio posse
extingui. O feralem insaniam! Cum vero ab ejusdem
loci monachis ad basilicam S. Guthlaci traheretur,
ad illius clamorem totum cœnobium insonnit. d O
quot satellitibus irrogabat injurias! quoties, si quos
deprehenderet instigatos, canini dentis morsu quasi
lupus mordicus vorabat! Cruciculam processionalem,
ejus aspectui præsentatam ad Christi passionis et
mortis memoriam, nisi citius ab ejus unguibus fuisset
extorta, per frustra minutasset. Quam sæpe ra-
biei immanitas ad nepotem suum trucidandum eum
stimulavit! e

ad ecclesiam
S. Guthlaci
trahitur,

d

et videtur
sanatus,

E

ANNOTATA.

a Spaldyng oppidum ad Wellandam fluvium, prope
æstuarium Metaris.

b S. Edmundus Rex et Martyr colitur 20 Novemb.

c De variis Gilbertis, ex familia Flandrica de Gande
seu Gandavo, degentibus in Comitatu Lincolnensi et
ditione Chestrevena, egimus 4 Februarii et 1 ad Vitam
S. Gilberti Fundatoris Ordinis Sempringhamensis
pag. 567.

d Ecgraphum nostrum addit : sed super quemdam,
manibus suis ore obstructo, vocem oppilavit : quæ
quasi sensum interturbant, omittere maluimus.

e Reliqua desunt. et videtur hic demens ad sepul-
chrum S. Guthlaci sanatus et ideo hæc relatio facta.

DE B. RAYNERO SOLITARIO

OSNABURGI IN WESTPHALIA.

Cum abhinc annis ducentis ars typographica
per Europam increbresceret, fuerunt varii viri
doctrina et pietate eminentes, qui ad honorem
Sanctorum amplificandum varia Acta Sancto-
rum ederent, et non solum de aliquot Sanctis in particu-
lari, sed generatim de quibusvis Sanctis collectionem fa-
cerent. Ita Boninus Mombritius Mediolanensis edidit duo
illustria volumina de Sanctis : et alius in Germania in-
feriorem collegit historias plurimorum Sanctorum ; quarum
duas editiones novimus, alteram Coloniensem anni MCCC-
LXXXII, alteram Lovaniensem anni MCCCC.LXXXV. In
hac folio LIII et sequenti continentur Acta S. Reyneri
Confessoris, Solitarii in civitate Osnaburgensi, ut
titulus scribitur. Quæ de illo inde hæc translata damus,
nobis etiam manuscripta a Domino Bernardo Schenck-
linck, Scholastico, Osnaburgensi et Canonico Minden-
si, transmissa sunt. Eandem prædicti Reyneri Vitam,
sed contractam, ex MS. edidit Franciscus Haræus de
Vitis Sanctorum ad hunc XI Aprilis, et Beatum appellat.

2 In MS. Florario Sanctorum memoria hujus viri
ad hunc XI Aprilis, quo obiit, assignatur his verbis :
In civitate Osnaburgensi B. Reyneri Solitarii et
Confessoris. Grevenus Carthusianus Coloniensis, in
Auctario Usuardi edito anno MXXV et MXXI, hoc eum
elogio exornat : Item beatæ memoriæ Reyneri Soli-
tarii, qui apud ecclesiam Osnaburgensem reclusus,

vita et miraculis admodum effulsit. Quæ phrasi ea-
dem descriperunt et ediderunt Molanus in additioni-
bus ad Usuardum, Gelenius in fastis Coloniensibus, et
Canisius in Martyrologio Germanico, Ferrarius in Ca-
talogo generali ista habet : Osnaburgi in Germania
S. Raynerii Solitarii. Eodem modo Sancti titulo cum
honorat Petrus Cratepolius, in libello de Sanctis Ger-
manicæ, ubi pag. 130 sic scribit : S. Reynerus in ec-
clesia Osnaburgensi miraculis in vita et in morte
claruit. Eadem repetit idem Cratepolius in Annalibus
Episcoporum Osnaburgensium, in Episcopo XII War-
modo. Verum diu postea Reynerius vixit sub Gherbar-
do de Lippia, ab eoque in clusoria suo constitutus est tem-
pore Innocentii Papæ III, qui sedit ab anno MXXVIII,
usque ad MCCXVI. Vixit autem reclusus annis XXII
mortuus secundum Haræum anno plus minus MCCXXXVII,
cum dictus Gherbardus, aliis Gerardus, viveret Archie-
piscopus Bremensis, ad hanc Sedem ex Osnaburgensi
translatus : cujus tempore videtur Vita B. Reyneri
primitus conscripta, ab auctore ejus fere æquali, ut
censet Haræus.

3 Arnoldus Wion, citatis solum Molano et Cratepo-
lio, inscribit suo monastico Martyrologio Ordinis Be-
nedictini Raynerum Solitarium ; secuti sunt vestigia
Wionis, Dorganius, Menardus, Bucelinus, qui etiam
Annales suos Benedictinos allegat. Adfuerunt ei in
morbo

F

Ætas illius

An spectet ad
Benedictinos?

A morbo Fratres Prædicatorès, et in obitu Ernestus Bremensis Prior Prædicatorum, Joannes Decanus Osnaburgensis et alii; nec ulla uspiam Ordinis Benedictini fit mentio. Joannes vande Velde in fastis Westphalicis, necdum editis, ad hunc diem memorat S. Reynerum Osnaburgensem. Editum sunt anno MOCCLII, auctoritate et jussu Francisci Gulielmi Ratisponensis et Osnaburgensis (postmodum S. R. E. Cardinalis) Officia propria Ecclesiæ et diæcesis Osnabrugensis, sed absque ulla mentione hujus Solitarii Rayneri: quod signum est in ejus honorem hactenus non fuisse celebratum Officium Ecclesiasticum. Annuam tamen aliquam memoriam, et quidem ex voto, fieri solitam o Canonicis, eodem modo ac ritu quo de Episcopis defunctis solebat, indicit Vita: sed quisnam hic modus fuerit, necdum comperimus. Est porro Osnaburgum seu Osnabrugum notissima urbs Westphaliæ, eademque Episcopalis.

VITA

Ex MS. et antiqua editione.

B Beatu Reynerus. Dei fidelis famulus, a pueritia zelo devotionis accensus, ita innocenter et laudabiliter vixit, ut lux sibi divinitus collata, luceret coram omnibus hominibus, cum quibus conversabatur: et quod sedulum habebat cogitatum in præceptis Dei, ex abundantia cordis omnis narratio erat in præceptis Altissimi. Qui in ætate virili, sub Innocentio Papa tertio, per venerabilem Patrem Gherberdum Archiepiscopum Bremensem, tunc Episcopum Osnaburgensem, cum multa devotione et reverentia clausus est in clusorio, juxta ostium majoris Ecclesiæ Osnaburgensis. In quo viginti duobus annis ita contemplative vixit, ut in eo impletum inveniat dictum Apostoli Nostra conversatio in cœlis est. Sciunt id etiam et testantur nedum religiosi, verum etiam laici plurimi, qui verbis et exemplis illius minus devoti ad devotionem, magis autem devoti ad majorem devotionem provocabantur. Seculares etiam potentes et mundo dediti, quos in multa simplicitate solebat monere, et pro suis vanitatibus et insolentiis cum multa mansuetudine redarguere, ad ipsius simplicem admonitionem corrigebantur.

C 2 Portabat autem beatus vir Reynerus ad carnem loricam militarem, et super loricam indumentum de sago, valde grosso, de quo intus maximum et assiduum sustinuit incommodum. Super quo habuit aliud tegumentum de ferreis catenis, in modum retis cancellatum, admodum ponderosum, quod tegebat tunica de panno viliori: hiemali autem tempore, necessitate cogente, utebatur pellicea ex pellibus, sub quibus tamen corpus suum raro vel nunquam, calefiebat. Præter onera supradicta, membra sua, quantum poterat, singulis gravaverat ferramentis: oneraverat enim collum, brachia, pectus, crura singula, non singulis sed plurimis catenis et aliis ferramentis, quæ adhuc ad sepulcrum ejus inveniuntur et ostenduntur. Præterea digitos pedicos puniebat annulis ferreis et crineis. Et dum ab eo interrogaretur, cur ista faceret, respondit: Sicut Dominus noster Jesus Christus in omnibus suis membris pro me passus est ita et ego vellem pati in omnibus membris.

3 Nullo tempore, quantumque infirmus, vescebatur carnibus aut lacticiniis, nec etiam piscibus, nisi in præcipuis festis; et difficulter tunc cum consilio sui Sacerdotis piscibus utebatur. Dominicis diebus comedit de uno pulmento, videlicet oleribus et allio, tertia feria, et quinta similiter; secunda vero feria, quarta, et sabbato, pane et cerevisia; sexta feria et Vigiliis atque Quatuor tempo-

ribus simplici pane siligineo et aqua contentus erat. **D** Panem etiam triticeum diebus profestis comedere, minimis delicatum sibi videbatur.

4 Sub prædictis oneribus, divino fultus adjutorio, supra quod cor humanum comprehendere valeat, in orationibus hoc modo laborabat. Omni die Horas diei, sancti Spiritus et beatæ Virginis, insuperet Psalterium et Vigiliis atque alias orationes speciales, quas pro familiaribus suis vivis et defunctis facere solebat, suo more explevit. Circa quas tanto tempore detinebatur, quod etiam æstivo tempore, cum dies sunt longiores, vix vacaret ei tempus ad comedendum. Propter quod etiam se raro posuit ad dormiendum: sed ubicumque eum sopor deprehendit, ibi sedens quievit. Habuit tamen lectum, in quo ex transverso posuerat aliqua ligna, et desuper matram in quibus cubare solebat; ut nec etiam tempus quietis a merito vacaret. Ad caput loco cussini habuit lignum durissimum, in quo concavitatem fecerat quæ tantum caput ejus capere poterat. Tempore infirmitatis vix coactus a Confessore suo inducebatur ut capiti suo pauca stramina supponeret. Et si aliquando tempore infirmitatis, ex præcepto Superioris, lacticinia vel pisces comedit, post sanitatem corporis recuperatam tot diebus a cibis prædictis abstinebat.

5 Silentium vero tantas solitudine servabat quod rarissime loquebatur, nisi cum religiosis vel valde familiaribus amicis; sciens quod de omni verbo otioso reddenda sit ratio in die judicii. Quapropter ut sibi caveret a verbis superfluis, lapidem in ore tenuit; qui sibi, ne ultra necessitatem vel utilitatem ex humana fragilitate aliquid proferret, silentium imponeret. Solebat etiam hominibus indicare nutibus et signis quæ sibi necessaria essent, sed pauci vel nulli signa ejus intelligebant: propter quod etiam sæpiissime in suis necessitatibus habuit defectum, ita quod aliquoties per aliquot dies sine omni cibo permansit, quia sine multa necessitate non loquebatur, nisi diebus festis et solennibus. Et ea verba quæ prædictis diebus vel ad honorem Dei vel ad correctionem proximi loquebatur, proximo die sequenti confitebatur, timens ea se minus utiliter protulisse. Et quia culpam cognovit ubi culpa non fuit, circa confessionem valde sollicitus fuit. Confitebatur autem omni die Dominica et aliis festis, quando ad Corpus Domini ser recipiendum præparavit: quod cum multa devotione recipere consuevit. Confitebatur etiam omni secunda feria, quarta et sexta. Confessio autem ejus erat de minimis seu minutis, ut de negligentis et somniis, quæ sibi tamen grandia et difficilia reputabat. Singulis etiam diebus profestis, non solum flexis genibus, sed et toto corpore prostratus trecentis vicibus orabat ad Dominum. Interdum etiam genibus laboraverat, quia quædam caro corrupta et grossa ex genu ejus excreverat; non tamen propter hoc, licet multum doleret, a genuflectione cessabat. Castigavit etiam corpus suum, ubi tangi potuit, non virgis sed corrigiis: in quibus nodos connexerat, quia Confessore suo sanguinolenti inveniebantur, cum coactus ipsi corrigias ostenderet.

6 Cum autem Dominus tantis laboribus finem imponere decrevisset, tempus obitus sui divinitus sibi fuit revelatum. Qui viam universæ carnis ingredi incipiens, cum per aliquot dies decubisset, aperto inclusorio, Conventus ecclesiæ, cum quibusdam Fratribus Prædicatoribus ac aliis Religiosis, cum debita reverentia, Sacramentum extremæ Uctionis sibi ministrantes imposuerunt. Quod cum multa et solita devotione recepisset, in eadem devotione, usque ad tempus obitus sui compos mentis suæ per omnia, permansit. Erant autem in agone et obitu suo

Non fit de eo Officium Ecclesiasticum.

Inclusus Osnaburgi 22 annis: omnibus prodest.

Phil. 3, 20

Induitur lorica et catenis ferreis,

in memoriam passionis Christi.

arctissime jejunal:

plurimas preces fundit,

et in duro lecto dormit.

arcte silentium servat,

sæpe confite-
tur:
F

et dire castigat corpus.

æger extremis Sacramentis munitur.

EX MSS.
Obit 11 Aprilis

A suo glorioso Ernestus, Prior Fratrum Prædicatorum Bremensis, cum socio suo, Joannes Decanus Osnaburgensis, et alii plures Clerici atque laici religiosi. Tertio igitur Idus Aprilis feliciter migravit ad Dominum.

claret
miraculis.

7 Cum vero Dei famulus spiritum jam exhalasset præfatis præsentibus; Hermannus majoris ecclesiæ Canonicus et Presbyter tantum patiebatur dolorem dentium, ut de dolore mentis amentia timeretur: qui maxilla sua posita supra maxillam præmortui, a præsentidolore vehementi, meritis viri Dei misericorditer liberatus est in continenti. Quædam mulier, inveniens puerum suum in aquis submersum, coepit cum luctu clamare, et divinum auxilium et Fratris Reineri suffragium, una cum ceteris fidelibus vicinis suis, invocare. Et ecce puer, qui æstivo tempore circa horam nonam submersus fuerat, inventus circa vespertas, meritis famuli Dei revixit. Priorissa de Querenheimb, Ordinis S. Augustini, liberata est a calculo meritis Sancti Reyneri. Quidam læsus morsu aranæ ad tantum venerat dolorem, ut vix loqui posset, et ex vehementia veneni inflatus mori timeret. Cujus frater rogabat eos, qui circa infirmum erant, ut Deo et Fratri Reynero pro ipso

supplicarent, et voverent, si sanitati restitueretur, D quod sepulcrum ejus cum quinque sociis visitaret. Hortabatur etiam infirmum ad devotionem signis et clamoribus: fuerat enim fere surdus ante infirmitatem multo tempore. Voto facto, visum fuit infirmo ut Religiosus quidam, quasi Inclusus, ad ipsum veniret: cujus etiam strepitum advenientis audivit: qui manu collum infirmi, inflatum valde, tetigit dure, sine dolore tamen dicens: Sanitati restitutus es. Et sic factum est. Recepit enim in continenti auditum, quo diu caruerat; et dolor tumoris de veneno quievit. Quædam monialis tenuit acum in ore, quæ casu lapsa est in collum ipsius: de quo cum valde torqueretur, coepit cum sociabus suis auxilium S. Reyneri invocare. Et ecce, per viam qua intraverat, acus miraculose est egressa. Canonici etiam Osnaburgensis Ecclesiæ, in quadam necessitate positi, voverunt Deo et Fratri Reynero, ut si de eadem necessitate liberarentur, omni anno memoriam ipsius, sicut Episcopi, solenniter agerent. Statim igitur voto emisso, omnia quæ desideraverunt prospere eis evenerunt. Multa etiam alia miracula per ipsum facta et conscripta, brevitatis causa, quia, quasi innumerabilia sunt, hic ommissa scias.

XII APRILIS.

SANCTI QUI PRIDIE IDUS COLUNTUR.

S anctus Lazarus Diaconus, Martyr, Ter- gesti in Istria. S. Zeno Episcopus Veronensis, in Italia. S. Victor, Mart. Bracaræ in Portugallia.					
S. Demes,	}	Martyres apud Græcos.	S. Tertius,	}	Martyres,
S. Protion,			S. Quintulus,		
S. Agapus,	}	Martyres,	S. Restitutus,		
S. Valerius,			S. Revocatus,		
S. Publius,			S. Saturninus II,		
S. Bassus,			S. Buttarus,		
S. Julianus,			S. Barieus,		
S. Felix,			S. Paulus,		
S. Paulus,			S. Optatus II,		
S. Maurus,			S. Spinus,		
S. Hertula,			S. Donatus II,		
S. Verecunda, et alii XLII,			S. Manilus,		
S. Quartus,			S. Petrus,		
S. Saturninus,			S. Proculus,		
S. Secundinus,			S. Donatus III		
S. Decimus,			S. Gemella,		
S. Darius,			S. Evantus.		
S. Quartus II,			S. Lazarus,		
S. Januarius,			S. Venu. tus II,		
S. Secundus,			S. Flavinus,		
S. Quintus			S. Rufinus.		
S. Dexter,			S. Valerius,		
S. Victor,			S. Paulus II,		
S. Donatus,			S. Crispinus II,		
S. Varieus,			S. Felix.		
S. Brutus,			S. Nabor,		
S. Venustus,			S. Victorinus,		
S. Titianus,	}	Martyres,	S. Donatula.		
S. Victor II,			S. Tertius II.		
S. Sirtilla,	}	Martyres,	S. Victor IV,		
S. Lucius,			S. Acutina,		
S. Orbana,			S. Tertia,		
S. Orbana II,			S. Mamerus,		
S. Marcus,			S. Severianus,		
S. Justus,			S. Salustus,		
S. Ciftinus,			S. Cyprianus,		
S. Paternus,			S. Muscula,		
S. Patinus,			S. Donata,		Martyres Capuæ in Italia.
S. Pullus,			S. Novella,		
S. Marieus,			S. Januarius.		
S. Optatus.			S. Silvanus,		
S. Victor III,			S. Mucianus,		
S. Megonus,			S. Saturus,		
S. Demetrius,			S. Julius,		
S. Flavianus.			S. Primus,		
S. Mares,			S. Carus,		
S. Vitalis,			S. Cyrillus,		
S. Minafia,			S. Macarius,		
S. Clementia,			S. Hilarius sive Istialis,		
S. Victuria,			S. Venustus,		
S. Felicia,	}	Martyres.	S. Venustus II,		
S. Maxima,			S. Julia,		Martyres
S. Musta,			S. Felix,		
S. Marcus II,			S. Verecundus et alii VI		
S. Honoratus,			S. Eocapus.		
S. Laurentius,			S. Tertula,		
S. Arburus,			S. Antonia,		
S. Crispinus,			S. Mustiffa.		
			S. Maggina.		
			S. Acutina,		
			S. Donata,		
			S. Euphemia,		
					S. Macarius

S. Felix,
S. Macarius,
S. Primus et alii ix,
S. Vissia Virgo, Martyr, Firmi in Italia.
S. Menas,
S. David,
S. Joannes,
S. Julius. Romanus Pontifex.
S. Sabas Gotthus, Martyr, in Cappadocia.
S. Constantinus, seu Constanlius, Episcopus
Vapineensis, in Gallia.

} Martyres.

} Monachi Martyres
apud Græcos.

S. Damianus, Episcopus Ticinensis in Italia.
S. Erkenbodo Episcopus Tarvanensis et Abbas
Sithivensis in Belgica.
S. Tetricus, Martyr, Episcopus Autissiodo-
rensis,
S. Basilus, Confessor, Episcopus Parii in
Mysia.
S. Alerius fundator et primus Abbas Caven-
sis, in Italia.
B. Petrus, Ordinis Vallumbrosani, in Abbatia
Montis-plani diœcesis Pistoriensis.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Odilo, Abbas Cluniacensis, sub ritu se-
miduplicis colitur in ecclesia Carnotensi juxta
Breviarium anni 1633. Vitam dedimus 1 Ja-
nuarii.

Joanna de Lambertinis, Virgo, Bononiæ, quæ pri-
ma Vicaria cum B. Catharina Bononiensi cœno-
bium Corporis Christi incepit, refertur hoc die in
Martyrol. Francisc. Laudatur in Vita B. Cathari-
næ auctore Jacobo Grassetto num. 68 et 147, dicitur-
que communi populi voce Beata appellari. De ea
ibi octum est ix Martii.

Zosimas Abbas, de quo in Vita S. Mariæ Ægyptiacæ,
refertur hoc die in MS. Florario et in Martyrologio
anno 1490 Coloniae et Lubecæ excuso, nec non a
Greveno et Canisio. Nos de ipso, una cum Maria
Ægyptiaca egimus i Aprilis.

S. Walteri Abbatiss, in Francia, Ordinis S. Bene-
dicti, mortui anno 1091 depositio, inscripta est
MS. Florario Sanctorum : ejus Vitam dedimus
viii Aprilis.

Cerdo, Episcopus iv Alexandrinus, constitutus tra-
ditur primo anno Trajani Imperatoris, vir conti-
nens, humilis et mansuetus tota vita sua. Memo-
ratur in MS. Florario : quem alibi non reperimus.

Silvester, } Martyrio Bracaræ coronati dicuntur a
Cuenfas, } Garibaja, una cum S. Victore, quod
Torquatus, } ad hujus Vitam rejiciamus. De Silves-
Susanna, } tro et Cucuphate egimus ix Aprilis
inter Prætermittendos et de Torquato 24 Febr. Su-
sanna hoc die seorsim refertur in Tamio Salazar,
sed nix autoritate Pseudo-Dextri, cujus Chronicon
jam sapinus ut confictum rejecimus.

Susanna alia, Virgo et Martyr, Iriæ-Flaviæ in Gal-
læcia, memoratur ab eodem Tamio Salazar, quod
ea verba legantur apud Dextrum in Pseudo-chronico.
De his omnibus meliora monumenta expectamus.
Potuerunt legi, quæ de Translatione corporum SS.
Silvestri et Cucuphatiss Martyrum et S. Susannæ
Virginis et Martyris damus xvi Aprilis, ad Acta
S. Fructuosi, Episcopi Bracarvensis : cujus corpus
simul translatum fuit Compostellam.

S. Parcius, Martyr Romæ : ita Ferrarius ex Tabu-
lis ecclesiæ S. Silvestri, addens cetera latere.
Nos inter antiquos Martyres hodie relatos nomen
non reperimus.

S. Repedonis, Episcopi et Martyris, memoria asser-
vata est in MS. Florario Sanctorum : sed nullo aut
tempore aut loco indicato.

SS. Zeno Episcopus et Verona Martyres, Terracone
tempore Galieni Imperatoris, recaluntur in Mar-
tyrologio Hispanico Tamaii-Salazarii, citatis verbis
Reginonis in Chronico, ubi ista habentur. In His-
pania urbe Terragone, Verona, Zenon Episcopus,
et Confratres. Fructuosus Episcopus, Augurius
et Eulogius Diaconi. Quæ per oscitantiam aut Re-

ginonis aut amanuensium transposita, sic legi debent :
Veronæ Zenon, Episcopus et Confessor, uti MS.
habet. Dein, In Hispania, urbe Tarracone, Fruc-
tuosus Episcopus etc. Hæc ipsa cum eadem negli-
gentia sunt apud Marianum Scotum descripta. Inte-
rim Tamaius addit Acta ex MS. Legenda Segor-
biensi, sed forsan ætate Tamaii ipsius exarata. De S.
Zenone Veronensi Episcopo hoc die agimus.

S. Balduinus, Conf. civitate referuntur in recentiori-
Hiltrensi, } bus Additionibus ad Gre-
S. Moyses Confessor, } venum per Carthusianos
S. Decentius Conf. in Perusia } Bruxellam collectis.
Dobanus, Socius S. Bonifacii Scoti, Episcopi Trehe-
tensis, memoratur cum titulo Sancti a Camerario in
Menologio Scotorum. Uterque ignotus nobis et Dem-
pstero, nisi sit ille S. Bonifacius Kiritinus, de quo
cum Camerario et aliis egimus xvi Martii, absque
mentionem Dobani.

Engelburga Virgo, filia Regis Angliæ, cum titulo
Sanctæ memoriæ refertur a Greveno, quem secuti
Canisius et Ferrarius. Omittitur in Martyrologio
Anglicano, nisi sic Edburga, Edelburga, aut Ethil-
burga quæ aliis diebus suum cultum habent.

Helias Scotus, obiit ii Idus Aprilis, anno 1042, vir
prudens et religiosus, qui monasteria S. Pantale-
onis et S. Martini Coloniae pariter rexit. Ita Ma-
rianus Scotus, in Chronico, ad an. 1083 delicto.
Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S.
Benedicti cap. 141 eum cum titulo Sancti celebrat,
asserens post mortem in multis fuisse comprobata
ejus merita. Trithemii exemplo inscriptus est Mar-
tyrologiis monasticis Wionis, Dorgani, Menardi,
Bucelini, Scotico Dempsteri et Catalogo Ferrarii,
Ægidius Gelenius in Fastis Coloniensis eum tantum
Beatum appellat. In Vita S. Heriberti Archiepi-
scopi Martii, auctore Lamberto, num. 28, appel-
latur servus Dei præcipuus : at Rupertus num. 29
solum Abbatem vocat.

S. Simplicia, Virgo et Martyr, in monasterio S.
Pontii apud Nicæam, celebratur a Ferrario in Ca-
talogo generoli, et Saussai in Supplemento Marty-
rologii Gallicani. Citat Ferrarius tabulas dicti mo-
nasterii, addens corpus ibi haberi, cetera latere.
Nos ergo majora documenta desideramus : et for-
san corpus ex cœmeteriis Romanis eo delatum
est.

Celsus,
Annodus, } memorantur in Martyrologio Tamlachten-
Zefanus, } si MS.
Proclina.

Ernenus Episcopus, in Hibernia, } referuntur in MS.
Connathus, Abbas de Doire, apud } eodem alibi
Ultonios } ignoti.

Folcoldus, ex Comitibus Teisterbandiæ oriundus,
Fundator monasterii Bernensis Ordinis Præmon-
stratensis

stratensis, et in eo humilis Conversus, in Territorio Heusdano, in confiniis Hollandiæ et Brabantiae, cum titulo Beati refertur a Chrysostomo vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis.

Hugo, Abbas Radingensis, anno 1130 in Archiepiscopum Rotomagensis electus, cum titulo Confessoris inscriptus est Martyrologio Anglicano primæ editionis, et cum titulo Sancti Catalogo Ferrarii. Verum in posteriore editione Martyrologii Anglicani prudenter omissus est.

Hugo, Abbas Cisterciensis Novi-monasterii in Anglia, ut crebris miraculis et spiritu prophetiæ clarus, refertur cum titulo Beati a Chrysostomo Henriquez et Bucelino : omittitur a Chalemoto.

Theodoricus, monachus Eberbacensis in Germania, Ordinis Cisterciensis, ut virtutibus plenus, inscriptus est Menologiis prædictorum Henriquez, Bucelini, et Chalemoti.

ANIMADY.
PAP. 3

Mechthildis Virgo, ex Regibus Scotorum oriunda, quæ cum fratre juniore in Franciam secreto peregrinata, eoque in monasterio Ordinis Cisterciensis constituto, solitaria in magna austeritate circa annum 1200 vixit, refertur hoc die in Martyrologio Anglicano et Ferrario : diciturque Vita ejus extare MS. apud Robertum Bucklandium. Est hæc Mathildis Virgo, a Cantipraiano plurimum laudata, lib. 2 Apum cap. 1. Venit autem Alexander ad Claustrum Fonii, seu Fusniacum, in Landunensi Episcopatu, secundo a Veruino oppido lapide, unde ad novem miliaria discedens Mathildis sancte vixit. Agunt etiam de ea et fratre Alexandro Baptista Fulgosius, lib. 4, factorum dictorumque memorabilium cap. 4, et Andreas Eborensis in suis exemplis, titulo de Paupertate. Non fit ejus mentio in Martyrol. Gallic. Saussaii, neque arbitramur ullam venerationem Ecclesiasticam eidem concessam.

Ericus, Rex Daniæ, dicitur assumpto habitu Cisterciensi, in cœnobio S. Mariæ de Fionia a se fundato, sancto fine quiescere, et cum titulo piæ memorie celebratur ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto.

Margareta Virgo, apud Bellum-Pratum in Belgio, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beatæ refertur in sacro Gynæceo Arturi de Monstier, citato solum Arnoldi Raissii Auctario ad Nates Sanctorum Belgii Molani : sed ibi solum Venerabilis appellatur.

Almericus, XII Generalis Ordinis Prædicatorum, mortuus anno 1327, sub lapide marmoreo sepultus Bononiæ cum titulo Beati refertur a Musino in Bononia perlustrata

Radulphus, in Gallia, } Ordinis Minorum Confessor-
Gerardus, } Cajetæ in } res, cum titulo Beati in Mar-
Simon, } Italia, } tyrol. Francisc. memorantur.

Stephanus a Barguello Ordinis Minorum, Sagii in Normannia a Calvinianis hæreticis plurimis confossus vulneribus, gloriose pro Christo interiit anno 1368 aut sequenti. ita Arturus a Monasterio in Martyrologio Franciscano : qui cum primo loco collocat, Martyrem cognominat, et præposito titulo Beati honorat.

Joanna Virgo, Ordinis S. Dominici, Ferrariæ anno 1511 hoc die sancte mortua, refertur ab Arturo du Monstier in Gynæceo sacro, cum titulo Beatæ : qui etiam varios de ea auctores citat.

S. Carpus } Martyres, referuntur in Martyro-
Episc. Pergami } logiis S. Hieronymi Richenoviensi
S. Paulus, } et Nokteri, qui Polycarpum
S. Isaac, } appellat. Ab aliis cebrantur
S. Agathon } iidem xiii Aprilis.
et XLIV Socii }
S. Drogo Confessor, inscriptus est Martyrologio MS.
Aprilis T. II.

Antuerp. S. Michaelis. At præcipue colitur xvi April.

S. Anthusa, Filia Constantini Copronymi, memoratur hoc die in Menæis excusis et MS. Chifletianis, item apud Maximum Cytheræum, et in tabulis Kalendarii Moscovitici. Colitur præterea die xviii et xxi hujus mensis : sed in antiquioribus monumentis, quando de ea agemus, die

xvii Aprilis.

S. Dominicus Calciatensis, Victoriæ in Hispania, citato Marietta memoratur a Ferrario in Catalogo generali, conjectante esse diem Translationis : at Natalem ejus, quando celebratur in Martyrol. Rom. esse

xii Maii.

B. Guilielmus Confessor, Ordinis Augustiniensium, in civitate Tolosana, memoratur in recentioribus Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Herrera in Alphabeto Augustiniano multa de illo quærit pag. 279, et ex Simpliciano de S. Martino mortuum tradit die

xviii Maii.

S. Mancii Translatio corporis Bracaræ, inscripta Hagiologio Lusitanico Cardoso. Fingitur fuisse Catalaunensis Episcopus in Gallis, S. Memmius priori nomine istic dictus : quam fabulam refutabimus v Augusti : interim nihil dubitamus, quin verus S. Mancius, a S. Memmio diversus, sit ille cujus Martyrium ipsi a Judæis illatum describit Florus in supplemento ad Bedam, quod vide ante tomum 2 Martii die

xxi Maii.

S. Florentinus, Abbas Arelate, memoratur in Catalogo generali Ferrarii, et in Notis dicitur primus Abbas ecclesiæ S. Crucis, mortuus anno dliii. Magno etiam encomio celebratur in Martyrologio Gallicano, diciturque ductu et monitu S. Cæsarii junioris, Episcopi Arelatensis, monachus Ordinis S. Benedicti factus. Fuit unicus solum Episcopus Cæsarius et seculo sexto, quando vixisset Florentinus, cujus nulla mentio est in Martyrologiis Benedictinis, aut Actis SS. Ordinis Benedictini anno 1668 Parisiis editis. Honoratus Bouchetus in Chorographia Provinciæ, lib. 4, c. 4, § 1, late describit urbem et diæcesim Arelatensem, et pag. 313 meminit ecclesiæ Parochialis sanctæ Crucis, et ecclesiæ collegiatæ Majoris dictæ, in qua ex relatu cujusdam Arnoux asserit asseruari caput S. Florentini. Idem in Historia Provinciæ, lib. 4 et 5, enumerat Sanctos, qui sexto seculo floruerunt absque ulla mentione S. Florentini. Hinc quia Saussaius ad hunc diem subjungit festivitatem ejus magna populi veneratione, præsertim x Kalendas Julii celebrari, quo tamen die ejus non meminit, sed xii Kalendas Junii, (quo die tradit, in Ecclesia sanctæ Crucis translationem S. Florentini Abbatis reoli, et quæ Ferrarius refert S. Florentinum Abbatem monasterii Regalis) nos quoque interim sperantes certiora monumenta et venerationis et vitæ ejus assequi, eum differimus in

xxi Maii.

SS. Crispinus et Restitutus, sub Nerone passi in tractu Tudensi ad Aquas Celanas, referuntur in Martyrologio Placentino apud Prudentium Sandovallium in Historia Tudensi fol. 17, et ex eo Tamaius Salazar in Martyrol. Hispan. quos contra hunc cum Sandovallo eosdem potius censemus, qui coluntur in Martyrol. Romano

x Junii.

Zeno monachus, discipulus Abbatis Silvani, (qui in Ægyptia regione, in ardentissimi solis caumate, quinque diebus se desiccans stetit, probare volens utrum tormenta futuræ vitæ tolerare posset) occasione S. Zenonis Episcopi Veronensis refertur a Greveno, Maurolyco, Felicio et Canisia, post Petrum de Natalibus lib. 4 cap. 47. At Græci in Menæis de eo agunt die

xix Junii.

S. Tatwinus, Episcopus Cantuariensis in Anglia, memoratur in Florario MS. sed in Martyrol. Anglicano

xxx Julii.

S. Emygdii, Episcopi Asculani in Piceno, Translatio, memoratur in *Catalogo generali Ferrarii*. Dies ejus natalis est v Augusti.

S. Mariæ Virginis Deiparæ aliqua solennitas est Constantinopoli, ob Zonam ejus ad dictam urbem relatum : de qua posset agi in *Festo Assumptionis* xv Augusti.

S. Artemon, Presbyter et Martyr Laodiceæ, sub Diocletiano, inscriptus hodie est cum insigni elogio *MS. Menologio Bosilii Imperatoris et Synaxario Parisiensi* et cum aliquo disticho *Menæis excusis*; in his autem plenius colitur xxiv Martii. Verum, ut ibidem inter *Prætermisos* diximus, iterum in illis et vitiis *MSS. et Menologio Sirleti*, uti et *Romano Martyrologio*, deo agitur ad diem viii Octobris.

SS. Servandi et Germani Martyrum translatio sacrarum exuviarum, Hispali facta, recolitur, ex antiquorum *Breviariorum Kalendariorum et Rubricis Ecclesiæ Hispalensis*, in *Martyrologio Hispanico Tamaii Salazarii*. Natalis eorum est xxiii Octobris.

S. Renati, Episcopi Andegavensis, relatio ex Italia, inscripta est *Additionibus Molani ad Usuardum primæ editionis, et Martyrologio Germanico Canisii*; et in *Breviario Andegavensi* anni 1624 sub ritu duplici præscribitur recolenda. Colitur ipse ibidem cum Octava die xii Novembris,

S. Andreæ Apostoli translatio capitis Romam, anno 1462, memoratur in *MS. Florario Sanctorum*. Dies natalis est xxx Novembris,

DE S. LAZARO DIACONO MARTYRE TERGESTI IN ISTRIA.

CAPUT I.

Acta martyrii ex traditione accepta

B
SUB ANTONINO

Corpus in
Cathedrali
cum aliis 4
servatur :

Antiquissima eademque nobilissima civitas Istriæ Tergestum est, post Romani occasum Imperii variis afflictis calamitatibus etiam ipsa, partim a Barbaris hostibus partim a sociis vicinis, dum succrescenti eorumdem dominatui identidem nititur colla subducere. Hujus urbis Cathedralis Basilica, S. Justo Martyri sacra, sita est in editissimo prope arcem colle, ut scribit *Italix sacræ tom. 5 Ferdinandus Ughellus*; qui post laudatas in ea tessellati operis imagines plurimas, quibus nihil pene Italia habent vel pretiosius vel elegantius, alia sunt inquit, in ea quatuor vel sacella vel altaria, quorum singula ditata singulis corporibus Martyrum SS. Servati, Lazari, Apollinaris et Sergii. Opinio porro, jam inde a patrum Memoria longissime ducta, per omnium hic animos quasi proseminata est, hos Sanctos Tergestinos fuisse. Confirmandæ opinioni adferunt Annales, quibus id tantum auctoritatis inest, quod sint antiqui.

Acta antiquo
desunt :

C

quædam
Italica
MSS recentiora

2 Omnium Acta eversa: sæpius urbis ruinis involuta periisse, verosimillimum est : quos autem Ughellus laudat Annales, eosdem non admodum esse vetustos persuademus nobis, propterea quod non Latino, sed Italico vulgari conscripti videntur. Certe non nisi in *Italicis MSS.* invenire potuit R. P. Franciscus Busellus, nostræ ibidem Societatis Rector, quæ de S. Justo ii Novembris, S. Servulo xxiv Maii, S. Apollinare viii Decembris recolendis, atque de hoc S. Lazaro Ferrariam misit, ad P. Andream Lazarum, hujus operis studiosissimum senem, quæque hic Latine a se reddita curavit ad nos Romam una cum originali Italico mittenda anno MDCLXI. Quæ, ut sunt, ita nunc exhibuisse contenti, rogamus viros in ea urbe doctos et patriæ antiquitatis amantes, ut siquid de sanctis illis Patronis suis aliisve ad Istriam spectantibus antiquius et magis authenticum, si non ex membranarum, saltem ex vetustis lapideis similibusve monumentis adferre poterunt, ad eorum illustrandam memoriam, id velint nobiscum communicare.

dicunt, sub
Antonino
Imp. Diaconum
Tergesti
fuisse,

3 Celebris est in Ecclesia Dei acerrima ejusdem Ecclesiæ persecutio sub Antonino Imperatore : cujus quidem nomine in omnibus locis Imperio subjectis promulgatum fuit edictum, ut si alicubi aliquis se Christianum appellare auderet, acerrimis cruciatibus et demum morte ipsa crudelissime puniretur. Erat tum temporis in civitate Tergesti pius quidam vir, Lazarus nomine, jam inde a pueritia Christianus, utpote qui erat ex familia et parentibus Christianis. Ille a prima ætate in ecclesia Christianorum magno

cum fervore ministrare cœpit : et cum non pauca futurae sanctitatis signa puer daret, toti civitati fuit unice carus, magnoque in honore habitus est. Quare cum jam ad ætatem, quæ est sacrorum Ordinum capax, pervenisset, sacro Diaconatus Ordine Lazarus est inauguratus : qui statim quidquid habebat patrimonii, juxta Domini consilium, dispersit et dedit pauperibus.

4 Per id tempus Tergestinæ civitati præfecerat Imperator Pompeium quemdam, Præsidis nomine et officio : qui nocturno tempore et magno cum silentio Tergestum appulit; ingressusque civitatem, statim magistratus omnes et primaria capita convocavit, a quibus sciscitatus est, an ibi aliquis esset qui fidem Christianam profiteretur, seque Christiani nomine appellaret. Non diu laborandum Præsidi fuit; statim enim ab uno accusatore delatus est Lazarus Diaconus, qui Christianorum ecclesiam frequentabat, magnoque apud populum in loco erat. Jussit illico adduci ad se Pompeius hunc populi (sic enim appellabat) seductorem : qui ab ejusdem Præsidis ministris diligenter perquisitus, inventus est cum aliquibus Christianis, qui in domo ejusdem sancti viri divinum officium piasque ad Dominum preces recitaverant : quibus quidem precibus, pronus ad terram tunc Lazarus, hunc finem dabat : Domine Jesu Christe, debiliū fortitudo, da mihi virtutem et robur, ut in me non prævaleat homo; iste, inquam nequissimus judex, nec me deterreant ejus inanes minæ. Da mihi in tuo sancto famulatu perseverantiam atque constantiam, ut istis possim ostendere te solum esse verum Deum, cui soli debetur honor et gloria.

5 Hæc et alia hujusmodi iniquo ferentes animo satellites, non sine jurgiis atque impropriis; vinculum duxerunt ad Præsidem Pompeium : qui Lazarum trussit in carcerem, donec illucesceret dies. Hanc noctem insomnem duxit sanctus Diaconus, totamque in sanctis precibus fundendis et hymnis ac Dei laudibus decantandis insumpsit. Sub auroram jussit eum adduci Præses, eumque interrogavit de nomine et religione quam profiteretur. Cui sanctus Diaconus respondit : Meum nomen est Lazarus : religione sum Christianus, et Christianam fidem profiteor : neque enim erubesco Evangelium Dei. Alium autem Deum non novi quam Patrem æternum, unicum ejus Filium Jesum Christum, et Spiritum sanctum qui ab utroque procedit : tresque istas divinas Personas sanctissimæ Trinitatis nomi-

E

et sub Pompeio Præsidi comprehensum,

F

atque ante tribunal fidem confessum,

A ne appello, veneror et colo : proque ejusdem honore tuendo paratus sum quamlibet mortem subire.

et ad defe-
ctionem fru-
stra sollicita-
tum,

6 His auditis Præses gravi supercilio dixit ad Martyrem : Vere vanitas hæc tua et anicularum deliramenta, tanto minus tolerabilia sunt in te, quanto magis es ætate jam grandævus. Quod si in viridi ætate eo insipientiæ te adduci passus es, ut hæc crederes et profitereris, aliqua dignus excusatione fuisti : nunc vero, quando jam prope confectus senio es, quod in tantam phrenesim animum induxeris, ut pro Deo habeas hominem nequam, qui a Judæis cruci, propter perpetrata delicta, affixus fuit, hoc enimvero tolerandum minime est. Quapropter, non ut judex, sed ut amicus, hortor te atque obsecro, ut errorem hunc tuum tamque diuturnum, in quo versatus es, tandem corrigas; ne gratiam Imperatoris amittas, teque reum mortis facias, si in tuo errore pervicaciter perstiteris. Audi me, qui salutem et incolumitatem tuam omniumque tuorum civium curo et exopto : vade et diis nostris immortalibus sacrificium offeras : sic enim et ipsis et Imperatori rem gratam facies, tuæque saluti consules.

B cum intrepide
iudicem ar-
guisset,

7 Expectabat responsum Præses, sed non ejusmodi quale datum est a sancto Diacono, qui ait : O impudentissime hominum, tu dicis me in errore versari, quia omnipotentem Deum colo, qui fecit cælum et terram : ego autem dico tibi, te omnino cæcum et ducem esse cæcorum, quos tecum trahis in gehennam ignis. Tua est insipientia et phrenesis, tuus est error in quo versaris plane non ferendus : cum adores Deos lapideos, hominum manu factos, qui neque te neque qui eos colunt juvare quidquam possunt, sed neque ipsos se tueri ab iis qui eos in frustra concidunt aut ignibus traditos in cinerem redigunt. Quamobrem dico tibi, sicut iterum dixi, Deum meum unicum colo, eique soli offero sacrificium acceptabile, offeramque donec vixero, non autem diis tuis, simulacris gentium, in quibus habitant dæmones.

os contundi

8 Explicari haud facile potest quanta cum rabie id responsi acceperit Præses : qui propterea sancti Martyris os, quo tanta libertate contra deos Romanorum verba protulerat, percuti jussit dentesque contundi. At sanctus invictusque Martyr plane interritus, Si dii tui sunt veri, inquit, atque omnipotentes, ut asseris, atque ita esse credis, jubeas eos ambulare et loqui. Vere mente capti plane vos estis, qui in tanta infelicitate versamini, ut deos veros fateamini opera manuum hominum, quæ os habent et non loquentur, pedes habent et non ambulant, nec clamabunt in gutture suo. Permultis igitur in hanc rem ultro citroque dictis, tandem non ferens constantissimi Martyris magnitudinem impiissimus tyrannus, crassis ac nodosis fustibus eum per validos et robustos ministros acerrime percussit : qui imperturbata vultus animique serenitate, inter crudelium verberum procellas, cum Domino Deo, pro quo patiebatur, ita suavissime colloquium inivit : Ecce optatissimam diem, o mi Domine Jesu Christe, a me tamdiu expectatam, in qua licet jam mihi indignissimo servo tuo ad te venire. Securus et gaudens ad te venio, o gaudium meum et corona mea, agoque tibi gratias immortales, qui mihi concedis pro tua benignitate et misericordia vincere tormenta carnificum, ineptasque hujusce tyranni minas pro nihilo habere.

insultasse
tyranno,

9 Atqui nondum erat in ultimo certamine invictus Christi Athleta : nam tyrannus, ne ministri verberantes ulterius progredierentur, vetuit : contra quem sanctus Diaconus, zelo divinæ gloriæ et mortis desiderio magis ac magis inflammatus vehementer invehebatur dicens : Ubinam sunt, o iniquissime judex, minæ tuæ? ubi terculamenta ; quibus me a

veri Dei cultura avertere satagebas? Recte nosti, D hominum infelissime, si mecum contendere vis et cum Dei gratia, quæ mecum est et in cujus virtute possum id quod possum, hoc nihil aliud esse quam tempus inaniter terere : jamque tibi persuasum est, ut puto, pro iis qui Christum verum Deum confitentur et profitentur semper stare victoriam : quare tu victus atque confusus jubes, ne amplius me torqueant, utque a verberibus desistant.

ejusque sen-
tentia

10 Tunc enimvero, si unquam antea, in iras exarsit Pompeius, vidensque sanctum Diaconum propter senectutem (erat enim annos natus septuaginta octo) non posse diutius tormenta perferre, caput ei obruncari imperavit dicens : Vitam tandem absolvat rebellis hic et populi seductor, qui verum cultum negat nostris immortalibus diis, quique sapientissimis nostri Imperatoris legibus parere recusavit. Qua sententia audita gloriosus Christi miles, sublati oculis manibusque ad cælum, unde sibi omnem opem expectabat et exposcebat, Domine, inquit, Jesu Christe, qui cum Patre tuo coæterno una cum Spiritu sancto vivis et regnas, gratias tibi ago quam maximas possum, qui spatio septuaginta et octo annorum me custodire dignatus es, meque in via mandatorum tuorum ita direxisti, ut non solum ea ego custodierim ac servaverim, sed potuerim etiam docere iniquos vias tuas, cordaque impiorum ad te, summum bonum, convertere. Suscipe jam spiritum meum, Domine mi Jesu Christe, ut qui pro te nunc libenter morior, tecum in seculum seculi feliciter vivam. Amen.

post fusas
preces

E

11 Absolutis ad Deum precibus duxerunt illum ministri extra civitatem, ad locum talibus suppliciis destinatum : quo cum pervenisset, caput ei minister amputavit. Subsequenti nocte, pia quædam femina, Eutropia nomine, ex parentibus Christianis, venit cum tota sua familia, quæ erat ex præcipuis et clarioribus Tergesti, et acceptum sacrum depositum, pretiosis unguentis prius delibutum, involvit in candida sindone, honestoque sepulcro condidit : dum interea Christiani omnes qui aderant, summas laudes et gratias, ob tantum beneficium sibi concessum, Domino Deo persolverent, cui sit honor et gloria. Amen. Accidit Martyrium hujus sancti Diaconi Martyris anno salutis nostræ CCXLII, die primo Aprilis.

decollatum
atque ab
Eutropia
tumulatum
fuisse.

CAPUT II.

Tempus Martyrii, cultus sacer, translatio Corporis Veronam.

F

C ac fustibus
cadi jussum

Quæ dedimus S. Lazari Acta, ex MSS. recentioribus accepta, concionatorio stylo deducta sunt, dum qualia fere ejusmodi in articulo Martyres omnes dicere debuerunt ac potuerunt, dixisse Lazarus sanctus concipitur; ne si solum id scripto mandaretur quod simplex vetustæ traditionis conservaret memoria, paucis res tota absolveretur. Nam Diaconatus Ordinem, Pompeium Præsidem, oris contusionem, inflicta fustibus verbera, annorum septuaginta octo ætatem, martyrii seu annui cultus diem, Eutropiæ de funere sollicitæ nomen, et si qua sunt ejusmodi alia, poterunt etiam post multa secula temporis injuriis superfuisse : Antonini quoque Imperatoris nomen lubet credere non ex vano acceptum esse : certe sub Antonino Pio impiissima et iniquissima exercita esse toto imperio adversus Christianos judicia, probat Justinus Philosophi iusta de ejus temporibus querela ; ipsiusque Imperatoris rescriptum, jubentis cessare omnem adversus Christianos persecutionem, et Provinciarum Praefectos de sævitia contra eosdem usurpata arguentis : quod apud Baronium anno xv Antonini, quo datum est, videre licebit. Imperavit autem Pins hic ab anno CXXXVIII usque ad CLXI : adeo ut error aliquis, non tam auctoris

Martyrium
istud, juxta
jam dicta

non potuit
contigisse
an. 242

auctoris

A auctoris quam librarii, in præcitato MS. Italico notari debeat, quandoquidem Antonini nomen seculo dumtaxat secundo adversus Christi nomen pugnavit: et qui eodem insigniti fuere seculo tertio, Caraculla atque Heliogabalus, neque Christianis fuere molesti, neque ultra CCXXIV pervenere vivendo.

Sed 1 1 sub
Antonino
Pio Imp.

13 His prælo paratis accepimus Goritia a P. Martino Bantzer, Societatis nostræ, sacrarum iis regionibus antiquitatum studiosissimo sene, paulo prius quam excederet e vita, (quod ei, anno circiter 1669 accidit) Sanctorum Tergestinarum Acta, brevi epitome Latina comprehensa; in quibus hujus S. Lazari elogium, per omnia (si brevitatem excipias) simile iis quæ jam ex Italico Latina fecimus: in quibus dicitur quod S. Lazarus ad cælum decussu capite migravit anno Christi cxi pridie Idus Aprilis. Annus cum Antonini Imperio, usque ad annum vulgaris æræ CLXIII protracto, convenit optime: et sic prioris descriptionis error corrigitur. Eulopiæ nomen in prælaudato encomio deest: sed adest in narrationis principio nomen Martini Episcopi Tergestini; cujus, propter sævientem persecutionem latentis, vices dicitur Lazarus Diaconus impigre sustinuisse, quamvis ætate grandævus. Utimum hæc certioribus possent monumentis firmari! nunc primus ejus urbis Episcopus, qui Ughello innuit, Gaudentius est, subscriptus epistolæ Agathonis Papæ ad Oecumenicam VI Synodum ann. DCCLXXX. Diu ante tamen suos habuit urbs illa Episcopos: et S. Gregorius lib. 10 Epist. 37. Firmino Episcopo Istriæ gratulatur reditum ad Ecclesiæ unitatem, a qua pertinacium et imperitorum hominum instinctu disjunctus fuerat: quod Carolus a S. Paulo in Geographia sacra de Episcopo Tergestino intelligit.

quando
Martinus
Ep. fuisse
dicitur.

14 Martyrologium Usuardi, sed variis Sanctis auctum, reperians manuscriptum Florentiæ, apud Illustrissimum Senotorem Carolum Strozium, in quo ad hunc diem XII Aprilis ista leguntur: Item S. Lazari Martyris, qui passus est tempore Antonini Imperatoris apud Tergestinam civitatem sub Præsidente Pompeio: qui cum esset Diaconus et fidelis Christi, et in domo sua continue convenientes reciperet; accensatus, quod esset Christianus, cum fidem Christi coram Præsidente constanter prædicaret jussus est ore contundi, deinde virgis cædi: ad ultimam capite truncatus, ad æterna regna feliciter pervenit. Hæc ibi: quæ eadem leguntur in Martyrologio, per Franciscum de Bonaccursiis Presbyterum edito Florentiæ anno MCCCCLXXXVI.

Elogium
Martyrii
ex Fastis
MSS.

et editis.

15 Inter Episcopos Veronenses floruit VIII seculo S. Anno, cujus soror dicta Maria consolatrix, etiam Sanctis adscripta, traditur in urbe Tergesta emissee corpora sanctorum Martyrum Marci Diaconi, Lazari, Primi et Apollinaris, et in urbem Veronensem transtulisse, et ibidem requiescere in ecclesia S. Firmi majoris. Ita Franciscus Corna in libro de Reli-

Reliquiæ
translatæ
Veronam.

quiis Sanctorum Veronæ quiescentium apud Raphaelem Bagatam, Baptistam Perretum et Augustinum Valerium, libro de Antiquis monumentis sanctorum Episcoporum Veronensium, et aliorum Sanctorum, quorum corpora habentur, fol. 17. ubi dicuntur post altare majus hæ litteræ in duabus tabulis depictæ legi. Translatio sanctorum Martyrum hinc quiescentium facta fuit XI Calendas Junii, anno Domini DCCIV. per Beatum Annonem, tunc Episcopum Veronensem, cum universo Clero ac populo solemnizata. Eodem die XI Calend. Junii in Martyrologio Monialium S. Mariæ Magdalensæ in Campo-Martio ista solebant recitari. Item Veronæ translatio sanctorum Martyrum Firmi et Rustici, Primi, Marci, Lazari et Apollinaris... Idem testatur Raphael Bagota se vidisse anno MDLXXIV, in Missali antiquo ex Membris ecclesiæ S. Jacobi in Monte Grigiano.

anno 755
22 Maii.

16 In iisdem antiquis monumentis fol. 26 ista traduntur: S. Lazari Diaconi et Martyris corpus requiescit in ecclesia majoris S. Firmi, et festum S. Lazari celebratur in Martyrologio Ecclesiæ Cathedralis die XII Aprilis diciturque ibidem ejus Vita describi in pluribus libris antiquis ex membranis hujus civitatis. Demum folio 79 hæc continentur: In ecclesia S. Firmi Majoris sive monasterio condita sunt corpora SS. Firmi et Rustici, et SS. Primi, Marci, Apollinaris et Lazari Martyrum. Ecclesia S. Firmi Majoris hodie Franciscanorum Conventualium est, quos a pedibus caleatis Scarpanes vulgus nominat: apud hos anno MDCLXXIII diligentissime quærens Alexander Salvaticus, Collegii nostri Veronensis Rector, nullam aliam S. Lazari notitiam invenit, quam in antiquo Legendario hæc verba: Eodem quoque tempore in urbe Veronensium Annon Præsul gubernabat Ecclesiam Dei. Comperiens itaque Beatorum Martyrum corpora, scilicet SS. Firmi et Rustici, evidenter fuisse reperta; cum inexplicabili exiens gaudio et exultatione, una cum Sacerdotibus, Clericis, universisque populorum agminibus, pervenit festinanter ad locum ubi Sancti Dei sub una veneratione conditi habebantur. Dedit igitur argenti et auri pondus immensum; emitque sanctorum corpora Firmi et Rustici, pariterque Primi, Marci, Apollinaris et Lazari. Amplius nihil potuit vel in Legendario prædicto, vel in aliis quibuscumque Veronensium libris inveniri. Credunt illi tamen se hujus et aliorum jam nominatorum integræ habere corpora. Verum cum Tergestini, ut supra ex Ughello diximus, adhuc habeant in ecclesia Cathedrali altare seu sacellum S. Lazari, et in eo credant se habere corpus ejusdem Sancti, opinamur solum aliquas ejus Reliquias datos esse S. Mariæ Consolatrici, cujus festum dicitur peragi Kalendis Augusti: at frater ejus, S. Anno Episcopus, colitur XXIII Maii et S. Apollinaris Martyr et Subdiaconus Tergestinus VI Decembris.

servantur in
ecclesia S.
Firmi ma-
joris

E

F

DE SANCTO ZENONE, EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

CAPUT I.

Sententia afferentium S. Zenonem obiisse Confessorem. et floruisse seculo IV.

XII APRIL.

Intricata plurima et valde controversa de S. Zenone Episcopo Veronensi reperiuntur, ut patissimum quoto Christi seculo floruerit, et quo mortis genere obierit: quod alii violentum volunt, et Martyrem esse contendunt; alii Confessorem maluit appellari, et in pace obdormivisse. Nos, ut viam lectori pandamus, qua melius possit investigare exitum hujus difficultatis; primo suggerimus, quæ Onuphrius Panvinius Veronensis li-

bro 4 Antiquitatum Veronensium proponit his verbis: Post Probum XI Episcopum Veronensem, usque ad annum Christi DCCIX, ordo Episcoporum Veronensium, quamquam ut existimo integer, non tamen continuatus est. Nam quis invicem successor fuerit incertum. Tempora etiam, quibus singuli vixerint (præter sex quos suis locis et seculis exponam) et singulorum gesta, obscurissima sunt et incerta. Quæ res nimia jam vetustate, majorumque nostro-

Successio
Episcoporum
Veronensium
usque ad an.
760 incerta:

rum

A rum fatali ignavia, tenebris vetustatis oppressæ sunt. Ego autem, ne quod a me fieri potest omit- tam, ullaque in re diligentia mea desideretur, om- nium Episcoporum Veronensium, quorum, tam ges- ta quam tempora et ordo incomperta sunt, nuda nomina ordine alphabetico suggeram. *Hæc Onu- phrius Ponvinus* : qui debuisset hanc suam censuram etiam transferre ad undecim Episcopos, quos primos om- nium cum quadam successione recenset. Inter hos est *S. Proculus* quarto loco positus, quasi secundo *Christi seculo* floruisse : de quo egimus *xiii Martii*, ac demon- stravimus, quarto *Christi seculo*, pace *Ecclesiæ* reddita, ex *vita* hac mortali decessisse. *S. Proculi* successor sta- tuitur a *Panvinio* *S. Saturninus*, quintus inter *Episco- pos Veronenses*, quasi etiam *seculo secundo* vixisset. *Ferrarius* in *Catalogo Sanctorum Italiæ*, et in *Topo- graphia ad Martyrologium Romanum* stotuit *S. Satur- ninum* decimum quartum, uti diximus *vii Aprilis* die ejus natali. Ita supra memoratus *Probus* collocatur undecimus a *Panvinio*, sextus a *Ferrario*, et tamen di- citur circa annum *ccxxxvi* rexisse *Ecclesiam*, uti dic- tum *xi Januarii*, quo colitur, de aliis suo tempore actu- ri. *Raphael Bagata*, *Matthias Ugonius* et *Augustinus Valerius* Episcopus *Veronensis*, de his sanctis *Episco- pis Veronensibus* (quos sex et triginta enumerant) sua elogia ordine alphabetico proferunt, quod tempora, qui- bus singuli vixerint, sint obscurissima et incerta. Et hoc primum monitum est : cui subjungimus alterum supra a *Panvinio* indicatum, scilicet ordinem Episcoporum Veronensium integrum haberi, et in hoc non nisi unicum Zenonem censer, quem etiam unicum habent *Jouannes Franciscus Pintus* lib. 3 de *Nobilitate Vero- nensi*, *Hieronymus della Corte* lib. 2 *Historiæ Vero- nensis*, et ante memorati *Bagata*, *Ugonius* et *Augusti- nus Valerius*.

2 Quibus positis, dicimus, antiquissimam mentionem *S. Zenonis* fieri a *S. Ambrosio* Episcopo *Mediolanensi*, in epistola ad *Syagrium*, ejusdem *Ecclesiæ Veronensis* Episcopum, et *S. Zenonis* successorem ; quem graviter redarguit, quia *Indiciam* puellam Deo sacram, non per judicii formam, sed per mulierum inspectionem male judicaverit. Est hæc epistola prima libro sexto *Episto- lorum*, et sic incipit. Prospiciendum esse, ne de nos- tro obloquantur judicio carissimi nostri *Veronenses*, propriis texuisti litteris. Non arbitror fore, certe non solent : aut si obloquantur, de quo obloqui soleant, haud dubie liquet, cum exasperati huc veniant, paci- fici ad te revertantur : præsertim cum hoc judicium nostrum cum fratribus et consacerdotibus nostris participatum processerit. Tu autem sine alienjus fratris consilio hoc judicium præjudicium feceris, ut puellam, *Zenonis* sanctæ memoriæ judicio probatam, ejusque sanctificatam benedictione, post tot annus sine auctore criminationis, sine accusature, sine pro- fessore delationis, in periculum reatus deducendam ar- bitrarere. *Hactenus S. Ambrosius*, approbans judicium *Zenonis* Episcopi *Veronensis*, quem ipse titulos sanctæ me- moriæ honorat : et ejus exemplo, *Ecclesia Mediolanensis* *Breviario* et *Missali Ambrosiano* inseruit ejus venera- tionem et cultum ad diem *viii Decembris*. *Jacobus Pame- lius*, vir in antiquitate *Ecclesiastica* proponenda diligen- tissimus, in suo *Liturgico Latino* sive *Missali* sanctorum *Patrum Latinorum*, edidit tomo primo *Missas Ambrosio- nas* antiquis codicibus, et pag. 438 ista habet : Infesto *S. Zenonis* Episcopi *viii Decembris*. Oratio super populum, Omnipotens sempiterne Deus, qui *B. Ze- nonem* Confessorem tuum Pontificalibus infulis de- corasti ; fac nos, quæsumus, ejus exemplo et ma- gnifico interventu, mundi gloriam despiciere, et cæ- lum semper ambire, per Dominum. *Alia Oratio* super *Sindonem*. Deus qui præsentem diem *B. Zenonis* Pontificis tui glorioso exitu fecisti solennem, præsta ipsius nos apud te continuis adjuvari suffragiis, et

magnificis intercessionibus confoveri, per Dominum. **D** *Tertia Oratio* super oblata, Adsit *Ecclesiæ* tuæ, Deus, præclara *B. Zenonis* intercessio, quæ et munera nostra oculis tuæ majestatis acceptabilia faciat, et te nobis placabilem reddat, per Dominum. *Dein se- quitur Præfatio cum aliquo Vitræ compendio* hoc modo : *Æterne* Deus, Beati Pontificis et Confessoris tui *Zenonis* merita recolentes, quem tua benigna gratui- tate ita Pontificatus officio et fidei munere sublima- re dignatus es, ut et immensis virtutibus coruscaret, et sanctæ humilitatis officium non desereret. Nam et *Galen* Principis filiam, a potestate dæmonis eri- puit, et multorum infirmitates potenti virtute cura- vit. Persensit etiam *Athesis* fluvius, quid tanti va- leat *Præsulis* virtus ; dum suum ultra morem exce- dens litus, templi sacrati non ausus est ingredi aditus. Digne igitur in tuo nomine ipsius præconia non tacemus ; digne ipsius miracula festivis laudibus conclamamus ; digne cum ipso, tibi, Domine, bono- rum omnium largitori, gratiarum vota persolvimus, per Christum Dominum. Denique ista Oratio recitatur post Communionem. Beati Pontificis et Confessoris tui *Zenonis*, quæsumus Domine, a malis omnibus gloriosa nos semper merita tueantur, in ejus so- lennitate percipimus tua sancta ætantes. Per Domi- num. *Hæc in antiquo Missali* quæ adhuc anno *moxxii* et *mdlx* solita recitari, indicant *Missalia* dictis annis excusa, in quibus nulla martyrii fit mentio, sed nonaen Confessoris ei tertio tribuitur. Eodem modo in *Brevia- rio Ambrosiano*, quod habemus anno *moxxxix* excusum, duæ priores Orationes referuntur, et aliæ duæ orationes adjunguntur, in quarum altera dicitur Confessor et Pontifex in altera *Zeno* Pontifex et in tertia *Lectione* quæ ad *Matutinum* recitatur, sunt ista : Plurima per- agens beneficia, quievit in Domino Confessor. Hic ergo titulus isti datur, eo modo quo *S. Martino* Epi- scopo *Turonensi* et ipsi *S. Ambrosio*, et hujus fratri *S. Satyro* assignatur, qui simul eodem tempore vixerunt : sitamen, quod disceptatur, *S. Zeno* fuerit ante memo- rati *Syagrii* decessor, uti hinc videtur posse probari.

3 Dies jam memoratus *viii Decembris*, supra so- lennis glorioso ejus exitu factus, celebratur in variis *Martyrologiis* eodem die : ita *MS. Pragense* *Ecclesiæ Cathedralis*, et aliud quod reperimus *MS. Florentiæ* apud *Illustrissimum Senatorem Carolum Strozium*, et ibidem etiam a *Francisco de Bonaccursiis* Presbytero anno *mcclxxxvi* in lucem editum : in quibus ista habentur *Veronæ* natalis *S. Zenonis* Episcopi et Confessoris. Eadem omnia urbe *Verona* habentur in *MS. Adone Florentino* monasterii *Conventualium S. Francisci*. Eodem die *S. Zeno* Confessor memoratur in *MS. Trevirensi S. Martini*, et *Ultrajectino S. Ma- rix*, quod ante quingentos annos ex *Martyrologio* ali- quo *Anglicano* videtur transcriptum. *Wilsfordus* etiam in *Martyrologio* *Anglice* olim edito, celebrat *S. Zeno- nem* Episcopum, doctrina, prædicatione, et miraculis variis illustrem. *Bellinus* in *Martyrologio* secundum morem *curiæ Romanæ*, anno *mcclxxviii* et postea sa- pius excuso, ista habet : Eodem die apud *Veronam* *S. Zenonis* Episcopi et Confessoris. Quæ eadem citato *Martyrologio Romano*, scilicet dicti *Bellini*, habet in triplici editione *Auctarii* od *Usuardum Molanus*. *Maurolycus* ad eundem *viii Decembris* ista tradit : *Veronæ* *S. Zenonis* Episcopi, qui claruit temporibus *Gale- ni*, ejus filiam a dæmonio liberavit. De *Galen* mox agemus. *Maurolycum* sequitur *Felicius*. In anti- quo *MS. Kalendario* *Ecclesiæ Aquileensis* celebratur festum *S. Zenonis* Episcopi et Confessoris cum tribus ad *Matutinum* lectionibus, sed ad *xii Decembris* trans- latum. Ita cum antiquo *Missali Ambrosiano*, circa cultum *S. Zenonis* Episcopi et Confessoris et ad diem *viii Decembris* retotum, concordant *Martyrologia*, quæ olim in *Ecclesia Romana* et aliis *Ecclesiis* *Italicis*, *Germanicis*

etiam inter
xi primos

unicus habe-
tur *S. Zeno*
Episc. Vero-
nensis.

Vixit *Zeno*
Episc. tempo-
re S. Ambro-
sii, Seculo 4.

In *Missali*
Ambrosiano
Confessor
habetur,

AUCTORE G. H.

E

et in antiquis
Martyrologiis,

F

A *Germanicis, Belgicis et Anglicanis solebant recitari : sed quod maximi in simili argumento ponderis æstimari debet, in Ecclesia Veronensi, in qua S. Zeno præcipuus Patronus est, per integra secula decem aut undecim officium de eo fiebat, tamquam Pontifice Confessore. Certe in Ludovici Pii Imperatoris diplomate signata anno DCCCXVI infra referendo, ex petitione Rotaldi Episcopi et Austriacæ Abbatis S. Zenonis Confessor appellatur; uti etiam appellant Hugo Rex Italiæ in diplomate anno MCCCXXXVI concessa, Beatrice Comitissa et filia Beatrix in privilegio anni MLXXII, et Bernardus Episcopus Veronensis in documento dato anno MCXXVII. Andreas quoque Aquileiensis Patriarcha recondit reliquias aliquas S. Zenonis Confessoris anno DCCCXXXVIII in ecclesia S. Georgii prope altare S. Helenæ; easque recenset Peregrinus Patriarcha Aquileiensis anno MCXI, et vocat reliquias SS. Zenonis et Eusebii Confessorum. Quæ possunt videri apud Ughellum in Episcopis Veronensibus, et Bagutam, qui testatur, se anno MDLXXV vidisse ultimas reliquias S. Zenonis Confessoris, cum aliis Reliquiis olim in capsula argentea a Peregrino Patriarcha Aquileiensi depositas. In Chronico MS. Reginonis appellatur Zenon Episcopus et Confessor Veronæ, sed ad tempora Gallieni et Valeriani relatus.*

B *Onuphrius Panvinus lib. 4. Antiquitatum Veronensium cap. 6 testatur, Ecclesiam Veronensem ab antiquo, usque ad sua secula, anniversariam de eo tamquam de Pontifice Confessore commemorationem fecisse. Primum Aloysium Lippomanum, ejus solennem memoriam, tamquam Pontificis Martyris, in Ecclesia Veronensi fieri instituisse. Idem testantur supra indicati Baguta, Perettus et Augustinus Valerius folio 15. Præfuit Aloysius Ecclesiæ Veronensi ab anno MDXLVIII, et inde ad Ecclesiam Bergomensem anno MDLVIII est translatus. De martyrio S. Zenoni adscripto infra agemus, et dicemus illud perperam intrusum esse Martyrologiis Bedæ et Usuardi. Porro Bellinus de Padua, quamvis Usuardi Martyrologium duxerit, ut in Præfatione ait, præ aliis tenendum, et pro majori parte eligendum; tamen quæ XII die Aprilis de martyrio S. Zenonis inserebantur, judicavit illius non esse et plane omittenda; ut qui sciret contraria illa esse antiquæ traditioni Ecclesiæ Veronensis, a suo Patavio sive Padua haud procul dissitæ: ea tamen ab aliis postmodum editioni Parisiensi anni MDXXI fuerunt inserta.*

Acta antiqua a Coronato Notario scripta.

C *Acta S. Zenonis scripsit olim Notarius quidam, nomine Coronatus, habetque eum in pace quiescisse: edidit ea ante ducentos circiter annos Boninus Mombricius, et nuper anno MDCLIII, ex vetusto codice hædino Abbatæ S. Salvatoris Montis-Amiati Ferdinandus Ughellus tomo 5 Italiæ sacræ in Episcopis Veronensibus pag. 555 et sequenti. Nos eadem Acta nacti sumus Romæ ex antiquo codice bibliothecæ Cardinalis Barberini, et duplici MS. Vollicellano Patrum Congregationis Oratorii: erant autem illa distributa in Lectiones, quæ in Officio divino ad Matutinum recitari solebant. Alia habuimus ex MS. Legendario Urbevetano: alia submisit Antonius Beatus noster ex codice Neapolitano; alia denique Antuerpiæ ex MS. Trevirensi S. Maximini descripsimus: extabant etiam in MS. Ultrajectino S. Salvatoris sed contracta, ex quibus inter se collatis damus quæ sequuntur. Omittimus autem quæ nobis submisit Joannes Gumansius ex Passionali Blaburensis canobii Ordinis Benedictini et ex Passionali Carthusiæ Herbipolensis, quia sunt ea contracta aut ex variis relationibus consarcinata. Vitæ compendium habet Petrus de Natalibus lib. 1 cap. 43.*

VITA

Auctore Coronato Notario.

Ex VII antiquis MSS. Codicibus, collatis cum editione Mombricii et Ughelli.

I n a provincia Italiæ, Civitate Verona, Beati Zenonis acta claruerunt. Cujus viri virtutes ad liquidum, quas in conversione vel miraculis peregit, explicare non sufficientes; aliqua tamen, juxta quod attingere possumus, enarrare veridica ratione conamur. Fuit itaque a matris utero sanctificatus, et a cunabulis benedictus, ut assertione divina in eo repeti videretur, quod Jeremiæ Prophetæ dictum est. Priusquam te formarem in utero novi te; et antequam exires de ventre sanctificavi te. Denique probitatis atque scientiæ jugibus incrementis ad hoc pertingere meruit, ut per sacerrimam vitam Sacerdos in populo fieri mereretur. Nempe audiant populi omnes, qui ejus cupiunt nosse miracula, quia in omnem terram sonus exivit conversationis ejus, et sanctitas luculenter emicuit.

2 Erat enim sedens in bmonasterio, in secretiori parte oppidi Veronensis, continuis jejuniis et orationibus a Domino petens, ut sibi dignaretur aditum prædicationis melliferæ in populo aperire. Igitur ad convertendas in amorem Christi animas hominum die noctuque deditus erat: revera quia sanctus ei Spiritus, purarum illuminator mentium, Doctor existebat, sicut ipsa Veritas loquitur dicens: non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis; ita sane affabilis erat in sermone, et mansuetudine, seu habitu mitis, ut jure Deus laudaretur ab omnibus venientibus; ita alacer et splendidifico nitore facundiæ vividus, ut ad eum properantes mox relictis idolis et pravitæ gentilitatis, crederent Domino Jesu Christo.

3 Per idem tempus juxta urbem Veronam, dum egredieretur idem vir Dei a monasterio, ut in Athesi fluvio piscatoris exercitio fungeretur; erectis sursum oculis, vidit ex adverso quemdam hominem, in plaustris sedentem, bobus subjunctis per præceps in antrum demergi. Tanta quippe velocitate miserabilis ferebatur, ut palam cunctis cernentibus daretur intelligi, hoc diaboli arte fuisse peractum. Sanctus itaque vir, dum intentis luminibus hoc a longe prospiceret, cognovit, lymphaticam viri ruinam factum diaboli esse. Interea vir Dei, elevata sursum manu fecit sanctæ Crucis signum frequenti vice, et dixit: Revertere retro satana, ne perimas hominem quem Deus creavit. Quod videlicet signum ut diabolus aspexit velut fumus vento raptus evanuit, ita ut clamoribus nimis ac stridore nefando, quasi de alta rupe, cum impetu decideret, dicens: Etsi hic non me permittis animas hominum mea obsessione luerari; tamen paratus sum in c patrias notas quæ, circumquaque sunt, ad tuum perneciter abire impedimentum. S. Zeno dixit: Non te permittit Deus dire aliquid agere adversus servum suum.

4 Illis ita peractis, cum detestabili ululatu et clamore, discessit. Festinans itaque dæmon ingressus est concite domum Palatii d Galieni arreptamque filiam ejus, quæ tunc temporis unica parentibus erat, cœpit crudeliter vexare. Miserabilis ergo pater simulque tota domus regia, in tristitiam versa, cruciatu et mœrore ingenti affligebantur, eo quod tam acriter puella suffocaretur. Quæ dum crudeli vexatione cerriperetur, cœpit per os femulæ Regis filiæ dæmon clamare, dicens: Non egrediar a corpore isto, nisi venerit Zeno Episcopus, ac per istius imperium coactus inigrabo. Mox itaque ut Regi Galieno hoc innotuit, missis apparitoribus sollicita intentione

a
S. Zeno ab in tio Sancto

Jer. 1, 5

et ideo Sacerdotio dignus.

b
E
Affabilitate et mansuetudine attrahit omnes:

Mat 10, 20

signo Crucis impedit ne diabolus hominem submergat.

F

c

d
filiam Galieni Principis, a dæmone obsessam,

A tentione cœpit investigare, sicubi posset invenire virum. Ex jussu autem Regis velocibus ad virum Dei gressibus pergunt. Ille vero sedebat super lapidem, qui in proximo monasterii erat, et actu Apostoli documenta perficiens, ex more piscabatur in flumine. Venientes ergo milites cœperunt eum sollicite interrogare, dicentes. Quis es tu homo Dei? Indica nobis, si vidisti Zenonem Episcopum, quem nos ex jussu Regis perquirimus. At ille respondit: Ad quod missi estis edicite. Ego enim, quamvis, tantillus, tamen servus Christi Zeno vocor: Igitur conferentes ad invicem milites, dicebant inter se. Quid multa colloquimur? Indicemus pro qua re istum destinati sumus ad virum. Tunc patenter intimantes beato Sacerdoti dixerunt: Rogat te Rex venire ad se; quia vult faciem tuam videre. Dixit ad eos B. Zeno: Quid meam Rex faciem vult cernere, qui omnium Christianorum manifestis indicibus inimicus esse non desinit? At illi respondentes dixerunt: Obsecrat te Rex, ut filiam ejus, quæ immuni atrocitate a dæmonio vexatur, sanitati restituas: quia unica est. Ille vero dixit eis: Dominus Jesus Christus omnipotens est. Ite, inquit, ecce paulatim subsequor vos: oportet enim ut mirabilia Dei luce clarius omnibus manifestentur. Quo dicto milites via qua venerant repedarunt.

B 5 Exurgens igitur beatus Sacerdos, ne diutius absconderetur civitas supra montem posita, fecit orationem, et perrexit ad palatium, ubi cruciabatur et lamentabatur pro sua filia Rex. Sanctus vero Episcopus, dum celeri peragratione iter ageret, ante eo pervenit, quam hi qui missi fuerant milites. Ingrediente siquidem Christi Sacerdote palatium, et facto Cujus signo, confestim cœpit per os infantulæ dæmon clamare, dicens: Ecce tu, Zeno, venisti ad expellendum me; et ego propter pavorem tuæ sanctitatis hic stare non possum. His ita auditis tenens Sacerdos manum puellæ, dixit: In nomine Domini Jesu Christi præcipio tibi, exi ab ea dæmon. At ille publica voce cœpit clamare, dicens Etsi hinc a te fuero expulsus, eo Veronam, ibique invenies me. Christi autem Sacerdos sanam mox ab omni dæmoniacæ incursionis illusionem restituit filiam Regis.

6 Protinus autem ut Rex Galienus vidit hoc factum, attonitus admiratione, coronam regalem, quam capite gestabat, Sacerdoti obtulit dicens: Tam salutariter medicum, qui sanam restituit filiam meam nullis muneribus placare possum, nisi ipsam ei quam habeo offeram coronam. Cumque hoc gestum multitudo vidisset populi, quæ ad palatium convenerat, a tenebris infidelitatis et errore conversa gentili, crediderunt unanimiter in Jesum Christum Dominum nostrum, obsecrantes Sacerdotem Christi, ut docerentur viam salutis, et baptismum mererentur in remissionem percipere peccatorum. At ubi Sacerdos coronam accepit a Rege, statim in partes divisam distribuit pauperibus, dicens: Si Dominus operatur excelsa, ipsi perpetuæ laudis offeratur gloria.

7 His ita gestis petiit beatissimus Zeno, ut ei licentia tribueretur, omnia idola destruendi, et basilicas in Christi nomine fabricandi. Cujus almificis precibus acquievit Rex affatim, in omnibus quæ ille proposuerat. Nempe talibus et his similibus incedebat opinatus virtutibus, ut compleretur in eo, quod Dominus suis discipulis ait: Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones et supra omnem virtutem inimici. Post hæc igitur ingressus Sacerdos in civitatem Veronam, intrepidus prædicabat in Christi nomine verbum: et hoc instantè agebat; ut funditus idola destruerentur, et in honore Domini ædificarentur ecclesiæ. Denique cum hæc agerentur, multitudo populi Paganorum sæ-

viens, incessanter moliebatur, ut impedimentum Christi famulus pateretur; sed vigilante in servis suis Christo, vincebatur mendacium, quod pura et rectissima fides ab infidelibus cordibus abigebat.

8 His equidem ita patratis sacrosancta agebat Antistes pro populi intercessione mysteria, sicut ab ineunte ætate solitus erat. Qui nimirum dum hæc indesinenter ageret, operante manu voluntatis Dei, cujus in omni vitæ transeuntis tempore nutui obedierat, non multo post *e* in pace receptus est. Porro quia in virtutibus exhibitæ sanitatis velut lucidissimum sidus omni populo claruit, in honore ipsius Sacerdotis, *f* quidam ex genere Galieni fecit reverendo ejus nomini basilicam, hand procul a fluvio *g* ubi nunc sanctum corpus ipsius requiescit: qui etiam venerabilis locus in nomine Christi miraculis coruscat.

9 Post aliquod vero *h* tempus, dum die sancto Natalium ipsius devote populus una cum Clero ad Missarum solennia convenirent, fluvius ipse super ripam tanta inundatione accrevit, ut aquæ usque ad fenestras vel tectum accrevissent. Quod videns etiam populus, facti admiratione comprehensus, qui illuc ad honorem Dei et sancti Zenonis Sacerdotis convenerant, fame sitique se perire acclamabant. Sed cum tanta esset inundatio aquæ, quod velut murus circa basilicam erecta undique erat, ea tamen intro minime ingrediebatur: tantum enim virtus orationis ipsius S. Zenonis apud Dominum obtinere poterat, ut aquæ in speciem muri erectæ essent, et ingredi locum venerabilem non auderent. Unde accrevit veneratio et timor adversus Christi Sacerdotem, ut etiam infirmi curarentur, dæmoniaci liberarentur; et multi ex longinquis regionibus venientes, obsessi diversis infirmitatibus, per intercessionem S. Zenonis liberati, cum gaudio ad propria remearent. Ecce de multis ejus miraculis ego inutilis Coronatus Notarius, quod compertum tenui, in parvo conclusi, ne legentibus vel audientibus fastidium generarem. *i*

ANNOTATA.

a Prologus in plerisque MSS. diversa phrasi proponitur, sed absque ullo Historiæ detrimento, uti etiam apud Mombrinium et Ughellum potest videri.

b Hæc Monasterii notitia, ubique indicata magis favet 4 seculo quando cœperunt in Italia extrui monasteria.

c Et hæc patriæ notæ, quæ circumquaque sunt, in omnibus Actis observantur, adeoque non permittunt procul discessisse dæmonem, sed ad vicinum aliquem locum, quod propter sequentia notandum.

d Galieno seu Galveno summa exortitur quæstio, quis ille fuerit, qui suum palatium in vicinis notis habuerit. In Missali antiqua Ambrosiano supra relato vocatur Princeps, hic mox appellatur Rex. An fuerit ergo aliquis Regulus, in vicinis Alpibus degens, et inter suos fovens paganismum, maxime sub Juliano Apostata, quando S. Zeno a S. Ambrosio laudatus capit florere Episcopus Veronensis, *ἐκκλησιῶν Veronensibus indagandum relinquimus.*

e Eudem verba, in pace receptus est, aut in pace a Domino receptus est, leguntur in omnibus exemplaribus circumsis et manuscriptis. In unico MS. sed contracto habetur requievit in pace: quod coincidit. Petrus de Natalibus, in pace migravit ad Dominum vi Idus Decembris.

f Ita pleraque MSS. Quidam ex genere Galieni, aut quidam timens Deum, aut quidam nobilissimus ex genere Galieni. At Ughelli exemplar et unicum MS. Rex Galienus fecit basilicam. Quæ forsam aliqui Principi aut Regulo magis conveniant.

D
AUCT CO-
RONATO
EX MSS.

In pace ob-
dormit.

e

g
ecclesia in
ejus honore
erigitur:

h
in quam
aqua fluvii
exundantis
non illabi-
tur.

E

et varia
sunt mira-
cula.

i

F

Galienus
quis?

g

per milites
evocatus:

in nomine
Jesu Christi
liberat.

coronam
oblata et
confractam
in pauperes
distribuit,

C

idolis devictis
ecclesias
construit,

Luc. 10, 19

frustra ob-
sistentibus
Paganis.

A g Hinc colligimus Acta hæc conscripta, ante Translationem corporis factam sub Pippino Rege Italiae, filio Caroli Magni : sed quamdiu post annum 588, quo miraculum Athesis exundantis contigit, non liquet. In unico MS. legebatur ubi longo tempore corpus ipsius requievit. Quæ correctio facta fuit post dictam Translationem : et in illo MS. dicebatur Gallienus Imperator, farsam corrupta Usuardi Martyrologia auctor secutus est, ut infra dicetur.

h Post duo minimum secula ab obitu S. Zenonis, scilicet anno Christi 588, ut mox ex relatione S. Gregori Magni constabit.

i Additur apud Mombrinium : Venerabilis viri Acta, quo u-que mundus volvitur, fulgida cunctis patebunt, regnante Domino nostro Jesu Christo. et in MS. aliquo et apud Ughellum Quod tamen fulget, agitur in Veronensi urbe.

CAPUT II.

Sententia S. Gregorii et aliorum asserentium S. Zenonem obiisse Martyrem, an sub Gallieno Imperatore?

S Sanctissimus Papa Gregorius Magnus, lib. 3 Dialogorum cap. 19, describit miraculum supra indicatum, quod aqua Athesis fluvii, inundantis ultra portam apertam ecclesie S. Zenonis, eam non intraverit : et testes adfert Pronulfum Comitem, et Joannem Tribunalum : atque Zenonem Martyrem ac Pontificem fuisse, atque post narratum miraculum de tribus pueris in fornace Babylonis illæsis, isto subjungit : Huic tam antiquo miraculo diebus nostris res similis ex contrario evenit elemento. Nam nuper Joannes Tribunalis revelacione sua me docuit, quod Pronulfus Comes eum illi adesset, se eum rege Autharo eo tempore in loco eodem, ubi mira res contigit, affuisse, eamque rem cognovisse testatus est. Prædictus enim Tribunalis narravit dicens : Quia ante hoc fere quinquennium, quando apud hanc Romanam urbem alveum suum Tiberis egressus est, tantum crescens, ut ejus unda super muros urbis influeret, atque inde jam maximas regiones occuparet; apud Veronensem urbem fluvius Athesis excrevens, ad B. Zenonis, Martyris atque Pontificis, ecclesiam venit : ejus ecclesie cum essent januæ apertæ, aqua in eam minime intravit. Quæ paulisper excrevens, ad fenestras ecclesie, quæ errant tectis proxime, pervenit : sicque stans aqua, ecclesie januam clausit, ac si illud elementum liquidum in soliditatem parietis fuisset mutatum. Cumque essent multi inventi interius; sed aquarum multitudine omni ecclesia circumdata, qua possent egredi, non haberent; ibique se siti ac fame deficere formidarent, ad ecclesie januam veniebant, et ad bibendum lauriebant aquam; quæ ut prædixi, usque ad fenestras excreverat, et tamen intra Ecclesiam nullo modo diffuerebat. Hauriri itaque ut aqua poterat, sed diffuere ut aqua non poterat. Stans autem ante januam, ad ostendendum cunctis meritum Martyris, et aqua erat ad adjutorium, et quasi aqua non erat ad invadendum locum. Quod ego antiquo antedieti ignis miraculo vere prædixi non fuisse dissimile, qui trium puerorum et vestimenta non contigit, et vincula succendit. Hæc S. Gregorius, qui libros Dialogorum edidit anno DXCM, adeoque dictum miraculum contigit anno DLXXXVIII. Miraculi hujus veritas confirmatur supra a Coronato Notario, sed is asserit Zenonem in pace receptum esse, et post hoc miraculum, accrevisse venerationem erga S. Zenonem : qui saltem tunc videtur in Patronum a Veronensibus assumptus, sed sub titulo Confessoris. Exemplo Veronensium idem per Lombardiam factum videtur : prout de Mediolanensibus supra ostendimus, qui in Missali Ambrosiano indicant et miraculum Athesis exundantis, et eum Con-

fessorem Pontificem appellant : nec videntur Pronulfus Comes, aut Joannes Tribunalis satis distinxisse inter titulos Martyris et Confessoris, et unum pro alio accepisse.

2 Interim Paulus Diaconus, lib. 3 de Gestis Lombardorum cap. 23 eum Martyrem appellat, et inundationem aquarum ita describit : Eo tempore fuit aquæ diluvium in finibus Venetiarum et Liguriæ, seu ceteris regionibus Italiae, quale post Noe tempus creditur non fuisse. Factæ sunt lacunæ possessionum seu villarum, hominumque pariter et animantium magnus interitus. Destructa sunt itinera, dissipatæ sunt viæ, tantumquæ Athesis fluvius tunc excrevit, ut circa basilicam B. Zenonis Martyris, quæ extra Veronensis urbis muros sita est, usque ad superiores fenestras aqua pertingeret, licet B. Gregorius post Papa scripsit, in eadem basilicam aquam minime introisse. Urbis quoque ejusdem Veronensis muri ex parte aliqua eadem sunt inundatione subruti. Facta est autem hæc inundatio sexto decimo Kalendas Novembris. Sed et tantæ coruscationes et tonitrua fuerunt, quanta fieri vix attivo tempore solent. Hæc Paulus Diaconus, qui floruit tempore Caroli Magni, et sicut allegata auctoritate S. Gregorii Magni scribit, aquas Athesis non introisse basilicam S. Zenonis; ita etiam Martyrem appellat, secutus relationem ejusdem Gregorii Magni. Eodem citato Joannes Diaconus, in Vita ejusdem S. Gregorii circa annum DCCCLXXX scripta et a nobis die XII Martii illustrata, lib. 1. num. 35 idem miraculum refert, nominatque S. Zenonem Martyrem atque Pontificem.

3 Inter Martyrologos reperitur Rabanus, qui tempore Ludovici Pii et filiorum floruit, et hoc elegio ad diem XII Aprilis honoravit S. Zenonem : Eodem die, inquit, civitate Verona, passio S. Zenonis Martyris, de quo B. Gregorius refert in libris Dialogorum, quod Athesis fluvius exundans, in ecclesia, ubi corpus ejus jacebat humatum, usque ad superiores tecti fenestras excreverit; sed intra ecclesiam ubi fuerat congregata fidelium turba, intrare non poterat. Idem Rabanus ad diem VIII Decembris de eodem Sancto ista tradit : In civitate Verona Natale S. Zenonis Martyris, quando aquæ fluminis usque ad superiores tecti fenestras ecclesie illius excreverunt, nec in eam intrare potuerunt, virtutem Martyris ostendentes. Et Martyrem celebrat et nusquam Pontificem aut Episcopum appellat, et insinuat sexto Idus Decembris Athesis inundationem contigisse, et festivam memoriam, quam natalem appellat, isto die celebratam fuisse. Verum Acta supra habent ipso die Natalium S. Zenonis populo in ecclesia congregato contigisse dictam exundationem. Secutus Wandelbertus, qui VIII Decembris Zenonem Martyrem consignat. Notkerus ad diem XII Aprilis descripsit dictum Rabani elogium. Qui composuit Martyrologium sub nomine Bedæ protrusum, VIII Decembris ista habet : In civitate Verona natale S. Zenonis Martyris. Ast XII Aprilis mutata Phrasi ita scribit : Apud Veronam civitatem passio S. Zenonis Martyris, de quo B. Gregorius in libro Dialogorum refert. Quæ sunt ex relatione Rabani decerpta.

4 Genuinum Martyrologium Bedæ VIII Decembris vocat, et XII Aprilis solum commemorat S. Julium Papam, de qua hoc die agimus. Baronius in Notis ad XII Aprilis, præter Bedam, citat Usuardum, de ejus Martyrologio late egimus in Præfatione generali ad tomum I Januarii cap. 4 § 7, ostendimusque exemplar, quod Parisiis curavimus describi, a posteris auctum fuisse, et optimæ notæ præ nos esse veterem codicem munitum scriptum, in quo nulla plane S. Zenonis mentio habetur : sed ad diem XII Aprilis solum referuntur Julius Papa, et Constantinus Episcopus Vapingensis, uti VIII Decembris S. Eutychianus Papa et Macarius Martyr Alexandrinus. Interim in illud Usuardi Martyrologium intrusa

S. Gregorium seculi, Zenonem Martyrem appellant Paulus Diaconus,

Joannes Diaconus,

Rabanus,

Wandelbertus,

Notkerus, auctor Martyrologii Bedæ suppositi :

NOT 5

sicent Beda

et Usuardus

S. Gregorius Magnus ex relatione Pronulfi Comitis

describit miraculum aquæ in Athesis exundantis non ingressæ templum S. Zenonis,

Martyris ab ipso dicti.

A intrusa sunt a posteris ista verba : Eodem die S. Zenonis Episcopi, qui inter procellas persecutionis Veronensem urbem mirabiliter rexit, ac tempore Gallieni martyrio coronatus est. *Molanus in secunda editione Usuardi, hunc locum ita correxit* : Eodem die S. Zenonis Episcopi, qui inter procellas persecutionis Veronensem urbem mirabiliter rexit. *Annotat dein ista Molanus* : De Zenone sustuli Usuardi (uti credebatur) verba, Ac tempore Gallieni Martyrio coronatus est. Honorari enim eum ut Confessorem constat ex Martyrologio Romano, et Officio Mediolanensis Ecclesiae die vii Decembris, et aliunde : extatque Lobii narratio venerabilis Coronati Christianissimi Notarii de Vita S. Zenonis Episcopi. Gregorius interim 3 Dialogorum cap. 19 bis eum Martyrem nominare maluit quam Confessorem, eo quod inter procellas persecutionis multa viriliter pertulerit, qua eadem de causa Juvenalem quoque alibi Martyrem nominat. *Colitur S. Juvenalis iii Maii. Quod hic vocatur Martyrologium Romanum, est supra a nobis indicatum, a Bellino de Podua conscriptum.*

Galesinius ad verba in textu posita, sine martyrio,

B pie gesta, demum multis cumulatus meritis ad praemium abiit in coelum. *Idem vii Decembris ista habet* : Veronae S. Zenonis Episcopi : cujus dies natalis, ut supra narratum est, pridie Idus Aprilis agitur : hodie consecratio celebratur. *Hæc Galesinius absque mentione martyrii. Verum in Notis ad xii Aprilis adjunxit* : Et Martyris, ut ex S. Gregorii testimoniis atque ex omni Martyrologio constat : idque pluribus ostenditur in libro, qui de Sanctis Episcopis Veronensibus nuper in lucem editus est, scilicet anno MDLXXVI, per supra indicatos Bogatam, Perettum et Augustinum Valerium, a quibus adferuntur verba, Bedæ et Usuardo afficta, et in nonnullis codicibus MSS. reperta, atque in hodierno Martyrologio Romano renovata. Addi potest diæcesis Frisingensis auctoritas, quæ S. Zenonem Episcopum Martyrem colit xii Aprilis, omnia de communi recitanda præscribens. Hinc Baronius in Notis ad Martyrologium conficit duos statui debere Zenones; quorum prior traditur Martyr sub Gallieno Imperatore decessisse, alter cum S. Ambrosio vixisse, et hunc secundum statuit Ughellus fuisse xviii Episcopum, dicitque ejus credi esse sermones qui sub nomine Zenonis Martyris asperere lucem. Nos omnia judicio prudentiorum virorum permittimus : sufficit ostendisse, quid de S. Zenone scriptum repererimus. Olim ad Vitam S. Probi Episcopi Veronensis xii Januarii, scripsimus ex Ferrario omnium consensu receptum esse S. Zenonem vii illius urbis Episcopum sub Gallieno Imperatore esse Martyrio coronatum : id si cui displicet, expungi poterit.

uti celebrat jam Martyrol. Rom.

et duo statuuntur Zenones.

CAPUT III.

Historia Translationis et Miraculorum S. Zenonis prosa et carmine scripta. Reliquiæ variis locis. Templum ei dicata.

Clodia-Fossa, urbs Episcopalis sub Patriarcha Veneto, inter Venetias et Adriam ad mare sita est : quam, inquit Leander Albertus in descriptione Italiae et insularum circa Venetias, ortu nobilitavit Petrus Calo, Ordinis Prædicatorum monachus; qui admodum exacte ingentia duo volumina de Vitis Divorum scripsit, quæ in bibliotheca Dominicana Bononiæ servantur. Sed quod dolendum est, non amplius ibidem extat et coram et per litteras didicimus. Horum alterum volumen reperimus Romæ in bibliotheca Eminentiissimi Cardinalis Barberini; in quo post Vitam S. Zenonis Aprilis T. II

Historia Translationis extat MS. apud Petrum Calo.

nonis supra relata habebatur fol. 436 Historia elevationis et miraculorum S. Zenonis, quam inde descriptam auctore G. H. contigit ea ante an. 810.

postquam monasterium S. Zenonis fuerat renovatum, sub Rotaldo Episcopo Veronensi, creato anno DCCCII, et Pipino Rege Italiae, filio Caroli Magni, viii Julii anni DCCCXI vita functo. Celebratur annua memoria elevati seu translati corporis S. Zenonis xxi Maii, ad quem diem inscripta est Martyrologio Galesinii et Catalogo generali Ferrarii.

7 Prædictæ extructionis ac renovationis et beneficiorum tunc collatorum, tam per Pipinum Regem quam per Rotaldum Episcopum, meminit Ludovici Pri Imperatoris nobile diploma, signatum anno DCCCXIV, quod ex archivo monasterii S. Zenonis et pervetusto codice edidit Ferdinandus Ughellus, in Episcopis Vercellensibus pag. 601, unde hæc decerpimus : Rotaldus, venerabilis, sanctæ Ecclesiae Veronensis Episcopus, una cum Austerberto, Abbate monasterii S. Zenonis detulit nobis quoddam præceptum, in quo exaratum reperimus, qualiter dilectissimus germanus noster Pipinus quondam gloriosus Rex, una cum memorato Præsule, monasterium S. Zenonis Confessoris Christi, quod est constitutum in suburbio, prædictæ civitatis, propter divinum amorem et reverentiam præfati Patropi, reedificassent atque renovassent, eo quod olim ab infidelibus hominibus exustum fuisset, et ab omnibus rebus sibi olim collatis penè privatum. Unde illi pro animarum suarum emolumento quasdam res, quibus monachi et pauperes Christi subsidia necessaria futuris temporibus habere quivissent, ad memoratum locum delegare atque confirmare perpetualiter ac permanere voluerunt.... Jubemus ergo atque decernimus, ut, quantumcumque memorata ecclesia S. Zenonis per donationem nostram vel dicti germani nostri, et Rotaldi prædicti Episcopi vel ceterorum fidelium traditione, vel ipsorum comparatu, seu quolibet attractu, jure et legaliter habere dignoscitur; deinceps cum omni integritate, per hoc præceptum nostræ auctoritatis, ipsa sancta congregatio monachorum securiter teneat atque possideat. Hæc ibi. Prædictus autem Rotaldus Episcopus interfuit Synodo Mantuanæ anno DCCCXXIV celebratæ.

8 Exorta postmodum quædam dissensio est inter Canonicos Veronensis Ecclesiae et Abbatem S. Zenonis, de oblationibus ejusdem ecclesiae, pia populorum liberalitate elargitis : quam dissensionem composuit Ardearius Episcopus anno DCCCLXV, testatus simul in dicta ecclesia corpus B. Zenonis humatum quiescere : quod idem testatus est Rodolphus Rex per diploma anni DCCCXXVI. Quo eodem anno, Sub Adelardo Episcopo (ut scribit Panvinius lib. 5. cap. 28) Ungarorum gens Italiam consumpsit, Veronam magno impetu invasit, ejusque suburbiis ferro flammaque consumptis, in his basilicas Divorum Zenonis, Proculi, Stephani, Nazarii et Celsi incendio consumpsit. In qua trepidatione, Abbas Divi Zenonis et monachi cum eo corpus ejusdem Divi penes se conditum, (quod ne furto subriperetur, magnopere metuerunt) una cum calice cruceque aurea maximi pretii, Pipini dono monasterio concessa, in ædem Divæ Mariæ Majoris, in ejus sacrario asservanda, deportarunt. Verum Veronæ rebus in tranquillo constitutis, contra Canonicorum voluntatem, in priorem basilicam sunt reportata; ubi usque in hodiernam diem suis in locis integra asservantur. Ita Panvinius, qui Antiquitates Veronenses usque ad annum MDLVI deduxit. Inchoffer in Annalibus Hungaricis, Hungarorum in Italiam irruptionem et Veronæ calamitatem præfatum refert ad annum DCCCII, quando Episcopus erat, non Adelardus, sed Adolbertus. Ut ut sit, conveniunt omnes haud diu extra proprium locum fuisse S. Zenonis corpus : nam Hugo Rex Italiae, diplomate anno DCCCXXVI concessa, dum Veronæ

Dona et privilegia tunc concessa confirmantur a Ludovico Pio Imp.

E

F

Corpus in incursione Ungarorum delatum in ædem Cathedrali,

et reportatum.

A esset, testatur, corpus sanctum B. Zenonis Confessoris Christi quiescere humatum in monasterio ejusdem B. Zenonis. Otto III Imperator, diplomate anno DCCCXCV signato, confirmat oblationes factas S. Zenoni civitatis Veronensis Patrono et Gubernatori. S. Henricus Imperator anno MXIV confirmat privilegia bonaque monasterio S. Zenonis, ubi ejus corpus humatum quiescit. Deinde anno MLXXIII Beatrix Comitissa et filia ejus Mathilda dederunt diploma cœnobio S. Zenonis Confessoris, cui facto interfuit S. Anselmus Episcopus Lucensis, cujus Vitam illustravimus ad diem XVIII Martii cum illustri mentione Mathildæ. Sequenti seculo Bernardus anno MCXXIII erratus est Episcopus Veronensis, qui in arce Montis-aurei consecravit ecclesiam, in honorem Beatissimæ Dei Genitricis Virginis Mariæ et Sanctorum Firmi Martyris, Zenonis et Martini.

Reliquiæ
S. Zenonis
Veron, in
variis Eccle-
siis :

9 Est etiam Veronæ Ecclesia S. Zenonis in Monte, alias S. Mariæ in Bethleem, quæ auctoritate Eugenii Papæ IV data fuit anno MCCCXLIV Fratribus Eremitis Congregationis Fesulanæ, paullo ante, scilicet anno MCCCXXXV, institutæ : et hæc omnia in Episcopis Veronensibus tradit sæpius memoratus Ughellus. Sunt aliquæ particulæ reliquiarum S. Zenonis in variis Ecclesiis urbis Veronensis, quas recenset Bagata in Antiquis monumentis Veronensibus, De Reliquiis SS. Zenonis et Ensebii Confessorum, asservatis in ecclesia S. Georgii in Canonicatui, quæ et S. Helenæ dicitur, supra egimus. Sunt præterea reliquiæ aliquæ S. Zenonis in ecclesiis S. Antonii, SS. Apostolorum, S. Cæciliæ, SS. Firmi et Rustici, S. Gabrielis, S. Georgii in Braida, S. Mariæ Rochæ-Majoris, S. Mariæ Magdalænæ, S. Michaelis ad portam, S. Silvestri, S. Thomæ, et S. Zenonis in oratorio. At corpus S. Zenonis asservari in ecclesia S. Zenonis Majoris sive in monasterio constans est Veronensium traditio. Conradus a Lichtenaw, Abbas Urspergensis in diœcesi Augustana, scribit in Chronico ad annum MLII, Reliquias S. Zenonis a Waltario Veronensi Episcopo Ulmam delatus esse. Quæ eadem habet Hermannus Contractus, additque plurimis claruisse miraculis. Proluxius illa tradit Hermannus Aditus sive Jannensis in Chronica, quæ dicitur Flores temporum, in Leone IX, quem x oppellat. Tuuc etiam, inquit, S. Zenon, Confessor gloriosus, in Ulmam super Danubium est translatus, ad ecclesiam sanctæ Crucis, et ibi in Capella S. Udalrici reconditus : quem ad dictum oppidum transtulit Wernherus Episcopus Veronensis, natione Suevus. Modo vero reliquiæ istæ reconditæ sunt in eodem oppido, sed apud Dominos de domo Teutonica. Idem auctor in Henrico IV idem confirmat : de quo auctore agit Martinus Crusius Annolium Suevicorum lib. 6 par. 2. cap. 11. ubi hanc translationem ex utroque Hermannus narrat. Meminit etiam hujus translationis in Waltero Episcopo Ughellus.

templa S.
Zenoni dicata
in diœcesi
Veronensi,

C 10 Sunt variæ ecclesiæ extra Veronam dicatæ S. Zenoni : ex his numerantur tres, in diœcesi Veronensi constitutæ, in Bulla Eugenii IV apud Ughellum pag. 952, et sunt S. Zenonis de Rupeclaria, S. Zenonis de Cereta, S. Zenonis de Vigasio seu Vico Athesis. Harum duas priores fuisse anno MCCCXLVIII in dotem Thesaurariæ Veronensis assignatas, ibidem traditur pag. 967, easdemque a Marco Cornelio Cardinali Episcopo Veronensi fuisse mensæ Cornelianæ adjectas, legitur in hujus diplomate a Leone Papa X confirmato. Sunt autem hæc tres Ecclesiæ, Archipresbyteratus seu Plebes, quibus minores alias Parochiales subdi tradit idem Ughellus, in Appendice tom. 7 pag. 1431. Extare etiam S. Zenonis Ecclesiam parochialem Brixia, et aliam Interamnæ in Umbria, diximus v et VII die Januarii, in Actis SS. Rusticiani Episcopi Brixianensis, et Valentini II Episcopi Interamnensis, quorum sacra corpora in dictis ecclesiis condita requiescunt. De alia S. Zenonis ecclesia Parochiali

Brixia et
Interamnæ :

Cesenæ, in qua ejus brachium asservetur, testis est Bernardinus Manzoni in Chronologia Cæsenæ pag. 62.

11 Raphael Bagata supra memoratus tradit, ex libro quarto Statutorum Veronensium, statutum fuisse, quod in portis omnibus urbis Veronæ apertis, vel quæ pro tempore aperientur, fieri et depingi debeant imagines Domine S. Mariæ matris Domini, cum ipso ejus filio in brachiis, et S. Zenonis Protectoris urbis, et S. Petri cum clavibus in manu, et S. Christophori. Additur præterea, in campana etiam turris horarum, Veronæ conflata sub Cansignorio Scaligero anno MCCCCLXX, esse figuram S. Zenonis cum diadmate in habitu Pontificali, tenentis in manu dextera cistam, et in manu sinistra arundinem cum hamo ad piscandum, cujus superscriptio est, S. ZENO. Denique S. Zenonis commemoratio fit a Clericis secularibus et a Regularibus utriusque sexus diœcesis Veronensis, in ferialibus et Dominicis diebus, in Matutinis et Vesperis. In Missis etiam, in Collecta A cunctis, fit ejus commemoratio, statim post Apostolorum Petri et Pauli commemorationem. Item in ecclesia majori S. Zenonis Veronæ, in quadam tabula, vetusta manu scripta, in latere dextro in descensu cryptæ seu Confessionis appensa, descripta sunt miracula S. Zenonis ducentis quadraginta quatuor versibus hexametris per Jacobum Presbyterum. Illa miracula ipsi anno MDCLX Veronæ transcripsimus ex apographo, nobis communicato ab humanissimo Abbate Cherubino Lazarono, ibidem monasterii S. Zenonis Priore, quem virum eruditione clarum, et venerandæ antiquitatis cultorem eximium appellat Ughellus. Certe optassemus ut quæ ipse collegat et prælo pararat de Vita S. Zenonis, cœnobio et ecclesiæ Zenonianæ fundatione et progressu, ac nobilioribus utriusque monumentis, licuisset videre publici juris facta; forsân laborem nostrum in multis minuisent, et aliter in nonnullis opinari fecissent.

imago in
omnibus
Urbis portis.

campana ci-
dicata.

Commemora-
tio in officio
Ecclesiastico.

E

Pocma de
miraculis.

HISTORIA ELEVATI CORPORIS ET MIRACULORUM S. ZENONIS.

Ex MSS. collectaneis Petri Calo Ordinis
Prædicatorum.

Tempore Pipini Regis Italiæ, qui præ ceteris urbibus diligebat Veronam, et cum Rotaldo Episcopo inibi sibi dilecto frequens habebat colloquium; ipse cum Episcopo ecclesiam S. Zenonis ingressi, tam de auditis quam de visis mirabilibus conferentes, statuerunt corpus dicti Sancti, humiliori loco positum quam deceret, sublimare, et ecclesiæ angustiam dilatare. Et ædificata ecclesia de politis marmoribus et tumulo fabricato, Rex cum Præsule, congregatis omnibus sacris ordinibus, Sanctum piis orationibus demulcentes ne iis irasceretur, cum ingenti timore cubiculum aperuerunt. Sed adeo perterriti facti sunt, ut nullus tangere ossa præsumeret? quia quoddam divinum et terribile inde exhalabat, quod incutebat horrorem : mox igitur clausuerunt sepulcrum. Placuit ergo Regi et Episcopo, ut per quadraginta dies, ter in hebdomada, omnes ad sepulcrum Sancti devote et solenniter convenirent ejus clementiam flagitantes, ut inspiraret, cui hæc reverenda motio conveniret.

Pipino Rege
Italiæ et
Rotaldo
Episcopo

F
nova Ecclesia
construitur.

Ossa S. Zeno-
nis horrorem
incutiunt.

post preces
40 dierum.

2 Fama igitur cujusdam solitarii, qui pane pauco, aqua et herbis crudis pascebatur, innotuit Regi et Præsuli, et miserunt nuntios providos ad ipsum, a Benignum nomine, et discipulum ejus Lazarum, juxta lacum Bennacum b in latibulo, in emiuenti loci specula sito; a quibus cum gaudio suscepti sunt, et audita legatione Regis et Episcopi ait : Revertentes in pace, resalutate dominos vestros, ego non parum tripudio, quod ad illam solennitatem vocor.

a

b

Et

- evocatis*
SS. Benigno
et Lazaro
anachoretis,
c
- elevantur,*
- et sub Sigillo*
reponuntur :
- dotatur eccle-*
sia magnifice.
d
- Sanantur*
Tridentinus
dæmoniacus,
- aridus et*
contractus,
- 2 paralytici.*
- h*
- A Et subsecuturus eos mox orandi caussa ædiculam ingressus, divinum auxilium imploravit. At in itinere positum merula avis, strepera voce *e* zinzulans, callem transvolans, quasi, sinistrum omen significans, ab incepto revocabat. Quod iste intelligens factum dæmonis, merulam adjuravit, ut nullum motum faceret donec rediret. Honorifice igitur susceptus a Rege et Præsule, audito quid vellent, ipse cum electis aditum introivit, orantibus omnibus, et qui intus aderant et qui præ foribus stabant. Eremita autem tremebundus intravit, et ossa beatissima hujulavit, atque in sepulcro parato singula ordinavit, et tanta vis odoris fragravit, quantam nemo ante persenserat. Tunc Rex reliquiarum aliquid postulavit, et vix tandem a Præsule obtinuit nervorum, cineris ac vestimentorum particulas, membrorum integritate servata : alia autem, firmiter circumsepta annuloque sigillata, recondidit.
- 3 Tunc multi omnis generis ægri sanati sunt : et lætitia magna facta est ex hoc. Rex autem et Præsul et nobilium plurimi die illa ecclesiam S. Zenonis *d* donaverunt magnifice, et ditissimam effecerunt. Eremita autem rediens, vidit merulam in præcisâ rupe jacentem ; quam ratus quiescere et se expectare, accessit ut excitaret et eundi licentiam daret. At illa jam expiraverat : unde ænea imago merulæ, fusili arte facta, ibi usque hodie pendet.
- 4 Quemdam Tridentinum dæmon ingressus, corporis et animi vires sibi vendicavit : cujus os spumosum non sonabat hominem, nec oculis videbat, quos hostis reddebat sanguineos et horribiles : occulta hominum dicebat : unde Presbyterum eum adjurantem Eunuchum appellavit, quod non erat circumstantibus notum ; et Levitæ eum adjuranti, vocato ex nomine, plura quæ commiserat improperavit : sicque nullus audebat accedere qui conscius sibi esset. Mox Zeno Præpositus monasterii, cum non ferret superbiam dæmonis ; aram S. Zenonis amplexus, lacrymis irrigatus, orationem fudit, ne dæmonis insultatio impunita transiret. Mox dæmon virtute orationis et Sancti [meritis] hominem reliquit, Deo et S. Zenoni copiosas gratias referentem.
- 5 Willielmus aridus et contractus, sicut quadrupes terram calcans, lectica illo portatus, appropinquans vestibulo templi, alienis ulnis depositus humi, pectus pugnis tundeat, vocem singultibus exaltabat, pejori se dignum statu [fatebatur] Tunc luminaria fecit accendi, et curvus ut bestia, genibus et palmis versus altare cœpit repere. Protinus divina virtus, ossa ejus et nervos ingressa, arthriticum morbum tetigit. Ille velut exanimis in terra corruit, et diu quasi sine spiritu jacuit, ut mortuus crederetur. Repente autem consolidata sunt lineamenta corporis, et flexuræ et bases et nodi. Confestim igitur erigitur, et ad aram cito proficiscitur, laudans Deum et Sanctum suum.
- C 6 Duo viri, Joannes, et Calvus, paralytici, simul illuc evecti, assidue januas ecclesiæ observabant, et S. Zenonis auxilium implorabant. Cum ergo illos somnus opprimeret, viderunt senem aspectu pulcherrimum, colore vividum, canis niveum, templo exeuntem, virgam in manu ferentem : quam erigens utrosque tetigit, dicens : Satis diu in his cubiculis jacuistis, surgite et Deum Salvatorem laudate ; et abiit. Evigilantes igitur, sibi invicem quæ viderant enarrantes, senserunt se statim redditos sanitati : et surgentes grandi voce Deum laudabant, ne viderentur ingrati, notificantes quod actum est in eis.
- 7 Albertum *e* Cenetensem dum feroces caperent hostes, non contenti capturæ gloria, nec aliis suppliciis satiati, ignito ferro ejus oculos combusserunt. Orbatus luce sedebat in tenebris, repentinae priva-
- tionis querulus, importune die noctuque Deum Judicem implorando. Sequens igitur ducem, jam gravis et suis odibilis, sæpe Deum rogabat, ut vita eum privaret. Cui repente venit in cor ad S. Zenonis præsidium festinare. Tunc a cognatis et amicis subsidium itineris exigentem, illi eum amentem vocabant pro tali petitione : qui tamen a pædagogo olim suo hilaris ductus est ad antrum, in quo primo Sanctus jacuerat, quibusdam ex suis prosequentibus eum ex humanitate : et humi prostratus flebiliter Sanctum invocat, ut medicinæ præbeat juvamen. Cumque hoc ipsum miserabiliter frequenter iteraret, inopinate circumstantes vidit, et repente se videre clamavit. Cumque qui secum venerant, non crederent, alter alterum præsentabat ; et quis esset, et quid indueretur, exquirebat. Cui cum ad quæsitâ verum responderet, exquirebat plaudere, et Deum et S. Zenonem laudare. Quo audito, tortores illius, ducti pœnitentia, audacter aggressi eum sunt, ut illis daret veniam, pro illius amore, a quo esset misericordiam consecutus. Quibus ille impiger pepercit culpam, nullamque recepit multam. Abbatem S. Zenonis adiit, et lorica, id est habitum S. Benedicti induit, ibique per quatuor lustra, id est viginti annos, fideliter militavit.
- 8 Vezila a dæmone capta, adhuc puella, sub teneris membris modo latente modo furente, facta juvenacula, cum parentibus debuisset esse solatium, erat inconsolabile spectaculum : quos dæmon sæpe fefellerat, se exiturum jurans si ad illius vel illius duceretur ecclesias. Eo tempore, quo sanguis Christi Mantuæ ferebatur *f* inventus, cum illuc a parentibus duceretur, digressionem ad S. Zenonis ecclesiam fecerunt : quam cum ingrederentur, dæmon atrocius solito puellam concutiebat, sicut Eurys arbusculam. Quia autem dies erat Rogationum, magnus illuc populus psallendo procedebat : qui dum cernerent eam caput rotare, capillos volitare, manus et brachia vibrare, pedes saltare, plures viros in ea tenenda laborare, omnes palmis erectis in aera, clamaverunt, Deus auxiliare. Confestim Christi virtute dæmon, cum magno clamore et sulfureo fœtore, expulsus est, manente puella in medio populi pallida, territa tremula, fatigata : propter quod Deo laudis præconia exolvuntur.
- 9 Tunc dæmon exiens super monachum, manentem juxta excelsam turrin quæ ædificabatur, de eminenti pinna lapidem devolvit, et in vertice graviter vulneravit, unde quasi mortuus a Fratribus est sublatus. Protinus velut sagitta præcipitavit se in mensam cujusdam indigenæ, et quidquid erat in ea, velut nimbus turbo, dispersit. Deinde subito irruit in plaustrum, onustum spinis, quod nec animal movebat, nec ulla vis venti erat ; tamen a dæmone rotabatur, huc atque illuc agitabatur, velut a ferocibus et indomitis tauris junctis jugo. Et etiam impulit gubernatorem navis, transvehentis lapides ad spectabile ædificium S. Zenonis, volens hominem in flumine demergere, et navem submergere : at ille infra puppim ruit, et navis portum sine jactura tenuit. Inde ad Fluvium, aratoribus existentibus prope ripam pacificis, corda eorum ad iram commovit : unde quidam eorum insolenter locuti et arroganter, consocios et amicos per contumeliarum verba exagitaverunt. Ex templo commisti hostiliter, baculis graviter se læserunt ; et si arma præsto fuissent, se mutuo occidissent. Sed sacerdotes, apertis indiciis sathanam inter Dei filios advenisse, dicentes, [pacem] inter eos composuerunt ; qui in se reversi, alter alterius vulnera adhuc stillantia, quæ fecerant ipsi, lavabant ; et ex vestibus ligaturas præscindentes, cum lacrymis et caritate plagas ligabant.
- 10 Scripsit autem S. Zeno *g* tractatus ultra *h* octoginta
- D
EX MS. PR-
TRI CALO.
cæcus evulsis
ab hoste
oculis,
- visum recipit,
- et monachus
ibidem vivit.
E
- curatur
energumena
- f
- a qua expul-
sus dæmon
- F
- varie se ul-
ciscitur.
- g h

EX MS.
S. Zeno va-
rios libros
composuit
i
k

A ginta super Psalmos et Prophetas, et de Nativitate Domini, et diversis aliis materiis, et epistolas ac expositiones plures, et vitam S. Arcadii martyris, qui eodem tempore passus est, quam posui i pridie Idus Januarii : quos tractatus et epistolas ac expositiones, pulchro et subtili stylo editos, k ego vidi in duobus voluminibus apud S. Zenonem de Verona.

ANNOTATA.

SS. Benignus
et Lazarus.

a Festum SS. Benigni et Chari, qui hic Lazarus dicitur, celebratur 26 Julii. Corpora eorum elevavit anno 1314 Theobaldus Episcopus Veronensis, et in arca pulcherrima de petra excisa sub altari deposuit, in ecclesia S. Stephani Malsesini, xv millibus passuum Verona distante.

b Addunt Acta eorum, prope Malsetorium.

c Eadem Acta, crocitant.

d Possessiones et dona oblata memorantur in supra indicato diplomate, Ludovici Pii Imperatoris.

e Ceneta in Marchia Turvisina est, sub Patriarcha Aquileiensi, et titulo Episcopali gloriatur.

Sanguis
Christi
Manuae.

B f De hac sacri Sanguinis inventione fuse agitur 14 Martii in Commentario de SS. Langinis § 2 et 3 : contigit autem illa an. 804. et rursus an. 1049 : quam postremam inventionem hic attinque arbitramur.

scripta S.
Zenonis.

g Sunt hi tractatus primo editi Venetiis anno 1508, sed rudibus et mendosis typis; dein jussu Augustini Valerii, nitidioribus typis Venetiis anno 1586.

h Imo tractatus simul editi sunt 127.

S Arcadius.

i Eodem 12 Januarii Vitam hanc cum variis MSS. collatam edidimus, una cum Actis, ex Agonibus Martyrum Parisiis excusis.

k Petrus Calo, qui circa an. 1300 floruit. Ceterum de his tractatibus consulat Lector Notas Baronii ad hunc 12 Aprilis, Bellarminum et Lubbeum de Scripturis Ecclesiasticis, et Ughellum pag. 577 qui eos Zenoni n tribuit.

MIRACULA S. ZENONIS

auctore Jacobo Presbytero,

Ex MS. Zenoniano.

Invocatio
poetæ

C Admiranda nimis miracula visere Sancti Hæc placeat, Verona, tui Zenonis amore. Te precor, alme Pater, Præsul sanctissime Zeno, Presbyteri servique tui memor esto Jacobi : Cui licet ingenii modicæ sunt undique vires, Ad scribenda tui miracula clara, fidelis Pastoris, qui splendor ades, decus atque corona Veronæ; spem, Zeno, tamen mihi suggerit, ille, Qui populo silicem jussit producere fontes : Et mihi dulce loqui dabit hic, qui solvit asello Ora viri, viresque Deus præstabit inermi. Sed tamen e multis libabo paucula, nuper Ut circum flores volitans apis omnia lustrat, Posthabitisque thymis mellitæ pluribus aulæ Pondus onusta suæ modicum, sed dulcius, affert. Non igitur quemquam pigeat, Zenonis alumnium, Si quibus est Patris laudes audire cupido) Tutoris Patrisque sui cognoscere laudem : Paucula, mira tamen toto præconia mundo.

paucula et
selecta propo-
nentis.

Aqua Athesis
erudantis
ab ingressu
ecclesiæ
arceatur

2 Exiliens Athesis, sacrum Zenonis adivit, Et frendens rapidis lustravit celsa procellis : Et cum verticibus portas vorare patentes Haud posset, remeans candescit diraministrans : Littoribusque simul circumspumantibus altis, Flagitat horrendus templi superare fenestras, Culminibus junctas : compos pervenit ad ipsas. Humani generis tela hæc patraerat hostis,

Quo fanum rueret, Christo pia pectora mulcens :

D

Et quos ille Pater lymphis sacraverat almis,

Perderet hos ille stridens furialibus undis.

At Pater omnipotens, meritis Zenonis adhærens,

Tunc liquidos fluctus, ceu candida marmora, fixit ;

Auxiliuque fuit populis aqua, tristitia volvens.

Nam foribus tantum sitiienti stabat ut unda ;

Et tandem proprias luctatus quæreret sedes,

Nititur; intactisque dedit sua tergora valvis.

Tunc quod non valuit portas iotrare patentes,

Urbis prævalida audens propugnacula rupit.

3 Zeno, tuus, Verona, Pater, vigilavit in isto

Delubro, renovans tua dogmate pectora sancto :

Uade suis pedibus claudi rediere potentes,

Et ubi complures jubilarunt lumine cæci.

Sanctificatus enim, veluti Baptista secundus,

Admiranda nimis vivens miracula fecit.

Cum, plaustro bobusque suis demersus in amne

Rusticus, hoc gaudet vitasse pericula Patre ;

a Pisciculisque tribus concessis, quartus in unda

Ferventi, proprio velut amne, natabat, et inde

Ipsius imperio decoctus redditur ori.

Galleni genitam b Romæ dissolvit acerbo

Hospite Plutonis, qui regia munera cunctis

Pauperibus, fractamque dedit, dicendo, coronam :

Si Pater omnipotens miranda operatur, et ipsi

Perpetuæ laudis reddatur gloria Christo.

Tunc ibi complures fonti se dedere sacro

Concurrunt; quos ille Deo sacravit et unxit.

4 At ubi concessum Romano a Principe vanos

Sternere jure deos; patriam remeavit ad urbem,

Gentilis populi prosternens fulmine templa,

Mendaces mutasque Jovis Venerisque figuras :

Sed cum verba Dei tunc primo sancta dedisset

Intrepidus populo, dignus Patronus habetur

Veronæ; fuerit licet ipse c octavus in illa

Antistes : sacras docuit nam pectora leges

Nostra pater, florebat enim sermone polito ;

Et patriis monitis instabat semper, ut ipsi

Atque uni trinoque Deo conjungeret omnes.

Innumeros Jesu vivo de fonte redemit

Hic populos, et magna Dei sacravit honori

Fana Pater : graviterque ferens hæc turba profana,

Præsulis ante pedes ridens, Hoc amne d cadaver

Evectum, dixit, si forte animaveris, ecce

Illic, quem verbigenam tu dicis, credimus omnes :

Tunc Pater ille bonus, promisso lætus, ab aula

Excelsa meruit populo tunc reddere; fantem,

Unicus, ille Deus, quem clara voce fatetur

Zeno Pater : Christo populus sic credidit omnis.

At majora quidem vivens miracula fecit,

Quæ nostris occulta manent ob tempora longa.

5 Fraude Tridentinus quidam vexatus iniqua

Dæmonis, et inentis privatus viribus atque

Corporis, haud hominem spumosa fauce sonabat,

Luminibusque nihil rutilantibus ille videbat ;

Hic hominum culpas arcanaque singula pandens,

Presbyterum cunctis eunuchum prodidit, atque

Levitæ innotuit vitium, cum nomine prodens ;

Conscius unde sibi trepidabat quilibet illum.

Cænobii mox Zeno Pater Salomonque vocatus,

Dæmonis insultus graviter super omnia pendit.

Suppliciterque Deo pronus Zenonis ad aram,

Assiduis precibus lacrymisque cadentibus instat.

Proque Dei famulo cum diutius ille rogaret,

Protinus ecce sathan, precibus meritisque subactus

Zenonis, laniata diu tunc membra reliquit.

Quod populo mundoque fuit mirabile toti,

Atque Deo Sanctoque decus, laus, atque triumphus.

6 Aridus et nervos quidam contractus, et instar

Jumentum penitus toto cum corpore repens,

Percipiens Sancti præconia fusa per orbem ;

Lectica, qua vectus erat, declinat, et aram

sanantur
claudi et
cæci :

servatur
submergen-
dus :

c
piscis in
aqua ferventi
nata :

b
Filia Galleni
energumena
liberatur :

idola deji-
ciuntur,

c
fides propa-
gatur,

d
mortuus
resuscitatur.

f

Sanatur
dæmoniacus,

aridus et
contractus,

Serverum

A Servorum manibus stipatus visere certat.
At subito, qui curvus erat, ceu bestia, totus,
Ut coepit gravibus cum palmis repere ad aram,
Corruit exanimis, solidataque cuncta repente
Membra fuere viri. Tunc hospes lætus et audax
Cum júbilo tumultum venerandum contigit ultro.
O qualis quantique fuit Zenonis in illo
Virtus; immensis populi cum laudibus orbi
Et merito patuit modulantis carmina Patri.
Sed cum fama viri virtutis nuntia abiret,
Undique currebat, ceu grex ad pascua, turba.

2 paralytici.

7 Huc Calvus vehitur cum multis, atque Joannes
It comes et socius, Paralyticus atque sodalis
Factus: uterque diu servabat limina templi,
Et precibus tandem placatus Zeno quievit.
Dum nox et somnus validis animantia vinclis
Stravissent, Sanctus virga percussit utrumque,
Atque Satis, dicens, jacuistis, Surgite: Christum
Nunc laudate Deum; mox sanos reddidit ambos.
Et pariter Sanctum Zenonem sanus uterque
Laudavit. Patremque simul qui cuncta gubernat.

Cæcus, evul-
sus ab hoste
oculis,

8 Ecce quid Alberto Cenetensi contigit olim.
Hostibus invasus, ferro privatus ocellis,
In tenebrisque suis orbatus luce sedebat,
B Atque Deum querulus rogabat nocte dieque,
Ut sibi jamque gravem truncaret denique vitam.
Non parvoque ducem sectatus tempore cæcus,
Omnibus invisus cognatis, spretus ad antrum,
In quo Zeno prius requievit tempore longo,
Pervenit, caris paucis comitantibus illum.
Stratus humi lacrymis, singultu, voceque Sancto
Cum sua vota daret, subito præsentia cernens,
Indice monstrandum cum nomine quemque notabat:
Fit populi clamor, coeperunt plaudere cuncti.
Ille subinde suis veniam tortoribus ultro
Dans, Christo lustris servivit quatuor atque
Zenoni. Benedicte, tuæ moderamine legis.

e
Energumena
liberatur

9 Heu quotiens teneros lacerans e Vetilia nervos,
Spiritus ille sibi delusit vota parentum.
Namque malignus eis juravit sæpe, quod inde
Exiret, Sancti si talia talis adiret
Templa: sed inanis, cum jam perductus adesset,
Incassum totiens te versus, Mantua, fertur,
Dum Christi sanguis compertus dicitur esse.
At prius est templo Zenonis ducta puella,
Cujus ad ingressum daemon superatus, ut Euris
Concutit alta tuos lacerans, arbuscula, ramos;
Haud aliter diris vexabat membra puellæ
Tormētis; quassare caput, volitare capillos,
Atque manus vibrare, pedes saltare videres,
Ac plures sudare viros ea membra tenendo.
C Tunc populus rectis ibi totus in aera palmis,
Auxiliare Deus, clamarunt ore sub uno.
Protinus et gravibus propulso dæmone signis,
Fœtor ibi sulphurque diu stetit atque tumultus,
Et medio populi sedit perterrita virgo,
Vixque loqui poterat, quæ tot superaverat olim.

a dæmone
varie saviēte

10 O quam magna fuit Zenoni gloria nostro
Reddita! neve satur tot culpīs, illico dæmon
Hinc abiens, silicem detorsit vertice turris,
Quæ tunc pulchra tuo, Zeno, surgebat honori:
Et monachum graviter juxta percussit euntem;
Quem licet exanimem spectarent, non tamen illo
Vulnere decessit, sed Christo dignaque Sancto
Veronæ cecinere simul præconia cives.

11 Protinus inde volans nimbo turbine dæmon
Indigenæ mensam petiit, velut acta sagitta,
Quidquid in illa erat, subvertens. Eminus ille
Disperiit, populoque citus mox ille vidente,
Irruit in plastrum spinis sine bobus onustum,
Et licet hoc animal nullum, vis nullaue venti
Tangeret; ille tamen flans huc illucque rotabat;
Auriga ac si forte jugo tunc nempe, feroces

Indomitique forent juncti palearia tauri.

12 His actis rapidus navim navisque magistrum
Impulit; is templo lapides tibi, Zeno, vehebat,
Et nautam pariterque ratem submergere fretus,
Fulmina dira sathan frustra contorsit iniquus:
Nam sine jactura portus hic nauta subivit. (amnem

13 Hinc Athesim linquens, Fluvius f qui dicitur,
Advolat, et socios, tractantes seria coepit
Exagitare sathan, flaminis præcordia replens.
Extemplo baculis, velut arcta per invia tauri,
Confluxere viri, graviterque furētibz œce
Mors aderat, ni forte Deus præstoque fuissent
Presbyteri; qui fraude, dolis, et dæmonis arte
Hæc conflata palam noverunt pluribus esse
Indiciis: nam pura viris ad corda reversis,
Cum lacrymis placuit stillantia vulnera veste
Tergere cuique sua, plagasque lavare vicissim,
Et veniam proni sibi dandam quique petentes,
Coeperunt laudare Deum jubilarique sancto
Pastori, quod jura sibi sint reddita mentis.

14 Vir clarus, dum festa dies Zenonis adesset,
Bis sex pauperibus solvebat tanta quotannis
Prandia; cui misero, facienti talia, Patri
Ecce ferunt natum diris Acheronta petisse
Vulneribus. Sed coepta pater, licet unicus esset
Filius ille sibi, nec tali morte reliquit:
At sibi præsidio Zenonem semper adesse
Prædixit, clausitque pater convivium lætus:
Exhibitisque Deo, Zenoni, ac civibus altis
Laudibus immensis, confestim Zeno parenti,
Morte sua, veluti somno, revocavit alumnus.

15 Quid quod de Castello, cum superatus ab hoste
Quidam, Veronæ, Venetam volitasset ad urbem;
Et sibi crudeles injuste cerneret omnes;
Supplex vota tulit Zenoni, talia dicens:
Tu mihi, Zeno, pius, precor, adsis jure Patronus,
Quem primo Verona ducem veneratur honore.
En subito Venetum populus totusque Senatus,
Ejus jura videns, tum denique fronte benigna
Zenonis famulum victorem fecit; et ipse
Retulit ore suo, quod Zeno scripserat illa,
Quæ jam caussidici sibi doctoresque negabant
Prævidisse, licet cribrassent singula dudum:
Sic voti composque fuit, memor, atque recepit.

16 Te Catharina, precor, Saracena, latere petenti,
Zeno quanta tibi multis jam mensibus ægræ,
Munera grata tulit: nam vir Benedictus et ipse
Testis adest, quod febris ei capitisque dolorem
Abstulit in visu dicens; Lætare fidelis,
Sospes eris, capiti si digna umbracula nudo
Zenonis facies: nam nudus sic tibi visus
Ille fuit, cui cuncta nitent sincera; grabatum
Incolumisque, domo tota jubilante, relinques
Quamprimum: haud frustra mater, Zenonis ad aures,
Vota suis precibus fudit, curata podagra.

17 O Præclara nimis quot quantaque facta relu-
[cent

Pontificis, Verona, tui, cui plurima debes!
Nam tibi quis fidei primus fundator habetur?
Quæ tenebras lux prima tuis e cordibus arcet?
In sermone pater quis natis gratior illo?
Cui decus eloquii magis et facundia luxit?
Dæmonis insultus quis tanta laude fugavit?
Denique præter eum tibi quis miracula fecit?
Zeno quidem cæcis visum largitur, et ægros
Zeno pius mundat, contractis membraque solvit:
Zeno favet miseris, ipsorum jura tuetur:
Zeno fugat diros incursus dæmonis ultro:
Zeno vocat superis Acherontis compede vinctos:
Zenoque Veronæ populum conduit Olympo.
Ergo tuum, Verona, velis agnoscere Patrem,
Mirandumque tuis ejus venerare sacellum
Muneribus: patrouus enim fert vota clientis,

D
AUCTORE
JACOBO
EX MS.
sed a graviore
noxa impedi-
to.

Atens in fe-
sto S Zeno-
nis 12 pau-
peres,
E
filium mor-
tuum recipit
resuscitatum

in lite victo-
ria oblenta.

Curata febris
cum dolore
capit s

F

et podagra.

Conclusio ad
Veronenses.

Et

DE SANCTIS MARTYRIBUS

QUARTO, SATURNINO, SECUNDINO, DECIMO, DARIO,
 QUARTO, JANUARIO, SECUNDO, QUINTO, DEXTRO,
 VICTORE, DONATO, VARICO, BUTTO, VENUSTO, TITI-
 ANO, ITEM VICTORE, SIRILLA, LUCIO, ORBANA, ITEM
 ORBANA, MARCO, JUSTO, CITTINO, PATERNO, PATI-
 NO, PUTTO, MARICO, OPTATO, ITEM VICTORE, MIGONO
 DEMETRIO, FLAVIANO, MARE, VITALE, MINALIA, CLE-
 MENTIA, VICTURIA, FELICIA, MAXIMA, MUSTA, ITEM
 MARCO, HONORATO, LAURENTIO, ARBURO, CRISPINO,
 TERTIO, QUINTULO, RESTITUTO, REVOCATO, SATU-
 RNINO, BUTTARO, BARICO, PAULO, OPTATO, SPINO,
 DONATO, MANILO, PETRO, PROCULO, ITEM DONA-
 TO, GEMELLA, EVANTO, LAZARO, VENUSTO, FLAVI-
 NO, RUFINO, VALERIO, PAULO, CRISPINO, FELICE,
 NABORE, VICTORINO, DONATULA, TERTIO, VICTO-
 RE, ACUTINA, TERTIA, MAMERO, ITEM SEVERIANO ET
 SALUSTO.

G. H.

XII APR.

En turma Martyrum septuaginta novem, ex qua-
 tuor antiquis codicibus Martyrologii Hieronymiani collecta : in codice tamén Bluminiano post
 S. Sirillam hiatus erat, omissis ceteris Marty-
 ribus. Quartus reliquorum Antesignanus (si tamen in
 eodem loco passi sint omnes) refertur in MSS. Riche-
 noriensi et Rhinoviensi, Cappadociæ adscriptus : qui
 in antiquo codice Epternacensi insertus erat turmæ
 præcedenti, et Capuæ tribuebatur. De Capuanis Mar-
 tyribus mox agemus. Ejusdem Quarti memoria inserta
 est Martyrologio Tamlachensi. Pro Butto in codice
 Bluminiano legitur Iuittus, Pro Orbana et Putto in
 Epternacensi Urbana et Futtus, qui ante deerat : uti
 etiam pro Buttaro, Buttasus, Qui sub finem ponitur.

C

Mamernus est solum in Corbeiensi codice Parisiis excuso.
 In codice Casinensi ista leguntur : Natalis Sancto-
 rum Martyrium Severiani, Marci, Felicis, Crispini,
 et Salusti. Ex his Severianus et Salustus sub finem
 adjunguntur : cum alii tres hic reperiantur. Non repeto
 hic singulorum nomina, cum in titulo præfixo legi pos-
 sint et supra sub initium hujus diei sint etiam expressa.
 De S. Lazaro Martyre Tergestino supra hoc die egi-
 mus. An idem sit qui inter hosce Martyres celebratur,
 quis dicet? Inter Prætermisos egimus de SS. Crispulo
 et Restituto Martyribus, in Hispania passis sub Ne-
 rone, quos ab Crispino et Restituto hic relatis diversos
 arbitramur, referendos cum Martyrologio Romano die
 x Junii,

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS CAPUANIS,

CYPRIANO, MUSCULA, DONATA, NOVELLA, JANUARIO,
 SYLVANO, MUCIANO, SATURO, JULIO.

G. H.

XII APR.

Tertia hæc classis Martyrum ita proponitur in
 apographo Martyrologii Hieronymiani Epternacensi : In Capua Cypriani, Musculæ, Do-
 nata, Novellæ, Januarii, Silvani, Muciani.
 In apographo Lucensi iidem Martyres recensentur, sed
 pro Capua legitur vitio amanuensium Caput. Verum
 in Corbeiensi codice exaratur etiam Capua, et nomina
 duorum ultimorum Saturi et Julii adduntur. In MS.
 Tamlachensi fit memoria Cypriani, Musculæ, Dona-
 tæ, Novellæ. In antiquis MSS. Barberino, et Colo-
 niensi S. Mariæ ad gradus, et in additionibus Greveni

ad Usuardum tres ita exprimuntur : In Capua SS. Cy-
 priani, Novellæ, Silvani. Idem, loco omisso, refe-
 runtur in MS. Pragensi. At quatuor indicantur in
 MS. Richenoviensi per vetusto : In Capua Cypriani,
 Musculæ, Donatæ, Novellæ. In MS. monasterii S.
 Cyriaci. In Capua Cyprianæ. Verum Cyprianus legi-
 tur in Kalendario præfixo operibus S. Isidori sæpius
 citato. Cyprianus et Julius, nullo indicato loco, cele-
 brantur in MSS. Aquisgranensi, Augustano et Lab-
 bzano : et seorsim, saltem in Aquisgranensi, S. Julius
 Episcopus Romæ; de quo infra hoc die agimus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PRIMO, CARO, CYRILLO, MACARIO, HILARIO SIVE
ISTIALE, VENUSTO, ITEM VENUSTO, JULIA, FE-
LICE, VERECUNDO, ET ALIIS VI.

G. H.

XII APR.

Quarta hæc Martyrum classis est indicata in Martyrologio S. Hieronymi : sed cum aliqua diversitate. Priore loca collocantur Primus et Carus, in apographis Corbeiensi et Blumiana. In Lucensi instar unius vocis, habetur Primocarus. In Epternacensi codice in verso ordine nominantur, Carus et Primus. In MS. Parisiensi Labbei etiam Carus, sed ei jungitur Isaac : hinc vocibus conjunctis in Augustano S. Udalrici scribitur Isacharus ; sed forsitan Carpus et Isaac legendum, de quibus sequenti die erit ogendum. Qui sequuntur Cyrillus et Macarius, ubique eadem ratione habentur, Qui in Epternacensi et Corbeiensi MSS.

est Hilarius, in Lucensi appellatur Istialis in Blumiana Stialius : Venustus bis collocatur in tribus codicibus : in Epternacensi semel ; Julia uniformiter ubique legitur, cui in solo Blumiano adjungebatur Felix. Verecundus in tribus codicibus est, sed Verecunda in apographo Corbeiensi, alicubi Veremundus legitur, quod minus placet, quia Francicum aut Longobardicum nomen antiquis Martyribus vix invenimus aptatum. Socii sex indicantur in MSS. Epternacensi et Blumiana, qui in Corbeiensi statuuntur septem et in Lucensi novem.

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS

E

EOCAPO, TERTULLA, ANTONIA, MUSTILA, MAGGI-
NA, ACUTINA, DONATA,

G. H.

XII APR.

Quinta hæc Martyrum classis in eodem S. Hieronymi Martyrologio signata. Ex his Eocapus in tribus apographis reperitur, deest in Epternacensi. At reliquæ feminæ in omnibus quatuor codicibus leguntur. Pro Mustila etiam Mustula scribitur : at majore varietate, Maggina, Miggina, utque Maginus legitur : et pro Acutina etiam Agutina exa-

ratur De Tertulla et Antonia inquiri posset, an sint Virgines in Numidia passæ, in Valeriani persecutione, ad xxix Aprilis referendæ : et sic lux affulgeret reliquis de loca et tempore Martyrii. Verum hac dubitatione proposita, omnia hic relinquimus, ut invenimus, dum major claritas accesserit ex aliis antiquis monumentis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

EUPHEMIA, FELICE, MACARIO, PRIMO, ET ALIIS
NOVEM

G. H.

XII APR.

C

Ultima hæc est Martyrum classis, in citata hactenus Martyrologio S. Hieronymi reperta : et sic exprimitur in Epternacensi MS. Et alibi Eufemiæ, item Felicis, Machari, Primi et aliorum viii. Ex his desideratur Felix in aliis apographis, reliqui habentur : et Socii novem assignantur in MSS. Corbeiensi et Blumiano : octo in Lucensi. In MSS. additionibus ad Bedam Barberinianum, ista leguntur : Et alibi Euphemie, Macharii, et aliorum novem. In MS. Adone Leodiensi S. Laurentii et MS.

Florario, Macaria habetur cum Euphemia et Sociis novem. In Pragensi MS. cum reliquis Macarius scribitur, et socii assignantur octo. Euphemia variis diebus inscripta Martyrologio S. Hieronymi reperitur, et xvii F Augusti in apographo Corbeiensi conjungitur cum S. Macario atque Chalcedoni tribuitur, sed hæc est forsau celeberrima illa Martyr, urbis Chalcedonensis Patrona, cujus festum Martyrologium Romanum indicit xvi Septembris.

F

DE SANCTA VISSIA,

VIRGINE MARTYRE, FIRMI IN ITALIA.

XII APR.

Firmi in Piceno inter alios Martyres passa S. Vissia Virgo,

Firmum seu Firmium urbs est Archiepiscopalis, olim totius Piceni clarissima et potentissima, et post Anconam habitu primaria in Marchia Anconitana, a litore maris Adriatici ad tria millia passuum distans. Ughellus, tome 2 Italie sacræ columna 743, asserit constare, Firmum inter primas Picentinas civitates fuisse, quæ lucem hauserunt Evangelii : ubi sub Decio Imperatore septuaginta gloriosi milites Christi nobilem suscepere palmam martyrii ; deinde indicat tres Sanctos Episcopos, qui sanguine effusa fidem Christi confirmarunt, et sunt, Adrianus ; Aprilis T. II

Alexander, de quo egimus xi Januarii ; et S. Philippus, ad xxii Octobris tabulis Martyrologii Romani inscriptus. Eandem civitatem, inquit idem Ughellus, proprio sanguine illustravit Vissia, sanctissima Virgo, cujus corpus in Cathedrali quiescit, celebraturque ejus festum die duodecima Aprilis ; itemque S. Sophiæ, etiam Virginis ac Martyris : quæ primis illis temporibus egregie tyrannorum pertulere tyrannidem, superaveruntque tormenta. Colitur S. Sophia Virgo xxx Aprilis. At S. Vissia, Virgo et Martyr, Firmi in Piceno passa, recolitur hoc die xii, inscripta fastis

12 Aprilis

11 sacris

A sacris Martyrologii Romani, ad quod testatur in Notis Baronius, se tabulas Ecclesiae Firmanae, de ea Roman allatas vidisse. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, ex tabulis et monumentis Ecclesiae Firmanae, hoc de ealogium, satistenuit, concinnavit: Vissia Virgo in persecutione, pro fidei Christianae confessione, Firmi, urbe Piceni praecleara, passa est: cujus Sacrae reliquiae ibidem in ecclesia majori asservari feruntur. Ejus dies festus celebratur in ea ecclesia pridie Idus Aprilis. Annotat deiu Ferrarius, Acta ipsius, una cum

Reliquiae in ecclesia Cathedrali.

Actis aliorum Sanctorum civitatis Firmanae, ob bella, D ut ferunt, periisse. Memoria ejusdem S. Vissiae inscripta est magno Menologio Virginiu Laherri, Gynaeceo sacro Arturi de Monstier, et Kalendario historiali sanctarum feminarum a Guilielmo Gazetto collecto. Nicolaus Brantius, Episcopus Sarsinae, in Martyrologio Poetico; hoc eam et aetuat disticho.

Firmior excelsa Virgo Firmana columna,
Vissia, pro Sponsi nomine torta, stetit.

DE SS. MENA, DAVIDE, JOANNE, MONACHIIS MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

D. P.

XII APR.

Sagittis occisi

B Monasticus Ordo frequentia dedit Martyria, tum in Oriente sub Saracenis, tum in Constanti-napolitana Imperio sub Iconomachis; quae prolis quandoque Actis descripta, subinde in sacris Graecorum Pastis duntaxat inveniuntur indicata; idque tam paucis, ut neque locum neque tempus certaminis, ulla valeat diligentia indagando assequi. Ad hanc postremum classis, spectat Martyrum trius, in excensis Meneis hoc modo proposita, Ἡ ἀρχὴ ἡμέρῃ, τῶν ἁγίων τριῶν Μαρτύρων, Μηνᾶ, Δαβὶδ καὶ Ἰωάννου. Eadem die, xii Aprilis, sanctorum trium Martyrum Mene, David et Joannis. In MSS. Meneis Davionensis, nobis a Petro Francisco Chifletio nostro communicatis, celebrantur idem SS. Meneas, David et Joannes et Ἀβελὶδων titulo honorantur: Justinianus Novella cxxiii meminit hujus vocis, dum ait Κελεύμεν τοῖς τῶν Ἀβελὶδων καὶ τῶν Ἀρχιμην δόξαι, τοῖς ἐν ἐκείνῳ μοναστηρίῳ προέχουσιν, καὶ πάντως κατὰ τοὺς βάρβρους τῶν μοναχῶν. Jubemus ergo Abbatem, sive Archimandritam in singulis monasteriis praeponi, non vero secundum gradus monachorum. Sed existimamus titulum Abbatum hic latius sumi, quomodo monachis senioribus omnibus, nullam alias praefecturam gerentibus, frequentissime apponitur in Vitis Patrum. Genus Martyrii ejusmodi, quod a Saracenis latronibus potius ex insidiis per subitam irruptionem illatum suspiceris, quam a publica potestate quumvis tyrannica mandatum, exprimitur sequenti disticho:

Δύοις Θεοῦ, τρεῖς Ἀβελὶδων παροικούντες.
Τοξοῦμαι κατέουσαν ἀνθρωποκτόναι.

Tres Abbates, Deiservos, passionum mortificatores, Sagittis mactant hominum occisores.

forsitan a Saracenis

Ele autior in Graeco lusus gemini compositi est, quam ut eam Latinae linguae penuria versu aut prosa possit assequi imitando: nobis in hac brevitate pro magno est mortis modum expressum invenisse. Cujus auctores si placeat Saracenos credere, locum dabis secundae conjecturae, quod caedes in Palaestina patrata sit, ubi illi maxime grassati leguntur: eidem conjecturae favet titulus Abbatum, Palaestinis et Aegyptiis quam Graecis communior. Eandem robur accipere forsitan poterit ex quibusdam Additionibus ad Usuardum, in quibus nominatur hoc ipsodie, Joannes Eremita in Palaestina; sed in iis quas sub nomine Greveri Carthusiani saepe citamus, omissa Palaestina, solum nomen Joannis Eremitae et Confessoris ponitur. Plures sane hujus nominis ibidem vixerunt; et forte Palrolauritam, qui xix Aprilis colitur, aliquis mallet in dictis Additionibus expressum arbutori. Galesinius tres praenominatos Martyres his verbis celebrans in sua Martyrologio; In Graecia Sanctorum trium Martyrum, Mene, Davidis et Joannis; qui telorum conjectu transverberati, pietatis admirabilitate insignes coronantur; postea addit in suis Notationibus, horum martyrium a Graecis celebrari multis odis: sed eas hactenus non potuimus assequi.

E in Palaestina

DE SANCTO JULIO ROMANO PONTIFICE

F

CAPUT I.

Tempus Sedis. Basilicae constructae. Decreta sancita.

ANNO CCCLII.

Auctor antiquissimi Romanorum Pontificum Catalogi, qui cum obitu S. Julii, et creatione successoris Liberii finitur, accuratissime, (utpote testis oculatus) describit tempus Sedis S. Julii, et fabricas ab ea Roma extractas, his verbis: Julius annos quindecim, menses duos, dies sex. Fuit temporibus Constantis, a Consulatu Feliciani et Titiani, ex die vii Idus Februarii; in diem pridie Idus Aprilis, Constantio [Augusto] quintum et Constantio Caesare Consulibus. De fabricis hic relatis mox agemus; ubi quae de tempore Sedis attigimus, fuerint exposita. Creatus est ergo S. Julius die vi Februarii anni cccxxxvii, quo Consules erant Felicianus et Titianus; quibus Consulibus mortuus est Constantinus Magnus xxii Maii, ipsa die Pentecostes, uti constat ex Eusebio lib. 4 Vitae ejus cap. 64, et Sacrate lib. 1 cap. ult. aliisque. In divisione Imperii Constantini inter tres filios, i Constantius obtinuit Italiam, Illyricum, Macedoniam, Graeciam, Pontoque Euxino finitima cum parte Africa, et regna-

S. Julius creatus Papa 6. Febr. an. 337

vit usque ad annum ccccl. Quo anno, Consulibus Sergio et Nigriniano, interfectus est a Magnentio, qui tyrannide assumpta potitus est Imperio in Italia, Africa et Gallis, post mortem Constantini, fratris adjuvantis ad ditio-nes Constantis. Sed anno ccccli, Constantio Augusto v et Constantio Gallo Caesare Consulibus, Magnentius Tyrannus in Pannonia a Constantio Imperatore profligatus, in Italiam urbemque Romam se contulit: verum peremptam ab ipso Constantio Aquileiam intelligens, ejusque Duces sibi imminentes metuens, relicta Italia fugit mense Septembri; et anno sequenti iterum apud Cottias Alpes devictus, semetipse Lugduni mense Augusto interfecit. Hinc liquet S. Julium sedisse solum tribus mensibus, et sedecim diebus vivente adhuc Constantino Magno; et deiu aliquot mensibus ultra annos duodecim, sub Constante Imperatore; ac tandem circiter annos duos, sub Magnentio tyranno, aliquot mensibus antequam Constantius Italia potiretur, mortuus, Constantio Augusto v et Constantio Gallo Caesare Consulibus

Sedit sub Constantino Magno, Constante et Magn. u. lio;

annos 15,
menses 2,
dies 6

A libus, anno ccclii, die xii Aprilis. Sedit ergo annos xv, menses duos, dies sex. *Iidem anni, menses et dies sunt in Catalogo Pontificum ex perperetusto codice bibliothecæ Palatinæ, item in membranis Regis Christianissimi et Mazarini, quibus continentur Vita Pontificum ab Anastasio edita, et quæ ad Martinum v in MSS. deducuntur, item apud Luitprandum, Platina et alios; ut videatur solum errore librarium in aliquot apographis legi, annos xv, mensem i, dies xi. Præterea fuit potissimum temporibus Constantis, filii Constantini Magni, in Italia regnantis; non autem temporibus Constantii hæretici, ab hoc in exilium actus mensibus decem, et post hujus Constantii mortem cum gloria ad Sedem reversus, qualia inepte in Libro Pontificali et apud Anastasium leguntur, forsau ex Actis Liberii successoris perperam transcripta. Sed neque ad ista utcumque salvanda, pro nomine Constantii potest nomen Constantis Imperatoris substitui: hujus enim fides Catholica perstitit semper laudatissima, et ultimo hujus anno S. Athanasius fuit Romæ apud S. Julium qui pro eo scripsit ad Alexandrinos infra a nobis proferendam epistolam. Nihil etiam de exilio ejus legitur in Catalogis MSS. Pontificum, seculo sexto aut octavo concinnatis, aut in MSS. Gestis Pontificum ad Martinum v deductis. Porro in omnibus illis dicitur Julius fuisse natione Romanus, ex patre Rustico seu Rusticio; idemque confirmatur in libro Pontificali, et apud Anastasium, Luitprandum, aliosque.*

non fuit a
Constantio
in exilium
actus.

multas fa-
bricas fecit:

basilicam
Juliam,

basilicam
S. Valentini,

2 Alterum, quod in antiquiore catalogo a teste oculato scribitur de fabricis, est ejusmodi: Hic multas fabricas fecit, basilicam in via Portuensi, milliario iii; basilicam in via Flaminia, milliario ii, quæ vocatur Valentini; basilicam Juliani, quæ est regione vii juxta forum Divi Trajani; basilicam trans Tiberim, regione xiv juxta Callistum; basilicam in via Aurelia, milliario iii ad Callistum. *Hæc ibi, sed quæ plane alia ratione in Libro Pontificali et apud Anastasium leguntur his verbis: Fecit basilicas duas, unam juxta forum, et aliam via Flaminia: et cœmeteria tria, unum via Flaminia, aliud via Aurelia, et aliud via Portuensi. Priorem Basilicam collocat Platina juxta forum Romanum, inter montem Palatinum et Capitolium, in quo basilica Julia, diu ante ab Augusto sub Julii Cæsaris nomine extructa, et a Plinio lib. 3 epistolarum, epistola ultima, et a Quintilianolib. 12 cap. 13 memorata; hæc autem extitit ad latus ejus, in qua postmodum erecta fuit statua equestris Domitiani, Consule Alexandrum Donatum lib. 2 de Urbe Roma cap. 17. Melius, nostro judicio ab auctore corvo Catalogi Pontificum collocatur basilica Julia, regione vii juxta forum Trajani, quod Donatus late describit cap. 24. In hac basilica Julia ordinatus est Bonifacius i, cuius Vita a nobis dedimus vi Aprilis) dedicavit, ditavitque donis argenteis: nisi hæc videantur referenda ad antiquam basilicam Juliam ab Augusto extructam. Altera basilica recte constituitur Flaminia, milliario secundo, quæ dicitur S. Valentini, in cujus Vita a nobis edita ad diem xiv Februarii, dicitur S. Valentinus decollatus via Flaminia, et in eodem loco sepultus: ubi postea a Julio Papa fabricata est ecclesia in honorem S. Valentini Presbyteri et Martyris et mirifice decorata, in qua devote peccantibus beneficia Domini priestantur. Hanc postea a Theodoro, Benedicto ii, Adriano i, Leone iii et Gregorio iv Summis Pontificibus iustauratam atque exornatam fuisse, testatur in eorum Vita Anastasius; qui supra addit cœmeteria tria a S. Julio condita, ac primum in via Flaminia, quod Paulus Aringhus lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 39 appellat cœmeterium SS. Valentini Martyris et Julii Papæ, et cap. 41 exhibet cubiculum unicum dicti cœmeterii, et duas illustres tabulas in illo repertas, in quibus imagines Christi, Dei paræ Virginis et aliorum Sanctorum visuntur. At, quæ*

primo loco recensetur in antiquo Catalogo, basilica in via Portuensi, milliario iii; Apud Anastasium dicitur cœmeterium: de quo agit Aringus lib. 2 cap. 21, addens nullum ejus extare vestigium: quod idem de basilica videtur dicendum, quæ ibidem ad honorem alicujus Martyris potuit extructa fuisse. Quarta basilica est in via Aurelia, milliario iii ad Callistum, ubi iterum cœmeterium collocat Anastasius: qui tradit S. Callistum Pontificem sepultum in cœmeterio Calepodii via Aurelia, milliario tertio. Referuntur hæc etiam in Vita S. Callisti ad xiv Octobris danda, in qua dicitur S. Calepodii Presbyteri et Martyris corpus a S. Callisto sepultum; in eoque cœmeterio etiam S. Julius Papa sepultus est, qui propterea videtur ibidem basilicam construxisse aut innovasse, et locum sepulture suæ adornasse.

3 Denique quinta basilica est erecta trans Tiberim, regione xiv juxta Callistum, cujus non fit mentio apud Anastasium et in Libro Pontificali, sed egregie hunc locum confirmat Onuphrius Panvinius, de septem Urbis Ecclesiis et præcipuis basilicis, inter quas a pag. 63 collocat Ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim, constructam ubi fons olvi tempore Augusti Cæsaris exundavit: quo in loco, inquit, Callistus, xvii post Apostolum Petrum Pontifex Romanus, circiter annum Christi cccx, oratorium condidit, et in honorem B. Mariæ Virginis dedicans, titulum Romanum, id est parœciam constituit: quod longo tempore ab eo titulus Callisti vocatus est. Pace Christianis, sublati persecutionibus, a Constantino Imperatore concessa, S. Julius Papa circiter annum Christi cccxi illud a fundamentis refecit, et in eam, quam cernimus amplitudinem multis columnis nobile amplificavit. Hinc titulus SS. Callisti et Julii, aliquando S. Julii tantum dictus est. Hæc ibi Onuphrius, cum præclara confirmatione quinque basilicarum a S. Julio constructarum, quarum etiam est insignis mentio in epistola Hadriani i Papæ ad Carolum Magnum Francorum Regem. Refelluntur enim in ea objectiones contra septimam Synodum Oecumenicam, et in Responsione ad Actionem quintam ista habentur: Enimvero sæpius ostensum est, quia S. Silvester Papa et Constantinus Christianissimus Imperator venerati sunt sacras imagines; et cum nomine Christianitatis, palam coram omnibus, fideliter atque mirabiliter eas ostenderunt: et a tunc usque hactenus Sanctorum Pontificum, videlicet Silvestri, Marci et Julii miræ magnitudinis sanctæ eorum ecclesiæ apud nos sunt depictæ, tam in musivo, quamque in ceteris historiis cum sacris imaginibus ornatæ.

4 In Catalogo Summorum Pontificum seculo Christi viii confecto, et ex membranis perperetustis bibliothecæ Palatinæ descripto, ista de S. Julio habentur; Julius natione Romanus ex patre Rustico, sedit annos quindecim, menses duos, dies sex, Hic constituit ut nullus Clericus causam in publico ageret nisi in Ecclesia, Hisce ultimis verbis etiam ista sequentia adduntur in Libro Pontificali et apud Anastasium Bibliothecarium: Et ut notitia, quæ omnibus pro fide Ecclesiastica est, per Notarios colligeretur, et ut omnium monumentorum in Ecclesia confectio per Primicerium Notariorum celebraretur; sive quod cautiones vel instrumenta, vel donationes, vel commutationes, vel traditiones aut testamenta, vel allegationes aut manumissiones Clericorum, ecclesia per Scriniarium sanctæ Sedis celebrarentur: aut ut alia lectio habet, per scrinium aut scrutinium sanctum celebrarent. Sunt hæc aliæque S. Julii decreta in Jus Canonicum translata, ex quibus ultra viginti loca recenset Galesinius ad hunc diem in suis Notationibus: quæ repetuntur in tomis Conciliorum inter ejus epistolas, aut his substituantur. Quod epistola ad Dionysium Corinthus Episcopum de Incarnatione Domini ei falsa tribuatur, jam

D
AUCTORE G. H.
basilicam in
via Portuensi,

etiam via
Aurelia,

et basilicam
trans Tibe-
rim

E
S. Mariæ
dicatam,

easque exor-
navit sacris
imaginibus:

I'

decreta quæ-
dam sanxit.

* ut fidem
facit.

sæpius

A *sæpius a variis demonstratum est, imo ostensum eam fuisse Arianorum vel Apollinaris viri hæretici factum. Aliqua scripta S. Julii laudat S. Athanasius oratione contra Arianos, sed quænam illa fuerint, non indicat.*

CAPUT II.

Fides orthodoxa contra Arianos propugnata.
S. Athanasii innocentia defensa.

Arti assecta

Purimi fuerunt pro fide Catholica adversus Arianos S. Julii labores. Vixit Arius Alexandriæ Presbyter, sub S. Alexandro ibidem Episcopo, uti ad hujus Vitam xxvi Februarii late deduximus, ab eo habitus in honore: sed cum intelligeret Alexander per illum in hæresin illectas Virgines, Presbyteros et Episcopos fuisse, et sua lenitate eum non posse ad viam veritatis reduci; oblituratum in sua pertinacia cum assectis de Ecclesia eiecit. Concilio anno cccxvii habito Arium profugum suscepit Eusebius, Episcopus Nicomediensis, urdens Arianæ hæresis propugnator, etiam postquam in Concilio Nicæno OEcumenico ea condemnata fuisset anno cccxxv. Deinde cum S. Alexandro mortuo, in ejus locum fuisset Episcopus Alexandrinus constitutus S. Athanasius, fidei Catholicæ propugnator acerrimus; ut hunc

Be Sede sua deviceret, omnem adhibuit conatum Eusebius cum suis assectis, qui ab ipso Eusebiano sunt appellati: octantum falsis suis criminationibus apud Constantinum Magnum peregerunt, ut hujus mandato fuerit S. Athanasius in Gallias anno cccxxxvi relegatus, et Treveris biennio integro ac mensibus quatuor commoratus. Interim Constantinus junior ex voluntate et litteris Constantini Magni parentis sui, peregit apud Constantium fratrem, ut restitueretur Athanasius in suum Episcopatum; et hic cum litteris Constantini scriptis Treveris xv Kalendas Julias anno cccxxxviii, reversus est ad Ecclesiam suam Alexandrinam, frementibus et indigne ferentibus adversariis Eusebiano, quod judicarent, rem Catholicam in Oriente ejus potissimum auctoritate et doctrina consistere. Eusebiano igitur, (ut scribit ipse Athanasius in Epistola ad solituriam vitam agentes) videntes suam hæresin succumbere, et Romam et ad Imperatores Constantinopolim contra Athanasium scribunt... Sed quia ab Athanasio missi legati mendacia eorum refutabant, ab Imperatoribus cum pudore rejecti sunt. Missi hi Legati fuerunt e Synodo Alexandrina, cum epistola Episcoporum relata a S. Athanasio in Apologia 2, ad cujus calcem dicuntur Ægyptii hæc ad omnes et ad Episcopum Romanum scripsisse, et in ipsa epistola meminerunt calumniarum ab Eusebiano ad Julium Papam perscripturarum. Videntur autem peracta hæc omnia anno cccxxxix.

his locum pro Synodo offert eligendum.

C 6 Eusebiano ergo ad Julium litteras misere, et Synodum jusserunt convocari, et ipsi Julio, si vellet, arbitrium causæ detulerunt. Episcopus autem Rotomanus Julius Synodum jussit fieri, ubicumque partes vellent; ut tuto et crimina objicerent, et invicem sibi objecta refutarent. Ita Athanasius. Venerant jam tum Romam Marcellus Episcopus Ancyranus et alii complures, ab eisdem Eusebiano injuria affecti, et Julio Pontifici adversus illos accusationum libellos obtulerunt: quibus motus Julius, Presbyteros suos Epidium et Philoxenum cum litteris ad Eusebianos misit, certum diem definiens, ut aut præsentem se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi: addens, tametsi solus scribat, non suam solius sententiam, sed omnium Italicorum et omnium in istis regionibus Episcoporum scripsisse. Videtur tunc Synodus Romana centum et sexdecim orthodoxorum Episcoporum collecta fuisse, quæ extat hoc exordium: In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, imperantibus quoque Constantio et Constante anno quarto, sub die xix Kalendarum Octobrium. Omittitur nomen Constantini senioris Imperatoris, quod is

scribit ad Eusebianos ex Romana Synodo

anno 310 habita,

esset occisus anno tertio regni, mense Aprili, Acyndino et Proculo Consulibus, anno Christi cccxl. At quartum Imperii annum inceptum isdem Consulibus numerare Constantius et Constans; aut a morte Constantini Magni xxii Maii, aut a ix Septembris, quo fuerant Augusti nuncupati. His non obstantibus, dictum Romanum Concilium refertur passim ad annum cccxxxvii, qui est et S. Julii Papæ et trium Imperatorum fratrum, quod sub finem epistolæ Synodalis ista verba legantur, Data Kalendis Novembris, Feliciano et Maximiano Consulibus: quasi hi fuissent dicto anno cccxxxvii, cum saltem in altero Consulatum sit aberratum, quos fuisse Felicianum et Titianum habent antiquissimi Fasti Consulares, anno ccccliv descripti, videlicet tum ii qui Præfectos urbis designant, quam alii qui ab anno cccxv cepti, ex apographo nostro sunt o Bucherio cum Victorii Canone Paschali editi a pag. 247. Eundem Feliciani et Titiani Consulatum confirmant et certum faciunt Fasti Consulares Idatii et Cassiodori item leges sub his consulibus latæ, et in Chronologia Codicis Theodosiani apud Jacobum Gothofredum indicatæ: quibus addit demum Catalogum Pontificum supra a nobis indicatum, et sub successore Liberio circa annum ccccliv conscriptum, quem sub nomine Damasi allegat Onuphrius Panvinus in lib. 2 Fastorum. Sane neque ipse, neque Cuspinianus, neque ullus alius, qui Fastos Consulares accuratius examinavit, reperit Maximianum collegam Feliciani: quamvis hic insertus sit posteriori Catalogo Pontificum, libro Pontificali et MSS. Gestis Pontificum usque ad Martinum v deductis; item Pontificum apud Anastasium; sed fere Maximianus aut Maximus nuncupatur, ex quorum aliqua sic corrupto videri possunt erronei isti Consules postmodum descripti ad calcem dictæ Synodi, eo quod veri Consules forsitan excidissent. Cum autem constet ex Apologia 2. Athanasii. S. Julium sententiam omnium Italicorum et omnium in istis regionibus Episcoporum scripsisse, arbitramur eundem S. Julium tunc valuisse Nicænam Synodum suo et aliorum calculo confirmari, damnatamque hæresin iterum excommunicatione percelli.

7 Perreuerat jam ante Romam S. Athanasius, ibidemque ultra annum et tres menses frustra adventum Eusebiano expectavit: quare ab illorum accusationibus calumniosis absolutus, et in communionem Ecclesiæ receptus, cum litteris communicariis ad suos ut rediret dimissus est, quemadmodum S. Julius in epistola quam post eundem Alexandrinam ad Eusebianos scripsit, testatur his verbis; Cum igitur istiusmodi allegarentur, et tot testes pro Athanasio starent, et ipse tam juxta pro se adferret, quid quæso oportuit nos facere? An non quod Ecclesiastici canonis est? Hominemque proinde non condemnaremus, sed potius accipere-mus, eumque pro Episcopo, quemadmodum est, haberemus? Reversus igitur Alexandriam est S. Athanasius anno cccxli: verum per Conciliabulum Antiochiæ eadem anno habitum ejectus, substituto Gregorio Cappadoce: qui a Philagrio Præsidente inductus est cum ingenti strage in ecclesiam, multosque martyrio coronavit, quorum commemoratio inscripta est Martyrologio Romana ad diem xvi Martii, ubi et nos eadem illam a S. Athanasio descriptam illustravimus. S. Julius in epistola ad Eusebianos, quæ in Gregorii introitu acta sunt, ita describit: Ipsa Ecclesia incendium passa est, Virgines nudatæ, monachi conculcati, Presbyteri et multi ex populo indigne habiti et violati, Episcopi in carcerem detrusi, multi item spoliati: sacra mysteria ab Ethnicis direpta et in terram abjecta etc. Inter hæc S. Athanasius clam dilapsus Romam venit: quem S. Julius, de loco in quo occultari audierat, ad se accersivit Paulus quoque Constantinopolitanus et alii Catholici Episcopi, ab Eusebiano expulsi, eodem se tamquam ad arylum receperunt, et S. Julium de suo ipsorum statu certiores fecerunt: hic vero litteris suis ad

D

non an. 337

quando, cum Feliciano erat Consul Titianus,

E

non Maximianus:

S. Athanasium expulsum pro vero Episcopo habet:

F

reversus,

et deinde e strage hostili dilapsus,

fovet cum aliis exulibus:

Episcopos

A *Episcopos Orientales liberius perscriptis, illorum partes tueri studuit, et ut suis cuique locus restitueretur allaboravit. Possunt hæc apud Socratem latius deducta legi.*

causam ex-
tum agit
apud Con-
stantem Imp.

8 Porro cum Julius Pupa litteris ad Orientis Episcopos missis nihil proficeret, coussam Athanasii et aliorum ad Constantem Imperatorem retulit. Cum autem Constans postularet a Constantio fratre beneficii loco, ut Athanasius et reliqui ad Sedes proprias redire permitterentur; et propter Eusebianos, qui contra nitebantur, nihil proficerent: statutum tandem est ut Concilium Oecumenicum cogeretur, et electa est urbs Sardica in confinis Illyrici, Thraciæ et Mysiæ: ubi illud habitum est. Eusebio et Rufino Consulibus, anno cccxlvii. Absuerunt varii Episcopi alii, teste Socrate lib. 2 cap.

præscribit
tempus Sar-
dicensis
Concilii,

16, infirmitatem corporis caussantes, alii de temporis præstituti querentes angustia, et culpam illius rei in Julium Episcopum Romanum conferentes; cum tamen ex eo tempore quo tum Concilium indictum fuerat, tum Athanasius Concilium expectans, Romæ commoratus erat, annus et sex menses jam præterissent. Hæc ibi. Athanasius Apologia 2 accurate describit quæ in Concilio peracta ac decreta fuerunt, et omnium qui subscripserunt nomina recenset hoc exordio: Osius ab Hispania, Julius Romæ per Archidamum et Philoxenum Presbyteros suos, Protogenes Sardicæ, et alii Episcopi nudis suis nominibus expressi cccxxxi et tunc subditur. Qui igitur decretis Synodi subscripserunt, sunt isti; plurimique item alii sunt, qui ante hanc Synodum pro nobis scripserunt, tum ex Asia, tum ex Phrygia, tum ex Isauria, quorum singulorum nomina circumferuntur prope sexaginta: in universim autem trecenti quadraginta quatuor. Hæc cum percepisset religiosissimus Imperator Constantius, nos ad se accersiri iussit, et seorsum ad fratrem beatum Constantem scripsit: ad nos quoque semel, iterum ac tertio litteras misit... Quibus acceptis Romam ascendi, Ecclesiam et Episcopum aditurus. Nam Aquileiæ tum temporis eram, quando has litteras accepi. Ingens igitur gaudium in Ecclesia, Pontifexque Julius ut gratularetur nostræ restitutioni, litteras ad Ecclesiam misit: nos autem quacunque trasivimus, cum pace ab omnibus Episcopis deducti sumus, Litteræ autem istiusmodi fuere.

excepit S.
Athanasium
et remittit
cum sua epi-
stola,

laudat Ale-
xandrinorum
fidem et
affectum
erga S.
Athanasium:

9 Julius Presbyteris, Diaconis et populo in paræcia Alexandriæ. Gratulor vobis, dilectissimi fratres, quod fructum fidei vestræ ante oculos videatis: id enim ita esse liquidissime apparet in fratre et Coepiscopo nostro Athanasio, quem Deus et ob vitæ sanctitatem et orationes vestras vobis restituit. Ex qua re spectare licet, quam puras semper preces et caritatis plenas ad Deum obtuleritis. Memores quippe cœlestium repromissionum et cœlestis conversationis, quam ex doctrina prædicti fratris nostri didicistis, certo vereque cognitum habuistis, et pro vestra recta fide apprehendistis, numquam illum perpetuo a vobis direptum iri, quem in piis pectoribus vestris tamquam præsentem retinebatis. Non mihi igitur ad vos scribendi multis opus est. Quæcumque enim a me dici potuerint, ea fides vestra jam anticipavit; et adimplevit secundum Dei gratiam, quidquid a nobis optari possit. Gratulor igitur vobis: rursus enim dicam, gratulor vobis, quod animas vestras in tuenda fide inexpugnabiles conservastis. Sed interim fratri meo Athanasio non minus gratulor, quod, quamquam multa acerba pateretur, nulla tamen hora vestræ caritatis vestrique desiderii oblivionem induerit. Nam tametsi corpore ad tempus videretur a vobis separari, spiritu tamen perpetuo vobiscum agebat, Redit igitur splendidior nunc, quam cum a vobis discederet. Quod si res pretiosas, aurum et argentum, ad puritatem ignis explorat; quod

ingus laudes
prosequitur:

quæso dignum eloquaris tanto viro, qui ex tantis malorum periculis purus innocensque vobis restituitur? talisque non nostro tantum iudicio, sed ab universa Synodo iudicatus est? Excipite igitur, dilecti fratres, cum omni secundum Deum gloria et lætitia, Episcopum vestrum Athanasium, et cum eo quotquot socii tantarum ærumnarum fuere: lætique sitis de fructu orationum vestrarum, qui Pastorem vestrum, ut sic dicam, desiderantem et sitientem vestram pietatem, salutaribus scriptis aluistis, potumque ei dedistis: nam peregre illi commoranti, consolationi fuistis, eumque persecutiones tolerantem fidelissimis animis et mentibus vestris refocillastis. Mihi certe voluptati est, imaginanti et jam animo prospicienti uniuscuiusque in ejus reditu lætitiæ, et multitudinis religio-sissimæ occursum, et celebrem convenientium festivitatem. Quis putas aut qualis erit vobis ille dies, cum et frater noster revertetur, et mala superiora finem accipient, cumque pretiosus et optabilis illius reditus omnes alacritate plenissimi gaudii in unum coaptabit? Tale gaudium maxima ex parte etiam ad nos usque pertingit, quibus divinitus tanti viri notitia concessa est. In preces igitur epistolam desinere oportet. Deus omnipotens et ejus Filius Dominus et Salvator noster Jesus Christus perpetuam vobis gratiam præbeat, referens præmia vestræ admirabili fidei, quam claro martyrio in Episcopum vestrum exhibuistis; ut vobis vestrisque posteris et hic et in futuro optima impartiat, quæ nec oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit, quæ Deus præparavit diligentibus se, per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem omnipotenti Deo gloria in secula seculorum. Amen. Valere vos omnes in Domino exopto fratres dilecti. Hæc S. Julius in sua ad Alexandrinos epistola, relata a S. Athanasio, cujus reliqua Acta erunt illustranda ad diem secundum Martii, uti S. Pauli Episcopi Constantinopolitani ad diem vii Junii.

D
AUCTORE G. H.

E
precibus
apud Deum
agit.

CAPUT III.

Ordinationes factæ a S. Julio: ejusdem sepultura, translatio, veneratio.

In altero Catalogo MS. Summorum Pontificum, seculo Christi sexto confecto, ista de S. Julii ordinationibus traduntur: Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembris, Presbyteros octodecim, Diaconos octo, Episcopos per loca octo. Anastasius habet Diaconos quatuor, Episcopos novem. In alio Catalogo MS. numerantur Presbyteri viginti septem. Inter Episcopos ab eo ordinatos est S. Amasius Teanensis: in cujus Vita ad xxviii Januarii edita ista leguntur: Cum plurimi vitandæ persecutionis causa in Italiam de Oriente confugerent, contigit Sacerdotem Dei Amasium ad Julium, Romanæ Sedis Antistitem et Patrem universalis Ecclesiæ, pervenire. Videns igitur Summus Pontifex virum, probati testimonii et elegantis sermonis gloria insignitum, laudavit in eo fidem mentisque constantiam, deditque in mandatis, ut per circumpositas illustres Ecclesias verbum Dei instantissime prædicaret, firmos in fide verbo roborans et exemplo: quos autem mutantes in fidei veritate conspiceret, eos ad rectitudinis tramitem sacris exhortationibus revocaret. Nec mora: licentia-tus ab ipso et gratiam benedictionis accipiens, iter arripuit... et ad urbem, quæ Teanum dicitur, dono Spiritus præeunte pervenit. Glorioso autem Paride, primo Teani Episcopo, ad siderea regna, Domino vocante, translato... Sacerdotem sanctum cives in Pastorem sibi et Rectorem animarum præficiunt, et consecrandum Julio primæ Sedis Episcopo obtulerunt. Summus itaque Pontifex de ejus promotione congaudens

ordinat cum
alio mini-
stris Episco-
pos,

F
S. Amasium
Teanensem

AUGUSTINUS G. H. A congaudens, gratias Domino retulit, quod virum notæ confessionis vitæque laudabilis ad regimen animarum et ad culmen supernæ dignitatis egressus. Cornu igitur gratiæ salutaris super caput ejus effundens, sacramentali ipsum unctione delinivit, et Pontificalis officii infula decoravit. *Hæc ibi. Eodem modo Ravennæ* S. Severus, cum, columba capiti ejus insidente, electus esset unanimi omnium voluntate Episcopus; missus est Romam ad Julium ejusdem urbis Episcopum, qui tertius extitit a B. Silvestro Pontifice Maximo, et Ravennatum ordinatus est Præsul; uti legitur in Vita ejus, ex antiquis membranis ad Kalendas Februarii a nobis edita. Quibus similia plura in decursu operis nobis suggerent Acta Sanctorum a S. Julio ordinatorum.

S. Severum
Ravennatem,

B
obit an. 352.

sepelitur via
Aurelia

in cœmeterio
S. Calepodii,

ab Innocen-
tio II in
ecclesiam
S. Mariæ
trans Tibe-
rim transfer-
tur.

11 Ceterum uti lectiones propriæ, quæ in Ecclesia Romana S. Mariæ trans Tiberim recitari solebant, de S. Julio habent; vir fuit ea vitæ sanctitate propagandæque Christianæ fidei zela præditus, ut nihil eorum prætermiserit, quæ ad Pastoris vigilantissimi, Catholicæque unitatis conservandæ studiosissimi, officium pertinerent... Ille posteaquam annis quindecim mensibus duobus, et sex diebus Ecclesiam sancte administrasset, anno Domini ccclii, pridie Idus Aprilis, migravit feliciter ad Dominum; et cum in cœmeterio via Aurelia tertio ab Urbe lapide sepultus esset, postmodum ejus venerabiles reliquiæ ad Ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim translatae, sub altari majori honorifice reconditæ sunt. *Hæc ibi. De basilicis a S. Julio erectis via Aurelia et trans Tiberim supra egimus. Antiqui Catalogi Pontificum cum Anastasio, et Libro Pontificali tradunt eum via Aurelia sepultum in cœmeterio S. Calepodii, de quo late agit Aringhus lib. 2 Romæ subterraneæ cap. 12, et num. 8 ista addit: Ceterum beatissimorum Martyrum Callisti ac Julii Pontificum, nec non Calepodii Presbyteri corpora, quæ olim hic, in cœmeterio Calepodii: condita fuerant, in ejusdem postmodum Callisti titulum translata honorifice sunt, in ecclesiam videlicet S. Mariæ trans Tiberim, uti in hanc usque diem eorumdem imagines musivo opere expressæ in majori ecclesiæ apside reperiuntur. Fecit hoc Innocentius II, Romanus (verba sunt Onuphrii de vii Urbis Ecclesiis) ex nobili regionis Transtiberinæ genere ortus, qui ipsam ecclesiam pene a fundamentis restituit, pavimentum opere vermiculato stravit, tectum refecit, columnas aliquot absidam versus adjunxit: absidam ipsam signis musivis Christi, Beatæ Virginis, Sanctorum Pontificum Petri Apostoli, Callisti, Cornelii, Julii, Callipodii Presbyteri, Laurentii Archidiaconi et suo condecoravit: qui etiam sub ara maxime corpora sanctorum Pontificum Callisti et Cornelii Martyrum, et Julii Confessoris, ac Calepodii Presbyteri, et Quirini Episcopi, Martyrum, posuit marmoreo operculo ornata; et altare majus prope fontem olei excitatum solenni ritu consecravit.*

12 Inter Cardinales S. Mariæ trans Tiberim tituli Callisti fuit Marcus Vigerius, a Julio II creatus anno miv, qui dictum Pontificem docuit in dicta Ecclesia quiescere corpus S. Julii: uti liquet ex Bulla dicti Julii Papæ II data anno miv, xvi Kalendas Maii, quæ incipit, Inter omnes gloriosos Christianæ sapientiæ Confessores, et sic deinde habet: Nunc igitur præsertim, quod idem Marcus Cardinalis, ipsius sanctissimi Confessoris Julii, ejus nominis Romani Pon-

tificis, prædecessoris nostri corpus in altari ecclesiæ dicti sui tituli requiescere, veteri et certa historia adducit in lucem; orationesque ad Deum, inter Missarum solennia et inter Horas Canonicas, de vetusto Missali, et carioso præ antiquitate, ut dicitur, Breviario, coram nobis, adstante majori parte Venerabilium Fratrum nostrorum, S. R. E. Cardinalium, devote et accurate proposuit; per quæ manifeste constat et dubitari non potest, sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, meritis et intercessionem ipsius S. Julii, hic gratiam et in futuro seculo gloriam a Deo sibi concedi, solenniter quotannis vetusta consuetudine, xii die mensis Aprilis implorare consuevisse, ipsius S. Julii solennia festa eo ipso die devote celebrando; ut hoc ipsum pietatis studium reviviscat, et Christi fideles ad præfati Sancti ossa veneranda devotius et promptius accendantur, et cum gratiarum actione in laudibus Dei de virtute in virtutem procedendo, meritis copiosius crescere possint; subito, post habitam ab eodem Marco Cardinali de inventione S. Julii prædecessoris relationem, ad ecclesiam ipsam S. Mariæ et ossa ejusdem Sancti visitandi causa, personaliter una cum Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus processionaliter nos devote contulimus, Missamque solennem super altari majori ipsius Ecclesiæ, cum gaudio et devotione magnæque populi frequentia, celebrari fecimus; indulgentiamque omnibus ea die ecclesiam ipsam visitantibus plenariam elargiti sumus. *Hactenus Bulla.*

13 Memoria sacra S. Julii reperitur in omnibus passim Fastis sacris ad hunc xii Aprilis. Ac primo parvum illud vetus Martyrologium, quod ex nostris apographis edidit Bucherius ad Canonem Paschalem Victorii pag. 267, præposito titulo, Depositio Episcoporum scilicet Romanarum, ultimo loco ista habet: Pridie Idus Aprilis, Julii, in via Aurelia, milliario III in Callisti, ubi scilicet S. Julium basilicam fecisse ad Callistum, supra diximus. In Martyrologio S. Hieronymi ita legitur: Romæ in cœmeterio Calepodii, tertio milliario, depositio Julii Episcopi. Similia habent quam plurima manuscripta Martyrologia: in aliquibus additur sub Constantio fuisse in exilium ejectum, quod etiam apud Bedam, Rabanum, aliosque legimus, et supra rejecimus cum Baronio, qui hoc encomio cum celebrat in hodierno Martyrologio: Romæ, via Aurelia, natalis S. Julii Papæ, qui adversus Arianos pro fide Catholica plurimum laboravit, ac multis præclare gestis, sanctitate celebris, quievit in pace. Ejusdem S. Julii Papæ memoria recolitur etiam die vii Februarii, apud Rabanum, Notkerum, Grevenum et alios, nullo addito elogio.

14 Octavius Punciolus, in thesauro abscondito Urbis Romanæ, asserit aliquas S. Julii Papæ reliquias asservari in ecclesiis S. Prædix, in montibus, S. Pauli ad fontem, sive S. Mariæ de Victoria, et S. Annæ de Funariis. Onuphrius Panvinus de vii Urbis Ecclesiis agit etiam sub fine de Ecclesia S. Prædix, et inter veneranda Sanctorum corpora, quæ Paschalis Papa anno mcccxvii Indictione x die xx Julii in illam Ecclesiam transtulit, recenset corpus S. Julii Romani Pontificis. Quæ si de integro corpore essent accipienda, dicendum necessario foret idem corpus inde, ab Innocentio II, qui ab anno mcccxx usque ad annum mcccxlvi sedit, ad ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim fuisse translatum, aliquot ibidem reliquiis relictis.

D
antiqua ejus
veneratio

a Julio II
Papa reno-
vata,

E

et fastis
sacris in-
scripta
12 Aprilis

et 8 Febru-
arii,

Reliquiæ
aliquæ Romæ,

potius mun-
in S. Præ-
dis.

DE S. SABA GOTTHO,
MARTYRE IN CAPPADOCIA.

D. P

ANNO
CCCLXXII.

Ante persecu-
tiones an.
370 moneri
cepitas

Numerosam Gotthorum Martyrum classem, du-
cibus Bathusi et Verca Presbyteris, produxi-
mus die XXVI Martii; eorumque passionem,
imperantibus Valentiniano, Valente, ac Gra-
tiano obitam, censuimus ad annum circiter *Æra* Chris-
tiana CCCLXX pertinere; siquidem commune imperium
duobus prioribus cum Gratiano esse cepit anno CCCLXVII
(LXIV perperam typotheta sinxit) et duravit usque ad
annum CCCLXXV. Diu ante hos, anno scilicet CCCL, co-
ronatum fuisse sanctum Sabam, Gotthum etiam ipsum,
nescio quo errore ibi potuerit nobis obrepere: obrepit
tamen, quamvis expresse in Actis habeatur eum impe-
rantibus Valente et Valentiniano occisum esse, et qui-
dem feria V Paschalis hebdomadae, cadente in diem XII
Aprilis, quod toto Valentis et Valentiniani imperio
contigit nunquam, nisi semel, ulque anno CCCLXIII ipsis
qui ibi nominantur Consulibus, Modesto et Armitheo,
quos etiam fasti omnes ad hunc solum annum habent,
Sphalma, undecumque natum ignoscat lector ipsum ul-
tro arguentibus, et corrigat vel expungat loco jam indi-
cato partem primi secundique numeri, ubi de hoc Saba
agitur, interim dum Gotthicae persecutionis historiam
dilucius, distinctiusque compositam hic daamus.

2 Postquam Constantinus Imperator, rebata de Scy-
this, trans Istrum commorantibus, insigni victoria sub
annum CCCXIX, cladis acceptae sensum lenire dignatus
est, foedera cum eisdem, velut integris, sanciendo;
Christianæ fidei propugatio tam lartos habuit successus
in Gotthia (nam Scythas vernacula ipsorum lingua
Gotthos nuncupatos auctor est apud Theophanem Tra-
janus Patrius) ut anno post predictam victoriam ser-
to, ex ea advenisse Nicæam et Concilii istic habiti decretis
subscripsisse invenitur, Theophilus Gotthiae metropo-
lis Episcopus. Si autem Metropolis fuit in Gotthia,
fuerunt atque Episcopus Sedes etiam alia, metropoli
suffraganea, adeoque et Episcopi plures: serie fortassis
non interrupta jam inde a sancti Apostoli Andreae tem-
poribus, cui Scythiam in sortitione provinciarum obti-
gisse communi traditione credit Ecclesia. De hac quid-
sit, non videtur saltem posse controversi, quin Romano-
rum Imperatorum crudelibus persecutionibus, omnium-
que gravissima ultima per Diocletianum mota factum
sit, ut ex Thracia in proximam Gotthiam multi fugerint
Christiani, fidem suam inter barbaros tutius quam in-
ter cives professuri cum magno indigentium fructu; li-
cet ipsi Gotthorum reguli proceresque et major populi
pars gentilitiis superstitionibus ritibusque implicati ma-
nerent.

3 Theophilo prænominato Episcopo successit Ulphilas,
et quidem immediate, si verum est quod de eo asserit
Philostorgius Arrianus, ejus gentilis ac synchronus,
utpote anno CCCLXVIII natus, apud Constantinum Ma-
gnum tanta in æstimatione fuisse Ulphilam, ut ab eo
saepius appellaretur nostri temporis Moyses. Sed tam
ad magnam prorsus mireque rividem senectutem opor-
tet eum pervenisse: siquidem ultra annum CCCXXXVII in
vivis non perseveravit Constantinus, et Ulphilas anno
CCCLXIX ad Valentem venit Constantinopolim legatus.
Interim vero tam ipse, quam Audax quidam Episco-
pus exul, atque alii forsitan plures Christianum nomen
vehementer inter Gotthos amplificaverunt. Et ab Audaxo
quidem, ut scribit hæresi 70 Epiphanius, etiam monas-
teria in eadem Gotthia facta sunt, et vitæ conversa-
tio instituta, virginitasque atque exercitatio pietatis
non vulgaris. Ab Ulphila vero, ut ait Philostorgius,
in linguam Gothicam trductu est tota pene sacra Scrip-
tura, ex qua bonam partem Evangeliorum quatuor, ad

hæc usque tempora in pervetusto argenteorum litera-
rum codice utcumque servatam, cum Anglo-saxonica
eorundem quatuor Evangeliorum versione, aptisque
circa utramque linguam commentariis, ante annos non
multos habemus impressum Dordrechtii in Hollandia,
studio CL V. Francisci Junii.

4 Rebus sic brevis constitutis rarisque etiam principi-
bus nonnullis ad plebem, majori jam parte Christianum
aggregatis; dissidium inter Gotthos exortum, aliis Fri-
tigernem, aliis Athanaricum Regem sequentibus cunctu
turbavit. Fritigernes si quidem, proflia victus, necesse
habuit a Romano Imperatore Valente auxilia poscere,
pactus se quoque Christianum fore; Athanaricus autem
ab hoste, una cum Romanis Danubium transgresso,
gravi attritus clade, vindictam de victoribus suis despe-
ratam, petere a propens subditis voluit, maximo erga
Christianum nomen succensus odio; eo quod Christiano-
rum Antistes Ulphilas, Fritigerni adherens, eumque
Valenti concilians, hanc sibi calamitatem attulerat: et
nihil erat laturus gravius, quam si tot annorum labori-
bus plantatum ab eo religionem videret frauditus extir-
peri, in ea saltem qua Athanarico parebat Gotthia
parte. Huic autem parti illi quoque fuit perulibus feli-
citas, quod (quemadmodum ad annum 370 pluribus de-
monstrat Cardinalis Baronius) integerrimæ adhuc esset
fidei, nullaque Arianiismi labe contacta: quam pars
Phritigernis, obstricta Valentis Ariani beneficiis, non
potuit declinare, præsertim ipso Ulphila, penes quem
fidei summa esse videbatur, in errorem protracto, quasi
de solis verbis et non de Christi divinitate disceptatio
esset: et Audaxo, unde dicti sunt Audaxani, in Anthro-
pomorphitarum hæresim propenso. Simplicitate forsitan
majori uterque quam perverciem, sed posteris admodum
perniciosa, qui paulatim in Arianismum deducti, eum-
dem postea una cum victoribus armis per Gallias, His-
panias, Italiasque circumtulere.

5 Sed integra adhuc, saltem primis a Phritigernis
restitutione annis, sub Athanarico ut diximus religio
erat: contra quam, clade sua offeratus barbarus, ea
egit tum qua in S. Nicetæ, ejus jussu interfecti, pas-
sione leguntur XV Septembris; tum qua Sozomenus lib.
6 cap. 37 sic describit: Fertur eos, quibus hujus rei
conficiendæ negotium imposnerat, statum quam-
dam in carru collocatam per singula Christianorum
tabernacula circumduxisse, jussisseque ut eam ado-
rarent, eique hostias immolerent; quod cum fa-
cere recusassent Christiani, tabernacula cum ipsis
hominibus incendio consumpsisse. Alii alibi age-
bant languidius in fide profitemula, permittentibusque ut
qui inter se commorabantur gentiles, idolo immolantes,
jurarent, nullum apud se Christianum esse; ut S. Sa-
bæ Acta significant, quæ mox daturi sumus, qualia a
Presbyteris Gotthiae conscripta atque ad Ecclesias Cap-
padociae missa cum ipsius Sancti Martyris corpore, ex
MS. Vaticano Græco habemus, damusque servata qua
licuit Latina Francisci Zini interpretatione, ut ea
apud Lipomanum extat, nec nisi in paucis ex Græci
contextus collatione correctæ.

6 Porro aliam cladem, hæc multo miserabiliorem,
eodem tempore accidisse accepi, inquit loco præcitato
Sozomenus. Nam multi tum viri tum mulieres, qua-
rum alia pueros secum adduxerant, alia infantes re-
cens natos et adhuc sugentes ubera, violentiæ eorum
qui ad sacrificandum compellebant succumbentes, ad
tabernaculum ecclesiæ quod ibi fuit profugerunt;
qui omnes, tabernaculo illo a gentilibus incenso,
pariter extincti sunt: ii ipsi scilicet, quorum XXVI
Martii

sed Athana-
ricus R.
Paganus
clade per
Romanos
accepta
irritatus,

F
sacrile exorsus
est in suc-
ditionis
Christianos

autia Arianis-
mi contagione
afflatus,

mittens qui
vicem cir-
cuerent et
ad immolan-
dam coegerent:

F

res Christiana
satis floruit in
Gotthia ab
an 319.

ejus metropo-
litan Thro-
philus Nicenæ
I Synodo sub-
scripsit.

ANIMADA
PAP. 1

post eum
Audax Ep.
monasteria
instituit.

Ulphilas
Gotthice
scripturam
restituit.

qua occasione
exusti cum
ecclesia sunt
III 26.

ARCTOFE D. P.
de quibus
26 Martii

et alii a S.
Augustino
laudati,

ac tota fere
Christianitas
extincta.

reliqui ad
Arianismum
deflexere.

S. Sabæ cul-
tus 2 Apr.

locus Martyrii
ad Musam
annem.

A Martii cultus habetur, pari quo nota diei continetur numero, quorumque reliquias a se collectas Gaudio Regina Christiana, atque ipsius forsitan Frigidianis uxor in Romaniam transtulit. De quorum omnium sincera fide præclurum habemus S. Augustini testimonium l. 18 cap. 52 de civitate Dei, ubi ait: Rex Gotthorum in ipsa Gotthia persecutus est Christianos crudelitate mirabili, cum ibi non essent nisi Catholici, quorum plurimi Martyrio coronati sunt, sicut a quibusdam fratribus, qui tunc ibi fuerant et se vidisse incunctanter recordabantur, audivimus. Reliqua hac spectantia apud Baronium videri possunt maturo discussa examina: quibus hoc addas licet, non propterea quod Gothicæ gentis Doctor et Apostolus præcipuus Ulphilas, sub extremam ætatem addiderit maculam in gloria sua, Ariam consentiendo, dicendum esse quod omnes qui sub Phritigerne erant Christiani recta fide exciderint, adeoque Martyrii titulo sint indigni, si qui etiam ex ipsis, ab Athanarici emissariis deprehensi, ab negotium idolis cultum occisi fuerint: nec enim malum istud fermentum in momento potuit transisse ad omnes.

B 7 Quam vere crudelis fuit Athanarici persecutio describit Epiphanius, ita loquens de Audæanis (quorum ordinem non obstantibus navis paulo ante laudaverat, ut vitæ sinceritate et iustitia ornatum) deque Christianis reliquis: Plurique ex Gotthia fugati sunt, non solum ex illis; sed etiam ex nostris illic Christianis, persecutione magna instante sub Rege gentili, qui valde malus fuit et Romanis infestus, eo quod Romani Reges essent Christiani: ita ut tota gens Christianorum ab illis partibus fugata sit, ne restaret radix sapientiæ neque planta fidei. At tametsi videantur omnes esse fugati, omnino sunt illic fideles homines; non enim possibile est fidei fontem deficere. Hæc ille quarto anno ab eorum, quos memorabat, exilio: quando pacatis inter Gotthos turbis, omnes pariter arma in Thracas Romanos convertere, et ab Ulphila ejusque successoribus paulatim fuerit ad Arianismum tractati etiam qui sub Athanarico perstiterant; cum alios fere a quibus de Christo instruerentur doctores apud se nullos haberent, neque sibi facile possent persuadere, Ulphilam aliquid ab ea fide variare, quam ipsemet tantis laboribus atque prodigiis antea eos docuerat.

C 8 Ut ut sit, egregium ac verum Christi Martyrem fuisse S. Sabam agnovit tota orientalis Ecclesia, diebus variis ejus memoriam recolens, prout scilicet Reliquiæ corporis sacri cum rariis ecclesiis communicatæ, receptæque fuerunt. Mortis diem hunc 12 Aprilis designant Acta, et hac memoria inserta reperitur in utroque MS. Taurinensi, itemque in Ambrosiano signato N. 378, quem Collier cum vidisset Galesinius hoc elogium tenuit. In Gotthi S. Sabæ Martyris. Hic jam inde ab infantia Christi Jesu fidem amplexus, in omnique Christianæ virtutis exercitatione versatus, Valente Imperatore a Gothiæ Principibus idola colentibus varie divexatus, denique in Sabam fluvium, projectus, prælii pro pietate suscepti coronam accepit. Sed solum Atharidum, Rotestei Reguli filiam, Martyrii auctorem memorant Acta: Musæum fluvium constanter nominant omnes alii codices Græci, Savum fortassis voluit Galesinius scribere: sed hic in Pannoniis supra Belgradum Danubio influit, et Athanaricus trans Danubium regnabat, ubi nunc Valachi et Moldavi habitant: apud Valachos autem etiam hodie fluvius Missovo nominatur, haud longe a Terisco seu Targovisco primaria Vaireræ sede; qui fluvius Rebnick oppidum præterlapsus fretoque immixtus, nomen amittit priusquam in Danubium inferatur.

D Molunus Acta apud Lipomanum lecta secutus, etiam 12 Aprilis Sabam collocavit: secutus est etiam in Martyrologio Germanico Canisius, ac denique in novissimo Romano Cardinalis Baronius hoc modo: In Capadocia S. Sabæ Gothi qui sub Valente

Imperatore, cum Athanaricus Gothorum Rex Christiani nos insequeretur, post dira tormenta in flumen projectus est: quo etiam tempore (ut S. Augustinus scribit) quamplurimi ex Gotthis orthodoxis martyrii corona sunt insigniti. In notis significat Græcos de eodem agere 14 Kal. Maii in Menologio, eo scilicet quod ex Menæis MSS. Cardinalis Sirletus compilavit, opera nimis extemporali, unde in eo non sine mendis legitur Saactus ab ipsa Athanarico flagellis cæsus; cum Athanaricus martyrio ejus non odferit. Interim verum manet quod die 12 Aprilis Constantinopoli coleretur Sabas, ut colligitur tum ex Calendario Græcorum apud Genebrardum, tum ex Ephemeride Aprilis metrica, unum præcipuum cujusque diei Sanctum proponente per singulos hexametros, quorum hic unus est

Ὁ γόδατος, δεκάτης ποταμοῦ Σάββα καὶ πείρητον

Octavo decima fluvii Sabbam enecat unda.

Elogium, quod præcitata MSS. habent die 12, hoc etiam die habent Menæa, tum excusa Venetiis, tum Divisione apud Franciscum Chiffletium, hoc proposito disticho

Ἵπελθε Σάββα φθαρτὸν ἰδέω ὕδωρ,

Ὡς ἂν πύργος ἀφθαρτοῦ ἰδοῦν ὕδωρ.

Mortale flumen leniter, Saba, subi,

Ut flumen immortale lætitiæ bibas.

In Ambrosiano quodam MS. Mediolani, signato O 148, etiam die 15 Aprilis notata invenitur S. Sabæ Gothi commemoratio, uti etiam in Menologio Basilii Imperatoris cum elogio ex Actis desumpto.

F 10 Actorum hoc compendium habet ex MS. Synaxario Claromontano, ad 17. Eodem die certamen sancti Martyris Sabæ Gothi. Hic fuit sub imperio Valentiniani ex regione Gothorum: qui cum fuisset ab adolescentia Christianus, non solum ipse detrectavit cibos idolis immolatos gustare, sed alios id facere paratos ab iisdem avertit: pro illis vero eam quæ in Christo est fidem gentilibus suis proponens, multos a se conversos baptizavit. Igitur insurgentes contra eum idololatæ, vi ab urbe sua eum expulerunt. Post aliquod vero tempus cum Athanarichus Princeps persecutionem moveret contra Christianos, et omnes Christum prædicantes graviter affligeret, comprehensus etiam Sabbas est, et corruelli alligatus axi e laqueari domus suspensus: cumque idolothyta recusasset edere, adductus ad fluvium, cum grandi ligno ad collum alligato, in ipsum projectus et suffocatus est, annum ætatis agens trigesimum octavum. Eandem ætatem etiam Menæi excusa signant: quamvis de ea deque baptismo pluribus per Sabam collato nihil in Actis, nihil etiam de suspendio sed econtra duobus azibus per manus pedesque distentos alligatum, jaciisse in pavimento, usque dum superveniens hospita eum solvit a lignis.

G 11 Gravior eorumdem Menæorum excusorum est error, quod addiderint ad nomen Sabæ titulum Στρατηλάτου, id est, Ducis, seu Tribuni militum: qui alterius tituli Gothi est, sub Aureliano Romæ passi, ejus soleane festum et officium occurrit die 24 Aprilis, tam in excusis quam impressis Menæis ac Synaxariis. Simili aliquo errore abducti Asculani nostri in Piceno Patres, sub annum MDCCII, cum Roma S. Sabæ Gothi corpus accepissent ab ordinem R. P. Claudio Aquaviva Societatis Jesu Generoli; annuæ ipsius venerationi diem legimus 12 Aprilis, quo colitur iste de quo nunc agimus, longe ab urbe Roma passus in Gotthia: cum multo fuissent, rectius facturi, si Romano et antiquiori hujus nominis Martyri signatum in Romano Martyrologio diem servandum statuissent: quo et nos paucula, Asculo accepta, differimus.

Constantino-
poli colitur
18 Apr.

E

olibi 15.

Passionis
compendium
ex Synaxario
MS. 17 Apr.

F

Ab hoc diver-
sus Sabas Dux
24 Apr.

A

ACTA

Ab Ecclesia Gotthiæ ab Ecclesiam Cappado-
ciæ scripta.

*Ex MS. Vaticano Græco, collato cum versio-
ne Latina MS. Venetiper Franciscum Zinum
apud Lipomanum et Surium.*

Ecclesiæ Dei quæ est in Gotthia, Ecclesiæ Dei
quæ est in Cappadocia, et omnibus Ecclesiæ Catho-
licæ Christianis, ubique gentium habitantibus, mise-
ricordia, pax, et caritas Dei Patris et Domini nostri
Jesu Christi impleatur.

1 Quod a B. Petro dictum est, In omni gente,
qui timet Deum et operatur justitiam, acceptus est
ei; nunc etiam verum esse declaratur. Hoc enim in
B. Saba confirmatum est, qui est Martyr Dei et Do-
mini nostri Jesu Christi. Cum enim genere Gotthus
esset, et in Gotthia in medio generationis pravæ
atque perversæ vitam ageret, ita viros imitatus est
sanctos, et cum ipsis omni genere virtutum Christum
coluit, ut in mundo tamquam stella fulgeret. Jam
inde enim ab ipsa infantia Domini nostri Jesu Christi
religionem complexus, virtutem perfectam existima-
vit, per filii Dei cognitionem evadere in virum per-
fectum. Quia autem diligentibus Deum omnia coope-
rantur in bonum, strenue adversus hostem pugnans,
et hujus vitæ malis superior existens, atque pacem
cum omnibus habens, ad supernæ vocationis bra-
vium pervenit.

2 Memoriam igitur gratia et ædificationis piorum,
posteaquam ipse in Domino conquievit, tacere et
quiescere nequaquam permittitur: sed ad præclara
ipsius facta conscribenda impellimur. Fuit enim fide
rectus, ad obediendum in omni justitia promptus,
mitis, religiosus, imperitus sermone, non autem
scientia; cum omnibus pacificus, pro veritate lo-
quens, os idololatriæ obstruens; non superbus, sed
(quod humiles decet) subjectus, non petulans in lo-
quendo sed quietus; ad omne opus bonum propen-
sissimus: psallens in ecclesia, ejusque magnam cu-
ram gerens: pecuniam possessionesque despiciens,
nisi quatenus necessitas exigebat: sobrius, et omni-
bus in rebus continens, maxime autem a feminarum
abhorrens consuetudine; precationibus et jejniis
quotidie incumbens, ab inani gloria alienus, omnes
ad recte vivendum incitans, quæ ex virtute atque
officio sunt exequens, fugiensque contraria: inte-
gram denique fidem, quæ per dilectionem operatur,
observans, ac numquam desinens in Domino cum
libertate loqui. Neque enim semel, sed sæpe, ante-
quam pro fide martyrio coronaretur, re ipsa seipsum
veræ pietatis acerrimum defensorem ostendit.

3 Cum enim Gotthiæ principes et magistratus
cœpissent Christianos homines insectari, et cogere
ut edereut idolis immolata; et gentiles quidam con-
siliu inissent, ut Christianis propinquis suis pro
immolatis proponerent quæ immolata non essent,
itaque propinquos suos servarent ac persecutores
deciperent; re cognita, B. Sabas non solum ipse co-
medere cibos vetitos recusavit, sed in medium pro-
diens, protestatus est omnibus; Si quis, inquit, ex
carnibus illis comederit, Christianus esse non po-
test: atque ita cavit, ne omnes in diaboli laqueum
inciderent. Hac de causa, qui fraudem hanc molie-
bantur, eum ex illa vico expulerunt: sed postea re-
vocarunt. Ceterum cum rursus mota esset persecu-
tio quidam ex ejusdem vici gentilibus, victimas dæ-
monibus offerentes, jurejurando volebant affirmare
neminem in vico suo Christianum hominem repe-
riri. Verum Sabas cum fiducia iterum in medium
prodiens, et ad consessum illorum accedens; Ne-

mo, inquit, pro me juret: ego enim Christianus sum.
Denique, instante persecutore, prædicti gentiles, ce-
latis propinquis suis, jurarunt, non esse in vico suo,
nisi unum Christianum. Quo audito, Princeps iniqui-
tatis jussit, unum illum (hic autem erat B. Sabas)
adduci. Et cum esset adductus, ex iis, qui circum-
stabant quæsivit, quid haberet in bonis: illis autem
respondentibus, nihil amplius, quam id, quo erat in-
dutus, contempsit eum vir iniquus; Neque prodesse,
qui ejusmodi est, inquit, nec obesse potest. Atque
ita locutus, jussit eum extrudi.

4 Postea cum ingens rursus in Gotthia a pecca-
toribus persecutio moveretur, et sanctus Paschæ
a dies appropinquaret, ad aliud oppidum voluit pro-
ficisci, ut cum Gutthica Presbytero sanctum illum
diem celebraret. Sed iter facienti apparuit vir pro-
cero corpore adspectuque splendido venerabilis, et
dixit: Revertere, et vade ad Sansalam presbyterum.
Sabas autem respondit: Abest, inquit, Sansalas.
Fugerat enim propter persecutionem, et in Roma-
nia commorabatur: sed tunc propter diem Paschæ
domum redierat. Quamobrem Sabas, cum ejus re-
ditum ignoraret, ita responderat, et ad Gutthicam
Presbyterum ire contendebat. Verum cum manda-
to illius magni viri a se conspecti parere nollet, re-
pente cum serenum tunc esset, magna nivis copia
terræ faciem sic occupavit, ut iter intercluderetur,
et Sabas progredi non posset. Intellexit igitur se Dei
voluntate ab itinere prohiberi, jubentis ut ad Sansa-
lam Presbyterum se conferret. Quare Deo gratias
agens, reversus est: et cum gaudio Sansalam conve-
niens, narravit ei et aliis compluribus id quod in via
perspexerat. Simul igitur Paschæ diem celebrarunt:
tertia autem post celebrationem nocte, ex impiorum
decreto, Atharidus; Rhostesti Reguli filius, cum ma-
gna impiorum latronum manu in pagum irruit: et
domi suæ Presbyterum dormientem offendens, eum
vinciri jussit simul cum Saba, quem e lectudo nudum
sustulerant. Ac Presbyterum quidem in curru col-
locarunt: Sabam autem nudum, ut erat genitus,
per spinas, b quas nuper succenderant, pertraxerunt,
comprimentes eum, et fustibus ac flagellis verberan-
tes: adeo erant adversus Dei servos immites ac sævi.

5 Sed hostium crudelitas viri justii patientiam ac
fidem exercuit. Cum enim dies advenisset, in Do-
mino glorians, persecutores suos allocutus est ad
hunc modum: Nonne me per loca aspera et spinosa
nudum et sine calceis pertraxistis? cernite, an pe-
des mei lesi sint; et utrum in corpore meo appa-
reant verberum signa, quæ mihi inflixistis. Illi vero
nullum in ejus carne videntes vestigium extare cru-
delitatis suæ, sublatum e curru axem super hume-
ros ejus imposuerunt, et ad extremas axis partes
manus ipsius extenderunt; pedes quoque similiter ad
alterum axem alligarunt: et denique super axes
ipsum projicientes, ut humi supinus jaceret, effece-
runt; nec prius eum torquere destiterunt, quam
maxima noctis pars præterisset. Verum, ministris
dormientibus, mulier accessit, et solvit eum: nocte
enim excitata fuerat, ut domesticis cibum pararet.
Ille vero solutus, eodem in loco mansit intrepidus
cum muliere, et eam adjuvabat. Sed posteaquam
illuxit, re cognita, crudelis Atharidus manus ejus
vinciri jussit, eumque ad trabem domus suspendi.

6 Nec multo post venerunt quidam ab Atharido
missi, et cibos idolis immolatos attulerunt, sic Pres-
byterum et Sabam alloquentes: Hæc vobis magnus
Atharidus mittit, ut comedatis, et animas vestras a
morte liberetis. Hæc nos, respondit Presbyter, non
edimus: neque enim nobis licet. Quamobrem Atha-
ridum cohortamini, ut nos potius jubeat crucifigi,
aut alio genere mortis interfici. Beatus autem Sa-
bas: Quis, inquit, hæc misit? Responderunt: Do-

D
PER PRES.
GOTHIÆ.
EX MS. GR.
seque publice
fatetur Chris-
tianum:

a
et apud
Sansalam
Presb. Pascha
celebrans

E
rapiatur nudus
e lecto

b
et tota nocte
cruciat
aribus alti-
gatus:

F

recusanti
immolatis
vesci

Act. 10, 35

Genere
Gotthus

sed ab
infantia
Christianus,

B

in omni
virtute exer-
citatus,

C

dissuadet
Christianis
ne gentium
fraudi con-
sentiant,

A minus Atharidus. Unus, inquit Sabas, est Dominus Deus, qui in cœlis est. Impuri et profani sunt isti perditionis cibi, quemadmodum et Atharidus ipse, a que missi sunt. Ita loquente Saba, unus e servis Atharidi ira inflammatus, in sancti viri pectus cili sui cuspidem sic inforsit, ut adstantes omnes crederent, eum statim ex ictus d violentia interiturum. Verum ille pietatis studio superans plagæ dolorem: Nunc, inquit, tortori, arbitraris ictu me tuo sustulisse? Sed ita habeto, me adeo non doluisse, ut mihi videaris lanæ floccum in me coniecisse. Cujus rei perspicuum illud indicium fuit, quod nec exclamavit, neque (ut in dolorem fieri solet) ingemuit, neque ullum in ejus corpore plagæ vestigium apparuit.

7 Tunc, his omnibus cognitis, Atharidus eum jussit interfici: et iniquitatis ministri, dimisso Sansala Presbytero, traxerunt Sabam ad fluvium qui vocatur Musæus, ut ibi eum suffocarent. At beatus vir, præcepti Dominici memor, et proximum diligens sicut seipsum: Quid, inquit, peccavit Presbyter, quia mecum non moritur? Non est tuum, responderunt ministri, istud præcipere. Tunc ille in exultatione Spiritus sancti exclamavit, ac dixit: Benedictus es, Domine, et laudabile nomen Filii tui in secula, Amen; quoniam Atharidus quidem se ipse morte damnavit atque interitu sempiterno, me autem ad vitam mittit perpetuam. Sic enim tibi complacuit in servis tuis, Domine Deus noster. Et cum duceretur, numquam cessavit Deum collaudare; dignas non putans afflictiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ in Sanctis revelabitur. Cum autem ad fluminis ripam ductus esset, ministri inter se: Cur non, inquit, dimittimus hominem hunc innocentem? Numquam enim Atharidus hoc est resciturus, Sed Beatus Sabas dixit ad eos: Quid ingamini, ac non potius facitis quod vobis est imperatum? Ego video id, quod vos non potestis intueri. Ecce stant e regione, qui me suscepturi sunt in gloria. Tunc eum ad aquam perduxerunt, gratias agentem Deo atque eum collaudantem (spiritus enim ejus ad finem usque non destitit id facere) et in flumen projectum, eo ligno, quod collo ipsius alligaverant, in profundo suffocarunt: ita per lignum et aquam defunctus, in se verum salutis e symbolum expressit. Erat autem annorum octo et triginta.

Martyrio coronatus est quinta die f sabbati post Pascha, id est, pridie idus Aprilis, g Valentiniano et Valente Imperatoribus, Consulatum gerentibus Modesto et Arintheo.

C 8 Deinde extraxerunt illum homicidæ ex aqua, et insepultum relinquerunt. Verunt nec feræ, nec volucres ejus reliquias attingere, sed a piis fratribus servatæ sunt, easque clarissimus Dux h Scythiæ Junius Soranus, Deum colens, missis viris fide dignis, e loco barbaro in Romaniam transtulit; et gratificari volens patriæ suæ, pretiosum munus, fructum fide gloriosum, misit in i Cappadociam ad vestram religionem, [ex voluntate Presbyterorum,] k sic ordinante Domino, qui gratiam suam largitur susti-

mentibus et timentibus ipsum. Quamobrem, qua die D Martyr coronatus est, sacrificantes, hoc reliquis fratribus nuntiate, ut in omni Catholica atque Apostolica Ecclesia exultantes, collaudent Dominum, qui proprios servos suos elegit. Salutate omnes Sanctos. Salutant vos hi, qui nobiscum persecutionem patiuntur. Ei autem, qui potest nos omnes gratia et benignitate sua in cœleste regnum perducere, gloria, honor, imperium, majestas cu mihi uoœtiq̃aœu et sancto Spiritu in secula seculorum Amen.

annuo festo honorandum.

ANNOTATA.

a Die 8 Aprilis celebrandus.

b Zinus vertit quas nuper inciderant: minus apte ad textum originalem, quo indicatur familiaris consuetudo Scythiis et aliis nationibus non admodum operose agros colentibus, sed quantum terræ destinant sementi faciendæ, adhibito igne simul stirpantibus et fumigantibus: quæ loca post incendium, stirpium radicibus ubique exstantibus, admodum aspera sunt.

c Ita explicio, quod Græce est, λᾱδῶν ὑπερον, ἔρρι-
ψεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἀγίου, σκορπίσας εἰς ὅξυ: quod non satis explicavit Zinus dicendo, vas in viri pectus coniecit. ὑπερος quidem Græcis pistillum est: sed hic vel pro pilo accipitur, vel pro fuste cujus una extremitas crassa et nodosa, altera teres et acuminata, etiam in bello teli usum præstare potuerit, nomen autem habuerit a forma pistilli, quali ad fruges in mortario comminuendas utimur.

d MS. ceygraphum, ρῶζιματι quod quia latratum significat, expuncta syllaba abundanti, correximus ρῶματι.

e Crucem scilicet et baptismum.

f Id est, hebdomadæ.

g In Græco additur ὑπατίας Φλαδίου, Consulatu Flavii: et rursum post nomina Imperatorum additur, ἐνρίσσονται οὗτοι, Hi inveniuntur: quæ, ut nullum commodum sensum facientia, idroque etiam a Zino præterita, omisimus.

h Zinus solum legit Dux Jossoranus: sed magis placet lectio nostri MS. et Romanum nomen: ut fuerit Dux eorum militum, quos in subsidium Phritigeris in Scythiam sive Gothiam miserat Valens, isque genere Cappadox: hoc enim clare indicat textus Græcus χαρισάμενος τῇ ἐκ τοῦ πατρίδι: licet Zinus sensum obscurum reddiderit, cum scripsit, pretiosum patriæ suæ munus... misit in Cappadociam; ubi to patriæ videtur esse genitivi casus, et Jossorannus Gothus fingi.

i Etsi tota Thracia, Galatiæ et Bithynia inter Gothiam et Cappadociam interjectæ sint, ex Danubio tamen, quem victores obtinebant Christiani, per Euxinum pontum, rectissimum et facillimum iter de hac in illam erat, et multa sacrorum communicatio; nam et Ulfilam genere fuisse Cappadocem Philostorgius asserit.

k Græce διὰ θελήματος Ἡρεσδουρίου quod Zinus omisit.

E

F

O. II.

DE S. CONSTANTINO, SEU CONSTANTIO EPISCOPO VAPINCENSI IN GALLIA.

SEC VI.

V Apingum, sive Vapincum est urbs antiqua Episcopalis provinciæ Narbonensis secundæ, eo quod sit sub metropoli Aquensi, licet in Delphinatu et sub Parlamento Gratianopolitano, apud Alpes Cottias sita. In hac urbe est hoc die celebris cultus S. Constantini sive Constantii Episcopi, cujus Acta aliqua olim extitisse vix dubitamus, eo quod

apographis antiquissimis Martyrologii Hieronymiani sit inserta illius memoria, his fere ubique verbis. In Vapingo civitate, depositio S. Constantini Episcopi. Similia leguntur in aliis antiquis fastis MSS. item apud Usuardum, Bellinum, Maurolycum, Felicium, Galesinium, Canisium. Et consentit hodiernum Martyrologium Romanum, in quo ista habentur: Apud Vapingum episcopum

cultus in antiquis Fastis.

Elogium
Saussay

discussum

Subscripsit
Conc. Epao-
nensi an. 517

an etiam
Carpentora-
tensi an. 527

A pidum S. Constantini Episcopi et Confessoris. Saus-
saius in Martyrologio Gallicano cum hoc exornat elo-
gio: In Narbonensi secunda, civitate Vapicensis
S. Constantii Episcopi et Confessoris, qui sub Sym-
macho Papa et Chlodovæo Francorum Protochris-
tiano Rege, primus in ea urbe, quam Christo totam
subegit, Pontificatum gessit: sapientiæque cælestis
præstantia et morum innocentia floruit: ætatem cum
summa religione transegit: sicque sibi ad regnum
æternum aditum sternens, e pastoralis specula ad
arcem beatitudinis evectus est. Cujus nomen in bene-
dictione apud incolas permansit, perennemque obti-
nuit ob meritorum cumulum et operationis beneficia,
vererationem. *Hæc Saussaius, qui, tantata solum ver-
borum phresi, de variis Episcopis similia habet. Interim
Son-Martham in Gallia Christiana, primum Vapin-
censium Episcopum Constantium non statuunt: Sed
ex veteribus Ecclesiæ istius monumentis et publicis
MSS. quendam S. Demetrium primum collocant, et
plures forsitan alii in ista sede Constantium præcessere,
quorum nomina et acta intercederunt. An fuerit etiam
Episcopus temporibus Symmachi Papæ et Chlodovei
Regis Francorum, plane est incertum. Post utriusque
obitum subscripsit Epaonensi Concilio, Agapito V. C.
Consule anno Christi DXXVII, sub Sigismundo Burgon-
dionum Rege habito: sub cuius, non sub Regum Fran-
corum imperio, tunc vivebat Constantius cum reliquis
Episcopis, qui dicto Concilio interfuerunt. Nos de Con-
cilio istius loco et aliis circumstantiis late egimus v Fe-
bruarii ad Vitam S. Aviti Episcopi Viennensis, a quo
S. Sigismundus fuerit ad fidem Catholicam conversus..
Adfuerunt autem Epaona Episcopi numero quatuor et
viginti, interque eos solum decimus octavus subscribit
Constantius, in Christi nomine Episcopus civitatis
Vapincensis, ut non videatur valde diu in dignitate
Episcopali vixisse. Fuit postmodum anno DXXXVII sub
Athalarico Rege Ostrogothorum habitum Concilium*

Carpentoratense; cui aliquis Constantius subscripsit:
quem Sirmondus in Indice utroque conjectat fuisse eum-
dem Vapincensem Episcopum; sed quia locus non addi-
tur in Concilio, plane hoc incertum est. Multo minus
placet conjectura Baronii, dum ad annum 441 num. 15,
ubi de primo Arausicano Concilio agit, ista scribit:
Est celebris etiam memoria inter alios Patres, qui
huic Concilio interfuerunt, Constantini Episcopi
Vapingensis Ecclesiæ, consignata tabulis Ecclesiasti-
cis: quod enim sanctitate claruerit ejus natalis
dies in Ecclesia Catholica annuatim reperitur pridie
Idus Aprilis: quem et alii Gallicano Concilio inter-
fuisse scimus ex Synodali epistola, ad S. Leonem
Romanum Pontificem scripta. Eodem repetit Baro-
nius in Notis ad XII Aprilis. Aliquis Constantinus
Episcopus dicto Concilio Arausicano, inter sedecim
Episcopos tertius; et citata epistolæ Synodali inter
quadraginta duos et fere a prioribus diversos, quarto
loco subscribit: nec non Constantius aliquis. Sed quam-
diu nullæ notantur urbes, temerarium est eorum ali-
quem inferre catalogo Episcoporum Vapingensium; et
multo magis eundem dicere, qui Epaonensi Concilio
interfuit, anno DXXVII satis recenter ordinatus, ut supra
indicavimus, cum alias oporteret unum eundemque
Constantium totis fere septuaginta annis eum gradum
obtinnisse. De illo ergo qui, Epaonæ fuit anno jam in-
dicato, aliud non scimus, quam ipsum in propria Ec-
clesia venerationem habere, successisse autem ipsi SS.
Tigridem et Remedium, de quibus egimus in Februa-
rii, dein Vellesium qui interfuit Concilio Aurelia-
nensi VI quod arbitramur celebratum anno DXLVII. Pe-
trus de Natalibus lib. II Catalogi cap. 130 num. 118
ista habet: Constantinus Episcopus oppido Vapigo,
claret pridie Idus Aprilis: quæ est exigua unius diei
differentia: sed pro ipsis Idibus stat consensus alio-
rum.

D
EX MS. GR.

non Arausi-
cano an. 527

neque epistolæ
Synodali
ad S. Leonem
Papam.

E

DE SANCTO DAMIANO EPISCOPO TICINENSI IN ITALIA.

D. P.

CIRCA AN.
DCCX

Cultus sacer:
C

Epistola
contra Mono-
thelitas
camposita

Papia, post Mediolanum clarissima Insubriæ ci-
vitas, ad flumen Ticinum sita est a quo ab an-
tiquis Ticinum oppellabatur. Eodem nobilitata
olim fuit Longobardorum Regum Sede, quorum
tempore inter alios Episcopos floruit ibidem S. Damia-
nus Episcopus, hoc XII Aprilis vita functus, et hactenus
ritu officii duplici in ea urbe et amplissima diocesi ho-
noratus. Ejus meminit in suo Martyrologio Galesinius
hac formula: Papiæ S. Damiani, Episcopi et Confes-
soris, doctrina, sanctitate et rerum divinitus gesta-
rum gloria clari, Galesinii verba leguntur translata in
Martyrologium Germanicum Canisii, altera editione
auctius recensum. In hodierno Martyrologio Romano
ista habentur: Papiæ S. Damiani Episcopi, ubi in
Annotationibus addit Baronius: Tabulæ Ecclesiæ Pa-
piensis de eodem agunt hoc die. Laudat hunc miri-
fice Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum lib.
5 cap. 15, atque hujus dicit esse epistolam, scrip-
tam nomine Mansueti Episcopi Mediolanensis lib. 6
cap. 3. Sed miror quidem. Nam non Damianus, sed
Magnus Episcopus Ticinensis interfuit, una cum
Mansueto, illi Romanæ Synodo, sub Agathone Ro-
mano Pontifice, ut apparet ex subscriptione Syno-
dicæ tunc scriptæ, quæ recitatur in Actione quarta
sextæ Synodi. Opinatus est ea de causa Latinus
noster, eundem Damianum cognomento Magnum
esse dictum. *Hæc Baronius, de quo Ughellus tomo I
Ital. sacræ in Episcopis Papiensibus ista observat in
S. Damiano xxxii Episcopo: Illius meminit Martyro-
logium Romanum, et Baronius in suis ad ipsum*

Notis: ubi demiratur Paulum Diaconum Damiano
epistolam adscripsisse, nomine Mansueti scriptam
ad Constantinopolitanum Concilium contra Mono-
thelitas; cum in Concilio Romano sub Agathone
Pontifice reperiatur subscriptus Magnus, non autem
Damianus Episcopus Papiensis; sed si vir, peritissi-
mus rerum Ecclesiasticarum, rectius hac vice calen-
los posuisset, advertissetque Magnum Popiliensem
se subscripsisse, non Papiensem; Anastasiumque,
qui ei Concilio interfuerat, præcessisse hunc nostrum
Damianum Episcopum Papiensem; non adeo demi-
ratus fuisset Paulum Diaconum, qui eam epistolam
attribuit Damiano Episcopo, qui per id tempus tan-
tum Presbyter erat, illamque epistolam dictaverat
anno antequam succederet Anastasio, qui etiam ipse
Romani Concilii decretis subscripsisse reperitur. Nec
tamen Paulo Diacono dandum vitio est, si duxerit
parum referre dixisse, an Presbyter an Episcopus
Damianus epistolam illam confecerit: gravi enim
historico facile fuit unius anni morulam contemp-
sisse ab exarata epistola. *Hactenus Ughellus. Verba
Pauli Diaconi sunt ista: Hæresis apud Constantino-
polim orta est, quæ unam in Domino nostro Jesu
Christo voluntatem et operationem asseverabat.
Quam ob causam Constantinus Augustus centum
quinquaginta Episcopos congregari fecit: inter quos
etiam fuerunt Legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ missi
ab Agathone Papa. Eo tempore Damianus Tici-
nensis Ecclesiæ Episcopus, sub nomine Mansueti
Mediolanensis Archiepiscopi hac de causa satis uti-
lem*

a S. Damiano
necum
Episcopo

recitata in
Concilio C. P.

A Iam rectæque fidei epistolam composuit, quæ in præfata Synodo non mediocriter suffragium tulit. *Coluntur S. Agatha Papa x Januarii, et S. Mansuetus Episcopus Mediolanensis xix Februarii, ut quorum Acta de dictis Conciliis equimus, et partem epistolæ edidimus, in Concilio Mediolanensi in causa Monothelitarum, auctoritate S. Mansueti anno dclxxix composita. Dictum autem Concilium oecumenicum Constantinopoli inchoatum est anno dclxxx mense Novembri, et anno sequenti die xvi Septembris absolutum : quo tempore passim traditur S. Damianus fuisse Episcopus Ticinensis, ut vel ideo possit Paulus Diaconus melius excusari, si tum in Concilio dictum fuerit epistolam compositam fuisse a S. Damiano, jam tunc creato Episcopo Papiensi : quem ideam Paulus Diaconus lib. 5 appellat virum Domini sanctitate præcipuum, liberalibus artibus satis instructum.*

2 Acta S. Damiani ediderunt Bernodus Saccus, lib. 9 Ticinensis historię cap. 17 et 18; Jacobus Guala, lib. 3 Sanctuarii Papiensis cop. 3, Stephanus Brevenotanus, lib. 2 Historię Papiensis cap. 11; Antonius Mario Spelta, in Vitis Episcoporum Papiensium; Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ; et novissime Joannes Baptista de Gasparis, in Breviario Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiæ, quod opusculum auctor nobis donavit, cum anno mdclxii Papiæ de Actis horum Sanctorum antiqua monumenta inquireremus. Ex hoc elogium istud ducimus.

3 Damianus, nobili genere Ticini natus, eximius Theologus, ob morum et virtutum integritatem Ticinensium Episcopus creatus, anno sexcentesimo octogesimo admirabili floruit sanctitatis et doctrinæ præstantia, ut ejus epistolæ, egregio peneque divino ingenio editæ in sexta Synodo, ad extirpandam hæreticam Monothelitarum pravitatem, testantur. Post multos legationum labores, eloquentiæ viribus, Imperatoris et Longobardorum composuit discordias, bellorumque sedavit furores. Pauperibus subveniendi studio inflammatus, sibi suisque successoribus satis commodum paravit domicilium, quo inopes et peregrinos hospitio reciperet ciboque reficeret. Duos quoque sacros Fontes suo ære ad baptismata faciendâ excitavit. Eo tempore præfuit Ecclesia Ticinensi, quo fœda Ticinum pestis depopulabatur, diu noctuque circumsonante aere tubarum clangore, cum invisibili bellorum strepitu, ac nocturna duorum Angelorum apparitione, alterius scilicet boni, alterius mali, perterrente civitatem. Malo enim Boni jussu ædium fores veru incutiente, tot mortui singulis in aedibus mane comperiebantur, quot ictus nocte auditi fuerat. Tunc pius et sanctus Pastor ad Deum reconciliator accessit. Quare convocato Clero populoque et ipso Rege Guniperto, orationes, jejunia, publicas rogationes et alia multa pietatis opera indixit. Quibus pie humiliterque peractis, Deus, delinita precibus indignatione, Damianum monuit, fore ut civitas liberaretur, si altare Martyri Sebastiano in basilica S. Petri ad Vincula erigeretur, et aliquid ex ejusdem Sancti Martyris reliquiis in eo collocaretur, et in venerationis cultu haberetur. Tunc sollicitudine Damiani et Regis Guniperti, S. Sebastiani brachium Roma Ticinum delatum est : et ceteris omnibus peractis, extemplo desæviit pestis, et ab letifera calamitate civitas vindicata fuit : dicatæque illic aræ Martyris, quotannis pridie festum diem Sebastiani, et ipso quoque die festo, ipse cum Ordinaris, Mansionariis et reliquo Clero Ecclesiæ Cathedralis, solemnibus supplicatione accedebat, sacra facturus. Divina miraculorum virtute eluxit. Nam in legatione, qua functus est nomine Catholice Ecclesiæ ad Georgium Patriarcham Constantinopolitanum hæreticum, ut eum in sanctæ

Romana Ecclesiæ sinum revocaret, urbem ingrediens, leprosum osculo sanitati restituit. Dum Gallus Capellanus sacras ejusdem Pastoris reliquias tumultu, manu sacrilega e tumulo extrahere conaretur; campanæ ecclesiæ, quam ipse Damianus alteri Damiano Martyri erexerat, ut sacrilegi temeritas vulgaretur, nullo pulsante sonum reddidere : quo excitati vicini confluentes, viso sacrilego, qui sepulcro hærebat immobilis, ad Pontificem properarunt. Hic re accepta repente ad templum perexit, ibique misericordia motus, pro sacrilego orari jussit : qui peccatum suum deflexit, a Deo liberatus fuit. Cum vero annos triginta, doctrina et poesi illustris, Episcopali munere perfunctus esset, sanctissime ad Domini sui amplexum evolavit pridie Idus Aprilis, anno septingentesimo decimo. Cujus venerabile corpus in S. Damiani primum sepultum, nunc in subterraneo maximæ basilicæ sacello, quod S. Cyri Confessio appellatur, cum veneratione colitur.

4 Hactenus Joannes Baptista de Gasparis, Sanctum hunc adscribens familiæ Biscossorum ; quod sine fundamento excogitatum ab alio quocumque, ab eo ad gratiam assumptum putamus : qui et alias invenitur recentioribus conjecturis plusculum tribuisse, quando quæ Paulus Diaconus libro 6 cap. 5 narrat de peste, deque Angelo bono ac malo et S. Sebastiani Reliquiis, obsque ulla S. Damiani mentione, ea huic appropriat. Sed imprimis difficultatem habet, quod idem de Gasparis scribit de Georgio Patriarcha hæretico, quamvis auctorem sequi videatur Jacobum Gualam loco præcitato, qui ait : Vir ipse non modo sanctitate, sed et excellenti doctrina insignis, voce universalis ecclesiæ Constantinopoli fungitur, ad Georgium ibidem hæreticum (non addit, Patriarcham.) perfidiæ tenebris obductum, ut eum reduceret in gremium sanctæ matris ecclesiæ. Septimo seculo, quo rem gestam opportuisset, fuerunt Constantinopolitani Patriarchæ Sergius, Pyrrhus, Paulus, item Sergius, Thomas II, Monothelitæ omnes : tum Joannes V ac Constantinus ; denique Theodorus, cui ob hæresim deposito successus est Georgius Catholicus, et sub hoc celebratum Constantinopolitanum Concilium inter Oecumenica sextum, cujus superius facta est mentio : vide sis Baronium ad annum dclxxviii num. 13. Vel igitur, quod indefinite de aliquo hæretico Patriarcha scripserat quispiam, perperam attributum est Georgio, cum debuerit tribui Theodoro, si ex Romani Pontificis auctoritate depositus ille est, sententiam ferente Damiano, Legato Apostolico : vel aliquo librarii cujuspian error, pro nomine Sergii irrepsit nomen Georgii, adeo offine priori, ut alias non semel eadem inter se commutata invenerimus.

5 Additur apud eundem auctorem Epitaphium sepulcri S. Damiani, citato Jona Grutero, quod apud dictos auctores videri potest : in illo dicitur S. Nazarius Martyr, industria S. Damiani, mernisse aulam, quam ambit claritas, ut videatur S. Damianus ad illius honorem extraxisse ecclesiam. Colitur S. Nazarius Martyr Mediolanensis xxviii. Junii. Bernardus Saccus lib. 9 cap. 18 adfert S. Damiani egregiam sententiam, de morte et resurrectione Domini nostri Jesu Christi, qua redarguit aulaciam cujusdam Hebræi, arguentis non fuisse ex Dei dignitate mortem subire Dominum Jesum Christum : et sub finem addit idem auctor, plura alia Damianum, et voce et scriptis, Ticinensibus suis documenta præbuisse, præsertim vitæ suæ innocentia : sed ejus scripta temporum et hominum incuria fuisse sublata. Loco epitaphii apponimus distichon Braultii, Episcopi Sarsinensis, in Martyrologio Poetico ita editum :

Præsul ut os posuit Damianus ad ora leprosi ;
Lurida lepra statim, non reditura, fugit.

D
leprosus oscula
sanatus.

reliquias ejus
furaturus
punitur :

corpus trans-
fertur.

Y
Patriarcha
CP. hæreticus
confutatus,
quis ?

* an vice ?

non certe,
Georgius.

F

templum S
Nazario
erectum.

Judæus
redargutus,

A Ecclesie legantur praeuisse, tamen quia ordinatore suo superstite, per coronam martyrii, de hac vita ad æternam transierunt, S. Clemens ejusdem B. Petri prædicatur successor existere: sic quamquam Rigobertus et Etelfridus a B. Bertino fuerint Abbates constituti, ille tamen veraciter ejus dici potest successor esse, qui ipsi post hanc vitam cognoscitur superstes remansisse.

3 Sanctus itaque Erkembodo anno Verbi incarnati *b* septingentesimo septimo decimo, post decessum vero B. Bertini *c* nono decimo, ad regimen Sithiven-
creatus Abbas an. 717.
d privilegia monasterio impetrat.
e
f
g
h
i
 B et a *e* Theodorico juniore, consobрино ejusdem Chilperici et successore, privilegia de immunitate loci sui impetravit: in quibus inter cetera sibi et successoribus suis perenniter indulta, scriptum invenitur ut nullus iudex publicus ad monasterium Sithiu vel ad loca ipsius quoquam tempore ingredi debeat ad causas audiendas aut *g* freta exactanda, vel fidejussores tollendos, nec mansiones aut *h* paratas faciendas, nec hominēs ipsius monasterii tam ingenuos quam et servientes, qui super terras suas commanent, distringendos, nec ullas redditiones requirendas vel exactandas, *i*

4 Decedente Ravengero, Morinensi Episcopo successore Baini, qui et ipse successor fuit Drantii, successoris beati Præsulis Audomari; S. Erkembodo, anno Dominicæ Incarnationis *k* septingentesimo vigesimo, Ternanensis Ecclesiæ sublimatur Episcopatu: simulque cum Episcopatu gubernationem monasterii strenue administrans, sic utrobique ad pulchræ Rachelis amplexus anhælabat, ut de fecunditate Liæ multiplicem procreare sobolem non desisteret. Ita siquidem ad contemplativæ pulchritudinem vitæ suspirabat, ut fecundam activæ operationem non negligeret: ita in suscepta tam monasterii quam Episcopii cura ea quæ Dei sunt cogitabat, ut tamen ad promotionem rerum exteriorum sibi commissarum diligentem operam impenderet. Ut enim haberet unde tribueret necessitatem patienti, emit a quodam viro, Rigoberto nomine, villas, sicut in veteribus chartis reperitur, his nominibus nuncupatas. *l* Sechiaco super fluvium Agniona, *m* Kelmias, Stracto, cum adjacentiis suis; et infra Mempiscum Leodredingas *n* mansiones; et *o* Belrinium, super fluvium Quantiam situm, in pago Teruanensi, cum adjacentiis suis, quæ sunt in pago Pontivo, in loco nuncupato Monte super fluvium Altejam *p*. Ex his sane possessionibus quasdam adhuc obtinet Sithivense cœnobium, quod quidem nunc constat esse bipartitum. Nam pars, antiquo nomine et ordine retento, monasterium vocatur B. Bertini; pars altera, mutato nomine et ordine, dicitur ecclesia S. Audomari. Utrum autem reliquæ possessiones, quas prædictæ ecclesiæ non habere noseuntur, in jus transierint Morinensis ecclesiæ, vel quod venerint, temere definire non audeamus. Cum aliquam in chartis vel scriptis certitudinem inde nondum reperimus. Hoc vobis ad præsens dixisse sufficiat, ut ostenderimus, per hæc, et alia hujus-

modi, in quibus vir sanctus pro utilitate subditorum *D* creditur desudasse, sic eum officium egisse Marthæ, ut ad illud unum, voce Domini porro necessarium, pervenire satageret, optimam scilicet partem Mariæ.

5 Quamvis vero, quod plerorumque auctoritatem Sanctorum commendare solet, fere nulla eum fecisse miracula scriptum inveniamus: de sanctitate tamen ejus dubitare non permittitur: nimirum cum antiqua sanctæ Ecclesiæ auctoritas Sanctum prædicet, et in numero Sanctorum canonizatum reverenter eum colat et adoret. Nec credendum arbitremur eum nequaquam miracula fecisse: imo potius negligentia scriptorum, si qua fecerit, memoriæ commendata non fuisse. Aut certe (quia Sancti, si quid boni agunt, foris gloriam non expetunt) si quid miraculosum egit a ventosa hominum notitia abscondi voluit: quia inde Deo maluit placere quam hominibus, et plus æternam amavit remunerationem quam transitoriam mortalium laudem. Postquam ergo fidelis servus et prudens, pecuniam Domini sui suo in tempore bene dispensavit, et ad excolendam cœlestis patris familias vineam conductus, in ea perseveranter laboravit; jam vespera vitæ suæ adveniente, vocatur a Domino supernæ mercedis denarium accepturus, felicique commercio commutaturus pro terrenis cœlestia, pro perituris æterna. Humanae itaque conditionis debitum solvens, appositus est ad Patres suos, anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo *q* quadagesimo secundo pridie idus Aprilis, sepultusque est a populo in ecclesia B. Audomari, coram capitaneo altari sanctæ Dei genitricis Mariæ: in cujus honore eadem ecclesia in principio, ab eodem sancto Præsule Audomaro, fuerat ædificata et dedicata.

6 Celebris autem adhuc extat fama, ex antiqua seniorum relatione auctoritatem trahens, quod ad tumbam S. Erkembodonis tot et tanta olim fuerint perpetrata miracula, ut ex oblationibus fidelium, quæ propter illa inibi offerebantur, ecclesia B. Audomari a solo dicatur fuisse reædificata, et sumptuose, ut in præsentī apparet, consummata. Si quis vero quæsierit quare exinde nulla certa extent monumenta, hæc scriptorum negligentia credimus evenisse; aucteritque majorum (etsi perpetratorum modum et ordinem miraculorum nesciamus) fidem adhibendam esse censemus. Sed quid tantam de miraculis quæstionem facimus? eum authentica testetur Scriptura, *F* signa non esse data fidelibus sed infidelibus: Nos igitur, quia per Dei gratiam de fidelium numero sumus, virtutes potius Sanctorum quam miracula imitemur. Virtutes enim miraculis multo sunt præstantiores, cum illorum operationes evacuabuntur, istarum remunerationes justis in æternum conservabuntur. In futuro enim judicio multis qui dicturi sunt Domino Deo, Nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus, terribiliter denuntiabitur: Ite maledicti in ignem æternum, quia pascio vos. Et e contrario pauperibus suis, qui nulla visi sunt fecisse miracula, dulci voce dicet Christus: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.

7 Ea propter, quoniam expectatio justorum lætitia est; multorum autem qui miracula fecerunt vel faciunt spes peribit; amulemur in Sanctis charismata meliora; et ad id, unde nobis major premittitur remuneratio, propensiori studie et ferventiori anhelemus desiderio. Scimus utique quod Sanctus iste in diebus suis placuit Deo, et inventus est justus: quod cognovit eum Dominus in benedictionibus suis, et conservavit illi misericordiam suam, et invenit gratiam coram oculis Domini; et quia magnificavit

miracula, si quæ fecit, latent.

E

moritur an. 742.

q

Ex oblationibus traditur ecclesia S. Audomari extracta

F

1 Cor. 14, 22

Matt. 7, 22

Virtutes ejus imitanda

creatus Abbas an. 717.

d privilegia monasterio impetrat.

e
f

g
h

i

k

creatur Episcopus anno 720.

C

Vitam activam et contemplativam simul exercet.

l

m

n

o

varias possessiones emit.

p

cum partibus Marthæ ungit partem Mariæ;

A nificavit eum Dominus in conspectu Regum, et dedit illi coronam gloriæ. Et nos itaque, exemplo Sancti hujus justitiam sectantes, Deo placere studeamus, ut cœlestem ab ipso benedictionem consequi mereamur. Et quoniam, inter innumeros vitæ præsentis errores, variis tentationum et peccatorum laqueis irretimur; misericordiam Christi, ad ipsius gratiam acquirendam, humiliter imploremus; ut in futuro in conspectu ejusdem Regis magnificari, et æternæ coronam gloriæ adipisci valeamus. Quod nobis præstare dignetur Rex Regum, caput et corona Sanctorum omnium, precibus sancti Erkembodonis Confessoris sui, Jesus Christus Dominus: qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a De hac primarum Pontificum post S. Petrum successione agimus 26 Aprilis ad Vitam S. Cleti, et in tractata particulari de Primis Pontificibus ante tomum 1 Aprilis.

b In Chronico Iperii et ab aliis dicitur creatus anno 710.

B c S. Bertini obitus passim refertur ad annum 698.

d Chilpericus ex Clerico Rex factus anno 715, mortuus an. 720, Hic concessit Erkembodoni privilegium libertatis et confirmationis, quod sic incipit, Chilpericus Rex Francorum. Si facta parentum etc. Actum anno regni nostri Tertio. Ita Iperius.

e Theodericus iste regnavit ab anno 720 ad annum 737. Duo ejus diplomata data S. Erkembodoni citantur ab Iperio, horum prius editum est, a Miræo in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 13, alterum legitur apud Malebrancum lib. 4 de Morinis cap. 58. an autem

sincera sint diplomata illa, alibi examinamus.

f Sicut avunculus pro patruo sæpe accipitur, ita et Consobrini pro consanguineis virilis sexus. Habuerunt ambo proavum Dagobertum 1, Chilpericus per Chlodoveum 11 et Childericum, Theodericus per Sigebertum ejusque filium Dagobertum: ut alibi demonstravimus.

g Fredum compositio fisca debita ad pacem obtinendam.

h Mansiones, hospitium signant, paratæ indicant alimenta. Consulatur præceptum Ludovici Pii super missione S. Anscharii ad hujus Vitam 3 Februarii § 6 litt. i et k.

i Huc usque continentur hæc Acta in Breviario Ecclesiæ S. Audomari.

k In Chronico Iperii dicitur Episcopus factus anno 3 Theoderici Regis, qui esset annus 722 aut 723, non 717 ut ibidem additur.

l In eodem Chronico Sehtcas super fluvium Agmona.

m Ibidem, Kelmas et Strato, quæ adhuc sunt hujus Ecclesiæ, S. Audomari.

n Ibidem, Nunc dicitur Lederselle, et sunt Ecclesiæ Canonicorum S. Audomari.

o Ibidem, Belrinum nunc est Prioratus Majoris-monasterii.

p Ibidem, Charta sic incipit: Domino atque Apostolico Patri Erkembodoni Episcopo emptori et ejus Congregationi etc. Actum Sithiu monasterio publice in Kal. Septemb. anno in Domini nostri Theoderici gloriosi Regis.

q Deerant hæc duæ voces in apographo nostro, ex Chronico Iperii suppletæ. Mabillon seculo 3 Benedictino inter prætermittos retulit, et mortuum esse arbitratur anno 737.

DE SANCTO TETRICO, MARTYRE ET PONTIFICE AUTISSIODORENSI.

INITIO
SEC. VIII.

Veneratio
S. Tetrici
12 April.

16 et 18
Martii.

Acta,

A utissiodorum, antiqua Galliæ urbs, Burgundiaci Ducatus inserta, variis et præclaris viris Cælitum albo inscriptis illustratur: quorum venerationi Ecclesiasticæ, dies suos præscribunt Breviaria propria, quæ varia habemus, post annum Christi millesimum et quingentesimum excusa. In his omnibus S. Tetrici Episcopi Autissiodorensis et Martyris cultus indicatur ad hunc diem 12 Aprilis, et omnia facienda præscribuntur ex Communi unius Martyris; ad Matutinum vero sex Lectiones recitantur de Communi, ut diximus, unius Martyris, et tres ultimæ de expositione Evangelii ad diem pertinentis. Nos auctoritate horum Breviariarum in hunc diem distulimus ejus memoriam huic operi inserere, quamvis in recentiorum Martyrologiis referatur ad xvi aut xviii Martii, uti ad illos dies inter Prætermittos annotavimus. Porro ad diem xvi Martii refertur a Menardo, Saussauo et Buccelino, uti etiam in Gallia Christiana Claudii Roberti et Sanmarthanorum, a quibus dicitur dicto die interemptus. At qui ante hos omnes scripsit, Joannes Chenu, asserit, vitam martyrio finivisse xv Kalendas Aprilis, quo eum die Galesinus, Canisius, et Ferrarius, retulerunt. Acta aliqua hujus Sancti sunt exarata in Chronico Roberti monachi Autissiodorensis, nulla diei obitus facta mentione. Verum is traditur xv Kalendas Aprilis sive xviii Martii, in Historia Episcoporum Autissiodorensium, a Philippo Labbe tomo 1 Novæ bibliothecæ librorum manuscriptorum edita: ex qua Acta conversationis et martyrii subjungimus, quæ sunt hujusmodi.

2 Treticus, seu Tetricus, sedit annos quindecim, menses tres. Hic fuit temporibus Romanorum Præ-

sulum Lennis, Benedicti, Joannis, Cononis, Sergii, sub Childeberto juniore Francorum Rege, qui appellatus est justus. Vir mitissimus et omni bonitate ornatus: nam et ante Episcopatum extitit Abbas monasterii S. Germani, in quo officio positus talem tantumque se exhibuit, ut merito ab omnibus summo frequentaretur studio: erat enim largus, pius, castus atque misericors. Deo igitur favente omnis populus a minimo usque ad maximum divina inspiratione permoti, eum in Pontificum Ordinem elegerunt: sicque a basilica S. Germani extractus, Deo dignus Pontifex est electus et ordinatus Sacerdos. Cæpit enim mox accepto Sacerdotio prædicationibus insistere, Ecclesiamque sibi a Deo commissam spiritaliter erudire. Hic beatus vir, primo anno ordinationis suæ, habito Concilio constituit, qualiter Abbates vel Archipresbyteri in ecclesia S. Stephani divinum persolverent officium. Taliter vero ordinavit, ut deserviret Kalendis Januarii 1 hebdomada basilica S. Germani, 11 hebdomada basilica S. Amatoris, 11 hebdomada basilica S. Petri, 14 hebdomada basilica monasterii S. Juliani. Et ita consequenter per reliquos menses.

3 Hæc itaque constitutione roborata, constituit, ut Abbates Presbyteri cum Clero, ad superscriptum officium peragendum convenientes, ex Dominico cellario ab Oeconomo ecclesiæ stipendium sufficiens accipiant. Si vero tardi occurrerint aut negligenter apparuerint, quadraginta dies a vino abstineant. Vice-dominus autem aut Cellarius, si quod jure ministrare debent, in aliquo subtraxerint, retrusi in monasterium, per annum dimidium pane et aqua contenti

D
AUCTORE
JOANNE
EX MSB

E

G. H

Abbas S
Germani,

F

ordinatur
Episcopus,

colligit Syna-
dum,

ordinat divi-
num officium,

villam donat
Ecclesie
S. Stephani.

martyrio
coronatur :

A contenti, debitam pœnitentiam persolvant. Is itaque beatus Episcopus villam, quæ ei ex successione parentum advenerat Maximiacum nomine, sitam in pago Senunico cum ædificiis, mancipiis, vineis, silvis et universis appendiciis suis, basilicæ S. Stephani, cui Deo auctore præfuit, habendam delegavit. De cetero, consummato feliciter vitæ suæ cursu, a quodam, instigante diabolo, ut fertur, Archidiacono suo, nomine Regensfredo, dum scamno sopore resolutus quiesceret, gladio verberatus, martyrio vitam finivit xv Kalendas Aprilis, et sepultus est cum summa devotione fidelium in basilica S. Eusebii Martyris. Nam de eodem Regensfredo antiqua relatione vulgatur, quod mox, ut a domo, in qua suum interfecerat Pontificem, est egressus, subito turbine raptus nusquam comparuit. Fuit autem civitas sine Episcopo annis tribus. Nam de scamno, super quod interfectus est, plures ex dolore dentium ob meritum sancti viri obtinere remedium. Sed et in eodem

loco ob memoriam et reverentiam Martyris, a successoribus ipsius, ejus est nomine constructum oratorium, quod hactenus fidelium devotione veneratur et colitur. Extant hodieque tabulæ ejusdem scamni, ejus martyrium designantes.

4 Hactenus ea Acta, ex Historia Episcoporum Autissiodorensium extracta : cujus epitome eisdem sæpe servatis verbis continetur in Chronico monachi Autissiodorensis. Decessor S. Tetrici fuit Scopilio, qui dicitur sedisse annos viii, sub Theoderico Rege, anno dccciiii vita finita; cui successit Chlodorens iii filius, eique anno dcccviii mortuo hujus frater Childebertus junior : qui a nonnullis statuitur etiam cum fratre reasse, et superfuit usque ad annum dcccxi. Fuernut autem supra indicati Pontifices Romani Leo, Benedictus, Joannes et Conon ab anno dclxxxiii usque ad annum dclxxxvii, a quo tempore Sergius Papa sedit usque ad annum dccc. Sub hoc autem videtur S. Tetricus martyrium passus initio seculi viii. Mabillon assignat annum dcccix.

D
oratorium et
erigitur.

Tempus Sedis
et martyrii.

DE S. BASILIO CONFESSORE, EPISCOPO PARI IN MYSIA MINORE.

G. H.
B

SUB ICONO
MACII.

Solennis memoria
apud
Græcos

cum elogio in
Menais,

et altis Syna-
xariis.

Parium, urbs antiqua fuit Mysiæ minoris, ultra Hellespontum ad Propontidem, Xenophonti, Straboni, Ptolomæo, Plinio aliisque nota; et post fidem Christi acceptam, Episcopalis facta sub Metropolitâ Cypriensi : cujus Episcopus Thalassius interfuit Crucilio Chalcedonensi et epistolarum Synodali subscripsit. Inter posteriores Episcopus sedit S. Basilus, qui fidem Christi contra ianoclastas egregie propugnavit; verberaque, vincula et exilium perpassus, Confessor gloriosus, brevium æternæ vitæ obtinuit. Hujus præclara A ta olim conscripta fuisse non dubitamus, vique dolemus vel periisse vel adhuc latere. Ejus solius nomen habetur in Ephemeride metrica, et solennem memoriam celebrant Græci in magnis Menais, ubi ejus certamina atque victoriæ integro officio Ecclesiastico decantantur, interposita huc vitæ epitome.

2 Die xii Aprilis, memoria sancti Patris nostri Basilii, Episcopi Parii, Confessoris. Sanctus hic Basilus, propter excellentem virtutem suam et divinam vitam, creatus est Episcopus Pariensis, quo tempore impiorum Iconomachorum hæresis grassabatur. Ne ergo hic Sanctus cum illis sentire, et ipsorum dogmati adversus sacras imagines subscribere cogeretur, exempli divi Pauli totam vitam suam in ærumnis et afflictionibus et angustiis traduxit; et exul e loco in locum migravit, declinando ulique hæreticorum societatem : atque amplexando veram pietatem, semper Patrum institutis adhaesit, ac pro hisdem decertavit. Cum vero in ejusmodi exercitiis Deo placens, eique serviens ad finem usque perseverasset, in pace quievit. Hactenus Menæa, quæ eodem leguntur in MS. Synaxario Parisiensi collegi nostri Claremontani et alius Menais MSS. item in Anthologio Græco auctoritate Clementis viii edito, et in Vitis Sanctorum Græce a Maximo Cytherorum Episcopo

collectis. In Menologio Cardinalis Sirleti hæc pauca duntaxat, quod miramur, ad hunc diem edita : Sancti Patris nostri Basilii, Episcopi Parii. Quæ eadem habentur in Typico S. Sabæ, a posteris aucto : nec non in Tabulis Calendarii Moscovitici et in Fastis Ruthenicis apud Possevinum, non expresso titulo ac nomine Episcopatus, ut fere utrobique is omitti solet.

3 Secuti ex Latinis Genebrardus in Calendario Græcorum, Molanus in additionibus ad Usuardum, et Ferrarius in Catalogo generali : qui in Notis tradit, cum multa passum esse pro cultu sacrarum imaginum sub Leone Isaurico. Baronius in Annalibus ad annum dcccxxv, cum retulisset varia certamina sanctorum Martyrum et Confessorum sub Leone memorato suscepta, sub finem ista addit : Sicut et Basilus Episcopus Parii, cujus anniversaria die celebrandam memoriam habent Græci notatam in Menologio decima tertia mensis Aprilis. Hi et alii, ex impietate et crudelitate Imperatoris, immortales sibi texuerunt coronas. In Menais nomen Imperatoris non exprimitur : Memoria ejusdem S. Basilii ad hunc xii Aprilis inscripta est antiquo Martyrologio Arabico-Ægyptiaco, quod nobis in Latinam linguam transtulit Gratia Simonius, Collegii Maronitarum Romæ alumnus, procurante Athanasio Kircheri studiorum nostrorum amatore.

4 Quem assignavit Baronius Diem xiii Aprilis, is annuat in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, in quo idem elogium, quod supra attulimus, indicitur; sed majori cum emphasi exprimuntur contra impiissimi Imperatoris edictum propugnatæ imagines Domini nostri Jesu Christi, et intemeratæ ejus Genitricis Mariæ, gloriosæ Domine nostræ Deiparæ et semper Virginis, et Sanctorum omnium.

E

an claruerit
sub Leone
Isaurico ?

F

cultus 13
Aprilis in
Menol. Basilii
Imp.

G. H.

DE SANCTO ALFERIO FUNDATORE ET PRIMO ABBATE CAVENSI IN ITALIA.

ANNO ML

Cara civitas
et monasterium.

Cara, insignis civitas agri Salernitani apud Picentinos, in Principatu citeriore, regni Neapolitani provincia, suam originem debet monasterio, a S. Alferio sub finem seculi decimi constructo : cum Ecclesiæ Salernitanæ præisset Amatus, ultimus Episcopus, et anno dcccclxxxiv declaratus

Archiepiscopus : sub quo, inquit Ughellus tomo 7 Italia sacra columna 311, celebre Cavense monasterium sumpsit exordium. Cujus initium, progressus, Abbatibus, virosque, tum sanctimonia cum dignitate illustres, ex brevi Chronica ab autographis documentis ejusdem monasterii descripta, ibidem recensens idem Ughellus

A *Ughellus, profert Catalogum Abbatum Cavensis monasterii, in quo primus appellatur S. Alferius, alias Adelferius, qui sacrum Cavense monasterium, anno Domini nongentesimo octogesimo, construxit; ibique primus Abbas extitit, usque ad millesimum quinquagesimum Salutis annum; quo pridie Idus Aprilis, quo Dominica cœna recolebatur, spiritum emisit, cum centum viginti annorum esset ætatis, prophetiæ spiritu pollens, mortuorum suscitator magnificus, innumerisque miraculis clarus: sepultusque est in sacratissimo specu, quod de ipsius cellula in S. Michaelis Archangeli oratorium commutatum fuit: ubi usque hodie requiescens pia fidelium devotione colitur, et beneficia impetrat, cum Beatis Leone Lucensi, Petro Salernitano, Simeone, Benincasa, et Petro ejus nominis secundo: qui eidem S. Alferio et in vitæ sanctitate et in monasterii regimine successerunt, vitæque excedentes juxta ipsum tumulari voluerunt. Hujus sancti viri vita et miracula extant in libro de Vitis sanctorum Patrum Cavensium, olim a quodam Venusini sanctissimæ Trinitatis cœnobii Abbate composito, et a B. Leone II, Abbate Cavensi, Longobardis characteribus in membranis exarato, qui in Cavensis monasterii bibliotheca cum veneratione servatur. Ejus festivitas sub duplici officii ritu solemniter agitur in monasterio Cavensi, ipsa dormitionis ejus die XII Aprilis. Citatam Vitam S. Alferii hic domus ex MS. Cavensi nobis transmissam, et more nostro in capita et numeros distinctam, atque additionibus notationibusque illustratam De ejus auctore plura diximus IV Martii ad Vitam S. Petri Episcopi Policastrensis, et tertiæ Abbatis Cavensis, sanctique Alferii ex fratre nepotis.*

2 *Paulus Regius, parte secunda de Sanctis regni Neapolitani, post Vitam S. Prisci Episcopi cap. 3 agit de quatuor Sanctis Abbatibus Cavensibus, ac primo loco tradit aliquod compendium Vitæ S. Alferii: ex quo Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ epitamen concinnavit, aliquot erroribus emendatis: quia, ut annotat, pro Victore in Paulus Regius habebat Pictorem II, et pro Henrico III Imperatore scripserat Henricum II. Verum præcipuum Pauli Regii mendum cavere neglexit, quo obitus S. Alferii transfertur in annum MXXVIII, quando cyclo Lunæ XVI, Solis XV, littera Dominicali C, Pascha celebratum XXVIII Martii, et dies XII Aprilis incidit in Feriam secundam post Dominicam secundam Paschalem: procul a feria quinta in Cœna Domini, et anno Christi millesimo quinquagesimo. Postea tamen idem Ferrarius, texens Generalem Catalogum Sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt, observavit errorem, et prædictum annum ML notavit, citata Vita ex Annalibus Baronii, qui ejus meminit ad dictum annum, num. 15, et annum Henrici II Imperatoris quartum numerat. Vitam S. Alferii abbreviatam ediderunt, Benedictus Gomonus, Libro 3 de Vitis Patrum Occidentis pag. 169 et seqq. Simon Martin, in Sacris reliquiis deserti pag. 290 et seqq. Franciscus Haræus, de Vitis Sanctorum ad hunc XII Aprilis, et mortuum esse censet anno Christi circiter millesimo nonagesimo. Verum post annum millesimum quinquagesimum non occurrit dies XII Aprilis in Cœnam Domini usque ad annum MXXIII. Arnoldus Wion S. Alferium inscripsit Martyrologio suo monasterio annotatque eum in Sanctorum numerum fuisse relatum, utque se didicisse ex epistola admodum R. P. D. Victorini Manso ab Aversa, Abbatis Cavensis, qui anno MCLXXXIX ad Comitia generalia Ordinis accessurus, declarationem Canonizationis ab Illustrissimis et Reverendissimis S. R. E. Cardinalibus super interpretatione et executione Sacri œcumenici Concilii Tridentini deputatis, visis Actibus, impetravit. Hæc Wion: cui et auctori Epistolæ libenter credimus; mallemus tamen ipsam Canonizationis declarationem propriis Cardina-*

Aprilis T. II.

lium verbis videre, et Lectori nostra ad fidem certiore D faciendam proponere: idem vel in supplemento facturi, si quis eam curaverit nobiscum communicandam. Exemplo Wionis S. Alferium inscripserunt suis Martyrologiis Dorquanius, Menardus, et cum longissimo ex Actis encomio Bucelinus. Hymnos quatuor, cum aliquot Antiphonis et Oratione, composuit Angelus Sangrinus Abbas Casinensis, ut in ejus Solennitate canerentur, quæ brevitatis causa hic non edimus.

VITA

Auctore Abbate Venusino.
Ex MS. Cavensi et Surio.

PROLOGUS.

SI juxta divinæ sententiæ Veritatis, lucerna ad hoc accenditur, ut super candelabrum posita, lumen domum intransibus præbeat; bene prolata sententiæ virtutem exequimur, si sanctorum virorum exempla, ad minorum formam, altius sublevemus. Ex alto siquidem suæ revelationis ad instar ignis, quo longius lumen proferunt, invitare eos quos illustrant melius possunt: magna autem cum fuerint et nesciuntur, magnum quod habent lumen non proferunt, quia in imis locis et abditis occultantur. Et fortasse idcirco abscondi sub modio lucerna dicitur, quia ii qui Sanctorum lucidam conversationem sciunt, pro perfecta mensura illorum quam continet, modii nomine designantur: ex inferiori vero parte exprimentur; quando scita abscondunt, quia per meritum in imo et abjecto loco se constituunt. Hinc etiam Scriptura sacra denuntiat, dicens: Qui abscondit frumenta, maledictus erit in populis. Quid enim frumentorum nomine nisi Sanctorum exempla figurantur? Ex omnibus quidem cibus grani est excellentior: excellentia ergo facta perfectorum, frumenti nomine designantur: quia quo dulcius hæc fidelium mentes percipiunt, eo plenius velut de electiori cibo satiantur. Si ergo maledicatur, qui frumentum abscondit; caute vigilandum est, ut ad quemcunque fidelem mira Sanctorum facta pervenerint, hæc prædicando proferat, ne maledictum incurrat; et occultando in imo sit, qui exponendo fieri luminis candelabrum sublime potest. Unde etiam in Evangelio Dominus dicit: Si in alieno fideles non fuistis, quæ vestra sunt quis dabit vobis?

2 Ego igitur tam his et hujusmodi territus, quam etiam audientium profectibus invitatus, venerabilium Patrum, Alferii videlicet, a Leonis, Petri atque Constabilis, Abbatum Cavensium, vitas atque miracula scribere proposui: ut quia, auctore Deo, idem Cavense cœnobium magnæ religionis est, jamque ejusdem religionis b Ordo longe lateque diffunditur, ii qui eorum sequuntur institutionem exemplis atque miraculis accendantur. Quod profecto vobis, hujusmodi Fratres, specialiter convenit, quos imposito pio religionis mure, ad ordinis eorum normam redeimus. Valde enim devotius post illorum vestigia curritis, si aperte cernitis, quia qui vos laborando præcesserant, de labore suo jam ad æterna gaudia pervenerunt. Me quoque quia hoc deceat, nulli vestrum dubium est; ut qui de claustrum illo, velut terra promissionis egressus, in c longinqua regione pascendos atque multiplicandos suscepi greges, virgas exemplorum vario cortice instituendis proponam: quatenus ii, qui ex vobis per divinam gratiam fecundantur in spirituali sobole, non solum perpetua carnis incorruptione sint virides, sed omnimoda virtutum varietate fulgentes. Sed quia in universalibus scriptis nostris, verborum quibusdam obstaculis æmuloꝝ accessus obstruere solemus: opusculi hujus tenerum situm nullis reprehensionum

ejus fundator
et Abbas
S. Alferius:

hujus Vita
a Venusino
Abbate
scripta,

festum cele-
bratur 12
Aprilis,

Vita: epitome
edita a
Paulo Regio,
Ferrario,

Gomonus,
Martino,
Haræo,

Cultus in
Martyrologiis
monasticis

Matt. 5, 15

Sanctorum
vita compa-
ratur lucernæ
super candelabrum positæ,

1

Prov. 11, 26

et frumentis
in cibum
datis.

Luc. 16, 12

F

a
ideo Vitæ
Abbatum
Cavensium
proponuntur
monachis
Ordinis Ca-
vensis.

b

AUCTORE
ABBATE
VENUSINO
EX MS

d

Vita S. Alfe-
rii profertur
ex scriptis
Victoris
Papae III.

e

f

et ex relatio-
ne seculorum
monachorum.

B

SS. Abbates
Cavenses.

monasteria
Ecclesiae
Cavensi
subjecta.

C

d

e

f

CAPUT I.

*Genus, vita secularis et monastica : monaste-
rium Cavense exstructum patrata mira-
cula.*

Vir ergo Domini Alferius ex Salernitana civitate
a oriundus fuit : in qua cum bonis polleret moribus,
et litterarum scientia apprime eruditus enitesceret,
Principi b ejusdem civitatis magna familiaritate con-

junctus est, et inter primos palatii sui ingenti cum
honore susceptus. Quodam vero tempore, cum res
exigeret, ut a praefato Principe ad regem Germaniae
nuntii mitterentur, probitatis suae merito vir vene-
randus eligitur, et in Gallias pro perficiendis prin-
cipalibus negotiis apocrisiarius destinatur. Quod
tamen non tam humano judicio decerni coeperat,
quam divino : ut is videlicet, qui jam magnus in
caelorum regno censebatur, ad alia tenderet, et ad
alia perveniret ; aliud appeteret, sed aliud obtineret ;
dum qui terrenis innititur, spiritualibus atque coe-
lestibus sublimatur.

4 Nam ubi ad c ecclesiam beati Michaelis de
Clusa venit, gravem corporis valetudinem incurrit :
qua impellente, legationem mutare placuit, et ne-
gotia hominum imperfecta relinquere, ut ad divina
servitia perfectus et integer pertingere meruisset.
Mortis ergo, ut putabat, festinatione perterritus,
seculo renuntiare proposuit, et id quod restabat
vitae, in omnipotentis Dei servitio consummare. Vir
autem vitae valde venerabilis d Odilo Cluniacensis
Abbas, forte tunc ad idem coenobium venerat : quem
cum plurimum rogaret, ut habitum sibi sanctae reli-
gionis imponeret, Cluniacum deductus est, ibique,
quod pie postulavit, obtinere promeruit. Vir ergo
sanctus, postquam religionis habitum sumpsit, om-
nem illam strenuitatem seculi ad divina studia con-
vertit. Cœpit enim magnis desideriis superna quæ-
rere, qui solebat ingenti studio strenuus pro tempo-
ralibus apparere. Seculum igitur tota intentione
fugiens, in brevi tempore adeo profecit, ut ad sanctae
conversationis arcem pertingeret, et culmen
perfectionis magnis laborum meritis obtineret.

5 Qui cum plurimum temporis in secretiori claustris
conversatione perageret, licet valde esset acceptus
Fratribus, quamquam Patri monasterii satis ca-
rus, tamen memorato Salerni Principe obtinente
remitteretur, et ejusdem civitatis fere omnia mo-
nasteria ei regenda committuntur. Sed vir sanc-
tus internae quietis splendoribus assuetus, exte-
riorum negotiorum tenebris diu praepediri noluit.
Dimissa quippe civitate, e longe in excelsi montis
latere, cui Fenestra vocabulum est, quietis suae lo-
cum subiit, primusque prae omnibus f Matelliani Ca-
vam, monachorum mansionem fecit, et, ut aperte
jam cernitur, omnis nostrae multitudinis seminarium
fuit : velut enim granum ex grano illo frumenti
Evangelici, dum perfecta contemplatione terrae vi-
ventium, mundi omnibus strepitibus obiit, multum
imitantium se fructum dedit. Ibi itaque ingentis et
terribilis speluncae secretis repositus, solus soli Deo
vacans, solique placere desiderans, dum mundi glo-
riam fugit, ad laudis suae praekonium, vicinarum ur-
bium fere omnium linguas movit.

6 Cœpit itaque nomen sanctitatis ejus haberi
celebre, et tantae opinionis fama longe lateque dila-
tari. Et quia Sanctorum perfectio major est meritis,
quam ore hominum referri possit, Pater sanctus
non solum fortia exercuit, sed etiam miraculis corus-
cavit : ut quos fama alliceret, miracula solidarent.
Coeperunt ergo nonnulli seculum relinquere, et ejus-
dem se magisterio subjugare. Inter quos et vir ve-
nerabilis Leo Lucensis, et Desiderius Beneventi
nobilis, ad æmulandum pie virtutis ejusdem studium,
se ejus magisterio g subdiderunt. Quorum nimirum
alter post eum Cavensi monasterio praefuit, alter
S. Benedicti montis Casini Abbas constitutus, dehinc
in totius orbis culmine, videlicet Romanae Ecclesiae
Pontificatum sublimatus est.

7 Sed humani generis inimicus, sancti viri suc-
cessibus invidens, h cum quadam die Salernum eun-
tem cerneret, super excelsae rupis vertice se obvium
praebuit, et i jumentum, cui insidebat, exterrens, per
immensum

D
Aprocrisiarius
in Gallias
missus,

c
Clusa: æger
Deo servire
statuit :

E
Cluniacum
ductus, acci-
pit habitum
monasticum.

Præfuit
monasteriis
Salernitanis,

f
fugit ad
Cavam
Matelliani :
Joan. 12

degit in
spelunca soli-
tarius :

accipi in di-
scipulos S.
Leonem et
Desiderium
dein Papam

S. Alferius
Salernitanus,
a
b

g

h

i

A immensum montis *k* præruptum in præcipitum de-
dit. Dejectus itaque tantæ rupis vertice cum jumento,
Dejicitur a
dæmone e
monte ad
littus maris,
illus,
k
l
cui præsidebat, ad litus maris, quod eidem monti
suberat, non sicut ruens cecidit, sed scandens quasi
deambulando perveniens stetit, quia integer et illæ-
sus apparuit. Qui autem comitabantur eum, a multo
fletu ad oram maris veniunt; sed incolumem læti
conspiciunt, quem lugentes invenire mortuum cre-
diderunt. *l* Sicque factum est, ut antiquus hostis se
tanta viri venerabilis virtute superatum erubesceret:
quia ejusdem gloriam auxit, quam extinguere mo-
liendo cogitavit.

8 Alio quoque tempore, dum quidam Salernitanæ
civitatis viri irruentium latronum impetum fugerent,
sub saxo
contritum,
et ad sepe-
liendum de-
latum preci-
bis resuscitat:
ad vicina cellæ viri Dei loca pervenerunt: ubi cum
pausare sub rupe quadam voluissent, ingens saxum
de eadem rupe dissiluit, et quemdam ex eis, Burel-
lum nomine, conterens extraxit. Quem ut socii
mortuum atque contritum cernerent, ad viri Dei
monasterium jam inclinato vespere sepeliendum de-
tulerunt. Quibus Pater venerabilis præcepit, ut noc-
te illa discederent; atque sequenti die ad sepeli-
dum, quem detulerant, redirent. In eodem vero
specu Pater sanctus jam oratorium construxerat,
in quo poni feretrum jussit: et assumpto Leone
discipulo suo, cujus superius mentionem feci, in
oratione eadem nocte vigilavit. Mane igitur facto,
defuncti illius comites redeunt; sed mirabili stupore
et gaudio, quem mortuum dimiserant, non solum *m*
viventem, sed etiam incolumem receperunt.

9 *n* Quadam item die septem viri ad monasterium
venerunt, quos post ædificationis verba refici præ-
cepit. Quod dum *o* cellarius perfici devote voluisset,
sola quinque ova in omni cella reperit, ex quibus
æqualem refectionem septem viris distribui non pos-
se, viro Dei nuntiavit. Hæc autem Pater sanctus ad
se deferri instanter jussit, allata benedixit, et quod
valde stupendum est, nisi a Deo per tanti viri minis-
terium fieret, ex quinque ovīs septem viris singulis
singula præbuit. Quo nimirum viri Dei opere quanta
sit etiam virtus caritatis agnoscitur, qua a perfecto
in caritate velut condi incondita, et quæ non erant
esse potuerunt.

10 Cœpit etiam vir Domini spiritu prophetiæ
pollere, ventura cognoscere, et cognita, ut rerum
posceret utilitas, nuntiare. Quidam namque de vici-
nioribus locis quemdam ad eum energumenum vin-
ctum ferro duxerunt, suppliciter deprecantes, ut ei
manus imponeret, atque immundum ab eo spiritum
fugaret. Quibus vir venerabilis respondit, dicens:
C Hic non me vivente, sed moriente sanabitur. Quod
profecto ita impletum testati sunt, qui noverunt.
Nam ubi Pater sanctus obiit, ab eodem obsesso, ad
sepulcrum ejusdem delato, immundum spiritum eje-
cit: quod ab omnipotente Deo dispositum, ut obses-
sum longiori pœna purgaret, et ut in ejus salute,
qualis fuerat servi sui vita claresceret. Vir quoque
duplici fulgore miraculi decorus apparuit: quia et
futura prædixit, et curationem quam promisit, exer-
cuit.

11 Venerando etiam viro Leoni discipulo suo
atque aliis condiscipulis præceperat, ut post ejusdem
mortem in eodem monasterio plus quam duodecim
fratres simul esse numquam debuissent: ne si nu-
merum prædictum excederent, sustentari de rebus
monasterii nequaquam possent: nam facultates ejus-
dem monasterii tunc tantis solummodo fratribus vix
sufficere videbantur. Sed cum jam fere de hoc se-
culo esset profecturus ad Dominum, eisdem disci-
pulis vocatis ad se ait: Ego quod de numero Fratrum
constitui, secundum hominem dixi: nam (quod mi-
hi Dominus revelare dignatus est) in hoc mona-
sterio innumerabilis multitudo ad ejusdem servitium
et in suo
monasterio
multos mona-
chos colli-
gendos:

colligenda est. Qua de re et futura Fratrum recep-
tio non ex præsentī inopia, sed ex copia futura pen-
sanda est: quia ille, qui eos ad regnum suum con-
gregat, temporales etiam sumptus largiter ministrat.
Hoc autem vir Dei voce protulit, nos stupemus in
opere: quia omnipotens Dominus in eodem mona-
sterio et multos constituit, et semper largiter pro-
curavit.

12 Eis quoque discipulis dum læta futura protu-
lit, quæ etiam eos manerent adversa nuntiavit. Post
obitum meum, inquit quidam in hoc ovile Domini-
cum lupo ingreditur, pacem communem turbare
nitetur: sed turbari refugite, quia citius extingue-
tur. Quod profecto ita factum, antiqui monasterii
senes referre soliti sunt. Nam quidam turbine secu-
larium fultus, postquam vir sanctus obiit, monas-
terium irrupit, ejusdem successorem expulit: sed
pastoralem locum, quem impune sibi usurpare se
credidit, divina ultione percussus, ei quem expule-
rat, liberum cito dereliquit.

13 Hæc ad nos de tanti Patris vita atque mira-
culis pervenerunt; non quod ista sola fuerint, sed
quia Sanctus plura exercuit, quæ humiliter ocul-
tavit. Sancti etenim viri, cum magna faciunt, in-
quantum possunt, latere cupiunt: quia in cœlo, non
in terra honorari concupiscunt. Sic fortasse vir
sanctus et ista occultaret si talia essent, quæ latere
qualitercumque potuissent. Nam quod de excelsæ
rupis vertice cadens, lædi non potuit; quod viven-
tem sociis reddidit, quem sepeliendum recepit; quod
eo benedicente numerus ovorum crevit: rerum qui-
dem immensitas erat, quæ occultari non poterat.
Et fortasse energumenum curare ideo vivens noluit,
ut tunc magnus in ejusdem curatione claresceret
cum illic jam receptus esset, ubi favor ei minuere
operis meritum nequaquam posset.

ANNOTATA.

a Oriundus traditur in Chronico Cavensi, ex spe-
ctabili Pappacarbone familia, quæ a Longobardo-
rum Principum sanguine traheret originem.

b Gisulpho primo, Principi decimo ex Longobardis,
qui ab anno 933 ad annum usque 983 varia fortuna
Principatum gessit.

c Meminit Venerabilis Petrus Abbas Cluniacensis
Abbatis S. Michaelis in Clusa, qui cum aliis Episco-
pis et Abbatibus Galliæ e Concilio (et forsan Late-
ranensi anno 1139 habito) reversus ab adversariis car-
ceri inclusus est. Ita Petrus lib. 1, ep. 89 ad Innocen-
tium 2 Papam.

d S. Odilo creatus Abbas Cluniacensis an. 994,
mortuus an. 1049 Kalendis Januarii, quo die Acta
ejus edidimus. Verum cum hæc cum Chronico Cavensi,
in quo traditur monasterium Cavense anno 980 construc-
tum, non cohæreant forsan loco Odilonis substituendus
est decessor ejus S. Majolus, mortuus dicto anno 994
die xi Maii. In Chronico Cavensi indicatur monachus
ejus apud Cluniacenses, sed nomen Abbatis retinetur,

e Procul a civitate Salerno, quinto fere milliaro.
Ita Chronicon Cavense.

f Idem Chronicon, Metelliani Cavam appellatam
ait, ob adjacentem immanem cryptam, quam vete-
res Arsitiam appellarunt: ipsanique valleculam lim-
pidus fluvius irrigat, Selanus nomine: qui suavi
eam murmure interpellans, sacrique Cavensis cœ-
nobii, quod intra sinum ipsius valleculæ, et sub ipsa
ferme crypta situm est, sacra vestigia lambens, in
proximum mare dilabitur,

g Testatur id ipse de se Desiderius lib. 3 Dialogorum
pag 155. Alferius, inquit, extitit Abbas monasterii
S. Trinitatis, ab ipso ædificati in latere montis qui
inter Salernitanam et Amalphitanam civitates præce-
minet

D
AUCTORE
ABBATE
VENUSINO
EX MS.

et a suo obitu
pacem mo-
nasterii
turbandam,
sed cito resti-
tuendam.

occultat suas
virtutes.

l

F

AUCT. AB.
VENU-INO
EX MS.

A minet mari : cujus religiosam ac Deo amabilem. vitam et ipse ex parte vidi, qui apud eum aliquantulum familiariter mansi, et aliis referentibus audiui.

h *Desiderius loco citato*, Miraculum, inquit, quod Divina virtus in eo operari dignata est, quodque a quampluribus didici, æquum est silentio non transire. *Dein late ipsum hoc miraculum describitur.*

i *Desiderius equum fuisse tradit.*

k *Idem*, quod tanta altitudine mari superjacet, ut quinquaginta et eo amplius passus in altum prætendi videatur.

l *Idem addit*. Cumque illi obstupefacti, qualiter res evenisset, omnino nequirent perpendere, ceperunt Deo gratias agere, vocesque quasi tumultuantes in altum levare. Sed ab illo repente compressi, præceptum audiunt : Si meis, inquit, benedictionibus frui vultis, nulli quamdiu vixere, quæ ex me vidistis, dicatis.

m *De hoc miraculo ista solum habet Desiderius* : Dicitur etiam de illo, quod mortuam suscitaverit : quod videlicet illis, qui eum noverunt, ejusque vitam ad liquidum noverunt, incredibile minus videtur.

n *Hæc eadem ex ore S. Leonis successoris testatur Desiderius se scribere.*

B o *Dictus S. Leo, ut scribit Desiderius.*

CAPUT II.

Eximia S. Alferii virtutes. Obitus absque morbo ante prædictus : miracula eum secuta.

Ceterum in quo latere potuit, ad futurorum notitiam non pervenit. Nam quæ abstinentiæ rigore corpus attriverit, quibus vigiliis mentem extenuaverit, quibus lacrymis quotidie cœlestia flagitaverit, quam fortis fuerit in adversis, quam mitis in prosperis, quo vigore mundum despexerit, ad regnum cœlestis quo desideriorum fervore flagraverit; horum et his similium magnitudinis ejusdem mensura, ad aliorum notitiam non pervenit. Sed si modum vitæ et continentiae ejusdem scire non possumus, colligere ex ostensis evidentibus miraculis ejusdem possumus, quia in usu quotidianæ conversationis sibi valde improbus et austerus fuit. Nam pondus carnis quis in illo tanto præcipitio illæsum servaret, si quotidianis ferventibus atque igneis desideris se non quotidie in cœlestis vitæ amore suspenderet? et volare, ut ita dicam, desiderijs totus igneus quando posset, si non carnis gravedinem per vim magnæ abstinentiæ levaret? Rerum numerum quomodo augeret, si sibi ipse rerum usus non potenter subtraheret? Postremo de expulsiōe daemonum ab ipsa veritate dicitur, Hoc genus daemonum non ejicitur, nisi in oratione et jejuniō : liquet ergo, quæ jejuniorum se austeritate contriverit, quo orationum instantia Deo importunus fuerit, qui quando vellet, ejicere demonia potestatem accepit. Item si vigiliarum, orationum, lectionum et spiritualium meditationum instantia, cordis puritatem consequimur; vir Domini, qui non solum præsentia sed etiam futura noverat, horum donorum omnium mensuram non solum bonam, confertam et coagitatam, sed et superfluentem habebat.

15 Sed quid in præsentia rerum tantum puritatem cordis ejusdem asserimus, qui ab his, a quibus optime notus est, tantus asseritur, ut ipsum etiam humani generis Redemptorem, in carne adhuc positum, videre mereretur? Dicunt enim, quod ante sextum sui exitus diem ei Dominus Jesus Christus apparuit, eique dixit : Die cœnæ meæ venies ad me. Tunc Pater venerandus quanta lætitia et gaudio exultaverit, quibus desiderijs diem tantæ promissionis expectaverit, cogitando colligat qui potest,

quia dici non prævalet. Quo nimirum die veniente D implevisse fertur omnia, quæ ad tantæ solennitatis ministerium debebantur. Nam Missarum solennia celebravit, Fratrum pedes abluit, pauperibus donativa distribuit, et constituto discipulis Patre, Leone videlicet venerabili viro, cujus superius mentionem feci, solam diei cœnam præterit, cui suæ visionis epulas Redemptor promisit : vel fortassis idcirco jejunos voluit de hoc mundo transire, ut regulari mandato se et moriendo subiceret. Quia enim directi in via de monasterio Fratres jejuni redire præcipiuntur : qui inclinato jam diei vespere jejunos ad Dominum transiit, ab istius vitæ decursu ad domum cœlestem, quasi de via ad cellam venit.

16 Tunc quidem Fratribus cum statuto eis Patre ad refectorium dimissis, cellulam speluncae, in qua manere consueverat, intravit ; se in orationem dedit, atque inter orationum verba in Redemptoris manus ultimum a spiritum tradidit. Dubium quippe non est, quod ad eum deducendum accesserit, qui ante sextum diem hunc invitare dignatus est. Quando enim illi beatæ animæ egredienti deesset, qui nuntius paulo ante fuerat, ut exiret? Obiit autem vir vitæ valde venerabilis senex, et plenus dierum, cum fere centum viginti esset annorum. Quid autem omnibus mirabile est, ita sanus et fortis usque ad extremam horam mortis extitit, ut nec præ tam decrepita ætate caligaret, nec aliqua debilitate deficeret. Nam usque ad extremum vitæ suæ tempus clarissime et legit et scripsit : Missas celebravit, et omne pastoralis sui ordinis ministerium valenter exhibuit : sicque, ut videre est, tam vivendo quam moriendo humanæ naturæ molestias vicit : senescens utique, vigoris sui defectum nesciens ; moriens, mortis agri-todinem non incurrens.

17 His ergo tantis donatus meritis, talis aspici-tur, ut illud ei, quod de dilecto Joanne ab eodem Redemptore nostro dicitur, quomodolibet competere videatur : Sic enim, inquit, volo manere, donec veniam. Revera talis erat, ut haberet unde mercedis summæ bona reciperet, sed quod corrigendum esset, non haberet. Habuit siquidem, quod ad æternitatem staret : sed non habuit quod cum humani lapsus fragilitate deficeret. Sic ergo eum Dominus manere voluit, donec venit : quia nimirum a suæ inceptionis initio talis fuit, qui egressionis suæ tempore ipsius Redemptoris præsentiam meruit. Cum autem Fratres a refectione surgerent, cellulam ejusdem intrantes, defunctum invenerunt ita membris dispositum, ut orans, non mortuus credi posset, nisi tactus quid de eo jam factum esset indicaret. Tunc quis mœror et luctus fuerit simul omnium, quis et quantus dolor et tristitia singulorum, dici lingua nequaquam potest. Pater quidem sanctos absentes discipulos habere moriens voluit, ut eis mœrorem suæ mortis auferre debuisset. Verum unde eis mitigare dolorem credidit, duplicavit : mœrentibus siquidem omnibus, non solum quia tantus Pater obiit, sed etiam quia præsentibus quos nutrierat, habere recusavit. Sed fortasse eorum strepitus rectius vitasse cognoscitur, ut secretæ orationis quiete, venientis Jesu majestate liberius frueretur. Tollentes autem discipuli corpus ejus, in eodem spelæo circa oratorium, quod idem vir Dei construxerat, condiderunt.

18 Hæc autem de vita et obitu viri valde venerabilis Alferii Abbatis tam de scriptis Desiderii Abbatis montis Casinensis, quam de assertionibus senum monasterii in parvum libellum contulimus. Nunc ad ea, quæ post ejusdem obitum in eodem monasterio sunt gesta, veniamus. Supra retulisse me memini, quia dæmoniacus ad sepulcrum ejus delatus, ut venit, a maligno spiritu liberatus est : quem optimum

S. Leonem
sibi designat
successorem,

ii
feliciter obiit
anno ætatis
120, oculis
necdum
catigans
12

et Senio nihil
debilitatus

Joan. 21, 21

Fratres ob
ejus obitum
dolent plurimum.
13

Pector euer-
gumenus
liberatur.

Deditus con-
tinentiæ et
abstinentiæ,

Mar. 9, 28.
orationi
jejuniō,
et puritati
cordis.

Christo
apparuit
disced dæm-
onibus.

A timum pictorem fuisse asserunt, et ne tantis beneficiis ingratus existeret, ecclesiam sanctæ Trinitatis, quam suffraganeam vocant, in signum liberationis suæ propriis manibus depinxit.

Monachus ab
illusionibus
dæmonis
mundatur.

19 Quidam præterea frater erat in monasterio, Nicolaus nomine, vir quidem valde religiosus, sed tamen malignis adhuc antiqui hostis bellis expositus : nam quoties communicare disponebat, illud ei diabolica illusionem contingebat, quod qui patiuntur, ad sacramenta Dominica accedere non præsumunt : multis quoque jejuniis et orationibus, fletibus quoque et confessionibus probationis suæ causas abscondere tentabat, et tamen liberari non poterat. Tandem salubri reperto consilio, ad tumultum sancti viri sibi orandi consuetudinem fecit. Quadam vero die, dum illic tristis oraret, atque a Domino carnis suæ munditiam solitis mœroribus peteret, ut solet mœrentibus accidere, præ tristitia obdormivit. Cui in venerando habitu Pater idem sanctus apparuit, et ab eo causas tanti doloris inquisivit. Cumque ille quid pateretur exponeret, fons vivus ante ejusdem oratorii altare visus est surgere : in quo eum senex venerandus deposuit, lavit, et dixit ei : Vade, quia amodo jam mundus eris ; quod et ita factum est : nam ex illo jam die immundi spiritus solita impedimenta non pertulit.

b
pro annua
ejus solenni-
tate pisces
ultro adferun-
tur.

B 20 Anniversaria depositionis ejus solennitas in monasterio agebatur, cum vir vitæ valde venerabilis Abbas b Petrus, de fratrum refectioe sollicitus, per omnia fere maris littora regioni proxima pisces quæsit, et invenire non potuit. Reversi itaque sunt, qui missi fuerant, ab omnibus illis maritimis, nusquam pisces invenire se potuisse referentes. Tunc admodum contristari vir valde venerabilis cœpit, quia diem prædecessoris sui qua cupierat caritate prosequi non valebat. Sed quod defuerat in angustia temporis posito, ei cui jam Deus erat omnia in omnibus, deesse non potuit. Die etenim illa Fratrum cœnam Pater sanctus Alferius affluentem paravit. Egressus siquidem Petrus venerabilis Abbas de Capitulo, ante claustrum januam cophinum plenum magnis piscibus vidit ; quem cum instanter quis deposuisset inquireret, et invenire portitorem illius nullum potuisset, miraculo quo se vir sanctus ostenderat, stupuit, et piscationem illam Patris Alferii fuisse cognovit.

monachus
socors corri-
gitur.

21 Et ut jam temporum nostrorum ad acta veniamus, Lucas monachus adhuc superest, qui nobis in monasterio referre solitus erat, quia quodam die minutus, ex more monasterii extra chorum residendi licentiam habuit. Ibi itaque sedens, cum non his, quæ in choro canebantur, intenderet, sed oppressus somno graviter dormiret ; senex quidam,

veneranda canicie fulgidus, hunc per ora cucullæ tenuit, et violenter trahere ad chorum cœpit. Tunc motus Lucas monachus, cum quis esset, qui trahere monachos violenter auderet, inquireret ; audivit, quia Abbas Alferius esset, cui omnia tamquam in proprio monasterio licerent. Cumque ille trahendo festinaret, hic autem tardius sequeretur, quod ante altare ejusdem suffraganeæ ecclesiæ veniret, ei visum est. Evigilans autem, illic se invenit, ubi se attrahi per somnium viderat : vestimenta etiam quæ homo Dei tenuit, exuta jam, et super humerum sibi posita reperit. Quod vir sanctus fecisse cognoscitur, ut loco illi, quem incolit, se præsentem ostenderet, et negligentium torporem ad divinæ laudis studium excitaret.

D
AUCTORE
ABBATE
VENUSINO
EX MSS.

22 Neque illud silendum puto, quod candela vitrea, quæ super beati viri tumultum lucere consueverat, plerumque lapsa, in ejusdem tumuli saxa venit, et non solum frangi non potuit, sed quandoque, ut erat, plena permansit.

Lampas vitrea
lapsa non
frangitur :

23 Cofus etiam monachus de semetipso referre solitus est, quia discursione mali humoris maxilla ejusdem vehementer intumuit, et intolerabili dolore dentium cœpit cruciari. Sed cum quotidie languor ingravesceret, et arte medicorum sentire remedia nulla potuisset, ante sepulcrum sancti viri se projecit in oratione. Quo cum prostratus levamen tanti doloris devotis precibus impetrasset, ab oratione surrexit, et statim cutis gingivæ dolentis crepuit ; atque per illius vulnus crepidinis emissæ putredine, et faciei tumorem perdidit, et dentium dolorem.

dentium dolor
tollitur :

24 Adest etiam Petrus de Guardia monachus, qui efficaci assertionem, quod in se etiam gestum est, testari solet. Ea namque pestilentia, quæ ante annos fere viginti in illis partibus vehementer populum vastavit, præfatus monachus magnis febribus tentus est : cumque ardor nimius febrium vires ejus excederet, hora accessionis c ad tumultum jam sæpe memorati Patris confugit, firmiter credens, quod tanto Patri commendatum febris invadere nequaquam posset. In quo nimirum tutelæ et confugii sui loco fructum fidei suæ ita consecutus est, ut ardentissima febris eum relinqueret, nec ultra sancto viro commendatum fatigare potuisset.

pestilens febris
curatur

ANNOTATA.

a In Chronico Cavensi annus indicatur 1050, et recte? nam tunc Cyclo Lunæ 6, Solis 23, littera Dominicali G, Pascha incidit in diem 15 Aprilis, et Feria quinta Cænæ Dominicæ in 12 Aprilis.

b Hic est supra memoratus S. Petrus 3 Abbas, et S. Alferii ex fratre nepos.

c Surius, Accensionis.

DE B. PETRO EREMITA

ORD. VALLUMBR. IN MONTE-PLANO DIOECESIS PISTORIENSIS.

ANNO MXXVIII

In iis quæ Pistoriensem diocesim ab agro Bononiensi dividunt Alpibus, Abbatia vallumbrosani Ordinis est, S. Mariæ Montis-plani dicta ; distans ab oppido Vernii duo passuum millia, a Pistorio autem, ejus Episcopo locus in sacris subest, decem millia versus septentrionem. Hæc suam originem debet Petro cuidam, ejusdem Ordinis Regulam professo, huc occasione quam narrat Eudocius Locatellus libro 2. cap. 43 historiam Generalium S. Joannem Gualbertum seculorum prosequens ; Vitæ secretioris studioductus Petrus, cum bona suorum Superiorum venia in Verniensis territorii silvas secedens, tuguriolum sibi ædificaverat : quo cum aliquando ejusdem loci Dominos,

In eremo a
Vernii
Dominis
inventus
Petrus

venationi intentos, et per errorem longius abductos a suo comitatu, casus quidam aut potius Divina providentia adduxisset ; interrogantibus num quid haberet recreando corpori famelico ac sitibundo necessarium, prompta quidem voluntate, quod habebat in usu quotidiano, panes ac fructus silvestres obtulit, aquam autem puram de fonte sumens, Deoque filens, eandem signavit Cruce, atque in vinum exquisitissimum convertit. Moti prodigio, et ingenti erga Sanctum virum devotione accensi illi, optionem ei dedere fundi quemcumque voluisset, pro extruendo in honorem S. Mariæ Virginis monasterio quod dum adducti ad opus fabri moliri cœperunt, istic ubi

aquam iis in
vinum vertit,

Sanctus

A Sanctus designarat: sed quantum illi die fecerant operis, tantum noctu dissolutum esse postridie admirantes, ac Dei viro referentes, cœpere eum eo circumire silvam, Deum ac Virginem beatam orantes; ut quem alium ipsi elegissent locum dignarentur ostendere. Id dum faciunt incidere in assulas lignorum lapidumve, quibus inscriptum litteris aureis esset, AVE MARIA.

2 Hactenus Locutellus: Tiberius Petraccius, haud semel alias nobis cum laude memoratus, Ordinis Vallumbrosani concionator ac scriptor insignis, in epistola desuper data anno MDCLXX, IX kal. Junii, ex populari traditione adjungit, visum esse beato viro nomen Mariæ, non aureis, ut Locutellus scribit, litteris inscriptum assulis lapidumve fragmentis; sed super ipsis componi per columbas, frumenti grana rostris congerentes, et in sacri nominis formam disponentes. Ut ut sit: intellexit vir sanctus divinam voluntatem esse ut ibi extrueretur ecclesia Deiparæ consecranda, quod et factum est; mortuoque deinde Petro, atque ibidem juxta altare sepulto, nux quædam, ut scribit idem Petraccius, ecclesiæ propior cœpit fructus producere, quorum nuclei columbæ haberent similitudinem; eaque subinde successu temporis arescente, successit vicina alia in miraculi vicem: et arboribus sic quater usque in hanc tempestatem mutatis, perseverat ibidem in nucleis forma columbina. Cujus modi nucem, inquit ille, etiam hodie penes me servo, ad fidem ostentationemque prodigii, et credo eam esse signum purissimæ virginitatis, quam vir iste pius omni vita sua coluit.

3 Durat ibidem illius veneratio, potissimum in festo Assumptæ Virginis, ecclesiæ titulari; quando sancta ejus lipsana accurrenti catervatim populo exponi solent adoranda. Alias in perantiquo Vallumbrosanæ Religionis kalendario ac in vetusta Beatorum Ordinis tabula hæc leguntur. Pridie Idus Aprilis, Depositio B. Petri Monachi et eremitæ, olim Abbatis monasterii S. Vigili de Brixia: qui adeo justus et rectus fuit ac timens Deum, ut propria voluntate Abbatiam refutaverit, et ad eremum perre-

xerit: tantæque extitit sanctitatis, ut solum oratione aquam, exemplo Domini, in vinum converterit. Obiit anno MXXVIII. Quæ iisdem exarata verbis inveniuntur in Manuscriptis S. Praxedis de urbe ante annos quadringentos ac quinquaginta exaratis: sed Junio mense. Hoc forsitan mense, anno MCCCXL præsentibus Reverendissimis Episcopis Bononiensi ac Pistoriensi (hic Andreas de Centoriis, iste Beltramus Paravicinus juxta Catalogos Ughelli fuisset) et Anastasio quodam S. R. E. Cardinali monacho Vallumbrosano (cujus hic primu occurrit mentio nec alibi uspiam) tum forte pro negotiis Pontificis Avenione degentis in Lombardia Hetrurique versantibus; coram his, inquam, Junio mense forsitan, facta est translatio sacri corporis B. Petri de sepulcro ad altare, sub quo deinceps usque ad annum MDCLXVIII requievit. Hujus namque translationis tunc factæ testimonium præbet manuscriptorum membranaceum Abbatiae Montis-plani, temporis vetustate pene consumptum, et a tribus Notariis Imperialibus subscriptum; in quo etiam mentio fit multarum gratiarum, præsertim super varios infirmos, quas Domino placuit conferre meritis B. Petri.

4 Ita Petraccius prælaudatus, a quo si scripturæ illius veteris copiam nanciscamur, eam non gravabimur adjungere ad hujus tomi calcem. Interim (ut quæ de ipso sunt cetera prosequamur) suggerit idem, quod celebris etiam hæc nostra ætate præfati Sancti memoria sit, maxime ex quo anno LXVIII præmemorato, a nobilissimis Comitibus Vernii, qui de perantiqua Bardorum progenie Florentina manarunt, instaote Illustrissimo ac Reverendissimo Vineentio Bardi, ex iisdem Comitibus Vernii Archidiacono Metropolitanæ ac Vicario Generali Florentinæ diocesis, illiusque Abbatiae Commendatario, corpus B. Petri collocatum fuit in area inaurata, super altare primarium ecclesiæ, illuc solenni pompa ac maximo populorum concursu translatum ab alio laterali, sub quo eatenus jacuerat. Nomen ejus Gabriel Bucelinus ad hunc diem retulit in suum Menologium Benedictinum, cum vitæ expositione longiori ex Locatello accepta.

ac Junii.

anno 1350
sub altari,
locatus,non sine
miraculis,i.
et anno 1668
in novam
arcam trans-
latus.quorum
voluntate con-
di'tur ecclesiain loco celitus
designato,et miraculosa
nucis cum for-
ma hactenus
claro,bi Petrus
colitur,Kalendariis
Ordinis in-
scriptus 12
Aprilis:

XIII APRILIS.

SANCTI QUI IDIBUS COLUNTUR.

Sanctus Justinus, Philosophus Martyr.

S. Carpus Ep. Thyatirens.

S. Papyrus Diaconus,

S. Agathonica soror,

S. Agathodorus famulus,

S. Martialis,

S. Isaacus, et alii XLIV aut plures.

S. Maximus Lector.

S. Quintilianus,

S. Dada,

S. Euphemia,

S. Eucapia,

S. Secutor,

S. Januarius,

S. Paulus,

S. Carulus,

S. Arobus,

S. Bassa,

S. Carita,

S. Agathonia,

S. Decimus,

S. Calepodius,

Martyres Pergami in Asia.

Mart. Dorostori in Mysia inferiore, seu Bulgaria.

Martyres Chalcedone in Bithynia.

Martyres.

S. Leonitides,

S. Celerinus,

S. Laurentius,

S. Ignatius,

S. Magnus,

S. Milianus,

S. Eleutherius,

S. Theodosius,

S. Zoilus,

S. Ursus, Episc. Bavenne in Italia.

S. Martius Abbas, apud Arvernus in Gallia.

S. Romanus, Episc. Metensis, in Gallia.

S. HERMENEGILDUS, Rex et Martyr in Hispania.

S. Guinochus, Episcopus in Scotia.

B. Ida Vidua, Comitissa Boloniensis, in Gallo-Belgica.

S. Caradocus Presbyter, cremita in Wallia Australi.

B. Jacobus de Certaldo, instituti Camaldulensis, Volaterris in Etruria:

Venerabilis Virgo Ida de Lovanio, Sanctimonialis Ordinis Cisterciensis, in Valle-Rosarum in Brabantia.

B. Margarita Virgo, tertii Ordinis S. Dominici, Tiferni seu Civitate Castelli in Umbria.

Martyres.

Martyres sub Sapore Rege.

ANIMADV.
PAP. 5

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Anteri, Papæ Romani, memoria celebratur in Martyrologio MS. Arabico-Egyptiaco a Gratia Simonio Maronita Latine nobis reddito. De eo egimus in Januarii.

S. Atticus, Episcopus Constantinopolitanus, vir magnæ eruditionis et sanctitatis, memoratur in Martyrologio Wiltfordi, Anglice olim edito. Vitam ejus dedimus vii Januarii.

S. Palæmon eremita et Confessor, Magister S. Pachomii, indicatur in Additionibus scriptis ad Grevenum de eo egimus xi Januarii.

S. Lazarus, Episcopus Mediolanensis, traditur a Josepho Ripamontio lib. 6. Histor. Mediolan. obiisse Idibus Aprilis: qui ab aliis mortuus dicitur pridie Idus Martii: colitur autem, quo die de eo egimus, xi Februarii.

B. Petri Damiani, Episcopi Ostiensis, Translatio hoc die facta est anno 1354. uti § 6 ante ejus Vitam diximus. xxiii Februarii.

S. Hunfridi Episcopi Translatio corporis Teroanæ, sub altari S. Mariæ, facta a Joanne Episcopo anno 1008. Ita MS. Martyrologium Adonis ad usum Ecclesiæ Morinensis auctum. Acta S. Hunfridi dedimus viii Martii.

S. Theodosia, Martyres, relati in MS. Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et in duplici codice Taurinensi Ducis Sabaudia, atque in triplici Parisiensi scilicet Mazariniano, Combesiano, et Claromontano. Prior videtur esse S. Theodosius, qui hoc die colitur: de aliis duobus (sed prior Basilides appellatur) egimus i Aprilis.

Hilarius, monachus Bonæ-vallis, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beati memoratur in Menologio Henriquez, Buelini et Chalemoti. De eo, sed tacito nomine, in Vita S. Hugonis Abbatis Bonæ-vallis (sub quo vixit, et cui a morte in gloria apparuit) agitur i Aprilis.

S. Franciscus de Paula hoc die refertur in Martyrologio Gallicani supplemento, quod sacratissimum ejus corpus per Calvinianos perduelles hæreticos, Cæsaroduni Turonum in Plessiaco Cœnobio, fuerit crematum. De hac crematione egimus ad ejus Vitam ii Aprilis.

S. Eusebins, Martyr sub Juliano, Cæsareæ in Cappadocia, inscriptus Catalogo generali Ferrarii, qui in Notis citat Menologium Græcum, quod in Vaticana bibliotheca asservatur, prout Reverendissimus D. Franciscus Pegna Rotæ Romanæ ei ostendit. Fatemur nos illud Menologium non vidisse in dicta bibliotheca, nec proinde posse de dicto Sancto proferre judicium. In silentio tot Menologiorum et Synaxariorum quæ nos vidimus, incidit cogitare, quod ejus nomen legisse se putavit Ferrarius, erit forsitan S. Eupsychius, celebris Martyr, sub Juliano, Cæsareæ in Cappadocia passus ejus Acta martyri illustravimus ix Aprilis.

S. Godeberta Virgo refertur in MS. Martyrologio Carthusiæ Ultrajectinæ item in MS. Florario, et in Auctario Greven ad Usuardum. Vitam ejus dedimus xi Aprilis.

S. Basilii Confessor, Episcopus Parii in Mysia, cum illustri elogio memoratur in Menologio Basilii Imperatoris. De eo egimus xii Aprilis.

S. Julius Papa { memorantur in MS. Martyrologio
S. Zeno Episcopus { Romano Ecclesiæ S. Petri. De utroque

- utroque egimus xii Aprilis.
 Elias, Abbas Coloniae, in monasterio S. Pantaleonis, memoratur in *Menologio Scotico Camerarii*. De eo inter *Prætermisos* egimus xii Aprilis.
 S. Ideleardus, Fratres gemini Confessores memorantur in *Additionibus Carthusiae Bruxellensis ad Grevenum*: S. Wilfores, S. Waldus, S. Marcellus, hactenus nobis ignoti.
 Haduardus secundus, Episcopus Ecclesiae Mindensis in Westphalia, sanctitate et religione præcipuus, Idibus Aprilis transivit ad Dominum. Ita *Krantzius lib. 1 Metropolis cap. 23*. Inscriptus est *Catalogo generali Ferrarii*, cum titulo Sancti Gelenium in *Fastis Agrippinensibus* Beatum appellat: sed non apposito signo, quo vult ejus venerationem signari. Nulla ejus mentio in *Breviario Mindensi*, quod habemus anno 1515 excusum.
 Fulberti, Abbatiss Tutiensis, e regione Coloniae, beatus transitus, notatur a Theodoro Rhay inter *Illustres animus Juliae Cliviae* etc. An ut sanctus? hanc raram certe commendationem a sanctimonia meretur, sed quod ea usque ad cultum sacrum præcesserit necdum comperimus.
 Gilduinus, Abbas primus S. Victoris in suburbis Parisiensibus, hoc die mortuus cum titulo Beati refertur in *Catalogo Ferrarii*; sed in *supplemento Martyrol. Gallicani* solum dicitur piæ memorizæ Abbas.
 Nicolaus, sanctæ memoriæ Confessor, in Nussia quiescens, memoratur a Greveno in *Actuario Usuardi* et *Canisio* in *Martyrol. Germanico*. In *MS. Florario Sanctorum* ista habentur. In Nutia depositio Nicolai Confessoris, Ordinis Minorum mclxxx. *Ariures du Monstier* in *Martyrologio Franciscano*, eum more suo cum titulo Beati recenset. Ab eo titulo abstinet, qui ultimo scripsit *Franciscus Haroldus*, in *Epitome Annalium Ordinis Minorum* ad annum 1310 num. 7 ubi eum tradit sanctimonia vitæ conspicuum, mortuum Idibus Aprilis, multis claruisse miraculis. *Gelenius* in *Fastis Coloniaensibus* venerabilem monachum appellat
 Ludovicus Ballejus, Ordinis Minorum, ab Hugo-Ludovicus Panetius noctis occisi, Beati Martyres appellantur in jam dicto *Martyrologio Franciscano*.
 Gundisalvus, Minister Generalis Ordinis Minorum, cum titulo Beati inscriptus est eodem *Martyrologio Arturi*, abstinet ab eo titulo *Haroldus* ad annum 1313, ubi num. 1 obitum ejus refert.
 Catharina de Salazar Virgo Clarissa, Ordinis Minorum, in monasterio Concheasi mortua anno 1376, memoratur ab eodem Arturo in *Martyrologio*, et in *Gynæceo sacro*, et Beata more solito appellatur.
 Eustachius Avril, Ordinis Minorum ab hæreticis interemptus in Plessiaco cenobio, refertur inter *Pios* in *Martyrologio Gallicani supplemento*.
 Maximus Martyr memoratur a Mosino in Bononia perstrata, occasione reliquiarum, quæ in Ecclesia S. Stephani adservantur. Colitur S. Maximus posttridie xiv Aprilis.
 S. Crescens Martyr, Myræ in Lycia, cum illustri elogio inscriptus est *Menologio Basilii Imperatoris* et *MSS. Menais Ambrosianis* ac *Taurinensibus*: De eo agimus xv Aprilis.
 S. Engratia Virgo et Sociæ Martyres, in civitate Pacensi. Ita *Ferrarius* in *Catalogo generali*, eique videtur alia a *Cæsaraugustana*. *Ferrarium* sequitur *Georgius Cardoso* in *Hagiologio Lusitano*. Contra *Rodericus d'Osma*, in tractata de excellentia *Pacis-Augustæ*, vulgo *Badajoz*, censet esse S. Engratiam *Cæsaraugustanam*. De qua agimus xvi Aprilis.
 S. Marcellinus, Episcopus Ebreduni et Confessor, memoratur a *Galesinio* et *Ferrario*. Ab aliis cum *Martyrologio Romano* xx Aprilis.
 S. Simeon Archiepiscopus in Perside, Abdela Presbyter, Gusthasa, Phasis et socii Martyres referantur hoc die in *synaxariis MSS. variis Mediceo, Turpinensi, Mazariniano*, aliisque duplici *Parisiensi*, altero apud *Combefisium* serrato, altero nobis commutato ex *Bibliotheca Collegii nostri Claramontani*. Agimus de illis cum *Romano Martyrologio* xxi Aprilis.
 Ethelredi Martyris natalis in Anglia, memoratur in *Additionibus Carthusiae Bruxellensis ad Grevenum*. Est is *Rer. Occidentalium Saxonum*, relatus ab *Anglis*, ubi et nos inter *Prætermisos* xxiii Aprilis.
 B. Liberalis Confessor, inscriptus est *Additionibus Carthusiae Bruxellensis ad Grevenum*. Videtur esse *Patrus Tarvisii*, ubi colitur xxvii Aprilis.
 S. Galterus, Abbas Stirpensis, in diocesi Lemovicensi, eximie sanctitatis vir, inscriptus est *MS. Calendario Ordinis S. Benedicti*: apud *Præmanstraten* es *Antuerpia* in *canobio S. Michaelis* adservato. Ast in *Chronico S. Maxentii*, vulgo *Maleacensi* dicto, apud *Philippum Lobbe*, et in *Chronico Lemovicensi* apud *Sanmarthanos*, dicitur anno 1070, quinto Idus Maii obiisse. Constat Joannes *Collinus* in *Catalogo* misso. At *Saussaius* refert ad *tertium Idus Maii*. Vitam ergo daturi sumus xi aut xii Maii.
 S. Elflada Virgo, neptis Ethelstani regis Anglorum, Gastoniae Solitaria, mortua anno 936, refertur in utraque editione *Martyrologii Anglicani*, quoque allegato in *Catalogo generali Ferrarii*, citatis *Osherto* in *Vita S. Dunstani*, et *Mothæo Westmonasteriensi* ad annum 929. Sed huic dicitur nobilis matrona, marito mortuo vidualem ducere vitam exoptans: ergo vidua non virgo compellenda. Sed quæ apud *Oshertam* refertur *Alsgina*, aliquibus *Alfgiva*, dicitur a S. Dunstano pie ad mortem preparata, et mortua in Ecclesia B. Mariæ honorifice sepulta. Sed esto eadem sit *Elflada* et *Alfgiva*, unde scitur inter Sanctas relata, et hoc die coli? Nos donec certiora ossequamur, eam seponimus, saltem dum ad *Vitam S. Dunstani* de ea agemus xix Maii.
 Joannes Cala, Anachoreta prope Castrum-villare in Calabria, in suo oratorio sepultus est an. 1253 Idibus Aprilis, a Fr. Martino Schener, in militia seculari fumulo, in anachoresi socio. Dicitur a multis vocari Beatus, et plurimis claruisse miraculis; quin etiam Hymnus cum oratione, velut de Sancto, habetur pag. 349 *Historiæ Suevorum editæ*, una cum vita dicti Joannis, Neapoli an 1660 a D. Carolo Cala, Dianii Duce et Marchione Ramontis, ac *Fil-lanoræ*. Multo amplior distinctiorque confirmatio tam eximie sanctitatis quam venerationis antiquæ habetur in duobus ejusdem auctoris tomis, qui de gestis Suevorum impressi an. 1664 sed necdum vulgati sunt; dum res sub Romanæ curiæ judicio pendet: quod cum proxime expectetur, ei tum demum renovanda sit, antiquata per non usum, sacrorum ossium veneratio, differimus de illo agere donec res decisa sit et dicti libri ad nos perlati, usque in diem quo sacrum corpus anno 1654 requisitum et inventum est xxiii Maii.
 SS. Cantiani, Chrysogoni et Proti Martyrum, inventio Corporum, officio duplici celebranda notatur in *MS. Calendario Aquileiensi*. Ex his SS. Cautianus et Protus ejus pædagogus, coluntur xxxi Maii.
 at S. Chrysogonus, etiam Aquileiæ coronatus, xxiv Novemb.
 Altaris consecratio in monasterio S. Germani Parisiis, ad honorem SS. Trinitatis, vivificæ Crucis, Dei Genitricis Mariæ, et S. Wandregisili, memoratur in primario *MS. Usuardi*, quod in dicto monasterio asservatur: sed verbis ex marginae in textum translatis. Posset ejus mentio fieri ad *Acta S. Wandregisili* xii Julii.
 S. Quiriaci

S. Quiriaci Martyris susceptio capitis, Aureliis, memoratur a Sanssaio in *Martyrol. Gallicano* : qui xvii Novemb. de sacris Reliquiis o Calvinistis combustis agens, Episcopum Martyrem appellat, uti et Carolus Soussayus lib. 15 *Annalium Ecclesiae Aurelianensis* cap. 13. Ceterum quis hic sit Quiriacus non indicant. Forsan est Ostiensis qui colitur

xxiii Augusti.

S. Artemon Presbyter et Martyr, Nicomediae passus, proponitur in tabulis *Kalendarii Moscovitici* atque Ruthenici : a Graecis colitur pridie et rursus cum Romano *Martyrologio*

viii Octobris.

Balduinus de Bocla, monachus Blandiniensis, qui eremiticam Vitam in Wasia ducens, per revelationem B. Mariae coepit aedificare monasterium de Bodelo; cum titulo Beati refertur in *Menologio Bucelini*. Vitam ejus ex MS. edidit Antonius Sanderus in *Hayiologio Flandriae*, in qua dicitur obiisse anno mcc. non addito die. Si de veneratione constaret, posset de ea agi cum Sander

xvi Octobris.

out cum Henriquez

xxv Septemb.

S. Martinus, Papa Romanus, magna cum solennitate celebratur a Graecis, memoratus primo loco in omnibus illorum fastis : ast Latini colunt

xii Novemb.

DE S. JUSTINO PHILOSOPHO MARTYRE

Commentarius praevius.

§ I. Cultus apud Latinos et Graecos, Mortis genus. Alter Justinus cum sociis ab hoc diversus.

CIRCA AN.
CLXX.

Laudatur
ab Eusebio
post Ss. Car-
pum socios-
que,

ab Usuardo
cum eisdem
collocatur
13 Aprilis.

deinde ab
aliis,

et a Galesinio
cum elogio
prolixiori.

Eusebius Pamphilus libri 4 *Hist. eccles.* caput 15 finiens cum memoria Sanctorum Carpi, Papyli et Agathonici, velut circa idem tempus Pergami coronatorum, quo passus est S. Polycarpus Smyrnensis Episcopus : caput 16 exorditur his verbis : Iisdem temporibus et Justinus... cum alterum librum pro fidei nostrae defensione obtulisset, sacro martyrio coronatus est, fraude ac machinationibus Crescentis Philosophi. Usuardus, sicuti et Ado Viennensis, praedictos Martyres (in aliqua fortassis Hieronymiani *Martyrologii* apographo) inveniens xiii Aprilis commemoratos; et indignum censens tam illustrem fidei Christianae propugnatorem Justinum, subsequenter ob Eusebio laudatum, nusquam in Latinis fastis laudari : ipsum eisdem inseruit ad eundem diem, praedictorum Martyrum elogio haec verba subtexens : Cum quibus et vir admirabilis Justinus Philosophus, pro religione Catholica plurimum laborans scripto, remunerationem linguae fidelis, martyrii munus accepit. Usuardum secuti sunt Bellinus de Padua, et Franciscus Maurclyeus, ac denique in novissima Romani *Martyrologii* recognitione Cardinalis Baronius, objectis nonnullis ex Eusebio verbis, et designatione loci, quem Usuardus non videbatur diversum concepisse a pergano, quemque nos ignotum nobis esse fateamur.

2 Petrus Galesinius ejusdem S. Justini prolixius elogium hoc modo contextit : Hoc ipso die S. Justini Martyris. Is primo Stoicae, deinde Peripateticae, tum Pythagoricae, post Platonicae disciplinae addictus; denum, omni Philosophorum secta repudiata, divinitus factum est ut Christi Jesu fidem amplecteretur : cujus usque adeo acerrimus propugnator exstitit, ut ab ea defendenda nec minis nec suppliciis ullis, nec denique nece deterreri potuerit : quod satis declarant praecleari de religionis Christianae defensione libri ab eo conscripti. In omne autem hominum genus, qui ab Evangelii doctrina abhorrent, acerbum se praestitit tum in Philosophos maxime, et in Crescentem imprimis Cynicum : cujus vitam et mores nefarios quoniam multis audientibus coarguerat, ex illius insidiis in Antoniana persecutione multa perpressus, demum pro Evangelicae veritatis propugnatione, eximiam gloriae aeternae coronam martyrio insigni consecutus est.

3 Graeci in Menaeis Synaxariisque excusis ac manu exaratis, et ex his Maximus Cytheraeus ἐν βίβλῳ Ἁγίων de Justino Philosopho haec recitant : Erat hic ex Flavia Syriae, Prisci Bacchii filius. Profectus autem Romanum, Imperatori Antonino contra idolorum errorem pro fide atque professione Christiana libellos obtulit : in quibus perspicuis demonstrationibus hanc quidem roboravit, illum vero subvertit. Invidia por-

Aprilis T. II

ro Crescentis Philosophi, multis prius toleratis tormentis, enecatur. Is vitae puritate atque innocentia ad virtutis fastigium pervenit, omnique scientia tam divina quam humana plenus, libros sane doctissimos atque utilissimos cunctis fidelibus reliquit : qui eximiam lecturis cognitionem adferunt. Haec Graeci ad primam diem Junii. Genus autem mortis, praemisso de morte disticho, sic explicant :

Ἰουστίνον καλεῖον ἵπεν ἐκ βίου,

Ὡς εἶθε προῦτον τοῖς πλεῖν δεδωκότας.

Cicuta morti saeva Justinum dedit,

Sed antea ipsos, ut solet, propinantes.

4 Mortis pro fide obitae dies videri posset in Ephemeride metrica notata hexametro, alludente ad venenatam potionem, quae quia salutem et purgationem animae Justino attulit, censi debet pro hellebori haustu contra venenum efficacissimo fuisse : est autem hic versus,

Πρώτη Ἰουλίου Ἰουστίνον ἐλλεβορίζει.

Purgat Justinum Juni lux prima beatum.

Sed qui Ephemeridem praedictam consequenter legit, ut est in primo mensis hujus tomo itemque in primo Martii notata, evidenter cognoscet, solum diem cultus in genere notari, etiam tunc cum veluti de die natali verba sunt. Ergo nullam hinc habere possumus mortis certitudinem, et liber locus opinandi relinquatur, primum Junii propterea S. Justino assignatum fuisse, ab iis qui primi apud Graecos illum ecclesiastica memoria dignum judicaverunt (uti erat revera dignissimus) propterea quod tali die apud se solenni Officio coleretur Justinus alius, sub Rustico Praeside Romae passus cum sociis cujus Acta apud Graecos extant; et apud Lipomanum ac Surium nunc habentur Latine, nec non ejusdem elogium in Menaeis ac Synaxariis, ab illo quod S. Justino Philosopho datur prorsus diversum.

5 Diversum, inquam : sic enim et Graeci sentiunt et Acta utriusque haud obscure demonstrant. Nam isti quidem eodem die diversam utriusque mortem diversis elogiis ac versibus celebrant, primum veneno, alterum gladio consummatum laudantes; et in Typico, una cum ceteris sacris libris Venetiis excuso, sine Ordine divini Officii celebrandi, expresse notant, Εἰς τὴν α'. Τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου, καὶ ἐτέρου Μάρτυρος Ἰουστίνου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. In diem primam sancti Martyris Justini Philosophi, et alterius Martyris Justini ac Sociorum ejus. In Menaeo autem MS. Chiffletiano, ex quo plurimi excusorum Menaeorum defectus supplentur, invenimus senarios quatergeminos de altero isto Justino ac sociis ejus, in excusis ante elogium desideratos; quorum senariorum hi primi sunt :

Οὕτω τεμεῖν Ἰουστὸν ἔφη τὸ ξίφος

Καὶ τὴν κεφαλὴν ἦν κλέων Ἰουστίνος

14

Necdum

E

tamquam
veneno
extinctus,

1 Junii,

occasione
alterius
Justini,

F

ab hoc diversi
et gladio cisi,

A Necdum aderat ensis, demeret Justo ut caput.

AUCTORE D. P.
atque totius
diei officio
cum sociis
honorati.

Cervice quando flexa Justinus stetit.

De Justo, septimo istius Justinii socio, quem sola Chiffletiana MSS. habent, quomodo ad ceteros accesserit, quaeremus 1 Junii : satis est hic notasse, quam distincte genus mortis diversum exprimant praefixi elogio utriusque Senarii. Neque contra facit quod D. Hieronymus ista Eusebii verba de Crescente, ὃς Ἰουστίνῳ τῷ καὶ ἡμῶν διῶν Φιλοσόφῳ τὸν μαρτυρικὸν συνεσκέυατο ὁσὺν αὐτοῦ, sic Latine reddiderit, qui Justino, nostri dogmatis Philosopho, persecutionem suscitavit, in qua ille gloriase pro Christo sanguinem fudit. Apparet enim luxiore rem esse interpretationem; cum originalis textus Martyricam dumtaxat indicet mortem, id est, violentam pro fide : notum est autem violentam mortem passim cruentam vocari; et e contra, incrementum omnem ac solum eum, qua quis in pace vita defungitur notuuliter. Atque hoc modo intelligendus etiam Photius est, ubi Justinum laudat, quod Martyrii sanguine, Μαρτυρικῶς ἔφρασε, Philosophiam confirmavit.

6 Ad Acta quod attinet, nulla Justinii Philosophi habemus, nisi qualia ex ipsiusmet scriptis atque Eusebio aliisque antiquis colligere licet; quæ aliud non sudent, quam post constantiam illius etiam tormentis tentatum, clam sublatum fuisse de medio; quod sane conveniens erat ad leniendam invidiam; nec tam clarum Philosophum, quique omnes Romane Urbis sapientes disputando convicerat, et fidei Christianæ causam coram ipsis Imperatoribus scripto defenderat, publico officientes supplicio, ejus de se suisque superstitionibus victoriam facerent orbi universo notiore. Tali autem mortis illatae obscuritate factum putamus, ut nec dies notus fuerit, nec memoria ejus in fastos Martyrum antiquiores relata sit, nec corpus ad venerationem condi servarique potuerit. Alter Justinus cum sociis, tam exigui temporis Romæ hospes fuit, ut ei præter hospitium suum nulla Romæ domus nota esset; Præfecto autem Rustico tam ignotus, ut ab eo requirendus fuit in cujusnam eruditionis ac disciplinarum genere versaretur. Hic nullis tentatus tormentis, sed post interrogationem ejus ac sociorum, latomque in eodem capitis sententiam, et post verbera de more inflata, securi percussi sunt, et corpora a fidelibus sublata : quibus una cum ipsis interrogationis Actis in Græciam avertis, factum est ut Latinis ignoti manserint mortui, qui pœnis cogniti fuerant vivi; apud Græcos autem celebrem obtinuerint cultum usque in diem hodiernum.

mirum est
Philosopho
fuisse attri-
buita ea

C sed prout descripta fuerunt ex Actis publicis; mirabile est, inquam, quod Baronius persuaderi potuerit, et aliis persuadere, Acta ista certo esse Justinii Philosophi, propter locum Epiphani, ut ipse fateri compellitur, enormiter mendosum, quo asseritur sub Rustico præfecto passus Philosophus, sub quo plexum alterum habent Acta; et propter omnigenæ doctrinæ experientiam, qua etiam hic Justinus imbutum se profitetur. Non est impossibile ac ne mirum quidem, si ejusdem nominis ac doctrinæ duo sub eodem Præsidente sustinere Martyrium : cur igitur credamus Justinii Philosophi esse ea Acta, in quibus nihil legitur neque de libellis Imperatori oblatis, neque de disputationibus contra Philosophos, neque de Crescentis Cynici machinationibus. Sane hæc omnia, ut minime obscura erant, sed toti Urbi et maxime Christianis, per Justinum triumphantibus, notissima; magis merebantur describi ab eo qui Acta collegit, quam solu interrogationum ac responsionum capita, si de tali tantoque viro, qualis Justinus Philosophus erat, agebatur.

quæ nihil
ex præcipuis
ejus laudibus
continent.

D

§ II. Epiphanius de Justino restitutus : Apologia Justinii pro Christianis discretæ.

Epiphanius locus, § superiori allegatus ex Panario hæresi 26 seu 46 contra Tatianos, in omnibus editionibus modo sic legitur, Οὗτος ὁ Ἰουστίνος Σαμαρείτης ἦν τὸ γένος, εἰς Χριστὸν πεπιστευκώς, καὶ μεγάλως ἐξασκηθεὶς, ἀρετῆς τε βίον ἐνδεικόμενος, τὸ τέλος ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίαν, τελείου στεφάνου καταξιοῦται, ἐπὶ τῆς Ρωμαίων, ἐπὶ Ρούστικῳ ἡγεμόνῳ καὶ Ἀδριανοῦ βασιλείᾳ, ἐτὼν τριάκοντα ὑπάρχων, ἐν καθεστῶσῃ ἰλικίᾳ. Qui Justinus Samarites fuit genere, et Christi fidem amplexus, valdeque in ea exercitatus, post vitam ex virtute præclare actam, tandem in Romano territorio morte pro Christo affectus, perfecta corona dignatus est sub Rustico Præfecto et Adriano Imperatore, cum annorum esset triginta, in constanti ætate. Atque hic, quotquot locum hunc tractant, Epiphanius miræ in scribendo negligentiam arguunt, qui sub Adriano passum dixerit, quem sciebat Adriani successoris Antonino, primum pro fide Christi libellum obtulisse, neque dubitare poterat ut minimum quinquaginta fuisse annorum cum mortem appetit, utpote qui laudetur tamquam Apostolorum temporibus proximus.

Epiphanius de
eodem locus
mendosus,

E

9 Sed longe illi fecissent consultius, si asseruissent librorum consuetudine oscitantia primum transposita fuisse lineas (hoc enim facillime accidit; atque jam olim factum, in omnia post scripta exempla manasse potuit) et sic corruptum esse locum istum; quem nobis haud incongrue videtur integritati ac veritati suæ hoc modo restituere posse. Οὗτος ὁ Ἰουστίνος Σαμαρείτης ἦν τὸ γένος, ἐπὶ δὲ τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίᾳς (nam et Plutarchus ἡγεμονίᾳς Consulatum appellat, quem possim alii ὑπατεύειν) Ρούστικῳ καὶ Ἀδριανοῦ βασιλείᾳ, ἐτὼν τριάκοντα ὑπάρχων, ἐν καθεστῶσῃ ἰλικίᾳ εἰς Χριστὸν πεπιστευκώς etc. Qui Justinus Samarites fuit genere; sed sub Romano Consulatu Rustici et Adriani Imperatoris, id est, anno vulgaris Æræ cxiix, cum esset jam annorum triginta, in perfecta ætate (juxta receptam inter auctores humanarum ætatum divisionem) fidem Christi amplexus etc. vel sic ἐπὶ δὲ τῆς Ρωμαίων ὑπατεύειν (substituendo hunc vocem pro secundo ἐπὶ quod redundat) Ρούστικῳ καὶ Ἰουλίῳ καὶ Ἀδριανοῦ Consulibus Rustico sive Junio (hoc enim prænomine dictus est Q. Junius Rusticus) et Adriano etc.

si per linearum transpositionem corrigatur.

foret esse
conversum
an. æt. 30
Chr. 119.

10 Alterutra autem correctione, et linearum unius transpositione admissa, bellissime se habet totus locus, et Justinus ante annum Christianæ Æræ lxxxix natus, anno Antonini Pii xiii, Christi cl, fuerit sexagenario major, quando in Chronico scripsisse Eusebius vulgo est creditus, quod agnoscitur Crescens Cynicus, qui Justino, divino dogmatis nostri Philosopho, martyrii mortem præparavit, redargutus ab eo quod esset gulosus et impostor : quod Georgius Syncellus sic transcripsit, quasi eo anno Crescens Justino fuerit mortis auctor, et ad eundem locum Eusebii respiciens Glycas in Anal. parte 3 scripsit, quod sub Pio vitam amisit Justinus Philosophus, at doctrinæ Christianæ testimonio esset. At si cum communiori, certiori et expressiori sententia Eusebii in historia, mortuum dicas sub Marco Aurelio Vero et Lucio Antonio Commodio; fere fuerit octogenarius, mortuus juxta Chronicoa, Alexandrinum vulgo dictum revera autem Constantinopolitanum, Orphito et Pndente Consulibus, anno eorundem Imperatorum v, Christi clxv.

et sic fuisset
sexagenario
major,

F

vel 77 ann.

11 Priorem sententiam de morte sub Antonino Pio obita amplectitur Eusebii illustrator et commentator Henricus Valesius vir clarissimus : quæ si certiori nobis auctoritate constaret, posset Epiphanius locus per solam paucorum fere verborum transpositionem salvari hoc modo, Σαμαρείτης ἦν τὸ γένος, ἐτὼν δὲ τριάκοντα ὑπάρχων ἐν καθεστῶσῃ ἰλικίᾳ εἰς Χριστὸν πεπιστευκώς... στεφάνου

etiam si ob-
lisset sub
Antonino
Pio.

A στεφάνου καταξιοῦται ἐπὶ τῆς Ρωμῶν, ἐπὶ Ρουστίκου ἡγεμόνος καὶ Ἀδριανοῦ (adde vel subintellige, Ἀντωνίνου) βασιλέως. Samarites fuit genere, sed cum annum agens ætatis trigesimum, perfecte ætatis vir, Christo credidisset... coronam denique assecutus est Romæ, sub Rustico urbis Præfecto (quod cum fuisse etiam ex alterius Justinī et sociorum Actis liquet) et Adriano Antonino cui Pii cognomen vulgo additum, Imperatore. Tantum hic displicet, quod, ἐπὶ τῆς Ρωμῶν scilicet πόλεως, sumatur aliter quam passim soleat præpositio ἐπὶ locorum nominibus addenda, non quando quidem in loco, sed dum motum ad locum significamus. Verum dici posset excidisse vocem ἀγαυοῦμενος, ut sensus sit, cum Romam advenisset. Ex hoc interim tam multiplici, quæ passet Epiphonio adhiberi correctione (et aliquam esse necessariam omnes admittunt) manifesto apparet de tempore mortis perpessæ certi nihil posse ex Epiphonio haberi: solum vero probabiliter asseri, triginta annorum virum fuisse cum est ad Christi fidem conversus, sub Adriano Imperatore, sub quo, inquit Cedrenus, adversus omnes hæreses viriliter depugnavit.

12 Plurima, inquit lib. 4 caput 18 Eusebius, ingenii sui doctrinæque et intenti in res divinas studii monumenta nobis reliquit Justinus, plena multiplicis utilitatis. Ex his quæcumque ad suam notitiam pervenire titulorum tenus recenset præcitatus Eusebius, et ex eo Hieronymus libro de scriptoribus eccles. cap. 23, et Photius. Ait de eisdem Petrus Halloix noster tom. 2 de scriptoribus Orientalibus, in Vita hujus Justinī cap. 25 et Philippus Labbe, addentes prioribus illis ignoratas quasdam, alias tamquam certas, alias tamquam dubias ejusdem sancti Martyris lucubrationes, de quibus nihil hic attinet disputare. Primum, inquit idem Eusebius, locum inter ejus libros obtinet oratio ad Antoninum cognomento Pium, et ad ejus Liberos Senatūque Romanum, pro Religione nostra enscripta. Altera vero ejusdem oratio, defensionem similiter fidei nostræ continens, Antonino Vero nuncupata est, Imperatoris supradicti successori et cognomini. Prima haud dubie est ea quam habemus apud omnes operum de Justinī collectores, sub eodem quem Eusebius indicat titulo: estque illa eadem unde tum ipse tum alii Patres varia transcribunt loca et laudant. Hinc in omnibus editionibus præponitur scriptum quoddam, quasi ad Senatū, hoc principio, Quæ heri et proximis diebus in urbe vestra, o Romani, sub Urbicio accidere. Quod scriptum non ad solum Senatū sed etiam ad Imperatorem dirigi, ex non uno loco, ubi ipsum Imperatorem alloquitur Justinus, demonstrat Eusebii commentator Valesius: meritoque miratur, quomodo inciderit Petro Halloix negare, quod Imperatorem ibi alloquatur vel semel.

13 Ne autem possimus dubitare, Piusne an Verus sit, quem hoc scripto appellat, facit Ptolemæi Christiani ad Urbicium increpatio, exprobandis judicare eum ὃν πρέπουσα Εὐσεβεί Ἀντοχράτορι, ὃν Φιλοσόφῳ Κεῖσάρῳ, πικρῶ, non ut decet Imperatorem Pium, et Philosophum Cæsaris filium, Marcum scilicet Aureum, ob Antonino Pio, cum adhuc Cæsar esset, jussu Adriani adoptatum. Ita pluribus Valesius in Annotat. ad cop. 17. Eusebii: cui in re evidenti non possumus hactenus non assentiri. Verum quod præsentium secutus turbam scriptum istud acceperit tamquam Apologiam alteram ab Oratione jam dicta, et consequenter velut eam, quam Antonini successorī nuncupatam credens Eusebius turpiter exerraverit; in hoc ei non possumus assentiri. Quare licet ex Valesii atque omnium fere eruditorum sensu erroris convinci judicemus eos, qui Orationem Antonino Pio oblatam, secundam Apologiam nuncupare, cum ab omnibus antiquis citetur tamquam prima, sicuti revera est; non putimur tamen, scriptum hoc, quod editores operum Justinī perperam primam vocare, a Valesio vocari secundam. Quid igitur? Præfatio seu intro-

ductio quædam est ad Imperatoris, Senatus, populi que animos præparandas, expositione injustissimæ actionis contra Christianos exercitæ, cujus occasione Oratio arm apologeticam scripserat; quatenus senatusconsulto scripto de non persequendis ultra Christianis, libellus hic, id est, ipsa quam offerebat Apologia, numeris omnibus absolutissima, præmittatur, unde inquit ab aliis etiam res nostræ cognosci, atque illi ipsi suspicionem falsa liberari queant, qui præter suam ipsorum culpam suppliciiis obnoxii fiunt. Quod cum præstare nequeat scriptum istud prævium, clarum est quod ipsum non sit libellus, quem toto Imperio publicandum sanctus Martyr commendat.

14 His autem sic positis, gratis assumitur a Valesio, Eusebium non habuisse aliam coussam differendi Martyrium S. Justinī ad Antonini Veri et Aurelii Commodi tempora, quam quod sibi falsa persuasisset, iisdem Imperatoribus obtulisse Justinum alterum librum, pro fidei nostræ defensione. Hoc siquidem vere fecit (nam quomodo in facto tam recentī ita cecidissent Eusebius atque Hieronymus et omnes post secuti scriptores?) sed secundus liber, non eodem quo primus exceptus favore atque successu vel suppressus a gentilibus Principibus est neque permissus vulgari, vel certe hodie nusquam extat, quæ est Scaligeri in Animadversion. Eusebii pag 201 opinio. Quod fuerit suppressus suadet alium de eo apud Antiquos silentium, quorum nemo invenitur aliquid ex Justinī Apologiis citasse, quod in prima oratione, aut ea quam diximus ad ipsam præfationem, non reperiatur. Eusebius autem non tantum pro una eademque Apologia prima accipit Præfationem et Orationem, quando cap. 16 ex dicta Præfatione insignem contra Crescentem Cynicum adducit locum, ἐν τῇ δευτέρῳ ἀπολογίᾳ legendum; sed etiam insinuare videtur, solam primam Apologiam prodixisse in publicum. Quid enim est δευτέρῳ? Valesius suæ conjecturæ obsecundans, vertit Præfationem, ut intelligatur liber secundus, de quo immediate ante locutus erat Eusebius. Christophorsonus, ad mentem auctoris et veritatem longe aptius vertit, quam dudum commemoravimus, ut intelligatur locus acceptus, non ex libro secundo, sed ex prima Apologia de qua cap. 8 egerat. Sed si penitus vox ipsa introspecitur, non aliud significabit quam publicata seu manifestata, ut sic discernatur ab ea, quæ ab Imperatoribus suppressa, in publicum non prodit. Neminem autem perturbet quod in Valesii versione, dicto Eusebii Capite appellentur Augustissimi Imperatores, ut duo correptantes intelligantur, Verus et Commodus: absunt enim ea verba a Græco, etiam apud ipsum Valesium, et solum ὑμᾶς invenitur, id est, Vos, ii scilicet ad quos sermo est, Imperator et filii Cæsares. Fuerunt qui putarunt, quod ea quæ sub nomine Athenagoræ, exstat Legatio pro Christianis, Vero et Commodi oblata paulo post annum cxxxv, sit secunda Apologia Justinī: sed eos solide refellit Halloix, tum ex styli maxima diversitate, tum ex ejusdem Legationis loco, qui ipsius Athenagoræ verbis et nomine citatur a Proclo, Origenis aquali, apud Epiphanium hæresi 64, egregie hac occasione correctum.

15 Photius in Bibliotheca, ad Justinī opera veniens, Lecta est, inquit, Justinī Martyris Apologia, cum adversus Græcos tum adversus Judæos (non unum scilicet, sed plura ejus adversus utrosque opuscula, una Apologiæ nomine designans) deinde quæ contra Græcos idem scripsit sigillatim enumerans, Quatuor, inquit adversum Gentile tractatus composuit; quorum primum (fortassis non tam tempore, quam dignitate et præstantia primum) Antonino cognomine Pio, filiisque ipsius ac Senatui obtulit: alterum (quem non extare querimur, quemque a Photio lectum non satis possumus ex hoc loquendi modo cognoscere) similiter ejus successoribus: in tertio autem de dæmonum natura disseruit, qui est λόγος περὶ τῶν πνευματικῶν πρὸς Ἕλληνας ad Græcos

D
AUCTORE D. P.

et ab ea secundum Eusebium non distinguendam,

E

Secunda quæ Vero oblata est videtur fuisse suppressa.

F

Quatuor Justinī tractatus contra Græcos,

quod tamen non putamus,

et si agnoscamus 1 Apolog. esse quæ vulgo 2 dicitur,

et scriptam quod vulgo 1 Apolog. vocatur.

etiam ad Pium dirigi:

Scilicet ad præfationem ad ipsam 1 Apologiam,

A eos sive Gentiles cohortatoria oratio. prima in operibus collocata : quartus sermo, et ipse contra Gentes ab eo compositus, inscriptus est Ἐλεγγος, qui nunc post Apologiam, et librum de monarchia Dei, atque alium adversus Aristotelica dogmata, habetur, cum titulo Quæstionum et Responsionum ad Græcos. Continentur autem quarto illa libro, ἐρωτήσεις χριστιανικαὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας Christianæ ad Græcos Quæstiones, ἀποκρίσεις ἑλληνικαὶ, responsiones Græcorum et τῶν ἀποκρίσεων ὅντι ὁρθῶς γενομένων Ἐλεγγος et confutationes responsionum non recte factarum : quod primum illius jam Christiani opus fuisse merito existimavit Halloir chp. 26, cum ipsum sic exorditur : Ne existimaveritis, o viri Græci, hanc meam a vestris ritibus defectionem aut ratione carere aut judicio. Prius autem, quam primum Apologiam Antonino Pio offerret, tum alios fortasse plures libros, tum imprimis cum certo scripsit, cui contra omnes quæ fuerunt hæreses titulum fecit, ut ipse in dicta Apologia testatur. Dialogus autem cum Tryphone ipsa Apologia posterior est : cum hujus locum de Simone mago, in dialoga manifeste allegat Justinus, et quidem tamquam ex scripto Cæsari oblato ἐγγράφως καὶ σαφῶς προσομιλῶν.

B § III Quibus temporibus prædictæ Apologiæ oblatae fuerint ?

Quæret nunc forsitan aliquis, quo anno Justinus librum illum suum primum tradiderit Antonino Pio defendens (uti ad Magnum scribit Hieronymus Ep. 84) ignominiam Crucis, et resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Non potest id quidem præcise definiiri; hoc tamen dicere possumus, vel ex ipso met constare, librum eum esse oblatum Æræ vulgaris seculo secundo ad medium vergente, aut jam tunc eo usque prorecto; obicit enim ipse sibi nos asseverare ante annos centum quinquaginta natum esse Christum sub Cyrenio. Atqui si eum numerum præcisissime sumas, detrahens ab annis centum quinquaginta annos istos quatuor, quos inter Christi nativitate et Æræ vulgaris principium interponendos docuimus, habebis annum dictæ Æræ CXLV; non constat autem in ista Gentilium objectione, annos tam præcise sumi, ut non possit intelligi numerus rotundus more communi usurpatus; ad quem adhuc anni aliquot debuerint addi. Ergo hoc solum dicere possumus prædictam opologiam fuisse oblatam circa annum Æræ communis centesimum et quinquagesimum.

27 Ast Eusebius in Chronico ad annum Antonini Pii IV, qui est vulgaris Æræ CXLIII ita scribit: Justinus Philosophus librum pro nostra religione conscriptum Antonino reddidit. Agnoscimus ita nunc apud Eusebium legi : sed simul etiam observamus, ad annum ejusdem Pii XIII, qui Christianis est CL, ita in eodem chronico scribi, Crescens Cynicus innotescit, qui Justinus nostri dogmatis divino Philosopho martyrii causa extitit, de gula et impostura inereptus. Nunc autem quis Justinus Apologiam legis, simulque non agnovit notissimum Romæ fuisse Crescentem priusquam Apologiam illam Justinus scriberet ? Existimamus igitur, commutatos inter se esse locos istos, idque non reverenter, sed circa Hieronymi tempora, aut forte ipsiusmet Hieronymi exemplo, Eusebii Chronicon Latinum facientis : quia scilicet iste de Crescente, mortem Justinus machinante, locus putabatur index esse anni, quo martyrii coronam Justinus accepit. Sed sicut hoc satis retractavit Hieronymus, in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, agnoscens Justinum, sub Marco et Vero adhuc pro fide certantem : ita et istud forsitan correxisset, si de Crescentis initis alibi ei tractandum fuisset. Quare nihil obest, quo minus sentiamus Crescentem Romæ innuisse anno Antonini IV, postea Justinum Romam appulsum, multiplici disputatione eundem confutasse, ac demum anno dicti Imperatoris XIII vel circiter librum

oblulisse, in quo de Crescente multus sermo. nec vana ipsius auctoris præsentio de morte sibi ab illo præparanda.

18 Eusebius historiæ suæ lib 4 cap. 12 de hoc Justinus libro agens, addit quæ sequuntur verba : Interpellatus quoque idem Imperator ab aliis in Asia Fratribus, qui omni injuriarum genere vexabantur a Provincialibus, ad Commune Asiæ hujusmodi Constitutionem misit. Facit eo Constitutio caput 13 libri prænotati : sed quod mireris hoc principio. Imperator Cæsar Marcus Aurelius Antoninus Augustus, Armenicus, Pontifex Maximus, Tribunitiæ Potestatis XV, Consul III. Communi Asiæ salutem. Nemo nobis persuaserit adeo cæcutivisse Eusebium, ut aliquam M. Aurelii Constitutionem acceperit et supposuerit pro constitutione Antonii Pii, cujus istæ Acta temporaque tractabat, quamquam hanc ei dicam impingant Scaliger atque Valesius : sed credemus titulum temeraria manu adjectum, qui forte defecerat in antiquo codice ; aut imperite suppletas residuas nominum ac temporum notas. Quid si extritis quodamtenus litteris adhuc legebatur Imperator Cæsar... elius Antoninus Augustus... ius, Tribunitiæ Potestatis XV, Consul III...? sane tunc peritior aliquis supplere hoc modo potuisset : Imperator Cæsar T. Aelius Antoninus Augustus, Parthicus, Tribunitiæ Potestatis XV, Consul III et ultimus. Quartum autem Consulatum inivit Antoninus Pius anno Imperii sui VIII, Tribunitiæ Potestatis VIII vel IX, ac deinceps Consul quartum scriptus invenitur. Constitutio ergo prædicta ad annum ejus XV circiter pertineret, sic ut ad eam ferendam haud parum momenti adferre potuerit laudata hactenus Justinus Apologia : postquam eadem Pii epistola in editis Justinus exemplaribus reperitur, multo quam apud Eusebium sincerior, præsertim in titulo, qualem infra in Vita videbimus.

19 Secunda, quam non extare dolemus, Apologia, quando conscripta et oblata fuerit, ignoramus : credibile est autem non ante persecutionem in Christianos resuscitatum id factum esse. Resuscitata est autem, non obliqua Imperatoria jussione (constat enim, ex quo Lucii Veri conjugem Lucillam S. Abercius Episcopus Hierosolymitanus a Dæmone liberavit, Principes fuisse Christianis, adversus quos nullam ob illis legem latam fuisse testatur Tertullianus : ut ex hoc capite excusabiles sint qui præcitatum ex Eusebio Rescriptum Marco Aurelio tribuendum putaverunt) sed quemadmodum in præmio lib. 5 scribit Eusebius quo tempore Soteri Eleutherus successit, circa annum scilicet CXXXI, cum in nonnullis terrarum partibus violentior adversus nostros persecutio commota esset ex incursione popularium, innumerabiles prope Martyres per universum orbem enituerunt. Huic ergo persecutioni restinguendæ, et remedio a Principibus, Christiano nomini minime iniquis, postulando, scriptam esse secundam Apologiam quis ambigat, si tum adhuc in vivis et in eadem doctrinæ æstimatione etiam apud Gentiles erat Justinus?

20 Cur autem non fuerit, haud multo tunc octogenario major? Sane Chronici, quod diximus, Alexandrini auctoritas num. 10 allegata, non tanti nobis est, ut propter ipsum vereamur Justinus vitam ad sex vel septem annos prorogare. Ulterius omnino non convenit : credibile est enim Crescentem æmulum haud diu indormivisse occasionem adversarium suum opprimendi, per magistratus populo placere cupientes, eum de Christianismo deferendo : quæ delatio, Christianis in puce agentibus, locum non habuisset. Cum autem, etiam in illa commotione, tutius videretur adversus tam clari nominis hominem veneno quam ferre grassari, illo usi sunt impij; itaque nobilis martyrii circumstantiæ, memoria posteritatis dignissimæ, pene Christianorum fugere notitiam, ut neque de die, neque loco illatæ mortis quidquam ad nos permanarit. Est tamen verosimile

post eam esse rescriptum pro Christianis constabit,

si titulus, apud Eusebium corruptus, restituitur.

2 Apologia videtur oblata,

in persecutione populariter suscitata circa an. 170

qua occasione ejus Crescens Cynicus

mortem absenti Justinus est machinatus.

eorumque ordo.

Apologia in omnibus nota et laudata,

circa an. 150 oblata, fuit :

quam videbitur notasse Eusebius in Chronico,

si loca ejus duo de Justinus inter se commutentur,

A simile extra urbem Romanam extraque conspectum Principum, occultas machinationes Crescentis contra Justinum prævaluisse. Nam cum occultas machinationes audis, facile concipis minime necessariam fuisse, ut Romam deseruisse Crescens censeatur: quo enim remotior loco erupit, hoc potuit occultior fuisse machinatio: et in Asia ministros fraudum idoneos non sperare debuit quærere Crescentis malitia, qui scire poterat Judæos insigniter contra Justinum irritatos præclara illo volumine, quod sub titulo Dialogi cum Triphone Judæo, de veritate Christianæ religionis, ad Pompeium perscripsit, ex colloquio quod Corinthi cum Prædicto Triphone habitum infra in Vita commemorabimus.

An corpus
Eystadii?

21 Anno MDCXXIII in Hersfeldensi prope Fuldæ Abbatia inventum, et paulo post Eystadium ad nostræ Societatis templum allatum sunt novem Sanctorum corpora, quorum namino in chori registro sic indicabantur, ut secundo loco esset S. Justinus Martyris x kal. Apr. Si xii kalendas legeretur, suspicari possemus depositum Justiniani sive Justiniani Versellensis Episcopi (cujus ad illum diem solam memoriam servant Vercellæ, corporis reliquias nullas ostentant nec Acta noverunt) huc fortassis ex Italia allatum; uti inde allata sunt alia quædam ex præmemoratis corporibus. Nunc Patres nostri diem xiii Aprilis eidem, tamquam Justinus Philosophus esset, colendo, duplicis Officii ritu, delegerunt. Sed ejusdemque Justinus, Justinus aut Justiniani illud sit, non putamus hujus de quo agimus esse: uti nec alias alibi alicujus S. Justinus reliquias, quales sunt pars calvarie Florentiæ, Ordinis Præmonstratensis Abbatia prope Namurcum, teste Raizzio in Hieroglyphico Belgico; particula quædam in Collegio SS. Wilibrordi et Bonifacii Colonie teste Gelenio in libro de Colonie Agrippinæ magnitudine pag. 616; alia in ecclesia S. Marie de sapientia Neapoli teste Beyerlinck in Theatro Vitæ humanæ; et pars insignis Bononiæ in ecclesia S. Georgii Patrum Servitarum, teste Masino in Bononia perlustrata; licet hoc die ipsi eam viderentur. Etenim omnino existimamus eandem ab eodem, ob quam in obscuro manserunt dies et locus mortis, a S. Justino Philosopho obire, occultas quoque munisse Reliquias: quarum si fuisset aliqua apud Græcos Latinosve notitia, cultum quoque annum apud eosdem jam inde a principio certum habuissent; neque ita fortuito, et ex occasione aliorum, nomen fuisset sacris fastis insertum. Septem omnino Justinos, ecclesiastico cultu Latinis notas, præter hunc Philosophum, recenset Halloix in Præfatione ad Annotationes super vitam, quem tu consule, plures in Hieronymiano Martyrologia inventurus.

Vita a Petro
Halloix
collecta.

C 22 De Reliquiis Eystadiensibus acturi sumus xvi Octobris, quo die colitur S. Lullus Archiepiscopus Moguntiinus, ejus præ ceteris indubitata, magisque certa pignora Eystadium sunt delato. Nunc aliud nobis de Justino Philosopho non superest quam ut aliquam ejus Vitam demus. Dabimus autem eam quæ apud Petrum Halloix nostrum, in opere de scriptoribus Orientalibus pag. 155 et deinceps, extat, non infeliciter collecta, omissis digressionibus; punctis etiam quibusdam ubi sua cum chronologia sefellit, ad Annotationes rejectis, quibusdam alio ordine ob eandem causam collocatis velut si tota nostra compositio foret. Aliam a Joachimo Perionio Benedictino breviter compilatam, satis est aut Justinus opera legi, maxime postquam eandem operi suo inseruit ad hunc diem Laurentius Surius, prudenter judicans, eum, ejus et sociorum Martyrium ex Lipomanna dedit Junio mense, diversum esse ab hoc de quo agimus, etsi non exponat omnia quæ facile persuadeant non esse eundem. Post Vitam, plura alia calligant idem Halloix de S. Justinus dogmatibus ecclesiasticis, operibus, operumque fragmentis; nec non et quibusdam ejus opinionibus nunc minus probatis, sed in isto rei Christianæ principio necdum determinatis; quæ volumus

apud ipsum legi, Vitæ historiam virtutumque præcipuarum synopsis dedisse contenti.

D
PER PETR.
HALLOIX.

VITA

a Petro Halloix Societatis Jesu.

fere ex ipsius Sanctis operibus contexta.

PRÆFATIO

Scriptoris Philosophi vitam in præsentia aggredimur; sed ejus philosophi, qui prope universas terrena sapientium Philosophorum sectas curiose pervagatus, demum ad veram Christi philosophiam, uti ad tutissimum æternæ veritatis portum, celocem studiorum suorum felicissime applicuit: sed ejus Scriptoris, qui nihil aliud in scribendo, quam innocentie tutelam, quam religionis patrocinium, quam unius veri Dei cultum honoremque sibi propositum habuit: sed eam denique vitam, quæ in studiis, in moribus, in factis omnibus, singularis diligentie, industriæ, pietatis, unoque verbo, omnis doctrinæ atque virtutis, vero et Christiano philosopho dignæ, multo sit confertissima. Unde nihil mihi videor in præsentia, nec optare melius, nec petere a Deo salutarius posse, quam ut quem antiqui Patres a certatim collaudantes, alii magnum, alii admirabilem, alii b admirabilissimum, alii divinum appellaverunt; eum cuncti veræ Philosophiæ amatores præcipue admirentur, ament, colant, æmulentur. Quod profecto ita prorsus facturos confido, si præclarum illud ejusdem Philosophi dictum, (quod non sermone magis, quam omni tenore vitæ feliciter expressit toto penitus animo imbiberint: nempe hunc unum vere philosophantibus propositum esse finem, c ut Deo, quoad possint, assimilentur: hoc est, ut ad ipsum omnis sapientiæ fontem, tam integritate doctrinæ, quam morum sinceritate (quantum quidem homini in terra degenti fas est) quam proxime studeant accedere. Igitur per ipsa sanctissimi viri divina merita, et per cœlitus infusam magnæ illi animæ supernorum bonorum affluentiam, Deum Opt. Max. unice rogo atque obtestor, uti et idoneas ingenio meo vires, et piæ voluntati robur illud addat, quo ipsius vitam, doctrinam, egregia facinora, stylo conciliandis ad imitationem animis quam accommodatissimo, scribere valeam: et lectores item meos ad ea quæ legerint, capienda atque æmulanda idoneos ac faciles, ipse, qui solus potest, efficiat.

E
a
h
imitatio
commendata,

c
invocatum
suffragium.

1.

ANNOTATA.

a Eorum nomina longa satis serie te cit Halloix, versa post titulum pagina: qui ad rem nostram faciunt, suis locis indicabuntur.

b Tatiani Assyrii, de quo infra, hoc de magistro suo encomium est.

c Τέλος τῶ φιλοσοφοῦντι ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις κατὰ τὸ δύνασθαι: ita hæc Justinus sententia citatur ab Antonio Melissa lib. 2 serm. 43.

Philosophiæ
finis.

CAPUT I.

S. Justinus natalis, studia, vocatio ad Christum.

Natus est Justinus Neapoli, urbe Samariæ, quæ Syris primitus Sichem, a deinde indigenis Mabarcha postremo Latinis b Flavia Cæsarea, deductis illuc a Flavio Domitiano Cæsare colonis, est appellata. Natus est autem patre Prisco Bacchio, homine nobili, sed Gentili. c Acris fuit ingenii, memoriæ facilis, boni constantisque judicii: proinde scholis traditus, primo litteris humanioribus egregiam navavit operam, quibus et apprime instructus præ æqualibus fuit

a
h
In Syria
gentilibus
parentibus
natus,

PER PETR.
HALL. OX.
post litteras
humaniores
perceptas,

primo ad
magistrum
Stoicum,

tum ad Pe-
ripateticum

Postea ad
Pythagoræum,

denique ad
Platonicum
se confert :

sub hoc cum
egregie
profecisset,

A fuit. Ab his deinde, etiam tum Gentilis fideique nostræ ignarus, ad altiora studia incredibili ardore animi gradum fecit : iniecerat enim Deus menti, ad magna idoneæ, immensum quoddam atque insatiabile sui quærendi et cognoscendi desiderium. Quare post veterum poetarum lectionem, post oratoriarum facultatis exercitationes, post variarum historiarum disquisitionem atque notitiam, totum se ad philosophiæ studia transtulit : non quod disceptationum argutias atque nodos tanti faceret ; sed singulariter ac præcipue (uti postea de se ipse testatus est) quo veri Dei cognitionem, quam apud philosophos, si uequam alibi, reperiendam esse existimabat, toto animo siticulosus hauriret ; nihil enim jam tum quam de Deo audire, loqui, disserere habebat antiquius. Itaque in philosophi Stoici disciplinam primo se tradidit ; apud quem aliquanto tempore versatus, cum aliis quidem de rebus multa, de Deo autem vix quidquam audiret (nec enim philosophus ille tantæ rei gnarus erat, adeoque nec philosopho necessariam huiusmodi scientiam dictitabat) ei valedixit, atque ad alium, secta Peripateticum, hominem, ut is sibi videbatur, acutum ac subtilem transiit. A quo cum primis diebus benevole admissus exceptusque esset, brevi post interrogatus est, equam ipse magistro mercedem promitteret : quippe non arridebat Peripatetico, sui consuetudinem absque pecuniario quæstu commodare. Quod animadvertens Justinus, eum statim missum fecit : arbitratus scilicet nihil a dignitate philosophiæ magis alienum, quam avaritiæ sordes et vilis lucri cupidinem ; ac ne illum quidem prorsus videri nec esse philosophum, qui sic corradendis pecuniis inhiaret.

3 Animus interim magis ac magis ejus, quod philosophiæ proprium est ac longe præcipuum, id est, cognitionis Dei amore in dies exardescebat. Conuenit igitur Pythagoræum quemdam, magni quidem illum nominis, sed magni item, ex opinione sapientiæ, supercilii : quicum collocutus summo opere affectabat in ejus admitti disciplinam et familiaritatem. Sed ille, quid vero ? inquit, Tunc in musica, in astronomia, in geometria versatus es ? An forte putas, absque his artibus, quæ animum a corporeis rebus abducunt, atque ad ea quæ mente percipiuntur præparant, eorum te quæ ad beatitudinem spectant attingere quicquam posse ? Toto, heus tu, erras cælo, si id arbitrere. Denique eas disciplinas cum impense multumque laudasset, ac veræ philosophiæ candidato apprime necessarias docuisset, Justinum eas nescire confessum mox dimisit ; mœstum sane illum et valde iniquo animo ferentem, tanta spe, quantam de fructu apud eum faciendo conceperat, deturbari. Nam temporis quidem, quod iis disciplinis insumendum erat, longiorem quam ut ferre posset moram serum expendens ; tam diu differri, quod tam auide quærebat, non tulit. Quare cum dubius et consilii inops aliquantis per fluctuasset, tandem cum Platonicis (quorum magnus ea tempestate honos et auctoritas erat) congregari statuit, ac si quid apud eos de Deo divinisque rebus doceretur, experiri. Quippe videbatur Dominus Deus per omnes philosophorum sectas hunc virum, jam quidem adhuc gentilem, sed olim fidei mysteriis imbuendum, proque iis certaturum, velle traducere ; quo eas postmodum, probe cognitæ perspectasque, commodius suo tempore (uti etiam accidit) fortiusque refutaret ; nihilque in iis veræ et Christianæ philosophiæ par aut simile contineri, propriis ipsorum armis evinceret.

4 Percommodè autem cecidit, ut eo fere tempore, Flaviam seu Syriæ Palæstinæ Neapolim (cujus civem fuisse Justinum diximus) vir quidam sapiens et inter Platonicos facile princeps adveniret. In hujus

ergo amicitiam ac familiaritatem cupide se insinuavit : D illi, ut viro bono et docto adhæsit ; tantumque in ejus societate profecit, ut non parvum in ea philosophia nomen acquisiverit. Ab ea tamen quemadmodum ad longe nobiliorem ac diviniorem philosophiam, quæ in Christiana schola edocetur, posthac transierit (res enim plena est admirabilitatis) referre in præsentem aggrediar. Mirifice Justinum delectabat in ludo illo Platónico incorporearum naturarum subtilis intelligentia, cui conjuncta idearum excelsa contemplatio sic ipsum (quemadmodum de se totidem fere verbis prædicavit) velut pennis quibusdam sublinem attollebat, ut brevi spatio sibi factus sapiens, et ex stulta persuasionem. Deum illico perspecturus (is enim est philosophiæ Platonicæ finis) videretur. Cui sic affecto visum est aliquando extra urbis mœnia solitudinem ac secessum petere, et meditandi gratia hominum vias atque congressus declinare. Secessit ergo certum in locum haud procul mari : quo cum appropinquasset, ibique secum ipse futurus esset ; ecce vir magno natu, specie veneranda, comitatem quamdam cum insigni gravitate præ se ferens ; modicoque distans intervallo, eum affectari visus est. Ad quem ipse conversus, ac represso gradu subsistens, cum aciem oculorum acrius intendisset, ille prior compellans ; Cognoscisne me, ait ? Minime, inquit Justinus. Ecquid igitur subdit ille, ita me obtueris ? Quia miror te hic mecum esse, respondet Justinus. Nec enim expectabam, ut hoc in loco mortalium quemquam invenirem. Tum ille : Familiæ quidam mei peregre profecti quamobrem huc venirem, mihi in causa fuere. Veni enim de iis, si alicunde fortassis appareant, exploratum. Sed tu enim vero, quid hic rerum ? Hisce, ait Justinus, delector solitariis inambulationibus : sic enim mecum absque interpellatione dissero : nam hæc loca excolendæ rationi sunt accommodatissima.

5 Tum senex quasi Justinus dixisset loca illa excolendæ orationi esse accommodatissima (nam vox *ἐκκολογία*, qua usus fuerat Justinus, utramque in partem accipi poterat) ludens in verbo, Tu igitur, inquit, tantum orationis amator es, operis autem et veritatis nequaquam ? Neque contendis, ut potius actuosus philosophus, quam ut sophista verbosus evadas ? Cui Justinus, nomine rationis philosophiam intelligens, Quid enim melius facere quisquam possit atque præstantius, inquit, quam si rationem omnium ducem ac moderatricem esse commonstret ? quam qui consequatur, et ea quasi velicula utatur, is demum et aliorum errores ac studia velut a specula possit despicere, et quam nihil sanum, nihil Deo gratum efficiant, contemplari ? Nam absque philosophia et recto rationis usu, stare prudentia nullo modo potest. Hinc omnes mortales oportet philosophari, et hoc quidem maximum ac præstantissimum opus arbitrari ; cetera vero omnia in secundis ac tertiis numerare : quæ tamen ipsa si a philosophia perficiantur, tum mediocria erunt et amplexu digna ; sin ea deficiantur, vilia et sordida. Post quæ intulit senex : Ergone philosophia beatitudinem adfert ? Cui Justinus : Adfert omnino, et quidem sola. Cedo igitur mihi, ait senex, nisi forte molestum est, quid sit philosophia, quæve ejus beatitas ? Respondit Justinus : Philosophia est, ejus quod est, scientia, et veri cognitio. Beatitas autem est ejusdem scientiæ et sapientiæ præmium. Jam vero, inquit, Deum quid vocas ? Id quod eodem modo semper se habet, atque aliis omnibus ut sint, est causa, id Deum esse aio, respondit Justinus. Cujus responsis delectatus senex, perstitit interrogando, et quæsit : Scientiæ nomen nunquid rebus diversis est commune ? Nam in omnibus artibus, quæcumque earum quis calleat, sciens ejus artis appellatur, sive militaris, sive gubernatoriaræ

et solus secus
in agro
meditaretur,

E
ab ignoto sed
venerabili
seue

de studio in-
terrogatur,

F

deque Dei
cognoscendi
ratione,

A toriæ, sive medicæ, similiterque in aliis, tam divinis quam humanis. An non res ita se habet? Age ergo rursus. Aliquane est scientia, quæ rerum simul et divinarum et humanarum cognitionem gignat? Maxime, ait Justinus.

6 Quid ergo? ursit senex. Perindene est scire Deum, atque scire musicam, aut arithmeticam, aut astronomiam, aut quidvis aliud ejusmodi? Minime gentium, respondit Justinus. Hand recte igitur mihi, respondisti, ait senex: siquidem scientiarum nonnullas per disciplinam, quasdam per exercitationem, alias per aspectum ipsum adipiscimur. Quemadmodum, si quis tibi diceret in India esse animal quoddam, nulli ceterorum animalium simile, sed tale aut tale, varium scilicet ac multiforme, credo, non ante cognosceres, quam illud videres; nec sermonem quoque de eo ullum facere posses, nisi ab eo qui vidisset prius inaudisses. Non profecto, respondit Justinus. Cui ille, Quomodo igitur, inquit, de Deo philosophi recte sentire, aut quo pacto veri quidquam de illo dicere valeant, cum ejus scientiam habeant nullam? quippe qui illum nec viderint unquam, nec audierint. Atqui non oculis ipsis, o pater, inquit Justinus, quemadmodum alia animantia, divinum numen cerni, sed sola mente concipi potest, ut ait

B Plato, cui ego fidem habeo. Estne ergo, subdit senex, in mente nostra vis quæpiam talis ac tanta, ut per eam celerius quam per sensum res aliqua percipi valeat atque cognosci? aut forte hominis animus, Spiritu sancto non instructus, Deum unquam est visurus? Atqui hoc ipsum est, subjecit Justinus, quod Plato vocat oculum mentis, atque ad hoc datum esse docet, ut eo mundo ac perpurgato ipsum ens conspiciere valeat: quod quidem ens, omnium quæ mente percipiuntur est causa: non colorem ferens, non figuram, non magnitudinem, non quidvis aliud oculis adspertabile; sed est ens supra omnem essentiam, ineffabile, inexplicabile, solumque et bonum, et pulchrum, et bene natis animis, propter cognitionem et amorem quo se ab illis videri appetit, primitus insitum. Hæc et alia multa de Deo, de mundo, de anima, cum ultro citroque disceptassent (quæ quod e media Platonis philosophia deprompta sint, nec hic referre magis attineat, missa facio) hæc tandem fuit totius colloctionis summa atque finis, ut Justinum doceret senex, neque in Platonis, neque in Pythagoræ, neque in cujusvis alterius philosophi sententia, de Deo præsertim, de anima, deque rebus divinis, tanquam inventa veritate, conquiescendum.

7 Quibus auditis actus in stuporem Justinus, C Eequo tandem igitur, inquit, utatur quis alio præceptore; aut unde demum juvari quis possit, si ne in his quidem veritas invenitur? Tum ille ad rem, ejus causa omnis instituta erat disputatio, confidenter aggressus, Fuerunt quidam, inquit, priscorum ævo, his omnibus qui philosophi vocantur multo antiquiores, viri beati, justi, Deo cari, qui Spiritu sancto afflati ea forte vaticinati sunt, quæ hodie fiunt; (Prophetas eos appellant) hi soli et intellexerunt veritatem et hominibus annuntiarunt. Qua quidem in re, nec quemquam veriti, nec ab ullo inducti, nec gloria unquam victi sunt, ut vel minimum fingerent; sed ea sola pure atque sincere sunt elocuti, quæ Dei spiritu pleni vel viderant vel audierant. Hinc eorum scripta hodieque extant, quæ illis quidem qui legerint fidemque adjunxerint, plurimum adferre adjumenti, et, sive de principiis rerum agatur, sive de finibus, sive de aliis quæ scire intersit philosophi, magnam suppeditare lucem possint. Neque vero ullis demonstrationum viribus dicta sua suffulserunt; siquidem erant ipsimet præ omni demonstratione fidissimi testes veritatis: nam et quæ

antehac evenerunt, et quæ etiamnum eveniunt, ipsorum nos dictis tamquam oraculis cogunt assentiri. Quamquam vel ob sola miracula, quæ patrarunt, omnem sibi fidem mererentur, præsertim cum et universi conditorem Deum colerent, et filium ejus Christum prænuntiarent: quod certe falsi illi d prophetæ, plano et impuro spiritu pleni, neque unquam fecerunt neque nunc faciunt; sed tantum mira quædam opera terrendis hominibus designant, dæmonia interim et spiritus erroris glorificant. Hæc beatus ille senex cum dixisset, postremo ita Justinum commouit: Verum ante omnia, inquit, Deum deprecare, tibi ut portas lucis aperiat: neque enim conspici ista neque intelligi promiscue ab omnibus possunt, sed ab iis duntaxat quibus ea facultas a Deo concessa sit. Quibus dictis aliisque pluribus, quæ nihil est necesse in præsentia commemorare, et Justinum ad ea persequenda cohortatus, ex oculis abiit, nec unquam postea illi visus est, nec cognitus.

8 Sed quid illo sene digresso expertus sit, quidve in se senserit Justinus, idem ipse, Tryphoni Judæo, viro nobilissimo, longe post in congressione quadam enarravit: Confestim, inquit, post senis illius verba, ignis quidam succensus est in animo meo, et amor Prophetarum eorumque virorum qui Christi sunt amici me incessit: cumque verba ejus senis mecum ipse tacitus pervolverem, hanc ego solam esse tutam atque utilem philosophiam, quæ mihi ab illo proposita esset, deprehendi. Sic igitur ego et per talia evasi philosophus. Lectis scilicet Prophetarum et Apostolorum libris, verum se philosophum, hoc est, Christianum esse cœpisse profitetur. Deinde tanquam tali vocationis suæ memoria lætus et incalescens, pium ac fervidum, pro consimili quam plurimorum ad fidem conversione, votum Deo facit, cum subdit: Quam vellem porro, ut omnes similiter atque ego animis affecti, Salvatoris nostri sermonibus perpetuo adhererent! timorem enim quemdam in se continent salutarem, plurimumque ad eos, qui a recto itinere deflexerint, in viam revocandos valent: præterquam quod iis quoque, qui sedulo sermones istos meditati fuerint, animi quietem et tranquillitatem conferant multo suavissimam. Hæc et alia ejusmodi Justinus, quibus perceptam ex pio colloquio utilitatem, et eadem opera percipiendas e sacrarum Litterarum lectione eximias commoditates, non minus exemplo quam verbo expressit. Tale igitur fuit conversionis Justiniani ad veram Christi fidem, post impensam profanis auctoribus atque philosophis multam operam atque industriam, post perquisitam magno labore ac sudore hic atque illic, et inventam nullibi veritatem: tale, inquam, fuit ex unica et ea quidem fortuita cum homine sapiente et cordato congressione e atque colloquio, conversionis ejus principium. Adeo juvat in viros probos et eruditos vel casu incidere, atque eorum sermonibus ac monitis (nec enim absque Dei nutu proferuntur) sedulo aurem animumque commodare

ANNOTATA.

a Ita docet Hieronymus, in Quæstionibus Hebr. super Genesim: testis etiam de appellatione vulgari Martha est Plinius lib. 5 cap. 13, et Josephus de bello Judaico l. 5 cap. 4.

b Numum exhibet Goltzius Flaviopolitarum Samaritensium: et Sirmundus alium habuit, cui Græce inscriptum Flaviæ Neapoleos Syriæ Palestinæ. Appellata est autem Neapolis respectu antiquioris Flaviæ a Vespasiano sic dictæ, quæ antea ab Herode Cæsarea.

c Addit Halloix, Idque sub annum Christi 118, regnante Ulpio Trajano. Nos Apostolorum temporibus s

alia quam
qua certæ res
discuntur,

ut qui solo
attingatur
intellectu,

quem Philo-
sophorum
scholæ ne-
queant apte
preparare.

docetur ex
Prophetarum
scriptis,

Dei cognitio-
nem sperare,

D
PER PETR.
HALLOIX.

d

seria depre-
catione
adhibita

Pareit Justinus
recte monenti.

E

F

a

A *bus longe propinquiorem fuisse putamus, et natum ante an. 90 vulgaris Æræ.*

PER PET.
HALLOIX.

d *Multis hic disputat et examinat Halloix in Annot. pag. 363 an pseudoprophetae possint miracula facere, quod his satis est indicasse.*

e *Si tamen homo fuit ille, et non potius Caelitum aliquis, missus a Deo, favente Justinì sincero ad veri cognitionem studio.*

CAPUT II.

Justinì pro fide susceptu labores litterarii et certamina adversus Crescentem Cynicum.

Ad Christi-
dem pro-
pensus,

P *ostquam Justinus esenis illius, velut de cœlo missi, consilio atque auctoritate, ad perlegenda, sacrarum Litterarum volumina, magno animi impetu atque ardore totum se applicasset, simulque prisca Sibyllarum vaticinia cum oraculis Prophetarum attente commississet; animadverso amborum inter sese pulcherrimo consensu, cepit paulatim, docente intus ac permovente Spiritu, ad perfectiorem Dei et Christi cognitionem conitendo assurgere. Hinc et Christiana religio magis ac magis in dies ei arridere, atque a gentilissimis et aliis sectis, ad se pertrahere.*

cognita ca-
tumiorum
hristianis
mpoclarum
vanitate,

B *Sed erant tamen nonnulla, quæ inclinantem ad illam animum non mediocriter deterrent: nimirum crebra in Christianos, et infamia plenæ, libereque volitantes calumniæ: quæ a vulgo pro certis habitæ hoc saltem efficiebant, ut se hominibus tam sinistre audientibus fratrem aut consulem adjungere vereretur; nempe a quos passim infamis flagitiis contaminatos, non communis tantum, sed et constans rumor spargebat: quos suis in conventibus promiscua solitos inquinari voluptate, et una cum extinctis luminibus castitatis splendorem extinguere, ac peccatorum fœditatem simul et pudorem quasi tenebris obtegere: adeoque, luporum instar, vorare homines, et fraternis vesci carnibus palam criminabantur. Nam his ac talibus rumunculis exosos reddere cunctis gentibus Christianos, tam Græci quam Judæi in more habebant: nempe ut homines, illorum ignari, ante eos odisse inciperent, quam nosse. Verum caute ac prudenter hic agere Justinus, nec sinere se a turba ritu plebeio abripi, nec arreptis e trivio convitiis temere credere; sed pedetentim et viro philosophico incedere, scrutari, explorare, discutere sedulo et attente omnia; et num ita in re esset, atque in sermone ferebatur, diligenter examinare.*

C *10 Siquidem non ignorabat, ea ætate et gravitate philosophus, sæpenumero in popularibus ac turbidis hominum judiciis ac voluntatibus evenire, ut ii essent innocentissimi, qui accusarentur, ut nocentes; et castissimi, qui infamarentur ut incesti; et pietissimi denique ac religiosissimi, qui ut impii atque irreligiosi condemnarentur. Non cadere autem in Christianos tam turpes calumnias, cum ex aliis argumentis, tum ex eorum admirabili, in morte pro Christo obenda, fortitudine colligebat. Quid quidem ipse jam Christianus, in sua Apologia, contestari non prætermisit. Etenim ego ipse, inquit, qui Platonis institutis delectabar, cum Christianos calumniis laceratus, neque mortem expavescere, neque eorum, quæ horrenda multis videntur, quidquam reformidare animadverterem; moxum ratiocinabar, fieri haud posse, ut ejusmodi homines, b aut vitii essent obnoxii, aut voluptatum cupiditatibus irriti. Quis enim, vel assecla voluptatis, vel gulæ mancipium, vel carnum humanarum belluo, mortem eam libenter oppetat, qua suis se exspoliandum bonis sciat? ac non potius et vitam prorogare fruentis voluptatibus, et latere ac fallere Principes elaboraret, nedum ad eandem atque mortem indicium sui faciat? Et infra ibidem: Utinam vero aliquis modo*

ipsorumque
egregia for-
titudine,

b

existeret, qui sublimi e suggestu, voce tragica exclamaret! Pudeat, pudeat vos ea, quæ ipsi palam admittitis, ad insontes transferre; et quæ vobis Diisque vestris conveniunt, ea illis objicere, ad quos ne minima quidem suspicio pertinet. Mutate, mutate mentem, et resipiscite. Nam et ego perversa eorum figmenta, per malos genios divinæ Christianorum doctrinæ, ad homines ab ea advertendos, objecta cum didicissem; tam ista fingentes, quam figmenta ipsa, et receptam a multis opinionem irrisi; atque adeo, ut haberer Christianus, et optasse me, et omni contentione laborasse profiteor. Ita de se Justinus. Diligenti igitur inquisitione usus, deprehendit alia omnia, quam in vulgus de Christianis homines improbissimi sparserunt; tantumque abesse illos a confectis in se criminibus, ut neque majorem usquam neque illustriorem quam in natione Christiana pietatem, caritatem, castimoniam, æquitatem, opum denique ac honorum despicientiam inveniret: quod ipse postea non semel, sed sæpius, in scriptis suis est professus. Quare in eorum se numerum aggregare desiderans, omnibus Academicis, Stoicis, Peripateticis, Pythagoræis, et cujuscunque sectæ philosophis, ut una se Christi schola tyro novus includeret, res suas habere jussit. Deoque (ut totam conversionem breviter complectar) Justinus Philosophus ex Sibyllarum et sanctorum Prophetarum lectione, ad unius veri Dei et Christi Salvatoris agnitionem proventus, ex bono Christianorum odore et exemplis virtutum ad fidei amorem pellectus, et postremo ab æterno Patre ad filium Christum inspirata fide pertractus, bonæ ejus militiæ nomen dedit, seque salutaribus aquis abluendum et initiandum Ecclesiæ obtulit. c

et ceteris
virtutibus,

baptismum
suscipit:
E

11 Jacto autem super firmam petram, qui Christus est, bono spiritualis ædificii fundamento; mox incipit superædificare Justinus, quæ Deo placita et a Paulo fidei ejus servo commendata norat, justitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem, ac reliquas denique Christianarum virtutum, usque ad ipsum culmen, perillustrem chorum. Atque ut ad labores Dei causa subeundos, et ad suscipienda cum adversariis certamina, magis idoneum se præstaret, longe jam ardentiori quam ante hac studio et sacras litteras perscrutari, et earum doctores ac magistros, Apostolorum scilicet discipulus et successores, assectari, audire, consulere cepit. Sed precibus tamen potissime, ad perfectiorem earum intelligentiam cœlitus obtinendam, eo usque institit, donec lucis portas, juxta senis verbum, late apertas habuit. Nam donum intelligentiæ Scripturarum, sibi divinitus collatum, compluries in dialogo cum Tryphone indicavit. Ne porro tanta Dei beneficia, infructuosa et quasi thesaurum absconditum, retineret; confestim id sibi negotii suscepit, ut perceptam sacræ fidei doctrinam, et effusas in se Spiritus sancti dotes, cum aliis quam posset plurimis, absque ulla laborum et sudorum parsinania, communicaret. Neque enim ingratus esse de Dei donis voluit; ut illa amitteret; sed multo gratissimus, ut auget. Primo igitur ad Gentilium conversionem studia et cogitationes suas applicuit, eosque non privatis modo colloquiis aut publicis disputationibus, sed etiam editis in lucem libris, ad suæ salutis curam lacessivit. Quibus in libris, partim cur ab illis et a falsorum Deorum culta descivisset, illorum propalata vanitate, palam fecit: partim viam, quæ ad inveniendam veritatem ip-sis tenenda esset, aperuit. Nempe ante omnia Sibyllarum d libros, velut necessarias ad oracula Prophetarum præexercitationes, commendavit: deinde Prophetas ipsos, et alia deinceps sacra volumina persolvenda atque meditanda edocuit. Quam in rem libros tres elaboravit: unum quidem

c

1 Tim 6, 11
et nactus in-
telligentiæ
donum,

F

egregie scribit
contra Gen-
tiles

d

A quidem, nomine Elenchi seu Redargutionis, ad Gentiles; alterum, nomine Paræneseos sive Cohortationis ad eosdem; tertium, De Dei monarchia, inscriptum; atque in primo quidem rationem adfert, cur a gentilismo seu Deorum cultu ad Christianam religionem desciverit; in secundo autem contendit, non esse in fidei negotio, nec Poetarum, nec Philosophorum auctoritati innitendum, sed Prophetarum potius standum iudicio, qui istis longe antiquiores fuerint, et ex quibus isti, si quid forte boni haberent, decerpserint: in tertio denique, unicum esse Deum et monarchiam, ex ipsis Gentilium libris erōit. Post hæc erudiendis firmandisque in fide Catholicis graviter operam impendit.

e 12 Qua etiam de causa, varias e orbis partes more Apostolico peragravit, ac Romam quidem profectus, f cunctis ad se doctrinæ causa ventitantibus sui copiam fecit: et Marcioni hæresiarchæ, tom adhuc in urbe superstiti et cuncta lupi instar vastanti, fortiter restitit, atque insignia in eum volumina conscripsit: cum jam antea et volumen aliud, Contra omnes hæreses, emisisset g. Neque destitit quacumque occasione, tam illas quam illarum auctores in apertum protrahere, persequi, impugnare. Non-

B nulla enim a quibusdam hæreticis eaque horrenda facinora patrabantur; quæ, quod se etiam ipsi Christianos vocitarent, in vere et pie Christianos redundabant, totamque nostræ fidei rationem tam Judæis quam Gentilibus mire exosam reddebant. Quare hic noster Philosophus, homo siquis alius solers et acutus, nihil melius, nihilque magis necessarium illo rerum statu iudicavit, quam ut Christiani nomen explicaret, distingueret; quibus jure conveniret, a quibus injuria usurparetur, ostenderet; denique efficeret, ut nemo propter hoc nomen, sed propter scelera, quæ quisque commisisset, plecteretur. Quemadmodum enim nemo philosophus, quamvis malus, propter nullum philosophi nomen pœna afficitur; ita neque Christianum, propter solam Christiani appellationem, ullo multandum esse supplicio contendeat: atque ut multos est reperire, qui philosophi nomen, quod solis vere philosophis quadrat, sibi perperam arrogent; sic inquebat, et Christiani. Denique hoc inter alia, declaratis hæresiarcharum nominibus atque erroribus, est boni assecutus, ut et ii qui ad religionem Christianam erant propensi, caute attenderent, in quorum se magistrorum disciplinam traderent; et qui nostræ fidei sacramentis initiati jam erant, istorum se figmentis circumveniri nequaquam sinerent. h Et quia paupertatis, sobrietatis, castimonie cultor præcipuus semper fuerat, nuncque præsertim a suscepta Christi doctrina erat; hinc eos maxime aversabatur et exagitabat, qui in vitia his virtutibus contraria turpiter projecti, Christianos impudentibus calumniis lacescebant. Inter quos ea tempestate, Crescens quidam, secta Cynicus, facile palmam obtinebat, homo, si quis alius, sordide avaritiæ deditus, et turpiori quoque libidine inquinatus. Cum hoc igitur præcipuo religionis nostræ adversario, Romæ degenti, voluntarias Christi causa inimicitias suscepit: eumque, partim mores philosopho indignos exprobrando, partim acutis interrogationibus hominis inscitiam intolerabili conjunctam arrogantie propalando, graviter vulneravit. Nam ille pudoris atque ignominie, quam et tunc in magna mortalium corona et post disperso in vulgus libello passus fuerat, impatiens, ac sui impotens, omnem pro hac vindicanda ignominia movere lapidem; nihilque, quo ejus auctorem Justinum et Justinii sectatorem Tatianum in mortem præcipitaret, intentatum relinquere.

h C conquit Crescentem Cynicum, 13 Ac de Justino, quidem uti in tempore explicabitur, negotium peregit; non autem, quemadmodum

Aprilis T. II

optabat, de Tatiano: hic enim evasit, et magistri sui Justinicum eodem Crescente inimicitias egregie persecutus fuit. Nam et ipsum in præclara illa contra Gentiles oratione (quam ad magistri sui æmulationem composuit) miris quidem, sed veris, ut communem utriusque hostem, coloribus deformavit. Vidi quemdam sæpenumero, inquit, et cum vidissem, sum admiratus; et cum admiratus essem, postea contempsi (nempe qui alius esset intrinsecus, quam extrinsecus mentiretur) hominem scilicet perquam deliciosum, et prorsus fractum voluptatibus, et partim oculis micantem, partim manibus gesticulantem, et vultu luteo insanientem, et jam Veneri, jam Apollini assimilatum, unum Deorum omnium accusatorem, superstitionis compendium, actionum heroicarum calumniatorem, cædium repræsentatorem, adulterii promotorem, insanæ avaritiæ magistrum, fœdissimæ libidinis doctorem, et omnium denique condemnationum auctorem et instigatorem: et talis quidem cum esset, vidi ab omnibus prædicari. Ego vero illum cuncta mentientem, et ejus simul impietatem ac studia abominatus sum. In alio autem ejusdem orationis loco, partim tacito partim expresso nomine, utrasque illius tam avaritiæ quam impuritatis sordes sic exprobrat: Atqui tantum, inquit, ab hoc mortis contemptu et tranquillitate animi, se suisque rebus contenti ac nihil fluxum ambientis, vestri absunt philosophi; ut sint, qui sexcentos quotannis aureos nummos ab Imperatore Romano accipiant, nullam ad utilitatem aliam, nisi ut ne promissam barbam gratis alant. Itaque Crescens ille, in magna orbe nidulatus, incesto impuroque amore cunctos anteibat, pecuniæ autem studio longe omnium erat addictissimus. Qui cum mortem contemnendam prædicaret, adeo tamen eam exhorrescebat, ut ei tanquam grandi i malo Justinum obijcere satageret: quod is nimirum veritatem dilandans, in voluptarios atque deceptores philosophos invehere-

14 Neque nescivit Justinus quanto cum periculo suo hæc faceret: ideoque in suæ Apologiæ præfatione, cum ostendisset, eos qui ex ratione et virtute vitam degere studuissent, semper odiis malevolorum appetitos necique datos, ita de se, quasi mortem præsagens, adjecit: Et ego quoque, exspecto, ut ab aliquo clarorum virorum insidiis appetar ac ligno k sulfigar; et fortassis a Crescente, plausus popularis et jactantiæ studioso: nec enim sapientiæ studiosum appellare æquum est eum, qui de iis, quæ ignorat, publice testetur; et de Christianis, tamquam impiis et Deo carentibus, disputet: quod ipse ad multorum, qui in errorem delapsi sunt, gratiam ac voluptatem facit. Nam si doctrinæ Christianæ ignarus in nos incurrit, plane improbus est, et idiotis

D PER PET. HALLOIX. quem vita turpissimum describit Tatianus,

E

i utinam imitatus magistri humilitatem:

F

k Ab eodem Crescente mortem sibi parandum.

PER PET.
HALLOIX.

præagit Ju-
stinus.

- A multo deterior, qui sæpenumero, ne de iis, quæ ignorant, disceptent, neve falsum testentur, cavent: sin ejusdem gnarus et mysteriorum nostrorum sciens, id propterea facit ne pro tali habeatur; tum etiam multo vilior atque omnino perditus sit, necesse est: nimirum inperitæ atque a ratione alienæ opinioni cedens, ac timori succumbens. Et quidem scire vos velim, me illi hujus generis quæstiones quasdam proposuisse cognovisseque, atque adeo argumentis evicisse, nihil eum vere certoque scire. Atque ut intelligatis me vera proloqui, paratus sum (si forte ad vos disputationis nostræ puncta non pervenerint) rursus coram vobis instaurare cum illo certamen; Regis enim opus hoc fuerit: sin vobis notæ sunt et responsiones ejus et interrogationes meæ, jam profecto exploratum vobis est, aut nihil eum scire; aut si quid scit et propter audientes eloqui non audet, sane quidem, ut ante dixi, non sapientiæ amator, sed gloriæ potius esse studiosus convincitur: quippe qui Socratæum illud omni approbatione dignissimum, quo dixit, hominem Veritati præferendum esse neminem, parvi pendat. Verum non potest homo Cynicus, qui finem in rebus infinis ac promiscuis ponat, bonum aliud quam infimum ac promiscuum nosse.
- B Hactenus Justinus: cui, quemadmodum ipse prædixerat, insidiæ a Crescente Cynico, veritatis impatiēte, et dolis omnibus armato structæ sunt. Illo enim auctore, procuratore, sollicitatore, comprehensus tandem Justinus, atque in carcerem conjectus, demum venenopotatus (ut post fusius dicetur) interiit.

ANNOTATA.

a Calumnias, Christianis a vulgo ignoranti impingi solitas, nonnullum earum occasionem ex hæreticorum abominationibus hauriente, fuse explicat pag. 370 Halloix.

b Idem pag. 373 exempla et auctoritates eodem spectantes colligit.

c Addit idem, opinionem esse verosimillimam, extremis Hadriani vel primis Antonini pii annis hoc contigisse, sub annum, ut notat 140: nobis longe visum est probabilius, circa an. 119, Justinī conversionem factam: neque enim ab Epiphānio in arctum cogimur, quasi ἐν τῇ κλειστοῦσῃ ἰλυσί, quæ ultra annum ætatis 50 extendi vix potest, Sanctus martyrium pertulisset.

d De his multo in Annotat. Halloix pag. 376.

- e In Ægypto fuisse se, atque Alexandriæ vidisse vestigia casarum adhuc in Pharo stantia, intra quas
- C LXX Interpretum versio condita fertur, in Parænesi dicit.

f Romæ enim diatribas habebat, inquit Hieronymus lib. de script. eccl. Addit Halloix in colle Viminali apud Thermas Timothinas hospitium habuisse: sed hoc ex ulterius Justinī Actis acceptum; putamus ad hunc non esse trahendum.

g Id sub Adriano factum Cedrenus scribit. Marcianis autem hæreses fuse exponit Halloix in Annotat. pag. 178.

h Quæ sequuntur de Crescente deque vexatis inique Christianis, Ptolomæoque et sociis ad Vitæ finem retulerat Halloix, ratus Apologiam, in qua de istis agitur, fuisse secundam, ut male inscribitur: nos ordini suo cuncta restituimus.

i Ita corrigendum et Græce legendum κληρονομία, quæ sibi ipsi præripuit probationem mortis, Tatiano pariter intentatæ: cum hactenus legatur κληρονομία καὶ ἐπὶ, ὡς κακῶ, ut ei Justinum, sicuti et me, tamquam malo cuiquam obicere satageret; quod plane retinendum censemus.

k Ita vertit Halloix atque pag. 291 de crucifixione intelligit; quod Græce habetur καὶ ἔσθῃ ἐμπροσθέν, quod

proprie impalationem, haud inusitatam Romanis, significat, o Christophorsono autem inepte satis vertitur, et fuste conquassatus obierat.

CAPUT III.

Prima pro Christianis Apologia Imperatoribus oblata.

P ost navatam in convertendis Judæis ac Gentilibus, et in hæreticis itidem confutandis, insignem operam; tertium sibi laborem, et vere Regis opus, contra iniquos ac truculentos in Christi gregem magistratus, generose assumpsit. Tametsi enim Hadrianus Imperator, partim sanctissimorum virorum Quadrati et Aristidis pro fide nostra a defensionibus, partim Serenii Gramiani litteris permotus, incitatam in Christianos persecutionem repressisset; nec in eos Antonius Pius, Hadriani successor, quidquam impie crudeliterve hactenus statuisset; non deerant tamen, qui dæmone instigante, tam turpes illis sæpenumero calumnias inurerent, ut totum Christianum genus, gravissimorum scelerum infamia, quamvis immerito, laboraret. His accedebat ipsorum magistratuum, impietate et avaritia, velut duabus furiis ardentibus, inflammata sævitia. In jus ergo atque ad cruenta tribunalia, optimi quique Catholicorum, immanibus confectis criminibus, raptabantur: a quibus si nihil aliud quam pura veritas extorqueri posset; tum ipsorum servi, pueri, mulierculæ in quæstionem et tormenta pertraherentur: quo scilicet infirmiora membra, vi horrendorum cruciatuum, ad objectorum ipsis flagitiorum confessionem adigerentur. Cum hæc ita invalesceret immanitas, multique variis in locis Præfectorum ac Præsidum malitia, caussis nec auditis nec examinatis, neci traderentur; accidit Romæ, ut mulier quædam Ethnica, in cæno libidinis una cum marito turpiter hactenus volutata, divini horrore judicii, et eorum quæ fides promittit bonorum expectatione, simul voluptatibus simul idolis nuntium remitteret. Doctrinam ergo Christianam unaque continentem vitam amplexa, institit apud maritum, ut idem secum vitæ genus doctrinæque capesseret. Cui rei impetrandæ, tam ignem illum æternum impuris et impudicis præparatum, quam incomparabilia et infinita præmia piis et castis destinata (quemadmodum in Christi schola didicerat,) proposuit. Verum, ut hominem vidit in sua obscœnitate obstinatius persistentem, nec a fœdis factis ullo pacto avelli posse; impium esse rata diutius retinere cum eu contubernium, qui præter naturæ legem et præter fas omne, variis e libidinibus fructum illicitæ voluptatis perquireret, discessionem ab eo tentavit; fecissetque tum haud dubie, nisi propinquorum auctoritas, id dissuadentium et spem futuræ mutationis ingerentium, retardasset. Sustinuit proinde aliquantisper, licet invita; utpote quæ mariti mores melius, quam propinqui omnes, una pernosceret.

16 Interea profectus est ille Alexandriam: sed mutavit locum, non ingenium. Quare cum et ibi deteriora illum, quam antehac, designare facinora uxor, hoc uno calamitosa, rescisset; verita ne si thoro et mensa cum illo deinceps communicaret, ejus particeps impietatis ac nequitiae fieret, dato ei repudio se disjunct. Ille autem quem gestire lætitia oportuisset, quod conjux sua (quæ famulis et mercenariis ad ebrietatem et ad lasciviam et ad omne flagitium hactenus abusa fuerat) nunc tot ablegatis sceleribus, sese ad frugem recepisset, eodemque ipsum invitaret; contra tantum abfuit, ut de tam bona mutatione et invitatione gavisus sit; ut eam potius, quod Christiana esset, accusarit. Illa vero, (quod magnæ prudentiæ fuit) libellum supplicem Imperatori obtulit

Pro Christianis contra
jus vexatis,

motus indignitate judicii,

contra
Ptolomæum
Christianum

A lit, postulavitque, sibi ut liceret primum rei suæ fam-
 iliari consulere; tum se criminationi haud gravate
 responsuram. Cui annuente Imperatore, cum iste,
 quid in eam ageret, in præsentî non haberet: inter-
 missa accusatione, in Ptolemæum, hujus mulieris in
 fidei ac pietatis tiracinio instructorem, hoc modo se
 convertit. Centurioni amico suo, qui Ptolemæum
 in vincula conjecerat, persuasit, uti eundem Ptole-
 mæum conveniret; hocque ex illo unum quæreret,
 an esset Christianus? Convenit, quæsit, eumque
 tamquam amicum veritatis, neque fallendi neque
 mentiendi gnarum, ingenue confitentem habuit. Mox
 ergo eum in vincula redigi, longoque intervallo ho-
 minem innoxium detineri ac torqueri jubet. Ad ex-
 tremum denique ducitur ad Urbicium Ptolemæus, et
 hoc unum similiter interrogatur, an sit Christianus?
 Qui recte factorum conscientia fretus, rursum divinæ
 virtutis disciplinam intrepide constitit. Qui enim
 negat se esse, quod profitetur, inquit Justinus, aut
 certe negat, quia professionem ipsam improbet; aut
 eam confiteri refugit, quia sibi conscius sit, vitam
 se illa professione indignam atque ab ejus institutis
 alienam traducere: quorum neutrum in verum Chris-
 tianum cadit. Jussit ergo Urbicius eum duci. Aderat
 tum forte Lucius quidam, et ipse Christianus, qui
 tanta iniquitate judicii animadversa, Urbicium ad-
 ortus; Quid est, inquit, causæ, Urbici, quamobrem
 virum, qui neque adulter sit, neque stuprator, neque
 homicida, neque fur, neque raptor, neque ullius de-
 mum sceleris convictus, sed Christianum duntaxat
 nomen confessus, duci jubeas? Tu non judicas, Ur-
 bici, neque Pio Imperatore, neque Philosopho Cæ-
 sariis filio, neque sacrosancto Senatu condigna. Cui
 ille, absque alio responso, Et tu, inquit, ut mihi vi-
 deris, ex eorum es numero. Et respondente Lucio,
 Sum equidem; ipsum quoque abripi jussit. Lucius
 autem, Gratias tibi, inquit, ingentes habeo, bone vir:
 nec enim solum ab iniquis improbisque dominis li-
 berabor, sed etiam ad bonum patrem et Regem Deum
 proficiscar. Accessit deinde et tertius, qui pari utens
 dicendi libertate, pari quoque est morte multatus.
 Ita scilicet fraternus in illis amor, ita generosa pro
 Christi fide libertas, ita pro adipiscenda martyrii co-
 corona fervens æmulatio mentes occupabat: ut se non
 quæri, non vocari, non expectari sinerent, sed morti
 et tormentis voluntarii occurrerent. *b*

17 Justinus tamen rei indignitatem non ferens,
 Antonino Pio Imperatori, ejusque filiis Cæsaribus
 ab se exponendam, palam ac manifeste, totius Chris-
 tianæ religionis causam duxit, scripta nobili illa
 quæ extat Apologia, in ipsa adeam Præfatione præ-
 narrati judicii iniquitatem exponens, petensque ut
 una cum senatus-consulto, infavorem Christianorum
 promulgando, in omnes provincias, ipsa quoque mit-
 teretur Apologia, quam Imperatoribus ipsis, et uni-
 verso Senatui, cum hac in memorabili inscriptione, de-
 dicabat: *c* Imperatori Tito Ælio Hadriano, Anto-
 nino, Pio, Augusto, Cæsari, et Verissimo filio Phi-
 losopho; et Lucio Philosopho, Lucii quidem Cæsaris
 nativo, Pii autem adoptivo Filio, eruditionis ama-
 tori, sacroque Senatui et populo Romano universo;
 pro iis, quos omne hominum genus odio et calumniis
 injuste prosequitur, Justinus Prisci Bacchii filius,
 Flaviæ *d* Neapoleos Syriae Palæstinæ civis, unus ex
 iis, hanc orationem et libellum composui. Quibus in
 verbis manifeste profecto ostendit, neque latere se
 velle, ut timidum; neque odia et calumnias reformi-
 dare, ut pusillanimum: sed vereri potius; ne, quis
 ipse vel cujassit, nesciatur; vel denique ne ignoretur
 esse Christianus. Unus ex iis: quasi diceret, unus
 aliquis de illorum numero gregarius, quos totus mun-
 dus odit et calumniatur, et ejusdem cum ipsis odii
 atque calumniæ, lubens volens, Christi causa socius

et particeps. Ut autem Apologiæ inscriptio, sic tota
 Apologia fortitudinis atque constantiæ plena fuit. In
 qua primo docuit Christianos, nec ob nomen, nec ob
 mores, nec ob doctrinam supplicio ullo esse dignos;
 idque cum aliis rationibus, tum productis Christi ip-
 sius documentis planum fecit: quæ documenta cum
 Gentilium collata institutis, nihil habere, nec a pie-
 tate nec a recta ratione alienum, evidenter ostendit.
 Deinde acriter refutatis deorum fabulis atque spur-
 citiis, Domini Jesu vitam, multis retro seculis per
 Prophetarum oracula prænuntiata, laudatis eorum-
 dem testimoniis, manifestissime commonstravit. Si-
 monem vero Magum hæresiarcham, qui magicis illu-
 sionibus adeo Romam ipsam dementaverat, ut Deus,
 erecta statua et inscripta, Simoni Deo sancto, e pas-
 sim haberetur; et cum illo una *f* Menandrum, novæ
 satorem superstitionis, merito infamavit; istiusque
 evertendam statuam, utpote hominis plani ac decep-
 toris nefarium monumentum censuit, palamque postu-
 lavit. Denique ipsa initiationis et sanctificationis nos-
 træ abdita mysteria, hoc est, Baptismi *g* et Eucharistiæ
 eorumque ritus (ne forte celando haud fideliter agere
 videretur) iisdem scriptis suis propalare non dubitavit.
 Ad extremum vero omnem Apologiam ita conclusit;
 ut diceret se posse quidem ex litteris Hadriani Impe-
 ratoris eorum parentis efflagitare, ut nihil adversus
 Christianos, nisi ex causa scelerum, acerbius statue-
 retur; verum non tam propter illius præjudicium et
 auctoritatem, quam propter postulationis suæ æquit-
 tatem, id se efflagitare. Tum ipsius epistolæ Hadri-
 ani exemplum subjunxit; quo etiam in hoc ejus fides
 veritasque constaret.

18 Hujus porro Apologiæ fructus fuit, Antonini
 Pii Imp. erga Christianos homines, teste Paulo
 Orosio, *h* elementia atque benignitas. Dedit enim
 idem Antoninus Pius ad Præfectos, ac Præsides pro-
 vinciarum litteras pro Christianis, epistolæ patris
 sui Hadriani conformes, et rescriptum item ad Asia-
 nos, quod hodieque exstat, et est ejusmodi: Impe-
 rator Cæsar, Titus Ælius Hadrianus Antoninus,
 Augustus, Pius, Pontifex Maximus, Tribuniæ po-
 testatis xv, Cons. iv, Pater Patriæ, populis Asiæ,
 Salutem. Equidem existimarim Diis quoque ipsis
 curæ esse, ne hujusmodi homines lateant. Multo
 enim magis Dii, si quidem possint, vindicaverint in
 eos, qui adorare ipsos nolunt: contra quos tumultum
 ipsi concitatis, et sententiam eorum tamquam im-
 piorum sugillatis, et alia quædam objicitis, quæ
 probare non potestis. Atque ipsis quidem utile fue-
 rit, propter ea de quibus accusantur, mortem oppete-
 re: dum enim animas suas projiciunt, magis de
 vobis triumphant, quam si obsequentes postulata
 vestra peragerent. Ad terræmotus autem tam præ-
 teritos, quam præsentis quod attinet, non alienum
 videtur commemorare, quomodo dum eveniunt ani-
 mos despondeatis, et quæ vobis sunt propria in eos
 transferatis. Nam ipsi quidem Deo magis quam vos
 confidunt; quippe qui per ejusmodi tempus et igno-
 rare Deos videmini, et res sacras negligitis. Nam
 religionem erga Deum non intelligitis; unde et eum
 observantes invidia persequimini et ad mortem us-
 que infestatis. Super hujusmodi jam et alii quidam
 Provinciarum Rectores divini patris mei scrip-
 serunt: quibus ille rescripsit, nihil molestiæ faces-
 sendum esse talibus viris, nisi si adversus Romanum
 imperium molitiessent quippiam deprehendantur. Quin
 et multi ad me de iisdem litteras dederunt, quibus
 ego conformiter patris mei sententiæ respondi: ni-
 mirum, si quis cum Christiano homine habens nego-
 tium, tamquam Christianum eum deferat; is quidem
 qui delatus fuerit, crimine absolvatur, tametsi reip-
 sa sit Christianus; qui vero detulerit, pænæ sit ob-
 noxius. *i*

D
 PER PET.
 HALLOIX.
 et illorum
 Innocentiam
 sic probat,

e
f

g

h

E
 ut egregium
 pro iis re-
 scriptum
 impetravit ab
 Antonino Pio.

h

F

i

et alios duos
 ab Urbicio
 Præfecto
 exerciti,

b

c

Apologiam
 offert:

d

PER PET.
HALLOIX

A

ANNOTATA:

a Agit de his S. Hieronymus in Catalogo: coluntur autem S. Quadratus 26 Maii, S. Aristides 31 Augusti.

b Ptolomæi et Sociorum martyrium recolitur 19 Octob.

c Sub annum Domini 142 inquit Halloix, secutus vitiatum hac parte Eusebii Chronicon, et Pseudo-dexteri auctoritatem; pro quo, annum 143 signante, ad Eusebium conciliando, non laborasset, si Dextrini illius chronici imposturam cognovisset.

d Hallucinat hic Eusebii interpretem Christophorsonum notant Halloix et Valesius, quia ἐν τῇ Φλαυίᾳ venit ex gente Flavia, quod Justina non competebat.

e Contra Desiderium Heraldum et Claudium Salamasiū, in controversiam hoc vocare ausos, atque asserere quod Christiani invenientes oras, Sancto Sancto Semoni Deo Fidio, Sancto Fidio Semopatri, Semoni Sancto Deo Fidio, inscriptas, antiquitatis ignorantia una cum Justino lapsi, existimaverint ad Simonem magum eas spectare; contra hos, inquam, nihil verentes novatorio spiritu certissima quæque antiquitatis monumenta conceptuunculis suis postponere, fuscæ et crudite disputat Halloix in Annotat. pag. 382 et seqq. notandumque ex Dione objectum sic solvit, quod licet Claudius aliquando sic abominatus sit statuarum multitudinem immodicam, qua templâ et quævis opera publica scaterere videbat, ut de iis quid facto opus esset se diceret deliberaturum; Mersalina tamen Claudii uxor, cujus ex libertorum arbitrio omnia agebantur, præsumpserit etiam adulterum suum Mæsterem pantominum, in mariti conspectu, statuis erigendis honorare aut verius infamare.

f Fuit Menander Samaritanus, Simonis discipulus, cujus Tertullianus quoque libro de anima cap. 1 et Irenæus lib. 1 cap. 21 meminerunt, cum execratione errorum ejus.

g Declarat hæc fuscæ ex variis Justinii locis Halloix, in prosecutione Vitæ Justinii cap. 16 per plures paragraphos, et cap. 22.

h Lib. 7. cap. 14 Justinus Philosophus librum pro Christiana religione compositum Antonio tradidit, benignumque curæ erga Christianos homines effecit.

i In Græco Codice inveniri etiam τὸ δ' notat Fridericus Sylburgius in Annotot. Super Justinum, licet interpreter Latinus, Eusebii corruptam lectionem secutus, scripserit III. Lectionem autem suam confirmat Sylburgius hac argentei nummi inscriptione, IMP. C.ES. T. AEL. HADR. ANTONINUS AUG. PIUS. P. P. TR. POT. XV. COS. IV. TRANQ. cui, quoad numerum Tribunitiæ potestatis et Consulatus, similes alios quatuor nummos viderit.

CAPUT IV.

Disputatio cum Tryphone. Apologia secunda, mors pro fide obita.

Post oblatam in urbe Roma Imperatoribus Apologiam, et impetratum pro Christianis superius edictum, profectus est Justinus in Asiam, secumque una, ut vero est simillimum, edicti exemplum detulit; atque ut Ephesi in communi Asiæ promulgaretur, ex Cæsareæ auctoritatis indulgentia, obtinuit. Nam et propositum ibi edictum, diserte testatur Eusebius: et sub idem ipsum tempus fuisse Ephesi Justinum certo constat. Illic enim cum hac tempestate moram ageret, et sub pallio philosophico, a quod nunquam dimisit, animas venaretur; commodum accidit, ut Tryphon, homo Judæus b, isque sacerarum litterarum, pro more gentis et ratione conditionis, admodum gnarus, in eum forte in xysto c

deambulante incidere; ejusque tamquam philosophi (nesciebat enim esse Christianum) appeteret congressum; et ex congressu, ei Dialogo, qui a Justino scriptus jam exstat, occasionem ministraret. Quidquid enim inter ipsos tum intercessit colloqui et disputationis, quæ biduum ipsum tenuit, hoc postmodum in lucem Justinus edidit, et Marco Pompeio dedicavit. Ratus ergo Tryphon, e Justinii habitu, unum aliquem se offendisse ex Academiæ Philosophis, addit comians: et naa cum comitibus suis illum aggrediens, Salve inquit, Philosophæ. Ad quem conversus Justinus, Ecquidnam, ait, potissimum rei? Cui ille, Edoctus sum, inquit, Argis a Corintho Socratico, haud contemnendos esse qui isto utantur habitu; sed eorum consuetudinem ac familiaritatem prorsus ambiendam: quandoquidem spes semper affulgeat alienius in alterutram partem utilitatis emeruræ: quod autem alterutri profuerit, ambos juverit. Hinc ego, cum in ejusmodi habitu quempiam conspexero, perlibenter adire atque affari soleo quemadmodum et te nunc libenter sum affatus. Hi autem comites mei et assecræ, cupidi itidem sunt aliquid, quod ex usu sit, abs te audiendi. Ad quem Justinus, deflexo nonnihil in rem præsentem Homeri versiculo, blande jocabundus, ita vicissim sciscitatur:

Sed tu quisnam hominum, dic præstantissime nobis? d Cui ille et nomen et genus ingenue exponens, Mihi nomen est Tryphon, inquit: sum autem Hebræus ex circumcisione, et e bello e nuper gesto profugus, atque in Græcia et Corinthi præcipue degere solitus.

20 Tum Justinus, arreptahac occasione sermonis ad res salutare derivandi, atque a Judaicis ad Christianos ritus pedetentim deducendi, An tu vero inquit, tantum e philosophia capere potes emolumentum, quantum e Legislatore tuo et Prophetis? Quidni? respondit ille. An non philosophi totos de Deo sermones contextunt? An aliud eorum quæstiones, quam de monarchia, de providentia disputant? Aut forte non est philosophiæ partium, de divinis perscrutari? Est omnino, subjecit Justinus: nostra quoque hæc est sententia. Verum plurimi ne hoc quidem curant, unusne, an plures sint Dii? et eorumque providentia ad unumquemque nostrum se extendat, an secus? Quasi nimirum ejusmodi cognitio nihil ad beatitudinem momenti admodum importet, Quin etiam persuadere nobis contendunt, totius quidem universi et generum ac specierum curam Deum administrare, sed mei et tui et cujusque nostrum singillatim haud quaquam. Nam, si aliter esset, inquit, nihil causæ haberemus, quamobrem eam precibus dies noctesque fatigamus. Hæc autem quo tendant, haud difficile est animadvertere. Siquidem illis cordi est libertas, et licentia quidvis dicendi, et sectandi eos qui docent, licere omnia ex arbitrio et dicere et facere, nihil a Deo mali formidantes, nihil sperantes boni. Quomodo enim aliter sentiant, qui omnia semper eodem statu futura jactitant: ita scilicet vixisse homines hactenus, ita victuros in posterum; nihilo peiores, nihilo meliores. Quidam vero statuentes animam immortalem et incorpoream, si quid improbe patravissent, se nullam licturos, poenam arbitrantur (Nam quod incorporeum, idem, aiunt, est impatiibile) neque proinde, cum sit immortalis, Deo indigere autnant. Quibus dictis urbane subrideas Tryphon, Tu autem, inquit, de his quid sentias, quamve opinionem de Deo teneas, nobis edissere. Exponam ergo, ait Justinus, quod mihi videtur. Est sane philosophia bonum maximum et Deo gratissimum: quippe quæ sola nos ad eum adducat, eique commendet. Atque ii demum vere justi et sancti sunt, qui philosophiæ animum addicunt. Quid autem sit philosophia

D
Ephesi cum
Tryphone
Judæo con-
gressus,

E
Iliad. 6

d

e

studium ei
commendat
verum divi-
narum,

F

quas negat a
Philosophis
perfecte ad-
disci;

An statua
Simoni mago
ab Ethnicis
posita?

B

a

b

c

A philosophia, et quam ob causam ad mortales demissa, permultos latet. Nam si nosset, sane cum una eademque sit scientia, nec Platonici essent, nec Stoici, nec Peripatetici, nec Theoretici, nec Pythagoræi. Unde autem multiceps facta sit, dicam. Qui philosophiam primi attigere, magno in honore et gloria apud homines fuerunt. Hinc eorum sectatores, nihil de veritate perquirentes, sed eorum duntaxat fortitudinem, continentiam, doctrinæ novitatem admirantes, vera esse quæ a magistro suo quisque didicisset, existimarunt. Qui deinde ipsi hæc et alia his similia ad posteros transmittentes, eo cœperunt nomine appellari, quo fuerat ipsius disciplinæ parens appellatus.

sed apud
Chris'tianos
guærendas
ostendit,

B Quod cum ex aliis pluribus locis, tum ex ea hujus dialogi parte, ubi eorum ingratum, impium, immittemque animum redarguit, licet intelligi. Sic enim dixit: Quemadmodum et vos, inquit, semper fecistis, qui interdum quidem vitulum conflastis, semper autem ingrati et iustorum interemptores, et fastu inflati propter genus vestrum extitistis. Et rursus: Hæc cum sæpe audiat, inquit, tamen non erubescitis; neque interminante Deo perhorrescitis, sed populus stultus et vecors estis. Ideo ecce ego addam, ut transferam populum hunc, dicit Dominus, et transferam eos, et perdam sapientiam sapientum, et prudentiam prudentum abscondam. Et sane mēne merito: nec enim sapientes estis, neque prudentes, sed acres atque versuti, sapientes tantum ad malefaciendum, ad cognoscendum autem consilium Dei absconditum, et testamentum Domini fidele, et ad inveniendas semitas sempiternas, nulli. Ita ille, His consimilia sæpe et alias, ex oblata Scripturarum occasione, tamquam justa in eos ira stimulante, congescit; quæ tamen illi, admiratione potius zeli, quam hominis odio perculsi, tacite, patienterque audierunt. Postremo tam multa de vetere Instrumento, et tam clara pro Christo testimonia protulit et ita cum novo consonare Testamento evidenter ostendit; ut ejus dissertatione capti, altero quoque die eum audire depoposcerint, secumque una complures ad audiendum adduxerint.

semel iterumque.

C 22 Qua etiam secundæ diei finita disputatione, cum de abscessu suo indicasset, permagnum illi præ se ferre ejus retinendi desiderium, simulque declarare victam ejus sapientia expectationem suam; ac futurum fuisse, si incepta uti consuetudine diutius licuisset, ut plus quoque ad ipsos utilitatis emanaret; verum se rogare, quandoquidem in procinctu esset, saltem ut absens tamquam amicorum menisset. Quibus Justinus, Vel mea, inquit, ipsius causa, si hic morari contingeret, tales quotidie congressiones appeterem: sed cum solvendi tempus in horas opperiar, vos auctore et adiutore Deo exhortor, ut in hoc maximum de salute vestra certamen serio incumbentes, Christum Dei omnipotentis longe doctoribus vestris anteferre studeatis. Post quæ verba, illis, secundam ei navigationem apprecatis et jam abeuntibus, postremum vale dicens: Nihil vobis, inquit, a Deo majus optare possum, quam ut agnoscere hac via hominum mentes illustrari, idem quod nos agatis; et hunc nostrum esse Christum

Dei, vobis persuasum habeatis. Ita biduano colloquio finis est impositus. In fructumne autem exierit Justinus semen, et an Christi fidem Tryphon et comites ejus postea complexi sint, tametsi haud prorsus liquet; tamen in spem bonam venire ex declarato affectu licet. Certe suus, quidquid demum circa illos acciderit, Justino labor non periit: sed propensæ voluntatis ac impensæ caritatis operæ pretium cœlo stetit.

23 Quonam relicta Epheso iter Justinus recta intenderit: et confestimne in Italiam, an prius alio, quo scilicet rei Christianæ necessitas aliave utilitas invitaret, sese contulerit, nullis equidem observare quivi vestigiis. Proprium enim fuit magnorum et illius præcipue ætatis virorum, nulli adstrictos regioni, de loco in locum, ubi prædæ spiritualis spes aliqua affulgeret, promptissime aquilarum instar, advolare. Unde ipsius Justinus comes et sectator Tatianus, in oratione sua contra Græcos, post multorum admirabilium enarrationem, ita de se suisque itineribus: Hæc quidem, inquit, non aliunde audita narraui, qui magnam terræ partem peragravi, et tum vestra studia professus sum, tum varias artes et inventiones assecutus, tandemque Romæ versatus, varias eo delatas a vobis statuas condidici: ne quis forte me putet, quod plerique solent, alienis opinionibus niti; sed omnia illa, quorum ipsemet oculatus testis sum, conscribere instituo. Quæ verba non magis discipulo Tatiano, quam Justino Magistro posse congruere, ipsa ejus scripta plenissime persuadent: quippe in quibus subinde, quamvis aliudagens, postquam nonnulla retulit memorabilia, sive de Septuaginta Interpretibus in Ægypto, sive de Sibylla Cumana in regione Campaniæ; tum se illorum quidem spectatum ivisse cellulas, cum Alexandriæ ageret; hujus vero ingentem basilicam ex uno fabrefactam saxo in urbe Cumis, ubi Sibylla sua edere oracula solita erat, præsentem conspexisse; imo et æreum loculum, in quo servari ejus reliquæ ferebantur, sibi ostensum ab ejusmodi rerum indicibus, protestatur. Quamquam ergo ignotæ sint aliæ ejus peregrinationes, tamen Roman tandem altera et postrema vice, velut postliminio, sive adhuc Antonino Pio imperante, sive ejus liberis M. Aurelio Antonio et Lucio Vero jam regnantibus, reversus, consuetis dicendi, disserendi, scribendi exercitiis se reddidit. f

D
PER PET.
HALLOIX.

Varie peregrinatus,

pro illius
ævi more,

E

Romam revertitur.

f
F
et post secundam Apologiam scriptam

24 Ibi Catholicis et contra hæreticos, et contra vanos ac fuites philosophos, et contra injustos ac crudeles magistratus, omni ope subvenire dum laborat, rursus in Crescentem Cynicum impiegit. Quo nihilominus solitam calumniandi licentiam exercente, et Romanam nobilitatem adversus Christianos vehementius commovente, veritus Justinus, ne quæ in nonnullis terrarum partibus violentior persecutio, ex incursione popularium exorta gliscebatur, et innumerabiles propemodum Martyres per universum orbem facere nuntiabatur; tandem etiam publica roboraretur auctoritate Imperatorum: quorum primus religiosissimus in Deos videri volebat, alter erat moribus a virtute Christiana longe alienissimus; secundum librum pro fidei nostræ defensione jam memoratis Imperatoribus obtulit. Et hic quidem senatus Gentilis invidia suppressus atque abolitus, neque tunc Christianæ innocentiae apud magistratus præsidium attulit, neque in posterum auctori suo ad augendam nominis famam profuit: magnum tamen ino maximum ei fructum peperit sacram scilicet Martyrii coronam, acceleratam machinatione ac fraudibus Crescentis præfati, Cynicæ appellationi convenientem prorsus vivendi rationem æmulantis. Hunc enim cum Justinus sæpius confudisset, ac forte etiam in secundo libello æque ac primo perstrinxisset acerbis

Crescentis
fraudibus
interimitur.

PER PET.
HALLOIX.

A acerbius, talem tandem vitæ exitum habuit, qualem sibi pridem in ea quæ publice extat Apologia præ-sagierat: non quidem palam in stipitem aut crucem actus, sed post genere superata tormenta clam veneno sublatus, quemadmodum ex ecclesiasticis Græcorum libris intelligitur, in quibus memoria ejus occasione alterius Justini, reperitur kalendis Junii annotata: quæ apud Latinos ibidem occasione SS. Carpi Papyli et Agathonici, eadem persecutione passorum, et immediate ante Justinum ab Eusebio laudatorum, pridem cæpta est agi Idibus Aprilis; cum alias, ut ipsa pene mors, sic dies et locus mortis in obscuro manserit. De anno varie sentiunt recentiores scriptores; hoc unum dici verosimillime potest, nihil esse quod suadeat diu ante vel post centesimum septuagesimum vulgaris Æræ triumphasse Justinum. Sed quidquid demum sit de tempore, hoc saltem ad tanti viri gloriam abunde sufficit, quod omnis Ecclesia Sanctorum, ad pie celebrandam ejus memoriam, unanimi consensu votoque conspiret.

ANNOTATA.

B a *Attestantur Eusebius atque Hieronymus, quorum hic ait: Justinus Philosophus, habitu quoque philosophorum incedens: iste lib. 4 cap. 10. florebat Justinus, in philosophico habitu divinum verbum prædicans Halloix in Annot. multa de Pallio colligit pag. 390.*

b *Addit Halloix, sed per meram conjectandi licentiam; nobilissimus et unus e ducibus Judæorum in eo bello, quod a Barchocheba adversus Adrianum Irop gestum est.*

c *Græce apud Justinum ἐν τοῖς τοῦ ἑρμῆος περιπάτοις unde dubitare quis possit, an vox xistus Latinorum more accipienda hic sit appellative, an proprie, in Xysti ambulacris.*

d *Τίς δὲ σὺ ἐσσι φέριστε βροτῶν; inquit Justinus: Homerus autem Τίς δὲ σὺ ἐσσι φέριστε κατὰ θνητῶν ἀνθρώπων;*

e *Græce νῦν, quod quia multo latiore habet significationem quam Latinum Nunc, non licuit verbotenus reddere. Gestum enim esse bellum contra Judæos, Cocheba seu Barchocheda duce in Syria rebellantes, anno Adriani xviii, æræ Christianæ cxxxiv, constat ex Spartiano: et tamen de eodem bello loquens Justinus in Apologia, καὶ ἐν τῷ, inquit νῦν γεγενημένῳ Ἰουδαϊκῷ πολέμῳ, Βαρχὸ χεβᾶς ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀποστάσεως ἀρχηγέτης, quasi dicat, bellum quod ultimum contra Judæos fuit, ante annos scilicet quindecim aut sedecim.*

f *Quæ hic velut Martyrii a S. Justino Philosopho tolerati Acta ex Lipomano inseruerat Halloix, propterea quod alterius esse in Commentario ostenderimus; eadem libertate hinc eximimus (substituto nostris verbis toto numero sequenti) qua ipsum rerum ordinem ab auctore turbatum, dispositis rectius capitulis mutavimus, libenter passuri si non tam ipsius quam nostra hæc esse collectio censeatur.*

CAPUT V.

Virtutes quædam S. Justini e scriptis ejus depromptæ.

B^Eati Justini vitam Dei beneficio hactenus explevi: nunc ejusdem eximias aliquot virtutes strictim delibabo, quod pulebri bonique studiosis haud ingratum fore existimo. Et prima quidem e choro virtutum, maximeque in viris doctis, ut ne in suarum sublimitate cogitationum evanescant, necessaria, hic comparebit, vera animi submissio atque modestia: quæ si alibi uspiam, certe in fidei rebus et scriptis divinis potissime, quemadmodum in B.

Justino, sic in omnibus Christianis Doctoribus, elucere debet. Hanc præstitit Justinus inter disputandum in urbe Epheso, cum ita collocutorem suum Tryphonem, nescio quid ex Isaia opponentem, vicissim excepit: Si hæc verba, o Tryphon, tacitis iis quæ præcedebant, nec conjunctis quæ sequebantur, simpliciter et absque malitia protulisti; venia quidem sane dignus es: sin sperasti adeo perplexam hanc disputationem efficere, ut Scripta divina inter se contraria esse dicerem; vehementer aberrasti. Neque enim ego hoc unquam audebo vel cogitare vel dicere: sed si quæ Scripturæ inter se diversæ, et quamdam repugnandi speciem præ se gerere videantur; ego (cum mihi plane persuaserim, Scripturam Scripturæ nullam esse contrariam) potius non intelligere me quæ proposita fuerint confitebor; daboque operam, ut eos qui scripta illa discrepare inter se existimaverint, eo adducam, mecum ut idem sapiant. Ita ille.

26 Erat in B. Justino, una cum hac animi submissione, spiritus timoris Domini singularis; qui pungebat illum identidem ac commonebat, ut ne acceptis a Deo ingenii doctrinae donis, seu tacendo, seu spargendæ veritati negligentius insistendo, abuteretur. Prodidit insitum hunc animo timorem in scriptis suis aliquoties: nam in suo cum Judæis colloquio, Scripturas, inquit, vobis relaturus sum, non artificiosum verborum apparatus ostentaturus. Nec enim in me talis ulla vis aut facultas inest; sed sola mihi a Deo gratia ad intelligendas Scripturas collata est, cujus quidem gratiæ ut omnes fiant particeps, citra pretium atque invidiam, exhortor: ne, si forte non fecero, ejus mihi in isto judicio, quod per Dominum meum Jesum Christum conditor universorum Deus facturus est, reddenda sit ratio. Cui Tryphon: Dignum id quidem tua pietate, inquit, facis: sed tamen quod artificiosæ orationis facultatem a te amoliris, hoc, ut mihi videtur, dissimulationis est. Cui cum majore rursus modestia Justinus, Quando, inquit, ita se habere tibi videtur, sit sane, ut vis: ego vero ita esse, ut dico, mihi persuasum habeo. Sic ibi. Alio item loco ejusdem dialogi, cum idem Tryphon, ea quæ Justinus super admirabilibus Christi mysteriis attulerat, non modo ut incredibilia demiraretur, sed etiam aversaretur ut impia; Scio, inquit Justinus, quemadmodum dixit Dei Verbum, absconditam vobis esse Dei omnipotentis et cunctorum creatoris sapientiam. Quare vicem vestram condolens laboro atque contendo, ut hæc nostra admirabilia intelligatis; sin minus, ut insons saltem ipse sim in die judicii: nam alia his admirabiliora etiam audietis. Et paulo inferius, tametsi verbis ejusdem Thyphonis admodum laceratus, tamen divini metu judicii ab eo judicando aut despiciendo se cohibet: Sed in præsentia, inquit, cum Dei judicium reformidem, nihil de quoquam generis vestri pronuntiare anticipabo, nisi forte, si quis ex iis sit, qui per gratiam a Domino exercituum salvari possit. Unde quantumvis maligne agatis, pergam tamen ad id quodcumque proferetis atque opponetis respondere: quemadmodum erga omnes omnino, ex quovis hominum genere, qui de his inquirere et percunctari voluerint, facere soleo.

27 Eodem et illa pertinent, quæ secundo congressus die (nam biduum duravit is dialogus) Tryphoni et sociis dixit: Ego, inquit, quod scio, dicam. Nec enim, si quis sciat, æquum esse arbitror tacere; nec, si quis suspicetur vos scire, et propter invidiam aut dicendi imperitiam, dicere nolle, id ego curare scio scilicet; verum simpliciter omnia et absque dolo malo proferre novi: quemadmodum Dominus meus dixit: Exiit, qui seminat seminare semen; et aliud

et judicii
divini re-
verentia;

E

Luc. 10, 21
cui ne reus
fiat, intrepide
veritatem
loquitur

F'

Judæis

Luc. 8, 5

Insignis Ju-
stini mode-
stia,

A aliud cecidit secus viam, et aliud inter spinas, et aliud super petrosa, et aliud in terram bonam. Itaque spe fretus esse alicubi terram bonam, dicere debeo: quandoquidem meus ille Dominus fortis et potens, sua ab omnibus repetet, cum venerit. Sic et omnibus Evangelii præconibus dicendum esset ac sentiendum. Ino, si quando etiam accidat, ut nulla sit terra bona, quod est perrarum; tamen non etiam labor, qui impenditur, non est bonus: neque item fructus, quamvis convertantur pauci, exiguus. Quod ipse quoque Justinus alibi hisce usus verbis innuit: Tametsi paucis forte persuadeamus, inquit, maxima nihilominus emolumenta referemus: siquidem, ut boni agricolæ, mercedem a Domino reportabimus. Ac rursus in alia ejusdem dialogi parte, hæreticorum inducta mentione, Multi, inquit, impia et contumeliosa, et injusta, et quæcumque impurus Diaboli spiritus inseverit, sub Christi nomine (quamvis ejus adulterantes doctrinam) docuerunt et nunc docent: quos monere atque hortari, perinde ac vos ipsos, ut ne errent, contendimus. Quippe qui sciamus eos, qui veritatem annuntiare potuerint, nec annuntiaverint, a Deo Optimo Maximo condemnandos: cum id ipse per Ezechielem contestatus sit: Speculatorem posui te domui Judæ. Si peccaverit peccator, nec ei annuntiaveris, ipse quidem in peccato suo morietur, sanguinem vero ejus a te requiram: sin ei annuntiaveris, innocens eris. Nos itaque tali metu perculsi, sermones instituere et miscere colloquia secundum Scripturas satagimus, idque non pecuniæ, non gloriæ, non voluptatis, sed communis dumtaxat utilitatis studio: siquidem nemo nos alicujus istorum vitiorum arguere poterit.

28 Beati quoque Justini caritas, ignis et flamma erat; amicosque juxta et inimicos grato sancti amoris æstu corripiebat simul et confovebat. Hoc enim profecto medullitis inardescibat, cum ita Judæos in dialogo cum Tryphone afflaretur: Nam et vos, in synagogis et conventibus vestris, omnes qui a Christo Christiani appellati sunt, execramini; neque vos tantum, sed et aliæ quoque nationes; quæ novum etiam execrationi suæ facinus adjiciunt, cum illos vel eo solum nomine, quod se fateantur esse Christianos, interimunt: quibus nos omnibus dicimus: Vos fratres nostri estis: Dei veritatem potius agnoscite. Cumque nobis nec illi nec vos auscultatis, sed ad Christi nomen abnegandum adigitis, nos mori præeligimus, et morimur; certi nimirum iis nos bonis potituros, quæ per Christum suum nobis Deus compromisit. Neque hoc tantummodo agimus, sed illum quoque deprecamur, ut a Christo misericordiam consequamini. His conformia sunt et illa ad eosdem: Quæcumque patimur, dum a domesticis nostris e medio tollimur, ea nobis esse eventura Christus ipse prædixit: satis ut appareat, nihil nec in dictis ejus esse nec in factis, quod merito queat reprehendi. Quapropter et pro vobis et pro aliis omnibus, nobis hostiliter adversantibus, preces ad Deum spargimus; quo per resipiscientiam nobis conjuncti, a jaciendis in Christum Jesum maledictis (qui et ab operibus et a doctrina et a miraculis ex ejus nomine patrat, et a vaticiniis de eo nuncupatis, omnis omnino culpæ et reprehensionis expers ostenditur) deinceps abstineatis: sed fidem potius ei adjungatis, ut in glorioso ejus adventu salutem adipiscamini, neu flammis ab eo adjudicemini. Et infra: Ne quæso, inquit, o fratres, ne quid mali in Christum crucifixum proferatis; neve vibices ejus, quibus sanari omnes possunt, sicut et nos sanati sumus, subsannetis. Nam apud vos recte erit; si oratione nostra inducti, cordis vestri duritiem circumcidatis: quam circumcisio-

nem necdum, propter insitam vobis opinionem, obtinetis: siquidem vestra illa circumcisio non ad justificationem, sed in signum dumtaxat data est: isto enim sensu ut accipiatur verba ipsa cogunt. In vestris igitur colloquiis parcite in Filium Dei convitia spargere; neu Pharisæis doctoribus morem gerentes, unquam committatis, ut regem Israelis cavillemini, id quod vestræ synagogæ principes post precationem vos edocent. Nam si is, qui enrum quempiam qui Deo placent attigerit, dei pupillam tangit; quanto ille magis qui dilectum ejus contigerit?

29 Liceret ex iisdem beati viri scriptis plura his consinilia in medio ponere: sed tria instar omnium. Nam trahit ad se fortitudo, quæ se multis in locis atque occasionibus visendam in Justino exhibuit. Ac primo quidem, in disputatione cum Judæis, et eorum duce Tryphone, non semel, sed sæpius. Quid enim aliud ista verba volunt, quæ Tryphoni fidem ejus arguenti, cum justo stomacho reddidit? Ignoscatur tibi, o bone vir, et venia dictis detur: nescis enim quid dicas, sed magistris obsequens ignavis Scripturarum, et quasi vaticinans, quidquid tibi in mentem venit, deblateras. Sed si auscultare rationi voveris, planum tibi fiet, neque errasse nos, neque Christum confiteri desituros, licet probra homines ingerant, licet tormenta tyrannus importunissimus denuntiet. Quid item ista? Hoc est, inquit, perspicuum, hominem qui nos toto jam orbe in Jesum credentes terrere, aut in servitutem redigere possit, esse neminem. Nam seu capite plectimur, seu cruci suffigimur, seu bestiis objicimur, seu vinculis, flammis, tormentisve quibuscumque libet aliis tradimur, numquam tamen a fidei confessione desciscimus: imo quanto hæc vehementius in nos ingruunt, tanto plures alii per Jesu nomen fideles et Dei cultores existunt. Quemadmodum enim in vite usu venit, ut si quis ejus palmites, qui fructum jam procreant, resecet, hoc ipso ad alios ramos bene virentes ac fructiferos emittendos eam præparat; ita et in nobis prorsus accidit: vitis enim a Deo et Salvatore Christo plantata, populus ejus est. Et ista ibidem. Atque hæc dixi, inquit, (nonnulla scilicet dixerat, quæ Judæos acrius morsicarent: ut quod Isaiam prophetam serra lignea secuissent, quod Scripturas sacras infideliter tractassent, aliæque ejusmodi, auditu illis peracerba) quod nihilæque mihi curæ sit, quam ut veritatem eloquar; quodque nullius omnino respectu absterrendus sim, licet etiam a vobis membratim e vestigio discerpendus forem. Nam neque generis mei, Samaritanorum dico, rationem ullam habui, cum scripto Cæsarem compellans, errare eos dixi, quod Simoni Mago, populari suo crederent, quem ipsi etiam Deum, omni principatu et potestate et virtute majorem esse dicerent.

30 Jam illa coram Antonino Pio Imperatore confessio, quam fortis, quam animosa! Cum enim librorum Hystaspis et Sibyllæ et Prophetarum lectio pœna capitis interdicta esset, tamen non modo eos legere, sed eorum quoque auctoritates ipsi offerre Imperatori non dubitavit. Sic enim in sua ad illum Apologia professus est: Instinctu, inquit, et opera malorum dæmonum est factum, ut Hystaspis et Sibyllæ et Prophetarum libros legentibus capitale fuerit constitutum supplicium: nempe quo homines ab iis legendis, unde rerum bonarum haurire notitiam possent, metu deterrent, sibi que mancipatos retinerent. Quod tamen obtinere necdum potuerunt: quippe qui codices istos non intrepide solum perlegimus, sed novis etiam, ut videtis, inspectandos offerimus: nempe non ignari, quin omnibus grati acceptique futuri sint. Et ibidem de suo et commi-

D
PER
HALLOIX.

magna animi
fortitudine

mortem pro
Christo con-
temnens,

etiam apud
Imperatores.

laudat vetitam
ab iis Hysta-
spis et Syllabæ
lectionem:

litionu

et gentilibus,

Ezec. 3, 17

utrosque ar-
dentissima
caritate
complectens;

PER PET.
HALLOIX.

A litonum Christianorum forti ac sincero animo: Proinde, inquit, qui olim mutuis inter nos grassabamur cædibus, non modo cum hostibus jam non pugnamus, verum etiam et ne mentiamur, neve ipsos ad necem inquisitores decipiamus, perlibenter Christum confitentes morimur. *b* Poterat enim dictum illud a nobis usurpari: Juravi lingua: mentem injuratam gero. Verum hoc esset sane ridiculum, conscriptos a vobis milites, illud quod dixerint sacramentum, suæ ipsorum vitæ et parentibus et patrie et propinquis omnibus anteferre, tametsi vos ipsis nihil incorruptum præbere possitis: nos autem immortalitatis amatores non omnia perpeti, ut æternis bonis, ab eo qui dare potest, condonemur. Ita ibi Justinus

parique spiri-
tus libertate,

31 Hæc, quam modo in medium produximus, virtuti et constantiæ intrepidi animi, cognata et pene dicæo germana soror est dicendi confidentia: quam Valerius Maximus Libertatem vehementis spiritus appellat, et mediam inter virtutem et vitium statuit: sed certe in Justino Philosopho, Imperatorem ipsum ex motu pietatis, in causa optima, libere et confidenter compellante et arguente, non virtus modo, sed clara quoque et rara virtus est. Cum igitur Justinus, Christiani nominis (quo fere nihil mundo erat odiosius) patrocinium suscepisset; essetque coram Imperatoribus Gentilibus causa cæperanda; nihil tamen mollis illius et blandi ad aures demulcendas eloqui, velut delinientis olei, adhibuit: sed pede prorsus philosophico ingressus, eos docuit nullius rei tantam (præsertim Imperatoribus piis et philosophis, quales ipsi vulgo liberi volebant) quantam pietatis ducendam esse rationem: justitiæ porro et pietatis Imperatorum magna cum ubique terrarum esset fama et existimatio, nunc venisse tempus, quo appareret; verumne, an falso. Sic enim exorsus est: Illis, qui vere pii sunt et philosophi, præscribit ipsa ratio, solam ut veritatem, veterum sententiis (si quidem malæ fuerint) repudiatis, colant atque observent. Neque enim hoc tantum vetat, ut ne eos sequaris, qui injuste quippiam agant aut doceant; sed etiam, ut quisquis amicus exstiterit veritatis, hic justa loquendi et agendi studium, (tametsi mors impendeat) vel anime sane anteponat. Ac vos quidem et pii, et philosophi, et justitiæ custodes, et eruditionis amatores ubique auditis; an vero etiam sitis, jam ostendetur. Neque enim ad vos per scripta nostra, velut assentaturi, aut verbis gratiam aucupatori accessimus; sed postulaturi, ut accurate atque exacte judicium exerceatis; neve ex

causam Chri-
stianorum ab
eis cognosci
petit,

C opinione, quæ animos vestros occupaverit; neu ex cupidine hominibus complacendi, quod superstitionum est proprium; neu denique ex amenti mentis impetu, falsove ac jam inveterato ramusculo, adversum nos sententiam proferatis. Nam nos quidem nihil a quoquam pati debere existimamus, nisi si aut maleficii ejuspiam arguamur, aut improbi judicemur. Ceterum necare nos potestis, sed nocere non potestis. Ac ne quis stultum forte hanc vocem et præcaudax dictum putet: a vobis postulamus, ut ea quibus nos isti criminantur, examinetis; et si vera esse comprobentur, puniatis atque coerceatis: sin est nihil ejus nos convincere quisquam possit, minime profecto rationi est consentaneum, propter falsos vulgi rumores atque convitia, homines innocentes, imo vos ipsos, dum non judicio sed perturbatione res geri sinitis, afflicere injuria. Verum eam demum præclaram et solam in jure dicendo justam esse rationem quilibet prudens judicaverit, qua et ii qui parent, institutum vitæ suæ atque doctrinæ culpa vacare ostendant; et qui præsumunt, non violentia neque tyrannide, sed religione et sapientia ducti,

sententiam ferant. Et infra: Non legitimo, inquit, D examine judicia exercetis; sed bruto quodam affectu, et malorum dæmonum æstro perciti, non examinata causa (dicetur enim veritas) et nihil pensi habentes æquitatem, in nos animadvertitis.

32 Denique eodem passu tota progreditur oratio: nam alibi Deos ipsos, ut artificum mani fabrefactos ac dolatos, et artificum quidem nonnumquam omni vita contaminatissimorum, aperte irridet: alibi ipsorum Imperatorum ac Magistratuum acerbas in Christianos quæstiones tam libere et indissimulate insectatur, ut diere ausit: Sed vereri videmini, ne omnes recte vivant, et quos deinceps puniatis, non suppetant: quod carnificum est, non bonorum Principum. Verum a pravis dæmonibus, qui hostias et cultus et ea quæ ante diximus a sceleratis hominibus exigunt, hæc effici ac procurari nobis persuademus; non autem a vobis, quos pietatis et philosophiæ amor tenet, quidquam quod sit præter rationem fieri credimus. Quod si tamen et vos quoque, imperitorum more, veritati consuetudines antepontis, facite quod potestis. Tantum enim possunt, qui opinionem veritati anteponunt Principes, quantum latrones in solitudine. Sane quidem hæc agentes minime vos feliciter litaturos ratio ipsa demonstrat: nos vero Regem maximum atque justissimum, præter parentem Deum, neminem novimus. Et aliquanto item inferius: Ac tametsi adversus eos, qui docent aut omnino Christi nomen confitentur, pæna capitis decreta sit; nos tamen ubique et amplectimur et ducemus. Quod si vos etiam in hæc nostra scripta hostili animo incideritis; nihil amplius, ut ante diximas, potestis, quam vitam eripere. Quod nobis quidem nihil nocimenti adferet: vobis autem, et quotquot injuste nos oderint, nec resipuerint, æternos per ignem cruciatus importabit. Extrema porro eadem Apologia, postquam Christianorum vivendi rationem exposuit, ita subjicit: Et hæc quidem, si cum ratione et veritate conjuncta videantur, approbate: sin nugæ appareant, ut nugæ contemnite: neu quasi hostibus, mortem iis, qui nihil injuste admiserint, decernite. Vobis enim prænuntiamus, nisi ab injustitia destiteritis, vos futurum Dei judicium nequaquam evasuros: nus autem clamabimus, Quod placitum Deo fuerit, hoc fiat. Hæc, et alia hujusmodi plura, poterit per sese diligens lector, in relictis ab hoc magno sanctoque philosopho scriptorum monumentis, imitanda perquirere, et ut alias in vita ipsius reliquæ elucantes virtutes imitari; qui præcipuus F longeque utilissimus Sanctorum cultus est.

et probitatis
osores,

E etiam sic
fortiter a
Christianis
ferendi.

ANNOTATA.

a De libris Sibyllinis, propterea prohibitis, quod lectione eorum quæ ipsi de Christo prædixerant, complures a patria superstitione deficerent, et ad religionem Christianam confugerent, ut scribit ad annum 143 Baronius, existimans Antonium Pii hanc prohibitionem fuisse: de his, inquam pluribus agit Halloix, in Annotat. pag. 399 præcipue ex Lectantio Firminna, Divinarum institutionum cap. 15 et 18.

b Poterat, inquit: non quasi id licuisse censeret, sed quia hoc sufficiebat ad evitandas pœnas. Est autem hic versus ex medio Eurypidis Hippolito; quem Græce citat Justinus, Cicero autem lib. 3 Offic. sub finem Latine fecit, ut vides,

Ἦ γλῶττ' ὁμῶμογ', ἢ δὲ φρήν ἀνώμοτος.

c Scilicet ἐγγράτως: nam alias sibi contradiceret Halloix, cap. 26 Vitæ pag. 297 operose refutans Perionium, qui propter vocem προσφώνησις allocutio, Apologiam coram Imperatore promuntiatam putarat.

nisi velint
justitiam haberi
injusti,

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CARPO EPISCOPO THYATIRENSI, PAPYLO DIACONO, AGATHONICA SORORE, AGATHODORO FAMULO, ET ALIIS MULTIS, ITEM MARTIALE, ISAACO ET XLIV SOCIIS, PERGAMI IN ASIA.

G. B.

SUB DECIO

Urbes in Actis nominatae Pergamus, Thyatira

et Sardis,

martyrium indicatum ab Eusebio,

B

Tres Asiae urbes Episcopales praeclaris horum Martyrum certaminibus foetae sunt illustriores: harum prima est Pergamus, in Mysia majore sita, quae eorum patria censetur, saltem S. Carpi Episcopi, et in qua triumphus illorum est peractus. Altera est Thyatira, urbs Lydiae, in qua S. Carpus Episcopus suum Diaconum ordinavit S. Papyllum, in eaque ambo capti, varie examinati, et nudi ferreisque collaribus amusti, circumacti fuerunt: sanctus autem Papyrus indidem se ortum dicit Valerio Praesidi. Tertia civitas est Sardis, metropolis Lydiae, ad quam adducti, et seorsim variis qua blanditiis qua minis tentoti, pluribusque tormentis cruciati sunt: ubi et S. Agathodorus famulus, inter tormenta, martyrium complevit: inde vero Pergamum reducti olivae, post varios cruciatus, fuerunt cum S. Agathonica capite plexi. Distant autem Sardis et Pergamus ab invicem itinere circiter horarum triginta: quod hic addimus ut intelligantur Martyres, non tantum secunda sed etiam prima vice, qua ligati post equos totum illud spatium pedibus decurrere sunt coacti, totum biduum in eo labore fuisse, etsi id non ita clare de prima vice dicatur in Actis. Illustrum horum Martyrum meminit Eusebius Pamphilus lib. 4 historiae Ecclesiasticae cap. 15, cum egisset de martyrio S. Polycarpi Episcopi Smyrnenensis, sub Marco Aurelio et Lucia Vero passi, istaque sub finem capituli adjungit: Ἐξῆς δὲ καὶ ἄλλων ἐν Περγᾷ, πόλει τῆς Ἀσίας, ὑπομύματα μεμαρτυρηκότων φέρεται, Κάρπου καὶ Παπύλου καὶ γυναῖκας Ἀγαθονίκης, μετὰ πλείστας καὶ διαπρεπεῖς ὁμολογίας ἐπιδοξίας τετελειωμένων. Aliorum praeterea, qui in urbe Asiae Pergamo martyrium passi sunt, acta et monumenta etiamnum circumferuntur: Carpi videlicet, Papuli, et mulieris cujusdam Agathonicae: qui post multas et illustres confessiones glorioso exitu consummati sunt.

C

Nicephoro,

Rufino Presb.

Adone,

Nothero,

Usuardo,

2 Haec Eusebius; quem sui interpretes sic intellegere quasi sub idem tempus quo S. Polycarpus (cujus Martyrium ostendimus xxvi Januarii pertinere ad seculum secundum) passus foret etiam S. Carpus. Eodem modo Eusebius intellegit Nicephorus lib. 3 cap. 36 ista habet: Eodem ipso anno, τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους, (scilicet, quo Polycarpus et alii Smyrnae occubuerant) et Pergami Carpum Episcopum et Papyllum Diaconum et mulierem Agathonicen morte pulchra, post alias quam plurimas, martyrio perfunctos esse historia prodit, ὁ λόγος ἱστορεῖται. Eodem modo Rufinus Presbyter, lib. 4 Histor. Eccl. cap. 15 relato martyrio S. Polycarpi ista subdit. Post haec etiam aliorum apud Pergamum, Asiae urbem, Martyrum gesta referuntur, Carpi cujusdam et Papyrii et Agathonicae optimae feminae, aliarumque multarum, quae pro beatis confessionibus martyrio coronatae sunt. En qui aliis Papyrus Diaconus est, Rufino dicitur Papyrius, et secuti sunt ad hunc diem in Martyrologiis suis Usuardus, Ado, Notherus, et passim alii. Verba Adonis sunt ista: Apud Pergamum, Asiae urbem. SS. Carpi Episcopi et Papyrii Diaconi, et Agathonicae optimae feminae, aliarumque multarum, quae probatis confessionibus martyrio coronatae sunt. At Notherus quae pro beatis Confessoribus martyrio coronatae sunt. Usuardus vero cum citato Rufino, quae pro beatis confessionibus martyrio coronatae sunt, sub Antonino Vero et Aureliano Aprilis T. II

relio Commodus. In hodierno Martyrologio Romano ista explicate magis indicantur: Pergami in Asia, natalis sanctorum Martyrum, Carpi Episcopi Thyatiensis, Papyli Diaconi, et Agathonicae sororis ejus optimae feminae; Agathodori quoque eorum famuli, aliorumque multorum: qui post varios cruciatus pro beatis confessionibus martyrio coronati sunt, in persecutione Marci Antonini Veri et Lucii Aurelii Commodi. Die viii Aprilis memorantur SS. Carpus, Popyrius et Martialis in MS. Casinensi: et xii Aprilis referuntur SS. Carpus Episcopus, Paulus, Isaac, Agathon et XLIV Socii, Pergami in Asia passi, in opographis Martyrologii Hieronymiani, item in MS. Richemuniensi et apud Nothorum, qui Polycarpum appellat. Ierum hoc die SS. Polycarpus Episcopus et Paulus Diaconus memorantur in Martyrologio S. Hieronymi et variis MSS. et dicuntur Pergami passi. Positus est ergo Polycarpus, loco Carpi: et Paulus ibi est, qui aliis Papyrus et Papyrius: Agathon quoque pro Agathonica; et XLIV Socii, qui alias alii multi dicuntur. Verum Isaac et Martialis non adduntur; In Calendario antiqui Missolis et Breviarii Ambrosiani fit memoria Sanctorum trecentorum Martyrum et S. Carpi Episcopi et Martyris. Sed num hi omnes Socii ejus fuerint non liquet.

3 Quae Eusebius scribit suo tempore circumferri solito Acta martyrii seu monumenta, optaremus adhuc extare uti ab ipso citantur. Nam quae damus videntur a posteris majori verborum apparatu exulta et ideo non omnino certam veritatis suae fidem faciunt. sunt tamen ejusmodi, ut tota ecclesia Graeca receperit ipsa, eorumque epitomen in omnibus tom Menaeis quam Synaxariis legendam exhibeat. In his autem tanto tormentorum varietas, adversus Martyres explicata, proponitur; ut nisi temere quis vellet suspicari, omnia aut saltem pleraque esse conficta, credere oportet; non sub Imperatoribus jam nominatis passos esse Martyres, eo seculo quo fere abque longo cruciatuum praeviorum apparatu fiebant martyria, et de fide Christiana accusatos, non tam ob ea torquendo abducere, quam propter eam de medio tollere iudices satagebant: sed, uti in Actis dicitur, sub Decio, id est seculo tertio ultra dimidium profecto, quando animabus quam corporibus interimendis intentior rabies tyrannorum, diversimoda et eotenus ignota Romanis, tormentorum excogitavit genera; certante saepius contra humanae ferociae industriam divina potentia, et veluti in istis ludibunda, dum suos Martyres pluribus successive mortibus objici paliebatur, nec nisi gladio volebat vitam ad extremum finire. Itaque non dubitamus Eusebii verba, aliter quam passim alii acceperunt, intelligere, atque sentire, quod occasionem, non temporis, sed loci conjuncti scilicet, S. Polycarpi martyrio, Smyrnae in Asia celeberrimo; adungere voluerit memoriam aliorum, Pergami in eadem minori Asia aequae celeberrimum; atque ita dederit occasionem aberrandi, eo praevidens, quod sequenti mox capite dicot iisdem temporibus S. Justinum sacro exornatum esse martyrio, quale jam explicuimus: quod tamen ad praecedens S. Polycarpi certamen, non etiam ad alios mere occasionaliter interjectos referendum esse ex dictis colligimus.

4 Actorum auctor, seu verius paraphrastes, fuisse putatur, etiam a Leone Allatio, Simeon Metaphrastes,

16 uti

et in Martyrol. Rom.

At ibi 8 et 12 Apr. E

Passos esse sub Decio suadent

F

A uti ille in sua *Diatriba de Simeonum scriptis* tradit pag. 127. *Ea Græce nacti sumus ex triplici codice MS. uno scilicet bibliothecæ Casareæ, unde Viennæ anno MDCLXVIII sumptibus nostris illa describenda curavimus; altera Serenissimæ Christianæ Reginae Succiæ, quem Antuerpiæ habuimus anno MDCLIV et sequente; tertium opographum est nobis ab Heriberto Rosweido relictum. Aliud habuit ex bibliotheca Vaticano Aloysius Lipomannus, et tomo VI operum suorum hæc Acta, Latine a Gentione Herreto translata, edidit ad diem XIII Octobris, quo dicuntur martyrium perfecisse. Surius translulit ad hunc XIII Aprilis, quo illos colit a Latinis jam ostendimus. Nos eodem Herreti versionem cum Græco textu diligenter collatam invenimus satis esse fidelem, sed quia stylus minus placebat, utpote verborum Græcorum ordini pressius insistens quam sermonis Latini ratio et nitor patiantur, maluimus ipsa denno Latina facere, idem alias sæpe facturi, nisi id prohibeat præli celeritas, adornandæ novæ versionis spatium non indulgens; quia talem operam, utpote non omnino necessariam, non iudicavimus assumendam, nisi postquam cetera omnino requisita prorsus haberentur absoluta.*

B Aliquod horum Martyrum elogium continetur in MS. Græco Synaxario Parisiensi collegii Caromontani Societatis Jesu, quod Latine transferimus et hic subjungimus: Die XIII mensis Octobris. Certamen sanctorum Martyrum Carpi et Papyli, Agathodori et Agathonices. Fuerunt hi sub Decio Imperatore arte medici: e quibus S. Carpus erat Episcopus Pergamæorum Ecclesiæ, post discessum Joannis Theologi et Evangelistæ, constitutus: a quo Papyrus est Diaconus consecratus. Comprehensi ambo a Valeriano, Proconsule et Præsidente Asiæ, et Christum confessi, sunt equis alligati; et coacti eorum Præsidente currere, ad Sardes usque tracti sunt, ibique in ligno suspensi, varia rasura lacerabantur. Agathodorus vero (qui famulus erat S. Papyli, eumque secutus) virgis enormiter flagellatus, vitam in hoc supplicio finivit. Sanctus autem Carpus suspensus subridebat: rogatusque a Præsidente: Qua de causa rides, o Carpe? respondit: Quia vidi gloriam Dei, et gavisus fui. Postea de ligno ambo depositi sunt et in ignem coniecti: ubi præsens Papyli Soror Agathonica, cum fratrem vidisset in igne viriliter agere, feminea debilitate cum vestibus suis deposita, semet in ignem coniecit: et ambo spiritum suum Deo tradiderunt. Peragitur autem eorum celebritas in sanctissimo martyrio ad illorum venerationem prope palatium Helenianum constructo. *Hactenus elogium e Synaxario Parisiensi, in quo mentio facta S. Joannis Evangelistæ posset majorem martyri vetustatem probare, nisi palam appareret aliquid de suo addidisse Synaxarii collectorem, eo fortassis inductum, quod alius quidam S. Carpus tempore S. Joannis Evangelistæ in Asia floruerit: de quo agemus XII Octobris cum Romano Martyrologia,*

C 6 Martyrium sive oratorium horum Martyrum dicitur esse πλειόνον Ἑλληνισμός. Procopius lib. I de Persica bello meminit earum ædium regionum, dum inquit, Βασιλεία ἔτερον, Παλαιά τε καὶ τὰ Ἑλένης ἐπὶ νόμῳ. Alia palatia sunt, Placilliana dicta et Helenes. Eadem horum Martyrum solennitas etiam repræsentatur in Menæis eacensis ad dictum diem XIII Octobris, quando de hisce Martyribus totum officium Ecclesiasticum peragitur, cujus odæ et cantica ex Actis desumpta sunt. Eadem indicatur in Novo Anthologio Græco, et memoratum elogium ferme repetitur, sed S. Carpus, non Pergamensis, sed melius cum Actis, dicitur Thyatirensis Episcopus; et Præses Asiæ, juxta eadem Acta, appellatur Valerius, non Valerianus: hoc tamen nomen ei quoque tribuitur in Menæis excensis, et in Menologio Sirlleti ex istis contracto, quod est ejusmodi: Natalis sanctorum Martyrum Carpi, Papyli, Aga-

thodori et Agathonicæ: qui fuerunt sub Decio Imperatore et Valeriano Proconsule Asiæ: ex quibus Carpus erat Episcopus Thyatiræ, Papyrus vero Diaconus ab ipso Carpo ordinatus. Detenti vero a Præsidente, confessi sunt omnibus audientibus Christi nomen: cumque idolis immolare nollent, equis alligati, gradiebantur ante currum, tracti ad urbem Sardis: ubi suspensi, laniati sunt. Et S. Agathodorus servus Beatorum Carpi et Papyli, ab Angelo Dei corroboratus, ipse quoque Christum confessus est. Beatus vero Carpus suspensus subrisit. Itaque interrogatus a Judice, quænam esset ridendi causa. Vidi, inquit, gloriam Domini mei et risi. Papyrus vero per quatuor partes distentus in sublime tollitur et lapidatur. Posthæc sancti viri, simul ducti, supini super tribulos trahuntur: desuper verberati, et feris ad escam expositi, postea in ardentem caminum injecti sunt: in quem et S. Papyli soror Agathonice, Deum orans, una cum illis ingressa est. Cum vero ignis demisso imbre extinctus esset, sancti Martyres ense obtruncati sunt. *Hæc ibi. Additur in Menæis excensis: Leo humana voce irruens locutus deterruit persecutores a tali credulitate. Verum hoc alibi nusquam invenitur. In Actis solum dicitur eo immissus nihil omnino voluisse mali facere. Ceterum in his omnibus compendis, uti etiam in Actis, dicuntur mortui sub Decio Imperatore. Porro in his Actis nulla fit mentio aliorum plurium innominatorum Martyrum, de quibus, post supra citatos auctores, agit Romanum Martyrologium.*

ACTA MARTYRII

a Simeone Metaphraste exornata.

Ex pluribus MSS. Græcis, interprete D. P.

VIDE ACTA
GRÆCA PAG
970

CAPUT I.

Patria Martyrum, dignitas, captivitas, prima interrogatio.

Utile et expediens imprimis est meminisse eorum, qui pro Christo sunt passi: potest enim vel sola memoria ad Dei amorem excitare animam, et veluti pennatam reddere ad virtutem; facitque eadem cum ipsis martyribus certamina mentaliter sustinere, propter fruitionem premiorum exinde provenientium. Inter eos autem qui martyriales istos agones explevere, numerandi veniunt Carpus et Papyrus, validæ illæ columnæ Ecclesiæ et lapides fundamentales: qui quidem ex illustri fuere patria, ex Pergamena, inquam, civitate: nati autem e parentibus virtutis amantibus, eis condignam vitæ rationem tenere, tamquam generosæ radicis præclara germina; quatenus ex fructu liceret cognoscere arbores, et fontem benedicere propter effluentem rivum. Siquidem faciebant corpus necessariis solis esse contentum, omni varietate et curiositate repudiata: ipsis autem necessariis utebantur tam parum, ut quamvis ratione carnis multum distarent ab Angelis, ratione tamen abstinentiæ modice ab incorporeis discreparent: unde ad summum virtutis apicem erecti, digni sunt habiti, quibus populi regimen committeretur. Ex quibus Carpus ad Pontificatum provectus, pietatis mysteria Thyatiris prædicabat; Papyrus Diaconatus gradu honoratus, conveniens ei studium in similibus laboribus collocabat. Cum ergo fama de iis sparsa quaquaversum se diffunderet (ea est enim natura virtutis, ut latere nequeat, sed ipsa sui præconium faciat) magna ad eos confluebat multitudo; et eorum doctrina fruentes, multum proficiebant in pietate.

2 His ita se habentibus, possibile non erat ut quiesceret is, qui a principio adversatur bonis. Neque

D
Elogium ex
Menologio

E

Pergamæ nati:
F

et Thyatiris
episcopatu
atque diacono-
nata iungen-
tes

alios promo-
vent ad vir-
tuteam.

Elogium ex
MS. Græco
Synaxario

oratorium
CP. illis
erectum.

et celebritas
dici festi.

A que vero quievit; sed malitiæ suæ ministros non degeneres nactus, eis persuasit ut Martyres deferrent ad Decium, eo nomine quod et adversum Deos essent inpii, et vanam Christianorum opinionem assererent. Hic vero, ut qui animo erat contra Christianos infensissimo, Valerium quemdam assessorem suum, hominem ferocem et dæmoniorum amantem, emittit in Asiam, significans ei quæ sibi fuerant nuntiata de Sanctis, et potestatem ei adversus ipsos tradens. In viam igitur mox se dedit Valerius: impulsusque ad eum ubi illi degebant locum, continuo usitata inanibus diis obtulit sacrificia. et omnem mox Thyatirensium regionem pervasit mandatum, ut quotquot in loco sacrificiorum erant, incunctanter accederent ad offerendas pariter gratiarum actiones ipsius diis; quasi non satis ipsi esset morbus suus, nisi quam plurimos eodem inficeret. Ex hoc porro sufficienter se cogniturum aiebat, quid animi haberent Martyres: Si enim, inquebat, et ipsi conveniant cum multitudine, participes sacrificiorum futuri, clarum erit fuisse falsa quæ de iis ad Decium delata sunt: sin autem, aliam majorem probationem non erit opus expectare.

B Cum igitur omnes concurrerent ad sacrificia peragenda, solum autem par Martyrum insigne desideraretur (foris enim stabant verum suarum orationum sacrificium Deo offerentes) eos coram se statui iubens, severiori vultu causam requisivit absentiae, deinde adiecit: At nunc saltem in conspectu meo bene suppleatur defectus, ut accusatio redeat in auctorum caput, et vestra illustrior quam antea gloria elucescat. Ad hæc Sancti, metu et humano respectu superiores, Pudendum enimvero inquit, pudendum foret, ingratitude magnæ argui a suo ipsius bove vel asino (ut cum Isaia loquamur) hi siquidem cognoverunt possessorem et altorem suum: nos autem eum ignorare videremur, si deserto vero Deo falsis adjungeremur. Hæc ubi dicta, continuo Deus eorum suffragatus est sententiæ, et magno inducto terræmotu in pulverem comminuit omnia insipientium simulacra. Et sic quidem cum inaninis actum est, quæ prorsus dissoluta fuere: Valerii autem inconcussa stabat et incommutabilis malitia. Cum enim oportuisset admirari ineffabilem Dei potentiam, et deorum suorum nimiam imbecillitatem irridere, quod sane vir quivis sapiens ac prudens fecisset; ille multo magis efferatus, aperte cepit insanire: et qui virorum nobilitatem reveritus a gravioribus tormentis eatenus abstinerat, jubet collaribus indui ferreis, atque per medium forum nudos agi.

C 4 Nudi ergo et ferro circa collum gravati Athletæ ducebantur, et circuibant indecore forum vere honestissimi, ridebanturque et subsannabantur millenis laudibus digni. Judex autem arbitratus hac circumductione, verecundiæ plena, nimio pudore confusos Sanctos, fore superatu faciliores; censuit blandioribus verbis eos sibi esse aggrediendos, et propositi labefactandam constantiam. Et siquidem, inquit, viderem vos mentis haud sanæ manifesta præferre indicia, abstinere utique a suasionem, possem enim tormentis cogere, quando vellem vel invitos ad nostram traducere religionem: nunc vero cum ipse aspectus vestrorum vultuum et morum ornatus mentis vestræ ingenuitatem prodant, malo vobis bonus esse consiliarius. Non existimo vos ignorare, quomodo ab immemorabili tempore ea quæ de immortalibus diis est opinio coeperit, et in hodiernum usque diem maneat, non tantum apud nos qui Græcam linguam novimus, sed etiam apud ipsos barbaros. Videre est autem per illum recte constitutas urbes, repressam inimicorum supercilium, pacem stabilitam. Sic Reges et Principes,

multi quidem antehac, nunc autem Romani, ad tantam provecti sunt gloriam, ut gentes urbesque subjugarent, et cuncta sibi adversantia vincerent. Si ergo imperitorum sermonibus in hanc ab omni ratione alienam atque recens natam Christianorum sectam adducti estis, haud equidem succensuero; simplicitatis enim id fuisse dixerō: sed nunc vos ipsos retractantes, ad id quod melius est transite, ut et dii vobis propitii sint, et multa a nobis recipiatis bona, et apud Imperatorem lucremini honorem benefactis debitum. Quod si omnino in priori sententia perstiteritis, prorsus contraria evenient vobis: et nos asperiores, quod absit, necesse erit ut experimini.

5 Hæc cum audivissent Martyres, tollentes in cælum oculos, seque totos Crucis signaculo munientes; Videris, inquit, existimasse, quod nos, tamquam e rudioribus aliquos, minime gravate sed facile inducere posses ad discendam impietatem. Ast non incidisti in viros ignavos atque degeneres: non sane, per hunc nostrum pro Christo agonem, perque nostram ad quam a pueritia sumus instituti exercitationem virtutis. Non enim propter antiquitatem temporis religionem vestram honore dignam dixerimus, quia non quidquid antiquum idem etiam est laudandum: quandoquidem antiqua omnino malitia est, num autem propterea commendanda? Non oportet ergo considerare utrum vestra religio sit antiqua: sed utrum omnino sit admittenda. Nos vero consulerimus eam omni conatu declinare, ipsamque de medio tollere, ut quæ horribilem ignis gehennam conciliet sectatoribus suis. Quod si diligenter velis rem ipsam inspicere, invenies deos quos vos colitis aliud non esse quam humanarum manuum opera, inanima et muta, quæ non modo alias omnino nequeant, sed nec seipsos possint juvare. Si autem Dei opus est homo, idola vero humanæ artis figmenta: quomodo quis, nisi prorsus insensatus sit et plane bos aut asinus, eis quos ipse finxerit honorem deferat; qui suos fectores potius deberent honorare, si quis in iis sensus foret. Cum ergo fatearis nos esse intelligentes; et scias quod nemo prudens ac sani sensus homo falsitatem veritati prætulerit, adverte animum, et eum qui vere est creator omnium Deum ex veracibus lablis disce.

6 Deus circumscribi non potest: utpote omnino incircumscriptus, et sublimior omni temporali cogitatu: factor enim temporum non est sub tempore, unde nec esse incepit; sed omnia tam oculis visibilia quam mente noscibilia adduxit ad existentiam. Homo igitur Dei figmento conditus, et paradysum incolendum nactus, præceptumque accipiens ad majoris profectus exercitationem, invidia diaboli pertractus ad inobiendam, incorruptionem corruptibilitate mutavit, seque carnis subiciens voluntati subjectus est mortis necessitati. Ceterum invidiæ pater contentus non fuit hoc solo ejus cui invadebat lapsu, sed etiam ex eodem postea genere natos ad Dei oblivionem, pro dolor! adduxit, ut non corporibus tantum, sed ipsis etiam animabus mors dominaretur: fecitque ut verum Deum derelinquentes, et ad veritatis lucem sponte conniventes, subirent idololatriæ caliginem. Propterea generis nostri conditor, qui sua viscerali benignitate nos de non existentibus fecit existere, non sustinens hominem videre sub tyrannide inimici; e paterno descendit sinu, et nobis præter peccatum per omnia factus similis, crucifigitur moriturque volens nos a peccato redimere. Cum igitur sua morte nostri lapsus causam sustulisset, ipse quidem in caelos unde descenderat rediit, nobis autem ostendit viam revertendi ad se. Age nunc et tale quidpiam a diis tuis factum edissere, nisi te jam pudet deos illos dicere. Quod autem ad opes atque divitias, vel honorem

D
PER ME-
TAPHRAS.
EX MSS GR.

refutant
sancti ob-
jectam sibi
idololatriæ
vetustatem,

E

ejusque vani-
tatem,

et unam
Deitatem

F

ac Verbi in-
carnationem
præstent.

Contra hos
in Asiam a
Decio missus
Valerius,

in sacrificio
publico non
reptos

sisti sibi im-
petrat:

Is 1 3

et idolorum
ruina ac
terræ motu
nil emenda-
tus

raptari nudos
per urbem
jubet:

dem ad de-
fectionem
blandius
solicitat.

PER ME-
TAPHRAS.
EX MSS. GR.

A norem ab Imperatoribus dandum attinet, fateor a communi ratione alienam esse rationem, nostram ut qui a Propheta didicerimus ea non judicare tamquam stantia, sed tamquam transeuntia, maxime cum spem fixam habeamus in Deo, et ejus gloriæ simus addicti, propter quem etiam pati genere ele-
gimus.

CAPUT II.

Sardes abducuntur Sancti. Agathodorus martyrium subit : ipsi Pergamum reducuntur.

Bonis spoliati

Sardes ra-
plantur ;

ibique con-
fortati ab
Angelo,

rursus fru-
stra sollicitan-
tur blandi-
tis :

T alia ex Martyribus audiens Valerius, iracundia percitus et insaniae succensus igne, continuo abjecta mausuetudinis larva, interiorem animi feritatem denudavit : et primum omnem Sanctorum substantiam in prædam dedit eorum accusatoribus, rem quidem valde contemptam a Sanctis, sed ab istis maximi aestimatum : ipsos vero jussit equis ferocibus alligari, et Sardes quam primum pertrahi. Equi igitur a Thyatiris currere incipientes, vix demum sub vesperam Sardes attigere : Martyres autem, quamvis in acerbo illo supplicio diem tansegissent, non tamen noctem duxerunt vacuam a labore, sed majorem partem divinis hymnis impenderunt. Cum vero aliquantulum obdormissent, astiterunt eis Angeli, qui et eos recrearunt a præterito labore, et promptiores fecerunt ad cruciatus deinceps tolerandos. Postera die narraverunt tum sibi mutuo tum aliis præsentibus divinam illam visitationem : et Valerii, quæstionem adversus eos resumpturi, adventum præstolabantur, tamquam egregii milites pugnae avidi, et mortem cum gloria suscipiendam genere atque intrepide prospicientes.

8 Venit autem Sardes Valerius, sperans quod, licet antea minus ex voto res ei cesserit, nunc tamen eos facile persuasibiles subactosque esset re-
perturus. Solum enim laborem noverat quem sustinuerant : sed unde terrestris illa anima, et divinæ lucis ac bonitatis prorsus expers, cognosceret quid eis solatii accessisset? Postquam autem nunc magis quam antea vultu quidem serenos, animo vero constantes, et mente imperturbatos vidit; desperans se aliquid profecturum tormentis, blanditiis rursus et majorum munerum pollicitationibus aggressus est generosorum istorum labefactare constantiam. Sed et hoc cum diu frustra tentasset semperque robustiores inveniret, rursus ad severitatem se trans-
tulit ; assidua illa mutatione et sermonis varietate, illaqueare volens ipsorum in Christo simplicitatem. Sed et hic victus, cum nec in minimo quidem cedere sibi videret Martyres, seque instar vulpis pugnare cum leonibus; cunctis suis contra eos machinamentis diffusus, alia prorsus via agendum censuit, et Carpum atque Papyrium dimittit, jubens eos sollicite custodiri.

C

et eorum
famulus
Agathodorus

9 Quid igitur? Admirabilem Agathodorum, qui Martyribus ministrans familiaria eis exhibebat obsequia, Martyr etiam ipse perfectus, et pro suo erga dominos amore eorumdum cum ipsis particeps tormentorum; hunc, inquam, extendi jussit et nervis bubulis inclementer cædi, tum ut dolore afficeret Sanctos, propter ejus qui eandem cum ipsis fidem profitebatur supplicium, tum ut iisdem terrorem inculceret. Contendebant ergo utrimque Judex et Martyr : Judex quidem ut plagarum multitudine hominem in suam pertraheret sententiam, Martyr autem plagas tam hilariter excipiens, ut etiam oraret produci supplicium, et ne tortores fatigarentur cædendo. Cum igitur Martyris corpus diu multumque concisum esset flagris, fluebant velut ex fonte quodam rivi sanguinis, nudabantur viscera suis

operimentis, muscoli juncturarum divellebantur, et D
sensus doloris magnus atque acer generosum virum flagris can-
invadebat : ipse vero, tamquam si durum nihil pate-
retur, ita agebat in adversis, quiete excipiens pla-
garum nimbos, et leniendis cruciatibus satis esse
reputans, quod pateretur pro Christo. Animum ergo
despöndebat Valerius, et lictores cædendo lassa-
bantur ipsum vero etiam oblectabant tormenta, supplicio
cum eum Christus vocaret in cælum, athletam immoritur.
suum coronaturus. Proinde spiritum tradidit in ma-
nus vocantis se Domini, et flagellantibus corpus
mortuum reliquit; quod insepultum abjecerunt, in
escam volucrum atque ferarum, sic jubente Valerio :
vespere autem facto, quidam ibidem habitantium
illud absconderunt in spelunca, exercentes opus hu-
manitatis, aut potius divinæ providentiæ ita ordi-
nantis.

10 Posthæc Valerius, tamquam versipellis et do-
losa vulpes, mitioribus verbis denuo Sanctos aggredi-
tur, metuens ne etiam hos, sicut Agathodorum,
amitteret : dicebat enim : Ipse quidem dignam insa-
niæ suæ mortem reperit, nolens sacrificare immor-
talibus diis : vos autem prudentes enim sitis, quare
non prospicitis ad id quod vobis expedit, sed assi-
milari vultis homini vere infelici, violentam mortem
imprudenter eligenti potius quam vitam in voluptate
ducendam? Ita ille. Ut vero audivit Sanctos
magnam suam sibi exprobrare amentiam, in ejus-
modi consilio dando monstratam; seque reputantes
eo feliciores, quod violentam Agathodori mortem
etiam ipsi essent imitaturi; simulatam humanitatem
denuo exuit, et ad consuetam sibi rediit immani-
tatem, eidem obsecuturus.

ipsi vero
constantes
in fide

E

11 Longum ergo iter ingrediens, a civitate Sar-
dium usque Pergamum sequi Sanctos jussit, et cele-
ritatem currentium equorum pedibus consequi, ut
labore cursus confecti, vel inviti abducerentur a
proposito, et persuaderentur idolis immolare, Sancti
vero, quibus omnis pro Christo cruciatus non
dolorem adferebat, sed voluptatem (utpote indicium
sui erga Jesum Christum amoris) optassent ut cur-
sus diuturnior foret, majorisque lætitiæ occasionem
præberet. Diem ergo in ejusmodi cursus labore
traducetes, ut dicere possent cum Davide et super
dolorem vulnerum nostrorum hoc quoque addiderunt; Ps. 68, 27
retrusi in carcerem sunt; ubi adveniente nocte, An-
gelica quædam seu potius Divina virtus ipsis adfuit,
et plagas eorum omnes curavit, majoremque ad cer-
tam promptitudinem iis ingessit. Mane autem
surgens Valerius, considerans hesternæ diei fatiga-
tionem, rursus eos voluit pedibus sequi, eo tantum
fine ut laborem eis augeret, quos credebatur ne si por-
tarentur quidem suffecturos itineri. Cum vero eos
nihilominus vidisset adeo valentes et vultu magis
florido, quam qui balneis deliciisque continuis foveantur
in umbra; magiæ rem adscripsit plenus ipse dæmo-
nibus : et ut suo furori obsequeretur, laborem eo-
rum auxit, omnia eorum membra ferro gravari at-
que ita rursus viam inire jubens.

reducuntur
Pergamum

Ps. 68, 27

F
biduo currere
post equos
coacti.

CAPUT III.

Pergamum reducti Sancti fidem suam verbis, miraculis, et tormentis confirmant.

P ostquam ad præstitutum locum pervenere tam
Valerius quam sancti, ille peragi sacrificia jubet, et
tribunal sibi ad judicandum constitui : tum coram
se Carpum constituens, et vultum induens fidelis
amici, magnamque pro eo sollicitudinem gerentis :
Oportebat quidem te, inquit, reveritum magnam
meam erga te discretionem, ultro amplecti quod ho-
nestius est, et magnis diis sacrificare : nunc vero
nec suasionibus nec adhortationibus motus, ut video,
vel

S Carpus
seorsim so-
licitatus

A vel tantillam ipsis refers gratiam, et propriam utilitatem penitus negligis. Ecce illi, tuam miserati senectutem, fecerunt ut iter conficeres absque molestia: tu vero, nescio quo spiritu actus, tum erga benefactores ingratus esse inveniris, tum me ipsum nullius faciens adeorum cultum cunctaris accedere. Sed vel nunc saltem annuere velis, mihi que utilia suadenti credere. Etenim canitiem tuam revereor, magnoque afficior mœrore, et tamquam propriam tuam defleo calamitatem. Sed quid ultra sustineo? Scis ipse, quod sic contemptus, si non meam, saltem illatam diis injuriam non possim dissimulare. Adhæc divinus Carpus, Consilium, inquit, quod a luce ad tenebras, a vita ducit ad mortem, nemo rationis compos consilium nominaverit, sed insidias. Si meam, ut inquis, canitiem revereris; quid impedit, quo minus ipse mihi, paternæ consulenti, obsequaris. Te quidem tormenta mea dolore afficiunt: ego autem tuum misereor interitum, et manifeste tibi compatiar (testis mihi, quam diligo, veritas) quod ejusmodi deos adores, et ponas mendaciam fiduciam tuam, ut cum Scriptura loquar. Ipsi autem quomodo credi possunt dii, qui ex inanimata fabrefacti materia, habent ab humanis manibus quod in rerum natura sint?

constanter resistit,

Is 28, 15

B

flagris dire caditur,

Am. 5, 10

et lampadibus ustulatur,

13 Tantam suorum Deorum injuriam, licet vera essent Carpi verba, minime ferendam existimans Valerius, bene ab eo dictis pessimam vicem reddidit: oderat enim corripientem in porta, juxta divinum Amos, et abominabatur loquentem perfecte. Jussit ergo continuo, urgebat namque immoderata indignatio; et lictorum manibus traditus Sanctus, spineis virgis inclementer cædebatur, adeo ut carnes ejus discerpæ spargerentur in aere: et tamen neque sic satiabatur furor, sed rursum alii lictores adhibiti partim quidem lampadibus ustulabant latera, partim salem vulneribus inhumaniter inspergebant: unde rivi sanguinis fluebant per pavementum, et divulsæ fibræ dirissimum Martyri faciebant dolorem. Fatigari in his debuissent, etiamsi vel inanitam rem sic verberassent, vos certe vel solo auditu percepistis dolorem. Martyr autem quantum magis augebatur cruciatuum multitudo, tanto magis divino capiebatur amore, et veluti re quapiam jucundissima delectabatur cruciatibus; usque dum viri generositate lassatus Valerius, in carcerem eum remisit.

Interrogatus etiam Papyrus.

C

provocat ad miraculum

14 Tum vero divinum Papyrus, velut nunc primum enim intuitus, interrogare cœpit, qui parentes, quæ patria, aut quæ scientia esset Martyri. Cui Sanctus; Jam pridem, inquit, didicisti, quod ingenuorum parentum filius Thyatiris advenerim; profiteor autem artem medicam, non qualis exercetur per herbas de terra natas, sed qualis divinitus homini conceditur; non enim medicinam corporibus definimus, sed et spiritualibus ægrotudinibus curam impendimus. Tum Judex, non absque exercitationibus Galeni et Hippocratis, qui talem a diis scientiam consecuti sunt, ista fiunt, inquit. Papyrus respondit: Galenus quidem et Hippocrates, et quotquot eorum artem sectantur, tunc possunt juvare aliquem, quando Deus noster pro sua benignitate gratiam eis ad hoc indulserit; sin autem, inane est iis studium suum, nequidquam proficiente artis experientia. Quos vero Deos nominas, ii neque seipsos juvare cum valeant, quomodo alienæ curationi intendunt animum. Si vero cupias ipso id opere discere, eum qui prope te sedet, altero, ut cernis, oculo privatum, videre faciant: et mihi quod dicam amplius nihil supererit. Putasne, inquit Valerius, esse aliquem qui hunc possit sanare? Non hunc tantum, reponit sanctus, sed alium quemcumque morbum, quantumlibet incurabile malum videatur, facile omnino curaverit, is, quicunetas infirmitates cura tem Chris-

tum invocaverit. Cum autem diceret Valerius; Videamus in præsentiarum, quod dicis: Non ego, inquit Papyrus, rem primus aggrediar (vereor enim ne eam adulterans ipse dæmonibus adscribas miraculum) sed vestri quemcumque voluerint deorum suorum primum invocent, et tunc Christi mei virtutem manifestabo.

15 Tunc ministros et sacrificulos quosdam congregans Valerius, jussit invocare deos suos, neque ulli vel arti vel industriæ vel alteri cuicumque rationi parcere. Illi autem alius alio convertentes sese, unus Apollinem, alter Æsculapium, tertius aliquem alium inanum deorum invocabat, impotentes, super re quantum quidem ad homines attinet impossibili, appellantes. Et erat ridicula valde ac plena dedecoris actio: numquid enim, ut ait magnus Isaïas, pro vivis requirent a mortuis? Totus igitur dies insumptus est: et hi quidem orabant, sacrificabant, supplicabant, omnem circa vana ista explentes sacerdotum ordinem; surda autem manebant surda, et ei qui visu erat ex parte orbis nullum adferebatur juvamen, per hæc quæ vane agebantur. Quid igitur? Corporis ac mentis oculos in cælum attollens Christi Martyr, Domini sui deprecatus est misericordiam; deinde Crucis signum impressit oculis ejus, manu eos contingens; moxque secuta est illuminatio oculi illius cæci; et qui extinctus fuerat, facilius quam si post somnum reclusus fuisset, apertus est; quod vero est amplius, soluta quoque est cæcitas animi, et fidem suscipiens verum conspexit lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; simulque hominum multitudo ingens miraculo illo adducta est ad veritatis agnitionem.

16 Quem convertere talia non potuissent, persuaderentque quærere ac discere, quis esset ille tanta virtute præditus, quem Papyrus, prædicabat? Sed si omnes, Valerium certe non flexerunt, imo ipso se crudeliorem effecere, perinde ac delectaretur errore, nec pati posset veritatem revelari. Quare illius testem in lignum tollens, dirissime jussit verberari, talem vicem reddens pro beneficio ipsius assessori collato. Cædebatur ergo flagellis formosum illud corpus. Papyrus vero nibil doluit, nisi quod non graviores inferrentur cruciatus: unde e converso Valerius omnia tormenta sua victa intuens, per generosam Martyris sancti constantiam, proprium vix sustinebat dolorem, acerbæ tortus. Jussit igitur etiam alia adhiberi supplicia, ignemque admoveri lateribus et lapides in Sanctum jaci; sed nec propter ignem quidquam indecorum passus est Martyr; et lapides, tamquam si reveriti essent corpus ita crudeliter cæsum pro Christo, alio quam quo jaciebantur declinabant, contra ipsum vero nequaquam ferebantur. Deficiens ergo Valerius, nec inveniens quomodo Sanctos ultra torqueret, tempus dedit vulneribus; existimans quod licet modicum Martyres sustinerent, ipsa tamen vulnera in saniem conversa dirioribus eos cruciarent doloribus, atque adeo molliores redderent ad futuras quæstiones. Sed illi propinquum habentes medicum suum, propter quem etiam cum jucunditate exceperant plagas, non modo a doloribus, sed ab ipsis quoque cicatricibus levati sunt; ut nec vestigium quidem plagarum circumferrent, seque ipsum, non Martyres, affecisse molestia Valerius videretur: quanto enim magis illorum labores divinitus sublevabantur, tanto magis flagellabatur cor ejus, et furor haud aliter quam ignis æstuabat.

D
PER METAPHORAS.
EX MSS GR.
in coelate patrando,

pro quo frustra invocantur dii:

Is. 8, 9

non item frustra Christus. **E**

tum flagellatum Papylo

F
nec ignis nec lapides nocent:

et uterque Sanctus divinitus sanatur.

CAPUT IV.

Mors Sanctis diversimode intentata, ac demum illata gladio, etiam S. Agathonicæ.

Post modicum temporis intervallum rursum Valerius

PER ME-
TAPHRAS
EX MSS. GR.,
*Exprobrantes
judici mortis
inferendæ
tarditatem.*

*raptantur
supra tribulos
fericos,*

*laccrantur
scorpionibus,*

*objiciuntur
feris,*

*viva calcei per
tribulum im-
merguntur,*

A rius sublimis in tribunali sedit, et furiosum ac truculentum intuens, per oculos, animæ specula, interiorem monstrabat acerbitatem, aliis plerisque inaccessus, solisquæ arrogantia suæ ministris stipatus. Inducti autem generosi viri, aut potius prompte ingressi sunt; diceret ad convivium eos, non ad agonem vocari. Ipse autem sibi videbatur vel ante minas solo eos perterrefactus aspectu; et quia imaginabatur mutatos eorum animos, de suo illos interrogabat proposito: tantum vero aberant ab ejusmodi aliqua passione, ut econtra exprobrarent illi in sententia ferenda tarditatem, et quod non satis cito occiderentur, ægre sibi esse monstrarent. Quid tibi tuisque ministris, inquirunt, facessis negotium, sapius nos adducens ad tribunal, extreme autem semper parcens sententiæ? An forsitan speras pervertere nos, et persuadere ut a Christo et a veritate deficiamus? Tunc id sperare poteris, quando nos diis tuis similes, sensu videris ac loquela privatos. Vix ea dixerunt, cum murices ferrei per terram sparsi sunt, supra quos nudi atque supini projecti generosi athletæ, per eos immaniter trahebantur, rem sane ad cruciatum acerbissimam, si vel solum oculis subjiciatur. Sed neque his destituit funulos suos Deus, verum (oportet enim rursum aliquid e divinis Spiritibus admiscere) ascendit inspirans in faciem eorum et liberans eos ex afflictione: et subito disparuerunt tribuli, et ipsi conservati sunt indemnes. Ea res in manifestum furorem adegit Judicem, eoque jubente adeo crudeliter laniata scorpionibus sunt latera Martyrum, ut naturæ fines utrinque egrederentur, tam lietores inhumane misericorditer sæviendo, quam Sancti constanter perferendo.

18 Post hæc ferarum immanissimæ collectæ sunt, theatrumque sanctis apparatus, et ipse Valerius spectator sedit: qui Martyres in medium adducens, immisit contra eos ursam; credens simul atque dimissa esset, dilaceraturam corpora eorum: sed vidit irrationabilem naturam mirum in modum factam magistræ ratione intentum. Ursa enim, velut speciosos Sanctorum pedes et pacem veram annuntiantes reverita, nihil aut ferum aut omnino brutale egit, sed coram eis procidit, ipsosque blande osculabatur. Non fuit hoc satis ad dandam insipienti Judici intelligentiam: sed leonem quoque immitti jubet protinus. Verum hic quoque laud minus quam ursæ divino paruit nutui, neque quidquam mali facere voluit pro communi Domino decertantibus. Valerius tamen, conatus seipsum quoque malitia vincere, in fossam, plenam calce, quæ viva dici solet, nova scilicet et adhuc ardente, præcepit Sanctos immergi, in

C eaque relinqui totis tribus diebus; quocunque tan-

dem modo vincere moliens impius, frustra tamen D laborans dum contra Deum pugnat. Etenim divina quædam gratia atque virtus, in ipsa fossa Martyribus adstitit calcis vim retundens, et sanctos a dolore præservans.

19 Valerius autem, quanto majorem gratiam videbat apparere in illis, tanto petulantius insaniebat, contendens ipso Deo videri potentior. Crepidis igitur ferreis, per quas longi clavi transfixi erant, jubet indui pedes Martyrum, et sic calceatos currere, ut vel tali cruciatu deficientes, victi putarentur: sed et hoc frustra fuit, quantoque plura ille excogitabat et magis nova, tanto divinior potentia obumbrabat Sanctos, eosque faciebat cunctis tormentis illatis superiores, et adversus durissima quævis robustiores. Tunc manifeste adjutos a superna gratia, conabatur nihilominus ille inducere ut diis sacrificarent, usque adeo sua enia dementaverat rabies: cumque ultra non haberet quod faceret, palam victus confususque, fornacem multa materia instructam mandavit accendi, in eamque Sanctos conjici: ipsa autem mox restincta illos refocillebat, non urebat. Tunc autem venerabilis Agathonica, sancti Martyris, divini inquam Papyli, vere germana soror, cum ipsis ingressa in ignem est, certaminum aut potius coronarum futura particeps. Cum autem illos rursum excepisset carcer, rursum hymnis et orationibus ad Deum faciendis vacare inceperunt.

20 Porro Judex in omnibus deficiens, tandem, licet ægre, ipsos adjudicavit gladio. Ibant igitur sancti Martyres ad locum supplicii, pleni gaudio, ne tunc quidem leserente eos S. Agathonica: deinde puras manus attollentes in cælum, non tantum pro seipsis orabant, sed etiam pro occisoribus suis, ut ab errore liberati ad pietatem converterentur. Hanc nempe inimicis suis vicem retribuere boni discipuli optimi magistri, qui oravit ut suis crucifixoribus dimitteret Pater: sed et agnoscebant magnam ab illis sibi fieri gratiam, per quos dimittebantur ad summe sibi desideratum Deum. Omnibus autem conducentia apprecati, capitibus minuti sunt, mensis Octobris die decima tertia. Corpora vero, absque honore neglectim jacentia, Christianorum manus sustulere, eaque cum lampadibus et hymnis ornato in loco sepelierunt, fidelibus in thesaurum inviolabilem, spiritibus malis in flagellum, cunctis ægrotantibus in refrigerium certamque medicinam morborum; in gloriam denique Deo Patri et Domino nostro Jesu Christo, cui convenit honor et virtus cum sanctissimo ac vivifico Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

*crepidis
claratis
calceantur,*

*conjiciuntur
in fornacem*

*quam ultro
ingreditur
Agathonica,
E*

*et gladio
denique cum
illis plectitur,*

*corpora a
Christianis,
honorifice
sepeliuntur.*

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MAXIMO, QUINTILIANO, DADA, DOROSTI IN MYSIA INFERIORE SEU BULGARIA.

PER DIO-
CLETIANUM

*Elegium vitæ
relatum
13 Aprilis,
et Genais.*

Celebris est horum Martyrum memoria apud Græcos, qui primo eos celebrant xiii Aprilis; et hoc eorum elogium habent in excensis et manuscriptis Menæis et apud Maximum Episcopum Cytherarum: Eodem die certamen sanctorum Martyrum Maximi, Quintiliani, et Dadae. Fuerunt hi Sancti temporibus impiissimorum Imperatorum Maximiani et Diocletiani; quando capti in Oxebia regione, traditi sunt Consulibus Tauricio et Gaio: a quibus cum essent de fide interrogati, et libere Christum confiterentur; in carcerem sunt conjecti. Cum ergo ibidem somnum caperent, venit diabolus et immisit illis somnia et cogitationes contra fidem.

Sed illi excitati, mox consurgentes, se dederunt in preces, seseque mutuo ad constantiam obfirmarunt: et accedens Angelus Domini eos prorsus confortavit. Diluculo diei facto cum surrexissent, plurima sunt ab impiis perpassi: numquam tamen adigi potuerunt, ut Christum negarent, sed aperte et genere confessi sunt enim esse verum Deum et creatorem universi. Quapropter crudeliter verberati sunt et in carcerem retrusi, ac rursum cum aliis diris tormentis afflicti, postremo capite sunt plexi. Hac tenus illud elogium: ex quo hæc pauca in Menologium Sirleti sunt translata: Eodem die sanctorum Martyrum Maximi, Quintiliani et Dadae, Maximiano et Diocletiani: o

*Menologium
Sirleti,*

- Martyrol. Rom. et Galesinio.*
- A** Diocletiano Imperatoribus gladio percussorum. *Eodem Menologio in Notis citato Memorantur in Martyrologio hodierno Romano. At Galenisius simili elogio ac nos dedimus eos exornat, et secundum etiam Cintillianum appellat passosque in Græcia trodit. Verum supra in Orebis regione, Græce ἐν ὄρεβας τῇ Ὀξείδῃ. Quæ in sequentibus magis elucidabuntur.*
- B** *28 Aprilis* 2 Proprium horum Martyrum diem natalem, quo gloriosum agonem perfecerunt, esse diem xxviii hujus mensis Aprilis, infra ex ipsis Actis constabit : ad quem diem in MS. Græco Synaxario, quod Parisiis ad collegium Claromontanum Societatis Jesu spectat, ista leguntur : Certamen sanctorum Martyrum, Maximi, Dadae et Cynthilliani. Hi erant temporibus Diocletiani et Maximiani, sub Consulibus Gabinio et Tarquinio, oriundi ex urbe Dorostolo in secunda Mysia. Ex his S. Maximus erat sanctæ Ecclesiæ Lector, præclare in sacris Scripturis exercitatus, qui sua eruditione omnes ibidem Sanctos instruebat et confortabat, et alios ad Christi fidem adducebat. Quæ de causa apud Consules delatus, cum Dada et Cynthilliano ad questionem adductus est : cum quibus sincere et sine ullo figmento animi sensum declaravit, palam et coram omnibus fidem Christi confessus. Mox ergo primum cum sociis athletis in carcerem conjectus est, ubi ipsi mox omnes ab Angelo Dei confidenti audacia fuerunt repleti. Postea e carcere educti, et nudi in terra prostrati, vehementibus virgis dilacerati fuerunt, et ut cervices eorum præscinderentur adjudicati. Mandato ergo Consulibus delati inde fuerunt in propriam illorum possessionem, Ozobia appellatam. Cujus loci incolæ sacrum S. Maximi suscepunt caput, illudque pro ultima consummatione ex præcepto Consulibus coronæ ferreæ acutis clavis circumcinctæ imposuerunt : quasi multas et graves blasphemias contra deos dixisset. Postea pretiosæ horum Martyrum reliquiæ Constantinopolim delatæ sunt, et in Ecclesia Deiparæ Virginis in Biglento depositæ : in qua sacra horum Martyrum sollemnitas peragitur. *Hæc ibi. Est ergo patria horum et palæstra martyri Dorostorum, seu Dorostorum aut Dorostolon, urbs Episcopalis Triballorum in Mysia inferiore, nunc Bulgaria: adscripta : a qua non videtur procul absuisse Ozobia, supra Oxebia dicta. Aliud elogium habetur in Menologio Basilii Porphyrogeniti quod hisce ob suam antiquitatem et nonnullam varietatem adjungimus, et est hujusmodi, primo loco propositum : Die xxviii mensis Aprilis. Certamen sancti Martyris Dadae et sociorum. Martyres Christi Dadas, Maximus et Cynthillianus, fuerunt sub Maximiano Imperatore, Tarquinio Consule, ex urbe Dorostoro in Macedonia : ex his Maximus fuit in sancta Dei Ecclesia Lector, insignis divinarum Scripturarum interpres, qui in Christi nomine palam ejus religionem docebat. Dadas vero et Cynthillianus erant ejus discipuli, ipsi valde cari. Denuntiati proinde sunt civitatis Præsidi et comprehensi, atque ad eum adducti. Cumque ab eo interrogati, summa animi fiducia Christum professi essent, in carcerem detrusi sunt : e quo deinde educti, atque idola adorare jussi, id constanter renuerunt : Quare denudati et super humum extensi, a quatuor satellitibus cæsi sunt, ac postea capite obtruncati. Eorum autem Reliquiæ inde translate, honorifice fuerunt Constantinopoli depositæ. Meminit eorundem Molanus in Auctario Usuardi.*
- et Menologio Basilii Imp.*
- C** *2 Augusti propter Inventionem reliquiarum,*
- ex MS. Synaxario,*
- 3 Tertius dies sollemnitati horum Martyrum adscriptus est secundus mensis Augusti, de qua in eodem MS. Synaxario Græco Parisiensi ista habentur. Eodem die Inventio sacrarum reliquiarum Maximi, Dadae et Cynthilliani, per Angelum facta. Erant hi sub Maximiano Imperatore in Dorostolo civitate secundæ Mysiæ : et cum oblatis essent Tarquinio Consuli, ac nollent diis immolare, verberati sunt et abducti in proprium locum, Ozobia dictum, ubi die xxviii Aprilis capite plexi sunt. Cum autem multis annis pretiosæ illorum reliquiæ ignotæ latuissent, per Angelum secunda Augusti proditæ sunt : quæ hodieque in æde sanctissimæ Dei Genitricis in Biglantio conditæ sunt, ubi et illorum sollemnitas peragitur. *Hæc ibi quæ etiam in MSS. Chiffletianis et excusis Menæis habentur, in quibus xxviii die Aprilis dicuntur Ozobia interfecti : at Rhodostolon perperam pro Dorostolo legitur. Adduntur in iis de inventionem hi versus.*
- Τρεῖς ἐκτέτρεσσα γὰρ νεκροὺς ζωοποιήσαντες
Πόλις λέγειν εἶπε σὺ νεύσας ἔγχε.*
- Tres terra portans inmortuos, vitæ datos,
Cælo loqui videtur : Hos condens, habes.
- Hæc sollemnitas recalcitur etiam in Menologio Basilii Imperatoris. Et MSS. Menæis Taurineisibus Ducis Sabaudie.*
- D** *28 Julii ex eisdem.*
- 4 Demum quartus dies illorum sollemnitati adscriptus est xxviii Julii, in eodem MS. Synaxario et Menæis, adjuncto quarto socio his verbis : Certamen sanctorum Martyrum Cynthiani, seu Cynthilliani, Dadae, Maximi, et Callinici. Peragitur eorum sollemnitas in Biglantio. Plures fuerunt Martyres Callinici appellati. Satis celebris est S. Callinicus Cilic Martyr, qui xxix Julii etiam Constantinopoli publicum cultum habuit. De S. Callinico Martyre, socio SS. Thyrsi et Leucii, pluribus egimus xxviii Januarii.
- E** *Hispaniæ affecti*
- 5 Hæc late deducta non sufficient nonnullis Hispaniis qui eorum nomina intruserunt pseudo Chroniciis Dextri et Juliani : et apud Dextrum ista habent ad annum 290. In Octaviola Vezozabie sancti Martyres, Maximus et Dadas, et plenius apud Julianum in Adversariis num. 217 istis verbis : Maximus, Dadas et Quintilianus celebres sunt in Hispania, qui sub Judice Tarquinio Consulans, qui jussu Dacii totius Hispaniæ Præsidis regebat Tarraconensem, in Cantabris urbe Octaviola, in cujus prædio Okonia erant, passi sunt xxviii Aprilis. Et ut nihil deesset, Tamasius Salazar in Martyrologio Hispanico addidit aliqua Acta ex MS. Calagorritino et aliis, pro quibus damus Acta Græca, Latine reddita a Gulielmo Sirloto ex desiderio Aloysii Lipomanni, qui ea tomo 7 Vitæ sanctorum Patrum parte 2 edidit. Accepit autem illa Sirlotus ex MS. Vitæ collectione, quam invenerat in bibliotheca Cryptæ-Ferrate unde ad Vaticanam translata est. Verum ista collectio non est Simeonis Metaphrastæ, ut dicti auctores cum Laurentio Surio censuerant : sed post illius obitum elapsis aliquot seculis compilata est a dicti monasterii monachis Græcis : qui nescio unde, certe non absque mendis, in notandis Imperatorum nominibus, alienius imperiti librarii vitio depravata exemplaria videntur transcripsisse. Prima enim et ultima verba manifeste sunt corrupta, quæ sic leguntur : Quo tempore imperabant Maximus et Maximianus, homines valde impii, Gabinio et Tarquinio Consulibus, secundo Imperii eorum anno, diaboli furor adversus Christianos homines erupit. Et rursus in fine : Passi sunt autem Sancti, Imperantibus Maximo et Maximiano, Tarquinio et Galinio Consulibus.
- F** *in aliquibus expleantur,*
- 6 Qui hic Secundus, Imperii, annus appellatur Græce ἐν τῇ δευτέρῃ αὐτοῦ ἀρχῇ, deberet esse annus Christi cclxxvi, quo Maximianus Hercules ex Cæsare creatus est a Diocletiano Augustus, et Consules erant M. Junius Maximus et F. Petrus Aquilinus ; Junius autem Maximus præterea urbis Præfecturam administrabat : adeo ut hujus nomen videri posset irrepsisse in locum Diocletiani, qui tunc secundo anno imperabat. Gabinus autem et Tarquinius satis possunt intelligi non fuisse Consules Romani, sed solum Praefectores seu viri Consulares, qui mittebantur ad Provincias Consulares, quales in Notitia Imperii assignantur Illyricum, Dacia, Pannonia, Thracia, sub quarum una fuerit Dorostorum, urbs Mysie inferioris.
- ACTA

A

VIDE ACTA
GRÆCA PAG.
576.

ACTA MARTYRII.

Ex MS. Græco Vaticano, Interprete D. P.

a
Persecutione
mola

*b**c*

d
et edicto
proposito,

omnique po-
pulo ad sacri-
ficiū con-
currente,

B

delati hi
Sancti et
congruens,

e

noctem in
carcere tra-
ducunt
orantes ;

C

postera die
coram Pro-
consulibus

nomina sua
et fidem
professi,

Imperantibus Diocletiano *a* et Maximiano, hominibus impiissimis, e Tarquinio atque Gabinio *b* Proconsulatum gerentibus, anno Imperii ipsorum secundo, diaboli furor contra Christianos erupit. Ipsi siquidem orbis terrarum regimen procurantibus, emissum est ab iis decretum; quod dicto eorum anno constituerant, in hanc sententiam. Invenimus vos, quotquot nobis estis subjecti, Deorum venerationi devotos: in hoc igitur secundo nostri *d* Imperii anno congruam curam gerentes, obsecramus et hortamur omnes, qui his nostris temporibus incolunt regionem istam, ut ad cultum et amorem deorum omni modo studeant cunctos inducere: si enim inventus fuerit aliquis, quocumque in loco Christi virtutem nominans, nostram contra se indignationem suscitavit. His auditis concurrebat populus ad faciendum, quæ ab illis præscripta erant; die autem constituto salutarunt Præsides suos, dicentes: Gratificentur nobis Domini nostri, qui tam sollicite provident deorum honori. Respondit Tarquinius Consularis: Quoniam tantam promptitudinem in vobis reperi; me auctore atque hortatore, convenite in crastinum, et diis offerte sacrificium: ut, quoniam a longe advenistis, nobiscum latemini, et sic unusquisque vestrum in propriam redeat civitatem. Postera igitur die omnes accesserunt ad sacrificandum diis suis: itaque dimisit eos Tarquinius Præses, quemadmodum promiserat.

2 Postridie vero homo quidam furiosus, Tarquinium adiens, dixit: Sont viri tres, qui hesternodie noluerunt mandatis vestris obtemperare et diis sacrificare, dicentes, eum solum adorare se, qui in cælis est, Deum. Tunc misit Tarquinius ministros suos, qui eos comprehenderent: euntes autem illi invenerunt ipsos in suo prædio, quod dicitur Ozobia, Deo suo supplicantes; comprehensosque ferrois vinculis ligaverunt, et confestim adduxerunt e Dorostolum. Ingressi autem sub vespere nuntiarunt Tarquinio, comprehensos esses homines illos, qui se Christianos esse dicunt: quibus Tarquinius Præses dixit: Hæc quidem hora eos non statim suscipio, sed fidei vestræ usque in crastinum custodiendos trado. Igitur milites, prout sibi fuerat imperatum, custodierunt eos usque mane; ipsi vero tota nocte orabant dicentes: Præbe nobis, Domine Jesu Christe, cælestem tuam virtutem in auxilium, ut possimus superare adversarios nostros, et pro tua benignitate dignus nos effice, qui reportemus coronam victoriæ.

3 Die facto, jubet Tarquinius coram se adduci Sanctos: quos cum vidisset et contemplatus esset, dixit: Hicne sunt qui nostris mandatis contemptis, pro sua voluntate religionem habent? Et ad eos conversus, Primum, inquit, nomina vestra mihi edicite. Respondit S. Maximus: Ego quidem secundum Christi fidem, Christianus sum, sicut et hi fratres mei: secundum hominem vero, Maximus nominor. Cui Præses Tarquinius: Respondit inquit, ut decet Clericum, non diis, sed alteri cuiuspiam servientem. Iste autem alius, qui te sequitur et mihi in hoc resistit, quomodo vocatur? Ipse vero respondens, dixit ei: Dadas; nos autem etiam ita sumus, sicut et frater noster, qui prior respondit. Tum Tarquinius: Quis autem tertius? S. Quintilianus dixit: Quintilianus appellor. Christianus autem sum.

4 Magniliano autem Notario verba eorum utrimque excipienti, dixit Proconsul Gabinus: Excepisti

omnium nomina? Respondit Magnilianus Notarius: si tua potestas jubet, legatur textus. Dixit Gabinus Proconsul: Legatur. Tunc Magnilianus Notarius legens dixit: Quæ ab omnibus accepi nomina hæc sunt; Maximus, Dadas, et Quintilianus. Tunc dixit Præses Tarquinius. Ecce in manibus nostris est vestra caritas: si ergo vultis vivere, abite et sacrificate deorum matri; et eritis eorum sacerdotes: siquidem obiit sacerdos qui illam honorabat, atque ad magnum Jovem cælestemque regem abiit ut ei ministraret. Sanctus Maximus respondit: Hominum iniquissime et impudentissime, non reformidas nomen Domini, Dei nomine compellans adulterum, eumque regem cælestem indigetans? Scitote, o insensati, quia Christus est rex cælestis, omnibus providens, et omnia manu sua continens. Scias igitur quod nos exitiale istud mandatum perficere nequeamus: nos enim Deum cæli omnino adoramus, ut qui sumus figmentum manus ejus.

5 Gabinus vero Proconsul vocans ad se Dadam et Quintilianum, quasi eis consultum volens, multis inanibus verbis tentabat, si posset eos decipere, atque ad perniciosam suam pertrahere voluntatem. Sancti vero Dadas et Quintilianus dixerunt ad eum: Nos consentimus iis quæ dixit Frater noster Maximus: quoniam ipse est Catholice Ecclesiæ Lector; et divinam Scripturam optime intelligens, novit quid nos conveniat facere: tu vero diabolica deceptus insania, ignoras quid tibi sit conducibile: hoc autem si audire velles, unum cæleste lumen intuereris. Gabinus Proconsul simul cum Tarquinio dixerunt: Ecce quod modis vobis consulimus: vos autem suaderi vobis non vultis, sed in vestra per-everatis insania. Respondit Maximus: Vos ipsi insanitis, qui vultis homines recte viventes, et unum Deum adorantes, pertrahere ad culturam dæmoniorum: quod igitur visum vobis fuerit, facite: nec enim a nostro nos abducetis proposito.

6 Tum Gabinus atque Tarquinius Proconsules, collocuti inter se de iis quæ ipsis responderant Sancti, jusserunt Martyres reduci in custodiam: qui abierunt, de sua salute sermocinantes ad invicem. Circa mediam vero noctem legens S. Maximus, Dadam et Quintilianum ex divinis Scripturis multipliciter instruebat. Deinde sopiti viderunt diabolum armis accinctum et contra se pugnans: a somno autem experrectis apparuit Angelus Domini, dicens: Nolite timere: Deus enim, cui vos tradidistis, excipiet vos, nec procul abest a vobis. Hoc ergo sermone confortati, benedicebant Dominum usque mane. Proconsules vero jusserunt adduci Sanctos, et coram se sisti: quod cum fecissent ministri, dixit Gabinus Proconsul. Ecce coram nobis consistitis: nunc igitur hortamur vos ut abeuntes sacrificetis diis, non parvos honores a nobis consecuturi; sin autem non obtemperatis mortem vobis comparatis: hoc enim dii nostri nobis in somnis præceperunt hac nocte. Sancti Martyres responderunt: Et nobis Deus noster dignatus seipsum revelare in somnio, ut pro ejus nomine cruciatus omnes sustineamus. Tunc Tarquinius ad Gabinium dixit: Hi nisi tormentis subjecti fuerint, nunquam poterunt persuaderi. Respondit Gabinus: Siquidem ipsi id eligunt, sibi ipsis culpam adscribunt.

7 Tunc mandarunt ministris ut eos exuerent vestibus: quo facto dixit Gabinus; Ligatos eos extendite super terram, et sic verberate. Quod audientes ministri statim fecerunt ut eis mandatum erat. Tarquinius dixit: Interrogate eos, utrum velint obedire et diis sacrificare: sin minus præparabimus eis adhuc alia tormenta, ut pessime cruciatus ipsos vivamus. Interrogati autem a ministris Sancti Martyres, velut ex uno responderunt: Nos a Deo corroborati

D
respuunt
oblatum ma-
tris deorum
sacerdotium,

et judicium
insaniam,
redarguunt,

E

et Angelico
confortati
alloquio

F

spernunt
intentata
sibi suppli-
cia:

post illata
verbera

EX MS. GR.

A roborati, tormenta vestra contemnimus, neque per-
versis vestris consiliis acquiescimus, ut sacrificen-
tibus dæmonibus. Ministri autem sicut ab illis audiverant
sic retulerunt Proconsulibus. Tarquinius Proconsul
dixit: Quandoquidem parere nolint, conjicite eos
in carcerem, jam enim est hora prandii.

constantes in
sua con-
fessione,

8 Transacta hora septima jusserunt Sanctos ad
tribunal sisti: quibus adductis dixit Gabinius Pro-
consul, Numquid Maxime, utiliter deliberasti ut sa-
crifices diis. Respondit S. Maximus: Nos ejusmodi
consilium non suscipimus. Sed quemadmodum jam
antea tibi diximus, nos alium neminem adoramus
nisi Dominum nostrum Jesum Christum, cum Patre
et sancto Spiritu. Tunc iratus Gabinius dixit ad san-
ctos Martyres: Si non velitis prudenter agere et
Deos adorare, perdam vos, et in barbarica loca ab-
duci vos faciam, et istis capita vobis præscindi. Ad-
juramus te, inquit sancti Martyres, ut verba fac-
tis probes. Tunc jusserunt Proconsules abduci eos
in locum proprium, et ibi eos decollari. Sancti autem
Martyres, accepta sententia, glorificabant Deum di-
centes: Domine Jesu Christe, qui eruisti nos ex hoc
præsenti nequam seculo, suscipe nos in requiem
tuam, ut digni efficiamur æternum ac cæleste reg-
num tuum consequi, qui es benedictus in secula.
Amen.

capite dam-
nantur

B

et decollantur
in suo prædio,
28 Aprilis.

f

9 Cum hæc dixissent, susceperunt sententiam
ministri, et consilium inierunt ut caput S. Maximi
armillæ ferreæ imponerent, postquam eum cum ce-
teris decapitassent, quia plurima iis locutus erat. f
Venientes autem Sancti in locum qui nominatur Ozo-
bia, corpora sua signaverunt Christi signaculo, et
a sancto Spiritu confirmati, juxta sententiam Pro-
consulum decollati sunt a spiculatore; atque ita tra-
diderunt animas suas Deo, cui crediderunt. Passi
sunt autem sancti Martyres Maximus, Dadas, et
Quintilianus mense Aprili die vigesima octava, in
loco Ozobia dicto: imperantibus Diocletiano et Ma-
ximiano sub Proconsulatu Tarquinii et Gabinii; se-
cundum nos autem, regnante Domino nostro Jesu
Christo; cui gloria et potestas in secula seculorum.
Amen.

XIII APR.

C

Varia Mar-
tyres Euphe-
miæ

Quæ hic antesignana reliquorum Martyrum
collocatur Euphemia, animum cogitationesque
in diversas distraxit sententias. Nam celebra-
tissima est S. Euphemia, in fastis æque Græcis
ac Latinis, ad diem xvi Septembris: quæ Chalcedone,
post varia tormenta, tolerata in theatro spiritum Deo
reddidit. Addubitavimus ergo, an quæ aliis diebus re-
fertur Martyr obisse Chalcedone Euphemia, una
eademque sit censenda. Ita celebratur in Martyrologio
S. Hieronymi die xvii Augusti, Chalcedone S. Euphe-
mia cum S. Macario, et xvii Septemb. Chalcedone
S. Euphemia cum S. Saleoso, uti hoc xiii Aprilis
primo loco collocatur in Chalcedonia natalis S. Eufe-
miæ, Eucapiæ et Secutoris. Simili modo in jam me-
morato Martyrologio S. Hieronymi celebratur Euphe-
mia, cum sociis xxiv suis nominibus expressis,
Constantinopoli in Julii passa; alia Nuceriæ xix
Septembris, cum quatuor sociis; alia etiam Mediolani
xxvii Novembris, cum aliis quatuor athletis coronata:
at loco non indicato memoratur xii Aprilis et iii Sep-
tembris cum diversis semper sociis, idque in indicato
Martyrologio S. Hieronymi: et S. Euphemia Virgo
et Martyr celebratur xv Aprilis in illustri Martyrolo-
gio Vaticano ecclesiæ S. Petri. In MS. Breviario ad
Aprilis T. II

a Restituimus pro Maximo, perperam intruso, Dio-
cletiani nomen, ex consensu omnium MSS. compendio-
rum antea productorum: quia satis apparet ea ex his
Actis, sed sincerius descriptis, pene verbotenus fuisse
accepta.

b Græce ἐπὶ τῆς ὑπατείας, sub Consulatu: sed om-
nino dicendum vocem hanc latius accipi, quomodo Pro-
episcopi aut Vice-comites, ampliatione quadam usi-
tatissima Episcopi et comites appellantur: et sic infra
sæpe usurpatur vox Ὑπατος Consul, ejusque loco (ne
strictius sumendam putes) invenitur etiam sæpius Ὑπα-
ρχος et Ἐπαρχος, quod proprie sonat Provinciæ Præ-
sidentem, quandoque etiam Ὑπατωρ, ac sic dicas Consu-
laris.

c Hoc esse referendum, non ad Gabinium Tarqui-
niamque, sicuti retulisse videtur Sirletus; sed ad Impe-
ratores quorum et annus secundus identidem inculca-
tur, et edictum mox profertur, nequaquam ambigimus.
Græce est Ποιομένων οὖν αὐτῶν τῇ ἐργοντιᾷ τῆς
οἰκουμένης ὑπατείας: quod Sirletus vertit, Hi igitur
cum orbem terrarum pro Consulatus munere admi-
nistrarent. Sed videtur vox ὑπατείας, et quoad sensum
et quoad constructionem idoneam, prorsus abundans hoc
loco, per socordiam librarii irrepsisse.

E

d Sicuti in principio habebatur, ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῶν
ἀρχῇ; ita nunc clare habetur ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμῶν ἀρχῇ.
Sirletus tamen, qui primum bene verterat, Secundo
Imperii ipsorum anno; hic, ne cogatur agnoscere de-
cretum fuisse ipsorum Imperatorum, totum sensum,
qui in Græco ad verbum est qualem expressimus, una
cum præcætitatis verbi sic invertit: Nihilominus tamen
cum hujus magistratus, qui secundum Imperatorem
primum locum obtinet, curam susceperimus.

e Urbis aomen omisit Sirletus, atque ita, quantum
in se fuit nobis subtroxit notitiam loci, in quo passi sunt
sancti Martyres. Fortassis Romæ urbis Consules sibi
imaginatus, Romæ quoque rem actam credidit, nec in-
tellexit quid esset ἐν δορωπόλει.

f Idem hanc hujus numeri partem omisit, quod Græ-
cis, textus haud purum hoc loco obscurus esset, ut alibi
videbimus.

DE SS. EUPHEMIA, EUCAPIA, ET SECUTORE, MARTYRI- BUS CHALCEDONE IN BITHYNIA.

G.R.

partes Rheni, quod penes nos est, nec non in excuso
Wormatiensi anni 1576 et Ravenburgensi anni 1506, F
præscribitur colenda S. Euphemia, hac die xiii Aprilis,
cum hac ubique oratione. Concede quæsumus, omni-
potens Deus, sanctæ Martyris tuæ Euphemiæ
nos exultare meritis, et beneficiorum attolli suf-
fragiis.

2 His positis quidni nomen Euphemiæ satis honori-
ficum, fuerit Chalcedone pluribus feminis commune, Eucapia,
ex hisque plures fuerint in odium fidei Christianæ in-
teremptæ? Certe in plerisque Martyrologiis antiquis et
multis Breviariis reperitur S. Euphemia ad hasce Idus
Aprilis relata. Quæ ei prima jungitur martyrii socia,
scribitur in apographis Lucensi et Blumiano Eucapia,
in Corbeiensi Euapia, in Epternacensi Eucapus: in
Richenoviensi, Augustano, et Aquisgrauensi Eucarpus,
in MSS. Atrebatensi, Tornacensi, et Lætiensi, imo et
Romanis Vaticano Ecclesiæ S. Petri et Barberino in
Supplemento genuini Bedæ, iterum Eucapia scribitur,
Notkero Eucarpia, et dicitur post multa tormenta
requievissæ. Secutor est in quatuor apographis Marty-
rologii Hieronymiani, uti etiam in MS. Richenoviensi,
Casinensi, Augustano, Tumlachteni, Labbeano, Ro-
mano Ecclesiæ S. Petri, Atrebatensi, Tornacensi et S.
Sabini

Secutor,

A Sabini in agro Tarbiensi. Adjunguntur in aliquibus MSS. aliqui ex Martyribus, qui ad sequentem classem spectant. In nonnullis, sed non adea antiquis, adjungitur elogium quod S. Euphemie tribuitur ad xvi Septembris: quam si velint aliqui unam eandemque esse, nolumus contentiosum funem trahere. Baronius, in Notis ad xvi Septembris, innuit sibi magis placere, si dicamus plures fuisse Euphemias: quatenus una hæc sit, de qua hodie in Martyrologio Gallicano Saussains his verbis, apud Maclovium memoria S. Euphemie Virginis et Martyris, ob recepta illie aliquot ejus pignora sacrosancta: quorum et insignis portio Lutetiae Parisiorum asservatur, in celebri toto orbe Sorbonæ Gymnasio, ab Equitibus Melitensibus seu Rhodiensibus pretioso munere transmissa, et solenni excepta Academiae concursu die xxviii Decembris,

Reliquæ in
Gallia.

anno salutis mxcvi. Simili forte ex causa ad radices D
Pireneorum Tarbiæ, veneratio S. Euphemie virginis et Martyris invaluit, de qua scribitur in ejusdem Martyrologii supplemento: quin et socii Martyris in eandem regionem illatas esse Reliquias aliquas, persuadet per vetustum Martyrologium monasterii S. Sabini seu Savini de Levitonia in montibus Pireneis in agro Tarbiensi, unde dictus Saussains edidit excerpta de Sanctis minus cognitis et ad Galliam spectantibus: sic enim ibi legitur, Eodem die natale S. Solutoris. Cardosus, nescio quo abreptus somnio, Lusitanis adscripsit S. Euphemiam: quia in pseudo Juliani ficto nuper chronico num. 58 hæc verba leguntur, Prima Novemb. colitur Eumelia civitate Abrobingensi in Gallecia.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

JANUARIO, PAULO, CARULO, AROBO, BASSA CARITA ET AGATHONIA, ITEM DECIMO, CALEPODIO ET LEONITIDE.

xiii APR.

B **H**æc turba Martyrum celebratur secundo loco in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani, et nonnullis aliis. Horum tres primi in aliquibus adjunguntur præcedenti classi, tamquam socii S. Euphemie in Martyrio. S. Januarius in MSS. Rhinoviensi et Richenoviensi tribuitur Romæ, arrepta forsitan occasione ex Martyrologio Rabani, in quo ista traduntur: Romæ in cœmeterio translatio S. Januarii Martyris. Sed hæc de aliquo alio Martyre potius sunt intelligenda. Paulus in MS. codice S. Willibrordi dicitur, Acolythus Carolus etiam Catulus scribitur, et pluries Carolus: quod probare

minus possumus. Arobus deest in autographis Lucensi et Blumiano, habetur in aliis duobus: Bassa etiam Passa vocatur: et pro Agathonia, (sic enim legendum arbitramur) reperitur Azatonia, Aroazonia, et Agathonica: sed hæc est Martyr Pergamensis, supra cum SS. Carpo et Pappyla ejus fratre relata. Adjungitur in Corbeiensi codice Decimus, ab aliis non memoratus. In Tamblachtensi referuntur, sed satis vitiose descripta

E

an alii tres
jungerentur

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CELERINO, LAURENTIO, IGNATIO, MAGNO ET MILIANO.

G. H.

xiii APR.

A **A**ntiquum Martyrologium, a nobis in Archivomasterio Casinensi repertum, characteribus Longobardicis exaratum, hodie nobis exhibet hos Sanctos istis verbis: Natalis sanctorum Martyrum Celerini, Laurentii, Ignatii, Magni et C Miliani. Celebravimus in Februarii SS. Celerinam, Ignatium et Laurentinum Martyres in Africa et S. Celerinum Diaconum Confessorem, et dubii hæremus num iidem hic recenseantur, additis aliis duobus Magno

et Miliano, pro quo forsitan Æmilianus substituendus, cujus nominis plures Sancti reperiuntur. In Africa Martyres Æmiliani a nobis relati sunt xxvi Januarii et ix Februarii. Magni nomine etiam varii per annum occurrunt Martyres, sed num hi iidem sint, nescimus divinare. Quam igitur in antiquis fastis hac die venerationem quinque hi Martyres habent, eam cum hac observatione ipsis retinquimus.

F

DE SS. ELEUTHERO PERSA, THEODOSIO ET ZOILO, MARTYRIBUS SUB SAPORE REGE.

SEculo IV

S. Eleutherius e Perside oriundus

a S. Simeone edoctus,

E **E**logium hujus Sancti exhibet antiquum Menologium Græcum, quod jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris seculo Christi decimo fuit vulgatum, et est hujusmodi. Eadem xiii Aprilis, Certamen sancti Martyris Eleutherii Persæ Eleutherius Christi Martyr fuit e regione Persidis oriundus: cum vero Christianus esset et Christum valde diligeret; adiit S. Simeonem Episcopum, et ab illo perfectus est verbum veritatis edoctus. Deinde in propriam reversus domum, etiam ipse alios ad se accedentes docuit quæ ad Christi Incarnationem spectant: quo pacto nimirum Deus nostri

non indigus. voluit homo fieri, ut hominem salvaret: neque ideo propriam essentiam mutavit, quod hanc humanæ naturæ uniret; sed totus permanens Deus, totus factus est homo. Cum vero ista S. Eleutherius doceret, et multos ex infidelibus ad Christum converteret ac baptizaret; illud Persis, qui ignem adorabant, innotuit: et ab his denuntiatus est Regi. Captus ergo est, et ad hunc adductus. Cum ergo Rex eum interrogavisset, ejusque constantiam cognovisset, tradidit ipsum Archimagis, illis mandans, ut S. Eleuthero persuaderent, et ad Christum abnegandum inducerent. Illi vero plurimis ipsum tormentis

alios docet:

captus, in
que fide
constans,

varie tortus
capite plecti-
tur.

A tormentis excruciarunt, et cum non valerent a Christo avertere, caput ei amputarunt. *Haftenus Menologium Basilii Imperatoris.*

2 In Menæis excusis fit memoria sancti Martyris Eleutherii Persæ, et in disticho adjuncto cum allusione ad nomen Eleutherii, quod liberum significat, dicitur non potuisse impostura aliorum in servitutem redigi et sic liber stetisse ad gladiatoriam palæstram.

Ἐλευθέριος οὐκ ἐδουλώθη πλάνη

Ἐλεύθερος δὲ πρὸς ζήφους ἔσται πάλιν.

junguntur
socii

Galesinius, citatis Græcis, socios duos adjungit cum hoc elogio: Eodem die beatorum Martyrum Eleutherii Persæ, Theodosii et Zoili, qui pro Christo dimicantes, concertationis, quam fortiter susceperant, confectæ, præmium adepti sunt. Eisdem, sed ex Galesinio, celebrat in Catalogo generali Ferrarius. MSS. Menæa Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ signata littera O et numero 148, et Taurinensia Ducis Sabaudie in duplici codice, ista habent: Die XIII Aprilis. Certamen sancti Martyris Eleutherii Persæ et S. Zoili Romani, et sanctorum Martyrum Theodosiæ, Basilii et Gerontii. In MS. Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, ad diem sequentem XIV Aprilis, ista traduntur hoc modo: Certamen sancti Martyris Eleutherii Persæ et Zoili Romani, et sanctorum Martyrum Theodosii, Basilidis et Gerontii. De SS. Basilide et Gerontio, apud Græcos Martyriam passis, egimus 1 Aprilis, et supra inter Prætermisissos ad illum diem hos Sanctos remisimus. Menæa excusa gratulantur Theodosio, quod nolens persuaderi ulla ratione, ut Diis offerret munera, ductus sit ad munus gladio obtinendum, scilicet coronam Martyrii: Zoilo vero eandem Menæa plantunt, quod jaculis confossus in ligno, confoderit eum qui per lignum corruptionem seu mortem adduxit in mundum, videlicet dæmonem. In primo alluditur ad nomen Theodosii, ex voce Θεός et δόσις compositi: nec caret venusto in verbis lusu distichon secundum: utrumque sic sonat in Græco.

Θεοῖς προστοίσειν μηδ' αὖτως πεισθεὶς δόσις,

Ἦλ' ἦγε, Θεοδόσιε, τὴν ἐπὶ ζήφους δόσις.

S. Theodosius
gladio,

et Zoilus sa-
gittis occisi:

Τόξον βελῶν, Ζώϊδε πλ' αὖθις ἐν ζύλῳ,

Πλ' ἦττεῖς τὸν εἰσαέξαντα τὴν ψορᾶν ζύλῳ.

Appellatur vero Zoilus Romanus, quod non sicut Eleutherius, esset sub Sapore natus sed sub Imperatoribus Romanis, uti vicini Persidi solebant Romani vocari. De S. Simeone Episcopa et Martyre, ejusque sociis athleticis, qui in MSS. Mediolanensibus et Taurinensibus etiam hoc die referuntur, agemus cum Martyrologio Romano ad diem XXI Aprilis et tunc latius de hac persecutione, a Rege Sapore mota, agemus.

3 Haftenus secuti certiora monimenta, finem imposueramus, quando acturi de S. Hermenigildo, reperimus hos ipsos Martyres in Hispaniam transferri, et non ad aliquem Regem Saporem, sed Imperatorem Neronem. Tamaius Salazar in suo Martyrologio Hispanico primum argumentum sumit a quodam Menologio Græco, ex Garsia de Louysa bibliotheca desumpto, in quo sic legatur: Eodem die SS. Eleutherii, Theodosii et Zoili militum, qui relicta temporali militia ad cœlestem accesserunt. Omittitur cognomen Persæ datum Eleutherio, et Romani tributum Zoilo: licet Eleutherius Persa agnoscatur in Chronicis. sub nomine Dextri et Juliani confictis. Apud Dextrum ad annua 290 ista leguntur Telæ, Hispaniæ urbe, sancti Martyres Eleutherius Persa, Theodosius et Zoilus. Ita impressit Bivarius: sed Tamaius vult intelligi verbum coluntur, quod apud Julianum Petri in Adversariis num. 97 ista legantur: In Celtiberiæ finibus urbe Alce, sanctus Martyr Eleutherius cum socijs Mundensibus et Certimitanis, (quæ urbes Alcæ propinquæ sunt) in persecutione Neronis pro Christo passi Idibus Aprilis, terrenam militiam pro cœlesti mutaverunt. Erant enim in præsidio urbis Alcæ vetustissimæ a Claudio Tiberioque positi, legionis tertiæ Gallicæ. Eleutherius fuit Persa Primpilus. Tamaius invehitur tum in glossema Bivarii, quod Telam loco Alcen constituerit, tum in hallucinationem Roderici Cari, quod unum eandemque Telam et Alcen statuatur. Nos hisce navitatibus et figmentis non movemur, et quæ ipsi ex antiquis monumentis collegimus, immutata retinemus.

frustra in
Hispaniam
et ad tempora
Neronis
translati.

E

DE SANCTO URSO EPISCOPO RAVENNATE IN ITALIA.

G. H.

ANNO
CCCXCVI.

C

Ravenna, nobilis et ampla Romandiolæ urbs est, Sede Archiepiscopali exornata. Hanc S. Apollinaris, ab Apostolo Petro missus, fundavit, et successores in ea habuit quam plurimos Episcopos, tum Martyres tum Confessores, in album Sanctorum conscriptos, quos toto hoc opere variis diebus proferimus. Nos etiam Romam proficiscentes, Ravennam declinavimus, et monumenta quæ in archivio Archiepiscopalis Ecclesiæ erant excussimus, atque didicimus S. Ursum ibidem Episcopum, XIII die Aprilis per totam diocesim coli officio Ecclesiastico sub ritu duplici, sed omnia desumi ex Communi de Confessore Pontifice: quem cultum confirmant Tabulæ Ecclesiæ Romanæ istis verbis: Ravennæ S. Ursi Episcopi et Confessoris. Eandem ejus venerationem testatur Hieronymus Rubeus lib. 2 Historiæ Ravennatum, cui inserit quæcumque de S. Urso potuit reperire: inde aliquod encomium confecerunt Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc XIII Aprilis, Ferdinandus Ughellus tomo 2 Italiæ sacræ, col. 330, Hieronymus Faber par. 2 Sacræ memoriæ Ravennatum pag. 417, citatis etiam Desiderio Spreto, Joanne Petro: Ferretto, et Hieronymus Rosso potissimum autem Octavius Cajetanus tomo 1 de Sanctis Siculis, quod ex ea insula sit oriundus S. Ursus: quem Martyrologio suo Siculo

Cultus sacer
S. Ursi

Encomia
de eo scripta.

etiam ad hunc diem inscripsit idem Cajetanus: qui asserit Vitam S. Ursi a se concinnatam, partim ex iis quæ dispersa de eo dicuntur ab Hieronymo Rubeo, partim ex monumento quodam, quod ex MS. codice Ecclesiæ Raveunatis idem Rubeus vir doctissimus et humanissimus per Constantinum fratrem ad se miserat. Hanc ergo Vitam (quæ nihil certius obtinere potuimus) hic subjungimus et est ejusmodi.

VITA

Ex Historia Hieronymi Rubei ab Octavio Cajetano concinnata.

Ursus Ravennæ Episcopus, in Sicilia natus ex familia nobili et opulenta, a B. Bassiano Syracusano per affinitatem connexus fuit. Sane iste sumpta Christi fide, ut Ethnici patris iram declinaret, a Deo monitus est, effugeret Ravennam ad Ursum affinem suum. Conjiçiet fortasse aliquis, ex conjunctione Syracusani sanguinis, Ursum b Syracusis urbe Siciliæ ortum. Sed in occulto est causa tempusque, quibus ex insula profectus, Ravennam Italiæ urbem accesserit. Ubi Sacerdotio amplissimo auctus, Ravennatem Ecclesiam suscepit regendam, morte decessoris c Liberii vacuam, eique desponsam prælato ceteris

F

a

Ursus Siculus,

b

Ravennæ
Episc. crea-
tur:

c

A ceteris ob egregias dotes; nam pio excelsoque animo juxta fuit, maximeque inflammato ad augendam Christi religionem: animo simile corpus castissimum et ab omni labe procul.

AUCTORE
H. RUBEQ.

ecclesiam
construit,

2 Sed nihil æque celebre Ursi nomen, atque præclara ejus facinora posteris fecere. Enimvero primus amplum Deo templum construere Ravennæ cœpit, ut gregem Christi ac suum, qui sparsis in tuguriis adhuc vagabatur, in unum ovile pastor vigilantissimus cogeret, ac tuto septum videret. Jam vero magnæ opes, quæ ceteris per ignaviam luxumque dedecori sunt, magnæ gloriæ Urso fuere: divitias enim, quas a parentibus suis in Sicilia copiose acceperat, in Dei Maximi domos ornandas earumque decora contulit; opus eximiæ artis et magnitudinis Ravennæ aggressus, quod altitudinem mentis suæ et accensa in religionem studia testificaretur. Quippe templum maximum ac pulcherrimum d a fundamentis ædificavit, futurisque urbis pastoribus populoque certam reliquit sedem sacri Pontificatus atque religionis: Ursianum templum, indito a conditore vocabulo, posteritas appellavit, quod situm est in regione Hercularia, a colosso Herculis dicta, qui juxta ædem B. Agnetis præ foro spectabatur, atque illud ad nostram usque memoriam mansit: quamquam ut ægritudines venustatem corporum, ita templi pulchritudinem tempora extinxere.

et pecunia
sua exornat

d

Ursionam
dictam,

B 3 Ut enim Ursus flagrans studio sacrorum et ingens animi, templum quadruplici ordine columnarum præclaro e marmore Græco statuit, testudinem de musivo pinxit, nec parietes modo emblemate vermiculato distinxit, hominumque et animantium

et valde
splendidam,

crustis, sed pretiosis etiam lapidibus, gemmisque circumtexit; gemmis ipsis mutam per ambitionem exsultantibus, quod a vanitate hominum in Dei cultum pietate Ursi translatae essent. Ravennatum vero populus, quasi corpus quod uno regeretur animo, studia pii pastoris æmulabatur; et in construenda Christi domo laborem sua sponte suscipiens, letitiam et gratulationem præferebat; Deumque laudabat, quod Sacerdotis sui precibus Ravennatum publicam rem prosperaret. Sane vero templum Ursi opibus perfectum, Idibus Aprilis dedicatum est; quibus natalis Christi Domini ad vitam resurgentis eo anno celebrabatur, qui fuit ab ejus exortu cccclxxxiv. A die dedicationis, Basilicæ nomen fuit Anastasis.

dedicatam
die Paschalis
anno 384.
e

Cultum
Sanctorum
promovet,

4 Iisdem studiis Ursus Sanctorum honores ac præsertim indigenarum, cultum procuravit: nam satis constat jam inde ab ejus temporibus Divos Siculos Ravennatibus magno in honore habitos, Sanctissimisque Virginibus f Agathæ et Lucie templum Ravennæ dictum fuisse. Tunc etiam festus dies sollemisque agi coëptus est S. Euplii Martyris Catanensis.

3 Sed Ursus viginti annos Ecclesiæ cum præfuisset, ad beatam vitam meritis suis translatus est anno Christi g cccxcviii, Imperantibus Arcadio et Honorio. Miti ægritudine, mitiore obitu decessit, iisdem Idibus Aprilis, eoque ipso die Sanctissimæ Resurrectionis Jesu Christi, quo die Ursus h xiii ante annos illustre templum sacraverat. Hunc honorem ejus eximiæ pietati dēdisse Dens videtur, ut eo die e vita excedenti cœli templa patefecerit, quo ille e morte excitatum dedicatione magnifici templi percoluisset. Extinctus Ursus omnium ordinum lacrymis sua in æde situs est, ante aram sub marmore porphyretico, unde superiorem in aram consequentibus temporibus importatum fuisse fama est.

D

g

h
obit anno
398
13 Aprilis,

in Ursiana
æde conditus.

6 Corpore fuit decoro, tensa pulchraque facie, modice nudo capilli vertice, morum integer, excelsus animi. Ejus imago de musivo picta in testudine templi D. Apollinaris in Classe conspicitur. Domum Ravennæ Ursus habuit juxta fossam amnis, qui de Organaria, id loco nomen est, emanabat, sub Priscorum ponte, qui miræ olim magnitudinis fuit, et magnificis ædibus habitabatur. Idem Ursus urbem Ravennam multis ædificiis auxit. Amplissimum in Sicilia patrimonium Christo et Ecclesiæ suæ tradidit, nulla evictus cognatorum affectione. Sane publica magnificentia, Christianum Principem; virtutibus (quæ solidior in Pontifice laus) summum Sacerdotii fastigium exæquavit, æternam utroque famam apud posteros, et cœlestes honores adeptus.

Forma corporis:

domicilii
situs,

i
magnificentia.

ANNOTATA.

a Vitam S. Bassiani illustravimus, ad diem 19 Januarii, in qua dicitur num. 7 fugisse Ravennam, et ibi mansisse aliquamdiu, nulla facta Ursi ejusque affinitatis mentione: et in Notis littera B ostendimus tempora non satis convenire, quæ ibi videri possunt.

b Syracusis eum adscribit in Martyrologio Siculo idem Cojetanus.

c Liberius in hujus nominis traditur e vita decessisse Kalendas Januarii anno 378.

d Potetur Rubeus pag. 59 ab aliquibus tradi a S. Urso solum fuisse restauratum.

e Imo anno 385, cyclo Lunæ 6, Solis 2, littera Dominicali E Pascha incidit in diem 13 Aprilis: porro satis imperite hic vocantur Indigenæ, quæ eodem cum S. Urso Siculo patrium habuerunt.

f Coluntur S. Agatha 4 Februarii, S. Lucia 13 Decemb. S. Euplius 11 Septembris.

g Quidni iterum annus apponatur 396, quando cyclo Lunæ 17 Solis 13 litteris Dominicalibus F E Pascha celebratum est 13 Aprilis.

h Ex calculo posito undecim solum anni elapsi erant, et duodecimus incipiebat, et solum præfuisset annos xviii.

F

DE SANCTO MARTIO ABBATE APUD ARVERNOS IN GALLIA.

G. H.

SEculo v.

Joannes Savaro Claromontanus, suo tempore Regi Christianissimo a Consiliis, Præses et Præfectus Arvernæ, eximia doctrina notissimus, qui opera Apollinaris Sidonii illustravit, et Origines Claromontanus excussit, iisdem adjecit duos libellos, olim conscriptos de Sanctis, Ecclesiis et Monasteriis Claromontanis: in quorum secundo, cap. 16, ista leguntur: In ecclesia S. Martii, altare S. Felicitatis, ibi requiescit S. Martius. Ad quæ verba observat Savaro, dictam Ecclesiam esse inter Rubiacense monasterium et S. Victoris Ecclesiam sitam, in radicibus Waiferi castris, eamque ad jura domus Illidianæ pertinere:

Ecclesia S.
Martii;

S. Martium autem, a quo nomen ecclesiæ, fuisse Arvernæ civitatis Abbatem, a qua haud procul secesserat, ut sanctiorem vitam viveret, ibique in summa sanctitate peracto vitæ tenore, infra oratorium monasterii sepultum fuisse. Addit, in Kalendario MS de ipso ista legi: Idibus Aprilis Commemoratio Martii Abbatis. In Breviario etiam Claromontano atque Martyrologio MS. ita tradi: Idibus Aprilis, In suburbio Arvernico, natalis B. Martii Abbatis. Addit dein ista Savaro: Ad hujus ecclesiam malo more catervatim confluunt incolæ vii Kalendas Maii (qua die S. Marci Evangelistæ festum, non S. Martii

nomen in
MSS. Mar-
tyrologiis.

Abbatis

A Abbatis, qui colendus est Idibus Aprilis) atque pro S. Martio Abbate, D. Marcum Evangelistam adorant : natus error ex antiquitatis inscientia et nominis ambiguitate, qui facile tolli poterit, si per præcones Evangelicos error ex hominum animis evelatur : quod ut faciendum curent animitus obtestor, inquit : interest enim Catholicæ Ecclesiæ, suus ut unicuique cultus exhibeatur, ne, ut est in veteri proverbio, idem sit Caius qui Mævius. *Hæc pro suo zelo sapientissimus Sarnro.*

Vita a S. Grg. Turonensi scripta.
2 Vitam S. Martii Abbatis scripsit S. Gregorius Episcopus Turonensis, in libro de *Vitis Patrum* cap. 14, quam hic subiungimus cum codice antiquo collatam : et ex ea hanc S. Martii ætatem colligimus, ut videatur seculo Christi quinto circa annum ccccx. natus ; et ætatem legitimam annorum quatuor et viginti assecutus, in cellam, a se in Saxeo monte extractum, secessisse ; ac dein monachos collegisse, iisque cœnobium condidisse, circa annum cccclxx, tandemque ætate et virtute plenum, nonaginta annis vitæ peractis, circa annum dxxx sancte obiisse. Cum proximus esset resolutionis suæ dies, adductum ad se puerum undecim annorum, Florentium nomine, postmodum parentem S. Gregorii Turonensis, imposita manu, ardore febrium liberavit. Genitus hoc parente est dictus S. Gregorius circa annum dxl, qui triginta annos natus, Cathedram Episcopalem apud Turonenses suscepit circa annum olxx, uti accuratius discutiendum erit die ejus natali xxvii Novembris. Quidquid de hujus ætate dicatur, tempus annorum vitæ S. Martii serius collocari non posse arbitramur : citius statui debere si alii arguant, nolumus obsistere.

mortis ejusdem ætas
B His autem positis certo constat, S. Martium collectis a se monachis Abbatem præfuisse pluribus annis, antequam Magnus Patriarcha Benedictus nasceretur. Interim Trithemius Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 3. cap. 27 eum adscribit cum hoc encomio : Martius Abbas Arvernensis, ex eodem territorio ortus, vir fide et caritate eximius, qui multa in vita sua patravit miracula, quibus sanctitas ejus ostendebatur. Nam Florentium patrem Gregorii Turonensis Episcopi, adhuc puerum decem annorum, sanavit a febribus. Sed et post mortem multa infirmis ad ejus sepulcrum præstantur suffragia. Ejus vitam virtutibus plenam idem Gregorius Turonensis Præsul descripsit. Clauit anno Dominicæ Incarnationis dlxx. Hæc Trithemius annum S. Martio affingens suæ de Benedictina professione opinioni congruum : sed, ut jam dictum, clauit seculo integro citius, quando signa Crucis et oleo benedicto miracula patravit. Trithemium sequuntur Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus in suis Martyrologiis morasticis ad hunc xiii Aprilis. Perum sagaciores fuerunt Lucas Dacherius et Joannes Mabillonus in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, dum S. Martium Abbatem conjecerunt in Iudicem Sanctorum Prætermissorum in primo seculo Benedictino, quod huic Ordini esset manifeste supposititius. Longo eundem encomio, sed ex Vita desumpto, celebrat Saussains in Martyrologio Gallicano. Meminerunt etiam Molanus in prima editione Auctarii vel Molanum, Galesinius et Canisius ; sed hi Martinum appellant, uti etiam ad diem vii Aprilis Ferrarius in Catalogo generali.

Perperam Benedictinis adscriptus a Trithemio,
3 His autem positis certo constat, S. Martium collectis a se monachis Abbatem præfuisse pluribus annis, antequam Magnus Patriarcha Benedictus nasceretur. Interim Trithemius Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 3. cap. 27 eum adscribit cum hoc encomio : Martius Abbas Arvernensis, ex eodem territorio ortus, vir fide et caritate eximius, qui multa in vita sua patravit miracula, quibus sanctitas ejus ostendebatur. Nam Florentium patrem Gregorii Turonensis Episcopi, adhuc puerum decem annorum, sanavit a febribus. Sed et post mortem multa infirmis ad ejus sepulcrum præstantur suffragia. Ejus vitam virtutibus plenam idem Gregorius Turonensis Præsul descripsit. Clauit anno Dominicæ Incarnationis dlxx. Hæc Trithemius annum S. Martio affingens suæ de Benedictina professione opinioni congruum : sed, ut jam dictum, clauit seculo integro citius, quando signa Crucis et oleo benedicto miracula patravit. Trithemium sequuntur Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus in suis Martyrologiis morasticis ad hunc xiii Aprilis. Perum sagaciores fuerunt Lucas Dacherius et Joannes Mabillonus in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, dum S. Martium Abbatem conjecerunt in Iudicem Sanctorum Prætermissorum in primo seculo Benedictino, quod huic Ordini esset manifeste supposititius. Longo eundem encomio, sed ex Vita desumpto, celebrat Saussains in Martyrologio Gallicano. Meminerunt etiam Molanus in prima editione Auctarii vel Molanum, Galesinius et Canisius ; sed hi Martinum appellant, uti etiam ad diem vii Aprilis Ferrarius in Catalogo generali.

et alius :
C Perperam Benedictinis adscriptus a Trithemio, Hæc Trithemius annum S. Martio affingens suæ de Benedictina professione opinioni congruum : sed, ut jam dictum, clauit seculo integro citius, quando signa Crucis et oleo benedicto miracula patravit. Trithemium sequuntur Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus in suis Martyrologiis morasticis ad hunc xiii Aprilis. Perum sagaciores fuerunt Lucas Dacherius et Joannes Mabillonus in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, dum S. Martium Abbatem conjecerunt in Iudicem Sanctorum Prætermissorum in primo seculo Benedictino, quod huic Ordini esset manifeste supposititius. Longo eundem encomio, sed ex Vita desumpto, celebrat Saussains in Martyrologio Gallicano. Meminerunt etiam Molanus in prima editione Auctarii vel Molanum, Galesinius et Canisius ; sed hi Martinum appellant, uti etiam ad diem vii Aprilis Ferrarius in Catalogo generali.

VITA

Auctore S. Gregorio Turonensi,
 in *Vitis Patrum* capite xiv.

Magnum nobis divina pietas largita est beneficium, cum delictis nostris fieri præcepit de remissione refugium, si negligentibus ignoscamus, si indulgeamus lædentibus, si odientibus nos econtrario commodum benedictionis impertiamus, dicente Do-

mino Jesu Christo : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro calumniantibus et persequentibus vos, ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est Ecce quam magnum thesaurum congregat contemptus iræ reconciliatio damnati, remissio judicati : filium te Dei patris facit, coheredem Christi adscribit, cœlestibus regnis habitatorem statuit. Unde manifestum est oblita delicta ejus in cœlo, qui delinquenti beneficium veniæ impertitur in seculo : sic enim Dominici oris sententia prolata testatur : Si, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et Pater vester cœlestis peccata vestra. Cum vero supplices famulos docet orare, ait : Sic enim dicetis ad patrem : Dimitte nobis debita nostra, quemadmodum et nos dimittimus debitoribus nostris.

2 Igitur S. Martius, beatus Abbas, sanctitate præclarus, divinis eruditus studiis, hujus sententiæ bonum retinuit corde, ut libenter dimitteret delinquenti : et non solum ignovit noxam, verum etiam munere præhuit gratiam, ne in aliquo vilem redderet culpæ personam. Sed ante de conversatione ejus pauca locuturi sumus, priusquam ad hujus beneficium accedamus. Beatissimus hic Martius, Arvernæ urbis Abbas, ejusdem territorii fuisse incolam fertur : et a pueritia sua religiosam agens vitam, totum se Dei operibus dedicavit. Erat enim parcus in cibis, largus in elemosynis, promptus in vigiliis, in orationibus valde devotus, totis viribus luxuriam abstinentiæ fræno ac paritatis agone coercens, ne sibi aliquid subrepere posset. Non immerito Martius vocitatus, qui fortiter ac strenue pullulantes actionum mortalium cogitationes, gladio Spiritus sancti, in ipso dimicationis exordio, succidebat, non surdus auditor exhortationis : Accingite vos armatura Dei, et gladio Spiritus sancti, ut possitis ignita diaboli tela contemnere.

2 Cumque ad ætatis legitimæ perfectionem venisset, et tamquam sidus egregium in illa urbe fulgeret ; adhuc aliquid sibi deesse putans, laud procul ab ea secessit : acceptoque sarculo, montem lapideum cedere cœpit : in quo cellulas sculpens, habitacula sibi parvula fecit, scilicet ut arctius sobrietatis catena constrictus, facilius Deo omnipotenti precum thura laudationumque holocaustomata, super cordis mundi altare, proferret, recolens Dominum dixisse per Evangelium : Intra in cubiculum, et clauso ostio, ora Patrem tuum : et Pater, qui videt in abscondito, reddet tibi : sciebat enim Angelicæ sibi visitationis consolationem adfore, si se ab humanis aspectibus longius amovisset. In hac ergo rupe cavati montis, habitationi res necessarias præparabat, formans in atro ex ipso lapide scamnum et cellulam sive lectulum, in quo post laborem multum fesso corpasculo requiem indulgeret. Sed erant hæc immobilia, quia ex ipso lapide incisæ massæ, ipsi petræ inhærebant. Nihil autem super eam, cum quiesceret, sternebat ; sed tantum cum vestimento, quo indutus erat, decumbebat ; non alios habens tapetes, plumellas aut stragula, quo hæc operirentur : nihil enim habebat proprium, nisi Dei cultum, in quo indeficiens permanebat. Victum ei interdum devotorum largitio ministrabat.

4 Denique æternus Dominus, qui jugiter glorificat Sanctos suos, cœpit cœleste famuli meritum terrigenis declarare, vel qualis esset cultor suæ divinitatis ostendere, dum ei curationum gratiam dignatus est impertire. Nam dæmones de obsessis corporibus in nomine Jesu Christi verbo fugabat ; venenum malæ pustulæ Crucis signaculo opprimebat ; quartanis, tertianisve febribus infuso benedicti olei liquore medebatur ; et multa alia beneficia populis, annuente lagitore bonorum omnium, tribuebat. Ad tanti viri famam cœperunt quidam adeum confluere, gaudentes ejus

D
 EX S. GREG.
 TURON.

Ignoscere in se peccantibus valde utile esse,

Mat 6 14.

ib. 12.

exemplo suo ostendit S. Martius,

E
a pueritia virtutes amplexus :

Eph 6, 11.

cellam sibi in monte saxea condit :

Mat. 6, 6

F

duro strato utitur :

miracula patrat signo Crucis et olei benedicti,

Monachos collegit :

EX S. GREG.
TURON.

A ejus instrui disciplinis. Quid plura? Colligit viros, format monachos, efficit ad opus Dei perfectos : erat enim ei magna patientia, tantamque adversus sustinendarum injuriarum tela sumpserat bonitatem, ut putares eum lorica dulcedinis esse vallatum. Erat autem monachis hortus, diversorum olerum copia ingenti refertus arborumque et fructuum, amœnus visui, et fertilitate jucundus : sub quarum arborum umbraculo, susurrantibus auræ sibilo foliis, beatus senex plerumque sedebat.

Joa. 10 1.

ablaturum
de nocte olera
et fructus
horti,

B Quidam autem imprudens, et sine timore Dei, gulæ circumscriptus desiderio, effracta sepe horti, furtivo est ingressus, ascensu sicut Dominus exprobrat in Evangelio : Quia qui non intrat per januam hic fur est et latro. Porro autem erat noctis tempus : nec enim poterant hæc nisi in nocte perpetrari ; quia omnis, qui male agit, odit lucem. Hic igitur collectis oleribus, cepisque et aliis atque pomis, oneratus fasce fraudis iniquæ, ad aditum, quo ingressus fuerat, pergit ; sed nequaquam reperit exitum. Gravata onere conscientia terretur, et inter libores ponderum alta suspiria ducit ; sustentatur interdum super columnas arborum : circuit iterum iterumque omnem ambitum horti et non modo ostium non reperit, verum etiam nec ipsum, quem inter nocturnas tenebras patefecit, advertit ingressum : torquetur vero, duplici cruciatus dolore, ne aut teneatur a monachis, aut a iudice capiatur. Inter has cogitationum faces nox ei elongatur, jubarque lucis desideratæ non redditur. Abbas vero in psallentio noctem ducit, et, ut credo, revelante Deo, quæ gerebantur, agnoscit. Etenim albescente jam polo, vocat Præpositum, dicens : Accurre velocius ad hortum : hos enim petulcus ingressus est in eum : sed nihil læsit ex eo. Accede nunc, et impositis necessariis, dimitte eum : sic enim legitur : Bovi trituranti os non colligabis. Præpositus vero non intelligens quæ narravit, abiit ut impleret jussionem. Quem cum vidisset homo appropinquantem, projectis in terram, quæ sumpserat, fugere cœpit ; ac inter spinas et rubos caput immergit ; et in modum porcorum aditum, unde egrederetur, conatur aperire. Quem monachus apprehendens, ait : Ne timeas, fili, quia senior noster misit me, ut ducam te ab hoc loco. Tunc collecta monachus, quæ ille projecerat, tam poma quam olera imposuit humeris ejus, et aperto ostio, dimisit eum, dicens : Vade in pace, et ne ultra repetas, quæ ignavia comitante gessisti.

C Ipse quoque Sacerdos, velut jubar veri luminis in orbe resplendens, infirmitatum morbida, virtutum

absens
cognoscit,
1 Cor. 9, 9

et curat
humanissime
demitti

G. H.

DE SANCTO ROMANO EPISCOPO METENSI IN GALLIA.

CIRCA AN.
CCCLXXXIX

Tempus Sedis.

Nomen in
fastis.

Maurissius Episcopus Suffraganeus Ecclesiæ Metensis, in *Historia Episcoporum Metensium* pag. 66, hæc pauca de S. Romano habet : Gosselino Episcopo vita functo, anno quadringentesimo sexagesimo, successit eodem anno Romanus : et munus optimi et fidelissimi Pastoris explevit spatio triginta annorum, mortuus anno quadringentesimo octogesimo nono, decimo tertio Aprilis : ad quem diem inscriptus est martyrologio Ecclesiæ Cathedralis, his verbis : Metis depositio S. Romani Episcopi et Confessoris. *Saussains in Martyrologio Gallicano cum exornat hoc elogio* : Metis S. Romani

efficacia pellebat assidue. Nivardus quidam, diuturna febre detentus, dum aquas æstuans ab ardore haurit assidue, ab hydrope intumuit, ita ut tam venter quam stomachus in modum vesicæ cerneretur extensus. In desperatione ergo pro tali infirmitate positus, deferri se ad Sanctum beneficio plaustrum deposcit. Denique elevatur a lectulo, imponitur super vehiculum, atque ad cellulam Sancti perducitur, deprecans humiliter, ut sibi Sacerdos Dei manus imponeret. At ille prostratus in oratione coram Domino, conversus est ad infirmum, tactuque blandissimo ejus membra contrectans, eum in contemplatione adstantium reddidit sanum : nam ita fertur tumor omnis ante digitos ejus aufugisse de corpore obsessio, ut nullum in eo ulterius ægritudinis remaneret indicium. Hæc autem a mei genitoris relatione cognovi, eo quod ei fuerat hic Nivardus in amicitiae conjunctione devinctus. Asserebat autem idem, vidisse se quoque Sanctum, atque ejus miracula expertum. Nam cum esset adhuc puer quasi annorum undecim, ab illo tertianarum ardore febrium occupatur. Tunc amici apprehensum puerum duxerunt ad virum Dei (erat enim jam senex, et proximus resolutionis diei, caligabantque oculi ejus) posita vero manu super puerum, ait : Quis est hic, vel cujus est filius ? Responderunt : Famulus tuus est, nomine Florentius, Georgii quondam Senatoris filius. Et ille : Benedicat, inquit, tibi Dominus Deus, fili, et sanare dignetur languores tuos. At ille osculans manus suas, et gratias agens, abscessit sanus. Asserebat autem numquam deinceps se in omni vita sua ab hoc contagio fuisse pulsatum.

D Ipse jam ætate nonagenaria bono desudans certamine, consummato cursu vitæ, servans in Deum fidem, ad illam coronam justitiæ, quam retribuit Dominus, commigravit. Dehinc cum honore ablatus, dignisque vestimentis indutus, infra oratorium monasterii est sepultus. Quod autem beatus ejus tumultus divinis virtutibus illustretur, ipsa, quæ assistit, caterva poterit contestari : quæ cum infirmos mittit ad tumulum, extemplo incolumes domum remittit. Nam cum diversis e partibus confluentes deferentesque morborum genera, inibi capiant medicinam : frigoriticorum tamen nutantia tremore membra, sæpius ad soliditatem integram restaurantur ; tribuente hoc Domino nostro Jesu Christo, qui miraculis illustribus Sanctorum tumulos glorificat : ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

D
liberat imposita manu
Nivardum
hydrope

et patrem
Gregorii
Turon. febriliter

15

obit monagenarius.

Miracula ad ejus tumulum.

F

Episcopi illius civitatis et Confessoris : qui post Attilæ feralem incursum, miserandamque civitatis illius vastationem regimen pastorale, nece Gosselini desertum, obeundum suscepit ; solatiaque populo præstans paterna, Ecclesiæ et civitatis casum egregia qua cura qua opera resarcivit. Demum statu utroque non mediocriter instaurato, plenus diebus et meritis ad æternæ patriæ amœna evectus est : nomenque suum inter sanctos hujus Ecclesiæ Pontifices abhinc conscriptum, posteris perenni recolendum veneratione reliquit.

DE SANCTO HERMENIGILDO

REGE ET MARTYRE IN HISPANIA.

G. II.

CAPUT I.

S. Hermenigildi prosapia, conjugium, conversio ad fidem Catholicam. Odium parentis.

ANNO DLXXXVI

Sancti Hermenigildi quamplurimi scriptores meminerrunt : quorum plures quam sexaginta allegant Tammius-Salazar in Martyrologio Hispanico. Ex his præcipuus nobis visus est Joannes Mariana, libro quinto de Rebus Hispaniæ unde sequentia transcribimus, a nobis in duo capita distincta.

CAP. IX

Athanagildo
Rege mortuo,

Athanagildus Rex Gotthorum, Cum regnum tenuisset annis quindecim mensibus sex, Toleti ex morbo obiit. Salutis anno quingentesimo sexagesimo septimo : genuit ex uxore Gosuinda filias duas ; Galsuindam, Chilperici Suessionum Regis uxorem ; et Brunechildem, natu minorem, quæ Sigiberto Chilperici fratri, Mediomatricum Regi, connubio juncta est.

CAP. XI

Liuva Rex
creatus, et
cum eo Leovigildus ;

B 2 Athanagildo defuncto, Liuva, homo præpotens et magnarum rerum usu et cognitione instructus, Rex est renuntiatus Narbone, ubi eatenus res gesserat Galliæ Gothicæ. Is anno regni secundo Leovigildum fratrem regni consortem dixit, exæquata prorsus potestate, ipse Galliæ Gothicæ ditione contentus, quibus in locis multum assueverat. Erat Leovigildus gemina prole auctus ex Theodosia uxore : Severiani Carthaginensis provinciæ Ducis ac Præfecti ea filia fuit, Leandri, Fulgentii, Isidori. Florentinaque soror. Leovigildi filii Hermenigildus et Reccaredus. Theodosia defuncta, Leovigildus Gosuindam Athanagildi viduam duxerat, quo tempore a fratre ad regni consortium vocatus est. Liuva frater in Gallia defunctus est Salutis anno quingentesimo septuagesimo secundo, cum quinque annos regnasset : quidam huic numero biennium detrahunt... Leovigildus ad reipublicæ statum converso animo, atque studio jus suffragii antiquandi, quo Gotthorum proceres eatenus Reges creare soliti erant, quod ad stabiliendam in familia regni successionem magnopere referre cogitabat, Hermenigildum et Reccaredum filios regni consortes declaravit ditione tripartita. Hermenigildus Hispali (Turonensis, Emeritæ ait) res curare jussus : Leovigildus ipse regni sedem Toleti fixit, unde ea civitas urbs regia nuncupari cœpta est, atque Gotthici regni deinceps sedes facta, cum hætenus Hispali fuisset.

ex hoc nati
S. Hermenigildus et
Reccaredus,

Reges creantur
a patre.

lib. 5 Hist.
cap. 38

CAP. XII
S. Hermenigildi uxor
Ingundis,

ab avia
Gosuinda

ad Arianismum trahi
nequit.

3 Ingundis, Sigeberti Mediomatricum Regis atque Brunechildis filia, Hermenigildo connubio juncta est Salutis anno quingentesimo septuagesimo nono. Eo conjugio, quoniam Gosuindæ et Athanagildi neptis erat, utriusque regniæ familiæ sanguis copulabatur : quod ad stabiliendum regnum nonnihil referre Leovigildus Rex persuasum haberet, si Francorum regiam nova sibi affinitate jungeret. Missam ex Gallia, regio procerum comitatu stipante, avia Gosuinda præcipua lætitiæ significatione aliquamdiu apud se habuit, nihil prætermittens eorum, quæ ad benevolentiam conciliandam pertinere visa sunt. Nimirum sagax feminalis blandimentis adolescentule animum expugnare parabat, ut Catholica religione deserta ad Arianismum traducere, baptismatis lavacro, ut moris erat apud Arianos instaurato. Quod cum illa se facturam negaret, semel ritu Christiano excusans sancti lavacri virtute expiatam, sub Trinitatis Sanctæ invocatione, quam ad extremum spiritum inviolatam conservare certum erat ; imponens femina atque iracunda, neque magis corpore deformis (erat enim altero lumine capta) quam animo efferata, repulsæ,

dolorem non ferens, ad convitia et contumelias semel in puellæ capillos involasse fertur, atque per solum tractam excusso sanguine fœdasse : iterum in piscinam subjectam dedisse præcipitem, magno vitæ discrimine. His injuriis Ingundis non modo nihil de animi constantia mutavit ; verum ejus diligentia Hermenigildus vir creditur ad Catholicam religionem revocatus. Leandri Hispalensis Episcopi præcepta animum regii juvenis, ad veritatem proclivem, ad omnem veræ pietatis partem informarunt. Doctrinæ opportunitatem præbuit Leovigildi patris in ceteriorum Hispaniam atque adeo Carpetanos discessus... et Hermenigildus plane noster est factus.

ab ea et S.
Leandra
convertitur
S. Hermenigildus,

Leovigildus
iratus,

E
exprobrat S.
Hermenigildo

collatum
regnum :

arguit impietatis et
ambitionis,

F

invehitur in
fidem Catholicam :

4 Ex hac religionis mutatione bellum grave et diuturnum natum est : et ægroto Leovigildi animo, filii consilio cognito, Gosuinda novercali odio faces subdebat : omnia tamen prius tentare placuit quam ad arma ventum esset. Itaque legatione missa pater hoc exemplo litteras ad filium dedit : Coram maluissem, si per te licitum esset, quam per litteras de re tota disputare. Quid enim a te præsens non impetrassem, sive regia auctoritate præciperem, sive paterno jure castigarem ? Beneficia certe in memoriam revocarem, quæ tu in ludibrium vertere maluisti. A teneris, nimia fortassis indulgentia, in spem Gotthorum regni diligenter alui : confirmata ætate, antequam postulares, majora quam sperares delata sunt. Dedi sceptrum, ut cum auctoritate adiutorem haberem : non ut te externasque gentes, cum quibus fœdus inire parus, imperio me adversum armarem. Novo exemplo vocavi Regem, ut consortio potestatis contentus, primas patri partes dares : atque in hoc ætatis flexu esses seni præsidio æque atque solatio. Si quid est quod amplius cupias, patri explica : sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra merita tibi sunt omnia tributa : cur aut ingratus impie, aut impius sceleratusque crudeliter circumscribis patrem ? An senis mortem expectare grave fuit ? tantique fuerunt pauci anni, quot hæc ætas recipit ? An cum fratre communicatam potestatem invidebas ? de quo me arbitro disceptare æquum fuit. Sed nimirum regnandi ambitio omnes naturæ leges violat, resolvitque ea quæ perpetua necessitudine constricta sunt. At religionem causaris : in quo te video, non humana jura tantum, sed divina etiam evertere, et in caput tuum Dei vindictam provocare. Itane ab ea religione tuo arbitrato discedas, ejus cultu propagando nomen Gotthicum auctum, opibus atque potentia amplificatum est ? An majorum, quæ sacrosancta esse debuit, auctoritatem contemnas ? Novæ religionis vanitatem vel eo potissimum considerare potuisti, quod filium a patre sejungat, et summæ caritatis nomina odio plusquam paterno atque invidia labefactet. Ego, Hermenigilde, pro patris jure iuro : et pro ætate, qua major sum, tibi consulo, revoca ad sobrietatem animum, positaque noxiarum rerum cupiditate quiesce : sic enim facile eorum quæ commissa sunt hætenus, venia dabitur. Si recusas, cogisque arma capere, næ tu frustra paternam misericordiam re desperata implorabis.

5 Molestæ hæc litteræ Hermenigildo fuere, pro eo ac par erat : nihil tamen de priori sententia mutare certus, in hanc sententiam rescripsit : Minas

respondens
S. Hermenigildus,

et

A et contumelias tuarum litterarum æquo animo tuli-
 mus; tametsi nulla nostra lacessitus injuria, linguæ
 libertatem cobibere potuisti. Beneficiis tuis, quæ
 et ipse meritis majora esse sentio, parem aliquando
 gratiam rependere cupio: observantiæ tenorem,
 tibi debitæ, mihi propriæ, ad extremum vitæ spiri-
 tum præstare. Saniori religione, quam ipse invidiæ
 causa novam dicis, amplectenda orbis judicium
 sequebamur, multis præterea nixi præsi-
 diis. De veritate non disputo, cuique de ea re liberum arbi-
 trium facimus, tantumdem modo nobis detur. Got-
 thicæ gentis felicitatem Arianæ superstitioni ac-
 ceptum fers, scilicet ignarus consuevisse Deum, quo
 gravius ex commutatione rerum doleant, quos pro
 scelere ulcisci parat. his secundiores interdum res et
 impunitatem concedere: haud sane constantem
 atque perpetuam: quod Wandalorum atque Ostro-
 gothorum in simili causa exitus declarat. Quod si
 indignaris te inconsulto ausum me religionem mu-
 tare; concede mihi ut doleam ne hoc quidem abs te
 tribui, ut salutem meam rebus ceteris potiore habeam:
 pro qua si res ferent, paratus sum sangui-
 nem vitamque profundere: neque patrem fas est
 plus divinis legibus ac conscientia posse. Deum quæ-
 so, consilia tua reipublicæ sint salutaria, nobis filiis
 tuis haud exitia. Tu cave, ne sinistris criminatio-
 nibus aures accommodando committas, unde luctum
 tibi in omnem vitam parias, nomini ac generi nostro
 ad posteritatem infamiam, victis ac victoribus
 parem.

CAPUT II.

Bellum a Leovigildo patre illatum. S. Hermenigildi captivitas et Martyrium.

Erant regni studia divisa inter patrem et filium:
 Catholici, quorum erat magnus numerus, causa
 meliores, viribus impares, Hermenigildum palam aut
 voto sequebantur: majori potentia Ariani, Leovi-
 gildi partes. Hermenigildum Turonensis ait, sacro
 chrismate delibuta fronte (isritus erat recipiendis in
 Ecclesiam Arianis) veterem appellationem Joannis
 nomine mutasse: sed aureæ monetæ resistunt, in
 ipso, ut videtur, belli ardore (ut essent videlicet pro
 tessera militari) præcipuæ puritatis percussæ, Her-
 menigildi nomen et faciem exprimentes altera ex
 parte, in altera victoriæ signum his adjunctis ver-
 bis: HOMO REGEM DEVITA. Nimirum ad Pauli senten-
 tiam allusit; Hæreticum hominem præcipientis post
 unam et alteram monitionem esse devitandum...

7 Belli initia inciderunt in Salutis annum quin-
 gentisimum octogesimum. Hispalis et Corduba mu-
 nitæ instructæque commentu, sive ducendum esset
 bellum, sive obsidionis mala essent toleranda. Ro-
 mani Duces fœdere conciliati: uxor Hermenigildi
 et filius recens natus in eorum relictis potestate, ut
 fidei datæ obsides essent: et si quid gravius acci-
 disset, a belli discrimine longissime abesse volebat.
 Contra Leovigildus, cum consideraret, invictum
 filii animum, neque metu frangi neque promissis
 flecti, ut monenti patri aures accommodaret, ad arma
 vimque vertit animum. Romani primum, qui leviter
 fundata fide cum filio sentiebant, magno auri pon-
 dere Leovigildo conciliati. Mercenarii homines in-
 genio, et quibus fides et fortuna pendebat, unde me-
 lior spes affulsit, in eam partem, nullo honesti in-
 honestique discrimine, inclinabant. Deinde inter
 Catholicos et Arianos, quorum de religione dissidio
 bellum excitatum esse constabat, species quædam
 concordiae excogitata. Arianorum Præsulum con-
 ventus Leovigildi jussu Toleti habitus: in eo con-
 ventu rebaptizandi mos sublatus Arianis familiaris,
 cum ad eorum sectam Catholici transfugissent:

Patri Filium æqualem esse de quo tamdiu discepta-
 batur, verbotenus sancitum, cum pravæ opinionis
 virus conceptum retinerent animis. Verborum simu-
 latione multorum animi circumventi, quasi dissidii
 causa sublata, aut ab Hermenigildo distracti palam,
 aut frigidius quam fecerant optimam causam tue-
 bantur. Plerique ancipiti periculo dubii, atque ad
 tempus fortunam in consilio habere soliti, spectato-
 res belli esse malébant, quam cum fortunarum alie-
 narum eventu miscere discrimen rerum suarum.
 His rebus perficiendis tres anni consumpti.

8 Leovigildus tota ditione magnis delectibus ha-
 bitis, contra filium movens, in extremam Bæticam
 ferro penetravit. Hispalis circumsessa: parum spei
 erat obsessos voluntate quidquam facturos, ab Her-
 menigildo atque Leandro Præsule præoccupatis ani-
 mis: vim adhiberi ac metum placuit. Alluitur ea
 urbs Beati flumine, magnarum navium capaci: ad
 subvectiones prohibendas, commeatu intercipiendo,
 ejus fluminis cursum corrivari alioque averti pla-
 cuit. Ea molitio magnæ molis erat atque multorum
 dierum opus. Itaque quarto supra Hispalim lapide
 Italicæ veteris mœnia instaurata, uti veteris ma-
 gnificentiae ruinæ documento sunt: et nimirum
 belli, quod diuturnum fure persuasum habebant op-
 portuna sedes quærebatur. Divi Isidori nomine mo-
 nasterium iis in locis extat nostra ætate. Myro Sue-
 vus, tametsi placitis de religione discrepabat, cum
 suorum manu Leovigildo junctus, tantum nefas
 morte luisse creditus est, ipso obsidionis tempore
 defunctus, Eborico filio successore. Turonensis My-
 ronem Hermenigildi partes secutum ait: et profligato
 demum bello, cum fœdus fecisset cum Leovi-
 gildo, in patria paulo post defunctum; locis natura
 gravibus, ubi bello intentus hæserat, et aquarum
 insalubritate valetudine prostrata. Hispalim redea-
 mus, ubi, Bæti corrivato, magna atque suprema
 annonæ difficultate laborabatur. Hermenigildus, post
 annuam obsidionem, desperata defensione, clam ad
 Romanos elabatur: ignorabat nimirum paterno auro
 corruptos. Civium deditione Hispalis continuo in
 Leovigildi potestatem venit. Salutis anno quingen-
 tesimo octogesimo sexto.

9 Æque paucis post diebus Rex juvenis a patre
 captus: an Cordubensium proditione, defectionis
 infamiam noxamque, innocentis procurate curan-
 tium calamitate, cum se eo retulisset venalem Ro-
 manorum fidem metuens? an, ut Turonensis est
 auctor, ad Ossetum oppidum, ubi baptismi fontes
 quotannis impleri sponte consuevisse est demons-
 tratum? Loci munitione et sanctitate confusus, eo
 se Hermenigildus contulerat cum trecentis delectis
 militibus: et patrem sperabat, si vim adhibere para-
 ret, a tergo atque a fronte circumventum (nam prope
 reliquæ copiae tendebant) opprimi posse. Quod con-
 tra accidit. Filii consilio explorato (ut nihil occultum
 esse potest in intestina discordia) solers pater ejus
 conatus elisit. Magna celeritate oppidum captum,
 incendioque deformatum. Hermenigildus ipse, spe
 omni destitutus, in templum aufugit, si forte resi-
 dente patris ira moræ spatio veniam impetraret. Se-
 quebatur Leovigildi castra Reccaredus, minor ætate
 filius, indole animi atque prudentia fratri æqualis. Is
 patris permissu, factaque a fratre ipsum conveniendi
 potestate in templum admissus, aliquamdiu
 vi lacrymarum vocem intercludente, tacitus substi-
 tit: deinde, Mollis, ait, est animi suorum casum
 dolere nullumque in dolore præter lacrymas reme-
 dium adhibere. Tuam calamitatem nostram judico;
 quid enim inter fratres et patrem potest esse se-
 junctum? Neque tuos conatus vitupero religionis
 susceptæ studio: tametsi quæ justa causa esse po-
 terat in patrem arma movendi? Ac ne illorum qui-
 dem

decepti Catholici arma deserunt:

S. Hermenigildus obside-
 tur Hispalis,

E

delabatur ad
 Romanos,

fugit Cordu-
 bam,

F aut Ossetum,

eoque capto

ad templum,

a Reccaredo
 fratre invisitur:

EX MARIANA.

beneficia
 laudat,

religionem
 susceptam
 fatetur,

pro ea para-
 tus sangui-
 nem fundere.

lib. 5 cap. 38

Non videtur
 nomen Joan-
 nis assum-
 pisse

Roman a
 S. Hermenigildo in fœdus
 attracti,

ad Leovigil-
 dum auro
 corrupti
 transiunt:

Arianis fide
 asserentibus
 Patri Filium
 æqualem,

A dem consilia accusabo, quibus es in fraudem inductus : præterita lamentari, quam corrigere, facilius est. Fuit hæc, fuit horum temporum calamitas et scissis provincialium animis fatale dissidium : dum utraque pars in nostra familia quærit præsidium, utrique plane corruimus. Reliquum est ad concordiam animos revocare : providere certe ac præstare, ne iniuncti in nostræ domus ruinis amplius exultent, quod utinam rebus integris libuisset : sed præstat ad paternam misericordiam recurrere, et factorum veniam cupidissime petere, quam pertinacia atque arrogantia perire. Moneat utriusque fortunæ conditio, ne contumaciam cum perniciæ, quam obsequium cum securitate malis. Illud memento, rebus præstitis consilio opus esse : animi impetum foretum vanum tum exitialem. Ego, si quod necesse est sponte facis, tibi patrem recipio placatum : retento certe Regio honore, modico supplicio noxam expiabis. Ad ea verba juramenti religio addita.

suadetis ut patris misericordiam imploret.

aptus

carceri includitur :

Eucharistiam renuens ab Episcopo Ariano, occiditur :

B Vocalo patre mœstus juvenis ad genua provolutus, ab eo veniæ simulatione osculo exceptus est, atque blandis sermonibus delinito animo in castra deductus : mox regis insignibus detractis, Hispalim in custodiam missus est (Biclaensis Valentiam relegatum, Terracone occisum ait) Monstratur Hispali ad eam portam, cui a Corduba nomen est, turris Hermenigildi custodia nobilis, loci altitudine, angustia atque tenebris horrida. In ea manibus ad collum revinctis asservatus traditur. Ad carceris squalorem, victus et cultus asperitatem, addebat ipse cilicii vestem, qua in lecto etiam pro stragula veste utebatur, animo in rerum divinarum contemplatione defixus, cœlumque suspirans, quo se quam primum iturum sperabat. Advenerat Paschatis festum, Christi Dei ad vitam reducis memoria lætum, et incidit in quartum decimum Aprilis diem, ab ortu Christi anno quingentesimo octogesimo sexto; quod certa ratione intelligitur, tametsi quidam ex hoc annorum numero biennium detrahunt. Biclaensis tertio Mauriti Imperatoris anno Hermenigildum occisum certe tradit. Leovigildus, de filio sollicitus, mittit quemdam Episcopum Arianum de media nocte, qui epulum Christianum vincto de more traderet. Ille verborum contumelia castigatum cum a se repulisset, patris animum, ad se eam injuriam pertinere interpretantis, usque eo exacerbavit, ut, Sisherto carnifice e vestigio misso, securi percutiendum mandarit. Horret animus atque hæret tantæ crudelitatis imagine. Inerant Hermenigildo simplicitas et libertas : quæ, nisi modus adsit, in exitium vertuntur... Romanam Ecclesiam per hæc tempora Pelagius II obtinebat : Pelagii Successor Gregorius, cognomento Magnus, Hermenigildi mortem et mortis causam memoria recenti descripsit.

CAPUT III.

Historia martyrii Hermenigildi a S. Gregorio Magno relata libro in Dialogorum capite xxxi.

A S. Leandro ad fidem conversus,

a patre carceri includitur,

Sicut multorum qui ab Hispaniarum partibus veniunt, relatione cognovimus, nuper Hermenigildus Rex, Leovigildi Regis Wisigothorum filius, ab Ariana hæresi ad fidem Catholicam, viro reverendissimo Leandro Hispalitano Episcopo, dudum mihi in amicitia familiariter juncto, prædicante, conversus est. Quem pater Arianus, ut ad eandem hæresim rediret, et præmiis suadere, et minis terrere conatus est. Cumque ille constantissime responderet, numquam se veram fidem posse relinquere, quam semel agnovisset; iratus pater, eum privavit regno, rebusque expoliavit omnibus. Cumque nec sic virtutem mentis illius emollire valuisset in arcta illum Aprilis T. II.

custodia concludens, collum manusque illius ferro ligavit. Cœpit itaque idem Hermenigildus Rex juvenis terrenum regnum despicere, et forti desiderio cœleste quærens, in ciliciis vinculatus jacens omnipotenti Deo ad confortandum se preces effundere; tantoque sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quanto et religatus agnoverat nil fuisse, quod potuerit auferri.

12 Superveniente autem Paschalis festivitatis die, intempestæ noctis silentio, ad eum perfidus pater Arianus Episcopum misit, ut ex ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Ariano Episcopo venienti exprobravit ut debuit, ejusque a se perfidiam dignis increpationibus repulit : quia etsi exterius jacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reverso Episcopo, Arianus pater infremuit; statimque suos apparitores misit, qui constantissimum Confessorem Dei, illic, ubi jacebat occiderent : quod et factum est. Nam mox ut ingressi sunt, securim cerebro ejus infigentes, vitam corporis abstulerunt : hocque, in eo valuerunt perimere, quod ipsum quoque, qui peremptus est, in se constituerat despexisse. Sed pro ostendenda vera ejus gloria, superæa quoque, non defuere miracula. Nam cœpit in nocturno silentio psalmodiæ cantus ad corpus ejusdem Regis et Martyris audiri : atque ideo veraciter Regis, quia et Martyris. Quidam etiam fuerunt, quod illic nocturno tempore accensæ lampades apparebant : unde et factum est, quatenus corpus illius, ut videlicet Martyris, jure a cunctis fidelibus venerari debuisset. Pater vero perfidus et parricida, commotus pœnitentia, hoc fecisse se doluit, nec tamen usque ad obtinendam salutem. Nam quia vera esset Catholica fides, agnovit : sed gentis suæ timore perterritus, ad hanc pervenire non meruit. Qui oborta ægritudine, ad extrema perductus est : et Leandro episcopo, quem prius vehementer afflixerat, Recaredum Regem filium suum, quem in sua hæresi reliquerat, commendare curavit; ut in ipso quoque talia faceret, qualia et in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua commendatione expleta, defunctus est.

renuit communionem Ariani Episcopi :

perimitur in carcere :

miraculis claret :

E

S. Leandro commendatus

13 Post ejus mortem Recaredus Rex, non patrem perfidum, sed fratrem Martyrem sequens, ab Ariana hæreseos pravitate conversus est. Totam quoque Wisigothorum gentem ita ad veram perduxit fidem, ut nullum in suo regno militare permetteret, qui regni Dei hostis existere per hæreticam pravitatem non timeret. Nec mirum, quod veræ fidei prædicator factus est, qui frater est Martyris : ejus hunc quoque merita adjuvant, ut ad omnipotentis Dei gremium tam multos reducat. Qua in re considerandum nobis est, quia totum hoc agi nequaquam posset, si Hermenigildus Rex pro veritate mortuus non fuisset. Nam, sicut scriptum est, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Hoc fieri videmus in membris, quod factum scimus in capite : in Wisigothorum etenim gente unus mortuus est, ut multi viverent; et dum unum granum fideliter cecidit, ad obtinendam fidem, animarum seges multa surrexit.

Recaredus Rex, ex Ariano fit Catholicus,

F

Joan. 12, 24

CAPUT IV.

Analecta ex variis. Annus et dies martyrii : cultus sacer, reliquiæ, et templa illi dicata.

Qui a S. Gregorio plurimum laudatur, Leander Episcopus Hispalensis, et secundum Joannem Marianam aliosque recentiores scriptores avunculus censetur

A setur S. Hermenigildi, in magna apud Hispanos
 AUCTORE G. H. est veneratione, ejusque dies natalis habetur xiii Martii,
 quando et nos de eo egimus, et § 2 deduximus conversio-
 nem S. Hermenigildi ejusque fratris Reccaredi Regis
 cum gente Gothorum; et una statuimus S. Hermenigil-
 dum in Vigilia Paschatis interemptum die xiii Aprilis,
 saltem sub noctem præviam Paschalis festivitatis, cum
 nocte præcedenti recusasset communionem sacrilegæ
 consecrationis, ab Episcopo Ariano oblatam. Annus is
 est DLXXXVI, quo cyclo Lxxvi, Solis vi, et littera
 Dominicoli G, incidit Pascha Dominica Resurrectionis
 in diem xiv Aprilis. Miramur a Mariana scribi, Mar-
 tyris memoriam coli in Hispania passim ad decimum
 octavum Kalendas Maii, sive xiv Aprilis, quod hæc-
 nus in nullo Breviario aut Missali, etiam antiquiore,
 reperimus. In MS. Martyrologio Vaticano Ecclesiæ
 S. Petri memoria ejus refertur ad xv diem Aprilis. In
 Missali mixto, secundum ordinem almæ Ecclesiæ Toletanæ
 anno MDLI excuso, præscribitur ejus festum ad ipsas
 Idus Aprilis, cum officio ix Lectionum; quod sub ritu
 duplici celebrandum indicatur in officiis propriis dictæ
 Ecclesiæ Toletanæ anno MDCVII Madriti excusis. Idem
 observatum est in aliis Hispaniarum Ecclesiis, uti etiam
 apud Lusitanos: quod testantur Breviarium Ebo-
 rense
 B anno MDXLVIII excusum, et Officia propria Ecclesiarum
 Ulyssiponensis atque Conimbricensis, a Sixto v et Gre-
 gorio xiii approbata. Lectiones secundi Nocturni præ-
 scribuntur ex supra relatis Dialogis S. Gregorii, reliqua
 sumuntur ex Communi unius Martyris, præter hanc
 Orationem: Deus, pro cuius nomine B. Hermenigil-
 dus, Rex et Martyr, manibus impiorum occubuit;
 præsta quæsumus, ut ejus intercessionibus ab omni-
 bus periculis liberemur. Testatur autem Lucas Cas-
 tellus, Ordinis Prædicatorum Procurator Generalis, in
 libro quem Romæ publicavit an. 1628 de Certitudine
 gloriæ canonizatorum pag. 438, quod Sixtus Papa v,
 ad instantiam Philippi ii Regis Hispaniarum, diplo-
 mate Apostolico concessit, die xii Februarii MDLXXXV,
 ut in honorem ipsius gloriosi Martyris celebraretur
 ejus festum in tota Hispania. Qui cultus demum toti
 Ecclesiæ Catholice factus est communis sub Urbano
 viii, quando officium, ritu semiduplicis peragendum,
 Romano Breviario est insertum cum novis ac propriis
 hymnis; ubi ad ii Nocturnum in tres Lectiones partita
 ea quæ supra dedimus ex Dialogis S. Gregorii.

13 Eodem die xiii Aprilis memoria S. Hermeni-
 gildi inseritur præcipuis Martyrologis. Wandelbertus
 in suo Martyrologio metrico, sub Lothario Imperatore
 circa annum DCCCL, ista scripsit:

Idibus, Hermingilde, patrem, Rex alme, furem
 C Persentis, verum referens de morte triumphum.
 Eodem seculo floruerunt Usuardus, Ado, Notkerus, qui
 sua ex S. Gregorio elogia desumpta ad diem xiii Aprilis
 ediderunt. Verba Usuardi sunt ista: In Hispania S.
 Hermenigildi Regis, qui ob fidei Catholice confes-
 sionem securi in capite percussus, regnum cæleste
 pro terreno, Rex et Martyr, intravit. Plura habent
 memorati Ado et Notkerus, et cum his auctor Bedæ
 supposititi: secuti posteriores Martyrologi, Bellinus,
 Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius, et passim
 alii. In Martyrologio Romano hæc leguntur: Hispali
 in Hispania, S. Hermenigildi, filii Leovigildi, Regis
 Wisigothorum Ariani: qui ob Catholice fidei con-
 fessionem in carcerem conjectus, cum in solennitate
 Paschali communionem ab Episcopo Ariano accipere
 noluisset, jussu perfidi patris securi percussus, re-
 gnum cæleste pro terreno, Rex et Martyr, intravit.
 Eodem modo qui aliqua Acta Sanctorum ediderunt, ad
 hunc xiii Aprilis celebrant solennitatem S. Hermeni-
 gildi, e quibus sunt Petrus de Natalibus, lib. 4 Cata-
 logi cap. 48; Thomas de Trugillo, tomo 2 Thesauri
 Concionatorum; Joannes Basilii Sanctorius, Alphonsus
 Villegas, Petrus Ribadiniera in Floribus Sanctorum,

Joannes de Marietta, Tamaius Salazar, Georgius Car-
 dosus, Laurentius Surius, alique Surium secuti, et
 passim noti.

16 Alia indicia cultus Martyris, in Hispania sus-
 cepti olim atque propagati, profert Mariana his verbis:
 Carceris locus, consequenti tempore, in sacellum,
 Hermenigildi nomine, transformatus est, multique
 deinceps mortales viri et feminae, Hermenigildi, Er-
 mesindæ sive Ermenisindæ nuncupati. Armengol et
 Ermengaudus, gentilitia Hispanorum nomina eodem
 pertinere putantur: tum Ermegildez et Ermildez,
 barbarum magis sonantia. Corpus ubi sit, nostra
 ætate clam est; ac ne satis quidem constat, quo tunc
 loco fuerit tumulatum: nisi quod os ejus, argenteæ
 statuæ inclusum atque revinctum, Cæsaraugustæ,
 in templi maximi proprio Sacrario, servatur. Hæc
 ibi. Antonius de Quintanadueñas de Sanctis Hispa-
 lensibus pag. 129 tradit, Sancti hujus Regis et Mar-
 tyris corpus Hispali honorifice sepultum fuisse, usque
 ad Hispaniæ per Mauros excidium: quando Catho-
 lici caput S. Hermenigildi, corpore abscondito, fu-
 gientes secum detulerunt Cæsaraugustam, quod Re-
 gina Sanctia, Alphonsi Aragonum Regis uxor, mo-
 nasterio Sixenensi a se extracto, ibidem Sanc-
 timonialibus S. Joannis Hierosolymitani donavit:
 cujus rei testimonium exhibet antiqua bulla, in
 pergameni exarata atque ibidem asservata. Ali-
 quam partem hujus capitis a dictis Sanctimonialibus
 dono accepit anno MDLXII Petrus de Villalva,
 Societatis Jesu Provincialis Aragoniæ, et deposuit
 in suo collegio Cæsaraugustano. Sed ea pars postea
 anno MDXC translata fuit Hispalim, ad collegium So-
 cietatis Jesu, huic S. Hermenigildo dicatum. At præ-
 cipua pars hujus capitis, jussu Philippi ii Regis
 Catholici, misso Joanne Baptista de Cardona Epi-
 scopo Vicensi, anno MDLXVIII ad Escorialensium regium
 cænobium translatum est: ubi cum aliis Reliquiis
 honorifice adservatur. Os aliquod (et creditus bra-
 chii esse) etiamnum asservatur Cæsaraugustæ in
 Ecclesia Sejuna, quod Ferdinandus Aragonius, ex
 Regia familia ejus nrbis Archiepiscopus, argentea
 lamina magni pretii exornavit. Aliquæ etiam Reli-
 quie Abulæ, in Ecclesia Cathedrali, sunt in veneratione.
 Aliquas præterea in Ecclesia Placentina et
 alibi esse, scribit Tamaius Salazar.

17 Templum etiam et oratoria Sancto huic Regi et
 Martyri dicata sunt. Ac primo (ut supra indicavimus
 ex Mariana) Cæsaraugustæ in Metropolitana ecclesia
 sacrorum aut oratorum sive sacellum, a memorato Fer-
 dinando Aragonio honorifice constructum, ejus nomini
 sacrum est. Hispali Joannes Cervantes, S. R. E.
 Cardinalis et Archiepiscopus Hispalensis, construxit S.
 Hermenigildo dicatum celeberrimum Xenodochium, et
 maximis rebus dotavit; eidemque Sancto in ecclesia
 sua dicavit sacellum, in quo ipse est anno MCCCCLIII se-
 pulchus: quæ pluribus indicot Gonsalvus Davila, in Thea-
 tro Ecclesiastico Ecclesiæ Hispalensis, pag. 72. In
 eadem civitate, in vico Ducis Medinæ Sidoniæ, amplis-
 simum collegium Societatis Jesu construxerunt et funda-
 runt Marcus Antonius de Alfaro ejusque conjux Agnes
 de Avila, in eadem urbe prognati, cum præclaro templo
 et variis omnium scientiarum gymnasiis. In templi ara
 summa est rangni pretii tabula picta, in qua S. Her-
 menigildus Rex et Martyr est inter suos, (ut appellant)
 avunculos Sanctos, Leandrum, Isidorum, Fulgentium
 et horum sororem S. Florentinam; in eadem visuntur
 Reccaredus frater, et Leovigildus pater, Reges Wisigo-
 thorum. Inter alia ejusdem Ecclesiæ altaria eminet ali-
 quod, pretiosissimis Sanctorum exornatum reliquiis, inter
 quas medio loco sunt collocatæ quædam S. Hermenigil-
 di, Cæsaraugusta, ut diximus, eo translata: de quibus
 omnibus agit pluribus Antonius de Quintanadueñas:
 apud quem et passim alios legi possunt, quæ post mortem
 S. Hermenigildi

nomen ejus
 aliis inditum

caput Cæsa-
 rangustam
 delatum,

E

aliqua pars
 relata Hi-
 spali,

alia in
 Escoriali.

alibi reliquie.

Sacellum
 Cæsaraugu-
 stæ:

Hispali Xe-
 nodochium
 et Sacellum,

templum et
 collegium
 Societatis
 Jesu,

pictura alta-
 ris suam:

reliquie in
 alio altari.

Martyrio
 coronatur
 13 Aprilis

anno 586:

colitur in
 Hispania et
 Lusitania:

totaque
 Ecclesia.

inscriptus
 Martyrolo-
 gis:

et scriptoribus
 Vitarum
 Sanctorum:

A *S. Hermenigildi contigerint, potissimum conjugi Ingundi et filio Theodorico Constantinopolim delato, ibidemque vita functo.*

18 Sisbertum, S. Hermenigildi interfectorem, D
anno sequenti turpissima morte peremptum esse, *Carnifex misere perit.*
scribit Abbas Biclarensis et ex eo alii.

DE SANCTO GUINOCHO, EPISCOPO IN SCOTIA.

G. H.

CIRCA AN.
DCCCLXXV.

Cultus sacer.

num floruerit
sub Etho et
Gregorio
Regibus?an sub Ken-
netho?

Quod olim Guinochus aliquam in Scotia venerationem sacram habuerit, certum indicium præbet Breviarium Ecclesiæ Aberdonensis, in quo ista leguntur: S. Guinochi, Episcopi et Confessoris in Scotia, sub Rege Etho, anno DCCCLXXV, xiii Aprilis. Habemus alium Catalogum Sanctorum Scotiæ, in quo ista habentur: xiii Aprilis S. Guinochus Episcopus et Confessor anno DCCCLXXV. Thomas Dempsterus in Menologio Scotico, ista etiam ad hunc diem habet: In Rossia Guinochi Episcopi, addita littera K, qua indicatur Kalendarium Adami Regii. Eadem leguntur in Catalogo generali Ferrarii: qui in Notis allegat librum vii Scriptorum Scoticorum, qui est ejusdem Dempsteri, in quo cap. 370 ista tradit: S. Guinochus Episcopus, Regi Etho a sacris, ejus perditos mores cum ferre non posset, secessit ab aula: sed eo in carcere extincto, a Gregorio Rege revocatus, ei fuit a sacris confessionibus. Scripsit Speculum vitæ humanæ, libr. 1. Laudat Fordanus, sed non extat. Hæc Dempsterus: qui habetur ab aliis omnium fabularum, in patriæ suæ gratiam, consarcinator. Joannes Major, lib. 3 de Gestis Scotorum (ap. 2, asserit, post Constantinum regnasse Ethum magni Kenedi filium, et contra eum insurrexisse Gregorium Dungalli filium, jus ad regnum prætendentem, et prælio commisso Ethum interiisse, eoque perempto Gregorium anno DCCCLXXV solenniter coronatum esse. David Camerarius, in suo Menologio Scotico ad hunc xiii Aprilis, scribit S. Guinochum sub Kenedo patre floruisse, et hoc elogio eum exornat: Eodem die S. Guinochus, Confessor et Episcopus, Kennetho, hujus nominis secundo Scotorum Regi, fuit a consiliis: apud quem et dignitas conciliabat reverentiam, et vitæ sanctitas obsequium: eoque persæpe utebatur Rex Principum animos sibi conciliando (Pieti quippe, cum quibus gravissimum erat bellum, Scotorum Principum animos a Rege avertere tentarant) vel exquirendo con-

silio, vel commendandis regni negotiis apud Deum pia prece et assidua: in quibus officiis parati Guinochus semper erant Scotorum Principum aditus, obvia comitas et prompta benevolentia, et quod caput est felix exitus. Deo Kennethi Regis conatus S. Guinochi precibus benedicente et promovente: quibus effectum, ut Kennethus uno die septies eum diversis Pictorum turmis manus conserens, non citra miraculum victor semper evaserit. Qua clade Pictorum vires penitus fractæ ac comminutæ sunt: unde eis postea ad internecionem fere deletis, reliquæ regno exturbatæ sunt, justo Dei judicio, quod pro Romanis alienigenis in Britannia sub Maximo tyranno, contra Scotos (a quibus Evangelium et regnum acceperunt) bellum sæpe gesserint: quodque cum Saxonibus idololatriæ contra Scotos et Britones Christianos castra sæpe moverint: postremo denique quod viros Ecclesiasticos, non qua par erat reverentia reveriti sint, sed instar servorum, violatis eorundem privilegiis, penesse habuerint. Guinochum Sanctum, miraculorum fama, sanctitatis opinione celebrem, Cœlitibus adjunxit Buchania provincia sub annum Christi DCCCXXXVIII, qui erat Kennetho Regi ac regno inito quartus. Agit de Guincho King. Hæc longis ambagibus Camerarius, ut qui ab eocitatur King. est alius Adamus Regius ante allegatus a Dempstero: ejus Kalendarium non vidimus. Ceterum neque Camerario neque Dempstero, tam sæpe errorum convictis, sufficiens auctoritas est, ut Guinochum inter Sanctos æstimemus collocondum. Movit nos solum Breviarium Aberdonense, cum quo potius sub Rege Etho eum credimus vixisse. Num autem Sedes Episcopalis S. Guincho fuerit in Rossia provincia, ad mare Vergivum; an vero in Buchania provincia, ad mare Germanicum; nescimus ex divinatione Dempsteri et Camerarii dijudicare.

E

quibus in
provinciis
vixit?

C

DE B. IDA VIDUA, COMITISSA BOLONIÆ IN GALLO-BELGICA. Commentarius prævius.

§ I. Conjugium B. Idæ. Ejus et mariti genus. Liberi procreati.

AN MCXIII
XIII APR.

Boloniam,

Abbatia S.
Vulmari in
urbe,alia in
territorio:

Bononiam sive Boloniam, urbem Picardiæ inferioris, in Morinis ad fretum Oceani Britannici sitam, antiqui videntur Gessoriacum, Morinorum navale, appellasse, eique circumpositam regionem disuisse Gessoriacum pagum. In hoc natus est, et in monasterio a se constructo mortuus, seculo Christi septimo, die xx Julii, S. Vulmarus Abbas, a quo monasterium ejus vocatur S. Vulmari in Nemore, aut in Silviano, aut in Bosco. Porro civitas Boloniensis oppida duo continet: superius nempe cum castro aliquo, et inferius. In superiori, præter Cathedralē Ecclesiam, quæ Deiparæ Virginem agnoscit patronam, habet alia templa et monasteria, inter quæ fuit Abbatia S. Vulmari Ordinis S. Augustini, in qua Patres Oratorii Domini nostri Jesu Christi modo degunt. Hoc monasterium, S. Vulmari intra muros, olim construxit B.

Ida Comitissa Boloniensis, vidua; et aliud S. Vulmari in Nemore collapsum restauravit.

2 Andreas Du Chesne, in suis Probationibus ad Historiam genealogicam familiarum Ghisnensis, Ardrensis, Gandensis et Couciacæ, adducit pagina 5 extractum ex antiqua Genealogia Comitum Boloniensium, conscripta tempore S. Ludovici Regis Francorum: ex quo ista huc transferimus: Guido, inquit, Comes Boloniensis habuit tres filios. Primogenitus vocabatur Balduinus, cui pater dedit Boloniam et Lens. Medius vocatus est Hugo, cui pater dedit Sanctum Paulum, qui fuit primus Comes, qui fuit unquam apud Sanctum Paulum. Tertius vocabatur Willelmus, cui pater dedit Ghisnes, qui primus fuit Comes de Ghisnes. Ille autem Comes Guido, post hæc facta, obiit, et sepultus est apud S. Vulmarum in Nemore, uti postea filius Balduinus

F

G. H.

A Balduinus Comes Boloniensis, *cujus filii, præter Fulconem Episcopum, fuerunt Gaufridus Comes Boloniensis, et Eustachius Comes a l'œl; ambo apud S. Vulmarum de Nemore sepulti. Hæc ibi quæ ab aliquibus ut non omnimodo certa habentur. Traditur autem Comitatus Boloniensis devenisse ad Gulielmum Pontivi Comitem, a quo filius ejus Ernuculus sive Arnulfus Comitatum Boloniensem habuit anno DCCCCLXXII; eique filius Balduinus successit, ac tradidit filio suo Eustachio I, socio B. Idæ, nuptæ Eustachii II, filio dicti Eustachii I et Mathildis, filie Lomberti Comitis Loraniensis et Gerbergæ; per quam hæc familia ex Carolo Magno scitur exorta scilicet per Ludovicum Pium Imperatorem, Carolum Calvum, Ludovicum Balbum, Carolum Simplicem et Ludovicum Transmarinum Reges Francorum, et Carolum Ducem Lotharingæ Inferioris, *cujus filia fuit dicta Gerbergæ, avia Eustachii II, cui nupta fuit B. Ida. Ordericus Vitalis, lib. 4 Historiæ Ecclesiasticæ ad annum 1667, de his conjugibus ista habet: Erat Eustachius Comes magnæ nobilitatis, ex prosapia scilicet Caroli Magni, Francorum strenuissimi Regis; erat quoque magnæ potestatis, utpote sublimis Princeps trium Comitatum, Boloniensis, Ghisnensis et Tarwanensis, generosam et religiosam Itam habens uxorem. Hæc Ordericus. Verum fallitur in duobus Comitatus Eustachio attribuendis. Vivebant tunc proprii Comites Ghisnenses, accurate descripti a Lamberto Presbytero Ardrensi in Historia Comitum Ardrensi quom anno MLXXI absolvit, quamque habemus manuscriptam, et cujus maximam partem in suis probationibus ante indicatis edidit Andreas Du Chesne Comitatus etiam Turuonensis: a Miræo et alius creditur idem fuisse cum Comitatu Sancti Pauli, qui Comitatu Boloniensi fuit aliquando adjunctus, sed postmodum disjunctus et datus Hugoni filio seu Guidonis seu Guilielmi. An tamen Eustachius Comitatus utriusque titulum gesserit volumus dinoscere. Dicitur superius una cum Bolonia Comitatus Lens traditus, qui postea datus fuit Lamberto fratri Eustachii II: qui, illo sine liberis anno MLIV defuncto, eundem Comitatum simul obtinuit; uti infra ex foundationibus ibidem factis clare constabit.**

B Hanc mariti sui nobilitatem nacta est B. Ida: cui non minorem contulit, ipsa etiam ex stirpe Caroli Magni prognata, per Ludovicum Pium, Lotharium, et Ludovicum II Imperatores: hujus ultimi Ludovici, Regis etiam Italiæ, filia Ermengardis, nupta Bosoni Provinciæ Regi, peperit Chunegundem, matrem Godefridi Ardennensis, vulga Captivi; qui Comes Virdunensis et Ethonensis, genuit Godefridum Implem, et Gothiloneum Magnum, utriusque Lotharingæ Ducem, et B. Idæ avum, mortuum anno MXLIV Gottheloni successerunt duo filii; Gothilo, Ignavus dictus, non diu post eum superstes; et Godefridus Barbatus. Andæ, et Magnus cognominatus: qui contra Imperatorem, quod sibi plena successio negaretur rebellis extitit; ac tandem ei reconciliatus, utriusque Lotharingæ Ducatum obtinuit. Duas hic habuit uxores; primam Dodam, matrem B. Idæ et Godefridi Gibbosi; secundam Beatricem, Bonifacii Tusciæ Marchionis viduam, cui illa genuerat Mathildem Marchianissam, sua generosa indole apud Scriptores notissimam. Andreas Du Chesne, sub initium Præfationis ad Historiam Genealogicam familiæ Drocensis, asserit, primam Godefridi uxorem habuisse magnam aviam paternam Chunegundem, filiam Ermengardis, quam supra diximus Bosoni Provinciæ Regi nuptam fuisse.

C Nata videtur B. Ida circa annum Christi MXL, itaque potuit nuptui tradita fuisse anno MLVII, sicut scribit Jacobus Malebrancus lib. 8 de Morinis cap. 49, aut saltem anno MLIX, quem aliqui assignant. Tres marito suo peperisse filios certum est, quos Acta antiqua hoc ordine collocant, ut primogenitus sit Eustachius III, nomine patris sui et avi ita appellatus, et post illos Co-

mes Boloniensis creatus. Alter statuitur Godefridus, postea Bullonius appellatus, quo nomine avunculus ejus et avus maternus vocabantur. Tertius dicitur Balduinus, nomine suo representans proavum paternum: et hi duo ultimi mortui sunt Reges Hierosolymorum. Eodem illos ordine recenset B. Ida, in charta donationis, anno MXXVIII factæ pro monasterio S. Bertini. Ast in diplomate pro monasterio Affligemiensi, anno MXXVI signato, S. Ida primum nominat Godefridum, tum Eustachium et Balduinum; quo etiam ordine recensentur in secunda Vita, infra ex MS. Hagiologio Rubæ-Vallis referenda, in Chronica Alberici ad annum MXXVI, et in Magno Chronico Belgico, et ab aliis posterioribus historicis. Ordericus Vitalis supra memoratus hoc ordine recenset, Godefridum, Balduinum et Eustachium. Lambertus Ardrensis cap. 18 B. Idam appellat Godefridi et Balduini Regum Hierosolymorum, et Eustachii nobilissimi Comitis matrem, respectu ad dignitatem regiam habito. Verum in antiquissima Vita B. Idæ, Eustachius primo loca collocatur, et in antiqua genealogia, scripta antequam duo alii in Reges fuerint electi. Genealogiam istam habemus in illustri codice, nobis ex bibliotheca Brugensi Societatis Jesu communicato, in quo post Chronicon Hugonis Flariacensis continebatur, inde excusa a Miræo lib. 1 Donationum Belgarum cap. 30 et hæc inde damus: Mathildem, Gerbergæ filiam, ut supra diximus, duxit uxorem Comes Eustachius de Bolonia, et genuit ex ea duos filios, Eustachium et Lambertum. Eustachius accepit filiam Godefridi Ducis, Idam nomine, genere nobilem et moribus; et genuit ex ea tres filios; Eustachium; Godefridum, Ducem nunc Lotharingæ; et Balduinum: quæ inde, omissa particula Nunc, descripta sunt in MS. Codice Nivelensi. Hic autem Godefridus, ab avunculo Godefrido Gibboso, mariente sine liberis anno MLXXVI, heres factus patrimonii sui, ac nominatim ditionis Bulloniensis, Bullonius est dictus: cui Henricus, III Imperator, et IV Rex Germaniæ, anno 1076 Marcam Antuerpiensem contulit, et anno 1089 addidit Ducatum Lotharingæ Inferioris, in dicta Genealogia indicatum.

D Aliquis hic scrupulus movetur, num B. Ida, præter tres memoratas filios, peperit marito suo plures liberos, nominatim filium, Guilielmum dictum, et unam alteramve filiam. Willermus Tyrinus Archiepiscopus, lib. 9 expeditionis sacræ circa annum MCLXXIV scriptæ, de Godefrido Bullonio ita loquitur: Fuerunt porro huic tres ex utroque parente fratres, quibus et morum dignitas et virtutum præstantia tanti Principis dabat esse germanos: Dominus videlicet Balduinus Comes Edessanus, qui eidem postea successit in regno. Dominus quoque Eustachius, Comes Boloniensis, qui in bonis succedens paternis post patrem obtinuit Comitatum. Tertius fuit Dominus Willermus, vir inclytus, a paterna et fratrum simul honestate et strenuitate non degener. Duo primi Dominum et fratrem suum in expeditione secuti sunt, tertio domi remanente. Hæc Tyrinus quem seculo XV secutus est S. Antoninus, et alii posteriores. Verum quia illius non meminerunt ulli antiqui scriptores, qui tunc in Europa doctrina floruerunt, neque ipsa Ida in diplomate eum inter filios suos recenset; non obtinet Tyrinus sufficientem fidem apud Ludovicum Chanterellum Fabrum lib. 2 de Considerationibus historicis Genealogiæ Lotharingicæ et alios, arbitantes quod Tyrinus fratrem alterius Principis, in Terram sanctam profecti, annumerarit inter fratres Godefridi Bullonii. Ordericus Vitalis lib. 4 pag. 509, nulla facta Guilielmi mentione, aliis tribus filiis B. Idæ relatis, addit filiam, quæ nupsit quarto Henrico Imperatori Alemannorum. Aubertus Miræus, in Chronico Belgico pag. 263, appellatam ait Agnetem aut Adelheidam, Henrico IV Regi Romanorum nuptam, sed paulo post repudiatam. Idem Ordericus, lib. 9 pag. 755, inter viros illustres, in Terram sanctam profectos

D
tres filios
genuit, quo
ordine nati-
vitatibus?

E

ex his est
Godefridus
Bullonius,

an. 4 ei filius
Willermus?

F

et una altera-
ve filia?

A *profectos, refert fuisse Cononem, Comitem Aleman-
nuni, virum probum ac sapientem, Consiliarium, qui
sororem Godefridi Ducis conjugem habebat. Miræus
indicat fuisse Cononem Montis-acuti Comitem, et ex
iis prognatum Lambertum. In Historia MS. cœnobii
Braniensis, in Comitatu Namurcensi dicitur Godefrido
Bullhonis Duci, et Balduino Regi, et Eustachio Co-
miti fuisse sororem, ejus filius Manasses extitit,
possidens castrum et oppidum quoddam, Hirciam
nomine, villas et redditus satis tenues, quantum ad
tantæ claritatis virum, Num uni sorori hæc omnia an
pluribus tribuenda sint, non æque liquet. Miræus duas
illis fuisse sorores arbitratur. Dicta Hircia, alibi Herca
est oppidum agri Leodiensis, vicinum Brabantia, in an-
tiqua Husbania situm.*

Eustachius
maritus in
Anglia miles.

6 Cum Guilielmus Dux Normanniæ, regnum An-
glia accepturus, in eam insulam anno MLXVIUM copioso
exercitū navigasset, coactus fuit cum exercitu Anglicano
confligere. Inter eos qui huic prælio interfuerunt, et
victoriam Guilielmo pepererunt, ab Orderico Vitale lib. 3
primus nominatur Eustachius Boloniæ Comes. At
postea, ut Ordericus ait lib. 4 ad annum 1067, multi-
modis Normannorum oppressionibus Angli ad rebel-
lionem lacessiti, Boloniam legatos miserunt, et Eus-
tachio Comiti, ut cum classe, diligenter militibus et
armis instructa, ad suscipiendam Doveram accele-
raret, mandaverunt. Qua expeditione non succedente,
non multo post Eustachius Comes Willelmo Regi
reconciliatus est, ejusque amicitia longo tempore
postmodum perfunctus. Quamdiu postea vixerit non
constat. De ecclesia Lensiensi restaurata, et privilegiis
stabilita anno MLXX infra agemus. Extat charta Bal-
duini Comitis Gisenensis in Chronico Andrensis monas-
terii præ fundatione dicti monasterii, relata ab Andrea
Du-Chesne, in probationibus ad Historiam genealogi-
cum dictæ familiæ Gisenensis pag. 25, in qua inter tes-
tes, post Goiffridum Parisiacensem Episcopum, prima
adhibetur Ida Boloniensis Comitissa. Facta autem in
charta est, anno Incarnationis Domini MLXXXIV. Quan-
to tempore tunc vidua fuerat, non constat. Fixisse eam
usque ad annum MCVI, ex diplomatis variis infra profe-
rendis manifestum fiet.

B. ida vidua
erat anno
1084.

§ II. Obitus B. Idæ. Varia Acta scripta. Titu- lus Sanctæ et Beatæ.

Mortuam esse B. Idam die Dominica Idibus Aprilis,
Acta referunt. Eam ad annum MCVI superfuisse testa-
tur infra Lambertus Episcopus Atrebatensis in diplo-
mate pro Lensiensi Ecclesiæ et collegio Canonicarum,
isto anno VII Idus Junii signato. Post annum jam dic-
tum dies Dominica incidit in Idus Aprilis, anno MCXIII.
Cyclo Lunæ XII. Solis II, littera Dominicali E, quando
Pascha celebratum fuit die VI Aprilis. Tunc autem B.
Ida erat aliquot annis septuagenaria major : ut non vi-
deatur od majus senium, ejus acta non meminerunt,
vitam protraxisse.

videtur B.
Ida mortua
anno 1113.

8 Acta ejus habemus triplicia : horum antiquiora da-
mus ex perretusto codice MS. collegii Brugensis Socie-
tatis Jesu, composita (quantum assequi possumus) a mo-
nacho Wastensis monasterii, ab ipsa in agro Boloniensi
fundato, in quo et sepulta est. Corpus post multos dies
integrum cum vestibus repertum esse, ipse auctor ocula-
tus testatur. Adduntur deinde aliqua miracula, aliorum
testimoniis roborata ; inter quæ est fere ultimum, præ-
stitum nepti ipsius B. Idæ ex filio Eustachio, quo adhuc
vivo scripta videntur dicta Acta, post annum MCXXX,
quo mortuus est B. Joannes Episcopus Tarnauensis,
quem titulo piæ memoriæ honorat auctor. Acta hæc,
prout habentur in dicto apographo, in varias Lectiones
sunt distributa, et additur sub finem trita Lectionum
conclusio, Tu autem Domine, miserere nostri. Deo
gratias : titulus autem præfigitur hic : Vita B. Idæ,

Vita scripta
a monacho
Wastensi
cœvo.

Comitissæ Boloniæ, viduæ; et in contextu appellatur D
Sancta, Sanctissima, Beata, Beatissima, Veneratiz-
sima, Venerabilis, et ad venerationem ejus post mor-
tem multi dicuntur concurrere.

AUCTORE G. H.

9 Altera Vita datur ex codice MS. monasterii Ca-
nonicorum regularium Rubæ Vallis prope Bruxellas,
ex prima parte Hagiologi Brabantinorum, collecta et
conscripta a Joanne Gillemans, qui ante ducentos annos
magna industria et labore plures Sanctorum Vitas colle-
git, et huic Vitæ aut suam Præfationem præposuit hunc
titulum : Vitæ S. Idæ viduæ et Boloniensis Comi-
tissæ, de stirpe Karolidarum, nonnullaque in Bra-
bantia gesta addit, in priore Vita omissa. Aliud com-
pendium habemus ex MS. codice Ultrajectino S. Sul-
vatoris, cum hoc titulo : Vita Sanctæ Idæ Comitissæ
Boloniensis, reliqua amittimus, utpote ex prima Vita
contracta. Passim in utraque hac Vita, ut in titulo sic
etiam in ipsa contextu historiæ, Sancta et Beata Ida
appellatur. Eodem modo Gerbrandus Leydensis et auc-
tor Chronici Belgici Sanctam Idam compellant. Auctor
MS. Florarii Sanctorum tali eam elogio exornat ad
hunc XII Aprilis : Depositio S. Idæ viduæ, Comitissæ
Boloniæ, matris Godefridi et Balduini fratrum,
Boloniensium, postea Regum Hierosolymitarum, de
stirpe Carolidarum. Eadem celebrant Molanus in Na-
talibus Sanctorum Belgii, Miræus in Fustis Belgicis
et Burgundicis, Ferrarius in Catalogo generali, et pas-
sim recentiores. Malbruncus in Historia sua de Mo-
ruiis passim Beatam appellat, et lib. 9 cap. 35 asserit
se in loco sepulturæ ejus fuisse, vidisse signum ejus
e candido lapide, quinque pedes altum, in Divi Mi-
chaelis æde; et velle incolas, illic tumultum magni-
ficum ab Eustachio filio eam consecutam, atque
etiamnum ostentare marmor supernum cum signo
illo seu statua; quæ ab excidio illius templi inculta
jacent.

alia scripta
a Joanne
Gillemans,

elogium in
MS. Florario

et aliis
Fastis.
E

Mausoleum
olim erectum.

VITA

Auctore monacho Wastensi cœvo.

Ex MS. Brugensi Societ. JESU.

PROLOGUS.

Seculo attestatione Scripturarum senescente, et
jam pene ad finem, ut casus ejus indicat, cadente,
præsentium quia destituitur meritis, succurrendum
est præteritorum. Primi enim hominis peccatum, se-
culo incipiente, cum promissa morte apparuit ac
deinde illud non sine peccato mors sub pede tenuit.
Multiplicato quidem peccato, vidit Dominus terram
esse corruptam, et repletam iniquitate, omnesque
ad malum tendere : et judicium per aquam seculo
primum intulit : verumtamen non multorum, qui
tunc fuerant, justorum meritum, ne omne periret,
profuit seculo. Deprecatio autem Abrahæ non pœ-
nitentem Sodomam incendii minime liberavit a
periculo Quare? quia non fidem Abrahæ imitari,
nec monitis voluerunt credere. Post legem vero
quasi per nebulas seculum juvantem, sancti Pa-
tres venturam seculo promiserunt salutem, atque
frequentatam suis meritis seculi sustinuerunt in-
commoditatem. Accedens quippe prædicata Solus,
seculo labenti manifestavit, quas patitur diaboli va-
rias incursiones. Sed adhuc velut declinans et pen-
dens, juvant illud Sanctorum merita et orationes.
Semper igitur merita præteritorum, quos valere
putamus, postulata fideliter seculo cadenti suppona-
mus. Celebratis, siquidem et invocatis meritis utrius-
que sexus jam translatis ad gloriam, corroborati
obnixæ atque viriliter, seculo nequam contradicen-
tes, egredimur obviam. Nullus namque gradus præ-
termisus est, de quo non sit testimonium sancti-
tatis. Quibusdam a diluvio in arca salvatis, quibus-
dam

Justorum
merita seculo
proficua fue-
runt

F

ante et post
Christum,

nec solæ vir-
gines sed
etiam viduæ.

AUCTORE
CO. EVO
EX MS

A dam per circumcisionem sanctificatis, quibusdam per legem justificatis, quibusdam per baptismum digne renatis, concessum est ut seculo [prodesse] meritis suæ quam habuerunt semper benignitatis, verbi gratia : si beatæ illæ quæ non genuerunt testimonio Veritatis dicuntur; matres profecto supradictorum, in libro vitæ, suis et filiorum meritis, scribuntur. Et si virginitas bona prædicatur, castitas post filios, sine qua opus non est bonum, magna probatur. Legis namque præcepto prolis exultat fecunditas, et filiorum maledicetur non apparens posteritas, Melius est nubere quam uri; unde lapsus seculi valeat sustentari. Jam vero ad illam incepta descendat propositio, et quænam sit, verò manifestetur testimonio. Vox igitur et manus scribentis concordent, quod utique esse veritatis hujusmodi notificent, quatenus legentes et audientes Deum inde non dubitantes glorificent.

CAPUT I.

B. Idæ prosapia. educatio, matrimonium. liberi, virtus in conjugio.

Fuit itaque post multi temporis curricula, quædam nobilissima exorta prosapia, insignis adolescentula, nomine Ida. Pater ejus supra potentes atque fama majores, coram imperatore Alemannorum, gradum altiore et quasi privilegium dignitatis atque potestatis obtinens fuit, nomine *a* Godefridus, mater vero ejus, non minus egregia, *b* Doda vocabatur; unum habentes filium, sicut et patrem *c* vocatum, militari habitu et actu laudabilem, nativitate prævenientem Idam venerabilem. Illis nimirum alta et humilia pro ratione gerentibus, prædicta puella literis imbuta est, usque ad ætatem congruam in annis suis puerilibus. Ditata vero moribus honestis, non vitæ præsentis intendebat lasciviæ, sed magis ac magis ad amorem suspirabat cœlestis patriæ; per quod satis compertum notumque est, quanta qualive replebatur gratia.

3 Quadam namque nocte cum se sopori dedisset, de supernis cogitans, vidit per somnium, quod de cœlo Sol omnis descendisset, unumque tamquam momentum in sinu ejus fecisset. Hoc autem magnum quid futurum ostendebat somnium, quoniam ex ea procederent, qui ad tempus possiderent regnum et imperium. Signa quidem nonnulla ordinat divina providentia, [futura] quibusdam per adspirationem, pluribusque per visionem antequam fiant, demonstrans. Et quia omnia tempus habent; significata per venerabilis puellæ, de qua nunc agitur, visionem, tempore congrua atque a Deo prædestinato, sunt notificata. Quomodo autem vel quali ratione ista fuerunt; caritati atque benignitati tam præsentium quam futurorum fidelium enucleare conamur. Fuit namque tempore præfati Ducis Godefridi heros quidam genere nobilissimus, *d* Carolo etiam Regi consanguinitate proximus, corpore et animo actuque seculari validissimus, longe lateque fama nominatissimus, nomine potens *e* Eustachius. Hic autem Bononiæ Comes et Dominus præerat, quæ civitas magno dominatu et potentia tunc divulgata fuerat. Dicitur, et verum est; quia fama, probitatis sectatores conjungit; cujusque ordinis homo probatur, similem sibi quærit. Multorum quippe relatione verissima Comes Eustachius mores et actus atque pulchritudinem prædictæ virginis Idæ, generisque dignitatem ejus audiens, *f* misit nuntios, sensu et eloquentia instructos, ad prædictum Duces Godefridum, ut filiam suam Idam sibi daret in conjugium; per quod in sempiternum esset inter illos generositatis eorumdem vinculum. Inito ergo consilio super hac petitione, quia non defuit gratia

cœlestis, honorificam virginem Idam, viris qui propter eam venerant, adjunctis nonnullis personis honestis, tradiderunt parentes. Appropinquantibus ergo illis Bononiensi territorio, urbs omnis exiit obviam magno cum gaudio.

4 Recepta namque, ut decuit, honorifice, copulata est Comiti Bononiæ, scilicet Eustachio, pro more Ecclesiæ Catholice. Celebratis igitur nuptiis solenniter, venerabilis Ida, quæ Dei erant curiosa sub consulari dignitate, amabat fideliter; quæ mundi autem videbantur, non inquirebat pertinaciter. Servato nempe caste conjugio, juxta præceptum Apostoli, utens viro debite, tamquam non habens virum, tres filios, sicut præindicatum erat, coram Dei clementia genuit, apparentes per supradictæ visionis vaticinium. Primus filiorum ejus fuit *g* Eustachius, vir potens et in omnibus actibus seculi ac religione laicali egregius. Iste vero patris imitans nobilitatem, ejus, ut notum est, tenuit hæreditatem viriliter. Secundus quippe fuit Godefridus, avi sui vocabulo et possessione *h* Dux vocitatus, qui Deo propitiante, Turcis triumphatis, sub nova gratia *i* Rex primus fuit in Jerusalem prædestinatus. Huic autem natu posterior, sed non minus in ætæ potentiaque potentior fuit tertius, bonæ memoriæ Balduinus, Accensis civitatis eidemque subjacentium proconsul et Dominus, ac demum, post *k* obitum fratris sui Godefridi, Regis ut vices expleret, honore regio ditatus. *l* Factum est autem cum tantorum venerabilis Ida mater esset filiorum, adhuc illis in cunabulis jacentibus, non sinebat alienis sed propriis lac dari uberibus, timens ut pravis contaminarentur moribus.

5 Omnibus amabilem, cunctis placabilem, per omnia laudabilem cum illam Comes conspiceret, non moleste sustinuit: verum etiam ut perseverans ad meliora omnimodo tenderet, admonuit. Tunc quippe Dei famula, viri sui assensu et voluntate, imo repleta superna gratia et divina pietate, ecclesias frequentans, magna et devota cum humilitate, utilia ac apta divinæ servituti ac ejus ministris præparabat libenti assiduitate. Hæc vero dum ageret Ida, Deo dilecta et hominibus, intra mœnia civitatis absconsa sub chlamyde mentis suæ, ecclesias extra fundare flagrabat, portans aut mittens munera largæ caritatis. Audierat etenim, quod legem observanti a Domino præcipitur: Non apparebis vacuus in conspectu meo, atque vota cordis tui non differes reddere Deo: quod bene intelligens Psalmista ait: In me sunt vota, quæ reddam, laudationes tibi, Deus. Hæc igitur audiens et observans beatissima Ida, superna sibi gratia propitiante, vota, quæ redderet, illi qui dederat, grata, suscepit in mente placida. Eminebat in ea humilitas, quam Hester Regina fertur habuisse, qua regia ornamenta coram Deo æstimabat quasi menstruata indumenta. Non parvipendens ergo hæc imitatrix tam potentis Reginæ devotam humilitatem, præsentis vitæ superfluum in omni actu suo despexit felicitatem. Agebat sollicite pauperum curam, retributionem expectans futuram; viduas et orphanos circumquaque et infirmos, maxime domesticos fidei, orationibus assiduisque juvabat muneribus. Casta familiaritate potentes, pia consolatione senescentes, humili verbo innocentes, venerabilis Domina studebat habere.

ANNOTATA,

a Godefridus, hic cognominatur Barbatus, Audax, Magnus, Gothelonis Magni Ducis Lotharingiæ filius, mortuus anno 1070. Reliqua supra diximus.

b Doda, uxor prima Godefridi: qua mortua, uxor ejus secunda fuit Beatrix, tunc vidua Bonifacii Marchionis

D
Bononiam
deducta,
nubil,

1 Cor 5, 29

g
factaque
mater trium
filiorum

h
t

E

h

l

singulos
proprio lacte
nutriti:

divino servitio
addicta

benefacit
ecclesiis,

Ps 55, 12

Ex. 24, 12
F

erga omnes
benivola.

B. Ida nobi-
liter nata,

u

b

c

per visionem
addiscit ex
se processuros
Reges:

d

e
Eustachio et
comiti Bonon.
desponsata.

f

A *chionis Thusciae et mater celebris Mathildis, uti ante indicavimus.*

c *Hic est Godefridus Gibbosus, aliis Strumosus dictus, a Sicario læsus, obsque liberis mortuus, anno 1076.*

d *Videtur intelligi Carolus Magnus, cujus avus fuit Carolus Martellus, et nepos Carolus Calvus : hujus iterum nepos Carolus Simplex, et hi tres Reges Francorum fuerunt. Ultimi Caroli iterum nepos Carolus, solum fuit Dux Lotharingiae, et prouus Eustachu Comititis, muriti B. Idæ.*

e *Eustachius, aliis Eustathius, et absque aspiratione Eustacius.*

f *Malbrancus lib. 8 de Morinis cap. 47 tradit Eustachium ad B. Idam accessisse, et nuptias celebratas esse Cameraci anno 1057 quod contra hunc auctorem coævum deberet plusquam simplici scriptoris hodierni assertionem probari, ut fidem adhiberemus.*

g *Eustachius Comes etiam cum fratribus in Terram-sanctam profectus est sed inde anno 1102 reversus, in Comitatu Boloniensi dum post matrem superstes fuit.*

h *Godefridus Dux Bullonius dein etiam Lothuringiae, scilicet inferioris, et Marchio Antuerpiensis.*

i *Capta 15 Julii anno 1099 Hierosolyma, omnium consensu Rex Hierosolymitanus creatus est.*

B k *Mortuo Godefrido 19 Julii anno 1100, subrogatus est Balduinus Rex usque ad annum 1118, quando frater Eustachius absens electus, cessit affini suo Balduino de Burgis.*

l *An plures liberi fuerint, supra examinavimus.*

CAPUT II.

Virtutes ejus in viduitate : monasteria fundata : miracula patrata.

Istis et his similibus dum polleret studiis, nobilis vir ejus Eustachius, interveniente morte inevitabili, vitae hujus luce a caruit. Tunc vero veneratissima Ida, lege dissoluta conjugii, bona quæ faciebat opera non deserens, sed multiplicans est secuta : quia quamvis viri consolatione fuisset desolata, superno amore jugiter erat ditata, filiorumque suorum nobilitate lætata. Edificans nempe prius in animo, docta instinctu divino ; quæ postea numero apparere trino. Cum itaque hæc pio verteret in pectore ut manifestaretur ejus sanctitas, in Alemanniam b parentum suorum illam perduxit caritas. Factum est autem cum iter faceret, venit ad quamdam ecclesiam in honore c S. Walburgis Virginis fabricatam : grandi quippe gratia, ei ecclesiam intranti, duplex patrandum miraculum obviavit. Erat ibi quædam infirma mulier, gressu destituta, nec non hydropico morbo per totum corpus involuta : eam vero dulcissima Ida propriis manibus e terra levavit, atque tumescentes artus palpavit : sicque sanata quibus tenebatur infirmitatibus, surgens cito, cum illa, cujus meritis erat incolumis, intravit in ecclesiam, extollens vocem magnis cum laudibus. Visitationis consanguinitate et affinitate propinquis, Ida eximia mutavit propter argentum, quæ illic habebat ex genere paterno, allodia. Quo facto quæ din cogitaverat completura, repedavit ad propria. Reversa siquidem ecclesiam locumque Vulmari, d consilio simul et adjutorio filii sui, tunc Boloniæ Comititis, intra civitatis muros adhuc imminens honorificum construxit cœnobium : ubi etiam servientes Deo, et unde viverent constituit.

7 Tunc quippe veneratissima Ida, Dei gratia edocta, et ad meliora perficienda hilari animo atque corde devoto semper intenta, e locum quemdam in territorio Boloniæ magnis et devotis precibus expetit : cujus assensum et auxilium pia mater promeruit, et quasi ad resuscitandum illum locum per-

venit. Locus autem ille antiquitate rerumque temporalium felicitate famosus extiterat ; sed mole peccaminum exigente, pene ad nihilum redactus erat. Adveniens illuc venerabilis Ida, piissimi f Gerardi Taruanensis Episcopi assensu consilioque roborata, redemit quæ fuerant ejusdem loci calumniata ; dirutam ecclesiam reparavit, ornamentis et codicibus adornavit, ut cum Psalmista Deo diceret, Domine, dilexi decorem domus tuæ : claustra quoque et domus reedificavit, redditibusque, et multis opibus ditavit ; insuper ipsum g locum sua præsentia inhabitans decoravit. Interim nempe S. Hugoni h Abbati, ut mitteret Cluniacensis ecclesiæ quosdam fratres, ad locum i Wast appellatum institutione monastica inornandum, supplicavit : atque cum multiplicatis et devotis precibus exoravit, quatenus eam in filiam adoptionis redimeret, et inter fratres spiritaliter hereditaret. Sanctus vero ac Deo dilectus Hugo hæc audiens, sciensque sanctitatem et devotionem ejus, desiderio atque petitioni Dominae devotæ satisfecit. Tunc illa Fratres transmissos vultu placido, animo jucundo suscepit ; atque cura diligenti et corde libenti erga eos extitit.

8 Sic sollicita cum esset beatissima Ida, k opportuna ratio transmeare illam fecit in Angliam : ubi claudus quidam, intrantibus in quamdam ecclesiam, petebat sibi dari eleemosynam. Factum est autem cum pauper ab illa, nulli negante caritatem, eleemosynam accepisset in manibus ; sanus et incolumis erectus stetit in pedibus. Admirantes qui eum noverant, et interrogantes qualiter ei subita contigisset sanitas, respondit : Domina quædam mihi, non cognita, sed multum venerabilis et inelyta, donavit quam quæsieram caritatem, simul et desperatam sanitatem. Illa quidem beata, hoc facto miraculo, populi laudes, declinavit, atque hoc fecisse obnixè negabat. Multis vero infirmantibus non carmine ficto, sed pia oratione et manus suæ impositione, sanitates diversarum reddidit infirmitatum, quæ non recitantur.

9 Crescente itaque hoc in loco religione per Cluniacensium Fratrum institutionem, nec non per meritum sanctissimæ Idæ perfectionem ; nominativus ille locus, perfectissima et Deo gratissima vidua Ida vivente, longe lateque habebatur. Et quamvis beatissima Ida, mortali viduata viro videretur ; immortalis sponso, per castam et cœlibem vitam, piisque actibus bonisque operibus repletam, nupsisse credebatur. Veruntamen non jactantiam bonæ opinionis nec laudis humanæ appetebat, sed in sacrario cordis gratiam cœlitus datam reponebat. Hæc enim per sancta desideria quæ sursum sunt sapiens, ad eorum gloriam ædificare cupiens, locum vulgari sub appellatione, qui dicitur l Capella, ædificavit : quem siquidem in honore Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ fundatum, suis opibus propriisque redditibus ampliavit, atque iasuper pretiosissimis Sanctorum pignoribus ditavit. Locus autem quoniam videbatur aptus et habilis ordini monastico, Abbatem m Ravagerum, et congregationem Fratrum, consilio et assensu n Joannis piæ memoriæ Morinorum Pontificis, institutionem S. Benedicti pro posse servaturos, constituit. Hunc vero locum tota virtute corporis ac spiritu diligebat, de Fratrum et pauperum refectione solícite agebat, atque divinis intenta servitiis humiliter et moderanter cum Fratribus psallebat.

ANNOTATA.

a *Post 1070 mortuus est, sed quo anno præcise assequi non possumus.*

b *Per parentes more Gallico consanguinei intelliguntur*

D
AUCTORE
CO.EVO
EX MS.

Ps. 25, 8

g
h

i
aliud Wasti
petitis Clu-
niaco mona-
chis :

h
E
in Anglia
claudum da-
ta eleemo-
syna sanat.

multis sani-
tatem confert :

l

l

monasterium
Capella
construit,

m
n

a
Mortuo
murito

proficiscens
in Germaniam,

b

hydropicam
tunc sanat :

cœnobium S.
Vulmari
construit
Boloniæ :

d

e

AUCTORE
COÆVO
EX MS.

A guntur. Malbrancus censet Beatricem novercam ejus adhuc vixisse in hisce partibus Lotharingæ inferioris, quam auctor more Gallico Alemanniam appellat. Verum dicta Beatrice, non diu post mortem mariti sive post annum 1070, in Italiam profecta est, et Pisis diem extremum obiit 18 Aprilis anno 1079, ut Dominico, auctor coævus, in rebus gestis Mathildis filiarum, testatur. Quomodo ergo Malbrancus mortem Eustachii mariti ad annum usque 1090 distulit? Quod ex Iperio sumpsit argumentum, infra rejiciatur.

c Walburgis Acta late deduximus die 25 Februarii, quo obiit; et varias illi dicatas ecclesias recensuimus, quas potuit in hoc itinere invisisse. Harum prima sit urbis Furnensis in Flandria primaria et collegiata, ubi in suburbio alia ejus ecclesia extat. Est Brugis in eadem Flandria inter antiquiores ecclesias paracia S. Walburgis. Tertia in Flandria Aldenardensis Ecclesia primaria, ampla et magnifica. Præterea Antuerpiæ, ubi filius ejus Godefridus Marchionatum possidebat, est templum S. Walburgis cum crypta, in qua eam habitasse aut hospitio exceptam fuisse pie creditur. Demum Leodii aliqua ejus ecclesia olim fuit, unde et aliqua urbis porta inde nomen suum traxit et hactenus servat.

d Colitur S. Vulmarus 20 Julii: de duplici ejus monasterio supra egimus.

B e Videtur monasterium S. Vulmari in Nemore seu Bosco indicari, nomine omisso, quod istic maritus cum aliis majoribus esset sepultus.

f Gerardus præfuit Ecclesiæ Morinensi ab anno 1083 ad annum 1099.

g Videtur intelligi parvum Saulmerium, circa annum 1098 per modum appendicis adjunctum, de quo infra agimus.

h Colitur S. Hugo 29 Aprilis, mortuus anno 1109, cum 60 annos Abbas fuisset.

i Wastum in Comitatu Baloniensi, ubi B. Ida est sepulta. Aberrat Malbrancus dum Canonicis Regularibus extractum scribit. Magis alii errarunt, dum intellexerunt aut Wastmense monasterium ad Lisam inter Iprum et iasulus; aut Watenense inter Audomoropolim et Brouckburgum, fundatum anno 1071 a Roberto Frisio Comite Flandriæ: sed hæc fuerunt Canonicorum Regularium et extra Comitatum Baloniensem. Infra de Wasto Baloniensi iterum agimus.

k Arbitramur aliqua istic a Guilicmo Conquæstore dominia collata fuisse Eustachio marito, ob beneficia præstita.

l Infra in Analectis late de hac fundatione agimus, quod ea marito Eustachio ab Iperio et aliis tribuatur.

C m Ravengerus ab aliis scribitur, vii etiam in diplomate Manassis Comitissæ Ghisnensis, anno 1097 facto subscribit.

n Vitam B. Joannis illustrovimus 27 Januarii, in qua dicitur Episcopus ordinatus anno 1099, mortuus 130. Hinc videtur illud consilium initio datum a B. Joanne necdum Episcopo, et postea probatum.

CAPUT III.

Puella surda et muta sæpius sanata. Pius obitus et sepultura B. Idæ

Et quia Sanctus ut sanctificetur de virtute in virtutem condescendere conatur, idem Ida fecisse veraciter notificatur. Eodem namque tempore, quo illa frequenter versabatur infra cœnobium, diu noctuque observans faciensque monachorum servitium, venit admirabile prodigium factura. Erat autem ibi quædam puellula a nativitate surda et muta, sed et temporalium commoditatibus necessariis multum destituta: cui venerabilis Ida manum caritatis extendere ad quotidianum victum consueverat. Deus enim, qui semper est in Sanctis suis mirabilis, huic

Puellam
surdam et
mutam sanat,

infirmam illam geminatam dederat, ut utraque D infirmitate sanata monstraret, ad laudem sui nominis, et merita sanctissimæ Idæ declaranda. Factum est autem, cum quadam nocte matutinis laudibus persolvendis Fratres interessent, aderat et Deo dilectissima Ida; supradictam vero infirmam eadem nocte mater ejus ad ecclesiam, non sine nutu Dei, curandam adduxit: tunc enim magnæ festivitatis erat celebritas. Cunque puella infirma frigore opprimeretur, toto corpore tremuit: quod dulcissima Domina cognoscens, innuit ad se venire, atque subter chlamydem suam benigne recepit. Sentiens autem puella vestimentorum beatissimæ fragrantiam, imo meritorum ejus demonstrandam gratiam, mox nova auditione usa est, quam non habuerat; nec non sibi data locutione, quam non noverat, audiens et voces et melos psallentium Fratrum, hanc primam enixa est vocem: Mater, mater. Accurrit itaque mater ejus audire filiam, quam amplius loquentem non audierat. Quo cognito Abbas Ravagerus, Te Deum laudamus, iterum incepit: et in crastinum concessa est sanatae puellæ ab Abbate præbenda. Multa quidem mira eveniunt, ut mirabilia tempore congruo appareant. Nam ista, de qua nunc agimus, puella, non post longum tempus suæ curationis, amissa virginitate concepit et peperit: et in priores, quibus sanata erat, infirmitates miserabiliter cecidit, atque per apparentem casum præbendam perdidit. Contigit vero quod mater iterum in nocte cujusdam magnæ festivitatis ad ecclesiam adduxit miseram filiam: quæ ob merita sanctissimæ Idæ denuo consecuta est misericordiam. Tunc landes et gratias pro duplici miraculo Fratres, qui viderant, Deo reddiderunt lætantes. Pro dolor! Cecidit misera rursum in eandem culpam easdemque infirmitates; et quam habebat perdidit ecclesiæ præbendam. Sed quia misericors est Deus, qui B. Petro non solum septies, sed septuagesies septies peccanti dimittere præcepit; hanc peccatricem tertio, per fidem et sanctitatem suæ famulæ Idæ, sanitati restituit; sanataque iterum præbendam habens, castimoniam usque ad finem servavit. At vero magnæ devotionis compos et meriti nobilissima Ida, erga quos construxerat locos curiosam se habens, uni omni corde suo inhærens, alterius omnino curam gerens, neutrum nullatenus deserens, singulis et utrisque fideliter ministrabat.

11 Beata igitur Ida, debilitatis nimium viribus corporis, a jejuniis et vigiliis orationibusque assiduus, et quas gerebat in animo sollicitudinibus Fratrum et pauperum, ad finem, quasi jam proximum, feliciter tendebat; non formidans de morte sua, sed expectans retributionem a Domino perpetuam: paulatim vero infirmata, ægitudine invalescente, in lectulum longæ infirmitatis devenit. Tunc juxta Pauli dictum intrinsecus roborata, devotione majore, caritate largiore, bonum operabatur, maxime ad domesticos Fidei. Mundana siquidem proprietate nudata, viduis et orphanis et indigentibus omni quæ utebatur veste donata, ut Apostolus præcipit, sanctam Unionem, veramque atque vivificam Communionem cum lacrymis atque pio affectu a Fratribus quæsit. Audientes vero monachi de Wast, quod beatissima Ida ageret in extremis, venerunt ejus interesse officiis. Sacramentis itaque Catholice susceptis, sancta et venerabilis Ida, spiritu prophetiæ, Fratribus qui venerant, voce supplicis ait: Ite, pro certo scientes, quia proximo die Dominico, viva vel mortua, in ecclesia de Wast mansura fuero. Cunque mors inevitabilis ad eam, prædestinata hora debitum suum susceptura, venisset; media nocte b Dominica, Idibus Aprilis, sanctissimæ Idæ spiritus carnis ergastulum vitamque præsentem exiit; atque vitam

semel

iterum

F

et tertio.

in ultimam
infirmam
incidit

a

Gal. 6, 10

extremis
Sacramentis
munita,

b
moritur nocte
Dominica
13 Aprilis:

A vitam sempiternam possidens, jucunditatis amictum induit.

12 Tunc quippe, ut justum fuerat, dignanter et valde veneranter corpus compositum, in ecclesiam ante altare, non sine lacrymosis gemitibus suspiriisque inenarrabilibus, allatum est a Fratribus. Viduarum et orphanorum, et eorum quorum gerebat curam, voces flebiles invalescebant: quæ multorum audientium lacrymas movebant. Fama quoque velocissima obisse venerantissimam Idam circumquaque nuntiavit, quæ usque ad defunctum corpus ejus utriusque sexus multitudinem conduxit. Abbas etenim et monachi S. Vulmari, quoniam vir illius Eustacius c senior apud illos sepultus fuerat, jure quasi hereditario corpus uxoris juxta virum quærebant. Similiter et Canonici Bononiæ civitatis, ob reverentiam filii sui Eustacii Comitis, ideoque quia primo monasterium illorum ædificaverat, sanctissimæ Idæ corpus exanime sepeliendum requirebant: Ecclesiæ d autem Fratres, ubi finierat, juste illic esse sepeliendum asserebant. At vero utrorumque facta petitio, et eorum ostensa ratio: non prævaluerunt contra præsagium, quod dixerat beata, vivam vel mortuam ad Wast se Dominico die proximo esse sine dubio mansuram. Sublatum exinde corpus Sanctæ impleta prophetia, ad locum ubi jacet, deportatum fuit. Congregatis autem ibi nonnullis religiosis personis, plebisque coacervata multitudine, sepulturæ post nimias a circumstantibus lacrymas, cum gemitibus multisque clamoribus effusas, digne atque honorifice traditur. Hunc ergo locum Dei famula vivens corde animoque dilexit, et modis quibus potuit ad incrementum provexit. Nunc autem et amodo etiam mortua, meritis atque prodentibus miraculis protegit et munit. Debiles namque sive infirmi diversis pro infirmitatibus ad sepulchrum ejus venientes, si non hæsitant in fide, sanantur, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Nihil hic de decrepita senectute dicitur, quam agnoscere debent, qui usque ad annum 1122 aut 1127 vixisse tradunt.

b Mortuam videri anna 1113, septuagenaria majorem, supra diximus; eratque Dominica in Albis.

c Eustacius, licet filius Eustachii Comitis, senior appellatur respectu Eustachii III ejus filii, qui dum hæc Vita scriberetur adhuc vixisse videtur.

d Ecclesia B. Mariæ de Capella.

CAPUT IV.

Corpus incorruptum. Miracula post mortem.

Sepulta quippe beatissima Ida, in loco qui nunc usque vulgari sub appellatione dicitur Wast, sicut illi divina promiserat censura, cujusque sexus nonnulli a diversis languoribus sanari cœperunt; quos utique non hæsitans ad sepulchrum ejus fides perduxit. Famam quidem miraculorum, non solum per circuitum, verum etiam longe lateque merita Idæ sanctissimæ declaranda transtulerunt. Fama itaque non tacet, sed clamat; quoniam veritas probata compellit. Volavit igitur redolens attestatio miraculorum Sanctæ usque ad ejus propinquitatis proximos in Alemanniam: qui glorificantes Dominum super his auditis, modum tamen quo possent corpus B. Idæ illuc transferre, meditati sunt. Statuerunt autem quosdam, tali negotio doctiores, ad locum in quo jacebat mittere: sed nihil contra statutum Dei prævaluerunt. Cognita autem Fratres loci eorum frau-

dulenta calliditate, servare thesaurum studuerunt D attentius. Opportuno deinde, ut exigebat ratio, consilio inito prudentum, Fratres prædicti loci, visitandi corpus constituerunt diem. Congregatis autem multis provinciæ, apertum est sepulchrum, et corpus sanctissimæ Idæ integrum, et indumentum ejus mundissimum, qui affuerunt, meruerunt conspicer. Nulla vero macula, nullaque contaminatio illam, quæ jam per multos dies ibi jacuerat mortua, labefactare nunc usque convaluerant. Odoris pravitas nulla astantes offendit, exinde egrediens: sed suavitas replevit satis sufficiens: hoc autem, ut dignum est, fidelibus credendum magno pro miraculo testatur.

14 Erat quidem interea, quæ præclaræ vitæ illius refert insignia, ei etiam collata post mortem virtus fugandi dæmonia, sicut quorundam obnixè asserunt testimonia. Cuidam nempe juveni, de villa quæ vocatur Vertum, spiritus nequam apparuit, ad similitudinem bovis; auferensque ab eo sensum, intravit in illum: faciem quippe miseri juvenis valde ferocem, cassam et terribilem vocem, ut mos est, fecit dæmonium: oculis circumquaque respicere torvis et terribilibus, foetidum emittere sputum ex faucibus, proferre singultus, et stridere dentibus fecit eum malignus. Illum itaque cum ad nonnulla parentes ejus pignora Sanctorum duxissent, nihilque profecissent, tandem ad sepulchrum B. Idæ adduxerunt. Quem ex alto meritis Sanctæ Dominus prospiciens, post triduum rediit sanus et incolumis, et in fide quam hostis ei abstulerat, nihil deficiens.

15 Aliud quoque non dissimile huic miraculo miraculum, per merita ejusdem Deo dilectæ, perpetratum a multis asseritur, atque, ut dignum est, memoriter pro magno recolitur. Villa quædam nomine.... est sita non longe a monasterio, in quo multa infirmis nunc usque sanitatum beneficia præstat Ida beata; cujus ante tumulum quidam dæmoniacus, ex supradicta villa, ligatus adducitur. Parentes autem et amici ejus cum lacrymis pro eo Beatissimæ supplices efflagitabant suffragium. Quorum devotionem fidemque, meritis et intercessionibus Idæ venerabilis, suscipiens misericors et miserator Dominus; sicut paralyticum coram se per tegulas submissum sanavit, ita istum a dæmonis oppressione liberavit, et in se reconciliatum, exultantibus qui eum adduxerant, ad domum suam remisit.

16 Admiratione dignum et recordatione aliud manifestandum est fidelibus miraculum, quod ad laudem sui nominis et ad venerationem sanctissimæ Idæ peregit, ob merita ejus, divina clementia, supradictis æquale miraculis. Idem vero inimicus generis humani, qui semper tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, quamdam de territorio Bononiensi mulierculam invasit, ejusque spiritum bonum expulit, et in ea sibi sedem paravit. Peragratiss quippe cum illa multis Sanctorum locis, parentes non proficientes ad propria reversi sunt. Torquebatur acius misera, quam prius a dæmone; amissisque animæ corporisque virtutibus, discerpens et dilanians se jacebat ligata. Mater vero sua, recordata sanctitatis et potentiæ sanctissimæ Idæ, super hujuscemodi infirmitatem habitæ, filiam una cum nonnullis parentibus infirmæ, gavisuris de liberatione simul et sanitate puellæ, ad S. Michaelis, in qua multis Ida sanctissima operabatur salutem, venerunt ecclesiam. Qui dum ante ejusdam altaris præsentiam cum infirma excubassent per triduum, magna cum devotione rogarunt, ut monachi ecclesiæ infirmam portari sinerent ante sepulchrum S. Idæ: quod factum est. Erat tunc quidem vigilia B. Joan-

integrum repertum cum vestimentis:

possessus a Dæmone ad ejus tumulum liberatur

E

item alius

F Dæmoniaca ad ejus sepulchrum sanatur.

d Sepelitur in Wasto monasterio:

claret miraculis.

Frustra conantur con sanguinei auferre corpus,

AUCTORE
CO. EVO
EX MS.

Matt. 11, 5

neptis febrī
liberatur.

u

Luc. 19, 18

Prov. 8 17

et quidam
monachus

A nis Baptistæ : Vespertinis autem peractis officiis, per merita S. Idæ, utramque salutem adepta puella, cœpit vocare matrem, et se sanam et incolumem professæ est. Sic enim per istam Dei solitæ pietatis gratia, interventu beatæ et venerabilis Idæ, refulsit : sicut de alio per Evangelium dicitur : Surdus audit, Mutus loquitur, possessus a dæmone liberatur. Facto autem mane, pro audito miraculo, non solum parentes, verum etiam vicinæ affinitatis multi, cum oblationibus laudes et gratias Deo et S. Idæ gratulantes obtulerunt, gaudentesque recesserunt.

17 Beata itaque Ida dilectionem Dei, quæ prima est, et proximi generat amorem, quam vivens habuisse dignoscitur, post mortem etiam non deseruit. Hac igitur dilectione propinquos, nec non natione longinquos nonnullos, sanasse a variis languoribus probatur. Contigit autem quod improba et misera infirmitas februm, filii sui filiam, Bononiæ Comitissam, nomine a Machtildem, acriter arripuit : ista vero non modicum per tempus nimis attrita doloribus, tandem confidens atque præsumens de beatissimæ Idæ sanctitate, simul et ejus ex qua descenderat consanguinitate, sananda sepulcro venerando cum multis se præsentavit : quæ dum devotis et multiplicatis precibus Beatissimæ merita postulasset, post aliquantulum moræ sana et incolumis recessit. Sic utique, mandatum, quod in lege amicum diligere præcipit, venerabilis Dei famula implevit Ida. Illud autem Sapientiæ quo dicitur : Ego diligentes me diligo, sanitatum gratiam largiendo famulantibus sibi, alienisque, si corde supplicant, adimplet.

18 Cuidam namque Hugoni Monacho, ei devotissime nocte dieque servienti, passione februm nimium afflicto, non speratæ sanitatis, ob familiaritatem et servitutem, quas sanctæ viventi et mortuæ impendebat, gratiam exhibuit. Tu autem Domine, miserere nostri. Deo gratias.

ANNOTATA.

a Machtildis sive Mathildis, nata patre Eustachio et Maria filia Malcolmi Regis Scotiæ. Nupta ea fuit Stephano Comiti Blesensi et Moritonii, et per eam Bononiæ, nec diu post in Regem Angliæ coronato, scilicet Kalendis Januarii anni 1136; et superfuit Mathildis Regina usque ad annum 1153, sepulta in villa regia Ferasheim, in qua conventum monachorum et mansionem eorum ipsa disposuerat, uti scribit Joannes Prior Hagustaldensis, qui tunc vivebat, in Appendice ad Simeonem Dunelmensem. Quia auctor Vitæ hujus matrimonii non meminit, arbitramur ante illud tempus eum scripsisse.

ALIA VITA

Auctore Joanne Gillemans Canonico
Regulari.

Ex MS. codice Ruberæ-vallis.

PROLOGUS.

Utile est
Sanctorum
festa cele-
brare,

eorumque
imitatione
celum pro-
mere,

Matt. 25, 31

Festivitates sanctarum viduarum curricularum per anni tempora dum revolvimus, immensas divinarum virtutum laudes soli Deo referimus : earum nihilominus exemplis ad amorem cælestis patriæ properare conamur, quatenus ad mansionem perpetui decoris, ubi lux summæ claritatis refulget, Auctore summo juvante, per angustam callem qui ducit ad vitam, consequentur per eos et cum eisdem fructum sexagesimum, perpetuis nisibus incedere valeamus ; atque illam delectabilem vocem Domini audire, dicentis, Venite benedicti patris mei, per-

cipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, pro laboribus, quibus studiose certastis : ibique immarcessibiles coronas accipietis ab illo qui dicit, Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, jugum enim meum suave est et onus meum leve. Et Apostolus ait : Quis nos separabit a caritate Christi ? Tribulatio an fames ? an frigus ? an mors ? an vita ? an periculum ? an gladius ? et iterum ipse Dominus in Evangelio ait : Ignem veni mittere in terram, quem volo ut ardeat. His solati sacris adminiculis, hostis antiqui calceamus insidias : ut cum Beata Ida nobilissima matrona (cujus gesta hic breviter inserere curabimus tum quia virtuosa sunt, tum quia proposito nostro congruunt ; cum ipsa, de qua hic fit mentio, de stirpe Carolidarum prodierit) ad sedem perveniamus florigeram, perpetualiter cum ea regnaturi in cælestibus. Amen.

HISTORICA RELATIO VITÆ.

Fuit quædam virgo, nobilissima exorta prosapia, insignis adolescentula, nomine Ida : cujus pater, nomine Godefridus, primus apud Imperatorem extitit, et Comes Ardennensis clarnit : mater vero ejus non minus nobilis, Doda vocabatur. Erat autem eo tempore inclytus Comes Bononiæ, nomine Eustatius filius Eustatii et Matthildis Bruxellensis Comitissæ, cujus secundi Eustatii uxor S. Ida effecta, tres ei filios genuit, videlicet Godefridum, Balduinum et Eustatium. Hæc filios in omni disciplina et timore Dei educavit, et quæ digna sunt principatu agere docuit, atque ad sanctos et bonos mores informavit. Horum Godefridus, post mortem avunculi sui Godefridi Gibbosi, majorem partem Brabantiae possedit, et postmodum electus est Rex et princeps in Hierusalem, postquam Terra sancta recuperata fuit a Christianis : ac post eum frater ejus Balduinus : qui multis claruerunt victoriis contra perfidam gentem Sarracenorum. Factumque est, ut cum tantorum B. Ida mater esset filiorum, non sineret eos alienis, sed propriis lactari uberibus.

3 Cumque Comes Eustatius vir suus illam conspiceret omnibus amabilem, cunctisque placabilem, et per omnia laudabilem, nequaquam moleste sustinuit ; verum etiam ut in bonis perseverans ad anteriora et meliora tendere conaretur, admonuit. Sancta vero Ida, ut cognovit erga se viri sui Eustatii Comitissæ Bononiensis voluntatem bonam, cœpit ecclesias construere, pauperes recreare ac ditare, ac in omni opere caritatis et misericordiæ perfecta existere. His igitur devotis studiis dum eleganter polleret, vir ejus Eustatius Comes in Domino mortuus : quæ post hæc, ipso sepulto, ad parentes suos revertitur. Hæc B. Ida post mortem viri sui sanctissime vixit : quin et in vita et post mortem suam claruit miraculis. Denique primo venit ad quamdam ecclesiam, in honore S. Walburgis virginis dedicatam orandi gratia ; et videns eminus mulierem, hydropico morbo per totum corpus oppressam, eam propriis manibus de terra levavit ; et nans ac eam sanans, ad propria repedare permisit.

4 a Adveniens autem venerabilis B. Ida ad Cluniacensis ecclesiæ Fratres, S. Hugoni, ejusdem Ecclesiæ reverendissimo Abbati, ut mitteret quosdam de discipulis suis, quos in disciplina regulari graviter educaverat, ad locum Wast appellatum, instanter ac devote supplicavit ; atque obnixis precibus exoravit, quatenus inter Fratres eam hereditaret. Sanctus autem ac Deo dilectus Hugo hæc audiens, ejusdem petitioni satisfecit, destinans Fratres ad monasterium construendum de novo.

5 Post hæc contigit ut beatissima Ida in Angliam navigaret

D
Et. 11, 28

Rom. 8, 35
et fortiter,

omnia ad-
versa superare
Luc. 12, 49

E
Illustri genere
orta.

et nupta
Eustatio
Comiti,
Bononiensi,

filios pie
educat,

a marito
amata,

ecclesias con-
struit, et
pauperes
juvat :
h'

eo mortuo

in patriam
proficiscens,

hydropicam
sanat.

a

impe'rat'is a
S. Hugone
Cluniacensi
monacho,
Wastum
extruit :

D
AUCTORE G. H.

DE B. IDÆ REBUS GESTIS

Analecta ex variis auctoribus.

CAPUT I.

Beneficia ecclesiæ Lensiensi et Collegio Canonicorum præstita.

Lensium sive Lendium, quod Lenense castrum dixit Baldricus in *Chronico Cameracensi* l. 2 c. 22, est oppidum hodiernæ Artesiæ, quatuor Duaco et quinque Atrebatu distans leucis, cum amplo territorio, antiquus Comitatus, qui ad jurisdictionem Comitum Boloniensium olim pertinuit, et ab Eustachio i Comite donatus est Lamberto, filio suo secundogenito; quo absque liberis anno MLV defuncto; Comitatus iste devenit in potestatem Eustachii secundi et B. Idæ ejus conjugis, qui Collegium Canonicorum Lendiensium prædiis ac privilegiis dotarunt; an etiam creverint, videtur controversi. Jacobus Meyerus, lib. 2 *Annalium Flandriæ*, ad annum MXXVIII ista scribit: Ecclesia Lensensis Sacerdotes habere cœpit Canonicos, unde hanc ibi memoriam leges:

Lensii ecclesia habuit Canonicorum collegium

anno 1058, constitutum,

E

Anno milleno, ter deno, bis minus uno,

Hunc intrare chorum cœpit grex Canonicorum. Meyerus sequitur Gearyus Colvenerius, in suis ad Baldrici *Chronicon* Notis, et addit etiamnum esse Ecclesiam collegiatam simul et parochialem, in qua Decanus et duodecim sunt Canonici. Baldricus solum scribit haberi monasterium Canonicorum, ubi Sanctus quiescit Vulganius, de quo agendum erit ad diem secundum Novembris. Scripsisse autem Baldricum librum 1 et 11 *Chronici* sui sub finem vitæ Gerardi i Episcopi Cameracensis, circa annum MXL, multis probat Colvenerius. Non reflexit animum ad ista Malbrancus, dum lib. 8 de *Morinis* cap. 49 scribit templum Deiparæ Virgini et simul Vulgani u B. Ida extructum et collegium Canonicorum fuisse institutum. Placet ejus verba adscribere.

2 Ida, Eustachii Comitis uxor, animadvertit Lensium oppidum tenui admodum æde excoli; unde apud Eustachium maritum quæstæ suaviter, dixit sibi in animo esse magnificum illic templum ad Deiparæ honorem exadificare. Non illubens annuit Eustachius, imo gratissimum esse sibi testatus est uxoris extraneæ animum, quo in mariti proprias ditiones ita piis monumentis adaugendas feratur. Quod magis Christianum possit excogitari connubium, quam ubi conjux, patria sua relicta, conjugis sui oppida et ditionem templis ornat et Sacerdotiis. Assurgit igitur Mariana basilica, et consummatam ut venit S. Lietbertus, Atrebatium et Cameracenorum Præsul, sacraturnus, placuit Idæ et Eustachio Comitibus, S. Vulganius, cujus corpore potiuntur, alterum jungere templi Præsidem. Accedebat et aliud ad id præstandum non leve incitamentum, quod magnus ille quondam Cantorberiæ Anglicanæ Archipræsul, derelictis suis transmarinis, in Morinos Angelico monitu transfretasset, et Bononesium septem annorum spatio egregie excoluisset; nec porro deseruisset, nisi cenodoxiæ, per niniæ miraculorum lucem insurgentis, metus, ad aliam eremum quærendam, propulisset. Hinc non mirum si ab Atrebatibus sacrum ejus corpus ad Lensiense oppidum, tamquam Bononici Principis Comitatum, transierit. Imo divina providentia factum forsân, ut Lensii dominatus transierit Bononiensibus. Hæc uberi calamo Malbrancus de basilica erecta ad honorem Deiparæ Virginis et S. Vulgani Archipræsulis, quem alii potius Confessorem appellant. Si tamen Episcopus fuisset, ex iis censendus esset, qui, Anglo-Saxonibus adhuc idololatris Britanniam obtinentibus, in Cambrium sive Walliam confugerant, et inde in hæc partes transierant; uti la-

Malbranco dicitur ecclesia a B. Ida primo erecta

F
ad honorem Deiparæ et S. Vulgani ibi quiescentis:

A navigaret: quæ dum quamdam ecclesiam ingrederetur, obviam habuit quemdam claudum pauperem, petentem eleemosynam ab ea; quæ non modo pecuniæ stipem eidem erogavit, verum etiam illi manum porrigendo ipsum erexit ac sanavit. Dehinc remeans ex Anglia, apud Bruxellam, civitatem Brabantiae nobilissimam vel circa eam, magna ex parte vitæ suæ, mansionem fecit: et b juxta Genepiam, cum filiis honestissime conversans, habitavit. Monstratur illic usque hodie fons sacri baptisterii: in quo Godefridus ejus primogenitus fertur fuisse initatus.

6 Factum est autem post hæc, cum quadam nocte sanctissima Ida una cum Fratribus Matutinis interesset laudibus; venit ad eam supplex quædam mulier, habens secum filiam suam surdam et mutam quam beata matrona pristinae sanitati restituit, et ut in cratisna, ab Abbate loci illius, puellæ sanatae præbenda concederetur impetravit. Quæ puella non multo post, instigante generis humani inimico de quodam viro concepit et peperit, ac perinde in pristinas infirmitates decidit, præbendamque sibi impetratam amisit. Sed tandem ob merita venerabilis Idæ denuo consecuta est misericordiam, et tunc gratias pro duplici miraculo Fratres reddiderunt altissimo Deo. Post modicum præfata puella, iterum recidivans, concepit et peperit; et ob hoc tertio cecidit in pristinas infirmitates, cui B. Ida tertio miserta fuit, et eam oratione facta pristinae sanitati restituit.

7 Tandem venerabilis Ida, dum debile ac tene-rum corpus suum vigiliis, jejuniis atque orationibus continue castigasset, infirmari cœpit ac de die in diem nimium deficere; et sic ad finem quasijam proximum tendebat. Audientes vero monachi de Wast, quod sanctissima mater eorum spiritualis ageret in extremis, cœperunt valde contristari de morte ipsius. Media igitur nocte Dominica, Idibus Aprilis, sacratissimæ Idæ spiritus carnis ergastulum deseruit, ac vitæ præsentis exuvias subiit, atque vitam possidendo perpetuam, jucunditatis amictum induere meruit.

7 Tandem, ut justum fuerat, corpus gloriosæ Matronæ ante altare, non sinelacrymosis genitibus, allatum est a Fratribus, ibique honorifice sepultum. Hunc etenim locum Dei famula vivens dilexit, nunc autem et mortua prodeuntibus miraculis munit ac protegit. Debiles namque sive infirmi, diversis languoribus obsessi, ad sepulcrum ejus venientes, si non læsitant in fide, sanitatem reportant. Corpus autem beatissimæ Idæ post multa tempora illesum inventum est, atque ab omnimoda corruptione alienum: ad cujus sepulcrum quidam obsessus liberatus est a dæmonio: similiter et quædam obsessa. Cuidam quoque viro, nomine Hugoni, eidem matronæ devotissime servienti, et passione febrium nimis afflicto, ob familiaritatem et servitutem, quas illi in vita et post mortem sæpissime impenderat, gratiam sanitatis exhibuit; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, Deus trinus et unus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Videtur potius per litteras aut nuntios missos ad S. Hugonem hæc peregrisse.

b De Genepia et vico vicino Baseio, allodio B. Idæ, infra agemus.

in Anglia claudum sanat:

in Brabantia degit.

b

sanat surdam et mutam

et ob peccata semel iterum-que collapsam:

B

ægra,

pie moritur 13 Aprilis,

claret miraculis:

C
corpus illasum reperitur.

sanantur energumeni

et febric'ans.

A tins diximus iv Februarii ad Vitam S. Lietphardi, etiam Episcopi Cantuariensis apud dictos Cambros, et inde in Belgium profecti, et martyrio coronati. Sed ad institutionem Canoniorum revertamur, quam ita prosequitur Malbrancus.

et collegium
Canoniorum
additum,

3 Eximius ecclesiæ splendor Idam ad ulteriora et meliora invitavit, atque ad illam insigni Canoniorum collegio condecorandam. Confectis tabulis prædia et locupletes census attribuit, complura Sacerdotia instituendo, quibus præset Decanus, a Canonici ipsis ob vitæ probitatem et necessarias ad id muneris dotes deligendus. Lensio inerant duo minora sacraria, Divos Laurentium et Leodegarii Martyres in Præsidentem suspicientia: eorum Episcopales redditus in Canoniorum usus ac dispositionem convertit Lietbertus Episcopus. Ceterum qui in Lensiensi ecclesia olim legebantur versus, temporis horum institutorem indices, hisce interpolationibus sunt afficiendi:

Anno milleno, ter deno bis, minus uno.

anno 1059,

Hunc intrare chorum coepit grex Canoniorum. Comperio enim in libris editis id referri ad annum mxxviii, sic describentibus ter deno, bis minus uno; et male: cum satis appareat eo anno Idam necdum hanc lucis usuram hamsisse, et necessario bis ter denos annos supra mille accipiendos, quos uno minus numerando annum mlix comperies scilicet Ida, thalamos suos anno mlvii inuendo, et honorifico suo ingressu Lensium condecorando, jusserit eam condi basilicam, et biennio post collegium Canoniorum introduxerit. Hæc Malbrancus subtiliter satis torquens. antiquos illos versus. Arbitramur potius ecclesiam diu ante conditam fuisse, et ab Eustachio primo Comite Boloniensi et Lensiensi ejusque conjuge Mathilde collegium Canoniorum anno mxxviii fuisse institutum. Movet nos ad id ita arbitrandum charta donationis Eustachii n et B. Idæ excusa a Miræo lib. 1 Diplomatum Belgiorum cap. 38 et contractus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 101 unde ista hic damus quæ ad institutum pertinent, et sunt ejusmodi.

sed ecclesia
olim construc-
ta fuit,

4 Ego Eustachius Boloniensium Comes, et uxor mea Ida, ecclesiam in loco isto, qui appellatur Lens, ab antecessoribus nostris honorifice constitutam, specialiter cupimus exaltare. In principio Foundationis, terris et libris et conditione liberali fuit dotata: sed presumptio temeritatis et invidia diaboli ecclesiam cum libris, et privilegium cum signis comburens, annullare putavit universa. Sed quod delevit per invidiam, favente Deo et Domino Episcopo nostro Lietberto, volumus emendare per benevolentiam. Liberam igitur potestatem concedimus Canonici assumendi quemcumque voluerint Advocatum, qui tandiu et non ulterius eorum rebus vel eorum causis præsit, quamdiu eis placuerit. Altaria etiam S. Mariæ et S. Laurentii ab omni servitute libera esse ostendimus. Et ut nostra ecclesia foret æqualis aliis, quæ gaudent dote libertatis, scilicet S. Mariæ Atrebatensis et S. Gaugerici Cameracensis, multum laboravimus, et, Deo gratias, laudante Lietberto Episcopo, ad finem perduximus... Anno ab Incarnatione Domini mxx, Indictione viii, in basilica S. Mariæ hæc peregrimus. Hæc ibi, ex quibus liquet ecclesiam ab antecessoribus fuisse constitutam, sed invidia malevolorum combustam, ab Eustachio et B. Idæ emendatam et restauratam, et denuo dedicatam: uti S. Lietbertus in subjuncto diplomate indicat his verbis: Ego Lietbertus Dei gratia Episcopus Cameracensis, justis petitionibus Comitis Eustachii et uxoris ejus Idæ Comitissæ, Ecclesiam, quam apud Lens in honore Sanctæ Dei Genitricis, Dei cooperante misericordia, consecravimus, et ejusdem loci Canoniorum sustentationem sive gubernationem, ab omni exactione Episcopi et ministrorum ejus, censu videlicet

dein incensa,

et anno
1070 ab
Eustachio
et B. Ida
restaurata,

vel redditu, amodo liberam esse permittimus. Et si D quid amplius libertatis Ecclesia S. Gaugerici Cameracensis, imo Ecclesia S. Mariæ Atrebatensis habere dignoscuntur, ipsi Lensenses Canonici simili pæco sua possideant. Actum apud Lens in basilica S. Mariæ anno mxx Indictione viii. Reliqua cum subscriptionibus apud Miræum legi possunt, potissimum confirmatio reddituum et possessionum, quæ ad dictam Ecclesiam pertinent.

CAPUT II.

Monasteria in Comitatu Boloniensi extructa et restaurata. Monasterium Capellæ fundatum.

De monasterio S. Vulmari, intra muros Bononienses a B. Ida jam tum vidua erecto; et alio monasterio S. Vulmari in Nemore restaurato, supra egimus. Hisce tertium additur Wastense monasterium, ab eo constructum, et S. Michaeli sacratum, ubi et sepultura mandata est. Malbrancus lib. 9 de Morinis cap. 35 asserit se ibidem fuisse, et leucis binis Bononia dissitum esse Wisantum versus, et Wasconville olim dictum; sed aberrot, dum Canoniorum collegium fuisse scribit. Fuit monasterium Benedictinum, secundum reformationem Cluniacensem, monachis ab ipso Cluniaco a S. Hugone Abbate transmissis: uti auctor Vita, qui nobis Wastensis fuisse videtur, multis explicat.

Monasteria
a B. Ida
erecta aut
restaurata,

6 Quartum ab eadem similiter vidua constructum est monasterium S. Mariæ de Capella dictum, in quo vitam hanc mortalem exiit, ad meliorem migratura. Joannes Iperius, in Chronico Bertiniano capitulo 39 par. 2, hanc fundationem tribuit Eustachio et B. Idæ, quasi adhuc ille anno mxc virisset. Verba ejus sunt ista. Anno Domini mxc, Eustachius Bononiæ Comes et uxor ejus Ida, parentes et genitores illius clarissimi et illustrissimi Godefridi de Bullione, ac Balduini, postea Regum Jerusalem, fundaverunt monasterium B. Mariæ de Capella, in terra de Merck, juxta Calesium, in loco qui prius dicebatur Brocham, et monachis Hamensibus instituerunt: ubi et ipsa Ida Comitissa undecim de capillis B. Mariæ Virginis, quos ab Hastulpho Hiberno Rege magnis precibus impetravit, cum aliis Sanctorum reliquiis ibidem obtulit. Hæc Joannes Iperius, Abbas S. Bertini creatus anno mcccclxix, mortuus mcccclxxx: quo ducentis annis senior Lambertus Ardrensis, adscribit eam fundationem B. Idæ vidæ in suo Chronico Ghisnensi, cujus hactenus inediti capiti 31 hic præfigitur titulus: Quomodo Ida Boloniensis Comitissa fundavit monasterium B. Mariæ de Capella: et cum cap. 30 actum fuisset de Ardrensi canobia, a Balduino Comite Ghisnensi instaurato, ista dicto cap. 31 referuntur.

E

monasterium
B. Mariæ de
Capella male
tribuitur
Eustachio,

7 Unde ad tam piæ operationis imitationem Lothariæ Ducis Godefridi quondam filia, Boloniensis Comitis Eustachii quandoque vidua, Godefridi et Balduini (in Judææ regno, sancta Hierosolymorum civitate ab Arabicis et Saracenis aliisque gentibus alienigenis et incredulis, in manu forti et brachio extenso cum Antiopia viriliter expugnata, penitus liberata, Regum Hierosolymorum) et Eustachii nobilissimi Boloniæ Comitis mater, nomine et vitæ sanctitate venerabilis Ida, Boloniensis Comitissa, in confinio Mercuritij, in villa Brucham olim nominata, sub honore beatæ et gloriosæ semperque Virginis Mariæ fundavit ecclesiam, et insigne religionis monasterium instauravit: et in eadem ecclesia, quos ab Hiberno Rege Anstulpho, non sine maximo labore et studii diligentia, perquisierat et impetraverat ejusdem beatæ Virginis Mariæ, super aurum et lapidem pretiosum, pretiosissimos undecim recondidit capillos et collocavit, et cum aliis innumerabilibus Sanctorum Reliquiis, sancto loco oblatos, præ omnibus

cum sit con-
ditam a B.
Ida vidua,

ad honorem
B. Mariæ
ibidem mira-
culis claræ,

A omnibus instituit honorari : simulque agium monachorum conventum ex Hamensi monasterio, ab Engelrammo Lilerienti Domino nuper constructo, cum venerabili viro Ravengero Abbate sumptum, aliosque honestæ et religiosæ vitæ Fratres, in memoriam sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ et venerationem in perpetuum extollendam, perenni Deo perenniter et jugiter servituros, instituit, et in præparatum Dei introduxit habitaculum. Hic siquidem locus S. Mariæ celeberrimus, dum nova adhuc et tenera Sanctæ religionis ibi pullularet infantia, virtutibus insignis, miraculorum frequentia gloriosus, caritate et religione sanctissimus, rerum abundantia admodum locupletatus, personis morum compositione et liberalium artium, non minus quam Theologicæ Scripturæ informatione, cujuslibet honoris sublimatione et prælatione dignis, abundantissimus, famæ (absit omnis invidiæ lividitas) præconio nominatissimus, omnibus locis eminebat, et præeminēbat adjacentibus : utpote quem divina indesinenter sua Deus illustravit præsentia, et quem ea, qua olim perfusa est beata Virgo, cœlesti visitavit gratia, et pie poscentibus ibi innumera præstitit beneficia.

et variis
possessioibus
aucta,

B 8 Tanti ergo nominis et venerationis fuisse creditur locus ille, quod quidam adjacentis terræ nobiles, alique Christi fideles populi, si quas habebant ecclesiolas, vel alia aliqua ecclesiastica beneficia, vel etiam prædiola, aut eidem loco ex integro et toto conferre, aut aliquo subjectionis titulo inmodare et subjugare satagebant ; putantes et reputantes, imo pro certo credentes et agnoscentes, suas ecclesiolas liberius stare et militare proventu, si tam sancto et venerabili loco aliquo subjectionis nodo subicerentur, quam si in propria qualicumque, prout constitutæ sunt, libertate persisterent et permanerent : sic enim ipsis et hoc ipsum adjudicantibus meliori nomine militarent, et amplioris titulo auctoritatis radiarent. Locus enim ille ab omni turpitudinis et exactionis et indebitæ consuetudinis objectu liberri-
mus esse cognoscitur. Unde et Capella dicitur, Capella, inquam, Summi Pontificis, videlicet Domini Papæ, in honore B. Mariæ Virginis constructa. In cujus libertatis auctoritatem et memoriam, illius liberi loci ecclesia singulis annis Ecclesiæ Romanæ debet duodecim denarios ; quos simul collectos per quinquennium vel decennium, Abbas loci illius sanctissimi mittit Romam, ad suæ libertatis ut diximus, cognitionem. Habet autem Abbas illius loci in Romana Ecclesia talem dignitatem ; quod si ipsum

Capellæque
Summi Pon-
tificis dicta,

C Abbatem in Romana Ecclesia ad Missam Domini Papæ præsentem esse contigerit, librum tenere debet Subdiaconi, dum idem Subdiaconus epistolam pronuntiaverit. Sed ne in dispendium, Militibus nostris murmurantibus, verba protrahamus, de hoc Sanctissimo loco et monachis inhabitantibus religionis hoc tantillum dixisse sufficiat, quousque majori et ferventiori studio, loco et tempore ad alia quædam interserenda, ad ipsos scriptoriam pennam convertamus. *Hæc ibi : et mox capite 32 ugitur de constructione Ardensis Ecclesiæ, et ad imitationem præponitur, monasterium B. Mariæ de Capella ab Ida Boloniensi Comitissa ædificatum, ubi sub finem dicitur, Ecclesia B. Mariæ de Capella fundata, anno MXCI.*

fundata
anno 1091.

9 Est vetustissimum et nobile monasterium Ordinis B. Benedicti, in Marchia pagi Pictonici situm, Carolus S. Salvatoris ex qua dictus supra Engelrammus, Dominus Lileriensis, monachos adduxit, et in monasterio Humensi, circa annum MLXXXIV inter Lilerium et Aeriam constructo, collocavit. Hinc vero assumptus Ravengerus cum aliquot monachis, primus constitutus est Abbas S. Mariæ de Capella, et donationi Manassis Co-

mittis Gisenensis, factæ monasterio Ardrensi, subscripsit anno MXXVII, apud citatum ante Du-Chesne pag. 38, ex relatione Willelmi Abbatis in Historia Ardrensi. Inter successores fuit Theodericus, qui a Balduino Domino Ardrensi ecclesiam Ardrensem cum collegia Canoniorum anno MCXLIV accepit, ita ut mortuo aliquo ex dictæ ecclesiæ Canonicis aut Clericis substitueretur monachus : deinde etiam ab eodem Domino Balduino emit molendinum de Bramis cum adjacentibus terris, in quibus Cellam manachorum constituit, visque Caradochum priorem constituit, postea in Ecclesia S. Mariæ de Capella Abbatem. Quæ omnia late describit Lambertus, memorati Domini Ardrensis filius, ac Presbyter Ecclesiæ Ardrensis, in sua Historia Ghisenensi cap. 137 et tribus sequentibus, et ex eo Duchesne pag. 1609 et sequentibus. Fuerunt hæc accuratius deducenda contra Iperium, cujus errores Meyerus, Miræus, Malbrancus et alii descripserunt : et confirmanda erat auctoritas Scriptoris, qui monasterium B. Mariæ de Capella, supra in Vita, asserit a B. Ida vidua constructum fuisse. Manus undecim capillorum deiparæ Virginis a B. Ida donatum ecclesiæ Capellæ, acceptum erat ab Hiberno Rege An-eulpho, Iperio Hastulpho, Malbranco lib. 8 cap. 80 Hastulpho Hibernorum Rege. Porro plures tunc adhuc in Hibernia dominabantur Reges, postea sub annum MCLXXII ab Anglis subacti : nomen tamen adeo manifeste Gothicum, ut longe consultius videatur intelligere aliquem istius nationis Regulum, in Iberia sive Hispania. Situm fuisse monasterium Capella tradit Malbrancus, Markium inter et Scalas, sequenti seculo Calisium dictum, in prædio juris Bononici Broncham appellato, Markiensis territorii : at Lamberto Ardrensi ponitur in confiniis Mercuritii. In generali registro beneficiorum Diocesis Gallie, in diocesi Boloniensi memorantur pag. 10 collationes seu præsentationes Curatorum undecim, et Capellaniarum novem ab Abbate de Capella dependentes : inter quas sunt capellanix ecclesiarum Ardrensis, Ogensis et Markiensis, e quibus optime colligitur, quod antiquus hujus monasterii situs, fuerit, per continua inter Anglos et Francos bellum mutatus.

D
AUCTORE G. H.
Abbatem
Ravangerus,

Theodericus,
Caradochus.

Situs mo-
nasterii,
l.

collationes
beneficiorum,

CAPUT III.

Varia beneficia præstita monasteriis, Bullo-
niensi, Alligemensi Bertiniaco et Lensiensi.
Visa in extasi Hierosolyma capta.

Godefridus Barbutus, Dux Lotharingæ et pater B. Idæ fundavit olim Prioratum S. Petri in municipio suo Bulloniensi, acceptis Monachis e cenobio S. Huberti. Adjunxit aliquam dotem Godefridus Bullonius, charta donationis signata Bulonii anno MXXIV, a Miræo in Codice Doantionum cap. 67 et Notitia Ecclesiarum Belgicarum cap. 11, vulgata : in qua ista habet Godefridus : Hanc meam intentionem cum retulissem matri meæ Idæ, prædicti Ducis filia, et fratribus meis Balduino et Enstachio ; eorum deinde consilio et consensu voluntario, ecclesiam nostram, nostri proprii et hæreditarii juris de Baseio, destinavimus et donavimus ad augmentum prædictæ elemosynæ avi mei Godefridi, donandam perpetualiter B. Petro et B. Huberto. Quod donum ut ratum et firmum esset, eandem matrem et fratres meos mecum Bulonium duxi, et in præsentia Optimatum meorum, vestituram prædictæ ecclesiæ in Baseio, sine ulla calumnia et contradictione, simul deposuimus super altare B. Petri. Est dictum Baseium vicus Gallo Brabantix, versus Comitatum Namurcensem, vulgo Basy, in territorio Genapiensi ad fluvium Tiliam ; in quo vico diximus supra credi ab incolis Godefridum Bullonium natum fuisse et educatum. Ipsa autem Genapia, seu Genapum, Nivellam inter et Gemblacum, illustre satis municipium cum veteri arce, ubi forum est sive tribunal, quod

F
B. Ida con-
sentit in dote
a filio facto
monasterio
Bulloniensi
anno 1094,

A *quod vulgo dicitur summa Curia Lotharingæ, in qua administrari solet justitia tam in civilibus et capitalibus, quam in clientelariis causis, et repræsentat adhuc aliquam speciem Lotharingæ inferioris. Hujus loci decimas concessit B. Ida monasterio Affligemiensi, in eadem Brabantia Bruxellas inter et Alostum sito: cujus donationis chartam edidit Miræus in Codice Donationum cap. 68 et in Notitiæ Ecclesiarum Belgii cap. 119: ex qua hæc excerptimus.*

dotat Affligemiense monasterium anno 1096.

11 Ego Ida Boloniensis Comitissa, humilis Christi ancilla, notum fieri cupio tam præsentibus quam futuris, signum meæ dilectionis erga Dominos meos et Fratres, videlicet monachos Novimonasterii, cui vocabulum Hafflingem inditum erat ab antiquis. Quoniam quidem mihi multisque eorum complacuit conversatio et religionis affectus, dignum duxi me commendare talium orationibus, nec in incerto divitiarum sperare, sed has potius cum eis participare. Igitur in allodio meo et villa quæ vocatur Genapia, pro salute animæ meæ, patris quoque mei Ducis Godefridi, et Comitissæ Eustachii Domiri mei, ecclesiam cum decimis et universis ejus redditibus, perpetuo jure tenendam dedi supra dictis Fratribus, in idipsum filiiis meis Godefrido, Eustachio et Balduino mihi cooperantibus. Filius quoque meus Dux Godefridus in eadem villa Genapia quinque mansos terre donavit iisdem Fratribus, ad quos ego postea in augmentum concessi quasdam partes circumjacentes, plane sextum mansum continentes, ab omni comitatu et censu tributario liberos et expertes. Insuper autem quicquid sibi vendicabant, quippe quod a prioribus domi tempore possederant, sive in silvis, sive in pascuis, sive in satis, eis concessi eadem libertate qua tenni: sed et omne participium in silva et reliquo usuario communi, in hoc nihilominus meis filiis consentientibus mihi. Factum est autem apud Trajectum in ecclesia S. Servatii Confessoris, præsentibus etiam reliquiis S. Gertrudis, pro simili negotio illuc tunc allatis; anno Incarnationis Domini MXXVI, anno protectionis Christianorum contra Paganos Jerusalem.

et monasterium S. Bertini anno 1098.

12 Cum paulatim majore senio gravaretur B. Ida, non destitit piis operibus insistere, sed merita sua auctura, dotavit S. Bertini monasterium: cujus oblationis chartam edidit Miræus in Codice Donationum cap. 70, et contractus in Notitiæ Ecclesiarum Belgii cap. 121. Ex priori hic inserimus quæ sequuntur. Cum constet unicuique incerta et imminens mors; quam necessarium nobis sit, salutem nostræ, bonis operibus eleemosynarumque largitionibus insistendo, consulere, quotidianus mundanæ rei defectus satis ostendit. Unde ego Ida, Boloniensium Dei gratia Comitissa, notifico tam futuris quam præsentibus quibuslibet, quod ob salutem animæ meæ, nec non pro anima Domini mei Comitissæ Eustachii, et pro incolumitate filiorum meorum Eustachii, Godefridi et Balduini (qui contra Paganorum incursus ex præcepto Apostolico Hierosolymam profecti sunt) omnes consuetudines et comitatum, et quicquid ad me pertinebat de terra, quam Ondigir et Berewoldus Deo et S. Bertino ad eleemosynam pauperum tradiderunt, Domino Lamberto Abbati de cœnobio ejusdem Christi Confessoris Bertini et Fratribus ibidem Deo servientibus perpetuo possidendas concesserim, ea videlicet ratione, ut nullus de hæredibus prædictorum virorum de terra illa amplius usurpare audeat, nec Comes Boloniensis, neque quisquam ex parte, ejus de consuetudinibus seu comitatu illius aliquid exigere; sed libera et

quieta ad usus pauperum in perpetuum permaneat. D Actum in villa Merck, anno Dominicæ Incarnationis MXXVIII. Signum Idæ gloriosæ Comitissæ.

13 Prævaluerunt arma filiorum in Terra-sancta, B. Ida parente ardentissimis precibus bellicum illorum negotium commendante, et e Morinis spectante, uti e tabulis monasterii S. Vulmari explicat Malbraucus lib. 9 de Morinis cap. 6 suis verbis: Quod insinuatum est de Ida matre sanctissimâ, planius edisserendum. Cum ipsa parvum Saulmerium, ut vocant, id est parvum cœnobium, quasi a majore S. Vulmari appendicem, exædificasset et assumptis ab illo monachis egregiam adscripsisset dotem, curavit illud superiore vel hujus anni MXXIX prioribus mensibus, per Gerardum Taruannensem Episcopum, Divæ Virgini lamentabundæ sen dolorosæ sacrari... Igitur in illo dolorosæ Virgini peculiari sacrario B. Ida dies precibus extrahit; et apud Divam Matrem et S. Vulmarum loci præses, rem filii Godefridi bellicam agit ardentissime. Qui sane bonam femine mentem non sunt frustrati; sed effecere, ut inter precandum in extasi raptâ, quodammodo cerneret Godefridum filium e castello ligneo suos animantem, tela in hostes crebrerimâ ejaculantem, heroica impressione primum omnium mœnia conscendentem: denique dici posset omnium quæ illic gestæ sunt rerum, ad prolem spectantium, species ei cœlitus tanto terrarum intervallo fuisse objectas. Nam cum jam ab annis compluribus Bononiæ versarer, in eo Divæ Virgini et S. Vulmari sacrario comperi in tabula exaratum. [Hic Idam, dum sacris interesset mysteriis, vidisse filium Godefridum Hierosolymam, eximio stratagemate ac viribus heroicis, invadentem; nec non in Regem Hierosolymæ coronatum]. Quæ cum diversis temporibus peracta sint, videntur media et adjuncta etiam sub ejus mentis oculos cecidisse. Deinde cap. 8 de Godefrido in Regem coronato agit, et de B. Ida ista addit. Etsi id intra templi Hierosolymitani septa gereretur, in extremos hominum Morinos Regius ille apparatus, et Regii diadematis pia aspernatio perlata sunt ad oculos Idæ, matris sanctissimæ, sacris Missæ ritibus operam dantis, in novo illo Vulmarensium ascetarum, lamentabundæ Virgini obsequentium monasterio.

Extrait Saulmerium anno 1099,

in sacello Deiparæ dolorosæ

dicatur in extasi vidisse Hierosolymam intercipi

E

et filium in Regem coronari:

14 Mortuo anno 1100 Godefrido Rege in ejus locum subrogatus est Balduinus, alter B. Idæ filius: dein tertius Eustachius reversus est ad B. Idam matrem suam et Comitatum Boloniensem: qui curavit a Lamberto Atrebatensi Episcopo Lensiensium Canonorum collegium, odstipulante B. Ida matre, confirmari. Diploma Episcopi ex MSS. monumentis Lensiensibus excudit Malbraucus in scholiis ad caput 16 libri 9, hoc exordio. Ego Lambertus, Dei miseratione Episcopus Atrebatensis, justis et honestis petitionibus honorabilis Comitissæ Eustachii et nobilis ejus uxoris Mariæ Comitissæ, nec non et Matris prædicti Comitissæ, Idæ religiosæ Comitissæ acquiescens, quod a ministerio nostro exigunt, scire volumus tam præsentibus quam futuris filiis nostris, in libertate spiritus Lensiensi Ecclesiæ et Canonicis ejusdem Ecclesiæ, ex petitione prædictarum personarum, ratum et stabile perenni tempore per nostræ auctoritatis privilegium confirmasse... Datum Atrebatum, anno Dei Christi MCVI, Indictione XIV, VII Idus Junii, anno Pontificatus Domini Lamberti Episcopi Atrebatensis XII, regnante Philippo Rege in Francia, Roberto Juniore Comite Flandriæ, Eustachio Comite Bononiensium et Lensiensium.

F anno 1106 petit ab Eustachio filio confirmari beneficia Lensiensis Ecclesiæ

DE S. CARADOCO PRESBYTERO EREMITA IN WALLIA AUSTRALI.

G. II.

ANNO MCXXIV.

S. Caradocus

in Brechinia
natus,servit Roso
Principi,I
degit in eccle-
sia S. Thelii

et S. Kinethi.

Sacerdos
Meneviæ
factus,ultimo vixit
in S. Ismaelis
monasterio :Richardo
Castellano
prædicit suc-
cessionemcunæ suo
nutu ei facit
obedire.moritur Do-
minica in
Athia an.
1124, 13 Apr.

Britanniam Transsabinam, quam Romani, quia posterius occupaverant, Britanniam secundam dixerunt, a Siluribus, Dimetis et Ordovicibus habitatam, Anglo-Saxones appellarunt Britonum Sedem et Cambriam : nunc passim Walliam nuncupamus, duodecim Comitatus seu provincias hoc tempore adhuc continentem. In hujus Walliæ parte Australi vitam suam peregit S. Caradocus Presbyter et anachoreta, natus in provincia Brechinia, quam incolæ Breghennock seu Brechnock-Schire vocitant. At litterarum studiis excultus, vixit in aula Resi Soutwalliæ Principis. ubi canum leporariorum curam suscepit. Meminit Resi Silvester Giralduus, lib. 1 Itinerarii Cambriæ cap. 11 et 12, asseritque patre Theodoro Principe natum, et dolo suorum apud Breghennock interemptum esse, relictis Gruffino filio (ex quo alius est Resus prognatus) et Nesta Filia, ex qua Henricus primus Angliæ Rex filium genuit nomine Henricum, quam consentiente Rege postmodum Giralduus Winsorius sibi uorem accepit. Parvo S. Caradocus, relicta Resi aula, discessit in Glamorganensem provinciam, et ad urbem Episcopalem Landavensem, ad Toffam amnem, haud procul a mari sitam : ibique in ecclesia S. Thelii Episcopi, cujus Acta illustravimus ad diem 1x Februarii, aliquandiu Deo servivit, in Orientali dictæ provinciæ parte : unde in Occidentalem partem profectus, in Chersoneso Gowerica vixit in S. Kinethi ecclesia seu capella, quam etiamnum in suis mappis Cambdenus exhibet, de qua latius agendum erit Kalendis Augusti, quo die colitur S. Kinethus.

2 Inspiratione Anglica commotus dein S. Caradocus, in provinciam Penbrochiam migravit, et ab Episcopo urbis Meneviensis (quam modo S. Davidis, cujus Acta delimus Kalendis Martii, appellamus) Sacerdos consecratus, partim ibi partim in aliqua insula vixit : sed a piratis vexatus, ab Episcopo ad monasterium S. Ismaelis missus, in regiuncula Rossensi reliquum vitæ tempus exegit : Aliqua quæ tunc ibidem contigerunt, ita narrat Girulduus cap. 11. Hoc autem mihi notabile videtur, quod ad prædicti loci Castellatum Richardum, scilicet Tangardi filium, cum tamen fratres habuerit plurimos et probos, et omnium junior extiterit, præmortuis aliis, universa est hæreditas devoluta. Contigit autem prædicto Richardo pueriles annos agente, virum sanctum, cui nomen Caradocus, apud S. Ismael in Rosensi provincia eremiticam et sanctam vitam ducere, ad quem puer tam a patre sæpe quam a matre transmissus, cibariorum xenia, quia frequenter ferre consueverat, tantam in oculis viri boni gratiam obtinuit, ut ei sæpissime cum sua benedictione fratrum omnium felicitatem et paternam hereditatem compromitteret. Accidit autem aliquando prædictum Richardum ob pluviam inundantem ad domum eremiticam divertisse : et cum canes, quos secum ad venatum adduxerat, nec vocatione, nec adulatione, nec etiam oblatione ad se introducere posset ; subridens vir sanctus, et ipsis manu leniter annuens, statim ad se venientes cunctos suscepit. Hæc ibi.

3 Mortuus est S. Caradocus anno Christi MCXXIV, die Dominica in Octava Paschatis, quæ eo anno incidit in diem xiii Aprilis ; et ipsum Pascha celebratum est die vi Aprilis, cyclo Lunæ iv, Solis xiii, litteris Dominicalibus FE. De ejus sepultura ista commemorat dictus Giralduus : Processu vero temporis, cum diem Caradocus jam clausisset extremum, et vitæ labentis cursum fine felici consummasset ; corpus suum, quod libero postremæ voluntatis stylo Menevensi Ecclesiæ delegaverat,

Richardi pater Tankardus violenta præsumptione detinuit : sed statim ægritudine gravi correptus, mandatum ocus revocavit. Cum itaque semel et iterum hoc ei contigisset, tertio tam morbo laxato quam mandato, cum corpus versus Meneviam per sabulum de Nimegal deferretur, et exuberantem in pluviam nube resoluta, totoque comitatu pluvia perfuso, sacræ vecturæ duces a latebris exeuntes, pallam sericam, qua feretrum opertum fuerat, ab omni imbrium madore indemnem reperiunt et immunitatem. Et sic Meneviam corpus allatum, crebra miraculorum tam præsentium quam sequentium quoque coruscatione, in ecclesiam S. Andreæ et S. David, ala sinistra, juxta altare sancti Protomartyris Stephani, debita est celebritate tumultatum. Hæc Giralduus, Menevensis et Brechenocensis Archidiaconus, qui eodem adhuc seculo xii et initio sequentis floruit et scripsit. Nec dubitamus, quin usus fuerit antiquis Vitæ Actis tunc adhuc extantibus : ex quibus etiam potuit excerpisse Joannes Capgravius Vitæ compendium, quod subjicimus, editum ab ipso in Legenda Angliæ, anno mxxvi Londini exusa. Nicolaus Harpsfeldius, seculo 12 Historiæ Ecclesiasticæ Anglicanæ cap. 46, asserit, multis et elegantibus scriptis Giraldum nomen suum apud posteros illustravisse : inter quæ vitam Ethelberti martyris, David Menevensis, Remigii et Hugonis Licolnensis Episcoporum, et Caradoci Presbyteri et eremitæ conscripsit. Meminit harum Vitarum Joannes Pitsæus libro de Scripturibus Angliæ, et librum unum ait a Giraldo scriptum de Vita Carodoci Presbyteri. Interim Harpsfeldius Compendium Vitæ tradit ex Itinerario Giraldi et Legenda Capgravi. Michael Alfordus, tomo 4 Annalium Ecclesiæ Anglicanæ ad annum 1124 num. 4, 5 et 6, de S. Caradoco egit, ut sua ex Capgravi, Giraldo et Harpsfeldio deprompsit. Menardus in Martyrologio Benedictino S. Caradocum inscripsit ad diem xxxi Januarii his verbis : In territorio Roffensi S. Caradoci Confessoris, et libro 2 Observationum aliqua ex Harpsfeldio descripta tradit : quæ et Menardo citatis, majus encomium confecit Gabriel Bucelinus in suo Menologio Benedictino : sed quæ auctoritate ambo eum retulerint ad xxxi Januarii aut ordini Benedictino adscripserint, non indicant.

VITÆ COMPENDIUM

Ex Legenda Joannis Capgravi.

Amicus Dei Caradocus, de Cambria oriundus, et de provincia Breghennoc, parentibus non infimis propagatus, originale lineam duxit : et litterarum studiis deditus, dum virgam timuit et verba doctorum, non parum in doctrina profecit : Denique relictis litterarum disciplinis, curiam Resi Soutwalliæ Principis adiens, ejus se famulatu subicere curavit. Princeps autem ipsum magno diligens affectu, duorum leporariorum, quos diligebat, ei custodiam assignavit. Erat enim affabilis, liberalis, et morigeratus : in lyra quoque et musicis instrumentis plurimum doctus erat. Cumque aliquandiu in obsequiis illius Principis devotus et sedulus extitisset ; Domino disponente contigit, ut dictos leporarios casu fortuito amitteret : quatenus electus ejus ad utiliora et quæ sunt appetibilia, tali relicta vanitate, transiret. Unde Princeps et dominus ejus, valde offensus, membrorum mutilationem et mortem ei minabatur. Cui et Caradocus respondit :

sepulturam
impediens
tertio punitur.

palla serica
tegens fere-
trum, a plu-
via est im-
munis,

Vitæ com-
pendium ex
Capgravi,
E

an ma, or
Scripta a
Giraldo,

Meminerunt
alii,

F

S. Caradocus
nobilis Com-
ter

in aula circ
musicæ
peritus,

Si

EX JOAN.
CAPGHAV.
ob amissos
canes Principis
discedit :

ore et vitam
monachalem :

divinitus
cibum impe-
trat :

degit in
ecclesia S.
Theliei,

postea in S.
Kinedi

A Silonga et laboriosa servitia mea adeo parvipenduntur, sicut ex verbis istis evidenter apparet; illi de cetero Principi labores meos et obsequium impendam, qui mercedem uberem pro labore modico donare novit: qui canes hominibus non anteponit nec morte, sed vita aeterna sua remunerat servitores. Nec mora: de lancea sua sibi baculum faciens, votum Deo vovit, quod ab illo die et deinceps vitam caelibem duceret et monachalem.

2 Assumptis autem secum quibusdam sociis, versus Landavensem Ecclesiam et ejus Episcopum iter dirigit. Et cum per montana pergens victualibus careret, Dominus, qui suos in necessitate non deserit famulos, victualia sufficienter et abunde providit. Capream enim sagitta transfixam inventientes, absque difficultate ceperunt, et cibum inde illis paraverunt. Veniens itaque Caradocus ad Episcopum, coronam clericalem ab ipso suscepit: et in ecclesia Sancti Theliei aliquanto tempore Deo servivit. Videnstaudem locum illum, propter nimiam hominum frequentiam, religioni suae et proposito minus accommodum; inde secedens, ad ecclesiam Sancti Kinedi accessit, quae tunc quasi deserta fuit. Casa igitur juxta cimiterium aedificata, spinis ac tribulis non sine labore grandi locum purgans, vix post triduum ecclesiam introire valebat. Sic etiam olim contigit apud Meneviam. Cum enim urbs Menevensis per piratas, ab insulis Orcadum longis navibus advectos, exigentibus incolarum peccatis, crebra infestatione per septennium fere desolata fuisset: Sacerdos quidam religiosus, spinas et tribulos extirpando, ad tumbam sancti Confessoris David vix septimo die pervenit.

3 Cum autem Caradocus monasterium illud laudabili coconversatione aliquamdiu illustrasset, apparuit ei Angelus Domini dicens; Frater Caradoce, non hic diu habitare, nec vitae cursum juxta propositum tuum; Deo aliter disponente, hic adimplere debes: Ecclesia namque Menevensis et vita tua et morte decorabitur. Veniens ergo Meneviam, infra tempus breve ad Sacerdotium meruit promoveri. Et cum de virtute in virtutem excresceret; puellam quamdam tumore horribili et hydropico turgentem, manus tangens, evanescente statim tam languore quam tumore, plenae restituit sanitati: Coementarios et operarios cujusdam suae ecclesiae, quadam sexta feria; de paucis pisciculis refecit. Oblatis ei duodecim halecibus; cuidam eleemosynam petenti, cum aliud ad manum non haberet, cum servo suo illos daro jussisset, et ille tardaret; ecce alius adveniens, duodecim denarios ei dedit, quos simul cum halecibus pauperi hilari vultu erogavit, dicens: Accipe donum Dei: non enim propter nos, ut aestimo, sed magis propter te nobis misit hoc Deus. Vespere vero minister adveniens, haleces ubi prius repositi erant, invenit.

4 Cum autem post haec in insula, nomine Aarii, Deo devotum praestaret obsequium, Norwagenses piratae supervenientes, ipsum et socios suos rapiunt, et ad naves secum adducunt: Austro autem ad vota flante nocte tota velificantes, mane juxta insulam se esse viderunt. Quo viso, barbari et increduli, pavore et horrore percussi, virum sanctum cum suis ad terram dimiserunt. Cumque socios suos ad terram de insula misisset; affuit ei sathanas et visibiliter in forma humana apparuit; cui et ait: Quid me, miser, persequeris in vanum? Nihil in me per Dei gratiam reperies. Et daemon: Ne solus hic remaneres, et absque servitore, certe tibi serviturus accessi,

fit Sacerdos.

hydropicam
sanat,

multos paucis
piscibus
refecit,

haleces pau-
per datas in
penu reperit ;

a Norwegis
abductus,

eisdem divini-
tus impeditis
restituitur :

daemonem
offrentem
se in famu-
lum abigit :

non rogatus. Vade, inquit vir Dei, sathana, humani generis inimice, quia non curo servitia tua. Iterum, cum magno vir sanctus manuum labore fatigatus, tunicam exueret, zonamque projiceret, affuit sathan, et zonam cum marmisupio, furtim abstulit. Expedito autem labore zonam quarens, et nequaquam invenire valens; vidit malignum non longe joculantem et saltantem, et Num tu, inquit, miser, quae amissa sunt asportasti? Adjuro te per nomen Domini, quatenus ablata restituas, licet invitus. Et factum est ita.

5 Cumque in illa insula, propter irruptiones barbarorum, amplius manere non posset; assignavit ei Episcopus Menevensis monasterium S. Ismaelis in Rosensi provincia, vulgariter Ysam vocatum. Ubi cum aliquamdiu moram trahendo Deo famularetur, supervenerunt Flandrenses viri, armis robusti, ab Anglorum Rege Henrico primo cum uxoribus et liberis illuc transmissi: qui expulsis Wallensibus terram inhabitare coeperunt. Qui cum incolas regionis expulissent, Caradocum modis omnibus ejicere nitentur. Unde cum quidam crudelis, nomine Richardus Tanchard, oves ejus et armenta, de quorum lacte pauperes recreare solebat, biduo inclusa retinisset; commotus inde vir Dei, ad Deum preces fudit; quatenus crudelitas haec et obstinatio diu impuncta non maneret. Nec mora: supervenit uxor ejusdem viri, virum sanctum suppliciter rogans, quatenus pro inopinato juvenis casu divinum auxilium implorare dignaretur: nam subito quasi in terram corruerat, quasi ad mortem. Cumque ad preces Sancti convalesceret, et in nullo humiliatus nec correctus esset; dum venationi intenderet: cervus quidam usque ad maris ripam ipsum praecedens; et ipse calcaribus equum urgens, a rupe quadam in praecipitium se dedit et continuo expiravit: nec de cervo, nec de corpore juvenis quidquam postea inveniri potuit.

6 De monasterio autem Sancti Ismaelis per spatium stadiorum septem ad preces Sancti Caradoci mare se retrahens, viam viro Dei siccam dedit. Cum quodam Paschali tempore ministerio altaris se pararet, ecce viri duo, stolis induti, mensam auream deferentes, ad ipsum introire visi sunt: et erat scriptum in mensa, Sequere nos: habemus enim cibum manducare, quem tu nescis. Perlecta autem scriptura, diem obitus sui imminere intellexit. Et volens diem scire. Quando, inquit, in convivio vestro cum fratribus meis epulabor? Ad conam, inquit, Agni providi: nihilque amplius adjicientes, recesserunt. Quarta vero postmodum feria febre correptus, fratribus ait: Scitote Fratres carissimi quod die Dominica anima mea, carnis ergastulo soluta, ad Dominum, quem dilexit et concupivit, migrabit. Obiit autem anno Domini millesimo centesimo vicesimo quarto; et in Menevensi ecclesia cum magno honore sepulturae traditur.

7 Post multos vero annos, cum corpus ejus, congregata multorum copia virorum, transferretur, incorruptum et incontaminatum repertum est. Cujus digitum cum Willelmus Malmesburiensis, monachus et historiographus insignis, devotionis gratia abscindere et secum forte auferre tentaret; Sanctus, quasi sentiens membrorum abscissionem, collectis in volam digitis et simul in palmam replicatis, manum manica subtraxit. Quo viso perterritus monachus, a Sancto humiliter veniam postulavit.

et surreptam
zonam cogit
restituere :

habitat in
monasterio
S. Ismaelis

ob oves et
armenta
furto ablata,
et

punitur.

mare precibus
removet :

obitum in-
stantem co-
gnoscit,

moritur
anno 1124.

corpus in-
corruptum
reperit,
transfertur.

DE B. JACOBO DE CERTALDO

MONACHO CAMALDULENSI VOLATERRIS IN ETRURIA

D. P.

ANNO MCCXCII

Cultus B. Jacobi ex variis translationibus probatus,

Vita habetur ex historia Camaldul.

primum a Raph. Volaterr. scripta,

et Mario Ep. Aquin. dedicata.

Jacobi nomen inscriptum fastis Benedictinis.

Quoties Volaterranæ urbis Sancti nobis commemorandi veniunt, toties necesse est ut nobis laudandum veniat insigne studium, quo publica privataque omnia documenta et Sanctuaria scrutari Præsides, amplissimo commentario de iisdem confecto docuere, quidquid ad nostrum institutum spectare posse videbatur, exemplo a nobis addiem III Februarii commendato, et posthac commendando sæpius atque aliis proponendo. In eo Commentario accurate explicantur omnia, quæ de Corpore B. Jacobi, Religiosi et Abbatis in monasterio S. Justi, vixie translato recognitoque, ex authenticis scripturis haberi potuerit, et quæ nos hic ad finem dabimus verbis iisdem. Prius tamen danda nobis Vita, quam unde acceperit Raphael Volaterranus, ipse explicat in Prologo: sumptam autem a Raphaelæ, et ex monasterii SS. Justi atque Clementis monumentis modice auctam, edidit Augustinus Fortunius a Fesulis, monachus Angelorum Florentiæ, parte posteriori Hist. Camaldul. lib. 2 cap. 7. Nos quidem pro obtinendo Raphaelis ipsius textu originali scripsimus aliquanda; sed Fortunii scriptis cum Volaterranensi Commentario, epitomen vitæ continente et Volaterranum citante, collatis, deprehendimus, iisdem pene verbis uti Fortunium, quibus ante ipsum Raphael, et ea soluta quæ Jacobi fratres obtinent extendisse dumtaxat, ex notitiis ab archivio prædicto sumptis, præfatum quod Raphael, vir doctus et Sanctus, non omnia viri Dei gesta investigavit. Vitam ergo ab ipso Fortunio interpolatam damus, gratiam habituri nihilominus iis qui suggerere poterunt genuinum textum; ei vero etiam majorem, qui primam originariamque totius historiæ scripturam, licet rudem, suppeditaret nullo verbo addito ablatoque. Nos ne pro eo Volaterris petendo non multum laboraremus, movit concordia Commentarii præcitati et historiæ Camaldulensis tanta, ut ipsa propemodum Raphaelis verba omnia servasse Fortunius videretur: et minus etiam laborandum eadem in causa putavimus, notantes quod Silvanus Razzius, qui tempore eodem quo Augustinus secundam Historiæ Camaldulensis partem scribebat, suum componebat opus de Sanctis atque Beatis Etruriæ, et B. Jacobi vitam ex Latino Raphaelis Italice proficitur reddidisse, iisdem quæ Augustinus habet verbis pene syllabatim insistit, itaque pauca illa, quæ de suo hic addidit, facillimum sit discernere.

2 Raphaelem Volaterranum non est opus multis commendare, quando sua eum scripta faciunt omni posteritati notissimum. Scripsit hic B. Jacobi Vitam, aut potius ex antiquis membranis cultiori paulum stylo transcripsit, intra annum MDXVI, quo Marius Masseius, ex Volaterranæ ecclesiæ Archipresbytero et S. Petri Romæ Canonico, factus est Episcopus Aquinas a Leone X (uti tom. I Italiæ sacræ in Episcopis Aquinatibus docet Ferdinandus Ughellus) et annum MDXXII, quo obiit Raphael, ut constat ex epitaphio quod ipsi posuit prædictus Marius, ab administrato Cavalicensi Episcopatu in patriam redux: posuit autem non simpliciter ut gentili suo, sed ut fratri, vitæ sanctimonia et miraculis clara; et fratrem fuisse probat prædictus Volaterranensium commentarius, vitæ ejus religiosissimæ Synopsis exhibens. Inter externos, Benedictinos tamen, primus Jacobi nomen fastis Benedictinis adscripsit Arnoldus Hion, his verbis: Camalduli, transitus B. Jacobi a Certaldo, miræ abstinentiæ viri, citatque in notis August. Florentinum, Raphaelem Volaterranum ac Silvanum Razzium; sed imprimis tabulas Camaldulinas: et quasi hæ non haberent alios quam Camalduli mortuos, Camaldulum scripsit pro Volaterris, ubi mor-

Aprilis T. II.

tuum Bratum poterat ex citatis a se auctoribus discere. Arnoldum transcripsit Benedictus Dorganus in kalendario Benedictino, sed omisso prudenter Camalduli nomine: quod Hugo Menardus in Martyrologio Ordinis S. Benedicti absque examine restituit. Ipsum etiam retinuit in Menologio Benedictino Gabriel Bucelinus, quamvis longum ex Razzio eucamium texens, notare clarius ex eodem potuerit, non monasterio, sed Ordini solum Camaldulensi adscribi vulgo B. Jacobum.

3 An autem certo fuit saltem Ordinis Camaldulensis? Non dubitant ipsius Congregationis scriptores præmemorati, et ante hos Raphael Volaterranus in prologo, Hunc, inquit, inter Sanctos suos eremus hodie Camaldulensis colit. Fortunius autem parte 2 lib. 2 postquam cap. 3 descripsisset foundationem donationemque monasterii SS. Justi et Clementis, sub Guidone Episcopo, anno Christi MXXXIV (si nullum est in anni numero vitium, quod merito suspicamur) capite deinceps 6 enumerat Abbates, qui primo ibidem instituto Ruimberto succedere, usque ad annum MCXCI; et quartum in ordine collocat Guilielmum, idque post annum MCVI, sub quo, inquit cœnobium sacræ eremo copulatum est. Interim Ferdinandus Ughellus, de Mario Maffeo Episcopo Aquinate agens ubi supra, ex Joannis Nicolai Commentario MS. de familia Masseria, ita loquitur: Abbatiam S. Justi commendatam habuit, illamque ex Pontificio beneplacito summa cum magnificentia ac moderationis laude contulit in Camaldulenses. Unde igitur nobis constabit longe ante hæc tempora Camaldulensem reformationem in illud cœnobium inductam: neque tunc primum capisse Camaldulensibus accenseri B. Jacobum? Utique ex instrumentis, quæ in Historiæ parte I. 2 cap. 3 secutus Augustinus, donationes Eremitæ factas sub annum MCXII enumerat: et clarius ex hac Vita num. 7 ubi Ingeramus, Jacobi frater ab ipso Gerardo Generali Ordinis admissus dicitur, tam apud Razzium quam apud Fortunium, ex quo eorum consensu colligimus ita ab initio scripsisse Raphaelem: Quo tamen non obstante eadem Abbatia temporis ac bellorum injuriis desolata deciderit in commendam, a qua beneficio Marii Episcopi absoluta, et Camaldulensibus, in novam Congregationem anno MXXIII recollectis, fuerit restituta.

PROLOGUS AD VITAM.

Auctore Raphaelæ Maphæo Volaterrano.

Raphael Maphæus Reverendissimo Patri, Domino Mario Maphæo, Præsuli Aquinati, et Abbati Volaterrano, salutem in Domino.

1 Cum nuper apud cœnobitas tuos diverterem, ac per otium libros quosdam semilaceros evoluerem; in Vitam B. Jacobi, unius e collegio quondam vestro, forte incidi: quæ præterquam quod rudi quidem sermone conscripta fuerat, adeo vetustate litteris intercidentibus obscura, difficilisque lectu erat, ut vix longo post tempore sensum deprebendere potuerim. Ego vero ne viri optimi ac de nostra regione bene meriti memoria, posteritatis ingrata negligentiâ, periret (quod tu ex nobis, quibus absens rerum tuarum curam delegasti, ægre admodum tulisses) sum conatus et gesta et vitæ cursum, brevi quidem oratione (non tam illius causa, qui in libro vitæ semel conscriptus, his non indiget; quam nostra) seculis renovare: ut ex ejus imitatione pariter, ac laude magis proficere valeamus, et domestici hujus apud Deum advocati precibus, vestra imprimis congregatio, deinde urbs tota Vo-

20

laterrana

et Camaldulo adscriptus ipse.

E

cum fuerit Volaterris ad S. Justi monachus,

instituti Camaldul.

F

Unde hæc Vita accepta,

quam certus Jacobi, ut sancti, cultus,

PER RAP.
VOLATER.

A laterrana tuta perseveret. Nam et hunc inter Sanctos suos eremus hodie Camaldulensis colit, et apud nos in quadam Sancti Justi ara ejus antiqua imago, more Sanctorum diademata, conspicitur. In Officiis item divinis ejus solitam coli memoriam, ex Lectionum ordine digestarum argumento deprehendimus. Mox tuæ pietatis erit omnia reintegrare, ac ut injuriam passus honori pristino restituatur operam dare.

VITA

ab eodem Volaterrano scripta, ab Augustino Fortunio modice interpolata.

Nobili ortus
genere

a
b

Modestissimus
juvenis,

B Beatus Jacobus, Certaldi a oppido, ex antiqua Guitiorum familia, oriundus extitit. Patrem habuit Albertinum b Equitem, qui tres suscepit filios; Guidotum, Ingeramium, et ipsum, de quo agimus, Jacobum. Qui quidem Jacobus omnia a teneris annis signa, indolem magni futuri viri ostendentia, præseferens; quod eremo magis quam seculo natus esset, haud dubia indicia dare cœpit. Erat enim puer ore venusto, specie liberali, sensu ætatem præveniente, sermone pareus, natura quietus, et a vitis, quæ illa solet ætas persuadere, omnino procul; solusque agens, nil magis quam lectitare seu meditari delectabatur, quo se meliorem, Deoque acceptionem efficere posset. Ut talem vero sese compararet, Christum in corde gestans, ut brevem ac momentaneam mundi gloriam despiceret; corporis sui virginitatem Domino Jesu vovit; jamjamque inebriatus amore decoris domus Dei, jugiter Prophetæ eloquium animo secum repetebat, Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te.

Ps. 83, 5

fit monachus
in S. Justo
Volaterris,

c

vitaque au-
steritate,

C

ex pietate
excellit,

cornem
domat,

3 Erat parentibus domicilium in urbe Volaterrarum in vico S. Mariæ; unde cum parentes ipsi puerum ad templum sanctorum Confessorum Justi et Clementis secum orationis gratia pluries duxissent, et exinde ad cœnobium ascenderent; factum est, ut Jacobus puer, monachorum vitam contemplatus, quod monachum agere posset, consensum patris, obtinuerit; habitumque sanctæ conversationis a Martino Abbate suscepit, anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo. Ex quo tempore nudus et armatus in Christo, morum gravitate præfulgens, exemplum mox virtutis, obedientiæ, et humilitatis, ac patientiæ ceteris cœpit existere Fratribus. Nec solum quæ ipsius erant Ordinis sedulus obivit; sed longe majus aggressus propositum, arctiore se vitæ genere, corporisque exercitatione admodum majore, afflixit. In vigiliis, jejuniis, algore, silentio, oratione perpetua, pertinaci labore, obedientia prompta placere Deo continuo studebat. Per Quadragesimas ter pane et aqua contentus jejunabat. Ante mediam noctem exurgens, aliosque præveniens, præstolabatur Fratres. Hymnos, psalmos, præsertim B. Michaelis Archangeli secunda feria, sabbathis vero B. Mariæ Virginis [minime] obiter lectitabat: eaque modestia præditus erat, ut cum Fratres ceteros virtute, sanctitateque antecelleret, omnibus tamen inferiorem obsequentioremque se semper præberet.

4 Quem infensissimus hostis acri pugna noctes et dies infestans, pubescenti corpori solita maximo-pere voluptatum incendia suggerebat: cujus tela et aculeos Christi famulus, Spiritus sancti gratia suffultus, cilicioque indutus, super humidam terram cubitans, vigiliis, orationibus, ac jejuniis duplicatis, licet membrorum viribus attenuatus, jugiter explo-debat. Satagebat quoque inter preces diutinas divi-nam studiose deprecari misericordiam, ut parens ac

fratres uterini, ipsi quoque aliquando, quam suavis est Dominus, gustare et videre mererentur. Nec in vanum pro illis oravit. Albertinus namque pater, fama tantæ filii sanctitatis adductus, simul vi cælesti adactus, ex improvise quasi a profundo seculi somno expergiscitur; tactusque quadam corporis et animi dulcedine, sese beatissimum fore secum cogitare iucipit, si reliquum vitæ apud filium transigat. Quapropter ad ipsum festinabundus concedens, ut Oblatus et Conversus, ab ipso Martino Abbate in monasterio recipitur, ad tertium Nonas Julias, anni millesimi ducentissimi trigesimi noni: qua die suum novissimum nuncupativum condidit testamentum [quod in cœnobio asservatur] d per quod, Guido Ingeramioque filiis hæredibus institutis, eisdem, quandocumque sine filiis discederent, monasterium pleno jure substituit, [manu Ubaldini Te-destii Notarii.]

5 Defuncto post hæc feliciter patre, eoque inter filii lacrymas sepulturæ tradito, Jacobus animarum e parochiæ jussu Abbatis curam suscipere coactus, ita administravit, ut plebs universa nunquam nec melius in spiritualibus profecerit, nec patrem in terris talem invenerit, unde et felicius regeretur, et animæ salubriora consilia susceperet. Quapropter vir sanctus munus quoque æditui templi f SS. Justi et Clementis [inferioris] exercere multos annos coactus est. Fratres vero sanctis venerabilis viri moribus atque exemplis magis ac magis indies affecti, ubi Martinus primum, deinde Nicolaus Ab-bates morti occubissent, cum bis elegissent illum sibi in Patrem, ille honorem hunc pariter, et onus detrectans, obstinatus bis rennit. Nimirum otium contemplationis dulcissimum, anxio periculosoque negotio præferens; tutiusque secum actum iri putans, si inglorius et ignobilis in cellula, tantum Deo teste, sese sancte exercendo latitaret; quam si populo spectante, virtutis suæ fama, cum gloriæ periculo, diffunderetur.

6 Postremo Michaelis Abbate decedente, tertiam electionem, urgente g Episcopo, subterfugere nulla vi nullaque ratione valens, monasterii quidem regimen accepit, ac aliquamdiu administravit, sicut ex variis donationibus h constat: sed paulo post dignitatem sic repudiavit, projecta virga et annulo; ut nec Episcopi nec Congregationis ullis omnino precatibus ulterius præesse voluerit; in eo solummodo parochiæ populis rem gratam faciens Quod animarum curationem libenter reassumpsit, quos dum frequenter commonefaceret patrio affectu, ut a sce-lorum flagitiis quisque abstinere satageret, singuli vero mandata Dei in vero sanctoque timore custodi-rent: factum est brevi temporis intervallo, ut non solum scelerosi, per incentiva vitiorum declinantes, in via eloquiorum Dei sese fideliter exercere visi sint, mirabili vi sacrosanctæ doctrinæ, cujus pocola vir sanctus propinaret; verum ut multi quoque e seculo ad sanctæ conversationis ordinem spiritu fervido festinaverint: nec defuerunt, qui cœnobium propterea suis bonis donatum esse voluerint; uti prædium, quod Ad-planum i dicitur, et adhuc ejus memoriam in dies recentiorem facit.

7 Inter hæc cum Guidotus frater suum obiisset diem, nullis superstitibus filiis relictis; Ingramius, ejus adita hereditate, paternis omnibus se immiscuit bonis. Qui cum nullam similiter sobolem procreas-set, denique contulit se ad hospitale S. Jacobi Alto-pascii, ut Equitem ibi profiteretur, facto testamento, locoque omnium suorum bonorum herede instituto, quæ fidei commissi jure ad cœnobium SS. Justi et Clementis, propter testamentum patris, pertine-bant. Deinde infra sex menses facti pœnitens, ipse quoque membra paterno tumulo sociare disponit: fratrem

D
patrem ex-
emplo pertra-
hit ad reli-
gionem.

d

e
curam paro-
chiæ gerit

f
et repudiata
bis pralatura,

g
eamque tan-
dem coactus
suscepere,
h
paulo post
abdicit:

i
seque anima-
bus curandis
utiliter
reducit.

j
Frater ejus
primum
Eques Hiero-
solymitanus

k A fratrem ad S. Justi petit: *k* Gerardumque Ordinis Generalem, qui tunc forte Volaterris agebat, suppliciter rogat, ut inter suos ibi filios ac professores annumerari, per eum assequi liceret. Itaque ad diem sextam Novembris anni millesimi ducentissimi octogesima primi, ad similitudinem patris, Ingeramius Conversus festive a Congregatione suscipitur. Qui propterea accito tabellione, tabulas testamenti paterni in primis ratas gratasque declaravit; subinde vero per novissimum conditum testamentum omnia sua bona in cœnobium contulit, [quæ tam in *l* urbe Volaterrana, quam in planicie Cassiani fluminis vallis Elsæ, *m* pleberii S. Petri in mercato, S. Lazari, et S. Mariæ de Cillicciavola Florentinæ diœcesis sita sunt, manu Joannis quondam Junctæ Notarii: ex quo die assignatus est illi famulus ad serviendum, reservatusque bonorum usus fructus donec viveret.] Obiit Ingeramius postero anno millesimo ducentissimo octogesimo secundo, tertia die Octobris, fraterna manu sepulcro conditus.

ipse Jacobus decimo post anno mortuus, 8 Porro vir Dei Jacobus, hujusmodi profectibus propter patris atque fratris conversionem lætissimus, decem adhuc supervixit annis. Qui quidem, dum vigil sedulusque operarius vineam Domini excoleret, proximum ædificando ac juvando; non æstu, vel algore unquam pressus, sexagesimum sanctæ conversationis attigit annum. Ceterum ad extremum vitæ cursum properans et febris laborans, Patre cum monachis advocato, veniam humiliter petiit, si quid forte non benefactum in eo conspexissent. Nec mora, sumptis ordine Sacramentis, migravit ad Dominum anno secundo et nonagesimo ducentissimo super millesimum, Idibus Aprilis, moxque ab eis in templo Sanctorum tumultus est, ibique postmodum honoris gratia ara constituta, [usque ad Raphaelis Volaterrani tempora, ut ipse testatur, fidelibus circa populis magnopere nota. Qui quidem Raphael quomodo sanetitatis illico signa immodica apparuerunt recensendo, memoratu digna hæc conscribit.]

sanat letaliter saucium, 9 Quidam Petrus, cum iter cum fratre faceret, incidit in latrones: qui ubi fratrem primum interfecerunt, deinde letale ei vulnus pariter intulere. Qui audita B. Jacobi fama, sepulcrum supplex adiit, diu lacrymis ac precibus contendens, ut ipse propitiator salutis suæ apud Deum existeret. Tandem illum albis amictum vestibus videre meruit, admonentem, ut jam incolumis factus discederet: cumque veluti e somno velociter exurgeret, ob tantum beneficium Deo ac Sancto ejus gratias agens, lætus ad propria remeavit. Alius item e *n* S. Geminiano, cum surdus quatuor annis fuisset, ad hunc similiter accedens, sanus et ipse remigravit.

n quadriennio surdum, 10 Mulier item Volaterrana, dextro affecta inutilisque brachio, eo ipso tumultu imposito, statim valida facta, præ novitate rei exclamavit, Deo tanti beneficii auctori per suum Sanctum gratias agens. Alia rursus mulier, quæ in mamilla torquebatur, pridie ejus diei qua decesserat B. Jacobus, viri sancti auxilium pia fidelique mente invocans, dum sic instaret, votis auxilium præstolans, illum chirurgi habitu cum arcu unguenti venientem vidit; cujus liquore vulnus perfusa, e vestigio incolumis apparet. Insuper e castro *a* Libiani mulier quædam, ab immundo vexata spiritu, ad beati viri sepulcrum a consanguineis deducta, ejecto tandem dæmone, omnibus spectantibus ac Deum collaudantibus, pristinæ restituta sanitati, in patriam rediit lætissima.

ANNOTATA.

a Est Certaldum inter Volaterras, Senas et Flo-

rentiam, pari fere a singulis intervallo, nec longe a Boreali Elsæ fluminis ripa.

b Commentarius Volaterranensium etiam Comitem appellat quod auctoritate vetustiori deberet probari.

c Coluntur hi 5 Junii.

d Hæc verba et quidquid deinceps [] his signis notabimus, absunt ab Italica versione Razzii, quæ proinde arbitramur addita a Fortunio.

e D. Justi prioria vocatur in Commentario Volater.

f An a parochiali diversi? diversi saltem ab Abbatiali, de qua in ejus fundatione scribit Fortunius, Cœnobium cum templo supra in monte Nilio cum monachorum collegio instituit.

g Ab anno 1239 Volaterranæ ecclesiæ præfuit Galganus, cui anno 1251 successit Rainerius, et huic cedenti an. 1261 Albertus, tum anno 1273 alter Rainerius, familia Ubertinus; sub quo reliquam vitam Jacobus absolvit, et hanc postremam electionem factam suspicamur.

h Addit versio Italica Razzii, ipsi factis cum titulo Abbatis

i Eadem versio agri in plano, sub monte Brodonis satis vicini et commodi monasterio.

k Hist. Camald. p. 1 l. 2 c. 50 dicitur Gerard, Generalis institutus anno 1274, et magistratum tenuisse ad an. 1291, quo obiit vi Idus Aprilis.

l Desunt hæc omnia Razzio, et a Fortunio inserta suspicamur.

m Id est Parochiis seu vicis.

n De oppido S. Geminiani pluribus egimus ad vitam S. Finæ 12 Martii: distat Volaterris circiter 15 p. m. ad Enro-boream.

o Castrum Libiani pari fere intervallo abest ad meridiem, trans Cecinam fluvium.

TRANSLATIO CORPORIS

Ex Commentario MS. de Sanctis et Reliquiis Volaterranensibus.

ANNO MDLXXIX Visitator a Apostolicus, a Gregorio XIII summo Pontifice missus, considerans quod altare, sub quo corpus B. Jacobi conditum erat, pene esset consumptum a rupe, cui adhærebat: ne corpus illud Beatum loci et temporis pateretur jacturam, dum felix ejus anima inter Sanctos electos exultat in cœlis; altare ipsum demoliendum et corpus ejus transferendum edixit. Unde pius populus et devoti monachi jugiter obedierunt; et altare illud commutaverunt in hoc idem altare, *b* ubi apparet picta imago S. Jacobi, diademate ornata, et nomen ejus circa diadema notatum: et corpus sub altare ipsum posuerunt, uti scriptum reliquit Reverendus Ignatius Razzius Camaldulensis. Cujus scripturæ veritas ac fides a majori parte qui aderant, testimonio de visu, fuit unanimiter confirmata: anno scilicet mox, quando recognitis solenniter Sanctorum Volaterranensium Reliquiis, recognitionis istius Acta publico instrumento fuerunt consignata a Ser-Raphael Tanaglio Notario: qui suam scripturam his verbis prosequitur.

12 Et ex hoc nedum operæ pretium sed apprime necessarium esse duxerunt, corpus illud Sanctum inquirere, priusquam altare, jam fere demolitum, reædificaretur; et annuere precibus Domini Equitis Camilli Guidii, qui de hoc Reverendissimum Abbatem et alios instantem et enixe rogabat. Corperunt itaque percutere lapidem, qui sarcophagum tegebat et aram: et ingens sonitus redditus vacuum subtus esse promisit. Aperta est pars lapidis (nam totus educi non poterat, cum parietibus altare sustinentibus esset infixus) et ea revoluta, apparuit magnum monumentum quadratum, ad longitudinem humani corporis, ubi sanctas Reliquias invenerunt; licet

D
PER RAP-
VOLATER.

a
Corpus ad
aliud altare
translatum
an. 1579,

b
F
anno 1612,

denuo requiritur et recognoscitur,

non

EX MS

A non totius integri corporis, cujus partes in alia Ordinis monasteria, juxta Abbatum devotum arbitrium asportatae fuerant. Eas igitur eduxerunt, et in plumbeam cassulam, pannis sericis involutam, in eodem monumento reposuerunt; et mox lapidem remotum applicuerunt. *Hactenus verba instrumenti, cetera auctores Commentarii præfati sic proseguuntur.*

et rursus an.
1642

13 Labente mox ecclesia, præactum corpus, cum veteris Reliquiis, in S. Clementis speluncam fuit translatum; postea, in eadem pumicosi lapidis urna, fuit sub Crucifixi altare honorifice conditum. anno deinde MDCXLII, quando Reverendissimus Pater Abbas Camillus de Monte-Varchio Capellam et altare Crucifixi restauravit, et in majorem D. Justiarum transtulit, mense Maio, recognita denuo eadem Reliquiae sunt, a Reverendissimo Domino Alexandro Bana Canonico et nutu Illustrissimi Domini Nicolai de Sacchetti Vicarii Episcopalis testesque fuerunt prædictae recognitionis firmatae per instrumentum Ser-Hieronymi de Compagnis, D. Simon Coccina et D. Curtius Inghiramius. Post quam

recognitionem ipsae Reliquiae in eodem altari, quod nunc Divi Justii nuncupatur, repositae sunt: et per craticulam ferream inauratam ipsa arca conspicitur, cum inscriptione Italica, quam Latine sic reddimus
HIC REQUIESCUNT RELIQUIAE B. JACOBI DE CERTALDO VOLATERRANI. Ipsius quoque Beati imago, cum diadmate splendoribus radiante, depicta, in Abbazia supra portam contignationis aediumque Abbatialium cernitur, cum hoc elogio: B. Jacobus de Guidis Nobilis Volaterranus, hujus monasterii professus, Abbas obiit anno MCCXCII, die XIII Aprilis.

D
transfertur ad
altare S.
Justi.

ANNOTATA.

a Ejusmodi visitationum sub Gregorio XIII institutionum, maxime per Hetruriam et Umbriam, varia variis locis invenimus vestigia. Nominatim autem ad 13 Martii produximus exemplum, de B. Erico Perusii honorato agentes num. 5.

b Juxta campanas prope D. Justiarum, inquit Commentarius Volaterranensium.

a. P.

B

DE VENER. IDA LOVANIENSI, ORD. CISTERC. IN BRABANTIA PROPE MECHLINIAM.

E

Ægidius
Bertaut an.
1227 decimas
donat

Ex familia inter Brabantinas antiqua et prænobili Grimberganorum Dominorum prognatus Walterus, cognomento Bertholdus, Mechliniensis urbis Dominus, Bertholdorum illustrem stirpem procreavit: quæ per duos ejus filios Walterum et Ægidium in totidem divisa ramos est, ita ut primogenito ejusque posteris Domini Mechliniensis titulus, alteri et successoribus ejus a proprio allodio Berlaere appellatio manserit. Genealogicum stemma utriusque deducit Miræus in Notitia ecclesiarum Belgii pag. 592 et 596, et ab Ægidio, sub annum MCCXXVII conditum donationis instrumentum hujusmodi profert pag. 557. Ægidius Bertaut, vir nobilis, omnibus Christi fidelibus in perpetuum. Notum esse volumus... quod nos... decimas de Berlaere et de Ghele conventui monialium Cisterciensis ordinis de claustris juxta Walein, in honore Dei genitricis Mariæ constructo, in quo et filias nostras locavimus, cum omnibus attinentiis suis perpetuo possidendas in eleemosynam contulimus...

monasterio
Vallis-rosarum, non ab
ipso aut
filiiabus fun-
dato,

2 Conventus iste Vallis rosarum dictus, ad ripam fluvii Nethæ, unica sola leuca distat ab urbe Mechlinia; ejus foundationem primum alii ad jam dictum Ægidium referunt, occasione præcitatae donationis; alii ad filias ejus, Odam scilicet et Elisabetham, eoque allegant sepulchralem lapidem, ibidem superiori seculo visendum, cum hac inscriptione. Hic jacet venerabilis Domina Oda, prima Abbatisa, et Elisabeth sororejus, fundatrices hujus monasterii, filiae quondam nobilis viri Ægidii Berthold, dicti senior, Domini de Beerlaere, Gheel, Duffel, etc. Obiit anno MCCXLVII duodecima Maii.

sed a fratre
Waltero
Mechlinia
Domino,

3 Mihi si libera detur conjectandi licentia (nam lapis iste cum sua ænea lamina, dictam inscriptionem continente, circa annum dumtaxat MD videtur fuisse positus) crediderim ipsum Mechliniensem Dominum Walterum, Fratrem Ægidii seniore, ex sui juris fundis eum donasse Cisterciensi Ordini, in quo nunc situm monasterium est. Cumque ex Nazarethano prope Liram cœnobio deducta eo esset Colonia Virginum, sub regimine B. Christinæ (sic enim appellant) hanc suam occasionem ratas Ægidii filias, Walteri neptes, quæ in Nazareth pie pudiceque educatae hauserant instituti Cisterciensis amorem, impetravisse a patre licentiam ibidem habitum religiosum assumendi, itaque factam esse præmemoratarum Decimarum donationem. Postquam au-

tem anno MCCXLV fundata fuit Abbatia S. Bernardi ad Scholdim, ex bonis quæ idem Walterus feudi nomine concesserat Ægidio, Ægidii fratris filio, et hic ad usus monasterii condendi legaverat; atque eidem concedita spiritualis cura gemini parthenonis, Nazarethani scilicet et Vallis-rosarum; censeo utrique auctum fuisse honorem, ut quæ domus sub Villariensi Abbate solum habuerant Priorissas, libero deinceps jure eligendæ Abbatissæ fruerentur; utque ita primam electam fuisse Odam: quam alia deinceps sex ex eadem familia Bertholdorum continuo ordine sunt secutæ. Quoniam vero Ægidius junior vel ante patrem suum ac patruum obiit, vel utrique modicissimo supervixit tempore, potius credimus iis qui senioris Ægidii filias dixerunt Odam et Elisabetham, quam Miræo, qui eas juniori adscripsit: nec enim apparet verosimile quod ambo ad tantam pervenerint ætatem, ut viginti et pluribus ante mortem suam annis habuerint ex Ægidio juniore neptes monasterio maturas.

et forte post
an. 1245 in
Abbatiam
erecto.

4 Ut ut sit, evidens omnino est, neque meretur probari operosius, Nazarethana atque adeo Villariensi Fundatione, hanc Vallis-rosarum esse posteriorem: nimiumque enormiter exerrasse Gramajum in sua Mechlinia et Wichtmannum in Brabantia Mariana; hic quidem, cum certum sibi esse dixit anno MCC multo antiquius esse hoc monasterium; iste, cum ejus erectioni annum MCCXXXVIII assignavit. Etenim Villariensis Abbatia, Belgicarum apud Cistercienses prima, anno solum MCXLVI originem habuit, et Nazarethana domus fundari cepit anno MCCXIX, inter puellarum dicti Ordinis cœnobio primum locum occupans post Parcum Dominarum, anno MCCXV fundatum. Argumentum vero quod Wichtmannus sumit ex Vita Beatæ Idæ, Cisterciense institutum in ipsa Rosarum-valle professæ, procedit ex evidenti socordis librarii sphalmate: qui descripturus annum illius mortualem, solum signavit MCC pro MCCC, vel aliquonon multum anteriore. Etenim constat ex Vita, Beatam ipsam, cum adhuc in paterna domo Lovanii viveret, Patribus Dominicis ad suas confessiones usam: qui tamen anno dumtaxat MCCXXIV illuc inducti sunt, teste Lipsio; et cum jam monacham proficeretur, usa est familiaritate Fratrum Minorum, e vicino Mechliniensium oppido ad ipsam excurrentium, quorum ibi conventum anno MCCXXXI inchoatum docet Franciscus Haræus in Annalibus Brabantiæ. Sed quid opus hæc scrutari accuratius; cum utrumque Ordinem

quod alii
perperam
factum scri-
bunt anno
1138.
Faut diu ante
1200.

aliquantis

A aliquantis post millesimum ducentimum annis constet institutum fuisse ?

Ibi scripta
Vita Ven.
Idæ ex schedis
confessarii

una cum ipsis
perit,

B sed sercata in
MSS. Canonico-
rum Regul.

unde postea
acceperunt
alii,

C æque ac nos
qui ex ea
docemur
circa an.
1300,

13 Aprilis
obiisse ;

Beatam
quidam,
Venerabilem
vocant anti-
quiores :

5 Utinam superesset adhuc autographum scriptoris qui, sicut præfatur ipse, in unum collegit quæ de miraculosis Venerabilis Idæ operibus, ex antiquis originalibus admodum inordinata pariter ac dispersa recolligere potuit... indubitatum testem habens veritatis eum, qui de sanctæ fœminæ ore collegit singula, et scripta memoriæ commendavit : Hugonem scilicet monasterii ipsius confessarium virum (ut libro 3 num. 30. habetur) per omnia venerabilem et beatum, ut ob eminentem suæ sanctitatis reverentiam... in electorum numero Sanctorum quo catalogo debeat non immerito recenseri. Equidem crediderim, etiam post scriptam Vitam, conservata fuisse hujus tanti viri de hoc argumento schediasmata omnia ; idque vel in Vallis-rosarum monasterio, ubi conscripta fuere ; vel in loco S. Bernardi ad Schaldim, ubi forsitan obiit Hugo prædictus. Sed utroque monasterio a Calvinianis hæreticis destructo rebusque dissipatis ; perierunt etiam illa, æque ac præcipuum Vitæ exemplar, quod in alterutro fuisse loco non magis dubito, quam possunt dubitare alterutrius loci religiosos aut religiosas fuisse, quorum id petentium supplicationi satisfacere cupiens auctor, animum applicuit ad scribendum, schedis indidem subministratis usus. Hic vero credi debet fuisse professionis diversæ a Cisterciensi, cum nusquam de Ordine Cisterciensi tanquam suo loquatur, ut ferè solent qui proprii Ordinis historias scribunt. Perierat apud Cistercienses labor tam præclarus, nisi damnum quod Hagionachi postea intulerunt prævertisset Canonico-regularium diligentia, colligentium undequaque Sanctorum Vitas, easque per ingentia volumina dividendum in monasteriis Rubæ-Vallis prope Bruxellas, et Consendonkano prope Turnhoutum : apud quas hanc vitam reperimus, et collatis inter se MSS. invenimus ita verbatenus convenire, ut alteri ab alteris habuisse exemplar viderentur, et cum eo quod diximus sphalmate transcripsisse.

6 Ex Rubæ-Vallis MS. Codice egraphum nactus Fr. Joannes d'Assigues, Camberonensis in Haannonia monasterii religiosus, inter Vitas ac gesta Sanctorum ex Ordine Cisterciensi personarum, hanc quoque Vitam vulgari Gallia lingua edidit anno MDCIII; Latine autem, sed mutato hinc inde stylo, Chrysostomus Henriquez anno MDCXXX inter Vitas quinque Virginum prudentum, quarum egrapha ipsi communicaverat Rosweyldus noster. Quis Teutonice nostra vernacula, ad usum ipsarummet virginum Roseæ-vallis, concinnaverit epitomen, quæ ibidem legitur, ignoramus. Unum scimus, eundem omnibus fontem fuisse : ac proinde ignoscendum æqualiter omnibus, quod nequiverint certius definire annum quo Beata illa virgo ad caelos abiit. Quem tamen haud vani opinione dicimus fuisse MCCC, aut eo priorem aliquem : propterea quod constet ex lib. 3 num. 10, tempore Venerabilis Idæ adhuc moris fuisse in Ordine Cisterciensi, ut percepto reverendi Corporis Sacramento, etiam ad susceptionem sacri Sanguinis accederent Sanctimoniales : qui mos non videtur diu ultra primum Ordinis seculum tenuisse ; exoleverat autem cum Vita scribebatur.

7 Ejus obitus putatur fuisse XIII die mensis Aprilis, inquit Vitæ auctor : quod deinde secuti scriptores omnes, qui Idæ meminerunt : Heribertus Rosweyldus, in Fastis Sanctorum, quorum Vitas MSS. in Belgicis Bibliothecis invenerat ; Arnoldus Raissius, in Auctario ad Nates Sanctorum Belgicorum Molani ; Chrysostomus Henriquez, in Menologio Cisterciensi ; Saussayus, in Martyrologio Gallicano ; Arturus du Monstier, in Gynæceo sacro ; et Gabriel Bucelinus, in Menologio Benedictino. Ex quibus Raissius, æque ac supra laudatus Joannes d'Assigues, eum solum adhibuit titulum, quem Vita dabat, Venerabilis Virginis. Saussayus ipsam inter

Pios referens, Sanctæ Memoræ nuncupavit, Ceteri D post Miram in Chronico Cisterciensi, pag. 213 et Chrysostomum Henriquez, incunctanter et absolute Beatam nominant, juxta morem in ipso monasterio etiam hodie vigentem. In eo tamen non fuisse consuetudinem festivitate annua recolendi Natalem Idæ, haud obscure colligitur ex illo tam ambiguo verbo, putatur, quo diem mortis signat auctor vitæ : cujus moderationem nos quoque imitati, solum titulum Venerabilis adhibemus.

8 Quod autem ipsam Vitam huic inseramus operi facit traditio loci perpetua et constans de sepulcro, ad usque Calvinisticum vastationem habito in maxima veneratione : idque non in cœmeterio, ubi mos erat communiter omnes religiosas sepeliri ; non in claustro aut loco capitulari, quod ad privatam dumtaxat cultum spectavisset : sed in ipso quod tunc stabat templo, ubi omnibus conspicuum et publico fidelium honori expositum illud fuisse dicitur. Etenim ejusmodi sepulturæ prærogativa (qualem eo seculo nulla obtinisset, nisi quam ecclesiastica auctoritas pro Beata habendam colendamque decrevisset) præsumptionem fundat sive rationabilem, quod illa non obtigerit Venerabili Idæ, nisi propter miracula crebra, quibus sanctitatem demortuæ manifestavit Deus ; et quibus inducti Prælati permiserint, ut vel a principio communi exempta legi haberetur, et tamquam certissimo Sanctæ ac palam adorandæ invocandæque intra ecclesiam constitueretur monumentum ; vel ut e communis sepulturæ loco (quod verosimilius videtur) elevata ossa illuc transferrentur cum pompa religiosa : quamvis nihil istorum litteris consignare curavit pio sacrarum virginum simplicitas, neque tale quidquam indicet Vitæ auctor. Propositum quippe ei erat nihil eorum scribere, quæ ex cujuscumque verbali relatione percepisset, ut habetur in prologo ; sed ea solummodo quæ, ut dicitur in epiloquo, sui Confessoris ingenioso conamine schedulis exarata scriptoque commendata reperit, sub certa capitulorum distinctione distribuere, quamvis centesima portio scribendorum omissa vel oblivioni tradita certis ex causis indubitanter extiterit, ut in scripto sui dictaminis attestatur Hugo, sanctissimus Christi famulus.

9 Porro dictas schedulas arbitramur a jam nominato Hugone successive scriptas, prout singula vel ipse per se comperit, vel ex Beatæ Virginis ore collegit, confessionum ejus auditor secretorumque conscius pariter et symmista : idque eo fine, ut servirent Vitæ, post Idæ mortem conscribendæ. Quod cum ipse non præstiterit, crediderim eadem fuisse præmortuum : eo magis, quod, ut dixi, de morbo et obitu venerabilis Virginis, deque sepultura ac secutis miraculis nihil reliquerit, quo periret historia ex istiusmodi schedis conficienda. Quam autem laudabilis fuit illius diligentia, tam merito reprehendi potuit negligentia successorum ; qui et morienti adfuerunt et sepulcrum curaverunt, et secutorum mirabilium testes fuerunt oculati. Quo factum est, ut qui longo post tempore, et forte post integrum aut sesqui seculum, suscepit hoc argumentum tractandum : quando jam nemo supererat, qui de non scriptis certum oculatæ fidei passet testimonium dicere ; necesse habuerit paucis lineis obitum Beatæ attingere, nequidem de die mortis inveniens indicium usquequaque indubitatum. Post quam vero hic Vitam scripsit, ejusque epitome etiam vernacula lingua capiti a sanctimonialibus legi ; aucta proculdubio est sepulcri veneratio et vicinorum Idam invocantium accensa pietas.

10 Ast ubi Mechliniensi urbi incubuit feralis tempestas Iconomachorum, contra Deum ac Regem suum fœderatarum (quod anno MDLXXX mense Aprilis contigit) fugatis cum sua Abbatissa Anna Teuræ sanctimonialibus, eversum exitiali procella monasterium est, neque eversum tantum, sed omnino sublatum de medio, grandioribus lapidibus omnibus, maxime altarium ac sepulcro-

sepulcrum,
ut Beatæ, in
templo fuisse
traditur.

E
quamvis de
eo nil dicat
Vita,

accepta ex
schedis, non
perductis
usque ad
mortem Idæ.

F

anno 1580
dissipatur
per hæreticos
monasterium

rum

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.una cum
sepulcro ;quod adhuc
latet

Arum, *Ulissingam in Zelandiam auctis, ad extruendas ibi Principi Auriaco ædes. Quinto post anno restituta Catholico Regi Mechlinia est : sed religiosæ Virgines ab exilio regressæ, cum nec ruinas quidem monasterii sui invenirent, neque ulla in agro esset ipsis securitas ardente tunc maxime bello ; cœperunt Refugium urbanum habitore, ubi licet per duodennales inducias aliquantulum recrearetur ad novi monasterii fabricam haud segniter animum applicarent ; optata tamen pacis successu frustrata, recrudescuntibus sævus quam antea bellis, coactæ sunt in urbe subsistere, et penitus dimittere ceptam fabricam usque ad annum MDCXLVIII. Atque ita desolato per tot annos loco, abolita prorsus est, si qua inter accolæ perseveraverat, Idæ venerat ; ipsumque ejus sepulcrum, cujus nulla amplius relicta vestigia erant, ita in oblivionem venit ; ut nulla illius habita ratione, jacta sint novi clunstri templique fundamenta. Quibus insigni sedulitate Joannæ van Laethen Abbatisæ ad culmen perductis, anno a promulgatione concordæ duodecimo, Christi MDCXLX, die XXV Junii, in locum atque ordinem pristinum reductus est conventus virginis, cu soleunitate quam loci Confessarius amicus noster Bernardus de Grande, una cum reliqua monasterii historia dilucide conscripsit, in libro nobis humaniter commodato. Ex libro autem jam dicto didicimus, Venerabilis Idæ sepulchrum credi fuisse intra hortum clunstri majoris, circa eum angulum qui proxime attingit chorum Conversarum : ubi spes est sacra ossa inveniunda, quando Superiores congruum judicaverint ea requirere, et antiquam tum piæ sanctæque Virginis instaurare cultum : quo fortassis haud parum proderit noster hic labor in ejus Vita publicanda.*

VITA

Ex MSS. schedis Hugonis Confessarii ab auctore anonymo compilata,

edita ex MS. Rubæ-Vallis Canon. Regul.

PROLOGUS.

Quoniam inter varia Sacræ paginæ rudimenta, Sanctorum exempla non minimum ædificationis locum obtinent (quippe quod ex moralibus vel allegoricis dictis ad utilitatem legentium, per viam instructionis, elicitur ; hoc in Sanctorum gestis, vivis et efficacibus argumentis, velut ad oculum demonstratur) ideo tam petentium supplicationi, quam propriæ devotioni satisfacere cupiens, ad rescriptionem vitæ Venerabilis Idæ (quam in monasterio quodam Cisterciensis ordinis, quod Vallis-rosarum ab indigenis appellatur, omnipotens Dominus olim sui famulatus obsequio mancipavit) animum pariter et stylum applicavi : et quæ de miraculosis illius operibus, ex antiquis originalibus, admodum inordinata pariter et dispersa recolligere potui (non prioribus scriptis derogans, sed ea pro modulo parvitatibus meis corrigens et emendans) in unum, opitulante superna pietate, conjeci : libellumque ex præmissis confectum, his qui in planioribus sacrae Paginæ locis ædificationis sibi victum quærant, ad eliciendum si quid in eo sapidum invenire potuerint et suo conveniens desiderio, delegavi ; sperans me cum Evangelica vidua remunerationis aliquid accepturum : quippe qui licet in sanctæ Ecclesiæ suæ templo non magnum quiddam cujuscunque scripturæ munus offerre prævalui (quorum nulla mihi copia suffragatur egeno prorsus et pauperi) feci tamen quod potui : duoque minuta, quæ mihi dudum ad sustentationem propriæ paupertatis acquisieram, benevolentia videlicet et eloquentiæ, qualicumque liberalitate qua potui in proximorum subsidium erogavi. Attende ergo, Lector, imprimis hujus operis me non auctorem esse, sed potius collectorem : parum enim

Vita hæc
meliori ordi-
ne digesta,
ex antiquis
originalibus,

aut nihil eorum quæ scripturus sum ex cujuscunque D
verbali relatione percepi ; sed solum, ut dictum est, ex quibusdam schedulis adunata sub Capitulorum certa distinctione distribui. Quapropter a me dictorum fidem quærendam fore non arbitror ; aut si congruam de veritate materiæ cautionem præstare nequivero, temeritatis meæ a quolibet reor arguendum ; cum certum et indubitatum testem habeam veritatis, illum scilicet qui de sanctæ feminæ singula quæ dicturus sum, ore collegit et scripta memoriæ commendavit. Is siquidem spiritualium amicorum illius præcipuus extitisse dignoscitur, et confessionum ejus auditor, secretorumque conscius pariter et symmistæ. Hunc etiam tantæ sanctitatis et reverentiæ virum, multorum et gravium personarum attestatione, fuisse comperimus, ut non solum fides illius dictis vel scriptis, omni remoto suspicionis scrupulo, valent adhiberi ; verum etiam ob eminentem suæ sanctitatis reverentiam, tam ex vitæ puritate quam ex supernarum revelationum, quibus claruit, affluentia relucens, in electorum numero Sanctorumque catalogo debeat, ut speramus, non immerito recenseri. Sed his interim prætermissis aliorumque descriptioni, quibus propensior suppetit eloquiorum copia, reservatis ; ad nostræ narrationis E
exordium veniamus.

conscrip-
tis ex ore Idæ
a confessario
ejus, viro
sancto

CAPITULA PRIMI LIBRI.

- 1 De lumine, quod adhuc infans vidit in altari.
- 2 De eo quod diabolus felicibus ejus actibus invidit, et patrem suum ad ejus odium excitavit.
- 3 De vindicta patri suo irrogata, pro injuria quam sibi intulerat.
- 4 De diversis tentationibus, quibus eam diabolus infestavit.
- 5 De mira abstinence, quam in diebus juventutis suæ sibi ipsi imposuit.
- 6 De eo quod pauper quidam, ab ea receptus hospitio, repente disparuit.
- 7 De eo quod interdum Angelico ministerio communicari meruit Domini Corporis sacramento.
- 8 De eo quod præ nimio desiderio communicandi sanguis ex ore et naribus copiose effluxit.
- 9 De eo quod legendo, Verbum Caro Factum est, ipsum Verbum in ore suo carnem factum sensit.
- 10 De eo quod matrona quedam claritatem, de cælo emissam, super ipsam radiare conspexit.
- 11 De eo quod Dominus, ad preces ejus, in vinum optimum cerevisiam commutavit.
- 12 De eo quod pisces gurgitis ad eam adnataverunt, et aves gallinacei generis accurrerunt.
- 13 De eo quod Christum infantem cum Magis adoravit.
- 14 De eo quod Dominus sororem suam carnalem, pro molestia illi illata, corripuit.
- 15 De eo quod soror sua magnam luminis claritatem super ipsam radiare conspexit.
- 16 De eo quod sororem suam carnalem a morte resuscitavit.
- 17 De eo quod sibi revelatum fuit, se parem fore cuidam monacho Præmonstratensis Ordinis in cælesti beatitudine.
- 18 De eo quod præ nimio amore, quem sensit in anima, in corporalia membra exterius adurebatur.

His Capitulis in margine notatis, distinguimus Vitam more nostra in capitu grandiora et numeros.

LIBER I.

Prior pars vitæ in domo paterna paractæ.

CAPUT I.

Ortus, educatio, illustratio divina : Patientia ob aversum animum patris.

Fuit in oppido Lovaniensi, quod Brabantinorum Principum ditioni subiacere dignoscitur, et inter cetera a Lotharingici Ducatus oppida præcipuo nobilitatis et honoris culmine sublimatur ; fuit, inquam, nostris temporibus virgo quedam, Idæ nomine, locupletibus et honestis exorta parentibus, ac inter suos generositatis et venerationis privilegio non mediocriter insignitis. Hanc itaque cum ex divina concessionem parentes filiam genuissent, et ex sacro baptismi lavacro renovatam, per Christianitatis titulum Ecclesiæ sanctæ gremio consignassent ; affuit in ipso

CAP. I.

a
Nascitur
Lovanii ho-
nestis paren-
tibus.

A ipso confestim infantilis ætatis exordio, vas electionis sibi in ea prævidens, divina miseratio; quodque futuris etiam temporibus ad eminentem eam perducitur esset perfectionis apicem, efficaci jam demonstravit et docuit argumento.

*parvula in
ecclesiam
ducta,*

*tempore
Missæ*

*vidit lumen
ad altare
descendens,*

*in prognosti-
con Sanctissi-
mæ ejus vitæ:*

CAP. II.

*annos nata
18.*

*anhelat ad
sanctam
vitam.*

2 Quodam siquidem tempore, cum adhuc infra metas infantiae constituta, necdum adolescentiae terminos attigisset; accidit ut venerabilis mater Virginis hanc secum ad ecclesiam duceret; quatenus inuentis ætatis exordio sub jugo Domini, potissimum cum adhuc naturali polleret flexibilitate, cervicem recalcitrationis ignaram deprimeret; et juxta sententiæ proverbialis oraculum, novam testam virtutum inbutam odoribus, ad supernæ gratiæ dulcedinem capessendam, per tam laudabilia conversationis initia præpararet. Ubi cum ad Missale simul officium mater et filia cum ceteris, quorum ibidem tunc immensa affluerat multitudo, consisterent; et ad sacræ Hostiæ, sicut moris est, elevationem, visum pariter et animum dirigentes, mirificum Dominici Corporis sacramentum, in panis speciem demonstrandum, devotis digne mentibus observarent; aperti sunt confestim oculi Virginis innocentis, et vidit quasi stellam igneam, immodico splendore simul et rubore perfusam super altare desuper descendentem; et velut ardentem faculam, ipsum, cui illapsa fuerat, altaris loculum claritatis suæ radiis illustrantem; et sic demum, ad instar fulguris, velut in ictu oculi; citissime disparentem. Imminente per hoc, ut existimo, divina clementia, quod per hujus Sacramenti veneranda mysteria Virgo Christi, cui hæc videre corporalibus oculis sunt concessa, magna futuris temporibus virtutum incentiva, et propensa perfectioris vitæ caperet incrementa. Quid enim aliud hæc mystica visio portendere videbatur, nisi quod ignis ille divinus, non comburens, sed illuminans, qui dudum Christi discipulorum corda coelitus illustrarat, in hujus quoque Christi Virginis animam, mysterium suæ virtutis jam jam operaturus, infunderet; et ad præparationem dignissimæ mansionis in qua, futuris temporibus habitare dignaretur Altissimus, in ejus pectore consuetæ præventionis officium jam tunc exerceret? Hanc quoque venerabilis ejus genitrix hujus visionis interpretationem edidit, et super hac re non dissimilem isti sententiam protulit: præmissa quippe, narrante filia, post mysteriorum expletionem domi reversa, rescivit: et eandem non incongrue super hac visione sententiam proferre poterit, quisquis venerabilis Idæ conversationem vitamque sanctissimam, quam diebus suis exercuit, intento considerationis intuitu diligentius indagabit.

3 Cum itaque, sub miræ simplicitatis et innocentiae gestu, laudabilem vitæ suæ continentiam, puella bonæ conversationis et indolis, exactis jam infantiae simul et pueritiæ finibus, ad metas adolescentiæ perduxisset; et annorum duodeviginti numerum, in æde paterna, sub omni puritate puellaris castimoniae, parentum enutrita solitudine, peregisset; cœpit in ejus animo, quidquid in hoc mundo pretiosum reputari solet aut delectabile, tamquam nullius æstimationis vile peripsema, miro modo vilescere: quippe quæ jam cœlestium delectationum initiata commerciiis, et inflammata desideriis, ad supernæ felicitatis gaudia, Spiritus sancti ducente gratia, didicerat anhelare. Siquidem cum per labentium decursum annorum ad bivium Pythagoricæ litteræ pervenisset, eum quem quasi in egressu mundi posuerat, pedem retrahens: et spretis mundi delectationibus, quibus transitorio quodam intuitu paulo ante videbatur intendere, dexterum illius ramusculum apprehendens; cœpit continuo de præteritis negligentiis efficaces pœnitentias agere, corpus cas-

ligando domare, cor suum et conscientiam omni qua valuit diligentia custodire, frequenter ecclesiæ limina terere, sermonibus ædificatoriis et sanctis collationibus assidue interesse: sed et a paternis opibus, de quibus tamquam de perperam acquisitis sua se conscientia remordebat, velut a venenosis rebus atque mortiferis, in quantum potuit, abstinere.

*Incitante
diabolo*

4 Verum dum hæc et horum similia per dies singulos a nova Christi tirone sollicitas agerentur, videns et invidens humani generis æmulus et bonorum omnium insatiabilis inimicus; videns, inquam, quod per talia virtutum exercitia venenosum caput suum Virgo devota Deo contereret, ipsiusque respectum pariter et illusum a sede cordis et conscientiae suæ, non muliebriter aut ignave, sed fortiter virilique constantia propulsaret, furibundus nimis ac turbidus, et velut ingenti quadam injuria lacessitus, ad antiquæ deceptionis stropham se continuo convertit: et qui muliebri suasionem primi parentis olim pectus a nativo robore per serpentis astutiam emollivit; nunc vice versa per virilem proterviam, astute satis et pertinaciter intronissam, frustra licet, invincibile pectus virgineum impugnavit. Pater siquidem Virginis venerandæ (vir scilicet mundanæ sollicitudini deditus, et secularium negotiorum curis immediatè occupatus, cum devotam filiam suam ab his, quæ secularium negotiationum exercitio in diebus suis avaro corde congesserat, et incessabili studio quotidie congerebat, tamquam a rebus sordidis et avaritiæ cœno multipliciter inquinatis, quantum valuit, abstinere conspiceret; a paterna pietate delirans, et rectam intentionem filiae cæcis oculis non considerans, omnem fellis sui commotionem in insontem mox cœpit evomere: turbatoque rationis intuitu, quam præconio commendationis potius exaltare debuerat, as errimis maledictionum ictibus non cessavit diebus singulis, innocentem et totius recalcitrationis nesciam, impugnare. Sed dum hæc per multa temporum interstitia gererentur, et hinc pater filiam crebris minarum jaculis, affectionis paternæ prorsus oblitus, impeteret; illinc paternæ crudelitatis insultus, patientiæ clypeo præmunita, mirabili constantia filia sustineret, non defuit electæ suæ, tam fortia certamina pro se sufferenti, justo cuncta disponens judicio, divinæ rectitudinis æqua miseratio: quod ut sequentia declarabunt, novo quodam et his diebus inusitato miraculo, tamquam validissimo non est designatus ostendere documento.

*E
incurrit
in odium
patris,*

*ejus acerbis
impugnatio-
nes,*

*patienter
suffert:*

*F
CAP. III*

*petit certam
sibi vini
mensuram
concedi, pre-
tio addicto:*

*indignantis
ideo patris
* an Verbe-
rum?*

4 Quodam siquidem tempore pater Idæ Venerabilis in cellavinaria sua plurima vini vasa contulerat, quæ sicut prædiximus, terreni lucri cupidus, venalia per ordinem exponebat. Ad quem cum memorabilis ejus filia, quatenus aliqua sibi crederetur vini mensura, futuro tempore certo sibi pretio refundenda, quodam die mancipium, ejus utebatur obsequio, direxisset; confestim inter patris familiam et præfatum muntium, instigante diabolo, dura nimis et aspera cœpit oriri contentio, super eo videlicet, quod hæc erogato satagebat acquirere pretio, quod sine venalitatis pacto non illicite suis usibus applicare poterat, ejusque indifferenti dominio valisset perfrui libere tamquam suo. Quod cum recitante familia pater æmulus advertisset, et ob quam hæc ita gerebantur causam protinus agnovisset, totam repente furoris sui commotionem in illam incurrentem, et omni qua valuit austeritate tamquam in vindictam linguæ flagellum exacuens; aggressus est innocentem furibundus impetere, verborum injuriosa cæde lacessere, blasphemisque vocibus impostricem et hypoeritico respersam vitio, devotissimam Dei famulam inclamare.

5 Sed justus et misericors Dominus, qui per Prophetam

EX MSS.
HUGONIS.
CONFESS.
1 Par. 16, 22

omne vinum
corrumpitur

- A Prophetam Christos suos tangi, et in Prophetis suis prohibet malignari, non aequanimiter electæ famulæ suæ ferens injuriam; evidenti pariter et incon-sueto miraculo, digne satis, ut prædictum est, et patris pertinaciam justa severitate corripuit, et quanti a se æstimaretur devotæ patientia filiae, demonstravit. Nam omnia quæ diebus his in promptuariis suis pater vina congesserat, innaturali pariter et præpostera corruptione prorsus infecta, continuo rebullire cœperunt; et nativo colore pariter et sapore deposito (prout interdum æstivo seu verno tempore condensari solent et infici priscaque potabilitate remissa, per dies aliquot infirmari) tam patri familias, quam omnibus quibus hæc videre vel audire permissa sunt, non tam miraculosum quam miserandum de sespectaculum præbuerunt. Si quidem hiemali tempore, die videlicet Sanctorum Innocentium, hoc gestum esse dignoscitur: quo tempore vinum, hujuscemodi corruptionis impuritate respersum, sub nostro climate minime reperitur. Quo viso pater infrenuit, et velut furibundus aut rabi-dus, quid faceret aut quorsum se verteret, ignoravit. Discurrebat ergo per singula vasa moestus et ejulans, nunc hæc nunc illa discretione gustus exami-nans, et si quid forsitan ex omnibus sanum inveniretur observans. Sed frustra miserum mens coegit anxiosa discurrere: nam et ea quæ *h* raspectia vulgari cloquio nuncupantur (quod quidem inauditum et eventu rarissimo manet apud nostrates penitus inexpertum) quasi una cum aliis eodem tempore divina fecerat ultio rebullire. Tunc vero paterfamilias, ultra quam credi possit admirans, et tamen hæc justo sibi contigisse Dei judicio nescius aut non considerans, clausis super se diligentius ostiis domus suæ, tam grave dispendium, quod incurrerat impro-vise, [conabatur] si forte valeret, ingeniosa satis et exquisita industria propulsare. De præfata namque raspectia partem aliquam, in vase seorsum emissam, ad executiendum ab eo præfate corruptionis intole-rabile nocumentum, scapa percelli mandavit diutius et moveri; ob eam videlicet caussam, ut vel sic naturali sibi restaurata virtute per hujus infusionem et cetera fortasse valerent ab infectionis suæ discrimine reformari. Sed non est Sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Deum. Ille quippe qui mortificat et vivificat, qui rerum ordinem pro voluntate sua disponit, dirigit, et immutat; ille, inquam, qui præter naturalem ordinem hoc pestilenti contagio vinum hominis, ob injuriam electæ suæ vindicandam, infecerat; hoc ipsum in eodem corruptionis tenore, frustrata penitus illius inani spe pariter et industria, conservabat.
- B
- C

orans filia
pristino ri-
gori restituit.

6 Verumtamen cum hæc ad Venerabilis Idæ noti-tiam pervenissent, paternarum injuriarum prorsus immemor, illius dolori cœpit affectuosissime com-pati; et ut patri in se commissæ remitteretur inju-ria, vinique sui, pro ejus amissione tam anxie tur-babatur, mortifera sanaretur pestilentia, divinam est aggressa elementiam instantissime deprecari. Quam pius Dominus protinus exaudivit, et omnia patris sui vina, morbosa corruptione confestim ex promptuariis effugata, die crastino, restituito sibi tenore pristino, reformavit. Attende, lector, quanti fuerit apud summum Judicem hæc ejus famula me-riti; pro ejus injuria vindicanda, tam severo mira-culo tanque crudeli castigatione, sui pertinaciam injuriatoris vindex persequitur divinæ correptionis austeritas, etiam in presenti. Attendat quisquis hæc legerit, Dei famulos non injuriis lacessendos esse, sed omni potius honoris obsequio venerandos. Dis-cat Deo in Sanctis suis dignam honorificentiae ser-vitutem impendere, qui non dedignatur eosdem oculi sui pupillæ Scripturæ testimonio comparare.

ANNOTATA.

a Lotharingiæ inferioris nomine censetur tota illa regio, quæ Schaldi et Mosa comprehenditur, o Comitibus Loranensisibus aliquando possessa.

b Raspectia, vas plurimum doliorum capax, in quo vetustiora vina sic servantur ab ænopolis, etiam per æstatem, ut alterationem ejusmodi non patiantur. Non invenio quidem scriptorem qui vocem istam usurparit, pecias tamen dici dolia, id est partes, in compertum est; Germanis autem rasten est quiescere, Belgis hodie rusten, unde vox composita, quasi dicas rast-piece.

CAPUT II.

Contra diaboli tentationes Christi passio assumpta. Pœnitentiæ, et arcta vivendi ratio.

Cum autem per hæc et alia diversorum generum tentamenta, miserabilis ille Christiani nominis adversarius nihil penitus se profecisse cognovisset; quin potius seipsum, tamquam imbellem et invalidum, pariter irrisioni et despectui subjacere conspiceret; ac fortem Christi Virginem, per diversos victoriæ suæ triumphos, quamquam invitum et a virtutum suarum æmulus, immensis præconiorum titulis per dies singulos exaltaret; apertis tandem impugnationibus illam fore conflavit iterum impetendam: ut quam occultis inmissionibus eatenus ditioni suæ minime subjugaverat, monstrosis saltem larvalium visionum imaginibus et terrorum inmis-sionibus, a statu rectitudinis inclinaturus, invictum illius propositum impediret. Nam formas quasdam visibiles, et horrore nimio circumfusas, interdum nocturnis horis orantis aut psallentis aspectibus anteponit: interdum etiam odorem quandam delectabilem ac suavem, et post paululum in putorem foetidissimum commutatum, illius naribus importavit: aliquotiens vero conclave, in quo morabatur, ictu valido tam graviter impetivit, ut et totam ædificii structuram impetuoso satis horrore concuteret, ut ad longe positorum aures ipse quoque concussionis crepitus evolaret.

8 Quodam etiam nocturno tempore, quasi fere-trum quoddam ante se positum, non sine stupore pariter et admiratione, conspexit: in quo demonis astutia collocatum tamquam defuncti ejuspiam funus apparuit; in quod etiam omnia adinventor malitiæ versipellis insiliens, corpus supra pedes statuit; et sic in ipso simul cum ipso progrediens, ad Dei famulam cum ealuctaturus accessit; arreptamque per brachia diutius quidem violenter intorsit, sed Dei Virgine supernum auxilium implorante, victus pariter et confusus evanuit. Et quamquam immodico pavore cor sanctæ mulieris hac phantastica visione turbaverit, ipsa tamen palmam victoriæ obtinens, et inimici rugientis sævitiam ad nihilum redigens, triumphum a prælio reportavit, erat enim eo tempore cor ejus spem habens et fiduciam magnam in Domino, propter id maxime quod præcedenti die reparata fuerat victorioso pariter et vivifico Domini Corporis sacramento..... At quoniam, ut præditeum est, humani generis adversarius hinc quidem insidiosas ejus calcaneo decipulas abscondebat, inde vero manifestæ rebellionis machinas, quibus virtutum suarum expugnaret ædificium, erigebat; videns Dei famula repugnandi necessitatem ex utroque latere duram satis incumbere, deceptorios quidem laqueos discretionis oculo diligenter adver-tens, eorum insidias declinando potius quam resis-tendo satagebat illudere; et viribus corporis affec-tiones cordis aptissime commensurans, et ne quid forsitan

CAP. IV.

Tentata a
diabolo
E

a

larvosis
spectris,odore foeti-
dissimoconcussione
conclavis,F
illato fere-
tro;triumphat
de hosteob Eucharis-
tiam pridie
sumptam:discrete
insidias
devitat:

A forsitan ultra sufficientiam virum suarum expeteret, intra metas possibilitatis suae se comprimens et angustans, ad statum perfectionis, per tritam aequitatis semitam, inoffensis et ordinatis gressibus incedebat. Sciebat quippe remissam quorundam conversationem et tepidam, spiritu quidem incipientium, sed carne consummantium, in conspectu divinae Majestatis acceptam non existere : sciebat nihilominus exterminatis hypocrytarum facies omnipotenti Domino non placere. Quapropter in omni disciplinari custodia semetipsam instantius exercendo, hinc quidem affectiones cordis ab omni lasciviae vanitate cohibuit, inde vero superfluae praesumptionis evitatis anfractibus, mediam eligendo semitam in neutram partem ad discretionis tramite declinavit.

9 Ceterum ad apertiores expugnatorum insultus, quibus per varias tentationes aedificium conscientiae suae non cessabat assidua molitione concutere, depellendos ; ipsum angularem lapidem, qui est Christus Dominus, in structurae suae fundamento composuit ; et quidquid ex Evangelicis voluminibus, ac sacrarum Scripturarum exemplaribus, Sanctorumque gestis insignibus, ex omni parte colligere potuit, ad sui defensionem, in cordis et conscientiae suae munitionibus, adunavit. Dum enim, ad intuendum, aliquid vanum aut quacumque nociva delectatione permixtum, versipellis illius oculis ingerebat ; haec protinus in Dominicae passionis scuto telum impugnationis excipiens, et qualiter a perfidis Judaeorum turmis oculi Domini velabantur, vigilantia memoria reminiscens, hoc ipsum tentationis jaculum, tanquam inefficax et invalidum, absque difficultatis obstaculo procul a memoriae suae finibus, expellebat. Si vero quid faciendum occurreret, in quo fomitem cujuscumque delectationis adverteret ; ex adverso fixuras clavorum quibus in cruce manus Dominicae cruentabantur transfossae, opposuit : et sic periculum immissae tentationis vitans, et ipsam nihilominus cordis intentionem facile corrigens et emendans, ad quodlibet opus illicitum manus in antea non laxavit. Hanc quoque de ceteris membrorum officiis considerationis normam jugiter in mente retinuit : ut si fortassis illorum alicui diabolica suasio vanae cujuslibet delectationumculae nocumentum ingereret, haec ad Dominicae passionis injuriam, quam eodem in membro Dominus Jesus olim in cruce sustinuit, intentione simul et memoria revocata, per contrariae meditationis antidotum, hoc ipsum vanitatis vitium, quod inordinate surrepererat, a se protinus effugabat. Sicque factum est, ut dum ad inutiles cogitationes sinum cordis dilatare remueret ; dum linguam a vaniloquio ; manus, pedes, oculos et cetera corporalia membra, ne labe- rentur in praecipua a quolibet opere nocivo comprimeret ; et a noxiis delectationum insultibus libera remaneret, quas inimici saevientis astutia nunc apertis, nunc occultis suasionibus immittebat ; et ad verae delectationis culmen ascenderet, quam in memoria Dominicae Passionis, totis affectionum conatibus ac intentionis viribus, exquirebat.

10 Sed jam superest, ut ordinem materiae latius prosequentes, ea, quae de conversatione Dei famulae summaria quadam et compendiosa relatione superius memorando tetigimus, jam ad profectum legentium evidentius exprimamus. Cum itaque Virgo Domini, flamma caelestis incendii, quam dudum infans viderat in altari, penetralia cordis sui non sine miro devotionis dulcore perfundi, roburque virtutis suae non consumendo, sed septiformis in se Spiritus gratiam infundendo, per dies singulos attenderet augmentari ; non ingrata supernae gratiae, sed obviis, ut aiunt, manibus internae visitationis dona curans admittere ; quidquid ad profectus su

lucrum merebatur acquirere per bonorum operum exercitia, quotidiano labore pro virum sufficientia studuit ampliare. De paternis itaque facultatibus nihil, ut praedictum est, excepta sola qua morabatur camera, suis usibus adaptabat ; quin potius nocturno silentio vitae necessaria manuali labore satagebat acquirere, quibus et propriam indigentiam et pauperum ad se concurrentium egestatem pro facultatis suae modulo quotidie relevabat. Carnem etiam asperrimo nimis et duro contactu cilicio, spiritui servire cogeat : stratum autem, in quo solebat utcumque requiescere, non operimentorum aut lintheaminum exquisita mollietate, sed duris vinearum sarmentis et virgulis undique consternebat. Ad haec quoque paupertatem, esuriam, frigus et alia corporis incommoda jugi patientia sufferebat. Num panem mucidum et nimia vetustate corruptum, eo quod aliud non haberet, cum mira jucunditate cordis et spiritus hilaritate saepissime comedeat : cujus utique gratiosae jucunditatis affluentiam assiduus cantilenarum neumis *b*, quas in Dei laudibus affectum simul et animum exercendo, sonora voce decantare consueverat, saepe repetitis vicibus exprimebat. Tanta siquidem eo tempore vocalis consonantiae generosa dulcedine claruisse dignoscitur, quod in concentuum exquisito modulamine nulli comprovincialium inferior haberetur.

11 Hoc ergo dulcisono linguae plectro, crebra repetitione pulsato, pro cymbalis utebatur et tympano : hoc quoque convenienter aptato naturalique dulcedine decentissime temperato, psalterii vice vel citharae, praeconia laudis divinae, vocis suae concinuit instrumento. Sciebat etiam cum Apostolo non solum in prosperis abundare, sed in adversitatis quoque tempore tam patientissime quam etiam libentissime penuriarum incommoda sustinere. Quapropter in prosperitatis tempore de susceptis quidem beneficiis omnipotenti Domino laudes debitas exsolvebat : cum vero prosperis adversa succederent, et pericula tribulationum ad comprobendam virtutis suae constantiam imminerent, non inferiori jucunditatis affectu gratiarum actionibus insistebat. Quis enim in omni vita sua Venerabilem, instante qualicumque tentationis incommodo, recalcitrantem audit ? Quis in omni, quam sustinuit, indigentia murmurantem aliquo tempore deprehendit ? Quin potius in tanta sese parcitate depresserat ; et appetitum, cujus desideriis acquiescere putabat illicitum, sub tanto moderamine refranarat ; ut, siquando diversa quaelibet in ferculis apponi sibi contingeret, his non singillatim, uteretur, ut moris est ; sed in una simul congesta lance singula quaeque contereret : sicque specialem unicuique saporem excutens, hujus tam confusi pulmentarii fastidioso satis edulio corporalia membra, semel tantum in die, reficiens, utcumque sustinebat, potius quam alebat. Nec existimo hoc quoque praetermittendum, quod per dies undecim solis liliae flosculis, quodam aestivo tempore sumptis in cibo, non tam suam commendabilem reddidit abstinentiam, quam nostram insatiabilem curiositatem, cui diversorum saporum vix sufficiunt exquisita cibaria reprehensione plenam ostendit et omni confusione dignissimam in hoc facto. Quis enim haec audiens, ad excusandas excusationes in peccatis, inanibus aut frivolis allegationibus audebit insistere ? Quis imbecillitatis propriae valetudinem, ad obtegendum curiositatis suae vitium, jam valebit inutili cavillatione praetendere, cum puellam utique teneram, et naturali debilitate gravatam, a cunctis rebus esilibus, praeterquam a solis liliae floribus, per tam numerosum dierum spatium viderit abstinere ? Quid, pro pudor ! hic dicturi sunt hujus seculi divites, ad instar bubalorum inflatis ventribus incedentes ; qui-

D
EX MFS.
HUGONIS
CONFESS.
labore manua-
li sibi et
pauperibus
providet :

usa cilicio,

duro lecto,

vili cibo

J,
sacris canti-
lenis se
recreat,
E

Philip. 4. 14

scit abundare
et penuriam
pati.

cibus in unam
lancem con-
gestis semel
de die utitur,
F

per dies xi
solis liliae
flosculis
vicitat

munit cor
exemplis
sanctis,

et scuto
passionis
Christi,

C
quoque inutiles
cogitationes
pellit,

CAP. V

Gratiae divinae
conatur
cooperari.

EX MSS
HUGONIS
CONFESS.

A bus artificiosa cocorum industria vix ex omnibus mundi facultatibus exquisita ferculorum varietas ad votum elicitur, quo miser stomachus, non ad sufficientiam impleatur, sed ad sui corruptionem ac totius corporeæ molis eversionem potius obruatur? Sed et hanc in vestimentorum aliarumve quarumlibet rerum usu, quas ad propriam sufficientiam consuevit humana sibi necessitas applicare, discretionis virtutem semper habuit; ut, quandiu nullum exinde fomitem delectationis in animo subrepentem adverteret, de rei qualicumque pretiositate non curans, ea cum gratiarum actione simpliciter uteretur. Si vero vel tenuem inanis gloriæ succrescentem hinc titillationem attenderet, hanc ipsam a se cum suæ delectationis odioso fomite continuo removeret. Nunquam vero in affectatis sordibus exquisitisve deliciis, cum hypocriticis et vanæ gloriæ cupidis, aliquam in se frivola delectationis occasionem accepit: sed in omni rerum usu simul et habitu, sub competenti se mediocritate continens, et nulla parte limites aequitatis excedens, hinc curiositatis, inde vero vauitatis offēdicula studioso conamine declinavit.

in vestitu et
aliis rebus

evitat ex-
cessum,

et hypocrisin :

una die 1100
vicibus genua
flectit,

et salutat
Deiparam :

flagellat
corpus cum
magna
sanguinis
effusione.

et devotionis
fervore :

non satis
conscio
omnium
Confessario.

12 Quid autem de corporis sui castigatione carnisque suæ inaceratione dicturus sum, cum tanti ponderis importabile detrimentum, qualiter mulieris infirmitas absque vitæ periculo per multa temporum intervalla sufferre potuerit, ab humanis sit pene sensibus alienum? Nam aliquanto dierum spatio per singulos undecies centenis genuflexionibus terram tetigit, et totiens repetitis orationibus aut decantatis eodem numero beatæ Matris et Virginis Mariæ salutationibus, immenso Spiritus sancti favore, lassata genua strenne supportavit. Tam asperimis quoque spinarum virgulis aut acuminatis cuspibus, quam vulgus e roscum nominant, arbusculæ foliis omne corpusculum, ultra naturalem pene sustinentiam, flagellabat assidue: ut copiosi cruoris rivuli de plagarum cædibus effluentes, a supremis corporis partibus deorsum per talos usque decurrerent, et sui respersione satis horribili mirum in modum ipsos quoque cum pedibus calceos irrigarent. Nec his tamen contenta suppliciis aut tormentis, insuper et singula sui corporis membra, quibus olim deliquisse se meminit, id est, faciem, manus, pedes et similia, singulari castigatione disciplinando perdoctis: sicque non ex pectore alieno, sed ex sanguine proprio, gratissimum omnipotenti Domino per dies singulos holocaustum, ut suavem in ara corporis sui victimam, immolavit. Tantus quippe devotionis fervor eo tempore cor sanctæ mulieris accenderat, tantumque supernarum virtutum desiderium ejus mentem inflammaverat, ut in omnibus quæ agebat solum Deum testem et conscium secretorum suorum expetendo, non de Confessoris sui speciali licentia, tam arduum iter pœnitentialis industriæ transmeandū arriperet; sed a semetipsa suis impositum lumeris importabile, devote simul et strenue bajularet. Siquidem cum alicui venerabilis vitæ viro, quem in Confessione sibi elegerat, ipsum pœnitentiæ suæ tenorem, non aperta, sed summaria quadam relatione detegeret: et is ad liquidum, quod referebatur, advertere non valeret; ut secundum consuetudinis suæ modum, ad tolerandos ipsos pœnitentiæ suæ labores forti zelo sese constringeret, in suorum remissionem peccaminum eidem injungere studuit: et ad eorum sufferentiam, non tam illius provocatus instantia, quam propria deceptus ignorantia, suis eam admonitionibus incitavit.

ANNOTATA.

a MS. Consendoncanum, felicitatum.

b Neuma quid sit diximus 6 Aprilis ad Vitam S. Notheri Balbuli num. 34.

c Ruscum sive Ruscus folia pluribus spinis armata D habens, eaque semper viridia, Teutonibus vulgo dicitur Hulst: rusch autem nunc apud eosdem juncus, aut cespes juncosus.

CAPUT III.

Stigmata Christi inflicta corpori et sublata.

At quoniam, ut prædiximus, totam in memoria Dominicæ passionis summam intentionis suæ considerationisque locaverat, ad quam, tamquam ad præcipuum et singulare præsidium, in omni necessitatis articulo, meditationis simul et affectionis aciem dirigebat; volens pius misericordiarum Dominus electæ suæ, vicissitudine gratissimæ retributionis, occurrere; suæque mysteria passionis, ad sibi compatiendum, novo quodam et satis inaudito rerum ordine, vicinior commendare; sanctorum vulnorum suorum imaginaria quædam stigmata, manibus, pedibus nec non et lateri sanctæ Virginis his diebus impressit: et quæ dudum in cruce, pro redemptione totius mundi, Salvator noster Christus ex clavorum confixione sustinuit, horum venerabili sponsæ suæ gratissima monumenta, non tam in memoria retinenda, quam in suo corpore perferenda, jucundo satis et insigni miraculo commendavit. Siquidem in locis manuum aut pedum, illis scilicet ubi jam manus pedesve Dominici clavorum punctionibus urcebantur, quasi circuli quidam diversi coloris, representationes quædam stigmatum intrinsecus simul et extrinsecus excreverunt: quæ, perviorum instar vulnorum, illarum partium totam superficiem occupantes, miraculosum valde de se cunctis, ad quorum pervenire notitiam et aspectum, eo tempore spectaculum præbuerunt.

14 Quid enim miraculosius, aut quid jucundius excogitari, vel humanis valet affectibus præsentari; quam antiqua Christi stigmata nostris temporibus in virgineo corpore renovata, passionisque Dominicæ memoriale redivivum et indubitatum de se præsentia monumentum, non jam imaginariis aut mentalibus considerationum aspectibus intueri, sed corporalibus in palam oculis speculari? Lateris etiam apertioram tam hiantem et patulam aliquo tempore, loco quo Christi latus transfossum extiterat, hæc Christi passionis æmulatrix et socia persensisse dicitur; quod in eodem, adinstar oblongi vulneris patefacto, ad hepar usque progrediens, halitus per ipsa corporis interstitia laberetur. Quo nimirum loco tam anxiam et acerbam doloris et passionis sustinuit punctionem, ut ex propinquis quidam, ejus aliquando dolori compatientes, indumenta, quibus operiebatur ad nudam usque carnem extraherent, et ad ejusdem levigationem doloris, ab omni vestimentorum obstaculo, non sine pœnali tamen molestia, totam lateris superficiem expedirent. Nullius enim rei materialis attactum in eo loco sine gravi læsione sustinuit: quapropter et nendi, quo vitæ sibi necessaria quæritare consuevit, officium, eo quod colum ad latus impediēte dolore sustinere nequiverit, eodem in tempore sæpius intermisit. Manus etiam et pedes in locis prædictis, his videlicet ubi circulata stigmatum superficies eminebat, tam vehemēti læsionis angustia premebantur, ut vel leviter his locis aut digitum superponere, vel rem quamlibet corporalem absque dolore gravissimo non valuisset aliquo modo contactare.

15 Capitis quoque circumferentiam ex omni parte tam vehemens læsio comprimebat, ut nil minus quam spineam coronam portendere videretur, quæ sanctissimo passionis tempore, pungendo simul et cruentando, caput Dominicum ambiēbat. Quoties autem vel a patre vel a proximis aliquam contumeliosæ persecutionis

CAP. VI

Tota in contemplatione passionis Christi occupata.

ejus stigmata accipit in corpore.

instar circulorum diversi coloris.

per vulnus lateris anhelitum attrahit.

cum acerbam punitione

non ferens ultius rei attactum.

uti neque ad manuum et pedum loca signata:

dolore capitis coronam Christi spineam videtur portendere;

A persecutionis injuriam innocua Christi tiro sustinuit, toties in præfatis locis vires suas ipsa doloris angustia renovavit: ob hoc scilicet ut exteriori molestia, quam lingua malignantium intulit, ipsi suo capiti Jesu Christo, quondam non dissimilia patienti, dignæ compassionis vicem ipsa rependere disceret: ac proprio læsionis incommodo, Dominicæ passionis injurias intra se jugi memoriæ retinendo, per viam patientiæ, quam suis sequacibus ipse Dominus olim præcedendo monstraverat, innixa super dilectum suum post illum inoffensis gressibus ambularet. Qualis autem aut quantus is dolor extiterit et læsionis acerbitas, quam in locis eisdem Dei Virgo suæ persecutionis tempore toleravit, sicut nullo rerum materialium instrumento, sed solo nutu divinæ voluntatis illatum excepit, ita nullo verborum ordine declarare potuit. Ipsa quippe miraculi magnitudo, sensus humani capacitatem excedens, sicut humano non valuit intellectu concipi, sic etiam vocali demonstratione non potuit explicari.

potissimum
dum injuriam
illatam
patitur.

conatur
stigmata
abscondere,

16 Videns itaque Dei famula præfata stigmata locis supradictis tam firmiter impressa consistere, quod nullo valuisset ea medicationis aut chirurgicæ curationis artificio remove; primo quidem hæc ipsa, multa diligentia multoque conamine, præsertim illa quæ præferebat in manibus, oculere studuit, et humanis aspectibus ea subtrahere, quæ præter humanam industriam in suo corpore sola divinæ virtutis operatio consignavit. Sed cum incassum in hac absconsionis diligentia sese laborasse conspiceret (ipsa quippe miraculi novitas a proximorum notitia diutius arceri non poterat, eo quod doloris angustia, quam sustinuit in his locis, sua se proditione detegeret, et manualis opera, qua vitæ sibi necessaria quotidie quærîtabat, ipsa quæ in manibus apparuerunt, diutius a proximorum abscondi conspectibus prohiberet) timens, ut post accidit, ne fortassis hujus miraculi novitas ob sui raritatem in populo vulgaretur, et proinde tamquam clari nominis aliqua futuris temporibus a populari frequentia coleatur; omnipotentis Dei clementiam effusus precibus exorare cœpit obnixius, ut et præfati timoris occasionem a corde suo repelleret, et ea, quæ prædiximus, a suo corpore stigmata removeret. Qui clementer eam exaudiens, ipsas quidem cicatrices a locis, quibus olim impressæ fuerant, penitus auferendo dimovit; sed doloris pristini læsionem ab eisdem locis ex toto non abstulit. Nam omni vitæ suæ tempore, quotiens extrinsecus aliqua malignantium injuriosa molestia gravabatur, toties in præfatis locis ipsa doloris acerbitas continuo renovata, tam ad perferendum æquanimiter proximorum injurias, quam ad recolendum eas, quas pro se sustinuerat Christus passionis angustias, talibus eam, ut sic dixerim, admonitionibus hortabatur.

maxime
manuum,

sed non valet;

precibus a
Deo impetrat
externam
apparentiam
removeri,

sed retinet
doloris sensum

In his elucet
specialis amor
Christi erga
Idam,

C 17 Attendat igitur et miretur quisquis hæc audiendo legemove cognoverit, quanti meriti quantæque dignitatis apud Dominum hæc ejus electa fuerit; cui pro spirituali munere propria passionis suæ stigmata bajulanda commisit: et quos pro totius mundi redemptione Dominus Jesus olim in suo corpore cruciatus doloresque sustinuit, hos ad specialem amoris sui commendationem in hujus famulæ suæ membris virgineis assidue renovavit. Mirentur alii Dominicæ passionis insignia nostris temporibus in virginali corpore renovata consistere: mirentur antiquorum vulnere Christi stigmata, post tot temporum interstitia, in membris virgineis iterum enitescere; quæ non persecutoris lancea, sed sola pietatis divinæ clementia; non crucifixoris acerba crudelitas, sed sola fecit individua caritatis integritas apparere. Ego vero hæc non tam admiratione digna censeo, quam eximiam humilitatis pietatisque

virtutem, quam in hujus mente longe mirabilius ad arduum perfectionis culmen excrevisse conspicio: quæ dum tantæ dignitatis privilegium acceperat a Domino, tantique miraculi digna reputaretur prærogativa et honoris titulo, Christi tamen humilitatem his longe præferens, ad eam potius intentionis aciem erigere maluit, sine qua salutem animæ suæ procurare non potuit; quam ad populares applausus animum inclinando deprimere, quos perfectorum aliquis vix umquam absque vanæ delectationis vicioso contagio declinavit.

et ejus
exemplo
Christi
humilitas.

18 Quodam etiam tempore pauper quidam, abjectissimæ formæ pannosique cultus vili satis adpertas schemate, quasi petiturus hospitium, ante fores cellulæ Deo dilectæ Virginis astitit; ac intro-mitti se pausandi simul et hospitandi gratia, planctuosus vocibus humiliter exoravit. Quem cum Dei famula, miro compassionis affectu, velut egenum aliquem, in cellæ suæ receptaculo suscepisset; ejusque mendicitati propensa devotione compatiens, ad præparanda sibi vitæ necessaria suæ devotionis obsequium applicare cœpisset; alteram in hoc facto se Martham exhibens, et quod olim illa Christo capiti, hæc ejus membris ob amorem Christi devotione qua valuit impendere cupiens, ac circa frequens ministerium diligenter invigilans, et attendens; ecce pauper, de quo sermo noster exorsus est, ad hospitium suam reverenter accedens, in faciem illius astitit, ejus propriis manibus, ut sibi visum est, pectus aperuit: et per ejusdem pectoris aperturam introiens, intraque semetipsam totum sese recipiens, ac foris disparsens, penitus introivit. Mira res et a longe retroactis temporibus admodum inaudita. Ne tamen ex rei novitate legentis animus diutius maneat in suspensio, si quis hujus facti mysterium apertius indagare voluerit, quis iste pauper extiterit, et cujus rei gratia petiturus hospitium ad Dei Virginem declinavit, evidenti demonstratione conjicere poterit ex post facto. Nam subito mens Idæ venerabilis tanto paupertatis abjectionisque desiderio cœpit intrinsecus inflammari, ut omni, qua se pristinis diebus astrinxerat, abjectionis et vilitatis injuria non contenta, mirabilis satis exemplo conceptum desiderium cordis sui continuo patefaceret; et quid virtus divina, per infusionem gratiæ quam acceperat, operaretur intrinsecus, inusitato quodam rerum ordine foris illico demonstraret. Mox siquidem propriis exuta vestibus, ad reclusorium quoddam habitationi suæ vicinum indilate confugit; ibique vili quodam panniculo se involvens, et mattaro vice chlamydis desuper circumponens, alioque vili satis operimento faciem suam involvendo submittens, per vicos et plateas, tali redimita schemate, per loca quæ magis erant hominum frequentia constipata, cœpit ambulando procedere: sed et ubicumque cultis vestibus olim incedere consueverat, et populares aspectus per habitus ostensionem in se dudum superba reflexerat; ibi nunc, velut amens et fatua, monstruosum quoddam hominibus præbens de semetipsa spectaculum, incedebat.

CAP. VII.

Pauperem
visa sibi
excipere,

E
eique minis-
trare cupiens,

foris dispa-
rentem per
apertum latus
intra se
recipit,

mirabili
gratiæ divinæ
affectu.

vili operimen-
to tecta,

velut fatua
ambulat:

tempore Missæ
copiosum
sanguinem ex
ore et naribus
effundit:

19 Quodam etiam tempore, cum in ecclesia sacrosanctis Missarum solenniis, his suis adpertas schematibus, interesset; et a nemine cognita, cor suum in orationibus et gratiarum actionibus, in præsentia salutaris Hostiæ, dilataret; ex nimia gratitudine devotionisque supereffluenti dulcedine, quam tunc in anima sentiebat, ex ore simul et naribus tanta sanguinis abundantia confestim erumpendo cœpit effluere, quod ipsum quoque pavimentum ecclesiæ visus sit in multa copia, circa loculum, quem ipsa Dei famula jacens occupaverat, irrigasse. Quod aliis quoque temporibus eidem frequentius accidisse dignoscitur; cum scilicet ex amore divino, concepto

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.

ab propinquis
ut phrenetica
ligatur,

et in Deo
exultat.

A concepto supra capacitatem humanarum virium interna suavitatis abundanti dulcedine frueretur. Cum itaque venerabilis Christi paupereula, per dies aliquot in eo quem praescripsimus habitu, vilis et abjecta, sicut in propriis, sic in omnium oculis videri simul et reputari gestiens, incessisset; tandem a propinquis cognita, et non fecte sed veraciter ab his insana pariter et phrenetica reputata, de cunctorum assensu, ter uno die ligata, ter loris fortibus et vinculis est astricta. Sed interim Dei Virgo, cujus mentem in arduo patientiae culmine fervor ipse paupertatis et desiderium abjectionis erexerat, omnem quam ex his exceperat injuriam parvi pendens, foris quidem vinculis compedita, sed interiori cordis invincibili libertate munita, pro susceptis contumeliis in Dei laudibus exultabat. Cum vero processu temporis nullum in ea vesaniae vel amentiae fomitem invenissent, ac proinde solutis eam vinculis libertati pristinae reddidissent; ipsa quidem tanto gaudens ibat a conspectu concilii, quanto dignior habita fuerat pro nomine Jesu contumelia attractari.

CAPUT IV.

B Eucharistia ab Angelo collata. Amor erga Christum. Effectus Colloquii pii.

CAP. VIII

Eucharistiam
sumere
cupiens,

nec a Con-
fessario ausa
petere,

ab Angelo
collatam sumit

P Per idem quoque tempus, quo, despectis mundi vanitatibus, ad perfectioris vitae fastigia coeperat aspirare, validissimum in corde suo fertur concepissem desiderium, percipiendi crebro vivificum Dominici corporis Sacramentum. Sed cum hujus desiderii sui fervorem aliquanto tempore, cum ingenti tædio simul et cordis angustia, tolerasset; et tamen concepti fervoris æstum Confessori suo patefacere non praesumeret; ac praeter ejus consilium et assensum per affectum operis ipsi suo desiderio satisfacere non auderet; affuit electae suae, pro se taliter æstuanti, divinae pietatis altissima miseratio. Nam quod impediens verecundia sicut praetactum est, expetere non audebat in publico; compassivo miserationis suae remedio tam illius affectui consulens quam rubori, praeter omnem humanae virtutis industriam, hoc ipsum electam suam consequi mirabiliter annuit in secreto. Siquidem eodem tempore frequenter accidit, ut cum Sacerdos, ut moris est, in altari sacrae Communionem acciperet; hæc, in immensum dilatato desiderio cordis sui sacratissimum pignus Hostiae Salutaris, Angelico perlatum ut credimus ministerio, sub eodem momento temporis et are reciperet et sapore discerneret, ac etiam ipso dentium suorum officio masticaret. Ex qua perceptione tanta nimirum jucunditatis et spiritualium deliciarum dulcedine replebatur in corpore pariter et mente, quod non verteretur in dubium ipsum sanctitatis auctorem eo tempore cum gratiarum suarum charismatibus adfuisse. Vere mirabilis Deus in Sanctis suis, qui priusquam invocetur, illorum occurrit votis, annuit desideriis; et quod necessitas indigentium vix multiplicatis precibus assècuram se foresperaverat, hoc, eorum affectiones annuendo præveniens, impartitur manu gratuita pietatis. Verè sanctissimum sanctae Virginis desiderium dixerim, et omni landis obsequio prosequendum, quod totiens repetitis vicibus, ut in suo robore firmaretur, de caelo caeleste recipere meruit alimentum.

CAP. IX.

21 At quoniam de validissimo sanctae Virginis desiderio mentionem fecimus, superest ut cetera, quae de ea referenda sequuntur, continuato sermone superioribus annectamus. Quadam itaque die, cum ex more cum ceteris, oblationem suam immolatura Domino per manum Sacerdotis, eodem tempore Missarum officia celebrantis, ad altare cominus ac-

cessisset; videns calicem super illud, ut erat praeparatus ad explenda sacrosancta mysteria, consistentem; tam fortissimo desiderio mox ex eo bibere concupivit, quod ad locum unde processerat eodem accensa desiderio rediens, et illius æstum intra cordis sui receptacula coarctare non prævalens, in tantum ei fræna laxaverit, ut impetuoso suo conamine, confestim ex ejus ore simul et naribus, immensos cruoris rivos excuteret; et donec ad perceptionem Hostiae salutaris a Sacerdote perventum est eodem tenore, per ipsas oris et narium aperturas, eandem sanguinis inundationem absque quovis interstitio jugiter effundere non cessaret. Mira quidem hæc, nisi tam mirandis succederent plus miranda. Præfatus quippe Sacerdos, quamquam eo tempore Dei Virginis nulla propinquitatis aut privatae familiaritatis attinentia jungeretur; interna tamen, ut creditur, inspiratione præventus, expleto sanctae perceptionis officio, confestim ad eam nuntio destinato mandavit, ut ad se remoto verecundiae simul et timoris obstaculo confidenter accederet, et suo plene satisfaciens desiderio, de ipso calice bibere non tardaret. Quod quidem ob nimiam sanguinis effusionem, qua, sicut prædictum est, adhuc jugiter arcebatur, efficere non prævaluit.

22 Quam etiam ob causam, ab ejus inundatione post paululum expedita, prorsus infecto negotio, cum suo desiderio tristis ad propria remeavit: ubi cum anxie fervens et æstuans, aut quid faceret aut quo se verteret ignoraret; cujuscumque tandem adreptans Corporalis particulam, quod ob reverentiam Dominici Sacramenti jam dudum a quodam suorum familiarium impetratum acceperat, et in secretario suo latenter absconditam cum omni reverentia conservabat: et hostiam quoque non consecratam, itemque dimidiam, ut vel sic ardorem sui desiderii saltem aliquantulum mitigando restringeret, avidissime devorando glutivit: sed nec sic fervor ille prævalidus omnino, quamquam tali focillatus medicamine, conquievit. His ergo taliter se habentibus, ecce Sacerdos quidam ei familiaris et intimus, divinae pietatis, ut ex sequentibus aperte conjicitur, inspiratione præventus, misso nuntio Venerabilem Idam protinus ad se accersivit: in cuius praesentia confestim ad altare Missam celebraturus accessit, Sacrosanctam ei Dominici Corporis et Sanguinis communionem tradidit: et sic tandem in pace demissa, post mysteriorum expletionem ad sua cum gaudio repedavit. Quod autem non casu, sed divino nutu, hoc ipsum gestum extiterit, ex hoc manifeste probatum innotuit; quod idem Sacerdos, quodam gravissimae tentationis exasperatus incommodo, divina mysteria sub eo tempore rarissime celebravit: nam et præcedenti die super hoc a Dei Virgine suppliciter exoratus, nequaquam in crastino se celebraturum responderat. At vero sequenti nocte pro liberatione sua, cum multa lacrymarum et orationum instaptia, Christi famula laborante; Sacerdos idem a suae tentationis incommodo, praeter spem suam, adeo convalescerat; ut libera mente, gaudens et Deo gratias agens, eodem sequenti die petitionem sanctae mulieris explere satageret: ad cuius expletionem assensum prius impendere, supra dicto gravatus incommodo, denegaret.

23 Sub ejusdem quoque processu temporis, hoc suae devotionis obsequiis addiderat Ida, Virgo Christi venerabilis, ut speciales quasdam Horas affectione præcipua quotidie decantaret, in honore sanctae et individuae Trinitatis. Quadam ergo die, cum ad id legendo pertingeret, quod eisdem Horis insertum esse dignoscitur, videlicet, Et Verbum caro factum est et habitavit in nobis, (quod quidem ex Joannis extractum Evangelio præfatis Horis inscribitur; et in his

D
ex nimio
Eucharistiae
sumendae
desiderio

copiosum
sanguinem
mittit:

eoque impedi-
ta nequit
sumere,

E

cessante
emissione
sanguinis

domi hostiam
non consecra-
tam sumit:

postea sub
alia Missa
communicat.

F
Sacerdote ab
impedimento
celebrandi
liberato.

CAP. X.

Inter orandum

recitans
Verbum caro
factum est,
Joan 1, 14

suo

A suo loco satis congruè juxta materiæ consonantiam adaptatur) ecce verbum id, quod lingua formavit et ore protulit, in carnis substantiam transformatum, eodem temporis momento, divinæ virtutis operatio commutavit; ipsam denique carnis substantiam et ore sentiens et sapore discutiens, prius, ut moris est, masticatam ad interiora trajecit: et factam in ore suo sicut mel dulce, ut alium cujuslibet generis cibum, non phantastice, sed veraciter deglutivit.

carnis substantiam in ore sentit.

Communicatura, nescit quomodo desiderium suum explicet:

24 Sed et alio quodam tempore, cum ad sanctam Communionem una cum aliis quibusdam religiosis accederet; ac præ desiderio, quod ad perceptionem vivifici Sacramenti tunc mente conceperat, tota spiritualibus deliciis affluens abundaret; unum illorum sic alloquens, nesciens quippe quibus verbis affectum suum digne satis exprimeret, Banus, inquit, et devoremus Deum. Quam utique verborum seriem, quamquam confuso satis ordine promulgatam, ex amoris tamen secretario in medium prosiliisse non dubitavit, quisquis adinstar sanctæ Virginis affectum habere se senserit amorousum. Mos quippe veraciter amantium ita se habere dicitur, ut eorum intentio vel affectus, eo quod verbis explicari non valeat, non exquisito verborum schemata, sed in-

sen. tit. Sacramentum in istis piscis a se sumi

B condito quodam et semiplene formato dictionum ordine, potius innotescat. Ut autem sacratissima Communionem percepta, Dominici Corporis Sacramentum ad gutturis ima descendit; mox in piscis, ut sibi videbatur, substantiam commutatum, ab interiori parte gutturis ad medium usque ventris, capite deorsum inclinato, semetipsam in longum extendit; et totum illis spiritum faucibus absorbens suis et in proprii ventris interiora trajiciens, ad instar piscis ad cibum hiantis, avidissime deglutivit: quod non solum in ipsa perceptionis hora, sed per totum diei illius spatium, intra se jugiter actitari sensisse dicitur: ita rei processum et ordinem divina clementia disponente, ut quæ corpus Dominicum sancta quadam voraverat aviditate, ab eo vice versa non ad consumptionem, sed ad felicem ejus incorporationem, non sine grata quadam et jucunda vicissitudine voraretur. Sed quid mirum si supernæ virtutis operatio, quæ Jonam in ventre piscis olim absorptum, et a maris fluctibus conservatum, iterum eundem voluit eduxit evomitum: hujus quoque famulæ spiritum, per Sacramenti fuit mysterium in piscis specie commutatum, intra se glutivit absorptum: ex quo, velut in tranquillum cordis et conscientiæ

C portam, denuo, cum voluit, eduxit in aridum: a procellosis fluctibus mundi, eo celerius quo liberius, expeditum. Quid etiam mirum, si Verbum quod in utero Virginis Caro factum, in Sanctorum cordibus habitare disposuit, in hujus quoque Virginis utero, qualiter et quomodo voluit Incarnationis suæ mysteria renovavit. Maria denique Verbum divinitus incarnatum, ad salutem omnium, in mundo pariendo produxit: et ad salutem animæ suæ pastum, hoc ipsum Ida Venerabilis vice versa, per Lectionis esum, in alvi sui receptacula delegavit.

25 Alio quoque tempore matrona quædam, ei nexu familiaritatis astricta, devotionis causa cum ea pernoctare disposuit. Ad quam cum statuto tempore declinasset, et omni caritatis et devotionis obsequio, tamquam sibi familiarem et notam, Dei famula suscepisset; nocte superveniente mulier peregrina lectum in solario, quo Virgo Christi decumbere consuevit, utcum ea pariter in vigiliis et orationibus ac sanctis collationibus eadem nocte persisteret, consterni sibi devotis precibus exoravit. Quod Venerabilis Ida, pro eo quod secretorum suorum testem et conscium hominem mortalem admittere non consueverat, non libenter quidem annuit: ne tamen offensionis obicem cordi mulieris injiceret, quam-

quam involuntarie, supplicantis tamen precibus acquievit. Superveniente vero noctis crepusculo, cum ambæ simul in eodem solario consisterent, et de supernæ felicitatis gaudiis, de mundi miseriis, inferni suppliciis, Scripturarumve salutaribus monitis, edificatorios sermones hinc inde proponerent; Virgo Domini nullam interim, ut solebat, internæ suavitatis dulcedinem in mentis arcano sentire prævaluit. Qua de re tantam intra se sub eodem tempore mororis et tristitiæ læsionem excepit, ut sensum proinde naturalem absque dilationis interstitio funditus amittere formidavit.

26 Hujus ergo sterilitatis, ut erat magni desiderii, nimis impatiens, omnipotentis Dei clementiam interpellare cœpit instantius, ut mororis sui nebulam manu solitæ suæ pietatis a corde suo detergeret, et consueta supernæ claritatis abundantia tenebrosam suæ mentis ergastulum illustraret. Sed quid plura? Vix ad expletionem suæ orationis verba formaverat, vix ad prosequendum interpellandi studium animum excitavit; cum ecce respicientes ambæ viderunt cælum aperiri, splendoremque nimium ex eodem, ad instar coruscationis elapsam, super venerabilem Dei famulam abundanter effundi; totamque simul intus et de foris, velut a solis radiis, copiosissime perlustrari. Ex qua nimirum illustratione, tanta supernæ jucunditatis affluentia mens illius affectusque replebatur interius, tamque spiritualis immensitate dulcedinis ejus inebriari cœpit animus, ac si totus ad inebriandum in ipsam cellam vinariam eo tempore fuerit introductus. Videbat enim corporali, ut postea referebat, intuitu, cælum, in eo loco a quo claritas ipsa prodierat, in longum pariter et in latum, ad mensuram longioris corrigiæ seu funiculi, quasi scissum in superioribus aperiri: quam utique fissuram et illi, quæ secum in eodem loco consederat, ad majorem rei certitudinem demonstrare quidem voluit; sed tantus eo in momento mentem ipsius sociæ mulieris stupor ac hebetudo depresserat, ac cordis intima pavor invaserat; ut non solum sursum ad videndum, quod fiebat in superioribus, aspicere non valuerit: verum etiam amentis instar et fatuæ, vel quid faceret aut quomodo se haberet, pavoris obtenebrata caligine, penitus ignoravit. Testis tamen hujus miraculi post, omni vitæ suæ tempore, fidelis et verax apparuit: et mira quæ circa Dei famulam, annuente superna clementia, videre meruerat, insinuatione veridica multorum notitiæ postea commendavit.

D
EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.

absque sapore pietatis:

post preces fusas

conspicit cælum aperiri,

E
seque illustrari,

gaudio perfunditur una cum illa

teste hujus facti.

F

CAPUT V.

Cerevisia in vinum mutata: Piscium et avium accursus. Admiranda extasis in festo Epiphaniæ.

P Per illorum quoque temporum intervalla, juvenula quædam, quæ semet ante paucos dies, abjectis seculi vanitatibus, ad Beghinarum collegium, vitæ simul et veste mutata, contulerat; et aliquantulum temporis, in progressu religionis sanctæ, omnipotentii Domino strenue militavit; instigante bonorum omnium inimico, paulatim cœperat a sancto proposito tepescendo deficere: quam etiam a recto tramite versipellis adeo fraudulenter abduxerat, ut quasi canis ad vomitum reditura, jam jam habitum assumptæ religionis abjicere, et mundanis quibus renuntiaverat vanitatibus se denuo proponeret immiscere. Quod cum ad venerabilis Idæ notitiam pervenisset, et qualiter aut quibus occasionibus antiquus generis humani adversarius suis eam nexibus irritare jam cœperat, advertisset; non tam illius indignata nequitiae, quam hujus compassa miseriæ, imminenti periculo sese constanter opposuit; et evocatam ad

CAP. XII.

*a
Juvenulam Beghinam,*

statuentem ad seculi vanitatem redire,

ad

CAP. XII.

cap. matrona eadem

pernoctans in piis colloquiis,

EX MSS. HUGONIS CONFESS. in sua vocatione corroboratura,

A ad se juvenulam fluctuantem, ac in suum triclinium introductam, nunc blandis admonitionibus, nunc duris etiam increpationibus, prout ipsi perpendebat expedire negotio, suffragiis nihilominus orationum adhibitis, ad propositum emendationis vitæ reducere laboravit.

ad prandium invitat

et cerevisiam in vinum mutata offerit :

28 Hanc ergo cum una dierum Christi Virgo secum prandere faceret, et vinum quod apponeretur mensæ discumbentium eo tempore non haberet, infusam crateri cerevisiam epulanti puellæ vice nectaris apposuit : et sic exhilarato vultu simul et jucundis vocibus exclamando, Dignum, inquit, et rationi satis consonum nunc existeret, ut cœlestis sponsus has suas sponsas, hic in suo nomine congregatas, in his suis nuptiis misso vini poculo recrearet. Mira res, et non inconvenienter, ut arbitror, antiquo Christi miraculo conferenda : puella namque propinatam cerevisiam confestim ori applicuit ; sed qui dudum in Cana, nuptiarum in convivio residens, aquam in vinum cœlesti virtute converterat ; in hoc quoque nuptiali convivio, prædilectæ sponsæ suæ satisfaciens desiderio, memoratam cerevisiam in vinum optimum commutavit. Bibens ergo puella, vini que saporem et ore suscipiens et palato discutiens, in stuporem versa, magna cœpit vociferatione perstreperere : patratique miraculi novitate nimis attonita, supernæ pietatis eminentiam altisonis non cessavit laudibus ac præconiorum immensis vocibus exaltare. Ex tunc ergo, per hujus miraculi novitatem, in sancto proposito confirmata ; per arctam penitentialis vitæ semitam, hanc Dei famulam deinceps imitari studuit ; ejus in procinctu conversationis suæ sequendo vestigia, donec opitulante divina gratia, per ejus ducatum, ad magna perfectionis vitæ pertingeret incrementa.

CAP. XIII.

Intercamina ad stagnum lavans,

recreatur multitudine piscium accedentium,

cisque pro arbitrio utitur,

29 Accidit etiam his temporibus, ut ad lavandum quoddam lineum vestimentum, ad stagnum habitationi suæ contiguum Virgo Deo devota quadam die procederet ; et ad reformandum, ut moris est, in eo candoris pristini novitatem, ipsum perfundendo simul et abluendo liquoribus, sæpe repetitis vicibus, humectaret. Quod cum diligenti conamine stans in ripa laticis actitando perficeret, ecce multitudo piscium diversi generis aggregata, tamquam ad desideratum cibum ex incis lacu gurgitibus ad manus Virginis adnavavit, ac in ejus conspectu, tamquam ex sua presentia jucundata, saltuosus gestibus exultando tripudians, quibus valuit salutationum obsequiis, ipsam Dei Virginem honoravit. Confluebant enim ex omni parte certatim, aliisque recedentibus vicissim alii succedebant ; et quotiens in aquam manus illa submitteret, ejus apprehensis digitis, his suis rictibus, adinstar puerorum ad papillas dependentium, adhærebant ; sieque per multum diei spatium, gratum cum suis applausibus ei spectaculum exhibebant. Illa vero nunc hos nunc illos apprehensos manibus, in pontem asserinum, super quem stabat, ante se posuit ; et cum alios pro libitu voluntatis suæ remitteret aliosque reponeret ; nullum tamen eorum a se contrectando fugavit, sed velut matrem propriam indesinenter ejus lambendo vel sugendo digitos, hanc certatim omnis multitudo circumdedit ; donec ad illius nutum in profunda gurgitis, unda confluxerat, indulta sibi licentia, renatavit.

Vessum in atrio audiens,

30 Aliud etiam in bis diebus isti non dissimile Dei famule contigisse dignoscitur : in quo divinæ virtutis magnificanda bonitas, et Virginis suæ veneranda sanctitas apertissime comprobatur. Quadam enim die cum ad ecclesiam, ubi Missalia celebrantur officia, more solito processisset ; subiit in ejus animo, quod in ipsam ecclesiam eo tempore non intraret, sed stans foris in atrio, sacrosanctum quod explebatur in illa mysterium, eo devotius, quo a po-

pulari frequentia sequestrata remotius, aforis auscultaret : ubi cum sola, ceteris in ecclesiæ gremio congregatis, illa consisteret, et solitudinis tædio molestata, abqualis creaturæ solatium affectaret ; quasdam utriusque sexus aviculas, gallos videlicet et gallinas in victus sui quæritandis pastibus occupatas intuens a locis remotis, ad illas continuo se convertit, et talibus has verbis eminus allocuta, quod ad se protinus advolarent et divinis secum interessent officiis, adjuravit : Omnes, inquit, vos gallinacei generis aves, in contiguis hujus atrii terminis habitantes, per potentiae divinæ bonitatem adjuro, quatenus, omissis interim pastibus, ad ecclesiam convoletis, et sanctis Missarum solenniis ad honorem nostri Creatoris mecum nunc pariter intersitis. Res mira, nostrisque temporibus quanto magis inusitata, tanto dignius inter antiqua Sanctorum miracula recitanda. Vix enim sancta Dei famula verbum ore protulerat, cum ecce præfati generis aves, ex diversis viciniae locis undique confluentes, ad illam convolare cœperunt ; eamque tamquam matrem propriam circumdantes, et quasi quibusdam gestibus se paratos ad ejus obsequium acclamantes, erectis sursum cristatis capitibus, ad eam indesinenter oculorum suorum aciem direxerunt. Stabant ergo cunctæ per ordinem velut immobiles, in illam jugiter intuentes, ac ejus animum non mediocriter hoc suo spectaculo delectantes ; donec Evangelica lectione jam in ecclesia recitata, revertendi licentiam ab ea reciperent : et sic inclinatis capitibus, quasi valedicendo ei, rursus unde convenerant ad loca propria revolarent.

31 Sub eodem quoque tempore magnum nimis et vehemens desiderium cor sanctæ mulieris accenderat, infantis Christi corporalem præsentiam corporalibus oculis intuendi ; similiterque ipsum cum Magis, oblati digne muneribus, adorandi. Quod quidem desiderium per integrum anni spatium fixum in ejus mente duraverat, eamque per id temporis intervallum immenso sui robore non mediocriter anxiarat. Contigit igitur in Sanctæ Theophaniæ Vigilia, quo tempore scilicet hæc trium Magorum adoratio per universam recitatur Ecclesiam, in Bethleem Herodis tempore celebrata ; contigit, inquam, puellam quamdam, sub Beghinali habitu divino servitio mancipatam, devotionis causa cum sancta Dei Virgine pernoctare ; quatenus ad Vigiliis matutinas, in vicina fratrum Prædicatorum ecclesia celebrandas, simul ea nocte procederent ; ibique magna cum solennitate recitandis simul laudibus interessent. Noctis ergo superveniente crepusculo, constratum sibi lectulum ambabus pariter occupantibus ; illa quidem ad pausandum membra composuit ; Venerabilis autem Idæ solita de Salvatoris infantia meditatio mentem tam fortiter eodem in momento temporis impetivit, ut non solum oculis suis somnum et palpebris suis dormitationem indulgere non posset, verum etiam in tantam æternæ jucunditatis abyssum illius spiritus insiliret, ut eximia spiritalis delectationis et supernæ dulcedinis abundantia, quam sui cordis angustia totam capere non valebat, mirum in modum naturalem situm excedentia singula corporis sui membra grandescerent, et supra mensuram solito quantitatis sese tam monstruosa grossitudine dilatarent ; ut unus ex pedibus, inflationis hujusmodi pondus ferre non prævalens, eodem tempore per medium creparet, ac per multa post temporum intervalla suæ lisionis indicium ex vulnere demonstraret. Videres ergo Venerabilem Idam, consortem puellam immensa corporis sui mole deprimere, solamque cedente socia, quo simul accubuerant, lectuli latitudinem occupare. Mirabatur quidem altera vehementer, quid hæc repentina corpulentiae latitudo portenderet ; et semetipsam in extrema

D gallos et gallinas vocat,

et Missæ sacrificio jubet interesse.

E quo peracto dat abeundi licentiam.

CAP. XIV.

Eroptat Christum infantem cum Magis adorare :

et nocte Epiphaniæ

inter mediantium

mole corporis dilatata

totum fere lectum occupat :

A trema statim parte constringens, quo demum fine tam insolitæ rei miraculosa demonstratio clauderetur, intra se diligentius observabat. Nec mora, Dei Virgo, quæ, sicut prædiximus, paulo ante sibi totum lectuli spatium vendicarat, et vix minimam illius extremamve particulam accubanti secum, ob immodicam grossitudinis suæ quantitatem, indulserat: nimirum dictu, tota repente disparuit, ac corporalem præsentiam alteri subducendo, penitus occupatum a se prius loculum ex toto vacuum dereliquit. Tunc vero superstitem nimium stupefactam, et præ subito pavore propemodum in amentiam resolutam, vociferantem audires, et magnis clamorum stridoribus ejulantem: quippe quæ præteritis temporibus vitæ suæ nil simile viderat, et quali clauderetur exitu tam insueti miraculi prorsus inusitata novitas, adhuc penitus ignorabat.

32 At vero Dei Virgo, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, interim in domum quamdam, Angelicis, ut credo manibus, transpositam se invenit; ubi gloriosam Dei Matrem in suo sinu gestantem fructum dulcissimum ventris sui, Dominum videlicet infantilibus membris obumbratum, conspexit: quem etiam adinstar trium Magorum, prout jam diu desideraverat, in terra prostratis genibus adoravit. At ille dignam electæ suæ vicem rependere non dedignans, elevatis manibus, adorantem se, pietate solita, benedixit. Porro Dei famula, mira cum jucunditate mentis, in matrem simul et filium oculorum aciem dirigebat: ex quo nimirum aspectu tota spiritualibus deliciis affluens, et pretiosorum vultuum inæstinabili venustate satiari non prævalens, ab his continuatum sine quavis intermissione visum avellere non valebat.

33 Post paululum vero, subtracta visione quam viderat, ad se rediit, ac sese juxta consortem puellam in suo recubantem lectulo reperit: præfatæque non immemor visionis, Eia pulcherrime fili pulcherrimæ matris, ad similitudinem ebriæ vel amentis, altisonis et sæpe repetitis vocibus exclamavit. In hac autem mentis alienatione non modico noctis illius spatio perdurasse dicitur: ut non solum confusis vociferationibus exclamando, verum etiam corporalium membrorum gestibus ebrietatis excessivæ quædam indicia prætendendo, ne forte supervacuis discursionibus honestatis metas excederet, aretissimis brachiorum nexibus a consorte sua necessario stringeretur: donec post multum temporis ab hac dementiæ valetudine per Dei gratiam expedita, sospitati pristinae denuo redderetur. Ad se vero reversa, visionem quidem quam viderat, aliquatenus verbis explicare, prævaluit; delectationis vero operosam dulcedinem, quam in prospectu sanctissimæ Dei Genitricis ac ejus dulcissimi filii Jesu Christi concipere meruit, nullis postea verbis exprimere potuit: quippe quæ cunctis humanis sensibus supereminens, ad plenam sui declarationem qualiumcumque verborum intelligentiam non admisit. Nec vero subtracta visione præfatæ delectationis, immensa jucunditas simul cum ea disparuit ac repente, sed quasi continue coram oculis cordis sui visionis ipsius demonstratio versaretur, sic per omne sequentis diei spatium cordis ejus penetralia perfundendo, continua jugitate non desiit abundare.

34 Sed et eodem die, cum a Vesperarum synaxi, quarum expletioni cum consorte Beghina pariter interfuerat, ad habitaculum suum redire disponens, ante patris sui domicilium pervenisset; iterum eodem tenore per omnia, quo et prius, in excessu mentis erepta, gloriosam Dei Genitricem in sinu suo gestantem infantulum denuo cœpit aspicere, prostratisque solo genibus Matrem cum Filio, prout antea fecerat, humiliter adorare. Cadens igitur in

terram in plateæ medio, quasi mortua jacuit; rursusque tanta corpulentæ magnitudo singula corporis sui membra pervasit, ut nisi fortissimis brachiorum amplexibus a socia stringeretur, ipsam fore per medium crepaturam, gravissimo timore perterrita formidaret. Nimis igitur anxiosa puella, quid sibi faciendum esset, eo tempore potissimum advertere non valebat. Nam consortem suam, in medio platearum, in eo statu, relinquere solam, non tam illicitum quam nefurium esse credebatur: at vero clamore perstrepere, vel alienum adjutorium vociferationibus implorare, ne forsitan in populo divulgarentur hujus rei celanda mysteria, non audebat.

35 His ergo taliter se habentibus; ecce pauper quidam a patre sanctæ Virginis hospitium petiturus, in paterno limine constitit, et hospitari se petiit. At vero patre petitionem admittere recusante, mœstus et ejulans hinc recessit; ac juxta sanctam Dei Virginem iter faciens, luctuosas quasdam voces edidit, quibus, ut erat addictus miseriis et ærumnis, miseriarum suarum vana nocumenta simul et ærumnarum incommoda deploravit. Cujus vociferationem Dei famula velut in somnis audiens, his interim excitata, confestim ad se rediit: surgensque protinus ad fores paternas accessit, hospitium pauperi denegatum a patre precibus suis obtinuit; et sic demum in suum, unde digressa fuerat habitaculum, ducatum sibi præbente socia, repedavit. Domum ergo ingrediens, et pondus intimæ dulcedinis, quam ex præfatis visionibus in mente conceperat, corporali virium adminiculo sufferre non prævalens; mox in languorem validum et fortem incidens, et proprio decumbens in lecto, dulcique vulnerata amoris spiculo, solis gemitibus et suspiriis intentionem applicuit: sicque continuo tredecim dierum spatio, quorumcumque materialium ciborum substantiam non solum interim non degustans, sed, quod pluris est, ad omnem illorum exquisitam varietatem etiam auditum auris applicare dedignans; solo per id temporis amoris nutrita ferculo, caput a lectulo non levavit. In quodam vero dierum illorum accidit, ut memorata puella, quæ languenti sedulum interim exhibebat obsequium, ad consternendum in quo decumbebat lectulum, ut moris est, quamdam panis in manu deferens portinniculam adveniret: quem cum in scabello, juxta virginale cubiculum, ob hoc scilicet ut suum expeditius exequeretur officium, illa deponeret; idem panis, ultra consuetam virtutis suæ naturam, optimam quamdam et miræ suavitatis fragrantiam super ægotam cœpit effundere; languentisque spiritum tam copiosa sui dulcedine recreare, quod eundem arreptum, nesciens quippe quid ageret, avidissimè masticatum ad interiora comedendo trajiceret: et quæ, sicut præmisimus, eo tempore nullum terrenæ substantiæ cibum, non solum edere, sed nec nominatum audire, salva cordis sui pace, valuerat; hunc, de quo loquimur, panem, in quodam mentis suæ excessu, non tam strenue quam avide devoraret. Quod non casu, sed divino nutu taliter actum esse, non incongrue creditur, ut virtus scilicet corporea, continua tredecim diebus abstinentia lacessita, per hujus panis edulium in suo denuo vigore firmaretur. Ut autem a mirante puella, quidnam scilicet portenderet hæc inconsueta comestio, rogata, sese manducasse cognovit; mox appetitu deficiente de præfato pane gustare non potuit: sicque, donec post diem tertium decimum sospitati pristinae redderetur, in abstinentiæ continuatæ jejunio perduravit.

ANNOTATA.

a Begginarum Lovaniensium collegium, bellorum tempore

D
EX 1888
HUGONIS
CONFESS.
similiter dilatatur:

ut pauperi
hospitium
procuret,
excitatur:

E

domum reversa,

13 diebus
absque omni
cibo permanet

excepta portinnicula panis in mentis excessu degustata.

F

dein subito
disparet:

et abducta,
Deiparam
cum puerulo
Jesu videt,

cumque adorans cum
Magis

B

deliciis Sacris repletur:

reversa ad lectum,

sibi que reddita
visionem indicat:

rursus in eandem extasim raptâ,

A tempore, ex Meldert intra urbem tractum creditur, ubi Curiam (sic enim vocant) vulgo het hof, captam anno 1205 docent insculptæ in templi lapidibus litteræ.
b Lipsius in suo Lovanio lib. 2 cap. 16 asserit Conventum Prædicatorum Lovanii fundatum fuisse anno 1224.

CAPUT VI.

Soror Idæ senior ab inferendis injuriis deterretur cœlesti lumine: soror junior a morte suscitatur.

CAP. XV.

*Injuriis
verbis exel-
pitur a soro-
re:*

Rom. 12, 19

B

*sed a Christo
instar pueruli
apparente*

*et eam repre-
hendente de-
fenditur.*

C

Per id quoque temporis una sororum ejus carnalium, instigante maligno, durissima verborum asperitate quadam die cepit insontem impetere, verbis injuriis indigne lacessere; quodque nimis erat inconveniens, nec sanctitati deferens nec honori, devotæ Virginis animum, in quantum valuit, ad impatientiam simul et ad iracundiam provocare. Sed qui nunquam a justitiæ tramite deviat in judiciis, qui vindictam et retributionem sibi vendicat in Scripturis, quique venerabili sponsæ suæ nunquam in suis afflictionibus aut pressuris defuit, et hujus quoque redarguendam inconsultæ pertinaciæ pravitatem, digna satis animadversione, corripuit: et quod in electorum persona, non tam his quam sibi met, a malignantibus irrogetur injuria, manifesto satis indicio demonstravit. Sequentis enim supervenientis noctis tenebris, cum hæc, de qua loquimur, ad soporandum in lectulo juxta morem artus sui corporis intulisset; et sopitis curarum tumultibus, somnum oculis et dormitationem palpebris indulsisset; ecce puerulus quidam, inæstimabilis, ut postea retulit, elegantiae, talari pariter et inconsutili tunica redinitus, ei per visum apparuit: qui per subsellii gradum in lectum ascendens, et sese projiciens super illam, pugnorum ictibus ac pedum tensionibus ipsam cepit vehementer opprimere; durisque verborum insultibus ejus arguendo stultitiam, et commissam in sororem exprobrando nequitiam, hanc aggressus est nihilominus increpare: Cur, inquit, sororem tuam hesternæ die, sine causa rationabili, nec mihi deferendo nec illi, tam contumeliosis injuriarum ictibus impetere præsumpsisti? Cur venerabilem sponsam meam, quæ me tam liberaliter quotidie in membris meis cibatur, obsequitur, et ministrat, inconsulte pariter et indigne, tam graviter offendisti? An ignoras mihi met illatam esse contumeliam, quam electæ meæ tam proterve tamque pertinaciter intulisti? Cui cum illa, tremens et pavida, nunquam tale quid se facturam de cetero responderet; in super et sororem suam omni deinceps a se prosequendam honoris obsequio, dum tamen hæc sibi remitteretur offensa, firma stipulatione promitteret; Noli, inquit, noli talia dicere, frivolamque de re quam asseris noli promissionem facere: scio enim et certus sum, quod nunc ad tuam evasionem ista mendaciter asseris; et sicut batenus ita futuris temporibus, hujus immemor sponsionis, quam plurimas ei maledictorum injurias, et quam multas offensionum illi molestias, non impune tamen, irrogabis.

37 Hæc dicens ab oculis intuentis, ut sibi videbatur, infantulus quidem evanuit; sed quod talia sibi enarrando vera prædixerit, eventus rei postea declaravit: nam et sequenti quoque tempore talia sæpius iterando repetiit, et nunc exprobratoriis, nunc subsannatoriis, interdum etiam cachiinnosis sermonibus, diabolicisque in hoc facto consentiens votis et obsequens desideriis, innocuum sanctæ Virginis animum impugnavit. Ex quibus unum adhuc proferemus in medium, quod Sanctorum Dei molestatoribus, ut a sua pertinacia resipiscant; et illo-

*iterum ab
ea irrita,*

rum veneratoribus, ut amplius in sua virtute proficiant, non incongrue dabitur in exemplum. Quodam ergo tempore stans hæc, de qua superiora narravimus, juxta vas vini, quod apud patrem illarum venale tunc temporibus habebatur; Venerabilem Idam, in suo tunc oratorio sanctis meditationibus aut orationibus occupatam, clamoris vocibus et cachiinnantis indicia proferentibus, ad se taliter accersivit: Veni inquit, soror, accurre, propera, naresque tuas ad hujus dolii spiraculum applica: et quæ semper flere desideras, abundanter lacrymas effundere poteris, hujus vini fragrantis odore nectareo provocata. Quod audiens illa, Vinum, inquit, sua me crebro suavitate compunxit, et ad fletum effusionemque lacrymarum odoris sui dulcedine sæpiissime provocavit. Dixit autem non de vino materiali, quod potatum in ventrem vadit, et in secessum emittitur; sed de vino spirituali, lætificante cor hominis, quod a solis mundicordibus in cœlestis gratiæ promptuario degustatur. Hæc dicens flere cepit, uberrime nimirum eodem in tempore cœlestis vini saporem pariter et odorem, in illatæ sibi recompensationem injuriæ, superna sibi gratia propinante. Vix autem Dei Virgo verba finierat, et ecce globus quidam luminosus et igneus ipsi, qui in superioribus elucere conspicitur, soli tam qualitate quam etiam claritate simillimus, de supernis emissus, super Christi famulam emicans apparebat: qui totum illustrans illud virginale triclinium, etiam et sororis æmulæ videndum se conspectibus offerebat. Quem illa videns vehementer obstupuit, et per tam miraculosam hujus demonstrationem luminis a suis excessibus aliquantulum emendata, quid viderit aut qualiter illud acciderit, intimatione veridica, multis post hæc admirantibus, et propensam Dei Virginis sanctitatem ex hoc multipliciter approbantibus, indicavit.

*globo igneo
super se
emicante
illustratur.*

E

38 Quoniam igitur in præcedenti capitulo de superno lumine Christi famulam illustrante, brevem sub compendio mentionem fecimus; operæ pretium est, ut et alia, quæ de ea referenda sequuntur, continuato narrationis ordine superioribus adjungamus. Quodam ergo nocturno tempore, festo scilicet beati et gloriosi Confessoris Domini Nicolai, Venerabilis Ida simul cum sorore sua, de qua superius narravimus, ad ecclesiam processerat orationis causa; ibique juxta morem, ad vacandum Dei laudibus, in secreto quodam ecclesiæ loco se conferens, ante gloriosæ Dei Genitricis iconam, ibidem in ejusdam altaris crepidine collocatam, orationis suæ munia devote pariter et intente, cum genitibus et suspiriis, adimplebat. Ubi cum per aliquantulum noctis illius spatium, terram genibus et cælum tundens fletibus, ante præfatam imaginem astitisset; et gratum omnipotenti Domino laudis et gratiarum actionis incensum, in ara sui cordis, in odorem suavissimum obtulisset; ecce præfata soror illi cominus tunc assistens, et oculorum intuitum dirigens in eandem, vidit eam totumque corpus ejus, ex omni parte tam clara perfusam luce splendescere; et quasi non terrena substantia, sed visio quædam appareret Angelica, tanto luminis jubare radiare; quod reverberatis oculis non solum in illam aspicere non valeret, verum etiam in facie corruens super terram, et sese deplorans penitus excæcatam, totum illius ecclesiæ domicilium immensis clamorum vocibus et magnis ejulatum fletuumque stridoribus adimpleret. Tanta quippe vis claritatis illius extiterat, ut ipsa met postea referebat, quod obtenebrata penitus oculorum acie, nec proprias manus, aut aliud quid interrim valuisset aspicere; donec post aliquantulum temporis, effugato prædicto reverberationis incommodo, paulatimque redeunte pupillarum acumine,

*cum eadem
sorore eccle-
siam ingressa*

F

*videtur ma-
gna luce
circumfundi,*

*unde illa
multum
emendatur.*

convalescere

A convalesceret : et sic demum non tam extrinsecus oculorum visum recepit, quam intrinsecus rationis intuitu reformato, per geminatam hujus miraculi novitatem, ab irrogandis Dei famulae contumeliis inferendisque molestiis de cetero didicit abstinere.

simili in
lumine vide-
tur a Beghina

39 Sed et alio quodam tempore puella quædam, ejus, quam Beghinalem vocant, religionis cultui dedita, sibi per familiaritatis obsequium intimata, consistens in quadam ecclesia juxta loculum, quem illa suo more vacans orationibus occupavit; omne corpus illius, quasi lucernam intrinsecus illustratam, immenso quodam lumine radiare conspexit : et quod sola videre promeruit, ad multarum post notitiam insinuatio veridica delegavit. In quadam etiam nocte sanctissimæ Nativitatis Dominicæ, cum scilicet in matutinalibus Vigiliis illius diei, quæ Salvatoris ortu præcipue celebrari consuevit, sacrosanctis Missæ solenniis interesset; Frater quidam, ordine simul et officio Prædicator, hanc inter duo magna luminaria, velut in candelabris a dextris pariter et sinistris illius apertissime collocata, consistentem aspexit : quorum radianti jubare per multum noctis illius spatium illustrata, situque parili mediotenus hanc illis ambientibus, ex utroque latere constipata; terribilis ut castrorum acies, in oculis intuentis simul et mirantis, apparuit; ac sic insuper, ad sanctitatis suæ commendationem perpetuam, illius animum hoc suo miraculo non mediocriter excitavit.

et in nocte
Nativitatis
Christi a
quodam Do-
minicano.

B

CAP. XVII.

40 Contigit etiam his temporibus electam Domini, corporali virium obsequio destitutam, paulatim in languorem incidere; laxatoque complexionis suæ naturali robore, per dies aliquot aliquantulum ægrotare. Quadam ergo die, dum languens in stratu suo decumberet, et morem gerens infirmitati, tam a curis animum quam a laboribus et pressuris extenuata corporis sui membra necessario subduxisset; ecce soror ejus junior et natu inferior (quæ per aliquantum etiam temporis admodum graviter ægrotaverat, at vero convalescentiæ denuo quidem beneficio restituta, sed necdum a pristina debilitatis incommodo totaliter expedita, de lecto consurgens, ad hanc velut ad ægritudinis suæ participem et consortem gratia visitationis advenerat) infirmantem sororem quali potuit exhortationis allocutionisque solatio recreavit. Ubi cum juxta languentem et ipsa languens, haud longo temporis spatio, constitisset; et infirmanti, prout sua requirere videbatur infirmitas, obsequii quippiam impendisset; ecce paulatim illius oculi repentina quadam obtenebratione caligare cœperunt : et post modicum ab omni visus officio destituti, memoratam puellam excæcatam penitus et omni privatam lumine reddiderunt. Quod illa perpendens, Eia, inquit, soror mi, jam incipient oculi mei tetra quadam caligine deprimi. Ac post paululum; Nunc, inquit, excæcati sunt penitus, omnique speculationis officio destituti. Quo dicto protinus ante lectulum Dei famulae resupina corruit, et justo quidem, sed occulto Dei judicio, repentinæ mortis interitu, cadens in faciem expiravit.

quam subito
mortuam
deplorat

C

41 Quod venerabilis ejus soror aspiciens, et super tam improvise morientis obitu nimium expavescens, luctuosis mox vocibus ad instar insanientis infremuit; et totum illius habitaculi domicilium inconditis replens ululatus, ac planctuosis vociferationum ploratumque stridoribus, a lectulo, cui jam diu languens incubuerat, in terram sese corruendo, projecit : ac super defunctæ corpusculum se expandens, miserandum illius interitum compassivo miserationis affectu, sororis nomen frequenter ingeminaus, instantissime deploravit. Ad cujus voces omnis domesticæ familiæ perturbata multitudo conve-

cum domestica
familia :

Aprilis T. II

nit : et illam quidem exanimatam, hanc vero super corpus exanime prostratam inveniens, ultra quam dici possit attonita, planctuosis et ipsa vocibus inchoatum a Dei Virgine strepitum, non tam clamoribus indulgendo quam fletibus, augmentavit. Perpendens tamen Venerabilis Ida, non fletibus in hujus executione negotii opus esse, sed precibus; ab ejulatibus quidem interim abstinuit, et ad orationum suffragia continuo se convertit, omnipotentis Dei clementiam instantissimis interpellans precibus, ut et defunctæ sorori vitam redderet, et semetipsam a mortifero, quo tam anxie turbabatur, mœroris dolorisque dispendio, consuepta pietatis suæ clementia, suscitaret. Sed quid plura? Necdum a terra genua, necdum ab amplexu cadavere brachia subducendo levaverat; et ecce, qui per sanctos Prophetas suos, Helizæum videlicet et Heliam, per alterum quidem Sunamitis, per alterum vero Sareptanæ filium, a mortis nexibus expeditos, beneficio prioris vitæ restituit, quippe per semetipsum tres mortuos Evangelicæ Scripturæ testimonio suscitavit; et hujus quoque famulae suæ precibus inclinatus, exanimato corpusculo vitalem spiritum reddidit : ac hujus facti mirabili novitate, tam illius, quam omnium hæc intuentium animos, effugata prioris tristitiæ nebula, gaudiosæ jucunditatis lumine serenavit. Confestim siquidem, in palam omnibus qui advenerant intuentibus, ad tam sanctæ Virginis attactum oris, puella septies oscitavit, oculos aperuit; ac demum sospitati pristinae perfectissime restituta, surgens a terra, Deoque gratias agens, in ipso sospitatis tenore, multo post hæc annorum spatio superna favente clementia, supervixit.

D
EX MSS
HUGONIS
CONFESS.

ejusque re-
suscitationem
precibus
impetrat.

E

CAPUT VII.

Sanctitas revelata cuidam Præmonstratensi, æqualis meriti. Calor ab Ida in aliam translatum.

Fuit etiam his temporibus Ordinis a Præmonstratensis Regularis quidam b Canonicus, vir religiosus et omni sanctitatis ac devotionis titulo decoratus. Hic cum quodam tempore studio sanctæ meditationis intentus, non tam affectuoso quam virtuoso conamine, cor suum cum manibus ad Dominum elevasset, ac super peccaminum suorum indulgentia, super divinæ miserationis impetranda clementia, totum affectionis suæ conatum totumque devotionis obsequium applicasset; tandem in excessu mentis ereptus, et corporali sensuum officio destitutus, vidit omnes, quotquot eatenus amicos in hoc seculo seu familiares habuerat, a se tolli, seque penitus horum solatio viduatam, quasi solitarium derelinqui. Qua de re turbatus ille, vehementer ingemuit : multos quippe, in hujus seculi laborioso naufragio, tam spirituales eo tempore quam carnales amicos amicasque possederat; et quis tam stupendæ rei sequeretur exitus, attentius observavit. Cum ergo per aliquantum temporis, ut sibi videbatur, in hac mœroris et tristitiæ molestia perdurasset; et quam sustinuit ex amicorum amissione jacturam, causæ ob quam talia pateretur nescius, anxie deplorasset; repente Venerabilem Idam, ante mentis oculos oblata, aspexit : statumque proprium in ea plenissime recognoscens, quod in præsentia Deificæ majestatis æqualis forent meriti, quodque in æternâ beatitudine pariter insignirentur honore præmii, sancti Spiritus illi gratia revelavit. Qui post paululum ad se reversus, anteriorem vestimenti sui partem, guttis roseis, ac si pro lacrymis sanguinem ejus oculi distillassent, copiose respersam invenit : quas nimirum immensus ille devotionis fervor eduxerat, quem in se paulo ante, non consumens, sed illuminans ignis

CAP. XVIII
a
b

Canonicus
Præmonstra-
tensis

p
in extasi
positus

intelligit se
a qualis me-
riti esse et
præmii
cælestis fore
cum Ida :

A divini radius, sanctis meditationum inflammatus incendiis, excitat.

43 Experrectus igitur a somno contemplationis, et propriæ sensibilitati denuo restitutus, ac non mediocriter super his quæ viderat admiratus, cogitare cœpit, ut præfatam Virginem, in excessu mentis olim demonstratam, inviseret : quam solam, in omnium amicorum familiarumque recompensatione, susceperat ; ut cujus vitæ qualisve conversationis hæc foret aut meriti, diligentius exploraret. Qui demum ad eam veniens, mox ut oculorum intuitu formam exterioris hominis in Dei Virgine deprehendit, interioris statum simul et habitum interni visus acumine perfectissime recognovit. Sed et Venerabilem Idam illius interioris hominis status non latuit : confestim quippe, postquam ocalorum aciem in illum cœpit vicissim imprimere, totam sui proprii status habitudinem in illius anima conspexit luce clarius emittere. Videntes ergo se mutuo, non secus quam si toto vitæ suæ tempore convixissent, haud dissimili se vicissitudine cognoverunt : et quod apud summum Judicem æqualis uterque foret meriti, quodque pari studio tam orationum quam affectionum exercitio continuatis vicibus institissent, et adhuc simul insisterent divino cultui, per sancti revelationem Spiritus in alterno pectore, non corporalium, sed interiorum oculorum acie, perviderunt. Ex tunc igitur et deinceps exitere cor unum in Domino : quippe quos non petulans carnalis affectio, sed Spiritus sancti glutinosa connexio, caritatis indissolubili colligavit vinculo : quos etiam in eodem conservavit amoris sancti proposito, quamdiu postea convixerunt auro pariter in hoc mundo.

44 Præfatus ergo Dei famulus, cum post multos, quos in angusto vitæ suæ tempore strenue simul et devote pertulerat, exactos penitentialis industriæ agones, ad vitæ terminum æterno remunerandus bravo propinquasset ; ac opus, quod dedit sibi Pater ut faceret, celesti jam dignus præmio consummasset ; interrogatus ab amicis, qualiter Idæ Venerabili, post excursam hujus vitæ metam, equiparandus esset in præmio (præsertim cum is omne virtutum suarum exercitium quasi cursum exegerit, ac sub brevioris vitæ, compendio ; quod equidem illa protraxerat multo annorum curriculo, foretque nihilominus protractura quamdiu vita comite persisteret in hoc mundo) tale mox fertur dedisse responsum : Sicut, inquit, expeditus aliquis miles et alacer, agillioris equi vectus adjutorio, prolixa viarum spatia citissime peragit ; quæ debilis quilibet aut ignavioris equitaturæ gravamine molestatus, post multa temporum intestitia vix transmeat aut percurrit : sic ego, divina cooperante gratia, sub brevitate concessi temporis omnes præsentis vitæ labores explere prævalui ; quos illa, velut infirmior, hactenus explicare conata est, et adhuc nihilominus erit expletura spatio temporis post futuri : sique fiet ut par simus præmium adepturi, quos in hoc utique seculo pari locupletavit merito misericordia Jesu Christi. Quibus dictis ille quidem a præsentis vitæ noxiis absolutus, ad æternæ beatitudinis gaudia transiit : at vero Dei famula, juxta præfatæ sancti viri responsionis oraculum, cursum vitæ laudabilis, in sancto sanctarum virtutum exercitio, per multa post annorum spatia transmeavit.

45 Accidit etiam his temporibus, ut juxta puellam quandam, quæ plicandis Corporalibus operam impendebat, casu superveniens, hæc, de qua loquimur, virgo Dei consisteret ; opusque quod fiebat affectuoso quodam intuitu diligenter examinans, id qualiter habebat fieri, curiosius observaret. Confestim enim ut ipsa Corporalia corporali visu cœpit aspicere, sacrosanctum Domini Corporis sacra-

mentum, quod in his Sacerdotali ministerio fuerat inclinandum, illius simul memoriæ non cessavit indesinenter occurrere. Cujus utique gratissima recordatio mentem suam sanctam, ineffabili quadam delectationis incomprehensibilique dulcedine, per id temporis adeo satagebat afficere ; quod præ concepti amoris inæstimabili magnitudine sibi certissime visum fuerit, ignitum illum et fervidum sanctæ caritatis affectum, haud secus quam si materiali fuerit incendio penetrata, penetralia cordis sui simul cum ceteris interioribus inflammasse. Sed quid mirum, si fervorem celestis incendii, materialis adinstar inflammationis intra se grassantem, etiam corporali sensibilitate intra se deprehendere potuit ; quæ per internum amoris affectum in caminum æternitatis insiliens, æterno qui Deus est incendio proximavit ? Dens quippe noster ignis consumens est, utique penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem spiritus et animæ : unde et necessario sequitur, ut, quem ad se per immersionem suæ gratiæ misericorditer advocat, igne celestis flammis illustret pariter et accendat. Tanta denique vi rogos ille salvificus eodem tempore Dei Virginis intima pervasisse dicitur, ut ad corporales etiam aspectus, per apparentia foris indicia, laberetur. Nam et puella, quæ, sicut præmisimus, intento juxta se studio plicandis Corporalibus interim insistebat, ex ipsa velut ardentem faculam, instar magni fulguris procedentem, ac penetrativo suo robore semet ipsam quoque non tam perlustrantem extrinsecus, quam interius inflammantem aspexit ; infusumque cum splendoris illustratione calorem, ac si materialis adustionis incendia pertulisset, eodem temporis in momento, potius interiori sensibilitatis indagine, quam exterioris ostensi splendoris imagine, deprehendit. Attende lector, quod et de Sanctis antiquorum temporum, horum similia frequenter audiendo legendove comperimus : unde non incongruenter, ut aestimo, tanto majorem credulitatis fidem, quanto fortiori rerum similium verisimilitudine confirmatam etiam præsentibus adhibemus. His ergo sub brevittatis compendio prælibatis de Venerabilis Idæ sanctæ conversationis initio, priusquam ad reliqua procedamus, ut non tam nostro remedio quam lectoris interim tædio consulatur, in amico silentii portu modice quiescendum existimo ; et donec utriusque, scribentis videlicet et legentis, intentio beneficio quietis reformetur, narrationis nostræ stylus aliquantulum maneat in suspensio.

ANNOTATA.

a Hujus Ordinis Monasterium, fere ad muros urbis Lovaniensis, Parcum dictum, fundatum fuit anno 1122 a Godefrido Barbato Comite Lovaniensi.

b Fortassis Rabodo, qui, ut in ipsius monasterii Necrologia legitur 17 Aprilis, solebat jejunaire in sextis feriis cum pane et aqua : et aqua aliquoties mutata fuit in vinum miraculose : quare etiam cum titulo Beati inscribitur Natalibus Sanctorum Præmonstratensium, a Chrysostomo vander Sterre vulgatis. Validior foret conjectura, si etiam sciretur annus quo obiit, isque conveniret circumstantiis hic notatis.

CAPITULA LIBRI SECUNDI.

- 1 De diversis statibus, ad quos eam divina gratia diversis temporibus elevavit.
- 2 De eo quod quendam infirmum ab antrace curavit
- 3 De eo quod præ nimio desiderio, quod ad Corpus Christi habuit, manum Sacerdotis mordicite apprehendit.
- 4 De eo quod, per Salutationem Corporis Christi, ipsum Corpus in pyxide sonitum edidit.
- 5 De eo quod præsentiam Corporis Christi, in altari descendens, sentire consuevit.
- 6 De eo quod animam suam suspensam in aere vidit
- 7 De eo quod in spiritu vidit Dominum Jesum Christum se consolantem.

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.

amborum
animi in
sanctitate
coalescunt :

dictum suum
confirmat
Canonicus in
ultimo morbo:

CAP. XIX

Videns Corporalia plicari
a puella,

memor Eucharistiæ

celesti fervore
inflammatur,

et puellam
viemam quasi
igne externo
calefacit,

Epilogus
libri I.

- A 8 De eo quod ex nimia gratitudine perpetuam raucitatem incurrit, et vocis suae modulamen amisit.
 9 De eo quod pro quodam Fratre orans exaudiri meruit.
 10 De eo quod praeagnans a quibusdam aestimata fuit: et de consolatione divina, quam ob hoc recipere meruit.
 11 De eo quod Beata Virgo puerum Jesum illi tractandum exhibuit.
 12 De eo quod imbres sibi videbantur descendere super audientes Verbum Dei.
 13 De eo quod quadam vice defuncta, pro liberatione cujusdam amici sui, ad corpus reversa est.
 14 De eo quod prae nimio desiderio, quo desiderabat amplecti Christum, pyxidem, in qua Corpus Christi continebatur, amplexata est.
 15 De eo quod quemdam Sacerdotem suspensum ab officio in spiritu deprehendit.
 16 De eo quod Calicem Sanguinis Domini super animam suam effundi in spiritum vidit.
 17 De eo quod in excessu mentis a Domino mirifice consolari meruit.
 18 De eo quod in perceptione salutaris Hostiae interdum adeo debilitabatur, quod pedibus suis non valeret incedere.
 19 De eo quod animam suam ad instar templi vidit in spiritu dilatam.
 20 De eo quod in excessu mentis meruit a Domino benignissime respici.
 21 De eo quod in Festivitate B. Mariae Magdalenae in spiritu rapta, a Deo visitari meruit.
 22 De eo quod quemdam amicum suum ab amentia liberatum sanitati restituit.
 23 De eo quod ad Cisterciensem Ordinem se contulit.

B

LIBER II.

Altera pars piæ conversationis usque ad ingressum in Ordinem Cisterciensem.

CAPUT I.

Varius Idæ status. Pestis sublata.

CAP. I

Introductio
ad lib. 2.

In præcedenti libro, quod de conversationis exordio sanctæ Dei Virginis ex inspectis olim schedulis ad memoriam redire potuit, humili quidem et depressa, sed veridica narratione præmisimus: in præsentī vero, quid de profectu virtutum suarum occurrerit, qualiter videlicet in via sanctæ conversationis suæ jugiter in virtutem de virtute profecerit, ut compendiosius poterimus, anterioribus adnectemus. Et primo quidem de diversis statibus vitæ suæ, quos diversis temporibus in anima sua diversimode gratia sancti Spiritus ordinavit ut voluit, ut paucis expediamus, operæ pretium existimo; quatenus his præmissis, ad ea quæ diligentiores expeditionis tractatum desiderant, continuata serie narrationis ordo perveniat in futuro.

2 Talem ergo vitæ statum interdum habuisse dicitur, ut, cum a superveniente gratia visitationis beneficio potiretur, ex internæ suavitatis abundanti dulcedine, mirum in modum etiam ipsa corporalia membra, quasi cera quæ defluit ante faciem ignis, a statu proprio diminuta, vix quantitatem in se membrorum infantilium, bimulorum videlicet vel trimulorum, illo spiritualiter, ut æstimo, caloris incendio liquefacta, prætereundere viderentur. Interdum etiam ipsa cœlestis gratiæ plenitudo mentem illius intantum inebriando perfudit, ut ubicumque sedendo quiesceret, ipsum in quo residebat loculum, regnum extitisse cœlorum, humanæ conditionis eo tempore prorsus immemor, existimaverit. Aliquotiens etiam ipsa temporum intervalla adeo sibi videbantur brevia diesque pauci, præ amoris utique magnitudine, quod post horam nonam vel etiam vespertinam, primam vel tertiam diei synaxim vix crederet effluxisse. Nonnumquam etiam in tantum erepta fuisse dicitur aut in cordis jubilum aut mentis excessum, ut ubicumque sederet, staret, incederet, aut jaceret, semet-ipsam a Christo, seseque vice versa quem diligebat amplecti crederet, ipsum videlicet Dominum Jesum Christum. Interdum etiam his temporibus, ab omni rerum specie terrenarum, ipsa qua fruebatur spiritualis delectatio mentem intentionemque sanctæ mulieris adeo revocarat, ut nihil

terrenum sapiens vel advertens, apertis oculis in cœlum semper intenderet; multumque miraretur, cur homines hujus mundi per tectorum obstacula, quæ domibus imponuntur, aspectum supercœlestium, oculorum suorum visui sponte subducerent; et a semet-ipsis irrationabili satis, ut sibi videbatur, industria quodammodo propulsarent. Hos igitur et alios hujuscemodi status vitæ in ejus anima Dei virtus et sapientia, circa progressum suæ conversationis, ordinando disposuit; et quam futuris temporibus ad arduum perfectionis culmen elevare spontanea sibi bonitate complacuit, in his velut in quibusdam ascensionis gradibus constituta, qualiter ad consummandum vitæ statum ulterius ascendendo pertingeret, his gratiarum suarum charismatibus informavit.

3 Cum quodam tempore sanctis occupata meditationibus in angulo domatis sui Dei famula, non tam sola quam solitaria, resideret; repente spiritus quidam fortitudinis in eam insiliens, ipsamque supra pedes suos statuens, ad egrediendum foras cœpit vehementer impellere. Quem sequens Virgo venerabilis, ejusque ducatu se committens, per vicos et plateas (prorsus tamen ignorando quo tenderet) ac si pro cujuscumque expeditione negotii profectionis iter arripere necessario cogeretur, expeditis cœpit mox gressibus ambulare. Pergens igitur, non quo vellet ipsa, sed quo Spiritus sancti duceretur instantia, tandem ad domum cujusdam languidi, juxta patris sui domicilium ægrotantis, ambulando pervenit; hominemque semimortuum in lectulo decubantem inveniens (erat enim extremæ jam Unctionis oleo delinitus) is qualiter se haberet compassivo miserationis affectu dulciter inquisivit. Cui cum ægrotus, ille virtute qua valuit, infirmitatis suæ locum simul et habitum indicasset (erat quippe pestiferæ turgiditatis illius, scilicet quam anthracem nominant, non tam mirabili quam miserabili nimis inflatione pervasus) ad primum sanctæ mulieris aspectum, in cunctorum qui tunc affuere præsentia, tumor ille crepans per medium, introrsus absconsæ pesti mortiferæ mox egrediendi viam præbuit: qua paulatim ex interioribus effluente, confestim tumoris etiam inflatura resedit: priscique doloris acerbitate continuo mitigata, sub eodem momento temporis homo convaluit, ac super adeptæ beneficio sospitatis omnipotentis Dei clementiam, una cum omni congregata populi multitudine, benedixit.

4 Ex tunc igitur et deinceps in magna veneratione Dei Virgo, prætextu suæ sanctitatis, apud omnes, ad quorum hæc pervenire notitiam, his diebus est habita. Cunctorum quippe, quibus hæc videre vel audire permissa sunt, una fuit inmutabilisque sententia, quod per Venerabilis Idæ merita, tam acerbissimi doloris fugata molestia, tanque repentine et improvise succedens sospitas in eodem esset ægroto procul dubio reformata. Quod cum ex frequenti relatione multorum longe lateque notitiæ patuisset, ac virginalis sanctumoniæ titulum his temporibus in omni circumjacenti vicinia mirabiliter extulisset; videns Dei famula, per hoc sibi quod jam diu verebatur accidere, vanæque gloriæ, quod eateenus omnimodis evitare studuerat, animæ suæ letale periculum imminere; delatos ad se rumores hujuscemodi gravissime perferendo, vehementer exhorruit; quodque non suis meritis, sed divinis potius fuerat adscribendum beneficiis, hoc sibi per vulgarem famam attribui, non sine multa cordis impatientia molestissime toleravit. Hæc igitur illi prima mutandi status sui seculumque relinquendi fuit occasio. Solius quippe Dei notitiam, operum suorum consciam et testem habere desiderans; ad monasteriales latebras se transferendam fore satius æstimavit omni-

D
EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.
et cum de-
spectu terræ,
cælum intue-
tur.

CAP. II.

Spiritu inte-
riore impulsa,
p

ducitur ad
semimortuum
ex peste,

eumque sanat:

p

famam hujus
rei dilatari
agre ferens,

statuit utrum
monasticam
vivere.

Ob spirituale
gaudium

C

membra quasi
puellæ 2 aut
3 annorum
apparent:

imaginatur
omnem locum
regnum
cælorum,

omne tem-
pus breve,

seque in
amplexu
Christi de-
gere:

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.

A modo, quam per populares rumusculos, quos evitare nequibat in seculo, virtutum suarum thesaurum, pro vanæ gloriæ vili commercio, perditionis exponere detrimento.

CAPUT II.

*Varius erga sacram Eucharistiam affectus.
Christi præsentia cognita.*

CAP. III.

gravi morbo
vexata,

petit ad se
ferri sacram
Eucharistiam:

B

apprehensa
manu Sa-
cerdotis,

in contem-
plationis
extasi diu
persistens,

accipit sacram
hostiam :

C

et amplecti
Christi fo-
retur,

CAP. IV.

His quoque temporibus accidit, ut gravi quodam infirmitatis incommodo molestata, corpore quidem ægra sed mente sana, lecto decumberet; intrinsecus autem non minori caritatis incendio conflagrata, mirabiliter supernorum desiderio æstuarer. Videns ergo, tam ex ægrotudinis circumstantia, quem ex virium suarum impotentia, diuturni languoris imminere periculum; ad consuetum continuo cœpit aspirare præsidium: quodque solum vel maximum in omni necessitatis articulo consuevit invenire remedium, corde simul et votis expetere, medicinale Dominici Corporis Sacramentum. Quod cum ad ejus instantiam vicinus Presbyter in ciborio reverenter, ut moris est, ante aspectum Virginis attulisset; illaque gloriosum illud nostræ redemptionis pignus, extractum e pyxide, nudum in Sacerdotis manu cominus aspexisset; elevato mox capite, totaque virtute qua valuit ad salutarem Hostiam inflexo corpore, desiderii sui nimis impatiens, ad se dexteram Sacerdotis, tractu valido apprehensam, vehementer impellere studuit; et sic manum simul cum Hostia devotis amplexibus ambiendo, toto cordis affectu super Creatoris et Sponsi sui corporali præsentia mirabiliter exultavit. Videns ergo Sacerdos inconsuetum exultandi modum, et gestus inusitatam speciem quam prætendit; illamque nihil aliud quam phreneticam æstimans et insanam, in primis quidem vehementer extinguit; sed a circumstantibus admonitione suscepta, cum veraciter agnovisset hanc ex immenso cordis sui desiderio facere, diuque per amplexus hujusmodi Creatori suo devotum impendere salutationis obsequium affectasse; tunc et ipse Presbyter illius ad plenum desiderio condescendens, eique secundum voluntatis suæ beneplacitum in præfatis amplexibus acquiescens, post exhibitum Redemptori suo longiturnæ devotionis obsequium, demum ei salutaris Hostiæ communionem exhibuit: et sic tandem in pace dimissa, pariter auctorem indefesso gratiarum actionis officio benedixit. Ceterum quia dignum satis et rationi consentaneum existere videbatur, ut sponsus sponsæ vicem redderet, et amplexanti se dilectæ et ipse dilectus retransitivis amplexibus obviaret; post sanctæ Communionis expletionem, in particulari quodam loculo, juxta cordis intima sito, ipse sponsus Virginum et amator, illius animam, ex cunctis sui corporis habitaculis evocatam, ad se familiariter accersivit: ibique eam sanctissimis amplexibus honorando, quod prius a sua Virgine gratanter admittere dignum censuit, hoc dignæ recompensationis iterato commercio, non momentanea, sed morosa satis et sæpe repetita vicissitudine, restauravit. Sicut enim ab homine corporalium brachiorum adminiculo quis amplectitur, et sicut in amplexibus brachiorum extrinsecis interioris affectus amicitiae jucunda quadam experientia degustatur: sic a divinis amplexibus omnem animam suam illa sensisse dicitur, hand dissimiliter in una sui corporis parte recolligi, juvenudisque pariter et amorosis affectibus, ipsi sponso suo Christo Domino, per mutuæ complexionis et congratulationis officia, firmissime copulari.

6 Dum quadam die verbum prædicationis, apud vicinum Beghinarum conventum, ut moris est, in

ecclesia declamatorie proferretur: hanc de qua loquimur, Dei famulam una cum aliis eodem tempore contigit ad præfatum locum, audiendi verbi Dei simul et indulgentiarum gratia, reverenter accurrere; præfatoque sermoni simul cum multis, quos illuc devotionis fervor attraxerat, interesse. Quo dum festinanti gressu, tota caritatis inebriata dulcedine, properaret; accidit ut per ecclesiam quamdam in vicino positam iter faceret, quatenus et longioris viæ dispendium evitando depelleret et Creatori suo Domino devotum in suo transitu salutationis obsequium exhiberet. Cum itaque, per meatum ejusdem ecclesiæ, cœptum itineris sui profectum instantius expediret; ad eorum usque progrediendo perveniens, ad fores ipsius oratorii gressum fixit; genibusque solo dimissis, illud venerandum nostræ redemptionis pretium, Dominici videlicet Corporis honorabile sacramentum, in altaris superficie reverenter in vase reconditum, aspectu devotæ considerationis intuens a remotis, hoc ipsum ex intimo cordis arcano, gratiarum actionis voce prolata, devotissime salutavit; Ave, inquit, benigne, pie et dulcis Jesu: qui pro nostra redemptione crucis patibulum expetisti, nosque a perpetuæ mortis nexibus tuo pretioso sanguine redemisti. Quo dicto, priusquam a terra genua sublevasset, ictus quidam validus ipsam, cui salutaris ille redemptionis nostræ thesaurus immissus fuerat, pyxidem ab interiori suæ parte vehementius impulit; sonitumque faciens validum et excussum, hunc ipsum vice resalutationis, ad aures suæ Virginis ipse Sponsus Virginum, ex eodem habitationis suæ vasculo, delegavit.

7 Inter cetera quoque gratiarum dona, quibus electam suam insigniverat omnium gratiarum Dator munificus et charismatum Distributor, et hoc ei speciali munere contulisse dignoscitur: ut absque dubitationis ambiguo Dominici Corporis honorandam sanctamque præsentiam, assidue in altari per virtutem consecrationis descendente, in eodem descensionis suæ momento spiritali quadam indagine deprehenderet; etiam cum ab eo loco sequestrata, per remotionem corporalis præsentiae, longioribus quoque spatiorum interstitiis haberetur. Unde factum est, ut aliqua dierum ad Reclusam quamdam, sibi nexu familiaritatis astrictam, juxta vicinam ecclesiam in reclusorio vitam solitariam actitantem, visitandi gratia declinaret, eique suo more familiare colloquium atque salutaria monita propinaret; ubi cum de contemptu mundi atque mundanorum, et appetitu cœlestium, utrisque sese vicaria relatione pascentibus, sermo copiosus in medium prosilire cœpisset, et mira suavitatis suæ dulcedine mentes Christi fidelium utrimlibet affecisset; Venerabilis Ida, Spiritu sancto sibi certissime revelante, cognovit illud humanæ salutis honorabile Sacramentum esse præsentialem inibi, videlicet ipsum Corpus Dominicum in eodem reclusorio certissime contineri. Deo quippe devota femina, præ nimiae devotionis affectu quem ab olim ad ipsum gesserat, Dominici Corporis sacramentum a quodam sibi familiari Presbytero jam dudum impetraverat, ut in Corporali reverenter illud acciperet involutum, et in altari, quod ad hoc ipsa construxerat, adoraret honorifice collocatum. Cujus præsentiam, ut solebat, Ida Venerabilis Christi famula deprehendens, et Creatorem suum adesse veracissime recognoscens, ad Reclusam conversa protinus; Adest, inquit, o Domina, Pater meus: illum utique vocans et nominans Patrem suum, quem in eodem habitaculo paulo ante præsenarat, aptissime reclinatum. Quod audiens et intelligens altera, miransque vehementer unde vel a quo sibi revelata fuerint hæc arcana, primo quidem erubuit et delatum sibi sermonem volens inficiando

D
Properans
ad concionem,

per ecclesiam
aliquam
transitura,

Christum in
sacra Eucha-
ristia salutat,

E
et resalutatur
ictu valido
pyxidis audito:

CAP. V

Christi præ-
sentiam in
Missa agno-
scere solita,

dum Reclusam
invisit :

F

novit sacram
Eucharistiam
ibi fore :

eamque id
inficiari
conatam

A inficiendo comprimere, frustra licet, inventa mox excusationis strophæ quod fecerat, ambiguo quodam verborum ordine palliavit. Porro beatissima Dei famula, noli, inquit, Soror mi, noli factum laudabile quod fecisti, sub excusationis pallio pertinaciter inficiendo contegere : sed potius ipsum benedicito, qui te dignatus est ejus sanctissimi Corporis, immensa bonitatis suæ clementia, custodiæ deputare. Sed quid plura? Convicta tandem altera, quod fecerat inficiendo diutius occultare non potuit; sed rem gestam ejusque processum Dei famula per ordinem intimavit. Attende lector, quod et spiritu prophetiæ manifeste clariuisse dignoscitur in hoc facto, quo revelante patefecit in publico, quod duobus tantum consiliis olim patratum extiterat in occulto. Porro Venerabilis Ida, mulieri valediciens, hinc abscessit : et continuo lampade cum oleo comparata, qua reverendo Corporis Christi mysterio sui splendoris obsequia jugiter exhiberet, ipsam eodem in loco dependere suis impensis et sumptibus procuravit.

8 Sed et aliud isti non dissimile, quodam alio tempore consistentibus ambabus in eodem domate, de divinisque pariter colloquentibus, accidit quod eodem spiritu revelante, prophetali nimirum edocta præsentia, prius ipsa mente percepit et assidenti sibi sociæ postea revelavit. Ambabus enim, ut dictum est, pariter consistentibus, Ida Venerabilis in verba prorumpens, inusitatum quippiam et admirabile protulit : nam summum adesse Pontificem altisonis vocibus acclamavit. Quod altera non intelligens, quisnam esset ille summus Pontifex, et ubinam esset, instanter cœpit inquirere; sciens profecto Dei sponsam hujusmodi sermonem incassum minime protulisse. Ad quam Ida Venerabilis; Illa, inquit, eadem hora, qua dictum verbum ex ore protuli, descendit utique Dominus Jesus Christus, qui nimirum est summus Pontifex, in altari. Sacerdos enim quidam adveniens Missam celebrabat in ecclesia, qui ad elevationem salutaris Hostiæ celebrando pervenerat eadem hora, qua virgo Domini vociferando proruperat in hæc verba. Mirabatur altera pro eo, quod jam celebrationis hora consueta transierat : accurrit tamen, fenestram aperuit, et celebrantem in altari Missam Sacerdotem quempiam deprehendit : qui paulo ante, scilicet cum Dei Virgo Summum denuntiavit adesse Pontificem, ipsam salutarem Dominici Corporis hostiam elevaret. Sed quid mirum, si mens sancta spiritali visu speculari poterat, quod oculis corporalibus non videbat; cui visibulum omnium Contemplator, ad speculanda cœlestia pariter et terrena, lumen suæ deificæ claritatis assiduis revelationum apparitionibus ingerebat. Nec hoc semel aut raro quispiam accidisse putaverit, sed sæpe repetitis vicibus, his aliisque temporibus id evenit. Et non solum in illis ubi celebrabatur ecclesiis, ipsa præsentem tale quid accidisse comperimus; sed omni fere tempore, tam in his quam in aliis adjacentibus et vicinis, cum elevabatur ipsa salutaris Hostia. Super hujus rei certitudine comprobanda, sicut impinguabatur affectus interior, sic etiam illuminabatur intellectus et ipse divinitus illustratus. Frequentius enim his diebus, in horis præcipue prælibatis, tanta jucunditatis affluentia mens sanctæ feminae replebatur, præsentis quidem spiritu, sed corpore tunc absentis; quod in voces altisonas interdum, ut erat deliciosa, prorumperet; et quod sentiebat intrinsecus, apertissime extrinsecus indicaret, sic inquit, ut si omnes Sancti tui negarent te, Sanctissime Domine, nunc præsentem, et in altari sacerdotales digitos te tenentes; ego tamen omnibus sola resisterem, et te præsentem esse modis omnibus affirmarem. Et ne qua super hoc tam insigni miraculo cujusquam in corde remaneat hæsi-

tatio, volo si possum hoc ipsum expressius exemplo patefacere, quod subjungo.

9 In Monasterio, in quo postea religionis habitum assumpsit, unus Sacerdotum in eo celebrantium, hoc pro quadam habebat consuetudine solitum et memoriæ commendatum, quod post ipsa consecrationis verba substantialia, sacram Hostiam aliquantulo moræ spatio, licet indiscrete, devote tamen astantibus occultaret; et non prius nisi a semetipso, prolixius fortasse quam oportuerit, adoratum, etiam aliis adorandum, in sublime sursum erectis brachiis, ostentaret. At Venerabilis Dei famula, quoties id fiebat, ad campanæ sonitum ut ceteri, vel ad elevationem ipsius Hostiæ nullatenus attendebat; sed stratis in terra poplitibus, in altari descendente Dominum adorabat obnixius, horum quacumque præsentem in spiritu sentiens. Super eo tamen præfatum Sacerdotem, opportunitate se vice quadam offerente, benigne corripuit, et emendatum a tali consuetudine devota precum instantia revocavit. Non solum autem in elevatione Sanctissimi Corporis hanc miræ jucunditatis gratiam obtinere promeruit, verum etiam in perceptione vivifica Sacramenti, licet absens corpore, spiritu tamen præsens, eandem quoque sæpiissime degustavit.

CAPUT III.

B. Idæ extases variæ, maxime circa Eucharistiam, raucedo contracta.

Accidit etiam his diebus, ut in hora sancti sacrificii, tempore quo divina mysteria tractabantur, hæc beatissima mulier, a totius iniquitatis inventore diabolo, per momentum temporis a suo distracta proposito, frivolum et inutile quid intra se volveret; et salutaris oblita mysterii, cor et mentem vanis extra se cogitationibus applicaret. Cum ecce beatæ mulieris anima, confestim e domicilio corporis educta, manibus Angelicis ad altiora sustollitur, et ad sui memoriam, inde paulo ante digressa fuerat, hoc ordine revocatur. Videbat enim semetipsam ea vice super altare, quo divina mysteria tractabantur, instar solis ex omni parte luminosi in aere dependentem; ipsaque mystica Sacramenta, quorum prius oblita fuerat, omni cum reverentia desuper intuentem; et sic demum ad se reversa benedixit. Altissimum, hoc tam benigno visitationis suæ suffragio suam ipsius animum a diabolicis nexibus eruentem.

11 His quoque temporibus accidit, ut in una dierum orationi dedita, post longa singultuum interstitia crebroque repetita suspiria, tandem in mentis excessu Virgo Domini raperetur, et corporalium sensuum officio consopito, mens extra metas corporeas ad contemplanda cœlestia, Spiritus sancti virtute præambula, duceretur. In quo raptu vidit, non corporum oculorum intuitu, sed spiritalium intellectu, sibi apparentem in humana specie illum præ filiis hominum speciosum, Dominum videlicet Jesum Christum: vidit, inquam, eum cominus ad se venientem, et pectus suum illi nudum et discoopertum a vestibus ostendentem, eique ut ad se properanter accederet, ac de pectore suo mellifluo potum salutarem acciperet, apertis signorum indicibus innuentem. Aliam quoque personam, reverendi vultus et habitus, ad latus suum astantem aspexit: ad quam se convertens Ida Venerabilis, oblatam sibi divine largitatis affluentiam, etsi verbis eidem explicare non potuit, evidentibus tamen indicibus, nutibus videlicet et gestibus gaudiosisque tripudiis indicavit. Illa tamen vice, sicut postea retulit, ad pectus Dominicum non accessit: quippe quæ sola dilecti dilectorisque sui præsentia tam suaviter afficiebatur eodem in tempore, quod nullam præter hanc internæ dulcedinis influen-

D

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.etiam ante
elevationem
intelligit
consecratio-
nem per-
actam,et sacerdotem
in ea re cun-
ctabundum
arguit.

E

CAP. VI

Distracta
tempore
Sacrificiiper extasim
ad Eucharistiæ
adorationem
reducitur :

F

CAP. VII

a Christo
pectus osten-
dente inveni-
tur,fateri com-
pelliteique lam-
padem cum
oleo donat.inducat eidem
Christum per
consecratio-
nem adesse
in ecclesia
vicina :et hoc sæpius
in variis
ocasionibus,firmissime
adstruens,

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.
utl sæpe alias

A tiam illa mentis suæ definita capacitas intra se potuisset includere. Quamquam alias et hoc ipsum sæpius imo sæpiissime, per similes raptus ab humanis sensibus elongata, cellamque vinariam introgressa, de sacro cum Christi discipulo Dominici pectoris fonte potaverat, ipsa teste. cui talia prægustare concessa sunt adhuc in humano peregrinanti corpore, nobisque comperta præfati sui Confessoris, utique viri per omnia beatissimi, scriptis pariter et vivæ vocis testimonio mediante.

12 Sed et aliud quiddam memorabile de vivifico Dominici Corporis sacramento, sub eodem ferme tempore, sibi contigisse legendo comperimus : quod quia per mentis excessum erga sepatratum extitisse perpendimus, his quæ de similibus sunt digesta narratu simili per ordinem annectamus. Quodam itaque tempore, cum in ecclesia domui suæ contigua Missale celebraretur officium, hanc, de qua loquimur, Dei famulam una cum aliis eidem officio contigit interesse. Quod cum obsequio ministrorum idipsum celebrantium usque adeo processisset, ut perceptio sacri Corporis et Sanguinis immineret ex ordine peragenda; venerabilis femina, quæ per omne tem-

B

sacram Eucharistiam in extasi accipit.

columbam ori-
cam inferente,

ejusque gu-
stum detinet.

pus illud omnipotenti Deo devotissimas gratiarum actiones in ara cordis obtulerat, et ad cœlestia contemplan-
da cor suum cum manibus elevarat; in excessu mentis erepta prosilivit, et quod miro desiderio paulo ante quæsierat, in corpore, nescio, Deus scit, an in spiritu, communicari sese videlicet ea vice sacramento vivifici Corporis et Sanguinis impetravit. Columba quippe nivei candoris, ut sibi videbatur, advolans e supernis, ipsum Corpus Dominicum ori suo reverenter imposuit : et ex aurea concha, quam secum illa detulerat, æque reverenter in ejus gutture Dominicum Sanguinem instillavit. Mira res et cunctis post seculis admiranda. Videres hominem, adhuc in mortali corpore positum, non a quovis mortalium, sed ut potius credimus, a mortalium omnium et immortalium Conditore, cibum immortalitatis accipere; et quod verbis exprimere, vix valeamus, humano gustu posse discernere, quod humanis manibus eodem temporis momento se minime noverat accepisse. Ad se quippe continuo rediens, et quid erga se gestum extiterit optime reminiscens, consuetum Dominici Corporis gustum et Sanguinis in palato discrevit, et tunc retinuit; ac per totum insuper illum diem; ac si vigilans et exteriorum sensuum officio se supportans, ipsam sacræ Communionis Hostiam a Sacerdotis manibus accepisset : itaque sub pacatissimo mentis silentio sibi soli vacans, et Domino gaudens et tripudians, inter Sponsi brachia conquie-

C

CAP. VIII

Sacerdos
Ordinis Præ-
dicatorum,

a se conversos
Crucē consigna-
nat,

13 Ac quoniam de dulcissimo vocis suæ modulamine, quo per singulos Dies aures Domini Sabaoth olim demulcere consueverat, in superiori libro mentionem fecimus; nunc qualiter hoc amiserit, et perpetuæ raucitatis insanabile discrimen incurrerit, hic brevibus adscribemus? Erat eo tempore Frater quidam Ordinis Prædicatorum, eidem Christi famulæ satis in Christo familiaris et intimus : qui Sedis Apostolicæ Summæque Pontificis auctoritate subnixus, officio prædicationis, ad acquirendum Domino fidelem populum et acceptabilem sectatoremque bonorum operum, assidue per datam sibi gratiam instabat attentius : et quos verbo prædicationis erudiebat interius, hos exterius vivificæ Crucis triumphali signaculo, præmissa sibi peccatorum indulgentia, consignabat. Tantam enim a Domino gratiam assecutus fuerat in hoc opere, quod vix aliquis illo tempore, quantumcumque duri cordis existeret, a suscipiendo salutari signo Crucis Dominice se potuerit, etiamsi nullo ad ipsum fuisset attractus desiderio, cohibere. Inter quos erat vir quidam eximie nobilitatis et po-

tentiæ, qui quanto famosior inter suos habebatur ex genere, tanto se vilior exhibebat in conspectu divinæ præsentiae : multis enim flagitiis irretitus, nihil aliud honestum eo tempore reputabat aut utile, quam sævissimam in subjectos exercendo tyrannidem, et omnium vitiorum genere deformatam in se repræsentando sui Creatoris imaginem, inter flagitiosos flagitiosior omnibus eminere. Hic ergo quodam tempore sermoni, quem vir Dei declamatorie proponebat ad populum, una cum multis ad hoc nutu divino coadunatis, interfuit; ipsumque Dei verbum, quod olim illudendo detestari consueverat, instigante se gratia Spiritus Sancti, et devote suscepit et humiliter auscultavit; ac velut alter de Saulo Paulus effectus, quasi Dominum interrogando, quid de se vellet fieri, reverendæ Crucis signaculo se muniri, non tam voce expetiit, quam precibus impetravit. Ad ejus exemplum et alii quamplures ex ordine militari, tam Barones quam nobiles, tam sentiferi quam clientes, divino spiritu provocati, præcessorisque sui, tam famosi viri scilicet et præclari, suasionibus et monitis animati, factis confessionibus de peccatis, et eorum absolutionibus impetratis, ejusdem sanctæ Crucis signaculo sunt muniti.

14 Super quo facto dictus Frater ineffabili repletus est gaudio, mirisque gratiarum actionibus exultavit in Domino; maxime tamen et præcipue super eo, quod per hominem humilem et pusillum, opus tam magnificum et excelsum omnipotentis Dei pietas, ad multarum salutem et remedium animarum, operari dignata fuerit in hoc facto. Unde rem gestam ejusque processum in charta conscripsit ex ordine, conscriptamque transmisit Idæ, venerabili Dei famulæ, quatenus in laudum et gratiarum actionibus, ad quarum exhibitionem omnes animæ suæ vires arbitrabatur ad plenum non posse sufficere, fideliter eidem assisteret, et ipsi honorum omnium largitori Domino, super infinita pietatis suæ clementia, benediceret indefesse. Quam chartam virgo Christi reverenter accipiens, et ex ea rem gestam ad honorem æterni rerum omnium Creatoris intelligens; ingenti et supra modum et ipsa repleta gaudio, propensissimas gratiarum actiones offerebat Altissimo; susceptumque gratiarum actionis officium tam ferventi prosequabatur affectionis simul et congratulationis obsequio, quod invincibilem hominis interioris instantiam, exterior æquo passu concomitari non prævalens, in medio calle succubuit, opere inexplato quod cœperat. Una siquidem ex venis ejus in corpore, præ nimio devotionis ardore, disrupta concrepuit : ac per os et nares illius tam copiosi cruoris rivos evomuit, quod ex tunc illam, de qua prædiximus raucitatem ex arteriarum læsione sustinuit; et dulcisonæ vocis suæ modulamine penitus obfuscato, concentus sua gratiosa suavitas, ejusdem raucitatis oppressa sub onere, de cetero conquievit.

15 Alius quoque Frater ejusdem Ordinis, ipsi Dei famulæ, pro sanctitatis suæ reverentia, speciali amicitiae vinculo colligatus, hanc ipsam, de qua loquimur, una dierum ad altare Missam celebraturus accedens, et beneplacitum omnipotenti Domino servitium devotionis impendere cupiens; exacta precum instantia, quatenus in ipso sacræ Missæ spatio, quam celebrare tunc habuit in proposito, pro se supplicare dignaretur universorum Creatori Domino, deprecando monere non distulit : et quod humiliter petiit, efficaciter impetravit. Illo namque per illud temporis, officium quod cœperat exequentem, Venerabilis femina totum cordis sui affectum interim erigebat ad Dominum : et ut gratum et acceptabile sibi faceret illius, pro quo laborabat, obsequium, suaque judicaret gratia non indignum, in auribus Domini

interque hos
præcipue no-
bil-tatis unum,

E

et rem gestam
scripto tradit
Virgini Idæ :

cul in gratia-
rum actione
magis intentæ,

vena disrupta
raucedinem
adfert.
F

CAP. IX

alteri Sacer-
doti

id submis-
se petenti:

*impetrat
inconsuetam
devotionem,*

A Domini Sabaoth instantissimum obtulit interventum. Sed qualiter a dilectæ precibus auditum averteret, et quod affectuosissima precabatur instantia, suæ carissimæ denegaret? In ipsius enim hora sacrificii, pius Dominus in corde dilectricis suæ tale susurrium intulit, et hujusmodi responsione suo plenissime desiderio satisfacit: Ecce, inquit, carissima, jam sum positus ante ipsum, si me viderit et inspexerit, inspectum et visum agnoscere poterit; et si quidem agnoverit, agniti et amantem proculdubio redamabit: pro te tamen illi benefaciam, et ob tuarum utique precum instantiam ad propensio- rem adscribetur gratiam, pro tuo sibi iocrito conferendam. Quæ promissio mox effecta subsequente convaluit: et priusquam completeretur officium, idem Frater inconsuetæ devotionis admirabilem valde gustum in interiori cordis sui palato degustare promeruit: unde et præfatæ deprecatrici suæ magnas post hæc gratiarum actiones exhibuit, et miris devotionis affectibus omnipotenti Domino benedixit.

CAPUT IV.

Infamia ex mala suspitione iniusta, divinitus depulsa.

cap. X.

In festo Pentecostes accepta sacra Eucharistia,

pro nimia consolatione deficit,

et diu decumbere cogitur:

quam dum pius Sacerdos saepe visit,

ejus socius male de Ida suspicatur:

13 Quodam etiam tempore, sanctissimæ diei Pentecostes Dominica ad Communionem Dominici Corporis hæc amantissima Dei Virgo processerat; ut in aliis quoque festivitatibus, suo tempore per annum occurrentibus, ad natum sui Confessoris et ejus obtenta licentia consuescebat: illo tamen die, quo Spiritus sanctus in discipulorum cordibus est infusus, hanc, de qua loquimur, accepta Communione sanctissima, tam copiosa gratiarum et charismatum sancti Spiritus affluentia perlustravit Altissimus; quod ad id verbotenus exprimendum intelligendumve corde tenus, nullus omnino consurgeret animus, nullus caperet intellectus. Sed nec ipsa, cui hæc pro spirituali munere sunt concessa, suis viribus intra cordis sui receptacula se cohibere prævaluit: quin potius ipsa corporis sui machina, sub tanto fasce nimis onerata succubuit; et virium corporalium officio destituta, et continuum tandem incidens in languorem, ægritudinis lectum expetiit: in quo per dies aliquot, ad usque videlicet almi Præcursoris et Dominici Baptistæ Vigiliam, amoris duntaxat incendio conflagrata, caritatisque delicioso vulnere sauciata, corpore quidem languida, sed mente sanissima, feliciter inter dilecti sui brachia conquevit. Quam quidam Ordinis Fratrum Prædicatorum, ei familiaris admodum et dilectus, ægrotantem intelligens, et quæ foret ægritudinis causa non ambigans; ipsam his diebus, assumpto sibi quodam Fratre juniore pro socio, visitabat: et ipsam visitationem non semel tantum et iterum, sed sæpe repetitis vicibus iterabat; ac Scripturarum, in agro fertilissimo sacrae Paginæ collectarum, quarum secum immensam deferebat copiam, ægrotantis animum assidue pio solamine recreabat.

17 Porro Frater ille junior, attendens et considerans, illos in conclavi, fenestrarum obstructione propter luminis intolerantiam obscurato, per longa temporum spatia, nullo secretorum admissio vel teste vel conscio, colloquentes; instigante maligno, suspicari mox cœpit horribile piaculum imminere, sponsam Christi a prædicto Fratre, qui tam familiariter eam quotidie visitabat, imprægnatam et partui jam vicinam existere, solamque hanc esse confabulationis suæ materiam, qualiter hujus facinoris execrandam scilicet et horrendam infamiam, ne in perpetuam incurrerent exprobrationis contumeliam, ab humanis possent auditibus occultare. Qua nefan-

dissima suspitione concepta, Frater ille domum rediens, id quod mente conceperat, ut moris est aliorum detractio- ni vacantium, his et illis ex ejusdem collegii Fratribus, quasi sub Confessionis secreto, præfati piaculi modum scilicet et causam exposuit; et qualiter eos in obscuro conclavi mutuo colloquentes sibi sæpissime deprehendit, venenosus oblocutionum suarum susurris omnibus audire volentibus indicavit. Igitur cum hæc taliter agerentur, et iste detractio- nis prorsus ignarus, illum assidue secum duceret; alter vero, non nisi ad insidandum insontibus, affectum et animum applicaret; affuit inter eos Frater quidam artis medicinæ peritissimus, qui nuper e seculo fugiens, apud illos fuerat divino obsequio mancipatus. Ad quem cum dictæ proditi- onis infamia pervenisset, et his quæ de confratre dicebantur a socio, fidem adhibendo, paulatim et ipse sinistrissime subscribere jam cœpisset; Nunc sic, inquit, ea quæ dicuntur, verane sint an falsa, studiosus indagator experiar: et per solum oculorum aspectum illius, quæ prægnans et gravis reputatur, hujus rei veridicus argumentator inveniar; ejusmodi rerum indaginem artis medicinalis edoctus magisterio, frequenter olim in seculo positus, assequebar. Quid plura? Frater ille medicus, assumpto socio rem exploraturus artis suæ peritia, proficiscitur; sed antequam ad domum ægrotantis incedendo veniat, Inclusam quamdam, in vicino reclusorio latitantem, hæc de re locuturus aggre- ditur; eo quod Idæ Venerabili familiaris et intima, suorumque secretorum testis et conscia, per id temporis haberetur. Cui cum suæ causam profec- tionis exponeret, et quid audierit, aut quamobrem ad eam, de qua talia audierat, accedere proposuerit indicaret; Eia Frater, inquit, hæc de qua loqueris, mulier est beatissima utique, eximiaeque sancti- tatis et mirificæ virginitatis titulo decorata: quapropter suadeo tibi, carissime, ne pro tali re quomodo- libet exploranda, sanctissimæ Dei famulæ aliquatenus præsumas ingerere præsentiam visitationis tuæ, quam a totius inventore malitiæ (cum alia fraudis antiquæ machinamenta non habeat, quibus electis- simæ Dei famulæ bonum et venerabile nomen inficiat) et tu sicut et ego, procul dubio scias et noveris emanasse. Quibus Frater auditis, ad horam quidem et ipse conticuit, ac si verborum illius consentaneus auditor extiterit; nec sic tamen intentionem erro- neam a concepto male proposito revocavit. Venerabili enim Reclusæ valesfaciens, et iter quod cœperat explere non desinens, ad ægrotantis domici- lium ocius incedendo pervenit, et se talem adesse Fratrem eidem Dei famulæ nuntiavit. Ad cujus ingressum omnia fenestrarum, ob luminis ut dictum est insuflerentiam, affixa repagula, nutu divino contracta pariter ac dirupta, dissilire continue; per- fusumque tantæ claritatis jubar emicuit in ipso virginali triclinio, quod nihil in illo delitescere potuis- set absconditum eodem temporis in momento.

18 Porro Venerabilis Ida, prorsus hujus mysterii nescia, pro luminis insolita claritate, clausos sub peplo quo velabatur ocellos occultavit; et sic Fra- trem illum assidentem, cominus, ob reverentiam sui Ordinis, officioso verborum ordine salutavit. Ille vero propositis in principio suæ narrationis ædificatoriis quibusdam eloquiorum exordiis, ac si talem ob causam ad eam audita sui languoris ægritu- dine declinasset: aperte tandem ut oculos, ad quos advenerat intuendos, ablato velamine sibi de- tegeret, et ad eorum dispositionem ab eo consideran- dam ostendere sibi complaceret, humili quidem verborum schemate, sed deceptorix simplicitatis ob- scurato caligine, non tam humiliter expetiit, quam fallaciter affectavit. Verum ianocens Christi famula,

D
EX MSS
HUGONIS
CONFESS.
ipsamque
velut ab illo
imprægnatam
diffamat.

id ex solis
ejus oculis

14

dijudicatur
eandem
medicinæ
perito,

et ideo ipsam
visitanti,

15

fenestra ul-
tro aperitur:

et quæ oculos
constanter
tenebat
clausos,

EX MSS.
HUCONAS
CONSPSS.
divinitus
monita

A nihil minus quam fraudis hujus commenta contra se fabricata fuisse conjiciens, nil quod hæc oculorum ostensio portendere valuisset intelligens; eos ob diurni luminis claritatem, ex ejus reverberatione graviter admodum illo tempore ladebantur, detegere quidem renuit: sed hujus rei causam exprimens, et ut potuit illi satisfaciens, ne moleste ferret hanc suæ petitionis repulsam, humiliter exoravit. Sed pius misericordiarum Dominus, electam suam, ab impacto sibi noxæ piculo, prorsus innocentem volens ostendere; Fratremque, ne gravioris offensæ detrimentum incurreret, a suspicionis suæ male concepto discrimine revocare; talibus eam alloquens, ut petita nullatenus ultra denegaret, admonuit; et quid portenderet hæc oculorum inspectio manifesto sibi revelationis indicio demonstravit. Oculos, inquit, tuos ablato velamine citissime discooperi: nam is, qui discooperitos videre desiderat, imprægnatus sis et gravis, missus a suis huc advenit experiri. Quod intelligens Ida Venerabilis, Eia, inquit, amantissime mi, Eia qui linguor es et desiderium cordis mei, pie, dulcis, et misericors Domine, qui de te solo languescere me fecisti; cur de tua dilectrice permisisti, pro dolor! talia suspicari? Cui Dominus, Hoc, inquit, velamen oculus ab oculis tuis auferas, et non solum in oculis, sed in tota superficie faciei videre, sine quovis obstaculo, te permittas. Quid plura? Parnit illa mandato Dominico, sublatoque velamine mox illi videndos aperuit oculos, apertosque recludere non præsumpsit omnimodo, donec examinatis diligenter eorum et pupillis et palpebris, eorumque dispositionibus et circumstantiis universis, illos iterum juberetur, exploratione peracta, sub suo recondere velamento. Porro Frater ille neophytus, nullum imprægnationis in ea vestigium deprehendens, eamque fallaciter inculpatam fuisse procul omni remoto dubio recognoscens, ad suos cum festinatione rediit: et ab inflictio sibi crimine prorsus innocuam et immunem illam existere, tam Priori quam Fratribus, a quibus missus fuerat, indicavit: sed et ipsam ex tunc et deinceps in majori semper reverentia Frater ille medicus habuit, eamque deinceps, ut vere sanctam et electam Dei famulam, omni vitæ suæ tempore multipliciter honoravit.

19 Sequenti vero die, qua, sicut prædiximus, B. Joannis Baptistæ Vigilia colebatur, iterum restaurata sibi sospitate, convaleuit; et repente, non alio quam divino curata medicamine, corpus a lectulo relevavit. Quo die superveniens Abbatissa quædam, ad eam, quam ægrotasse cognoverat invensum, et ei recreationis suæ quodcumque solatium impendendum; illamque supra quam sperabat eundatam inveniens, in curru suo secum ituram, ex templo fecit ascendere, per aliquanta dierum curricula propensioris impendendæ sibi recreationis gratia, volens in suo consortio retinere. In quem dum Virgo Christi, venerabilis feminae parens imperio, conscendisset, et per aliquanta locorum spatia procedere jam cœpisset; ecce spiritus quidam fortitudinis in eam insiliit, et non solum ipsam ulterius procedendo meare prohibuit, verum etiam ad descendendum, ac si viribus impelleretur duorum aut trium assistentium sibi virorum fortium, importunæ persuasionis impulsibus instigavit. Currum itaque stare jubens, ab ipso, nemini valedicens, sed omnibus in eo residentibus ingentem admirationis materiam ingerendo, festinato conamine dissiluit; et quorsum duceretur spiritus penitus nescia, velut ad locum aliquem destinatum, impetuosis, ut sic dixerim, incessibus ambulavit. Contigit autem illam eo tempore per ecclesiam quamdam iter continuando meatum facere, per quam olim incedendo quamplu-

ipsi se in-
tuendam
dedit,

et innocens
judicatur.

Postera die
sanitati
reddita,

ab Abbatissa
recreanda
abducta,

et divinitus
impulsa,

ries, omni vice consueverat, in ea repositam Do- D
mini crucifixi reverendam imaginem, orationum
pariter et genuflexionum officio, salutare: quod
tamen ea vice, impellente se spiritu quo ducebatur,
explere non valuit: sed autorsum incedens, et
post tergum ecclesiæ limina derelinquens, ad In-
clusam tandem illam, de qua in superioribus est
præhabita mentio, procedendo pervenit: ibique red-
dita sibi ipsi, juxta notam sibi mulierculam, in pace
cordis, omni sublata prorsus inquietudine, requievit.

20 Ambabus ergo residentibus, et de cœlestibus
ac divinis inter se mutuo colloquentibus, Idam
Venerabilem inter cetera mulier illa solitaria sic
affatur; et ut æquo ferat animo, quod dicendum oc-
curreret, effusa precum instantia deprecatur: Ad-
mirabilem, inquit, rem tibi, carissima, profero,
quam, ut patienter audias, attenta postulatione te
deprecor et exoro. Frater ille, qui sub prætextu
familiaritatis hesternæ die venit te invisere; non ad
visitandum sed ad explorandum, an prægnans esses,
emissus advenit a confratribus et Priore: me vero
innocentiam tuam allegante, teque prorsus immu-
nem a perpetratione ejuslibet criminis affirmante,
verbis meis ille non credidit; sed quod mente con-
ceperat, affectu simul et opere consummavit. Hæc
audiens Dei famula, simulque reminiscens ea, quæ
jam oblivioni tradiderat, ad se delata præcedenti
die, super oculorum ostensione revelationis Domi-
nicæ momenta; vehementer ingemuit: et ad Cru-
cem, quam insolutatam antea præterierat, amaro
rediens animo, flexis genibus et fasis ubertim lacrymis
innocentiam suam, hoc ordine verborum, in aure
superni Judicis, allegavit. O Domine mi, inquit,
cor de famula tua, nullius amari criminis sibi con-
scia, tam amarum suspicari facinus a quovis homine,
præsertim a religiosis et tuo mancipatis obsequio,
permisisti? Tu enim, quem nullum latet abscondi-
tum, tu qui nosti renes et corda, mentes et intima
singulorum, tu inquam, nosti mi Domine, nullum
aliud extitisse mei cordis incommodum, quam tui
amoris adurens incendium ad te propinquandi, nimis
insatiabile desiderium te fruendi, dulce contuber-
nium ad spirituales amplexus internum alliciens
appetitum. Tu solus, electissime cordis mei; tu, in-
quam, et non alios occasionem et causam huic ægri-
tudini præbuisti: tu cor simul et animam amoris
tui spiculo transfixisti. Nunc ergo votis meis et pre-
cibus adesto, misericors Domine, meique pecca-
tricis et miserae tuæ famulae miserere: nam peccatis
meis exigentibus in hanc me scio contumeliam inci-
didisse.

21 Cum ergo flendo pariter et mœrendo sursum
erectis oculis Virgo Domini talia peroraret, et hanc
suæ querimoniae vocem altisonam iterato sæpe co-
namine Dominicis auribus inculcasset; ecce puerulus,
admodum gratiosissimus et supra humanam æsti-
mationem omni pulcritudinis elegantia decoratus,
inter brachia flentis et orantis apparuit. Quem as-
piciens Ida Venerabilis, ab omni præhabito mœrore
convaleuit; et ulnis suis hunc astringens firmiter et
amplexans, super tanto pietatis beneficio propensis-
simis gratiarum actionibus, omnipotenti Deo bene-
dixit. Sed quid miri, si puer ille dulcissimus, et forma
præ filiis hominum speciosus, ab æterno Patre di-
lectrici suæ datus fuit in pretium, pro ejus amore
sustinerat objecti criminis immane vituperium, et
honoris intolerabile detrimentum? Is autem qui ges-
tabatur infans, a tenentis amplexibus et intuentis
obtutibus non subito disparuit aut repente; sed per
totum illum diem, insuper et sequentem (qui, sicut
prædictum est, B. Joannis Baptistæ Nativitate tunc
celebris habebatur) ad horam non se subtraxit illos
præsentiae: sed quocumque se verteret, aut quid-
quid

radit celer-
rime aut In-
clusam:

et intelligit
infantiam
sibi inustam,

ad crucem
in proxima
ecclesia rever-
sa,

querelas
opud Deum
deponit:
F

a puerulo
inter brachia
apparente
recreatur,

isto et se-
quenti die.

A quid operis interim actitaret, illum ubique secum habuit, ejusque fruebatur applausibus et aspectibus et dulcissima visione. Quantam vero jucunditatem ex ejus præsentia sentire meruerit, illo duorum dierum interjacentisque noctis omni tempore decurrente, quamque deliciosa fuerit in corpore pariter et in mente, sicut non est inexpertus, qui valeat intelligendo percipere; sic non erit intelligens et expertus, qui hoc valeat exquisito quocumque verborum ordine declarare. In tantum enim, ut postea referebat, omni præmisso tempore spiritualibus deliciis affluebat, quod nec pedes suos ac si toto corpore volitasset in aere, quocumque se diverteret, aut quidquid operis actitaret, vestigia terris imprimere sentiebat.

CAPUT V.

In extasi a Deipara filiolus oblatus: visi imbres lapsi supra audientes concionem: favores alii.

CAP. XI.

Alias quoque in Musa post lectam Epistolam

visa sibi est a Deipara Christum puerulum accipere,

amplecti,

et una in balnea lavari,

B Aliud quoque priori non dissimile miraculum accidit in tempore quodam alio: quod, quia relatu dignum existimo, sub brevitatis compendio non inutile judicavi subscribere superius prælibato. Quodam itaque tempore, in prædicta festivitate, quæ de Præcursoris Domini Nativitate recolitur, annua revolutione per ordinem occurrente, contigit hanc venerabilem Christi famulam officio sacræ Missæ, quod in vicina tunc ecclesia solenniter agebatur, ex more cum aliis una fidelibus interesse. Cumque prophetica jam recitata fuisse Epistola, sed necdum foret sacri Evangelii lectio inchoata; Virgo Domini, quæ totum cordis sui affectum ante Domini Dei sui conspectum effuderat, et ei gratissima libamina lacrymarum, ex fonte latissimo caritatis erumpentia, per id temporis offerebat; in egressu mentis tandem eripitur, et ad cœlestia contemplanda procul ab humanis sensibus elongatur. Aspiciens igitur a remotis, vidit illam omnium beatorum beatissimam, Angelorum quoque Dominam et Reginam ac Matrem Christi, speciali privilegio virginem et fecundam; videt, inquam, ad se cominus accedentem, et puerum quem gestabat in ulnis, illum ex millibus præelectum, quem humano generi sola profundero meruit, in parto virgo permanens et post partum, illius in sinum, cui hæc videre concessa sunt, aptissime collocantem, et ad fruendum eo per liberam sui copiam in sui gremii receptaculo coaptantem. Quem illa suscipiens amplexibus simul et osculis astringebat sibi fortissime, pueri matre super omnia benedicta prope astante; quodque gerebatur, ac si totaliter ejus in placito jus omne quod habebat in filio transfudisset, æquanimiter sufferente, vultuque placidissimo speculante. Ex alio vero latere beati Præcursoris Domini mater Elisabeth affuit, balneumque quo lavari debuisset infantulus, cum vasis ad hoc præordinatis applicuit, ipsumque puerum una cum Ida Venerabili balneandum in aquis tepentibus officiosissime reclinavit. Ubi cum resideret ille puerorum omnium electissimus, ludentium adinstar infantum plausum fecit in aquis amhabus manibus ac infantili more turbans illas et excutens, vicina loca sic humectabat, ut illis hac illacque dissilientibus, ipse prius earundem aspersione per omnem sui corpusculi superficiem humectaretur. Quod illa videns vociferari cœpit altisono strepitu, prout in mirabilium ostensione seu perceptione similium in consuetudine per id temporis habuit et in usu: peracta vero balneatione rursus ex aqua puerum elevavit, et suis hierum panniculis involutum in sinu suo recondidit, ipsique materno more familiariter al-

ludendo, supra quam dici vel excogitari posset, in Deo salutari suo mirabiliter exultavit.

23 Cum autem ad Sanctus perventum esset, quod ante Canonis inchoationem ex more solenniter in-clamatur; ipsa mater pueri per omnia benedictum filium suum attente expetiit: sed econtrario tenens illum, solito fortius hunc astringens, et in sinus sui receptaculo reabscondens, prorsus eum matri reddere denegavit. Instabat mater attente filium ab altera repetens, et tenenti quodammodo pro sui receptione vim inferens: illa vero renitendo vim vi repellere cupiens, omnino resistebat attentissime, contra matrem ingeniosa quadam violentia se defendens. Erat videre pulcherrimum inter utrasque spectaculum; hanc videlicet infantem, accommodatum ad horam, recipere gestientem; illam vero, non velut accommodatum sed in munere sibi datum omni qua valuit industria, retinentem. Duravit autem hæc jucundissima disceptatio supraque modum gratiosa altercatio, donec a Sacerdote dicendum occurreret illud: Qui pridie: quod elevationem salutaris Hostiæ prævenit, cum fuerit a circumstante populo adoranda. Tunc enim mater infantis alteri virtute prævaluit, et ipsum inter brachia sua recoligens, ab oculis intuentis omnino disparuit; ipsumque via qua venerat, ad excelsa cœli fastigia reportavit. Illa vero confestim ad se rediens, manibus Sacerdotis hostiam salutiferam elevatam, et astanti populo demonstratam aspexit; ipsamque reverenter una cum aliis adoravit. Hæc autem et bis similia quotiens audientibus enarrabat; ad evadendum vanæ gloriæ nocumentum, hujusmodi se verborum strophis et excensationibus excusabat; Ebriis, inquit, et amentibus interdum res aliter videtur evenire quam eveniat; præsertim cum discretionis obstaculo renitente, res ipsas intellectus aut rationis æquo judicio non discernunt.

24 Inter cetera virtutum exercitia, quibus Omnipotenti Deo placitum semper et gratum his temporibus obsequium exhibebat, et illud non absurdum connumerandum existimo, quod verbum prædicationis omni devotionis instantia, quoties id sibi contingere potuit, audiebat: et ob hoc etiam ipsos Fratres, ad id proponendum a Domino gratiam assecutos, etsi cum omnibus in communi, præ ceteris tamen arctiori vinculo caritatis et propensioris venerationis officio, diligebat. Intellexit enim gratiarum omnium Collatorem, ad ædificationem audientium, ipsa quæ proferebant verba proponere; nec sibi fore totaliter ascribenda, sed illi cui per eorum ora, velut instrumenta aut organa, complacebat irrigationes ædificatorias auditorum mentibus instillare. Quid enim ædificatoria verbi Dei dispensatorum eloquia? quid inquam, aliud sunt dicenda, quam guttæ pluviarum et stillæ roris, ad irrigandum arida corda fidelium cœlitus destinatæ? testante Domino, qui natum semen exaruisse commemorat ob humorosi defectum aut roris, aut pluviae. Vide ergo, lector, et considera, verane sint hæc ipsa quæ profero, cum de venerabili femina vel legeris vel audieris exempli seriem quam subjungo. Frequenter enim accidit, ac quotiens id acciderit explicari non potuit, quod ad verbum prædicationis, quod disseminabatur in populo, cum aliis una residens in ecclesiarum atris et subdivo, vidit in ipso sermonis exordio pluviarum imbres, a summo cœli fastigio descendentes in opido, copiose desuper omnem illam collecti populi multitudinem irrigantes: ipsa vero nihil aliud quam imbres materiales existimans, et ob hoc populum extrinsecus madefactum a luco discedere sermonemque deserere conjecturans; ad circumsedentium interdum vestimenta manus applicuit, et utrum ab imbre madescerent, ut sibi certissime videbatur,

D

EX MSS.
HUGONIS
CONFESSIONE.
pro eoque
diutius retinendo laborare

usque ad
instantem
Consecrationem:
E

solita narrare
talio cum
variis excusationibus.

CAP. XII
libenter
audire concionatores,

I
et al ut
instrumenta
Dei per eos
operantis:

Marc.

in eorum
auditores
videt missos
cœlitus imbres

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.
et subsequen-
tem serenitat-
tem.

A attactu mauuali diligentius exploravit. Circa finem vero sermonis, hinc prædicatore clamoribus, inde populo protractiori sessione vel tædio laccessitis, paulatim ipsæ pluviam guttæ cœpere diminui; donec finitis sermonibus, et in vestimentis auditorum appareret omnimoda siccitas, et aeris imper- turbata serenitas, oculorum aspectu suo natura- li usui restituto, visibilem iterato se redderet in- tuenti.

25 Quid autem miri, si mens beatæ feminae cœ- lesti rore perfusa et spiritualibus imbribus irrigata, caritatis fructus uberrimos edidit, et edendo foras ad omnimoda virtutum exercitia delegavit? cum ipsa Dominica benedictio foras ad visibiles creaturas erumperet, et in his etiam quæ circa Dei Virginem in rebus usualibus habebantur, antiqua pietatis suæ miracula renovarit. Nam panis, quem in mensa ve- nerabilis femina quotidianis usibus expendebat, quodam tempore per aliquanta dierum spatia, sic ultra naturalem usum in edentium oribus et mani- bus exerescebat; ut non videretur comedendo dimi- nui, sed quotidianis distributionibus et pauperum erogationibus augmentari. Utique in hoc facto Chris- ti miraculum renouatur, cum venerabilis Idæ fa- milia, cum cœtu numeroso et caterva mendicantium, per multa dierum spatia, permodico panis edulio satiatur.

26 His quoque diebus accidit, ut post infirmita- tem diuturnam et validam in excessu mentis erepta, summique Iudicis tribunalibus, ut sibi videbatur, non in corpore sed anima præsentata, rebus huma- nis exemptam penitus et per mortem temporalem universæ carnis debitum se pataret indubitabiliter exsolvisse, ac de salute sua perpetua certam a Do- mino sententiam accepisse. Cui sic astanti divinæ majestatis aspectui, Salvatorisque faciem, in quam desiderant Angeli prospicere, cum ineffabilis exul- tationis et lætitiæ júbilo speculanti, certa revelatione monstratum est, ad corpus suum ipsam oportere sub omni celeritate reverti, et carnis suæ tunicam, quam exuerat, iterum annuente volenteque Domino revestiri. Fuit autem hæc suæ reversionis causa sibi divinitus intimata, certoque revelationis indicio demonstrata: quod, nisi subito reverteretur ad exatam in terra corpusculum, quidam ex ejus fami- liaribus et amicis in mortale peccatum incideret et piaculum, ac in animæ suæ nimis intolerabile de- trimentum. Hac ergo de causa corpori restituta, rursam inter homines homo apparuit, et a lapsu lubricum amicum, instantissimis orationum et lacry- marum effusionibus, annunte superna clementia, conservavit: omni tamen residuo vitæ tempore re- versionem hanc ægre nimis et moleste sustinuit, op- pidoque molestius, ut fatebatur et ipsa, procul dubio protulisset, nisi de liberatione sui familiaris alio- rumque salute fidelium, pro quibus orationum liba- mina quotidie transmisit ad Dominum, omnino certior extitisset. Sed quid miri? Peregrinum et infelicem se fatetur ille beatus Apostolus, cum in hæc verba prorupit, at exal et profugus; Infelix Ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

CAPUT VI.

*Tenerrimi affectus erga sacram Eucharistiam.
Facultas cum sumendi a Summo Pontifice
indulta.*

His quoque temporibus innatum erat Idæ, vene- rabili Christi sponsæ, fervens nimis et maximum desiderium, amplectendi sponsum suum amantissi- mum, omniumque fidelium animarum ferventissimum zelatorem, ipsum Dominum Jesum Christum. Qua-

dam ergo die, cum sola vacans orationibus in eccle- sia resideret, et neminem adesse cerneret; in cujus præsentia vel conspectu, quod diu mente tractave- rat, efficere non auderet; importuno tandem impa- tientique desiderio superata, surgens ab oratione, pyxidem in altario dependentem, et Corporis Chris- ti Sacrosancta mysteria continentem ausu quodam- modo temerario, pio tamen et devoto valde, super ipsum altare deposuit. Hancque mille vel eo amplius vicibus amplexando et deosculando, suoque pectori tenaciter applicando, per hunc modum, ut valuit, insatiabili cordis sui desiderio satisfacit. Cum vero pyxidem, in qua Corpus ipsum, ut moris est, officio- sa cum reverentia servabatur, affectaret et cuperet aperire; quatenus ipsum, quod occultabatur interius, humanæ salutis pretium intuendo, suæ concupisci- bilitatis intolerabilem appetitum, etsi non omnino comprimere, saltem valuisset aliquali solatio delinire; quod volebat, adimplere non potuit: et licet hoc sæpissime frustratis conatibus iteraret, nullis tamen viribus aut exquisitis ingeniis hoc effectus mancipare prævaluit; possibilis tandem existimans (ut postea retulit) ipsam ecclesiæ molem, in qua talia gereban- tur, uno digito de loco suæ foundationis in alieno loco transponere, quam ad suo satisfaciendum desiderio insatiabili clausam pyxidem aperire. Alii forsitan indignantur mulieri, tam ardua sibi que minime competenti proterve simul et pertinaciter attentanti: ego vero, sine sententiæ præjudicio melioris, non tam præsumptuosam temeritatem im- probandam fore censui, quam devotissimæ Dei fa- mulæ mirabilem affectionem approbandam esse, si sano discretionis oculo rem et rei gestæ processum, intentionem et ordinem, a quovis justitias judicante, contigerit indagari.

28 Sacerdos quidam in præsentia sanctæ feminae divina mysteria per temporum aliquanta curricula celebrabat; vel, ut veritatem rei gestæ verius expri- mamus, ipse, quantum de se potuit, ausu nimis temerario profanabat: erat enim a Prælati Eccle- siasticis, exigentibus culpis suis, ab officiis sus- pensus et beneficio. Celebrabat tamen ille temera- rius et omnino profanus, contra fas et jura Canonica, claves Ecclesiæ contemnendo. Porro Venerabilis Idæ, cum hoc impedimentum in homine penitus ignoraret, et ille celebrationes temerarius per dies singulos iteraret; illa quidem Ecclesiasticis officiis quotidie celebratis interfuit, sed nullam omnino consuetæ jucunditatis influentiam interim in ejus anima degustavit. Qua super hoc vehementius ad- mirante, suisque peccatis et negligentis hoc tam ærumnosum et immane piaculum ascribente; preces tandem Omnipotenti Deo cum fletibus obtulit, et ut causam hujus rei notam sibi facere dignaretur, humiliter exoravit. Nec mora supervenit improvise Decanus quidam, hujus Sacerdotis habens notitiam; huncque celebrantem inveniens, admiratus est ve- hementer, advertens improbissimam hanc tanti præ- sumptoris audaciam: nullam tamen eidem Presby- tero faciens quæstionem de præmissis inferensve calumniam; maluit, ut homo sapiens, ad tempus dissimulare hanc proterviam, quam propalando de- tegere rem omni seculorum tempore detestandam. Ad ejus præsentiam accedens hæc, de qua loquimur, Dei famula; peregrinari cœpit, unde vel qui esset is qui in præfata celebrabat ecclesia? si Sacerdotalem esset adeptus ordinem, aut tractare vel celebrare ei liceret ipsa, quæ quotidie tractabat vel celebrabat, Ecclesiastica Sacramenta? Cui Decanus: Hic, de quo loqueris inquit, O Venerabilis Christi Virgo, suspensus est a Prælati suis ab officio simul et beneficio: ne tamen ex hac offensa scandalum oria- tur in populo, donec aliud ordinetur, apud te, quæ-

D
*Pyxidem cum
sacra Eucha-
ristia*

*pie sapius
osculatur:*

*aperire
conatu*

*nullo modo
potuit.*

E

CAP. XV

*Andiens
Messam Sa-
cerdotis sa-
cilegi.*

*non sentit
consuetam
devotionem:*
F

*et ipsius in-
telligit reo-
tum.*

*Panis inter
comedendum
non minuitur:*

CAP. XIII
*In extasi
quasi adstat
Iudici,*

*et sententiam
aeternæ salutis
accepit.*

*sed iubetur
vivere*

*ut impediatur
peccatum
mortale.*

Rom. 7, 24

CAP. XIV

A so, ipsa res maneat in occulto. Quod audiens illa vehementer obstupuit, et eam, quam senserat eatenus in corde duritiam ex hoc provenisse non ambigens; justum et verum Omnipotentis esse iudicium affirmavit, eumque de mysterii hujus ablata sibi notitia magnifice benedixit.

CAP. XVI.

*Atas audiens
Missam,*

*videt calicem
super animam
suam effundi,
et hanc
rubescei.*

29 Sed et alio quodam tempore, Sacerdote divina celebrante, Virgo Domini secus pedes illius in oratione procubuit, et mira virtuositatis instantia totum suae devotionis affectum ad coelestia delegavit. Cum autem eo perventum esset, ut Sacerdos, expletis agendis, ad Communione sacra libamina se converteret; et ipso Corporis edulio jam cibatus, ad potandum ejus Sanguinem, ori calicem applicaret; Venerabilis femina sensibus exuta corporeis, in excessum contemplationis elevata, prosiliit. In quo benignissimus humani generis Opifex et Redemptor, erga dilectam, et diletricem suam, affectum intimae suae dilectionis evidentissimo satis indicio demonstravit, videbat enim illum calicem, quem Sacerdos adhuc tenebat in manu, effundi totum super ipsius intuentis animam, et extemplo, sub ipso speculationis articulo, quasi totam hanc effici pretioso Christi sanguine rubricatam. Ex qua quidem effusione modico terrore pavelfacta, contremuit; et ad se reversa continuo, corporalibus oculis id, quod in spiritu contemplata fuerat, ultra videre non potuit. Sed quid portendebat haec visio, vel quid in se mysterii continebat, illuminato mentis aspectu luce clarius intellexit. Ostenderat enim in hoc facto pius Dominus, ut nos ex Scripturarum testimonio conjicere possumus, hanc in illorum jam esse numero computatam, qui stolas suas in Agni mystici sanguine dealbantes, ante thronum Dei sunt jugiter assistentes, et eidem in templo sancto ejus die ac nocte devotissime servientes.

CAP. XVII

*Ob memoriam
peccatorum
anxia*

30 Illis quoque temporibus unaque dierum, in qua festum B. Thomae Apostoli celebratur, peccatorum ac negligentiarum suarum coepit haec Virgo Domini devotissime reminisci: timensque ne forte remissionem eorum et indulgentiam, esset a Domino consecuta, timenti corde non cessavit haec, iteratis et saepe repetitis vicibus ab eo die, sub actissimo correptionis examine, studiosissime confiteri. Cumque timore nimio pavelfacta, quotidianis haec iterationibus actitaret, ejusdemque pavoris angustia nihilominus in ejus pectore continue vigilaret; una dierum Ida Venerabilis in extasi rapitur, et quid in hoc sit articulo faciendum ab eo, qui Dei virtus est et sapientia, ministerialiter eruditur. Apparens enim ei pius et miserator Dominus ac mæstorum Consolator expeditissimus, ad excludendum omnem immissi terroris insolentiam, ei voluntatis suae secretum aperuit; et qualiter amissae consolationis optato beneficio potiretur, ei tali verborum ordine patefecit: Cur, inquit, electa mea, tanti pavoris angustia frustra cor tuum affligitur? et quam ob causam hoc timore superfluo, sine causa rationabili, tuus intra te spiritus anxietur? In hac ergo Dominica, quae jam occurrit proximo celebranda, praemissa tuorum expiatione peccaminum, ad percipiendum mei Corporis et Sanguinis Sacramentum, ad altare reverenter accedito; sic autem reconciliabimur eodem temporis in momento. Quibus auditis a contemplatione coelestium illa revertitur, et in proxima subsequente Dominica, quod in mandatis acceperat, ab ea fideliter adimpletur. Eo namque die, cum miro devotionis affectu beata femina processit ad Sacramentum illud omni Sacramento nobilius; et statim a corde percipientis evanuit omnis timor ille phantasticus; in amorem utique vehementissimum, ex virtute Sacramenti vivifici, continuo resolutus. Hora siquidem eadem, in qua sacrosancto reffloruit initiata

*et in extasi
raptæ,*

*jubetur com-
municare*

*et liberatur
omni anxie-
tate;*

mysterio, tam ardentissimo conflagrari coepit amoris incendio, quo Dominum ipsa diligebat, et aequè diligebatur a Domino; quod hominis cujuscumque mortalis impossibile foret ingenio, vim tantae dilectionis aliquali verborum exprimere documento.

31 Sacris ergo mysteriis innovata, confestim ad locum, unde digressa fuerat, ingentissima cum afflictione revertitur: eo quod amor suus et desiderium ipso summo bono, quod Deus est, eodem adhuc in tempore pro voluntatis suae libito minime frueretur. Est enim amor fruitionis cum perfecta delectatione, quando videlicet amor ipse revelata facie summo bono perfruitur; et est amor desiderii, qui licet in appetitione summi boni, supernae praegustatione dulcedinis omnimodo non frustretur, ex eo tamen anxietus affligitur, quod in hoc humanitatis ergastulo quod amat, quod desiderat, quod affectat, inoffensa perfruitione comprehendere non meretur. Primus amor in solis adscribitur, qui cum eo gloriantur in patria: secundus illorum est proprius, quorum in coelis conversatio, peregrinantur autem a Domino corporeis adhuc involuti nexibus in hac vita. Cum igitur in loco suo Christi Virgo venerabilis hac de causa mærens ultra modum et anxietas, resideret; et nihil consolationis in hoc impossibilitatis articulo, nisi denuo consolaretur a Domino, superesset; ecce pius et misericors Dominus iterata vice diletricem suam alloquitur, et alloquendo mirabili pietatis suae clementia benignissime consolatur. Cur, inquit, anxietas, o sponsa mea dilectissima? Cur turbaris, aut consolationem aliquam, electa mea gratissima, intra pectoris tui praecordia non admittis? Quis sponsus electissimae sponsae suae majoris affectum dilectionis usquequaque valebit ostendere, quam ut in aliqua sui parte deformem, suo proprio mundet ablutam in sanguine, totamque formosam efficiat, omni deformitatis ab ea contagio disparente? Non ergo es tu illa, carissima sponsa mea, quam foedam atque deformem, amore gratuito nullisque praecedentibus aut apparentibus in te meritis, adamavi; meoque sanguine pretioso decorem in te mirae pulchritudinis et eminentis elegantiae, fugato pristinae deformitatis omnique foeditatis obstaculo, reparavi? Vel quis sponsus electae sponsae suae propensiori valebit occurrere familiaritatis officio, quam ut occurrentem sibi delectabiliter amplexetur, et ad pectus suum affectu stringat et applicet amoroso? Et tu es illa carissima sponsa mea, quae non solum amplexu meo costringeris, et ad

*tristis quod
non plene
fruat Deo.*

*novi conso-
latione a
Domino
excitatur.*

CAP. XVIII

*Post Eucha-
ristiam sus-
ceptam*

*nequit ad
locum priorem
se recipere:*

32 Illud quoque mirabile satis apparuit in Dei Virgine quod in hora Communione, innovata Domini Sacramenti venerandi libamine, praenimio quem in anima sentiebat eo tempore fervore devotionis et speciali copiosa dulcedine, viribus in ea deficientibus, ad locum unde digressa fuerat non valuisset usquequaque recedere: sed in medio sui callis, ubicumque locorum hoc fieri contigisset, ipsam oportere aut corruere resupinam, aut prouam in itineris sui quovis spatio residere. Non autem semel aut raro beatæ feminae tale quid accidisse dignoscitur: sed saepe repetitis vicibus, et antequam Cisterciensem se transtulisset ad Ordinem, et post habitus sumptionem, hoc sibi contigisse plurimarum infallibili testimonio comprobatur. Antiquus autem

humani

A **humani generis adversarius et bonorum omnium insatiabilis inimicus, ex præmissis antiquæ malignitatis occasione suscepta, quorundam animos hoc sæpius intuentium ad invidiam excitavit; et eorum corda quæ per experientiam hæc et his similia non sensere, neque credebant quod Divinæ largitatis hoc idem actitaretur ex opere, ad evomendum odiosæ detractationis execrabile toxicum. insontem contra Dei Virginem, animavit. Fuere namque qui dicerent hoc inanis gloriæ pro cupidine fieri; nec præmissa viriumcorporalium imbecilitati, sed appetitui vanæ laudis attitulari debere potius et adscribi. Quod intelligens Ida Venerabilis ex quorundam insinuatione, vehementissime doluit, et alieno damno proprium in hoc facto reatum extimuit: et ut sacratissimæ Communionis hora, qua reverenda libamina foret annuente Domino post futuro tempore perceptura, virium sibi corporalium non deficerent, sed potius accrescerent adjumenta, devotissimis precibus omnipotentis Dei magnificentiam exoravit. Qui clementer illius precibus annuens, in hora Communionis, ex tunc in antea, vitæ vires corporales ei attribuit; et sic demum detractationis vulnus a cordibus invidentium amputavit.**

B **33 Timens ergo beata femina, ne de crebra perceptione Dominici Sacramenti simile quid eveniret in posterum, et sic forsitan abstinere cogeretur ab eo, propter invidiam et scandalum aliorum; spiritalium amicorum super hoc consilium et juvamen expetiit, quorum adiutorio litteras Apostolicæ Sedis auctoritate firmatas obtinuit, quibus, ob experta suæ devotionis et sanctimonie merita, concessum indultum confirmatum habuit, ut omni die, quo vellet aut liberet sibi, ad perceptionem sacræ Communionis, absque quoque obstaculo, potuisset accedere; quibus absque Dei omnipotentis indignatione, juxta tenorem et continentiam earundem, nemo valuisset his temporibus obviare. Nota, lector, hanc aut huiusmodi similem indulgentiam hoc nostro tempore paucissimis esse vel fuisse concessam: ex quo manifeste conijcere poteris, Idam Venerabilem his temporibus extitisse non mediocri sanctimonie titulo decoratam, quam Apostolicæ Sedis auctoritas hoc suo privilegio nobis omnibusque sanctæ Ecclesiæ filiis exhibuit honorandam. Nullus ergo locus invidiæ superesse potuit, ubi totam sibi divina clementia, totam Apostolica auctoritas vendicavit. An non divina gratia se quotidie manifestabat in Dei Virgine, cum in perceptione salutaris Eucharistiæ liquescebat ejus anima præ spiritali dulcedine, dilecto suo tam suaviter quam amicaliter eam intrinsecus alloquente? Liquescit enim anima necessario, cum in semetipsa divino colloquio tangitur, ut in Moralium libris ipse beatus Gregorius attestatur: Mens, inquit, dum occultæ aspirationis locutione tangitur, a statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur; et unde se apud semetipsam fessam invenit, ultra se esse conspicit fortitudinem, quam conscendit.**

CAPUT VII.

Varii effectus divini amoris. Accessus ad Ordinem Cisterciensem.

T **empore quodam in excessu mentis erepta Virgo beatissima, vidit in spiritu, suam ipsius animam ad instar templi latissimi, per omnes sui partes introrsus extendi; porrectisque dimensionibus, in longum pariter et latum, ad eminentis cujusdam ecclesiæ similitudinem aptissime dilatari: in cujus medio constituta, eum aciem oculorum ad singula quæque lustranda mira sagacitate vigilique curiositate deflecteret, et nullum in hoc mundo venustius se**

vidisse vel pulchrius æstimatione verissima judicaret; ad ipsum tandem altare direxit intuitum, utpote ceteris omnibus honestius atque decentius adornatum. Erat quippe videre ministros eximie pulchritudinis, illud cum suis lateribus ex omni parte ambientes, ac pallis byssinis atque candentibus superficiem, inauratisque tapetibus ejus frontem et latera vestientes, per ejus quoque circuitum illud idem accensis luminaribus ornatisque copiose lampadibus attingentes. Videbat insuper, et ecce totus chorus occupari cœpit affluentibus ex omni parte cantoribus: quibus in stallis suis infra supraque per ordinem adunatis, a præcentoribus ex templo Missalis inchoabatur introitus, et ad finem usque processit, ab illo cœlesti collegio, porrectis altisona voce concentibus et ineffabili melodice dulcedine, decantatus. Ex alio vero latere videbat indutum Pontificalibus, appropinquantem ad altare Pontificem: videbat et ministrantium ordinem, ipsum summa cum reverentia præcedentem: eorum vero quemlibet, in ipso Missali quod agebatur officio, suum attentissime ministerium exequentem. Sed quid plura! Solenniter inchoata Missa, propensiori cum solennitate celebrata peragitur; et nil eorum, quæ per ordinem in hujusmodi requiruntur officio peragendo, vel ab ipso celebrante vel a ministrorum aliquo præteritur. Quis vero Pontifex is fuerit, ex ejus testimonio suoque Confessori factadiu postea revelatione, comperimus. Fuit enim ipse verus et summus Pontifex et Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, perfectus Deus et homo, natus ex Maria Virgine Dominus Jesus Christus: chorus vero ministrorum atque psallentium, cœlestis fuit utique exercitus, ad sui Creatoris obsequia terribilis ut castrorum acies ordinata: officium vero quod vel quale fuerit, jam dudum oblivione sopitum, explicare non potuit: singula quippe beneficia, quæ de manu Domini suo tempore recipere meruit, perpetuæ commendare memoriæ prorsus impossibile judicavit.

35 Orationis causa cum die quodam ante ciborium in ecclesia resideret, et ipsi Dominici Corporis honorabili sacramento propensæ devotionis obsequium exhiberet; hinc execrabiles hujus mundi miseras, inde vero cœlestes, a quibus exulabat, æternæ vitæ delicias animo cœpit et mente revolvere; deinde vero pro sua liberatione cum lacrymis et singultibus, cum fletibus et gemitibus, omnipotentis Dei misericordiam his vocibus exorare: O amantissime, inquit, Domine mi! O spes, amor et omne desiderium cordis mei! Quamdiu mei patieris in hoc carnis ergastulo detineri? Quamdiu me sustinebis in hac valle miseriæ comprimi et affigi, præsentisque corporis et fragilis domicilio relegatam a tua me præsentia separari? Recordare, mi Domine, quæ, qualia vel quanta vitæ præsentis in tempore pro tui nominis honore sustinui, per cujus invocationem ab his omnibus a tua me peto misericordia liberari. Quibus dictis, in excessu mentis ad cœlestia contemplanda confestim eripitur, et ab humanis exutus induviis, ad supernæ visionis intuitum ejus in alta spiritus elevatur. Videbat igitur, et ecce speciosus ille præ filiis hominum Dominus Jesus, totus ei jucundus, totus ei festivus apparuit; vultumque benignissimum, in quem desiderant Angelici spiritus æterna jugitate perspicere, tam clarum et tantæ benignitatis excellentia decoratum, eidem exhibuit; ut omnium tribulationum, afflictionum et dolorum incommoda, quæ diversis modis atque temporibus olim, occultissimo, sed benignissimo Dei judicio, pertulerat in hac vita, solo respectus illius inestimabili dignoque commercio plenissime sibi compensando refunderet, et omnem doloris atque mœroris angustiam ea vice procul a memoria sua continuo relegaret

unde quibusdam male de ea suspantibus,

petit recedendi facultatem.

Indulget ei Pontifex quocumque die communicare:

in eoque altare ornatissimum,

et in hoc Missam decentissime celebrari,

a Pontifice

Christo Domino,

CAP. XX

In oratione anhelans ad æternam vitam,

F

benignissimum Christi vultum aspicit

CAP. XIX

In extasi vidit animam suam instar templi extendi:

*summaque
latitia
perfunditur.*

A relegaret. Aiebat enim, ut postea Confessore suo revelante didicimus, quod, si dolores et afflictiones omnium in hac mortali vita degentium, et a primi parentis origine per omnia secularia tempora futura simul et præterita descendunt, hæc sola per momentaneum ætatis suæ curriculum in corpore pertulisset; id omne quod tolerasse potuerat, hoc solo miserationis suæ respectu divina sibi clementia copiosissime refudisset. Attende, lector, ad quantam gratiarum altitudinem excreverit hæc Virgo beatissima, quæ tam dulciter a Patre misericordiarum et Deo totius consolationis, ad unicuique oculorum intuitum, ab omni doloris incommodo consolari meruit in hac vita. Quid ergo miri, si multo propensius, quam dici vel excogitari possit a quovis etiam expetente, electorum spiritus et animæ Beatorum æterna consolatione fruuntur, in amœnitate cœlestis habitationis et patriæ; qui semper et ubique præsentem habere merentur, eumque prospicere, qui lucis æternæ candor esse describitur; et lumen ad revelationem gentium et gloriam Israel plebis suæ.

CAP. XXI.

*In festo S.
Mariæ Ma-
gdalenæ*

*contemplans
beneficia
sibi collata,*

*a Christo
invisitur.*

B 36 Simili quoque modo, sed non eodem in tempore, die qua B. Mariæ Magdalensæ solennia consuevit sancta Ecclesia recitare, meridianis horis ad vacandum otio contemplationis, eo quietius utique quo secretius, ad umbram arboris in solitario quodam loco confugerat: ibique permaxima beneficia, quæ dudum hæc Sancta fuerat a Christo Domino consecuta, nunc exercitio meditationis ad memoriam revocabat; nunc vero quam bene sibi fuerit, cum illum, quem dilexit plurimum, in corpore præsentem habere promeruit; ejusque, aspectu pariter et alloquio jucundari quam dulce, quam delectabile vel quanti sibi reputandum extiterit meriti, æque studioso contemplationis officio ruminabat. Hæc igitur et his similia, non sine congratulatione per maxima, Dei Virgine meditante; continuo per mentis excessum ad cœlestia contemplanda sustollitur, et ut prius a Christo Domino se visitante conspiciatur: ad ejus aspectum illius anima copiosissime jucundata, cœlestibus iterato deliciis adimpletur. Ad se quippe reversa, tam in gestibus quam in verbis, eo die quasi tota cœlestis apparuit inter homines; ita quod pedes incedentis et poplites a terræ pulvere sublevatos, ut sibi certissime videbatur, aspiceres, et terrenæ substantiæ quodcumque vestigium imprimere non putares.

CAP. XXII.

*Colloquens
cum pio viro,*

*indicat se
velle habitum
Cisterciensem
assumere:*

C 39 Per idem tempus unus amicorum ejus, in affectione fidelissimus et in amicitia constantissimus, vir per omnia religionis titulo decoratus, una dierum, ut sæpissime consueverat, his temporibus ad Venerabilem Idam accesserat; et cum ea de salute animæ, de morum emendatione, de terrenorum fastidio æternorumque desiderio, verba consolatoria simul et ædificatoria conferebat. Inter quæ Virgo Domini more dolentium vehementer ingemuit: et voluntatem, quam ei Dominus nuper inspiraverat, hujuscemodi ordine patefecit. Num, inquit, carissime, tibi celare potero cordis mei desiderium et propositum divinitus inspiratum? Ecce clamorem populi diutius jam mente quieta sustinere non valeo. Nam cum multis sim peccatorum sordibus inquinata, falso me decorare non cessant religionis et sanctitatis præconio: et licet me peccatricem confitear in publico, nullus tamen horum me arguit de peccato. Hæc igitur et his similia diutius tolerare non prævalens, et te et alios amicos, quorum hactenus sum freta solatio, sub omni celeritatis articulo, non mente sed corpore derelinquens, hoc seculum nequam, et ea quæ seculi sunt, in brevi propono deserere; Cisterciensemque simul et ordinem et habitum assumendo, deserta religio-

nis expetere; tantoque liberius animo pariter et affectu, quanto secretius omnipotentis Dei beneplacitis adhærere.

38 Hæc audiens ille beatæ femine zelator amantissimus, et inseparabilis amicitiae tenerrimus amulator, primo quidem obriguit, et tremens ac pallens ad proposita sibi verba præ stupore nimio respondere non potuit; sed urgente tristitia continuo versus in amentiam, anxietatem cordi sui jam amplius occultare non potuit; sed ad vesanorum instar et exordium, tam verborum quam gestuum alienationis suæ molestiam in conspectu Dei famulæ miserrimo schemate demonstravit. Quod cernens Ida Venerabilis, mox perturbari cœpit et anxari vehementissime, ream se judicans illius inopinatæ vesaniæ: quippe quam sui causa non dubitabat hunc amicorum suorum præcipuum incurrisse. Flexis ergo genibus, in terram confestim auxiato corde posternitur; et omnipotentis Dei clementiam, pro reddenda sospitate suo famulo patienti, permaxima suspiriorum, fletuum, et orationum instantia, deprecatur. His igitur intra virginale cubiculum hoc modo se habentibus, ecce quidam alii de amicorum suorum familiarium numero foris stantes, pulsant ad ostium, quod ad fruendum amplioris secreti copia paulo ante fuerat obseratum. Sed Virgo Domini de loco qua jacuit non surrexit, nec orationum studium intermisit, aliorumque foris stantium et mirantium quidnam intus fieret desiderio satisfacere non curavit: sed totam in orationibus se effundens, ultra vires pene corporeas in incepto negotio perduravit. Timebat enim, ut postea retulit, ne si fortassis illos pulsantes et vociferantes intrmittere curavisset, is pro quo tam sedule laborabat, irremediabiliter in amentiae suæ morbo contagio permansisset. Sed quid pius et misericors Dominus electæ suæ negare potuisset, in tam pio negotio tam intentissime laboranti, fraternamque miseriam tam studioso compassionis officio deploranti? Vix oratione completa, demens ille fugata dementia sospitati pristinae restituitur, et venerabilis feminae deprecatio confestim in laudum et gratiarum actiones ineffabili jubilo terminatur. Quibus ita patratis intromittuntur et alii, sed qui gestum ibi fuerit aut actum, ad eorum notitiam non sinit pervenire Virgo Christi; ne forsitan idipsum quod sibi acciderat, ad sui commendationem vel amici confusionem, a quovis hoc audiente contingeret in populo divulgari.

39 At quoniam in præcedenti capitulo de voluntate sibi divinitus inspirata mentionem aliqualem jam fecimus; operæ pretium est ut qualiter eandem in brevi postea perduxerit ad effectum, compendioso narrationis ordine subjungamus. Est monasterium ordinis Cisterciensis, cui Vallis Rosarum est vocabulum, in Brabantia partibus, ab illustri quodam viro, descendente de nobili prosapia Machliniensium Dominorum, Ægidio nomine, Beatæ Mariæ semper Virginis in honore fundatum, et juxta vicum, Walem appellatum ab indigenis, in ripa Nethæ fluminis aptissime situatum. Hoc in monasterio sponsa Christi per omnia venerabilis in sociam et monialem admitti se petit, et obtinuit: in quo multis postea temporibus omnipotenti Domino strenuissime militavit: et cursum vitæ præsentis, ut patebit in sequentibus, annuente superna clementia felicissime consummavit. Qualiter autem in benedictionum suarum dulcedine præventa sit a Domino, cum necdum religionis habitum sumpsisset in hoc loco (priusquam ad alia me divertam, quæ postea per eandem gesta sunt in eodem monasterio) quam potero brevius hic annecto. Cum ergo terram, cognationem, et domum patris sui penitus deserendo cum Abraham Patriarcha, mandato Dominico paruisset

D
EX MSS
HGGON.S
CONFESS.

*eaque denun-
tiatione con-
suetudinem*

*fusus ad
Deum preci-
bus*

E

sibi restituit.

CAP. XXIII
3'

*In monasterio
Cisterciensi
Vallis-Rosa-
rum*

admittitur:

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS
ibique in
habitu suo
adhuc degens,

A paruisset, et mente simul et corpore semetipsam ad dicti monasterii limina transtulisset; in eodem, quo venerat habitu recepta fuit, ut moris est in hospitio; donec adveniente, quæ tunc aberat, ejusdem loci Venerabili Abbatissa, per eam assumeret religionis habitum, præ quo tunc advenerat assumendo.

40 Quo tempore medio decurrente, quadam sexta feria sedens in hospitio, præstolabatur campanæ sonitum max pulsandæ, quatenus per eum certius evocata divinis posset officiis et Missarum solenniis interesse. Ubi cum Virgo Domini, corde spirituque ad cœlestia devoto, sibi soli vacans et Domino, resideret; in excessum mentis elevata prosiliit, et sopito sensuum exteriorum officio, solo contemplationis intuitu cœlestium mysteriorum abscondita penetravit. Apparens enim in ipso momento temporis electæ suæ pius et misericors Dominus, coronam auream in manu sua detulit, intextam ex auro lapidibusque pretiosis, inter quos etiam præemi-
nebant ex eodem auro diversarum specierum flores intermixti cum crucibus: ejus pretiositatem et pulchritudinis elegantiam, nullus humano sensu perciperet intellectus. Accedens ergo propius ad electam suam ipse misericordiarum Dominus, hanc in ejus capite reverentissime posuit: et taliter eam alloquens, ad consequendum quod conceperat mente propositum, attentius animavit. Constans, inquit, esto carissima, nec te terreat Ordinis observandi rudis austeritas aut loci penuria: tecum ero semper ad quæcumque te verteris, et ad sublimia spiritualis vite me duce pervenies incrementa: et hoc tibi signum: Jam pulsabitur in ecclesia tintinnabulum, quod celebrandæ Missæ præstendit indicium: parata sis ut intreeas in ipsum quo celebrabitur oratorium, et ecce descendam in altari, cum mysticum in eo tractabitur Sacramentum: tunc me desiderabis, et ego totus influam in cor tuum: sed et aliquæ me desiderabunt ex ejusdem collegii monialibus, et ego totus earum similiter influam animabus. Cui Venerabilis Ida, velut hujus ignara mysterii, tale responsum edidit, et hoc quomodo posset fieri cum beato Nicodemio fiducialiter inquisivit. Tu, inquit, amantissime Domine, si totus, ut asseris, illarum animabus influxeris, in meam quomodo totus influas, in momento præsertim ejusdem temporis, cum hoc corporalibus omnino sit impossibile creaturis. Cui Dominus; Hanc, inquit, habeo potestatem, ut me per partes non dividam, ad creaturarum instar visibilibus, sed totus infundor animabus omnium me pie desiderantium: non enim est impossibile apud Deum omne verbum. Quibus dictis illa Dominica visio repentine disparuit, et ad se reversa confestim ecclesiam intravit: ibique suo potita desiderio, prout acceperat in promisso, sacramentum Dominici Corporis et Sanguinis immolante Presbytero, mox illius anima cœlesti dulcedine perfusa reffloruit: nec minori, sed prorsus illi simili vel majori, quam in perceptione vivifici Sacramenti præterito simul et futuro tempore degustavit. Sed jam his, quæ gessit in seculo, duorum volumine libellorum, ut potuimus, brevius expeditis, modice nobis pausandum existimo: quatenus ad ea quæ postea gessit in Ordine describenda, consurgamus alacrius, ingenio pariter et eloquio sub amico silentio modice reparatis.

CAPITULA LIBRI TERTII.

- 1 De eo quod in anno novitatus sui maximo desiderio percipiendi Corpus Christi cruciata fuit, et qualiter illud miraculose recepit.
- 2 De eo quod monialis quædam ex ipsa mirabilem quamdam dulcedinem sensit emanare.
- 3 De eo quod extasi raptâ, Corpore Christi communicata fuit.
- 4 De eo quod beata Virgo et B. Joannes Evangelista ad altare eam duxerunt.

- 5 De eo quod sibi videbatur anima sua dilatari ad modum sanguinæ latissimæ.
- 6 De mirabilibus, quæ sibi in quadam die Pentecostes, in perceptione Dominici Sacramenti, acciderunt: et de spiritu prophetiæ, quo statum suum cuidam intimavit.
- 7 De eo quod per divinam inspirationem quoddam mandatum revocari procuravit.
- 8 De gratia contemplationis, quam a Domino consecuta fuit.
- 9 De nimio fervore caritatis, quem in anima sua sensit.
- 10 De eo quod ex perceptione cœlestium gratiarum nulla vana gloria titillari potuit vel corrumpi.
- 11 De claritate, quæ ex oculis ejus interdum, ad instar solarium solarium, emanavit.
- 12 De eo quod moniales miræ suavitatis odorem ex ea prodire senserunt.
- 13 De eo quod quodam vice raptâ fuit in choro Seraphim.
- 14 De eo quod per divinam inspirationem interdum Scripturas intellexit.
- 15 De eo quod vidit in spiritu, monialibus in choro psallentibus aureas coronas dari.
- 16 De eo quod columbæ ad eam residentem in atrio ecclesiæ accurrerunt.
- 17 De transitu et morte ipsius

LIBER III.

Vita sanctimonialis Idæ, ejusque obitus.

CAPUT I.

Mira Dei gratia collata in sacræ Eucharistiæ perceptione.

Igitur ad sua reversa, quæ tunc aberat, ut prædiximus, ejusdem loci Venerabili Abbatissa, religionis habitus Idæ Christi famulæ decenter imponitur; et candidis, ut moris est, indumentis et vestibus adornata, sodalium inter agmina collocatur. Fit interim exultatio mirabilis et gaudium utrobique: lætantur oppido moniales in adventu beatissimæ Dei famulæ, pro maximo repntantes in illius se indignas victuras fore consortio, tantique meriti comitem et sodalem in suo se collegio suscepisse. Porro Venerabilis Ida non minus exultabat in Domino, nihil utilius æstimans in hoc seculo, quam tali potiri consortio, tam spiritali jugiter informari et imbui documento. Licet autem omnem Ordinis observantiam, cui se devoverat affectu complecteretur humillimo, nihil in eo perpendens, quod a suo videatur in aliquo discordare proposito; solum tamen hoc ægerrimo ferebat animo, quod in anno sui Novitatus, ex ejusdem ordinis observata consuetudine pariter et statuto, vicibus tantum tribus et non pluribus, communicari sibi licuit illo totius mundi salutari remedio, Corporis videlicet et Sanguinis Jesu Christi Domini sacramento.

2 Quid autem acciderit hujus anni spatio decurrente, venerabili, de qua loquimur, Dei famulæ, nota lector: et intellige rem miraculosam: et omnimoda dignam admiratione cum scribente pariter admirare. Quadam die, cum ex more Dominico Sacramento communicare debnit pars conventus, ultra modum æstuabat, hujus santæ novitiæ fervens nimis et insatiabilis appetitus, cupiens una cum aliis assequi, quod sibi denegabat, ut præmisimus, usus observantiæ regularis, in ejusdem ordinis monasteriis his temporibus institutus. Cum autem communicandi tempus adesset, et eæ quæ communicare proposuerant, ad Sacerdotis manum in suo qualibet ordine properarent, accessit etiam una cum aliis Ida Christi Virgo venerabilis, ac illis communicantibus et ipsa particeps est effecta sacramenti Dominici Corporis et Sanguinis, iens et rediens in ordine suo simul cum aliis, nec tamen in cundo vel redeundo, mirum dictu, cujusquam offendens oculos intuentis. Utrum autem in spiritu solum an in corpore sibi, quod narramus, acciderit, omni post futuro tempore incognitum habuit. Hoc tamen sciens indubitanter et sapiens, quod verum Corpus

Dominicum

et ad perseverantiam
animatur a
Christo

promittente
se in ejus
et aliorum
animas in-
fluzurum,

CAP. I.

Induitur
veste mona-
stica

cum sua et
sanctimonia-
tium latitia,

et præter
morem No-
vitiarum

vice quadam
ad commu-
nionem acce-
dens

inobservata
munet,

A Dominicum et ore percepit et dentium officio mastieavit.

3 Quantum autem illius anima jucundata fuerit et inebriatus spiritus illo die septemque sequentibus, non est nostrum explicare verbotenus. Nullus enim hoc caperet animus, nullus ad intelligendum assurgeret intellectus : sentiebat enim, ut postea retulit, his diebus ante pectus suum ardentem faculam et lucentem in modum lucernæ, non solum intrinsecus animam, sed et corpus extrinsecus ineffabili lumine claritatis et radiosi splendore jubaris illustrantem. In omni vero residuo tempore vitæ suæ, quotiens hujus novitiatus diem ad memoriam revocabat, ac proinde spiritualium memor deliciarum, quas irreperabiliter illo tempore decurrente perdiderat; has totiens affectu tenerrimo cum lacrymis atque suspiriis, cum singultibus atque gemitibus, amarissime deplorabat. Sed quid miri? Sentiebat enim interdum ex perceptione Domini Sacramenti tantam dulcedinem ori suo cum illo pariter influentem, et non solum intrinsecus animam, sed extrinsecus ipsa quoque corporis organa naturali gustui adaptata, os, palatum, linguam et labia tam mira jucunditatis abundantia perfundentem; quod nil saporosius existimari posset hoc edulio, nihil degnstari delectabilius in hoc mundo. Quid enim dulcius? quid suavius quam panis ille cœlicus? cui testante Scriptura omnis delectamenti totius cumulus ab ipso fonte dulcedinis est infusus. Diebus autem, quibus hoc sacratissimo cibo refocillari meruit, omnis cibus corporeus omnino sibi viluit, ejuscumque pretiositatis aut saporis is fuerit : quotiens tamen ob necessitatem humanæ conditionis hunc incorporare necesse habuit, ipsum cum tædio simul et maxima cordis angustia degustavit. Quid hic dicturi sumus nos inertes et miseri, qui vix aut numquam aliqua spiritali dulcedine recreamur in perceptione tam suavisissimi tanque salutaris edulii? Sed quod magis est miserabile, sunt quibus oppido pluris est delectamenti perceptio cibi ejuscumque vilissimi, quam inæstimata dulcedo vivifici Corporis et Sanguinis sacramenti.

4 Aliud quoque mirabile satis eodem suo Novitiatus anno sibi accidisse comperimus, quod etiam memorie commendandum et relatione dignissimum æstimamus. Infirmabatur eo tempore Virgo Domini, languensque decumbebat in infirmitorio, juxta consuetudinem ipsius monasterii : cui socia monialis adjuncta fuit ex more, caussa recreationis et solatii. Quæ nihilominus operam exhibebat febricitanti socie, in legendi diurni pariter et nocturni synaxes et horas officii : parum quippe litterarum studiis informata, præter solum Psalterium, quod in juventute didicerat, litteralis nihil apprehenderat elementi. Juxta quam nocte quadam cum monialis socia, in dieendo Completorium occupata, desideret; et illa, devotionis instantia potius quam vocali consonantia, legenti mutua vicissitudine responderet; odor quidam inæstimabilis, a languente progrediens, ad assidentis nares extemplo sese copiosius infundendo, prosiliit; et ineffabili suavitatis abundantia tota simul illius pectoris præcordia, ipsa quoque viscerum ac vitalium intima penetravit : in ore vero non minoris excellentiæ sapor quidam inconsuetus apparuit, qui mellis et favi dulcedinem omniumque rerum dulcium, quas humana novit experientia, sui dulcoris ineffabili superabundantia superavit. Is quoque non repentine disparuit : sed per totum illius noctis ac subsequentis diei spatium instar favi distillantis illius in ore continue perduravit; supra quo monialis, ultra quam credi posset, hæsitans et admirans, et tanti dulcoris suavitas inopinata unde provenire potuerit ambigens et ignorans, in vola palmæ dextræ modicum ex eo recepit et tenuit, explorando volens addiscere cujus

coloris id fuerit, quod omnia penetrabilia sui corporis organa tam insueti saporis influentia dulcoravit : quod lucidum et clarum inveniens, in terram effundere noluit, sed ob reverentiam tanti miraculi protinus illum ore recipiens, ut prius avidissime deglutivit.

5 Monachus quidam ordinis Cisterciensis, in eodem monasterio Capellani gerens vicem et exercens officium, hanc quodam tempore injuriosis verbis adeo molestaverat, ut ex eo læsionem in corde sentiret et animo, quam ad primum voluntatis suæ libitum effugere non valebat. Qui facti pœnitens eam ad se misso nuntio vocari præcepit, illi nimirum in pace reconciliari desiderans : quam non suis exigentibus meritis, sed propria culpa dumtaxat ausu temerario perturbavit. Qua venire nolente, misit ad eam iterum atque tertio, sed nec tunc quidem illa comparuit, ipso dolore cordis sui necdum in pacis fœdere consopito. Qui cum ex more, sequenti die Missale celebraret officium, et jam a se percipiendum in manibus contineret ipsum Domini Corporis honorabile sacramentum, Ida Venerabilis, stans retro secus pedes illius, in spiritu rapitur; et in excessu mentis suæ Sacerdotalibus vestibus induitur, ac ornamentis ultra quam dici possit inæstimabilibus insignitur; et sic demum aptissime præparata sacramento Domini Corporis et Sanguinis innovatur : in qua visione præfati monachi nullam omnino memoriam habuit, sed nec oculis corporalibus aut mentalibus ejus advertit præsentiam, aut celebrantis officium, ut interdum consueverat, auscultavit.

6 Eodem vero die post visionis horam iterum evocata, venire non distulit : is enim qui per suum sanguinem olim quæ in cœlis sunt, Apostolo teste pacificaverat et in terris; hos electos suos etiam ad pacis concordiam revocaverat, in perceptione sui sacratissimi Sanguinis et Hostiæ salutaris. Inmemor ergo præcedentis injuriæ perrexit ad monachum, et inter cetera cœpit inquirere, recepissetne Domini Corporis Sacramentum die prælibata; et hæc dicens, intente respexit in hominum, et vultu sereno et tranquillo serenaque facie mox subjunxit; Si corpus, inquit, Dominicum hodie perceperis incertum habeo; me vero Communionis sacræ fuisse participem, et scio veraciter et affirmo. Super hoc autem ille vehementer admirans, ubi, quando, vel qualiter id actum esset inquisivit. At illa : Non hominis ejuscumque mortalis officio, sed solo divinæ virtutis adminiculo, rem gestam esse veraciter affirmavit.

7 Eodem quoque modo, sed non eodem in tempore, monachus ille (cui secreta conscientie suæ jam diu consueverat, omni sapore nectareo dulciora, sub confessionis titulo de cordis sui promptuario propinare) quadam die recessurus ab ea, Missam, pro defunctorum animabus ex more celebrari consuetam, in ejus præsentia celebravit. Qua peracta venerabilis femina, priusquam proficisceretur ille, colloquium ejus expetiit; de negligentibus et omissionibus, occurrentibus sibi pro tempore, compendiosam admodum et succinctam ei confessionem explicuit; eaque præhabita, jucunda facie voceque dulcisona mox subjunxit : Ego, Venerabilis Pater, una tecum hodie celebratis te Sacramentis interfui; tecum una participes eorum, annuente Christi clementia, sub eodem temporis momento effeci merui; divinæque clementiæ largitatem, ob infusam utrique Spiritus sancti gratiam, uno tecum eodemque tempore benedixi. Quod audiens ille mirare cœpit ex novitate miraculi, præsertim cum non ab homine vel ab altero, sed a solo Deo ministrata sibi fuerit hujus participatio Sacramenti. Celebraverat enim eo die Missam, in qua nullus usualiter ad perceptionem Hostiæ salutaris admititur, eo dumtaxat excepto, cujus sacerdotali ministerio

D
EX MSS.
HUGONIS
CONFESS

Molestiam a
Capellano
passa;

ab eo vocata
non comparet

sed celebranti
adest in
extasi;
E

et rursum
vocata
accedens.
Colos 1, 20

se indicat
communica-
casse.

eadem modo
alias se
communica-
casse
affirmat,

cum summa
jucunditate
ad 7 dies
durante,

et recordatione
per totam
vitam.

Sap. 16 20
Post sacram
communione

cum tædio
sumit cibos
alios,

CAP. II
agra cum
socia Officium
Ecclesiasticum
recitans

illam suavis-
simo odore ac
sapore reflet

A ministerio pro fidelium animabus ipsa salutaris Hostia sacramentaliter immolatur.

8 Quodam alio tempore, præfixa spiritualiter ad hoc die, sacræ Communionis hostiam accipere mente proposuit, et propositum opere consummavit. Quid autem in hac perceptione gestum sit, quid viderit, quid acciderit, ad commendationem eximiae sanctitatis suæ, narratione veridica decurrentis in hoc opere styli series explicabit. Cum igitur expleto suo more venerandæ officio Consecrationis, jam tempus adesset ut innovari deberet ipso deifico Sacramento; processit Ida Venerabilis, ut quod habuerat in proposito, jam opere consummaret effectui mancipato.

Veniens ergo, prope media via eo quo tendebat itinere consummato, mox substitit: ultraque non progrediens, id quod mente conceperat, exili susurrio, non autem vivæ vocis oraculo, divinis auribus importavit. O, inquit, omnipotentissime dominorum Domine, Creator et Rector omnium seculorum, si sponsum aliquem aut fullonem haberem aut rusticum aut ejuscunque mechanici operis architectum, non sine ducato familiariter obsequente sponsale tenderem ad convivium; quanto magis et me, licet indignam ex merito, tuo tamen sponsalicio subarrhatam,

B absque venusto comitatu non decet incedere, cum tuis appropinquo conviviis, ad percipiendum omni dulcedine dulcius, omni edulio saporosius tui Corporis sacramentum? Uterius itaque non progrediens hic metam statuo, nisi sit qui me ducat ad altare sanctum tuum hoc temporis in momento. Hæc ergo Dei Virgine cogitante, Sacerdoteque moram illius advertente, sed moræ causam penitus ignorante; videbat, et ecce Regina Virginum, illa quæ sola meruit exaltari super omnes choros Angelorum, hæc, inquit, ad dexteram illius apparuit; ad lævam vero dilectus ille discipulus, cui Christus in cruce Matrem Virginem Virgini commendavit. Hi latus utrumque beatæ feminae venerabiliter ambientes, arreptam hinc inde producunt ad sacrosancta mysteria, prætendente viamque sternente, qua procedere debuit, Angelo, cum incensato thuribulo pariter et lucerna, peracta vero Communione, via qua venerat, eodem tenore reducitur; et in loco sessionis suæ, Sanctis eidem ut prius obsequentibus, honorabilitate reinstallatur.

9 Tempore quodam in Epiphania Domini, priusquam ad altare procederet, innovanda mysterio Dominici Corporis et Sanguinis sacramenti; videbatur in suo loco residenti, tempusque Communionis præstolanti in quiete simul et silentio; videbatur, inquam, apertissime, non corporali visu sed mentali dumtaxat aspectu, suum in ea ministerium exequente [gratia], quod ad instar sagenæ, latissime per multa locorum spatia juxta progressum suæ longitudinis et latitudinis ampliatæ, cor ejus et anima dilatarentur ad perceptionem internæ gratiæ, sibi desuper infundendæ. Sancta siquidem et individua Trinitas, desuper influente illius in anima exili quodam susurrio, se venturam esse prædixit, etsine moræ quovis interstitio mox quod promiserat adimplevit. Sic ergo dilatata simul et ampliata, processit ad altare Dominicum, percepitque Corporis illius et Sanguinis sacramentum: in qua perceptione vocem Patris, internis, ut postea retulit, auribus promeruit audire, sic dicentis: Ille est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: statimque suo more spiritalibus affluere cœpit et abundare deliciis, ita quod nec pedibus incedere, nec totius corporis valuisset adminiculo sustentari.

10 Percepto namque reverendi Corporis sacramento, cum ad perceptionem sacri Sanguinis, ut eo tempore moris erat in ipso Cisterciensium ordine, properasset; extemplo corpus illius ex spirituali re-

pletione, quam intrinsecus in animo sentiebat, adeo delectari cœpit extrinsecus et extendi: quod adinstar crepitantis dolii (quod nisi fortissimis vinculo- rum nexibus arctissime constringatur, contractionis et rupturæ videres subjacere discrimini) corpusculum beatæ feminae, nimie repletionis impatiens, ut sibi videbatur, eo temporis sub momento citissime crepuisset, nisi divinæ virtutis et potentiae ligamine circumseptum, et illæsum, et inconfRACTum, in suo robore permansisset. Expleta namque communionem cum ceteris eodem die communicantibus, ipso vitali anhelitu palpitantis in pectore propemodum intercluso, viriumque corporaliū in ea deficiente præsidio; nequaquam ad Vini libationem ex calice percipiendam, ut moris est communicantibus, appropinquare valuit: sed post altare cum ingenti labore se transferens, ibidem infirmata quidem corpore, sed mente sana decubuit: donec ad Horam diei sextam, infirmatorium, ut eam audiendo legendove persolveret una cum aliis in eo decumbentibus, introivit.

CAPUT II.

Status alterius revelatione divina notus. Mandatum aliis, ne molestia afficiatur.

Eodem die priusquam ad Communionem sacram accederet, duo religiosi de Fratrum Minorum Ordine, quorum unus ad notitiam et familiaritatem illius olim in Christi caritate pervenerat, et inter alios ejus amicos locum non minimum obtinebat, ad eam visitandum ejusque colloquio perfruendum, e vicino Machiniensium oppido convenerunt. Ad quorum alloquium Ida Venerabilis evocata, moleste quidem accersiri se pertulit, eo quod jam expleta confessione de negligentis, impetrataque de commissis absolutione, cor suum et animam ad sola cœlestia, posthabitis et exclusis a memoria terrenis omnibus, applicarat. Ivit tamen, evocantisque mandato continuo paruit, et Fratres ipsos obsequioso venerationis officio salutavit. Deinde vero juxta notum sibi Fratrem in subsellio residendi gratia se collocavit, ipsumque breviter allocuta, confestim, illo super hoc admirante, conticuit: et ab eo quidem oculorum avertens aciem, ad alium foris stantem, et sub divo fratrum adventum post explendam locutionis horam in nive pariter et frigore præstolantem, intuitum et aspectum attentissime delegavit. Illam ergo diligenter intuita, quem antea numquam aut viderat aut agnoverat, inopinate solitumque præter morem altisona voce adeo cœpit ululare; nihilque dicendo, sed in ipsum irreverberatis oculis intuendo, risumque porrectis vocibus exaltando, magnam admirandi occasionem in cordibus hæc videntium et audientium inculcare. Quis enim non miraretur Idam Venerabilem, os suum a divinis eloquiis præ maturitate morum et sui custodia sæpissime cohibentem, et a bonis etiam cum Propheta sibi silentium imponentem; nunc præter morem adinstar quorumque scurrilium in risum altisonum et excussum effluere, mirandumque hoc de superflua dissolutione spectaculum, eo præsertim in tempore quo sacramentis ipsam oportebat interesse Dominicis, in oculis aspicientium exhibere? Sed et is, qui paulo ante confessionem ejus audierat, et adhuc in suo loculo residens, aliarum audiendis confessionibus intende-
bat, a remotis hæc auscultando considerans, et nihil aliud quam dissolutionem existimans; hanc super risus sui inordinata excussione corripuit, et causæ nescius, hujuscemodi dissolutionis insolentiam, in tali præsertim tempore, talibusque personis audientibus et videntibus editam, impropertavit. Ista vero nihil horum advertens, ab aspectu Fratris in atrio consistentis et ad Fratrem intrare præconfusionis obstaculo non audientis, nec

oculorum

D
etiam corpore dilatatur;

cum virium totali defectu.

E

CAP. VI

Visitata a Monita sibi noto

ad sororum foris stantem se avertit,

et dissolvitur in risum:

Ps. 38, 3

cum admiratione aliorum,

et Confessarii,

EX MSS. HUGONIS CONFESS.

Communica-
tura

et comitatum
a Christo
petens,

ducitur a
Deipara et
S. Joanne
Evangelista.

CAP. V

Hura ad
sacram Com-
munionem

sensit animam
dilatari.

percepit vocem
Patris æterni;

post Commu-
nionem

A oculorum avertit intuitum, nec risum prohibuit.

12 His ergo morose satis et permultum illius horæ spatium actitatis; ad alium juxta se residentem; et super risu suo vehementius admirantem, denuo se convertit; eumque familiarius allocuta, brevibus quidem verbis, sed pro tempore sufficientibus, illius desiderio satisfecit. Imminente vero tempore, quo Missale celebrari debebat officium, abierunt ambo pariter; et hic quidem ad ecclesiam, illa vero rediit ad conventum. Post paululum vero cum ipsa Missalia tractarentur officia; [satiata] de totius Trinitatis in ea superveniente præsentia, de paterna voce sibi de Filio recitata, de nimia repletionem, quam in corpore sentiebat et anima, nec non de syncope vitalium et virium (prout hæc omnia in superiori Capitulo sunt expressa) nihil illo die gustando, jejuna permansit usque post solis occubitum, aut Completorium in ecclesia decantatum. Et tunc quidem, alieno quam suo potius acquiescens desiderio, cibi sumpsit permodicum: nullum tamen ad ea, quæ gustare cogebat astantium importunitas, applicare prævaluit appetitum. Post Nonam tamen, una cum monasterii Priorissa, simulque cum aliis quibusdam ejus comitatu sociatis, ipsos fratres ac eos qui secum erant, ingenti cum labore, perrexit invisere, spiritualibusque spiritualia de pleno cordis sui promptuario propinare.

13 Peracto vero tractatu pro tempore congruenti, finito colloquio quod actum fuerat in communi, suus ille Confessor et peccaminum absolutor, de quo mentionem in superioribus edidi, juxta Fratrem sibi notum adhuc residentem, ejusque colloquio secretius intendentem ad ea accessit, et assidentibus se conjunxit; et audiente Fratre, de singulis quæ sibi contigerant in perceptione sanctissimi Corporis et Sanguinis, attentius inquisivit. Cur, inquit, hodierno die, cum ad perceptionem Dominici Sanguinis propinquares, sub brachii mei cubitum velut exanimis aut potius extatica cecidisti, cadendoque mihi timorem horribilem et incredibilem incussisti? Cur sacra Communionem percepta, non aliarum associata collegio, sed sola residens post altare, languentis adinstar in secretario remansisti? Cur denique post sacra libamina, videlicet ad Horæ sextæ sonitum, ad infirmatorium, aliis in choro psallentibus, introisti? Venerabilis autem Ida, necdum a cœlesti plenitudine relevata, vel a spiritali somno totaliter excitata, respondere quidem ad singula voluit, sed quod volebat efficere non prævaluit. Sæpius quippe sub hac ordita responsionem, quod fieri cœperat explicare non potuit: unde volendo nolendove, præfata responsione post habita, sermonem, quem sæpius inchoaverat; hoc tandem ordine consummavit: Ego inquit, nisi rebus exterioribus aliquanto plus occupata vel dedita fuero, quod quæris et scire desideras edicere non valebo. Postmodum tamen hæc, et tam in superioribus jam descripta, quam in sequentibus conscribenda, prædicto Confessori suo, viro per omnia venerando, diligenter exposuit: qui sicut homo veridicus ea sermone veracissimo, simplici tamen, in schedulis exarata depinxit, et depicta posterorum memoriæ commendavit.

14 Post paululum vero, illo Fratre sibi noto se ad alia divertente; vocatus est ille junior, qui tempore matutino sui risus occasio fuerat: in cujus præsentia nec non et alterius ejuspiam monialis, suus ille Confessor, cur ad primum Fratris intuitum de mane sic riserit, inquirebat. At illa, juste risi, inquit, videns hunc esse vas et habitaculum Spiritus sancti: ad hoc enim est a Domino, si quidem a gratia sibi concessa non exciderit, ante secularia tempora prælectus. Et post pauca, Num inquit retines, o mi Pater, in confessionis secreto tibi nuperrime

Aprilis T. II.

me dixisse, tanto claritatis interdum cordis mei penetralia perfundi jubare, divina me gratia perlustrante, quod aliorum statum et ipsa possim agnoscere, et agnitum ad profectum aliorum, annuente Domino, revelare? Quibus dictis ad illum aperta facie se convertens, Status, inquit, tuus talis a me est agnitus, ut exoccupatus a curis secularibus, in tranquillo cordis silentio libentissime te contineas, et in mentis solitudine te abscondas; a quo si recesseris, et exteriorum inquietudine te nimium occupaveris, divinæ gratiæ munere te continuo privabis, et expers honorum spiritualium omnino relinqueris. Alia quoque prædicto Fratri secreta sui cordis aperuit: quæ quidem omnia veritate subniti, manifesta rerum attestante super hoc experientia, luce clarius intellexit.

15 His quoque diebus ejusdem loci Venerabilis Abbatisa prohibitorium in suo Capitulo statutum ediderat, quod et virtutis obedientiæ munimine roborarat; ne videlicet ipsa vel in orationis exercitio, vel in contemplationis otio cum Domino quiescente, quisquam eandem excitare præsumeret, aut de cœlestibus interim ad secularia revocare. In quo (ut ex Scripturæ testimonio conjicere possumus, adjurantem, ne quis dilectam excitare præsumat, donec ad interrumpenda suæ quietis otia voluntarie se offerret) et hæc sancta femina rectam quidem intentionem habuisse dignoscitur; etsi discretionis consilio, in hoc adinventionis suæ proposito, minime fulciretur. Errantem igitur ignoranter ipse misericordiarum Dominus, ad suum aliorumque profectum, officiose pariter et benigne corripuit; et emissum a se malæ prohibitionis edictum hoc ordine revocavit. Die quadam Epiphaniæ tunc temporis occurrente, Venerabilis Ida libamina sacrae communionis acceperat, et elapsa jam perceptionis hora sibi vacans et Domino, solaque residens, in suo subsellio quiescebat: ad quam elapsa cœlitus vox divina, Dic, ait, Abbatisæ, quod prohibitionem, in suo Capitulo promulgatam, absque moræ dispendio revocet, et præcipiendo seu prohibendo de cetero talia non attentet. Ad quam vocem honorabilis Christi Virgo de somno contemplationis expergefacta, prosiliit; et quod sibi jussum fuerat, eadem hora divino parens imperio, fideliter adimplevit. Audiens quippe continuo Venerabilem Abbatisam, Expedi, inquit, o Domina, mandatum in Capitulo per te solenniter editum, a temetipsa revocari quantocius; quamquam ipsam expedientiæ causam; obstante forsitan ignorantia nævo, de tuæ discretionis oculis imposterum auferendo, tuus ad præsens non capiat intellectus. Id ipsum vero, quod suadeo, proficuum tibi fore, sine cunctatione pronuntio: sed quid inde sentiam, aut qualiter hoc provenerit ad parvitatæ meæ notitiam, hoc instanti tempore tibi minime revelabo. Sed quid plura? Venerabilis Abbatisa mox, ut erat mulier timorata, fidem his dictis adhibuit: et quod publice statuerat, in sequenti Capitulo coram assidentibus, ad instinctum divinæ commonitionis, æque publice revocavit.

CAPUT III.

Mira contemplationis gratia, absque stimulo inanis gloriæ.

Inter alia quoque virtutum insignia, quibus suo in tempore floruisse dignoscitur, Ida Virgo Christi sanctissima, non frustra quoque nec immerita recitandum et illud existimo, quod in schola contemplationis adeo profecerat, informante se Christi suique Paracleti magisterio; quod ad quæcumque se loca diverteret, aut quibuscumque se negotiis immisceret, ipsa contemplationis instantia sibi præsto semper

24

occurrerit

D

EX MSS
HUGONIS
CONFESS

CAP. VII.

Mandatum
ab Abbatisa
factum,

E

Cant. 8, 4
ne contem-
plantem
Idam inter-
pellaret ali-
quis,

ipsa cœlesti
voce monita,

revocandum
curat.

F

CAP. VIII.

Contempla-
tionis rerum
divinarum
continuo et
ubique insi-
stet,

tempore
Missæ mire
recreata,

et postea de
ea a Con-
fessario in-
terrogata,

non potuit
tunc indi-
cure,

sed postea
accurate
exposuit:

statumque
junioris
Fratris, pro-
pter quem
risit, indica-
vit.

EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.

eam coacta
ob virum
defectum
interrumpere,

quasdam
distractiones
capit.

CAP. IX.

Christo quasi
incorporatam
se sentit,

aut membra
sua quasi
corda Deo
plena,

ob amorem
eius dilatari,

et ineffabili
caritate fer-
rescere.

A occurrerit; et mirum dictu, non raro nec per vices, ut assolet; sed omni spatio dierum et noctium, omnibusque momentis horarum et temporum, æque se paratam illius obsequiis exhiberet. Qua de causa necessario cogebatur hanc sui spiritus importunitatem violenta quadam industria, quam sæpius ab hac sua contemplatione reprimere, rebusque transitoriis aut quibuscumque negotiis occupatam involvere; cum deficiente virium adiuvalculo, corporale præsidium oporteret ex necessitate succumbere, nec possibile iudicaret huiusmodi studio continuatis vicibus æque pertinaciter inherere. Succrevit igitur inter carnem et spiritum hac de causa non minima concertatio: cum ille fortis et alacer hoc suo potiri vellet omni tempore desiderio, sua vero debilitate gravatam illa se sentiens, ex adverso pari passu cum eo nequiret incedere, nec eidem omni vice concurrere pari modo. Si autem altiori contemplationis studio plerumque diutius hanc immorari contingeret, et ob hoc extenuatis viribus ei necessario corporalis infirmitas inmoieret; tunc et ipse spiritus in rebus transitoriis et terrenis ad reparanda virum adiuvalcula, paulatim requiescere didicit, eisque frequentius immorari dulce pariter et necessarium habuit: et nunc in aviculis, juxta se pastum in arca queritantibus; nunc autem bestiolis, ad manuum suarum attactum undecumque properantibus; aliis quoque rebus permodicis et exilibus, ad horum his talibus affectum et animum applicando, modisque puerilibus ea pro tempore diligendo tenerrime, recreationis suæ beneficiis et reparationis antidotum exquisivit. Aiebat enim ea de causa permodicum et nullius æstimationis ollulam adeo se quodam in tempore dilexisse, quod omnibus huiusmundi divitiis hanc solam amando præposuit, eique totum suæ dilectionis affectum aliquantis se temporibus asseruit impendisse.

B

17 At quoniam de contemplatione beatæ feminae quiddam mirabile, et nostris admodum temporibus inexpertum, audivimus; ad caritatis quoque prædulce commercium, quod diligebatur a Domino, viceque versa diligebat et ipsa Dominum, ejus tamen in quantum possumus inherendo vestigiis, auditum et animum applicemus. Interdum enim, ut ipsa retulit, in tanta communione mutuae dilectionis alter alteri velut incorporatus extitit, quod inter Domini corpus et ejus animam quæ fuisset ea vice distantia, penitus ignoravit. Aliquando caritate, quæ Dens est, in tanta dilectionis abundantia replebatur illa sanctissima sanctæ Virginis anima, quod singula membra corpora conversa sibi viderentur in corda singula, rursusque hæc omnia Deo plena, quanto plura videbantur et majori numero computata, tanto Deificæ caritatis in sese pleniora receperant incrementa. Præ nimio quoque fervore dilectionis, interdum illius animam interius inflammante, sic exterius ultra solitum excresebat, et monstruosa quadam grossitudine dilatatur in corpore; quod cingulum vel corrigias ea de causa cageretur omnino deponere; vel ad mensuram usque corpulentissimi cujuscunque hominis, ad ambiendum illud corpus amplissimum et sola caritatis epulenta pinguedine dilatatum, ad sui duplum oporteret huiusmodi corrigias atque cinctoria protegere. Nonnunquam etiam in oratione persistens, aut ab ea denuo rediens, interius sensit animam suam in divino amore fervere, viceque versa dilectorem suum illius animi ex tanta caritatis affluentia redamare, quod omnes corporis sui sensus aut ipse naturalis etiam intellectus huius ineffabilem opulentiam et inexcogitabile commercium caritatis, velut a longe stantes, et illud eminens intuentes, atque super hoc invicem admirantes, intra se nulla possent intelligentia vel ratione concludere: quippe quos, velut extraneos huiusque mysterii penitus inexpertos,

ipsa caritatis intemerata nobilitas indignum duxit D
atque superfluum, ad arcanum illud et omni terreno sensu penitus impenetrabile secretarium evocare.

10 Fiebat autem interdum adeo deliciosa, præ amoris inæstimabili magnitudine, quod huiusmodi deliciarum exescente dulcedine, nunc per unius hebdomadæ spatium, nunc vero per duarum aut plurium, aliquando vero quadraginta dierum vel noctium integrata continuatione decurrente, ex illa permaxima supernæ dulcedinis influentia nil sibi minuendo decresceret; ea, quocumque se verteret, et quidquid operis interim actitaret, ubique simul et jugiter in suo potissimo robore permanente. Quapropter una dierum illa suis deliciis affluente, corporali quoque robore plus ob hoc in se solito decrescente, beatæ feminae spiritus ex eo quodammodo molestari tædio cœpit et affici, nimis humanis viribus impossibile iudicans, his absque suo dispendioso gravamine tam indesinenter et omnino sine temporis interstitio tam jugiter immorari. Volens igitur eade causa, per modicum temporis et ad horam, ab hac sua se delectatione subducere, viresque corporeas exquisito quovis exercitio recreare; lineo quodam panno confestim arrepto, cucurrit ad fluvium; ubi quampluries undis fluidilibus hunc immergens et extrahens, extractumque quam sæpius involvens pariter et evolvens; hæc excogitata industria se putabat suum ad se reducere cogitatum, nimis, ut prælibavimus, humanis sensibus importunum. Sed frustra spiritum illa supervacuo labore conabatur extinguere, cum a suo fervore nec ille quiesceret ea vice, nec illa posset exquisito conamine vel artificiosa quavis industria prævalere. Aiebat etiam, in una dierum a se quampluries extitisse salutationem Angelicam ad laudem gloriosæ Virginis inchoatam; et tamen, ob nimiam delectationis abundantiam impedito sensualitatis acumine, vix finisset duorum dierum in spatio terminata.

ejus dulcedinem ad
plures dies
et hebdomadas servans

nequidquam
conatur ani-
mum ab ea
avertere.

CAP. X

Confessario
quarente,
num elatione
gloriolæ
vexaretur,

F

asserit se
agnoscere
beneficia Dei

quæ quasi
alteri facta
refert.

et solum
accepta a
Confessario
licentia,

fessionis

16 Cum aliquando de variis infinitisque mirabilibus, quæ circa dilectam suam, ei bona sua communicando, patraverat et adhuc quotidie patrabat Altissimus, inter ipsam Dei Virginem ejusque venerabilem Confessorem exorsus sermo proferretur in medium; ipsa Dei famula recitante quiddam erga se actitatum; venerabilis ille Confessor et monachus, utpote per omnia vir providus et discretus, ab ea sciscitando cœgit inquirere, si non in recordatione præmissorum omnium eorumve revelatione, quæ Divina miseratio sibi contulerat ad profectum, elationis aut arrogantiae seu cujusquam inanis gloriæ virus pestiferum intra se pullulare sentiret aut crescere, vel cordis sui domicilium antiquum hostem his suis impugnationibus aliquotiens infestare. Ad quæ venerabilis Ida tale responsum edidit, et viro Dei, præcipue discretionis oraculo, plenarie satisfacit: Beneficia, inquit, ineffabilia, quæ mihi jam contulit et adhuc conferre dignatur altissima Divinae clementiæ miseratio, sic amplexando commemoro, sic enarrando respicio; quasi mihi collata non fuerint, sed alteri cuilibet extraneo, vel a mea notitia penitus alieno. Quid enim ad me, si benignissimus ac totius consolationis Dominus, ex misericordiæ suæ ineffabili pietate, prævenire dignatur in benedictionum suarum dulcedine redemptam ineffabili pretio sui sanguinis, aut meam aut alterius cujusquam animam, sponsam suam? Quid mea vel cujuslibet interest, intromittere se de talibus? Ipse quippe Sponsus ejus, ipse Redemptor et Dominus, si sponsalibus ornamentis hanc honorare dignatur, aut locupletare muneribus, a quo poterit prohiberi excelsus, omnipotens et immensus? Nulli tamen hominum ea possem enarrare beneficia, quæ mihi divinitus sunt collata, nisi prius a me confessionis

A fessionis titulo revelata susceperet omnia quæ patravi scelera, negligentiasque et peccata quæ commisi. Propterea, mi Pater, hac tibi præcipue caussa fiducialiter enarrare prævalui, quia tibi peccatorum omnium, a me negligentia vel industria commissorum, iniquitates et crimina, prætextu confessionis exposita, revelavi. Scio tamen quod si taliter tibi ea saperent in audiendo, qualiter et mihi sapiunt in narrando; non tam libenter ea reciperes, utpote prorsus insipida, nulloque conspersa supernæ gratiæ condimento. Qualitercumque tamen ea recipias, adjuro te per illum, qui talia mihi conferre dignatus est, ad evadendum hujus exilii tædium et ærumnas; adjuro, inquam, et admoneo, ne præmissa cuiquam incaute detegere vel revelare præsumas; nisi forte personis, quas auditis confessionibus, a nexibus peccatorum, ex injuncto tibi, mi Pater, officio, receperis absolvendas: his dumtaxat, non aliis, ommissa expressione vocabuli mei nominis, ea tibi revelare permitto, caussa tamen ædificationis et tempore quolibet opportuno; et hoc quidem a te mihi firma stipulatione promitti desidero, ne mutuæ divinitusque confirmatæ fidei violetur integritas in hoc facto.

cujus silentium
sub juramento
requirit:

Confessarium
a Deo sub-
missum,
fatetur

ante in na-
cturna visione
conspicuum:

B 20 Nullum quippe spiritalem in hoc mundo vel patrem habere potero vel amicum, nisi quem a divina providentia, salutis animæ meæ caussa, recepero commendatum: ideoque superna miseratio dignatur nos in una fidei firmitate conjungere; quatenus hinc pro labore tuo copiosa tibi merces accresceret; inde vero mihi non deesset, cui fiducialiter omnia cordis mei secreta detegerem, utriusque salutem in hoc Domino providente. Ipsi quippe supplicaveram ipsum exoraveram, antequam tuæ personæ meruissim habere notitiam, omni cordis instantia qua valebam, ut desiderio meo dignaretur acquiescere, de fidei Confessore mihi providendo, cui fiducialiter omnia peccata mea detegerem, antequam interveniente mortis articulo per commune naturæ debitum eriperer ex hoc mundo. Quod pius Dominus in hac mea petitione misericorditer exaudivit: et sua gratia, quod petieram, indulgendo fideliter adimplevit. Nocte quippe sequente diem, qua nobis primitus advenisti, priusquam te corporalibus aspicerem oculis, hoc apparitionis ordine tuam mihi præsentiam ostendit. Videbam enim, et ecce statura tibi facieque simillimus, minoris tamen apparentiæ monachus, me quidem intrinsecus, illo vero sedente extrinsecus, ad fenestram, qua confessiones audiuntur, apparuit: quem ego nunquam a me visum ante diligentius intuebar, et ille vice versa non minori diligentia me respexit. Ad cujus aspectum immenso quicquid amore, casto tamen, aduri cœpit cor meum intrinsecus: ille quoque me versis vicibus intuens, non minori fervore dilectionis adurebatur interius; ita quod ex incendio caritatis inflammaretur ejus et facies et aspectus. Rogabat autem obnixius, quatenus ut id, quo præcingebam me, cinetorium ei commodato porrigerem: et cum primitus eo præcinctus existeret, iterato præcingerer ex eodem. Quo facto sub silentii freno labia nostra moderate compressimus, nihil amplius quippe loqui mutuo vel ad invicem conferre valuimus: et sic illo de loco, quo sederat abeunte, finem quoque somnio sortiente, sensualitati propriæ redditur intellectus continuo. Hoc idcirco dixerimus, ut discretionem hujus sanctissimæ Dei Virginis, ex hoc suæ responsionis oraculo, demonstraremus: quæ sic indulta sibi beneficia contra vanæ gloriæ pestem ad tempus occultare didicerat, ut tamen ea cautissime revelaret, id quotiens opportunitas exigebat.

CAPUT IV.

Luminis radii et odores ex ejus corpore emissi.

D
EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.

CAP. IX

Radii luminis
ex oculis
diffunduntur
post sumptam
Eucharistiam,

etiam in
calicem
celebrantis,

Idem accidit
subinde in
pio colloquio.

aut oratione
coram Eucha-
ristia facta,

I

item tempore
Missæ infra
Octavas
omnium
Sanctorum

Inter alia, quæ sibi diversis temporibus indulta fuere, gratiarum charismata, et hoc censeo non immerito recitandum, quod plerumque Sacramentis innovata vivificis, tam lucidum et tam clarum ex oculis effundebat intuitum, quod in rebus oppositis, ad quas eo tempore dirigebatur acies pupillarum, immensæ claritatis et luminis copiosi jubar emittere conspiceres, illi quod a solari globo diffunditur, etsi non pari, proportionali tamen similitudine comparandum. Tanta enim splendor ex oculorum acie divinitus illustrata, vice quadam in calice, cum Dominico sanguine potaretur, emicuit; ut a Sacerdote, divina mysteria pro tempore celebrante, resplendens in calice solaris radius existimatus existerit; donec ad Dei Virginem se convertens, et in ejus faciem intuitum dirigens, ipsum ex oculis intuentis effluere deprehendit. Non solum autem in hora sacratissimæ Communionis hoc sibi mirabile contigisse dignoscitur; sed aliis temporibus id ipsum interdum accidisse, curiose scrutantium ineffabili testimonio comprobatur. Quodam enim tempore, Dei virgine cum aliis simul in infirmitorio residente, verbaque spiritualia de pleo cordis suo promptuario profundente; monialis quædam, ab opposito residens, et in faciem ejus attente respiciens, igneos quosdam radios, adinstar radiorum solarium, sese per loca diffundentium, emittere conspexit: quos ab ipso sole transfusos, usquequo rem ipsam ejusque processum examinasset attentius, æstimavit.

22 Alio quoque tempore, die sacratissimo Nativitatis Dominicæ, monialis ipsa, quæ dudum hanc, de qua præmisimus, claritatem ex oculis beatæ femine coruscare conspexit, iterato videre desiderans, id quod prius intuita fuerat, et opportunitatem temporis ad hoc æstimans se adeptam; orationi juxta ciborium, in quo repositum habebatur ipsum Corpus Dominicum, intentam Dei Virginem observabat: qua post modicum ab orationis expleto negotio redeunte, monialis illa, non tam ausu temerario quam devoto, cominus appropinquans, et feminea curiositate quod quæritabat explorare desiderans, a facie redeuntis ablato velamine, lumen immensæ claritatis ex oculis femine supra se radiare conspexit; instarque stellarum luce clara micantium, ipsa pupillarum acies in objecto sibi vestimento copiosa claritatis suæ vestigia dereliquit. Quod intelligens Ida Venerabilis, et se deprehensam ex objecto lumine recognoscens, auxie doluit, et dolens admodum impatienter ingemuit; illamque sui mysterii scrutatricem, ne super hoc facto se proderet, edito sibi signo diligentius exoravit: quod et illa firma stipulatione promisit, et promissum æque fideliter adimplevit. Nulli enim hominum, excepto beatæ femine Confessori, nec hoc tamen absque data sibi licentia, post hæc omni futuro tempore revelavit.

23 Alio quoque tempore, sed ejusdem anni spatium decurrente, cum infra venerabiles illas, quæ de Sanctorum omnium eximia solennitate gerebantur, Octavas, in choro Missæ solenniis interesset; immenso denuo illustrari cœpit lumine, locusque in quo stabat per circuitum, ac si micantes supra se totos illa vice solares radios excepisset. Sed et illius tam clarum ex se lumen in parietis superficie, cui stabat innixa Dei famula, refundeat: quod eorum quoque radii solaribus viderentur esse simillimi, qui ad ejus aspectum in ipso tunc pariete resplendebant. Putans ergo post se quempiam, in sub-
jecto

A jecto quocumque materiali, candela scilicet aut consimili, lumen illud attulisse quod viderat, illico post tergum prospexit: et nemine deprehenso, loco cedens, ad alium nihilominus se convertit. Ubi cum a priore lumine nihil discrepans nec ei dissimile reperiret; tandem in imaginem Crucifixi totam oculorum aciem imprimens et infigens, in memoria sue beatissimæ passionis ac ejus amplexuum amoro-
roso reclinatorio jucundissime requievit. De præfato vero lumine recitata, per annos singulos fere hæc et his similia sibi contingere miracula, præsertim infra præfatas Assumptionis gloriosæ Virginis quorumlibetve Sanctorum festivitates, ferias et Octavas: quæ, quia tunc caruit fidei secretorum suorum conscio et symmista, cui secreta simul et fiducialiter hæc talia fuerant intimanda, nullo penitus hoc sciente, nec scripto fuere nec memoriæ commendata.

EX. MSS.
BUGONIS
CONFESS.

et in festo
Deiparæ
assumptæ et
aliis.

CAP. XII

Odorem sua-
rem emittit
particula
lanrea Christi,

B

et Virgo Ida
colloquens de
divinis

24 In monasterio, quo Virgo Christi divino mancipabatur officio, per id temporis in vasculo crystallino pro reliquiis habere dicebatur aliquantula ferri portio, quo latus Domini perforatum extitisse describitur, ipse secundum veritatem Evangelicam in patibulo Crucis soporato; ex quo fragrantia miræ suavitatis erumpere proferrique sentitur ad nares adstantium, cum ad venerandum inclusas in eo reliquias, humanum producit ad aspectum. Interdum autem Ida venerabili Dei sponsa, cælesti repleta dulcedine, juxtaque morem ad colloquium de divinis ipsa cum aliis assidente, senserunt illæ miræ suavitatis odorem, ex illo non quidem crystallino, sed Spiritus sancti vasculo, supra semet indesinenter effluere, qui per omnia simillimus habebatur ei, quem de præneminato vasculo diximus emanare. Quarum aliquibus interdum super hoc admirantibus, et sese inutuo respicientibus, præstupore vertebatur in dubium; unde talis earum instillaretur odor in naribus, cum per multa locorum interstitia non dubitarent ipsum abesse vasculum, quod odorem habebat effundere memoratum.

CAPUT V.

Alii erga B. Idam divini favores. Pius ejusdem obitus.

CAP. XIII

C

inter orandum
in extasin
raptâ,

quasi in choro
Seraphico
foret.

videt nobili-
tatem animæ,

Vigilia B. Michaelis Archangeli quodam tempore solemniter occurrente, cum Venerabilis Ida vespertinam synaxim in infirmitorio peregisset; egressa foras intravit in atrium e latere conventualis ecclesiæ, volens in choro psallentibus ea vice monialibus, etsi non voce, cerde tamen et mente concinere placidumque devotionis obsequium Angelorum et hominum Creatori laudum simul et gratiarum actionibus exhibere. Ubi cum ad Orientalem ecclesiæ partem, influente sibi divina gratia, tota spiritali jam plena dulcedine, resideret; et incensum odoriferum, in conspectu Deificæ majestatis Angelicis manibus offerendum, in ara cordis sui perquam dulciter adoleret; in excessum mentis extemplo prosiliit, et in chorum altissimæ Hierarchiæ, supremum videlicet atque Seraphicum, illum scilicet individuae Trinitatis vicinissimum, humilis ancillæ suæ spiritum, ipse summus et omnium spirituum excellentissimus et immensus scrutator Spiritus, ipse Dominator et Dominus, elevavit. Ubi cum animæ rationalis elegantem excellentiam et excellentem elegantiam, in divinæ lumine claritatis intuendo, inspiceret; et inspiciendo, cognosceret; ultra quam credi possit humanis sensibus apprehendi, mirari coepit hæc sanctissima sanctæ Virginis anima, qualiter ad peccati consensum, extra conditionis aut redemptionis suæ terminos atque metas, induci possit, extrahi, vel impelli, tam electa, tam nobilis,

tam a prima creationis suæ origine perfectissima D creatura.

26 Sed et hoc mirabile credimus in Dei Virgine reputandum, et inter cetera divinitus sibi collata mirabilia recitandum; quod cum in omni vita sua litteras aut elementa scholastica minime didicisset, neque hæc absque quolibet eorum intellectu legere, proferre vel exprimere potuisset; sæpissime tamen ea quæ cantabantur aut legebantur a monialibus, inspirante gratia Spiritus Sancti, intellexit, in Quadragesima præcipue, cum sancta recitarentur Evangelia; quæ licet inexperto sibi legerentur eloquio, vulgari tamen lingua, quoties opportunum id esse credidit, eorum seriem, ordinem, et tenorem in auribus hæc audire volentium apertissime retractavit. Unde Quadragesimali quodam tempore, cum illa in choro psallentium altisona voce decantatam auscultasset Antiphonam, Potestatem habeo ponendi animam meam; a choris Angelicis hanc eandem audire promeruit, altiori multum et elegantiori modo repetitam; quam eo quoque tempore plenissime, revelante sibi gratia sancti Spiritus, intellexit: et illi suo Confessori, sub vulgaris linguæ postmodum idiomate, discretissime recitavit.

CAP. IV

*litterarum
ignara,*

*intelligit quæ
Latine can-
tantur,*

*audit Anti-
phonam ab
Angelis repeti.*

E

CAP. V

*in extasin
raptâ*

*videt aureos
circulos supra
capita san-
ctimonialium
cantantium;*

*qualem et
ipsa accepit,*

*non alia infir-
mæ,
l'*

*fructur maxi-
mis deliciis*

27 Altera quoque vice, festivitate beati Præcursoris et Baptistæ Domini, juxta temperis exigentiam, imminente; cum ad Missale quod sollemniter agebatur officium, in loculo qui chorus dicitur infirmorum, Ida Venerabilis una cum aliis infirmantibus astitisset; et illo quod agebatur officio jam ad Præfationem usque peracto, cum illud eximie devotionis obsequio decantandum, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, ipse chorus psallentium inchoasset; ecce Christi sponsa laudabilis in excessu mentis eripitur, et exuto sensualitatis onere, spiritus ad indaganda cælestia sublevatur. Videbat igitur, et ecce cunctis in choro psallentibus aurei circuli, miri decoris et inæstimabilis pretii, non humano sed Angelico dumtaxat artificio fabricati, quasi pro dulcisono conventus sui commercio, tradebantur; earumque capitibus adaptati, divinæ remunerationis insignia sibi fore perpetuo deferenda, si tamen in divinis usque ad finem perseverarent obsequiis, apertissime testabantur. Porro venerabili Christi Virgini, cui superna revelante clementia, præfati circuli orbiculi, pro speciali favore et gratiæ munere, sunt ostensi; non minoris utique decoris et elegantiae circulum, a cælesti distributore collatum, accipere meruit, ejus capiti, quamquam de numero non extiterit altisona voce psallentium, universis tamen honorabilibus imponendum. Hunc quoque majoris excellentiæ prærogativa plus ceteris enitescere faciebat: nam alius quidam minor, et ipse tamen aureus, hunc, de quo prædiximus: ambiebat, ceteris autem infirmantibus, et ideo non psallentibus, nil dabatur ea vice pro munere: sed sicut a cantu, sic a circulis inanes et vacuæ remansere.

28 Sed et alia quoque vice, cum in extasin illius anima raperetur, in cælesti promptuario prepinatis extemplo tam copiose supernis affluere coepit et abundare deliciis; quod si totum mundum unius oculi solo nutu vel apertione lucrari vel acquirere potuisset, eundem aperire indignum et inutile judicasset. Unde munificum illum atque bonorum omnium Largitorem hujusmodi convenire coepit alloquio: Eia, iuquit, mi Domine, quam optimum est in tuo jugiter permanere servitio, qui tam facillime pauperem de paupertatis cæno vales erigere, tamque locupletem efficere de egeno? Licet autem innumera charismata gratiarum in suo tempore, Domino sibi largiente, recipere meruisset; et multo plura quam acutissimo quis callens ingenio, etiamsi Tulliano vel Virgiliano potiretur eloquio, dictare

vel

A vel describere potuisset; numquam tamen aliquid boni pro commercio remunerationis ejusquam egisse se meminit, aut aliquid mali prætextu ejuscumque poenalitatis se versis vicibus omisisse recoluit: sed solum illius obtentu, suæque caritatis et dilectionis intuitu, quem vidit, quem amavit, in quem credidit, quem dilexit.

CAP. XVI

29 Secedebat aliquando, juxta præfati monasterii memoratam ecclesiam, in quamdam videlicet ipsius ecclesiæ porticum, quam ob sanctitatis suæ reverentiam ejus habebat usibus adaptatam. Ubi dum ad contemplandum cœlestia suo more solitaria resideret, ac toto conamine semetipsam in sancto meditationis officio studiosius exerceret; ecce duæ columbini generis advolantes aviculæ, juxtaque se pastum in terræ pulvere quæritantes, aliquantulum tamen eminus astiterunt, et pulchrum de solitudine sua spectaculum Dei famulæ præbuerunt. Has ergo videns electissima Domini, protinus extensis manibus ad sese, cum signis quibusdam et nutibus, advocavit. Illæ vero, relictis interea pastibus, ejusque parentes imperiis, accurrere velocius, ac cominus assistentes ejus se præbuere conspectibus; donec ipsam auricularem obedientiam, in irrationalis obsequio creaturæ multipliciter admirandam, editis sibi denuo signis atque nutibus, Ida Venerabilis, Christi sponsa simul et famula, relaxavit.

Columbas
pascentesvenire et
abire pro ar-
bitrio jubet,

B

39 His ergo de vita, moribus et conversatione beatissimæ feminae recitatis, ut brevius et compendiosius studiosiusque potuimus, non quidem omnibus quæ suo patravit in tempore, sed eis solummodo quæ sui Confessoris ingenioso conamine schedulis exarata scriptoque commendata reperimus; cum ab eo centesima portio scribendorum omissa vel oblivioni tradita certis ex causis indubitanter extiterit

Epilogus quo
scriptor asse-
ri! se hactenus
dicta ex
schedis Con-
fessarii com-
posuisse.

ut in scripto sui dictaminis attestatur Hugo, sanctissimus Christi famulus, atque jam sæpissime prælibavimus, vir per omnia Venerabilis et beatus! ecce finem operi, scripto modum, orique silentium imponendum esse decrevimus: omnes hujus opusculi tam lectores quam etiam auditores, humiliter, obnixè, totoque devotionis nostræ conamine exorantes, in Christique visceribus adjurantes, ut, si quid in eo corrigendum invenerit, aut incongruum imperfectumve quid in eodem offenderit, hoc (nostræ deferendo simplicitati vel potius ruditati, viri scilicet exilis ingenii, rhetoricæque scientiæ vel ornationis eloquentiæ penitus inexperti) caritativo discretionis acumine corrigant et emendent hujusque libelluli dictatorem, hominem utique peccatorem, suis orationibus omnipotenti Domino sedule recommendent.

D
EX MSS.
HUGONIS
CONFESS.et errores
corrige petit.

31 Ut autem, expleto præsentis vitæ curriculo, pius Dominus electam suam æternæ remunerationis bravio honorare disposuit; ipsam acutissima febre correptam, in benedictionis suæ dulcedine visitavit. Ubi modico decumbens tempore, nec omnibus ad se confluentibus æternæ vitæ cessans eloquia propinare, tandem ad extremum devenit; et Dominici Sacramenti victorioso libamine præmunita, firma fide, spe robusta, caritate conspicua, gaudens et exultans in medio juvenularum tympanistiarum, inter choros assistentium et psallentium Angelorum, in Domino requiescens, extremum hujus vitæ spiritum exhalavit. Obdormivit autem hæc vere sanctissima vereque beatissima Christi virgo, sub Incarnationis Dominicæ anno mccc. Ejus obitus putatur fuisse xiii die mensis Aprilis, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et Spiritu sancto est honor et gloria, per Immortalia secula seculorum. Amen.

CAP. XVII.

Ida febri
corruptaEcclesiæ Sa-
cramentis
munita
h.
sancte mori-
tur.

anno 1300

13 Aprilis.

DE B. MARGARITA VIRGINE

TERTII ORDINIS S. DOMINICI,

TIFERNI SEU CIVITATE-CASTELLI, IN UMBRIA.

G. H.

ANNO MCCCXX
cultus sacer :

Duplex apud Umbros Tifernum est, Metaurense unum, quod nunc S. Angeli in Vado dicitur; alterum Tyberinum, Castellum S. Felicitatis ab aliquibus dictum, hodie autem solo Civitatis Castelli nomine notum, vulgo Citta di Castello: in confiniis Umbriæ atque Heiruriæ, adeo ut huic etiam attribuat a S. Antonino atque a Platina; sed isti nunc rectius, cum sit Pontificiæ ditionis urbs, uti et proximus totus Urbini Ducatus. Certe autem ne Civitatem Castellanam dixeris: hujus enim nominis urbs est Episcopalis in Sabini, Tuscis suburbicuriæ attributa, et solis 20 P. M. Romæ distans, unde civitas Castelli 80 circiter P. M. abest. Hic citra corporeæ lucis usum, oculis orba vixit B. Margarita; ipsa lux potius maxima, propter insignem sanctimoniam, corporis incorrupti integritate testatam et frequentiam miraculorum, quibus meruit ecclesiastico Officio et Missa coli per totum illum Comitatum, nec non per universum ordinem Prædicatorum, apud quos voluit sepeliri, utpote annumerata eorundem Sororibus, de Penitentia S. Dominici dictis. De eorum origine, regula ac privilegiis prolixè agens Fr. Ambrosius Taegius in MSS. Mediolani servatis tom. 3 de insigniis Ordinis Prædicatorum Distinct. 7 § 17. enumerat præcipuas aliquas, quæ eundem statum sua illustrant sanctimonia: et postquam locutus est de B. Jouma Urbeveta, cujus Vitam ex eodem illius tomo sumptam dabimus xxiii Julii, sic ait: In civitate Castelli fuit alia Soror, B. Margarita nomine, quæ etiam in vita et post mortem mirabilibus et inusitatis miraculis coruscavit: cujus etiam corpus inte-

grum in eadem civitate, apud locum FF. Prædicatorem, cunctis videre volentibus patenter ostenditur: et ejus memoria, quamvis canonizata non sit, a suis compatriotis festive et solenniter recolitur suo modo. Vitam autem ejus, virtutibus plenam, infra ponemus. Ita ille: sed vel morte præventus vel aliter impeditus non fecit quod promisit: roque nobis multum ipsam desiderantibus salivam movit quidem, sed acerbam, postquam dictæ Vitæ inveniendæ spem secutus est irritus indagandi labor.

F

2 Etenim toto illo conatu vix aliud quidquam profectum est, quam ut certi essemus, quod ejus adhuc seculi initio Tiferni servabatur legebaturque originalis historia, vitæ atque miraculorum, scripta intra primum ab illius obitu triennium, una cum Notariis Instrumentis, fidem facientibus de veritate singulorum beneficiorum, ejus meritis adscriptorum; non tantum primis illis annis, sed etiam anno MCCCXLVIII et anno MDLXXXVIII; quando veluti reslorescente Tifernatiani erga beatam hanc Virginem pietate, crebrescere denuo inceperunt miracula. His omnibus, sed præsertim Historio præcatu, quamvis incultiori stylo ac semibarbaro scripta, usi sunt Scraphinus atque Silvius Razzi, sed imprimis R. P. Fr. Hieronymus Pollini: qui ex antiquis modernisque scripturis Conventus, repudiatis omnibus quæ potuerat ex solo relato habere, Vitam Italicæ lingua fidelissime texuit, et Venetiis anno 1602 vulgavit, sæpius appellans membranaceos codices: quos tanta majorum cura servatos in medio externorum civitatumque tumultuum; dolemus his pucatissimis Italiæ tem-

Vita et mira-
cula authen-
tice scripta.et diu servata
nunc deside-
rantur :elogium ex
Taegio

A paribus aut periisse aut ita neglectim habitos, ut ubi lateant, tam ipsi quam prædicta notarialia instrumenta, ignorent qui nunc in illo conventu vivunt Patres. Hos enim cum pro eorum descriptione appellassemus per nostrum P. Casarem Nicoluccium, responsum est nihil olind superesse, quam aliquod Vitæ miraculorumque Compendium authenticum; quod quia intra ipsam sacri corporis arcam repositum erat, vix longa et crebra duorum annorum sollicitatione potuit transcriptum impetrari; adeo difficile est quibusdam hominibus persuadere, suam et Sanctorum suorum rem agi magis quam nostram, quando talia describenda petuntur: sed vicit obstacula omnia patiens solertia dicti Patris, opportune importune instantis.

pro his datur
compendium
authenticum
ex MS.

B 3 Igitur, quod in primigeniorum scriptorum defectu unicum superest, hoc præstamus: Actaque Beatæ sic colligimus, ut duo prima capita constituant Compendium illud Latinum authenticum, anno MDLXXXVIII ex vetusto codice membranceo fideliter depromptum, per Reverendissimum D. Julium Daddum, Subdiaconum, Apostolicum utriusque signaturæ Referendarium, ac Civitatis Castelli Gubernatorem, uti præfert titulus Manuscripti. Cetera capita desumpsimus ex Italica dicti Pollini, protestantis quod antiquorum verborum substantiæ pressius inhæserit. Quare cum nihil, præter miracula, addit ad illa quæ in Compendio leguntur, persuademus nobis, quod Daddus, in iis quæ spectant vitæ Historiam, stylum quidem mutaverit, sed abbreviatorem egerit in solis miraculis, ut hoc ex capite levius ferri possit antiqui codicis damnum. Si tamen hic adhuc reperiatur, aut publica quorum supra meminimus scripta; hortamur rogamusque ne communi subtrahantur luci, sed nobis submittantur, servitura pro supplemento hujus operis, et in eorum quæ nunc damus locum substituenda. Decretum de Missa et officio, quo tractatum hunc claudimus, subministravit Eximius Pater Mag. Gaspar Dinghens, sacrae Theologiæ Doctor; quem quod in Tractatu de Vita P. Bollandi num. 147 Franciscum nominaverimus, lapsus memoriæ fuit, suggerentis pro ejus nomine nomen Fratris, scilicet Amplissimi quandam in Antuerpiensi Cathedrali Ecclesia Decani, Francisci Dinghens. Idem decretum inseritur libro de certitudine gloriæ Sanctorum Canonizarum pag. 148 per Lucam Castellinum composito, et Romæ impresso anno. 1628.

et miracula
ex Italico.

Nomen in-
scriptum
privatis
Fastis

C 4 Martyrologium, quod juxta ritum sacri Ordinis Prædicatorum Venetiis anno 1582 et Romæ 1616 excusum est, in Indiculo Beatorum ejusdem Ordinis ad calcem apposito, inter Beatas Sorores quarto loco nominat Margaritam Virginem de Tertio Ordine, quæ floruit præclara morum gravitate Tiferni, sive in Civitate Castelli: cujus corpus adhuc integrum ostenditur, et multis miraculis quotidie illustratur. Philippus Ferrarius, in Generali Catalogo Sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt, ita ejus meminit: Medulæ B. Margaritæ Tertiariæ Ordinis Prædicatorum. Metulæ tribuisse eam potuit, quia ibi nata fuit: sed cum appidum hoc intra Castellanam diocesim sit, solis 12 P. M. distans Tiferno, uti testantur Vitæ per indigenas scriptæ: mirum est Ferrario incidisse, ut ipsum in Annotationibus diceret esse Mutilum Emiliæ, a Ptolomæo nominatum, longe dissitum a Tiferno. Postea in suo Lexico Geographico dicit, Mutilum fuisse quod Mutigliana, Modigliana vel Modiana nunc dicitur. Sed B. Margaritæ patria constanter Medola scribitur ab Italis.

Vita variis
linguis
vulgata.

5 Eandem Beatam suo Gynæceo sacro inscripsit Arturus, longam auctorum qui de ipsa agunt seriem in Notis texens: sed præteritis, qui præcipui esse debuerant, Julio Daddo, Hieronymo Pollini, et Fr. Angelo Conti, qui Floribus sanctorum civitatis Castellanae, vulgatis anno 1627 Vitam quoque Margaritæ intexuit, addiditque, illius festum non solum xiii Aprilis, sed

etiam i Maii a frequentissimo populo celebrari. Fortasse occasione Translationis o veteri ecclesiæ ad novam, anno MCCCXXXIV; cujus Translationis etiam meminuit Polinus, asserens veterem ecclesiæ eo loco fuisse, quem suo tempore tenebat Societas Caritatis: qui fuerit primus locus Ordini S. Dominici a Tifernatibus concessus usque ad muros urbis. Addit autem Fr. Angelus, de nova ecclesiæ agens pag. 153, se scribente renovatum fuisse claustrum cum porticibus: in quorum ambitu cernatur per partes depicta vita B. Margaritæ. Præter elogio, opud Michuelem Pium Italice, Franciscum Laherium in Menologio Virginum Gallice, aliosque auctores aliis et aliis linguis inveniunda: accuratissime de Margarita scripsit Joannes a S. Maria, inter Vitas Sanctarum ac Beatorum Ordinis S. Dominici tom. 2, sed Gallice; Belgice autem seu Tentonice Eduardus Bilius, Conventus Antuerpiensis Cantor in opere de Sororibus Tertiariis ejusdem Ordinis. Variorum quoque Poetarum Tifernensium elegantes Italicos versus de hac sua Patrona exhibet libellus prælaudati Pollini, quos consulant, qui linguarum et styli varietate delectantur.

D

ACTA

Ex MS. Latino et ex Vita Italica.

CAPUT I.

Compendium Vitæ ex MS. Julii Daddi Gubernatoris Typhernensis.

E

Beatæ Margaritæ virgini patria fuit Metula, a Massæ Trebariæ castrum, duodecim mille passus a b Typherno distans; honesti parentes, corpus exiguum, cæci oculi, sed tanta pietas et animi vigor, ut a primis annis corpusculum, quod nulla culpa offenderat, jejuniis et asperiori c veste castigare inceperit; ita ut interiori indusio frequenter abscondito, ipsam matrem falleret puellæ ætati compatiens. Grandior facta a festo d Crucis ad sanctum Pascha jejunium quotannis celebravit, abstinens ab esu carniū e pane et aqua tantum in sexta feria contenta. Percreverat, eo tempore miraculorum et sanctitatis fama Fr. Jacobi, Ordinis Minorum, in civitate Castelli, ad cujus sepulcrum multi undique conveniebant, sanitatum beneficia impetrantes, et pro impetratis gratias et vota solventes f. Eo adduxere parentes Margaritam, quod voverant pro ejusdem luminum recuperatione: sed voti compotes, sic Deo disponente, nequaquam facti, in monasterio g S. Margaritæ virginem relinquunt.

a
A primis
annis pœni-
tentia dedita,

b
c

l
licet cæca,
e

Tifernum
adducitur,
g
f

2 Verum cum sanctitati morum, contemplationi, ac precibus ita vacaret ut reliquis obsequiis propter orbitatem [oculorum] videretur ineptior; dimittitur h a monialibus, et a quodam Domino i Venturino, et Domina k Grigia ejus uxore, piis civibus, domo suscipitur. In quorum domo cum pietatis ac religionis operibus semper incumberet, continueque dum liceret ecclesiæ S. Dominici frequentaret, in ea etiam sanctum habitum, qui Pœnitentiæ dicitur, religiose suscepit; solita quotidie Sacramentali confessione purgare [animam] etiam non peccantem. Officium quoque Beatæ Virginis et Crucis; quamvis cæca, ita apprehendit et retinuit, ut non solum quotidie recitaret, sed etiam Psalterium concinne et eleganter, quasi Theologiam professa, interpretaretur; ac filios hospitis Venturini, a grammaticali schola revertentes, examinaret et corrigeret; mirantibus cunctis scientiam litterarum, quas non didicerat. Tanta fuit in illa mentis elevatio, ut cum sacram Hostiam corporeis oculis in celebratione Missæ intueri non posset, affirmabat tamen Fratribus, aperte se videre incarnatum Dei Verbum, in eaque visione hac potissimum contemplatione recreari, quod Christi nativitatem ac S. Josephi obsequia erga matrem

h i
n
suscipit
habitum,

scientia infusa
illustratur,

A trem et filium meditaretur : de quibus etiam cum Fratribus loquebatur. *l*

veste sua
restringit
incendium.

m

3 Hæc ejus pietatis studia, quam essent accepta Deo, exterioribus etiam signis demonstratum est : nam excitato quodam incendio in domo Prædicatorum, ac etiam flagrante inferiori parte ædium, magnis vocibus Margarita [accersebatur] quæ tunc in superiori cœnaculo orationi intenta morabatur. Illa ignis periculo pariter ac hospitem suorum vocibus commota, *m* stolam, qua induebatur, Grigiæ protulit, flammis injiciendam ; ne timeret magna fiducia præcipiens : quo facto statim extinctus est ignis, multitudine admirante. Iisdem diebus religiosa quædam mulier, Venturella nomine, altero oculo ita laborabat ut de ejus sanitate desperaret, nec filio Magistri Imberti medico petitam unius floreni mercedem, pro incerta et dubia cura ; præ paupertate [dare] valebat : conquerebatur propterea cum Margarita familiariter, pauperiem simul et oculi periculum deplorans. Cujus illa calamitati compatiens, pollice tantum oculum suspirans tetigit : qui tumore evanescente, sine mora convuluit.

B

cum SS. Jo.
Evangel. et
Fortunato
familiaris
agens

4 Sed infirma jacente puella, Domine Grigiæ nepte, quam de sacro fonte levaverat Margarita, ac jam fere animam agente cum in die festo S. Fortunati multæ ex consanguineis et vicinis advenissent, et in illa nocte laboranti puellæ invigilarent, inter quas et ipsa astabat Virgo : ceteris dormientibus, duæ ex ipsis consanguineis finxerunt se quoque dormire, tacite inspicientes quid ageret Margarita : videruntque, profunda jam nocte, juvenem quemdam oranti Virgini astantem atque dicentem : Margarita, quid vis faciamus ? Cui illa, Ut liberetis, inquit, filiam hanc meam, tu ac S. Fortunatus, qui modo aderit. Statimque viderunt juvenem ipsum ac alterum Sanctum, qui B. Joannis Evangelistæ ac B. Fortunati notas effigies repræsentabant, signo Crucis puellam signantes atque abeuntes. *n* Tunc Puella resurgens, Sum, inquit, precibus matris meæ Margaritæ perfecte curata. et sequenti mane ita sana surrexit, ac si numquam decubisset. *o*

moribundæ
puella vitam
seruat,

n

futura præ-
nuntiat.

p

q

5 Puritate etiam mentis futura quædam prævidens, prophetici spiritus certis signis se monstravit esse participem. Nam cum quidam civis *p* Offreducius et Bice uxor ejus, unicam filiam Cecham *q* nomine matrimonio jungere studerent, nec tractatus, quos frequentes habebant, aliquem sortirentur effectum ; Permittite, inquit, Margarita, quæ parentum et filiæ erat familiaris, ut Cecha habitum S. Dominici sumat, et in virginitate vivat. Cui illi subirati, Desine, inquiunt, hujusmodi persuadere : numquam enim portatura est filia nostra religiosum habitum. Tunc Margarita puellæ matrem alloquens ait, Immo filia tua et tu etiam, habitum Religionis non post multos dies assumetis, et usque ad mortem deferetis. Quod rei eventu comprobatum est : illæ enim, sive voto sive quo spiritu ductæ, Sanctum habitum induerunt, totaque vita sunt usæ. Ejusdem etiam Offreducii filio dies erat a Præside dicta, timebantque propterea parentes judicialis alicujus pœnæ mulctam graviorem. Qua de re cum Margarita videret adolescentis matrem valde anxiam atque sollicitam ; Ne timeas, inquit, Bice, neque enim propter hoc denarium quidem solvetis, nec patietur quidquam vir tuus aut filius. Post paucos deinde dies subsecuta a Præside absolutio prædictionis B. Margaritæ firmavit eventum.

et sancte
moritur un.
1320.

6 In ejus moribus præcipue obedientiæ, caritatis, pietatis, ac devotionis virtus eminuit. Ipsa detrimenta oculorum hilari patientia ferens, jacunditatem quamdam vultus cum eximia modestia ac honestate conjunctam semper præmonstrabat, cunctis in rebus pia humilitate præstabilis. Quibus dum vitam exerceat

in terris, animam cœlo intulit, anno Domini mcccxx, die xii mensis Aprilis, in domo dictorum Venturini, et Grigiæ conjugum, convocatis prius Fratribus, ac Ecclesiæ Sacramentis pie receptis. Defertur corpus ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum, quod ipsa mandaverat : dumque ibi communis humatio in claustro præparatur, insurgit multitudo populi, qui ad funus et ecclesiam convenerat, et impeditur opus, dicentibus cunctis, sanctam Virginem in ecclesia, non in claustro vel cœmeterio, sepeliendam esse. Compositum igitur corpus in arca lignea : statuitur ante altare : quo tempore puella quædam, muta ac membris attracta, a parentibus juxta [arcam locatur], spe sanitatis ibidem permanere jussa : visumque est puellæ, Virginis extensa manu relevari : statimque recta sanaque prosiliens, inter astantem populum conclamare cœpit, B. Margarita me curavit, et illico S. Dominici habitum sumpsit.

D
AUCTORE
JULIO
DADDEO
EX MS.
corpus expo-
nitur venera-
tioni publicæ.

r

7 Dum populi concursus augetur ad ecclesiam, et varia ibi sanitarum beneficia impetrantur, Fratres qui de corpore condiendo cogitaverant, ac propterea a magistratu civitatis pro balsamo et aromatibus pecuniam receperant, convocatis peritis, Magistro S. Manno Engubino, et Magistro Vitali de Castello, multisque alijs religiosis ac secularibus, sanctum cadaver exenterandum ante altare extensis manibus et brachiis collocant. Nec mora, cunctis insipientibus, extensa brachia vi propria in ipsum corpus reflectuntur, ambæque manus in modum crucis complicatæ, naturæ secreta cooperiunt. Dumque inciso femore præcordia extrahuntur, repentino terræmotu ecclesia et conventus concutitur, oleique quasi balsami copia fluxit e corpore, ex quo etiam nonnullæ ampullæ completæ sunt. Aliquot post dies nonnulli ex fratribus *u*, memoria repetentes B. Margaritam, dum in humanis ageret, cum suis domesticis sæpius repetere solitam esse, pretiosum thesaurum in corde gestare : capti desiderio cor inspiciendi, et quadam pœnitentia ducti quod prius non inspexissent, humata repetunt exta : et cor inter sepulta viscera quæritantes, intestinum, a quo cor ipsum dependet, incidunt, tresque statim lapides, quasi sculpti globi, mespilorum magnitudine, mirabiliter erumpunt : in quibus imagunculæ quædam, Christi nativitatem cum beata Virgine ac præsepe, nec non S. Josephum cum alba columba repræsentantes *x*, inspiebantur.

brachia ad
nuditatem
legendam
adducit,
E

t

u

in ejus corde
tres lapilli
inventi.

x

ANNOTATA.

F

a Massam-Trebariam ad diocesim Tifernensem pertinere scribit Pollinius, etsi jure temporali feudum sit Ducatus Urbinatis, cum titulo speciali Comitatus ; quam licet non exprimant tabulæ, invenitur tamen in iis Metela ad flumen Metaurum, pari fere intervallo a Civitate Castelli et Urbino distans.

b Typhernum semper scribit auctor, Gracismum affectans.

c Cilicium interpretatur Pollinius.

d 14 Septembris, inquit idem.

e Herbis scilicet oleoque contenta, ut idem explicat.

f B. Jacobum Tifernensem potissimum die 1 Maii coli, notat Angelus Conti, in libello de sanctis Tifernatibus : Arturus diem 17 Septembris ejus memoriæ assignat.

g Pollinius ait a parentibus impie barbureque desertam, primum receptam fuisse a variis honestis matronis deinde receptam in hoc S. Margaritæ Monasterio, quod intra civitatem fuerit et nunc destructum sit. Addit autem Fr. Angelus, fuisse in platea S. Mariæ.

h Præfatus Pollinius rem exaggerans, ait Sorores invidia tanti profectus motas, primum quidem duriter injurioseque eam habuisse, ac demum etiam a se expulisse.

AUCTORE
JULIO
DADDEO
EX MS

A i Venturinus est diminutivum a nomine Bonaventuræ; sicut infra nomen Venturella, ac deinde Venturucius.

k Grigia quoque a Grigoria (sic enim multi Italarum, pro Gregoria, pronuntiant) per contractionem ductum.

l Hic passent interseri quæ de consuetis Margaritæ exercitiis pietatis habet Pollinius toto cap. 4. videlicet, adeo ferventem et sublimem ejus fuisse orationem, ut non tantum mente sed etiam corpore attolleretur. Solebat enim, inquit, Patribus Dominicanis atque Sororibus narrare Soror Venturella, quod cum aliquando in plurium matronarum comitatu carcere detentos visitaret, commemoratione humanarum, quæ ibi spectabantur, miseriarum rapta in Deum Margarita, visa est ab ipsa atque ab omnibus præsentibus plus quam cubitum unum elevata ab humo: et hoc ipsi quotidianum fuisse dicebant frequenter D. Beatrix Cina et D. Grigia. Ejusmodi autem raptus non tantum crebri sed et diurni erant: ut plurimum enim sic orabat a prima vespera usque in profundam noctem; deinde quietem modicam corpori supra nudam humum indulgens, mox revertebatur in idipsum: utque orationis suæ thymia Deo redderet acceptabilius, miscebat pœnitentiæ myrrham, quot noctibus tertium sese flagellans catenulis ferreis adeo vehementer, ut ejus tenella caro, maxime circa humeros, omnino marcida laceraque post mortem inventa sit. Hæc ille.

m Mantellum interpretatur Pollinius, quod credo in veteri MS. inventum, omnia enim intelligenda videntur vestis superior et facile ponibilis.

n Idem addit, statim auditum sonum campanæ in ecclesia S. Fortunati ad Matutinas vocantis. Est autem hæc ex parochialibus una in area Vitelliorum, S. Fortunato Episcopo Tudertino dicata, qui colitur die ultima Junii, inquit Fr. Angelus, agens de ecclesiis Tifernensibus pag. 178.

o Et hæc, inquit Pollinius, coram testibus fide dignis saepe narravit matrona nobilis, quæ interfuit ipsaque Beata est familiarissime usa.

p Offredutius diminutivum a nomine Gothofredi, priore sui parte truncato: uti et Cecha pro Francesca (sic enim pronuntiant Itali, non Francisca) et Bice, pro Beatrice.

q Pressius forte ad antiqui MS. fidem. Pollinius, puellam hanc facit filiam Isuaciæ, cuiusdam Maccetto nuptæ, tunc forte apud prædictum Offredutium et Bicem hospitantis cum filia; apud quos etiam commorabatur Margarita, et puella affectum mire sibi conciliaverat, erudiens eam ad omne genus pietatis ac nominatim Officium Marianum partemque Psalterii eam docens.

r Addit Fr. Angelus ipsum brachium etiam nunc videri elevatum in aere: suosque ipsius oculos testes adducit, pro ea quo scribebat anno 1626.

s Mannus ex Hermanno aliove similis terminationis truncatum.

t Quarum etiam hodie ostenduntur nonnullæ, in memoriam miraculi servatæ, inquit Pollinius.

u Idem Pollinius nominatim recenset P. Fr. Nicolaum Joannis de Sanctis Tifernatem et Fr. Jacobum Cresci seu Crescentii ex Burgo S. Sepulcri Conversum.

x Eos lapillos sic describit, ut primo erumpens, habuerit imaginem Virginis coronatæ; secundus, puellum in præsepi medium duatus animalibus; tertius, virum calvitia et cana barba venerabilem, aureaque chlamyde super humerum replicata indutum, ante quem genu flexa ac manibus junctis imago juvenculæ, indutæ habitum Pœnitentiæ: in postico autem ejusdem lapilli parte conspici similitudinem columbæ: quæ annua spectant ad ejus meditationes tempore Missæ, de quibus supra mm. B. Illis porro lapillis, una cum corde in sacristia diu simpliciter conservatis, Jo. Chrysostomus Prior max

nominandus an. 1599 congruum ex ære inaurato reliquiorum jussit fabricari.

CAPUT II.

Compendium miraculorum ex ejusque Julii Daddei MS.

R econdito corpore, undique ad ecclesiam S. Dominici magna frequentia concurrebatur; vota, oblationes, peregrinationes, ceteraque religiosa officia augebantur quotidie, ad honorem sanctarum reliquiarum; stupendæque ac miræ curationes impetrabantur a Deo optimo maximo intercessionem Sanctæ Virginis: quarum aliquas describemus, prout ipsi referebant, qui compotes votorum facti, merita et laudes Virginis publice decantabant. Fredericus Binoli de villa S. Cecilie, curiæ a Castri-Durantis, paralyticus, ac morbo articulari ita laborans, ut nec incedere nec uti posset officio brachiorum; precibus ad B. Margaritam ex corde fuis, sanitatem, ejus vix memoriam retinebat, recuperavit: quod publicis litteris mandavit Orlandus Francisci Notarius, anno Domini mcccxx, decima nona Maii. A consimilibus, aliisque diversi generis morbis desperatis et incurabilibus solo voto et precibus liberati fuere. Domina Alda, uxor Angeli Lilli de Perusio; Venturucius Aldobrandini, Civitatis Castelli; Salvutius Michaelis de Monte-longo, Status Florentiæ; Joannes Cambi de Varciano, Montis Sanctæ-Mariæ; Nannes de Paterno; Cecolus Mutii de Scalochio, Orlandus Fidantiæ de Aretio, Bina filia Jacobi Cotii, de Abbatia Tedaldi Massæ-Trebariæ; Cola Civitatis Castelli, et Petra uxor Andreutii, ac Domina Druda de Montono, et alii: qui recuperatas mirabiliter sanitates, votasolventes, professi sunt; b suspicientibus documentis publicis Ser-Joanne Cambii, Ser-Julio Francisci, Ser-Ranuccio Guidi, Ser-Jacobo Benedicti, Goro et Blasio Civitatis Castelli ac Ser-Mutio Joannis de Montono Notariis. Illorum autem quia pravis spiritibus vexati ad sepulcrum B. Margaritæ liberabantur nomina, propter multitudinem, reticentur.

9 Sed ea, quæ sequuntur signa, ceterarum curationum miracula superant; quoque sunt mirabiliora, eo cariorem fuisse Deo Virginem ostendunt; quæ pie invocata, invocavit et ipsa Sponsum, ac sponsi Virginem Matrem in opem mortalium, et plerisque aut jam lapsum spiritum restituit, aut saltem labentem retinuit. Nam rusticus quidam, de finibus Castri-cardæ, c dum ligna cædit in silva, irruunt in eum ursi plurimi, ac dilaniatum unguibus relinquunt. Quem cum prætereuntes vicini exanimem jacentem et laceratum vidissent ac recognovissent, perticis impositum deferunt ad ejus domum. Quo per uxorem ac liberos viso, sublatis ad cælum usque clamoribus, invocatur auxilium Virginis Margaritæ: statimque rusticus, qui mortuus plangebatur, vivus surrexit, et ad sepulcrum Virginis postmodum cum uxore et liberis vicinisque adveniens, cunctis palam faciebat invocati auxilii beneficia, illatarum a feris plagarum cicatricibus fidem dictis facientibus. d

10 Viola quoque, filia Bonaviti de villa S. Justini, uxor Gili Joannis, in quodam suo prædio ad flumen e Vertulæ rei rusticæ vacabat; auditoque infantis filii, quem jocantem prope ripam dicti fluvii incauta reliquerat, ejulatu, cucurrit anxia; nec ultra filium aspiciens; in illas voces supplicabunda prorupit: Heu! virgo Margarita, filium meum perdidisti. Redde tu mihi illum rogo, Virgo beata. Et vidit circumspiciens, pueri, qui in flumen ceciderat, pedes f, aquarum superficiem superantes: quibus apprehensis vivum puerum extraxit, quem naturaliter aquæ suffocare debuerant. Eundem infantem

sanatur
paralyticus,

a

E
alii multi
infirmi
curantur,

b

c
mortuus
suscitatur,
f

d
salvatur
puer bis
mergens.
e

f

Simili

A simili casu post quindecim dies in eundem fluvium prolapsum, dum mater ascensa amygdalo fructus colligeret, ipsum Virgo, iterum a matre invocata, liberavit: cum mora descensus et distantiae, exanimem puerum de aquis mater attollisset. Quei vivum et incolumem ad sepulcrum Virginis defereos, bis receptam vitam cunctis praeedicavit, Jacobo de S. Benedicto Notario publicis monumentis fidem miraculorum describente, anno Domini mcccxx, xix Maii.

item alius
fenestra
lapsus.

11 Agnes etiam sive Nesa, de Abbatia Marzani, Justolum filium, ex alta fenestra prolapsum, ac pro mortuo elevatum, non respirantem, neque sensum aliquem vitae praemonstrantem, vidit illaesus, statim ac illum B. Margaritae cum voto commendavit. Cujus rei testimonium per D. Paulum Jacobi Notarium publicis litteris receptum est. Multae mirae curationes omittuntur, non solum pro hominibus, sed etiam pro equis, bobus et aliis brutis, precibus et votis profitentium a B. Margarita impetratae, cujus intercessione homines et jumenta servavit Dominus.

Hujus compen-
dii fides

12 Hoc Compendium fideliter desumpsi a proprio originali. Ego enim Frater Joannes Chysostomus Peruginus; accepi illud a praefato Reverendissimo Gubernatore, qui hujus Virginis magnopere erat devotus, et in signum amoris, et gratitudinis hoc

B Compendium fecit, et etiam in idiomate Hetrusco, ac poetice, et posuit versus g illos ad pedes ejusdem Beatae, ubi usque nunc manent; fecit fieri liliū argenteum, et posuit illud in manu ipsius B. Margaritae; ornavit etiam cor ipsius Beatae, ligare faciens illud in argento, ut videtur in sacrario; dedit etiam pro eleemosyna sex scuta argentea. h

g

h

per Notarium
unum

13 Et ego Thomas Domini Vincentii de Beriolis, de Civitate Castelli, publicus auctoritate Apostolica Notarius et Curiae Episcopalis Scriba; quia collationi, et auscultationi supradicti Compendii de verbo ad verbum cum proprio originali facto, et respective copiato per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Julium Daddeum de Monte-regali utriusque Signaturae Sanctissimi D. N. Papae Referendarium et Subdiaconum Apostolicum, de libro veteri cartae pergamenae, non mutata substantia facti, licet mutatis aliquibus verbis, sub cura et custodia Rev. Patris Prioris, et Fratrum S. Dominici existente, cum proprio originali ipsum concordare inveni, et una cum Domino Jo. Bapt. Panullio Notario publico Civitatis Castelli interfui; Ideo sic me subscripsi. signumque meum apposui, rogatus et requisitus, ad laudem Dei, B. Mariae Virginis, et B. Margaritae, hac die existente 1 Decembris, mccccxix.

alterumque
probata.

C 14 Et ego Joannes Baptista quondam magnifici Juris utriusque doctoris Domini Octaviani de Panullis, de Civitate Castelli, publicus Apostolica auctoritate Notarius ac Curiae Illustrissimi Domini Gubernatoris, et Rectifici D. Judicis ejusdem Civitatis Notarius actuarius, quia supradictum transumptum seu Compendium cum suo proprio originali, facto et extracto per admodum Illustrē et Reverendum Patrem D. Julium Daddeum de Monte-regali, Juris utriusque Doctorem et utriusque signaturae Domini Nostri Papae Referendarium, et dictae Civitatis Castelli tunc Gubernatorem, de quodam libro veteris cartae membranæ, non mutata tamen substantia facti, licet mutatis aliquibus verbis in elegantiorē stylum, una cum supradicto D. Thoma Beriole collationavi, auscultavi, et in omnibus et per omnia concordare inveni; Ideo ad majorem fidem et testimonium hic me subscripsi cum solito signo etc. requisitus a Reverendo Patre Fr. Joanne Chrysostomo Perugino, Fratrum, et Conventus S. Dominici dictae civitatis ad praesens Priore etc. ad laudem, Gloriam, et honorem omnipotentis Dei, ac beatissimae ac gloriosissimae Virginis Matris Mariae, et omnium

Aprilis T. II.

Sanctorum, et specialiter Beatissimae Margaritae: D hac die prima Decembris, MDLXXXIX.

D
AUCTORE
JULIO
DADDEO
EX MS.

ANNOTATA.

a Castrum Durantis ad Metaurum flumen, media fere inter Tifernum Metaurense et Urbinum via.

b Singula de miracula plenius sequenti capite referuntur.

c Pollinus, in confinio castellorum Cardae et Pecchi id factum ait: hoc autem via 7 p. m Tiferno ad Euroboream distat, istud in tabulis non exprimitur.

d Idem addit, et virum et uxorem cum pluribus canvicaneis suis rem gestam Tiferni in ecclesia publicasse.

e Vertula flumen ex iis probabiliter unum, quae nominis obscurioris illabuntur Tiberi, inter Civitatem Castelli et Burgum sancti sepulcri, unde paucis passuum millibus Villam S. Justini distare scribit Pollinus.

f Sed et cunellam, inquit Pollinus, pueri quam secum in aquas traxerat, quaeque aquis innataus earum fluxum sequebatur: sed quid Cunellae nomine intelligi debeat nusquam invenimus explicatum. In Actis S. Franciscæ Romanæ 9 Martii num. 120, Gonella est inferior tunica. E

g Vide eos apud Pollinum cap. 14 hoc principio.

Carco de febre e di dolor estremo,

Ricorse al tuo favore, alla tua aita,

Vergine Margarita

h Ad faciendas scripturas, inquit Pollinus necessarias pro impetranda Romae licentia de Officio ipsius recitando.

CAPUT III.

Miracula, superius indicata dumtaxat, plenius in Italico Hieronymi Pollinii explicata.

Alda, uxor Angeli quondam Lillii de Perusia, juravit coram Francisco Cambri Notario publico et testibus ad hoc vocatis, quod per tres menses continuos ita fuerit usu brachii sinistri impedita, ut non solum a consuetis occupationibus prohiberetur, sed nec movere quidem aut extendere ipsum brachium posset. Erat tunc adhuc recens memoria B. Margaritae, cujus sanctitatem ad mentem revocans, decrevit sanitatis causa sepulcrum ipsius visitare; quod cum vesperi vovisset, sequenti mane inveniit sibi esse brachium ad usus quosvis, et citra molestiam illud moveri aequè ac brachium dexterum.

Sanatur
brachio
capta,

16 Venturoccius Aldobrandini a de porta S. Mariae, quemadmodum suo juramento asseruit coram Ser-Blasio Notario ac testibus pede uno enormiter contracto sic mancus erat, ut gradi per se ipse nequiret, sed alieno auxilio indigeret quoties vel ad modicum spatium opus erat moveri: per merita autem hujus venerabilis servae Dei, quibus se commendaverat, recuperavit sanitatem.

F
a
pede contrac-
tus,

17 Salvutius Michaelis de Monte-longo Comitatus Florentini coram Ser-Julio Francisci testibusque deposuit, passum se timorem sive rapturam in inguine, gravem adeo ut non mode tassire nequiret, sed pene etiam nec respirare: cum autem audivisset narrari miracula quae ad sepulcrum Beatae fiebant plurima, hausto exinde devotionis et fiducia erga ipsam affectu vovit ad ejus corpus accedere, et statim omni malo liberum se sensit, velut si nullum passus, umquam fuisset. Quapropter ex Burgo Sancti-sepulcri, ubi res acciderat, ad civitatem Castellanam uti spoponderat, venit.

graviter
herniosus;

18 Joannes Cambii de Varciano ex districtu Montis b S. Mariae juravit coram Ser-Goro Notario et testibus, quod a mense Septembri usque ad sequentem Maium, molestas continuasque febres passus, collum

b
continua
febri,

EX ITAL.
HIERON
POLLINI

A collum insuper sic obstipum habebat; ut, nisi totum verteret, ipsum movere nullo modo valeret. Hunc cum officii causa accederet quispiam amicorum Tiferno reversus, multaque de miraculis ibi auditis narraret: hortari infirmum cœpit, ut deficientebus remediis humanis, ad divinum per B. Margaritæ merita implorandum recurreret. Quibus ille laud difficulter persuasus, digresso ab se amico, votum vovit, et subito suaviterque obdormivit: experrectus autem persanatum sese deprehendit.

incurabili
Astula,

19 Paternensis quædam mulier affirmavit, jurata coram Ser-Rinerio quondam Ser-Guidi, quod Nannes filius suus, incurabili fistula ad humerum laborans a multo tempore, utque ad famam increbrescentium miraculorum adductus ab ipsa coram sepulcrum Beatæ; perfectam ibidem recuperavit sanitatem, quam dare nulla artis remedia potuerant, impetran-
tibus id devotis matris afflictæ precibus, quam solida fides obtinendæ gratiæ capacem fecerat.

c
contractione
corporis
laborantes,

B

20 Quidam Mutius de Scalocchio, sub jurisjurandi religione dixit Ser-Mutio Joannis de Montone, filiolum suum quinquennem nomine Ceculum, toto contractum corpore, positum fuisse a medicis extra spem sanitatis consequendæ; quando ætatis imbecillitas imparem cum faciebat iis remediis, quæ tali in malo solent adhiberi. Ergo fida et devotione erga Beatam, non minus quam amore erga filium plenus pater, attulit parvulum ad sepulcrum; ubi statim ac pro eo votum fecit, perfecte sanatum puerulum vidit.

Item in tibia
læsus,

21 Orlandus de Fidantia Comitatus Aretini, negotiorum suorum causa ad castrum S. Angeli proficiscens, imprudenter iniegit pedem in saxum aliquod, et humi cadens ita graviter attrivit suram, ut vulnus brevi marcescens maximos ei dolores adferret, eriperet autem facultatem gradiendi: itaque recordatus B. Margaritæ, eidem se commendavit ardentem, votum vovens, offerendi ad ejus sepulcrum pedem tibiamque e cera, si suum iter pedibus absolvere, et domum reverti daretur incolumi. Vix ejusmodi votum conceperat; quin sanum se sensit, expeditumque ad perficiendum quod restabat itineris: unde reversus, de beneficio accepto rogavit instrumentum, signandum manu Ser-Joannis quondam Francisci Notarii publici, coram testibus vocatis et rogatis.

fœde ruptus.

C

22 Iisdem temporibus fuit Tiferni Notarius publicus, Ser-Guilielmus Francisci dictus, et adeo immaniter ruptus, ut sibi gravis et inutilis aliis omnino existeret. Non deerat ipse quidem sibi, ulli vel curæ vel impensæ parcens; sed varios experiebatur medicos, ac nominatim quemdam Magistrum Vitaleum præ aliis laudatum: verum non modo non invenit liberationem a malo, sed nec alleviationem quidem ejusullam. Cumque citra ingentem cruciatum movere amplius se non posset, jussus ad extremum est gestare vinculum cum pulvillo plumbeo, ad prorumpentem herniam mollius continendam. Profuit consilium, ad hoc saltem, ut se ad ecclesiam S. Dominici transferre non omnino incommodissime posset cum vellet. Quadam igitur vice in choro dictæ ecclesiæ ferventer orans, inspirari sibi sensit ut B. Margaritæ votum faceret. Ergo e choro ad locum abiit, ubi capsam sacri corporis custodem sciebat asservari; ibique humiliter prostratus in preces, votum vovit, quod si desideratæ gratiæ compos fieret, quamvis eadem propter admissas culpas indignissimus, nullo unquam peccato carnis mortaliter esset offensurus Deum: et statim sensit se alleviatum, atque optatæ integritati restitutum. Quotiescumque autem narrabat hoc beneficium, et narrabat sæpe, toleratos a se cruciatus recordanti copiosæ fluebant lacrymæ, nec verba

satis idonea reperiebat explicandæ magnitudini sui D affectus: rogatus vero ut publico instrumento rem firmaret, testem adhibuit Ser-Joannem Ser-Francisci Notarium etiam ipsum.

23 Dina, filia Jacobi Cocci, de Abbazia Tedaldi d Massæ Trebariæ, medicorum omnium judicio incurabilem cancerum patiebatur in facie, jamque novus effluxerat morbi mensis, et exesis oculis lumen amiserat infirma. Ergo nihil proficientibus, quæ propter desiderium recuperandæ salutis, sollicitissime adhibebat, remediis, et audita fama miraculorum B. Margaritæ, vovit quod continuis octo diebus discalceata visitaret ejus sepulcrum in ecclesia S. Dominici. Nec mora: votum adimplere cœpit; octavo autem die facies ejus ita munda et sana, oculi adeo clari apparuere, quasi nihil unquam passa mali fuisset: quare testem hujusce rei scripturam fieri rogavit per manum Ser-Jacobi quondam Benedicti Notarii publici, ad laudem Dei et devotæ illius famulæ Margaritæ.

d
facies exesa
cancro,

24 Nicolaus Tifernas, de porta S. Mariæ, coram multis juravit, quod totius sinistri lateris paralyti laborans, adeo ut omni sensu privatum illud, instar carnis emortuæ frigidum, gestare videretur; venerit ad sepulcrum Dei famulæ Margaritæ, et fuis ibi precibus optatam consecutus sit sanitatem.

paralysis la-
teris,

25 Domina Petra, uxor ejusdam Andreæ de Comitatu Pechi, in præsentia plurium honoratorum testium juravit, quod per dies quinquaginta continuos adeo fuerit gravata catarrho, in unam coxarum defluente; ut neque stare, neque sedere, neque incumbere posset, nisi manibus alienis juvaretur; manducatura autem necesse haberet uni qui sanus erat pedi insistere, altero latere ad quoddam sustentaculum annixum; idque non sine magno cruciatu. Inter has angustias audivit magnalia, quæ de miraculis B. Margaritæ circumferebantur; et vovit nudis pedibus ire ad ejus sepulcrum, si iis liberis sibi uti daretur. Vix votum nuncuparat, et ingens levamen mali sensit: ipsoque die implevit votum, liberrime et expeditissime gradiens.

gravis ca-
tarrhus,

26 Referræ solebat Domina Druda de Montone, coram multis Patribus Prædicatoribus aliisque personis secularibus, maligno defluxu ita sibi impeditum fuisse brachium sinistrum, ut ori manum ad-movere non posset. Jam sextum mensem sic exegerat, humana remedia frustra sollicitans: quibus tandem desperatis, auxilium a B. Margarita petiit, ceream vovens ante sepulcrum candelam: subitoque sanata, uti cœpit brachio illo, æque ac altero, nec mali reliquias ullas sensit.

rigor brachii.

ANNOTATA.

a Jam alibi notavimus, etiam Mediolani, vicos urbis a portis ad ipsas ducentibus nominari.

b Ad Occidentem Tiferni trans Tiberim situs Mons S. Mariæ, intervallo paucorum milliarium.

c Scaloccium, in finibus Comitatus Castellani, propius ad Burgum S. Sepulcri.

d Abbazia Tedaldi Massæ-Trebariæ hoc cognomento videtur distinguî ab altera ejusdem nominis Abbazia, quam in Apennino signant tabulæ; et significari altera vicinior Metelæ, a qua vicus, Turris Abbatæ dictus, haud procul inde nomen habeat.

CAPUT IV.

Alia miracula ex eodem Italico Hieronymi Pollini.

Cum Guelforum Gibellinorumque factionibus, tota in partes divisa arderet Italia, non potuit commune cunctis præcipuis urbibus malum evitare parva, sed

Miracula
durantibus
turbis cessant.

A sed antiqua, civitas Castellana. In hac pro parte Guelfa tyrannidem occupaverat Dominus Branca Guelfucci : sed cum ejus jugum ipsis etiam Guelfis esset intolerabile, quidam ex iis nobiliores, Aretinorum Gibellinorum accersivere vires : quibus cum aditus in civitatem proditorie obtigisset, non solum expulsus tyrannus cum suis est, sed etiam illi ipsi qui Aretinos accersiverant, nequid scilicet Guelfici nominis restaret Tiferni. Tertio post mortem Beatæ anno cœperunt civiles istæ discordiæ : quibus, velut immodica aqua superfusa, restinctus est fervor devotionis erga Beatam, et cessavere illius miracula. Etenim post miracula supra memorata, quæ omnia proxime ab illius felici transitu accidere, usque ad annum MCCCXLVIII, id est toto tumultuum prædictorum tempore, nihil in vetustis scripturis notatum reperio quod huc faciat ; idque, ut ego quidem existimo, non tam scripturæ quam materiæ defectu.

28 Porro ipso, quem ultimum nominavi, anno, in civitate Veronensi fuit matrona nobilis, quæ viginti continuos dies inter diros difficilis puerperii cruciatus, videns nihil prodesse exhibita a medicis domesticisve solatia vel remedia, deque fœtus sui vita atque salute sollicita, tandem recordata est miraculorum B. Margaritæ, quæ plurima audiverat a referentibus. Ergo ipsi se cum lacrymis commendavit, vovitque si sanum partum viva eniteretur, Beatæ sepulcrum visitare. Solutus autem mox partus est, nulla sui parte vitatus ; et ipsa post consuetos custodiæ suæ dies Tifernum advolavit, coram Patribus aliisque pluribus accersitis fideliter exponens, quantam sibi gratiam, per merita B. Margaritæ fecisset Dominus.

29 Eodem tempore Tifernatium quidam, Franciscus nomine, morabatur in oppido S. Miniatis cognominati ad Tudesum, adeo graviter ruptus, ut neque pedibus neque in equo posset Tifernum remeare : medici autem advocati nihil sua arte proficiebant. Interim patriæ et domus relictæ desiderio non minus quam sanitatis recuperandæ æstuabat miser : cum ei in mentem venit civis sua Margarita : ad ejus auxilium cum lacrymis implorandum conversus, subito ut vovit ad illius sepulcrum visitandum accedere, sanum se sensit, atque incolumis ad sua reversus est.

30 Paupercula mulier incurabili apostemate sauciata gerebat mamillam cum doloribus magnis, eoque gravioribus quod cancerum fore medici omnes judicabant. Hanc igitur jam pene corrosam consumptamque videns, ipsique suæ jam vitæ metuens a malo ad vitalia paulatim grassante, ad B. Margaritam, sæpe antea invocatam, sollicitius respicere cœpit, et auxilium ejus implorare : vovens quod sanitati reddita, quotannis visitaret sepulcrum ejus, ibique mamillam ex cera offerret. Nocte autem subsequente apparuit ipsi Beata, et mamillæ locum exesum sensibiliter tetigit : mulier vero expergefacta, sanam sese agnovit.

31 Alteri mulieri mamilla utraque emarcuerat putrueratque nec malo inveniebatur remedium : ergo diu frustra speratam a medicis sanitatem, requirere apud B. Margaritam decrevit ; vovens ad sepulcrum ejus, a se pie visitandum, duas ex cera mamillas offerre : quo voto nuncupato, continuo dormire cœpit, et paulo post experrecta ac sana, votum implevit, gratias ad Beatæ sepulcrum agens.

32 Viro cuidam Tiferni pauperi gravior ad pauperiem accesserat calamitas, scilicet angina incurabilis ; qua cum indies pejus se affici et ad mortem deduci videret, uxoris aliorumque domesticorum consilio, B. Margaritæ opem imploravit, et votum pronuntiavit ut melius potuit, nam ipsam respirandi facultatem jam pene abstulerat gravis infirmitas : eo

autem facto, cœpere resolvi tenacia phlegmata, et ipse eadem expuens magnis quotidie passibus proficere ad integram sanitatem, quam meritis Beatæ acceptam gratanter professus est.

33 Horum hisque similium miraculorum fama, per Eugubinam civitatem vulgata, inde attraxit pauperem quemdam cæcum in civitatem Castelli, cum spe obtinendi visus ad sepulcrum B. Margaritæ : ubi cum diu multumque orasset, neque gratiam speratam consequeretur ; revertebatur propemodum desperabundus, et querulas de Beata voces mittebat per viam. Ob quas a comitibus reprehensus, edoctusque non minori potentia in Beata, sed fidei in se, adscribere defectum petita lucis ; denuo votum ad eandem concepit, et ad ecclesiam S. Dominici revertens, corde et ore devoto dicebat : O B. Margarita, tuæ me sanctitati gratiaque commendo. Hæc autem dicenti pruritus oculorum vehemens obvenit : et facibus quibusdam ad instar spumæ detersis, aperti illi sunt : et magna cum lætitia exclamare cœpit qui fuerat cæcus, jam plene illuminatum se esse. Ut autem ad sepulcrum pervenit, omnibus ibidem existentibus cum summa exultatione narravit, quid sibi in via accidisset.

34 Fuit etiam Eugubii matrona nobilis, quæ diuturna paralysi resoluta, dextri lateris usum sensumque amiserat ; nec spem amplius in medicis habebat ullam, quorum consilia multis annis frustra experta fuerat. Audiens autem prædicari miracula B. Margaritæ, ab iis qui ipsa in se facta cum gratiarum actione referebant ; fecit etiam ipsa votum, quod si sanitatem recuperaret, itura esset Tifernum ad visitandas ejus sanctas Reliquias. Non longa intercessit mora, quin voti sui obtineret effectum : itaque Eugubio Tifernum venit, et grandem cereum offerens, voluit coram multis testibus referri gratiam sibi impensam.

35 Eodem tempore fuit Tiferni juvenis quidam, corpore formosus et genere nobilis, in eo vico habitans cui a porta S. Mariæ nomen. Hic durante vindemia, quando nemo est qui infra suam conditionem esse existimat tractare fæces musteas ; vinarium vegetem, graviorem quam suæ erant vires, improvide sustulit ante pectus ; et temerariam præsumptionem adeo gravi ruptura luit, ut erumpentibus foras intestinis, difficulter spiritum ducere posset. Confluxit mox hominum ac mulierum multitudo, infelicis juvenis casum dolentium : adfuerunt etiam accersiti medici ; quibus dicentibus incurabile malum videri, matrona quædam nobilis, ardentiori erga B. Margaretam devotione fervens, audientibus cunctis opem illius imploravit, deinde conversa ad juvenem hortata est, idem ipse ut faceret. Ille, licet ægre vocem in verba formaret, inagno tamen animo dixit : O B. Margarita, noli respicere peccata mea, sed libera me ab hoc gravi periculo, et ego per omnem vitam beneficii memor, singulariter tibi devotus manebo. Dixerat, et reductis ad naturalem statum intestinis, subito sese sanatum agnovit, mirantibus omnibus et Deum laudantibus.

36 Multa alia miracula insuper leguntur manuscripta in membranis codicibus conventus S. Dominici, patrata non solum in corporibus hominum, infirmorum, dæmoniacorum, aut mortuorum ; sed etiam in animalibus rationis expertibus, e quibus exempli causa, ad gloriam Beatæ, unum solum hic adduxisse sufficiet. Homo quidam Tiferni habebat equum generosum, eundemque pulcherrimum et pretii perquam magni : quem indiscrete ad cursum immoderatum incitans, ita læsit, ut equo, ad omne opus inutuli, nulla inveniretur curatio apud ejusmodi rerum peritos. Ergo stimulatus dolore et metu damni faciendi, cum multa de B. Margaretæ miraculis

D

EX ITAL.
HERON.
POLLINI.cæcitas diu-
turna,

E

dextri lateris
paralysis,immanis
ruptura ;

F

juvantur
etiam ani-
malia varia,post has an.
1348juvatur
puerpera
periclitans,sanatur gravis
hernia,apostema
mamillæ,ubera marci-
da,angina incur-
abilis,

EX ITAL.
HIERON.
POLLINI.
nominatim
equus Beatæ
commendatus.

A culis audivisset, ipsam quoque suo equo propitiâ fieri precatus est, vovens pro eo equum cereum certi ponderis, sepulcro offerendum : mane autem sequenti propere ad equile revertens, invenit animal nihil noxæ habens aut læsionis. Possem hujus generis referre plurima, neque hujus tantum sed etiam alterius, scilicet in rebus inanimis facta : sed veritus ne similium pene narrationum prolixior contextus plus fastidii quam pietatis moveret, malo talium curiosum lectorem ad antiqua Conventus manuscripta remittere ; pauca illa, quæ in hac epitome collecta sunt sufficere existimans, ut intelligatur quanti apud Deum meriti hæc ejus famula sit, quando eam invocantes exaudire dignatus est, non solum pro suis personis sed etiam pro animalibus, vilibus quidem, attamen necessariis, ut hic quoque usurpari possit istud Prophetæ, Homines et jumenta salvabis, Domine.

Ps. 35, 7

CAPUT V.

Translatio Corporis eamque secuta miracula, ex eodem.

An. 1883

P Postquam B. Margaritæ corpus, per annos ducentos sexaginta octo usque ad annum Christi MMLXXXVIII, omnis expertus corruptionis mansisset in veteri, intra quam primum erat compositum, arca ; adm. Rev. Pater Fr. Joannes Chrysostomus Perusinus, tunc temporis Prior conventus sæpe dicti, videns eam arcam jam cariosam deficere ; et vestimenta quibus sacrum corpus induebatur, a tineis corrodi cœpta, defluxura in pulverem ; veritusque ne ipsum venerandum depositum exinde aliquid noxæ traheret ; pro suo erga res divinas et B. Margaritæ honorem zelo, constituit in novam arcam novaque vestimenta ipsam transferre, petita obtentaque licentia Illustrissimi et Reverendissimi Domini Ludovici Bentivoglia, a Episcopi Tifernensis ; et adm. Reverendi Patris Provincialis Romani, Fr. Antonini Brancatii. Quare, collecto ad id congruo numero pecuniarum, fabricari fecit ex matura nuce arcam elegantem, aureisque lineis egregie ornari. Qua parata, et paratis novis, quibus induendum corpus erat vestibus ; prinsquam in solenni totius Cleri populique conventu Translationem publice celebraret, extracta fuit e suo loco, per manus Sacerdotum, coram nonnullis nobilibus secularibus, vetus arca cum corpore, et super altare collocata. Ubi illud exutum indumentis prioribus, inventum candidum simul atque suaveolens, siccum tamen ; integrum quoque repertum est filum suturæ, post viscerum extractionem in corpore factæ : tum novæ vestes inductæ sunt, cum iisque intra veterem arcam repositum est corpus.

coram celeberrimo conventu,

b

transfertur
in novam

38 Sequenti die mensis Junii, ad solennem Translationis actum a Priore invitati convenere, D. Abbas Pyrrhus Mazzoni de Anglariis, Vicarius Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi ; D. Lancillottus Montelucci, Protonotarius Apostolicus et Præpositus ecclesiæ Cathedralis, cum Collegio Canonicorum et universo urbis Clero ; D. Julius Daddei, Refectendarius Apostolicus utriusque signaturæ, Governator urbis ; Dominus b Confalonierus cum toto magistratu ; Illustrissima D. Virginia Savelli de Vitelliis, Marchionissa Cetonensis cum D. Nicolao filio suo ; D. Penthesilea Montaguti Borboni, D. Francisca Turini Busaloni, D. Deralice Vitelli Marchesani, cum tota nobilitate urbis Tifernensis. Quibus omnibus collectis intra ecclesiam, chorus Patrum decantatis Vesperis processit ad sacellum Marchesanorum, ubi tot annis jacuerat venerabile corpus ; et post ejus incensationem consuetam, admodum Reverendi, D. Vicarius, D. Præpositus et P. Prior, stolas induti,

hic in medio ad lumbos, primus ad caput, alter ad pedes, ipsum corpus apprehensum elevaverunt, atque de veteri in novam arcam transtulerunt ; et hanc priori loco constituerunt super altare Marchesanorum ubi hodieque invenitur et colitur. De quibus omnibus, ex mandato Domini Vicarii Dominique Confalonerii, qui erat tunc Magister Joannes Lucas Laurentii, conscripta sunt a notariis publica instrumenta.

39 Intererat huic actioni, uti diximus, Governator urbis, D. Julius Daddei, apud Montem regalem nobili genere natus, magnæ eruditionis et raræ prudentiæ vir ; qui modeste significavit, non satis sibi probari, quod incensatio fieret ante corpus alienius, necdum ab Ecclesia Romana relatæ in catalogum Sanctorum. Cui Prior respondit, si ex usu Ecclesiæ universalis quibusvis pie defunctorum fidelium corporibus incensatio fiat, tamquam quæ fuerint vasa Spiritus sancti, Christi gratia Sacramentisque dignata ; multo potiori jure ceremoniam istam concedi debere ei, quam tota hæc civitas, totus Ordo Predicatorum, et singulariter Romana Provincia, Beatum agnoscebat et nominabat, propter notam vitæ sanctitatem et frequentia miracula, quorum respectu sæpe actum esset Romæ, ut Officium de illa posset recitari. Perstitit nihilominus in sententia Governator : sed nocte sequenti in gravem prolapsus infirmitatem, adeo ut de ipsa vita periclitari sibi videretur, propter symptomata prorsus insolita ; suspicatusque id quod erat, ita pridianam suam pervicaciam castigari ; animitus se commendavit B. Margarete, factoque voto (sicut ipse postridie Patri Priori retulit) statim cœpit habere melius ; integreque restitutus, deinceps B. Margaritæ devotissimus vixit, eaque fecit quæ supra notata sunt.

incensum
adhiberi non
probat Gu-
bernator,

40 Providerat Pater Prior prædictus, ut ex iis vestibus, quæ olim Beatæ vel vivæ vel defunctæ fuerant applicitæ, servarentur aliquæ, ad augendam Tifernatium pietatem, et affectum erga illam conservandum ; eo successu, ut brevitate urbe diditus rumor fuerit, per ejusmodi pannos nec pauci nec vulgaria Deum operari miracula. Fama hæc initium habuit ab operimento capitis lineo, quo supra capita infirmorum imposito, mox convalescere dicebantur ; servaturque illud etiam hodie in sacristia S. Domini, unde continuo postulatur, atque a Patribus effertur ad agros, sequentibus signis propemodum quotidianis. Præ quibus tamen omnibus considerandum existimo, quod simplicissimum illud linum, quo tot annis usa fuit Beata dum viveret ; etiam post mortem ejus tanto jam labente tempore, perseveret integerrimum atque mundissimum. Talis autem fama cum venisset ad aures adm. R. D. Pyrrhi, Vicarii Episcopalis, cavere is volens ne popularis credulitas, avida novitatum, tot veris testatissimisque miraculis B. Margaritæ superinduceret aliquid falsitatis ; de iis diligentius cognoscere volens, quæstionem indixit, quam instituit partim in capella Rosarii, assistentibus Priore jam dicto et Ser-Bartholomæo Vincentii Gubernalis Notario publico, partim in aliis locis oportunitis, pro exigentia eorum quæ facta dicebantur miraculorum ; quæ comperit in veritate subsistere : de quibus quia extant processus authentici, ego præcipuorum aliquot breve compendium hic representabo.

sed subita
infirmitate
monitus respi-
citur.

Inquiritur
in miracula

ad Reliquias
Beatæ pa-
trata :

F

41 D. Romana, nobilis Tifernensis, filia quondam D. Francisci Burati, et uxor D. Horatii Brunacii, eodem anno MDLXXXVIII, die XXI Junii examinata, sub religione jurisjurandi affirmavit, quod consobrina sua D. Beatrix, uxor D. Vincentii Guazzaliæ, completis novem mensibus graviditatis suæ, toto Paschatis die ac nocte sequenti parturire cœperit, cum ingenti et insolito cruciatu. Ipsa autem D. Ro-

cingula ejus
allata

mana

A mana, videns periclitari et matrem et foetum, qui transversus in utero jam prætendebat brachium unum: recordata autem Reliquiarum, quæ post præ-narratam Translationem fuerant in sacristia repositæ; adiit Patrem Priorem, eique indicans consobrinæ suæ miserrimum statum, petiit ab eo sibi commodari cingulum illud coriaceum, quo utrimque præferrato tunc cingi solebant personæ religiosæ hujus Ordinis, et ipsa Beata multis annis usa fuerat. Non distulit postulantis votum Prior, eique involutum velo cingulum dedit; quicum ad consobrinæ domum remeans, eamque in majori quam reliquerat discrimine inveni-ens; ipsam primum signavit quam potuit devotissime, deinde ex collo appendit Reliquiam Beatæ, eam rogans ut felicem partum impetraret laboranti. Eo facto, ad statum naturalem se retraxit foetus, atque intra horam prodit sana et integra puella; cujus ipsiusque matris vitam meritis Beatæ acceptam referebat D. Romana, attestantibus eidem Andree obstetrice, et duabus matronis in partu præsentibus, scilicet D. Julia Gualterotti, et D. Nicolaa matre ipsius D. Romanæ, aliisque contestibus, quarum hic nomina brevitatis causa reticentur.

42 Magnifica Domina Orintia Grasselli, nobilis Romana, uxor Mag. Jacobi Albizzini, nobilis Castellani juravit coram D. Vicario, Notarioque et testibus, quod habuerit filiolum suum Bartholomæum, eo redactum, ut toto biduo non modo nihil comederit, sed usum etiam sensuum omnem amiserit, mortuo quam vivo similior. Imminentis ergo puero mortis triste nuntium cum esset perlaturum ad magnificam D. Juliam Albizzinam, affinem suam, pridie festi venerabilis Sacramenti: ipsaque tum casu domi suæ haberet prænotatum capitis operimentum, quod a Patribus Dominicanis paulo ante acceperat pro simili aliqua necessitate; festinavit ipsum mittere ad D. Orintiam, per D. Julianam uxorem quondam Juliani de monte Alverniæ, Comitatus Florentini; quæ etiam testata est, quod eo momento temporis, quo linum istud intulit in domum Mag. Jacobi Albizzini, jacuerit puer instar mortui. Orintia autem, accepta B. Margaritæ calantica, genua flexit, et recitato septies Pater et Ave cum Salve Regina, filiolo vitam petiit per intercessionem Beatæ, ipsamque calanticam capiti ejus imposuit. Vix quartam horæ partem illi manserat, cum multa vitæ signa puer edere, tandemque etiam loqui cœpit, et petere, ut auferretur a capite id quo se nimium gravari querebatur. Abs-tulit illud mater, et filio exosculandum porrexit, dicens B. Margaritæ illud esse, a qua vitam et sanitatem sperare deberet; tum ipsum linteam supposuit capiti decumbentis, qui mox convalescens manducare cœpit quicquid primum offerebatur, et in hunc diem sanus perseverat.

43 Eadem D. Orintia, simili fide testata est, quod prædictam calanticam ad minorem natu filium, tum febricitantem, detulerit; cessanteque mox febre, similem ejus virtutem, etiam in hac necessitate, sit experta. Sed et illa, quæ sacri pignoris bajula ad D. Orintiam fuerat, D. Bartholomæa prænominata, et quæ oculis suis cognoverat mirabilia, in semimortuo puero patrata, ad calanticæ istius præsentiam; cum etiam ipsa grandi capitis dolore cruciaretur, non retulit eam ad Patres Prædicatores, ut jussa erat; sed domum suam asportavit. Vespere autem facto, in suum reducta cubiculum, atque ante altariolum ibidem exstructum genuflexa, dictam calanticam involvit sudario, ut sic cum majori decentia et cautela capiti ipsam suo imponeret. Quo facto, priusquam de genibus surgeret, illum tot annis inveteratum dolorem capitis auferri sensit: seque ipsam tanto jam leviores mirata concessit cubitum; et post noctem placidissime transactam, mane primo ad Patres

Dominicanos retulit, quod commodaverant; prolixè fideliterque commemorans et prædicans, quantum beneficium recepisset: jurataque postmodum omnia coram Vicario affirmavit.

44 D. Margarita uxor magnifici Mag. Jacobi Cordoni Tifernatis, examinata die xxi Septembris, anno et modo prænotatis, circa duo miracula, quæ domi ipsius accidisse dicebantur; primo deposuit, quod filiola sua bimula, pestilenti febre, lividis maculis se prodente, contacta fuerit, et intra biduum deposita a medicis, nullam tanto malo in ætate tam tenera remedium applicare audentibus. Quod cum intellexisset D. Julia, Mag. Jacobi Albizzini socrus et mater D. Margaritæ prænominatæ, quæ etiam ipsa desuper fuit examinata; ipsa necdum oblita aliorum miraculorum, per invocationem B. Margaritæ patratorem, suasit filiæ, ut quando alia spes nulli erat super, confestim mitteret ad conventum Prædicatorum, et Beatæ calanticam mutuo posceret. Eam igitur cum attulissent Patres, de periculo pueri et matrum desiderio admoniti, per Mag. Cæsarem Cordoni, quo internuntio nsæ fuerant communis parentelæ fiducia, et brevem super infirmum orationem fecissent; ad contactum sacri lintei melius habere puer cœpit, atque intra biduum plene convaluit, ad stuporem omnium medicorum. Deinde eadem D. Margarita, quoad suam personam, affirmavit similiter jurata, eadem pestifera febre se quoque attactam, cum acutissimis punctionibus et dolore capitis vehementi, ad idem accurrisse remedium, ipsoque momento liberatam ab omni malo fuisse.

45 In venerabili monasterio Muratarum Ordinis S. Francisci de observantia Tiferni, sanctimonialis erat nomine Hilaria Baptistæ de Riccio, quæ cum xvii Julii cubitum concessisset læta ac sana, circa quartam horam noctis subito et vehementissimo rheumate correpta fuit; quo vultum inflante, atque a capite ad humeros brachiaque descendente, mox totum corpus occupante, ipsa omnium fere membrorum usu præclusa fuit, simul et cruciatibus ingentibus lancinata, adeo ut mortem sibi crederet imminere. Cupiens igitur in omnem eventum parata inveniri, quoniam suis ipsa pedibus adire nequibat. Confessarium, inter Sororum manus jussit se ad ipsum deferri. Inde relata, cum de gravi cordis oppressione identidem quereretur, dubitare nemo potuit, quin hoc esset indicium mali vitam cito ablaturi. Interim Soror Maria Felix Tartarini (ex cujus depositione, jurata die xxi Septembris, hæc omnia habentur) recordata particularum quarundam, de velo et veste B. Margaritæ sumptarum; eas attulit ad infirmam, ipsique obtulit osculandas. Hæc autem statim ut illas attigit, virtutem ex iis cœlestem percepit: nam proutori, capiti, humeris aliisque membris successive admovebantur; ita dolorem omnem ab iis recedere sensit: nec prius devota finivit oscula, quam totam se sanam exclamavit. Facta autem hæc sunt intra horam unam, et postridie mane per monasterium ambulavit ut antea.

ANNOTATA.

a Ludovicus Episcopus translatus est ab Episcopatu Policastrensi anno 1582 inquit Ughellus, et sepultus in Cathedrali anno 1602.

b Fexilliferum suum (quæ primaria dignitas) Itali vocant Confalonarium: de nominis origine actum satis alias.

D
EX ITAL.
HIERON.
POLLINI.

sanantur a
pestilenti
morbo

Alia

et mater.

E

Monacha
liberatur a
suffocanti
calharro,

F
per veli ve-
stisque parti-
culas.

facilitatur
partus de-
speratus:

attactu ca-
lanticæ

juvatur
puer mori-
bundus,

febris pelli-
tur,

et dolor capi-
tis invetera-
tus:

A

DECRETUM

De Missa et Officio B. Margaritæ, pro civitate Tiferni et toto Ordine Prædicatorum.

Dominicus Episcopus Ostiensis, sacri Collegii Decanus, S. R. E. Cardinalis *a* Pinellus, Congregationis sacrorum Rituum Præpositus, universis et singulis præsentibus inspecturis, lecturis et auditoris salutem in Domino sempiternam. Cum ad instantiam R. P. Generalis, et totius Ordinis Prædicatorum S. Dominici, Reverendissimi Domini Episcopi ac Canonico-
arum cathedralis Ecclesiæ, et magistratus, civium, et incolarum civitatis Tifernatensis iteratis precibus apud Sanctissimum D. N. Paulum Papam v institutum fuerit, ut dignaretur concedere et indulgere, ut in honorem B. Margaritæ Virginis, Tertiariæ professæ Ordinis Prædicatorum S. Dominici, quæ anno Domini mclxxxvii ex honestis parentibus orta in oppido Metula Massæ-Trebariæ Tifernatensis diæcesis, per annos tres et viginti quibus vixit, in virginitate semper permansit, et puritatem coluit, ac multis miraculis claruit, tam in vita quam post mortem; et post ejus felicem in Domino obdormitionem, quæ fuit die xiii Aprilis, anno Domini mcccxx, ejus corpus in ecclesia S. Dominici, in eadem civitate Tifernatensi, sepultum fuit: et adhuc post trecentos fere annos integrum et incorruptum asservatur, cum maximo populi ejusdem civitatis et vicinorum locorum concursu et devotione, Officium et Missa de communi unius Virginis a Fratribus dictæ Religionis, tam in dicta civitate ubi ejus corpus sepultum est, quam in universa Prædicatorum Religione, libere et licite recitari et celebrari possit et valeat. Et cum ab eodem Sanctissimo D. N. Papa, negotium hoc ad sacram Rituum Congregationem, ut in ea examinaretur, remissum fuerit; et ab eadem sacra Congregatione commissum Illustrissimo et Reverendissimo Domino Cardinali Bellarmino: qui semel atque iterum visis diligenter antiquis et modernis scripturis, de vitæ integritate, et puritate fidei, et miraculis dictæ Beatæ Margaritæ, tam in vita quam post ejus mortem, et continuata opinione sanctitatis et miracu-

lorum usque in præsentem diem; tandem in eadem D
 Rituum Congregatione, habita die xxiv Augusti mdcix, retulit, ex deductis satis constare de ipsius Beatæ Margaritæ sanctitate et miraculis, et censere gratiam petitam posse concedi Fratribus ejusdem Religionis, saltem in dicta civitate Castelli seu Tifernatensi, ubi ejus venerabile corpus sepultum est. Et illustrissimi et Reverendissimi Domini Cardinales, in eadem Congregatione præsentibus, ejusdem sententiæ fuerunt; nempe posse concedi, si Sanctissimo Domino nostro placuerit, ut in civitate tantum Tifernatensi et in ecclesia S. Dominici, ubi dictæ B. Margaritæ corpus adhuc integrum et intactum sepultum est, et magna totius populi devotione et concursu colitur et in veneratione habetur, possit ejus festum, in die felicitatis ejus obdormitionis in Domino, cum Officio et Missa de communi unius Virginis, in honorem ipsius B. Margaritæ, celebrari. Et Sanctissimus Dominus noster, audita Congregationis sententia, per maturam relationem, hac infra scripta die Sanctitati suæ in Consistorio secreto factam, annuit et concessit, ut in civitate tantum Tifernatensi et in ecclesia, ubi dictæ B. Margaritæ corpus sepultum est, possit de
E ea, tamquam de Beata, festum cum Officio et Missa de communi unius Virginis celebrari. In quorum omnium fidem et testimonium præsentibus, per infra scriptum nostræ præfatæ Congregationis Secretarium, fieri jussimus; manu nostra subscripsimus, et nostri soliti sigilli impressione, muniri fecimus. Datum Romæ in palatio nostræ solitæ residentiæ, die xix mensis Octobris mdcix.

Dominus Episcopus Ostien. Card. Pinellus
 J. P. Mucantius Secret. Congreg.

ANNOTATA.

a Card. Pinellus Obiit anno 1611, 9 Augusti; intra proximum ab hac declaratione biennium, Ostiensis Episcopus factus sub Paulo 5, Cardinalis sub Clemente 4 anno 1585, vir omnibus laudibus cumulatissimus, quarum synopsis lege in Additionibus Victorelli ad Ciacconium.

XIV APRILIS.

SANCTI QUI XVIII KALENDAS MAII COLUNTUR.

S anctus Fronto, Abbas in cremo Nitri- ensi, in Ægypto.		S. Optatus,	
S. VALERIANUS spon- sus S. Cæcilie		S. Arcilaus,	
Martyr.		S. Symphronius,	
S. TIBURTIVS ejus frater,	Romæ	S. Frontinus,	
martyrii socius.		S. Maximus,	
S. Maximus Præfecti Cor- nicularius Martyr.		S. Decima,	
S. Quiriacus sen		S. Marcia,	Martyres.
Cyriacus,		S. Cornelia,	
S. Diocletianus,	Martyres Romæ	S. Fortunata.	
S. Symphronius,	cum prioribus.	S. Donatus,	
S. Docimus,		S. Tiburbius,	
S. Apollonius,		S. Valentinus,	
S. Ephebus,		S. Maximus, miles et Martyr, ex legione The- bæa, Mediolani.	
S. Optatus,		S. Ardilio, mimus et Martyr.	
S. Patus,		S. Thomais, Martyr Alexandriae.	
S. Saturninus,		S. Abundus. Mansionarius Ecclesie S. Petri Romæ.	
S. Frontinus,		S. Lambertus ex Abbate Fontanellensi, Ar- chiepisc. Lugduni in Gallia.	
S. Macaria, seu		B. Bernardus, fundator et primus Abbas SS. Trinitatis de Tironio in Gallia, Ordinis S. Benedicti.	
Marcia.		S. Benedictus, fundator pontis supra Rhoda- num Avenione in Gallia.	
S. Cornelius,	Martyres Inter-	B. Hadwigis Virgo, magistra cœnobii Maren- sis, Ordin. Præmonstratensis.	
S. Conditor,	amne in Umbria.	B. Lidwigis sive Lidwina, Virgo, Schisdami in Hollandia.	
S. Titulus,		S. Joannes,	
S. Proculus,		S. Antonius,	Martyres Vilmæ
S. Valentinus,		S. Eustachius	in Lituania.
S. Productus,			
S. Laurinus,			
S. Domnina,			
SS. Socie Virgines,			
S. Valerianus,			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Eberhardus Episcopus Ratisponensis
memoratur a Camerario. Vitam dedimus viii
Januarii.

Prætextatus Episcopus Rotomagensis hoc die
martyrio coronatus est : ejus Vitam dedimus xxiv
Februarii.

SS. Theodosii, Basilidis et Gerontii, Martyrum,
memoria celebratur in MS. Synaxario Claramontano
Societatis Jesu Parisiis, de Theodosio, cum SS.
Eleutherio et Zoilo passis sub Sapore Rege Per-
sarum, egimus xiiii Aprilis.

et de SS. Basilide et Gerontio i Aprilis.

S. Gutlaci Confessoris depositio in Britannia, est
indicata in MS. Florario Sanctorum. Vitam ejus
illustravimus ad diem xi Aprilis.

S. Ursus, Archiepiscopus Ravennatium et Confessor,
colitur officio duplici in urbe et diœcesi Ravennensi,
in Martyrol. Rom. et aliis pridie, xiii Aprilis.

S. Cyriacus Martyr duplici Synaxario Taurinensi
inscriptus fuit, semel quidem ad hunc, semel ad se-
quentem diem. Varii hujus nominis variis occurrunt
diebus, sed omnes sociis quibusdam junguntur. De hoc
ita solitarie posito amplior ut lux affulgeat optandum
est : nam Quiriacus Hierosolymorum Episcopus, de

quo sequenti die inter prætermisos, non potuit Mar-
tyr obisse.

Bacchylus, Episcopus Corinthiorum, sub Severo
Imperatore, de Pascha elegantem librum scripsit,
teste S. Hieronymo de Scriptoribus Ecclesiasticis
cap. 44. Hunc Petrus de Natalibus cum Sancti ti-
tulo retulit lib. xi, inter eos Sanctos, quorum diem
natalem ignoravit. Illum Witfordus suo Martyrolo-
gio Anglice olim edito ad hunc diem inscripsit. Nec-
dum reperimus eum aliis Fastis inscriptum.

Maximus Episcopus, Constantinopoli pulsus, insi-
gnem de fide adversus Arianos scripsit librum,
quem Mediolani Gratiano Principi obtulit. Ita
Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 127.
Petrus de Natalibus, libro 4 catalogi, cum cap. 31
egisset de SS. Tiburtio et Valeriano et Maximo
Martyribus, quorum Acta infra damus; mox adjun-
xit cap. 32, Maximum hunc Constantinopolita-
num : et citato S. Hieronymo, addit, clarum virtu-
tibus in Domino quievisse, et in Titulo Sanctum
appellat. Eundem Ferrarius suo Catalogo generali
inseruit. In silentio Græcorum et Latinorum anti-
quorum hæc indicasse sufficit.

S. Estratiæ et Sociorum ejus memoria celebratur in
MS.

- MS. Martyrologio Arabico-Egyptiaco, a Gratia Simonio Latine reddito; ejus alibi notitium non reperimus.*
- S. Tassagus, } Hiberni referuntur in *MS.*
Colmanus, } *Tamlachtensi*; de quibus
Killius filius Lubriani, } *alibi nihil legimus.*
- Ethelwolfus, aliis Etheloulphus, Athelulphus, aut Edelphus, Rex Anglo Saxonum, magnis virtutibus præditus, piissime mortuus est anno dccclvii, et passim ab omnibus Scriptoribus laudatur: cui etiam titulum Sancti attribuit Wilsonus in *Martyrologio Anglicano*, quod citant Ferrarius in *Catalogo generali*, et Alfordus in *Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ*. Nul- lum ejus memoriam reperimus in *Breviariis* aut *Martyrologiis* ante hoc seculum editis. Abstinent a titulo Beati aut Sancti Harpsfeldius, Polydorus Virgilius, et alii anteriores scriptores. Ejus res gestas præclare deducit Alfordus, quem Lector adrat.
- Medamus Episcopus, inscriptus est *Menologio Scottorum Dempsteri*, et ejus instructu *Catalogo generali Ferrarii*. Nihil de eo in aliis *Catalogis Sanctorum Scottiæ* habemus.
- Wilicarus Episcopus Viennensis (cum furioso et insano satis consilio Franci res sacras Ecclesiarum ad usus suos retorquerent) videns Viennensem Ecclesiam indecenter humiliari, relicto Episcopatu in monasterium sanctorum Martyrum Agaunensium ingressus, vitam venerabilem duxit. Ita *Ado Viennensis in Chronica*. Hunc titulo Sancti nuper honorarunt Joannes le Lievre, in *Vienna sacra*, cumque secuti, Joannes a Bosco, in *Notis ad Viennæ sacræ*, et Senatoriæ antiquitates; Hugo Menardus; Andreas Saussaius, in *Martyrologio Gallicano* et *Bucelinus*. Fuimus nos *Viennæ* anno mdcxii, et quæcumque de cultu Sanctorum potuimus nancisci, collegimus, atque inter alia *Breviarium ecclesiæ primariæ*, anno mdxxii excusum; et *Martyrologium Viennensis Ecclesiæ*, studio dicti Joannis le Lievre reformatum. Alium item *Ordinem Sanctorum Ecclesiæ Viennensis Divisione* nacti sumus., et in nullis cultum *Willicarii* reperimus. Non etiam inseruit eum *Paradiso Florum Sanctorum Helvetiæ* *Henricus Murrerus*, qui alios Sanctas Agaunenses habet. Memorant eundem alsque titulo Sancti aut Beati Claudus Robertus et Sanmarthani in *Gallia Christiana*. Quare dum certiora venerationis monimenta preferuntur, ejus inter *Prætermittas* memoriam, absque præjudicio ullius Ecclesiæ, facimus.
- Everhardus, Salernitanus in Germania } Ordinis
Abbas et Joannes, monachus, et Cla- } Cister-
ravalle in Lusitania missus. } ciensis.
referuntur cum titulo Beati a Chrysostomo *Henri-
quez et Bucelino*: et solus Joannes a *Chalemoto*.
- Petrus Odion ab hæreticis occisus Ordinis S.
in Gallia, } Francisci, re-
Rodolphus in Anglia relicto Epi- } feruntur cum
scopatu, } titulo Beati in
Dominicus a S. Juliano, in Lusita- } *Martyrologio*
nia, } *Franciscana*
Maria a Luna, Virgo Charissa in } et *Marinæ* etiam
Hispania, } in *Gynæceo*.
- Lambertus, cognomento Pater-noster, monachus Valcellis, inscriptus est *Kalendario Ordinis Cisterciensis, Divisione* anno 1617 excuso.
- B. Petrus Gonsalvi, a nautis Hispanis vulgo dictus Sant Elinus, Ordinis Prædicatorum a Ferrario Legendisque Hispanicis panitur hac die, colitur feria ii post Dominicam in Albis: nos, cum antiquioribus Lusitanis, referimus ad xv Aprilis.
- Archelans, } referuntur in *MS. Martyrologio*
Cyprianus, } *Pragensi*; sunt in Mesopota-
Diogenes Diaconus } mia passi xv Aprilis.
- S. Turibius, Episcopus Cenomanensis, inscriptus est *Catalogo generali Ferrarii*. At colitur xvi Aprilis.
- xviii Martyres Casaraugustani suis nominibus indicuntur in *MS. Pragensi*: verum coluntur xvi Aprilis.
- S. Simeon Episcopus, } Martyres in Perside sub Sa-
Socii cl. } pore Rege, memorantur in
S. Phusis seu Pusicius, } *Menologio Basilii Impera-
Ejus filia Virgo, } toris et MS. Mazariiano.*
Acta damus } xxii Aprilis.
- S. Azades enuchus } Martyres in Perside sub eo-
et alii mille, } dem Sapore, similiter in
S. Jacobus Presbyter, } jam dicto *Menologio* refe-
S. Azes Diaconus, } rantur item in *Medicæo*,
Taurinensi ac Mazariiano MSS. De cis agemus
xxii Aprilis.
- S. Georgii Martyris dedicatio basilicæ, inscripta est *MS. Martyrol. Leodiensi S. Lamberti*, et alteri nostro sub nomine Bedæ, et additur Squantii. De S. Georgio agemus xxiii Aprilis.
- S. Maximini, Episcopi Trevirensis, memoria annotatur in additionibus *MSS.* ad Grevenum. Natalis ejus incidit in xxix Maii.
- S. Aristarchus } ex lxx Discipulis, sectatores
S. Pudens seu Puda, } S. Pauli et Martyres, cele-
S. Trophimus, } brantur in *Græcorum Me-
næis, Synaxariis, Anthologia et Menologio Sirleti*,
et totum diu hujus officium complent: a Latinis co-
luntur variis diebus, S. Aristarchus iv Augusti.
- S. Pudens seu Puda, creditus pater S. Pudentianæ, xix Maii.
- S. Trophimus, habitus Episcopus Arelatensis, xxix Decembris.
- S. Ebbo, Archiepiscopus Senonensis, prius Abbas S. Petri ibidem, nominatur in *Kalendario MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti, Antuerpiæ collecto*: ab aliis xxvii Augusti.
- S. Genesius, Archiepiscopus Lugdunensis, memora- tur hoc die a Ferrario in *Catalogo generali*, et a Saussaiio in *Supplemento Martyrologii Gallicani*. Agemus de eo, die quo traditur obiisse, aut quando colitur in *Calensi monasterio*, ubi Reliquiæ ejus as- servantur, i aut iv Novembris.
- S. Martinus Papa proponitur in *Menologio Græco Florentiæ*, apud Patres Prædicatorum in conventu S. Marci; et notatur in *tabulis Kalendarii Moscovitici*. Hinc suspicamus eum qui in *Kalendario Ruthenico* apud Possevinum notatur sub nomine S. P. Marciiani, esse hunc S. Martinum Papam: qui apud alias Græcos commemoratur die præcedenti: apud Latinos autem colitur xii Novembris.
- S. Edmundus, Archiepiscopus Cantuariensis, in monasterio Pontivensi anno mcccxv, invenitur in quibusdam *Notationibus MSS.* ad Grevenum. Natalis ejus celebratur xvi Novembris.

DE S. FRONTONE ABBATE IN EREMO NITRIENSI IN ÆGYPTO.

SEculo II.

Vita a coævo
scripta :Vita recentior
omittitur,Sub quo
Antonino
Imp. vixit ?nomen Fa-
stis sacris
inscriptum.locus habita-
tionis.

Illustravimus hactenus Acta variorum Sanctorum, qui vitam monasticam sub Imperatoribus Ethnicis egerunt : inter hos merito annumerari debet S. Fronto, alius Frontonus et Frontonius; de quo ad hunc diem nobis agendum. Vitam ejus, in qua miranda Dei providentia elucet, habemus hactenus excusum in *Vitis Patrum*, quas emendatiores ultimo Rosweidus edidit : sed hunc cum antiquo MS. Trevirensi monasterii S. Maximini collatum illustramus. Auctor coævus ea quæ scribit se ab aliquo S. Frontonis monacho habere testatur num. 9. A nonnullis eni *Vita* S. Hieronymo tribuitur, sed forsitan solum ut collectori vitarum variarum, quæ libro primode *Vitis Patrum* recensentur. Alia aliqua ejus Acta habemus in quodam manuscripto codice, quæ inde curavimus describi. Verum videntur potius aliqua homilia esse de Providentia Dei, in quate hoc exemplum deducitur, sed ex aliis Actis desumptum; quod proinde arbitramur non esse typis mandandum.

B 2 In fine Vitæ dicuntur hæc gesta esse sub Antonino Imperatore, anno ejus decimo tertio; sive tunc mortuus fuerit S. Fronto, sive ab eo anno cibi ad eum cepti deferri, quod usque ad mortem ejus dicitur factum. Sed quis ille Antoninus fuerit, non æque constat. Fuit Elius Hadrianus Antoninus Pius, qui ab Hadriano adoptatus ei successit anno cxxxviii, cujus annus xiii incidit in annum Christi cl, quem hodierni Martyrologii Romani notis adscriptum legimus. At mortuo dicto Antonino anno clxi, successit ejus gener Marcus Aurelius Antoninus, cum fratre suo Lucio Ælio Vero, cujus annus xiii convenit in annum Christi clxxxi, ad quem Imperatorem videtur resperisse auctor MS. Florarii Sanctorum, dum asseruit, S. Frontonem obiisse anno Salutis clxxiv. Postea imperavit filius Marci Aurelii, anno clxxx mortui, Marcus Commodus Antoninus : qui anno xiii Imperii, Christi cxcii, a suis strangulatus est. Anno etiam ccxi filius Severi Imperatoris Antoninus Caracalla Imperium obtinuit : sed huc non spectat, quod septimo Imperii anno fuerit occisus, cum annus hic requiratur Imperii decimus tertius : Multo minus huc admittendus est Marcus Aurelius Antoninus Heliogabalus, impiissimus homo, quarto Imperii anno interemptus; aut Marcus Antoninus Gordianus, tam senior quam junior, quod ille vix ultra annum, alter non ultra quinquennium imperavit, et neuter gesserit nomen Antonini sed Antonii, quod tamen etiam in veteri editione Vitæ S. Frontonis legitur. His ita consideratis videtur secundum Acta statui debere seculum Christi secundum, quo Fronto floruerit.

C 3 Nomen ejus, ut viri sancti, inscriptum est apographis omnibus Martyrologii Hieronymiani, et in antiquissimo Epternacensi ista duo verba leguntur : Frontoni monachi. In aliis recentioribus : In Alexandria Frontoni, seu Frontonis, aut Frontonis monachi. Usuardus ita scripsit : Apud Alexandriam S. Frontonis Abbatis, cujus vita sanctitate et miraculis extitit gloriosa. Quæ fere eadem apud Adonem et in hodiernis Romanis tabulis habentur. Rabanus longum encomium ex Vita describit hoc exordio : Eodem die in Nitria Frontonis monachi, qui septuaginta monachos in eremum duxit etc. Notherus ita suum Martyrologium aspicitur : Apud Alexandriam B. Frontonis monachi Nitriensis etc. In Actis nulla quidem Alexandriæ, sed Nitriæ et civitatis fit mentio : videtur tamen hæc civitas fuisse Alexandria, arbs Ægypti celeberrima; sicut eremus montis Nitriæ in vasta solitudine Scetes, propinqua Marcotidi ad Meri-
Aprilis T. II

diem, in quibus locis monasteria seu tabernacula quinquaginta postmodum fuerunt a Nitriensibus monachis inhabitata : uti latius deduximus ante Vitam. S. Antonii Magni, xvii Januarii § 1. Ii ergo suum Antesignanum potuerunt agnovisse S. Frontonem. In Viola Sanctorum, Hagenoæ anno mdviii excusa, memoratur xix Aprilis.

4 Alius ab hoc sancto Abbate Ægyptio est S. Fronto Episcopus Petragoricus, quos in eundem hominem conflavit Petrus de Natalibus lib. 9 cap. 109 et Antoninus in Chronico par. 1 tit. 6 cap. 26 § 1. Colitur S. Fronto Episcopus xxv Octobris. Cum eodem errore Fronto adscriptus est Ordini Carmelitico a Coria, Lezana et aliis, quorum unus fugit S. Joannis Baptistæ discipulum et fuisse tertium Ordinis in Carmelo Generalem Archimandritam, ecclesiam orbis primam in honorem S. Mariæ condidisse, deinde Petragoricensem Episcopum fuisse, at tandem in Nitriæ eremo vixisse, et anno ætatis cxxxi. Christi clm obiisse. Simili licentia S. Fronto refertur a Bucelino in Menologio Benedictino.

Alius S.
Fronto Episc.
Petragoricus.

E

VITA

Auctore Coævo.

Ex MS. et Rosweido in *Vitis Patrum*.

Quoniam sæpe desiderastis audire quæ sancta sunt, et ego placide disposui operari; jam non a in pelibus caprarum, sed auro et argento gemmisque pretiosissimis decrevi construere templum Dei : et ut nos tamquam lapides vivi ædificemur in domum spiritualem, ex operibus meliorum proficientes in Christo Jesu Domino nostro; quid nunc apud Nitriam gestum sit, referam; et non præteribo veritatem ullo modo, quoniam satis ædificat monachos præsens opusculum.

PROLOG.
a

2 Igitur Frontonius, verus Dei servus, studio Dei timoris de die in diem proficiens, publicam communemque vitam perhorrescens, aviam desiderans solitudinem, convocatis ad se Fratribus, dixit : (erant enim cum eo vero circiter septuaginta) En quid nobis et mundo damnabili, cujus operibus renuntiare omni modo condecet, ut cœlestem consequamur vitam? Quapropter pergamus ad eremum, nihil nobiscum ferentes, ad acquirendam cœlestem gloriam, et superiorem investigemus ex virtutibus disciplinam. His dictis, universi consensere : deferentesque ad eremum secum parva olerum semina, et b bis-acutos parvosque sarcenos, unde humum defoderent, profecti sunt, et venerunt ita in eremum. Rursusque Frontonius ait : Dominus in Evangelio ait : Nolite cogitare quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo operiamini : hæc enim omnia gentes mundi quaerunt. Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Teneamus promissum, et inveniemus in nobis opus Domini conservatum. Omnes ergo habitant in eremo, in opere Domini jugiter laborantes, et in agone spirituali proficientes : adjuvat enim Dominus servos suos. Ipse vero Frontonius non pro se tantum sed pro cunctis urabat, sciens scriptum esse : Non quaerens quod mihi utile sit, sed quod multis, ut salvi fiant.

Cumque
sociis in
eremum
discedit :

I'

b

Mat 6, 25

eos adhortatur :

1 Cor. 10, 33

3 Cumque in eadem eremo longo tempore morarentur, tentare eos adversarius Christianorum cepit, ut cogitarent in corde suo, quod debuissent in seculo demorari, quia Anarhoretarum vita durissima est, et nemo eam potest sufferre. Murmurare

AUCTORE
COEVO
Murmurationem
contra
instituti
rigorem

novit, eique
occurrit :

Ps. 32, 19
adhortatur
ad perseverantiam :
2 Cor. 11, 27

B

et animos
eorum com-
ponit.

Admonitio
scriptoris.

Dives ab
Angelo jube-
tur escas
monachis
mittere :

quo mittere
debeat, in-
quirat :

A ergo in cordibus suis, dicentes : Quid est, quod voluit Pater noster Frontonius, ut habitemus in eremo? Numquid illi qui in urbibus et in castellis habitant, Deum videre non possunt : et qui in eremo habitant, soli vident? Nunc eos boni actus commendant? Quisnam poterit cibo vivere Angelorum? Ecce morimur fame : defectus vigiliarum non capit labor, sed acriora nos frangunt jejunia, fiuntque debilia genua ut unusquisque nostrum non possit stare. Audiens Frontonius eorum murmur, antequam ad eum convenirent dicentes aliquid, ipse praeveniens eos ait : Quousque irritatis Deum, murmurantes in cordibus vestris, et dicentes : Numquid qui eremum inhabitant, hi tantum sunt Dei servi? et quis ex cibo poterit vivere Angelorum? Conveniamus ad Abbatem, et loquamur ad eum, ut habitemus in civitate : quia si quis nos illic viderit, opportune nobis juxta Dei votum diriget escas, prout cuique Dominus dederit facere.

4 Illud autem scitote, quoniam non necabit Dominus fame animam justi. Ecce oculi Domini super timentes eum, ut alat eos in fame. Et illud non memoramini scriptum, quod ait Apostolus : In fame et siti? Sed vobis quoque in eremo nunquam defuerunt radices herbarum, nec mansistis aliquando jejuni. Recordamini autem, quid antea locutus sum vobis : Nolite cogitare, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo operiamini : haec enim omnia gentes mundi quarunt. Novit Dominus cibum dare timentibus se. Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis. Si enim Dominus volatilia pascit, et corvos non deserit : quomodo nos derelinquere poterit, ipsum jugiter in mente habentes, eumque assidue orantes? Certe si fame defecerimus in eremo, nos Dominum accusemus, et improperemus ei, cum ad ipsum venerimus, dicentes : Credidimus Evangelio tuo, ubi dixisti, quod universos in te credentes cœli pabulo pasceres : fecimus cuncta quæ præcepisti, speravimus in te, et tu nos despexisti. Sed quia ibi nos probasti, hic magis, ut probes veritatem, redde quod promisisti. Nolite ergo murmurare adversus Deum, ne murmurantes, sicut patres nostri in hoc deserto, a serpentibus pereatis. Quod si expectaveritis Dominum, quando voluerit, dabit bona timentibus se. Quo dicto, siluerunt omnes paululum a murmuratione sua : erant tamen in mœrore positi.

5 Ego vero proposui universa breviter exequi, et cuncta sermone rustico comprehendere, quæ cum suo prosequi titulo fas est : et per hujusmodi libelli sententias ac syllogismos dolci eloquio currere, prout potest unusquisque Lector audire. Redeamus ad ordinem cepti opusculi, ut non nostra videamur asserere : sed ejus operi placidioribus eloquiis apparere.

6 Pergit itaque Angelus, missus a Domino ad quemdam divitem nocte, et dicit illi : Tu epularis in divitiis splendide, et servi mei in eremo indigent pane. Surge ergo diluculo, et mitte servis meis escas ex omnibus quæ tibi dedi : quia procuratorem te posui c gregis mei, qui tecœlo lactante jugiter pavi, nec unquam dimisi. Ita ergo placuit mihi ex elemosyna tua reficere pauperes meos, qui in deserto spiritualiter vivunt, et se mihi Domino crediderunt : idcirco sine mora facias sermonem, quem modo, missus a Domino, loquor ad te. Quod nisi feceris, dissipasti fœdus pacificum Domini Dei tui.

7 At ille tanto terrore conventus, ex illo somno expergiscitur : consurgensque mane, convocatis necessariis amicis servisque suis fidelibus, locutus est ad eos, dicens : Jacenti mihi nocte in lecto, quidpiam soporis ceperam : et ecce subito nuntius

adstitit, dicens : En tu epularis in divitiis tuis splendide, servi vero mei in deserto indigent panibus. Surge ergo diluculo, et mitte servis meis escas ex omnibus quæ dedi tibi, quia procuratorem te posui gregis mei. Ecce mittere quero : sed ubi morantur servi Dei, ignoro. Cupio præceptum implere admonitus : sed quis mihi, ad quem dirigam locum, ostendet? Convenit me Angelus, præcepit et Deus : sed vos, qui seniores estis, ostendite locum. Et nemo valuit illi indicare locum, quia in abdito montis manebant : et nemo, ubi morarentur, agnoverat.

8 Igitur altera nocte duriori comminatione conventus, plagisque confossus dives ille, corripitur et urgetur, ut servis Dei dirigeret escas. Iterum diluculo consurgens, a prioribus amicis quærebat consilium, ut sibi dicerent, aut certe ab aliis inquirerent, ubi servi Dei morarentur. Aiebat quoque ista cum maximo fletu, plagas ostendens, quibus de manu Angeli fuerat nocte correptus. Sed cum nemo posset locum habitationis servorum Dei ei ostendere, unus qui præ ceteris majoris erat consilii, respondit et ait : Si volueris accipere consilium meum, carissime, forsitan erit hoc tibi salubre. Sunt tibi cameli septuaginta, onera eos ex omnibus bonis, quibus intelligis Dei famulos posse vesci : et dirige camelos per viam, nemine ducente. Et si ex Deo hoc factum est imperium, animalia tua salva regredientur ad te : si vero tibi ex diabolo jactura imminet, libenter tolera flagella temporis, quam acriori forte cæde corripiaris. Quod si hoc tibi consilium displicet, quære alium qui poterit dare melius responsum. Haec dicens, conticuit : sed ipsi diviti, et qui cum eo erant, hujusmodi consilium bene placuit. Oneravit ergo sexaginta quinque camelos ex his quæ servi Dei comedere possent : quinque vero camelorum cibaria facta imposuit, ob escam cunctorum animalium in maximo dolore dicens : Si quis invenerit eos, et eorum exposuerit onera : visis cibariis miserebitur eis, et dabit eis manducare. Et cum ingenti fletu uno ordine innectens chordas, direxit eos per viam, commendans Domino, ut si ex Deo esset imperium, remearent celeriter cum salute. Nullus vero d ducator cum animalibus abiit.

9 Et quando egressi sunt jamani, dimisit servulus primum camelum, cujus ducalem tenebat, quem ceteri sequebantur, et abierunt per viam juxta præcinctum montis, euntes soli. Sed nescio an soli cameli pergere poterant, sed Domini nuntio præeunte, viam directam (ut intellectum est postea) abierunt : et quarto die confecto itinere, hora nona agentibus opus Dei Fratribus, sicut quidam postea retulit nobis, ecce primus ante fores accubavit camelus : sed campanæ sonitum audire non potuit perstrepens sonus hymnorum. Abbas tamen, quoniam prope ostium erat, ipse prior vidit, et gavisus est valde. Angustus enim erat introitus monasterii, et solus Abbas fores suo statu claudebat, ceterisque interpositis Fratribus tacuit, nihil respondens, donec hymni complerentur.

10 Tunc completo hymnorum ordine, advocatis Fratribus, pene improprians, ait : Ubi sunt murmuraciones vestrae? Ecce Dominus imperio forti nobis escas ab alto misit : cui voluit viro prudenti imperans, adduxit nobis camelos onustos. Venite, depouamus onera, ut possint refici animalia lassa. Tuuc omnes mira gratulatione læti, communiter gratiarum actionem Deo reddiderunt : et gaudentes deponebant onera camelorum. Supra quinque vero camelos, reseratis sarcinis, cibaria repperunt. Abluentes igitur animalium pedes, de stratu eorum fecerunt præsepia : et apposuerunt eis escas, quas ipsi sibi apportaverant : necnon et ipsi etiam discurrebant per omnes montis anfractus, notas inquirere herbas,

Iterum ab
Angelo mo-
nitus de
mora casti-
gatur :

mittit 70
camelos sine
ductore.

hi Angelico
ductu quarto
die ad mona-
sterium per-
veniunt.

S. Fronto
increpat
murmurantes :

curat camelos
refici :

ut

A ut laborantia animalia escis pluribus reficerentur.

11 Mane autem facto Abbas consilium utile eligens, et avaritiam omnino spernens, medietatem sumpsit escarum, aliam vero partem dividens, super camelos omnes, ne alii viderentur portare et fieret aliis injuria, omnibus medium imposuit onus, velut eulogias revocans Domino rerum, ut avaritiæ legem scinderet, et medietatem oblationis proprio domino camelorum reddidisset. Erant igitur supradicti amici cum domino camelorum, consolantes eum de animalium tantorum periculo, simulque Dominum deprecantes, ne accideret innocenti viro tanta jactura.

12 Octava autem die, cum essent omnes in unum collecti, jejuni; unus qui leves ac tinnulas aures habebat, per flumina ventorum campanulæ rapiens sonitum, paululum reticuit: et cum bene tandem sonantem comprehenderet, ait: Puto, quod ex altitudine montium campanæ sonantis motus auditur. Tunc omnes egressi, senserunt camelorum adventum; gratulando mirabilis cunctos accepit lætitia, fœcunda f vero de consolatione viri. Nam qui velut defuncta animalia aut perdita jam lugebat, gaudens de receptis animalibus lætabatur. Venerunt omnes illæsi, non tristes vultu, nec maciem necessitatis habentes. Suscepit ergo camelos suos homo ille, cum magna gratiarum actione: et visis oneribus, multo amplius recreatus, exultat. Tunc et illos amicos et pauperes plures ad prandium nobile vocat: easdemque eulogias indigentibus distribuit, quas acceperat. Sed et amicis qui aderant, ex eis largitus est: et ipse quoque benedictionem sanctæ jucunditatis accipiens, gaudebat in Domino.

13 Ex illo igitur anno, usque in mortem Frontonii, sic dives ille notato tempore, quando primum miserat, escas necessarias ipsis dirigebat: et aliis sic divitibus Dominus imperabat, ut ex omnibus dapibus irrigati, nihil Dei servi cum S. Frontonio minus haberent. Vigilabant in operibus Dei filii cum patre,

spiritualibusque eos admonens dapibus, implebat quotidie sermone cœlesti: exultansque lætabatur in Domino, qui sibi talem dederat intellectum, ut avia solitudinis loca digna quæsisset.

14 Legendum hoc tradite, multorum ad ædificationem monachorum. Ille enim magis erit melior in conspectu Dei, non quicumque legerit, sed qui credendo Dei servis sic fecerit. Mercedem autem a Christo Jesu Domino nostro recipiet, qui elemosynam pauperum non despexerit, et servos Dei, directo corde intuitus fuerit, in gloria Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

15 Hæc sub Antonino Imperatore gesta sunt, tertio decimo anno imperii ejus.

ANNOTATA.

a MS. Maxim. non in pelles caprarum, neque earundem pilos.

b Bis-acuti sive Bis acuta in MSS. Glossario Camberonensi ferramenta quædam utrimque incidentia. S. Antonius, ut in Vita ejus 17 Januarii num. 67 legitur, rogavit unum de advenientibus ut sarculum sibi cum bis-acuto et frumento deferret. Græce δίκελλαν καὶ πέλεκυν καὶ σίτον ὀλίγον, bipennem et ligonem et modicum frumenti. Hinc etiam videtur colligi, hæc quoque Acta ex Græcis fuisse translata.

c MS. Maxim. rei meæ uti infra num. 7.

d Ducator pro ductore accipitur a Tertulliano adversus Judæas cap. 13. Cum ducator in ea pati haberet; et a S. Augustino, lib. 3. contra Maximum: Si Spiritum sanctum dicis doctorem, ducatorem, illuminatorem. et Glossa Philoxeni. Ducator ἀγὼς προηγόμενος: ita etiam vox ducalis sumitur, pro fune quo animal ducebatur.

e Ita MS. excusum improprium.

f MS. fœcundabat.

DE SANCTIS MARTYRBUS ROMANIS,

VALERIANO SPONSO S. CÆCILIÆ, TIBURTIO EJUS FRATRE ET MAXIMO PRÆFECTI CORNICULARIO, ITEM QUIRIACO SEU CYRIACO, DIOCLETIANO, SYMPHRONIO ET DOCIMO.

G. H.

C ANNO CCXIX. Antiqua memoria S. Cæcilie et horum Martyrum: Inter Illustriores Virgines et Martyres, quarum Natalis in Ecclesia Orientali æque atque Occidentali celebratur, est Sanctissima Cæcilia, cujus memoria in Canone Missæ cum admodum paucis aliis quotidie innovatur. Inter antiquiores etiam Urbis Romanæ ecclesias, quibus olim tituli fuerunt affixi, tertia extitit S. Cæcilie trans Tiberim, cujus mentio habetur in prima Synodo Romana sub Symmacho Papa anno CCCXCIX habita. Ejus sponsus fuit S. Valerianus; qui cum Fratre S. Tiburtio, et Almachii Urbis Præfecti Corniculario Maximo, martyrium passus est, et simul coluntur, ut mox dicetur, in Martyrologio Hieronymiano cum S. Cæcilia xxii Novembris; et seorsim hoc xiv Aprilis. Hæc per vetustatem horum Sanctorum solennis veneratio plurimum crevit ex certissima virtutum ac martyrii notitia, quam dabant antiqua S. Cæcilie Acta quæ tunc temporis omnium manibus terebantur, et hactenus in præcipuis et præstantissimis membranis conservantur. Extant ea passim ad diem xxii Novembris, eaque habemus cum variis MSS. accurate collata, in opere nostro a posteris edenda. Hisce Actis insertæ sunt conversiones et martyria SS. Valeriani, Tiburtii et Maximi, de quibus hoc die agimus, et obiter quæ ad hos

Sanctos Martyres spectant, inde excerpta damus, curioso lectore interim remisso ad Antonium Bosium Jurisconsultum, qui eadem Acta ex antiquis manuscriptis exemplaribus integre et fideliter edidit, una cum historia duplici revelationis et inventionis beatorum corporum factæ sub Paschali primo Papa, et Clemente xiii itidem Pontifice Summo, de quibus et nos infra agemus. Prædicta Acta martyrii, ex Latina in Græcam linguam traducta, ut alia plura, rursus Latine edita sunt a Lipomano et Surio, quæ apud eos etiam videri possunt: sed certiora sunt in ipsis fontibus Latinis.

F

etiam Græca scripta:

2 Genuinum Bedæ Martyrologium, a nobis sub initium tomii secundi de Actis Sanctorum Martii editum, ista habet: xviii Kalendas Maii. Romæ Tiburtii, Valeriani et Maximi sub Almachio Urbis Præfecto: quorum primi fustibus cæsi et gladio sunt perempti, ultimus tandiu plumbatis verberatus, donec spiritum redderet. Quæ fere eadem leguntur apud Rabanum, Usuardum, Adonem, Notkerum, additis solum istis verbis via Appia in cœmeterio Prætextati: quæ infra explicamus. Sequuntur passim recentiores. In hodierno Martyrologio Romano paullo fustius isto referuntur: Romæ via Appia, natalis Sanctorum Martyrum Tiburtii

Cultus sacer in Martyrologis.

A Tiburtii, Valeriani et Maximi, sub Alexandro Imperatore et Almachio Praefecto : quorum primi B. Cæciliæ exhortatione ad Christum conversi, et a S. Urbano Papa baptizati, ob fidei confessionem fustibus cæsi, et gladio perenssi sunt. Maximus vero Praefecti cubicularius, horum permotus constantia, et Angelica visione firmatus, in Christum credens, tandiu plumbatis verberatus est, donec spiritum redderet. Eorumdem Martyrium celebratur in omnium pene Latinorum Breviariis et Missalibus, etiam libro Sacramentorum S. Gregorii Magni, Breviario et Missali Ambrosiano ; item secundum regulam B. Isidori dicto *Mazarobes* ad usum Ecclesiarum Toletanarum : et propriè assignantur Orationes cum Praefatione, ut more antiquo solebat fieri.

Breviariis et
Missalibus
antiquis :

Socii 3
adjuncti :

B 3 In antiquo apographo Martyrologii Hieronymiani, quod a mille fere annis conscriptum habuimus, et hactenus in tribus prioribus tomis citavimus, quatuor alii socii adjunguntur, hisce verbis : xviii Kalendas Maii, Romæ Tiburtii, Valeriani, Maximiani, Cyriaci, Diocletiani, Symphronii, Docimi. Eodem modo in Kalendario Romano, quod nonagente annis antiquius vulgavit Parisiis anno MDCLII Joannes Fronto, etiam Maximianus scribitur, qui in ceteris omnibus libris, tam editis quam manu exaratis, Maximus dicitur. At quia infra in Actis num. 15 S. Maximus cum omni sua domo et ipsi carifices crediderunt, et universi baptizati sunt, videtur probabiliter confici posse, hos quatuor Martyres fuisse ex S. Maximi domo, aut potius militibus et carnificibus, et vel tum magis in fide confirmatis, cum Maximus juratus assereret, se vidisse animas SS. Valeriani et Tiburtii ab Angelis remigio alarum suarum ferri ad cælos : quod forsan et ipsi una videre potuerunt. Diocletianus et Symphronius memorantur etiam in antiquo Martyrologio Tota-lactensi : omissus vero est cum sociis in aliis recentioribus apographis Martyrologii Hieronymiani. Forte, inquit Florentinus, librarius Diocletianum horruit, Christiani nominis implacabilem hostem ; et tam fennale nomen Martyri aptare nesciens, cum sociis reliquit. Alii autem socii junguntur in aliis codicibus Martyrologii Hieronymiani hoc modo : Romæ via Appia in cæmeterio Prætextati Natalis SS. Tiburtii, Valeriani, Maximi, Quiriaci, Optati, Pati, Saturnini, Marcie, Frontinæ, Corneliæ, Conditoris, Tituli. Verum, qui post Quiriacum referuntur in vetustissimo apographo, traduntur Interamnæ pussi cum aliis, uti dicitur ad sequentem classem Martyrum, si quistamen potius Romæ passus arbitretur, nolimus cum tali faciem contentiosum trahere. Memoria S. Quiriaci est in MSS. Martyrologiis Romano Cardinalis Barberini, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Lobbii, et Trevirensi S. Maximini. Habet Florentinus aliquod corpus S. Quiriaci sive Cyriaci, ex cæmeterio sive Prætextati sive Calisti extractum, quod donavit sacris Virginibus monasterii beatæ Virginis Annuntiatae oppidi Villæ-Basilicæ in Lucensi ditione, quod supra aram illius ecclesiæ repositum, plurimis fulgere quotidie admirandæ sanationis donis, et magna illius populi veneratione quotannis in ejus honorem festum diem peragi, tradit ; dubitatque num forsan SS. Valeriani et Tiburtii in Martyrio socii fuerit : quod sicut nec ipse, multo minus nos affirmare possumus.

alibi 8 alii
junguntur.

an S. Cyriaci
corpus sit in
Lucensi
ditione ?

Cultus 22
et 24 No-
vembris.

C 4 Idem sancti Martyres cum S. Cæcilia xxii Novembris ponuntur his verbis in Martyrologio Hieronymiano : x Kalendas Decembris Romæ S. Cæciliæ Virginis, Valeriani, Tiburtii, Maximi. Quo eodem die referuntur cum S. Cæcilia Valerianus et Tiburtius in Magnis Græcorum Menæis et Menologio Sirleti : sed sub Diocletiano passi dicuntur. Magno sane errore, forsan inde sumpto, quod Diocletianus aliquis in martyrio socius fuerit. De eisdem et S. Maximo ad diem xxiv Novembris in Menologio Basilii Imperatoris ali-

quod elogium extat ex Actis concianatum. Iterum xxi Aprilis eorumdem Martyrum memoria celebratur : quo die in antiquissimo Hieronymiani Martyrologii apographo Epternocensi ista habentur : Romæ Valeriani, Maximi, Tiburtii. Quæ plane eodem leguntur in MS. Richenoviensi, sive Augiæ-divitis prope Constantium. In aliis apographis Martyrologii Hieronymiani additur, in cæmeterio Calesti, Calestini, seu Celestini, via Appia, et accuratius in cæmeterio Calisti, seu Callisti in MSS. Casinensi, Altempsiano, et alio Reginæ Sueciæ, etiam ab Holstenio edito : sed in hoc, loco Valeriani, per errorem habetur Victoriani et Severini in MS. Casinensi, ubi referuntur xxii Aprilis. Denique xi Augusti, quo die colitur S. Tiburtius, Romæ sub Judice Fabiano in persecutione Diocletiani passus, aliqua horum Martyrum facta est adjunctio in apographo Epternacenci his verbis. Romæ natalis Tiburtii, Valeriani, Cæciliæ, Susannæ. Quæ fere eodem leguntur in apographis Lucensi et Blumiav ; item (sed ordine immutato) in MSS. Richenoviensi et Rhinofensi.

D 5 Tempus martyrii ex Sede S. Urbani Papæ sciri potest, quem sedisse ab anno cccxii, quo S. Callistus decessor passus est, usque ad annum cccxx, quo S. Pontianus ei successit, alibi deducimus. Quia vero S. Urbanum Acta infra num. 6 tradunt his damnatum in cryptis latuisse, arbitramur horum martyrium in annum Christi cccxxix, et Alexandri Imperatoris viii incidisse.

22 Aprilis et
11 Augusti.

tempus
martyrii.

E

VITA ET MARTYRIUM.

Ex pervetustis Actis S. Cæciliæ Virginis et Martyris.

CAPUT I.

S. Valeriani conversio ad fidem et baptismus. Angeli alloquium.

Cæcilia Valerianum quemdam juvenem habebat sponsum, qui in amore Virginis perurgens animum diem constituit nuptiarum. Venit dies in quo thalamus collocatus est. Venit et nox, in qua suscepit una cum sponso suo cubiculi secreta silentia : et ita eum alloquitur : O dulcissime atque amantissime juvenis, est mysterium, quod tibi confitear : si modo tu juratus asseras, tota te illud observantia custodire. Jurat Valerianus sponsus se illud omnino nulla prodere ratione, nulla necessitate detegere. Tunc illa ait : Angelum Dei habeo amatorem, qui nimio zelo corpus meum custodit : hic si vel leviter senserit, quod tu me polluto amore contingas, statim circa te furorem suum exagitat, et amittis florem tuæ gratissimæ juventutis : si autem cognoverit, quod me sincero corde et immaculato amore diligas, et virginitatem meam integram illibatamque custodias ; ita te quoque diligit sicut me, et ostendit tibi gratiam suam. Tunc Valerianus, intuitu Dei, correptus timore, ait : Si vis ut credam sermonibus tuis, ostende mihi Angelum : et si approbavero quod vere Angelus Dei sit, faciam quod hortaris : si autem virum alterum diligis, et te et illum gladio feriam.

S. Valerianus
a S. Cæcilia
sponsa sua

ad castitatem
incitatur ob
custodiam
Angeli :

F

cupit Angelum
videre :

2 Tunc B. Cæcilia dicit ei : Si consiliis meis acquiescas, et permittas te purificari fonte perenni, et credas unum Deum esse in cælis vivum et verum, poteris eum videre. Dicit ei Valerianus : Et quis erit qui me purificet, ut ego Angelum videam ? Respondit ei Cæcilia : Est senior qui novit purificare homines, ut mereantur videre Angelum Dei. Dicit ei Valerianus : Et ego ubi hunc senem requiram ? Cæcilia dixit : Vade in tertium miliarium ab Urbe, via quæ Appia nuncupatur, illic invenies pauperes, a transeuntibus alimoniam petentes auxilium : de his enim mihi semper curæ fuit, et optime hujus mei secreti sunt conscii : hos tu dum videris, dabis eis benedictionem

instruitur
ad baptis-
mum :

a pauperibus
dirigitur ad
S. Urbanum,

A benedictionem meam, dicens : Cæcilia me misit ad vos, ut ostendatis mihi sanctum senem Urbanum : quoniam ad ipsum habeo ejus secreta mandata quæ perferam. Hunc tu dum videris, indica ei omnia verba mea : et dum te purificaverit, induet te vestimentis novis et candidis : cum quibus mox ut ingressus fueris istud cubiculum, videbis Angelum sanctum etiam tui amatorem factum : et omnia quæ ab eo poposceris impetrabis.

et coram ipso
ab apparente
Seniore

tabulas pro-
positas legit :

3 Tunc Valerianus perrexit, et secundum ea signa, quæ acceperat invenit S. Urbanum Episcopum : cui cum dixisset omnia verba Cæciliæ, gavisus est gaudio magno.... et subito ante faciem ipsorum apparuit Senior inductus niveis vestibus, teneus titulum in manibus, aureis litteris scriptum : quem videns Valerianus, nimio terrore correptus, cadens in terram, factus est quasi mortuus. Tunc Senior elevavit eum, dicens : Lege hujus libri textum, et crede, ut purificari merearis et videre Angelum, cujus tibi aspectum Cæcilia Virgo devotissima repro-misit. Tunc Valerianus respiciens, cepit intra se legere. Scriptura autem tituli hæc erat : Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium, qui super omnia et in omnibus nobis est.

et confirmatus
in fide bapti-
zatur :

B Cumque hoc infra se legisset ; dicit ei Senior : Cre-dis ita esse, an adhuc dubitas ? Tunc Valerianus voce magna clamavit, dicens : Non est aliud quod verius possit credi sub cælo. Cumque hæc dixisset Valerianus, ille Senior ab oculis eorum elapsus est. Tunc S. Urbanus baptizavit eum, et edocens eum, omnem fidei regulam, remisit eum ad Cæciliam di-ligenter instructum.

videt Ange-
lum

coronas sibi
et S. Cæciliæ
adferentem :

4 Veniens igitur Valerianus indutus candidis ves-timentis, Cæciliam intra cubiculum orantem invenit, et stantem juxta eam Angelum Domini pennis ful-gentibus alas habentem, et flammeo aspectu radian-tem, duas coronas habentem in manibus, coruscantes rosis, et liliis albescentes : quique unam dedit Cæci-liæ, alteram Valeriano, dicens : Istas coronas im-maculato corde et mundo corpore custodite : quia de Paradiso Dei eas ad vos attuli. Et hoc vobis signum erit, numquam marcidum aspectui suo adhibent flo-rem, numquam sui minuant suavitatem odoris, nec ab alio videri poterunt, nisi ab eis quibus ista casti-tas placuerit, sicut vobis probata est placuisse. Et quia tu, Valeriane, consensisti consilio castitatis ; misit me Christus filius Dei ad te, ut quam volueris petitionem insinues. At ille audiens adoravit, et dixit : Nihil mihi in ista vita dulcius extitit, quam unicus mei fratris affectus : et impium mihi est, ut me liberato germanum meum in periculo perditionis aspiciam. Hoc solum omnibus petitionibus meis antepono et deprecor, ut fratrem meum Tiburtium, sicut me, liberare dignetur, et faciat nos ambos in sui nominis confessione perfectos. Audiens hæc An-gelus, lætissimo vultu dixit ad eum : Quoniam hoc petisti, quod melius, quam te, Christum implere delectat : sicut te per famulam suam Cæciliam lu-cratus est Christus ; ita per te quoque tuum lucrabitur Fratrem, et cum eodem ad martyrii palmam pervenies.

petit conver-
sionem fra-
tris sui,

CAPUT II.

S. Tiburtii conversio ad fidem et baptismus. Aspectus Angelorum.

S. Tiburtius
miratur
odorem ex
coronis spar-
sum :

His itaque finitis sermonibus, aspectus Angelici luminis migravit ad cælos : et illis epulantibus in Christo atque in ædificatione sancta sermocinanti-bus, Tiburtius Valeriani frater advenit, et ingres-sus quasi ad cognatam suam osculatus est caput S. Cæciliæ, et ait : Miror, hoc tempore, roseus hic odor et liliorum unde respiret ; nam si tenerem ipsas

rosas aut ipsa lilia in manibus meis, nec sic pote-rant odoraamenta mihi tantæ suavitatis infundere : confiteor vobis, ita sum reffectus, ut putem me to-tum subito renovatum. Dicit ei Valerianus : Odo-rem quidem meruisti, me interpellante, suscipere ; modo, te credente, promereberis etiam ipso roseo aspectu gaudere ; et intelligere, cujus in rosis san-guis florescit, et in liliis cujus corpus albescit. Co-ronas enim habemus, quas tui oculi videre non prævalent, floreo rubore et niveo candore vernantes. Dicit ei Tiburtius : In somnis hæc audio, aut in ve-ritate ista tu loqueris, Valeriane ? Respondit Vale-rianus : In somnis huc usque viximus : nam modo in veritate sumus, et fallacia nobis nulla est. Dii enim, quos columus, ad omnem fidem dæmonia comprobantur. Dicit ei Tiburtius, Unde hoc nosti ? Respondit ei Valerianus : Angelus Dei docuit me, quem et tu videre poteris, si purificatus fueris ab omni sorde idolorum. Dicit ei Tiburtius : Et si potest fieri ut videam Angelum Dei, quæ mora est purifi-cationis ? Respondit ei Valerianus : Nulla : tantum hoc mihi tu sponde, quod omnia idola deneges, et credas unum Deum esse in cælis. Tiburtius respon-dit : Non intelligo, qua intentione ista prosequeris. Cæcilia dixit : Miror ut non intelligas, figuras fic-tiles, gypseas, ligneas, aereas atque lapideas, vel cujuscumque metalli deos esse non posse, quas ara-næ texunt et aves stercorant, in quorum capitibus solent sibi ciconiæ nidos instruere... Tunc cum omni alacritate Tiburtius ait : Qui ita non credit, pecus est.

D
EX ACTIS
S. CÆCILIAE

instruitur a
fratre

de vanitate
idolorum :

E

6 Hæc dicente Tiburtio, S. Cæcilia osculata est pectus ejus, et dixit : Hodie meum te fateor vere esse cognatum. Sicut enim mihi amor Domini fra-trem tuum conjugem fecit, ita te mihi cognatum contemptus faciet idolorum. Unde quia paratus es ad credendum, vade cum fratre tuo, ut purificatio-nem accipias : per quam merearis Angelicos vultus aspicere, et omnium tuarum veniam invenire cul-parum. Tunc dicit fratri suo Tiburtius : Obsecro, Frater, ut dicas mihi, ad quem me ducturus es. Respondit Valerianus : Ad magnum virum, Urba-num nomine, in quo est aspectus Angelicus et vene-randa canities, sermo verus et sapientia conditus. Dicit ei Tiburtius : Tu illum Urbanum dicis, quem Papam suum Christiani nominant ? Hunc ego au-divi jam secundo damnatum, et iterum pro ipsa re, qua damnatus est, latebram sui præcavere fovendo. Iste si inventus fuerit, sine dubio atrocibus dabitur flammis, et, ut dici solet, centenas exolvat ; et nos simul cremabimur, si ad illum fuerimus inventi : et dum quaerimus divinitatem in cælis latentem, incurrimus furorem exurentem in terris. Dicit ei Cæcilia : Si ista una esset vita, et non esset alia ; juste istam perdere timeremus : si autem est alia vita, satis ista melior, et quæ numquam finire potest ; ut quid istam perdere timeamus, quando per ejus perditionem ad illius acquisitionem attingimus ? Res-pondit Tiburtius : Adhuc hoc numquam audiui : ergo est alia vita præter istam ? Dicit ei Cæcilia : Et hoc quod in isto mundo vivitur vita est, quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exiccant, aeres morbidant, escæ inflant, jejunia macerant... Illa autem vita, quæ isti vitæ succedet, aut perpetuis tribulationibus dat injustos, aut æterna gaudia justis offert. Respondens ad hæc Tiburtius dixit : Et quis ibi fuit, et inde huc veniens vobis potuit indicare, ut merito possimus ista asserentibus credere ? Tunc B. Cæcilia erigens se stetit, et cum magna constan-tia dixit : Cæli terræque et omnium Creator ex scrip-so, antequam omnia ista faceret, genuit Filium, et protulit ex virtute sua Spiritum sanctum ut vivificaret universa... Dicit ei Tiburtius : Certe unum Deum esse

mittendus ad
S. Urbanum

veretur sup-
plicia,

F

docetur aliam
restare vitam :

et mysterium
sanctæ Trini-
tatis,

esse

EX ACTIS
S. CÆCILIE

A esse in cælis credendum asseris, quomodo nunc tres esse testaris ? Cæcilia dixit : Unus est Deus in maiestate sua, quem ita in sancta Trinitate dividimus, ut in uno homine dicimus esse sapientiam quam dicimus habere ingenium, memoriam et intellectum... Si ergo homo in una sapientia trium possidet numerum, quomodo non Deus omnipotens in una Deitate suæ Trinitatis obtinet Majestatem ?

7 Tunc Tiburtius prostratus in terra, cepit clamare dicens : Non mihi videtur humana lingua de hoc rationem reidere : sed puto quod Angelus Dei per os tuum loquatur. Et cum multas gratias ageret, quod breviter unum Deum esse in tribus personis evidentius ostendisset, conversus ad Fratrem suum dixit : De Deo uno satis mihi esse factum confiteor : nunc superest ut ad inquisitionem meam, ut coeperat, sermo percurrat. Cæcilia dixit : De his mecum loquere, quia tirocinii tempus Fratrem tuum tibi prohibet dare responsum ; me autem, quam ab ipsis conabulis Christi sapientia docuit ad quancumque causam querere volueris, imparatam habere non poteris. Dicit ei Tiburtius : Hoc inquisivi, quis inde huc veniens, aliam vobis, quam prædicaris, vitam ostendit ? Cæcilia dixit : Unigenitum Filium suum de cælis Pater per Virginem misit ad terras, qui stans super montem sanctum clamavit voce magna dicens : Venite ad me omnes populi... Denique ne vel occasionis vestigium dubietati remaneret, cum populis ad sepulcra pergebat, et triduanis et quadriduanis atque fetentibus mortuis vitam, quam amiserant, revocabat... Prævidens mundo proficere ad salutem, permisit se teneri, et illudi, et verberari, pariter et occidi... Inde est, quod pro nomine ejus verberari gaudemus, et in persecutionibus gloriamur : quia vitæ nostræ isti, caducæ et miseræ, æterna vita succedit ; illa quam Dei Filius surgens a mortuis, suis Apostolis demonstravit : quibus videntibus ascendit in cælos... Hi autem qui hæc in universum mundum prædicare missi sunt, signis et virtutibus magnis sua dicta firmabant... Hæc tibi breviter explicavi ; si quid tibi deesse consideras, quære. Tunc Tiburtius, pedibus ejus prostratus, cum ingenti fletu et lacrymis dixit : Si de ista vita ulterius vel mente tractavero vel cogitatione quæsiero, in illa vita non inveniar. Habeant stulti lucrum labentis temporis ; ego qui usque hodie sine causa vixi, jam non sit sine causa quod vivo.

8 Et his dictis conversus ad Fratrem suum dixit : Miserere mei, frater carissime, et rumpe moras, quarum nexus patior, dilationes timeo, pondus ferre non possum. Obsecro te, perduc me ad hominem Dei, ut me purificans, illius vitæ participem faciat. Tunc Valerianus perduxit Fratrem suum ad Papam Urbanum : cui cum narrasset universa quæ fuerant dicta vel facta, gratias referens Deo, suscepit Tiburtium cum omni gaudio, et baptizans eum secum esse præcepit, quoad usque Albas deponeret : quem perfectum doctrina sua per septem dies, Christo militem consecravit. Tantam deinceps gratiam consecutus est Domini, ut et Angelos Domini videret quotidie ; et omnium, quæ poposcisset a Domino, protinus eveniret effectus. Verum quia multum est, ut omnia per ordinem prosequentes ; quæ et quanta per eos Dominus mirabilia fecerit conscribamus ; ad gloriosas passiones eorum, articulos revocemus.

CAPUT III.

SS. Valeriani et Tiburtii examen coram Almachio Præside, et confessio fidei.

Turcius Almachius, Urbis Præfectus, Sanctos Domini fortiter laniabat, et inhumata jubebat eorum corpora derelinqui. Tiburtius vero et Valerianus ad

hoc vacabant quotidie, ut pretiosas Martyrum facerent sepulturas, eleemosynis et pietatibus insistentes. Interea, ut solitum, bonos odium mali, et indicant universa Almachio, quæ per eos Dominus circa egentes ageret, vel quam studiose, quos ille occidi jusserat, sepelirent : et tenti ab apparitoribus Almachio præsentantur. Quos Almachius his protinus aggressus est verbis : Cum vos nobilitatis titulus clarissimos fecit nasci, cur per nescio quam supersticiosam sectam infelices vos et degeneres exhibetis ? Nam facultates vestras vos audio in nescio quas viles personas expendendo consumere, ac pro sceleribus suis punitos cum omni gloria tradere sepulture : unde datur intelligi, quod consilii vestri sint, quibus pro conjuratione honestam traditis sepulturam. Respondens Tiburtius dixit : Utinam dignentur ut servos suos computare, quorum tu nos aestimas esse collegas : qui contempserunt quod videtur quid esse quod non est, et invenerunt illud quod non videtur esse et est : quorum nos saltem gestimus imitari sanctissimam vitam, eorumque sequi vestigia.

10 Almachius Præfectus dixit : Dic mihi quis vestrum est senior ? Tiburtius dixit : Non hic major, nec ego minor : quia unus est Deus, sanctus, æternus, qui nos sua gratia cœquavit. Almachius Præfectus dixit : Dicite mihi, quid videtur esse et non est ? Tiburtius sanctus dixit : Omnia quæ in isto mundo sunt, quæ invitant animas ad mortem perpetuam, per quam finitur lætitia temporalis. Almachius Præfectus dixit : Et hoc mihi edicito, quid non videtur esse et est ? S. Tiburtius dixit : Vita quæ futura est justis, et pœna quæ debetur injustis : ex utroque latere verum novimus esse quod veniat, et infelici dissimulatione oculis cordis nostri subducimus videre futura : oculis enim corporis videmus temporalia, ut contra conscientiam nostram, quæ bona sunt malis sermonibus adornemus. Almachius Præfectus dixit : Puto quod non mente tua loqueris. S. Tiburtius dixit : Verum dicis, quia non mente mea loquor, quam in seculo habebam ; sed ejus, quem in visceribus mentis mere accepi, hoc est, Dominum Jesum Christum. Almachius Præfectus dixit : Numquid tu ipse scis quæ loqueris ? S. Tiburtius respondit : Numquid tu scis quæ interrogas ? Præfectus dixit : Vides quam elationem mentis pateris. S. Tiburtius respondit : Ego novi, et didici, et credo, quod universa quæ a me dicta sunt permanebunt. Almachius Præfectus dixit : Et ego quare non intelligo, nec adverto quo ordine ista prosequaris : S. Tiburtius respondit : Quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei : spiritualis autem judicat omnia : ipse autem a nemine judicatur.

11 Tunc videns Præfectus jussit amoveri Tiburtium, et applicari Valerianum, cui Præfectus dixit : Valeriane, quoniam non est sani capitis frater tuus, saltem credo, quod tu mihi poteris dare sapienter responsum. Valerianus dixit : Unus est medicus, qui fratris mei caput et meum sua sapientia foret : qui est Christus Filius Dei vivi. Præfectus dixit : Sapienter mihi responde. Valerianus dixit : Auditus tuus errorem patitur : quia viam sermonis nostri non poteris intueri. Præfectus dixit : Nullus sic errat, sicut vos erratis ; qui relictis necessariis et utilibus, inepta sectamini ; respicientes gaudia atque execrantes lætitiā, et contemnentes omne quod vitæ blandimento concessum est ; illud vero tanta mentis aviditate suscipitis, quod salutem contrarium inveniri potest et gaudiis inimicum. S. Valerianus ad hæc respondit : jocantes et ridentes et variis deliciis affluentes vidi glaciali tempore transire per campos : in quibus campis stabant rustici pastinantes, et cum omni studio sarmenta pangentes, atque

D
capiti offeruntur
Almachio
Præsidi :

Tiburtius
Martyres
laudat :

E
vanitatem
mundi
contemnit :

et æterna
bona æstimat :

loquitur ex
mente Christi :

F
S. Valerianus
fratris et
suam sapientiam
laudat :

hujus mundi
et æterna
gaudia
explicat,

Incarnationis.

passionis
et resurrectionis.

ductus ad
S. Urbanum

baptizatur :

Angelos videt
sapius.

Sepeliunt
corpora
Martyrum
et donat eleemosynas :

commoda similitudine,

A atque spinosa surcula rosarum animose et cautissime componentes. Alii quoque taleas inserebant, alii radicitus noxia quæque truncabant, cunctaque ruris opera labore nimio excolentes. Tunc illi, qui deliciahantur, cœperunt laborantibus irridere ac dicere: Infelices et miseri, istum laborem superfluum abjicite, et nobiscum gaudentes, deliciis vos et voluptatibus exhibete. Quare, sicut insani, duro labore deficitis, et vitæ vestræ tempora tristissimis occupationibus fatigatis? Et hæc dicentes, solvebantur super eos risu, et dabant plausus manuum, multis increpationibus insultantes. Hæc illis agentibus, imbriferis atque algidis mensibus serena tempora successerunt: et ecce floribus roseis vernantes campi nemoreis pampinis ornabantur, et crispis botrorum sertas suo partu sarmenta, et vario genere taleæ arborum mellifloræ poma gignebant, in quibus videmus usque hodie abundare gratiam et fructum pariter et decorem. Tunc gaudentibus illis qui putabantur vani, cœperunt flere qui putabantur urbani: et qui in sua fuerant sapientia gloriati, in nimia pestilentia perierunt; et sera pœnitundine mugitum sui otii gemitumque reddentes, sibi invicem loquebantur: Isti sunt quos habebamus in risu, labores

B eorum putabamus opprobrium, vitam eorum execrabamur et miseram, personas eorum judicabamus indignas, et conventum eorum sine honore: isti autem inventi sunt sapientes, et nos probamur miseri tunc fuisse et insipientes et vani; quando nec ipsi laboravimus, nec laborantibus auxilium pro labore præstitimus; quinimo eos in deliciis positi irrisimus, et credidimus dementes, quos nunc aspicimus florentes et fulgentes. Ad hæc Præfectus dixit: Sapienter quidem te video esse proserutum, sed non ad interrogationem meam videris dedisse responsum. Valerianus dixit: Stultos nos et insipientes esse dixisti, quod facultates nostras egentibus damus, advenas suscipimus, viduis opem ferimus, orphanis subvenimus, inhumata corpora tegimus, et honestas Dei Martyribus tradimus sepulturas. Insipientes nos esse et insanissimos judicas, quia non cum lætantibus lætamur, neque cum voluptuosis deliciis resolvimur, ut ignobilis vulgi oculis nos illustres et nobiles ostentemus. Veniet tempus, in quo fructum hujus nostræ tristitiæ colligamus; et nobis gaudentibus lugeant ii, qui in suis gaudiis nunc extolluntur. Tempus enim seminandi modo est: qui in ista vita modo seminaverint gaudia in illa vita lectum et gemitum metent: qui autem nunc seminant lacrymas temporales, in illa vita gaudia sunt sempiterna messuri.

C

12 Præfectos dixit: Ergo et nos et invictissimi Principes æternum habebimus luctum, vos vero perpetuum possidebitis gaudium? S. Valerianus dixit: Quid enim vos estis, aut quid Principe vestri? Homunciones estis, tempore vestro nati, tempore vestro expleto morituri: tantam Deo reddituri rationem, quantum summæ vobis tradidit potestatis. Almachius Præfectus dixit: Quid verborum circuitu immoramur? Offerite diis libamina, et abscedite illæsi. Responderunt ambo SS. Valerianus et Tiburtius: Nos non diis, sed Deo quotidie sacrificium exhibemus. Almachius Præfectos dixit: Quis est Deus, cui vestrum vos dicitis tradere famulatum? Responderunt ambo: Et qui est Deus alius ut de Deo nos interroges? Estne alius præter unum? Almachius dixit: Ipsom unum quem dicitis, nomen ejus edicite. Valerianus Sanctus dixit: Nomen Dei non invenies, etiamsi pennis volare possis. Almachius dixit: Ergo Jovis, Dei nomen non est? Valerianus dixit: Erras Præfecte, Jovis nomen non est, hominis corruptoris atque stupratoris. Homicidam illum vestri auctores commemorant, et criminosum il-

lum litteræ vestræ demonstrant. Hunc tu Deum dicis? 1) Miror qua fronte locutus sis, cum Deus non possit nisi unus, qui est ab omni peccato alienus, et omnibus virtutibus plenus. Almachius dixit: Ergo omnis mundus errat, et tu cum fratre tuo verum Deum nostis? S. Valerianus dixit: Innumerabilis multitudo Christianitatis est, quæ sanctitatem suscepit: sed magis vos pauci estis, qui sicut assulæ de naufragio remansistis ad nihil aliud, nisi ut igni tradamini.

EX ACTIS
S. CECILIE

et ejus cultores.

CAPUT IV.

Conversio S. Maximi cum aliis: horum trium Martyrium.

Tunc Almachius iratus jussit eum fustibus cædi. Ille autem ut exutus est, cœpit gaudere, dicens: Ecce hora, quam sitienter optavi: ecce dies omni mihi festivitate jucundior. Cumque caderent eum, vox præconia super eum clamabat, dicens: Deos deasque blasphemare noli. Ille autem clamabat, populo Romano dicens: Cives Romani, videte ne vos a veritate ista mea tormenta revocent; sed state viriliter credentes in sancto Domino: et Deos quos colit Almachius, lapideos et ligneos, in calrem convertite; hoc scientes, quia in æterna tribulatione erunt omnes, qui colunt eos.

Valerianus
fustibus cæditur:

cives adhortatur.
E

14 Tunc assessor Præfecti Tarquinius clam dixit Præfecto: Invenisti occasionem, tolle eos: Nam si moram feceris, et de die in diem protraxeris, omnes facultates suas pauperibus erogabunt, et punitis eis tu nihil invenies. Tunc jussit carnificibus, ut ab eis ducerentur ad agrum Pagum, ubi erat statua Jovis: et jussit, ut si nolissent sacrificare ambo fratres, pariter sententiam capitalem exciperent. Tunc gloriosi Martyres, excepta sententia a Maximo Corniculario Præfecti ducebantur ad Pagum: qui Maximus cœpit flere super eos, dicens: O juventutis flos purpureus, o germanus fraternitatis affectus, quare vos impia definitione volentes amittere, ad interitum vestrum quasi ad epulas festinatis. Tunc S. Tiburtius dixit: Nos nisi pro certo didicissemus alteram vitam esse perpetuam, quæ isti vitæ præsentis succedit, numquam nos istam amittere gauderemus. Dicit ei Maximus: Et quæ potest esse altera vita? Respondit S. Tiburtius: Sicut vestitur vestimentis corpus, ita vestitor anima corpore, et sicut spoliator vestimentis corpus, ita spoliator anima corpore. Corpus quidem, quod terrenum semen per libidinem dedit, terreno ventri reddetur; ut in pulverem redactum, sicut phoenix, futuri luminis aspectu resurgat: animo vero ad Paradisii delicias, si sancta sit, perferetur, ut in deliciis affluens, tempus suæ resurrectionis, expectet. Dicit ei Maximus: Optarem et ego contemnere vitam istam, si post eam certam apud me haberem quam loqueris. Dicit ei B. Valerianus: Quia nihil tibi superesse dicis, nisi ut probes vera esse, quæ diximus; in hora qua nos faciet Dominus istam corporis tunicam in gloriosa nominis sui confessione deponere, aperiet Dominus oculos tuos, ut faciat te videre cum quanta gloria illa vita suscipitur; si tamen promittas nobis, quod ex animo ad pœnitentiam erroris toi venias. Tunc Maximus devotabat se dicens: Fulmineis ignibus consumar, si ex hac hora non illum solum Deum confitear, qui alteram vitam fecit isti vitæ succedere. Hoc tantum vos, quod promisistis ostendite.

Adjudicantur
ambo Morti.

eos ad supplicium ducens
S. Maximus,

edocetur
alteram
vitam,

F

15 Dicunt ei ambo fratres: Impetra a carnificibus, ut ad domum tuam nos ducant, et hodierni diei inducias explica: ita ut custodiant nos in domo tua. et illic ad te venire faciemus Purificatorem, qui te ista nocte statim ut purificaverit, faciet te videre hoc quod

visurus animus i torum
ad eam
deveni

si fidem
nec puit

ducit illos
ad ades
suas:

nolunt diis
sacrificare.

Jovem spernunt,

EX ACTIS
S. CECILIE
baptizatur
cum suis, et
carnificibus.

a S. Cecilia
corroboratur.

Coronantur
martyria
SS. Valeria-
nus et Tibur-
tius :

et cum vi-
disset horum
animus ferri
ad carceres
S. Maximus,

simul sepe-
liuntur.

A quod promisimus. Quod cum impetrasset Maximus, duxit eos ad domum suam : ad quorum prædicationem et ipse Maximus cum omni sua domo et ipsi carnifices crediderunt. Tunc S. Cæcilia venit ad eos nocte cum Sacerdotibus, et universi baptizati sunt. Igitur cum aurora noctis finem daret, facto magno silentio S. Cæcilia dixit eis : Eia milites Christi, abijcite opera tenebrarum, et induimini arma lucis : certamen bonum certastis, cursum consummastis, fidem servastis : ite ad coronam vitæ, quam dabit vobis justus Iudex, non solum antem vobis, sed et omnibus : qui diligunt adventum ejus.

16 Locus igitur, qui vocabatur Pagus quarto miliario ab Urbe situs erat, in quo per templi cannam transitus erat, ut omnis qui ingrederetur, si Jovi thura non poneret, puniretur. Venientibus ergo Sanctis offeruntur thura, et recusant ; recusantes ponunt genua, feriuntur gladio, projiciunt corpus mortale, et gaudium suscipiunt sempiternum. Tunc Maximus juratus asserebat, dicens : Vidi Angelos Dei fulgentes, sicut sol, in hora qua verberati sunt gladio, et egredientes animas eorum de corporibus, quasi virgines de thalamo, quas in gremio suo suscipientes Angeli, remigio alarum suarum ferebant ad celos. Ista cum lacrymis enarranti Maximo plurimi crediderunt, et ab errore idolorum conversi, suo se Creatori reddiderunt. Igitur cum hæc omnia pervenissent ad Almachium Præfectum, eo quod Maximus Cornicularius cum suis omnibus factus fuisset Christianus ; jussit eum tandem plumbatis cædi, quamdiu spiritum redderet : quem S. Cæcilia juxta Valerianum et Tiburtium sepelivit in novo sarcophago, et jussit ut in sarcophago ejus sculperetur phœnix, ad indicium fidei ejus, qui resurrectionem se inventurum, phœniceis exemplo, ex toto corde suscepit.

ANALECTA

De Reliquiis horum Sanctorum Martyrum.

§ I. Locus primus sepulchri, templum iis dicatum. Translatio reliquiarum in Urbem.

In Callisti
cæmeterio
baptizati
SS. Valerianus
et Tiburtius.

ubi etiam
fons, narrantur
clarius.

P er antiquum ac præ ceteris celeberrimum est Callisti cæmeterium, tertio ab Urbe lapide via Appia situm : in cujus cryptis latitans S. Urbanus Papa, ad se venientes baptizavit SS. Valerianum et Tiburtium. Paulus Aringhus lib. 3 Romæ subterraneæ cap. 11 num. 7, cum de prædictorum Martyrum baptismo egisset, ista addit : Extat ad hanc usque diem intra ejusdem cæmeterii ambitum fons quidam, ex quo limpidissimæ jugiter emanant aquæ et variis languoribus defensas, dum refovent, salubritatem, quam ex sacrorum usu ministeriorum hausere ut experimento sæpius comprobatum est, eis mirabiliter impertuntur : cujus rei plerique et nos ipsi, dum sacrum hoc aliquando cæmeterium perlustraremus, oculati testes fuimus. Fons autem iste, qui inter veneranda beatorum Martyrum sepulcra placide fluit, et usui quondam antiquorum Christianorum inservivit, tantum inde salubritatis hausit, ut qui olim animis, nunc corporibus, Dei virtute curandis suppetere valeat.

2 Hæc Aringhus, qui num. 10 docet hujus cæmeterii, quod Callisti dicitur, partes ac membra existere, varia illi inserta et adjuncta cæmeteria, interque recenset cap. 14 cæmeterium ad S. Cæciliam ; cap. 15 cæmeterium ad S. Sixtum, uti vocat Paschalis Papa, qui, ut mox dicetur, reperit horum Martyrum corpora : et cap. 16 cæmeterium Prætextati, in quo passim antiqua Martyrologia supra relata, referunt horum Martyrum corpora illata fuisse et videntur hæc tria cæmeteria

Alias partes
quædam ab
istis sanctis
nominatæ :

ab auctoribus pro uno eodemque haberi : et subinde cæmeterium SS. Tiburtii et Valeriani appellatum est. Nam Joannes Papa III, ut in ejus Vita scribit Anastasius bibliothecarius, retinuit se in cæmeterio SS. Tiburtii et Valeriani, et habitavit ibi multum temporis, ut etiam Episcopos consecraret ibidem. Sedit Joannes ab anno DLIX usque ad annum DLXXII. At S. Gregorius Papa III, eodem attestante Anastasio, cæmeterium beatorum Martyrum Januarii, Urbani, Tiburtii et Valeriani et Maximi, et eorum tectum in ruinis positum a novo perfecit. Præfuit hic Papa Ecclesie ab anno DCCXXXI usque ad annum DCCXLI. Eodem seculo, post interpositos quinque Pontifices, creatus est, Hadrianus Papa anno DCCCLXXII, mortuus anno DCCXCV ; qui apud eundem Anastasium traditur ecclesiam beati Tiburtii et Valeriani atque Maximi, foris portam Appiam, a novo restaurasse.

3 Successerunt Adriano Leo III, Stephanus V, et dein Paschalis I, constitutus anno DCCXCVII, mortuus anno DCCXXIV. Hic Papa, post revelationem sibi in ecclesia S. Petri a S. Cæcilia factam, dum corpus ejus sacratissimum sollicite quæreretur ; reperit in cæmeterio S. Prætextati, sito foris portam Appiam, aureis illud vestitum indumentis, cum corpore venerabilis sponsi sui Valeriani... Quæ cuncta suis pertractans manibus, et cum magno honore infra muros hujus Romanæ urbis, in ecclesia nomine ipsius sanctæ Martyris dedicata, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, ejusdem Virginis corpus, cum carissimo Valeriano sponso, atque Tiburtio et Maximo Martyribus, nec non Urbano et Licio Pontificibus, sub sacrosancto altari collocavit. Pro quorum Sanctorum honore videlicet et opitulatione construxit monasterium, in honorem Virginum seu Martyrum Agathæ et Cæciliæ, juxta ipsius ecclesiam, in loco qui dicitur-Colles jacentes. Quæ hisce verbis narrat idem Anastasius in Paschali Papa, desumpsit ex epistola ipsius Paschalis, quam edidit Baronius ad annum DCCXXI, et ex melioribus MSS. codicibus Antonius Bosius, cujus partem nos dedimus IV Martii ad Vitam S. Lucii Papæ num. 4. Dicitur autem ibi Cæmeterium S. Sixti, quod idem pro cæmeterio Prætextati sumi diximus. Appensa in rei hujus memoriam hæc fuit inscriptio.

Hanc fidei zelo Paschalis primus ab imo Ecclesiam renovans, dum corpora sacra requirit, Elevat inventum venerandum Martyris almæ Cæciliæ corpus, hoc illud marmore condens. Lucius, Urbanus huic Pontifices sociantur ; Vosque Dei testes, Tiburti, Valeriane, Maxime, cum dictis consortia digna tenetis. Hos colit egregios devote Roma Patronos.

inscriptio ibi
posita.

F
NOT. 6

§ II Nova corporum inventio sub Clemente VIII.

Sanctorum Corporum B. Cæciliæ Virginis et Martyris, sociorumque ejus Valeriani, Tiburtii et Maximi, nec non Urbani et Lucii Pontificum detectio ultima, ac solennis repositio, sub Clemente VIII Pontifice Maximo, anno Domini MDCXC, Paulo Sfondrato tit. S. Cæciliæ Presbytero, describitur sub hoc titulo a memorato Antonio Bosio : cujus historiæ contextus integer dandus erit ad Acta S. Cæciliæ ; hic excerptimus quæ ad hos tres Martyres spectant, et sunt ejusmodi : Cum veterem S. Cæciliæ ecclesiam Cardinalis Paulus Sfondratus, pro sua in Deum sanctamque Martyrem pietate, reparare atque exornare cœpisset ; inter cetera meditalatur sub ara majore custodiam sacris Reliquiis continendis extruere. Igitur cum, XII Kalendas Novembris, Cardinalis ad hanc ecclesiam se contulisset ; dirui pavementum jussit : quo excusso et subjecta humo egesta, superioreque

Anno 1599

20 Octobris
inventur
corpus S.
Cæciliæ.

A rioreque pariete demolito, duæ marmoreæ arcæ ternos circiter infra pedes apparuerunt : quæ quidem sese invicem fere contingebant. Erant autem secundum aræ magnitudinem collocatæ, ita ut ipsa ara eis superposita immineret. In priore marmorea area intra capsam extabat B. Cæcilie corpus.

et corpora
SS. Tiburtii
Valeriani
et Maximi,

5 In altera autem proxima et majore area marmorea, quæ in interiori parte, nimirum ulterius versus confessionem et altare locata erat, trina inventa sunt corpora Sanctorum, qui in eadem fuerant socii passionem, nempe Tiburtii, Valeriani et Maximi, quæ et sub hoc sacro altari a Paschale fuisse reposita, consentiens testatur historia. Quodlibet autem corpus peculiari linteo seu velamine proprio, juxta veterem consuetudinem, erat involutum. Erant autem ita collocata, ut ad eam partem, in qua primi corpus recubabat, quæ erat sinistra altaris, secundi pedes extenderentur : tertium autem corpus ex opposito secundi, eo statu quo primum, similiter jacebat. Et quancquam non adesset litterarum nota, quæ illa inter se nominatim secerneret aut designaret; perspicue tamen dignosci et distingui potuerunt : nempe quod primum erat S. Tiburtii, secundum in medio positum S. Valeriani, tertium vero S. Maximi. Nam, præterquam quod hoc ordine in epitaphio superius

B
facile dignoscenda ab invicem,

indicato a Paschali Pontifice numerantur, corpus S. Tiburtii ab illo S. Valeriani eo argumento recognitum est, quoniam S. Tiburtii corpus capite carebat, cum foris in ecclesia proprio in tabernaculo conservaretur, ut creditur, ab ipso Paschali Papa sublatum. Corpus deinde S. Valeriani distinctum est a S. Maximi, ex eo quod inventum est illius caput a trunco corporis divulgum, quod illi gladio recisum erat : magnitudine quoque et formæ proportionem capiti S. Tiburtii ita simile, ut duorum pari fere ætate fratrum esse viderentur. Contra vero S. Maximi, qui non capite plexus, sed ad necem plumbatis cæsus fuerat, repertum est caput ita cum corpore conjunctum; ut, extra simul cum aliis SS. Valeriani et Tiburtii publice in altari coleretur; magno id conatu et labore perfecit. Ostendebat etiam idem caput percussionum, quas ex plumbatis acceperat, notas et fractionis signa, licet formam integram retineret : in quo subflava quoque cæsaries quasi viventis, et omne capillamentum respersa sanguine, ita incorrupta cernebantur, ut ad litteram in eo completum dici posset illud Evangelicum : Capillus de capite vestro non peribit. Quod autem multo ceteris grandius erat, ratione proportionis habita, conjicere licuit, B. Maximum Valeriano et Tiburtio magnitudine et proceritate corporis præstitisse. Ante hanc arcam lapidea Paschalis tabula extabat, Sanctorum Martyrum nomina versibus expressa continens.

Luc. 21, 18

C

6 His vero corporibus nihil motis, sed in suo pristino ac proprio loco relictis, ... Cardinalis ut Summum Pontificem certiorum faceret, Tusculam, ubi ipse per autumnales eos dies morabatur, profectus est. Qui re audita, incredibili se desiderio flagrare ostendit, liceret ut sibi confestim ad Urbem reverti, coramque sacra pignora venerari. Quod cum illi gravis podagræ morbus, quo detinebatur, denegaret; ut primum eo levaretur adfuturum promittens (sicut et præstitit) interim Cæsarem Cardinalem Baronium, peritissimum antiquitatis et nobilem Ecclesiasticæ historiæ auctorem, sacris Reliquiis lastrandis recognoscendisque delegavit : qui cum collega Sfondrato Romam revertens, uti jussus fuerat, omnia diligenter religioseque contemplatus est : debitaque veneratione Sacrum celebrans prosecutus, ut rem totam Pontifici testimonio suo comprobaret, diem unum Romæ moratus, Tusculum est regressus. Post autem non multo... subitus arcam

Aprilis T. II.

jussu Clementis Papæ recognita a Baronio et Sfondrato :

marmoream, unde extractum fuerat S. Cæcilie corpus, similis alia area detecta est, in qua duorum Pontificum Urbani et Lucii corpora condita erant... Clara vel imprimis, hujus tempore inventionis, erga hos Patronos ac Martyres Populi Romani pietas ac devotio extitit... usque ad diem vigesimum secundum Novembris : qui dies vertente anno B. Cæcilie festus est atque natalis... quam diem soleoovi sacrificio celebriorem reddere pius Pontifex Clemens instituit. in quo primam orationem dixit de S. Cæcilia altera de SS. Valeriano, Tiburtio et Maximo... Cantorum schola concinebat Antiphonam. O beata Cæcilia, quæ Almachium superasti, Tiburtium et Valerianum ad martyrii coronam vocasti... Inscriptio argenteæ tabellæ incisa ita habet : Hic requiescit corpus Cæcilie Virginis et Martyris... a Paschali primo Pontifice maximo sub hoc altari una cum corporibus sanctorum Martyrum Lucii et Urbani Pontificum, nec non Valeriani, Tiburtii et Maximireconditum. Iterum post annos fere octo, Clemente VIII Pont. Max. cum iisdem sanctis Martyribus lucem aspexit, die xx Octobris, anno Dominicæ Incarnationis mxcix .. Ad cujus latus, in alia seorsim capsâ, prædicti tres Martyres, Valerianus, Tiburtius et Maximus requiescunt...

D
AUCTORE G. H.

Sacrum solenne de his celebrat Papa,

formatur
inscriptio.

7 Hæc sunt quæ in postrema corporis B. Cæcilie sociorumque Martyrum detectione ac solenni repositione acta sunt, prout cum oculis nostris nos ipsi conspeximus, tuo ex ipsius Cardinalis Sfondrati fidei relatione cognovimus... Ad majorem autem operis ornatum, religiosissimus Cardinalis terna utraque ex parte, in muri medio, signa inseruit ex ære inaurato : a dextera quidem B. Cæcilie Sanctorumque Valeriani et Tiburtii; a læva SS. Urbani et Lucii Pontificum Maximique Martyris. Inter utramque partem muri sub ipsa ara majore, B. Cæcilie Virginis ac sociorum Martyrum sepulcrum magnificentissime exornavit... In nigro lapide aureis notis ejusmodi inscriptio in ipsa areola exculpta est. Sub hoc altari requiescunt corpora sanctorum Martyrum Cæcilie Virginis, Valeriani, Tiburtii, Maximi sociorum, Lucii et Urbani PP. eisdem Sanctis Martyribus consecrato.

E

Signa ærea in muro inseruntur :

cum alia inscriptione.

8 Inter sacras Reliquias hujus ecclesiæ sunt de ossibus SS. Valeriani, Tiburtii et Maximi Martyrum, quorum integra corpora in eadem requiescunt ecclesia. Caput S. Valeriani sponsi S. Cæcilie Virginis, quod in ultima hac inventione a corpore revulsum in proprio argenteo capite inclusum est. Caput S. Tiburtii fratris ejusdem S. Valeriani, quod prius segregatum inter Reliquias ecclesiæ colebatur. Caput S. Maximi Martyris, quod nuper item a suo corpore abstractum et argento convestitum est, in quo tota cæsaries cruore usque hodie conspersa visitur.

Reliquiæ et capita in ecclesia.

F

§. III Reliquiæ variis locis sub horum nominibus.

Quæ hactenus de sacris corporibus, horum Martyrum Romæ adservatis protulimus, adro nobis explorata et ab initio inter se coherentia apparent, ut nihil fere de antiquorum Martyrum reliquiis certius inveniri posse videatur. Non desunt tamen varæ ecclesiæ, in quibus quia iisdem nominibus appellatorum Martyrum corpora aut aliqua reliquiæ habentur, tamquam si istorum, de quibus hactenus egimus forent, eorum veneratio ad hunc xiv Aprilis assumpta est. Ac primo Lucenses in Hebruria contendunt corpora SS. Tiburtii, Valeriani et Maximi extare a tempore immemorabili, in ecclesia S. Paulini, in proprio sacello versus occidentem oclusa : eorumque celebrem festivitatem solenni ritu in illa ecclesia quotannis recolî hoc xiv Aprilis. Agunt de his Cæsar Franciottus, libro de Sanctis Lucensibus Lucæ

Variis locis reliquæ sub horum nomine exponuntur :

et Lucæ in Hebruria dicuntur eorum corpora extare,

A anno MDCXIII excusa; Ferrarius in *Catologo Sanctorum Italiae*, in sua ad elegendum horum Martyrum annotatione; et Franciscus Maria Florentinus, in suis observationibus ad *Martyrologium Hieronymianum*: qui saltem ait, Sanctum aliquem Maximum Lucæ servari non dubitari, eumque Præfecti Cornicularium fuisse exploratum haberi; et ita legi in pervetusta membrana dedicationis illius ecclesiæ, in Dyptichis Ecclesiæ Lucensis edenda. In illius sacelli ara antiquis characteribus hanc insculptam tantum legi epigraphen: CORPUS S. MAXIMI. P. CUM ALIIS, quod interpretatum ab antiquis Lucensibus cum aliis sociis, Tiburtio nempe et Valeriano. At si revera horum Martyrum integra corpora anno Domini MDCXC Romæ reperta fuerunt, et ibi immota relictæ, alius Maximus, qui Lucæ colitur, aliique socii. Hæc Florentinus. Verum quia sub Alexandro IV Pontifice et Henrico Episcopo Lucensi circa annum MCLX, post illatas S. Paulini reliquias, ecclesia, quæ antea a S. Antonina nomen habebat, dedicata fuit S. Paulino, citata membrana dedicationis non potuit majorem vetustatem habere: cujus scribendæ auctores, quo modo socios S. Maximî vocarunt SS. Valerianum et Tiburtium ex solu conjectura; potuerunt eundem Maximum ex simili conjectura cognominasse Præfecti Cornicularium. Ipsæ Florentinus, in *Indice ad Martyrologium Hieronymianum*, numerat Sanctos Martyres, Maximî nomine insignitos, septem et quadraginta: quidni multo plures ejus nominis fuerint inter illos non comprehensi; ut possit et debeat censeri aliquod corpus alterius S. Maximî et corpora sociorum anonymorum ibidem asservari.

ex fide cujusdam membranæ an. 1260 scriptæ.

B 10 Saussurus S. Tiburtium suo *Martyrologio Gallicano* his verbis inscripsit: In Catalaunensi territorio, monasterio S. Urbani, festivitàs S. Tiburtii, cujus hac die Romæ laureati sacrum corpus, cum præfati Urbani sanctissimi Pontificis et Martyris pretiosis exuviis, munere Nicolai I Papæ, inde in Galliam delatum ad Carolum Calvum Regem Christianissimum, eo in canobio honorifice sepositum est, ubi et hodie incolarum pio concursu honoratur. Eadem Saussurus ad xxv Maii, quo colitur S. Urbanus latius deducit. Philippus Lubbe, in tomio I *Novæ bibliothecæ librorum manuscriptorum*, edidit de Vita et miraculis S. Germani Episcopi Autissiodorensis libros duos, auctore Herico monacho Autissiodorensi: in cujus libri 2 cap. 12 ista leguntur: Anno incarnati verbi MDCCLXII Fratrum quidam, mandatis pariter et epistolis regiis instructi, urbem Romam expetunt, cum orationis gratia, tum etiam quarundam ecclesiasticarum studio caussarum, quas, Deo negotium procurante, et allegarunt strenue et efficaciter expleverunt. Prudentissimus et maxima venerationis reverentia suscipiendus Nicolaus Papa, Romanæ tum Cathedralis præsidens, vicem Apostolici culminis et dignitate et studio præferebat: qui cum prenominationis legataris, ad cuncta quæ vellent, per dies aliquot plenissime sui copiam fecisset; magna sui ministrorumque ejus gratia discessuris sanctorum Martyrum Urbani et Tiburtii reliquias tradidit, et virtute pretiosas et quantitate præcipuas. Sic Dei favore et obtentu Regis Caroli, quod alias vel laboriosissimum vel impossibile fuerat, facili negotio confecerunt. Dein cap. 13 describitur iter, et miracula in eo patrata indicantur, Dein cap. 14 ista traduntur: Solennis Autissiodori parabatur exceptio, quo tandem pridie Kalendarum Novembrium pervenerunt, multa gloria, ingenti pompa, inexpugnabili rerum constantia. Creverunt ex eo miracula visibiliter corporalia, invisibiliter spiritualia, quo magis subtilia eo magis utilis; indesinenter assidua, indubitanter proficua, quantoque perennius duratura, tanto certius profutura... Beati Martyris Tiburtii anniversarius passionis dies advenerat, et pia Fratrum devotio noctur-

nis vigiliis officiosius insistebat. Inter hæc cuidam Fratrum in oratione secretius procumbenti, atque in divinæ contemplationis suffragium aliquatenus rapti, se videndum exhibuit, ea formæ habitudine, ea pulchritudine juventæ, qua expressus in suæ Passionis textu describitur. Visus est autem ante loculum reliquiarum suarum, libratis in area gressibus, assistere; et expansis ad Orientem manibus, quarum una virgam ferebat anream, pro totius salute populi instantius supplicare. Is nobis postmodum cum lacrymis referebat: id mire gratum omnibus et præsentis et futuræ devotioni conduxit. Additur dein, Herchenraum Catalaunensem Episcopum, anno MDCCLX reliquias pretiosi Papæ et Martyris Urbani obtinuisse. et monasterium in pago Partensi ejus honore construxisse. Postea cap. 15 asserit reliquias in cryptas translatas, et circa corpus S. Germani conditas, et dextro quidem latere, id est a plaga Australi, ossa B. Urbani Papæ et aliarum. Sinistrum, id est, Septentrionale latus gloriosi Martyris Tiburtii pignora occuparunt, subjunctis aliis corporibus. Hæc ibi. Verum uti appellantur, in prima Pontificis donatione, Martyres Urbani et Tiburtius, absque ulla dignitate; ita potuerunt esse aliqui Martyres eisdem quibus celebriores isti nominibus appellati, quales etiam hoc tempore ex cæmeteriis Romanis effossi per omnes regiones deferuntur.

11 Dedimus IV Iebruary Vitam B. Rahani, Abbatis Fuldensis et dein Archiepiscopi Moguntini, auctore Rudolfo, Presbytero et monacho Fuldensi, ejus discipulo: in qua capite 6 narratur tertia reliquiarum allatio, et ista inseruntur: Theodorus frater Deusdonæ, cum socio Sabbatino, detulit ossa SS. Tiburtii et Valeriani atque Maximî: quorum primi sub Almachio Urbis Præfecto fustibus cæsi et gladio sunt percussi: ultimus vero tandem plumbatis verberatus est, donec redderet spiritum. Adduntur miracula: sed his et aliis Reliquiis communia. Dein cap. 8 hæc narrantur: Locus est a monasterio Fuldensi decem et eo amplius leucis distans ad Boream, nomine Rathesthorph, a monachis quidem habitatus, sed ad præfatum monasterium eo tempore et ad Rabanum Abbatem pertinentibus, in quo pulchram et divinis officiis congruentem noviter construxit ecclesiam: in quam ossa B. Cæcilie Virginis et sanctorum Martyrum Tiburtii et Valeriani intulit, atque in sarcophago saxeo post altare posuit, singulorum ossibus in loculis singulis seorsim conditis, erectamque desuper, ut eis moris erat, ligneam tumbam auro paravit et argento. Titulum quoque, rei gestæ seriem declarantem, metrico carmine compositum, litteris deauratis in circuitu conscripsit, in hunc modum: Postquam Rex Regum Christus super æthera celsa Victor conscendit, arbiter omnipotens; Servorum turbam hic liquit plebemque fidelem, Qui verbo et factis plurima lucra darent. Inter quos isti, quorum hic membra quiescunt, Virtutum titulis eximii fuerant. Hi pompam mundi spernentes, rite tenebant Martyrii palmam, virgineumque decus. Germani ecce duo hic pausant, quos Virgo beata Lucrata est Christo dogmate Cæcilia. Valerianus adest unus, Tiburtius alter, Nomine præclarus clarior et meritis. Has tres personas, Romana ex arce meantes, Suscepit Hraban, Christe, tuus famulus; Patronosque sibi exoptans fieri, arte magistra Ornavit tumulum, condidit et titulum.

12 Masinus in *Bononia perlustrata* celebrat ad hunc diem SS. Tiburtium et Valerianum Martyres, eo quod isti in Ecclesia S. Francisci duo eorum brachia asserventur. Fuimus nos anno MDCCLX Bononiæ, et Reliquias variorum Sanctorum in dicta ecclesia in magnifico

D et facta aliqua apparitione

juxta corpus S. Germani deposuerunt.

E

Aliqua ossa 3 horum Martyrum creduntur Fuldæ translata,

et in ecclesia Rathesthorphiensi deposita,

F addita hac inscriptione.

Duo brachia S. Tiburtii et Valeriani putantur Bononiæ esse: gnifico

A *gnifico pegmate collocatas venerati fuimus; quanda R. P. Innocentius Guardianus nobis obtulit Indicem præcipuarum Reliquiarum suo sigillo munitum, in quo testatur SS. Tiburtium et Valerianum ob dicta duo brachia, officio ecclesiastico sub ritu duplici honorari.*

Corpus atiquod
S. Maximi
Madrیتی,

13 *Tamais Salazar in Martyrologio Hispanico celebrat ad hunc diem magno encamio S. Maximum Præfecti cubicularium, ejus lipsana in monasterio Fratrum excalceatorum B. Mariæ de Mercede Matritensi, cui nomen S. Barbara, honore debito et cultu celebri reservantur. Dein post Acta ejus memorata, addit, sacra pignora honorifice deaurata theca inclusa a fidelibus die ejus agonis frequentissime venerari, et se authenticum diploma vidisse.*

14 *Est etiam corpus alicujus S. Maximi Martyris*

in ecclesia Domus Professorum Societatis Jesu Antwerpæ, quod cum facultate sanctissimi Domini nostri Pauli v extractum ex cæmeteria S. Priscillæ via Salaria, obtinuit Mutus Vitellescus Societatis Jesu Præpositus Generalis, ac donavit P. Jacobo Tirino Societatis Jesu Sacerdoti, litteris donationis conscriptis die xv Martii anno mdcxvi, et signatis manu Mutii Vitellesci, et sigillo de cera rubra sigillatis. Memoratus autem Jacobus Tirinus Præpositus præfatæ Domus professorum, in ecclesia a se constructa dictum corpus S. Maximi Martyris collocavit: rjusque festum hoc xiv Aprilis hactenus celebramus; Etsi credamus ipsum corpus, æque ac illud quod est Madrیتی, alterius S. Maximi esse. De eadem ecclesia et dicto Jacobo Tirino plura diximus in Februarii ad memoriam S. Fortunati Martyris pag. 329.

D
AUCTORE G. H.
aliud Antwerpæ in ecclesia Societatis Jesu.

DE SS. APOLLONIO, EPHEBO, OPTATO, PATO, SATURNINO, FRONTINO, MACARIA SEU MARCIA, CORNELIO, CONDITORE, TITULO, PROCULO, VALENTINO, PRODUCTO, LAURINO, DOMNINA, ET SOCIIS VIRGINIBUS ET S. VALERIANO, MARTYRIBUS, INTERAMNÆ IN UMBRIA.

B

E

CIRCA AN.
CCLXXII.
Difficultas in
his Sanctis
obito.

Ferdinandus Ughellus, tomo i *Italix sacræ, in Episcopis Interamniensibus num. 4, dum de S. Proculo Episcopo primo agit (quem asserit hoc xiv Aprilis coli, ut infra videbimus) addit, ita plerumque oscitanter scriptores unum cum altero, alteriusque Acta cum illius confundere, ut quæ adferunt videantur plerumque magis ægri capitis somnia, quam quod inde veritas indagari posse videatur. Tum, nonnullis interpositis, ait, Ferrarium, dum scriptores reconciliare conatur, densiores tenebras veritati offundere. Nos ob plurimas difficultates, quæ de Sanctis Interamniensibus hoc die occurrunt, veriti ne simili aspergumur macula, primo proponimus, quæ de iis in antiquioribus fastis reperimus.*

Nomina ex
Martyrologio
S. Hieronymi
proposita.

C

2 *Antiquissimum apographum Epternacense Martyrologii Hieronymiani, quod hactenus sæpius produximus, cum primam classem protulisset Martyrum Romanorum, Tiburtii, Valeriani, Maximi, Cyriaci, Diocletiani, Symphronii et Docimi, de quibus nos jam egimus; subjungit secundam classem his verbis: Interamnæ Apollonii, Fevi, Optati, Pati, Saturnini, Macariæ, Corneliæ, Conditoris, Tituli, Proculi, Valentini, Producti, Livini, Dominae Virginis cum suis Virginibus, Sancti Valeriani. In posterioribus apographis ejusdem Martyrologii Hieronymiani, cum proposita fuisset memoria Martyrum Romanorum Tiburtii, Valeriani, Maximi, Quiriaci, consequenter ista habentur: Optati, Pati, Saturnini, Marcia, Frontinæ, Corneliæ, Conditoris, Tituli. Interamnæ Proculi, Valentini, Produci, Laurini, Dominae Virginis cum suis Virginibus simul coronatæ, et Sancti Valeriani. Ita MS. Corbeiense Parisiis excusum. Cui congruit MS. Blumianum; in quo, loco Laurini, habetur Uvini, qui in priore apographo est Vurnus: cum quo etiam Domina, loco Dominae, scribitur. In Apographo Lucensi Pertinæ, Tatuli et Dominae legitur, loco Frontinæ, Tituli et Dominae seu Dominae. Desuat in his, Apollonius et Fevus, qui in priore apographo primum locum occupant. In eodem etiam codice Macariæ, Frontini et Producti habetur: in aliis Marcia, Frontinæ et Produci. Et hactenus Martyrologium S. Hieronymi in quatuor apographis.*

Memoria in
aliis Martyrologiis

3 *Ex predictis Martyribus hæc nomina, non indicato loco, sunt inserta perretusto MS. Martyrologio Tam-lachtensi in Hibernia, scilicet Fiebi, Apati, Patii, Saturnini, Prontii, Martiæ, Corneliæ, Conditoris, Tituli, Proculi, Valenti, Produci, Liurni, Dominae*

cum suis Virginibus coronatæ, Valeriani. Deest solum Apollonius, cujus loco videtur Apatus vitiose scriptus: et reliqua nomina, hinc inde non accurate exarata, cum aliis facile conferri possunt. In aliis MSS. aliquorum ex istis nomina sunt: et quidem in Richenoviensi MS. Apollonii, Proculi, Valentini, Marcia. Solum Apollonius est in MS. Rhinoviensi. In Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei est memoria Proculi, Optati, Corneliæ: In MS. Trevirensi S. Maximini, Valeriani et Optati. In alio ejusdem monasterii, Saturnini. In MS. Barberiniano, post elogium Bedæ de SS. Tiburtio, Valeriano et Maximo, additur memoria Valeriani et Optati, et deinde dicitur: Interamnæ Proculi, Valentini. In Martyrologiis Coloniae et Lubecæ excusis anno mccccxc, ista habentur: Interamnæ BB. Proculi, et Mephibii et Apollonii, discipulorum S. Valentini Episcopi et Martyris, sub Consulari Hennucio decapitatorum. Quæ fere eadem leguntur apud Grevenum in Auctario Usuardi. Qui hic Mephibus appellatur, est aliis Ephebus; Phebus etiam, Fiebus et Fevus dictus. Colitur S. Valentinus xiv Februarii, a quo fuerunt conversi dicti SS. Apollonius, Ephebus et Proculus, quorum Acta dedimus xvi Februarii: quando solenni officio in Ecclesia Interamniensi coluntur.

4 *De SS. Proculo et Domnina ista habent Usuardus, Ado et Notherus: Interamnæ S. Proculi Martyris. Item S. Dominae Virginis, cum sociis Virginibus coronatæ. Consentiant quamplurima. MSS: sed Domnina etiam Domna, Donna, Domina scribitur, et magis vitiose in MS. Carmeli Coloniensis Dymnia Virgo, cum sociis ignibus, loco Virginibus, coronata. Eadem habent Petrus de Natalibus, Bellinus, Maurolycus, Felicius, Galesianus, Canisius cum Martyrologio Romano anno mdxxxvi excuso. In cujus posterioribus editionibus, adjuncta titulo Episcopi, ita legitur: Interamnæ S. Proculi Episcopi et Martyris. Item S. Dominae Virginis et Martyris, cum sociis Virginibus coronatæ. Verum obstant hactenus producta Martyrologia, in quibus Proculus ille ponitur, qui cum Apollonio et Ephebo occisus est, et cum iis (nisi multum solum) reliqui hic numerati; quos ilico in titulo simul detinemus. Nam, cum in antiqua Vita S. Valentinii Episcopi, xiv Februarii illustrata, actum esset de baptismo SS. Proculi, Ephebi et Apollonii, additur num. 10, per hos confluxisse multitudinem scholasticorum ad Christum, ita ut Abundius Præfecti Urbis filius*

et potissimum
SS. Proculi et
Dominae,

animo

A animo duceretur, et tota fidei plenitudine Christi se famulum publica voce clamaret. Tunc indignatio pene omnium Senatorum accensa est : et tentus S. Valentinus, atque virgis cæsus... decollatus est, jussu furiosi Placidi urbis Præfecti. In hac furiosa indignatione, duobus post Martyrium S. Valentini mensibus, arbitramur hos Martyres fuisse occisos hoc XIV Aprilis circa annum CCLXXII. Quingenta corpora Sanctorum Martyrum adservari in ecclesia S. Valentini scribit Jacobillus in *Indice Reliquiarum Umbriæ* pag. 53.

sunt occisi
circa an.
num. 272.

De S. Proculo
Episcopo alibi
agentum.

5 Baronius in *Notis ad hunc diem* putat duos Valentinus Episcopos Interamnenses, duos item Proculos dari oportere : nam alter, inquit, Valentinus passus reperitur temporibus Gentilium Imperatorum, ut ex ejus Actis constat in quibus de Proculo et sociis mentio habetur. Ita est : sed is e Græcia ad Latina studia pervenisse dicitur, et nusquam Episcopus appellatur, de quo et sociis ejus hic agimus. Diximus Kalendis Januarii inter Prætermisos, S. Proculum Episcopum Interamnensem referri ad istum diem a Galesinio et Ferrario; cumque coli Bononiæ 1 Junii cum altero Proculo milite; Interamnæ vero 1 Decembris,

quod tali die corporis ejus facta translatio fuerit, et promissimus nos de eo acturos Kalendis Junii, quando ulterius licebit quærere, num duo Proculi sint statuendi Episcopi Interamnenses, quod post dubium a Baronio propositum primum fieri ab aliquibus cæpit; et Ferrarius hoc die vult celebrandum esse Proculum secundum, contra quem contendit Ughellus hoc die coli debere Proculum primum.

6 Ut huic concertationi finis imponeretur, in conficto nupr Chronico Dextri præfati Martyres attribuuntur Hispaniæ ad annum 160 et 175, unde hæc verba Taimius-Salazar in *Martyrologio Hispanico* profert : Interamnii Flavii in Hispania, passio SS. Proculi, Dominæ Virginis cum aliquibus etiam Virginibus, quæ martyrium pro fide acerrime defensa complexæ sunt : et sollicite quærit quomodo illud oppidum modo appelletur. Sed hisce fabellis nolumus inhærere.

Controversia
ex Pseudo-
dextro.

7 Ferrarius in *Catalogo generali ex tabulis et Martyrologio Interamnensi*, ad xv Aprilis ista habet : Interamnæ in Umbria S. Dominæ Virginis et sociarum Martyrum. De urbe hac XIV Februarii latius egimus.

Cultus S.
Dominæ
12 Aprilis.
NOT. 7

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B OPTATO, ARCILAO, SYMPHRONIO, FRONTINO, MAXIMO, DECIMA, MARCIA CORNELIA, ITEM FORTUNATA, DONATO, TIBURBIO, VALENTO. E

G. H.

XIV APRIL.

Tertia et ultima classis Martyrum in apographis quatuor Martyrologii Hieronymiani ita indicatur : Et alibi item Optati, Saturnini Archilai, Symphronii, Frontini, Maximi, Decimæ, Marcia, Cornelia. Aliqua in descriptione nonnullorum est diversitas : scilicet pro Archilai, est Arcilai et Arcillai; pro Symphronii, Simproni; pro Frontini, Frontoni, et Prontini; pro Decimæ, Decenizæ. Multi similium nominum Martyres sunt in præcedenti classe, et ideo farsan in Martyrologio Tamlachtensi non repetuntur : sed ibi adest memoria S. Archilai cujus in præcedenti-

bus nomen abest, item secundi Saturnini Adsunt, sed semel, quorum supra nomina similia recensentur, Optatus, Symphronius, Maximus, Marcia, Cornelius, et Pontius loco Frontini. At quorum alibi desunt nomina, recensetur memoria, Fortunatæ, Donati, Tiburbii et secundi Valenti. Et præter hunc Tiburbium est alius Tiburtius frater S. Valeriani : de quibus supra egimus. In MS. Pragensi memoratur Archelaus, addunturque Cyprianus et Diogenes Diaconus : sed hi tres referuntur sequenti die, in Mesopotamia passi.

G. H.

DE S. MAXIMO MILITE ET MARTYRE E LEGIONE THEBÆA, MEDIOLANI.

CIRCA AN.
CCXCVII

Martyres
Thebæi in
Italiam
fuga elapsi,
et coronati :

ex his inter
socios S.
Alexandri fuit
S. Marimus.

Cum legio Thebæorum, Duce S. Mauritio, in finibus Sedunorum, quod nollet jubente Maximo Imperatore diis sacrificare, a reliquis discessisset; multi ex his Alpes transiverunt, et in Italia Subalpina aliquandiu latuerunt : sed cum alii essent XXII Septembris occisi, eorum socii in Italia conquisiti fuerunt, et variis in locis Martyrio coronati. Sic Taurini in Pedemontio passi sunt SS. Octavius, Solutor et Adventor, quorum corpora modo asservantur ibidem in ecclesia Societatis Jesu, dictis Sanctis urbis Taurinensis Patronis dicata. Aliqua de iis attigimus XII Februarii, in Vita S. Julianæ Matronæ, plenius acturi die XX Novembris, quo creduntur occisi. Alius illustris ex hac legione miles fuit S. Alexander, qui Bergomi post varios cruciatus capite truncatus, Martyrium complevit XXVI Augusti. Bernardus Rosignolius Societatis Jesu, sub nomine Guilielmi Baldesani, accurate descripsit Historiam Thebæam, auctus anno MDCLV Taurini editam; in qua scribit pag. 131 memoratum Alexandrum, legionis signiferum, cum aliquot sociis suis, Cassio, Secundo, Severino, Licinio, Maximo, Innocentio et Mauritio transfugisse in Italiam, mira Dei providentia ad hoc tunc conservatos, ut sanguine suo varias ibidem civitates et dioceses Sanctifi-

carent. Postea pagina 143 agit de tribus ultimo memoratis; ac S. Innocentii corpus asserit in oppido Cantu, et S. Mauritii in oppido Serra diocesis Mediolanensis asservari : Sancti autem Maximi, de quo hic agimus, in ipsa urbe Mediolanensi : additque se nullam particularem de horum athletarum martyrio notitiam potuisse nancisci.

2 Denique pag. 267 de elevatione corporis S. Maximi habet hæc : Aderat corpus S. Maximi Thebæi, Mediolani, sed absque debita reverentia, in loco non satis decenter aptato. Quare S. Carolus Borromæus, S. R. E. Cardinalis et Archiepiscopus Mediolanensis, ut excitaret in sua ecclesia Metropolitana devotionem populi, fecit in crypta subterranea insignem Capellam; eamque sacrationem reddidit, collocatis in ea variorum Sanctorum reliquiis : et anno salutis nostræ MDLXXVII, inter alia Sanctorum corpora, eo transtulit sacrum Thebæi militis S. Maximi corpus; ac magno cum decore ac reverentia deposuit in fornice subterraneo, ad id constructo. Ut autem erga hunc Sanctam Thebæum devotio populi Mediolanensis augeretur, a reliquo corpore separavit venerandum caput dicti Martyris, et extra cryptam extulit, voluitque in argenteo loculo conservari, ut futuris

17
cujus corpus
fuit Mediolani
conditum,

a S. Carolo
Borromæo

anno 1578
in cryptam
subterraneam
delatum :

at caput
urgente in-
clusum,

temporibus

A temporibus memoria hujus Sancti perseveraret. *Hæc Rosignotius. At Paulus Morigius, in Sanctuario urbis et diœcesis Mediolanensis, anno MDCLXI excuso, trodit in ecclesia Cathedrali, prope altare S. Michaelis, intra sacristiam ordinariorum Sanctorum, cum summa veneratione asservari Reliquias quatuordecim Sanctorum, inter quæ nominat Caput S. Maximi Martyris, et pag. 7 inter alias Reliquias Martyrum, quæ in eadem sacristia custodiuntur, primo loco collocat ali-*

servatus in sacristia.

quas S. Maximi. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italix, et in Catalogo generali, de hoc S. Maximo agit, asseritque diem Inventionis esse, non passionis: reliqua ex citata Historia Thebarum desumpsit. Brantius Episcopus Sarsina hoc eum disticho celebrat in suo Martyrologio Poetico:*

Maximus eripitur cæsa legione Thebæa,
Ut posset Christum glorificare magis.

D
AUCTORE G. H.
colitur 14
Aprilis.

DE SANCTO ARDALIONE MIMO ET MARTYRE.

G. H.

SUB MAXIMIANO IMPER.

Inter alios mimos conversos

est S. Ardalion Fastis Romanis inscriptus,

elogium ex Menais Græcis,

16 et 17 Aprilis

Observat Baronius in Notis ad hunc xiv Aprilis, consuevisse Gentiles, in derisum Christianæ religionis, personas in theatrum deducere, quæ Acta Christianorum representarent, sed Deum, qui irrisores irridet, jocos in rem seriam, fabulas in hostias, et mimos convertisse in Martyres. Talem dedimus xxvii Februarii S. Gelasium seu Gelasinum, Heliopoli in Phœnicia anno Christi cxcvii Martyrem, conversum cum baptis-
Bmati Christianorum illuderet. Talis etiam est Gensius, qui Romæ, cum mysteriis Christianorum illuderet, repente ad fidem conversus, martyrii palmam obtinuit xxv Augusti. Talis quoque fuit S. Ardalion, de quo ista in Tabulis hodiernis Martyrologii Romani leguntur: Eodem die S. Ardalionis mimi, qui cum sacris Christianorum in theatro illuderet; derepente mutatus, ea non solum verbis, sed et testimonio sui sanguinis comprobavit. In Notis citatur Menologium Græcorum, a Cardinale Sirleto collectum ex Magnis Menais, in quibus illud elogium continetur.

2 Eodem die sancti Martyris, venerandi Ardalionis, Maximiano imperante hic mimicam in theatris personam agebat, et aliorum mores, vitia, affectus et facta imitabatur. Placuit eidem etiam Christianorum in martyrio constantiam per ludibrium in scena exprimere. Ergo suspensus, quasi nollet diis sacrificare, et repente immutatus est. Cum ergo illi a spectatoribus applauderetur, laudareturque publice, et ingentibus vocibus acclamaretur, quod optime personam Christianam ageret, et patientiam imitaretur; ille, indicto præsentibus silentio, se vere Christianum esse proclamavit. Unde cum illum Præses multis adhortaretur, ut mentem mutaret; nihil egit. Martyr enim constanter in Christi fide persistens, in vivum rogi incendium injectus, in eodem extinctus, martyrii palmam adeptus est. *Hæc Menais, tam excusa quam varia manu exarata, et cum iis Maximus Episcopus Cytherorum ἐν βίαις ἔχων.*

3 Eadem leguntur xvi Aprilis in Synaxario Cardinalis Mazarini Parisiis et in Menais MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, in codice signato littera o et numero 148. In Menais de more præmittitur

elogio distichon, alludens ad professionem mimicam, ab imitando Græcis nominatam.

Νῦν Μῖμος οὕτως Ἀρδάλιον ἢ πᾶλαι,
Μιμῶμενον γὰρ Μάρτυρας τὸ πῦρ ἐλέγει.

Nunc quam ante verior est mimus Ardalion.

Namque imitatum Martyres flammæ cremant.

In Menologio quoque Basilii Porphyrogeniti Imperatoris dicto xvii Aprilis elogium ponitur, quod ob multas circumstantias, rem gestam latius explicantes, hic etiam addimus. Eodem die xvii certamen sancti Martyris Ardalionis. Hic sub Imperio Maximiani mimicam artem exercebat; qua arte simul et aliis scenicis lusus mire exercebat. In hoc ergo studio cum operam suam collocaret, semetipse Martyrem effecit, fortiter pro Christo dimicans. Quidam enim vice, cum in scena coram tyranno denudatus, suspensus ageret, ipsique plauderetur a spectatoribus, ejus tolerantiam laudantibus; voce magna exclamavit; et silentio petito impetraturoque, conversus ad populum dixit: Nolite arbitrari me jam ludica agere, sed in Christianæ religionis veritate hæc accipite. Ego etenim Christianus sum. Tunc Princeps facie immutatus; primam quidem ipsum est adhortatus, ut ab eo quod dixerat, mentem amoveret, nec se in turpem mortem conjiceret: deinde cum ipse illis dictis non assentiretur, sed in Christi fide ad mortem usque se velle persistere affirmaret; ingentem ignem curavit Princeps accendi: in cujus medium Ardalion conjectus, hujus vitæ finem, gaudio exultans, accepit, letalem hac ratione diabolo plagam indigens.

4 Die xviii Aprilis sacra Ardalionis memoria celebratur in MS. Synaxario Græco Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu: addito eodem fere elogio, quod ex Menais jam dedimus. Locus martyrii nusquam exprimitur: non tamen omnino temere suspicabitur aliquis, rem gestam esse in Oriente, cum istic forte Maximianus ageret; eo quod tota ejus notitia per Græcos derivata est ad ecclesiam Latinam: quæ nunc demum nomen Ardalionis et Martyrium ab ipsis edocta, illum Martyrologiis suis inseruit.

E
et Menologio
Basilii Imp.

memoria
18 Aprilis.
F

DE SANCTA THOMAIDE, MARTYRE ALEXANDRIÆ.

G. H.

SEculo v.

S. Thomais non vixit cum S. Febronio, sub Diocletiano in Mesopotamia Martyre,

Guilielmus Sirletus S. R. E. Cardinalis, in Menologio Græco a se collecto, ista solum de hac sancta matrona habet ad hunc diem: Eodem die sanctæ Martyris Thomaidis, ex urbe Alexandriæ. Quo Menologio citato ista verba hodierno Martyrologio Romano inserantur: Alexandriæ S. Thomaidis Martyris. In Notis addit Baronius, plura de ea in Actis S. Febronii. Colitur hæc xxv Junii, martyrio coronata sub Diocletiano, Nisibi in

Mesopotomia, ante sanctimonialis, cum quadam Thomaide, quæ illam abductam, cultu virum mentito, secuta est, et ejus martyrium, quod oculis spectarat, postea conscripsit. Habemus martyrii Acta in variis MSS. Latinis, et a Mombritio edita, quæ memoratus Sirletus etiam Græce transcripta reperit in Crypta-Ferrata prope Romam, et a se iterum Latine translata misit Aloysio Lipomano Episcopo Veronensi: hic autem ea sub nomine Metaphrastis edidit tomo vii Itarum Sanctorum

Λ *Sanctorum, et ex eo Surius ad diem xxv Junii. Verum hæc Sanctimonialis, Thomais multo senior est hac nostra Thomaide: quæ non Sanctimonialis, sed uatrone conjugata; non in Mesopotamia aut Assyria, sed Alexandria in Ægypto; non in aliqua antiquorum Imperatorum persecutione, sed in summa Ecclesiæ pace, a socero suo, propter pudicitiam, seculo Christi quinto, martyrium subiit. Ejus illustre certamen refertur in Magnis Græcorum Menæis. excusis et manu exaratis, et apud Marinum Episcopum Cythærorum ἐν βίαις ἔχρω, quod inde Latine hic dumus, et est hujusmodi.*

sed Alexandria ob pudicitiam occisa seculo 5.

Hæc matrimonio juncta,

a socero ad scelus sollicitata

2 Eodem die xiv Aprilis memoria S. Thomaidis Martyris. Sancta hæc Thomais prognata fuit Alexandriæ, et a parentibus suis ad omnem honestatem educata, litterisque imbuta: ac postmodum viro in conjugio tradita, vixit in ædibus mariti magna cum laude honestatis et temperantiæ, prudenter se in omnibus et comode gerens. Degebat autem in eadem domo pater mariti, qui Thomaidem nurum suam acceperat: sed is quodam tempore, cum filius ejus et maritus Thomaidis a domo abesset, animarum perditior diabolus impuras seni contra nurum cogitationes imminisit, ita ut incestuosa copula eam aggredi conaretur, et impium animi scelerati conceptum consummare. Obstitit mox B. Thomais, multis verbis improbum senem a scelere dehortata, et deprecata, ne pudorem sibi vellet extorquere: sed omnia frustra fecit. Impulsus enim ille, vel potius a dæmone in tenebras mentis abductus, et igne carnali instigatus, arrepto gladio nurum suam ac filii uxorem percussit, mediamque ferro divisit. Hæc ergo mox animam suam profudit, laureamque martyrii, pro tuenda pudicitia interfecta, reportavit: at senex socer extemplo cæcitate percussus, domi oberrabat. Contigit interea, ut aliqui accederent, filium ejus quærentes. Reperiunt hi Thomaidem uxorem ejus in terra mortuam jacentem: et hæc videntes, et una senem socerum cæcum circa parietes

et assensum negans occiditur.

Socer cæcitate percussus,

reptantem et oberrantem, interrogant, quid id D et ultro ad Præto-
spectaculum sibi velit. Fatetur senex facinus, sese-
que parricidii reum accusat: additque et rogat, ut
ab iis ad Præto-rem deducatur, a quo criminis facti
sententiam accipiat. Faciunt illi quod senex roga-
rat, eumque ducunt ad tribunal Prætoris: qui co-
gnita causa, gladio caput senis amputari curat.

capite plexus est.

3 Hæc cum Daniel Abbas Scetheos intellexisset, Thomaidem in Scethem deportari curavit, ibique in suo cœmeterio sepelivit, ut quæ pro pudicitia sanguinem profudisset. Fuit autem ibidem in Scethe aliquis, qui spiritu fornicationis ad libidinem vehementer incitabatur: is cum ad beatæ Martyris reliquias et tumulum accessisset, seseque oleo ex lucerna ibidem appensa inunxisset: accepta per nocturnam quietem, qua Martyr illi visa est, cœlesti apprecatione expectatus, se penitus ab omni libidinis affectu expeditum sensit. Ex hoc igitur tempore huc usque Fratres hujus monasterii, in hoc carnis conflictu; singulare præfidium per B. Thomaidem acceperunt.

Corpus Sanctæ in monasterium Scethes delatum,

miraculis claret:

4 *Hocenus Menæa, in quibus indicatus Daniel, Abbas in monasterio Scethes, videtur is esse, qui cum S. Arsenio ibidem vixit; ejusque virtutes post illius abitum posteris solebat narrare, ut refertur apud Rufinum libro 2 de Vitis Patrum cap. 37 et duobus sequentibus; et libro 5 interprete Pelagio libello 10 cap. 8, libello 13 cap. 9 et libello 18 cap. 3. Quo posito, statuimus seculo quinto S. Thomaidem martyrium passam, ejusque corpus in dicto cœnobio asservatum fuisse. Distichon elogio præfixum in Menæis, nullam Martyrii mentionem continens, cuius Sanctæ, etiam in pace defunctæ, posset aptari, et tale est.*

sub Abbate Daniele seculo 5.

Ἀιώνος ἔργας τοῦδε τὴν Θωμαΐδα,
Τοῦ τῆς γοργῆς μέλλοντος αἰῶνος Πατέρα.
Ab hoc tulisti seculo Thomaida,
Quondam futuri seculi dictus Pater.

DE SANCTO ABUNDIO, MANSIONARIO ECCLESIAE S. PETRI ROMÆ.

SEculo VI

Pontifex Sanctissimus Gregorius Magnus, libro in Dialogorum capite xxii, de S. Abundio ista scribit: Alius hic non ante longa tempora, sicut nostri seniores referunt, Custos ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atque gravitatis vir, ita omnipotenti Deo fideliter serviens; ut idem beatus Petrus Apostolus signis ostenderet, quam de illo haberet æstimationem. Nam cum quædam puella paralytica, in ejus ecclesia permanens, manibus reperet, et dissolutis renibus corpus per terram traheret, diuque ab eodem beato Apostolo peteret, ut sanari mereretur; nocte quadam ei per visionem astitit, et dixit: Vade ad Abundium Mansionarium, et roga illum, atque ipse tibi salutem restituat. Cumque illa de tanta visione certa esset, sed quis esset Abundius ignoraret; cœpit huc illucque per ecclesiæ loca se trahere, ut quis esset Abundius investigaret. Cui repente ipse factus est obviam quem quesivit, eique dixit: Rogo te, Pater, indica mihi quis est Abundius Custos; Cui ille respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor et nutritor noster Petrus Apostolus ad te me misit, ut ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respondit: Si ab ipso missa es, surge: manumque ejus tenuit, et eam in statum suum protinus erexit. Sicque ex illa hora omnes in ejus corpore nervi ac membra solidata sunt, ut solutionis illius signa ulterius nulla rema-

Paralyticam a S. Petro ad se missam sanat.

nerent. Sed si cuncta quæ in ejus ecclesia gesta cognovimus, evolvere conamur, ab omnium jam porcul dubio narratione conticescimus. Hæc S. Gregorius.

2 *Cultus sacer hujus Sancti perseverat in ecclesia Vaticana, in qua Officium Ecclesiasticum præscribitur de SS. Tiburtio, Valeriano et Maximo Martyribus, cum commemoratione S. Abundii Confessoris, Mansionarii S. Petri, in primis Vesperis et Laudibus: et hæc de eo in Tabulis martyrologii Romani recitantur: Romæ S. Abundii Mansionarii Ecclesiæ S. Petri. Memoria quoque depositionis S. Abundii ad hunc diem refertur a Molano in prima editione Usuardi a sancti, et a Canisia in Martyrologio Germanico. Aliquod ejus elogium ex prædicto Dialogo sumptum habet Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, et Brantius Episcopus Sarcinæ hoc eum disticho celebrat:*

Colitur officio Ecclesiastico.

A Petro Sancto contracta puella remissa,
Sospes ab ignoto reddita virgo redit.

3 *Gulesinius, eumque secutus Ferrarius in Catalogo generali ad iv Januarii ista habent: Romæ S. Agontii Custodis ecclesiæ B. Petri Apostoli. Ubi in notis ambo allegant citatum locum S. Gregorii, ut videatur ex mendosa codice Gulesinius Agontium loco Abundii scripsisse. Addunt ambo eum quiescente in Domino anno salutis DLXIV.*

refertur etiam 4 Januarii.

DE SANCTO LANTBERTO, EX ABBATE FONTANELLENSI ARCHIEPISCOPO LUGDUNENSI.

CIRCA AN.
ECLXXXVIII.

Chronicon
Fontanellæ:

et Vitæ varic
Sanctorum
habent annos
Christi
perperam
insetos.

B

C

Anno 648
Fontanella
extructa :

an. 667 S.
Wandregisilo
succedit
S. Lantbertus,

Fontanella, ad Sequanam fluvium in hodierna Normannia, inter Rotomagum et Oceanum illustris Abbatia, seculo Christi septimo a S. Wandregisilo extructa est, a quo etiam S. Waudril vulgo nuncupatur. Huic fundatori ac primo Abbati subrogatus est S. Lantbertus, de quo nunc agimus. Extat Chronicon Fontanellense, subinde ex nostro apographo a nobis citatum, postea a Luca Dacherio tomo 3 Spicilegii vulgatum, tempore Ludovici Pii Imperatoris exaratum : et quod tunc temporis in primo suo vigore esset ratio temporis ab ortu Christi computandi, eique inserendi Indictiones cum annis aut saltem nominibus Romanorum Pontificum ; idem præstitum ab auctore dicti Chronici et dicti monasterii scriptoribus, etiam in anterioribus seculis, in quibus necdum similis calculus in Gallia sue it assumptus. Hinc non absque mendis variis simul notæ intrusæ leguntur in Actis SS. Wandregisili Lantberti et successorum Abbatum, imo etiam in Vita S. Audoeni Archiepiscopi Rotomagensis, a quo S. Wandregisilus sacris Ordinibus initiatus, in ejus diocesi suum monasterium construxit. Extat duplex Vita S. Wandregisili, utraque ab auctore corævo, in cuius altera, auctore Fontanellensi monacho, ex Chronico Fontanellensi, ut sciretur quando dictum monasterium esset constructum, hæc temporis nota est incerta : Cæptum hoc opus ab anno Dominicæ Incarnationis DCXLV, sub die Kalendarum Martiarum, Indictione III, qui erat annus Regis Chlodovei XI, Pontificante Sedem Romanæ Ecclesiæ anno VII beatissimo Papa Martino. Hæc ibi. Ferum dicto anno DCXLV tantum convenit Indictio III. At S. Martinus Papa solum creatus est mense Julio anni DCXLIX, ac proinde multo magis abest annus ejus VII, quem habuit mense Martio procul a Sede sua Romana in exilio, jam tunc substituto in ejus locum S. Eugenio II Vicario. Denum annus XI Chlodovei inventus ab iisdem, quia volebant patri suo Dagoberto I substitutum anno DCXXXIII et quidem a die XIX Januarii, ut scilicet anno Chlodovei III, Christi DCXXXV, assererent SS. Eligium et Audoenum consecratos Episcopos fuisse die XIV Maii, Dominica ante Rogationes sive Ascensionem Christi, quod dicto anno cyclo, Lunæ 9, Solis XXVIII, littera Dominicali A, et Paschate in diem IX Aprilis concurrente, ista hoc modo convenissent. Verum quomodo prædicta de consecratione Episcoporum Eligii et Audoeni sint accipienda, tradimus in Diatriba de tribus Dagoberti Regibus Francorum innovata et stabilita, et novis characteribus temporum illustrata, ante totum tertium hujus mensis Aprilis : unde concludimus, in dicto Chronico Fontanellensi obitum Dagoberti I ad quinque annos anteverti.

§ Dicimus autem Dagoberto anno DCXXXVIII, die XIX Januarii mortuo, successisse Chlodoveum II, ejusque annum regni XI convenire in annum DCXLVIII, quo anno Fontanellense cænobium ædificari capit die Kalendarum Martiarum. A quo die vixit S. Wandregisilus usque ad XXII Julii, anni DCLXVII, quo mortuus est anno, regiminis XIX, mense IV, die XXI, qui dicitur in dicta S. Wandregisili Vita undecimus annus Chlotharii III, qui patri suo Chlodoveo anno DCLVI successit. Hujus ergo Chlotharii anno XI, Christi DCLXVII adhuc mense Julio, est S. Lantbertus Abbas Fontanellensis creatus : et quia idem monasterium rexit annos XIII, menses VIII, reliquit illud, anno DCLXXXI saltem ad finem fere Martii, quo ordinatus est Archiepiscopus Lugdunensis. Interim dum esset Abbas, mortuo Rege Chlothario III, anno DCLXX versus finem declinante, successit Frater junior Theodoricus, eoque pulso anno DCLXXI Childeri-

cus ex Austrasia advocatus, qui cum non plene annos quatuor rexisset, occisus anno DCLXXV habuit Theodericum fratrem successorem : cujus anno VI successit S. Lantberto in regimine cænobii Fontanellensis S. Ansbertus : et hujus annus secundus convenit in annum VII regni Theoderici, prout Aigradus tradit in Vita S. Condedi XXI Octobris, et calculum nostrum confirmat. Imo in eadem S. Condedi Vita annus III Theoderici Regis et annus XI S. Lantberti (nam ita characteres inversos IX corrigendos esse locus ante indicatus erigit) ad diem X Octobris conveniunt in annum Christi DCLXXXVIII. At dictus Ausbertus, a S. Lantberto aliisque Episcopus consecratus est in Archiepiscopum Rotomagensis, cum XXIV Augusti, obiisset ejusdem urbis Antistes S. Audoenus, anno DCLXXXIII, et post annos regiminis tres et quadraginta, menses quatuor et dies decem. Ubi iterum interpolatores Fontanellenses annum DCLXXVII, in Vita edita et MS. apposuerunt : sed ex principiis eorum positus debebat esse annus sequens DCLXXXVIII, forte facili amanuensium errore perperam notatus. Quamdiu autem S. Lantbertus dictam Ecclesiam Lugdunensem rexit, non constat. Mabillon annum obitus refert ad annum DCLXXXVIII ; sed quo nixus fuerit argumento, non indicat.

2 Acta S. Lantberti, uti etiam SS. Ansberti et Condedi, scripsit Aigradus auctor corævus. Sed solum hactenus aliquod eorum fragmentum, repertum a Luca Dacherio editumque in Appendice Actorum, quæ de Sanctis Ordinis Benedictini ediderunt Dacherius et Mabillonius : ex quorum parte 2 tomi 3 hic damus idem fragmentum, et notationibus nostris illustramus : eique subjungimus, quæ de eodem habentur in Actis SS. Ansberti, Hermelandi, Eremerberti et Condedi ; qui omnes sub ipso S. Lantberto vitam apud Fontanellenses monasticam egerunt. Illustris etiam ejusdem S. Lantberti mentio est in citata S. Wandregisili Vita : quæ fere eadem, uti nonnulla ex Vita S. Ansberti, repetuntur infra in Fragmento hujus Vitæ, et ideo ea omittimus.

4 Cultus sacer S. Lantberti apud Fontanellenses antiquus vel inde colligitur, quod apud eos extiterit vetus aliquid apographum Martyrologii Hieronymiani, in quo uti ad XXII Julii primo loco refertur cum illustri encomio memoria S. Wandregisili, et ad IX Martii sub finem memoria S. Ansberti, et ad XXX Aprilis transcripta fuerunt ista verba : Et in Lugduno civitate transitus Domni Landiberti Episcopi. Quæ verba postea in Lucensi codice a librario inter Martyres Interamnenses, de quibus egimus fuerunt intrusa : forte quod ante fuissent ad marginem adscripta. In MS. codice Blumiano ejusdem Martyrologii Hieronymiani, paucis mutatis, dicitur Depositio Landiberti. In MS. Martyrologio Bruellensi Ecclesiæ S. Gudilæ quæ est dictæ urbis primaria, ista leguntur : Transitus S. Lantberti Episcopi Lugdunensis, discipuli S. Wandregisili, et secundi post ipsum Rectoris cænobii Fontanellensis. Quæ fere eadem habentur in MS. Florario Sanctorum. In vetusto Breviario Fontanellensi ejus festivitas rubris litteris exprimitur. Meminerunt ad eundem diem S. Lantberti Grevenus et Molanus in Additionibus ad Usuardum, et iterum Molanus cum longiore encomio in Natalibus Sanctorum Belgii, Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, Saussains in Martyrologio Gallicano, Canisius in Germanico, et cum hisce Tabulæ Martyrologii Romani his verbis : Lugduni S. Lamberti Episcopi et Confessoris. Fecimus nos anno MDCLXII Lugduni et Fontanellæ, didici-

ordinatus
an 681
Archiep.
Lugdunen.

consecrat
an 683
S. Ansbertum
Archiepisc.
Rotomagen.

E

Datur frag-
mentum
Vitæ cum
analectis

cultus sacer,

F

musque

A musque in hoc cœnobio eum solenni cultu celebrari : at
ACTORE G. H. Lugduni accepimus Kalendarium ac *Vitas Sanctorum*
Breviarii Lugdunensis, auctore *Stephano Ferno* Pres-
 bytero, inde habemus illustre encomium ex ejus *Actis*
desumptum : quale edidit, sed multo amplius, *Theophi-*
lus Ruodulfus in *Indiculo Sanctorum Lugdunensium*.

etiam apud
Benedictinos. 5 *Controversia* nuper est exorta de *Regula*, quam
 suis præscripserit *S. Wandregisilus* et servavit *SS.*
Lantbertus et *Ansbertus*. Nos ex ea lineas disputationis
 ad *Vitam S. Ansberti* adduximus longum elogium
Wionis, ac deinde citavimus *Dorganium* et *Menardum*.
Notem modo hoc loco facimus. *Trithemius* lib. 4 de
Vitis illustribus Ordinis S. Benedictini cap. 4 celebrat
S. Lantbertum, sed perperam Archiepiscopum Bitu-
 ricensem fuit : quo errore emendato inscripserunt eum
Martyrologus Benedictinus Wion, *Dorganius*, *Menar-*
dus, *Bezelius*. Opposit se *Benedictinus Carolus Coi-*
ntinus in *Annalibus Ecclesiasticis Francorum* ad annum
 667 num. 1 et seqq. et ad annum 734 num. 69. Con-
 tra *Juanes Mabillon* in *Præfatione* ad partem 2 tomi
 3 *Actuum de Sanctis Benedictinis* num. 35 et sequen-
 tibus, propugnat *Benedictinos* et aliter argumenta re-
 jicit : quæ omnia ibidem apud dictos auctores videri pos-
 sunt. Quidquid sit de oppositione *Cointii*, sufficit antiquus
 cultus *S. Lantberti*, quem possunt ac debent *Benedic-*
B tini inter sui Ordinis Sanctos retinere.

Titulus Vitæ. 6 *Vitæ* jam danda hic titulus præferebatur : inci-
 piunt Actus *B. Lantberti Abbatis*, qui secundus post
B. Genesium factus est *Præsul Ecclesiæ Lugdunen-*
sis, et post alnificum *Wandregisilum* Rector cœno-
 nobii *Fontinellensis* per annos tredecim et menses
 octo, qui etiam *Duserum* cœnobium construxit in
 regione, quæ vocatur *Provincia*, superfluvium *Rho-*
danum, cujus tempore plurima Ecclesiæ nostræ ad-
 creverant. *Hæc ibi. Ex quibus colligimus Auctorem*
Vitæ fuisse monachum Fontanellensem, et ut diximus
Aigrarum auctorem eorum. Fuit autem S. Lantber-
tus secundus a *S. Genesio Episcopo Lugdunensis*, id
 est, ejus proximus successor.

FRAGMENTUM VITÆ.

Ex MSS. a Luca Dacherio erutum.

a *Lantbertus* vir valde clarissimus, et nobilissimus
S. Lantbertus
Tarvanensis,
b
c
aula Regis
relicta
d
e
Fontanellens
ab æuaculis
deductus,
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z

erat, in baltheo videlicet, zonis atque armillis. Erat
 namque ditissimis atque honorabilibus parentibus,
 atque in domo regia non mediocriter honorandus,
 sed in maximo fulgens honore : nempe sicut nobilem
 se exhibebat seculi negotio, ita nobiliorem reddidit
 vitæ innocentia. Diligebat autem illum prædictus
 admirabilis cœnobii Pater, pro insignita ei castæ
 conversationis operatione. Quo vero ordine post ip-
 sum regiminis assumpserit ordinem, in præsentī nunc
 dicendum est opere.

2 Cum beatus igitur antefatus Christi *g* *Wando*
 per *x* et *ix* annorum spatia et mensium *h* quinque
 hoc cœnobium a primo ælificationis suæ die in re-
 gimine tenuisset, jamque foret in decrepita et vete-
 rana ætate positus, idem nonaginta sex annorum ante
 obitus sui diem modico corripitur languore. Jamque
 in extremis posito atque in agone suæ dissolutionis
 intento, interrogat ab eo universum agmen Fratrum,
 quem sibi post suum discessum instituat Rectorem.
 Quibus tale fertur dedisse responsum : Deus vobis,
 carissimi Filii, post meum obitum credo quia opti-
 mum providebit Rectorem : ejus tamen supplex fa-
 mulus imploro clementiam, ut suæ familiæ dignum
 tribuat dispensatorem, qui duplicem ei tribuat alimo-
 niam. Vos vero, carissimi, voluntati ejus consulite,
 et quæ agenda sunt in ejus semper arbitrio ponite, **E**
 meumque cursum amplius fatigare nolite, imo precibus
 vestris me protegitote, atque mearum admonitionum
 semper mementote. Christo summo omnium pastori
 vestri curam hodie commendo : ipse vos concedat
 sic mea parvisima monita mente retinere, suaque
 suavissima jugiter custodire, ut ad ejus mereamini
 æternam claritatem feliciter pervenire. Duo tamen
 adsunt in præsentia vestri, jucundissimi filii, quibus
 post modicam meam dissolutionem regiminis suc-
 cumbet locus. Erat autem is *Lantbertus* unus e duo-
 bus, alterque clarissimus *Ansbertus*, utriusque virtu-
 tibus excellentissimæ religionis satis insigniti atque
 in Dei opere sodales. Hanc sacram allocationem idem
 Dei famulus cum explessset, animam suam cælo red-
 didit, angelicis choris sociandam, ad felicitatem pa-
 radosi possidendam, *xi* Kalendarum die, *i* feria *vii*,
 Indictione *vii*. Post ejus gloriosissimum transitum
 omnis caterva monachorum Christi exorat clemen-
 tiam, triduanum celebrans eum omni devotione je-
 junium. Quo devotissime celebrato, eligit prædictum
Lantbertum regiminis loco subrogandum, anno In-
 carnationis dominicæ *dclxv*, Indictione supra scri-
 pta, qui erat præfati juvenuli Regis *Lotharii* annus
 undecimus; porro *Vitaliani* Papæ *k* septimius jam
 fluxerat annus. Perseveravit autem in eodem cœno-
 bio annos tredecim, et menses octo sub tribus fra-
 tribus Regibus, scepra regni Francorum per ordi-
 nem vicissim tenentibus, id est *Chlothario*, *Childerico*,
 atque *Theoderico*.

3 Erat autem isdem venerandus Pater *Lantber-*
 tus opere castus, caritate diffusus, fide firmissimus,
 in consiliis providus, in bonitate conspicuus, in col-
 loquiis affabilis, atque in omni re optima promptus,
 statura quoque procerus, aspectuque decorus : ab ima
 pedis planta usque ad capitis verticem summum erat
 elegantissimus. Cuncti denique Reges antefati haud
 eum aliter tam in colloquutionibus mutuis, quam
 etiam in privilegiorum seu epistolarum descriptioni-
 bus quas eidem porrigebant, vocare volebant
 Dominum et in Christo Patrem nostrum venerabi-
 lem *Lantbertum* Abbatem. Nam postquam vita fun-
 ctus est præfatus juvenis Rex *Chlotarius*, *l* fratres
 que suos *Childericum* et *Theodericum* superstites
 reliquisset, orta que esset inter ipsos valida contentio
 pro fastigio Regni; aliis *Hilderici* parti faventibus,
 aliis in *Theodericum* declinantibus, ita iste vir ve-
 nerandus cautum se reddidit, ut in neutram partem
 declinaret

*fit monachus:
 succedit S.
 Wandregisilo:*

*et præfuit
 annos 43 et
 menses 8,*

*ob virtutes
 Regibus
 venerabilis,*

A declinaret. donec populi pars æmulam sibi partem superaret. Elevato namque in sede Regni Hildericus, in tanto apud eum est honore habitus, ut quidquid ab illo postulasset, absque alicujus obstaculo difficultatis promeretur. Quod etiam ex largitionibus quarundam possessionum, quas eidem venerabili Patri et isti cœnobio contulit, liquidum fere constat. Denique ad petitionem Reginae suæ Bilhildæ atque venerabilium Episcoporum, id est bonæ recordationis *m* Leodegarii Episcopi, qui postea gloriosissimus effectus est Martyr, *n* Nivonis etiam Episcopi, et Ermonii: atque illustrium virorum, quorum hæc sunt nomina, *o* Fucoaldi, Amalrici, Wilfoaldi Majoris domus regiae, *p* Bavonis, Waningi, Adalberti, Gerini fratris clari præfati Leodegarii Episcopi, largitus est præfato venerando patri fiscos duos, quorum sunt vocabula, *q* Ulmoius, et Warinna, qui sunt siti in pago Tellau juxta fluvios Tella et Wariuna nominatos, cum universis adjacentiis eorum, id est Crisciaco, Seda, Magneroto, et item Magneroto, Neon et Toscarias, simulque terram super littus maris, et areas salinarum piscationumque, quæ ibidem institutæ erant vineas etiam in Warnaco, super fluvio Sequana, sitas in

B pago Vilcassino, cum omni integritate earum. Hæc universa, auctoritate sua duo privilegia condens, eidem venerabili Patri istique Cœnobio Fontanellensi jure firmissimo in ævum contradidit possidenda. Edita est autem hæc regia largitio Arlauno jucundo palatio, *r* xii anno præfati Regis in Austria, qui fuerat primus in Neustria; porro ejusdem Rectoris Cœnobii lucidissimi anno *s* quinto, ex quo regiminis locum sortiebatur post decessum felicissimum magni Patris Christique clarissimi Sacerdotis Wandregisili. Plurimæ namque ejusdem Regis diversarum possessionum largitiones ad ipsum reverendissimum Patrem editæ usque nunc exstant, quas etiam dinumerare laboriosissimum est. Hic enim inter alia diversa donaria, etiam de saltu Gemeticensi eidem venerabili Patri partem contulit: unde nonnulla manent apud nos privilegia, quæ pro munere sacro in isto Cœnobio recondita tenentur. Ipsi namque, si quis ea lectioni rata duxerit, inveniet loca designata, per quæ ipsius donationis meta terminatur.

4 Orta est illo in tempore lis non modica inter ipsum venerabilem Patrem Lantbertum ac reverendissimum Gemeticensis cœnobii Rectorem *i* Filibertum pro ejusdem saltus terminatione: quos gloriosæ recordationis magnus Rotomagensis Ecclesiæ Pontifex Audoenus una cum sua auctoritate, simulque præfati Regis epistola pro eadem re sibi directa, ad veræ pacis concordiam revocavit, æquaque sorte ipsum saltum inter eosdem almificos Patres divisit. Et quia Patris Lantberti major fore portio videbatur, præfatus Antistes una cum ejus consensu ex eadem divisione basilicæ clari Martyris Christi Dionysii, quæ sita est super ora alvei Sequanæ, in loco qui nuncupatur *u* Duro-Clarus, ubi Lidoaldus regiminis locum tenebat, aliquam contulit portionem. Erat namque sanctitate perspicuus ejus talia semper fuerunt perfectionis insignia, ut viam salutis sacris prædicationibus civibus suis aperiret, et imperitos populos lucidis exemplis instrueret, discordes etiam vigore superni Spiritus inflammatus, summa industria ad nitorem concordie revocaret.

5 Antefatus autem *x* Rex Childericus insidiis satellitum suorum *y* Amalberti videlicet et Ingolberti, simulque Bodilonis, nec non et Lupi aliorumque, una cum conjugē sua, vocabulo Bilhilde, filioque nomine *z* Dagoberto, vita et regno privatus est: quorum corpora prænominatus maximus... Reliqua desunt.

Aprilis T. II

a Erlebertum ex antiquis Comitibus Bononiensibus, Ambianensibus, Ternanensibus et Thurnhemensibus deducit Malebrancus lib. 3 de Morinis, et ipsum Erlebertum appellat Dominum Kernensem, quem Lector consulat.

b S. Wandregisilus mortuus est an. 667, 22 Julii.

c Chlodoveo *u* mortuo an. 656, successit Chlotharius *m*.

d Ergo anno Christi 663.

e Rothbertus sive Robertus pater S. Andragismæ sive Andragisina, quæ fuerat desponsata S. Ansberto, successori S. Lantberti apud Fontanellenses et dein Archiepiscopo Rotomagensi, in cujus Vita 9 Februarii num. 4 ista leguntur. Genitor hujus sanctæ Virginis, illustris Rothbertus, generosa ex stirpe proditus, gerulus fuerat annuli Regis Chlotharii, et dein num. 6. Illustris Rothbertus, et frater ejus Altburtus avunculi erant sancti Patris Lantberti, successoris in ordine regiminis B. Wandregisili, originem ducentes ex territorio Ternanensi.

f In eadem S. Ansberti Vita dicitur Altburtus sub Abbate Lantberto in Fontanella monasterio monachus effectus.

g Is est Wandregisilus, cognomento Wando, uti Acta ejus habent.

h Mensium fere quinque, scilicet a Kalendis Martii, quibus dicitur coëpta extrui Fontanella, anno *u* Chlodovei, Christi 643, et mortuus est an. 667 22 Julii, anno regiminis 19, mense quarto, die primo et vigesimo, uti in ejus Vita legitur.

i Hæc inserta sunt a posteris ex Vita ejus interpolata, et conveniunt anno 665, quando littera Dominicali F dies 22 Januarii incidit in feriam vi, et erat Indictio viii, sed hic inverso numero uno dicitur feria vii, et Indictio vii. Verum dictus modus annorum Christi et Indictionis non erat tunc usitatus, sed tempore Ludovici Pii adjunctus est.

k Nec hic annus convenit. S. Vitalianus electus est anno 656, 31 Junii, ergo dicto anno 665 die 22 Julii, jam fluxerat fere annus 10, et anno 667, quo diximus mortuum esse, annus fere 12. In Vita S. Wandregisili dicitur annus Vitaliani nonus.

l Anno 670 Chlotario mortuo, primo subrogatus est Theodericus, quo dein amoto Childericus, ante Rex Austrasie.

m S. Leodegarius sublimatus super omnem domum Childerici, mortuus sub Theoderico, ex sententia Ebrouni post varia tormenta 680 occisus: colitur 2 Octobris.

n Quinam hi sint non æque constat. Verum ex nostro sensu Nivo, aliis Nivardus dicitur; et fuit Archiepiscopus Remensis, qui cum S. Leodegario, præsentē eodem Rege Childerico, subscripsit epistolæ S. Bercharii Abbatis, quo hic cœnobio suo Dervensi plures villas largitur. Ast Emmonius videtur aliis Emmodici, et est Archiepiscopus Senonensis; quem Odoranus et Clarius in suis Chronicis Senonensibus asserunt obiisse anno 675.

o Hæc tres memorantur in Vita S. Bercharii, huic auxiliati, ut fundus Dervensis a Childerico Rege donaretur, et scribuntur Fulcoaldus, Almaricus et Vulfoaldus: ubi per errorem Almaricus appellatur Major-domus, quæ dignitas hic attribuitur Vulfoaldo, uti etiam in Vita S. Leodegarii, et S. Præjecti, Episcopi Arvernorum 25 Januarii, et Senior-domus appellatur.

p Ex his noti sunt S. Waningus cujus Acta dedimus 9 Januarii et Gerinus una cum fratre S. Leodegario occisus.

q Sunt etiamnum parochiæ, Ulmo vulgo et Ver-

28 neol

is que de
throno con-
tendentibus
medius,

m
ab Childerico
prædictis
donatur.

n

o

p

q

r

s

Cum S. Fi-
liberto Abbate
litam habet.

t

C

u

Childericus
cum Dagoberto
filio occi-
ditur.

x

y

z

EX VARIIS.

A neol in diœcesi S. Leodegarii Augustodunensi et Archipresbyteratu Corbigniacensi, ubi item amais Warinna vulgo la Warenne et Tella, unde ditio Tellau. Tellau pagus etiam traditur in Vita S. Hugonis 9 Aprilis esse in confinio Normanniæ.

r Legebatur xi anno, facili omanuensium errore. Nam dedimus 25 Martii diploma S. Humberti ex originali MS. Maricolensi, et sigillo hujus S. Humberti munito, anno Childerici Regis duodecimo, et quidem xx Kalendas Aprilis, uti interposuit Baldericus lib. i Chronici Cameracensis cap. 27, quod aliunde potuit scire.

s Annus quintus Lansberti cepit mense Julio anni 671, et duravit usque ad Julium anni 672. Potuit ergo mense Martio Childericus egisse annum 12 regiminis in Austrasia, et dein post mensem Julium capisse in Neustria regnare.

t S. Filibertus alius Philibertus fundator et primus Abbas Gemmeticensis, vulgo Jumieges, eodem istic tempore floruit, mortuus sub Theoderico Rege 20 Augusti quo colitur.

u Duroclarus vulgo du-Clair oppidulum ad Sequanæ excurrentis ripam dexteram.

B x Childericus Rex non plene annos quatuor in Neustria præfuisse dicitur in Vita S. Waningi, occisus anno 675 labente.

y Meminerunt Ingolberti Amalberti et Bodilonis, Historia jussu Childebrundi scripta, c. 95 et Gesta Francorum cap. 45, et addunt conspirasse reliquos majores natu Francorum, ex quibus fuit hic indicatus Lupus, qui ut pessimus Dux in exilium reclusus jussu Theoderici dicitur apud Chesnæum ex MS. Regis Britannicæ tomo i pag. 795.

z Hinc colligimus errorem illapsum in Vitam S. Audoni, ubi Dagobertus filius Sigeberti, loco Childerici dicitur quia alter Dagobertus Rex Austrasiorum fuit in suo regno anno 680 occisus.

ANALECTA

Ex Actis SS. Ansberti, Hermelandi, Eremberti et Condedi.

Consilio
S. Ansberti
utilitur :

A Agradus in Vita S. Ansberti ista de S. Lantberto scribit : Iaspicante gratia Divinæ caritatis beatum Christi famulum Ansbertum idem venerabilis Pater venerabatur ut patrem, diligebat ut filium : eratque eis in Domino cor unum et anima una. Is autem, qui regiminis susceperat curam, ad consulta sancti Patris Ansberti, in tractando grege Christi a secundum normam sanctorum Patrum strenue cuncta atque irreprehensibiliter gerebat : quorum exemplis piæ actionis, ac verborum sedulis exhortationibus plurimi excitati, carpebaat itinera sanctæ conversationis.

Duseram in
Provincia
accipit a
Rege :

2 Huic veuerando Patri Lantberto Theodoricus Rex, filius Chlodovei Regis, et Bathildis Regina, largitus est patrimonium aliquod, quod situm erat ultra fluvium Rhodanum, in regione, quæ proprie vocatur Provincia, eo videlicet modo, ut hoc prædium monachis, in cœnobio Fontanellæ morantibus, luminaria miaistraret ecclesiæ, in oleo et ceteris hujus rei necessariis. In quo loco prædictus Pater egregium condidit cœnobium monachorum, directis ex cœnobio Fontanella monachis, qui illud laudabile opus diligenter executi sunt. Et de prædio parvo magnum hactenus extat monasterium monachorum, et in illa regione ab aliis præcipuum b incursione nefandæ gentis Agarenorum tempore depopulatum.

ibique mo-
nasterium
extruit :

3 Sub cujus etiam regione B. Hermelandus, ex prædicto monasterio Fontanella, rogante venerabili Pontifice Paschario Nanneteasis urbis, in eamdem regioem Nannetensem ab ipso Patre Lant-

berto directus, in quadam insula alvei Ligeris, quæ vocabatur Antrum, juxta nominis ejusdem proprietatem, monachorum venerabile edificavit cœnobium. In cujus largitione prædictus Antistes Pascharius statuit, ut post decessum ejusdem venerandi Patris Hermelandi, ex monasterio Fontanella, per cuncta succedentia secula, sibi instituant Rectores, universi præfati loci habitatores ; veluti largitiones ejusdem loci, quæ adhuc in præfato monasterio Fontanella, servantur, apertissime declarant.

D
aliud ad
Ligerim per
S. Hermelandum,

4 Prædicto etiam Patre Lantberto regimen loci tenente, beatus Christi Pontifex Erembertus Tolosanæ urbis, et sanctus Presbyter Condedus et anachoreta, Britannia insula ortus, in prædicto monasterio Fontanella monachicum Deo dignum et nomen assumpserunt et habitum. Plurima autem de tanto Patre, nisi ad alia festinaremus, Deo digna et loco utilia, per eum et sub ejus regimine gesta, dici poterant, quæ in ejus gestis olim plenius memoriæ tradidimus, posteris intimanda.

suscipit SS.
Erembertum
et Condedum.

5 Quo vero ordine in Lugduno, celeberrima urbe Galliæ, Pontifex sit subrogatus, brevi sermone narrabimus. Defuncto igitur S. Genesio, Præsule ejusdem urbis, cujus Deo dignam vitam laudabilia commendant gesta : illico pius Rex Theodericus et inclytus Princeps Pipinus, Ansigisi filias, conso-brinas videlicet beatri Patris Wandregisili, cum Proceribus palatii salubre agentes consilium, Divina atque providente jussione in præfata urbe, cum unanimi ejusdem regionis populi voto, ejusdem urbis eum constituerant Antistitem. Sed cum diu humilitate nimia renitens nollet suscipere. Regali jussione et Sacerdotali electione compulsus, præfata metropoleos urbis c ordinatur Pontifex. Sicque ad eandem provinciam cum honore Sacerdotii sui condigno directus, humilitatis ac sanctæ prædicationis piæque actionis exemplis, gregem Christi sedulo moderamine irreprehensibiliter rexit. Ibique a Deo vocatus, vinculis terrenæ corruptionis exutus, ad supernæ civitatis gaudia feliciter migravit.

S. Genesio
defuncto fit
Episcopus
Lugdunensis :
E

sancte mori-
tur.

6 Ex prædictis Sanctis, qui vixerunt sub S. Lantberto, primus est Hermelandus, cujus Vitam a corvo scriptam illustravimus ad xxv Martii, ex qua pauca hæc decerpimus de Lantberto. Beatissimus Ermenlandus, cum Regis optimatumque benedictione palatio egressus, ad Fontanellæ monasterium, ubi venerandus Landbertus regularis præerat monachorum Pater, concito pervenit cursa. Conversionem namque in præfato expetiit cœnobio, et ab ipso Abbate Fratribusque omnibus effectum suarum obtinuit precum. Juxta morem autem monasticæ vitæ d in cella novitiorum probatus, perfectionis votum promissione confirmavit sacra ; omnia ita ornatus virtutibus, ut inter ceteros commilitones, ut lucifer ceteris stellis clarior, radio virtutum conspicuus refulgeret. Quod sagaci venerabilis Abba Landbertus deprehendens intuita, quem erudiendum discipulatus susceperat gratia ; velati magistrum pro ejus virtutum venestate venerans, amabat. Sacris quoque altaribus dignum eam approbans, Sacerdotem eum sibi ornari fecit ab Episcopo...

S. Hermelandum
sacro
habitu induit :

F
d
admittit ad
professionem :

et Sacerdotem
curat ordi-
nari.

7 Igitur eo tempore, quo prædictus vir Domini Ermelandus talibus in cœnobio pollebat virtutibus, piæ recordationis Pasquarius Episcopus Nannetensem Pastoralis devotus cura regebat Ecclesiam... Considerans vero suum populique cor, aspirante Domino hujus rei voto, unius voluntatis effectum... ad venerabilem Landbertum Abbatem qui tunc Fontanellæ cœnobium sub sacro habita vitæ monasticæ gubernabat, strenuos direxit nuntios, exorans per eos ejus sanctitatem, quatenus ejus largitate suum populique desiderium votorum obtineret effectum. Qui benedictione sui Pontificis muniti, atque ab eo egressi

Legationem
excipit missam
a S. Pasquario
Ep Nannetensi,

A egressi, iter carpendo, ad sacrum Fontanellæ monasterium, Domino duce, agiler pervenerunt. Cumque a Fratribus bene excepti atque venerabili Landberto fuissent exhibiti; ex præcepto sui Patris, talibus eum allocuti sunt dictis: Vestræ sanctitatis nimium amator Pasquarius Pontifex, devotione flagrans sacra, precibusque universæ plebis sibi commissæ instigatus, æstuanti desiderat voto, quatenus in ejus parochia monachi, se eis locum præparante, vitam regularem exempli gratia, ad profectum sanctæ Ecclesiæ perpetuamque laudem Dei, teneant. Ediscens autem, fama vestræ sanctitatis longe lateque pervolante, vestram congregationem venustate hujus religionis plus ceteris clarescere, precatur ut vestra ei sancta largitas religiosissimos mittat monachos, qui hanc vitam optime tenere, aliisque tradere sciant: ut ea quæ desiderat per eos implere valeat.

8 Qui cum tali devotione Sacerdotem Dei cum plebe sibi commissâ fervere cognosceret, primum omnipotentissimæ individuæque Trinitati summas retulit gratias, deinde vocato B. Ermelando monacho, petitionem venerabilis Pasquarii iterum coram eo exponi jussit, ac demum responsum in hunc modum dedit: Vota quidem, filii carissimi, Pasquarii

B Episcopi ejusque sancti gregis constat, sicuti divinitus inspirata, sanctissima redolere devotione: atque ideo ut particeps tanti voti esse merear, licet magno destituar solatio, petitionem a nostra parvitate postulatam, per carissimum mihi hunc fratrem Ermelandum, aliis cum eo Fratribus missis, perficere stude- rem; si certissime nossem ab eo ita cœnobium constitui, ut futuris temporibus Fratres in eo constitui, quantum ab eo vitari potest, nullius infestatione turbarentur. Vita siquidem nostri Ordinis summam expetit quietudinem, et nihilominus magnum patitur dispendium, cum intente cœlestia contemplatur, si querimoniis pravorum a supernorum avocetur inspectione. Si igitur in suæ Ecclesiæ prædio cœnobium construxerit, in quo isti, quos mittimus, aliique divinitus inspirati, eorumque provocati exemplo conversi e seculo, habitent, temporibus quidem ejus fortassis optata uti pace valebunt; post obitum vero ejus, si ipsum cœnobium sub dominio sui successoris reliquerit, magnis (sicuti in nonnullis cœnobiis actum esse comperimus) cupiditatis instinctu, pravorum turbabuntur inquietudinibus; ita ut necessitas eos inde exire compellat, et errabundos circumquaque vagari cogat. Mihi vero si ita evenierit, qui commissos illuc dirigo monachos, multum incumbet periculi, illique nihil augebitur mercedis: si autem perpetuæ retributionis intuitu monasterium ædificare desiderat, hortor ut regalibus illud manibus tuendum committat, et ut Regis clementia talem præceptionem facere dignetur, ut nulla alia potestas, maligno instigata spiritu, omni dominationis occasione sublata, molestiam habitantibus in eo ingerere audeat: quatenus regali defensi præsidio, pro ejus totiusque sui regni perpetua pace, libere, remota pravorum impulsione, Christi interpellent clementiam. Noli, inquit, noli cunctari talibus suspicionibus, Pater; nam certissime de bonitate Patris nostri Pasquarii confidere potes, quia juxta tui oris imperium omnem hujus operis causam Domino juvante perficiet.

9 Tunc nuntiorum sponsionibus firmatus, dixit B. Ermelando: Nimium tua, carissime Frater, fidens religione, quamvis tua corporali absentia maximum dispendium mihi evenire non ambigam te ad venerabilem Pasquarium cum duodecim Fratribus, quorum te in mea vicissitudine Patrem constituam, mittere volo: ut tuo dictante magisterio, monasterium, sicut optat, construat. Nihil tamen ex hoc sine tua defensione agere tentabo, sed omnem hujus ne-

gotii causam tuo prudenti committo judicio. Ne quæso, inquit vir Sanctus, mi Pater, digneris super hoc nostram elicere voluntatem, quam pro Christo tuo tradidi arbitrio: sed quocumque me miseris libentissime, ac si divinitus mihi imperetur, ire conabor: tantum Domini voluntas et tua fiat. Tunc idem Pater gaudio repletus, ejus præclaræ congratulans obedientiæ, dixit: Eia, fili mi, arripe, ut miles Christi prosperum iter, sume laudabile opus, per quod tu aliique multi ad regna ingredi cœlorum mereamini. Qui cum talibus illum aliosque, quos cum eo mittebat, hortaretur eloquiis, maximeque ut regulam sanctam virili tenerent custodia, ruentes ipsi, omnesque Fratres cum lacrymis in mutuus amplexus, invicem sibi osculum pacis dantes, dimiserunt eos, imprecantes eis prospera cuncta fore, dicentes: Comitetur vobiscum gratia summæ Trinitatis, et omnia opera vestrarum manuum prospere dirigat, locumque vestræ habitationis ad inultarum salutem animarum perenni custodia tueri et conservare dignetur. Qui benedictione postulata atque ubertim suscepta, cum legatis jam dicti Episcopi iter carpentes, ejus faciei se præsentare festinabant: orantes ut Christus solatium sibi tribueret perficiendi adjuncti operis: et sic ad urbem Namnetensem Domino duce pervenerunt.

10 Tunc basilicam beatorum Apostolorum Petri et Pauli B. Ermelandus cum sociis orationis gratia ingressus est. Audiens vero venerandus Episcopus eos advenisse, ineffabili exultans gaudio, dixit: Recordatus est mei Dominus, ut votum desiderii mei implere dignetur. B. Ermelandus ea quæ Pater ejus nuntiis ipsius opposuerat, eorumque responsionem eoram eo recitavit, ac demum subjunxit: Et nunc si consilio Patris mei tua sanctitas parere voluerit, prout Dominus exiguitati nostræ donaverit, quodcumque jusseris perficere conabimur. Sin autem aliud Paternitati vestræ placet, inviolata caritate, ad Patrem nostrum juxta ejus præceptum revertemur. Nullus me magis, dilectissime, inquit, Frater hujus operis perfectionem perpetua constabillire desiderat firmitate, qui auctor fundatorque ejus videor esse. Et ideo secundum tuam Patrisque tui suggestionem nostrorumque nuntiorum sponsionem, non solum te cum cella, quam ædificare disponimus, cum omnibusque rebus, quas ibi confirmavero ad subsidium Fratrum inibi commorantium, secundum auctoritatem canonicam regiæ committam dominationi, ejusque vobis habere perficiam præceptum; quin etiam quidquid commodum atque utile ad perpetuam quietem illius loci tecum pertractare potuero, libentissime implere curabo.

11 Alter supra nominatus discipulus est S. Erembertus, qui relicto Episcopatu suo Tolosano, secessit ad monasterium Fontanellam, ubi tunc temporis venerabilis præerat Rector Landbertus, ibique aliquantulum in sancta degens conversatione, ultimo confectus senio... feliciter migravit ad Christum, uti asseritur xiv Maii in ejus Actis.

12 Tertius est S. Condedus, qui ediscens fama pervolante, sancti Patris Landberti cœnobia Fontanellensis congregationem non minus ceteris religionis venustate clarescere; disposuit eorum se muiri consortio... Venit vir sanctus ad monasterium Fontanellæ, et post orationes ad Deum et salutationes fraternas et colloquia spiritualia, cum omnis humanitas, ut monastica dictat norma, eidem viro sancto cum suis omnibus fuisset exhibita, quos veluti Angelos S. Landbertus susceperat Abba, atque aliquot diebus in præfato moraretur cœnobia, ac tantorum Patrum dulcibus frueretur alloquiis; demum votum sui cordis aperiens dixit, non satis sibi videri in religionis sanctitate sudare, si non et aliis quoque in prædicatione

D
EX VARIIS.

et post mutuos
amplexus
mittit,

E

felici successu.

F

Beneficia
præstita SS.
Eremberto et
Condedo.

petente monachos pro monasterio construendo:

addicit se missurum S. Hermelandum et alios monachos

si cœnobium bene stabilitur,

et regis diplomatis confirmetur:

S. Hermelandum et 12 socios selegit

EX VARIIS

A prædicatione et exemplorum lumine radiando prodesset. Deinde ad consulta præfati Patris Lantherti locum aptum perquirat. Tunc cum benedictione et permissu Patris prædicti navigavit in insulam e Bel-sinnacam etc. Ita Aigradus in ejus Vita XXI Octobris.

ANNOTATA.

a Hinc Cointius arbitratur non fuisse Regulam S. Benedicti assumptam.

b Circa annum 725, ut dictum ad Vitam S. Ansberti.

c Anno 681, sub finem saltem Martii.

d Mabillon asserit facta hæc omnino ad mentem et sententiam S. Benedicti in Regulæ cap. 58.

e Insula hæc sesquimillari a Fontunella distans postmodum aquis sepulta, paucis ab hinc annis ex undarum illuvie emergere capit. Ita idem Muhillon.

DE BEATO BERNARDO

FUNDATORE CONGREGATIONIS DE TIRONIO IN GALLIA.

Commentarius prævius.

§ 1 Tironium caput novæ Congregationis in Ordine Benedictino. Vita B. Bernardi scripta.

ANNO MCXIV
Ex Ordine
Benedictino
latissime
propagato

B Monasticus Status qui præ ceteris in Ecclesia Dei semper floruit, eximia religione ac sanctitate, suum qui fundatorem qua restauratorem præcipuum in Occidente nostro agnoscit sanctissimum Patriarcham Benedictum, cujus Actu illustravimus XXI Martii, quo die ex hoc vita migravit anno DXLII. Hic enim cum scripsisset Monachorum Regulam, laudatam a S. Gregorio Magno, ut discretione præcipuam et sermone luculentam, non tantum propagata illa est per omnes Europæ provincias, innumeris monasteriis, per Discipulos et successores ejus, servolorum paucorum decursu fundatis: sed etiam in omnia diversa a Benedictino institutionis cœnobio paulatim suscepta est. Surreverunt deinde, velut ex radice fecundissima, hujus instituti Congregationes variae, communis Regulæ observantiam sub propriis cuique ordinationibus, ad disciplinæ vigorem vel restaurandum vel stabilendum conceptis, proficentes. Harum antiquissima et Sanctorum virorum proventu felicissima fuit Cluniacensis circa annum MCCX in Galliis a B. Bernone cæpta, uti ad ejus Vitam XII Januarii deduximus. Similis Congregatio potest censeretur Cavenensis in Italia, quam S. Alferius, cujus Vitam illustravimus XII Aprilis, sub finem seculi X fundavit, mortuus anno ML. Subiecta huic monasteria numerantur trecenta ac triginta in Italia ac Sicilia. Eodem tempore S. Geraldus, in Aquitania prope Burdegalum condidit monasterium Silve-majoris, eo successu ut ecclesiola quam invenit vetustate confractam, facta sit fœcunda in sobole: ita quod in Hispania et in multis partibus Galliarum, ipsam tamquam matrem suam suscitata ex ea filialis devotio reveretur, ut scribit Christianus monachus Silve-majoris, in ea quam ad V Aprilis secundo loco dedimus Vita, scripta sub exitum seculi XII num. 15. Omnium ejusmodi filiarum nec non cœnobiorum aggregatorum, catalogus in ejusdem monasterii archivio etiamnum invenitur, et nobis benivole submittebatur, sed promptas religiosorum suorum manus novus Prior cohibuit, ignarus non nisi ad sui monasterii majorem laudem talia desiderari: undè hoc solum dicere possumus, etiam hodie plures quam triginta Priaratus subjectionem antiquam retinere. Non absimilis fuit nova Congregatio, a B. Bernardo Tironii in diocesi Carnotensi sub initium undecimi seculi inchoata, cui infra in Vita num. 52 dicuntur subsuisse centum cellæ, sine eæ fuerint Abbatie sive Præposituræ, idque cum ejus Acta aliquot post obitum annis conscriberentur. Joannes Iperius in Chronico Bertiniano capitulo 40 parte 3, agit de Fundatione plurium religionum sub novo ritu et habitu, et inter illas recenset de Tironie sub regula S. Benedicti; cui habitum grisii coloris fuisse traditur in Monastico Anglicano pag. 704. ubi agitur de Fur-

nsiensi monasterio. De situ monasterii Tironiensis in Comitatu Perrensi agimus ad Vitam ipsius B. Bernardi, potissimum cap. 12.

2 Conscripsit eam Gaufridus Grossus, qui sub ipso monachus Tironii vixerat, et in Prologo asserit, se veraci stylo ea qua vidit vel fidelium hominum relatione didicit, litteris commendata successoribus transmississe. Ita num. 88 cum B. Bernardus esset Carnoti, et cognovisset Gervasium monachum maligno spiritu agitatum, in infirmorum cella teneri obligatum addit, ideirco eum tam celeriter remeasse, nobis, qui illuc conveneramus, intimavit. Eodem modo num. 94 se vidisse quæ narrat testatur: sed vel maxime eorum, quæ capite 12 et 13 de ejus morbo, adhortationibus ad suos, extremis Sacramentis susceptis, pio obitu, et exequiis scribit, se oculatum testem profiteatur. Præterea ex ipso B. Bernardo, plurima quæ hic olim gesserat, videtur intellexisse. Ita num. 27 cum describeret vitam ejus solitariam in insula Causeo, addit: Quibus vero alimentis vitam suam sustentaret, nobis id ab eo requirentibus, indicare rerubabat, suarum virtutum artificiosus dissimulator. Potuit interim multa discere ex Christiano monacho, qui cum Petro de Stellis ex dicta insula reduxit: quem num. 36 ait, cum Vitam hanc scriberet, adhuc superfuisset, mire simplicitatis et innocentie virum. Demum auctor suam sinceritatem num. 110 ita indicat. Testor Jesum, cui ille servivit, cui et ego servire cupio, me in utramque partem nihil fingere, sed quasi Christianam de Christiano, quæ sunt vera proferre. Et sub finem sequentis numeri Testor, inquit, ipsam Veritatem ac sanctos ejus Angelos, ipsum quoque Angelum, qui custos fuit et comes admirabilis viri, me nihil in gratiam illius dicere more laudantium; sed quidquid dicturus sum pro testimonio dicere, et minus esse ejus meritis, quem totus prædicat orbis.

3 Vitæ hujus duplex exemplar MS. nacti fuimus, alterum submitit nobis Rotomago Guilielmus Thiersault, alterum Divione Petrus Franciscus Chifletius, uterque Societatis nostræ Sacerdos, et propter varin Sanctorum Acta submissa de hoc opere bene meritis. Aduotaverat Chifletius, illud suum exemplar descriptum fuisse ex veteri membranaceo codice MS. Sanctissimæ Trinitatis de Tironio. Eandem Vitam typis Parisiensibus vulgavit et suis observationibus illustravit Joannes Baptista Souchetus, Sacræ Theologiæ Doctor et Carnotensis Canonicus, florente auctoris delectatus stylo, et pro seculi iniquitate, seu potius barbarie, terso satis et nitido, uti scribit in dedicatione ad Henricum Borbonum, Metensium Episcopum, S. Germani a Pratis et SS. Trinitatis de Tironio Abbatem. Plura

addit

E

Hujus vitam
scripsit
Gaufridus,
discipulus,

qui plurima
ipse vidit:

aut habuit a
B. Bernardo

aut alius:

F

sinceritatem
suam indicat.

damus vitam
ex duplici MS.

collatam
cum edita a
Soucheto

Novæ Con-
gregationes
subnata:

Cluniacensis,

Carenensis,

Silvicensis,

Tironensis
sub B. Ber-
nardo:

A addit in *Præfatione ad Lectorem*. Quod ad auctorem Vitæ, inquit, spectat, commendatione haud indiget, sufficit ipse sibi. Vitam legi, perlegi, non libenter solum, sed avide quidem, tanto oblectamento, ut statim me scriptiōis elegantia ceperit, et ne ea carerem, describendam commiserim. Animum certe mordebat, illius auctorem, pro seculi inscitia, eruditione perpolitum nec contemnendum (ut qui tanta ingenii ubertate opus suum prosa et versu texuerat, argutarum documentis sententiarum consperserat, nec non historicis descriptionibus illustrarat) in obscuro harere ac situ perire. Communicarat *Soucheto* Vitæ hujus apographum, cum verni jejunii conciones sacras in Carnotensi primaria basilica haberet, *Jacobus Dinetus* Societatis *Jesue* regis *Concunator*, qui etiam fuit Collegii *Claremontani* *Parisiis* Rector et *Franciæ* Provincialis, et de studiis nostris, diversa Sanctorum Acta transmittendo bene mereri conatus; in quo etiam ei similis fuit *Andreas Duchesnius*, qui alterum concessit *Soucheto* exemplar hujus Vitæ, ex codice *Papirii Massoni* descriptum. Tertium codicem reperit *Tironii*, membranaceum MS. ob antiquitatem nervis dissolutum et sibi vix coherentem: ex quo scilicet habuimus apographum a *Chiffletio* transmissum, in quo hinc inde nonnulla desunt. Quartum denique accepit concessum a *Guilielmo Laisneo* Priore *Mondavillano*.

4 Postremum hoc præ cæteris omnibus apographis genuinum *Gaufridi* fatum esse non addidit *Souchetus*: maxime quia ex primogenio exemplari, *Joannis a Carnoto* Abbatis *Tironensis* diligentia et sedulitate descripto, reliqua desumpta arbitrat, idque putat ex libri colte apparere. Sub finem quoque nostri apographi, a *Thirsantio* transmissi, ista habentur: Hæc a me *Philippo Bernyer Presbytero* ecclesiæ *S. Albini* in *Campo rotundo*, in *Perche*to scripta sunt, anno *Jubilæi* *MDC*, quo etiam anno primitias obtuli: Exemplar hujus voluminis tribuit mihi Prior de *Huis* et *Superior* domus Sanctissimæ *Trinitatis* de *Tironio*, scriptum in veteri membrana: in cujus fine hæc litteris rubeis scripta sunt.

J. Carnotensis, Pater Ecclesiæ *Tironensis*,
Me fecit scribi, gloria lausque tibi.

Joannes Pignore de *Valleca* me scripsit. Fuit autem dictus *Joannes* de *Carnoto* Abbas *xv*, electus anno *MCCXC*, fato functus anno *MCCXCVII*, ut tradit *Souchetus* in *Catalogo* *Abbatum Tironensium*, cum *Vita B. Bernardi* edito. Post datum *Catalogum* adjungit *Souchetus* Beneficia tam regularia quam secularia, a monasterio *SS. Trinitatis* de *Tironio* dependentia, et sunt *xi* aut *xii* *Abbatia*, *Prioratus* *xlii* aut *xlvi*, *Ecclesiæ* parochiales *xxxii*: et post numerum seu caput *42* numerat *Abbatias* seu *Prioratus* *lvi*, o *Savinienensi* *Abbatia* dependentes, et a *B. Vitali* subjectos *Tironensi* *Abbatia*. Singulorum nomina et situm describit *Souchetus*: qui in dicta præfatione scribit se juvendae lectoris memorie numeros addidisse et capita, nullo legentis aut libri præjudicio. Nos aliter et more nostro distinguimus capita: utque sub singulis proprias dedimus *Annotationes*, omissis longioribus observationibus *Soucheti*, ad quas, utpote valde eruditas et concinnas, lectorem remittimus. Adjungimus etiam claritatis causa usitatum nobis *synopsis* marginalem, ab eodem neglectam.

§ II Tempus vitæ et mortis *B. Bernardi*. Nomen fastis adscriptum: titulus Sancti et Beati tributus.

Dicitur *B. Bernardus* cum moreretur, fuisse fracto, senili, et debilitato corpore, et habuisse membra annositate contracta: ideoque censemus annos ætatis septuaginta complerisse. Natus ergo esset circa annum *MCLVI*, qui cum ad vigesimum fere annum ætatis suæ amplexus esset disciplinas; ad vitam sanctiorem caput

aspirare; et in *Aquitaniā* profectus, in cenobio *S. Cypriani* factus est monachus, circa annum *MCLVI*. Cum autem per decem, aut eo amplius annos in claustris *S. Cypriani* vixisset, factus est Prior in monasterio *S. Savini*, usque ad annum *MCCVI*, quando Abbatem in *Terra-saucta* mortuo, ne in Abbatem eligeretur, fugit in eremum; inde post triennium in insulam *Causeum*, ex qua reductus prius in eremum, deinde in monasterium *S. Cypriani*, creatus est anno *MC* Abbas, et postea anno *MCC* interfuit Concilio *Pictavensi*, deinde *Romam* profectus est: tum relicta *Abbatia* secessit, et post varias circulationes construxit monasterium *Tironense*, impetrata bulla donationis in Nonas *Februarii* anno *MCCIII*; sed quod tunc apud *Francos* anni a *Paschate* inciperent, secundum hoc solum numerandus est annus *MCCII*.

6 Florebat tunc *Ivo* Episcopus *Carnotensis*, de cujus obitu anno infra agemus: in hujus locum cum *Gaufridus* esset inthronizatus, et seditio inter Clericatum et Comitem versaretur, convenit Abbas *Bernardus*, bonorum omnium memoria dignus, cujus laus usque hodie per omnes *Galliæ* Ecclesias. Ut ii leguntur *xxv* *Februarii* in *Vita* secunda *B. Roberti* de *Arbrissello* num. **15** De obitu *Roberti* et *Bernardi* in *Chronico* *S. Marientii*, vulgo *Mulleacensi* dicto, apud *Philippum Lubbe* ista leguntur: Anno millesimo centesimo decimo sexto. Obiit *Robertus* de *Arbrissello*, fundator *Fontis-Eyrandi*, sexto *Kalendas Martii*. Eodem anno obiit *Bernardus* fundatur *cenobii Tironis*, quod est in *Pertico*, septimo *Kalendas Maii*. Verum auctorem dicti *Chronici* non satis in annis subducendis accuratum fuisse, demonstramus *infra* cap. **3** littera *A* notamusque non solum ad annos quinque, sed forsitan ad octo aut novem aberrasse: ut mirum non foret si hoc in loco error unius alteriusve anni irrepsisset. Ac primo *Robertum* de *Arbrissello*, ostendimus ad ejus *Vitam* dicto *xxv* *Februarii*, non obiisse sexto *Kalendas Martii*, sed quinto, idque anno *MCCVII*, qui annus tunc ob initium anni a *Paschate* ut dicitur apud *Francos* solitum incipere, potuit dici *MCCVI*. Quidni ergo ad eundem annum *MCCVII* referatur obitus *B. Bernardi*, cum videatur ipse modus loquendi quo *Chronici* auctor usus, insinuare, cum intra eundem annum post *B. Robertum* e vivis excessisse.

7 Multum hic solliciti fuimus, ut ex obitu *Ivonis* Episcopi *Carnotensis* lucem aliquam acciperemus: sed novas reperimus tenebras, aliunde illustrandas. Nam primo *Supplementum* *Chronici* *Sigiberti*, quod a *Laurentio de la Barre* in *Historia Christiana* veterum *Patrium* sub nomine *Roberti* de *Monte* editum est, obitum *Ivonis* et successionem *Gaufridi* in *Sede Carnotensi* refert ad annum *MCCIV*. Contra in *Supplemento* germano dicto *Roberti* de *Monte*, quod *Lucas Acherius* cum operibus *Guilberti* Abbatis *B. Mariæ* de *Norigento* vulgavit, præclara epitome *Vitæ Ivonis* habetur, et mortuus dicitur anno *MCCVII*: ad quem etiam annum, diem extremum clausisse *Ivonem*, tradit *Matthæus Parisius* in *Henrico* i *Rege Angliæ*. Alii scriptores arripiant unum ex annis intermediis, scilicet *MCCV* aut *MCCVI*, et prior habetur in *Martyrologio* et *Kalendario* *Ecclesiarum Carnotensium*, posterius profertur ex *prisco* *Kalendario* *S. Quintini Belvacensis*, in quo ipse *Ivo* Abbas ante suum *Episcopatum* fuerat, et varia moriens domo legunt. Mortuus autem fuit *xxiii* *Decembris*, ita ut postea potuerint adfuisse successori *Gaufrido* tam *Robertus* quam *Bernardus*, et tamen obiisse uterque anno *MCCVII*.

8 Celebratum fuit eo anno *Pascha* *xxv* *Martii*, cyclo *Lunæ* *xvi*, *Solis* *vi* littera *Dominicali* *II*. et cum infra in *Vita* num. **105** dicatur *B. Bernardus* undecimo *Resurrectionis* *Christi* die in ultimum morbum incidisse, id contigisset die quinto *Aprilis*. Num. **112** indicatur quinto incommodi die extremis *Sacramentis* munitus, decimo scilicet ejusdem mensis *Aprilis*. Deinde ut num. **117** refertur, biduo antequam cælicis sedes adiret

VICTORE G. H.
monachus
S. Cypriani
1066,
dein Prior
S. Savini
usque ad
1096

Abbas S.
Cypriani

extruxit mo-
nasterium de
Tironio anno
1113.

Viri post
obitum Ivonis
Ep. Carnoten-
sis cum
R. Roberto
de Arbrissello.

Obiit
mortuo non
anno 1116
21 Febr.

sed 25 Febr.
anno 1117

et post eum
B. Bernardus.

Mortuo Ivone
Ep. Carnoten-
tensi, non
an. 1114

F
aut 1117.

sed 1115
aut 1116,

in mortuum
incidit 4
Aprilis,

sacramentis
munitus 10
Aprilis

mirato au-
ctoris ele-
gantiam,

et 4 MSS
1150,

MS Tironense
erat descrip-
tum cura
Joannis a
Carnoto,

Abbas creati
anno 1290.

Monasteria
a Tironensi
dependentia.

Natus circa
an. 1056

A adiret, ad se e turre castri Novigenti evocavit quamdam matronam cum sua filia, isti inter dealbatos monachos apparens; quæ subsequenti die ambæ venerunt. Nocte sequenti ut dicitur num. 119 imperavit Fratribus, qui sibi famulabantur, uti fessos artus dormiendo relevarent; quando ipse a monachis ibidem sancte mortuus fuit risitotus. Sequenti et ultimo die, cum omnes ad se vocatos piis monitis instruxisset, et osculatus fuisset, oculos inter dolores clausit, et spiritum Deo reddidit, uti num. 60 et sequente legitur. Potuit is fuisse dies xiv Aprilis, scilicet xviii Kalendas Maii, pro quo facili errore dies vii Kalendas Maii, in supra indicato et sæpius mendoso Chronico S. Maxentii, est excusum: cui tamen consentit MS. Calendarium Ecclesiæ Tironensis: in quo litteris rubris ad diem xxv Aprilis hoc notatum est: Obitus venerabilis Patris nostri Bernardi primi Abbatis Tironensis. Verum od diem xiv Aprilis memoratur in Martyrologio Benedictino ab Hugone Menardo his verbis: In monasterio Tironensi Beati Bernardi, primi ejusdem loci Abbatis, magnæ sanctitatis viri, et dein lib. 2 Observationum, Vitæ brevium desumptum ex Gaufrido ejus discipulo traditur; in qua iterum Beati titulo honoratur.

mortuus 14
aut 25
Aprilis

et ad 14 diem
Fastus in-
scriptus cum
titulo Beati.

9 Eodem die Andreas Saussains in Martyrologio Gallicano, hoc de eo elogium habet: In monasterio Tironensi transitus B. Bernardi, primi ejus loci Abbatis, egregiis virtutibus et spiritu prophetiæ ac dono miraculorum gloriosi. Longo etiam encomio, sed ex Menardi observationibus potissimum desumpto. eum celebrat in Menologio Benedictino Bucellinus. Sanmarthani tomo 4 Gallie Christianæ pag. 865, citato Chronico Mattheacensi, asserunt obisse xviii Kalendas Maii, et ista ex veteri Necrologio Carnotensi proferunt: Obiit Bernardus Abbas de Tiro, quæ ejusdem loci ecclesiam a fundamentis construxit, et multos ibidem monachos sub sanctitatis et religionis norma congregavit. Alia elogia infra in Notis nostris ad Vitam habentur. Gaufridus Grossus in Vita passim utitur titulo Sancti Bernardi, uti in omnibus MSS. et vita a Soncheto edita videri potest num. 78, 79, et 94, ita etiam passim eum Confessorem et Confessorem Christi appellat, et in Prologo innuit diem ejus natalitium celebrari, atque ut tunc Vita prælegeretur, eam a se esse conscriptam: quod factum est post annum MCXXXI, quo Ludovicus Junior est in Regem Francorum coronatus: cujus rei num. 97 meminit.

Sanctus in
Vita appella-
tur,

scripta post
annum 1131.

VITA

C Auctore Gaufrido Grosso monacho Tironiensi et B. Bernardi discipulo.

Ex pluribus MSS. et editione Soucheti.

PROLOGUS.

Reverendissimo Patri, Domino Gaufrido, ecclesiæ, Dei gratia, Carnotensis Episcopo, atque Sedis Apostolicæ Legato, monachorum omnium infimus Gaufridus salutem.

I Vestræ sublimitatis multo melius atque liquidius, beatissime Pater, novit sapientia, quod Gesta Sanctorum hominum describere, et ad posteriorum notitiam utilitatis gratia litterarum apicibus collecta transmittere, per Raphaelem Archangelum, medicinæ bajulum, satis evidenter admonemur, ad Tobian dicentem: Regis Sacramentum abscondere, bonum est; opera autem Dei revelare et confiteri, honorificum est. Sed et mundi lucerna Hieronymus ad hoc idem exemplo suo nos excitat, qui postquam velus ac novum Testamentum nitido sermone fideliter transtulit, postquam Prophetias et Evangelium diligenter exposuit, Anachoretarum Vitas, Malchi videlicet, Pauli, Hilarionis, florentissimo stylo de-

pinxit; nec non etiam eloquentiæ fontes, ab altis incomprehensibilis sapientiæ Dei montibus emanantes, omnem superficiem terrenorum cordium aridam Philosophiæ rore cælesti irrigantis, b Athanasius, scilicet Ambrosius, Augustinus, Gregorius, multique alii Ecclesiæ Christi clarissimi Doctores (quorum nomina nostris paginis inserere, quia longum est, devitamus) ad consimile laboris studium nos invitant: qui post innumera librorum volumina, quæ de sacræ Scripturæ abditissimis luculentissimo eloquio plenissime sunt ab eis digesta, omnium Christianæ fidei intellectum, contra Catholicam doctrinam sese erigentem, inexpugnabilium argumentorum ratiociniis captivantia, non solum Martyrum victoriosa certamina, rosei coloris floribus vernantia; verum etiam Confessorum ac Virginum florigeros actus et mores, castitatis continentes lilia, suavissimos odores spirantia, floridis narrationibus ediderunt.

2 Sed et canonicæ Scripturæ complexio, ac series veteris Instrumenti, Sanctorum omnium novi Testamenti universaliter collectorum nondum propalata vitam, mores, actus, conversationes, labores, sudores certaminum, agonum constantias, victoriarum triumphos, remunerationum triumphales palmas, signis, figuris, umbratilibus rerum narrationibus, ænigmatum obscuritatibus, materialium operum stupendis et perplexis descriptionibus designare studuerunt. Mandavit etenim Deus Moysi ut ad exemplar, quod in monte viderat, omnia opera testimonii, in illis conversationis Sanctorum formam præfigurans, adeo diligenter consummaret, ut et phialas [faceret], et cyathos, et mensæ labrum, et candelabri calamos, scyphos, sphærasque, et liliorum repansiones, lucernarum emunctoria, ceteraque omnia, quæ prorsus singulatim enumerat Scriptura. Templi quoque Salomonis universa cum mensuris suis tam studiose, non solum ædificia, sed omnia ædificiorum digerit anaglypha, ut neque epistylia columnarum, vel capitella, et capitellorum retiacula, aut rotarum axes, radios, canthos et modiolos prætereant. Et etiam ab Ezechiele vergentis ad austrum civitatis ædificium, in Spiritu visum, tam subtiliter est descriptum; ut et celaturas palmarum non præteriret, nec saltem portæ limen immensuratum transiret: quæ cuncta, teste Apostolo, umbræ fuere futurorum.

3 Itaque si divinæ sapientiæ providentia, umbrarum et rerum distinguens tempora, per homines illius ætatis, quos ad hoc suis inspirationibus idoneos fecerat, tanto studio figuras et signa describi voluit et jussit; quis sane sapiens non intelligat, figurata et significata ab eis sanctorum gesta, quanta diligentia litterarum descriptionibus retineri, et notificari fidelium futurorum notitiæ, et velit et innuet. Et cum divinæ voluntatis cognitio, sit plenaria et evidens admonitionis impositio; si nos pigritantes torpore desidæ, ac stertentes sopore inertie, negligimus nostri temporis Sanctorum actus nobis cognitos calamo designare, et futuræ posteritatis utilitatibus destinare; nonne offensionis reatum incurrimus, et in detrimentum nostræ salutis incidimus? Nostræ salutis igitur augmentis justentes, sanctorum pietatis opera scribendo denotemus; et illa denotantes, ejus qui in Sanctis suis est mirabilis, Christi magnificentiam prædicemus. Dum enim Christi militum laudes referimus, Regis illorum sublimiter magnificos triumphos attollimus: quia quid virtutis eorum mentibus inesse deprehenditur, divinæ potentiæ et fortitudini procul dubio debetur. Sed et talium Scriptorum propagatores, dum justorum proposito exemplo, audientium animos ab iniquitatis perpetratione retrahunt; peccatorem ab errore viæ suæ, ejus animam salvantes, convertunt; et suorum peccatorum multitudinem operiunt.

et alii Pa-
tres.

Idem per
Scripturam
sacram in-
nuit Deus,

Idem

designans
Moysi fabri-
cam operum
tabernaculi,

Salomoni
vero

et Ezechiel
ædificium
templi.
Hebr. 10, 1

quia scribendis
illis Deus
honoratur,

peccatores
emendantur,

A 4 Præterea cum mortalium rerum titulos cereis imaginibus erectos; et variæ jaectantiæ laudum infulas, auro radiantibus litteris conscriptas, videamus successoribus ad imitandum propositas; quis nostrum hæc attendens, non erubescet athletarum Christi victorias silentio tegere? et non ad Imperatoris eorum laudem, qualiter contra aerias potestates et mundi rectores tenebrarum harum pugnaverint atque vicerint, schedulis saltem vilibus tradere; et ad incitandos bellantium animos, diligentius explicare? Quis et luce clarius non conspiciat quod dum talia scripta in Sanctorum natalitiis recitamus, Deo debitæ laudis cultum persolvimus, Sanctorum memoriam excolimus, fidelium mentes ædificationis emolumentis inbuimus, Sanctis venerationis honorem congruum exhibemus. Hinc infidelium mentes mœrore conternantur, increduli livore contabescunt, indisciplinati anxietatibus coarctantur; Sanctis omnibus lætitia tripudiantibus, solus diabolus ingemiscit, qui omnium tentationum suarum atque pugnarum fructum ad hunc finem redactum conspiciat, ut se sub pedibus Sanctorum prostratum, catenisque virtutis eorum ligatum, felle doloris tabescens conspiciat; et tormento suæ vexationis compulsus, velit nolit, illorum magnificentiam recognoscat. Dum enim ab obsessis corporibus, velut a regno suæ tyrannidis expulsus, per lunaticos et energumenos dans mugitum, incendii sui cruciatum fatetur et dolet; quoniam feliciter apud Deum, per quod hoc patitur, vivant, et potenter valeant, apertissime demonstrat. Profecto namque dum mortuis vita, languidis medela per eos restauratur; quam firmiter veræ vitæ ac potentiæ inhæreant, populis Christianis certissime denotatur.

B 5 Hactenus felicissime Pater, causas et rationes cur Sanctorum scribi debeant gesta, paulo latius disserens, utcumque aperui; quia vitam Patris nostri Bernardi, vestris exhortationibus obtemperans (quibus non obedire reor absurdum) descripsi; eamque sub 4 trium voluminum distributione coarctavi, vili quidem schemate verborum, sed brevi; ut qui sermonis incultam faciem exhorruerit, brevitate saltem respiret lectionis. Sciens etenim veritate nihil esse præstantius, veraci stylo magis quam nitido, humilitatis tenente campestris, ea quæ vidi vel fidelium hominum relatione didici, litteris commendata successoribus transmissi; operisque dignitatem magis attenuans quam explicans, bonis dictatoribus materiam tantummodo comparavi: quam et rei veritatem facis sermonum obducere nolui, ne dum lector pompas phalerasque verborum studiosius attenderet, virtutes sancti viri negligentius pereiperet. Verum si quis, Judaicæ infidelitatis more, signa requirens, Sanctorum quemlibet miraculorum quantitate metiatur; quid de B. Maria Dei Genitrice censebit, quam prodigia fecisse Evangelicæ series lectionis, multa de illa alia referens, non fatur? Sed et [quid censebit] de Christi præcursore Joanne quem Evangelista miraculum fecisse nullum apertissime confirmat, dicens, Joannes nullum signum fecit? Sanius itaque decernitur, quod multis qui signa fecerunt in die iudicii reprobatis, illi soli qui opera justitiæ sectati sunt ad salutem colliguntur. Non igitur Patrem nostrum Bernardum patratiōne miraculorum (quamvis illa penitus non deerunt) commendamus: sed quia mitis et humilis corde, Christum imitatus fuerit, demonstramus. At ne in proemiis tempora consumantur, illum jam eloqui plenius aggrediamur, de quo diutius prælocuti sumus. e

ANNOTATA.

a Vita S. Pauli primi Eremitæ illustrata a nobis

est 10 Januarii, et Vita SS. Malchi et Hilarionis don-
dæ erunt ad diem 21 Octobris.

b Ex Actis Sanctorum ab his Patribus vulgatis dedimus Vitam S. Antonii Magni per S. Athanasium 17 Januarii, S. Sebastiani et S. Agnetis Virg. et Martyris per S. Ambrosium 20 et 21 Januarii, S. Marcellini Martyris Carthagine et Massylitanorum Martyrum per S. Augustinum 6 et 9 Aprilis, S. Benedicti Abbatis Casinensis 31 Martii et aliorum plurimorum per S. Gregorium Papam.

c In utroque MS. nostro, æreis imaginibus. At Souchetus cereis, et late de iis ex antiquis Scriptori-
bus agit.

d Hæc distributio nusquam indicatur. Primum volumen censet Souchetus septem primis capitulis comprehendere, juxta distinctionem capitulum a nobis factam: secundum continere reliquam vitam cum obitu: et tertium esse. Analecta, quæ ultimo capite proponimus.

e Sequitur Vita divisa in plurima Capitula, et Capitulis singulis præfigitur eorum argumentum, hexametro versu expressum. Hæc divisio tam est imperfecta, ut non dubitemus, quin numerus Capitulorum triplo aut quadruplo amplior designatus fuerit, ab eo qui primus istam fecit: sed quia multis locis non erant adscripti versus, quos vena non semper æque facti usus Poeta postea addere voluerit, ideo arbitramur in egraphis multa fuisse conjuncta, quæ divisim in Codice membranæ scripta legebantur. Cum igitur novam divisionem faciendam censuerimus; ne istis versibus identidem intercursum historiarum series interrumpatur, ipsos e contextu exemimus; et rursum, ne quæcumque Vitæ compendium, iisdem expressum, lector curiosus prætermisum queratur; hic in unum collectos exhibemus notatis ex altera parte numeris, ad quos singuli spectant. Idque facimus eo liberior, quod suspicemur eosdem versus nec integros esse, nec compositos a Gaufrido; sed additos a Joanne Pignore de Valleia, Vitam hanc transcribente: eo quod sint ejusdem styli, ejus sunt et versus, quorum ad calcem additorum supra meminimus in Commentario prævio; longeque diversi ab eo, quo scripti sunt alii, quos ipsi contextui admiscuisse Gaufridum num. 13 et alibi apparet.

METRICA SYNOPSIS CAPITUM.

Moribus ut claris effulserit ille scholaris. num. 6
Cessit ut a notis, quærens cœlestia votis. 9
Quantis ditatus extemplo bonis monachatus. 11
Pagina portavit flammam, nec flamma cremavit. 12
Qualiter huic Sancti data Præpositura Savini. 13
Quod sit Præpositus Abbatis jure potitus. 14
Qualiter occultus hæc ultor ab hoste sit ultus. 15
Quomodo sit notum, longe migrasse remotum. 16
Quomodo nocte eorum quadam vidit monachorum. 17
Qualiter alma Dei genitrix apparuit ei. 18
Quod nolens præesse, fugit, voluitque subesse. 19
Nominis occultor fuit hic, eremi quoque cultor. 20
Nobilis orator, fit simplicis artis amator, 23
Notus ut, absque mora, petit maris ulteriora. 25
Cor Christo plenum, nummis relevavit egenum. 26
Vir dolet in cella, mare concitat alma procella. 28
Vir sit ubi Domini perquiritur Abba Savini. 36
Cernens venturum juvenem, dixit rediturum. 38
Quomodo transgressus maris alta, sit inde regres-
sus. 39
Quem pia seduxit fraus, hunc eremoque reduxit. 40
Ut sit succedens, fratres monet Abba recedens. 44
Quam vigilante cura sibi rexit indita jura. 45
Pravæ vir fortis non horruit arma cohortis. 48
Cur clam dimisit Fratres, eremumque revisit. 49
Solvit multorum connubia Presbyterorum. 51
Cur asino vectus, sit Romam primo profectus. 55
Quem

1)
AUCTORE
GAUFRIDO
DISCIPULO
EX MS

boni ad imi-
tandum
incitantur,

diabolus cum
malis conta-
bescit.

Auctor in hac
vita non tam
dictionem
quam verita-
tem elegit:
d

C
scribens a se
visa aut certa
relatione
comperta.

et præ mira-
culis amans
virtutes.
Joan. 10. 41

e

AUCTORE
GAULREDO
DISCHULO
EX MSS.

- A Quem plus conantur depellere, plus solidatur. 56
Romæ quam tutus vir denuo, quidve locutus. 57
Quanta viro, cura Papæ, sint tradita iura. 59
Sanctum præditi sint qualiter aequore strati. 60
Pondus Psalmorum relevavit causa laborum. 61
Angelus hortatur, Ducis ut bonitas aleatur. 63
Dux, data primo, negat loca suavis; ad altera legat. 64
Spem dona Ducis vetat an plebe lampada lucis. 65
Non erat in quo spes, prece reperit hospitis, hospes. 66
Qualiter hunc visit Dens, huicque cibaria misit. 70
Res miranda, viro servit lupus, ordine miro. 73
Dum renovat mores, labuntur ab æthere flores. 75
Nix super hos roat ros et flos pro quibus orat. ib.
Flammæ a cellis precibus, Bernardæ, repellis. 76
Hinc cur ad fundum venit fugiendo secundum. 77
Hujus ab atroce, prece solveris, hoste, Rotroce. 79
Qualiter a pravis sunt hostibus eruta clavis. 83
Dom pro Fratre Pater rogat, apparet sibi Frater. 84
Hospite, pauperopes, cum paupere, suscipit hospes. 85
Cum virtute Crucis dedit orbo munera lucis. 86
Fratrem cum signo purgat Crucis hoste maligno. 88
Absens commemorat quia Frater ab hoste laborat. ib.
Quem rota colligit, sospes stetit, hunc ubi visit. 89
B Lux, quam nemo fert, se Sancti gressibus offert. 91
Os quod non loquitur, Fratris reamens aperitur. 94
Late Bernardus difflavit, ut optima nardus. 95
Culpis vir lenis quam compatiens alienis. 101
Quomodo sit tactum luteum vas, postea fractum. 103
Quomodo solatus sit flentes, quam pia fatus. 107
A Patre grex audit, Legem dilectio claudit. 112
Vivere sive mori dedit arbitrio meliori. 116
Mira Matronæ manifestat se ratione. 117
Convocat ad Superos gens quam præmiserat He-
ros. 119
Ut sint insomnes, moriens Pater admonet omnes. 122
Quiddemum fatus, mox carne gravi spoliatus. 123
Quo sit mox obitus absentibus ordine scitus. 125
Quanti venerunt, et obisse virum didicerunt. 126
E-cæ communi, coetam sibi, miscuit, uni. 127
Panis candorem mutavit ob asperiores. ibid.
Quomodo non questus crebro tulerit sitis æstus. ib.
Sedatur Patris precibus tentatio Fratris. 138
Qualiter incaute cernentem arguit apte. 136
Flexerit immitem quali moderamine mentem. 140
Donat clementer, quod egens tulerat male venter. 142

CAPUT I.

B. Bernardi educatio, et vita monastica in
cœnobio S. Cypriani.

C Bernardus igitur genere a Ponticensis, in Abbe-
ville territorio honestis ac religiosis parentibus
fuit oriundus, hospitalitatis ac humanitatis studia
sectantibus, et, prout facultas eis suppetebat, Chris-
to in suis egentibus membris diligenter adminis-
trantibus. Hunc ab ipsis deputatum, studiis littera-
rum, supernæ dignationis gratia suæ dilectionis
excepit gremio, ut ad omnia facile, quibus erudie-
batur, attingeret, unde factum est, ut in Grammaticis
ac Dialecticis rationibus, aliisque litteratoriæ artis
aliquantisper pervigilet facultatibus. Inter scholasticos
sane juvenes degens, non latas hujus seculi ingressus
est vias, sed tanto studio devirabat lasciviam,
quanto serpentis virus fugeret, pestemque morti-
feram. Et dum coetanei sui adolescentes, ut hæc
hominum ætas consuevit, vanarum rerum sequerentur
spectacula; ipse in hospitii sui sese recipiebat
penetralia, aliqua scriptitans aut legens vel medi-
tans utilia. Oculos namque suos avertere, ne viderent
vanitatem, volebat: quia in via Dei vivificari ar-
dentem sitiebat.

7 Jam profecto tunc temporis tanto affectu reli-
gionis inflammabatur animus illius, ut vesteregulari

ad modum Canonici sese indueret; et secundum D
habitus morem tenoremque, tantam vitæ sobrieta-
tem tantamque modestiam servabat in moribus, ut
quamplures scholasticorum sodalium eum deri-
dentes vocitarent monachum. Malebat tamen bo-
næ indolis adolescentulus ridiculas eorum infes-
tationes sustinere, quam bonæ vitæ puritatem ac
propositum deserere, quamque sese corruptorum
hominum mortiferis actibus immiscere. Trahebat
etenim jam divini amoris inspiratio, quæ men-
tem illius ad sustinendam derisionis molestiam cor-
roborabat, eumque a massa perditorum separans,
sanctitatis dotibus exornabat: sicque usque ad vi-
gesimum fere annum ætatis suæ, amplexus disciplinas
scholarium eruditionum, non mediocriter vivacem
atque perspicacem assecutus est intelligentiam in
scientiis Scripturarum.

8 At vero sanctæ conversationis desiderio magis
magisque indies flagrabat: quia ignis ille, quem
filius Dei in terram mittere venit, volens ut arde-
ret, mentem illius ab ineunte ætate acenderat,
qui quotidie succrescens, per sanctitatis indicia
scintillando se detegens, celari non poterat. Quis
etenim celaverit ignem? Sed nunc augmenti tanti
vires susceperat, quatenus jam per majoris flammæ
incendium vellet erumpere; erumpensque, vehe-
mentius inflammando animam illius, ad hoc pertra-
here, ut temporalium rerum ambitum penitus post-
poneret, ac monasticæ professionis sectatoribus
sese adjungeret. Hoc enim agebat divina bonitas,
ut surculus bonæ plantæ, quem ab amore caducarum
rerum jam amputaverat, arbori boni germinis in-
sereretur; nolens ut diutius in consortio virorum
scholarium maneret, ne exemplum malitiæ et pravi-
tatis eorum animam illius a bono proposito reflec-
teret.

9 Juvenis igitur sanctis inspirationibus acquies-
cens, ad quod trahebatur facere non distulit: Pon-
ticium sibi natale deserens, Aquitaniam regionis
partes ingressus est, tribus æquevis comitatus
sodalibus, eodem quo ipse voto flagrantibus. Hi
dum haud segniter viam carpentes tendunt ad pro-
positum, b Regem Francorum obvium habuerunt.
Quo Bernardus præsentio admonitus, hæc illico
fertur dixisse suis consortibus: Eia, comites, ala-
criter animo incedamus, confidentes, quia Regem
cœli, quem quærimus, reperimus; qui Regem
terræ in nostra itinératione invenimus, quem modo
minime quærebamus. Qui, Domino ducente, Picta-
vum pervenientes, ibi aliquanto tempore commo-
rantur: et qui monachi in Aquitania districtius
vitæ regularis tenerent disciplinam, diligenti in-
quisitione dignoscere conabantur. Hoc etenim inquire-
bant, ut melioribus se sociarent, et sanctoribus
vitam suam regendam committerent. Est autem ab
hac civitate non longe positum S. Cypriani c mo-
nasterium, quod eo tempore regebat Abbas quidam,
cui vocabulum d Raynaudus: vir apprime litteris
eruditus, tanta sapientia præditus, ut in publicis
conciliis causarum perorator esset eloquentissimus;
cujus rei gratia in Romana etiam curia bene
notus et acceptus erat, et in Aquitania famosissi-
mus habebatur. Hic etiam e S. Roberti, fundatoris
illius monasterii quod Casa-Dei dicitur, discipu-
lus fuerat, quod Bernardo fama retulerat, referen-
doque sitientem audiendi doctrinam illius valde
reddiderat.

10 Prædictum vero monasterium tunc temporis
habebat plures monachos, genere nobiles, sed sanc-
titate vitæ ac morum honestate multo nobiliores:
quorum unus fuit Hildebertus, qui postea f Dolensis
monasterii Abbas, deinde g Bituricensis Archiepi-
scopus extitit, cui beata Dei genitrix Virgo Maria
in

non curat
derisionem
aliorum,

anno ætatis 20
in sacra
Scriptura
eruditus,

h
ad vitam
sanctiorem
aspirat:

in Aquitaniam
abit,

b
obvius Regi
Francorum,

Pictavium
venit,
c

ad mona-
sterium S.
Cypriani:

d
et Abbatem
Raynaudum,

ubi degerebant
Hildebertus
dein Abbas
Dolensis,

f
g

Natus in
Abbeville
territorio

variis scientiis
instruitur,

pietati dedi-
tus

veste talarum
assumpta,

A in quadam sua tribulatione fertur apparuisse, et ei solatia contulisse. Sed et Gervasius, qui *h* S. Savini monasterii fuit postea Abbas, vir summæ abstinence omniumque virtutum ornameto præclarus. Garnerius quoque, qui castri illius, quod Mons-Maurilionis *i* dicitur, Dominus fuerat. Hic paupertatis atque solitudinis amator, cœnobarum monachorum deserens consortia, anachoreticæ vitæ sectatus est studium; qui dum quadam die per eremi vastitatem incederet, quendam hominem a dæmone arreptum conspexit, cuius miseriæ compatiens, virtutem Jesu Christi precibus advocans, dæmonem quo tenebatur expulit; hominemque incolumem remisit. His et aliis quampluribus consimilibus viris quorum frequentia S. Cypriani monasterium tunc nobilitabatur, divinæ providentiæ dispositio, famulum suum Bernardum adungere volens, ut fortioribus militibus fortissimo adjuncto, totus audacior atque robustior contra hostes redderetur exercitus, eum usque ad prædicti Patris Raynandi præsentiam fausto itinere perducit. Cui, sufficienti doctrina et exhortatione prius diligenter confortato, Abbas Sanctæ conversationis habitum tradit, illumque tonsura monachum insignitum corpori congregationis adiunxit.

B 11 Qui in monasterio susceptus, et a sanctis Fratribus, quos prædiximus, monasticæ conversationis institutis et consuetudinibus informatus; confestim ad tantæ perfectionis conscendit arcem, ut universis admirabilis haberetur. Quis namque queit exprimere sermone, in quanta humilitate vitam suam continuerit, quantave subiectione se submisserit. Famulabatur omnibus, administrabat cunctis, serviens universis: omnes ut superiores attendebat, ut seniores venerabatur, ut magistris et eruditoribus suis reverentiam exhibebat: omnibus obediens, nulli contradicens; omnes sine simulatione diligens, affectu pietatis et misericordiæ visceribus complectens universos, omnibus compatiabatur, illorum curans commoda, sua postponens: nulli invidebat, detrahebat nemini; numquam obmurmurans, numquam susurrans, nullius vitam dijudicans, nullum condemnans; verba illius Christum semper resonabant, pacem, misericordiam. Quis unquam eum iratum, quis turbulentum cognovit? Semper mente serenus, alloquio blandus, sermone nitidus, affabilitate letus, discretione præcipuus, expugnator injustitiæ, justitiæ propugnator: fide confusus, spe robustus, caritate diffusus, et ut breviter concludam, omni morum honestate præclarus. Quis unquam acrius abstinence, aloris, et vigiliarum tormentis corpus suum edomuit!

C 12 Lectioni et meditationi Scripturarum maxime intendebat, adeo videlicet ut maxima parte noctium legendis sacris voluminibus pervigil insisteret, et in consideratione divinarum rationum diutius pernecaret. Dum ergo quadam nocte huic studio operam dat, sopore deprimitur; et quam satis ad hoc opus grandem paraverat candelam, ex ejus dormientis manu super librum lavitur. Dormit ille, ardet illa jacens super paginam, donec tota consumatur, nec tamen codex uritur. Hic itaque, per annos decem vel eo amplius, in claustro S. Cypriani tanto rigore abstinence deguit, tantarum jubare virtutum enituit, ut totam congregationem suæ sanctitatis radiis illustraret, et eam non tam dictis quam factis ad meliora provocaret: doctoresque suos, qui illum prius instruxerant, verbis docebat, jam non argumento locutionis aut nitore sermonis, sed virtute operis. Et ita factum ut præesse jam inciperet universæ congregationi, non loco prælationis, sed excellentia sanctitatis, ac auctoritate bonæ operationis.

Aprilis T. II

ANNOTATA.

a Pontivum seu Ponticum, ditio inter fluvios Somonam et Vimeram, ejusque caput censetur urbs Abbatilla: de quo plura dicuntur in *Vita S. Richarii Abbatis Centulensis* 26 Aprilis.

b Hic fuit Philippus 1, qui regnavit ab an. 1060, ad 1109.

c S. Cypriani monasterium in prospectu Pictaviensis urbis constructum esse, a Pipino Rege Aquitanicæ, filio Ludovici P. i, traditur in *Chronico S. Maxentii, vulgo Malteacensi*: et infra num. 58 dicitur floruisse, antequam Cluniacense monasterium esse coepit circa an. 910, ut dictum 13 Januarii ad *Vitam B. Bernonis primi Abbatis Cluniacensis*.

d Raynaudus 2, Abbas 17, de quo infra plura recensentur.

e S. Roberti Abbatis Casæ-Dei *Vita* elucidatur ad diem 24 Aprilis.

f Dolense seu Burgidolense monasterium, vulgo Bourgh de Deolz, ad Andriam fluvium, vulgo Indre, in Bituricensi Ducatu et diœcesi. De eo egimus 13 Januarii ad *Vitam dicti B. Bernonis* num. 28.

g Bituricensis Archiepiscopus 60, sedit ab an. 1093, ad 1098, et passim Aldebertus appellatur. *Consule Patriarchium Bituricense apud Labbæum in Aquitanicis, pag. 81.*

h S. Savini monasterium et oppidum, decem leucis versus Orientem a Pictaviensi urbe distans, ad Gartempam fluvium. Vixit S. Savinus seu Sabinus anachoreta in agro Pictaviensi, estque *Martyrologio Romano* inscriptus xi Junii.

i Mons-Maurilionis, oppidum ad Gartempam fluvium, supra S. Savini oppidum.

CAPUT II.

Prioratus monasterii S. Sabini administratus, disciplina restaurata, et alia præclare gesta.

Ea tempestate quidam monachus de monasterio S. Cypriani, Gervasius videlicet, de quo superius commemorationem fecimus, ad regimen ecclesiæ S. Savini suscipiendum multis totius congregationis petebatur precibus. Sed ad hoc nullo modo impelli poterat, neque per Episcopum præcipientem, neque per Abbatem suum obedientiam sibi prætendentem, nisi S. Bernardum traderent adiutorem. Quo tandem sibi concesso, Gervasius Abbas præficitur, et Bernardus Prior in congregatione constituitur. Hoc autem divinitatis pio consilio agebatur, ut ad depellendas illius ecclesiæ tenebras hæc duo magna luminaria mitterentur; quia, per præcedentis Abbatis negligentiam, loci illius congregatio regularis vitæ tramitem deseruerat, et rigorem disciplinæ in teporem vitæ ac dissolutionem commutaverat. Quo prius Gervasio bene cognito, bono sanoque consilio sibi divinitus inspirato, solus curam illorum suscipere noluit: ne, dum exterius in administratione temporalium laboraret, non esset interius, qui spiritualia sustentaret. Sed duobus sibi consociatis atque auxiliantibus, altero exterius procurante, altero interius providente; gratia Domini monasterium, infra breve tempus, in tantam integritatem sanctæ conversationis restauratum est, ut, quod infamia notabatur ob dissolutionem, postea famosum haberetur ob religionem.

14 Per idem tempus, occasione cujusdam ecclesiæ, inter sæpèlatum Gervasium et venerabilem Bernardum, dissentientibus monachis ejusdem monasterii, non parva altercatio suboritur. Nam Gervasius, cœnobiî amplificandi ac ditandi gratia, pro

29 memorata

D
AUCTORE
GAUPREDO
D SCIPULO
EX MSS.

E

Sub Gervasio
Abbate S.
Savini fit
Prior.

F

eidem ob
moniam re-
sistit:

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS

illoque di-
gresso

Gen. 22, 24

Act. 4, 32

utilitati et
regulari dis-
ciplinæ in-
vigilat :

Contumelias
illatus pa-
tienter fert :

Rom. 12, 19

contumace
aliquo subita
a arte punito

Prov. 19, 25

reliquos habet
morigeros :

Anno 1096
b c

d
in Terram
Sanctam
profectum
Gervasium

A memorata acquirenda ecclesia avide insistebat; Bernardus vero nullatenus acquievit, animadvertens quod Simoniaca pestis ex latere subintrabat. Unde factum est, ut idem Gervasius, postquam se minime prævaluisse vidit, atque jam dictam ecclesiam, ad quam anhelanter suspirabat, Abbas tunc temporis S. Cypriani obtinuit; contra virum Dei Bernardum vehementi indignatione permotus, curam sibi commissam contemnendo postposuit, atque de sumptibus S. Savini apud S. Cyprianum habitationem sibi construxit, in qua deinceps per plurimum temporis habitavit. Hæc non adeo protulimus, ut quibusque simplicioribus quolibet dissensionis argumentum proponamus; sed ut, sicut in sequentibus declarabitur, metuenda Dei iudicia simulque prædicanda magnalia posteritati succedentium transmittendo propalemus. Plerique etenim multo ardentius legunt, quod et inter ipsos facta sit contentio, qui teste Evangelio visibiliter adhaerebant cælesti magisterio; quam quod in eorundem Actibus intinatur, Multitudinis credentium erat cor unum, et anima una. Sed quoniam divinas Scripturas obliquo conspectu dijudicantibus, et inexplicabili tergiversatione pervertere machinantibus, nunc nequaquam satisfacere cupimus; ad intermissum propositum redeamus, a quo paululum digressi sumus.

B Bernardus interim sapientissimi Gervasii privatus patrocínio, sed divino non destitutus adminiculo, more providi procuratoris; totius monasterii S. Savini nunc exterioribus nunc interioribus pervigili cura insistens utilitatibus, tantomagis operam dabat, quanto majus onus curæ suæ incumberet: ideoque ne quid minus honestum sua contingeret ignavia, frequenti retractatione recolebat. Verum quia non potest esse Abel quem Caini malitia non exercent, nec rosa nisi inter spinas vernare prospicitur; a quibusdam canonicarum institutionum impugnatoribus, in eodem cænobio corpore tantum commorantibus, per plurimis exacerbationibus affectus, et creberrimis infestationibus lacessitus perhibetur. Quorum unus, qui ceteris pertinacior et ad inferendas quaslibet molestias audacior dignoscebatur, dum frequenti verborum invectione quadam die precipitanter in eum insurgeret, Bernardus quidem exempli gratia illi vindictam committens, qui sibi committi admonet, dicens, Mihi vindictam, et ego retribuam; illata impropria æquanimiter pertulit: sed divina ultio evidenti statim ac celeberrimo iudicio ipsius infestorem terribiliter coercuit. Nam idem infelicissimus, sanus et alacer cum ceteris in claustro residens, subitanea et inopinata morte expiravit, ad suæ damnationis cumulom datus aliis in exemplum. Et quia, Sapientis oraculo, a Pestilente flagellato prudens prudentior redditur; reliqui, tam districta animadversione exterriti, ad altiora monastici rigoris exercitia protinus viriliter accinguntur. Denique in exteriorum rerum administratione idoneis procuratoribus deputatis, orationi et silentio servus Dei Bernardus irrefragabili diuturnitate deditus, ad tantam mentis puritatem pervenerat, ut quamplurima prophetica inspiratione cognosceret, quæ hominum cognitio necdum habuisset.

C Anno itaque Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo sexto, Pontifex Romanorum c Urbanus gentem Christianorum commonebat, quatenus Hierosolimam pergerent, et a Gentilium manibus civitatem liberarent, templumque Domini ac sepulcrum ab eorum spurciis emundarent. Quam Papæ commouitionem populus Christianorum tanto mentis affectu ac desiderio suscepit, ut d nonnulli Abbates et monachi nec non eremitæ sua monasteria desererent, ac Hierusalem pergerent: cum quibus prædictus Gervasius, sine satisfactione injuriæ quam

viro Dei Bernardo intulerat, iter arripuit, Hierosolimam iturus; sed (quia non est hominis via ejus) nec illuc perventurus, nec denuo rediturus. Idem namque coeptum carpens iter, jam prosperis hinc succedentibus tam sibi quam suo comitatui successibus, optatum litus tenuerat; jam omnium suorum, quemadmodum videbatur, compos votorum ad Hierosolymitana compestria pervenerat: cum ipsius nimirum permissione, ejus iudicia, licet non nunquam sint occulta, nunquam tamen sunt injusta, immanissimus leo de suis cubilibus prosiliens, ipsum, cum ipso cui insidebat asino, membratim discernendo extinxit: atque tam horrendo spectaculo peracto, ad montanas cavernas sibi que cognita lustra, ceteris intactis, veruntamen tam prodigioso admodum infortunio perterritis, concitis gressibus repedavit. Quæ dum in Hierosolymitano agerentur territorio, Bernardus in Aquitania non longe a suo monasterio constitutus, eodem die per spiritum cognovit: atque pie recordationis affectu commotus, quemdam monachum ipsius ecclesiæ, ejus tunc temporis ut sæpe jam diximus curam gerebat, ad se convocans, innotuit: Vade, inquit, et die Guillelmo Samueli, quod Gervasius Abbas patruus ipsius, et asinus ejus in Judææ provincia a leone sit occisus, Fratribusque illius obitum denuntiare studeat, et ut cum debita veneratione exequiæ peragantur, signa pulsari faciat. Monachi autem Officium de more peregerunt, sed quomodo hoc ipse cognoverit nescierunt. Eodem vero anno ab eis, qui de Hierosolyma redierunt addiscunt, quod eadem die Gervasius cum asello suo obierit, qua Bernardus ejus obitum nuntiavit: unde procul dubio res patuit, quia per prophetiæ spiritum cognovit.

D 17 Bernardo dictum monasterium sibi commissum sapienter ac regulariter gubernanti, per quem maxime ipsius facta fuerat religionis restauratio, talis divinitus panditur revelatio. Erat illi consuetudo, ut post Completorium in oratorio remaneret, et diutius pervigil in orationibus pernoctaret. Quadam itaque nocte, dum post orationes ab oratorio in dormitorium pergeret, conspicit multitudinem monachorum, ad instar nivis dealbatorum, in Capitulo residentium. Cujus visionis permotus novitate, fertur Capitulum introisse, atque ab eis humiliter petita et accepta benedictione, cum ipsis aliquantulum resedissee, rei gratia diligentius agnoscendæ. Tunc unus residentium, qui et ævo et ordine ceteris dignior videbatur, Bernardo, ut sibi injunctum ab eodem fuerat, tantum audiente, prioratus ejus officium et nomen aliis intimavit; eique talia dixit: Carissime, nos hujus monasterii monachi sumus, et hæc sancta loca visitandi licentiam habemus; in quibus nostram operando salutem olim habitavimus: tibi vero condignas grates referimus, quia divina præeunte gratia, ad statum religionis ac sanctitatis hujus cænobii congregatio te operante rediit, quæ quondam a norma justitiæ multum exorbitavit. Hoc etiam, ut die crastina Fratribus denunties, injungimus, quod ex illis decem et novem de hac vita discessuri sint infra breve spatium. Qua peracta visione, ipse, quemdam monachum astruens hoc vidisse, Fratres præmunivit, ut suas per confessionem conscientias purgarent, et ad suscipiendum vitæ terminum præpararent. Unus autem ex illis qui morituri erant, eum delirare et verba somnii proferre asseruit: sed mox a Bernardo tale responsum audivit: Ut experimento cognoscas; non me somniorum incerta narrare, primus omnium Fratrum morieris, nec præfixum terminum transgredi poteris. Et sic, ab illo incipiens, unicuique nominatim tempus suæ demonstravit ægretationis; diem quoque exprimens resolutionis. Mors autem Fratrum eodem ordine, quo ab illo prædicta

a leone discernptum,

eodem die cognoscit,

E

et curat ejus exequias celebrari.

a monachis albis in Capitulo conspectis

F

ob restauratam disciplinam laudatur:

et intelligit 10 monachos brevi mortuiros:

singulis diem morbi et mortis indicat.

A prædicta fuerat, subsequitur, et sic illum certa vidisse comprobatur.

A Delpara
Virgine

18 In hujus monasterii oratorio, quadam nocte more solito post Completorium Bernardo fienti studiosius ac precanti.

Fulgida conspectu, niveo quoque candida cultu,

Visa Dei Genitrix, ait hoc, mundi renovatrix :

Multos angores passus prius atque labores,

Lætus pervenies æthereum ad solium.

suam præde-
stinationem
intelligit.

Sed de prænuntiata tibi laborum et angorum molestia, divinæ dispositioni, carissime Bernarde, non succenseas : imo judiciorum rationibus ipsius gaudenter acquiescas, et gratanter gaudeas : et iterum dico gaudeas, quia qui te affligi temporaliter proposuit in terris, in numero Sanctorum suorum æternaliter præscriptum te tenet in prædestinationis suæ indissolubilibus scriptis. His dictis disparuit : Et ille inæstimabili exhilaratus gaudio de notificata sibi felicitate suæ sortis, ea quæ audierat postmodum cuidam seniori revelavit, per quem usque ad nos hujus rei notitia pervenit.

ANNOTATA.

B a Versio communis habet : Pestilente flagellato, stultus sapientior erit, aut sicut Vatablus habet, cautior evadet, aut sicut LXX, cogitabit sensum, aut sicut S. Bernardus ad verba hujus auctoris habet Libro de Vita solitaria ad Fratres de Monte-Dei, Pestilente flagellato, sapiens sapientior erit.

b Alii habitum aiunt a no 1095 die 17 Novembris. Hinc quæ sequuntur de profectis in Terram-sanctam contigerunt anno 1096, quod hic auctor intendit.

c Urbanus II sedit ab anno 1088 ad 1099.

d Baldricus in Armoriceis Episcopus Dolensis, lib. I Historiæ Hierosolymitanæ ista confirmat : Multi, inquit, eremite et reclusi et monachi, domiciliis suis non satis sapienter relictis, ire viam perrexerunt. Quidam autem orationis gratia ab Abbatibus suis accepta licentia profecti sunt, plures eorum fugiendo se subdlexerunt.

CAPUT III.

Vita eremitica in solitudine Cenomanica.

Etigendus in
Abbatem,
fugit :

C

a Petro de
Stellis eremita
suscipitur,
a.

Sed ut re ipsa, quod Dei Mater sancto viro prædixerat, verum esse probaretur, illi statim caussa laboris suboritur. Nam cognita monachorum voluntate, qui eum sibi Abbatem facere disponebant, clam discessit ad iis; rem sibi a multis annis desideratam querere intendens, scilicet anachoreticæ vitæ studium, et ut sibi victum acquireret labore manuum. Manebat autem, non multum longe a monasterio Savini vir quidam venerabilis, et religiosus eremita, Petrus nomine de Stellis, qui illius postea monasterii fundator extitit, quod a Fons-Gumbaуди dicitur : ad quem Bernardus divertens, eo quod sibi jam antea notus et familiaris esset, causam qua venisset apernit. Quem Petrus magna cum animi alacritate suscepit : sed quia in vicinia monachorum erant, qui eum invitum Abbatem sibi facere satagebant; illum diu secum, licet nimis exoptaret, tenere non potuit. Bernardus porro exæstans tum desiderio jam optatæ paupertatis ac solitudinis, tum vehementer reformidans, quod, nisi citius recederet, Abbas implicandus solitudinibus curæ pastoralis, impellente Abbate suo, vel Episcopo, coactus fieret; Petrum obnixius rogabat, ut se inde citius latenterque subduceret, atque ad ignotas remotissimæ regionis solitudines perduceret. Petrus itaque precibus rogantis acquiescens, factus ductor itineris, quod postulabat complevit.

20 Erant autem in confinio Cenomanicæ Britan-

niæque regionis vastæ solitudines, quæ tunc temporis quasi altera Ægyptus florebant multitudine eremitarum, per diversas cellulas habitantium, virorum sanctorum ac propter excellentiam religionis famosorum : inter quos erant principes et magistri, b Robertus de Abrisello, atque c Vitalis de Mauritonio, d Radulphus quoque de Fusteia, qui postea fundatores extiterunt multarum atque magnarum congregationum : quibus divina dispositio per Petrum, qui eos antea noverat, hunc quartum adjungere curavit; ut illis tribus quarto adjuncto fieret quadratura, quæ postmodum magna et lata ædificia erat portatura. Petrus vero de Stellis, multorum dierum itinere confecto, pervenit ad divinum Vitalem, unum ex supradictis, quos Principes, et Magistros eremitarum fuisse jam diximus. Qui ei Bernardum commendabilem laudabilemque sufficienter facundæ orationis adminiculo prius faciens, rogat, ut eum habitare secum permitteret, nomen illius et transacti Prioratus officium penitus reticens, non Bernardum eum nominans, sed Guillelmum; sicut ab eodem Bernardo antea fuerat præmonitus, ut vilis amodo ubique haberetur atque incognitus.

21 Petrus itaque, illo commendato, ad Aquitaniam remeat. Dominus autem Vitalis anachoretas concilii more convocat in unum. Guillelmique desiderium profert in medium. Eremitæ, vero hominis comperto voto, ex affectu caritatis assentiunt, consortio applaudunt, cellulas suas certatim offerunt. At vero Vitalem caritatis ardor concitat, itemque sibi complacitam dirimens, ex synodi auctoritate decernit, ut Guillelmus silvas peragrande, Fratrum omnium habitacula conspiciat, et quod sibi placuerit ad habitandum assumat. Ille igitur, Anachoretarum sibi grege prævio, ut in concilio sancitum fuerat, omnium cellas inspicit : et in anteriore eremum procedens, ad ultimum lapidem pervenit : ibique cujusdam Fratris mansionem, cui Petrus erat vocabulum, invenit. Hic autem nec agros colere, nec hortos fodere noverat : sed arbustis fœtibis tantummodo, tornatilisque artis adjumento, quotidie mensæ sibi fercula providebat. Casam quoque hand grandem ex arborum corticibus sibi in cujusdam ecclesiæ e S. Medardi parietinis confecerat : ejus partem meliorem abruperat ventorum violentia. Sed ne iterum ventorum sævientium rabies prævaleret; casæ reliquum quod remanserat, aliquantæ præmunitionis fortiori compage, ad quernos desuper incumbentes ramos vimineis funibus adstrinxerat. Tam castigatæ igitur possessionis suppellectilem; F

22 Petrus fortunæ suæ divitias videns prælatas ceteris, de electionis sorte quasi de victoria triumphum reportans, immensa funditur lætitia, gloriatur, tripudiat, insultat sodalibus; Guillelmi favet judicio, collaudat mentem, voluntatem approbat, quæ diligit paupertatem, majorisque substantiæ spernat subsidia; spondetque quod eum in arte toruandi instruat, ferramentorum ipsius artis heredem constituens, si post ejus obitum illum fore superstitem coniugat : tales etenim gazas suis thesaurizabat successoribus. His itaque peractis, Petrus multo exhilaratus gaudio, illos invitat ad prandium : sed perquisitis cellariis suis tam tenuem invenit annonam, ut nec uni, si tota apponeretur sufficeret : quæ res nec nova, nec insolita sibi fuit : eo quod suæ familiaris rei status eum assidue talibus urgeret negotiis. Verum perpendens secum quod mensa, quæ unum cibare

D

AUCTORE
GATFREDO
DISCIPULO
EX MSS.
et abductus in
vastam soli-
tudinem,
c
d

commendatus
Vitali de
Mauritonio :

a quo per
casas eremita-
rum circum-
ductus,
E

eligit cellam
Petri eremita:

F

et ab eo
magna cum
lætitia
susceptus,

non

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

arboris
fructibus et
favo mellis
invenio
reficitur.

Artem tornan-
di addiscit :

Mat. 20 28
eminet in
abstinentia,

oratione et
contempla-
tione

habens con-
versationem
in caelo

Triennio
quisitus
reperitur,

A non valeret, multos non satiabit; non ignorans unde pasceret quos invitaverat, festinus arripit cophinos suos et aulae suae circumfusam undique silvam ingrediens, haud segniter spineta rubetaque convellit, corillos ceterasque silvestres arbores suis exponit fructibus; et dum sportellis suis diversi generis poma coacervat, in cujusdam trunci concavitate apum examen cum tanta ceræ et mellis plenitudine reperit, ut ex ipsius copiae cornu tantas abundantias crederes emanasse. Admirans igitur tantos fortunæ successus, peregrini monachi, quem modo in consortium susceperat, deputat meritis, quod tantam luminis ac cibi Deus materiam contulisset. Reversus domum mensam onerat dapibus: apponit etenim favos distillantes immodicos, arborumque diversarum poma silvestria pulmentumque arboris frondibus confectum advehit; essetque opulentum convivium, nisi panis deesset, dignior pars epularum. Fraternalis autem letitiæ celebritate transacta, ad cellam suam quisque revertitur.

23 Petrus vero Guillelmum secum remanentem tornandi edocet disciplinam, ut promiserat: et ille docilem habens mentem, in brevi magistrum exuperat. Placet capacis ingenii Guillelmi Petro facilitas.

13 Nam zelus et livor ab ejus cordis secreto procul recesserat. Ille ut eremi antiquus cultor et usus talibus, ex silvestrium arborum frugifero beneficio et præfatae artis exercitio conquirat virtualia: Guillelmus autem semper remanens domi, ut subjectus discipulus non sumptuosæ coquinæ complens officia, agrestes herbas conficit in pulmentum; quibus, ut molliores et dulciores reddantur, in festivis diebus salis admiscet condimentum. Post Vesperas illis in die semel prudentibus, Petrus recumbit, Guillelmus famulatur: ediderat enim a bono doctore, Non veni ministrari; sed ministrare. Anachoreticæ vitæ itaque amplexus propositum, mox abstinentiæ rigore transcendens universos, frondibus arboris vitam sustentat et herbis; corpus domans, inedia, siti, vigiliis, algoribus, et laborum duris exercitiis.

24 In assiduitate quoque orationis, et contemplationis adeo infatigabiliter perseverat, ut in corpore degens extra corporeos affectus vivere videatur. Non abest etiam a secreto conscientiae illius, cordis contriti sacrificium; non abest gemitus, non abest compunctio, non a mentis intuitu divinorum contemplatio, non ab oculis superabundans et inquieti lacrymarum effusio.

Terrea postponens, animo cœlestia lustrat;
Antra colens eremi corpore, mente polum,
Incola silvarum, per devia lustra ferarum,
C Medicus, ignotus latitat, sine nomine solus;
Civibus æthereis sed junctas, lumine cordis
Cognitus, excelsus, magnus, celebris, venerandus
Intrat siderei spatiosa palatia regni,
Et favet intranti jam curia tota Tonantis.
Interno visu, sursum super astra locatus,
Circuit et mundi florentia rura superni,
Decerpens flores, fructus libando salubres,
Quorum languores gustus fugat atque dolores.
Tollit et angores nec non odor atque labores:
Prægustatque boni jam dulcia gaudia summi.
Obstupet et clari cernens miracula cœli.

Mystica magnarum mirando volumina verum.

25 Per triennium itaque, quo Guillelmus apud S. Medardum cum Petro latuit, a S. Savini monachis exploratores transmissi, per abdita silvarum totius Galliae, per defossa terrarum, per abrupta montium discurrunt, sicubi Bernardum invenirent, perquirunt. Tandem cognito ubi esset, remeant, et quo et cum quo latitaret, nuntiant. Cujus rei certificationem monachi gratulanter audiunt, statimque ab Episcopo et Abbate ipsius mandata, sigillis mu-

nita, diligenter expetunt, ut ab eremo Bernardum D
eis educere, Pastoremque sibi constitnere liceat, ut
communis assensus eorum petierat. Quibus impetra-
tis, dum itineris necessaria præparant; quidam
monachus illorum, cui Hugo vocabulum erat, a mo-
nasterio latenter exiit, qui ad Bernardum perve-
niens in hæc verba prorupit: Anathemate percussus
es, si hic diutius maneat, nisi nostri monasterii re-
gimen, ut Episcopus Abbasque tuus imperat susci-
pias. His dictis totius rei seriem per ordinem retulit;
quod illum toto triennio quæsierant, quod ab Epi-
scopo et Abbate mandata illum reducere Abbatem-
que faciendi receperant. Quo Bernardus audito, in-
gemuit, et ad marinas insulas fugere disposuit; ut
saltem pelagus occultaret, quem terra celare non
potuerat. Hinc igitur proficiscens, Fratribus vale
dicto, cunctis præ dolore lacrymantibus, discessit.

seque ad
Abbatiam
eogendum
intelligens

versus mare
fugere cupit.

ANNOTATA.

a In Chronico S. Marientii ista habentur. Anno 1091 inceptum est cœnobium S. Mariæ quod vocatur Fons-Gombaudi, in confiniis Pictavii et Biturigæ civitatum, a B. Petro Abbate cognomine Stella. Et postea. Anno 1114 obiit Petrus primus Abbas Fontis-Gombaudi, morbo arpetæ, id est igni inextinguibili, sicut se consumens: cui successit Guillelmus et post eum Airaudus. Verum, quia ex præcedentibus constat Gervasium in Terra-sancta non ante annum 1096 perisse, post quod B. Bernardus, in Abbatem eligendus, ad hunc Petrum adhuc eremitam fugit; videtur non nisi sub finem istius seculi, monasterium erexisse.

b De B. Roberto de Arbrissello, fundatore Ordinis Fontis-Ebraudi late egimus 25 Februarii.

c B. Vitalis fuit postea Abbas Saviniacensis in territorio Abrincensi, cujus nonnulla Acta a nobis collecta dedimus 8 Januarii.

d Radulphus fuit postmodum director Sanctimonialium in monasterio S. Sulpitii, in Britannia et diœcesi Redonensi anno 1112 constructo, ubi die 16 Augusti anno 1129 dicitur e vita decessisse.

e Medardus, Episcopus Noviomensis, colitur 8 Junii.

CAPUT IV.

Vita solitaria in Causeo insula. Piratæ emendati.

Paupertati vero illius quidam eremitarum compatiens, uni sociorum ejus decem et octo nummos tradidit, pie providens ut tantillum pecuniæ haberent, ex qua in itinere sumptus, saltem per dies aliquot, compararent. Quo vir Domini comperto, non mediocriter indignatus, quod argentum secum deferret, sic ait: Aut meus socius non eris, aut hos nummos ferre desines. Putasne Christum invenire pauperem in illis partibus ad quas properamus, quem ubique divitem esse cognoscimus? Pauperiem, Christo divite, ne timeas: Christus etenim tibi necessaria sufficienter ministrabit, si primum regnum Dei quæsieris fideliter. Et his dictis pauper quidam rusticola obvius illis fuit, cui nummos illico dari præcepit. Pauper quidem argentum accipiens lætus efficitur, quod ex facili nummos habuerit: Bernardus vero lætior redditur, quod penitus nummis caruerit. Uterque igitur diverso modo letificatus, ille cum pecunia domum suam properat, iste sine pecunia, non habens ad primam mansionem ubi caput reclinet, quo tenderet nesciebat; sed de largitate bonitatis Dei confidens, cœptum iter, juxta quod intenderat, consummare festinans, ad mare Britannicum pervenerat: ibique cognito quod infra maris decem milliarum

F

Nummos 18
socio datos,

pauperi jubet
tradi.

*in insulam
Causeum
navigat :
a*

A milliaria insula quædam, anachoretis competentem præstaret solitudinem, quam veteres a Causeum nominarunt, navem conscendit: ad quam conveniens in ea per annos plurimos habitavit.

*degit solita-
rius*

27 In tam igitur occulta remotione positus, et a strepitu et perturbatione hominum separatus, et ab omni audientia humanæ conversationis alienatus, in cœlestibus theoriis totus erat. Die et nocte, in oratione, in cordis contritione, et in lacrymarum effusione persistens, cogitabat dies antiquos et annos æternos in mente habebat, pascebatque eum contemplatio summi boni: nec jam multo terreni cibi desiderio aestuabat, quem divinæ contemplationis dulcedo assidue satiabat. Mansit itaque multis diebus pane carens in hoc loco, absque foco, sine socio. Quibus vero alimentis vitam sustentaret suam, dum hæc abessent, nobis id ab eo requirentibus, indicare recusabat, suarum virtutum artificiosus dissimulator, ut esse assolet perversus quilibet flagitiorum suorum versutus occultator. Sed revera, ut compertum est postea quibusdam suis sodalibus, herbarum utebatur crudis radicibus. Illi quoque inibi inhabitanti tentatio dæmonis non defuit, illum detertere et ab illis sedibus expellere cupientis: suis etenim phantasticis artibus terribiles formas ingererat, quas moles Christi, Crucis armatus signaculo, viriliter fidenterque superabat.

*crudis herbis
victitans :*

B

28 His diebus ab Armorica Britannia piratici raptores, tribus cum armatis ratibus, exeunt: qui in maris Anglici pelago duas naves, diversis oneratas mercibus, inveniunt: quarum possessores, sese audacter defendere parantes, navali aggrediuntur prælio. Pugnatur utrimque fortiter: a piratis acriter, ut aliena diripiant: ab institoribus viriliter, ut sua defendant. Tandem piratica multitudo sæviens prævaluit: expugnantur miseri mercatores, vulnerantur: et seminare in transtris vinciuntur. Mox sævientium rapacitas suo potita desiderio, ad Britanniam convertitur: sed ventorum contrarietas, id superna faciente clementia, ad Causeum insulam navigium impellit. Bernardus autem pietatis amator et executor misericordiæ, cujus totus redundabat visceribus, ut conspiciat captivos homines, ligatis manibus, post tergum, moribundos jacentes in sentina suis spoliatos pecuniis, flebilibus quæstibus ejulantes, crure proprio obvolutos: prædones vero exultantes ac tripudiantes lætitia; utrumque compatiens miseris, ab imo corde tradit suspiria, lacrymisque protinus suffundens oculos, hos deflet, qui crudeli rapacitate animas suas perimunt: istos hortatur ad patientiam, quas tam dura infortunia graviter affligunt. Raptores arguit, deterret, increpat, obsecratque, ut dæmonibus, quos per sævitiam imitantur, similes esse desinant: fratribus suis quæ damna intulerant restituant, et de illatis injuriis humili supplicatione ac veniæ petitione satisfaciant. Sanciatis mercatores monet, ut Christum imitantes, persecutoribus suis a Deo veniam petant; ac virtutem sapientiæ mente retinentes, hos a quibus tanta sibi mala irrogantur, diligant. At miseri institutores, quibus altior inerat sensus, deflent mala quæ sentiunt: crudelissimi vero prædones, qui lætabantur in rebus pessimis, derident verba quæ audiunt.

*Piraticas
naves, illuc
appulsas
videns,*

*raptores ar-
guit, captivos
consolatur.*

C

29 Porro circa diei noctisque crepusculum ventis flantibus juxta votum piratiæ cohortis, sancti viri monita nihili pendentes, discedunt; et cum præda quam ceperant, patrios portus apprehendere contendunt. Bernardus autem, cujus mentem compassionis fraternæ movebat affectus, ad orationem se contulit: totamque illam noctem deducens insomnem, Dei genitricem sibi auxiliari solitam piis interpellat vocibus, reliquosque Sanctos Dei lacrymarum gemituumque pretio sibi conducit in auxilium,

*his digressis
nocte tota
orat*

ut divina bonitas, piratarum mentes ad bonum convertat, et illos quos captivaverant liberos ac expeditos recuperata pecunia suis familiis restituat. At vero sævitie totius auctor et incentor diabolus, minime dormitans, suos satellites sub obtentu lucri ad opera crudelitatis inflammat, ut illos postmodum ad inferna pertrahat. Inter illos namque litem de divisione prædæ concitat: nam quidam illorum majorem sibi partem habere contendunt: quidam vero in hujus partitione justitiæ regulas ac æquitatis servari debere astruunt, quas tamen in ejus acquisitione minime servaverunt. Et quia inter malos semper sunt jurgia, in hac re penitus sibi dissidentes, diabolo instigante atque suadente, evaginati ensibus alternatim sese ferire incipiunt: essetque maxima cædes miserorum, nisi sancti viri pro illis orantis obtitisset meritum. Fuerunt itaque tota illa nocte Bernardus et Zabulus, quasi duo magni pugiles, in campo certaminis consistentes, mutuis et inquietis congressibus sese acriter impetentes: zabulus namque perdere, Bernardus vero liberare satagit: uterque pro sua parte pugnabat, et de obtinenda victoria elaborabat.

30 Sed tandem noster athleta fortius insurgens, ictus orationis ingeminat, hostem perimit, nullamque concedit requiem; retrocedere compellit, cedentem persequitur, ac demum de campo certaminis propulsat, prece turbans elementa, ut institores miseros ad se reducat, et naves atque prædones efferos. Denique prædicti piratæ jam interim ad portum optatum pervenerant: jam ferreis anchorarum dentibus lititoris scopulos apprehendere inchoabant; jam e navibus pontes educere tonsillas figere pro nesiorumve retinaculis rates sistere festinabant. Cum ecce ventus vehemens illisque contrarius, Bernardi conmotus precibus, insurgens, aerem conglomerat in nubes, tenebrosa coarervat nubila, ex quorum collisione creata tonitrua, mox audiuntur horribili sono illos deterrentia; ruunt fulmina terrificæ, fulgurantiumque flammarum coruscatio, oculos eorum reverberans, præcedit: creberrima maris undique superna facies ardens illis videtur atque flammivoma, ventoque imperante, classis ad alta pelagi illis nolentibus reducit; nubium densitas, aere amplius ferre non valente, in nimbus resolvitur, fitque tanta pluviarum inundatio, ut cataractas cœli denuo ad faciendum diluvium reseratas esse crederes. Noeque antiqua rediisse tempora: tantaque suboritur elementorum conturbatio ut quilibet ibi consistens convulsi mundi totam in antiquum chaos illico putaret redigi machinam: oppugnantiumque ventorum flatibus furibundis ad instar montium immensa fluctuum eriguntur volumina, in verticibus quorum carinæ tolluntur ad sidera, moxque dehiscunt undis ocius sagittis volantibus, barathri usque descendunt ad ima.

31 Remiges autem fulminum juxta cadentium factoribus affecti, mortuis similes in transtris prosteruntur: stranipisque rumpentibus, remis ferientibus undas, a columbariis extrahuntur. Antennæ quoque resolutæ ligamine cum suis opiferis corruunt. Velorum quoque substantia, particulariter scissa ventorum rapacitate, huc illucque per inane aeris distrahitur. Rudentes vero alique officiales funiculi, trochlearum carechisiis contractis, concidunt. Continuo mali, necessario chordarum destituti adminiculo ventorum vibramine huc illucque impelluntur; titubationeque sua fere navium carinæ reversantur; ac demum ventorum rabiem non ferentes, ac ipsis modiorum concavitatibus evulsi, parastatis undique contractis, suo pondere fere naves demergentes, in fluctus devolvuntur. Tabularum denique patentibus juncturis, aqua usque ad foros intrasse reperitur,

D
ALCIBORE
GALFREDO
DISIPULO
EX MSS.

*et piratas
in mutuum
ordem con-
versos*

*precibus suis
impedit :*

E

b

*atque aborta
tempestate,*

P

*eosdem peri-
clitantes*

c

ita

ACTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

ac mitiores
redditos,

et post varia
vola

d

intercessionem
ejus implorantes,

A ita ut non tam naves inter undas quam undæ jam intra naves esse viderentur. Postremo tempestatis sævitia a clavorum compaginibus gubernacula auferuntur. Ratibus itaque regiminæ carentibus, puppes in proras convertuntur, ac more turbinis agitantur. Tunc naclerus ipse pallescit, tunc miseri de vita diffidentes ligatos mercatores a vinculis absolvunt, ac humili supplicatione de illatis injuriis veniam poscunt: pecuniasque suas, ut putabatur, nec sibi nec illis amodo profuturas, restituunt: ac si quid consilii ut in communi periculo, noverunt, ne abscondant expetunt;

Sed quid consilii; quid mentis nunc foret illis,

Undique cum miseros totus jam conterat orbis?

32 Verumtamen omnium machinationum suarum conamina, quibus nauticæ probitatis industria vitam suam a sævientiæ fluctuum furibunda voragine tueri solet, socialiter impendunt. Sed postquam conatus suos, contraponticam rabiem nihil valere conspiciunt; vivendi spe penitus ablata, prævaricatores ad cor redeunt; vexationeque intellectum dante auditui, tunc se peccasse, tunc se reos esse confitentes, vestes scindunt, pectora tundunt, ac diversæ peregrinationis se proposito astringunt: alii autem se Jerusalemitanos fore, alii autem Romuleam usque ad urbem profecturos, ut mereantur habere suffragia. Quamplures vero ex illis Jacobi Apostoli in extremis Galeciæ finibus famosam se requisituros memoriam, astipulatis promissionibus asseverant. Sed post hæc vota nihilominus tempestatis perseverante sævitia, timoris vehementia exagitati, peccata sua, quæ turpiter gesserant, turpins in audientia cunctorum confitendo propalare incipiunt; Sacerdotale sibi officium usurpantes, dum pœnitentias alternatim et dant et accipiunt. Dehinc osculum pacis sibi invicem conferunt, ut quasi in pace fœderatos mors inveniat, quos dissensionis repertor diabolus, ut Christi fidelibus bellum inferant, jam dudum fœderaverat: atque complosis manibus sese tenentes astringunt, quia ad pietatem illis videbatur pertinere, si socialiter sub undis interirent, quos spirans credis et rapacitatis crudelitas antea sociaverat

33 Sic piratis ad suscipiendam mortem sese parantibus, unus illorum, qui non qualiter illam susciperet, sed qualiter ejus effugium inveniret, apud se argumentabatur, ita intulit: O Sodales, cur perimus? Facite quod dixern, procul dubio vivemus. Nonne recolitis, in insula Causeo vos vidisse heri sanctum eremitam, ejus monita contempsimus, cujus verba risimus? Voveamus sursum manus levantes, et firmiter apud nos statuamus, si nos Dominus ad illum reducat, quidquid ille jusserit nos facturos; et ab hujus mortis faucibus, jam nos deglutientis, ejus meritis abstrahemur. Hanc vocem omnes unanimiter, quasi oraculum missum cœlitus, accipiunt; et in hujus professionis testimonium, ut præceptor instituerat, manus erigunt. Mox quadam accepta securitate, in hæc verba prorumpunt: O Altissimi, inquit, virtus quam potentissimam jam experientis certissimis esse cognovimus; permitte nos vivere: concede correctionis tempora: da indulgentiæ locum: quod, ut nobis videtur, juste negare non poteris quia non sumus jam raptores piratici, sed professi sectatores eremitici viri. Nos amodo mercatores captivos non tenemus: sed illos, ut fratres nostros, quorum onera portare debemus, Christi legem complentes, contra ponti rabiem luctantes, ne ab ipsius voragine sorbeantur, prout possumus adjuvamus. Pecuniam illorum ut avidi prædones jam concupivimus: sed ob tutelam ipsius laborantes, ut sancti eremitæ ministri, reddendam custodimus.

34 Sed omnipotens Deus: qui eorum mentem

mirabiliter terruit, eorum quoque vitam per meritum famuli sui Bernardi, ad quem speciali devotione clamaveront, mirabilius reservavit. Nam hæc et his similia miseris illis, mortis exagitante timore, vociferantibus; fulminantis aeris flatu terrifico Causei insulæ littoribus naves impelluntur, rapidissimique impetus vehementia in siccum littoris evehuntur: quarum quatuor naufragium perpessis, quinta cum suis armamentis illæsa reservatur. Piratæ igitur mercatoresque, dum se suamque pecuniam in solo telluris cum fragmentis navium inveniunt: mortis se barathrum evasisse cernentes, præ gaudio lacrymasse dicuntur. Tunc sanctus vir, cujus pro sanctitate hoc sibi concessum fuisse minime dubitabant, quæritur; tunc ejus merita, velut divinæ potentiae miracula, ab illis alta voce prædicantur. Inventus autem, acsi cœleste numen, ab eis, quamvis hoc ipse prohibeat adorator. Tunc a prædonibus cum lacrymis rogatur, ut cum mercibus suis institores liberos accipiat; quos die præcedenti, multiplici cum supplicatione rogans, liberare nequiverat. Deinde ejus pedibus provoluti piratæ, super pristinis culpis suis modum pœnitentiæ sibi definiri petunt, peregrinationisque vota quæ fecerant exponunt; et ut illa persolverent, quidam ex illis mandatum accipiunt; quidam vero, ut vitæ illius innocentiam imitarentur, cum illo remanserunt. Institores quoque, ut de tabulis naufragii domum sibi faceret, sancto viro suggerunt, et ad operis conducendos artifices pecuniam offerunt. Bernardus namque, quamvis annos per plures in insula mansisset, necdum domum habuerat; sed in saxorum cavernis, aut velut vineæ custos vel cucumerarii, vilibus in tuguriis latuerat.

35 Hæc tuæ dignationis, Cbriste provida dispensatio, hæc tuæ vis, hæc tuæ fortis dexteræ est benigna mutatio. Ad hoc enim pro servi tui meritis elementa perturbare voluisti, ut rapacium hominum mentes converteres, ut captivos a carceralibus vinculis abstraberes, ut anachoretæ tuo algidis in rupibus latitandi domum construeres, ejusque vitam mundo detegeres. Denique postquam per dies aliquot in insula cum sancto viro remanserant, cibariisque penitus deficientibus, herbarum uti crudis radicibus, ut se sustentarent, illum imitando, non poterant; fame cogente magnopere discedere cupiunt: sed præcedentis marinæ perturbationis furore illos deterrente, quid sibi eligant nesciunt. Fames etenim sæviens illorum depasceas artus, illis imperat ut discedant: ponticæ vero rabiei formido, illorum corda tremore concutiens, illos cogit ut maneant. Arctantur itaque angustiis: unum tamen e duobus assumant necesse est, aut victualium penuria deficere, aut quam periculosam experti fuerant navigationem repetere. Sed excruciantis illos famis tyrannidem ultra ferre non valentes, quam in præsentiarum sentiunt, ut securum navigare habeant sibi argumentum invenire satagunt: Bernardum namque adeunt, quem et ventis et mari posse imperare, præcedentibus experimentis edocti, non diffidunt, ut elementorum motus in sua fide suscipiat; ut se apud Deum fidejessorem constituat, quatenus marini fluctus tranquillitatem teneant, donec prospero cursu optatos portus apprehendant. Vir autem sanctus, qui fidem magnam divina gratia contulerat, viros sub mortis periculo laborantes conspiciens, illud Christi verbum ad memoriam reducit, Si habueritis fidem, ut granum sinapi, dicetis huic monti, Transfer hinc, et transferetur. Quod autem postulaverant effecit, et illos pacifica navigatione ad propria transmisit.

D
naufragos
denique exci-
pit:

E

ex tabulis
naufragii
domum
erigit,

et a fame
tabescentibus
rogatus
!

tranquillita-
tem impetrat:

Mat. 17. 19.

A

ANNOTATA.

a Causeum, etiamnum Chaussey appellatur, æstuariis potius annumerandum quam insulis: situm inter insulam Anglicanam Jarseiam, et oppidum Saumacloerum vulgo S. Molo, in Britannia Armorica.

b Prosnesium, funis quo navis in littore ad palum alligatur.

c Pro Strampis mallet Souchetus Struppis legi: asseritque a Vitruvio Strophas, a Cicerone Sealmos appellari. Quid si strangis legatur, ut sic vox antiqua Francica, deducto a Teutonico strange, strenge, volumen funium seu funis nautici.

d Etiam hoc seculo aliquando audivimus, homines Sacramentorum usurpandorum tam rudes inveniri, ut in tali articulo credant Confessarii defectum sic posse suppleri.

CAPUT V.

Reductio B. Bernardi ad priores eremitas, dein ad primum monasterium S. Cypriani.

Interea monachi S. Savini, Bernardum, cui regimen suæ Ecclesiæ toto conamine tradere proponebant, dum quærentes nusquam reperiunt, alium sibi Pastorem constituunt. Quod Petrus de Stellis, eo quod in vicinia eorum habitaret, continuo cognoscens, mox ad prædicta et eremitarum deserta properanter abiit, et ad Dominum Vitalem perveniens, ubi esset ille, quem commendaverat, requisivit. Ille autem, quod in remotissima maris insula latitaret, respondit. Petrus sane jam ea quæ prius de Bernardo tacerat, amodo celare haud utile judicans, nomen illius, peritiam litterarum, morum vitæque sanctitatem, refutationem Prælationis, in communi audientia Fratribus enarravit; ejusque talem famam tunc in Neustria prædiebat, qualem jam a multis annis in Aquitania cognoverat: consulitque eis, ut a marinis insulis eum retraherent vel invitum, si Catholicæ prædicationis doctrinam, si vitæ consilium, si sanctæ diligenter conversationis exemplum. Cujus sententiam multitudo Fratrum animo suscipiens, jam ex transacta apud eos viri conversatione, vera esse quæ referret cognoscens, communi decreto statim constituunt, ut ad eum legatos tales destinarent, quorum solitudine et industria ad se revocari posse minime dubitarent. Quapropter ipsum Petrum de Stellis, cujus auctoritate et amore reduci poterat, ad eum dirigunt; adjungentes ei ducem itineris, qui adhuc superest, nomine Christianum, miræ simplicitatis et innocentiae virum: qui consummato itineris labore ac navigationis periculo, tandem ad eum perveniunt.

37 Vir autem Domini Bernardus, conspiciens Petrum, jam a multo tempore sibi familiarissimum, ac fugæ suæ susceptorem fidelissimum, miratur eum tam longæ peregrinationis arripuisse laborem: atque præ gaudio lacrymas fundens, datisque amplexibus osculatur multotiens, veneratur ut patrem, suscipit ut hospitem, omnia humilitatis vel humanitatis atque caritatis officia prout poterat impendens: et post dulcia vitæ æternæ colloquia, quibus sese ad invicem reficiebant, Bernardus ait: Carissime Pater, dicito mihi de statu Aquitanicæ regionis, si in illis partibus nunc Ecclesiæ Christi pacem habeant, et si monasteria rigorem disciplinæ ac religionis conservent. Ad hæc ille, Dei gratia omnes Christicolæ lætos et festa pace quietos, respondit: ac tandem S. Savini monachos jam sibi Abbatem præfecisse adjecit. Quo Bernardus audito, lætus efficitur, et qui prius illius mentem afflixerat, videlicet ne Abbas eorum coactus fieret, metus deponitur. Petrus proinde suæ legationis negotium explere cupiens: Fratres

nostros, inquit, eremitas visitavi, mandataque eorum ad te tuli, ut ad eos redeas, ne consortia eorum penitus relinquas. Hoc vero quanto mentis effectum quantove animi desiderio expectant, verbis explicare nequeo. Bernardus equidem, ut erat totus affluens visceribus caritatis fraternæ, continuo tale fertur responsum dedisse: Faciam quod poseunt, ne auctoritatem legati et petentium videar contemnere, quamvis hujus remotæ insulæ solitudinem nollem deserere. Peracta itaque hæc legatione Petrus ad Aquitaniam remeavit.

38 Hoc in tempore viri Dei mentem prophetiæ spiritus tetigit, quam ad quædam absentia videnda, quasi sibi præsentia forent, illustravit. Duo namque erant de numero eremitarum, qui illum susceperant, et diu in silvis concorditer cohabitaverant: quorum unus Albertus nomine, jam grandævus, abstinentiæ et orationis studio infatigabiliter insistebat; alter vero junior, Adelinus dictus, mansuetudinis atque obedientiæ virtute excellenter pollebat, lenitate quoque affabilitatis adeo blandus erat ut omnibus qui ejus consortio usi fuerant amabilis haberetur. Porro longævitas suæ [privilegio] Albertus ut Magister præerat; alter vero, ut subiectus, ejus iussionibus obtemperabat. Hic viri Domini Bernardi vehementer exoptans informari exemplo, et doctrina erudiri, prædictum Magistrum deserens ad ejus insulam iter arripuit. Senior itaque, dilecti discipuli solatio viduatus, in tantæ tentationis incidit barathrum, ut nimia et irrationabili affectus mæstitia sese suspenderet, nisi quorundam Fratrum, qui hoc præsenſerant solerti custodia a tali periculo mortis arceretur. Interim vir Domini per spiritum ad se novit venientem in discipulum, et Magistrum disponentem se diræ morti pendulum. Junior autem insulæ littoribus, ut desideraverat, applicuit: quem vir sanctus alacriter suscipiens, ei talia dixit: Ad nos venisti, carissime, nec non paucos per dies nobis commoraturus, imo unde aufugisti, nec deinceps huc rediturus. Juvenis vero quia firmiter statuerat se quo iret illum minime relicturum, verbis ejus fidem non adhibuit, nec quod Spiritu prophetico loqueretur intellexit. In altis igitur insulæ rupibus per aliquot dies cum illo permansit: sed algoris vehementia gravatus, ad silvas, ut ea quæ ibi reliquerat vestimenta tolleret, ac denuo rediret, remeavit. Qui ad memoratum Albertum veniens, postquam illum mærore tabescentem et jam pene deficientem, ac ne sibi vitam laqueo surriperet a custodibus obsessum conspexit, ejus anxietati compatiens, ac dolorem mitigare satagens, ipsius prostratus pedibus veniam petiit, et quod illum amodo non desereret spondidit. A principibus quoque eremi, quos supramemoravimus, excommunicationis sententiam, si ab illo ulterius recederet, accepit: hacque necessitate detentus, sicut vir Dei sibi prædixerat, redire non potuit: sicque illum spiritum habuisse prophetiæ patuit.

39 Bernardus deinde non post multum temporis, sociis sese comitantibus, assumpta sua suppellectile non multum ambitiosa, ut pollicitus fuerat, ad silvas eremitarum rediit. Qui cum gaudio susceptus, illis adjuvantibus in loco, qui a Fons Sybardi dicitur, sibi cellam construxit: in qua aliquanto tempore cum quibusdam suis discipulis habitavit. Cum ibi diu moraretur, quia lucerna sub modio latere non potuit, cunctis advenientibus verbum vitæ ministrabat, eosque exemplo suæ conversationis roborabat. Confluebat namque ad eum non solum copiosa multitudo circummanentium eremitarum, sed etiam populorum. Latebat itaque et non latebat: et quanto plus se dejiciebat, tanto magis a Christo sublevabatur: fugiendo gloriam, gloriam inerebatur, quæ nonnumquam

D

AUCTORE
CAUPREDO
DISCIPULO
EX MSS.
reditum eidem
persuadet:

Adelinum
eremitam,

relicto con-
sortio Alberti
senis
E

ad se venien-
tem excipit
Bernardus,

regressumque
prædicat
deinceps non
venturum.
F

a
Regressus ad
silvas ere-
mitarum.

instruit
omnes.

Petrus de
Stellis

cognoscens
cum in insula
latere.

incitat eremi-
tas, ut eum
revocent:

ad quod
ipse missus

benigneque
exceptus,

ACTORE
GAUFREDO
D SC IULO
EX M-S.

A nonnumquam appetitores sui deserens appetit contemptores. Seculi homines admirantur eos, qui his polleant privilegiis: nos laudamus, qui pro Salvatore ista depexerint; et mirum in modum, quos habentes parvipendimus, si habere noluerint, prædicamus. Igitur dom omnibus prædicaret, dum omnes secundum modum vite et statum ordinis instrueret, et pro capacitatem animarum singulos edoceret, adeo circumquaque celeberrimus habebatur, quod ejus fama jam sæpe memorati Reginaldi Abbatis S. Cypriani aures percussit; et religionis ipsius Bernardi sanctitas et prædicationis gratia longe lateque diffusa est.

a Reginaldo
Abbate S.
Cypriani
invisitur:

40 Prædictus vero Abbas, cognito ejus habitationis loco per præmissos exploratores, non mediocriter letus efficitur. Exornabat enim jam a multis annis, quatenus eum jam ad suum monasterium reduceret, ut esset post ipsius excessum, qui regularis transitis disciplinam sustentaret. Siquidem illum noverat miræ simplicitatis virum, multaque sapientia præditum: sese autem cernebat jam b silicernium, morbo et senio confectum, quamobrem sentiebat procul dubio vite sue imminere terminum. Præcavens igitur ne propter meritorum ipsius insignia ad alienius regimen Ecclesiæ inde abstraheretur, nisi citius eum revocaret; ipse eidem impiger, ubi habitabat, subito supervenit; eumque satis laudabili dolo ad suum monasterium, ordine subscripto, reduxit. Nam post impensa atque suscepta pro loco et tempore, hospitalitatis officia, Reginaldus sic Bernardum alloquitur: Quadam nostræ Ecclesiæ per necessaria utilitas istis me, dilectissime, appulit oris: sed audita tuæ fama benignitatis, cui debita paternitate congratulor, nolui sic pertransire, nolui prætermittere quin te viderem, quin te salutarem, meque tuis mihi desideratissimis orationibus commendarem: et quoniam non modica et irreparabilis pecunia, quam superna favente clementia hac in provincia acquisivi, necum habetur; vereor ne in his silvarum vastitatibus ab aliquibus incognitis raptoribus, qualibet fraudulenta mihi violentia subripiatur. Quapropter fraternitati tuæ placeat, quatenus tua ipsius præsentia, quæ in his regionibus admodum celebris et amabilis dignoscitur, quousque si quæ latent insidiæ nobis non prævaleant, fatigari ne cuncteter.

et callide
invenitur,
ut cum extra
silvas deducat:

41 Cumque hujusmodi palliatis circuitionibus, utpote benignissimus ac nullius doli conscius, acquievisset; atque conviator nec non dux itineris, jam dictum Patrem, peragratis solitudinibus, ad tutum usque locum perduxisset; ac cum quodam, quem ad hoc assumpserat, socio reverti voluisset; idem Reginaldus eum retinuit, eique dixit: Nostram tam remotas adire partes imbecillitatem, non aliqua necessitatis, nisi tua, fili mi, caritas compulit, nec quolibet secularis ambitio nostræ senectuti hujusmodi laborem indixit. Te, carissime, solum acquirere studui: nullos raptores, præter eremitas atque discipulos tuos, pertinui: sed Dei gratia jam illorum manus evasimus, quod te violenter nobis eripiant jam nequaquam formidamus: jam securus te talem pecuniam possideo, ejus sanctitatis ac sapientiæ thesauro nostrum magnifice monasterium ditari cupio, quinquam olim amissam, nunc vero divinitus recuperatam, nullo commutare pretio. Verumtamen, fili dulcissime, amodo te exoratio esse postulo, ne indigne feras, ne mihi patri tuo succenseas, quod te quasi fraudulenter ad nostrum consortium revoco: hoc etenim præ nimia dilectione facio, pro certo sciens, quia, nisi te aliquo modo deciperem, a nimium tibi dilecta solitudine nullatenus extraherem.

42 Servus itaque Domini, videns quod ab illo se

non subducere, nec ad suos discipulos ulterius remeare posset; simulque recolens, talia sibi non nisi illius semper justo posse contingere judicio, qui ut multis prodesset, de ipso sinu Patris egressus est ad publicum nostrum; tum propter pietatem senis exorantis, tum propter auctoritatem imperantis, satis provide respondit: Novi, Pater, novi, quia me nolletibi acquiescere quasi scelus est idolatriæ; sed periculosum ac mihi durum est, illos quos adunavi discipulos, sic desolatos et quasi orphanos penitus relinquare. Quapropter quid de illis fieri debeat, tuæ censura providentiæ amodo provident. Ad hæc ille: Ista tuus, qui præsens adest, socius, mea fungens legatione, ad eos redeat; et quæ circa te geruntur exponat; eisque veraciter dicat, quod quicumque ex illis te ad monasterium sequi voluerint, libentissime tui gratia, utriusque vite subsidium eis sufficienter providebo. His itaque peractis, longo confecto itinere, ad S. Cypriani monasterium pervenerunt. Monachi vero Bernardum, quem a multis annis non viderant, læti gratulantesque suscipiunt; admirantes hominem hirsutum, barbato, vilibus atque villosis, juxta eremiticæ consuetudinis modum, pannis suboblitum; ejusmodi habitum abhorrentes, properanter erunt, barbam abradunt, suisque indumentis induunt, et post paucos dies, quamvis repugnantem, Præpositum efficiunt. Et illum quidem exterius exeuntes, paupertatis ei habitum subtraxerunt; sed mentem illius ab amore eremi abstrahere nequiverunt.

commendat
illius curæ
suos disci-
pulos,

et venit ad
monasterium
S. Cypriani:

E

creatur
Præpositus.

43 At quanta in eadem Ecclesia de ejus reditu lætitia, tanta in prædicta solitudine de ipsius abscessu exorta est repente tristitia. Gaudebant isti, qui eum quasi perditum invenerant: dolebant illi, qui ablatum amiserant. Ipsi antiquum socium tenaciter amplectuntur, illi novum doctorem reddi sibi suppliciter deprecantur: isti se de ejus ornari præsentia, illi de absentia deficere confitentur. Quæ dum agerentur, Pictavensis urbis Episcopatum regabat venerabilis c Petrus Episcopus, qui postea d exilium pro justitia usque ad mortem sustinuit, ejus vitæ sanctitas mirabilis extitit, ut post ipsius obitum f miraculorum attestazione patuit: ejus præsentiam sæpèfatus Reginaldus adire studuit, et quomodo laudabilem fugitivum ab eremo reduxisset, diligenter exposuit: quamque utilis esset post suum excessum qui jam quasi in foribus aderat, ad monasterii regimen studiose intimavit: hoc etiam præmonendo atque præmuniendo subjungens, ne Bernardus ita comperiat; ne forte ab eis clandestina fuga se subtrahat, sicut olim a S. Savini monasterio propter eandem causam sese latenter subduxerat. Quibus omnibus assensum libenter Episcopus præbuit, ut postea rei ipsius exitus approbavit.

c d
e
f
et designatur
Abbas futurus,

F

rogatur deinde
ut ad mo-
nasterium
comitetur.

ANNOTATA.

a Fons-Gyardi dicitur in MSS. nostris, Souche-tus Fons-Goyardi, situs in Cenomanicis silvis.

b Silicernia, sensus dicuntur, quod curvi et scipioni unites, silices cernunt.

c Petrus II, Episcopus creatus anno 1087, quiete præfuit usque ad annum 1112.

d In exilium actus a Guilielmo Duce Aquitanix VIII, qui ab eo reprehensus fuerat, quod legitima uxore depulsa in adulterio viveret, ut diximus x Februarii ad Vitam S. Guiliberti eremitæ, quod cum hoc et filio suo Guilielmo passim unus idemque haberetur.

e Mortuus est Petrus apud castrum Culvinacum in sua diocesi, 4 Aprilis anni 1115, ad quem diem inter Præmissos de eo egimus.

f Sanctitatem ejus crebra miracula tumuli ejus loquuntur et prædicant, ut legitur in Chronico Richardi

A *chardi Pictaviensis, apud Sanmarthanos, qui addunt corpus ejus piosque cineres quiescere in ecclesia cœnobii Fontis-Ebraldi, ab eo constructa.*

CAPUT VI.

Abbas S. Cypriani constituitur: ob persecutionem ad prædicandum convertitur. Mores Clericorum reformati.

Contigit autem ut Reginaldus, transeursis quatuor mensibus, gravi infirmitate correptus, in lecto decideret. Cumque dies obitus sui propinquaret, Fratres ad eum convenerunt, eumque qui successor ipsius esse deberet, ut ostendere dignaretur, revelante sibi sancto Spiritu, summis precibus postulaverunt: quippe qui erat vir apprime eruditus, ornatus privilegiis, summæ sanctitatis et innocentiae et sapientiae. Quibus ille, Quamvis, in iuvis, ad me non pertineat de tanta ac tali re [statuere]; tamen quia timo vestram desolationem, si mihi vultis credere, Bernardum virum religiosum, vobis a Deo ad hoc nuperrime restitutum, dignum dispensatorem Domui constituite: ut enim secundum conscientiam loquar, non illo aliquem, Deo teste, novi sanctiorem. Qui consilio tanti Patris unanimiter acquiescentes, postquam ille humanæ conditionis debitum a persolvit, eum quem prædixerat in loco Abbatis festinaverunt ponere, et, uti mos est, ad consecrationem invitum et repugnantem trahere.

43 Suscepto igitur curæ pastoralis officio, tanto magis illud dignius administrare curabat, quanto hoc non propriæ voluntatis impulsu, sed solo divinæ voluntatis arbitrio sibi esse injunctum animo reculebat: nec solui videri Doctor appetebat, sed sicut ceteris orline præminebat, sic piis moribus transcendere satagebat: atque se in omnibus ita studebat habere, ut non de illo etiam maledicorum quidquam auderet fama confingere. Simpliciter namque vita occasiones tollebat detrahentibus, doctrina sana resistebat contradicentibus. Non enim de numero vel de genere eorum erat, qui gravia districtioris vitæ onera discipulis imponunt, quæ ipsi vel minimo attingere digito nolunt; sed quidquid verbis prædicabat, moribus exornabat et exioplis astruebat. Quippe non rudis ad tale onus regendum venerat: sed quæ ab ineunte ætate, non tam repentina vel præcipiti trepidatione, quam assiduo didicerat exercitio, hæc aliis explenda proponebat. Non rerum affluentium abundantia exultabat, non laude propria lætabatur; non ad honorem cor elevabat, nec in occulta cogitationis meditatione ceterorum subjectione pascebatur: mœrebat honore suo, et ora laudantium declinare ac fugere festinabat. Solent plerique suis buccinatoribus quædam dona conferre, et in paucorum largitate profusi, manum a ceteris retrahere: quo ille omnino carebat vitio: ita namque singulis dividebat, prout cuique necessarium noverat.

46 Nunc virtus latius describatur quæ ipsius propria est, et in qua exponenda, Deo teste ac iudice, profiteor nihil addere, nihil majus extollere more laudantium. Sicut enim inter multas gemmas pretiosissima gemma micat, et jubar solis parvos stellarum igniculos obruit et obscurat, ita cunctorum virtutes et potentiam sua humilitate (quæ prima Christianorum virtus est) superavit, minimusque fuit inter omnes, ut omnium major esset. Hac quippe adeo se dejecit, ut qui eum vidisset, et pro celebritate nominis videre gestisset; non ipsum esse, sed discipulorum ultimum crederet. Et cum frequentibus monachorum choris cingeretur; et veste, et voce, et habitu, et incessu minimus omnium erat. Tardus erat ad loquendum, velox ad audiendum,

Aprilis T. II.

memor illius præcepti: Audi Israel, et tace. Hospitalitatis namque et misericordiæ operibus ita vacabat, ut quotidie sexagenos vel centenos vel eo amplius Clericos ad mensam suscipere, quibus larga manu ministrabat, præter quod peregrinis et aliis supervenientibus pauperibus munificus erogabat. Quid ejus in cunctos clementissimum animum referam et bonitatem, etiam in eos quos numquam viderat evagantem? Et quia non sua sed aliorum lucra quam maxime cogitabat, non se hominibus præesse sed vitiis recolens.

Virga paterna piis, baculusque salutaris ægris, sine alicujus querela existerat.

47 Hæc itaque virtute adeo pollebat, quod in hac sola divina consistere præcepta cunctis in propatulo prædicabat. Erat namque cogitatione mundus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, abstinentiæ robore validus, doctrinæ dapibus refectus, patientiæ loganimitate humillimus, auctoritate fortitudinis erectus, pietatis gratia benignus, justitiæ districtus; et quod inter seculi homines vel leve putabatur vel nihil, hoc in monasteriis dicebat gravissimum esse delictum: illudque quam maxime divinum oraculum recolens, Qui audit, dicat venit; uti erat diffusus caritate, cœpit omnes intus introducere, et pauperes et ignobiles ad Deum trahere. Monachi vero tepentes et frigidi, plus de præsentis quam de futura vita solliciti, ex invidia cœpere pluries resistere, dicentes possessionem monasterio, quæ tot recipere posset, deesse.

48 Per idem tempus duo Cardinales, Joannes atque Benedictus Apostolicæ Sedis legatione fungentes, ad urbem Pictavium *b* Concilium convocarunt: in quo centum quadraginta convocati Patres affuerunt, qui Philippum Regem Francorum, propter Fulconis Consulis Andegavensium uxorem, quam in adulterio tenebat, anathematis vindicta percusserunt. Qua excommunicatione comperta, Guillelmus Dux Aquitanorum, qui aderat, totius pudicitiae ac sanctitatis inimicus, timens ne similem vindictam pro coasimilibus culpis pateretur, nimia furore succensus, jussit omnes illos deprædari, flagellari, occidi. Quod ministris suis facere incipientibus, Pontifices et Abbates huc illucque diffugiunt; et ut temporalem vitam retinerent, tuta latibula quærere contendunt. At vero Bernardus atque Robertus Abreselensis, qui concilio intererant, fortissimi justitiæ propugnatores, ac totius iniquitatis et injustitiæ expugnatores; aliis turpiter fugientibus, ita immobiles constantesque perstiterunt, ut nec ab incepto excommunicationis desisterent; sed pro Christo mortem vel contumeliam pati gloriosissimum ducerent. Et quamvis eis persecutores mortem non intulerint; isti, quantum in ipsis est, martyrium pertulerunt.

49 Porro Bernardus in exteriorum administratione procuratores constituerat: ipse vero contemplationi, orationi, silentio et religionis observantiæ invigilabat; atque in magna puritate vitæ, monasterium sibi commissum sapienter ac regulariter gubernabat. Tamen divinæ pietatis dispositio ibi illum diutius immorari volebat: quia de illo et per illum aliud facere disponebat. Quapropter contra eum talem persecutionem exoriri permisit, qua cogente illud monasterium dereliquit. Monachi Cluniacenses ecclesiam S. Cypriani suæ ditioni debere esse subditam asserentes, Dominum Papam *c* Pascalem, Romanum tunc temporis apicem gubernantem, adierunt; et ut Bernardo, nisi se et ecclesiam suis subiceret legibus, officium Abbatis interdiceret, compulerunt. Quam interdictionem sub disjunctione

30

positam

D
VICTORE
GAUFREDO
DI-CIPULO
Deut. 6, 14
hospitalis
erga Clericos,

et alios,
etiam ignotos:

eximius in
exercitio
virtutum:

Apoc. 22, 17

E

h
in concilio
Pictaviensi
Regem adul-
terum excom-
municat:

et cum Roberto
de Arbrisello
constans
persistit.

F

Persecutione
oborta,

C

A decessore
in ultimo
morbo com-
mendatus,

B

n
Abbas con-
secratur
invitus:

præit ceteris
vitæ inculpata
exemplo,

evitat laudem
et honorem:

C

inter suos
minimus esse
cupit.

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.
ne liberam
ecclesiam
suam Clunia-
censibus
subiiceret,
eremum
repetit :

A positam Bernardus audiens, unum membrum disjunctionis, id est officium honoremque Abbatis deserere, satis libenter excepit, alterum autem excipere renuit metuens ne ecclesiam, quam liberam acceperat, servituti subiceret; et ex alia parte vehementer formidans jura Cluniacensium, qui se causam justam habere dicebant, impedire. Quod vero sibi tutius fore credidit, facere non distulit: exestuans etenim amore paupertatis ac solitudinis, ad secretum eremi, a quo fraudulenta violentia abstractus fuerat, rediit, et mentem suam, quæ ibi remanserat, invenit. Qui Domino Roberto de Abresello atque Vitali de Mauritonio, quorum jam superius mentionem fecimus, est conjunctus.

et cum Beatis
Roberto ac
Vitali

50 Gallicanas hi regiones nudis pedibus peragrabant; in villis, castellis atque urbibus verbum Dei prædicabant; homines ab erroribus vitæ suæ eruentes, quasi validi ac robustissimi arietes, divinæ potentiae viribus adjuti, muros infidelitatis atque vitiis impellentes confringebant; corda hominum ab amore caducarum rerum evellebant; mala eorum colloquia, bonos mores corruptentia, destruebant; malorum operum nequitias disperdebant; totius iniquitatis coadaltam congeriem dissipabant; virtutes, Deo auctore cordibus eorum inserentes, plantabant; et plantatas exemplo corroborantes, ædificabant. Et quavis mortuorum cadaverum resuscitatores non essent, quod majus non faciebant, id est animas in peccatis mortuas vivificabant, et vivificatas Deo veræ vitæ conjungebant. Talia agitur signa facientes, quandoque simul, aliquando vero singulatim diversas provincias circumibant quibus machinante diabolo tribulationes non deerant. Dum igitur Bernardus per maritimas Normanniæ partes prædicans, verbum Dei seminare, nulli parcebat, nullius amore vel timore veritatem reticebat.

B
missionarius
vitam Aposto-
licam agit :

51 Porro pro consuetu line tunc temporis per totam Normanniam hoc erat, ut d Presbyteri publice uxores ducerent, nuptias celebrarent, filios ac filias procrearent, quibus hereditario jure post obitum suum ecclesias relinquerent; filias suas nuptui tradentes, multotiens, si alia deesset possessio, ecclesiam dabant in dotem. Dum autem uxores acciperent, antequam sibi eas conjungerent, in præsentia parentum jurabant quod nunquam eas desererent. Hoc itaque facientes juramento se alligabant, quod nunquam fornicatores esse disicerent nunquam ad Christi Corpus et Sanguinem nisi rei et indigni accederent, et indigne accedentes judicium sibi manducarent et biberent. Contra hanc mortiferam consuetudinem servus Dei Bernardus in conventiculis Sacerdotum studiose disputabat, et ut eam relinquerent magnopere satagebat. Quosdam itaque abstraxit: maximam tamen partem illorum ab hujus mortis abstrahere nequivit barathro; unde factum est, ut uxores Presbyterorum, metuentes ab eis disjungi, cum suis auxiliariis eum perimere quererent; ipsi quoque Sacerdotes insidias pararent, deterrendo eum ut a prædicatione revocarant.

Presbyteros
Normanniæ
in conjugio
viventes,
d

C
serio aggredi-
tur :

quosdam
emendat,
alii resistenti-
bus :

52 Quadam namque die dum in Constantiis, civitate maritima Normanniæ, populo publice prædicaret: quidam Archidiaconus, uxorem habens et filios, cum magno Presbyterorum atque Clericorum comitatu advenit; et cur ipse qui monachus ac mundo mortuus erat, viventibus prædicaret, requisivit. Bernardus autem circumventus ab eis, in præsentia totius populi sic respondit: Nonne, frater carissime, in Scriptura Dei legisti, quod Sampson ille fortissimus de mandibula asini mortui inimicos suos interfecit? Et hac occasione accepta, populo audiente, ad defensionem suam hujus Scripturæ capitulum exposuit. Sampson, inquit, qui sol interpretatur, Christum solem justitiæ significat: inimici ejus dæmones, et

Archidiaconum
Constantiensem
refutat.

Jud. 15 15
exemplo
Sampsonis
mandibula
asini hostes
delevit .

peccatores homines, sibi per malitiam cohærentes, D Christum et ipsius legem impugnantes: asinus mortuus, simplicem populum, obedientem, jugum suave Christi et onus ejus leve portantem, humilitatis vias sectantem, mundo mortuum, id est, peccatis et vitiis mortificatum, ut ait Scriptura, Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Colos. 3. 3

53 Mandibula, ossium robur habens, durius molitie carnis, instrumentum mordendi et mandendi in capite asini, prædicatorem designat Ecclesiæ: qui ossium robur habere debet, quia peccatis et vitiis viriliter resistere debet, adversaque pro defensione justitiæ et sanctitatis fortiter sustinere. Mollitie carnis prædicator durior debet existere, quia carnalem voluptatis delectationem, durioris abstinentiæ labore a vita et conversatione sua resecare debet; non vitiis, emollientibus mentem, enerviter subjacere. Instrumentum mandendi prædicator existit, si verbum Dei (quod est cibus animæ nostræ, sicut Dominus in Evangelio dicit, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei) subtiliter intelligit; si intelligens, operibus adimplet quod dicit: quia si bene docet et male vivit, non instruit populum sed corrumpit: dum enim male vivit, prædicationis ejus contemnitur et non recipitur, et exemplo illius populus non ædificatur sed destruitur. Oportet ergo ut bene vivat; et Scripturam, cibum animarum commasticando et conferendo, subtiliter discentiat; videlicet ut historicam intelligentiam ab allegorica discernat, a tropologica dividat allegoricam, tropologicam ab anagogica semoveat; et sic masticatum et minutatim contritum cibum verbi Dei, sibi prius per rectam operationem, saporis ejus virtutem degustando, transglutiat; deinde ad corpus mortui asini trahit, hoc est ad intelligentiæ capacitatem simplicis populi et seipsum mortificantis, deducat: ut eum videlicet, per omnes supradictos intelligentiarum modos, ad vitam æternam capessendam informare studeat: quatenus per assidue prædicationis doctrinam, discrete ac sapienter dispositam, actus et conversationem illius ad meliora promoveat. Seipsum etiam instrumentum mordendi esse, oblivioni non tradat: ut peccatores a corpore diaboli, per morsum correptionis et increpationes, abscindat; et corpori Christi, quæ est Ecclesia, lumentis pœnitentiæ justificatos restituat. Et sicut in eminentiori parte asini, in capite scilicet, per dignitatem Prælationis existit: sic transcendat populum, qui per asinum intelligitur virtute operis et sanctitate conversationis.

mandibula
indicari
Concionato-
res,

Matth. 4, 4
verbum Dei
bene masticatum
populo
exponentes,
E

54 Vides itaque, Frater carissime, secundum auctoritatem sacræ Scripturæ, quia si Christianus populus, qui per asinum mortuum intelligitur debet mundo mortuus esse, multo magis prædicator illius, qui per mandibulam designatur, Christo confixus cruci, et mundo mortuus debet existere; sicut verus ille prædicator mundo de seipso dicebat, Christo confixus cruci; ut per auctoritatem mortificationis suæ, viventes adhuc in peccatis et vitiis possit castigare, et castigatos sibi mortuo conformes efficere, ut adimpleatur quod Apostolus dicit; Estote imitatores mei, sicut et ego Christi. Igitur, cum prædicator Ecclesiæ mundo debeat mortuus esse, et illius a populo prædicationis contemnitur, cujus vita vitiis et peccatis mortificata necdum creditur; qua ratione, quia sum monachus et mundo mortuus, potes me a prædicatione prohibere, qui exemplo mortificatæ vitæ meæ possum populis prodesse, et verbo doctrinæ illos ad meliora promovere? Et cum constet B. Gregorium atque Martinum, aliosque quamplures sanctos monachos mortificationis suæ merito, pastorale regimen in ecclesiis accepisse; et cum honore

F

Galat. 2, 19
et cum S.
Paulo confixus
Cruci Christi,

1 Cor. 11, 1

et tales se
et alios mo-
nachos esse
ostendit

A honore praelationis, officium prædicationis; inde consequens hoc trahitur, quod per virtutem mortificationis pervenitur ad licentiam prædicationis. Itaque, quia sum monachus et mundo mortuus, non mihi fas prædicandi aufertur; sed multo melius confertur. Hæc, et alia hujusmodi viro Dei prosequente, atque populo secum acclamante, nutu Dei prædictus Archidiaconus ferocitatem atque arrogantiam animi sui aliquantisper deposuit, et Presbyteros atque uxores eorum ab ejus lesione compescuit, quorum quarumque tanta multitudo in solennitate Pentecostes confluerat, ut videlicet juxta morem patriæ principali Ecclesiæ redderent debitas processiones, quod vix locus ille capere sufficeret. Miles autem Christi Bernardus, ut dictum est, populis prædicabat: quamobrem foris pugnas, intus timores patienter sustinebat.

ANNOTATA.

a *Chronicon S. Maxentii*: anno 1100 obiit Raynaldus, Abbas S. Cypriani, cui successit Bernardus, qui reliquit Abbatiam, ut infra dicitur.

B b *Idem Chronicon ad dictum annum 1100.* xiii Kalendaris Novembris fuit Concilium, quod tenuerunt duo Cardinales Joannes et Benedictus... et excommunicarunt Regem Philippum in ipso Concilio. *Consulat Lector, quæ in nostris Conciliis a Labbæo nostro editis de hac controversia continentur, antehac inedita:*

c Paschalis II sedit ab anno 1099 ad 1118. *Bullam ejus in favorem Cluniacensium, in qua confirmatur subjectio monasterii S. Cypriani, illis facta a Gregorio VII, habet Souchetus in notis.*

d *Ordericus Vitalis lib. 5 Historiæ Ecclesiasticæ late hos dissolutos Clericorum mores in Normannia describit, et lib. 12 ipsis Presbyteris interdictus conjuges.*

CAPUT VII.

Pro defensione Abbatiae iter Romanum bis susceptum. Ea relicta, alibi discipuli collecti.

Interea monachi S. Cypriani, per annos ferme quatuor multis laboribus atque expensis satagentes, ut a calumnia Cluniacensium ecclesiam suam liberarent, facere nequiverunt. Qua difficultate necessitatis compulsi, cum Pietavensis Episcopi litteris eremum adeunt, Abbatem suum inveniunt; et ut ecclesiæ suæ laboranti succurreret rogaverunt. Qui pietate tactus, atque sui Episcopi jussione coactus, ad S. Cyprianum rediit, ibique diebus aliquot habitavit. Ac deinceps, Episcopo ac monachis impellentibus, paucis secum de eremo Fratribus assumptis, ipse in asino residens, paupertatis suæ vestibus indutus, id est eremiticis, cum tam humili comitatu Romam petiit. Ad quam post multos labores perveniens, Dominum Papam Paschalem adiit, et cur se Abbatis officio privasset, requisivit. Apostolicus vero, quia multa audierat de ejus sanctitate per Cardinales suos Joannem, et Benedictum, qui illum antea in Aquitania noverant, et ipsius in concilio constantiam ad excommunicandum Regem viderant, illum benigne suscepit; atque illius manum tenens, in secretum oratorium duxit; et solus cum solo, magna parte diei, colloquium habuit. Deinceps vero illud ad palatium reduxit, eique officium quod interdixerat, in communi audientia benigne reddidit. Dehinc Bernardus, accepta ab eo benedictione, Pietavium rediit, monasteriumque suum per aliquot annos in pace tenuit.

56 Verum monachi, illius magisterio coacti teporem vite in rigorem mutare discipline, ac dis-

lutionem conversationis in districtiorem observantiam tramitis regularis; dum sibi [conspiciunt] illicita non licere [et nolunt] assueta relinquere, conati sunt illum e monasterio aliquo modo depellere. Furto enim ab ejus ædibus tritici et vini partem maximam abstraxerunt et absconderunt; ut, cum non haberet unde sibi subditos pauperesque in quibus recreandis maxime delectabatur, pasceret; tandem affectus acquirendi victualia, ad eremi secreta remearet. Sed non est sapientia, annect scientia, non est consilium contra Dominum. Nam dum rei familiaris angustiis illum arcere satagunt; abundantioribus divitiis copiosum reddunt. Canonici etenim quidam, qui eum pauperum procuratorem piissimum noverat, ei sub eodem tempore tantum frumenti vinique contulit, quantum si ad transigendum annum sufficere posse credidit. Divina quoque dispositio in eodem anno frumentum vinumque, quod monachi recondiderant, ei reddidit; sed prius eos poenis ultricis mortis miserabiliter afflixit. Complices vero illorum qui pœnaliter obierant, nec morte eorum territi, dum sanctum virum hoc modo extrudere nequeant, alium inquirunt, Cluniacensibus namque monachis suggerunt, sese in auxilium fore spondentes, ut S. Cypriani monasterium suis legibus subjiciant: quia si hoc fieret, Bernardum inde recessurum minime dubitabant. Qua suggestionis exhortatione animati Cluniacenses Dominum Papam iterum adeunt; et ut Bernardum ab officio Abbatis suspenderet, nisi illis subderet monasterium, denuo compulerunt.

57 Bernardus igitur ex integro resumens laborem, ne gravioris fortunæ ictibus succumberet, metuens peccare, si propter desidiam, ac negligentiam suam S. Cypriani monasterium suam amitteret libertatem; iterum Romam veniens, supradictum Papam rogavit, ut utriusque partis causas attente discuteret, et justum judicium faceret. Quod ille facere subterfugiens, imperavit, ut aut ecclesiam Cluniacensibus subderet, aut numquam in illa Abbatia officium exerceret. Porro vir Dei, postquam pro certo cognovit, quod in Romana Curia nihil proficeret, nec Apostolicum a suæ voluntatis decreto flecteret, a sublimioris curiæ audientiam appellare compulsus est: quæ quamvis apud mortalium prætoriam inveniri nequeat, unde tamen hanc Bernardo expeti oporteret non latebat. Zelo igitur justitiæ accensus, illud Salomonis secutus, Justus ut leo confidens absque terrore erit, Dominum Papam, et omnes illius in hac re complices, non presumptuosa audacitate, sed libera magnanimitate, in extremi judicii examine ante Judicium, nullis ignorantie tenebris falli, aliquibus numeribus corrumpi nescium, constanter invitavit. Papa autem tanta vocis audita libertate, præ indignatione virum Dei a se discedere jussit; dehinc consiliarios suos, quid super hac re sibi foret agendum, requisivit. Illi autem unanimiter responderunt, quatenus cum tanta hominis sanctitate ante Judicem omnium de causæ hujus controversia disceptare non esset securum, nec aliujus disceptationis contra ipsum se participes ullo modo fore concedunt: imo communis consideratione decreti justum esse astruunt, ut sua illi dignitas restituatur, et de illato labore et injuria ab illo venia postuletur. Joannes vero atque Benedictus, duo Cardinales qui præsentibus aderant, virtutum illius magnifica præconia, quæ in Aquitania noverant, audiente Apostolico propalabant; talemque tunc illum Romanis prædicabant, qualem in Pietavensi Concilio, ubi pro justitia paratus fuerat pati martyrium, ipsimet viderant.

58 Apostolicus autem, tanta viri perfectione cognita, animum ab indignatione compescuit; et ut in concilium

D
AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.
*Multa ab
immorigeris
subditis
patiens*

E

*ne ab officio
suspendatur,
denuo Ro-
mam abiit:*

*et a Pontifice
rejectus,*

f

*provocat ad
Christum
Judicem,
Prov. 28, 1*
b

*audito consilio
cardinalium
revocatus,*

*Revocatus
ad mona-
sterium,*

Romam abiit

*et benigne
a Papa re-
mittitur.*

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPOLO
EX MSS.
causam co-
ram Pontifice
perorat.

mona-
sterium Clu-
niacensi
antiquius
deserens
b

in coque se-
cundum regu-
lam non
agnoscit
Archiabba-
tem.

Ad qua
tacitibus
Cluniacem.

causam obti-
net :

et recusato
Cardinalatu

petit reditum
ad eremum :

A concilium remearet, mandavit. Quo ingresso, ut pro se loqueretur concessit, et ut licentius ab omnibus audiretur, silentium indixit. Vir autem Domini sic coepit: Vestrae sublimitatis excellentiam, Reverendissime Papa, deprecor, ut me pauca nec a veritate discrepantia dicturum paulisper sustineat. Jam ab annis praecedentibus hoc vestra paternitas, et quam plures qui huic sacro conventui intersunt, vitae et sapientiae suae merito multum honorabiles viri hoc non nesciunt, quatenus S. Cypriani ecclesia, quae nostrae parvitatatis regimini commissa est, multorum annorum curriculis sua utens libertate in magna religione refluoruit, antequam Cluniacense monasterium esse coeperit. Nunc vero Cluniacensis Abbas, juxta Isaiae vaticinium, ad uxorem meam hincire non desinit, et mihi quaecumque Abbati, tamen veluti Archiabbas superba tyrannide dominari appetit; et quod nostra ecclesia ut ancilla sibi famuletur, sua regnet et imperet, efficere satagit; quod genus ambitionis novum et inauditum: nam ab illo [vitio] exordium accipit, [quod] nisi in sua radice stirpis amputetur, multam virulentae prolis propaginem emiserit; corruptionisque immensae seminarium, si oriri permittatur, pullulaverit. Hoc sane tam detestabile malum quod propter magnitudinem vestri censura iudicii merito abscindet non dubito, novum et insolens dixerim. In litteris etenim divinitus collatis Archiepiscopos, Archipresbyteros, Archidiaconos legimus: Archiabbatum vero nomina, in illis necdum invenimus. S. Benedicti regula (cujus ego professor, qui impetor; et ille est,) qui me impetit) ut Abbas solummodo jus disponendi omnia in suo monasterio habeat, constituit: de Archiabbate vero penitus tacuit, quia neminem hujus superbiae vanitatis appetitorem in mundo fuisse vel fore credidit. Cujus calumniae falsitatem ut ostendam, si mihi detur locus defensionis, nostrique monasterii astruam libertatem, excellentissime Patrum, adveni; Romanaeque curiae tanto securius praesentiam adii, quanto certius, sub nostrae considerationis examine, in illa praedictum et injustitiam nullo modo posse praevaleare, cognovi. Nostri igitur loci conventus, cujus legatione fungor, meaeque parvitatatis humilitas, quae in eminentiori parte locata est corporis Christi, quod est Ecclesia, more capitis ceteris inferioribus membris regimen impendat; totiusque corporis compagem, secundum regulas justitiae redditentis unicuique quod suum est, in pace teneat; membro patienti condoleat, utriusque causam partis attente discutiens; justumque iudicium faciat, nullius transitorii commodi considerans emolumentum; sed aeternae retributionis interminabilem fructum.

59 His luculenter peractis, vir sanctus tacuit: Apostolicus autem causae Cluniacensium monachorum assertoribus, ut dicerent, imperavit. Sed hi quia veritatis non habentis angulos argumenta, quibus [pro bent] S. Cypriani ecclesiam suis legibus debere esse subditam, invenire nequeunt; per ambages palliatas ambitionibus, et circumventionibus plenas, commenta quaedam fingere incipiunt. Quaedum justitiae regulis penitus dissentire conventus qui aderat intellexit, S. Cypriani monasterium liberum ab illis esse astruitur: hocque iudicium Apostolicus confirmans, sancto viro Abbatis officium, quod interdixerat reddidit, atque multis precibus hoc ab illo obtinere voluit, ut Cardinalis Sacerdotii dignitatem susciperet, et Romae secum Ecclesiasticarum causarum negotia tractaturus remaneret. Sed Bernardus in secreto eremi assidua contemplatione cupiens satiari, exterioris sollicitudinis implicationem suscipere timuit, atque roganti minime acquievit; imo ut monasterium quod regebat deserere, et a

solitudinem redire liceret petiit, quod multis supplicationibus vix tandem impetravit. Papa autem tantae constantiae tantaeque sanctitatis hominem, qui nihil in mundo cuperet, nihil nisi Deum solummodo quaereret, quia secum retinere non potuit, ei hujusmodi officium injunxit: scilicet ut populis praedicaret, confessiones acciperet, poenitentias injungeret, baptizaret, regiones circuiret, et omnia quae publico praedicatori sunt agenda sollicitus expleret. At postquam ei vicem Apostolatus tradidit, nolens ut Apostolorum vicario, quem sine pecunia ad praedicandum destinabat, victus deficeret; monuit ut ab illis cibum corporis acciperet, quos verbo salutis reficeret; volensque a seipso incipere, ad prandium invitavit: et quoniam diu Romae moratus est, participem suae mensae quotidie constituit.

60 Exivit Bernardus benedictione ab illo accepta: Pictavim rediit, et post paucos dies monasterium deserens, ac multo animi ardore anachoresim sectari cupiens, cum paucis discipulis Causeum insulam (eo quod remota esset ab omnibus) intravit: ibique diutius immorari cupiens, non potuit. Piratica namque multitudo praedictae insulae littoribus applicuit, qui altaris ecclesiolae illius vasa ac indumenta sibi diripuerunt, atque in ipsius praesentia turpiter tractaverunt. Ille autem res sacratas conspiciens viriliter debonestari, tanta animi commotione ac indignatione hanc dehonestationem fieri indoluit, quod non post multum temporis, hujus rei causa, insulam, ad eam deinceps non rediturus, deseruit; et ad silvas remeans, in illis habitavit. Voluit etenim Dominus hanc a piratis fieri depraedationem, ut a septo illius insulae Bernardum extraheret, et ad mediterranea loca e reduceret: in quibus non soli sibi, sed aliis quamplurimis prodesset. Monachi vero S. Cypriani, videntes quod eum amplius non haberent, cum ipsius consilio et benevolentia alium sibi Abbatem constituunt. Transactis deinde aliquot diebus, aquatici raptores, quorum paulo superius mentionem fecimus, qui virum Dei et res altaris ipsius debonestaverant, jussu sui Principis, Heoboldi nomine, piratarum omnium ferme crudelissimi, dum naves insequuntur, quas depradari cupiunt, iarinis fluctibus infelices absorpti sunt. Nec mirum, si submersionis morte pereant, qui innumeros fideles eodem mortis genere interire coegerant. Ad horum vero obitum innumerabiles exercitus daemonum, in corvorum specie, convenientes, tetra caligine aeris spatia repleverunt; tubisque buccinantes horribili sonitu, sub carnali effigie, animos prope navigantium graviter exterruerunt. Hi, quia Sacerdotes deerant, eorum exequias celebraturi, conveniunt: hi miserimas eorum animas susceperunt, non ut eos ad paradisi gaudia transveherent, sed ut ad ima barathri loris igneis pertraherent: exitus autem vitae eorum tales animarum commendatores habuit, qui ministros Ecclesiae Christi habere non meruit.

61 In diebus illis necdum Bernardus aliquam congregationem adunaverat, necdum aliquod monasterium facere inchoabat; sed anachoresim arden-ter sectari sitiens; in loco, qui Quercus-docta dicitur, cum paucis discipulis latitabat. Comperto autem, fama referente, quod ille ad S. Cyprianum ultra non rediret, nec ad insulae mansionem, omnibus inamabilem propter difficilem ingressum et exitum, remearet; multi ad eum confluere coeperunt, cupientes ejus eruditionibus institui, vitaeque exemplis roborari. Sed non habentibus illis unde viverent, nisi labore manuum acquirerent; ipsa necessitas insistere laboribus imperabat, ac multiplex prolixitas familiarium Psalmorum, quos tunc temporis dicebant, eos magna parte diei ab operis studio detinebat. Quamobrem Fratres sanctum virum adeunt,

D
constituitur
Apostolicus
praedicator.

Reversus
discedit in
insulam
Causeum,

E
sed redit ad
silvas spo-
liatus a
piratis :

c

daemonibus
exequias
eorum fa-
cientibus
f

Ad Quer-
cum doctam
habitanti

adjunguntur
Discipuli :

et

quibus ob
psalmodiæ
prolixitatem
agere victum
comparan-
tibus

A et quid de hac re decernat, requirunt. Quibus ille respondit: Psalmos quidem, qui per omnia fere monasteria ex more decantantur, nisi Dominus aliquid revelet, vereor omittere: ipsa tamen necessitas vos jubet studiosius laborare. Sed hoc videtur idoneum, ut Deum interim attentius precari studeamus, quatenus nobis aliquo modo innuat, quid super hac re facere debeamus.

eam ut
omittant
indulget:

62 Post octo itaque dies consummata oratione, in subsequenti nocte tantus sopor cunctos oppressit, etiam virum Dei Bernardum, qui ante ceteros in profunda nocte semper solebat surgere, ut nullus a somno sese emergere posset, donec lux clara diei illorum oculis perfunderet: qui surgentes regulari tamen modo Officium incipiunt, quod transacta ferme media parte diei vix peregerunt. Quæ soporis oppressio revera fuit relinquendi supradictos Psalmos divinitus missa revelatio; præsertim quia nox illa hiemalis erat, ad cuius usque vix medium aliquis eorum dormire solebat. Dominus autem Bernardus ab illo tempore hos Psalmos dicere prætermisit; et discipulis suis, ut ab illis deinceps quiescerent, imperavit: dixitque se pro certo scire, quod Deus malebat illos laborando sibi victum acquirere, quam tam multiplicibus Psalmodiis insistere. Porro quidam nobilis, Radolphus Fulgeriensis videlicet, cuius hæc quam incolebant silva erat, timens illam per agriculturam eorum extirpari, ferre non potuit; eo quod Fulgeriis castro suo vicina consistebat, et eam quam maxime diligens, ut feras suis venatibus retineret, vallo circumdederat. Quapropter aliam silvam eis dedit, Saviniensem videlicet, multo meliorem, solo terræ fertilem, fluminibus jucundam: sed a castro suo sex milliariis longius altera remotam: in qua sibi congruam habitationem fecerunt ac construxerunt, et ibi labore manuum victum acquirentes paucis in priori loco Fratribus relictis, per annos aliquot habitaverunt. Dominus autem Vitalis, de quo mentionem fecimus, in eadem silva cellam sibi fabricaverat, distantem ab istis, duobus fere stadiis, in qua postea cœnobium construxit. Sed quoniam divina dispositio duo tam magna luminaria in-
imul cohabitare noluit; unum illorum ibi remanere fecit, alium ad alias perlustrandas regiones destinavit.

migrat cum
suis in silvam
Saviniensem.

ANNOTATA.

a Hæc eadem, et eisdem, pene verbis hinc desumptis, habet Ordericus Vitalis lib. 8.

b Inno Jeremias, cujus hæc verba sunt cap. 5, dum Judæorum libidinem et intemperantiam perstringit:

C Equi amatores, inquit, et emissarii facti sunt. Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.

c Loca hic indicata apud Normannos in Abrincensi diocesi haud procul Britannia Armorica fuisse, certum est ex monasterio Saviniaco solis decem vel octo milliariis distante, de cujus exordiis mox agetur. Consule dicta 8 Januari ad Acta B. Vitalis.

CAPUT VIII.

Monasterium in Perchensi Comitatu extructum: beneficia accepta, et in alios collata.

Commovit igitur divinæ nutus providentiæ mentem sui famuli Bernardi, omniumque discipulorum ejus, ut ad alias migrarent regiones, et longinquas adirent solitudines. Quapropter minorem ex discipulis suis misit ad inquirendam alicujus eremi vastitatem, in qua sibi tam amplam fabricarent habitationem, quæ omnes simul capere posset, ut nullus eorum cogereetur absque ipso habitare, quia hoc erat illis molestissimum ferre. Tantam etenim ex verbis ejus

Aliam habitationem
requirentes

et præsentia habebant consolationem, ut mallet cum ipso gravissimæ paupertatis onus sustinere, quam sine illo divitiis abundare. Qui cum nullam talem invenissent, et ad eum cum nullo laboris fructu remearent; intimatur eis

Cœlitus, ut redeant properanter; et ut loca quæ-

D
AUCTORE
GAUFREDO
DIS. IPULO
EX MSS.

Congrua Bernardo, cœlo quandoque locando.

Nam cuidam illorum talis in somniis apparuit visio, Angelico monstrante ministerio; videbatur etenim sibi, quod quidam juvenis, splendidus aspectu, ni-
venque decorus amietu, manum suam super ejus caput poneret, taliaque verba depromeret. Festinanter a somno surgite: ac ad a Rotrocum b Particensem Consulem, vobis quod quæritis daturum, iter vestrum dirigite. Qui protinus evigilans, quod viderat sociis enarravit. Illi vero parvipendentes visionem, ad Magistrum redeunt; et quod nullam adeo sibi idoneam invenissent mansionem, referunt. Postea autem ex discipulis ejus duo, post multam inquisitionem non inventæ habitationis, memores relatæ a socio visionis, tandem ad prædictum Comitem perveniunt, et quid quærerent exponunt. Ille vero petitioni benignissime acquiescens, pollicitus est se postulata daturum.

per Angelum
monetur petere
a Comite
Perchensi;

a b

64 Possidebat siquidem idem venerabilis Princeps quoddam territorium, quod Arcissia nuncupatur, a Novigento c castro suo uno milliario sepositum, solo terræ fecundum, silvis ab omni latere contiguum, fontibus et aquis irriguum, pratorum amœnitate conspicuum, vinearum culturæ ac domorum ædificationi congruum, omniumque rerum usibus opportunum: in eo antecessores sui oratorium construxerant, atque stagnum fecerant et virgulta plantaverant. Ad quod demonstrandum illos duos monachos sine aliqua dilatione perduxit, illudque sancto viro Dei Bernardo ac monachis ejus perpetualiter possidendum concessit. Quo discipuli suscepto læti, omnium Datori bonorum grates debitas ipsique Principi detulerunt, et visionem, quam a sodali perceperant, veram fuisse, tam prospero tamque celeris eventus certificati, minime dubitarunt. Qui a Comite redire jussi abierunt, et ut ipse mandaverat Magistrum adduxerunt. Quem quidem Consul debita diligentia venerari studuit. Sed quorundam deceptus consilio, atque maternis jussis obtemperans, donum quod fecerat ei retraxit. Prædictum tamen Dei famulum ad aliud suscipiendum territorium diligenter invitavit. d Beatrix namque mater ipsius, sanctum virum illis in diebus a vicinia Novigenti remove magnopere satagebat, quoniam ex affinitate illius, Cluniacensibus monachis aliqua suboriri incommoda formidabat, quorum quam plures in prædicto oppido adunaverat. Porro Bernardus, qui quibuslibet ictilus fortunæ resistebat immobilis, qui nulla rerum accidentium incommoditate poterat perturbari, nihil hac in re similiter commotus, sed ut semper erat mente serenus ac vultu hilaris, quod Consul jam sæpefatus offerebat nun respuit, sed ad illud explorandum duos in crastino discipulos transmisit. Qui ductore prævio ad locum veniunt, qui e Tyronus dicitur: quem diligenter inspicientes, eodem die ad Magistrum regrediuntur, referuntque quid de demonstrato sibi loco videretur. Vidimus enim, inquit, cui fere cuncta usibus humanis necessaria desunt: dumque incassum se laborasse conspiciunt, animo consternati, unde venerant in crastino redituros disponent.

e

c

qui locum
Arcissia eis
donat,

d
sed postea
donationem
retractat,
F

e
et Tyronium
offert,

65 Sequenti itaque nocte super territorium, quod a Consule accepturus erat,

Pendula vicinas inflammans lumine terras

Lampada, Bernardo cœlo monstrata sereno, tanto radorum jubare coruscabat, ut a luce illius ignicoma

quem lumine
caelesti
excitatus
Bernardus

A ignicoma per circuitum rutilaret tota provincia.
Quæ nimirum tibi revelatio,

Admonet; imo jubet; Comitis ac dona refutes.

Et dum mane facto discipuli remeare ad propria pararent, ipse intulit se prius locum visurum quam recederent. Qui veniens ad silvam, quæ Tiro dicitur, eam studiosus peragraré curavit: et sibi situs et loci facies sic placuit, quod ab ipso postea mens ejus avelli non potuit. Non tamen sibi ita animum illius adglutinavit, vel amenitas regionis vel amplitudo possessionis, vel pratorum aut fluviorum jucunda speciositas, aut vinearum copia, vel frugiferi soli fertilis fecunditas; sed divinæ dispositionis per præmonstratam revelationem imposita necessitas. Accepta itaque a Consule hac possessiuncula, vir Domini Bernardus, ad discipulos suos, qui in Normanniæ ac Britannicæ finibus remanserant, remeavit, ut illos ad se colligeret, collectos ad locum, quem acceperat, secum festinantius adduceret.

66 Hic dum a Novigento *f* Mauritaniam tenderet, miles quidam, *g* Paganus de Tilleio nomine, eandem carpens viam, illum in asello residentem duosque ex discipulis suis, qui secum pedites incedebant, assequitur: quos sub eremiticis pannis subobsitos conspiciens, ex ipso humilitatis et paupertatis habitu, bonæ conscientie viros ac mundi contemptores existimavit, simulque labori eorum compatiens, quo tenderent requisivit. Qui vir Dei Bernardus, illa die, se usque Mauritaniam ituros, si possent, respondit. Quod ille audiens, se ejusdem villæ habitatorem esse asseruit, et ut secum hospitari dignarentur, supplicii devotione rogavit. Vir autem Domini hospitium, quod sibi caritas offerebat, nequaquam refutavit: sed cum debita gratiarum actione suscepit. Dehinc hospitem suum in viæ spatio, pane verbi Dei reficere curabat, et salutaris doctrinæ monitis imbuebat. Paganus itaque Mauritaniam perveniens, virum Dei ad domum suam deducit, eique totius humanitatis officia cum maxima animi alacritate et sollicitudine impendere cupiebat, ut versa vice illum pasceret, a quo cœlestis refectionem sapientiæ in itinere accepisset.

67 Sed humani generis inimicus omniumque bonorum æmulus, alterius caritati, alterius vero invidens refectioni; suscipiens atque suscepti hospitis lætitiâ interturbare cupiens, armigerum ipsius Pagani, malitiæ suæ veneno adeo usque infecit, ut in crepusculo noctis equum Domini sui *h* dextrarium per latrocinium abduceret. Quo Paganus cognito, tristis efficitur, qui equum maxime diligebat, utpote quem ad sui tutelam corporis pernecessarium noverat: erat enim tunc temporis non medioeris guerra inter Belismenses *i*, atque Mauritanenses. Verum ne festivæ hospitalitatis lætitiâ tristitiæ suæ tenebris obnubilaret, hilarem vultum foris exhibuit, tristitiâque suam dissimulans, hospites suos ut pranderent alacriter monuit. At vero virum Dei dæmonum et mœstitiâ sui hospitis latere non potuit, ejusque animum consolatoriis verbis lætificare studuit, et quia non multum pro re transitoria dolere deberet rationabiliter ostendit. Sed divinæ bonitatis pia dignatio, voluit declarare, cujus meriti hospitem Paganus hospitio suscepit;

Dum fur ducit equum, tantus stupor opprimit illum,

Nescius ut redeat deinceps, et furta reducat.

Nam ita sensus et intelligentiam latronis excæcari permisit, ut loca, vias, villas, in quibus ab ipsa sua infantia nutritus fuerat, minime cognosceret; sed Mauritaniam Belisum esse existimaret; et e converso de Belismo Mauritaniam in animo faceret: et factum est, ut tota illa nocte Belisum, quasi Mauritanensium hostilem terram, devitaret; et ad Mau-

ritaniensem villam, quasi ad tutum Belismi latibulum, confugeret.

68 Hac itaque excæcatione deceptus, Mauritaniam rediit, et ante ostium domus illius Pagani assistens, in loco, ad quem cum equo fugere intenderat, se esse existimavit. Qui tenens, et interrogatus quæ de causa sic redierit, ipse veritatem non reticens, quod divina sic potentia coegerat, ut eadem nocte remearet, respondit.

Sic Bernardus agit precibus, sic perrita reddit.

Hæc sunt tua, Christe, magnalia: hæc tuæ sunt, Christe, virtutes: hoc perpulebrum pro amici tui merito mundo præbes spectaculum, quatenus furem sic ebrium et amentem malitia sua redderet, ut a quibus equum per furtum abduxerat, ad illos quasi susceptores furti reduceret; et quos reatus facinoris sui devitare sub capitis sui periculo commonebat, ad illos velut ad fidos vitæ suæ defensores festinaret. Quod Paganus mente considerans, virum Dei ab illo tempore mirari et amare studuit, non quantum voluit, sed quantum potuit; et monasterio ejus multam postea pecuniam contulit.

69 Bernardus vero, itinere quod cœperat consummato, discipulos suos collegit, et secum Tironum adducens, ibi cum eis deinceps habitavit. Anno igitur incarnati Verbi millesimo centesimo nono, aggregatis discipulis, accepta benedictione a bonæ memoriæ Domino *k* Ivone, Carnotensis Ecclesiæ tunc temporis Pontifice, primam Missam celebravit in die sancto Paschæ in monasterio ligneo jam ædificato, in possessione, quam sibi memoratus Princeps Retrocus donaverat. In hac vero solitudine multum sibi dilecta, eo quod divinitus fuerat præmonstrata, vir Dei constanter viriliterque agebat, Fratresque ad ædificationem loci studiose incitabat, et cœlestis vitæ disciplinis atque eruditionibus studiosius informabat, dicens: En, Fratres carissimi, nunc eremum, locum satis nobis competentem, satis apertum, silentio ac quieti congruum, divinisque meditationibus et orationibus opportunum. Hic Christi crux est bajulanda: hic inmarcescibilis vitæ corona promerenda, quam diu quæsivit vestra devotio, quam postmodum conferre dignata est divinæ largitatis pia dignatio. At si vobis displicet, quod usibus hominum non congruit ejus habilitas; vel hoc placeat, quod viris tantummodo religiosis atque solitariam vitam querentibus ejus est competens solitudinis opportunitas. Hoc insuper conferet vobis hujus loci asperitas, quod falsorum fratrum, bonos mores pravis colloquiis ac sinistris exemplis corrumpentium, vel propter ipsam rerum inopiam, diutius non erit vobis conficta societas.

70 Tunc temporis causa ejusdam eluviei pluviarum, quæ in antecedentibus annis præcesserant, solo terræ non valente reddere fruges, tanta fames erat, ut multa millia hominum *l* panis inopia cogente morerentur. Multitudo autem monachorum, quæ cum Bernardo erat, annona penitus, sed et pecunia unde emi posset carebat; et tamen, Evangelico obtemperans oraculo, regnum Dei attentius quærebat, nec cetera sibi deneganda formidabat. Illis itaque de divina largitate minime diffidentibus, atque precibus et labori perseveranter insistentibus, ille qui misertus famulo suo Danieli, per Abacuc de Judæa prandium transmisit in Babyloniam, idem ipse, *m* Willermi; tunc temporis Nivernensium Consulis, animum provocavit, ut viro Dei Bernardo, in abditissimis Pertici silvarum solitudinibus latitanti, quem necdum nisi fama cognoverat, ingens vas aureum de *n* Burgundia mitteret; quo vendito annona comparari posset, quæ monachis illo in tempore serum habitantibus, nec non et mendicis sufficeret. Tali igitur præsagio divinitus animati,

cum magna illius admiratione.

incipit monasterium anno 1109, *h*

k

excitat discipulos ad virtutum exercitium.

F

l
In publica fame

a Comite Nivernensi

n
vas aureum accipit,

o

atque

AUGUSTO
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.
lustrat et
acceptat.

Militi
Bernardum
hospitaliter
excipienti

equus furtim
abductus

h

C

i

ab ipsomet
fure reducitur,

ædificat monasterium : A atque viri Dei crebris admonitionibus confortati, ad ædificationem loci sese accingunt, laboribus insistant; ita tamen quod orationis et silentii religionisque studium non postponunt.

subditos vilissimo habitu vestit ; 71 Erant namque sanctitatis fervore succensi, quodlibet paupertatis onus ferre parati; habitatoribus illius patriæ penitus ignoti, habitum quidem monachi habentes, sed vilem, incultum, villosum, a ceterorum habitu monachorum valde dissimilem; ovibus ipsis a quibus sumptus fuerat valde consimilem. Paupertatis etenim imperium, quæ vilis possent comparari, eos habere indumenta compellebat; a quo S. Benedicti Regula, cujus professores erant, minime discrepabat. Porro huiusmodi habitum rudes atque bestiales homines, in illis partibus habitantes, quia antea noverant, abhorrebant; nec monachos eos, sed Saracenos, per subterraneas cavernas ad explorandos cives suos advenisse existimabant. Quorum permoti affines indigeme, mittunt exploratores: qui protinus accellentes, considerant homines imbelles atque inermes, nihil mali machinantes, cellas modicas texentes, non castra aut turres erigentes; qui non bella fremere, sed Psalmos hymnosque ruminarent.

vicinos confluentes instruit, 72 Redeunt spe meliora repartantes, reaque pectora tundentes, renuntiantque suis, non Saracenos, sed Prophetas novos, a Deo missos reselisse in deserto. Quo divulgato, ruunt populi, divites et pauperes pariter, videre cupidi. Vir itaque sanctus conspiciens tantam multitudinem adventare, prodit ad publicum, affertur populum, docet quem timere cuive debeant servire: hortatur eos cœlestia terrenis præponere, transitoria pro æternis commutare. Dum igitur ad se confluentes sic instrueret, et quam gloriosum atque mirabile sit hominem deificari participatione summi boni declararet, quam misera ac transitoria sit vitæ huius felicitas demonstraret, et quam dira atque permanentia tormenta apud inferos peccatoribus post mortem inaneant comprobaret; multi territi atque compuncti, seculo renuntiabant; monachicumque habitum assumentes, magisterio illius sese submittebant.

vitulum in silva relictum, 73 Nostra quoque pagina, quasi vilipendendo quædam minima, non negligat enarrare, per quæ summa providentia sui militis sanctitatem diligenter voluit propalare. Vir itaque Domini, dum Tironiæ solitudinis incola novus existeret, contigit ut Pastor bucularum illius, quadam forte die negligentius agens, vitulum in silva dereliqueret: quem se deseruisse comperiens, silvam peragrando studiosissime quæsit, nec invenit. Vir autem Domini post biduum, extra cellule suæ portam, cum aliquot Fratribus sub umbra cujusdam arboris residens, ab opacitate silvarum lupum conspicit egredientem, lento passu vitulum deducentem; et ne a quadam semita, quæ a silva usque ad cellam viri Dei per quamdam camporum planitiem tendebatur, exorbitaret, caudæ suæ [verbere] leniter minantem. O mira res!

Fit vituli custos mordax lupus atque reductor,

Et reprimit dentes jejunos atque rapaces.

Qui cum recto itinere propius accederet; monachi, qui cum servo Dei erant, vitulum esse suum, quem pastor eorum amiserat, recognoscunt; lupinæque rabiei rapacem ingluviem, non solum ei pepercisse, sed etiam illum custodisse atque reduxisse, stupore mentis attoniti, ultra quam credibile sit, admirati sunt. Lupus vero, ob præsentiam monachorum conspectumque nihil territus, ferme usque ad viri Dei pedes propinquare non timuit: atque blandienti vultu illum conspiciens paulisper substitit, demissoque capite illi, quasi vitulum suum commendans, ad silvas recessit. O sanctissimi Bernardi potentem

innocentiam! O humilitatem imperiosissimam! quæ sic belluinam ferocitatem alligat, ut sibi non queat obesse, imo cogatur prodesse.

74 Porro vir Dei Bernardus, divinæ caritatis visceribus diffusus, atque de Dei bonitatis largitate confusus, exemploque ipsius corroboratus, dicentis, Eum qui venit ad me non ejiciam foras, nullum excludere volebat, sed ut omnes Christo conformes redderet, verbo et exemplo satagebat. Multi etiam monachi, viri sancti ac religiosi, ex diversis monasteriis, fama sanctitatis illius permoti, ad eum concurrere festinabant, ut novum Antonium in eremo residentem viderent, atque paupertatis illius vestigiis inhaerent. Plerique etiam nobiles undique conveniebant, ac omnipotentis Dei tirocinio seipsos applicantes, ejus cohabitationem expetebant. Nonnulli etiam filios atque propinquos suos, Dominum, per ipsius magisterium instituendos, offerebant; quorum plures ad magnæ perfectionis culmen, servi Dei exemplo et institutionibus, pervenerunt; qui postea ad regendas ecclesias assumpti, diversorum cœnobiolorum Abbates extiterunt.

75 Quadam itaque die, dum vir Dei Bernardus monachos benediceret, quidam monachus, Ligerius nomine, vir religiosus atque Sacerdos affuit, qui ab alto aeris flores rosarum, super

Quos sibi consociat monachos habituque figurat, descendere conspexit. Voluit namque Dominus ostendere, per exterioris miraculi signum, sive sui Confessoris meritum, sive quod ad florigeram sanctitatis vitam conscientias renovaret hominum. Transacto deinde unius anni curriculo quidam monachus, cui Antiquillus nomen, vir magnæ simplicitatis atque innocentie, qui aderat, vidit quod,

Quosdam Bernardus senior, non ad bona tardus,

Dum superis offert, et verba precantia profert,

Nix et ros pariter super hos cadit, atque potenter

Ex alto flores simul adveniunt, et odores.

Tali etenim ostensione prodigii placuit divinæ voluntati sui militis declarare privilegium, vel vitæ monasticæ puritatem, atque cœlibatum.

76 Quadam die, dum vir Domini Bernardus in oratorio contemplationi esset intentus, Fratribus in alto laborantibus, ignis verno tempore aridam silvam invasit: qui flatu ventorum vehementi impulsus, usque ad maximam densitatem veprium, qua undique cellula eorum cingebatur, pervenit: quæ veprium densitas, flammis correpta, omnes officinas eorum fere concremabat. Fratres autem impetum ignis, multum dique luctati, extinguere conantes, minime potuerant. Quapropter desperantes cellam ingrediuntur, et omnem supellectilem suam ad planiciem camporum deferunt, totamque habitationem suam, quam mox ab igne comburendam existimabant, lacrymantes relinquunt. Servus autem Domini tumultum illorum audiens, de oratorio exiit, moxque,

Ut videt ingentem ventum, miseratus et ignem, aquam benedictam contra flammam, jam pene officinas invadentes, aspersit, sicque

Flammæ fervorem reprimeas flatusque furorem,

Ne ruat introrsum precibus facit ire retrorsum.

Namque ignis aspersione illius metas transire non præsumpsit; sed contra venti impetum reflexus, et in ipsum refractus, ad nihil usque resedit. O magni meriti virum, ejus ad arbitrium ipsa etiam reprimuntur elementa!

ANNOTATA.

a Rotricus filius Gaufridi II, Mauritanie Comitæ et Castiduni Vice Comitæ, circa annum 1100 mortui, præclaras victorias de Saracenis in Hispania et in Terra-sancta

D

AUCTORE

GAUFREDO

DISCIPULO

EX MSS.

ad monacha-

tum recipit

quoscumque

petentes :

Joan. 6, 37

super quos

caelum rosas

videtur

pluere

b.

alias rorem

et nives.

incendium

in silva or-

tum,

F

et ad cellas

usque pro-

gressum,

aqua bene-

dicta sistit.

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

A *Terra-sancta obtinuit, et vixit usque ad annum 1143. Consule Ordericum Vitalem lib. 13, Matthæum Parisiensem ad an. 1096, Guilielmum Tyrum lib. 1 Hist. Hierosol. cap. 17 et lib. 6 cap. 17 et alios: de eo iterum infra agitur.*

b *Perticus seu Perticum aut Particum, vulgo le Perche, cujus Rotocus etiam Consul seu Comes dicitur, est regio inter Carnotenses, Cenomanos, Vindocinenses et Ebriocenses.*

c *Novigentum Rotroci ab amplo Comitu dictum, Quam appellationem invidisse dicitur Henricus Borbo-nius Candarus, et nominasse Anglianum Gallicum, sed prevaluit antiquo denominatio. Nogentum in Pertica dixit Ordericus lib. 13. Est etiamnum caput Perchen-sis inferioris.*

d *Beatrix mater Rotroci filia Rupiforis Comitis, Orderico lib. 13, aliquibus filia Hilduini Russiacensis Comitis.*

e *Alus solitudo Tironi dicitur. Erat autem uterque locus in parva Bruella.*

f *Mauritania vulgo Mortaigny au Perche, ad dioc-esin Sagiensem spectat. Sedes et castrum Regale est, ubi Præses Perchensis domicilium habet.*

g *Tilleium, vulgo le Teil, sex stadiis versus Occiden-tem a Nogento dissitum.*

B h *Dextrarius equus, pro strenno et ad sessionem idoneo apud auctores sumitur. Ita 22 Janu. in Vita B. Walteri de Birbeke num. 9 dicitur equus pulcherri-mus, in quo species optimi dextrarii erat. Alia exempla tradunt Souchetus hic et Fossius de Vitii lingua pag. 407. nunc Sellarius diceretur a sella equestri, ad distinctionem eorum qui curribus trahendis aut ferendis oneribus destinantur, quos tractarios et summarios vocant.*

i *Belismum, antiquus Comitatus ditionis Perchensis, urbs ea æque distat a Nogento et Mortania, parum versus Occidentem sita. Ordericus lib. 13 ad an. 1100 ait, inter Rotronem et Robertum Belismensem consobrinos, magnam seditionem exortam esse pro quibusdam calumniis, quas iidem Marchisi faciebant pro suis limitibus fundorum: unde atrocem guer-ram vicissim fererunt in terris suis. Partes autem Rotonis seu Rotroci tenebat cum Mauritanensibus Pa-ganus.*

k *Ivo ipse in Epistola 229 sic ait. Rotocus nobilis et strenuus Mauritanie Comes humilitatis nostræ præsentiam adiit, postulans ut consecrarem ejus-dam cœnobii cœmeterium super fluvium qui Tyron vocatur, in usum quorundam religiosorum mona-chorum etc.*

C l *Epist. 204 ad Paschalem Papam asserit, ex ste-ritate terræ fame pauperes affectos. Meyerus ad annum 1110. Sterilas, inquit, terræ hujus gravis, gelu diuturnum cum nive. Matthæus Parisius ad an-num m. Mortalitas tunc erat animalium maxima, fumes valida in Normannia. Chronicon S. Maxentii ad annum 1110. Mortalitas et fames magna, et sal carus vinis.*

m *In Vita 2 B. Roberti de Arbrisellis 25 Februarii num. 17 dicitur Guilielmus Nivernensis religiosus Comes, exigentibus vitæ suæ meritis, carus extitisse utrique, B. Roberto scilicet et B. Bernardo. Hic ad extremam fere senectutem pervenit, et, teste monacho Attusiodorensi, anno 1147 relicto seculi principatu, et omni honore calcato, Carthusiam petiit; ibique digne Deo in humillima paupertate conversans, in-fra annum conversionis suæ felicem terminavit cur-sum vitæ.*

n *Burgundiæ Ducatus seu regni olim portem exti-tisse Niversium seu Nivernum passim omnes notant. Subestiam Parlamento Parisiensi, et provinciam sepa-ratam efficit. Urbs sita est ad confluentiam Ligeris et Nivernis fluviorum.*

CAPUT IX.

Monasterium ad fluvium Tyronum construc-tum. Beneficia Comiti Rotroco præstila.

SUB eodem tempore, ne militi Christi Bernardo pugna laboris atque tribulationis deesset, a monachi, quorum jam mentionem fecimus, ipsius terræ quam præfatus Consul ei dederat, decimas, et corpora mortuorum sui b juris esse dixerunt. Qua compul-sus calumnia, quæ discipuli summo cum labore fece-rant, ædificia deseruit: aliudque terre solum, in quo sibi habitare liceret, quærere intendit. Illius igitur celeberrimæ Carnotensis Ecclesiæ, in honore sanctæ semperque Virginis c Mariæ dicatæ, vene-rabilem Episcopum, prædictum scilicet Ivonem, at-que Canonicos tunc temporis adiit, et ut sibi aliquam portionem prædii illius, quod suæ possessionem contiguum habebant, ad monasterium suum fundandum darent, petiit. Erat enim quædam villula prædictorum Canonicorum, terrulæ quam Consul viro Dei dederat conjuncta, nomine Sarzeia. Illi autem famulam Dei debita veneratione suscipiunt, elementi bonitate exaudiunt, et secundum magnifi-centiam suæ nobilitatis et munificentiam largitatis, plus terræ quam postulaverat, concedunt. Facta equidem donatione d chartam faciunt; atque Domi-num Gaufridum, ejusdem Ecclesiæ Canonicum et ipsius territorii e Præpositum, cum quibusdam per-sonis ad ostendendam terram dirigunt. Qui post-quam ad prædictum f prædium pervenerunt, ex de-creto capituli, juxta rivulum qui Tyronus dicitur, ad faciendas officinas sui monasterii, terram quam petierat, ita h liberam sicuti ipsi tenuerant, tri-buunt.

78 Porro quedam matrona i Regali stirpe pro-genita, Adela videlicet, Blesensium Comitissa, eo tempore S. Bernardo latiores terræ amplitudines, ad monasterium suum construendum, et loca multo utiliora offerebat; quæ tamen refutabat, malens cœnobii sui sedem locare sub protectione B. Mariæ semper Virginis, quam sub advocazione qualiscum-que secularis personæ. Prædicti vero Canonici, sus-cepto tanto hospite in fundo suæ Ecclesiæ, non me-diocriter gavisi sunt; eumque omni tempore vitæ suæ nimio pietatis affectu dilexerunt, atque illi plurima beneficia nec non ecclesiastica ornamenta contule-runt, rebusque monasterii ipsius pervigili studio protectionis suæ patrocinia adhibere curaverunt, et contra quosdam infestantes clypeum suæ defensio-nis solerter opposuerunt. Bernardus siquidem fun-data habitatione sua, in possessione beatæ Dei Ge-nitricis, tanto eam deinceps venerari affectu stu-duit, ut ad honorem ipsius specialem Missam de ea, pro salute omnium monasterio suo beneficia impen-dentium, et maxime supradictorum Canonicorum, singulis diebus perpetuo celebrari instituerit, quæ usque in hodiernum diem solenniter celebratur.

79 Interea factum est, ut sæpeditus Consul Ro-tocus, quo neminem mortalium sanctus Domini Bernardus plus diligebat, a Fulcone, Andegavensi Consule, de hinc k Hierosolymitanorum Rege; de potestate cujusdam, qui eum l vincitum detinebat, violenter abstraheretur; non quod eum liberare dis-poneret, sed ut maximam causa ipsius pecuniam de Roberto Belismensi, immanissimæ m crudelitatis bellua, extorqueret. Qui Robertus prædictus Con-sulem a jam dicto Fulcone ingenti dato pretio com-paravit, non quod ullam ab eo redemptionem vellet accipere, sed ut eum diversis tormentis in suis car-ceribus faceret interire. Tanto siquidem odio illum habebat, utpote a quo in bello publice cum suo exercitu n devictus atque fugatus fuerat, ut non

D

a

b

lile prodecimis
motu locum
deserit,

c

aliisque fundo
impetrato,

E

d

e

f

g

prope fluvium
Tyronum

h

i

monasterium
construit,

F

et quotidie
sacrum pro
benefactoribus
feri instituit.

Rotrocom
Comitem,

k

l

a Fulcone
Andegavensi
venditum
Roberto
Belismensi,

m

n

magis

atrocibus catenis vincitum,
et tetro carceri inclusum,

A magis sibi prosperam vitam, quam illi miserabilem mortem exoptaret. Jussu itaque praefati tyranni machinatur et paratur, qualiter generosi pedes Principis cruciati ligneo constringantur; tibiae quam pluribus annulis et compedibus circumvolvuntur, manus et brachia chirotheris ferreis damnantur, immensa ferri ac diversarum pondera catenarum collo suspenduntur. Ex hinc brevissima atque urgente tectura, ad hoc solerti industria fabricata, curvus ergastulo non amplius inde extrahendus, retruditur; et ne citius deficiat, addidit, ut bis tamen in hebdomada utcumque sustentetur.

prædicit liberandum, et Robertum puniendum:

80 Quod postquam Consuli innotuit, matri suæ atque nobilibus suæ potestatis per o legatum mandat, ut se jam quasi mortuum judicantes, alium sibi Dominum constituent. Viro quoque Dei Bernardo per ipsam suam matrem intimari petiit, ut pro salute animæ suæ intercederet, et pro ereptione corporis sui, quæ amodu fieri non poterat, jam sollicitus nequaquam existeret. Quod vir Dei audiens mox lacrymis perfunditur; ac deinde prophetice spiritu repletus, talia nuntiantibus admonet, ut de Dei misericordia præsumant, et de illius liberatione minime diffidant. Adjungens quod ipsa adversitas Retroco in prosperitatem, Roberto vero in maximam commutaretur adversitatem. Quod et factum est. Nam sola illius provida dispensatione, qui sapientes novit in sua astutia comprehendere, brevi satis transacto dierum curriculo, ut vir Domini prædixerat, Consul liber et incolumis patriæ restituitur, et p Robertus in ipsis quæ prædiximus vinculis, jussu Henrici Regis, in Angliam transportatus, usque ad diem mortis suæ perpetuo carere religatur. O virum excellentissimo præconio dignum! cujus lacrymis ipse fons pietatis commovetur; cujus monitis viduata patria roboratur; ad cujus vaticinium captivo liberato, tyrannus ipsis quos tetenderat laqueis irretitus, exilio mancipatur.

q suis redditum instituit ad pietatem,

81 Consul itaque patriæ ac prosperitati pristinae restitutus, castrum q Belisimum nec non et adjacentia illi territoria mox obtinuit, atque tam sibi quam suis heredibus deinceps possidenda subjugavit. Exhinc quam citius potuit ad virum Dei Bernardum, cujus meritis et orationibus liberatus fuerat, pervenit; grates quas debuit, non tam verbis quam lacrymis ac subsequenter indicis, retulit: quem tanto affectu postea dilexit, ut ei in multis obediret, a rapinis et crudelitibus ejus doctrinis se temperaret, vitam suam in melius reformaret; et ne tanto ingratus beneficio appareret, plurima illi donaria contulit, quæ dinumerare dissimulamus, ne devotis lectoribus fastidium inferamus. Si enim singula, quæ in multimodis ecclesiæ ornamentis, quæ in gemmis, quæ in aureis sive argenteis vasis, quæ in terrarum vel prædiorum sive silvarum amenitatibus, quæ in stagnorum seu vinearum aut molendinorum dominationibus, in decimarum diversarum redditibus, monasterio nostro donavit, disserere velimus; non jam sancti viri gesta describere, sed quamlibet historiam texere comprobabimur. Territorium etiam, quod, ut præmisimus, quorundam consilio deceptus beato viro abstulerat, s reddidit; ibique quamplures monachorum illius, idoneis constructis mansionibus et quamplurimis deputatis redditibus, ampliavit. Supradicta vero Beatrix, ejus cognita sanctitate, castrorum suorum habitationem deserens, Tironii ædificatis ædibus, quoad vixit, deinceps habitavit; ibique ingentem Basilicam, multis expensis pecuniis, fabricavit; cui ab hac vita decedenti t Juliana ejus filia, maternæ probitatis heres, successit: quæ pluribus distractis sumptibus, officinarum nostrarum partem non medicam diligentissime postea consummavit.

Aprilis T. II.

82 Dum igitur Bernardus monasterium suum ædificaret in Francia, u Robertus Abreselensis suum construxerat in Aquitania, nempe Fontis-Ebraldi, Radulphus Fosteiensis in Britannia, Vitalis vere de Mauritionio suum fabricabat in Normannia, nempe Savineium in diœcesi Abrincensi, quod postea Domino Bernardo cessit cum monasteriis x inde pendentibus y Quos supernus Arbiter longe a se positos, et in diversis regionibus separatos manere voluit: quia tot et tanta unusquisque illorum monasteria construxit, ut una eos regio minime caperet, una provincia congregationibus ab illis adunatis minime sufficeret. Porro Christi miles Bernardus, postquam cœnobii sui sedem locaverat in prædie, quod ipsius Genitrix sibi per manum Canonicorum suorum dederat; nulla eum inde expulit calumnia, nulla potuit illinc dimovere procellasæ tempestatis adversitas; quia Christo inhæserat, qui est immobilis stabilitatis firma soliditas.

ANNOTATA.

a *Monachi Cluniacenses, Novingenti ad S. Dionysium degentes.*

b *Spectabat Brunella paræcia, in qua monasterium erat constructum, ad dictos monachos, qui ibidem munia Parochorum obibant.*

c *De Ecclesia Carnotensi et cultu Deiparæ (cujus ibi indusium creditur asservari) et variis miraculis, agit libro particulari, Parisiis anno 1609 excuso, Sebastianus Rovillardus.*

d *Chartam donationis ex Chartophylacio Carnotensi edidit Souchetus, factam III Nonas Februarii anno 1113 nobis 1114, in qua conceditur Domino Bernardo venerabili Abbati cum grege sibi commisso, carrucata terræ una super rivulum, qui dicitur Tiro, infra Gardiensem parochiam, ad ædificandum monasterium et claustrum, et cetera usui Fratrum necessaria.*

e *Præpositus Fontaneti dicebatur, forsitan quod in ea præpositura fontes Ledi et plurimarum fluviorum essent. Erant tres alii sub Episcopo Carnotensi Præpositi, scilicet de Belsia, de Nongento Fisci, et de Amiliaco; p nes quos omnium Capituli reddituum administratio erat. Exactoratas autem esse sive commutatos anno 1193 charta a Soucheto edita ostenditur.*

f *Ordericus lib. 8 ista habet de B. Bernardo: Post plures circuitus, ad venerabilem Episcopum Juonem divertit: et ab eo benigne susceptus, in prædio Carnotensis ecclesiæ cum Fratribus quibusdam constitit, et in loco silvestri, qui Tiren dicitur, cœnabium in honore sancti Salvatoris construxit.*

g *Rivulus hic Tironus prope Illerium in Ledum defluit.*

h *Charta citatæ donationis: Donamus terram quietam, et immunem a synodo et circada, ab omni consuetudine parochiali, et ab omni exactione; salva obedientia, quæ Episcopo juste debetur.*

i *Adela, Guibelmi Conquestoris Angliæ Regis, filia; tunc vidua Henrici-Strephani, Comitis Blesensis et Carnotensis; Comitatum pro liberis rexit, et postea in Marsiniaco cœnobio seminarum Ordinis Cluniacensis, in agro Lugdunensi, vitam egit ab anno circiter 1128.*

k *Fulco, ducta filia unica Balduni Regis Hierosolymorum, ei ut gener et heres successit anno 1131, mortuus anno 1142.*

l *Retrocus captus videtur anno 1113 aut sequente, in bello inter dictum Fulconem et Henricum I Regem Angliæ, cujus aciem dirigebat, dum victoria mansit penes Fulconem, qui eum apud aliquem e suis captum et vinctum abstraxit. Consule Souchetum, qui hoc bellum late prosequitur.*

D
 AUCTORE
 GAUFREDO
 DISCIPULO
 EX MS.

“
 perficit monasterium,
 uti alii tunc
 atibi.

x

y

A m *Crudelitatem Roberti Belimensis exaggerant*
Willelmus Gemmeticensis lib. 8. Hist. Normann. cap.
35, Ordericus lib. 8 et alii.

n *Ordericus lib. 8 de Roberto ait: Plurima contra*
collimitaneos praelia init... Hoc feliciter experti
sunt Goffredus Mauritaniae Comes et Retrocus
filius ejus. Aliquas contentiones supra indicavimus.

o *Hildebertus Episcopus Cenomanorum epist. 39*
istū habet. In turre Cenomanensi Comes Retrocus in
vinculis tenebatur. Ad eum metu mortis trepidum
vocatus accessi. Deinde mihi confessus, domui suae
disposuit, testamentum fecit, Ecclesiis distribuit.
Quod ut illibatum permaneret, submissis precibus a
me impetravit, quatenus ego ipse matrem ejus adirem,
de testamento exhiberem testimonium. Mater
Comitis in osculo me suscepit, applausit testamento,
gratias agens quod Comiti accessissem.

p *De Roberto, viroto in Angliam abducto, agunt*
Ordericus lib. 12 Malmesburiensis lib. 5 de Gestis
Henrici 1. Wigorniensis et alii.

q *Gemmeticensis lib. 8 cap. 35. Roberto in vinculis*
posito, in quibus et defecit, Rex Henricus nobilissimum
oppidum Belisimum cepit, et illud Retroco
Comiti Perticensi genero suo dedit.

B r *Consule Souchetum, qui nonnulla ex antiquis*
chartis donaria recenset.

s *In supra citata Arcissia, sub parocia Brunnella,*
tunc extractus fuit Prioratus monachis Tironensibus,
ac postmodum anno 1225 in Abbatiam erectus a Gai-
lhelmo Episcopo Catalaunensi. Chartam donationis ha-
bent Saumurthani tomo 4 Gallie Christianae pag. 75.
postea diplomate Pontificio Virginitas cessit.

t *Mementi Ordericus lib. 8 hujus Julianae, nuptae*
Gisleberto de Aquila oppido, quae Retroco fratre in
Hispania morante, rexit Perchensem Comitatum.

u *De his jam saepius actum Aquitaniam Ligeris a*
Francia proprie sumptu distinguit. Aquitani vivebunt
secundum Leges Theodosii Imperatoris et Romani habe-
bantur: At Franci secundum leges Salicus: ab his vero
etiam erant distincti Britanni, Normanni et Burgun-
di, quod sub propriis Ducibus aut Regibus degerent.

x *Souchetus universim numerat 38 monasteria tam*
per Gallias, quam Anglicanas ditiones, quae subierant
Saviniaco, quod monasterium quomodo sub quarto suo
Abbate Serlone cum omnibus suis filiabus transierit ad
Ordinem Cisterciensem, traditum in manus S. Bern-
ardi Abbatis Clarae vallis, dicimus 17 Marti in
Proleg. ad Acta S. Patricii num. 21. Idem Souchetus
monasteria 63 recenset, quae monasterio et Ordini Fon-
tis-Ebruldi suberant.

C y *Addebatur in ecygraphis de Vitali postea: quod*
ex margine in textum videtur irrepsisse.

CAPUT X.

Revelatio de salute aeterna 2 monachorum.
Miracula alia.

Quadam nocte, dum Fratres in oratorio nocturna-
 lis synaxis psalmodiam decantarent, contigit, ut
 quidam Frater ad extrema perveniret. Ob quam
 causam juxta ritum percussa tabula, Fratres con-
 venerunt. Qui dum defuncti jam Fratris obsequium
 expeditius vellent consummare, et ad oratorium,
 ut quod supererat intermisisse psalmodiae persolve-
 rent, remeare; aliter quam intenderant accidit:
 quia ejusdam mora retardationis intercedens, ibi
 diutius eos, quoniam res exigebat, detinuit. Infirmarius
 namque, non habens aquam qua defuncti
 fratris artus exanimis ablueret, eum non poterat
 sepelire, eo quod ostii ejusdam, per quod erat
 exitus ad fontem, clavem non valebat invenire.
 Quapropter vehementer conurbatus, ut ostium

confringeret, securim arripuit. Sed sanctus Dei D
 Bernardus motum perturbationis illius leviter com-
 pescuit, eique clavem a diabolo sublatam, quam diu
 quaesierat nec invenerat, reddidit. Et sic demum
 peractis exequiis ad ecclesiam redierunt, divinaeque
 servitutis pensum, quod nondum compleverant, pe-
 regerunt. Porro Fratribus in crastino inter se de
 hac mora colloquium facientibus, Christi miles
 Bernardus quemdam Fratrem exequiis interfuisse
 asserebat, qui tantam daemonum multitudinem ad
 accusandum Fratris animam venisse conspexerat, ut
 totam vallem, in qua monasterium situm est, reple-
 rent. Sed quia illi salutem auferre, ut conabantur
 nequiverunt, hoc impedimentum retardationis se-
 pulturae illius intulerunt. Verum quia illum falsa
 dixisse, nec aliquem obsequio affuisse, praeter illum,
 qui haec viderit quae protulit, pro certo cognovimus,
 quia de seipso dixerit minime dubitamus.

quia salutem
non potuerant
impedire:

84 Sub eadem tempestate, dum corpus ejusdam
 Fratris, qui valde religiosam duxerat vitam, mona-
 chi sepulturae tradere prepararent, et debita psal-
 modiae pensum persolverent; homo Dei Bernardus,
 ut secretius oraret, ad oratorium secessit, ibique
 defuncti Fratris animam diutius Deo precibus com-
 mendavit. Quem superna pietas grater, ut in
 subsequenter declarabitur, exaudivit, atque pro-
 tinus, ne de ipsius salute in aliquo haesitaret, benigne
 certificari voluit. Frater namque, cujus corpus erat
 in feretro, albis indutus vestibus, manipulum ha-
 bens in manu illi, ut praediximus, orationibus insis-
 tenti, admodum splendidus apparuit: petensque
 ab eo benedictionem, ad colloquium intravit: et ut
 ex parte sua confratres saluaret, et quod jam re-
 quie potiretur, ipsis intimaret, diligentius exoravit.

animam
Deo com-
mendans,

E

videt illam
jam glorio-
sam,

85 In Vicinia nostri monasterii miles quidam, a
 Robertus de Moteia nomine, habitabat, qui necdum
 tunc temporis rerum affluentia, ut postea experti
 sumus, redundabat. Diutina namque penuria, nec
 sine admiratione vicinorum premebatur; licet per-
 plurimis villarum atque praediorum redditibus dita-
 tus videretur. Ipse egestatis suae infortunia plus
 ceteris admirabatur, maxime quia res suas solerti
 industria ac circumspecta prudentia disponere a
 cunctis dicebatur. Quapropter bona comitatus fide ad
 virum Dei veniens, cujus jam familiaritatem obti-
 nuerat, quatenus domum suam propria honoraret
 praesentia, devotis precibus exoravit, et ut apud se
 unius noctis spatium hospitari dignaretur, addere
 praesumpsit. Bernardus vero, ut erat benignissimus, F
 illius pie petitioni grater acquivit, ad domum
 pervenit, hospitium suscepit. Quid plura?

n
Robertum de
Moteia,

rogatus
invisit.

Divitiis plenus, sed census non pereuntis,
 Militis hospitium novus hospes ut intrat, egentis
 Pauperiem fugat hinc, ex munere cuncta replentis.
 Tanta namque copia, sicut post in propitulo claruit,
 ab illo tempore domum praedicti Militis subintravit,
 ut non jam Dei famulum, sed ipsum totius largita-
 tis ac bonitatis Dominum in suo se hospitio susce-
 pisse gavisus sit. Qui postea, tantam exteriorum
 opulentiam ad illius ingressum se obtinuisse non
 immemor, nequaquam ingratus extitit; sed exinde,
 prout potuit, ipsi incessanter ministravit; ac nobis
 post ipsius excessum nonnulla beneficia contulit, at-
 que nostrum monasterium quamplurimis Decimarum
 redditibus ampliavit.

et ex paupere
divitem reddit,

86 Apud b S. Leobinum de Quinque-Fontibus qui-
 dam puerulus erat, cui carnosus tumor superacces-
 cens totum oculum ab ipso nativitatis die cooperue-
 rat. Cujus mater audiens, quod vir Domini Bernardus
 per eandem villam transitum haberet; quam citius
 potuit se suamque sobolem ipsius obtutibus praesen-
 tavit; et ut suo unico filio manum imponeret, cum
 lacrymis extorquere curavit. Tunc maternis clamo-
 ribus

b

Puerulum
altero oculo
cacum

AUCTORE
 GAI FREDO
 DISCIPULO
 EX MSS

Mortui fra-
tris funus

laudant de-
monem oblatu
qua jam
est.

A ribus compassus, ac circumstanti populo satisfacere acquiescens.

signo Crucis
sanat :

Comparet ut laudem Christo caecoque salutem,
Ex oculo morbum depellit, quem vidit orbem,
Vir sanctus dignum Crucis aptans cum prece
signum.

Quem tam celeri sanitati restituit, ut omnis morbus
cum signo Crucis evanuerit.

habet sub se
500 Monachos,

c

87 Confluebat itaque ad Dei famulum hinc inde
tanta multitudo hominum, mundo renuntiare cupien-
tium, et ejus se eruditionibus subdere desiderantium,
ut infra triennium c quingentorum monachorum Pa-
ter extiterit. O mirabilem virum, non sibi soli, sed
omnibus natum! Videte quod non sibi solum labora-
vit; sed et omnibus exquirentibus veritatem. In hoc
solum placitum erat Spiritui sancto, quæ teste Sa-
lomone sunt probata coram Deo et hominibus, con-
cordia Fratrum et amor proximorum. Quorum
trecentos secum retinuit; ducentos vero alios, per
diversas mundi partes, in cellis duodenos vivere
statuit. Quibus nimia paupertate depressis, divinæ
pietatis larga dispensatio, quæ volatilia cœli pascere
non desinit, benignissime providebat; et propter
fidem sancti viri eis victualia ministrabat. Multis
tamen diebus ita panis deerat, ut necesse esset panis
libram inter duos, et nonnumquam inter quatuor
dividi. Aliquando et penitus pane carebant sed herbis
tantum et leguminibus vitam suam sustentabant. De
vino autem melius puto silere, quam aliquid dicere.

Ecclesi 25, 2

ex his 200
alio mittit,

in magna
penuria cibi,
potus,

b

ac vestimento-
rum lutos,

quos visitatio-
ne sua ala-
cres reddit.

c

Vinum non habebant: vinum habere minime tunc
temporis appetebant. Porro in ipsa asperissima hieme
multi sine pellicii et etiam plures sine cucullis erant,
quando mortalium fragilia corpora, præ nimia algo-
ris immensitate, vix vivere etiam sufficienter vestita
sustinebant. Et cum tanta rerum temporalium pe-
nuria premerentur, immensæ paupertatis onus se
pro Christo ferre non mediocriter lætabantur. Pro
magna etenim temporalium bonorum erat eis suffi-
cientia, sanctissimi patris sui Bernardi plena divinæ
consolationis præsentia. Quia dum ipse in medio re-
sidentis cœlestibus doctrinæ verbis mentes eorum re-
ficeret, tantus amor divinitatis inerat discipulis, ut
magis in talis doctrinæ afflictione gauderent, quam
si transitoriarum rerum illo absente copiis abunda-
rent. Enimvero quando panis eis omnino deficiebat,
herbis solummodo, ut diximus, vel leguminibus
refecti, adeo viri Dei consolatione hac præsentia
corroborati erant, ut solito alacrius gratiarum ac-
tiones Deo referrent, seque ab ipso visitatos atque
consolatos crederent. Major autem eis inerat in cibo
vel in potu atque in vestibus abstinentia, quam S.
Benedicti [Patris] ac institutoris monachorum præ-
cipiat Regula, vel alienjuss alterius scripturæ jubeat
institutum.

Euerquemum
signo Crucis
sonat.

d

absens novit
monachum
a demone
esse obsessum,

88 Sub eodem tempore quemdam Fratrem dæmo-
niaco spiritu repletum, Odonem nomine, vir Domini
Bernardus pristinae restituit sospitati, signum ei
Crucis opponens; atque a vinculis, quibus ob hoc
ligatus fuerat, exolvere præcipiens. Qui solutus, illico
ita quietus redditus est et pacificus, ac si nulla
prius insania laborasset. Huic miraculo aliud etiam
adjungamus, per quod Christi militem Bernardum
spiritu charnisse prophetico pandamus. Ob cujusdam
namque causam negotii d Carnotum ille perrexit die
quadam: sed antequam illud tractare inchoasset,
sociis suis qui secum ierant mirantibus, ad monaste-
rium ex improvviso remeavit. Cumque a Fratribus
requisisset, si, postquam discesserat ab eis aliquid
incommodi contigisset, nuntiaverunt quemdam Fra-
trem, nomine Gervasium, maligno spiritu agitatum,
in infirmum cella teneri obligatum. Quod statim vir
Dei dum esset Carnoti, et se cognovisset, ac ideo
tam celeriter remeasse, nobis qui illuc convenimus,

intimavit, et ut solutus a vinculis ad se adduceretur
imperavit. Qui adductus signo Crucis a servo Dei
sibi impresso continuo pacificus resedit, postquam
divina benignitas pro sui merito confessoris illum ab
insania liberavit.

89 Æstivo itaque tempore, cum Fratres ad fœ-
num coadunandum operam darent, atque plaustris
ac aliis vehiculis intra septa monasterii recondendum
conveherent; illius nimirum permissione, sine cujus
nuta nec folium ab arbore defluit, quoddam quadam
die infortunium contigit, quod nihilominus mentes
perturbavit: Namque cuidam puer parvulus, cui
nomen erat Amelinus, dum cuidam carro (quod adeo
fœno videbatur onustum, ut vix a e decem aut eo
amplius traheretur) succurrendi gratia caute minus
appropriare maturaret, retrorsum corruit, atque
mox imminentium e latere rotarum ponderosa volu-
bilitate præventus quousque extemplo per eum per-
transirent, resupinus succubuit. Umque circum-
stantes eum fere extinctum crederent, ac de sola illius
sepultura debere tractari judicarent, quassata mem-
bra in pala, quæ vulgo ventilabrum nuncupatur,
cum lacrymis collegerunt, atque ad infirmorum
cellam seminecem vixque palpitantem detulerunt.
Quod postquam Bernardus in oratorio de more cons-
titutus, animadvertit, inconsideratis gressibus ad
grabatum, quo miserandus decubabat tirunculus,
quantocius festinavit; ac imprimis, Dominici non
immemor oraculi, cum beatæ Crucis signaculo præ-
fatam cellulam verbis salutare pacificis non post-
posuit. Mira res! qui velut exanimis putabatur,
ejus voce expergefactus, ad ipsius introitum oculos
aperuit; moxque ut idem Dei famulus manum sibi
imposuit, eo usque convaluit, ut qui illuc aliorum
manibus quasi ad sepeliendum delatus fuerat, pro-
priis pedibus exurgeret, ac exterorum (nobis viden-
tibus, et super hoc Dominum magnificantibus) con-
sortium incolumis repeteret.

90 Itaque quamdiu vir Dei mortales tenuit auras,
nullus discipulorum suorum otiosus erat: sed quis-
que, nisi detineretur incommodo, horis statutis
propriis manibus laborabat. Erant etenim inter eos
plures artifices, qui singulas artes cum silentio
exercebant: quibus sæpè custodes ordinis præe-
rant, qui jubente Patre distractionem regularis ob-
servationis diligenter observarent. Si quem vero
inevitabilis necessitas loqui compelleret, multiloquia
et vaniloquia devitabat: quia institutio illorum hu-
jusmodi impunita non dimittebat. Venerabilis equi-
dem Pater, quamvis custodes ordinis, ut diximus,
singulis imposuisset; ipse tamen cunctos circumiens,
illud recolens Apostolicum, Qui non laborat, non
manducet; neminem otiosum esse permittebat.
Tanta porro cordibus eorum, per exemplum viri
Dei, accreverat humilitas, quod et quælibet vilia
propriis manibus certatim peragerent, ligna suis
humeris a silva deferrent, coquinam sine aliquo ser-
vientium alminiculo ex ordine facerent, rebellionem
et inobedientiam, aut contumeliosum verbum peni-
tus ignorarent. Ad tantæ etiam caritatis fastigia viri
Dei exemplum illorum mentes erexerat, ut sese sine
dissimulatione diligenter, honore certatim præveni-
rent; voluntates proprias relinquentes, alienis sub-
servirent; commoditates suas postponendo, alienas
complerent; et omnimodis fraternis miseriis condo-
lerent.

D

ACCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

et liberal
Puerum rotis
onusti carri
contritum,

valetudini
restituit.
E

prescribit
labores in
silentio pera-
grandos,
f.

2 Thess. 3, 10

inserit animis
humilitatem

et caritatem.

ANNOTATA.

a Robertus de Moteia inter testes habetur in Con-
tationibus, Tyroniensi monasterio et Nongentensi S. Do-
nysii factis. Erat ejus dominium in loco d. Montre-
vulgo les moteis, in parochia de Culdreia vulgo Ca-
day

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

A dray; haud procul Nongento versus Meridicm. Consule Souchetum.

b Vulgo S. Lubin de Chassant haud procul Tyranno: quam parochiam dictus Robertus de Moteia, et Gaufridus ejus filius, dimiserunt Gaufrido Episcopo Carnotensi, qui dedit Tironensibus monachis. Colitur S. Leobinus Episcopus Carnotensis 15 Septemb.

c Wilhelmus Mallesburcensis lib. 1 de Vita Henrici Angliae Regis, cum de B. Roberto de Abrisellis egisset, hæc de Bernardo addit: Alter famulus paupertatis amator, in saluosum et desertum locum, relicto amplissimarum divitiarum cœnobio, cum paucis concessit: ibique, quia lucerna sub medio latere non potuit undique multis confluentibus, monasterium fecit, magis insigne religione monachorum et numero quam fulgore pecuniarum et cumulo.

d In supracitata Vita B. Roberti num. 13 indicatur fuisse discordiam gravem, inter Juonem Episc. Carnotensem et Bernardum seu Bernerium Abbatem Bonævallis; ob quam Robertus, consecrato sibi Bernardo Abbate religioso, accurrit Carnotum. An hic ea occasio, an alia sit intelligenda, nescimus divinare.

e Apud Souchetum adjungitur bobus, quæ vox drest in nostris MSS. ut videatur carrus a decem hominibus tractus.

B

CAPUT XI.

Hospitalitas. Spiritus propheticus. Fama sanctitatis..

Quidam ex discipulis viri, noviter monachum professus, admirari cœpit, secum vehementer attentus,

Cur sequerentur enim tantæ præconia famæ, quem non videret a morte defunctos excitare, leprosos mundare, cæcos illuminare: minus attendens, quod patratio miraculorum non conferat sanctitatem vitæ, sed operatio lucis atque justitiæ. Qui dum per longioris spatium temporis ab hac cogitatione non quiesceret, sed vitæ illius sedulus explorator existeret, quadam nocte

Grandem lanternam, radiantem lumine plenam,

A nullo ferri vidit, nulloque referri,

Bernardi gressus ducentem sive regressus.

Enimvero consuetudinis erat illi, a nunquam ante se lucernam vel a se vel ab aliquo deferri; et cum a nobis moneretur, cur sibi lumen in noctibus deesse permetteret; respondebat, quia, sicut et nos, omnium ostiorum domus aditus cognosceret. Quapropter ille perscrutator

C

Talem vel tantam stupuit mirando lucernam: et quam citius in crastino potuit, quod viderat viro Dei exposuit; et qualiter vitam illius eateus judicasset, confiteri non erubuit. Sanctus vero Bernardus, quod oculi ejus falli potuerunt, asseruit; et ne ulterius super hac re falleretur, interminando prohibuit. Pater nimirum quod Dominus per lanternam, itinerantibus luminis bajulam, designare voluit, operum sui Confessoris lucentem copiam, sequentibus illum omnibus præviā.

92 Hospitalitatem vir Domini Bernardus adeo studiose omnibus adventantibus exhibebat, ut neminem ab hospitio excluderet; et monachos suos, ut omnes susciperent, edoceret; divites, pauperes, claudos, debiles, infantulos, mulierculas, leprosos, quoslibet morbidos, nullum sexum, nullam ætatem excluderat; sed omnino omne genus hominum in hospitium colligens, omnibus necessitatibus eorum, in quantum poterat, occurrebat, et quanto magis pauperes erant, tanto eis libentius serviebat: victualia ac lectisternia, in quantum facultas illi suppetebat, hilaris dator præparabat. Panem forte multotiens, qui ante fratres in refectorio positus fuerat,

quia alium non haberet, a mensis excipiebat; hospitibusque suis gaudenter apponebat. Omnia omnibus sua faciebat communia, et etiam ut hospitum equos ferraret, suos aliquotiens deferabat. In asperissima quoque hieme, sibi non superflua indumenta multotiens subtrahebat, quibus pauperum nudos artus misericorditer induebat. Nemo ab eo egentium reversus est vacuus. Spoliabat suos, ut ignotos vestiret, et cunctis succurreret. Quotiens esse debitor voluit, vel quotiens hac de causa ipse nudus sola tantummodo obumbratus enculla remansit; solus ille, quem nulla latent, novit. Nemo plus dedit pauperibus, quam qui sibi nihil reliquit. Et cum tria sint sine sanguinis effusione martyrii genera, castitas scilicet in juventute abstinencia in abundantia, largitas in paupertate; quia jam de duobus in Aquitania triumphaverat, ut de tertio quoque palmam obtineret, in Francia quotidie Martyr erat. Quia quamvis nimia paupertate afflictus, quæ habere poterat sibi suisque subtrahens, pauperibus et adventantibus erogabat. Hinc et consuetudo ab illo data et instituta usque hodie in monasterio nostro retinetur, ut omnes omnino in hospitium colligantur, et eis ciborum atque lectorum, in quibus facultas suppetit, necessaria subministrantur.

93 Nemo, Deo teste, mortalium magis illo nostris temporibus caritatis atque largitatis virtute claruit: nemo attentius hospitalitatis ac humilitatis studia tenuit, nemo magis carnis suæ curam postposuit. Tanto namque rigore abstinentiæ seipsum afflixit, quod nunquam corpus suum pharmacorum auxiliis, nunquam sanguinis diminutione, nunquam balneorum frequentatione curaverit; nec etiam, ut membra sua refoveret, postquam monachus professus est, ad ignem resedit. Vi etenim febrium, dum juvenis esset, gravissima detentus, nec per unius diei spatium conventum deseruit. Deinde jam senex, casu accidente, unius costæ fracturam perpassus, ob hujus tamen infortunii relevationem, nullam sibi medicinam exhibuit: sed nec alicui quod alia detrimenta pateretur, donec sanitatem recuperasset, indicavit. Refectoriariorum negligentia, quod in mensa illius aqua minime poneretur (tali etenim poculo utebatur) multotiens contigit: et ita per tres dies aut quatuor sine potu comedebat: nec alicui, quod sibi deessent innuebat. Majoris namque abstinentiæ et afflictionis tormentum, quo se afficeret, invenisse gaudebat; et ministris ob hoc sese accusantibus, ne de talibus deinde loquerentur prohibebat. Si igitur quorumlibet parsimonia, qui illa tantum quæ inebriare poterant postponebant, admiranda enectis proponitur; quid Bernardo, qui ab ipsa se aqua abstinebat, dignum conferetur? Da mihi aliquem a lautioribus cibis se continentem, pene hordeaceo contentum; do tibi Bernardum crudis herbarum radicibus se utcumque sustentantem multotiens, et in ipsis perparcum. In conventu semper et cum Fratribus comedebat; et sicut sede discipulis, sic abstinentiæ virtute præeminebat. Quælibet [gustus] irritamenta, quæ cunctis generaliter communia non essent, sibi ministrari nullo modo permittebat: imo a quibusdam, quibus alii vescebantur, abstinebat.

94 Quod suo Confessori Bernardo divina gratia spiritum prophetiæ contulerit, liquido demonstramus, si de multis, quæ prophetico spiritu cognoverit, vel pauca referamus. Erat quidam monachus in monasterio ipsius, Vitalis nomine, Sacerdos ordine; qui de rebus Fratrum furtum commiserat, proponeus in animo, quod ad secularis vitæ vomitum reverteretur, quem deseruerat: qui dum quadam nocte cum psallentibus in choro astaret, subito corruit. In crastino vero dum Fratres seiscitarentur ab illo

in frigore
vestes sibi
dehæctas
offert,

ipse in pau-
pertate lar-
gus;

b
E

ab omni
commoditate
in morbis
abstinet,

etiam ab
aquæ potu,

F

novit in
spiritu
quemdam
furto patrato,
fugam medi-
tari,

Noctu videtur
ambulare,

a
lucerna,
quam nemo
portaret,
prælucente.

omnes cujus-
cumque con-
ditionis ex-
cipit:

Panem e
mensa Fra-
trum ablatum
donat,

A illo, qua de causa tam ignominiose ceciderit; Quia somnus se compressisset, atque se deiecisset, respondit. Sanctus autem Bernardus e contra inferens, Frater, non est ita, inquit, ut asseris: sed revera hac in nocte dæmonem conspexi, qui tibi horridus insurgens hunc casum intulit; et nisi citius a perpetrato facinore per confessionem conscientiam tuam purgare studueris, et a proposito malæ voluntatis, qua adhuc irretitus es, resipueris, ad deteriorem te lapsum impellet.

O vir mirandus, et præcipue venerandus,
Cui mens non celat, quod non sibi lingua revelat;
Cernit et affectus monachi simul et meditatus,

Aetus transactos manifestans atque furores:
cui larvales formæ panduntur dæmonum, qui peccata cognoscit hominum, quem secreta non latent cordium. Et revera, sicut idem prædixerat, non post multum temporis, ut ipsi vidimus, ita illi contigit: quia monasterii deserens habitum, ad pristinam pravitatem rediit; et concubinæ, qua, priusquam monachum profiteretur, abusus fuerat, iterum per quinquennium adhæsit.

95 Jam igitur sancti viri fama quotidie magis ac magis increbrescens, alarum suarum velocitate insignia virtutum illius per mundum deferens, ita eum auditoribus depingebat, ut illius staturæ mensuram diceret; et simplicis vultus lineamenta, in quo morum bonitas, pietas innocentiae, animi mansuetudo, ut in sigillo suo apparebat, describeret; rigoremque abstinentiæ ac sanctitatem vitæ, annositatem longævitatæ, canitiem capitis designaret; et ita designando, eum absentem quasi præsentem ante oculos eorum demonstraret; et sic notum et amabilem omnibus faceret. Unde factum est, ut non solum Gallicanæ regionis partes proximas impleverit: verum et Burgundorum, c Alanorum, Aquitanorumque ultimos fines pertransierit: sed et Britannorum et Normannorum Anglorumque metas obtinuerit, et ad Scotorum Albaniam usque pervenerit: sicut rerum ipsis effectibus postea patuit. Nam de istarum omnium regionum finibus, multi ad eum properabant, ut illius, quem jam sibi fama notificaverat, præsentiam corporalem cernerent, ac salutaris doctrinæ monita ab ipsius ore perciperent, et insignia virtutum suarum per seipsos cognoscerent. Quorum quidam monasterio illius, in rebus mobilis pecuniæ, multa beneficia impendere curabant: aliqui vero, quia illum secum in finibus suis præsentem habere non poterant, de monachis ejus duodenos assumentes, in territoriis suis eis monasteria construebant.

96 Quorum unus Henricus Rex Anglorum Duxque Normannorum extitit, qui transmissis duobus excellentissimis d Principibus, Theobaldo scilicet Blesensi Comite atque Rotroco Particensium Consule, magnis precibus exorabat, quatenus idem Domini famulus usque in Normanniam veniens, sibi corporis præsentiam exhiberet; excusans se quod propter diversorum accidentium insperatos eventus, finium suorum metas excedere non auderet. Quo annuente, mox ut eum Rex vidit, manus utrasque ad cælum porrexit, atque ipsius inhabitatori, Christo videlicet, immensas grates retulit; datisque sibi multis amplexibus, eum debita cum honorificentia suscepit. Cujus post auditam competentem doctrinam, quamplurima donaria obtulit: insuper et quindecim marchas argenti monasterio suo, unoquoque anno perpetualiter habendas dedit: Præ nimia quoque amoris dulcedine, quem ad Christi Confessorem deinceps habuit, intantum monachos illius quoad viveret dilexit, ut unoquoque anno, præter redditum quem dixit, eis sexagenas aut quinqu genas marchas argenti, vel eo plus minusve transmitteret; et ut religio institutionis illius non declinaret, diligen-

ter admonuit. Nostri etiam dormitorii ædes facien- das suscepit, quas multis expensis pecuniis Regia magnificentia consummavit.

97 Sed et Rex Francorum e Ludovicus, eodem quo supradictus Rex a censis desiderio, postquam cum eo colloquium habuit, Cintreiacum territorium, quod hodie usque possidemus, pro munere contulit. Successoribus etiam suis post ejus obitum maxima reverentiam exhibuit, ita ut ab eis liberos suos, f Philippum videlicet ac g Ludovicum, postea Reges, sacro de fonte suscipi vellet; atque in monasterio nostro usque ad diem mortis suæ innumera beneficia conferret. Theobaldus, cujus superius mentionem fecimus, exceptis duabus cellis, quas eo vivente nobis construxit, tot et tanta nostræ ecclesiæ post ipsius excessum ornamenta aliæque donaria contulit, ut præ multitudinem numerare fastidiosum sit. Habitationem etiam infirmorum satis idoneam de proprio fieri fecit.

98 Si vero de ceteris, qui ad eum visendum de diversis regnis ac regionibus confluerunt, eisque plurima donaria atque territoria contulerunt, atque cellas construxerunt, solique Deo cognita beneficia impenderunt, ut verbi gratia de h Guillelmo Duce Aquitanorum, de Fulcone Consule Andegavensium, ex hunc Rege Hierosolymorum, de Roberto Comite Glocestrii, de Henrico Consule i Nivernensi, de Guidone Juniore Rochefortis Comite, de Guillelmo Consule Varvancensium, de Roberto filio Martini, de k Guichardo Bel-jorensi, de l Guelfrido Castridunensi Vicecomite, de Girardo Berlay, de Brito de Cbillo, atque de multis aliis singulatim tangere velimus; non ab hujus operis implicatione brevi relatione expediri poterimus. Quorum aliqui prius quas contraxerant cellas, post excessum viri Dei, ob ipsius reverentiam, amphioribus fideis atque redditibus nec non territoriorum possessionibus eo usque dilatarunt, ut eorum petitione devoti, Abbates ibidem imponeremus; tali tamen conditione, ut tam ipsi quam illorum successores nostris jussionibus per omnia obtemperarent, a nostris consuetudinibus in aliquo non declinarent; sed eodem tempore quo Priores antea cellas rexerant, nostrarum ditionum legibus et institutionibus ex toto subjacerent.

99 Per idem tempus m Robertus quidam, genere nobilissimus, sanctum virum ab Oceani partibus adiit, atque tredecim ex ipsius discipulis secum assumens, Normannicos Anglicosque fines pertransiit, et ad ultimas n Galensium regionum metas perveniens, in littore maris Hiberniæ juxta Tevi fluvium, prius quidem cellam; postea vero totidem cum Abbate impetratis monachis, pacto quo diximus, cœnobium omnibus usualibus aptum composuit. Sub eadem tempestate o David Lothoniensium atque No-hantoniensium, postea vero Rex Scotorum, beatissimi Patris nostri adhuc viventis meritorum insignia, fama referente, comperiens; per interuentios strenuissimos non modicam discipulorum illius congregationem ad se usque perduxit, et in Latonia, quæ ab uno latere Scotorum Albaniam contigit, ab altero vero latere Nordanhumbriæ finibus jungitur, eis cœnobium juxta p Tuydam fluvium situ congruo fabricavit, quod amplis possessionibus atque redditibus sufficienter ditavit. Enimvero postquam hoc fecerat virum Dei ardentem videre sitiens, ab Arcto is oris iter arripuit, et multarum regionum interjacentium finibus transactis, Britannici maris emenso spatio, Normanniæque provinciis transcursis, Tironium usque pervenit. Sed quia sanctus Pater ad superos jam decessisset, illum ut optaverat videre non potuit. Verum ne tanti viri curiæ vacuus vel ingratus appareret, postquam, Regiæ dignitatis posito supercilio, flexis genibus sepulturæ ipsius debita cum reverentia

cumque
inclat ad
penitentiam,

sed frustra,

Ob famam
sanctitatis
longe lateque
sparsam

c

etiam ex
Anglia et
Scotia ad-
venientes
instruit,

C

regatus,
Henricum
Regem Angliæ
adiit:

d

ab eo redditus
annuos acci-
pit:

D
AUCTORE
CAUPREDO
DISCIPULO
EX MS.
e
Invitatus
Regem
Francia adit,
et ob eo
munificer
honoratur
f
g
accipit varia
dona a
Theobaldo

h
et alius primis
Principibus,
i

k

l

qui varias
Abbatias
erigunt, huic
subjectus.

n
alii monachi
in Walliam
traducti,

o

p

q
alii in Scotia
nova u
Abbatiam
erigit David
Rex,

r

qui Tironium
veniens,
Bernardum
mortuum
reperit

AUCTOR
GAUFREDUS
DISCIPULUS
EX MSS.

A verentia se præsenta-
vit, monasterium quod jam fun-
daverat amplioribus fideis atque territoriis dilatavit,
atque duodecim monachos cum Abbate ordinis et
lege præmissa impetratos, præter illos quos jam
habuerat, secum assumens, longissimæ itinerationis
confectis laboribus, tandem regni sui provincias
attigit.

100 Quorundam nomina Regum, Ducum, Consu-
lum, Nobilium, qui virum Dei Bernardum videre,
atque ejus monasterium suis augmentare possessioni-
bus curaverunt litteris adnotavimus; sed præ mul-
titudine pauca de multis excerpto perstrinximus.
Revera etenim, si cunctos, qui in diversis regnis
cellas ei construentes nostrum monasterium ampli-
ficaverunt, huic Scripturæ intexere voluerimus; li-
bellus modum excederet, et non dico fastidiosus,
verum studiosus lector fastidium incurreret. Quis
etenim q centum cellarum, quas ecclesia nostra, an-
tequam hic libellus componeretur, habuit, adifica-
tiones nominatim exprimeret? Quis tot locorum aut
territeriorum situs, in quibus eas possidemus, et nos-
tratis inaudita vocabula nominando designaret?
Quis tantæ prolixitatis volumina, si talia scriberen-
tur, quæ tamen narrationis series describi expete-
ret, legendo revolveret?

101 Adeo quoque prædictus Dei famulus com-
passionis affluebat visceribus, ut si quis ei grave
facinus confiteretur (veniebant etenim ad eum ob
istiusmodi causam quamplurimi) ita se afficeret, ac
si ipse ipsum facinus commisisset, ut et reum suis
fletibus ad lacrymas commoveret. Tantam namque
ei Spiritus sancti gratia, suæ dulcedinis infusione,
constantiam contemplationis orationisque contale-
rat; ut in harum assiduitate maximam diei et noctis
partem consumeret, tantaque in ipsis redundantia
lacrymarum afflueret; ut si quis ejus vultum vellet
aspicere, quasi duos rivulos ex oculis ipsius videret
emanare. Dulcissimus etenim gustus divinæ suavitatis,
stillicidio torrentis voluptatis Dei eum irroraverat,
atque superiori irriguo terram cordis ejus fecunda-
verat, et sic ad Deificæ beatitudinis desiderium su-
blevaverat. Et quia vel ad momentum a præsentia
illius aberat, præ nimio dolore lamentis sese pro-
priis cruciabat; atque ita, si levius commisisset pec-
cata, plangebat, ut illum gravissimorum criminum
crederes reum. Vitæ quoque præsentia tardis mens
ejus affecta, prolongationem sui incolatus vehemen-
ter deflebat: et quoniam reprobos, more phræneti-
co latantes cum male faciunt, et in rebus pessimis
exultantes conspiciebat; illorum perditionem fra-
terna pietate deplorabat.

102 Et quia redundantia gratiæ tanto affectu et
assiduitate mentem illius conjunxerat divinæ menti,
ut ait Apostolus, Qui adhæret Domino unus spiritus
est; facies ejus, hujusmodi conjunctionis formam
trahens, Angelici aspectus in seipso similitudinem
præferbat. Videbatur enim illum aspicientibus,
quod ei vultus Angelicus inerat, et quod facies ipsius
cujusdam claritatis suavitate resplendebat; præser-
tim cum sacrosancta Missarum solennia celebraret,
tanta tunc maxime lacrymarum exundabat affluen-
tia, corporali sui Creatoris permotus præsentia, ut
etiam perlata madida imbre lacrymarum ipsius indu-
menta sacerdotalia fierent. Si vero monachos bene-
diceret, seu defunctorum Fratrum Officium perage-
ret, vel aliquem discipulorum ad longinquas regiones
transmitteret; fraternæ pietatis perfusus visceribus,
non poterat abstinere quin fletet, suisque fletibus
alios ad lacrymas excitaret.

103 Nec mirum si tam larga ei inerat effusio la-
crymarum, cui Spiritus sancti gratia omnium con-
tulerat incrementa virtutum. Tanta namque vige-
bat prudentia, ut quæque cogitaret quæque ageret, ad

rationis normam universa dirigeret, ac nihil præter
rectum vellet vel faceret, humanisque actibus, tam-
quam divinis arbitriis, provideret; mundumque is-
tum et omnia quæ mundo insunt, divinorum con-
templatione despiceret; omnemque animæ cogitatio-
nem in sola divina dirigeret: non quasi in elatione
proficeret, sed quasi sola nosset, et hæc, tanquam
nulla alia essent, mente conspiceret, et quadam hu-
manorum fuga solis se divinis insereret. Ex qua vir-
tute sibi gignebatur ratio, intellectus, circumscriptio,
providentia, docilitas atque cautio. Fortitudo etiam
illum adeo corroboraverat, ut animum illius supra
omnem infortunii metum ageret, nihilque nisi tur-
pia timeret; adversa vel prospera fortiter toleraret;
minimeque corporis et animæ dissolutionem exhor-
reret; desieratque ejus jam virtus fortitudinis vitia
non vincere, sed ignorare, ut irasci jam nesciret,
nihilque cuperet. Præstabat autem ei fortitudo mag-
nificentiam, magnanimitatem, fiduciam, securita-
tem, tolerantiam, firmitatem, atque constantiam.

104 Temperantia quoque sic illum modificaverat,
ut nihil ponitendum appeteret, in nullo legem mo-
derationis excederet; sub jugo rationis omnia redi-
geret, quæ corporis usus requirit, in quantum natura
patitur; [rationi] omnia postponeret; nec jam terre-
nas cupiditates reprimeret, sed veluti quadam obli-
vione illas ex se penitus deleteret; unde procreabatur
sibi modestia, verecundia, abstinentia, castitas, ho-
nestas, moderatio, pudicitia, parcitas atque sobrietas.
Sed et justitia intantum sibi illum devinxerat, ut
unicuique quod suum est redderet; et ad unam sui
propositi hujus viam, uniuscujusque virtutis obse-
quium reflecteret; ita mentis suæ intentionem cum
divina mente sociaret, ut illam imitando cum ea
perpetuum fœdus iniret: ex qua nimirum sibi virtute
proveniebat innocentia, amicitia, concordia, pietas,
religio, affectus atque humilitas.

ANNOTATA.

a Nonnumquam habent MSS. nostra, et alia apud
Souchetum: apparet, non unquam, esse legendum, sive
numquam.

b Addit Souchetus usque hodie ad sua tempora, id
est ad annum 1649, idem fieri in dicto monasterio.

c Ita MSS. cum Soucheto, mallemus legere Catala-
norum, qui erant trans Pyrenæos Aquitanix proximi
ai ingressum Hispania: aut Alamannorum; qui pro
Germanis a Francis habentur, et Burgundis vicini erant.
Nam Alani, qui olim in Gallias irruerunt, et inde in
Hispaniam transierant, jam nullum tunc inibi incolebant
regionem, nec nomen eorum uspiam supererat, nisi, ut
dicimus in Gottalanix sen Catalanix appellationem
conversum.

d Principes dicuntur; quia Theobaudus Henrici
Regis nepos erat, ex sorore ejus Adela, de qua num. 91
actum: et Rotrocius ejus gener erat, ob filium ejus Ma-
thildam in uxorem acceptam. Regnavit Henricus ab
anno 1101 usque ad an. 1135.

e Ludovicus Grossus, vi dictus, regnavit ab anno
1108 usque ad annum 1137.

f Philippus, viro patre in Regem coronatus an 1129,
et lapsus ex equo anno 1131, mortuus.

g Ludovicus Junior, fratre mortuo, in Regem coro-
natus est 1131, anno ætatis 10; et patre defuncto,
regnavit usque annum 1180.

h De his legendus Souchetus: de Guilielmo Aquit-
tano et Fulcone supra actam. Robertus Glocestrensis
erat filius naturalis Henrici Regis Angliæ: Gu'do
Rocheffortensis, Rufus dictus, anno 1110 Hierosoly-
mitanum iter suscepturus; commendans, inquit, meip-
sum in orationibus piissimi Patris Bernardi Abbatris
Tironii

q

Centum et
subjecta
monasteria.

B

Defectus
ulorum ut
suos deflet.

in contempla-
tione irrigatur
lacrymis.

aspiciat ad
cunctas tem-
patriam;

C

1 Cor. 6, 17

cultu Angelico
apparet

maxime cum
Missam
celebraret:

excellit pru-
dentia,

fortitudine,

temperantia,

E

justitia.

A Tironii, et ejus conventus, dedi illis unam molam etc.

i *Souchetus contendit hic subortum errorem, et Henricum dicendum Consulem Warwamiensium sive Warwicensium in Anglia, et mox secutum Guillelmum fuisse Consulem Nivernensium, de quo num. 36 actum.*

k *Guichardus de Bello-joco aliis vulgo Beaujeu Lucianum filiam Gaidonis Rufi Rochefortensis, desponsatam Ludovico Grosso Regi, duxit uxorem, teste Orderrico lib. 8 ad annum 1108. Petrus Cluniacensis lib. 1 Miraculorum cap. 27 indicat in Matisconensi diœcesi Bel-jocum castrum esse, ubi Guichardus monasterium Jugum-Dei prope Villam Francam, ad Rhodanum construxit, de quo infra agitur num. 125*

l *Diplomata donationum factarum a Gaufrido, Girardo et Britio de Chillo refert Souchetus.*

m *Hunc esse Robertum filium Martini, cujus antea fuerot mentio, probat Souchetus ex diplomate Henrici Regis, confirmantis monachis de Tiron donationem, quam Robertus filius Martini in Wallia largitus est.*

n *Galensium pro Walensium seu Wallie regione dicitur, ubi hic memoratus Tevi fluvius separat Cardiganensem Comitatum a Penbrochiensi, et deum in mare Hibernicum influit. Souchetus inter Abbatis subjectas, refert aliquam S. Mariæ de Carmeis, in Wallia et diœcesi Menevensi seu S. Davidis.*

o *David Malcolm 3 Regis Scotorum et S. Margarithæ Reginæ (de qua agendum x Junii) filius, tempore fratris Alexandri 1 Regis duxit Mathildem uxorem, per quam (si Joanni Leskro et aliis Scotis credendum) factus est, heres Northumbricæ Mortuo et Hundintonæ, Alexandro fratre anno 1121 creatus Rex, vixit usque ad annum 1151.*

p *Twida seu Tweda terminus est hodiernæ Angliæ et Scotiæ. Hinc Latonia tunc comprehendebat hodiernam Lothianam et Marciam, Scatiæ provincias ad mare Germanicum.*

q *Hæc cellis seu canobis videntur includi, quæ num. 82 dicuntur a B. Vitale constructa, et postmodum B. Bernardo subjecta. Inter proprias filias Savigniacenses fuit tertia Abbatia de Furnesia in Anglia, quæ in Monastico Anglicano pag. 704 dicitur de ordine Savigniacensi, id est Tironensi sub regula S. Benedicti, fuisse; et de qua pluribus 17 Martii ante Acta S. Patricii num. 21.*

CAPUT XII.

C *Morbus extremus : duplex ad suos exhortatio. Extrema Sacramenta sumpta.*

Bernardus igitur, velut nardus odorifera; quæ non fortuito, sed, ut reor, summi Dispositoris providentia, vocabuli ipsius litteris invenitur expressa; tantarum fragrantia virtutum, mundana pravitas languoribus suavissimi ferebat odoris spiramina, quasi fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris per hujus vite desertum ascendens virgula, aut velut universi pulveris pigmentarii congesta copia. Sed imminente termino, quo humani generis Creator et Redemptor, suorum munificus agonistarum Remunerator, tot tantisque laboribus ejusdem finem vellet imponere, ad inestimabilia stipendia, a undecimo hujus Resurrectionis die, corporis invitatur molestia. Quid plura? De divina nihilominus præsumens clementia, quippe quem fidentem reddebat mens totius puritatis conscia, Dominico (cui enim discipulis intererat nocturnali tempore) dimisso servitio, solus Ecclesiam egreditur, claustrique portam ingressus, nullo accersito solatio, proli dolor! morbo cogente prosternitur, et in gravissimam incidit invaletudinem, imo quod optabat invenit, ut nos amodo desereret. Nonnulli autem

nostrum exanimati, quod chorum psallentium non rediens deseruerat, eo quod tale quid antea solitus non fuerat; sequentes eum huc illucque quæsierunt, et in præfato loco decubantem invenerunt. Canonicas etenim Horas, tam diei quam noctis quælibet secularis causa alieniusve potentissima persona, licet hac frequentissime quoad vixit inquietaretur, non abstulit, sed nec aliqua corporis molestia tardiorein reddidit; hanc solam excipe, qua felix felicem cursum complevit. Illis namque primus, vel inter primos, quousque consummaretur, semper interesse summo-pere satagebat; sicque ceteros plus exemplo quam terrore, ad sui imitationem, debita paternitate provocabat. Qui alta cordis trahentes suspiria eum in ædiculam e regione sitam deduxerunt, animo volentes quæ postmodum contigerunt.

106 Postremo psalmodia de more peracta, monachorum turba, tanti præsentia patroni in proximo viduanda, lacrymosis eum et inconsideratis gressibus hinc inde circueiens, quærebat: quem quia ad votum invenire nequibat, irremediabiliter flebat. O incomparabili desolatione super hujus morte afficiendum cœtum: pro cuius momentanea, ut ita dixerim, absentia, gravi dolore percipis concussus! Quid, miserande grex, animadvertisti? Quid ploras, quem necdum amisisti? Quis te dolor percussit? quis te secretorum Dei conscius reddidit? Pastor nondum percutitur, et quo diffugas queris. Nunc siquidem, quia ad horam abest, lamentaris; sed ut rei certitudo innotuerit, ut opinor, omni no desolaberis. Pastorem tuum collige mortalem esse, mortalitatisque jura nullatenus evadere posse. Corporis itaque viribus aliquantum destitutus Pater sanctissimus, imprimis, ipsa ejus jussione, aliorum manibus in Capitulum adducitur, filiosque suos inconsolabiliter lamentantes, virtute qua potuit alloquitur, et eorum fletus exornatis ac rationabilibus argumentis moderari conatur. Divinæ eos dispositioni, obdissoluti-mis suæ dolorem, contraire ostendebat: sed illorum vis animi ris ac doloris rationum legibus reprimi non poterat.

107 Tamen utcumque luctisonis repressis gemitibus, his verbis incipit Pater sanctissimus: Noli timere pusillus grex, quia complacuit patri tuo dare tibi regnum. Si enim meæ memores humillime paupertatis, quæ vobis ostenderim exempla, quæ traderim instituta, his sectas refutando contrarias, sequi volueritis; non tanta me defuncto, gravabimini rerum inopia, quanta vos huc usque, Domino permittente, pressit assidua. Sufficiant ergo vobis, dilectissimi, leges, quas invenistis; altiora ne quæsieritis, et majora ne scrutati fueritis; et illius institutiones Catholicas, cujus vos, pro Christo gratis magisterio subdidistis, adnihilare non præsumatis. Ego namque vos, non vos me elegistis, neque non in vestros, sed vos in meos introisse labores, non postponatis. Universa, quæ necdum nisi auditu percepistis, mihi ut experto credite, mihi aurem præbete, mihi ut debetis, mea viscera, incunctanter acquiescite. Non enim pro pane vobis lapidem porrigo, nec pro ovo scorpionem; sive pro pisce. Deo teste, serpentem appono: et licet vos in quampluribus degenerando non dubitem, tamen quod meum est persolvo. Non ut confundam vos hæc dico; sed ut filios in vos carissimos præmunitos reddere satago. Quocirca vel veterani Patris vestri palpitantem admonitionem ex toto ne respuatis; nisi forte ipsius Christi pauperis et pro vobis crucifixi Sacerdotis imitatores [esse] abhorreatis. Si enim ipsi clamanti, Dis-cite a me quia mitis sum, et humilis corde, obtemperare dedignamini, cum non sit servus major Domino suo, vehementer erratis. Vestris necessitatibus absens magis subvenire potero, quam hic præsens in hujus miserissime peregrinationis exilio; neque hoc argumento noveritis

l)
ACTOR?
GATFRIDO
DISCIT LO
EX MSS
cui et aliis
psalmodiis
semper inter-
erat:

ducitur in
proximam
ædiculam

loquens
monachis,

E

adductus in
Capitulum

alloquitur
salutis:

F

hortatur ut
institutiones
dulas obser-
vent.

Mat. 11, 29

spondet se in
calce pateret-
rem fore:

In ultimum
morbum
incidit x1
die resurrec-
tionis.

a

tempore
nocturnatis
officii.

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

A noveritis potentem in coeli curia, si post meum excessum temporalium vos tanta non allegerit penuria. Quanto namque servus ad sui secreta domini familiaris admissus fuerit; tanto validius conservos apud ipsum juvare poterit.

108 Desiderabilis exhinc thesaurus, qui in illius ore requiescebat, in commune referatur; superna gaudia, quanta, qualia, quibusve sint preparata declaratur; infernalium quoque tormenta quos maneat, non taceatur; aeterna beatitudo, bene quidem inchoantibus promissa; sed non nisi perseverantibus danda, evidenti ratione intimatur; miserationes Domini multae nec desperandae suadentur; callida antiqui ac versatissimi hostis machinamenta propellantur; et, ut compendiose colligamus perplurima, nova ac vetera proferuntur; non in quantum poterat fecundissimi meus oratoris, sed ut ferre noverat capacitatem lamentantis gregis. Ad extremum ego, inquit, Fratres, animarum vestrarum prospiciens salutem, molestus apud vos forsitan et difficilis extiti: et ideo obsecro vos, ut ignoscat mihi quisquis aliquid dolet: et si severitas nostra modum forsitan transgressa est in aliquo debitum, orate ne hoc mihi Dominus imputet ad peccatum. Cumque talia beato viro lacrymosis singultibus exprimente, cuncti similiter super genua caderent, semper bonum, semper discretum, semper affabilem, et pro omnium salute, prout decuit, invigilasse unanimiter acclamarent; lacrymabili vale dicto Fratribus reducit, et qui Apostolica eatenus auctoritate gaudere solebat cum gaudentibus; fraterno jam compassione, flet cum flentibus.

109 Enimvero contra spem omnium, Dei misericordiae praevenientis, auxilio gubernatus, ex infirmitate corporis ampliores animi vires capiebat; et tanto abstinentior quanto debilior, de salute perpetua jugiter cogitabat: salutem vero corporis, Domini arbitrio committebat. Dum itaque corpusculum, quod incredibili abstinentia et nimis contraxerat jejuniis, vexaretur his solummodo sustentabatur, in quibus sumendis quidam se abstinentissimos putabant, ut cum his etiam ventrem ingurgitaverunt, totam se obtinuisse pudicitiam suspicentur. Cumque aliis languentibus large praeberet omnia, nihilque necessarium pro facultatula denegaret; nunc quod in alios duritiam, in se clementiam computabat. Nullus juvenum sano et vegeto corpore tantae se dederat continentiae, quanta iste fracto et senili debilitatque corpusculo. Cum vero a multis honestissimis personis, quae undique ad eum confluebant, rogaretur, ut lautioribus sese alimentis recrearet; Scimus, aiebat, ex epulis vitam solere servari, non sanitatem posse conferri. Nam si ut sanetur infirmitas, explenda videtur gulae cupiditas, quare et illi infirmantur qui convivis lautioribus quotidie saginantur?

110 Persuadentibus medicis, ut lavacris balnearibus uteretur, Numquid balnea, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis, expleto vitae suae tempore, moriatur? Si vere proximat mors, nec aquarum possunt eam calidarum fontia repellere; cur mihi, obsecro, persuaderis, ut rigorem diu servatae professionis in fine dissolvam? Fateor in hac re pertinacior fuit, ut sibi nec annosus parceret, ut nulli cederet admonenti. Dicat prudens lector pro laudibus vituperationem scribere. Testor Jesum, cui ille servivit, cui et ego servire cupio, me in utramque partem nihil fingere; sed quasi Christianum de Christiano quae sunt vera proferre: illius vitia aliorum esse virtutes. Vitia loquor, secundum animum ac omnium desiderium, qui illum diligimus, et absentem querimus. Non moeremus quod talem amisimus; sed gratias agimus, talem quod habuimus; imo

habemus. Ceterum ille complexit cursum suum: fidemque servavit, et nunc fruitur corona justitiae: sequitur Agnum quocumque abierit: saturatur quia esurivit, et laetus decantat, sicut audivimus sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. O beata rerum commutatio! Flevit, ut semper rideret; sitivit, ut fontem Dominum reperiret. Sive dolor affligeret, sive febris incenderet, sive lassitudo dissolveret; inter tot corporalis inlirmitatis acerrimas passiones, asperrimis subobsitis vestibus, melioribus mutatoriisve nequaquam usus est; ut nunc albis uteretur, et diceret, Scidisti saccum meum, et induisti me laetitia.

111 Tolerabat ergo infirmitatem patienter, exercebat abstinentiam satis humiliter. Parum namque putans omne quod fecerat, de die in diem melior fieri gestiebat: atque inter doloris aculeos, quos mira patientia sustinebat, oblitus aetatis et fragilitatis corporeae, nec quaelibet mollia sibi strata supponi permittebat. Pauperem Dominum ad mortem pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pro ipso pauper effectus. Scimus plerosque dedisse eleemosynam, sed de proprio corpore nihil dedisse: porrexisse egentibus manum, sed carnis voluptate superatos, dealbasse ea quae foris erant, et intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At non Bernardus talis, qui in ipso mortis articulo tantae continentiae fuit, ut prope mensuram excederet, et debilitatem corporis nimietate jejuniorum ac jacendi rigore contraheret. Ille cordis ejus propositum miserator et misericors Dominus superni juvenis adjutorio fulciens, tantam illi constantiam contulerat, quod nec ullum ab eo gemitum igneus stimulus extorquere poterat. Verum ipse crebra transfixione perforatus, ad virtutis cunilum gratias cum lacrymis referebat. Sed quid ago? Narrandi ordinem praetermittens; dum in singulis teneor, ut videtur de multis, non servo praecipua dicendi. Semper virtutes sequitur invidia, feriuntque summos fulgura montes. Nec mirum si hoc de hominibus loquor, cum etiam Dominus Pharisaeorum zelo sit crucifixus, et omnes Sancti amulos habuerint; in Paradiso quoque serpens fuerit, cujus invidia mors intravit in orbem terrarum. Testor ipsam Veritatem, et sanctos ejus Angelos, ipsum quoque Angelum, qui custos fuit et comes admirabilis viri, me nihil in gratiam illius dicere more laudentium; sed quidquid dicturus sum pro testimonio dicere, ei minus esse ejus meritis, quem totus praedicat orbis.

112 6 Quinto itaque incommodi die, in ipso quo decubabat sanctissimus infirmus lectulo, itidem in Capitulo evehitur; ante venerandum Crucifixi vulnere beatus Crucicola demittitur. Exinde coadunatos tirones, inconsolabiliter lamentantes, Advocati quoque sui erectis auribus extremam admonitionem sitientes, emeritis adorsus; quia ex abundantia cordis os loquitur; quae inter primas primatum virtutes obtinet caritas, per quam maxime ad procinetum fidei quisque convocatur, imprimis conservanda ab eo sagaciter antefertur. Quia enim non est discipulus super magistrum (quod Christus ad Patrem regressurus summopere retinendum, pridie quam pateretur, valledicendo suis sequacibus innotuit) ne beatus Christicola vel in aliquo ab eo, cujus vices agebat, aberrare videretur, illud idem de mundo discessurus; debita paternitate, quibus debuit, prout decuit, intimavit. Quaslibet virtutes evacuandas praeter hanc, ac prorsus destruendas authenticis instruit imbumentis: hanc vero, multitudinem cooperire peccatorum, hanc Deo militantium certius signaculum, hanc divinorum summam consistere praceptorum, testimoniiis asseverat perplurimis: hacque sola Christi discipulos

Ps. 47, 9

morbi dolores
patientissime
fert

E

in jejuniis et
strati duritie.

P

dies 5 morbi
iterum delatus
ad Capitulum,

inculcat dilectionem,

petit ventam
si in aliquo
offenderit:

B

cum flentibus
subditis flet:

in magna
abstinentia
degit:

C

lautiores
escas non
admittit,

aut balneum,

A cipulos ab Antichristi complicitibus discernendos, ipsius Veritatis fulvus oraculo, astipulatus pro viribus sententiis, luculenter peroravit.

eamque
præfert tra-
ditionibus
Monasticis.

113 In hoc solo, inquit, cognoscent homines, quia Christi sitis discipuli; non si superstitionum observatores traditionum extiteritis, sed si dilectionem ad invicem habueritis. Illæ namque non tam ædificationem quam prævaricationem generant: has etiam vobis ideo, dilectissimi, scienter dissimulabam, quia non tam profuturas, quam nocituras non ignorabam; utpote quibus non parvo tempore ipse subjacueram, quosque aliis per nonnulla annorum curricula instantanter ferendos imposueram. Et licet quosdam ex vobis ad has anhelanter suspirare minime dubitarem; salubrius iudicans ut esset quod fortes cuperent, quam ut infirmi refugerent, nullatenus acquievi multotiens; inutiles [vitans] ad inventiones, quibus vos prævaricatores redderem: his inhians, quibus ad pernecessaria, quasi pater filios, proveherem. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio.

excitat illos
ad gaudium
de abitu suo,

114 Huiusmodi et simillimis documentis, voce qua potuit solerter instructis, subjunxit: Universæ viam carnis, Domino annuente, ingressurus, aliorum viribus, jam propriis, ut ipsi cernitis, destitutus, vobis, o filioli, valedicturus adveni; vestramque desideratissimam mihi præsentiam adii, quoniam jam delibor, meæque tempus resolutionis instat. Sed nequaquam vos, dilectissimi, absentia nostri mœstificet corpusculi: de hac palæstra alacriter egredi permitte, et ad possessi mes sidereas plenas delectationibus pervenire. Lacrymæ, rogo, vestræ convertantur in gaudium. Non enim debetis plangere quasi moriturum, quem cum Christo creditis regnaturum. Verum quia nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram: cunctarum excessionum, quas ore, corde, et opere commisi, a lato et inæstimabili misericordiæ sinu, et a vobis veniam posco: quodque cunctis debetur Christicolis, ut mihi reddatis, suppliciter exoro. Præsentibus invisâ, absentibus nunquam credibilia, hanc vocem sequuntur suspiria.

veniam deli-
ctorum pos-
cit:

extremis
Sacramentis
munitus

refertur ad
cellam,

115 De hinc sacra est Uctione de more perunctus: atque Dominici Corporis et Sanguinis perceptione munitus; nobis adstantibus quod petierat, impetrato, post lacrymabili vale dicto, gregeque suo summo Pastori non tam verbis quam lacrymis commendato; pius Pastor ad cellam, de qua delatus fuerat, revehitur. Quem discipulorum flens et ejulans turba prosequitur: lacrymosæ voces, flebilibus comitatae suspiriis, in altum extolluntur: atque se misereros, se orphanos proclamantes, irremediabiliter lamentantur. Heu, inquit, decedis, Pater sanctissime, cujus tenore valuimus, cujus vigore stetimus, quo procumbente labimur, quo deficiente prosternimur? Cur nos incipientes deseris? cur necdum collectos dispergis? Quis nostræ desolationis modus? quis dispersionis finis quis destructionis terminus? In quo modo habebitur vitæ consilium? in quo spes? in quo salus? in quo refrigerium? sub cujus protectione refugium? Quis jam truculentam rabiem luporum, sub lato pastore, ab ovium laceratione refrænabit? Quis miseræ solator? quis utilitatis provisor ultra extiterit?

sequentibus
monachis
desolatis,

ANNOTATA.

a Die 5 Aprilis, anno 1117, ut supra probavimus.

b Die 10 Aprilis.

c MSS. In eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret caritatem: quæ verba, nullum rectum sensum facientia, per conjecturam explicuimus.

CAPUT XIII.

Reliqua ad mortem præparatio. Revelationes, obitus, sepultura.

D
ACCTORE
GAUFREDO
EX MSS.

Hæc et huiusmodi quibusdam illorum vociferantibus, aliis in terram spasmo superveniente moribundis jacentibus; vir pietatis executor, quid mallet, in ambiguitatem ire compellitur; nec enim gregem desolatum deserere, nec a summi boni præsentia volebat diutius abesse. O virum nimia compassione pariter ac supernorum spe irretitum! Sublatis ergo cum manibus sursum luminibus; O totius, inquit, pulchritudinis pulcherrimæ fabricator Deus, ante quem omne desiderium meum, et cui gemitus meus non est absconditus: nosti quanto desiderii ardore mens mea videre te sitiât, quantove tui amore huius tædio exilii affecta langueat. Verumtamen si ad tuorum tutelam in agonis adhuc certamine me jubes consistere, non renuo: duosque sudores, quoad usque tibi placuerit, tolerabo. Divinæ itaque voluntatis arbitrio committens omnia, ad imminetis iadesinenter felicitatis anhelabat gaudia.

Divino placito
acquiescit,

sive ad Deum
migrat,

sive adhuc
vivat.

117 Porro biduo antequam vir Dei cœlicas sedes adiret, quædam matrona, nomine Maria (quæ propter pietatis opera, quibus insistebat, eidem fuerat familiarissima) ante multorum pignora Sanctorum, quæ in torre Castri Novigenti tunc temporis continebantur, honoris gratia de more candelam accenderat, ac coram ipsis prostrata jacebat in orationibus. Huic virgo filia erat, quam Dei famulus, ut Christo consecraretur, a matre petierat. Eadem itaque, sicut præmisimus, orante, præfata pignora ingentem, qua detinebantur cista, strepitum dederunt, ipsamque admodum perterritam reddiderunt. Ethinc videbatur sibi, quod a nostro monasterio usque ad eandem turrim, quæ tribus ad minus distabat stadiis, dealbatorum monachorum multitudo tendebatur, processions ad instar procedentium, virumque Dei, Sacerdotalibus insignitum vestimentis, præcedentium. Quæ cum inusitatæ visionis exitum tremebunda præstolaretur, eadem subito turris ita intrinsecus resplenduit, ac si ipsi solis radii in ea concluderentur. Quo splendore paulatim crescente, Domini Confessor Bernardus, matronæ perterritæ, omnem sua præsentia pavorem removens, apparuit, eique dixit: Crastina die tuam tecum filiam adducens ad me, in proximo ex hoc mundo migraturum, propera; pro certo sciens, quod nisi etiam festinaveris, amplius me, carissima, non videbis. Et hæc dicens, comitante cum quo venerat splendore, disparuit.

apparet ma-
tronæ Novi-
genti oranti

inter dealba-
tos monachos

invitatur ad
se veniat
cum filia:

F

118 Illa vero domum reversa, non sine maxîma vicinorum admiratione, per duarum fere horarum spatium permansit velut muta. Tandem sciscitantibus, quid sibi contigisset infortunii, cunctam per ordinem disseruit visionem. Subsequenti igitur die, juxta sancti viri præceptum, comitante filia; quantocius ad eundem properavit; eique coram eis, qui aderant, Tuis, inquit, obtemperans præceptis, mi Pater, adveni: mecum natam, quam jussisti, adduxi. Bene, senior respondit: nam si paulisper, dilectissima, tardasses, utique insalutata remeares. Volo ergo, ut, quod hactenus distulisti, mihi tuam tradere filiam non cuncteris. Tunc mater, Libentissime, intulit: quodcumque tuæ placet paternitati concedo. Quam postquam, cunctis qui adstabant mirantibus, inter manus suscepit; benedicens eis ad propria remisit. Illa vero non post multos dies, virgineis indubitanter jungenda choreis, immaculata quievit; lucemque seculi huius sempiterna luce, sancti nihilominus viri meritis, commutavit. O funeris gloria, quæ melior habetur quam vita! quia quod terræ surripuit, in cœlum transmisit. Vere, ut ego considero,

quæ ipsi
obtata

post aliquot
dies moritur.

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS

A plus fuit quam resuscitari, sic mori. Certa siquidem salus est, non contaminari peccatis. Quanti cuperent, rebus cum vita traditis, talem transitum comparare, si mercatorem forsitan invenirent!

119 Fatiscentibus itaque membris et appropiante mortis articulo, imperat vir sanctus. Fratres, qui sibi famulabantur, uti fessos artus dormiendo relevarent, eo quod in ipsius exenbiis diutius vigilassent: qui humi se utcumque collocantes, dormire incipiunt; sed ejus vocibus excitati, illum cum quibusdam colloquentem percipiunt. Monachorum namque multitudo cum tanta venit gloria, ut Bernardum morientem mox repletet letitia. Illi autem erectis auribus propius accedentes, quid vidisset, extorquere conantur. O inquit, quam immensa eximiae pietatis viscera! quam benigna ejus elementia! Audieram quidem, Domine, quod qui pro te ad tempus humiliatur in terris, a te sublimetur in caelis: sed nunc tua gratia me certificari aeternaliter voluisti, quanta sint jucunditate donati, qui se nostrae submiserunt parvitati. Jucunda servitus, quam tanta merces sequitur! Revera tibi servire regnare est.

invisitur a
Monachis san-
cte mortuus:

B 120 Cum his et hujusmodi, de sibi coelitus ostensa visione, applauderet Pater sanctissimus; sic demum intulit cum votis lacrymantibus: Certissime, noveritis, dilectissimi, cunctos hujus ecclesiae professos, de hac mortalitate ereptos, ineffabili jam gloria donatos, de sua salute certissimos esse, de vestra vero quam maxime sollicitos. Ipsi namque dealbati hilaresque mihi, paulo post eis aggregando, nunc apparuerunt; atque ad Dominicam coenam, cum Christo perenniter regnaturum, invitantes, vobis huc modo appropiantibus: valedicendo recesserunt: quorum cornu jubare solares radii reverberantur, quorum fragrantia balsama superantur, quorum pulchritudine lilia rosaeque devincentur. Rursum obortis lacrymis: Quam beatæ, inquit, matres quæ genuerunt; quam beata genua quæ sustentaverunt! quam felices mammae quas suxerunt! Qui aderant memores ejusdum monachi, de cujus dubitabant salute, sciscitantur, si visus fuisset cum aliis. Negavit dicens: Inno est in tormentis. Itidem inquirentes, si ejus miserie aliquis impoeretur finis. Poenis, ait, atteretur gravissimis. Qui denuo expressius perscrutantes, si vel quandoque aliquam consequeretur veniam; nihil aliud extorquere valuerunt, nisi quod multis cruciatibus afficeretur. De quo quia mentionem fecimus, qualiter vixerit vel obierit breviter intimare dignum judicamus.

intelligit
omnes sub eo
mortuos esse
beatitudinem
assecutos,

excepto uno
in tormentis
existente,

C 121 Hic namque multis implicitis criminibus, insuper nullius sacri Ordinis gradu perfunctus (quod dictu quoque mirum est) multorum amorum curriculum, Sacerdotali usurpaverat fungi officio: et hinc ad Dei virum veniens, habitum monachalem suscepit, nec tamen alicui, quod talia commisisset, detexit. Sex itaque mensibus recursis ad extrema veniens, quod hactenus celaverat, innotuit; benedictionem Coronæ, quam necdum acceperat, cum Viatico accepit, et obiit. Cujus exitum, immutata aeris serenitate, subito terribilia subsequuntur tonitrua, fulgura venerunt terrifica, fit immensa pluviae inundatio, simul et horrendarum flammarum coruscatio; tantaque fuit elementorum concussio, acsi totus aer rueret illico: nec tamen ab aliquibus visa vel audita est hæc commotio aeris, præter illos qui in nostris intererant habitaculis. Nobis vero sequenti die in Capitulo de more condunatis; Quam intolerabilis, inquit vir Dei, peccatoribus apud inferos manet tribulatio! cum tanta vivus miseri causa apud nos ingruerit elementorum perturbatio. Quanta nimirum istius fuerit infelicitas, tempestatis non tacuit immensitas. Revera siquidem hæc in noctedæmones, miserum per fenestram extrahentes, conspexi, nec non inter eos

qui absque
sacri Ordinis
gradu, dum
Sacerdotem
olim egerat:

in cujus
obitu maxima
tempestate
exorta,

acerrimum pro ipsius anima conflictum conspexi: sed quis altercationis finis extiterit, penitus ignoravi. Talem exitum miserandus sustinuit, qui cum reliquis beatificatus videri non meruit.

D
et animæ a
demonibus
ruptæ salute
incertum se
fessus erat.

122 Porro vir Domini, prælibata certificate visione, ac debito exhilaratus gaudio, si quid aliud jam loqui cogeretur, mox ad hæc ejus refluabant verba, nec quidquam vix fari poterat, nisi quæ viderat et audierat. Unde quidam astantium, præ cordiali ipsius resolutionis dolore stimulati, in hæc verba prorumpunt: Hæc relatio nobis non cedit in prosperum; Nam nostrum jam adhorrens consortium, ad illorum quos vidit nihilominus anhelat collegium. Tandem discipulos unanimiter ad se venire mandavit, quos secundum singularem distractionem ordinum, prout potuit, identidem instruxit. Sacerdotes ceterosque Dei ministros admonuit, ut sic altari deservirent, quatenus ipsimet hostia viva fierent. Adolescentulos, quos susceperat, quosque paterna pietate educaverat, hortatus est, ut virginitatem suam, quasi thesaurum irrecuperabilem, custodirent, et ut inviolata conservaretur sese sagaciter accingerent. Ad extrema illitteratos comioonet, ut quasi pelles et cilicia tabernaculi Domini, purpuram, byssum, hyacinthum a pluviosis procellis protegerent; divinumque, quod administrare nequibant, officium, in exterioribus subserviendo, suum redderent.

Instruit
omnes ad se
vocatos,

123 Hinc per ordinem, dato cum lacrymis pacis osculo, Ipse, inquit, Pastorem vobis amodo provideat idoneum, qui cunctorum benignissimus consolator est dolentium. Torquebantur viscera, et quasi a suis membris detraherentur, cum dolore pugnant; c in eoque cunctis admirabilior erat, quod magna [cruciatum] vinceret caritate. Inter hostium manus, inter diræ mortis acerbitem, et captivitatis duram necessitatem, nihil crudelius est quam a filiis separari. Nos, nostram viam dolebamus et invidere potius ejus gloriæ videbamur: hic clausis oculis, quasi jam humana despiciens, usque ad expirationem animæ eos non aperiebat. Quid agis pagina? Cur ad ejus mortem venire formidas? Jamdudum cumpilatores hæc scribentes corrodimur, atque jam dudum prolixior liber cuditur, dum ad ultima pervenire tinemus, quasi tacentibus nobis et in illius laudibus occupatis, differri possit occubitus. Huc usque prosperis navigavimus ventis, et crispantia maris æquora labens carina sulcavit. Nunc in scopulos incurrit oratio, et tumescentibus fluctuum montibus præsens innumerorum intentatur naufragium; ita ut cogamur dicere, Præceptor, salva nos perimus; et illud, Exurge, ut quid dormitas Domine? Quis enim possit siccis oculis Bernardum narrare morientem?

c

inter dolores
oculos claudit;

124 Non multi fluxerant dies, et ecce servum fidelem bonus Dominus requirebat. Accelerabat transitum, qui vocabat ad gloriam: et fessus a laboribus invitatur ad præmia. Superveniente itaque beatæ ac innumeris peroptatæ suspiriis remunerationis hora, quibus ille agricola, fructum pii laboris a munifico patrefamilias percepturus, ab istis præsentis vite laqueis ad æterna deberet conscendere regna; membra, felici annositate confracta et incredibili parsimonia penitus emortua, quia carius pauper Christi non habuit, hereditario jure Tironensi ecclesie credidit, coelitus sibi creditum, coelo spiritum reddidit; talique fine sui cursum incolatus complevit. O felix cursus, ejus bravium paradisi!

F
Matt. 8, 25
Ps. 34, 23.

coelo spiritum
reddidit:

O felix finis, sequitur quem vita perennis!

Vita beatorum testis mercesque laborum.

O quam bonum certamen certasti, quam felicem cursum complesti, quam inconcussam fidem servasti, pie Confessor Christi!

Tot

A Tot rutilans titulis abiisti non obiisti,
Semper vernantis patriæ conjuncte colonis,
Perpetis ac heres regni Christique coheres :
Quem Syon, urbs, pacis placidissima, plena quietis,
Jam fovet et nutrit, nec non sua gaudia pandit.

O quam fidelis, cui proprios labores sudoresque credidisti, quos cum tanta usura jam recepisti; a quo illud desiderabile, illud insigne, illud incomparabile, Enge audire meruisti. Tibi siquidem, gratissima ipsius voce pietatis, hac in die dictum est : Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui.

O jam sidereis felix sociate choræis,
Tuæ jucundæ navigationis cursus jam supernæ Hierusalem finibus applicuit : cujus navis anchora, fansto directa gubernatore, spe remissionis, æternitatis portus apprehendens,

Jam maris evasit fluctus, mortisque catenas,
Portus speratam jamque tenet patriam.

125 Exinde Pastor extinctus, indumentis sacris, prout ipsius exigebat excellentia, accurate exornatus, atque a capulo decentissime palliato superpositus, Sacerdotalibus humeris in ecclesiam, quam ipse fundaverat, est translatus. In qua priusquam sepulture traderetur, superfuit tribus diebus totidemque noctibus. Cujus obitum quidam ex discipulis, juxta Rhodanum fluvium in b Belioacensi commorantes territorio, eadem die subsequenti cognoverunt indicio. Nam de illius barba, dum adhuc viveret, pro Reliquiis detulerant; quam in pyxide reverenter positam, pro ægrotantium nonnumquam salute lavabant; ex cujus [lotionis] perceptione incolumes remeabant. Illa vero hora, qua Dei servus ab hac vita decessit, ex præfata pyxide tanta mirifici odoris prodiit fragrantia, ac si diversorum aromatum cum ipsa congesta fuissent genera. Qua Fratres illecti dulcedine, rei veritatem uti se habebat animadverterunt, nobisque tanto lumine orbatis fraterna compassione doluerunt. Eadem etiam hora exequias triumphales ejus vidit in Gallia quidam monachus fieri, consistens in Britannia.

126 Celerrimis interim alis circumquaque fama volitante, ut compertum est ex hoc mundo migrasse consolatorem hujus patriæ; circumadjacentium civitatum quam maxime condolentes catervatim affluerunt Sacerdotes et Clerici, Abbates et monachi, Consules et Proceres, et ex omni latere territorii innumera multitudo populi, interesse summopere satagentes memorandis ejus exequiis, [quas] triumphari credebant potius esse, quam funeris. Quem monachorum in cremo latitantem sua cellula tenuit? Quam matronarum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegium putabat, qui non tali viro ultimum reddidisset officium. Nulla quempiam occurrere mera detinuit non reipublicæ occupatio, non sexus fragilitas, non muliebris pudor, non domestica necessitas; non postremo illius, quamlibet altissimæ, dignitas administrationis quemquam retinere potuit, quin omnes illuc certatim properarent, quo doloribus dolores adderent, suspiria suspiriis infligerent, lamenta lamentis extorquerent, lacrymas lacrymis cumularent. Festinabant etenim non ad aliquod ridiculosum cum cachinno spectaculum. c

ANNOTATA.

a In aliquibus MSS. bacapulo.

b De Belioacensi ditione supra cap. II litt. K egimus, et hoc monasterium appellari dicimus Jugum-Dei. De quo etiam agunt Sanmarthoni.

c Sauchetus hic inseruit aliquem sermonem, in quo comparatur cum Patriarchis, Apostolis et Martyribus. Deest hic sermo in utroque nostro cygrapho, in

quo tamen ante num. 128 invenitur hic titulus scriptus. Sermo. Deest etiam in aliis MSS. apud Sauchetum, qui ex codice Papiriano supplevit, apud quem legi potest. Videtur autem fuisse exordium, cui consequenter subnectebantur sequentia de Bernardi virtutibus Analecta.

CAPUT XIV.

Analecta de variis in Vita gestis.

Si quis audire cupit quam intoleranter portabat, sibi aliquid melius quam ceteris in refectorio apponi; audiat, quid sæpe fecit. Die quadam ingressus coquinam, vas parvulum cum aliis vidit ad ignem coquere; perquirensque cujus esset, novit suum esse, unde non minimum indignatus arripuit, aliisque infundens immiscuit. Post hæc, qui hoc injussus fecerat, Fratrem vehementer increpavit. Item refectionis hora refectorium ingressus, ut pulset nolam ad discum accesserat; ibique cernens panem positum aliis candidiorem, clam festinato rapuit, eumque coram a sene quodam abscondens, illius sibi panem tulit. Frater quoque refectorarius b, aquam in scypho ejus, mittere oblitus, sæpe provolvit se ad pedes ejus culpamque confitens, veniam cum lacrymis postulabat. Quem levans vir Dei mitissimus, benigne consolabatur, dicens: Ne contristeris super hæc, fili: non enim, ut putabas, hoc tua culpa: sed Dei voluntate, omnia disponente, factum est: qui quia novit me non indigere, superfluum duxit, ut mitteres, te suadere. Nemo etiam tam sollicitus te gastrimargiæ laqueos seu jactantiæ curavit evadere: ne enim vanæ gloriæ telo feriretur, quæque sibi apposita prælibabat; neve gula blandiretur, prælibata citius a se rejiciebat.

128 De infirmis atque debilibus curam sollicitus gerebat, maxime vero animarum morbis succurrere invigilabat. Quod autem personarum acceptor minime fuerit, in sibi grata assiduaque pauperum conversatione clarebat: quorum familiaritati, sibi dulcissimæ, se totum indulgebat. Mores omnium, vitam et animos scrutator sedulus exquirere non negligebat: infirmitatum namque animarum magis quam corporum se medicum a Deo missum intelligebat. Illas igitur parvipendens dissimulabat: sed diligenter inquirens animarum languores, iis omnino mederi satagebat; quia de animarum salute super omnia gaudebat, non de Prælationis culmine, ut plures; suas, nedum aliorum animas, parvipendentes. Quid plura? Lux hæc cælestis, quam pro mundi illuminatione, ejus misertus, claritatis clemens Conditor accenderat, in hujus eremi obscuritate latere voluerat: sed omnipotens Dens, cujus consilium manens in æternum, immutat consilia hominum, quia aliter disposuerat, jam ejus radios longe lateque diffunderat; tantique luminis splendore orbem irradiabat.

129 Excitati igitur tam clarissimi viri opinione famosa, diversarum nationum innumerabiles populi properabant ad eum, tamquam ad lumen, sibi in candelabro sanctæ Ecclesiæ a Deo erectum. Quos admirabilis Dei famulus verbi divini gratia reficiens interius, vitæ hujus labilis vanitates et mundanas recordias declinare præmonebat, dicens, non sanæ mentis hominem esse, qui minima pro maximis, vilia pro pretiosis, transitoria pro sempiternis commutare dubitaret. Dicebat enim fugitivæ brevis vitæ gaudia evanescere, velut somnia; et extremam diem homini insidiari, tamquam hostem; quæ sonites et incredulos in barathrum demergeret, arsuos perpetuo cum diabolo et angelis ejus; Sanctos vero de hujus vitæ exilio admitteret in libertatem gloriæ filiorum Dei. Hæc itaque et consimilia viro Dei proloquente

D
AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
EX MSS.

Escas sibi soli
paratus,
miscet com-
munibus.

panem me-
liorem dat
seniori.

a
b
non aqua
apposita,
sitim lubens
patitur.

E

Medicus
animarum
industrius,

F

ut a peccatis
homines
abducatur,

salubriter
monendo.

a
Corpus in
Ecclesia triduo
exponitur

b
Pili barbæ,
existentes in
pyxide, miri-
ficum odorem
emittunt

maximo
accursu fiunt
exequiæ.

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
ET MSS.
Isa. 58, 11

A loquente, jam tot illi adhæserant, mundi vanitate relicta, ut de eis bene commutatis non immerito dici posset, Hæc est mutatio dexteræ excelsi. Quid mirum? Ipse namque, juxta quod in Isaia legitur, erat quasi hortus irriguus, et quasi fons aquarum, cujus non deficiunt aquæ. Et ædificabantur in eo deserta seculorum, et fundamenta generationis et generationis suscitabat. Jure ergo vocatur ædificator sepium avertens semitas in quietem. Habitabat igitur in eremo jam quasi quidam magnus cœlestis exercitus, exultando, dum veniat Rex eorum, cum hymnis et laudibus.

maxima
caritate
quoscumque
suscipit :

130 Dicat qui potest, si unquam aut legit aut audivit, in cujusquam hominis pectore tam inauditam caritatis latitudinem abundasse : ego enim non satis admirari sufficio, nedum possem promere verbo. Neminem namque ad se venientem repellebat, nullum secum cohabitare volentem rejiciebat; non cæcum, non claudum, non loripedem, non gibbosum, non mancum; sed omnes pariter sinu misericordiæ dilatato colligebat : viros cum mulieribus, lactentes suos in humeris gestantibus, suscipere non dubitabat : nullus debilis, aut contemptibilis, nullus pauperrimus abiit repulsus. Quod pupilli et orphani audientes, victum sibi mendicando quæritantes, vel
B aliena pecora per rara pascentes, cohortabantur sese mutuo, dicentes : Eamus et nos ad portum qui recipit omnes. Cumque sedens eorum medius (non pudeat me, Fratres, dicere nec vos audire, quod illum clementissimum Dei virum non puduit facere : nihil enim pudendum duxit præter peccatum) Dicamus igitur : Cum sederet eorum medius, et videret istos loripedes, illos claudos vel semihomines, sive cæcos aut strumosos, seu mancos vel distortos, tacite secum recogitans, in animo dicebat : Hi fortasse sunt illa vilia, quibus Dominus confringit fortia, et talium dicitur fore regnum cœlorum. Infirma enim mundi elegit Dens, ut fortia quæque confundat.

pauperes docet
patienter
incommoda
vita sustinere :

131 Consolans autem eos hortabatur, vitæ brevis incommoda æquanimitè ad modicum tolerare, dicens : Filioli mei, sustinete parumper non deficientes, et confortamini sperantes in Domino, qui nunquam derelinquit sperantes in se. Dominus enim solvit compeditos; Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos; Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat; suscitatur de pulvere egentem, et de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum Principibus, et solium gloriæ teneat : Dominus solus est refugium pauperum,
C adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Timete, carissimi, Dominum : nihil enim deest timentibus eum; et scitote quia melius est modicum justo super divitias peccatorum multas, qui thesaurizant et ignorant cui congregant eas. Psallite ergo in cordibus vestris Domino, dicentes : Domine, ante te est omne desiderium nostrum, et gemitus noster a te non est absconditus. Exaudi preces nostras, et educ nos de lacu miseriæ et de luto fæcis. Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis vestris, tristitiæque vestra vertetur in gaudium, et satiabimini cum apparuerit gloria ejus.

et eorum
inopiam sub-
levat :

132 Tali pane tuos pascebat, O Christe, pupillos iste tuus fidelis servus et prudens, quem constitueras super familiam tuam, ut daret illis in tempore tritici mensuram. Spirituali itaque cibo paupertatis inopiam sæpe temperabat, quæ vebementer, ut supra dictum est, eos nonnumquam opprimebat. Sæpius namque nuntiabatur et panem deesse, infantesque suos victu carere, nec non adventantium turbas adesse, quas venientes de longe oportebat jejunas non dimittere. Quid igitur? Putasne, qui legis fidelissimum Dei famulum, cui panis deerat,

et populus pascendus aderat, putas vel ad modicum D quasi anxium dubitasse quid ageret? Non dubitavit: non hæsitavit : fides namque ejus mira de Dei largitate præsumere assueverat. Promittebat ergo securus, quod non habebat : quia de Omnipotentis bonitate confusus, se habiturum vere credebat. Si enim aliquando corde sollicitus pro turbis affluentibus Dominum rogaverit illud, quod Apostoli cum turbæ properarent ad Dominum; non habentes unde pascere, rogasse referuntur, dicentes : Domine, dimitte turbas, ut eant in castella et villas emere sibi escas, quia hic in deserto loco sumus; quibus ait Dominus, Vos date illis manducare : Si, inquam aliquando multitudini diversorum undique affluentium non dissimiliter compatiens, Dominum rogaverit corde contrito, dicens, Domine dimitte eos, ut eant ad ditiora loca, ubi habere possint necessaria, quia hic in deserto et arido loco sumus : continuo intellexit Dominum sibi divinitus inspirando suggerentem, quod ait Apostolis : Tu da illis manducare.

Matt. 14, 15

133 Fiducialiter igitur invitabat omnes ad prandium, qui cœli terræque Conditor habebat dispensatorem. O ter felix anima, templum Dei Patris, sedes Sapientiæ, requies Spiritus Sancti, mansio Sanctissimæ Trinitatis! Credere fas est, quia divina gratia, quæ te inhabitabat, ea quæ factura per te erat, antequam fierent tibi revelabat. Qua enim mente, qui panem non haberes, adventantes totiens ad prandium invitares, nisi cito adfuturum Domino procurante oculis spiritualibus considerares. Igitur qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum; putas daturus non esset militi suo stipendium, suisque commilitonibus? Dabat equidem; et ita affluenter, ut mirarentur omnes, maxime autem increduli et infideles. Contingebat namque persæpe fieri; quod semel factum est temporibus Elisei. Clausa ut legitur in libro Regum obsidione Samaria tenebatur; sed gravius fame afflicta periclitabatur. Condolens ergo Rex civibus inopia deficientibus, venit ad Eliseum; qui non ignorans causam adventus ejus, mox ait illi, Audi verbum Domini : Cras, inquit, eodem tempore in porta Samariæ, statere uno modius similæ, et duo modii hordei statere uno. Cui unus de Ducibus, super cujus manum Rex incumberebat, incredulus verbo ejus respondit : Si Dominus etiam cataractas in cœlo faceret, numquid hoc esse posset, quod tu loqueris? Videbis, inquit homo Dei, oculis tuis, et non inde comedes! Haud aliter nonnulli, agitati curiositate videndi, accedebant ad virum Dei, redarguentes eum quasi consulendo cur tot ac tales susceperet, qui unde pasceret, minime haberet : cum eis fideli ac constantissima voce responderet, Dominum, non se, illos procuratorem habere. Qui enim, aiebat, bestias terræ cœlique volatilia pascit, putatis hominum, ad imaginem et similitudinem suam formatorum, oblivisci possit? Illi autem, tamquam qui modicæ essent fidei, desperabant hoc posse fieri, quod promittebat homo Dei, etiamsi faceret Dominus cataractas in cœlo.

necessariis
Deo mire
procuratis,

4 Reg. 6, et 7

cum multo-
rum admira-
tione
F

134 Ne indignemini, Fratres carissimi, de ejus humilitate ac delectatione in paupertate totiens replicanti. Credite mihi, multa sunt ac præclara, quæ virtute divina operatus est miracula : quæ quamvis curiosius studuit tegere, quam flagitiosus facinora sua abscondere, non omnia tamen potuit, quia divina bonitas, plurima posteris profutura celari noluit. Sed ego, Fratres carissimi, quidquid sentiant alii, amplius admiror hujus gloriosissimi viri humilem inter pauperes Christi conversationem, quam sibi divinitus datam virtutem, quantumlibet miraculis coruscantem. Hæc namque de culmine Angelicæ
vitæ

Præ dono
miraculorum
astimanda
est ejus con-
versatio cum
pauperibus :

A vitæ multos præcipitavit; illa vero humiles quosque ad altiora sublimavit. Noverat hoc homo Dei: ideo illam diligebat, atque colebat; hanc autem in quantum sibi licebat, exercere fugiebat et declinabat. Sed quid non extorqueret a visceribus caritatis ejus, infirmorum atque dolentium compassio?

135 Ut igitur, sicut decet, de spiritualibus prius morbis loquamur; quis superbus aut elatus accessit ad eum, et non statim rediit demissus et humiliatus? Quis adulter aut fornicarius? quis avarus aut cupidus? quis invidus aut malignus, eo audito non continuo convertit se et commutavit? Raptores etenim rapere desierunt, crudeles crudelitatem suam deposuerunt, tyranni a tyrannide cessaverunt, scelerati sua scelera omiserunt; divites divitias suas parvi pendentes, pondus sibi fore non subsidium cognoverunt; potentes sublimitatis culmen, non securitatem sibi esse sed præcipitium intellexerunt; mundi amatores sese vanitati deservivisse compererunt. Quid plura? Cæcorum oculos, mundanæ facis pulvere plenos, ut verum solem cernere possent, aperiebat: aures, quas Dominus in genere humano clausas conqueritur, cælesti carmine reserabat: claudorum gressus in viam pacis et justitiæ dirigebat. Si quis hanc pestifero serpentinis suggestionis venenum susceperat; oraculi divini antidoto curabat: ægrotos in fide, spe et caritate, ut spiritualis medicus, sanabat. Quis est qui fari possit, quot vexatos a daemonibus potenti virtute liberabat? quot ab antiqui serpentis faucibus extrahebat. Deoque fidelis servus restituebat? Mortuos denique, non biduos tantum at friduanos ad vitam revocabat. Nam quos lethalium cogitationum delectatione perniciosos defunctos, adhuc tamen sub pectoris domicilio clausos; aut quos pestiferi operis perpetratione mortifera elatos, seu quos miserima peccandi consuetudine ligatos, vel opinione fatenti ceu terra obrutos inveniebat, ad suscitandos omnes de hujusmodi mortuorum sepultura, cælestis gratiæ virtus divina ei non deerat.

136 Hæc igitur sunt, quæ per eum Conditor omnipotens divina operabatur miracula, jure tanto magis admiranda quanto plus salubria. Hæc namque sunt, quæ animam cum corpore a morte liberant perpetua, atque vita vivificant æterna. Hæc igitur illa salutifera mundo potestas, quam Apostolis et Apostolicis viris Salvatorem sermo Evangelicus tradidisse testatur. Hanc docuit, hanc exhiberi mundo languido præcepit, dicens discipulis suis: Ite, infirmos curate, leprosos mundate, cæcos illuminate, mortuos suscite, daemones ejicite. Igitur si de Domino recte sentimus, plane intelligimus, eum maluisse discipulos suos ista in animabus exercere quam in corporibus. Nam ut alias Evangelium indicat, illis quadam die cum gaudio, quia daemones ipsis subjicerentur, redeuntibus ad ipsum; videns illos cenodoxiæ elatione dejectos, quasi indignatus dixit ad illos, Videbam Sathanam quasi fulgur cadentem de cælo. Illis quoque qui de morborum curatione, et de daemonum expulsiōe extolluntur, dicturus est in fine: Nescio vos.

137 Cavebat igitur hic beatissimus Dei cultor placere homini, ne displiceret peccatori; taliumque miraculorum gratiam, quam sibi cum reprobis communem intelligebat, exercere parvipendebat; imo, ut pluribus noxiam, sicut dictum est, declinabat, nisi omnino miseranda vexatorum atque dolentium cogeret ac compelleret compassio. Non enim erat de illis, qui nituntur incedere in magnis et in mirabilibus super se. Quid immorimur! Jam tandem pandamus, quæ abscondit, revelemus quæ celari voluit: quia sapientia abscondita et thesaurus

invisus, quæ utilitas in utroque? Dicamus ergo, D Qui caput vel membrum aliud doluit, et non continuo ad sacræ manus ejus tactum, levamen sensit? O quam plures hoc per semetipsos probasse testes audivi? Quis perturbatus diabolicis inmissionibus, confugiens ad ipsum, confitensque quibus tentationum perurgeretur stimulis, remedium adeptus non statim conquievit?

138 Frater quidam (cujus quia adhuc superest, nomen supprimo) infidelitatis inmissionibus per angelos malos exagitatus, ad virum Dei perturbatus confugit; animique intollerabilem confessus laborem, sanctissimis ejus precibus sibi subveniri exposculabat. Cujus anxie vexationi compatiens misericordissimus Dei servus, „Equo, inquit, esto animo, fili; non enim hæc, ut metuis, tentatio tibi ad perniciem sed ad probationem, Domino permittente, contigit. Solet namque Conditor piissimus suos milites probare tentationibus. Sta igitur in certamine ut athleta strenuus, de Dei juvamine indubius: quia non coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Cui cum Frater, supra vires suas, ut sibi videbatur, tentatum se cum lacrymis contestaretur; ait ad eum vir beatissimus; Si igitur ista vis carere modestia, vade, confidens quia mittet tibi Dominus auxilium de sancto. Ex illa ergo hora (ut ore proprio mihi Frater referre solebat) ab impugnatione illa ita quievit, ac si minime unquam tentatus fuisset.

139 Contigit quoque tempore quodam eum cum Fratribus suis per vicum iter habere: cujus in medio cum mulieri, cultu ornatæ composito, obviarent; notavit Dei famulus, ut pastor de ovibus sollicitus, quosdam incautius in eam oculos iniecissee. Cuique pertransissent, Pulchra, inquit, ad eos mulier illa foret, cui obviavimus, nisi lusca esset. Qui ignorantes cur hoc proposuisset, responderunt ei, non eam esse luscā: sed duobus oculis clare intuentem vidisse. Quibus ipse: Credite, inquit, mihi, Fratres carissimi, quia non multum curare studui, an unum, vel duos haberet oculos. Quo illi audito, tandem se astutissima Dei viri calliditate circumventos intelligentes, erubuerunt.

140 Si quis iterum audire desiderat quam perite mentes probabat humanas, et probando corrigebat, sequentia audiat. Dum mundanos fugiens strepitum, in illa resideret insula, quæ mari circumdata, nulli se terre contigua, prout dudum votis ingentibus captaverat, orationi atque lectioni vacans libere, totus cælesti in contemplatione theoris divinis indefessus animum satiabat: discipulos tamen, corporale sibi subsidium manuum laboribus procurantes, habebat: ad quos laborantes, post orationem, contemplationem et lectionis meditationem, visendos exhibat. Horum unus spiritu mitis; alter vero impatiens erat: qui non simul sed divisim operabantur. Arte ergo tali vir sapiens eorum spiritus probando examinabat. Ad primum veniens, Benedicite, dicebat. Deinde quasi laborare volens, de Fratris manibus ferramentum tollebat; eumque interdum quiescere præcipiebat. Cumque fodiens, glebas huc illucque projiceret, nec quo loco vel ordine ponere deberet observare curaret; interrogabat Fratrem, si bene ageret: qui, quia sibi valde placebat, quidquid vir sanctus agebat, illum peroptime facere respondebat. Deinde ad illum vadens cum itidem faceret, ille impatiens, cum glebas negligentius projiceret, docere illum satagebat, quomodo eas ponere deberet.

141 Videns itaque vir beatissimus, se non posse pro velle Fratris illius quidquam facere, recedens ab eo ad alium revertebatur, docens illum aliquid de Scripturis inter opera laboris. Quod videns alter invidet

et sugacitas
ad sanandos
morbos
animæ,

que propria
est virorum
Apostolicorum
virtus.
Matth. 10, 8

Luc. 10, 18

Luc. 13, 25

per gratia
curandorum
corporum

qua nihil
ominus cla-
ruit Bernar-
dus;

AUCTORE
GAI PRÉDO
DISCIPULO
EX MSS

Monachum
rogatus a
tentatione
molesta
liberat;

oculorum
incontinentiam
jocose
redarguit.

Discipulos
habens iracundum
unum,

mitem alterum,

AUCTORE
GAUFREDO
DISCIPULO
unius exemplo

alterum prae-
denter corri-
git.

Negat ha-
bendos sub
sera panes

A inuidebat, illumque sibi praeferre ingemiscebat. Qui tandem ad venerabilem Dei virum accedens, conquirebatur cum lacrymis, cur se contemneret, aliumque sibi praeponeret; illum consolans, illum docens, illum verbis divinis instruens: illum amplius, se vero minus diligens. Cui vir prudens increpando respondit, dicens: Ad te autem, frater, cur quereris me non ire, cui displicet totum quod possum facere. Tua namque monstrat impatientia, me tibi potius nocere quam juvare: illius vero mansuetudo, cui bonum est quod facere scio, me sibi non nocere testatur, sed subvenire. Non immerito ergo te desero, cui noceo; et vado ad illum, quem me, ut gratulans ipse testatur, juvare credo. Ad hanc periti medicamina medici Frater compunctus, ad ejus pedes provolutus, rogavit veniam, culpam confessus; quam non difficile consecutus, deinceps est emendatus. Ecce quam callide pastor eximius oves errantes seu perditas de luporum faucibus eripere non ignorabat.

142 Lectioni etiam haec inseramus, quod tacendum minime duximus. Servus in obsequio viri Dei Fratrumque quidam famulabatur, qui ut comederet, sicut ab hujusmodi saepe solet fieri, victualia furabatur. Quo Fratres comperto, victum sub sera ponebant; sed cum sera non valeret famuli manus rapaces arcere, Patri sanctissimo a Fratribus indicatum est. Quibus valde vir Dei iratus ait: Quid est non Fratres, sed fratricidae, quid egistis? Cur eum, quem vos ut vosmetipsos diligere oportuit, in hujus ruinae foveam homicidae immisericordes im-

pulistis? Vos, inquam, vos hoc fecistis, qui panem D ne sumeret sub sera inclusistis, cui Christus panis vitae numquam se denegavit. Vos nocentes atque rei, hujus noxae culpa tenemini, nisi cito resipiscimini. Quo Fratres audito, paventes atque territi, solo prostrati, veniam postulantes, quid agere deberent, virum sanctissimum obsecrantes interrogabant. Qui, pro ipsius primum precibus ad Dominum fuis, Ite, inquit, serisque omnibus remotis, Fratrem sibi victum sumere licenter permittite; quantum voluerit utumat persuadete: hoc vestri illiusque mali; caritate subveniente, solum video remedium O sapientia non humana; sed divina! non terrestris: sed coelestis! non ab homine; sed a Deo! non de mundo; sed de caelo! c

ANNOTATA.

a Id est, eo loco quo senex sessurus erat: habent enim in monasteriis suum singuli locum secundum aetatem professionis.

b Idem plenius attingitur n. 93, unde ex aliis similiter sequentibus ac supra factis magis confirmamur ad credendum, non historiarum supplementum contineri hoc capite, sed partem sermonis cucomiastici: cujus nihilo minus finis quam initium, utpote ad historiam nihilo plus facieas, in iisdem MSS. desit.

c Sequebatur Oratio ad B. Bernardum, instar rhythmici composita, aut instar Sequentiarum, quae solebat in Sacris recitari: quae, cum sit apud Souchetum excusa, brevitate causa hic omittitur.

D. P.

DE SANCTO BENEDICTO, FUNDATORE PONTIS AVENIONENSIS.

AN. MCLXXXIV

Ejus cultus
Avenione,

C et prope
Nemausum:

nomen ad-
scriptum
Martyrologio,

et fastis
recentioribus:
non sine
mendis.

Ego te tuli de pascuis sequentem greges: et fui tecum in omnibus, ubicumque ambulasti: fecique tibi nomen grande, inquit Davidi Deus 2 Regum 7. Idem dicere potuisset Avenionensis supra Rhodanum Pontis fundatori Benedicto, quem, propter aetatis staturaeque brevitatem, Cossetanum vulgus, Benezetum, id est, Benedictulum vocat. Cultum hic suum Avenione habuit, primum quidem in loco sepulturae supra pontem et in Hospitali ad ejus usum commodiorem instituto: deinde in ecclesia S. Agricoli, postquam dictum Hospitale, auctoritate Joannis Papae XXII anno MCCXXI unitum fuit eidem ecclesiae, in Collegiatum erecta: in qua festum ipsius celebrabatur cum officio proprio, cujus ad nos transmissam exemplar. Quin etiam in proxima Nemausensi diocesi, quatuor ab ea urbe lencis, invenitur oppidulum, vulgo San Benezet del queiron, id est S. Benedictuli de saxo dictum: ipsumque loci Patronum esse probat tabula super altare picta, juvenem pastoritio habitu indutum exprimens, qui collo grande saxum portat, quemadmodum hic noster ordinarie pingitur, ex causa mox aperienda. Denique ad usum alicujus Avenionensis ecclesiae debuit descriptum fuisse Martyrologium Usuardi, quod Vitae auctores recentiores citant, ad xviii kal. Maii his verbis auctum, Benedicti Confessoris, Pastoris in Avenione: quod secutus Ferrarius in Catalogo generali, non sine errore pastorem omnium in Episcopum transformavit, deinde in Annotationibus ad eum locum errori errores accumulavit, ita scribens: Corpus in aede Cathedrali conditum est. Is a Ponte cognominatur, quod inde originem duxerit: imo quod ejus faciendi auctor et super eum conditus fuerit. Nihilo cautior Martyrologii Gallicani compilator Saussaius, Ferrarii hallucinationem nova exornavit phrasi; Avenione S. Benedicti Episcopi, ibidem memoria sanctitatis celebris, cujus

corpus reverenter in Cathedrali Ecclesia requiescit. Non ita exerrasset ille, si Avenionenses ipsos interrogare quam peregrino scriptori credere maluisset.

2 Guilielmus Paradinus Historiae Lugdun. lib. 2 cap. 43, allegat Bullam Innocentii IV, anno Pontificatus ejus II, ex Concilio Lugdunensi datam, absque expressione mensis et diei, omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Decanis atque aliis Rectoribus sanctae matris Ecclesiae et omnibus fidelibus Christianis. Hanc autem Bullam Gallice exponens, Pontificem facit narrare rem miram, suo tempore gestam, et plusquam mille hominum testimonio comprobata, a quibus ut oculatis testibus ipse eam acceperit. Sed quam falsum est Pontem Avenionensem constructum fuisse tempore Innocentii IV, tam est suspecta fides Paradini, alias non optima, circa totam bullam; cujus diligenter quaesita nusquam potuit inveniri autographum vel saltem exemplum Latinum; et cujus contextus a vere coaevalorum testimoniis infra producendis haud modice discrepat. Proinde debili nimium fundamento nituntur, quicumque praesumi volunt ex fine, quem talis Bulla habuisse potuit, illam editam esse ad promulgandam S. Benedictuli canonizationem, ab eodem Pontifice in Concilio factam, nulla alia talis canonizationis memoria extante. Neque tamen sanctitas B. Benedicti ejusve cultus publicus ulla ratione vocari potest in dubium: quandoquidem tam multi Pontifices eum Sancti et Beati Titulo honestarunt, variis diplomatis (quorum infra fiet mentio) et eorumdem Pontificum multi, qui Avenione post S. Benedictulum vita functum sederunt, cum viderent ei impendi coelestes honores, et ecclesiasticum Officium cum sacro de eo celebrari solenni ritu quotannis in sacra aedícula, qua ejus benedictae reliquiae conditae jacent; tantum abest ut reclamarint

An canonizatus ab Innocentio 12

F

ut

A ut potius stipendiis sacris, de thesauro Ecclesiæ annueratis, cultum illum ac religionem studiose promoverint.

Ex libello
Theophili
Raynaldi de
hoc Sancto

3 *Hactenus Theophilus Raynaldus noster, in libello quem de hoc Sancto vulgavit sub hoc titulo, Joannes Benedictus Pastor et Pontifex Avenione. Quem titulum cum amuli ejus tamquam de hæresi suspectum sugillassent, necesse habuit in syntagmate de libris propriis otiosam cavillationem refellere; quod æque facile ei fuit, atque præstruere dicto libello Antemurale, adversus arietes fortium ingeniorum, quatientes historiæ S. Benedicti veritatem. Sed quid opus erat Antemurali adversus argumenta prorsus straminea, adeoque indigna vocari Arietes? Nempe Civitatis Avenionensis tabularium historiam ista multipliciter repræsentat: sed nominatim in membrana pervetusta vernaculo primum idiomate hoc est Cossetanico, cujus tunc in urbe hujus erat, tum Latino, admodum quidem pingui, sed cui simplicitas fuci expers fidem potius arroget. Cumque anno MD inter Alexandrum VI Pontificem Maximum et Regem Gallorum lis orta esset de jure Pontis controverso; et Pontificii Advocati eam quam dixi membranam, narratione rerum S. Benedicti refertam, Regiis Patronis, tamquam præcipuum causæ suæ firmamentum, objicerent; arbitri utrimque dilecti, membranam sigillis et omnibus ad certam fidem faciendam rite firmatam, quamquam juri Regio adversantem, ratam habuerunt, ut sinceram et ab omni suspicione alienam pronuntiarent. Subnectitur ibidem inquisitio, post Sancti obitum in ejus gesta et miracula juridice instituta, adhibitis fidei ac idoneis testibus quindecim, quorum testificatio compendio ibidem repræsentatur.*

edocti ejus
Acta authentica
extare,

B

ipsa accepimus
extractu
e publico
Archivio

4 *Talia legentes apud Theophilum nihil duximus antiquius, quam ipsam illam antiquam membranam Avenione describendam postulare; quæ cum diu frustra fuisset requisita, judicant Avenionenses satis nobis esse debere, quod ipsius tenorem transmitterent, ex secundo volumine Processus extractionis nonnullorum jurium et documentorum consignatorum per egregium S. D. N. Papæ Procuratorem et Actorem civitatis Avenionis, ex diversis archivis ac scriniis civitatis prædictæ. Etenim ad calcem ipsius voluminis ita legitur In testimonium vero quod in præsentī volumine (quod in sua prima linea incipit, Processus extractionis nonnullorum etc. etc. et in ultima linea, ultimo folio illius, ultime finit, Domino Petro de Petra etc. quod in se continet sexcenta LXVIII folia scripta, præsentī excluso) sit secunda pars processus agitati coram Reverendis et spiritualibus Dominis Papalibus et Regiis Commissariis, inter Procuratorem S. D. N. Papæ et Actorem Communitatis civitatis Avenionis ex una, et Regium in patria Occitanie generalem Procuratorem ex alia, occasione fluminis Rhodani et insularum in eo natarum ac pontis supra ipsum existentis; ego Petrus de Ambianis Clericus Ambianensis, civis Avenionis, publicus Apostolica ubique et Regia in regno Franciæ auctoritatibus Notarius, ipsius causæ coram eisdem Dominis Commissariis, una cum honesto viro Mag. Francisco Sorbier, eisdem auctoritatibus Notario subsignato, scriba, hic me subscripsi, una cum sigillis et subscriptionibus prædictorum Dominorum Commissariorum, dictique Mag. Francisci subscriptione et signo.*

et legitime
consignata.

C

cum Vita
Gallica
recentius
edita.

5 *Ex ita sigato volumine, quod hodieque videri potest funiculo sericeo rubro per omnia folia transfirum et sigillis senis in rubra cera munitum, manu sua propria desideratum exemplar transcribens vir nobilis, idemque S. Benedictulo devotissimus, Richardus Josephus de Cambis Dominus des Fargues, curavit ipsum duorum notariorum manu subsignari, attestantium extractum esse ex originali præfuto, ad talem finem de mandato*

Consulum civitatis per eorundem secretarium extracto ex archivis traditoque in manus dicti Domini des Fargues, nequid autem legulitati plenissimæ dresset, de ipsorum Notariorum potestate fidem fecit Judex Ordinarius curiæ temporalis S. Petri Aven. XVII Julii anno MDCLXXIII. Idem Dominus des Fargues, cuius anno MDCLXX, post recentem sacri corporis Translationem, Vitam et miracula S. Benedictuli sermone Gallico divulgasset, una cum ipsius Translationis historia; ac postea tum in suo illo opusculo (quod non tam sub nomine suo quam sub aominis sui litteris R. I. Disambec aliter ordinatis prodierat) tum in libello P Theophili nonnulla deprehendisset errata, de iisdem quæ diligentissime nos monendos curavit, per R. P. Carolum Faber, societatis nostræ sacerdotem Avenione; cujus studio libenter hæc accepta refero.

D
AUCTORE D. P.

6 Anno MDCLXXIII, cura, Nicolai Camuzati, ex MS. Pontiniacensi, prodit Chronologia, seriem temporum et historiam rerum in orbe gestarum continens, ab ejus origine usque ad annum a Christi ortu MCC, auctore Anonymo, sed cœnobii S. Mariani apud Altissiodorum Regulæ Præmonstratensis monacho. Procedente autem impressione inventum est Parisiis in Petaviana Bibliotheca exemplar aliud, in anno MCCCXII finiens, ubi prædicti chronici per annos adhuc quatuor continuator adscripsit, Hucusque produxit Chronica sua Frater Robertus: cujus deinde anno MCCCXII mortui longum elogium texitur, propter insignes quæ describuntur virtutes et quia egregie litteratus, in historiarum notitia nulli sui temporis secundus extiterit. Hic tam antiquus auctor ad annum MCLXXVII scripsit verba, quæ ab eo sumpsit Papirius Massonus, in descriptione Gallie per flumina pag. 425. Ipso anno venit apud Avenionem Adolescens, nomine Benedictus, dicens se a Domino missum ut pontem super Rhodanum construeret: qui derisus est, cum sumptus non haberet, et cum præ magnitudine nemo crederet hoc facturum: sed populi, ab eo nutu divino commoniti, illud opus citius perfecerunt. Post annos deinde septem sic loquitur idem Chronographus. Ipso anno scilicet MCLXXXIV, Benedictus, Avenionensis pontis auctor, sanctæ admodum vite juvenis, obiit sepultusque est super pontem illum mirificum, magna jam ex parte constructam, ab ejusdem pontis initio septem annis circiter jam decursis.

mortuus anno
1185.

E

7 Non igitur pontem suum absolutum vidit Benedictus (quippe ejus fabrica totos undecim annos occupavit, ut asserit infra Festis XV) multo minus aliud similem pontem Lugduni curavit fabricandum, quod videm assignit Paradinus, aut alterum ad oppidum sancti Spiritus inter Avenionem et Valentiam: quorum hunc anno MCLV ædificatum, ex publicis talibus docet Theophilus Raynaldus: istum ab Innocentio IV, adeoque non ante annum MCCXLIII, esse conditum, probat vetus inscriptio lapidibus incisa, quam apud Papirium Massonum lege pag. 400. Extat vero in tabulario publico instrumentum infra proferendum de anno MCCCXXXII, cui verbotenus inseritur alterum, anno MCLXXXV mense Januarii, ubi circa portanagium recipiendam ipsam decretnitur, quod furrat decretum a Domino Pontio bonæ memoriæ Avenionensi Episcopo (Hic autem ante Concilium Lateranense anno MCLXXXIX celebratum obiit) et Consulibus, qui eo tempore Consulatam regabant in civitate, quando Fr. Benedictus pæ recordationis pontem incepit. Ubi Frater appellatur, quia scilicet ad operis profectum administrationemque sollicitas quædam coalnerat, cujus ipse Benedictus caput atque superior fuit dum vixit, quomodo etiam in contractu anni MCLXXX, quem puncto 14 allegat Theophilus, Bernardus la Garde profitetur se vendere et venditionis titulo tradere, operi pontis Rhodani et Fr. Benedicto Procuratori ceterisque pontis Fratribus, jus omne suum in portu vel in caudelo portus.

F
nec suum
perficit, nec
alios alibi
pontes
struxit:

quos collegit
Fratres

AUCTORE D. P. solum eo mario caperunt habere Priorem.

A 8 Religiosine votis obstricti fuerint Fratres isti, disputat loco jam citato Theophilus : et expensis instrumentis rariis, confectis in refectorio Fratrum de Ponte, in quorum uno anni mcevi fit mentio Stephano Priori et Fratribus Pontis ac monasterio; attento etiam quod interpretatio rerum a S. Benedicto gestarum, ex Cassetana in Latinam linguam, facta dicatur instante Fr. Raymundo Ponere, Fratre et Donato operis Pontis S. Benedicti : verosimiliter censet, ejusmodi loquendi formulis statum religiosum, significare. Imo in ejusmodi apuseculi recognitione attenta appellacione Hospitalis sancti Spiritus, communis cum Hospitali Montis pessulani instituti sub Innocentio III, et per Italia n, Gallia n, Germaniam, Poloniam propagati, existimatur eundem Ordinem pertinuisse Fratres de Ponte prænominatos. Sed Innocentius III solum suscepit Pontificatum anno mcecxiii : ideo ut incertum sit, an v l prius ordinis illius semina jacta fuerint vivente Benedicto. Iste autem Ordo Hospitalitiorum S. Spiritus, Canoniarum Regularium fuit : Avenione autem huc fuisse amnes. Qui cum fuerint ad religiosa vota recepti (uti satis est verosimile ad ea receptos esse saltem post obitum S. Benedicti) pro titulo Procuratoris cepit usurpari titulus Prioris.

quorum pri- mus Joannes Benedictinus

B 9 Hunc certe titulum nunquam videtur gessisse Benedictus : Actus enim anni mclxxxvii quo Dominus G Avenionensis Propositus et ejusdem ecclesiæ conventus ex una, et ex altera parte Joannes Benedictus, tunc temporibus domus operis pontis Prior et Fratres sibi constituit, coram D. Rostagno Ecclesiæ Avenionensis Episcopo, amabiliter inter se conveniunt, ut liceret ecclesiam et cæmeterium habere Fratribus Pontis itemque Capellanum. Hic inquam Actus, ex Actu præalligato anni mclxxxv, convincitur Benedicti obitu esse posterior, atque adeo ab hoc diversum esse Joannem Benedictum ibi nominatum. Aliter quidem visum fuit P. Theophilo, qui propterea instrumenti præcitati datam corrigens, notavit annum mcecxv, nec nisi consummato ponte obisse Benedictum credidit. Sed qui cum in hac seculis fuerat D. des Fargues postea inspectis ipsis originalibus, nullam vitii anni suspicionem præsentibus, mutandæ sententiæ nobis auctor fuit; neque potuit amplius dubitare de accurratione summa chronographi Antissiodorensis, Benedicto coarvi.

fuit a Sancto diversus.

C 10 Rejicimus ergo Joannis prænomen, quod primus Theophilus S. Benedicto addidit : roque vocatum credimus successorem ejus in procuratura et sociorum regimine; qui reverentiæ causa nomen Benedicti ad primum coaptavit, sicut S. Cyprianus nomen Cecilii Presbyteri, a quo erat ad fidem adductus; Eusebius Cæsariensis, Pamphili magister; S. Petrus, Damiani fratris, et alii quidam aliorum. Ad Paradisum quod attinet, quicquid is in sua narratione habet, non tantum contra, sed vel solum ultra quoniam certa auctoritas monumentorum antiquorum docere potest, id omne adnumeramus fidenter, miramurque ab his qui prætensam apud eam Innocentii IX bullam merito non suscipiunt; suscipi tamen quæ idem habet de Benedicti patriæ et ætate, deque itinere tridui paucis hucus emenso et visitatis Apostolorum locis ad impetrandas indulgentias, quibus operi capto adjutore, benefici conciliantur.

hujus patria gratis pingitur dicta Almillat,

11 Patriam ille nominat Almillat, oppidum in Mauriciana et veteri Burgundia situm, ac tridui itinere Avenione dissitum : sed repugnant Acta etiam opud ipsum Paradisum, qui Benedictum Avenionem inducens, facit trojicare Rhodanum; quod ex Sabaudia veniens non fecisset. Id volentes alii suspicantur vicini nominis Alvilas, apud Helvios in tractu Fivariensi, substitui debere, servato jam dicto tridui intervallo. Sed neque hoc triduum fundamentum habet ullum extra cerebrum Paravi : neque miraculosæ intra paucas horas translationis argumentum præbent Acta, sed præferunt

communem modum iter agendi; quando qui ipso eclipsens die, ac proxime Idibus Septembris, in viam se dedit; ingressus urbem invenit concionantem Episcopum, utique festo aliquo di., atque adeo postridie Iduum in festo Crucis exaltata. Deinde quem juvenem vocat coarvus monachus, et cui celebrandis contractibus congruam ætatem tribuendam suadent instrumenta anno mclxxx et deinceps condita; sociorumque regimen et similia alia; cum facit Paradisus duodecim annorum puerum. Puerum quidem etiam Acta appellant, ex usu vulgi statutam ejus pusillam et imberbe forsitan mentum respicientis. Cur tamen hoc non eo intelligamus modo, quo intelligunt Scripturæ sacræ? Sic David in Regem unguendus, a patre suo vocatur parvulus; et iturus contra Goliath, puer a Saul : cum esset ex Chronologorum omnium et interpretum sensu annorum fere xxii. Similiter filius ejus Salomon, eadem fere quæ pater unctus fuerat ætate exorsus regnare, de se ipso dicit, Ego sum puer parvulus; et propheta Daniel, Susannæ causam dijudicaturus, indicatur cum epitheto pueri junioris. Quod vero extremum erat de Indulgentiis, quarum causa Benedictum irisse Romam somniavit Paradisus, eas omnes post illius mortem concessas evidenter probat Theophilus, qui tamen ipsum tot annis diutius quam nos in vivis retinet. Sed istis omissis Acta ipsa videamus.

ACTA a

Ex MSS. Authenticis Archivii Avenionensis.

Anno gratiæ millesimo centesimo septuagesimo septimo pontem puer incepit Benedictus, sicut declarant quæ infra scripta. Indie b quando sol eclipsim passus est, quidam puer, Benedictus nomine, oves matris c suæ regebat in pascuis : cui aperte Jesus Christus dixit tribus vicibus : Benedicte, fili mi, audi vocem Jesu Christi. BEN. d Quis es tu, Domine, qui mecum loqueris? Vocem tuam audio : sed te videre nequeo. J. C. Audi ergo, Benedicte, et noli tu expavescere : Ego sum Jesus Christus, qui solo verbo creavi cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. BEN. Domine, quid vis faciam? J. C. Ego volo ut dimittas oves matristuæ, quas custodis : quia es facturus mihi pontem super Rhodanum flumen. BEN. Domine, Rhodanum nescio, nec oves matris meæ relinquere audeo. J. C. Nonne dixi tibi ut crederes? Veni ergo audacter, quia faciam tibi e regere oves tuas, et dabo tibi socium qui conducet te usque ad Rhodanum. BEN. Domine nihil habeo nisi f tres obolos et quomodo faciam pontem super Rhodanum? J. C. Bene, sicut ego docebo te.

13 Abiit ergo Benedictus : fuit obediens voci Jesu Christi, quam audiebat, sed eum videre minime poterat. Et obvius ei fuit Angelus in specie peregrini, baculum et peram deferens, qui taliter eum allocutus est : Vade post me securus, et ego perducam te usque ad illum locum, in quo pontem Jesu Christo facturus es, et ostendam tibi qualiter facias. g [Modo sunt ad ripam fluvii.] Videns autem Benedictus fluminis h magnitudinem, timore perculsus ait, nullo modo se ibi pontem posse facere. Cui Angelus dixit : Noli timere, quia Spiritus sanctus est in te, et vide navem, in qua transgressurus es : et vade ad civitatem Avenionensem, et ostende te Episcopo et populo ejus. His ei dictis evanuit ab oculis ejus Angelus.

14 Tunc abiit Benedictus puer ad navem, et deprecatus est navigantes, ut amore Dei et B. Mariæ transmearent ipsum usque ad civitatem, quia habebat aliquid deliberare. Cui respondit nauta, qui erat Judæus. Si tu vis transire, da mihi tres nummos, sicut omnes alii faciunt. Benedictus iterum rogavit,

aque ac 12 annorum ætas cum venit Avenionem.

a

b

c

d

In pascuis agens Benedictus

F jubetur facere pontem super Rhodanum,

e

f

et ad flumen ductus ab Angelo

g

h

ipso trajecto

ut

A ut amore Dei et B. Mariæ transiret illum ultra .Cui Judæus, Nihil mihi de tua Maria, quia nullam potestatem habet neque in cœlo, neque in terra : magis volo tres nummos quam amorem tuæ Mariæ. quia plures sunt Mariæ. Audiens Benedictus, dedit illi tres obolos quos habebat. Judæus vero, videns quia nihil amplius posset extorquere, accepit eos et transvexit illum.

15 Benedictus vero ingrediens civitatem Avenionensem, invenit Episcopum *i* sermocinantem *k* populum suum : quibus voce magna ait : Audite et intelligite mihi : quia Jesus Christus misit me ad vos hac de causa, ut faciam pontem super Rhodanum. Episcopus audiens vocem illius et respiciens personam ipsius, causa derisionis misit illum ad Præpositum *l* villæ, ut excoriaret eum, vel abscinderet sibi manus et pedes : quia *m* pessimus, et gladiator erat. Adiens tamen illum Benedictus, pacifice loquitur : Dominus meus Jesus Christus misit me in hanc civitatem, ut faciam pontem super Rhodanum. Cui Præpositus dixit : Tu, cum vilis persona sis et nihil habens, dicis te facere pontem, ubi Deus, nec Petrus, nec Paulus *n*, nec etiam [Carolus] nec alter potuit facere? Nec mirum est. Tamen quia scio pontem fieri ex lapidibus et calce, dabo tibi unum lapidem, quem habeo *o* in palatio meo . et si tu potes vere movere et portare, credo quod tu pontem possis facere.

16 Benedictus confidens in Domino rediit ad Episcopum, dicens quod taliter sibi fuisset facturus. Cui Episcopus : Eamus ergo et videamus mirabilia quæ tu dicis. Abiens igitur Episcopus et populus insimul et Benedictus, accepit suum lapidem ; quem *p* triginta homines non possent movere a loco suo, ita facile deferens ac si lapillus manualis esset : et posuit in loco ubi pons habet pedem suum. Quæ videntes, admirati sunt, quod magnus est Dominus et potens in operibus suis. Et tunc Præpositus primus vocavit S. Benedictum, et obtulit ei trecentos solidos, osculans ei manus et pedes : et in eodem loco lucratus est quinque millia solidorum. [Audistis, Fratres *q*.... qualiter iste pons ædificatus est : unde omnes debetis esse participes hujus maximi beneficii.] Et fecit Deus multa miracula eo die, quod per eum illuminavit cæcos, et surdos fecit audire, et claudos fecit ire, scilicet decem et octo. *r*

17 Multa quoque alia miracula dignatus est Dominus ostendere per suum Confessorem, in ejus vita pariterque post ejus obitum. Sanctum vero corpus ejus honorifice tumulatum, quiescit in capella ejusdem super prædictum pontem : magnæque Indulgentiæ a summis Pontificibus sunt concessæ *t* dictam capellam visitantibus, et devote corpus sanctissimi Confessoris venerantibus.

ANNOTATA.

a In Processu extractionis ita præmittitur : Item etiam consignavit D. P. de Porta, et per nos Notarios commissarios extrahi requisivit duo instrumenta in pergameno : unum verbis vulgaribus, et aliud verbis Latini scripta, continentia, primam foundationem factam divinitus per S. Benedictum, ovium pastorem, ut in eisdem legitur : quæ ad ejus requisitionem extraximus et instrumentum in vulgari scriptum sic incipit : Anno Domini milleno centeno septuagesimo lo Pont comencet San Benezet etc. aliud vero instrumentum in Latino scriptum incipit sic litteris rubeis. Anno gratiæ etc.

b Anno 1177 frustra eclipsim solarem in Provincia conspicuam quæres : neque vero opus est invenire : quia congruum est ut captum anno isto foundationem pontis præcesserint menses aliquot, quos in conquiendis sum-

Aprilis T. II.

ptibus et præparanda materia occupatos habuerit Benedictus. Anno autem præcedenti 1176, uti scribit Vincentius Bellovacensis lib. 29 cap. 21, facta est eclipsis solis, hora sexta, Idibus Septembris.

c In Lectionibus Officii proprii, solitis in ecclesia S. Agricoli recitari, quas nobis transmisit P. Petrus Gros S. J. quæque verbotenus fere hoc scriptum continent paucis vocibus omissis, et paucis elegantius nonnihil collocatis ; pro Matris legitur patris : et consentit aliud egraphum earundem Lectionum scriptum manu ipsius Domini Des Fargues. Qui tamen, uti et Theophilus noster, adhæret priori lectioni et matrem viduam appellat.

d Claritatis causa interposuimus dialogismo huic initiales litteras nominum Benedicti et Jesu Christi.

e Exemplis suadere nititur Theophilus, Angelicæ custodiæ fuisse commissum gregem : quod facile persuaderet, si ad eum redire debuisset Benedictus ; sicut ad intermissa opera regressi sunt ii, quorum vices Angelico ministerio suppletas fuisse narrat.

f Vita Gallica sub nomine R. I. Disambec, non habeo nisi tres Michalesios, quæ erat parva ejus temporis moneta : itaque credo in Cossetano instrumento haberi vocem Michales.

g Hæc verba omittuntur in Lectionibus, et videntur occasionem dedisse Paradino, ut tridui spatium emensum fingeret, intra sextam et nonam horam diei.

h Papirius Massonus pontem describens, ipsius simul et fluminis amplitudinem sic explicat pag. 423, Pons Avenionensis mille trecentos quadraginta tres longitudinis passus habet, et decem et octo fornices, sinuosusque est. Quam vero etiam præceptum feratur Rhodanus, antiquorum testimoniis declarat Theophilus puncto 6.

i Pontium fuisse sub quo cæptus est pons fabricari, habetur ex Actis an. 1183. ejus autem obitus, qui post tres annos contigit, notatur in Necrologio S. Andreæ Ord. Bened. ad 24 Decembris : utrum autem idem hic fuerit is ad quem in primo hoc suo adventu accessit S. Benedictus, an vero decessor ejus Raymundus, non habeo unde definiam. Festivus porro scriptor Paradinus, inquit Theophilus, Episcopum in auletem vel tibicinem, ecclesiam in forum rerum venalium, de suo capite transmutavit ; scribens sanctum puerum in urbis aditu, confertam multitudinem ad tibicinis modulos hærentem depreherdisse ; et conscensa mensa escaria, in qua per lanios carnes in macello prostare ex usu est, silentio imperato contenta voce inelamasse, missum se a Deo ad pontis fabricationem.

k Ipse Theophilus comminisci videtur materiam et causam sermonis fuisse eclipsim solis, quæ populum consternarat : sed nusquam invenio Antistites Christianos concionem convocasse aut preces indixisse ex tali causa, quam ignorare non poterant pure naturalem esse. R. I. Disambec dubitat, Festine an Dominica diei occasione sit habitus sermo. Clarum est eclipsim immediate præcessisse festum exaltatæ Crucis : Dominica autem anno illo bissextili 1176, quo litteræ Dominicales erant DC, cadebat in 19 Septembris, ac prout nimis longe aberat.

l In vul. ari habetur Prevost Viguier, id est, Præpositus Vicarius juxta Theophilum : qui conjectat eundem fuisse ex antiquissima familia de Sade, propterea quod hujus familiæ scutum conspiciatur insculptum pilis substratis primo pontis fornici. Idem cavet ne quis suspicetur intelligi Præpositum Canoniarum ecclesiæ S. Mariæ de Castello : sed supervacanea plane cura, omnia enim hic adjuncta judicem secularem notant.

m Lectiones præcitatæ, comminationis exoriationis et mutilationis dissimulata, habent, misit eum ad Præpositum civitatis, qui erat vir terribilis, ut examinaret eum.

A *n* *E*adem Lectiones hanc exaggerationem omittunt. **AUCTORE D. P.** *Paradinus pro Deo, Petro et Paulo, Cæsarem Augustum Julium Octavianum nominare maluit : in Latini MS. ecgrapho pro nomine Caroli locus erat relictus vacuus : sed in vulgari expresse haberi Carles monuit nos D. des Fargues, nec dubitat quum intelligendus sit Carolus Magnus.*

o *Ipsam palatium eo loco fuisse ubi nunc est curia Ficarialis seu Vices gerentia, scribit R. I. Disambec.*

p *Paradinus, qui totum hunc actum diversissimis vestit circumstantiis, addit lapidem 13 pedes longum, 7 latum, jacuisse sub ulmo quæ a tali auctore dicta, miror absque alio teste recipi. Simili fide subiungitur Benedictum impressisse lapidi signum crucis, et dixisse Domine adjuva me. Memoria quoque lubitur Theophilus, Paradium corrigens, quasi parum dixisset negando a triginta hominibus moveri potuisse. Cum antiqua Acta e publico Avenionensi tabulario deprompta affirmant, ne centum quidem et triginta homines tantæ moli emovendæ pares fuisse futuros. Nimiam hæc argunt Theophilipræcipitantiam in scribendo : nam neque triginta hominum uspiam meminuit Paradinus, neque illos centum ulla exprimunt Acta.*

B *q* *Supple Carissimi aut quid simile ; hæc autem verba omittuntur in Lectionibus post mortem Sancti compositis : cum jam recitata Acta, vel ex hac ipsa parenthesi, videantur esse scripta vivente adhuc Sancto primo aut secundo anno ab inchoato opere, idque eo fine ut per ecclesiæ lecta incitarent præsentis, ad pecunias in opus conferendas.*

r *Qui sequitur paragraphus habetur ex Lectionibus non ex Actis : ex quo confirmatur quod dixi, ipsa ante mortem Sancti esse scripta.*

s *Miraculis autem prædictis attestantur Antiphona et Collecta, ex Officio proprio, quæ sunt huiusmodi. O quam, Benedicte, mira tibi refulsit gratia, qui dum patris servares pecora, divino vaticinio miro stemmate pontem construis. Gaudet felix Avenio, tanto ditata pignore, cæcis restitui lumina, surdis auditum, claudis gressum et languidis sospitatem, qui ad te confugiunt : adsunt plebi prodigia, tua poscenti, suffragia. VER. Ora pro nobis Beate Benedicte : RESP. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. OREMUS. Omnipotens sempiterne Deus, qui miro Divi Benedicti merito factoque, sidereo pontis huius stemmate urbem Avenionem perlustrare voluisti : quique cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum nonnullisque languidis sospitatem ejus precibus adesse jussisti ; concede propitius, ut omnes qui ejus poseunt juvamina, salute corporea fruantur, et ad regna æterna pervenire mereantur. Per Dominum N. J. C.*

t *Theophilus Raynaudus puncto 16 exhibet syllabum Indulgentiarum et spiritualium munerum ab Innocentio IV, Clemente IV, Bonifacio, Urbano, Clemente V, item a duodecim Cardinalibus, quatuor Archiepiscopis, tredecim Generalibus Ordinibus e tabulario Comitii fideliter descriptum. Sed hic syllabus solum dirigitur. Omnibus benefactoribus pontis Avenionis et hospitalis : quapropter optandum esset ut verbotenus proferantur bullæ, expressam mentionem facientes venerationis sancto corpori exhibendæ.*

DEPOSITIONES TESTIUM.

Ex iisdem authenticis MSS. Archivii.

In Jesu Christi nomine, incipit notatio B. Benedicti. Isti sunt testes qui eum viderunt. In primis a Guillelmus Chautart, quasi juratus, vidit *b* Beatum Benedictum ; et vidit facere *c* pontem per virtutem Dei et B. Benedicti ; et vidit ponere primum lapidem. Et fuit ibi Episcopus Avenionensis, et ibi dixit *d* Officium suum : et inde factus est pons infra

undecim annos. Item dixit prædictus Guillelmus **D** Chautart, quod B. Benedictus multis reddidit visum, et auditum, et sanitatem, ponens Crucem super eos singulis dicens, Fides tua te salvum faciat : et osculabatur eos, et ante finem et post finem [vitæ B. Benedicti] *e* multi ab eo sanabantur : et post finem dimittebant *f* crossas ecclesiæ, et recedebant recti : et hæc omnia vidit. Item vidit B. Benedictum qui dicebat operariis, quando non habebant lapides, Eatis ibi fodere, et invenietis : et per Dei virtutem ita inveniebant. Et vidit Guillelmus, Beatum Benedictum vivum et defunctum : et [erant ibi vota] *g* sicut in Podio *h* B. Mariæ : et fama erat magna de virtutibus.

19 Item Bertrandus Pelar vidit mulierem unam, quæ non videbat ; cui B. Benedictus reddidit visum super pontem. Et cum ipsa volebat recedere a ponte, amittebat visum, et sæpe eveniebat ei : et servivit in ponte per annum et amplius : postea læta videns recessit. Item vidit hominem unum, et tenebat in manu serram *i* unam, cum qua metebat in festo S. Petri. Evenit quod non valebat emitte serram de manu nec *k* bladum : et venit ad sepulcrum Benedicti, deprecans Deum et B. Benedictum ut eum liberaret : et liberatus est : et ibi dimisit serram et bladum super sepulcrum. Item audivit dici, quod B. Benedictus erat in Burgundia *l* in quadam ecclesia, deprecans Deum : et inimicus desuper *m* ruit lapidem magnum, putans eo occidere sanctum Benedictum : sed lapis non tetigit eum, et super pannos cecidit. Tunc iratus diabolus, eo quod non fecerat hoc quod credebatur, nocte venit ad pontem. *n* et dissipavit pilam unam pontis : et iste prædictus Bertrandus vidit hoc. Diluculo mane B. Benedictus in Burgundia scivit hoc factum, et dixit sociis suis, Revertamur, quia inimicus dissipavit pilam pontis, et hoc evenit per Dei virtutem, et nocte una totum evenit. Item vidit et audivit de infirmis et cæcis et contractis et surdis, sicuti G. Chautard. R. Martinus dicit similiter ut Bertrandus Pelar. Ugo Croucha vidit et dicit ut R. Martinus.

20 Item Lautardus vidit B. Benedictum euntem per civitatem, dicentem, Deus faciet pontem super Rhodanum. Et gentes irridebant eum, et tamquam fatuum habebant. *o* Tamen Milites in platea S. Petri et quam plures alii audiebant eum, et inter se dixerunt : Iste bonus videtur esse, eamus cum eo. Et iverunt per civitatem cum illo eleemosynam petentes : et invenerunt a quatuor libris usque sex *p* : de quibus B. Benedictus emit lapides. De infirmis et aliis sicut R. Martinus et B. Pilar. Petrus Vasso dixit similiter quod Lautardus. Item Domina Martibula vidit similiter quod Lautardus. Item *q* G. Niger vidit mulierem, quæ non videbat, nomine Davidia, etc. ut prædictus. Item Imbertus Daura vidit similiter ut G. Niger.

21 Item Isnardus S. Petri in *r* Cucodoletz et Urgo Bermundus, in domo sua, quando volebant nocte cubatum ire, respicientes per fenestram unam, [viderunt] super Rhodanum pontem factum, et gaudentes dixerunt. Eamus [visum]. Et non invenerunt, quia Dei ostensio fuit : et istud audivit ab Isnardo S. Petri in Cucodoletz. Item *s* Guillelmus Gaillard similiter, dicens quod vidit unum hominem contractum, qui non valebat a lecto surgere : et petiit B. Benedictum venire ad se. Sic eo intrante, infirmus statim dixit, Sanus factus sum : et statim sanus factus est. Et fama erat populo magna et nota.

22 Item Pons Pajez dixit, quod viderat infirmos complures, contractos, cæcos et claudos, qui veniebant ad eum, ante finem et post finem, et recuperabant sanitatem : et vidit ad ecclesiam pontis bene duas

e
f
miraculorum

g
h

cæce illuminata ;

pœnitentis liberati,

i

k

E
et spiritus prophetici in Benedicto.

l

m

n

alii testes
tes.

v Testis de sumptu ad pontem conquisito,
o

p

testes quatuor.
q

r
alii duo de ostensione pontis per visum,

s
alii de contracto sanato.

alii de frequentia peregrinorum ;

a *b*
c
1 Testis inchoati pontis
d

A dnas vel tres *t* asinatas de crocis : et notum erat per civitatem. Et vidit, multos *u* Romipetos venire ad ecclesiam B. Benedicti, qui Deum laudabant et B. Benedictum, gratias agentes eo quod, sanati erant ab ipso. Et quando migratus est B. Benedictus ab hoc mundo, Episcopus et Canonici, propter virtutes quas fecerat, crediderunt eum accipere, et in ecclesiam desuper Beatæ Virginis ferre. Sed B. Benedictus antea acceperat atque dixerat et elegerat sepulturam suam in tertiam pilam pontis, ubi est adhuc. Item Bertrandus Avenionensis vidit et audivit similiter ut Pons Pajez. Item P. Tinellus vidit eum similiter et audivit ut Bertrandus Avenionensis : et erat Pontifex de Margarides nomine *x* [Rostagnus. Et vidit] contractos homines atque mulieres, cum crocis pergentes, ac postea sine crocis redeuntes, Deo gratias clamantes. Et de aliis infirmis erat notum sicut alii prædixere.

23 Item *y* Raymundus de Margarides vidit et audivit, quod unus civis in platea portæ *z* Ferruciæ ludebat, et contra Deum jurabat. Et tunc venit B. Benedictus, et cum baculo suo interfecit *aa* ludum eorum : et eis fuit in malum. Et tunc unus ex ludentibus dedit ei alapam. Cito visum est os ejus [versum ex] latere : et sic evenit in præsentia sua, dicens, *bb* Parcat tibi Dens. Tunc B. Benedictus parcens eidem, precatus est Deum pro illo, et illico restituta est facies recta via. Item vidit quod B. Benedictus ibat per villam [et post] eum veniebant [clamantes], Domine, veni infirmos istos videre : et tangebant eos, et sanabantur. Et vidit et audivit sicut prædicti : et fama erat in populo : et in terrâ ei votum erat [sicut] B. Mariæ de Podio. Et de crocis et de aliis vidit in ecclesia B. Bened. et bene duas asinatas. Item audivit a multis, quod in *cc* Mazano Deus fecit ei de aqua vinum tribus vicibus, eo quod ipse bibere volebat de vino : et ipse videns istud miraculum, dixit : Deus vult ut ego bibam de aqua ista : et [multi ex præsentibus] vinum de aqua factum per virtutem Dei diligenter tentaverunt, *dd* Gratias agamus unanimiter Deo nostro et B. Benedicto : cui est honor et gloria.

ANNOTATA.

a Secutus conjecturam Theophili, scribo nomen integrum, quod alius ex more usitato illius seculi, sed perquam incommodo, scriptum erat hic et deinceps per solum litteram initialem G.

b Ita semper integre et ad longum scribitur, Beatus Benedictus : quod tamen ex nostro usu post hac simpliciter signamus per B.

c Facere neutraliter pro fieri sicut mox ponere loco poni.

d Hinc infert Theophilus, consuetas Ecclesiæ ceremonias, in positione primi lapidis ad fundamentum aliujus ecclesiæ, hic quoque fuisse adhibitas.

e Ita hic et deinceps supplebuntur voces quedam, quæ festinanti Notario inter describendum exciderant, et omnino ad sensum integrandum requiruntur, aut saltem subintelliguntur, uti hoc loco satis esset ea subintelligi.

f Crossæ alias crociæ, fulcra subaxillaria.

g Has voces haberi in vulgari, atque adeo hic desiderari, indicavit nobis D. des Farges.

h Podium B. Mariæ, alias Anicium in Velaunis, celebri peregrinatione notissimus locus.

i Serra hic pro falce usurpatur.

k Bladum id est frumentum, hic sumitur pro manipulo spicarum.

l Burgundiæ nomine Allobrogum Cismontanorum regio universa donabatur, inquit Theophilus ; et verosimillimum fit in aliquem Allobrogum Occiduo-

rum seu Vocontiorum Delphinatum locum concessisse Sanctum, corrogandarum, ut existimo, pecuniarum causa. Et hinc forte Paradinus occasionem sumpsit comminiscendi iter Romanum.

m Ruere pro jacere dicitur idiotismo Gallico.

n Pontem *jom* tum plane perfectum fuisse præsumit Theophilus ; nos vera supra ostendimus, nequidem id fuisse cum obiit Benedictus.

o Hic Commiscitur Paradinus : quod Benedictum lunibui causa cives attonderint atque ejecerint extra urbem : qui tertia hebdomade post admonitus ab Angelo redierit : rediensque invenerit civem stantem ante ostium domus suæ, qui civis eo conspecto dixerit, Ecce puerum qui dicebat se velle facere pontem. Tunc conversum Sanctum inculcasse mandatum Dei, et subsidium postulasse, oblatumque ei esse lapidem, de quo supra. Quæ omnia Paradinus vel ex suo sumpsit capite, vel ex plebeia narratione, ipsis uniuersis monumentis nunquam visis.

p Puto legendum a quadringentis libris usque sexcentas conformiter ad Acta num. 16 intelligendo libras Turonenses, totis Gallus nominatissimas. Theophilus, nescio quibus calculis, septuaginta auri libras hic supputavit.

q R. I Disambec, G. Gillenum sive Guilielmum interpretatur.

r Vulgo Condolet, in occidua Rhodani ripa, media fere via inter pontes Avenionensem et sancti Spiritus.

s Nomen Guilielmi rursum accipimus ex conjectura Theophili.

t Asinata onus usius osini : sicut carrata onus carri.

u Romipetus hic generice sumitur pro quocumque ex devotione peregrino : similiter in lingua Hispana Romero peregrinus, Romeria peregrinatio dicitur.

x Nomen supplevimus ex Catalogo Episcoporum Avenionensium apud Saumarthanos, ubi vocatur Rostagnus de Margaritis, qui adhuc anno mxcvii vivebat, mortuus circa mcc; post cujus mortem apparet hæc esse scripta, fortassis cum cogitaretur de curanda canonizatione.

y Raymundi nomen suggerit Theophilus : in e-grapho nobis misso hic et superius relictum erat spatium vacuum.

z Superest hodieque nomen plateæ, ut testatur Theophilus, et locus est, inquit, Rhodano propinquus ; nunc quidem, post mœnium septa ulterius constituta et amplificatum pomerium, intra urbem conclusus ; tum autem extra claustra muralia jacens ad Rhodani ripam, haud procul a pontis fabrica.

aa Hinc apparet intelligi ludum latruncularum, qui finitur cum voce Mat, interficio, occido, videlicet Regem : quo hoc dejecto dissipantur omnia.

bb Verba hæc sunt ipsius testis, ad eum qui faciebat injuriam.

cc Massanum, Comitatus Venassini oppidulum esse haud ita procul Aveniane, auctore asserunt : illud credo, quod pari fere quinque leucarum intervallo distat Avenione et Arelato, Mollanum in Muppis scriptum.

dd R. I Disambec addit ; alias cum operarios deficeret vinum, voluisse Sanctum, ut phialas suis aqua implerent, quam facto desuper signo Crucis in aquam converterit. Nescio unde id acceptum.

JURA PONTIS

Duobus præcipuis instrumentis contenta.

Instrumentum sequens continet donationem factam per Comitem a Forcalquerii Fratribus pontis, quibus donavit et remisit omnia jura, quæ habebat in transitu pontis. Signatum littera C.

24 Notum sit omnibus, quod anno Domini millesimo

D AUCTORE D. P.

a

Anno 1332
coram Iudice
Avenionensi
h

A simo tricentesimo tricesimo secundo, die vigesima quarta mensis Januarii, existente Domino civitatis Avenionensis Serenissimo Principe Domino nostro D Roberto, *b* Dei gratia Jerusalem et Siciliae Rege, ac etiam Comitatum Provinciae et Forcalquerii Comite; constitutus apud Avenionem in regia curia, ubi jus redditur, discretus vir Joannes Guifredi, burgensis de Avenione et Rector operis pontis S. Benedicti civitatis praedictae; in praesentia nobilis et circumspetti viri D. Jacobi de Gappo, Judicis curiae ejusdem, sedentis pro tribunali; exhibuit et praesentavit eidem, per me Notarium infra-scriptum, legique fecit et publicari, quoddam instrumentum publicum, scriptum et signatum per manum Petri, Notarii quondam D. Guillelmi, recolendae memoriae Comitis Forcalquerii, et sigillo ipsius Domini Comitis pendente roboratum in fine, non cancellatum, non vitiatum, nec in aliqua sua parte abolutum, nec vitiatum sed omni suspicione carens, cujus tenor inferius est scriptus. Verum quia de ipsius instrumenti amissione *c* dubitatur, propter aquarum inundationes, et ignis incendia, aliaque pericula, quae in civitate praedicta frequenter accidunt; petiit lectionem hujusmodi et publicationem, auctoritate dicti Domini Judicis interponi pariter et decretum; **B** et de toto tenore dicti instrumenti, et lectione et publicatione ejusdem, et omnibus praedictis et infra-scriptis, sibi fieri publicum instrumentum. Et dictus Dominus Judex, lecto primitus ejus jussu instrumento praedicto et publicato, lectioni et publicationi hujusmodi, sedens pro tribunali, auctoritatem suam Judiciariam interposuit pariter et decretum; praecipiens mihi Joanni Gauterii Notario infra-scripto, ut eidem Joanni, de praedictis omnibus et de toto dicti instrumenti tenore, publicum faciam instrumentum. Tenor vero dicti instrumenti noscitur esse talis.

quo Guillel-
mus Comes
Forcalquerii
d

e
remittit ad
opus pontis
jura sua
circa tran-
seuntes,

f
et omnia illuc
spectantia a
gabellis
immunia
declarat
h

an. 1202.

et 1207.

23 In apicibus litterarum memoria commendatur, ne res penitus oblivioni tradatur. Praesentibus igitur et futuris hoc praesenti scripto cunctis notificetur, quod ego Guillelmus, *d* Dei gratia, Comes Forcalquerii, auditis miraculis et virtutibus, quas Dominus Jesus Christus in sancta Domo pontis Avenionensis operatur, cupiens bonorum ejusdem Domus esse particeps, et in redemptionem peccatorum meorum; si aliqua jura seu *e* usatica in transitu jam dicti pontis habeo vel habere qualicumque modo debeo; totum Deo et sanctae Domui, et in augmento beati operis, quod **B** Benedictus Dei admonitu et voluntate incepit, bono animo bonaque mente dono et remitto, in praesenti et in futuro. Insuper vero eodem modo concedo, et si per prata nostra seu per terram ligna vel blada seu aliquae res ad sacrum opus jam dicti pontis necessariae transierint; quidquid in his rebus propriis saepe dicti pontis, per *f* pedagium vel aliquod usaticum, quaerere poteru, Deo, ut delicta mea oblivioni tradantur, et sanctae Domui prae-nominatae per aeterna tempora remitto. Deinde vero cunctis *g* Bajulis meis praedictis notifico, quod si qui per castra mea et per villas bladi *h* bannum teneant, blada, quae propria praedictae Domus et operis fuerint, pro banno illo nun disturbent, sed libere abire permittant. Domum siquidem illam, omnesque res Domus, et omnia ad ejusdem servitium pertinentia, per terram nostram et amicorum nostrorum, eundo et redeundo in nostro recipimus ducata et custodia. Datum apud *i* Ma-noascan, Dominicae Incarnationis anno mcccii, mense Novembri. Postea vero, toto illo tempore transacto, jam dictus Dominus G. Comes Forcalquerii hujus beneficii et eleemosynae donationem, apud Forcalquerium propositi, recognovit et confirmavit, et Petro Notario suo cum hoc plumbeo sigillo hanc

cartam approbare praecipit, octavo Kalendas Septembris Indictione x, anno Incarnationis Dominicae mcccvii.

26 Lecta et publicata fuerunt omnia praedicta apud Avenionem, praesentibus testibus Fratre Bertrando Rostagni, F. Jacobo Isnardi Donatis dicti pontis, Calassionio Damiani. Et ego Joannes Gaucherii, Notarius publicus civitatis Avenionis et regius ubique in Comitatus Provinciae et Forcalquerii, mandato dicti Domini Judicis et ad requisitionem dicti Joannis Guiffredi, legi et publicavi omnia praedicta, et in hanc formam publicam redegi signoque meo proprio et consueto signavi et bullavi. *Simili prorsus modo, eorumdem rogatu, jussuet manu, atque eodem anno et die, in publicum forum reductum est instrumentum continens tenorem alterius similiter antiquioris instrumenti; quare omissis publicationis verbis per omnia iisdem (nisi quod ad titulos Roberti Regis ibi expressos addatur Comitatus Pedemontii) jam dictum tenorem satis habemus seorsim exhibere.*

simili modo
renovatur
conventio

27 Expedit ut frequentes et assiduas proclamationes eorum, qui per pontem Rhodani transeunt, ad nos factas de usatico seu portorio, quod ab eisdem exigitur, finem debitum imponamus; sic ut secundum veterem morem et antiquam consuetudinem, Geraldus Amici et Elisiardus et alii Domini portus, portorium suum et usaticum sine contradictione habeant et recipiant; a transeuntibus vero per pontem, per oppressionem seu exorsionem, nihil ultra exigatur, quam vetus et antiqua consuetudo portorii seu usatici approbavit. Ideoque qui eo tempore in civitate Avenionis officio Consulatus fungebamur, videlicet Rostagnus de Prato, Umbertus Raymundi, Bertrandus de Fos, Raymundus de S. Michaeli, Bertrandus, Lambertus, Multonus, Dalinus, Domini Rostagni Avenionensis Episcopi consilio requisito, et Rostagni Raymundi qui eo tempore fuerat Consulatus Judex juratus; laudavimus et concessimus, ut de singulis *k* equitationibus ii denarios, de asino i denarium, de bove i denarium, de *l* bacone i denarium, de *m* curello iv denarios, de singulis peditibus singulos obolos, de singulis porcis singulos obolos, et de omnibus pariter candelariis, *n* praesentibus et futuris, qui in civitate Avenionensi morantur aut ultra Rhodanum aut alibi ubicumque degunt, antiquum et consuetum candelum siue contradictione habeant. De fructibus vero et lignis et piscibus, qui per pontem transeunt, similiter antiqua servetur in caudelo consuetudo. Quod totum ut supradictum est, a D. Pontio, bonae memoriae Avenionensi Episcopo et Consulibus, qui eo tempore Consulatum regabant in civitate, quando Frater Benedictus pie recordationis pontem incepit, consilio multorum in eundem modum esse decretum et approbatum fuerat manifestum. Ut autem haec omnia firma et illibata serventur ad perennem memoriam, jussimus instrumentum memoriale fieri et sigillis nostris signari. Facta sunt haec, ut superius dicta sunt, recognita et firmata, in camera Episcopi, coram Domino R. Episcopo et Consulibus praememoratis et aliis multis. Ego Stephanus Notarius Consulum Avenionensium hoc instrumentum composui; et mandato Domini Episcopi et Consulum scripsi et sigillavi, anno Dominicae Incarnationis millesimo centesimo et octuagesimo quinto, mense Januarii.

de portoriis
in transitu
pontis solven-
dis
l

k

l

m

n

(prout initio
capiti operis
statutum
erat)
l

scripta post
mortem San-
cti an. 1185.

28 Sic ad longam subscripta anni nota legitur, tam in originali libro qui inscribitur Jura pontis Avenionis (ubi hic Actus aliique plures legitime descriptus fuit, anno mcccxxii, ad instantiam Rectorum pontis) quam in libro secundo processus, inter Alexandrum Papam vi et Regem Franciae vertentis, seculo xv exeunte. Atque haec tam indubitabilis nullique exceptioni aut suspicioni obnoxia temporis signandi forma, convicit

Dominum

non anno
1195.

A *Dominum des Fargues, ut recederet a sententia P. Theophili, obitum S. Benedicti usque post absolutionem pontis differendum existimantis; quam, uti et pleraque ejus sensa alia, secutus fuerat in Vita Gallica, sub nominis proprii anagrammatismo edita. Videtur Theophilus non potuisse concipere, quomodo portoria exigenter a transeuntibus pontem, nondum perfectum; idroque pro anno 1185 ipse annum 1195 jussit imprimi, ratus errorem transcriptoris sui. Verum monet nos Dominus perennitatus, sicut etiam hodie illa exiguntur, quando (ut mox videbimus) pars una pontis collapsa fuerit, pars tamen reliqua servit ut antea usque ad portam quendam insulam unde transitur in parata navigia; sic etiam tunc factum fuisse. Etenim istic ubi pons structus est variis parvis insulas format Rhodanus, quæ commoditatem præbuerunt fundandarum pilorum; unde factum ut pons ipse nequaquam rectus, sed sinuosus sit. Nihil igitur absouum dicitur, dum solam unam partem pontis absoluisse Sanctus asseritur; maxime cum omnia antiqua monumenta solum cepti operis, non etiam absoluti laudem eidem tribuant, utendo semper verbo incepit: et cum auctor cæcæ, de eodem scribens, distincte asserat, septimo inchoatæ molitionis anno Benedictum obiisse.*

Aliud privi-
legium R.
Comitis
Tolosani.

o

p

q

1

s

t

B 29 Jam dictus Theophilus puncto 17, relata Guil-
elmi Comitis Forcalqueriensis privilegio, subiun-
git aliud, omnino quoad substantiam simile, datum
apud Montem-Favum o anno Dominicæ Incarna-
tionis mccc mense Septembri in præsentia Domini
G. p. Vicensis Episcopi, Rostagni de Sabrano Co-
nestabuli, Stephani Prioris Pontis, quo Raymundus,
q Dei gratia Dux Narbonæ, Comes Tolosæ, Marchio
provinciæ, filius Regine r Constantiæ, confirmat
privilegium a patre suo Raymundo de S. Ægidio da-
tum, ut in tota terra suæ potestatis Fratres pontis
per terram vel per aquam transeuntes, de animalibus
vel quibuslibet aliis rebus suis, ad usum operis
et Domus Pontis, pedagium, s tollam, t quæstam,
sen aliud quodlibet usaticum dare non teneantur;
sed liberet immunes ab omni exactione permaneant.
Quod quidem Instrumentum loco citato potest totum legi,
prout illud anno mccccvii a Raymundo juniore, Dei
gratia Comite Tolosæ et Marchio Provinciæ redin-
tegratum, transcriptum et confirmatum est, cum id fieri
postulassent Hugolannus Persona, Præceptor Domus
pontis Rhodani Avenionensis S. Benedicti, et Pe-
trus Trinsaci et Petrus Gareti, Fratres ejusdem
pontis.... quia dictum instrumentum erat antiquum,
et etiam fila quædam, in quibus bulla pendebat, erant
rescissa, et fere quasi omnia vetustate corrupta.

C

ANNOTATA.

a Forcalquerium vulgo Folcanquier, oppidum in
Provincia, distans Avenione ad ortum plusquam n leucis,
circa Larina fluvium; C put olim totius Provinciæ
Occidentalis, ipsam etiam Avenionem comprehendens,
de ejus institutione prout distinguitur a Comitatu Ven-
nassino, dictos simpliciter Provinciæ Comitatu, agit Ho-
noratus Bouche in Historia Provinciæ lib. 8, putatque
factam circa an. 950, licet necdum inventus sit aliquis
hoc titulo usus ante annum 1027, quando Bertrandus
scribitur Comes Fontis-Calquarii: an recte, dubitat
Honoratus.

b Robertus, Rex Siciliæ et cetera, coronatus Aven-
nionem 1309, titulum illum tenuit usque ad 1343; Sici-
liæ scilicet eis Pharum sive Regni (ut nunc vocant) Nea-
politani, cum insulæ totius possessionem pater ejus Ca-
rolus anno 1303 cessisset Frederico Arragonio, sub ti-
tulo Trinaciæ, ad ritum dumtaxat ipsius; sic ut
ipsius Caroli heredes succedere deberent: quod tamen
non est factum, prævalentibus Arragoniis contra
Andegavenses, quorum primus Carolus, S. Ludovici

Frater, cum uxore Beatrice accepit Comitatus Provinciæ D
et Forcalquerii.

AUCTORE D. P.

c Dubitare timere, Gallice redoubter.

d Guillelmus iv Comes Forcalquerii, filius Ber-
traudi et Jausseranni, prout ipse scribit in quodam
privilegio, quod Ecclesiæ Avenionensi confirmavit anno
1206 apud Honoratum Bouche; cepit Comitatum re-
gere ante an. 1162 et obiit an. 1208.

e Usaticum seu portorium genérale nomen, ad si-
gnificandum quodcumque publice usitatum jas circa
transvehendas res ac merces: dubites utrum sic dictum
ab usu, an vero ab Italico Gallicoque Ussire egredi.

f Pedagium aliis etiam Pedaticum. Vossius de Fi-
tius sermonis lib. 3 cap. 34 suspicatur dici quoddamini
loci perolveretur etiam ob iis qui pedibus iter confice-
rent: sed apparet, onus hoc non tam personis quam
mercibus indictum, tum ex hoc loco, tum ex usu etiam
hodiernæ linguae Francicæ, in qua peage significat vec-
tigal seu portorium.

g Bajulus alias Balivus, id est, Prætor.

h Bannus bladi, tributum frumento impositum.

i Manoasca vulgo Manosque, Durantio flumini ad-
jacens oppidum, 4 leucis Forcalquerio ad meridiem.

k Equitatio, alias equitatura, accipitur simpliciter E
pro ipso equo.

l Bacon videtur esse diminutivum a Tentonico et
Francico Bac, quod est, vas ligneum quadratum, ejus
forte usus erat ad quidpiam humeris bajulandum.

m Curellus, diminutivum a currus.

n Caudelarius (quantum conjectura assequor, nec
enim alibi vocem illam adhuc reperi, neque jam tempus
est Avenionenses consulendi, dum hæc poscuntur ad
prælum) videtur dici qui tenetur Domino loci Caudelum
solvere: caudelum autem idem existimo, quod Catellum
seu Catallum dicunt alii; estque tributum solvendum ex
vel pro quacunque re mobili, animata seu inanimata,
quæ etiam Catellum seu Catallum vocatur; nomen, ut
nonnullis videtur, detortum a Larina voce capitale.

o An nomen loci recte expresserit Raynaudus, et
ubinam situs ille sit, libenter ex eorum regionum peri-
tioribus discam.

p Sic Uticensis civitas et Episcopus in variis me-
dii æri scripturis invenitur apud Catellum de Comitibus
Tolosanis; antiqui Ucetiensis scribebant, utgo Uzez sub
Metropoli Narbonensi, 6 leucis ad occasum Avenione
distant, ejus urbis Episcopum Guillelmum, Catello
ignotum, ac ex MSS. erutum gloriantur Sammarthani,
ut qui anno 1203 Episcopatu cesserit. Atqui hoc ipso
anno nominatur in præsentis privilegio: cessit ergo post
Septembrem, vel etiam postcessionem titulo uti perrexit.
Eum anno 1183 præcesserat Bertrandus.

F

q Hic est ille Raymundus Comes Tolosanus, Al-
bigensium fautor, eoque in historiis ecclesiasticis merito
infamissimus.

r Constantia, filia Ludovici Grossi Francorum Re-
gis semper se Reginam scripsit: non quia Regis filia
et soror: sed quia primis nuptiis juncta fuerat Elastachio
filio Stephani Regis Angliæ, et ad regni successionem
designato: cur autem Tolosani ac Barcinonenses hi
Comites matris nomen toties adhibeant, præter aliarum
Principum morem, causam putat fuisse Catellus, quod
multiplicatis præter aliorum morem Comitum istorum
conjugiis, utile videretur nomen matris exprimere, illos
ab aliis eodem patre genitis discreturum.

s Tolla, vectigal, videtur esse participium barbarum
a verbo tollo: Franci voce composita Maltault dicunt:
quod ex drecto Malli, id est conventus publici, exigat-
tur.

t Questa, æque barbarum participium a quæro; si-
cut ab eodem voce quæstor et quæstus derivantur.

u Notat Raynaudus puncto 14, minime otiosum vi-
deri, quod cum Stephanus, Hugolani decessor, solum
vocetur Prior, ut fuerat ab initio institutum; ipse In-
golannus

A golanus oppelletur Præceptor : et hinc elicit id usur-
pari captum a Fratribus Pontis, quo se aptarent usui
aliorum Ordinum Hospitaliariorum, eo titulo utentium,
pro quo nunc passim usurpatur titulus Commemlato-
ris.

TRANSLATIO CORPORIS.

Ex Gallico Domini des Fargues.

*Frugescente
Avenionen-
sium erga
sanctum
cultu,*

Quæ malum infelicitas nostra est, inquit in fine
opusculi sui *P. Theophilus Raynaudus*, quod solenni
humanarum rerum omnium vitio, pietas quoque erga
Cœlites sensim deteratur, ac tandem exolescat, et
in nihilum recidat? Ita plane circa S. Benedictum
et religiosum cultum, ei per longa tempora apud
Avenionenses impensum accidit. Ubi enim pridem
fervebant et ardebant omnia, nunc acris hiems vi-
get, et torpor ac rigor omnes stringit ac tenet. Vix
est qui de liminibus, quibus ad sanctum tumulum
aditur, religiose adeundis annotina cogitatione tan-
gatur: rari quidam sancti viri subsidium sibi appre-
centur, emme ad opitulandum in necessitatibus interpellent.
Siccatio ista est divinatorum beneficiorum, quæ
ex his fontibus et olim uberrime manarunt, et nunc
quoque non minus copiose profluerent, si esset qui
elices et incilia admoveret. Certe ignavia isti ad-
scribi debet, et torpentibus et frigentibus in pietatis
studio animis, quod justæ asinaria sarcinæ com-
plices, e fuleris ægrorum persanatorum, non sint
jam pridem confectæ: quod caeci, surdi, elingues
non egrediantur e sancti viri conditorio, benedicen-
tes Deo, ob depulsa ejus meritis incommoda, qui-
bus gravati accesserant: quod pontis adeo insig-
ne opus, non uno fornice minutum, labet in reliquis,
et ruinam plenam præcellentis fabricæ crebris et
patentissimis rimis, veluti clamet.

*cessant mi-
racula*

*et pons labem
patitur:*

*primum an.
1602,*

*eaque non
instaurata
iterum ite-
rumque;*

3 *Hæc Theophilus in sui opusculi puncto 22, quod*
Parænesis ad Avenionenses, de torpore in S. Bene-
dicti cultum exequiendo *Annus aqrlatur præsentis*
seculi xliii, cum ista Avenione primum excusa sunt,
typis Jacobi Bramereau: ejusdem vero seculi hujus
anno secundo cuiperat admirabilis ille pons, qui annis
quibus supra quadragentos inconcussus steterat, labem
pati ex ruina fornicis unius. Cui reparandæ opera cum
non esset abhilitatibus aliis fornicum ruinis successive
cumulatum est damnum; veluti ut agente Deo, ut per
partes ingesta calamitas civium animos subiret efficaciori
dolore, ad graviora mala urbi imminuentia avertenda va-
lituto, ac tandem ipsos ad S. Benedicti cultum innovan-
dum ex suscitatore: prout tandem ex Theophili alio-
rumque piorum voto factum est his novissimis annis,
quando sub manibus erat hic noster labor de Sanctorum
Actis Aprilem impleturis. Modum inventi translutique
corporis Artuarius publicus, ipso in loco rei gestæ re-
tulit in tabulis: quas rudi illo notariuli stylo descrip-
tas, si nobis usui futuras credidisset Dominus des Far-
gues, haud dubie eadem promptitudine nobis transmisisset,
qua transmisit Acta antiquiora: et nos ex vulguri gal-
lica fecissemus Latinas, pari simplicis veritatis satisque
perse placituræ ingenuitate. Sed properantibus adeo præ-
lis, ut hæc ipsa vix potuerint ad præstitutum diem parata
haberi, contenti erimus ea relatione, cum qua finitur
Vita Gallica, per eundem nobilem virum mox des-
cripta impressaque, solo verborum nitore, ut credimus,
a tabulis prædictis differente.

*anno 1669
sic denique
labefactus,*

32 Hiemis asperitas, anno mdcxix exeunte, tam
inclementer sæviit tota Gallia, ut ex ligatis multo
gelu fluminibus ingentes glaciei moles distractæ, dum
per Rhodanum ex ingenio fluminis rapidissime per-
vehuntur, tam immuni impetu in pilas pontis Avenio-
nensis adhuc stantes impegerunt, ut iis prostratis
duæ fornices una in undas præcipientes ruerint: aliæ
autem propiores ruinæ vehementer fuerint labefacta-

tæ, ac nominatim ea cui inædificatum erat sacellum **D**
olim S. Nicolao dicatum, tunc vero ab ejus corpore
honestabatur, S. Benedicti solitum appellari: etenim
a suis fundamentis abjuncta jam pila trans mittebat
aquam. Igitur Rectores Hospitalis a ponte cognomi-
nati, penes quos sacelli et redituum eo spectantium
cura est, timentes corpori ipsius Sancti, ne quando-
que involveretur pilæ ejusdem et fornicum incum-
bentium ruinis, consultum duxerunt, vacante tum
Sede Avenionensi, Archiepiscopalem Vicarium adire,
rogareque ut pateretur pretiosum istud depositum
transferri ad ipsius Hospitalis ecclesiam. Horum
precibus cum accessisset sollicita commendatio Pro-
motoris Fiscalis Archiepiscopatus Avenionensis in
Aquitania, idem per litteras admonentis, decretum
est ut ea translatio quam secretissime perageretur,
electa ad id die xviii Martii anni mdcxxx.

*ideoque visum
est inde au-
ferre corpus
Sancti,*

33 Itaque ad dictam diem, circa horam decimam
matutinam, ingreditur sacellum S. Benedicti magnus
Vicarius, una cum Dominis Rectoribus, Thesaurario
et aliis officialibus præfati Xenodochii, nec non
cum Advocato fiscali et uno Graphiario Archiepi-
scopali, testibusque et fabris necessariis. Ibi præmis-
sa de more oratione jussit Vicarius, ut Graphiarius
quæ fierent describere, fabri tumulum reserare in-
ciperent. Tegebatur sepulcrum grandi petra, cui per
longum incisa erat crux et circumducti tres circuli
ferrei, ipsam cum saxeo sarcophago connectentes:
qua autem parte fuerat Sancti nomen incisum, eam
incuriose latomi complanarant, ad inaurationem
sepulcri commodius faciendam. Trium dictorum vin-
culorum medium inferne dissectum et sursum re-
flexum fuit: tum rumpi cœpta facies anterior: mox-
que apparuit sudarium candidum, quo sacrum cor-
pus erat obtectum. Hoc sublato visum est corpus
omnis expert corruptionis et suave redolens. Itaque
solicitori jam cura, apertum est totum istud sancte
tumbæ latus: et propius inspectum corpus, visum
est vestitum indusio lineo circa collum corrugato,
neque ullatenus adherescenti ad carnem: et suda-
rium quidem tendebatur supra corpus a capite usque
ad pedes, caput autem velatum erat tenni linteo ad
collum adstricto: in quo linteo, mox sublato appa-
ruit expressa forma totius vultus perfectissima,
adeo ut ipse quoque pupillarum castaneus color dis-
cerneretur.

*quod an.
1670, 18
Martii,*

*per fracto se-
pulcro appa-
ruit incorrup-
tum*

34 Idem caput jacebat modice flexum in latus:
facies adeo cernebatur integra, ut ipsa pene linea-
menta viventis singula conspicienda daret: sed rasa
erant omnia, ut nec capillus in vertice, nec pilus in
mento superesset. Dexter oculus clausus operiebatur
palpebra: sinister semiapertus notabatur. Nasus ex
compressione sudarioli tortus aliquantulum in par-
tem unam: os modice apertum reductaque labia, su-
bridentis instar, extremam dentium supernorum
inferiorumque aciem denudabant; atque inter eos
cernebatur lingua, ejusdem fere quæ viventis esset
spissitudinis et coloris, qualis est rosæ siccata. Sub
eodem capite cumulus quidam inventus est, credi-
tusque ex corona florea fuisse relictus, quia in ea-
dem tumba inventæ sunt etiam myrteorum foliorum
reliquiæ: sed alii arbitrabantur frustra esse perga-
meni, cui inscriptum fuerit quidpiam: quod difficul-
ter discerni potuit, quia in pulveres redierant omnia.
Cranium et corpus neque evacuata fuerant neque
condita balsama: ideoque venter, æque ac vivi ho-
minis plenus, cedebat ad tactum, seque rursum ad
primum reducebat statum; uti etiam omnis caro ve-
nerandi corporis.

*et ferme
viventis si-
mile,*

*capite et
ventre pleno.*

35 Manus apertæ integerrimæque erant, sub qua-
rum cute distingui poterant nervi, et in digitis un-
gues satis longi, non tamen prominentes ultra sum-
mitatem eorundem digitorum: quibus sinistra manus

*manibus
optissime
compositis,*

dextræ

A dextræ innitebatur mamillæ, sic ut brachium absque alio fulcimento penderet in libero aere: dextera autem protensa tegebat umbilicum. Crura et pedes seorsim ab invicem: digiti autem pedum, nihil contracti in dexteram partem vertebantur. Color totius corporis haud multum a naturali differebat; mensura non excedebat sex palmos. Indusium et sudarium, ex tela fere æqualiter rudi contexta, istic ubi propius contigerant membra, melius erant conservata: eorumque contextus adeo istic firmus, ut non posset lacerari magis, quam si recens foret; sed opus esset forcibus eum incidere. Quæ omnia tanto admirabiliora visa sunt, quanto diutius jacuerant in loco, semper ab assurgentibus e Rhodano vaporibus humido: adeo ut circuli ferri, quibus diximus circumductam fuisse tumbam, ferrugine obsiti et quadamtenus corrosi essent.

et ipsis etiam
vestibus in-
tegris.

quod ex
saxea tumba
in capsam
ad id para-
tam repositum,

36 Sub meridiem extractum e tumba est sacrum corpus, a duobus viris, uno per caput altero per pedes ipsum apprehendentibus, quod tamen inflexum circa medium non fuit. Tum curata est capsam translationi idonea, intra quam ipsum repositum est hombycino involutum panuo. Latitudini tumbæ duobus palmis commensuratæ proportionata altitudo erat, locus autem colli atque capitis intra petram excavatus, ubi ad latus dextrum intra eandem petram excisa erat concha pro aqua benedicta; et supra ipsam procurrebat spatium, aptum lychnulo sustinendo. His accurate notatis distributæ sunt inter adstantes particule quædam sudarii atque indusii et aliarum reliquiarum: circa decimam autem horam sero vespere quatuor Presbyteri capsam cum corpore S. Benedicti deportarunt, usi ad hoc cingulis sacrificialibus, comitantibus prænominatis Officialibus, quorum pars cereas præferebant faces. Ad ingressum portæ occurrerunt eis Domini Consules, secutique sunt intra ecclesiam conventus prænominati: ubi cum finis impositus esset scribendæ relationi, capsaque signata, ad sua omnes se recepere.

deponitur in
sacristia
Hospitalis,

37 Postero die Dominus Vice-Legatus aliique plures, quos inter etiam ipse unus fuit, ad sacrum corpus visendum se contulere: quod paulo post inclusum fuit intra sacrarium ipsius ecclesiæ, lateribus et calce obturata loci illius porta, usque dum intra ecclesiam dignus tam sancto pignore locus aptaretur: quod et fieri mox cœpit. Nam intra murum ad cornu epistolæ, e regione ejus loculi, intra quem una spinarum Coronæ Dominicæ reverenter servatur, excavatus est alius, octo palmos longus, et altus duos, munitusque asseribus et ceruleo floridoque satino circumductus: qui capere posset paris mensuræ capsam cupressinam, simili serico convestitam interius, et minus altam ante quam retro. Ex simili quoque serieo composita est culcitra, et pulvillus ex tela aurea, ejusdem materiæ limbo circumductus. Hic collocatum est S. Benedicti corpus decima die mensis Maii, sit ut jacentis caput altare respiciat, pedes versus portam protendantur. Loculus erate

et aptato
mox congruo
loculo,

18 Maii
transfertur
in ecclesiam,

ferrea, pluribus seris instructa, clauditur; cui prætensa cortina, et ostium ex ligno nucis, sera firmandum. Duodecima die mensis cœptum est corpus exponi spectandum concurrenti quotidie multitudini maximæ; in qua ne turbetur quidpiam visum est admove Helvetorum custodiam, ex iis qui Dominum Vicelegatum stipare consueverunt.

D
EX RELAT.
GALLICA.
12 exhibetur
spectandum,

38 Hactenus libellus Gallicus, die xxiii sequentis Aprilis in lucem datus, sub nomine R. I. Disambec alias Richardi Josephi de Cambis, Domini des Fargues; qui addit, jam tunc fuisse quam plurimos ex undique accurrentibus, qui receptæ gratiæ monumenta reliquerint in prænominato ecclesia: in observationibus autem MSS. recens submissis, dicit, illuminatos cæcos, contractos recto donatos statu, et multos infirmos sanitati redditos eo tempore, quo intra urbem corpus mansit: atque inter alios curatum infantem qui tertiam jam hebdomadam a nativitate exegerat, absque materni lactis usu eo quod sugere illud non posset. Chirurgus incurabilem judicans, eo quod justo brevior lingua esset, jubebat eum pro desperato haberi: sed cum parentes abiissent ad ecclesiam Hospitalis, curaturi istic dicendum sacrum in honorem S. Benedicti, indeque revertissent; invenerunt infantis linguam productionem, et lacti attrahendo idoneam: qua de re post paucos dies publicas egerunt gratias. Nec hoc omittendum, quod nos P. Carolus Faber docuit, viri illius nobilis iusignem erga S. Benedictum devotionem, eique conjunctum ejus honorandi zelum ex eo natum, quod existimet ipsi se vitam debere, utpote ex parentibus suis genitus, post votum pro obtinenda prole Sancto nuncupatum; qui Sanctus vicissim affectum ejus gratum se habere ostendit, dato eidem post libelli impressionem filiolo, cui Benesetti seu Benedictuli nomen est inditum.

consequentibus
miraculis,

39 Post hæc auno MDCLXXII Christianissimus Rex, quemadmodum idem Dominus ad nos scribit, mandavit per litteras Archiepiscopo Avenionensi, ut corpus sancti deponendum curaret in ecclesia Cælestinorum Avenionensium. Qui respondit, jussu suo inspectum fuisse pontem et capellam ipsius Sancti, quem judicaret illuc referendum, prætensis consilio isti rationibus. Quibus cum Rex annuisset, secundæ translationi faciendæ elegit Archiepiscopus diem primum Maii: verum non remittentibus sese toto illo die pluvii, dilata est pompa in diem tertium, duxitque eam Archiepiscopus pro tunc Vice-Legatus, cum universo seculari Clero; cives autem lacrymabantur, quod tam cito se viderent privatos sacro isto pignore, antehac cum tantis gratulationibus intra urbem recepto. Repositus est autem Sanctus intra primam suam arcam, circulis terreis circumductam: cui, qua parte rupta fuerat, obstensa est craticula ferrea, cum ostio ligneo tribus clavibus reserando. Non defuerunt qui hanc actionem improbarent, et invidiæ arguerent Archiepiscopum, qua Cælestinos, quibus parum benigne afficiebatur, noluerit tanto pignore ditari. Ut ut sit, obiit eodem anno Archiepiscopus, sexto post ablatum corpus mense, die xvii Novembris.

E

an 1672
refertur in
locum pri-
statum

F
die 3 Maii.

NOT. 8

DE B. HADWIGE VIRGINE MAGISTRA COENOBII MARENSIS ORD. PRÆMONSTRAT.

G. H.

CIRCA AN. MCI.

Plurimas hoc opere celebrant familias, ex quibus tam parentes quam eorum liberi sunt Sanctis adscripti. Harum aliquas ut proferamus, in femineo sexu nobilissimas, S. Paula notissima est apud Romanos cum filiabus suis sanctis Eustochio et Blesilla. Inter Anglus regia progenie exorta sunt S.

Ermenilda Regina ejusque filia Wæreburcha; S. Hereswilda etiam et quinque filie sanctæ, Sætruda, Særburcha, Ethelreda, Ethelburga et Wifburga. In Belgio similiter floruerunt S. Amalberga et tres filie sanctæ, Gudila, Pharaildis et Reinuldis: item S. Rictrudis ejusque tres filie, scilicet Eusebia, Clotsendis et Adalsendis

plurimæ
sanctæ ma-
tres cum
suis filiabus

EX RELAT.
GALLICA.ita et B.
Hildegundis
cum S. Had-
wige,inscripta hæc
Natalibus
Ordinis
Præmonstra-
tensishabuit fru-
trem Præpo-
situm Cap-
penbergensem,aviam et
materteram
sanctimonia-
les,præest mo-
nasterio Ma-
rensi,

A dis; imo et S. Waldefridis cum duabus filiabus, SS. Adeltrude et Madelberta. Harum et aliarum exemplo vixerunt in Ordine Præmonstratensi B. Hildegundis Comitissa, fundatrix cœnobii Maren- is in ditione Colo- niensi, ejusque filia B. Hadwigis, post matrem ejusdem monasterii Magistra. Illius Acto deduximus ad diem vi Februarii, tunc polliciti ad hunc diem xiv Aprilis nos duros Acta B. Hadwigis: de qua fatemur nos pauca, quæ illic non dedimus, potuisse obtinere. Aliqua sug- gessit R. D. Godefridus de Licht, in celeberrimo S. Michaelis cœnobio Antuerpiensi Præmonstratensis Ca- nonicus, nunc Pastor in Duren prope Antuerpiam, se- dulusque antiquitatis Ecclesiasticæ, potissimum quæ ad hunc candidum Ordinem spectat, scrutator, et sunt ista.

2 Nomen Hadwigis celebre est in Norbertina vita, et in ipso Norbertino seu Præmonstratensi Ordine, ob matrem sancti Patris Norberti, quæ hoc nomine voca- batur. Natalibus B. Hadwigis Virginis hoc die habet li- ber memoriarum ecclesiæ Maren- sis et alii. De eadem in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis Am- plissimus D. Joannes Chrysostomes vander Sterre, ecclesiæ S. Michaelis Antuerpiæ Abbas, ejusdemque ordinis in provinciis Brabantia et Frisia Vicarius ge- neralis, ita habet: xviii Kalendas Maii. In Marensi Cœnobio B. Hadwigis Virginis, Ordinis Præmons- tratensis: quæ B. Hildegundis Comitissæ et funda- tricis Maren- sis filia, post matrem huic Cœnobio cum opinione sanctitatis Magi- tra prima præfuit. De eadem tum ex Hagiologio MS prædicti D. vander Sterren tum ex fragmentis R. D. Petri Rostri Canonici Steinfeldensis, ad eundem Chrysostomum transmissis, decerpsi et collegi sequentia.

3 Beata Hildegundis Comitissa Maren- sis, ex ma- rito suo Lothario Comite de Are, viro præstantissimo, præter Hermannam filium (qui in Cappenbergo Ordi- nem Præmonstratensem professus est, ejusdemque mo- nasterii Præpositus fuit) filiam etiam suscepit, quam nomine Avia maternæ, id est matris suæ, Hadwigem nominavit. Mater namque B. Hildegundis Hadwigis vocabatur, eratque (ut quidam eam vocant) Comitissa Clivensis: quæ tribus octa filiabus, cum juniore filia Gertrude, in Dunwaldense Præmonstratensis Ordinis Cœnobium, Deo servitura secessit. Hildegundis altera filiarum, matris exemplum secuta, velut altera Paula cum Eustachio, et ipsa cum filia sua Hadwige, idem Præmonstrati Ordinis candidum institutum amplexa est, in fundato a se Marensi cœnobio ut ad vi Februarii dictum est, eidemque cœnobio prima ipsa Priorissa præ- fuit. Post matrem vero idem Cœnobium filia Hadwigis rerit, ut tradit Rostius, estque prima quæ Magistra nomen accepit. Petrus Merckens Cratopolius, in cata- logo Episcoporum Coloniensium, in Arnaldo xlii Archiepiscopo, hæc ait: fundationem Cœnobii Maris re- perito factam anno Domini mclxvi, sub Friderico primo Romanorum Imperatore atque Arnaldo Archiepiscopo Coloniensi, a generosa Comitissa de Meer et Aer, nomine Hildegunde, quæ habuit filiam nomine Hadwigem: quæ in erecto novello collegio prima facta est Magistra Virginum ecclesiæ Maris. Hæc ille.

4 Sed ut recte observat vander Sterre, in Hagiolo- gio agens de B. Hildegunde ad vi Februarii, si Crate- polius tantum significare velit Hadwi- em, Cœnobio præ- sectam post Matrem, primam Magistræ nomen prælu- isse; bene id quidem: sin vero velit, matrem autē filiam cœnobio non præfuisse, neque gessisse saltem mu-

nus Priorissa, non satis veritati conformiter loquitur; D et plus hac in parte deferendum erit industriæ D. Pe- tri Rostii, qui in Marensi Cœnobio nliquo Sacellu- num egit, ejusque archiva studiose perlustravit; quam Cratopolio, qui in pluribus satis leviter procedit. Num post matrem, B. Hildegundem habitum et Ordinem Præmonstraten- sem assumpsisse, et Virginibus suis præfuisse, cloris- sime patet ex bulla Alexandri iii, quæ incipit Alexan- der Episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Hildegundi Priorissæ ecclesiæ S. Marie de Meere, ejusque Sororibus tam præsentibus quam futuris, canonicam vitam professis. Cum infirmioribus membris etc. Hanc bullam vide ad lon- gum citatam post vitam B. Hildegundis vi Februarii. Item antiquum sigillum monasterii et antiqua picturæ eam in habitu Præmonstratensi exhibent: et in libro me- moriarum Steinfeldensium, additur nomini fundatricis ecclesiæ Maren- sis titulus Sororis nostræ. Male ta- men Chronica Clivæ MSS. et Wernerus Teschenmu- kerius citati in Commentario prævio vitæ B. Hilde- gundis n. 3 et 4 eandem Abbatissam vocant: cum constet monasterium Marensē nunquam habuisse Ab- batissas.

5 Igitur postquam B. Hildegundis, bonorum operum receptura mercedem, hanc vitam mortalem cum immor- tali mutasset; piissimæ matri non degener filiu Hadwi- gis in regimine successit: quæ postquam sanctæ vitæ exemplis concreditis sibi Sororibus præluxisset, matrem ad caelestem patriam subsecuta est. Quot autem annis præfuerit, et quo anno obierit, non constat: quia pluri- ma monasterii Maren- sis monumenta bellorum injuriis perierunt Hadwigem autem ut Beatam habitam fuisse testatur Rostius: unde, ut ipse ait, Ossa ejus majores nostri reverenter involuta proxime summum altare asservarunt. Eundem Beatam nominant Joannes le Paige in Bibliotheca Præmonstratensi, Joannes Chry- sostomus vander Sterre, Petrus de Hugendere Prior furnensis, Ludolphus van Craywinkel Cononicus Ton- gerloensis et Pastor in Odegrutomo i. Legendæ Sanc- torum Ordinis Præmonstratensis, et alii: item D. Ægidius Gelenius, vir in rebus Patriæ suæ apprime versatus.

6 De Hadwige, Hadwigis nostræ avia materna, quæ in Dunwaldensi cœnobio obiit, in obituariis habetur an- notatus dies obitus xi Kal. Martii, postridie S. Pantaleonis. De Dunwaldensi cœnobio hæc scribit Cratopolius: Anno Domini mxxvii (notat Vander Sterren hic esse errorem in numero et legendum vel mxxxvii vel mxxxix) initium habuit monasterium Virginum nobilium Or- dinis Præmonstratensis, quod ab exciso nemore F Dunwalt, ab altera parte Rheni, nomen habet. Fue- runt siquidem tunc temporis optima secula, ita et optimi homines: qui portionem patrimonii sui in divinos usus, ut suis temporalibus æterna bona lu- crarentur, distribuerunt. Ædificato itaque parvo conventu, statim ubi puram didicerunt innocentiam, Principum accessit liberalitas. Quare D. Fridericus Archiepiscopus, et Arnoldus Comes de Monte, et D. Conradus Præpositus D. Petri Colonie, frater- nitatem hanc adjuverunt et non parum promove- runt. Anno autem Domini mccccxci jussu Ducis Mon- tensis, Collegium hoc per R. D. Reinerum Abbatem Steinfeldensem reformatum est et conclusum, cum antea esset liberum. Ejusdem monasterii fundationem Mauritius du Pre, in Annalibus brevibus Ordinis Præ- monstratensis, refert ad annum mccccx.

post matrem.

et sanctæ
vitæ exemplis
præfuit:
EBeatæ titulo
honorata.Avia Had-
wigis rixit
in cœnobio
Dunwalden.

F

DE SS. JOANNE, ANTONIO ET EUSTACHIO,

MARTYRIBUS VILNÆ IN LITUANIA.

G. H.

POST AN.
MCCCXXVIII

Acta martyrii,

horum com-
pendium :cultus 14
Aprilis,etiam apud
Moschos.Olgerdus
Dux pater
Jagellonis :

Horum Sanctorum Acta ex antiquis MSS. Livonicis et Rutenicis, in Latium fideliter versa, ad nos Vilna misit Matthias Castmirus Sarbievius nostræ Societatis Sacerdos, et Lyricæ poësius suo tempore princeps; eaque Illustrissimus Georgius Tyskevicius, tunc Methouensis Episcopus, ut Suffraganeus atque Administrator Eustachii Vollovicii Episcopi Vilnensis, dein ad Episcopatum Samogiensem ac tandem ad Vilnensem promotus, ut edi possent muniverat chiographi sui sigillique fide publica. Albertus Wiuk Koialowicz ex eadem Societate Jrsu Sacræ Theologiæ Doctor, et alius Universitatis Vilnensis Præan-cellarius, inscripsit anno MDCL dicto Tyskevicio, tunc Episcopo Vilnensi, Miscellaneum verum ad statum Ecclesiasticum in magno Lituaniæ Ducatu pertinentium : ac primo proponit Patronos proprios magni Ducatus Lituaniæ, quorum alii sunt ex ritu Latino, alii ritu Græco, et inter hos, prædictos Sanctos celebrat hoc elo-gio.

B 2 Sancti Joannes, Antonius, Eustachius Martyres, Olgerdi, magnæ Lituaniæ Ducis, Anlici cubicularii, nobiles Lituani, populariter vocati Kukley, Mihley, Nizilo : a familia Christiana ipsius Ducissæ Russæ ad fidem conversi, a Nestorio Christiano Presbytero baptizati, ob constantiam in religione suscepta, præsertim quod vetitos cibos statis diebus comedere recusarent, jussu Olgerdi necati sunt : Joannes suspensus xxiv Aprilis, Antonius xix Junii, Eustachius denique post multa alia tormenta, ac præsertim verberationem, crucium confractionem, entis capillorumque (quos sibi Ethnico more radi non permittebat) violentam detractionem, xiii Decembris suspendio vitam hanc finivit. Passi sunt Vilnæ post annum Christi mcccxxviii, sepulti Vilnæ in templo Sanctissimæ Trinitatis, ritus Græco-Russi uniti, a quibus memoria illorum recolitur ad xiv Aprilis. Relati in numerum Sanctorum sub Alexio Metropolita Klioviensi unito. Hæc dictus Albertus, et confirmant Acta, in quibus Antonius dicitur passus xiv Januarii et Eustachius xxxi Decembris. Ferrarius in generali Catalogo Sanctorum eosdem dicto hoc xiv Aprilis celebrat his verbis : Vilnæ in Lituania sanctorum Martyrum Antonii, Joannis et Eustochii. Citat in Notis monumenta ejusdem monasterii Sanctissimæ Trinitatis : ubi non Eustochius sed Eustachius tertius frater nominatur. Fallitur autem, dum a Tartaris interceptos scribit. Colunt eosdem non solum Lithuani, sed etiam Moschi : nam in sæpe laudatis Kalendarii Moscoritici Tabulis, apud Cl. V. Laurentium vander Hem Amstelodami conspiciendis, videre est eos antico in habitu, cum cruce martyri signo, et gladio nobilitatis tessera, depictos. Et Antonius quidem atque Joannes pileos capitibus gestant : Joannes quoque juvenili specie imberbis inter Antonium et Eustachium bene barbato stat medius ; quem tamen ex Actis scimus utroque majorem natu fuisse : quod ipsum videtur locus dignior indicare. De Eustachio constat juvenem omnino fuisse : itaque vel nominum ordo in Tabula vel situs subjectarum nominibus imaginum mutandus fuit. Est porro Vilna urbs Lituaniæ primaria, ad Vilnæ (a quo nomen accepit) Viliæque confluentes. Acta memorati Alexii Metropolitanæ Klioviensis dedimus xiii Februarii ; quando ejus obitus etiam in prædictis tabulis depictus cernitur, sicut et inventio vel Translatio corporis. Olgerdus, Magnus Dux Lituaniæ fuit pater Jagellonis, et præfuit ab anno mcccxxix usque ad annum mcccxxxix, quando relicta numerosa prole mortuus est : cujus res gestas et plurima ab eo bellu gesta describit ante indicatus Albertus Wiuk Koialowicz par. 1 Historiæ Lituaniæ lib. 8

Aprilis T. II.

ACTA MARTYRII.

Ex MSS. Livonicis et Rutenicis.

Ili fuerunt natione Lituani, similiter ut alii nationis ejusdem homines. Igni servientes. Antonius igitur et Joannes fratres fuerunt ; tota autem anima Christianismum et Catholicam veritatem amantes. Dum in Lithuaniam quidam Presbyter, Nestorius nomine, venisset, ab eo divinum percipiunt baptismum ; in quo annis prior, Joannes ; illum autem subsequens, Antonius nominati sunt.

2 Post baptismum itaque vitam Christianis competentem suscipiunt : in obsequiis autem Principis Lituorum degunt, occultant tamen se esse Christianos. Verum quoniam impossibile erat omnino tegere id quod omnibus modis contrarium erat institutis, moribus, et vitæ aliorum, qualia sunt tondere caput et barbam, carnes comedere, atque alia ; interrogati itaque nonnumquam a Principe, constanter se Christianos esse confessi sunt. Coguntur ergo abnegare Catholicam veritatem, et appositas Principis mensæ comedere carnes : fuit autem dies jejunii. Qui quoniam noluerunt, in carcere tenebroso clauduntur : quem illi læti et hilares intraverunt, quoniam pro Christi nomine digni habiti sunt talia pati : putarunt enim ad regimen potius quam ad carcerem duci.

3 Cum autem elapsus est annus, concidit omnino Joannes ; expavescens tormenta, misit rogatum ad Principem liberari de carcere, promisitque se omnia facturum quæcumque jussus fuisset a Principe : quod et factum est. Clarus itaque hoc ipso est factus, atque in omnibus similis aliis, præterquam quod Christianismum in pectore tenuit, quem profiteri propter tormentorum formidinem non est ausus. Eo igitur tempore Antonius quoque de carcere educitur, et manet uterque liber ; sed Antonius non occultabat fidem sicut Joannes : imo palam faciebat, et fratrem increpabat, atque pro viribus suis corripiebat. Tempore autem quodam, cum pro more adstaret Principi, Joannes comedit carnes, Antonius autem jussus renuntiavit, seque Christianum esse confessus est : quamobrem iterum carceri traditur.

4 Joannes autem et a Christianis spernitur, et a Gentilibus sæpissime opprobriis afflicitur, quoniam neque paternam neque postea adamatam servavit fidem. Venit igitur ad prædictum Presbyterum Nestorium, rogatque eum intercedere ad fratrem, ut in consortium ejus reciperetur. Quod posteaquam audivit Antonius, nulla ratione se assensurum renuntiavit, nisi prius frater publice confessus fuisset fidem. Mutatus itaque de toto quæsit idoneum tempus, quo publice confiteri potuisset Catholicam veritatem. Quondam ergo adstans Principi, et pro consuetudine ei in balneo ministrans, audacter se Christianum esse confitetur. Sed Princeps, quoniam solus erat in balneo, non est ausus iram monstrare, nec quidquam facere Joanni. Sed ille iterum multis jam præsentibus Christianum se esse confitetur, et continuo ab omnibus qui aderant pugnis et fustibus cæditur, atque tractus in carcerem abducitur. Quo cum pervenit, ineffabilem fratri effecit lætitiā. Manserunt ergo uterque in carcere laudantes Deum. Non multos autem post dies, participes facti sunt Sacrosanctæ Eucharistiæ.

5 Post aliquot autem annos, suspendio adjudicatus est Antonius : qui cum jam latum fuisset decretum, noctem eam totam insomnem duxit, lau-

Baptizantur
Antonius et
Joannes,E
qui recusantes
comedere car-
nes, mittuntur
in carcerem.paret Principi
Joannes,Antonius
jam liber
eum increpat,E
et iterum
conjectus, in
carceremrenuit apo-
statam fra-
trem recipere.hic rursum
fidem confite-
tur,

EX MSS.
et fustibus
cordatur :
et fratre
suspenso

suspenditur
etiam ipse.

Eustachius
baptizatur,

et fidem
professus,

acriter caedi-
tur.

A dans Deum, simulque fratrem confirmans et ad martyrium incitans, et primum lapsum commemorans, atque predicans eum simili morte decessurum. Primo autem diluente, uterque Corporis et Sanguinis vivifici Christi Dei participes facti sunt. Cum vero dies eluxit, suspendio necatus est Antonius xiv Januarii. Joannes autem, cum elapsi sunt praedicti ab Antonio dies, similiter suspendio adjudicatus, vitam finivit xxiv Aprilis. Venerabiles autem Reliquias eorum nonnulli fidelium accipientes devote sepelierunt.

6 Eustachius autem juvenis erat, et adhuc in flore aetatis positus fortis et formosus, non anima tantum sed et corpore. Toto pectore, et iste amplexus est Christianitatem, baptizatusque a praedicto Nestorio. Mansit exinde ut Christianus, vitam ducens castam et Deo gratam, in jejniis atque aliis virtutibus. Quodam autem tempore dum sequeretur Principem, in Lithuania tunc degentem; vidit Princeps crescentes crines in capite et barba ejus intonsos. Mos enim fuit adorantibus Ignem, traditos a daemone, tondere capitis et barbae capillos. Eustachius vero, quemadmodum impietatem eorum, ut iniquam et ab omni ratione alienam, respuit: itaqueque crines intonsos servavit: quos cum Princeps habere eum conspexit, Christianusne esset quaesivit. Cumque se Christianum confessus fuisset, ira et dementia commotus Princeps, Sanctum a recta fide abducere in propositum induxit, atque in primis hunc quoque comedere carnes cogebat: quas ille nulla ratione comedit: fuit enim feria sexta et vigilia ad Nativitatem Christi Domini. Cum ergo advertisset Princeps, eum neque oculis aspicere carnes; primo jussit eum veribus ferreis caedi sine ulla commiseratione. Quod dum ageretur, et carnifices acriter instarent, Sanctus nec gemitum ullum nec lacrymam

emisit; sed potius laudare Deum visus est, qui eum talia pati dignum effecit. Atque ideo majori ira et furore commotus Princeps, jussit ferri frigidam et Sancto in os infundi. Quod cum factum est, nullo modo assensit ut comederet carnes. Quare etiam majora ei attulit tormenta Princeps: ossa pedum ejus confregit atque contrivit, a planta usque ad genua: postea capillos una cum cute, capiti ejus decerpi jussit, similiter etiam nasum et aures abscindi. Quae tormenta tribus diebus, tamquam non sentiens ea passus est: in quibus etiam alloquebatur Christianos, tormenta ejus desistentes et lamentantes.

7 Sic pene exanimatum mandavit Princeps lictoribus, ut in eadem quercu, in qua primi duo suspensi sunt, suspenderent. Sanctus itaque, quamvis contrita crura traheret, tamquam nihil mali passus, ducentes non modo alacriter, sed et supernaturaliter sequebatur. Qui cum venerunt ad praedictam quercum, imposito circa collum fune Sanctum necarunt, sicque animam tradidit Deo xxxi Decembris. Quoniam ibi autem pendens tribus diebus, nulli ferarum accessibilis, servatus est intactus, a fidelibus inde acceptus, honorifice sepultus est.

8 Fit autem et miraculum. Deo glorificante Martyres suos. Post eorum enim necem, nemo damnatorum in ea quercu pendere adjudicatus est (fuit autem locus ille supplicii publici) sed convenientes Christiani petierunt a Principe dari sibi locum illum: qui libenter locum concessit, et exaedificata est ecclesia. Nonnihil autem reliquiarum sacrarum translatum est ad Cathedralem quoque ecclesiam: Ipsa autem corpora Sanctorum jacent apud Basilianos, in ecclesia sanctissimae Trinitatis nominata, Deo trino et uno gloria et honor in secula seculorum, Amen.

DE B. LIDWIGE SIVE LIDWINA VIRGINE SCHIEDAMI IN HOLLANDIA

D. P.

Commentarius praevius.

§ I Nomen, cultus Vitae auctor Fr. Joannes Brugman.

ANNO
MCCGCCXXXIII
Tricennali
india,

mirabilis
Virgo

sed magis
morborum
patientia,

Q uoniam admirationis habeat plurimum vicennialis ab omni nutrimento corporeo abstinentia, quae Angelicam vitam venerabilis Solitarius Nicolai de rupe, ad xxii Martii a nobis laudari, tota Helvetia vicinisque Germaniae superioris provinciis, celeberrimum reddidit, seculo xv exente: multo tamen admirabilior apparuit Deus, eodem seculo intrante, in hac nostra inferiori Germania, per eam, de qua nobis nunc sermo instituitur, Virginem, quae nihilominus diuturnam, et aequae probatam abstinentiam tenuit; tanto autem magis stupenda quam Nicolaus, quod hunc corporum glorificationem impossibilitatem in mortali hac vita quadamtenus assecuto, uti decebat nihil, sic nec necesse erat per cibum potumve restaurari quidpiam; isti vero, inter acutissimos omnigenarum ferme infirmitatum dolores, vitalia pene omnia cum incredibili copia humoris sanguinei egerenti, et tamen impastae semper, non modo non deficeret per tot annos cruciatuum materia, sed etiam abundaret caro, quam ignis suer, ulcera plurima, et vermes centeni quotidie subnascentes depascerentur, per annos triginta ac plures.

2 Verum haec famam illi, Deo honorem conciliarent; nobis utilitatem majorem offeret admirabilis illius in perferendis morbis patientia, cui nescio an similem viderint ulla praeterita secula, aut quae sequentur visura sint unquam. Cum igitur illius nomen, quod integre

Lidwich sive Lidwin pronuntiandum scribendumque fuerat, vulgo Lidwy pronuntiaretur, et vulgari tunc atque nunc lingua Lyden idem esset Belgis, quod Latinis pati; factum est, ut passim homines nominis ejus etymon a patiendo ducendum inculcarent, et quidem absque mensura ac modo, quod particula Wy sive Wyd id est, Latine, Late, in fine nominis occurrens, indicare videbatur. Hunc vulgi acceptionem secutus in prima ejus Vita Brugmannus, Lydwyd perpetuo scripsit: in secunda, ad verum nominis descriptionem attingens propius, Liedwich natus; in tertia etiam Lidwinam posuit, sic tamen ut vulgari illi ad Byden et wyd allusioni, in explicando nomine mauerit utrobique inherere. Interim uti nomen ipsum pro Virgine hac non fuit noviter excogitatum, cum notione vocis secundum vulgi sensum male ominata; sed a majoribus per manus traditum, ex usu Teutonicae antiquitatis felicissimi omnis vocabula nuncupandis liberis excogitantis: sic veram virginis nominis etymologiam scire qui volet, ab antiqua Teutonice lingua similem ei quaerat necesse est, quam quaereret nominibus aliis a Lid captis et quomodo Lidbertum Litorum seu vassallorum aut populi principem; Lidericum, vasallis populoque divitem aut potentem, interpretaretur; ita Lidwigem, populi propugnatricem; Lidwinam, populi delictum vel populo dilectam, ex nominum institutione inveniet significasse

varieque
cruciatum

et suspendi-
tur.

intactus a
feris post
triduum sepe-
latur.

E

aedificatur
ecclesia.

ita ut hinc
nominata
crederetur.

(licet alia
sit vera no-
minis notio

A gnificasse : quamvis pridem apud nos in usu jam esse desierint Wigghen, pugnare ; Winne, dilectus ; voces aliquam usurpatæ a Wat ramo, Abbate, ante annos fere mille Canticorum Salomonis Belgica lingua paraphraste, et in antiquis Saxonice monumentis notæ.

sacello post
mortem hono-
rata

colchatur
feria 4
Pasche ;

3 Mortua est anno MCCCXXXIII, tertia feria Paschali : cum autem sepulcrum ejus multis visitationibus et diversorum oblationibus honoraretur (qui uti addit Thomas a Kempis, se a variis languoribus et infirmitatibus curatos asserebant), Rectores ecclesie S. Joannis Baptista parochialis Schiedami, sequenti anno capellam lapideam cum altari super tumbam ejus construxerunt, uti plenus infra num. 151. Vitæ prioris legetur. Lucem hæc accipient ex Molano in Natalibus sanctorum Belgii, cujus verba ad reliquum ejusdem Sanctæ cultum explicandum his transcribimus : Sacellum habuit honorificum intra parochialem ecclesiam, et in medio sacelli tumbam marmoream. Historia etiam in tabulis depicta cernebatur. Annuæ præterea sacellum illud et Virginis tumba exornabatur, non die xiv Aprilis, sed die quarta Paschatis, et festum ejus celebrabatur cum solenni Sacro et Officio de Trinitate (eo quod in Canonem Sanctorum relata non sit a Romano Pontifice) cum concione tamen sub Sacro de ejus vita et passione. Ita Molanus ex litteris D. Cornelii Gondani, cum ex Schiedamo extubatus, migrasset Trajectum ad Pastorum civilis ecclesie.

corpus per
annos 30 a
morte immo-
tum,

an postea
relectum ?

4 Moritura Sancta, ut dicitur num. 366 Vitæ posterioris, omnes tam præsentibus quam absentibus fuerat instantanter deprecata, quatenus infra trigesimum annum post sepulturam suam se non moverent. An quia tandem corpus suum, ipsa in morte juvenili integritati mirabiliter restitutum, in eadem integritate sciebat toto illi tempore conservandum, idque maluit mortales oculos humilis Virgo latere ? Novit ipse qui incorruptam fecit a morte, et quamdiu voluit potuit servare absque corruptione in sepulcro. An etiam post triginta illas annos reserata sit tumba, et quo in statu inventum corpus, ignoramus ; quia qui post annum MCCCXLVII vitam ejus Latine ac Belgice imprimendum dedere, nihil tale addere curaverunt. Videtur tamen aliquando tumba reserata fuisse, in eaque sacra assu, jam carne soluta (qualia nunc Bruxellis servantur) sic fuisse composita, ut peregrinis advenientibus possent spectanda exhiberi : id enim colligitur ex Fr. Laurentii Suri annotatione MS. ad Vitam opposita, pro conservanda memoria eorum, quæ circa prædictum altare atque sacellum sibi retulerat Fr. Jacobus de observantia, qui dicebat eandem se Reliquias ibidem aspexisse.

Domus versa
in monaste-
rium :

C 5 Eadem Sancta optaverat vivens, ut si quis in loco isto, in quo jacebat agra, et præ quo oblatas sedes ampliores recusabat, pro hospitandis pauperibus post discessum suum domum extruxerit, eleemosyna in sinum suum non rediret vacua : quod inquit num. 77. Vita posterior, cernimus esse completum. Frater autem Jacobus, de quo supra, asseruit Surio, quod succedente tempore erectum sit monasterium Grisearum Sororum, ibi a se visum : id vero licet altari atque sacello supra sepulcrum erectis conjungat Surias, prout videbatur intellexisse : de domo tamen S. Lidwinæ paterna esse intelligendam, apparet ex præfatio Joannis Molano, ubi sic proseguitur suam narrationem. Habuit quoque conventus Sororum S. Francisci altare consecratum in honorem S. Lydwyl Virginis, versus Occidentem, eo in loco ubi lecto decumbens Deo in hac vita servasse fertur. Sed hæc omnia hostes fidei et omnis pietatis funditus everterunt anno septuagesimo secundo. Conventus hic, ut ex Waddingi Annalibus liquet, nomen habebat a S. Ursula, et sub annum MCCCXLIX, quadam obtinuit privilegia, ex quibus colligi datur, post S. Lidwinæ mortem ibi fundatum esse : etsi ipsa vivente

Schiedami, sed alia forsitan in domo, Tertiarias aliquot D sorores convixisse, habeatur ex Vitæ Prioris num. 37. AUCTORE D. P. Nunc Monasterium illud, quod hodieque in Dammo urbis superest, et Dominarum vulgo dictum fuisse ex Schiedammensibus comperi, conversum est in orphanotrophium ab iis qui sacellum templo parochiali adhærens funditus everterunt, sepulcrum abolerunt, et quo tegebatur lapidem in aliam templi partem transtulerunt, invicem tamen, ne posset Sanctæ memoriam posteris renovare : deinde penitus submoverunt.

6 Vitam scripsit venerabilis Pater Fr. Joannes Brugman, Ordinis Minorum de Observantia, vir, ut in nostro MS. laudatur, verbo et vita valde spectabilis ; ut Waddingus in libro de scriptoribus Ordinis Minorum, alia ejus scripta recenscas, divini verbi concionator egregius ; ut Aubertus Miræus, in libro de scriptoribus ecclesiasticis cap. 522, Noviomagi anno MCCCCLXXIII, mortuum asserens, Concionator suo ævo celeberrimus. Denique ut Annales Minoritici, clarus spiritu prophetiæ (cujus etiam nunc multa inter Catholicos Hollandiæ circumferuntur exempla quadamtenus impleri capta) et ardens amator paupertatis, unus e primis provinciæ Coloniensis fundatoribus. Hunc tantum virum uestus erat præteriri ab Arturo, Martyrologii Franciscani compilatore. quorumcumque E nomen celebre invenisset, in ordinem Sanctorum aut Beatorum adscribente : et quoniam diem mortis notaverat nemo, elegit xix Octobris ; eandem illa sua Pontificia auctoritate, qua Beati Confessoris titulum ei dare præsumpsit.

Vita scripta
a Joa Brug-
man,

viro sancto

et per Diony-
sium Carth.
laudato.

Fuit tamen Brugmannus Neomageusi conventui in veneratione aliqua : testatur enim in Annalibus Waddingus num. 113 an. 1455, caput illius, uno cum capite Theodori Lenti, postea a Gensii occisi, prope summum altare decore servatum fuisse, usque dum iidem Gensii sacra ibidem omnia profanarunt. Inscripti illi Venerabilis Dionysius Carthusianus libellos duos de doctrina et regulis Vitæ Christianorum, qui in collectione Coloniensi anni 1559 opusculorum ejus eatenus ineditorum primum locum tenent, et in eorum Præfatione sic ipsum alloquitur : Est ergo hujus editionis intentio breviter tangere, ad quid omnes teneantur Christi fideles communiter, ad quid diversi specialiter : ad quod declarandum ac prosequendum parvitatem meam obnoxio precibus instigavit caritas tua, religiose ac devotissime Pater, atque in Christo prædilecte Confrater, Joannes Brugman : qui juxta nominis tui interpretationem recte vocaris JOANNES, utpote vas gratiæ Dei : nec minus apte vocaris BRUGMAN, hoc est, Vir pontis ; qui indefesse ac sapienter cunctis fidelibus fabricas, id est exemplis et verbis ferventibus pandis et exhibes pontem, quem transseundo pertingant, ab amaritudinibus et inquietudinibus hujus procellosissimi maris magni, ad suavissimum ac quietissimum portum æternæ salutis : in quo Angelico opere, fervori tuo congratulor ; verum tamen hoc unum unice hortor ac precor, ut fervor te excitans sancta semper discretionem regatur, ne fractum corpus ruat sub onere.

§ II. Vita semel iterumque a Brugmanno Latine scripta, hujus epitome edita per Thomam a Kempis.

Scripsit Brugmannus S. Lidwinæ Vitam tertio quæmodum in præfatione postrema compositionis, et ad eulcem ejusdem clare testatur. Prima Vita, max ab ipsius sanctæ Virginis obitu, videtur ex iis concinnata quæ constantiori Schiedamensium relatu, scripturis quibusdam vernaculis extemporalibus, et ex paucis cum ejus Confessario colloquiis, discere auctor potuit : quam proinde brevioris atque succinctioris esse, nonnullisque in locis emendationi post factæ obnoxiam, nemo mira-

Vita brevior
nec satis
perfecta.

A bitur. Periisse illa credebatur : sed extat inter historias plurimorum Sanctorum, quas Molanus, in notationibus ad Usuardum xxv Julii de S. Maquerico agens, appellat Legendæ partem secundam, forsan Lombardicum historiam pro prima parte Legendæ ac ipiens. Prodiit autem Colonia primum anno mcccc.lxxxiii; ac biennio post Loranii recusa, in Museo nostro servatur. Non legitur istic quidem auctoris nomen : sed cum verba et periodi quandoque integræ reperiantur eadem quæ in secunda occurrunt compositione, quam Brugmanni esse nullatenus dubitamus; eumque propter non exiguam narrationis diversitatem dici nequeat ipsa hujus quam Priori loco dabimus, Vitæ esse epitomæ; consequens fit, ut fuerit prima compositio auctoris, necdum plene informati. Quam licet huic operi inserendam non judicemus; non pauca tamen ex ea nobis indicanda venient in Annotationibus aut Appendice. Vitæ autem istius primæ, absque ullo Prologo scriptæ, hoc est principium : In Hollandia quædam civitas sita est, nomine Schiedam, portum habens, quo et Mosa mediantibus, navium classes intrant mare Occidentale.

B 8 Quo tempore hæc scribebat Brugmannus, conscriptum est Schiedami, ad piæ plebis satisfactionem, opusculum de eadem materia accuratius, vulgari lingua : quod quandonam primo fuerit prælo subjectum divinare non possumus; impressum tamen sat cito fuisse, colligimus ex miraculo, circa unum ejus exemplar facto, et ad culcem secundæ editionis anno mccccxlvii Delfis factæ adjecto relatoque ad Appendicem Vitæ, intræ hic dandus primæ. Editionem hanc accepimus beneficio Joannis Baptistæ Horenbekii, insignis e nostra Societate in Rotterdamsi vinea operarii : quæ quamvis Auctorem nullum præferat, non dubitamus tamen quin is fuerit Beata cognatus, Joannes Gerlaci, infra a Brugmanno citatus. Concluditur autem Belgica illa Vita hoc modo : Item signa et miracula multa facta sunt et quotidie fiunt, ex quibus bene magnus Liber fieri posset, quæ post mortem ejus acciderunt, et hic scripta non habentur, nunc autem de his satis. Dens sit cum nobis omnibus semper. Amen. Deinde additur : Hic expliciunt quædam puncta de vita Lidewy : verum scito quod hæc sit minima pars eorum quæ de ipsa scribenda fuissent. Missa hæc ad Brugmannum mox sunt, ut ipse, qui stylo Latino videbatur posse aliquid, nec minus sanctæ Virginis causa velle, Latinam Vitam inde componeret : quam vulgaret loco primæ illius, nimium succinctæ atque imperfectæ, ad tam eximie sanctitutis exemplum etiam exteris nationibus manifestandum.

C 9 Accinxit ille se continuo operi, et ante annum (ut putamus) mccccxlviii, ex hac Belgica et sua illa prima, aliisque Schiedama acceptis informationibus Vitam composuit, quam ex duabus potioribus ac dignioribus hic legis : priorem vocabimus, dabimusque juxta exemplam ejus antiquum, quod habemus in nostro MS. codice, scriptam et completam anno Domini mccccxcix circa principium ejusdem anni, per P. Jacobum de Colonia, alias de Aldenrade, Professum Carthusiensem et seniore domus S. Albani Martyris prope Treviros, duobus apposis berillis, præ senio caligantibus sibi oculis : qui et eodem anno aliis circa festum S. Martini, annos habens ætatis fere octoginta, ordinis circiter quinquaginta duos : ejus anima requiescat cum sanctis in pace. Amen. Ita rubrica ad calcem descriptionis posita. In principio Vitæ hic titulus legitur a prænominato scriptore Jacobo compositus, Incipit Vita ejusdam sanctæ Virginis nomine Liedwiche, nostro fere tempore, in civitate Shiedamensi Hollandiæ, multis afflictionibus diversarum infirmitatum probatæ, multisque patientiæ coronis clarificatæ : circa quam Dominus mirabiliter operatus est, diversis eam consolationibus spiritualibus refovendo, non solum pro ipsa, sed et pro ædificatione omnium

fideliū, ejus vitam audientium vel legentium, quam conscripsit originaliter venerabilis P. Fr. Joannes Brugman, Ordinis Minorum de Observantia per Hollandiam Provincialis : vir verbo et vita valde spectabilis. Ubi intelligendus est minus propriè dici Provinciale Hollandiæ, quasi ea per se Provinciam constituerit; cum universum Belgium uno Provinciæ Coloniensis nomine contineretur : uti patet ex Catalogo Provinciæ anni mxxxvi, quem Franciscus Haroldus subterruit Epitome Annalium Waddingi : qui idem Waddingus cum ostendat Norwimagensis conventus exordia spectare ad annum mccccix, Capitulum autem Provinciale, in quo electus Vicarius Brugmannus est, dicat ibidem celebratum; sequitur (visi ante hæc etiam Provincialis Brugmannus fuerit) in hujus secundæ vitæ Titulo Provinciale dici per prolepsin; ex ea scilicet manere, quod aliquam multis annis suscepit post fundatum illum conventum, imo et post absolutam ultimam, de qua infra, descriptionem.

10 Hæc secunda Vita dividitur in capita quadraginta quinque, iisdem fere quibus Belgica titulis, sed ordine capitum multum diverso; prout eorum syllabus, Prologo subjectus, clarum faciet. Stylus aliquanto plenior quam Belgicæ cultiorque, sensus utriusque idem est, sed rerum materia multo copiosior, accepta pro majori parte, ut in Prologo dicitur, ex ore D. Joannis Walteri de Leydis, qui octo fere annis Confessarius istius Virginis fuit, atque hæc ipsamet revelante didicerat, partim ex scriptis Belgicis scilicet jam indicatis Joannis Gerlaci cognati ejusdem Virginis, qui multis annis in domo ejus commoratus est; partim vero ex littera quam, anno mccccxi, Rectores civitatis Schiedamensis, in testimonium infirmitatum ejus, tradiderunt D. Joanni Angelo de Dordraco, Curato ecclesiæ ejusdem civitatis : pauca vero ex ore aliorum fide dignorum : omnia tamen per correctionem vel approbationem præfati D. Joannis Walteri et Joannis Gerlaci. Quæ nos cum Belgica Vita conferentes, quidquid super eam addebatur in hac secunda, discrevimus signo [] uncorum hujusmodi, initia ac fine cujusque augmenti additorum; itaque effecimus ut vernaculæ illius originarius textus non possit magnopere desiderari. Hanc vero vitam sic notatam nuncupabimus Priorem, respectu tertiæ quam Posterio-rem appellabimus.

11 Viderant et legerant illam Religiosi Fratres Canonici Regulares monasterii S. Elisabeth, prope Brielas in partibus Zelandiæ constituti, memorizæ Virginis Schiedamensis devotissimi, quibus rogantibus Thomas Malleolus a Kempis vita et scriptis venerabilis, vulgo Fr. Thomas Hamerken, in Domo Montis S. Agnetis (quæ extra muros oppidi Swollensis versus orientalem plagam sita est) eundem Canoniarum Regularium vitam professus, utque ipse semet in Præfatione indiget, pauper peregrinus. Hic, inquam rogantibus illis, libellum de vita sanctæ et patientissimæ Lidewigis Virginis perlegit : et, sicut diu desideraverant, eundem breviori ac planiori stylo compositum, ex caritate ad legendum transmisit : quia, inquit, ad hoc faciendum, consilium venerabilis vestri Prioris accessit et me animavit. Totam autem materiam libelli in duas partes distinxit, quarum prima agit sub brevitate, de multis infirmitatibus et doloribus hujus Virginis, nec non de gratiosis misericordiæ ipsius operibus, et miraculosis quibusdam gestis, ut dicitur in Prologo partis secundæ : hæc autem tractat de spiritualibus donis ejus et divinis consolationibus et frequentibus raptibus. Singulis vero partibus (uti in præfatione prima auctor prosequitur) propria capitula prænotavit; plura etiam de consilio quorundam Religiosorum omisit inserere, quæ forte quibusdam simplicibus dubitationem aut quæstionem intricatam ingerere videbantur. Elegi ergo, inquit,

D
an tunc Hol-
landiæ Pro-
vincialis
Brugman ?

quanta hujus
Vitæ fides ?

E

quomodo
collata cum
Belgica;

ex hac 2
epitomen fecit
Thomas a
Kempis
F

in duas
distinctam
partes

2. ex Belgica
Jo. Gerlaci,
Latina et
aucta

data ex
MS.

ex

A ex multis ea potius scribere et colligere, quæ mores instruerent et humilem imitationem legentibus liquido demonstrarent. Sunt tamen fere omnia omni admiratione digna, meam experientiam excedentia, quæ majoribus judicanda committo: spero autem quod vota humilium Deo et ipsi sanctæ Virgini magis grata erunt et complacent, quam altiora scrutari et de secretis Dei insipienter fabulari.

12 Hactenus in prologis Thomas a Kempis, cujus compositionem et apud Crucigeros Colonia: extare in MSS. comperimus, et ex Hubergensi Patrum Guillelmitarum monasterio utendam habuimus, completam per Fr. Arnoldum Schuylen, monachum Presbyterum in Porta-cœli juxta Busem-Ducis (quod fuit ejusdem Ordinis Guillelmitici cenobium) eadem fere tempestate, qui satellitium Ducis Geldriæ, in Hollandiam impetuoso facto incursu, expulavit pagum dictum den Haghe, multis inde florenorum millibus asportatis, anno videlicet xxviii supra m. Ipsum Thomæ autographum habuit Henricus Sommulius noster, indeque jam dictam epitomen de Vita S. Lydwigis transtulit in collectionem operum ejusdem Kempensis, anno 1600 iterumque 1607 a se vulgatam. Carthusiani vero Colonienses, qui anno 1618 Surianum opus ordinatius auctiusque ediderunt, et Vitis quarum styllum mutaverunt Surius prætermittis, primigenias qua liquit substituerunt; uti sunt Sommalii editionibus, uti in margine profitentur. Ita cusa atque recusa cum extet epitome illa, nihil autem continet quod non plenius certiusque continat Vita, de qua hactenus (nam postrema in manus Kempensis non pervenerat dum hæc elaboraret) nihil est cur eam hic putemus desiderari: satis erit si quæ ipse sub finem Vitæ subjunxit miracula tria, fide certissima sibi comperta, in appendicem jam sæpe dictæ Prioris Vitæ transferamus.

§ III. Vita tertia Schiedami impressa authentice, abbreviata a Surio aliisque.

Cum ii qui fuerant Sanctæ Virgini pie devoti et viventi familiares, multa etiam in secunda Brugmanni compositione desiderari dolerent; neque satisfaceret iisdem simplex illa narratio, absque ullis eloquentiæ ad inflammandam voluntatem moresque formandos idoneis ornamentis; Confessor Virgini Joannes Walteri, qui ad Priores scriptiones aliud non contulerat quam vivæ vocis instructionem, coactus fuit calamo manum adhibere, et quæ insuper noverat scripto tradere, Brugmanno communicanda. His autem novis adjumentis, ut apparet ex num. 194 instructus Brugmannus, tunc temporis, id est anno mcccclvi in Conventu Audamaropolitano Lector, tertiam, quam posteriorem nuncupabimus, Vitam secundum tres gradus perfectionis tripartitam, composuit; stylo a priori compositione diversissimo: quæ quantumcumque sit rebus ac verbis copiosior multo, destituitur tamen plurimis earundem rerum circumstantiis, quas auctor in Vita priore accuratissime annotaverat. Quocirca novo exemplo, et nunquam fortassis per totum hoc opus redituro, congruum duximus duas ejusdem Sanctæ Vitis ab eodem auctore compositas dare: quandoquidem alterius vices neutra integre posset supplere.

14 Auctor tertiam translationem vocat, eo, ut arbitramur, sensu, quod uterque Joannes, Gerlaci scilicet et Walteri, quorum scriptis usum se Brugmannus fateatur, idiomate Belgico memorias suas exaravit. Exemplum ex impressione Schiedamensi anni mcccclxviii attulerat ad nos R. P. Alexander Calwart: sed quod dolebamus summo opere, ut inventum erat, initio ac fine mutilum: alterum in Corsendonkano Canoniorum Regularium prope Turnholtum monasterio inventum, quia nec ipsum plenum erat, licet dimidiam partem lacunarum expleret, quo propius abesse nos ab integritate faciebat, eo ardentius sollicitiusque requirere rogebat quod inven-

niendum supererat. Sed diu frustra fuit omnis per Hollandiam Flandriam atque Brabantiam labor. Tandem Suriani operis supplementum, ejusdemque septimum atque auctori suo posthumum totum legentibus, et in eo videntibus Vitam Lydwine Virginis (prout eandem ex postrema Brugmanni scriptione, omisis quæ sine historice detrimento omitti potuerunt, ipse Surius ad annum usque MDLXXVIII superstes, stylo suo contraxit) mens injecta est, Colonia: apud RR. Patres Carthusianos, conquisitorum a Laurentio monumentorum custodes fideles, inveniri posse, quod nobis deerat. Ab ipsa Sancta eam mentem fuisse declaravit eventus; nam eam in se curam suscipiens R. P. Jacobus Kritzeradt, pro veteri suo erga Sanctos zelo, misit eo confestim qui inquireret, inventoque libro, curavit describenda quæ optabamus: postmodum vero et apud Franciscanos Lorani et in Bibliotheca Adm. R. D. Auberti vanden Eeden Archidiaconi Antuerpiensis reperta alio exemplaria sunt, quæ antea quærentium diligentiam fugerant.

15 Porro ut hæc Vita prodiret ornatior, curaverant Rectores Schiedamenses pictas viginti tabulas (quæ circum capellam Virginis appensæ, oculis spectandas exhibebant partes Virgineæ vitæ præcipuas) totidem tabellis ligneis excipiendus, eo quod ætas ac locus ille dare poterat artificis. Harum præcipua s. duodecim, in brevius contractas spatium, Heribertus Rosweidus noster mandavit, elegantissimo Hieronymi Wirixii cælo, in æs sculpti, atque collocari circum imaginem ipsius S. Lidwinæ; quam Schiedamensium librorum frontispicia docebant pingere spectare prorsus gloriosa, passos decenter capillos redimitam rosæ, cum crucifixo in manu altera, florido in altera ramo, fluidaque in veste; et hanc imaginem dedicavit Adm. R. D. Gaspari Louwry, singulari S. Lidwinæ cultori. Talis effigiei limboque in historias duodenas distincti typus æreus, Wirixianæ chalcographiæ prælo subjectus, multitudine excerptarum inde figurarum haud paulo magis notitiam admirationemque sanctæ hujus Virginis sparsit per orbem Christianum, quam quæ inter paucorum manus detrita perierit Vitarum, toties a Brugmanno innovatarum, exemplaria. Senti autem sunt alii alique in Belgio ac Gallia sculptores plures; Virginem, nunc corpore toto, nunc dimidio; nunc solam, nunc Angelo suo comitam, varia forma et magnitudine exprimentes, sed habitu et gestu semper eodem.

16 Interim solis Latine peritorum manibus ferme tenebantur a Kempensi Surioque composita Virginalis vitæ compendia. Sed Suriani laboris utilitas, una cum ejus opere, pervagata est latius. Ergo, ne tanti exempli fructu diutius privarentur homines illiterati, primus omnium Michael d'Esne, Bettencurii Dynasta, Philippi II Hispaniarum Regis ephebus honorarius, ad quietum primo inter musas otium, deinde ad Ordinem Presbyteralem transgressus, cum Duaci, quam suo severus sedem legerat, vertendis in sermonem Galliarum Sanctorum variorum Vitis, sibi aliisque prodesse stude-ret; Vitæ S. Lidwinæ synopsis elegantem ex Suriana epitome collegit, quæ inter Sanctorum Vitas in unum volumen collectas, Duaci typis Bellervianis prodit anno MDXCVII; quo ipso anno exente consecratus est idem Michael, Tornacensis Episcopus; cum eoque titulo inscriptus legitur eidem Virgini Schiedamensis Vitæ, seorsim in forma minori apud Duacenos excusa anno MDXVIII. Primo autem seculi istius anno tota Suriana epitome, absque ulla restrictione, Gallice prodierat ibidem Duaci, una cum Vita S. Euphrosynæ Alexandrinæ, ex ejusdem Surii opere traducta, studio D. Walrandi Caout Presbyteri, et dedicata fuerat illustri Matronæ D. Marix de Reuty, Falcobergensi Comitissæ, nuptæ D. Gasconi Spinola, Ducatus Limburgici ac partium Transmosanarum pro Belgii Principibus Gubernatori.

17 Anno MDXCVIII collectas a Surio Vitas in compendium

D
AUCTORE D. P.

a Surio
contractius
edita,

et ornabatur
figuris ligneis

E

quarum pars
postea æri
incisa circum
imaginem
Sanctæ.

Gallice
reddita
Suriana
epitome,
primum
contractius
F

deinde integre
prodiit,

quæ extat in
MSS.

et cum
operibus
impressa.

Ad 3 Vitam
uberius scri-
bundam

usus etiam
Confessarii
scriptis
Brugmanni,
an 1456.

fuit ea
Schiedami
an. 1498
excusa,

A pendium Latine redegit *Franciscus Haræus*, et inter ipsas Vitam S. Lidwinæ, rursusque in opere auctiori vulgavit anno mdcv. Hispanice idem præstitit in *Floribus Sanctorum*, toties cussis ac recensis, et in omnes pene linguas Europææ traductis, *Petrus Ribodineira* ex nostra Societate. Secuti sunt alii alique, et imprimis *Heribertus Rosweidus* noster Belgice, in *Vitis seu elogiis Sanctarum Virginum*. Sub annum mdcxxxvii, amicus noster R. P. *Guilhelmus Thiersant* S. J. collatis inter se *Suri* atque *Kempensis* descriptionibus, et additis quæ *Molanus* atque *Myræus* suggerebant, novo et eleganti stylo et idiomate Gallico, Sanctæ nostræ Vitæ vulgavit typis *Sebastiani Chapelet*, quæ nunc *Parisiis* piorum manibus passim teritur. Ignoscendum autem eidem est, quod nescius unde sua *Kempensis* accepisset dixerit in *Prefatione*, et hunc et *Brugmannum* ex antiquiori aliqua, quæ perierit, transcripsisse suas *Vitas*, rejectis et de curtatis dumtaxat superfluis; quod se fecisse profitentur soli *Kempensis* et *Surius*. Ignoscendum quoque eidem est quod *Vitæ* suæ cap. 3 judicaverit auctorem istius antiquioris Vitæ fuisse *Joannem Gualteri*: cum jam docuerimus eam non a *Joanne Gualteri*; sed a *Joanne Gerlaci*, *Virginis* cognati atque domestico, compilatam credi posse. Denique anno mdcxvii *Ludovicus Jacobi*, nostræ quoque Societatis Sacerdos, postremam *Brugmanni* compositionem a se Belgice redditam, ejusdem cujus hæc nunc excuduntur typis commisit vulgandam sub titulo *Speculi virginalis*, una cum *Vita B. Isabelle Francicæ* ex Gallico *Nicolai Causini* in eandem Belgicam linguam traducta, de qua xxxi Augusti pluribus erit agendum.

PRIOR VITA

Ex Teutonico MS. Joannis Gerlaci, Virginis cognati et domestici,

Latine reddita et ex aliis documentis aucta, a Joanne Brugmanno Ord. Minorum, tunc per Hollandiam Concionatore synchrono, quæ habetur in nostro codice MS.

PROLOGUS.

Venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: quia ecce, ait Dominus, ego operor opus in diebus vestris, quod non omnis qui audierit credet. a Quamvis ad profectum vitæ spiritualis, morum quoque institutionem sufficere nobis deberent priorum exempla Sanctorum, qui intuentes conversationem Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi, imitatores ejus effecti sunt. Quia tamen idem Salvator ait, Pater meus usque modo operatur, et ego operor; non solum videlicet corporalia qualibet, in usum humani corporis; sed etiam spiritualia, in usum spiritus et animæ: dignum profecto est, ut qui singulis annis divinitus renovata beneficia corporalia, per incrementa frugum et fructuum, ad necessaria corporum sustentacula colligimus; multo studiosius divinitus procurata, oblata et propinata sollicitè, animæ et spiritus ædificativa nutrimenta quaeramus, mentis in horreo recondenda, scripturæque ad posterorum ædificationem et profectum recommendemus; eo quod saluti spiritus, cum sit nobilior quam corpus, major utique sollicitudo est adhibenda quam salutis corporis.

2 Horum autem vitalium ac spiritualium alimentorum animæ seminaria, cœlestis Agricola, qui eadem multifarie multisque modis olim operatus est in utriusque sexus Sanctis novi et veteris Testamenti, copiosissima valde multitudine novissimis his temporibus plantavit in duplici agro, videlicet corporis et spiritus ejusdem Virginis: corpus quidem ejusdem, vomere quodam inauditarum a seculo tribulationum et

infirmorum, circumfodiendo et arando expurgans, ut fructum multum afferre posset in patientia: spiritum autem ineffabilibus divinis consolationibus, tamquam irriguo superiori, perfundens, ne ipsa spiritu pariter et corpore, in tantis tribulationibus spiritualibus pariter et corporalibus, deficeret. Quæ utraque, videlicet tam tribulationes ejus quam etiam consolationes, tantæ ac tales fuerunt, quod non solum non effari, sed nec æstimari valeant vel cogitari: quibus etsi multi simpliciter fidem et credulitatem adhibeant; nonnulli tamen (qui secundum carnem ambulantes et secundum carnis [sapientiam] abundantes, non percipiunt ea quæ sunt spiritus Dei) corde et voce contradicunt. Unde et non immerito propter tales supra dictum est, Venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: quia ecce, ait Dominus, ego operor opus in diebus vestris, quod non omnis qui audierit credet: non quidem quia omnes non credent; sed tantum, quia secundum rationem carnis judicantes, non credunt, quia quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

3 Nec mirum si in Virgine hac, ea quæ divinitus facta sunt, non credunt: cum etiam, ut Venerabilis Beda dicit, turbis, quæ minus doctæ videbantur, Domini facta mirantibus; scribæ et Pharisei eadem semper vel negabant, vel quæ negare non poterant blasphemabant: unde et in Evangelio Joannis dicitur, Numquid aliquis ex Phariseis aut ex Principibus credidit in eum? sed turba, quæ non novit Legem; maledicti sunt. Ut autem creduli horum mirabilium in fide confirmarentur, et increduli ad fidem invitarentur; pius Dominus, qui facit mirabilia magna solus, mirabilibus eam signis et miracolis, ante oculos etiam ejus proprios et aliorum, glorificare dignatus est: quasi opere videretur dicere: Si ipsi non creditis, saltem operibus meis circa ipsam patratis credite. Non solum autem, sed etiam nonnunquam de cœlestibus demandare dignatus est; quatenus fides et credulitas adhiberetur donis ejus, quæ circa eum divinitus operabatur, sicut infra patebit. Quamvis igitur propriæ devotionis stimulis agitatus, horum mirabilium, quasi delicatorem ferulorum, pauca, et vere valde pauca, in hoc opusculo collegerim: non tamen hoc feci, ut mihi meaque devotioni solummodo satisfacerem; sed ut legentibus cunctis vel audientibus, de consideratione divini bonitatis et ineffabilis pietatis Christi Domini, erga hanc humilem suam creaturam, materia præstaretur et iocitamentum devotionis: quatenus Christi bonitate considerata, ad melioris vitæ gratiam et spem consequendæ misericordiæ provocarentur.

4 Noverint autem qui hæc lecturi sunt, me eadem percepisse pro majori parte ex ore Domini Joannis Walteri de Leydis; qui octo fere annis Confessarius istius Virginis fuit, atque hæc ipsamet revelante didicerat; partim ex scriptis Joannis Gerlaci cognati ejusdem Virginis, qui multis annis in domo ejus commoratus est; partim vero ex littera, a quam Rectores civitatis Schiedamensis, in testimonium infirmitatum ejus, tradiderunt Domino Joanni Angeli de Dordrac, Ordinis Præmonstratensis de e Marienwart, qui pro tunc erat Curatus ecclesiæ civitatis ejusdem; pauca vero ex ore aliorum fide dignorum: omnia tamen per correctionem vel approbationem præfati D. Joannis Confessoris hujus Virginis, et Joannis Gerlaci. Quæ autem secundum veritatem conscientiarum percipere potui, cautius, ut valui, scripto commendavi, rogans sancti Spiritus bonitatem et æternam divinamque veritatem, quatenus, si quæ minus consona veritati sunt scripta, ipsa publice deleat et corrigat; ne falsa veris misceantur, ac vera falsis confundantur.

ANNOTATA

ultra quam capere possit carnalis sapientia,

non huc,

E

Joa 5, 48

sed fideliter credituris

hæc scribuntur, ad excitandam devotionem,

F

ex testimoniis et documentis fide dignissimis.

b

c

AUCTORE D. P. alia compendia Latine

Hispanice, Belgice,

alia Vita Gallica ex Suri et Kempensi,

B et Belgica ex Brugmanno.

Ps. 45, 9

a Deus animis corporibusque prospiciens.

Joan. 5, 17

in utroque excoluit Lidwinam,

A

ANNOTATA.

a *Rescript ad locum istum Habacuc 1, 5. Quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur; quia ecce suscitabo Chaldaeos etc. Hæc autem præmittuntur Prologo instar thematis explanandi.*

b *Hæc epistola huic Vitæ inseritur: sed interpolata: præfigitur autem pura et integra Vita posteriori.*

c *Situm est monasterium Mariewardense seu Insula S. Mariæ ad Lingam fluvium, inter Culenburchum ad Lecham, et Bommeliam ad Vahalim posita oppida.*

INDEX CAPITULORUM

Primus numerus Romanus, hujus Vitæ titulus, ut sunt in MS. Secundas Barbarus, titulos Capitulorum Vitæ Teutonicæ, huic Latinæ respondentium, designat.

- i De mirabili nativitate ejus præ aliis liberis parentum ejus: et de probitate avi ejus. *Cap. 1*
- B ii De imagine B. Mariæ Virginis, et reverentia quam habebat ad illam. *2*
- iii De initio infirmitatis ejus, et statu trium primorum annorum, et homicidio apud eam prohibito. *3*
- iv De refectione ejus per sequentes fere sedecim annos. *4*
- v De statu et infirmitatibus ejus post tres primos annos, usque ad annum Domini 1421 in profesto B. Mariæ Magdalene. *5*
- vi Testimonium Mag. Godfridi de futura hydropisi ejus, et qualiter extraxit intestina ejus: et de reliquis ejus intestinis, et carentia somni. *6*
- vii De reliquis infirmitatibus, ejus et tertiana febre. *7*
- viii De infirmitate erure ejus, quod a Domino impetraverat. *8*
- ix De morte matris suæ, et cingulis cilicinis, quibus ab hinc usque ad mortem utebatur. *9*
- x De statu ejus post mortem matris, et de D. Weromboldo, ac de multa prophetia mortis utriusque. *10*
- xi Qualiter Dux Wilhelmus, Comes Hollandiæ, subvenit paupertati patris hujus sacre Virginis: et de incendio in lectulo ejusdem Virginis exorto, atque per eandem extincto; de illusionibus quoque diaboli circa patrem ejus. *11*
- xii De initio consolationum ejus per exercitia Dominicæ Passionis, et per sacram Dominici Corporis communionem. *12*
- xiii De raptibus ejus in generali: et de modo eorum atque initio. *13*
- xiv Quod etiam corporaliter rapiebatur, et de hoc diversa exempla. *14*
- xv De mirabili claritate divina et suavitate, quæ apud ipsam in cella sentiebatur. *15*
- C xvi Quod in nocte et hora Dominicæ nativitatis, pluribus vicibus et diversis annis, virginea ubera ejus fuerint lacte repleta: et de mirabili visione, qua hoc contigit. *29*
- xvii De virga, quam a fluvio anterioris portæ Paradisi allatam, Angelus sanctus ei dedit, pro amissa stipula canopi. *30*
- xviii Qualiter quadam vice privata ad tempus Angelica consolatione, postea ad purgatoria et cælestia loca rapta, pretiosum secretum de cælestibus reportavit. *31*
- xix De cineribus quibus tertio vel quarto anno ante mortem ejus, feria quarta in capite jejunii, Angelus Domini eam signavit. *32*
- xx De benedictione et gratia quam divinitus in elemosynis suis acceperat; et primo de vino sibi divinitus in amphora proviso: et de epileptica quadam. *18*
- xxi Sequitur brevis recapitulatio prædictorum. *21*
- xxii De multiplicatione pecuniæ in bursa. *21*
- xxiii De armo porcino pauperibus largito, et de alio pro illo divinitus procurato. *22*
- xxiv De multiplicatis carnibus et pisis. *23*
- xxv Item de elemosynis ejus, et de gloria Beatorum in paradiso terrestri, et qualiter coram eisdem videbat elemosynas representari. *34*
- xxvi De martyrio ejus quod a Picardis sustinuit: et de corona gloriosa sibi præparata, per idem martyrium consummata. *24*
- xxvii De morte Patris ejus, et neptis suæ Petronillæ; et de revelationibus quas pro hunc habuit; et de subtractione solite consolationis, post mortem neptis et patris sui. *25*
- xxviii De Fr. Gerardo eremita et quibusdam peregrinis. *26*
- xxix De liberatione viri et femine a fovea et periculo desperationis. *20*

- xxx De duorum Presbyterorum morte et a pœnis liberatione, et unus per eam ad Dominum conversione: de locis quoque pœnarum et inferno. *27*
- xxxi De quodam sacrista sive custode ecclesiæ in villa Ouderschelie, et aliis pluribus defunctis. *28*
- xxxii De cantela responsionis ejus circa revelationes statuum defunctorum. *28*
- xxxiii De statu Communionis ejus et qualiter quadam vice vidit corporalibus oculis puerum eructantem, qui coram ea transfigurabatur in similitudinem Hostiæ sacramentalis cum quinque electricibus. *16*
- xxxiv Qualiter hæc Virgo declaravit modum incarnationis Verbi, ad hoc arctata per adjurationem cujusdam Doctoris Theologi ex Ordine Prædicatorum. *17*
- xxxv De morte D. Andreæ Curati in Schiedam. *19*
- xxxvi De calculo, quem usque ad mortem patiebatur. *31*
- xxxvii De febre quam fratri suo Balduino puero procuraverat, pro memoriali eorum quæ circa eam idem puer viderat et audierat; et de febre D. Joannis Confessoris sui. *35*
- xxxviii De gratia divinæ suavitatis, quam Prior quidam apud eam experiebatur, et de gratia quam in nocte Paschali habebat. *36 et 37*
- xxxix De morte ejus. *38*
- xl De mirabili dispositione brachiorum ejus post mortem. *39*
- xli De ultimo ringulo ejus cilicino, et de involucone corporis ipsius post mortem. *40 et 41*
- xlii De mirabili gloria corporis ejus post mortem. *42*
- xliii De concursu visitantium corpus ejus. *43*
- xliv Qualiter tactu immundorum hominum vivens et defuncta maculabatur. *E*
- xlv De sepultura ejus. *44*

CAPUT I.

S. Lidwinæ ortus, devotio erga Deiparam, voluntas servandæ virginitatis.

In Occidentali parte Hollandiæ sita est civitas quædam, nomine Schiedam, a quæ etiam in Occidentali parte sui portum habet, qui mediante b Mosa tendens in Mare Occidentale, transitum pandit in universas mundi partes. In hac civitate tempore Ducis Alberti, c Comitæ Hollandiæ, qui fuerat filius Lodovici Imperatoris, erat vir quidam nomine Petrus: qui etsi nobilis erat secundum seculi dignitatem et militari progenie exortus, ad tantam tamen pervenit inopiam, quod tempore Ducis Wilhelmi, e filii præfati Ducis Alberti et successoris ejusdem in Comitatu, nocturnas vigiliis civitatis custodiendo, necessaria vitæ sibi quæriraret. Pater autem hujus Petri, Joannes nomine, post obitum uxoris suæ, plus quam quinquaginta annis permanens in hac vita et viduitate, videlicet donec fere nonagenarius effectus est, tantam continentiam et abstinenciam exercebat, ut mulierem nunquam cognosceret, ac duabus vicibus in pane et aqua per hebdomadam jejunaret, f [et semel tantum in hebdomade, Dominica scilicet die in prandio, carnibus vesceretur. In ejus morte sathanas cernens quod ei appropinquare non posset aut nocere, tantum tumultum in aliis partibus domus suscitabat, ut vasa testea frangerentur, absque tamen detrimento et effusione butyri, quod in uno eorum servabatur.]

6 Hujus vero Joannis filius, nomine Petrus, cum secundum communem modum secularium annos vitæ suæ simpliciter et in multis laboribus, pro vitæ necessariis acquirendis, expendisset; accepit uxorem, nomine Petronillam, feminam utique virtutis, de villa g Ketel prope Schiedam: de qua primo genuit quatuor filios, deinde unam filiam, de qua specialiter intentio nobis est in hoc opusculo, ac consequenter iterum quatuor filios, [Quia vero voce Dominica dicitur, Omnis qui se humiliat exaltabitur; ipse autem secundum permissionem divinam simpliciter sustinuit amittere celsitudinem dignitatis terrenæ, gennit ex ea filiam nomine Lydwich, sive Lidiam, natam tunc temporis in die Palmarum, in hora ipsa, qua in ecclesia Passio Domini cantabatur: ejus sanctitatis merita multo majorem eum reddiderunt

Deo

CAP. I
a
b
Schiedam
in Hollandia,

c
d

e

avo Joanne
viro religiosissimo,
f

Patre Petro,
matre Petronilla,

g

genere nobili
sed tenui
fortuna,

Matt 23, 12

A Deo, quam dignitas humanæ generationis mundo : nam per eam nomen ejus scriptum est in libro vitæ, ejus carnalis dignitas tantum erat abolita coram seculo.]

nascitur in
die Palma-
rum,

hi
et Lydwy
vocatur

sive Lydia

Act 16, 15

B

CAP. II

k
imaginem
B. V. Schie-
dami celebrem
t

octennis pie
conseruit
visitare,

duodennis
nuptiarum
mentionem
rejecit,

7 In quorum omnium partu cum mater eorum tantam difficultatem pateretur, quod quasi per singulos, duobus aut tribus circiter diebus, laboraret : in hujus tamen filie partu nullam penitus difficultatem patiebatur. Nam in die Palmarum ecclesiam ingressa, dum sibi tempus pariendi sentiret instare, cum celeritate reversa domum, et quasi sine magno dolore, tempore Missæ, cum Passio Domini, [ut predictum est] in ecclesia decantaretur, filiam hanc peperit, anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo, decimo quinto k Kalendas Aprilis. i [Non autem sine grandi mysterio tale nomen est sortita : vulgariter enim nomen ejus LYDWT, ex duabus videlicet syllabis est compositum, scilicet LYN et WYT, quod significare videtur, Patere late, id est, in passionibus vel patientia dilatare : et hoc propter multitudinem utique tribulationum, quæ ex ordinatione divina super eam erant venturæ. Merito etiam Lydia Latine vocatur, quia spiritualiter et per imitationem operum beatorum Apostolorum hospitio quotidie suscipere meruit, quos Lydia, illa Purpuraria Thyatirenorum quondam in Actibus Apostolorum corporaliter legitur hospitio suscepisse.]

8 Ante ejus navitatem contigit k anthropoformitam quendam, civitatem Schiedamensem ingressam, deferre secum ligneam imaginem quamdam B. Mariæ Virginis, quam navi impositam volebat transferre ad nudinas l Antuerpienses, ut illic eam venderet. Et ecce navem ipsam dum vellent nautæ a littore vel a terra remove, invenerunt rem plenam miraculi. Nam cum imago tantæ levitatis esset, quod eam etiam unus portare posset; ceteris quoque temporibus nautæ navem quocumque vellent sine difficultate dirigerent; nunc tamen eam viginti viri sive plures, totis conatibus laborantes, movere non poterant. Unde et considerantes finaliter, præsentiam imaginis fore causam difficultatis, admoneri quoque se per hoc quasi eadem imago locum illum eligeret, ut ibidem habitaret; anthropoformita ille, consilio inito, absque multa deliberatione, minus condigno pretio vendidit Rectoribus ecclesiæ civitatis ejusdem. Qui locum ei deputantes in ecclesia, singularem chorum colligatorem hominum utriusque sexus successu temporis aggregaverunt : qui nunc usque singularem reverentiam imagini eidem, in honore beatæ et gloriøsæ Mariæ, exhibent devote.

C

9 Cum igitur hæc Virgo septem vel octo annorum esset, adeo magnam devotionem et affectum gerebat in corde ad eandem imaginem, quod cum duobus fratribus suis scholis frequentantibus, jentaculum ferret, antequam domum rediret ingressa ecclesiam, eandem imaginem per Angelicam salutationem honoraret, prout poterat. Cum ergo a matre de mora redditus corripere, respondit se intrasse ecclesiam ac beatam Virginem salutas, illamque sibi vicissim arrisisse : quo audito, mater ejus contenta quievit. Transactis igitur annis infantie, cum pœritia ævum ageret, tanta corporis pulchritudine et animi industria ceterisque naturæ donis divinitus collatis cœpit pollere, ut cum duodecim esset annorum, a multis in conjugium peteretur. Ad quod cum pater suus eam hortaretur, mater vero propter teneritudinem puerilis ætatis suaderet potius ne molestarent eam; ipsa patri constanter respondit, quod eam ad hoc nullo modo posset inducere; quin imo, si alium modum evadendi non inveniret, seipsam ita tractaret, quod eam nullus in conjugii consortium postularet. Unde rogabat quotidie Dominum, quatenus omnem carnalem et noxium amorem a corde

suo tolleretur, ut ipsum solum, Deum et Dominum Deum, puro corde et corpore diligere posset.

10 Cujus orationem exaudiens omnipotens et misericors Deus, qui eam ab æterno sibi in sponsam elegerat, mirabili et inaudito a seculis modo, quod in ea hominibus videbatur amabile et utile, illis quidem despicabile reddidit et inutile, sibi autem amabile et appetibile, [ut in ipsa quoque profiteretur verum, quod Apostolus ad Corinthios scribit dicens: Quæ infirma sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia; et ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret; ut non gloriaretur omnis caro in conspectu ejus. Hoc autem et interpretationi nominis ejus aptissime congruit : interpretatur enim Lydia, Nata ei, scilicet Domino; m vel, Edificatio ejus, hoc est, Domini. Recte enim Nata Domino dicitur, quæ mundum hunc ingressa, non humano more, nec humanis usibus et voluntatibus sed solis divinis usibus vixit et voluntati : unde et veraciter dicere potuit cum Apostolo : Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus. Edificatio quoque Domini congruentissime dicitur, quia non nisi divina virtute, tanta in ea mirabilia tribulationum et patientiæ ac consolationum perpetrari poterant.]

CAP. III.

et formæ
sua deturpa-
tionem pre-
cibus exorat.

1 Cor, 1, 27

m

Gal. 2, 20

E

ANNOTATA.

a Thomas a Kempis addit : Ab adjacentē rivulo, Schia videlicet sive Schieda, Schiedam nuncupata, quasi agger ad Schiam, quomodo et totus ager cis eandem fluvium, circa Delfos exorientem, vocatur Schiedlandia.

b Qui tamen Mosa, objectu insularum multifariam sectus, hac sui parte (quæ nunc deserto veteri alveo longe potior est) Merwa dicitur, nomine accepto ab ea quam præterlabitur insula, quæque aliquibus putatur nomen dedisse Merowæ, progenitori Regum Francorum primæ stirpis.

c Vito Belg. Ducis Bavarie, Comitis Hollandiæ et Zelandiæ : qui Albertus provincias, ob amentiam fratris Wilhelmi : cum titulo Tutoris obtinuit ab anno 1338 ad 1377, deinde mortuo Wilhelmo ut Dominus absolutus eus rexit usque ad annum 1404.

d Electus fuit Ludovicus in schismate contra Fredericum Austriacum, anno 1314, cujus uxor Margareta filia Wilhelmi III, et per fratris sui Wilhelmi IV mortem, in prælio Staverensi obitam anno 1345, Provinciarum heres, jus ad Bavaros transtulit.

e Vixit Wilhelmus hic v, usque ad an. 1417.

F

f Reliqua hujus numeri desunt in Vita Belg. quod ne sæpius monendum nobis sit, princeps qui Vitæ isti deesse invenerimus [] uncis inclusa notabuntur.

g Ketel oppidum dimidio miliarium Hollandico distat trans canalē, quo nunc breviori via ex Schida in Merwam Delfenses naves conueant; omisso, qui faciendus esset, per Schiedamum circuitu.

h Cum Pascha caderet in viii Kal. Aprilis. Ergo hic anni non more Gallico a Paschate, sed a Kalendis Januarii numerantur. Addidit Thomas a Kempis, In crastino Gertrudis Virginis tempore Urbani Papæ VI, anno Pontificatus ejus 4, præside in Episcopatu Trajectensi inferiori Reverendo Præsule Florentio, tam Clero quam universo plebi accepto, qui Ultrajectinas insulas adeptus in Novembri anni immediate præcedentis, usque ad Parasceven anni 1393 eadem tenuit.

i Sequentia partim Vita Belg. desunt partim sic breviter efferantur : eamque nuncupavit Lydwy, in signum quod dilatanda esset in passionibus, id est, multa pro Dei amore tolerata. Veram nominis etymologiam jam ante exposuimus.

k Rectius et uniformi compositione dixisset Anthropolomorphitum

A pomorphitam : intelligit autem statuarium, qui humanas formas effingit.

1 Fiebant ex nudina circa festum Assumptæ Virginis, mense Augusti; et adhuc annue publicantur, in gratiam eorum, qui alias sibi a creditoribus metuentes venire et negotiari non audent : quod fere nunc solum earum vestigium superest. Nam alia omnis celebritas, qualis alibi nudinarum esse solet, usque adeo cessat, ut plerique civium ne nomen quidem Antuerpiensium nudinarum noverint, nedum tempus quo habendæ sunt; aut cum præsens est, sciant adesse.

m Ita Beda in Hebraicorum nominum Interpretationibus.

CAPUT II.

*Infirmi-
tatum Lidvinæ initia et progressus,
cibi potusque abstinentia mirabilis.*

a
Morbo attrita
et utcumque
sanata,

b
in glacie
labitur :
fractaque
costa,

c
apostema
incurabile
patitur :

c
cujus demum
rupti pus
eromit :

et vehementer
debilitata,

Cum igitur, impleto quartodecimo a ætatis suæ anno, jam decimum quintum attingeret, videlicet Incarnationis Dominicæ millesimo trecentesimo nonagesimo quinto, ægrotabat quadam infirmitate, de qua tamen convaleuit. Et circa festum Purificationis lectissimæ Virginis Mariæ, in fine videlicet quintidecimi anni ætatis suæ (nam circa Dominicam Palmarum, sicut prædictum est, erat anniversaria dies nativitatis ejus) glaciali tempore, iuvitata a sodalibus suis virginibus, et a patre obtenta licentia, egressa est cum eisdem posticum domus suæ, b soleis ligneis sufferratis, prout ibidem moris erat, ad discurrendum super glaciem, pedes induta. Ubi dum quædam puella de consodalibus suis, cursu rapido transiens super glaciem, veniret ad istas ibidem stantes; et gressum ibidem figere volens, nec tamen ut volebat valens, apprehendisset hanc virginem Lydiam; ipsa Lydia cecidit super acervum quemdam fragmentorum glacialium adeo vehementer, quod minor cesta dexteri lateris ejus frangebatur : ex qua fractura multa ei incommoda provenerunt. Et primo quidem apostema validum circa præfatam costam excrevit, [pro cujus curatione quamvis parentes ejus exponerent multa, non tamen poterant ei obtinere sanitatem quam optabant.

12 Affirmabat hoc ipsum medicus quidam de Delft, magister Andreas nomine, et quasi prophético ore prædicebat, quod si multam summam exponerent, nihil tamen circa ejus sanitatem obtinendam proficerent. Aiebat quoque idem c medicus, quod talia et tanta supernaturalia Deus operaturus esset circa eandem puellam, quod optaret, pro pondere sive tanta quantitate auri, quanta caput ejus ponderari posset, quatenus ipsa esset filia sua. Cum autem præfatum apostema a nemine curari posset, ac multo tempore de loco ad locum, de lecto ad lectum, exigente magnitudine infirmitatis transferretur; tandem sextodecimo anno ætatis suæ] in vigilia Nativitatis S. Joannis Baptistæ, patre ejus accedente ut eam consolaretur, ipsa de loco in quo jacebat exiliens, ruit super genua ipsius patris sui. In quo saltu rupto apostemate, sanies inde profluens, per os ejus, mediante vomitu, tam copiose decurrebat, quod etiam scutellis mensurabatur et in cacabum æneum transfundebatur. Cujus lapsus et vomitus occasione in tantum debilitata fuit, quod quasi mortua putabatur.

13 Ex hinc jam cœpit continuis infirmitatibus laborare, in quibus, antequam inciperet spiritualia gustare necessitate miseranda cogente, consolationes corporales licet miserabiles, mendicabat. Nam primo triennio (in quorum duobus primis in sancta solennitate Paschali ad ecclesiam pro sacra communione ducta vel portata fuit) quamdiu vel pedibus incedere poterat, vel postquam officio pedum desti-

tuta baculo vel scabello uti poterat, domi vel foris D serpendo, quodammodo selatii gratia circuibat : fossæ nonnumquam appropinquans, aquam quamvis turbidam et fæculentam, copiose potabat, sed mox bibitam evomebat. Ad ignem quoque veniens, si caldariam juxta ignem vel cacabum cum tepida aqua reperisset, mox inde quantum poterat bibebat, quam tamen statim per vomitum effundebat.

14 Non autem hæc initia dolorum ejus absque miraculis extiterunt; infra hoc namque triennium contigit duos viros, contra se invicem concitados, unum alterum evaginato gladio prosequi, ut eum læderet vel necaret; alium vero fugere in domum vel cellulam hujus Virginis, ut persequentis manus evaderet. Quem alter insecutus, cum a Matre Virginis Petronilla furibundus inquireret, utrum domum suam intrasset; illa volens mendacio suo salvare fugientem, et alium a sanguine præservare, respondit, non intrasse. Deinde irrumpens cellulam ægrotantis filiæ interrogavit, si illuc intrasset : ipsa vero respondit simpliciter, quod sic. Super quo commota mater dedit alapam filiæ, tamquam quæ miseræ, quam propter infirmitates suas patiebatur, etiam prodicionem superaddidisset. Tunc filia constanter respondit, se propterea veritatem dixisse, quod speraret, quod veritas occultaret eum : quod et factum est. Nam qui quærebatur, ante quærentis se oculos stabat, sed videri penitus non poterat. Quo viso mater sua, magnifice præferens fidem filiæ fidei suæ, et amplius cœpit affici ad eam, et tolerabilius infirmitates ejus sustinere; gratias agens quod tantum malum conceptum, tali fuerat judicio prohibitum.

15 Post hæc in tantum invalescebant et multiplicabantur infirmitates ejus, quod omnibus viribus corporis destituta, tandem lectulo penitus decumbere cogeretur, ita quod in spatio triginta trium annorum ante mortem suam, terram numquam tangeret. Interim vero usque ad nonum decimum ægritudinalis suæ annum, a principio, paucis valde et incredibili satis alimento utebatur; interdum scilicet modico fragmento de pomo, ad spissitudinem hostiæ, quæ pro communia consecratur in altari, quod tamen in d tenella selet califieri ad ignem : aliquando valde parum de pane cum modico e sorbello sive haustu cerevisiæ spumantis; nonnumquam vero parum dulcis f lactis. Postquam vero præ debilitate talibus amplius uti non poterat, per aliquot annos utebatur in hebdomada modico vino puro, ad mensuram quartæ partis unius g quartæ, sine admixtione aquæ : quod tamen postmodum per aliquot annos oportebat cum aqua misceri. Interdum sumebat modicum h zucaræ vel cynamomi aut dactylorum sive muscatæ. Post hæc cum his amplius non poterat uti, vel comedendo vel bibendo, solam aquam sumebat, videlicet quartam partem unius mensuræ aquæ Mosalis in hebdomade, quæ per singularem Dei gratiam tantæ suavitatis ei erat, quod omnem saporem vini excedebat, super quo et Domino gratias agebat. [Habeat quoque tunc temporis tantam gratiam a Domino, quod ex solo gustu discernebat inter aquam Mosæ defluentem : nam quia Mosa illic mare influit, juxta defluxum vel refluxum maris, ipsa quoque Mosa ibi defluere i vel refluxu videtur.]

16 Et hæc solummodo refectio sua erat a primis tribus annis, usque ad decimum nonum fere suæ ægritudinis annum ab initio inclusive : [quod pro parte testatur littera, quam Rectores civitatis Schiedamneensis in testimonium infirmitatis ejus tradiderunt; scripta quoque Joannis Gerlaci cognati ejus; et postea D. Jeannes Walteri de Leydis, Confessor hujus Virginis, qui hoc ab ejus ore plenius audivit.]

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.
solam aquam
appetit.

ab inimico
quæsitum ad
mortem

eldem invisibilem facit.
E

CAP. IV

denique lecto
affixa

d
e
f
perparum
cibi ac potus
admittit,
g
F

et annis 19
omnino nihil.

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.
h

l

m

CAP. V.

vermibus e
corpore ejus
scaturienti-
bus,

B

n

omni pene
motu privata,

annis 17
decumbit
resupina,

o

C
copiosum
sape emittit
sanguinem,

febris tertianus
patitur,

A Ab hinc usque ad mortem suam nullo penitus cibo corporali utebatur vel potu, sicut ipsa de semetipsa perhibuit. [Dicebat autem anno Domini millesimo quadringentesimo *h* vigesimo secundo post Exaltationem sanctæ Crucis quatuor Fratribus nostris Minoribus de *l* Brielis, quod pro tunc in octo annis non comederat nec biberat. Qui anni computati cum his qui restabant usque ad mortem ejus, quæ erat anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo tertio simul faciunt circiter decem et novem annos.] Eo quoque tempore dicebat *m* eisdem, quod pro tunc in viginti tribus annis non viderat solem neque lunam, neque pedes ejus terram calcaverunt: qui etiam computati cum residuis usque ad mortem ejus simul faciunt plusquam triginta tres annos. [Ex quo autem terram non tetigit usque ad mortem, vix usa est pane ad valorem unius grossi.]

17 [Ut autem prosequar infirmitates ejus et statum post tres primos annos, adjiciam reliqua prædictæ litteræ, quæ de iis loquitur usque ad annum Domini millesimum quadringentesimum vigesimum primum in profesto B. Mariæ Magdalenæ. Igitur secundum illam litteram, quæ in hoc satis concordat cum præcedentibus, infra septem illos ultimos annos, scilicet] ab anno Domini millesimo quadringentesimo decimo quarto usque ad annum Domini millesimum quadringentesimum vigesimum primum, nulla re corporalis refectionis usa fuerat, nec dormierat infra præfatos annos quantum duarum noctium spatium capere poterat. Jacebatque ita miserabiliter, quod amittebat etiam intestina sua, et multi grisei vermes, pleni grisea aqua, habentes grossitudinem [extremæ partis] *n* unius fusi, quo mulieres utuntur in filando, et longitudinem quasi articuli humani digiti, comedebant carnes ejus; nec tamen ex hoc aliquis fœtor generabatur circa eam. Et si quando moveri sive verti eam in lecto necesse erat; tunc oportebat corpus ejus circa scapulas, cum mappa vel alia fascia, ligando firmari: alias enim periclitabatur membratim dissipari.

18 Præfato autem decimo quarto anno Domini usque ad vigesimum primum, nullo modo moveri aut verti poterat; sed jacebat ipso septennio et ultra resupina, scilicet in dorso, usque ad mortem: nec aliquot membrorum movere poterat, excepto capite suo cum sinistro brachio et scapula. Ex eo autem tempore parco corporis sustentaculo et cibo usa est. et postea, cum nullo penitus utebatur, multum frequenter emisit sanguinem, per os, et nares, *o* et aures, ac per ceteros meatus corporis. Quem sanguinem cum per os propter aliquam difficultatem evomere non poterat, eundem per occultos corporis meatus in tanta copia nonnumquam emittebat, quod totus lectus ejus quasi sanguine perfusus videbatur. [Unde et honestæ matronæ, quæ frequenter lectum ejus circumdabant, eundem sanguinem vestibus suis nonnumquam conabantur operire; malentes ex eo maculari, quam tantum fluxum ejus ad aspectum hominum pervenire.]

19 Laborabat autem eadem Virgo prædicto septennio, videlicet ab anno Domini millesimo quadringentesimo decimo quarto usque ad vigesimum primum, ultra hoc etiam gravissima tertiana febre [de qua infra dicitur capitulo vii] cujus accessus primo habebat cum indicibili quodam calore, quem similiter sequebatur indicibile frigus; deinde sequebatur prædictus calor, et postea iterum frigus: quæ vicissitudo durabat fere per medium annum. Postea vero habebat eandem febrem primo cum magno et indicibili frigore ejus, postea cum magno calore; qui durabat, donec hujusmodi febrium quassatio penitus cessabat. Cessante autem febre, ita insensibilis quodammodo permanebat, quod seipsam penitus igno-

rans, nec audire poterat nec loqui. *p* Cum enim sentiret abcessum febrium imminere, aptabat se ad exercitia Dominicæ Passionis, suasque passiones illius passioni commendabat: qui eam per excessum mentis adeo a corporalibus, alienebat, quod, sicut dictum est, ne se nec cetera quælibet sciebat. Durante autem eadem febre, rubeam quamdam aquam per os in tanta copia evomebat, quod ejus quantitas infra biennium ad duo vasa taxari poterat.

20 [Interrogata autem, nonnumquam, unde sibi tanta ac talis materia proveniret, cum tamen nullum penitus cibum aut potum acciperet; illa econtra interrogabat, unde tanta proveniret humorum abundantia in vite, quæ tamen hiemali tempore videtur penitus arida et mortua. Dicebat enim quod tantum confortabatur in corpore de aliqua bona meditatione, quantum aliquis confortari posset, cum pretiosissimis et delicatissimis ferculis vescitur. Dicebat quoque quod nisi hominum præsentia et infirmitates suæ obstitissent, non mirata fuisset, si propter abundantiam divinæ gratiæ, quam experiebat, ad capacitatem vasis *q* Hamburgensis carnes nutritisset.] Circa annum vero Domini millesimum quadringentesimum duodecimum, ex vehementia infirmitatum suarum particulatim evomit pulmonem et hepar cum pluribus intestinis, absque tamen ullo fœtore: imo quicumque ea manibus attrectasset, adeo suaviter manus ejus fere per diem redolebant, quasi species aromaticas tetigisset, sicut multi eo tempore experti sunt.

D
cum alienatione a sensibus:

p

fatetur corpus suum piis meditationibus refici;

q
intestina eromit nil grave olentia.

E

ANNOTATA.

a In Vita *i* perperam erat excusum *xii* pro *xix*.

b Thomas a Kempis Sandalia, quidam Calopodia vocant; parum apte quærendo apud Græcos aut Latinos nomen rei, ipsis penitus ignotæ et inusitatæ. Auctor hic aptissima utitur descriptione: ferrum autem quo sufferrantur hæ soleæ, pedi calceisque arctissime adstringendæ, dimidii pollicis latitudinem, longitudinem duorum palmorum vel cubiti unius habet, atque in rostrum molli flexu desinit, tantamque præstat celeritatem, ut avium volatam prævertere faciat, et hora una spatium trium horarum emetiri: quo exercitio indifferenter uterque sexus sese in *Hollandia* recreat, pene ab infantia. Vocantur autem soleæ istæ a Belgis Schrick-schouwen, a schouwen calceas, et schricken divaricare crura: ita Schrick-finnii vocantur Finnum Borealiū quidam, quod super nives velocissime discurrant duobus longioribus lignis ad pedes simili modo aptatis.

c Hic et a Kempensi vocatus Andreas, in Vita Belg. vocabatur Joannes; errore haud dubie postea agnito correctoque. Porro non eidem, sed alteri famosiori, Godefrigo ab Hnga infra nominato, cognomento Sonderdonk, prophetiam sequentem tribuit Vita posterior, priores duas cum iisque Kempensem in hoc corrigens,

d Tenella, Latini forceps quod nomen uti a foris capiendo sumitur, ita istud est a verbo Teneo: unde et Italis Tanaglia, Francis Tenaille, Hispanis Tenazza.

e Lac sorbellum intelligitur lac minutum, per butyri separationem, vulgo in Brabantia Botermelck: quod quia rusticæ plebi in *Hollandia* Frisiæque pro usuali potu est, a snypen sorbere, etiam dicitur diminutive suypken, sorbellum.

f Acoris aliquid habet lac minutum: cum ergo genuinum lac voluit Belgæ a minuto distinguere, illud a dulcedine nominant Sute-melck.

g Cytho fere Latinorum quarta pars poculi *Hollandici* respondet, neque plus, continet quam uno haustu plerique bibant: quantulum igitur fuit quod ipsius quartæ quartam non excederet, et pro tota una hebdomada sufficeret?

h

A h *Vide quæ de Zucaro diximus 9 Martii ad Acta S. Franciscæ Romanæ num. 10 lit. m.*

i *Ea est vel angustia ostiorum Mosæ, vel rapiditas fluminis, ut mare (a quo haud multo plus quam duabus leucis Schiedamum distat) sistere quidem decurrentem fluvium possit, ad octo aut decem pedes: salsuginem tamen suam eidem non immisceat, nisi ad spatium dimidia leucæ: unde Roterodami perpetuum dulcis aqua est, itemque Schiedami, nisi forte in plenilunio, quando subinde dicitur salsugo aliqua Schiedami apprehendi. Differentiam tamen aliquam posset fortassis gustus notare uni aquæ potui assuetus, ut hic fecisse Liduina dicitur.*

k *MS. MCCCXXXII. Sed apparet ex supputatione mox sequenti denarium unum abundare. Caput igitur hæc ejus inedia ab anno 1413.*

l *Briela oppidum in Vorna insula, ad Mosæ ostium, munitum valde et mercatu frequens den Briel.*

m *Scilicet Fratribus Minoribus. Vita Belg. dissimulat cujus essent Ordinis, et simpliciter dicit quosdam spirituales.*

n *Hæc verba ex Kempensi accepta, licet in nostro MS. desiderentur, addi tamen debuisse probat Epistola Schiedamensium, ubi dicuntur vermes grossi velut fusum in fine; et Vita Belgica, ubi eorum crassities comparatur capiti unius aciculæ.*

B o *Addit Vita 1, quod fluebat semel sanguis tam multus, quantum duæ parvæ pelves capere possunt.*

p *Addit eadem: Omnibus aliis horis, scilicet quibus patiebatur febres et alios dolores, pie et prudenter respondebat ad singula quæsitæ omnibus visitantibus eam, tum sequitur, Cum autem sentiret accessum febrium; sed correximus abscessum: quia de eo non patet ex alienatione sensuum hic inculcata.*

q *Prima maximeque arularum ac liquorum mensura communi nomine Tendonico Vat dicitur: quoniam vero Hamburgum, Hanseaticarum urbium caput, frumentatione negotio maxime tunc florebat et floret etiamnum, ideo malo hic eam mensuram intelligere quæ Romano Modio respondit.*

CAPUT III.

De vermibus ex corpore S. Lidvinæ scuturientibus, hydropisi, et ceteris ejus infirmitatibus.

Vermibus per
grande ven-
tris foramen
scaturientibus

C Hæbat quoque in corpore suo tria foramina, fere latitudinem palmarum habentia; ex quorum uno, circa ventrem posito, copiose interdum prædicti vermes fluebant. Supponebatur autem huic vulneri sive foramini emplastrum, compositum ex melle et recenti similagine tritici, ut ex illo prædicti vermes suggerent: alias enim corrosissent eam usque ad mortem: si autem idem emplastrum compositum fuisset ex veteri similagine, vermes non suxissent ex eo, sicut experientia docuit. Miscebatur quoque supradictis, in emplastri confectione, a creta, etis vel arvina de albis anguillis vel corpore: ex quibus simul mixtis composito emplastro, superponebatur eidem cineres antiquæ carnis bovinae, in furno vel clibano siccatae et in cineres comminutæ.

adhibetur
emplastrum,
cui necessarii
negans quid-
dam,

22 [Occasione hujus emplastri contigit aliquid circa eam, quod dignum arbitror memorari exempli gratia, contra tenaces et gulosos. Dominus Andreas Ordinis Præmonstratensis, Curatus ecclesiæ Schiedammensis, de quo infra dicitur capitulo xxxiii et xxxiv, quodam die circa carnisprivium mactaverat quinque vel plures capones, quibus Rectores civitatis ejusdem reficeret, quos ad prandium invitaverat. Cum ergo idem Curatus ingressus fuisset ad eam, ut audiret confessionem ejus, cepit cum Virgo rogare, ut sibi daret adipem de uno capone, pro

compositione prædicti emplastri. Quod cum ille recusaret, dicens eosdem capones satis fore macilentos, nec sufficere omnem adipem eorum ad impinguandum eos dum assarentur; nihilominus Virgo petiit instantius sibi unum dari; promittens se pro illa sibi reddituram unam mensuram butyri pro impinguatione eorum. Illo autem adhuc rennente, respondit Virgo, Donet Deus ut omnes a muribus comedantur. Cujus imprecationis celerem effectum paulo post cum gaudio renuntiavit Virgini D. Joannes Pot Presbyter, qui etiam ad tempus fuerat Confessarius ejusdem Virginis. Habebat quoque ipsa Virgo ulcus quoddam, cui remedii causa superponi solebant incisiones pomorum, qui dicuntur Metzgers, quorum copiam habebat idem Curatus. Cum ergo quadam vice ad se ingressum rogasset Virgo, ut sibi aliqua de illis pomis daret, pro præfata necessitate sua, illeque dubitative quodammodo respondisset, an videlicet ea haberet, eo quod eis invite careret; reversus domum, cum se plura ex iis comperisset habere, virgoque nuntium pro pomis misisset; ille memor prioris maledictionis, quam circa adipem suorum caponum incurrerat, Dabo, inquit ei ex iis aliqua, ne a gliribus comedantur. His igitur per digressionem interpositis, ad id revertamur propter quod digressio facta est.]

23 Quando ergo hujusmodi emplastra propter mutacionem auferebantur, remanebant in eis pauci vermes grisei, cum nigris capitibus, longitudinem fere unguis humani digiti habentes; nec emittebant hæc emplastra vel vermes aliquem foetorem, sed magnam potius suavitatem, prout multis notum est. [Eo tempore erat in diocesi Coloniensi medicus, qui fama agritudinis ejus pertractus, pro curatione præfati foraminis misit ei quamdam aquam, quæ in nemoribus prædictæ diocesis tempore siccitatis cœlitus rorata, de singulari quadam herba colligi solebat. Ex hac igitur aqua, cum aqua b cyndouwe permixta, cum aliqua ferisset emplastra, et prædicto foramini per aliquantos annos superposuisset; foramen illud curatum fuit et redintegratum: post cujus curationem tantos dolores ex hydropisi sensit, quod libenter foraminis cicatricem cultello resecaisset, si relevamen eorundem dolorum recipere potuisset.] Erat quoque eadem Virgo in inferiori parte putrefacta, unde et oportebat eandem partem obturari cum quodam cussino sine sacculo, magnitudinem manus habente, ad hoc aptato et repleto cum molli lana: [alias enim intestina ejus penitus dilapsa fuissent. Tales autem et tantæ tamque mirabiles et magnæ et multæ erant circumstantiæ infirmitatum ejusdem Virginis, quod nec plene nec lucide verbo aut scripto poterant vel possunt explicari. Et hæc quidem ex prædicta littera, cum quibusdam superadditis, verbotenus expressa, quantam considerationem requirant, qui legit, intelligat.]

24 [Cœpit igitur fama infirmitatum ejus longe lateque dispari.] Eo autem tempore quo [sicut supra dicitur] a cunctis modico adhuc aque pœnitione curatur, in relationem eam famosus quidam medicus sive chirurgicus: Godfridus de Haga, natus in prædictorum duorum Ducum Alberti et Wilhelmi, misit ab eodem Duce Wilhelmo et uxore ejus Domina d Margareta Comitissa Hollandiæ, prætenus si posset scrutaretur causam et radicem præfate putrefactionis viscerum ejus, salubreque remedium apponeret. Qui quantum sibi et sexui illius hæc visu et tactu appropinquans eidem, primo cum non putrefacta intestina ejus, prout poterat, in præfata: deinde scrutatus interiora ventris, invenit quosdam vermes ex putrefacta medulla spargentes, quæ illi affluere, causari vero putrefactionem

D
PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

ipsa a mu-
ribus con-
sumpta re-
perit,

et deinde
cavet talla
negare.

E

Foramine
illo curato
hydrops suc-
cedit,

b

et putrefactio
intestinarum:

F

CAP. VI
quam explo-
rans medicus.

c

d

invenit e
spina dorsi
procedere.

PER IOAN
BRUGMAN.
EX MSS
ejus intestina
putrefacta
suaviter
fragrant.

A nem judicio naturali, ea quod nullo uteretur salso. Quo facto videns se non posse in aliquo proficere, reposuit intestina ejus in ventrem sicut prius. putrefacta autem aliqua multis annis ante mortem ejus sepulta erant in cœmeterio: [aliqua vero pendebant apud eam in pertica. Ex quibus postea desiccatis et cum aliis prioribus sepultis, cum particula quædam arefacta, quam apud se in pyxide reservavit, aromaticam quodammodo, sicut priora, de se fragrantiam odorantibus spargeret, et ob hoc visitationes multas et concursus volentium eandem particulam odorari pateretur, attacta eorum frequentia, jussit et petiit a fratre suo, ut eandem pyxidem cum prædicta particula circa alia intestina in cœmeterio sepeliret.]

præfati medi-
ci pro Sancta
solivudo,

et prædictio
quædam.

25 [Hujus Magistri Godfridi instantia, medicus Coloniensis, de quo supra in præcedenti capitulo dictum est, mittebat hinc Virgini aquam illam quæ de nemoribus ejusdem diœcesis colligi solet, de qua et ibidem dictum est: aliam vero, scilicet cyndouwe, ipse tribuebat: et ut post mortem suam ei non deesset, magistro Nicolao Reineri apothecario, genero suo, supplicabat, ut illi ejusdem copiam semper procuraret.] Dicebat quoque idem magister Godfridus, eam infra dimidium annum hydropicam futuram, nec amplius bibitram, quando humores ejusdem ægritudinis terminos linguæ ejus per vomitum transirent. Quod et factum est, et incurrit hanc hydropisim fere decem et novem annis ante mortem suam, in quibus etiam nullo cibo, nec potu, nec somno utebatur. Quemadmodum autem ipsa nullis naturalibus alimentis utebatur, ita et nulla naturalia superflua per secessum aut urinam emittebat. Agnosceatur in his operata divinitas.

Superata
semel generose
somnolentia.

26 Causa autem carentiæ somni hæc erat [More ceterorum hominum, qui vel propter infirmitatem vel diabolicam tentationem, potius a somnolentia tentantur tempore divini Officii quam alio tempore; ipsa etiam eodem] tempore, quo vel exercitiis suis spiritualibus intendebat, vel divinum Officium summe Missæ in ecclesia celebrabatur, plus solito a spiritu pigritiæ vel somnolentiæ solebat tentari. Cum igitur tunc temporis vix parum dormire posset, et graviter super hujusmodi tentatione doleret, nec ei auderet consentire; Confessor ejus, timens periculum sensuum ejus; suavitati ei ne amplius resisteret, sed in quarumque festivitate sibi adveniret, quocumque tempore vel hora, se ad dormiendum aptaret. In quadam itaque festivitate Paschali, cum ab eadem tentatione sub summa Missa gravaretur, ipsaque e diverso eidem violentissime resisteret; [quemadmodum in prima illa tentatione cœlesti, quæ Angelos eidem consentientes de cœlestibus ejecit; alii qui resistentes in humilitate perstiterunt, ne amplius peccando cadere possent divinitus confirmati sunt; ita et ipsa peracta hac una victoria de somnolentia,] divinitus ita contra eam roborata est, quod usque ad mortem nec dormiret, nec a somnolentia tentata fuerit.

CAP. XI

Patitur do-
lores capitis,
dentium,

hydropis,

catenit,

27 Alias quoque quamplurimas patiebatur infirmitates; videlicet dolores capitis excessivos usque ad mortem, et dolores dentium multiplices. Sæpissime etiam usque ad mortem febres patiebatur diversas, et sicut prædictum est hydropisim plusquam decem et novem annis ultimis usque ad horam mortis. [Sed et epidemiæ morbum, cujus simul et semel quadam vice tria habebat apostemata.] Calculum quoque prægrandem ante mortem [cum quo, sicut infra capitulo xxxix, moriebatur. Quantum vero crescebant in ea corporales ægritudines et corporaliter ab iis deficeret, tantum augebatur in ea fortis ut mors dilectio Dei et proximi; adeo ut, præ abundantia dilectionis, ausa sit Deum precibus quo-

dammodo provocare, quatenus eas super se multiplicaret. Nam] cum [quindecim fere annos ante mortem suam, regnante pestilentia, ipsa ante omnes] duo apostemata pestilentia haberet, [unum in inguine, et aliud in pectore circa cor] petiit a Domino, ut [si hæc ab illo et de beneplacito ejus forent] tertium quoque sibi superadderet, ob reverentiam sanctæ Trinitatis: cujus preces Deus exaudiens, destinavit ei tertium in gena. Per triennium autem vel amplius ante mortem ejus aliud pestilenticum apostema supervenit sibi in inguine, quod introrsus adeo computruit, quod fragmenta carniū plura frequenter ex eo traheret. [Hujus apostematæ reliquias in interioribus corporis sui reservavit usque ad mortem. Et ut paucis multa perstringam, omnibus generaliter infirmitatibus, quibus communiter homines gravari solent, laboravit; quas mirabili et inaudita a seculo patientia sufferebat, amore Domini nostri Jesu Christi pro se crucifixi, qui multo plura pro salute generis humani pertulerat.

apostematum
duorum pe-
stilentium,

quibus ter-
tium addi
petit;

28 In fronte quoque habebat fracturam, tendentem usque circa medietatem nasi; similiter et in inferiori labro et mento; qua nonnumquam adeo gravabatur ex coagulatione sanguinis in ea facta, quod perfecte loqui non poterat. Dexter oculus ejus omnino cæcus erat: sinister vero adeo debilis fuit quod non poterat materiale lumen sustinere vel videre: quare etiam non utebatur eo, neque per diem neque per noctem, sed continue in tenebris jacebat. [Si quando enim materiale lumen contingeret eam videre, quod altari quod erat in cellula ejus resplendebat, vel ob nimiam apertionem cortinæ lectuli ejus, sive propter amotionem asserum parietis ejusdem cellulæ suæ (quod factum fuit tempore incendii, de quo infra capitulo xvii, quo quasi tota civitas illa combusta fuit, ut per foramen parietis illius de domo auferretur si eam incendium invasisset) statim, propter hujusmodi quaecumque lumen, oculi ejus vehementer cruentabant].

rupturam in
fronte et
labio,

E

visus im-
potentiam,

29 Per decem et septem aut per decem et octo vel plures annos ante mortem suam, per annum patiebatur febrem e triduanam: quo facto interrogavit eam Angelus suus, an haberet affectum amplius eandem febrem patiendi, et hoc ad liberationem amicorum suorum qui in purgatorio erant. Cumque ipsa paratam se fore usque ad mortem responderet, dixit Angelus, quod eam passura erat usque ad mortem, sic tamen quod per eam liberaret de purgatorio omnes usque ad nonum gradum consanguinitatis sibi attinentes et alios innumerabiles. [Dicebat quoque idem Angelus, quod omnes quos sic vel suis precibus de purgatorio liberaret, vel verbo exhortationis aut orationibus ad emendatiorem vitam reduceret, in futura vita sub ipsius protectione futuri essent, atque ipsa eis tamquam princeps et domina præcisset]. Patiebatur igitur præfatas febres ita pœnaliter, quod nulli hominum comprehensibile erat aut effabile: quartanas quoque [et interdum quotidianas. Licet autem tantis gravaretur infirmitatibus, tam plenum tamen habebat sensum, rationem quoque tam vivacem et memoriam, quod cum multi etiam de longinquis partibus gratia devotionis aut consilii frequenter eam visitarent, raro tamen quis ab ea recederet, quin sanum consilium reportaret].

febrim tertianam, idque
pro animabus
Purgatorii.

F

interim pollet
pleno sensu,

30 [Non solum autem in spiritualibus sed etiam in corporalibus, quasi per medicinalia, quæ nescio unde didicerat, multis subveniebat: multasque feminas, partu gravatas et periclitatas, consiliis suis relevabat. Inter hæc autem non inflabatur, nec magni aliquid de se vel sua in præsentī statu vel futuro gloria præsumebat; sed in humilitate gressum mentis figens, patientissime quoque omnia ex caritate ferens, quasi post hanc vitam purgatorium adhuc

et gratia
sanitatum,

cum fructu
se visitantium.

passura

A passura esset, valde timebat. Tantam apud Dominum obtinuerat gratiam, quod sicut domestici ejus ex ore ipsius referebant, Angeli sancti numerare solebant eorum vestigia, qui causa devotionis eam visitabant. Quapropter cum visitantes eam nonnumquam hac de causa se causarentur lassari, illa consolans eos hortabatur ne super hac fatigatione dolerent, propter causam prædictam.]

CAP. VIII.

norum in
crure dolorem
impetrat.

31 Instante quadam vice sacro Quadragesimali tempore, cum feria tertia ante fcaput jejunii, secundum morem temporis illius, auditu perciperet homines circa cellam suam in platea lusibus et dissolutionibus vacare; orabat Dominum, ut, si sibi bene placitum esset de ea, vel ipsa ea quæ patiebatur circa ipsam operaretur; hoc sibi per signum aliquod novæ ægritudinis ostendere dignaretur. Quam orationem ejus Dominus exaudiens, tradidit ei novam quandam molestiam in uno crurium ejus; ejus incommodo adeo vexata fuit usque ad proximum tunc Pascha, quod conscia propriæ infirmitatis, non audebat amplius postulare augmentum suarum infirmitatum. Solita tamen erat dicere in quotidianis infirmitatibus suis, quod adhuc eas vellet continuare libenter per quadraginta annos, imo usque ad finem mundi, pro conversione cujuslibet peccatoris, aut pro liberatione cujuscumque animæ de purgatorio.

ANNOTATA.

a Florem seu cremorem lactis alii vocant, pinguiorem ejus substantiam, recenti lacti aliquantum consistenti supernatantem, Francis Creme, hic Crema.

b Ita MS. vereor ut satis sincera lectio sit: videtur autem nomen esse detortum a Centauria, quam botanici nostri corrupte Santorie, Centorie et Cintorie appellant estque tantæ efficacis herba ad leniendos membrorum internorum externorumque dolores, sananda vulnera etc, ut sint qui putent ipsam esse famosam illum Poetarum Panacen, et a Germanis appelletur Thausentguldenn-kraus, herba mille florenorum, quasi nullo satis pretio æstimanda.

c Vita Belgica itemque posterior Vita vulgari agnominè eum vocant, Godefridum Sonder-dank, ex eo quod pro curatione dicentibus, Grooten dank, Magnas gratias; in more haberet respondere Sonder-dank, Absque gratiis. Transiit autem cognomentum ad ejus filium Wilhelmum, de quo infra in appendice ad hanc Vitam, et in Prologo ad Vitam posteriorem fit mentio, ut qui fuerit Virgini devotissimus.

d Margarita Philippi Audacis Burgundiæ Ducis filia, Wilhelmo VI, per mortem Mariæ Francicæ viduæ, nuptu anno 1395, eidem sub annum 1417 extincto hand diu superstes fuit.

e MS. Quartanam. Sed apparet ex num. 19 supra. et ex mox infra sequentibus sphulma esse liberarii. Tertianam habet Vita Belg. ex qua hoc mendum correximus.

f Ab Italis hæc accepta locutio; sic etiam illis capod'anno dicitur, initium anni.

CAPUT IV.

Quid occasione matris ac patris sui pertulerit Lidvina. Tempus mortis suæ a pio Sacerdote intelligit, eique vicissim indicat quando sit moriturus.

Transactis ab exordio ægritudinis suæ octo annis, scilicet anno Domini millesimo quadringentesimo tertio, mater ejus Petronilla ægritudinem incidit, de qua et mortua est. Cum igitur morti appropinquans conquereretur se minus juste vixisse, diceret tamen se libenter velle mori, in tantum quod nollet se minimum quidem vermiculum pro se mori, ut ex hoc

CAP. IX.
Morituræ
matri omnia
sua merita
offert.

ipsa mortem evaderet; petiit ipsa a filia sua, quatenus ipsa meritis et intercessionibus suis sibi post mortem subveniret. Quo audito filia compuncta, et matris cordialiter compassa, hortataque eam ut flagellum Domini patienter ferret, et mortem; obtulit et tradidit atque resignavit eidem, pro subventionem ejusdem, quidquid usque tunc in virtutum exercitiis et laboribus ac tolerantia patientiæ meriti consecuta fuisset. Quod cum mater ejus gratanter accepisset, ipsa videns, vel potius putans, se evacuatam omnibus operibus bonis quæ prius habere poterat, accinxit se quodam cingulo cilicino, trium pollicum latitudinem habente, quasi ad inchoandam novam pœnitentiam. Quo post aliquot annos, propter humores hydropicos, corpus ejus et entem penetrantes, satis attrito et ideo deposito; alio rursum, et successive pluribus aliis, prioribus putrefactis atque rejectis, accingitur; donec cum ultimo eorum de hac vita migraret.

33 [Horum unum, sicut infra dicitur capitulo xxix, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, cum posita apud infernum videret Joannem Angeli de Dordraco, quondam Curatum ecclesiæ Schiedammensis, in tormentis; præ terrore et angustis quas ibidem patiebatur, a corpore ejus crepuit; non in vinculis ligaturæ, sed in medio et in integro loco. Ultimum vero, a D. Joanne Walteri Confessore suo comparatum, quo fere per triennium accincta fuerat, post mortem ejus solutum quidem a corpore, sed integrum ex omni parte et in vinculis ligaturæ, miraculose apud eam repertum est. a De his cingulis in singulorum locis dicitur] Utebatur etiam ad tempus camisiis laneis, a sororibus tertii Ordinis sibi factis, quarum manicis vestiri solebant brachia ejus, interiori vero parte anteriora corporis ejus operiri, posterior autem pars in cervice et collo ejus relinqui. b

34 Post mortem autem matris suæ, relicta sibi ab ea c clenodia argentea et alia quælibet utensilia, propter necessitatem, valde minus condigno pretio vendidit; pretiumque pecuniæ inde sumptum tam large pauperibus erogabat, quod ad extremam paupertatem devenit. Nam quamdiu poterat utebatur quidem lecto de plumis; sed cum per multitudinem vulnerum eundem ferre non posset, eo quod, consumpto pulvinari plumarum tegumento, eadem plumæ adhaerentes indurarentur in vulneribus ejus; ablato lecto, jacebat ad tempus super nudi stramina; et etiam per triennium nudo dorso super durum d asserem de fundo vasis sumptum. In illa quoque valida et asperrima hieme, quæ circa annum Domini millesimum quadringentesimum octavum in tantum invaluit, quod multorum præcedentium et sequentium annorum hiemes, tam temporis longitudine quam frigoris acerbitate, excederet; ex vehementi nimis frigore et nuditate, frequenter in tantum obriguit, membraque adeo nigrescebant, quod quasi truncus emortuus sine sensu et congelatus videretur: oculorum quoque ejus lacrymæ ex gelu in glaciem stringebantur, adeo quod videre non poterat nisi mediante igne resolverentur; aliaque quamplurima incommoda patiebatur, ob quæ, nisi Auctor naturæ supernaturaliter eam rexisset et gubernasset atque aliter de ea disposuisset, indubitanter mortua fuisset.

35 In quibus omnibus et hujusmodi multis necessitatibus, cum ipsa juxta vocem Apostoli pauperum semper memor esset, adeo quod, per subtractionem propriorum necessariorum, eorum necessitatibus succurreret; divites tamen hujus seculi et qui in deliciis ac opibus suis gloriabantur ejus penitus obliviscebantur. Eo tempore inter multos religiosos Patres, gratiæ spiritualis expertos, affectu caritatis familiaris

D
PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS

et quasi
damnum
restauratura
cingulo cilicino
induitur:

de quo mira
quidam
memorantur:

E

a

b
CAP. X
c
matris clenodia
distribuit
inpauperes,

d

f
sustinet acerrimum
frigus.

Heb. 13, 2

Ad eam in
visu cognitam.

PER JOAN.
RUGMAN.
EX MSS.
c

A familiaris ei erat venerabilis Pater D. Weremboldus *e*, quondam Confessor et Rector Sororum tertii Ordinis ad S. Cæciliam in Trajecto [qui etiam pro cordis sui puritate crebris divinarum revelationum consolationibus ferebatur visitari. Ad hujus autem Patris notitiam non humano indicio pervenerat, sed divina revelatione]. Nam cum ipsa, circa medietatem fere temporis ægritudinis suæ, in festivitate Dominicæ Annuntiationis et Incarnationis, ad cœlestium contemplationem raperetur; contigit eundem D. Weremboldum eadem hora ad eadem similiter rapi: atque ex hac simul et semel utrique facta contemplatione, mutuam cognitionem, quam prius non habebant, conceperunt.

accedens D.
Weremboldus,

36 Unde et idem venerabilis Pater, cupiens eam etiam corporaliter agnoscere et videre, quam ita in spiritu cognoverat; ingressus ad eam, oculoque cordialis compassionis intuitus calamitatem ejus, primo quidem dedit ei triginta circiter grossos pro duobus linteaminibus emendis; ac deinde ingressus ecclesiam, consensu ambone, in sermone quem loquebatur ad populum gravibus increpationibus tenaciam et immisericordiam eorum castigavit; utpote qui de sua abundantia tali creaturæ Dei, in tanta necessitate degenti non subvenirent. Et merito: probatamque virtus corripit insipientes. Hic igitur reverendus Pater, transacto fere medio tempore ægritudinis hujus sacræ Virginis, ingressus ad eam, cum inter cetera mutua colloquia diceret, sibi ante Pascha divinitus quodammodo revelatum, quasi idem Pascha transiret esset de hoc mundo ad Patrem. Illa e diverso respondit, expectandum sibi potius fore usque ad futuram Pentecosten [quodque ipse eam post Pascha esset visitaturus. Quod quia verum fuit rerum postea probavit eventus: nam obiit in vigilia Pentecostes.]

B
intelligit se
usque ad
Pentecosten
victurum,

prædicat quem
ipsi passionis
sue tempus
dimidium
supersesse,

37 Deinde cum ipsa conquereretur se gravari ex prolixitate infirmitatum suarum, ille respondit, oportere eam adhuc earundem patientem tolerantiam amplexari, eo quod forsitan medium temporis earum impleset. Et quidem hoc ita utrimque contigit futurum, prout rei postea probavit eventus. Dicebat autem eam in cœlestibus fundamentum valde latum et amplum collocasse, cujus structura superædificanda brevi tempore non poterat consummari. [Defunctus autem prædictus venerabilis Pater post novem fere dies, dilatus est ab aspectu gloriæ divine faciei, sicut huic Virgini revelatum fuit] Qui cum adhuc ægrotaret, Sorores quædam de Schiedam in Vigilia Pentecostes ad hanc ingressæ Virginem, dicebant se velle transire Trajectum, ad visitandum Patrem suum sic ægrotantem. Quibus illa respondit, quod quantocius properarent, si eum vellent videre viventem. Cum ergo de vespere *g* Trajectum intrarent, audiebant solenniter pulsari campanas, pro exequiis illius quem venerant visitare.

CAP. XI.
Patri Sanctæ,
inopiam
fortiter tole-
ranti,

38 Pater quoque hujus sacræ Virginis, Petrus præfatus, ad tantam, sicut prædictum est, inopiam pervenerat, quod ut sibi vitæ necessaria procuraret, seipsum ad custodiendas nocturnas vigiliis civitatis Schiedammensis pretio qualicumque exposuerat: non enim volebat eleemosynas filiæ devorare, quas dicebat esse peccata hominum; sed potius ut ipsa eas in pios usus expenderet. [Unde et in prædicta valida hieme, de qua in præcedenti Capitulo dictum est, adeo aggravatus fuit hujusmodi vigiliis, quod contractionem majoris pedicæ *h* dexteri pedis sui ex frigore reportavit.] Quo tempore intravit prædictam civitatem præfatus Dux Wilhelmus, Comes Hollandiæ, cum uxore sua Domina Margareta Comitissa et alia multa comitiva: qui Dux, comperta paupertate ejus, compassione motus propter reverentiam sanctitatis filiæ ipsius, jussit ei [ut, quantum sibi

h

sufficere putaret, pro annuis expensis et necessitatibus, fiducialiter peteret ab eo. Cum igitur ille simpliciter postulasset] duodecim coronatos Franciæ; [Dux ipse miratus modestiam petentis, postulatos coronatos jussit ei] singulis annis dari; [asserens se etiam paratum ad duplicandum eos,] ne tantæ necessitati subjaceret vel miseriæ. [Et primo quidem fideliter, successu vero temporis tepidius dati sunt ei.]

39 Cum autem post mortem matris ipsius sanctæ Virginis, pater ejus adhuc vigiliis civitatis perageret; quadam vice absente patre de vespere, frater ejus (qui et ipse post patrem vigiliis noctis in civitate observabat) posuerat candelam ardentem secus caput lectuli ejus, in eminentiori loco anguli. Quæ decidens in stramina, cum magnam partem straminum, in quibus jacebat, combussisset, ipsa Virgine suis devotionibus et exercitiis facie tecta intendente; cum crepitantibus incendiis ad se reversa, apertis oculis in medio ignis positam se cerneret, nec adesse qui exstingeret, manu sinistra omne incendium excussit extinxitque, absque tamen læsura manus ejusdem, admirantibus cunctis, qui mane facto ad eam ingressi, ex combusto pulvinari et lecto *i* videbant quæ facta fuerant, ipsam vero in nullo læsam. Quamvis hic mentio lecti fiat, cum tamen supra dictum sit non eam in lecto sed in straminibus jacuisse, non ipsa hoc lecto utebatur, sed vel filius vel filia fratris ejus, qui ei diu noctuque successu temporis serviebant; ipsa vero circa lectum in straminibus jacebat.]

40 [Igitur præfatus Petrus, pater hujus Virginis, mediante eleemosyna a prædicto Duce Wilhelmo sibi concessa obtento victu et vestitu, iisque contentus, desertis vigiliis frequentabat ecclesiam, ceterisque suis devotionalibus prout poterat intendebat: quod cernens sathanas et ejus devotioni invidens, commenta nequitie suæ illi parabat. Cum enim jam præ senio tantæ debilitatis effectus fuisset, quod vix incedere valeret, quin ob modicam occasionem cadendo frequenter læsus rediret domum; ita tamen ferventer visitabat ecclesias, quamvis contra voluntatem filie propter frequentes hujusmodi lapsus et læsuras, quasi tetatem adhuc juventutis et adolescentiæ perageret. Quadam igitur vigilia Pentecostes, reclamante filia, egressus est ut transiret ad Vesperas: et ecce obviam habuit diabolum, in hominis specie sibi noti, qui invitabat eum ut paululum pariter irent spatiatum extra civitatem, quasi satis tempestive adhuc venturi essent ad Vesperas. Cumque ille vere crederet eum esse hominem, nec adverteret diaboli nequitiam, consentiretque ei: venerunt simul extra portam civitatis, ad locum qui dicitur *k* Damlaan. Et ecce subito diabolus irruens, in eum, ipso nec vidente nec sentiente, projecit eum in fossam et disparuit. Ubi cum mergi inciperet, contigit quemdam aurigam sibi notum, præter consuetudinem suam cum currupere eadem viam de agro redire ad civitatem: qui videns Petrum in fossa jacentem, et sibi ipsi in nullo subvenire valentem, extractum et currui impositum vexit in civitatem; statimque cunctorum aures percelluit rumor, quasi Petrus esset submersus et mortuus. Quæ fama cum ad aures quoque filie pervenisset, in tantum conturbata fuit, quod semper hanc vigiliam Pentecostes, ob miseriam patris, in memoria habuit.]

Hæc igitur et valde breviter, imo quasi nulla in comparatione omnium quæ corporaliter passa est, dicta sunt simpliciter: [quæ quanti ponderis sunt, qui poterit, attentat.] Nunc vero ad considerationem spiritualium charismatum, quibus eam Dominus, Deus et sponsus suus, ungere dignatus est, [et tribulationes ejus lenire præ participibus suis, quemadmodum eam præ illis flagellavit, pauca nihilo minus et vere valde pauca de innumerabilibus colligendo,] transeamus

D
Dux Wilhelmus sustentationem concedit,

incendium
circa se
ortum

illa ipsa
restringit.

E

senem patrem
in obeundis
ecclesiis
assiduum,

a sermone in
fossam proturbatum
audiens,

k

vehementer
consternatur.

CAP. XII

Tot ejus afflictionibus

respondit
consolationum
multitudo.

Ps. 93, 19

A mus. Sed ad hæc enarranda quis idoneus? Initium tamen spiritualium ejus consolationum erat in exercitio Dominicæ Passionis et in sacra Dominici Corporis communionem. [Nam ne in tantis tribulationibus infirmitatum suarum præ impatientia deficeret, pius Dominus, verus paracletus et merentium consolator, multifarie multisque modis, diversis videlicet consolationibus divinarum revelationum, quasi levigativis unguentis, die noctuque dignatus est eam reficere; ut sicut scriptum est, secundum multitudinem dolorum quæ erant in corpore ejus, etiam consolationes divine lætificarent animam ejus.]

ANNOTATA.

a De hoc cingulo Michael d'Esne, Episcopus Tornacensis, in sua epitome Gallica Vita, sic loquitur sub finem. Servatur illud adhuc, (scilicet post initium hujus seculi quo scribebat) admirabili fragrans odoris suavitate. Equidem propriis manibus ipsum contrectavi, et cognovi experientia dæmones ipsum maximopere formidare.

b Quia scilicet, ad illam partem subjacente componendam, attalli ipsa ne tantillum quidem poterat.

B e Vox omnino Teutonica est Clenodia, et in genere quidem accipitur pro quacumque ex auro, argento, gemmis pretiosiori supellectile; in specie autem et propriissime pro mundo muliebri, ad rem vestivariam pertinentem; dubites an kle-nood vestitui necessaria, an kleyn-nood cum kiliano, id est parva necessaria seu purum necessaria, etymologice exponi debeat. Vita 1 scribit Clenodia.

d Vita Belg. pro assere de fundo dolii, notat corticem arboris quæ laxis interioribus, haud paulo commodius excipere ægrum corpus potuit: fortassis uterque cubandi modus successive valuit.

e Woremboldus, Hic videtur esse Magnus ille multarum devotarum congregationum utriusque sexus propagator Dominus Wermoldus de Buschoep, laudatus in Chronici Hildesheim. l. 1 cap. 40. superest autem etiamnum Ultrajecti murorum ac nomine tenus monasterium S. Cæcilie, cujus dicitur fuisse Confessarius. In Vita, additur quod fuerit Tertii Ordinis S. Francisci generalis minister, et scribitur Werenboldus.

f Ita MS. in autographo fortasse fuit, delatus est ad aspectum etc. sensu plane contrario et magis verosimili; alias enim videtur dicendum fuisse, quomodo Lidvina conata fuerit ingressum ad gloriam ei maturare.

C g Expeditas valde fuisse oportet, quæ decem circiter Hollandicarum leucarum iter uno die confecerint, mane Scheidamo egressæ.

h Qui pedicam pro halluce vel calcaneo dixerit hactenus alium non reperi.

i Vita 1. Ante eam erat lectus parvulus quem ipsa non attingebat, sed eam visitantes super eum sedebant.

k Ita etiam locum appellat Kempensis, nomine ex laan (quod, Kiliano teste, Frisiis, Geldris, Hollandis vicum diverticulumve significat) et dam composito, quasi dicas Vicum-damini. Is modo, deducta ad Occidentem latius urbe, intra mœnia continentur, et simpliciter Dammus, sive den Dam appellatur, quem fossa non magna pervadit.

CAPUT V.

Initium et modus divinarum consolationum et raptuum S. Lidvinæ.

Primi triennii
infirmities
molestissime
ferens;

T ransactis itaque tribus vel quatuor annis ab exordio infirmitatum suarum, cum adhuc more ceterorum infirmorum potius sanitatem corporis affectaret, quam ita languere, et super presentibus tribulationibus

nonnumquam mormuraret; videndo quoque consolabiles puellas, quæ gratia visitationis interdum ad eam intrabant, sanas et incolumes atque gaudentes, se autem languere; ab hinc adeo nonnumquam dolebat, quod etiam amarissime fletet, nec aliquam consolationem a quocumque posset admittere. Ingressus ad eam Confessor suus D. Joannes Pot, qui eam bina pro tunc vice per annum communicare consueverat; cum nec ipse eam quibuscumque consolationibus posset inducere, ut ab hujusmodi se lacrymis et doloribus temperaret; suavit ei ut se divina voluntati conformaret, et in Dominica passione se exercitaret; spondens quod ea mediante faciliter consolationem reciperet. Sciscitata igitur modum hujusmodi exercitationis, et ab eodem Sacerdote modo accepto, cum se secundum traditum modum exercitare vellet, nec farinam Prophetica eidem inesse gustaret, quasi mors in olla fuisset, irruente statim fastidio, quicquid acceptaverat, corde, quod est meditationum sedes, abiecit.

43 Deinde cum ille [quemadmodum B. Hieronymus dicit, Labor improbus vincit omnia] eam hortaretur ut sibi ipsi aliquam violentiam in his faceret, qua fastidium hoc superare posset, illaque suadenti consentiret; tandem per violentiam inducta consuetudo successu temporis tantam ei generavit suavitatem, quod dicebat, quia si per unam salutationem Angelicam potuisset sanitatem corporis recuperare, non tamen fecisset aut optasset. Unde et suavitate Dominicæ Passionis illecta, historiam ejusdem Passionis, secundum modum septem Horarum Canoniarum in septem partes divisam, statutis temporibus diu noctuque cogitando retractabat: in ejus exercitiis, sicut dictum est, tanta suavitate replebatur et gaudio, ut jam non ipsa, sed ille ejus Passionem recogitabat, versa vice videretur sustinere, quæ ipsa hactenus videbatur pati. [Et verè sic erat. Nam quemadmodum ipse ait, Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis: ita et de eodem scriptum est, Agnus qui occisus est ab origine mundi, id est, ab iis qui fuerunt ab origine mundi. De hoc quoque supra dictum est in Capitulo v, et infra dicitur in Capitulo xiv de statu raptuum ejus. In quibus exercitiis Dominicæ Passionis et ceteris orationibus suis tam indeclinabilem et infallibilem quodammodo consuetudinem acquisierat, quod quemadmodum per horologium, ita et ipsa per eundem certitudinaliter discerneret nocturno tempore.]

44 Eodem quoque tempore præfata ariditatis suæ, cum eam idem Sacerdos communicatus esset, ostendens ei sacram et incontaminatam Hostiam, inculcabat ei seriose satis et affectuose, quatenus aspiceret et suscipere eum, quem in manu tenebat: sciens pro certo quod ille foret Dominus Deus et Creator suus, qui pro ipsa fuerat incarnatus et passus et mortuus, quodque omnem quam patiebatur tribulationem copiose esset remuneraturus: quibus illa verbis adeo compuncta fuit, et quasi quibusdam igniferis amatoriiis jaculis vulnerata, quod, quemadmodum prius præ dolore cordis et impatientia, ita et nunc per quindenam fere vel amplius non poterat abstinere a lacrymis compunctionis et amoris, dolens et flens pro cæcitate præterita et stoliditate, in qua ita impatiens fuerat: in tantum quod nec matris nec cujuscumque consolationem admittere poterat, nec saltem causas lacrymarum indicare. Ex hinc jam cepit frequentibus consolationibus, licet non per raptum contemplationis, divinitus tamen refoveri; nec tamen interrogantibus valebat causam tantarum lacrymarum suarum patefacere. Utebatur autem per divinam dispensationem hujusmodi consolationibus octo ferme annis, antequam extra sensus corporeos extatice rapti inciperet.

D
PER JOAN.
BURGMAN.
EX MSS.

docetur
solatium
potere ex
Dominica
Passione:

quod primo
difficile,

E

deinde usu
factum est ei
facillimum.

Ap 5, 11

Mat. 10, 20

f
similiter
communicare
utiliter docta,

deplorat
pro ore suam
impatientiam:

A 45 [His igitur duobus, id est, Dominici Corporis
et duobus
hiscē mediis
Can. 1, 12
sacra communione et ejusdem Passionis exercitatio-
ne, quasi duobus quibusdam brachiis amorosis am-
plexata pro parte Dilectum, per patientiæ ejus imi-
tationem; ex hinc fiducialiter dicere poterat, quod in
amoris Cantici sponsæ voce dicitur; Fasciculus myr-
rhæ Dilectus meus mihi, inter ubera mea commora-
bitur. Nam quia more myrrhæ, quæ mortuorum ca-
davera preservat a putrefactione, ita et ipsa se vir-
tute hujusmodi sacre Communionis et exercitationis
Dominicæ Passionis ab inpatientia et murmure, qui-
bus spiritualiter corrumpi poterat, sanari sentiebat;
non immerito eadem, tamquam efficacissima suæ
aegritudinis medicamina, secum deferre et commorari
in cordis hospitio curabat.]

CAP. XIII
ad summam
proficiens
tolerantiam
B 46 [Cum igitur secundum mensuram divinarum
2 Cor. 5, 13
consolationum, proportionaliter etiam in patienti to-
lerantia, in eo et in amore adversitatum proficeret; ad
eum usque gradum divina miseratione perducta est,
ut de illorum numero fieri mereretur, de quibus
fortissimus in tribulationibus et excellentissimus
coelestium contemplator Apostolus Paulus ait; Sive
sobrii sumus, vobis; sive mente excedimus, Deo.]
Rapiebatur enim in extasi et excessu mentis, sed non
erat in ejus raptu rara hora vel brevis mora. Cum
enim die quadam ingressus esset ad eam Religiosus
quidam; interroganti eam super statu suo et super
patientia tribulationum suarum, respondit sese exces-
sive satis et super vires suas gravari, ita ut facile
deficere posset, nisi pius Dominus eam baculo conso-
lationis suæ sustentaret. Dicebat autem se quasi
omni nocte, per longum spatium temporis, videlicet,
interdum minus horæ interdum plus vel minus, rapi
ad cælestia: quorum deliciis adeo reficiebatur, quod
non solum tolerabilis, sed etiam delectabilis sibi fo-
ret amarissima, quam patiebatur, amaritudo.

etiam ad
loca diversa :
C 47 Rapiebatur autem et ad diversa loca, scilicet
ad gaudia regni cælestis et paradisi, ad purgatoria
quoque loca et infernalialia, ut videret et videndo com-
pateretur, compatiendo quoque pœnitentiam ageret
pro iis, qui ope ejus indigebant. Ad diversa etiam
loca orbis terrarum rapiebatur, loca videlicet Terræ-
sanctæ, Urbis Romæ, et ad alia plura loca sacra et
monasteria, ut Reliquias Sanctorum illic constitutas
devotionis affectu visitaret: nec solum unum aut
duos vel tres, sed fere viginti quatuor annos, et quasi
omni nocte, in his raptibus continuavit. Certis tamen
ex causis aliquoties hujusmodi ad divina raptibus
carebat, sicut infra dicitur capitulo xxvi et xxvii. a
[Quorum raptuum occasione cognoscebat multas
etiam ecclesias et monasteria, dispositionem et mo-
dum structuræ earum; personas quoque religiosas,
quas nunquam ante viderat, etiam nominatim cognos-
cebat, et qualia circa eas divinitus acta fuerant, aliis
nonnumquam referebat. Quod ut clarius pateat, ali-
qua referam, quæ ab iis quibus et de quibus eadem
dixerat, percepi.]

quo fiebat ut
multa absen-
tia sciret.
D 48 [Priori cuidam aliquando dixerat, quod ita co-
gnoscebat monasterium ipsius et ecclesiam sicut
ipse. Eidem quoque quadam vice dicebat, quod ip-
sa per noctem, dormientibus Fratribus, solebat vi-
sitare monasterium ipsius et dormitorium; quodque
fere per singulorum Fratrum lectos singulos Angelos
sanctos stantes videbat. Erat quidam juvenis Hen-
ricus nomine, de Haga b oppido Hollandiæ, quem
ipsa corporaliter nunquam viderat, qui divina
gratia inspiratus, nescientibus parentibus, habitum
sanctæ religionis in monasterio Carthusiensium c
prope Diest susceperat: cujus pater, Willihelmus no-
mine, nesciens quid circa filium suum factum fue-
rat, ingressus domum hujus Virginis, audivit eam
se ex nomine et cognomine reverenter satis vocan-
tem, prospera filio suo imprecantem, ac super iis

quæ divinitus circa eundem filium ejus facta fuerant D
quodammodo congaudentem. Super quo ille admi-
ratus, cum eam interrogasset causam hujus con-
gratulationis, illa stuporem stupori ejus superad-
dens, respondit, eum in supradicto monasterio
sante religionis, habitum induisse. Hoc ergo ipse
ab ejusdem Fr. Henrici ore percepi. Erat alius Re-
ligiosus, natione Dordracensis, professus, in d Eem-
steyn, quem vice quadam cellulam Virginis hujus
ingressum, ipsa Virgo gratiose satis et ex proprio
nomine salutavit: cum enim, licet prius semel vi-
disset, nunc tamen corporaliter non videbat. Super
quo ille admiratus, cum eam interrogasset, unde se
adesse nosset; illa simpliciter: Quia Dominus do-
navit hoc. Istud ego similiter ab ore ejusdem Reli-
giosi audiui.]

49 [Cum autem, sicut dictum est, ad talia loca
raperetur, complebatur in ea divinitus quod Moysi
et filiis Israel, ex Ægypto ad Terram promissionis
properantibus, a Domino dictum est: Ecce ego
mitto Angelum, qui præcedat te et custodiat sem-
per, et sit ductor itineris tui]. Visitabatur enim sæ-
pissime et tangebatur ab Angelo suo sancto, quem
ita personaliter cognoscebat, sicut amicus amicum
suum. Similiter cognoscebat Confessorum suorum
Angelos, aliorumque familiarium suorum et mul-
torum hominum. Apparebat autem idem Angelus
diversimode, et interdum in forma viri pulcherri-
mi, semper autem in magna claritate. Nonnumquam
claritas illa tanta erat, quod si mille soles invicem
lucerent in virtute sua, non tamen possent aequi-
parari vel assimilari claritati ejusdem Angeli. In-
terdum vero minor erat hæc claritas: semper tamen
præferbat in fronte vexillum Dominicæ Crucis, ne
ab angelo sathane, qui sibi frequenter apparebat,
transfiguratus in Angelum lucis, deciperetur. Si
vero propter frequentiam visitantium se aliquando
turbabatur, et ob præsentiam atque attactum quo-
rumlibet hominum inhonestorum puritas ejus, ut
assolet, maculabatur; propter hujusmodi quales-
cumque maculas et inquietudinem, privabatur An-
gelicis visionibus et raptibus divinis. [Interdum
etiam, si spiritualibus quibusdam atque solius divini-
tatis oculo aut Angelico cognitis defectibus, qui
apud homines defectus non sunt, occulte gravabatur,
et eandem occasione a consuetis raptibus eam
impediri necesse erat; de eisdem Angelo sancto
ductori suo confitebatur, sicque purgata ab eodem,
ipso præcedente, ad quæ ducebatur loca, sequendo
proceedebat.]

50 Quando ergo primo rapiebatur, in illa indici-
bili nobis separatione spiritus ab animali corporis
vigore, tantam circa vitalia pectoris et corporis sen-
tiebat angustiam, quod vix prævalens trahere anheli-
tum, putabat se morituram: postea autem in hu-
jusmodi raptibus propter consuetudinem assuefacta,
non sentiebat tales angustias. Et cum spiritus ejus
ad prædicta loca raperetur, corpus ejus quasi mor-
tuum et exanime remanebat in lectulo, adeo quod
siquis illud tetigisset, ipsa non sensisset. Deinde
Angelus nonnumquam apprehensa manu ejus, primo
ducebat eam ad altare chori Beate Virginis eccle-
siæ Schiedammensis: ubi cum orasset aut Beatam
Virginem salutasset, statim post orationem ducebat
eam versus Orientem, per antena loca, rosarum et
liliorum ac aromatum atque omni genere florum
consita et respersa. Quibus locis cum appropin-
quasset, et ut ea ingrederetur ab Angelo invitaretur,
illaque propter eorundem reverentiam non au-
deret intrare, scilicet ne eadem pedibus conculcaret;
tandem illo affirmante quod a se non forent concul-
canda; illa, sicut admonebatur et invitabatur in-
grediens, præcedentem quocumque ibat sequebatur.

Interdum

ducebatur
autem illuc
ab Angelo
suo,
Ex. 23, 20

E

quo utebatur
familiariter,

etiam ad
labeculas
quasdam
expandas.

F

corpore inte-
rim velut
exanimi re-
manente;

quandoque
per loca
amantissima
rapiebatur,

A Interdum autem iidem flores rosarum et liliorum tantæ altitudinis erant et densitatis, quod dum ipsa quodammodo causaretur se eos non posse penetrare, apprehensam eam [sicut quondam Habacuc Prophetam] Angelus transferebat per eosdem, et transponebat in eum ad quem pergebant locum.

CAP. XIV.
2 Cor. 12, 4

et ad loca
sacra etiam
corporaliter;

51 [Beatus Apostolus Paulus, loquens de raptibus contemplationis suæ, ad tertium cælum et in paradisum, quamvis asseveret se audivisse arcana verba quæ non licet homini loqui; affirmat tamen se nescire, utrum in corpore vel extra corpus ad eadem raptus sit : hæc autem Virgo sancta, quæ etsi præ invaletudine incedere in oculis hominum nequibat, diversis tamen modis quodammodo certificari meruit, quod] etiam corporaliter ad diversa loca rapi meruit. Dicebat autem quod ita sicut jacebat in lectulo sive straminibus, præ vehementia mentalis elevationis, etiam cum ipso lectulo et corpore nonnumquam ultra solarium cellulæ, in qua jacebat, sursum elevabatur. In exercitiis quoque Dominicæ Passionis, interdum ab Angelo sancto etiam corpore rapi solebat ad loca illa Terræ sanctæ, [in quibus idem Salvator, nascendo, conversando, patiundo, sacramenta salutis humanæ operatus est. Ubi cum, sive in monte Calvariæ vel in aliis locis, ad

B oscula Dominicæ crucis aut vulnere ejus admissa, pro refocillatione tribulationum suarum, sugeret mel de petra oleumque de saxo durissimo; perventoque sive ad amplexus pedum Crucifixi, sive ad expirationem sponsi sui crucifixi, exemplo illius commendabat spiritum suum in manus ejus: licet frequenter a vulneribus carnis, quia compassive conjuncta erat, transierit cum sponsa in amoris Cantico, ad penetranda per contemplationis raptum abyssalia foramina, in intima divinæ petræ et cavernas maceræ, id est, profundissimas divinarum invisibilium thesaurorum: ita quod præ abundantia suavitatis spiritualium charismatum, a sensu poenarum corporalium penitus deficiens, dicere posset cum Sponsa; Ego dormio, per soporitionem et defectum corporalium dolorum quibus gravari solita eram: et cor meum vigilat, in cognitione et gusta ineffabilem occultarum divinarum suavitatum.]

ubi mirabilibus
consolationibus
fruita;

Cant. 2, 14

Cant. 5, 2

varias inde
laciones re-
portat,

52 [Tantis interim novis infirmitatibus divinitus flagellabatur, ut etiam] aliquando reversa ab illis oculis Dominicæ crucis aut vulnere ejus, in labiis suis impressa quædam ulcera reportaret: [quatenus non solum secundum multitudinem doloris in corde suo, divinæ consolationes, letificarent animam ejus; sed etiam secundum multitudinem divinarum consolationum, tribulationes quoque ejus et flagella contristarent eam et humiliarent.] Tunc ait Angelus ei, Hæc ulcera propterea in corpore tuo suscepisti, ut scias te etiam in corpore fore raptam. Alia quoque vice, cum supradicta transiret amoenissima loca, accidit quod præ lubricitate qualicumque (quæ ibi forsitan erat) gressum figere non valens, lapsum pedis dextri (quem et se corporaliter sensisse dicebat) pateretur, et ex ipso lapsu pedis ejusdem divaricationem tantam, ut in exteriori talo inflationem et denigrationem ac dolorem reportaret, quod pluribus diebus ex eo torqueretur. Similiter cum quadam vice rapta fuisset ad urbis Romæ loca sancta, atque inter visitandum ecclesias quasdam principales ambularet inter arbusta et spineta, et ut moris est per similia euntibus, corporaliter, hinc inde brachia quodammodo ventilando, incederet; susceptam ex iisdem arbutis spinam in digito reportavit: de cujus incommodis, sicut de aliis infirmitatibus suis, per biduum fere non modico querebatur se affligi dolore.

53 Propter has igitur corporales læsuras, quas sic reportabat, solita erat dicere secundum verbum

Aprilis T, II

Angeli, quod putabat se etiam raptam fuisse in corpore. Qualiter autem hoc fiebat, novit Angelus, qui hoc fieri in corpore testabatur, et in ejus testimonium læsuras corporales eam recepisse in raptibus ipsius perhibebat. Verosimiliter quoque videtur eam corporaliter raptam fuisse, quando sertum illud [florigerum,] de manu Beatæ Virginis capiti suo superpositum reportabat, de quo infra dicetur capitulo xvm. Interdum quoque ipse Dominus noster Jesus Christus, celestium civium vallatus agminibus, ingressus est in cellulam ejus; et quemadmodum Rex aut Imperator, cum Principibus suis, ad mensam se ordinate collocavit: ita ut ipse circa lectulum ejus, deinde ceteri in circuitu ejus, secundum ordinem suum, circa salvatorem Dominum se collocantes, celestibus eam et divinis epulis copiosissime reficiebant.

ANNOTATA.

a Addit Vita 1. Interdum propter visitationes hominum et eorundem inquietudinem raptibus prefatis et Angelicis visitationibus privabatur: de eisdemque Angelo suo confitebatur, et ab eodem docebatur, quomodo et qualiter quotidianam confessionem suam faceret.

b Hollandorum Comitum olim, nunc Senatus Ordinum fœderatorum sedes, Haga est.

c Alias Diesthemium, et qua in collem assurgit, Disparium sive Distbergum. Francorum Regum, Mosam transgressorum prima in Taxandria sedes regia, ut est, ostensum 1. Febr. ad Acta S. Sigeberti num. 9. Huic, mediæ leucæ intervallo ad Orientem, adjacet Zelhemium sive Saliorum vicus, in eoque Mons S. Joannis Baptistæ, in monasterium Carthusianum erectus anno. 1328.

d Eemstein monasterium Ordinis Canonicorum Regularium, ut patet ex Chronici Hildesheimensis lib. 1 cap. 11. Nescimus an loci nomen adhuc supersit: quod castrum ad Emam sive Ameram sonat, et in Amersfordiæ territorio fuisse oportet, quia non longe ab ea urbe exortus fluviolus, Eem vulgo dictus, post paucas leucas absorbetur a vasto illo sinu maris, olim per cultissimas hic terras effusi, quod Australe nuncupant, per quod etiam iter compendiosius fuisse, ex Windesheim in Eemstein euntibus fratribus, ex citato chronico apparet. In tabulis Geldriæ nunc notatur thuys ter Eem, id est, Domus ad Emam, insigne castrum.

CAPUT VI.

De cœstesti claritate ac suaveolentia circa S. Lidvinam; uberibus ejus in Natali Domini lactescentibus; virgaque ipsi e Paradiso delata.

Venerabilis Doctor Hugo de S. Victore, in libro de a tribus diætiis, loquens de spiritualibus charismatibus, quibus contemplativi non solum mentaliter, sed etiam corporaliter nonnumquam unguntur, sic dicit: Dum de intimo divinæ contemplationis secreto revertimur, quid nobiscum afferre petimus? quid, inquam, nisi lucem de regione lucis portamus? Hoc enim et decens et necessarium est, ut eum de regione lucis venimus, ad fugandas tenebras nostras nobiscum lucem apportemus. Et quis scire poterit quod ibi fuerimus, si illuminati non redimus! Si vidimus Patris potentiam, apportemus nobiscum lucem timoris: si vidimus Filii sapientiam, apportemus lucem veritatis: si vidimus Spiritus sancti clementiam, apportemus lucem dilectionis. Potentia excitet torpentes ad timorem; sapientia, ignorantiae tenebris exæcatos illuminet: clementia,

D
PER IOAN.
BRUGMAN
EX MSS.
in testimo-
nium veri
raptus corpo-
ralis.

E

F

CAP. XV
a
Deo per con-
templationem
unita,

A caritatis calore frigidos inflammet. Hæc quidem Hugo.]

*coelesti lu-
mine etiam
corporaliter
circumfun-
ditur.*

55 [Sed hæc quoties et qualiter mentaliter et corporaliter circa sacram hanc Virginem divinitus perficiebantur, quis novit? Excepta quippe mentali ejus illustratione, quam etiam magni et litterati viri, atque in spiritualibus studiis et exercitiis fundati et eruditi, qui cum ea frequenter locuti, ipsam non intelligentes, mirati sunt:] tanta sapius diurno et nocturno tempore divina claritate, cum vel ab Angelo visitaretur, vel a supernorum contemplatione reverteretur, a condomesticis circumdari et circumfundi reperta est: quod eam videntes, vehementi timore percussi, non audebant ei appropinquare. Cum enim semper in tenebris jaceret, eo quod materiale lumen oculis ejus infirmis intolerabile valde foret, divinum tamen lumen eisdem valde erat amabile et tolerabile: quo, etiam nocturno tempore, sapius tam excellenter perfundebar, quod cella ipsa, in qua decumbebat, plena materialibus luminaribus vel incendio putaretur. Quod cum aliquoties, etiam ipso anno obitus sui, videret filius fratris ejus Balduinus puer, qui ei die ac nocte in necessitatibus serviebat, turbatusque vellet auferre; illa e contra territum consolabatur, ac ne timeret vel auferret hortabatur.

B

56 [Divinam claritatem tam perspicue contemplata fuerat, quod ab ea tantum distare dicebat, plenitudinem hujus materialis solis, quantum minimus radius ejusdem solis, per cacumina montium transiens ad abdita vallum, differt a pleno lumine ejus. Non ergo mirum si divina claritate etiam corporaliter perfundebar, quæ juxta vocem Apostoli, revelata facie gloriam Domini speculando, quotidie in eandem imaginem transformabatur a claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu. [Præterea vice quadam, in festo Conceptionis B. Mariæ Virginis, apparuit ei Angelus Domini cum magna claritate, prædicens quod infra decimum septimum annum ægritudinum suarum, Salvatorem in carne corporalibus oculis esset visura: qui et postea, in die ante Vigiliam S. Thomæ Apostoli, de vespere, crucifixus et vivus illi apparuit, [cum magna claritate in specie hominis, in similitudine crucis qua inunguntur ægroti: qui et ab ea postulat, in signum et testimonium præsentiae suæ. Hostiam albam, paulo majorem illis quibus vulgus communicatur, cum quinque cicatricibus rubeis et sanguineis super lectum ejus reliquit. De hoc infra dicetur in C Capitulum xxxiii de statu sacrae Communionis ejus.]

2 Cor 3, 18

*et Christum
in carne con-
spicuum
habet:*

C

57 Nec solum divina claritate solita erat sic circumfundi, sed et mirabili suavitate, cum vel ab Angelo sancto visitabatur aut tangebatur, vel cum a paradisiacis illis et celestibus areolis et hortis ac apothecis revertebatur, tam ipsa quam cella ejus inventa est redolere: ita ut qui intrabant, putarent in eadem cella diversas species aromaticas fore reconditas. Qui suavisimus odor non solum in odoratu, sed etiam in gustu percipientium redundabat, ita ut quasi gingiber vel garofilos aut cynamonum comedissent, fortis quidam, aut, ut vulgo dicitur, ardens sapor cum suavitate linguam et palatum quodammodo remorderet. Et cum corpus ipsius Virginis vulneribus et hydropisi tumeret, ac verminibus (ut prædictum est) scateret, pro fetore abominando, qui potius exhalaret, fragrantia miræ suavitatis inde prodit: et præcipue a manu, cum per eam ab Angelo sancto ad superna gaudia perducta et inde reducta fuisset. [Quis tam aromatici corporis præsentiam non totis præcordiis affectaret? quem hujus mundissimæ pariter et redolentissimæ carnis aspectus non delectaret? Hæc igitur de mentalibus et corporalibus raptibus ejus, ac de divinis charis-

*miræ quoque
suavolentia*

*circum ipsam
sentitur.*

matibus, per eosdem circa eam cœlitus effusis, in D generali dixisse sufficiat. Nunc ad considerationem specialium transeamus.

58 Anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo octavo, [nautæ quidam de Schiedam pro halecibus capiendis mare intraturi, more talibus consueto, cornam magnam fecerunt cum sociis et amicis suis, in die sanctorum Frederici Episcopi et Martyris *c* et Arnulphi Confessoris, qua valedicerent eis. Peracta cœna, ignem, quo fuerant usi circa parietem caminum, sub modio taliter recondiderunt, quod de vespere (qui et Dominica erat) orto ex eis incendio circa undecimam horam, per reliquum noctis,] quasi tota civitas, cum ecclesia et domo Sororum ecclesiæ proxima, combusta est. Post hoc igitur incendium intrabat domum hujus Virginis, ut habitaret cum ea, quædam vidua boni testimonii, Catharina nomine: cui anno ante præfatum incendium quadam vice, per aliquot dies ante sacratissimam illam solennitatem Nativitatis Dominicæ, per visionem somni indicatum est, quod ejusdem Virginis ubera, in nocte tunc proximæ Nativitatis Dominicæ, lacte forent implenda, quodque ipsa Catharina vidua idem lac esset suctura. Quod cum vidua ipsa eidem Virgini retulisset, et illa in vera humilitate fundata, quod dicebatur latere malens, quodammodo negare niteretur; vidua eam super hoc corripuit, cur auderet negare, quod sibi ab Angelo sancto revelatum fuerat.

*CAP XVI
Post incen-
dium urbis*

c

*vidua quædam
Lidwinæ
cohabitans,*

E

59 Tunc Virgo necessitate compulsa, præcepit viduæ, quatenus ad gratiam tantam recipiendam se disposeret, admonens simul ut observaret tempus noctis Nativitatis Dominicæ sibi deputatum; quatenus, si sibi quod promissum fuerat ab Angelo contingeret, ipsa parata foret tantam gratiam recipere. [Adeo enim vidua hæc frequenter molesta erat Virgini, ad hoc videlicet ut scrutaretur vitam ipsius, quod eam sæpius impediabat a refectione panis cœlestis: similiter et D. Joannes Confessor ejus, et quamplures alii utriusque sexus: unde et Virgo in hoc ipso et aliis pluribus se illi plus quam volebat affabilem exhibebat, ut vel sic frequentia ejus carere posset.] Cum igitur ipsa vidua prædicta, secundum admonitionem Virginis, operam daret preparationi præfatæ; ecce in ipsa sacratissima Dominicæ Nativitatis nocte, Virgo in spiritu raptâ, vidit innumerabilem multitudinem Virginum femineæ sexus, (quibus, tanquam princeps et domina, adstitit Regina Virginum, sanctissima Dei Genitrix, perpetua virgo Maria) seque ad eandem Virginum chorum admissam. Adstabat quoque Virginibus ipsis innumerabilis multitudo Angelorum sanctorum, veluti pedissequi et emuchi, qui eisdem, tanquam cognata sibi virtute florentibus, devotum obsequium exhibebant.

*ex ea intel-
ligit qualiter
in nutu
Domini ubera
ejus lacte-
scent*

F

60 Instante igitur hora Dominicæ Nativitatis, vidit hæc Virgo omnium illarum virginum ubera, similiter et sua, præ lactis abundantia intumescere, tantumque lactis habere, prout ab Angelo suo didicerat, quantum beata Virgo, quando Salvatorem peperit, in virgineis uberibus suis habuit, id est, ad similitudinem illius, omnium ubera lacte repleti, in signum quod omnes illæ Virgines ad lactandum Dominum erant aptæ. Tamque inenarrabilis erat ibi gloria; ut ipsa testabatur, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit; ita quod nec lingua exprimi, nec littera scribi posset. Interim vidua, ingressa cellulam Virginis, admonet eam præfatæ promissionis: Virgo manu ubera fricat, tantæque suavitate ex abundantia lactis, quod trino labiorum tractu suxerat, vidua satiata est; quod, nisi Virgo jussisset, pluribus diebus faciliter et absque fastidio et desiderio comedendi a cibo corporali abstinuisset. [Hoc quidem anno millesimo

*D Virgine
cum choro
virginum ipsi
apparuitibus*

*ex usque
lar sugit*

quadringentesimo

A quadringentesimo vigesimo septimo contigit. Post hæc alio quodam anno, Virgo eandem gratiam et eodem modo acceperat, obtinueratque ab Angelo suo, quod Confessarius suus lac sugeret : sed dum ille propter solennitatem intrasset ecclesiam, sicut horam statutam non servavit, sic nec gratiam promissam gustavit. Alio quoque similiter anno vel duobus, Virgo visionem eandem et contemplationem habuit, et lac in uberibus : sed, sicut anno præcedenti, ita et istis nemo suxit.]

Incendium prædictum ipsa prævidebat :

d

61 [Constat autem, Virginem hanc præfatum incendium longe ante scivisse, eo quod priusquam contingeret provisionem asserum fieri jusserat, quibus, ut aiebat, si subitum incendium oriretur, ipsam exportare et trans fossatum, quod extra posticum domus suæ erat, transferre possent d : certumque habent plures homines prædictæ civitatis, incendium propter peccata quorundam hominum contigisse. Inter quos erat quædam femina, nomine Hasa Goswini, satis dissoluta; post cujus mortem Presbyter quidam, nomine Joannes de Berst, huic Virgini satis familiaris, petiit ab ea ut, si fieri posset, ipse certi aliquid de statu ejusdem feminæ perciperet. Dum igitur Virgo vice quadam oraret Dominum, pro eo quod ille postulaverat; idem Presbyter, in visu noctis raptus ad infernalium loca, videbat præfatum feminam, catenis igneis ligatam, detineri in inferno; quod et huic Virgini cum stupore renuntiabat.]

B

*Cap. XVII
e
et occasione ejus amissa virga canabina*

60 Habebat autem hæc Virgo virgam quamdam de stipula e canobi, qua vel æstivo tempore, propter nimium æstus refrigerandum, vel ob aliam quamlibet causam, cortinam lectuli sui solebat remove-re vel retrahere; aut pro qualibet necessitate pulsando aliquem advocare, si cujus adjutorio indigebat. Cum igitur, sicut supra dictum est anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo octavo, incendium illud fere totam civitatem devastasset, ac domui hujus Virginis adeo appropinquaret, quod vicini et domestici ejus timentes eandem domum etiam comburi, asseres deponerent apud quos jacebat, ut si incendium domum invasisset, Virginem extrahere potuissent; tandemque divina miserante gratia extincto incendio, auferentes velum, quod pro defensione oculorum Virginis ab aspectu diurni luminis oppansum erat, quatenus eosdem asseres iterum affligere possent, eo quod claritatem diei sine multa sanguinis effusione per oculos Virgo ferre non posset; contigit eam ex hac agitatione, quæ circa vel propter ipsam fiebat, propter præfatum incendium, prædictam amittere virgam, sed nescienter.

C

qua ad varias necessitates utebatur,

ut Angelo virgæ lignum acciperet,

g

63 Postea ergo in nocte f S. Apollinaris Martyris, dum præ æstu anhelitum vix trahere valens, suffocari timeret; virgam quæsit, ut velum amoveret, nec invenit. Turbata est ergo, eo quod nec ipsa sibi subvenire posset, nec qui sibi succurreret adesset. Statim igitur assistens Angelus Domini, constrictatam super hoc, sponsione alterius et melioris virgæ consolatur. Nec mora, paulo post deficientibus majoribus doloribus febrium quas habuerat, circa tertiam horam post mediam noctem recessurus Angelus, ipsa sentiente, licet satis leviter, ponebat quoddam lignum super eam longitudinem fere unius ulnæ habens, protensum super latitudinem pectoris ejus, sicque recessit. Tunc ipsa extensa manu apprehendens lignum, ipsumque cernens informe satis, quodammodo parvi pendit, dicens materna lingua, g Nu byn ik wel bekust, secundum proprietatem idiomatis Hollandini; eo quod tam tortuositate inæqualitatis, quam ponderositate, longe a virgæ prædictæ levitate differens, sibi non bene portabile foret et dirigibile.

64 Rogat ergo ipsa die S. Apollinaris Martyris

D. Joannem Confessorem suum, quatenus iret ad aliquem h carpentarium, faceretque sibi lignum illud dolabro suo lævigari ad modum ulnæ. Paruit ille deprecanti, ingressusque est domum cujusdam carpentarii, qui ex omnibus instrumentis suis ab incendiis vix unum dolabrum, et huic operi satis ineptum, reservaverat. Quo cum illud lignum lævigare cœpisset, et aliquoties ita valide infixisset dolabrum, ut vix a fractura præservaretur; tantus ex eo suavitatis odor evaporavit, tantoque decore i caruleo, ad modum ceræ videlicet, enituit; ut quamvis ipsum lignum superficie satis indecorum fuerit et deforme, propter odorem tamen et internum decorem affirmaret esse cupressinum. Super quo utrique admirati, cum D. Joannes Confessor ejus carpentorio rationem reddere non valeret, cujus generis esset hoc lignum aut unde Virgini provenerit; certatim illis diripientibus abscissas ligni reliquias, consentiente et suadente carpentario; Confessor virginis cum ligno ad aliam et habiliorē carpentarium se contulit. Ubi dum, præ admiratione coloris pariter et odoris ligni, similia inter utrumque agerentur, ac finaliter præ reverentia et novitate reliquæ raperentur; Confessor Virginis non sustinens illud amplius minui, reversus ad Virginem, reportavit ad eam. Quam cum interrogasset, unde sibi provenisset, aut cujus generis fuerit; illaque se nescire quidditatem aut qualitatem ejus responderet, modum acquisitionis ejus, sicut prædictum est, simpliciter indicavit.

D
PER JOAN.
BROGMAN.
EX MSS.
h
quod inter
dolandum

i
invenitur esse
cupressinum

E

65 Post hoc in festo k S. Cyriaci Martyris reversus Angelus Domini, more solito perducit eam ad amœna Paradisi gaudia : intra cujus anteriorem partem cum pervenisset, tamquam corripiendo inculeans ei verba prædicta, quibus lignum illud quodammodo vilipenderat, ostendit ei fluvium circa eandem portam et super fluvium arborem cupressinam, unde quasi præcipitanter frangendo illud abruperat. Deinde post raptum reversa ad se, indicat Confessori suo id quod ab Angelo perceperat, dolens quod illud ita minorari jussisset. [Cum igitur, volante rumore illius ligni, frequenter propter illud visitantes pateretur, et advenientes illud videre vellent ac tangere; contigit ut propter attactum hominis cujusdam amisit fragrantiam sui odoris, quam habuerat, et ideo ipsa Virgo doluit se illud alteri ostendisse. Solita autem erat dicere, quod per lignum istud diabolus esset castigandus, sicut ab Angelo sancto audierat.] Post hæc eodem anno, in profesto S. Nicolai Episcopi, rapta in Paradisum, videbat arborem palmam, eximie pulchritudinis dactylis plenam, cujus lapides instar crystalli pellucidi videbantur.

k
et sibi e
paradiso
allatum in
visu cognoscit.

F

ANNOTATA.

a Inter opera ejus, prælo Ascensiano edita Parisiis 1526 ac deinde Moguntia 1616: nullum hujus tituli opusculum nominatur : quod fortissimè ad huc alicubi latet.

b Id est, ut clarius explicat Vita posterior, instar magnitudinis earum quæ cum sacra Uctione deferuntur ungendis infirmis. Pro quo notanda est consuetudo, etiamnum in pluribus Geldriae Catholicae pagis servata, juxta quam in unaquaque parochia plures habentur Cruces duorum circiter pedum, planæ ac rubræ, Christique morientis imaginem desuper pictam habentes : quarum unam proximus innugendi consanguineus accipit portatque post Sacerdotem; et ad lecticam ægrotantis appendit, ibi mansuram donec vel cum defuncti corpore ipsa referatur ad templum, vel sanatus æger eandem propriis manibus illuc deferat, gratias pro recepta sanitas acturus.

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

A c Coluntur SS. *Fridericus et Arnulphus* 18 Julii, Captura halecum incipit in *Festo Nativitatis S. Joannis Baptistæ* 24 Junii, et finitur in *Decollatione ejusdem Sancti* 28 Augusti. Egressuri autem solent etiam nunc sollemnissime valedicere suis, eo in loco, unde ad capturam egressura sunt, collectæ ex variis locis, naves.

d Asser unicuique paterat ad hoc sufficere. Ergo aliam et veram asserum huc comportatorum causam accipe ex *Vita Posteriori* num. 206 : ex qua etiam apparet, præscivisse Virginem, quod ignis ad se non esset perventurus.

e In titulo canopi : quod an ita tunc a Latine loquentibus fuerit usurpatum pro Cannabi (herba ea est assurgens in altitudinem canna a qua exsiccata detrahitur materia funibus faciendis idonea, minus subtilis candulæque quam linum) an vero auctor antiquitatem affectaverit, rursus a Canopo Ægypti urbe rem nomenque fluxisse, nihil attinet indagare. Belgis Kennep et contracte Kemp dicitur.

f Colitur S. *Apollinaris M.* 23 Julii. Vita Bely. habet. In nocte festum S. Mariæ Magdalænæ subsequente quod eodem recidit, cum hæc colatur 22 Julii ejusdem.

B g *Terbotenus*, Jam bene virgata sum, id est Jam enim vero bene mihi de virga provisum est. Est autem kuyse, kuse, kudse (teste Kiliano) Saxonibus, Frisiis, Hollandis, Geldris, clava seu virga nodosa, unde hic participium possessivum bekust, quomodo ex quovis substantivo, ejusmodi possessiva verba participioque formari proprium est linguae Teutonicæ : quæ derivationum variarum, universaliter ex quavis radice ad quamvis significantiam formandarum, facultate et facilitate alius minus antiquas Europæ linguas superat.

h Ita sabros lignarios Franci appellant. Vita Belg. dicit, primo ad vietorem deinde ad scriinarium itum fuisse pro virga dolanda, et rem totam brevius narrat. Kempensis quoque conformiter ad Vitam Belg. ait itum primo fuisse ad domum cujusdam cupificis ; quem tamen puello post generico nomine appellat carpentarium,

i Fidetur auctor hic et alibi Cæraleum pro flavo colore (nam hic proprius ceræ est) usurpare.

k Colitur S. *Cyriacus* 8 Augusti, cum SS. *Largo* atque *Smaragdo*.

CAPUT VII.

De serto quod S. *Lidvina* e cælesti raptu in terras detulit, aliisque favoribus ei factis.

C Ille eodem anno, scilicet millesimo quadringentesimo vigesimo octavo, [hæc circa hanc Virginem contigerunt. Habelat cognatum quemdam Nicolaum nomine, quem quodam die festo ire præceperat ad ecclesiam ut Missam audiret, atque ut post consummationem summæ Missæ ad prandendum rediret. Qui reversus, peracta refectioe prandii, cum Confessore illius ingressus cellulam, longior quam ei placuit apud eam moram fecit. Quæ indicans eis, quod libenter duabus aut tribus horis in cella sola esse vellet] rogabat eos quatenus ad tempus irent spatiatum, sperans se, propter præsentem interiorum suorum ad contemplationem dispositionem, in illorum absentia aliquid gratiæ cælestis accepturam : [specialiter autem Nicolao supplicabat, ne ante tertiam vel quartam horam post meridiem rediret. Illo igitur quod rogatus fuerat simpliciter perficiente,] Confessor regressus, ipsa ignorante, latenter intravit cellam ejus, ibique delituit, ad explorandum quid circa eam fieret, cum sola esset.

67 Putans itaque Virgo se solam esse in cella, disponebat se per devotas orationes ad percipiendam gratiam quam optabat. Ecce transacto fere unius ho-

ræ spatio, post meridiem, more solito ingressus ad eam Angelus Domini, circum volabat circa eam, infra a lectisternium in quo jacebat, sed amplius ei non appropinquabat. Videns ergo gaudio præsentiae ejus non posse perfrui, conturbata flevit amare, interrogans eundem Angelum, utrum aliqua culpa sua Deum offenderet, ob quam hæc gratia perfrui non valeret. Tunc Angelus, Nequaquam, inquit, sed propter præsentiam ejus, qui sedens in cella tua nititur scrutari et experiri gratiam tibi dispositam. Quo dicto discessit Angelus ab ea. Tunc Virgo vehementius contristata coepit amarius flere, ita quod ad tempus extaticæ non raperetur, licet sæpius frueretur solita gratia Angelicæ visitationis et consolationis. Audiens igitur Confessor ejus eam ita flevit, surrexit et indicavit ei se fuisse præsentem. Quo audito per amplius conturbata est, quam si alius præsens fuisset : eo quod frequenter satis indicaverat sibi vitam suam, quatenus absque exploratione crederet gratiæ divinæ, quæ circa eam operabatur.

68 Cum igitur post hoc ab hac turbatione pacem et tranquillitatem recepisset, pius et misericors Dominus misertus ejus, sicut prius frequenter fecerat, ita postmodum quadam vice, primo extaticæ rapuit eam ad loca purgatoria : ubi inter ceteras animas, quas multifarie multisque modis torqueri videbat, vidit etiam plures animas amicorum suorum graviter puniri, pro quibus ipsa postea graves in corpore suo sustinuit cruciatus, quatenus eas ab hujusmodi pœnis relevaret ac liberaret. Pervisit igitur tam istis quam aliis pluribus pœnalibus locis, in quibus animæ pro demeritorum diversitate diversimode puniebantur, perducta fuit ad contemplanda vitæ æternæ gaudia. Ibi videbat qualiter omnipotens Deus in semetipso fruebatur gloria sua, qualiterque sancti Martyres et Confessores atque alii Beatorum ordines, singuli gloria sua fruebantur in semetipsis, ac præ deliciis nimis per alterutrum effluere videbantur. Quibus gaudiis perspectis, plures Sancti familiariter alloquentes consolabantur eam, atque ad tolerantiam patientiæ adhortantes dicebant : Quid nunc hic in gaudio existentibus obest, quod in mundo constituti diversa incommoda perpessi fuerunt?

69 Tunc accessit ad eam sanctissima Dei genitrix virgo Maria, cum magna gloria, atque amabiliter alloquens, interrogabat eam dicens : Quomodo, mi carissima filia, sic venisti nudo capite et non ornato. Cui humiliter Virgo respondit : Carissima Domina mea Maria, sic est voluntas Domini Dei mei, et sic ductor meus adduxit. Post multa igitur familiarissima et dulcissima colloquia Dei genitricis cum ea, adveniente tempore quo secundum voluntatem Domini remitti ad corporeos sensus debebat, dicit ad eam mater Domini nostri Jesu Christi : Carissima filia, viriliter age et confortetur cor tuum in tolerantia patientiæ, quia pro iis quæ nunc pateris mirabilem gloriam recipies. Addensque beata Virgo ; Visne, inquit, sertum super caput tuum. Tunc hæc Virgo, Ego, inquit, non possum hic habere voluntatem meam. Cum autem aspexisset Angelum ductorem suum, videreturque consentire quodammodo quod acciperet ; Accipe, inquit beata Virgo, hoc sertum super caput tuum, quod non nisi septem horis poterit esse super terram ; et trade illud in manu Confessoris tui, dicens, quod ego demando sibi, quatenus de cetero credulus sit donis omnipotentis Filii Dei, et ut idem sertum ponat super caput imaginis meæ, quæ est in ecclesia.

70 His igitur dictis, hæc Virgo reversa est ad corporeos sensus : cumque, ut sui moris erat, gratias egisset Domino super hac contemplativa consolatione

D
a
et hac curiositate sua impedit ejus extases.

Tandem
rursum rapitur ad videndum Purgatorium,
E

et cælum

ubi a beata Virgine familiariter excepta,
F

sertum accipit,

quod sibi reddita penes se invenit,

CAP. XVIII

Jussis omnibus e cella exesse,

redit clam in eam Confessor Virginis,

A latione, nec tamen sciret se corporaliter sertum tale suscepisse; tandem casu vel necessitate qualicumque manum capiti suo superponens, detraxit sertum, quod ex odore suavissimo recordabatur capiti suo per manus beatæ Virginis impositum; tenebatque illud penes se quasi usque ad septimam horam post reditum a prædicta contemplatione, donec videlicet septimam horam intrasset. Erat autem hoc sertum cerulei coloris et rugosum, emittebatque de se tam miræ suavitatis fragrantiam, quod illud apud se tenebat quamdiu poterat. Ante autem ipsam septimam horam jussit excitari et celeriter ad se venire Confessorem suum. Quo veniente et interrogante quid desideraret; respondit illa se interfuisse cuidam festivitati, et beatam virginem Mariam, matrem Domini nostri, tradidisse hoc sertum ut illud deferret ad terras, et sibi in manus daret, atque demandasse quatenus credulus persisteret in donis Dei.

jubetque
imponi imagi-
ni B. Virginis

B 71 Deinde tradidit illi Virgo sertum illud in manus, præcipiens ei, quatenus celeriter illud portaret in ecclesiam, quæ tunc temporis etiam combusta erat; et superponeret capiti imaginis B. Mariæ Virginis, quæ ibi erat. Hoc autem Virgo propterea jussit Confessori suo, ut plura adhuc circa eam signa videret. Caussante Confessore, quomodo ecclesiam posset intrare, cum adhuc non esset dies; illa respondit: Ite cito, et a custode eam vobis aperiri petite: quia tempus instat, quo sertum ipsum oportet referri, unde ego illud detuli. Et ille, Quomodo illud sertum, inquit, capiti imaginis superponam, quæ in tam alto loco sita est? Cui Virgo dixit: In majori choro et in tali loco invenietis scalam, quam assumatis, et ad imaginem ascendendo superponatis illud capiti ipsius imaginis, prout beata Virgo Maria fieri præcepit. Tunc ille, accepto tali signo, egressus et ad custodem accedens, rogabat eum ut cito surgeret et ecclesiam aperiret. Quod cum ille libenter faceret; Confessor Virginis ingressus chorum, inventa scala in loco designato, ascendit ad imaginem. Quod ut vidit custos, interrogabat quid ibi facere vellet. Cui respondit Confessor: Quod ego facio modo scire non potes: sed Dominus donare poterit quod postmodum scias. Quam ille responsionem quodammodo parvipendens, eo quod facti hujus mysterium ignorabat, recedebat. Porro Confessor Virginis superposito serto capiti Virginis, cum scalam ad priorem locum reportasset, atque flexis genibus orasset et adorasset, antequam egrederetur ecclesiam, Angelus Domini retulit idem sertum ad eum locum, unde illud Virgo attulerat: sicut ipsa Virgo postmodum præfata vidua Catharinæ retulit. Habuerat autem hæc Virgo prædictam gratiam in nocte et de mane advenientis decimæ octavæ mensis Novembris, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo octavo.

per suum
Confessa-
rium:

quo facto
ipsum ab
Angelo reci-
piuntur.

C 72 Ante hoc vero tempus cum repararetur ecclesia Schiedamensis, translata fuerat imago præfata beatæ Virginis ad domum et cellam hujus sacræ Virginis, sicut ipsa optaverat, et sibi per visionem apparuerat. Super cujus præsentia non solum ipsa intime gavisâ fuit, sed et imago speciem quamdam formosioris induisse quodammodo visa est, tamquam super præsentia Virginis exultasset. Sed postquam imago ad ecclesiam, quæ tunc erat parvum tugurium, reportata est, Virgo gratiam de serto præfatam habuit. Priori quoque tempore duabus vicibus rapta fuerat ad præsentiam beatæ Virginis: a qua cum similiter rogata fuisset, cur ita nudo et non ornato capite venisset; illa quoque, ut supra dictum, respondisset, Quia sic Deo et ductori meo placuit; beata Virgo, sicut hac quoque vice, interrogabat eam, si vellet habere sertum pro ornatu et

alias oblatum
non suscepit:

velamine capitis sui. Cumque illa eodem fere modo, sicut nunc, respondisset; ac intuita Angelum ductorem suum, notaret eum sibi non consentire ut susciperet, reversa est absque serto; propter maculam forsâ proprietatis et inordinatæ inclinationis, pro susceptione b pepli, quam in ea conspexerat Angelus.

D
PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

h

73 Solita erat feria quarta in capite Jejunii, more ceterorum fidelium, suscipere sanctificatos Cineres, de manu D. Joannis Walteri Confessoris sui, quos ille ab ecclesia secum deferrebat. Cum ergo quodam tempore Quadragesimali, in eadem feria quarta Cinerum, Confessor ejus prædictus ingressus ad eam interrogasset, an vellet secum cineres de ecclesia portare, Virgo respondit dicens: Potest bonum esse quod ita faciatis, verumtamen jam mihi Dominus providit de Cineribus. Fuerat enim tunc paulo ante apud eam Angelus Domini, et eam de eisdem signaverat. De quo ut Confessor ejus certificaretur, illa apprehensam manum ejus posuit super verticem suum et frontem, ubi ille manifeste sensit Cineres ad Angelo superpositos. Non solum autem, sed et ipsa permittente et jubente, ille frontem suam fronti ipsius superposuit, ut sic aliquo modo tantæ gratiæ particeps fieret. [Docebatque eam Angelus, quod omnes suscipientes sacros Cineres cum lumine et cruce eos susciperent; c lumen videlicet deferendo in cereo ad altare, et crucem in denario oblationis: sicque semetipsos cum lumine fidei offerrent Deo, per veram subjectionem et mortificationem.]

CAP. XIX

Benedictos
cineres accipit
ab Angelo.

E

74 [Eo tempore, quo (sicut supra Capitulo iv dictum est) per hebdomadam modico adhuc vino utebatur, anno Domini millesimo quadringentesimo, tale signum apud eam contigit. Epileptica quædam femina, videlicet morbo caduco gravata, ostiatum potum mendicabat; cui cum quasi omnes, præ horrore illius infirmitatis, ostia clauderent; percepta calamitate ejus hæc Virgo, appropinquantem domui suæ jussit vocari, et ad se introduci. Ingressa igitur illa cellam Virginis, petiit eleemosynam potus. Tunc Virgo compassa petenti et patienti, cum se diceret ei non posse subvenire nisi cum modico vino, quod apud eam stabat: demonstravit et amphoram super asserem stantem; Accipe, inquit, filia, amphoram illam, et quod in ea repereris vinum, ebibe. Quo hausto cum illa adhuc amplius peteret, nec haberet Virgo, vel sciret quidquam amplius esse de potu in domo; tradidit ei denarium quemdam, dicens ut iret in tabernum et pro eo cerevisiam emeret. Qua egressa et jam vespera appropinquante, coeperant Virginis labia præ siti arescere. Petebat ergo a patre suo quatenus afferret dimidiam pintam vini, ad refrigerandum ariditatem sitis suæ. Qui cum responderet, Libenter; et manu extenta caperet amphoram, ut quod postulabatur perficeret; perfudit se vino, haud dubium divinitus in ea procurato. Quod ut retulit filia, eo quod amphora vino plena esset, illa admirans, divinæ bonitati gratias egit devote.]

CAP. XX,

vinum pauperi
datum

divinitus ei
restauratur,
F

75 [Erat autem hoc vinum rubicundum, et adeo in sapore temperatum, quod non commiscebatur ei aqua, quemadmodum alteri vino, quo solebat uti, fieri consueverat. Durabat vero idem vinum a tempore prænotato, scilicet circa festum S. Remigii, usque circa festum Conceptionis B. Mariæ Virginis. Quo tempore intrabat ad eam quædam femina, scilicet Catharina uxor magistri Simonis barbitonsoris, quæ ex singulari devotione ministrabat ei, et procurabat omne vinum, quo solebat uti: quæ fastidio tacta quasi super nimia vetustate vini illius, cum diceret se illud velle effundere et recens afferre, Virgoque diceret illud sibi satis conveniens esse satque

optimum
diuque suffi-
ciens,

sufficere

IER. JOAN. BRUGMAN. EX MSS.

A officere sibi; illa mysterii ignara vinum illud totaliter effudit, ut quasi præ reverentia novum procuraret: sique non est amplius usa benedictione illa. Erat autem vinum illud tam bonum, quod hæc Virgo diceret, se nunquam simile gustasse.]

CAP. XXI

Chronotaxis morborum,

abstinenti

d

B

et consolationum S. Lidwinæ,

C

76 [Igitur hæc sancta Virgo (sicut Capitulo i dictum fuit) nata anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo; anno millesimo trecentesimo nonagesimo quinto, circa finem quinti decimi anni ætatis suæ, videlicet circa festum Purificationis B. Mariæ Virginis, exordium infirmitatum suarum sumpsit, sicut habetur supra Capitulo iii: in quibus cum annos fere quinque peregisset, usque ad mortem suam solem non viderat neque lunam, neque pedes ejus terram tetigerant, sicut habetur Capitulo iv. Refectio autem ejus postea primos annos, usque ad decimum fere nonum ægritudinum ejus ab initio exclusive, qui est annus Domini millesimus quadringentesimus decimus tertius, fuit ad modicum tempus fragmen vel cæsura de pomis, ad spissitudinem lustræ parvæ, quæ pro communicandis consecratur in altari; aliquando vero valde parum de pane, cum modico sorbello sive haustu cerevisiæ et spumantis, nonnumquam autem parum dulcis lactis: deinde per aliquantos annos infra hebdomadam media pinta vini puri sine admixtione aquæ; interdum cum modica aqua admixta, aliquoties modicum zuckaræ vel cynamomi aut dactylorum sive muscati. Ad extremum per hebdomadam media pinta Mosalis aquæ quæ super omnem vini saporem singularem ei suavitatem dabat: de quibus omnibus Capitulo iv dictum est. A decimo quinto autem anno ægritudinum suarum, qui fuit annus millesimus quadringentesimus et decimus, etiam usque ad mortem, ad valorem dimidii grossi, pane non utebatur, sicut ibidem dicitur.]

77 [Initium spiritualium suarum consolationum cepit, transactis annis fere quatuor ab exordio infirmitatum suarum: initium vero contemplationum et raptuum, transactis ab exordio quasi duodecim annis, sicut habetur supra Capitulo xii. Ab anno autem Domini millesimo quadringentesimo tertio usque ad mortem suam, utebatur cingulis cilicinis, sicut dicitur Capitulo ix. Ab anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo particulatim evomuit pulmonem et hepar cum pluribus intestinis, et brachium ejus dextrum a junctura scapulæ quasi solutum fuit: viditque puerum crucifixum coram se in similitudinem Hostiæ transformatum, ut habetur infra Capitulo xxxii; atque suscepit vinum miraculose in amphora, ut jam dictum est Capitulo præcedenti. Ab anno Domini fere millesimo quadringentesimo decimo quarto, patiebatur febres tertianas et interdum quartanas et quotidianas, sicut dicitur Capitulo vii. Eodem quoque tempore incurrit hydropsim, quam et continuavit usque ad mortem, nec illo utebatur vel cibo vel potu vel somno, sed nec naturalia superflua corporis emittebat, præterquam per vomitum, ut habetur Capitulo vi et vii.]

ANNOTATA.

a Intelligit lecticam: quales more gentis instar majoris et altioris, capsæ fabricantur, forma quadrata ex asseribus, ita ut sola pars anterior ad ingressum pateat.

b Quod antea sertum, et quidem num. 53 Florigeram ducitur; hic peplum et in Vita posteriori velum vocatur, et capitegium, atque ex lino confectum describitur: quæ res nos dubios fecisset de hujus cælestis domi forma, nisi in MSS. de S. Wernero puero Martire dandis 19 Aprilis num. 9, peplum ex serico mul-

tiplicatum vocaretur, quod deinde num. 19 dicitur D Vitta coccinea vulgarius sertum de serico. Coronam ergo ex vittis corrugatis contextam supra circulum ligneum, quales in antiquis picturis sæpe videmus, utrobique intelligo.

c Hujus ritus nullum nunc (quod sciam) vestigium superest, sed simpliciter Cineres capitibus excipiuntur. Fortassis hortatu S. Lidwinæ, ab Angelo instructæ, cepit hoc Schiedami practicari, nec ultra exemplum istud pervasit.

d Intelligit cerevisiam modice calefactam, sic ut alba quædam spuma ei incipiat supernatare, vulgo ghekklo-tert bier.

CAPUT VIII.

De eleemosynis Lidwinæ divinitus probatis, et corona patientiæ per injurias Picardorum perfecta.

P Post hæc anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo tertio, defunctus frater hujus Virginis, nomine Wilhelmus Petri, reliquit debita quædam, quæ liberi ejus persolvere nequibant. Quod cum ipsa comperisset, quidquid sibi superesse poterat de clenodiis et hereditate matris suæ vendi fecit; et pretium pecuniæ, quod inde provenerat, octo scilicet libras Hollandiæ vel paulo plus, in denarios unius monetæ quam melius cognoscebat permutatum, per D. Joannem Brest Presbyterum, cui pecunias easdem mutuaverat, penes se collocabat in bursa. Quodam itaque die advesperascente, advocans cognatum suum Nicolaum, qui cum ipsa morabatur et in cella ipsius consueverat dormire; misit per manum ejus ad singulas domos, ubi sciebat commorari creditores fratris sui, tantum pecuniæ quantum ille singulis debebat. Persolutis igitur omnibus quæ noverat persolvenda, præcipit Nicolao ut inspiceret si quid remansisset in bursa: a [qui cum respondisset, multam in ea pecuniam remansisse, jubet illa ut numeret eam. Quod cum faceret, inventæ sunt octo libræ in bursa, ut prius integræ, et adhuc præter illas superesse amplius: quod cum Virgini retulisset, illa prohibuit eum amplius numerare, gratiasque egit Domino super hoc tam admirabili dono suo, promittens quod illa bursa deinceps bursa Jesu vocari debebat, et de ea in reliquum pauperibus distribui fecit. Sed hoc non nisi quando alias pecunias non habebat: si vero interdum aliquas pecunias habebat, vel proprias undecumque vel eleemosynas susceptas, illas primo dabat: quando autem alias non habebat, ex hac bursa pauperibus adeo liberaliter ac large distribuebat, quod, quantum poterat experiri tactu, parum in ea remansisse videretur: providebat tamen omnipotentis Dei misericordia, quod semper ad usus pauperum omnis in ea sufficientia erat.]

79 Nonnumquam hæc Virgo alicui de amicis suis, tradidit eandem pecuniam numerandam: qui cum ipsa jubente secundo ac tertio eam adhuc numerasset, semper inventa est ipsa pecunia per tres aut quatuor denarios multiplicata, ut scilicet per tale miraculum firmam fidem haberent in donis Dei, quæ circa ipsam fiebant. Solutis itaque debitis fratris sui, sicut prædictum est, ex hac bursa; plusquam quadraginta libras ex eadem distribuit pauperibus, sicut aliquibus secretissimis amicis suis revelaverat. Atqui post hanc revelationem adhuc fere quinque vel sex annis permanens in hac vita, largiter ex ea pauperibus usque ad mortem suam donabat: postquam vero migravit ad Dominum, inventi sunt in ipsa bursa de iisdem denariis, qui computati cum iis quod adhuc aliqui habebant, qui apud eam esse solebant et quibus ipsa easdem dederat, fecerunt medietatem

CAP. XXII

Fratris mortui debita solventi,

E

reposita in bursum pecunia numquam deficit,

et etiam ad eleemosynas abundat,

f

per annos omnino quinque,

A medietatem prioris pecuniæ sive summæ, quæ ab initio fuerat in bursa resposita, et ultra.

CAP. XXIII

pro perna ad
usus pauperum
cocta et
distributa;

80 Adeo misericors et larga erat in pauperes, præsertim eos qui domi residentes non poterant mendicare, quod quidquid habere poterat, sive lineum sive lanæum sive pisces aut carnes vel panes, seu quidquid eis utile noverat aut necessarium, hoc eis procurare solebat et mittere. Cum ergo quadam vice percepisset in duobus aut tribus locis pauperes domi residentes, qui multo tempore non comederant carnes, seque pro tunc carnes non haberet; mittens ad domum cujusdam amici, petiit quatenus bulliret unum armenum porcium, sibi que transmitteret. Quod cum ille libenter ferisset, postulataque carnem Virgini transmississet, illa in partes divisam misit pauperibus, quod noverat indigere. Omnipotens autem et misericors Deus, qui novit omnium corda, hanc vicissitudinem rependit caritati illius, qui Virgini prædictas carnes transmisserat; quod ingressus domum suam cum casu suspiciens aspiraret carnes suas pendentes, videbat, in loco ablati armi Virgini que dati, alium pulchriorem et meliorem pendentem. Quod cum videret et ceteri qui audiebant, gratias egerunt omnipotenti Deo, et in posterum magis erant affecti ad eam, ita quod quidquid desiderabat ab eis Virgo vel postulabat sibi fieri, vel de caseis de lacte vel de butyro, ad usus pauperum, citius obtinebat.

ei qui dederat
restituatur
alia melior.

B

CAP. XXIV

b
carnes et pisces
pro eisdem
emptæ,

81 Tempore quodam autumnali jussit hæc Virgo emi quartam partem junioris vaccæ, mediam quoque partem mensuræ, quæ vulgo dicitur *b* achtendeil pisarum; ut eis provideret hiemali tempore prædictis egenis domi residentibus, in majoribus necessitatibus eorum. Cum igitur præ nimia civitate, qua circa pauperes affliciebatur, misisset ex prædictis ad egenos, fere per triginta sex domos; reversus nuntius ait cum admiratione, se tantum quasi de carnibus distribuuisse pauperibus, quantum primo in vase salierat, et adhuc valde parum imminutas fore; simili modo distribuierat ipsas, quæ et valde parum videbantur minoratæ. Quo audito Virgo gratias agens Deo super tam amabili gratia et bonitate ipsius, ait nuntio: O quam magna est potentia Domini Dei nostri! O quam merito pauperibus eleemosynas libenter dare debemus! In hoc enim quod omnipotens Deus modo ferit, indicat manifeste, quod iis qui libenter et bono corde pauperibus largiuntur, et in futura vita multiplicem mercedem retribuet, et in presenti vita pauperiores non erunt. Tota autem hieme semel, et interdum bis in hebdomada, jussit coqui magnam ollam cum pisis, et similiter cum prædictis carnibus, et pauperibus distribui.

tota hieme
sufficiunt.

C

eleemosyna
liberæ
largissimæ,

82 Raro vero quidquam talium mittebat eis, quin cuilibet eleemosynæ superadderet unum denarium, parvum aut magnum, nisi quando pecuniam non habebat. Panem autem non dabat, nisi et superadderet ferculum aliquod cum pane comedendum, vel pecuniam qua tale aliquid posset emi. Interdum dabat panem album vel similagineum, quem reputabat quasi panem et aliud ferculum; quem et secundis *c* feriis mittere solebat, et cum eo ova. De prædictis autem carnibus et pisis, comedebat etiam quotquot in domo ejus erant. Adeo autem Dominus benedixerat carnibus et pisis, quod peracto Pascha fere media pars adhuc supererat; largiebaturque ex eis pauperibus, donec major pars aestatis transisset. Liberalissime quoque solita erat mittere pecunias, et cerevisiam cum magnis amphoris; ova quoque et panes ac butyrum pauperulis feminis in puerperio constitutis; sollicitabaturque pro eis juxta vires suas, donec sibi ipsis possent subvenire. Nonnumquam etiam vinum pauperibus cum sobrietate et modestia mittebat, quibus hoc necessarium erat; et interdum lac amygdalinum. Ut autem perficeret

quod scriptum est, Omni petenti te tribue; non solum pauperibus, sed etiam divitibus, quando petebant, eleemosynis suis subveniebat.

83 Illa quoque quæ eleemosynaliter accipiebat, tanta consequenter liberalitate et hilaritate pauperibus mittere solebat, quod hoc quasi volanti corde facere videbatur. Mittebat autem de penuria sua quæcumque habere poterat, scilicet panem, carnem et pisces assos; cerevisiam quoque cum amphora, quam mater sua moriens sibi reliquerat; et si amplius quid divinitus concedebatur. Et enim hæc mitteret, ipsa vacabat devotis orationibus, gratias agens bonorum omnium Largitori, quod aliquid in usus indigentium largiendum sibi concesserat. Unde et cum raperetur in Paradisum, videbat frequenter primo quidem mensas pretiosas collocari, ac sericeis mensalibus viridis coloris venustissime operiri; deinde suis eleemosynas, quasi de cælestibus apothecis depositas, super easdem mensas collocari; nec aliquando minui, sed potius augeri. Cerevisiam, quam in amphoris lapideis vel fictilibus consueverat largiri, videbat in amphoris pretiosis, ad modum crystalli perlucidis, representari. Pisces quoque assos, quos pro nepte sua Petronilla, quæ erat filia fratris sui, de qua dicitur infra Capitulo xxv, erogaverat, etiam post tres vel quatuor annos largitionis, intuebatur apponi. Hæc partim contigerunt tribus vel quatuor annis ante mortem suam.

84 Videbat quoque gloriosum illum conventum Beatorum, veluti regalem comitivam de palatio, ita de additis quibusdam locis, tamquam tempore et causa refectionis, procedentem ad mensas ipsas. Procedebant autem distincti per gradus et ordines suos. Singuli quoque Prebyteri in ordine suo portabant calices erectos, et ceteri quoque singula vasa sive armaturas dignitati suæ congruas. [Habuerat autem fratrem nomine Balduinum, qui ante plures annos, videlicet post mortem matris, defunctus, apparens ei, et eam de neglectu sui quodammodo corripuens, tandem precibus ejus a pœnis miserante Deo liberatus est: hunc videbat similiter in ordine Presbyterorum, portare quidem calicem, sed versum; eo quod a parentibus ad Presbyteratum dispositus fuerat, sed ex propria negligentia non erat ordinatus, licet competenter litteratus.] Deinde appropinquantes mensis, vidit singulos ad easdem in ordine suo collocatos sedere, seque interdum assistere et ministrare, vel vescentibus considerare, potumque assidentibus et sibi ministrari: [omnes vero ineffabili gaudio et jubilo repleti sicut scriptum est, in voce exultationis et confessionis sonus epulantis; ac jucundari super tanta caritate, sibi ab ea exhibitæ.]

85 Si quando vero in mensis illis nihil videbat representari quod ipsa largita fuisset, vehementer stabat, tamquam singuli symbolas suas portassent, ipsa autem nihil: unde et tam pro gloria eleemosynarum suarum, quas ibi viderat, augenda; quam propter confusionem, quam pertulerat, festinabat eleemosynas multiplicare. Nonnumquam autem Angelus ductor suus ducebat eam seorsim ad separatam quamdam ac speciosam cellam, in qua refectionem suam sibi ministrabat. Quam refectionem etsi dicebat fore inestimabilem; pront tamen exprimere poterat, aiebat fore cæleste quoddam et divinum lumen, quo divinitus reficiebatur et inebriabatur. Interdum obtinebat ab Angelo suo, ut aliquem de familiaribus suis et sibi dilectis adhuc assumere posset: qui etsi tale aliquid in somnis speculando circa se sentirent actitari, longe tamen aliter et inferiori modo, quam circa ipsam fiebat.

86 Dicebat quoque paradisi ipsum tres habere portas, intra quarum tertiam quicumque intrasset, exire

11
PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.
Luc. 6, 30

eisdem in
paradisi
mensis oppo-
sitæ exhiben-
tur,

accumbentibus
velut in
convivio
sanctis,

Ps 41, 5

ipsaque et
aliis indidem
refectis.

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.
Kapitel ad
paradisi
ingressum,

et Sanctorum
variorum
aspectum
atque allo-
quium :

ex quibus
aliquando
intelligit
casum ejus-
dam reserva-
tum,

CAP. XXVI

Coronam
sibi paratam,

um perfici
petisset, id
impetrat,

e

f

g

a Picardis,
Ducis Philippi
famulis,

A exire non posset : ad quam cum ipsa quadam vice admissa fuisset, et introrsus introire vellet, ab occurrente sibi avo suo Joanne (patre videlicet patris sui, de quo supra Capitulo dictum est) repulsa, retrorsum ire compulsa fuit. Quam repulsam cum ipsa, upote ab avo suo, qui eum potius introducere debuisset, sibi factam, molestissime pertulisset ; ille consolans eam dicebat, tempus illius illuc introeundi nondum advenisse : sed oportere eam potius redire ; atque succurrendo iis qui in pœnis Purgatorii constituti sibi ipsis subvenire non poterant, ampliore vitam fructum proferre. In festivitibus quoque plurimorum Sanctorum, frequenter rapiabatur ad contemplationem diversorum Sanctorum, interdum Martyrum, interdum Virginum aut aliorum Sanctorum. Interdum rapta ad gaudia paradisi terrestris, videbat sanctos Patres Augustinum et Hieronymum, Gregorium et Ambrosium, Franciscum et alios diversos sanctos, de cœlestibus sedibus, quasi de quodam occulto palatio, in paradysum ad suum colloquium descendentes. Quadam autem vice, in die conversionis B. Pauli, tribus forsitan vel quatuor annis ante mortem suam, videbat eundem Apostolum, inestimabili nimis gloria circumamictum, videlicet quasi chlamyde quadam pretiosissima ex gemmis et auro composita, et adeo solida atque forti, quod videbatur non posse complicari, sed potius fixe et erecte stare.

B

d

87 [Erat quaedam femina de d Ouderschie, cujus confessionem vice quadam audierat sæpe dictus D. Joannes Walteri, Confessor hujus Virginis, in qua invenerat quemdam casum Episcopalem, propter quem eam remiserat ad habentem ejusmodi auctoritatem. Sed cum illa non obedisset præcepto ejus, prædicta Virgo quadam vice rapta in spiritu, videbat occurrentes sibi sanctos Doctores supra memoratos Augustinum, Hieronymum, Gregorium atque Ambrosium ; sibi que præcipientes, quatenus dicat D. Joanni Confessori suo, ut feminam prædictam super hac negligentia corriperet, ac ad perficiendum eam admoneret. Quod cum ille fecisset, et obedientiam a sanctis Patribus sibi injunctam perficeret ; illam, quodammodo suam admonitionem vilipendentem, judicio divino dereliquit.]

C

88 Quadam vice rapta in spiritu, vidit gloriosam valde coronam, sibi preparatam ; quam, post vitæ presentis patientiam et labores, a Domino erat perceptura ; in qua tamen plurima videbantur et erant imperfecta. Restituta ergo sibi post illam contemplationem, memor illius coronæ, rogabat instanter Dominum, quatenus dignaretur secum et circa se operari, ut illa coronæ perfici posset. Eodem quoque tempore petierat a Domino, quatenus intramitteret eam pervestigia sua, per imitationem videlicet conversationis ejus, atque intromissam in ipsa ab eisdem expelleret. Dum hæc igitur frequenter et ardentissime postularet a Domino, anno videlicet Domini millesimo quadringentesimo vigesimo quinto, contigit ducem Burgundiæ Philippum, Picardorum et aliorum multitudine constipatum, Hollandiam ingredi, ac compellere civitates Hollandiæ, ut ipsum in Dominum e ac Rectorem susciperent. Quo in pluribus locis peracto, ingressus etiam Schiedam, circa festum Beatorum f Gereonis et Victoris, etiam ibidem susceptus est.

m

89 Post refectionem igitur g prandii, quidam de familia ejusdem Ducis, [ut dicebant, medici et chirurgici,] exegerunt a Curato ecclesiæ, D. Joanne Angeli de Dordracō, Præmonstratensis Ordinis de Marienwaert, quatenus eos ad domum hujus Virginis introduceret : qui nihil mali suspicatus, fecit quod petierant ab eo. Ingreditur igitur Curatus ad Virginem, et illi pariter cum eo, [subsequentibus

famulis eorum, domum et cellam ejus post se claudentes.] Quos cum plus quam decet tumultuantes et eam molestantes niteretur compescere, illi eum indignanter expellentes, seorsim stare fecerunt, dicentes eam esse concubinam ipsius, [et ideo eum hæc pro defensione illius agere. Mansit tamen Curatus in cella prope altare. Illi vero perversi, ut eam melius perviderent, cortinam removerunt, candelamque oculis ejus satis intolerabilem accendunt ; deinde ablato operimento, quo Virgo tecta erat, corpus ejus penitus denudant. Quod cum videret filia fratris ejus virgo juvencula, [decem et septem fere annorum] Petronilla nomine, obijciens se voluit eam defendere. Maligni autem illi arreptam puellam, irreverenter et graviter satis projectam, allidunt ad scabellum, quod erat ante altare in eadem cella constitutum : adeo quod circa renes aut inguina non mediocriter læsa, claudicaret usque ad mortem.

indignissime
habita,

90 [Sed nec ista sufficiunt. Ut enim tam in illa sancta Virgine quam in istis adimpleretur, quod in Apocalypsi dicitur, Sanctus sanctificetur adhuc, et qui sordidus est sordescat adhuc ; nullo cibo corporali utentem per undecim annos] dicebant nocturnis h epulis et conviviis vacare. [Virginem quoque castissimam, ac juxta vocem Apostoli mente et corpore sanctam,] mentiebantur nocturnis fornicationibus deditam quatuordecim liberos procreasse : et [ut manifestius, quid bestialitatis intus habuerint, ostenderent] unus eorum, qui lumen tenebat, [inter Angelorum et Beatorum choros quotidie conversantem,] bestiam appellabat. Inter hæc et his similia plurima verba contumeliosa, [etiam ad facta prouunt ignominiosa. Cum enim propter humorem hydropicum totum corpus ejus in tantum intumisset, quod entis superducta ad modum chordæ in cythara extensa videbatur, ipsi eandem cutem, propter extensionem nimiam attenuatam et valde debilem factam,] manibus pollutis atrectantes et pungentes, in tribus locis vulneraverunt : ex quibus sanguis adeo copiose profluxit, quod oportebat eum cum pelvi haustum de lectulo removeri.

Apoc. 22, 11
convivis
vexata,
E
h
1 Cor. 7, 34

et tribus locis
vulnerata :

91 Quo scelere perpetrato egressi laverunt manus suas ; regressique, pro verbis veniæ, quam potius postulassent, in contumeliosa, sicut prius, verba linguam laxabant. Tunc virgo [quæ, sicut ovis ad occisionem ducta, jacens hæc sustinebat], his tantum verbis vel similibus convitiantibus respondit : Cur non tinetis ita sinistre interpretari Divinitatis opera in me et dijudicare, qui nescitis quale vobis iudicium divinitus imminet ? Eadem hora, recedente Duce, illi similiter sequuntur, statimque cunctorum aures percellens hic rumor, adduxit Rectores civitatis : qui cum ad eam pervenissent, inter verba consolatoria quasi pro consolatione comminabantur, quod illa quæ gesta erant Duci vellent conqueri, quatenus contra tanti sceleris auctores vindictam exerceat. Tunc illa memor verbi Domini, dicentis, Mihi vindictam, et ego retribuam ; prohibuit quidem humanam petere vindictam, asserens, quoniam Deus esset eam vindicaturus. Quod et factum est.

prohibet reos
deferri :

Rom. 12, 19

92 Nam unus eorum, qui lumen tenuerat et multa ei convitia intulerat, eodem die prope i Rotterdam, scilicet in portu, navigio veniens, ab una navis parte ad aliam quasi valido turbine jactatus, ac deinde a principe tenebrarum projectus in k mare atque submersus, confecta cervice mortuus est extractus. Secundus prope l Zirk-zee in furiam conversus, ac ne præsentis laderet de navî in scapham projectus, mortuus est et in civitate sepultus. Tertius militaris, in bello m de Brouwershaven, percussus interit. Quartus, qui et medicum se fatebatur, prope n Slu-

qui tamen
omnes nule
preunt,
h

m

sam

A sam apoplexiapercussus, ita quod nec loqui poterat, admonitus a famulo suo, de eo quod cum aliis contra Virginem in Schiedam fecerant, et an de eo doleret sciscitatus; postulanti per tactum manus et gestum oris quaecumque signum doloris et poenitudinis dedit et defunctus est. Famulus autem ejus reversus Schiedam, pro magistro suo veniam cum lacrymis a Virgine petiit et obtinuit. Flebat autem Virgo sancta multo tempore quod in se factum fuerat, non solum sua vulnera, sed eorum perditionem plangens: omnes enim valde breviter mortui fuerunt, videlicet in eadem hieme.

Recloribus
imminens
discrimen
prænuntiat,

93 [Consistentibus autem adhuc apud se Rectoribus civitatis ait ipsa Virgo: Ego quidem nunc hæc passa sum: sed vobis imminet iudicium quod ignoratis. Nec multo cum post accusantibus quibusdam, quasi proditoris civitatis rei oassecurati essent, ita quod timerent a Duce capitali sententia se plectendos; dixerunt: Ecce hoc est iudicium quod Leydwich dixit nobis futurum.] Post hæc igitur passionem Angelus Domini sanctus apparens ei, ac Sororis nomine appellans, indicavit, qualiter, sicut petierat, per irreverentem illum factum, a Picardis sibi factum, posita fuerat in vestigiis Salvatoris; ac per opprobriosa veba, quæ ab eisdem audiverat, margaritæ, quæ restabant, perfectæ erant in corona sua. Sequenti anno, scilicet vigesimo sexto, circa festum Gereonis et Victoris, regresso Duce cum Picardis; rursum a militari quodam, qui civitati Schiedam, præerat, deputati sunt ex eis, ut observantes diu noctuque scrutarentur, an aliter val alia, quam quæ rumor vulgaverat, circa eam invenirentur. Qui cum nihil quam quod rectum erat experirentur, iterum adveniente Duce in Rotterdam, disponebant quidam citare et advocare D. Joannem Walteri de Leydis, qui eodem anno effectus erat Confessor Virginis, atque ipsum adjurare, quatenus diceret, an quæ de ipsa dicebantur ita secundum veritatem forent, sicut ferebatur: quod etiam fecissent, nisi divino nutu superveniens per nuntius, de Hollandia recedere compulisset.

ANNOTATA.

a In Vita Belgica sic brevius sequentia memorantur. Tantumque inventum supra priorem summam in marsupio est, ut esset unde Deo gratias ageret Sancta, juberetque deinceps marsupium illud Jesu marsupium vocari, ex eoque dari pauperibus. quoties quod daretur aliud suppetere nihil. Quod cum benigne ac liberaliter fieret, adeo ut subinde vacuum marsupium videretur, semper tamen reperiebatur in eo quantum petenti tunc pauperi erat satis.

b Id est, pars octava, scilicet modii seu vasis.

c An quia tunc tales solebant distribui pro defuncto ex legato aut alias; quemadmodum eo die Ecclesia præscribit Officium defunctorum certis anni temporibus recitandum?

d Id est, antiquior Schia; alias Overschie, trans Schiam, dimidia fere leuca a Schiedamo ubi bifariam divisus Schia, altero suo brachio, Rotta dicto Rotterdamum petit.

e Occasionem dederat Jacoba, Wilhelmi vi filia, quæ vivo secundo suo marito Joanne Brabantia Duce, in Angliæ Hunfrido Duci Glocestria nupsit, eumque in Hannonia possessionem induxerat. Post ejus in Angliam discessum, Brabantia, auxilio Burgundi, ex Wilhelmi prædicti sorore nati, et factione Caballiorum adjuvante, non tantum Hannoniam pleramque recuperarunt, sed etiam Jacobam tandem coegerunt eadem Philippo, tanquam suo heredi, anno 1438 cedere Provincias, quarum Procuracionem jam inde ab anno 1425 sibi idem Philippus arrogaverat, Houkii nequidquam Aprilis T. II.

pro Jacoba, e Philippi manibus elapsa, certantibus.

f Colebantur SS. Gereon et Victor in diocesi Ultrajectina 10 Octobr. quando et in Romano Martyrologio eorundem et Sociorum Martyrum Thebarum fit mentio.

g Sequens historia in Vita 1, valde diffuse deducitur ab auctore, præcipuas personarum ac temporis circumstantias necdum satis edocto; quo factum ut nulla parte magis egerit correctione quam hoc loco. Nam primo fama Virginis attracti tres illi venisse Schiedam, non occasione Ducis ibi tunc præsentis in hanc mentem explorandæ Virginis venisse dicuntur: deinde tribuitur illis quod per octiduum omnem ejus cellam scrutati sint, quod alii modestiores postea fecere; horum autem petulantia brevissimi fuit temporis: tertio qui die eadem abiverit cum Duce, dicuntur post octiduum civitatis munitis ad curiam ejus vocati, et alia plura quæ ex certiori relatione corrunt.

h Ad hæc explicanda, proluxa Militis petulantis oratio inseritur Vita præcitæ.

i Solum enim uno milliari Hollandico Schiedammum Rotterdam distat.

k Merwam intelligit, quæ scilicet parte Mosa, salsis maris fluctibus jam misceri incipiens, et plus quam alibi latior, quamdam maris speciem exhibet.

l Zirikzea in una insularum Zelandiæ, Scaldia vulgo Schouwen dicta, portus et emporium munitum ac famosum.

m Pugnam hanc, propter ter mille Anglos, in auxilium partium Jacobæ missos acerrimeque pugnantes difficillimam, Idibus Januarii 1426 initam, describit Meyerus. Est autem Brauwars-haven seu Portus Brautorum, in eadem, in qua et pugnatum est insula, ex parte ejus Boreali; cum Austrum fere Zirikzæa spectet.

n Slusa primus et celeberrimus Ordinum Fœderatorum in Flandria portus ad Cadsandiam.

o Assecurati, i. manifesti, certoque convicti: alias verbum assecurare sumitur fere pro spondere.

p An nuntius Bellici apparatus, a Glocestrio reditum adorante facti in Anglia, vel conventus pro pacificatione habendi excedere Philippum Hollandia fecit? an vero hæc facta dicemus anno 1427, quando circa pascha, mortuo Joanne Brabantia Duce patruuele suo, ad ineundam Brabantia possessionem vocatus fuit? Primum videtur verosimilius, quia in Vita Belgica dicitur subito Dux regressus in Flandriam.

CAPUT IX.

S. Lidvinæ in ferenda suorum morte imbecillitas, subtractione consolationum divinarum castigata: desperabundi adjuti.

P ost prædictum martyrium hujus Virginis, cum in profesto Conceptionis B. Mariæ Virginis, præfatus D. Joannes, postea Confessor ejus, iter diserneret versus Ouderschie, ut ibidem celebraret; ipsaque Virginem super hoc consuleret, utrum die ipso illuc iret, an in crastinum differret; ipsa propter patris sui exequias, quas dicebat crastino futuras, suavit ut potius ipso die illuc pergeret, ne sequenti die circa paternum funus aliqua contingeret negligentia.] Dicebat enim se a patre suo audivisse, quod beata Virgo fœdus societatis cum eo inisset, eique spondisset, quod ipsum circa festivitatem hanc de hoc mundo a vocaret. Post quæ verba mors patris mox ipso die secuta est, videlicet in profesto Conceptionis beatæ Virginis. Post ejus mortem cum ipsa certificata fuisset de salute ipsius, nihilominus dæmones interdum eam in tantum contristabant, dicentes ejus patrem secum in damnationis suæ societate habere, ut quasi verum fuisset quod a dæmonibus audierat, inconsolabiliter fletet. Unde et domesticis

D

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

E

F

CAP. XXVII
Morte patris
prævisa

a
et de salute
ejus certa,

PER JOAN.
HUTGMAN.
EX MSS.
turbatur
tamen a
dæmonis
damnatum
obijicientibus.

A domesticis ejus causam lacrymarum sciscitantibus, respondit : Ego scio quod cum patre meo valde bene agitur, et tamen dæmones dicunt quod sit damnatus. Cum enim vice quadam ab Angelo suo duceretur ad amœna paradisi gaudia, dæmones iter ejus obsidentes, transfiguratum quemdam dæmonem in similitudinem patris ejus irridentes et afflicentes, ostendebant ei dicentes : Ecce habemus patrem tuum. Tunc illa cognoscens diabolicam illusionem, non veritatem; dicebat enim non esse patrem suum; statinque velut fumus illis evanescentibus, ipsa ceptum iter Angelo duce perficiebat.

b

Nepti suæ
morienti ut
extremum
loquatur,

95 Post hæc in die B. Pontiani b obiit præfata Petronilla, neptis sua, filia fratris sui; [quæ eo quod hanc sacram Virginem, cum a Picardis, ut prædictum est, ita irreverenter tractaretur, defendere volebat, ab eisdem ad altaris scabellum cum impetu elisa, graviter et ipsa lassa fuit.] Ante cujus obitum cum rogasset Dominum, quatenus ita ordinaret febres suas, ut eidem ante mortem ejus loqui posset; pius Dominus misertus morituræ, prævenit eas per spatium fere sex horarum; ita quod quæ per frigus accedere solebant hora undecima, circa meridiem, mane accedebant hora quinta; calor vero qui de vespere accedere solebat, accedebat hora undecima circa meridiem, et terminabatur de vespere; sicque temperato calore febrih, cum omnia qui aderant admiratione, recepit competentem facultatem alloquendi et consolandi morituram. [Quia vero voce Dominica dicitur, Qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet; ista vero puella Petronilla in prædicta persecutione hujus sacræ Virginis, ut ibidem dictum est, sese totam pro defensione ejus exposuit, et contumeliam atque læsuram corporalem pro et cum patiente accepit; libet hic annectere visionem, quam hæc Virgo sancta, paucis ante mortem illius diebus, habebat.]

impetrat sibi
febrim anti-
cipari,
Matt. 10, 41

B

et futuram
ejus gloriam
in visu
contemplata,

96 Tempore quodam nocturno, posita in excessu mentis, videbat solennem quandam processionem celestium civium, in qua, sicut moris est et in processionibus ordinari solet, distinctis ordinibus et choris singuli incedebant; videlicet Patriarchæ invicem, et Prophetæ invicem, similiter Apostoli et Martyres, Confessores et Virgines, Sacerdotes et Clerici, singuli in suo ordine ac dignitate. Procedebant autem de ecclesia civitatis Schiedamensis, præcedentibus more solito crucibus et luminaribus, ut sol splendentibus, usque ad ostium domus suæ; de qua sumentes funus, deferebant ad ecclesiam: ipsa autem sequebatur funus, datis sibi tribus coronis, quarum unam gestabat in capite, reliquas singulas in singulis manibus. Cumque restituta sibi ipsi verbotenus diceret, suspicando quasi mors ipsius in hoc præfiguraretur; finaliter tamen dicebat, quod designabant mortem præfate suæ neptis Petronillæ; quæ et statim post hanc visionem moriebatur, in festo S. Pontiani de vespere hora decima. Præcepit tamen ex hoc tempore serius preparari necessaria sepulturæ suæ.

C

immodice
tamen luget
defunctam,

c

d

ideoque
univrsam
gratiam

97 Itaque post Petronillæ neptis suæ mortem, quæ ei die ac nocte assistens in necessitatibus ministrabat, c sancta Virgo tam perniciosam incidit tristitiam (quasi super destitutione illius, quam, utpote se cordialiter diligentem, ipsa vicissim ita affectuose dilexerat) et ejus tristitia in tantum Domino displicuit, quod in vindictam ejusdem tristitiæ, usque circa festum d Præsentationis B. Mariæ Virginis, solita privata fuit contemplatione et consolatione divina. Cum igitur die noctuque fletet amarissime, non solum super morte neptis suæ, sed peramplius super amissione solitæ gratiæ, propter inordinatam illam tristitiam sibi subtractæ; tandem causam earundem lacrymarum percunc-

tantibus respondit : Cur non flerem? ecce proximis D undecim annis nihil petivi a Domino quin sine contradictione impetrarem, et nunc in tanto tempore nullam penitus consolationem accipio.

98 Circa festum autem Præsentationis beatæ Virginis tantam divinæ gratiæ superabundantiam recepit, quod per novem vel decem fere dies quasi in continua jaceret divinorum et cœlestium contemplatione, fruitione, gustatione et jubilatione; adeo quod ingredientiæ ad eam per eosdem dies sentirent odorem suavissimum, quem sicut solito more ita nunc quoque de cœlestibus areolis et apothecis reportabat. A quibus interrogata, unde proveniret talis odor tam suavis; ipsa quæ ex humilitate silere maluisset, tandem devicta eorum importunitatibus, sicut Dominus manifestaverat odorem illum, ita ipsa ejusdem causam (unde scilicet eundem reportasset) indicavit; dicebat enim se non posse celare, quod Dominus jam prodidisset. Simili modo ante aliquot annos, defuncto fratre suo, de quo supra dictum est Capitulo xvi, tristitiam magnam incidit: super qua tantum obstupuit, quod dicebat se hactenus ignorasse, quod adhuc fuisset tam humana: propter quam etiam multo tempore solita carebat annona divinæ consolationis, sicut revelatum fuit cuidam eremitæ, in partibus Ægypti constituto, de quo dicetur in sequenti mox Capitulo.

vir demum
post aliquod
intervallum
recuperat :

idem in morte
fratris
patitur.

E

99 Erat quidam juvenis, de diœcesi Coloniensi oriundus, nomine Gerardus: hic solitariæ vitæ et conversationis desiderio stimulatus, fama trahente primo venit ad hanc Virginem, ut ei præsens votum suum exponeret; atque iter tam arduum nimirum aggressurus, se precibus ejus commendaret; quatenus divina gratia opitulante, in eo quod mente conceperat, posset perseverare. Cujus illa proposito congaudens, prophetico spiritu prædicebat a se recessuro, quod primo triduo ingressus ejus in eremum penuriam pateretur; simul et exhortans eum ad constantiam, quod ante finem tertiæ diei refectionem esset accepturus: quod et postea factum est. Nam ad vespascente fine tertiæ diei, cibum cœlestem, scilicet manna, percepit: prædictos autem sibi a Virgine tres dies ipse ita constanter peregit, quod paratus erat eos propter promissionem ipsius etiam cum periculo transigere. Post magnam colloquutionem et in mutuis orationibus recommendationem, atque mutuae fraternitatis obligationem, ille egressus, paragratis partibus superioribus, transito mari, superiorem ingreditur Ægyptum: cujus deserta penetrans, invenit cellam, per gradus in arbore, propter lupos et alias feras, elevatam. Adduxerat et duos secum socios, ejusdem conversationis gratia; qui pauci, post aggressam eremiticæ conversationis militiam, diebus peractis, ad vomitum reversi sunt, ipso in incepto proposito permanente.

CAP. XXVIII
quod eremitæ
cuidam, ab
ipsa in Ægy-
ptum directo,

F

100 Decursis itaque in hac solitaria et eremitica conversatione fere decem et septem annis, contigit Episcopum quemdam de Anglia cum duobus sociis, gratia visitandi sancta loca, adire Hierosolymam, ac deinde montem Sina ad Reliquias B. Catharinæ Virginis et Martyris. Qui etiam memores sanctorum Patrum, qui quondam in Ægypto fuerant, ipsam Ægyptum ingressi sunt; et usque ad superiora ejus observantes discurrerunt, ut inquirerent si forte, ut prius, aliquos eremiticæ vitæ Patres invenirent. Reperiuntque tandem cellam quandam, non longe a terra in arbore constructam: cujus ostium cum pulsassent, eo aperto viderunt hominem, vultu quidem Angelicum, sed corpore adeo crassum, ac si non in eremitica abstinentia, sed inter seculi delicias et carnis voluptates versaretur. Inter mutua igitur colloquia discunt ab eremita in spatio duodecim annorum et ultra eum hominem non vidisse. Interrogatus ve-

ibique annis
17 absque
humano cibo
viventî,

A ro ab iis, quoniam alimento uteretur, unde ita crassus effectus esset; respondit se sola divina gratia nutriri, scilicet manna cœlesti, ejusmodi filii Israel utebantur cum egrederentur de Ægypto, quod cellule ejus influens colligere solebat et comedere.

*in contempla-
tione solita
innotescit;*

101 Consequenter illis sciscitantibus, an adhuc aliqui alii possent inveniri inter homines qui absque cibo humano vitam agerent sicut ipse; respondit, in partibus Hollandiæ in civitate Schiedam fore Virginem, quæ multis jam annis diversis infirmitatibus divinitus flagellata, nullo uteretur alimento corporali; quæ etiam ad tantam perfectionis celsitudinem pervenit, quod ipsum centuplo plus excederet vitæ sanctitate: ideoque cum soliti essent simul rapi ad cœlestium contemplationem, singuli de locis suis et in singularibus seculis; illa tamen ipsum, sicut et vitæ merito, ita et contemplationis excellentia superascenderet. Unde et mirari se asserebat, cum de transitu ejus nihil perceperit, quid ei acciderit, quod eam in præfata scala contemplationis multo tempore non viderit. Fertur tamen eremitam causam assignasse, e quod nimis inordinate super morte propinorum suorum dolere solebat; atque ideo quamvis prius ipsa eum conversationis sanctitate et patientiæ magnitudine et contemplationis excellentia excederet; modo tamen ipse eam excederet. Quod in morte fratris ejus patuit, de quo præcedenti capitulo dictum est; qui eodem fere tempore obierat in Schiedam, quo prædicta peregrinis illis recitabantur in Ægypto.

*qui ipsam per
peregrinos
Anglos visitari
jubeat,*

102 Quapropter eremita rogat peregrinos ipsos, quatenus regressuri ad propria, prius intrent Hollandiam et civitatem Schiedam ac domum Virginis, eique tres has ex ore suo et parte sui proponant questiones. Primo quot annos ipse solitarius in hac eremitica vita peregerit: secundo quot annorum ipse erat quando transivit ad eremum: tertio quid causæ sibi occurrerit, quod eam jam multo tempore in contemplatione solita non viderit. Post hæc valedicentes eremitæ, peregrini reversi veniunt in Hollandiam et Schiedam; ubi hospitium ingressi rogant hospitem, quatenus ducat eos ad domum Virginis. Quod cum factum fuisset, intrantes ad eam, cum causam adventus sui et personam eremite eos ad se mittentis designassent; illaque, sicut semper ita et nunc ex humilitate latere mallet, [ad propositas interrogationes manifeste respondere recensavit, et hoc tantum primo quærentibus de tempore habitationis eremitæ in solitudine responsum dedit. Quomodo ego illud scire possum? Dominus est qui hoc novit. Ad quod dum illi respondissent, se hoc non a se, sed ex ore eremitæ interrogasse:] respondit, eum septem et decem fere annos in solitudine peregissee. Ad secundum respondit, eum decem et novem annorum fuisse, quando ad eremum perrexit. Ad tertium autem respondit, se in medio hominum conversantem diversimode maculari; illum vero ab hominibus segregatum, et inter Angelos quotidie conversantem, incontaminatam puritatem continue conservare: et ideo non mirandum, si ipse eam contemplationis celsitudine excederet.

*et hujus
defectus ad-
moneri,*

*anno 1426
sancte mor-
tuus.*

103 Dicebat quoque Virgo, eremitam illum tantæ fuisse crassitudinis, quod pinguedo colli ejus pendebat per superiorem partem sive capitum vestimenti ejus: et ob hoc tam debilem extitisse, quod nec stare posset nec sedere, sed tantum flexis genibus quietem et cetera corporis sumpsisse vel egisse necessaria. Obiit autem idem eremita anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, Octobris die duodecima: quod et huic Virgini fuit revelatum. Rapta namque in paradysum in hora transitus ejus, videbat animam illius corpore exutam ab Angelis deferri ad paradysum, [atque in fonte

limpidissimo abluï, qui adeo serenus et clarus existeret, quod, ut sibi videbatur, per unum fere milliare fundum ejusdem fontis videre poterant.]

104 Civis quidam in civitate Schiedam, Scabinatus officio pro tunc fungebatur: hic suggerente diabolo graviter tentabatur, ut semetipsum laqueo necaret. Habebat autem idem Capellannum quemdam, nomine Joannem Pot, de quo in superioribus dictum est Capitulo v, qui coram eo Missas celebrare solitus erat: qui, quoties eundem civem de suspensio sibi ipsi inferendo tentari noverat, arguendo, obsecrando, consolando circa eum laborans, vix persuadere poterat vel cohibere ne sibi tam crudelem mortem inferret. Sed cum ille nec violentiæ tentationis resistere valeret, nec Confessor tentatum cohibere posset; ingressus idem Confessor ad Virginem, interrogavit quid sibi circa tentatum suum faciendum esset. Tunc illa, de gratia Dei secunda, sciens diabolum sustinere non posse quod arma malitiæ suæ verterentur in arma salutis, suavit Presbytero quatenus, si tentatus suggestioni resistere non valeret, injungeret ei pro pœnitentia, quod diabolus suggerebat ad ruinam. Quo audito Confessor nimium timuit, nec audebat facere quod illa consulebat, ne causa perditionis illius fieret. At illa econtra instabat, jubet ut fiduciahter id ageret in conscientia sua.

D
PER JOAN.
BRUGMAN
EX MSS.

CAP. XXIX

/
*Civem de
suspensio sibi
inferendo
tentatum,*

*liberandum
docet Aldeina,*

E

*si hoc ipsum
facere pro
pœnitentia
jubeatur.*

105 Acquievit Presbyter consilio ejus, et postmodum ad se denno revertentem hominem tentatum consolans, cum eum ab hac mala intentione semetipsum suspendendi revocare non posset; injunxit ei pro pœnitentia, ut hoc faceret. Quod audiens tentatus, flexis genibus procidens, gratias egit, quia quod diu desideraverat jam saltem obtinere meruisset. Statimque reversus domum, fune trabi alligato et collo circumposito, sedem ut se suspenderet ascendit. Dæmones autem videntes et invidentes tali eum sibi morte auferri, apprehensum laqueum vehementer abrumpentes et dicentes, Non vos modo suspendetis; post tergum cujusdam cistæ, videlicet inter cistam et parietem, projecerunt; et adeo arte detruserunt, ut per trium horarum fere spatium multum quæsitus, ac tandem cum admiratione inventus, non nisi per cistæ ablationem extractus est, et deinceps a tentatione liberatus.

106 In eadem quoque civitate Schiedam femina quædam erat, quam diabolus in desperationis baratrum præcipitaverat; objiciens ei sæpius per somnum scedulam cum peccato quodam ab ea commisso, quasi necdum divinitus dimisso nec dimittendo: cum tamen ipsa illud sacramentaliter sæpius confessa fuisset, et absolutionem suscepisset, et pœnitentiam injunctam peregissee. Cum ergo sui cordis angustias huic Virgini crebrius exponeret, illaque desolatam benignis consolationibus refoveret, nec tamen quantum volebat circa eam proficeret, eo quod princeps mortis feminam sicut prius terroribus per somnum conturbaret, dicens, Nequaquam manus meas evadere poteris, quia litteris his te mihi confirmatam et subjugatam habeo; contigit ut Virgo ipsa vice quadam extra se raperetur, et inter cetera videret eundem dæmonem, chartam ipsam manibus gestantem, sed manu g B. Mariæ Virginis de ejus manibus violenter ablatam dirumpi. Quod postmodum ipsa Virgo, sensibus corporeis restituta, D. Joanni Walteri Confessori suo retulit, feminamque prædictam ad se revertentem, ac ut prius querimonias desolationis suæ coram ea deponentem, benigne consolans (suppressa tamen chartæ comminatione) præcepit ei ut secunda deinceps esset, nec quidquam sibi mali eventurum super illo formidaret; simul et obsidem offerens se pro conscientia sua in die judicii: sicque

*Mulierem
objectu crimi-
nis pridem
confessi
veratam
F*

9
*solitudine
liberat.*

A sicque trepidantem liberam reddidit et pacatam, ab omni præhabita mentis anxietate.

PPR JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

ANNOTATA.

a Narratur hoc in Vita Belgica tamquam narrari solitum a Beata, ideoque ibidem amittitur connexio enim, quæ hanc partem cum priori ibidem omissa coniungit, tantumque dicitur revera tali die mortuus pater.

b Colitur celeberrime in diœcesi Ultrajectina, ob reliquias illuc translatus S. Pontianus Martyr 14 Januarii, ubi de ea solennitate egimus. Ne quis autem S. Pontiani Papæ Martyris diem 19 Novembris intelligat, cavet Vita posterior num. 310 expresse diem nominans qua sanctus Martyr in diœcesi Trajectina veneratur: idemque hic suadet Festum conceptionis 8 Decembris, S. Pontiani Papæ festum non præcedens, sed subsequens: et Vita Belgica expresse annum 1426 notans. Vita addit quod Petronilla sub horam decimam vespertinam mortua sit.

c Belgica Vita etiam ipsam commendat, quod particeps esse solebat gratiarum, quas illa divinitus percipiebat.

B d Imo usque ad festum Visitationis: dies enim pauci inter 14 Januarii et 2 Februarii, non possunt longum tempus dici. Itaque se corrigit auctor ipse in Vita sequenti num. 318, expresse signans spatium quinque mensium continuorum, et num. seq. solennitatem Visitationis, quæ colitur 2 Julii.

e Clarins Vita Belgica: Aliqui tamen dicunt quod satis illam causam novisset, et dixerit peregrinis, solitam eam immodice tristari etc.

f Scabinus pro iudice seu assessore judiciali sæpe invenitur in Capitularibus Caroli Magni, Legibus Longobardicis etc. Belgis molliori dialecto dicitur Schepen, eoque nomine designantur Senatores, qui 12 aut 24 cum Consulibus judicant civium causas. Nominis etymon sumendum a verbo Scheppen creare, cuius participium nobis etiam nunc est præposito augmento, gleschapen, creatus: et tales, etiam in Italia ac Lombardia, norimus appellari Creatas sive Electos.

g In vita Belg. dicitur quod ipsa Lidvina, per Dei gratiam, demoni schedam eripuit, reversa deinde ad suos sensus dedit epistolam D. Joanni Confessario suo legendam et lacerandam: estque credibile, ipso D. Joanne suggerente id in hac Vita 2 esse correctum.

CAPUT X.

C Variæ revelationes factæ S. Ludvinæ circa status defunctorum.

CAP. XXX

Suaveolentia
miraculosa
experientia
attractum ad
se Curatum
Schedam,

Cum occasione suavissimi odoris quem propter visitationem Salvatoris vel Sanctorum aut attractum Angeli sancti hæc Virgo reservabat, vel quem de paradisiacis et cœlestibus gaudiis rediens secum portabat, ut prædictum est Capitulo xv, multas hominum visitationes pateretur, eo quod reliquiae suavitatis istius sæpius apud eam remanerent; contigit anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, feminam quamdam, in vicino D. Joannis Angeli de Dordracō tunc Curati commorantem, crebrius eam ceteris visitare. Quod ille videns causamque sciscitatus, tale responsum a femina audivit: O Domine, si sciretis qualia ego apud eam experior, utique sicut ego eam crebrius visitaretis: invitabatque eum quatenus ad eam visitandam similiter accederet. Quod cum ille fecisset, insolitam suavitatem admiratus (visitaverat enim eam sæpius, sed nil tale antea senserat) interrogabat eam, an aliqua penes eam odorifera forent reposita. Tunc illa simpliciter respondit: Non utique, sed gratia Domini est.]

108 Ab hinc ergo crebrius eam visitans et serius confessionibus ejus intendens, super novitate eorum stupefactus interrogabat, an talia prius experta fuisset. At illa: Imo, inquit, Domine: nam et vobis secreta mea sæpius revelavi. Ille vero ait, Quidquid mihi dixisti, tamquam rosæ fuerunt ante porcum quadrupedem projectæ. Dicebat autem hoc de semetipso: erat enim idem Curatus adeo lubricus, quod non veritus iudicium Dei, contra reverentiam Ordinis sui tam sacerdotalis quam monastici, cum uxore cujusdam, secundum carnem satis turpi, fornicaretur.] Super quo a cum a pluribus coram hac Virgine accusaretur, illa tamen accusantibus non credidit, eo quod crebrius illam visitaret, et Missas coram ea celebraret. Vice tamen quadam ad se ingresso illi quod audierat objecit, simulque arguit eum quod tale peccatum [cum ligata] committeret. Sed illo cum juramentis et execrationibus objectum sibi crimen negante, virgo quasi accepta satisfactione excusantem se cum pace dimisit. [Rursum quasi de iterato peccato coram ea accusatur: accensatum, sicut prius, ipsa reprehendit: sed ille veritus fateri veritatem, juramentis et execrationibus, ut ante, se excusat.]

109 Post hæc igitur Virgo, more solito ad supernorum rapta contemplationem, videbat eundem cum prædicta femina in atrio quodam obscenis actibus occupatum. Unde cum die quadam ad se ingressum [ut quæ a præfata femina occulte perceperat nova, etiam cum eadem circa se experiretur] sicut prius, quasi ex aliorum relatu, super eodem crimine corripere; illeque, ut ante pertinaciter contradiceret: Cur, inquit, Domine, tam pertinaciter negatis; cum tali die et hora in excessu mentis posita, in illo vos viderim loco cum ea turpiter occupari. Tunc ille vehementer confusus (sciebat enim se deprehensum) Qui, inquit, hoc tibi de me manifestavit, etiam alia plura revelare potuit: egressusque per posticum in hortum flevit amare. Deinde repressis lacrymis reversus, fatebatur vera esse quæcumque illa dixerat, promittens se eadem nunquam amplius iteraturum. Illa vero videns eum radio divinæ veritatis illustratum: Non solum, inquit, illud peccatum commisisti, sed etiam alia tria vel quatuor objecit crimina, exhortans eum ad emendationem; [simulque celerem ei mortis horam prædicens, tam salubri compunctionis jaculo mentem ejus vulneravit, ut eorundem confessione coram ipsa quantum decuit facta, legitimos insuper Confessores quæreretur, seque ab eis a peccatorum suorum nexibus ecclesiastica auctoritate absolvi postularet.]

110 Quo impetrato, cum pro commissis peccatis penitentiam ageret, transactis postmodum octo fere hebdomadibus, pestilentie morbo percussus est. [Ingressus igitur ad Virginem interrogat, an se per sacram Unionem ad mortem preparare debeat. Consentit illa. Et primo quidem communicatus est; deinde ingravescente morbo in tantum debilitatus est, quod pro inunctione sua consilium Virginis audire cupiens, sed non valens, ad eam se cum carruca vehi flagitaret. Sed et illud cum præ debilitate convenienter fieri non posset, mediante nuntio sciscitatur, quid pro inunctione sua consuleret. Remandat illa, quod parum cerevisiæ cum pane comedat, quod si per unius horæ spatium intra viscera retinere posset, sciat se nec moriturum nec inungi oportere. Sumit ille imperatum cibum, et per tria fere quartalia horæ infatigabiliter sustinens, quasi jam non moriturus, exultat. Sed rursum subitanea nausea provocante suspiratus se mori, vocat Sacerdotem: inter cujus inungentis manus defunctus in die b Nativitatis Beatæ Virginis, anno Domini prænotato, scilicet millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, ad locum

D
qui verba
ejus ante
neglectum
exceperat,

a

utpote homo
impuræ vitæ,

p
de crimine
quo infama-
batur interro-
gatum et ne-
gantem,

confundit
Lidvina,

F

penitentem-
que monet

de extremis
sacramentis
suscipiendis:

b

A locum, a divina justitia sibi misericorditer preparatum perluctus est.]

deinde ani-
mam ejus
intelligens

111 Cum ergo indesinenter pro eo Virgo Dominum exoraret, sequenti nocte vel infra triduum ad infernaliam et purgatoria loca rapta, interrogabat Angelum suum, ubinam esset Dominus suus, non pridem defunctus. Qui ostendit ei puteum : ejus horrorem mirata interrogabat, utrum jam foret infernus. Qui ait, eum non quidem infernum esse, sed inferno proximum; atque in eo deputari eos de quibus dubitatur

c

prope infer-
num cum
incertitudine
salutis posi-
tam,

utrum damnandi sint an salvandi. Alium quoque extrinsecus videbat locum, omnibus antea visis horribiliorem, muro nigro et alto nimis circumdatum : quem Angelus dicebat esse infernum. In quo tantos daemonum et damnatorum hominum audiebat clamores et ululatus, clangores quoque et quasi tinnitus pelvium, quod eis totius mundi clamores et strepitus non possent comparari. Prope praefatum puteum, secus infernum positum videbat Angelum quemdam satis tristem et quasi moerentem : quem cum ex aspectu illius cognovisset fore Angelum dicti Curati, de quo dictum est, qui paulo ante mortem suam fuerat in cella ejus conversus; interrogabat Angelum ductorem suum, cur frater ille Angelus ita moerens foret. Qui respondit, animam, quam regendam acceperat, ob peccata quae perpetraverat in eundem puteum submersam esse, et necdum sententiam sperandae salutis accepisse; sed datas ei inducias novem dierum, infra quos definitiva sententia daretur : et ideo hunc Angelum ejus tristari, quod nesciebat utrum salvari debeat vel damnari.

B

eidem com-
mune purga-
torium impe-
trat :

112 Cum ergo Virgo animam illam desideraret videre, jubente Angelo ductore suo apertus est puteus; ascenditque anima ad superficiem putei, tota ignita ad instar candentis ferri; et exclamabat ad Virginem dicens : O carissima mater Lyduwa (sic enim consueverat eam appellare) o purissimum divinitatis speculum, patere quæso ut me speculer in te. Tantis itaque horror invasit animam hujus Virginis, ex his quæ circa animam hanc videbat, quod præ nimietate ejus rumpebatur cingulum cilicinum, quo corpus ejus jacens in lectulo accinctum erat : rumpebatur autem non in nodis vel juncturis ligaturæ, sed illis integerrimis remanentibus, in loco integro et sano. Perluxit autem hæc Virgo animam illam orationibus et meritis suis, ab illo privato puteo, ad commune purgatorium et locum poenitentium.

C

pro alio si-
militer in pœ-
nitentia de-
functo,

113 Erat quoque alius Presbyter, Petrus nomine, in Schiedam, secularis satis et minus honeste conversationis, qui tandem divinæ pietatis respectu compunctus, et familiaritatem hujus Virginis adeptus, ante plenam satisfactionem defunctus, sententiam suo statui debitam acceperat. Peractis igitur quasi duodecim annis post mortem ejus, contigit hanc Virginem, more solito apud purgatoria loca consistentem, audire vocem quamdam satis lamentabilem, de puteo quodam procedentem : quam cum tam ex proprio auditu quam ex verbis Angeli cognosceret esse vocem præfati D. Petri, mirata est quod adhuc erat in purgatorio. Interrogata est igitur ab Angelo an pro liberatione illius aliquid sustinere vellet. Qua respondente quod sic; ostendit ei Angelus locum quemdam in vicino, ubi videbatur quasi quedam cataracta, ante quam erat tanta teterrimarum aquarum copia, quasi omnes totius mundi aquæ in unum congregatæ fuissent, et per eandem cataractam fluere viderentur. Hortatur igitur eam Angelus, ut si eam videre vellet et liberare, per eandem transiret. Quod cum illa trepidaret aggredi, Angelus autem econtra eam ad constantiam transeundi animaret, ipsa transito flumine quod fluebat per cataractam, videbat animam Presbyteri, candidam ad

post duoden-
nium pati
aliquid con-
suetudinis,

modum d cygni, de puteo ascendentem ad altitudinem aeris, et inde descendentem velut in quemdam fontem : ubidum quasi novo baptismo quodam purgata fuisset, et refrigerata ab incendio quod sustinuerat; vidit eam volantem ad requiem et gaudia beatorum. Tantam autem fatigationem sustinuerat in transitu fluminis illius quod etiam reversa ad sensus corporeos, inventa fuit quasi tota sudore perfusa.

114 In villa, cui nomen Onderschie, erat quidam dictus Balduinus vanden Velde, custos ecclesiæ ejusdem villæ; qui infirmitate præventus in nocte conversionis S. Pauli, tunc obiit, anno videlicet Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto. Eadem nocte hæc Virgo, more solito rapta a sensibus corporis, venit ad quemdam montem, ad cujus radicem videbat hominem, prius et tunc sibi incognitum, volentem montem ipsum ascendere, sed præ invaletudine non valentem. Quem cum, ab eodem rogata, humeris suis impositum sursum portasset, mirata ponderositatem ejus interrogabat, quo vocaretur nomine. Qui respondens dixit vocatum se Balduinum vanden Velde. Mane facto Confessor Virginis ingressus in cellulam ejus, invenit eam, quasi præ lassitudine post laborem magnum, graviter anhelantem et præ defectu anhelitum vix trahere valentem. Interrogata causam, respondit, se a radice ejusdem montis usque ad verticem ejus portasse virum, nomine Balduinum vanden Velde, id est, de Ruere denominatum, sibi penitus incognitum prius : qui tantæ ponderositatis fuit, quod ipsa nunc sibi restituta, vix subsistere posset. Super quo Presbyter miratus, recordabatur custodis ecclesiæ in Onderschie, qui Balduinus quidem vocabatur, sed cognomen ejus ignorabat. Post biduum autem idem Confessor veniens ad villam Onderschie causa celebrationis, interrogabat feminam quamdam de cognomine et statu ejusdem custodis : quæ cognomen elixit, sicut Virgini fuerat revelatum; simul et eadem nocte defunctum asseveravit, qua eundem Virgo de radice montis ad ejusdem cacumen portaverit.

115 Alia quoque vice, more solito rapta, venit circa quemdam montem, juxta quem videbat diversos diversimode oberrantes : alios videlicet circa radicem ejus, alios altius, et alios adhuc in eminentiori loco montis ejusdem; volentes quidem montem ascendere, sed non valentes; nec qui adjuvaret ut ascendere possent, habentes. Cum instarent autem aliquæ præcipuæ festivitates, per aliquot dies ante talia festa, rapiebatur ad loca purgatoria, ut videret calamitates indigentium auxiliis aliorum, nec sibi ipsis subvenire valentium, quorum voce loquitur B. Job dicens : Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei : quia manus Domini tetigit me. Reversa deinde, cum pro eorum liberatione et quotidianas febres sustineret, amarissimeque plangeret et assidue divinam misericordiam exoraret; in ipsis festivitibus rursum rapta, pro eorundem agnita redemptione tanto gaudio tripudiabat, quod se vix capere posset. Licet autem ceteris diebus plures frequenter eriperet, in præcipuis tamen festivitibus multo plures et in majori copia. Adeo autem acriter plorabat super miseriis eorum, quod frequenter in ea naturales lacrymæ, id est aquæ, deficerent, et supernaturaliter lacrymæ sanguineæ succederent : quas super genas ejus coagulatas successu temporis D. Joannes Confessor ejus, cum naturalibus lacrymis emollirentur, abradens, in sacculo conditas in scrinio penes se reservabat, atque sub capite illius post mortem illius, sicut desideraverat, reponebat.

116 [Post mortem Ducis Wilhelmi Comitis Hollandiæ, cum audisset uxor ejus D. Margareta de marito et domino suo, quod hæc Virgo dixisset eum jam

D
PFR JOAN.
BRUGMAN.
PX MSS.

d
eundem videt
liberatum.

CAP. XXXI
alium ipsa
qua moritur
nocte,

visa est labore
summo in
montem por-
tare :

E

serpens addu-
cta ad viden-
dos sic labo-
rantes,

F

Job. 19, 21

e
plurimos eo-
rum juvat,

etiam lacry-
mas sangui-
neas funden-
do.

CAP. XXXII

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.
de statu Wil-
helmi Ducis
mortui sub-
terfugit re-
spondere,

et de
tempore
venturi
Antichristi.

- A jam fore salvatum; misit ad eam unum de famulis suis, ut investigaret rei veritatem. Audierat etiam quod hæc Virgo fuisset mortua per triduum, et revixisset. Interrogata igitur super utroque ab ipso nuntio, ad unum quidem ita respondit: Si triduo mortua fuissem, Schiedamenses diu me sepelissent. Ad aliud autem, sicut ridiculosum judicabat quod interrogabatur, ita et ridiculose quodammodo respondit, dicens: Si ille esset in vita æterna, tum Dominus injuriaretur mihi, quæ jam decem et septem annis gravissimis infirmitatibus detenta, de lecto non descendi nec terram tetigi: quapropter peto ne occasione mei peccetis: sique qui incertus venerat incertior recessit. Contigerunt autem hæc anno Domini millesimo trecentesimo decimo septimo, in quo et defunctus Dux Wilhelmus defunctus fuit. De pluribus tamen religiosis defunctis certam nonnumquam dabat sententiam, quod essent salvati et ad gaudium Domini sui introducti. De novissimis quoque temporibus et de adventu Antichristi dicere solebat, quod ipsa neutrum eorum esset visura. Cautè tamen de talibus loquebatur, et quasi ex libris audivisset, quos tamen materiales vel corporales corporaliter fortassis numquam viderat vel audiverat. Dicebat autem, signum quoddam futurum in regione ubi Antichristus nasciturus est, et quod ipso anno quo nascetur herbæ et arbores sanguinem stillarent, et hoc tria stillicidia per singula folia.]
- B

ANNOTATA.

a. Vita Belg. omissis præcedentibus, dissimulat quod fuerit hujus Presbyteri peccatum, inferius tamen satis indicat, peccatum fuisse cum complice.

b. Eadem, In Vigilia, et breviter dicit, consilio Virginis sacro Viatico et extrema Unctione munitum fuisse.

c. Suspensa scilicet non quidem Dei de ipsis sententia, sed sententiæ ipsius elocutione: quam esse aliquarum animarum in purgatorio penam præ ceteris gravissimam scriptores nonnulli Catholici satis verosimiliter tradunt.

d. Ita correximus ex Vita Belgica, cum exemplar nostrum haberet, agnum, facili lapsu, ob similitudinem litterarum, ci et a.

e. Eadem quartanas febres.

CAPUT XI.

Quomodo Lidvina Eucharistiam usurparet et eam semel cœlitus missam acceperit, post Christi crucifixi apparitionem.

C

Cum sane Virgo ista a principio ægritudinum suarum parco valde et superhumano uteretur cibo, et ad extremum nullum penitus cibum corporalem vel potum per plures annos usque ad mortem suam sumeret, vel etiam sumere posset; solum erat venerabile Sacramentum Corporis Christi, cujus frequenti susceptione non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter sustentari videbatur. Et cum neque panem neque quemlibet alium cibum corporalem, quantumcumque parvum, a medio fere tempore suarum infirmitatum usque ad finem vitæ suæ, aliquatenus sumere vel glutire posset, istum tamen cœlestem panem quoties percipiebat, singulari quadam gratia et dulcedine facillime deglutiebat.] Hinc quantum per corporales infirmitates corporaliter deficiebat et corporalem cibum minus sumebat; tanto per hunc sanctum et supercœlestem cibum amplius in spiritu confortabatur et spiritualiter vivebat. Unde et desiderium, amor et devotio ad ipsum sanctum Corpus Domini tantum in ea crescebat, quod diutius abstinere ab ejus perceptione non poterat a [Itaque in principio sui morbi. solebat quotannis semel in

CAP. XXXIII
Atterius cibi
potusque
impatiens
Lidvina,

Eucharistia
fere sola
sustentatur,

festo sancto Paschæ sacram sumere Eucharistiam; his autem post initium spiritualium consolationum ejus: ac denique, circa mortem matris ejus expleri desiderium ejus non potuit, nisi quinies sexiesve quotannis sacro epulo reficeretur.]

118 Ecclesiam Schiedammensam h anno circiter millesimo quadringentesimo septimo vel octavo regendam Curatus susceperat D. Andreas, Ordinis Præmonstratensis ex Marienward. Hic cum minime crederet Virginem sine corporali cibo eatenus vivere posse, ipsique per aliquot tempus Corpus Domini satis invite porrigeret, anno tandem millesimo quadringentesimo duodecimo cepit animo concipere, quod eam tentaret, si ex sola gratia Dei, ut dicebatur, viveret. Quod quidem Angelus Domini præsentiens, ipsi Virgini nuntiare atque eandem præmunire non distulit. Itaque circa festum nativitatis beatissimæ Virginis Mariæ, eundem Curatum Virgo per nuntium rogavit, ut ad se deferret Corpus Domini ad communicandum eam. Qui statim venit ad ipsam, et audita ejus confessione, porrexit illi loco sacræ Eucharistiæ hostiam quamdam non consecratam, reputans quod cum illa posset contentari. Sed [frustra jacitur rete ante oculos pennarum: nam] Virgo, cum eandem hostiam nequaquam posset insumere vel deglutire, deprehendit ex hoc certissime hostiam illam non fuisse consecratam, nec ibi contineri Corpus Domini; unde ipsam protinus expuit ex ore suo.

119 Quod ut vidit Curatus, ipsam quasi commotus corripuit, tanquam Corpus Domini per industriam expuisset. Cui virgo respondit: O Domine, putatis me ratione privatam, ut nequeam discernere inter Corpus Domini et simplicem panem non consecratum? cum tamen Corpus Domini facillime sumam et deglutiam, panem autem simplicem nequaquam deglutire valeo sed evomo illum. Quibus verbis confusus Curatus (sciebat enim se deprehensum) surgens cum Sacramento, ipsa non communicata ad ecclesiam reversus est. Remansit itaque Virgo in gravi mœrore, tum propter carentiam sacræ Communionis tum etiam propter duritiam et incredulitatem ipsius Curati: atque in eodem mœrore fuit usque ad festum Conceptionis B. Mariæ.

120 In ipso autem die Conceptionis B. Mariæ, cum celebrarentur in ecclesia primæ Missæ, Angelus Domini de mane cum magna claritate Virgini apparuit, ita quod tota cellula ejus nimio splendore refulgeret: qui et Virginem blande consolans prædixit illi, quod in proximo Dominum salvatorem suum, pro se mortuum et in cruce suspensum, indubitanter visura esset in carne et sanguine; eo quod Curatus sic illam contristasset, simplicem panem porrigendo pro Sacramento Corporis Domini. d Eadem autem hora quidam aderant in exteriori camera, qui pro consilio et curatione ægrotantis pueri ad Virginem venerant, et accepto consilio jam egressi fuerant: cum autem viderent tantam claritatem in cella Virginis, putantes incendium, ingressi sunt ut illud extinguerent: quos illa consolans, excusato incendio, a se dimisit.

121 Post hoc vero secunda feria ante festum S. Thomæ, quæ tunc erat immediate ante Vigiliam ejusdem Apostoli, de sero tarde inter octavam et nonam horam, iterum intravit in cellam Virginis magna quædam claritas. Cujus irradiationem cum clausis oculis, occupata in exercitiis suis, sentiret; mox oculos aperiens, videbat secus pedes lectuli sui crucem quamdam, ad similitudinem et magnitudinem earum quibus inunguntur infirmi, ac in eadem cruce pendentem affixum, quasi puerum viventem in carne et sanguine, cum quinque vulneribus: quem ipsa judicabat esse verum Deum et hominem Jesum

b
id credere
notens novus
Curatus,

eam tentat
per hostiam
non consecra-
tam:
E

quam illa
expuit,

c

et promissum
ab Angelo
acceptum
F

d
Christum in
carne viventem:

qui ipsi in
specie pueri
crucifixi
apparuit

Christum

A Christum, pro nobis crucifixum. Cum quo dum dulciter loqueretur et gratias ageret illi, e protinus is qui apparuit, quasi volens recedere, ascendit cum cruce usque ad solarium, sub quo Virgo jacebat. Tunc illa ferventi amore accensa, clamabat dicens : O Domine, si vere tu es, et jam vis recedere a me ; obsecro te, ut saltem aliquod signum mihi relinquant, quo scire queam quod tu veraciter hic fueris, et unde tui recordari valeam.

*pro se relinquit
Hostiam
quinque locis
sanguineam,*

122 Statim ergo qui recessurus ascendere videbatur, descendens super eam, transformabatur quasi in Hostiam, majorem quidem iis quibus vulgus communicat, sed minorem iis cum quibus Sacerdotes celebrant, circumdatam veluti quodam circuloso diademate ex luminosis valde radiis ; pendeatque ante oculos ejus in aere parum ultra genua ejus, supra mappam, qua pro parte erat operta. Habebat quoque eadem Hostia, ad instar Domini crucifixi, quinque cicatrices sanguineas, scilicet in manibus ac pedibus et latere dextro ; atque in ipso latere erat sanguis coagulatus ad magnitudinem quasi dimidiæ pisæ. Ad cujus aspectum nimirum cor Virginis tanto gaudio tripudiabat atque saltabat, quod præ vehementia horum saltuum circa vitalia pectoris adeo angustiabatur, quod putabat se morituram : ideoque pro refocillatione illius angustiae, quam ex tali gaudio conceperat, oportebat cor ejus manu Catharinae, uxoris Magistri Simonis barbitonsoris honestæ feminae, quæ tunc vocata advenerat, quodammodo refrænari, ne ex vehementia saltuum corporaliter deficeret. Porro Hostiam ipsam, quæ, ut præfertur, in quinque cicatricibus guttis sanguineis consignata erat, alii quoque nonnulli qui advenerant aperte viderunt, et præcipue pater Virginis ac etiam Wilhelmus frater ejus : sed et supradicta Catharina barbitonsoris, et neptis ejusdem Virginis, ac Margareta, ac Ecketgen, fac Wynem honestæ feminae : quarum aliquæ viderunt eam in quatuor locis cruentatam, aliquæ viderunt in quinque g.

*B
quam videre
quotquot tunc
in domo erant.*

*f
g
Curatus
accerisitus*

123 Hæc autem cum fierent, miserat Virgo fratrem suum, significatrum Curato ea quæ accidebant : ipse vero hæc audiens non credidit, surrexit tamen e strato, et illotis manibus properanter venit. Ac primo quidem omnes e cubiculo expulit, deinde eo firmiter obserato, adjuravit Virginem per iudicium Dei viventis, ut nemini quæ contigerant diceret. [Videbat quidem et ipse Hostiam eandem, cum quinque cicatricibus sanguineis signatam ; sed tamen nullatenus credidit, eam divini muneris gratia cœlitus a Domino Jesu Christo ipsi Virgini, ad consolationis et devotionis incitamentum, ostensam et exhibitam ; sed potius illusionem diaboli, ad deceptionem Virginis procuratam.] Rogavit autem eam Virgo obnixæ, ac vehementer desideravit, ut sibi hanc Hostiam porrigeret sumendam. Tunc ille, Si vis, inquit, communicare, ministrabo tibi Eucharistiam de ecclesia, quam scio veraciter esse Corpus Domini ; de ista autem dubito quid sit. Sed cum Virgo instantius peteret sibi hanc Hostiam ministrari, ille tandem consentiens tradidit eam sibi ; quamvis minime crederet ipsam esse alicujus gratiæ vel virtutis. At vero Virgo eam summa cum reverentia suscepit, ut verum Corpus Domini nostri Jesu Christi. [In cujus sumptione hoc mirabile sibi contigit, quod cum Hostias non consecratas vel alios panes consimiles, quantumcumque exiguos, sæpius oblato, nullo modo potuisset deglutire ; hanc tamen Hostiam facillime deglutiebat : quæ et vertebatur in ore ejus, ac deinde ad interiora dulciter transibat], per omnem modum quem experiri solebat in sumptione sanctæ Eucharistiæ.

*agre adducitur
ut eam ipsi
ministret,*

124 Postera die sub sacrificio matutinali, admonuit Curatus collectum in ecclesia populum, ut pro

Virgine singuli unum Pater-noster et Ave Maria recitarent, velut quæ non satis mentis sue compos, ea nocte fuisset diabolicis tentationibus impetita, ut ab illusionem libera, constans in tolerantia permaneret. Tunc sumpto Venerabili Sacramento abiit ad domum Virginis, et multus eum po ulus cum admiratione secutus est. Ingressus autem in cellam Virginis, jussit ut omnes flexis genibus unum Pater et Ave recitarent, ad Dei gloriam et Virginis salutem, atque ita omnes affatus est. Scitote, carissimi, quod hæc nocte fuerit hic diabolus, Virginem hanc tentans qui apud eam reliquit profanum hostiam, quæ non erat Deus : pro cujus rei testimonio paratus sum vivus comburi : sed et pro eo quod in hoc Venerabili Sacramento vere sit Homo Deus, in carne et sanguine. Hoc autem dare ei volo, ut deinceps diabolicis tentationibus viriliter possit resistere : vosque rogo ut rursus unum Pater-noster velitis dicere, quatenus ad animæ suæ salutem illud suscipere mereatur. His dictis assedit prope eam : quæ cepit eum amice alloqui et dicere : Domine, non recte locutus es : neque enim quod factum est, diaboli opus fuit. Etenim priusquam id accideret curavi monendum te, quod hoc mihi Angelus Dei prædixisset, ut et tu facilius crederes : sed et alia multa secretorum meorum revelavi tibi, ut gratiæ Dei in me operanti fidem dares. Itaque te rogo, ut ne amplius dicas diabolicum tentamentum aut opus hoc esse. Post hæc Curatus, in sua opinione pertinax, Virginem hortatus est ad patientiam, eandemque Dominici Corporis communionem impertiit, et sic ad ecclesiam rediit.

*D
PER JOAN.
BREGMAN.
EX MSS
publice
declarans
Lidvinam
a diabolo
deceptam,*

*eidem Christi
corpus ex
ecclesia defertur:*

E

125 Interim gliscere cœpit in populo tanta contra Curatum indignatio, ut non anderet ab ecclesia domum reverti. Venerunt autem ad ipsum Scultetus et Scabini civitatis Schiedammensis in cœmeterio, volentes rei quæ acciderat veritatem ab eo discere. Qui dixit, diabolum accessisse ad Virginem illudendam, ipsique Hostiam quandam reliquisse, quam ipse Curatus igni combusserit. Sed ea cum ex Scabinis audiret populus, magis etiam indignari cepit ; et dixit eum loqui præter veritatem, prout viri ac feminae fide digno testimonio veraciter asseverabant. Tunc reversi dixerunt Curato, populum adversus eum vehementer commoveri, eo quod veritatem celaret, ideoque suadebant ut non palam in populi conspectum veniret. Priora igitur verba sua commutavit Curatus, et dixit se Hostiam prædictam in aquas conjecisse. Crescente autem vulgi tumultu etiam extra oppidum Schiedamense, D. Joannes de Clerck Provisor Schiedamensis, et D. Matthias suffraganeus Episcopi Trajectensis, [audito tanto miraculo divinæ bonitatis circa hanc Virginem divinitus ostenso], venit Schiedam circa idem tempus, cum aliis quibusdam varis honoratis et industriis, certius scire cupiens rei veritatem : ipse enim Dominus Episcopus dicebat, quod ad hoc esset in somnis admonitus. h

*hinc contra
Curatum plebs
commovetur:*

*qui non valens
reddere
asserit
rationem,*

F

126 Hæc videns Curatus, conturbatus est animoque dejectus : et quia nullum satis utile sibi ipse poterat invenire consilium, clam misit ad Virginem, qui pro amore Dei supplicarent, ut ignorantiam suam prudenter excusare, ipsumque e præsentis periculo vellet eximere. Episcopus autem et Provisor, assumpto secum Curato multum lacrymante, in comitatu multorum Ecclesiasticorum et laicorum, iverunt ad sacram Virginem, volentes ex ea veritatem discere. Verum negavit illa dicturam se quidquam, nisi imposita sibi per expressum Episcopi mandatum loquendi necessitate, obtentaque ab ipso et cunctis circumstantibus per Dei iudicium adjuratis fide, quod nemini quandiu esset in vivis revelarent hujus sui secreti mysterium, neque Curato suo id unquam fraudi

*h
auxilium
petita a
Lidvina :*

*hæc Curat
impunitatem
pacta,*

PER JOAN
BRUGMAN.
EX MSS.

A fraudi esset, sive in corpore sive in honore suo vel officio : sed quicquid fassura esset, velut Confessionis sigillo obsignatum haberent. Quod cum Episcopus et Domini omnes promississent, rogavit Virgo, ut ad leniendam Curati verecundiam, laici omnes exesse juberentur.

rem omnem
Suffraganeum
aperit;

127 Tum Virgo, præfata quod esset parata mori in testimonium veritatis, quam esset palam elocutura dixit; Dominus noster Jesus Christus hic in fine lectuli spectabilis mihi adstitit in carne et sanguine, formam habens pueri crucifixi, cum cicatricibus quinque et splendore magno. Cum autem mihi videretur discessurus, sic ad eum locuta sum : O Domine mi, si prorsus hinc habere certum est, relinque mihi signum aliquod memorativum tui. Tunc rursus descendens ille ad me, commutavit sese in formam Hostiæ, minoris paulo quam Sacerdotalis, intraque pectus ac genua mea stetit erecta; quam volenti mihi sumere D. Andreas Curatus dedit. Quare vos rogo indulgete ei, siquid perperam dixit aut fecit. Hæc illa cum dixisset, advocati sunt, coram magistratu Schiedamensi, Pater et frater Virginis et aliæ prædictæ mulieres, firmiterque sub attestatione iurisjurandi asseverarunt ita esse, sicut per Virginem audierant; seseque oculis suis eandem sacram Hostiam in quinque locis, ut præfertur, cruentatam, certissime vidisse. Acta sunt hæc in anno millesimo sexcentesimo duodecimo, feria sexta post festum S. Thomæ, id est ante Vigiliam Nativitatis. [Idem autem suffraganeus Deum magnifice collaudans, de tam ineffabili pietate divina huic Virgini in tam mirifico signo exhibita; mappam ipsam, super quam eadem sacra Hostia divinitus apparens jacere visa fuit, in usum altaris ac celebrationis de cetero habendam, ob reverentiam tanti signi consecravil.] i

qui auditis
testibus mira-
culum probat.

13

Ex hinc ad
frequentio-
rem Commu-
nionem u Virgo
accenditur,

128 Eodem anno, scilicet ex vehementia doloris, particulatim evomuit pulmonem et hepar cum pluribus intestinis [sicut dictum est supra Capitulo v] et brachium ejus dexterum quasi solutum fuit a junctura scapulæ, de quo infra dicetur. Post hæc; [sicut habebatur in littera Rectorum civitatis Schiedammensis conscriptum] tanto amore divino et desiderio sacre Communionis cor hujus Virginis accendebatur, quod pluribus annis per omnem quindenarium sumeret venerabile Sacramentum Eucharistiæ de manibus Sacerdotis : quem etiam ad hoc multa oportebat uti subtilitate et providentia, quod alias non potuisset illud insumere vel deglutire : postea porrigebat ei parum aquæ pro ablutione, qua etiam tantam difficultatem patiebatur in gutture, quod vix poterat eum deglutire. Interdum tamen non porrigebat ei aliquam ablutionem, propter nimiam difficultatem, quam exinde patiebatur. Et hic quidem status Communionis ejus fuit usque post annum Domini millesimam quadringentesimum vigesimum primum. Ab hinc autem usque ad mortem suam, communiter patiebatur febres quartanas, et interdum quotidianas, pro sublevatione animarum in purgatorio. Quo tempore tanto divino amore flagrabat, quod communiter, quando quartanæ febris accessum non patiebatur, duobus diebus conjunctim communicabat, de manibus Confessorum suorum, scilicet D. Joannis Angeli de Dordrac et D. Joannis Walteri de Leydis.

maxime
tempore de-
solationis.

129 Interdum quoque tempore subtractæ solitæ divinæ consolationis, quæ sibi erat refectio tam corporis quam animæ, in tantum corpore debilitabatur, quod propterea, quasi sine refectione spirituali subsistere etiam corporaliter non valens, pro sustentatione utriusque, corporis scilicet et animæ, hoc sacrosanctum Dominici Corporis epulum (quando, sicut dictum est, non patiebatur accessum febrium)

crebrius sumebat. In ejus sumptione tanto divino lumine frequenter intrinsecus illuminabatur, quod quemadmodum corporalibus oculis corporalia, ita et ipsa hoc supercœlesti perfusa lumine, omnia sua interiora oculo mentali perspiciebat. Hoc et ceteris temporibus frequenter ei contingebat in præsentia luminis contemplativi : unde postea tempore derelictionis et ariditatis suæ, cum hanc illustrationem per divinam dispensationem non sentiret, memor præteritorum dierum suorum cum gemitu dicere solebat : O ubi sunt nunc dies illi, in quibus interiora mea interno oculo, sicut corporalia corporali oculo solebam intueri. [Sicque perficiebatur in ea quod scriptum est : In die bonorum ne immemor sis malorum : et in die malorum ne immemor sis bonorum.]

D
Quomodo
intus per
eam illustra-
retur.

Eccli. 11, 27

ANNOTATA.

a Reliqua hujus numeri non deficiunt in Vita Belgica, sed e contra ex illa huc translata sunt.

b Annos etiam hic et paulo post notatos, accepimus ex eadem Vita.

c Non illo ficto, quod evomuerat Virgo : sed vero : plures enim hostias in hicrotheca deferre Curati solent quoties ad agros Eucharistiam ferunt, tum in omnem eventum alterius quæ occurrere per viam posset necessitatis, tum ut habeant secum quod obvium venientes redeunti adorent.

E

d Addit Vita Belgica : Quod Virgo continuo jussit significare Curato, ut deinceps melius crederet gratiam Dei, in se mirabilia operantis.

e Addit eadem. Sedebat pater Virginis, cum hæc fiebant, ante cellam ejus observans illam : itaque ut videret, quis cum illa loqueretur ingressus est. Tum vero sursum ad solarium etc. ac Paulo post, Patre autem ejus ingrediente in cubiculum quærenteque numquid vellet, respondit dicens : Amove te a lecto, care pater : habeo hic enim jacentem juxta me Dominum crucifixum. Surrexit autem ille admodum stupefactus, et ante ipsam vidit positam Hostiam.

f Id est Agatha ac Wivina : et huic ultimæ soli tribuit Vita Belgica Hostiam quinque locis cruentam vidisse, aliis cruentam videntibus tantum in locis quatuor.

g In eadem Vita, tota, quæ sequitur, historia distinctius multo et prolixius narratur, ideoque ipsam hic Latinam fecere, atque inserere malumus; ejus, quam alioqui sequimur, Vitæ contextu huc ad notas rejecto, qui est talis :

F

Porro Curatus prædictus, a Virgine per Nuntium accersitus, videbat quidem et ipse Hostiam eandem,.... sed tamen credidit.... deceptione diaboli, ad deceptionem Virginis, procuratam : quod et publice coram multis hominibus non est veritus pertinaciter affirmare. Ob quam etiam causam maximam civium pariter et Rectorum ac totius populi Schiedamensis, ad quos rumor tanti miraculi jam pervenerat, indignationem incurrit, ita quod in publicum vix audebat procedere : indignabantur enim omnes, et juste quidem, quod tantum Deidonum ipse diaboli ludificationibus ausus fuisset adscribere. Sed et ipsa quoque Virgo secretius eum ac benigne super hoc corripuit dicens, eum male fecisse taliter loquendo vel sentiendo de tanto Dei munere, illud satanæ operationibus deputando. Rogavit autem eum Virgo obnixæ ac vehementer, ut sibi hanc Hostiam porrigeret sumendam. Deinde post paucis expositam summptionem ipsius Hostiæ, sic prosequitur hæc eadem Vita. Præterea Domus Mathias suffraganeum Episcopi... venit in Schiedam.... Cum ergo assumptis secum pariter nonnullis religiosis ac, secularibus viris, intrasset ad Virginem, et ab ipsa prout requirebat de veritate

A veritate signi supramemorati idoneæ ac veraciter informatus fuisset; simul etiam aliis tam viris quam feminis fide dignis asseverantibus ita esse.... Deum magnifice collaudans.... mappam supra quam Hostia jacere visa fuit in usum altaris consecravit.

h *Vita* I, Quinque vel sex vicibus per somnum dixit vocatum se et monitum ut iret in Schiedam.

i *Hactenus Vita Belgica*, nisi quod ex Latina compendiosius, ut diximus, rem totam referente, accepta sint verba [] inclusa, quæ in Belgica non reperiuntur.

CAPUT XII.

Alia Dei opera circa S. Lidvinam usque ad mortem ejus.

Eo tempore, quo, sicut prædictum est, Hostia sacramentalis apud hanc Virginem reperta fuerit, erat quidam Doctor sacrae theologiae in civitate Trajectensi, de domo Ordinis Fratrum Prædicatorum: qui cum hoc tam mirabile quam alia plura, quæ circa eam fiebant, audisset et indes audiret, atque hæc a diversis diversimode interpretari; nec tamen, eo quod sale discretionis esset conditus, auderet parti negativæ consentire; [quemadmodum quondam Regina Saba ad Salomonem, ita iste] ut de iis certificari posset, venit tentare eam in ænigmatibus. Ingressus igitur in cellam ejus, inter cetera colloquia interrogabat eam, per quem modum factum fuerat a beatissima Trinitate opus Incarnationis Verbi. Cumque illa, utputa in vera humilitate fundata, latere malens quam se ostentare, multiplici excusatione et verborum circumvolutione id se nescire quodammodo affirmaret; ille eam adjuravit per tremendum Dei judicium, quatenus, si nosset, veritatem non taceret. Tunc Virgo vehementer lacrymata, adeo quod etiam Fratrem illum ad lacrymas provocaret, similitudine convenientissima mirabilem hanc operationem, necessitate compulsam, declarabat.

131 Sumebat autem similitudinem hanc a corpore solis, quasi ex ipso sole tres distincti radii procederent, qui in unum radium per unionem redacti, circa ipsum quidem solem latitudine amplissima diffusi: extremitatem suam in subtilitatem acuminis sive radium acutum ad modum lanceæ terminantes, mediante ipso acuto radio sive acumine domus interiora penetrarent. Per solem igitur intelligebat summam et æternam Deitatem; per tres radios a sole procedentes, operationem trium Personarum in Verbi Incarnatione; per unionem trium radiorum in unum radium, identitatem et inseparabilitatem operationis significari dicebat trium divinarum Personarum in ejusdem Verbi Incarnatione: acumen horum radiorum, sive acutum radium ex tribus conjunctis radiis procedentem, appellavit personam Verbi sive Filii incarnati, ejus Incarnationem tres divinæ Personæ inseparabiliter sunt operatæ; qui et ad interiora virginis uteri penetrans, de purissima substantia illius sumptam particulam sibi in unitate personæ univit. Quo audito Prædicator ait, se numquam quidem talem similitudinem in Scripturis legisse vel reperisse, verumtamen hanc Christianissimam fore; et ideo non audebat de cetero de hac Virgine, nisi quæ recta sunt et bona, dicere vel credere aut cogitare; tamquam de vera familia Dei. Rogabat autem eadem Virgo Fratrem prædictum, ne quod ipsa ei dixerat, alicui, quamdiu ipsa viveret, revelaret.

132 Post ea quæ supra dicta sunt de Hostia, quæ apparuit super lectum hujus Virginis, et paucio tempore ante mortem D. Andreae Curati in Schiedam, de quo supra dictum est; eadem Virgo infecta

erat morbo epidemico pestilentiali, multique ex eadem peste tunc temporis ex dicta civitate moriebantur. Quadam ergo vice, desiderio sacrae Communionis accensa, mittebat fratrem suum Wilhelmum ad ecclesiam, supplicans quatenus adduceret Curatum cum Sacramento ut eam communicaret. Qui quamvis sciebat eam infectam præfato morbo (habebat enim tunc in brachio suo duo vel tria ejusdem pestis apostemata nigra) nihilominus tamen venit cum Sacramento: ingressusque cellam ejus, resedit circa lectum ejus, ut audiret confessionem ejus: qua audita, tradidit ei Corpus Domini. Deinde conversa Virgo videbat, qualiter idem Curatus obstruebat os suum et nares, quasi timuisset ab ea infici. Dixit ergo ei: Domine, nec vos nec alius quispiam suscipiet mortem occasione mei. Cui respondit Curatus, Carissima filia, utinam tamdiu vivere possem, donec viderem terminum vitæ tuæ. Cui illa ait: Domine, vos non videbitis finem vitæ meæ, sed ego brevi videbo finem vestrum: quapropter supplico, quatenus vos ita disponatis, sicut ante tribunal Domini vultis apparere.

133 Erat tunc Curatus sanus, nec quidquam sentiebat infirmitatis, et ideo non ponderabat verba Virginis. Modico autem transacto tempore cum incurrisset infirmitatem, recordatus est verborum ejus; et mittens unum de amicis suis, supplicabat quatenus sibi dimitteret quæ contra eam commiserat (sciebat enim se non egisse cum ea sicut debuerat) atque ut pro se oraret ad Dominum, quatenus sibi quæ salutis suæ necessaria erant, concederet. Tunc Virgo, quæ semper ex corde compatiebatur hominibus et specialiter infirmis, demandavit ei quatenus se per veram Confessionem præpararet, et ut injusta quæ in domo sua habebat Dominis ac possessoribus suis restitueret. Qui excusans se cum remandasset, se nihil injusti in domo sua habere; illa rursum demandans, ostendit ei loca in quibus ea reposuerat, et personas quibus pertinebant, supplicans insuper quatenus eisdem sua propria quæ abstulerat redderet, si vellet habere partem in regno Dei. Erat autem idem Curatus, ut dicebatur, ita infectus avaritia, quod parvipendens verba Virginis nolebat injuste possessa restituere; atque sic tam cum isto peccato quam cum aliis defunctus est. Post hæc more sibi solito rapta fuit hæc Virgo ad loca, in quibus animæ tormenta suis peccatis debita patiebantur: ostenditque sibi sanctus Angelus ductor suus, in quibus et qualibus pænis prædictus Curatus erat constitutus, et quomodo dæmones animam ipsius de pœna ad pœnam projiciebant, [sicut in libro Job scriptum est, Ibunt ab aquis nivium ad calorem nimum.] Successit autem huic D. Andreae D. Joannes Angeli de Dordrac, ejusdem Conventus et Ordinis, [de cujus conversione et morte supradictum est Capitulo xxx.]

134 [His et aliis quamplurimis signorum prodigiis, pro divinitus inflictio sibi vulnere præfatarum tribulationum, a misericordii Patre coram hominibus est glorificata: tales quoque vicissitudines gratiæ spiritualis, hominibus ignotæ, pro revelatione eorumdem infirmitatum experiebatur per annos fere viginti quatuor ante mortem suam, videlicet usque ad annum Domini millesimum quadringentesimum trigesimum tertium, ante Purificationem beatæ Virginis, quæ erat terminus trigesimi octavi anni ab exordio ægritudinum suarum.] Ab hoc autem tempore, scilicet circa festum Purificationis beatæ Virginis, usque ad festum Paschæ, cum aliis infirmitatibus quas prius habuerat, tantæ molestia calculi, quantitatem ovi columbæ (ut ipsa dicebat) habentis, gravabatur; quod ipsa dicebat, quod idem calculus mortem sibi erat allaturus. In tantum enim moles-

D
PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

*Curato suo
prædicat,
quod sit ante
ipsam mori-
turus;*

*frustra que
de restitutio-
ne admoni-
tum*

*videt in in-
ferno torqueri.*
F
Job. 24, 19

C. XXXVI
*Ad priores
ejus infirmi-
tates,*

*accedit mo-
lestissimus
calculus,*

C. XXXIV
*Adjurata
explicare In-
carnationis
mysterium*

*aptissima
similitudine
sensem suum
aperit.*

C. XXXV
*Pestilentia
laborans,*

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

A tia illius calenli angustabatur, quod frequenter duabus vel tribus vicibus in una hora quasi exanimis jacens, non poterat loqui. Qua angustia cessante, et cum vehementi dentium stridore et morsu ad invicem, absque tamen verbis impatientiæ, vix transacta; paucissimis verbis uti poterat. Eo quoque tempore divinitus ita raro visitabatur per internas consolationes, quod se D. Joanni Confessori suo quodammodo derelictam a Domino, præ solito, cum multis lacrymis conquerebatur.

quo cito se
extinguen-
dam pravi-
deus,

135 Habebat autem apud se filium fratris sui, Baldewinum nomine, puerum duodennem, fere continue sibi ministrantem: qui ut memoria retineret quæ circa eam, scilicet amitam suam, fiebant mirabilia; tali gratia et miraculo procurabat ei infirmitatem, per quam, ut ipsa dicebat, recordaretur eorundem mirabilium. Utebatur idem puer amphora, ex qua solebat bibere. Circa festum igitur Nativitatis beatæ Virginis, hoc præsentis anni obitus sui, præcepit hæc Virgo eidem puero de vespere, ut amphoram ipsam semiplenam tenui cerevisia in cella sua circa lectulum ejus collocaret. Quod cum ille fecisset, ipsa Virgo facto mane puerum advocans, præcepit illi tollere amphoram et bibere. Cum ergo accepisset, invenit eam plenam novo quodam poculo, divinitus præparato, quasi ex mixtura cinnamomi et aliarum specierum suaviter redolentium confecto. Sicut autem hæc sancta Virgo, secundum multitudinem tribulationum quibus quotidie flagellabatur, divinis etiam consolationibus refovebatur; sic e converso prædictus puer, accepto et potato quantum volebat de prædicto poculo, statim eodem die cæpit languere, et successive diversis febribus inquietari, usque circa natale B. Martini Episcopi ejusdem anni.

per potum
miraculosum
aliisque in-
noxium.

b

136 Ex eodem quoque poculo miraculoso diversi potabant, non tamen incurrebant aliquas infirmitates, sicut puer præfatus. Similiter et diversi liquores, in prædictam amphoram b missi, potantibus saporem præfati suavissimi poculi præbuerunt. Curato autem prædicto puero a febribus suis, D. Joannes Confessor hujus Virginis incidit in febres quartanas; quas et eodem die, quo ipsa Virgo, easdem sustinebat, patiebatur. Quo tempore naturalis soror D. Joannis, Sela c nomine, interrogabat hanc Virginem, quamdiu febres fratris sui essent duraturæ. Quæ respondit, eum ab his liberandum fore Dominica prima Quadragesimæ anni sequentis: quod et factum est. [Retulit ipsa sancta Virgo pluribus annis ante obitum suum cuilam Fratri Ordinis nostri, scilicet Minorum, sic tamen quod ille quamdiu ipsa viveret nemini diceret; qualiter videlicet cum idem D. Joannes gravi infirmitate usque ad mortem laboraret, ipsa precum suarum instantia eidem et mortis dilationem et vitæ prolongationem impetravit: diligebat enim eum cordiali affectu, quippe quem sibi secundum Deum satis unanimem experta fuerat.]

c
Confessori
suo vitam
impetrat
longiorem;

C

137 Ipsa autem sancta Virgo continuabat infirmitates suas usque ad mortem: quam et longe ante præscivit. Nam et Prior quidam ab eadem demandatus cum venisset ad eam sabbato in Quinquagesima ejusdem anni, scilicet in profesto Cathedræ B. Petri Apostoli, sequenti die summo mane, circa quartam horam ejusdem Dominicæ, admonerat D. Joannes eundem Priorem, ut intraret cellam ejus, si quid gratiæ spiritualis circa eam vellet experiri. Cum ergo cellam ipsam intrasset, tantam in ea fragrantiam suavis odoris sensit, quam ipsa beata Virgo, pro tunc a Domino visitata et ad loca cælestia deducta, reportaverat, quasi in eadem cella diversæ species aromaticæ repositæ fuissent. Post mutuum itaque colloquium habitum de iis propter quæ venerat, recessurum Priorem admonuit ipsa Virgo, quatenus in diebus Paschalibus ad se rediret, ad conferendum

adhuc de eisdem; postulans ab eo, quod si non inveniret eam, oraret pro ea. Ex quibus verbis satis patet, hoc eam de morte sua dixisse, licet ejusdem mortis mentionem non fecerit.

138 Inter alias res admirabiles quas hæc sancta Virgo solebat videre in paradiso, vidit ante mortem suam ter vel quater in anno rosarum plantam; exilem primum, sed progressu temporis valde excrecentem, sub qua solebat requiescere: de qua arbuscula dicebat ei Angelus, non prius quam percrevisset et rosæ ejus omnes ad maturitatem venissent, ipsam Virginem morituram. Id cum ex ea intellexissent D. Joannes Walteri Confessarius ejus et vidua Catharina prædicta, hæc eam sæpe interrogabat, numquid jam maturuissent omnes ejus rosæ; nec aliud responsi referebat, quam adhuc multum deesse. Ast tribus ante obitum mensibus dixit Virgo, jam plene adultam videri arbores, omnesque ejus rosas esse apertas, ideoque sperare se quod non diu esset futura in vivis: prout reipsa contigit]. d

quod celo
matura esset
in visu edo-
cetur.

139 Adveniente autem solemnitate Paschali, in ipsa sancta nocte Dominicæ Resurrectionis, circa quartam horam, prædictus D. Joannes e Confessor ejus ingressus ad eam, tam ex odore manuum ejus quam ex verbis ipsius animadvertit, quod fuerit more solito ab Angelo sancto visitata: [tantam enim, ut mihi dicebat, apud eam suavitatem sentiebat, quod putabatur diversorum aromatum unguentis peruncta. Super quo cum ille, ei congratulans, Domino gratias ageret,] ipsa ad se reversa, post tunc habitam visitationem, fatebatur se divinitus quidem consolationam, pœnas tamen asserebat sibi gravissimas instare, quas per eadem festa Paschalia erat passura. Dicebat quoque se in eadem nocte audivisse in cælis Alleluia cantari, ac sperare, quod idem Alleluia cum cælestibus civibus breviter in majori gaudio et consolatione esset canitura; leviusque se habituram ab illis gravaminibus, postquam festa transissent. Quod etsi putetur dixisse ac prædixisse de morte sua, non tamen indicavit se breviter morituram. Singulis tamen diebus dicebat, quod pœnæ, quas illis tribus diebus, scilicet ipso sancto Paschæ die feria quoque secunda et tertia patiebatur, non diu essent duraturæ: sicut postea rei probavit eventus.

d
et in ultimo
suo raptu,

e

audit celeste
Alleluia,

ANNOTATA.

a Addit Vita Belgica, qui Virgini admodum benevolus et officiosus extitit.

b Addit eadem: per integram septimanam.

c Id est Cæcilia, Brabantis Celi.

d Visio et prædictio, hoc numero relata, accepta est ex Vita Belgica: quam merito miramur in hac uctioni Latina omissam fuisse: quo fit ut etiam apud Kempensem desit.

e In Vitam error irrepsit, ubi pro, D. Joannes Confessor ejus, ponitur, D. Joannes prædictus Prior.

CAPUT XIII.

De morte ac sepultura S. Lidvinæ, et miris circa eas notatis.

Feria autem tertia infra octavas Paschæ, rogabat D. Joannem Confessorem suum, de mane ad se ingressum, quod nec ipse nec aliquis diligentium se visitaret eam ipso die: quod et factum est, excepto præfato puero Baldewino, qui ipsi usque ad mortem serviebat. Itaque a septima fere hora ejusdem diei de mane usque circa horam quartam post meridiem, qua moriebatur, fere viginti vicibus vomuit materiam satis viridem, quam de felle putabat exivisse. Dixit autem mihi præfatus Confessor ejus, quod, per quatuor

C. XXXIX
Jussis omni-
bus exesse

A tuor vel quinque annos ante mortem ejus, audiverat eam Dominum rogantem, quod non nisi se solo et ipsa sciente moreretur; quodque pœnas et infirmitas suas multiplicaret, diesque suos abbreviaret, et horam mortis suæ acceleraret. Quod et factum est: nam omnibus absentibus [et prædicto D. Joanne legente Vigiliis pro Matre Sororum de Schiedam, die præcedenti circa horam Vesperarum defuncta], obiit.

post magnas angustias, 141 Dum autem frequentes illos vomitus, sicut prædictum est, pateretur; præfatus puer porrigebat ei testam, in quam vomebat, et effusa per vomitum exportabat. Adeo autem angustabatur in ipsis vomitibus, quod conquerendo dicebat puero, ministro suo: Carissime fili, utinam sciret Dominus mens quantum gravor. Dicebat autem hoc de prædicto D. Joanne Confessore suo. Cumque turbatus interrogaret eam, an D. Joannem vellet advocari; tandem adveniente ultimo vomitu, tantam in eo difficultatem patiebatur, quod materiam in gutture collectam non valens ejicere, cepit ex ea suffocari. Quod cernens præfatus puer, suspicatus eam statim morituram, flens cucurrit et nuntiavit D. Joanni ac ceteris domesticis. Qui cum similiter flentes accurrerent, invenerunt eam jam agonizantem. Tunc D. Joannes, apprehensa manu ejus, petiit ab ea signum an viveret, vel an vellet inungi. Cumque illa reticeret, accenso lumine ac mediante lucerna applicato a posteriori parte capitis ejus (putabat enim eam adhuc vivere, et ideo non posse sufferre lumen) invenit eam jam defunctam. Ab instanti autem quo ultimo loquebatur usque ad expirationem ejus, vix intercessit tantum temporis, quo bis vel ter Psalmus, Miserere mei Deus, legi potuisset.

14 Apr 1433. 142 Obiit autem xviii kalendas Maii, videlicet feria tertia infra octavas Paschæ, post Vesperas, circa quartam horam, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo tertio, a tatis vero suæ anno quinquagesimo tertio, [qui secundum cursum festivitatum completus fuerat in die Palmarum ante mortem ipsius. Et convenienter satis in festivitate Paschali obiit, ut quæ particeps fuerat passionum Christi, etiam cum Christo, in sancta festivitate Resurrectionis ejus, ad æternæ vitæ gaudia transiret. Obiit vero completis ab exordio agnitionum suarum triginta octo annis, in principio anni trigimesimi noni.]

C 143 Post mortem autem ipsius, mirabilia quædam inventa sunt circa eam. Nam per multos annos ante mortem ejus, dexterum brachium ipsius omnino mortuum erat, ita quod non poterat illud movere; adhaerebatque junctura scapulæ ipsius, ut putabatur, mediante unico nervo vel consimili modo satis debili. Quo tempore intrabat ad eam chirurgicus quidam, fama mirabili, quæ de ipsa volitabat, attractus. Qui [consideratis circumstantiis ejusdem brachii et divina confusus misericordia, dicebat se scire remedium pro curatione ejusdem brachii; sic tamen quod oporteret eam pro læsura superiori ipsius brachii, recipere aliam inter cubitum et manum ejusdem brachii. Quod cum illa gratanter acciperet (malebat enim salva voluntate divina læsuram habere a chirurgo prædictam, quam antiquam, ut saltem aliquo modo posset uti manu illa) chirurgicus supradictus] superposuit illi juncturae duo emplastra, de balsamo, ut creditur, confecta: quibus eadem junctura successu temporis est solidata [Habeat quoque fracturam in inferiori labio oris, de qua supra dictum est Capitulo vii: quæ etiam duobus aut tribus emplastris ex eodem unguento curata est.]

144 Suscepit autem pro primo incommodo brachii aliam læsuram, sicut chirurgicus prædixerat, inter cubitum et manum ejusdem brachii: adeo ta-

men molestam, quod ipsa idem brachium dextrum sive manum ejus, cum sinistra manu sua apprehensum, difficillime poterat movere. Solita tamen erat dicere, se sperare quod adhuc ante mortem suam Deum erat laudatura cum utroque brachio extenso: quod et factum fuit, sicut apparuit post mortem ejus. Nam [cum brachium ejus dextrum multis annis immobile jacuisset, nec nisi vix per tres homines moveri potuisset; postea autem per translationem læsuræ aliquantum mobile factum fuisset: post mortem tamen ejus nudato corpore, contra omnem spem, et nemine sciente quomodo id factum fuerit], inventa sunt ambo brachia ejus quasi complicatis manibus et digitis circa pectus ejus; unum videlicet brachium cum manu ejusdem ab una parte pectoris, et aliud cum alia manu ad alteram partem pectoris, digitis utriusque manus incurvatis.

145 [Sicut supra dictum est Capitulo ix] multis annis ante mortem suam; videlicet fere triginta annis, usa fuerat ad carnem pluribus cilicinis cingulis; quorum ultimo, a præfato D. Joanne comparato, circa triennium accincta fuerat. Cum ergo defuncta esset et nudata, ut pro sepultura revestiretur, invenit idem D. Joannes et qui cum eo aderant, circa scapulas ejus prædictum cingulum cilicinum, solum quidem a corpore ejus, modo hominibus ignoto; sed integrum, et rotundum, et non solum a vinculis ligaturæ ejus. Petierat etiam, multo tempore ante mortem suam, a sæpe dicto D. Joanne, quod non pateretur eam post mortem suam longam facere moram super terram; sed statim procuraret eam vestiri et sepeliri secundum modum ab ea dispositum. Quod cum ille libenter fecisset, exigente tamen violentia Rectorum civitatis (præceperant enim sub pœna bonorum et capitis, ne eam de loco moveret) corpus remansit in straminibus, sicut fere per viginti annos jacuerat vivum, usque mane feriæ quartæ; quando erat more solito vestitum et in sarcophago ligneo reconditum, ac in eodem loco ubi jacuerat positum.

146 Vestitum vero est idem corpus venerabile, more religiosarum Sororum, in tunica lanea, desuperque accinctum cingulo cilicino, cujusmodi in vita ad carnem uti solita erat: posito supra caput ejus pileo sine mitra quadam de a franceno, in cujus ambitu cum incansto nigro scripta erant gloriosa nomina, JESUS et MARIA, pluries; quorum radiis corda depicta, quasi jaculis sive sagittis transfixa erant. [Hæc autem omnia, scilicet sepulturæ suæ necessaria, pluribus annis antea circa se præparaverat, sicut supra dictum est Capitulo xxvi b]. Sub capite vero ipsius, [sicut desideraverat] positus est sacculus quidam cum lacrymis ejus sanguineis, suaviter redolentibus, quas rosas appellaverat: [quas ex oculis ipsius successu temporis defluentes, et super genas ipsius coagulatas, D. Joannes Confessor ejus, cum communibus lacrymis emollirentur, abradens, in sacculo reconditas, in scrinio penes se reservaverat.]

147 Prædixerat vero, quod, sicut omnes ceteri, cum maximis pœnis moreretur, et quod nulla contingerent miracula in ejus morte: quod et factum est. Facies tamen ejus nullum mortis pallorem seu colorem prætendebat; sed quasi oleo vel vernicio cuncta fuisset, tanto splendore et recenti albedine radiabat, ut neque facies communis hominis mortalis videretur; sed, ut aspicientes dicebant, quasi similitudo hominis glorificati: aiebant enim nunquam tam speciosum imaginem vidisse. Unde licet multi pluries accesserint ad eam videndam, tamen, ut dicebant, non poterant ejus aspectu satiari. Similiter et totum corpus ejus eadem albedine similique splendore

D
PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.
(prout ante
mortem futu-
rum sperat)

CAP. xli
cingulum
cilicinum
mirabiliter
ablutum.

E

Obstantibus
ne statim
sepeliatur
Rectoribus
urbis,

corpus decen-
ter indutum,

a

F

b

CAP. xlii
et omnibus
morbi vestigiis
abolitis spe-
ciosissimum,
c

PER JOAN.
HUGMAN.
EX MSS.
utque inte-
gerrimum,

A dore radiabat, prout a sorore præfati D. Joannis. Sela nomine, accepi: tantaque gratia sanitatis et decenti carnositate refulgebant omnia membra ejus. Fractura videlicet frontis ejus [de qua supra dictum est Capitulo VII, pedes quoque et crura, manus et brachia, collumque rugosum, ac totum corpus ita integrum apparebat, quasi numquam quidquam infirmitatis in eis fuisset vel læsura; excepto quod in vulnere seu læsura dextri brachii ejus, et in uno vulnere quæ sibi Picardi intulerunt, cicatrices, parvæ ad modum fili, apparebant. Habebat autem prædictus D. Joannes tres naturales sorores, quæ cum aliis quibusdam hoc venerabile corpus custodirent, ex aspectu illius et præsentia, tanta gratia replebantur, quod toto hoc tempore, videlicet a transitu illius usque ad sepulturam, nec fame nec siti nec somnolentia gravabantur; sicut a præfata Sela accepi, quæ erat una ex eis.

CAP. XLIII
magno undi-
que concursu
visitur,

148 Comperta autem morte illius, ac fama gloriæ corporis ejus, de qua prædictum est, longe lateque volante, toto hoc tempore quod intercesserat a transitu ejus usque ad sepulturam, etiam usque ad mediam noctem, tantus concursus hominum fiebat ad eam de Rotterdam, de Delst, de Leidis, et de Brielis, ac de aliis circumjacentibus civitatibus et villis, quod, propter diversitatem taxantium eorundem numerum, non audeo millium numeros explicare. Pueri quoque trium aut quatuor annorum, quasi ad ambulandum procincti, tam affectuose currebant; quod etiam homines propectæ ætatis incitabant ad visitandum tantas Reliquias. Ingressi autem domum, in qua funus erat, quia statura pusilli erant nec erigere se poterant, ut corpus sanctum in lecto vel in loco in quo positum erat viderent; vociferantes quam plurimi dicebant, Nonne ego video Virginem hanc, pro qua videnda de Rotterdam vel Delst, etc. veni? Tunc adstantes levaverunt eos ad videndum eam, ac postquam vidissent, cum elemosynis albi panis remiserunt ad propria. Sed et matrona quædam cum parvulo suo, ætatis unius anni et trium mensium, cum advenisset; infantulus ille, manibus complicatis et facie ad funus conversa, oculos suos ita reverenter et seriose in illud retorsit, quod ii qui ipsum funus custodiebant, devotionem infantuli videntes et admirantes, movebantur in lacrymas.

CAP. XLIV
sed ad conta-
ctum immun-
dæ personæ
aliquid plen-
doris amittit

149 [Propter patientissimam tolerantiam eorum quæ continuo patiebatur, et quotidianam cum sanctis Angelis familiaritatem, atque in celestibus conversationem, ad tantam hæc beata Virgo puritatem pervenit, quod quemadmodum qui tangit picem inquinabitur ab ea; ita et ipsa immundorum hominum manibus plerumque attrectata, visibiliter maculabatur. Nam cum adhuc ipsa vivente nonnumquam talium manibus manus ejus tangerentur, per biduum vel triduum nigrae maculae, prius in ea non visæ, in manibus ejus remanserunt. Sic et post mortem ipsius, cum, sicut dictum est, facies ejus tanto splendore radiaret; accedens quædam femina cum aliis visitationis gratia, quinquagenarium suum, quod vulgo Pater-noster dicitur, super faciem ipsius ex devotione, ut putabat, circumduxit: statimque illa facies ex illo contactu successive notabiliter est obscurata. Quapropter cum corpus ejus in ecclesia positum, ad adstantium aspectum, per apertionem sarcophagi, postularent quidam manifestari; ceteri, qui hujusmodi noverant, aperiri prohibuerunt; timentes ne, si amplius obscurata fuisset, alii scandalizarentur.]

CAP. XLV
Sepelitur fe-
ria 11 post
Pascha,

150 Tandem feria sexta infra prædictas octavas Paschæ, quarta videlicet die transitus sui, post celebrata devotissime solennia Missarum diei, sepulta fuit, hora duodecima in meridie [(exemplo Salva-

toris, qui completo cuncto mysterio redemptionis humanæ, feria sexta parasceves in meridie, defunctus fuit, et eodem die advesperascente sepultus) suadente et adhortante populum Priore, de quo Capitulo XIII XXXVIII dictum est, ut pateretur eam sepeliri, atque ab eodem sarcophago ante sepulturam firmiter obserato.] Sepulta est autem in Australi plaga cœmeterii ecclesiæ S. Joannis Baptistæ in Schiedam, in fossa, desuper opere lapideo a cœmentariis operata: nec fuit sanctum corpus ejus terra desuper opertum, nec etiam inferius terram tetigit, sed positum erat super trabes quasdam sive ligna in fossæ latitudinem intrinsecus extensa. Petierat enim ante mortem suam, ut quemadmodum ipsa in triginta annis terram non tetigerat; ita nec ipsam defunctam terra tangeret aut operiret. Superior autem pars sepulcri ejus, quæ scilicet supra terram est, opere lapideo duobus fere cubitis elevatur, et saxo rubeo operitur. Tumba autem ipsa interius satis decenter ornata fuit, videlicet rubeis crucibus, quales in ecclesiis dedicandis solitum est fieri.

151 Post sepulturam ejus, cum multis visitationibus et diversis diversorum oblationibus honoraretur; d Rectores ecclesiæ consilio inito, sequenti annoscilicet millesimo quadringentesimo trigesimo quarto, capellam lapideam, circa festum decem millium e Martyrum fundatam, cum altari super tumbam ejus construxerunt, tendentem a choro, inter duo pilaria seu columnas ecclesiæ, ad sepulcrum.

152 [Hæc pauca de multis et quasi innumerabilibus modica dixisse sufficiat. Nam (ut verbis ipsius, quibus de his ipsis quæ circa eam divinitus gesta sunt dicere solebat, secundum veritatem utar) omnia quæ de quocumque statu ejus dici poterant, quasi folia sunt de arboribus fluentia, quarum radices videri non valent: sunt et veluti spicæ, quas Sancta Ruth post terga metentium et manipulos ligantium colligebat, quæ revera valde paucæ sunt respectu manipulorum. Ut enim ex præcedentibus patet, post novemdecim quasi annos ægritudinum suarum a principio, quibus tam parco et superhumano cibo potuque utebatur, per reliquos fere novemdecim nullo cibo vel potu utebatur, nec corporalia superflua nisi per vomitum emittebat. Et hoc quanti ponderis sit quis explicabit? Sic et divinas consolationes ejus, quas per contemplationem experiebatur, in quibus fere per viginti quatuor annos quotidie quasi in paradisum et ad celestia gaudia, ad purgatoria quoque et infernalium loca rapiebatur, quis enarrabit? Ineffabilis quoque erat caritas ipsius, qua, cum Apostolo supplens ea quæ desunt passionum Christi in corpore suo, tanta pro redimendis animabus a pœnalibus locis patiebatur. Sed et ipsis quoque qui in hac vita paupertate vel squallore variarum miseriarum vel infirmitatum ac tribulationum premebantur, quantum compassionis affectum et opem pietatis pro posse exhibuerit, satis liquet ex præcedentibus. Unde pro his omnibus copiosa mercede, multipliciter a Patre misericordiarum in cœlis jam recepta, remunerari non ambigimus: quin etiam eandem voto quo possumus merito rogare debemus, quatenus pro nobis pauperibus et infirmis Dominum exorare dignetur, ut et nos ad misericordiam Domini pervenire post excessum miserabilis vitæ hujus valeamus. Quod nobis concedat, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus in secula. Amen.]

ANNOTATA.

a Francenum, id est, Membrana Francica, quæ Belgis Francyn, estque candidior, elegantior et tenuior vulgari.

honestâ in
tumba supra
terram,

d
F
supra quam
altare et sa-
cellum
struuntur.
e

Epilogus au-
ctoris,

cum synopsi
excellentium
ejus virtutum,

F
Col. 1, 24

et invocatione
Sanctæ.

A b Videtur indicari quod juxta formam coronæ, quam sibi præparatam sed adhuc imperfectam vidisse dicitur initio citati capitis seu num. 88, jussit hanc, velut coronam, atramento depingi: nam alias toto illo copite nec alibi usquam ulla hujus apparatus apparet mentio.

c Vernix gummi seu lacryma juniperi, quo picturæ statuæ inductæ novum fulgorem induunt, a verno quo fluere solet tempore, inquit nonnemo. At prius quam vocem hanc latinitate donaret, querendus ei fuerat auctor Latinus probatus, qui ea usus fuisset. Quid si Francis, Italis, Belgis atque Germanis communem nunc dictionem, dicimus ab ipsa origine barbaram, compositam ex duabus radicibus Teutonicis Nisch madulus, humidus, apud Kilianum in etymologico Teutonico; et fer pulcher, quod adhuc ex Saxonica veteri apud Anglos usurpatur?

d Addit Vita i Dicentium se per vota, Deo et Virgini huic facta, a febribus, calculo, aliisque morbis liberatos fuisse.

e Coluntur Sancti x mille Martyres 22 Junii, et in Breviario Ulrojectino an. 1518 invenitur valde solenne de iis Officium, cum oratione, lectionibus et Antiphonis ad Magnificat propriis: an ratione insignium Reliquiarum ex Oriente huc translaturum?

APPENDIX

B Tria miracula, ad invocationem S. Lidvinæ facta, per Thomam a Kempis descripta.

Sed jam ad comprobendam bujus virginis sanctitatem, dignum omnino videtur, in fine libri adnectere de multis signis tria notissima miracula, ad honorem Dei et istius sacræ virginis laudem: quæ ex fide dignorum, perhibentium testimonium sanctitati ejus, verissima probantur, et per ora multorum referuntur, breviter Deo cooperante in Hollandia facta.

154 Fuit in civitate Delfensi virgo quædam, quæ octo annis continue lectum tenens, graviter ægrotavit. Hanc quatuor magistri, in medicina periti et famosi nominati, visitabant: et humana pietate permoti, magis au em amore Dei inducti, succurrere ei cupiebant. Erat autem ægritudo istius Virginis, prædictis jam magistris omnino occulta, nec aliquis eorum poterat dare aliquod remedium, quod potuit ægrotanti prodesse. Inter quos unus magistrorum, magister Wilhelmus Sonderdane, Doctor approbatus, multum admirans dixit Virgini prædictæ: Tu nondum tanto tempore passi es tantos dolores, sicut felix illa virgo Lydewigis: propter cujus merita, jam Dominus facit multa miracula in partibus nostris. Virgo igitur ægrotans hæc audiens, ex propria devotione, aut potius divina inspiratione accensa, legit tot orationes Dominicas, (Pater noster vulgariter dictas) quot sunt membra in corpore hominis, ad honorem Dei et istius sanctæ Lydewigis virginis. Contigit ergo post hæc, quod felix Lydewigis virgo apparenter visitavit virginem languentem, dando ei remedium artis medicinæ, et veraciter curata surrexit sana, ambulans, comedens, et opera sanarum virginum exercens. De quo magister supradictus valde stupefactus, hoc ipsum verissimum esse testatur.

155 Secundum miraculum contigit a Goudæ, in notissima civitate Hollandiæ. Erat ibidem in clauetro Virginum monialis quædam, quæ habebat contractionem nervorum in una tibia: cujus tibia fuit ita incurvata et contracta, quod ire non poterat, nec eam quovis modo ad longitudinem alterius extendere ad spatium duarum palmarum. Ista libenter visitasset medicum istum magistrum Wilhelmum Sonderdane prænominatum (qui antea unam de eadem domo in Delst sibi transmissam, cum remediis ar-

tis suæ et Dei gratia auxiliante, in spatio octo septimanarum curavit) sed a Superioribus suis non poterat licentiam obtinere. Contristata igitur flevit amare pluribus diebus, quia clauda maneret omnibus diebus vitæ suæ, ut aestimabat, sic existens male contenta. Tandem venit felix illa Virgo Lydewigis de nocte, loquens cum ea et dicens: quod impetraret a Sororibus, ut quælibet monialis illius domus legeret quinque Pater-noster et Ave-Maria, ad honorem Dei et ipsius virginis Lydewigis; atque in Dominica die in propriam ecclesiam se portari faceret, sicque sanitatem tibie claudæ recuperare deberet. Quod incunctanter actum est. Nam licentia a Confessore suo obtenta, portata fuit ad ecclesiam, ut Lydewigis ei per revelationem dixerat: et sub Missa subito perfectam sanitatem tibie suæ acquisivit; per semetipsam lætissime exiens, ac gratias maximas Deo referens, qui per merita hujus felicissimæ virginis Lydewigis istud miraculum operatus fuerat.

156 Tertium vero miraculum Leydis contigit, in oppido celebri partis Hollandiæ. In hac populosa civitate fuit virgo religiosa, quæ habuit in collo duritiem canerosam, ad quantitatem magni pomi; sic quod nec bibere aut comedere poterat, aut se inclinare, quin volebat b suffocari, ex nimia angustia anhelitus. Ista venit nudis pedibus et sine lineo ad sepulcrum prædictæ sanctæ Virginis, pro auxilio impetrandæ sanitatis: quo non obtento recessit cum magna tristitia, ignorans quæ bona sibi essent ventura. Nocte sequenti post recessum suum a sepulchro, et somno habito expergefata, fuit plene curata ab illa canerosa duritie, quam passa fuerat octo fere annis, sicut notum est multis. Hanc virginem miraculose curatam, supra memoratus magister Wilhelmus Sonderdane, Doctor in medicinis, oculis suis vidit, et collum ejus manibus tetigit: qui etiam testimonium fidelissimum perhibet scriptis suis de omnibus præmissis, dicens: Testor Deum, quod ista tria acta sunt in brevi tempore: sed et alia plura, quæ vidi oculis meis, longum esset enarrare. Hæc supra scripta miracula contigerunt, Deo innovante signa in diebus nostris, anno Domini millesimo quadringentesimo quadagesimo octavo: præside in sede Apostolica sanctissimo Papa Nicolao quinto, Pontificatus ejus anno secundo.

157 Hactenus Thomas a Kempis, quibus adde paulo recentius unum, postquam aliqua Vita jam impressa manibus vulgi terebatur, adjectum ad culcem Vitæ, quæ fuit Delfis in Hollandia completa anno Domini mccccclxxxvii, die iii Martii. Ipsum est tale. Accidit ut frumentaria navis ab Orientalibus e partibus ingressa mare d Meridionale vela facere, sicut aliæ, non posset: inquirentibus in causam nautis, conspectus est liber S. Lydewigis fluitans supra mare; quam cum ejecta situla ad se attraxissent, recepissentque in navim; continuo illa prævolavit ceteras Amstelodamum, unde liber Schiedamum missus est.

ANNOTATA.

a Gouda, ad cognominis sibi fluvii in Isalam influentis ostium sita, quatuor fere horarum itinere distans Schiedamo.

b Teutonismus est, quo per antiphrasim utimur in rebus maxime involuntariis, ut sunt mors, suffocatio, disruptio, submersio etc.

c Orientales partes intelliguntur regiones circum mare Balthicum, quod quia e Belgio in Septentrionem navigantibus ad Ortum est, Oost-zee iisdem dicitur. Hinc civitatum Hanzeaticarum Societates mercatoriæ, aliæque eorundem tractuum, vocantur Osterlingi; et quam Antuerpiæ

D
PER JOAN
BRUGMAN.
EX MSS.

restituatur :

E
b
Cancro
colli durities
emollitur.

F

c
d
liber Vitæ
ejus miracu-
lose servatur.

NOT. 9

Incurabilis
ægritudo

Sancta appa-
rente sanatur.

a
tibia contra-
cta

PER JOAN.
BRUGMAN.
EX MSS.

A *Antuerpiæ communem sibi extraxere augustissimam domum, 300 familiarum capacem, het Oosters huys. Præcipuum autem commercium fecerunt in frumento huc advehendo consistit, quo toto Belgio olim istæ Societates fuerant celeberrimæ.*

d Mare Meridionale vocatur amplissimus maris sinus, Hollandiam Frisiamque determinans, Australis sive de Zuder zee dictus, respectu Oceani Germanici, qua Hollandiam et Frisiam ad Septentrionem alluit, de Noord-zee nuncupati.

VITA POSTERIOR

Auctore eodem Joanne Brugman. a
ex veteri impresso Schiedumensi
an. MCCCXCVIII.

PROLOGUS.

in Vitam almæ Virginis Lydwinae b

Aliis vana
et secularia
scriptitantibus,

B *Præclara sunt præconia veraque testimonia piarum Scripturarum, quoniam mirabilis sit Deus in servis suis, desiderabilis in filiis, gloriosus in Sanctis. Multa nimis, sed non credibilia, de diis mortalibus, utpote Jove, Saturno, Mercurio, Junone, Pallade, nec non fallacis pulchritudinis Venere confingere Poetæ. Super magnitudine magni quondam Herculis, Hectoris, Trojæ, Julii Caesaris, utriusque Scipionis et aliorum, quos solum ardor inanis gloriæ ac fatilis honoris claros ac famosos effecit, nonnulli scriptitantes, membranas librosve repleverunt, Deo deorum ac Regi regum minime deferentes. Nos autem oraculis, miraculis, imaginibus ac speculis certius, quæ lucent in rebus creatis, edocti, Regi seculorum immortalis ac invisibili, soli Deo vero, gloriam et honorem dantes; quam mirabilis fuerit in electis suis, humili stylo, pro modulo virium, in medium proferamus.*

ali rectius
et utilius
Sanctorum
Actu describunt,

2 Clara quidem nimis atque modulosa valde priscorum extitere patrum nostrorum scripta, quibus non modo virtutes ipsas laudabiles agnoscimus, quin imo et ipsos virtutum, tam intellectualium quam moralium, opinatissimos possessores, nobis admirandos, venerandos pariter et imitandos comperimus. Operæ pretium siquidem ad futurorum memoriam semper extitit, et ad gloriam Altissimi, ejus Spiritus operatur, ubi, qualiter, quantum et quando vult, virtuosos quosque commendare, viros illustres extollere, et trophæa victorum depingere. Sanctorum describere actiones: quibus ante luciferum genitus in splendoribus Sanctorum, domum suam illustrare dignatur etiam a principio. Felix nimium aurea patrum priscorum ætas, plurimis virorum clarissimorum ornata fulgoribus, novis jugiter inserta coronis, vernantibus insita gemmis! Innovat agrum magnus agricola Deus, nunc liliis, nunc rosis, nunc violis. Vineam suam respicit, videt et visitat vitis vera Christus Dominus. Depulso longius Aquilone, flat et perflat Auster ille, videlicet Spiritus Sanctus, ubi, qualiter, quantum et quanto vult, hortum suum, et flant aromata illius odorifera valde. Nunc ex viris viros eligit; nunc ex mulieribus mulieres elicit; nunc ex parvulis parvulos colligit; ut fortia quæque confundat: suscitavit de terra inopem, et de stercore pauperem, ut collocet eum cum principibus: quoniam pusillum et magnum, marem simul et feminam, puerum ac senem creavit Altissimus, imo æqualis est ei cura de omnibus.

quorum
nunquam
deficit copia
et varietas,

3 Postquam Sanctus Sanctorum ad nos descendere dignatus est, nunquam cessavit unctio ejus, quin unguentum ejus, quod ad superabundantiam in Christo capite nostro est, descenderit in barbam, barbam Aaron: descenditque in oram vestimenti ejus. Et quidem currunt filia regum in honore, in

quomodo
nunc data est
hominibus
Lydwina,

odorem unguentorum ejus: currunt et filia Tyri D cum muneribus, et filia Babylonis misera: quia scriptum est, Memor ero Raab et Babylonis scientium me. Nequaquam peribit jam Sanctus de terra, nec deerit rectus in hominibus. Et ne mentiar, de mulieribus nostri temporis unam reperi, quam ut lumen in vase fictili, in sexu fragili, in choro puellarum humili, vergente mundi vespere, militantis Ecclesiæ tam viris quam mulieribus tamquam memoriale suorum mirabilium, mirabilis et omnipotens Deus in lucem produxit. Sane, diebus istis novissimis, Pater misericordiarum et luminum specialem sibi sponsam elegit Lydwina: quæ nos, in quos fines seculorum devenerunt, velut sidus vespertinum, sua puritate respargeret; quæ nos suæ patientiæ speculo, quasi luna in medio nebulae, dirigeret; et quæ nobis, ut sol oriens in Altissimis Dei, tympanistriarum juvenularum in medio, flammivoma, caritate refulgeret.

4 Contuentibus plane vitæ Virginis hujus cursum, habet virgo quo oblectetur, habet humilis quod admiretur, habet zelator perfectæ sapientiæ quod sequatur. Porro invenit in ea reus quod præstet fiduciam, justus quod augeat justitiam, perfectionis æmulator quo charismata meliora velut primitias spiritus æmuletur. Ad videndam igitur Dei bonitatem in Virgine præclara, in puella tam mirabiliter ex millibus electa, vocentur parvuli, sugentes Christi ubera; convenient pervenientes ad congratulandum sponsæ, introductæ ad Christi connubia. Venientes, quæso, venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, quique terrigenæ et filii hominum, simul in unum dives et pauper. Veniant astrologorum agmina, Ptolemæus cum ceteris; accedat medicorum acies, Hippocrates, Galenus cum sequacibus; et assumpta veridica narratione de tenera Virgine hac, indicent, secundum facultatem suam, vitæ Virginis hujus, si potuerint, rationem. Profecto causam non assignabit delusor fidei nostræ Averroes, non Avicenna naturalium scriptor optinus, non Plato metaphysicus, non physicorum concio tota, nisi supernaturali lumine illustrentur: unde frequenter hæc Virginis nostræ Lydwinae deficientibus scrutinio, fuit commune quo adjunxit quod diceret; Scio, inquit, scio, quoniam vani filii hominum, varie circa me perscrutari moliantur operum Dei rationem, ut eam capiant, captamque in scriptis redigant: sed supervacue dixerim fieri scrutinium hoc, quoniam quanto scrutantes scrutati fuerint, tanto magis magisque scrutando tabescent

ex qua omnes
proficiant,

E

et Dei opera
stupenda
mirari discant

5 Erat revera clarissima mulier hæc quasi altera temporis nostri Ruth, colligens spicas post terga metentium: erat plane mulier fortis, procul et de ultimis finibus terræ quæsitæ; quæ instar Alisag, inter filias regni, Regis in domum, tamquam Sunamitis, primum introducit; quæ pacto nocturnæ quietis silentio, sedere permittitur cum Maria; quæ tandem ingresso Principis celsi solio, conregnat ut Regina. Felix insuper terra nostra, quæ benignitate a Domino suscepta dedit fructum suum. Protulit mater Ecclesia, diversas per orbis provincias, turbam Sanctorum vernantem: nunc Apostolos de Judæa mittens, nunc ubilibet sanguinem sanctorum Martyrum colligens, nunc Doctores radiosissimos universo mundo distribuens, nunc Anachoretas ad desertum dirigens, nunc Cœnobitas sparsim conjunctimque conglutinans, nunc Evangelicæ vitæ professores ad reformationem desertæ Christi vineæ parturiens: unde congruum fuit ut Hollandia, quondam sterilis, felicem hanc rosulam, omni virtute conspicuam, inter lilia et violas, quibus affluit inter ceteras mundi nationes, Domino parturiret.

6 Ipsa quippe, ut vidi, Hollandia regio fertilis, in Germaniæ

Hanc Virginem, præclaris mulieribus comparandam.

*Hollandia
regio lauda-
tissima,
edidit;*

*nulla re
gloriosior
quam hac sua
columna,*

*qua ut cedrus
inter virgines,*

*ut palma
inter Martyres*

*ut rosa inter
Apostolos,*

*ut oliva inter
Patriarchas,*

*ut platanus
inter Prophe-
tas*

*ut balsamum
inter Angelos
fuit;*

*quam auctor
veteris Testa-
menti matro-
nis praeferebat,*

A Germaniæ finibus inferioribus sita est : regio, in-
quam, palustris, aquis fluviorum Rheni atque mul-
torum irrigua ceterorum; locus uberrimarum pas-
cuarum, armentorum et pecudum; nutrix opum et
negotiationum imperterrita : ejus incolæ proveri
sunt et elegantes, viri ejus fortes et robusti; populus
audax animo, venustus facie, pulchrior et honestior
moribus et maturior. Plebs ejus communiter devo-
tissima Deo, fidelissima hominibus; prædarum et
rapinarum minus avida; victis misericors, et in hos-
tes ferox valde. Hæc si quidem parva mundi portio,
nequaquam minima in millibus Germaniæ : quia ce-
teris Ecclesiæ partibus infirmantibus, hæc summe
cernitur multæ religionis mater, virtutum ac virtuo-
sorum ferax, reformatarum quarumlibet zelatrix
personarum, hospitalium ac domorum pauperum pro-
motrix, virginum ac continentium viduarum specu-
lum, omnium Ordinum vitæ regularis tutrix egregia,
esurientium et sitientium in vicinis et remotis eru-
cians promptuarium, honestissimæ viduitatis parens
fecunda, columbinæ simplicitatis plus quam serpen-
tine calliditatis amatrix sincera, ecclesiarum insu-
per sumptuosa constructrix et ornatrix indefessa,
Christianæ vitæ atque contemplativæ societatis ad-
modum præ multis gentibus et provinciis super-
plena.

7 Porro plantulam hanc, ex utero almæ matris
Ecclesiæ, ex matrice diœcesis Trajectensis, in gre-
mio Comitatus Hollandiæ, quasi campidactricem ac
primicream, moderator temporum ac rerum om-
nium Deus eduxit in lucem gentis suæ : quatenus
esset ut cedrus sublimata in monte Sion, montem
dixerim a perfectione Confessorum; uti palma ex-
altata in exercitu Martyrum; quemadmodum plan-
tatio rosæ in senatu Patrum et Apostolorum; tam-
quam oliva speciosa in cœtu Patriarcharum; quem-
admodum platanus in cuneo Prophetarum, sicuti
cynamomum et balsamum aromatizans in choris
Angelorum. Et quid mirum? numquid puellarum et
virginum collega, erat ut cedrus alta Libani, quæ
sancta fuit, casta fuit, et integra corpore et spi-
ritu? Numquid non cypressus redolens, erecta in
medio Confessorum, quæ universæ virtutis et justi-
tiæ norma fuit? Numquid non palma in exercitu
Martyrum, quæ totam vitam in cruce dolorum in-
numerabilium, ut speculum patientiæ, ultronea per-
egit? numquid non rosa rubens in senatu Aposto-
lorum, quæ tanta penuria tantaque paupertate spi-
ritus, tantaque caritate plus quam triginta annis
Christo Jesu animas lucrifecit? Numquid non oliva
speciosa in cœtu Patriarcharum, quæ nedum sua,
sed sese, corpus videlicet et animam, tamquam duo
minuta cum vidua tenens, vivis et defunctis liben-
ter, imo et frequenter, superimpendit? Numquid non
platanus in cuneo Prophetarum, quæ non modo fu-
tura præcivit, verum absentia tamquam præsentia
cordiumque arcana, personis, locis et temporibus
opportunis, revelavit? Numquid non cinnamomum
et balsamum aromatizans in choris Angelorum,
quæ veluti amica amico, facie ad faciem, Angelis
loquebatur, et sicut homo homini congratulabatur?
Proculdubio.

8 De Præclaris mulieribus pleraque descripsit
Boracius, de viris illustribus plurimi codices depin-
xerunt, et præsertim illustrior Hieronymus : sed
teste conscientia, timeo ne præ altitudine hujus mu-
lieris, improbus et indignus laudator inveniar. Quid
dicam? pertimesco. Commendatur et merito, per
sacram Scripturam Sara, quia filium concepit An-
gelica revelatione præventa : hæc autem non mater,
sed virgo, Angelis familiarior. Commendatur pru-
dens Rebecca, quæ Haalma dicebatur, id est, Virgo
abscondita, quia argumentosa pro salute filii : hæc

autem triginta tribus annis sub tugurio jacuit, pro
salute filiorum Dei argumentosior. Commendantur
sorores Lia et Rachel, Lia, quia fecunda, Rachel,
quia decora : vere gratiosa Lydwina, fuit in prole
fecundior illa, et in conspectu Regis, ejus gloria
quæritur intus, ista venustior. Laudatur Ruth hu-
milis atque grata, hæc in humilitate et paupertate
hilarior. Laudatur Abigail, a discretionis verbi; et
mulier Thecunitis, quia ad placandum suavis : hæc
in auferendo iram Dei a populo, et iram viri a viro,
multo suavior atque doctior. Laudatur Abisag, quia
canicem Regis fovit adolescentula : hæc in minis-
trando crucifixo Regi, grabatulo decumbens, fer-
ventior. Judith prædicatur, quia ad orandum pro
populo sancta : et hæc ad intercedendum efficacior.
Prædicatur a Sara filia Raguël, quoniam [convitum
ancillæ suæ sustinuit : et hæc] ad opprobriosa et
alia quævis illata patientior. Prædicatur Regina
Saba, quia venit a finibus terræ audire sapientiam
Salomonis : et ecce mentis affectibus, non corporis
gressibus, Regem pacificum laudare pariter et obau-
dire solertior.

9 Quid plura? sitit cum Samaritana, sed potatur
uberius : clamat cum Chananea, sed de fide non
commendatur minus : ministrat Christo cum Mar-
tha in membris ejus, nec perturbatur interius : se-
det ad pedes cum Magdalena, nec frustratur rore
intrinsecus : stat juxta Crucifixum confixa cum Ma-
ria, quemadmodum et de fructibus ejus satiatur me-
dullitus. Itaque tamquam mulier timens Deum, ipsa
digne laudatur : tamquam mulier sensata et pudora-
ta, invenit gratiam : tamquam mulier gratia præ-
multis velut Esther adornata, gloriam accepit et co-
ronam. Hæc est Hesperus, septentrionalibus terræ
pontique regionibus lucem sparsura clarissime, quam
Dominus de imo transvexit ad summa : ut quemad-
modum prius claruerat in terris per humilitatis, vir-
ginitatis, pudicitiae et patientiæ summæ speculum;
sic postmodum suo suffragio imperialis facta in cœ-
lis, cæcis lumen, aridis gratiam procuret et salutem.
Haud dubium quin pluviam voluntariam, nobis sum-
mopere necessarium, suo tempore super sicca vehe-
menter corda, ex alto dabit Dominus per illam : quam
quasi suo in gremio requiescere fecit, quam sic pane
suo tam tenere pavit, quam calicem tantorum dolo-
rum bibere voluit, quam ultra triginta annos quasi
pedissequam, suorum vulnere pariter et dolorum
statuit bajulam fieri.

10 Et quis putas fidelis et prudens in hac mate-
ria concipietur servus, qui dignam Christi famulam
condignis tollat laudibus? Numquid cæcus judicium
sanum dabit de coloribus? Numquid mentis inops,
ignavus, inutilis, mulierem fortem ut giganteam com-
mendabit? Numquid præco mutus, religionis expers
in peccatis natus totus, laudem, perfectionem et pa-
tientiam ejus ernetare sufficiet? Vellem, utique vel-
lem, o Doctor optime Willhelme., qui cognominaris
Sonder-dank, arte medice, quod sicut me sæpius
induxisti ad opus hoc, quod supra vires meas est,
conscribendum hujus ad honorem : ita sumptus qui
necessarii sunt addidisses. O utinam de superabun-
dantia benedictionis tuæ vel unam tantum mihi de-
disse ex omnibus; qui nedum te templum Christi
sponsæ dedicasti, sed ex tugurio, quo languens ja-
cuit, ecclesiam ex cemento, latere, ligno et lapide
construxisti : qui nonnullos exemplo tuo in amorem
cœlestis hujus margaritæ succendisti : qui oculis
carnis ipsam vivam vidisti, videns alloquentem et
respondentem audisti, manu forsannam virgi-
neam contrectasti; suasque infirmitates, ni fallor,
agnovisti : qui sentis in spiritu dilectam tuam, si
verum fatearis insuper, quamquam jam defunctam.

11 Sed per hoc quid innuere velim quæris?

Virginem

D
PER JOAN
BRUGMAN.

a

et mulieribus
in novo
laudatis
comparans,
E

F
negat digne
u se posse
laudari,

qui vivam
numquam
cognoverit ;

PER JOAN
BRUGMAN
tamen ex
relatu fidei
cognita

- A Virginem non vidi, viventem non audiui, nec defunctam sentio : et testimonium perhibere adhortaris. Si quid habeo, illud maxime a te habeo, illud ex scriptis Confessorum Virginis ipse concipio, id ex libellis hinc illicque trajicio, et ex relatu fidedignorum fideliumque virorum ac devotarum mulierum disco. Et quia fides mea ex auditu, secundum fidem meam sic ad eam fertur amor meus : et ut totum dicam, ex fide quam gessi ad eam ab annis pueritiæ meæ, et quam adauget Dominus usque ad hunc diem, ardens factum est cor meum, et venter meus quasi mustum absque spiracula, quod lagenas novas dirumpit. Verum tamen dum me caritas scribere compellit, imperfectum meum, quod vident oculi mei, me retrahit ; siquidem sane in veritate cum Psalmista loquar, tota die verecundia mea contra me est, confusio faciei meæ cooperuit me. Nosti tamen, dilectissime virorum, quid tibi, dum apud te tua in domo esse, dixerim. Vae mihi, inquam, si tacuero (quanquam non viderim oculis carnis, quam prædicaturus ero) si non magnificaverim in populis, quam tanta gloria laudandam non diffido desuper in excelsis. Timeo ne, cum tacuero, clamabunt per aera spiritus, per plateas infantes, in parietibus lapides ; ex quo jam tertio scribere efficacius, commo-

Psal. 43, 16
premere non
potuit.

excusat le-
ctori tenuita-
tem suam,

et opus suum
in tres partes
dividit.

- B 12 Oro tamen quemlibet pium lectorem, ut perlectis in toto vel in parte, quæ Deo duce jam tertio compingere potui ad laudem hujus sacratissimæ Virginis, oblique non judicet ; non dente, sed linea, fraternæ correctionis moderetur ; non contemnat rei veritatem, si rhetoris eloquium non adsit ; non adscribat præsumptioni, quod caritativa ratio compexit ; non retorqueat in personam laudatam vitium aut imperfectum laudatoris. Suscipiat queso caritas schedam hanc, quam descripsi tripliciter, multiplici licet barbarismo contextam : in qua, juxta morem incipientium, prima pars dabit Virginis ad servitutem Dei ingressum ; secunda pars, secundum formam proficientium, ejusdem Virginis ostendet progressum ; tertia vero pars, secundum exemplar perfectorum, dilectæ Lydwinae describet egressum : quia incongruum mihi visum est secundum ordinem temporum procedere, ne confunderem materias ultiores : quin imo, pro consolatione spirituum devotorum, fasciculos myrrhæ, prout ex verbis et gestis sponsæ Christi colligere valui, sic in ordine colloca-
vi. Satis enim mihi est, ut benedictam Domini sponsam, juxta competentiam virium, humillime pronuntiem generationi omni quæ ventura est : nam et annuntiabunt cœli justitiam ejus. Et si minus veneranda videatur genti peccatrici, filiis sceleratis ; reverenda nihilominus videbitur, per ea quæ scribo, saltem populo humili, qui nascetur, quem formabit Dominus.

- C

ANNOTATA.

a Prima libri facies insculptam habebat S. Lidwinam cum lilio, in suprema vero imaginis ora designabatur ipse Brugman, in habitu Franciscano, ad mensam sedens et scribens in libro hæc verba, Schiedam in Hollandia.

b Addebatur in impresso : Et hæc est translatio tertia per Venerabilem P. Fr. Joannem Brugman etc. ut infra in fine Vitæ.

c Perperam irrepserat nomen Annæ et deerant quæ uncis inclusa supplevimus.

LITTERA TESTIMONIALIS

quam, laborante ipsa Lydwina Virgine in ægritudine conscriptam, ad robur veritatis, Judices Schiedamenses sigillo suæ Communitatis munierunt in hac forma.

Nos Ballivus, a Scultetus, Burgimagistri, b Scabini, et c Consules oppidi Schiedam, sub Ducatu Hollandiæ, sub diœcesi Trajectensi, notum facimus universis, quod vidimus et legimus, in anno Domini mcccxxi die xii mensis Septembris, litteram sigillo nostri oppidi sigillatam, continentem de verbo ad verbum prout infra.

ab
c

13 Universis et singulis Christi fidelibus, spiritalibus et secularibus, majoribus et minoribus, nobilibus et ignobilibus, utriusque sexus hominibus et personis, cujuscunque status, gradus aut conditionis extiterint, in civitatibus vel extra, in terris vel in aquis, aut ubicunque alias moram traxerint, aut sua domicilia seu loca habitationis habuerint, ad quos præsentia pervenerint, Ballivus, Scultetus, Burgimagistri, Scabini et Consules oppidi Schiedam in Ducatu Hollandiæ, sub diœcesi Trajectensi, humiles salutationes semper prævias cum agnitione veritatis : quia recta ratio hoc judicat, justitia exigit et requirit, quod res et causæ veraces evidenter ad aures intimari, propalari et manifestari possunt, imo merito propalari, ad aures intimari et manifestari et testificari debent ; præcipue tamen istæ, in quibus laus, honor, et gloria Dei inesse possunt ac relucere.

Ex obligatione
veritatis
testandæ

14 Certificamus igitur et innotescimus, et scire desideramus omnes et singulos Christi fideles præscriptos, propalamus, ad aures d intimamus et testamur in veritate in his scriptis, de factis et rebus mirabilibus valde et inauditis, quæ in memorato nostro oppido contingunt et facta sunt, et quotidie adhuc in quadam Virgine, Liedwy Petri nominata, fiunt et contingunt. Hoc est intelligendum, quod eadem virgo et puella, infirma valde fuit, et in lecto suo permixime torquebatur, in quo etiam jacet et jacuit bene viginti tribus annis, in festo Purificationis B. Mariæ Virginis ultime præterito. Et infra idem tempus numquam usa est neque recepit nisi unam dimidiam pintam vini, per septimanam vel quasi, cum aqua modica vel parum de sucro vel cum valde paucis cynamomo bene trito : excepto quod infra tres primos annos suæ infirmitatis, aliquoties et inter tempora, modicum de pomo vel pane accepit, et quandoque de dulci lacte parum comedit vel potavit : sed infra septem annos ultime præteritos nullo omnino cibo vel potu usa est, neque utitur pro præsentia.

certificant
quod Lyd-
wina
d

annis 23
agra decum-
bens,

15 Non dormit, neque per omnes supra scriptos annos unquam dormivit, nisi parum valde, et vix per duas noctes, omnibus simul computatis. Et jacet jam adeo lamentabiliter et miserabiliter, quod intestina sua perdit et privatur eisdem. Et vermes grisei, aqua ejusdem coloris pleni, grossi velut fœsum in fine, longi sicut articulus est unius digiti (quod cum licentia et reverentia omnium scribimus) carnes ejus comedunt et corrodunt, absque fœtore aliquo et sive odore malo inde proveniente. Et quando præteritis temporibus moveri vel tractari consueverat, tunc oportuit ut corpus ejus superius circa scapulas, cum institis aut cum manutergio vel consimili aliquo fortiter ligaretur ; alias totum corpus in partes minutas cecidisset, et penitus fuisset dissolutum. Sed modernis nunc temporibus nullo modo potest moveri, neque unquam potuit infra septem annos ultimo transactos, per quos semper jacuit et adhuc

F
cibo potuque
abstineat et
somno

secreta ver-
borum

membris pene
omnibus dis-
soluta :

jacet

A jacet in suo dorso, et non potest movere nisi caput et brachium unum.

*magnam
sanguinis
vim ejciat,*

*diras febres
palliat,*

16 Et aliquando per temporum intervalla de ore ejus, naso, auribus, aliisque meatibus multum sanguinis emittit, super hoc quod nullo cibo utitur vel potu, nec usa est nisi secundum superius exaratum. Et eadem virgo et puella infra eosdem septem annos praescriptos habuit et adhuc habet de tertio in tertium diem, unam magnam et gravem febrem tertianam, quæ ei primo advenit cum enarrabili calore: et non longe post hoc venit inextricabile frigus: et tunc iterum calores et frigus vicissim. Et hoc sic bene per unum dimidium annum duravit: sed post hoc tempus habet semel calores per tempus durantes, et postea frigus. Et quando ab hujusmodi febre liberatur, tunc de seipsa nihil scit infra decem vel duodecim horas. Et quando febres prædictas habet et patitur, tunc evomit per os seu emittit per noctem multum de aqua rubea, sicquod ex illa quarta pars vasis plena resultat per septimanam: et de hujusmodi aqua, etiam præter hanc, infra annum adhuc bene duo vasa plena evomit et emittit.

*tria grandia
in corpore
foramina
habeat.*

B suo tria foramina: quorum quodlibet bene adeo magnū est sicut interior concavitas et fundus unius scutellæ communis, et adeo nigra sunt sicut pix, uti introsipientibus et videntibus apparet. Et ex uno eorum, quod stat in ventre illi us virginis et puellæ, currunt et scaturiunt per temporum intervalla de vermibus supradictis ducenti quandoque simul; et super illud ponitur emplastrum quoddam, de melle et recenti sinila vel farina ex adipe frumenti factum et confectum: et ab illo vermes ipsi sugunt, et fomentum suum accipiunt, alias deberent eandem usque ad mortem torquere: et si hujusmodi farina vel adeps antiqua esset et non recens, vermes illi enplastrum illud non sugerent neque eo uterentur. Omnia ista probata sunt, et per experientiam sic inventa: et foramina jam clausa sunt.

*singulis
quindenis
communicet
aque diffi-
culter,*

18 In qualibet etiam quindena memorata virgo et puella recepit sacratissimum et venerabile Eucharistiæ sacramentum: et oportet ut Sacerdos ipsam communicans subtilitate utatur et solertia, cum eam communicat; quia alias ipsa Eucharistiam neque sumere neque deglutire posset. Et tunc dat sibi valde parum de aqua: quam etiam non bene trajicere seu deglutire potest, sed primo per tempus in gutture ejus gargarizantium ad instar eructuat: et interdum nullam aquam sibi dat, propter trajiciendi eandem seu intus sumendi difficultatem. Insuper ista virgo et puella ab inferius usque ad ventrem est omnino et totaliter putrefacta: et oportet quod cum quodam cussinulo impletolana, ad quantitatem manus, ad hoc specialiter facto, obstruatur: alias intestina ejus ac inferiora deberent penitus excidere. Et sic in veritate mirabilia et portenta, quæ in virgine et puella memorata facta sunt et adhuc quotidie fiunt, nimis magna et adeo multa sunt et varia, quod clare et ad plenum scribi seu calamo reserari non possunt. Fuit etiam saepe dicta virgo et puella quatuordecim annorum, quando infirmitas ei primo accidit et advenit.

*et inferius
omnino pu-
trefacta sit.*

19 Et quia nos Ballivus, Scultetus, Burgimagistri, Scabini et Consules supradicti, bene et ad plenum sumus de omnibus particalis antescritis informati et certificari, imo quotidie bene percipimus et certificamur; ideo præsentibus litteras pro evidenti et veraci testimonio, sigillo nostro, quo ad causas utimur, extrapendente, sigillatus, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo, in Vigilia B. Mariæ Magdalænæ, mensis Julii vigesima prima die.

Aprilis T.II

Explicit copia litteræ testimonialis, quam, laborante devotissima virgine Lydwina in ægritudine, ad robur seu testimonium veritatis, bona fide Judices seu Domini reipublicæ de oppido Schiedam, conscriptam, sigillo suæ communitalis munierunt: quam ut perspexi, legi et contrectavi, necessarium de verbo ad verbum hic annectere præcogitavi. Utique testimonia mirabilia hæc, quapropter et scrutata est ea anima mea, sed testimonium Domini, omnibus his majus, est acceptabilissimum usquequaque. e.

D
PER JOAN.
BRUGMAN
cur hæc epi-
stola hic
ponatur.

ANNOTATA.

a Ballivus ex parte Principis, Scultetus ex parte communitalis constituuntur ad justitiam exercendam.

b Burgimagistri bini aut quaterni civilibus deliberationibus aut actionibus præsunt.

c Non sunt hi distinguendi a Scabinis, hic autem dicuntur Consules, respiciendo ad etymon vocis a consulendo ductum.

d Ita exprimitur vis Belgicæ vocis Oor-konden.

e Addit impressum: Sequuntur capitula primæ partis, ut facilius inveniat lector, quod quærit, subnotatum. Nos ipsos titulos invariato conservamus; nihil opus putamus eos hic colligere: quod idem de duabus aliis partibus dictum intellige.

E

PARS PRIMA

Inceptiva vel ingressiva Vitæ almæ Virginis Lydwinae.

CAPUT I.

De ipsius origine et conversatione in puerilibus annis.

Igitur Lydwina nostra de Comitatu Hollandiæ traxit originem; de populo gravi, et domo religiosa valde. Claruit autem singulariter singularis hæc Virgo, congruentius virago vocitanda, quodam in oppido Schiedam, ubi flumen quod Mosa dicitur ad Occidentalem decurrit plagam, ubi quoque diversorum fluviorum voragines maris orificium præstolari videntur in vicinis. Hujus nempe Virginis memoriale in benedictione manet; quia Dominus illam suæ dulcedinis benedictione præveniens, de nequam seculo puellam clementer eripuit, quasi filiam paternis visitationibus erudit; nec non veluti sanctificationis lapidem vividum, in fabricam domus suæ, tamquam sapiens architectus, collocavit. Nomen patris ejus Petrus, matris vero Petronilla: quibus hoc divinitus virtutis infuit præclarum insigne, quod de labore manuum pariter et sudore vultus victitantes, in mandatis Domini ambulant sine querela, quemadmodum et a progenitoribus acceperant vias vitæ.

*Schiedam
in Hollandia,*

F
*parentibus
Petro et
Petronilla.*

2 Quippe Petri hujus, laudabilis vitæ vir Joannes, genitor extiterat; vir utique rectus ac timens Deum; qui sua defuncta uxore viduus perseverans, corpus attenuabat abstinentiis: adeo ut biduanis ac triduanis, observatis per sabbata singula jejuniis, in pane tantum et aqua, vix effesto præ senectute corpusculo necessaria sumeret, Domino fideliter serviens die ac nocte; pro impretiabilis continentiae margarita conservanda, carnem subigens et castigans. Quante autem virtutis veteranus ille fuerit, nedum probat corporalis exercitatio, quæ ad modicum utilis est; verum insuper pietas, quæ ad omnia valet, virum hunc adeo sui juris effecerat, ut liquefactiva quadam dulcedine mentis, efficacia orationis indefessæ proficeret; frequentia confessionis de sabbato in sabbatum se purgaret; et quasi monasticam vitam ducens, de quindena in quindenam ferventissi-

*magnæ san-
ctitatis viro,*

PER JOAN.
BRUGMAN

A mo amore communicaret. Probant quoque senis hujus venerabilis multiplicem virtutem multiplicia bella, cum procul dubio felicibus actibus ejus invidentes demones sæpius domunculam ejus et quæ in ea continebantur evertere niterentur; et ubi viro Dei nocere non poterant, nonnumquam domesticos suos, ut canes rabidi, de domo terrore nimio deturbabant.

facili præter
solutum
puerperio

3 Ex hujus ergo claræ memoriæ Joannis stipite, velut ranausculus virtutis admirandæ, nec non flosculus suavissimi odori, Lydwina nostra, tamquam ex avo caniciei venerandæ, pullulavit, ut arbor bona fructus bonos faceret, et radix sancta fructum sanctificationis afferret. Disponente igitur illo, qui oleum de saxo et mel de petra produxit, viro suo Petro Petronilla mares octo, feminam vero hanc solam peperit: quos in laboribus et ærumnis, plus quam dici possit, cum ingenti vitæ periculo per singulos annos in lucem edidit: atque cum sudore multo, paupercula cum esset, una cum mariti sui solertia pervigili, ad cultum Dei omnipotentis enutrivit. Cumque salubrem hanc filiam mater gestaret in utero, vehementer timuit, ne forte consueto discrimine partus periclitaretur de vita: orabat-

B que attentius Dominum, quatenus vita comite, salubrius quam pridem, ipsam in partu expediret.

in die Pal-
marum
nascitur:

4 Completis deinde diebus ut pareret, instabat Palmarum solennitas, hora præsertim summæ Missæ, qua Passio secundum Matthæum legi solita est. Nesciens autem felix mulier, quod de proximo dolores in januis essent, prægnans, ut potuit, accessit ad ecclesiam. Sed mox ut Passio Domini legebatur, superveniente dolore domum revertitur; ubi mira facilitate, subveniente Dei misericordissimi clementia, felix felicissimam hanc plantam enititur: factoque cunctis vicinis exinde a gaudio, sacro baptismatis lavacro nata renascitur, nomenque illi congruentissimum Lydwina vel Lydwya imponitur. Quod quidem nomen apud Germanos latæ patientiæ significationem complecti dignoscitur: LYDEX, quippe Teutonice sustinentiæ vocabulum est; WY, vero latitudinis notam præfert. Non autemet autem quis id actum frustra ut tale renata sortiretur nomen: quoniam, ut rei postmodum eventus demonstravit, quæ desunt passionum Christi suo in corpore, tamquam filia gloriosa omnipotentis Patris; multifarium multisque modis, pro subsidio vivorum pariter et suffragio defunctorum, flagella toleravit. Nimirum quæ tempore recitatæ Passionis Palmarum die nascitur, quæ tanta facilitate præter morem solitum in partu matri formidulæ divinitus conceditur, quæ tot tantisque in regione mortalium castigationibus pro multorum adminiculo fidelium eligitur; ipsa congruum nominationis barbaricæ vocabulum, diffusæ ac universalis patientiæ significativum, merito sortitur.

infaus pati-
tur dolores
calculi.

5 Revera quidquid maternis visceribus, pia dispensatione, tempore parturitionis, de calice putatur subtractum, id ut ita dixerim, benedictæ proli ebibendum infinitius propinatur in futurum. Siquidem ætas illa quæ solo lacte pascitur et strictis fasciis cingitur, ab infirmitatum xeniis libera non permittitur. Quin imo cum parvulo motaretur in cunabulis, diro torta cruciatu, post infantiles vagitus et lacrymas, calculos non paucos emittebat: talibus enim dolorum præludiis, quæ virorum etiam fortissimorum animos, ut videmus, dejicient; infatula belli dolique nescia, vagiens inter ubera, ad eam quæ se manebat aridebatur pugnam, quæ solam pro scuto sanctam patientiam habet cum caritate. Et nostræ Lydwinae quidem in fescenninis primitialis tolerantia sic se habuit: qualiter autem felix

infans, feliciorum in mulierem paulisper creverit, D attendamus.

6 Cœpit exinde, velut inter spinas rosa, Christi Jesu, parvula sponsa, quantum prima illa patitur ætas, pedetentim, sub instructione piorum parentum, ea quæ Dei sunt, velut nova testa, solerter bibere: cœpit et præago quodam spiritu futurorum mirabilium, Virginis Matris jam primitiva munuscula sentire: cœpit et balbula lacto quodam animo salutationem Angelicam proferre, Sanctorum jam locorum limina querere: cœpit et jucunde Reginam misericordiæ, ipsiusque imaginem ubi poterat suaviter salutare. Ob quod haud dubium quin ipsa mater gratiæ Maria, tamquam spiritualis proles avida, in dicto Schiedam oppidulo locum sibi specialis unctionis elegit; de quo quidem parum digressive dicamus.

Pie affecta
erga imagi-
nem D. V.

7 Negotiator enim quidam illic imaginem quamdam Beatæ Virginis, caussa vendendi eam in nundinis Antuerpiæ, secum detulerat: quam cum in navi posuisset, et nautæ navigationi operam darent, statim divino nutu navis ipsa immobilis facta est. Mirum dictu! apponuntur manus, adjiciuntur instrumenta; sed non proficiunt, admirantibus cunctis: confluunt omni ex parte tam viri quam mulieres, rei fama diffunditur, vertitur aspectus in stuporem, venit ab risu in laudem, credentibus cunctis quod a Domino foret negotium istud, procurante illa, ejus ibidem tenebatur imago. Desperantibus autem universis, qui juvare venerant mercatorem, rogare cœperunt, ut attento miraculo, imaginem illam, sumpto competenti pretio a magistris fabricæ, illic relinquere velit. Mox requisitis ecclesiasticæ fabricæ magistris fit de pretio dando pactum altrinsecus, fit apud venditorem cupida devotio de necessitate virtus coacta; fit imago reverenda populis, et in ecclesia venerabiliter sistitur quantocius, videlicet Baptistæ Salvatoris: crescit demum eandem ob imaginem amor et devotio; fit tam sexuum quam statuum quorumlibet fraterna congregatio; fit ex tunc eodem in loco, ut vidi, quotidiana b laudis Mariæ solennizatio: fit conventus jubilantium in gloria Sanctorum.

quæ ob mira-
culum circa
eam factum

E

Schiedami
in veneratio-
ne erat,

b

8 Cumque igitur his rebus, ita se habentibus, ab incolis Virgo in imagine veneraretur, et puella nostra Lydwina ferme septimum ageret annum; parentum imitata vestigia, tamquam quæ sortita esset animam bonam, docilitate spiritus et devotione socias contemporaneas ultra modum jam præcedebat. Bibebat ex tunc de Petra Petri filia, pro lacte gottatim salutaris sapientiæ aquas; crescensque indies seipsa maturior, lasciviæ puellari jam exosa, consortium horrebat et ludum. Porro cum, propter puellare ministerium, ubique levandi puras manus in oratione facultas non patuisset, quo id aptius facere in loco sancto, pio furto satagebat. Nam cum frequenter a matre ad fratres, caussa deferendi jentaculum vel hujusmodi, transmitteretur; iens et rediens clam intrabat ecclesiam. Ibi quoque in cælum tensis manibus, coram dicta Virginis Matris imagine, non tam jaculatoriam, quam inflammatoriam sui ipsius orationunculam cordialissime promebat. Et si quandoque mater, diutiori mora prægravata, quæreret, ubinam gyro vaga moram protraxisset aut iter; respondebat: Moleste ne tuleris quæso, bona mater, quia pulcherrimam Dominam nostram Mariam salutavi, et ipsa mihi salutanti gratissime arrisit. Quo audito, mater tacite rem considerans, obmutuit; æstima-ns sane quod spiritus Dei simplex loqueretur in ea. Nempe dulcis puellula dulcissimæ Virgini Matri parabat cordis sui vasculum; et ipsa, Domino desuper fundente oleum lætitiæ, tamquam canale, liberaliter infundebat.

eandem
furtim in-
visere con-
suecit,

F

sibi que arri-
dentem vi-
dere:

paulo adultior, sed supra aetatem prudens,
 A 9 Ceterum hæc de pueritia Lydwina dicta sufficiant. Superveniente proinde primævæ juventutis, utpote vernantis adolescentiæ, tempore; cum inolescere magis magisque consuevit natura pubertatis; aforis enitescere cœpit quid lateret in homine; cœpit et in lumine clarescere lumen, quod hactenus sub modiololatu erat. Videns enim juvenula totum feremundum in maligno positum, collactaneas quoque suas per abrupta periclitari vitiorum; ne candidum vestimentum, quod in sacro fonte suscepit, vel paululum maculare per voluptatis incendiolum; prope- ravit aufugere de medio iniquitatum. Cœperunt undique amatores mundi hujusmodi Virgini, sata- gente humani generis inimico, suadere carnis delicias, ad calucas divitias invitare, nec non et ad mortalis sponsalitii leges animum provocare. Illa quidem forti animo superinduta, Dominum exorabat dicens: O Domine Deus meus aufer a me amorem scilicet corruptum omnis creaturæ, insuper et ab amore corrupto creaturæ mortalis me præservare queso ne desistas. Ex quibus verbis liquet luce clarius, quam nec amari nec amare peroptabat, amore inquam qui Deum excludit.

et ad opulentias nuptias invitata
 B 10 Porro cum esset formosa corpore, statura elegans, in rebus domesticis tractandis (quamquam duodennis) expertissima, modestia discipline admodum grata, et ob hoc etiam a dignioribus ditioribusque ad conjugium a patre peteretur; tandem pater importunitate precum victus, pauperculus cum esset, quasi e eufortunium nactus, inquisivit glorianter, super iis quæ sibi offerebantur, filiæ voluntatem. Quæ respondit: Non est in voluntate mea, propterea pater, ut virginitatem meam pro conjugio mortali exponere velim: thesaurum habeo in vase fictili, quem amittere non proposui. Qua ex re te deprecor, ne amodo mihi sponsum commemo- res, si natam, quam genuisti, velut genitor ames.

constanter renuit.
 C 11 Sciens Lydwina quam inter latrunculos necesse haberet interdum conversari, et quam opus esset propter vepres et spinas ac saxa declinare vias anfractuosas ac latas; cœpit custodire vias duras; cœpit ex tunc magis ab hominum simul et coætaneorum aspectibus se subtrahere; cœpit simpliciter domi consistere; cœpit insuper et virginitatis propositum gemebundis precibus Deo commendare. Verum cum se ab omni tumultu secularis vanitatis et turbinis sequestraret, succrevit in solitudine simplicitas, in simplicitate devotio, in devotione dilectio flammescere cœpit. Ignorabat adhuc tenella Virgo cœlestis allocutionis arcanum, donec facta manu Domini super eam disceret humiliari, et in invida carne terrestris hominis scoria compurgari. Videbatur enim adhuc informe quoddam chaos ad divina degustanda; quod cura paternæ domus ex toto sibi necdum viluerat. Sed hic qui pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat. adolescentulam suam paulisper emundando deduxit

ad hæc; et quidem Spiritus Domini bonus in pauperculus respicit et contritos spiritu atque tremantes sermones ejus. Ut igitur ad Spiritus sancti persuavissima susurria coaptaretur anima ejus, visitans visitavit eam oriens ex alto Dominus, ita ut dicere posset illud Psalmi, Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. Enimvero multiplicatæ sunt infirmitates ejus, ut acceleraret, accelerando Dominum quæreret, quærendo Patrem inveniret, inveniundo Deum possideret.

D
 PER IOAN.
 BRUGMAN

Psalm. 117, 18

ANNOTATA.

a Ne otiose hoc dictum putes, cum simplici allusione ad Lucam in describenda Baptistæ Nativitate; notanda antiqua Belyarum consuetudo, etiam nunc inter rusticos perseverans, maxime in provinciis Transmosanis, qua omnes certo intervallo vicini, etiam pueri, ad baptismale symposium invitantur: quo fit ut etiam nunc vici singuli dividuntur in districtus, quos vocant kerstspel.

b Cum Antiphonæ Marianæ, quas persoluto divini Officii Completorio subnectit Ecclesia, in plerisque Belyarum ecclesiis, ubi sacellum vel altare B. Virginis erat, solennius decantari quotidie cœpissent, cœpit etiam plebs devota ad eas frequentior convenire, quæ alias operi suo intenta prolixiori Officio Vesperarum haud ita commode interesse potest. Et hoc est quod apud Trantonice loquentes vocatur Laus D. Virginis, apud Gallo Belyas vero Salve, a dictarum Antiphonarum præcipuum, a Trinitate usque ad Adventum usurpanda. Accesserunt postea Salutatio Angelica, et Letaniæ Lauretanæ, et aliaque in honorem D. Virginis cantica, primo nomine semper remanente.

c Εὐτυχίαν aut Bonam fortunam diceret, qui voce integre aut Græca aut Latina uti vellet.

CAPUT II.

De principio infirmitatum ejus et quomodo a medicis derelicta sit.

Porro ætatis suæ anno decimo quinto vel circiter, aggravata est manus Domini super eam: nam dejecta prolixi languoris gravedine, facta est facies ejus squallida, recessit decor ejus primus, adeo ut spernerent eam qui prius nimio amore capti fuerant, faciente illo qui pulchras animas in corporibus deformibus non abhorret. Cumque despicibilis admodum esset cunctis effecta, factum est una dierum tempore hiemali, cum stridentes campi præ algore communiter inhorrescerent, et flumina, præsertim in partibus Aquilonis, in glaciem constringuntur, et Virgo nostra Lidwina stratum infirmitatis nuperrime dimisisset, ecce recreationis gratia veniunt et reliquæ sociæ virgines, invitantes eam, quatenus paululum solatii super glaciem, more adolescentularum regionis Hollandiæ, accipere dignaretur. Illa vero, velut altera Virgo Sara, quæ nunquam cum ludentibus se miscuit, omne humanum solatium detestans, ob Dei reverentiam pariter et corporis invaletudinem, ire non consensit. Tandem molestantibus illam coequalibus suis, ut saltem vel modicum secum super lubricam glaciem, a longe ceteras prospectura, conscendat; finaliter acquievit.

Duodennis diuturno languore deformatur:

quo relevata,

et aigre a sodalibus persuasa

glaciem conscendere,

13 Ascendit igitur cum vicinis super aquas, glaciei lubricæ se debili corporeculo exposuit, cursitantes hinc illincque coætaneas pariter et jocantes tantum aspexit, et, pro dolor! morulam vix fecerat, et ecce una puellarum rapido cursu veniens, seseque ab impetu cursus cohibere non valens, in Lydwina casualiter inpegit, impactamque super fragmina glaciei dira collisione dejecit, sicque dejectæ costam unam intrinsecus frangi coegit. Illic igitur obortæ

seculi vanitates fugientem

porro expurgare Deus morbis aggredditur

PER JOAN.
BRUGMAN.
in ea unam
costarum
frangit.

A obortæ sunt lacrymæ, illinc invalere clamores : quæ cum gaudio super glaciem adducta fuerat, cum incredibili virginum ploratu, desperabiliter læsa, manibus amicorum deportatur. De lecto doloris ejus vix die illo descenderat, et ecce, numquam incolumis descensura, rursus ascendere, haud dubium Domino volente, compellitur. Stupebant autem qui videbant; admirati sunt omnes qui casum tam subitum audierant. Itaque, prout in gente stulta et populo barbaro consuetum est, aliis ex pietate in lacrymas resolutis, alius sic, et alius quidem sic de Virgine, quam manus Domini tetigerat, loquebatur. Viri autem illi, quibus prudentissima Lydwina vita innotuerat, et quibus mens sanior erat, rem tacite intuentes, dixerunt; Quia manus Domini fecit hoc. Quod et plane rei successus edocuit.

malo huc nil
proficientibus
medicinis,

Ecli. 38, 1.

succedit
apostema
internum,

B 14 Adducuntur omni ex parte et pretio ac prece medici, confluunt et chirurgicæ artis viri expertissimi, ut suis adolescentulæ periclitanti de vita succurrant medelis, suis putrescenti Christi sponsæ subveniant pretiosis unguentis. Quid dicam? Numquid artem medicinæ aut chirurgicæ confundemus? Absit ut confundamus eos, quos sacre Scripturæ honorandos commemorant. Sed quid dicam? Numquid non defecerunt scrutantes scrutinio? et quidem non defecerunt in Virgine prostrata? Sed vere digitus Dei erat illic : neque physicus locum habet aut chirurgicus, ubi solus Dominus vulnerat et medetur. Suerescunt exhinc labor et dolor, multiplicantur in pectore simul et sub costis passiones infinitæ : accessit rupturæ gravissimum apostema : fiunt semper, judicio physicorum, novissima pejora prioribus : consumuntur paternæ, quamvis tenues, in procuranda filie cura facultates : desperatur ex integro de salute.

h
quod incurabile
pronuntians
quidam

C 15 Erat autem illis in diebus archimedicus regionis Hollandrinorum, vir philocalus, ac devotorum pauperum zelator magnus, nomine Godefridus b, cognomine Sonder-dank. Hic cum audisset et vidisset quæ quantave Dominus operari cœpisset in Virgine, digitum ori imponens ait, Infirmetas hæc, carissimi, nostram transcendit facultatem : quamobrem in veritate dico, quod si tot aureos quot sidera cœlum continet, pro cura Virginis hujus accipere voverimus, incassum laborabimus : altioris enim indaginis opus est, principibus nostris Galleno, Hippocrati, et Avicennæ medicis famosioribus prorsus ignotum. Dico vobis, inquit, carissimi mei, quod judicio meo, auctor naturæ Deus tot et tanta facturus est in hac adolescentula, quod et quanta forsitan a seculo in una eademque mortali creatura non sunt audita. Et utinam filia mea foret, pro tanto pondere fulvi auri, quantum caput ejus æqua lance pensare potest. Sane quodam præsago mentis oculo cernebat, quod apud Dominum condita erat simul vita et mors Lydwinae nostræ, et signata foris in thesauris ejus.

mirabilem
futuram
prædicat,

Rupto aposto-
mate

16 Omnium igitur medicorum destituta solamine Virgo dolorosa, in sola spe Dei viventis, furente dire apostemate circa regionem læsuræ costarum, huc illucque motabatur, nusquam sibi requiem reperiens. Accidit propius pius vetulus pater ejus Petrus; et quo potuit modo consolabatur unicam filiam suam. Verum cum increverent puncturæ corporis Virginis, concrevere simul et miserabilissimi gemitus, invalere suspiria; reddebatur angustus omnis locus, absorbebatur præ nimia stimulatione animus omnis. Vita tandem torturarum voragine, sui ipsius nescia, de grabatulo quo se involverat, in sinum senis miserentissimi se dejecit. Unde mox apostematis apertura subsecuta est, et humore profluente intrinsecus, cum exitus non pateret aliorum, statim accedente pœnosissimo vomitu, membratim discindi

videbatur; plorantibus qui aderant quod mors in D januis esset.

17 Ab illo denique die aperti sunt oculi domesticorum, ut viderent quod solus Dominus opem ferre posset illi, et quia universum stratum ejus versaturus sit Dominus in infirmitate ejus. O quam gravis futurarum ægritudinum arrha! o tortionum dira præludia! O si ex tunc vidisses electam, sed misellam adolescentulam viribus omnibus destitui, membrorum omnium beneficio privari, genibus solis et manibus super humum reptare, monstro similiorum quam homini; nunc truceo, nunc scabello per angulos domus motari; interdum instar vermiculi huc illucque moveri, et siquandoque tempore Paschali communicatura foret, aliorum manibus comportari; utique a lacrymis te continere non potuisses. Quis enim non fleret videndo virginem, adolescentulam speciosam, adeo deformari? quis non condoleret omnibus amabilem, omnibus desiderabilem quondam, jam ab omnibus aspernari? Nempe cibo et potu, somno, jocis delectantur hujusmodi homines; in spectatulis et choreis, in ornatibus et cantilenis puellæ.

succedunt
alii atque
alii morbi.

quibus tota
deformis
facta,

18 Sed de Lidwina ipsa quid dixerim? Omnem escam abominabatur anima ejus, quam vel plusculum sumens, discrasia stomachi statim evomere cogebatur. Omnem pretiosum potum similiter exhorrebat : nam fastidiosus stomachus, instar prægnantis feminae, sæpius de lebetibus tepidam aquam, quandoque vero de canalibus foetidam aquam appetens, hauriebat. Stomacho vacuo somnus ei modicus vel nullus, ut ita loquar : lacrymis rigare stratum per singulas noctes. Solum erat ei solatium; et ab omnibus monstruosa reputari, et a collactaneis tamquam mortua derelinqui, felix illi fuit exercitium; et in absynthio multiformis amaritudinis, comitante paupertate spiritus, cum Job ulceroso gratias Deo agere, illi mansit ad bravium. Quanta enim amaritudine spiritus, quantave corporis cruciatione, quanta quoque utriusque hominis dejectione tribus annis primis vitam transegit, soli Deo notum est, et illis quibus hoc placuit revelare. Latebat autem Virgo in domo fictili dispicibilis omnibus, gravis quodammodo facta universis.

E
et stomacho
debitata,

despicibilis
redditur.

19 Qualis tamen fuerit in oculis Dei quæso videamus. Nam interea dum sic famula Domini sub manu Domini tamquam pila rotaretur, factum est ut duo viri in platea rixarentur, et post verba ventum esset ad verbera : unus autem eorum, altero vel infirmior vel vecordior, fugam sumens, domunculam, in qua Virgo jacebat, ut in ea salvaretur, ingressus est. Statimque apro furentior hostis fugitivum suum adversarium subsequitur, et matrem Petronillam spumanti ore alloquitur dicens : Ubi est filius mortis iste? Nonne ingressus est domum tuam? At illa, videns quod gladio extracto vir virum, quasi sanguinis sitibundus, insequeretur, continue virum intrasse tremula negavit. Ille autem quasi furibundus ad camerulam filia currens, simili modo ut prius, an illic hostis ejus esset quæsit. Quæ respondit : Vir quem queris, ut reor, hic est. Mirum dictu, tamquam cæcitate percussus, circumquaque respiciens, neminem vidit : sed in mansuetudinem mutatus ex Virginis responsione, discessit, et vir qui quærebatur liber abiens, de salute gratias egit. Mater autem humanum aliquid passa, cum filiam suam virum prodere putasset, et sic sua responsione perimendum timuisset, objurgatoriis verbis cum alapa cœpit increpare crucifixam filiam dicens : O vesana et impia, quid est, quod dixisti? cur prodixi virum, impiissimi hostis gladium fugientem? Hoc autem dicebat pietate naturali vieta mater, putans quod suo officioso mendacio obsequium gra-

hominem
a gladio.
Hostis fugien-
tem,
F

ad se intrasse
fatetur, ac
salvat,

alapa interim
a matre
percutitur,

tissimum

A tissimum Domino præstitisset. Illa vero, cum patientia multa matris alapam suscipiens, ait : Fides mea talis fuit, o mater, quod potens esset veritas animam viri salvare, qui confugerat ad me. Ex quo verbo quievit mater, et salvatus est sanguis innoxius in illa die : etenim dextera Domini fecit virtutem, fortiorque fuit muliere veritas : quippe propter veritatem et mansuetudinem et justitiam, hoc initium signorum in sponsa sua facere Dominus noster Jesus Christus dignatus est.

ANNOTATA.

a *Priores Vitæ ipsaque imago ante hoc caput impressa, Virginem repræsentant etiam sufferratis solis, ad cursum cum aliis pariter inendum, indutam. Prima autem expresse ait : quod sic eundo vel transeundo, ineunte pedes regens, cecidit.*

b *Hujus agnominis rationem dedimus in Vita Priori, ubi vocatur Godefridus de Haga.*

CAPUT III.

De confluxu aliarum gravium ægritudinum in corpore, et de ebullitione vermium in ventre.

B **P**rodiit igitur, ut antea dixi, propter fracturam costæ, apostema prorsus ab hominibus incurabile; quodque postmodum facta violenta ruptura, fluenteque per diversa membra peccante humore, diversimodas attulit ægritudines. Cœperunt in primo, ex illo, tamquam radicali principio, contigua seu vicina computrescere membra; cœperunt proxima conmarcescere ventris intestina; et cœperunt insuper vermes horridissimi, modo quodam inaudito, de profundo corporis ebullire : qui quidem ita multiplicati sunt et adeo invaluerunt super numerum, ut in uno eodem utero ternam aperturam post corrosionem viscerum facerent, et morsibus eorundem ac humorum marcedine sese mutuo ad terebrandum juvantibus, in Virginis corpore foramen unum ad latus dextrum, aliud vero ad sinistram, tertium vero circa declivum ventris patebat. Forma trium harum aperturarum mirabilis, et figura tendens ad orbicularitatem; color omnino niger, aspectantibus incutiens stuporem simul et horrorem; magnitudo vero quantitatem fundi scutellæ communis (quemadmodum et ab iis accepi qui viderunt) continebat. Vermium autem sic ebullientium numerus, interdum centum, interdum ducenti, communius autem ultra centum per singulos dies. Aspectus eorum horribilis, color quoque eorum griseus, materia quodammodo aquea, spissitudo vero juxta grossitudinem extremæ partis fusi communioris; longitudinem articuli digiti manus protendebatur. Modus quidem hujusmodi vermes evocandi extrahendive vivos hic erat. Fiebat malagma ex adipe frumenti et melle optimo, pinguedine caponis electi simul commixtis : quod super aperturam vaginalis alvi positum, vermes sua dulcedine attrahebat, ne more solito vitalia membra contingerent; ne vivi vivam tanto cruciatu contorquerent. Talibus namque vermibus tabernaculum virginium quotidiana domus erat, tales fructus per aperturam ventris parturiebat : qui priusquam venirent ad partum, omnia vitalia membra circuire credebantur.

21 Porro facti hujus occasione contigit novum quod referam. Curatus a quidam erat illius temporis, parochialis videlicet ecclesiæ supradicti Schiedam oppidi, professione Religiosus, Andreas nomine, et ipse dives. Hic cum deliciosum facturum esset convivium, non pauperes et elandos, non cæcos et debiles invitavit, secundum Evangelium; sed poten-

tes et divites, nobiliores et magnates, secundum seculum convocavit. Pro horum igitur convivium magnifica reverentia, lautiora sibi comparaverat altitia diversarum specierum; capones præcipuos, multa pinguedine longa enutritione confertos. Res hæc Virginem non latuit, quinimo, pauperrima cum esset, per internuntium et postmodum per seipsam, pro obtinenda modica caponum arvina, ut paseeret rodentes vermiculos uteri sui, velut dictum est, humiliter Curatum postulavit. Quid plura? Negat ille, quemadmodum et dives epulo marrenti Lazaro micæ; allegat mendax caponum suorum maciem, plus timens temporalis gloriæ perdere laudem, quam Christum in paupereula filia de tantillo consolari. Cui et illa dixit : Rogavi te, Pater, et non exaudisti me : oro cælestem Regem, quia pro reparatione corporis ulcerosi pauperi, tantillum de superfluo tuo semota caritate negasti; ut devoret eatus, quod non accepit Christus. Quod, ut pie creditur, divino nutu factum est. Advenit statuta dies convivii, aptantur capones, extrahuntur de singulis adipēs, et ponuntur in promptuario, ubi parata omnia : sed quod accuratius de sero putatur custoditum, totum de mane invenitur abesum, et quasi a bestiis omnino laceratum. Placuit enim miserantissimo Deo ridiculoso signo, quamquam notabili, servum suum in modico fidelem cautiorem efficere, ne cultores Bel et ventris adeo veneraretur, quo minus et ipsa Crucis amica, pro suis miseriis relevandis, pietatis oculo de particulis superfluis provideretur. Hoc autem per digressionem dixerimus, ad propositum nostrum redeamus.

22 Oportebat itaque in domibus divitum, contra prædictos vermes, materialia querere, quibus defenderetur vita Virginis, atque vorax rabies scatentis continuo vermis compesceretur. Cœpit exinde dextera scapula computrescere, adeo quod non nisi fasciis vel mappulis ad hoc aptis in aliam poterat gyrari partem; alioquin compago membrorum fuisset prorsus dissoluta. Quamobrem usque ad diem mortis suæ resupina jacebat, quo et cœlum apertius respiceret, ceteris membris corporis tanta invaletudine dejectis, ut solum caput eum sinistro brachio liberius posset permovere. Dextrum quidem brachium ignis, quem vulgus sacrum nominat, usque ad ossa consumpserat, ut nervi chordarum instar in eithara positarum libere plecterentur : et hoc idem brachium tempore multo, uno tantum nervo firmiore pendulum, reliquæ massæ corporis cohærebat. Caput ejus punctionum aculeis et malleationibus affligebatur sursum : frons vero ejus antrorsum, fissura longa lataque, ad modum anfractus deformabatur : similiter et mentum ejus fissura usque ad labrum divisum, cum coagulo sanguinis, tumefacientis loquelæ membra, sæpius loqui prohibebat.

23 Oculorum passiones inexhorribiliter pertulit : quorum altero penitus extincto, reliquo lumen naturale ferre sine sanguinis effusione novoque cruciatu non valebat. Dolores vero dentium frequentes, pleno dominio per hebdomadas sæpe ac per menses, aliquando sine cessatione, ad insaniam usque eam provocabant. Guttur ejus sæpissimæ squinancia eeterisque passionibus innominabilibus præforabatur : adeo quod vix interdum Corpus Dominicum trajicere posset. Tam copioso fluxu sanguis per nares, os, aures et oculos versabatur, ut et videntibus nedum horrorem incuteret, verum etiam devotulos quosque ad profluvia lacrymarum permoveret. Habebat interea sæpissime rubentis aque vomitum, in tanta copia, quod interdum in uno mense vas magnum vix suffecisset capere fustum liquorem, quantum conjuncti bono modo duo viri communiter possent portare. Et siquando a curiosis aliquibus super hoc interro-

D
PER JOAN.
BRUGMAN.

cum postridie
invenit a catto
abesum.

E

dissoluta
scapula

brachium
sacro igne
consumitur

F

frons et
labrum
induntur,

obtenebrantur
oculi,

accedunt dolor
dentium,

squinantia,

copiosus
vomitus
humoris
sanguinei,

curatur

Computrescentibus
intestinis,

per tria ventris
foramina
vermes
scaturiunt,

provocati
malagmate
quodam,

a

ad quod
adipem negans
avarus Pastor,

PER JOAN. BRUGMAN.
A garetur, unde tantus liquor sibi adventare posset, cum nil alimenti sumeret ut ceteri homines; responderebat, Dicite et vos mihi, o sapientes, unde viti tantus liquor accrescit; quæ tamen in hieme flantibus ventis frigidis, arida videtur et mortua? Sicque sapienter inducta doctis satisfaciebat.

defectus
intestinarum,
calculi:
24 Quid ulterius multis immoror? Virgo Christi pulmonis penitus et hepatis partes quasi frustatim (ut audiavi ab eis qui viderunt) amisit. Igitur ubera ejus inellabilibus pustulis atque apostematibus, ut plerumque, saniem emittebant. Calculi tortura mirabilis eam vexans ad mortem usque perduxit: et hic magnitudinem ovi columbæ prætendebat, continui vicissitudinem martyrii suscitans, stimulis atrocioribus sapissime sensum cohibens et loquelam. Et hæc quidem infirmitate præcipue se mortem incursum prædixit. De ulceribus epidimicæ ne tacuerim, cum illi fuerint domum singulare nonnumquam, in communibus plagationibus et castigationibus Domino super populum terræ illius Hollandiæ, ejuscumque infirmitatis ac pestilentiae primitias in corpore pati. Intestinarum magnam partem (ut inferius) pendulam suo in conspectu diu tenuit: unde marcentibus eunctis partibus inferioribus ventris, sacculus lana plenus, ne prorsus effluerent, supponebatur. Tibiarum et pedum sensibilitate privata, vitam miserabilem annis multis ecurrit: et, si super naturam a Domino per intervalla sensibilitas ad tempus medicissimum præbebatur, id non ad solatium, sed ad nova genera passionum suscipienda, mira dispensatione fiebat.

pestilentialia
ulcera,

marcor
tibiurum et
pedum,

25 Cujuslibet speciei febrium, diversis tamen temporibus, paroxysmos passa est: nam hecticam, tertianam, quartanam sustinere contubernale fuit. Nunc simplici, nunc composita, nunc ephemera, nunc acuta fatigari, ludus putabatur quotidianus. Ultra quid protraxerim? Nempe in corpore non erat membrum, quod xenia dolorum inauditorum evaserit. Non in latitudine medicinalis facultatis agritudo memoratur, cujus donativum non persenserit: non in venis gutta sanguinis, quæ subterfugerit virgam Dei paterniditer castigantis. Noverit tamen pius lector, quod harum agritudinum aliquæ fuerunt permanentes usque ad extremum vitæ; aliquæ vero perseverantes in Virgine ad tempus, certorum scilicet annorum, mensium, hebdomadarum, dierum, horarum. De sanitate verumtamen naturali annis triginta octo novit minime: de gratia vero Domini nostri Jesu luculenter valde.

febres diversæ,

omnis generis
morbi:

26 Sed de hac materia nedum ad propositum: quandoquidem cum initio passionum harum a Domino est prostrata, humanum aliquid obrepsit animam ejus per hunc modum. Factum est una dierum ut audiret ridentes simul et jocantes juveneculas, vitularum more, quemadmodum post epulas genus illud consuevit: quapropter sui ipsius oblita, cepit amarissime lacrymari, tamquam quæ absque ulla spe recuperandæ sanitatis quasi compedibus detenta jacebat, et a coactaneis oblivioni data esset, mortuaque a corde. Quis sanæ mentis, novitiam querelari cohibeat, sub ferula tam gravis disciplinæ, quæ mœrorem habet, sic prostratam? necdum spiritus unctione delibutam? nondum scuto patientiæ Christi communitam? cujus in dolore vita, cujus anni in gemitibus? cujus turbatus est oculus, cujus turbatus animus? cui non est in carne sanitas, nec pax ossibus ejus? Quis ex Sanctis omnibus, propriis naturalibus derelictus, cui vivere mors et cui mori vita, præ tulio non esset passus ab eo pusillæ patientiæ motus?

marum videri
non debet.

27 Nempe ad consolandum Job convenerunt amici, cujus sathan carnem tetigerat: et nihilominus patienter impatientis, et mira loquentis spiritum Do-

minus in solido posuerat ne peccaret: sic quoque nostra Lydwina, in primis quatuor annis humiliationis suæ secundum interiorem hominem necdum a pigmentario Christo plenius delinita, secundum exteriorem hominem patiebatur impatiens. Quapropter molestum erat omne quod videbat, molestius omne quod tolerabat; molestissimum quod ab eo qui vulneraverat eam ulcere pessimo, quamvis spiritum ejus aliquatenus in gratia stabilivisset, nondum tamen illi per abundantiam redundare desuper in vires inferiores extitit concessum. Unde factum est quod ipso tempore querulosi ploratus, cum sic lacrymaretur, supervenerint parentes veluti, ut consolarentur natam suam; venerunt et quædam collacteneæ, ut confortarent sociam; venerunt propinqui et noti ejus, ut verbis recrearent consanguineam: sed molestus edicitur consolator omnis et gravis, cum non est qui prostratam a Domino relevet, non est qui spiritum consolari possit ex omnibus caris ejus. O, inquit, me miseram inter viventes! O me abjectissimam inter morientes! Quare facta sum in opprobrium vicinis meis, et timor notis meis? facta sum velut vas perditum, velut abjectio plebis. Sed qualiter hanc Dominus solus consolari dignatus fuerit, animadvertamus.

cum primis
quatuor annis
necdum
adessent
divina solatia.

E

CAPUT IV.

De virtute patientiæ sibi divinitus concessa, et qualiter cepit in ea proficere.

Suscitans igitur suscitavit Dominus spiritum hominis Dei, cui nomen erat Joannes, cognomentum vero Pot, quod Teutonice, Olla, dicitur (et merito, quia mors in olla Lydwinae cum esset, propter colocythidas passionum; hic, tamquam missus a Deo farinulam protulit, scilicet diem consolationis) qui ita Virginem affatus est dicens: Noli, filia, noli amittere confidentiam tuam, quæ magnam utique habet remunerationem. Patientia tibi summopere necessaria est, ut voluntati Dei tuam conformans, vitæ perpetuæ repromissionem accipias. Christo etenim in carne passo, et tu ipsa, quæso, eadem cogitatione armeris. Nonne Apostoli verba sunt hæc? videlicet, Hoc et sentite in vobis quod et in Christo Jesu. Quis in mundo contemptibilior aut in plebe? quis illo in universis convitiis contumeliisque patiendis patientior? quis in flagellis mansuetior? quis in tormentis omnibus constanter? quis usque ad mortem, mortem autem crucis pati obedientior? Vide igitur humilitatem ejus, laborem, sudorem, vide denique dolorem et angorem. Respice in faciem Christi tui et sponsi, qui sic te elegit sibi famulam, ut sua imiteris vestigia, ut supplies ea que desunt passionum ejus.

Joannes Pot

virginem
animam ad
patientiam,

Phil. 2, 6

exemplo
Christi,

F

29 Hæc et similia pius Dei Sacerdos ex caritate docuit eam, concludens tandem, quod in recordatione paupertatis Jesu, quam pertulit in hoc seculo, similiter et absinthiosæ Passionis, diem ac noctem transigeret, dum posset. Nempe sine meditatione hac non æstimabat vir Dei, virginem adolescentulam horas pariter et languores æquanimiter posse pertransire. Spopondit illa se facturam ita: verumtamen cum necdum spiritum illum acceperat, cepit pedetentim tamquam inexperta cogitare facta Salvatoris. Sed cum de farinula Elisæi viri Dei, qui Christus est, in ollula sua necdum acceperat, amarum et insipidum videbatur esse omne quod sic in animoolvebat. Reditur ad querelas; Etenim mors in olla. Itur ad lamentabile carmen, ut prius, cum deest farina. Quam dulcia sunt eloquia Domini in faucibus devotorum, palatum mentis non percipit: quam dulcis sit vox turturis, auris obturata non advertit: donec rursus qui prius venerat, secundo

cujus Passionem
meditari
hortatur:

ex quo illa
primum
propter nihil;

veniat

A veniat, Dominus scilicet Joannes Pot, directurus pedes ejus in viam pacis.

et hoc ipsum ingenue fassa,
docetur per-
severare in
hoc exercitio

30 Illic ergo cum venisset, perquirere cœpit, quantum in libro caritatis profecisset. Cui respondit : O pater, inquit, studium optimum, sed ignotum consulisti : jugum grave, quamvis studiosis suave, persuasisti : sed quia super me tumentes fluctus dolorum aggravantur, insulsum redditur omne quod de Christo Salvatore meo recogito. Cernens autem in Virgine vir Dei bonam voluntatem, gaudens, ait : Carissima filia, labor improbus omnia vincit. Mitte manum ad fortia : esto quasi virago. Necesse est, tibi ut vim inferas. Depone prius ab amygdalo corticem : contere testam, ut cruas nucleum. Non enim, o filia, Moyses ad primum ictum virgæ suæ aquas excussit de silice. Persevera et vinces. Cui filia, Quomodo, inquit, faciam, Pater? quoniam præoccupant me gemitus mortis, dolores animi et corporis circumdederunt me adeo, ut quod agere volo non possim. At vir Dei Joannes rursus, Video afflictionem tuam, perpendo satis dolores tuos : sed quid hoc si teneritudinem, innocentiam, nobilitatem, acedinem, si acerbæ mortis processum attenderis dilectissimi Domini tui, qui crucis in statera

B pro te pendit? Desine igitur amodo æmulari in salientibus, nec æmulaveris facientes iniquitatem : noli ponderare florem juventutis fatuarum sociarum, quæ tanquam olus herbarum cito decident : quia parum aut nihil pulchritudo formæ confert, ubi de anima sordida et deformi quæretur judicium. Quid nunc obest existentibus in cœlo, quod fortitudine sua propter Christum privati sunt per martyrrium aut ægrotationem ; quod jocis, deliciis atque divitiis voluntarie caruerunt, dum viverent solo contenti Sponso, quondam infirmi nunc accincti robore ; ubi quondam egentes, nunc divites ac locupletati sunt? Dudum etenim tristes, nunc autem gaudentes ; olim esurientes, nunc vero satiati ; claudi et impotentes, nunc sicut cervi saliant. O carissima Lydwina, hæc erit portio tua, quæ perducet te in terram viventium, esse videlicet mitem et humilem corde. Scio quoque quod proprio conatu virtutes has nancisci non vales, nisi adiutorem illius habueris, qui dixit : Sine me nihil potestis facere. Hunc revera si aspiciendo in cruce perseveraveris, in veritate doceberis ; si audiveris, sapiens fies ; si toleraveris, requiem invenies ; si subsecuta fueris, refectione suavissima perfrueris.

Jo. 15, 5

ac denique sumpta communionem

C 31 Cœpit igitur ex tunc Virgo manum ad fortia mittere ; cœpit denique intellectu et affectu de torrente Passionis in via sitire : cœpit e schola cœlestis magisterii humilis discipola primum alphabetum describere. Quid igitur plura? Contigit ut idem Sacerdos iterato veniret, Corpus Dominicum secum ferens reverenter, ut moris est ad languentes ejusmodi, ut ipsa tunc temporis erat : quo sumpta de reverenti manu, tertio jam cum paterno affectu Virginem cœpit ita affari dicens : Alias tecum de Domino Deo, ut te ad Passionem ejus inflammarem, feci sermonem, et jam ipse te alloquitur, dilectam, ut credo, filiam, gloriosus Dominus Deus tuus, qui pro te et propter te passus est, crucifixus, mortuus et sepultus : qui, si bona et fortis æmulatrix fueris, merces tua erit magna nimis. Mirabile dictum ! Vix Sacerdos verba finierat, et ecce percussit Dominus cor lapideum, et fluxerunt aquæ largiter. O mutatio dexteræ Excelsi ! o bonitas Dei immensa ! Quid aliud canit Psalmista? Emitteret, inquit, verbum suum, et liquefaciet ea : habit spiritus ejus et fluent aquæ. Nempe diebus quindecim vix a lacrymando potuit contineri.

Ps 141, 7

et fructuose assuescens Passioni meditandæ,

nil ei saperet nisi solus Jesus, et hic crucifixus. Proinde septem in partes ipsius Passionis ordinem distinxit per dies singulos, quo nec ullum temporis momentum transeat supervacue, quin absynthium Passionis revocaret ad mentem : sicque tali exercitio se dedicavit, ut sæpius vigilans per dies et noctes, horologium temporis distinctim habere in mente putaretur. Ex flammifera meditatione crucis Christi in tantum inflammescere cœpit, ut non se sed Christum Dominum in se pati diceret, tanta caritate jam vieta. Iis igitur exercitationibus docta Christi discipula, crevit in utroque homine, donec annum suæ visitationis in grabatulo attingeret octavum.

33 Ceterum amplius et amplius excrevit in corpore putredo, scaturies vermium in dies concrevit, viscera commarcuere magis ; et velut concha stilla roris, hericeus spiculis, ita Virgo passionibus replebatur. In omnibus his non peccavit labiis suis, nec stultum quid, vincente amore, cogitavit : sed in atrocissimis dolorum aculeis, quibus sæpissime usque ad stridorem dentium necessitabatur, Deo non modo gratias referebat, verum etiam ipsas ægritudines augeri magis quam minui peroptabat. Interrogabant eam plerique si ejusmodi ægritudinibus omnino carere vellet : respondebatque, Posito quod unica salutatione Angelica omnes a me facillime possem repellere quas dicitis passiones, minime vellem : usque adeo in flagella Domini parata sum, ut malim esse relicta sub pœnis, quam penitus privari eisdem. Contigit semel tempore carnis-privii, quo populus Germaniæ plus studet comessationi quam devotioni, plus calicibus epotandis quam pauperibus refocillandis, revolvendo amarum Passionem, revolvit ipsa et populi Christiani multam ingratitude, dicendo ad Dominum : Domine mi Deus, omnipotens et elemens, tuam pietatem deprecor, quatenus mihi novo quodam ægritudinis ostendas indicio, quod tu ipse sis, et non alius qui castigationes istas super me permittis et immittis. Novum valde ! Dedit illi tantum dolorem in uno crurium, tantamque patiendi materiam ab illa Quinquagesima usque ad Paschale festum inclusive, quod amodo tale quid tam intanter petere formidaret, sicut ab eis accepi qui familiarius ei adhærebant quoad vixit.

34 In proprio corpusculo percipiebat, ut superius commemoraui, si quæ propter peccata populi Dominus immissurus esset flagella Provincie, unde semel factum est quod narro. Instante quandoque tempore pestilentiali, tanquam sedula mater, inter iratum Patrem et reos filios se mediam posuit : quæ mox lino percussa est ulcere, in gutture videlicet et sub corde. Unde cum grâtiâ humiliter Deo ageret, cum lacrymis addidit et rogare Dominum, in honore Trinitatis semper benedictæ, pro tertio. Quod et statim quasi telum de stridenti arcu, uni genarum ejus inflictum est : de quo, tanquam victrix de aurea fibula, et velut sponsa de signo in facie ab amatore posito, magnopere letabatur. Unum autem illorum pestilenticorum ulcerum, utpote quod in inguine fuerat a Domino inflictum, adeo infistulatum est, ut ceteris divinitus curatis, pro monili una cum prioribus vulneribus jugiter ei cohereret. Patet igitur ex hoc, quomodo in amica sua speciali dederit Dominus mentientibus se significationem ut fugiant a facie arcus.

D
PER JOAN
BRUGMAN.

suas ægritudi-
nes etiam
amare inci-
pit :

E
earumque
incrementum
aliquando
petens

semel gra-
vissimum
cruris dolo-
rem,

olias pesti-
lens ulcus
impetrat.
F

CAPUT V.

De febribus ejus ac hydropisi, ac de intestinorum ejus extractione, et subtractione cibi et potus et somni.

Talibus igitur visitationibus crescens patientissima Christi veruula Lydwina, stigmata Domini Jesu jugiter in corpore suo gestabat : quæ artifex subtili artifice o

PER JOAN.
BREGMAN.
Cum febres
pene conti-
nuæ essent,

A artificio novisque malleationibus dietim reformabat. Erat enim quasi lutum sub manu figuli, quod in fac-
torem non renoumrat : erat sicut argentum in con-
flatorio, quod sub argentariopurgatum clarius sonat :
eratque velut aurum in camino tribulationis, quod
probatum gratius custoditur. Calores et ardores fe-
briles, ut dixi, domesticos habuit : talisque mo-
dus febrim fuit ei. Præcedebat in primo calor
quidam gravis et innaturalis, quem frigus et horri-
pilatio vehemens mox sequebatur. Post modum
mutabatur vicissitudo, ita ut præcederet fri-
gus intolerabile, quod inexorabili caumate fina-
liter claudabatur. Hujusmodi febris adeo gravis
erat, ut stante fervore paroxysmi rationis expers
fieret, similiter vim loquendi perderet, uti voce et
scripto accepi ab iis qui viderunt multoties sic as-
tuantem. Raro vel nunquam, omni tempore quo de-
cubuit Virgo, sine aliqua febre permansit, etiam ad
horam : sed ista specialiter dilectam probavit præ ce-
teris, quasi in camino ignis, supra quam dici possit.

et aggrava-
rentur inflr-
mitates :

B

36 Videntes corpus amici ejus quod plus solito
gravaretur in corpore, addiderunt adhuc medicos
consulere, quid facto opus sit, si forte sit spes. Vo-
lat usque ad anres Comitissæ Hollandiæ, quæ Mar-
garita dicebatur, patientiæ nostræ Virginis fama :
quæ sumpto sermone proprio medico, quantocyus illuc
festinare cepit, ubi Virgo languebat : et vasa ea com-
mota sunt omnia viscera ejus, tugurio, persona, lan-
guoribus, ceterisque compensatis. Accessit igitur
expertus medicus, nomine Godefridus ; et extractis
arte sua de corpore intestinis, reverentius ut potuit,
marcidis seorsim positis et sanioribus reservatis ;
comperit quod de spina dorsi vermes supradicti suam
traherent originem, eo, ut asseruit, quod nullo sal-
so multo tempore usa fuisset. Insuper et hoc locutus
est : Adhuc modicum tempus, et hydropisis replebit
Virginem lauc : et ex tunc nullo liquore fomentabi-
tur vel potu. Cujusmodi rei veritatem futura protes-
tata sunt. His igitur seriosissime per medicum per-
actis, valefecit amicis et Virgini ; partim moerebun-
dus, quod patientis dolores auferre non potuit ; partim
vero gaudens, quod verum se dixisse cernebat, de
Domino in adolescentula, utpote quod magna et inau-
dita facturus esset mirabilia. De intestinis autem illis
pars quadam, ut fertur, condita est jussu Lydwinae
ipsius ; pars vero reliqua suspensa coram ea, quam
et multi viventium propriis adhuc oculis perspexe-
runt.

medicus ejus
intestina
scrutatur ;

C
alius et succos
quosdam
applicat :

sed curatio-
nem sequitur
hydrops

37 Tracti sunt exinde plurimi de remotis, ut et
ipsi vas dominicæ sanctificationis inviserent : in qui-
bus herbarius quidam astutissimus venit, putans
quod suis resolutionibus aquarum in Virgine profice-
ret : sed quamquam omni studio, rore cæli super
chartas odoriferas herbarum observato, eodemque
super foraminibus prædictis applicato, paulisper clau-
dendo unum videretur proficere ; prohi dolor ! mox
turgente hydropisi in parte illa, fiebant novissima
pejora prioribus. Virgo quippe patientissima, ne pu-
sillos scandalizaret (quamquam sane nosset a Domi-
no fieri quod sustinebat) ne videretur de se præsu-
mere, aut Dominum velle tentare, cuncta quæ suasu
simplicium consulebantur, patiebatur simpliciter.
Nihilominus post omnem hominum solertiam, dupli-
catis doloribus, mente et spiritu redibat ad eum, qui
medendo vulnerat, et vulnerando medetur quos amat.

interim agra
omni pene
cibo abstinet,

38 Constat præterea animal quodlibet perfectum,
sumpto cibi potuque pro continuatione vitæ indige-
re : constat etiam ex putridis humoribus, præsertim
ubi vermes oriuntur et scatent, factorem simul nari-
bus olfactuive aggenerari. Veritatem autem dicam :
Lydwina etenim nostra annis triginta et amplius pa-
nem non comedit, quantum vir sanus et incolumis
pro tribus diebus necessarium vitæ habet : sic nec

somnum cœpit, qui sano sufficeret tribus noctibus
competenter. Præterea de odore idem dixerim, quod
in omni tempore quo vermes ebullire visi sunt, quo
compago membrarum cœpit dissolvi, nil factoris in iis
omnibus percipitur, nil infectivi exhalatum, nil olfac-
tui aut naribus offensivi ab ea præsentatur. Domus
ejus nihilominus erat bassa et humilis nimis, came-
rula ejus sepulcro defunctorum similior quam thala-
mo. In tot annis terram non calcavit. Sicut nec mul-
tis annis nil sumpsit, ita nec superfluum a se rejecit.
Immobilitèr fixa et resupina jacet in stratu suo. So-
lis et lunæ beneficio nongaudet quamdiu jacuit : qui-
pe tamquam quæ collocatur in obscuris, inter mor-
tnos seculi anxietur vita ejus. Quis unquam talia
percepit auribus ? quis, nisi similia perspexissemus
in diebus et finibus nostris, crederet hæc ? Nempe
per ea quæ vidi et video, compellor etiam credere quæ
non vidi.

39 Proinde de subtractione victus ejus parcissimi
sermone habere operæ pretium est. In ipso siquidem
primorum initio annorum sumpserat saltem interdum
modicum pomi fragmentum, ad spissitudinem parvæ
hostiæ : quod etiam inter ferreas tenellas candentes-
que compressum, insipidum omnino reddebatur : et
si quando buxellulam panis cum modicissimo liquore
lactis ac cerevisiæ deglutire contingeret, hoc pœnose
atque difficulter valde trajiciebat. Successu vero tem-
poris, juxta prognosticationem Magistri Godefridi
Sonder-dank, derelicto etiam illo solido pabulo, mo-
dico cynamomo ac daetylo rarissime usa est. Ad ul-
timum vero quovis cibo privata, vino sobriissime sed
lymphato, cum liquida zucara sub quantitate mediæ
pintæ, mensuræ Comitatus Hollandiæ, potius stillandi
quam bibendi causa, per integrum hebdomadam sus-
tentabatur. Quid autem Dominus in suppletionem
vini operatus sit, eo tempore quo sic raro vino pa-
rumper utebatur, dicetur in secundo capite secundæ
partis, scilicet profectionis, ubi de suppletionem defec-
tuum sermo prolixior habebitur.

40 Parentum quidem sæpius ob inopiam, aquam
fluvialem afferri faciens, an defluxu aut refluxu sumpta
foret, quasi physica discernebat : et quamquam ex
vicinitate sinus marini importunitate ventorum vel
procellarum aquæ fluminis salsedine maris con-
fundebantur ; cooperante illo qui cooperatus est
Moysi et Elisæo super aquas amaras, adeo dul-
ces reddebantur, contra naturæ morem ; aquæ
prædictæ ut tamquam vino condito, uteretur illis
ad tempus. Sane quoque cum ablatione corpora-
lis alimentæ pari forma somnus prorsus ab ea aufer-
retur, et consueto more vocali seu mentali devotivi
operam daret, sat agente spiritu torporis et desidie,
mirabiliter cœpit in suis exercitiis præpediri. Et quia
signanter tempore Missarum (quo toto conamine, ab-
sens licet corpore, spiritu tamen præsens esse sata-
gebat, nec posset) consuluit suum super hoc Confes-
sorem, quid agendum suaderet. Confessor vero dis-
cretus, hostiles nequitias deprehendens, quatenus
vel ad relaxationem spiritus aut ad turbationem sal-
tem interioris animi ab amoris vel medicationis fructu
retardari posset ; vidensque quod quanto resisteret
tanto plus vexaretur, suasit omni tempore dormien-
dum quo facultas adesset, etiam quacumque temporis
hora tentator adventaret Sumpto Patris consilio suc-
cessit dies festivitatis eximæ, videlicet Paschæ, quo
etiam qui peccatis mortui fuerunt conantur per gra-
tiam re-urgere : et ecce somni meditatio supra mo-
dum orantem gravare cœpit : quem oh reverentiam
festi declinans, capitis manusque quam movere po-
terat diligentia vigilique violentia, ex tunc confuso
tentatore, diem mortis adusque sine dormitione
quacumque coronanda perseveravit. Et hoc de subs-
tractione cibi ac potus et somni dixisse satis est.

D
nec gravem
ullum de se
edorem
emittit.

medico ad-
huc liquore
utens,
E

aquam salsam
exspiratur
suavem :

F
appetentia
somni tem-
pore Missæ
reverta,

tandem ea
necessitate
prorsus libe-
ratur.

variis ad Virginem videndam accedentibus,

A 41 Amodo scripturus vitam ejus, locorum et temporis ordinem congrue servare nequiens, ad compactas veritatis materias (ut manifestentur opera Dei in Christi famula) luculentius, licet simplicius, me converto. Confluxere plurimi videre virginem, boni videlicet et mali, sapientes ac insipientes, tam simplices quam curiosi : hi ut ædificent et ædificentur; alii vero ut videant et judicent, mordeant et detrabant, quarant et insidientur. Venientes autem illi nihil viderunt formæ speciosæ forinsecus, nisi vas fictile, vas lacerum atque confractum, vas monstruosum, imaginem mortis : sed cognoverunt intrinsecus in deformi formosum, in fictili vase cœleste donum, in confracto vasculo sanctificationis balsamum, in monstro singulari mirabilem Dominum, in mortis imagine auctorem vitæ speciosum præ filiis hominum. Quærit curiosus unde sibi materia febris, quæ nihil sumeret alimenti. Miramini, inquit, fratres, unde mihi tanta febrium mearum materia? miror ego potius cur per menses singulos ad quantitatem dolii magni non exuberem. Vos crucem meam judicatis, quam videtis exterius : unctionem autem non judicatis, quia non videtis quod interius latet. Quasi velit dicere, quod secundum multitudinem dolorum erat et multitudo consolationum, quas ipsorum curiosorum deliciis, quantumcumque splendidis, præponebat.

2 Tim. 3, 5 alii sinistre,

B 42 Sicque cursitantes properabant ad eam protervi nonnulli scioli, protervi garruli, cæci de quibus ad Timotheum loquitur Apostolus, quia devitandi sunt : quos tamen virgo pudibunda, tamquam signum ad sagittam posita, fugere minime poterat nec fugare : quorum os ponebatur in cœlo, et lingua transibat in terra. Nempe talium insensibilitatem detexisse videtur Apostolus cum dicit, Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt. Talibus namque tamquam incredulis, opera Dei potius naturæ quam gratiæ tribuentibus; cum vidissent Christi sponsam tam despecto loco in obscuro tuguriunculo positam; blasphema lingua labiisque iniquis resolutis dicebant, quia vorax est, potatrix vini, vel quia dæmonium habet, et ejusmodi multa ut audiui. Alii autem quibus mens sanior erat, Deo dantes honorem, dicebant, quia vere a Domino fiunt hæc, et sunt mirabilia in oculis nostris. Quippe spiritualis homo dijudicat omnia. Si quis tamen blasphemos istiusmodi sequi velit, dicat impossibile apud Deum omne verbum; aut, quod instrumentum testimoniale, quod a Judicibus oppidi dicti Schiedam per manum tabellionis exaratum est sigilloque Communitatis communitum, falsum sit : in quo tamen mirabilia, quæ fecit Dominus in Virgine, describuntur : ejus copiam de verbo ad verbum proposui operis hujus in exordio : quod eatenus feci, quatenus habeat pius lector quo gaudeat super veritate, aut detractorem Virginis ad veritatis agnitionem perducatur : ipsemet autem protervus, quo compescatur a morsibus et latratibus. Habes et aliud testimonium efficax ab inimicis, utpote stipendiariis Capitanei temporis illius in Schiedam, qui sex numero novem diebus et totidem noctibus ambierunt lectulum Virginis, quemadmodum suo loco disertim ac congruentius describetur.

1 Cor. 2, 13 alii bene sentiunt.

C 43 Beatissima igitur Virgo Lydwina, velut odor vitæ bonis et sanis, odor vero mortis factamalis, sub humili tugurio, velut Job in sterquilinio, jacebat : quæ tamen velut astrum matutinum, coram Deo spiritu lucebat, facta velut apotheca cœlestium aromatum, effecta velut cella suavium pigmentorum : quamvis revera frustatim vitalia, tam pulmonis quam hepatis quam etiam viscerum sen intestinorum, integritati corporis necessaria, longo marcescentia cruciatu diroque vomitu perdidisset. Hæc tamen omnia, sic amissa particulatim, pro fœtore, merorum instar electua-

Non ferens concursum ad suaveolentiam intestinorum suarum,

D PER JOAN. BRUGMAN

riorum aut aromaticarum specierum de se præbebant odorem : et qui propriis manibus confricarunt atque contrectarunt, testimonium perhibent de his. Porro propter concursum devotorum ac devotarum, rem tam mirabilem videre, tractare et odorare cupientium, ne forte applausu hominum perderet thesaurum gratiarum quem cumulabat, et ne favoralis auræ flatibus retardaretur ab iis quæ cupiebat : nihil finaliter eorum, quæ sic frustatim emiserat, passa est reservari, sed universas et singulas intestinorum particulas, tam siccas quam humidas, tum etiam reservatas in pyxide modica, fodi jussit in terram. Sane igitur Lydwina, tusionibus variis expolita, cibi, potus et somni beneficiis destituta, luminis corporalis gaudio privata, vili domuncula quasi in ergastulo, mira Domini dispensatione, sub manu summi fabri adhuc malleanda, vino et oleo piissimi Samaritani quandoque perungitur, et secundum verbum Apostoli, aliis odor vitæ ad vitam, aliis vero odor mortis in mortem, reservatur.

inbet ipsa sepeliri.

2 Cor. 2, 16

CAPUT VI.

De morte matris Lydwinae et de paupertate ipsius Virginis Lydwinae maxima.

E Porro quia de infirmitatibus Virginis nostræ dixerim generaliter; descendere libet amodo, quemadmodum et prætuli, ad specialia quædam. Erat quippe mater Petronilla mulier senex facta, sed laudabilis et timens Deum. Hæc cum processisset in diebus suis ægitudinem incurrit, de qua et mortua est. Cumque deploraret dies adolescentiæ, non sine juvenili vanitate, satis tamen, ut putabat, infructuose peractos; tandem in hæc verba flendo prorupit : En, inquit, morior paupercula, cum nihil boni fecerim cunctis diebus vitæ meæ : nihilominus pro dilatione vitæ hujus transitoriæ, nollem vel minimum vermiculum debere occidi. Sed utinam, unica filia mea quam ubere meo lactavi, pro delictis et ignorantis meis intercedere digneris ad Dominum : et leta moriar. Quod cum audisset miserantissima ejus filia, nimia compunctione superflua, matrem de profundo sui cordis ita affatur, dicens : Constanti animo esto, mater mea, et manum Domini sustine patienter : in januis est Salvator, qui contritum cor tuum ac humiliatum non despiciet. Præterea si mea minima, sicut Dominus pietate sua facere dignatus est, opera, tua fieri velis : en tibi quantum possibile fuerit, ea in caritate prorsus tribuo : labores et dolores, ulcera et plagas, torsiones et vermes, vigilias et lacrymas, oratiunculas et exercitia quævis recipias : eo pacto tamen ut te per omnia divini voluntati resignes, nihil hæsitans quoniam ipsi de te cura est summa, tamquam salvari potenti et volenti.

Mortura matris anxietate,

omnia sua merita transcribit Lydwina ;

F 45 Audiens autem hæc mater ejus, expansis in cælum manibus, quasi securum nauticum nacta, gratias Deo retulit, qui talem sibi fructum consequi concessit in filia. Migrat igitur ad Dominum pia mater : et quasi nihil jam meriti possideat, nudata propriis, ut autumat, humilis filia; quasi grandia factura, manum mentis et corporis ad fortia mittit : denique cingulum latum, grossum et bispidum, de pilis equorum contortum emi sibi procurat, ut eo tamquam balteo succingatur. Quod super marcidum corpus stricte renodans per omnes dies vitæ suæ, propter marcedinem corporis, qua marcebant etiam cingula, ipsa incessanter portabat. Cœpit modicam substantiolam, quam vivens adhuc ante obitum commiserat mater, distrahere; distractam in pretium, minus tamen debite, commutare; commutata pauperibus distribuere; divinum fœnerandi modum pro acquisitione margaritæ cœlestis invenire. At ipsa

et pro restauranda jactura cingulum cili-cinum sumit,

peculium in pauperes distribuât,

A cum manum aperuisset inopi, cœpit egere præ cunctis magis ipsa.

PER JOAN.
BRUGMAN

in paleis et
asserere jacere
instituit,

46 Verum quod felix mediatrix dietim cum Maria matre apud diversorium Bethleemiticum pernocabat in spiritu, tanti regis ac sui regalis stabuli zelatrix, cum adhuc culcitra superesset, eam jussit auferri. Et quidem præter hunc zelum causa satis miserabilis aderat et multiplex; tum quia secretas patiebatur infirmitates aliquas; tum quia linteï panni cum culcitra putruere subter ea præ marcere corporis et humorum; tum quia putrefacta culcitra plumæ adeo marcido corpori adhæserunt, ut nullatenus arte vel ingenio, de medio plagarum suarum sine novis stimulorum cruciatibus valerent auferri. Oh hujusmodi, ut corpori sublata est lecti mollities; et suppositis paleis simul suppositus est miserabilibus membris ejus asser durior; super quem resupina semper jacens, dies et noctes cum Christo ducebat insomnes. Hæc sine lacrymis quis referat? Nusquam mihi hodie tale speculum, nusquam mihi tale pietatis exemplar. Optimum Virgini, super asserem sic dejectæ; memoriale dabatur per hoc ejus qui nudus pependit in cruce, ac clarissimum vulnere ejus repræsentaculum, sic assidue jacere cum dolore.

B 47 Et ecce diebus illis supervenit hiems valida nimis, qua nulla in memoria mortalium illius temporis extitit vehementior, ut præ prolixo gelu frigoreque nivis extensæ, vulgari vocabulo, longa hiems, per excellentiam acceperit nomen usque in diem hanc. Jacebat igitur Virgo, quasi in diversorii præsepio in frigore et nuditate, in stridore et calamitate, adeoque sæpissime in extremis membris frigida et rigida, in mediis vero penitus impotens inveniebatur. Non sinebat substerni plumas tumens hydropisis: desuper operiri duplicibus negabat coacta simul et voluntaria pauperies: ad invisendam dilectam, permittente Domino, friguerat caritas multorum: tantaque lividine, præ gelu intenso, superfundebatur corpus illud virgineum, tantoque tumore reddebatur invalidum, ut vix calefactura vel adminiculo quovis ad pristinas et communes agitudinum, reduci posset species. Genis etiam sæpius adhærebant sanguinis guttæ, fluentes ex oculorum alveolis; et sæpissime aquæ, quæ forti forinsecus formante gelu, tenacius congelabantur. Haud dubium quin solo more humano defecisset, si non Dominus in iis omnibus mortuus mirabiliter mortuam conservasset. Denique si quid ei dabatur, superfluum sibi C extemplo fore formidans, quasi alieni juris foret, magis egentibus suo judicio trans mittebat. Dominus enim dux ejus esse voluit, qui non derelinquit sperantes in se.

sustinet di-
rissimam
hiemem,

et sanguinem
lacrymatur.

48 Eo tempore vir magnus quidam erat, venerabilis ætate senex et vitæ immaculatæ, nomine Wermboldus, vir utique magnæ famæ ac timens Deum, reveritus a multis: hic ad Virginis nostræ notitiam hoc ordine pervenit. Factum est dispensatione divina, quod in solennitate Dominicæ Annuntiationis, spiritus utriusque, tam dicti Wermboldi quam etiam Virginis Lydwinae, mysterium Dominicæ Incarnationis meditando similiter agente Domino convenirent; modo siquidem mirabili, spiritibus existentibus in corpore, an extra corpus, nescio, Deus scit. Hi ergo cum uno exercitio unoque voto circa dictum sacramentum, ad quod solvendum a magnus Baptista Joannes se indignum protestatur, humiliter sese dedicassent; factum est ut corporibus semotis, spiritu mutuo in tertio cœlo convenirent, tantoque caritatis vinculo se vincirent; ut redeuntes ad id quod animale est, quis comes raptus hujusmodi, et qualis, ubi moraretur, nosse corporaliter anhelarent.

sanctitatem
ejus in raptu
edoctus D.
Wermboldus;

a

49 Pervenit igitur ad aures viri Dei Virginis diffusa notitia: ad quam invisendam illico, seclusa mora, concito itinere properavit. At ubi domunculam intravit, cernens domus inopiam, audiensque rei gestæ flebilem ordinem; attendensque faciem tumoresam, fissam et lividam; corpusculum putridum sed non fortidum; scatentem vermibus, sed spirantem bonis odoribus: cæcæ oculo, sed et fissam labio, præ admiratione vir pietate plenus fieri cœpit: insuper telo virginis aequanimitatis perfossus et transfixus, fit inter eos gratissima de divinis collatio mutua, sermo vero ultimus de necessitatibus corporis ejus (utpote sine quibus subsistere vita viatoris non potest) altrinsecus habebatur. Misertus est igitur verecundæ pauperiei paupertatis amator præcipuus: de marsupio suo mox argenteos triginta protulit: atque ita valefacto Virgini, in crastinum ad usque illic vir Dei et Virgini devotus permansit.

50 Altera quidem die vir spiritu Dei plenus, cognita crudelitate incolarum oppidi, qui virgineis iniuriis misereri non didicerant, quasi zelator alter Elias, locum prædicationis conscendit: tantoque fervore verbi Dei feralia corda ferire cœpit, ut quasi novum hominem adversus saxeos viros crederes suscitatum. Reverebatur autem non immerito Virginem Christi vir sanctus, sanctitatis amator; quapropter venientibus sæpius ad invisendam eam [testabatur] quoniam Deum in eam tamquam in tabernaculo novo mirabilissima facere cognoscebat; unde quoque et verbum hoc de ea locutus est: Magnum revera et amplum hæc Virgo fundamentum posuit, cujus ædificium nequaquam ad perfectum in brevi tempore poterit fabricari. Quod utique futurorum multorum præscius aperte prædixit. quoniam, ni fallor eo tempore nondum Lydwina nostramedium sui cursus languendo cucurrerat: et si parum distaret a medio, longe tamen adhuc distabat a termino, quem constituerat sibi Dominus.

D
eidem a se
visitatæ

arguit duri-
tatem Schieda-
mensium,

E

diu certitu-
ram prædicit,

ANNOTATA.

a Cornelius a Lapide super cap. 3 Matthei vers. 11 corrigiam calceamenti, quam se indignum solvere profitetur apud Lucam Baptista, ex SS. Gregorii atque Hieronymi mente interpretatur Incarnationem Christi. Videri possunt Interpretes alii.

CAPUT VII.

De tribulationibus ejus novis, et variis angustiiis animæ ejus, ac modo se consolandi.

Pensatis a cordintimis viri Dei supradicti sermonibus nondum ad occasum sol venerat in Virgine nostra Lydwina sed adhuc scandere videbatur ad meridiem. Quid igitur? Paulo post ærumnas jam dictas, cœpit Virgo in viduo patre ac veterano novos haurire dolores: utpote qui jam edentulus pauper, de b laboritio manuum vivere non poterat: quia [ire] ad custodiendas vigilias noctis in oppido, sicut assuetus fuerat, amodo minime posset: quandoquidem et ipse in supramemorata jam hieme, quæ solito asperior inhorruerat, una cum filia sua miserias ineffabiles habuit, discurrendo per vicos et plateas oppidi, juxta exigentiam officii, noctu: adeo ut pedicam dextri pedis emortuam haberet atque contractam. Hic sanæ mentis vir, quamquam paulisper in dies incolæ de necessariis providebant filiæ; noluit tamen ipse, quantumcumque veteranus, ad necessitatem accipere de oblatiis; sed tremulus aiebat, Non licet senem hunc devorare filiæ pauperis eleemosynas, cum pretium sanguinis et peccata hominum sint

a
Pauper pater
Lydwina,

b

et de filia
elemosynis
juvari nolens,

A sint: sed sufficit mihi paupertas mea ut Dominum lucrifariam.

annua 12
aureorum
pensione con-
tentus,

et totus va-
cans pietati,

52 Venit interea Dominus Wilhelmus, Comes illustris Hollandiæ, in Schiedam: hic cum audisset quod Dominus operabatur in famula sua Lydwina; misertus venerandisenis, vocato eo dixit: Ob reverentiam filiæ tuæ postula a me quod vis, ad sustentationem senectutis tuæ. Qui respondit: Divitias seculi, o gloriose Princeps, huc usque non possedi, nec in præsentem cupio quomodolibet affluere: duodecim aurei mihi sufficient pro competentia vitæ. Princeps vero illustris, viri senis simplicitatem advertens, accersito thesaurario jussit duodecim aureos annuos viro dari, qui dicuntur scuta monetæ veteris Franciæ. Nequoque simplici vetulo fraus ac dolus fieret, cautione præstita securum effecit. Esto, inquit pius Princeps ad senem, æquo animo, nec paveas: quoniam si duplos aureos amplius tibi necessarios videris, ipse jam dicito: quoniam ad inopiam tuam relevandam te vocavi. Factus est igitur pius senex ex devoto devotior, et ex timorato factus timorator, Deo gratias agens atque pro beneficio Principe ferventius grans, Missas audiebat. Si quid superfluum ei esset, pauperibus distribuebat abunde. ¹³ Quantumcumque decrepitu et deficiens visu, ecclesiam tremulus atque cæcitiens frequentabat. Precabatur eatenus filia humilis patrem seniore quatenus domi subsisteret, veritus quod accidit quodque prænucebat, quamquam taceret.

a damone
proturbatur
in fossam,

sed Deo pro-
vidente eripi-
tur.

53 Una igitur dierum, senum more, domo relicta, pedicans ad Vesperas, obvium itinere diabolum habuit: qui sub specie cujusdam viri sibi noti, mentiens ita senem aggreditur: Quid, inquit, agis? aut quo tendis? Eamus extra portam ut parumper recreemur. Credit vir simplex damoni, quem hominem fore credit amicum, et comitatus est illusorem. Qui mox senem extra urbem in foveam quandam, plenam aquis, pepulit atque disparuit. Cumque periculum esset in mora, et senio impotens periclitaretur in aquis; adstitit a dextris statim pauperis, qui salvos facit filios pauperum: cujus intuitu auriga quidam supervenit, per viam non tritam currum ducens insolito, et ut pie creditur, a Deo missus; qui statim obrigescens contremuit, et mergentem vetulum ad littus traxit; atque hunc genitorem Lydwinae, quamquam facie mutatum, agnovit. Tractum igitur super currum suum vexit in oppidum: unde suscitato rumore per urbem, prohodolor! ad aures Virginis pervenit, quod pater ejus in aquis præfocatus esset. Qua de re nimirum naturali quodam compassionis gladio transverberata, ^C ex templo astutiam damonis cogitabat: atque in allatione patris, mixto dolore gaudio, quod viveret, Deo gratias egit.

Lydwina
ardentes
lecti sui pa-
leus,

per se restin-
quit manu
illusa:

54 Alio quoque tempore addidit et crudelissimus hostis adurere filiam senis, scilicet Lydwina, hoc modo. Frater quidam Virginis candelam quandam ardentem, in angulo supra caput lecticæ, in qua quiescebat soror ejus, ne læderetur in viso, minus cante posuerat: quæ, Virgine circa mysteria Passionis occupata, deorsum cadens, parte supellectilium adusta, in palearum strue jam acerrime crepitabat, priusquam Virgo tam horrendi periculi cladem deprehenderet. Proinde cum ipsa sic in mediis flammis atque crepitantibus expositam se perciperet, nec esset qui adjuvaret, levam manum, quam solam levare potuit, ad comburentem atque flammantem materiam posuit, atque sic ignem manu unica extinxit confriundo: quo extincto manus eadem prorsus illæsa permansit. In crastino autem admirati universi et stupore concussi, soli Deo, qui sic filiam suam in flammis periclitantem præservaverat, cum diffusionem tanti miraculi, gloriam reddiderunt.

55 Sane quoque, quemadmodum filiis Israel Dominus, quamdiu in solitudine cucurrerunt, manna mandare non distulit: ita sponsæ suæ, non in incertum currenti sed in stadio, panem consolationis internæ non negavit. Cujus rei gratia nonnulli Religionum variarum devoti viri, cum manum Domini super Virginem modo invisio gravari cernerent, pie sentientes de Domino sub tam patulis vulneribus simul et unctionem impertiri suspicati sunt. Unde sæpius dicebant ei: Latere nos non poteris, o soror carissima, quin Dominus tanta tibi flagella tribuens in corpore, spiritualia misericorditer tibi sua munuscula subministret. Quæ ait: In insipientia mea, fratres mei, dico, quod unctiones quamquam immerita, fundente desuper misericordissimo Domino, interdum suscipio: quoniam sine micis cadentibus de mensa dominorum meorum, catula misera subsistere non possem in tam dejecto corpusculo: sed quas qualesve quandoque suscipiam, tam vili tamque indignæ caniculæ Christi dicere nequaquam interest. Solis enim timoratissimis atque secretioribus domesticis charismatum suorum donaria sobrie, quantum divina gloria vel fraterna caritas exigeret, revelare consuevit.

56 Suspendebat autem interdum Dominus ubera consolationis, quo Virgini nil gravius poterat infligi: adeo ut duplicari sibi flagella corporis malisset, quam sic ab uberibus miserationis paternæ spiritu ablactari. Plane quoque spes quæ differtur affligit animam: qua de re tædio fatiscens, post omne consuetum exercitium in stimulationibus corporis, et Deo derelicta, pro deductione temporis fructuosa, quasi præsentem haberet, Angelum mentaliter alloquebatur: O frater, inquit, mihi nunc loquere, ne pigriteris nuntiare mihi de sponso meo super omnia dilecto, an forte in domum suam traducere me differat: qualis sit ejus apparatus thalami, mihi quæso nunc indica: quid agat, quid intendat, et quomodo se habeat, mihi quoque certius revelato. Nonne dilectus meus de me sciscitatur interdum et loquitur? O, quousque me in hac valle lacrymarum relinquit? Quid si sic? Quid faciam nescio: quid eligam ignore: nam et jaculo dulcis sui amoris transfixit me, et præ incendio suæ flagrantissimæ dilectionis vulneravit me. En quia morior. Igitur, o frater Angele, nuntia dilecto, dicite sponso, quia amore langueo: impatiens loquor, amore victa: et quomodo languore deficientem me non curat, sed affligit? qui tamen misericordiam in tristes quosque servare me docuit. Ego nullatenus, o mi frater, talia sibi responderem, si mei juris foret, ut sui ego sum. ^F O si dilectum de sublimibus ad ima, veluti et ipse me de imis ab obliivione, trahere possem: profecto non quiescerem, proculbio non dormirem, quin potius traherem illum, quin complecterer brachiis, quin trajicerem in visceribus, quin connirer intimis ejus.

57 O sincere mi frater, o fidelissime paranymphe, festina, discurre, nuntia dilecto, dicito sponso ardorem cordis mei, desiderium animæ meæ, præcordia intimorum meorum. Unicum quæso ab eo defer responsum, verbum saltem unum, reportato: saluta enim in penetralibus cordis ejus, et dic ei, quia ad mortem fidelis ei persevero, ac quatenus præter ipsum intra hospitium cordis mei nullum amatorem admitam. Salutabis et mihi secundo summe colendam genitricem ejus Mariam: salutabis et meos omnes fratres et tuos, spiritus Angelicos, qui coram Deo meo ministrant: salutabis denique cætum Patriarcharum, chorum Apostolorum, exercitum Martyrum, agmina Confessorum, insuper et sorores meas in Domino sanctas Virgines, et reliquos Dei Sanctos omnes: et dicito eis, quatenus et ipsi pro me dignentur intercedere, quo et in earum collegio collega

D
PER JOAN.
BRUGMAN
fatetur se
divinis conso-
lationibus
sustentari:

E
quibus quan-
doque cessan-
tibus,

cum Angelo
suo amantis-
sime queritur,

F
eumque ad
Sponsum
ac Sanctos
pro se allegat

A collega fieri merear; et ad choreas suas, soror quamvis parvula, citius admittar. Atque in hunc modum tempus deducebat; Si quando manna divinæ consolationis nimium famelica, certas ob causas Deo notas, ad votum non susciperet, quasi modo genita lac concupiscebat: quam ad solidam escam captandam Dominus coaptabat ei tamquam parvulæ in Christo primo lac dandum erat, non esca: quamvis haud dubium spiritu, altero illorum numquam, ut pie creditur, caruerit.

ANNOTATA.

a Familiare huic scriptori adjectivum, unde et adverbium cordintime, nescio an ab alio quopiam usurpetur.

b In Visione 69 S. Franciscæ Romanæ 9 Martii Lavoritium: in Vita autem B. Justinæ de Aretio 12 Martii laborerium.

CAPUT VIII.

De responsione sibi ab Angelo in mentis thalamo data, nec non de visitationibus reatibus Angelorum sibi factis.

Angelus
languentem
animat,

exemplo
patientis
Jesu,

etiamque ei
consolationem
promittit:

B Hæc cum apud se tranquilla mente sic formaret, ac tacito modo quasi legationis suæ nuntium redeuntem aspiceret, reviviscens quodammodo responsum adjungebat: O, inquit, electa Domini mei sponsa, sponsus tuus ineffabili fervore dilectionis, vice reciproca te salutatur, et ne tædio vel pusillanimitate cornas, cordintime mandat et hortatur; quo sui reminiscaris: et quia tuum ob amorem ipse plus quam triginta annis humanarum ærannarum particeps extitit, esuriendo videlicet et sitiendo, in fatigationibus, in laboribus, in vigiliis, in aporiis, in algore et aestu, in fuga et in persecutionibus, in contumeliis et blasphemis, in flagellis, in pressuris, in tormentis, in puncturis, in sudoribus et in effusionibus sanguinis, in tusionibus et extensionibus, in confussionibus et plagationibus manuum et pedum, in spineo diademate, in derisionibus, in sputis, in morte turpissima, in derelictione discipulorum, in derelictione paterna, in crucis protelatione simul et affixione, in pænis ultra modum; vult ut memor ejus fias, sarpus saltem ad mentem reducas.

59 Ipse nihilominus cito veniet, indubitanter te feret in sublimi, in cubiculo genitricis suæ te conducet, in thalamo Patris te collocabit. O felix sponsa, antequam Rex tuus veniet tibi, desideratus tuus apparebit tibi, sponsus tuus obviabit tibi. Ecce quia præcinxit se ut occurrat, ut medeatur et consoletur. Ipse ad manum præsto est ministrare tibi, cum universa curia cœlesti, cum benedicta Matre sua Virginibusque suis sacratissimis, cum Angelis et Patriarchis, cum Prophetis et Apostolis, cum Martyribus et Confessoribus, et supernæ Hierusalem habitatoribus cunctis. Amplius iis quid requiris? An fors ad huc fluctuas? an fors in expectatione confunderis? Aula ejus regalis ornata tapetis: jam thalamus ejus collocatus est, cortinae ejus appensæ, lectulus ejus floribus respersus, ostia ejus vallata liliis, fenestræ vero rosas replete, mensæ ejus sericis opertæ, deliciosæ quævis epulæ præparatæ sunt, promptuaria ejus plena eructantia ex hoc in illud: vasa quidem pretiosa diversi generis, aurea simul et rutila: hortus ejus amantissimis floribus, consitus arboribus: aromata vero fluunt undique. Hæc omnia, imo in infinitum plura atque majora, parata sunt, o soror. O quam ad introducendum te veniet lætus totus; et gratosus totus dicet: Veni nunc, dilecta mea; veni de Libano, amica mea; veni de Libano; veni coronaberis. Tunc Angeli coram te cantabunt laudem,

jubilabunt coram te filii Dei, ministrabunt quoque D dicentes, Comede nunc, soror nostra: bibe nunc, amica nostra: inebriare nunc, Domini Dei nostri sponsa carissima.

60 His atque aliis internis elogiis divinitus docta, nec non a religiosissimis viris, quibus multo tempore Hollandia pollet, exhortata, animi sui tædium propellebat; excitans se ad patientiam, cordis sui affectum: provocabat ad ignitam caritatis flammam; corporisque positi sub pressura torcularis excitabat torporem, ad sustinendum quodvis dominicæ castigationis flagrum. Unde post hæc dicebat: Eia nunc, anima mea, confide: quia venit salus tua, et sanitas tua quantocumque oriatur. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: Psallam tibi in gloria tua. Super lectulum igitur doloris sui talibus exercitationibus, dum domitaret; anima illius, quandoque præ tædio, cum Angelo sic loqui erat assuefacta; ut prærogativa quadam speciali etiam alloquium, consortium pariter et obsequium Angeli sui visibiliter haberet, Spiritus ipsos plurimos distinctum nominaret, et quorum hominum custodiæ divinitus deputati essent apertissime cognosceret. In specie pulcherrimorum juvenum sibi apparebant: Crucis spendiferæ signaculum in fronte ferebant, tanto fulgore E rutilantes in facie, ut solis pulchritudinem claritatemque multo transcendere viderentur. Propter differentiam enim spirituum tenebrarum, qui se quandoque transferunt in Angelos lucis, Lydwina nostra spiritus lucis Cruce signatos in frontibus affirmabat.

61 Retardabatur quandoque tali beneficio, sicut certis probatum est indiciis, propter adventantium hominum frequentiam: quapropter sæpius, si quid pulveris ex mundanorum hominum colloquiis contraxisset, statim studuit confessione detergere, ne suavi sanctoque Angeli sui contubernio privaretur. Docebant spiritus illi hierarchici, quorum interest illuminare, quatenus ipsa sponsa suos defectus suamve miseriam agnosceret, agnoscendoque patefaceret; ne scilicet quo sæpiissime fruebatur solamine, sua culpa exigente, careret; et ne animæ, pro quibus patiebatur, suo relevamine frustrarentur. Neque propter animarum expiationem, ut apertius suo loco dicam, ultronea miranda patiebatur. Proinde solita erat, juxta sanctæ Matris Ecclesiæ morem, die statuto Cinerum, Cineres de manu alienjus Sacerdotis accipere: et dum Sacerdos venire tardaret, Angelus minister salutis, in talibus vices suis in Virgine supplebat. Sane cum semel Confessor ejus dictus D. Joannes Walteri; vir bonus, venisset ad eam, querens an Cineribus sacris signari vellet; protinus respondit: Gratias Deo modo totis præcordiis ago. Pater, qui per Angelum suum Cineribus suis me signare prævenit. Stupente illo et admirante quis sermo hic esset; adjecit illa; Extende, Pater manum tuam et experimento disce, an ita sit. Quod et fecit: unde non modo signatam manu tetigit; sed quo aptius scivit, absternens cineribus, frontem suam eisdem communivit. Docuerat etiam eam Angelus reverenter ab Ecclesiasticis Cineres sacros sumere, atque ad hoc idem faciendum amicos Dei fideliter invitare. a Doctrina namque Angeli, ut dixit, hæc erat; ut Christi fidelis quisque Cineres accepturus, candelam ceream accensam, imposito denario crucem habente, humiliter gereret: non quod de necessitate, sed congruitate id requireretur; ut et fides exprimeretur in lumine, caritas in ardore, et mortificatio carnis significaretur in numismatis cruce.

62 Aliud quoque mirabile valde narro de Virgine nostra: habebat enim Virgo ipsa virgulam quamdam de stipula b canopi, aptam aestus tempore aut febrium ad

ita confortata,

et familiaritate Angelorum dignata

puritati conscientie servandæ intendit:

allatis ab Angelo Cineribus aspersa,

a modum eos pie suscipiendi docet:

b

Cannabinam virgam, incendio deperditam,

A ad trahendam vel pellendam cortinulam, quæ strati ejus appendicia fuit. Eo etiam tempore grave fuerat in urbecula illa incendium, adeo ut ex pietate impotentem Virginem eripere de voragine flammarum plurimi vicinorum convenirent: illa vero sciens quæ ventura erant, et quomodo Dominus proposuerat conservare vitam suam, confidens prohibuit vicinis apponere manus tuguriolo ejus: sed non obtinuit. Nam cœperunt irrumpere vicini cellulæ Virginis asseres. Nihilominus rogati ut desisterent, pro asseribus primis pannos appendebant, eo quod lumen solis ferre non posset. Cumque per moram sine dictis aseribus jacuisset, mox sanguinem effundere cœperunt oculi ejus: ob quod et illico ligna pristina apposita fuerunt. Perditur interea stipula, supervenit horribilium, quam superius tetigi, febrium rabies, concurrens solstitii æstivalis calor excessivus: quibus omnibus tamquam in clibano Virgo decoquitur, et post discessum paroxysmi febrilis, quasi de longe ad se reversa, solam se fore ab omnibus derelictam, tempore nocturnali, proh dolor! experitur. Tandem cum præ suffocatione conclusi fervoris intrinsecus non esset ei respiraculum aut halitus, manum more solito ad virgam mittere putans, non invenit. Flevit igitur Virgo febribus fatigata, quia non erat respirandi facultas: flevit, quia non reperit virgam, quam cupivit: flevit quia non esset homo, qui destitutam adjuvare posset.

in magna anxietate non invenienti

B 63 Sed quod non valuit absens homo, effecit præsens statim Angelus ejus: et ecce detulit ei Angelus informe quoddam frustum ligni, quod transversaliter super corpus positum seu relictum invenit. At illa lignum asperum atque grossum perspicuens, protinus admiratur, eo quod pro tractabili stipula et levi, tale quid informe supra se inveniret. Noctem igitur ut potuit, cooperante illo qui fecit medinam fornacis ardentis quasi ventum roris flantem, patienter transegit. Mane facto statim petit Confessorem suum, Dominum videlicet Joannem Walteri, quo absque alio rumore simpliciter uti consuevit. Tandem rogat, ut de tali ligno per manum artificis alicujus virgam tractabilem et levem coaptari faceret, nihil ei dicens quis attulerit, unde venerit: sed tantum ut instrumentum ad depellendam cortinulam suam exinde fiat constanter exoptat. Exiit ergo voluntarius Pater ut quærat artificem: sed cum in flammis incendii omnium carpentariorum aut artificum periissent aptiora instrumenta, vix materiale quoddam dolabrum grossum potuit invenire; invenit tamen unum, quo et levigare lignum cœperant. Mirum dictu! spirabat levigatum lignum odorem mirabilem, cujusmodi antea nunquam sensisse dixerunt qui aderant: speciem tamen illi non cognoverunt. Rapiunt exinde scissas et raras undique partes, fitque pia lis inter artificem et Sacerdotem Joannem, ut quisque plus retineat. Non erat minima particula ligni, quam præ suavitate odoris auro fulvo non compararent.

lignum aliud affert Angelus:

C 64 Currit Sacerdos relicto primo ad secundum e fabrum lignorum, rapinam detestans: sed ut prius ita et posterius fit quæstio, quis tulerit et unde venerit, et multa similia. Diripiuntur pia rapina abrasi ligni particulæ, virgulaque ad quantitatem gracilis ulnæ formatur. Rediens autem Confessor attulit secum virgulam levigatam uti poposcerat Christi Virgo, quam et sibi tradidit in manibus, et unde venerit prædictum lignum inquisivit. Cui Virgo respondit: Dominus noverit, Pater mi, ego nescio. Ignorabat enim donec per Angelum suum postea in paradysum terrestrem transvecta, ab eodem didicit, quod ab anteriore porta paradisi abruptisset illud. Ecce, inquit Angelus ejus, quia de porta hac abrupti lignum quod attuli tibi: super quo tantum admi-

rabaris, eo quod informe foret ac grossum, quandoque levigari procurasti: cujus tamen præsentiam, tamquam flagellum et supplicium, demones tempore suo formidabunt. Quod ut audiavi, et ipsemet expertus sum corporalibus oculis, in obsessis hominibus comprobatum est. Nam vidi oculis meis dæmonium habentes, clamore pariter et stridore valido contremiscere, dum dicti ligni portiuncula præsentabatur. Postquam autem Angelo revelante, Lydwina Christi vernacula virtutem ligni cognovit, indoluit, eo quod minus appretata fuerit donum Dei, quod sibi sic allatum fuerat; atque quia minorari procurarat, quod tanto mysterio futuris temporibus, pro refrænan-
et demoni futurum formidabile discit,

64 Præterea cum de visitatione Angelica sermonem habuerimus, quantam ex præsentia bonorum spirituum delectationem et refectionem habuerit balbutiendodisseramus. Contigit quamdam venerabilem viduam pulsare Virginis aures, ut saltem, si possibile foret, venientem Angelum suum in specie assumpta, veluti sibi apparere consueverat, videre mereretur. At illa: Orabo Dominum quatenus, possibile si fuerit, fiat. Orans igitur Lydwina Dominum, obtinuit quod poposcit. Vit viduæ Virgo: Clauso [ostio] siste paulisper, et juxta devotiunculam tuam videbis quem desiderat anima tua. Parum illa penes Christi sponsam quieverat: et ecce Angelus in specie adolescentuli pulcherrimi advenit, cujus facies ineffabilem candorem, vestes vero nitorem nivium prætendebant. Oculi micantes in capite velut astra radiantia coruscabant: caput vero pileum mirandi decoris habere videbatur. Replebatur cor viduæ júbilo, adeo ut quiddiceret aut quid cogitaret ultra non haberet, prorsus absorpta. Videbat quasi innumerabiles manus juxta Virginem, instar pauperum elemosynas petentium, faciem autem nullam videbat. Dixit igitur ad Angelum Lydwina: Ne spreveris, frater mi Angele, sororem meam, sed oculos quæso lucifluos in eam converte. Quod et fecit tam jucundo tamque suavi modo spiritus ille sacer, quod non modo vidua illa mentis exultationem inde sumeret, verum etiam pro cordis incendio a lacrymosis gemitibus, cum detestatione corporalium ciborum, se continere per tempus non valeret. Dicebat autem familiaribus quamloque Virgo: Non, inquit, sub sole est pœna, non dolor, non molestia, non cordis angustia, non tristitia quevis mihi nota: quæ, si solita pietate Domini vultum Angeheum mihi contemplari concedatur, quasi stilla roris absumitur a solis præsentia, ita suo in aspectu non absorbeatur. Penset unusquisque qualis sit ipse fons vite apud se et electos suos in patria, si ii qui ministrant ei tanta gloria, propter jugem ipsius visionem, adeo mortalem delectant creaturam.

66 Ceterum siquando eam erat ducturus, in spiritu vel extra spiritum nescio, Deus scit, Angelus ejus hunc communiter nescio cum ea servabat. Apprehendebat enim manum ejus, et usque ad Virginis Mariæ sæpe dictam imaginem, stantem in ecclesia Baptiste Salvatoris, quasi licentiandam ab eadem, perducebat: qua salutata, mox versus orientem, ad Regionem quamdam amœnissimam floridissimamque, visibus humanis inaccessibilem, ubi liliorum quasi vernantium, rosarum et florum aromaticorum ceterorumque delectabilium et virentium, tanta videbatur ubertas et fragrantia, ut ibi nullus stridor Aquilonis gelu causare, aut ardor Austri quidpiam urere

D
PER JOANN.
BRUGMAN

et demoni futurum formidabile discit,

impetrat familiari suæ

ut illa quoque Angelum videat:

quantum aspectu ejus recrearetur indicat,

et quomodo ab eo duci secretum in raptu:

ipsa Virgo illud e Paradiso allatum,

A urere putaretur. In omnibus autem vera sanctæ obedientiæ filia studebat Angelo ductori suo parere. Illo quidem præcedente ibat, illo stante stabat, illo redeunte redibat. Erat interdum hujuscemodi florum et virentium arbustorum celsitudo et densitas tanta, ita ut sibi videbatur quod penetrare non posset : sed ab Angelo suo instar Abacuc ferebatur in eam, quem petebat locum. O delectabile consortium o gloriosum Virginis cum Angelo colloquium ! Angelis enim cognata est virginitas.

oratio ejus
ad suam
Angelum,

et exhortatio
ad cultum
beatorum
Spiritus

B

Ps. 103, 4

67 Orationem autem consuevit ad eum dirigere qua dicebat : Dilecte frater et Angele Dei, ob cordialem quam in te gero fiduciam, humiliter et obnix te deprecor, ob reverentiam Domini nostri Jesu Christi, quatenus in conspectu Sponsi mei pro me intercedere digneris, ut remittat mihi universa delicta mea, et me in omni bono opere confirmet; vitam emendare concedat, atque ad salutem perducatur; ubi suo jucundo gaudeam aspectu, suo inebrier gustu, vita perfruatur sempiterna. Ad hos igitur Angelos, Dei ministros, venerandos, inducebat familiares, tanquam eos qui die nocturne circa nos invigilant, quamquam sint natura excellentiores, intelligentia perspicaciores, facultate liberiores, contemplatione tenaciores; attamen in multis nobis familiares, spiritus administratorii, ut adsint, præsent et prosint, iis præsertim qui redempti sunt pretioso sanguine Jesu Christi. Hæc et alia multa inculcatat Virgo Deo devota, suadens prudenter ambulare in conspectu eorum, de quibus scriptum est, Qui facit Angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem.

ANNOTATA.

a *Modum quem Sancta docuit, Surius maluit dissimulanter omittere, veritus forte ne periculoso illo seculo, esset alicui offensivus ritus, ab Ecclesia Romana non institutus.*

b *Id est Cannabis : vide notam e ad cap. 6 Vitæ præcedentis.*

c *Abhinc usque ad num. 76 magna est in impresso perturbatio per incuriam typothetæ, pagellus ternionis f perperam colligentis : nam quæ secunda esse debuerat pagella, decimo loco posita invenitur, et a tergo primæ pugellæ inseritur impressa quæ debuerat esse decimo, similique modo commisceantur intermedie alie; itaque finis primæ et initium secundæ partis confunduntur. Hic omnia ordinate, ut debent, leguntur.*

C

PARS SECUNDA

De Virginis Lydwinae virtuoso profectu.

CAPUT

De profectu Virginis in virtutibus quibusdam generaliter tangendis

Sane dum Christi famula velut aurum in fornace probaretur, velut hortus irriguus flante Austro germinare flores virtutum non destitit, aliisque ad serendum semina exemplorum copiosa monstravit. Et quandoquidem caritas incipit a seipsa, posuit in fundamentum lapidem angularem timorem Domini, in timore voluntatem bonam, in bona voluntate dijudicationem sui, in dijudicatione humilitatem, in humilitate patientiam, in patientia taciturnitatem, in taciturnitate obedientiam, in obedientia sanctum pauperatatem, in paupertate sobrietatem, in sobrietate mentis et corporis puritatem. A timore Domini, Domino preparatura perpetuum habitaculum, dilecta Christi sponsa, sicut dictum est, caput domum mentis ædificare, sciens quod si quis in timore Do-

In timore
Domini
fundata

mini steterit, de difficili subvertitur domus ejus. D Hoc enim in extremis angustiis quasi ad manum semper extitit verbum, quod diceret : O bone Domine Jesu Christe, miserere mei. Sane timoratae hujuscemodi oratiunculae jaculum gerebat semper in vocis oraculo : quoniam timere Deum finaliter et amare secundum ab infantia creverat in corde.

69 Quam bonæ fuerit voluntatis arbor, fructus indicat : quia omnis arbor bona fructus bonos facit. Suam quidem in Domino ita fixit voluntatem, tanquam radicem ex qua originaliter ceteræ gratuita virtutes simul et morales prodeunt : ut nihil cogitare, dicere, vel facere præmeditare liberet, quod divinæ putaret volitioni displicere. Unde verbum hoc, cum patientissimo Job et B. Francisco, bonæ voluntatis alumna sæpius dixisse virtualiter fertur : Hoc mihi, Domine, acceptissimum erit, ut affligens me dolore non parcas : cum tuæ voluntatis adimpletio sit mihi consolatio superplena. Circa discussionem sui invigilabat attentius, quæ semper propter minutissima quæque sistebat quorumlibet judicio ; tum Dei, ejus flagellatione dignam se profitebatur ; tum Angelorum, quorum in præsentia plures culpas suas defendendo lamentabatur ; tum seniorum hominum in quorum discretionem se sacramentaliter spiritualiterque committebat ; tum etiam inferiorum, quorum conspectu atque comparatione se vilissimam omnium reputabat. Erat enim ei sæpe in animo quod ait sanctus noster Citharædus, Quoniam, inquit, iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper, et rursum : Quoniam ego in flagella parata sum, et dolor meus in conspectu meo est semper.

huic bonam
superstruit
voluntatem,

Job. 6, 10

sulque dis-
cussioni in-
vigilat ;

E

Psal. 50, 5
Psal. 37, 18

70 Omnibus ex hoc se subdere per humilitatis collatam sibi gratiam non horruit, quoniam et vilem se affectuose reputabat, sic quod se ab omnibus vilem credi, æstinari, dici atque diffamari etiam non refugit. Sicut et in familiaribus domus paternæ sæpius compertum est. Erat enim frontosa quædam mulier, fratris sui uxor, procax et garrula valde ; quæ tanta clamositate Virginem, permittente Deo, vexabat, ut alteram uxorem Job crederes : nemini quantumque præcellenti aut patienti parcens : cujus ex labiis raro non nisi mordacia verba procedebant. Contigit autem Joannem de Bavaria Ducem, quadam vice sub habitu dissimulato Virginem Christi clanculo visitare : cumque clamorosa femina garrulus sui relaxaret habenas, ignorans quoniam tantus Princeps cum Lydwina de secretis animæ suæ conferret ; tandem commotus Princeps ex importunitate tam molestæ garrulatricis, ait : Et quomodo, inquit o Virgo, talem hirundinem in domo tua vales sustinere, quæ sine fræno totam domum conturbat ! Quæ respondit : Equo animo, Domine mi, sunt fragilitates et imperfectiones talium tolerandæ, vel ut exemplo alienæ patientiæ corrigantur, vel ut sint exercitio virtutis iis quos talibus indigere novit Altissimus, aut saltem ne furori talium magis debacchandi atque turbandi detur occasio. Ex quibus verbis non mediocriter vir ille magnus ædificatus, de bursa sua extractam loquaci mulieri dedit pecuniam. Qua recepta parumper refrænata est lubrica lingua ejus, sed an ex toto mitigata est non affirmo.

humilitate
excellens

fratria cla-
mores

et aliorum
imperfectiones
dissimulat.

71 Patientia siquidem ex iis radicaliter pullulans adeo Virginem nostram suis loris adstrinxerat, ut ex iis quæ dicta sunt non solum virgo, sed virago ; non Lydwina, sed S. Patientia merito debeat appellari. Venit tempore quodam mulier quædam, ut timendum est, de filiabus Belial, fremens et furens ; quæ innumeris B. Lydwina cœpit lacessere convitiis, injuriis, contumeliis, et exprobrationibus :

convitia illata
sustinet pa-
tienter,

quæ

A quæ acsi nil aliud in corpore quam cor fellitum et venenum aspidum sub labiis possideret, et studiose pauperulam martyrem Lydwina ad iracundiam provocare transmissa veniret; cum se minime verbis calumniosis et venenosis profecisse nosset, corripit execralibus sputis faciem venerandam deturpare. Sed nec iis Virginem permotam videns, cœpit tandem clamoribus et maledictis, quasi vim passa foret, vicinos concitare. Virgo vero patiens furente potentior, animam suam, in omnibus his nec paulisper mota, in patientia possidebat, ita ut mirarentur universi. Nec moram passa felix nostra Lydwina, benedictum pro maledicto reddidit, officium pro convivio, gratiam pro contumelia, caritatem pro calumniis, salutem pro mortifero, beneficentiam pro sputorum illitione, profinus, eodem videlicet vespere eidem mulierulæ refudit. Misit autem illi per internuntios clam benedictionem cum munere, sic congerens carbones super caput ejus, dicens: Nonne ipsis me beneficam impendere teneor, qui mihi caritatis viam dilatare non cessant, qua me distendendo merear? Illis debitricem me sentio, procuratricem confiteor, qui viam mandatorum Domini (quorum plenitudo dilectio est) currere me compellunt.

sputis ingestis

beneficium reponit.

invidiam ejus fictam reputantibus,

modestissime respondet:

sermo ejus rarus, modestus, gravis.

Eccl. 3, 7

obedientiam amans ipsa,

calcatur, cordialiter mancipavit. De obedientia, quam exhibuit fratri suo Angelo, nihil scripserim, præter id quod lectum est: ad cujus tamen minimum pavebat nutum, insuper et tremebat. Illam tamen sanctam, quam Religiosi suam per professionem devovent, obedientiam, vivacissimis suadelis commendabat illis, dicens: Dilecti fratres mei, cum omni mansuetudine studeatis sanctæ obedientiæ observare jugum: quoniam maximi præmii obedientia est, quam vobis Dominus suo exemplo, tamquam coheredibus hereditariam reliquit, factus obediens usque ad mortem crucis.

75 Contigit quemdam Religiosum Ordinis Cisterciensis eligi ad onus Prælaturæ: ob cujus executionem difficilem se reddidit; et si quo modo curam animarum, sibi canonice superpositam, ex caritate declinare posset, Virginem consultum advenit. Et quia verebatur agnosci, quasi de alio loquens exorsus est in hunc modum. Noveris, inquit, carissima Soror, quemdam ex nostris electum ad officium Prælaturæ, ad quod, cum sibi videat plurima pericula imminere, difficilem et involuntarium se reddidit; sentiens quia minus apte posset explere, quæ ad hujusmodi officium merito requiruntur. Cui Lydwina innox respondit: Optime Pater, timeo ne subterfugia Fratris illius frivola sint et nulla: nam sub potestate constitutus est monachus: honorem figure potest; onus tamen, si vires ei suppetant, abnuere non debet. Formidandum denique est illi, ne fugiens periculum minus, incidat in majus. Quasi dicere vellet,

D
PER JOAN.
BUGMAN
eam com-
mendat
Religiosis:nec probat
pulsis studiorecusari
onera Præ-
laturæ.

E

Incidet in Scyllam capiens vitare Charibdim. Etenim propter obedientiam, animæ levius esse sperabat in Prælatura, non procurata sed imposita, quam deposito jugo militare sub propria voluntate. Quid ad hæc? Contemnit Monachus consilium Virginis, onus abjicit; Prælaturam pro libertate declinat: sed juxta oraculum Virginis, quod minus verebatur, id accidit. Nempe (ut audiverunt aliqui ex ore ejus) tantos tribulationum anfractus incurrit vir ille religiosus, juxta verbum femine Dei: quod mallet incomparabiliter periculum oneris cum honore subisse cum humilitate, quam periculosissimi otii sectatus fuisse dispendium ac mentis evagationem.

76 Hæc itaque salubris doctrina nedum religionis onagrinam libertatem sectantibus, sed et quibuslibet devotis necessaria est, suadente Virgine ipsa eunctis atque dicente: Qui lucrum animæ suæ petit, et non damnum, stabilis stabilem figat locum: ibique in abdito, cordis sui secretarium nactus, sibi construat inclusorium; et absque dubio in brevi, sibi Dominum sentiet fieri placatum. Summe hoc genus hominum execrabatur; qui pro lubitu suæ volubilitatis dant commotioni pedes suos: Non, inquit, sanctificat locus, quantumcumque mutetur: quia quorsum se gyraverit homo, semper secum portat semetipsum. Secularibus autem verbum istud de obedientia solitum erat: Quisquis optat ut in eo spiritus Dei operetur, sanctæ matri Ecclesiæ obediens sit, ac in ea suo Confessori, a quo magna salus illi dependet, tamquam a vicario Jesu Christi: Nam sic faciens requiem inveniet, nequaquam aliter.

vel locum,
aliquo præ-
textu mutari:Secularibus
suadet ut
confessario
pareant.

77 Paupertatis etiam rerum et pauperum zelatrix erat præcipua, quod ita fore attestantur tugurium, stratus, et rerum penuria: sed paupertatem spiritus insuper commendant in ea contemptus laudis, et sui ipsius abnegatio viscerosa. Si quando quæreretur ab ea tempore necessitatis, an scilicet abundaret; respondebat, Abundo satis. Cum tamen ex hoc a mulierculis argueretur, quibus innotuit penuria ejus; humilis Christi famula dicebat: Satis abundat, qui in

Paupertate
spiritus ex-
cellens,

PER JOAN.
BRUGMAN

A eo quod habet contentatur. Quamvis enim mihi, ait, cum hominibus non sunt communes divitiæ et delicie, sunt nihilominus pauperies et miseriæ cum iis communes; atque iis abundans, Deo gratias agens, conquiesco. Oppidanus quidam e Flandria veniens, vidensque abjectam domunculam patris Lydwina, obtulit ei adhuc viventi de divitiis suis construere domum solennem, in qua magis honeste quiescere posset, si vellet: cui pauperula respondit: Mihi vita comite, dilecte frater domum ampliore non construes: sed si quis in loco isto, pro hospitandis pauperibus, post decessum meum domum extruxerit, oro caelestem Dominum ut eleemosyna in sinum suum vacua non redeat. Quod etiam duce Deo, per bonæ memoriæ supradicti magistri Godefridi Sanderdanc filium ac medicum nomine Wilhelmum, post obitum Virginis, cernimus esse completum.

recusat domum honestiorem:

rigore vite

78 Parcimoniam non nisi prioris ætatis in Virgine commendare, minus necesse duxerim, cum tugurium illi fuerit palatium; stratus stramineus aut ligneus, lectus eburneus; cingulum cilicinum, balteus regius; ulcera putrentia, pretiosa monilia; horridæ plagæ, optata solatia, multæ lacrymæ, novæ delicie, tribulatio mundana, consolatio mira; vermes scatentes, sociales convivæ; dolores et angustiae corporis, velut epulæ lautæ. Suadebat quippe corporalem abstinentiam, ita tamen ut lima rationis et sale condiretur; sciens quoniam corporalis exercitatio, sine comite tali, periculum facit, insuper ad discrimina ruinosa quaque disponit.

et candore
pudicitie
summa
fuit.

79 Castitas virginalis ceteras inter virtutes tantum illi dabat insigne, ut excellentia quadam vulgo Virgo nominetur usque in præsentem diem, quamvis defuncta. Veniebant nonnulli flammiferis ignibus interdum vexatis libidinis, quos lamentabiliter ob hanc miseriæ lacrymantes purissima suis consiliis, precibus ac pennis de faucibus voraginis eductos, ad munditiam tam mentis quam corporis reducebat. Exigente porro necessitate corporalis molestiæ, matronis honestis corpusculum contrectandum exhibuit: super nudo tamen tangi vix ab honestissimis unquam permisit. Optimum sciebat antemurale virginitati fore pudorem, et firmum repagulum esse castitati a nemine tangi: quamquam inter virgines velut astrum matutinum refulgeret et velut in latebris lumen, abscondita crucifera facie viris quibuslibet non pateret. Vere igitur pulchri sunt gressus Virginis hujus, tamquam filiae Principis, quæ velut castrorum acies intrinsecus his virtutibus ordinata, in medio juvenularum typanistriarum graditur, innixa super formosum Dilectum.

CAPUT II.

De quibusdam operibus misericordiæ ac de suppletionem defectuum et spiritualibus refectionibus ejus.

Erga pauperes
liberalissima

Sancæ mentis Virgo, cum nullo pastu cibi corruptibilis indigeret, ob devotionem tamen quorundam, qui Deum in ea venerantur, eleemosynas, pro suis et aliorum necessitatibus distribuendas, quandoque retinebat; sibi parcissima semper pro his quibus foris indigebat, aliorum pauperum se matrem fieri cordialiter studuit. Nulli negabat manum, quamdiu superesset quadrans aut obulus: et quibus non poterat extendere manum, compassivum præbebat animum, blandumque offerebat de thesauro pii cordis verbum; cibosque coctos, interdum crudos, trans mittebat. Si quando præ incuria per internuntias circa deportandi quæque neglectum aliquid esset, patiens dicebat: Quod meum est, feci; quod bonum est, ipsi decernite: sed utinam primo ex desiderio meo, quemadmodum suasi vobis, fecissetis. Hoc

optat res
destinatas
eleemosynas
prompte
dari;

autem dicebat, quoniam de paupere tantum illi cura fuit: quia eis, quasi de Regibus et Principibus Christi in regna cælorum futuris, vel ad horulam, consuetam annonam distrabi aut retardari non vellet. Noverat siquidem ex nomine pauperes et habitaculunculas eorum, ut quamvis jaceret in latebris, omnia tamen videret; omnia distincte et sensibiliter solita percipere, ut quasi cum hominibus conversari crederetur.

81 Pro iis quoque salire carnes in hieme jubeat: salitas decoqui cum leguminibus, utpote pisis, procurabat: coctas Christi pauperibus cum benedictione mittebat. Unde factum est quadam vice, ut portio quartæ partis vacuæ, cum quibusdam vicinis, ad pascendos pauperes in sortem ei cederet: de qua cum ministræ illius coxissent cum ipsis certam quantitatem, et ad saturitatem triginta domos recreassent; affuit qui diceret, Lydwina, juxta imperium tuum, triginta pauperum domos de carnibus et pisis tuis ad satietatem providimus; sed nec olla adhuc videtur immuta. Ad quæ statim respondit: Non meis meritis, sed sua bonitate id fecit Deus, Nonne promisit Dominus, Date et dabitur vobis! Nempe, mirum dictum! manducaverunt de his carnibus domestici, simul manducaverunt venientes peregrini; et cunctis præ admiratione concussis, manum Domini adesse protestantur, qui farina pauperulæ viduæ quondam repleverat hydriam, oleumque non deficere dedit in lecytho. Non verebantur divites quandoque de buccellulis jacentis nostræ Virginis petere, et hoc quidem pro devotione: nec illa differebat omni pro amore Dei petenti tribuere: quinimo quidquid sic in nomine Domini mittebat de eleemosynis, pennis sanctæ orationis, quibus magis redolent coram Altissimo, sedula præmuniebat. Oratio enim, eleemosynæ pius comes est, et in refectione viscerum optimum est, corda filiorum Christi gratia stabilire.

annona di-
vinitus pro
eisdem multi-
plicatamodeste
latatur:

Luc. 6, 38

E

cuius petenti
largitur ut
polest,

82 Illos quoque maxime pauperes pascere simul et potare secreto modo studuit, quos de mundana felicitate prolapsos ad miseriæ noverat, quosque præ pudore non audentes mendicare cognovit. Clanculo, ne proderetur eorum inopia, victus necessaria mittebat, mendicans et ipsa, si quando carnes pro pauperibus deficerent. Unde quodam tempore vinum devotum poposcit, quatenus proreficiendis visceribus pauperum quorundam, armum porci, si haberet, coctum destinaret: quod et vir fecit: sed mox, quam grata sit Deo manus ad dandum porrecta, protinus enicunt. Vir iste (ut ipsemet confessus est paulo post) in eum locum, unde unicum et solum armum acceperat, oculos attollens; statim alium, multo majorem, pendere in eodem loco vidit: quapropter familiam suam diligentius interrogans, an quis illorum illuc tale quid carniū attulisset, et dicentibus illis quod non; de manu Domini allatum esse, sicut facto opus erat, ratus est. Fit non immerito vir Virgini devotior, fit pauperibus et ipse ad dandum paratior, fit crescente pietate pauperum amicus Deo conjunctior.

solicita ta-
men maxime
pro clam-
egenis:pro perna
his divisa
restituitur
alia:
j^o

83 Tempore vero, de quo superius commemoratum est, videlicet quo modicissimo vino vel aqua ante adventum hydropisis utebatur; contigit novum quoddam, non tam mirabile quam miserabile et imitabile, quod dicere propono. Mulier quædam epileptico morbo laborabat, quæ ob horrorem casus gravis erat ad videndum, gravior autem ad hospitandum, gravissima autem ad convivendum: quæ, tamquam abortivum contemptibilis et contempta, sæpe cornebat in plateis. Hæc igitur in angustia spiritus tugurium Virginis eleemosynariæ statim cum intrasset, potum sibi dari poposcit. Cumque de modico vino, quod supererat, Virgo minime cogitaret,

Epileptica
sumentis

cum

A cum sola tunc esset, aquam ægrotanti bibendam monstravit, quæ illic reposita in quodam vasculo continebatur. Bibit ergo et ehibit sitibunda totum quod invenit: sed quid hæc inter tantas angustias æstuanti? Ardet et exardet languida: instat ut amplius accipiat. Venit igitur tunc in mentem ancilla Dei, quod modicum vini superesset, quod et digito mox indicavit eidem ut biberet: ehibit rursum et aliud modicum quod invenit. Addidit petere tertium mulier epileptica; non habensque liquorem protulit Virgo denarium, dicens ei: Vade nunc, filia, cum isto denario emere tibi, et quantum tibi necessarium est bibe; vasculum autem quod evacuasti loco suo repone. Reponit vasculum, gavisa de denario, sitibunda nimis muliercula, et confestim, juxta verbum sibi datum, ut extinguat sitim tabernam petit.

datum vini
modicum

pleno vasculo
redditum
invenitur,

84 Tempore vero febrium superveniente, instat Virgo apud patrem suum, qui tunc adhuc vivebat, quod porrigeret illi modicum vini, tantum ut labia tingantur, quæ sicca erant vehementer: non enim recordabatur ea hora quoniam epileptica totum ehibisset. Porrexit igitur pater filiæ vasculum: sed quod propter Deum evacuatum fuit, cœlitus a Deo impletum vino optimo mox invenitur. Mirabile valde! stupet Virgo, memor pietatis exhibitæ mulieri: vinum naturalissimum, quo nullum præstantius biberat, mox degustat: quod quidem suum colorem rubrum et saporem optimum nunquam perdens, patri stuporem ingerit. Nihilominus Virgo secreti sui conscia, unde venerit, nullatenus pro tunc indicavit. Tandem cum multo tempore vinum illud de vasculo non deficeret, incuria mulieris cujusdam effusum est. Doluit Christi famula, cum tempore illo adhuc, quamvis tenuissime, uteretur vino: doluit autem magis, quia nemo hominum sibi unquam convenientius vinum attulit: quia sine aqua commixta cetera vina nunquam bibere potuisset; hoc solum purum et impermixtum bibeat. Qua ex re patuit quam misericors ad pauperes Christi nostra virago extiterit, quæ feminam epilepticam de vasculo suo bibere jussit: ob quod haud dubio de cellario præpotentis Dei vinum electum accepit.

ipsoque in-
deficiente
diu utilis
Lydwina,

exolutis
mortui fra-
tris debitis,

85 Ad hæc quidem diffusæ pietatis opera multiplicanda, copiosa donorum Dei affluentia provocari protinus videbatur. Accidit semel ut fratre suo Wilhelmo migrante e seculo, filii ejus, debitis innumeris obligati, ad extremas miseras deducerentur, quæ nullatenus humano modo refundere poterant. Cumque non tam sanguinis propinquitate quam spiritus caritate, pro relevandis miseriis desperantium filiorum elenodia quædam vendi fecisset; venditorumque pretium sub certo denariorum numero similiter congregasset, permutatis ex eis aliquibus ut unius essent usitationis numismatis, omnes in unam bursam reposuit. Jussit igitur singulis creditoribus, per Nicolaum consanguineum suum, satisfieri usque ad quadrantem novissimum; et his factis, siquid de bursa superesset, fideliter sibi reportari. Quid plura? satisfactum est ex octo libris monetæ regionis illius singulis creditoribus, juxta Virginis optatum: numerantur ex bursa denarii qui reliqui fuerant; sed cum trina vice rennumerando jussu Virginis, singuli denarii in bursa in sua præsentia digito distincte revolverentur; tot libræ totæ denarii ab ipso Nicolao reperti sunt, quot primo manu Virginis summam positi fuerant. Quod cum tertio, sic ea volente, contigisset, indicto silentio cunctis qui aderant ne forte cui dicerent quod viderant, de cetero bursam ipsam cum denariis bursam Jesu censuit appellandam. Expendebat illa postmodum de bursa pauperibus Christi magnifice, et ipse Dominus abundanter infundebat. Et cum numerari dictum æs, post ejus-

integræ
manent li-
bræ octo,
prius in bursa
positæ,

modi expensas sic factas contingeret, perceptibiliter incrementum supplementumve divinæ largitatis innotescebat.

86 Quærebant aliquando sibi cordialiores, quantum post obitum fratris sui Wilhelmi de marsupio Domini Jesu distribuisset: quibus ait: Ex quo gloriam Domini vos in hac re latere non video, dico vobis veraciter; quod de octo libris ultra libras quadraginta in pios pauperum usus expendi, præter eas quas pro debitis fratris mei creditoribus suis reddi feci. Sex annis ante obitum Virginis multifariam multi-que necessitatum modis, in pios egenorum usus, dicta pecunia distributa et iterum a Domino multiplicata est; et post transitum Virginis pars media ejusdem speciei monetæ et figuræ in eadem bursa Jesu reperta. Similiter de aureis denariis positis, coram tribus fide dignis contigit illi, quod tertio rennumerati, non sine stupore assistentium visibiliter adaucti sunt. Duo igitur minuta, corporis videlicet et animæ, Virgo nostra tantum habens, super lectum doloris sui, pro holocausto medullato dedicaverat, et quidquid præter illa conquirere potuit, velut paleam æstimans, propter Christum Dominum in coheredes et commensales illius prodigaliter expendebat. Porro juxta verbum veritatis pro sim- E

ex eodemque
ultra 30 libras
promuntur.

87 Profecto cum nonnumquam in paradisum exultationis seu voluptatis, prout Deo placuit, efferreretur; vidit vice quadam claritatem mirabilem e cœlo splendescere, præsertim super animas viatorum, quas ibi cernebat secum singulari raptu elevatas; viditque in illo splendore tamquam exercitum Sanctorum pulcherrimum confluere, inter quos notanter cœlorum Reginam et Dominam discernebat. Videbat quoque mensas interea sericis ac pretiosis vestibus sumptuosius operiri, et eleemosynas quoque, quas diebus illis pauperibus erogaverat, quasi de cœlo delatas, perapte collocari. Cernit illic et pocula, quæ fictilibus vasis sitibundis propinarat, in crystallinis aureisque hydriis reverentissime præparari, et alia quæ dederat egenis multa satis. Acecebat et gloriosus, ut videbatur, et clarissimus cœtus sedere ad mensas præparatas. Videbat etiam singulos singularis militiæ suæ deferre signaculum: erant tamen illic quidam Sacerdotali ornati vestitu, sed calices officio eorum deorsum deferentes; inter quos unum fratrum suorum defunctum olim, nomine Balduinum cognovit, qui ab utero matris devotione parentis utriusque ad Sacerdotium fuerat oblatus, sed sua negligentia, postposito charactere Sacerdotali, matrimoniali vinculo alligatus, hac de causa inter ceteros calice deorsum versum in terra minoratum. Et quod plus est audiebat illic sonum quasi ad mensam epulantium, se vero ministrantem illis latenter illic agnoscebat. Ob quod sane cum ad se rediret, miro modo consueta eleemosynas ampliare plurimum postmodum conabatur. O quam salubris est igitur cogitatio pios oculos a paupere non avertere, esurientem animam non despiciere, inopem verbo non exasperare; sed admodum præstantius atque salubrius hujusmodi pascere et potare, quatenus fœnerando pie, Dominum Christum in paupere fœneremur, dicentem, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Enimvero per Sapientem dicitur: Rogationem tribulati ne despicias, et ne avertas faciem tuam ab egeno.

sux eleemosy-
næ ei exhiben-
tur in paradiso

accumbentibus
Christo et
Sanctis
ministratæ,

Matt. 25, 40
Ecl. 4, 4

A

CAPUT III.

De visitatione infirmantium et in puerperio
jacentium, ac de vestitione nudorum.PER JOAN.
BRUGMAN.Pro his soli-
citor Virgo,et p̄r videtur
ministerio
tuens,

Sed et plane nunquam de viragine nostra suffici-
cienter dixerim, nisi et de visitatione facta puerpe-
peris et agrotantibus ad memoriam reduxero pauca
quæ sequuntur. Parientium nempe et infirmantium
mater et sancta obsestrix esse videbatur, ex sedula
cura quam gerebat. His quoque ut dignum erat
deliciora, tanquam debilibus, ferula parari fa-
ciebat, præsertim iis qui recta fide catholicam
agebant vitam. Cujus rei gratia contigit ut mulier
quædam, Christi famulæ devota, secum ad tem-
pus moram traheret, secum conversaretur, se-
cumque propter ejusmodi agrotantium visitatio-
nem familiarior tempore multo haberetur: maxima
enim consolatio erat ei, paris sexus et voti habere
amicam et sociam, cui animi pietatem detegere pos-
set. Quæ ex re dictam feminam huc illacque, prout
opus erat, juxta impetum spiritus compassivi mit-
tere solebat: verumtamen ut amplius comprobaret
spiritum ejus, profusa semel plus solito, quasi cum
cordis exultatione, advocans eam, dixit: Rogo te,
soror carissima, ut jam venas pietatis pandere vel-
lis, quos geris ad miserabiles personas, vadasque
ad forum piscium emptura delicatioris pisciculos,
quos poteris invenire, pro debilibus et infirmis; et
optimo condimento para illos, sicut manducare velle
tales infirmos nosti.

B

jubet eam
optare quod
volet,

89 Fecit itaque devota femina illa, ut Martha,
quod jusserat sancta Virgo. Interim ista, quasi ut
Maria, ferventer pro bajula sui ministerii, quod po-
poscerat, Dominum precabatur. Vix illa domum
intraverat, et hæc nostra Lydwina spiritu exultans
ait: Fecistine, dilecta, quod dixi? Nonne fecisti?
At illa: Feci quod aptius potui. Cui Lydwina, Rem,
inquit Deo gratissimam, o carissima, fecisti: jam
pete a Domino quod tua conscientia dictaverit pie
fore petendum; et apud Dominum, ut petita acci-
pias, elaborabo. At illi mulier ait: Si dictis ficta
compenses, optima mihi soror et mater eris. Oro
quatenus peccatorum meorum veniam consequar, et
perseverandi gratiam: reliquum tuæ caritati relin-
quo. Cui Lydwina, Rem grandem petisti, sed salu-
brem: quia veniam et gratiæ perseverantiam. De
eo vero, quod mihi relinquis, solus misericors Do-
minus sua pietate providebit. Vade, inquit, vade
nunc et tu, orans pro me.

eique perse-
verantiæ
donum,

C

nec non
occultum
anm i rotum
impetrat.

90 In his igitur verbis mulier, quæ tristis antea
fuerat, quasi sarcinam gravem deposuisset, miro
modo abiit consolata: quæ ex re colligitur nostram
viraginem in lumine Thearchico vidisse, quod expli-
cite proponere non licuit: quodque flammifera
prece pietatis ministram, ob amorem Christi mi-
nistrantem, misericordiarum Patri commendaverit,
quæ tanta spiritus lætitia plus solito securitatem pe-
tendi proposuit, proponens fiduciam de misericordia
dederit, sane credens non mentitum qui dixit: Beati
misericordes quoniam et ipsi misericordiam conse-
quentur. Et quidem Ambrosius ait: Ardentium cri-
minum globos benevolentia suæ fonte refrigerat
eleemosyna, et quodam irriguo largitatis obruit in-
cendia delictorum: ut, quamvis criminibus provo-
catus, cogatur liberare animas eleemosynis, quas
punire disposuerat, Pater ipse pietatis: cogitur a
nobis quodammodo, cum compellitur pro actibus
nostris, mutare sententiam, et in uno eodemque ho-
mine nunc severitate judicis permoveri, nunc patris
pietate blandiri. Rursum Sapiens ait: Qui pronus
est ad misericordiam, benedicetur. Quid immoror his
amplius? Consuevit Christi Sponsa suum Angelum

Matth 5, 7

Prov. 22, 9

deprecari, quatenus domesticis suggerendo suaderet, D
in pauperes Domini servare pietatem.

91 Sedentibus quadam vice devotioribus atque
sibi magis domesticis ad mensam, affluit quidam ad
ostium, miserantissimo quodam ut videbatur affectu,
eleemosynam poscens. Confessor autem Virginis
admiratus super insolito petendi more, concito gra-
du prosiliit ad ostium; sed nec ullum invenit. Resi-
dente illo mox clara voce servataque prima modes-
tia, quidam iterum eleemosynam petendo auditur:
et idem Sacerdos, velut antea fecerat, subito sur-
rexit: sed secundo fraudatus, resedit. Venit et al-
ter tertio petens eleemosynam: surgit e contrario
Presbyter ille: sed is cui festinus obviare studuerat
(cui tamen patulus pateret oculis vicus, nec esset
divertendi angulus) nusquam velut prius comparuit.
Quamobrem turbati valde, ad Virginem ipsam con-
currentes, factum ipsum per ordinem enarrarunt:
quæ respondit: O tardi corde ad surgendum fratri
vestro Angelo! utinam ipsum magis venerati fuis-
setis de cordibus vestris! Ad hoc venit, ut probaret
vos, si inter epulas quas sumpsistis, memores Do-
mini creatoris vestri essetis.

monet Ange-
lum fuisse
qui tertio
ut mendicus
accesserat:

92 Proinde Virgo nostra Lydwina, sicut veros
mendicos, palam seu secreto mendicantes, susten-
tabat: sic etiam e contrario detestabatur eos, qui
de pietate quæstum faciunt et rapinam. Tales etiam
socios furum, hypocritas fictos, parietes dealbato
vitandos affirmabat: qui verorum pauperum devo-
rant eleemosynas, sua voluntate non necessitate
dicentes se egenos; coram Deo sæpius inventi lupi
rapaces. Contigit enim, prohi dolor! ut mulier spe-
cietenus religiosa, intrinsecus tota fictitia et lupina
domos circumcursaret eorum, quos magis pietati
deditos nosset, maxime quos didicerat abundare.

fictos pauperes
aversatur:
h

Ut igitur liquefactivæ compassionis beatam hanc
Virginem esse percepisset, properavit illo ire, non
quia divitem, sed potius pauperem rebus æstimaret
eam, sed maximam pauperum zelatricem; ob quod
et ipsa extremam pauperiem mentitura, largam quo-
que benedictionem se recepturam arbitrabatur. Ja-
cebat autem eo tempore Virgo gravissimis fatigata
febris, ita ut nulli etiam domesticorum verbum
loqui valeret. Lugubri veste igitur induta desuper,
domesticam quamdam Catharinam nomine casu re-
perit, profunda quasi de cordintimo suspiria traxit,
tremulam vocem ac tenuem formans; carilibus se
vitam secreto ducere dixit, et hac de re amicis et
parentibus despicabilem factam, adhibitis diris ge-
mitibus allegavit. Æstimans autem Catharina quod
verum diceret, duxit eam pro tunc ad Confessorem,
Dominum videlicet Joannem Walteri, quoniam et
ipse verus Israelita erat. Qui statim auditis queru-
losis verbis fictæ feminæ, largam quam quærebat
eleemosynam porrexit. Postera quidem die, cum a
febris libera foret Lydwina, mox jussit advenire
Catharinam jam dictam, et dixit ad eam: Quamvis,
soror carissima, jacuerim heri sub manu Domini,
sicut consuevi: non tamen latet jam me quomodo
illa mendax mulier ad te venerit, et quatenus verbis
deceptoris atque fictitiis fefellerit te et Patrem
Confessorem meum: et quomodo de bonis Domini
præsto fueritis dare illi. Igitur amodo ad dandum
hujusmodi viæ hominibus esto tu cautior: nam ut
dicit Scriptura, Est qui nequiter se humiliat, et
interiora ejus plena sunt dolo: rursusque, Non
omni spiritui credendum est.

talis una, ex
mendacis
consulta.cum eleemo-
syna n
abstulisset
ab ejus
confessario,Lydwina
non latuit.Ecl. 10, 23
1 Joan. 4, 1

93 Satagebat plerumque nudos, cum adjutorio
devotarum laficarum, induere, quamquam ex devo-
tione salubre propositum non aderat, pro lino hyssum,
pro lana purpuram, pro laboritio requiem compa-
rare. Cumque pauci utriusque substantia tam lini
quam lanæ augerentur in manu ejus (ut unum ex
multis

A multis referam¹ accidit ut Sacerdos quidam vestien-
 dus esset. Cunque congruus Clericalis decentiae
 pannus non reperiretur, affuit mulier quæ dixit,
 pannum aptavi mihi novum et nigrum : sed quid
 hæc inter tantos? sex enim tantum ulnæ sunt, et
 filia mea mihi molesta est, petens sibi fieri de dicto
 panno caputium; et quid ego pro usu meo servabo?
 Quid plura? Cui Lydwina : Afferto, inquit, mihi
 quæso pannum illum quem aptasti, et Dominus
 providebit. Mirum dictum! affertur pannus ad manum
 Virginis, quæ quasi mensurare vellet, ducit ad os
 pannum et manum : et mox faciente Domino, lon-
 gitudo tanta sequitur, quod et Sacerdoti de decenti
 vestitu, juxta honestatem Clericalem regionis illius
 usque ad talos provisum est; et cum post tam ma-
 tri quam filiae de superfluo affluentissime superesset
 quod petebant; stupebant omnes super hoc facto,
 nec cessabant inquirere unde ita factum sit. Quæ
 respondit : Credite mihi, inquit, ministerio Sancti
 Angeli pro pace vestra id factum est, ne privaretur
 pius Sacerdos necessaria sibi veste, vos autem opta-
 to commodo ne frustraremini. Sic ergo Virgo nu-
 dum operuit vestimento, sane suo nos exhortans
 B exemplo, ut sequamur vestigia ejus.

CAPUT IV.

De gratia informationis et consolationis ad
 omnes.

Sapientibus et insipientibus debitor facta, cum
 pitteras non didicisset, unicus ei codex fuit liber
 vitæ crucifixi Jesu : ex hoc, tanquam exemplari
 correctissimo, discipula sedula mirabili aviditate
 studebat haurire; adeo ut peccatoribus desperanti-
 bus pœnitentiam, justis disciplinam, adolescenti-
 bus obedientiam, senibus sapientiam, Prælati-
 bus vigilantiam, Religiosis perseverantiam, Sacerdotibus
 castitatem et sanctimoniam sufficienter inculcans
 persuaderet. Veniebant simplices et mechanici,
 consilium vitæ ab ea postulantes : quibus dicebat,
 Otiosi nolite, dilectissimi : nam otium sentina et
 nutrimentum malorum est : scriptum est enim, La-
 bores manuum tuarum quia manducabis, beatus es
 et bene tibi erit. Virginibus adolescentulis, cum
 ætas illa ferventior lasciviendi causa sit, dicebat :
 Multam malitiam docet otiositas : eapropter, caris-
 simæ, tanquam a veneno virginitatis cavete. Ven-
 nit et puella quædam ad domum ejus, quam vix
 C domum ejus intreoantem, statim posuit ad laborem
 nec patiebatur illam vel ad horulam evagari; sciens
 quod libertas, otium, delicie, venustas, divitiæ, in-
 centiva sunt voluptatis.

95 Accedebat ad eam vidua quædam sic inquitens:
 Satis abundo protransigenda misera vita hac : quid
 ergo sudes? an otio dare tranquillam vitam, an
 laboritio dare operam? Respondit Lydwina : Otium
 tibi non consulo : nam artem lanificii nosti, quo si
 velis panem otiosa non comedas : sciebat enim quod
 scriptum est, Qui furabatur jam non furetur, magis
 autem operetur laborando manibus quod bonum est,
 ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Cum
 que vidua negotiari pertimesceret, et periculum in-
 peditatis allegaret, Virgo respondit : Ars lanificii
 bona est, et victui necessaria : quam si converteris
 in cupiditatem, utique periculosa est; si vero causa
 vitandi otii et ad relevamen pauperum ac tui, tan-
 tum exereueris illam, nulla tibi causa timoris. Ve-
 rumtamen in hac re utere consilio meo : ut autem
 te Dominus in agendis dirigat, semper velleris unius
 lanam Domino consecrabis, dabisque pauperibus :
 sin autem, ob reverentiam quinque plagarum Christi
 totidem eisdem dabis denarios, et Angelus tuus

custodiet te ne offendas. Insuper et suadeo ne tuos
 operarios fraudes unquam mercede sua.

96 Contigit autem ut fluctuantibus mercantiarum
 fortunis, post multimoda lucra, quod mulier illa vi-
 dua damna pateretur : et cum mercatorem suum vice
 quadam propter præterita damna, computando in
 uno aureo fefellisset, putans quod liceret ei propter
 justum damnum tacite injustum sumere lucrum; tan-
 dem post breve spatium idem mercator mortuus est,
 aureo reservato apud viduam ante dictam. Peracto
 quidem aliquo tempore mercator apparuit Virgini
 sanctæ, dicens : Dic quæso mulieri tali, quatenus
 aureum illum, quem minus juste, sub computatione
 inter nos habita, sibi annueravit, quantocumque tibi
 restituat atque ex hoc candelas cereas ad Missas
 celebrandas mihi emas, ut mihi prosint ecclesiastica
 suffragia, ipsam vero non feriat ultrix divina justitia.
 Eo dicto mox disparuit, mirabile dixero valde. Nun-
 tiat Virgo viduæ quæ audierat : audit vidua quod
 omnem mortalem latere putabat, et quasi percussa
 est præ rubore pariter et terrore; factaque restitua-
 tione, de cetero cautior efficitur, ac nunquam tale
 quid ausa est attentare.

97 Ad pacem autem mutuo servandam inter se
 viuculo matrimonii ligatos admonebat : consilium
 autem querentibus dicebat : Carissimi mei, sacrum
 conjugium assumpsistis, jam salutiferam non modo
 putetis in eo fidelitatem corporum, sed etiam animo-
 rum : et ideo pacem querite, pacem tenete, ut Deus
 pacis vobiscum sit. Quomodo circa hominem sapius
 triplicabat verbum istud quod diceret : Nos, inquit,
 unum habemus patrem, uno pane vescimur, omnes
 de uno calice participamus, patriam unam querimus,
 omnes unum corpus sumus in Christo, alter alterius
 membra sumus. Mulier quædam suam filiam nuptui
 tradidit, et post nuptias gaudens de conditionibus
 generi tui, quodammodo se jactavit : cui Virgo ait :
 Non sunt adeo pensandæ temporales divitiæ, corpo-
 ralis pulchritudo, generis nobilitas, dignitas perso-
 narum aut amicorum sequela : sed virtus et disciplina
 morum, prudentia, timor Dei; quo titulo divitiæ con-
 quisitæ sunt, quoque possideantur : quasi dicere velit,
 Hæc attingunt homines carnales, quæ transitoria
 sunt; quæ vero necessaria saluti animæ, non ani-
 madvertunt : nam a parentibus dantur divitiæ, a Do-
 mino vero vir vel uxor prudens. Prædixit quoque
 Virgo sancta sic inaniter glorianti, quatenus in filia
 multas tribulationes passura foret : nihilominus as-
 servit auxilium Domini nunquam amovendum ab ea.
 Quæ utique contigerunt ut dixerat illi. Supervenit
 enim filiæ dictæ feminae tribulatio carnis, de qua
 memorat Apostolus ; accessit sterilitas, ægritudines
 succreverunt, multiplicata fuere flagella : sed in his
 omnibus, suffragantibus orationibus sacræ Virginis
 Lydwinae, liberavit eam Dominus, ita quod in ti-
 more Domini, Diem extremum clauderet sine sa-
 lubri.

98 Sane quoque illis diebus vir quidam et mulier,
 juxta fervorem adolescentiæ, quæ jumentis similis
 est apud plerosque, se minus rationabiliter libidini
 manciparant : quorum vita in spiritu Virginem non
 latuit. Igitur virgineo servato pudore, persuasit pu-
 dicissima femina juvenulæ, quatenus desisteret ab
 illicitis abusibus, alioquin ira Dei deserviret in eam
 et in maritum ejus. Audiens autem juvenula, quæ
 cuncta sibi licere putabat, quatenus secretum ejus
 peccatum Virgo cognosceret, et quoniam sic lasci-
 vire nefas esset; aperti sunt oculi ejus, et velle
 abstinere se valefaciens spondit. Quid autem emen-
 dæ secutum sit, nescio : sed hoc utique verum com-
 perio, quatenus paulo post mulierculæ illius venter
 intumuerit, ob quod letati sunt omnes amici et cog-
 nati, putantes quod concepisset : sed mox ut ad au-
 res

D
 IER JOAN.
 BRUGMAN
 eodem aureum
 unum injuste
 tenenti,

prescribit
 modum
 restitutionis.

E
 conjuges
 hortatur ad
 pacem mutuo
 servandam,

monet in
 delectu spec-
 tandam in
 primis virtu-
 tem,

F
 et de generi
 divitiis vane
 gloriantem
 arguit.
 I Cor. 7, 28

petulantius
 matrimonio
 utentem
 castigat,

panni sub
 manibus ejus
 crescentis
 exemplum.

Congrua
 singulorum
 conditioni
 monita dare
 solita,

Ps 127, 2
 adolescentulas
 jubet curare
 otium :

et vidua satis
 opulenta

Ephes. 4 28

sudet tamen
 lanificium :

A res lætitiæ hujus rumor pervenit, Lydwina referentibus ait. Frustra gaudent isti homines, sibi sperantes propaginem in consanguinea sua; quia tumor ventris ejus prolem non indicat, sed radicem corruptam, quam intus habet, et latentem infirmitatem. Quod et ita postmodum contigit: nam invaluit ægritudo, successit languor diuturnus, multiplicatæ sunt ærumnæ, et ultimum omnium terribilium mors speciosam juvenulam, petulantie carnis quondam deditam, suo jure conclusit.

PER JOAN.
BRUGMAN
et purnam
deinde secu-
tam prædicat

corpore in-
firmos consilio
jurat:

succurrit
tentatis,

99 Plerique infirmorum, pro consilio sanitatis habendæ, ad eam confluebant: quos nedum in animo suadellis sacris ad Deum convertit; verum insuper, aesi archimedea foret, sæpe curavit in corpore. Non enim, ut Avicenna vel aliorum medicorum agmina, confidebat in herbarum viribus, quando sic pauperibus patientibus pauperula patientissima malaginata sanitatis indicabat, quoniam non didicerat litteras; sed in solo verbo Domini, quo restaurantur universa. Confluebant ad eam ex omni parte Religiosi multi, tentati, angustati, mentaliter afflicti, variisque doloribus hominis utriusque cruciati, tamquam ad matrem desolatorum omnium illius temporis: quos quancumque in extremo periculo positos, quasi filios, sæpius ad salutem revocabat: nam mœror in corde viri justi humiliabit eum, et in sermone bono latificabitur.

B
Prov. 12, 25

mæstos spiritu
recreat.

100 Ea propter dederat illi Dominus spiritum suum, quo signanter afflicti et desperatis quodammodo sic loquebatur: Quandocumque tedium aut angor cordis te concussit, etiam ad extremum virium; recurre quantocius ad misericordiarum Patrem, tamquam infantulus ad ubera matris suæ; et ibi revela Domino viam tuam et jacta omnem cogitatum tuum in eo, et ipse faciet te angustiarum tuarum omnium oblivisci. Tandem post multa salutifera documenta subjungebat, Non solum æquanimiter, sed hilariter eum gratiarum actione, quævis molestia immissa vel permissa cœlitus ferenda est; et quod pluris, tamquam virga dilecti patris, debet a filio complexari; eo quod infinitis modis electos quosque probare consueverit, quasi aurum in fornace. Itaque ferventissimis eloquiis inerat multum ferventis energię, quæ in aures virorum gementium atque dolentium transfuga, mentem et spiritum transfigebant, transfigendo quasi oleum ungebant, et ungendo spirituale velut antidotam efficiebant: gaudere cum gaudentibus ac flere cum flentibus, illi practica philosophia fuit, juxta mentem Apostoli: se tamen illibata iuveniente semper, in medio nationis infirmæ vel perversæ.

Rom. 12, 15

C De virtute fraternæ correctionis, qua sine personarum acceptione pollebat.

CAPUT V.

Et quoniam lucifugæ lux, bufoni florens vinea, communi dicto, graves sunt: ita carnalibus hominibus virginitas, ambitiosis humilitas, invidis caritas, mortuis Deo voluptuosus vita spiritualium crucifixa. Convenere nonnumquam sectatores ollarum Ægypti, bibuli et expotatores calicam, ut caperent aliquid ex sermonibus hujus Sanctæ. Quæstuarium quidam garulus et cupidus, cum multa de Virgine audisset, curiositatis inflatus spiritu, quasi in mirabilibus supra se deambulans, adstantibus pluribus, ad eam dixit: Dic mihi, Lydwina, quid ageres, si Dominum Jesum in summo altari sub speciebus Sacramenti occultatum cerneres, et ex alia parte in nuda et propria specie venientem videres? Subticuit paululum Virgo, et ad ultimum post lacrymas ait: Cum a pluribus doctis et venerabilibus viris toties tentata fuero, nunquam unemini me ita molestam quid au-

Libere acquit
divitem quæ-
stuarium,

nunquam
antea risum;

divisse ab aliquo, quemadmodum nunc ab isto quæstuario audire cogor. Res miranda satis. Virum non viderat, nec quæstus ejus infamiam ab homine didicerat; nihilominus cupiditatem ejus respondendo exprimit, domum ejus latentem agnoscit, sed sanctum in responsis dare canibus, quærente sagacior, refugit. Quid immoror? Stupor accepit omnes, quia viri quæstuarium cupidinem non noverant; atque confusi propter virum eundem cum quo venerant, protinus abscesserunt: scriptum est enim, quia sicut sagitta in femore canis, ita verbum in ore stulti. Ut canes multi, juxta Psalmistam circum dederunt eam: e quibus tantum uno percusso, ceteri omnes aufugerunt.

Ecli. 19, 12
Ps. 21, 17

102 Mulier quedam nitebatur se Virgini nostræ suisque domesticis in amicitiam jungere, quæ spiritui libidinis, quem Doctores incubum nominant, ignominiosum consensum dederat: quod et veram Christi sponsam non latebat. Cumque domesticam nimis illam et impudibundam, sapius se jactantem de privilegio castitatis cerneret; timens sacra Virgo, ne forsitan ceteras inficeret morbo suæ libidinis quo fœtebat, cum patientia multa coram presentibus familiaribus suis finaliter dixit: Ut dicis ergo, virgo es tu? Cui procax lubrica, cum audacia multa, respondit: Virginem intactam me esse profiteor. Et Lydwina rursus ad illam subintulit dicens: Super vacuo titulo tanti nominis, ut timeo, gloriaris: et si scire volueris, viginti quinque tales virgines, ejusmodi tu ipsa existis, super unam molam pipe- rariam libere chorizare possent. Quo audito, conscia sibi super scelere suo pessimo, statim confusa recessit.

item puellam,
incubo man-
cipatam,

deque virgi-
nitate vane
gloriantem;

103 Indolens autem quedam familiariter ceteris ob hanc rem, ad ancillam Christi dixit: Ut quid quæso devotam virginem vituperans, sic scandalizasti? It ait: Sine, sine abire: talis est enim, qualem Deus novit eam. Nolite mihi laudare in ea commenta diaboli. Unde si veritatem devotionis ejus experiri velis, vade et corripe eam inter te et ipsam super minimis defectibus, quas facilliter in ea poteris advertere; et si patienter humiliterque tulerit te, devotam esse cognoscas: si vero pertinaciter et contumeliose tibi in faciem restiterit, vas vacuum esse noveris atque signatum. Quod et tentante postmodum domestica Virginis, utique sic esse comprobatum est. Ad levissimum quippe caritativæ correctionis verbum cœpit fictus spiritus mulieris fumigare, fumigando flammescere, flammescendo turbari, quatenus non femina, sed lena, non modo virgo futua, sed fera pessima; non mulier pudorata, sed obsessa crederetur. Qualis autem fuerit, misera mors edocuit, et infeliciores poena, qua, revelante Angelo Lydwinae, pro dolor! torquetur. Nam cum post mortem Virgo ipsa pulsaretur ad orandum pro ea, affuit Angelus qui dixit: Noli etenim frustra vexari pro ea, quoniam cum fictis et hypocritis abiit in locum suum. Attende lector quam lynceis oculis Virgo vera virginem fictitiam et fallacem transpexerit: quæ etiam occultum crimen ignominie prodidit, latentem tumoris agnoscere fecit spiritum: quæ quoque tale responsum ab Angelo suscepit. Melior utique fuisset ei manifesta coram paucis, quos inficere potuit, honestis correctio; quam amor inutilis et absconditus in occulto. Quippe meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula blandientis.

quam et
prædicat cor-
rectione ex-
asperandam,

et postea
æternam
damnatum
intelligit.

Prov. 27, 6

104 Neque id putes, o lector, quod opportunam ejusmodi correctionem solummodo servavit in pauperes et minores: quin imo vultus Principum et Potestatum alta fastigia non metuebat. Venit semel ad eam de remotis Princeps quidam, super arduis quæ tangebant animam consulturus eam: cumque de diversis in longius protraxisset sermonem, tandem

Principi se-
cum familia-
rius agenti

A dem omni modestia servata, itur ad ea quæ venam conscientiæ premunt. Et quoniam alluvione paulatim terra consumitur, et saxa moventur de loco suo; cœpit ex verbis Virginis Princeps ille graviter flere, cœpit et ipsa jaculo veritatis pectus ejus de secretis et oblitis peccatis ferire, dicens ei: Angustiatum non immerito, Domine mi, anima tua, super offensis minoribus, quas adversus patrem commisisti: sed timeo ne canteriatam conscientiam habeas, maxima negligens quæ sarcinæ gravioris existant; sicque Principium Judaicorum ad instar, excolando culicem, glutias et camelum: ex qua re quædam particularia, non risu sed fletibus digna, cœpit suggerere, ut magis magisque percusso saxeo corde, foras affluerent aque largiores. Tandem in hanc materiam verborum suorum clausit sententiam: Age, inquit, quod agis, et luctum amarum merito tibi facito, si quando tui adjiciat misereri Dominus, benedictionem pro contritione, pro lacrymis pacem, pro pœnitentia gloriam præstiturus. Abiit magnificus ille apud terrigenas Princeps, vitæque mutata in melius solita mala in se suisque reprimere de cetero studuit. Sed non multo tempore, præventus morte, post diem illum super vixit.

B 103 Similiter et illustrissimis diversarum civitatum personis utriusque sexus, ad eam dissimulata veste noctu concurrentibus, verba salutis eructabat cum virtute multa: Et quidem, ut ait Sapiens, Inauris aurea et margaritum præfulgens, qui arguit sapientem et anrem obedientem. Rursus quoniam quorundam malitia quandoque confunditur ratione, corrigitur autem numquam; fiebat, prohi pudor! ut qui pium spernebat ejus admonitionis oraculum, duriores apud Deum inveniebat sententiam. Unde quidem a leccatrix et garrula quædam mulier erat in finibus illis, quæ cum voracitati et commensationi daret cunctos dies pubertatis suæ, decidit adeo in præceps vitiorum, quod et plurimorum simplicium corda emolliebat secularium et ecclesiasticorum, et animos ad prodigalitatem et alia vitia sollicitabat; facta, ut apparebat in opere, laqueus venatorum, decipula pedibus insipientium, domus inferorum sibi cohabitantibus cunctis. Super quo sæpius correpta per Virginem nostram Lydwinam, facta est velut mulier adultera, quæ comedens panem tergit os suum dicens, Non peccavi. Videns igitur quia nihil proficeret, sed quod verba ejus minime transirent ad cor belluinæ mulieris hujus, cœpit quomodo potuit commensales ejus, pro posse, de medio domus illius evocare; ne forte illa pereunte, perirent et ipsæ: cœpit insuper eos, quod novit colubrina, calliditate deceptos et oberrantes parvulos, de medio flammarum liberare.

C 106 Cumque Sacerdos b quidam visco dictæ mulieris hujus teneretur captivus, vocatum ad se virum familiarem alloquitur dicens: Domine mi, te suppliciter obsecro, ne te de cetero quovis modo ingeras consortio mulieris hujus: quia conversatio ejus contagiosa a via salutis te procul abire compellet. Scis enim, quia ventris ingluviei deservire, Sacerdoti bonæ famæ, ejusmodi tu ipse semper fuisti, multum alienum est et scandalosum. Audit igitur ille, sed non obaudit: promittit voce facturum emendam: sed opere statim recidivus, verbum Virginis vertit in fabulam. Moritur post hæc filia Babylonis misera, quæ nonnullis fuerat causa ruinæ: rediit dictus Presbyter, amicus defunctæ, quondam socius mensæ: et quid de socia sua sentiat in conscientia, sciscitatur, dicens: Numquid non Dominus de statu femine tibi notæ, nuperrime defunctæ, quale judicium accepit, indicavit? Cui virgo respondit: Et tu Pater, cupisne videre illam sicuti est. At ille, Cupio. Potens est Deus, inquit Virgo, id facere, ut eam vi-

deas quam exoptas. Oravit illa Dominum et obtinuit. Non post multo tempore factum est, ut simul in spiritu raperentur, tam Sacerdos quam Christi sponsa. Et ecce vident in remotis venire teterrimam dæmonum catervam, et inter eos miserrimam animam, ineffabilibus cruciatibus agitatam, adeo ut, præ horrore turbine et caliginosæ flammæ, quasi ipsum infernum crederent adesse cum anima femine, nec non et tortoribus ejus.

107 Concussus est Sacerdos et invasus pavore mirabili, de longinquo tantum præspectans in pœnis, quam tantum amaverat in deliciis: quia, sicuti quibusdam revelavit, absque speciali Dei præsidio, tunc temporis Vitam amodo in humanis ducere non potuisset. Sed quid profuerit attende. Verificata est sententia dicentis, Si Moysi non credunt neque prophetis, neque credent si quis resurgat a mortuis: non enim frustra locutus est qui ait; Nolite sanctum dare canibus, neque projiciatis margaritas ante porcos. Bibulus erat, et bibulorum more verbum Domini risum reputavit; veritatem convertit in fabulam, horrorem monstratæ visionis in cachinnum. Adjecit Dominus gemina vice, quasi præconia vocæ, diuturnis languoribus eundem citans; sed præcibus Virginis est ereptus; donec tertia, quæ peremptoria fuit, illi veniret; et ad vomitum redire non erubuit. Citatus autem tertio fecit per internuntium exhortari Virginem, quatenus et in altera vice pro se orare dignaretur. Quæ respondit: Dum volui et potui, noluit ipse: et jam volo et non valeo retardare Domini sententiam: nam super lectum ægitudinis ascendit. Oro tamen cœlestem Regem ut det illi pœnitentiæ gratiam, ipsumque quantum queo adhortor ad compunctionem. Discant erga voluptatum amatores non sequi carnis petulantiam, discant impersuasibiles non contemnere simplicium sapientiam, discant lascivæ mulieres et meretriculæ declinare stultitiam: nam scriptum de garrula est, Multos enim vulneratos dejecit, et fortissimi interfecti sunt ab ea. Et sequitur, Viæ inferi domus ejus, penetrantes ad interiora mortis, c

D
PER JOAN.
BRUGMAN

huc illam
mortuam

in tor-entis
ostendit:

Luc. 16 31
Matt. 7, 6

et ad vomitum
semel iterum-
que reverso

E

negat denique
se posse
succurrere.

Pro. 7, 26

c

ANNOTATA.

a Masculinum Leccator pro guloso apud Isidorum in glossis, Cæsarium Heisterbacensem et alios, a Tentonico lecken lingere. Hæc videtur fuisse Hasa Goswini, de qua Vita prior. num. 61.

b Hujus quoque nomen ibidem dicitur fuisse Joannes de Berst: de quo iterum ibidem agitur num. 78, tamquam quo Virgo satis familiariter ad res agendas uteretur

c Hæc non absimile est, quod de puris lubricitatis Sacerdote olio (nam alium credi faciunt circumstantiæ prorsus aliæ) his verbis narratur in Vita i. Venit quidam Presbyter circa lectum hujus Virginis, ubi habebat altare, volens secundum consuetudinem Missam celebrare. Cui, cum se ad hoc præparavit, dixit: Domine, non celebrabit coram me Missam. Cui Sacerdos: Quare non celebrarem, cum me ad hoc præparavi? At illa: Nolo quod celebretis. Sacerdos respondit: Quare me prohibetis modo celebrare? libenter vellem scire causam. Ipsa dixit: Non estis vobis conscius, quod in tali domo et camera cum quadam muliere egistis, quæ bonum Sacerdotem non decent? ipse hæc audiens mirando obstupuit. Et Virgo adjecit: Disponatis vos ad emendationem vitæ, quia infra triduum moriemini. Quod Sacerdos audiens minus ponderavit. Sed sciens eam sanctam esse et divinis revelationibus visitari, trepidavit et timuit. Deinde rogavit Sacerdos Virginem ut pro eo oraret; et Dominus sententiam precibus ejus mutaret. Ipsa vero cunctis terribile et metuendum

suggestit
peccata quo-
rum debeat
pœnitere.

Prov. 25, 12
Mulierem
luxuriosam
frustra cor-
rumpens.

a

b
neque ab
ejus familia-
ritate valens
abducere
sacerdotem,

PER JOAN.
BEUGMAN

A metnendum responsum dedit, dicens : Confirmatum est iudicium coram omnipotenti Deo, quod nulla ratione potest mutari aut revocari. Quo audito magis timuit, petens ut pro salute animæ ipsius intentius oraret. Tertia die Sacerdos ad Virginem venit dicens : Ecce me sanum et bene valentem in corpore sentio : et tu dicis, quod oportebit me hodie mori. Respondit illa : Non te decipiat corporis sanitas ; quia hodie tali hora oportet te mori. Et factum est ut Virgo prædixit, quia eadem hora et die Sacerdos defunctus est.

CAPUT VI.

De zelo ardenti quem habuit ad proximos, quemadmodum liberavit de laqueo dæmonis etiam desperatos.

Pro anima-
rum salute
deprecatrice
ferrens,

Pietas viscerosa adeo Virginem zelo am effecerat, ut adversum raptorem animarum eruentissimum non feminam, sed lænam raptis catulis suis crederes, in antro cubilis ejus rugientem. Magis proculhibito torquebatur propter animas, ex infusa sibi divinitus pietate, quam ex propria vel inflictâ passione vel agritudine, sicut sapius expertum est. Cum Moyse Dominum deprecari pro animabus solatium erat, B passiones ferre animæ lucrum, mortificari quotidie spirituale animi sui respiraculum. Fiebat enim revelatione divina ei notum sapius, si quis ureretur, siquis scandalizaretur, si quis contristaretur, aut hujusmodi pateretur. Orabat precibus, obsecrabat gemitibus, cogebat lacrymis Dominum, invitabat promissis, dirigebat doctrinis, tenebat minis proximum : ardebat, lucebat, zelabat : honorem Domini sursum fieri parte ex una, salutem vero proximi nancisci parte altera cupiebat. Zelum igitur ejus dirigebat veritas, quam frænabat modestia, firmabat constantia, caritas tamen insuper inflammabat.

subet viro
ad sui suspen-
dium tentato,

109 In eadem urbecula, in qua Virgo nostra jacuit, vir quidam, famosus satis ac dives, desperationis agitatâ spiritu, suspendio se perimere tentabat. Sacerdotis igitur consilio super hoc habito, tandem ad aliquem propensioris experientia Presbyter se divertere coactus est. Cum igitur spiritus Domini in Virgine frequentissime solidis experimentis patuisset, venit ad eam Vice-Curatus, et ait : Sarcina gravis et super omnem intellectum meum transcendens mihi nunc imminet, Virgo carissima : nam ecce vir iste laqueum sibi parat quotidie, quo se suspendat : super quo quod meum est feci, celebravi, oravi ; rationibus ostendere, quæ saluti suæ vidi expedire, laboravi : sed nec in his omnibus profeci : C quinimo in dies magis magisque periclitatur. Quid ergo necessarium autumaveris, jam edoce : quia quod jusseris, explebimus. At virgo dixit illi, Diabolicum est hoc negotium, quod patitur homo iste ; quapropter videre meo necessarium dixerim, quod confiteatur homo iste pure et nude peccata sua, et quod imponatur viro pro pœnitentia, quod eidem molitus est hostis ad ruinam. Sciebat enim Virgo, id propensioris esse consilii, eo quod dæmon, ex odio Dei ac sacramenti sui, non permetteret fieri ex pœnitentis obedientia, quod sua viro suggererat malitia serpentina.

ipsam injungi
pro pœnitentia
sacramen-
tali :

quam dum
explere
satagit,

110 Cumque Sacerdos tale quid agere pertimesceret, subiunxit divini consilii gnara virago : Age, Pater, quod dico, in periculum meum, neve pertimeas. Mirum valde ! tentator sævire non desivit : tentatus importunitate tentantis tabescit. Mittitur pro Confessore quantocyus, et juxta verbum Virginis desperato pro pœnitentia suspendium per obedientiam sanctam injungitur, ad quod malitia dæmonis præteritis temporibus provocabatur. Gaudet igitur de injuncta sibi pœnitentia vir : quesita oportunitate festinat ad laqueum : et cum commode id

facere nequiret, cubiculum intrans, laqueum trabi D cooptat : Tandem se laqueans, de loco quem ascenderat nititur exilire. Mirum utique dictum ! Mox superbi spiritus, qui prius absconderant sibi laqueum, laqueatum jussu Confessoris miserum videntes, virum suum apprehenderunt ; atque funem quo se suspendere paraverat repente confringentes, cum terrore quodam ac stridore mirabili submurmurando dixerunt : Jam te non suspendes amodo, miser : te non suspendes. Et cum hæc dicerent, statim importuno jactu virum illum inter parietem et arcam quandam medium projecerunt. At ubi sic, abscedentibus dæmonibus, per tres horas arctatus illic, tam animo quam corpore palpitando, jacnisset : ac a familia domus, quæ ipsum ubique quæsierat, repertus fuisset ; reversus ad semetipsum paulisper, cepit laudare Dominum ; de cetero nullatenus jacturam talem subire Deo auxiliante, firmiter proponens. O igitur admirabilem feminam, divino lumine laud dubio illustratam, ac superni secreti de viro desperato non insciam, quæ potius admirandum quam imitandum dedit consilium : et non minus precibus ac lacrymis absens corpore, spiritum affuit, faciens cum tentatione proventum, Novit nostra virago viriliter agere, novit motus leonis confringere, E novit et moribundas oves ad vitam reducere, novit etiam fœtas in sinu pietatis confovere.

frangitur a
dæmone
laqueus

et cessat
tentatio

111 Mulier etiam quædam quoddam perpetrarat flagitium, enorme valde : quod quamvis nescio qua facilitate, fortassis superficiei confessâ fuisset, nihilominus ut ad desperationis barathrum sua canda draco pessimus eam trahere posset, cum charta quadam, cui flagitium ipsius inscriptum notanter videbatur, ipsam feminam in visu nocturno sub somno, quasi jus haberet in ea, supra modum molestabat. Suggerebat insuper irremissibile fore peccatum illud hostis antiquus, et prorsus etiam per pœnitentiam irreparabile, neque in seculo præsentis neque in futuro remittendum. Cœpit igitur tristis valde mulier, illusioni serpentis tortuosi fidem aliquantisper dare : decepta, cœpit ad pristina mala quodammodo discrimini se committere : cœpit commotioni pedes rursus exponere. Sed pius Dominus, qui multa sinit ad pœnam peccatoris purgatoriam ad tempus, in perpetuo non est passus hanc perire. Reliquiæ peccatorum interdum diem festum agunt suo actori, procurante illo qui dormit in thalami secreto et locis humentibus. Igitur hæc mulier laxatis habenis, quasi vim passa, domunculam sacre Virginis intrat : lacrymis manans, amaritudinem cordis exponit : quid nocte viderit, quid legerit, quid audierit, quid pavoris advenerit, quid fluctuantis voluntatis rursus acceverit, profusus lacrymarum imbris cum amaritudine spiritus reserans, consilium pariter et auxilium humillime deposcit. Cui Virgo : Commentum, inquit, diaboli est quod vidisti : quod potuero, id faciam : vade nunc in pace.

Mulier, cui
confessum
peccatum in
charta obji-
ciebat dæmon,

desperabunda
confugit ad
Lidwinam :

cui pro ipsa
preccanti

112 Credidit mulier sermoni quem dixit Lydwina, et non ad insipientiam sibi : nam statim cœpit quasi causam reæ seu tentatæ niniæ feminæ, quasi propriam Domino iudici proponere : cœpit lacrymis et precibus quasi animum pii patris de cordintimo demulcere : cœpit de consistorio districtæ justitiæ, quasi gravata, reverenter tribunal miserationum Domini appellare. Ob quod mox Reginam misericordiæ statim rapta in puellarum collegio vidit, et sathan adversarium feminæ, pro qua fideliter advocaverat, quasi peremptorie citatum chartamque tenentem, agnovit. Supplicante itaque Lydwina Reginæ cœli, statim charta manu ipsius Virginis-Matris, quæ peccatorem non despicit, quasi violenter abripitur ; abrepta, in partes confringitur ; particularum congeries Lydwina servanda traditur ; atque confuso

charta lacerat
fragmina
dantur in
manus,

A confuso cruento satbana, illico Virgo, lætans et gaudens quasi capta præda, in semetipsam revertitur. Fecit itaque convocari Confessorem suum, qui tam zeli sui quam periculi femine non ignarus fuit; et ostensis ipsis chartæ fragmentis per omnia ut acceperat narravit. Redit et postmodum tristis mulier uti prius; expositaque querela vice altera, hoc solum ab ea tulit responsum: Dixi, inquit, tibi ut iras in pace, quæque pro te facere possem id facerem: et ecce dico tibi, quatenus æquo animo sis, nam nihil mali tibi continget ex hac in futurum. Fide iubeo quoque, si velis, coram stricto Dei iudicio, quatenus incunctanter credas quod nunquam iacturam patieris de peccato tibi ostenso in perpetuum. Quidquid etiam tibi amodo illudendo dixerit hostis, nullatenus fidem adhibeas. Gavisa est itaque mulier et alleviata his verbis, et quamvis hostis cruentissimus rursus more solito rediret, deridens eum liberata est omnino, Deo gratias agens, qui talem sibi elegit famulam. O vere igitur pia mulier et zelo Dei plena! quæ, juxta sapientem, emit eos qui dacebantur ad mortem, et qui trahebantur ad interitum non cessavit liberare.

et mulieri
mentis serenitas
redditur.

Prov. 24, 11

B 113 Contigit etiam virum quemdam sceleratissimum, præ fœditate suorum quæ perpetrarat vitiorum, nulli Sacerdoti confiteri velle nisi per medium sacræ Virginis: cui tamquam interpreti, tandem ad cor conversus, finaliter omnia pandere se spontaneum exhibebat. Cumque totis viribus resistenti Virgini turpia sua peccata detexisset, mox sicut ille sibi consenserat, sacramentaliter a de eisdem dolens et quasi propria deflens suo Presbytero confessa est, suscipiens ab illo pœnitentiam. Peracto tempore quod Virgo viro statuerat, rediit vir ille sicut promiserat, dicens ad illam: Æstimo quod juxta desiderium meum confessa sis omnia peccata mea, qualem me vis acturum pœnitentiam jam dicito, quia paratus sum obedire tibi. Dixit Lydwina: Peccata tua quasi mea confessa sum, et pœnitentiam suscepisti: sed hoc dumtaxat a te peto, quatenus nocte una super stratum tuum bene aptatum resupinus quiescas, eo tamen pacto, quod nec in dextram nec in lævam, quovis modo per integram noctem te regyres.

Pro grandi
peccatore
peccata ejus
ut propria
confitens.

„

et pœniten-
tiam susci-
piens

114 Suscepit igitur quasi subridens de levitate oneris vir pœnitentiam, et valefacto Virgini temporis congruitate servata, sua membra culcitrae molli deliciose commisit. Statim autem ut lectum deliciosum deliciosus, pœnitentiam promissam factururus, intravit; cœpit tædio affici, stimulis cœpit in corpori vexari, adeo ut nunquam se noctem talem accepisse in humanis crederet, qui tamen absque quacumque infirmitate resupinus jacens, dumtaxat ipsa libertate gyrandi se quo vellet privatus erat. Cumque sic tædiosus sanitatem corporis, stratus mollitiem, temporis brevitatem, peccatorum suorum horrorem, pœnarum inferni perpetuitatem, cunctaque ut spiritus suggerebat revolveret; tandem modica tædii pœna devictum se cernens, intra se dicere cœpit, O me miserum atque infelicem virum, super omnes peccatores terræ! in deliciis et mollibus sanus cubo, fortis quiesco: et nihilominus propter modici temporis spatium, quia libere quorsum volo me vertere non audeo, aufugit somnus ab oculis, nec requiem capit anima mea. O quæ, qualia et quanta patitur infirmum atque putrens corpus virginem! quod tot annis flagellis Domini subactum, tot infirmitatibus subjectum, in tenebris et in abjecto loco sic jacuit. Mutatus est exinde vir scelerosus in alterum virum, factus est deliciosus ad pœnitendum promptior, redditus est ad confitenda propria scelera paratior, factus est etiam Virgini ad obediendum velocior, et ad quævis dura et aspera ferenda supra modum vigilantior.

ipsum jubet
una solum
nocte pœcere
resupinum;

quod ille ex-
pertus diffi-
cillimum,

serio conver-
titur ac confi-
tetur.

115 Facta est igitur virago nostra quasi speculatrix domui Domini: nam et per litteras quas mittebat, aut per internuntios quos dirigebat, aut per somnum aut visum quo multis apparebat, sæpe insidias latrunculorum veris Israelitis indicavit, ne leonis tartarei repentinis obruerentur incursibus, ne blandimentis abducerentur draconis, ne demoniis deluderentur meridianis. Vicus est in Hollandia dictus Ouderschie, non multum distans ab oppido ubi Virgo jacebat. In hoc igitur vico mulier quædam erat graviore quodam casu innodata peccati, ad ejus absolutionem Episcopi diocesanæ requirebatur auctoritas. Cuiusque Sacerdos persuasisset ei quatenus indilate, propter periculum, adiret Episcopum aut pœnitentiarium ejus, et promississet; negligentia subeunte distulit aut noluit eo ire, periculum addens periculo, animæ suæ mortem non formidans. His interim diebus speculatrix nostra, atque ut patebit contemplatrix egregia, sursum agit in sublimibus, ubi visis Sanctorum agminibus formosis, in scholis suis Doctores Ecclesiæ quatuor, sublimiores ceteris, Augustinum, Gregorium, Hieronymum et Ambrosium, specialiter radiantes agnovit; qui dixerunt: Vade et dic mulieri illi, quæ Pontificalem auctoritatem adire negligit super certo casu quem comisit; quatenus, juxta promissum suo Sacerdoti factum, quantocius se expediat. Quod et illa Confessori suo cum indicasset, rogavit eum quatenus, ob Dei reverentiam et proximi salutem, quantocius nominatam sibi mulierculam adiret, ne subito fortasse vindicta Domini præoccupata, pigritando propria periclitaretur ignavia. Sacerdos autem statim illo ire non distulit, atque ita fore, sicut Virgo mandavit, mulier non negavit: sed peccatum peccato conjungens, et iniquitatem super iniquitatem ampliatus, adhuc misera cæca, quod sibi imperatum fuerat, explere contempsit.

D
PER JOAN.
BRUGMAN

Per visum
edocta casum
mulieris re-
servatum,

pro quo Epi-
scopum adire
jussa negle-
xerat,

E

eam moneri
curat: sed
frustra,

116 Liqueat ergo quam benigna fuerat zelatrix fraternæ salutis Lydwina, Virgo mirabilis; quam benigna in profugis Dei filiis, quos revocavit; quam discreta quamve sedula in desperatis, quos reconciliavit; quam sollicita in tenebris periculis eorum, quos incautus agnovit; quæ sic electos Dei filios, quemadmodum gallina pullos, congregare non cessavit. Dolebat interdum domesticæ suæ, pro eo quod audientiam cunctis adventantibus præbuerit et responsum, compensatis doloribus corporis et angustiis animi, quibus laborabat indefessis: quibus ipsa dicebat: O sorores, quid est quod dicitis? Numquid parum vobis est, ut Christo lucremur animas, quas diabolus conatur auferre? Sinite, inquit, venire omnem pauperem, omnem desolatum, omnem amarum animo: nam pro his omnibus majora sustinuit Dominus meus Jesu Christus. Maximi præi revera unaquæque, quantumcumque despecti hominis, anima fore dignoscitur, pro qua filius unicus Virginis moritur, pro qua unigenitus Patris in cruce tam turpi morte cruciatur. Et adstantibus aliquando dicebat: Respiciete in faciem meam et pectus meum: quantis sudoribus affluat, considerate. Et respicientibus illis et admirantibus, præ calore nimio pariter et sudore, atque ob hoc gravius eam increpantibus, respondebat: Non est, inquit hic calor, non sudor, non labor, non dolor comparandus eis quæ propter nos pertulit Dominus: nondum attingi terminos ejus qui dixit, Cupio anathema fieri pro fratribus meis: nescit enim amor habere modum, cum nos amaverit ille supra modum: quia spiritum accepit non ad mensuram Dominus noster Jesus benedictus in secula.

Animarum
pretium ex-
acte ponde-
rans,

F

ferret zelo
earum ju-
vandarum.

Rom. 9, 3

ANNOTATA.

a Ita scilicet quemadmodum opus est dolere cum qui vult

PER JOAN.
BRUGMAN.

A *ruli sacramentaliter absolvi: non quod reipsa dolor hic respectu peccatorum hominis istius sacramentalis fuerit, aut pro ipsis data sit absolutio: sed bene pro propriis quæ tunc pariter Virgo confitebatur defectibus. Et hoc satis apparet ex eo quod posthac dicitur, tandem serio panitens, ad propria scelera confitenda factus paratior.*

CAPUT VII.

De singulari amore Crucis et de desiderio Eucharistiæ nec non de tentatione sibi per Pastorem facta.

Suos omnes
dolores nihil
facit,

Crevit per hunc modum amor Crucifixi Jesu in ea, insuper et meditatio acerbissimæ Passionis, ita ut omni tempore solatium esset; et nil aliud libentius actitaret, quam velut dilectum dilecti, candidum et rubicundum, electum ex millibus, querere, et in ipsius foraminibus atque plagis, velut columba nidificans, jugiter immorari. Siquidem et vulnera dulcis Jesu et dolores ejus acerbissimi animam Virginis velut gladii adeo pertransiere, ut suos quos in singulis membris et in omni genere vel specie infirmitatis excessivos patiebatur dolores, quasi nihilum reputaret; cum tamen tam mirabiliter tamque miserabiliter videretur attingi, quod saxea pectora intuentium eam commovebantur. Tota quippe vita ejus in Christi actionibus, quasi viridario consolationis, versabatur: unde nimrum colligebat rosas, cernendo plagas; nardi spicas, attendendo coronæ spinas; violas et lilia, videndo livores et vulnera; cynamomum et balsamum, dum tergebat sputum et sanguinis stillicidium. Nimirum Lidwina de cordis alveolo trahebat suspiria, de pectoris abyssu inbres matutinum et serotinum dabat, et profluvia de cunctis articulis seu membris corporis: quotidiana reddebat Domino sacrificia; et deficientibus aquarum irriguis, rubri sui sanguinis per meatus oculorum stillabant fluentia. Lacrymas autem illas, quas sic ob amorem Crucifixi effundebat, inter secretarias arcum sui, rosas suas appellabat: et harum lacrymarum adhuc manent aliquæ, quas vidi; usque in hodiernum diem mira fragrantia, uti expertus sum, redolentes.

Optantem
frequentius
communicare,

118 Dominici Corporis sacramentum, tamquam Passionis memoriale perenne, mira spiritus affectione sumebat: adeo ut præ desiderio illius et reverentia, dies unus, quo carere cogebatur, sæpissime spatium anni minus putaretur. Habebat autem circa medium infirmitatis suæ, qua tetigerat eam Dominus, Curatum, virum satis litteratum, sed vehementer in his quæ spiritus sunt crudum atque inexpertum: qui satagente diabolo ineffabilibus molestiis animam virginis affligere conatus est. Consueverat ab illa prima ætate, quæ videlicet doli bonique capax est, tantum bis in anno communicare; crescente passione similiter et Passionis Christi meditatione, vices sumendi frequentare; tandem, cum alterum sine altero languorem animi provocet aut amorem, maxime in festivitibus magnis, ardentius illud a Curatis postulare. Cum igitur sic in festis, plus ceteris mundi sanis et mundanis virginibus, communionem humiliter posceret; stomachanti voce propellebat vir durus preces ejus, atque sic filia Christi parvula petente verum panem, non erat qui porrigeret ei.

durus in hoc
atque crude-
lis,

119 O Crudelitas feralis nimis! A planta pedis usque ad verticem capitis non erat Christi filiæ sanitas: pane materiali nullo vescitur, vermes corporis scaturiunt; pascuntur ipsi, ne non manducantem ex toto devorent; nec tamen pascitur illa, quæ Christi filia existit, solum Christum esurit, solum Christum meditat, solo Christo saginatur

et vivit. O inaudita igitur crudelitas! quia repellitur de mensa filiorum filia fidelior: cum tamen Christus sit panis vivus, panis, inquam, filiorum, non mittendus canibus. Sed a quo denegatur panis iste? a quo repellitur Christi filia? Repellitur a Curato animæ, a Pastore gregis, a Patre spiritus sui: qui, quia Curatus, instar stabularii curam semivivi gerere debuit, infusus vinum et oleum; quia Pastor, pascere Christi oviculam pane suo decuit, cibum daturus et poculum; quia Pater, filiam nutrire licuit, datum optimum procuraturus et spiritum, quod, pro dolor! minime fecit.

120 Qua de re contigit die quadam, ut Curatus ille, cujus nomen subitico, Virginem esurientem atque præ esurie Corporis Christi lacrymantem inveniret. Cui dixit: Cur fles? At illa dixit: O pater mi dilecte; si ego indigna filia tua clavem promptuarii apud me tenerem, ut tu; et ipse tantum esurires, quantum et ego; nequaquam sicut ipse mihi, sic ego tibi panem vitæ quaquam subtraherem. O Pater, inquit, ne spreveris pauperulam tuam, quæ nihil habet residui, nisi quod Christum meditando consoletur, et Christum sumendo sustentetur, et vivat in anima. Porro nec flecti poterat animus ejus ex verbis istis mellifluis: sed omni saxo durior perseverabat. Præterea cum Sacerdotes per plateas Corpus Dominicum infirmis quibuslibet deferrent, præ desiderio animæ succendebatur spiritus ejus, quasi famelica in memoria panis dum tangitur aut odoratur; adeo ut quandoque spiritum exhalare putaretur. Haud dubium (sicut fide digna relatione suscepi) quadam illustratione mentali perfundebatur intrinsecus in anima, quoties ardenti amore sic communicabat, et dulcedine quadam oris gaudebat sensibiliter; quamquam multo labore ipsius Sacramenti species trajicere posset.

121 Ceterum cum ob duritiem dicti Pastoris pro libitu sui fervoris communicare non posset; ne saltem spirituali privaretur cum ceteris communicantibus refectiuncula, participem omnium, Deum timentium atque consecrantium se, fieri precabatur. Qua ex re factum est sæpe, quod hanc oratiunculam reiterabat dicens: Fac me, benigne Deus, tua largitate tuorum ministrorum participem, qui hac die sub Sacramento tuo mirabili Passionis tuæ memoriam faciunt, hic et in universis ecclesiis quæ sunt in toto mundo. Simplicibus autem dicebat doctrinam hanc: Quando, inquit, ad Missarum solennia te converteris, cogita sane cælum aperiri, et Angelos ibi stantes aut fore præsentem, et cum eis sanctos cœli choros. Deinde sub Missarum solenniis Passionem Domini nostri Jesu Christi, devotione intima qua potes revolve. Aliis autem et hæc pia dabat monita, dicens: Exercebis te, o fidelis anima, ad internam illius dilectionem quem manducas; ad perceptibile delectamentum animæ; ad iustitiam ejus, quem sumpseris: non enim, inquit, parvum hospitem sumis, sed filium Regis regum et unigenitum gloriosæ matris Mariæ; qui reformabit corpus humilitatis nostræ, et configurabit illud corpori claritatis suæ. Ipse enim est cibus plene reficiens manducantem penitentem: cibus sane confortans laborantem et proficientem: cibus superplene delectans exenntem Israelitatem et transmigrantem: cibus impinguans, non corpora inflata, sed corda devota; non carnem marcidam, sed esurientem animam; non pigros ventres, sed pias mentes. Hæc et alia quæ legi de consuetis verbis ejus, multa nimis et transcenduntia commune ingenium, loquebatur.

122 Porro cum dicat Scriptura, Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me: quid dicam de sponsa Christi, quam Christus novis tribulationibus ac persecutionibus exposuit, et men-

sam

nulla prece
flecti se sinit:

Estuat illa
quoties audit
Eucharistiam
deferri,

et spirituali
communione
jacturam
supplet,

utrumque ut
faciant alios
docet,

Ps. 22, 5
Pastor importunus sollicitatus

A sam suam tempore grassantis persecutionis, non modo non parari, sed negari permisit? Res pondere digna hæc, quam narrabo. Sane Pastor ecclesiæ in Schiedam, de quo supra memoratum est, cernens exterius Virginis cruce, non autem unctiones intrinsecus; cœpit instigante Leviathan veritatem in dubium vertere, patientiam ejus in fallaciam trahere, corporalis alimonie carentiam suspicari clandestinam voracitatem; arbitrans quod manus Domini non faciat omnia hæc, sed spiritus fictus, mendax et sophista. Intervenerunt igitur quædam solennia festa, ob quorum contemplationem rogare cœpit dictum Curatum, pro Communione receptanda, nec acquievit. Intermisit denique amicos et concives: sed tam angariatus quam rogatus audire Virginis precatum nihili pendit. Qua de re cum Virgo Domino Deo vota sua cum lacrymis redderet, et coeleste minime sibi delutrum patrocinium postulare; suspendente Domino manum omnipotentie suæ, cor viri duri hujus adhuc indurescere magis permisit; ut dilectam filiam, per novum martyrium mentis, post humiliationem clarificet et exaltet.

devenit tentare eam offerendo hostiam non consecratam,

B audacia sua Pater proclivior. Et ecce immisit sathan in cor ejus, ut ad tentandum Virginem procederet, videlicet an aliquem panem materialem, non consecratum, sine difficultate sumere vel deglutire valeret. Verum justus Dominus, qui non relinquit virgam peccatorum super sortem justorum: ancillæ suæ pugnaturæ in stadio, de committendo duello per Angelum innotescere fecit. Ecce, inquit Angelus, tibi novum instat bellum, sed nullatenus formides: nam in brevi Pastor tuus visitabit te, pro Communionem quam requiris, molestiam illaturns. Et ita factum est. Superveniente quippe festo Nativitatis Mariæ, iterum per fratrem a Pastore fecit Dominici Corporis sibi requiri sacramentum. Nacta igitur opportunitate explendi quod cogitaverat, Curatus confessionem ejus audivit, et coram adstantibus panem laicum aut materialem hostiam, non consecratam, prohi dolor! in idololatram adstantis populi, porrexit. O vere mirabile cunctis! Vix hostiam illam de manu Curati super linguam senserat; et ecce cœpit corde et corpore mox alterari, et emittere quod sumpserat; panis ipsius aut modicissimum accidens aut minimum saporem nequens ad momentum sustinere.

et se delusam amanter queritur,

C 124 At ille de idololatria sua, quam stultus attentabat coram simplicibus, se deprehensum jam pertimescens, audacia ficta dixit: Quid agis, o insana mulier? unde tibi tanta præsumptio, ut ejicias de ore tuo Corpus Domini? Cui Virgo: O Pater, an putas me adeo deliram et irrationabilem, ut nesciam discernere inter verum Corpus Christi, et panem laicum aut corruptibilem, quem comedunt homines? Nam facile possum illud et istud per hoc discernere, quia Sacramentum verum suscipiens absque alteratione naturæ illud trajicio; istum vero panem quem mihi ministratis, invita, velim nolim, renitente tota natura et cum angustatione totius corporis, evomere prorsus compellor. Ille vero nefandi sui peccati conscius, propter adstantiam scandalum, e contrario Corpus Christi dedisse se rursus affirmat. Redit igitur via qua venerat suam ad ecclesiam Curatus, atque qui secundum Evangelium bona data filiis dare debuit, satis se in facto declaravit pro pane lapide, pro pisce serpentem, pro ovo præbere scorpionem. Quid iminoror? Ecce de novo iterum fames invalescit, iterum diri gemitus, iterum suspiria, iterum planctus et lacrymæ: nam

pastore pertinnaciter veritatem negante
Luc. 11, 12

compellitur pane carere famelica, necessaria subtrahitur languenti medicina.

125 Porro quasi dicentem Virginem, lector, nunc attende: Quis panem vitæ mihi tribuet? quis languenti de salute providebit? Jam coarctat me spiritus uteri mei: jam privor dulci Jesu præsentia: afficior Prælati mei duritia, insuper scandalum populi pusilli me coangustat. Cumque langueret oculus ejus præ inopia, et sic a festo Nativitatis Mariæ Virginis usque ad Conceptionem ejusdem esuriendo semper torqueretur; adstitit ipso die Conceptionis gloriosæ Angelus, qui claritate nimia rutilans et resplendens, confortans Virginem ait: Ne timeas neque contristeris, soror mea Lidwina, super molestatione, quam a tuo Curato passa es; nam in proximo est consolatio tua. Nam et ipsum Dominum Salvatorem oculis tuis videbis, qui sanabit et alligabit omnes contritiones tuas. At illa Domino gratias agens, omnia, ut ab Angelo suo acceperat, Pastori suo sic indicavit, ne forte diabolice illusioni tribueret gratiam ipsam, quam erat perceptura. Sed miser et cæcus retorsit in contemptum, quod pia Dei filia sibi notificaverat ad omnipotentis laudem et obsequium. Scriptum est enim, Quia induratum est cor Pharaonis et non audivit vocem Domini.

D
PER JOAN.
BRIE GIAN
Sed consolatio Virginis missus Angelus,

a Christo ipso visitandam prædicit.

Ex. 4, 13

CAPUT VIII.

De apparitione Christi facta Virgini, et impressione sacrorum stigmatum: et de parvulo crucifixo juxta eam viso.

Igitur cum Virgo nostra sapiens juxta consuetudinem singularum noctium observaret vigilias, et nil temporis præteriret quod non dedicaret in ascensum contemplationis ad Deum, aut in procuracionem salutis ad proximum; mulier quædam, parvulum habens filium ægrotantem, consilium salutis petitura tristis admodum cubiculum Virginis introivit. Qua juxta morem consolata atque cum gaudio remissa, consuetis exercitationibus spiritus operam dans, sola remansit: erat enim circa noctis initium, quod communiter crepusculum dicimus, anno doloris sui decimo septimo, circa festum Apostoli Thomæ. Mox igitur ut sese consuetæ devotioni dedicasset, viderunt domestici quasi magnus incendium in camera Virgini, et accurrentes velocius sperabant illud extinguere. Cumque nil reperissent incendii et obstupescerent, eisdem ex hoc tremantibus Virgo Lydwina dixit: Ite in pace, hic nihil est incendii aut periculi: claudentesque ostium me solam quæso in pace nunc relinquit. Clausa igitur ostio capit Seraphica Virgo, supernæ contemplationis dulcedine superfusa, et flammiferæ remissionis incendio succensa, sursum agi in Deum; et teneritudine quadam compassivi cordis in eum transformari, cui tam ignominiose ex caritate placuit pro nobis crucifigi.

Post impensum mulieri mœstæ solatium,

Lydwina vellem ardere credunt domestici;

F

127 Paulo post, velut inter octavam et nonam horas, abducto de facie velo quo se operuerat, vidit Venerabilis Virgo quasi solare jubar in thalamo splendescere, vidit virtute splendoris illius se et quævis circumjacentia sibi, quasi solis meridie illic apparere: vidit et Angelum suum juxta se stantem, nivio candore radiare; quo tacto parumper totum corpus ejus ubilibet redintegratum est pro tempore: vidit advenire Angelos, quasi juvenes fortissimos, quorum unus crucem, alius lanceam, alius clavos, alius spineam coronam, alius arundinem cum spinea conora, et columnam cum aliis insignibus armis Domini gestabant in manibus, stantes per ordinem juxta stratum suum. Supervenientem quoque videt eam, quæ juxta crucem Jesu stabat, matrem Domini, quam multi Sanctorum comitabantur. Cumque illo

ipsa illam ingens luce plenam videt,

in eaque Angelos Passio- nis gestantes insignia,

A tempore Virgo tantum super paleas quiesceret resupina, lectusque propter adventantes contiguus ad latus ejus satis honeste more virginum cooperatus jaceret; tandem juxta promissum Angeli apparuit ipse Sponsus, in forma pueruli speciosissimi; qui super lectulum coram adstantibus Sanctis quiescens, blanda atque gratulabunda facie Virginem oblectabat.

PER JOAN.
BRUGMAN

et tandem
Christum
plagatum

sua ipsi vul-
nera imprime-
mentem;

128 Expandens autem se puerulus ille per modum crucifixi, illico sub specie viri perfectæ ætatis protensus videbatur. Erat autem pueruli decor candidus in principio; sed cum appareret sub forma viri, totus rubicundus et sanguineus visus est. Tandemque quasi spineo diademate coronatus, ac si de torculari venisset, in ea lividine quam olim moriens in cruce contraxit, vigilante ad plenum Virgine, sicut consueverat, corporalibus oculis visibiliter visibilis apparuit. Videbantur siquidem loca clavorum, atque in latere dextro amplæ longitudinis plaga lateralis. Hunc igitur Virgo sic intuens mirabiliter obstupuit, mixtumque dolore gaudium virginea mens incurrit. Gaudet mens in aspectu Dilecti, tam amabiliter apparentis: sed livore plagarum ipsius sanciatæ medullitus, compassiva teneritudine ferebatur cor amantis. Cumque sic in luce mens Virginis prorsus absorberetur, signifer ipse sic apparens, claritatem luminosam simul et ardorem diffudit, atque in medio luminis tam immensi, Virgini sponsæ suæ clara in carne signa quinque reliquit.

129 Timens igitur Dei signifera, quod vulnera tam patula in futurum latere non possent: cum ex hoc concursum hominum et applausum timeret, oravit Dominum dicens: O Domine mi Deus, maneat istud dignationis tuæ sacramentum inter me et te: sufficit enim mihi gratia tua. Mirabile dictu! siquidem repente superinducta est cutis quinque vulneribus ipsis; eo tamen salvo quod reliquis succedentibus annis vitæ, nunquam dolore pariter et livore postmodum caruit, sicut ex tenero affectu a Domino Jesu Christo tunc poposcit. His ergo sic in ea completis, vidit beatam Virginem arma Christi, quæ præferebant dicti Angeli, reverenter de manibus singulorum accipere, atque illi deosculanda exhibere; osculatisque per ordinem armis amodo non apparere. Hæc sunt arma salutis nostræ, quæ verus Dei filius, triginta tribus quoad vixit annis, in horto nostræ fragilitatis congregavit: hæc sunt redolentia Matris Domini aromata, quæ in agro pœnalitatis, tamquam altera Ruth, post terga metentis Jesu, Maria solerter collegit, atque sic deosculanda crucifigendæ Lydwina, tamquam myrrhæ fasciculum inter nbera commemoratum, virgo virgini commendavit: etenim, si bene teneo, triginta tribus simul in toto vel circiter annis, nostra virago crucem subit, in carne Christo confixa.

quæ ut cute
obtegantur
istis et ob-
tinet;

deosculatur
instrumenta
Passionis;

C Cum igitur secreto signifera nostra Lydvina se confixam sensibilibus perciperet; vidit ad pedes sui lectuli crucem stantem, instar magnitudinis earum quæ cum sacra unctione deferuntur ungendis infirmis, in extremis laborantibus: viditque pendulum in cruce parvulum, sanguineis vulneribus compassibiliter insignitum. Liquefacta est igitur ab aspectu tam pio Virginis anima, cœpitque collaudare Dominum dicens: Gratias tibi ago, Domine, qui me indignam ancillam tuam sic visitare dignatus es. Porro cum resoluta prorsus in laudem Dei hoc diceret, audivit pater senex loquentem filiam, et miratus admodum cui sic loqueretur, surrexit, surgensque clam appropriavit cellulæ ejus, ut videret, quis aut quid esset. Is igitur interim qui sic apparebat, levando se versus cellæ solarium, quod erat super caput ejus, recedere videbatur: propter quod Virgo dolens, et timens ne sic recederet, cœpit

et Christum
conversum
in pueri
crucifixi
speciem

clamare et dicere: O Domine I si tu, Domine, vere es ille in quem credo, et jam velis a me separari; obsecro ut priusquam abeas, signum evidens mihi relinquere digneris, quo ipsa noscam infallibiliter, quoniam tu ipse es et non alius. Mox qui ad superiora prius conscendere videbatur, sub specie alia manifestavit semetipsum, utpote in specie cujusdam formosæ Hostiæ, tertio supra locum, in quo Virgo jacebat, se gyrantis. Erat autem istis de consuetudine supposita munda mappula, supra quam finaliter ipsa Hostia stare visa est.

131 Proinde cum hoc inter Christum et sponsam consignatam a Domino sic ageretur; veteranus pater ejus, qui nihil adhuc viderat eorum quæ ita tractabantur, cum simplex et pius esset, solito more super lectum filiæ resedit; et an aliquid ab eo vellet fieri tali tempore noctis inquisivit: ignorabat enim quis et quantus illic juxta eum, locum primum accepisset. Huic ergo Virgo respondit: Rogo te, pater, ut cito surgas de lecto, quia juxta me habeo Dominum crucifixum Jesum. Attonitus pater ex verbis filiæ, quantocius surgens, Hostiam illic pulcherrimam vidit, et advocatis domesticis et vicinis ad videndum mirabilia Domini, ipsum et omnes adventantes timor et stupor invaserunt: cernebant enim omnes Hostiam unam et eandem; sed non uniformiter et eodem modo, quemadmodum et patet. Erat quippe venerabilis Hostia, quæ sic videbatur, major in quantitate iis quibus communicari solet, ut plerumque plebs communis et devota; minor tamen iis quibus a Christi Presbyteris celebrari consueverunt divina mysteria: sphericæ quoque figuræ dicebatur, et radiis ad circumferentiam circumquaque se diffundentibus, Crucifixi intus habens effigiem cum cicatricibus cruentatis: in latere vero uno specialiter gutta una desuper tenaciter existente, quæ quantitatem semipisæ continebat. Jacebat etiam sic ipsa Hostia tam luculenter et manifeste quod, ab omnibus clare videri poterat: sed ipsa venerabilis Virgo Christi, hanc quasi pendulam super mappulam in aere contiguo respiciebat.

132 Cum Virgo, in aspectu hujus sacratissimæ Hostiæ, tam spiritu quam carne admodum exultaret; et ii qui tunc aderant, ne in ejusmodi gaudio deficeret, formidarent; accedens una manum super cor ejus posuit, et perceptibiliter saltus ac commotiones cordis ac vitalium Virginis supra humanum modum fieri cognovit: etenim exsultavit cor ejus in Domino, et delectabatur in Deo salutari suo. Visio autem et discretio sacratissimæ hujus Hostiæ, a fide dignis illic presentibus, vario modo innotuit. Enimvero pater, pius ac simplex, hanc in quinque locis Crucifixi cruentam vidit: Willelmus vero frater ejus, in totidem locis pari modo, ut pater ejus, vidit: mulierum autem devotarum aliquæ, in quinque; aliquæ vero in quatuor locis tantum viderunt esse cruentam. Una tamen præ ceteris Virgini familiarior, quæ Catharina dicebatur, Hostiam hanc præ ceteris in latere dextro et dextro pede intuita, quasi sanguinem fluere vidit; in sinistro vero pede, sanguine tantum coagulatum. Vidit et hæc devota mulier Hostiam ipsam majorem esse quam ceteræ communes, minorem autem iis quibus in altari celebratur.

133 Erat ergo differentia non in ipsa Hostia, quæ una et eadem erat, sed in modo apparitionis ejusdem, diversis diversimode factæ. Nam uni, utpote Lydwina videbatur in aere pendula, aliis autem in superficie mappulæ situata: quibusdam etiam apparuit habens sanguinem coagulatum, uni tantum sanguine fluida. His etiam in quatuor locis tantum, aliis vero in quinque vulneribus Crucifixi sanguinem habens: uni tantum tantæ quantitatis esse videba-

D
ac demum
in hostiam
sanguinolentam

super lectum
accipit ex-
hibetque do-
mesticis:

E

qui et ipsi
notas in ho-
stia sangui-
neas vident,

F

varii tamen
varie,

ad majorem
miraculi
evidentiam.

tur

A tur quanta est communis Hostia quotidiani sacrificii nostri, aliis autem ut dictum est omnibus minoris quantitatis quam sit Hostia Presbyteralis; major autem ea qua communicantur plebei discernebatur: atque ita esse, quemadmodum et viderunt omnes qui affuerunt tantæ rei spectaculo, tactis sacrosanctis Evangelis adjurati sunt. Haud dubium quin ad enarrandam gloriam Dei facta sint hæc, et ad assecurationem virginæ mentis, ne fluctuaret; insuper et ad amputandum omne vulnus dubietatis posteris, qui dicere possent, Manus hominum confinxit hæc, quæ viderunt oculi patrum nostrorum, et non fecit Dominus hæc omnia. Jam blasphemus dicere nequit, Consilium hoc fuit ex hominibus: sed quod a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

CAPUT IX.

De novis vexationibus a prædicto Curato adversus Virginem resumptis, et de inquisitione facta super hoc per Prælatos Ecclesiæ.

Eadem igitur nocte, qua sic mirificavit Dominus misericordiam suam facere cum ancilla sua et sponsa Lydwina, misit et ipsa nuntium, qui factum tam grande Pastori suo sibi adversario enarraret, ut oculis præsentiret carnis ejus adesse præsentiam, quem tantopere malignando denegarat. Curatus autem ille hoc quasi in somnis audiens, quamvis fidem minime daret, tamen illotis manibus venit ad Virginem, turbato spiritu dicens: Quidnam hoc tempore noctis vis tibi fieri? Cui Lydwina: An non vides Pater mi, factum quod hic contigit? Video, inquit ille, commentum seu figmentum diaboli, et non aliud. Rursum Lydwina, Nequaquam, Pater mi, commentum diaboli est, sed Deus meus verus, quem vides qui te et me creavit, et qui fecit a principio cælum et terram. Cuique ille facti evidentiam suffocare non posset; quinimo modo consimili guttatum, sicut ceteri, sanguine respersam Hostiam cerneret, attonitus ac percussus quid de hac re ageret hæsitabat. Tandem autem simulata quadam exteriori audacia, compulsi omnes qui venerant, protinus de cella Virginis exire: et clauso firmiter super se ostio, cepit fortiter et importune Virginem adjurare, per tremendum Dei viventis iudicium, quatenus nulli hominum id quod factum fuerat auderet revelare. Obdixit igitur Virgo viro, donec postea venit Prælati major imperio.

135 Porro Curatus ad Virginem, quid sibi de Hostia fieri velit inquisivit. At illa, perplexa nimis quid ageret, quidve dimitteret, nutare cepit intra se et dicere: Coaretor nimium et angustiae mihi sunt undique; si abstulerit mihi Dominum meum, timeo ne linguam suam relaxet in blasphemiam; si vero penes me servavero eum, minus æquum et minus iustum est, quia et ipse disparebit. Scio quid faciam: Domine, inquit, mi Deus: tu enim nosti quia crucior in hac hora, nec præsentia tua carere jam possum: quapropter te suam, dummodo placuerit ministro tuo Curato meo mihi ministrare. Et his sic in corde revolutis, Pastori durius exprobranti dixit: Obsecro, domine mi, ut hanc Hostiam mihi tribuas. Cui Curatus: Vis igitur diabolus tibi ministrari? At illi Lydwina: Non diabolus, sed Dominum meum mihi ministrari posco. Cui Pastor: Ministrabo tibi Hostiam veram, afferendam de ecclesia: de hac Hostia nescio quid sit, aut unde sit: unde et sumendam hanc Hostiam tibi dissuadeo. Ad ultimum autem tribuit ei Hostiam, quam illic invenit, dicens: Accipe igitur figmentum diaboli, et non aliud, tamen tua æstimatione, talem qualem illam

esse credidisti. At vero nostra mansuetissima Lydwina, incredulitati ac duritiei sui Pastoris compatiens, totis præcordiis Hostiam reverentissime suscepit: quæ per omnem modum, quo ceteræ Hostiæ consecratae, delectationem spiritus ac animæ facere consueverant, ita et nunc in sumptione illius factum est.

136 Altera vero die, quæ tunc erat Vigilia B. Thomæ Apostoli, timens verisimiliter Curatus ne tantæ rei novitas totam extemplo percelleret urbem, descendit ad gradus chori sui, et convocata plebe dixit: Ecce, inquit, carissimi, quomodo Lydwina, filia Petri Joannis, minus compos mentis suæ hac nocte per diabolum decepta est, sub tentatione gravi et periculosa: unde peto humiliter fieri preces pro ea, et dici Orationem Dominicam, quatenus in fide constans perseveret. Et ostenso plebi Sacramento tetendit ad domum Virginis, sequentibus eum turbis, quæ audierant omnia verba hæc. Quibus iterum in ingressu domus Virginis ait: Notum sit vobis omnibus qui adstatis, sathanam ingressum fuisse hac nocte ad hanc Virginem, ut tentaret atque deciperet eam. Insuper et Hostiam quamdam sibi reliquit fictitiam, et non consecratam; quæ non fuit verus Deus, sed commentum diaboli omnino, pro cuius rei veritate ignibus tradi paratus sum. Si quidem, inquit, quod factum est delusorium fuit: sed hoc, quod nunc teneo Sacramentum, verus Deus est: nulli ambiguum, quia et manibus Sacerdotalibus rite ac catholice consecratus. Si quid igitur eorum quæ nocte gesta vel in modico perceperitis, id plane falsi sathanæ, qui sæpe se transfiguratur in Angelum lucis, opus fraudulentum fuisse firmiter credatis. Ut autem et ipsa Virgo diabolicæ illusioni fortius resistere possit, ecce nunc do ei verum Sacramentum Corporis Christi, in tutamentum mentis et corporis ejus: et orate pro ea, quatenus sumat illud ad salutem. Quibus dictis introiens, sedit juxta eam.

137 O quanta Virgini patiendi materia! o quantæ patientiæ jam in ea coruscant insignia! non enim irritatur, non agit perperam, non loquitur sinistra; sed maturis verbis virum durissimum aggreditur, dicens: O, mi Pater, minus juste locutus es, et a veritate procul valde; eo quod dixisti, hoc factum figmentum fuisse sathanæ. Nonne tibi priusquam fieret hoc, Angelo revelante dixeram, ut vel sic gloriam Deo dares? Nonne meorum conscius es secretorum? Numquid filiam sathan me probasti? Oro tamen Dominum, ut quod agis tibi non imputet ad peccatum. Sed nec permotus est his etiam crudus Pastor quin imo afflictam attlixit, laceram laniavit, compunctam et desolatam mortificavit. Unde mox ad responsa Virginis indignabundo verbo dixit: Visne recipere Corpus Dominicum, quod tibi nunc attuli? At illa, Utique, dummodo tu ipse velis. Ministrato igitur Sacramento Virgini, Sacerdos ad ecclesiam revertitur, sequentibus eum turbis. Et quamvis ad tempus corruerit in plateis veritas, et æquitas non potuerit ingredi: tamen fortissima tandem omnium veritas, falsitatem vicit.

138 Porro quod perfidus hostis quotidie adversus Christi margaritam efficere molitur, hoc mobilibus omnibus mobilior sapientia Dei per ora simplicium interdum retorquere in hostem et ultorem conspiciatur. Sane cum ob hanc perturbationem per Curatum suscitata tota permovetur urbecula, adeo consternatus est vir ille animo, ut immunitatem ecclesiasticam, propter furorem populi, nullatenus exire tremens auderet. Cujus rei gratia convenerunt Rectores urbis illius ad Curatum et dixerunt: Dic nobis, Pastor, meram veritatem: quatenus sedare possimus populi adversum te concitatum furorem.

Quibus

D
PER JOAN.
BRI GMAN

post ridie
autem pa-
lam asseve-
rans delusam
fuisse,

E
Eucharistiam
illi e temp'o
defert;

atque in sua
incredulitate
peritior.

hanc ei mi-
nistrat.
F

Re vulgata
orditur tumultus
populi
contra Pastorem:

13
Adest vocatus
ipsa nocte
Pastor in-
credulus,

et ludibrium
diaboli esse
dicens

silentium
inducit ad-
jurata

ipsamque
hostiam sibi
præberi po-
stulant,

vir demum
indignabun-
dus obsequi-
tur,

PER JOAN
BRUGMAN
qui interro-
gatus quid
fecerit de
Hostia.

A Quibus ipse ait, Nil aliud scio dicere, quam mane dixerim plebi; utpote quia omne id quod nocte hac apud Virginem Lydwinam actum est, quædam diabolica ludificatio fuit et execranda tentatio. Cui rursus dixerunt: si ludificatio, ut asseras, sathanæ fuit, cur Hostiam illu-ori- am non servasti? et si servaveris? ubi posuisti eam. Qui ait: Tradidi ignibus comburendum. Rursus cum Clero Rectores aiunt: Ostende nobis ignem vel locum ejus, ut vel sic inquisitione facta sciamus, an forte verus sit Dominus, qui fecerit hæc, an forte fictitium quoddam. Curatus autem obmutuit.

in responsis
suis variat
tertio

139 Crescente rumore populi adversus Curatum, rursus cogitur adire Curatum secunda vice, super tam mirabili facto inquisituri. Qui respondit: Inquam proferi Hostiam, quam commemoratis. Et cum illi ex adverso rursus condicerent, tertio dixit quatenus Hostiam coniecisset in cloacam, ne forte propter vesaniam simplicis ac rudis populi idololatria subsequeretur. Cumque verba hæc audisset populus, magis infremuit adversus virum, eo quod Hostiam, quam multi fide digni tam notabilibus insignitam miraculis viderunt, in cloacam turpissimam projecisset. Et missis iterum de majoratibus, dicunt ei: B Ecce, tuam ob culpam tumultus magnus fit in populo, magna- que turbatio valde. Qua ex re suademus tibi consilio seniorum Urbis, quatenus septa sacrorum locorum exire non præsumas, nec appareas in plateis. Tutius fuisset tibi imprimis nudam dixisse veritatem: nam qui adfuerunt et viderunt eam, eum verbis trifariam mutaveris sententiam, adversum te clamant et testificantur.

Accessit
Schiedamum
Chorepiscopus
Utrupet.

140 Mittitur igitur ad Episcopum, quatenus ob imminenti- am periculi, veniat ad locum Schiedam, omni dilatione postposita. In illa siquidem nocte præventus in somnis, et sapius admonitus est ut discedat in urbem Schiedam, quia sua præsentia ibi opus esset. Venit igitur properans Dominus Episcopus Matthias, suffraganeus Trajectensis, atque cum eo populi multi et Officiales confluerunt. Audiens autem Curatus advenisse tot Prælatos ecclesie, consternatus et conturbatus est animo valde. Et veritus nefas commissum, satisque desperans de adjutorio, clam misit per internuntium, et amicum misit ad Virginem, rogans eam, quatenus id quod stulte commiserat adversus eam, nequaquam ulcisci vellet: verum eum in se benigna et misericors extitisset, ita factum ipsum quod patrarat, benignius et misericordius excusaret: viso etiam quia sibi magnum periculum immineret, cui sola ipsius clementia, tamquam sibi cognita poterat obviare. Virgo vero eum sensatissima foret et non minus pudorata, se facturam pro eo spopondit, quidquid salvo Dei honore, fide bona facere posset: non enim novit pro malo malum, sed bonum reddere, exemplo docta Salvatoris, qui pro crucifixoribus in cruce dignatus est Patrem exorare.

Pastor orat
Virginem ut
se juvet.

C Quid multis immoror? Accesserunt ad domum Virginis Prælati qui venerant; quos tristis ei gemens Pastor, tamen adhuc crudissimus, sequitur. Fit canonica de tam grandi tanque mirando facto per Prælatos studiosa inquisitio: fit de execrando Pastoris insultu seriosa discussio: fit eorum qui viderant aut interfuerant informatio copiosa. Cum autem mansueta Virgo Cleri atque Sacerdotii sum- mopere zelaret honorem, rogavit Episcopum, quatenus plebeis emissis de cubiculo, se solam cum Prælati- bus audire dignaretur: et ipse consensit. At illa videns quia jam sine popularium pusillorum scandalo loqui valeret, memor pristinae desolationis et blasphemie sui Curati adversus Omnipotentem bacehati, de profundo cordis in lacrymas resoluta, dixit: Oro, reverende Domine mi, ut duo mihi non

Hæc laevis
abesse jussit,

et sponsione
exacta de
Pastoris in-
demonstrate,

deneges, priusquam ad interrogata respondere com- D pellar. At ille, tamquam pius pater consolans eam, ait: Confidens pete quod volueris; et quod justum atque rationi consonum fuerit, utique faciam. Resumptis igitur utcumque viribus, exorsa est: Ante omnia peto, inquit, absolvi præsertim a vinculo, quo constricta sum: districto enim viventis Dei judicio adjurans me Pastor meus alligavit: quamobrem de tam singulari materia respondere non valeo, nisi prius auctoritate majoris fuero absoluta: ceterum flagito humillime Reverentias vestras, quatenus hac de re Domino meo Pastori damnum in rebus, aut molestiam in corpore non inferatis.

142 Cum autem illi advocantem et orantem pro adversario mirarentur, promiserunt se facturos in omnibus, uti desiderabat anima ejus. At illa dixit: Coram vobis igitur Dominis meis, in caritate hic congregatis, protestor et offero me, pro veritate eorum quæ circa me facta sunt, mortis subire supplicium. Noveritis igitur Dominum meum Jesum Christum hic corporaliter, in forma pueri crucifixi, ad pedes lectuli pendulum, apparuisse in cruce; E ejusmodi crucis instar et magnitudinem ministri ecclesie tempore sacrae Uctionis infirmis deportare consueverunt. Fuit autem ipse sic crucifixus, ut videbatur, quinque vulneribus insignitus, quæ circumdabat claritas copiosa: quem cum ob sui amabilem præsentiam ardentius, ut decet, fuisset intuita, timensque ne a me vellet separari, mox ad eum dixi, ut potui: O Domine, si tu vere es ille in quem credo et jam velis a me separari; obsecro ut priusquam abeas, evidens mihi signum relinquere digneris: quo ipsa noscam ineffabiliter, quoniam tu ipse es et non alius. Et qui abscedere visus est, sub alia specie, videlicet Hostiæ, descendere dignatus est super me. Et quia hujusmodi sacratissimam Hostiam sumere concupivi, Curatus meus tradidit mihi illam, quemadmodum optaveram. Qua ex re ego deprecor parvula vestra filia, quatenus si negligentia quæcumque seu fragilitate Curatus meus in hac re offendit, juxta promissam mihi fidem, quantum vestra interest, propter amorem Dei et precem meam paternaliter compati, et ex integro remittere dignemini.

rem omnem
ut gestu
erit expli-
cat,

143 O venerandam Virginem, et de cordintimis nostris imitandam, insuper et admirandam. Nam cum vir iste, Nabal durior, lamiaque crudelior, convitiis atque contumeliis eam affecerit, communionem Corporis Christi toties esurienti subtraxerit, ad idololatriam in hostia non consecrata provocare acta non erubuerit; quodque majus est, quasi deceptam vexatamque a daemoniis et ob hoc in fide periclitantem, coram turbis diffamaverit; non est quo minus ipsa pro eo lacrymas funderet coram Deo, preces porrigat coram Prælato, insuper et excuset coram judicio. His igitur tranquille a Virgine prolatis, cum primam fidem irritam facere non auderent, mitigati sunt animi Prælatorum omnium: adductis singulis testibus, de veritate visi miraculi longa discussio atque pervigil inquisitio facta est. Nempe de cetero gloria Dei celari non potuit, innocentia Virginis simul et patientia per omnem circum regionem emicuit, deprehensus est spiritus nequam et mendax in ore Pastoris, ut amodo non gloriatur, qui gloriabatur in sua malitia, potens quondam et pertinax in iniquitate.

F
absque ulla
de Pastore
querela,

et testibus
auditis res
tota proba-
tur.

A

CAPUT X.

De sumptione Sacramenti sibi postmodum ad libitum concessa : et de signis evidentibus impressorum sibi stigmalum.

Exhinc liberius

et magna cum fructu communicat Virgo :

B

gratiam vero acceptorum stigmatum dum nititur celare,

matronæ euidam in visu sic signata ostenditur.

C

Mercator in somno monetur

ut procuranda insanabili tibia sua,

Sane quidem pacem cordis nacta cum Pastore, cepit fidentius sacram Communionem postulare, sumptamque magis ac magis indies esurire; siquidem singularem Domini suavitatem communicando percepit, ubi dator datur et donum, ubi donum idem cum datore, ubi dator totum dat seipsum. Erat revera cibus iste non rarus ei, sed assiduus; mentem Virginis illuminans ad humilitatem, non ad inflationem; affectum ejus inflammans ad caritatem, non ad emulationem; vires animæ restituens et corroborans, non ad destitutionem. Erat siquidem cibus iste dulces ferculina, virgineum spiritum devotione reficiens; erat et lantum edulium, jugem Passionis memoriam efficiens; erat et clarum jentaculum, diem fruitionis in posterum præfigurans. Merito igitur panem hunc quærit adhuc adolescentula, candens nitore puritatis virginæ: digne pro eo ardet amica Domini, facta in fervore caritatis concubinarie? juste languet pro cibo tali, quandoque futura sponsa in fulgore caritatis æternæ. O quam suaviter hæc reverenda Christi sponsa virtutem Sacramenti ruminabat, quo nihil efficacius! o quam deliciose in eo letabatur et pinguescebat, quo nihil suavius! o quam vigoroze os ejus laudes depromebat, quo nihil dignius laude!

145 Cœpit igitur in hujus pinguedine panis, impressorum stigmatum in locis plagarum fortes sustinere dolores; et velut lampas flammifera, inextinguibili caritate sursum ferri. Et quamvis felix Virgo sacramentum summi Regis abscondere modis omnibus, quoad vixit, niteretur: nihilominus ubi plenitudo temporis advenit, ad gloriam impressoris sui latere non potuit. Transformaverat enim Christi amor amanti amatam similem in imaginem, et ideo gloriæ Dei fuit celare, quamquam interdum gloriæ Regum sit investigare sermonem. Quod autem in Virgine propter humilitatem homines latuit, in vita ejus revelante Deo celari non potuit; sed et post obitum ejus, sicut nonnullis constat, revelavit. Ut autem secretum Domini tegeret, chirothecam in manu sinistra gestabat, quæ mira suavitæte redoiebat. Nocte vero quadam, dum adhuc viveret in carne, apparuit euidam matronæ Virgo nostra clarissima, quinque stigmata ferens in corpore, in quorum jucundo aspectu, dicta matrona solatium mentis ac spiritus mirabili modo hauriebat. Quæ cum in crastinum ad locum ubi Virgo jacebat accelerasset, diligenter cœpit inquirere si forte sic secum esset in corpore, quemadmodum ipsam viderat nocte in spiritu. At illa ex humilitate non affirmans, nec mentiri volens super eo quod querebatur, hoc solum exultans in spiritu, nutu quodam ostendere visa est, videlicet quod ostenso sinistro brachio manum matronæ apprehendens et stringens, cum ingenti gaudio dixit: O caput, caput! quasi dicat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi.

146 In regione Anglorum mercator quidam erat, qui Lydwina in carne nunquam viderat oculis, nec nominari perceperat auribus, ut dicebat. Hic autem in tibia morbo laborabat incurabili, adeo ut medicorum nullatenus curari posset medicamine: Qui semel miserabiliter dolens ac gemens præ tristitia spiritus, tandem obdormivit. Et ecce cum sic dormiret, admonitus est in somnis, per se aut per nuntium ab eo mittendum, transfretare in oppidum Hollandiæ nomine Schiedam; nec non et de aqua, qua Virgo Lydwina pro tempore languens manus

lavasset, portare: quia de hujusmodi lotura tibia sua lota sanitatem extemplo foret receptura. Mane igitur surgens vir debilis, servum suum vocat, et ad transfretandum in Hollandiam talentum partitur; et ut de loco Schiedam diligenter inquirat studiosius præcipit: nomen Lydwinae languentis ibidem notanter exprimit; atque de lotione manuum ejus reportanda affectuosius hortatur et jubet. Flantibus igitur ventis secundis, venit volente Deo servus ad locum; aquam loturæ, quam ex caritate Virgo negare non potuit, impetrat: qua nacta, rursus navem conscendit; et juxta desiderium mox optatum, sibi ex Hollandia in Angliam gaudens reportat. Mirabile dictu! Mirabilis Deus in Sanctis suis, mirabilis in majestate sua! Statim enim ut mercator ille allata sibi aqua tibiam abluit, marcida carne sine dilatione mutata in vivam restituta est ejus tibia statim in pristinum, nec ullum exinde dolorem in ea sensit. Sic igitur factum est ut per admirandam ejus virtutem, ejus manus lota vel intincta fuerat aquis, vir in remotis existens curaretur, et insanabilis carnis marcedo prorsus fugaretur.

147 Mulier quædam honeste vitæ, quam in humanis quandoque vidi, mihi quod narro retulit file dignum. Tempore namque vitæ Lydwinae gravi quadam laboravit ægritudine, sed secreta. Hæc, quemadmodum Virgini domestica et familiaris erat, et secundum consilium Virginis summo opere vitam suam transigebat, confidentius ad eam venit consilium petitura, quod tanto discrimini opus esset. Cui mox Virgo indicavit omnem infirmitatem, originem, periculumque insuper, ei detexit: Scio inquit, quia fistulam habes in corpore, quæ ob continuum stillicidium in posterum ampliabitur temporis successu: attamen suadeo tibi medicos quantocius accedere, a quibus curam si acceperis, Deo gratias age; sin autem, juxta beneplacitum voluntatis ad me revertere. Abiit igitur ad medicos peritiores, quos habere poterat; sed supervacue: et quidem quod fistulam haberet indicatum est ei: sed tristis relicta ad Virginem sanctam rediit; et quomodo desperarent omnes de cura latentis ægritudinis insinuavit. Verum cum Christi signifera dolores feminae, tum in animo quam in corpore, revelante spiritu nosceret; oratione primum fusa devotius, locum doloris sacra manu leniter exterius tetigit, atque malum desperatæ fistulæ radicitus extraxit. Gaudet ex hoc mulier honesta; gaudet in hodiernum diem id adhuc commemorans, in laudem Virginis benefactricis, veneranda matrona; nec commendare sufficit hoc et alia beneficia. Quo facto luce clarius patet, quoniam pretiosa sit manus Domini in Virgine, ejus lenis contactus morbum occultum et mortiferum evulsit de corpore.

148 Non admiretur quis Virginem nostram plagis Salvatoris sic insignitam secretius, cum Paulus stigmata Domini Jesu Christi portare legatur ad Galatas; cum Lucas crucis mortificationem in corpore gestare dicatur; et Franciscus patulas, tamquam sigillifer, accepisse probetur etiam plagas. Quid admirantur homines, Dominum ex omnibus mulierculis unam fortem, imo plures fortasse, elegisse? Numquid creator omnium Deus sexum femineum adeo despiciat, ut inter multos viros illustres viraginem hanc illustrem annumerare non decreverit? Non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, sexu, ætate, gradu, qui operatur justitiam ejus, acceptus est illi. Alii Christi milites, ut Apostoli, publica Christi trophæa circumvexere per mundum universum; nonnulli, ut puta Martyres, gloriosum sanguinem fuderunt propter Christum; alii vero, ut Confessores cum vitiis et concupiscentiis sese crucifixere propter præmium: hæc autem Vir-

D
PER JOAN.
BRUGMAN.

*aquam petat
qua ipsa
manus laverit.*

*Mulier alia
laborans
incurabili
fistula*
B

*ejusdem
Virginis
attactu
sanatur.*

F

*Expendit
auctor gratiæ
predictæ
certitudinem*

*et excellen-
tiam,*

PER JOAN.
BRUGMAN

*ipsique Sanctæ
eam gratula-
tur.*

A go nequaquam in sexu femineo despectior, latens quasi in ergastulo, Christi vulnera renovasse videtur annis plus quam triginta, super infirmitatis omnimodæ strato.

149 Eia igitur generosa filia, Christi vulneribus nobilitanda, fer sigillum et vexillum Christiformis patientiæ. Eia nunc formosa Christi sponsa, tam præclaris monilibus adornanda, fer signaculum virginis pudiciæ. Eia nunc speciosa primiceria, tam multis puellis comitanda, fer titulum Hollandiæ. Eia nunc vigorosa Christi signifera, tantis virtutibus circumdanda, fer vexillum patientiæ. Et quidem, o Virgo, tuas laudes tacere non audeo, tuas virtutes enarrare non sufficio; vae mihi autem, si quod de te mihi constat, non dixerim. Lapides clamare possunt, ingratus si manum retraxero. Etenim sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare et confiteri honorificum. Igitur hæc de profectu virtutum Virginis, modo balbutiendo, pro presenti dixisse sufficiat.

PARS TERTIA

De perfectiva caritate et vita S. Lydwinae.

B

CAPUT I.

De caritate ejus in orando et patiando pro salute vivorum.

Igitur dum nostra Virgo, velut myrrha electa nec non velut aurum optimum, fuisset comprobata; cepit, tamquam thus redolentissimæ devotionis, ac velut thymiana accuratissimæ commixtionis, coram Domino rursum se offerre; et quasi nihil profecisset illo usque, pro luificatione multarum animarum, corpore et spiritu se totam flammis caritatis concremare: cepit, cum Daniele, mulier desideriorum existere; cepit velut Austri Regina, veri Salomonis sapientiam concupiscere; cepit in scala Jacob ascensiones cordis disponere; cepit longum, latum, sublime ac profundum crucis Christi, humilis discipula comprobare. Siquidem solitudine nocturni silentii nacta, lacrymis stratum rigabat, genas errore tegebat, pectus sudoribus quasi balnearibus replebat, corpus durioribus coaptabat doloribus. Spiritu fortis facta, corpus nihili pendebat, proculdubio quasi Passionis insignia deferens: ut amica, pro parvulis in fide filidis trinum panem mendicabat ab amico; ut filia, pro fratribus prodigis sollicitabat coram patre miserantissimo; ut sponsa noviter subarrhata, pro peccatoribus miseris preces fundebat coram sponso iudice futuro.

C

151 Plurimi, quos vidimus et audivimus, ad eam, tamquam ad matrem filii, concursabant: qui habito secum colloquio suavi valefacientes, orationuculas ejus exoptabant. Ea namque tempore Canonicus quidam claræ vitæ Regularium, qua pollet Germania nostra, ut Deo vicinior fieret, cum fervore ad illam ait: Oro te, inquit, Lydwina, instanter precare Altissimum, quatenus auferre dignetur a me, id quod magis oculos suæ majestatis offendit, et quod salutem meam signanter esse noverit impedimento. At illa, Orabo libenter. Erat autem vir ille devotus, vocem canoram et claram habens valde, in qua humanam quandam gloriolam cantandi adhuc possidebat. Oravit illa: rauescere cepit iste: sed quia Dominus fecerit, hoc rei docuit successus. Deficit vox amodo viri Canonici; sibi que ad succurrendum per medelas organum raucedine lassis, impatiens medicos, longe lateque consulendos, excogitat, ut suavis vocis dulcedine iterato gaudeat. Tandem cum frustra in lenitivis cibis, poculis, unctionibus et electuariis laborasset, quidam Canonicus clariorem habens mentis oculum, coram expertissimo medico,

*quam rogans
quidam ut
profectus sui
impedimen-
tum auferri
petat,*

*voeis canoræ
gratiam irre-
cuperabiliter
amittit.*

quasi subridens ait: Dico tibi, magister medice, D quod comes itineris mei semel a Virgine Lydwina petiit pro se precari Dominum, quatenus ab eo sua pietate dignaretur auferre, quidquid oculos suæ majestatis ex ipso magis offenderet, quodque salutem animæ ipsius contrarium videretur. Et ecce quod petivit, jam, ut reor, habet ex Virginis precibus: quamobrem mihi frustra videtur imo superfluum, quod in medelis exquiratur. Audiens hæc medicus, qui Virginem noverat, subintulit dicens: Si res ita se habet, Hippocratis et Galeni codices nequaquam succurrere valebunt. Hoc itaque facto clarus liquet, quoniam et nescius impedimenti sui Canonicus, feliciter Virginem petiit; et quomodo efficacius, quod salutem necessarium fuit, pro viro devoto Virgo devotior impetravit. Formæ decus, vox sonora, robur corporis et sanitas ejusdem, modici pretii sunt, si non in Domino, sed in hujusmodi datis ejus plus merito gloriemur.

152 Habebat carissima Virgo carum sibi ministrantem nepotulum suum, filium fratris puerum duodecim annorum, pro quo Dominum exoravit devotius, ut puero Dominus pro memoriali eorum, quæ circa se facere dignabatur, febriculam immitteret, non autem ad mortem, sed ad castigationem solummodo, quatenus tam ministerii sui quam illius cui languenti ministrabat memor esset in futurum. Cum puer ille duodennis vas haberet, de quo bibere solitus erat; circa festum Nativitatis Virginis Mariæ, jussit ipsa Dei famula vas ipsum plenum cerevisia tenuissima, quæ medico ptisanam superabat in valore, juxta stratulum suum collocari. Quod cum factum esset, mane vas illud plenum optimo liquore inventum est, quasi speciebus aromaticis cœlitus conditum, et Angelicis manibus præparatum. Biberunt itaque de poculo illo quam plurimi, quibus ut dicebant, nullus talis liquor antea notus erat in terris, quibus nec nocuit unquam, profuit autem et placuit plurimum. Bibebat ex eo tunc puer, Virginis nepotulus, et mox febris ubique per membra diffusis, ab illo tempore usque ad festum B. Martini Confessoris, quasi per preces Virginis a Domino commotus, laboravit. Oravit igitur Virgo et statim liberatus est. Non mirum quin poculum unum atque idem sic orationibus Virginis a Domino fuerit impetratum, ut quod uni, videlicet parvulo duodenni, ad ætatis gravæ futuræ prebebatur memoriale signum; ceteris maturioris temporis, qui gustarant, perenne fieret in recordando solatium.

*ab eadem
benedictum
poculum*

E

*conversum in
potum suavis-
simum,*

*sumens ejus
nepotulus
febricitare
incipit.*

253 Agnovi et ego plures in seculo, qui Virgini dum viveret in carne devotiores fuere, quibus verbum istud per eam innotuit, quo dicere consuevit: Nescit, inquit, lascivus animus id sane capere, quoniam virtus in infirmitate perficitur, sed et nondum habita eadem impetratur: cujus rei gratia rem grandem narro. Vir erat in oppidulo illo Schiedam, Otgerus nomine, potens ad bibendum satis et vorax; sedens quodam tempore ad mensam cum bibulis ac edacibus viris aliis in taberna: cumque linguas vaniloquas post potum exacerent adversus electam ancillam Christi, tandem ventum est ad virulentas detractationes et verba blasphemiarum, utpote quia vel vorax voraret in secreto, aut quod demonium haberet, non manducans in manifesto. Audiens autem hæc Otgerus, quia sic famulam Christi mortiferis laniarent obloquiis, quamquam et ipse calicibus epotandis vacaret, tamen latratibus eorum invitus aures præhens, seque murum ponens, in hæc verba pro Virginis innocentia respondit: Sileamus queso, socii, de Virgine: sufficit enim nobis stultitia nostra, qua Deo quotidie peccamus. Virgo hæc bona est et sancta, et quidquid in ea sit a Domino sit: nec tutum est infligere adversus Dei amicum mordacem sententiam

*ejusdem
famulam inter
combibones
defendens
quidam,*

A sententiam cum nil mali patulo nobis de ea innotuerit. Quin imo nobis, qui mali sumus, molestum foret audire, si talia cum veritate ab æmulis dicerentur.

*et alapam
ideo impactam
patienter
ferens,*

154 At illi, tamquam poculo calefacti et æquo animo verba defensoris Lydwina nonferentes, multo majora præsumpserunt, tandem dicentes. In peccatis natus et innutritus es, et tu corripis nos? Unus autem ex eis, dans ei duram alapam, ait: Vade, vilissime hominum, vade: nostram societatem turbare non præsumpseris. Quibus, alapa suscepta, respondit: Ad hujus honorem, pro cuius nomine vobis ita respondi, alapam hanc suscipio patienter: et his dictis recessit. Mirum dictu! Jacet in remotis, jacet in abditis Virgo, nihilominus quid vir responderit suis detractoribus non latet; et quomodo tulit alapam patienter ad gloriam Dei et honorem suum, Confessori suo, prius quam diffunderetur ad aures hominum, seriatim narrat dicens: Oro, inquit, Pater, ut concito gressu domum Otgeri accedas, et ut in nomine Dei et meo confortans eum fideliter, dicas, Lydwina te salutatur, atque ex parte Dei regratiatur, eo quod pro gloria Dei et honore suo zelatus fueris, alapamque suscepisti patienter, pro qua Dominus ipse gratiam tibi reddet in tempore opportuno. Mox igitur mane facto Confessor ejus Dominus Joannes Walteri ita fecit, et admiratus est vir et ait: Et unde novit ipsa quæ gesta sunt? nam et hesterno vespere contigit tarde quod dicis, et nemini hominum per me innotuit. Cui Confessor: Sufficiat tibi quod ipsa noverit, et mandaverit tibi hæc. Equanimior esto, et Dominus providebit.

*Virgini re-
velatur,*

155 Et tunc cæpit vir ille dimittere consortia; cæpit et declinare vitia, cæpit velut alter Job, in rebus temporalibus multiplicia subire flagella; cæpit, velut Thecla, sub tribula Domini compurgari; flagellat enim Deus omnem filium quem recipit: etenim absque flagellis, tamquam de regione longinqua, de regione dissimilitudinis revertentibus, raro salus facta est. Quid plura? Quamvis vir ille, cum porcis seu porcinis viris manducare solitus, exinde in rebus, in amicis, in domesticis, in membris propriis, procellosis quateretur angustiis; crescente sibi damno, crescebat simul cum gratia patientia sancta; adeo ut ubi abundaverat voluptas, ubi processerat vanitas, ubi comitata fuerat iniquitas, subsequuta est pro voluptate patientiæ tranquillitas, pro vanitate decens maturitas, pro iniquitate superabundans caritas. Quippe vir iste longa ægitudine, quasi virgis, attritus et maturatus, deposita tam sarcina corporis, quam peccati pristini scoria, letus et gaudens tandem, ut Job alter aut Tobias, migravit ad Dominum.

*factusque
vir frugi*

*post varias
castigationes
feliciter
obit.*

C attritus et maturatus, deposita tam sarcina corporis, quam peccati pristini scoria, letus et gaudens tandem, ut Job alter aut Tobias, migravit ad Dominum.

Gal. 6, 2

*Mulieris sibi
devota cru-
ciatum in se
recipit Virgo,*

156 Præterea cum alterum alterius onera portare jubeat Apostolus, consuevit et virago nostra, in corpore invalido validiori spiritu, aliorum infirmitates assumere, ut adimpleret legem Christi. Mulier quædam Deo devota, nimio dolore corporis fatigata, cum sederet in atrio domus Virginis, et flendo præ atrocitate punctorum clunaret; statim advocato suo Confessore, quid esset, Virgo sciscitatur. Cui Confessor: De domesticis nostris et consorioribus est, quæ usque ad stridorum dentium compulsa, requiem querit, et non invenit. Cumque fecisset illam ad se vocari, ait: Visne, soror, quod te juvem hac in infirmitate tua? Cui mulier: Vellem utique, vellem: sed tibi tua sufficiat multiplex quam pateris infirmitas: sed tantum Deum quæso ora pro me. Oravit Virgo Dominum, et statim liberata muliere, addidit Dominus super vulnera Virginis duplicia, adeo ut diem et noctem enim stridore dentium, præ solito

more, non sine videntium stupore, miro modo cruciaretur.

1)

*PER JOAN
BRUGMAN
puerum le-
ctulo suo
impositum
sanat,*

157 Ceterum quodam tempore, cum ejusdam mulieris puerulus, morbo quodam satis horribili cruciatus, clamores lugubres emitteret, nec requiem caperet, allatus super lectum, qui Virgini contiguus jacebat, illico tacens quievit. Cumque ab eo peterent an melius haberet, dicebat, Jam bene mihi est. Virgo autem, quæ puerulos ad castitatis amorem invitare consueverat, puerum hunc sic ad pristinam sanitatem gratia divina reductum, verbis blandis allocuta, ad virginitatis amorem, quantum illa capiebat ætas, exhortari cæpit; quam et postmodum grandiusculus adamare didicit, adamatamque in religione devotior factus profitando devovit.

*Sacerdotem
a febris*

185 Sacerdos quidam, verus Israelita et veræ Virgini ob suam pudicam vitam maxime carus, febres acutissimas passus, ad mortem usque periclitatus est: hujus igitur soror, quæ virgineis verbis magnam fidem dabat, consultura Virginem advenit dicens: Quamdiu, o soror mea Lydwina, frater meus has gravissimas patietur febres? Cui Virgo respondit: Circa primam Dominicam instantis Quadragesimæ liberabitur frater tuus, ne pertimescas. Quod et ita factum est: nam fundente Virgine ad Dominum preces, qui Ezechium a morbo mortis liberavit, et super naturam annos quindecim vitæ tribuit, vir quondam filius mortis, quasi a Domino Virgini datus, illico sanus effectus est. Cujus rei veritatem vir quidam religiosus ab ea didicit, eo tempore, quo circa Sacerdotem præfatum hæc agerentur, quamquam promittere tunc compulsus fuerit, ne quod ipsa viveret revelaret.

14

*die prænun-
tiata liberat.*

159 Consuevit etiam, pro periculis et clade præcavenda in populis, sæpe pati in corpore, sapius et orare: adeo quod in urbecula sua locum tenere videretur viri illius, de quo in Ecclesiaste dicitur: Civitas parva et pauci in ea viri: venit contra eam Rex magnus, et vallavit eam et perfecta est obsidio: inventus est in ea vir pauper et sapiens, et liberavit urbem per sapientiam suam. Ita dixerim de Virgine nostra. Nam contigit quodam tempore ut pater in filium, et filius adversus patrem, ob partialitatis distamen, in provincia illa consurgerent: quæ ex re plurimi filii pacis, fugam petentes, tutiora loca quæsierunt, ut salvarent animam suam. Cumque rabies persecutionis in dies ferveret, venit quidam profugus de longinquo, qui dixit: Coarctor nimium et angustia mihi sunt undique: scio quod mortis fauces tempore tam periculoso effugere non valeo, nisi Virginis quæ latet in Schiedam orationibus fuero præservatus. Unde cum quidam verba hæc retulisset, cum humilitate respondit: Gratias ago Deo meo, qui simplicium hominum corda talem fiduciam facit habere in me pauperula: verumtamen confidens confido in Domino Deo Jesu meo, quod nobis existentibus in oppidulo Schiedam, quæ bene vel melius erit, sicut et vicinis circumquaque.

*varias patriæ
sive clades
avertit,*

Ecle. 9, 14

*in
imprimis
tempore belli
civilis*

160 Porro suscitata guerra damnisque innumeris per vicinas urbeculas illatis: ecce classis navium, totis viribus ruinam Schiedam præstolantium, venire cœperunt, ut destruerent illud. Et quidem venientes forti in multitudine, laborantes laboraverunt remigio, tradentesque rates vento quantum poterant, nullatenus ad locum, quem destruere conabantur, pervenerunt. Laborabat armatorum militia, vacabat orationibus Virgo Lydwina: oravit et vicit. Optimum Christiano tironi pugnandi genus oratio supplex: siquidem Bethulia, superatis ab Assyriorum potentia nationibus gentium, prece, lacrymis

*et hostilem
classem ac-
cessu prohibet.*

PER JOAN.
BRUGMAN

A lacrymis, jejuniis sanctæ viduæ Judith salvata legitur: insuper et Achior, confessor potentia Domini dominorum, præveniente piæ feminae industria, ab Holoferne blasphemio præservatur.

CAPUT II.

De caritate quam habuit ad animas in Purgatorio existentes.

Purgatorii
punas consi-
derans

Cæpit unctione inagistra quasi ruminare verba melliflui Bernardi de regione expiationis, quibus se, piæ negotiationis intuitu, in regionem illam grandem iterum dixit, et visurum quemadmodum pius Pater glorificandos filios in manu tentatoris ad tempus reliquit. Considerabat enim quam sanctum quamve salubre sit exorare pro mortuis, præsertim qui non ad occisionem, sed ad misericordiam; non ad destructionem, sed ad castigationem illic reservantur; vasaque sunt, non contumelie, apta ad interitum; sed vasa honoris et gratiæ, præparata misericorditer ad regnum. Captis igitur spiritualibus armis Christi, surgebat illis in adiutorium, ut saltem labor illorum quandoque terminetur in requiem, miseria convertatur in gloriam, flagrum mutetur in coronam. Tempore namque nocturno rapta in spiritu ad loca pœnarum, videbat animas contrahi, ignem quoque sæpissime flammiferum in altitudine maxima circumferri mira compassione prospectabat. Porro cum semel ab ea quæreret Angelus ejus, an unam ex animabus, ad digitum ostensam, juvare vellet, respondit: Volo utique. At ille: Te igitur jam para per medias transire flammis. Cui Lydwina: Et libenter id facere satagam. Et transiens per medium flammarum, vidit illic tortores quasi cum indagine vel terrore se contrahentes, et quasi moleste ferentes caritatem Virginis adjuventis. At illa cum pertransisset, vidit animam illam, pro qua se flammis exposuerat, a pœnis liberari; liberatamque, cum lætitia et gratiarum actione, postmodum ad cœlestia gaudia festinare.

ad easque
videndas
raptâ,

animam
liberat per
medias
flamas
transcundo:

Item aliam
pro ea ali-
quid patiendo,

162 Rogavit eam quidam, cujus pater defunctus erat eo tempore, quatenus pro eo preces fundere dignaretur: pro quo ducta est ad regionem illam ubi anima dicti viri torquebatur: et ait ad eam Angelus ejus: Ecce vir iste est, pro quo te deprecaturum spondisti. Statim autem ut vidit eam spiritus viri, ait ad socios: Mira jam video: nam ab eo tempore quo purgandus hunc locum intravi, spiritum in carne viventem non vidi, nisi spiritum Virginis hujus, super quo benedictus sit Dominus Deus, qui mirificavit misericordiam suam mihi in hac hora. Paulo post orante ac patiente pro eo in corpore suo sancta Virgine, liberatus est homo, sicut et uxori suæ postmodum revelatum est.

alteri nationem
pœnam
impetrat,

et reliquam
cum defuncti
sorore partita,

163 Vidit semel Virgo spiritum ejusdam defuncti specialibus pœnis tormentari, adeo ut ferreis stipitibus infixus, etiam animum Virginis ad miserendum permoveret. Cumque tremens, quis esset, perquirere ab Angelo non auderet; dixit Angelus ad eam: Hic frater illius est, pro quo soror sua te intercessionem postulavit: si quid igitur pie nunc petiveris pro eo, fiet tibi. Quæ ait: Oro igitur quatenus ab his ferreis, quibus infixus est, stipitibus liberetur. Qui statim solutus pœnis illis specialibus, ad locum communem purgandorum deductus est. Et cum soror defuncti, ut sciret de statu fratris, Virginem molestaret; ingemiscens Virgo tandem ait: Si tibi dixero quod novi, ne turberis obsecro. Et illa: Nequaquam turbabor. Cumque dixisset Virgo quæ viderat, tamquam salvis fraternæ desideriosa, eleemosynas certas erogari præcepit, atque inter cetera caponem pro

pauperibus infirmis præparari consuluit. At illa fecit in omnibus sicut præceptum erat atque persuasum. Et ecce noctis gallicinio caterva demonum venit, quorum unus caponem tenere videbatur in manibus, instar alterius qui pauperibus fuerat erogatus; cum quo gravissime utramque, tam Virginem quam sororem defuncti, in facie verberavit. Quid plura? passa est soror viri quasdam postmodum infirmitates in corpore, propter fratrem suum: quas cum, præ atrocitate nimia dolorum, ferre non posset; oravit pro ea Virgo Dominum: et ablatis passionibus mox a femina, quod residuum erat, caritative corpore proprio supplevit: et liberata tandem est anima, Domino propitiante, qui per preces suæ vernaculæ tam magna tanque mira cooperari dignatus est.

totam denum
in se suscipit.

164 Ob zelum animarum sæpe sanguifluos imbres ab oculis fundens, dicebat: O Domine Deus meus, utinam carnem meam et sanguinem dare possem, pro satisfactione illarum animarum, quas tua flagellatione castigas. Pro his Patrem exorabat gemitibus, pro his implorabat suspiriis, pro his invigilabat orationibus, pro his sacrificia procurabat a Presbyteris: pro his, ne detinerentur sub manu tormentis, se totam in holocaustum incendebat. Vir quidam, nomine Balduinus, dictus de Campo, infirmus corpore factus est, qui nocte Conversionis Pauli Apostoli migravit a seculo. Eadem quoque nocte rapta in spiritu, vidit hominem, sibi facie incognitum, ad pedem montis stantem ut adscenderet, sed impotentem. Qui videns eam, dixit: Miserere mei, queso, Lydwina, miserere mei, atque in hunc montem ferto. At illa, sumpto in humeros viro, tulit in montem, sed difficulter valde. Quis, inquit Virgo, vocaris? At ille, Balduinus de Campo inter homines vocor. Mane igitur facto, cum Confessor ejus visendi gratia camerulam intrasset, invenit quasi labore gravi fatiscentem, atque cum difficultate gravi respirantem, propter quam causam dixit: quid agis, filia? cur plus solito anhelandando gravaris? Respondit Virgo: Si scire velis, Pater, de monte jam venio, in quem virum quemdam, Balduinum de Campo, laboriose propriis bumeris tuli, et sudore pariter et labore jam fatigata respiro. At ille cum nomen viri sæpius audisset, facietenus tamen non agnovisset; factum est ut illic nescius, post triduum celebraturus veniret, ubi defunctus ille Balduinus ad Dominum transierat. Locus autem dicitur Ouderschie, non longe distans ab urbecula Schiedam. Cumque illic defunctum ecclesiæ Custodem audire, seiscitans de nomine pariter ac cognominæ, agnovit quoniam et eadem nocte obiisset, qua sic Virgini in montem scansurus apparuerat.

orat indesi-
uenter pro
animabus:

unam earum
viso sibi in
montem sub-
vehere,

ingentem
reportat las-
situdinem,

pro Sacerdote
gravis tumu-
lorum vita
pœnas dante,

anno post
mortem ejus
12 patiens,

165 Presbyter quidam, nomine Petrus, totius vitæ suæ decursu carnis illecebris deditus, vitam emendare proposuerat; qui celeriori morte præventus et contritus admodum, satisfactionem pro peccatis condignam adimplere non potuit. Denique cum Virgo pro defuncto Dominum precaretur, mox ab Angelo ductore in regionem illam delata, lugubrem vocem quasi de abyso putei ejusdam audivit: quam revelante Angelo, dicti Sacerdotis animam esse, pro qua tam ardentem oraverat, agnovit. Cum autem miraretur eum duodecim annis tam horribili loco detentum, Angelus eam intuens ait: Visne aliquid sustinere pro liberatione animæ illius, quem audis. Volo, inquit, libenter. Statim ostendit sibi ductor suus locum, in quo garges aquarum tam horribilis et niger videbatur, ut quasi cataracta seu vorago multorum torrentium, fluentium cum impetu, putaretur. Transire te oportet, inquit Angelus, gurgitem aquarum omnium quas cernis, animam si liberare desideras. At illa cum sonitum terribilem tumultuantium

A tumultuantium aquarum intrare pertimesceret, animabat eam Angelus transire constanter. Mox itaque virtute desuper induta, et excessiva caritate victa, tamquam avis generosa pro captura generosae praeda, se aquis exposuit, et labore nimio, cum vadum transiret, obtinuit victrix quod optavit. Vidit ex templo Sacerdotis animam, nive candidiorem, de pœnis evolantem; demum quasi pulcherrimo quodam rivulo se tingentem, tinctamque cum jubilo cœlos ascendentem. In ipsa quidem hora cum ad se redisset, tanto sudore madere a domesticis reperta est, ut adstantibus nullatenus dubitabile fieret, quin aliorum veniens, spiritu nimium extiterit fatigata. Sicque juxta consilium Sapientis, noctu non prohibuit gratiam: quæ secundum Apostolum in carne supra carnem se prorsus impendebat.

*animam ejus
liberat.*

Ecli. 7, 37
2 Cor. 10, 3

*pro altero,
a se ante
mortem
converso orans*

166 Erat et alius Sacerdos, Virgini nostræ satis gratus et devotus: quem etiam suis sacris admonitionibus, aberrantem in via morum, dum viveret, a seculi vanitate revocaverat. Hic cum post coeptam pœnitentiam, annos adolescentiæ suæ, non sine peccato transactos, cum amaritudine spiritus deploraret; aliquandiu post conversionem morbo pestilentico prævenitur. Cumque defuncto suis ut potuit lacrymis ac precibus maternali affectu succurreret, factum est divino nutu, ut ipsa supra se spiritu rapta plurimum angustiaetur, eo quod de statu reducti per eam Presbyteri nosse peroptabat. Proinde spiritus Dei Angelicus, qui conitabatur dilectam, querere coepit, si quid de amico suo Sacerdote scire vellet: si quoque aliquantulum ad suffragandum eidem sustinere promptula foret, serius inquisivit. At illa respondit: Si fuerit voluntas Dei et absque meo detrimento, id summe desidero. Et mox rapuit eam spiritus ad locum pœnarum, ubi teterrimum puteum vidit, terribundis cruciatibus plenum, et ait: Estne, frater, infernus locus iste? Respondit Angelus, Nequaquam locum infernum esse dixeris, quamquam inferno vicinum.

*discit speciali-
ter torqueri
eum,*

167 Cumque circumquaque spectaret, vidit ibi locum quemdam improporcionabiliter terribiliorem, quasi ex lapidibus nigerrimis constructum, cujus altitudo visus humani potentiam excedebat: andivit denique clamores mirabiles et stridores, gemitus, ululatus, tumultuationes, malleationes, percussiones; quibus animæ tam crudeliter a tortoribus sine miseratione torquebantur, quod si totius terræ rumor, clamor et fragor audiri possent, nullatenus loci ipsius horrorem transcendere putarentur. Cumque suum interrogaret Angelum, quis qualisque foret hic locus, ait: Locus, quem cernis, reproborum est, visne videre! At illa perterrita nimis, dixit: Nolo videre; siquidem et audire quod audio, de cetero prorsus exhorresco. At vero ut Virgo loca tormentorum continuo flammivoma cerneret, puteum singulariter notavit, cui quidam Angelus, ut videbatur, facie moestus insidebat. Porro cum Angelum illum fore custodem animæ Presbyteri sui, pro quo oraverat, causamque mœroris vultus ejus ex certis ipsis demeritis didicisset; sane quod illic speciale purgatorium haberet, ab Angelo protinus audivit. Verum enim hæc carissima Christi sponsa, sitiens amici salutem, Angelum intuita fuisset; mox ad nutum ductoris illius puteus aperitur: de quo teterrima nec non et fumibunda flamma [promipit, et vox, cumejulatu clamorosissimo, desuper audita est. Nostisne, inquit Angelus, vocem illam? Cui Virgo: Novi peroptime. Et ait Angelus ad eam: Visne videre eam? Volo, inquit.

*salutis suæ
adhuc incertum:*

168 Confestim autem ascendit spiritus ille, velut ferrum ignitissimum, voce confusa dicens: O carissima Lydwina, o speculum purissimum, quis mihi det ut quandoque Dominum in te, et te in Domino

Aprilis T. II

speculari possim. Mirabile valde! quam cito viri animam ascendentem, quasi ex abyso putei, vidit; tanto pavore consternata est, ut etiam cingulum novum, grossum et hispidum, quo more consueto succincta tunc temporis ad carnem erat, in spissiori saniorive parte per medium rumperetur. Nec moram passa, cum illo terrore quantocius ad se rediit. Cumque ab ea quæreretur, qualiter in hora illa se habuisset, respondebat: Credite, inquit, mihi, credite, si placuerit; quod, nisi me vinceret Dei amor et honor ejus, pro quo cuncta pati non renuo; si pro simili terrore etiam omnia, quæ cœli ambitu continentur, ad votum mihi donari deberent, nequaquam similem subire vellem terrorem. Quid immoror? factum est ex hoc ut paucis diebus succedentibus Angelum illum, quem moribundum viderat, exhilaratum et gaudiosum contneretur. Deducus est tandem spiritus Presbyteri illius ad communem, dimisso puteo, expiationis locum; et suffragantibus pœnis, quas ex caritate Virgo nostra sanctissima patiebatur, miserante Domino, qui solvit compeditos, exoneratus et expeditus a pœnis debitis cœlos ascendit.

169 Ceterum quam prudens et circumspecta fuerit in responsis, ex his quæ subnotanda sunt luculentius apparebit. Cum enim mulier quedam verbosa, ad sciendum secreta Dei judicia de cujusdam defuncti anima, Virgini multum infesta foret; et quemdam Religiosum languidum, tamquam virum authenticum illius temporis, leviter sciscitantibus de quibuslibet defunctis definitive respondentem allegaret; prudens Virgo, ex alieno periculo cautior facta, respondit: Mea non interest judicare quempiam: sed si Religiosus ille, quem tantis effers laudibus, revelando faciliter ut allegas, vivens bene fecerit, defunctus ille jam persentit. Audiverat siquidem ab Angelo virum ipsum, quamvis continentem et devotum, satis tormentis tamen expositum; eo quod revelationibus multade suo sensu commiscuisset minus vera, atque sub prætextu revelationum hujusmodi sanctus reputatus in vulgo, munera laudesque vanas hominum accepisset.

170 Præterea cum Comes Hollandiæ, Dux Wilhelmus, viam universæ carnis fuisset ingressus, et relicta ejus, mendosa quorundam relatione, quomodo juxta Virginis verbum maritus suus defunctus salutem fuisset consecutus, et qualiter ipsamet Lydwina triduo mortua revixerit, audivisset; illico, ut moris est præpotentum Dominorum, an sic esset, an quoque talia Virgo dixerit, per internuntium secretum curiosius inquisivit. Nuntius autem cum venisset, coepit eam curiosius rimari, quemadmodum ei fuerat imperatum a Domina sua, dicens: Ecce, carissima Virgo, quia fama pervenit ad aures Principissæ nostræ, quatenus triduo mortua revixeris, et quia dixisse debueras, animam bonæ memoriæ viri sui, Ducis et Comitis Hollandiæ, liberam prorsus et absolutam ad cœlos evolasse. Cui Virgo respondit: Noveris, optime frater, quoniam si triduo mortua fuisset, concives et vicini mei utique mesepehivissent: insuper si Dominus tuus tam cito ab omnibus purgatoriis pœnis liber esset, ego, quæ decimum septimum in his aggritudinibus jam transegi annum, satis prolongationem incolatus mei et dolorum meorum deflere possem. Nuntius autem his auditis, suffusus rubore, quid amplius diceret non habuit; sed suo fraudatus desiderio, Virginis responsum violæ Principissæ renuntiavit.

171 Quidquid igitur sane sine læsione propriæ conscientie, nec non et sine detrimento fraternæ salutis celare potuit, secretum tenere consuevit. De religiosis viris, quorum vitam cœlibem, aut Sacerdotum, quorum honestam conversationem nove-

D
PER IOAN.
BRUGNAN.
*visaque anima
sic terretur,*

*ut cingulum
ejus ciliolum
dissiliat.*

E
*De statu
ostensarum
sibi animarum
parcissime
loqui solita,*

*Comitissæ
Hollandiæ
de marito
defuncto in-
terrogationem*

F
*discretè
eludit.*

A rat, fidentius loquebatur : de secularibus bonæ famæ coacta parcius : de pestiferæ vitæ viris ac mulieribus, etiam adjurata, modicissimum revelabat. Factum est una dierum ut Sacerdos quidam, satis in vulgo honestus et famatus, juxta grabatulum Virginis, multis consistentibus, consideret. Cumque vas grano sinapis plenum haberetur ad manum, et sermo de pœnis Purgatorii apud eos verteretur, tandem dixit Sacerdos : Vellem tot annis esse in purgatorio, quot sunt grana sinapis in hoc vasculo ; dummodo de salutis animæ meretudinem certitudinaliter mihi constaret. Audiens autem hæc verba Lydwina, quasi suspirans respondit : O Domine, quid est quod ita loqueris ? ut quid tantillum de Dei misericordia confidis ? Si scires quis et qualis est locus Purgatorii, qualisve locus purgandorum, quantumve illic multimodum tormentum, nequaquam sermone hunc protulisses. Moritur non multo post tempore Sacerdos ille, et de statu salutis suæ coram ancilla Domini sermo altrinsecus ventilatur ab amicis : quæ respondit : Bene quidem est animæ viri hujus, propter probitatem suam ; sed melius fuisset ei, si vivens majorem fiduciam posuisset in virtute Passionis Christi ; insuper et mitiorem in purgatione suscepisset sententiam. Quibus sane verbis patet, quam consultum est timere Dominum, quam pium sperare in Domino : nam de lege timoris est, frænare animum ne timeat ; de ratione vero spei, dejectum relevare ne succumbat.

172 Sic igitur patet quam ardens fuerit cor Virginis nostræ ad succurrendum animabus defunctorum ; qualiter post impressionem secretorum in carne stigmatum, quasi Angelica, valles flentium atque dolentium animarum permeabat ; et quomodo precibus, fletibus, ægritudinibusque variis afflicta, easdem Domino permittente relevabat. Sciebat equidem Dei filia, quoniam mensuram bonam, confertam et coagitatam et supereffluentem, pro ejusmodi defunctis exhibita gratia, retribuet Dominus in sinum suum. Unde factum est, cum ad liberandas animas spontaneæ refectiunculæ Angelicas per diem sumeret ; venientibus sollempnitatibus decuplum ob gratiam defunctorum, et centuplum in consolationibus receptaret. Feneratur enim Domino qui pauperum miseretur.

CAPUT III.

Qualiter ob Passionis Christi ardentem memoriam ad loca diversa, præsertim ubi Christus passus est, raptabatur.

C Siquidem frequens meditatio ignitum in ea inflammaverat affectum, viscerosa exercitatio pietatis ad animas benevolum informabat effectum ; sedulum contemplandi studium, altivolum ad loca Passionis Christi transferebat amplexum. Ad montem myrrhæ sæpius Angelicis devecta solatiis, noctis sub silentio, nostra creditur virgo Lydwina ; ibique qualiter Salvator noster mysteria nostræ redemptionis perfecit, contemplata fuisse. Denique (ut verbis illustris viri Hieronymi, quibus Paulam alloquitur, nuntiar) si per speciem aliquam, certe aut in spiritu, sive in corpore sive extra corpus nescio, Deus scit ; ipsa tamen Virgo loca conceptionis Dominicæ in Nazareth, nativitatis ejus in Bethlehem, præsertim in et circa Hierusalem, perlustrasse dignoscitur ; et locum salutiferæ crucifixionis, videlicet Calvariæ, ubi Dominus cornu salutis titulumque virtutis erexit triumphalem. Non enim fuit famosus illic Terræ-sanctæ locus, quem non in spiritu vel in specie calcaverit pes ejus. Suo etenim Confessori, qui super hoc admirabatur, similem raptus a Domino gratiam impetravit : ut etiam secluso Confessionis sigillo, sefuisse

cum ea in locis illis non erubuerit confiteri. D

174 In ejusmodi raptibus tam ferventer Sponsus flagitabat, ut [si vidisses] nunc ad præsepe lacrymantem, nunc ad gremium matris virginis blandientem, nunc in cruce crucifixo confixam, nunc autem ad sepulture locum reviviscentem, nunc ad pedes ascensuri in-star catuli clamitantem, alteram Paulam beatis oculis videre te autumares. Admittatur sæpius, quasi Salvatore coram posito, nunc ad aperturam vulneris lateralis : ubi aliquandiu commorata, tantam hauriebat suavitatem spiritus, ut sui ipsius penitus oblivisci videretur. Si quando ob spiritus fervorem ad eum locum, ubi Sponsus ejus Patri spiritum in manus commendans expiravit, raptivis attractibus demulceretur ; mox se conformando dilecto, in amorem et abyssum compassionis resolvebat spiritum etiam suum, quasi commoriendo et deficiendo omnino cum spiritu Sponsi, cui medullitus vivebat. Reportabat denique post hujusmodi Sponsi attactus signa patentia fixurarum in carne ; quibus, tamquam sigillis peregrinationis testimonialibus, aliquid præter spiritum aut speciem imaginariam accepisse nosci poterat.

175 Profecto cum Virgo nostra sanctissima, trans torrentem Cedron, coram Domino in horto sudoris ejus sanguinei raperetur ; vidit et diligenter notavit ipsius orationes, ac sudoris Domini modum et seriem. Quin imo suscepto post agoniam osculo, audivit Dominum sibi familiariter dicentem, Visne mecum ire in calvariæ locum ? Quæ ait : O Domine Deus, Salvator meus, unica spes vitæ meæ, tecum ire tecum pati, tecum mori parata sum. Et duxit eam similiter Dominus in eundem quem dixerat locum. Cumque ab his locis sacerrimis reverteretur, referebat in labiis pustulas, in membris fissuras, in juncturis puncturas, in carne spinarum et tribulorum particulas : ob quas etiam Angelus dicebat ei : Signa hæc visibilia et sensibilia tecum, o soror mea, ideo detulisti, ut scias te non personarum aut phantasticæ, sed veraciter et experimentaliter in locis sacris extitisse. Aliaque vice cum Virgo sic rapta foret, atque loca redolentissima permearet, pervenit ad loca quæ propter irriguorum lubricitatem impertransibilia videbantur, ubi lapsum pariter et divariationem dextri pedis persensit ; quapropter cum ad se redisset, non modo aculeos dolorum in ipsius pedis junctura passa est, verum etiam ad oculum livorem ac tumorem, insuper manifestissime diros cruciatus diebus multis per contigua membra toleravit.

176 Modo quidem consimili visa est frequentissime, quasi de remotis veniens, nunc læsa in digitis, nunc in pedibus : nunc ab urbe Romana, visitando sanctas septem ecclesias ; nunc a monasteriis devotissimorum Religiosorum, præsertim Canonicorum qui reformatam ducunt vitam ; nunc de diversissimis regnorum mundi partibus ab Angelo reducta. Nempe divina dispensatione fiebat ut propter redundantiam interiorum charismatum, spiritus affluens corpori communicaret reliquias consolationum ; cui, tamquam instrumento metendi nec non et asello suo, suas communicabat et passiones. Anima quippe sanctæ Virginis in corpore, et corpus cum anima simul in extrema conflagabant agonia, simul concurrebant in stadio, simul collaborabant in tuguriolo. Quapropter nil mirum si simul spatientur, si consolentur, si in Domino gloriantur, si futuræ gloriæ præludia, si primitias spiritus, si mensæ filiorum participia, per modum stillicidii cœlitus rorantibus susceptando, simul peregrinentur et convivant.

177 Andivi ab eis qui teste sua conscientia mihi dixerunt, quod dum Virgo sancta post hujusmodi

in congruos
cubitibus
affectus
effunditur :

Dominum in
calvarium
comitatur :

alias ex illis
raptibus
minime
phantasticis
refert spinas

et
distortum
lapsu pedem,

alia signa
visibilia,

item celestis
odori fra-
grantiam,

FER JOAN
BRULMAN
arguit diffi-
dentiam
sacerdotis,

dnatum
opantis
purgatorium,
modo salutis
suz certus
esset

intelligit
quanti meriti
sit defunctis
succurrere.

Prov. 19 17

Singula loca
in suis
raptibus
perlustrans,

(quod suo
etiam Confes-
sario aliquan-
do obtinuit)

A modi raptus ad se venire videbatur, non aliter quam electissimarum specierum apotheca redolebat: neque enim se poterat continere, quin velut vas plenum musto et absque spiraculo totum togurium simul et adstantes, ex sufflando cum spiritus impetu, repleret; uti per industriam saepe observata est, per devotos et fide dignos valde. Apponebant saepius furtivo modo vultus, nares et ora, ut quidquid vellet tollerent aut sentirent spiramentorum aut reliquiarum spiritus ejus: nam pectusculum ejus non aliud videbatur, quam vas unguentorum Domini electum, vas admirabile, verum opus excelsi. O quibus unctionibus dulcedinis! o quibus pigmentissanctitatis! aut quantis electuariis suavitatis redundabat cella vinaria Domini, promptuarium coelestium aromatum, abyssus divinorum charismatum!

et tantam
in spiritu
suavitatem,

178 Interrogata quidem frequentissime a nonnullis devotis, quomodo se in illis deliciis continere posset; praesertim cum pleno quodam haustu, cum Petro in montem seorsum ducta, de fluentis dulcedinis libaret; humilis Virgo respondit: Ut minus sapiens dico, quia latere vos non possum: bonum mihi quia humiliat me in infirmitatibus Dominus: etenim sine illis nequaquam pondus consuetae misericordiae et consolationis ferre valerem. Proinde dum consolationibus abundavero, disco postmodum in corpore miserabili pœnas incredibiles pati. Et quid miramur? ait enim Petrus, Bonum est hoc hic esse: sed quem suavis interna ad sanctam ebrietatem spiritus quodammodo levaverat, timor paternæ vocis humiliat; unde inferius sequitur, Et ceciderunt in facies suas et timuerunt valde. Bona est consolatio, quam non tumor inflat, sed timor consolidat: quam non in ventum mentis superbia projicit, quam non in magnis ambulare arrogantia dicitur; sed perfectæ crucis patientia consummat. Sic igitur more filiarum Dei Lydwina nostra, ductu ductoris sui, raptabatur ad diversa loca spiritualium recreationum: sed mox instar puerorum, ad scholas redeuntium, gravabatur super eam virga et ferula magistri sui, videlicet Christi. Multa suscipiebat a Sponso solatia, et post hæc ad quævis dura et aspera perferenda tangebatur, unde scriptum est, Visitas eum diluculo, et subito probas illum.

Job. 7, 81

præterea notitiam accuratam locorum.

179 Sed ne silentio præterierim quatenus Lydwina, Deo carissima, devotorum noverat monasteria, domos, cellas, officinas, personas et exercitia; et quomodo sapissime nunquam antea in seculo visas, nominatim atque cognominatim discernebat. Cumque viri religiosi super hoc admirarentur, et inquirerent unde eos sic nominatim agnovisset, dicebat: Dominus mihi donavit. Prior quidam religiosæ domus Regularium b de Brielis, collatiunculam ex more secum habens, conventus sui dispositionem ita distincte ab ea intellexit, ac si cunctis diebus vitæ suæ per universos angulos conventus sui fuisset conversata. Cumque miraretur homo super verbis ejus, item et adjecit: Noveris, optime Pater, quia quiescentibus omnibus in dormitorio Fratribus præsens fui, et singulorum Fratrum Angelos custodes in cellulis notavi.

b

adest in spiritu juveni habitum Carthusianum induenti,

180 Vir quidam, dictus Wilhelmus de Haga, filium Henricum adolescentem habebat, qui, patre ignorante atque inconsulto, Ordinem Carthusiensem in Brabantia intraverat: cumque propter celebrem famam Virginis, domunculam ejus introiret, ecce statim Lydwina, quasi ex nomine pariter et cognomine, virum gratanter salutat, insuper eidem, pro prospero successu devoti filii numen pariter et omen gratiosius imprecando, denuntiat. Audiens vir ille se nominari ab ea quam nunquam viderat, vehementer obstupuit, et quid sibi velit hæc salutatio,

cum rememoratione dilecti sibi filii, protinus inquisivit. Quæ respondit: Filius tuus, o Wilhelme, Dei omnipotentis dono Religionem Carthusiensem intravit, unde gratias inmensas Domino referre debemus. Mirandum utique! Pater hæc non viderat: neque patri de filio, in Brabantia vitam cœlibem acitante, quippiam innotuerat: sed neque Virgo quemquam eorum noverat, sed in spiritu Dei utrumque commat, de salutifera filii mutatione nova patri nuntiat, quem secundum carnem prius nosse debuisset. Porro cum is et alii plerique profundare secreta Domini quandoque laborarent, tamquam scrutatores majestatis opprimendi a gloria; respondebat: Nolite quæso mihi molesti esse, carissimi: nam de foliis quæ mihi dabit Dominus, caritate fraterna me vincente, saepius erogare compellor; sed radicem dabo minime: quasi dicat, Quod in verbis per modum fulguris coruscantis potestis accipere, gratanter sumite, sed arcana Dei profundius rimari, neque ad jactantiam aut arrogantiam provocare nolite.

181 Quoties autem Regem regum ab Apostolis, tamquam Senatoribus gloriosis circumdatum viderit, quoties Sanctorum societate frui fuerit, scribere prolixitas operis vetat. Viderunt quam plurimi cellam Virginis tanto splendore saepius repletam, ut etiam incendium illud putantes esse, cum tremore non modico properarent. Ceterum dum superfusa talibus nimbibus Virgo radiaret, aspicientes timore concussi claritatem vultus ejus ferre non poterant. Interrogabant eam domestici, quomodo lumen illud ferre valeret, attento quod lumen naturale vel ad momentum vix sustinere posset, et respondit: Credite, inquit, credite, quod lumen gratiæ seu contemplationis divine tantum differt a lumine quod videmus, quantum minimus hujus solis materialis radius differt aut distat a pleno aut fontali lumine ejus. Nec miremini si lumen quodvis naturæ videre debilis oculus renuit, lumen autem cœlitus datum minime: quippe qui finxit oculum hominis ipse novit, simulque offerendo lumen ejusmodi confert sine lesura visionis facultatem. Sicque nimirum videbatur præsentire Prophetarum eximium verbum quo dicitur, Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen.

182 Consuevit præterea sacra Virgo quosdam devotos, velut aquila pullos suos, ad volandum invitare: consuevit et armigeros Christi, velut vexillifera, ad pugnam animare; consuevit, maxime ante obitum, velut primiceria, athletas mærore dejectos, post labores strennos, ad reficiendum convocare. Sacerdos quidam, pure ac columbinæ simplicitatis vir, familiaritate quadam tractus venit ad Virginem, ut ab ubertate domus Dei qua cernebat eam alluere, paulisper degustaret; atque de revelationibus ipsius, pro salute sua nec non et aliorum, certioraretur. Cumque amicos plurimos haberet Virgo, consiliarios autem paucos; noluit ad quævis simpliciter quesita responsionem præbere, sed meliori quo potuit modo virum simplicem ac bonum consolatum remisit. Qua de re Sacerdos ille contristari cepit et anxari, timens ne forte sua incuria molestiam intulerit Virgini: unde statim coram altari Mariæ Virginis in ecclesia se prosternens, amarissime flere cepit.

183 Porro, quia post tempestatem tranquillum facit Dominus, illico factus est vir in excessu mentis, et vidit Virginem quamdam inter duos Angelos, tamquam alteram Esther inter adolescentulas, ad se venientem, quæ simul Antiphonam, Salve Regina, una secum decantabat. Itaque cum ad se quasi aliunde redisset, cucurrit indilate Virginem revivere, quam se offendisse formidaverat, nihil eorum quæ viderat aut audierat illi dicens, Verum cum Vir-

D
PER JOAN.
BRUGMAN.

et quid filio
factum sit
patri sollicitè
indical.

ingenti lumine saepe
circum fusa
invenitur;
E

Ps. 35, 10

pium Sacerdotem sua
taciturnitate
tristatum,

F

solatur, eidem
inter duos
Angelos appa-
rens,

A go mentem illius clarius cerneret, ait illi : Quid agis, Domine? nonne tristitia tua conversa est in gaudium? (dicito mihi, Pater bone, ne silueris. At ille respondit : Fuistine illa, quam vidi nunc coram altari Virginis Mariæ prostratus, et quam una mecum psallentem audivi? Numquam, quamdiu fui in humanis, tale quid mihi contigit, nec dulcedo spiritus ac mentis ita me replevit. At illa obmutuit protunc : sed in processu dierum districtius requisita dicere veritatem, se illam fuisse, quæ sic inter Angelos dicebatur in jubilo, non negavit. O quam agilis spiritus Virginis, qui absenti indilate se sociavit! quam pervius et clarus, qui mentem alterius tam perspicaciter agnovit! quam pius ac clemens, qui moestum ac desolatum tam suaviter lætificavit! et quam caritate et humilitate servatis, in omnibus his, vel ad modicum ostentationi pedem non exhibuit!

184 Mulier quædam continens et honesta, spiritu desolationis miserabiliter cruciabatur, quæ a nemine propter tristitiam excessivam poterat consolari. Crescentibus igitur passionibus, quo se diverteret nescia, consultis postea Presbyteris, putantibus atque dicentibus phantasma quoddam esse, requiem non invenit. Ad desperationem ferme perveniens, novissimam omnium consulit et Lydwinam. Excepit igitur pia virago causam suæ pauperculæ dilectæ; atque ut viriliter ageret et confortaretur in Domino vivacibus suadelis et admonitionibus fortiter animavit. Paucis igitur evolutis diebus, datum est utramque fieri mentis in excessu. Videbat utraque palatium spatiosum, miro artificio constructum; ubi harmonia mirabilis cantuum, ubi suavitas ineffabilis ciborum, ubi delectatio inæstimabilis quorumlibet odoramentorum sentiebatur. Cœpit inter hæc mulier querulosa rursus, ut sibi videbatur, spiritus sui angustiam detegere; cœpit et Lydwinam Virginem, neglectis deliciis illis, denuo, ut consueverat, propulsare. Cui Virgo : Cessent lamenta tua, cedant querelæ, procul abeant passionum tuarum verba : nam locus iste non mororis est, sed solatii; non doloris, sed gaudii; non passionis, sed exultationis.

185 Hæc itaque cum dixisset, duxit eam Virgo sanctissima in locum quemdam seorsum, quem nihil aliud æstimare potuit, quam electuariorum condimentorumque regalium promptuarium, et reservatorum aromatum et pigmentorum totius universi. Tanta denique suavitate spiritus ibidem relecta est mulier, ut nedum angustiarum animi, quas hactenus

C. passa fuerat, penitus oblivisceretur; verum etiam ad se reversa, diebus aliquot vix cibum corporalem odorare dignaretur. Facta est exinde femina Virgini secretior, facta est ad suscipiendas posteras consolationes usitator, facta est ad militandum constanter, confortante eam Domino per oraculum Virginis benedictæ : Didicerat enim a sponso, de quo dicitur, Circumduxit eum, et docuit, et custodivit quasi pupillam oculi sui. Nempe pluribus vicibus etiam ab aliis dilectis Dei amicis, per noctes, inter scalares alas coelestium militum, cum Paulo et Coepostolis; nec non inter puellarum choreas, cum Catharina, Barbara et reliquis Christi sponsis, comitantibus eam, visa est : volatilia enim ad sibi similia convenire, protestatur scriptura.

ANNOTATA.

a Quomodo unum idemque Virginis corpus, eodem tempore simul manserit in suo tuguriolo vivum, sed morbidum atque deforme et sensationum expers; itemque in istis locis sanum et ad quosvis motus membrorum expeditum; licet captum nostrum superet, non tamen superat fidem, qui ejusmodi supra naturæ ordinem facta

in Sanctis, aliis novimus, et cum admiratione credimus.

b Congregationis Windesheimensis chronicon, a Joanne Buschio compilatum lib. 2. cap. 39 docet, monasterium S. Elisabeth prope Brielas, institutum et Capitulo generali incorporatum fuisse anno 1406. Porro eodem quæ hic narrantur num. 48 Vita prioris, sed non expresso monasterii nomine.

CAPUT IV.

De consolationibus quas a gloriosa Matre Dei suscepit, et de gratia lactis in nocte Nativitatis concessa.

Sane quid miraculi circa ipsius Virginis Matris imaginem, quæ diebus istis advenerat in Schiedam, advenerit, quando parvula Lydwinia nostra salutationem Angelicam coram dicta imagine dicere cœpit; quam simplici aspectu tenella virguncula Virginem Mariam quodammodo sibi arridere dixerit, simplex sermo noster superius expressit. Sed et hoc quantillum adjicere curabo, quid in diebus probatæ virtutis Dominus circa sponsam effecerit, quidve signanter acciderit de Virgine Maria circa Lydwinam propalabo. Superveniente quadam sollemnitate, circa meridiem, rogavit Virgo Confessorem suum ceterosque, tamquam divinæ consolationis avida, quatenus per trium horarum spatium se solum in pace relinquerent : sperabat quippe, more solito, sui Angeli relevari præsentia; quem, dictante sibi spiritu, quasi in januis æstimabat. Illis igitur abeuntibus, latenter Confessore ejus rediens, in quodam locello cubiculise abscondit, Angeli præsentiam oculis carnis videre præstolans, quem sæpius ex confessione Virginis adventare perceperat. Cum autem illa solam se illic æstimaret, cœpit, uti consuevit, Sponsi beneficia revolvere; cœpit precibus et obsecrationibus Dominum pulsare; cœpit ad relevamen poenarum suarum, quasi paranympum, Angelum suum invitare.

187 Et circa primam horam post meridiem advenit Angelus, et appropians lectulo Virginis ibidem stetit, nec velut nudus tertius propius accedere voluit. Quod cum illa videret, conturbata est anima ejus, timens ne vel in aliquo Dominum offenderet; moxque amare flere cœpit, et dicere : Quid est, frater mi, quod mihi differs approximare? cur benignum vultum tuum plus solito distrahis? An culpam commisi, ob quam te mihi placatum jam minus habeo. Et Angelus ad eam dixit : Nequaquam culpa tua sit, ut tibi non appropiem; sed potius illius, qui latet in cubiculo, mei circa te præstolans experimentum. Et eo dicto, disparuit. At Virgo, tamquam fraudata pane suo, magis conturbata, flevit amarius. Porro cum sic deploraret, confusus Confessor ejus surrexit, culpamque humiliter cognoscens, se talia nullatenus facturum promisit. Videns autem Virgo quoniam ipse foret, qui consolationem Angelicam sibi sua præsentia præpeditisset, amarissime tertio flevit, dicens : Quid est, o Pater, quid fecisti mihi? Numquid et ipse titubas? An et experimentum ejus quæris, qui me sua præsentia gratissima solitus est consolari? At ipse nesciens quid diceret, verecundus non mediocriter, præ mœstitia cordis confestim abscessit. Quid mirum si famelica, si crucifixa, si languida, turbata est? quoniam parvula petens petivit panem, nec aderat qui porrigeret ei : insuper et qui pater erat animæ ejus, sua curiositate viam præcluserat, suæque sensualitate sauciarat.

188 Factum est autem post tribulationem illam, ut Dominus in tribulatione proventum faceret in hunc modum. Rapta est enim, velut pridem ac nudius tertius, coram altari Beatæ Virginis, super quod

Curiositate Confessarii, in ejus cellam se abditis,

a familiariori Angeli visitatione impedita,

meritoque ob id dolens;

haud diu post rapitur ad Coelestium ordines,

PER JOAN.
BRUGMAN.

cum eoque
Salve Regina
dechantans,

Mulierem
desolationis
spiritu vexatam,

et secum
pariter ad
coelestia raptam,

ineffabiliter
recreat,

Deut 32, 10

Ecclesi 27, 10

A quod prædicta imago erat collocata; demum per locum poenarum traducta; postremo ad Sanctorum acies, Angelo ducente, perventum est. Vidit itaque decorum illum aspectum quorundam venerabilium Patriarcharum, vidit veridicum Prophetarum numerum, vidit gloriosum Apostolorum chorum, vidit Martyrum candidatam exercitum; vidit et ibidem sanctorum Anachoretarum, famosorum Doctorum, reverendorum Pontificum cœtum copiosum, vidit consoriorum Virginum vernantissimum collegium, insuper millia millium laudentium atque jubilantium eorum Domino, sic rapta contemplabatur. Tot et tales ibi fuerunt deliciae ut nullatenus postmodum vel minimum partem sufficiat eructare. Et ecce nonnulli de Sanctis Virginem ad patientiam et tolerantiam exhortari cœperunt, eorum maxime quæ passura erat in futurum. Quid, inquit, nunc mali patimur, qui quondam pro Christo in terris tantum sustinimus? quid nobis obsunt pristinae passionēs, pro quibus in infinitum Christi nunc consolationes accipimus? et si per ignem et aquam transierimus, jam, ut cernis, educti sumus in refrigerium.

qui ipsam
animant ad
patientiam.

tum apparet
B Virgo
semel,

189 Interea dum sic a civibus Hierosalem cœlestis confortaretur, vidit supervenire Dominum Angelorum et Dominam mundi, quæ dixit ei: Carissima filia, quomodo tam inculta sine velo capitis huc venisti? Cui Lidwina: O gloriosa Domina et speciosa Mater, ipsa nosti quia ductor meus huc ita me conduxerit: ipsius imperio sto, suo jussu ultronea appareo, neque aliter velle quam ipse velit qualitercumque præsumo. Rursum quæsit ab ea gloriosa Mater Maria dicens: Visne caput tuum operiri capitegio, quod fero in manibus? At ipsa pavida nimis respexit ad ductorem suum, hæsitans quid foret responsura, ne forte delinqueret propria voluntate freta. Tandem cum Regina cœli Maria id tertio repeteret, humiliter respondit: Domina mea, nullam hic debeo habere voluntatem. Tunc dixit ei Angelus ejus. Si vis habere illud, accipito. At illa magis timens, oblatum munus habere poposcit: sed ob sui ductoris verba quæ audierat, magis ac magis acceptare pertimuit. Cum corporaliter ad se reversa foret, ecce gloriosa Domina cum multitudine Virginum, capitegium ipsum tenens in manibus, apparuit juxta eam, et dixit: Sapienter, o carissima, te interrogavi si velis hoc habere velum, et propriam noluisti super eo voluntatem indicare: ecce quia jam cum capitegio ipso caput tuum tego: quod cum e cœlo venerit, septem horis duntaxat morabitur supra terram. Tu autem dabis illud Confessori tuo, cui dices, ut fidem det amodo gratis Altissimi, et super imaginem nominis mei, quæ veneratur ad Borealem partem in parochiali ecclesia, ipse reportabit. Et his dictis disparuit.

iterumque,
imponit capiti
ejus peplum,

C

190 Porro cœpit Virgo Domino gratias agere: quibus finitis manum ad caput remisit, et capitegium desuper allatum, cujus esset substantiæ ac formæ consideravit. Cum ruminasset ea quæ viderat in sanctis cœli choris, appropinquassetque tempus quo peplum remittere juxta Virginis Mariæ imperium cogeretur; misit in ipsa hora noctis ante diluculo pro Confessore suo, cunctaque per ordinem, ut facta fuerant, indicavit ei. At ille, ut vidit et palpavit, quod Virgini concessum fuerat peplum, admiratus est: videbatur autem peplum ipsum crispum, cærulei coloris, medium tenens inter album et viride, texturæ imperceptibilis, domum totam replens præ suavitatis odoris. Instante quidem ultima hora de septem, rogavit Virgo Confessorem, quatenus indilate sæpe fatum peplum super caput imaginis deferre dignaretur: et quia nondum dies illuxerat, caussabatur Confessor ipse cum ea dicens. Nimis tempestivum est; et locus imaginis Mariæ altus nimis et

quod post ho-
ras 7 imaginē
D. V. jussus
imponere
Confessarius,

difficulus accessibilis. At illa respondit, Dominus providebit, Pater mi, de ingressu; et scalam ad Aquilonarem partem ecclesiæ invenies. Quapropter deprecor tene, ne explere, quod cupio, pigriteris.

II
PER JOAN.
BRUGMAN

191 Mirum dictu, egrediente viro domum, confestim claviger ecclesiæ, custos videlicet, occurrit ei: similiter ei ad manum, ut dictum erat, scala reperitur in ipsa plaga Boreali: quam statim ad altare Virginis ponens, peplum ipsum supra caput imaginis dimisit: quod per Angelum raptim sublatum est. Campanarius autem ecclesiæ, cum ignoraret mysterium, et Sacerdotis ipsius inscendendo et descendendo ministerium adverteret, dixit: Quidnam quæso novitatis est, ut imaginem Mariæ diluculo cum scala visitare volueris? Qui respondit: Nescis modo, scies autem postea. Liqueat igitur secundum veritatem Scripturæ, quoniam felix et incoquinata, nesciens torum in delicto, domum electum acceperit de manu Regine, et sortem acceptissimam in choris puellarum Domini. Nihil revera videbatur esse in terris quam soror Angelorum, collectanea Virginum, socia Martyrum, discipula Apostolorum, pedissequa Regina cœlorum. Siquidem in suis meditationibus quasi corpore et spiritu præsentialiter afforet, cum lactante lactabat, cum gestante gestabat, cum exultante exultabat, cum dolente dolebat, cum quærente quærebat, cum stante sub Cruce stabat: hoc enim erat Virgini salubre solatium, hoc ejus felix contubernium, hoc et spirituale obsequium, hoc et socialis familiaritatis insigne. Quid gratius offerre potuit matri Virgini Virgo Lydwina, quam se gerulam et pedissequam crucis ubilibet promptam exhibere? Quid Mariæ decentius, quam pedisseque suæ se benevolam in gaudiolis hujusmodi ostendere? Quid utriusque apud Deum acceptius, quam post multiplices affatus pariter et attactus, divinarum charismatum devotulis filiis micæ, cadentes de mensa Domini, condidivere? Quam sed illa in officio ista, quam benefica in beneficio illa, quam munifica utraque fuerit, sequens nunculum enucleabit.

omnia ad hoc
invenit ex
Inspirato,

Sap. 3, 13

E
ipsa marianis
mysteris
pientissime
objecta.

192 Sane cum sacro Adventus Christi tempore, Virgo nostra Lydwina se novis exercitiis renovare meditaretur; contigit quendam viduam, nomine Catharinam, per visum commoveri, quatenus ubera Virginis, cui quandoque obsequabatur, sub ipsa nocte Dominicæ Nativitatis lacte replenda forent; et ut sorbitiunculam exinde petitura, nullatenus pigritaretur accipere. Surgens igitur mane vidua, Virginem secreto aggreditur, dicens: Ecce, carissima Lydwina, ne negaveris obsecro veritatem eorum quæ dicta sum tibi. Nocte quidem hac clara voce sic communita sum, venire ad te, in ipsa Dominicæ Nativitatis festivitate: quoniam, cooperante Domino, tua ubera lacte replebuntur. At virgo perhumilis admirari cœpit et obstupescere, quia viduam hanc multum anhelare sciebat ad sciendum secreta, quæ Dominus in ea indies operabatur. Qua ex re primum subticuit: tandem tamen verbo Dei, quod nec falli nec fallere novit, victa respondit: Observa igitur noctis illius sanctissimæ secreta silentia, debitum mentis adapta palatum, ut promissi tibi muneris particeps efficiaris, et sorbitiunculam quam optas consequaris.

fatetur ubera
sibi lacte
replenda in
nocte Natalis
Domini,

F

193 Advenit igitur optatus plurimum electis dies Nativitatis, in cujus nocturnæ quietis silentio se totam ad contemplandum Dominicæ Incarnationis sacramentum mancipavit: cumque nutu divino raperetur ad Virginum collegia, vidit illic gloriosam puerperam Mariam, cum innumerabili multitudine sacrarum Virginum, laudes et hymnos ineffabili harmonia psallentium, quibus nullus nullave Sanctorum ceterorum conjungi videbatur. Sedebat, ut videbatur, et ipsa Virgo in medio earum, tamquam omnium

prout eadem
hora qua
Virgo Domi-
num peperit,

PER IOAN.
BRUGMAN.

ipsi et alii.
Virginibus
Beatis evenit :

post quod
conscire hujus
secreti cœlitæ

idem lac
sugendum
datur.

Is. 47, 23

Abreptu a
sensibus non
percepit sibi
latus aduri :

A omnium pulcherrima regina ; puellum habens in gremio, quemadmodum et olim in diversorio reclinatam. Quale gaudium, qualisve illic jubilatio, nec lingua potest dicere, nec animus exprimere : solus autem qui accipit, solus qui diligere ferventer novit, solas qui degustat potest reserare. In eadem siquidem hora, omnium Virginum ubera lacte plena turgabant, silenti et ipsa gloriosa mater Domini plena superno munere extitit in ipsa nocte Nativitatis Domini nostri Jesu Christi. Erant et ubera Virginis sacerrimæ, videlicet Lydwinae, lacte plena cum ceteris : sed ad tempus modicum, scilicet per horam duratura. Ob hoc autem rogavit Virgo Angelum ductorem suum, quatenus promissi sui non inmemor, viduam sibi adeo pie molestum non fraudaret ab intento. Cui mox Angelus respondit : Noli, dilecta, sollicita esse : nam ad horam privata es : sed favente Domino, qui lac primum dedit, dabit equidem et secundum. Dum venerit vidua, sugendi gratia de lacte tuo, id solum furies, videlicet quod papillam uberis tui leva manu confricabis, et illico replebitur lacte verissimo.

B 194 Proinde cum silentium tenerent omnia, et tertia vigilia noctis esset, properavit argumentosa vidua invisere Virginem, quam abundare credebat lacte, ubere de coslo pleno. Cui statim Lydwina, præmissa oratione secundum imperium Angeli, papillam contricare studuit, et plenitudine lactis turgere cepit. Bibit igitur vidua tertio attractu de plenitudine uberis illius, quantum honestius trahere potuit ; tantaque plenitudine remanente, ut unum uberum ad modicum compressionem, velut unda exuberans exitum præstolaretur. Erat autem ejusmodi lac tam vigorosus et dulcedinis, ut etiam eadem vidua vix tempore multo ad consuetos naturæ cibos se posset convertere, nisi districto Virginis ipsius mandato divicta. Suscepit et aliis vicibus Confessor suis D. Joannes Walteri, similem gratiam de quibus in scriptis suis, manu propria notatis, plenius commemoravit. O vere magna Virginis ad Virginem Matrem devotio ! o vere efficax meditantis exercitatio ; quæ in corpore vermiculoso, corroso, lacero, sed virgineo, tanti luctus copiam promeruit, et viduæ sterili pro potu lac cœlicum propinavit. Scriptum est autem. Et erunt Reges nutricii tui et Reginae nutriciæ tuæ. Hanc igitur inter adolescentulas Regis locum habuisse non dubito, inter concubinas magni Salomonis domum possidere non dissentio, ac inter regias nutricias thalamum accepturam non dissido.

CAPUT V.

De gratia sublimis contemplationis ejus et intelligentiæ, ac de spiritu prophetiæ clarissimo.

Mirabilis Christi virago tanto frequenter suspendebatur contemplationis excessu, ut supra humanum sensum feliciter rapta, quid forinsecus in membris ejus ageretur interdum ignoraret. Quodam namque tempore stridentis alboris, accidit ut felicissima femina testam, prunis ardentibus plenam, ad latus haberet : qua sic incaute relicta, vis ignis carnem lateris ad costam usque combussit. Cumque casu venissent ad eam domestici domus ejus, pavore percussi dixerunt : O Lydwina, persentisne quia te cremavit ignis ? Quæ quasi in remotis egerit, respondit : Ignem, carissimi, non vidi, neque calorem ejus sensi : verumtamen latus meum jam persentio. Et dicunt ei : Peccavimus in Deum et in te, soror, quoniam necdum cutis et caro igne crematæ sunt, sed et unam ferme costarum tuarum vis ignis adussit. Benedictus, inquit, Altissimus, qui me adeo

perauxit interius, quod ardorem ignis non persentirem.

196 Percurrebat Virgo, spiritu subtilis et agilis, regionem illam sublimem quæ plena deliciarum est et divitiarum Domini ; ubi ratio sine obscuritate, ubi memoria sine oblivione, ubi intellectus sine errore omnia concepit et discernit. Attigerat autem famula Dei per Passionis meditationem, ac contemplationis assuefactionem, nec non et singularem influxum divini spiritus, tantam mentis serenitatem ; ut quamvis magistro medio litteras aut Evangelium non didicerit, illustratione tamen mentis internæ Evangeliarum et multarum Scripturarum aliarum mysteria profundius penetraret. Erat ei (quemadmodum ab aliis accepi) memoria tenax pro codice, intelligentia vivax pro solertia, affectus purgatus pro limido discursu, septiformis unctio pro magisterio, practica patientia pro continuo exercitio, liber vitæ pro gradu doctorali : dicit enim Scriptura. Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum. Sentire de Domino in bonitate didicerat, et illam per patientiæ sanctæ suspiria quærere cum simplicitate

197 Quidam Ordinis Predicatorum et sacræ Theologiæ Professor, diversas diversimode de Lydwina nostra, more hominum, loquentes audierat : cujus spiritus requiem capere non valebat, donec ipsammet cognosceret et videret. Cunque de Trajectensi diocesi veniens mansiuiculam Virginis reperisset, conferre cepit de variis. Tandem autem ad scrutandum radicem intelligentiæ Lydwinae famulae Christi curiosius perventum est. Quæso te, inquit, o Virgo, dicito mihi formam, qualiter videlicet, a tota Trinitate benedicta facta fuerit Incarnatio Filii Dei solius in utero Virginis Matris. Cui profundissimæ humilitatis Virgo, philopompas et altas materias coram doctis tacere solita, exensationem, prout potuit, objerit. Quam literatus ille moleste suscipiens, aspero verbo rursum aggreditur. Adjuro te, inquit, per tremendum Dei omnipotentis judicium, quatenus omni simulatione sublata, si veritatem noveris questionis hujus, dicere non tardes. Audiens autem illa tam efficax invehendi genus, pertimuit ; et tacta dolore cordis intrinsecus, lacrymari fortissime cepit ; et præ redundantia lacrymarum, proponentem suum etiam ad compunctionem permovet.

198 Resumptis igitur atcumque viribus, cum pudore multo hanc in sententiam Virgo prorupit : Ad respondendum, inquit, Pater mi, tantæ questionis, talem mihi piam similitudinem, a salva correctione, ante oculos constitua. Assumo mihi corpus solare, ex quo tres condistincti prodeant radii, qui in unum radium per unionem sunt redacti. Circa ipsum corpus solare radios hos latos imaginor, in extremitate tendentes ad eorum seu radium acutum, ad modum lanceæ indivisibiliter et impartibiliter terminantes, et in eodem acumine radii cujusdam domunculae interiora penetrantes. Ceterum per solem, pro præsentis capio mihi superbenedictam Divinitatem ; per trios vero radios e sole prodeuntes, operationem trium Personarum, ad istiusmodi Incarnationem efficiendam, intelligo ; per unionem autem trini radii in unum radium, sane summo inseparabilitatem operationis trium Personarum ad Incarnationem prædictam ; acumen vero trium radiorum, sive radium acutum ex tribus conjunctis radiis prodeuntem, quantum est pro nunc, appello Personam Verbi sive Filii, Incarnationem terminantis, cujus tamen Incarnationem effective tres Hypostases vel Personæ, impartibiliter aut indivisibiliter, sunt operatæ : cum autem domunculam ipso radio penetrantem dixerim : per hanc, plane invisibilem et trans-

D
*ill terata
quamvis pene-
trat myste-
ria Scriptu-
rarum :*

Ps 93, 12

E
*adjurata
explicare
modum
Incarnationis
a tota Trin-
tate factæ,*

F
*aptissima id
facit similitu-
dine ;*

plendidiferum

A plendidiferum introitum Filii Dei capio in uterum Virginis, de ejus purissimis sanguinibus sibi portunculam sumpsit, quam salva unitate Divini suppositi ineffabiliter convivit.

petitque, sed frustra, rem haberi secretam.

199 Quibus auditis, doctissimus hominum stupore et admiratione adeo repletus est, ut coram multis patulo cum conscientia diceret, se nunquam a Doctoribus tam appropriatam metaphoram audivisse. Virgo autem cum hæc dixisset, rogavit instantur virum, ne cuiquam revelaret; sciens quod latere securius est quam per ostentationem patere; insuper quoniam unus scientiarum Dominus est, et ipsi præparantur cogitationes. Quanto tamen Virgo virum adstringere molita est, tanto diffusius totam super responsis ejus replevit terram: quinimo ubilibet locorum factus est adversus detractores Virginis vivacissimus defensor et advocatus; qui prius accesserat, ut inquisitor suspiciosus, non rogatus. Nec opponat aliquis in Virginem dicens, Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus, ait Baptista Joannes. Nempe satis indignam se Virgo protestata fuerat: sed admodum importuna viri adjuratio contremiscere fecit omnia viscera ejus; siquidem et ad respondendum Pontifici Cayphæ, quamvis immerito, tamen adjuranti, spontaneum se Christus obtulit.

Mar. 1, 7

mulierem, cui virum emendandum promiserat,

200 Mirandus certe et proculdubio admirandus in Dei famula claruit spiritus prophetiæ, ita ut non solum se absentibus præsentem, ut superius tactum est, exhiberet; sed in veritate futura prædiceret, cordiumque scrutaretur arcana: absentia quoque, tanquam præsentia, luculentissime confuerebatur. Mulier quædam virum, Nabal duriores, habuit, totique domui suæ ferocissimum; adeo ut nec quemquam domesticorum Deo famulari pro libito, nec uxorem tranquillam agere curas pernitteret etiam in secreto. Veniens igitur hæc ad domum Virginis, pro viro ad Dominum Virginis preces ferventer proposuit; quatenus Deus sua clementia lupum vertat in agnum, quem tanquam belluam in domo sustinebat. Ad quam Lydwina, Sustine, inquit, patienter: melius enim tibi succedet. Quid plura? succedunt dies diebus, fiunt novissima pejora prioribus, verbis verba, verberibus verbera cumulantur: querit femina mortem, nec invenit; suspendii vicem molitur; nec accipit: tandem autem in portum oppidi se mersura, diabolo instigante, cucurrit. Cumque celeri cursu sic desperata curveret, affluit spiritus alius qui currentem gradum sistere compulit, atque hunc in modum suggerendo miseram feminam intra se loqui coegit: Toties, inquit, o infelix, Virginem visitasti, et eam tam benevolam sæpius experta es: utique jam videbis illam, priusquam moriaris. Sicque paulisper cœpit conterere caput draconis, ignorans tamen quia bonus Domini spiritus faceret hæc.

tandem in desperationem actam,

C 201 Cumque Virgo mulieris amaritudinem lynceis oculis mentis perspiceret, et illa cursim ad ostium domus, quasi valedictura periret; clamavit Virgo domesticis suis dicens: Surgite velociter, quoniam quædam ad ostium venit, cujus anima in amaritudine est. Ut ergo intravit mulier, prostravit se brachiis supra Virginis lectulum, vix superstitem habens spiritum. Cui Lydwina: Quid habes? rectene agitur in te et virum tuum? At illa respondit: Quomodo tu quæris hoc? quia mortem quæro, et vivere non libet amplius. Tuo consilio sustinui: in verbo tuo verba et verbera tuli: ad mortem jam propero, quia vitæ hujus miseras cum viro transire non propono. Cui rursus Lydwina dixit: Redi quæso, carissima, ad virum tuum, redi ad lectum; incunctanter id credens ex parte Dei omnipotentis, quia nunquam amodo talia ibi cum viro tuo susti-

jubet redire ad virum,

nebis, quinimo pacem tibi futuram denuntio. Credit mulier impatiens sanctæ mulieri, benedictioneque accepta rediens in domum suam, virum in lecto dormientem reperit: atque juxta latus ejus, juxta mandatum Virginis, obdormivit. Novum dixerō. Cecidit super virum nocte illa spiritus Domini, et mutatus est in alium quodammodo, nec solum dixerim in alterum. Nempe tam mirabiliter dexteræ Dei virtute mutatus est, ut quasi ex veteri novus, ex lupo agnus, ex leone mansuetus vitulus, non sine cunctorum qui virum noverant admiratione putaretur: salvatus est enim omni fera crudelior, per mulierem fidelem, in die illa.

202 Religiosus quoque Ordinis devotorum Canonicorum in b Schonhovia, valde dilectus Fratribus suis Concanonicis quasi novellus a seculo tirunculus, juxta nequissimi hostis consuetam rabiem, amaritudinibus et gravaminibus adeo vexabatur, ut vivendi sibi omnino spes, et perseverandi sub regulari vita deesset fiducia. Conquestus autem nonnullis, quos suæ salutis zelosos autumabat, verba consolationis plerumque accepit: sed quoniam cruciatus hic non cito curatur verbo, sed constantia fidei simul et perseverantia mentis; crucifixus ipse interius, alios confratres suos exterius, ad compassionis lacrymas pluries attraxit. Prior autem, timens Deum animarumque zelotes, a quo et hoc intellexi, Nicolaus Wu nomine, cum videret virum tabescere, quid facto opus sit diutius deliberravit. Formidabat siquidem viri fortis et juvenis recidivum, deflebat animæ periclitaturæ damnum, providebat amicorum opprobrium, quinimo ex consequenti scandalum pusillorum magnopere metuebat. Quid vagor per multa? Fit recursus ad Virginem, ducente dicto Priore Fratrem secum ad anteriora domus suæ. Erat autem eo tempore sub flagellis Domini, mirum in modum vicalculi cruciata: quapropter Priori mandavit ut solus ad se veniret, ceteris foras dimissis, attento quod pro tempore illo frequentiam a multitudine hominum nullatenus tolerare valeret.

203 Accessit igitur vir venerabilis, absynthio paternæ compassionis respersus, eo quod videret vas sanctificationis, examinatum et purgatum septuplum, sub manu conflatoris sic penitentialiter iterum ad limam redigi coram se atque compelli. At Virgo videns eum ait: Carissime Pater, vides quod me circumdant dolores et pœnalitates multæ, ob quos modicus in præsentiarum ad te sermo: sed quia in verbo te prævenerim, quæso veniam impartire, quia cruciatus me coarctat anticipare sermonem. Frater tuus, quem socium huc duxisti, a Domino nunc in fornace tentationis graviter probatur: sed suade illi ut patienter sustineat, nam in brevi liberabitur: fiat tamen oratio instanter pro eo ad Dominum, nam magna est illi præparata gratia, et præmium in cælo maximum. Cumque pius Pater Nicolaus audivisset hos sermones, resedit attonitus, eo quod nomen Fratris, qui erat causa sui adventus, ab eo audivit; insuper et in extremis doloribus illis calculi, sanam mentem et future consolationis præsam fore percepit. Post hæc Virgo Patrem licentians, ait: Vale, Pater carissime, et tuarum orationum participem me facito: Fratrem vero tuum in virtute sanctæ patientiæ stabilire curato. Et qui audivit mihi dixit hæc, atque sic per ordinem postea in Fratrem factam, ut Virgo prædixerat, proprio testificatus est scripto.

204 Contigit quoque mercatores terræ illius, magnum apparatus navium facere navigandi gratia, uti communiter assolent in partes e Orientis: erat autem inter illos naclerus industrius, præter assuetum nautarum morem Deum usquequaque timens,

D
IER JOAN
BRUGMAN.
ipso momento
mansuefa-
ciendum

h
Priori Schon-
hoviensi Re-
ligiosum
tentatum,

E
ac pene de-
speratum od
se ducentis,

nomen et
causam ejus
ultra indicat
Virgo,

F

ac persevera-
turum prædi-
cit,

devotum sibi
nautam
C

et

A et ob hoc Virgini familiaris : consueverat enim, navigaturus ad remota, se precibus Virginis commendare. Sociis autem in die festo convenientibus, solus hic, consulturus Virginem, ab aliis se retraxit. Cumque illi plurimum instarent, ut simul statuto die festi portum exirent, Lydwina, iudiciorum Dei non ignara, dilecto sibi amico per internuntium denuntiat dicens : Hæc dicit Lydwina, ne quovis modo fluctibus maris te cum ceteris committas, nisi prius ei valueris, quemadmodum consuevisti heri et nudius tertius. Venit igitur vir, sed propter decretum sodalium suorum satis invitatus, et ait : Nolo, dilecte mi frater, jam repulsam pati ea de re quam petitura sum. At ille : Peto quodvis. Peto, inquit, cunctissime, ne die statuto per socios tuos te mari exponas, certam ob causam mihi notam, quam tempore suo haud dubium experieris.

prohibet die
statuto cum
aliis solvere,

quos ab hosti-
li classe
obruendos
præscribit,

post prædi-
ctum patriæ
incendium

convicaneis
receptaculum
preparat,

d
amicam mit-
tit peregrina-
tum,

203 Cumque ille multa in contrarium, præsertim solitudinem sui et multitudinem aliorum, allegaret, rursum dixit ei Lydwina, Crede mihi, carissime, viam cum aliis ne cæperis : et quamvis solus relinquaris, Dominus tecum erit, euntemque ac redeuntem prospere sua pietate te comitando reducet. Obstupuit igitur nauticiorum discretior ceteris, et decretum diem præteriens, aliis prænavigantibus cum gaudio atque subsannantibus, tristis solus domum recessit. Miserunt se in mare ceteri commilitones, relictum socium in terra convitiis et derisionibus subamantes. Tradunt rates vento, prospere cuncta succedunt : sed optimum initium pessima, ut ita dixerim fortuna subsequitur. Supervenerunt piratæ commissuri navale bellum, periit omnis illa classis, partim gladio, partim naufragio, partim in captivitate reductis nautis et armigeris. Vir autem nauticiorum, quaquam inæstitia suffusus, secutus est socios ; et flantibus ventis piratarum quorumlibet evasit pericula, marisque lectis fluctibus ad terminum optatum pervenit : prosperatusque, cum mercimoniis et lucris multis gaudenter remeavit. Patet igitur qualis apud Deum perspicacitatis nostre speculatricis fuerit anima, cujus sano consilio, pereuntibus ceteris, hic solus salvus transfretavit et ditatus rediit ad propria.

206 Mos erat ancillæ Dei, ut alias dictum est, instar Aaron, inter vivos pereuntes et mortuos, coram Domino se mediam ponere, frequenterque coram secretioribus suis verbum speculatricis in medium proferre, Quia ira Domini super Schiedam ; ira Domini super Schiedam. Porro cum videret, quod implacabilis esset ira Domini, et maturata foret iniquitas populi terræ et messi proxima, vocatis ad se quibusdam dixit : Ecce quia rogavi pro populo nostro : sed cum multa flagella Dominus infligere sua iustitia vindice decreverit, hoc solum in ira sua misericordie sue signum super nos ostendere dignabitur, videlicet quod incendium patiamur. Et quidem ob hanc causam ad se vocari fecit mulierem quandam Catharinam nomine, quæ cum nova aptari fecisset ædificia, asseresque aliquos sibi reservasset, dixit ei : Asseres quos superfluos retinui, transferre retro domum hanc ne pigriteris, de quibus paupericulis convicaneis reservatum fiat, in quo, futuri incendii tempore, aliqua suppellectilium suorum valeant reservari. Quod et factum est. Instante vero die incendii, Catharinam prædictam ad se vocatam, ita alloquitur : Scio quia votum peregrinationis de visitanda Beata Virgine in Busco Ducis emiseras, jamque congruum tempus est evadere illuc, cito reversura. Dixit ad eam Catharina : Cur in alienam urbem me ituram peregre suades, cum incendii conflagrationem in propria futuram prædixeris ? Cui Virgo Lydwina : Fac quod dico confidenter, ne vacilles ; Dominus enim quod melius est

providebit. Ivit igitur mulier et rediit, domumque D suam prorsus in cinerem redactam invenit.

207 Flevit mulier ob damna rerum, flevitque ob domus suæ incinerationem : ex qua re Virgo quantocius accersiri fecit desolatam dicens illi : O caput, caput, diu optasti quatenus in domo una simul commoraremur, jamque necum commorari compelleris, nec amodo separabimur unquam, nisi superveniente morte : ea propter confortare in Domino, et æquanimitate gravior age. Manserunt exinde simul in una domo, ut dictum est. Nec de memoria lectorum hic præterire velim, quod in ipso tempore incendii nostræ sacræ Virgini contigit, notandum valde. Cum enim ubique vis incendii diffunderetur, et ipsi convicanei sui sua quæ poterant lectisternia retro domum Virginis reservando cogitarent ; conveniunt quidam simplices ad tollendum asseres de camerula Virginis, ut superius tactum est, eadem causa videlicet, ut liberarent eam de medio flammarum quæ proximabant. Quibus illa dixit : Sinite me, carissimi, jacere sicut hactenus jacui : omnino ignis nocuum mihi non inferet. Non obstantibus verbis istis et aliis, ex pietate ipsa remanente, E abstulerunt asseres. Sed de hoc nihil ad præsens dixerim ; sufficiat quod evenit quod illa prædixerat. Nam attestante Sapiente, Anima justi enuntiat Eccli. 37, 18 vera magis, quam septem circumspectores, sedentes ad speculandum in excelso.

negat flam-
mas ad suam
domum per-
venturas.

duellum im-
pediendum
cognoscit.

208 Contigit etiam quodam tempore ut duo milites, diabolo zizaniorum procuratore satagente, commissuri essent duellum : mater autem unius eorum anxia pro filio, plorans et lacrymans venit ad Virginem, dicens : Filius meus duellum commissurus est, orate pro eo, Lidwina. Cui Virgo : Noli frustra pro filio tuo cruciari, quia Domino concedente nullum patietur periculum. Et quidem disponente moderatore cordium, redactum est odium in osculum, gladius in poculum, rumor in silentium, duellum in pacem. Haud dubium quin disciplina pacis utriusque super dorsum Virginis ampliata fuerit, rogantis ea quæ pacis sunt Dominum omni tempore.

209 Tempore quodam pestilentiæ cladis, contigit Virginem in duobus locis corporis a Domino præ ceteris consignari. Porro cum desideraret sacram Eucharistiam, Curatus, de quo supra dictum est, trepidus præ timore mortis, ad illam venit ; et quasi pestis contagium sibi per odoratum anhelitus Virginis adherere deberet, nares et os sollicitus obturavit. Quod cum illa vidisset, ait : Non est is morbus, o Pater, cujus tactu vel odoratu tu vel aliorum quisquam infici debeat per me : nam opus Domini est, et non hominis aut naturæ, quo me gravari plus solito consideratis. At ille confusus, obmutuit, et tandem ficta sibi audacia dixit : Utinam Lydwina tandem vivam, quousque finem tuum videam. Cui mox Virgo respondit : Meum finem non videbis, Pater : ego potius tuum videbo : quamobrem te precor, disponere domui tuæ, sicut voveris moriens coram Domino comparere. Ille vero quemadmodum consueverat, attrita fronte sprexit eam, sed postmodum experimento didicit, a Domino percussus, quod noluit intelligere a Virgine sanus.

Peste labo-
rans,

edicit Curato
suo cum prius
mortuum,

possessu resti-
tuere monet :

210 Paulo post igitur humiliatus est superbus, et recordatus est verbi quod sibi Virgo prædixerat : unde misso nuntio cuncta sibi indulgeri, quæ supercillosos atque malitiosos pridem intulerat, humiliter poposcit ; nec non ut pro se intercedere dignaretur efficaciter, exoravit. At illa, cum audisset eum infirmari, morituro condoluit ; verbisque pacificis ad eum remissis, salutavit eum dicens : Obsecro, Domine, quatenus puram confessionem facias, et aliena quæque restituens, seriose singula negotia domus

A domus tuæ disponas : nam morieris tu, et non vives. Audiens autem hæc iratus, tamquam apsis surda, obturavit aurem suam, ne forte audiret vocem incantantis sapienter : sed et quantocius remisit virum, qui diceret ei : Nihil mihi conscius sum de alienis bonis, sed neque quid restituere debeam agnosco. Cumque Virgo virum excæcatum animal-
verteret, rursum misit qui nuntiaret ei particularius, quæ et ubi forent illa bona quæ quinquam ut sua tenuisset, minime tamen sua recto Dei judicio forent, etiam in veritate. Verum cum ipse minus saperet, minusve intelligeret ac novissima provideret; consilium Virginis vertit in venenum; precem ratus est contumeliam; gratiam injuriam sensit; sicque mortuus est. Qualis autem et qualiter post hæc defunctus visus est, novit Altissimus, cujus judicia abyssus multa, et cujus interest redere unicuique juxta opera sua.

211 Vir alius, dictus Joannes Angeli, Curatus ecclesiæ Schiedam, prædicto viro e innominato in Cura successit, et ipse natione Hollandicus. Hic cum mitior haberetur moribus, plures in verbo veritatis attraxit ad confitendum sibi filias, e quibus una specialiter indies frequentabat Virginis domum, et ipsa quidem devota valde. Cumque defixis in eam luminibus frequentantem Virginis domum cerneret, admiratus plurimum, dixit : Quid est, filia, quod quotidie domum languentis Lydwine frequentas? Quæ sic sæpius ab eo molestata, tandem respondit: Miror te, inquit, virum prudentem et circum-spectum, Confessorem Virginis esse, et ipse non experiaris aliquando, quod ego ipsa in ea experior quotidie. At ille : Quæ sunt illa, quæ tu sic experiris? Et ait mulier : Si scires donum Dei, quod ego quotidie apud Virginem experior, crebrius visitares eam, quinimo difficulter ab ea separari valeres. Cui Curatus; An in somnis hæc audio, an in veritate? At illa dixit : Observa mane diluculo manum ejus, dum audis confessionem ipsius, et senties quæ tibi dico.

212 Observavit igitur dictus Curatus signatam sibi horam, et audita confessione Virginis, poposcit sibi dari manum : quam quasi celestibus unguentis delibutam odorans, clamare cepit et dicere, O vasculum Spiritu sancto repletum! o divinorum unguentorum reservaculum, quare hujusmodi visitationum Domini gratias, usque in præsentem diem a me abscondisti? toties tuam confessionem audiavi, et nihil horum intellexi, toties tibi sacrum Christi Corpus porrexisti, et nihil horum percipere potui : toties tibi locutus fui, et nihil ex omnibus revelasti mihi. At illa respondit : Sane, Pater si bene memineris in toto non abscondi : sed occultante Domino forsitan plane omnia non cupere potuisti. Quid immeror? Statim procul dubio ut vir ille suavissimum illum pertraxit odorem, nedum in omnibus sensibus immutationem persensit, quin imo in interiori homine illuminationem quandam et compunctionem radicalem concepit. Qua ex re, tamquam animi vomitum passus, cepit afflante spiritu de corde profunda suspiria trahere, cepit occultum virus in patulum producere, et lacrymantibus oculis de cordintimis emendam polliceri.

213 Verum cum instar cereæ ante faciem ignis liquescere videretur, cepit et ipsa viro, quæ in profundo sentine latebant peccata quædam, denudare, denudata ponderare, ponderata quasi in judicio Dei proponere, proposita suæ conscientie judicanda relinquere. Proinde cum temporis, locis et alias circumstantias ob ea tremelundus accepisset, veritus animo, et victus rubore, pia impatientia clamare cepit cum lacrymis ac dicere : Quis tibi, o vasculum Spiritus sancti, reseravit ista quæ dicis? nempe qui

te meorum ita peccaminum notitiam habere concessit, alia plura de me haud dubium indicavit. Atque his dictis, egressus per posticum in hortulum Virginis, flevit amare. Quo facto, reliit vir, meliora proposuit, satisfactionem promisit, atque pro se cordialissime preces fundi a Virgine, tamquam a matre, amodo devotior factus, exoptavit. Cæpit ex tunc, divina fretus gratia, a multis abstinere superfluis, carnem dotare jejuniis, ventrem exasperare ciliciis; ceteris penitentiae modulis tempus redimere quod perdiderat. Cumque sic castigaret corpus suum atque in servitutem redigeret, non post multum temporis in hoc salubri et sancto proposito viam universæ carnis per pestilentiam ingressus est : sicque Virgo virum, filia patrem, ovis pastorem ad tramitem justitiæ reduxit : et tamquam super speculam constituta in Israel, annuntiavit impio impietatem suam, animamque suam liberavit. Quanta proculdubio Virgo pro liberatione animæ suæ in carne passa fuerit, propter prolixitatem operis silentio ad præsens f transilire curavi.

214 Quoties etiam laborantibus in partu, in infirmitatibus, in tribulationibus in spiritu præsens fuerit, pari forma pertranseo. Duo tamen referam ne forte de hac re laudes et mirabilia Domini ex toto videar tacuisse. Sane cum oppidum Schiedam nonnullos incolas habeat, qui nautica sibi practica quaritant victum, contigit sæpe procellosis fluctibus involvi maxime piscatores. Ea propter Virgo nostra Lydwina, multum pro concivibus sollicita, flebilibus oculis, tamquam præsens fuisset, tempore naufragiorum solebat deplorare mortes et pericula; insuper prædicebat : O, inquit, quam tristitia percipimus nova hodie ante solis occasum : nam tales hodie evaserunt mortis pericula antehac, talesve submersi sunt aut periere. Paulo post, eodem ferme die, communiter sequebatur fama lugubris, clamor percellebat urbem, ploratus undique diffundebatur in plateis.

215 Præterea cum tempore instantis submersio-
nis g partium Australium Hollandiæ, mulier quædam quiesceret in villagio, quod vicinum erat aggeri, quo tumens mare atque irrumpens totam regionem occupavit, audivit vocem aquarum validissimarum inter se tumultuantium, et pertimuit valde. Et cum sic ob procellas et tempestates anxietur, vidit in spiritu quasi ad se venientem Lydwinam, quæ consolabatur animam ejus, et salvam domum usque conduxit. Mirum dictu! eodem tempore, quo mulier ipsa sic periclitabatur, dedit virgo apertis
F verbis adstantibus intelligi, quæ et qualia circa prædictam devotam suam aquarum pericula cumulabantur : sicque dono Dei jacebat abjecta sub turgio, et nihilominus oculi ejus ad fines terræ erant.

ANNOTATA.

a *Scrius totam similitudinem prætermittit.*

b *Schonhovia ad Leckam annem insigne oppidum, septem circiter Hollandicis leucis Schiedam dissitum.*

c *Eas scilicet, quas supra divinus ad mare Balthicum situs, ne quis eas in Asia quærat.*

d *De hujus miraculosæ imaginis historia libellum insignem scripsit Otto Zylins, nostræ Societatis, cultissimus, siquis alius, Latinitatis orator et poeta. Est autem Buseum, sive Sylva-Ducis munitissima extremæ Brabantiae civitas, Episcopuli sede initio turbarum Belgicarum aucta; et vires habet, etiamnum cum Dominio Statuum fœderatorum subjecta privatim publico aviæ religionis exercitio, fidei Catholice retinentissimas.*

e *Nomen et professionem ejus, nec non damnationem satis explicitè habet Vita prior cap. 12*

sed frustra,

e
atque, cui de
mira apud
eam sua-
volentia
dictum erat,

B

ejus experien-
tia capto,

C
exindeque
illuminato et
penitenti,

peccata sua
coramque
gravitatem
explicit,

D
PER JOAN.
BRUGMAN.

et ipsum Deo
lucatur.

f

naufragia
duorum absens
cognoscit.
E

g
et ab inun-
datione
periclitantem
liberat.

F

PER JOAN.
BRUGMAN

A f Nempè dissimulato nomine historiarum purgationis et liberationis ejus narraverat supra cap. 2.

g Anno 1121, 18 Novembris noctu, Vahalis et Mosa, exarsuante in eos Oceano impediti, aquas suas effuderunt in agros Brabantiae proximiores, facto prope pagum Wiltrecht aditu : absorptisque pagis 72 effecerunt vastam illam lacunam, quæ a juncorum, in aqua parum profunda copiosius nascentium, multitudine, den Djesbos, i. juncorum silva, dicitur. Dicuntur autem hæ partes Australes : non quia ad Austrum, id est ad meridiem, sita : sed quia Orientales quomodo ad Acta S. Sigeberti 1 Februarii anni. 14 ostendimus, Austrasiam et Anstriam dici vulgo Oostenrijk, id est, regnum orientale) ex proprietate sermonis Teutonici, cui Oost oriens dicitur : cumque hujus vocis pronuntiatio affinis sit ei qua ventum meridionalem Latini appellant : hinc frequens inter scriptores, haud satis utrumque discernentes, confusio.

CAPUT VI.

De caritate ipsius fervidissima et desiderio martyrii, quod habuit ad imitandum Christi vestigia.

Visa gloria
sua corona,
adhuc imper-
fecta,

B Excreverant sane in ea non solum intelligentiæ impuditas cum dono prophetiæ, quinimo insuperabilis virtus amoris affectum ejus accenderat in lampades ignis atque flammarum, adeo ut aquæ multæ non possent extinguere caritatem. Profecto Virgo, candore puritatis longo luteque cognita, quo felicium signorum relictos dolores non frustra gestaret in corpore, incredibili fervore cepit Passionis Christi sitire triumphum, Martyrumque candidatum cœmulari exercitum, quorum nec fides infici, nec spes confundi, nec caritas extinguï, nec patientia frangi, nec virtus poterat infirmari. Igitur circa vigesimum octavum annum infirmitatis suæ, coronam gloriosam hoc modo adepta est. Annuit siquidem sibi Dominus, in quodam mentis excessu, videre coronam pretiosissimam, cui gemmæ et diversorum colorum lapides præfulgidissimi videbantur inserti ; nondum tamen perfectam orbiculariter, perficiendam attamen in futurum. Et cum ad se reversa fuisset, cepit cogitare de ostensa sibi corona ; tandemque deprecari Dominum, quatenus castigationibus paternis vas suum fictile ita coaptare dignaretur, ut et anima suo desiderio non frandaretur et ostensam sibi gloriosam coronam recipere tandem mereretur.

ad quidvis
ferendum
sest offert
Lydwinæ.

C 217 Porro attendens, quoniam tam stupendi decoris gloria parvitati suorum meritorum nullatenus conveniret : infinitatem meritorum Christi, cum universis amaritudinibus, quas in terris pro nobis pertulit, revolvens, adjecit paucula dolorum suorum exercitia in lance componere. Sed cum finiti ad infinitum nulla sit proportio, cepit ancilla humilis coram Domino, quasi nihil elegerit, seipsam examinare. Et quomodo, inquit, o Domine Deus, tua quis imitabitur vestigia, nisi quasvis carnis molestias, demonum insidias, mundi contemptus, hominum insultus tulerit ? nec non ex integro atque incorrupto spiritu totum se annihilaverit ipse ? Pone obsecro, Domine, ancillam tuam in semitis tuis et in vestigiis pedum tuorum.

Quodam ex
Ducis Burgun-
di comitatu,

218 Deinde cum sie pulsaret ad aures amici, contigit, in brachio forti bellatorum, Ducem Burgundiae Philippum possessionem Hollandiæ, tamquam hereditario jure sibi debitam, per singulas urbes et loca, præstito ab incolis homagio, recipere ; receptaque munitionibus armatorum postea stabilire. Venit quoque et ipse in Schiedam, oppidum sæpe nominatum. Factum est igitur circa principium mensis Octobris, ut de stipendiariis quidam, quos

vulgus Hollandiæ Picardos vocat, simul sedentes, D invicem conspirarent adversus ancillam Christi Lydwinam, instar sathan adversus Job justum, concepta malitia gloriantes : audiverant enim, fama volante per orbem, quia non manducaret neque liberet, sed tantum sumeret Corpus Domini. Dumque cibi et potu repleti, quæ plerumque materia sunt furoris, æstarent : venerunt animo infronito simul ad ostium Pastoris ecclesiæ, fingentes se velle videre filiam confessionis suæ, seque velle honorare illam verbis pacificis ostendentes. Sed, pro pudor ! et pro dolor ! instar Herodis in dolo. At ubi Pastor ecclesiæ viros blande loquentes audivit, cito credidit : et quasi gratulabundus eisdem, duxit eos ad Virginem,

ipso cum
contumeliam
repulso,

219 Vix domunculam Virginis introierant, et ecce stultorum more clamare cœperunt, claudentesque ostium intrinsecus, ac si barbari forent, circa lectum ejus cachinnari atque tumultuari præsumperunt. Illa quidem nihil dicebat ad hæc : sed tanquam agricola grassanti stultitiæ aures parabat eruditæ. Curatus autem videns quæ fiebant, consternatus est animo, et ut sævitiam debacchantem compesceret, precibus obnixius quo potuit laboravit. At illi, qui certo proposito, ut sane videbatur, ad sæviendum venerant, contumeliis affectum Christi Presbyterum repulerunt : insuper concubinarium et scortarium Virginis appellare non erubuerunt. Hæc, inquit, concubina tua est et fornicationis tuæ consentanea, qua ex re niteris verbis tuis mendacibus illam defendere. At ille dolens nimium flere cœpit, et in alteram partem altaris, quod ibi stabat erectum, se divertit, ludibria non sustinens, quæ effrontes attentabant. Videntes autem satellites dæmonis suum se posse explorare malitiam, quoniam non erat qui ganiret aut viriliter resistere auderet ex omnibus convicaneis aut domesticis ejus ; accensa mox in atrio candela, velum, quod ante lectum Virginis pendulum erat, deposuerunt ; et abstractis impudenter cooperatorum omnibus, impudicis oculis ac manibus corpusculum resupinum, multimodo genere morborum infirmitatum et hydropisi tumidum, vilissime contrectaverunt.

illum
impudenter
discoopertum :

220 Erat autem eo tempore parvula filia fratris Lydwinæ, multum perterrita et lacrymosa videns hæc, nomine Petronilla : quam quia more puellari se opponere viderunt, impetuosa quadam furia contra scabellum quoddam projicientes, in inguine ac renibus tam graviter læserunt, quod tunc ad mortem usque claudicare non desisteret. Præterea cum corpus illud virgineum, ad modum utris ob hydropisim tumefactum viderent : omni pudore sublato, in furore spiritus sui, nunc bestiam, nunc meretricem, nunc voratricem nominaverunt ; aliique venenosis obloquiis, excogitatis de cordibus, adversus Virginem sævierunt. Nec sufficit filius Belial filiam Christi sic affecisse injuriis, sic discoopuisse pauperculam feminam, sicque vidisse ac pepulisse pollutis manibus Domini sponsam ; quinimo super dolorem priscorum vulnorum, cum turgida foret hydropisi, vulnera nova, lamiarum more, suis tandem crudelibus et inhumanis contrectationibus reliquerunt : et lotis postea cruentis manibus, quantocius ut prius, more leonum, blasphemis et contumeliis afficere redierunt.

et neptre
Petronilla
ad terram
allisa,

linguæ ac
motibus
sæviunt,

221 Stabat autem Curatus, videns omnia hæc ; sed loqui verbum, quamdiu hæc fierent, non audebat : puella vero nepticula sua jactura cruciabatur valde. Sola ergo Virgo, sanguine fluente in paleas et pannos contiguos, cum tot blasphemias audiret, et sententiam Domini haud dubium formidaret ; tandem ad eos dixit : Cur non timetis sinistre interpretari opera Domini in me ? An quale vobis imminet

suoque in
sanguine
natumem
dumulant,

judicium

A judicium ignoratis? At illi magis magisque, uti tale ferarum genus assolet, cachinnantes et letantes, quasi gratum Deo obsequium fecerint, dimissa ea recesserunt. Quid his amplius? Pervenit rumor tanti flagitii ad aures quarundam matronarum urbis, et convenientes, prohi dolor! Virginem Martyrem, in suo sanguine jacentem; et puellam Petronillam, crudeliter læsam atque contractam, invenerunt. Et ecce ploratus et ululatus multus: ecce rumor et clamor: ecce fletus et dolor, super commisso nefando scelere, super fluente cruore, super vulnerato et denudato turpiter corpore: nam talia in regione Hollandiæ, quæ femineum genus semper veneratur, non viderat nec audierat ullus, ejusmodi Virgini contingere. Collegerunt etiam venerandæ matronæ reverendæ Virginis circumquaque fusum sanguinem: et cum in tribus partibus corporis læsa foret, adhibita sollicita cura, totum illud vespere in lacrymis et planctibus, propter ea quæ facta fuerant, expenderunt.

222 Interea Princeps ille novellus, eorum quæ patrata fuerant omnino nescius, vale dicens civibus, transivit in vicinum locum, qui dicitur Rotterdam. Factum est murmur in populo, commota sunt corda bonorum super inauditæ crudelitatis execrando negotio, super tam inconsuetæ malitiæ ferali modo, quam forenses armigeri, satellites demonis, turbatores pacis, effusores sanguinis, contemptores honoris virginei, nesciente suo Principe, adversus Christi martyrem, filiam et sponsam, tam immaniter præsumpserunt. Unde venientes ad eam majores natu urbis, consolabantur eam, dicentes, se velle accedere illustrem Principem, seque conquesturos super patrata iniquitate tyrannorum prædictorum. Ad quos Lydwina dixit: Nolite vexare propter me Principem, neque contaminare velitis manus vestras propter eos; desuper est cui vindicta reservatur, jamque judicium eorum in promptu est. Et quidem non diu post peccatum, Dens ultionum Dominus quibusdam ex eis retribuit, qui tantæ crudelitati operam dederunt, ut ex fide dignorum scriptis accepi. Nam unus eorum in mare præceps ruit, et intrante aqua interiora ejus, suffocatus interiit. Alius autem in anentiam versus, in Zelandia mortuus est. Tertius in prælio quodam ab Anglicis fertur occisus. Nuntius autem quidam ex parte ejusmodi alterius magistri sui, nescio qua ægritudine percussus, ut dicebat, missus venit veniam postulare: et hic cum lacrymis ab eadem nedum veniam, sed et gratiam reportavit. Summatim, induci sunt maledictione, qui tam crudeliter detraxerant ei; operiti sunt, quasi diptoide, confusione sua.

223 Porro cum Christi famula postmodum sola jaceret, ecce venit Angelus ejus, quasi sol resplendens in virtute sua, qui mellifluis verbis dilectam sic alloquitur: Salve nunc, carissima soror, et gaudio magno gaude: quia corona, quam pridem imperfectam vidisti, nunc plenius perfecta est, quemadmodum desiderat anima tua. Et dixit: Noveris etiam, o dilecta soror, juxta votum tuum te positam extitisse in vestigiis pedum Salvatoris, propter irreverentem attactum virorum, quem perpessa es; nec non ob ludibrosa opprobria et vulnera quæ tuo in corpore suscepisti. Illa tibi fuere monilia coronæ quam vidisti: illa margaritæ gemmæque pretiosæ; ipsa quoque lapides extitere, quos deesse diademati tuo, Deo faciente, considerasti. O vere igitur in numero Martyrum computanda! amodo Martyrem, cujus animam etsi mucro gladiatoris non abstulit, aureolam tamen martyrii optatam inter clientelulas non amisit. Non te, o Virgo decuit, tot annis sub manu summi artificis quadratum, expertem coronæ triumphalis, inter perfidi hostis satellites feri; et quod non contulit causa justitiæ cum Abel, non fi-

des cum Stephano, non libertas ecclesiæ cum Thoma, non assertio veritatis cum Hieremia, non redargutio impietatis cum Baptista, non zelus legis cum Machabæis, non Christi persona cum parvulis Innocentibus; hoc tibi nunc caritas eximia, mens bene conscia, voluntariæ passionis ardor, causa soli Deo cognita, refundendo compensant ut Martyr dicaris prædicant, clamitant et attestantur.

224 Aliorum triumphus, etsi tempore belli Ecclesiæ in morte complacuit; te multifaria morte, quam sustines, perpetuo laureandam Christus tempore pacis disposuit. Aliorum mors amara, propter fidem christianitatis, utpote a paganis; aliorum vero mors amarior, propter stylium Catholicæ veritatis, videlicet ab hæresiarchis: tua, ut ita dixerim, mors amarissima, utpote ab Ecclesiæ filiis, a domesticis fidei, in corpore hydropico, marcido, vermiculoso, corroso annis quinque et viginti, infinitis malleationibus Domini compurgato. Te quidem mulierem esse virtutis clamant zelatores justitiæ; te sine cibo, potu, somno subsistere credunt; te speculum munditiæ ac pudicitie vociferantur; te botrum electæ vinetæ sub torculari, et eximiæ patientiæ jubar magnificent; te matrem plurimorum Christi pauperum plebs Deo devota ubilibet protestatur. Parum est si tibi detraxerint filii iniquitatis, si te voracem dixerint viri absque lege, si scortum, si concubinam, si bibulam, si demoniacam et magnam te diffamaverint; si te denudaverint, si in faciem conspuerint, si cruentas manus injecerint, si vulnera infllexerint; nam tua res agitur, tua te conscientia excusat, te sententia Dei criminis omnis exortem noscit: te manet corona, quam reddet tibi in illa die justus Judex.

225 Missus denique ab illa-ri Principe Philippo Capitaneus quidam, guerrarum tempore, vir nobilis Gallicus, habens sub se armigeros multos, ad custodiendum civitatem. Hic ad tempus aliquod mansionem suam faciens in Schiedam, intellexit et ipse, referentibus plurimis, quæ et quanta quotidie faceret Dominus in pedissequa sua Lydwina; quid etiam injuriarum per antea factum sit adversus Virginem sacram a compatriotis seu commilitonibus, virum non latuit. Nihilominus an vera forent de Virgine Lydwina magnalia Domini quæ vulgabantur, rursum experimento certiori comprobare cogitavit. Transmisit igitur Capitaneus iste viros, non tales quales pridem diabolus procuraverat, sed honestos et strenuos in arte militari. Hi sui primicerii suscepto mandato, tamquam facturi circa Virginem excubias, thalamum Lydwine intraverunt, signis fortassis alimoniam diu nocturne offerret, observaturi: quod si fallax foret mulier, ut alias in fictis aliis expertum est, ipsa periret; si vero constaret ita esse, sicuti dicebatur, laudaretur merito in populo. At illi, mox ut intrarunt domum, ceperunt cuncta sub et subter perquirere; adeo ut domesticorum neminem in domo permitterent habitare tunc temporis, nihilque remaneret etiam ad pyxides unguentarias, quod ipsi non visitarent. Erant autem sex, ni fallor, numero, ambientes lectulum sponsæ summi Salomonis: quod pio Dei nutu factum esse creditur, utpote quia validum est testimonium virtutis et veritatis, quod profertur in tali re ab ignotis, ab alienigenis, insuper ab inexpertis spiritu viris.

226 Interea vidua quedam, Catharina nomine, videns quia sic diebus et noctibus Virgo, inter viros alienigenas, ignotos atque idiomatis satis ignaros, sola jaceret; mota pietate audacter accessit Capitaneum, petens propter Deum et honorem femineum sibi liberum patere introitum. At ille, sicut pius vir et prudens, annuit fieri petitionem ejus, eo pacto quod quandocumque introiret cellulam jacentis fe-

D
P. H. JOAN.
BRUGMAN

passione a
ejus compa-
rans cum
aliorum
Martyrio

E

Capitaneus
Ducis per
suos milites

explorat
abstinentiam
ejus,
F

unice ad
ejus obsequium
admissa
vidua:

fit complora-
tio matrona-
rum,

et murmur
eorum contra
efferos illos

retulit Virgo
in eos agi:

sed vindictam
assumit Deus:

eundem gratula-
tur Angelus,

ipseque auctor

PER JOAN.
BRUGMAN.

et tandem
veritatis
testimonium
datur.

3 Esd. 3

Subtractam
Virgini
gratiam
raptum

cognoscit
Gerardus
Coloniensis.

olim cum
eius convulso
in Ægyptum
profectus,

A minæ, a custodibus, quos illic ad observandum posuerat, deberet visitari. At illa spondit: itaque novem diebus et noctibus continuis, a sex viris Virgo custodiebatur, ne quis ad eam accederet, dempta vidua Catharina: quæ toties quoties ad eam ingrediebatur, de cibis et potibus, armigerorum illorum scrutinium quotidie sustinebat. Mirum dictu! omni tempore quo sic sola relicta jacebat, non præterit nox, qua non suavissimis contemplationibus in Deum raperetur. Et qui viderunt gloriam Dei in Virgine, non manducante neque bibente, testimonium perhibuerunt, et testimonium illorum verum est. Cumque pertransissent novem dies, venerunt armigeri et valedixerunt Virgini, promittentes facere magnificam in reverentiam ipsius, orationibusque ipsius reverendissime commendatos haberi flagitarunt. At illi profecti Virginem laudaverunt ubique: nimirum cum contineat Scriptura, Forte est vinum, fortis Rex, fortior Rege mulier, sed omnium fortissima veritas, insuper honorare veritatem sanctum est.

CAPUT VII.

De innovatione Martyrii occasione videlicet doloris excessivi de morte fratris sui prædilectissimi.

B **O**mnipotens Dominus, coronæ, quam sponsæ suæ prius ostenderat, non immemor; quamquam in cruce nidulum suum posnerit, quamvis in vulneribus Dilecti cubiculum meridianum efficere curaverit; hoc nihilominus ad perfectionem majorem addendum decrevit, ut deliciis innutrita cœlestibus, ante felicem obitum ablactari discat, et circumendo creaturarum latitudinem id solum retineat. Christum scilicet dilectum in cruce quaerere, instar pulli columbæ pro pastu genere, se a Patre derelictum conqueri, simul cum Virgine matre sub cruce stantem crucifigi. Igitur qui solem abscondit in nubibus, et præcipit ei ut rursum oriatur; hic, postquam, per martyrium carnis, electam ex millibus in semitis suis posuerat; per subtractionem salutarium sive solitarum consolationum, ut novis coaptaretur incendiis, quasi solitariam crucifixam, ad tempus et in momento dereliquit. Quare talis innovatio crucifixionis Virgine unde pervenerit, attendamus.

C 228 Juvenis quidam nationis Coloniensis, Gerardus nomine, facta super eum manu Domini, carnis spurcicias mundique vanitates fugere, cœlibenque vitam actitare, Spiritu sancto edoctus, quomodo id attentaret cunctari cœpit: tandemque florigera fama Virginis audita, mox consilium petiturus acceleravit. Hunc ergo cum Virgo fuisset intuita, quasi de præsentia spiritualis fratris ac in Domino commilitonis exhilarata, spiritum novum induere videbatur. Sedente viro juxta grabatulum Virginis, præcedentibus sacris de Deo colloquiis, propter quod magis titillabat mentem Virginis, aperuit: Vellem, inquit, o Lydwina, quæ spiritus sunt apprime necdum expertus, vitam cœlibem et anachoreticam ducere, dummodo morari possem in aliqua provincia procul ab hominibus et amicis, utputa in partibus Ægypti: sed id summopere mihi causam adfert formidinis, quod absque tentando Deum sic in remotis nequaquam valerem consequi necessaria vitæ. Virgo vero Lydwina, propositi boni spiritusque fervorem in bonæ indolis viro diligenter attendens, tamquam secretorum spiritus in hac parte de futuris conscia, sic fertur respondisse. Dilecte frater, ne paveas obsecro: sed virilem animum jam induens, ad patientiam primitus et longanimitatem te coapta: nam cum in illam vastam solitudinem te transtuleris, modicum probaberis in principio, sed ante solis occasum dici tertiæ tenui pascaris alimento, quod opitu-

lante Dei omnipotentis gratia dietim adangebitur. D Manum equidem ad aratrum misisti, ne retraxeris, si fideles athleta velis inveniri.

229 His atque aliis spiritualibus exhortationibus prolatis ac susceptis altrinsecus, factus est Gerardus ad aggrediendum ardua quæque pro Christo virilior, factus est eo ad vitam contemplativam proclivior, quo Virginis præsagio de Dei abjutorio, in hujusmodi solitudinis horrore, factus est certior. Valedicentibus igitur sibi mutuo, atque caritatis glutino se vincientibus, accepit juvenis socios, et cœpto itinere ad Ægyptum usque pervenit. Socii vero videntes vastæ solitudinis horrorem, ferarum insolitam societatem, panis carentiam, dimisso Gerardo ad partes fidelium redierunt: Gerardus autem, frater ferarum amodo in vasta solitudine constitutus, in arborem frondosam se locavit, ad quam plus arte vel ingenio quam virium magnitudine scandeat. Quid plura? factus est vir devotus devotior, atque ita invenit ut Virgo prædixerat: nam crescente meditationis ejus studio, crevit et cœlestis nutrituræ munusculum, crevit et Angelicæ colloctionis arcannum. Dum itaque vir iste, Deo et Angelis sedula contemplatione devotus, sæpius in spiritu sororem Lydwinaam vidisset; contigit quodam tempore, unum E de fratribus Virginis ab hoc seculo migrare, eamque a consuetis mentis excessibus ad tempus divina dispensatione suspendi.

230 Causa vero suspensionis hujusmodi, uti postmodum patuit, dolor fuit, parumper excessivus in morte carorum, quem in morte dicti fratris sui conceperat, ex eo quod patri veterano fidelis, et ipsi Virgini plurimum gratus et officiosus fuerat: nihilominus aliquid humanitatis passa, gratia ad tempus distrahitur: quatenus in carne non audeat gloriari, quæ supra carnem vivens, quasi in cruce tot annis confixa, Dominum didicerat imitari. In carne præter carnem et absque contagione vivere, Angelicum esse tradidit Doctor Catholicus: sed in carne supra carnem per tempus et tempora, sine quovis domesticorum consortio, sic infirmitatibus affligi, divini muneris est, quod non negaret sanæ mentis philosophus. Et quidem in cruce Filio, a Patre derelicto, Maria mater adstitit; quæ quamvis pendulum juvare non posset in morte filium, caritatem tamen corde commoriendo tunc ostendit, quoniam serum corpore simul mori non potuit: sed licet longe dissimiliter, multis annis pater veteranus filiam; et fratres sororem, infinitis torturis dolorum cruciatum viderunt, quam minime relevare poterant; pietatem tamen animi et caritatem cordis sui dietim ostendere non destiterunt. Et quidem moriens in cruce Dei Filius curam gessit matris, et dilecti sui discipuli, quos vinculo dilectionis perpetuo vinciri voluit, priusquam clamaret, Eli Eli, lamia sabactani. Pietatem in Deum et in suas servare non vetat caritas, non dolere simpliciter in privatione amicorum nescit humanitas, dolere vel modicum supra quam deceat dissuadet ordinata perfectio caritatis: et sic est hic. Non prohibuit Dominus Virginem impendere gratiam mortuis dilectis, sed nec humanum aliquid pati propter fratres duxit anathema; sponsam tamen sui solius imitatricem magis fieri voluit per hoc, quod tantillum de morte domesticorum suorum dolentem, et in ipso dolore plus debito excedentem, consueti raptus beneficio suspendit.

231 Erat autem tunc temporis quidam reverendus Antistes, de gente Anglorum, qui causa suæ peregrinationis Terram sanctam, quam Dominus pedibus suis beatissimis calcare dignatus est: nec non et montem Sina, ubi beata Virgo Catharina mausoleum obtinuit, ceteraque loca devota Sanctorum lustrare decrevit. Sumpto igitur secum venerabili comitatu

ibique in
vita solitaria

citra usum
cibi humani
vivens,

cui revelatum
esse quod consanguineorum
morte,

non satis
moderate
Virgo tulisset,
ab eo discit.

Episcopus
Anglus, ad
loca sancta
peregrinatus,

A comitatu, facto perficere studuit quod voto conceperat; ac perlustratis terris gentium, cum duce itineris, quem ad hoc pretio conduxerat, postremo loca sanctorum quondam Anachoretarum Ægypti paulisper invisere cogitavit. At ubi cellulam eremitæ magistri Gerardi, dirigente Domino viam suam, in arbore quadam alta ac frondosa vidisset; primum obstupuit, sed resumpta tandem audacia, quatenus ob reverentiam Dei sui responderet, suppliciter requisivit. At ille deorsum respiciens, vidit in habitibus peregrinis viros ad pedem arboris consistere: viderunt et illi virum crassum, sed vultu Angelicum, inter ramos arboris residere: et simul colloquentes.

232 Dicito, inquit, nobis, Abba, quot annis latuisti, ex quibus te non viderit homo? Qui ait ab annis duodecim neminem hic consexi. Et dixerunt: Qualis ergo cibus tuus, ut inter feras indomitas latitans tanta crassitudine superfluere videaris? Et dixit illis: Qui filios Israel pavit in deserto, pascit et me suo pane suavissimo, quo tempore congruo sustentor. Dicunt illi tertio: Dicito nobis in conscientia, si secundum noveris in terris, qui nullo terrestri cibo pascatur, Et respondit, Novi. Est, inquit, in partibus Teutoniæ provinciæ quædam dicta Hollandia, cujus in oppidulo quod dicitur Schiedam, Virgo quædam languens jacet et infirma, quæ nullo cibo corporali pascitur aut potatur. Nec adeo miremini me hic solitarium, quia hæc longe me virtute clarior, patientia Christo conformior, Dominoque gratiosior existit. Siquidem hæc, in carentia corruptibilis ac terrestris alimonie mihi est soror, hæc sæpe in refectione mentis socia, hæc una mecum in contemplatione divinarum collateralis Christi discipula. Unum tamen, inquit est, quod satis admirari non sufficio; videlicet quod diebus aliquot ejus in Domino non fruor præsentia, quia in solito contemplationis gradu, ut consuevi, eam non intueor, et nihilominus de transmigratione ipsius e seculo non perecipio.

233 Cui rursum viri dixerunt: Tu dicis, frater, quia non videris illam certo tempore: edissere quæsumus ergo nobis si nosti, qualis possit esse talis subtractionis aut suspensionis origo. Et respondit: scio quia interdum, permittente Domino ad humiliationem suam, aliquantisper plus quam deceat in morte carorum suorum dolere consueverit: ex qua re, ut conjecturare possum, suavitate pristinae consolationis ad tempus ita suspenditur. Sed unum instantur vos facere deprecor, ut ad propria revertentes, si transitum per Hollandiam habere contigerit, locum mansionis Virginis inquiratis, atque super tribus plenius informandi quam ipse noverim ipsam Virginem interrogare velitis. Primum est ut ipsa vobis dicat, quot annos in hac solitudine egerim; secundum quotiens vel quot annorum hanc vitam primum attentans extiterim; tertium quæ proprie sit causa, quod ipsius grata præsentia diebus his privatus fuerim. Hoc autem hand dubium dicebat, ut vel ipse sic liber foret ab ipsorum quæstionculis, ne et ipse solita contemplatione retardaretur, aut saltem ad visitandum mansiuiculam Virginis properantes, aliquis eorum ad actitandam vitam magis colibem animaretur.

234 Illi autem cum audissent virum, abierunt: cumque in Hollandiam salubriter Deo duce pervenissent, requirentes urbem in qua Virgo habitabat, domum invenerunt quam optabant. Narrantibus igitur illis quæ audierant et viderant, novissime quæstionculas suas proposuerunt. Quibus illa respondit: Et quomodo, carissimi, satisfacere vobis potero? ipse Dominus novit quid sit de his, me autem in hac resupportatam habere velitis. Episcopus,

Virginis tacitus verba considerans, quoniam ex humilitate differret, dixit ei: Ex ore viri Dei, o soror, tibi dicimus hæc; ea propter ne pigeat, sub pallio humilitatis superfluæ, quid in hæc re noveris, conscientia dictante detegere; sed ad consolationem nostram, qui de tam remotis venimus, quæsumus pandere ne recuses. At illa, Divinæ, inquit, voluntatis si fuerit, resistere non audeo: quapropter, salvo saniori iudicio, dicam quod sentio. Ad primum quod quæritis, quot scilicet in hac solitudine annos transegerit; dico, decem et septem: ad secundum vero, quot scilicet annorum hanc vitam inchoaverit; respondeo, novemdecim.

235 Ad tertium vero responsura, latius dicam. Et quidem cum quæritis, quæ proprie causa sit meæ subtractæ cum eo præsentie, respondeo: Clarum quidem est, quoniam hic languens, in medio secularium a Domino prostrata conversor, et mundana velia nolim audio, talibusque juxta exigentiam materitæ satis facere salva conscientia jugiter adstringor. quæ ex re nil mirum si quandoque suffundor pulvere, si a spiritualibus retardor, si a meditationibus sublimioribus impediatur, si solita consolationis dulcedine suspendor, si sua præsentia in Domino non fruor, nec ipse ut dicit mea jucundatur. Ipse vero pro libito voluntatis suæ ab hominibus segregatus, inter Angelos conversatur, regionem Sanctorum meditatatur, mentem illibatam servata pulvere terrenorum, mentem elevatam tenet in arce cœlestium: idcirco dignum et justum est, ut in lumine contemplationis me scandat et agatur sublimius, ut consolationibus Domini repleatur frequenter, ut utroque mentis oculo reficiatur delicatius, ut etiam in utroque homine peramplius atque perfectius impingatur. Nihilominus de præsentia noverit reverentia vestra, quoniam de morte fratris aliquantisper super congruitatem doloris excessi: et ex hoc vicissitudines suavitatis assuetæ merito, quamdiu Dominus voluerit, amisi. Audientes autem viri tres numero Virginis responsum, ædificati sunt valde: et gratiarum actione facta cum postulatione orationum illius, gaudenter abscesserunt.

236 Contigit post hæc Virginem familiariter loqui de Gerardo prædicto, quoniam pinguedo colli oram vestis illius pendula desuper excederet, et quomodo commode sedere aut jacere nullatenus posset; insuper quomodo diu noctaque pro majori parte temporis genua flectere cogeretur. Transivit vir iste sanctus ex hoc seculo, sicuti ab Angelo accepit, millesimo quadringentesimo vigesimo sexto Domini anno, die duodecimo mensis Octobris: spiritumque ejus, vidite volantem ad æthera, Domino concedente, qui gloriosum Antistitem Ambrosium de obitu sanctissimi Confessoris Martini certificavit, et exequiis ejus interesse fecit. Si igitur, o lector discrete, noveris quid sit vesci pane cœli, mihi et tibi prorsus ignoto; si sciveris separare pretiosum a vili; quid recta conscientia defines de Virgine? quidve sano iudicio de famelica nostra Lydwina medio tempore dicere poteris? Sane nil aliud, ni fallar, eam, solita consolatione sic privatam, fuisse affirmabis, quam lignum quoddam arescens, quod nec rore nec aqua perfunditur; quam puerulum, qui matris uberibus ablactator; quam terram sitientem et infructuosam, quæ pluviam voluntariam a Domino prestolatur. Est nique anima talis sicut radix in terra sitienti, quemadmodum expertus novit, et in hac Virgine clarius emicuit, ut dicitur in sequentibus.

D
PER JOAN
BRUGMAN.
quæ ad Ge-
rardi inter-
rogata re-
spondens,

ait, sublimio-
ri ipsum
contemplatio-
ne frui

E

quod vitam
extra homines
agat,

F
cumque 12
Oct. an
1126 obiisse
intelligit.

et Gerardum
inveniens
atque exa-
minans;

discit quoque
ab eodem

B

eximiam
Virginis san-
ctitatem,

et rogatus ire
Schiedamum

C

ipsam visitat:

A

PER JOAN
BRUGMAN.

CAPUT VIII.

De morte patris sui : et aggravatione manus Domini, facta super eam, ob mortem Petronillæ virginis quam diligebat.

Patre Lyd-
winæ sanctæ
mortuæ

Venithora ut venerandæ senectutis vir, Petrus pater sacre Lydwinae, moreretur. Hic cum filios et nepotes relinqueret, veniens circa finem, pro memoriali sanæ conscientiae atque serenæ, suis hoc verbum reliquit : Carissimi, en viam universæ carnis ingredior : sed hæc mihi consolatio non modica, conscientia me de alieno non accusat. Vidit etiam dictus senior gloriosam Virginem Mariam antequam moreretur, a qua promissum acceperat, quatenus circa festum Conceptionis quæcolitur in mense Decembris, e seculo foret evocandus. Quod et unicam natam ejus non latuit, quæ Confessorem, ipso die Conceptionis Missam, celebraturum extra civitatem, instanter rogavit : ut Missam quam celebrare deberet, anticiparet in vigilia ut eo liberius exequiis migraturi Patris interesse posset : quod et factum est ita. Nam ipso die Conceptionis senex sepelitur, et de salute patris, revelante suo Angelo certificatur.

affligunt
ipsam dæ-
mones,

B 238 Cum autem interjecto tempore postmodum ad diversa loca penarum in spiritu iterum raperetur, vidit iterum quosdam teterrimos demones in manu conglobatos, tenentes manu de malignis suis consociis, sub specie patris Lydwinae nuperrime defuncti, cui mirum in modum illudere videbatur : et hi ad Virginem dicebant : Ecce quia patrem tuum sub juramento tenemus socium inponis, et condemnatum in tormentis. Quod cum illa audire, contristata valde, flevit supra modum : interrogata vero cur fletet, respondit : En spiritus tenebrarum patrem meum damnatum affirmant : quod minime credere volo : nihilominus, cum viderim speciem ejus hæsitans, a lacrymis nullatenus continere valeo. Rursum quadam vice, cum Virgo paululum consolationis accipere deberet, apparuit iterum caterva demonum dicentium : Euge, euge, quia nunc tenemus patrem tuum nostra sub ditione mancipatum : noster quippe est in sempiternum. Et cum ita Virgini illussissent, divinitus datum est sibi nosse, quoniam non spiritus patris, sed de malignantibus et reprobis in delusoria specie unus esset, ad tentandum patientiam ejus : unde demonibus dicebat : Jam scio quia nequaquam pater meus est, ideo confusi discedite. Qui statim dissipati sunt, ac velut fumus a facie ventis confusi discesserunt.

cum damna-
tum incen-
dientis

C 239 Paucis postmodum evolutis diebus, addidit Dominus evocare Virginis neptem, nomine Petronillam, quam tenerrime diligebat Lydwina, tum quia pulchra erat et pia, tum quia tempore grassantis inditiæ quorundam Picardorum socia fuerat inponis : unde et clauda remanserat. Qualiter autem hæc virgo, nepticula Lydwinae, placuerit amatori castitatis, sequens visio amicae facta demonstrat. Nocturno quodam tempore facta est Lydwina in excessu mentis, in quo vidit innumerabilem cœli civium multitudinem, quasi processionaliter incedentium, ita ut primo Patriarchæ, secundo Prophetæ, tertio Apostoli, quarto Martyres, et sic deinceps usque ad Virgines inclusive, sub alterno quodam ordine sibi invicem succedere discernerentur. Ferebantur vexilla, sequebantur luminaria splendoris insoliti : et horum congruitas ordinis usque ad camerulam Virginis pertendere videbatur. Qui cum illic starent eorum camerula congregati, visi sunt fons quoddam, quod in medio domus stabat, veneranter sumere, sumptumque eo ordine quo venerant seriatim ad sepulturam efferre : quos ipsa Lydwina cum

Post visionem
funeris a
sanctis
ducti,quod ipsa
tres coronas
ferens seque-
ratur,

duabus coronis in manibus, tertia super caput posita, D subsequi videbatur.

240 Porro cum Virgo ad semetipsum reversa ruminaret quod viderat, cœpit in se cogitare, si forte resolvenda foret de proximo : sed mox revelante Deo didicit, quod Petronilla neptis sua foret, quæ de medio praviæ nationis evocanda præmonstrabatur : insuper et certum diem transitus ejus Dominus Jesus sponsa Lydwinae revelare dignatus est. Rogavit igitur instanter Altissimum, quatenus consuetum diem febrim anticipare vellet, ut eo efficacius neptem, certo die morituram, consolaretur. Advenit dies præordinatus a Domino, qua Pontianus Martyr sanctus in Trajectensi diocesi veneratur, in qua juvenula virgo ad mortem laborare cœpit, in qua etiam circa horam undecimam virgo Lydwina febres expectabat. Mirum dictum ! factum est ut febres ille horribiles septem horas anticiparentur, in qua juxta meridiem circa undecimam venire debuerant, venirent summo mane hora quinta. Si quidem horripilatio et stridor invaserunt eam, adeo ut miraretur domestici : secuta sunt canina insperata, quibus finitis, tanquam leona, pro confortanda virgine adolescentula, vires resumere visa est. Cœpit virgo ad agonem tremula tendere, cœpit virago campidutrix virginis animum fidei et spei virtutibus communire : parat illa vasculum quantum resolvendum de proximo, promittit ista oleum infundendum ex Christi merito : sicque moribunda morituram confortat et consolatur in Domino. Sicque factum est ut virgo moriens duplicem coronam, quam se Lydwina in spiritu gestantem agnoverat, propter castitatem mentis et corporis, acciperet ; et tertiam, quam in capite per visum similiter portaverat, propter jacturam et læsuram gentis barbaricæ, quas passa fuerat, jam a Sponso coronanda possideret.

disce abitu-
ram neptem :quare anti-
cipari febres
suas petit,E
ut eandem
in agone
confortet,

241 Porro cum hoc modo præclara Christi famula tam officiosam familiaremque thalami sui secretariam, nec non et insoliti martyrii clientulam cœlo præmisisset, cœpit a Domino iterato multimodis castigationibus fustigari, cœpitque tristitia mentis indies humiliari : quin imo cœpit et ariditate mentis interiorius torqueri. Optaverat enim ante adventum tormentorum, de quibus dictum est supra, in vestigiis Christi collocari, quod adimpletum fuit per martyrium carnis exterius : optavit deinde, si bene tenerem, extra illa rursum poni juxta beneplacitum Domini, quod forsitan nunc factum est, per derelictionem montis infirmantis interiorius. Nam rem nimis mirandam dico : quippe mox, ut orbata fuit dulcissima nepte, dolorem incurrit pariter et mœrorem animi : ex quibus quodammodo solita consolatione rurum suspensa, derelictam se reputabat et abjectam.

en mortuæ in
morsificationem
incidit :

F

242 Cumque propter excessum doloris humani, se merito privatam pristina suavitate spiritus cerneret : cœpit novis imbribus lectulum rigare, et ex intus pectoralium sanguinera per os fundere : sicque rursum quasi novitia, Magistrum et Sponsum per singulos dies, ut redeat, invitare. Jamque dolores ut patientis, quia Dilectum offenderit ; jamque clamores mentis, quia Sponsum amiserit ; jamque coarctant angores cordis undique, quia non est qui medeatur. Terra ferrea super, cœlum æneum desuper, adeo ut cogatur dicere illud Psalmistæ : Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus ? Quondam deflere libebat annos adolescentiæ, cum peccatrice ad pedes Domini ; olim deflere complacuit proximo, quasi quatrduagium cum Martha, eorum Domino ; sæpius lacrymari decuit super passionem Sponsi, cum Matre Domini : jamque, ut olim, lacrymas eruent .

adeoque privati
ta consolatione
nobis solitis

Psalm. 11, 4

A cruentus fundere compellitur, super ablatum Dominum ac Magistrum, cum Magdalena ad ostium monumenti; cum quo merito potest illud dicere verbum: Ardens est cor meum, desidero videre Dominum meum, quero et non invenio.

inconsolabiliter luctet:

243 Superveniebant Religiosi ut consolarentur eam in diebus angustiae; concurrebant matrone devotae, ut relevarent mœstitiâ spiritus ejus: sed onerosus erat omnis consolator, angustiosus erat omnis sermo creaturae, quoniam solus Dominus spes ejus. Novissime clam veniebant ad eam Confessor et domesticæ, dicentes: Cur sic frustra consumeris? cur sic lacrymas fundis? Nonne te quandoque volente nos docere, audivimus, in die malorum memores esse debere et bonorum. Quibus dicebat: Quid mihi molesti estis, et ut quid semivivam mortificatis? ut quid super dolorem vulnorum meorum addere non formidatis? Qui nimirum dulcia dona Dei non sapuit, minus dolet, quia dulce ab amaro non discernit: qui vero dulcia Dei dona gustavit, et his subtractis omne amarum sumere cogitur, mors illi refrigerium est, dummodo rursus ad pristinam suavitatem redire spes nulla sit. Dicebatque Virgo: Utinam omnia molesta mundi subire deberem, salva semper voluntate divina, quam præpono, et consueta gratias habere possem. Non dolet amittere, qui pretium rei non pensat: minus autem dolet, qui non novit: minime vero dolet, qui non curat, sed contemnit.

B

sus ut peccatis attribuit;

244 Vidua quædam Deo devota, videns dilectam Virginem sic affligi, cordiali cum affectu suppliciter exposcit, quatenus sibi pure dignaretur adaperire, qualiter inter Deum et conscientiam suam ageretur. Quæ quasi vim passa, respondit: Peccatis meis demerentibus, omnibus suavitatibus internis, nupta circa gustum et perceptibilem effectum sanctissimi Sacramenti aliisque secretis donis ejus privata sum: sed hoc solum teneo residui, idque præcise de plenitudine divine bonitatis, quod pro solatio relictum est, quod vitam et conversationem amantissimi Jesu, a præsepio usque ad patibulum crucis, avida mente sine cogitatione quacunque aliena, perennro. Verumtamen hoc ratum habeas, quod, quantum ad internum ac pristinum gustum, in regionem longinquam abiit, in regionem dissimilitudinis abcessi, in regionem, inquam, amaritudinis, absynthii, myrrhæ et fellis usquequaque repletam. Nempe, videre meo, nulla consolationis alia superest formula, nulla alia remanet exercitandi facultas, quam Dilectum per noctes in lectulo crucis querere, atque præ dolore morientem atque a Patre derelictum, absque dulcedine spiritus, memorando revolvere: sicque sine nucleo saporifero, corticem insipidum decorticare.

C

Quanta hæc fuerit afflictio Virginis

245 Et quisnam nunc tam crudi atque indigesti spiritus vir aut mulier, qui cum dilecta nostra Virgine, intrinsecus et extrinsecus sanciatâ, pro redimenda Dilecti præsentia non congemat atque suspiret: pro cujus præsentia Maria mater, gratiarum plenissima, se cum Joseph triduo dolere dicit? pro cujus veneranda infantia Simeon vetulus, probatus et coronatus, tantum anhelare legitur? pro cujus glorifica transfiguratione Petrus, piscator optimus, ceterorum confratrum inremor, tria tantum tabernacula fieri, Evangelio teste, optare convincitur? cujus melliflua præsentia discipuli vel ad horum carere noluerunt? pro cujus emortuo corpore videndo et ungendo Magdalena tantum plorasse refertur? pro cujus in cœlo amabili assistentia Stephanus Protomartyr lapides dulces æstimat, et spiritum reddere prætolatur? pro cujus juvenila fructione Laurentius, prunarum ardorem sibi refrigerium præstitisse, clamabat? Unde mihi videre videor Virginem, pia impa-

tientia patientem, insuper et dicentem: Ingrediatur D putredo in ossibus meis et subter me scateat; eo videlicet pacto, ut dilectus meus, candidus et rubicundus, electus ex millibus, redeat rursus vel appareat: cujus ex præsentia requiescam die tribulationis, quo sursum ascendam ad populum æternæ salutis nostrum.

D
PER JOAN
BULGIAN

CAPUT IX.

De visitationibus suavissimis, a Domino redditis: et de patientia ejus in novissimis morbis, gravioribus primis.

igitur sitiens sitivit anima Virginis ad Deum fontem vivum, si quando veniens veniat desideratus, si forte redeat dilectus animæ, benedictus Christus Dominus. Erat insuper illis diebus desertæ Christi sponsæ singulare temporibus mediis exercitium, voce videlicet cordis ad Dominum clamare, in die tribulationis Deum exquirere, dies et annos antiquos in mente habere, de minutissimis defectibus spiritum nocte scopare, omnem consolationem creaturæ cuiuscunque renuere, sanguineas lacrymas (quas rosas suas vocabat) ab oculis educere, solius misericordiae ac justitiæ memurari, dicens cum Psalmista: Numquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet ut complacitor sit adhuc? Numquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Si procul dubio languidus amor amantem cruciat et affligit, hanc nostram Lydwynam, magnopere præ cunctis mortalibus mihi notis languore deficientem dixerō. Enimvero languidus amor et verus si fuerit, consolationem in mundo non recipit, sed abjicit omnia potius; non contemnatur carnis illecebris, sed vivit in ea purius; non superatur blanditiis, sed adhæret Christo tenacius, non fatigatur difficilibus, sed perseverat in eis ardentius; non superatur violentiis, sed vincit multo tenacius: non saturatur ligatus in corpore, sed sitit fontem avidius; fontem, inquam vitæ vivum, videlicet qui reficere solus potest, inebriare solus novit, dilectum satiare solus dignatur quando placuerit.

His probationibus prorsus expurgata

E
Psal. 76, 8

et ut amore Sponsi solidius firmata,

247 Sed quid immoratus fuerim? Discit et addiscit amabilis Christi discipula, per ejusmodi suspensionem consolationis et languidum amorem de novo convalescere, utilitatem præsentiae Dilecti noscere, propriam infirmitatem attendere, æternæ separationis pœnas metuere, an non fecte diligat agnoscere, charismatibus potioribus se coaptare, Sponsum diligentius querere, quæsitum gratiosius recipere, receptum cautius custodire, custoditumque delicatius possidere. Cœpit exinde cogitare, quomodo pessulum ostii sui quandoque juvenula non apernit per incuriam Dilecto, per negligentiam annosa habitum non custodierit, nec non quare ob hoc declinaverit atque transierit, licet in die plenioris misericordiae ad eam reversurus. Sicque cogitando, dies antiquos et dies æternos, quos quandoque in perpetuum possessura erat, in mente habuit: sicque spiritualis harmonie organum plectro profundæ discussionis moderari cœpit: sicque finaliter pure ac nude, more ancillæ in manibus domine sue, sub flagellationibus se iterato subegit.

humiliorque et cautior reddita in futurum,

248 Dum igitur mensibus quinque continuis, in ablatione pluviae cœli et roris, sic arefacta jaceret; nihil aliud videbatur quam humilis Chananea, quæ se caniculum reputari non horruit, quanquam mulier Sareptana, duo ligna, videlicet præsepiti et crucis, colligens, quæ pauperiem suam recognovit; quamque pallescens coram magno Assnero et deficiens Esther, quæ tensam virginem regiam osculando humiliter amplexatur, et quidem cum ea merito loquitur ad Sponsum: Vidi te Dominum quasi Angelum Dei,

post quinque desolationes ejusmodi menses,

et

A et confurbatum est cor meum, præ timore gloriæ tuæ; valde enim mirabilis es Domine, et facies tua plena est gratiarum. Quoties in pariformi verborum sententia proruperit coram Domino, quoties in faciem spiritu corruerit, quoties exanimata, quoties vultus ejus in diversa mutatus fuerit, calamus non exaret, lingua non explicet, sed potius tacite cogitet, qui dulcedinem Domini gustare multum aut parum expertus est. Continam revertatur Dominus, et loquatur ad cor Virginis! utinam complacitior fiat, qui cor Assueri in mansuetudinem convertit! utinam sustentet dilectum in ulnis, et parvule ac humiliatæ nostræ blandiatur!

in festo
Visitationis

denuo a
Domino
visitatur.

249 Querens quæsit dilecta Dilectum, et querens invenit: quippe qui quærebatur, adstabat: et quæ quærebat ignorabat, quia staret post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Factum est autem ut in solemnitate Visitationis gloriosæ Virginis Mariæ, quæ secunda mensis Julii ab Ecclesia colitur, quando Virgo nuptam conjugatam, Rex militem, Deus hominem visitasse leguntur; tunc etiam Virgo nostra visitaretur et faciem suam sponsæ Sponsus ostenderet, qui diu latuerat, vocemque dulcem sonare faceret in aures dilectæ Dilectus: ad cujus aspectum exultavit spiritus, ad cujus vocem liquefacta est anima, ad cujus odorem revixit mortua, ad cujus contactum commota sunt viscera, ad cujus amplexum contremuerunt omnia Virginis ossa, dicentis: Auditui meo dabis gaudium et letitiam et exultabunt ossa humiliata. Profecto jam clarescere cepit sol, qui prius fuerat sub nubo: jam nimbosus imbris polus umbrari desit, jam tempestatem serenam ævum secutum est. Tanta enim in reditu Dilecti Virgo Deo dilecta suavitate repleta est, ut ingredientibus cellam ejus paradisi aromatum merito videretur. Sane per hoc domesticus ejus dabatur intelligi, quod cœlestis unguentarius ejus interna curaverat vulnera, cujus circumflua taliter diffundebantur perceptibiliter oblectamenta.

cum cœlesti
fragrantia,

quæ apud
eam deinceps
perseveravit

250 Viri autem et mulieres, qui tempore visitationis hujusmodi casualiter advenerunt, cum inexpertam, et incredibilem redolentiam illic esse sensissent, admirantes instar filiorum Israel dicebant: Quid est hoc? Nempe fragrantiam talem nunquam percepinus. Dic nobis, Virgo, unde hoc? Quæ respondit: Non inus novit quid sit, et unde sit, quod sentitis. Unum, inquit, vere nosco: utpote cum me homines aliquid magni dicant et arbitrentur, mulierculam fragilem me fore persentio. Sciebat quoniam in die bonorum memor debeat esse et malorum; et quod cum labore acquiritur, cum amore ac fervore possidetur. Sed factum est exinde, ut ea quæ tremula Virgo nitebatur abscondere, propter humilitatis margaritam, Dominus patula fama livulgaret suam ad gloriam. Erat quippe post tribulationem illam anhelitus ejus oleo spirans et redolens adventantibus, ut quando vel sudans vel movens aut mota paulisper sentiebatur, alabastrum unguenti pretiosi aut vasculum unguenti electi, magis quam corpus humanum, crederetur.

ex hinc ad
terminum
suum festi-
nans

251 Ex tunc cepit quasi ad terminum sui cursus indies festina tendere, et indefessis Sanctorum recreationibus crebrius recreari, ut etiam hiemah tempore nunc suffulta violis, nunc liliis, nunc rosis, et aliis floribus, fragrantiam tribuentibus, quasi e paradiso deliciarum videretur advenisse. Stabilita sunt denique bona illius in Domino, cepitque ut gemma vitis per humilitatem, quasi nil boni fecerit, de novo succrescere; quasi palmes florens, redolentis ædificationis in populos odorem dispergere; quasi botrus Cypri in vineis Engaldi, ad radios veri solis maturescere; et quasi purissimum ac defecatissimum vinum libaminum, se Domino totam sacrificare.

Non amodo turbabat eam mane aut vespere, non longum aut breve, non altum aut profundum, non carum aut asperum, non amarum aut dulce, non dies aut nox, non confusio aut gloria, non alienum aut proprium, non corporea aut incorporea substantia aliqua, non ubertas aut ariditas spiritus, non adversa aut prospera: sed omnia, dummodo ad bonum et ad malum neutra sint, secundum quod ab illo imperiali summi Regis ac semper angusti aula procedere dignoscebantur; ita apud spiritum Virginis, resolutum et in Deo stabilitum, quodammodo æqua lance librabantur.

252 Nihil aliud de se sentire voluit, post humiliationem a Domino sibi factam, quam opus fore fictile sub manu figuli; nil aliud confiteri coram hominibus, quam fragile vas et femineum in rota versatili; nihil aliud coram Angelis præclamare, quam abortivum marcidum et inutile, ab utero projectum, sub sola spe miserantis Dei. Quisnam fidelis inter adolescentulas filias, amicas, aut sponsas nostri temporis, sicut Lydwina, ingrediens et egrediens ad imperium Regis? Dicit ergo: Bonum quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas, et iterum, Dixi nunc corpi, hæc mutatio dextere Dei excelsi. Flagrabat exinde, Christo in cruce confixa, desiderio mirabili suum in cœlis sponsum attingere, cujus sigillum tecum tenebat in corpore, pro cujus reverentia meruit sanguinem fundere, cujus nutu decreverat plagas et ulcera suscipere, cujus in absentia languentis amoris sagittas didicerat sustinere. Ceperunt ex tunc multiformis morbi insignia, quasi gurgues aquarum, per singula membra Virginis rursum effluere, ut non esset dare vacuum in toto corpore, quin ad patendum vivaciter; nec portio virtutis in anima, quin ad promerendum efficaciter a Domino cooptarentur.

253 Sunt infirmitates aliquæ, potius autem inflictæ divinitus reprobis plagæ, quas diversæ linguæ nationum diversis vocabulis vocant, et quæ physicæ speculationi non subsunt, monstruosæ et demonio similiore; et has felix Christi discipula nunquam in terris habuit. Ceterarum autem virginearum et naturalium, de quibus Doctores facultatis medicinæ loquuntur, nullam evasit: sicuti et qui audierunt ab ore ipsius dum viveret, attestantur. Simples autem et permixtas species ægritudinum, transcendentem modo et physicæ considerationi minus solito, semper ab initio sui stratus, sæpius magis dixerim, perpessa est: circa finem tamen vitæ hujus gravius, ut merito Teutonico nomine, Lydwy., Latino vero eloquio, Patere diffuse vel late, nomen sortita, B. Patientia meruerit appellari.

254 Morbum autem Epilepticum ter in nocte una circa finem annorum sustinuit: sed nec ante nec post quidquam talium de ea quis percepit: ipsa tamen se una tantum nocte morbo illo gravi deiecientium familiaribus prædixit; atque quatenus eam observare dignarentur, instanter rogavit. Cumque super hoc argueretur, cur tēgritudines has de manibus Domini precibus non abigeret; cum satis suis reliquis abundaret, ait: Nemo reprehendat in hoc Dei super me judicia: nam qui mihi præbet virgam, parat insuper et multum gratiam. Apoplexiam et amentiam passam fuisse ab his qui viderunt accepi; de qua amentia signanter prædixerat eundem de familiaribus suis, quia sic volente Domino fieri oportuit. Ad mediam horam vel circiter semel tantum id ab una familiarium observatum est, sed nec antea nec postea contigit ei. De apoplexia vero quoties accidit nescio. Interrogata quoque quomodo se tempore dementiæ habuisset, respondit. Nil aliud mihi videbatur, quam sensus meos per aera sparsim volare seu circumferri.

255 Ut autem Dei femine gloriosior corona perficeretur

D
cum magna
et constanti
quiete animi,

deque seipsa
humillime
sentiens,

E

cepit omni-
bus in mem-
bris

omnigenas
experiri in-
firmitates,

F

cum epilepsia,

apoplexia,
amentia,

A ficeretur, cœpit ad ultimum in regione cerebri, quasi malleationibus novis, admodum contorqueri, et chronicis passionibus adjunctis novissimis, quasi sub torculari, denuo cruciari. Nihil quippe aliud vidisses ante mortem nisi corium quoddam, ad calorem ignis contractum, nervisejus, velut chordis in ligno citharæ, prætensis; ossibusejus quasi in frixorio confrixis. Calculum autem, de quo prædixerat, quod grossitiem ovi columbæ contineret, et mortem inferre deberet, in regione inferiori signanter duobus mensibus perpessa est; adeo ut infra unius horæ spatium ter usum linguae perderet, in membris se contrahendo rigesceret, dentiumque particulas præ dolore minutatim emitteret, et pene exanimis jacens adstantes ad amaras lacrynas præ compassione commoveret. De apostemate virginæ uberum, de excessivo dolore dentium simul et oculorum, de aliis passionibus quantum circa finem tulerit numquam satis describero: quippe qui potest capere capiat, qualiter et quantum possit in virginæ Dei spiritus; et postquam cœperit, dicat Ecclesiis. Et si mirabilia Domini, dolorum et internarum consolationum, quis de prædictis noluerit intelligere vivus; forsán quandoque Deo dante discet moriturus: hortatur enim Scriptura,

B Intelligite insipientes in populo, et stulti aliquando sapite.

CAPUT X.

De mirabilibus factis a Domino circa restitutionem membrorum ejus, et quomodo mortem suam prænoverit atque prædixerit.

Praeterea, ne cuiquam detur mordendi vitam pariter et mortem Virginis occasio, qualiter de aliquibus membris ejus, tam exterius quam interius, Deus omnipotens providerit, videamus. Prædictum est superius quia brachium Virginis dextrum ignis materialis, quem vulgus sacrum vocat, usque ad ossa consumpserit; et quod nervi instar chordarum in cithara positarum libere plecterentur; rursumque dictum brachium tempore multo, uno tantum firmiore nervulo pendulum, reliquæ massæ corporis cohereret. Sane universis præsentia scripta visuris notum fieri velim, quid ante mortem de brachio contigerit. Attestantur litteræ Scabinales, quatenus institis ac fasciis ligatam Virginem circa scapulas gyrari oportebat, alioquin in minutas partes, præ membrorum marcore, suo tempore defecisset: cumque universi medici, quemadmodum superius enituit, pariter et chirurgici, de sanitate Virginis desperarent; longo dein temporis decursu supervenit quidam, quasi missus a Deo, vir in chirurgica arte peritissimus, qui se, ceteris membris derelictis in esse suo, brachium ipsum redintegraturum dono Dei spopondit. Et facto cataplasmate de balsamo, ut disserebat, non sophisticatedo, supposuit illud in locum, juxta exigentiam membri patientis et facultatis suæ.

237 Item et Virgini dixit: Spero in virtute Dei brachium istud in locum suum reponere: sed id ratum teneas, quod quancumque medicamine redintegratum fuerit, numquam libera fies ab ulceribus et apostematibus, in musculis ipsius brachii pariter et carne reliqua pullulaturis. Virgo quidem sapienter, uti sapiens erat, hoc audiens, gratias egit: sed quemadmodum vir dixerat, non obstantibus pretiosis cataplasmatibus aut integritate quam chirurgia procuravit, numquam ab hujusmodi eruptis, post hujusmodi clausuram, libera permansit: quinimo usque ad exitum animæ de corpore, nunc pars, nunc totum brachium frequentia apostematum, ut pridie ac nudius tertius, immobile fuit. Quapropter cœqualibus dicebat: Videtis quod brachium dextrum, mihi

quondam redintegratum, pro exercitio majori, ob continuo pullulantes ulcerationes seu apostematationes de loco suo movere non valuerim: nihilominus confidens confido in omnipotente Domino, quatenus antequam anima resolvatur a corpore, utraque manu ipsum glorificatura sum in laude: quod et postmodum factum fuisse, sed in loco suo, comprobabitur.

238 Insuper et hoc silentio prætereundum non reor, quatenus interiora quædam, utpote pulmonem, hepar, splen, et alia membra contigua, priusquam ad Christum migraverit, in solidum et in integrum rehaluerit, a Domino non dubium restituta. Venerunt nonnulli, curiosi scire plus quam zelosi sapere, ad Virginem, dicentes: Cum sæpe de te, soror, dici perceperimus, quoniam hepar, pulmonem ceteraque membra præsertim intestina, frustatum emiseric, et vermibus infinitis scaturieris; iudicia nobis, quomodo sine his vivere potuisti. Quibus humilis Virgo respondit: Utique verum est, teste Deo et conscientia, quod audivistis, videlicet quod membra illa frustatum amiseric, quæ quondam Deus per naturam contulerat; et quia vermes multo tempore de corpore meo ebullierunt, patulum est; et quod molestum fuerit naturæ meæ dicta pati, non latet: verumtamen quid Dominus de multitudine suæ potentiae postmodum in me suppleverit, novit hoc ipse. Quasi dicere velit: De membris, quæ natura primitus dedit, per frustula perditis, assentior ita fore ut dicitis: sed suppletionem eorum, quæ gratia Dei sola post privationem secrete retribuit, nec nego tacita, nec aperte vobis revelare curabo. Etenim qui ad formationem Evæ carnem supplevit, et qui naturæ formandi membra corporis concreavit naturam, naturam naturantem, naturatamque præstando Deus, hoc sibi cum ceteris transcenderet retinuit, quod purus physicus capere nescit. Quapropter non mirum si animales homines Virginis verbum non intellexerunt.

239 Hinc est plane, quod ubi ex factis, dictis, morbis, curis, gratis ejus plerisque devotis viris ac mulieribus data est laudis magnificæ causa; ceteris philopompis, qui supra se ambulare satagunt, justo Dei iudicio, tamquam fascinatis, permittitur mordacis ruinæ materiæ. Sicut enim continet Scriptura: Positus est Dominus in ruinam et in resurrectionem multorum; non quia causam ruinæ dederit, sed habitata malitia hominum ita præsumpserit. Sic forte permittitur et hic; utque est positus Dominus sponsus ejus in signum, cui contradicetur: posita est sponsa ejus electa ut eum imitetur, præsertim a philopompis hujus seculi. Rursum scriptum est: Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva: nesciunt terreni philosophantes, humotenus dejecti, nondum per fidem theologum illuminati, super astra scandere, nondum quæ sunt spiritus sapere, nondum quam mirabilis sit Deus in operibus suis penetrare. Quid mirum? Contigit interdum etiam aliquem Theologum, nondum deiecatum, sublimia scire, dicere ac trutinare; sed nondum secundum spiritum sapere: quid igitur mirandum, si contingat quandoque dubitare merum physicum, non Theologum.

260 Judicet de Virgine Theologus philobiblius et Scripturarum zelator expertissimus; assentiat physicus, sed cum muliere alienigena pilos abjiciat, ungues radat, vestes lavet: primitus simpliciter credat utique, quia Deus omnipotens possit: veraciter confiteatur, quia omniscius novit; fideliter arbitretur, quia clemens et bonus velit, in sexa femineo sicut in masculino, in paupere sicut in divite, in barbaro sicut in Græco, in piscatore sicut in philosopho, mirabilia sua supra omnem intellectum efficere, sicut ab ævo et velut a diebus antiquis. Quid miramini in muliercula virgine, paupere Hollandrina, in terra

D
PER JOAN.
BRUGMAN

restituuntur
eodem intestina sua,

E
supernaturali
quodam modo,

et curiosis
scrutatoribus
impenetrabili;

Luc. 2, 34.

F
Psal. 68, 24
ut de Virgine
non præsumeret judicare alius

quam fidelis
Theologus,

scelissimo
calculo,

aliisque novis
doloribus

Psal. 93, 8

Brachium
dextrum re-
solutum,

et aliquantulum
restitutum,

sed ulceribus
plenum,

ac pene
immobile,
redintegratum
prædict.

PER JOAN.
BRUGMAN.
Dei opera
humiliter
venerari
doctus

A simplicium piscatorum nata, Deum ac Dominum tot stupenda fecisse? Quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit, dum fundavit terram, dum de costa formavit Evam, dum signa sua in medio Ægypti emisit? Quis virgam Moysi in colubrum, et rursus colubrum in virgam convertit? Quis leprosam manum Moysi effecit, et rursus sanavit in instanti? Nonne Dominus? Maria soror ejus septem diebus immunda, et Naaman Syrus a lepra sub Elizeo mundantur: Ezechias moriturus ab Isaia dicitur, et tamen curatur; Moyses in monte et Elias in deserto pascuntur, sine manu mortalis pistoris: Heliodorus flagellatur in templo, nec vidit flagellantem: Hieronymus vapulat in spiritu, et plagas lividas portat in corpore; sistitur in judicio, reperitur tamen in lectulo: videtur Ambrosius in Mediolano, et exequias celebrat Turonis in Francia. Quid plura? cæcus videt, claudus ambulat, leprosi mundantur; omnes quidem currunt aut portantur, sed per diem tantum unus mundatur; Petronilla clinica protinus a Petro surgere jubetur, surgens ministrat, et post ministerium iterato in lectum suum redire præcipitur.

et eorum
non querere
rationem:

B 261 Quis omnium istorum et infinitorum aliorum, tam naturalium quam supernaturalium operum, mihi dabit rationem? Nonne dices, quia Dominus hoc facere potuit, et hoc facere novit, et hoc facere voluit? Dominus, inquam, virtutum, Dominus Sabaoth, Dominus creaturarum omnium, Dominus universæ terræ. Unum igitur opus fecit Dominus in terra nostra Hollandiæ, et omnes miramur: totum hominem formavit, totum hominem prostravit, totum hominem exteriorem a planta pedis usque ad verticem capitis vulneravit, totum hominem pro libito suæ voluntatis rursus curavit: et quis eum reprehendit? Nonne Scriba curiosus, nonne Judæus invidas, nonne carnaliter sapiens? Qui igitur de his omnibus pie sentire voluerit, non dicet impossibile omne verbum, quod de Domino hactenus in Virgine factum, dictum, aut scriptum est: qui verò duræ cervicis est, respondeat ad ea quæ superius tacta sunt, et concedimus ei; sin autem, captivet intellectum in obsequium Christi, addiscat sapientiam veri non fumivomi Theologi, assumat formam humilis discipuli, et credat nobis; proinde confiteatur, quia potens est Deus visitare corpus et animam hominis, nunc alterum vel utrumque simul passionibus, nunc ulterutrum consolationibus refovere; nedum in uno atque eodem corpore, sed et eodem tempore, videlicet mense, die, hora: sicuti oculata fide in aliis Virginibus in Hollandia et alibi indes experimur.

hoc enim
stultum est

divinaque
potentia in-
juriosum.

C 262 Numquid abbreviata est manus Domini? An oculus hominis nequam, quia solus Deus bonus est? Et dico: Dominus percutit et sanat, vulnerat et medetur, pauperem facit et ditat, mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit: et omnium operum ejus causam investigare stultum atque periculosum est. Si quis nucleum nosse cupiverit, dicam illi, Dedit revera gratiam tantam Dominus Virgini suæ patientissimæ, ut quando Custos ejus, videlicet Angelus, vel ad modicum movere dignabatur eam vel tangere, frequenter facies ejus resplendebat splendore nimio, corpus vero instantanea roborabatur integritate, odor fragrans diffundebatur e membris ac pectore, soavis utique valde. Quid plura? manebat nihilominus ad surgendum impotens, et ad sustinendum capax; ad ægritudines valitura, volutabatur ad consolationes divinas; rursus mendica visitanda diluculo, probanda subito simul in eodem corpore eodemque subjecto. Quis sapiens et investigabit hæc, et intelliget misericordias Domini? Sed quid? Audiens sapiens sapientior erit, et intelligens gubernacula possidebit: pertinaces vero in omnibus peccabunt adhuc, nec credent in mirabilibus ejus.

263 Ipsa quoque longe priusquam migraret a seculo pluries dissolutionem sui tabernaculi præcivit atque prædixit imminere. Consueverat siquidem, ab initio visitationum Domini, Confessori suo nec non et aliis familiaribus, palliatis verbis, qualiter arborem admirandæ speciei, plenam rosarum gemmis vidisset, dicere; et quomodo ab Angelo intellexerat non visuram se mortem, donec arbor eadem plenum susceperet incrementum, gemmæque rosarum quas viderat patulam acciperent aperturam. Et cum quaereretur ab ea, si dicta rosarum arbor ad perfectum usque venisset, respondit. Arbor illa pene et plene concrevit, gemmæque rosarum ad apertam sunt: ea propter de proximo me resolvendam non diffido.

264 Una quoque dierum, dum sic solitaria jaceret, rapta est dulcedine quadam spiritus in paradysum, ubi tres portas vel introitus contemplabatur: et cum ad introitum primarum duarum admissa fuisset; vidit ex tertio radios splendidiferos emicare, qui supra modum, radios solares excedere videbantur; ad interiora vero tertiæ portæ, cum præstolaretur intrare et jam illuc gressum tetendisset, occurrit ei avus ejus, cujus vitam in principio deteximus, videlicet Joannes Petri, qui cum apertis brachiis atque familiari contuitu, quasi eam introducturus, advenit; sed ad ultimum dilectæ filiæ dixit; Dulcissima filia mea nondum tibi ingressus patet in hunc locum: etenim utile non foret eis, qui tuum sibi postulant adjutorium; nec cederet tibi ad meritum, minus animabus in purgatorio conferres suffragium, minusque Domino dares honoris et laudis sacrificium. Porro cum perfereris omnia quæ Dominus decrevit de te, libera conregnatura nobis ipsa conscendes. At vero felix nimium Virgo, cum ad se reversa fuisset, gloriæ quam viderat fit sane cupida et verborum senioris memor plerumque anxia; nihilominus ad patiendam quæcumque vellet Omnipotens, pro honore suo seu proximorum et sua salute, promptissima.

265 Successit post hoc nocti dies, tenebris lux, et poenis unctio tanta, quod cum Prior quidam Venerabilium Canonicorum Regularium S. Augustini, ab ea rogatus concito gressu venisset; tantam ibi sensit suavitatis fragrantiam, ut de promptuario visitationis divinæ jacentem Christi filiam ac sponsam non dubitaret advenisse. Sedit igitur juxta eum Prior Canonicorum venerabilis et profusis verbis ceperunt alterutrum loqui de cœlestibus gaudiis. Tandem desiderio flagrans conclusit Virgo dicens: Rogo te, dulcissime Pater, quatenus in his Paschalibus solenniis, dummodo commode possis, ad me filiam tuam pauperulam redire digneris; latius autem forte collaturus de his quæ in præsentiarum concepimus: si tamen me superventem non inveneris, orato quæso pro me. Quo facto patuit, quoniam Paschale cum suis Sanctis decantaturam Alleluia se credidit, quæ necdum divinis colloquiis satiata de gaudiis cœlestibus, ipsum fontem vivum videre, de ipso pleno haustu bibere, in ipso semper vivere, sitiens sitiebat. Nempe se in diebus Paschalibus deponendam, vivæ vocis oraculo quibusdam prædixit: sed diem explicare noluit. Optaverat enim sola cum Christo remanere moriens, futuro tempore, sicut in sequenti capitulo clarius apparebit: quapropter determinatam horam aut diem non insinuavit.

266 Quidam eo tempore interrogabant eam, an tempore sui transitus aliqua miracula Dominus ad gloriam sui nominis facturus esset: et si forte disposuisset, eam de terra post mortem elevare. Quibus ipsa respondit: Potant, inquit, simplices homines in morte mea mirabilia se visuros de me, sed non videbunt: verumtamen quid Dominus factorus sit post transitum

D
Intelligit
Virgo se jam
culo matu-
ram,

sed pro utili-
tate proximi
adhuc modi-
cum differri?

E

Priori cuidam
eam visitanti

F

Indicat obscu-
re, se moritu-
ram in
Paschate,

neque miracu-
la facienda
in sua morte.

A transitum, non interest mea perscrutari nec dicere : quoniam creatura et instrumentum ejus suum, illique subjecta est anima mea. Proinde deprecor instantes omnes amicos meos, tam praesentes quam absentes, quatenus infra trigesimum annum post sepulturam meam non me moveant : sed quid post tringinta annos Dominus operari voluerit, solus ipse novit. Donavit illi Dominus per spiritum videre formam sepulturae, sicut aliquibus revelavit in vita : ex qua re ne super mudam humum simpliciter poneretur devote supplicavit ; viso quia solo Deo duce ac magistro, contra naturae morem, ultra annos tringinta pes infirmantis et languidae terram hanc corruptibilem non calcaverit unquam. Statuit quoque Virgo suae sepulturae, sicut ab Angelo acceperat, omnia necessaria praeparari : insuper et domesticas hortabatur, quatenus omni dilatione semota corpus emortuum sepelire sollicitarent. Sic quod suum erat mulier sancta cum omni humilitate proposuit et fecit : sed ad gloriam suam aliter Dominus disposuit et effecit, tanquam nimirum qui gloriosus est in Sanctis suis, mirabilis in vermiculis, faciens et factururus prodigia multa.

et sepulturam
praedinat.

B

CAPUT XI.

De mirabili unctione Virginis hujus, nec non de felicissimo transitu ejus ex hac vita.

Vergente igitur vita ejus ad occasum, cum jam instaret dies nuptiarum Virginis, jussit ad se convocari omnes domesticos, quibus insimul aggregatis in hunc modum prorupit : Rogo, inquit, humiliter et deprecor vos omnes in Domino Jesu Christo, ut quidquid per negligentiam aut incuriam meam, verbo vel facto, adversus vos aut vestrum quempiam, pauperula deliquerim, illud mihi de cordibus vestris indulgere dignemini, propter pium Deum : cuius caritati vos de cordantimis meis et nunc et semper recomendo. At illi tenerrima compassione suffusi, pro lacrymis lacrymas, pro precibus preces, pro votis vota reddentes, dixerunt : Nostram, o carissima soror, non offendisti verbo aut facto praesentiam ; sed omnimodae virtutis ac patientiae nobis exemplar extitisti ; qua de re bene faciat tibi misericors Dominus, praesertim in die qua te vocaturus fuerit. Nostri tamen miserta, quaesumus, dum veneris in amplexum Sponsi atque in regnum Patris, memor esto.

Erratorum
veniam postulat
Virgo a
domesticis,

C

collacrimantibus,

268 Quisnam haec videns et audiens in lacrymas non resolveretur ? O si pro certo certum diem sui transitus agnoscerent, quomodo sustinerent ? Plorant et sperant : timent et nutant : collacrimantes, ignorantes quoniam auferetur eis in proximo Lydwina, sanctae patientiae speculum, excellentissimae famae Virgo, sacri vestibuli lumen, devotarum animarum iubar, continentium omnium curus insuper et auriga. O quam luctuosa dies igitur dixerim domesticis ? Si matrem-familias perdere, si filiae familias prompuarum praemittere, si convicanei cellam illam pigmentariam evolare praenovissent ; nedum affluisset necessarium consortium, nedum affluisset devotum vicinorum contubernium, nedum affluisset omnis multitudo civium, sed et cunctarum vicinarum urbium populus turmatim concursasset. Fuisset hinc dubium, propter famam ipsius Virginis, quae totam regionem perculerat, tam innumerabilis plebis tumultus ejus in extremis ; quod verosimiliter, ut post transitum ejus postmodum apparuit, periculum aliquod fuisset subsecutum. Ea propter Dominus dilectam praevenire dignatus est secreto silentio, ne fortassis ante porcos margarita jaceretur.

neque scientibus tam
prope ejus
flum adesse,

269 Nempe nostra victoriosa virago, sub malleo supremi architecti mirabiliter expolita, et sub arti-

ficio coelestis Bezeliel mirabilius deaurata, cum dies proxima Paschae rutilare coepisset, immenso gaudio perfunditur ; atque in Resurrectionis Christi gloriam, quamvis perfunctorie, dulciter modo ineffabili absorbetur. Siquidem amodo pondus gloriae Dei fatigata non sustinens, instantissime deprecatur Dominum, quatenus pro libito voluntatis, Passionis suae vernaculam, in odorem unguentorum suorum, trahere dignaretur : quam tot annis virga sua et baculo consolatus est, in hoc mortali carcere. Non enim poterat, praereundantia teneritudinis letitiae, quam Dominus tum temporis ei familiariter ostendebat, amplius corporis sarcinam ferre : quapropter cum Paulo liberari de carcere mortis, hujus desiderio desideravit instantius, ac Pascha cum Christo et fratribus suis manducare perenniter in gloria postulavit.

270 Sane igitur qui solus percusserat, solus mederi studuit ; et qui solitariam suis stigmatibus insignire voluit, cum isdem sponsam suam sacra unctione, ipso die Paschae, perungere non abhorruit. Quod autem de unctione dicturus fuero, id ab eis accepi, quibus ipsa post mortem Virgo devota Lydwina personaliter dignata est revelare. Nec mirum si solus solam in secreto conclavi perunxerit Dominus, quia simile de nonnullis pie creditur contigisse. Simile dicitur de B. Dionysio, quem celebrantem Parisiis in carcere, suo Corpore communicavit Dei filius, dicens : Accipe hoc, care meus, quia maxima mecum est merces tua a. De B. Antonio Paduano b dicitur, quia Fratribus sacram unctionem deferentibus dixerit, Habeo unctionem hanc intra me ; sed etsi necesse non sit ut mihi faciatis haec, verumtamen bene placet, et utile mihi est. Quibus exemplis satis claret, Christum Jesum, suae salutis, quam effecit, ministrum iterato fieri, aliquando non dedignari ; maxime hujusmodi, quibus vel meritum, vel solitudo, vel privilegium operae pretium est, cujusmodi Virgo nostra fuit ; meritis plena, ulceribus circumfusa, sub domuncula latens, populis famosa, Christi stigmatifera, non dubium extitit praecunctis virginibus nostri temporis singulariter singularis et admiranda.

271 Cum igitur cunctis domesticis absentibus, in ipso diluculo diei Paschae contemplando jaceret ; ecce de summis caelorum advenire Dominum Jesum Christum vidit : quem diu, praenuntiante Angelo suo, venturum expectaverat, cum beatissima genitrice sua Maria, cum duodenario Sanctorum Apostolorum numero, Sanctisque permultis et Angelis regni coelestis. Posuit autem se Dominus Jesus ad dexteram lectuli, gloriosa vero mater ejus ad sinistram ejusdem, ceteris omnibus existentibus decenti ordine per circuitum. Vidit denique ibi mensulam ornatum atque in eo vasculum decentissimum, quasi sacri unguenti contentivum, crucem pulcherrimam et cereum luminosissimum, qui totum cubiculum miro modo illuminabat. Porro quia totum corpus ejus tunc temporis universis angustiis, a summo usque deorsum, quassabatur ; placuit ei, cui morituro non fuit species neque decor, dilectam unctione sacra communire. Supervenit enim splendor circumfulgens totum corpus virgineum, ita ut sese, reverenter discoopertam ab Angelis, minime videre in illo lumine valeret. Vidit proinde Dominum Jesum Christum in medio tam mirandi splendoris, quasi Sacerdotem praeparatum, indutum et ornatum, atque singula membra corporis ungi solita, sine aliqua prolatione verborum, iungi persensit. Quibus quidem perunctis, tegumentum revolvit supra se rursus ab Angelis percepit.

272 Christus quoque cereum in manibus ejus dedit, et cum matre sua tenuit : Crucem autem, usque ad

D
PER JOAN.
BRUUM N.
que jam
festinabat
absolvi et
esse cum
Christo,

a quo in die
Paschae (ut
ipsamet re-
velavit post
mortem)

E

a
h

in magno
Sanctorum
comitatu
apparente,
f

coram eisdem
iuncta,

PER JOAN.
BRIGMAN
certaque quod
absque
purgatorio
esset ad
celum transi-
tura,

A ad horam transitus invisibiliter duraturam, illic stantem reliquit. At illa, cum peruncta foret, cœpit Dominum deprecari dicens : Obsecro, piissime Domine, ut sicut per temptisum ad me parvulam ancillam tuam inclinare dignatus es, tuisque sanctissimis manibus corpusculum meum inungere non abhorruisti; quatenus vitæ terminum sic passionibus et doloribus ampliare velis, ut ergastulum corporis exiens, vultum tuum sacro-sanctissimum sine alio purgatorio valeam contemplari. Cui Dominus : Audivi, filia, orationem tuam, et exaudivi te : post biduum cantabis Alleluia cum sororibus tuis Virginibus in regno Patris mei. Et his dictis, disparuit. O quam magna letitia circumfunditur, quæ post biduum sic ad epulas a sponso vocatur? o nobile depositum, quod tanti Pontificis ministerio potitur, quod tam sancta unctione delinitur, tantoque officio et beneficio visitatur! Numquid talis phoenix visus est in terra nostra! numquid aquila talis medullam talem attraxit? Utique rara avis, magnarum alarum plena plumis, volavit ad Libanum, et tulit inde medullam cedri.

B 273 Post hujus quippe unctionis suavitatem, socium Angelum et collegam habebat, cum quo velut amica cum amico familiariter loquebatur. Intellexit quidem Dei sponsa, propter hoc se pauperulam, in ministerio Uctionis, soli Domino reservatam: quandoquidem corpusculum, vernibus olim patulum et infinitis mortibus deformatum, soli Domino dedicaverat; et spiritum in membris virgineis illibatum servans, sub spiritu patientiæ depuratum atque possessum, velut holocaustum medullatum sacrificarat. Crucem autem ideorelictam acceperat, ut torcular mortis calcaret sola; et omnem cogitatum omnemque congeriem passionum ad finem ipsum, in ipso qui nudus et solus pendit in cruce, protinus jactaret. Mane itaque facto, cum nullus viventium adhuc nosset quæ facta fuerant, venit D. Joannes Walteri Confessor ejus more consueto, ut de micis ejus et visitationibus quantillum sortiretur. Viderat enim illam nocte illa per spiritum, eum Angelis et Sanctis gaudentem et jubilantem : et ideo magis magisque novitatis aliquid, odoratum, visu pariter et auditu, a Virgine studuit investigare; et veniens, tam excessivam quamdam quasi balsamati unguenti fragrantiam odoratus est, ut ore, naribus totisque sensibus satiari non valens, in ebrietate quadam spiritus inferret, dicens : Congaudeo tibi, soror, atque summo opere congratulor, quoniam hac nocte fueris in júbilo. Scio enim quod Dominus te sua bonitate visitare dignatus est; et quia vestigia suavitatis hæc reliquerit, oppido patet. Dicite igitur mihi, quomodo tecum agitur? Nonne se venturum in brevi Sponsus tuus prædixit? numquid Alleluia novum cantabitur. Obsecro te, filia, si fieri possit, dicere ne pigriteris. Cui beata Christi sponsa dixit : Gratias ago Domino Deo meo, quoniam ancillam suam absque meritis meis visitare dignatus est. Sed id velim noveris, quia statim crescent labor et dolor in corpore nimis. Ceterum te latere nolim, quando decantare noverim novum Alleluia : spero præterea me cum illis quos vidi illud ipsum cantaturam, leviusque et mitius me habituram omnino nullatenus diffido. Quod plane de morte sua vel transitu dictum non ambigimus, sicut postremus tertiæ diei Paschalis ostendit eventus.

et novæ
fragrantia
suavitatem
spirans

fatetur Con-
fessario brevi
se moritua-
ram,

feria 3 Pa-
scha petit so-
la relinqui
cum puero,

274 Porro cum illustris Dei famula Dominum sedula prece multo tempore rogasset, quatenus absque cujusdam hominis consolatione solitaria mori posset, tamquam sola cum Sponse torcular calcare gestiens; ut non remaneret vir aut mulier in domo de gentibus omnibus secum, pia in lustria laboravit. Adveniente quippe feria tertia Paschæ, qua se resolvendam sa-

eratissima Virgo non dubitabat, convocatis omnibus D peculiaribus domus suæ, quos ad manum habere potuit, sic congregatos in cellula alloquitur, dicens : Si gratiam invenerim coram oculis vestris, o Pater Confessor, et vos omnes qui adstatis fratres et amicæ, suppliciter ob misericordiam Dei vos deprecor, quatenus hac die solitariam eum solo puero, videlicet nepotulo meo Balduino, me relinquantis. Insuper veros amicos et domesticos vos dixerō si solam absque visitatione dimiseritis : verumtamen dum quemque voluero ex vobis, nepotulum meum distinabo. O Christianissima filia, veræ devotionis omnibus in hora mortis exemplar, quæ sola eum solo torcular pœnositas tuæ calcare satagis; numquid tibi sufficere dolores ut parturientis, quos hactenus in spiritu vehementi, in corpore solo marcenti sustinuisti? Vix verbum formare vales, et sola in agonismo decertare contendis? An presumptio te fortiter cum Christo solitariam agonizare compellit, an devotio? Numquid non Deum tentare formidas? Sed forsitan Dominum tecum esse, tecum pugnare, tecum usque ad finem perseverare non dubitas. Age quod agis, mulier agonista fortis, procul dubio in finibus terræ victoria tua. Etenim Dominus, tecum, mulier, fortissima; Dominus, inquam, o Christi sponsa tecum, qui te laureandam non relinquit. Jam tua res agitur, o fidelis agonotheta : in proximo est Dominus, o vulnerum Christi bajula : ut per quem absorpta est mors in victoria, te sibi fidelissimam non deserat, sed fidelem agonothetam coronet.

volens solita-
ria mori.

275 Nempe in illo triduo plene non vidit eam in facie quisquam, quia sacramentum Regis summo opere nitebatur abscondere, et amodo soli Sponso eunctis abdicatis apparere. Plane si ipso die morituram prænovissent, etiam adjuratæ minus discedere potuissent, sicut mihi aliquæ retulerunt, quæ præsentia liter eo mane tunc licentiantem audiverunt. Sperabant enim omnes se visuros eam de proximo, putantes more solito Virginem eo tempore aliquid acturam secrete. Et cum omnes de domo remotius abiissent, cœpit Virgo suum agonem Domino fideliter commendare; et a septima hora usque ad quartam post meridiem, propter cruciatum aut stimulos calculi, laborare spasmatibus doloribus et rigescere : de pectore diro vomitu vigesies torqueri; fellis particulas emittere; sicque solo puero ministrante sibi, dolore cordis tandem moriens, fractis verbis, ut potuit, dicere : Dilecte fili, utinam sciret Dominus mens quantum coarctor in hac hora. Puer autem lachrymans, eum ignoraret quid acturus esset, turbatus nimirum ait : Visne, amica mea, ut ad te vocem Dominum Joannem Confessorem tuum?

Omnibus ergo
digressis,

patitur ex-
tremum ago-
nem,

276 Cum igitur interim officium gutturis, diro vomitu cruciatum, officium loquelæ non admitteret nec respiraculum; putabat eam puer in illis defectibus defecturam et extinguendam, et currens vocavit Confessorem, Dominum videlicet Joannem Walteri, qui magnopere Virginis noverat secreta, aliasque domesticas quas invenire potuit cum fletu convocavit. At illi collacrymantes, ad eam eum venissent, viderunt quia defecisset in dolore vita ejus : et cum non esset vox neque sensus, quid super ea fiendum esset, admodum inter se cunctati sunt. Unus autem accensa candela, putabat eam agi, sursum in sublimibus : alius si superviveret tentare volens, apponebat os et nares propius : alius autem ad Virginis aures, an sacram unctionem habere vellet, vocibus luctuosis inquirebat. Ecce fletus, ecce clamor et dolor, ecce turbatio totam domum replent. Et quis non fletet? et quis inopinate sublatam de medio sine lacrymis Christi sponsam commemorare posset? Numquid non in caleando torculari sola, ut poposcerat, defecit? nonne sub calculo dirissimo, quemadmodum longe

et a subito
advocatis.

mortua inve-
nitur,

A longe ante dixerat, contorta spiritum cœlo reddidit? Pium igitur est deflere Lydwinam, inopinato sublatam : pium magis congaudere Lydwinæ, in cœlum deportatæ.

*brachiis sanis
apteque
compositis,*

277 Postremo autem, suggerente spiritu, factum est, ut quadam de circumstantibus mulieribus, Catharina nomine, verbi recordaretur, quod Virgo, dum adhuc viveret, de dextra manu dixerat, et hæc cœqualibus ait : Sinite Videamus dispositionem corporis sui : quia reminiscor eam dixisse frequenter, quatenus se Deum sperabat utraque manu magnificaturam ante mortem. Si igitur manum manui conjunctum invenerimus, profecto noverimus eam ad Dominum abiisse. Et intuentes eam, invenerunt digitos utriusque manus sub umeribus se contingentes, juxta Virginis verbum quod locuta fuerat : quodque magis est, invenerunt omnes et viderunt cingulum ejus ultimum, quo ad carnem citra mortem suæ matris usa fuerat, manibus Angelicis de corpore ablatum, illesum juxta scapulas positum, nexibus aut nobis omnibus inviolabiliter, uti ad corpus succinxerat, conservatis. Talibus autem cilicinis cingulis, tamquam haltheis militaribus, quantiscumque ægritudinibus quotidie laboraverit, citra mortem matris,

*et cingulo
citra solutionem
norum
remoto a corpore :*

1: jugiter cingebatur : et hoc ultimum cingulum ejus in triennio ante mortem non deposuerat unquam, nec homo vivens tempore intermedio viderat; deponendum haud dubium manibus potius Angelicis, sicque hominibus manifestandum post obitum. Sane credendum est hujusmodi cinctorium, illius virtute, sine solutione nodorum, de corpore Virginis abstractum extitisse; qui per se clauso sepulcro, suæ subtilitatis dote, non obstantibus custodibus, quondam resurgens exivit; et relicto illic sudario, signatum lapidem, qui ad ostium monumenti positus fuerat, revolutum foras dimisit. Servatur usque in præsentem diem cinctorium illud, mirum de se redens odorem : quod manibus meis contrectavi, demonibus usquequaque quemadmodum expertus sum onerosum. Itaque qui balneum Regum dissolvit, et succingit fune renes eorum, fecit omnia hæc.

*quod deinde
demonibus
formidabile
fuit.*

ANNOTATA.

a Undenam hoc acceperit Auctor quæremus 9 Oct. quo colitur S. Dionysius : videtur enim abesse a Legendis antiquioribus.

b De hoc quoque agemus 13 Junii.

C

CAPUT XII.

De gloria suæ benedictæ animæ, in qua post mortem visa est a quibusdam, nec non de mirifica redintegratione ac formosa dispositione corporis ejus.

Claruit plane quomodo sacra nostra virago, quasi peregrina in hoc mundo, secundum votum cordis sui, dormitionem in Domino acceperit : sed qualiter Patri sibi dare complacuerit regnum, nondum emicuit, patebit autem clarius, dante Domino, per ea quæ subsequuntur. Siquidem imprimis Confessor ejus, cum jaceret in stratu suo nocte, vidit apertis oculis illam beatam animam, in specie nitidissimæ columbæ, ejus collum cum rostro totum aureum videbatur, pedes ejus rubicundi et coruscæ, pennæ vero alarum deargentatæ, corpus vero reliquum instar nivis candidum valde. Quid enim sibi quæso velint omnia ista? Species quippe columbina, nonne fœtum multum significat? Et quidem tota formosa Lydwina nostra, sicut columba domestica, peperit Christo plurimos. Quid rostrum deauratum? nonne verba Virginis aureave documenta designat? Num-

*Apparet suo
Confessario
in specie pulcherrimæ
columbæ,*

quid collum auro simile obedientiam ejus, quo jugo Domini se ultroneam submisit, multipliciter clamat? Quid aliud pedes rubri ac rutili, quam Passionis Christi vestigia imitatum fuisse, protestantur? Pennæ vero deargentatæ columbæ, sane, ni fallor, contemplationis ejus perspicacitatem indicant. Utrique dicit Psalmista, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam. Candor corporis reliqui niveus, puritatem animi ac corporis mihi insinuat. Sic igitur dormiens inter medios clericos gloriam accepit : sic alarum deargentatarum columba nostra ad Libanum volavit : sic posteriora vitæ languentis sponsæ, demonstrantur in pallore auri.

279 Virgo quædam, ut pia fama creditur Deo grata, soror dicti Presbyteri, cum venerabile depositum custodiret, nec ex toto vigilans nec dormiens, sed tantum levi quadam obducta somni nubecula, vidit electam Dei sponsam per sanctos Angelos ad æthera subvehi, animasque Sanctorum cum ingenti lumine sibi venire obviam, atque dicentes : Bene veneris nobis, pia soror Lydwina : utique bene venisti : etenim nobis adventus tuus jucundus in Domino nova gaudia profert. Sic igitur factus est

D
PER JOAN.
BRUGMAN.

Ps 54, 7

*Virgo quædam
videt eam a
sanctis exci-
pi :*

E

380 Vidua etiam quædam, huic nostræ defunctæ purissimo corde devota, cum medium inter somnum et vigiliam, prima lucubratione noctis, observaret : vidit advenire quasi collegium Virginum et aliorum Milium, cameram suam ingredientium, ad mensam nuptiarum seriatim se præparare; illicque venire juvenem pulcherrimum et consedere : Lydwinam vero, sponsaliter, more imperialium præparatam et ornatam, e regione cum viro suo residentem : quæ viduæ dixit : Memento, soror mea carissima, quomodo tibi sapius in carne vivens dixerim, quatenus Sponsum decorum in celestibus habitura forem præ cunctis filiis hominum speciosum. Videsne nunc quia castissimis ejus amplexibus juncta sum, quem vidi, quem amavi, in quem credidi, quem dilexi? jamque dulci ejus fructu præsentia, qua nec ad momentum privabor unquam. Cui vidua respondit. En tibi congratulor atque congaudeo : jam enim quid sibi velint nuptiæ, de quibus sæpe memoravimus, cerno : jamque vident oculi mei diem gloriæ tuæ, magnæ nimis. Siquidem venerunt dies nuptiales Lydwinæ et datum est ei ut cooperiatur bysso candida atque splendenti.

*alteri appa-
ret sponso
suo conjuncta.*

F

281 Fuerunt diebus istis novissimis virgines duæ, mihi notæ, fama et re utique sapientes, quæ sub manu Domini castigabantur, sed non ad interitum, magis autem ad salutem. Harum autem una in remotis agens, tenerrima pietate Virgini Lydwinæ admodum compati consueverat quoad vixit : altera vero sola vulgari fama notitiam conceperat et amorem. Igitur dum ambæ de tam solitario a Virginis obitu in animo aliquantisper angerentur, eo quod nullus esset qui narraret de fine illius : præmissis votis ac precibus, de transitu ipsius acceperunt per spiritum a Domino tale documentum. Quadam autem nocte, utputa decima quarta mensis Aprilis, ea videlicet die qua nostra sacra Lydwina migravit ad Patrem, factæ sunt in excessu mentis, et viderunt locum, in quo corporaliter dies infirmitatis cum gemitibus et doloribus infinitis traxerant. Cumque simultim tempore, loco, modo, etiam objectabiliter concurrerent in spiritu, viderunt Lydwinam, quasi ipsa hora in agone laborantem (quam tamen nunquam in carne viderant) prorsus ab hominibus de-

*Dux virgines
agere, locis
discreta,*

*anxius de so-
litudine Lyd-
winæ,*
a

*simul eam
in spiritu
vident,*

relictam,

A relictam, et quasi omnimoda consolatione privatam.

PER JOAN
BRUGMAN.
et quomodo,
postquam
animam
sponso prae-
senti com-
mendasset,

282 Porro ubi in illo tam miserabili decertasset agone, devotum est ad emissionem spiritus. Et ecce mox viderunt Dominum Jesum, quasi sponsum procedentem de thalamo, cum beatissima matre sua nec non cum Angelis et Sanctis multis, seriose lectulum Virginis ambientibus per cirenium. At ubi sponsus Dominus sic juxta eam stetit, cepit eam suaviter invitare: coepit et, juxta pristinum Virginis votum, dilectam de ergastulo corporis dulciter evocare. Ipsa quidem, reciproco dilectionis affectu, spiritum suum in manus ejus sategit commendare, dicens, Domine mi Jesu Christe, tu nosti omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus. Tu igitur unicus meus et desideratus meus, ac redemptor meus es: suscipe quæso spiritum meum. Cui rursus Dominus: Veni electa mea, quia amodo spiritus tuus a laboribus requiescet: veni sponsa mea, ut tecum epuleris in regno patris mei: veni columba mea, ut recumbas cum sororibus tuis in cubiculo meo. Tunc ipsius Virginis anima, quasi a carne soluta, vis est exilire in amorosissimos amplexus Jesu, atque ab eo suscepta immorari paulisper, quasi dilecta iunxerit super Dilectum suum.

B

ab eo Virgini
matri,

et ab hac
Angelis tra-
dita,

b

glorioso indu-
tu ac coro-
nata,

283 Porro cum aliquandiu Sponsus animam sponsæ in ulnis suis tenuisset, visus est eam exhibere genitrici suæ Mariæ; quæ quasi filiam deosculans et ad pectus adstringens, dedit eam ductori suo Angelo, qui comes et director ejus fuerat in vita. Qui cum assumpsisset eam, facta est cum eo multitudo celestis exercitus, laudantium Dominum et invitantium ad suum consortium. Viderunt etiam hanc beatam animam bysso candidissima tunc indui, seroque vernantium rosarum *b* desuper coronari, sicque Cherubica claritate illustrem, Seraphica caritate flammiferam, coram Domino presentari. Cunque tota celestis civitas quasi de adventu novæ hospitis exultaret, cepit eam invitare Dominus dicens: Veni electa mea, suscipe coronam quam tibi preparavi in æternum. Et eo dicto, pacis osculum, Angelis gaudentibus a Sponso accepit. Porro statim veste purpurea, stillifera, ac splendida superinduitur; cyclade celestini coloris, gemmis pretiosis relucente, circum amicitur: deinde posita est corona super caput ejus, quæ margaritis et lapidibus pretiosis per rotundum inserta erat, quam et sertum admirandæ speciei et pulchritudinis desuper coronabat. Et cum sic a Domino coronata, cantantibus Angelis hymnum, *c* Jesu corona virginum, Virgini virginum Mariæ presentaretur, obtulit ei torquem auream cum pacis osculo: quam inextinguibilis gemmis contextam circumdedit collo ejus. Deum post hæc visa est duci ad chorum Virginum: quæ similiter cum Angelis Responsorium, scilicet *d* Regnum mundi, cantantes, quasi nuptum novam Agni ac sociam, in suum consortium venerabilissime receperunt.

C

choro Virgi-
num juncta
fuit,

d

Sap. 4. 7

Aureola
multiplici
decoranda.

284 Hoc autem vidisse virginibus pro consolatione et corroboracione suorum animorum sufficit: nec non et pro repressione blasphemorum, qui judicant de solis accidentibus suaviter morientium sibi notis, et qui nequaquam innotantur veritati Scripturæ dicentis, Justus si morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit. Quid putas, o lector, sibi volunt duarum virginum separatim existentium, spiritu tamen in unum concurrentium, non somnia, sed ostensa mysteria? Nonne de benefica largitate Dei, essentialis illa gloria, quam Theologi Auream appellant, datur Beatis? Quis sanæ mentis Virginem nostram Lydwinam cum Aurea etiam *e* Aureolam ipsam promeruisse cunctabitur? Nempe quæ cum Angelis caritatem, cum Patriarchis fidem et mise-

ricordiam, cum Prophetis futurorum et cordium notitiam, cum Apostolis paupertatem, cum Confessoribus abstinenciam, cum Virginibus celibatum eminenter tenuit: quæ jugiter triginta tribus annis, sub tam diutino languore, in aljecto tuguriunculo jacuit: quid mirum si inter Sanctos gloriam tantam acceperit? Ilymanus igitur omnibus Sanctis Dei in adventu tam splendiferæ sponsæ, gloria filiis Israel, laus omni populo appropinquanti sibi: quippe suscitans de terra egenum, et de stercore erigens pauperem, statuit nota fieri hæc omnia, quia scriptum est: Sic honorabitur quem Rex voluerit honorare.

Est. 6. 9

285 Sane cum vir desideriorum Joannes, Confessor Virginis, qui Virginis annuam in specie columbæ verissime fuerat contemplatus, in crastinum, videlicet feria quarta post Pascha, venisse dicitur ad locum, ubi sacrum pignus virginei vasculi servabatur: mox ut intravit, tantam ibi suavitatem et suavis odoris fragrantiam percepit, quantam prioribus temporibus, quoad vixerat beatissima mulier unquam se persensisse recolebat. Non enim aliud sibi videbatur domus mortuæ Virginis, quam locus aromaticus, promptuarium unguentorum, cella balsami: adeo ut potius domus Beatorum, Angelorum officina, et habitatio alterius seculi, quam lutea domus hominum crederetur.

Confessor
Lydwinæ,

miri odoris
fragrantia
recreatus,

E

286 Hic igitur, cum, revelante sibi Angelo, qui qualiterve contrectandum corpus sacratissimum Virginis, et quanti apud Deum meriti foret, noctu didicisset: confestim ut intravit domum, lacrymari cepit, et genienlatus coram omnibus eam adoravit. Quo facto, juxta oraculum Angeli, uni earum quæ servabant corpus præcepit, quatenus sumpto pammiculo lineo virgineam faciem tergeret: sciens quod sub illo squallido colore, quo moriens e seculo transierat, novus decor novusve splendor faciei resplenderet. Ecce mysterium dico vobis. Statim autem, cum una ex iis fecisset quod fuerat imperatum, ecce prodit facies ejus candida instar imaginis exquisitæ, pictoris egregii artificio studiosissime depictæ. Deponentes quoque vestimenta, quæ circa corpus eo tempore posita fuerant, invenerunt corpus reliquum pulchrum, planum, solidum atque perfectum quasi eadem hora purissimo colore per omnia membra delibutum.

jubet faciem
mortuæ: luteo
absurgi:

quæ mor-
splendida
apparet.

287 Quis nunc philopompiorum nostrorum aut oblatratorum divinæ sapientiæ, quis nunc Averroes tuzæ physicæ bibulus corpusculum tot speciebus aut modis ægritudinum transmutatum, tot dolorum stimulis instar heriei intus confectum, tot verminum scatebris quondam supplemum, fissurarum et apostematum fracturis suffossum, in tot partes minutas putrefactum, tot incendiis, fistulis, ulceribus, plagis, pustulationibus, febribus, scabieque tabefactum, humanam effigiem post mortem rursus sibi retinuisse dijudicabit? Quis secundum carnem sapiens de filiis Agar, de negotiatoribus terræ Theban, idem corpus, nunc tot annis moribundum, non habens hominis speciem neque decorem, nunc autem veraciter emortuum, formosum, speciosum, colore splendenti gratiosum, tractabile, ductibile, delectabile fieri posse credet? Proh pudor! Non credet carnaliter sapiens, non Judæus cæcus, non Agarensis fbliteus et vilis, non inflatus Philosophus, nisi cum Thoma palpet, videat et inquirat, atque taliter ad experimentandum sensibiliter, potius quam pie credendum et fideliter, pertrahatur.

ut et reli-
quum corpus
minimo redan-
tegratum.

388 O quis orthodoxorum pariter ac illuminatorum Theologorum, si nostram Virginem ita videret, non admiretur, non obstupescat, non magnificet? et quis sanæ mentis, etiam simplex Dei cultor, tanto decore non jucundetur? Quis tam saxeum pectus habet, qui si quondam vidit Virginem tamquam leprosam

Insigni mu-
raculo,

A leprosam et humiliatam, nunc vero [videat] glorificam speciem sen faciem prætendentem, non colla-crymetur, non congratuletur simul et exultet cum gaudio? Magnus enim hominus et laudabilis nimis, qui tempore vernali frondes nudatis arboribus revehit, qui pilos novos cervis et hinnulis tribuit, qui plumas accipitris et aquilæ renovari facit, qui maris fluxum et refluxum constituit, cuius non est abbreviata manus; hoc specimen non visum, mortuæ; hoc indicium, contulit defunctæ: ostendens quoniam ipse mirabilis in obitu, mirabiliora etiam fecit in vita sua.

9
non tantum
quia mortua
mortis signa
nulla habebat,

289 Magnum siquidem et undique profecto mirabilem sanctumque virum y Malachiam, de populo barbaro utpote Hibernico natum, testatur mellifluis Bernardus, eo quod mortuus existens in vultu nequaquam fuerit pallidior, non maculentior, non rugatus facie, non reconditos habens oculos, non contracta labia, non adustos dentes, non collum exesum et gracile, non curvos humeros, non carnem exinonitam in membris reliquis. Hæc non minus ad laudem Dei et Virginis mirificentiam, stylo licet ineulto et barbaro satis, convertenda persenserim. Nihil horum quæ dicta sunt, circa tempus inflicti B languoris, Lydwinae nostræ natura donavit: sed plusquam ista Dei gratia post mortem præter et supra naturam contulit. Et quid plura? mortuo corpori decorem dedit Altissimus, quem etiam viventi natura nullatenus dare potuisset.

sed magis
quia vivens
tot modis
fuerat defor-
mata

290 Quæ igitur et qualis imago Virginis mortuæ? Quibus ego: Imago corporis, gratia Lydwinae, gloria defunctæ, talis erat. Facies olim propter languorem squallida, nunc autem vivax post mortem et candida, vivæ similior quinimo venustior. Oculi ejus profundi et reconditi; nunc autem plani et æquales. Genæ prius tumidæ propter hydropisim, interdum aliter; nunc autem serena, coæquales et formosæ. Ceterum nasus ejus ulcerosus, quondam fissus cum fronte, nunc oblongus, solidus ac virilis. Labia ejus pridem scissa, fissa et fracta cum mento; nunc autem decencia, rubentia et integra. Dentes olim comminuti et nigri; nunc autem redintegrati et candidi valde. Collum ejus quondam exesum et quandoque tumefactum; jam redditur nivi similis, planum et carnosum. Et breviter omnis caro reliqua capitis ac corporis, compacta, formosa ac speciosa intuentibus eam.

una tamen
mamillarum
plenior alia

291 Præterea corpus ejus quod scatebra fuerat pullulantium vermium; integrum, planum ac rutilum videbatur, ut dixerunt virgines quæ observabant eam: et ubi saltem factorem de se dare debuerat, redolebat ut quarundilibet specierum apotheca. Una mamillarum præsertim, quæ sacrae Nativitatis tempore trina vice lacte, altera minus habente, coelitus intumuerat, virginea carne plena tangebatur. Nusquam in corpore scissura, nusquam fissura vel fractura vel minima potuit inveniri; ubi pustula, ubi fistula, ubi ulcera, ubi prius apostemata, ubi pestilentia frequens, ubi ignis quondam ubilibet repleverat. Hoc tamen insigne sibi post mortem cohaesit; videlicet quod ob contrectationem Picardorum in tribus locis cicatrices, quasi victricia signa, retinuit: quæ instar fili coccinei in reliqua carne patulo distinguebantur. Quidquid igitur agritudinis præbuerat Domini manus, solidum atque continuum, sine plica, sine macula, sine ruga quacumque remansit; quod autem intlixerat manus hominum tyrannica, tamquam memoriale triumphi, virginalibus membris indelebiter relictum est.

et quædam
vulnorum
vestigia re-
mansere.

cum incredibi-
li intumentum
solatio.

292 Erat sane uniformis hæc corporis mortui speciositas, speciosaque membrorum uniformitas adeo delectabilis, aspectantibus, ut nonnullis admirationem, tamquam petitionibus; aliis lætitiæ et

exultationem, tamquam devotulis; plerisque insatiabilitatem aspectus sui conferret, tamquam religiosi ac devoti. Fatebantur autem virgines cum aliis, quæ jugiter diu noctuque sacrum depositum observabant, non siti, non somno, non esurie se gravari; et hoc ex mira suavitate fragrantis odoris ac lætita spiritus, quam in aspectibus funeris pretiosissimi continuo perceperunt. Erat siquidem tam insolitum tamque præclarum spectaculum, omnibus simplicibus ipsam contuentibus, fidei confirmatio clara; erat et infirmis devotulis, ad patientiam confortatio luculenta; erat et spiritualibus, consolatio dulcis et amorosa; erat etiam remotis, ad spectandum currendi magnifica materia.

D
PER JOAN
BRUGMAN.

293 Profecto mox ut fama defunctæ Virginis de Schiedam provinciam percelleret, et fama tanti miraculi ad aures hominum ubique utique divulgaretur; illico concurrere de propinquis vicini per circuitum, de remotis etiam rustici et cives innumeri; ut vel mortuam cernerent oculis carnis, quam tam famosam in ægrotudinibus, tam frequentem in divinis consolationibus, tam præclaram in perfectionibus audierant commendari. Admissi sunt igitur in illo triduo, quo sacrum illud corpus reservabatur, de singulis oppidis, castris, villis, turmatim viri et mulieres, senes ac juvenes, virgines et pueri, magni et parvi sugentes ubera. De pueris et infantulis quid dicam? Nempe de pueris tantus erat concursus, ut hi qui succincti cum labore venerant et triennes atque statura posilli præ turba videre Vir-nem non poterant, impatientes dicerent: Ad quid fatigati sumus? Atque in modum hunc clamantes, populum majori devotione inflammabant; ut verificaretur quod scriptum est. Ex ore infantium et lactentium percipisti laudem.

fit ingens
concursus
ad spectaculum,

E
etiam puero-
rum

Ps. 8, 3

294 Erat autem inter eos infantulus anniculus, qui inter brachia materna, ubera sugens, gestabatur: qui cum Virginis videret præsentiam, statim quasi spreto ubere, serena faciecula junctisque manibus, tam seriose tamque reverenter oculos in Virginem defixit, ut et aspicientes provocaret ad lacrymas, et lapidei spiritus viros ac mulieres ad reverendum virgineum pignus commoliret. Dabatur etiam singulis pueris ac infantibus panis unus, in memoriam mirabilium quæ tunc temporis Dominus faciebat; unde lætantes admodum atque gaudentes quasi de nuptiis, ad propria remeabant. Sic filia Tyri vultum ejus revereabant; sic nonnullæ filiaæ Babylonis miserae, cujusvis sexus, status, gradus ac dignitatis, ad sacrosanctum hoc funus veniebant, et revertebantur cum lacrymis et exultatione.

quos inter
infans anni-
culus omnes
moeat.

F

295 Sane quoque venerabile vas atque virgineum jam venerabatur ab hominibus in terris, ejus animam gloriosam cives supernæ Hierusalem exceperant in excelsis. Confessor autem sacratissimæ Virginis Lydwinae, ceterique devoti, quibus votum Virginis de sepeliendo innotuerat, nisi sunt eam tradere sepulturae: sed metuentes jussa Principis h, qui se venturum ad visendum priusquam sepeliretur prædixerat, distulerunt. Prohibuerant etiam majores natu urbis Schiedam ne sepeliretur, propter Principem, cui in hac re formiduli studebant complacere. Tandem vero, cum non speraretur Principis adventus, assumpta licentia, per domesticas induitur tunicula; et cingulo, quemadmodum usa fuerat, succingitur: membranula quoque in qua dulcissima Jesu ac Mariæ nomina conscripta fuere, uti optaverat in vita, sic capiti suo supponitur; atque sic composita sarcophago ligneo collocatur. Proinde cum D. Joannes, Confessor Virginis, sacculum cruentarum lacrymarum, de maxillis ipsius Christi sponsæ abrasarum, quas rosas vocabat, collegisset (ne vel in minimo suæ in Christo filiaæ fraudaretur extranea

corpus ad
sepulturam
componitur,

h

A extranea portio) sacculum ipsius capiti ejus suppo-
supposito ca-
piti sacculo
cruentarum
ejus lacryma-
rum.
 snit. Quid autem mysterii sibi velit opus illud, Om-
 nipotens novit: hoc tamen veraciter conji-
 ciant universi, quod cruentas has lacrymas ideo rosas
 suas voluerit appellari; tum quia ob amorem Pas-
 sionis Dominicæ, tum quia pro conversione pec-
 catorum ex caritate, tum quia ex subtractione
 divinæ consolationis, quam passa est aliquanto tem-
 pore, tum quia ex frigore et calamitate, brumali
 tempore profuderit illas.

296 Cum igitur illucesceret sexta feria post Pas-
 cha, quæ octava dies a Passione Salvatoris, concur-
 rerunt multo plures prioribus, ad visendum opera
 Domini quæ posuit prodigia super terram. Mulier
 autem materfamilias, curioso quodam spiritu super-
 vacuæ devotionis agitata, conata est faciei virginis
 approximare; et lapillorum quorundam congeriem,
 quam vulgus Germanicum Pater-noster vocare con-
 suexit, super vultum Virginis reverenter circum-
 ducenda posuit: ad quorum incurialem contactum
 notabiliter facies Virginis defunctæ immutatio-
 nem concepit, non sine stupore multorum qui tunc
 astiterunt. Nec mirum si tale quid a femina, mor-
 tali thoro conjuncta in mortuo corpore contigerit:
 quia simile ad contactum ejusdam viri nimis pudici,
 qui manum Virginis tetigit cum adhuc viveret, at-
 testantibus qui affuerunt ac viderunt, fertur conti-
 gisse. Non enim caruit mysterio sibi noto, quod adeo
 rogavi domesticas adhuc in vita superstes, quate-
 nus statim post obitum traderent eam sepulturæ.
 Non mihi dubium quin et in spiritu prænoverit tale
 quid futurum, ex stultitia quorundam curiosorum,
 circa corpus suum: quia quasi duplicem prophetiæ
 spiritum habuit, et tot ac tanta veracia quandoque
 circa se et alios revelavit. Nondum enim venerat
 hora ejus, ut Dominus velit eam omnibus commu-
 nem esse: nec tutum asseruerim sanctum dare ca-
 nibus, aut margaritam mittere ante porcos.

297 Ex tunc autem, de rogatu domesticorum
celebrantur
eregula,
 Virginis, nec non de consilio venerabilium Religio-
 sorum, ceterorumque Sacerdotum, qui ex omni
 parte convenerant, persuasione, deliberatum est,
 ne quovis modo sepultura proteletur amodo, sed
 quantocius venerabiliter cum laudibus ad ecclesiam
 matricem deportetur. Sicque cum laudibus Cleri
 et lacrymis populorum in parochialem ecclesiam,
 sancti scilicet Joannis Baptiste, urbeculæ Schiedam,
 honorificentia mirabili deportatur: ibique mysteriis
 celebratis sollemniter, tamquam celestis apotheca
 fragrans, reconditur ac sepelitur. Siquidem in illa
 ecclesia infamula primitias hausit spiritus: ibi Re-
 ginam cæli salutare didicit: illic adolescentula,
 reptans manibus et pedibus, antequam prorsus pros-
 terneretur, ultimum Mariæ vale dixit: ibi postmo-
 dum mulier, prostrata, spiritu rapta frequenter ex-
 titit: ibi tandem mausoleum post obdormitionem
 accepit.

298 Sepulta est autem ad Australem plagam ec-
 clesiæ prædictæ, loco valde humili, in monumento
corpus honori-
fice sepelitur.
 facto de lapidibus coctis et cimento, quod lapidi-
 bus pulchris competentis sculpturæ desuper orna-
 tum est. Non enim decebat, ut eam, de qua enim
 viveret putredo et vermis tot annis scaturit, quam
 Dominus absque corruptibili cibo potuque tot annis
 nutrit, cui tot flagella perennaliter infixit, com-
 munem carnis veniæ corruptionem videre per-
 mitteret, aut ipsam vermium scatellorosa putredo
 prima facie defunctæ tam hereditaret. Itaque quæ to-
 ties Christo passo in carne vivens commortua est,
 quamquam in despecta domo vile triginta tribus
 annis possedit tugurium, moriens attamen Deo dante
 sepulcrum nacta est gloriosum. Transiit autem fe-
 lix ac beata virago, ac fortissima mulierum agono-

theta ex hoc mundo ad Patrem, anno videlicet in-
 carnationis millesimo quadringentesimo trigesimo
 tertio, mense Aprilis die decima quarta, in festo
 sanctorum Martyrum Tiburtii et Valeriani, sub
 diebus illustri Philippi, Burgundiæ atque Hol-
 landiæ Principis: sepulta est vero feria sexta post
 Pascha.

299 Magnificetur igitur gloriosus Deus in sanctis,
 qui hanc sibi adolescentulam, in ultimis finibus
 terræ novissime quasitam, iustar Abisag, ad tam
 excellentem gloriam evehit. Collatentur cæli cives
 singuli, quibus olim conjuncta per gratiam et multi-
 modam virtutem, nunc comunensalis facta, Deum
 in regno contemplatur. Gaudet sacrosancta mater
 Ecclesiæ, ejus ex utero talis plantula producit,
 atque ad implendum ruinas in splendoribus Sancto-
 rum, velut sidus novum, collocatur. Congratuletur
 Hollandia tota, in ejus viridario tam famosi nomi-
 nis Virgo colligitur: et vergente mundi vespere tam
 candidum lilium, quasi Esther altera inter puellas,
 invenitur. Collaudetur insuper felix Schiedam urbe-
 cula, quæ tam nobile depositum possidet in angulo,
 propter quod stillicidium rosis desuper laud dubium
 stillavit in tempore suo. Sperent et exultent religiosæ
 Sion filiæ, ad quarum exemplar vexillifera patientium
 altigrado in monte constituitur, et multis ex trophæis
 merito laureata triumphat. Exurgant et tympanistriæ,
 filiæ terrestris Hierusalem, virgines; animentur et
 videant, filiæ Tyri et Sidon, viduæ, et beatissimam
 prædicent altithronam: quoniam de fructu
 manuum suarum virago nostra suscepit; et lau-
 dent eam in portis opera sua. Convertantur autem
 nunc filiæ Babylon, aut saltem erubescant, quo-
 niam ancillam humilem sic respexit Altissimus; et
 cogitent in corde suo, quid sponsæ factururus sit in
 portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus
 terræ.

300 Deo gratias pro translatione tertia, quam
 abortivo et indigno catulo suo dedit. Amen. Et sic
 finitur Legenda alnæ Virginis Lydwinae, a Fr.
 Joanne Brugman anno Domini mccccxvi, pro tunc
 Conventus Fr. Minorum juxta S. Audomarum Lec-
 tore, composita: ac per ejusdem Ordinis Professum,
 nomine F. Arnoldum de Ostendis, ad honorem præ-
 memoratæ Virginis, anno Domini mccccxvii, taliter
 qualiter in conventu de k Duynkerka, scripta: qui
 nihil pro labore quam Virginis auxilium desideran-
 tes, eidem se devotius recommendant.

ANNOTATA.

a An, quia ipsa mortis ejus instanti de ea fuerant
 in spiritu admonita, edoctæque neminem adfuisse mo-
 renti? An vero, quia aliunde intellexerent, optare eam
 sibi, imo et prædixisse ejusmodi mortem?

b Hinc fortasse, potius certe quam ab illa ipsius Lyd-
 wine visione (in qua non tam sertum quam pepulum va-
 pitus ejus impositum fuisse narratur num 69 Vitæ
 prioris, et posterioris num 189) putem fluxisse, quod
 Virginis imago florido sero redimita pingatur a Schie-
 damensibus, imo et reliquum gloriosæ vestis eique su-
 perimpositi palli apparatus credibile est ex hac duarum
 Virginum visione acceptum esse.

c Ita inchoatur hymnus in Officio de Virginibus ad
 Vesperas et Laudes solitus cantari, juxta usum Bre-
 viarii, etiam Ultrajectini.

d Hoc responsorium in Romano Breviario nunc clau-
 dit Lectionem 8 de Communi non Virginum: ast in
 Breviario veteri Ultrajectino ultimum locum tenet in
 communi Virginis non Martyris.

e De Aurea et Aureola, eorumque discrimine pluri-
 bus agit D. Thomas in 4 sent. dist. 49 quæst. 3 per
 plures articulos: et statuit Auream consistere in gau-
 dio

Auctoris de
 Virginis
 gloria júbilus.

E

k

F

A *dio de Deo, Aureolam vero in perfectione operum : Aureolæ autem passim tres notantur, Martyrum, Virginum et Doctorum.*

f *Blye plumbum saxonibus, Geldris, Hollandis est, hinc bliteum putamus dici pro plumbeo.*

g *Filam dabimus, ut a S. Bernardo scripta est, 3 Novembris.*

h *Franco Borsaliensis, a Philippo Burgundo (postquam a Jacoba agnitus est provinciarum heres) constitutus an. 1428 Præses Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ; Princeps autem per prolepsin dicitur, quia mense Julio mortem Lydwine secuto, Domine suæ Jacobæ, contra pacta ne hæc Philippo inscio cuiquam nuberet, clandestino et infelici matrimonio juncta fuit.*

i *Audomaropolis urbs Artesiæ munitissima in confinis Flandriæ Occidentalis.*

k *Dunkerka mercatura et nauticæ rei tractatione portus celeberrimus, dum sub Hispano dominatu fuit : distat Audomaropoli leucis septem vel octo.*

APPENDIX

per Magistros Fabricæ ecclesiæ Schiedamensis.

B *Hoc opus, Dei favente gratia, expletum Shiedamnis anno a mccccxviii, ad individua Trinitatis honorem ; nec non, ad almæ Virginis Lydwine Schiedamitæ precipue, impressum : cujus historiographus Fr. Joannes Brugman, Ordinis Observantium, prædicator prius extitit egregius ; qui ob singularem devotionem, qua erga eam post obitum afficiebatur, hanc edidit historiam.*

302 Nos etiam Hollandrini, speciali ex prærogativa victoriæ, nobis a Deo in die b Valentini nobis intra muros Schiedam collatæ, adstringimur eam laudibus attollere : ex quo satrapæ Domicelli Wittenhorst, ab Hollandia stipendiati in vexilliferos Hollandiæ, immerito conspiravere, nec non eorum Comitatum funditus evertere conati sunt ; ut eorum facultates, vinciendo eos et incarcerando, tandem potuissent adipisci. Sed eorum conjurationis c scelus omnipotens Dominus benedictus interemit. Cunctis Hollandrinis hora septima sole vespertino vespertinus, quædam matrona Zelandina supervenit Dei nutu : ex qua tubicen Domicelli Wittenhorst horæ circumstantiam sciscitabatur : quæ innox ait, d *SE- VENE IS. Intelligens NEGHENE. extulit vocem, suos concite advocans complices, WITTENHORST, e BREROE ad astra ferentes. Hollandrini id genus clangoris ignari, nil mali suspicantes, ex insperato attoniti, e regione vociferantur longe lateque HOLLANT, HOLLANT. Effectus belli dubius f detinebatur ; bus bas ultro citroque. ex eorum mortariolis sagittisve, resonantibus in astris, ut quisque horripilationem consequi videretur. Tandem, Deo opitulante, Hollandrini victoria potiti sunt. Nocte, circa horam fere nonam, satellitibus fugitivis, Rotterdammenses adversarii nostri adventantes, ad duos ictus balistæ oppido Schiedammensi applicuere.*

303 Non est prætereundum silentio, quomodo præfatæ Lydwine Virginis veneranda intercessio, coram Superis salutariter effusa, sit pro nobis exaudita : quare Magistri-fabricæ S. Joannis Baptiste Schiedammensis has impensas fecerunt : ut viri docti, qui eloquio Latino plus gaudent, vulgari uti dedignantur, hæc edicta, licet ingenio rudi confecta, non canino morsu rodere, sed columbino mentis oculo volutare dignentur. Si indies advenarum concursus intuerentur, qui ab eorum infirmitatibus et defectibus corporalibus curantur, non latrarent sæpissime rabido ore. Quocirca rogatos vos facimus, nomen hujus Virginis undique significare extollereque coram magnatibus velitis, ut demum in numero Sanctarum Sancta nuocupetur. Nos Schiedammenses,

Aprilis T. II

egeni et inopes, non sine gravibus expensis poterimus a Domino Apostolico ejusdem Virginis canonizationem impetrare : et jam nos ipsos impotes cernimus, et prorsus nobis impossibile factu apparet, imo penitus constat. Ad doctos, Latine peritos, refugimus, freti sua humanitate et benevolentia, ut post hæc coram principibus et nobilibus, et ignobilibus divitibus circumquaque degentibus, Virginis Lydwine nomen amplificetur : Deus, qui est remunerator omnium bonorum in sua gloria, eis retribuet. Valete cuncti feliciter. Ex Schiedam ad S. Annam.

ANNOTATA.

a *Hunc annum habent exemplaria Lovaniense Franciscanorum, Coloniense Carthusianorum et Antuerpiense D. Archidiaconi : quin et Corsenlouchanum, etsi impressum ferebat annum mccccxxxix, manu tamen antiqua correctum erat, in ipsa ut videtur typographia, errore inter imprimendum deprehenso.*

b *14 Febr. anni 1489, ut constat ex antiqua Hollandiæ Chronica, rem omnem ut gesta est plenissime describente, lib. 31 cap 62 et 63. Perducitur autem hoc chronicum ad annum, quo primum prodit, 1516.*

c *Occasio et ordo conspirationis sic narratur : Anno 1488 Franciscus de Brederode, ex Hollandia relegatus cum aliis exilibus, Flandris adversus Imperatorem Maximilianum rebellantibus militans, in Hollandiam cum suis regressus, die S. Elisabethæ 19 Novembris Rotterdamum occupaverat, exindeque per reliquam excurrens Hollandiam omnia ropinis incendiisque infesta. Itaque necessarium habuerunt Hollandi vicinas omnes civitates munire prædiis : imprimis autem Schiedamo, cui Capitaneus Wittenhorst cum suis equitibus præsidens nonnullum hosti cladem intulerat, quodque ob viciniam conveniendo hosti opportunissimum erat, inductæ sunt turmæ pedestres civium Leida, Harlema, Delfis, Amsteladamo eductorum sub suis quæque signis. Ita feliciter et communiter res gestæ, donec gliscentibus ex æmulatione, ut fit, inter pedites equitesque contentionibus, conspiravere equites cum Rotterdamsibus de tradenda iis civitate : convenerat autem ut Rotterdammenses cum classe adessent hora nona vespertina, eademque hora equites invaderent hospitium peditem, impedirentque ne possent ad sui urbisque defensionem coire.*

d *Quod significat : est septima, pro quo alter intellexit, Est nona : Chronicon dicit : quod equites, post factum hoc consilium, tota hora ante statum tempus pugnam incipiebant : sed qua occasione citius, hinc disce.*

e *Contracte pro Brederode, quicum inita erat conspiratio : ipse Wittenhorst loco aberat fortassis, e tuto præstolator volens rei successum, et Dordraci apud Imperatorem se continebat : unde suorum clade intellecta mox profugit, sed a fuga retractus per Hollandos, et Delfis in custodiam datus est.*

f *Describunt eum præcitatum chronicon his fere verbis. Venerunt equites circa horam octavam vespertinam in ædem Harlemaensium, quos maximo cum clamore primum oppugnabant, sclopiis in ædes jaculantes, multosque vulnerantes, antequam alii se defendere possent : quoniam hi in cubilia et lacunaria fugerant, et equites tantopere in altum sclopetos exonerabant, ut nemo descendere auderet : erant enim domus inferius equitibus oppletæ, qui perpetuo jaculabantur, et victoriam exclamabant. Inter hunc clamorem reliqui Harlemaensium cives, qui non sub signo sed in vinicia degebant, in unum congregati, ad repellendos hos milites suosque cives juvandos, clamorem extulerunt vocantes : Hollandia, Hollandia ; ita ut animum receperint, et tam vehementer*

46 sclopos

a
Schiedamensis sumptu,

b
in gratitudinem victoriæ per hanc Virginem relatæ,

c

d

e

C

f

curata impressio,

et ut canonizatio a Catholicis promoveatur.

A sclopos in equites exonerarint, ut ipsos terga vertentes ex artribus expellerent, donec reliqui descendentes ipsis opitularentur. Denique venit Guilielmus Boshusius, Rynlandiæ Ballivus, cum Leydensibus et Rynlandis, Harlemensesque liberavit; equites autem in fugam versi, nitro pulvere effregere portas; sicque Roterdanum evasere, multis in ipsa urbe vulneratis, occisis, et captis; civium paucis desideratis. Porro, Rynlandia sive Rhénolandia huc nominata, ea est Hollandiæ portio, quæ secundum utramque veteris Rhén, jam pridem ad mare obstructi, ripam, a finibus ultrajectienæ diœcesis, usque in littora Oceano obtenta porripitur.

SEQUENTIA

de alma virgine Lydwina.

Alleluia festivale Tempus exigit Paschale, Voce, votis, júbilo: Benedictione plenus Jam refulsit sol serenus, Pulso noctis núbilo. Coronatur gloria Christus pro victoria, Victor victis inferis; Deus surgens creditur, Honor regni redditur, Fitque pax cum Superis. B Expectatio Mariæ Consolatur ipsam pie Tristem hanc inveniens: Fit solatium beatæ, In extremo mundi natæ, Omnes nos delinens. Gaudet Archangel, Fatur et Angel Virgini Lydiæ. Hæcine Lydiæ? Vernat ut lilia Sanctæ Cecilie? Intra cujus cameram Senserat Tiburtius Rosam odoriferam. Stupens vehementius Catharinæ virginis Juxta natalitia Fruetum divi seminis Metit hæc Cecilia. Lydwidis humilis Nata Christo Domino, Sanctis extat similis Regnans sine termino: Miræ patientiæ	Vixit in hoc tempore, Nimic miseriar Particeps in corpore. Non murmur resonat, Non querumonia, Sed laudem personat Devota Lydiæ De data gratia. O vere humilem, Quæ nunquam deficit: Quam Christus debilem Scipso relict: Hinc virgo proleat Per se Jesus hanc invisit, Consolationem misit; Circa lectum hujus sedens, Et ab ea non recedens. Donec ipsam pasceret: Quæstione quadam facta De nativitate nacta, Opus Verbi incarnati Hæc adscripsit Trinitati. Sic ut quærens quæreret. Radiosi luminis Talis doctrix numinis Impetret quod poscimus: Solem sic inspicere, Ne contingat perdere Lumen, quod nos cupimus, Trinitatem speculari, Unitatemque mirari, Quæ consistit in Divinis, Quo dictaminis est finis. Vale felix Lydwidis, Quam non ligat nexus Stygis; Pescas nobis cum Maria, Ut cantemus Alleluia. Amen.
--	--

Extremam libri faciem rursum occupabat imago bipartita, cum hoc titulo, Vita almæ Virginis Lydwinae de Schiedam. In superiori parte ad latus unum sedebant S. Maria et Anna stantem humi Jesum et genibus matris innixum in medio habentes, ante quas graviter quidam in habitu talari absque tonsura, videbatur aliquem ex Magistris Fabricæ representare; quem stans post tergum ejus B. Lydwina, capite coronato solutisque capillis, dextram quidem cum cruce et ramusculo rosarum apprimbat pectori, reverenter Sanctis inclinata; sinistram vero imposuerat humero ante se genuflexæ personæ, velut ipsum offerens atque commendans, quo modo passim solent in vitreis fenestris aut cænotaphicis tabulis conspici Sancti Patroni eorum personarum quæ ibi exprimuntur. Inferior tabula continebat Angelum in fluida veste sedentem, expansisque hinc inde manibus atque alis tenentem scuta duo, quorum quidem quod dextræ suberat in parva pura habebat Leonem nigrum subsilentem, transversaque linea, quam quatuor, alternis nigræ albaque tessellæ distinxerant, virgatum; cum superscripto Schiedam: quod autem erat sub sinistra tres arenarias clepsydras in alba pariter parva habebat, cum superscripto In Hollandia.

TRANSLATIO CORPORIS

Schiedamo Bruxellas.

ex MSS. Archivii ecclesiæ S. Gudulæ.

I In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Amen. Cum publice notus sit Schiedamensibus civibus se-

pulturæ B. Lidwinæ locus, in sacello olim opere parietino et cancellis distincto, ad Australem partem ecclesiæ parochialis, juxta ostium laterale templi, ubi propendit vitrea, vitam Divæ depictam ostentare solens, chombis quibusdam picturatis adhuc extantibus: Joannes Baptista Grammay elevationem ossium dictæ Virginis aggressurus, de mandato Reverendissimi Patris Commissarii, adhibuit sub finem Augusti anni mxcv, in Hollandia agens, in consilii societatem P. Jacobum Joannis Amsterodamensem, pridem Guardianum Fratrum Minorum Trudonopoli, Erasmumque Paschasii Presbyterum Canonicum Arnhemensem, qui usque ad finem processui interfuerunt: communicato etiam negotio P. Marco Tempelio, Societatis Jesu in Hollandia Superiori; Eduardoque Pottero, viro nobili: tractoque in partes suas Joanne Muylwykio, Consule primario oppidi Schiedamensis; aggressus est emptionem sepulcrorum Divæ et vicinorum, medio Arnaldi Jansonii et Margaritæ Bertels, conjugum, Roterdami habitantium: idque ne plebi emptio per extraneum facta suspecta esset.

2. Sciendum autem, sacelli, inter duas templi columnas a pariete nonnihil eminentis, longitudinem duntaxat fuisse quæ est duorum sepulcrorum cum medio; latitudinem similiter, capacitatem universim sex sepulcrorum aut circiter; pedibus octo pro sepulcro in longum, tribus in latum supputatis: in cujus capite altare erat Sanctissimæ Trinitati sacrum, et ante illud juxta claustra sacelli, sepulcrum B. Lidwinæ elevatum: ad quod obsessos et languentes curatos, oppidumque Divæ interventu liberatum a morbis et necessitatibus, superstites, etiam hæretici, meminere ac retulerunt publice. Ceterum sepulcro, quod prominebat solo equato, et ipso ecclesiæ pavimento a paucis annis ad pedes septem elevato, disjectis sacelli claustris, nihil B. Lydwina redolens, præter vitream dictam, apparebat.

3 Empto itaque sepulcro Virginis et vicino loco, ut dictum est: die xxn Septembris anni ejusdem, paulo post prandium, ad fossionem itum fuisset, nisi quidam Catholicus, quod opinamur, consilii hujus ignari, corrupto pecuniis fossore, turbam aliquid excitasset: re enim divulgata, et misso in carceres fossore, expedientius visum rem differre tantisper. Tandem sopitis omnibus, post varias ultro citroque commutationes per dictos Grammay, Jacobum, Erasmum, et conjuges, advocatus per litteras Tempelius, et Nicolaus Hereng, Canonicus Lutosensis, ad assistendum adductus, ad diem xv Decembris (quamvis duo posteriores non comparerent) testibus dicto Jacobo et Erasmo Presbyteris, Eustasio Reynierssen Bos, multisque laicis, ad apertionem sepulcri itum est, ut in speciem sub terra cavea aliqua sepulchralis extrueretur, quod et factum per Judocum de Ulueg fossorem, et Cornelium Joannis cæmentarium, juratos oppidi.

4 Dum autem ex industria protrahitur fossio, donec populus qui de sacello et de sepulcro superius relata profitebatur, dilapsus esset: post fossionem circiter octo pedum, apparuit vetus pavementum templi et terra compactior, et, quod apparebat, diu non mota. Ulterius autem fodiendo apparuerunt fundamenta muri in longum, quo sacellum fuerat conclusum, et juxta sepulcrum lapideum operis lateritii, quod superne et non uno loco confractum terram arenamque admiserat. Quod ægre dissolventes operarii, ossa quæ sparsim inter ipsa rudera terramque reperiebantur ejecerunt: quæ testibus supradictis collecta, in saccum contractum sunt reposita et elata: sepulcrumque in ipso loco ex novis lapidibus mox est confectum et conclusum, rudibus antiqui sepulcri

D
In loco sacelli B. Lydwina

emant Catholicis sepulcrum locum

ubi multa olim facta miracula.

post nonnullam turbationem

coram testibus ad id vocatis

refodiuntur ossa B. Lydwina

Imago ad catenam libri.

A pulcri impositis. Dicta autem ossa, cum lapidibus aliquot ex medio sepulcri extractis, in quibus verosimiliter lumbi quieverant, in cistam decenter adornatam a Gramayo sunt recondita et obserata, et sic in Brabantiam transportata.

et transferuntur in Brabantiam an. 1615

5 In quorum omnium ita gestorum fidem præsens scriptum nos infrascripti testes et spectatores manu sigilloque nostro munivimus. Actum in Haga-Comitis die xviii Decembris mdcxv. Ad majorem Dei omnipotentis gloriam.

Fr. Jacobus Joannis Ordinis Fratrum Minorum, a Reverendissimo Patre Commissario ad hunc actum deputatus, in fidem et testimonium veritatis suprapositorum hæc scripsi et subscripsi.

Et ego Erasmus Paschasii Presbyter, Canonicus Arnheimensis, quia actui elevationis translationisque cum aliis rogatus interfui, omniaque ut in processu verbali, per R. P. Jacobum scripto narratur, fieri vidi, præsens instrumentum manu sigilloque meo notavi.

† Eras. Paschasii Pr.

Joannes Baptista Gramay in fide similiter subscripsi, adjecto sigillo meo gentilitio †

B Testes inter alios translationis ex Hollandia, subscripserunt in fidem

Christophorus le Ceingne, Clericus Camera-censis.

Nicolaus Heren, Canonicus Lutosensis Presbyter.

Veritas dictarum Reliquiarum probatur,

6 Hactenus Processus verbalis, quem Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Lanclottus de Gottignies, Ruremundensium Episcopus ad instantiam R. P. Dorothei Louffii e Societate Jesu, requirendum et describendum curavit ex Archivio insignis ecclesiae et Canonicorum S. Gudulae Bruxellis, ubi ipsum originale instrumentum asservitur sub numero 123, una cum sequenti scripto, ibidem sub ejusdem numeri nota custodito, certissimam de veritate Reliquiarum, Bruxellas, ut mox apparebit, translutarum, fidem faciente quod talem præfert titulum, Status Reliquiarum corporis B. Lydwinae Virginis, et est hujusmodi.

ex miro cranio

7 Petierat Virgo morti vicina caput suum velari mitra pergamenacea, crucibus insignita, teste scriptore vite Teutonice, pridem edito.

et stramine capillis inhaerente.

* Pars exigua [istius mitræ] cranio adhærens reperta : in parvo scrinio cum parte capillorum defertur.

8 Capiti etiam mandaverat pulvinar stramineum * supponi, corpusque ne terram contingeret lignis suppositis elevari, teste eodem.

C

* Etiam stramen firmiter capillis adhærens videtur cum admiratione.

forma se pulcri,

9 Sepulcro inposita fuit * lapideo, ante altare sanctæ Trinitatis, in sacello Orientali ecclesiae parochialis S. Joannis Baptistæ Schiedami, teste eodem.

* Idipsum repertum est, et lapides aliquot cum terra referuntur, e quibus statuæ possint confici, si ita Principi risum, totiusque templi delinentionem, et sacelli tumulique cera expressum typum defert Decanus Lutosensis.

eo loco ubi alius nemo sepultus :

10 In dicto sacello Catholicorum tempore nemo nunquam fuit sepultus : sed nobiliores oppidi et territorii in ambitu sacelli devotionis gratia sepulturam eligeant, testibus sarcophagis extantibus, et codice * Libitinarii, ubi annotati omnes et singuli ab octuaginta annis in templo sepulti.

* Codicem omnibus patentem Decanus Lutosensis, Guardianus Trudonensis, Eustatius Reyneri, Arnoldus Joannis, et alii legerunt et examinarunt, ante et post emptionem sepulcrorum.

11 Tempore hæreticorum ecclesia tota ad septem et amplius pedes elevata est pavimento tenus, ip-

sumque sacellum Divæ, in quo a septem annis, ad latus sepulchri Beatæ, duæ * feminae tantum sunt tumulatae, teste eodem codice. Fossa tamen sepulchralis earum non excessit profunditatem quatuor pedum : adeoque fuit veteri pavimento templi altior : idque conformiter statutis istius loci, extantibus in codice matriculariæ.

D
EX MSS.
cui deinde
super ingesta
terra ad 7
pedes,

* Feminorum dictarum omnia ossa, in præsentia testium in processu nominatorum, sunt, uti et ubi narratur, reperta, et ejecta in cæmeterium cum reliquiis cistarum, in quibus jacuerant.

et in hac
sepultæ 2
feminae,

12 Ad latus altaris pictura erat Divæ, * ab Angelo ramum olivæ accipientis, et Crucem læva tenentis, testibus quotquot sunt quadragenarii cives Schiedamenses.

fuerat ibi
pictura
Beatæ,

* Extat apud chalcographum Anturpiensem ad exemplar hujus imago sculpta, et chartæ impressa passim habetur.

13 In vitrea sacellum illuminante, depicta erat Vita * et miracula Beatæ : illudque de naufrago adhuc superest cum aliis partibus.

miracula in
fenestra

* Vitream hanc, rudi pictura representatam, defert Decanus Lutosensis.

14 Supra aram imago Divæ erat, stantis, coronatæ, Crucem in pectore gestantis, testibus eisdem.

E
imago in
altari,

* Ejusdem formæ unam ex lapidibus sepulchralis comminuti et coagulati parte, imposuit feretro Decanus.

15 Ad parietem ecclesiae eadem depicta erat lecto decumbens, implorantibus opem ejus diversæ conditionis et sexus hominibus, suspensis ex ferro prominente cereis menibris, navibus, personis, ad memoriam * curatorum ejus interventu.

anathemata
ad parietem,

* Miracula plura patrata et narrata testibus elevationis, si visum Celsitudini suæ, poterunt auctoritate Vicarii Apostolici, auditis iis qui viderunt, registrari.

16 Ex supellecti ejus adhuc superest pecten deformis, in manu privati in Hollandia, et suo tempore poterit haberi : laterna vetusti operis : eam Pater Wirungus, in Collegio Societatis Mechliniæ agens, a vidua Verburchtii accepit, cum promisso de restituendo (et servandam tradidit Damni Professor Anturpiæ, ubi ea adhuc in sacratio visitur) crux et cinguli pars : quam intelligo a Vicario Apostolico vindicatum.

pecten, tucerna, cingulum,

17 Sepulcri ejus ante aram officium, aliquot pedibus supra terram, erat tectum lapide magno * effigiem Divæ insculptam ostentante, quem hæretici, templi pavementum elevantes, sperantes memoriam Divæ tollere, inverterunt.

lapis sepulchralis

* Lapis hic adhuc superest : et, si opus, haberi potest.

18 Supra lapidem limbus lapideus cavitatem faciebat, in quo reclinati obsessi * et languentes, liberati pluries fuerunt, testibus qui supersunt senioribus.

F
supra quem
reclinabantur
obsessi.

* De liberatis obsessis tempore Pastoris Schiedamensis defuncti, poterunt etiam audiri testes auctoritate Vicarii aut Nuntii Apostolici.

19 Ossibus minoribus consumptis, majora cum capite supersunt, feretroque seu cistæ sunt a Decano Lutosensi inposita, longitudinis duorum pedum cum medio, altitudinis sesqui pedis et latitudinis fere paris, quæ interius vestita viridi sattino arculam ad latus habet minoribus servientem Reliquiis, et extrinsecus vestitur corio deaurato : ipsa autem sacra ossa bysso sunt involuta, cum duobus lateribus e medio sepulcri acceptis, teste processu verbali.

ossa intra
arcam compo-
sita :

20 Utinam curæ fuisset Schiedamensibus ipsa quæ ad sepulcrum Beatæ patrata fuerunt miracula innumera, aut saltem magis illustra atque testatione describere et literis publicis consignare ; quantum ea præberent incitamentum fiduciæ erga beatam hanc Virginem concipiendæ ! sufficere tamen debet omnibus Magistratus Schiedamensis testimonium de miraculis in genere,

quorum
translationem
secuta

supra

EX MISS

supra post Vitam expressum, et continuata eorundem miraculorum memoria, apud cives usque ad hoc seculum conservata. Suffecit ea certe Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi Matthiæ Hovio, a Principibus Belgii Alberto et Isabella requisita, ut sua auctoritate probaret cultum B. Lydwinae deinceps Bruxeellis deferendum: quod fecit hac epistola, quam ex autographo dignatus est propria manu transcribere ac sigillo munire predictus Episcopus Ruremondensis, in hæc verba:

approbatio
Archiepiscopi
Mechlin.

B

cum Indul-
gentia 40
dierum,

21 Matthias, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus has visuris salutem in Domino. Cum juxta morem Ecclesiæ teneantur Christi fideles omni veneratione sacras Beatorum reliquias, quæ habitacula sancti Spiritus, et hospitium felicitum animarum in hoc mundo fuerunt, prosequi: ne interim fraudes et imposturæ circa eas erroris dent occasionem et scandali, præcipit sacrosancta Tridentina Synodus nullas publice honorandas exponi, nisi ab Ordinariis loci de veritate earum cognoscatur. Cum itaque ex parte Serenissimorum Principum nostrorum nobis fuerit expositum, qualiter ossa sive corpus B. Lidwinæ ex potestate hæreticorum vendicaverint, idemque per Sacerdotes et testes idoneos exhumatum, elevatum, et Bruxellam Dei favore sit translatum: Nos, visis auditisque processu verbali, et depositione testium, miraculorum multitudine, tam ipsa vivente quam post obitum, ejus interventu patrata, consideratisque quæ in similibus considerari solent et debent, auctoritate nostra ordinaria permittimus dictas B. Lidwinæ reliquias, cum ceremoniis et honore debito, exponi, et Christi fidelibus venerandas proponi. Quod ut studiosius fiat, omnibus Christi fidelibus, ante dictas Reliquias in humilitatis spiritu et corde contrito preces fundentibus, et pro sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione, Principum Christianorum concordia, et hæreseon extirpatione deprecantibus, de Omnipotentis Dei misericordia Beatissimæ Virginis Mariæ, et SS. Petri et Pauli, nec non aliorum Sanctorum et Sanctarum meritis et intercessionem confisi, quadraginta Indulgentiarum dies misericorditer in Domino elargimur. Datum Mechliniæ, sub manu et sigillo nostris propriis, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo sexto, mensis Januarii die decima quarta.

Et erat subsignatum MATTHIAS ARCHIEP. MECHLINIENSIS, et ex linteo serico viridi appendebat sigillum in cera rubra impressum. In plica erat A. LEENS SECRET.

Hæc copia collata cum suo originali
locus + sigilli per omnia concordat. Ita testor
hac secunda Septemb. 1671.

C

LANCELOTTUS EP. CONFIRMATUS RUREMON.

et nam dono
Archiducum
per Aubertum
Miræum

22 Hoc ipsum diploma Fastis suis Belgicis ad xiv Aprilis inseruit Aubertus Miræus, indeque acceptum transtulit in suam urbem Belgicarum Theatrum, tomis duobus ac forma plane regia cum Atlantibus impressum, Vir cl. Joannes Blavius, ubi Schiedamensis oppidi descriptionem exhibens, sanctæ Virginis meminit, rebus quæ patriæ suæ ornamentum præcipuum et posterorum memoriæ dignissimum fuerit. Addit autem Miræus, dicta B. Lidwinæ ossa argenteæ arcæ inclusa, in suo oratorio domestico, Serenissima Isabella Clara Eugenia Hispaniarum Infans asservat: ex quibus os unum prægrande, cruci argenteæ ac vitro crystallino inclusum, anno mxcxvi, ab eadem Infante ejusque marito Alberto Pio, per me Aubertum Miræum, dono missum est illustri nobilium Virginum Canonicarum Collegio Montensi in Hannonia, quæ urbs huc tunc pestilenti laborabat: et die xiv Septembris collocatum ibidem in Basilica S. Walde- trudis, per Henricum Franciscum Busignium, Ab-

batem S. Dionysii, universo Clero, Senatu ac populo comitante. Nec pietati merces defuit; cessante nimirum ex eo tempore epidemia. Ita Miræus. Rem ut acta est plenius descriptam misit nobis R. P. Joannes Blanwart Collegii Montensis tunc Rector, ac postea, sicut et antea Societatis Gallo-Belgiæ Præpositus Provincialis, ut habet Instrumentum, ex Gallico Latine redditum.

23 Subnotatus Distributor nobilis et illustris Capituli ecclesiæ S. Walde- trudis, Montibus Hannoniæ, attestatur et verificat omnibus quorum intererit, quod anno salutis nostræ mxcxvi, xiii Septembris, Dominus Miræus Protonotarius Apostolicus, Capellanus oratorii Archiducum Alberti et Isabellæ, missus a suis Celitudinibus una cum litteris in comitatu duorum aliorum Presbyterorum, venit ad dictam civitatem Montensem, ad Domicellas Seniores dicti Capituli, gratificaturus et honoraturus ipsas insigni quadam Reliquia S. Lydwinae, argento inaurato inclusa. Itaque ad testandam gratitudinem æstimationemque doni tam excellentis atque donantium, prædictæ Domicellæ Seniores decreverunt in pleno Conventu Capitulari, die postero, qui erat Exaltatæ Crucis, faciendam Translationem præfate Reliquiæ, cum processione solenni, per ipsas Domicellas instituenda, quam comitarentur universus Clerus, omnesque Religiosorum Ordines, Senatus ordinarius, Magistratus ac populus: quæ processio duceretur ab ecclesia S. Elisabethæ ad ecclesiam S. Walde- trudis. Ad ejus processioneis egressum omnibus rite præparatis, atque Abbate S. Dionysii Pontificali- bus induto, et sacrum depositum manibus tenente, lectum est diploma Approbationis, quo permittit Mechliniensis Archiepiscopus venerationem dictarum sanctarum Reliquiarum. Deinde peroravit Dominus Beugmes, dicti Capituli Consiliarius: processumque sollemnissime est versus prænominatam S. Walde- trudis ecclesiam, facibus cereis circiter sexcentis prælucentibus; Religiosis autem, Presbyteris atque Virginibus Canonicis, singulis singulas ex alba cera candelas gestantibus; altaribus vero, qua pompa ducebatur, variis eleganter dispositis ad stationes habendas. Hæc porro omnia fideliter extracta sunt ex collectione et memoriali codice earum rerum, quæ contigerunt sub Domino Distributore Tahon, manu ejus descripto. Prædictæ Reliquiæ deferuntur per Celebrantem in ordinariis Rogationum processioneibus, aliisque in quibus non circumfertur venerabile Sacramentum. Atque hæc verissima sunt: in quorum fidem hæc subjeci signum meum manuale, in qualitate Notarii Apostolici, die xxv Augusti mdcclxx.

J. du Ternos Not. Apost.

D
Montes missum
urbem liberat
pestilentia,

postquam a
Virginibus
Canonicos
exceptum,

E

solenni per
urbem proces-
sione

delatum fuit
ad ecclesiam
S. Walde-
trudis.

F

24 Antuerpiam quoque quædam Virgo Deo devota, ex Hollandia veniens, notabilem quamdam particulam attulit ex sacris B. Lidwinæ ossibus, una cum tabellis pictis, vitam et miracula Virginis representantibus, quas credibile est Schiedamensi sacello fuisse olim pro ornatu, et cum illud ab hæreticis destruendum esset, illorum insanæ proterviæ subductas per pios Catholicos. Utasque autem, Reliquias scilicet et tabellas excerpti Amplissimæ ac Reverendissimæ admodum Abbatis celeberrimæ ecclesiæ S. Michaelis Canonicarum Ordinis Præmonstratensis, et ad piorum Catholicorum, ex Hol- landia in Brabantiam venientium, solatium, collocavit in sacello Sanctorum Apostolorum: ubi eas per multos annos stetisse expositas, plures ex Religiosis meminerunt atque testantur. Verum quia hac de re nihil legitime scriptum inveniebatur, unde constare posset an et a quo Episcopo recognita et approbata fuerint prædictæ Reliquiæ, visum est postremorum Abbatum alicui, consultius et sacris Canonibus conformius se facturum, si ipsas

alia particula
delata Antuer-
piam,

nunc privatim
habetur.

A *ipsas aliis certis approbatisque Reliquiis adjungi juberet, nec amplius seorsim exponi pateretur. Itaque abolita paulatim est, earum notitia : et ipsæ tabellæ, quæ suâ vetustate minus aptæ jam erant ad templi ornatum, subductæ ex oculis sunt ; cessavitque omnis in illo loco B. Lidwinæ veneratio : quæ interim aucta insigniter crevit Bruzellis.*

Pars major
corporis

25 Etenim Serenissima Principissa prænominata *Isabella Clara Eugenia, piissima conjuge viduata, anno MDCXXI, cum quidquid a publicis vacui erat atque studique rebus sacris impenderet, animum etiam adjecit ad corpus B. Lidwinæ potentiori cultui exponendum : mandavitque ex ebano argentoque fieri theothecas duas, unius formæ, quæ forma infra plenius describetur : et per eas partita depositum sacrum, alteram in oratorio suo domestico servavit, alteram misit ad dilectas suas filias Carmelitanas discalceatas, quibus anno MDCVII ipsa cum marito canobium Bruzellis fundaverat. Cujus rei testes hodieque supersunt litteræ Francis. i. u. Rye Cæsariensis Archiepiscopi, qui præfatæ Serenissimæ Capellanus et Eleemosynarius major erat, hoc tenore :*

anno 1626
Teresanis
Bruzellen
tradita;

B *Notum facimus et per præsentem attestamur, nos ex ordine et mandato prædictæ Serenissimæ Principissæ die xxiii mensis Decembris MDCXXVI ad portam monasterii Reverendarum Sanctimoniarum, Ordinis Carmelitarum, Discalceatarum nuncupatarum, hujus oppidi Bruzellensis, deposuisse sacrum corpus et reliquias S. Lidwinæ, in manibus Rev. Matris ejusdem monasterii aliarumque Religiosarum ibidem existentium, et illud cum omni honore et reverentia recipientium ; præsentibus R. P. Hilario, Provinciali prædicti Ordinis, et D. Joanne de Sylvere, prædictæ Serenissimæ Principissæ jocalium Custode etc. Parro in memoris Conventus prædicti habetur, quod ibi sit major et notabilior venerandi depositi pars.*

pars altera
ex testamento,

26 Anno MDCXXXIII eadem Serenissima, prout suis ad nos litteris scribit prælaudatus P. Dorotheus Louffius, Testamentum condidit ; eoque universum suum sanctarum Reliquiarum, undique collectarum, thesaurum, sane locupletissimum, legavit insigni Collegiæ ecclesiæ SS. Michaelis et Gudulæ, ut istæ publicæ fidelium devotionis expositæ, majori cum pietate colerentur. Restabat ut mortua quoque religiosissima Principe, prædicta sacra lipsana ex Aula in ecclesiam præfatam transferrentur : sed eadem causæ quæ solennes exequias et tanto funere dignas hactenus distulerunt, hanc quoque inter alias testamentalium tabularum partes suspensam habuerunt ;

C *donec tandem anno MDCI Serenissimus Archidux Leopoldus, Provincias Belgicas pro Catholico Rege gubernans, et Illustrissimus Archiepiscopus Mechliniensis, cui erat commissa testamenti executio, annuerunt ut fieret Reliquiarum Translatio. Quæ vii Januarii die, festivitatem S. Gudulæ immediate præcedente, facta est, sed secreto ; ne scilicet, si propter temporum difficillimorum angustias, urgentibus tunc quam maxime bellis, et grandi pecuniarum summa in extruendo altari Reliquias excepturo expensa, parceretur sumptibus in pompa adornanda ;*

anno 1650
translata ad
ecclesiam
S. Gudulæ

Principis defunctæ et Regis viventis honori non D bene consuleretur. Translationem curarunt triumviri EX MSS e Collegio Canonicorum ad hoc deputati, una cum fidelibus custodibus per viam adhibitis, uti in Actis Capitularibus videre est. Erectum erat in medio templo, ante odæum majoris chori, augustissimum pegma cum altari, in quo Reliquiæ omnes ordinate dispositæ, die S. Gudulæ festo atque per totam Octavam, prostiterunt ad venerationem totius populi. Deinde delatæ illæ sunt ad sacellum Venerabilis Sacramenti Miraculosi : quod jam inde ab annis trecentis, postquam ab impiis Judæis sacrilege confossum emiserat sanguinem copiosum, in dicta ecclesia maximo cum honore servatur. In hujus sacelli altari marmoreo elegantissimo, et circum tabulam, Dominicæ cenæ repræsentativam, dispositis venuste forulis ornato, stabilem singulæ lipsanothecæ locum acceperunt, suis quæque diebus solemnius honorandæ. Est autem in hisce forulis supra tabulam, in medio pegmatis, collocata Beatæ Virginis Mariæ statua : ad ejus latus in proximo forulo conspicua cernitur arca oblonga, ex ebano argentoque laborata, unum circiter pedem alta, continens ossa B. Lidwinæ, cui duæ argenteæ statuæ insistent, una B. Lidwinæ, manu sinistra tenentis inauratam Christi crucifixi effigiem ; altera Angeli, cælestem ramum dexteræ ejusdem Lidwinæ cum veneratione porrigentis.

publica
venerationi
exponitur.

E

27 Prædictorum omnium fidem facit Registrum Capitulare, ubi Acta singula suis quæque diebus adscripta notantur ; atque successive leguntur sequentia. MDCXLIX, xxix Novembris Domini deputant ad Archiducem Reverendos Dominos, Decanum, Thesaurarium, Guigne, Tailler et Lopes, ipsius Archiducis Confessarium, Comitesque Fuensaldanna et Pinneranda, ad promovendam Reliquiarum traditionem. xxiv Decembris, Domini, intellecta Serenissimi Archiducis Leopoldi intentione, ut pro festo S. Gudulæ proximo transferantur Reliquiæ, decreverunt ut altare in forma amplissima extruatur ante Odeum, ad eas ibi collocandas et publicæ venerationi exponendas. Anno MDCI, vii Januarii, Domini deputant R. D. Decanum et ceteros, ut conveniant Illustrissimum Mechliniensem, uti executores testamenti Serenissimæ Principis Isabelæ, utcum eo agant de modo et forma sacras Reliquias ad hanc ecclesiam deferendi. Postea Domini deputati retulerunt, in domo dicti Illustrissimi Domini conclusum fuisse, ut dictæ Reliquiæ secreto ad ecclesiam S. Gudulæ deferantur. Quapropter Domini deputarunt D. Decanum Præst. F D. Thesaurarium Domburgh et D. Canonicum Tailler (quorum ultimus, postea Decanus Antuerpiensis ; primus, Iprensensis Episcopus creati sunt) ut delationem dictarum Sanctarum Reliquiarum ad hanc ecclesiam dirigant ; et fideles custodes in itinere hisdem adhibeant. Quæ sic delatæ designatis capsis, in sacristia venerabilis Sacramenti dispositis, inclusæ fuerunt. iv Februarii fuit datum honorarium iis qui dictas sacras Reliquias detulerant.

Eadem
notatur in
Registro
Capitulari.

F

XV APRILIS.

SANCTI QUI XVII KALENDAS MAII COLUNTUR.

S ancta Basilissa, S. Anastasia, S. Maro, S. Eutyches, { Presb. } S. Victorinus.	Martyres Romæ.	S. Octavia, S. Potamia, S. Prudentia, S. Focus, S. Syrus, S. Lucianus, S. Quoamalius, S. Archelaus, S. Potamius, S. Donatella,	{ Martyres Antio- chiæ in Syria.
S. Messor, S. Proclina, S. Messites, S. Joecundus, S. Theodorus Presb. S. Pausilipius, S. Olympiades, S. Maximus, S. Crescens Martyr, Myræ in Lycia. S. Archelaus, S. Cyprianus, S. Comatus, S. Veronica, S. Acuta. S. Diogenes Diae. SS. duo fratres, S. Prosdueus, S. Veronica, S. Dionina filia,	Martyres in Italia. Mart. in Europa prov. Thracie. Mart., Cordulae in Perside. Martyres in Mesopotamia. Martyres Antio- chiæ in Syria.	S. Eutychius, Martyr Ferentini in Hernicis. S. Leonide., Episcopus Athenarum, in Græ- cia. S. Paternus, Episcopus Venetensis in Britan- nia Armorica. S. Rodanus, sive Ruadanus, Abbas Lothren- sis, in Hibernia. S. Silvester, Abbas Reomaensis in Gallia. S. Abbo Episcopus Metensis. S. Mundus Abbas, in Argathelia Scotorum provincia. B. Petrus Consalvez, a vulgo nautico dictus Sant-Elmo, Ordinis Prædicatorum, Tudæ in Galæcia.	

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV.
PAP. 7

Septadii Presbyteri et Confessoris translatio, memoratur in apographo Usuardi, aucto in MS. Parisiensi S. Victoris et alio Reginæ Suevæ: sed quis sit ejus dies natalis necdum comperimus. Si Eptadius sive Aptadius Episcopus foret; conjiceremus oculos in S. Aptadium Episcopum Metensem, de quo in appendice egimus ad diem xxi Januarii.

S. Reginaldus seu Reinaldus, a Wilhelmitis Belgis cultar hujus diei officio, toto de communi: est medicus, cujus, post S. Wilhelmi obitum, Alberto ejus discipulo adjuncti, mentio est in Vita parte 2 num 23. Rogatus Prior Alostanus, quo fundamento coheretur ut Sanctus, respondit seniores monasterii adhuc meminisse, quod quidam ejusdem monasterii Prior, Crulens nomine, ex Germania revertens, retulerit istic eum coli, et ea de causa hic etiam sic coli capisse. Refert ipsum inter Cistercienses Henricus, inter Augustinianos Herrera. Nos eum Ordini suo proprio relinquimus. Refertur a Saussaio inter Pios, cum titulo beatæ memoriæ. Silent de eo Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ et altero generali, et Silvanius Razzius de Sanctis Hetruriæ. Quæ de eo videntur sciri posse, habentur in Vita Guilielmi par. 2. cap. 3 et 6 x Februarii.

S. Oswaldi, Episcopi Wigorniensis et Eboracensis, corpus elevatum est hoc die, anno 1002; et ejus memoria a variis invenitur hoc die relata, uti diximus ad Vitam xxviii Februarii.

S. Wilhelmus, puer Norwicensis, a Judæis occisus, hoc die inscriptus est Martyrologio Witfordi, quo die ob inventionem corporis solenniter coli diximus ad Vitam xxv Martii.

SS. Irene, Agape et Chionia, Sorores Martyres, elogium hoc die habent in MSS. Synaxariis Claro-

montano et Mazariniano: egimus de illis in Aprilis. S. Casilda, Virgo Toletana, refertur in Martyrologio Hispanico Tamarii Salazar. De ea egimus ix Aprilis. S. Sabas Gothus, Martyr in Cappadocia, habetur hoc die in Menologio Basilii Imperatoris, et in MSS. Menæis bibliothecæ Ambrosianæ, uti dictum est ad Vitam xii Aprilis.

S. Euphemia, Virgo et Martyr, est inscripta MS. Vaticano Ecclesiæ S. Petri, uti diximus, quando a pluribus refertur xiii Aprilis.

S. Hermenigildi natalis in Hispania memoratur in illustri MS. Vaticano ecclesiæ S. Petr. Ejus Acta dedimus xiiii Aprilis.

B. Jacobus, eremita Camaldulensis, inscriptus est Martyrologio monastico Wionis et aliorum. Vitam dedimus xiii Aprilis.

Hilduinus, primus Abbas S. Victoris Parisiis, refertur cum titulo Beati a Ferrario in Catalogo generali. Aliis dicitur Gilduinus, de quo inter Prætermisos egimus, die quo obiit, xiii Aprilis.

S. Aristarchus { refertur in Menologio Basilii Im-
S. Pudes, { peratoris et in Menæis MSS. nec
S. Trophimus, { non in Kalendarii Moscovitici tabu-
lis: Aristarchus vero solus in Kalendario Ruthenico Possevini, sed errore forsan typographico scribitur Aristarchia: at apud Latinos coluntur variis diebus, quos assignavimus inter Prætermisos xiv Aprilis.

Maximus, Episcopus Constantinopolitanus, tempore Gratiani Imperatoris doctrina celebris, refertur a Greveno et Molano primæ editionis in additionibus ad Usuardum, et a Canisio, de eo inter Prætermisos egimus xiv Aprilis.

S. Domnina, cum Sociabus Martyribus, Interamnæ in Umbria, refertur a Ferrario in utroque Catalogo, et dicitur hoc die coli. Egimus de illis et aliis Martyribus

tyribus, ibidem simul occisis, et ab aliis relat-
tis. xiv Aprilis.
Crucis geminæ susceptio. Elnone in monasterio S.
Amandi, celebratur a Molano in additionibus ad
Usuardum, quem lector consulat.
SS. Castus et Larius, Martyres, memorantur in Ka-
lendario Breviarii Ambrosiani, anno 1539 excusi.
Desunt in Kalendario Missalis Ambrosiani, im-
pressi anno 1522. Hinc aliunde huc translatos ar-
bitramur.
Orintie Virginis et Martyris reliquiæ aliqua sunt
Florentiæ apud S. Franciscum, et apud S. Ga-
brielem in Ravegnana, ut observat Massinus in
Bononia perlustrata. Aliud de ea hactenus non
scimus.
Fili Drageni de Kill-roa,
Grellanus, filius Rotani, } inscripti sunt Martyrolo-
Dubta, } gia Tam-lachtensi.
Sarnata de Dain-iuis,
Cætina,
Leo v, e monacho Benedictino Cardinalis, hoc die
anno 903 electus, post mensem et dies decem
coactus abdicare, et vitam monasticam repetere,
qui paullo post præ dolore animi periisse creditur,
quod ab eo potissimum honore spoliatus fuisset,
quem ipse ut lupum domi aluerat. Ita Cinconius:
quo citato eum, cum titulo, Beati, ad hunc diem re-
tulit Bucelinus.
Petrus, ex monacho Cardinalis, promotor Psalterii
B. Mariæ Virginis, refertur a Bucelino cum titulo
Beati.
Silvester: Episcopus Rotomagensis, S. Evodio sub-
rogatus, cum titulo Sancti memoratur a Ghinio in
Natalibus Sanctorum Canonicorum. Nullus inter
Episcopos Rotomagenses refertur Evodius; sed In-
nocentio traditur Subrogatus Silvester: neuter
vero ullam habet venerationem.
Christina Virgo, in Monte S. Walburgis pie mortua,
celebratur cum titulo Beatæ apud Henriquez, Bu-
celinum et Chalemotum; ut pia et venerabilis in fas-
tis Coloniensibus et Martyrologio Gallicano.
Nidgarius, ex monacho et Abbate Uttenburano Ep-
iscopus Augustanus in Germania, cum titulo
Sancti memoratur a Menardo in Martyrol. Bene-
dictino et a Ferrario, ubi hanc Sepulcri inscriptionem:
Beatissimæ memoriæ requiescit hic Nidga-
rius Episcopus. Omnes legentes orate, ut pius
Deus illi misereatur. Obiit beatus xvii Kalendas
Maii. An hæc pro canonizatione sufficiant, iudicent
alii.
Geraldus monachus Cluniacensis, B. Petri Abbatis
discipulus, Prier de Alto-jugo, miraculis clarus,
nominatus a Pione et Menardo in Appendice eo-
rum, quorum obitus est ignotus: at relatns a Bucel-
lino ad hunc diem. Certiora de eo expectabimus in
Actis Sanctorum Ordinis Benedictini a Mabillone
edendis.
Volbertus sive Fulbertus, primus Abbas Tuitiensis,
et Administrator monasterii S. Pantaleonis, hoc
die mortuus traditur a Gelenio, de Coloniæ Agrip-
pinensis magnitudine p. 364, ubi, sicut et in Flo-
rario Sanctorum, Beatus appellatur: omittitur in-
terim in Fastis Agrippinensibus ejusdem Gelenii.
Godwinus, ex monacho Benedictino monasterii
Aquicinctini, factus sub S. Bernardo Ordinis
Cisterciensis in Claravalle, et ab hoc sanctus filius
appellatus, cum titulo Beati refertur ab Henriquez,
Chalemoto, et Bucelino: quem cum titulo Sancti
celebrat Saussaius. Verum si talis in Ordine habe-
retur et ceteretur, non eum auctor Kalendarii Sacri
Ordinis Cisterciensis. Divione anno 1617 excusi,
omisisset aliquo saltem annidie nominare.
Waltmannus, a S. Norberto primus monasterii Præ-

monstratensis in urbe Antuerpiensi constitutus
Abbas, cum titulo Sancti inscriptus est Martyrolo-
gio Gallicano Saussai, et Fastis Agrippinensibus
Gelenii. Verum a Chrysostomo Vander Sterre dicti
monasterii Priore, diem Abbate, in Natalibus San-
ctorum Ordinis Præmonstratensis solum appellatur
B. P. Waltmannus. Habemus Litanias de S. Nor-
berto cum approbatione Beyerlinch editas, ad ejus
calcem habetur Commemoratio de B. P. Waltman-
no Abbate, cum oratione propria: sed hæc particu-
lari devotioni subserviunt. Sunt omnia, quæ de eo
sciuntur annexa Vita S. Norberti, ac sic de utroque
vi Junii agemus.

Cæsar de Bus, institutor Patrum Congregationis
doctrinæ Christianæ, cum illustri elogio refertur a
Saussai in Supplemento Martyrologii Gallicani,
sed inter Pios, cum titulo Venerabilis Patris.

S. Invelta Virgo, Offitio 9 Lect. colenda, notatur in
quibusdam veterum Kalendariorum excerptis, ad nos
ex Gallia missis, veluti sumpta ex Breviario antiquo
Leonensi quod necdum habemus. Tacent de ea Saus-
saius in Martyrol. Gallicano, et Albertus le Grand
in opere de Sanctis Britanniarum Armoricarum: itaque
et nos eam differimus, donec aliunde major lux af-
fulgeat.

Petronella Nella, Virgo Dominicana, Florentiæ in
monasterio S. Catharinæ Senensis, cum opi-
nione sanctitatis mortua anno mxxx, refertur
cum titulo Beatæ in Sacro Gynæceo Arturi du
Monstier.

Huva in Alsatia, cum titulo Beatæ, refertur a Ferra-
rio in Catalogo generali, annotante ipsam haberi
ex Kalendario regionis ejusdem: et ab Arturo
du Monstier in Sacro Gynæceo, citante dictum Fer-
rarium. Nos de ea nihil potuimus hactenus scire.
Forsan est ex Ursulanis, licet nomen apud Crum-
bachium non repererimus.

Fr. Joannes a Monte-Politano, Ordinis Minorum,
Cavri Babylonice anno 1345 a capite deorsum per
medium discissus, lauream martyrii adeptus,
refertur a Francisco Haroldo in Epitome annalium
Ordinis Minorum, absque titulo Beati, quem ei ad
hunc diem tribuant. Arturus in Martyrologio
Franciscano, et Joannes Baptista Ferrarius in
Fastis Senensibus, ubi Joannes Martinozzius ap-
pellatur.

Petrus a S. Andrea, in Calabria, } Ordinis Mi-
Laurentius Panormitanus, } norum, re-
Benedictus a Valentia Barcinone, } feruntur ut
Franciscus a Stronconio in Umbria, } Beati ab Ar-
Aloysius a Gulionisio, in Apulia, } turo du Mons-
Agnes ab Ortega, in Hispania, } tier in Mar-
tyrologio Franciscano, et Agnes etiam in ejus Gy-
næceo sacro, et Franciscus a Stronconio a Jacobillo
de Sanctis Umbria, citato dicto Martyrologio.

Martyres octodecim Cæsaraugustani, suis nomini-
bus indicati, sed cum nonnulla diversitate, referuntur
in 4 apographis Martyrologii Hieronymiani,
item apud Adonem, Notkerum et alios. In Martyro-
logis Usuardi, Romano, Hispanico et aliis ponuntur
xvi Aprilis.

Felix,

Fortunatus,

Silvanus,

Lucianus,

Gomalus,

Parcilas,

Leonides,

Mica,

Galliennus,

Marcianus;

Faustinus,

Lucianus,

Martyres. subjunguntur Martyribus
Cæsaraugustanis, sed hi sunt in Ponto
passi, et referuntur, etiam in eisdem
Martyrologis et aliis, xvi Aprilis.

NOT. 10

Eugatia

- Eugatia, Virgo et Martyr, inscripta est additionibus Greveni ad Usuardum, et ex eo Canisii Martyrologio Germanico. Videtur esse Engratia sive Encratides referenda xvi Aprilis.*
- S. Ursuarus, Episcopus et Abbas Lobiensis, inscriptus est Florario Sanctorum. Vitam ejus dabimus xviii Aprilis.
- S. Georgius Martyr memoratur in 4 apographis Martyrologii S. Hieronymi, et in MSS. Augustano Parisiensi, Maximiniano, et apud Grevenum. At solenni veneratione xxiii Aprilis.
- S. Quiricus Episcopus, qui Crucem Domini invenit, refertur in MS. Adone Monasterii S. Laurentii apud Leodienses, et Florario Sanctorum, item apud Bellunum, Grevenum et Molanum in Auctario Usuardi, Maurolycum, Comisium et Ferrarium. Ab aliis item censetur cum S. Quiriaco iv Maii.
- B. Suentoslaus, inter Beatos Poloniæ Patronos apud Mortinum Baronum vigesimus primus, Mansionarius ecclesiæ B. Mariæ circuli Cracoviensis, in medio choro illius sepultus honorifice anno 1489, 15 Aprilis, laudatur prolixè capite ult. tract. 2 de Vita S. Stanislai Cracoviensis Episcopi, edita per Joannem Dlugosch Canonicum Cracoviensem anno 1465, dum Suentoslaus adhuc viveret; idque occasione visionis, quam habuit de gloria ipsius S. Stanislai: quæ visio eam sit præcipua pars vitæ scriptæ, et Romæ, ut nobis significatur, impressæ, poterunt quæ ac illo dicenda supersunt in Annotandis ad præcitatum Dlugosch tractatum commemorari, maxime si de aliquo illius publico cultu magis interim nobis constiterit, id est ad diem vii Maii.
- S. Modonaldi, Episcopi Trevirensis, translatio corporis, inscripta est Martyrologio Colonix et Lubecæ anno 1490 excuso, item MS. Florario Sanctorum, apud Grevenum etiam et Canisium. Dies ejus natalis celebratur xii Maii.
- S. Isidori Martyris, Translatio corporis ex Chio insula Venetias, ex Tabulis Ecclesiæ Venetæ, Galesium et Ferrario. Natalis ejus celebratur xv Maii.
- S. Othmarus Abbas in Normannia obiit hoc die, quando et cultum in sua Lavallensi ecclesia habuit, uti constat ex lecturibus antiquis: postea ob elevationem aliquam corporis, uti existimamus, in festis Pentecostalibus factam. ceptus est possim aut ipsis in festis colitur, aut die xxi Maii.
- Lebardi capitis ostensio indicatur a Saussaia in Martyrol. Gallic. Est hic aliis Leobaldus Martyr et colitur viii Augusti.
- S. Helenæ Imperatricis transitus memoratur in Additionibus Greveni, et Martyrologio Canisii, et Adone MS. S. Laurentii apud Leodienses et in Archidiaconi Salisburgensi colitur officio proprio cum tribus Lectionibus de Vita, in Martyrologio Romano et aliis xviii Augusti.
- S. Juliani Martyris, Brivate apud Arvernens, dedicatio altaris inserta est quibusdam apographis Martyrologii Hieronymiani. Natalis est xxviii Augusti.
- Frontonis, Episcopi et Confessoris, nuda memoria his verbis celebratur a Greveno in Auctario Usuardi: et videtur Fronto Abbas esse, relatus xiv Aprilis. At Molanus in prima Usuardi sui editione loco Confessoris posuit Wormatiensis, apposita littera q, indicans se ex quibuscumque accepisse. Omisit idem in secunda et tertia editione, scripsit modeste corrigens. Arripuit interim occasionem Canisius, et hac eum phrasi profert. Item Wormatiæ sancti Frontonis Episcopi et Confessoris. Utroque autem citato ista habet Ferrarius: Wormatiæ in Germania B. Franconis Episcopi. Habemus Breviarium Wormatiæ anno MDLXXVI excusum, in quo nulla Franconis fit mentio. Gaspar Bruschius in Catalogo Episcoporum Wormaciensium censet Franconem Episcopum xxiv, et in elogio assertit Romæ mortuum anno MCCCCXC, die, quando poterit de eo agi si de veneratione constet, iv Septemb.
- S. Memorii Levitæ et Martyris, reseratio corporis facta Trevis, memoratur a Saussaia in Martyrol. Gallic. Ejus Natalis est vii Septemb.
- B. Martini Abbatis, Hortæ in Hispania, Ordinis Cisterciensis, elevatio corporis facta anno MDLV, memoratur a Chalemoto et in Calendario Ordinis Cisterciensis Divione anno 1617 excuso. Natalis ejus est xvi Septembris.
- S. Dionysii et Sociorum ejus, dedicatio Ecclesiæ Ambianis, refertur in MSS. additionibus ad Grevenum. Coluntur hi Sancti ix Octobris.
- S. Winon, ex monacho Corbeiensi Archiepiscopus Bremensis nonus, memoratur in MS. Calendario Antuerpiensi Ordinis S. Benedicti. A Molano, Canisio et aliis xxi Octobris.
- S. Ebergisi Episcopi, in Trajecto Superiore, et Confessoris memoria celebratur in MSS. additionibus ad Grevenum. Rejecimus alias ejus Acta in xxiv Octob.
- Ingenocus Abbas, discipulus S. Winoci, Bergis in Flandria refertur cum titulo Sancti a Bucelino, citaturque Menardus, qui eum in secunda appendice ponit cum solo titulo Beati, fateturque natalem diem ignorari. Poterit de eo agi, quando agendum erit de S. Winoco, vi Novembris.
- S. Othmari, Abbatis monasterii S. Galli, translatio celebratur apud Wionem, Menardum, Ferrarium. Natalis incidit in xvi Novemb.
- S. Eusicii Abbatis Invinio, Cellis Biturigum festine agenda notatur inter officia dicti monasterii, excusa anno 1649. At Natalis cum Octava celebratur xxvii Novembris.
- S. Joannis Evangelistæ Reliquiæ, conditæ sunt Autissiodori, in baptisterio juxta ecclesiam S. Germani Episcopi et Confessoris, cujus baptisterii dedicatio hodie solita peragi refertur inserta Apographis Martyrologii Hieronymiani. De dictis reliquiis agendum erit xxvii Decemb.

G. H.

DE SS. BASILISSA ET ANASTASIA MATRONIS ROMANIS ET MARTYRIBUS.

AN. LXVI.

Elogium ex
Menologio
Basilii Imp.

Auspicamur cum Martyrologio Romano hunc decimum quintum Martii ab hisce Matronis, de quibus antiquissima memoria extat in MS. Menologio Græco Imperatoris Basilii Porphyrogeniti his verbis: Certamen sanctarum Martyrum Mulierum Basilissæ et Anastasiæ. Basilissa et Anastasia Christi Martyres, prognatæ quidem erant ex magna urbe Roma nobiles et divites; sanctorum vero Apostolorum discipulæ. Post horum autem

mortem, cum nocte venerandas eorum reliquias sustulissent, et funeris exequias procurassent; detectæ fuerunt, et tamquam Christianæ denuntiatae impio et dementi Neroni: qui illico comprehendi illas, et catenis vinctas coram se adduci mandavit, eisque jussit, ut Christum abnegarent. Verum cum illud non valuisset persuadere, detrudi eas in carcerem præcepit. Postea vero e carcere eductas multiplicibus tormentis excruciauit: etenim ubera earum excindi,

Menais, A exscindi, et linguas recidi, et suspensas cædi, et facibus aduri, ac demum veneranda ipsarum capita abscindi mandavit.

Synaxario, 2 *Hæc ex Menologio MS. Basilii Imperatoris. Cui reliqua Menæa Græca, tum manu exarata quam excussa, cum Actis Sanctorum Maximi Episcopi Cytherorum satis conveniunt, uti etiam quæ in antiquo Synaxario Parisiensi collegii Claromontani ad xvii Aprilis habentur: ex quo, in confirmationem prioris elogii, aliud nonnihil diversum adjungimus, et est ejusmodi:* Certamen sanctarum mulierum Basilissæ et Anastasiæ. Erant hæc ex magna urbe Romana prognatæ, illustres genere et divitiis: factæ vero sanctorum Apostolorum discipulæ, post horum mortem venerandas eorum reliquias per noctem collegerunt, et sepulture tradiderunt: detectæ propterea et ad impium Neronem delatæ fuerunt: et hujus imperio in carcerem deductæ. Postmodum vero eductæ, cum ne quidem Imperatoris hortamento persuaderi possent, sed publice profiterentur se in Christi fide et confessione constanter perseveraturas, suspensæ verberantur, et lampadibus aduruntur, ubera et linguæ abscinduntur, et tandem gladio capitibus eorum ablatis, coronas certaminis sui acceperunt. *Hæc ibi.* B *In Menais dicuntur earum etiam manus et pedes præcisi.*

Menologio Sirlæti, 3 *Ex illis Cardinalis Sirlæti hoc elogium extractum suo Menologio inseruit, his verbis: Eodem die sanctorum Martyrum Basilissæ et Anastasiæ, quæ cum essent ex magna urbe Roma genere et divitiis illustres, discipulæ Sanctorum Apostolorum, illis martyrio coronatis, cum eorum sanctas reliquias nocte sublatis curavissent, delatæ sunt Imperatori Neroni. Itaque in carcerem conjectæ, et paullo post eductæ, cum in Christi confessione se permanere professæ essent; suspensæ sunt, mammis, manibus, pedibus et linguis excisis, capite obtruncatæ sunt.*

et Romano Martyrol. 4 *Græcorum exemplo Galesinius easdem Martyres suo Martyrologio inseruit, eumque secutus Canisius, aut quisquis Martyrologium Germanicum ex illo auxit. At Baronius citato Menologio, Sirlæti videlicet, ita hunc diem auspicatur: Romæ SS. Basilissæ et Anastasiæ, nobilium feminarum; quæ cum essent Apostolorum discipulæ et constantes in fidei confessione persisterent, sub Nerone Imperatore lingua pedibusque præcisis, percussæ gladio, martyrii coronam adeptæ*

sunt. *Hæc ibi. Romanæ uatitatis indicium nullum in Romano Martyrologio inveniens Pseudodester, arripuit occasionem eas adscribendi Hispaniæ, his verbis ad annum 66 num. 3. Sanctæ feminae Virgines Basilissa et Anastasia Hispanæ, ex urbe Setabi in Edetanis, secutæ sunt Apostolum Paulum, cujus et Petri corpora curantes, a Nerone Cæsare hujus rei gratia præclaræ coronam obtinent. Quæ pluribus conantur probare Franciscus Bivarius in suo Commentario ad Dextri Chronicon pag. 129 et Tamasius Salazar in Martyrologio Hispanico. Sed omnia corruunt ex elogiis Græcis, quæ licet fere eadem, singula tamen integre protulimus. In Menologio Basilii Imperatoris ita Græce legitur: 'Υπάρχον από τῆς μεγάλης πόλεως Ῥώμης. In aliis eadem sunt, sed verbo composito μεγάλῃ πόλει. Apud Maximum Cytherarum, hodierna lingua Græca, ita explicatur. Ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς μεγάλῃ πόλεως Ῥώμης.*

5 *Deinde non placet quod absque ullo vetustatis exemplo Virgines appellentur. Rectius Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, in suo de his elogio, Romanas Matronas appellat: idem faciunt Silvanus Ruzzius, tomo 2 de Illustribus sanctitate feminis pag. 146; et Antonius Gallonius, in Historia Sanctarum Virginum Romanarum, qui cum de S. Anastasia Virgine, quæ colitur xxviii Octobris, egisset, Annotatione tertia, agit de hisce Matronis, solenniore non dubie locum iis daturus si Virgines fuisse existimasset. Utinam extarent Acta, quæ nos de ipsarum Vita et conditione plenius elocerent, quæque apud Græcos extitisse aliquando vix dubitamus! Distichon quod Græco elogio de more præmittunt Menæa, Agnus vocat cum quadam allusione ad Agnum Dei. Sed hunc quamvis titulo speciali sequantur Virgines, invenimus tamen nuptas innuptasque indifferenter ἀμύχδες dici, in sacris sanctarum Mulierum encomiis quare neque hunc moveri scrupulus potest. Distichon autem tale est.*

Ἀμύχδῃ Θεῷ σφάττοσιν ἀμύχδῃς δύο

Ἀναστασίῃ καὶ Βασιλισσῇ ἀμύ.

Anastasiam et Basilissam simul

Mactant, Dei Agni scilicet agnellas duas.

6 *Martyrium suum absolverunt hæc sanctæ Matronæ post urcem SS. Petri et Pauli, quos alibi ostendimus passos P. Silvio Nerva et C. Julio Attico Vestino Consulibus, anno Christi lxxv, die xxix Junii. Cum autem ipsarum dies natalis referatur in xv aut xvii Aprilis, necessario requiritur annus proximus lxxvi.*

D
ACCTORE G. H.

Perperam
Hispanæ
fiuntur,

cum sint
Romanæ.

non Virgines
sed Matronæ.

E

Tempus
martyrii.

F

G. II.

gladio cæsi.

C DE SANCTIS MARTYRIBUS THEODORO PRESBYTERO ET PAUSILYPIO, IN EUROPA PROVINCIA THRACIÆ.

sub Hadriano Imper. Europa, Orbis antiqui tertia pars, ab Asia in Occidentem, ab Africa in Septentrionem recedens, nomen suum debet particulari provinciæ Thraciæ: nam in antiqua Notitia Imperii Romani Thraciæ præerant duo Consulares, Europæscilicet et Thraciæ: et metropolis hujus provinciæ Europæ, erat Heraclea ad Propontidem sita. In hac provincia arbitramur cæsos esse hos duos Martyres: de quibus hoc elogium extat in Menologio Græco Sirlæti: Eodem die sanctorum Martyrum Theodori et Pausilippi, Hadriano Imperatore et Precio Præsidente Europæ, pro Christiani nominis confessione gladio cæsi, spiritum Dei commiserunt. Imperavit post mortem Trajani Hadrianus, ab anno cxvii usque ad annum cxxxviii, ut et tempus et locus martyrii horum Sanctorum inde habeantur.

2 *Menæa excussa et quadam manuscripta eorundem Sanctorum Martyrum nudam memoriam proponunt cum hujusmodi disticho*

Aprilis T. II.

Παυσιλύπῳ καὶ Θεόδωρῳ πύτῃ
Δύορον τὶ πρηνέλουτον ὄντως τὸ ξίφος.

Pausilypio et Sacerdoti Theodoro,

Domum vere pausilypon gladius fuit.

Placuit retinere vocem Græcam, qua significatur ut quod anima dolorem ac molestiam eximit seu cessare facit: ut sic facilius intelligatur vis allusionis ad nomen utriusque: quorum alterum variâ scriptione depravatum, Pausilippus a Sirlæto, in Menais Pausolypius scribitur; Maximus autem Episcopus Cytherorum ἐν βίῳ Ἀγίου, nudam memoriam istorum faciens ita habet: SS. Theodori Presbyteri et Pausalypii Martyrum. In Martyrologio hodierno Romano ista leguntur: Item sanctorum Martyrum Theodori et Pausilippi, qui sub Hadriano Imperatore passi sunt. Maluimus veram scripturam assumere: non tamen improbatum, si Pausilypum scribere aliquis velit.

3 *Menologium namque Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, ad diem viii Aprilis S. Pausilypum nominat,*

Elogium
S. Pausilypi
8 April.

A *de eoque solo ista habet* : Pausilypus Christi Martyr fuit sub Imperio impii et iniqui Hadriani. Delatus autem quod Christum coleret, et in ipsius nomine palam doceret; deprehensus, vinculis astrictus, ad Imperatorem adductus est, et interrogatus num Christum Deum profiteretur. Qui libera animi fiducia ipsum prædicans verum Deum et Creatorem universi, missus fuit ad Præfectum provinciae Europæ, et crudeliter virgis cæsus est verberibus trecentis. Hoc autem tormento liber, denuojussus est Christum negare, et idolis sacrificare. Quod cum nollet facere, vinculisaliquibus solutus, ad locum supplicii adduc-

tus est, ut ibi caput ei absunderetur. Vinculis autem reliquis in itinere disruptis, fugam arripuit, et sic ne gladio periret, liberatus est. Cum vero in locum quendam incolumis pervenisset, assiduas Deo preces offerens, vere Martyr alaeri animo Deo spiritum reddidit, coronam adeptus immarcessibilem ac vitam immortalem. *Eadem paulo contractius continentur in Syracario MS. Claromontano et in MSS. Menais triplicibus bibliotheca Ambrosianæ, et duplicibus Taurinensibus Ducis Sabaudia; et Præses Europæ in unis Priscus, in aliis Praicus dicitur : et ubique Pausilypus scriptum invenitur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARONE, EUTYCHETE ET VICTORINO PRESBYTERIS,
ITEM MESSORE, PROCLINA, MESSITE, JOCUNDO,
VARIIS LOCIS ITALIÆ.

UBI FIN EM
SECVLI I.

Rescribunt
Marcello :

indicant ei
martyrium
SS. Nerei et
Achillei

et horum
sepulturam.

Frater Mar-
celli degit,
cum Marone
et sociis.

contemnunt
minas Au-
reliani :

Res præclare gesta horum Martyrum ac potissimum trium primo nominatorum in titulo, insertæ sunt Actis Martyri SS. Nerei, Achillei et Domitillæ : quæ habemus in quamplurimis, utque valde illustribus codicibus MSS. ex quibus hæc excerpimus, dum integra plenius illustrentur ad diem xii Maii. Scripserat Marcellus ad dictos Martyres Nereum et Achilleum litteras, sed quod hi tunc essent martyrio coronati, respondit illi Sancti his verbis :

2 Eutyches, Victorinus et Maro, servi Domini nostri Jesu Christi, Marcello. Cum venerunt litteræ tuæ ad SS. Nereum et Achilleum, jam transierant triginta dies, quod pervenerant ad coronam. Flavia etenim Domitilla, Virgo illustrissima fuit, imo Christianissima : cum isti sui eunuchi docuissent eam credere Christo et ipsi suam virginitatem servare, Aurelianus sponsus ejus contemptus ab ea, fecit eam Christianitatis titulo in hanc insulam Pontianam relegari. Ipse vero Aurelianus veniens huc, cœpit Nerei et Achillei animum attentare, putans se per ipsos Virginis animum commovere. Sancti vero exacerantes dona ejus, et magis Domitillæ fidem corroborantes, ideo verberibus ab eo gravissimis atrectati sunt; atque ad Terracinam depositi, Memmio Rufo Consulari sunt traditi. A quo cum eruleo et flammis compellerentur ad immolandum idolis, et dicerent se a B. Petro Apostolo baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt. Quorum corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ Virginis Domitillæ : qui etiam navicula imponens adduxit, et in prædio Domitillæ in crypta arenaria sepelivit, in via Ardeatina, a muro Urbis milliario uno et semis, juxta sepulcrum, in quo sepulta fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia. Hæc nos ipso Auspicio referente cognovimus, qui eorum corpora et rapuit et sepelivit. Erat caritatis tuæ solícite circa nos agere, et aliquem ad nos talem dirigere, qui et nos de tua et te de nostra sospitate faciat lactiores. Dies natalis eorum est quarto Idus Maias. Accepto hoc scripto Marcellus germanum suum misit ad insulam Pontianam, qui fuit cum his Confessoribus Christi per annum : postea vero ad Marcellum reversus hæc retulit.

3 Cum Aurelianus post martyrium Nerei et Achillei ageret, ut ad Domitillæ posset pervenire consensum; dictum est illi a quodam, quod majorem haberet caritatem cum Eutychete et Victorino et Marone, quam habuerat cum eunuchis suis Nereo et Achilleo, qui eam docuerant Christo credere. Unde factum est ut a Principe Nerva peteret eos sibi donari, si sacrificare noluissent. Qui cum viriliter age-

rent, Eutyches videlicet, Victorinus et Maro, atque minas Aureliani penitus non curarent : deposuit eos de insula Pontiana, et quasi servos per sua prædia singulos dimisit : Eutychen in sexto decimo ab Urbe milliario, Numentana via; Victorinum vero in sexagesimo, via Salaria; Maronem autem in centesimo trigésimo, in eadem Salaria via : jussitque eos terram fodere per totum diem, ad vesperum vero cantabrum manducare. Sed Deus omnipotens dedit eis gratiam in locis peregrinis : nam Eutyches Conductoris loci filiam a diabolo liberavit; Victorinus vero Vicedominum loci paralyticum, per tres annos de lecto non surgentem, fecit orando incolumem; Maro verbo morbo hydropis laborantem, Procuratorem urbis Septempedæ liberavit.

4 Interea facientes sermonem ad populum, docuerunt multos Christo credere : et facti Presbyteri populum credentium ampliarunt. Tunc diabolus replevit ira mentem Aureliani, et misit qui vario genere poenarum eos interficeret. Nam Eutychen in media via tam diu cædi jussit, quam diu exhalaret spiritum : ejus corpus rapuit populus Christianorum; et cum honore magno sepulto, in Christi nomine super eum basilicam fabricavit. Victorinum vero apud eum locum qui Cotylas appellatur, ubi putentes aquæ emanant et sulphureæ, in ipsis capite deorsum per horas tres teneri jussit, et iterum suspendi. Hoc per triduum pro nomine Christi passus Victorinus, migravit ad Christum. Jussit autem Aurelianus corpus ejus non sepeliri : et cum uno die apud Cotylas jacuisset : venerunt Amiternenses populi Christiani, et rapuerunt eum; et in suum territorium transtulerunt, atque ibi sepelierunt. Maronem vero, misso amico suo Turgio, jussit duci et pondere saxi ingentis opprimi : sed protegente Domino in nullo eum lædere potuerunt. Unde factum est, ut immanissimam petram, quam vix ad trochleam septuaginta homines pensare potuissent, super humeros ejus ponerent. Ipse autem S. Maro, quasi leves paleas portavit per duo milliaria sanus : et in eo loco posuit, in quo orare consueverat. Et hoc factum omnis provinciae populus admiratus, credidit Christo, et baptizatus est. Consularis autem, accepto ab Aureliano præcepto, interfecit eum. Populi autem excavaverunt petram, quam humeris portaverat, et ibi sepelierunt eum : et ecclesiam Christi fabricaverunt in nomine ejus, in qua præstantur beneficia Domini, ad gloriam nominis sui, usque in hodiernum diem.

5 *Hactenus Acta horum Martyrum, ex quamplurimis optima notæ codicibus MSS. unde colligimus, eos non eodem loco aut tempore fuisse interemptos, neque etiam*

je
dispersi per
varia loca
terram fo-
dunt :

clarent mi-
raculis :

Presbyteri
facti multos
convertunt.

Occiduntur
Eutyches diu
cæsus,

F
Victorinus
suspensus su-
per aquas
sulfureas

Maro post
ingentem
petram por-
tatam,

interfectus.

Videntur
variis diebus
occisi,
etiam

A etiam eodem loco aut sepultos fuisse, aut extractis ad illorum honorem ecclesiis honoratos. In S. Victorino res clare apparet. Hic enim apud lacum prope urbem Sabinorum Cotylia, septuaginta stadiis Rente distantem, suspensus inter aquas putentes et sulphureas martyrium complevit. Corpus autem ejus sublatum est ab Amiterneis, et in illorum territorio sepultum. Fuit Amiternum urbs eorundem Sabinorum in confiniis Vestinorum, quibus subinde adscribitur, non procul ab Aterni fluvii fonte : ex ejus ruinis creditur Aquila, urbs hodierni Aprutii celebris, accrevisse : in hujus autem territorio visitur oppidum S. Victorini, ab hoc Sancto denominatum : et dies illi datus est ipsis Nonis Septembris : sed quia Presbyter creatus populum credentium sua prædicatione ampliavit dicitur, hoc elogium adeptus est apud Usuardum : Romæ B. Victorini Martyris, qui sanctitate et miraculis præclarus, Sacerdotium Amiterne urbis, totius populi electione adipiscitur. Inde postmodum sub Imperatore Nerva jussus est suspendi capite deorsum, ubi putentes et sulphureæ emanant aquæ. Quod cum per triduum pro nomine Christi passus fuisset, gloriose coronatus victorini gravit ad Dominum. Ado longissimo eum prosequitur elogio, sed hunc Victorinum et alium, S. Severini Septempedani fratrem, qui viii Junii colitur, in unum eundemque virum conflavit : quæ autem in dicto elogio ad hunc S. Victorinum spectant, sunt ista : In suburbano Romæ Victorini Martyris... Electus deinde ab universo populo, Amiterne urbis sacerdotium adipiscitur. Inde postmodum sub Imperatore Nerva, cum aliis Dei servis Eutyches et Marone, ab Aureliano Judice primo relegatus in sexagesimo milliario ab Urbe via Salaria, deinde apud eum locum qui Cotylia appellatur, ubi putentes aquæ manant et sulphureæ, in ipsis capite deorsum per horas tres suspensum teneri, ab impio Judice jussum est. Quod cum per triduum pro Christi nomine passus fuisset, gloriose coronatus victor migravit ad Dominum. Cumque una die jussu Aureliani corpus ejus inhumatum jacuisset, venerunt Amiterneis populi Christiani, et rapientes in suum territorium transulerunt, et honorifica sepultura condiderunt Nonis Septembris. Ex Adone sua elogia contraxerunt Notherus, auctores Bedæ supposititii et Martyrologii hodierni Romani. Quæ ex allatis supra Actis desumpta fuisse manifestum est, et Sacerdotium non continuo pro Episcopatu, sed Presbyterio hic sumendum fuisse. Nec dubium quin S. Eutyches etiam proprium diem et mortis et venerationis habuerit : certe plurimi nomine Eutychis et Eutychii Martyres celebrantur toto hoc opere nostro.

B S. Maronem credunt Reatini cives apud se sub eodem lapide sepultum fuisse, quem per duo passuum millia gestaverat, cum ipso ante urbem deposito animam reddidisset, ut inde ad nos perscriptum est. Festum certe agunt xv Aprilis, et ecclesiam habent sub ejus no-

mine consecratam anno MCLIII, ubi ossa ejus servari creduntur. Est ea ecclesia extra portam Arcorum, in vertice excelsi sed commodissimi montis, uti asserit Pompeius Angelotti in descriptione civitatis Reatinæ edita anno 1638 : et locum nunc obtineat Patres Capucini, qui eum insigniter excoluerunt. Credibile est eas particulas quæ de S. Maronis corpore, et partem insignem quæ de capite ejusdem asservatur inter Reliquias Metæ, et tunc ecclesiæ S. Viti Pragæ, allatas esse Reate, quamvis, donatim antiquo instrumenta deficiente, nunc ignoretur, unde eæ habeantur. Porro quia ejusdem S. Maronis factum miraculosum omnis provinciæ populus admiratus fuisse legitur, conjectura haud improbabili dixeris aliquos ex iis Martyrio coronatos esse, de quibus intelligi possint fortassis hæc verba in apographis quatuor Martyrologii Hieronymiani primo loco : xvii Kalendaris Maii. Piceno in Aureo-monte Maronis, Messoris, Proclinae, Messitis. Additur in Corbeisensi codice Martyrologii Parisiensi excusi, Jorundo. Loco Piceni legitur etiam Picino, Piscino, Pierino, Pirano et Cipino. Et ita huic regioni solus Maro adscribitur in quodam MS. Corbeisensi, et veteri Calendario ante opera MS. S. Isidori : ut Maro et Messor referuntur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi et Neapolitano Antonii Caroccioli : hisce autem duobus jungitur Mosites in MSS. Augustano, S. Udalrici et Parisiensi Labbæi : quibus Proclina additur in MS. Tamlichensi. Montem aureum suspicatur Florentinus jam dici Montem sanctum, haud procul a Septempedæ rudibus et S. Severino.

7 Sociis Maronis prætermisitis, hoc die etiam Eutyches et Victorinus ei junguntur apud Usuardum his verbis : In Italia beatorum Martyrum, Maronis, Eutychetis et Victorini, qui primo apud insulam Pontiam in Christi confessione longum ducentes exilium, postmodum sub Principe Nerva, cum convertissent plurimos ad fidem, jussi sunt variis interfici pœnis. Longiore cum enomio ex Actis supra indicatis eosdem habent Ado et Notherus, et exilium statuunt cum B. Flavia Domitilla, et martyrium illatum sub Principe Nerva : sub quo Imperatore eos passos tradunt etiam Bellinus, Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius. In Martyrologio Romano hodierno dicuntur, sub Principe Nerva in persecutione Trajani, a Valeriano Judice jussi interfici. Verum Acta habent Aurelianium sponsum B. Domitillæ eos petiisse a Nerva Principe, et tandem jussisse interfici. Imperavit Nerva a Septembriæ exeunte anni xcvi, usque ad xxvii Januarii anni xcvi, quando illi successu Trajanus. Reliquæ examinantur ad Acta SS. Nerei, Achillei et Domitillæ. De horum trium Reliquiis Metas a Theoderico Episcopo translatis egimus xxiv Januarii post Acta S. Feliciani Episcopi Fulginatis pag. 588. Memoria SS. Eutychetis et Victorini Martyrum inscripta est Calendario antiqui Missalis et Breviarii Ambrosiani.

DE SS. OLYMPIADE ET MAXIMO MARTYRIBUS CORDULÆ IN PERSIDE.

Acta SS. Olympiadis et Maximi continentur in Vita S. Laurentii Martyris, ex variis et antiquissimis MSS. primigenia phrasi ad x Augusti danda : ex ea decerpimus quæ ad hos Martyres spectant, et sunt ejusmodi :

2 Orta tempestate sub Decio Cæsare, multi Christianorum in urbe Roma necati sunt. Presidente in urbe Roma Galba, pergit Decius ad Persas, cum bellum urgeretur Persarum. Veniens in civitate, quæ cognominatur Ponticum, sedit in ea, bellum

tamen agebatur. Ascendit Decius in montem Medorum, et facto conflictu pugna cum militia Romana fecit victoriam, et interfecit Persarum multitudinem : et obtinuit civitates has, Babyloniam, Bactrianam, Hircaniam, Cordulam, Assyriam : ubi etiam invenit multos Christianos, quos suppliciiis et afflictionibus necavit... Veniens autem Decius in civitatem Cordulam, cum furore jussit sibi præsentari Presbyteros et Diaconos... Eodem die traditi sunt Decio Olympiades et Maximus, nobilissimi viri Christiani. Qui dum

D
AUCTORE G. H.

cum 3 aut
4 sociis,

cultus SS.
Maronis,
Eutychetis
et Victorini
15 Aprilis.

F

venit Cordu-
lam :

Victorinus
5 Septemb.

inscriptus
Martyrologiis
Usuardi

Adonis,

et aliis :

Eutyches die
non satis
indicato.

Maro Reate
15 Apr

AN. CCLI

Decius Imp.
obtinuit vi-
ctoriam de
Persis ;

*a quo
jubentur hi
Sancti fustibus
cædi,*

A dum presentati fuissent Decio, non interrogatos eos jussit fustibus cædi, dicente Decio : Isti digni sunt morti tradi, nec audientia debet ab eis requiri, qui Deos deserunt, et colunt hominem mortuum. Respondit Maximus, dicens : Bene dixisti mortuum, sed quia resurrexit, quare non dicis? Tunc dixit Decius ad eos : Pandite nobis facultates rerum vestrarum. Olympiades dixit : Nostra facultas, aurum et gemmæ vel argentum Christus est. Nam disce, miser, quia corpora nostra tibi tradimus, amissa facultate terrena et peritura. Nam si considerares, quid tu ipse

*inducant
mysteria fidei,*

es, humiliares te Creatori tuo Deo; et Filio ejus Domino Jesu Christo. Nam divitiæ et honores sunt ad tempus aliis pro gloria, tibi vero pro æterno supplicio Tunc dixit Decius ad milites suos : Cædite eos fustibus, quia isti mente alienantur. Et cum defecissent cædentes, clamabat Maximus dicens : Gloria tibi, Domine Jesu Christe, quia dignatus es inter servos tuos nos ipsos dinumerare. Decius furore plenus fecit eos plumbatis cædi sub voce præconia dicens : Deos blasphemare nolite. Et cum cederentur, magis confortabantur, et vultu alacri clamabant, dicentes : Fac quod vis : noli cessare : munda quod sordidum est.

*inter verbera
laudant
Christum.*

B 3 Decius dixit ad milites suos : Levate eos a terra, et date lectos ferreos in oculis eorum, et linteamina et aquam ut sacrificent, et cura eis exhibeatur : aut extendantur in lectos ferreos super prunas et sic deficiant. Et tradidit eos Vitellio Anisio Vicario. Vitellius Anisius dixit ad eos? Cognitum est vobis, quid jusserit præcellentissimus Decius Caesar, ut si quis sacrificaverit, et custodierit præcepta Principum, honoretur et sit amicus Principum et ditetur divitiis et honoribus et dignitatibus : qui vero non consenserit, diversis pœnis tormentorum maceratus exhalet. Respondit Maximus et dixit : Tormenta vestra momentanea sunt et cito transeunt : sed et vos ipsi postea exhalabitis. Nos tormenta vestra non pavescimus sed desideramus : nam tormenta æterna metuimus, quæ vos torquere habent cum patre vestro diabolo. Vitellius Anisius Vicarius furore plenus, jussit ut cum securibus capita tunderentur. Et cum diu caderentur emiserunt spiritum.

*Spernant
oblutas
dignitates et
munus*

*capitibus
securi laevis
mormuntur :*

4 Et jussit Vitellius Anisius, ut corpora eorum canibus relinquerentur : ubi etiam jacuerunt quinque diebus. Venientes autem canes mugitus emittebant, et non contingebant corpora sancta. Post quintum diem venientes quidam Christiani, ex genere Abdon et Sennen nobiles, collegerunt corpora, et collegerunt ea in domo sua, duodecimo Kalendas Aprilis.

*corpora a
canibus illata
sepeliuntur.*

C 5 Hæc Acta illorum ex antiquis monumentis, in quibus sub finem legendum duodecimo Kalendas Maii, aut saltem sic in suis scriptis legerunt, qui eorum martyrium ad decimum septimum Kalendas Maii ediderunt. Certe Beda in genuino suo Martyrologio ex hisce Actis ista edidit : In civitate Cordula, natale Olympiadis et Maximi; qui jubente Decio fustibus cæsi et deinde plumbatis, ad ultimum eorum capita securibus tunsunt, donec emitterent spiritum. Quæ eadem leguntur

cultus sacer :

apud Rabanum, Usuardum, Adonem, Notkerum et D reliquos recentiores; apud aliquos horum additur in Perside, uti in hodierno Martyrologio Romano, in quo non fit mentio civitatis Cordulæ, ab aliquibus Cordubæ dictæ : pro qua mallet Baronius Corduenam legi, ut in Notis observat : quod in nullo MS. reperimus. Multa loca Persidis et aliarum regionum sunt quæ non fuerunt ab aliis auctoribus observata. De bellica expeditione pluribus egimus die xvi Februarii ad Vitam S. Polgeroni Episcopi Babylonis, tunc etiam martyrio coronati, ubi in Notis futeur Baronius, tempora Decii remansisse obscurissima, eaque tantum perspicua esse, quæ de persecutione ab ipso in Christianos excitata produunt Christianorum serptiones, et Acta sanctorum Martyrum. Annos Imperii et Consulatus Decii ordinavimus v Februarii ad Vitam S. Agathæ § 1. Arbitramur autem hos Martyres anno Christi ccli martyrio fuisse coronatos.

locus

*et tempus
martyrii.*

not. 12

6 Saussains in Martyrologio Gallicano de hisce Sanctis ista tradit : Macloviopoli in Armorica, nec non Legiæ Eburonum, veneratio sanctorum Martyrum Olympiadis et Maximi; qui genere clari ac fide magis illustres, in Hispania jussu Decii virgis cæsi, plumbatis contusi, demumque securibus in capite colli, beatas animas in Christi glorificatione efflaverunt. Horum pignora diu in honore conservata, postea sub Saracenorum incursione in Gallias tracta ac dispersa, variis in locis, maxime autem in præsignatis urbibus, cultum condignum receperunt. Hæc Saussains non absque aliquo, uti veremur, errore. Passi hi sunt in Perside, et civitate Cordula, pro qua in nonnullis Actis legitur Corduba, qualis est plurimum nota urbs Hispania, cui assignat horum martyrium : quod hactenus a Tamaio-Salazar aut aliis Hispanis non reperimus factum. Habemus plura Breviaria et Missalia Leodiensia, intra ducentos annos excusa; uti et officia propria Ecclesiæ Macloviensis, sed absque ulla vestigio venerationis horum Sanctorum; neque etiam Ruissius meminit, dum reliquias ecclesiarum Leodiensium in suo Hieroglyphylacio Belgico enumerat.

*An reliquæ
et veneratio
horum sit
Maclovi et
Leodii ?*

E

7 Ferrarius in Catalogo generali sexum horum Martyrum mutat, et ita hunc diem auspicatur : xvii Kalendas Maii. Cordubæ in Hispania sanctorum Martyrum Olympie et Maximæ, et in Notis allegat Tabulas Ecclesiæ Cordubensis : additque hoc die agi in Martyrologio Romano de Olympiade et Maximo in Perside Martyribus. Quasi securus esset priores ab his distingui. At valde mirandum foret de istis feminis Martyribus, si qua ipsarum esset notitia Cordubæ, nullam notitiam potuisse nancisci Martinum de Roa, qui tam accurate de Sanctis Cordubensibus scripsit, nullam etiam fieri mentionem in Ordine recitandi Officium divinum toties Madriti recuso, in quo Sancti Cordubenses seorsim exhibentur. Joannes Marietta in Indice Sanctorum Hispaniæ, per menses et dies distributorum, od xv Aprilis collocat SS. Olympium et Maximum Martyres sed nulla indicata pagina, ubi de iis ogatur : ideoque suspicamur in ipso opere de industria omissos fuisse, quos ad Persidem non ad Hispaniam pertinere asserebat Romanum Martyrologium.

*An SS. Olym-
pia et Maxima
Cordubæ
tribuendæ ?*

F

DE SANCTO CRESCENTE
MARTYRE MYRÆ IN LYCIA.

G. H.

SUB ETHN.
IMIER.

Myræ situs,

tempus
martyrii.

cultus 13
Aprilis.

Elogium ex
Menologio
Basilii Imp.

B

et aliis MSS.

cultus 15 Apr.
in Menais.

hortatur ad
fidem Christi

Lycia Asia regio, ultra Rhodum insulam ad mare mediterraneum, a quo hunc procul distat hujus regionis metropolis Myra, per orbem Christianum vel ideo notior, quod S. Nicolaum habuerit Sedis suæ meritissimum Episcopum qui primo Concilio OEcumenico contra Arium Nicææ habito interfuit: ante ejus tempora ibidem sub Ethnicis Imperatoribus martyrii palma coronatus est S. Crescens, de quo hic agimus: ac primo proponimus elogium deceptum ex MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, in quo celebratur ad diem XIII Aprilis: quod Latine translatum est hujusmodi.

2 Certamen sancti Martyris Crescentis. Crescens Christi Martyr ex civitate Myra, pietate simul et senectute reverendus, cum multos idolorum cultores cerneret, in medio ipsorum exurgens, adhortabatur illos, ut veterem errorem detestarentur, atque ad Christum accederent, et sic propriæ saluti consulerent. Quo cognito Præses illum comprehendit et coram se adduci præcepit: et percunctatus est ab eo genus, patriam et nomen: cui nihil aliud respondit, nisi Christianus sum. Præses vero dixit: saltem externo habitu sacrificia diis, corde vero et animo adora Deum tuum. Sanctus vero id minime approbavit: sed magna voce Christum confessus est, idola rejiciens ac contemnens. Idcirco primum quidem in ligno suspensus, diu multumque percussus est, et facibus latera adustus. Deinde vero e ligno descendere coactus, denuo idolis sacrificare jussus est. Quod cum nolisset facere, in ingentem ignis fornacem projectus, suum Deo reddidit spiritum. Hæc ibi. Quo etiam die XIII Aprilis refertur in Menais Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, signatis littera O num. 148, et Taurinensibus Ducis Sabaudia.

3 In Magnis Menais Græcorum ad hunc XV Aprilis colitur S. Crescens, et hæc historia martyrii refertur: Die XV mensis Aprilis celebritas sancti Martyris Crescentis, Myræ in Lycia passi. Hic erat ex urbe Myra in Lycia nobili genere prognatus, et ætate maturus. Aspiciens vero impietatem exultantem, cultumque idolorum triumphantem, et multos huic errori cum misera servitute addictos, qui carentibus anima idolis divinitatem tribuebant, et adorationem;

progreditur in medium, adhortans omnes, ut rejecta idolorum vanitate ad Deum reverterentur, a Christianis coli solitum, utpote solum rerum omnium conditorem, omnisque vitæ ac spiritus auctorem. Tunc Præses hunc Sanctum appellabat cacodæmonem, quod sponte sua sciens et volens ferretur in deteriora. Contra testatus est Sanctus, summam esse gloriam, summamque felicitatem pro Christo pati. Rogatus deinde, unde domo, quod ipsi nomen, qua fortuna et statu esset; pro omnibus nihil aliud respondit, quam se Christianum esse. Suadebat Præses ut corpore et externo cultu in speciem saltem fingeret se idola colere. Verum se id facturum negavit, asserens corpus esse ministrum animi, quodque animus decerneret, corpus sequi debere, ut quod ab animo moveretur et ageretur: proindeque Deum corpore et animo perfecte colendum et confitendum. Idcirco suspensus verberatur et aduritur: deinde ad incensum rogam damnatur: in quo, quamvis intactus ab illo, ut nec capillus quidem læderetur, Deo spiritum reddidit. Hæc ibi: quæ etiam habentur in MS. Synaxario Græco Parisiensi collegii Claramontani, et in variis Menais MSS. Item in novo Anthologio ab Antonio Arundio Clementi VIII dicato, et apud Maximum Episcopum Cytherorum ἐν βίαις ἀγίων: ex quibus aliquand extractum legitur in Menologio Sirleti: quo citato ista inscripta sunt hodierno Martyrologio Romano: Myræ in Lycia S. Crescentis, qui per ignem martyrium consummavit: quæ fere eadem habet Galesinius. Præcipuum hujus diei cultum eidem deferri testatur Ephemeris metrica, solum ipsum nominans: sicut etiam de solo est Canon Officii Ecclesiastici, cujus hæc ultima Strophe: Hodie civitas Myrorum festum tuum splendidissime agit, labores, luctas atque certamina tua hilariter concinens. Invocatur etiam in penultima ode, tamquam gratiam consecutus solvendi morbos diemonesque fugandi: et Ode VI tanquam multis signis, miraculis et prodigiis clarificatus ab eo qui se glorificantes glorificat: quin immortalia dona affluenter largiri fidelibus ad se accedentibus dicitur Ode V, et Stichariorum ad Canonem præviorum secundum, meminit Sacrarum reliquiarum ejus, quas omnis populus reverenter adorat.

pro quo pati
gloriosum.

E

et in ignem
conjectus
moritur

Cultus in
aliis Græcis
officiis.

et apud
Latinos:

miracula ad
corpus

C

DE SANCTIS MARTYRIBUS MESOPOTAMIIS

F

ARCHELAO, CYPRIANO, COMATO, VERONICA, ACUTA,
DIOGENE DIACONO, ET DUOBUS FRATRIBUS.

G. H.

XV APR.

Nomina in
antiquis
Fastis 15
Aprilis

Altera hæc est classis Martyrum, eodem numero et nominibus relata in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani, his verbis: In Mesopotamia Archelai, Cypriani, Veronicæ, Acutæ, Diogenis Diaconi, cum duobus fratribus. Pro Archelai, legitur etiam Arcelai et Arcillai, et loco Comati etiam Comatis. In illustri MS. codice Cardinalis Barberini, post Martyrologium genuinum Bedæ, quod ex illo et aliis monumentis edidimus, ista leguntur: In Mesopotamia Archelai, Cypriani, Diogenis cum duobus fratribus. Eadem, absque mentione fratrum, habentur in antiquis MSS. Romanis, altero bibliothecæ Vaticanæ caractere Longobardico et signato numero 5949, altero bibliothecæ Ducis Al-

tempsii. In MS Martyrologio monasterii Richenoviensis referuntur Cyprianus et Comatus. At solus Comatus in MS. Rhinoviensi, et Mesopotamia martyrii palæstra statuitur. Absque loco indicuntur Archelaus, Diogenes, Veronica in MS. Parisiensi Labbei et Augustano S. Udalrici, sed Veronicus in ultimo scribitur. In MS. Tamlichensi apud Hibernos celebratur memoria SS. Archelai, Cypriani, Diogenis Diaconi, Acutæ. Apud Grevenum in auctorio Usuardi invenitur, Carcellains, loco Archelai, et Diogenes. Pridie hujus diei memorantur in MS. Martyrologio Ecclesiæ Pragensis Archelaus, Cyprianus et Diogenes Diaconus. Ex quibus omnibus confirmatur antiqua ipsorum veneratio in variis Ecclesiis.

etiam 14
Aprilis.

DE SS. PROSDUCO, VERONICA, DIONINA, OCTAVIA, POTAMIA, PRUDENTIA, FOCO, SYRO, LUCIANO MAR- TYRIBUS ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

G. II.

XV APR.

Hieronymiani Martyrologii Lucense apographum hanc tertiam classem Martyrum ita proponit : In Antiochia Syriæ Prosduci, Veronicæ, et Dioninæ filiæ ejus, Octaviæ, Potamiæ, Prodentii. Idem sunt in MS. Blumiano; sed filia appellatur Deonina. In antiquissimo MS. Epternacensi, quo nos hactenus usi fuimus, ita preferuntur nomina : In Antiochia Syriæ Prosduci, Veronicæ et Dioninæ filiæ, Octaviæ, Potamiæ, Prudentii. In MS. Corbeienſi Parisiis creaso, filia Dionina appellatur, post Octaviam autem referuntur nomina Potamiæ, Prudentii, Foci, Syri. In MSS. Martyrologiis Augustano et Parisiensi Labbæi referuntur

Prosducus seu Proflucens, et Veronica seu Veronicus, sed hujus fecimus mentionem in classe præcedenti. In MS. Richenoviensi refertur, Prosduca in Antiochia Syriæ, sed aliis Prosducus. In MS. Trevirensi S. Marmini valde antiquo habetur memoria Luciani in Antiochia Syriæ. In MS. Iibernico canobii Tam-lachtensis ex his memorantur nomina Dionicæ, Potamiæ, Prudentii, Luciani, nisi hic pertineat ad Martyres Cæsaraugustanos, in Martyrologio S. Hieronymi hoc die relatos, de quibus agemus sequenti die. Relinquimus sane prioribus adjunctum nomen, tamquam ab istis nominato diversi, ob antiquitatem Martyrologii Maximiniani.

G. II.

DE SS. QUOAMALIO, ARCHELAO, POTAMIO, DONATELLA, E MARTYRIBUS IN GALATIA VEL GALÆCIA.

B

XV APR.

Martyrum hæc quarta classis est Martyrologii Hieronymiani; sed satis obscure in variis opographis proposita. Ex MS. Lucensi ita excusum est : In Audia Galati, Quoamal, Archelai, Potami, et Florentinus in Indice Galatum Martyrem nominat. Ex MS. Corbeienſi ita Parisiis excudit Lucas Acherus : In Taudia Gallitiæ Quoamali, Archelai, Potamiæ, Donatellæ. At Florentinus ex variis lectionibus Dufresnei ita legi accepit : In Taudia Gallie Quoamali, Archelai, Potamiæ, Donatellæ. In Blumiano codice legitur in Taudia Galaciæ. In codice Epternacensi, pro palæstra martyrii, nomina Marty-

rum præcedenti classi innectebantur hoc modo : Taidi, Agalatiae (pro Tandia Galatiæ) Quoamaliæ, Archelai Potami : Pro Agalati videtur nomen Agathæ haberi in MSS. Augustano et Parisiensi supra citatis. Florentinus addit in Notis se facilius in aliquem locum Galatiæ propendere, ubi frequentiora antiquitus Martyrum certamina fuerunt, quam in Galæcia : sed aliorum codicum auxilio vel emendandum vel explanandum locum. Pro Galæcia facere videtur Taudia hic nominata, eadem fortassis quæ Ptolemæo Τῶδξα, Tude alius est : qua urbe pluribus agemus hoc die ubi de B. Petro Gonsalvo.

DE SANCTO EUTYCHIO MARTYRE FERENTINI IN HERNICIS.

G. II.

XV APR.

De Ferentino, urbe antiqua Latini in Hernicis, egimus viii Aprilis, ad Acta S. Redempti, ejusdem urbis Episcopi; et quæcumque sciri possunt de hoc Sancto Martyre Eutychio, istæ protulimus ex lib. 3 Dialogorum S. Gregorii cap. 28, scilicet quadam die, dum parochias suas visitaret Redemptus, eum pervenisse ad ecclesiam B. Eutychii Martyris, et stratum fieri sibi voluisse juxta sepulcrum, atque ibi post laborem acquiescere : cum nocte media, ut asserebat, nec perfecte vigilare poterat, nec dormiebat, sed depressus ut solet somno, gravabatur quodam pondere vigilans animus : atque ait cum beatus Martyr Eutychius adstitit dicens : Redempte vigilas ? Cui respondit : Vigilo. Qui ait :

Finis venit universæ carnis, finis venit universæ carnis. Post quam trinam vocem visio Martyris, cum omnipotentis Dei gratia, quæ mentis ejus oculis apparebat, evanuit. Inscriptus est hic Sanctus Martyrologio Romano ad hunc diem istis verbis : Ferentini in Hernicis S. Eutychii Martyris. Meminit ejusdem S. Eutychii Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ addito ex prædictis S. Georgii verbis aliquo elogio. Nicolaus Bravennus Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico hos de eo paravit versus :

Martyris Eutychii populus feriata quot annis
Festa Ferentinus cum pietate colit.

cultus sacer.
L

Apparitio
ejus facta
S. Redempto
Episcopo.

G. II.

DE SANCTO LEONIDE, EPISCOPO ATHENARUM IN GRÆCIA.

XV APR.

Athena
palestra
doctrinæ,

Notissima urbs Atticæ, imo totius Græciæ clarissima, Athenæ fuerunt; quippe quæ ceteris urbibus prudentia et doctrina præstare censebantur. Primus eorum Episcopus apud Eusebium lib. 4 cap. 3 dicitur S. Dionysius; huic successor datur apud eundem Eusebium S. Publius Martyr, ejus acta dedimus xxi Januarii. Fuit ibidem S. Aristides vir doctissimus qui pro fide Christiana con-

cionem habuit. Cum postmodum sub Imperatoribus Christianis Romanum Imperium floreret, summi Doctores Ecclesiæ Basilus Magnus et Gregorius Nazianzenus ex Asia Athenas petivere ibidemque fuerunt literis exculsi. Floruit ibidem S. Leonides Episcopus, tanto virtutis et doctrinæ splendore, ut per ejus obitum viderentur Athenæ aliquem squallorem induisse, quod in Menæis excusis indicat hoc distichon.

ibi S. Leonides
Episcopus
excelluit,

A Σκότος συνέχευε τὰς Ἀθήνας ἀσκήν,
 Δυσάντος αὐτῆς ἔλίου Λεωνίδου.
 Densæ tenebræ tunc Athenas obruunt,
 Dum solis iustar occidit Leonides.

et colitur 15
 Aprilis.

Ceterum ejus acta, quæ olim conscripta arbitramur, videntur intercidisse, et sic nuda ejus memoria extat in dictis Menæis excensis, et variis MSS: ex quibus notavimus eu, quæ Mediolani in bibliotheca Ambrosiana,

Parisiis in Mazariniana et alia Patrum Dominicorum, et Divione apud Chiffletium nostrum reperimus, itemque apud Maximum Episcopum Cytherorum: et hæc fere verba ubique leguntur: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Λεωνίδου, Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν. Eodem die sancti Patris nostri Leonidis, Episcopi Athenarum.

D
 AUCTORE G. H.

DE SANCTO PATERNO EPISCOPO, VENETI IN BRITANNIA ARMORICA.

G. H.

Guilielmus Cambrensis, in Britannia a se illustrata agens de Ceretica sive Cardiganensi Comitatu, assertit tertiam Dimetarii regionem esse, et Cereticam a Carataco quodam Rege credi dictam, at Cardigan oppidum prope Tivium fluvium, postmodum nomen ei dedisse. Inde versus Septentrionem in mare Hibernicum exonerantur, loco satis vicino, flumina Ystwich et Ridol, ubi et oppidum totius Comitatus copiosissimum Aber-Ystwich. Huic, inquit, adjacet Llan-Badern-Vaur, id est, Fanum Paterni-Magni, qui ex Armorica oriundus Cereticorum (ut habet ejus Vita) ecclesiam et pascendo rexit, et regendo pavit. Cujus memorie templum, sedemque Episcopalem hic consecravit posteritas. Verum Episcopatus, ut scribit Rogerus Hovedenus, quia Parochiam pastorem suum interfecerant, olim obsolevit. Hæc Cambrensis. Eandem S. Paterni Vitam hic citatam, assertit Usserius de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis pag. 529 se vidisse in Cottoniana bibliotheca: ut pag. 527 tradit S. Paterni Vitam descriptam extare in Sonetologio Britannicæ Joannis Timmuthensis, indeque in Joannis Capgraviæ Nova legenda Angliæ, ex qua nos eam hic damus, notationibus necessariis illustratam. Vixit cum S. Paterno in eadem Wallia S. David Archiepiscopus Menevensis, in vicina provincia Penbrochiana, cui contigua est provincia Caer-maridunum, et deinde versus Cornwalliam Glamorganensis Comitatus, in quo Laudavensis Episcopus fuit S. Telianus, alter familiaris S. Paterni. Coluntur S. David Kalendis Martii, et S. Telianus 1x Februarii, ad ejus utriusque Vitam multa ex fama vulgi, sed mendose, a posteris ruleri adjecta deploravimus. Aliqua similia huic etiam Vitæ, sed pauciora forsitan, inserta sunt.

Episcopatus
 et ecclesia
 S. Paterni in
 Wallia,

B

Vita olim
 scripta:

familiaris
 notitia cum
 SS. Davide
 et Teliao:

Cultus sacer
 die 15 Aprilis
 apud Anglos.

2 Meminerant Ecclesiæ, dicto S. Paterno dicatæ, Silvester Giralduus in Itinerario Cambriæ lib. 2 cap. 4, Joannes Spedus in Theatro Imperii magnæ Britanniciæ lib. 2 cap. 9, Nicolaus Harpsfeldius in Historia Ecclesiastica Anglicana in sex primis seculis cap. 28, ubi illustre Vitæ compendium habet, assertitque decessisse xvii Kalendarum Maii, quem etiam obitus ejus diem assignant Acta omnia infra recensenda, in Anglia conscripta. Sequuntur alii Scriptores Anglicani, et inter illos Hieronymus Porter in Floribus Sanctorum Angliæ, citato Joanne Anglico, quem cum Joanne Timmuthensi eundem arbitramur. S. Paternum circa annum mcccxxvi floruisse putant Richardus Wifordus, in Martyrologio Londini Angliæ anno m dvi excuso; et Joannes Wilsonus in secunda editione Martyrol. Anglicani, eoque citato Michael Alfordus in indice Sanctorum Angliæ post tom. 3 Historiæ Anglicanæ annexo. Interim quia S. Paternus in Britannia Armorica et natus, et in eam reversus, urbis ibidem Venetensis Episcopus creatus est; ideo ejus aliquam Vitam, sed pluribus forsitan fabellis corruptam, edidit Albertus le Grand, in suo tractatu de Sanctis Britannicæ Armoricæ, anno molxxxvii vulgato, et diem obitus atque venerationis assignat xvi Aprilis; quo diem mortuum esse referunt Breviaria urbis Venetensis et Corisopitensis prioris editionis. Nam in editione

Proprii Sanctorum hujus Ecclesiæ anni mdcxlii, sublatum dicitur Officium, quod ad diocesim non spectaret. Eundem diem xvi Aprilis pro obitu ejus assumpsit Augustinus du Pas, in sua Historia Britannicæ in Episcopus Venetensibus, et horum intuitu ad Acta SS. Davidis et Teliai notavimus cum Ferrario in Catalogo generali pro S. Paterno diem etiam xvi Aprilis. Colitur dicto de S. Paternus Episcopus Abrincensis, in vicina Britannia Armorica Normannia inferiore, ut videantur ideo Armorici Diem xvi potius assumpsisse: et contra depositio S. Paterni Episcopi, scilicet Abrincensis, et Scabulionis Abbatis, in apographo Lucensi Martyrologii Hieronymiani, olim Fontanellæ in Normannia aucto, memoratur ad hunc diem xv Aprilis: unde colligimus facilem fuisse aberrandi occasionem ex xv in xvi Aprilis. Colitur præterea ob Corporis translationem die xxi Maii cum officio sub ritu semiduplici, ejusque tum meminit Ferrarius in Catalogo generali.

3 Quod ad tempus vitæ ejus spectat, videtur natus sub finem seculi quinti, circa annum ccccxc aut paulo serius; et anno Christi dxxvi in Britanniam magnam abivisse, factaque excursionem in Hiberniam, reversus anno sequente; et ibidem permansisse usque ad annum circiter dxx ac tunc reversus in Britanniam Armoricam, tandem circa annum dxx diem extremum obisse. Rationes quibus movemur, infra in Notis damus. Hinc colligimus eum non fuisse in Concilio Fœnetico apud Armoricos, circa annum cccclxv celebrato a S. Perpetuo Turonensi Præsule in altius Venetensis ordinatione. Nempe quia inter Concilii istius Patres proximus a S. Perpetuo subscripsit aliquis Paternus Episcopus, sed absque dubio alterius Sedis; ea ignorata, passim crediderunt ipsum esse hunc S. Paternum, ejus puter valde probabili ratione tunc necdum potuit fuisse prognatus. Deinde si tunc aliquis Paternus fuisset ordinatus Episcopus, non continuo ante reliquos Episcopos, multo seniores, nomen ejus fuisset collocatum. De Concilio Parisiensi iii, cui ante obitum circa annum dlix potuit interfuisse, infra agimus. Albertus le Grand obitum ejus differt usque ad annum dxc, sed nullam assignat sui dicti causam. S. Davidem Archiepiscopum Menevensem, S. Paterni familiarem amicum, mortuum anno dxxiv; et S. Teliam, Episcopum Landavensem, alterum in vita socium, decessisse circiter annum dxx, probavimus ad utriusque Vitam: ut non vacatur diu ultra hunc annum vixisse Paternum. Usserius ex Vita Sulgeni a filio proprio versibus conscriptu profert pag. 90 et 528 de S. Paterno aliquot versus, quos hic subijcimus, et sunt isti.

quo S.
 Paternus
 Abrincensis
 colitur.
 E

Tempus vitæ
 indicatam;

F
 probatum ex
 tempore SS.
 Davidis et
 Teliai.

Hujus ad Arctoas locus est, metropolis alta,
 Antistes sanctus quo duxit jure Paternus
 Egregiam vitam, septenos terque per annos.
 Omnia quæ mundi sunt vana et lubrica cernens.
 Intendeus animo cœlestia numina toto,
 Devovit Christo totum servire per avum.
 Ac etiam sanctam mactans cruciamine corpus,
 Semper in exhausto persistens valde labore,
 Orans, jejunans, vigilans, lacrymansque, gemens-
 [que:
 Esuris

Encomium
 olim scriptum.

et 10 Aprilis
 apud Armo-
 ricos,

A Esuris alimenta simul, nexisque levamen,
Hospitibus pandens aditum, sitientibus haustum,
Ægrotis curam, nudis miseratus amictum,
Prudens quæque gerens, perfecit cuncta poten-

[ter :
Ac sic lucifluum meruit conscendere regnum,
Cuncti quo Sancti miro splendore beantur.

VITA

Ex Sanctilogio Britanniae Joannis Tinnemu-
thensis.

edita in Legenda Joannis Capgravi.

CAPUT I.

*Ortus, vita in Britannia ante Episcopatum
peracta.*

Paternus autem Episcopus sanctus, terrenam he-
reditatem derelinquens, ac exilium amans, summi
regni coelestis fieri heres concupivit : qui gente qui-
dem Armoricus fuit, id est de minori Britannia ortus,
et de parentibus nobili prosapia procreatis, Petrano
scilicet patre, matre vero *a* Guen : qui uno con-
ventu *b* utentes S. Paternum genuerunt, et postea
sempiterno Dei servitio, in castitate manentes, se
soliderunt. Nam Petranus illico Britanniam mino-
rem deserens, Hiberniam petiit : et magna vitae
abstinentia et virtutibus Deo placuit. Gratiola quippe
apparuit nativitas S. Paterni, per quem pater ejus
Sanctus effectus est, et mater ejus famula Christi
religiosam vitam duxit. *c* Adolescens autem Paternus
factus, interrogavit matrem, quem patrem habuisset?
viveret, an non? aut, si viveret, ubi erat? et, cur
alibi moraretur, et non potius in propria hereditate
maneret? Cui lacrymando mater respondit : Pater
tuus quidem vivit, sed plus Deo quam mundo : per-
rexit autem hinc ad Hiberniam, ubi jejuna, orat,
vigilat, meditatur, *d* genuflectit altissimo Domino.
Tunc adolescens *e* ait : Quo ergo meliori modo potest
filius vivere, quam boni patris imitatione? nam si
Rex sit pater, illum imitari in regimine filius appetit.
Itaque ego moriar, si non assequar patrem meum,
per semitas quas elegit.

2 In illo etiam tempore chorus ecclesiasticus mo-
nachorum, minorem Britanniam deserens, Britanniae
majoris oras appetere meditabatur : *f* hac autem
provocatus fama puer Paternus, cum illis pergere
festinabat. *g* Convenientibus itaque ad navigandam
cunctis, Paternus mox coactus, dux cohortis effi-
citur : nam consobrini ejus, *h* videntes eum ad cul-
men perfectionis properare, dixerunt : Quoniam
Dominus, inquit, in moribus te perfecit, oportet
ut populo ad exemplum vitae melioris debeas praesse.
Sicque *i* octingenti monachi et quadraginta septem,
Paternum eligentes ducem et eum sequentes, pros-
pero navigio oras insulae majoris Britanniae tenent.
Coepit autem Sanctus cum Sanctis locum in ecclesia
cognomento *k* Mauritania, et aedificato ibidem mo-
nasterio sub Oeconomio, Praeposito et Decano statuit :
et benedictis Fratribus Hiberniam navigavit : et visi-
tato patre suo ac consolato, gratias Deo referebant.
l Erant tunc in Hibernia duo *m* Reges, qui orta inter
se dissensione multum discordabant. Vastationes
fiunt, rapiuntur praedae, domus cremantur, consurgunt
bella, et multis gladio interfectis, terra desolata in
solitudinem redigitur. Tandem misericors arbiter
orbis, solita misertus providentia, causam insperatae
pacis ad Episcopum cujuslibet civitatis per Angelum
suum mittens, dixit : Nisi uterque exercitus vultum
sancti viri, nuper ex Britannia advenientis, viderit,
Reges malevoli ad invicem nunquam placari possunt.
Missis statim legatis, Paternum honorifice advocavit;
et convocato exercitu, Paternus in medio statuitur :

et ecce gratia vultus ejus, propulsatis penitus Re-
gum discordiis, inter utrasque provincias pax et
unitas perpetuo confirmatur. His autem rite peractis,
omnes quasi uno ore Deum in servo suo Paterno
benedicunt.

3 Paternus itaque valedicto patre, Britanniam
adiit, et Fratres incolumes invenit : inter quos *n*
Nymannicum quemdam nomine, nuper advenientem
reperit : qui in minori Britannia post Paternum
vivere non valens, ad litus maris venit, et quandam
petram inveniens, super eam stetit et ait : Si Do-
mino Deo sunt placita quae meditor, et si vere Sanctus
est Paternus ille quem sequi volo : surgat petra
et super aequora natet : solvantur undae, obduret
pelagus, ne lapidem mergat : et ad S. Paternum in-
columis vehat. Et ecce dicto citius lapis super undas
maris velociter currens, mirabili navigio usque ad
monasterium viri Dei ipsum transduxit. Tunc Pater-
nus monasteria et ecclesias per totam Cerevicam
regionem, quae Cardigan-hire appellatur, aedifi-
cavit.

4 Interea *o* Mailgunus Rex Borealium Britonum,
ad debellandos et depredandos Australes Britones,
cum suo exercitu venit : et quoniam semper tentator
erat Sanctorum, duos praedones se praecedere jussit,
ut S. Paternum quovis modo callide tentarent. Qui
vasa quaedam glarea replentes, regales thesauros
ad sanctum se apportasse simulant; et donec Rex
prosperere revertatur, hos custodire mandant. Annuit
Sanctus, deponi jubet. illos inveniendos esse, sicut
relicti fuerant, affirmat. Rege itaque pacatis sibi ini-
micis regresso, venientes praedones, et vasorum
interiora scrutantes, glaream deponunt, et Regis
thesauros furtim ablatis, et pro eis glareas immisas
fore exclamant. Sanctus autem Paternus econtra
asseruit, ut dimissos, ita fore inventos. Illi tamen
ruinam totius monasterii et depopulationem mina-
bantur, si thesauri non redderentur. A Rege autem
antea per Britanniam fuerat edictum, ut omne men-
dacium aqua ferventissima deprehenderetur. Tunc
in fervore spiritus jubet Paternus aquam in aenaeo
cacabo, donec serveret, calefieri; et manum immit-
tens, albam et frigidam, post aliquantulum morae
spatium, extraxit. Coacti etiam posthac praedones,
cum manus suas in ferventem aquam misissent, ma-
litiarum mentium manus exstae declarabant. Cumque
toti combusti vitam finissent, Rex oculis excacatus
infirmatur, et propter reatum in S. Paternum inique
commissum, se moriturum confitetur. Adductus
autem ad virum Dei cum magna difficultate Rex,
gemens et poenitens, flexis genibus indulgentiam
petiit; et accepta venia, sanantur oculi ejus et
membra.

ANNOTATA.

*a Breviar. Corisopitense Guen, Venetense Guena.
Le Grand Julita Guenn.*

*b Additur in Corisopitensi, ut fertur. In Venetensi
dicuntur, ab ortu ipsius ambo voto continentiae se
obstrinxisse.*

*c Additur in Corisopitensi. Convenienti igitur Or-
dine praevisum est a Deo, ut sicut Christus de summo
Patre, Deus de Deo, lumen de lumine, ortus est;
ita Paternus sanctus ex sanctis parentibus nasce-
retur. Quae comparatio, ut parum decens, bene in Vita
omissa est.*

d Additur in eodem Corisop. Dormit in spiachia.

*e Additur ibidem, Spiritu sancto desuper flante
confortatus.*

*f Additur ibidem : Nam sicut hiemale alvearium,
aridente vere animos extollens, et augendae proli
prudenter instans, aliud primum * principiumque
foras*

*excipit super
petram per
mare ad se
venientem.*

*accipit in
deposito vasa
glarea repleta
E*

*tamquam si
fervent the-
sauri regii :*

*aqua ferventis
judicio se
purgat,*

*et Regem
excacatum
sanat.
F*

** an prae-
cipuum.*

*Aulus in
Britannia
minore,*

*a
b
parentibus
postea in
continentia
degentibus,*

B

*c
patrem in
Hibernia
sancte viven-
tem cupit
imitari.*

d

e

*in Britanniam
navigans,*

f

g

h

C

*i
ab 847
monachis
Rector eligi-
tur :*

k

*ecclesiam
condit*

*patrem invisit
in Hibernia :*

l

m

*Reges dissiden-
tes conciliat;*

an præcipuum.

A foras emittit examen, ut alibi mellificet : quoque Latia, accrescente serenitate religionis, catervas Sanctorum, ad originem unde exierant, transmittit sub Ducibus Cnitham, Cathinam et Thetheco.

g *Additur ibidem* : Quanto junior, tanto ferventior in laborando, ætatem suam religionis moribus transcendebat.

h *Ibidem nominantur* Cathinam et Thetheco.

i *Eundem numerum exprimit Usseus pag. 528, ubi hoc iter describit, et in Indice Chronologico refert hoc iter ad an. 516.*

k *Usseus ibidem* : Mauritania non alia hic accipienda, quam Episcopalis illa Ecclesia Lhan-Paderm-vaur appellata : in quo vocabulo decomposito priora duo membra fanum Paterni, postremum illud Vaur sive Maur (M enim et V consonans in Cambro-Britannica lingua permutari inter se notum est) a quo Mauritaniæ nomen deflexum videri posset, Magnum denotat.

l *In Breviar. Corisopotensi additur* : Et tandem simul consident et de coelestis patriæ gaudiis sermocinantur. Et dein reliquis omissis transitur ad ejus obitum.

B *in Usseus etiam tradit reconciliatos ipsius inventu duos Reges in Hibernia dissidentes : et reditum refert in Indice Chronologico ad annum 517.*

n *In Breviar. Venetensi, omissio miraculoso adventu, ista habet.* Clarus opere doctrinaque per diversa Tymperiti loca, monasteriis et ecclesiis excitatis, Sampsonem et Minonochon, duces viris piis, ad serviendum Deo congregatis, præfecit.

o *Usseus pag. 88 indicat ab hoc Mailguno sive Mailgone erectam Sedem Episcopalem Bengorensem super fluvium Meanath, scribi a Rosso Warwicensi, et postmodum electum fuisse Monarcham Britonum.*

CAPUT II.

Vita in Episcopatu, pius obitus.

a
cum SS.
Davide et
Tetiao Hierosolymæ
ordinatur
Episcopus

Cœlestis autem a nuntius, ad S. David in b Rosina valle veniens, dixit : Surge et vade in Hierusalem, ut ubi gradum Episcopalem suscipias, et adde tibi duos condignos comites, Paternum videlicet et Tetianum, qui ad eundem gradum Episcopalem promoveri possunt. Mox autem missis ad illos nuntiis, sine mora venerunt. Per barbaras autem nationes iter agentes, c gratiam linguarum a Domino acceperunt. unumquemque hominem propria lingua, in qua natus fuerat, alloquentes. Ad urbem Hierusalem tandem accedentes, nobilissime post Apostolos prædicabant, contra Judæos et hæresim ibidem ortam : nam unusquisque in lingua sua eos loquentes intelligebant. Per impositionem postea manus d Patriarchæ, Episcopi ordinati sunt, et muneribus ditati : Paternus quidem e tunica ex auro texta et baculo ditatur. Regressi autem ad patriam, in tres Episcopatus Britannii dividerunt.

Arthurum
tyrannum
usque ad
collum terra
absorptum
liberat :

6 Cum autem Paternus in ecclesia Mauritania præfata post tantos labores quiesceret, deambulabat quidam tyrannus regiones altrinsecus, nomine f Arthurus : qui quadam die veniens ad cellam sancti Episcopi, et ipsum alloquens, tunicam memoratam aspexit, et zelo confossus invidiæ, petivit eam. Cui Sanctus, Non cuilibet magno, sed Clerico tantum Deo sacrato hæc tunica condigna est. Ille autem indignans monasterium egressus, iterumque regressus est ut eam vi tolleretur. Unus autem discipulorum videns illum in furore revertentem, cucurrit ad S. Paternum et ait : Tyrannus, qui hinc antea exivit, insultando cum furore regreditur. Paternus ait : Imo absorbeat eum tellus. Quo dicto statim terra aperuit os suum, et usque ad mentum Arthurnum

Aprilis T. II

absorbuit. Qui illico agnoscens suum reatum, incipit Deum et S. Paternum laudare : donec veniam humiliter petens, terra illum sursum emitteret. Tunc Sanctus Regi, flexis genibus veniam imploranti, benigno vultu indulsit.

7 Illis autem diebus g Caradaucus ultra terminos Britannia regnum suum dilatavit, et ad minorem Britanniam veniens, illam dominio suo subjugavit.

Incolæ autem illius provinciae, ad illum venientes, dixerunt : Nisi Paternum nostratem ad nos ex majiori Britannia revocaveris, nos tibi placabiles et subjectos invenire non poteris. Tunc Rex, transito prospere mari, obnixis precibus sanctum Episcopum rogavit, ut ad instructionem minoris Britannia et populi adificationem, gressum maturare dignaretur.

h Episcopus autem sanctus, secundum Apostoli præceptum, potestati resistere nolens, illic perrexit, i et magnam persecutionem a falsis fratribus patienter sustinuit. k Sampson autem Episcopus illius provinciae, quem præcipuum in sanctitate omnes magnificabant, parochias perambulabat, certum censum singulis Ecclesiis Metropolitane solvere Ecclesiae statuens. Cumque veniret ad vicina loca urbis, juxta quam S.

Paternus monasterium fundaverat, unus monachorum Sampsonis ait : Mitte ad Sanctam, ex Britannia nuper venientem, ut probe ejus humilitatem ; et præcipe cum nuntio, ut quocumque statu eum invenerit, eodem sine excusatione quacumque properet ad te. Sampson autem consilium simpliciter accipiens, nuntium misit. Nuntius autem ad virum Dei veniens, caligam in uno pede invenit, altero nudo manente. Servus nuntiat legationem, et Paternus futura prævidens ad Episcopum sine mora perrexit. Malitiosus ille monachus, auctor consilii mali, Paternum semivestitum pedibus subridet ; et statim arreptus a dæmone, cecidit in terram. Mox Sampson, monachum illum auctorem esse tentationis intelligens in S. Paterno, ipsum pacifice salutat, indulgentiam petit et accepit. Tunc Paternus expulso dæmone fatigatum sanat. Statuit autem S. Sampson, ut quamvis omnis Episcopatus terræ sibi censum redderet, Sancti tamen Paterni Episcopatus liber ab omni hominio fieret. Urbs autem l Guenet Sedes Episcopatus S. Paterni erat.

8 Post hæc m congregata Synodo, ibi multum ab invidis et falsis fratribus fatigatus extitit, confirmata tamen demum inter ipsum et Episcopos unitate pacis, timens ne per intolerantiam illorum aliquo vel tenni modo irascetur vel læderetur humilitas ejus ; terram illam deserens, Francos adiit ; et septimo decimo kalendis Maii in Domino n obdormivit. Tres namque ejus solennitates minoris Britannia incolæ festive venerantur et colunt : diem videlicet quæ pax præfata cum Episcopis reformatâ fuit, kalendis Novembris ; et diem qua gradum Episcopatus accepit, xii kal. Julii, et diem obitus sui.

9 o Post obitum vero S. Paterni, minorem Britanniam atra fames invasit : nam trium annorum spatio post transitum ejus, necros nec pluvia de cælo super totam provinciam descendit. Invenierunt tandem incolæ quod S. Paternus, ab injuriis et falsis fratribus afflictus, terram reliquisset. Inito consilio ad locum sepulturae ejus apud Francos perrexerunt, ut honorifice Reliquias ejus secum transferrent : quod cum assequi nullo modo valerent, unum ex ossibus ejus illis donatum omnis exercitus p portare non potuit. Turbatis igitur omnibus, et quid agerent ignorantibus, supervenit nobilis quidam urbis Guenet, sic dicens : Dum viveret sanctus Pater, postulabat a me sæpius terram meam, ut ibi ecclesiam fundaret : quod itaque privavi eum sua petitione dum viveret, hanc post mortem libens concedo. Surgat itaque, sumat honorem, petitionem accipiat. Hoc

D
AUGT. 10A.
TINNEM

in Britanniam
minorem,
præfate Rege
reversus.

h
Rom. 13, 2

k

l
ad S. Sampsonem
evocatus
venit :

oh irrationem
a dæmone
obsessum
liberat ?

l

m
in Francia
obit 15 Apr.

n
colitur etiam
1 Novemb.
et 20 Junii.

o

osce reliquias,

voto illi
ecclesia,
transfertur.

p

AUG. JOH.
TINNEM

q

ministrum
jugulatum
resuscitat.

A dicto os memoratum levissime a terra sustollunt, et ad terram suam secum deferunt, et in ecclesie illius honore, in terra illius divitis constructa, cum magno honore collocant.

10 q Quodam etiam tempore S. Paterno adhuc superstite, dum quidam ejus minister monasterii silvas visitaret, incidens in latrones occisus est: quo audito Paternus silvam adiit, et ministrum proprio nomine vocavit, dicens: Respondeas magistro tuo. Tunc caput a cadavere revulsum respondit: Hic adsum Domine. Cum qua voce pervenit Episcopus ad locum responsionis, et videns caput ministri a corpore sectum, elevatis in cœlum oculis cadaver benedixit, et capite subito corpori conjuncto vivus surrexit. Hoc audiens quidam potens illius provincie venit ad Episcopum, et dixit: Mei sunt malitiosi interfectores ministri tui, et ne ultio divina per commotionem animi tui me anticipet, misericordiam humiliter et veniam peto; et ut mentem tuam ad me placibilem efficiam, partem agri dicabo tibi. Cui S. Paternus, veniam benigne largitus, hoc prenuntiavit, antequam finias vitam tuam Domino placebis, et in cœmeterio cum honore sepulturam mereberis.

B

ANNOTATA

a Hæc eadem narratio de itinere Hierosolymitano plenius continetur in variis Actis S. Davidis Archiepiscopi Menevensis, editis a Colgano Capgravo et aliis ex MSS. a nobis illustratis ad diem 1 Martii, et in Actis S. Teliai Episcopi Landavensis ad 19 Februarii: quæ istic videri possunt. Agitur etiam de eodem itinere in Breviario Venetensi, ubi Turianus loco Teliai legitur. Meminit etiam illius Usserius pag. 528.

b Vallis Rosina sive Menevia prope urbem S. Davidis, in Comitatu Penbrochiæ.

c In Breviar. Venetensi: Benignum adeo divinæ gratiæ lumen affulsit, ut omnium gentium linguas, qua iter facturi erant, et intelligerent et sonarent.

d Patriarcha erat circa illud tempus Joannes III, qui per SS. Sabbam et Theodosium Cernobiarcham a communionem hæreticorum abstractus, fidem orthodoxam propugnabat. Consule dicta ad Vitam S. Theodosii II Januarii § 5 num. 25.

e In Brev. Venet. Eburneo baculo tunicaque inconsutoli, in qua ipse rem divinam facere solitus erat.

f De tempore regni Arthuri late disputat Usserius pag. 466 et sequentibus, sed hoc factum non attingit; tempora tamen satis congruunt, etiamsi cepisset regnare anno DXXXVIII. Alii citius auspicantur regnum ejus. Non meminit hujus facti Breviarium Venetense: forsan veritus est auctor, ne hic aliqua hyperbolice essent nuncta: quod judicio lectoris relinquimus.

g Hæc de Caradauco Rege narrat Usserius, in Indice ad an. 540, et in Breviar. Venetensi ita indicantur. Carodoco Britannia subjugata ad Lætaviā, id est Britanniam minorem, quoque debellandam mare

transgresso, Britones occurrentes, cum per Legatos respondissent, ultro se, reducto et Britannia receptoque Paterno, in deditionem ejus concessuros.

h Ex Vita S. Paterni, in bibliotheca Cottoniana a se visa, scribit Usserius pag. 529, Postquam Cereticorum Ecclesiam et pascendo rexisset, et regendo pavisset, a Caradauco in Armoricam revocatur. Cereticos autem per annos viginti et unum eum rexisse et pavisse scribit idem Usserius ex Vita Sulgeni pag. 90 et in Indice reditum adscribit anno 540.

i In Brev. Venet. additur. Adventanti Clerus, Proceres populusque Venetensis procul obviam progressi, lausta certatim acclamatione plausuque exceptum, atque honorificentissime in urbem deductum, in Episcopali Sede concordibus animis atque sententiis collocarunt: ubi ipse regiam, in urbis sinu recens excitatum, non multo post concessu Regis in ecclesiæ speculum modumque conversam, in honorem Principis Apostolorum Deo dedicavit.

k Colitur S. Sampson 28 Julii, quæ hic de hujus monacho habentur, referantur etiam in Brev. Venetensi, omittantur apud Usserium, qui reliqua pag. 529 ex Joanne Timmuthensi profert.

l Guenet, cui consonat Latine Venetum, nunc Gallis Vennes dicitur.

m Usserius pag. 530 arbitratur adfuisse Concilium Parisiense III, circa annum Christi DLX habitum, cui Paternus cum Sampson subscrispsisse legitur. In Brev. Venet. dicitur Synodus habita kalendis Novembris decreto Provincialium Episcoporum.

n Brev. Venet. In vico quodam delapsus in morbum, cum sentiret corpuseculum, ætatis jam incommodis et laboribus exhaustum, sensim dissolvi, sacrosancto Dominici Corporis viatico præmunitus, extensis cœlo manibus, decimo sexto kalendas Maii, plurimis clarus miraculis, obdormivit in Domino. In Breviario antiquo Corisopitensi ita obitus describitur: Gravi pulsatus incommodo, convocatis Fratribus dixit se dissolvi corpore, viaticum se velle Corporis Christi accipere. Quo accepto, dataque Fratribus benedictione, extensis in cœlum manibus gratias Christo reddens, suamque illi animam commendans, decimo sexto kalendas Maii, obdormivit in Domino. Ast apud Timmuthensem et Usserium ex illo, legitur cum textu Vitæ, decimo septimo kalendas Maii obdormivisse.

o Hoc numero relata recitantur in Ecclesia Venetensi, die 21 Maii in festo Translationis.

p In dictis Lectionibus de toto corpore tunc immoto et postea translato dicitur, aere in rores et pluvias placidius et uberius liquescente: quæ gratia in hoc usque tempus permansit, cum siccitate et æstu laborant, indictisque supplicationibus Paternum deprecatores invocant.

q Sequentia videntur per modum Appendicis adjuncta, de quibus abhi nihil legimus, et forsitan ex fama vulgi adjecta.

E. P.

DE S. RODANO SIVE RUADANO ABBATE LOTHRENSI IN HIBERNIA.

SEG. VI.

Vita unde
accepta:

Vitam hujus Sancti dedit Codex in membrana antiquus, ex Collegio Patrum Hibernorum Salmaticensi ad nos delatus. Scripta est autem stylo simplici, quali fere ceteras Hibernicorum Sanctorum Vitas scriptas invenias seculo XII aut deinceps; cum ipse Sanctus vixerit sexto seculo, S. Columba Hiensi æqualis aut aliquanto senior, ut ex toto Vitæ hujus decursu patet. Eam stylo aliquantulum cul-

tiori ampliorique, sed etiam recentiori, habuisse Colganum, apparet ex historia, seu verius fabula (neque enim usquequaque carent tanto post scripta monumenta admixtione fabularum) quæ hic sequebantur post num. 16, a nobis autem omissa est, ne scandalum gignat: ipsam autem stylo diverso legitur apud prænommatum Colganum in 2 Appendice ad Acta S. Columba, in Triade Thaumaturga cap. 39. Non putavimus nobis magnopere

omissa re-
centior alia.

A magnopere laborandum, ut posteriorem illam *Vitam* nancisceremur : quia prior antiquiora sectantibus neque is veriora ab ætate recentiori sperantibus, satis esse sola potest.

cultus antiqui
argumento,

2 Quod inter illustriorum *Hiberniæ Sanctorum Vitæ* hæc collocetur, præcipuum nobis argumentum fuit, ad credendum, hujus quoque Sancti magnum ac venerabile fuisse *Hibernis* nomen, cum res Catholica apud eos staret. Plura fortasse de antiquo ac solenni ejusdem cultu suggerent Acta Sanctorum Aprilis et sequentium mensium, a Colgani successoribus brevi ut speramus edenda : unicum nunc suppetit antiqui *Tamlactensis Martyrologii* testimonium, ubi post Sanctos ex *Hieronymiano Martyrologio* ad xvii Kal. Maii relatos, pene immediate subjungitur, Ruadanus de Lothra : quod fuisse monasterium in *Urmonia* seu *Boreali Momoniæ* parte, docet Colgani index *Topographicus*, et ex hac *Vita* satis clare colligitur ; etsi ea necdum attentius expensa, dubitaverimus aliquando, num ipsum esset civitas *Luthir*, quam S. Rodano oblatum fuisse, in regione *Carbriæ* majoris sive septentrionalis *Conactiæ*, dicitur num. 2

Lothrens
monasterii
situs,

nomen Sancti
varie scrip-
tum,

3 Nomen Sancti varie exprimitur. Codex noster primo Rodanum scribit usque ad num. 10 : deinde vero Ruodanus invenitur scriptus, et semel etiam iterumque Ruadanus : quod amplecti videtur Colgani, et qui nobis *Martyrologium Tamlactense* descripsit. Nos primum scriptionem, ut faciliorem, retinemus. Occasione autem posterioris scriptionis factum putamus, ut ipsum, minus perfecte exaratum, *Carthusianis Coloniensibus*, *Usuardi Martyrologium* cum suis additionibus anno mxxxii edituris, videretur esse Candanus. Scripserunt igitur, In *Hibernia Candani Episcopi* : quod *Causius* in suo *Martyrologio Germanico* est secutus, *Canisina* autem *Ferrarius* in *Catalogo Generali Sanctorum*. Sane in omnibus Colgani propriorum nominorum indicibus Candani nomen nusquam legitur, aut aliud ei vicinum ullum, unde moneamur credere ipsum esse *Hibernicum*.

sed perperam
Candanus,

unde Balli-
candam
nominetur.

4 Ne tamen id absolute negemus facit *Henrici Fitzsimon* præcipuorum *Hiberniæ Sanctorum Catalogus*, in quo post nomen ex *Causii* auctoritate relatum, additur, a quo Balli-candam in *Hibernia* : quod homini *Hiberno* pro Baile-Ruadan, sive uti in hac *Vita* scribitur) Pol-Ruodan, obrepisse, difficile est creditu. Ceterum qualiscumque sit is qui Balli-candam nomen dedit, omnino existimamus, eum qui *Hibernico Martyrologio* locum hoc die nullum habet, nihil ad hunc diem et eum de quo agimus S. Ruadanum, pertinere.

VITA

C

Ex nostro MS. *Salmanticensi*.

CAPUT I.

Prima Sancti initia et miracula quædam.

Rodanus sanctus, filius Birri, ex nobili genere natus, de Dubrugii nepotum a Duach oriundus fuit. Hic autem Rodanus, ex matris vulva Dei electus, ab infantia sua Deum valde amavit : qui instigante sibi Domino, relictis parentibus, exiit ut sanctas Scripturas legeret, et disciplinam ecclesiasticam disceret. Perrexit autem in fines b nepotum Neill, ibique apud *Finnianum* c Episcopum *Cluana-Hiraird* legens, multo mansit tempore. Cum in divinis Scripturis esset eruditus, et in omnibus disciplinis esset perfectus, accepto gradu valedicens Magistro, venit ad fines d *Minscrigi* : ibique primitus apud e *Mac-Cunethin* locum sibi constituit, donec Angelus a Deo missus dixit ei : In hoc loco tua non erit resurrectio. Tunc Rodanus ipsum relinquens, venit ad eum locum, ubi nunc est civitas : ibique aper silvaticus, in hujus adventu pavidus, ex concavo ligno velociter

n
Nobili genere
natus,

b
c
studet apud
S. Finnianum
Episcopum :

d
discedit ad
Maccunethin

e
hinc Lothrim :

exilivit : et illic Rodanus suam fundavit civitatem.

h

2 Eodem tempore S. f Brandanus Mac-Tualti locum sibi haud procul a Rodano constituit, in illo oppido quod dicitur *Tulach-Brendin* : et sonus cymbali utrorumque usque ad locum alterius audiebatur. Tunc ait Brandanus : Ego et Rodanus simul habitare non possumus, hanc ergo regionem Rodano relinquamus. Exiitque Brandanus et ædificavit g *Choir* forte, et benedixit ei Rodanus dicens : Civitas tua non erit infirmior quam mea civitas. Cum autem Sanctus Rodanus Aquilonarem partem *Hiberniæ* exisset, multas ibi virtutes fecit, et magnam parochiam ibi acquisivit, voluitque in illis regionibus locum construere sibi : sed vir quidam in cujus agro ædificare voluit, manum ejus tenens, repulit eum : statimque mare et arena agrum viri illius operuit, et non habitatur in æternum.

EX MS.

f

g

tum ad
Hiberniam
Aquilonarem :

h

Regem Carbriæ
resuscitat,

i

locum latentis
thesauri
precibus
aperit,

sororem
suam visit,

k

dæmones tac
dissipantes
coercet :

l

4 Post hæc venit Rodanus ab Aquilone ad sororem suam Daroi, in finibus nepotum k *Ailella*, et ipse fundavit apud eum illum locum qui dicitur *Senchue*, et locus ille oblatus est a plebe liber Rodano in æternum. Quodam tempore, cum coeus lac a l *bacceto* in civitatem deferret, intrans per porticum civitatis quotidie, lac effundebatur in terram per septem dies. Quadam autem die S. Rodanus perrexit ad porticum, ut mali istius causam cognosceret : viditque in porticu duos dæmones, unum a dextris, et unum a sinistris, habentes in manibus malleos ferreos, et hinc inde percutientes lactea vasa, statim confracta de equo cadebant in terram. Ideo autem dæmones hoc faciebant, quia cocus non erat curialis hospitibus. Tunc misit Rodanus dæmones in profundum maris, ubi nulli hominum nocerent.

5 Quidam juvenis de m *Aradaib-Clíach*, volens discere artem medicinæ, postulavit a Rodano ut suas benediceret manus. Tunc Rodanus benedixit manus ejus et oculos, et statim in omni arte medicinali factus est perfectus. In illo tempore Regina Regis *Kualain*, in finibus n *Legensium*, insanabili dolore torquebatur : erantque juxta illam quinquaginta medici, qui nil ei sanitatis contulerunt. Tunc Regina illa, relictis medicis, commendavit se in manus Dei et S. Rodani. Angelus autem Domini ad Rodanum veniens, dixit : Tibi Dominus donavit ut Regina Regis *Kualain* per te sanitatem accipiat, cujus doloris causam medici nescierunt : habet enim in utero cruentum partum. Quadam autem nocte S. Rodanus ostendit se Reginæ in somnis cum ingenti luce, qui dixit ad eam : Noli timere, quia sanitatem recipies : ego mittam ad te juvenem cum tali habitu, et in tali die, qui te a tua infirmitate curabit ; medicosque relinque,

m

Medenti
peritum
juveni rebuit;

n

et jussus
Reginam
agrotantem
curare,

ei apparet
medicumque
promittit,

A relinque, qui tibi prodesse non possunt : et reces-
sit ab ea.

EX 1084

ipsam scilicet
illum juvenem;quo aquam
benedicente,
Regina
sanatur

6 Alia autem die vocans ad se Rodanus juvenem
illum, cujus manus benedixerat, ait illi : Vade ad
Reginam Regis Kualain, et sana eam. Accipiensque
Rodanus vasculum suum æneum aqua plenum, be-
nedixit, et salivam suam projecit in aqua, et juvenis
potum bibit. Et ait illi Rodanus : Vade, et sic facies :
benedices aquam, et salivam tuam in aqua projicies :
potum dabis Regina, et salva erit. Exiit ergo juve-
nis, et fecit ita : ejectisque medicis benedicens
aquam, salivamque suam in aquam mittens, dedit
potum Regina : illaque bibens statim genuit croen-
tum partum et mortuum, quem in utero habebat :
et statim sanata est. Juvenis autem, secundum ver-
bum Rodani, munera non accepit, nisi tantummodo
lineum Regis Kualain, quæ supra altare Lothri,
multo fuit tempore.

o

p

q

navim sub-
mersam e
fundo revocat,

17

parvo infus
autem :

7 Quodam tempore navis Brandani in mari quod
dicitur o Livemnech, demersa est in profundum
maris, filiusque Regis p Britannia erat dormiens in
proa navis. Tunc Brandanus q dixit suis : Ite ad
Rodanum : illi enim donavit Dominus ut navem
nostram de profundis eleve, et filium Regis in ea
submersum resuscitet. Euntes autem ad Rodanum,
ipse statim cum illis perrexit, oransque in loco ubi
navis submersa est, statim illa de imis surrexit,
filiusque Regis in ea quasi dormiens, vivus et sanus :
qui dicebat quod S. Rodanus suum cucullum circa
illius caput posuisset, ne sentiret aquam.

ANNOTATA.

a In Vita S. Benigni, a Colgano citata num. 26
Appendicis 3 ad Acta S. Patricii, narratur quomodo
S. Patricius Duncho cognomento Galach, filio juniore
Regis Connactorum Briani, regnum et copiosam pos-
teritatem prædixit : ad hujus ergo nepotes credibile
est locum Dubrugi, patriam S. Ruodani, pertinuisse.

b Id est in Medium, cui posteri Niell, ceteris Hi-
bernæ Regibus præcellentes, dominabantur.

c S. Finiani Episcopi. Vitæ ejus Colganus 23 Febr.
dedit, nos illam in 12 Decemb. distulimus : notavimus
autem in Commentario ad Acta S. Kierani Sagiriensis,
5 Martii, num. 12, cepisse eum docere in Hiber-
nia circa initium seculi 6, non tamen Cluancardensi
in canobio, cujus possessionem solum accepit circa
an 340.

d Regio est in medietate Mummonia, Muscragia
aliis dicta.

e Rectus forte Mac-kinæthum (nam kinæthi nomen
Hibernis familiare fuisse apparet ex indicibus histori-
cis Colgani) an autem Sanctis Hibernis adscriptus his
Mac-kinæthus sit, necdum comperimus.

f Colitur S. Brandanus 16 Maii : sed Vita eum
facit filium Finloche : quomodo ergo his dicitur Mac-
tuakti? an quia Finlocha fuit filius Athil, ut habet MS.
S. Maximiani?

g In finibus Connactæ et Urmonia sita est Cluain-
ferta?

h Colganus in Annot. ad l. 2 Vitæ 4 S. Columbe
n. 34 et 35 docet, Snam Luthir (in quo postea Sanctus
quidam Colmanus, 1 Januarii colendus, monasterium
extruxit) esse in regione maritima Borealis Connactæ,
Carbre-Gabra aut Cabre-mor dicta.

i Hanc esse ipsum Luthri sive Lothra aliquando
suspicati, dubitavimus ad Acta S. Kierani cap. 3 litt. d,
an esset S. Rodani monasterium in Urmonia, ut docebat
Colganus, constituendum : quod, viâ hac melius ex-
pensa, nolumus amplius in dubium revocari.

k Tir-olella alias, cujus, et loci mox nominandi
Senchua, mentio est in Vita Tripartita. S. Patricii

opud Colganum lib. 2 cap. 33, tamquam trans fluvium D
Sennanum siti, respectu Madiæ.

l In Vita 2 S. Brigidæ 1 Febr. num. 19 legitur
Boekium pro stabulo, quod putamus integre scribi de-
bere Boekium, ut sit compositum ex βός, βοός, et οἶκος
domus : idem forsitan hic legendum.

m Colgano in Annot. ad Tripartitam S. Patricii
lib. 3 n. 63 Aracliach est regio mediterranea Mumoniae,
Lumnecho, civitati ad orientem vicina : ex quo con-
firmamur in ejusdem Colgani sententia, urbem Lothra
constituentis in ejusdem Mumoniae parte Boreali seu
Urmonia.

n An Lageniensium? Ita arbitramur.

o Forsitan Lumnech : ut intelligatur amplum Se-
nani fluminis æstuarium, infra Lumnech, vulgo Lein-
rick, civitatem olim et nunc amplam.

p Nemini hoc mirum videatur : quandoquidem Hi-
bernia tunc esset, non solum Britannis vicinis, sed
etiam longe positis nationibus religionis ac litterarum
schola.

q S. Brandanum, utpote longius positum, oportet
hunc casum in spiritu cognovisse : quadridui enim et
amplius itinere Cluainfertense monasterium a sinu illo
abest : cui S. Rodani locus longe erat vicinior, ideoque
ad hunc suos discipulos ablegat Brandanus.

E

CAPUT II.

Quid S. Finniano actum apud S. Rodanum :
Rex Dermittius hujus precibus cogitur vinc-
tum innocentem dimittere.

Numerus autem populi S. Rodani erat quinquaginta
a ter viri, quibus Deus omnipotens, sine ullo
labore, excepto jejunio et oratione, victum donavit
mirabilem. Erat enim cum illis in civitate b lignum,
cujus prædolei succo in vas quoddam sub se posi-
tum stillante, quotidie cum suis hospitibus pascen-
bantur : et de isto mirabili liquore, saporem vini
habente, suum plenum calicem unusquisque sumebat,
oleraque similiter comedeabant. Tunc Sancti
Hibernia, invidia contra Rodanum commoti, mur-
murare cœperunt, quia monarchi eorum et alumni,
ab eis fugientes, ad Rodanum exhibant. Perrexerunt
Sancti cum tali querela ad Finnianum Episcopum
Cluana-Hairid, qui cum eis venit ut Rodanum ab
hac vita libera cessare rogaret, ne invidiam et mur-
murationem ceteris Sanctis præstaret. Cum autem
S. Finnianus in civitatem intrasset, et vidisset illud
lignum, elevata manu benedixit illud, et statim
lignum manare cessavit, c ita ut in sequenti nocte
liquor iste soli tantum familia sine hospitibus suffi-
ceret.

a

b

lignum quo
vinum stilla-
batfamilia
hospitibusque
sufficiens,piscus
stillare facit
S. Finnianus :

c

sed Rodano
aquam be-
nedicente,hec iis in
vinum
vertitur.

d

e

f

Ipsæ

Odonem
exso Regis
præcone
profugum

g

sibique a
Senacho Ep.
commenda-
tum.

occultat
Rodanus,

missoque ad
eum protra-
hendum punit,

B

h
atque con-
vertit.

a Rege ab-
ductum cum
suis prosequi-
tur,

i

k
ab eodemque
suorum
motibus

C

et visione
nocturna
terrore.

frustra-
que
contra San-
ctum exposu-
lante,

A præco a diabolo persuasus, sic ad castella introibat, habens in ore suo hastam suam transversam, ut sic ante illum castella aperiantur. Tunc Odo-Guori, postquam castellum ipsius ante præconem destructum est, ipsummet præconem jugulavit : et præ timore Regis Dermatii, fugit Odo in regiones Muscrigi ad g Episcopum Senachum : mater enim Odonis-Guori et mater Episcopi Senachi duæ sorores erant. Senachus autem Episcopus Odonem duxit ad S. Rodanum ut defenderet eum. Duæ autem sorores Rodani, scilicet Kyell et Ruadnais, ipsum Senachum nutrierunt. Tunc Odo-Guori a S. Rodano in Britanniam ductus est.

11 Misit autem Dermitius in Britanniam, ut ibi Odo habitare non posset. Iterum Odo in Hiberniam ductus est ad sanctum Rodanum, qui tunc habitabat in loco, qui dicitur Poll-Ruodan, et fuit cum illo absconditus in terra. Hoc autem sciens Dermitius, venit ad Rodanum qui habitabat in Poll-Ruodan : misitque Dermitius aurigam suum in cellam, ut Odonem foras ad se perduceret. Cum auriga in cella introiret, statim excæcati sunt oculi ejus. Tunc ipsemet Rex intravit in cellam, et interrogavit Rodanum dicens, Ubi est Odo? Sciebat enim Rex quod Rodanus mendacium non diceret. Cui Rodanus respondit, Nescio illum nisi sub sede sua constet. Tunc Rex egressus foras de cella procul, rememoratus est verbum quod ei Rodanus dixerat, et iterum reversus est in cellam, viditque lucernam in manu ministri ingredientis h ad Odonem. Tunc Rex Dermitius misit virum nomine Donnanum ut foderet terram ubi erat Odo. Cumque ille manum cum sarculo elevasset, statim manus ejus immobiliter exaruit, et ipse pœnitentiam agens mansit cum Rodano simul, et ipse qui excæcatus est. Hi sunt duo Sancti qui consistunt in Poll-Ruodan.

12 Tunc ipsemet Dermitius venit ut Odonem de terra elevaret. Sanctus autem Rodanus suum percussit cymbalum. Eductus est ergo Odo extra, et duxit eum Rex secum ad civitatem i Temrach, et S. Rodanus cum suo populo similiter cum Rege perrexit, ne Odo occideretur. Adveniens autem Rodanus ad civitatem Temoriam, elevatis cymbalis, psalmos cum populo canebat. Sed in prima nocte Rex parvi pendens noluit audire eos. In illa autem nocte duodecim filii k Regum Temrach, in una hora mortui sunt : et luctus ingens in aula regali ortus est. Tunc Reges illi duodecim dixerunt ad Dermitium, Sanctus iste Clericus nostros occidit filios. Crastino autem die nutritor istorum puerorum, fletus et lugens, perrexit ad Rodanum, rogans eum ut pueros Regum revocaret ad vitam. Orante autem Rodano statim pueri resurrexerunt. Alia autem nocte Rex Dermitius somnium vidit, scilicet arborem magnam pertingentem usque ad caelum, et ter quinquaginta viros cum securibus illam arborem succidentes vidit : sonitusque grandis cadentis ligni Regem territiū suscitavit a somno : statimque clamor Synodi psalmos jugiter canentis replevit aures ejus.

13 Tunc Rex festinus ad lucem, perrexit foras ad eos, factoque silentio dixit ad Rodanum : Ego justitiam reipublicæ defendo, ut in omni loco pax fiat, vos malum fovetis et defenditis : sanguinis vindictam a Domino recipies, nam in tota Hibernia tua parochia prima deficiet, et recedet a te. Cui Rodanus respondit : Regnum tuum primum deficiet, et de tuo genere nullus regnabit in æternum. Rex dixit, Tuus locus vacuus erit, et sues in eo habitantes naribus subvertent illum. Rodanus ait : Civitas Temoria multis centenis annis prius vacua erit, et sine habitatore in æternum. Rex respondit : Corpus tuum maculam habebit, et de tuis membris unum peribit, oculus autem tuus excæcatus lucem non vi-

debit. Rodanus ait : Corpus quoque tuum a tuis inimicis l jugulabitur, et tua membra per partes turpiter separabuntur. Rex dixit : Aper ferocissimus suo dente tuam pyramidem perfodiet. Rodanus ait : Femur tuum, quod ante, me elevatum est simul cum tuo corpore non sepelietur : sed vir super m drullam illud in stercore ovium projiciet. Tunc Rex Dermitius dixit ad illos : Vos iniquitatem defenditis, ego virtutem defendo. Vos confunditis Regnum meum : Deus tamen vos diligit plus. Itē ergo, et virum vestrum portate, et pro ipso pretium reddite. Tunc triginta equi, hyacinthini coloris formaque mirabiles, juxta Pollum-Ruodani de mare fugientes, venerunt ad Rodanum ad civitatem Temoriam : et ipsos equos Rodanus reddidit Regi, et unusquisque eorum probatus velocitate cursus triumphum obtinuit, et ipsi equi Regibus dati sunt. Tunc Rex Dermitius placatus est, et Odo-Guori solutus est. S. Rodanus ad domum in pace reversus est, et post modicum temporis equi ipsi, ad locum unde venerunt, reversi sunt in mare.

ANNOTATA.

a Id est centum quinquaginta : nisi quis putet proter legendum tres : qui sane esset exiguus numerus, respectu multitudinis discipulorum aliis Sanctis passim adherentium.

b In Vita S. Finniani sequens omnis historia prolixius narratur, ut apud Colganum 23 Februarii legere est, et lignum hoc vocatur arbor Tilia, miraculo tanto majori, quod hujus arboris succus alias satis amarus sit : dicitur autem sic stillare solita, ab occasu solis usque ad horam nonam alterius diei : ut scilicet in tempore solvendi jejunii parata refectio esset. Laborat autem in Notis num. 28 Colganus, ut ne quis fidem miraculo huic derogat. Utinam non magis incredulitas in Hibernorum Sanctorum Vitis invenirentur : neque enim adeo mirum est Deum ad contrarias sibi invicem Sanctorum Finniani et Rodani intentiones patrasse miracula, quibus utriusque virtutem comprobaret, Finniani quidem discretionem, Rodani autem abstractionem a curis temporalibus, in summa erga Deum fiducia fundatam.

c Eum scilicet portionem, quæ ab hora 9 usque ad solis occasum fluens (quemadmodum in Vita prædicta dicitur) medietatem implebat suppositi vasis, ad usum hospitum ante noctem supervenientium.

d Dermitius Rex alius dictus, filius Kervial, ad distinctionem alterius Dermatii hujus nominis n. filii Sane : Regnavit autem primus iste juxta Quatuor-magistros a Colgano citatos ab anno 539 ad 558 : juxta nostrum vero chronologum § 3 Commentarii prævii ad Acta Patriciana ab anno 544 ad 565, ex antiquioribus apud Usserium catalogis : quod ipsemet Colganus alibi probat.

e Ita MSS. puto tamen scribendum Mac-lomm, visitata Hibernis locutione.

f Huamania vulgo Manach, inquit Colganus in Annotat. ad Tripartitam Patricii l. 2 num. 93, est regio Australis Conuicæ : ergo in Tuamonia seu Comitatu Clarensi.

g Ex pluribus Senachis Episcopis, quos enumerat Colganus in Annot. ad Tripartitam l. 2 n. 118, nullus est qui circa hæc tempora possit credi in Muscragia aut in tota Mumonia floruisse.

h Non ergo, quod supra dicitur, fuit Odo absconditus in terra, sic accipiendum est, quasi miraculum hic foret aliquod ; sed de cavea subterranea, cujus ingressu aliquod artificio occultabatur, unde Rex moræ impatiens, et ex Rodani verbis intelligens sub cella ipsius esse locum, terram istic effodi jussit.

i Temoria alius dicta ; Sedes Regum Mediæ qui per

D

EX MS

l

m

eundem re-
cipit tyro
solutio.

E

F

A per excellentiam Reges Hibernie dicebantur) usque ad mortem Diermitii.

k Id est Principum seu Procerum principum, quorum filii apud Regem educabantur in obsequio honorario, dignis sua prosapo artibus imbuendi.

l Quomodo haec propheta impleta sit describunt Quatuor magistri praediti a Colgano ad Vitam 4 S. Columba Annot. 80, his verbis. Diermitius... occubuit per Aidum Nigra Dal-Adraie Regem interfectus, juxta Rothleg, in campo Line: ejusque caput abeissam transportatum est Chaimmuenosiam, ibique humatum; corpus vero Connorie sepultum.

m Videtur palus seu bipaludis esse: forte trulla a trulle carmentum similitudine dictum.

CAPUT III.

Reliqua S. Rodani miracula.

Cum autem S. Rodanus venisset a civitate Temoria, ecce quidam leprosi occurrerunt ei in via, rogantes eum. Tunc Rodanus equos currus sui dedit illis: statimque duo cervi ex silvis currentes, mites facti, sub curru S. Rodani domita posuerunt colla; erantque sub curru ejus donec Rodanus ad suam domum pervenit.

Quadam autem die, dum S. Rodanus cum suis iter ageret in curru, invenit arborem magnam transversam in via jacentem. Tunc Rodanus benedixit arborem, quae statim surrexit in altum, et sic per multa tempora arbor stetit erecta. Alio quoque tempore S. Rodanus monachis suis praecepit, ut in adventu suorum hospitum carnem comederent in diebus Quadragesimae, benedixitque Rodanus carnem istam, et fecit de ea a panem. Erat autem quidam laicus, qui cum fratribus carnem istam comedere noluit. Tunc omnes fratres viderunt panem, quem ipse laicus edebat, quod caro cruda et sanguinea esset. Tunc laicus poenitentiam egit, et caro ista sanguinea, benedicente Rodano, in panis naturam rediit.

15 Alio quoque tempore aestatis duodecim leprosi ad Rodanum venerunt, eleemosynam ab eo quærentes. Tunc Rodanus suum baculum in terram pressit, statimque fons aquae erupit. Et fecit ibi piscinam et in illa piscina lavantes se leprosi, sua lepra mundati sunt. Piscina autem illa vocatur piscina Rodani, usque in hodiernum diem. Quadam autem die, cum vas illud, in quo ignis portatur, prope non esset; S. Rodanus carbonem ignis in sinum pueri misit, ut frigidis hospitibus cito portaret: et non solum vestimenta illius combusta non sunt, sed nec color eorum mutatus est. Cerva quaedam de silvis egrediens ad Rodanum veniebat, et ad vesperum circa solis occasum mulgebatur ei. Eadem cerva velociter transiens longo terrarum spatio, altera hora scilicet mane, mulgebatur a T. Colmano-Ela. h

16 Alio autem tempore, cum S. Rodanus et sui monachi habitarent in loco illo, qui dicitur Dare-Etuech; misit ad illum filius Darane Dairi-moir, corticem magnum, plenum butyro. Cumque cortex iste super duos boves immitis mane impositus esset, perrexerunt boves per grunnam a Dairi-moir, et in ista

grunna viam valde durissimam et planam invenerunt, quam nullus ante aut post ibi invenit. Cortex autem iste apud Rodanum dividebatur, ter quinquaginta viris. ab initio vernalis temporis: et in die Pentecostes plenus sine diminutione cortex inventus est. Quodam autem tempore, cum esset Rodanus in Araib, quaedam misera mater cum lacrymis venit ad eum, rogans eum ut filium suum a morte resuscitaret. Cumque orasset Rodanus, puer surrexit sanus. Alterum quoque puerum in finibus nepotum Lugdech a morte suscitavit: nam cum puer sub casula S. Rodani positus esset, statim surrexit vivus. Tertium quoque puerum Rodanus suscitavit in Hi-Enillin, in regionibus Hely: et locus, in quo haec virtus facta est, usque hodie Tulach-Rnodan vocatur. Pater autem ipsum filium, cum agro in quo suscitatus est, S. Rodano in aeternum obtulit... c

17 Longitudo autem sancti Rodani, ut periti tradunt vi pedum d erat, ipse enim de foris formam Regis habuit, quia Rex erat intus: pulcher de foris, sed intus pulchrior: nobilis secundum homines, sed secundum Deum fuit nobilior: magnus fuit corpore, et magnus gratia: magnus coram Deo et hominibus: magnus in praesenti: magnus in futuro: magnus in caritate, major in humilitate: magnus in patientia et misericordia et in ceteris bonis. Pro his ergo bonis moribus S. Rodanus magnum honorem et premium habet in caelis, in conspectu aeterni Regis omnipotentis Dei, et Domini nostri Jesu Christi, cui honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Videtur hoc miraculum ob defectum panis patratum fuisse. Similia fere legere est i Febr. in Actis S. Brigidae, Vita i num. 17, et Vita 4 lib. 2 num. 18.

b Habemus Vitam S. Colmanni Ela, dandam 26 Sept. ex qua didicimus, silvam, unde cognomen sumptum, fuisse in terra filiorum Neil, id est in Media; et hunc locum ei datum in quodam conventu Regum, coram Aido filio Ammurei, quem in chronotaxi statuimus regnasse ab anno 572 ad 598. Ferum in hac vita necdum reperimus cervæ hujus mentionem: neque apparet cur Deus, volens etiam S. Colmannum honorare miraculoso cervæ se mulgendam præbentis obsequio, eadem numero cervæ uteretur in tanta locorum distantia, et aliarum cervarum copia.

c Sequebatur relatio de anima ejusdam Odonis Egmecch, viri scelerati, a Sancto Odone filio Bric Episcopo (est hic S. Aidus, ejus Vita tanta 10 Novembris) S. Columba et S. Rodano ab inferis, ad quos raptanda erat. liberata atque ad caelum deducta: in quo triumpho Sanctorum congressu, S. Columba pugillares suos reliquerit in manibus S. Rodani, et per discipulum suum Bithin, id est, S. Buithenem, in Hiensis cenobii regimine successorem 9 Junii memorandum, receperit. Sed rem totam, ne scandalo foret, ut plenam fabulosarum circumstantiarum omittimus: alio stylo qui legere volet, Colganum adeat in Append. 2 ad Acta S. Columbae cap. 3.

d MS. xii pedum: verum non forma Regis, sed gigantis hæc fuisset.

D non minuitur:

suscitantur tres pueri, mortui,

virtutum ejus synopsis.

E

F

DE SANCTO SILVESTRO,
ABBATE REOMAENSI IN GALLIA.

CIRCA AN.
DLXXV.

Reomai mo-
nasterii situs.

S. Joannis
primi Abbatis
successor
S. Silvester.

Reomaus, aliquibus Reomagnus, et Reomus, mo-
nasterium pervetustum, in diocesi Lingonensi
et Burgundiæ Ducatu atque Alexicensi Juris-
dictione, inter Scram et Amantionem, haud
longe ab Arulone oppido situm, a S. Joanne in pater-
no fundo tempore Valentiniiani III Imperatoris fuit con-
structum, unde vulgo nunc Monasterium S. Joannis
appellatur, uti pluribus dictum est ad hujus Vitam
xxviii Januarii. Discipulus ejus et in regimine Abba-
tiali successor fuit S. Silvester : ejus aliquod elogium,
sive rerum gestarum compendium, nobis subavit Petrus
Franciscus Chiffletius, erutum ex MSS. codicibus Aci-
tini et Montis-S. Mariæ monasteriorum, Ordinis Cis-
terciensis in diocesi Vesontina : quod idem compendium
seu Vita epitomen edidit Petrus Roverius in Reomao
a se illustrata, et est ejusmodi.

dilectus a
Regibus
Chlothario
et Childeber-
to,

sanat Cleri-
cum pedibus
contractum :

mortuus 15
Aprilis :

memoratur
in Vita S.
Germani Ep
Parisiensis :

et in diplo-
mate Chlota-
rii i Regis
Francorum

2 Post obitum gloriosissimi Domini Joannis, suf-
fectus est in locum ejus Abbas, Silvester nomine,
quem ipse antea vivens Fratrum cœtui præsesse
præceperat. Qui et religionis forma et regulæ tenore
per vestigia Magistri gradiens, longævo floruit tem-
pore. Diligebatur autem a Regibus Christianissimis
Francorum Chlotario atque Childeberto ob merita
ejus sanctitatis. Miracula autem ab illo acta non
amplius legimus, nisi de uno tantummodo Clerico,
quem contractio nervorum et debilitas manuum to-
tum reddiderat inofficiosum : qui ad venerabilem
Silvestrum adminiculo vehiculi est delatus, et ab
ipso sanctificati olei liquore perunctus mox omnis
contractio nervorum atque incurvatio poplitum ex-
tenta, et plantæ pedum ejus solidatæ sunt, sanitati-
que est restitutus : a debilitate vero manuum per B.
Germanum, Parisiæ civitatis Episcopum, postea
meruit curari, sicut scriptum in Gestis habetur præ-
fati B. Germani. Quievit igitur venerabilis Silvester
septimo decimo Kalendas Maii : et sepultus est in
ecclesia S. Joannis : regnante Domino nostro Jesu
Christo, qui vivit et regnat in sæcula seculorum.
Amen.

3 Dictum miraculum, a S. Silvestro editum, des-
cribit Venantius Fortunatus, in Vita S. Germani Epi-
scopi Parisiensis, ad diem xxviii Maii illustranda,
quod est ejusmodi. Quidam Clericus, de juxta monas-
terium B. Silvestri in Tornodorensi, cum die Do-
minica (ut loquimur) ex consuetudine caligas circin-
nasset, debilitatem manuum ac pedum incurrit. Sed
per B. Silvestrum gressuum recepit officium : deinde
per soporem admonitus, occurrit Parisiis S. Germa-
no, postens reliquum salutis compendium : a quo
interrogatus, causam culpæ confessus est. Tunc
imperat Sanctus clamare per populum, ne quis te-
mere die Dominica operaretur : cui quinto die trans-
acto, superfuso oleo palmæ erigitur, et sic ad pro-
pria cum libertate eundi dimittitur. Hæc ibi. Est
Tornodorum, vulgo Tonnere, Comitatus caput, olim
Burgundiæ tributum cum Senonensi agro cui inscribitur,
et ejus jurisdictioni olim subfuisse Reomaus traditur.
Ceterum S. Germanus præfuit Ecclesiæ Parisiensi ab
anno circiter DLVI usque ad annum DLXXVI.

4 Memoratus ante Roverius pag. 71 subdit præcep-
tum Chlotharii i Regis Francorum, huic, S. Silvestro
concessum : quod licet minime habeamus pro genuino,
huc tamen transferre volumus, velut antiquæ posses-
sionis documentum minime rejiciendum. Est autem
tale : Chlotharius Rex Francorum vir illustris, om-
nibus Episcopis, Abbatibus, et illustribus viris, ma-
gnificis Ducibus, Comitibus, Domesticis, Vicariis,

Graffonibus, Centenariis vel omnibus junioribus
vestris, tam presentibus quam et futuris. Si petitio-
nibus Sacerdotum, quod ad profectum Ecclesiarum
pertinet, auditum mente devota præstamus, retri-
butorem omnium bonorum Jesum Christum ex hoc
nos habere confidimus. Igitur notum sit omnibus,
quoniam divæ memoriæ genitor noster Chlodovens
monasterium Domini nostri Joannis ex dono ipsius
sub suæ emunitate recepit, tenuit et honoravit, suisque
posteris Regibus per præceptum hereditarium reli-
quit. Ita et nos venerabilem Silvestrum, Abbatem
ipsius loci et Domini Joannis, nostri generis peculia-
ris Patroni et Oratoris, discipulum ac successorem
sub nostra et nostrorum successorum Regum emu-
nitate et defensione recipimus et revocamus, decer-
nentes ut semper sub nobis et Regibus nostris suc-
cessoribus, tam Abbas quam monachi, quamque
omnes qui pro ipsa casa Dei aut ipso Abbate spec-
tare videntur seu in reliquum esse debent, semper
maneant et ex suis Abbatem constituent : nullasque
requisitiones nec nos nec publici Judices ab ipso
loco vel a Dominis ipsius monasterii requiramus.
Sumptus vero, quos genitor noster monachis ad
vestiendum calceandumque et victum præbuit,
similiter et nos nostrique successores Reges ex
nostra camera vel fiscalibus redditibus Abbati Sil-
vestro ejusque monachis et successoribus libera-
liter conferemus, ut pro nobis nostroque progenitore
et regno Dominum jugiter exorent. † Signum inclyti
Regis Chlotharii N. ego attuli, obtuli et subscripsi.
Datum sub die viii Kalendas Maii, anno v regni nos-
tri, actum Suessionis.

5 Hactenus illud Chlotharii i quæcumque diploma,
in quo aliud præceptum Chlodovei patris citatum, ejus-
dem plane notæ, habetur apud Roverium pag. 28 et
sequentibus. Quid de utroque censendum sit, et quibus
argumentis deprehendi possit utrumque esse suppositum,
patet ex prævio ad hunc 2 Tomum commentario : non
tamen plane ipsum rejicimus, quia ejusmodi diplomata,
licet non sint vere eorum Regum, quorum nomina præ-
feruntur, sed ex usâ posterioris longæ sæculi scripta : san-
damentum tamen habent in veris istorum Regum dona-
tionibus, propter traditionem antiquam de tempore et
auctore earundem non disputandis. Arbitramur autem
Reomaum monasterium vere subfuisse regno Metensi,
postea Austrasiorum dicto, sub Theoderico, Theodeberto
et Theodebaldo Regibus, et hoc anno DLX vita functo de-
venisse in manus Chlotharii i, tunc facti Austrasiorum
Regis, atque ita annum regni ejus Austrasiorum quin-
tum, censendum annum Christi DLXX, aut certe sequen-
tem DLXX. Mortuum esse circa annum DLXV S. Joannem
Abbatem diximus ad ejus Vitam, quando illi successit
S. Silvester, sed quamdiu præfuerit non constat. Habuit
successorem Mummolhem, ex Abbate Reomaensi creatum
Episcopum Lingonensem anno DLXXX, cum regnum
Austrasiorum post mortem Chlotharii i decuisset in po-
testatem Sigeberti i, et hoc etiam vita functo anno DLXXVI
in manus Childeberti, ad ejus usque tempus necessa-
rio dicendus est vixisse S. Silvester, si quod, supra in
Epitome Fitæ dicitur, ab eo dilectus fuerit ob meri-
tum Sanctitatis : nisi pro Childeberto videatur substi-
tuendus, ipse ejus pater Sigebertus, eo quod filius ejus
Childebertus vix lustro ætatis uno peracto, teste Gre-
gorio Turonensi lib. 5 Historiæ Francorum cap. i
reguare cœperit, adque non potuerit æstimare meri-
tum sanctitatis ejus. Mortuus est autem S. Silvester
ante annum DLXXX, sed quamdiu non potest sciri.

confirmantis
donata a
Chlodoveo

et addicentis
sumptus

anno 5 regni

apud Austrasios,

Christi 559

Successit
S. Joanni
circa an. 545,

mortuus
atiquamdiu
ante annum
580.

A 6 Ob jam dictum meritum sanctitatis nomen S. Silvestri pluribus antiquis variarum Ecclesiarum fastis est inscriptum, scilicet Remensibus ecclesiae SS. Timothei et Appollinaris, Centulensibus S. Richarii, Leodensibus S. Lamberti et alius S. Laurentii sub nomine Adonis, nostris sub nomine Bedae, Bruzellensibus S. Gudike sub nomine Usuardi, item MS. Florario Sanctorum, et alius MSS. Eandem inscripserunt Auctores Uinardi Greverius et Molanus, eosque secutus Cuvassius in Martyrol. Germanica: in quibus omnibus eodem paucorum verborum phrasi dicitur, in conobio Reomensi natales esse S. Silvestri, discipuli S. Joannis Confessoris. At Saussatus longissimo eucamia, sed quod fere de communi sanctorum Abbatum dici posset, cum canit his verbis: In Burgundia conobio Reomensi diocesis Lingonensis, S. Silvestri Confessoris, B. Joannis viri Dei, primi hujus loci Abbatis, discipuli ac successoris. Ille cum vix ex ephebis excessisset, divino afflato presentia fastidens, eulumpque toto pectore anhelans, sub sancti illius Patris disciplina tirocinium religionis iniiit: sub quo ingentes virtutum faciens progressus, ejus in se ut sanctimonie sensim actus transfudit; sic et eo ad supernas sedes evocato, dignus qui vicem ejus obiret habitus, conobium illud eodem spiritu parique virtute gubernavit, quin et sacri coetus numerosiori caterva, religiosarumque institutionum uberiori decore, ac proprii nominis fama et meritorum accumu-

latione ampliavit plurimum et ditavit: sicque decursa feliciter sanctae conversationis palæstra, Coelitis, ejus mores in carne imitatus fuerat, consortium in superna patria demeruit felicissimum. Hæc Saussatus: qui sui non satis memor eundem iterum celebrat, sed minore elogio, in supplemento ad hunc diem.

7 Trithemius passim creditur de hoc Sancto agere lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 273. Silvester, inquit, monachus Noviomensis, vir magnae humilitatis et obedientiae, qui velut speculum lucens omnibus virtutum plenum, inter Fratres, multos suo sancto exemplo in Dei amore corroboravit. Ejus gesta habentur: ejus festum agitur xv Kalendas Maii. Trithemii exemplo ad xvii Aprilis celebratur in MS. Calendario Antuerpiensi Ordinis Benedictini, S. Silvester monachus monasterii Novia-genensis. At Wion, citato Trithemio, refert eum xv Aprilis his verbis: In Reomago monasterio S. Silvestri monachi, discipuli S. Joannis Confessoris. Secuti Dorganus, Menardus, Bucelinus. Miratur Carolus le Cointe in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum 572 num. 6, Cur ab iis monachus tantum, non Abbas dicatur, curque adscribatur Ordini S. Benedicti, quia S. Joannes monasterium Reomaense condidit priusquam nomen S. Benedicti in Galliis audiretur.

et tabulis Ordinis Benedictini.

E

DE SANCTO ABBONE, EPISCOPO METENSI.

AN. DCCVII

Meurissius, ex Ordine Franciscano et Doctore Parisiensi sacrae Theologiae, Episcopus Madaurensis et Suffraganeus Ecclesiae Metensis, edidit anno MDCXXXIII Historiam Episcoporum Ecclesiae Metensis, inscriptam Henrico Barbanno Episcopo Metensi: in cujus Praefatione § 6 scribit, sanctitatem Pastorum hujus Ecclesiae inde apparere, quod triginti et unus numerentur in antiquis Catalogis et Martyrologiis hujus Ecclesiae, approbati et vere Sancti habiti: quibus nos ad diem xvii Aprilis addimus S. Landricum: sed quem relicto Episcopatu floruisse Abbatem Sanegeensem et Altmontensem ostendimus: in cujus tunc locum successisse Abbonem sive Abbonem, de quo hic agimus, ibidem dicimus. Ejus sacram memoriam asserit dictus Meurissius in Martyrologio Ecclesiae Cathedralis ad hunc xv Aprilis assignari his verbis: Metis S. Abbonis Episcopi. Saussatus, nescimus quam ob rationem, in Martyrologio Gallicano, sed ante dictam Meurissii Historiam excuso, eundem refert ad diem xvi Maii sub hac formula: Metis S. Abbonis Episcopi et Confessoris, qui hac Cathedra

post transitum S. Clodulphi sublimatus, sanctitatis eam plurimo decore exornavit: factisque et documentis populum in viam justitiae dirigens, premium tandem fidelis dispensationis percepit a Domino. Hæc ibi. Colitur S. Clodulphus viii Junii, inter quem et S. Abbonem praefuisse aliquandiu S. Landricum insinuamus. Saussatum corrigendum monet Carolus Cointus ad annum DCCVII num. xiv ubi ista tradit: Hoc etiam anno Abbo Metensis Episcopus cum diocesim annis decem, mense uno, diebus sex et viginti strenue gubernasset, ex hac vita migravit decimo-septimo Kalendas Maii, ut codex S. Symphoriani Metensis, a Marco Antonio Dominici in Ansberti familia rediviva publicatus, testatur: eodemque die in Martyrologio Metensi, quod Madaurensis Episcopus allegat, hæc leguntur: Metis S. Abbonis Episcopi. Unde corrigas Saussatum, qui Martyrologio Gallicano S. Abbonem inscripsit die decimo septimo Kalendas Junii: Hæc Cointus: ex qua relatione constaret electum circa xviii Februarii anni DCCVII.

apud Saussatum 16 Maii.

Tempus Sedis.

F

Memoria in Fastis Metensibus 15 Aprilis

DE S. MUNDO ABBATE IN ARGATHELIA SCOTORUM PROVINCIA.

SEC. X.

Situs Argatheliae.

S. Mundi cultus sacer:

Argathelia, nobilissimo suo Comitatu celebris, lacus Fini extremam partem versus Hiberniam, in peninsula oblonga attingit: et jam lingua Hibernica, quæ toto hoc tractu in usu est, Cantyre, id est caput terræ, appellatur. In hac provincia vixit S. Mundus, et in Aberdonensi Breviario hoc breviloquio exornatur: S. Mundi Abbatis et Confessoris in Argathelia, sub Rege Kennedo secundo, anno DCCCCLXII, xv Aprilis. Potuit dicto anno Abbas constitutus fuisse, ac postea sub Rege Kennedo sen Kennetho (quem Joannes Leslaus tradit regnasse ab anno DCCCCLXXVIII usque ad annum Christi millesimum) ex-

tremum diem hujus vitæ obiisse, et sic rectius legitur in alio MS. Catalogo Sanctorum Scotiæ ad diem xv Aprilis: S. Mundus Abbas et Confessor, vixit in Argathelia anno DCCCCLXII. David Camerarius in suo Menologio Scotico eum longiore encomio celebrat, xv die, inquit, S. Mundus Abbas, sanctitate vitæ et miraculis celebris ad hæc nostra tempora, in provincia Argathelia: ubi et ecclesias suo nomini dicatas multas invenire est. Varios hic Sanctus in vita spirituali discipulos, magistro non dissimiles habuit: quibus persæpe commendasse dicitur, ut purum pectus et in amore Dei sincero flagrans perpetuo custodirent.

ecclesiae illi dicatae.

Secundo

A Secundo ut de Deo rebusque divinis dumtaxat cum externis loquerentur : hoc enim seculares homines, multitudinem miseriarum huius seculi oppressos, iure a religiosis expectare : religiosos vero instituti ratione secularibus hoc ipsum debere : cumque qualis unusquisque sit, sermo manifestum faciat (nam ex abundantia cordis os loquitur) vita et verbo talis debet esse religiosus, qualis a secularibus haberi cupit. Tertio, ut loquendi tempus pariter ac modum prescriberet ipsa necessitas et utilitas, seu propria seu aliena, cum sit tempus loquendi et tempus tacendi. Quarto nihil agere, quod non ante oculos divini conspectus cunctorumque hominum anderent, cum Deus sit instar omnium testis et iudex, qui nec falli potest nec fallere. Quinto ut hoc maxime cordi esset, se invicem sincero non fucato amore diligere, eaque a se quam citissime repellere, quæ a mutuo fraternoque amore divellerent, memores semper præcepti divini, in hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis si dilectionem habueritis ad invicem. Plurima erexit hic Dei famulus monasteria in Argathelia provincia. Ex hac vita migravit circa annum dcccclxii. De eo Regius in kalendario et alii. *Haec Camerarius, a quo si alii, ex quibus hæc S. Mundi monita hauserit, fuissent nominatim indicati, majorem apud nos gratiam inivisset. Eadem ex Camera-rio edidit Gullice Simon Martin in Sacris reliquiis deserti pag. 298.*

Joan. 13, 35

B 3 Thomas Dempsterus citato Kalendario ejusdem Regii ista in Menologio suo Scotico habet. xv Aprilis,

in Orcadibus Mundi Abbatis, sanctitate mirabilis. Verum videtur cum S. Magno, Orcadam Apostolo, qui sequenti die colitur, Mundum unum eundemque facere; quos melius idem Dempsterus distinxit in *Historia Ecclesiastica Gentis Scottorum lib. 3 cap. 834 et 835, ubi de utroque agit his verbis* : S. Mundus Abbas in Arghathelia austeræ admodum et continentis vitæ, scripsisse putatur multa : in his Fascini et veneficiorum disquisitionem lib. 1. Illa optimum Principem Duffum Regem violaverant mirifice et lecto affixerant. Vixit anno mccccxii, colitur die xv Aprilis Breviar. Scotie. *Regnavit Duffus ab anno lxxviii supra nonagesimum, usque ad lxxii ejusdem seculi. Drinde S. Magno ita scribit idem Dempsterus* : S. Magnus gente Scotus ad Orcades insulas... destinatus, ab improbis paganis martyrio affectus... colitur die xvi Aprilis. *Interim in Menologio eum rejicit in diem vi Septembris. De S. Magno illustriora monumenta ad sequentem diem xvi Aprilis dantur. Dempsteri chartis usus Ferrarius ad hunc diem collocat etiam S. Mundum in Orcadibus. Forsan uterque opinatus fuit Argatheliam inter Orcades sitam esse. Scripta ejus quæ Dempsterus enumerat, non magis credimus extitisse unquam, quam alios libros plurimos, quibus singulos suæ nationis Sanctos auctores præficit, et quos plerosque arbitramur nec haberi uspiam nec unquam ab homine visos fuisse. Videtur Dempsterus in hac parte, non tam voluisse suæ genti multorum librorum scriptorum laudem obtinere, quam primum locum inter mendaciorum figulos ambivisse.*

D
AUCTORE D. P.
confunditur
cum S. Ma-
gno.

scripta eadem
afficta.

E

DE B. PETRO GONSALEZ

vulgo nautico apud Hispanos nunc dicto Sant-Elmo,

ORDINIS PRÆDICATORUM TUDÆ IN GALLÆCIA

Commentarius prævius.

§ I. Cultus sacer B. Petri FERIA II post Dominicam in Albis.

Acta miraculorum : annus et dies mortis.

AN. MCCXL

An. 1354
Beatis ad-
scribitur,

colitur FERIA
2 post Dom.
in Albis,

C **Q**ua Minus fluvius, hodiernam Portugalliam Gallæciamque determinans, mari appropinquat, quadragesimo ab ostiis milliario urbs Tude cernitur, Ptolemæo Τοῦδα dicta, eademque Episcopalis : cujus antiquitates Antistitesque describit Prudentius Sanctorallus, ipse quoque Tudensis Episcopus. In hac ostentatur et colitur veneratione præcipua tamulus B. Petri Gonsalvi : de quo Abrahamus Bzovius ad annum 1246 num. 3 ita scribit : Illum Innocentius IV Pontifex Maximus, anno Christi mccciv, sui Pontificatus XI, inter Beatos retulit. Prædicatorique Religioni indulgit, ut in Hispaniis quæcumque canonibus ejusdem instituti extarent, B. Petri festivitatem anniversariam in ecclesiis suis celebrent, sub ejus invocatione altaria erigant, imaginem depingant, sacrificia incrementa offerant, ceteraque cultus officia exhibeant, tanquam si solenni ritu Ecclesie a Romano Pontifice in tabulis Sanctorum relatus fuisset. Optarem ipsam Bullam habere et hic inserere : interim ex Marietta significamus, quod crebrescentibus ad sepulcrum miraculis, Episcopus et Clerus Tudensis ordinarunt, ut FERIA II post Dominicam Quasi modo, seu Dominicam in Albis, ageretur festivitas ejus per totum Episcopatum cum officio Confessoris non Pontificis : nempe quia proprius mortis dies frequenter erat impediendus majoris hebdomadæ 16^æ Paschalis octavæ officiis.

2 Duravit usque ad hoc præsens seculum illa divi-
norum beneficiorum, ad invocationem B. Petri patrato-
rum, claritas et frequentia, quæ delatam eidem jam
Aprilis T. II.

olim Sancti titulum hodieque conservat. Sed naviganti-
bus præsertim utile ejus patrocinium sentitur : unde ex
quodam MS. Victorinæ Bibliothecæ Parisiis, in Italia
moræ danda, hæc verba allegantur : S. Petrus Gonsal-
vus, patronus maris Hispaniæ, clarus miraculis.
Extat autem, teste Georgio Cardoso Nautici Lusita-
norum ordinis supplex libellus, oblatum Clementi VIII
per D. Michaellem de Castro Ulisipontensem Archiepi-
scopum anno mxcii, die xxvii Augusti; et alius
Senatus Brugensis ad Paulum V anno mxcviii directus,
nec non epistola Philippi III ad eundem Pontificem pro
obtinento canonizatione solenni; quæ omnia magnam
illius estimationem indicantia, ultimam habere hic et in
luce dare licuisset, ac potissimum Vitæ Acta, si qua
uspiam Latina et antiqua extant. Citat aliqua MSS.
Tamasius de Salazar, ex eisque et aliis se dare profite-
tur quæ leguntur in Hispanico Martyrologio : sed ex
ipsa istius MS. conclusionem, quam integram exhibet, et
nos ex illo, apparet eam Vitam hoc fere seculo fuisse
collectam. Quæ vero in omnibus Legendis Sanctorum
Hispanicis extant Vitæ a Vallega, Marietta, Ribade-
neiro, aliisque vulgate, minus etiam ad nostrum faciunt
institutum.

pro eoque
canonizando
instatur an.
1. 00, et seqq.

1.

3 Mentio frequentium miraculorum fit in libro Vitæ
Fratrum unicipato, quem Humbertus, anno mccciv
creatus Magister Generalis Ordinis, compilandum
curavit a Fr. Geraldo Lemovicensi, Provinciali Provin-
ciæ, documentis vulque conquisitis ex decreto Capituli
Parisiensis; Ordini autem eum legendum tradidit idem
Humbertus, intra primos viginti annos ab obitu B. Petri.

miraculis a u
frequentia
commendatur
in Vitæ,
Fratrum,

A *Ibi parte 3 cap. 9 agitur de his qui miraculis claruerant post mortem, et num. 3 hæc habentur: In Hispania provincia fuit Fr. Petrus Gonsalvi, qui in Tudensi ecclesia honorifice est sepultus: ubi ad invocationem ejus multa fiunt miracula: unde et venerabilis ejusdem civitatis Episcopus, plus quam centum octoginta miracula, per districtos et fide dignos examinata et per testes jurata, sub sigillo suo transmisit capitulo Generali quod est celebratum Tolosæ anno mcccvm, inter quæ miracula leprosi quinque mundati, demoniaci novem liberati, cæci, muti, surdi, fistulati, gutturnosi, contracti, et diversis febribus sanati quamplurimè referuntur. Adduntur deinde in particulari nonnulla, in Vita commodius proferenda, quæ ipsa tamen ex originali Processu ducemullemus: sed Tudensibus quos rogamus ad nostrum sæpe iteratis preces absurdescentibus, non licuit enim expectare datus. Ne quid tamen intentatum dimitteretur, obtinimus a nostræ ad S. Felicem Residentiæ Superiore, ut hominem diligentem et industrium e suis Tudam ablegaret, apud Episcopum ejusque Capitulum efficacius acturum, ut ex illius ecclesiæ Legendario membraneo Acta illa authentica transcriberet, danda ad hujus tomi finem si mature allato fuerint. Interim Patres Prædicatores istarum partium rogamus curare, ut pro honore Sanctorum suæ patriæ et religionis laborantibus nobis promptius auxilium ferre velint. De S. Gonsalva Amarantho, cujus memoria ad x Januarii recurrit, ea dedimus, quæ sola tunc habere potuimus, ex impressis auctoribus: postea vero, occasione usi nostrorum Belgarum in Lusitania agentium, ad mercatorum hujatium spirituale subsidium, pro futuro operis Supplemento describendos petimus integros illos miraculorum libros, quos extare didiceramus ex Ferdinando Castillæ. Nec gravatus est dictorum Patrum unus ipsum se transferre ad Amaranthinum conventum, nostraque desideria Priori exponere; sed effectu prorsus nullo. Quod hic ex occasione volumus indicatum, ut aliorum in eodem conventu ferventiorum cecidit zelus, ad abolendam notam ejusmodi torpore contractam: et ut sciat Ordo universus per nos non stare, quo minus de Sanctis suis proferamus omnia, quæ eorum possint virtutem probare et augere cultum.*

non videtur
an 1246
14 Aprilis,

C *4 Præcitatum testimonium de Sanctitate et miraculis B. Petri, usdem pene verbis, sed contractius multo, transcripsit S. Antonius parte 3 Historiarum tit. 23 cap. 10 § 5. Idem fecit Leander Albertus in opere de Vitis Illustribus Ordinis Prædicatorum libro 5 pag. 192 editionis Bononiensis anni 1517. Secuti sunt passim alii scriptores domestici externique. Tum auctores Martyrologiorum Hispanici ac Lusitanici ad diem xiv Aprilis, quando illum etiam Philippus Ferrarius inscripsit Catalogo Sanctorum generali his verbis: Tudæ in Gallæcia, B. Petri Telmi Ordinis Prædicatorum, additque in Annotationibus. Colitur a Tudensibus uti Patronus: ejusque festivitas agitur Feria ii post Dominicam in Albis. Obiit circa annum mcccxi. Cardosus ipsum hunc annum, præcise definit: sicut etiam Castellus, Malvenda et Tamaius: sed Marietta et Cardosus, cum addunt ipsa Dominica in Albis mortuum, errasse convincuntur, eo quod Pascha tunc fuerit viii Aprilis, adeoque dies xiv non in Dominicam illam, sed in sabbatum præcedens cadebat. Rectius Castellus et Marietta inter Pascha et Pascha mortuum dicunt: quod tamen minus recte Malvenda et Tamaius, inter Pascha et Pentecosten, reddunt. Nam licet Hispani ac ne Itali solent omnia majora festa appellare Paschata; non tamen sine addito, cum aliud quam Resurrectionis Pascha indicatum volunt; cujus dies octava sine Dominica in Albis etiam Paschatis nomine venit, et Teutonibus dicitur Pascha conclusum. Possemus et nos, non tam meliorem quam majorem partem sequendo, ad diem xiv referre hujus Sancti mortem:*

sed an, 1230
die 15 obiisse.

D *sed quandoquidem illius festivitas non agatur tali die, verum feria ii post Dominicam in Albis, ut supra vidimus; et nihil causæ videamus ob quam auctores prædicti recesserint ab antiquioribus vitæ scriptoribus Dulaco de Rosaria et Stephano de Sampojo, anno mcccxi, ipsa Dominica Resurrectionis die mortuum Beatum asscendentibus, isque tunc dies erat xv Aprilis; liberum nobis existimavimus verosimiliorem sententiam sequi: maxime cum etiam anno mcccxi Dominica in Albis, qua quidam mortuum Beatum scripsere, similiter xv mensis fuerit celebrata.*

3 Beati viri corpus a Luca Episcopo Tudensi conditum fuit eleganti sepulchro in ecclesia Cathedrali, inter chorum et sacræ sedis majorem portam, uti post Mariettam et alios scribit Tamaius de Salazar: deinde in suis Annotationibus, eosdem auctores secutus addit, quod D. Didacus de Avellaneda, Episcopus Tudensis, anno mxxxix sanctum B. Petri corpus in alium locum transferre curavit: quia monumentum in quo primo sepultum, et ubi occurrentium populorum concursus quiescebat ex voto, transitum precationum, quæ diebus Dominicis et festivitibus fiebant a Capitulo, interdicebat; ideoque solenniter sacra beatissimi Patris lipsana exhumavit, noviter condidit, et juxta portam septentrionalem ipsius ecclesiæ, in magnifica capella ad hoc extructa, in arca argentea mirifice elaborata, processionaliter collocavit. Tandem D. Didacus de Torquemada, illius in Sede successor, circa annum mclxxvii Capellam prædictam ampliavit, polivit, et thecam in sublimiori loco reposuit, ubi ab omnibus conspicitur et populi vota ardentem exolvunt.

translatum
corpus an.
1529.

§ II. Patrocinium navigantium: cognomen- tum Sant-Elmi.

I dem Tamaius circa auxilium naufragantibus exhibi-
tum, nomenque a nautis solitum invocari, addit, in fine
sui Codicis MS. haberi hæc formalia verba: Cum
Sanctus ille universalis pro omnibus intercessor, ut
nos Dei misericordia ab omnibus tueatur malis, sit;
maxime navigantibus in naufragio occurrit B. Pe-
trus; ideoque multoties invocatus ab illis, protinus
in malo navis, aut in corde, lucerna apparet cerulea,
ad instar ignis sulphurei: qua visa, se a periculo
liberatos magnis acclamationibus, et gratulationibus
confitentur. A quo originem sumpsit pictura S. Telmi
a nautis fieri consueta, ubi S. Petrus visitur in ha-
bitu Dominicano, et manu dextra cereum cæruleum
accensum gestans, et fere in omnibus populis ma-
ritimis Hispaniæ, et præcipue in oppido Noya, omnes
Confraternitatis S. Telmi faces, lychni, et cerei, cæ-
ruleo colore pinguntur; inter cujus oppidi incolas
hoc lingua patria carmen sedulo repetitur, ab anti-
quis deductum seculis.

Pingitur
ejus imago
tamquam
patroni na-
vigantium,

Segnor San Petro Gonzales
De navegantes piloto;
Libra nos de terremoto,
Y defende nos de males.

Quæ carmina scripta reperi juxta imaginem S. Telmi
depictam in calce cujusdam diplomatis Reverendis-
simi D. Michaelis Mugnoz Episcopi Tudensis, in quo
continebantur Indulgentiæ et privilegia, ab ipso
concessa, omnibus Christi fidelibus, qui suas pro
construendo simulacro majoris aræ, ipsius Tudensis
ecclesiæ, eleemosynas largirentur.

7 Hactenus Tamaii Codex, hand sane antiquus:
siquidem Michael, cujus hic diploma citatur, ab anno
mxxlii ad mxxlii rexit Tudensem Ecclesiam, inde ad
Conchensem Episcopatum translatus est. Majorem
etiam dicti Codicis novitatem probaret S. Telmi nomen,
B. Petro attributum, si adsit: quia solum in fine seculi
præcedentis id caput usurpari, firmiter mihi persua-
deo

a quibus
passim nomi-
natur
Santelmo,

A deo, propter omnium præcedentium scriptorum de eo silentium, qui non aliter quam Petrum Gonsalvi eum nominant; uti etiam sit in ipso illo antiquo versu. Edidit anno MDLXXXV Lusitano sermone, ex mandato Archiepiscopi Bracarensis, insignium Sanctorum historias Fr. Didacus de Rosario ex Ordine S. Dominici, et pag. 161, citatis Chronicis sui ordinis, ex iis accipere fatetur, quam profert. Vitam: quæ plane sumpta videtur ex Tudensis Ecclesiæ monumentis. In hac Vita ne minima quidem est istius appellationis mentio: uti nec in ea, quam anno immediate sequenti Parisiis Latine publicavit Fr. Stephanus de Sampaio, ejusdem Ordinis, in Thesaurio arcano, complectente, variorum Prædicatorum gentis Lusitanicæ gesta. Hanc, velut omnium Latine editarum antiquissimum damus, omissa eam quam anno MXXCVI vulgavit Marietta, aut quam ex Ferdinandi di Castillo Chronica Ordinis Hispanica transtulit in suos Annales Thomas de Malvenda, et transferendo partim contraxit partim interpolavit: nec non ea quam fere ex Malvenda, tacto ejus nomine, accepit Tamius de Salazar, suæque inseruit Martyrologio turgidam grandioris Latinitatis affectatione quadam, nec tamen a solœcismis repurgatam.

quo nomine
soli recentiores
scriptores
utuntur;

putantque
faculas in
tempestate
apparentes

B 8 Thomas Malvenda in Annalibus, Vitam, ut dicitur, ex Ferdinando transferens, prænotata appellatione maluit abstinere; et postea quærens, cur beatus hic vir, communi nunturum ac ferme omnium appellatione (isto scilicet ævo) vocetur S. Telmus: Et quidem exploratum est, inquit, nautas appellare consuevisse S. Telmum, ignes quosdam et lucas, post marinas tempestates in velis malisque navium aut in proris apparentes, quod indicium sedandæ jam procellæ certissimum arbitrantur. (Pollucis ac Castoris nominibus utebatur gentilitas) Porro easdem ignes quidam S. Hermiam, alii S. Hermetem, nonnulli S. Thermum appellant, nec desunt qui S. Anselmum vocent (nempe ut varii varie exponunt nomen) nec alia ratione id factum existimamus, inquit, quam quod nautæ ex ritu Christiano, in discrimine constituti, consueverint invocare aliquem istorum Sanctorum, quos pie sancteque credunt in mari periclitantibus subvenire; depulsaque tempestate, visa illa lumina existiment esse vel præsentiam vel opem certissimam Sanctorum, quos imploraverant. Attingens deinde miracula in hoc genere a B. Petro patrata: et quod Castellus dicat, apud S. Sebastianum, insigne Guipuscoe navale, esse cœnobium Ordinis Prædicatorum, sub nomine S. Telmi dictum; quod eo titulo vetus ecclesia, ubi monasterium constructum est, antiquitus esset insignita: Hæc inquam attingens, talem tandem conclusionem, infert his verbis, Utrumque sit, nequaquam dubitaverim ignes illos, fractæ tempestatis prænuntios, non ob aliam causam a nautis appellari San-Telmum nisi a beato nostro Petro Gonzalez Telmo, ejus patrocinium et opem sæpius experti, putant, cum ignes illi visuntur, sanctum virum sibi auxilio venire.

ab eo quoque
nomen acce-
pisse,

quasi ipse
fecit ex
familia Tel-
morum

9 Nihil hæc conclusio facit ad id quod queritur, videlicet, unde fiat, ut B. Petrus ab ipsis vocetur S. Telmus, potius quam proprio nomine Petrus, vel cognomine Gonzalez. Etenim ex iis omnibus quæ ipse deducit, potius sequitur, ab ignibus, antiquitus Santelmi nomine dictis, et ad B. Petri invocationem sæpius apparere visis, agnomen ipsi esse adoptatum, quam e converso: sicuti nostræ Societatis Patres apud Hispanos, recepturum semel appellationum retinentissimos, in hodiernum usque diem vocantur Patres Theatini, denominatione mutuata a Clericis Regularibus istius nominis ante Societatem nostram in Hispania cognitis, propter nonnullam vestium et instituti similitudinem. Tamius quidem allegat D. Franciscum de Sandoval, nobis hactenus non visum, quasi is in Vita S. Antonii Palentini pag. 88 asserat, quod in Fromesta, agri

Palentini villa, adhuc patrum stemma B. Petri invenitur, ex cognatione sancti viri descendens. Telmorum aut Santelmorum aliquam in Hispania familiam inveniri, non magis miramur, quam Sam-payorum, sic dictorum a S. Pelagio, vulgo Pelayo, et contractim Payo, aliasque similis appellationis familias plures: quod rectius referas ad loca istis Sanctis dicata, unde deducti sint tales, quam ad cognationem cum ejusmodi Sanctis. Putamus etiam ingratiam familiæ, B. Petrum sibi asserentis, factum esse a Castello et Castellum secutus, ut beatus vir, quem antiquiores auctores fecerunt Asturica urbe oriundum et Asturicensis Episcopi nepotem, ibidemque Canonicum atque Decanum; Fromesta natus, et Palentini Episcopi nepos, Palentinoque Clero inscriptus dicatur. Sed magnopere veremur ne hæc omnia absque solido certarum documentorum fundamento innovata sint, ideoque antiquioribus scriptoribus fidem potioram dandam arbitramur.

10 Et quamvis gratis vellemus credere, Telmum cognomen non fuisse paternæ familiæ B. Petri recentius affictum; nemo tamen nobis persuaserit solas nautas, si illi nomini prius non assuerissent ex alia causa, illo usuras fuisse; cum alii omnes tanto tempore Petrum Gonsalvi dumtaxat nominarint. Præterea nihil dubitamus, quin Santelmi nomen, longe lateque notum nauticantis, sive pro Sancto contra tempestates invocando, sive pro ignita exhalatione iis cessantibus apparente, multo sit vetustius ipso B. Petro. Hæc persuadet antiqua illa istius nominis ecclesia apud S. Sebastianum, de qua Castellus, quæ Prædicatorum in ea urbe foundationem præcessit. Item fumosissimum urbis Neapolitanæ castrum, a Carolo II Rege circa annum MCCI extractum, et a Carolo V imperatore insigniter restauratum, in supercilio montis, quod vulgare etiam dicitur, Castel-Sant-Elmo. Historiæ Neapolitanæ auctor Jo. Antonius Summontius, in indice tom. I impressi anno 1601, vocat Castello di S. Ermo; et pagina 66 ab indice notata, Sant Eramo; haud dubio S. Erasmus Episcopum ac Martyrem designans, ejus festum ab omnibus pene ecclesiis usque in ultimum Septentrionem agitur ii Junii, et nomen inter quindecim Sanctos Auxiliatores (de quibus agemus ad xxiii Aprilis, ubi de S. Georgio) tertio post Deiparam loco censetur: quidam autem id fiat propter speciale auxilium navigantibus præberi ab eo solitum, quod quidem corpus ejus servetur præcipuo honore Cajetæ, quæ principalis est portus Campaniæ felix, et statio navium toto mediterraneo mari celeberrima? Quanto antiquior ipso castrum sit appellatio loci, a S. Erasmo ducta, nescimus; antiquiorem esse vix quisquam dubitaverit, cum Sanctus sub Diocletiano sit passus, templaque habuerit ab antiquissimis temporibus, uti videre licet in Annotationibus Baronii ad Romanum Martyrologium.

D
AUCTORE D. P.

sed nomen
Santelmo
multo vetus-
tius est.
E

et pro S. Ermo
Erasmus su-
mitur,

F

11 Frustra igitur laboravit Malvenda: requirens in Romano aliisque Martyrologiis S. Telmum aliquem, nusquam inveniendum. Nam vulgare Santelmi nomen, unde esset compositum, non intelligens, in eundem impedit errorem, quo lapsus est Ferrarius ad xxiii Martii, quando S. Otthonem solitarium (qui vulgo Santodo dicitur) nominavit S. Thodum. Si recte dividere scivisset Malvenda, et Elmi nomen ad pristinam integritatem reducere, haud difficulter pervenisset ad notitiam S. Erasmi, brevius Erasmi et Ermi; ac tandem, per affinium liquidarum frequentatissimam conversionem, Elmi; sic Catalina pro Catharina dicitur; Alina Hispanis, pro Anima; et vicissim Guilelmus, pro Guilelmo, atque Igreja Lusitanis pro Ecclesia. Porro cum S. Erasmi, sub nomine Sant-Elmi invocandi, distinctior cognitio decursu temporum apud Hispanos non superesset; nihil pronius fuit, quam ut in ejus locum veniret S. Petrus Gonzalez, recentibus beneficiis notior, et propter faculas, San-Elmi dictas, crebriusque ad ejus invocationem apparentes, idem ei nomen ad-
ptaretur

exponique
debet Sant-
Elmo non
San-Telmo.

A ptaretur : atque ita omnis illa antiqua S. Erasmi apud
 AUCTORE D. P. Hispanos nautas veneratio ad illum transferretur. Quæ
 prolixius hic deducenda fuerunt, ad subvertendos errores
 circa hujus seculi principum mardificari ceptos falso
 intellectui nominis Sant-Elni male in San-Telnum
 divisi, quod factum non fuisset, si voluissent animad-
 vertere idem hic fieri quod in nomine S. Jacobi, a Lu-
 sitanis scribi et imprimi solito San Tiago : et hoc usque
 adeo invaluisse, ut ablato etiam adjectivo, Jacobus
 dicatur Tiago et Biago : itaque factum ut Erasmus,
 non solum Elnio sed etiam Telmo pronuntietur a vulgo.

VITA

Auctore Stephano Sampayo Ordinis
 Prædicatorum.

CAPUT I.

Vitæ secularis mutatio et religiosæ initia.

a
 Astorgæ natus
 Anno circiter post Christum natum mxc, Aposto-
 licam a Sede Celestinam moderante, et Castellæ
 sceptrum Alfonso hujus nominis nono, natus esse
 fertur Divus Petrus Gonsalvi, in urbe quadam, quæ
 in nostræ Lusitanie et Tarraconensis provincie
 confinibus sita est, Astorga *b* communiter nominata.
 Parentes hic beatus Pater sortitus est, non minus
 illustri fulgentes stemmate, quam divitiis hujus se-
 culi affluentes. Erat autem ejus avunculus, tempore
 quo ad puerilem pervenit ætatem, sacer Antistes
 Astorganus; ejus favore et saluberrimis monitis
 adjutus, artes quas liberales vocant, hic Dei famulus
 non gregarius futurus, sub magistrorum disciplina
 constitutus, adeptus est. Deinde vero temporis ali-
 quantula intermissa mora, in eadem Episcopali Sede
 Astorgæ urbis, Canonicatus locum gradumque lætus
 obtinuit. Non hic illum pedem figere, arridens
 mundus permisit, redditibus jam honoribusque cu-
 mulatum; sed ad altiora precipitii loca, per licita
 tamen media, evellere nitetur. Namque cum ille
 indices majus peritiae litterarum, et honestæ virtutis
 clarius specimen præberet; per diplomata summi
 Pontificis ad eminentem Decani *d* Astorgani digni-
 tatem promotus est.

b
 2 Erat ille tunc temporis juvenili floridus ætate,
 et corpore prestans, atque ceteris omnibus valde
 conspicuus. Cumque his noviter inflatus honoris
 infans, tantæ dignitatis et gradus, immodicam ani-
 mi lætitiâ intra se continere atque occultare non
 posset; imprudenter illam exterius jactanterque,
 non solum verbis effluere, sed et operibus vanis sibi
 persuasit ostentare. Atque proinde postquam litteras
 Apostolicas recepit, quibus in Decanum confirmaba-
 tur; juvenili quadam motus vanitate, inter alia
 ebullientis animi sui indicia, equum pulcherrimum
 conscendit, atque totam civitatem ovans et jacta-
 bundus cursitando perlustravit. In festo natiuitatis
 Redemptoris nostri, hunc mentis excessum rationis-
 que deliquitum, ferunt, Divum Petrum fuisse passum.
 Ille vero cæli terreeque Conditor, qui in altis habi-
 tat, et in alto collocatus throno in hæc inferiora
 oculos suos pietissime solet conficere, atque nostra
 sigillatim opera considerare, hanc temerariam De-
 cani hujus inflatam jactantiam, elementissima dis-
 pensatione sua foras erumpere permisit; ut ex
 subsequenti et inopinato casu idemmet vanitatis
 amator resipiscens, composque mentis factus, con-
 temptis hujus vani seculi illecebris, tamquam ad
 anchoram sacram, ad tranquillum religionis Fratrum
 Prædicatorum portum tute confugeret.

c
 3 Contigit namque illi, dum per civitatem, ut
 jam diximus, triumphali pompa incederet, per quem-
 dam vicum, in quo frequentissimus erat populus,
 novitatis transeuntium alieniusve ridiculosi otii pro-

spectator, ostentationis ergo, calcaribus acriter D
 solutis et compressis, equum per publicum stadium
 agitare. Sed extrema gaudii occupante lucto, ante-
 quam ad metam victor deveniret, in quemdam cœ-
 nosum locum sive potius volutabrum, equo pedibus
 offendente, corruit et decidit. Ac proinde admiratio
 popularis prospectantis turbæ in derisum conversa
 est; et in cachinnum vulgus ignobile elevato clamore
 solutum, sibilis et ludibriis illum impetere atque ex-
 plodere cepit. Cum antea vanus adolescens, in oppro-
 brium atque populi abjecti derisum se incidisse nota-
 vit; totus verecundia perfusus, erubescentiâ suam
 internumque animi dolorem minime etiam simulare
 valens, publice in hæc verba prorupit : Quandoqui-
 dem, inquit, mundus a suis in ludibrio habitum,
 me sic illisit, eadem hæc die, qua ego me illi
 magis effrenate devoveram; ego etiam illum tam-
 quam fallacem, sumpta vindicta, post terga penitus
 relictum irridebo; et ne iterato me ab illo illusum
 esse contingat; vitam in meliorem frugem commu-
 tabo. Ecce divina omnipotentis Dei benignitas, quæ
 cum summa semper sapientia conjuncta; bona etiam
 de malis, ut D. Augustinus testatur in libris de ci-
 vitate Dei, elicere novit et dignatur.

d
 4 Ab illo igitur inopinati casus vel ruinæ tempo-
 re, fallacem mundum cum omnibus suis falsis oblec-
 tamentis fastidire incipiens, se suæque omnia, ruente
 sibi divinitus restituta, Deo optino maximo vovere
 exorsus est. Quia vero juxta saluberrimum D. Hie-
 ronymi consilium, in epistola ad Heliodorum, a
 celesti radio illustratis, et pravo huic seculo re-
 nuntiare proponentibus, tempus non est expectan-
 dum diuturnum, nec propositum differendum; sed
 tamquam si in avaro periculosoque portus littore
 detenti essent, vela ventis laxando, fones quibus
 immorantur præscindere magis quam solvere de-
 bent : hic novus ad Deum transfuga D. Petrus,
 firmum animi sui decretum, circa status sui muta-
 tionem, non diu distulit. Quinimo brevi temporis
 transacto curriculo, mortalem fugacemque mundi
 vitam, sub obedientia et paupertatis sacra, propter
 Deum transigere eligens, Ordinem Fratrum Prædi-
 catorum, in Hispaniæ regionibus tunc temporis e
 florentissimum, et ad quem jam ejus propensus ani-
 mus sponte et devote ferebatur, seculi pompis di-
 missis, ingressus est.

e
 5 Conversus igitur in Deum, quem in clericali
 sanctissimoque statu pristino oblivioni quodammodo
 tradiderat, et in alterum transmutatus novum ho-
 minem; statim, quasi apis sollicita, collectos flores
 omnis virtutum generis in alveare cordis sui recon-
 dere satagebat. Neque enim propitia potensque di-
 vine largitatis munificentia huic sanctæ observan-
 tiæ humillimo jam tirunculo (qui non multo ante
 turgidus eques extiterat) in sancto proposito defi-
 ciebat, imo potius indices magis gratiarum donis
 adancta in eo videbatur: proinde superne jam ocu-
 latis hic Dei famulus, toto imprimis animi conatu,
 puram nudamque apud Deum conscientiam habere
 cupiens, ad celestis mercimonie negotiationem in-
 tenta mente totus anhelabat. In eadem vero domo
 religiosa, in qua habitum sumpsit, probationis anno
 (sic vocant) transacto, regularisque observantiæ
 voto emisso, omnibus carnis carnobitis, in interioris
 hominis vita magnos progressus faciebat. Cæpit
 autem virtutum ejus tam vehemens odor apud om-
 nes fragrare, ut non solum circumcirca, sed in re-
 mota quoque loca diffunderetur. Fratres enim, quos
 sibi, religiosus factos, in Domino acquisierat, de
 sancta illius conversatione summe lætantes, sibi
 ipsis silentium minime imperare valebant, ac pro-
 inde S. Petri cœlestem in solo vitam ubique præ-
 dicabant.

A 6 Posthæc autem, cum Dei famulus Ordinem, quem consultissime elegerat, in animarum proximorum salutem institutum esse consideraret; post liberales artes, quas in seculo acquisiverat, Theologiæ sacræ habitum, in religione addiscendo, superaddere menti curavit: atque de licentia Prælatorum sacris litteris operam impendens, tanto animi jubilo atque gaudio interiori affliciebatur, dum sacros evolvebat libros, salutiferas cœlestis fontis aquas hauriendo; ut non semel aut bis tantum, totus huic litterarum sacrarum studio intentus, noctes duceret insomnes. Ut autem proximorum salutem, cui totus inhiabat, vigiliis et studiis suis prodesse posset, atque hac sacræ Theologiæ salutiferas aquas Christi cultoribus affluenter digneque propinare; ex his quæ legebat selectiora in sui pectoris abditis avide recondebant. Solebat etiam hic sanctus Pater Divi Patriarchæ sui Dominici miram vitæ conversationem, animarum zelum, mundi contemptum, voluntariam profundamque humilitatem, atque inenarrabilem corporis macerationem, semper præ oculis objectam habere. f Propterea strenuus fidei zelator, frequentis orationis amator, et morum gravitate decenter ornatus, exemplar religiosæ vitæ se omnibus demonstrabat. Instanter etiam a Deo precibus efflagitabat assiduus, ut ei talentum necessarium dignaretur committere spiritus sapientiæ et virtutis, quo dignus efficeretur minister verbi sui Evangelici disseminandi. Nec in hac sua justissima postulatione diu repulsam passus est: namque brevi temporis emenso curriculo (in quo et religionis observantiæ disciplinis, et litteris sacris operam adhuc trunculus navabat) considerantes Ordinis Præfecti, illius sufficientiam sanctis moribus fultam, qua jam non infructuose verbum Dei poterat proponere proximis, et illorum arcanas excipere confessiones; auctoritate, qua fungebantur, D. Petrum Gonsalvi ad utrumque munus exercendum publice exposuerunt.

7 Prædicator igitur et confessor designatus, strenuus Christi servus et paupertatis amator; verbo et exemplo viam cœli omnibus clare demonstrans, Evangelicam doctrinam fructifere ministrabat. Si quando aliquem sacramentali indigere penitentia persentiebat, nullatenus illum spiritus caritatis torpere, imo nec quiescere sinebat, quousque hujusmodi ovem in gregem Dominicum, excepta confessione salutarique penitentia injuncta, revocaret, et introduceret. Visus est aliquando e mensa sur-

C gere, aliquando in remota loca proficisci, ut oblata lucrandi proximi occasio non avolaret. Nulli denique labori parcens, ut verus filius Patriarchæ sui Dominici, spiritualem proximorum salutem corporali vitæ suæ libentissime præferebat. Quando in aliquam domum hospitandi gratia necesse erat illum intrare, quantumcumque magnatis alienus esset hospitium, tam ipsum patremfamilias, quam omnes illi adherentes, efficacibus verbis exhortabatur, ut ad sacramentum Confessionis et salutaris penitentiae antidotum vellent accedere; idque aliis atque aliis exemplis et auctoritatibus devotissime persuadebat. Erat enim et in hoc verus Antesignanus nostri imitator, de quo refertur, quod inter loquendum cum secularibus semper de rebus ad cœlestem patriam spectantibus aliqua opportune verba intermiscerebat. Hac etiam de causa D. Petrus Gonsalvi, de damnis et periculis existentium in peccato mortali, de reproborum æterna damnatione, de resurgentium per penitentiam felici statu, hospitibus ad quos divertebat private concionabatur. Quamobrem vix unquam ab aliquo simili egrediebatur hospitio, quin prius, omnium in eo commorantium seorsim confessione excepta, ad penitentiam præteritorum et vitæ emendationem tran-

satos dimitteret. Nec mirum, quamvis magnum; D erant enim verba ejus a Dei spiritu procedentia, quæ, gratia divina cooperante, vacua minime reverti poterant.

ANNOTATA.

a Joannes de Rehae de S. Maria, in Vitis Sanctorum Ordinis Gallicæ vulgatis, tom. 3. numerum hunc erroris arguit, nullque anno ut minimum 1180 natum Petrum, quia, inquit, studuit Palentini, quando ibi erat S. Dominicus, adeoque ante annum 1196. Sed primum non probatur studuisse Palentini; deinde asserit Lucas Tudensis Episcopus, quod universitas illa sit fundata Præsidente Reverendissimo viro Tellione ejusdem civitatis Episcopo. Hic autem est Tellus Telli de Menesis, quem Gonsalvus de Arila, in Theatro ecclesiarum Hispaniæ, scribit sedisse ab anno 1210 ad 1233. Quod si Tellus iste fuisset B. Petri patris, vel ex hoc ipso sequeretur, eum cujus sub Episcopo patris ætas omnia juvenilis describitur, natum non fuisse ante annum hic signatum. De conversatione Petri cum S. Dominico, fatetur Malvenda solum per conjecturam dici, ut mirum sit in eo velut certo fundari chronologiam.

b Fromestam, Palentini agri villam campestem, 15 p. m. ab urbe dissitam, ponunt omnes recentiores; quia ibi est aliqua Telmorum seu Santelmorum familia: sed fundamentum istud jam ostendimus nihil habere soliditatis.

c Lusitani et Hispani scriptores utuntur voce Tio, quæ indifferenter patrum et avunculum significat. Asturicensium vero Episcoporum catalogus, unde aliquid lucis forsau haberi posset, necdum ad nostram notitiam pervenit; recentiores Palentinum Episcopum fuisse volunt, sed probationem requirimus.

d Tamais indicat dignitatem quæ Prioratus dicitur.

e Palentini conventus exordia, cui adscriptum fuisse Petrum scribunt recentiores, asserit ipse Malvenda cepisse anno 1229, quomodo ergo in illum receptus juvenis, potuit familiaris fuisse S. Dominico, aut etiam cum illo studuisse Palentini, antequam is Ordinem suum institueret? Palentini tamen conventus filium fuisse Petrum, dum nemo antiquiorum diversum asserit, nec ego negavero: sed ob id temere assertum credam, quod ante ingressum fuerit Canonici et Decani Palentini, atque adeo Palentini Episcopi nepos.

f Rehae id intelligit et explicat factum per libros, F in quibus B. Dominici, ad celo translatus, Vita describatur: mortuus enim est S. Dominicus an. 1221.

CAPUT II.

Tentationes a B. Petro superatæ, miracula patrata.

Jam per totam fere Hispaniam sancta viri Dei fama splendebat, et vires acquirebat eundo, atque Regiam Ferdinandi Hispani hujus nominis tertii implebat; quando ipsemet Rex, non levi jam suspitione ductus sanctitatis D. Petri Gonsalvi, cum prope se habere desideravit. Erat hic Catholicus Princeps variis bellorum contra Sarracenos a tunc expeditionibus præditus; Hispania adhuc pro principali sui parte ab eisdem impiis Christi osoribus occupata; et sancti viri præsentiam sibi necessariam judicabat, ut in bello contra infideles illos gerendo, et precibus D. Petri et consilio salubri juvaretur. Quare sibi pius Rex, tamquam Catholicus, merito persuadens, Christianorum bella, non curribus aut equis tantum, aut vario telorum genere, sed divino potius nomini primum inniti debere; protinus sanctum Christi famulum ad se venire jussit. Quantum vero boni attulerit

In castris S. Ferdinandi R. contra Mauros pugnavit,

a

dein Theologiæ studet,

et Zelo animarum fervens

concionibus habendis,

et confessionibus audiendis

graviter et utiliter se impendit.

AUCTORE
STEPHAN.
SAMPAYO
utiliter præ-
sens

A lerit Christianorum militum castris viri istius Apostolici presentia, fasis apud Deum precibus, consilio salubri Regi suo præstito, et concionibus apud milites habitis; faustus felixque rerum eventus satis demonstravit. Namque post ejus in castris assistentiam; non solum gloriosam idem Ferdinandus de Sarracenis victoriam reportavit: sed etiam urbem illam florentissimam, Hispaniam dictam, atque totius Bæticæ Provincie unicam Metropolim, ab illorum manibus vi eripuit.

9 Hæc minime perpensis a sinistri ingenii hominibus, contigit aliquando quosdam aulicos magnates in sermonem vite et sancte conversationis D. Petri Gonsalvi incidere; atque nunquamque illorum in diversas missum opinioniones, diversa etiam juxta animi bonam vel sinistram affectionem jactare, sicuti etiam Christo Domino cum Israelitico semine contigit. Aliis enim vite frugalitas, honesta conversatio, et Apostolicus in vitiis redarguendis zelus, laude et reverentia dignus videbantur: aliis vero pravo affectu animo (quia sanctus vir obscenos illorum mores evangelica libertate reprehendebat, maxime omnium impudicitiam carnisque effrenatam libidinem) illum audacem, temerarium, aliisque detractionis opprobriosis verbis dignum, tantum altercatione judicabant.

B 10 Dum hæc illi inter se controversiam otiose discutiebant, lasciva quedam et impudica mulier, ex his quæ Martis castra Cupidinis causa sequuntur, continus eos auscultans, colloqui subjecto et materia percepta, illorum sic verba intercepit: Quoniam me munere afflictiis, si istum monachum taliter assecutaveris, ut hoc ipsum, quod ille in nobis tantopere abhorret atque abominanter reprehendit, amore captus in seipso amplectatur libentissime? Nihil jucundius, opportunius, dulciusve auribus omnium profui illis conciliandi doctorum, ut ita dicam, alleri poterat, quam hæc perditæ illius feminae sollicitatio; atque immodica sunt affectu latitia, hunc tantum virum tamque religiosum, Veneris illecebris devictum fore sperantes, quo et vitia illorum pessima minus sordida, minusque reprobata, censoriisque judiciis exposita manerent: et D. Petrus Gonsalvi, tanti scandali patrato scelere, indelebilem inhonesti religiosi notam contraheret. Spe igitur pretii hæc diaboli sugena (in qua non nisi turpissimi et hominidissimi illaqueabantur homines) vires novas resumens, ad sancti viri mentem seducendam, ex toto animi conatu se accinxit atque disposuit.

C 11 Non multo post istam malignam pactionem, occasione expiscata nefario crimini aggrediendo, horam ipsa elegit intempestivam, in qua D. Petrum, a negotiis et hominum frequentia vacantem, alloqui posset. Accedens igitur ad illius hospitium vel tentoria, per atriensem illi insinuavit, secretum se magni ponderis atque urgentissimum negotium cum eo pertractandum habere. Hæc ille nuntio audito, nihil omnino inhonestum pertimescens, imo potius aliquid in Dei laudem proximorumque salutem futurum suspicatus, illam ad se introgredi sincere permisit. Illa vero cameram sancti viri ingrediens, confestim floxis genibus ad illius pedes posita, fraudulentis fictisque respersa lacrymis, ut suam confessionem exciperet enixe precibus postulavit. Erat jam tunc major diei portio transcursa, atque solis occasus imminebat: quapropter temporis incommoditas non longius ullam moram cum muliere faciendam esse D. Petro suavit, quam ut dimissam sequenti die reverti præciperet. Quare ad illam conversus, Revertere, inquit, filia crastina die; quia nunc jam, ut vides, advesperascit, et ego tunc libenter confessionem tuam excipiam. Cui illa, Pater sancte, celebris tuæ virtutis fama ubique satis est nota, et ego etiam

D certissime scio te magnam de animarum salute sollicitudinem gerere; atque ut peccatores resipiscant maxime procurare; ideo enim hæc accedere ausa sum: precor ut mihi in quadam urgentissima tribulatione subvenire statim velis: Deum autem obtestor, quod nisi hodie peccatorum meorum exceperis confessionem, si quid mihi horrendum hæc nocte contigerit, tu coram illo meæ damnationis rationem reddes.

12 Dum hæc fraudulentæ serpentis verba D. Petrus innocenter exceperat, obtestationis apposite tremendo tactus scrupulo, ad quoddam ejusdem cubiculi diverticulum sive angulum mox secessit, atque illam genibus suis prostratam, ut se Crucis signo ante confessionem muniret, postquam forsitan admonuit; de letali illo crimine, quo magis gravabatur, illam rursus interrogavit. Non libenter Crucis signum sathanas ejusque ministri aspiciunt aut venerantur; nec ista etiam, ejusdem factionis tartareæ advocatrix, sancto viro in hac parte (ut licet suspicari) morem gerere curavit; ut nec de peccato aliquo, salutis æternæ desiderio affecta, mentionem fecit. Imo ex abrupto, conceptum cupiens spirare venenum; sanctum Dei famulum audacter sic est allocuta: Mi frater Petre, letale vulnus, quod patior et meum super omnia cor torquet, tibi denudare non verebor. Noveris, quod tui fruendi amore crucior ardentissimo; et pro comperto habeas, quod nisi meo acquiescas desiderio, minime ultra superfutura sim. His et aliis similibus verbis, tamquam melle lito gladio, venenosa hæc peccati filia, sanctum et honestum Dei famulum D. Petrum, transfodere cogitavit.

13 Tam inusitato et protervo deperditæ mulieris insultu ausque, ab illo inopinate audito, mirari satis non poterat; attamen a Dei spiritu instanter illuminatus, et ex venenosis herbis favos etiam conficere cupiens, atque prædam a leonis faucibus eripere; blandis verbis ab omni penitus animi indignatione alienis, letifero vulnere salutarem medicinam prodigio quodam adhibere curavit. Non, inquit, filia, Deus permittat, ut ego tuæ repentinae mortis causa existam aut fiam: ne tristeris, quia confestim ab isto vite discrimine eris libera; sed oportet paululum prius ut expectes, donec lectum, quem adhuc incompositum habeo; possim decenter sternere. Post hæc discedens in aliud domus suæ divortium, magnam lignorum struem coacervans, igni subitus approximato, flammam suscitavit non parvam: deinde feminam, proacitatis plenam, ad ignem accedere invitata, pallio proprio super flammam injecto atque strato, taliter est allocutus. Quandoquidem tanto mei potiundi amore flagras, ut tua verba sonant: accedamus simul, et in hoc ignito cubemus ambo stratu, ut tuo possim satisfacere desiderio. His dictis supra cappam in rogo stratam se reponens atque recumbens, nullum ab igne passus nocumentum, illeso etiam pallio ibidem veneris suggestricem expectabat vel invitabat.

14 Aderant occulti speculatores, aulici scilicet milites, qui illius diabolicæ suggestionis fautores prius extiterant, atque rei eventum finemque per seissuras quasdam januæ diligenter rimabantur. Cum vero ad illud cœleste ventum est prodigium, quando ignis inversa natura a combustionem approximatae materiae abstinuit, tanto miraculo propriis vigilantibusque oculis conspecto, coeperunt pravi illius insidiatores lachrymis erumpentibus compungi; et apertis protinus jannis, ad D. Petri Gonsalvi pedes prostrati, malitiam suam profitentes, veniam ab illo humiliter postularunt. Illa vero impudica femina viso miraculo, de vase contumeliæ, ad Deum per penitentiam conversa, translata est in totius pudicitiae vasculum; atque illius complices, in proposita tenta

in ejus ad-
missa cubicu-
lum

E
ad flagitium
solicital:

sed hic igni
patium in-
sternens

de super cu-
bat illasus,

ipsamque
convertit ad
penitentiam.

tione

obloquuta pa-
titur Petrus:

quem infama-
re volens
meretricis
quendam,

et specie
faciendæ
confessionis

A tione, timorato animo a facie viri Dei impetrata venia recedentes; post experimentum illud factum, magis ac magis D. Petrum venerari, quam antea solebant, ac debita deinceps prosequi reverentia procurarunt. In libro, *Vitas fratrum dicto*, simile quidpiam evenisse legitur sancto Patri Fratri Dominico, *b* Cubensi ut opinor, qui in Lusitania fundator fuit monasterii Sancti-tirenensis, qui a curia Regis meretrices omnes et mimos suis predicationibus expelli fecerat. Vide eundem librum parte 4, capite 4. *c*

d 15 Expugnata jam per praedictum Regem Catholicum *d* Hispalensi illa celeberrima urbe, ut diximus; reversus ille in regiam, itineris comitem voluit habere D. Petrum Gonsalvi. At postquam in aulam simul pervenerunt, cupiens sanctus vir ministerium sibi creditum fideliter adimplere et constanter prosequi, extra turbam adulatorum et scurrarum, (ne de aliis illius officinae vanitatis monstris loquar) Regi valedicens, Provinciam Compostellanam, quam Gallaciam antiqui nominarunt, petiit. Hoc tempore Priorem egisse referunt aliqui in conventu Vimaransensi, *e* in interamni Lusitaniae Provincia. Postea vero, quasi denuo Deo inervire incipiens, fervore et spiritu duplici resumpto, concionibus totus deditus, indies ad conversionem peccatorum anhelans, evangelicum munus exercebat. Cum autem vir egregius corpore esset praestans, aspectu elegans, eloquio suavis, et virtutem etiam pulchram in corpore pulchro praesferret; mulier quaedam, tunc tenus honesta, in cujus domo aliquando D. Petrus hospitii causa venire consueverat, a diabolo seducta atque excaecata, in illius concupiscentiam exarsit. Quid multa? Occasionem satis opportunam nefario operi tentando quaesivit et prosecuta est: sed per Dei gratiam, intentione maligna ab illo olfacta, igne materiali (ut prius) pro armis sumpto illius sathanici ignis incendia mirabiliter restinxit et efflagit. Videns inhonesta mulier miraculum hoc insperatum, tota in stuporem cordisque compunctionem versa, in testes sanctitatis D. Petri omnes convocare domus suae familiares non erubuit: qui illaesum sanctum Dei famulum supra rogam cubantem conspicientes, in Dei laudem, rei eventum divulgaverunt ubique.

e 16 Dum aliquando D. Petrus rediret a suggestu, atque ex itinere lassitudinis confectus esset valde; socio etiam ejus similiter fatigato, ad ejusdam mulieris domum, sitis sedanda gratia, divertit. Femina vero, aqua ad bibendum aquam petierat, responsum illi hujusmodi dedit: Scias, Pater mi, quod intra hanc domum nihil est ad praesens quod tibi propinare possim, nisi tantum parum vini in parva reposti lagena, quod quidam / Sacerdos ad servandum mihi tradidit, ejus pro cibo ministrandum famula. Tunc D. Petrus, Potens est, inquit, Deus suis subvenire ministris, vini liquore nec exhausto, nec ab ejus domino hoc Presbytero aliqua illius diminutione deprehensa. His devotis verbis emollita mulier, atque in magnam erecta fiduciam, vini portiunculam, in vasculo semivacuo reconditam, fiducialiter et libenter viro Dei et socio ejus obtulit. Sedavit tunc D. Petrus laboriosam sitim, simulque socius ejus, absque aliquo lagenae ejusdem exsiccandae timore; atque pia illa Samaritana resalutata, discesseruntambo. Rediit non post longum temporis spatium supradictus Presbyter, atque vinaceum vas repetitum acceptumque, majori vini portione onustum persentivit quam ante reliquerat, proindeque protinus de hujus rei novitate famulam cepit interrogare, Illa vero, lagena iterum appensa et considerata, postquam evidens cognovit miraculum esse factum elevata voce, tota in admirationem rapta, Sacerdotem a vini illius sumptione abstinere urgentissime postulabat. Deinde

vero rei eventu nuda veritate illi exposito, festinus illico Sacerdos post D. Petri vestigia, velociter viam arripuit, quousque recta ad illum pervenit; atque in terram praeiens coram illo enixe rogabat, ut plenam refectionem sumpturus, in suam dignaretur domum iterum revertere. Excusavit se sanctus Pater, verbis gratificatione non minus ornatis quam humilibus, et devoto Sacerdoti domum redire jussit, soli Deo dandam esse gloriam suasit; atque mox iter inceptum prosecutus est.

17 Cum aliquoties D. Petrus in eadem Gallacia regione juxta Minii fluenta concionaretur, vidit multos ex itinerantibus, vadosa fluvii tentantes loca, quotidie, eo quod non haberent faciliorem transitum, mortis se periculo multoties exponere: est enim flumen illud profunditatis non modicae. Quare ex eleemosynis emendicatis, aliqua pecuniarum summa hujus rei causa prius congregata, pontem quendam in ejusdem alvei ripa *g* construere cepit. Multa ibi miracula Deo patrante, hoc tempore contigisse referuntur, non dissimilia iis quae diximus, cum de vita D. Gondisalvi *h* Amaranthi ageremus quando pontem alium similem construxit. Speciatim illud narratur contigisse, de piscium multitudine ad oram fluminis ultro se offerentium D. Petro pro novi pontis constructione. Tandem absoluto operis edificio, ponte jam transeuntibus pervio facto, ad urbem Tudensem, prope eundem sitam fluvium, se recipiens, indefesse verbum Dei accolis illius territorii predicabat. Huic Apostolico in hac regione intentus obsequio, reliquum vitae spatium cum magno animarum fructu expendere curavit.

18 Cum igitur in eadem urbe Tudensi jam senio *i* confectus quiesceret, Deo tamen semper vacans, aliqua miranda prodigia ejus precibus operata est divina majestas. Inter haec autem, dum famulus Dei D. Petrus quadam die ad mensam jam sederet, ut prandii refectionem sumeret, relatu didicit, quendam honestum virum, magna sibi necessitudine conjunctum in *k* loco distante morbo gravi correptum esse; unde amicitiae et caritatis vinculo constrictus, a mensa protinus surgens, illum visitandi gratia, viam est ingressus. Cum vero ad ejusdam montis radices *l* pertransendo pervenisset, religiosus quidam juvenis socius ejus, non adeo laboris patiens, fame compulsus, cum quodam alio adventitio itineris socio, submurmurare quodammodo non est veritus. Hic Frater Petrus, inquebat, quia jam provecioris est aetatis et propterea parco titur cibo, me robustum juvenem, calore naturali ad excoquenda alimenta satis affectum, eadem mensura victusque parsimonia et tenuitate vult coartare, atque sic egre nutritum macerare. Quamvis longius distans, D. Petrus eos precederet, non illum latuit Deo revelante, hoc socii sui susurrium; atque fixo gradu expectans quousque ille appropinquaret, sequenti miraculo a simili deinceps coercuit detractioe. Ascende inquit, fili mi, si esuris ad illius montis proximi dorsum, et ibidem obsonium paratum invenies quo et furem extinguas, et sufficienter pronuncieciaris. Paruit ille dictis, et simul cum alio susurrii complice illuc pergens, in quodam aliquantulum eminenti loco duos albissimos panes mappaevidam suprapositos, atque vini lagenam invenerunt, quae omnia reportata, festivi festinantesque statim sancto viro intacta obtulerunt. At ille amobus sociis, ut quantum illis sufficeret sumerent, invitatis, residuum in eodem loco, ubi viaticum illud offenderant, reponere jussit. Et refectione ab illis tunc sumpta, famelicus frater sociusque illius praecepto parentes, non parum de hac re mirati, illum curiositatis ergo interrogarunt, undenam vel a quo panes illi fuissent in deserto loco apportati?

D
ACCTORE
STEPHAN.
SAMPAYO.

*Minto pontem
insterni curat*

g

h

i

i

h
sociis famelicis,

l

F

*divinitus
probet refectionem:*

ve

In Gallacia

*similiter ab
hospita solitatus*

*simili modo
ab ea se
expedit.*

*Vini pauculum
quod sitibundus
biberat,*

!

*copiosius et
melius reddit.*

AUCTORE
STEPHAN.
SAMPAYO

A vel, quod etiam nimis eos in stuporem induxerat, quis fragumentorum reliquias residuumque prandii ibidem repositum, abstulisset? Post namque aliquantulum brevis temporis curriculum, quo panis et vini residuum cum iocappa dimiserant, in loco ubi antea posita illa invenerunt; atque ad viam communem descenderant; tanquam curiosi scrutatores iterum reversi, nec vestigium quidem invenerunt. Satis est, inquit ille, quod naturæ pensum, laute comedentes et bibentes, solvistis; id vero quod superavit, ab tulit idemmet qui ante attulerat.

tempestatem
a sua conclaustr
avertit.

19 In eadem Gallæcie provincia maritima concionabatur aliquando famulus iste Dei, apud urbem Bayonam vel Vayonam dictam, cum frequentatisimo populi concursu: et ecce subito est exorta tempestas: et tam subita aeris ineluctantia terribi astantes populi, quomodo inde tuto discederent, sive aufugerent, solum cogitabant. At D. Petrus, illorum cogitationes percipiens atque introspeciens, labantes animos hæc exhortatione firmavit: Fratres carissimi, ne paveatis, metum queso deponite; Ille namque omnipotens Dominus, cui omnia parent et obediunt, hanc procellam ingruentem, quam veremini, antequam nos comprehendat, in aeris tranquillam commutabit serenitatem, Nec adhuc Dei famulus verba finierat, et jam nubes illæ minaces et ventorum turbines, a suggestus omni loco circumvicino divinitus abstinentes, reliquia omnia circumcirca suburbia, quæ oculis astantium comprehendi poterant, horrissono invadentes furore, impetebant.

ANNOTATA.

a Ab anno potissimum 1224 usque ad exitum vitæ, ad 1252 productur. Colitur autem hic sanctus Rex 30 Maii

b Idem Sampayus ad finem sui libri pag. 216 in Stimulate Ordinis Predicatorum duas Dominicos numerat, inter primos sorios sanctissimi sui Patriarchæ, quorum priori contigerit id quod hic attingitur; secundus Cubensis, fuerit Santirenensis conventus initiator et ibidem miraculis clarus quieverit. Cardosus in Hagiologio Lusitano 21 Januarii, ponit Dominicum Santirenensem, et laicum fuisse vult; die vero 29 dicit in eodem Sanctirenensi conventu quieverisse alterum, scilicet Cubensem, quem ait a prima fundatione anni 1225 ibidem continuu vixisse usque ad 1262: utrumque laudat a castitate: sed neutri applicat tale factum. Econtra Jaannes de Rechac ita existimat id factum a Cubensi ut censeat B. Petro perperam attributa, quæ illi Cubensi Dominico propria fecit historicorum Ordinis consensus. Sed habet Sampayus assentientem sibi Didacum de Rosario, nec puto pro Cubensi stare auctores antiquos.

c Addit ex Castello Malvenda; Aliquando impudentissimorum scortorum fraudibus ac technis sancta ejus castimonia traducebatur, ut vel eo modo viri sanctissimi auctoritas et clara opinio apud populum læderetur; verum benignissimus Deus, cuncta demonis machinamenta dissipabat, servi sui gloriam adaugens.

d Error est manifestus, cum, teste Mariana solum caperit Hispalis obsideri mense Augusto anni 1247; pridem jam apud Goleciam agente, imo ante annum morbo, Petro. Errantem Sampayum ceteri fere absque examine secuti inveniuntur: omnibus autem prævisse videtur Didacus de Rosario; quia scilicet hæc victoria omnium rerum a Ferdinando gestarum nominatissima fuit. Rechac censet pro Hispali ponendum Cordubum, anno 1236 a Ferdinando receptam.

e Bracharenensis diocesis oppidum inter Minium et Durium: sed forte de Gonsalvo Amarantho rectius hoc

intelligitur: distant enim Amaranthum et Wimaramus D solis 15 P. M.

f Clericum alii, alii Parochum faciunt, adduntque prope Compostellam hæc accidisse.

g Non longe a Ribadavia, inquit alii: est autem hæc, oppidum inter Tudam et civitatem Orensem, ad ostium Avia, istic se Minio inmergentis a Septentrione, cum per meridionalem ripam irrumpat ex adverso Arroyo rivus: qui aquarum conflatus periculum auget. Addit Tamais: cujus pontis moles hodie adhuc visitur juxta oppidum, cui nomen Castrelo, non procul a cœnobio S. Claudii Cisterciensi. Sed profecto errat: qui enim ibi pons cernitur, supra Aviam stratus est, et a Minio distat facile 6 p. m. Pergit Tamais. Donec hujusmodi ædificium perficeretur, domunculam ad orandum in montis vicini vertice extruxerat; quæ postea Fratribus Minoribus concessa, facta est celebre monasterium, S. Marthæ dictum; in quo duæ proceræ rupes monstrantur, ita vicinæ ut medium spatium vix hominem capiat, inter quas ille arcetissimum somnum capiebat: ad quas visendas, in die festo ejus, undique vicinorum locorum accollæ accurrunt. Hæc ille, quoad sensum, nam barbariem styli lenire placuit.

h Vitam B. Gonsalvi de Amarantho ex Didaco de Rosario dedimus 10 Januarii, ubi num. 22 de isto Gonsalvo eadem fere narrantur, quæ alii hic fuisse de Petro Gonzalvo, ut vehementer metuendum sit, ne utriusque perperam applicentur quæ sunt alterutrius propria; licet istic alius fluvius, videlicet Tamica, nominetur.

i Non admodum senex esse potuit B. Petrus, qui anno 1190 natus obiit 1240, quinquagenarius dimittatur juxta ipsum Sampayum, haud satis hic sui memorem. Si de grandiori ætate certius nobis constaret, evidentius etiam probaretur, Placentiæ non studuisse Petrum, aut saltem non sub patre ibidem Episcopo, neque Palentini conventus filium fuisse.

k Clericum fuisse dicunt alii, et Bayonæ aiunt exortasse.

l Similiter Didacus de Rosario pedem montis notat: at Malvenda, Tamais et alii indicant, summum verticem collis, qui vulgo Bortella de Arzella vocabatur.

m Abest Bayonna ab urbe Tudensi p. m. circiter 18, nomen habens ab insigni istic portu uti et aliæ ejusdem oppellationis aliæ: addunt alii tunc prædicasse ad pontem Ramalosæ, ad intimum dicti portus recessum: et quidem Tamais (forsitan ex suo MS. nam tacent de hoc ceteri) etiam dicti nunc pontis structuram Petro tribuit. Rechac locum minus recte nominat Ravalosam.

CAPUT III.

Mors B. Petri et miracula eam secuta.

Igitur, Altissimo doctrinam illius Evangelicam sequentibus sæpe signis confirmante, et senili percurrente jam ætate, in quadam Quadragesimalis temporis dominica die, ramis palmarum benedicendis dicata, cum suggestum a ascenderet, diem sibi jamjam imminere palam prædixit, et jam non amplius illum ibidem ad prædicandum venturum; proinde omnes enixe et humiliter obsecrabat, ut quando ad illorum aures, de instante obitu suo sermo et fama perveniret, precibus suis coram Deo juvarent. Quamvis enim, dicebat ulterius, per Dei gratiam in nullo me reprehendat cor meum, postquam mundo renuntiavi; non tamen illam me conscientie puritatem habere existimo, quæ fidelium suffragiis non nimis indigeat. Et post vale dictum omnibus, in proximam urbem Tudensem se recepit; in qua per illius sanctæ hebdomadæ dies reliquos prædicare non destitit; Christum imitatus, qui in ultimis

Postquam
auditoribus
suam mortem
prædixit,

u

Tudæ
agrotans,

A ultimis etiam vitæ mortalis terminis constitutus, templum Salomonis prædicationis causa frequentare dignatus est. Paschali igitur instante festo, a quadam graviter correptus est ægitudine, *b* propter quam causam ad conventum sibi assignatum Compostellæ redire non potuit, quod maxime habebat in votis. Postea tamen, morbo eodem remissius (ut videbatur) illum vexante et quodammodo in declinationem tendente, resumptis utrumque viribus aliditoque animo, itineri se accinxit; quo diem extremum, si fieri posset, inter Fratres suos, in Compostellano conventu, feliciter clauderet. Sed dum ad oppidum, S. Columba e vulgariter dictum, vix et ægre devenisset, morbo iterum ingravescente, in horasque magis invalescente, ulterius progredi non valens, socium qui illum comitabatur sic est allocutus: Opinor *d* Dei esse voluntatem, mi Frater, ut in urbem Tudensem, a qua discessimus, ibidem moriturus revertar; ideo obsecro ut confestim ad illam properemus. Illuc igitur denno reversus, ad quamdam hospitii pristini domum declinavit, necdum enim apud Tudenses prædictorum Fratrum Ordo conventum, quem modo habet, obtinuerat.

B 21 Igitur mortali invalidudine indies magis ingravescente, hospitem suum ad se accersiri faciens, hæc illi verba ultima fecit: Carissime frater, noveris quod Dominus noster, meorum memor laborum, illis finem imponere dignatur. Ego vero ab illo precibus impetravi, ut huic parceret regioni, cui varium acerbumque, propter inhabitantium crimina, flagellum nunc imminabat. Deinde pro hospitalitatis caritate, qua semper erga me usus es, clementissimus ipse Pater luminum, ut spero, mercedem tibi rependet. Interim tamen, quia aliud non habeo tibi præsentandum, gratitudinis ergo, nisi hanc zonam, qua hactenus præcingebar, illam precor suscipias, quam tibi aliquando proluturam confido. Suscepit pius hospes religiose sancti viri munusculum, non multum pretiosum secundum humanam sapientiam; atque in mundissimo linteolo involutum, magna alicujus adhuc olim adipiscendi boni spe et fide animo concepta, in competenti reposuit loco. Nec vana fides. Post aliquantulum namque spatium, cum prædictum cingulum in duo frustra dividere vellet, ut amico cuidam intimo partem alteram communicaret, *e* tamquam rem pretiosissimam fidei saltem oculis aestimata; ferreum illud instrumentum, quo incisionem facere intendebat, e manibus ejus exiliens, leviusculo quodam ictu percussum reddidit et reliquit. Existimavit illico vir hic pius, speciali divini numinis concursu et non casu hoc illi contigisse, quasi Deo displiceret divisio cinguli illius munusculique, quod sanctus et apostolicus Pater, in amoris et gratitudinis signum, hospiti suo contulerat; atque religione tactus, non solum integram corrigiam illam, sed et baculum *f* quo D. Petrus adhuc vivens nixus incedebat, ad ecclesiæ Cathedralis Præfectum, ut ibidem digne atque cum debita reverentia custodiretur, oblatum tradidit.

22 Postea D. Petrus, hora transitus sui instante, ad quam se a longinquo tempore præparaverat, in sanctissimo Dominicæ Resurrectionis festo, spiritum Creatori suo reddidit, anno ab ejus incarnatione mccccxx g. Ejus funebria obsequia munusque supremum Tudensis *h* Antistes summa cum veneratione persolvit, qui tanta illum dum viveret devotione semper coluit; ut se juxta tumulum illius sive conditorium, postquam e vivis discederet, sepeliri voluerit; ejus enim tantopere confusus erat suffragiis, ut hoc etiam votum suum suis testamento firmato mandaverit legatariis. Et cum ejus ultima voluntas in hoc olim adimpleretur, atque juxta D. Petri reli-

quias ejus cadaver sepeliretur, Deo ita disponente *D* mirabiliter, in cujus cœlesti aula stella ab stella differt in claritate: imperceptibili separatione, post aliquod tempus elapsum, visa sunt amborum conditoria ab invicem longe distanter separata, quam a principio extiterint.

23 Post illius animæ sanctissimæ a corporis ergastulo egressum, piissimus Deus noster miraculis multis, fidelibus populis ostendere dignatus est hujus sancti viri inellabilia merita. Ex illius enim sepulcro dicitur oleum aliquando emanasse, sicut antea legimus contigisse ex seraphicæ illius Virginis, Catharinæ martyris monumento, in quo ab Angelis in monte Sinai recondita fuit; et ex D. Nicolai mausoleo similiter. *i* In hujus veritatis evidens testimonium, ostenditur adhuc in eadem ecclesia vas *k* quoddam vitreum, in quo Canonici, tunc temporis inter vivos agentes, portionem aliquam liquoris illius miraculose recondiderunt. Cum aliquando de hoc miraculo incredulus quidam homo duræque cervicis, *l* ad illius sepulcrum accedens, multis narrantibus dubitaret; superaddidit ipse numquam tale quidpiam sibi persuasurum aliquem (nempe quod ex illa lapidea tumba, oleum aliquando emanarit) nisi suis ipse etiam oculis miraculum illud prius experiretur et palparet. Non defuit huic incredulo divina benignitas, sicuti et Thomæ de sua resurrectione dubitanti: et postquam ista diffidenter protulit verba, ecce ex eodem confestim sepulcro oleum resudare visum est, de quo ille met manibus suis vasculum quoddam *m* implevit; atque in conspectu multorum astantium, gloriosus Deus in Sanctis suis laudatus est.

24 In eadem diocesi Tudensi quædam erat illustris matrona, virtutibus etiam non minus insignis, quæ aliquando D. Petrum Gonsalvi hospitata fuerat, non minori, ut creditur, devotione, quam vidua illa Sareptana, quæ Prophetam Helisæum antiquitus excipiebat. Et cum semel ab illo adhuc aura æthereæ fruente efflagitaret, ut aliquod sibi pignus et memoriale redderet, ad servandum causa devotionis, subridens Dei famulus illi ita respondit: Tempus aliquando instabit, in quo aliquid, me vivo vel e vivis sublato, in mei memoriam possideas. Cum vero devota mulier de illius transitu certior facta esset; in memoriam, non sine dolore et tristitia, sibi reduxit, promissum munus, quod ab illo petierat dum viveret, non inpetrasse. Attamen sequenti nocte D. Petrus Gonsalvi, promissi memor, illi in somnis apparens, dixit: Noli, soror carissima, contristari; quamvis enim, dum inter mortales agebam, tuis non satisfecerim votis in eo quod devote a me postulasti; crastina die in meum perge sepulcrum, et ibidem tibi stabo promissis. Nocturnæ revelationis non immemor devota matrona, dilucescente die sequenti, ad ecclesiam Cathedralē, in qua sancti viri sepulcrum erat, devota processit; et postquam se illius precibus devote commendavit paululum, immitens manum per quoddam apertum foramen in idem mausoleum devotionis excitandæ causa, dentem quendam ex sancto calavere D. Petri inscia offendit; *n* quem statim foras extrahens, lacrymis suffusa, omnibus astantibus rei seriem in Dei gloriam manifestavit. Qui omnes satis mirari nequibant, in divinas erumpentes laudes: illa vero thesaurum divinitus concessum, nullo contradicente, in domum suam reportavit.

25 Canonicus quidam, dum de miraculis D. Petri cum aliis Sacerdotibus confabularetur, in fide miraculorum ejus dubius persistens, dixit: Etsi ego, illud Sanctum esse et cum Deo in cælis regnare, nisi impie, negare non possim; numquam tamen mihi persuadebo, tam crebra miracula, ut quotidie

D divinitus remocetur.

ex eodem oleum sudat,

E

m

et defuncti dens

pix ejus hospitæ cedit.

F

curatur puer paralyticus.

AUCTORE
STEPHAN.
SAMPAYO.

A referuntur apud nos, vera esse; quoniam, postquam ego in hac urbe habito, nullum oculis meis hucusque potui videre, aut experientia facta cognoscere. Hæc illo Presbytero temerarie jactitante, ecce duo homines puerulum paralyticum portantes, causa visitandi eandem sepulturam D. Petri Tudensis, majorem ingressi sunt ecclesiam; et accedentes prope locum illum sanctum, nondum preces suas orantes finierant, quando paralyticus illi infantulus, stans rectus et sanus, huc atque illuc gressus letanter dirigere ab omnibus visus est. Fuit autem miraculum adeo manifestum, ut turba multa quæ illic stabat in stuporem versa, laudis clamores protinus in cælum extolleret. Accurrit Tudensis populus, accurrit et ille incredulus Presbyter: dumque quasi suis manibus recens miraculum contrectaret, dubietate pristina in devotionem commutata, mirabilem Deum in sancto suo D. Petro laudare deinceps decrevit, de incredulitate sua non parum poenitens.

nauta peri-
clitantes ju-
vantur.

26 Nauta quidam, in malum navis conscendens, ab ejus summitate, vi ventorum ingruente avulsus, in mare semel fuit precipitatus. Qui statim D. Petri Gonsalvi recordatus, quem in mari Hispaniæ Patronum propitium multi experiebantur, illius opem invocare per aera volans super undas incipit. Et ecce in habitu Fratris Prædicatoris Dei famulus illi apparet, Adsum inquit, fili mi, quia me vocasti; ne timeas. Atque manum illi extendens, intra navem reposuit, liberum a submersione. o Non abs re erit hic interserere, quod diebus præteritis in quodam antiquo libro manuscripto bibliothecæ S. Victoris reperi. Ibidem enim cum in quodam catalogo Sanctus Ordinis nostri, qui miraculis clauerunt, offendissem; etiam et D. Petri Gonsalvi mentionem factam inter reliquos sub his verbis perlegi: Beatus Petrus Gonsalvus, Patronus maris Hispaniæ, clar. miræn. Ex quibus verbis satis constat, ab antiquo jam et immemorabili ævo periclitantibus in Oceano freto D. Petrum succurrere consuevisse, nec esse apocryphum aut omnino absurdum, ut aliqui irreligiose philosophantes autumant, quod passim navigantes per Oceanum prædicant ac testificantur, D. Petrum Gonsalvi sæpe sæpius ab illis, tempestate ingruente, visum esse in mali vertice vel in velorum summitatibus, viridem candelam accensam in manu gestantem, statimque post visionem istam mari stagnante cessare procellam.

p
pes contritus
sanatur.

27 Quædam mulier, apud Scallabin p Lusitanie urbem, filium habebat pede altero contritum et contusum, graviterque laborantem; a quo jam chirurgi decem octo minutula extraxerant ossa, nec tamen propterea sanabatur. Cum illa igitur de hujus sancti viri miraculis audiret, voto emisso, filii sui sanitatem ab eo efflagitabat. Qui illius orationibus mox aures porrigens, intercessione sua apud Deum obtinuit, ut puer ille desideratam sanitatem impetraret.

28 In libro etiam quid dicitur Vitas Fratrum, qui maxime auctoritatis esse judicabitur ab illis, ad quos auctoris ejusdem notitia pervenerit, parte quinta cap. ix, ubi de illis qui miraculis clauerunt agitur, de B. Petro hæc perlegi.... q Cuidam, ex perensione fruticis duæ spinæ in oculis remanserunt, quæ adeo alte intraverant, quod nullo modo poterant extrahi vel etiam videri. Invocavit auxilium Fratris Petri Gonsalvi, et statim ambæ r spinæ, per se de ejus oculis in gremium ceciderunt; et perfecte curatus est. Item mulier quæ per septem septimanas læ amiserat, unde filium alteri traderat, dolens maxime quia pauperula erat, facta oratione ad tumultum Fratris Petri, cum rediret in domum, invenit se lacte repletam, quo filium enutrivit. Quidam nautæ in maris periculo constituti,

invoraverunt fratrem Petrum Gonsalvi, qui statim apparuit eis dicens; Adsum, et confortans a fluctibus procellæ eos liberando duxit ad portum. s Uxor quædam in navi parvula, dum flumen quoddam profundum transiret parvulum filium habens in humero timore concussa cecidit, et quinquies submersa est in profundum; sed invocato, B. Petro, ab ipsa cum cecidit, et a marito qui stabat in ripa, ab ipso periculo evasit cum parvulo suo. Quidam juratus dixit, quod cum per sex menses febribus affligeretur, et esset valde inflatus, ita quod vix posset super baculum ire; apparuit ei Frater Petrus, et dixit: Veni ad tumultum meum, et curaberis. Veni et curatus est. Hæc in libro supramemorato sub hoc stylo exarata habentur, quæ simul cum supradictis, non dubito, quin a pio lectore debita devotione in Dei laudem simplicibus et columbinis oculis conspiciantur: illi gloria et honor in secula, Amen.

ANNOTATA.

a Factum id, ut scribunt alii, in quodam monasterio monialium Ordinis S. Benedicti, cui Tumains nomen Pesiguero addit.

b Rehac scribit Paschali festivitate transacta, die Jovis incidisse in morbum: diem nescio unde accepit: de hebdomade sancta rem intelligendum nos judicamus.

c Distat Tudis Compostella fere ad 60 m. p. iter in Septentrionem tenendo: in quo tamen nusquam expriment tabule ullum oppidum S. Columbæ, ut exiguum et ignobile esse oporteat.

d Revelationem divinam hic adstruit Rehac, de qua nihil alibi.

e Concordat narratio Dulaci de Rosario: alii in gratiam Canonicorum Tudensium tentatam divisionem dicunt, et coram iis accidisse miraculum.

f Recentiores addunt etiam, pallium.

g De die et anno jam supra dedimus discrepantes aliorum sententias.

h Alii nomen exprimunt et Lucam vocant, cujus celebre nomen propter scriptam ab eo historiam: electus autem fuit anno 1239 et ad 1250 pervenit, teste Ægidio Gonsalvi d'Avila in Episcopis Tudensibus.

i Arnoldus de Ruisse, in Awtario ad Natales Sanctorum Belgii per Miræum, ad 19 Novembris agens de S. Elisabetha, catalogum textit variorum Sanctorum, quorum corpora salutare oleum stillant aut stillarunt: pluræ exempla qui volet, operis nostri indices morales adcat.

k Rehac rem auget, et philtas plenas ostendi dicit.

l Joannes Enchannes de Castro naclerus, hic fuit, ut scribunt alii; venit autem ex voto, in marina tempestate concepto.

m Tabam vocant alii, quam etiam dicunt ad omnes sepulcri partes applicitam, colligendis guttis undique stillantibus; itaque repletum, ut per cornua utrumque effunderetur. Rehac dicit parvam cannam ad hoc sumptam.

n Malvenda ex Castellio scribit, ipsum dentem ultra e foramine credi visum, et manu exceptum esse.

o Addit Didacus de Rosaria: Postea etiam iis qui eadem navi ferebantur visibiliter apparuit.

p Vulgo Santarem dicitur a S. Irene Martyre, quæ colitur 20 Octobris est autem civitas ad Tagum fluvium, 15 leucis supra Olisiponem.

q Prætereo verba, quæ supra num. 3 leguntur in Comm. prævio.

r Impressum erat albæ, sed ex ipso libro qui citatur correctimus, uti et alia plura sphalmata, variis locis occurrentia.

s Addit Castellius ab hoc miraculo ceptam videri religionem nautarum erga B. Petrum.

APPENDIX

q
Miracula in
Vitis Fratrum
notantur.

r

A

APPENDIX

*Excerpta quædam ex miraculis anno MCLVIII
a Tudensi Episcopo examinatis, apud
Ferdinandum Castellum in Chronica part.
1 lib. 2 cap. 26.*

a

Tudensis Episcopus, qui Lucæ successit, a animadvertens continua miracula, quæ B. Petrus continuo designabat, publicam et authenticam informationem, ex fide testium juratorum, summa cura et diligentia fieri præcepit, eamque sigillo obsignatam Tolosam misit ad Capitulum Generale Prædicatorum, quod in ea urbe agebatur, anno Domini MCLVIII. In ea extant citati et examinati nonaginta et septem testes, plurimorum B. Petri miraculorum, quorum hic nonnulla describemus. Michael Naguez b de Nigris, Tudensis Diæcesis, cum annum integrum leprosus, mansisset inelusus in domuncula quadam, ob morbi contagium ab hominum commercio semota; facto voto et donario ad sepulcrum viri Dei appenso, sanus et integer ad suos rediit. Maria Perez de Varrea ex oppido Mera, cum novem menses lepram passa fuisset, et cæca quinquaginta diebus extitisset, ut primum se viro Dei commendavit, amissum lumen recepit: et mox ut sepulcrum ejus præsens venerata est, lepra discessit ab ea.

b
Sanantur
leprosi duo,

B

30 Martinus Perez de Cabelo, Tudensis diæcesis, post gravissimum septuaginta dierum oculorum dolorem, omnino visum amisit: sed voto B. Petro facto, subito cæco refulsit dies. Urraca Domingez, quæ Baionæ degebat, alterius oculi videndi vim omnem perdidit, sed voto sancto viro facto mox recuperavit. Petrus Sanzius de Cambeses, oppidi Fragosi, post trimestrem cæcitatem, cum ad sepulcrum P. Petri accessisset, lumen ei restitutum est. Petrus Joannes de Villa-veteri, duobus mensibus ex altero oculo nihil vidit; uxor ejus opem a Sancto poposcit, simulque promisit se virum suum ad ejus sepulcrum adducturam. Ut primum proficisci cœperunt, nonnihil jam ex oculo videbat: sed cum ad sepulcrum pervenisset, fusa oratione, perfecte lumen recepit. Joannes c Laurentius, ecclesiæ Tudensis Canonicus, sinistro oculo penitus excecato, cum ad sepulcrum viri Dei multa cum devotione cereum obtulisset, plene curatus est. Maria d Salvatoris, duorum mensium cæcitatem perpessa, cum ad sepulcrum viri Dei facto voto procubisset, visum accepit. Idem omnino evenit Thomæ Martinez, Joanni Perez, et Petro Pato de Coia, qui perditos oculos ope viri Dei recepere.

caci octo,

c

d

C

31 Dominicus Fernandez de Salva-terra, spatio decem mensium intolerabili capitis dolore afflictus, putri materia ex altera aure copiose manante, votum fecit sancto viro, ut si intra octiduum eum liberaret, quotannis sepulcrum ejus oblato donario visitaret. Res mira! Intra triduum integræ sanitati restitutus est. Elvira Alfonsi de Salzeda, filiam habebat membris omnibus contractam, malumque illuc accesserat, quod a viginti uno diebus loquelam omnino perdidit, ut ne verbum quidem efformare posset: adducta ad sepulcrum B. Petri, pedibus suis ingrediens, loquens et gaudens in domum reversa est. Joannes Alfonsus de Valladares, in oppido Fragoso, surdus penitus ex catarrho redditus, facto voto viro Dei, plene audiit. Elvira Perez, de Baiona, duobus mensibus ex altera aure surda, promisit, nudis pedibus adituras se sepulcrum viri Dei, si sanitatem reciperet: et extemplo recepit. Elvira Martini, de Rotundela, pro marito surdo eleemosynam et donarium ad tumulum B. Petri misit;

dolens capite,

puella contracta et muta,

sardi tres,

quam primum ex ecclesia rediit Petrus de Rotundela, e qui votum detulerat, plene audientem invenit, ac si nihil umquam passus fuisset.

32 Maria Alegre, ex pago quodam Tudensis diæcesis, filiorum annorum duorum et semis, qui nihil adhuc loqui potuerat, ad sepulcrum viri Dei attulit eum donario: eadem die, antequam ex urbe egrederetur, puer prompte et expedite locutus est. Alium puerum septennem, mutum penitus a natiuitate, parentes ad sepulcrum B. Petri adduxerant; et facta ibi oratione, illieo puer loqui cœpit, visoque tanto miraculo Canonici solennem processionem ad tumbam viri Dei decrevere. Urraca Salvatoris de S. Leocadia, quinque jam mensibus adeo obsurderat, ut nec intensissimos clamores audiret. Votum viro Dei nuncupavit; sepulcrumque ejus adiens, statim campanas audire cœpit, indeque optime usui aurium est restituta. Elvira Martini de S. Christina, in oppido Fragoso, quadriennio utraque manu paralyti resoluta, nulli operi eas adinovere poterat, insuperque aceri dolore torquebatur: ad sepulcrum beati viri veniens, manibusque illud utcumque contingens, mox integram sanitatem recepit.

D
AUCTORE
STEPHAN.
SAMPAYO
item muti
duo,

surda,

et paralytica.

33 Petro Perez de Villela, in quodam pago f Compastellana diæcesis, filius erat, obsessus a dæmone; qui undecim continuis diebus neque edit, neque bibit, neque dormivit. Cumque exorcismis adjuratus dæmon respondisset, se inde a nemine expellendum nisi a Fr. Petro Gonzalez; adductus est adolescens ad sepulcrum sancti Patris ligatis manibus (nam aliter ire detrectabat) factaque oratione a circumstantibus, statim dæmon abscessit. Maria Gonzalez de Valladeres, a dæmone acriter vexata, quatrimum sine cibo et potu elinguisque omnino mansit: ut ad tumulum Sancti allata fuit, expulso dæmone integram sanitatem adeptam est. Filia Joannis Palaez, apud Tobellum oppidum, biennio dæmonem inhabitantem passa, et singulis ferme diebus excruciatam, facto voto viro Dei, confestim liberata est. Petri Joannis de Paramos uxor, annos duos energumena, singulisque diebus his terve ac quinquies crudeliter afflicta, eum votum B. Petro nuncupassent domestici, dæmon continuo ab ea recessit.

f
liberantur
obsessi quinque
E

34 Maria Gonzalez, de S. Petro de Cella, a diabolo arrepta, singulis diebus octies aut nonies atrociter torquebatur: in somnis admonita ut ad sepulcrum viri sancti pergeret, fecit: statimque a febribus et a cruciatu libera mansit. Maria Naguez de Ruilla, a dæmone obsessa, cum ejus maritus votum B. Petro fecisset, alias dæmonem non sensit. Laurentius Martinez de Samnas, in parochia S. Petri de cella, filiam habebat, quæ per continuos annos singulis mensibus, toto lunæ durante decremento, visum oculorum amittebat; sed luna crescente, paulatim lumen ei reddebatur: quam cum ad sepulcrum sancti viri adduxissent, plene curata est. Nimis longum esset, si omnia quæ in dicti Episcopi Tudensis relatione, ad Generale Capitulum Tolosanum missa, de miraculis S. Petri Gonzalez integra fide habentur, hic intexeremus. Hæc descripsisse satis fuerit, ut lectores, sancti viri aliquam notitiam nacti, eum sibi apud Deum intercessorem et patronum adsciscant.

F
et puella in
lunæ decre-
centis cæca.

ANNOTATA.

a Ægidius Perez de Cervera, Ordini pie affectus; quippe qui anno 1271 inveniatur posuisse primum lapidem Conventus Ribadaviæ.

b Rehac pro nomine familiæ, quod hic exprimitur, nomen alicujus pagi in diæcesi Tudensi intellexit.

c

A c *Castellius Hispanice habet, Lorenzo Juan.*

d *Idem Maria Salvador : quod Rehac reddit de S. Salvatore : idem notandum ad miraculum ultimum num. 32.*

e *Incuriosius hæc transferenti Malvenda excidit, ut adderet, ejus maritus; fuerit filius aut vicinus. Malvenda errorem non correxit Rehac, sed dissimulavit, omisso nomine Petri. Consulendus fuerat textus Hispani-*

nicus, cujus verba restituimus, et ubi Malvenda scripserat, audire plenissime cœpit, posuimus, plene audientem invenit.

f *Ita restituimus ex Hispanico : Malvenda ad nomen Villelæ junxerat per parentheses (pagus is est Compostellanæ diœc.) cum de Villela hic non loci, sed hominis nomen n loco sumptum sit, saltem juxta Castellium.*

XVI APRILIS
SANCTI QUI XVI KALENDAS MAII COLUNTUR.

S anctus Callistus, S. Charisius, S. Leonides, S. Christiana, S. Galla, S. Theodora, S. Lota, S. Tertia, S. Caristus, S. Chariessa, S. Nice, S. Gallena, S. Nunechia, S. Basilissa, S. Calis, S. Irene, Martyr in Græcia. S. Adrianus, Martyr in Græcia. S. Martialis, S. Vincentius, S. Carissus, S. Cariton, S. Cœlestia, Et alii v. S. Marcianus, S. Enianus, S. Felix, S. Hermogenes, S. Vincentius, S. Tertius, S. Cajestus. S. Basilia, Martyr in Mauritania. S. Martialis, S. Felix, S. Felix alius, S. Faustus, S. Fortunatus, S. Silvanus, S. Lucianus, S. Gomalus, S. Parcilaus, S. Leonides, S. Micas, S. Gallienus, S. Marcianus, S. Faustinus, S. Lucianus alter, S. Jocundus.	Martyres Corin- thi in Achaia.	S. Optatus, S. Lupercus, S. Successus, S. Martialis, S. Urbanus, S. Julia, seu Julius, S. Quintilianus, S. Publius, S. Fronto, S. Felix, S. Cæcilianus, S. Eventius sive Evotus, S. Primitivus, S. Apodemius, SS. Saturnini iv, aut pro his S. Cassianus, S. Matutinus, S. Faustus, S. Januarius, S. Encratides, sive Engratia, V. rgo et Martyr, Cæsaraugusta in Hispania. S. Caius, { Confessores Cæsaraugustæ in Hispania. S. Crementius, { Sanctus Martyr, Sanctis in Clivia. S. Lambertus agricola, Martyr Cæsaraugustæ in Hispania. S. Thuribius, Episcopus Cenomanensis, in Gallia. S. Turibius. Episcopus Asturicensis, in His- pania. S. Vasius, Martyr Santonensis, in Gallia. S. Paternus, Ep. Abrincensis, in hodierna S. Scubilio, socius ejus, Normannia. S. Fructuosus, Archiepiscopus Bracarensis, et multorum cœnobiorum institutor. S. Magnus, Comes insularum Orcadum in Scotia S. Drogo, reclusus Sihurgi in Hannonia. S. Contardus, peregrinus Bronæ in Lombardia. B. Joachimus Senensis, Ordinis Servorum B. Mariæ. S. Guilielmus Politiensis, eremita juxta Ca- stellum-Bonum, in Sicilia. Vener. Joannes de Castro Villari, Ordinis S. Francisci de Observantia, Consentia in Calabria.	Martyres, Cæsar- augustæ in His- pania.
	Martyres		
	Martyres in Ponto Asiæ regione.		

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S ilvanus, Abbas Rievallensis in Anglia, Ordinis Cisterciensis, memoratur a Chrysostomo Henriquez Chalemoto et Bucelino, cum titulo Beati : a Menardo, ad diem v Aprilis, Sanctus appellatur. Quæ de eo indicantur, legi possunt ad Vitam B. Aelredi decessoris xii Januarii.	Sorores Martyres celebrantur hoc die in Menæis Græcis, MS. Synaxario, Me- nologio Sirloti et Tabulis Kalendarii Moscovitici. Eorum Acta illustravimus iii Aprilis.	siæ Trecensis. Verum discussis omnibus Scriptori- bus, talem non reperimus, sed vix dubitamus, quin sit S. Winebaudus Abbas, ad xvi male transposi- tus, a die, quando dedimus Vitam, xv Aprilis.
S. Agape, S. Irene, S. Chionia,		S. Veronica refertur in Auctario Greveni. Ab aliis bis vi Aprilis.
S. Vanebottus, Abbas Trecis in Gallia, memoratur a Ferrario in Catalogo generali, ex Tabulis Eccle-		S. Paternus, Episcopus Veneti in Britannia mino- re, colitur hoc die apud Armoricos, apud alios die qua mortuus in Actis dicitur xv Aprilis. Geroldus, ex Saxoniz Ducum stirpe, eremiticam vitam in Valle Helvetiorum Drusiana amplexus, memoratur ad hunc diem in Martyrologio Germa- nico

- nico, auctius post obitum Petri Canisii edito, et ab Hartmanno in Annalibus Eremitarum Matris pag. 88, et licet non attribuunt ei titulum Sancti asserunt tamen a posteris dictam Præposituram S. Geroldi. Suum is nunc cultum habet in monasterio Einsidlensi et in diocesi Curiensi sub ritu Duplicis 2 classis, cum Lectionibus propriis, ad diem, quando plenius de ipso agemus, xix Aprilis.
- S. Eustachius Martyr, prope Ferentinum in Hernicis passus, cujus dies profectus 16 die mensis Aprilis intercurrit, memoratur jam allegatis verbis tomo 1 Italiae sacrae col. 721 a Ferdinando Ughello: qui consilijubet Martyrologium Romanum ad hunc ipsum diem. Verum neque hoc neque alio ullo die, vel ibidem in Catalogo Sanctorum Italiae apud Ferrarium quidquam de tali Sancto potest inveniri. Igitur ab ipsismet Ferentinensibus de tali martyrio cultuque majorem expectabimus certitudinem, nec non Passionis Acta, si qua erant.
- S. Fausti natalis, inscriptus vetusto cuidam in Pireneis Martyrologio, unde excerpta ad Gallias spectantia, Saussuro Martyrologium Gallicum supplevit missa, et ad calcem edita sunt. Fortassis est Martyr Caesar-augustinus, cujus aliquæ reliquiae in monasterio S. Savini de Lerutunia, ubi scriptus est codex, servari credantur.
- S. Paternus, Episcopus Pictaviensis, memoratur hoc die in MS. Florario et Auctario Greveni ad Usuardum: est is S. Paternus, Episcopus Alarincensis apud Pictones natus: qui etiam
- S. Paternus Episcopus Arausionensis dicitur a Ferrario non satis distinguente dictas urbes, Gallicae Auranche et Orange dictas, uti hoc die ad Vitam S. Paterni dicitur.
- Guarimus, S. Bernardi discipulus, dein Archiepiscopus Bituricensis, memoratur hoc die in Menologio Henriquez, Buelini et Chalemoti cum titulo Beati, a Saussuro inter Pios recensetur. Vita ejus habetur in Patriarchio Bituricensi a Philippo Labbe edito cap. 66, et dicitur obiisse non xvi Kalendas Maii, sed xvi Kalendas Aprilis id est xvi Martii: neque ullum alicujus venerationis vestigium indicatur.
- Guillelmus, Abbas S. Albini, in Clara valle monachus, indicatur a Chalemoto et in Calendario sacri Ordinis Cisterciensis, Divione anno 1617 excuso.
- Sanctimoniales multae cœnobii Fiscanensis, a Danis seu Normannis casae, inscriptae sunt Appendici Saussuri et Menardi, quod dies natalis ignoretur: eas sua auctoritate in hunc rejecit Buehmus.
- Stanislaus de Korziis, Ordinis S. Francisci de Observantia, vir patientissimus et profundæ humilitatis, Cracoviae in Stradam ad S. Bernardinum sepultus, anno 1475, hoc 16 Aprilis refertur cum titulo Beati a Martino Baroronio, inter alios Stanislaos xx, quos eodem modo etiam Beatos appellat. Sed requisiti a nobis de cultu ipsius Fratres dicti Conventus vix potuerunt reduci in memoriam nominis: necdum congruum aliquem cultum demonstrare.
- Anna de Camerino, ut vitæ sanctitate et miraculis illustris, laudatur in syllabo Sororum Ordinis S. Dominici post Martyrologium Ordinis, nullo addito titulo, die aut anno. Jacobillus Beatam appellat, et mortuam ait an. 1369 hac die. Huic non cognovimus ullum ei tribui cultum in sua patria, ubi eam sepultam quiescere idem scribit.
- Matthaeus Monfalconius, }
Joannes Borserianus, } In Aquitania occisi.
Joannes Broserius, }
Alphonsus Sartor, }
Hieronymus de Yelves, } In Hispania.
Bernardus a Laredo, }
Andreas a Guirola, }
- Petrus a S. Bonaventura, }
Jacobus de Parisiis, } In Hispania
Leonora a S. Francisco, } Ordinis Seraphici, vire-
runt seculo xvi et cum titulo Beatitudinis inscripti
sunt Martyrologio Franciscano Arturi du Moustier:
et Leonora etiam in ejus Gynæceo sacro.
- S. Anicetus, Papa et Martyr, memoratus in MSS. Romanis Barberiniano, Vallicellano, et S. Cyriaci, item in Trevirensi S. Martini, Leodiensibus S. Lamberti et S. Laurentii, et variis aliis. In Romano et aliis xvii Aprilis.
- Fratres S. Adalberti, in hujus odium dicuntur occisi; et aliquem cultum habent Pragæ in S. Georgii templo, ubi conditi sunt. Ita ad nos Bohuslaus Balbinus e Societate nostra, vir libris excusis celebris. De illis agitur in Vita S. Adalberti xxiii Aprilis.
- S. Monicæ, matris S. Augustini, Translatio in Ostiam civitatem inscribitur MS. Florario. De ea agemus ad Vitam ejus iv Maii.
- S. Gebriani Confessoris Translatio, Remis in archimonomasterio S. Remigii, inscripta est Martyrologio Gallicano Saussuri, et Catalogo Ferrarii, dies ejus natalis est vii Maii.
- S. Gangulphi Martyris dedicatio oratorii, indicatur in Adone post opera Surii excuso, et in Appendice Adonis apud Rosweidum: colitur dictus Martyr xi Maii.
- S. Isidorus Martyr, memoratur in MS. Florario et MS. Chamberiensi, item in Ordine recitandi divinum Officium in urbe et diocesi Venetiarum, in quo additur: Corpus in ecclesia Ducali S. Marci, et fit solennis processio. Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 2 asserit esse corpus S. Isidori Alexandrini, in Chio insula sub Decio: de eodem agunt Galesinius et Ferrarius. Martyrologio Romano inscriptus est xv Maii.
- B. Marcianus, Episcopus et Confessor, inscriptus est Auctario Greveni a Carthusianis Bruxellensibus. Videtur esse Marcianus Episcopus Ravennas et Confessor, inscriptus Martyrol. Rom. xxii Maii.
- S. Aigulphi, Episcopi Bituricensis et Martyris, translatio prope Castrum Rodulphi, indicatur in Martyrologio Gullivano Saussuri, qui aberrat dum Martirem appellat, qui felici fine, requievit in pace et colitur Confessor: dies ejus natalis agitur xxii Maii.
- S. Molocus Episcopus, in Hebridibus Scotorum insulis, discipulus S. Brendani, inscriptus est Menologio Scotorum Dempsteri et Catalogo generali Ferrarii. Celebratur sub ritu duplicis majoris in Breviario Aberdonensi, et aliis xxv Junii.
- S. Albani, Protomartyris Britanniae, translatio corporis Roma (quo S. Germanus attulerat) Coloniam per uxorem Ottonis Imperatoris anno 985. Memoratur in MS. Florario, Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso, et passim a posterioribus. Dies ejus natalis est xxii Junii.
- Pambo, Abbas Aegyptius, inscriptus est MS. Florario: at Petrus de Natalibus lib. 6 cap. 38, quem plures secuti sunt, dicit quiescere i Julii.
- S. Helenæ, matris Constantini M. festum in Ecclesia Veronensi agitur hoc die, teste Augustino Valerio pag. 22. alibi passim xviii Augusti.
- B. Madalberta Virgo, filia S. Waldetrudis, inscripta est octario Greveni. Ejus dies natalis celebratur vii Septemb.
- SS. Mauritii et Sociorum Martyrum dedicatio ecclesiae Ambianis, inscripta est auctario MS. Greveni. Dies eorum natalis est xxii Septemb.
- S. Amon, qui cum uxore in continentia vixit, dein in eremo, cujus animam vidit S. Antonius in caelum ferri, refertur in MS. Florario, et cum alio etologio in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso,

excuso, apud Grevenum etiam et Canisium. A Græcis et nonnullis Latinis iv Octobris.
 S. Honorata Virgo et Martyr e Sodalitate Ursulano ob corpus Colonia acceptum in monasterio Sanctimonialis de Aqua Ordinis, Cisterciensis in agro Carnotensi, festivo cultu celebratur, teste Chalemoto. Coluntur dictæ Martyres xxi Octobris.
 S. Felix Episcopus, Martyres, memorantur
 S. Fortunatus, } in Menæis et Menologio
 S. Januarius, } Presbyteri, } Græcorum a Galesinio et Ferrario.
 S. Septimus, } xxiv Octobris.
 Ab aliis
 B. Archangelus Canetulus, Ord. Canonicorum Regular. S. Salvatoris, hoc die obiit in Castilione Arctino, itaque inseritur hodie a Constantino Ghinio Natalibus, sanctorum Canonicorum: et quia Bononiensis, refertur a Paulo Masini in Bononia perlustrata, breviter in prima, prolixius in secunda editione. Nos ejus Vitam antiquam et Processum de fama sanctitatis recentiorum, Latine redditam jam pene ad prælum habebamus paratum, quando ex Lnd. Jacobillo didicimus colit Eugubii, eo quo corpus istie reconditum est die, xxix Octobris.
 S. Maxentia Virgo et Martyr, e stirpe regia Scotorum

oriunda, in territorio Bellovacensi occisa, memoratur hoc die in secunda editione Martyrologii Anglicani. Verum in Catalogo Sanctorum Hiberniæ per Henricum Fitz-Zimon, et in priore editione Martyrologii Anglicano, et Catalogo Ferrarii ad xxiv Octobris.

In Breviario Aberdonensi ad diem xx Novemb. In supplemento Martyrologii Gallicani xxiv Novemb.

S. Chrysogonus Martyr memoratur in Menologio Sirleti, dies ejus natalis est xxiv Novemb.

Lupertus seu Lubertus, Episcopus et Confessor, refertur in MS. Florario, et auctario Greveni ad Usuardum. Est is vobis ignotus. Forsan est S. Lupertus Episcopus Veronensis, qui colitur xvi Decemb.

Sunt etiam Sanctis adscripti Liberius Episcopus Veronæ et Liberius Episcopus Ravennæ, quorum dies natales sunt xv Novemb. et xx Decemb.

Davidis monachi in Hemmerodensi cænobio translatio corporis, facta anno mccciv, indicatur ex monumentis dicti cænobii a Chalemoto. Dies ejus natalis incidit in xi Decembris.

DE SS. CALLISTO, CHARISIO, LEONIDE, CHRISTIANA, GALLA, THEODORA, LOTA, TERTIA, CARISTO, ITEM CHARIESSA, NICE, GALLENA, NUNECHIA, BASILISSA, CALI. MARTYRIBUS CORINTHI IN ACHAIA.

G. H.

SEC. III

Callistus et
Charistus
cum 7 aliis.

Kalendarium antiqui Breviarii et Missalis Ambrosiani recollit S. Calixtus et socios Martyres. Martyrologium Romanum ab his etiam sanctis Martyribus auspiciatur xvi Aprilis his verbis: Corinthi natalis sanctorum Martyrum Callisti et Charisii, cum aliis septem, qui omnes in mare demersi sunt: Eadem habent in Notis citati Usuardus et Ado, sed prior ab isto Calistus, et ab utroque alter Charisius scribitur. Vncat hoc die genuinum Martyrologium Bedæ: in suppositio prior Calistus etiam nominatur. Citatur præterea Petrus in Catalogo lib. 4 cap. 55, ubi ista habet: Calixtus et Charisius, et alii septem consocii eorum, apud civitatem Corinthum passi sunt: qui omnes, pro confessione nominis Christiani in pelago demersi, perpetuas triumphii palmas a Domino percipere meruerunt xvi Kalendas Maii, ut ait Ado. De eisdem ante alios jam memoratos ista cecinit Wandelbertus.

C

Sexta et dena Chariso Calistoque refulget,
Quos mare septena mersos cum plebe beavit.

2 Eodem cum Wandelberto floruit tempore Rabanus; in cujus Martyrologio quatuor ex sociis indicantur suis nominibus. In Achaia, inquit, Corintho civitate, SS. Callisti, Carissi, Leonidis, Christianæ, Gallæ, Theodoræ, et aliorum plurimorum Sanctorum. Notkerus, Usuardo et Adone aliquanto junior, hæc ita explicat: In Achaia civitate Corintho, nativitas SS. Callisti, Charisii, Leonidis, Christianæ, Gallæ, Theodori: qui omnes in mare sunt demersi. In MSS. Romano Cardinalis Barberini et in Trevirensi S. Maximi, post Leonidis adduntur, Lotæ, Tertiæ, Christianæ, Gallæ et Theodoræ: quibus ad complementum septem aliorum additur Caristi in apographis Martyrologii Hieronymiani: in codice Epternacensi duo ultima nomina scribuntur Theodosiæ et Callistæ, In aliis MSS. pro Carisio seu Charisio legitur Carisa, Carissus et Carissimus.

3 Græci, in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, de hisce Martyribus hoc eodem die agunt, his

verbis: Die decima sexta ejusdem mensis Aprilis, Certamen sancti Martyris Leonidis et sociorum. Hi Sancti ex Græciæ regione erant: ac Leonides quidem, cum in festo Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, in ecclesia cum frequenti populo psalleret, ac festum celebraret; deprehensus fuit ab idololâtris, et vinctus catenis Corinthum deductus. Reliqui vero viri ac mulieres aliunde etiam adducti, et provinciæ Præsidi oblatis sunt. Qui simul vinctis constricti S. Leonidi adjuncti sunt, et carceri inclusi. Deinde e carcere educti, denuo coram Præsidi Corinthi jussi comparere, et Christum negare, et idolis sacrificare. Cum vero id recusassent, Leonides super ligno suspensus, crudeliter est cæsus, et lampadibus in lateribus adustus: deinde e ligno depositus, una cum sociis suis, in fundo maris fuit demersus. Hæc Fibi quæ plane cum Martyrologiis Latinis conveniunt.

Elogium
Leonidis et
sociorum ex
Menologio
Basilii Imp.

4 At Græci in suis Menæis dum nomina Martyrum exprimunt, magis dissentiunt, et hæc de eis narrant: Sanctorum Leonidis, Charissæ, Nicæ, Gallenæ, Calidis, Nunechiæ, Basilissæ et Theodoræ. E Græcia oriundi erant hi sancti Martyres. Leonides Træzeni captus est, dum inciperet spirituale eorum in festivis diebus sanctæ Resurrectionis Christi, et Corinthum abductus. Charissa autem et Nunechia, et mater Nunechiæ Basilissa, et Nice et Galene et Calis et Theodora, ex Græcia etiam oriundæ, Corinthum ad Venustum Præsidentem missæ sunt. Præses Leonidem reperiens in Christi fide constantem et immotum, imperavit eum suspendi et atrociter cædi, deinde cum aliis in alto mari submergi. Asserunt autem Beatam Charissam publica voce, quemadmodum olim Maria in submersione Ægyptiorum, cantare cœpisse: Unum milliare cucurri, Domine, et exercitus me persecutus est, Domine, et te non negavi, Domine: salva spiritum meum. Reliquos autem auscultantes et psallentes ad

Alia nomina
in Menæis
Græcis,

qui sunt
Leonides,
Christiana,
Galla, Theo-
dora,

Lota, Tertia,
Caristus seu
Callista.

A ad mare pervenisse, atque in navigium conjectos, trigintaque stadia in altum proVectos, deinde saxis alligatos, in undis submersos esse. Martyrium horum perfectum est prima Paschatis die. Eadem fere referuntur ad diem sequentem in Synaxario Parisiensi Collegii Claramontani. Pro Calis scribitur Callis, et nomen loci, ubi Chariessa psallebat non exprimitur: quem colligimus Corintho vicinum fuisse. In Menologio Sirleti eadem contracta habentur. Eginus x Martii de S. Codrato et aliis Martyribus, Corinthi circa annum cclviii passis, et secundo loco dedimus Acta martyrii eorum, auctore Nicephoro Gregora, qui uno adjungit varios alios Sanctos, qui ibidem exemplo S. Codrati martyrium subierunt, et de hisce Sanctis ista refert.

Inter alios
Martyres,

sub Duce
Venusto

Leonides

post plurima
tormenta

B

Effulserunt ex eodem coetu et panegyri plures alii Martyres, quorum certaminibus Corinthus exornata est. Postquam enim pura et sincera jam olim pietatis semina a Paulo suscepisset, latices etiam Codrati ad satietatem inbibisset, ramos protulit Catholicae Christi Ecclesiae gloriosos, quos neque infidelitatis hiemes, neque efflerati et impetuosissimi venti, quales temporibus illis adversarius, sacrae militiae gravi cum violentia incumbens, emittebat, ratione ulla evertere potuerunt: cum ipse potius hostis, clade in seipsum versa fractus, et sui sibi mœoris auctor, cum ignominia fugam corripuerit. Ac Tertius quidem ille, qui implere dextram sanguine Martyrum studuerat, morte illi perpetuum exilium indicente, vita pellitur, et tormentis namquam finem habitumis addicitur. At mali istius hominis malus successor, Venustus nomine; Dux factus, mandatis ab Imperatore sanguinariis contra pios acceptis, Corinthum, plenis, ut ita dicam, velis appellit, ac impietatis facibus quamplurimis accensis, cum multis Christi Martyres faceret, una cum omnibus illis, etiam alios non paucos sacrae Codrati scholae discipulos comprehendit: ex quorum numero primus Leonides occurrens, in altum quoddam lignum initio elevatus, crudeliter laniatur, et lampadibus ardentibus amburitur. Tum demissus, tantisque excarnificatus tormentis, inhumatum tamen Ducem ad misericordiam adeo non commovit, ut etiam cruciatus illi decerneret longe majores, quasi nullos hactenus tolerasset.

C

Exutis igitur vestibus, supra ferreos tribulos extenditur, partes autem corporis superiores virgis immaniter ceduntur, ne superesset aliquid in illo expers doloris: sed inferna quidem membra, aculeis tribulorum ad ipsa ossa penetrantibus, acerbissimo sensu configerentur: superne autem continuis

et alternis virgarum ictibus miserandum in modum D carnes ejus discerperentur. Nec tamen ipse dolorem (o animam nobilem et generosissimam tolerantiam, ad quam omnis natura, sive terrena, sive cœlestis obstupuit!) vel minimo prodebat gestu: gaudebat potius, dum carnem pretioso illo sanguine undique madefactam intueretur, tamquam prætextatus aliquis sponsus, vestem indutus auro intertextam. Verumtamen sacrum hoc et certaminibus dicatum corpus aliis adhuc tormentis exercei debebat, nec dissolvi, antequam carnificem istum immanemque tyrannum satiasset, ac furorem animi illius impii et belluini explevisset, qui ad pessima quæque consilia semper connitebatur. Et nunc vide mihi, quenam temerarii isti sint ausi, et quales circa Martyrem lus ediderint. Corpus ejus, cruciatus tantos expertum, supra focum, in quo accensus erat ignis, neglectum explicant, ne omnino diffluat, animæque deficiens fatiscat: sed rivi quidem sanguinis fluere cessent, si quis autem effervescens et putrefactus supersit, omnis quasi in sartagine frixus excoquatur. At cum nihil tyrannus efficeret, sed omnia tentans, in omnibus vinceretur: tandem in mare ipsum jubet projici cum sanctis mulieribus, haud parvo numero, quæ tum certamen idem pro pietate consummabant, et theatri illius Martyrum non minima pars erant, ex virilibus Codrati monitis, tamquam irrigationibus, masculo robore concepto: quarum nomina, quod memoria digna sint, hic juvat addere.

7 Erant igitur, Chariessa et Nunechia, gratia et mente sobria repletæ. Basilissa et Nice, quæ regie contra impietatem decertarunt, et victoriae coronis redimitæ sunt. Cale et Galene, quæ aquas vitæ hujus salsas bene transierant, et in portum appulerunt nulli expositum perturbationi. Theodora denique, donum illud Corintho una una cum ceteris a Deo concessum. Tunc enimvero, tunc etiam mare Martyrum illa corpora reveritum fertur absorbere noluisse, sed triginta stadiorum spatium terræ ad instar ipsis ministrasse. Chariessa quoque fluctibus inambulans, canticum hoc Domino, succementibus reliquis, voce alta cecinisse dicitur: Unum milliare percurri Domine, et exercitum persecutus es Domine, et non negavi te Domine, salva spiritum meum: verba, quibus similia Moysis et Aaronis soror protulit. Itaque lapidibus ad cervices alligatis, Martyres vi in profundum detruduntur, ut cum vinculis et fluctibus colluctando deficientes vivere desinerent, Deoque victimæ perfectæ sisterentur.

in mare pro-
jectus:

E

ut Chariessa,
Nunechia,
Basilissa,
Nice, Cale,
Galene, Theo-
dora

F

DE SANCTA IRENE, MARTYRE IN GRÆCIA.

O. H.

XVI APR.

Elogium ex
Menologio
Basili Imp

Menologium antiquum Basilii Porphyrogeniti Imperatoris indicat nobis victoriam hujus sanctæ Martyris his verbis: Eodem die certamen sanctæ Martyris Irenes. Sancta quoque Martyr Irene eodem sancti Paschatis tempore, in eadem regione, cum in propria domus oratorio cum aliis Christianis Deum glorificaret; ab impiis idololatris apud Præsidem accusata est, ac deprehensa, vinculisque constricta, ad eum deducta: atque interrogata, animo confidenti est confessa, Christum esse verum Deum; ipsumque promulgavit ac prædicavit totius orbis terrarum Dominum, et rerum omnium Ceditorem, hominumque Salvatorem et Redemptorem, et idolorum eversorem. Idcirco acriter primum cæsa, deinde in carcerem

intrusa fait, Præsidi in publicæ curæ negotiis impedito. Eo autem opportunitatem postea nacto, e carcere iterum educta ei que oblata est, et pluribus primum vexata, crudeliter est excruciat; tum lingua ejus excisa fuit et dentes effossi, ac tandem caput ense abscissum. Hactenus dictum Menologium: cui satis consentiunt Menæ excusa et manu exarata: in quibus ista traduntur: Eodem die memoria sanctæ Martyris Irenes. Erat hæc etiam in regione Græciæ tempore Paschali, quando S. Leonides quoque cum suis martyrium subiit, in proprio oratorio una cum aliis Christianis Deum collaudans. Delata igitur ad Præsidem, comprehensa et in carcerem conjecta est: postea cum esset educta, lingua ejus excisa, dentes excussi, et caput a cervice avulsum est.

et Menæis

A est. Eadem ad diem sequentem leguntur in Synaxario ac Synaxario. Parisiensi collegii Clavomontani. Kalendarium Ruthenicum apud Antonium Possevinum in Apparatu

nomen ejusdem sanctæ Martyris hoc die refert: D sed cum titula sanctæ Matris, errore forsitan topographico.

DE SANCTO ADRIANO, MARTYRE IN GRÆCIA.

G. H.

XVI APR.

Elogium ex
Menologio
Basilii Imp.

Progređimur, cum antiquo Menologio Basilii Imperatoris, ad hunc sanctum Martyrem: qui cum precedentibus videtur eodem tempore Paschali et in eadem Græcia martyrii palmam assecutus; de cu hoc elogium ibidem habetur: Et certamen sancti Martyris Adriani. Etiam Martyr Christi Adrianus erat unus ex illis, qui eo tempore comprehensi in plures et distinctos carceres detrusi fuerant. Cum autem falso nomine hiis habitis assuetus sacrificii impii cultus adhiberetur, Græci que omnes sacrilego errore abducti sacrificarent; vi illata etiam ipse ad aram accedere et thura adolere jussus est. Ipse vero non modo hoc peragere recusavit, sed strenue ac fortiter se gerens aram evertit, et in illa expositas oblationes et victimas dejecit, ignemque dispersit. Cum proinde Præsidentem in iram excitasset, et idololatrarum, qui ibi aderant, animos accendisset: apprehensus ab iis fuit ac flagris crudeliter cæsus. Alius siquidem ipsum virga percutiebat; alius lapide os ejus conterebat; alius vero inverso capite ipsum istic dejecit: atque eita suam beatam animam Domino tradidit.

B

aliud ex
Menais ad
17 Aprilis.

2 Hactenus dictum Menologium Basilii Imperatoris ad hunc XVI Aprilis: quo die etiam Martyres Corinthii et S. Irene cum hoc Menologio referuntur in Menais excusis et manu exaratis. Sed S. Adrianus in sequentem diem, XVII Aprilis transfertur: et post Martyres in Perside passos collocatur, quasi iis apponendus foret: cum arbitremur Martyribus Corinthi passis et S. Irene potius adjungendum: quo die S. Adrianus Martyr absque elogio refertur in Menologio Sir-

leti. Ceterum quia in priore relatione aliqua circa mortem ejus valde notabilia videntur ommissa per incuriam Amannensis, etiam encomium ex Menais repetimus, est autem hujusmodi: Hic quoque Martyr Adrianus erat unus ex illis, qui comprehensi in varios carceres conjecti erant. Eductus igitur e carcere, quo tempore Græci falsa religione decepti, diis suis falsa deorum nomina gerentibus sacrificabant, ipse quoque ad aras accedere cogebatur, et thus adolere. Quod ipse non solum renuit facere, sed virili animo et generoso spiritu impulsus accurrit, et aram idoli evertit, omnesque in ea positas victimas et libationes effudit, focumque disjerit. Ergo concitato in iram Præsidente et populo profano deorum cultore, comprehensus et flagris atrociter concisus est. Hic enim illum virgis cecidit, ille saxis os ejus contudit, alius in caput verbera conjecit: ac tandem cum magna fornacem accendissent, illum in eam conjecerunt, et sic vitam in Domino finivit. Hæc in Menais, cum his de igne tolerato versibus.

E

Ἀδ' οὐκ ἔγνω τίς ἐστὶν ὁ ἁλῆος μέσσω,
Γνώσῃ λαλοῦντος, Ἀδριανέ, κερτέρει.

Fortasse medio nesciens quis stet rogo,
Age Adriane fortiter, cum audis, scias.

Quibus verbis indicari videtur, hujusmodi vocem cælitus delopsam fuisse, ad Adrianum jam in rogo constitutum, atque a circumstantibus omnibus auditum. Plura dicere non possumus dum latent Acti hujus atque aliorum jam dictorum Corinthiorum Martyrum: quæ præ oculis fuisse auctoribus Menologiorum æque ac ei qui S. Cordati encomium exornavit, non ambigimus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

(5 11)

MARTIALE, VINCENTIO, CARISSO, CARITONE, COELESTA ET ALIIS QUINQUE.

XVI APE

Nomina ex
Martyrologiis

Altera turba hæc est Martyrum, in apographis Martyrologii Hieronymiani relata, et in antiquissima Epternacensi ita legitur: Romæ in Portu, Martialis. Et in collo Liveris, Vincentii. Item Carissi, Cantonis, Colesæ cum aliis quinque. Pro collo Liveris forsitan legendum, in collo Tiberis. Certe Martyrologia antiqua, Richenoviense prope Constantiam et Rinnense in Helvetia habent: Et hanc Vincentii. Desunt Martialis et Vincentius Martyres Romani in aliis apographis Martyrologii Hieronymiani: sed ab us collocatur Vincentius in proxima classe, et deest in priore apographo. At Martialis collocatur in omnibus antesignanus Martyrum in Ponto passorum, de quibus infra agemus. Reliqui ita memorantur in MS. Corbeiensi Parisiis excuso: Caritonis, Colesæ cum aliis v. In apographo Lucensi legitur: Caritone, Colesæ cum aliis v. In Blumiano, Caritoni, Cadistæ cum aliis quinque. In MS. Pragensi, Martialis, Colesæ, Cardoni. In MS. Tamblachtensi, Martialis, Vincentii, Caritonis cum aliis quinque. Et præterea pro sequentibus classibus repetuntur alii Martialis et Vincentius. Alius Vincentius Romæ via Tiburtina milliario decimo nono passus refertur ad

XXIV Julii apud Adonem, et Usuardum, et in Martyrologio Romano, quem ab hoc diversum arbitramur.

F

2 Martiælem Romæ passum esse controversi non potest: de Carisso et ceteris non nisi eunctanter possumus opinari, quod eodem spectent: maxime si Vincentius alio pertineat. Nam quis Collum-Liveris aut Tiberis unquam Romæ nominatum legit? Quid igitur si, pro Collo Liveris, legatur Cauco liberis? et intelligatur Illipontia citerioris seu Gallie Narbonensis civitas inter Helenam et Gerundam, ab hoc 10 leucis dissita et sede alium Episcopuli insignis, vulgo Colibre et Colivre dicta? Ita sterncretur via ad conjecturam aliam, qua forsitan magis prope attingeretur verus dies natalis illius S. Vincentii, quem cum fratre Orantio in Gerundensis urbis vicinia passum, Ebredun, quo corpora translata erant, xxii Januarii col scripsit Usuardus et alii post eum: quam conjecturam magis promovebimus ad xix Aprilis, quando omnia Hieronymiani Martyrologii Apographa, ceterique post Hieronymum Martyrologi, communi consensu expressisque verbis habent S. Vincentium Caucoliberi passum: qui hic in unico tantum egrapho, loco verosimiliter alieno, et nomine Collo-liveris perperam scripto, exprimitur.

forsan
Caucoliberi
passus est

Ex his
Vincentius

et Ebredun
colitur 22
Januarii

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. II.

MARCIANO, ENIANO, FELICE, HERMOGENE, VINCENTIO, TERTIO, CALESTO.

XVI APR.

Tertia classis Martyrum est huiusmodi in Martyrologio Hieronymiano: Et alibi Martiani, Eniani, Felicis, Hermogenis, Vincentii, Tertii, Calesti. Pro Eniano in codice Epternacensi legitur Antænus, et desunt nomina Vincentii et Calesti. Hic etiam aliis dicitur Calisto. In MS. Tamlachtensi est memoria SS. Marciani, Eniani, Felicis, Hermogenis, Vincentii et Tertii: et confirmatur verior ratio antiquitatis, in aliis tribus apographis Mar-

tyrologi Hieronymiani. Et licet Vincentius et Calestus desint in codice Epternacensi, quia Vincentius inter Martyres supramemoratos habetur, et Calestus seu Calista inter Martyres Corinthiacos; tamen hac monitione facta relinquimus in hac classe quod inter illos in aliis codicibus referantur. In uno MS. Hermogenis loco Hermogenis, quod vitio amanuensium contigisse facile omnes admittent.

G. II.

DE SANCTA BASILIA
MARTYRE IN MAURITANIA.

XVI APR.

B Descriptores Martyrologii Hieronymiani, in eo non omnes æque invenerunt hæc verba: In Mauritania natalis Basilie. Itaque in apographo Epternacensi legitur pro natalis, Talis et Basilie: In Lucensi codice, Barilix loco Basilie. Ast aliorum lectio confirmatur apud Notkerum hoc modo: In Mauritania S. Basilie. Eadem leguntur in perretustis MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi et Barberiniano, et sunt excusa apud Grevenum et Canisium. In Adone post opera Sarii adjunctio ita habetur: In Mauritania Sanctæ Basillæ. Quæ Rosweridus in Appendicem rejecit. Non addito loco celebratur Basilica in

MSS. Tamlachtensi, Pragensi Augustano, et alio Parisiensi: De alia Basilica Corinthi passa supra ex Græcis auctoribus egimus. Alia Basilica in Africa cum pluribus Martyribus passa colitur xix Martii. Alia Basilica infra xxii Aprilis recensetur cum Martyribus sed Alexandrie tributa. Alia Matronæ etiam Basilicæ appellata: occurrunt aliis mensibus. Præterea plurimæ Martyres coluntur Basillæ et Basilissæ dictæ. Nec mirum. Nomen hoc honorificum est visum et suo significato reginum quid spirans; frequens propterea in appellationibus mulierum; quemadmodum inter viros istorum temporum plurimi fuerunt Basilei, Basilli, Basilisei, Basilidæ.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. II.

MARTIALE, FELICE, ITEM FELICE, FAUSTO, FORTUNATO, SILVANO LUCIANO, GOMALO, PARCILAO, LEONIDE, MICA, GALLIENO, MARCIANO, FAUSTINO, LUCIANO, JOCUNDO, IN PONTO ASIÆ REGIONE.

XVI APR.

Hæc ultimo loco designatur classis Martyrum in Martyrologio S. Hieronymi; atque ita in codice Epternacensi indicatur: In Ponto Martialis, Felicis, item Felicis, Fausti, Fortunati, Silvani, Luciani, Gomali, Parcilai, Leonidis, Micæ, Gallieni, Marciani, Faustini, Luciani. Consentiant reliqui codices, sed alter Felix deest; et loco Gomali, legitur Goamali et Gumali. In codice Corbeicensi in fine additur Jocundi, quod frequenter in eo apparet. Sed sub initium legitur In Ponto in Sclacelli sive Insula celli, aut unica voce Insclatelli, quam vocem quasi esset nomen alicujus Martyris in Indice apposuit Acherius. Verum cum desit in primario apographo, et in aliis duobus videatur aliquis locus martyrii potius designari, omittimus. Et forsitan est legendum insula Chelte ad Pontum Euxinum, post illapsum Sangarii fluminis. Quatuor memorantur in MS. Richenoviensi: In Ponto Martialis, Felicis, Faustini, Luciani: et loco non indicato sunt in MS. Tamlachtensi nomina Martialis, Silvani, Lucani. In Parisiensi Labbæi,

Martialis, Felicis, Luciani, Faustini, pro ultimo in Augustano S. Udalrici incorrecte legitur Jaciani. In MS. Barberiniano Mauritani, id est Marciani, Faustini, Luciani. In MSS. Lcodiensibus S. Lamberti et S. Laurentii, SS. Martialis, Felicis, Silvani. pro hoc tamen legitur etiam Salviani: hoc etiam modo hi tres referuntur in MS. Florario Sanctotorum. In MSS. Atrebatensi et Tornacensi sunt, Faustus et Leonides: et Faustus in MSS. Lætiensi et Aquileiensi. Varii ex his sunt inter Martyres Cæsaraugustanos, de quibus mox agemus, collocati xv die Aprilis et sunt Felix, Fortunatus, Silvanus, Lucianus, Gomalus, Parcilaus, Leonides, Mica, Gallienus, Marcianus, Faustinus, Lucianus. Nonnulli ad dictum diem referuntur etiam in MS. Tamlachtensi. De Leonide quoque, Mica, Gallieno, merito dubites an hæc non irreperierint ex numero Corinthiorum, cum aliqua nomen corruptela ut Mica pro Nice, Gallieno pro Galene scriptum sit.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

OPTATO, LUPERCO, SUCCESSO, MARTIALE, URBANO, JULIA SEU JULIO, QUINTILIANO, PUBLIO, FRONTONE, FELICIANO, CÆCILIANO, EVENTIO SIVE EVOTO PRIMITIVO, APODEMIO, ET IV SATURNINIS, AUT PRO HIS CASSIANO MATUTINO, FAUSTO ET JANUARIO, CÆSARAUGUSTÆ IN HISPANIA.

D. P.

ANIMADV.
PAP. 8

AN. CCCIII.

Persequenti
in Hispanias
Christianos

B

Rufino
Praesidisucceedens
Dacianus

C

non videtur
scisse post
Februarium
anni 304sed facto
Cæsaraugustæ
initio Novem-
bris procedente,

Gloriosus imprimis Ecclesiæ militanti fuit annus vulgaris *Æra* ccciii, quando Diocletianus et Maximianus propositis circa festa Paschalia edictis de subversione ecclesiarum; aliusque deinceps Maio ac Janio sequenti additis, de exterminandis quoquomodo per Imperium Romanum universum Christianis (prout xxiii Aprilis ante Acta S. Georgii plenius explicabitur) ingentem illam cavaverunt decimarum persecutionis flammam, quæ per omnes Romani orbis partes grassata, non abolerit, nisi sperabant tyranni, sed supra modum illustravit fidem Christianam. Primus qui edictorum executionem curare in Hispania citeriore cœpit, videtur fuisse Rufinus Præses Hispaniæ, ex Actis S. Cucuphatis Martyris Barcinonensis xxx Julii notus; quem etiam Cancelliberi Gerundensi urbi vicinam civitatem, palatium et tribunal habuisse conabimur probare xix hujus, acturi de S. Vincentio Cancelliberi passo, et quantum videtur eodem qui Ebreduni ob corpus retranslatum colitur xxii Januarii, die S. Vincentii Cæsaraugustani Martyris summosiori cultu notata.

2 Sed si remissius ageret Rufinus, seu alia ex causa, successor ei datus est Dacianus, qui anno jam in hiemem declinante in Hispaniam impulsus, initium sciendi fecisse videtur Cæsaraugustæ, quæ totius Hispaniæ Tarraconensis caput erat: ut ibi exitum sui nominis terrorem tantum, quantum vix alius persecutor obtinuit, circumferret per urbes alias. Hoc tamen ne diu ei liceret, fecisse opinamur abdicationem imperii, xi Kalendas Martii, factam a Diocletiano et Maximiano, videntibus tum vastos contra nomen Christianum conatus prorsus in vanum cedere. Licet enim non continuo cessatum ubique sit a fundendo sanguine, non est tamen credibile in Occidente, ubi rerum potiebatur Constantinus Chlorus, Magni Constantini pater, ausos fuisse Præsides adeo promiscuum corde grossari, qualem Cæsaraugustæ factam referunt antiqui Martyrologia ad diem iii Novembris hac fere formula: Ipso die Cæsaraugustæ passio innumerabilium Martyrum, qui passi sunt sub Daciano Præsidi.

3 Rei gestæ modum ac seriem a Cæsaraugustano aliquo Christiano, ex fama priscorum et relatione ethnicorum scriptam, excerpit nobis Nicolaus Belfortius ex MS. Codicis Longipontano; eaque usum fuisse Usuardum in suo Martyrologio adornando vir dubitamus: usi certe ea sunt Vincentius Belloracensis lib. 12 cap. 130 et Joninus Mombritius tomo 2 de Vitis Sanctorum pag. 150. In hac sic digere Martyria scriptor, velut si post S. Vincentii Diaconi mortem, occisi fuissent illi xviii, quorum causa hanc tractationem suscipimus, tum excarnificatu S. Eucrates; ac denique ostentata religionis libertate, Christiani ceteri extra urbem pellecti necatique per fraudem. Nobis tamen magis placet ordo, quem tenuit Aurelius Prudentius, prædictis xviii Martyribus pangens sacrum hymnum, primo mox dandum, cum aliorum Cæsaraugustanorum Martyrum commemo-

ratione luculenta. Orditur ille enumerationem ab iis qui numero definiiri non poterant, et propter quos populosæ Carthagini, imo Romæ ipsi, undet æquare Cæsaraugustam, ejus omnibus portis sacer immolatus sanguis.

4 Putamus igitur Dacianum, scientem quam parum profuisset severitas a decessore Rufino exercita in singulos; sui magistratus terrorem, ipso illius principio, voluisse incutere Hispaniæ universæ, omnemque servandæ vitæ speciem Christianis præscindere, nisi Imperatorum edictis paruissent. Hoc consilio Cæsaraugustam ingressum, quo plures et ad destinatam Ioniensem expositos magis haberet, simulasse mansuetudinem erga illos modo ex urbe, ubi tolerare eos non posset, in suburbanam emigrarent omnes die conducti. Huc fiducia portis omnibus egressos quamplurimos, interficiendos curasse die iii Novembris: tum conversum ad perquirendos eos qui occulti intra urbem substiterant, invenisse octodecim illos de quibus nunc agimus: quorum quia dies ignorabatur certus, idcirco in Martyrologio Hieronymiano relati sunt omnes ad eundem diem quo S. Vincentius, idque non sine confusione loci, et nominum alteratione. Sic enim in apographo Epternacensi vetustissimo legitur: *Spania*, civitate Valentia S. Valerii Episcopi (qui tamen S. Vincentio superstes et in exilium ablegatus, quo loco, modo, anno et die obierit incertum est, quamvis xxviii Januarii nunc colatur) et Vincentii Diaconi (cujus occasione et priorum istorum hic nomen ponitur) et aliorum xviii (quamvis Cæsaraugusta non Valentia passi sint) Quintiliani, scilicet, Cassiani, Matutini, Pulvi, Urbani, Martialis, Fausti, Successi, Felicis, Pauli, Petri, Januarii, Primitivi, Ebori, Cediani, Optati, Frontonis, Juli. In Apographis Corbeiensis, Lucensi, et Blumiano mutatur nonnihil ordo nominum: et sicut initio scriptum erat Martyresque octodecim cum sociis eorum: sic ad octodecim nomina cum aliqua variatione prolata (ut Eborus, Optatus, Julius, Publius nominantur qui supra Eborus, Optatus, Pulvis, Julius) addunt nomina Januarii, Luperci seu Luberci, Apodimi seu Apodomi, Orionis, Mennonis, Hermetis Januariæ.

5 Quod ad nomina attinet, ex nullo fonte videntur ea purius certiusque hausturi, quam ex Prudentio atque ex Artis, a quibus hauserunt Martyrologi alii, de quibus mox infra: qui omnes hos xviii retulere ad mensem Aprilem, nescimus ex quo capite: nam tunc passos, ut dixi, nequaquam possumus nobis persuadere; sed existimamus, post illam confusam omnis ætatis atque sexus Ioniensem, studiose conquisitos qui occulti adhuc in urbe remanserant, et e latribus protractos, aut aliorum cineres collegisse deprehensos xviii illos, Martyrio affectos mense Decembri anni ccciii: captam quoque cum illis aut post illos S. Eucratem, fœdæque laniatam: sed cum interim in manus venissent ipse Episcopus Valerius ejusque Diaconus Vincentius, pro mortua

primo fecisse
eandem pro-
miscuam
civium,
Etum occidisse
18 ex his qui
in urbe man-
serant,

F

relatos etiam
cum S. Vin-
centio,quem postre-
mum corperit
duxeritque
Valentiam.

A mortua aut cito moritura derelictam a tyranno: qui velut
AUCTORE D. P. si nihil amplius Christianorum esset Cæsaraugustæ super,
 por nobile Martyrum secum abduxerit Valentiam, in illis præbiturus exemplum crudelitatis, quam a se expectare deberent Christiani nisi edictis parerent. Itaque perseveravit in tormentis Vincentius usque ad xxii Januarii anni ccciv, uno circiter mense prius mortuus, quam persecutionis auctores Imperio abirent: ejus abdicationis audito nuntio dimisisse Dacianum cornua adeo non dubitamus, ut non audeamus quemquam postea ab eo excruciatum asserere.

B Hanc tamen sententiam nostram aliorum judicio libenter permittimus, et transimus ad Martyrologia, Prudentii ætate posteriora. Ex his Ado ad xv Aprilis: In Hispaniis civitate Cæsaraugusta, natalis sanctorum octodecim Martyrum, Optati, Luperci, Successi, Martialis, Urbani, Julii, Quintiliani, Publii, Frontonis, Felicis, Cæciliani, Evoti, Primitivi, Apodemi, et reliquorum quatuor, qui omnes Saturnini vocati esse referuntur. Eadem leguntur in supposititio Bedæ, et in Martyrologio Notkeri, et in MS. Trevirensi S. Maximini; in duobus tamen ultimis non Julii, sed Juliæ scribitur. In MS. Pragensi (sed xiv Aprilis) legitur, Julianæ. In hodierno Martyrologio Romano, ad diem xvi Aprilis, hoc numero et elogio celebrantur: Cæsaraugustæ in Hispania natalis Sanctorum decem et octo Martyrum, Optati, Luperci, Successi, Martialis, Urbani, Juliæ, Quintiliani, Publii, Frontonis, Felicis, Cæciliani, Eventii, Primitivi, Apodemii et aliorum quatuor, qui Saturnini vocati esse referuntur. Illi omnes sub Daciano Hispaniarum Præsidente simul pœnis affecti atque interempti sunt: quorum illustre martyrium Prudentius versibus exornavit. Eadem fere leguntur in Martyrologio Bellini, secundum morem Romanæ curiæ: sed loco Juliæ et Eventii, sunt nomina Julii et Evoti. Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico Julium et Eventium scribit: et Cardosus, in Hagiologio Lusitano.

C Alibi, omissis quatuor, qui Saturnini vocati referuntur, alia nomina quatuor Martyrum substituntur: et ita ordine immutato Usuardus habet: Cæsaraugustæ Sanctorum decem et octo Martyrum, Quintiliani, Cassiani, Matutini, Publii, Urbani, Martialis, Faustii, Successi, Felicis, Januarii, Primitivi, Evoti, Cæciliani, Optati, Frontonis, Luperci, Apodemi, et Julii. Hi omnes simul sub Daciano Hispaniarum Præsidente pœnis affecti atque interempti sunt. In Martyrologio Colonia et Lubecæ anno 1490 excuso, servato priore ordine usque ad Apodemium, ista subiunguntur, et reliqui quatuor Cassianus, Matutinus, Faustus et Januarius. In Martyrologio MS. Bruxellensi Ecclesiæ S. Gudilæ in locum Matutini legitur Saturninus. In aliquibus non omnes referuntur, aut etiam aliquorum nomina immutantur; quæ non est operæ partem latius prosequi. Tamaius Salazar ait nomina apud Usuardum et in hac relatione indicata, in antiquis et recentioribus Sanctoralibus, Breviariis et Historiis reperiri: his certe inhærent Marietta lib. 2 cap. 103, Traxillo in Thesaurio Concionatorum et alii. Tamaius arbitratur hos quatuor habuisse cognomen Saturnini, et a Prudentio, cognomen indicatum, ab aliis propria eorum nomina. De Inventionem quorundam ex hisce Martyribus infra, cum de S. Encratide agetur, mentionem faciemus. Eorundem cultus etiam ad Gallos penetravit: nam in Breviario Bellovacensi anni 1554 Officium de iis cum tribus Lectionibus legendum præscribitur. Masinus in Bononia perlustrata assignat tres ex his Martyribus, qui ob sacras reliquias asservatas aliquem Bononiæ cultum habent; S. Optatus in Ecclesiæ Societatis Jesu ad S. Luciam, S. Urbanus apud Patres Predicatores ad S. Dominicum, et S. Cæcilianus in ecclesia Parochiali S. Catharinæ et apud Patres ministros infirmorum ad S. Columbanum. Sed

quandiu non apparet quo fundamento Reliquiæ istæ D præsumantur ex Hispania advectæ: magis inclinamur ut eas putamus esse ex Romanis cæmeteriis recens erutas, et propter nominum identitatem hunc diem fuisse eorum venerationi attributum.

HYMNUS,

Auctore Aurelio Prudentio.

Libro Peristephanon num. 4.

Bis novem noster populus sub uno
 Martyrum servat cineres sepulcro:
 Cæsaraugustam vocitamus urbem,
 Res cui tanta est.
 Plena magnorum domus Angelorum,
 Non timet mundi fragilis ruinam,
 Tot sinu gestans simul offerenda
 Munera Christo.
 Cum Deus, dextram quatens coruscant,
 Nube subnixus veniet rubente,
 Gentibus justam positurus æquo
 Pondere libram;
 Orbe de magno, caput excitata,
 Obviam Christo properanter ibit
 Civitas quæque, pretiosa portans
 Dona canistris.
 2 Afra Carthago tua promittit ossa
 Ore facundo a Cypriano doctor.
 Corduba b Acisclum dabit et Zoellum,
 Tresque coronas.
 Tu tribus gemmis diadema pulchrum
 Offeres Christo genitrix piorum
 Tarraco, intexit cui c Fructuosus
 Sutile vinclum.
 Nomen hoc gemmæ strophio illigatæ est
 Emicant juxta lapides gemelli:
 Ardet et splendor parilis duorum
 Igne corusco.
 Parva, Felicis decus exhibebit,
 Artubus sanctis locuples Gerunda:
 Nostra gestabit Calagurris e ambos,
 Quos veneramur.
 Barcinon, claro f Cucufate freta,
 Surget; g et Paulo speciosa Narbo:
 Teque præpollens Arelas habebit,
 Sancte h Genesi.
 Lusitanorum caput oppidorum
 Urbs, adoratæ cineres i puellæ
 Obviam Christo rapiens, ad aram
 Porriget ipsam.
 Sanguinem k Justi, cui Pastor hæret,
 Ferculum duplex, geminumque donum,
 Ferre Complutum gremio juvabit
 Membra duorum.
 Ingeret Tingis sua l Cassianum;
 Fessa Massylum monumenta Regum:
 Qui cinis gentes domitas coegit
 Ad juga Christi.
 3 Singulis paucæ, tribus aut duobus,
 Forsan et quinis aliquæ placebunt
 Testibus Christi, prius hostiarum
 Pignore functæ.
 Tu decem Sanctos revehes et octo,
 Cæsaraugusta studiosa Christi
 Vertice flavis oleis revincta
 Pacis honore.
 Sola in occursum m numerosiores
 Martyrum turbas Domino parasti:
 Sola prædives pietate, multa
 Luce frueris.
 Vix parens orbis populosa Pœni,
 Ipsa vix Roma in solio locata,

Præsidium
 in reliquis
 Sanctorum
 habent urbes:

E

a
 h
 habent præcipua: quæque
 urbes,

i

e

g

h

i

F

k

l
 sed paucorum singulæ

at Cæsaraugusta simul
 octodecim:

m

Te

A Te, decus nostrum, superare in isto
Munere digna est.

Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis, exclusit genus invidorum
Dæmonum, et nigras pepulit tenebras
Urbe piata :

Nullus umbrarum latet intus horror :
Pulsa nam pestis populum refugit :
Christus in totis habitat plateis ;
Christus ubique est.

*nobilitata
Martyribus
aliis pluribus*
Martyrum credas patriam, coronis
Debitam sacris, chorus unde surgens
Tendit in cælum niveus togatæ
Nobilitatis.

4 Inde, Vincenti, tua palma nata est:
Clerus hic tantum peperit triumphum,
Hic Sacerdotum domus infulata
Valeriorum,

Sævus antiquis quoties procellis
Turbo vexatum tremefecit orbem,
Tristior templum rabies in istud
Intulit iras.

NOT, 13 Nec furori quis sine laude nostrum
Cessit, aut clari vacuus erroris :
B Martyrum semper numerus sub omni
Grandine crevit.

*quibus annu-
merandus S.
Vincentius :*
Nonne, Vincenti, peregre necandus
Martyr, his terris tenui notasti
Sanguinis rore speciem futuri
Morte propinqua?

Hoc colunt cives, velut ipsa membra
Cespes includat suns, et paterno
Servet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.

Noster est, quamvis procul hinc, in urbe
Passus ignota, dederit sepulcro
Gloriam victor, prope litus altæ
Forte Sagunti.

Noster et nostra puer in palæstra,
Arte virtutis, fideique olivo
Uctus, horrendum didicit domare
Viribus hostem :

Noverat templo celebres in isto
Octies partas deciesque palmas :
Laureis doctus patriis, eadem
Laude cucurrit.

*triumphat
autem specia-
liter in mar-
tyrio S. En-
cratidis :*
5 Hic et Encrati, recubant tuarum
Ossa virtutum : quibus efferati
Spiritus mundi, violenta Virgo,
Dedecorasti.

6 Martyrum nulli, remanente vita,
Contigit terris habitare nostris :
Sola tu morti propriæ superstes
Vivis in orbe :

Vivis, ac pœnæ seriem retexis,
Carnis et cæsæ spoliū retentans,
Tetra quam sulcos habeant amarus
Vulnera, narras.

Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis impensus, lacerata membra,
Pectus abscissa patuit papilla
Corde sub ipso.

Jam minus mortis pretium peractæ est,
Quæ venenosos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
Fine soporo.

Cruda te longum tenuit cicatrix :
Et diu venis dolor hæsit ardens,
Dum putrescentes tenuat medullas
Tabidus humor.

Invidus quamvis obitum supremum
Persecutoris gladius negarit,

Plena te Martyr, tamen, ut peremptam,
Pœna coronat.

Vidimus partem jecoris revulsam,
Ungulis longe jacuisse pressis :
Mors habet pallens aliquid tuorum,
Te quoque viva.

Hunc novum nostræ titulum fruendum
Cæsaraugustæ dedit ipse Christus ;
Juge viventis domus ut dicata
Martyris esset.

6 Ergo ter senis sacra Candidatis,
Dives Optato simul et Luperco,
Perge conscriptum tibi met senatum
Pangere psalmis.

Ede Successum, cane Martialem,
Mors et Urbani tibi concinatur,
Juliam cantu resonet, simulque
Quintilianum.

Publium pandat chorus, et revolvat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.

Quantus, Eventi, q tua bella sanguis
Tinxerit; quantus tuas, Primitive :
Tum tuos vivax recolat triumphos
Laus Apodemi.

Quattuor post hinc superest virorum
Nomen extolli, renuente metro, r
Quos Saturninos memorat vocatos
Prisca vetustas.

Carminis leges amor aureorum
Nominum parvi facit : et loquendi
Cura de Sanctis, vitiosa non est
Nec rudis unquam

Plenus est artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Christo :
Quas tenet cœli liber, explicandas
Tempore justo.

Octo tunc Sanctos recolet, decemque
Angelus coram Patre Filioque,
Urbis unius regimen tenentes
Jure sepulcri.

7 Quin ad antiquum numerum trahentur
Viva post pœnæ specimen puella,
Morsque Vincenti, cui sanguis hinc est
Fons et honoris.

Additis Caio (nec enim silendi)
Teque, Crementi : quibus incrementum
Ferre provenit decus ex secundo
Laudis agone.

Ambo confessi Dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum :
Ambo gustarunt leviter saporem
Martyriorum.

8 Hæc, sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris veniam precatur
Turba, quam servat procerum creatrix
Purpureorum.

Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absolvam retinaculorum
Vincla meorum.

Sterne te totam generosa sanctis
Civitas mecum tumulis : deinde
Mox resurgentes animas et artus
Tota sequeris.

ANNOTATA.

a S. Cyprianus præcipuus Carthaginensium Patro-
nus, inscriptus est Martyrologiis die 14 Septembris,
cujus officium Ecclesiasticum fit 16 ejusdem mensis.

b SS. Acisclus et Victoria Martyres, Patroni
Cordubenses

D
AUCTORE
PRUDENT.

et in his
octodecim

F 4

r

nec non in
Caio et
Crementio

f

AUCTORE
PRUDENT.

A Cordubenses, coluntur 17 Novemb. et Zoilus 27 Junii : per tres coronas intelligitur Victoria, quæ totidem celo delabi vidit, ideoque duobus istis se tertium adjuavit.

c Fructuosus Episcopus, Augurius et Eulogius Diaconi, Martyres Tarraconenses, qui in tribus geminis indicantur, coluntur 21 Januarii. Sequens versus intra sic legebatur :

Nomen hoc geminæ strophio illigatum est. Sed meliorem lectionem ex 4 MSS. restituit Nic. Heinsius ex ejus accuratissima editione plura deinceps emendabimus.

d Felix, Martyr Gerundensis, in Catalonia colitur 1 Augusti.

e SS. Emeterii et Caligurii Martyrum Caligurrensium Acta dedimus 3 Martii.

f S. Cuenfati Martyris sacer est 25 Julii. In Torrenti MS. apud Heinsium pro freta legitur fœta.

g S. Pauli Narbonensis Acta sunt illustrata ad 22 Martii.

h S. Genesius Arelatensis colitur 25 Augusti.

i Videtur S. Eulalia Virgo et Martyr Emeritensis intelligi, ad 10 Decembris illustranda.

k SS. Justus et Pastor, fratres et Martyres Complutenses, coluntur 6 Augusti.

B l S. Cassianus 3 Decemb. colitur. Est Tingis Mauritane Tingitanæ (ad quam etiam spectat urbs Fessa, nunc amplissima Regia) et indicuntur forsitan Martyres Massytitani, de quibus agimus 9 Aprilis. Possim Festa legitur : sed quia sensus exigit ut hic locus aliquis exprimatur, ideo conjecturæ indulsumus. Ipsa Tingis nunc Tangre : dicitur, et a Lusitanis ad Anglos nuper est translata.

m Hic videtur intelligi sacra Massa Martyrum, de qua in Actis adjunctis ; ob quam cum Punica Carthagine ipsaque Roma nunc comparatur Cæsaraugusta.

n SS. Valerius Episcopus et Vincentius Archidiaconi Cæsaraugustani, fuerunt simul comprehensi sed Vincentius inde abductus Valentie Martyr obit 22 Januarii, et Valerius 28 ejusdem.

o Saguntus urbs ab Hannibale expugnata et eversa, hanc procul a Valentia sita.

p De S. Eenerate mox ad hunc diem agimus : in qua hoc notabile præ ceteris, quod suo ipsa superstes martyrio, patriam suam habitaverit Martyr : et ideo fortassis rectius in ultimo versu, legitur, Vivis in urbe.

q Heinsius præfert duo MSS. in quibus legitur Evoti : cui lectioni farent alia tria dum scribunt Euvoti ; mox et duo alii, licet vitiosius etiam scripta dum habent Evovoti et Euvoti, est etiam ubi Evantius legitur : nos in tanta scripturarum diversitate satis habemus hæc inde casse, uti supra diximus etiam in Martyrologiis legi Evoti.

r Quia scilicet prima syllaba in nomine Saturnini est longa, quam brevem exigit versus Sapphici ratio.

ACTA MARTYRII

Ex MS. codice Longipontano.

Præ militum
secularium
gestisreferenda
sunt Marty-
rum certa-
mina

Præcorum mundialium gesta, quorum obstinatio fuit irumpere acies bellorum seu etiam tecta domorum, eruerentque fundere innoxium, non modo Græcorum gymnasia sed etiam studia personant Latinorum. Itaque si sacrilegi homines suorum civium gesta conscripserunt, ut post eorum mortem quibusdam consolatoriis fungerentur auspiciis, quid nos oportet Christianos agere, nisi ut militum Christi victorias, digno honore comprehendamus, ad laudem Imperatoris nostri qui milites suos triumphali vexillo perornavit, ut fortiter dimicarent et vincerent ? Resonemus ergo mirifica eorum certamina : quatenus eorundem passionibus compatiendo adjuncti, meritis ipsorum in æternis mansionibus

associari mereamur. Nunc ordinem cœptæ narrationis prosequentes, ad ea gressum extendamus, quæ præcorum fama et relatione ethnicorum ad nos usque delata sunt.

2 Temporibus Diocletiani et Maximiani Imperatorum, sacrilegia jussa per mundi ambitum mandata sunt, ut conventus omnium Christianorum ex urbibus pellerentur ; immo etiam persecutorum quisque licentia putiretur eosdem interficiendi, quotquot imperialia de diis colendis præcepta complere recusarent. Illico turnæ satellitum implent Principum feracium jussa : recurrunt apparitorum sævientium ministri, velut catuli leonum inedia conferti et Sæntorum Martyrum corpora dilaniant. Inter quos quidam eorum signifer cunctis pestilentior Datianus, Hispaniarum Præsidis nomen indeptus est, quorabem suam erga membra Christi ferocius ostenderet. Cum igitur Hispaniam properans attigisset ; velut leo rabiens cepit Christianos perquirere, et eorum corpora crudeliter discerpere. Sed Dei actum est providentia, ut plurimi Christianorum locis opportunitus quædam haberent domicilia, quibus sacras Deo immolarent hostias, quarum intercessione se tuebantur. Ipse Datianus dæmonii libamina non desinebat offerre in urbibus, ad quas deveniebat et cum his sacrilegis officiis Cæsaraugustam civitatem aggrediens, insignem triumphatorem Vincentium nobis dedicavit, qui de beatissimæ prædicationis apice, non solum eandem urbem, sed etiam Valentiam civitatem corporis sui illustratione decoravit.

3 Postcujus necem, fudit Innocentem sanguinem illustrissimorum virorum decem et octo, scilicet Quintiliani, Cassiani, Matutini, Publii, Urbani, Martialis, Fausti, Successi, Felicis, Januarii, Primitivi, Evoti, Cæciliani, Optati, Frontonis, Luperci, Apodemi, et Julii : addens etiam huic copioso martyrio sacram Dei Virginem Ingratam, purpureo sanguinis sui rore conspersam. Cum ergo sanctam eorum devotionem vincere Datianus nequivisset : ad aliorum argumenta artium diabolum perarnavit. Denique advocatis turbis satellitum, his ad eos verbis usus est : Nihil, o milites Principum nostrorum, in hoc certamine laborando proficiamus : quia dum cupimus Christianos suppliciis vincere, eorum victoriis affatim deservimus. Sit itaque occultum dispositionis nostræ consilium et nullus contra eos propalator existat. Hæc enim multitudo Christianorum innumerabilium, quæ hujus civitatis ambitu continetur, consilio potius clandestino, quam virtutis atrocitate perimenda est.

4 Percurrent ergo officia præconum totius spatium civitatis : ut multitudo eorum, quæ parietibus adificiorum occultatur, ab urbe quantocius propellatur ; quasi concessum labent licentiam utendi legibus suis, et ubicumque voluerint commanendi, ita ut nullus eorum a dominis usque ad servos in urbe remaneat, nostro sociandus contubernio. Vos interim ex locis publicis arma proferentes, latibula quantocius occupate, et ex locis occultis subito in eosdem prosilite. Nos portarum omnium aditus præcipientes obserari, ut si forte quisquam fugiens redire ad civitatem voluerit, oclusa omnia reperiat, ut nullus qui Cruxifixum colere maluit, impunitus supersit.

5 Itaque percurrunt satellitum turmæ totius civitatis hospitia, præconiaria voce concrepantes, ut cuncti e civitate prodirent, scientes sibi proculdubio attributam esse licentiam servandi jura legum suarum. Reserantur illiro portarum occidentalium claustra : catervatim exeunt agmina Christianorum, juvenum vel adolescentum ; senum quoque veneranda canities, vacillantia membra baculis sustentans subsequitur, ne destituatur sodalitus Catholicorum. Mulierum quoque sexus, natura quidem infirmior sed

D

Post edicta
Diocletiani in
Christianos,sacris in
Hispania
Datianus,

E

occidit S.
Vincentium,dem xviii hic
nominatos,et S. Encra-
tem :dolet se
generosa
Christianorum
virtute
superari

F

statuit omnes
sub figmento
libertatis ex
urbe ejectos
mactare.Exeunt
Christiani
lati ex urbe

sed

A sed mente robustior, una cum infantibus et servulis, idem non tardat iter insequi, ita ut crederetur, quasi totius civitatis populus emigrare. Quid multa? Exiit turba omnis Christianorum, lætantium et consona voce psallentium, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Observantur post hæc ab officiariis portæ civitatis, ne quisquam eorum regrediendi aditum inveniret. Ex oculis illico prosiliunt cunei armatorum, qui velut agnorum multitudines prosternunt non resistentes sibi, et mortuorum innocentium sanguine insanientes exultantur. Sed nec sic quoque satius feralis Dacianus, præcepit etiam ut ante civitatis totius conspectum, congesta in unum corpora occisorum igni traderentur. Et ne fortasse quispiam Christianorum latitans, raperet cineres Martyrum; jussit produci a carceribus diversorum criminum reos, eorumque capitibus amputatis infanda cadavera Sanctorum corporibus associari simulque exuri. Concremantur itaque venusta corpora martyrum cum latronum corporibus, capitis scilicet nostri veri Dei et hominis exemplum imitando, qui inter duos latrones pro nostra salute noscitur crucifixus.

B Peremit igitur iniquus Iudex plebem innocentem, sed feliciter cum Christo regnaturam in cælesti Hierusalem, in qua justorum animæ in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum malitiæ. Exultet jam egregia urbs Cæsaraugusta: quæ tot millia Martyrum Domino protulit, et eorumdem sanguine insigniter est circumlita. Congratuletur quoque tantæ civitati nobilissima urbium Roma: quæ cum

duobus magnis consulibus Petro et Paulo gestat innumerabilem pignora Martyrum. Congaudeant et totius mundi erbes, quæ pretioso sunt cruore Martyrum respersæ ac decoratæ. Gaudeamus denique et nos tantorum Sanctorum veneratione, qui pro innumera multitudine Sancta Massa nuncupati sunt: suppliciter Christum postulantes, ut qui eis mirabiliter contulit triumphum, nobis præstare dignetur misericordiæ suæ indulgentiam: qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus, per immortalia seculi seculorum. Amen.

7 Coluntur hi Martyres in Novembris, sub titulo, ut volunt quidam, Massæ candidæ: quia ipso colore discretæ fuisse divinitus Sanctorum ossa ab ossibus unglicantibus rerum, posteriores ævi scriptores volunt: quod hic mallemus legere. Res tota ad dictum diem examinari poterit. Romanum Martyrologium satis habet Sanctorum innumerabilem Martyrum memoriam faciendam assumpsisse: audaciores alii numerum determinant et septemdecim millia fuisse dicunt: Nihil meliori fide asseritur, omnes extra portam unam egressos extra eandem fuisse mactatos, quæ ab eo tempore dici cæperit porta Cinerea: cum ex Prudentio certius in his Actis indicetur portis omnibus egressa fuisse Christianorum multitudo: quarum laticem cur prius factam arbitremur quam S. Engratia et octodecim nominati comprehenderentur, licet hic posteriori loco referatur, jam satis in principio dictum est. Quod si cui magis placeat præsens ordo martyriorum; pro simplici conjectura volumus disputatio contendere.

DE S. ENCRATIDE, SIVE ENGRATIA, VIRGINE ET MARTYRE CÆSARAUGUSTÆ IN HISPANIA.

Q uæ de hac sancto Virgine et Martyre paucis videntur expediri posse, multis controversiis apud recreantes scriptores implicantur, nos ne errores multiplicentur, quid apud antiquos auctores de ea tradatur hic proponimus, ubi pauca de Martyrologis fuerint indicata. Tamaus Salazar in Martyrologio Hispanico ita ante Acta præfatur: Celebris et famigerata ejus memoria apud nostros et externos scriptores, ut fere nullus sit Martyrologiorum scriptor, qui ipsius et sociorum agonem decantatis elogiis haud luculenter explanaverit. Usuardus, Ado, Nokterus, Rabanus, Maurolycus, Felicius. Hæc

C ipse. Extant Indices accuratissimi in Usuardum, Adonem, et Maurolycum excusi; et nos ad commodiorem usum operis nostri habemus Indices in Nokterum, et Rabanum; et ne quidem ullo die anni habetur memoria S. Encratidis sive Engratiæ: cujus etiam ad hosce dies Aprilis non meminit Felicius, et cum hic passim sequuntur Maurolycum, absque ulteriore inquisitione arbitramur in toto ejus Martyrologio non reperiri. Ab hisce auctoribus transit Tamaus ad Martyrologium Romanum: in quo cum actum esset de octodecim Martyribus Cæsaraugusta passis, ista subjiciuntur: Ibidem S. Encratidis Virginis et Martyris, quæ laniato corpore, mamilla abscissa et jecore avulso, adhuc superstes in carcere inclusa est, donec ulceratum corpus putresceret. Molanus in prima sua editione Usuardi nihil adjunxit de hac Virgine, sed in secunda et tertia editione, post relatos verbis Usuardi xviii Martyres Cæsaraugustanos, suis verbis addidit: Ibidem Engratiæ sive Encratis Virginis et Martyris. Galesinius ista subiungit: Eddem in urbe Sanctorum etiam Martyrum Caii, Engratiæ Virginis et Crementii, qui semel atque iterum graviter torti, in confessione constantes, martyrii calicem biberant. Hæc ex Galesinio in

secundam editionem Martyrologii Germanici sunt translata. At xv Aprilis apud Grevenum in Additionibus ad Usuardum fit mentio Eugariæ Virginis et Martyris, et apud Canisium Eucharie Virginis et Martyris: quæ de S. Engratia sive Encratide dicta opinantur. Ad diem xviii Aprilis memoratur hæc Cæsaraugustana Engratia Virgo et Martyr apud Galesinium, Canisium et Ferrarium. In Breviario Eboracensi anni MDCXVIII solenni ritu celebratur ejus festum 22 Aprilis.

2 His de Martyrologiorum auctoritate præhibitis, ad antiqua monumenta progrediamur, et sni ea jam incitata in Actis xviii Martyrum, tum iis, quæ in Hymno sacro Prudentii, quam aliis Actis adjunctis reperiuntur, Hymnus Prudentii est de dictis decem et octo Martyribus, et sic incipit: Bis novem noster populus sub uno Martyrum servat cineres sepulcro. Et dein indicat præcipuos Sanctos aliarum urbium, Carthaginis, Cordubæ, Tarraconis, Gerundæ, Colagarris, Barcinonis, Narbonis, Arclutis, Emeritæ, Compluti et Tingis, ut mox concludit a singulis istis urbibus paucos enumerari Sanctos, at Cæsaraugusta decem Sanctos revehit et octo, imo aut eam vix cedere Carthagini aut Romæ ob sacram Massam Martyrum, qui tertio Novembris coluntur. Addit Cæsaraugustanum triumphum partem in martyrio Valerii Episcopi, et Vincentii Archidiaconi, et S. Encratis sive Encratidis Virginis. Postea enumeratur Cæsaraugusta dives ter senis Sacra candidatis, ac singulorum nomina exprimuntur. Denique asseritur quod ad antiquum numentum trahendi sint puella Encrates, Vincentius, Caius et Crementius. Quibus omnibus accurate perpensis, non videtur magis spectare S. Encrates ad Sanctos xviii Martyres, quam SS. Vincentius, Valerius, Caius et Crementius. Aliorum Actorum hic titulus erat: Quorundam Cæsaraugustanorum martyrium: et post indicatam sextiæ Daciani,

et portis
clausis
mactantur,

corpora eorum
adjunctis
corporibus
rerum comburentur.

Triumphat
Cæsaraugusta
in sancta
Massa Martyrum

AN. CCCIV

Memoria
ejus non est
in Usuardo,
Adone et
aliis antiquis:

est in hodierno Romano,

item apud Molanum

et Galesinium,

G. II.

et forte
Grevenum
15 Aprilis,
apud aliquos
18 et 20 Aprilis.

Martyrium
indicatum a
Prudentio,

et in Actis
antiquis.

A ciani, indicat primo necem S. Vincentii, deinde ista
AUCTORE G. U. subjungit: Post cujus necem fudit innocentem sanguinem illustrissimorum virorum decem et octo... addens etiam huic copioso martyrio sacram Dei Virginem Engratiam, purpureo sanguinis sui rore conspersam: ac dein extremo loco subdit, quod nos primo usurpatum putamus, stratagemata Daciani, quo Christiani extra portas educti sint et crudeliter mactati. Eadem habent Vincentius Bellaracensis lib. 12 Speculi Historialis cap. 130 et Mombritus, et hanc Virginem Engratidem appellat Vincentius, Engram Mombritus: et reliquos Martyres extra portas trucidatos trahunt colli ix Kalendas Septembris. Verum eo die memoratur Massa candida Martyrum Cithaginensium, quam ab hac Sacra Massa Martyrum Caesarangustanorum in hac veneratione non satis distinxerunt. Est his sacer, ut dicimus, in Novembri. An dicto die ix Kalendas Septembris non fuerit olim memoria celebrata S. Engratiæ posset inde dubitari, quod apud Grevenum in Additionibus ad Usuardum, anno 1513 et anno 1521 excusis, tali die legatur S. Engra Virgo et Martyr cum aliis. Ceterum siue eodem die cum Sanctis xviii Martyribus, siue alio distincto sit passa; quia reliquæ, ut mox dicitur, simul inventæ sunt, eodem die hoc die simul celebratur ejus et aliorum Martyrum natalis, etiam officio Ecclesiastico sub ritu duplici in Ordine monasterii S. Hieronymi. In Breviario Caesarangustano, anno MDLXXV, jussu Ferdinandi ab Aragonia Archiepiscopi Caesarangustani edito, ad hunc xvi Aprilis ista sequuntur.

Historia
 martyrii ex
 Breviar
 Caesarang.

3 Passio S. Engratiæ et sociorum duodeviginti Martyrum. Hispania ferax olim regio fuit, non modo eorum rerum, quas mirantur historici, sed maxime insignium Christi Martyrum. Nulla tamen in Hispania hujus beate messis feracior civitas quam Caesarangusta, quæ vere Martyrum genitrix dici potest. Hæc præter innumeros illos, hominibusque nomine incognitos Martyres, quorum triumphis gloriosa decoratur, præter Valerium et Braulionem, Præsulum gloriam et exemplar; præter Vincentium Diaconum, plane Christi ministrum; Engratiam (quæ olim Engratis dicta fuit) cum illis decem et octo Martyribus Christo edidit, quorum nomina Prudentius, vir Consularis, ejusdem civitatis non exigua gloriæ portio, recenset. Ea sunt, Successus, Martialis, Urbanus, Julia, Quintilianus, Publius, Fronto, Felix, Cecilianus, Eventus, Primitivus, Apodemus, Gagus, Cremiensis, et alii quatuor, quos vir ille non nominat: e quorum tamen numero satis constat esse Lupercium: reliqui suo nomine Christo, nobis gloria tantum cogniti sunt: qui copioso suorum corporum sanguine fuso, Caesarangustam consecrarunt. Inter omnes tamen copiosissime beatissima Engratia, quæ, ut idem Prudentius ait, morti suæ superstes fuit. Cum enim multa passa esset pro Christo supplicia, cum latera ejus a sævo tortore lacerata essent, membra omnia discerpta, abscissa a pectore papilla; eumque sic dum in tormentis defuncta fuisset, et multa illius adorandi corporis partes emortuæ: jecoris sancti (quæ amoris divini sedes præcipua erat) parte a laniatore revulsa et emortua, adhuc Engratia supervivebat: tandem gloriosa migravit ad Deum, quo jam socii præcesserant, circa annum Domini cccvi.

in aliquibus
 eradicanda:

4 Hactenus dictum Breviarium, cujus auctor non satis considerate legit hymnum Prudenti: in quo secundo loco nominatur Lupercus, et qui inter illos numerantur, Gagus et Cremiensis seu Cains et Cremenius, ab aliis Martyribus sunt separandi, et de his mor seorsim agamus. At quod annus ubi martyrii auctetur cccvi, minus placet. Dimisit quidem illius ad extrema usque spiritum torquendæ curam Daciaus, utique alia propetans; et SS. Valerium atque Vincen-

tium, veluti Christiani nominis Principes, triumphabundus secum raptans ad terrorem ceterorum. Fidetur quoque eadem adhuc vixisse post abdicatum a Diocletiano et Maximiano Imperium xix Februarii anni ccciv, imo usque ad xxiv Augusti suum illud martyrium extendisse non gravate credemus, si qua testimonia proferantur: quod enim diuturnius illud fuerit pro singulari suæ urbis privilegio appendit Prudentius ita canens:

Cruda te longum tenuit cicatrix,
 Et diu venis dolor hæsit ardens;
 Dum putrescentes tenuat medullas
 Tabidus humor.

Hunc novum nostræ titulum fruendum
 Caesarangusta deit ipse Christus.
 Juge viventis domus ut dicata

Martyris esset.

Ut tamen credamus, ipsius jecoris parte revulsa, non tantum per menses duos, tres, aut plures, sed etiam per annos perseverasse in vivis, non satis persuadet Officii adeo recenter compositi auctoritas. De Inventione Reliquiarum in præfato Breviario hæc habentur.

5 Inventio reliquiarum Engratiæ et sociorum ejus. Engratiæ Virginis beatissimæ, ac Lupercii aliorumque decem et octo Martyrum, passionis et gloriæ ipsi consortium, Reliquiæ, diu hominibus incognitæ latuerunt; donec Deo (qui gloriosus est in Sanctis suis, novitque solus omnia momenta temporum dispensare) visum est tempus idoneum, quo tam pretiosus thesaurus, ad gloriam triumphantium militantiumque utilitatem, hoc modo revelaretur. Anno salutis humanæ mcccxxxix, decimo tertio die mensis Martii, cum ecclesia, quæ olim Sanctarum Massarum, nunc Sanctæ Engratiæ titulo insignitur, esset reedificanda, jaciendisque fundamentis terra effoderetur altius, ut talibus ædificiis est necessarium; ecce tumulus magnus isque marmoreus appareret. Quo tantisper omisso, avidius effodientes alterum invenimus tumulum lapideum, et ipsum bitumine circumlitum: in quo reverenter aperto, duo seorsum erant loculi: quorum alter ossa continebat ad rubedinem tendentia; cum hac inscriptione ENGRATIAE VIRGINIS. In altero erant, Reliquiæ cinerei coloris cum inscriptione, ut altera incisa; LUPERCII MARTYRIS. Denique reserato et illo tumulo prius reperto, decem et octo Martyrum, qui cum Engratia Lupercioque passi fuerant, inventa sunt capita cum ossibus ac massis, quæ vas totum replebant. Ad quod spectaculum tota civitas undique concurrens, in lætitiâ effusa et gratiarum actionem, cum pompa tali munere digna, Sanctorum corpora in subterraneam basilicam, in qua jam ante annos mille innumerabilium massæ ac ossa quiescebant, delata sunt, ibidemque honorifice condita, hodieque decenti veneratione coluntur.

6 Hactenus Caesarangustanum Breviarium, ad diem xiii Martii, quo invocatio hæc recolitur festivitate annua, etiam a Tamayo in Martyrologio Hispanico, et a Ferraria in Catalogo generali. Historiam plenius describit Martinus Carillas in Vita S. Valerii Cap. 3, secutus Didacum Murillo in tractatu de excellentiis Caesarangustani cap. 33, ubi titulos sepulcrales hos fuisse ait: Beata Engratiæ Virgini et Martyris sacrum corpus: Corpus S. Lupercii ejus avunculi Martyris: qui auctor vereor ne pro titulis antiquitus repertis substituerit eos, qui forsitan leguntur hodie. Unde quod de SS. Engratia et Lupercii consanguinitate dicitur antiquiori certiorque teste indiget. Ex eo tamen quod seorsim ab aliis speciali sepulcro conditum fuerit S. Lupercii corpus, hæc absque verisimilitudine magna præsumitur, eum vel specialiter Sanctæ conjunctum fuisse, vel inter martyrii socios principatum dignitatis alterius prærogativæ tenuisse: similiter ex rubeo reliquiarum

Historia in-
 ventionis re-
 liquiarum.
 P.

an Lupercius
 S. Engratiæ
 avunculus?

Sanctuarium
ejusdem.

A quiarum *S. Engratiæ* colore fortassis haud insulse conjectaveris ea balsamo illita aliquando fuisse. Est autem Sanctuarium, in quo nunc reconduntur thesauri prædicti, subterraneus locus ecclesiæ, columnis sustentatus marmoreis, pedes sexaginta longus, quadraginta latus, et viginti altus; ad quem per geminas ex parte posteriori scalas religiosi, seculares per unam ex fronte descendunt. In interiori ejus parte tres aræ sunt: quarum media continet duo sepulcra supra invicem collocata, sic ut supremum habeat corpus *S. Engratiæ*, inferius sociorum ejus. Ad latus Evangelii super aliam aram est sepulcrum *S. Lamberti* de quo infra; et ad latus Epistolæ super oppositum aram sepulcrum aliud, continens massas innumerabilium martyrum. Sunt etiam secundum dextrum parietem sanctuarii disposita altaria duo, similibus massis ditata. In parte deinde exteriori Sanctuarii (qua, ab interiori clavis ferreis circumductis distincta, promiscui vulgi patet accessui) ad latus dextrum tria et ad sinistram conspiciuntur quatuor altaria cum sepulcris, sacrarum massarum congeriem continentibus, præter aras geminas in quarum una spectatur antiquam *S. Engratiæ* sepulcrum. Taceo patrum unum alteramque, plenum, ut voluit, corporibus sanctis, quia de his ad III Novembris agitur opportunitas. Solum addo, in dicto sanctuario etiam esse columnam, ad quam alligatam fuisse *Engratium* cum torqueretur, habet traditio popularis; ideoque devotio cupientium ex ea sibi partem habere pro reliquiis eo cæcevit, ut nisi mature fuisset prospectum, laminas ferreas circumducendo, totuliter fuerit comminuenda. Ardent ibidem continuo duodecim lampades, quarum fumo nullatenus infici decorem fornices, ceruleo colore stellisque aureis eleganter picti, scribunt *Signeua* et *Murillus*. Ex od triginta excreverant cum scriberet *Carillus*: qui de fumo earum, innoxio coloribus fornices, non nisi ex alieno relato scribit; propriorum ut credo oculorum testimonio non ausus eorum dicta affirmare.

Rex Joannes
2 de gravi
infirmate
sanatur.

7 Loci fundator vel restitutor dicitur fuisse *S. Braulius* *Cæsaraugustanus* Episcopus: ejus possessio ad *Hieronymianos* pervenit occasione tuli. *Joannes II* Rex *Aragonie* et *Navarræ*, pater *Ferdinandi* Regis *Catholici*, anno *MCCCLIX* incidit in magnam oculorum suorum infirmitatem, et jam videtur visum plane amisurus. Cum autem tanto incommodo tollendo non superessent humana remedia, occurrit ad celestia et intercessionem sanctissimæ Virginis *Engratiæ*. Supererat adhuc clarus, quo creditur caput dictæ Virginis perforatum; quo oculis Regis applicito, statim ejus tactu est sanatus. Rex gratias Deo ob beneficium obtentum acturus, voluit monasterium monachis *Hierony-*

C

mianis construere, ac misso aliquo ad Capitulum *D* generale, quod eo anno celebrabatur, indicavit se velle ecclesiam *S. Engratiæ* dicto Ordini tradere, ac novum adungere et dotare monasterium. Sed morte præventus non potuit perficere, quod filius ejus *Ferdinandus* *Catholicus* ex voluntate et testamento patris postmodum construxit, et nepos ejus *Carolus V* Imperator magnificentius dilatavit. Corpus *S. Fausti* unius ex his Martyribus in ditionem *Alaram*, et ecclesiam *Burandam* translatus ejusque festum celebrari postridie Sanctissimæ Trinitatis tradit *Marietta* lib. 2 cap. 42 et 102, et *Cardoso* in *Hagiologio Lusitano* ad *xxvi* Aprilis.

AUCTORE G. H.

8 Hic poterat finis imponi huic relationi de *S. Engratide*, nisi mota fuisset controversia de loco natali. Eduntur Acta martyrii apud *Tamatum* et dicuntur ex pervetusto codice *MS.* desumpta: in quibus *Engratis*, Virgo, filia *Reguli*, sive (ut alii habent) Regis *Lusitaniæ*, consensit desponsari cuidam *Limitanei* Ducis filio, qui in partibus degebat *Ruscinonis*: et electis sibi ex totius regni Proceribus decem et octo, quos in fide firmiores esse noverat, proficiscitur. At cum Dei revelatione cognosceret apud *Cæsaraugustam* ejus martyrii coronam esse paratam, a via discedens in opulentissimam urbem, gressus dirigere disposuit intrepida etc. Similia habentur in *Floribus* *E* *Sanctorum* u *Marietta*, *Villegas*, et *Ribadeneira* compositis, et dicuntur etiam in nonnullis aliquarum Ecclesiarum *Breviariis* contineri. Quibus non obstantibus alii tam *S. Enkratidem*, quam decem et octo Martyres esse origine *Cæsaraugustanos* contendunt, et ex ipso *Prudentio* suam opinionem confirmant. Inter illos est *Martinus* *Carillo* cap. 4 *Vitæ* *S. Valerii*, a quo citatus *Antonius* *Nebrissensis* in explicatione hymni, a *Prudentio* de his Sanctis compositi, ista habet: Celebrat martyres et *Vincentium* et *Enkratem*, duosque Confessores *Gaium* et *Crementium*, ejusdem civitatis indigenas, et de *S. Vincentio* ait, Qui *Cæsaraugustanus* fuit et *Enkrates* Virgo et Martyr quoque ex eadem urbe. Eodem modo *Maurus* *Castella* lib. 2 de adventu *S. Jacobi* in *Hispaniam* cap. 23 asserit, *S. Engratiam* et reliquos Martyres origine fuisse *Cæsaraugustanos*. Certe cum *Lusitania* tunc non habuerit proprios Reges, et in antiquis *MSS.* jam editis et in *Prudentio* nullum hujus rei vestigium appareat, censens potius *Cæsaraugustanos* fuisse: et citatam *Vitam*, cum opud *Tamatum* legi possit, hic omittimus, tamquam fymmentum recentius, quia multa ob eo velut antiqua recipi *F* et prædicari jam sæpe deprehendimus.

An hi Martyres
Lusitani,

an potius
Cæsaraugu-
stani sint.

DE SS. CAIO ET CREMENTIO, CONFESSORIBUS CÆSARAUGUSTÆ IN HISPANIA.

G. H.

POST AN.
CCCLII.

Inscr pti fa-
stis,

Tertio loco inter Martyres *Cæsaraugustanos* referuntur hi duo in *Martyrologio Romano* his verbis: In eadem civitate *SS. Caii* et *Crementii*, qui secundo confessi, et in fide Christi perseverantes, martyrii calicem gustaverunt. In *Breviario Cæsaraugustano*, anni *MCLXXIII* celebrantur hoc etiam die, sed ut supra observavimus, perperam inter decem et octo Martyres, de quibus supra egimus connumerantur. *Galesinius* inter hos duos interposuit *S. Engratiam*, et hos duos asserit semel atque iterum graviter tortos, in confessione constantes, martyrii calicem bibisse: sed pro bibisse, quod consummatum martyrium significabat; prudenter substituit *Baronius* gustavisse, nec enim morte violenta defunctos satis indicat *Prudentius* in *Hymno* de Martyribus *Cæsaraugustanis* supra exposito, unde paucos versus juvat repe-

Aprilis T.II

tere, ubi, post dicta de *SS. Encrate* et *Vincentio* num, 7 hæc canuntur.

Additis *Caiio*, (nec enim silendi)
Teque *Crementi*, quibus incruentum
Ferre provenit decus ex secundo
Laudis agone.
Ambo confessi Dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum:
Ambo gustarunt leviter saporem
Martyriorum.

relati a Pru-
dentio,

Confessores igitur eos appellabimus cum *Nebrissensi*: et primum eorum agonem æstinabimus fuisse sub *Præside* *Ruffino*, non sine effusione sanguinis: in quo absit, ut a fide defecisse illos comminiscamur cum *Francisco* *Bivarrio*: quem sequi nolisset *Tamarius* *Salazar*, si animum advertisset ad hæc verba *Prudentii* in prælaudato *Hymno*,

ut Confesso-
res.

52

Nec

A Nec furori quis sine laude nostrum,
MULT. DE. G. II Cessit, aut clari vacuus erroris.

Secundus agoni, isque prorsus incruentus facit sub
Daciano, qui lassatus tormentis S. Engratiae inflicto,
timuerit atque frustra in illis torquendis fatigari, ideo-
que mulierit carcerali arumua eos muerare, usque cu

reditum suum : a qua, post abdicatum a Diocletiano e D
Mariniano Imperium, liberati, quamdiu rizeriat, aut
quomodo mortui sint indefuitum relinquimus : pro certo
tamen habemus, aliquem cultum, tamquam Confessorum,
fuisse Casaraugustae, eo quod eorum tam solenniter me-
minisse Prudentius voluerit.

DE SANCTO MARTYRE SANCTIS IN CLIVIA

G. II.

XVI APR.

Inventio
corporeis

Urbis Sanctensis in Ducatu Clivie et diocesi
Coloniensi, situ, basilica, Clero illustris, cele-
brat hoc die hunc Sanctum Martyrem, ejus
memoria inscripta est Auctario Molani ad
Usuardum, Martyrologio Germanico Cuius, Gallicani
supplemento per Saussarum, Catalogo Ferrari et Theo-
dori Rhay, ac denique Fastis Coloniensibus Equiti
Gelenii cum hoc eloquio. Veteribus sive Sanctis in Cli-
via, Beati Martyris anonymi, reperti temporibus
Philippi primi Archiepiscopi Coloniensis, quoniam Ec-
clesiae istius tabulae testantur inventam in purpura et

calecis, amputata summitate capitis. Nos qui floccel-
los sanguinis coherentes pilis in monumento ejus vi-
dimus, scripsimus haec, ut vos credatis et per anni
circulum hoc die et assidue eum in veneratione ha-
beatis. Nec conturbat quod nomen ejus non habetur,
cum legenda Thebæcorum vix duodecim Martyrum
nomina contineat. Ita testis oculatus apud Galenium.
Sedit Philippus i Hunsbergius ab annum MCLXXII usque
ad annum MEXCI. Hinc veneratio hujus sancti duravit
per annos fere secentos.

et veneratio
per annos
fere 600.

E

B

DE S. LAMBERTO AGRICOLA MARTYRE CAESARAUGUSTÆ IN HISPANIA.

G. II.

XVI APR.

In Romani
Martyrol,
hodie relatus,

Cæsaraugustæ
colitur
19 Junii,

cum lectione
propria

qua dicitur
sub Daciano

Hodierna Martyrologi Romani tabula, post
Martyres Casaraugustanos, eo relatos ordine
quem supra constitimus, ita ut primum no-
minentur xvi illi, quos putamus in urbe cas-
sas, post confusam innumerabilis turbae stragem extra
portas factam; deinde ponatur S. Eucratii, suo superstes
martyre; tum Cuius atque Crementius, gustato mar-
tyrii calice commendati; post istos, inquam, tali ordine
relatus, addunt, Item ibidem S. Lamberti Martyris.
In Annotationibus amicus auctor allegatur Vascus, in
Chronico Hispanie ad an. mvi, pluribus autem in
Flora Sanctorum Hispanie. Quia suum ille Lambertus
antiquum cultum Casaraugustæ habeat, tamquam
Martyr, nequaquam dubitamus : quandoquidem Mar-
tinus Carilius, Canonicus Casaraugustanus capite 5
Vitæ S. Valerii dicat, Altare et sepulcrum S. Lam-
berti, in ecclesia S. Engratiae, ad latus dextrum ma-
joris altaris, S. Engratiae dicati, conspici. Addit
Tomorus in suo Hispanico Martyrologio : Ne tot fes-
tivitatum letitiæ uno peragerentur die, in diversos
distinxisse Ecclesie circumspiciam sollicitudinem, et
festum S. Lamberti consignasse xix Junii.

2 Prudenter sane et circumspecte : sed veremur re-
hementer, ut eadem prudentia et circumspectione usi
sint compilatores Brevari anno MDLXXII excusi, quando
partim ex propriis aus conjecturis, partim ex incertis
quibusdam vulgi narrationibus, aut picturis vel imagi-
nibus non bene intellectis, talem de eo Lectionem, inter
arena Officia recitandam, composuerant, rebus temporibusque
confusam. Cum Dacianus inipius in Casaraugustanum
populum virus suae feritatis effunderet, tota urbe
paeconis tuba sonabat, toto foro, ex per
computa tyrannicam promulgabatur edictum, ne quis
Iesum coleret. Timore itaque suppliciorum prodebat
patrem filius, pater filium accusabat, et diabolicis
artibus hominum animi affecti tenebantur. Erat au-
tem ea tempestate Lambertus verus Dei cultor, sub
eiusdem infidelis dominio degens : qui post crebras
verborum cum heco pugnans de Deo vivo contra
vanos deos, die quadam cum agriculturae operam
daret, praemonetur a Domino suo, ut deos adoret,
aut gladio succumbat oportere. Cumque Christi
athleta fortissimus in fide persisteret, iratus domi-

nus, ejus cervicem, jugo Christi assuetam, stricto
muerone praescidit. Sed sanctissimum vivae hostiae
corpus, caput, ut a cervice revulsum est, ipsa adhuc
lingua in laudem Christi palpitante, propriis tulit
manibus, et hokus quibus arabat praecuribus, firmo
gressu ad locum usque perrexit, ubi tunc placida et
felix innumerabilium Martyrum trucidata turba ja-
cebat. Vere gloriosissimus inter Martyres Martyr
iste divinus, cujus famus non fertur loculo, non eget
hujulo; sed nobili et inusitato exequiarum genere,
caput manibus suis portans, petit locum sepulcri;
ipsa statione sua designans, cum quibus debeat se-
peliri. Addunt quidam dixisse illa Psalmi cxlix ver-
ba, Exultabant Sancti in gloria, et letabuntur in
enlibus suis: sicque cecidisse inter reliqua corpora
Martyrum.

ca, ut fidei
caussa a'scisi-
sum

latisse ad
tunc tam
aliorum
Martyrum

3 Sic quæ hic narrantur Daciani tempore contigis-
sent; quomodo tam aptam poemati suo ornando mate-
riam praetermisisset Prudentius? ne eos quidem silentio
involvens, qui morte incruenta defuncti, leviter dumtaxat
saporem Martyriorum gustarunt? ut appareat
solicite nominatos fuisse omnes eos, quorum generosa
fortitudo atque ad Urbis suae commendationem conferre
poterat. Quomodo etiam de eo tacuisset Actorum Auctor,
Casaraugustanus etiam ipse? in unum colligens quid-
quid de illius ævi Martyribus priscorum fama et re-
latione ethnicorum ad sua usque tempora delatum
erat.

in silentio
Prudentii
et Actorum,
p.

4 Quod autem hujus S. Lamberti martyrium om-
nino nequeat ad Daciani persecutionem referri, videtur
etiam ex ipso ejus nomine colligi, quale in nulla His-
panicae historiae parte usquam legas, quamdiu gens illa
sub Imperio Romano fuit, imo nec in Provinciis Galli-
cais. Quid igitur? Arbitramur, ut nomen, sic et genus
Lamberto fuisse e Francis, quodque de provinciis, quas
illi in vicina Gallia Narbonensi possidebant, abductus
in servitutem; et Gotharum aut Hunarum alieni adhuc
Arriano munitus, ipse in patria imbutus Christiana
fide, eandem tenuerit ita constanter, ut hæc ipse occasio
fuerit mortis a crudeli barbaro illata. Hujusmodi se-
quendo conjecturam, possem Martyrium ejus ad seculum
circiter vi non incommode referre. Si posteriora magis
oplaceant temporibus, quando etiam Francica nomine apud
Gothos

et habita-
ratione no-
minis Fran-
cic

potius videtur
sub Arianis
aut Sarracenis
occisus

A Gothos jam Christianos invaluisse potuerunt, ut Sanctus hic credatur fuisse indigna; tum vero licebit opinari sub Saracenorum tyrannide, quam seculis aliquot passa Hispanicæ provinciæ sunt, martyrii lauream obtigisse Lomberto: cujus corpus quia vel tunc vel postea fuerit in ecclesia S. Engratiæ sepultum, et Massæ sanctorum Martyrum conjunctum, invaluerit in vulgo opinatio, quod eadem in persecutione etiam ipse suum fuderit sanguinem. Ut ut sit, quia non credimus sub Diocletiano et Maximiano passum esse, non laboramus, ut cum Morello parte 2 Historiæ Caesarangustanæ, Carillo in Vita S. Valerii cap. 7, aut Tamaio in Martyrologio explicemus, quomodo corpus ejus non fuerit in cineres reductum sicut innumerabilium istorum Martyrum, quibus dicitur sociatus.

et ut alii
similes pietas
cum capite
in manibus,

B Fidem quoque miraculosæ illius ad aliorum Martyrum conjunctionis fatemur nobis esse valde ambiguam, tum quia universim persuasi sumus, frequentem illam deportationem capitum, de quampluribus Martyribus ex sola vulgi traditione creditam, nullum aliud habere fundamentum, quam quod capite minuti Martyres passim sculpti pingue solerent cum capite in manibus, quomodo aliis quoque Sanctis evulsa aut abscissa membra gestantes pinguntur finguntur, ut genus martyrii cognoscatur; tum quia ad rei tam prodigiosæ confirmationem nullum habetur ubi antiquitate præsidium. Franciscus quidem Bivarius in Commentario ad Chronicon Dextri anno 300 num. 14 ait quæ de S. Lamberto referuntur, trita esse apud omnes Hispanicarum rerum scriptores: ita sane referre de eo Morales lib. 10 cap. 6, Villegas, Truxillum, Vasarium et ceteros: Se vidisse prope sepulcrum S. Engratiæ historiam hanc, in marmore sepulcri ejusdem S. Lamberti imaginibus incisam. Sed quid si imagines hoc damtaxat aut superiori seculo sculptæ sint? Certe auctores quos allegat nullam omnino habent antiquitatem: et solent unus alium transcribere, addentes dementesque ut cuique magis collubitum est, nihil solliciti de primo fonte investigando. Moneat suus sanctis Reliquiis honor: non ideo minor ille erit, si minus antiquus Martyr aliquis judicetur; nec bene fundatis majorum traditionibus quidquam detrahit, qui in eorum classem recusat admittere qualescumque narratiunculas, rebus temporibusque confusas.

Adrianus
vi Sancto
devotus

C Quomodocumque ista se habeant certum est S. Lamberti de quo agimus cultum apud Caesarangustanos insigniter fuisse illustratum ab eo, qui pro Carolo v Imperatore toti aliquando Hispaniæ præfuit tumultuantemque pacavit; Hadriano, inquam, Cardinale, postea ejusdem nominis Papa vi, qui cum esset origine Belga Trajerti natus, atque adeo maxima ferretur devotione erga S. Lambertum Trajectensem Episcopum et totius Principatus Leodiensis Patronum; non potuit non etiam devotissime affici, erga istum eidem in tanto locorum intervallo cognominem Sanctum. Ergo cum anno MDXXII electus ad Petri Cathedram, Cæsarangustam appulit, nihil prius habuit, quam ad ecclesiam S. Engratiæ accedere, ubi adorato S. Lamberti corpore capsam aperuit, maxillamque et articulos quatuor adhuc carne sua vestitos abstulit, reposuitque in arcam argenteam, cum in finem a Magistratu civitatis oblatam. Ita Josephus Siguenza lib. 1 cap. 12 Chronicæ Hieronymianæ diffuse narrans totum rei gestæ seriem, ex eoque Carillus in S. Valerio.

7 Facti memoria inserta mor fuit Breviario, atque

ad finem Lectionis supra relatae addita sunt hæc verba: D
Adrianus vi Pontifex Maximus, dum Roman ten-
dit, Cæsarangustanæ Sanctorum reliquias lustravit,
secum partem maxillæ D. Lamberti dono abstulit;
dumque educitur, sanguine manasse ferunt, post an-
num martyrii millesimum et quod excurrit, Romæ
hodie religiose colitur. Neque modicarum guttarum ca-
stillatio fuit, sed tam copiosa ut in argenteam recepta
est, et postquam stipatus constitit cruor, in crystalli-
nua receptus reliquiarum hodieque servetur, cum hac
inscriptione, Sanguis S. Lamberti civis Cæsarangus-
tani: quem inquit Carillus vidi et manibus tenui.
Ejusdem sanguineæ massæ portio aliqua, una cum ra-
dio integro brachii ac testimonialibus litteris desuper
confectis, serrantur in monasterio S. Lamberti, quod
in eo ipso campo, quem suo sudore virens et sanguine
moriens irrigarat, et ubi pridem eremitorium habeba-
tur, Cæsarangustanorum pietas excitavit, pro Ordine
Sanctissimæ Trinitatis; prout prædictus Adrianus vi
exposuit in Bulla, circa eam foundationem expedita Tar-
racone die xxvi Junii, qui antea etiam dum Cæsaran-
gustæ substiteret (substitit autem a media Quadregesima
usque ad Pentecosten) sæpius locum adisse venerabun-
dus dicitur.

AUCTORE D. P.
ex qua stil-
lans sanguis
reservatur.

eodem appro-
bante condi-
tur monaste-
rium S.
Lamberti

plus non per-
suadet fides
auctorum

8 Verba bullæ Carillus hæc recitat: Sane pro parte
dilecti filii Joannis Ferrer, Ordinis sanctissimæ Tri-
nitatis Redemptionis captivorum, Professoris in
Theologia Magistri, nobis nuper exhibita petitio
continebat, quod postquam alius dilecti filii civis
Cæsarangustani, considerantes maximum devotionis
affertum, quem jam diu nos ad sanctum Martyrem
Lambertum gerebamus, et gerimus de presenti, ad
dicti Joannis instantiam, certum locum extra muros
civitatis Cæsarangustæ existentem, ubi d. S. Lam-
bertus pro unigenito Dei filio martyrium viriliter
sustulit, et prope quem (ut pie creditur) rubus qui-
dam manum ipsius S. Lamberti plantatus invenitur,
ad effectum ut ibi quoddam d. sui Ordinis monaste-
rium sub ejusdem S. Lamberti invocatione construe-
retur, pura et irrevocabili donatione (quæ dicitur
inter vivos) eidem Joanni unanimiter donaverant.

E
in loco Mar-
tyrii

9 Non vacat cum Murillo aliisque conjectare, quando
et qua occasione ac modo plantatus rubus iste fuerit, et
utrum ex arente virga terræ infixa succreverit: magis
liberet cum eodem mirari negligentiam eorum, qui mo-
numentum tum antiquæ, ut credebatur religionis ad
nostram usque ætatem superstes, non melius conserva-
runt, ut liceret incansoso monasterii hortulano eundem
excindere; nisi credere mullerem, aucta celebritate atque
frequentia, tum religiosorum qui ad quinquaginta ex-
creverunt, tum secularium eo adventantium; et plurimis
ex eadem spina particulam aliquam decerpentibus aut
petentibus, periculum fuisse, ne tota evanesceret; atque
consultius visum excindere quod supererat, et luminis
argenteis convestitum servare. Uti servari scribit idem
Murillus, multis prædictum conventum ejusque orna-
menta describens. Ad ejus extructionem plus quam de-
cem aut duodecim ducatorum millia contulisse Cæsaran-
gustanum Archiepiscopum Ferdinandum Arragonium
idem testatur: et inter alia ejus decora numerat orna-
tissimum in ecclesia sacellum, quod vetus S. Lamberti
confraternitas ibidem instituta expolire non cessat, sub
invocatione Domine nostræ de remedio, cujus ibi imago
miraculosa habeatur.

ubi spinus ab
eo plantatus
viscebatur

et instituta
est confrat-
ernitas.

unus illam,
accipit

DE SANCTO THURIBIO, EPISCOPO CENOMANENSI IN GALLIA.

ci. II.

SEC. IV

Cenoman

Episcopi
primi Sancti,
ex lxx 2
Thuribius :

anno 838

B

etiam corpora
translata

in ecclesiam
Cathedralem :

C

an aliqua
S. Thuribii
reliquia sunt
Paderbornam
translata :

eius memoria
in Martyro-
logis 16
Aprilis,

Cenomanum urbs ampla in provincia Lugdunensi III, primum a metropoli sua Turonensi locum obtinet, sita ad confluentiam Sarthæ et Huius fluviorum, ac plurimos habet ex suis Episcopis, qui inter Sanctos relati, per anni circulum suam obtinent venerationem. Ex his quatuor primi fuerunt isti, Julianus, Thuribius, Pavacius, et Liborius. Inter posteriores Episcopos est S. Aldricus, cujus aliqua Acta ex Gallico idiomate translata dedimus vi Januarii, rerum alia longissima et accurate a discipulis ejus conscripta ab aliquot annis nacti sumus, aliquando in Supplemento ad Januarium edenda. In hisce Actis est antiquissima memoria primorum Episcoporum, quam hactenus licuit observare, cum certo cultus Ecclesiastici indicio : et ex his ista excerptimus.

2 Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXXXVIII, Indictione I, anno XXV Imperii Domini Ludovici Pii Imperatoris, Aldricus, jam dictæ urbis Episcopus venerabilis, invenit quedam corpora Sanctorum, quæ in valde desertis ecclesiis, divinis officiis et luminaribus atque reliquis divinis cultibus negligeantur, quæ una cum consilio Consacerdotum suorum in gremio suæ Sedis ecclesiæ, et in confectione senioris ejusdem ecclesiæ altaris, decenter et rationabiliter collocavit : id est, Corpus S. Juliani, prælati urbis Episcopi et Prædicatoris primi ; et S. Thuribii, prædicti Episcopi Juliani successoris ; et S. Pavacii, jam dictæ urbis tertii Episcopi et Prædicatoris optimi, . . . et partem Corporis S. Liborii, supradictæ urbis quarti Episcopi et Confessoris optimi. Antedicta quoque Corpora Sanctorum in ecclesiæ, quam præfatus Aldricus, præfixæ urbis Episcopus, in honore Domini Salvatoris, et sanctæ ejusdem Dei Genitricis Mariæ, atque sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, sive S. Stephani, simulque et in veneratione omnium Sanctorum solenniter consecravimus ; et in memorata ejusdem ecclesiæ senioris altaris confectione, prædicta Corpora Sanctorum, ut præfixum est, solenniter decenterque et ordinabiliter collocavit, ea videlicet ratione, ut inibi officia et luminaria et cetera ad divinum cultum et ad honorem Sanctorum pertinentia, pleniter haberent, et postmodum ubicunque necessitas construendorum poposcerit monasteriorum, singulatim præfixa corpora, in unoquoque monasterio collocaret : quatenus ex eorum memoris, et apertis intercessionibus majorum, cultus cresceret divinus, et laus Dei in melius et multis modis multiplicaretur, sicut in posteris actum esse, Domino annuente, probatur. Hæc ibi, et nonnullis interpositis dicitur, anno DCCCXL solenniter translatum corpus S. Pavacii, et brachium dextrum S. Liborii in ecclesiam S. Salvatoris. Erat jam ante anno Imperii Ludovici XXIV Christi DCCCXXXVII translatum corpus, id est præcipua pars corporis S. Liborii Paderbornam in Westphaliâ. Huic Corpori videntur adjunctæ aliquæ Reliquiæ SS. Thuribii et Pavacii, ut vel ideo Wernerus Rolevick, lib. 3 de situ et moribus Westphalorum cap. 8, Grevenus in Auctario Usuardi ad XXIV Julii, cum auctore Florarii MS. et Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso, scripserint, eorum Corpora fuisse etiam Paderbornam translata.

3 Floruerunt eodem nono Christi seculo Usuardus monachus Parisiis, et Ado Episcopus Lugdunensis, qui ambo Martyrologia concinnarunt, sed absque mentione prædictorum Episcoporum Cenomanensium, quod eorum Acta, aut necdum essent conscripta, aut saltem vulgo

non extarent, et eorum veneratio apud Cenomaneases potissimum retineretur. Inscripta postmodum est aliis Martyrologiis, sed loco Thuribii, litteris inversis scriptum est nomen Tiburtii. Ita antiquum MS. Martyrologium, quod penes nos habemus, a sexcentis annis conscriptum ; et aliud Ordinis Carmelitarum, quod Francofurti Coloniae delatum est, et ab annis fere quadringentis exaratum, in quibus ista leguntur : Eodem die natale S. Tiburtii Cenomanensis urbis Episcopi et Confessoris. Eadem habentur in Florario MS. et in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso, in Auctario quoque Greveni ad Usuardum anno 1513 et 1521 impresso, apud Maurolycum etiam et Felicium. At sub nomine S. Thuribii celebratur a Ferrario in Catalogo generali, et a Saussaio in Martyrologio Gallicano, cum longo encomio ex Actis desumpto. Idem S. Thuribius a Ferrario etiam relatus est ad diem XIV Aprilis, quod Acta ejus a Petro Piello Gallice translata, referantur ad dictum XIV Aprilis. At cum S. Pavacio celebratur ad diem XXIV Julii, ac primo in MS. Florario ambo adscribuntur Paderbornæ, quod aliqua eorum Reliquiæ, ut jam diximus, traduntur co delatæ : Cenomanis vera tribuantur in citata Martyrologio Coloniae et Lubecæ excuso, et in auctario Greveni ad Usuardum, in quo ejus memoria iterum est ad diem XXV Augusti. Aliquod ejusdem S. Thuribii sacellum visitat in ecclesia S. Joannis de Ascis in Decanatu Bellomontano.

4 Et hæc de cultu et veneratione S. Thuribii sufficiant : nunc de Actis ejus aliqua præmonenda. Ac primo extat libellus, cui titulus est, Nonnencatura seu Legenda aurea Pontificum Cenomanorum, per Joannem Morellum Lavallensem, Parisiensis Academiæ Doctorem Theologum et Cenomanensem Canonicum, ex vetustissimis Cathedralis Ecclesiæ Cenomanensis codicibus, in archivis prædictæ Ecclesiæ diu reconditis, in compendium fideliter digesta anno Domini MDLXXII. Hoc compendium de S. Thuribio nos primo loco damus : quod arbitramur dictos codices, ex quibus id excerptum est, a quingentis facile annis fuisse conscriptas ; ac citari in Regesto Pontificali Ecclesiæ Cenomanensis : in qua ultimus Episcopus est Gaufridus de Lauduno, anno MCELV mortuus. In hoc Regesto pauca admodum referuntur de S. Thuribio, et lector sub finem remittitur ad aliam schedulam, in qua ejus Vita continetur inserta, et ob id omiſsa. Aliam Vitam damus anno MDCLXIV nobis transmissam a D. Antonio Corvaserio de Courteilles, Rerum Capitalium apud Cenomanos Questore. Est autem hæc Vita de prompta ex MS. codice Abbatiæ Belliloci prope Cenomanum, studio et opera R. P. Claudii Perrochel, dicti monasterii Superioris : ejus frater Franciscus Perrochel, anno MDCLXIV, creatus est Episcopus Bononiensis. Eandem Vitam reperimus in bibliotheca Serenissimæ Christianæ, Reginae Succiæ, in codice MS. signato numero 863. In hac Vita num. 13 citatur Scheda de reliquis virtutibus ejus, tam in vita quam post mortem, cujus jacturam dolenter ferimus ; ibidem etiam allegatur libellus, qui de actibus Pontificum, prædicta Cenomanica in urbe Deo degentium, conscriptus est : quem ideo et nos præmittimus, arbitrati illum esse, aut certe dicti libelli compendium. Ex hoc libello Gallice Vita exarata est a Petro Piello, et inserta Historiæ de Vitis Sanctorum, Lugduni anno MDCCIII et postea sæpius excusa. Eodem idiomate scripserunt memoratus Corvaserius et Joannes Boudounetus Historias seu Vitas Episcoporum Cenomanensium : de quibus agit Joannes de Launoy in sua dissertatione,

14 Aprilis

E

et 25 Augusti.

Vita ex vetustis codicibus a Morello edita

F

in Regesto Pontificali citata.

Alia Cenomanis submissa

et in MS. Reginae Succiæ reperta,

Vita Gallice edita.

qua

A qua de primi Cenomanorum Præsulis epocha, quid verisimiliter statui possit, ostenditur.

5 Magna et difficili controversia agitur, quoniam tempore et Christi seculo apud Cenomanenses sederint primi Episcopi, et a quibus Pontificibus Romanis censentur missi. Insitus multis est amor antiquitatis, qua singula nationes aliis student praevalere, et ob hunc affectum multi SS. Julianum Episcopum, Thuribium Presbyterum et Pavacium Diaconum, illius dein in Episcopatu Successores, simul ad Cenomanenses a S. Petro Apostolo aut S. Clemente missos volunt: alii ad Decii aut Gordiani Imperatorum tempora ablegant, quasi forent a S. Fabiano aut S. Sixto Pontificibus ad hanc urbem destinati, et hi habent sibi patrocinantem Lethaldum monachum, qui circa initium seculi XI scripsit Vitam S. Juliani a nobis ad diem XXVII editam, et S. Julianum ex sua conjectura adjunxit Gatiano Turo-nensi, Trophimo Arelatensi et aliis a Gregorio Turo-nensi lib. 1 Historiae Francorum cap. 28 enumeratis. Verum Gatianus usque ad annum CCC superstes paucos convertit, nec potuit ullam basilicam erigere, ob severam in Christianos animadversionem paganorum, ideoque et post ejus decessum cessavit Episcopatus annis XXXVII, dum tandem Lidorius, secundus Turonensis Episcopus creatus circa annum CCCXXXVII, primam Turonis basilicam erexit, sed quo Episcopatus anno non constat. Cum vero S. Thuribius Tradatur in Vita priore quatuor construxisse monasteria, et alias ecclesias triginta octo consecrasse, Presbyteros octoginta novem, Diaconos quinquaginta, Subdiaconos quadraginta ordinasse, nullo modo dubitamus, quin haec referri debeant ad seculum Christi quartum: quo huic etiam successit S. Pavacius, tertius Episcopus, ad quem quidam ex pago Andegavensi ob serpentem deglutitum periculose aeger confugit, ante admonitus, cum in urbe Andegavensi in ecclesia S. Joannis Baptistae pernoctaret: atqui haec indicant quietam fuisse Christianorum tempora, et sub primo Andegavensium Episcopo Defensore, qui electioni S. Martini in Episcopum Turonensem adfuit anno CCCLXXI, Pavacio successit S. Liborius quartus Cenomanensium Episcopus, quem agrum in-visit S. Martinus, moribundo adstitit, et mortui ex-quias celebravit.

VITA

Ex MS. Collectione Joannis Morelli.

B Beatus Thuribius, natione Romanus, natalium splendore insignis, vir consummate sanctitatis, Archipresbyter a Romano Pontifice a... ordinatus, ad urbem Cenomanicam cum B. Juliano b divino nutu profectus est. Post cujus obitum in praedicta urbe Episcopus electus est, et in seniori ecclesia Pontifex consecratus: quem divus Julianus, antequam animam redderet, sic Pontificali Cathedra sublimandum, Deo inspirante, praeviderat, elegerat, et acclamaverat: quippe cui nihil deesse ad curam pastorem, nihil ad justitiae plenitudinem, nihil denique ad doctrinae integritatem noverat. Cui etiam in Pontificali dignitate sublimato non defuit divina gratia: qua commissum sibi populum et spiritualibus eradiret eloquiis, et vitalibus informaret exemplis. Nam cum tempore sui Episcopatus grandis atque sanguinaria persecutio adversus orthodoxam religionem exorta fuisset, se murum opposuit pro domo Israel, et saevienti lupo, ut bonus pastor, pro ovibus suis animam positurus, occurrit; excubias agens pastorales, ne oves sibi commissae frementium bestiarum dentibus vorarentur. Inter quos tamen agones, et furentium bestiarum dentes Christi Confessor permansit immobilis. Nec cessabat D. Thuribius, nec ullum tempus vacuum pertransiit, quo vel tamquam Martha, non ministraret populo; vel pro populo,

tamquam Maria, non oraret. Et ut ab eis qui foris erant bonum haberet testimonium, nihil aliud quam quod praedicabat operari nitebatur. Mira ejus fuit circa se affligentes mansuetudo, circa afflictos mira ejus erat compassio: illatae sibi injuriae remissio semper apud eum solis anteibat occasum. Ejus quidem verba, morosa quaedam librabat discretio; et inter potentum blanditias et timores permansit immobilis; ut nec illis frangi, nec i-tis posset aliquando superari.

2 Unde factum est, ut Gaianum cujusdam Pagani infestationes intrepidus sustineret. Cujus uxor, Savina nomine, beato praedicante Thuribio, Christianam in baptismate susceperat sanctitatem: quod licet vir ejus agerrime pateretur, ipsa tamen salutiferam nunc audire doctrinam, nunc divinis interesse satagebat officiis. Huic, inde, ut consueverat, revertenti servuli occurrunt: maritum ejus prae foribus ecclesiae caecum pariter surdumque assidere nuntiantes. Hoc ea cognito, genibus Pontificis adolvitur, incommoda mariti deplorat, profusis deprecatur lacrymis, ut eum licet immeritum et adventu suo dignetur, et adjuvet interventu. Nec moratus homo Dei supplican-tem exaudire mulierem, posito genu sacris orationibus suis et visum Gaiano reddidit et auditum. Hoc autem infideli viro collatum est per fidelem mulierem.

3 At Gaianus, Dei beneficium et Thuribii ejus servi agnoscens, concepto Christianae religionis desiderio, verbis talibus, et affectum mentis et causam aperit suae caecitatis: Unus beatissime Pater, unus, inquit, est et verus Deus, cui aljecta simulacrorum superstitione Christiana devotio debitum exhibet famulatum. Is omnia creavit et omnia gubernat: dii gentium demonia sunt, eisdem cruciatibus cultores suos affligentes quibus ipsi cruciantur. Hanc profecto insaniam dum Savina uxor mea saniori de-testaretur consilio, indolui, fateor, et cur ad ecclesiam Christi frequenter accederet, quibus ibi teneretur studiis explorare disposui. Dehinc oratorium impudenter ingressus, dum divinis insulto mysteriis, et amittere visum et auditu damnum promerui. Scio autem et confiteor quoniam Deus tuus exaudivit te, quem mortis et crucis ignominiam sustinuisse praedicas, etiam propter me. Ille me misericorditer ex-caecavit, ut illuminaret; auditum abstulit, ut vel sic ad audiendam provocaret veritatem. Illius itaque misericordiae debeo, quod errorem abominor, quod amplector veritatem, quod infirmus convalui, quod mortuus resurrexi. Felicem me inquam, si regnatus inter illos adoptionis filios numerari mereor, quibus perennis hereditas applaudit, quibus perpetuae servantur divitiae, quibus gaudia blandiantur aeterna. His ille dictis ad baptismum convolvit, tanto Christianae religioni instar D. Pauli devotior, quanto prius in eam majori fuerat debacchatus insania: suam quoque familiam Sacramento regenerationis innovari postulavit. Baptizatis itaque quadringentis duodecim, eorum exemplis Christi Ecclesia et numero multiplicata est et merito.

4 Praeterea domum suam, quam super Anisoham fluvium sumptuosius construxerat aedificiis, sancto tradidit Episcopo, devoto implorans affectu, quatenus in dominicum consecraretur oratorium: quo fidelis populus conveniens, et salutaribus erudiri monitis, et sacris mereatur interesse officiis. Factum est igitur, sicut tiro Christi postulavit, ejusque domus in ecclesiam commutata est, atque in honore et nomine B. Petri Apostolorum Principis consecrata. Provisae sunt etiam expensae, certique redditus dispositi, qui Clericis ibi deputatis divino officio et ad cibaria sufficerent, et superessent ad vestimenta. Hujus rei Christiana successio non immemor, Casam-Gaiani praetaxatum appellavit locum.

D
AUCTORE G. H.

mansuetus,
et constans
in propositis

convertit
Savinam,

sanat Gaia-
num maritum
caecum, et
surdum
factum

E

parentem
et fatentem
se juste a
Deo puni-
tum fuisse,

F
baptizatum
cum 412 ex
familia,

ejus domum
consecrat in
ecclesiam
S. Petri,

et dotat
proventus

S. Thuribius
non videtur
sedisse sub
Ethnicis
Imperatoribus,

sed seculo
Christi 4

cum successo-
ribus Pava-
cio,

et Liborio.

Ex Archidia-
cono Epi-
scopus,

C

a

b

in persecutio-
ne suos
protegit:

EX JOAN.
C. ORETIO.
sancti missis
cyclogus in-
ternum famu-
lum.

thret manu-
culis

constituit
monasteria 4
f. l

consecrat
ecclesias 38,

ordinat Cle-
ricum,

post annos
quinque Epi-
scopus, obiit
16 Aprilis

A B Erat in eadem regione nobilis et locuples mulier, quæ corporeis viribus amissis, diuturno inenuebat incommodo : ejus quoque famuli simulibus erant afflictæ in destitiis. Quæ cum audisset presentem adesse sanctum Antistitem Thuribium, directis ad eum monitis, ut eulogiaria suorum, id est suorum monachulorum, benedictionem suscipere dignaretur, lachrymans affectu postulavit. Nec moratus vir Deo supplicanti exaudire mulierem, missis ciborum reliquiis (prius in similes usus pueri servare co-nueverant) et familie consuluit et dominæ : earum quippe gustu, non matrona tantum, sed et domus ejus tota in pristinam meruit reformari sospitatem. Præterea quidam sua culpa factus cæcus, nomine Julius, ad eo sanatus est, et mulier muta, et puella cæca. Dissipata igitur seu divulgata circum-queque ejus miraculorum affluentia, variis languoribus oppressi beato offeruntur Episcopo, qui omnes integram consequenti sunt incolumitatem.

6 Is etiam dicitur quatuor construxisse monasteria, unum in vico, nomine f Bruxiolo super fluvium g Medbanæ in honore S. Joannis, alterum super fluvium h Identi, tertium in vico i Diablentico, quartum vero ad animas Deo lucrandas super fluvium Anisolam k in Casa Gaiani, ubi et l fontes vivos invenit, et vineas uberrimas plantavit, et in ecclesia ibi ab eo constructa Sacerdotem, nomine Tyrrum, cum aliis Clericis instituit, et Domino famulari præcepit : de qua ad matrem civitatis ecclesiam (quæ fuit consecrata a B. Juliano in honore S. Mariæ Dei Genitricis et B. Petri Apostoli) censum voluit solvi per singulos annos, ad luminare prædictæ ecclesiæ, de oleo libras quatuor, et de cera tres; et de vino et de pane, ad usus Clericorum et pauperum, trientem unum seu quatuor denarios : non triens est tertia pars assis seu solidi, ut quadrens est quarta pars. Consecravit præterea alias ecclesias m triginta octo in sua diocesi per diversa loca, ex quibus ad matrem ecclesiam cui præsidebat infra urbem, censum solvi ad luminaria intertenenda seu fovenda, certas libras cere et olei, et custodiendis ipsius ecclesiæ, ad eam ornandam, certos trientes : scilicet de vico Mortuano, cere libras majores duas et olei tres; de Asinaria, cere libram unam et olei libras duas et trientem unum; de Concilia, cere libram unam, olei libras duas et trientem unum; de Aurionno, cere libram unam, olei libras duas et trientem unum, et n sic de reliquis. Fecit etiam ordinationes o septendecim : Presbyteros octoginta novem, Diaconos quinquaginta, Subdiaconos quadraginta, et alios reliquos gradus complures.

7 Sedit autem Cenomanensis Episcopus annis quinque, mensibus sex, diebus sexdecim, p.... qui post multos labores, et perpessus multiplices persecutiones, obdormivit in Domino, decimo sexto Kalendas Maias q, et sepultus est a discipulis suis honorifice, ultra fluvium Sarthe, in ecclesia Apostolorum. Hujus sancti Confessoris Domini Thuribii intercessione erant nos Dominus ab omnibus malis, et æternam nobis concedat beatitudinem. Amen.

ANNOTATA.

a Addebatur B. Clemente : sed, ut non satis scienter insertum, omittitur. Ex eadem persuasione videtur infra exaggerari pastoralis ejus cura tempore sævissimæ persecutionis adversus Christianam religionem motæ : quod tamen, sic reliquimus, sed pro Christianam, posuimus orthodoxam : constat enim sub Imperatoribus et multis Episcopis Arrianis, vere Catholicos multa passos esse, etiam in Gallia. Ita rursum num. 2 Gaianus quidam Paganus inducitur quem potius Arrianum fuisse crederem : habuit etiam tunc adhuc aliquos Pa-

ganos Gallia Christianis permixtos : et propterea nihil D mutandum censuimus.

b Hæc ita in Vita S. Juliani refertur : Sedem sibi a Deo commendatam, cum communi Cleri præbique consilio, Sancto delegavit Thuribio, quem adiutorem et socium in sanctæ prædicationis eatenus habuerat officio. Idem enim Thuribius Presbyterii officio gloriosus, cum S. Pavatio Diacono, ad revelandam Cenomanensibus Christi gratiam, ut ab antiquis accepimus, comes et adjutor S. Juliano a Romanæ urbis Antistite donatus est. Hæc Lethaldus circa an. 1020 scribens.

c Ab hac Savina denominari oppidum Saviniacum supra Brigam monuit nos Corvaiserius.

d Annisola, parvus fluvius versus agrum Vendocinensem, Gallie Anille.

e Nunc esse Ecclesiam collegiatam S. Karilephi tradunt Corvaiserius et Boudonnetus.

f In diplomate Ludovici Pii, signato anno Imperii 19, Indict. 10, anno Christi 832, enumerantur monasteria subjecta S. Aldrico Episcopo ejusque Ecclesiæ Cathedrali, inter quæ sunt monasterium S. Joannis et S. Trechii in Bruxiolo, de quo hic videtur agi.

g Meduana, vulgo Mayenne, in septentrionali ditione hujus Comitatus exortus per Meduannam, et dein per vicum S. Joannis super Meduannam, Lavallium et alibi oppido præter lapsus, in ditione Andegnavensi Sartha admissio, in Lugerim dabitur.

h Idonia, vulgo Jocine, Meduannæ immiscetur ad sinistram ejus ripam.

i In citato diplomate Ludovici Pii legitur monasteriolum S. Martini in Diablentico. S. Siviardus Abbas Anisolensis, cujus Vitam dedimus i Martii, natus est in pago Cenomanico et in parochia Diablentica et vita S. Domnoli Episcopi Cenomanensis danda 16 Maii etiam indicat villam Tridentem, sitam in Condita Diablentica. Hinc a Julio Cæsare et aliis antiquis indicati Diablenti, videntur constituendi in Orientali parte hodierni Cenomanorum Comitatus, et forsitan hic posset intelligi ecclesia collegiata S. Martini in Silvis, in Decanatu Tridente, vulgo Trio dicto.

k In vita S. Innocentii, 8 Episcopi Cenomanensis, 19 Junii danda, ista leguntur : Supra fluvium Anisole reperit S. Karilephus locum solitudinis et amœnum qui ab antiquis Casa-Gaiana dicebatur : ubi Divus Thuribius Cenomanensis Episcopus Ecclesiam in honorem S. Petri Apostolorum construxerat, quæ tamen destructa propter imminentes vastationes fuerat, sed adhuc de ipsis maceriis aliqua pars supererat.

l In vita S. Karilephi i Julii, dicuntur ibidem multi fontes frigidas aquas ebullire.

m In Vita S. Hadoindi, 12 Episcopi Cenomanensis, ad 20 Januarii in Appendice illustrata, dicitur S. Turibius, secundus Cenomanicæ urbis Episcopus, juxta vicum, qui Aurion vocatur, ecclesiam construxisse, sicuti in Actibus jam dicti Turibii hactenus insertum reperitur. Horum Actuum videtur hic compendium dari.

n Ex his enumerantur in Regesto Pontificati loca 29. apud Corvaiserium 27, quæ notamus hic repetere.

o Videtur error aut in hoc numero 17 ordinationum, aut max. cum dicitur non integros quinque annos sedisse cum ordinationes tunc solum fierent mense Decembri.

p Inseriebantur ista verba tempore Antonii Pii circiter annum Domini 145. a posteris intrusa.

q Additur in Regesto : qui ut fertur martyrio vitam finivit.

A

ALIA VITA

Ex duobus codicibus MSS.

CAPUT I.

*Adventus ad Cenomanenses. Episcopatus.
Conversio Gaiani et aliorum.*

Tempore illo post obitum S. Juliani, Cenomanicæ urbis primi Episcopi, subrogatoque in loco atque in Sede ejus collocato atque ordinato S. Thuribio, Romanæ nobilitatis atque dignitatis ejus Archipresbyteralis merito, crescente jam Christianitatis vigore eaque ubique jam se diffundente; instigante antiquo hoste, et malevolis hominibus suadentibus, bonosque malis opprimantibus, quedam persecutio in ecclesia Christianorum exoritur, et in Christianos grassatur. Hæc videns prædictus S. Thuribius, qui prius quidem fuit philosophus, postea vero Christi discipulus et a Sede Apostolica in adiutorium S. Juliani ad prædicandam directus, eique comes et adiutor notu Dei existens, Archipresbyter est ordinatus, atque post B. Juliani discessum in sede et plebe sua est subrogatus et Episcopus ordinatus.

B Qui videns persecutionem, et animos trepidantium quorundam Christianorum, exhortabatur eos dicens, Charissimi Fratres, priores nostri perpassi sunt diversa tormenta, ut ad nos incolumis status perveniret ecclesiæ; quanto magis nos desides et negligentes, æquo animo adversa sustinere, et statum sanctæ Dei Ecclesiæ erigere, atque in fide Christi debemus firmiter ipso auxiliante persistere: nam et ipse Dominus noster Jesus Christus pro salute Ecclesiæ passus est, et Apostoli sui patiendū eam crexerunt, et fidem viriliter servaverunt. Nihil igitur timendum est nihilque laborandum, nisi ut cum justitia vivamus, et quod gloriosius est, pro justitia moriamur.

2 Fuit ergo prædictus S. Thuribius vir venerabilis, et Romanæ nobilitatis insignis, atque Apostolorum doctrina *b* sapienter instructus, et prudenter edoctus, atque nobiliter ab infantia conversatus. Nobilis quidem erat genere, sed nobilior fide; dignitate inter suos clarus, sed divinorum munerum gratia præcipuus; humilitate mansuetus, caritate sollicitus, longanimitate assiduus, patientia robustus; et ita virtutum omnium robore pollebat, ut sermo illius semper esset sale conditus. Pastor erat egregius et Doctor præcipuus: istud despexit seculum, ut regnum inveniret æternum. Landes terrenas despiciebat, et munera regalia decusque principis respuebat, ut aulam Christi diligens intraret. Penetravit regna polorum cum Sanctorum millibus lætus; Pastor ovium gaudens fructus supportabat in humeris. Plus itaque Antistes et Doctor erat largus et humilis; qui cum esset ex sanctorum germine, erat decore affabilis, ad congregandum promptus, efficax in opere, omnia sibi commendata a Deo, diligenter super omnia sua propria, in munus detulit Salvatori.

3 His et plurimis hujusmodi floribus pollens, Deo et hominibus bonis placere meruit, malis vero et incredulis displicere non recusabat. Unde factum est ut Gaiani cujusdam pagani, acerbæ mentis et indisciplinatæ impietatis, furorem non pertimesceret S. Thuribius, Cenomanicæ Sedis secundus Episcopus. Nam ex doctrina prædicti sancti viri Thuribii uxor jam dicti Gaiani conversa ad Dominum, Savina nomine, Deo seculum exhibebat obsequium. Tunc vir ejus zelo ductus, insidias tetendit conjugi ad ecclesiam properanti: cumque in ecclesiam (quam dudum consecraverat memoratus S. Thuribius, in condito *c* Labricinensi, ubi tunc temporis prædictus

S. Thuribius ministerium Pontificale condigne agens multos ad Christum convertebat) jam dicta Savina fuis-et ingressa, præfatus Gaianus per alium secutus introitum, curiosius agere cepit, auscultans et intuens quæ illic agebantur. At ubi fusa oratione jam dicti S. Thuribii a populo responsa est, Amen; præscriptus Gaianus statim cæcus effectus est, ita ut nec audire posset nec videre. Erat autem valde dives, et possessiones habebat multas; propriumque multum habens, ita fortiter inter suos pagenses versabatur, ut Dux haberetur: sicut locus hactenus demonstrat, qui supra fluvium, Annisolum nomine, ab incolis ejusdem loci usque in hodiernum diem, ædificiis et muris multis monsrantibus, Casa Gaiani vocatur. Tum vero, ut dictum est, surdus et cæcus effectus, propter nefandos et illicitos prædictos artus suos, dixit ad servos suos: Tollite me cito inter manus vestras, et de ista Ecclesia foras ejicite: quoniam oculi mei cæci facti sunt, et aures surde, ita ut penitus nihil audire nec videre prævaleam. Pueri autem ejus gyabant cum eo per totam ecclesiam, et inter multitudinem virorum mulierumque orantium, ad introitum, quo ingressi fuerant, pervenire non potuerunt: sic factum, ut dum gyram in errorem converterent, et iterum atque iterum gyra-

4 Tunc sæpe dicta domina devota Savina, enixis Dominum precibus cum lacrymis orabat, ut suo viro divina misericordia subveniret. Peractis itaque sanctissimis et divinis mysteriis, ac officiis expletis, præscripta amabilis Deo Savina S. Thuribio se ad pedes prostravit, dicens virum suum jam dictum Gaianum, volentem curam secretorum Domini nostri Jesu Christi impudenter scire, auditus et visus amissione multatum. Tunc S. Thuribius prorumpens in lacrymas orare cepit, omnes qui aderant exhortans, simul ut Dominum postularent, quatenus viro Savinæ et auditum redderet et visum. Confidens itaque S. Thuribius de Deo, post orationem perrexit cum dicta Savina ad memoratum virum ejus Gaianum, et invenit eum apertis quidem oculis, sed nihil videntem, neque sermonis sonum aliquem audientem. Cumque mæsto ululatu familia universa perstreperet, et Gaianus penitus nihil audiret, S. Thuribius, elevatis oculis in cælum ita cepit ei veniam impetrare dicens: Domine Jesu Christe, qui claves regni cælestis tradidisti Apostolo tuo Petro, eique et successoribus

hunc subito cæcum et mutum reddidit.

Ex Ecclesia per famulos oberrantes,

ob preces Savinæ domum reflatum.

S. Thuribius,

precibus aliorum petitis,

facta oratione

S. Thuribius ex Romano philosopho Christianus,

S. Juliani Archipresbyter et in Episcopatu successor.

Fideles exortat ad fortiter agendum;

excellit in virtutibus,

convertit et baptizat Savinam, Gaianum merito indignante,

A cessoribus et discipulis, Pontificalem regulam tenentibus, potestatem ligandi et solvendi, et claudendi atque aperiendi, dicens : Quaecumque aperueritis aperta erunt, et quae clauseritis clausa erunt : tu praecipe, ut aperiuntur aures et oculi istius hominis : quoniam tu dixisti : Quaecumque petieritis credentes consequemini, et tua promissio permanet in secula seculorum : At ubi responderunt omnes, Amen, statim aperti sunt oculi et aures Gaiani : et videns S. Thuribium, timens eum valde, et amens factus, nesciebat quid ageret. Et ait S. Thuribius, coram cunctis astantibus, et actus atque verba ejus valde mirantibus, nunc adimplebitur quod per venerabilem B. Paulum Apostolum dictum est, Sanctificabitur vir infidelis per mulierem fidem. Et dicebat cum B. Thuribius universa quae ad aedificationem animae pertinere videbantur.

B His ergo rite peractis, credidit Gaianus ante dictus paganus Domino, et corroboratus est. Et coepit ad genua et ad pedes S. Thuribi advolvi, et dicere : Gratias ago Deo vero omnipotenti, qui me excavavit ideo, ut videam; et ideo auditum abstulit, ut audiam veritatem, quam ignoranter irridebam. Et hoc putabam falsum esse, quod verum est; et hoc aestimabam verum esse, quod falsum est; tenebras

putabam lucem, et lucem tenebras existimabam : illumque laudo et magnifico, a quo purgatus est sensus meus a sordibus idolorum. Nunc enim vere agnosco demones decipere homines, ut, qui non credunt Dominum Christum, ipsis dominantur saxa surda et muta, et ceterae creaturae. Et mihi modo pudet dicere, quae antea colebam mihi quae hactenus dominata sunt. Tunc coram omnibus ait : Ita estis omnes qui non creditis in Deum Thuribii, et Dominum nostrum Jesum Christum. Haec et similia Gaiane asserente, factum est gaudium magnum in illa die. His ita ab eo dictis, cecidit denuo ad pedes jam dicti S. Thuribii, et in conspectu omnium deprecans ait : Sanctissime Pater, accipe domum meam, quam supra fluvium Annisolam fabricavi, cum omni suppellectili mea, et fac ibi ecclesiam ad convertendos infideles et animas Deo lucrandas. Insuper accipe omnes meas reliquas possessiones, in quibus et ecclesias facito, et reliqua quae ad cultum divinum pertinent construe : mihi quoque et uxori meae Deo tuo tecum servire permitte. Et tradidit sollemniter praedicta omnia S. Thuribio et Cenomanicae Matri Ecclesiae, et stipulatione conscriptionis, propriaeque legis delegatione, testiumque subscriptione firmavit. Fecit igitur S. Thuribius ut deprecatus est, et in praedictis possessionibus suis ecclesias construxit atque dedicavit; et in praedicta domo sua, quam supra fluvium Annisolam habebat, quam etiam plus ceteris diligebat, ecclesiam in honorem S. Petri construxit atque dedicavit; ibique monasterium fundavit, et nobiliter in honore Sancti Petri et omnium Apostolorum ordinavit, atque in eo Dei servos communem vitam ducentes et sancte viventes congregavit. Qui locus hactenus Casa-Gaiani, propter habitationem et nobilitatem ejus, vocatur. Credit ergo jam dictus Gaianus cum omni domo sua, et proximo Pascha futuro in praescripto monasterio proprio sui, supra ante dictum fluvium Annisolam, a S. Thuribio, ut dictum est, constructo, et in honore S. Petri Principis Apostolorum dicato, baptizatus est. Computati sunt autem hi, qui baptizati sunt de domo ejus, simul viri cum mulieribus et infantibus promiscui sexus, numero quadringenti duodecim. Per hunc autem Gaianum multi nobiles, multi illustres et amici ejus, conversi sunt.

baptizat cum aliis 412.

ANNOTATA.

a *Inserebantur verba, a B. Clemente Papa, et ante, Christi discipulorum discipulus.*

b *Addebatur et Apostolorum successoribus, et mox, inter eos.*

c *In MS. Vita S. Aldrici, allegatur diploma Ludovici Pi, in quo dicitur monasterium S. Karilephi situm in condita Labriceuse : de eo supra actum. Conditum, alas conrata, vicus, districtus. Conditum locus, ubi frumentum condebatur.*

CAPUT I.

Varia miracula patrata. Obitus, sepultura.

Praedictus ergo S. Thuribius, doctrina veritatis repletus, et larga ubertatis suae affluentia imbutus, omnibus ad se venientibus placabilis erat atque amabilis. O quam imitabile erat in beato viro virtutis exemplum, in ejus actibus nec etiam in incesione reprehendi nihil poterat : erat enim abstinentia assiduus, sobrietate continuus, vigiliis deditus, praedicatione assiduus venientibus ad fidem, et jam credentibus : dicebat enim : Cum essetis increduli datum est vobis lumen veritatis, quanto magis credentibus, omnia vobis, quaecumque poscitis jam dabuntur? Divina clementia semper parata est vobis, et eo magis unumquemque gratiae suae dono multiplicat, quo mens ejus auctioris fidei suscepit normam. Quadam autem die, cum praedictus S. Thuribius pergeret iterum ad visitandum ante dictum Fratrem Gaianum, in praedicto monasterio jam bene conversantem, cultum divinum mirifice amplificantem, et Christum per omnia praedicantem, quod contigit non est silendum.

7 Erat quaedam femina, multas habens divitias et possessiones, sed validam nimis infirmitatem patiebatur cum suis hominibus : ita enim erant languentes, ut nullus alium posset adjuvare. Quae monita est in somnis, ut pergeret ad sapredictum S. Thuribium, et ab eo curaretur ab infirmitatibus suis. Sed praenimia infirmitate minime ire valuit : tamen compuncta in fide et amore Sancti, missum suum misit, praecipiens illi ut cito pergeret ad praedictum sanctum virum, et posceret sibi transmittere suas eulogias. Hoc credebat ex fide, quod postea cognovit in facto : quoniam ex gustu eulogiarum ejus credebat sanari. Servus cui Domina imperaverat, perrexit : veniens autem ad jam dictum S. Thuribium deprecans ait : Domina mea, vir Sancte et Pastor bone, valde infirmatur, obsecrat te et petit, ut vestras percipere mereatur eulogias, quia per ipsas se credit percipere sanitatem. Vir autem sanctus misericordia motus, misit de cibo et de potu suo : quibus parumper gustatis, jam dicta mater familias gratias egit Deo, quod de bonis tanti viri gustum percipere meruit. Tunc fidei constans animo, praecipit etiam ex eis familiae suae gustandum aliquid dari. Quibus peractis, meritis S. Thuribii, ipsa cum omnibus suis recepit sanitatem : quae res omnibus clauit. Postea ipsa veniens, cum omni domo sua et parentibus, seipsum ob cuncta propria, pro meritis praedicti S. Thuribii, Dei ecclesiae sibi commissa voverunt et crediderunt, et postea multis vixerunt annis.

8 Crebrescentibus deinceps, praedicti sancti viri meritis et miraculis multis, venientes ad eum debiles et claudos, caecos atque leprosos, vel etiam qui varias habebant injurias cunctos salvabat; et ab infirmitatibus Dei nutu multos liberabat; et cunctis se petentibus pro viribus necessaria dabat. Sequenti vero tempore, quidam caecus, Julius nomine, reminiscens culpam suam, veniens ad S. Thuribium petit,

magnam erga Deum fiduciam inculcat :

integram familiam morbis variis vexatum

missis eulogias sanat,

sanat varios,

cæcum ad propria remissum,
A tiit, ut eum adjuvaret. Qui motus misericordia, oravit pro eo; et præcepit ei ut reverteretur ad propria. Ille vero ab eo regressus velociter, impetrata venia, culpam cordis exiit, oculis lucem impetravit, et doctior post cæcitatem jussa servi Dei implevit; ut ex hoc crederetur recepisse lumen mentis magis quam corporis.

mutam Rhedonicam,
a Igitur cum quadam vice ad quamdam ecclesiam, in vico cui vocabulum Noviomus est, caussa prædicationis atque confirmationis veniret, allata est in conspectu ejus quædam femina, *a* civis Rhedonica, eique in oratorio oblata est muta. Ubi S. Thuribio orationem complente, statim mulier longa rupit silentia, nec potuit inimico servire diutius, pro qua liberanda auctor Christus fuit invocatus.

cæcam ancillam
10 Quadam autem die, Cenomanica in urbe quidam Presbyter offert ei ancillam suam, a nativitate sua cæcam, deprecans memoratum Sanctum, ut ei lumen redderet: quia paupertate detentus modicum se testabatur habere solatium. Cui B. Thuribius respondens; ait: Dominus tibi, Frater, adminiculum præstabit, et tuæ ancillæ lumen restituet. Tu vero ora pro ea ut tuis precibus sanetur, quia Dei es Sacerdos. Qui jussu Sancti Dominum oravit pro ea, et signo Crucis infra ipsius urbis seniore ecclesiam dato a S. Thuribio, lumen prædicta ancilla recipere, et clare videre meruit.

claudum
11 Sequenti autem tempore quidam ita claudus erat infra prædictam urbem, ut nec per se quoquam ire posset, sed ab aliis bajulabatur, et ad eum veniens deprecatus est, auxilium sibi a Deo præstari. Qui præcepit eum infra domum communem, ubi ceteri fideles recipiebantur, et in qua necessitatem habentibus necessaria præbebantur, a ministris suis recipi, et necessaria ei et suis bajulis præberi, et omni hora ad ecclesiam portari. Quæ omnia jussu viri sancti peracta sunt. Quadam autem die Dominica prædicto claudio infra seniore ipsius urbis ecclesiam orante, et ante dicto sancto viro infra ipsam ecclesiam Missarum solennia celebrante, dum consecratio Corporis et Sanguinis Domini a prædicto S. Thuribio ageretur, memorato claudio ita, coram cunctis astantibus et videntibus, redditus est gressus, ut ceu alii bene sani et fortes homines, ire posset.

in Missa tempore consecrationis,
12 Denique prædicti sancti viri sæpiissime atque quotidianis horis, diversis indiciiis, claruit fides per opera, et sacra vita per signa. Itaque dum quadam vice Cenomanica in urbe populus, ad docendum et confirmandum, libenti animo conveniret; inter ceteros infirmos, quos Dei virtute sanabat, quidam Diaconus, nomine Lactans, offert nepotem suum S. Thuribio, sine linguæ officio mutum. Tunc S. Thuribius

puerilaborum locamanu contrectans nullatenus aperire poterat *b* dentium stricturam; mox benedicens oleum, ubi signavit maxillarum compaginem, reddunt sonum, quasi catenarum fragmenta fuissent collisa; et in ore ejus intincto liquore, interrogabat, quid haberet, quid taceret. Mox inde mutus puer per verba respondit, et pro culpa sua hoc actum fuisse coram omnibus confessus est: et ita deinceps loqui valuit, quasi nunquam mutus fuisset.

13 Reliqua autem gestorum ejus, et consecrationes Episcoporum, Ecclesiarum, Presbyterorum, et reliquorum ministrorum, et acquisitio rerum, ac constructio monasteriorum, et census ecclesiarum, et ceterorum actuum ejus in gestis Cenomanicæ urbis Pontificum partim conscripta sunt; nisi ea quæ de reliquis virtutibus ejus, tam in vita quam post obitum sanctissime gestis, in quadam schedula conscripta legimus, quæ hic propter prolixitatem et tædium lectoris atque scriptoris non inserimus. Si quis autem actus ejus, et obitum atque sepulturam scire desiderat; legat libellum, qui de actibus Pontificum prædicta Cenomanica in urbe Deo degentium conscriptus est, et in eo hæc et alia plura, bona et necessaria, invenire poterit. Obiit autem prædictus S. Thuribius Episcopus sexto decimo Calendas Maii in Domino, et sepultus est juxta prædictam urbem ultra fluvium Sarthæ, in ecclesia Apostolorum, ubi virtutes multæ clarescunt per merita S. Thuribii, ibique paralytici et leprosi curantur, et daemoniaci liberantur, et cæci visum recipiunt; atque cuncta necessaria, quæ fide poscuntur, illie præstantur, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen. *d* Ego Charus, filius Severi, Dei servus, hanc S. Thuribii Vitam, sicut vidi, et audiavi ac veraciter didici, in hac paginula ex parte scribere curavi; sed multa adhuc de eo scribenda remanent.

ANNOTATA.

a Hoc miraculum amplificatum est sumpta phrasi ex Vita S. Paterni Episcopi Abrincensis, quam infra damus, ubi etiam femina muta sanata dicitur civis Rhedonica: supra in priore Vita dicitur solum muta mulier.

b Iterum simili phrasi de muta ancilla leguntur eadem in dicta S. Paterni Vita.

c Ambigas utrum notentur solum omissa ex Actis, an etiam ex schedula: nobis videntur notari utrumque. *F*

d In MS. Cenomanensi sequentia sunt, et desunt in MS. Regine Suevicæ.

DE SANCTO TURIBIO, EPISCOPO ASTURICENSI IN HISPANIA.

G. H.

CIRCA AN.
CCCLX.celebratus
in Breviariis

Asturica, urbs Hispaniæ pervetusta in regno Legionensi, celebrat xvi Aprilis, sub ritu duplici primæ classis cum octava, festum S. Turibii, urbis suæ Episcopi et Patroni: quem etiam hoc tempore coli officio Ecclesiastico sub ritu duplici, in urbibus et diocæbus Legionensi et Palentina, indicatur in Ordine recitandi divinum officium sæpius Madriti recuso. Eundem etiam solitum coli in ecclesiis Burgensi, Segoviensi, Seguntina et aliis tradit, Ambrosius Morales lib. xi Chronici generalis Hispaniarum cap. 26 quibus Franciscus Sandoval in Discursu apologetico, de S. Antonino et S. Turibio, addit Ecclesias Toletanam, Granatensem et Salmantinam. In Breviario Burgensi anni non hæc recitatur Oratio: Deus, Aprilis T. II

qui es sanctorum gloria Confessorum, splendorque animarum sanctorum; vota nostra placatus suscipe: et sancti Confessoris tui Turibii meritis, ab omni perturbatione fac permansere illesos, atque pervenire ad honores æternæ gloriæ repromissos. Per Dominum etc. Eundem cultum confirmant tabulæ hodiernæ Martyrologii Romani his verbis: Palentiæ S. Turibii, Episcopi Asturicensis, qui ope S. Leonis Papæ hæresim Priscillianæ ex Hispania penitus profligavit, clarusque miraculis in pace quievit. Similia leguntur apud Molanum in Auctuario Usuardi, Galesinum et Canisium, etiam indicata urbe Palentia: quod verbum Tamuius Salazar in Martyrologio Hispanico expunctum mallet; quia aliud fuisse indicat

et Martyrologis,

A *Turibium Episcopum Palentinum, quem ipse celebrat ad diem xi Novembris, sed nimis fabulosa auctoritate Marini et Juliani Petri.*

Vita scripta. 2 *Acta S. Turibii Asturicensis edidit Tamarus ex antiquo MS. codice Legendarii Asturicensis, litteris pene Gothicis exarato, eaque genuina et puriora censet : quæ nos hic damus, notamusque Prologum, eis præfixum, conflatum videri ex quinque Actiphonis, ad Vesperas et Laudes usurpari solitis : nec enim continua oratio est. Ediderunt ejusdem S. Turibii vitam Joannes Bussilins Santorius, Alphonsus de Villegas, Joannes Marietta, Thomas de Trugillo, citatus ante Ambrosius Morales, et passim alii : sed ab aliquibus varios ejusdem nominis Turibios non satis distingui, admonet Tamarus.*

Episcopus creatus an. 420, 3 *In dictis Actis dicitur S. Turibius successisse S. Ductino, quem et MS. carmine sepulchrali antiquoasserit Tamarus decessisse Æra ccccxxv sive anno Christi ccccxx, ix Kalendas Augusti, sive xxiv Julii, quo die eum inscripsit suo Martyrologio Hispanico. Hinc ergo si satis certa est carminis illius auctoritas (nam multa hujus generis fymenta recentia Tamarus velut antiqua epistaphia laudat) Episcopatus S. Turibii summum esset initium. Scripsit illi S. Leo Papa Alipio et Ardebari Consulibus, aliis Ardaburio et Calpicio, anno viii Pontificatus, hoc est Æra ccccxxxv, sive anno Christi ccccxvii. Mortuum fuisse anno ccccxx, tradit Prudentius de Sandoval, in tractatu de monasterio S. Turibii Libaniensi, ubi assertit S. Turibium pro certo credi oriundum ex urbe Palentina aut ejus vicinia : ejusque sacras reliquias primo depositas in urbe Palentina fuisse, ac postmodum translatas ad dictum monasterium S. Turibii, cujus reliquias enumerat § 9 et ista habet : Asservatur corpus S. Turibii, beatissimi Episcopi Asturicensis, Patroni totius Asturiarum ditionis, quem summa cum devotione venerantur omnes vicinorum montium incolæ : et aliquibus interpositis, ibidem esse tradit duos annulos Pontificales S. Turibii, quibus inest virtus sistendi sanguinem, ob onyches gemmas quas detinent. Asservatur præterea ibi corpus S. Turibii monachi, integro fere seculo junioris S. Turibii Asturicensis, quem Tamarus Episcopum Palentinum fuisse asserit negant Sandovallius, et Gonzales Davila, qui in Theatro Ecclesiastico Ecclesie Palentinæ hujus Sedis Episcopos enumerat.*

11 mortuus circa an. 460, 4 *Habitu suæ Concilium Bracarense Æra dxcviii, sive anno Christi dlix, in quo Lucretius, Metropolitæ Bracarensis, sic alios alloquitur : Credo vestra beatitudinis fraternitatem nosse, quia eo tempore, quo in his regionibus nefandissima Priscillianæ sectæ venena serpebant, beatissimus Papa urbis Romæ Leo, qui quadragesimus fere extitit Apostoli Petri successor, per Turibium Notarium Sedis suæ, ad Synodum Gallicie, contra impiam Priscillianæ sectam, scripta sua direxit. Cujus etiam præcepto Tarraconenses et Carthaginenses Episcopi, Lusitani quoque et Beticæ, facto inter se Concilio, regulam fidei contra Priscillianam hæresim cum aliquibus capitulis conscribentes, ad Balconium, tunc hujus Bracarensis Ecclesie Præsulem, direxerunt. Hæc ibi : quæ de S. Turibio intelligenda esse ipsa Leonis epistola, Actis inserta, indicat : et quo eam, ad ista perficienda, honoravit Pontifex titulo, ut esset Sedis Apostolicæ Notarius, eundem assumpsit Lucretius Episcopus. Nec audienda Juliani Petri fabulosa narratio, quæ eum ut d. versum a S. Turibio Episcopo ostendat : quod prælixe defendere conatur Tamarus. Quia autem S. Leo, in dicto Concilio, congregatis Episcopis cepit imminere Ilatium et Coponium, igitur Turibius Notarius scripsisse ad Ilatium et Sponium, eosque Pontifices præsedisse in Concilio Toletano ut legatos Pontificis, et Ilatium fuisse Episcopum Bracarensem, Garsias*

appellatur Notarius Sedis Apostolicæ 5 *Loaisa, in suis Notis ad Concilium Toletanum, deplorat duo Concilia, tunc ex voluntate S. Leonis celebrata, non extare. In Idatii Chronico ista hæc scientia num. 23, leguntur : Romanæ Ecclesie xliii præsidet Episcopus Leo. Hujus scripta per Episcopum Turibii Dacensem Pervincum, contra Priscillianistas, ad Hispanienses Episcopos deferuntur : inter quæ ad Episcopum Turibium de observatione Catholicæ fidei et de hæresum blasphemis disputatio plena dirigitur : quæ ab aliquibus Gallæcis subdolo probatur arbitrio.*

6 *Quæ vero ante Contra Manichæos acta fuerant, ita idem Idatius num. 21 describit : In Asturicensi urbe Gallæciæ, quidam ante aliquot annos latentes Manichæi gentis Episcopalibus deeguntur, quæ ab Ilatio et Turibio Episcopis, qui eos audierant, ad Antoninum Emeritensem Episcopum directæ sunt. Et num. 24 ista diligentiam S. Turibii insinuant. Pascentium, inquit, quemdam urbis Romæ, qui de Asturica diflugerat, Manichæum, Antoninus Episcopus Emerita comprehendit, auditumque etiam de provincia Lusitania facit expelli. Hæc Idatius, qui in antiquo MS. Parisiensi collegii Claramontani, apud Philippum Lubbe tomo i Novæ bibliothecæ muneriscriptorum, in Syllabo scriptorum, dicitur Aquilaviensis in Gallæcia Episcopus, ad Tamarum fluvium, creditur is locus nunc Chaves appellari. At quis Priscillianus fuit, ex Loaisa loco citato, accipe : Hispanus, inquit, familia nobilis, dives, acer, facundus, multa lectione eruditus, pravo studio corripit optimum ingenium : ex laico et heresi infecto, Abulæ Episcopus clam factus : ex omnium hereticorum sentina hæresim hausit, præsertim Gnosticorum, contra quem Leo Papa in epistola ad Asturicensem Episcopum, quæ infra datur, et Augustinus lib. de Hæresibus ad Quodvult Deus scripsit. Casaraugustana etiam Synodus adversus eum est habita. Denum gladio seculari interit.*

7 *Manichæos expellit*

VITA

Ex MS. Legendario Asturicensi.

8 *In sancti, ac beatissimi Viri Turibii Episcopi, Fratres carissimi, natalitio die, universa nobiscum laetatur Ecclesia Christi, quam per omnem mundum, et celestis prædicatio Apostolici sermonis instruxit, et munere salutiferæ doctrinæ decoravit. Fuit enim in hoc sanctissimo viro, cujus diem veneramur, et contra errores diaboli spiritualis sapientiæ plenitudo, et maxime adversus Priscillianos hæreticos, qui pestifera lepra falsi dogmatis sordidabant Christiani pectoris infatigatam constantiam. Hodie, Fratres carissimi, B. Turibii Confessoris Christi annum festum debitis officiis honoremus, et Christum Regem devotis animis collaudemus, qui illum in presenti seculo suscitavit, excellentia et sacerdotii dignitate decoravit, et in cælis hodie inter Angelicos choros, æternæ beatitudinis gaudio sublimavit. Hodie B. Turibius Pontifex migravit feliciter a seculo, et a supernæ patriæ civibus honorabiliter receptus est, atque a Domino Jesu Christo, Rege cælorum clarissimam sidereæ regionis mansionem cum ineffabili gaudio recipere meruit. Felix vita ejus, felicem promeruit habere transitum. Transivit enim de morte ad vitam, de mundo ad regnum, de labore ad requiem, de hujus exilii peregrinatione ad patriam, de presentis vitæ miseria ad æternam beatitudinem.*

9 *Fuit igitur hic beatissimus vir, sicut comperitum veraciter habemus, natione Hispanus, Gallæciæ regionis indigena, Asturicensis civitatis Episcopus, cultor verus Dei, contemptor sui, religionis amator, Catholica veritatis assertor, idololatriæ subversor,*

factus Episcopus Asturicensis

et

*hæresim
Priscillianorum impu-
gnat*

*a S. Leone
Papa lauda-
tus hac epi-
stola,*

*qua expli-
cantur sordes
eorum*

*et dogma de
luto*

*a Principibus
secularibus
custigatum :*

et errorum validus expugnator : præcipue Priscillianorum detestabilem hæresim (quæ tunc temporis in Hispania, velut pestifer morbus serpendo, non solum diversarum urbium populos pestilera lepra maculaverat, verum etiam quod magis dolendum est, quorundam Sacerdotum, qui Ecclesiam Dei regere videbantur, corda invaserat : per quos aliorum error tollendus erat, non sequendus) nisu quo valuit condemnavit, et auctoritate Leonis Papæ, qui eodem tempore Romanæ Ecclesiæ præerat, totis viribus expurgare curavit. Cum itaque præfatus Leo Papa pastoralis sui regiminis cura, ad diversarum Provinciarum Episcopos, epistolarum suarum dirigeret scripta, inter ceteros huic beatissimo Viro Toribio, tunc temporis Asturicensi Episcopo, quamdam epistolam, universos errores Priscillianistarum sexdecim capitalis continentem, destinare curavit, in qua sic eum alloquitur.

3 Leo Episcopus Toribio Asturicensi Episcopo Salutem. Quam laudabiliter pro Catholice fidei veritate movearis, et quam sollicite Dominico gregi devotionem officii pastoralis impendas, tradita nobis per Diaconum tuum, fraternitatis tuæ scripta demonstrant : quibus notitiæ nostræ insinuare curasti, qualis in regionibus vestris, de antiquæ pestilentie reliquiis, errorum morbus excesserit. Nam et epistolæ sermo, et commonitorii series, et eloquii tui textus eloquitur, Priscillianistarum foetidissimam apud vos recaluisse sentinam. Nihil est enim sordium in quoracumque sensibus impiorum, quod in hoc dogma non confluerit : quoniam de omnium terrenarum opiniorum luto multiplicem sibi facem commiscuerunt, ut soli totum biberent, quidquid alii ex parte gustassent. Denique universæ hæreses, quæ ante Priscilliani tempus exortæ sunt, diligentius retractentur, nullus pene invenietur error, de quo non traxerit impietas ista contagium : quæ non contenta eorum recipere falsitates, qui ab Evangelio Christi sub Christi nomine deviarunt, tenebris se etiam paganitatis immersit, ut per magicarum artium profana secreta et mathematicorum vana mendacia, religionis fidem morumque rationem in potestate demonum et effectu siderum collocaret. Quod si et credi liceat et doceri, nec virtutibus præminum, nec vitis pœna debebitur : omniaque non solum humanarum legum, sed etiam divinarum constitutionum decreta solventur : quia neque de bonis neque de malis actibus ullum poterit esse iudicium, si in utramque partem fatalis necessitatis motum mentis impellit, et quidquid ab hominibus agitur, non est hominum, sed astrorum. Ad hanc insaniam pertinet prodigiosa illa totius humani corporis per duodecim cœli signa distinctio, ut diversis partibus diversæ præsideant potestates : et creatura, quam Deus ad imaginem suam fecit, in tanta sit obligatione siderum, in quanta est connexionem membrorum. Merito patres nostri, sub quorum temporibus hæresis nefanda prorupit, per totum mundum instantèr egerunt, ut impius furor ab universa Ecclesia pelleretur : quando etiam Principes mundi ita hanc sacrilegam amentiam detestati sunt, ut auctorem ejus et plerosque discipulos legum publicorum ense prosternerent. Videbant enim omnem eorum honestatis auferri, omnem conjugiorum copulam solvi, simulque divinum jus humanumque subverti, si hujusmodi hominibus usquam vivere cum tali professione licuisset. Et profuit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati : quæ etsi Sacerdotali contenta iudicio, eminentas refugit ultiones ; severis tamen Christianorum Principum constitutionibus adjuvatur, dum ad spiritale nonnumquam recurrunt remedium, qui tinent corporale supplicium. Ex quo autem multas provincias hostilis occupavit irreptio, et executionem

legum tempestates interclusere bellorum : ex quo inter Sacerdotes Dei difficiles commeatus, et rari creperunt esse conventus ; invenit ob publicam perturbationem secreta perfidia libertatem, et ad multarum mensium subversionem his malis est incitata, quibus debuit esse correctæ. Quæ vero illic aut quanta pars plebium pestis hujus aliena est, ubi (sicut caritas [vestra] indicat) letali morbo etiam quorundam Sacerdotum corrupta sunt [corda] ; et per quos opprimenda falsitas et defendenda veritas credebatur, per ipsos doctrinæ Priscilliani, Evangelium subditur Christi ; ut ad profanos sensus pietate sanctorum voluminum depravata, sub nominibus Prophetarum et Apostolorum, non hoc prædicetur, quod Spiritus sanctus docuit, sed quod diaboli minister inseruit. Quia ergo dilectio tua fidei, quantum potuit, diligentia damnatas olim opiniones sedecim capitulis comprehendit ; Nos quoque strictim omnia retractemus, ne aliquid harum blasphemiarum aut tolerabile videatur aut dubium. *Hic sequuntur sedecim Capitula ; post quæ sic :*

4 Habeatur ergo inter vos Episcopale Concilium, et ad eum locum, qui omnibus opportunus sit, vicinarum provinciarum conveniant Sacerdotes, ut secundum ea, quæ ad tua consulta respondimus, plenissimo disquiratur examine, an sint aliqui inter Episcopos, qui hujus hæreseos contagio polluantur ; a communionem sine dubio separandi, si nefandissimam sectam per omnium sensuum pravitates damnare noluerint. Nulla enim ratione tolerandum est, ut qui prædicandæ fidei suscepit officium, is contra Evangelium Christi, contra Apostolicam doctrinam, contra universalis Ecclesiæ symbolum, audeat disputare. Quales illic erunt discipuli, ubi tales docebunt Magistri ? Quæ illic religio populi, quæ salus plebis, ubi contra humanam societatem, pudoris sanctitas tollitur, conjugiorum fœdera auferuntur, propagatio generis inhibetur, carnis natura damnatur, contra verum autem Dei veri cultum Trinitas deitatis, negata personarum proprietate, confunditur ; anima hominis divina essentia prædicatur, et eadem ad diaboli arbitrium carne concluditur ; Dei filius per id quod ex Virgine ortus, non per id quod ex Patre natus est, Unigenitus prædicatur : idemque nec vera Dei proles, nec verus Virginis partus asseritur ; ut per falsam passionem, mortemque non veram, mendax etiam Resurrectio resumptæ de sepulchro carnis habeatur ? Frustra autem utuntur, Catholico nomine, qui istis impietatibus non resistunt. Possunt hæc credere, qui possunt talia patienter audire. Dedimus itaque litteras ad Fratres, et Coepiscopos Nostros Tarraconenses, Carthaginenses, Lusitanos, atque Gallicianos, eisque Concilium synodi generalis indiximus. Ad tuæ dilectionis sollicitudinem pertinebit, ut nostræ ordinationis auctoritas, ad prædictarum provinciarum Episcopos deferatur. Si autem aliquid (quod absit) obstiterit, quo minus possit celebrari generale Concilium, Gallicie saltem in unum conveniant Sacerdotes, quibus congregatis Fratres nostri Idatius et Ceponius imminebunt, conjuncta cum eis instantia tua, quo citius vel provincie diu coacta remedium tantis vulneribus adferatur. Data xii Augusti, Alipio et Ardebure vv. cc. coss. Pontificatus Leonis anno viii, hoc est, æra cccc.lxxxv.

5 Quæ epistola accepta, protinus Romani Pontificis mandata ad debitum executionis fastigium perducere destinavit : ex quo aliqua Concilia in totius Hispaniæ finibus indicta, sacrilega Priscillianistarum dogmata condemnarunt, et Beatissimi Leonis doctrinam ut Catholicam, et ab universalis Ecclesiæ capite dimanantem, totis visceribus amplexi sunt. Quo evenit, ut per aliquam temporis

D
EX MS.
at per bella
innovatum :

præscribitur
Concilium.
E

scelera
hæreseos
enumerantur.

F

Concilia
congregant.

Aris intercapedinem flagitiosa hæreticorum perfidia delitesceret.

G Cum vero ad Episcopatus apicem, post S. Dietinii obitum, fuerat assumptus, ipso adhuc renuente, Asturicensem Cathedram adscendit quidam ipsius Ecclesiæ Diaconus, Rogatus nomine, qui per varias humane conditionis cantelas, infolam tantæ dignitatis ambierat. Sed dispositione divina Turibius illius Diaconis machinamenta confregit, ex quo taliter in sancti viri odium debacchabatur Rogatus, ut quocumque tempore se offerebat occasio, illico infidum animi involueram pericula. Sed obstinatione devictus, et invidiæ irritamento protractus, ad majora scelerum pervenit commina: ideoque sanctissimum Episcopum falso de gravi crimine irreverenter accensavit. Qui ut crimen dilueret, suamque innocentiam publice demonstraret, in Deum oculos convertens, et Exurge Domine, et dissipentur inimici clamitans, carbonem ignis propriis manibus apprehendens, et in rochetto involvens, sic per Ecclesiæ ambitum totum illum Davidicum psalmum intonans, perustravit, nec in rochetti albedine aliquid non solum læsionis, imo nec maculæ signum

est inventum ignis ardentis. Tanto miraculo omnes confusi, Rogatus imposturam confessus, protinus, ut alter Judas, crepuit medius. Turibius agens gratias Deo in posterum ad opera caritatis animum convertit, sperans donec ejus appareret expectatio.

7 Denique bonis operibus insudando, obiit xvi Kal. Maii, exultantibus Angelis, terra lugente, cœlo gaudente. Ejus sacrum corpus post ejus obitum divina fecit, Christo operante, miracula. Non solum enim in vita signorum gloria inclytus extitit, sed etiam post mortem, virtutibus maximis et miraculis gloriose refulget. Precamur igitur te, Pater venerande, rogamus Præsul inclyte, obsecramus Confessor egregie, Beatissime Turibi, quatenus nobis peccatoribus famulis tuis, adhuc in exilii peregrinatione laborantibus, semper subvenias, preces nostras semper exaudias, afflictionem videas, pericula tollas, postulata concedas, animas nostras salves, et post transitum nostrum cum Rege æterno Jesu Christo, Salvatore nostro æternaliter regnare facias; Concedente eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum. Amen.

EX MS.

Diacono ambitioso resistit

accusatus ignem rochetto involvit

mortuus claret miraculis

invocatur.

B

O. H.

DE SANCTO VASIO, MARTYRE SANCTONENSI IN GALLIA.

CIRCA ANNUM D

Cultus sacer :

conventum vita ex Beccaria Sanctonensi :

1 Joh. 2, 15

Antiqua apud Aquitanos urbs Santonensis est, ubi plures Sanctorum tabulis adscripti reperiuntur illustres heroes, inter quos, circa annum Christi quingentesimum, floruit et occubuit Christi Martyr Vasio; ejus celebris fit memoria in Ecclesia Sanctonensi hoc xvi Aprilis, ad quem diem in illius Ecclesiæ Crenario, Pictavi in officina Marnesiorum fratrum anno mxxxviii impresso, præscribitur illius festiva veneratio, et hæc de Vita ejus recitantur Lecturæ.

2 In urbe Nantonica, quidam juvenis, Vasio nomine, claris parentibus natus est, qui divitiarum multarum fuerant possessores, quæ omnia suo filio Vasio reliquerunt. Juvenis autem suæ potestati relictus, sancti conventum Ecclesiæ frequentare cepit assiduus. Ibi divinis intentus colloquiis, audivit monita Apostoli dicentis: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: quoniam qui diligit mundum, non est caritas Patris in eo.

C Quod vir sanctissimus nequaquam surda aure præteriens, cuncta quæ pretiosa habebat vendens, cepit pauperibus erogare: ingenteinque familiam faciens ingentem, vinculo solvit servitutis, et benignè multis donavit numeribus. Quod moleste ferentes ejus cognati, qui ei ab intestato successuri erant, capitali eum odio prosequeretur, quod hereditate (eam pauperibus largiendo) illos privaret. Ea propter in sancti viri necem conspirarunt, subornatisque cruentis ministris curarunt, ut occideretur: quod et factum est. Ceterum Vasio, terrena illis possessione relicta, cœlestem adeptus est.

3 Hæc ex dicto Breviario Santonensi ad xvi Aprilis: quo etiam die celebratur ejus memoria in MS. Florario Sanctorum, MS. Martyrologio Carthusiæ Ultrajectinæ, et in Auctario Usuardi per Grevenum Carthusianum Colonicensem. Ast die sequenti xvii Aprilis longo eum prosequitur elogio Suassius in Martyrologio Gallieno. Acta martyrii damus ex duplici MS. Ultrajectino, scilicet Carthusiani monasterii et Ecclesiæ S. Salvatoris, et potissimum ex MS. Bodecensi Canoniorum Regularum in ducesi Paderbornensi, in quo omnia luculentius continentur cum hoc titulo: Incipit passio S. Vassii, quæ est xvi Kalendas Maii,

sive xvi die Aprilis. Scribitur autem S. Vasio, etiam Vasio, Vassius, Wassius et Bassius.

ACTA MARTYRII Ex iii codicibus MSS.

In tempore illo, dum Ariana hæresis Gothorum pulset, et terram Galliarum sua perfidia occupasset; erat quidam vir religiosus in pago Sanctonico, nomine Vassius, ortus genere Senatorio: cujus parentes fuerunt valde nobiles, reliquerunt quoque ei divitias multas, aurum argentum et cetera innumerabilia. Cum hic ingrederetur ecclesiam, audivit Apostolicam sententiam explicatam ita intonantem: quia divites incidunt in tentationes et laqueum diaboli. Tunc ille reversus in semetipsum, non ut surdus auditor, intelligens mente quæ devotus impleveret, cœlesti repletus gratia, venit ad domum suam: cepitque vir beatissimus omnia sua pauperibus erogare, et omnem familiam suam laxare liberam, committens se totaliter cultui divino: deinde illuminatus cœlesti fulgore orabat pro indulgentia populi.

2 In his diebus erat quidam vir de a vicinis suis, Proculus nomine, vocavitque filios suos, ex quibus unus vocabatur b Naumaneus, qui dixit illi: Audi vi de hærede tuo Vassione, quod omnia sua c per suam stultitiam pauperibus dispergere non cesset, et tibi qui heres ejus, nihil reservet: et jam non est amplius super, nisi unus ager ubi manere videtur. At illi respondens filius ait: Si vis ibo, et stultissimum Vassione ejiciam de hereditate parentum meorum. Placuit quoque sermo Proculo patri ejus. Cognita autem Naumaneus voluntate patris sui, venit ad Dei famulum, et dixit ei simulate: Frater Vassio, nonne tu heres meus debes esse? et increpavit eum cur facultates suæ per diversos populos vendundarentur. Cui vir Dei respondit: Tu de hereditate patrum tuorum fac quod vis: ego de hereditate mea cœlestem Regem faciam heredem. At ille respondit: Ego legem habeo, et secundum legem hodie te ejiciam de hereditate patrum meorum: iratus

S. Vasio nobilis et dives,

1 Tim. 6, 9

sua bona dat pauperibus : F

"

b c

patitur insidias

ejicitur e suis bonis :

tus

A tus quoque ei, cum fustibus et contumeliis de domo sua eum ejecit.

d
Alarici Regis
mandato
restituendus
in integrum,

3 Sed dum hoc per suam perfidiam factum fuisset, Vassius confidens in Domino, *d* ad Alaricum Regem Gothorum, qui tunc temporis regioni Aquitanorum præerat, perrexit; et omnes injurias, quas a Proculo et filio ejus pertulerat, intimavit. Cumque ejus verba Rex clementer audisset, et quia Deus eum ubique protegebat; iratus valde contra Proculum, jussit Noturium cursim litteras conscribere: et dedit eas Vassioni, et præcepit eas ferre Proculo, ut omnem hereditatem ei redderet. Dixit iterum Rex ad beatum virum: Per Dominum meum juro, si omnia tibi, sicut in his apicibus insertum est, a Proculo impleta non fuerint, et tu iterum pro hac re meis conspectibus comparueris, ego in ira mea vindicabo omnes injurias tuas, et mittam servos meos, qui eum interficiant, et omnia tua tibi restituent. His peractis vir Dei Vassius, egressus a Regis præsentia, venit ad Proculum, et ostendit ei litteras Regis. Cumque eas revolvisset, dixit crudelissimus Proculus ad Vassionem: Propter te modo habemus offensum Regem: sed ego faciam, ut actus nostros amplius Regi non renunties. Tunc vir Dei Vassius repletus Spiritu sancto ait: Ego non
13 sum magus, sicut asseris, sed Dominum meum Jesum Christum tota mente semper dilexi: tu autem et filii tui, sicut lupi rapaces hereditatem meam præoccupasti.

incurrit majus
odium:

suspensus dire
torquetur,

4 Ad hæc tyrannus Proculus respondit: Si adhuc stultus iste in conspectu meo steterit, omnes nos in furorem convertet. Tunc jussit ministris suis, ut eum alligarent, et suspensum tormentis afficerent, faculasque ardentes ad latera ejus apponerent. At vir Dei confusus in Domino, omnia quæ illata sibi fuerant, patienter sustinuit: erat enim plenus Spiritu sancto. Tunc furens Proculus crudelissimus, vocavit filium suum Naumancium, et dixit ei: Quid tibi videtur de homine isto, quia nulla ei tormenta prævalent? Naumancius respondit: Videtur ut eas, et postules ei veniam, ut tribuat mihi indulgentiam: dicesque quod omnes agros suos ei restituam crastina die. Tunc iniquissimi in sinistram partem acceperunt consilium iniquum, ut quando ei reddere debuissent agrum, tunc eum interficerent. Cumque misisset taliter diabolus in cor Naumancii, ad virum Dei, ubi clausus in custodia tenebatur, venit: et narravit ei omnia, quæ pater suus mandaverat. Tunc beatissimus Vassius respondit ei: Grata
C ago Deo meo, quia quod mihi promittis reddere modo, modico tempore possidebo in hac vita, tamen in æternum possessurus ero. In hoc namque tempore pauca est possessio mea: non enim habeo unde tibi reddere possim tuas assignaturas: sed tamen non dubito de Dei misericordia. Veniam namque crastina die, et reddam tibi assignaturas tuas propter agrum, quem mihi redditurus es. In crastina autem die venientes ad agrum, sanctus vir Dei Vassius, genu flexo ad Naumancium dixit: Redde mihi agrum meum indeficientem, quem possideam in æternum. Tunc iniquissimus Naumancius extracto gladio amputavit caput ejus: ceteri vero hoc videntes dixerunt: O beatum virum, in quo Spiritus sanctus semper erat, et pro caducis accepit regna æterna.

et variis dolis
circumventus

occiditur
capite am-
putato:

corpus nequit
alio transferri

5 Eadem hora præfatus Naumancius impius jussit servos suos, ut levarent corpus ejus, et in abdito loco projicerent, ubi nullus hominum illud potuisset

invenire. Tunc ministri ejus levantes sanctum corpus, et ab hora nona portantes illud usque dum illucesceret; mane facto lassabundi et nimium fatigati, viderunt se in ipso loco esse, unde Sancti ac Beatissimi corpus levaverunt. Dixit quoque unus ex eis: Quid faciemus, quoniam nec stare nec ambulare valemus, ubi est iter quod fecimus. Et dixerunt ad invicem: Vere famulus Dei erat iste. Relinquentes vero corpus suum, reversi sunt ad Naumancium. Ille autem ut eos vidit, letatus est et ait ad illos: Quid fecistis? At ille respondentes dixerunt: Per totam noctem rotantes ambulavimus, et nihil itineris perficere potuimus, sed in eodem loco, ubi eum levavimus, ibi et deposuimus. Sed infelix Naumancius in iram conversus, Post hæc omnia, dixit, ego ibo, et faciam ignem copiosum, et ibidem corpus ejus concremari faciam. Eadem vero hora ingressus locum cremandi corpus miserabilis
D
EX MSS.
neque cremari
interfectore
ejus misere
extincto.
E
cui vita perderet: ut omnes cognoscerent crudeli morte necari, qui talem virum necaverat; et digne perpetua in gehenna cruciandus traderetur.

6 Erat denique vir in tempore illo nobilis et religiosus, nomine Franco, qui ipsum corpus pretiosi Martyris summa cum diligentia linteaminibus composuit, et sic prope fluvium *e* Carontonis, juxta viam publicam, in sepulcro cum hymnis et laudibus deposuit, et pariter dignum composuit tumulum. Post multum vero temporis cum merita sancti viri et virtutis opinio ad ejus tumulum percrescerent, a quacunque infirmitate quis detineretur, veniens ad tumulum ejus mox sanatus est. Longum est narrare mirabilia Dei, quæ per servum suum operari dignatus est. Quo cognito Pontifex, qui a Rege Francorum apud Santones Episcopatum acceperat, quod multa mirabilia Deus ibi ostenderet; initio consilio cum civilibus, et ibidem totam noctem in Dei laudibus peregerunt, et super ipsum corpus sanctum dedicaverunt *f* ecclesiam, et ibi Abbatem cum monachis ordinaverunt: et semper usque hodie multa
sepelitur,
e
claret miraculis,
ecclesia cum monasterio erigitur,
f
l'

ANNOTATA.

a MS. Bodev. de civilibus suis.

b Ibidem, Naumatius, fortasse Naumachius.

c MSS. Ultrajectina, pia stultitia, forsitan legendum, præ stultitia.

d Alaricus Rex Visigothorum regnavit ab anno 484, usque ad annum 507; quo anno in pugna cum Chlodoveo i Rege Francorum devictus et occisus est.

e Carontonus defluit per Santonicam regionem, et urbem Santonum alluit.

f Ad dextram ripam Carontoni, versus castrum Tailleburgum: et sub hujus Archipresbytero est Parochia cum Prioratu S. Vasii, vulgo Saint Vaize: cujus Patronus est Abbas Cellensis apud Pictavienses.

DE S. PATERNO EPISCOPO ABRINCENSI ET S. SCUBILIONE SOCIO, IN HODIERNA NORMANNIA.

GIRCIAN.
DUX

Sesciacum
monasterium ;

non est in
Gurscha
insula,

sed est
parochia
S. Paterni,

subiecta
Abbat S.
Michaelis
in Monte.

natus S. Pa-
ternus circa
an. 480,

Presbyter
ord. natus
circa 510

Episcopus
circa 542,

mortuus cir-
ca an. 580,

Abrincens, in Lugdunensi secunda Provincia urbe
Episcopalis, sub Archiepiscopo Rotomagensi in
hodierna Normannia inferiore, haud procul ab
Oceano et Britannia Armorica sita, hoc die
seculi nostri cultu honoratur S. Paternus, qui seculo Christi
seculo de Episcopus fuit, et Abbat Sesciacensi assumptus.
Ubi Sesciacum, nonnullis Seisciacum, situm sit
non aequè liquet. Arturus au Monstier in Neustr a pia
pag. 67 arbitratur insulam maris vicinam Constantino
pago, antiquis Caesariam, nunc Jersey seu Gersy die-
ctam et cum parva insula G. rnesia, dominio Regis
Anglor subiectam. Verum obstant Acta, in quibus di-
cuntur SS. Paternus et Scubilio eam tituisse in quan-
dam inulam ire, sed ab ea mente revocati Sescia-
cum e contulisse : ubi nunc postmodum sepulti sunt.
Nos omnibus consideratis opinamur nomen Sesciacum
abolutum, in eiusque locum successisse paro-
chiam S. Paterni, ob cuius reverentiam Decanatus S. Paterni,
inter alias diocesis Constantiensis Decanatus, suam est
nomenclaturam sortitus, licet sub se contineat Grunvil-
lam, exheredam ad mare unitam, a qua versus Abrin-
cus parum distat dicta parochia S. Paterni, vulgo S.
Parr appellata. Ordericus Vitalis lib. 13 *Historia Ec-
clesiastica* ad annum 1137 tradit apud S. Paternum
fortissimum munitionem fuisse, a quodam Richardo,
cognomine Silvano, congregatis undecimque latio-
ribus firmatum : et vicum S. Paterni contra ipsum a
cohorte militum igni traditum. Dictam parochiam
S. Paterni a Richardo a Duce Normanniae subiectam
esse Abbat S. Michaelis in Monte, traditur in Neus-
tra pia, ab eoque iure paternitatis suos Parochos acce-
pisse. Addit Mabillon in notis ad supplementum, secul. 1
quo ibi videntur usque hodie cenotapha SS. Pa-
terni et Scubilionis, idemque anno Domini 1664,
1 Septembris inventum esse corpus S. Gaudii Ebrai-
ensis Episcopi, de quo equus ultima Januarii, unde
omnino loci celebritas confirmatur.

2 Fuerunt SS. Paternus et Scubilio contemporanei
cum S. Benedicto Abbat Casinensi, et ut ipse potissi-
mum in Italia, sic hi per vicinas dioceses infra numera-
tas, varia monasteria condiderunt. Nati sunt ambo circa
annum cccc. lxxx, quod idem de S. Benedicto censui-
mus : Scubilio forsitan ante dictum annum, at post eum-
dem S. Paternus. Confluxerunt horum animi in monasterio
Eusione in diocesis Pictariensi : ex quo in pagin
Constantinum discesserant, et ante prefatum Sesciacum
incoluerunt. S. Paternus in Presbyterum consecratus est
a Leontiano Episcopo Constantiensi, forsitan circa annum
x aut xvi supra quingentesimum, quo tempore dictus Epi-
scopus florebat. Preerant autem Paternus cum Scubi-
lione in erectione variorum monasteriorum, usque dum
septuagenarius in Episcopum Abrincensem est assump-
tus. Habuit accessorem Aegidum, qui anno dclxvii
Concilio Aurelianensi subscripsit, cui videtur successisse
circa annum dclii, ac dein circa annum dclxi Concilio
Parisiensi in interfuisset, tandemque anno dclxv diem
extremum obisse xv aut xvi Aprilis. Fuerat tunc Pas-
cha celebratum die v Aprilis, cyclo Lxxxv Solis xiv
littera Dominicali D. Proxima autem a Paschate die
S. Paternus discessit Sesciacum, et morbo correptus est,
a quem S. Lauto Episcopus Constantiensis accessit,
morbo ignarus, atque cum agro per octo dies mansit, ad-
fuit moribondo, ejusque exequias peregit : quando et
corpus S. Scubilionis, eodem tempore defuncti, ablatum
est, et una cum corpore S. Paterni sepulchrum. Carolus
le Coigne in Annalibus Ecclesiasticis Francorum rejicit
obitum utriusque in anno dclxi. quod eo anno li-

tera Dominicali G, decima sexta dies Aprilis incide-
rit in feriam secundam. Verum in Actis nihil horum
dicitur. Cepit altera die Pascha agrotare, ergo dicto
anno, quo Pascha celebratum est xxv Martii, per tres
integras hebdomadas ager ante obitum decubuit, et, quod
non colligitur ex Actis : si id aliunde constaret, vel
saltem scriberemus quo fundamento dicitur Sanctus obisse
xvi Aprilis Feria ii, libenter in istam sententiam con-
cederemus.

3 Vita S. Paterni, in qua res gestae S. Scubilionis
continentur, edita est a Laurentio Surio, qui censet eam
satis fideliter, sed valde obscuro stylo conscriptam,
itaque in gratiam lectoris orationem aliquanto Lati-
niorem reddidit. Nos eam primogenia phrasi datus in
pluribus MSS. repetam, scilicet Trevirensi S. Mari-
miani, Rotomagensi ecclesiae S. Viviani, Divionensi
Bibliothecae Domini Consilarii de Rojer, et alio Sere-
nissime Christianae Reginae Sueciae signato num. 528,
et in his duobus erat integer Prologus Fortunati, qui
in ultimo codice Episcopus dicitur. Habemus praeterea
eundem Vitam, sed stylo magis obscuro, ex MS. Bo-
decensi apud Paderbornenses, ut videatur Surtius simili
usus apographo. Eundem Vitam, sed valde contractam,
edidit ex codicibus MSS. Lucas Acherius in Actis
Sanctorum Ordinis S. Benedicti seculo i pag. 152,
postea autem integram ex MS. Domini d'Herouval in
Supplemento ejusdem seculi pag. 1100 adjecto sub finem
tom. 2. Verebat eodem seculo sexto Venentius Honorius
Clementianus Fortunatus, qui relicto natali solo ex Ita-
lia in Galliam venit circa annum dclxi et multis Epi-
scopis admodum curis extitit, et Pictarii unde oriundus
erat sedem fecit, ac postmodum Episcopus fuit. Extant
hujus duo poemata ad Paternum, quem Brewerius, et
hunc alii seculi putant sanctum Episcopum Abrincen-
sem catitasse : quod non satis liquet : saltem in titulo
nusquam inscribitur Episcopus, sed in priore, quod ex-
tat lib. 3 cap. 32, dicitur Abbas, quem ut talem non
potuit agnoscere, maxime ut illi tunc seni codicis emen-
dationem offerret. Potuit potius scripsisse ejus Vitam,
aut ab alio scriptam emendasse, etiam antequam Epi-
scopus Pictariensis crearetur.

4 Antiquam venerationem exhibitam fuisse SS. Pa-
terno et Scubilioni, indicat Martyrologium S. Hiero-
nymi, in illustri ad Sequanam fluvium monasterio Fon-
tanelensi a S. Wandregisilo extracto auctum : ex quo
descriptum fuit apographum Lucense, a Francisco Maria
Florentino cum illustribus Notis illustratum : in quod
ad xv Aprilis ista verba leguntur intensa : Depositio
S. Paterni Episcopi et Scubilionis Abbatis. Quae de
his Sanctis sumi, non potest dubitari. Excudimus ad to-
mum 2 Martii Martyrologium genuinum Bede ex octo
codicibus MSS. e quibus sunt duo ex MSS. Tornacensi
et Lactensi, in quibus ad hunc xvi Aprilis ista legun-
tur : In pago Constantiensi depositio S. Paterni
Episcopi et Confessoris. Est non solum Sesciacum,
ubi depositus est, sed etiam urbs Episcopalis Abrincensis
in pago seu jurisdictione Constantiensi. Eundem ad
dictum diem xvi Aprilis referunt MS. Martyrologium
Bruxellense S. Gudulae, Molanus et alii cum Marty-
rologio Romano. Saussains utrumque magno elogio, et
Actis Surianis desumpto, exornat, arbitratus eam al-
tero die Paschatis, ad sedes supernas vitaeque im-
mortalis gaudia translato, et quidem die xvi Aprilis,
quod sub regno Childelberti solum contigit anno dclviii
et dclxix, et post ejus regnum anno dclxi, quos annos
non posse assignari illius morti ex supra dictis constat.
Observant Saumarthani in Episcopis Abrincensibus
complures

Vita ex
MSS datur,

a Fortunato
Scripta ;

aut saltem
emendata :

cultus 1

et v. April

A complures, in diœcesi Abrincensi ac in Constantiensi, basilicas Deo sub auspiciis Paternidicatas esse : et in ecclesia S. Paterni adhuc jicere SS. Paternum et Scubilionem, quotidianis mirandis celebres. At Saussanus tradit S. Paterni corpus, ne Danie le prædationi pateret, in Aquitaniam transvectum, Volodni Biturigum conditum esse in proprii nominis basilica, in qua hodie, quemadmodum toto in Abrincensi Præsulatu, sacra ejus memoria celebris cultu debito condecoratur. Nam deinde corpus reductum sit, an utroque loco aliqua ejus reliquie asserventur, ipsi inter se disquirant, qui possessionem prætentant. Colitur in ecclesia et diœcesi Abrincensi S. Paternus Episcopus et Confessor officio Ecclesiastico sub ritu duplici secunda classis. Huic urbi proxime adjacet parochia, vallis S. Paterni dicta, mari vicina.

5 In MS. Florario Sanctorum et Auctario Grevenii ad Usuardum dicitur Episcopus Pictaviensis, qui melius in Litaniis Pictonicis invocatur S. Paternus Episcopus Abrincensis, et Custanens de la Rochepozay Pictavorum Episcopus, in suis ad dictas Litanas notis, elogium ejus habet pro xvi Aprilis. In urbe Aurelianensi est ecclesia Parochialis S. Paterno dicata, uti etiam apud eosdem Aurelianenses aliquis Prioratus Ordinis S. Benedicti. In Cenomanensi urbe construxit S. Aldricus Ecclesiam S. Stephani, et in sinistra parte Ecclesie tertium altare consecravit, et in eo posuit reliquias S. Paterni et aliorum Sanctorum. In diœcesi etiam Cenomanensi haud procul Alençonio est parochia S. Paterni et Prioratus S. Paterni. Ferrarius in Catalogo generali, urbi Arantoni prope Arantionem adscribit ad hunc diem etiam S. Paternum Episcopum : sed qui non est alius a S. Paterno Abrincensi, ubi hunc Gallie Aranche et Orange non satis distans. Sicut etiam SS. Paternus Episcopus Abrincensis et Scubilio Albas inscripti Martyrologiis Benedictinis Wionis, Darganii, Menardi et cum longissimo encomio Menologio Buccini. Vitam etiam ejus, ut diximus, miscuit Acherius Artis Sanctorum Ordinis S. Benedicti : sed in Induce Sanctorum ante primum tomum non præfixit asteriscum eoq̃ significavit eum a se non a multis inter germanos S. Benedicti alumnos, quod ex supra dictis satis loquet.

6 Alia controversia occurrit an S. Paternus, a variis relictus ad diem xxiii Septembris, sit dictus Episcopus, de quo hic agimus. Martyrologium MS. Usuardi, quod Parisiis asservitur in monasterio S. Germani de Pratis, ubi is vixit et scripsit, ista habet : In territorio civitatis Abrincæ, S. Paterni Episcopi et Confessoris. Eadem habetur in antiquo MS. nostro, sub nomine Beate ante sexcentos annos exarato ; et in MS. Ultrajectino Ecclesie S. Mariæ, ante quingentes annos conscripto. Verum quia Sesciacum monasterium, in quo cuncti S. Paternus Episcopus Abrincensis, fuit in diœcesi Constantiensi, passim in aliis MSS. Usuardi legitur : In territorio civitatis Constantiæ S. Paterni Episcopi et Confessoris. Ita etiam habent Bellinus, Molanus, Maurolycus, Galesinus et passim alii, cum Hagiologio Franco Gallie, ex antiquo Martyrologio Philippo Labbe edito. In MS. Germanico Canisii subjunguntur ista : Item S. Scubilionis Confessoris, et discipuli S. Paterni Episcopi. Quæ eadem de utroque leguntur apud Grevenum in Auctario Usuardi : et cum aliquanto majore elogio de S. Paterno in MS. Florario. Hæc latius deducta sunt, quod citato Usuardo ista ad dictum xxiii Septembris leguntur in hodierno Martyrologio Romano : In territorio Constantiensi S. Paterni Episcopi et Martyris, et notis ista adduntur : Ponitur hic primus ejus Sedis Episcopus in Tabulis Ecclesie Constantiensi, quas descripsit Demochares libro de Sacrificio Missæ. Verum humanum est, subinde inter multa studia memoriam obriui, et in nonnullis aberrare. Eadem Catalogus Episcoporum Constantiensium apud

Democharem lib. 2 pag. 39, et numerantur Episcopi LXXII absque ullius Paterni mentione ; primi autem sunt Ercopolus, Exuperantius, Leonatus, Pessessor, etc. Idem etiam referuntur a Claudio Roberto et Sammethanis in Gallia Christiana, nec amoverunt Paternum ; ejus etiam nulla mentio fit in Breviario Constantiensi, quod habemus idem anno MDLX creatum. Saussanus ad dictum xxiii Septemb. ista de urbe Paterna scribit : Eodem die in agro Constantiensi repositio S. Paterni Episcopi Abrincensis et Confessoris, ejus colitur beatus transitus die xvi Aprilis.

VITA

Auctore Fortunato Episcopo

Ex variis codicibus MSS.

PROLOGUS.

Domino sancto et meritis venerabili, toto sinu pectoris amplectendo in Christo Patri, a Marciano Abbati, Fortunatus humilis. Magnæ caritatis proferit testimoniis, ejus curam in amico nec mors subtrahit post sepulcrum. Nam qui famam [habere] amatoris studet ut post obitum, ipsam memoriam fortiter diligit in defuncto : denique affectus viventis totobilit pectore, quem nec sepultum abstulit oblivio de sermone. Quo voto sollicitante, Pater venerandissime, de B. Paterni opinione tam celebri injungere non distulisti, a nobis aliqua loquente pagina promulgari. Qui certe vir Apostolicus nec apud vos absens est in virtute : cum magis sacratis actibus nunc veram vitam possideat, in qua mors non invenit quod extinguat ; nec vis habet ultra quod noceat, cum sub pede Justi potius ipsa succumbat, et conteratur calce, quæ quondam fuerit in timore, confidens illi se supplicem, quia in gloriam plaudentis respicit, quem invasit ; et magis ordine converso b dilicit timere mors mortuum. Quod opus, c licet impar ad istud, quia tu mihi commiseris, tamen ad obediendum libentissime involum et in tua jura transcribam : quia apud diligentem sufficit ipsum velle, si deficit posse : quippe ubi devota est caritas, voluntas major est quam facultas : nam placere vult integre, qui causa obedientiæ etiam suas vires transcendit. Unde quia ultra se tendit et plus quam valet appetit, amor mensuram non habet. Ita quia pro dilectione et in his quæ supra me sunt, debitorem me profiteor, quantum valnero affectum fœnora solvere procurabo : sed tamen et cum solvero, plus debeo : quoniam caritati nunquam totum redditur quod debetur. d Religiosorum hominum gesta predicabilia, sub crescente virtutis profectu adulta, ac venerandis opibus in cumulum sacre benedictionis educta, miraculorum fidelium jam transmissi temporis testimonio sunt declarata, ac vivacibus mentis oculis, et si non teneantur in paginis, affixa : quia extrinsecus advena teste non indiget, qui domesticæ gloriæ documentis excellit. Quia tamen corroboratur grex devotus Pastoris suffragio, quoties præmissarum virtutum ipsius recreatur auditu : e quæ ad nostram notitiam perlata sunt de gestis et conversatione beati Antistitis Paterni, ad profectum audientium, utemque demicare satagimus.

ANNOTATA.

a Marcianus videtur Abbas fuisse Sesciaci aut certe Ansianensis monasterii, de quo mox agitur.

b Adhibetur in MSS. Regine Suerre, felicissimo triumpho.

c In MSS. Divionensi, licet impar adituri, quam materiei commiseris : alibi, licet impar in re ista dicturi

ecclesia illi dicat. c. reliquie asservata.

cultus apud Pictones,

Aurelianenses

Cenomanos

B

et Benedictinos

qui 23 Septembris colitur,

non bene dicitur ab hoc diversus et Ep. Constantiensis fuisse

D
AUCTORE FORT.
EP. EX MS.

u

E

h

c

d

P

e

AUCTORE
FORT. EP.
EX MSS

- A dicturi, quam ante mihi commiseris : ut sensus clarus haberetur, dandum aliquid conjecturae fuit.
d Hinc incipit Prologus in MSS. Trevirensi et Bodecensi, uti apud Surium : Acherius pro hominum, legit, Actuum.
e Sequentes lineae sunt in MS. Bodecensi.

CAPUT I.

Ortus, vita monastica in patria et Constantino pago.

Paternus
pie educatus

a

b
fit monachus,

B

c

SS. Paternus
et Scubilio

d

in pagum
Constantinensem
descendunt :

f

g

Sesclaci

h

C

idololatrias
docent fidem
Christi :

ollas et cacabos
everunt,

ad martyrium
subeundum
parati :

punitur mulier
in eos
contumeliosa,

Sacratissimus igitur Paternus Pictavus, civis Aquitanicae regionis, juxta seculi ordinem generosis parentibus et exterius in administratione publica olim occupatis procreatus, sanctis moribus institutus est. Ille a Julia matre, a fere sexaginta annorum vidua, nutritus; celesti inspiratione a primis infantiae annis maturae vitae frama suscepit, et in monasterio b Enexione jugum Domini culturae monachicum gestaturus (habitu) expetivit. Cui mox ab Abbate suo ad dispensationem cellarii deputatus, in ipso primo gradu dedit indicium, se ad multa gubernanda, distribuenta Domino, Pontificem mox futurum. Cujus mater jam converso infantulo cum tunicam vellet facere, orditam telam casu super e lectum posuit. Quae subrepta ab ave, quae dicitur milvus, et in nidum suum portata, post expleta unius anni spatia reperta est incorrupta : ita ut stamen ejus nec hiemalis imber nec fervor aestivus filo putrescente solverit; sed integra persisterat, ac si tunc fuso torquente de manu lanificae pendula processisset.

3 Dum hinc se ad majorem virtutem ab adolescentibus adhuc annis extenderet, ac terminum periculosae aetatis transiliret, consilio inito cum Scubilione ejusdem cellulae monacho, propter amorem Christi, relictis parentibus, in Constantino d pago se libenter eligerunt fieri peregrinos pari contubernio, solum deportantes Psalterium. Tunc S. Scubilio, licet esset senior, videns S. Paternum suis meritis multum honorandum, ad fratrem sibi coaequandum, suum dimisit pallium. Cui dum in quendam insulam, propter solitudinis amorem, ut ibi procul mundo, Deo proximi vacarent, ire constituissent; ab ea mente revocati sunt f a quodam viro sancto, nobili et timorato, qui rogavit eos ut g Sesclacum se conferrent, ut loci populum a superstitione et idololatria sua converterent, et eum Jesu Christi fidem docerent. Tunc igitur versus h speluncam euntes, invenerunt caecam plebem multam, sua ibi orgia et deorum festa celebrantem : quam hortati sunt zelanter idola relinquere, et Deum verum uti salvi fierent adorare, et baptismum suscipere, propter eum qui fecit eos. Sed maledictus ille populus, malitiose ocludens aures tam sanctis ac salutaribus monitis, eorum sermonem spreverunt, et cum magna contumacia daemoniorum suorum horrenda sacrificia perfecerunt. Nihilominus sanctus Paternus et sanctus Scubilionnientes se signo Crucis, armati constantia et scuto fidei, scipionibus suis everterunt ollas et cacabos, in quibus miseri illi idolorum cultores coquebant carnes, quas simulacris dedicaverant. Non timebant enim viri Dei vitae suae, sed zelo erga Christianam fidem et Dei gloriam animati, cupiebant sanguinem suum pro Jesu Christo fundere. Tamen, quamvis barbara multitudo esset copiosa, et illos posset occidere facile, nihilominus immisit Deus in eam talem horrorem, ut ad suam cavernam uterque redierit salvus et incolumis.

4 Verum attamen est, quod impudica et sine fronte mulier, ut eos pudore afficeret elatis a tergo vestimentis posteriora illis sua monstravit. Quod impune non tulit Deus : quia nates ejus statim ulce-

ribus innumeris putruerunt, quae sanari non potuerunt, nisi petita a servis Dei venia.

5 S. Paternus imprimis erat misericors et elemosynarius juxta posse suum. Nam cum in cellula sua aliquando non haberet nisi medium panem pro se et socio, illum dedit pauperi : unde Scubilio irascens tantisper indoluit, quia incipiebat esurire, et nesciebat unde haberet : nec famem pati permisit : sed esurienti victum impertiit. Nam sine mora k Witherius, prius eorum discipulus, inter jejunia fera, intulit xenia copiosa, et multiplicavit cibaria refectione dilata; ac sic intra horae momentum, id quo indigebant, cum magno gaudio receperunt. Itaque refectione peracta aqualis liquor decrat plurimum illum sitientibus : quia tanto magis caro desiderat pocula, quanto plus saturitas exardescit post escam. Mox in oratione prolusi Christum precantur, ut suis famulis aquam tribuat in deserto, qui dedit in Horeb Israeliticis populis aquam in abundantia de durissima petra. Hinc a divinitatis auribus e vicino exauditis precibus, ut B. Paternus tetigit de baculo humum, fons erupit ab abyso, et ita repente exilivit, ac si Moyses alter virga perforante aquam extraxisset e lapide.

ANNOTATA.

a Surius, jam a duobus annis vidua, at in omnibus MSS. legitur sexaginta fere annorum vidua, quasi ad illum aetatis suae annum vidua eum educavit per 12 aut 15 annos.

b Aliis Enessione, Enexione, Enixione, Hensione, nunc creditur monasterium S. Jovini de Maris esse, diocesis Pictavensis, de quo agendum erit ad Vitam S. Jovini i Junii.

c MS. Rotom. domum.

d Pagus Constantinus, Normanniae pars versus Occidentem ad Oceanum Britannicum, vulgo le Coutantin.

e Alias divisit : quaerit autem hic a Mabillon, cur Scubilio senior, non etiam Paternus, gestaret pallium? et suspicatur quod sicuti apud Graecos novitii non utebantur pallio : sic solos seniores eo uti solitos in Enessione monasterio.

f Aliqua MSS. vir quidam nobilis, amabilis Deo, timoratus, rogavit, alia MSS. vir quidam, nomine Amabilis, Deo timoratus etc.

g In aliis MSS. et Surius Scisciacum, de quo supra egimus.

h Aliqua MSS. vocant receptaculum cavernae, circa sinum montis.

i Aliqua MSS. addunt per anni spatium.

k Surius et 2 MSS. Witheus, MS. Reginae Witheus : aliud MS. Matthaeus.

CAPUT II.

Virtutes, Sacerdotium, et miracula S. Paterni.

Cujus rei crescente fama, vir venerabilis Abbas eorum a Generosus, post triennium ad requirendos monachos, tam bene ad Christum fugitivos, perrexit. Quibus inventis agnoscit S. Paternum in valde arduam vitam conscendisse, ita quod praeter panem et aquam, vel olera sale condita, nulla sumebat edulia. Aspectum vero non solum a feminarum, sed etiam ab amicorum removebat praesentia, ut ab omnibus remotus melius expectaret adventus Angelicos, et cresceret in divinitate, quod deesset in homine. Lectulo numquam utens, lectuaria nesciens, in pluma numquam se reclinans, veste una et eadem die et nocte contentus, pro molli lana hirsuto cilicio se induebat : ut inter horas soporis et quietis non esset requies corporis, et mutato ordine adhuc post perac-

dato in elemosynam
panem,

k

accipiunt
cibos,

et potum ex
fonte excitato,

E

F

u
S. Paternus
a priore
Abbate in-
ventus,

in nimia
vita austeritate,

moderari
eam jubetur ;
tum

A tum diem nox succederet in labore. Quod Abbas suus conspiciens esse ultra propositum regulæ, velut impatientem fræni equum *b* ad moderata revocavit jejunia, imperans ne reclusus esset tam ardue, ut virorum conspectu vel colloquio se fraudaret. Insuper ut cellulas, quas ipse construxerat, *c* vicariis vicibus visitaret. De quo, quia de bonis parentibus esset, tam a Pontifice *d* Leontiano quam civibus testificatum est. *e* Quem in loco commendans, B. Scubilione revocans ad monasterium secum, parvo intervallo ad fratrem redire permisit.

creatur Dia-
conus et
Presbyter :

multa condit
monasteria,
f

7 Dehinc vir Dei Paternus a S. Leontiano Diaconus ac Presbyter factus, quantum dignitate creverat tantum virtutibus se honorabat. Gemellis cultoribus tantum in Sesciaco adolescebat gratiæ fructus de verbi semine genitus, ut fanum profani cultus ereptum hominibus, deputaretur pectoribus, et insensatus locus fieret animalium cultura. Splenca vero, quæ tales accolat excepit, tam nobilis floris odore fragrare cepit, ut velut de patris fundamine matrisque alveolo, cum totius Religiositatis nectare nata atque nutrita, monachorum plurima funderentur examina. Denique per civitates *f* Constantiam, Baiocas, Cenomanum, Abrincas, Rhedones, per eum multa Domino fundata sunt monasteria, cujus dominicis indicis claruit fides per opera, et vita sancta per signa.

reddidit muta
loquelam

8 Itaque in Sesciaco quadam vice *g* Arastes quidam offert ei ancillam suam, in officio linguæ mutam. Tunc sanctus vir, puellæ labiorum loca manu contractans, vidit quod nullatenus aperire poterat dentium stricturam. Qui mox benedicens oleum, ubi signavit maxillarum compagines, continuo redierunt, quasi fuissent catenarum fragmenta collisa. Ergo in ore ejus præfatum liquorem ponens, interrogat quid haberet, quod taceret? Ad quæ, quæ muta tacuit, per verba respondit.

columbas a
S. Scubilione
urgulas,

utro secutas
accipit :

9 Item cum de Sesciaco abscessit Abrincas, petiit a Fratre Scubilione, ut duos pullos columbarum, quos ipse nutriverat, secum auferre permetteret. Quod ille negavit, dicens; Pro tua præsentia vel columbarum tuarum reliquias teneam. Cui Paternus ait : Quem plus amant apud ipsum permaneant. Qui cum ad monasterium fere decem et octo milliariorum spatio pervenisset; altera die ibidem duæ illæ columbæ velociter illi occurrerunt, ut itineris ejus, ubi signa non videbant, sequerentur vestigia. Sic B. Paternum, desiderium ejus adimplentes, aves secutæ sunt : si quidem satis dignum erat, quod spirituales virum columbæ sequerentur.

contractas
manus sanat.

10 Apud Abrincas cujusdam Ursi possessoris ancillæ, morbo contrahente, manus se collegerant, nec poterant devolvi : nam fila digitorum erant glomerata. Mox tamen ut orationem B. Paternus explicuit, contractarum manuum se tela distendit : et reddita sanitate cœperunt digiti licia nervorum temperare.

ANNOTATA.

a Ita MS. Rotomag. At MSS. alia tria cum Surio, transpositis verbis vir venerabilis Generosus Abbas. In MS. Bodeccensi deest vox Generosus, in aliis non dicitur nomine Generosus ut possit censerî appellativum, non proprium nomen. Fuit S. Generosus Abbas Ausionensis; sed qui sequenti seculo dicitur vixisse in veteri Lectionario, nisi sit error : quod ad 10 Julii erit examinandum, quo die colitur in monasterio Ausianensi, et in ecclesia Prioratus S. Generosi, vulgo S. Generone, in qua ejus reliquiæ servantur.

b Addunt 2 MSS. per imposita fræni pondera. Surius, imposito quodam fræni retinaculo.

Aprilis T. II

c Dicta 2 MSS. in carro vicibus visitaret.

d Leontianus, in MS. Rotomag. Leontinianus, fuit Episcopus Constantiensis : subscripsit Concilio Aurelianensi anno 509. pro quo in Notis Sirmondi, ex MSS. Remensi et Bellovacensi, legitur : Ex civitate Briovere Leontius Episcopus. Briovere teste Sirmondo, vetus nomen urbis, priusquam ibi Castra Constantia figerentur.

e In MS. Bodeccensi hæc ita amplificatur : Præfatus itaque Abbas, cum Paternum omnibus Fratribus et mundi Principibus satis commendasset, et in eodem quo debebat loco confirmasset; tum Scubilione ad monasterium redire præcepit; et in aliquibus correctum, post modicum tempus, ad fratrem Paternum redire permisit.

f Sunt quinque urbes Episcopales, quarum dioceses intelliguntur : tres in inferiore Normannia hodierna, Constantia, Abrincæ, Baiocæ, iis vicinus ager Cenomannensis, et in Britannia Superiore Rhedones.

g Arroastes etiam et Oroastes scribitur : et Presbyter dicitur et Pastor.

CAPUT III.

Iter ad Childebertum Regem, Episcopatus, Obitus

Hinc fama percurrente, prece multa a Childeberti Regis compulsus est glorioso Regi Childeberto Parisiis in carro cooperto reclusus occurrere. *b* Mantela vico, quidam Puer Milevo nomine, a serpente percussus est quo jam exanimante sanctus vir accessit, ne puer morte interveniente decederet. Itaque facto Crucis signo, et olei liquore perfuso, penetratum venenum tali curavit antidoto. Quo etiam in loco, ad rerum testimonium, in ejus nomine et Christi basilicam condiderunt. Cujus Spiritualem adventum Parisius immundi spiritus agnoscentes, de obsessis corporibus in fugam conversi sunt. Pariter autem qui frigoribus torquebantur incolumes effici meruerunt. Nec morbus ullus illic prævaluit, ubi talis medicus unguenta produxit.

12 Dehinc cum Sacerdos pro pauperum remediis aliquid Regi suggessisset, tunc Childebertus c Crescentiano imperat, ad quem cura publica pertinebat, ut quod ei B. Paternus injungeret, expediret. Quod ille promittens implere, mentitus est : profectusque ad partes Burgundiæ, prædicto sanctissimo nesciente, per biduum Crescentianus erravit excecatus. Crescentianus culpam reminiscens, unde illum tam repente tenebrosus error invaserit, regressus velociter impetrata venia, ut culpa corde exiit, oculos lux intravit, et doctior post cecitatem jussa servi Dei complevit, ut ex hoc crederetur, luminaria mentis magis quam corporis recepisse.

13 Qui cum septuagenarius Abbatis officio cum virtutibus fungeretur, et in cellula sua, quam primum Sesciati ædificaverat, quiesceret, quadam nocte, visus est ei ipse locus claritate magna perfusus, et ad eum venientes in visione qui ad Deum migraverant *d* Melanius *e* Leontianus et *f* Vigor Episcopi, eum per revelationem ordinaverunt Autistitem. Tunc ipse stupefactus, quamvis ea apud se retinens tunc non propalaverit, post tamen declaravit. Nam nec longo intervallo, ad supplicationem tam plebis *g* quam Principis, Abrincis Pastore decedente successit, recusare non poterat quod jam secreta Dei dispensatione portentatum fuerat. Igitur effectus Pontifex ita se in ædificatione ovarum ecclesiarum vel restauratione exercuit, domorum recuperatione succinxit, culturæ utilitate apposuit, pauperum administratione profudit, ut esset in singulis mirabilis et in omnibus singularis. Illud memoriæ non infraudabitur. Cum quadam vice in *h* Tendenaco villa,

D

E

a
Ad Childebertum Regem
vocatus,
b
sanat a serpente ictum,

et alia signa
facit.

c
ob sui neglectum

excecatus
illuminat.

in visione a
3 Episcopis
visus creati
Episcopus :

d e f

ac dein ordinatus Episcopus
Abrincen.

g

AUCTORE
FORT. EP.
EX MSS.
muta loque-
tam reddidit :

A severo comite advenisset, quædam femina, civis Rhedonica, ei in oratione oblata est muta. Tunc a sancto viro oratione completa, statim mulier longa rupit silentia, nec inimico mutitatis servivit diutius. 14 Cum tertium decimum annum vir Dei ageret in Pontificatu, statim altera die Pasche, cum Fratres in Sesciaco visitare cuperet, in infirmitatem irruit, pariter autem Scubilio, in i Mandanensi Monasterio, in infirmitatem incidit. Dirigunt ergo ad se invicem, ut priusquam de seculo discederent se viderent. Tunc missi sese obviantes in itinere, B. Scubilionem movent, ut Fratri suo occurreret, sed brachio maris opposito non valuit nocturno tempore transfretare. Attamen cum Sancti fere tria millia spatia interessent, eadem nocte B. Paternus una cum Fratre suo prædicto, glorioso et nobili in triumpho, felici viatico, cum choro Angelico in celesti senatu, de terrenis pias animas emisissent ad Christum seque mutuo in gloria repererunt. Quemadmodum autem k Lauto Episcopus, qui ibidem ante dies octo ad visitandum eum, nesciens ejus morbum, advenerat; ad basilicam in Sesciaco B. Paterno impendit et deduxit exequias; sic l Lascivus Episcopus S. Scubilionem ad eandem basilicam deducens, funeri alterius accessit; et continentes chori in unum nescientes convenerunt; m et sanctissimi viri orationis locum, quem edificaverunt, pariter eadem die occupaverunt, felici sub transitu: ut nec mortis casus divideret, quos semper una vita conjunxit; ac simul uno momento cum altero alter sepultus est, cum et in peregrinatione alter alterum secutus est. Sic Redemptori nostro, amatori unico electi de seculo meritis felicibus occurrerunt, miracula facientes post obitum, qui beatis operibus vivunt integri post sepulchrum.

ANNOTATA.

a Childebertus in tetrarcha factus Rex Parisiorum a morte patris Chlodovei 27 Novemb. anno 509 defuncti, regnavit usque ad 6 Decemb. anni 538.

DE SANCTO FRUCTUOSO

G. II.

ARCHIEPISCOPO BRACARENSI, ET MULTORUM COENOBIORUM INSTITUTORE.

ANNO DCLXV.

CREATUR
AN. 656
ARCHIEP.
BRACARENSIS

MUTE DUMIEN-
SIS EPISCOPUS.

Hispania viris præcipuis, qui secundo ævæ Christianæ septimo floruerunt, merito accensendus est S. Fructuosus, qui præter plurima a se constructa monasteria, et Regulam duplicem his præscriptam, creatus est ex Episcopo Dumiensi Archiepiscopus Bracarensis, anno Christi DCLVI; quem unicum characterem temporum, de ejus ætate, habemus in Concilio Toletano decimo, habito die Kalendarum Decembrium, Æra Hispanica DCCXIV. Nam ibidem Episcopi congregati, post Potamium depositum alienius flagitii reum, ista subjungunt: Tunc venerabilem Fructuosum, Ecclesie Dumiensis Episcopum communi omnium nostrum electione, constituimus Ecclesie Bracarensis gubernacula continere; ita ut omnem metropolim provincie Gallæciæ, cunctosque Episcopos populosque conventus ipsius, omniumque curam animarum Bracarensis Ecclesiæ, gubernandam suscipiens, ita componat atque conservet, ut et Dominum nostrum de rectitudine operis sui glorificet, et nobis de incolumitate Ecclesiæ ejus gaudium præstet. Hæc ibi. Quamdiu in illa dignitate vixerit potuit ex antiquis monumentis Ecclesiæ Bracarensis collegisse Rodericus a Cunha, ejusdem Ecclesiæ Antistes, qui duos de Episcopis Bracarensibus conscripsit idiomate Lusitanico tomos, et alium tractatum Latinum de Primatu Bracarensis Ecclesiæ in universa

b In MS. Rotomag. Antela in aliis MSS. magis D confuso nomine, Mentelavico scribitur. Sur. Milevico puer. Videtur Mante oppidum esse ad Sequanam.

c Surio et aliquibus MSS. Crescentio et infra Crescentius.

d S. Melanius Episcopus Rhedonensis, cujus Acta 6. Januarii dedimus, fuit cum Leontiano in Aurelianiensi Concilio anno 509, et vixit ad annum circiter 530.

e Leontianus, etiam in MSS. Leontius, et a Surio Lucianus scribitur, quem Episcopum Constantiensis fuisse supra dictum est.

f S. Vigor fuit Episcopus Baiocensis, colitur Kalendis Novembris. Saltem ante annum 537 mortuus, quia tunc Leucadius Episcopus Baiocensis interfuit Aurelianiensi 3 Concilio. Perperam a Surio Beor, in MSS. etiam Vehor et Victor legitur. In MSS. Rotomag. et Reginæ Sueviæ Vigor recte dicitur.

g Is fuit Agidius, qui anno 547 Concilio Aurelianiensi interfuit.

h MS. Reginæ Tundeciano. MS. Bodec. Theodeciaco, MS. Trevir. et Surio Theodosiaco.

i In aliquot MSS. Maudanensi, quod forsitan esse S. Michaelis in Monte supra insinuavimus. Aliiter dictum Maduinum, Maduinum, vel Malduinium arbitratur Arturus du Monstier in Neustria p. 68. Sammarthani indicant Macloviense monasterium. Non videtur tam procul abfuisse.

k Lauto, Episcopus Ecclesiæ Constantinæ vel Brioverensis, hac formula subscripsit Concilio Aurelianiensi 5. an. 547. Inscriptus est Martyrol. Romano ad 22 Sept.

l Lascivus Episcopus, Concilio Parisiensi 3 subscripsit circa an. 556, sed cujus loci fuerit, non indicatur. In MS. Landus etiam, et a Surio Lauscius scribitur. In Bodecensi MS. dicuntur duo e vicinis civitatibus Episcopi, neutro nomine expresso.

m Sequentia sunt ex MSS. Trevirensi et Reginæ. Sueriæ. In Rotomagensi hæc solum erunt; et Sanctorum corpora simul cum gaudio inhumarunt.

Hispania, cui subiungit Catalogum Episcoporum, in quo dicitur Quadragesimus primus S. Fructuosus, et miraculis ac sanctitate clarus obiisse anno DCLXV, colique ejus Festum XVI die Aprilis. Successores collocantur, Quiricus, postea Toletanus; et Leodisius, qui præfuit IV Concilio Bracarensi anno DCLXXV. Quo autem anno consecratus fuerit Episcopus Dumiensis, non liquet: cum solum iste ejus Episcopatus indicetur verbis concilii Toletani jam relatis. Est autem Dumio monasterium prope Bracaram, a S. Martino, inde Dumiensi dicto, adificatum (cujus ipse fuit primus Abbas et Episcopus) et ob ejus honorem in Sedem Episcopalem erectum, ut latius diximus XX Martii ad hujus Vitam, et Kalendis Martii ad Vitam S. Rudesindi pariter Episcopi Dumiensis. § 3, ubi enumerantur hi successores S. Martini, Joannes, Benjamin, Germanus, Pimenius, Recimirus, Aneanchimarus, S. Fructuosus, Vincentius: de quibus et aliis successoribus consule a Cunha prima parte Historiæ Ecclesiasticæ Bracarensis cap. 88.

2 Vitam S. Fructuosi edidit Prudentius Sandoval, sub calce libri de Foundationibus antiquorum monasteriorum Hispaniæ, acceptam ex membranæ cænobii S. Petri de Arlanza, anno Christi DCCCXXI eraratis; quam recuderunt Tamains Salazar ad hunc XVI Februarii, et Acherus ac Mabillon sæculo 2 de Actis Sancto-

Vitam edidit Sandovalius

rum

sed mendis refertum :
eam damus ex MS. Bracarensi,
 A rum Ordinis S. Benedicti, conquesti mendis prope infinitis refertam esse, partim ex amanuensium vitio, partim ex ipsius Auctoris Barbarie. Aliud hujus Vitæ apographum nobis e Lusitania transmissum est multo correctius, prout extat in membranæ Bracarensibus monasterii ipsius S. Fructuosi, quod modo spectare dicitur ad Religiosos de pietate; evantque præfixa insignia Jacobi de Sonza Archiepiscopi Bracarensis: quem Rodericus a Cunha appellat, virum inclytum, hujus urbis instauratorem, obiisse anno MDXXXII, cum sedisset annos XXV; ut videatur ejus auctoritate approbata Vita illa, ont ejus donatione ad dictum monasterium devenisse. Ambrosius Morales, lib. 12 Chronici Hispanici cap. 33, scribit se Vitam S. Fructuosi accepisse ex antiquo Sanctorali insignis monasterii de Carracedo Ordinis Cisterciensis in Bergidensi territorio, de quo infra in Vita agitur. Eratque hæc Vita juncta cum operibus Valerii Abbatis, unde conficit ab hoc fuisse conscriptam: quam conjecturam assumpsit Sandovallius, non in præfatione sua ante hanc Vitam, sed in descriptione monasterii S. Petri de Monte, in dicto Bergidensi territorio a S. Fructuoso constructi. Secutus Tamaius Salazar, et sub dubio Joannes Mabillon; eo quod, inquit, inter hanc Vitam et

un scriptam a Valerio Abbate ?

coævus saltem auctor fuit.

Historia translationis Compostellæ ex MS

Veneratio ex antiquis Breviariis.

B Fragmentum Sermonis ipsius S. Valerii, in Concordia Regularum cap. 2 § 7 relatum, nonnulla videatur styli diversitas. De Valerio egimus XXV Februarii inter Prætermisos, quod non satis de publica veneratione ejus essemus instructi: sicut necdum sumus per ea quæ scripsit Mabillon, aliquod ejus elogium texens pag. 1042, apud quem ex Gennadio dicitur illud: Insignis meritis, B. Fructuosus, postquam Complutense condidit cænobium sub nomine S. Petri, brevi opere in hoc loco fecit Oratorium; post quem, non impar meritis, Valerius sanctus opus Ecclesiæ dilatavit. Forsan enim sanctum opus legendum. Addit Mabillon, in citata Regularum concordia præfigi titulum de Dictis S. Valerii de genere monachorum: quod iterum ab amanuensibus potest adjectum esse. Fatetur denique se etiam ignorare, an ejus memoria aliqua celebritate colatur. Eodem modo non assentimur continuo, hunc esse Vitæ S. Fructuosi auctorem, cum ejus nomen in nullis autographis reperiatur appositum. Quisquis autem est auctor, fuit coævus; ut qui testes adducit S. Fructuosi discipulos, Benenatum, Julianum, et Cassianum, a quibus rei narrandæ materiam accepit.

3 Addimus historiam Translationis sacratissimorum corporum S. Fructuosi, et SS. Silvestri et Cucuphati Martyrum, et S. Susannæ Virginis et Martyris, ex urbe Bracarensi Compostellam, factæ anno MCI, conscriptam ab Hugone Archidiacono Compostellano, qui huic pio latrocinio (ut vocat) interfuit, Jacobo Episcopo præcipuus adjutor. Hanc ex Hispania accepimus ad nos transmissam, et in lectiones, quæ ad Matutinum recitantur distinctam. Tamaius Salazar ex veteri MS. Breviario Compostellano, vitellinis tabulis exarato, ad diem XVI Decembris edidit aliqua Acta translationis, sed ex prioribus hic dandis plurimum contracta. Lusitanicæ inseruit Rodericus a Cunha secundæ partis Historiæ Ecclesiasticæ Episcoporum Bracarensium cap. 3.

4 Venerationem S. Fructuosi Ecclesiasticum præterea conservant antiqua Ecclesiarum Hispanicarum Breviaria: ex quibus allegat Tamaius Salazar, Bracarense, Toletanum, Compostellanum et Hispalense. Habemus nos Eborense, anno MDXLVIII excusum, in quo illud inter lectiones novem traditur ab aliis non observatum: Ex numero discipulorum memorare non pigeat Joannem Monachum, postea Gerundensem Episcopum, virum suo tempore maximis comparandum, sive linguæ tam Græcæ quam Latinæ elegantiam, sive sanctarum Scripturarum eruditionem, sive morum et vitæ sanctitatem, sive contra Arianos pro

Catholica fide labores spectare velimus. Hæc ibi Burgense etiam Breviarium anno MDII editum præscribit hoc die officium de S. Thuribio Episcopo, cum Commemoratione S. Fructuosi Episcopi. De eodem hoc die sub ritu Semiduplici; at XVI Decembris, ob translationem corporis, sub ritu Duplici, præscribitur Officium in Festis propriis diæcesis Compostellanæ, anno MDXCVI excusis. In Martyrologio Romano ista leguntur: Bracaræ in Lusitania S. Fructuosi Episcopi. Constantinus Ghinius uersipit eum Natalibus Sanctorum Canonicorum; et inter Sanctos Ordinis S. Benedicti censetur a Wione et aliis multis.

5 Extraxit quam plurima monasteria, ex quibus decem in Actis ejus memorantur; at sedecim numerantur a Tamaius Salazar, in Martyrologio Hispanico ad hunc diem. Propriam suis subtilis, et quidem duplicem, præscripsit Regulam, ex antiquis monumentis a Luca Holsteno excusam; ejus meminere Egbertus Archiepiscopus Eboracensis, in exceptionibus canonum quæ habentur in Collectione Conciliorum Britannicorum Henrici Spelmannis, ad annum 730 cap. 67; Burchardus Episcopus Wormatiensis, lib. II Decretorum cap. 33; et frequentissime Benedictus, Abbas Ananæ, in Concordia Regularum ab Hugone Menardo edita; qui perperam arbitratus est a duobus auctoribus nomine Fructuosis editam esse. Eum crudite refutat Joannes Mabillon, et in Præfatione ad tomum primum arbitratur, colligi posse Benedictinas leges apud Hispanos observatas fuisse ex S. Fructuosi Regula priore, in qua cap. 8, obedientiam ita definit: Obedientia præceptum est regulæ, ut impossibilibus quoque rebus opere atque affectu ostentetur et teneatur usque ad mortem, videlicet sicut et Christus factus est Patri obediens usque ad mortem: et quod in Regula altera seu communi, nonnulla sint similia atque in Regula sanctissimi Benedicti, ejus nusquam fit mentio. Judicium prius alios relinquo, cum ipse etiam Mabillon fateatur, paullo explicatiorem sese offerre Regulæ Benedictinæ mentionem seculi VII apud Hispanos. Optamus hos aliosque quoscunque adscribi posse Ordini Benedictino: non tamen id ipsi audent facere, nisi cum ad hoc probandum idonea suppetunt argumenta: quæ si quando nobis dresse ingenuè fateamur, non timemus, ne æquis rerum æstimatoribus videamur minuire honorem sanctissimi Ordinis; cui nos imprimis studere, atque re ipsa non parum splendoris conferre, negare potest nemo, nisi qui hæc opera nostra aut legere contempserit, aut alio quam par est affectu præoccupatus legenda assumpserit. Sicut Benedictini suis tales adscribunt, sic Antonius a Purificatione in Chronologia monastica Ulyssipone anno 1642 excusa, dicit S. Fructuosum ex Ordine S. Agustini fuisse: sed etiam non probat.

D)
AUCTORE
COÆVO
EX MSS.

et Martyrologis.

Propria Regula: scripta monasterio a S. Fructuoso extractis.

E

F

VITA

Auctore Coævo

Ex MS. Bracarensi et Sandovallio.

TITULUS

Incipit vita vel memoratio mirabiliorum quæ Deus, pro boni obsequii famulatu Sanctissimi Fructuosi Episcopi ad corroborandam fidem credentium, statuit ad salutem.

PROLOGUS.

Postquam antiquas mundi tenebras supernæ veritatis nova irradiavit claritas, ut a Sede Romana, prima Sanctæ Ecclesiæ Cathedra, fidei Catholicæ dogmatum fulgurans rutilaret immensitas; atque ex Ægypto Orientali provincia, excellentissima sacræ Religionis promicrent exempla, et hujus Occidui plagæ exiguæ perlucet extremitas; præcipuæ claritatis

Exercitia
SS. Isidori
et Fructuosi
inter se conferuntur.

AUCTORE
COEVO
EX MS

A ritatis egregias divina pietas duas illuminavit lucernas, Isidorum Reverendissimum scilicet virum, Hispanensem Episcopum, atque Beatissimum Fructuosum, ab infantia immaculatum et justum. Ille namque oris nitore clarens et insignem industriæ sophistice artem inleptus, præmiantia dogmata reciprocavit Romanorum: hic vero in sanctissimæ religionis proposito, Spiritus sancti flamma succensus, ita in cunctis spiritualibus exercitatus, omnibus operibus sanctus perfectus emicuit, ut se facile cœquaret meritis antiquorum Patrum Thebæorum. Ille activæ industria vite universam extrinsecus erudit Hispaniam: hic autem contemplativæ vite peritia, vibrante fulgore micans, intima cordium illuminavit arcana. Ille egregio rutilans eloquio, in libris clarnit ædificationis: hic autem culmine virtutum coruscans, exemplum reliquit sanctæ religionis, et innocuo gressu secutus est vestigia præeuntis Dauidi nostri et Salvatoris: ejus cum tantum ineffabilia sint virtutum prodigia, quod nostra ea nuncupare non valet inertia; quantum fideli narratione cognovi, pauca de principio vite ejus et fine disserendo perstringam.

CAPUT I.

B Genus regium, educutio pia, monasteria quinque constructa.

Ille vero B. Fructuosus, ex clarissima regali progenie exortus, sublimissimi culminis atque Ducis exercitus Hispanie proles, dum adhuc puerulus sub parentibus degeret, contigit ut quodam tempore pater ejus, cum secum habens, inter montium convallia a Bergidensis territorii, gregum suorum requireret rationes. Pater autem suus greges describebat et pastorum rationes discutebat: hic vero puerulus, inspirante Domino, pro ædificatione monasterii apta loca pensabat, et intra semetipsum retines nemini manifestabat. Post decessum igitur parentum, abjecto seculari habitu tonsoque capite, cum religionis initia suscepisset; tradidit se erudiendum spiritualibus disciplinis sanctissimo viro Conatio Episcopo. Cumque aliquanto tempore sub illius degeret regimine, provenit ut quodam die possessionem Ecclesiæ ingressi, ipsius præeuntes c puericelluli, cum ei ad manendum hospitium præparassent; quidam de d sumptoribus scholæ ipsius adveniens, interrogavit dicens: Quis hoc occupavit habitaculum? Responderunt: Fructuosus. Statim insana temeritate frustratus, jussit ejus sarcinulum foris projicere et sibi ibidem præparare. Quod ille patienter sustinens, siluit. Cum autem intempestæ noctis silentio omnes quiescerent, subito idem hospitium, ab ira furoris Domini veniens ignis succendit: cum intus eodem habitaculo ignis ut adsolet, minime haberetur. Recto videlicet judicio Domini; ut idem habitaculum, quod typo superbiæ turgidus usurpaverat orante sancto Adolescente cum ingenti perturbatione atque jacturæ tribulatione desereret.

3 Post hæc ad locum illum revertens solitudinis supra memoratum, devotionem, quam dudum parvulus elegerat, jam perfectus implevit. Nam construens cœnobium e Compultense, juxta divina præcepta nihil sibi reservans, omnem facultatem suam ibidem conferens, illud locupletissime ditavit: et tam ex familia sua quam ex diversis Hispaniæ partibus, sedule concurrentibus conversis, illud agmen monachorum adluentissime complevit. Et quia, sicut scriptum est, semper sanctitatem æmulatio insequitur inimici, et contra bonitatem pugnat malitia; illicô invidus vir, iniquus sororis ejus maritus, antiqui hostis stimulis instigatus, coram Rege prostratus, surgens surripuit animum ejus, ut eadem pars he-

reditatis a sancto Monasterio auferretur, et illi quasi D pro exercenda publica expeditione conferretur. Quod cum huic beatissimo compertum est, statim tulit ecclesiæ vela, et sancta nudavit altaria, ciliciis induit ea, atque scripsit et direxit illi epistolam confusionis et increpationis Dominicæque comminationis: seque convertit in jejuniis et luctu et lacrymis atque proximitate orationis. Cum ita ageretur, statim ipse Sanctorum æmulus et boni operis adversarius, ultione divina percussus, citius vitam finivit: sicque factum est, ut qui oblationes Sanctorum quærebat auferre, ipse crudeliter de hoc seculo absque liberis decederet, et facultates suas alienis relinqueret, et ipse secum solam perditionem portaret. f

4 Hic vero Sanctissimus, confirmans cunctum regularem ordinem, constituensque cœnobii Patrem cum ingenti districtiois rigore: quia rumor gloriæ sanctitatis ejus cunctas peragraverat regiones, cum ex multitudine diversorum occurrentium crebram pateretur inquietudinem; humanam fugiens laudem atque favorem, egrediebatur a congregatione; et nudis vestigiis penetrabat loca nemorosa, densissima, aspera et fragosa; per speluncas et rupes triplicatis jejuniis et multiplicatis orationibus et vigiliis vacans. Contigit vero ut dom quodam tempore in ejusdam rupis gradibus, melotem ex caprinis pellibus indutus, enixius oraret; adveniens quidam arcutenens, venationibus insidians, cum eum vidisset super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse venationem, tetendit arcum. Et dum libaret arcum ut dimitteret sagittam, providentia divina sollicitius erexit manus cum oratione ad cœlum. Ille vero intelligens quod homo esset, retinuit ictum. Post hæc ostendit se ei hæc cuncta referens: ille vero beatissimus rogavit eum, ut nemini hoc manifestaret.

5 Post hæc denique in vastissima et arcta atque procul a seculo remota solitudine, in excelsarum montium finibus extruens monasterium g Rufanense, erga sanctum altarium se in angusto et parvulo retraxit ergastulo. Cumque ibidem aliquanto tempore quievisset, egressa est omnis congregatio Compultensis Cœnobii, et violenter venientes ejecerunt eum de eodem claustro, et ad pristinum reduxerunt locum. Denum iterum egrediens, inter Bergidensis territorii et Galliciæ provinciæ fines, ædificavit monasterium h Visumense. Postmodum ex altera parte Galliciæ, in ora maris, construxit monasterium i Peonense.

6 Dum multa illi intentio esset navigandi in mare, in longinquo ponti pelago non grandem reperit insulam; ubi dum concupisceret cum Dei juvenine fundare monasterium, egredientes ad terram, naviculam per quam transfretaverat, per negligentiam incaute solutam nautæ relinquerunt: et dom intente cum discipulis suis sub quadam rope laboraret, ut aquam dulcem produceret; expleto opere cum transmeare voluissent, impulsu inimici volventibusque procellis, vident ipsam naviculam in longinquo maris fretq inter undas projectam. Et dum omnes ejus discipuli, facta sibi difficultatis desperatione, se gravi mœrore deprimerent; ipse oratione facta, in tam longinqui maris periculo se solus projecit. Illi autem duplo luctu et ejulatu amarissime perstrebebant, et illius periculum formidantes, et suum interitum deplorantes. Et cum jam præ nimia longinquitate ab oculis eorum absconderetur, et in integram ruerent desperationem; post multa horarum spatia procul intuentes, vident ipsam naviculam paulisper appropinquare. Postquam vicinior applicuit, cernunt eum in eadem sedentem: et cum gaudio remeantem cum summa lætitia suscipientes, retransfretaverunt eum exultatione. Ad hanc eandem regrediens insulam in

precibus et
penitentia
apud Deum
agit:

et prævalet
illo extincto:

constituto
Patre mona-
sterii,

discedit in
aspera loca:

a venatoris
ictu servatur
illatus:

construit
monasteria
Rufanense:

h
Visumense
et Peonense

ingressus in-
sulam maris,

navem pro-
cellis abrup-
tam

ambulans
supra mare,

reducit.

Regis ortus
genere,

a

puer cogitat
monasterium
condere:

eruens ordi-
natus erudi-
tur a Conatio
Episc

c

d

ab habitaculo
se dejecti
patienter
fert.

Deu inipriam
ultriscute:

Compultense
monasterium
construit:

e

contra inra-
sorem dolos

in ea insula
monasterium
condit ;

A (in qua eum, incipientem sancti operis principium, invidus atque iniquus impedire dudum tentaverat inimicus) cum Dei juvamine sanctum construit monasterium, solitoque exercitio illud dedicans, strenue relinquit munitum.

ANNOTATA.

a Bergidense seu Vergidense territorium, Ambrosio Morales, la tierra del Vierco; inter Gallaciam et Legionis montes ab Antonio Yeprez constituitur.

b Conatus etiam in Breviario Eborensi dicitur, Sandovallio Conantius, qui conjicit cum Morales Acunha et aliis, fuisse Episcopum Palentinum, cum scilicet, qui sub Gundemaro Rege subscripsit Toletanæ Synodo Æra 648, anno Christi 610. Contra Tumaïus Salazar arbitratur fuisse Toletanum Episcopum. Quidni alius fuerit Conatus, vicinior Episcopus, cujus et aliorum plerorumque nomina latent?

c Ita MS. nostrum. Videntur autem puricelluli, ex priore vocabulo contractum.

d Sumptores, qui impensis et sumptibus suorum isticelebantur: qui aliter convictores seu pensionarii vulgo dicuntur.

B e Compultense in Bracharensi MS. et Breviario Eborensi sed Complutense apud Sandovalium, et in Privilegio Chindasuini Regis, S. Fructuosus adhuc Abbatem concessit, apud eundem Sandovalium: in quo etiam dicitur monasterium in honorem SS. Justi et Pastoris Martyrum constructum. Celebres fuerunt hi Martyres Compluti passi 6 Augusti: ad quorum etiam honorem extractum fuit monasterium in Batia, in quo S. Leorigildus sub Arabibus Martyrem vixisse testatur S. Eulogius lib. 2 Memorialis. Colitur S. Leorigildus 20 Augusti. Fuit hoc Compultense constructum sub monte Irago, hoc tempore Rabanal dicto, juxta Molinam rivulum.

f Additur in Breviario Eborensi. Quod sanctus vir pro innata pietate dolenter tulit, tametsi Dominum glorificabat qui eruit sperantes in se: flebat tamen diuque flevit animæ illius interitum.

g Rufanense aliis Ruffianense, S. Petro dicatum, et posteris dictum S. Petri Montanense, Hispanis S. Pedro de Montes: quo! monasterium late describit Sandoval, inter alia Hispaniæ monasteria.

h Visumense, seu Visunense quod Tumaïus situm tradit in Gallæcia, prope opidum Villa-franca.

i Peonense, aliis Pheonense seu Feonense.

CAPUT II.

C Variæ ejus virtutes et peregrinationes. Miracula patrata.

Multos ad
monasticam
vitam attrahit,

et Theodiselum conditorum monasterii Castri-Leonis:

Rumore eximie sanctitatis ejus enixius crebrescente multas ideonæ ac nobiles personæ et ex Palatio, servitium Regis relinquentes, ad ejus sacratissimam sitienter confugiunt disciplinam. Ex quibus plerique ad Pontificalem duce Domino conscenderunt honorem: inter quos unus sophisticæ intelligentiæ peritiam indeptus, nomine a Theodiselo, opitulante Domino atque sæpe dicti beatissimi suffragante præsidio, in abditissima solitudine, in locum, qui nuncupatur Castrum-leonis, egregium ædificavit monasterium et in ipso permansit usque ad finis sui terminum. Igitur præfatus beatissimus Fructuosus sese Domino ab ineunte ætate carum exhibuit. Post hæc denique, contemptus illecebris mundialibus, omnem eximii sui patrimonii copiam Ecclesiis sanctis libertisque suis atque pauperibus erogavit; Deinde ad eremi pertendens loca, monasteria plurima fundavit, in quibus multas animas monachorum per bonam conversationem et sanctam disciplinam Domino dedicavit. Ipse vero dum ibi cœnobiali ritu cunctis commo-

rantibus modum recte vitæ constituisset, et aliquamdiu illic degisset, devitans frequentes populi concursus, abditissima eremi loca petiit; ac frondosis secretisque nemoribus ita se occultare studuit, ut nunc altissimis locis, nunc densissimis silvis, nunc etiam rupibus quæ solis ibicibus perviæ sunt, latebrando latitans, non humanis, sed divinis oculis cerneretur.

8 Sed dum opitulante Domino idem vir sanctus irreprehensibiliter perageret vitam, eumque multi diligenter creberrima visitatione requirerent, et non reperissent; idem vir nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus b graculas vocitat, mansuetas in monasterio habuisse perhibetur; quæ perpetuo volatu per diversas partes silvarum eo usque volitantes perquirebant; quo usque repertum cunctis inquirentibus ejus sanctas latebras, suis garrulis vocibus proderent atque omnibus propalarent. Tunc deinde universi ad eundem virum cum gaudio magno properabant. Denique sicut supra diximus, multis miraculorum signis crebro effulsit, et miro virtutum opere, adnitente divino adminiculo, sæpissime coruscavit. Ex quibus sacris virtutibus, opitulante Domino, jam nunc aliquid fari incipiam.

9 Quadam namque die, ut fertur, venantium turba cum canibus damulam persequabatur: jamque multo spatio victa bestiola, cum campis late patentibus undique mortem sibi imminere cerneret, ita ut pene jam ab ipsis canibus comprehenderetur, sævisque eorum morsibus decerperetur; idem quoque Dei vir iter suum incognitus venantibus peragebat. Ipsa nimirum bestiola, dum jam nullam uspiam sibi conspiceret adesse perfugium, mox ut virum Dei vidit, illico ab eo sibi defensionem poposcit, ac protinus, pro percipiendi vitæ suffragia, incunctanter sub ejusdem viri Dei amphibulum ingressa est. Quam ille statim ab omni improborum hominum persecutione defendit: mox etiam canes procul abigi jussit, atque ad monasterium eam secum sua sponte venientem perduxit. Quæ ut dicitur, tantum ab illa die mansueta effecta est, ut, ubicumque ille abiret, eam nullus de ejus vestigio disjungere valeret: sed si vel paululum ab eo recederet, nunquam balare aut vocibus perstrepere cessaret, quo usque eum deinde revideret. Nimirum tantæ erat mansuetudinis, ut veniens frequenter in lectulum ad pedes ejus recubaret. Quam ille in silvam monasterio contiguam sæpe dimittere jussit: illa, vero, non immemor tanti beneficii, gratam silvam, quæ eam nutrierat contemnebat, et ad liberatoris sui præsentiam citius recurrebat: in tantum scilicet ut si ille quocumque profectus fuisset, suis eum vestigiis quo usque reperiret, per longum itineris spatium prosequeretur. Cumque diutissime hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ virtutis longe lateque fama crebrescere. Sed quia antiquus hostis, unde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde perversos per invidiam rapit ad pernam; quidam juvenis, vesaniæ spiritu afflatus, imo potius invidiæ igne succensus, absente sanctissimo viro, ipsam bestiolam morsibus canum interemit. Sed cum post aliquantos dies sanctissimus vir ad monasterium fuisset regressus, sollicitè requisivit, quidnam causæ esset, cur caprea sua seu damula ei solito more tunc minime occurreret. Cui protinus dictum est, quia dum in pascuis silvarum fuisset, egressa, veniens puer ille interemit eam. Qui mox gemitu suo summo cum dolore in conspectu Domini flectens, semetipsum in pavementum prostravit. Sed nutu Dei, illico inferre non distulit supplicium præsens divinæ majestatis ultio sævissima. Ipse ille juvenis gravi febrium languore statim correptus, mox ab eo flagitare per internuntios capit, ut pro se Domino supplicaret, ne juxta suam pessimam

D
AUCTORE
COEVO
EX MS.
pro se latebras querit:

b
a graculas
proditur:

miraculis
claret:

damulam
venatoribus
subductam
servat:

eam familiarem et sequentem
habet:

juvenem
qui eam curat
interfici,

gravi febri
punitum
sanat:

temeritatem

A temeritatem divina percussus ultione, crudeli exitu vitam finiret. At ille statim ad eum profectus, Domini imploravit misericordiam, ac manum suam super eum imposuit: et illico agrote ipsi non solum corporis salutem pristinam reddidit, verum etiam simul et animæ ejus infirmitates sacra oratione curavit.

16 Aliud quoque summæ patientiæ miraculum contempsimus, narrante quodam fidei viro, qui nobis retulit supra memoratum alium virum quadam die dum cum ceteris comitibus sui itineris per loca, quæ urbi e Egitanie contigua sunt pergeret, atque provincie Lusitanie proximam urbem d. Emeritam, ob desiderium egregiæ Virginis Eulaliæ, peteret, quatenus inibi sacra vota mentis suæ sacratissimis cordis sui affectibus persolveret, fasis in conspectu Dei dulcissimis precibus, perceptisque Domini Jesu Christi largiflua pietate postulationis effectibus, ad insulam usque quæ in territorii Gaditano sita est properans, adjuvante Domino Deo perveniret. Sed, ut supra diximus, dum in Egitanie partibus viæ suæ carperet iter; accidit ut cuncti, qui in collegio beatissimi viri iter agebant, paululum preccederent: ipse vero subsistens, in abdito nemorum silvarumque densarum secretissimo loco, paulisper orationi incubuit.

Qui dum humi prostratus jaceret, antiquis hostis, omnium bonorum semper invidus quemdam rusticum virum ac plebeium confestim ad locum, quo vir Dei orabat, furibundum perduxit; qui dum virum Dei eminens vidisset, eumque singularem vili habitu, excalearis nudisque pedibus, inter fruteta conspexisset; ut sese libet rustica mens, eum ex vilitate cultus contemnens, ad eundem virum temeritate insanite fretus propius accessit; eumque fugitivum existimans, procacioribus verbis convitiando lacesivit: ac nihil cunctatus idem rusticus, petulanter multis contumeliis verborum eum objurgavit. Sed dum vir Dei respondens tranquilla mente diceret: Plene fugitivus non sum. Et ille e contrario fugitivum omnibus modis esse perhiberet, eo usque instinctu diaboli irritatus est, ut eum verberaret, quem gestabat: manibus, ictu verberaret. Quod cum vir Dei patienter sustineret, et ille percutere non desisteret; mox ut ei signum Crucis fecit, statim eum daemone in terra adlisis, atque ante pedes sancti viri resupinum corruere fecit, et eo usque debacchando lambavit, quo usque eum in proprio sanguine involutum crudeliter discerpens cruentaret. Sed vir Dei sanctus profertus oravit, et pristinae eum sanitati absque ulla difficultate restituit.

ANNOTATA.

a Theodiselinus aliis Teudasilus.

b Imo Graeus, seu Graculus Latine, Hispanice Grazo. Adagium: semper graculus assidet graculo.

c Egitania, infra Egnitania, aliis Eltania dicta.

d Emerita vulgo Merida, in Extremadura ad Anam fluvium.

e Colitur S. Eulalia, Virgo et Martyr Emeritensis, 10 Decembris.

CAPUT III.

Miracula posteriora: tria monasteria constructa.

Nunc igitur non prisca, sed moderna; non vetera sed novella; non vanis quibuslibet tabulis ficta, sed miracula veritatis judicio declarata, quæ narrante venerabili viro Benenato Presbytero, quemadmodum gesta sunt veraciter comperimus, et hæc in hujus paginulae serie breviter, sicut ad nos perlata

sunt, adnotari omni cum veritatis studio procurabimus. Denique jam dictus fidelissimus vir retulit dicens: Dum de Provincia Lusitanie cum sanctissimo viro Fructuoso ad provinciam Beticam pergerem, et inbriferi aeres immensas ac juges pluvias, utpote hiemis tempore, penâ multos dies indesinenter exhiberent, et ex multitudine inbrum nimium flumina excrevissent; accidit die quadam puerulum cum caballo, qui codices ipsius viri Dei gestabat, dum transmeare cum ceteris collegis suis nititur, in amnis fluentia profundissima cecidisse, et durissimo harathro gurgitum cum libris ipsis demersum fuisse. Tandem igitur, suffragante Deo, a lympharum discrimine ereptus, crepidine alvei, licet inadfectus, pertingere tamen meruit incolomis. Idem autem vir Dei paulo post eos, pede proprio, ut ei semper mos erat, absque vehiculi juvamine properabat. Cumque ad suos pervenisset comites, dictum est illi, quod omnes codices sui in aquam cecidissent. Ille vero in nullo penitus commotus, sereno vultu hilarique facie absque aliqua mœstitia, ejici de marsupiiis et sibi presentari precepit. Sed ita eos reperit siccis, ut si illos fluvialis liquor nullo modo contigisset, neque madidos humor vel tenuiter facere potuisset.

12 Aliud quoque mirabile factum, quod supra dicto viro referente cognovi, silentio occultare non debeo. Quadam die ipse beatissimus Fructuosus, devotionis implendæ gratia, de civitate Hispalensi ad Basilicam a Hieronymi navigio profectus est: et dum ibidem desiderii sui vota, annuente Domino, devotus persolvisset; nautæ ipsi, qui per longa spatia pelagi navim gubernaverat, fessi a labore navigii, non solum quod vires ad gubernandam navim non haberent, dixerunt; verum etiam quod extrema pars diei jam superesset, coeperunt querimoniari. Quibus ille ait: Deprecor vos, ut accipiatis paululum cibi ad refectionem; et quia lassi estis, vel pusillum quiescatis, dum et ego officii mei impleo cursum: nam et hoc quaero ut remos hujus navis tollatis, et sic paululum dormiatis. Quibus statim obedientibus, et juxta præceptum remos naviculæ auferentibus, vel etiam obdormientibus; illico sanctissimus vir orans, et officio sacro cum suis Fratribus perfungens, nullo homine navem contingente, sed Dei sola manu gubernante, ad ulteriorem amnis ripam celeriter transmeavit. Nautæ vero subito expergefacti, supervacuas eidem eidem viro inferebant querelas, dicentes: Transfretemus jam, quia per noctis tenebras non bene possumus navigare. Quibus ille ait: Nolite o filioli, vos fatigare, quia absque vestro labore Dominus nos ubi desiderabamus jam perduxit. Qui cum surrexissent, atque se in altera parte fluminis esse conspexissent, obstupefacti turbatique mirabantur quidnam fecisset Deus.

13 Nam et aliud retulit, quod omnibus modis verum esse affirmabat, dicens: Quadam Dominica die, dum inbres procellosi inæstimabiliter essent, idem sanctissimus vir de civitate Hispalensi ad insulam, quæ sita est in territorio Gaditano, pergebat. Quem dum multi cives præfatæ civitatis vel etiam Antistes ipsius urbis obnixè ibidem retinere vellent; ut quia Dominicus dies erat, vel certe quia aeris non esset temperies, si non amplius, saltem usque post Missam inibi sustinere annueret; ille taliter respondisse fertur: Nolite, obsecro, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: sed si pro mea injuria satagitis, et aliquid pro ista pluvia formidatis, certissime sciatis, quia hodie amplius pluvia quam usque ad secundam diei horam non erit. Quod ita gestum omnes viderunt, qui præsentibus fuerant: et postquam ille hora secunda navem conscendit, statim pluvia desiit: et usque ad quartum diem, quamdiu ad locum quo tendebat accederet, non pluit; sed tribus diebus,

Codices suos in aquam mersos.

intactos recuperat.

navim subla-
tis remis

orando ad
alteram ri-
pam trans-
mittit:

Hispani abi-
turus in di-
tiones Gadi-
tanæ,

prædicat seve-
ritatem futu-
ram:

ALICTORI
LOLEVO
EX MS

peregrinatur
ad S. Eula-
liam:

in silentio orans

a rustico
contumacis
et verberibus
excipitur:

quem a dia-
bolo arreptum

auget:

A diebus, juxta quod prædixerat, multa tranquillitas fuit. Unde cognoscere possumus, quod tamdiu minime pluit, quamdiu sanctus vir navigans ad locum destinatum perveniret.

cœnobium
construit
apud Gadita
nos,

aliud Nonense
dictum

accurrentium
multitudine
edicto impe-
dita.

B

14 Cumque præfatam, suffragante Domino, Gadi-
tanam ingressus fuisset insulam, ex alia parte quasi
sol oriens illuminaturus Hispaniam; ædificavit sanc-
tum ope Domini monasterium, solitisque cœnobiali
ritu regularis id instruxit exercitii rudimentis. De-
nique in abdita vastaque et a mundana habitatione
remota solitudine, præcipuum et miræ magnitudinis
egregium fundavit, cum Dei juvamine, cœnobium;
et quod ab ora maris novem millibus distet ei nomen
edidit Nono. Ibi (sicut a religioso viro Juliano
Presbytero, qui in eodem cœnobio ex parvulo ado-
levit, fidei narratione cognovi, et breviter intimabo)
tanto gloriosissimus et incomparabilis vir rutilorum
radians exemplo meritorum, ita ardore fidei accendit
animos populorum, ut catervatim undique concur-
rente agmine conversorum, immensus fieret chorus,
nisi Duces exercitus provincie vel circumseptus il-
lius, undique confinibus Regni clamassent, ut ali-
quantulum prohiberetur, quasi fur fuerit prosemis,
et non esset, qui in expeditione publica proficiscere-
tur, innumerabilis si debuit congregari exercitus
monachorum: ita ut non solum virorum, sed et animi
inflamarentur feminarum. Et cum in eodem sanctæ
congregationis loco accedendi aditus non esset mu-
lierum, ordine referam quemadmodum facta est
congregatio puellarum.

1.
Benedictæ
Virginis,

ad se per in-
ternuntios
confugiunt,

cellam parat:

et cibos per
parvulos de-
ferri curat:

C

accidentibus
aliis virginibus

monasterium
construit,

Benedicta a
sponso frustra
repetitur,

15 Quædam Virgo sacratissima, nomine Bene-
dicta, clero genere exorta, atque b Gardingo Regis
desponsa, ardore fidei et flamma amoris sanctæ re-
ligionis succensa, suos occulte fugiens parentes, sola
ingressa est diversa eremi loca deserta: et sic per
invia et ignota errando loca, tandem duce Deo ap-
propinquavit ad sanctam cœnobii congregationem.
Non audens vero accedere, sed procul in deserto
subsistens, suggessit per internuntios sanctissimo
viro Dei, ut ovem errantem de luporum faucibus li-
beraret et in viam salutis dirigeret, et animam
quarentem Dominum spiritualibus disciplinis in-
strueret, qualiter hoc a Domino, qui ovem perditam
humeris suis reportavit, reciperet. Ille vero hæc
audiens, immensas omnipotenti Deo retulit gratias,
et jussit ei in eadem deserti silva parvam facere
mansuiculam. Et ut præfatus vir referebat, quia de
senioribus nullus ad eam appropinquare audebat,
sed ex nobis parvulis unusquisque vice sua illi litte-
ras ostendebat et substantiam ministrabat: et ita
cum multa conjuratione suggessit, ut numquam ei
cibus aliquis portaretur, nisi cum beatissimus vir,
licet esset medium noctis, reficeretur; et ab eo sanc-
tificatum illi dirigeretur. Hac nempe spiritualibus
studiis diligenter intenta, cum ejus fama per diver-
sas terras fuisset laudabiliter propalata, tantus de-
siderii ardor inflammavit ceteras diversorum filias;
ut undique alacriter conflueret eximia puellarum
caterva; ita ut intra breve temporis spatium octo-
genarius numerus in congregatione sanctarum
Virginum compleretur, quibus in illa solitudine
more solito construxit monasterium. Tanta igitur
in utroque sexu almifica florebat sanctitas, atque
eximia crescebat fama perfectionum, ut viri cum
filiis suis ad sanctam se converterent congrega-
tionem monachorum, matronæ vero eorum filiabus
suis sancto se sociarent consortio puellarum.

16 Sponsus vero supradictæ Virginis Benedictæ
cum dolore et mœrore ingenti flebiliter adversus
eam immissus, perfidi laborans invidia inimici, sug-
gessit Regi: sicque de præsentia Regis levavit judi-
cem, qui inter eos examinaret iudicii veritatem. Co-
mitem nomine Angelatem, qui venit ad monasterium

Virginum regia præcinctus auctoritate Compulsus
vero Præpositus Virginum, ut præfatam Virginem
de congregatione severiens præsentaret, qualiter
sponso responderet; cum illa violenter fuisset
egressa, ita oculos in cœlum intendens, recitando
intra se insistebat, ut faciem illius minime videret.
Cumque ille adversus eam, assereret; ita per Domini
gratiam Spiritu sancto repleta, eum paucis conclu-
sit verbis, ut ultra quod diceret ei non haberet.
Tunc ipse iudex dixit: Dimitte eam Domino servire,
et quære tibi aliam uxorem. Post hæc eandem
sanctissimam Virginem jussit divina pietas intra
breve temporis spatium de hoc seculo emigrare.
Ita factum est per ineffabilem Domini electionem,
ut quæ in sancta conversatione cunctarum Virgi-
num sanctarum illarum præcesserat chorum, præ-
cederet et in sancta vocatione ad supernam gloriam
regni cœlorum, per eum qui vivit et regnat in se-
cula seculorum. Amen.

D
AUCTORE
CO. EVO
EX MSS.

et prima
omnium
moritur.

ANNOTATA.

a Ita MS Bracarense, quia vero nomen Hieronymi
Hispanis Geronimo dicitur, videtur inde arrepta occasio
scribendi Geroniti in MS. Sandovali.

E

b Gardingorum tunc in Hispania dignitatem pluri-
bus explicat Loaisa in Notis ad Concilium Toletanum
8 pag. 463, ubi majoris loci personæ dicuntur Duces,
Comites, Gardingi, et creditur iis aliquod ex præstan-
tioribus Palatinorum officiis committi solitum.

c Tanuus Salazar Martyrologio suo Hispanico
adscripsit Benedictam die 29 Junii, quo die refertur in
Martyrologio Romano S. Benedicta in territorio Se-
noniensi: quam is contendit hunc esse Hispanicam
Benedictam: et legendam in territorio Nonensi. Ve-
rum Martyrologium Romanum habet antiquos defenso-
res Usnardum, Bellinum et alios quam plurimos: quod
latius ad dictum diem 29 Junii erit discutiendum.

CAPUT IV.

Iter in Orientem impeditum. Episcopatus
Bracarensis. Monasteria et templa extruc-
ta. Obitus. Miracula.

Cum beatissimus Fructuosus exemplo suæ excel-
lentissimæ sanctitudinis coruscaute, splendida cla-
ritate cunctam illuminasset Hispaniam, atque per
singulas diversarum regionum congregationes mo-
nachorum, ad instar innocenti cordis sui, et perfec-
torum enutrisset agmina discipulorum; ita [iu iis
profecit] ut usque hodie, dum nuperrime converten-
tes, per ordinem priorem discedentium sanctorum,
invicem suscipiunt, illius antiqua quasi hodierna
floreant exempla, et usque in finem mundi fructus
operis ejus germinet, et gloriosa semper innovetur
memoria, atque in regno cœlorum gregis ipsius mul-
tiplicentur quotidie agmina copiosa.

Copiosum
in ecclesia
fructum
profert.
F

18 Postquam autem cunctam operis sui sancti
devotionem, suffragante supernæ virtutis opitula-
tione, ad summam perduxit perfectionem, succendit
eum immensus sancti desiderii ardor, ut patrem oc-
cupans Orientis novam arriperet peregrinationem.
Cumque hæc cum paucis electis suis discipulis clam
pertractasset, et navem sibi ad subvectionem præ-
parasset, quam cum omni prædestinatione ascendens
transfretaret ad Orientem; ab uno proditore disci-
pulo detectus, egressionis aditum non valuit impe-
trare. Quid multa? Cum hæc agerentur, pervenit
ad Regis temporis illius auditum. Formidans igitur
Rex et omnes prædentes illi familiariter adsistentes,
ne talis lux Hispaniam desereret; jussit eum sine
aliqua molestiæ perturbatione comprehendere, et ad se
usque perducere. Cum autem eum perduxissent, cum
nimia

Orientem
clam petitu-
rus,

a Rege
impeditur,

AUCTORE
COEVO
EX MSS.

et frustra
custoditur.

invitus creatur
Metropolitani-
nus,

a

monasterium
construit.

B
varias eccle-
sias aedificat :

febri correptus

c
creat Abbatem
Turonum in
monasterio

C

claret sepul-
crum mira-
culis.

A nimia formidine illum custodiebant, nocte (ut fertur) ostium habitaculi, in quo manebat, missis extrinsecus catenatis et seris diversisque duris claustris obserantes: ipsique insuper ibi custodes permanebant. Cunque interpesta noctis silentio expergerentur, claustra procul abiecta ostiaque patefacta cernebant. Ille vero per sanctas ecclesias orans, securus pietatem Domini deprecabatur.

19 Post haec videlicet, licet invitus, contra voluntatem suam, languoris morore depressus, penitus resistendo a, in sede Metropolitana dono Dei ordinatus est Pontifex. Tanto igitur suscepto honore, non deposuit pristinam conversationem; sed in eodem habitu, in eodem solito abstinentiae rigore persistens, residuum vite suae tempus in elemosynarum dispensatione atque monasteriorum consummavit aedificatione. Iterum inter Bracharensem Urbem et Dumiense conobium, in cacumine modici montis, praecipuum aedificavit monasterium ubi suum sanctum humatum fuit corpus. Tantaque illi fuit intentio in sanctarum ecclesiarum aedificatione, sicuti viri Dei, Cassiani Abbatibus, ejus primi discipuli, relatione, cognovit ut cum ante multo tempore suum praecognovisset sanctum imminere obitum, et cum multa illi esset cepta operatio aedificationum, propinquante scilicet vitae praesentis occasu, non solum diurno tempore sine cessatione operabatur, sed etiam nocturnis horis lampadibus accensis in eodem opere perseverabat, ne de hoc seculo discedens, opus sanctum relinqueret imperfectum. Sicque ope divina adjutus, cuncta, quae fideliter coeperat diligenter consummavit, et fideliter dedicavit.

20 Finis quippe termino propinquante, febre corripitur: et cum per aliquot dies vi febrim teneretur, quadam die supputans tempus, a quo illi finis suus fuerat dudum praesagitus: invenit ipsum instare diem, quo de hoc seculo erat migraturus. Nuntiavit itaque adstantibus. Cunctis autem flentibus solus ille exultabat, quia procul dubio sciebat, quod ad coelestem sempiternamque gloriam properabat. Interrogabant illum si timeret mortem, respondit: Non timeo plane: scio enim, quia, etsi peccator, ad praesentiam Domini mei ambulo. Post haec jussit se ad ecclesiam deportari; et cum jam omnia domus suae ordinata haberet, unum servulum suum, nomine c Dicendarium, qui illi bene a parvulo serviverat, residuum habens, jussit eum vocari, et imponens ei manum ordinavit eum Abbatem in praecipuo d Turonii Monasterio. Sic denique accepta legitime penitentia, non est egressus de ecclesia, sed ibi ante sanctum prostratus jacuit altare, diei illius et noctis percurrente spatio. Exurgente autem lucis crepusculo, expandens manus ad orationem, suum immaculatum et sanctum in manibus Domini tradidit spiritum, qui Sanctos suos coronat per bonam confessionem: cui est virtus, honor, gloria, potestas cum Patre et Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

21 Ad sacratissimum sancti corporis ejus sepulcrum euntibus cunctis perseverant signa virtutis: nam et infirmi ibi sanantur, et daemones effugantur, et quicumque moriens ejus invictum postulaverit auxilium, statim plenum a Domino petitionis suae consequitur fructum; praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre et sancto Spiritu vivit et regnat, in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a In Breviario Eborensi ista traduntur: Talium discipulorum magister et instructor Fructuosus, factus et ipse Episcopus conobii Dumiensis, quod sanctissimus vir Martinus Bracarensis Episcopus

non longe ab ipsa urbe aedificaverat, exigente officio D ad Concilium Toletanum decimum perrexit. Ibi pro venerabili et sanctae memoriae Potamio, Bracarensis Ecclesiae Archiepiscopo, omnium Episcoporum electione, ipsius Metropolitanæ Sedis et provinciae Gallaciae, totiusque conventus regimen suscepit.

b Montellense appellat Tamaus Salazar.

c Sandomallio, Dicentium.

d Eidem Turonii. Prope Bracaram id esse ait Tamaus.

TRANSLATIO

S. Fructuosi et aliorum Compostellam.

Auctore Hugone Archidiacono Compostellano.

Ex Antiquis membranis.

Anno igitur Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo secundo, venerabilis Pater a Didacus, Ecclesiae S. Jacobi Compostellanae Sedis Divina praestante gratia Episcopus, secundo Episcopatus sui anno, ecclesias, cellas, et hereditates, quae in Portugalleosi pago Compostellanae ecclesiae juris esse cognoscuntur, ut justum est, visitare decrevit. Ad bonum namque pertinet Pastorem, ut tam exterioribus ecclesiae suae bonis quam interioribus provideat: et si quid detrimenti vel aliquid inordinatum in eis invenerit providentia sua restauret et disponat. Assumptis itaque de majoribus ecclesiae suae personis, ad Portugallensem provinciam, uti disposuerat, iter suum direxit. Cumque appropinquasset civitati, quae Bracara dicitur, nuntium suum ad ejusdem civitatis Archiepiscopum praemisit, qui adventum suum ei nuntiaret. Ipse vero Archiepiscopus, nomine b Giraldu, vir prudens ac religiosus, audito quod Episcopus S. Jacobi ad suam civitatem veniret, magno repletus est gaudio: et congregans omnes Clericos suos, cum civibus et ceteris ecclesiae suae ornamentis, obviam procedens, Episcopum Compostellanum cum magna veneratione in processione suscepit: et Clero cantante, ipse cum manu dextera tenendo, in ecclesiam suam introduxit. Post Missae vero celebrationem ad mensam refectio- nis, post refectionem quoque ad suam cameram propriam Archiepiscopus Episcopum honorifice comit- tando perduxit; eique suum proprium hospitium praebens, in aliam mansionem ivit mansurus. Illa itaque die Episcopus S. Jacobi apud Archiepiscopum Bracarensem est commoratus. Sequenti vero die, salutatis ejusdem ecclesiae fratribus atque benedictione firmatis, praefatus Episcopus ad ecclesiam S. Victoris, cujus juris medietas Bracaræ civitatis esse perhibetur, Archiepiscopo comitante pervenit, et in sua regia palatia ut Dominus susceptus est.

2 Interim tamen ecclesias suas circuiendo, visitando, et in eis Missarum solennia celebrando, multorum corpora Sanctorum, quae per eas semi-sepulta debito carebant honore, intimo progemebat affectu; et pietatis studio pio versabat pectore, quae postea Divina opitulatione implevit. Ferventi namque studio excogitabat, qualiter pretiosas de inconvenientibus locis margaritas extrahere posset, et ad Compostellanam urbem asportaret. Convocatis itaque suis familiaribus Clericis et consilio probatis, quid inde vel quomodo facere vellet, aperuit dicens: Fratres carissimi, scitis, quia ad has partes ideo venimus, ut si quid in ecclesiis istis seu hereditatibus destructum seu inordinatum esset, praesentia nostra restauraret et ordinaret, et male posita in meliorem statum mutaret. Nunc autem, nostram non latet diligentiam, quod in eis inconvenientia reperiantur.

Plurima

a
Didacus
Episcopus
Compostel-
lanus,

profectus
Bracaram,

a Givaldo
Archiep. et
Clericis

b
in processione
suscipitur :

c
corpora
Sanctorum
absque debito
honore
comperit,

et Compostel-
lam tranferre
cupit :

A Plurima enim Sanctorum corpora, nullo cultu venerata, sed nuda et publico visui patentia, passim per eas jacere spectatis, quæ debita veneratione carere nec ignoratis. Si ergo vestra nobis consuluerit prudentia, hoc emendare curabimus : et quædam pretiosorum corpora Sanctorum, quibus nullus hic exhibetur cultus, ad Compostellanam Sedem transferre curabimus : occulte tamen hoc fieri oportebit ne forte gens hujus terræ indisciplinata, tantoque thesauro expoliata, in nos subitam seditionem commoveat : sicque quod tentare audemus, frustra nos tentasse doleamus. Hoc autem consilium cum ejus Clerici approbassent, utpote qui consilium Divina inspiratione ortum esse nec respiciendum assererent ; venerabilis vir Episcopus, maxima mentis jucunditate repletus, respondit et ait : Dominus Jesus Christus, de cujus misericordia confidimus, ipse sua pietate, quod desideramus adimpleat ; et propositi nostri devotionem ad bonum finem perducere dignetur.

3 Deinde ecclesiam S. Victoris ingrediens, ibique Missam celebrans, ad dexteram partem altaris fodi præcepit : ubi arca marmorea mire ac subtiliter fabricata, mox sub terra reperta est : quam cum præsentente Domino Episcopo aperuissent, duas capsulas argenteas intus invenerunt. Eas itaque prædictus Episcopus cum magno timore accipiens, glorificato nomine Domini, cum psalmis et orationibus reseravit : in una quarum Domini nostri Salvatoris reliquias ; in illa vero plurimorum Sanctorum ossa demonstravit. Clausas igitur et firmiter sigillatas, suis fidelibus Clericis custodiendas tradidit. Alia autem die ad ecclesiam B. Susannæ Virginis et Martyris, quæ non longe ab ecclesia S. Victoris remota est perrexit, et summa devotione Missam celebravit. Celebrata autem Missa, ut sacris vestibus erat ornatus, ad Mausoleum SS. Cucufati et Silvestri Martyrum, in eadem ecclesia requiescentium, trepidante animo accessit : et eorum gloriosa corpora, in munda sindone involuta, de inconvenientibus sarcophagis latenter assumpsit ; et cum magna reverentia, per idoneos ministros atque fideles, ceteris ignorantibus, ad cameram suam deferri et fideliter custodiri fecit. Ad sepulcrum quoque S. Susannæ Virginis cum pervenisset, ejus venerabile corpus cum gemitu ac lacrymis suspirando accepit, et occulte cum aliis custodiendum tradidit. Præterea vir Dei cognoscens Divina pietate esse concessum, quod per eum Sanctorum corpora honorificanda essent ; apposuit ut B. Fructuosi Confessoris atque Pontificis gloriosam glebam corporis simili modo transferret, atque convenientibus locis collocaret. Post duo vero dies venerunt ad ecclesiam B. Fructuosi, ibique Missam solenniter celebravit. Finita vero Missa ad ejus sepulcrum satis indutus vestibus accessit. Sed quod S. Fructuosus regionis illius defensor et Patronus erat, cum majori timore ex ecclesia sua, quam ipse adhuc vivens in eam fecerat, eum pio latrocinio sustulit, et sublatum fidelibus suis custodibus servandum commisit. Et quamvis hoc factum omnes lateret, præter Clericos hujus consilii consocios, consequente tamen nocte Episcopus secure dormire non potuit : timebat enim perdere, quod secum gaudebat habere.

4 At ubi mane facto, quod egerat non esse propositum agnovit ; cum gaudio et letitia suum occultum thesaurum comportans, ad quandam S. Jacobi villam, quæ c Cornelianam nuncupatur, tamquam iniens fugam, accelerando regressus est. In Cornelianam igitur rumor populi aures Pontificales percussit, referens ab Episcopo S. Jacobi indignum fieri facinus, qui Sanctos de Portugallensi terra sublato, patriæ scilicet defensores, atque patronos, ad suam

conabatur transferre civitatem. Quo audito vir summe prudentiæ et pietatis eximie, veritus, ne qua occasione seu violentia pretiosam sarcinam amitteret ; cuidam fidei Archidiacono suo Sanctorum corpora commisit, et quomodo ea per occultos tramites ad d Tudensem deferret civitatem, sapientibus verbis instruxit. Pontifice ergo apud Cornelianam remanente, Archidiaconus secundum ejus præceptionem iter faciens, usque ad flumen Minii, quodsecus Tudam defluit, prospere pervenit. Flumen equidem ante tam asperrimis per tres dies inhorruerat procellis, quod nullis navibus transiri posset. At postquam Sanctorum corpora supra ripam fluminis posita fuerant, eorum reverentiam fluvius sensisse visus est. Nam gravis auræ asperitate submota, aerisque intemperie evanescente, transferendis Sanctis tantam transfretandi facilitatem flumen exhibuisse perhibetur, quantam ipsius pernicitas aquæ subministrare potuit ; quæ sedatis fluctibus tam magna ferebatur tranquillitate, ut nec modica fluctuationis unda quateretur. Translato itaque per fluvii tranquillitatem Sanctos in cœnobio S. Bartholomæi, quod in suburbio Tudæ civitatis situm est, posuerunt. Archidiaconus igitur fidei custodia et administratione quemdam Diaconum, S. Jacobi Apostoli Canonicum, cum eis relinquens, ad Episcopum in Cornelianam reversus est : eique quidquid accidisset in itinere, et ubi Sanctos Dei dimisisset, referendo patefecit. Deinde Diaconus, quem custodem deputatum esse prædiximus, ex præcepto Pontificis supra dictos Sanctos ad Ecclesiam S. Petri de Cella, quam B. Fructuosus fabricaverat, religiose detulit. Ibi vero per decem dies Episcopum præstando debitum venerationem eis exhibuit.

5 Audiens autem Episcopus quia jam Minium fluvium transissent Sancti, et in tuto loco positi essent (fluvius enim iste Portugallensem terram disternit a Gallæcia) preparatis omnibus, quæ præparanda erant, ad monasterium, ubi Sancti erant positi, festinando pervenit : et assumptis inde Sanctis, jam manifeste, per villas S. Jacobi cum magna veneratione et lætitia ad Compostellanam civitatem redire cœpit. Cum autem ad villam, quæ Coegidum appellatur, venisset ; nuntios suos Clero et populo Compostellano præmisit, ut eis Sanctorum adventum nuntiarent, et qualiter deberent suscipi, jussione ipsius admonerent. Clerus igitur Compostellanus et populus, audientes quia Divina miseratione permissum esset, quod Sanctorum corpora a Bracara in Compostellanam transferrentur civitatem valde gavisi sunt. Intelligebant siquidem, quod tam eorum meritis et intercessionibus, quam piissimo B. Jacobi Apostoli patrocinio, cujus sanctissimi corporis præsentia Compostellana civitas illustratur, ab omni peste seu languore et debilitate liberandi essent. Exeuntes ergo obviam nudis pedibus Clerici, subsequente populo totius civitatis, usque ad locum qui Miratorium dicitur, religiose processerunt. Quo cum pervenisset Episcopus, et qui secum venerant discalceati præcessissent ; Clerici secundum ejus dispositionem sacris vestibus ornati, nudis pedibus existentes, post eos venientibus turbis, gloriosa Sanctorum corpora susceperunt : et Episcopo prætereunte et Clero, in civitatem suam cum hymnis et canticis et pia devotione detulerunt, et in ecclesiam B. Jacobi Apostoli Compostellanae Sedis collocaverunt.

6 Corpus vero S. Fructuosi Confessoris atque Pontificis ad altare S. Salvatoris, in majori ejusdem ecclesiæ crypta, positum est. Verumtamen expletis quatuor annis, iterum præfatus Episcopus suisque Clericis melius visum est, ut B. Fructuosus, quem de propria mansionē susceperant, proprium facerent

D
AUCTORE
HUGONE
EX MSS
curat sacra
corpora clam
deferri
Tudam,
d

placitum
transitum
præbente
Minio ;

et deposita
in cœnobio
S. Bartholomæi,
E

dein in ecclesia
S. Petri de Cella,

cum publica
veneratione
transfert
versus Compostellam :

occurrentibus
Clericis et
populo,
F

deponit in
ecclesia
S. Jacobi,

extrahit
S. Fructuosus
altare,

extrahit ex
ecclesia S.
Victoris

reliquias
Salvatoris
et plurimorum
Sanctorum ;

ex ecclesia
S. Susannæ

corpora SS.
Cucufati
Silvestri

et S. Susannæ ;

ex ecclesia
S. Fructuosi
ejus corpus

abit in villam
Cornelianam ;

c

ANNOTATA.

ACTORIB;
RECTORIB;
LA VSS;
e

Corpora alio-
rum in euriis
altariibus
deponit.

g

Historia hæc
scripta ab
Hugone Ar-
chidiacono,
teste oculato

A habitaculum. In ejus itaque honorem fabricatum et dedicatum est altare, et ab eodem Episcopo consecratum in sinistro membro ejusdem ecclesie, in e crypta quæ est inter portam quæ mittit in claustrum, et altare S. Jacobi. Ibi ergo positum est corpus B. Fructuosi et conditum, et tanquam in propria sede requiescit, usque in sempiternum diem, miraculis gloriosum. Sanctum vero Cucufatem Martirem altare S. Joannis Apostoli et Evangelistæ suscepit: et S. Silvestri Martyris corpus sub altari beatorum Apostolorum Petri et Pauli, in ejusdem Ecclesie corpore, conditum est. Beata vero Susanna Virgo et Martyr in ecclesia, quæ in honorem sancti Sepulcri et omnium Sanctorum fundata cognoscitur, in loco quem ante Altarium sepulcrorum appellare solebant, honorifice collocata g requiescit. Translata itaque Sanctorum corpora, ut supra dictum est, collocata fuerunt h xvii Kalendas Januarii.

7 Hugo ejusdem Compostellanae Sedis Canonicus et Archidiaconus, prædicti secreti conscius fuit, qui etiam in tanti tamque pretiosi thesauri inventionem et inventi administrationem fidelissimus consultor et diligens cooperator. corpore præsens et animo devotus exstitit, ne oblivioni caligine sopiretur, diligenter scripsit, et posteris in memoriam fideliter tradidit, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a Didacus cognomento Gelmirez anno 1120 factus est primus Archiepiscopus Compostellanus. Ejus res gestas late prosequitur Gonzales d'Avila tomo 1 Theatri Ecclesiastici regni Castellani.

b Giraldus sive Gerardus, sanctitate et miraculis clarus, decessit anno 1109. Colitur ejus festum 5 die Decembris. Acta ejus describit tomo 2 Archiepiscopatus Bracarenensis Rodericus da Cunha.

c Corneliham vacari hodie oram totam in fundo Pennellæ cis fluvium Limam, indicavit, qui transmiserat hanc historiam.

d Tuda urbs Episcopalis hodiernæ Gallæciæ ad Minium fluvium: cujus antiquitates et seriem Episcoporum descripsit Prudentius Sanderollinus tunc ibidem Episcopus.

e Da Cunha tradit esse sacellum Parochiale, et ibidem sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ asservari.

f Illi proprium altare dicatum anno 1389, scribit idem da Cunha

g Fuit olim ecclesia Templuriorum, nunc ecclesia S. Susannæ parochialis.

h Eo die celebratur translatio S. Fructuosi: at SS. Silvestri et Cucufatis 9. Aprilis.

E

G. H

DE SANCTO MAGNO, COMITE INSULARUM ORCADUM IN SCOTIA.

ANNO MCI

S. Magnus
Comes, Lau-
fricus Orca-
dum contra
hostes.

Scotis creditur
victoriam
nuntiasse:

vestigia tri-
butum ejus
templa

in insula
Eglis-ey

Orcades insulæ, ultra Septentrionalem Scotiæ partem sparsæ, Dencaledonium Oceanum a mari Germanico separant. Harum Patronus est S. Magnus Comes, de quo hic agimus.

Joannes Leslaus Episcopus Rossensis, in Præfatione ad suos libros de Rebus gestis Scotorum, tractans de Orcadibus insulis, pag. 40 asserit, incolas harum insularum Divo Magno suo Patrono proxime post Deam plurimum attribueret quem et contra hostes sibi in summo discrimine positæ saepe apparere in præsidium dicunt. Hector Boethius lib. 4 Historiæ Scotorum, cum victoriam, quam Scoti de Anglis anno mcccxiv reportarent, late descripsisset, ista addit: Creditum est Angelos a celo missos, ac singulare Dei auxilium eo die Scotis adfuisse. Quo die autem pugnatum fuit, ex eis quidam fulgentibus armis Aberdoniam transiens, victoriam Scotorum maximam dicitur nuntiasse: idem visus est Pietorum Bosphorum equo trajecisse. Vulgo antea habitus fuit Divus Magnus, Orcadum quondam Princeps, Robertus vero Brusius, lama rei illius motus, Orcadense templum quinque libris sterlingis, ex portoriis et vectigalibus Aberdonensis oppidi quotannis recipiendis, donavit, ad panem, vinum, ceramque sacris faciendis comparanda. Hæc ibi. Situm est dictum S. Magni templum, in medio Orcadum, in parva insula, inde forsitan Eglis-ey id est Insula ecclesie appellata. Est hæc bis mille passus fere longa, et mille lata, frugifera, sed glebis vacua: quisque utitur, ex Ransa, vicina insula, scaphis per mare æstu asperrimum exportantur. Hic templum est, cum turri acuminatim ascendente et prædicta, ubi S. Magnum, tutelarem Divum Orcadum, fama est esse sepultum: et ades prope templum pervenit. Ita legitur in Nova descriptione Orcadum in Geographia Scotiæ Blaviana pag. 159. Abiqua ex prædictis verbis ita leguntur apud Georgium Buchananum lib. 4 Rerum Scoticarum fol. 13. Ab Occidentali parte Pomorie jacet Rusa, sex millibus longa: ab ea propius Orientem sita est Eglisa, ubi

divum Magnum fama est esse sepultum. Ita ab ipsis heterodoxis deducimur ad notitiam antiquæ venerationis S. Magni. Eum in dicta insula fuisse occisum infra dicitur.

in qua est
occisus.

2 Excusum fuit Edinburgi anno mxx Breviarium, in usum insignis Ecclesiæ Cathedralis Aberdonensis, adeoque totius Ecclesiæ Scotiæ: in hac ad diem xvi Aprilis præcipitur Festum duplex in solemnitate S. Magni, Orcadum habundumque Apostoli, et Martyris in insulis Orcadibus: et præscribuntur Lectiones novem, sed valde breves ex Legenda sive Vita S. Magni, quas hic damus, cum variis hymnis et antiphonis et orationibus. Est memoria Sancti Martyris Magni Comititis inscripta MS. Florario Sanctorum, absque ulteriori notitia ullius regionis. Grevenus, in additionibus Usuardi, Coloniæ anno xv et xvi ultra millesimum et quingentesimum excusi, locum male assignat his verbis: In Dacia S. Magni Comititis et Martyris. Eadem inde descripta leguntur in Martyrologio Germanico Canisii: quæ Molanus in ii et iii editione Usuardi in suis additionibus auxit his verbis: In Dacia S. Magni Comititis Arcadiæ, et Martyris anno mclv. Citato in Notis Molano, ista solum scribit Galesinus: In Dacia S. Magni Martyris: et in Notis hæc de loco tradit: Dacia, alio nomine Davia aut Dania vocatur, regio Scythiæ Europææ: fidem religionemque Christianam suscepit ab Apostolis, atque adeo ab eorum discipulis: cujus rei præter cetera illud argumento esse potest, quod in Concilio Nicæno priori adfuerunt Episcopi duo Daciæ, Marcus Metropolitanus et Protogenes Sardicensis, alique Episcopi Dacis vicini. Hæc Galesinus. Contra quæ insurgit Ferrarius et hunc diem in Catalogo generali ita auspiciatur: In Dania S. Magni Comititis et Martyris, ac late de situ Daniæ vulgo Danimarchia agit, culpatque eos, qui Daniam cum Dacia, inde longissimæ distante (est enim Dacia, inquit, nunc Transilvania, Moldavia et Wallachia) confundunt, et addit, S. Magnum passum circa annum mclv, de quo Daniæ Scriptores, inter quos Saxo

Vita ex Bre-
viario Aber-
donensi:

memoria in
Fastis recen-
tionibus,

F

non absque
mentis.

grammaticus

A Grammaticus. Ita boni viri, ex mera conjectura, errores supra errores cumulant. Infra Orcadam insula dicitur Orcadia, nuda litteris transpositis videtur Orcadia et prima syllaba sublata Dacia dicta. Adjunxit Molanus Comitibus Arcadiæ per Orcadiæ. Non etiam hujus S. Magni meminerunt Saxo Grammaticus aut alius scriptor rerum Danicarum.

3 Ipsi hodierni Scriptores Scoti non sunt ab erroribus immunes. Thomas Dempsterus lib. 12 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum cap. 855 ista habet: S. Magnus, gente Scotus, ad Orcades insulas (quæ pietatem, quam a SS. Brandano et Machute olim hauerant, exuentes, in priorem infidelitatis statum redierant) destinatus, ab improbis Paganis martyrio affectus: scripsit ad Orcadianos monita salutaria lib. 1. Vivebat anno MCIX, colitur die XVI Aprilis. Citat deinde Breviarium Scoticum: quod si legisset, non tam inepta de paganismò resumpto scripsisset. Interim Dempsterus nullum S. Magni in suo Menologio mentionem facit ad hunc XVI Aprilis, sed videtur remisisse ad diem VI Septembris, ubi ista habet: In Orcadibus Magni, illarum gentium Apostoli et Martyris, quem Scotum faciunt, addit litteras KC, quibus intelligit Kalendarium Adami Regii, Jacobi Chinæ etc. Colitur dicto VI Septembris S. Magnus sive Magoaldus Abbas, in Alpibus Germanicis ad Fauces Julias, SS. Columbani et Galli discipulus, quem et Hiberni et Scoti suum gentilem fuisse contendunt. At die XVI Aprilis collocat Dempsterus S. Molocum Episcopum in Hebridibus Scotorum insulis discipulum S. Brendani, qui sub ritu duplicis majoris in Breviario Aberdonensi XXV Junii celebratur. Ita ad libitum convertit et evertit. omnia.

4 David Camerarius in suo Menologio Scotico, non sine mendis, hoc formavit elogium ad hunc diem XVI Aprilis S. Mannus sive Magnus, Episcopus et Martyr, qui fidem Catholicam, quam Sernanus, sanctus Orcadensium Apostolus, in Orcadibus plantaverat, non modo rigavit strenue, sed et sanguinis effusione rigatam confirmavit. Siquidem cum Norvegorum Rex Duncanum Scotorum Regem bello laceraret, et Orcadas pertransiens, magnam ibi Christiani sanguinis copiam effudisset, S. Magnum Orcadensium Pastorem et Episcopum comprehendit jubet: cui cum mors intentaretur, intrepide respondit: Ego pro Deo meo millies mori paratus, verum ex parte Dei omnipotentis, cui brevi serviam in sanguine, præcipue, ut pusillo gregi meo, sanguine adhuc madenti, amplius non noceatis. Postea carnifici, gladium educenti, magna animi constantia caput submisit, hæc novissima proferens verba: Domine Jesu, tibi. S. Mariæ, SS. Palladio et Sernano, commendando meipsum et gregem meum. Vide Chronica antiqua, Leskæum et alios. Passus est S. Mannus anno Christi MCIV, in insula Orcadam, cui Eglisia nomen est, ubi et miraculorum gloria ad nostra fere tempora celeberrimus, ab Orcadensibus celebrabatur. Agit etiam de S. Magno Aberdonense Breviarium, quem refert nobilibus ortum parentibus, post laxiorem vitam in adolescentia transactam, totum se divino mancipasse obsequio, coactumque a parentibus uxorem ducere, sed cum eadem annos decem in magna vixisse castitate. Uxore vero mortua mundo vale dixisse, et postea ad sacras insulas evectum, martyrii corona pro fide Catholica redimitum. Quæ omnia pervetusto carmine, apud Orcades cani solito, contenta cernere est.

5 Illud carmen, in quo Camerarius secundam stropham omisit, ad Vesperum et Matutinum cani solitum infra integrum damus; sed in eo nulla sacrarum insularum aut suscepti Episcopatus mentio continetur: melius autem in externis Martyrologis Comes Orcadiæ dicitur. Quæ citat Chronica antiqua, dum nomina silet, non videntur ullam auctoritatem obtinere; maxime cum

Leskæus, quem nominat, ei adversetur. Nam hic tradit Duncanum Regem, qui Donaldò fugato caperat anno MCIX regnare, mox a Muckpendito occisum fuisse, et regnum recuperasse Donaldum; et quarto anno recuperati regni, Christi MCII, animam efflasse: eique subrogatum Edgarum, Malcolmî ex S. Margareta filium, pacificum usque ad annum MCIX regnasse: cui frater ejus Alexander substitutus, feliciter usque ad annum MCXXIV imperasset. Hæc Leskæus absque mentione S. Magni, quasi tunc vixisset, et irruptionis Regis Norwegi; quem asserit sub Donaldò Hebrides insulas, picti vi deditas, præsidis impositis munivisse. Verum frustra hæc proferimus cum S. Magnus non jussu Regis Norvegorum qui eum fovit, ob fidem Christianam sit interemptus; sed insidiis et dolo Haconis patruelis sui, ut ejus Comitatum obtineret. Martyr autem colitur, quia ob miracula et sanctitatem vitæ obtinuit venerationem Ecclesiasticam, et sanguine effuso vitam profudit, ut alias sæpius de nomine Martyrum et Confessorum exposuimus. Dicitur mox in Actis passus B. Magnus anno MCIV, XVI Kalendarum Maii feria secunda: in titulo autem ascribitur sub Rege Alexandro anno MCIX, XVI Aprilis. Ast feria secunda neutro anno concurrit cum XVI Aprilis, sed is dies utroque anno Sabbatinus fuit. Fortasse qui notatur in titulo, annus elevati corporis fuit, nec ad hunc trahi debet nota feriæ secundæ: forte et pro anno MCIV scribendus fuit MCVI; eoque S. Magnus occisus fuerit sub Edgardo Rege Alexandri decessore.

6 Aliquæ ejus Reliquæ Aquisgranum postea allatæ creduntur: ex quibus est pars humeri, anno MCCCXXII Carolo IV Imperatori donata, quæ nunc in Metropolitana S. Viti ecclesia Pragæ servatur cum aliis pluribus illatibus Reliquis, quarum catalogum, per modum diarii seu kalendarii, Thoma Pessini a Cechorod ejusdem ecclesiæ Decano et Officiali concinnatum vulgatumque, misit ad nos P. Bohustius Balbinus Societatis nostræ, ejusdem ecclesiæ Historiographus, promittens ipsum donationis instrumentum, quod vel in appendice daturi sumus, si ipsum mature transcriptum acceperimus.

EPITOME VITÆ

Ex Lectionibus Breviarii Aberdonensis.

Beatus Magnus, apud Orcadas insulas oriundus, nobilissimus genere et alti sanguinis parentela fuit. Pater, illarum insularum Comes et Dominus, nominatissimus fuisse dicitur, juxta nomina Magnorum, qui sunt in terris; mater vero haud minoris sanguinis propagine decorata. Sed cum multis nobilitas generis parare solet ignobilitatem mentis; B. Magnus adhuc infantulus, divina instructus gratia, nobilitatem virtutis, sanguinis nobilitatem longe præcellere censuit. Agebat enim senem moribus, annis puer: expers lasciviæ puerilis. In gestibus candidus et hilaris, in sermone tam amabilis et affabilis, in incessu tam modestus extitit et gravis; ut nihil appareret in eo, quod posset offendere intuentes, aut pro vitio ab eisdem apprehendi.

2 Hic omittuntur, quæ seductus in adolescentia patravit scelera ejusque reditus in viam virtutis, continentiaque in conjugio; nam hæc intelligentur ex Hymnis infra recitandis. Patre ejus apud Norvegiæ rebus humanis exempto, quidam, Haco nomine, filius patruis sui, irruens in quemdam procuratorem Regis Norvegiæ, qui partem B. Magni ex parte Regis administrabat, dominium totius Comitatus Orcadiæ sibi subjugabat: cum non nisi pars dimidia totius Comitatus Orcadiæ ei de jure competeret: alia enim pars ad B. Magnum jure spectabat hereditario. Nec mora, totius sceleris armariolum prædictus Haco et satellites sui in necem B. Magni conspiraverunt. Seditionem igitur cum B. Magno pacifice palliantes, in dolo lecti: scilicet ut B. Magnus et Haco stant

D
EX BREF.
ABERDON.
occisus est
autem,

dolo Haconis
patruelis.

quo anno?

E

Reliquiæ
Aquisgranii
et Pragæ.

Nobili stirpe
prognatus,

multurus in
pueritia;

patre mortuo

ab Hacone
patrueli
excluditur ab
hereditate,

into

Dempsterus
inepta tradit

ut etiam
Camerarius,
qui Episcopum
facit,

et a Rege
Norvegorum
occisum
fugit:

quæ rejciuntur

et doto in
insulam
Eglisciam
evocatus,ecclesiam
adit :et Missam
audens,

* an Virum

extrahitur.

hilari animo
ictum lictoris
suscepit,

* postius sexto

ad ejus pu-
trocinum
ne tantum
in

A tuto die in quamdam insulam, quæ dicitur Eglissei sive Ecclesie insula, cum pari numero armatorum convenirent, fœdus perenterent, pacem præloentam firmarent, ne in futurum contentionis scrupulus processu temporis reduceretur, et pax firmata defirmaretur nequaquam.

3 Placuit hoc B. Magno, et ad prædictam insulam, in qua mansio sita erat, cum duobus longis navibus, nullius mali habens suspicionem, pervenit. Imminente vero die inter eos statuto, prædictus Hako, cum septem vel octo navibus, viris Sanctorum Christi sanguinem sitientibus onustis, sibi associatis, prædictam insulam applicuit. Seditionem igitur Hakonis comperiens, nec formidine percussus, ecclesiam adit : suisque vim repellere volentibus, et Hakonis furori resistere suggerentibus, fertur respondisse : se malle injuriam accipere quam irrogare, sciens quod omnis fraus in se reversa colliditur.

4 Erat autem hora, in qua Sacerdos sacris vestibus indutus, in altari Unigenitum Patri sub panis specie et vini in signum humane reconciliationis præsentavit : nec ab re illum hoc fecisse credendum est, ut illic hostia fieret, ubi totius mundi Hostia

B salutaris offerebatur. Missis igitur quatuor apparitoribus, quorum pedes veloces ad effundendum sanguinem erant, qui ad omne opus nefarium ceteris omnibus promiores essent et promptiores, * Christum Dei rapere, et illum sibi præsentari constituunt. O quam dira et inaudita præsumptio ! lupi crudelis immanitas, ovem rapere, laniare atque jugulare in Pastorum præsentia non veretur. Irruunt igitur in ecclesiam Dei apparitoribus, justus ab injustis injuste rapitur, extrahitur, et Hakonis præsentie præsentatur.

5 Nec mora, data ab Hakone sententia lictori traditur, ut capitali sententia plecteretur. Eductus igitur hilari mente et intrepido animo, quasi ad epulas invitatus, agonem suum Domino precibus commendans, securi bis in cerebrum suum vibrata, ictum ferientis suscepit. Sed quem lictor exemit mundo, hunc Christus intulit cælo : corpus solosterminitur, sed anima in cælo sublimatur. Hodie depositis corruptilibus exuviis ascendit superna, et est ei honor et gloria coram simul discumbentibus : ascendit, inquam, clarus meritis et triumphis gloriosus. Passus est B. Magnus Martyr, proprio sanguine laureatus, anno Domini millesimo centesimo * quarto, sextodecimo Kalendas Maii, feria secunda.

C Nunc ergo dilectissimi sanguinarios affectus propulsantes, et scelesti desideria devitantes, subjugatis vitiorum incursibus, ipsius vestigiis toto mentis desiderio, in quantum nostra fragilitas permittit, inlucere studeamus : ipse sit forma, cui imprimamus exemplar, quod imitemur. Ergo devotionis legibus et debite reverentiæ destituti, ac mole peccaminum nostrorum pressi, beati Martyris præsidium efflagitemus : quatenus ipsius meritis et precibus suffragantibus, coronæ immarcescibilis, quam hodierna die consecutus est, participes effici mereamur, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus.

INVITATORIUM.

Sancti Magni colentes solennia, Regis Regum canamus magnalia.

HYMNUS

ad Matutinum et Vesperas.

Hymnis perdulcibus Magni præconia Cordisque vocibus pangamus inclyta : Ejus mirifica promentes opera, Jugi digna memoria.

Hic ex prosapia magna progenitus,
In pueritia vixit divinitus :
Post hoc est factus homo sceleribus,
In gente nequam alitus.
Ut Paulus Domino Magnus convertitur,
Christum ex animo toto consequitur ;
Ardere creditur, sed non exurit,
Rubus dum florens cernitur.
Sic in cubiculo sponsus cum virgine,
Insigni titulo pro continentie,
Vixit a Venere divino munere
Annis decem continue.
De templo trahitur Magnus Dominico,
Repletus patitur ex Sacrificio,
Migrat de prælio rubens martyrio,
Castoque candens lilio.
Hujus ut passio nostrorum eriminum
Fiat ablutio, poscimus Dominum :
Ut nobis gaudium post hoc exilium
Largiatur perpetuum.
Honor, laudatio per mundi climata
Uni sit Domino, trinoque gloria
In trina machina, qui regit omnia
Per cuncta semper secula.

ALIUS HYMNUS

divisus in Responsoria, ad ix Lectiones Officii
Matutini.

Per nova mundus resultet gaudia,
Sancti Magni plaudens victoria,
Qua cælestis exultat curia.
Gaude tellus felix, Orcadia,
Novæ lucis resplendens gratia.

Mali bonos solent pervertere,
Quibus victus primævo tempore
Prædis Magnus cœpit insistere :
Sed electum Dens eripere
Non moratur de mortis fœdere,

Magnus prædo mutatur penitus,
De raptore fit pater inclytus,
Agnus redit ad causam perditus,
Sacri plenus afflatu Spiritus,
Gregem regit hic vervex redditus.

8 Præter carnem in carne vivere
Studet Magnus divino munere :
Miro plane se domans genere,
Annis decem in toto Virginis
Labe carens mansit libidinis.

Hako, Magni terras et prædia
Sibi subdens, invasit omnia :
Contra mitem furit insaniam.
Nulla Magnus fractus injuria,
Cuncta suffert mira constantia.

Cessit Magnus furentis odio,
Rex Anglorum quem sumptu regio,
Suo digne fovet palatio :
Anni redit transacti spatio,
Nutu Dei tutus martyrio.

9 Nova inde regnat perfidia,
Alter Abel fratris invidia
Ruit, victor regnat in gloria :
Plangens ista plaudit Orcadia,
Hako Magno sub pacis basio
Mortem parat fraudis consilio.

Hostes monet Magni collegium
Propulsare et scelus nefarium.
Sanctus retorquens ferre tædium,
Mavult gratis pati martyrium,
Suis pacem lætus obtinuit :
Dum grex abit, pastor occubuit.

Jesu pie, nos Magni precibus
Noxæ reos absolve nexibus,

Condemnatis

A Condemnatis carnis operibus;
Ne privemur æternis sedibus.
Mentes nostras illustra moribus;
Pacem dona nostris temporibus.

HYMNUS TERTIUS

distributus in Antiphonas.

*Conversus
a vitiis,*

Magnus ex prosapia magna procreatus
Actu, vita, moribus major est probatus:
Prædis vacans [juvenis] pravorum instinctu.
Ut Paulus convertitur in viâ proinctu.

*excellit omni
virtute.*

Saulus ecce Paulus fit, prædo fit Patronus,
Persecutor factus est plebis Pastor bonus.
Vir sanctus in Comitum digne sublimatus,
Carnem per continuos domat cruciatus.

Justus, pius, humilis, [mitis] et modestus,
Iste suis præfuit exemplis honestus:
Magnus, inter ceteros gratia divina
Plenus, fulget veluti stella matutina.

*protractus
in locum
insidarum,*

Vir Sanctus ad propria reversus, componit
Cum Hakone perfido, qui fraudem disponit:
Expetit ecclesiam, qua fraude comperta,
Ut pararet hostiam se Christo spe certa.

*sumpta
Eucharistia,*

B Hostes turbat Comitum mora salutaris:

Hostia dum refici expectat Altaris,
Sanctum trahunt, templum irrumpentes,
Sacro plenum pabulo extrahunt amentes.

*occiditur
Hakonis jussu,*

Hakonis præsentis Magnus præsentatur:
Sistit agni sanguinem Iupus fere satur,
Protulit sententiam, ut morti tradatur;
Et licet traditur, ut hanc exequatur.

*et claret
miraculis.*

Favus stillans frangitur mellis dans dulcorem,
Mala quæque fugiunt ejus per odorem.
Surdi, muti, precibus Magni reparantur;
Clandis datur sanitas, leprosi mundantur.

Ferro vincti Martyris ope relaxantur,
Naufragantes nexibus mortis liberantur,
Fit mœstis lætitia, ægris medicina,
Spes firma periculis, salus in ruina.

HYMNUS AD LAUDES

*Corpus
omnigenis
illustratur
miraculis.*

Exultemus concrepantes sonora melodia,
Sancti Magni venerantes Martyris insignia,
Ejus digna prædicantes post mortem miracula.

Odor manat en unguenti alabastrum frangitur,
Quovis morbo gravescenti salus vera redditur:
Plebs concurret, fit egenti cuilibet quod petitur.

C Leporam mundat et furorem pellit ab amentibus,
Contuendi dat vigorem privatis luminibus,
Mutis fandi præbet morem, gressum claudicantibus.

Ferro vincti relaxantur, surdi simul audiunt:
Casu fracti mox sanantur, mala quæque fugiunt:
Naufragantes liberantur, dum procellæ sæviunt.

O quam probat hunc beatum ossis ejus ussio!
Bis ut aurum concrematur os; sed ustum tertio,
Crux fit os ejus, sacratum tam miro commercio.

Magne, Pater famulorum tibi supplicanti,
Sordes terge delictorum, fidem firma mentium,
Adeptores præmiorum quo simus cœlestium.

Laus perennis Trinitati, salus, virtus, gloria
Uni decus Deitati, mira ejus gratia
Suæ cuncti Majestati, serviunt per secula.

D
os ejus tertio
incombustum,
cruci
inseritur.

VERSICULI AD VESPERAS.

Magne Dei miles, tua festa tuere colentes:
Orcales alme Comes, digne rege te venerantes.
Pelle, Pater, pestes: nostras pius ablue sordes.
Funde preces, tecum regnemus ut omne per ævum.

ANTIPHONA AD MAGNIFICAT.

Lux dicata Magni martyrio
Instat jugi colenda gaudio;
Qua mutatur grato commercio
Mors in vitam, in plausus passio:
O mors felix, ejus supplicium
Vitæ reddit æternæ præmiū.

E

ALIA PRO TRANSLATIONE.

Dulce melos in hoc solennio
Summi Regis cantemus Filio,
Hostem vicit ejus suffragio
Martyr Magnus victor sub gladio:
Cujus nobis sit sacra Translatio,
Contra hostes perpes initio.

AD BENEDICTUS.

Magne Pater conforta debiles
Ope pia sustenta debiles,
Casu mortis eripe fragiles,
Regno vitæ ne simus exules.

ORATIO AD VESPERAS.

Sancti Magni Martyris tui, Domine, merita pre-
tiosa nos tueantur, in quibus Majestatis tuæ opera
prædicantes, et præsens capiamus adjutorium pa-
riter et futurum.

ALIA AD LAUDES.

Deus, ejus nutu absque Sanctorum solatio nullius
temporis præterit cursus; tribue nobis quæsumus
tua piissima dignatione, ut S. Magni Martyris tui
pia interventione, a cunctis adversitatibus liberari,
et assidua protectione tuæ magnæ misericordiæ me-
reamur potiri.

D. P.

DE S. DROGONE RECLUSO SEBURGI IN HANNONIA.

ANNO
MCLXXXVI

*In amplæ
dilationis op-
pido Seburgo*

Balduinus, cognomento Magnanimus, Flundriæ
et Hannoniæ Comes, primo sui regiminis anno,
qui fuit Christi MCLXXI, fratri Henrico domi-
nium dedit oppidi Seburg, et terrarum ab eo
dependentium; adeo amplum atque honestum, ut Phi-
lippo Heurici filio, postmodum absque prole mascula
decedente et quatuor filias relinquente, Seburgense do-
minium, inter illas divisum, suffecerit pro sua cuique
parte, in congruam honestissimis nuptiis dotem,
quemodum in Annalibus Hannoniæ, lib. 18 cap.
2, testatur Fr. Jacobus Guisius sive de Guise Mino-

rita, scriptor antiquus, et in anno MCLXLIV finiens his-
toriam suam; quam Gallice redditam, et Parisus anno
1531 impressam habemus; Manuscriptam autem tribus
voluminibus extare in conventu FF. Minorum mon-
tibus Hannoniæ asserit Wadinghus in libro de scriptori-
bus Ordinis Minorum; ubi eam requirentes, invenimus
quidem, sed Gallice, cum auctor videatur scripsisse
Latine.

2 In eodem Seburgo, et ejusdem Balduini tempore,
Reclusus vixit S. Drogo. Quo anno obierit, non ex-
plicat Vita, quæ ibidem in ecclesia et in nostro quodam

mortui Sancti
Acta scripta
circa an.
1320.

Codice

A *Codice MS. legitur, collecta non dñ post mortem Co-*
mmitis Joannis, anno MCCCIV obitam, et regnante in Franciā
Carolo Pulchro, adeoque ante annum MCCCXXVIII.
Quam Vitam, ut Seburgi inveniunt, sic prædictus Guisius
verbotenus in suos Inuolens transcripsit, eaque in Gal-
lica translatione nunc legitur lib. 18 cap. 23. et novem
seq. entibus; idque inter gesta anni MCCLXXXVI, qui
per annus Balduni XVI, quando Pascha cadebat in xiv
Aprilis. Hinc consequens foret, S. Drogonem, (siqui-
dem ex anno recte obiit, uti recentiores ex Guisio colle-
gere) e rimis migrasse feria in Pascha; obiit enim die
xvi Aprilis, uti, habet tabella ad ejus altare depen-
dens, teste Molano; qui exinde in suis ad Usuardum
aditionibus sic scripsit; Villa Seburg, prope Valen-
centas, S. Drogonis Confessoris, qui miro modo
calculosis et ruptis invocatus subvenit. Ejus Acta
habentur. Molanus Galesinus secutus. In Belgis,
inquit, S. Drogonis (Drogonis scribere valuit) Con-
fessoris, miraculis clari. Ex utroque Baronius in Ro-
mani Martyrologii recognitione hæc constat. In Bel-
gis apud Valencenas S. Drogonis Confessoris

sacris fastis
non ita pri-
dem insertum
nomen;

cultus seculo
13 celebris.

3 *Ingens celebritas miraculorum, copiam ero aut*
peregrinantium; hæc votivorum donariorum multam
gazam concervavit: quam Francico bello implicatus
Bertrandus, Hannonia et Flandria Comes, prætextu
solicitudinis canonizationis, ad se traxit sub annum
MCCXIV, meritasque moris facti penas luit, prælio Bori-
nensi captus, neque ante MCCXXVII liber dimissus. Eo-
dem anno, Bunchio (nam eo absente Comite transferen-
dum corpus Hannonia Rectores censuerant) post no-
vennalem istæ moram, relatum esse corpus scribit
Gallica recentioris Vitæ auctor; equum fortasse æsti-
mans ut Ferdinandus post receptam libertatem prima
cura fuerit S. Drogonem, immani sacrilegio violatum,
placare. Quam parum hoc sit probabile mox videbimus:
interim hoc certum est, mense Junio corpus fuisse re-
latum: quam causam esse suspicatur Molanus in Na-
talibus Belgii die xiv Junii, cur aliqui obitum ejus
transulerint adhuc diem, qui revera fuerit translati-
onis; ipsam, ad celebrandum Sancti festum, præfere-
ntibus majoribus nostris, propter impedimenta Quadra-
gesimæ et Paschatis.

et iterum
post corpus
Bunchio re-
ductum.

nunc feria 3
Pentecostes
colitur.

4 *Sed cultus diei xvi, etsi non ita celebris, superest*
Seburgi, teste Vita recentiori usque in hodiernum diem;
diei vero xiv Junii nullus specialis honor ibi nunc im-
panditur. Nam modo, inquit idem Molanus, festum
ejus celebratur feria tertia Pentecostes a Clero
Valencenensi et per octavam. Singulis etiam heb-
domadis feria tertia et ferme quotidie, ad devotio-
nem peregrinantium, fit Missæ Sacrificium ad ho-
nozem S. Drogonis: et in Collecta invocatur Deus,
ut intercessionem S. Drogonis amici sui ab infirmita-
tibus mentis et corporis liberemur, gaudiisque æternis
perfruemur. Quod attinet ad Espinoy, Sancti viri
patrim, Latine est Spinetum, celebris pagus, Prin-
cipatus titulo decoratus, habens sacellum in honorem
Sanctorum Drogonis et Petri a Lucemburgo dicatum,
idque in eo solo exstructum quod eidem Drogoni
dicatur hereditarium fuisse, et in quo caeso matris
utero in lucem est æditus; ubi festum ejus celebratur
die ii Julii, vel quia tunc fuerit dedicatum sacellum,
vel alia quavis ex causa.

quæ anno
127 fuerat
14 Junii.

5 *Ex his non tantum firmatur conjectura, quod feria*
iii aliqua obierit S. Drogo, quam supra vidimus ipso
qui notatur anno cadere in xvi Aprilis: sed etiam,
Translationem seu verius Relationem corporis Seburgi,
factam esse coram annorum aliquo, qui conjunctim
attulerant Feriam iii Pentecostes et xiv Junii: talis
autem toto seculo xiii nullus fuit, præter lxxxii, qui
Pascha habuerat xxiv Aprilis. Et vero quæ sola post
annum MCCC facta, non cogunt tanto citius relationem
istam statuere, quam statuit Auctor iste recentior, ex

Vixit annis
circa 80.

Ordine Fratrum Minorum Recollectorum Provincia D
S. Andreæ, in Vita Duaci impressa anno 1634. Idem
auctor in hoc quoque hallucinatus videtur, quod annum
quo editus in lucem Sanctus est, statuat fuisse MCCCII;
atque adeo ætatis sue anno lxxv eundem Sanctum
obisse. Manifeste enim longiorem vitam ejus Acta re-
quirunt: nam qui lxxv annis Reclusus vixit, et ante
suam reclusionem novies Romam peregrinatus, et est prius
quam sacra ista itinera jam vir factus aggrediretur, sex
annos gregibus Seburgi pascendis juvenis impenderat;
is annorum minimum xviii erat, cum domum pater-
nam dimisit: aut verius legitur tutela ætatem egressus
ac sui amicum juris erat, ut suis se potuerit bonis abdi-
care; adeoque vixisse debuit annos minimum lxxxviii
aut etiam lxxxiv.

6 *Valentianensis historiæ auctores Henriens et Pe-*
trus Dautremanni, postquam parte 3 cap. 3 explicen-
sent originem annuæ circum urbem processionis, die
xviii Septembris, in gratiarum actionem pro eadem arte
circa annum xviii a peste liberata, per Desiparam Vir-
ginem, risam filium eundem circumducere, quod adhuc
servetur: his inquam explicatis, enumerant corpora
Sanctorum, ex omnibus circum circa pagis deferri ad
caputem supplicationem solita; iisdem accensent corpus
S. Drogonis, vulgo San Druon appellati. Potuit hoc
pompam illam angustius ornare, postquam anno MDCXII
die ii Junii, Joannes Richardotus, Cameracensis
Archiepiscopus, solemniter transtulit sancti viri Re-
liquias ex veteri sepulchro, in quo tot annis jacuerat,
in capsam elegantius ornata: quæ tamen cum
crescenti populorum pietati et orationum multitu-
dine minus videretur respondere, fabricata est arca
alia, argentea quidem, sed magis ab opere et arti-
ficio æstimanda; intra quam anno MDCXXVIII mense
item Junio, sacra ossa reposuit prænominati Richar-
doti, post Buisseretium, successor Franciscus Van-
derburgius: uti hæc narrat præcitata vita recentior.

ejus Reliquiæ
ad Processio-
nem Valen-
tianensem ad-
ferri solita;

hoc seculo
novis capsis
inclusæ

7 *Et hæc omnia prescriptionis antiquæ jure facta*
credimus. Nam quod Molanus in Natalibus suspicatur,
Apostolicæ Sedis consensu elevatum jam olim fuisse e
terra Corpus; minime verosimile faciunt acta: in qui-
bus cum capite ultimo bis fit mentio canonizationis tra-
ctandæ, nihil additur ex quo intelligas aliquid apud
Pontificem aliquando actum necdum peractum fuisse.
Existimarem etiam superiori seculo Hagiomachorum
metu vel insolentia veterem arcam, haud dubie argen-
team petiisse, ossaque intra sepulchrum terra obruta
fuisse a Fidelibus, unde ea Richardotus eruit, uti ad
nos sua manu scripsit an. 1636 Antonius Waghinus
Lætiensis Abbas, significans quomodo posteriori Trans-
lationi anno 1628 facta in capsam, ex argento partim,
partim ex ære inaurato laboratum, interfuerit ipse, cum
Abbatibus Petro Le Jousne Altimontensi, Philippo Bos-
quier Maricoleni, Nicolao Samari Bonx-sprei, Philippo
dela Mine S. Joannis Valencenensis Abbatibus: quibus
omnibus an ab Archiepiscopo aliqua sacri corporis par-
ticula contributa fuerit, non possumus divinando asse-
rere, quia Arnoldi Rayssii Hierogazophylacium Bel-
gicum, in quo talia accurate traduntur, ipsa anno quo
facta est Translatio postrema, et quidem triduo citius
quam hæc fieret, scilicet iii Idus Junii, dedicatum pro-
diit, cum ipsis Idibus peracta sit Translatio: ut patet ex
ejus qui præsens adfuit ei Reliquiarum partem accepit
testimonio.

coram multis
Abbatibus

5

8 *Ego subscriptus, Ecclesiæ Metropolitanæ Ca-*
meracensis Presbyter Canonicus, fidem facio, his
inclusam cranii partem, esse desumptam e sarcophago
S. Drogonis Confessoris, Seburgi in Hannonia quies-
centis, ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino
Francisco Vander Burch, Archiepiscopo Came-
racensi, dum ejusdem sancti corpus e veteri Lip-
sanothea in novam Seburgi solenniter transferret,
postridie Idus Junii, feria tertia Pentecostes, anno

Reliquiarum
pars Camer-
raci

Domini

A Domini mdcxxviii. Ipsam autem cranii particulam, cum aliis minutis fragmentis, ipse Illustrissimus Dominus Antistes mihi, Secretario et Capellano suo, supplicanti, dono dedit: et ego ipsam eandem cranii particulam R. Domino Sporckmans, Ecclesiae primariae collegiatae S. Gaugerici Cameraci Canonico, pio affectus ergo donavi. Actum Cameraci anno Domini mdcxlv mensis Augusti die xxii.

FOLLON PRESBYTER $\frac{1}{2}$

9 Ipse vero qui sacrum donum ab uno ex nobis, Confessorio tunc suo rogatus postulaverat impetraveratque, de eodem Bozmeriam ad Sacellum Comitum Montensium transferenda, in hunc modum disposuit: Ego infrascriptus Ecclesiae primariae collegiatae S. Gaugerici Canonici Cameraci, fidem facio me accepisse supra nominatam particulam cranii S. Drogonis a R. D. Follon, Canonico Metropolitanae Ecclesiae Cameracensis, et dedisse eandem, ad instantiam R. P. Godefridi Henschenii Societatis Jesu, Illustrissimo et Excellentissimo Domino Alberto Comiti de Bergh, Marchioni de Berghes etc. et resignas e in manus Perillustris et Reverendissimi Domini Episcopi Ruremundensis. Actum Antuerpiae xv Septemb. mdcxlv.

JOANNES SPORCKMANS.

10 Ejusdem calvariae S. Drogonis partem, pulchram admodum, commonstrant Patres Minimi S. Francisci de Paula, Andelaci juxta Bruxellam, ut scribit Raissius praecitatus in suo *Haragazophylacio* pag. 336 et in *Latiensi* S. Lamberti Abbatia aliquid similem Reliquiarum servari scribit idem pag. 281, utique vel in prima sub Richardoto Translatione, vel etiam citius alia quapiam occasione acceptum. Denique Jacobus Bruevone, Pastor de Gouy in Ducatu Luxemburgensi, diocesis Leodiensis, litteris ad nos datis mdcxxi die v Maii, fidem faciens de Reliquiis ecclesiae suae, consecratae in honorem S. Albini Episcopi Andegavensis, insuper, inquit, attester, in capella collateralis ejusdem ecclesiae altare quoddam erectum et consecratum esse in honorem S. Drogonis ab anno mdcxvii, cujus etiam pulvres sacros seu Reliquias quasdam, thecae ferreae inclusas et quodammodo ornatas, obtentas interveniente R. P. du Sait Societatis Jesu; attestantibus adm. R. D. Francisco Abbate S. Joannis Valentini, R. P. Roberto de Wavrans Rectore collegii Societatis ibidem, et R. P. Francisco Flamen Rectore Collegii Luxemburgensis, et a Reverendissimo Vicario Generali approbatas, C quas singulis annis feria in Pentecostes, cum facultate praedicti Reverendissimi Vicarii, frequenti populo venerandas exponimus. Ad hujus autem Sancti opem hic recurrere solent praegnantibus, et ii qui raptura laborant aut calculo, item qui animalibus suis formidant a peste, praesertim pro ovibus; fuit enim pastor ovium, et laboravit raptura intolerabili. Haec ille. Alibi fortassis etiam aliae Reliquiae habentur, quae nostrae notitiae necdum occurrerunt. Haec autem sufficiunt ut de antiquo passimque recepto S. Drogonis cultu lectori constet. Nunc ad ipsa Acta qualiter in nostro MS. habentur, cum Annalibus Hannonicis Guisii conferenda, transimus.

VITA

Sub annum mccxx ab Anonymo compilata, ex nostro MS. collato cum Annalibus Hannonicis Guisii.

CAPUT I.

S. Drogonis natales, et vitae austerioris initia Seburgi.

Qui Sanctorum merita factaque rmanant, quorum

mors pretiosa in conspectu Domini, in exordio suscepti operis cum invocare, laudare et glorificare condecet, qui cunctos emulit Sanctos, cujus majestas nec incipit nec definit in aevum: qui etiam omnia climata nulli regit et continet, septiformis dona Spiritus diffundens et dividens singulis prout vult.

2 Igitur in patria, quae vulgari nomine a Carenbant nuncupatur, villa erat nomine Espinoy, in qua vir erat nobilibus ortus natalibus, amplissimisque praediorum, terrarum ac nemorum possessionibus praeditus. Vir autem iste ex uxore sua filium concepit: sed priusquam adveniret tempus pariendi, viam universae carnis est ingressus. Adveniente vero pariendi tempore, mater paritura, diu parturientis diros cruciatus sustinuit. Tunc vero consilio inito obstetrices partum per latus maternum egerunt: et sic puer, utroque orbatus parente, solus superstes remansit. Cum autem ad rudimenta fidei Christianae, baptismi gratiam suscepturus, perveniret, Drogo ex nomine vocatus est.

3 Decimo autem aetatis suae anno vel circiter, relatione coetaneorum suorum didicit, suam genitricem obisse in ejus puerperio. His autem auditis puer obstupuit, et ultra talis aetate modum contristari cepit. Post vero multa et varia hujus eventus tormenta, tacitus cogitabat quomodo delicti veniam mereretur: ipse enim in corde omne crimen sibi adscribens, flebat uberrime. Cum autem ad pubertatis pervenit annos, de Dei misericordia non diffidens, illud Evangelicum memori e condidit: Qui me diligit me sequatur: et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Ad ecclesiam sollicitus confluebat; et praedicationum verba, cordis armario reconditabat. Quanto magis corpus ejus per incrementa naturae crescebat, tanto amplius, ut immaculatum conservaret, jejuniiis et orationibus continuus vacabat. His et aliis similibus per aliquot tempus peractis, corpore domito, cuncta quae consequi poterat pauperibus erogabat. Quid plura puer strenuus, coelesti bonitate repletus, imitator Patriarchae nostri Abraham effectus est: nam reliquit cognationem, agros, praedia, domos et patriam, cilicio et simplici veste sibi reservata tantummodo; atque spontaneam adiit peregrinationem.

4 Cumque solus diversa mundi climata perlustraret, ad villam nomine b Sebourg vocatam, quae in Hannoniae finibus consistit, Domino ducente pervenit: in hac vero villa quaedam erat matrona, Elisabeth dicta, et cognomine la Haire, c satis benigna ac Deo devota. Hujus vero fidelis matronae, puer, quamvis nobilis generis esset, pecorum gregem suscepit pascendum, juxta Psalmographi vocem dicentis, Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit. Sex vero annis vel circiter in obsequiis dictae matronae et aliquorum aliorum villae fidelis extitit. Cum hoc autem et haec similia humiliter et benigne sollicitus exerceret, tantam gratiam apud ipsos invenit, ut ab omnibus amaretur. Videntes autem multi ipsius modestiam, simplicitatem et obedientiam, multa ei donativa conferebant; ac ipse, retento ut consueverat sibi simplici cibo, reliqua pauperibus erogabat. d

5 Ad virilem tandem ut pervenit aetate, acriorem penitentiam assumens, peregre profectus est. Tunc ipse dictae matronae ceterisque villae incolis valehicens, peregrinaturus abcessit; et limina BB. Petri et Pauli Stationesque Romanas aliasque famosas peregrinationes visitans, et ad domum dictae matronae rediens, benigne ab ea receptus est: quem ex itinere fatigatum refovens, vitae necessaria ministrabat. At vir Dei per aliquot tempus ibi refocillatus viribusque resumptis, iterato eadem limina visitavit.

D
Praefatum
cua.

d
In villa
Espinoy

matr. pra-
mortua excre-
tum se

intelligens
puer, dolet;
E

peracta pie
adolescencia
Joan. 12, 26

Joan. 12, 36

patrium de-
scrib.

et Seburgum
adveniens,
b

ps. 127, 2
pascendus
gregibus
operam clocat.

i
Inde Romam
progre scitur,

c

inde Boz-
meriam
translata

alix alio

quadam ad-
vicum Gouy
in agro Lux-
emburgensi,

EX MSS.
ac demum
laboribus
fractus
2 Cor. 12, 9
et 10

cellulam
extruit.

q

A visitavit. Tandem fatigationibus tantis oppressus, ruptisque ipsius ventris pellibus, intestina ad ima corporis descenderunt: et quia medicamina corpori suo respuit adhibere, ubi peregrinationes adire nequivit, Apostolicum illud, Quando ego infirmior tunc fortior sum et potens: et Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi; sibi perfecte aptavit. Tunc vir Dei soli Deo inhaerere desiderans, omnemque posthabens concupiscentiam mundi, cellulam sibi juxta ecclesiam construxit, ut divinis officiis jugiter interesset devotus: in quam non egressurus intravit. Sicque ibidem inclusus, solo pane hordeaceo, f lescivia confecto, ac tenui g aquae poculo alebatur: et sic his contentus, jejniis et orationibus vacans, aliquanti temporis spatio, Deo continuum exhibebat obsequium.

ANNOTATA.

a Guisius Careribant. Nempe, ut ditio illa, quæ fluvius Scarpa et Senseto clauditur, Ostrebandt dicebatur, uti hic 7 dictum est ad Vitam S. Ayberti, per Ostrebandiensem Archidiaconum scriptam; sic eadem contiguus terrar circulus (hoc enim denotat particula terminativa, bant, Tentonibus significans vinculum) eadem Senseto Scaldique inclusus, a Carenio seu Carevio (quod recentior Vita Gallica Carvin reddit), nunc penè ignoto loco, dicitur Care bant: in ejusque umbilico est Espinoy.

b Distat Seburgum Valencenis ad duas circiter leucas versus Orientem.

c Ita Molanus, et Guisius: nostrum MS. la Harie.

d Addit Vita Gallica recentior, citatis in margine antiquis tabulis et traditione ecclesiæ Seburgensis, quod eodem tempore, quo apud gregem suum orabat in campis, inveniretur sæpe præsens in templo assistere Missæ sacrificio.

e Eadem Vita asserit novies Romam peregrinatum; quod ex Guisio haustum, hic vero ex traditione habuerit.

f Latini lixivium dicunt, aquam, cui incocti cineres, ad lancium sordes sua acrimonia expurgandas.

g Guisius, non nisi tepidam aquam bibisse, scribit.

CAPUT II.

S. Drogo vivus ac mortuus miraculis illustratur.

Recusat eadem
ardente
egredi,

et combusta
invenitur
illæsus.

C Interea autem in ecclesiæ confinium, nescitur quo casu, flagrans ignis tantam flammarum voraginem immisit, quod nullo præsidio prohiberi potuit. Cum autem ecclesiæ pars totaque viri Dei cellula combineretur, viso tam terribili imminente incendio, qui aderant clamabant: Drogo, vir Dei, egredere, et salva te incolumem; quia tua cellula adeo est undique succensa, quod tibi nullo præsidio succurrere valeamus. Quibus vir Dei respondit: Votum vovi Domino et persolvam: si vero divinæ pietati placuerit quod flammis cremer, fiat voluntas ejus. Vir vero Dei constanti animo in oratione perseverans, immobilis permansit. Combusta autem ejus cellula, et quadam parte templi, vir Dei in hilaritate pristina permanens, genibus flexis, erectis ad cælum luminibus, omnipotenti Deo gratias agebat. At vero ignis eum omnino, velut Chaldea fornax, ad tres pedes non tetigit, nec quidquam molestiæ intulit. Res stupenda nimis et admiranda! Quis audivit unquam hominem inter flammeas voragines, nisi pietate divina tueretur, inustum permanere? Fidelium autem utriusque sexus ætatisque multitudo, qui ad hoc spectaculum convenerant, videntes quæ facta fuerant, tundeant pectora sua, dice-

bantque ad alterutrum: O quanta est misericordia D Salvatoris, qui hominem hunc inter tot procellas incolumem conservavit.

7 Post hæc siquidem plebs devota aliam ei cellulam, citius quam potuit, ædificavit. At vir Dei constanti animo permanens, tantum in oratione genibus flexus, misericordiam Salvatoris exoravit, quod intestina, quæ ad ima sui corporis descenderant, femoraque intestinis contigua, olida putruerant. Multi ex plebe orationi se viri Dei commendantes, multa ei conferebant; quæ vir Dei sic adjuratus in nomine Salvatoris recipiebat, continuo pauperibus largiens: Victum panis hordeacii vel subcinericii (et si quid condimenti, hoc erat sine salis et pinguedinis condimento) sibi tantummodo retinebat. Quadraginta quinque annis vel circiter in reclusionem prædicta arctam solitariamque vitam ducens, in senectute bona, laborum suorum præmia recepturus, migravit a corpore.

8 Tunc affines et cognati, qui frequenter eum visitabant, petierunt corpus exanime sibi reddi: quod benigno favore concessum est. Ipsi vero gaudentes, corpusque sanctum super currum ponentes, fere usque ad ultima territorii de Sebourg perduxerunt. Cum autem ibidem pervenerunt, currus tanta graveline est oppressus, quod eum nec levare nec movere potuerunt. Tunc ipsi spe sua frustrati, corpus relinquentes, abierunt. Incolæ vero cum Cleri multitudine ingentique gaudio, venerabilem ac sanctam apud Sebourg revelentes glebam, ibidem in ecclesia, sub honore B. Martini constructa, honorifice sepelierunt. Adhuc autem vulgus locum, in quo ponderosum corpus et agile repertum est, vulgari voce appellat, Montem gaudii S. Drogonis, propter eventum rei prædictæ: et quia fere in medio ecclesiæ erat ejus sepulcrum, fontes in quibus sancta Mater Ecclesia, filios Deo paritura, Virgo regenerat, ob venerationem viri Dei ibidem collocaverunt.

9 Post vero quinquennium mulier quædam in villula de a Sebourg ejusdem parochiæ, fracto brachio a longo tempore, nullo potuit medicaminis fomento sanari: quæ quadam nocte semivigilans, putabat esse in ecclesia, et videre agnum niveo candore renitentem, circuire viri Dei saliendo sepulcrum, et postea in eodem recipi. Mane facto ad domum b Elisabeth, alitricis quondam viri Dei, sperans salutem sibi posse reddi, accedens, visionem per singula enarravit: ipsæ vero pariter ad sepulcrum viri Dei c pergentes, omnipotentis Dei sanctique Drogonis devoto affectu flagitabant auxilium. Nec mora: sepulcrum viri Dei adeo est elevatum, quod fontium fundamenta corruerunt, et per quasdam c crepitudines interiora sepulcri patuerunt. Tunc vero mulier ægrotans, brachium in interiora sepulcri trudens, cum sospitate alterius brachii statim retraxit: et sic sana et hilaris ad propria, Salvatoris laudando virique Dei clementiam, reneavit.

10 Diffamato igitur et divulgato hujusmodi miraculo, de remotis et propinquis partibus plures qui audierunt diversis languoribus oppressi, arenosi scilicet et calculosi, et hi quorum interiora ruptis pellibus ventris ad ima descenderant, veniebant, et sanabantur omnes secundum suam devotionem. Eodem tempore crebrescentibus miraculis, tanta plebium multitudo ad sepulcrum B. Drogonis confluebat, quod non poterant omnes sepulcrum præ multitudine plebis attingere, sed aptatis d cuplis oblationes suas, secundum devotionis suæ magnitudinem, apponebant.

ANNOTATA.

putrescentibus
ex ruptura
intestinis

pie moritur.

Corpus con-
sanguineis
redditum,

E

fit immobile,

et Seburgi
sepelitur.

d

ruptura bra-
chii incurabi-
bili ibidem
sanata,
b

f

c

fit concursus
infirmorum
ad sepulcrum.

d

A

ANNOTATA.

a *Guisius diminutive appellat Sebourquiel, Vita recentior Sebourgeau, viculum Siburgo propinquum.*

b *Admodum vetulam fuisse oportet, si hæc ipsa fuerit quæ ante annos fere septuaginta hospitem Drogonem acceperat: crediderim potius huic Elisabethæ totam caritatem impensam Sancto propterea adscribi, quod eundem alacrit senem, quem parentes sui exceperant juvenem: vel prioris Elisabethæ ex filio aut filia neptem, alendi sancti munus quasi hereditarium retinuisse.*

c *Fissuras intelligit.*

d *Ita corrigo quod in MS. perperam culpīs. Est autem Cupla ex copula contractum, Francis couple: diciturque de rebus colligatis: ita Carolus Magnus retulit ne Cuplas canum Episcopi alerent. Est ergo sensus, colligatas oblationes atque per manus traditas fuisse: quod distincte expressit Guisius.*

CAPUT III.

Corpus Binchium defertur, indeque refertur Seburgum. Miracula post secuta.

11 **H**is vero diebus Ferrandus, a Regiæ majestati hostis b publicus, Flaudrensium et Hannoniensium Comes, sciens relatione satellitum ibi innumerabiles thesauros congregatos, veneno avaritiæ seductus, misit præpositum de Aire; cum aliquibus sibi famulantibus, qui venientes omnes thesauros ibi congregatos asportarunt; promittentes se auctoritate Apostolica impetraturos vitam viri Dei suis sumptibus canonizare, si susceptæ guerræ exitus prospere terminaretur. c Postmodum vero qui præerant d in Comitatu Hannonico disposuerunt, quod corpus B. Drogonis apud Binchium, e ut a populo venerabilius coleretur, deferrent. Sublato igitur corpore a loco, in quo Angelicam duxerat vitam, et apud Binchium collocato, miracula, quæ ante fiebant in præsentia funeris, omnino cessaverunt: sed peregrini ad locum sepulcri recurrentes, optata beneficia secundum suam fidem obtinebant.

sed cessantibus ibi miraculis,

12 Novem fere annis vel circiter miraculis cessantibus in præsentia funeris, percussisque qui consilium hujusmodi asportationis dederant, quod ad locum prioris sepulcri sui referretur, consilium iniierunt. Divulgato autem hujusmodi consilio, circum adjacentium villarum utriusque sexus multitudines, catervatim confluentes, gaudentes dum referretur, præibant et subsequebantur; calcatisque frugibus tantorum millium pedibus inense Junio, omnes de recuperatione desperabant. Crastina vero die, postquam B. Drogonis corpus in priori fuit collocatum sepulcro, omnis annona, pedibus prætereantium conculcata, priorem percepit fertilitatem, adeo quod nec pedis vestigium appareret. Et sic convalescentibus atque crebrescentibus miraculis, optata beneficia, largiente Deo, consequuntur omnes, qui accedunt beneficia petitori, præstante Domino Jesu Christo, cui est laus et gloria in secula seculorum. f

nono anno refertur Seburgum,

absque damno segetis conculcatæ.

Liberatur mulier calcitosa:

g Item Joannes Hannoniæ Comes

13 In urbe Virdunensi erat mulier calculosa, quæ medicorum nullo poterat auxilio sanari. Hæc mulier, audita viri Dei fama, ad locum sepulcri accessit; quæ cum oraret, lapidem grossum, ad modum ovi anseris, emisit; et sic in signum miraculi lapidem in ecclesia relinquens, sana et hilaris, Deo gratias agens, et propria remeavit.

14 Bonæ memoriæ Dominus Joannes, g Hollandiæ et Hannoniæ Comes, in cujus Comitatu et dominio viri Dei venerabile corpus sepultum est, morbo calculoso quam plurimum vexabatur: quod videntes Aprilis T. II.

domestici ejus, dicebant ei: Hactenus morbo tali vexati ad sepulcrum S. Drogonis accessimus, sanitatem meritis ipsius suppliciter petitori: nos autem oratione coram sepulcro facta, pondera h corporum nostrorum ecclesiæ conferentes, subito recepimus sospitatem; et nos voventes quamdiu vixerimus eadem pondera anno quolibet vel monetam æquivalentem conferre ecclesiæ, credimus a tali passione S. Drogonis meritis nos tueri. Talibus vel his similibus verbis Princeps edoctus, ad ecclesiam, ubi S. Drogonis corpus requiescit, advenit. Ponderato Principe et ad sepulcrum viri Dei accedente, supplicique oratione cum his qui aderant Dei misericordiam virique Dei implorante, ecce subito prædictus Princeps quatuor i calculos gemellos ad quantitatem avellanæ emisit, quos in signum miraculi ecclesiæ reliquit: ac prædictus Princeps pannum auro textum in ornamenta ecclesiæ conferens, hilaris recessit. Tunc incolæ loci illius accurrentes dicebant: Absurdum est, o Princeps illustrissime, quod venerabile corpus tam santi viri, per quod tanta miracula coruscant, in Sanctorum numero, prohibente Decretali Apostolica, adscribere mortales non audeant: quapropter precamur, ut amore Dei et sospitate celeri vobis restituta, impetrare satagatis, ut a summo Pontifice canonizetur. Ipse autem pro precibus tantorum inclinatus spondit.

calculis quatuor: i

15 Miles quidam in Belluacensi diocesi oriundus, Caroli Regis k secretarius, ad ecclesiam S. Drogonis apud Sebourg advenit, ponderatoque suo corpore et oratione facta, pluribus incolis præsentibus, suæ peregrinationis causam enarrans, ait: Ego quadam die eram in regali camera, Rege præsentem; variaque loquentibus accidit, nescio quo casu, intestina, ruptis ventris mei pellibus, ad ima descendere: Ego autem dentibus stridens ad hospitium, citius quam potui, remeavi. l Tunc vocatis medicis chirurgisque nullo eorum potui auxilio, testiculis remanentibus, sanari. Quid plura? Dies advenit in quo debebam incidere. Contristati amici mei et domestici mihi condolebant: cum ecce quidam armiger advenit dicens, Domine mi, est quidam Sanctus in Hannonia, nomine Drogo, qui habet hujusmodi morbos sanandi meritum. Ego autem ex intimo cordis affectu S. Drogoni promisi, quod si suis meritis suffragantibus pietate divina mererer sospitatem, limina ecclesiæ suæ corporali præsentia visitarem. Mox mirum in modum tam efficaci miraculo celerique ad propria remeans, hilaris sanusque omnino permansi. Postmodum vero regalibus meisque præpeditis negotiis, peregrinationem, promissam in tanta devotione, postposui negliger. Anno autem curationis meæ elapso, neglectoque meæ promissionis complemento, morbo pristino denuo vexabar. His sic actis in mente mea dixi: Merito hæc patior, ingratus in Sanctum Dei. His consideratis volens satisfacere Sancto, quasi promissionem duplicatam, assumpta mecum uxore, persoluturus, accessi, et iterum sanatus sum, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

E

k

et Regis Franciæ secretarius

l

sanatur ab immani ruptura.

F

ANNOTATA.

a *MS. nostrum Feriudis. Ferdinandus hic est, Regis Portugalliæ Sancii filius, ducta anno 1211 Balduino Constantinopolitani filia majore Joanna, factus Dominus dictarum provinciarum.*

b *Caussam assignat Meierus lib. 8. Annalium Flandriæ, quod Philippus Rex, nuptiarum conciliator, nolisset Ferdinandi homagium recipere, nisi promitteret restituendas urbes Ariam et fanum Audomari, quæ per pacem Peronensem Balduino cesserant: quodque a filio Regis Ludorico fuisset in via interceptus detentusque*

A Peranzæ, dum interim ille eas urbes impuras occupat. Tandem anno 1214 captus prælio Borinensi, non nisi mortuo Ludorico libertati restitutus est an. 1227.

c Addit Guisius Præpositum cum suis, peracto sacrilegio abenntem, dissolutum, qui super scaldum Condati structus erat, firmissimo ponte, aquis haustum, sic ut ne unus quidem superferret, qui Comiti nuntiaret quid Seburgi egisset.

d Sic hoc sub annum 1263 accidit (nam anno 1272 videtur nobis corpus Seburgo restitutum) loco Guilielmi Bavari, in amentiam anno 1358 prolapsi, Provincias regibat ejus frater Albertus. eoque fere in Hollandia agente, ipsius in Hannonia Præfecti.

e Binchium, Oppidum in ipso Hannonia medietudine, securum munitionumque magis.

f Hactenus videtur Vitæ primum scripta fuisse: deinde ab eodem nuctore vel ab alio qui prioris stylum mutaverit, adjecta esse quæ sequuntur.

g Hic Joannes Comes Hannonia, Margaritæ Constantinopolitanæ et Burchardi Avesni filius, matris anno 1280 defunctæ heres, anno etiam 1300 per alterius Joannis mortem Comes fuit factus Hollandiæ et Zelandiæ: obiit 1304, Valentianis cum uxore Philippa Luxemburgia sepultus.

h Valet nos ille adhuc pluribus locis, ut rati rei, in bilance appensi, pro modo corporis frumentum offerant, aut ejus æquivalens in pecunia.

i Guisius tres dumtaxat ponit gemellos, id est, ejusdem magnitudinis.

k Fuit hic Carolus Rex ejus nominis IV, cognomento Pulcher, ab anno 1321 ad 1328 regnans: sub quo hæc Acta videntur compilata,

l Hæc extremo capite prolixior Guisius suspicari nos facit quod librarius, deficiente in charta spatio, ne novum quaternum oporteret assumere, paucula omiserit: imprimis quod apud Guisium in fine additur his verbis. Multa alia miracula fecit et facit Dominus noster de die in diem, propter amicum suum S. Drogonem, quæ hic propter eorum prolixitatem non posuimus. Itaque hic tacebimus, tantumque orabimur devote, ut pro nobis intercedere velit apud Dominum nostrum, ut per ejus gratiam donetur nobis salus animarum nostrarum, ad honorem sui nominis, qui vivit et regnat. Vita recentior, ex anathematum maximo numero, multitudinem miraculorum æstimandam proponit.

E

DE S. CONTARDO PEREGRINO, BRONÆ IN LOMBARDIA.

G eminas a Quinto Fratre accepisse se litteras, cum Romam venisset, scribit Marcus Tullius Cicero lib. 2. Familiarium Ep. 14, alteras Placentiæ, alteras datas Blandinonæ; ex quo locorum intelligitur vicinia: et hanc esse, quæ nunc in Placentina diocesi dicitur Brona, non pauci existimant. Est autem (ut scribit in Generali Catalogo Ferrarius in Annotationibus ad hunc XVI Aprilis) pagus agri Ticinensis apud Padum fluvium, in via inter Placentiam et Derthonam occurrens, a Ticino octo millia passuum distans, Clastidio castro antipio vicinus. Hunc sacro corporis sui deposito nobilitavit S. Contardus, Atestina sive Estensi familia natus; ad quem quia præcipue spectasse dicitur Ferrariensis Dominatio, et ipse abisse anno MCCXLIX, quando Ferrariensem Marchionatum possidebat Azzo, relictis de Ecelino tyranno deque Frederico Imperatore victoriis nominatissimus; consequens esset ut hujus et Elisæ Antiochenæ Principis filius foret Contardus, et quidem primogenitus; qui per natum ex Rainaldo fratre filium, Estensis familiarum successionem in tuto positum existimans, eodem anno devotionis ergo peregre abierit obieritque.

2 Ita censuit primusque publico scripto vulgavit, R. P. M. Ciarlinus de Carpis, Ordinis Servorum B. Mariæ, in Vita et Historia S. Contardi, quam diffusissime ornatissimeque descripsit, et Sorori Angelæ Catharinæ Estensi, in Carpeni S. Claræ monasterio Abbatissæ, dedicatam, impressit Guastalla anno MDCCXXVII. Occurrit hic pag. 24 et seqq. dubitationi eorum, qui Genealogicam Estensis familiarum arborem auctoresque, circa eandem absque ulla Contardi hujus notitia versatos, sibi objicerent; ostenditque eam non haberi tam perfectam, quam præsumi possit plures in ea personas desiderari, eas maxime quæ stirpem non propagarunt; quin etiam demonstrat Tancredum et filium ejus Manfredum, etsi ibidem non nominentur, vere fuisse Marchiones Estenses; idque per testamentum Tancredi conditum anno MCXV XXVII Februarii, quo filio, si forte absque masculis heredibus moriatur, substituit varia monasteria, in quorum uno, quod Carceram dicitur, estque monachorum Camaldulensium tertio ab Estensi urbe milharo, illud testamentum asservatur. Quin et recentiori memoria, sed et anno MCCC, vixisse Leonem Marchionem Estensem, æque in Genealogia præteri-

tum, cui Albertus de Scala Dominus Veronensis filiam suam desponderit, ut scribit Hieronymus Corte lib. 9 Historiæ Veronensis. Juxta hunc igitur auctorem habuit Contardus sororem et unitam, utramque nomine Beatricem, utrumque Beatorum honoribus dignatam; hanc Patarii, de qua agemus x Maii, istam Ferrariæ, de qua jam egimus ad XVIII Januarii, plenius acturi in Supplemento, si denno instantur petito et tandem promissum Vitam antiquam miserint nobis Sanctimoniales Ferrarienses.

3 Nos cum ex jam dicto Ciarlino intelleximus, quod B. Contardi historiam, in capita quatuordecim distinctam, et in membranis apud illius corpus Bronæ invenientem, Dominus Presbyter Petrus de Crosnis, Archipresbyter Plebis S. Petri de Brona, scribi fecit MCCCXXXVI, Indictione XIV: et tempore captivis loci Bronæ,..... deperdita fuit et penitus asportata: et considerans idem Dominus Archipresbyter, quod ipsius B. Contardi vita et sepulcrum sine historia nequit competenter admirari; ideo ipsam historiam adhuc rescribi et renovari fecit. Hæc inquam, cum apud Ciarlinum legissemus, tanquam ex ipsius MS. historiæ prologo accepta, pro nostra genuinos fontes assectandi consuetudine, illa quatuordecim Capitula et si quid aliud authentici scripti circa miracula inveniretur multi nobis petimus, datis ad Bronensem Archipresbyterum litteris, et petita impetravimus, rem curante ac promovere R. P. Joanne Baptista Menochio, Collegii nostri Papirnsis Rectore anno MDCLXXI; et nunc judicamus dictum Archipresbyterum non esse auctorem istius historiæ primum: sed solum restauratorem scripturæ in capita ordinatæ et ad sepulcrum appensæ. Cum enim, ultra tertiam translationem corporis, in eum ubi nunc honoratur locum, vix unum alterumve narretur miraculum, verosimile nobis videtur, eam historiam viventibus adhuc qui dictam translationem curavere, esse compositam: sed cum ea penes Archipresbyterum privatim scripta servaretur, hunc eundem publico exponendam curavisse annis post Beati abitum centum viginti septem: quod autem Bronæ habetur exemplum, inde transcriptum, utinam a peritiori manu foret; nunc præter morem nostrum necesse habuimus mutare nonnulla, quo sanus sensus haberi posset.

4 Totius historiæ substantiam (si miracula quædam post

ex historia
post an. 1376
transcripta

f
cujus ee-
graphum
damus

ex posteriori
transumpto:

D. I.

ANNO
MCCXLIX.

Putatur
fuisse filius
Azonis et
Elisæ Mar-
chionum
Ferrariensium.

nonobstante
scriptorum,
silento,

A post obitum facta excipias) complens est Philippus Ferrarins succincto encomio, quod in Catalogo Sanctorum Italiae ad hunc diem legitur. Sed majoris auctoritatis est illius compendium, quod pro Lectionibus Officii Semiduplicis, in usum Placentinae diocesis, referente Roberto Cardinale Bellarmino, anno MDCIX approbatum a sacra Congregatione Rituum; et anno MDCXXVIII, supplicante Cesare Estensi, Mutinae ac Regii Duce, ab Urbano VIII extensum est ad totum dicti Ducis statum. Lectiones istae a Petro Maria Campi Canonico Placentino compositae (uti ipse testatur Historiae Placentinae lib. 18, ad annum 1249 easdem exhibens) sunt hujusmodi. Contardus ex Illustri Estensium familia, licet ad summos honores, atque amplissimos gradus se natum agnosceret; humana tamen omnia, quamvis speciosa, ut Christum lucrificaret, abiecit. Quare paupertatem amplexus, emissoque voto, cum duobus sociis Compostellato versus peregrinationem instituit. Sed in eo itinere factum est, ut in oppido Brona Placentini Episcopatus aliquantisper vires reficiendi gratia commoratus, vicinum collem ascenderet, cui nomen a S. Contardo in hunc usque diem mansit. Ejus amoenitate captus tacite a Deo contendit, ut si forte in ea laboriosa peregrinatione moriturus esset extra patriam, in eo ipso loco moreretur. Sensit auditas esse preces e sensu doloris, quo repente correptus, et a sociis in proximum hospitium delatus est.

B § Ingravecente postea morbo, nec jam ullam prope spe relictam evadendi, comites illi duo coeptum iter, ipso auctore et hortatore, prosecuti sunt. Contardus igitur aliquot dies vi febrium conflictatus, admirabilem patientiam ostendit: eumque doloris acerbitas indies augetur, vix ullam quietis partem capere poterat, et querulas voces continere. Hic hospes, incognitum aegrum exosus (non enim suum genus prodi voluerat) et aegre ferens advenas hospitio absterreri, domo sua exegit in quoddam vicini tugurium, ubi modica in palea cubabat. Incredibile est, quanta in eo loco pertulerit, omni spe destitutus. Sed nimirum, cum dolore cruciatuque corporis, crescebat animi fortitudo et patientia. Et nim piis precationibus et divinae contemplationi jugiter intentus, maxime vero acerbissimam Christi necem recolens, egregium sibi remedium ad morbi vim et acres doloris morsus comparabat. Denique satis probatus et spectatus, tanquam aurum in fornace, obiit decimosexto Kal. Maias, anno post Christum natum millesimo ducentesimo quadagesimo nono. Ejus corpus ibi sepultum est in Aede S. Petri: quod multis deinde miraculis illustratum, post aliquot annos in honestiorem Aedis ejusdem locum translatum est: ubi quotannis extremo Sabbati die mensis Augusti, maximo populorum concursu, singularique pietate invisitur atque celebratur.

C 6 Egissee Contardum ætatis annum circiter trigesimum quintum, moreretur, Hippolytus conficit ex grandiori Azzonis et Elisæ ætate, maximeque ex jure, quod demonstratum supponit, ad Ferrariensem dominationem præcipuum. Sane si secundo genitus fuerit Rainaldus, et hic, anno MCCXXXIX missus ad Fridericum obses, jam tum matrimonio junctus erat, uti præsumit Hippolytus; haud incongrua fuerit conjectura. Sed neque constat Rainaldum tunc matrimonio junctum fuisse, cui solum post decennium nata est proles: neque jus istud præcipuum Contardi satis efficenter probatur ex prologo, tanto recentiori quam sit ipsa Historia, in quasolum dicitur de domo Estensi oriundus Beatus. Nullo tamen efficaci argumento in contrarium apparente, sint ista sane haud absimilia vero: multo minus dubitetur de anno mortis, qui fuerit MCCXLIX, quamvis nec hujus quidem indicium ullum historia præbeat. Invenitur

enim in illius transumpto, sive a Petro de Crosnis sive ab alio posteriori, hæc ad calcem subjuncta clausula, Millesimo Ducentesimo quadagesimo nono, Indictione septima, sexta decima mensis Aprilis, B. Contardus decessit. Unum quod hic reprobare possumus ac debemus, est dies mortis, XVI Aprilis adnotatus: quia potior apud nos est historiarum fides, cap. 6 asserentis, quod spiritum Deo reddidit hora Nonæ Sabbato, atqui anno MCCXLIX littera Dominicalis erat C, ac proinde dies XVI Aprilis non in Sabbatum sed in Feriam VI incidit. Potius crediderim Beatum mense Augusto obisse: hujus enim mensis ultimo Sabbato, quod anno prædicto cadebat in diem xxviii, S. Contardus iterum Bronæ colitur, et ab hoc Sabbato sumitur proxima Dominica ad annum ejusdem festum, in variis, de quibus infra, Italiae locis celebrari solitum: dies autem XVI Aprilis solum Bronæ celebratur, occasione ut credimus solennis translationis, studio Estensium Procerum, qui visitatum accesserant, celebratæ circa annum fortassis mccc. Etenim in Sabbato ut dictum est mortuus, eodemque aut proximo die sepultus, pluribus post replicatis diebus, primum translatus est ad sepulturam peregrinorum juxta ecclesiam, ut dicitur cap. 9; postea, clarescentibus diu miraculis, et tandem cognito genere, postulavere parentes, id est consanguinei, ut corpus in ecclesia celebriter translataretur, prout habetur cap. 11, ad quod sumptuosum sepulcrum subterraneum fabricandum curavere.

E 7 Est etiam tertia vice translatum corpus, sed noctu et clausis ecclesiae foribus, juxta cap. 12, positumque supra terram in novum ex albo marmore sepulcrum; sed huic translationi, ita secreto factæ, nulla est annuæ festivitatis adscribenda solennitas: et prima translatio minus solennis fuit, viri sanctitate necdum per vicinas regiones miraculis crebrescentibus nota; adeoque, si dies XVI Aprilis non mortis sed alicujus translationis fuit, debet credi fuisse secundæ. Marmoreum porro istud sepulcrum, in quo nunc post tertiam translationem requiescit Beati corpus, sic compositum est, ut etiam præstet usum altaris, ad Missæ sacrificium supra corpus Sancti celebrandum: quod etiam ut devote circumiri a peregrinis possit, relictum fuit congruum spatium inter ipsum et parietes sacelli, variis tabellis, vitam Sancti representantibus, ornati. In limine ecclesiae hæc nunc legitur inscriptio, relata a Philippo Ferrario in Annotationibus ad Catalogum Sanctorum Italiae. Viator, siste gradum, reconditumque in area D. Contardi Estensis corpus gloriosum venerare, quod dextrum hujus templi cornu aureis ornamentis illustrat: quodque in marmorea pyxide reconditum lævam templi hujus partem ornat, ad pedes, Beatissimi Parmerii corpus. Preces hic effundas, ut iter sit faustum ac felix semper. Addit deinde Ferrarius, Parmesium habitu Episcopali depictum conspici, sed quo die festum ejus agatur neque ipse dicit, neque nos alibi reperimus.

F 8 Credibile est S. Contardi corpus in suo illo sen altari seu sepulcro adhuc jacere integrum: quandoquidem caput separatim a corpore, incorruptum perseverat: et, ut nobis scribitur, tamquam si vivum esset, inclusum arcule eburnæ, argenteis lamellis ornate, atque per interposita specularia crystallina traluceant: quod cum anno MDCXVIII die XI Julii conspexissent Carolus Philibertus Estensis Marchio, cum fratre suo Alfonso Equite Melitensi, curarunt pictoria manu accurate exprimendum: eaque pictura, servatur in sacello majore Patrum Capuccinorum S. Martini, una cum effigie B. Beatrieis junioris, ut notat Ciarlinus pag. 78, sibi plaudens, quod Beatorum istorum germanitatem, quam ipse primus verbis adstruxit, confecto videatur Deus commendatam valuisse. Ut ut sit, mirabile omnino est, quod de re tam notabili, qualis est incorrupti corporis conservatio, ne semel quidem meminerit historia. Ideoque de tempore

D AUCTORE D. P.

adeoque non
16 Aprilis
sed potius
Augusti:

corpus in
ara conditum,

ex adverso
B Parmerii,
F

caput adhuc
integrum
seorsum servatur.

epitome habetur in Lectionibus,

narrantibus peregrinationem Sancti Compostellam,

morbum Bronæ,

et mortem gloriosum,

quam putatur obisse an. at 35.

Christi 1249 die Sabbati,

A tempore separati capitis nihil possumus nisi per conjecturas dicere: per has autem suspicamur; quatuor illos Presbyteros, qui postremam corporis translationem clam peregerunt; cum essent ipsum sub altari clausum nemini deinceps videndum, quod forsitan antea, dum in ligneo sarcophago quiesceret, facile conspiciendum præbatur; voluisse caput extra tumbam servare, quod vice totius corporis ostenderetur.

festum 16
Aprilis cum
benedictione
panum,

9 Porro ad cumulationem notitiam venerationis, S. Contardi a majoribus decretæ, pertinet, quod Bronæ in die ejus festo mense Aprilis ex antiquissimo usu, secundum formam in Rituali Romano præscriptam, fit benedictio panum ante Missam solemnem, postea per Bronenses familias distribuendorum, non sine multiplici ac miraculoso infirmantium solutio. Præscriptis autem a Rituali præcibus etiam hæc oratio additur: Salvator mundi Deus, Domine Jesu Christe, qui hodiernum diem Beatissimi Contardi solennitate consecrasti, et diversas creaturas ad salutem hominum creasti, qui ex quinque panibus et duobus piscibus quinque milia hominum satiasti, ac populum Judaicum in deserto miraculose pavisti: ineffabilem misericordiam tuam suppliciter exoramus et petimus, ut hos panes, quos plebs fidelis tibi devote ad sanctificandum attulit, tua pietate bene + dicere ac sancti + ficare digneris; ut qui ex eis comederint vel gustaverint ab omni epilepsia et cephalæa et totius corporis infirmitate, meritis et intercessionem ejusdem B. Contardi Confessoris tui, plenam recipiant sanitatem; et nos servos tuos ab omni corporis et animæ ægitudine conserves, qui vivis et regnas in secula seculorum. Amen.

mos signandi
ibidem epi-
lepticos.

10 Ubi observæ, duos hic nominatim morbos indicari, adversus quos frequentius S. Contardi adhibetur patrocinium: unde fit ut a patientibus dolores capitis plurimi per lineas admoveantur sacris reliquiis, et a sanatis referantur appendendi ad sepulcrum. Fit etiam occasione epilepticorum, ibidem signari atque curari solitorum, qui morbus vulgo Bruttura dicitur, ambigua voce etiam ad significandam vultus deformitatem; fit, inquam ut amphibologico joco dicatur, Bronæ signari bruttura, et insigni aliqua deformitate conspicui Bronam ire per contumeliam jubcantur. Porro, ut nos Papiensis Rector per epistolam docuit, Vita ejusdem S. Contardi, eleganti stylo denuo: scripta et pulcherrimis discursibus moralibus exornata, a Patre Gianoli Capucino, impressa fuit et dedicata D. Lazaro di Corte, dicti Rectoris avunculo; ne nuper rime rursus subjecta prælo, oblataque Jacobo Menochio Regio Mediolani Senatori, Patrio Papiensi ejusdemque Rectoris fratri, æque ac suis avunculus ipsius Sancti devotissimo: quam tamen visum non fuit in Belgium mittere, propterea quod ad historiam addens nihil, ipsis etiam Latinis A. C. quoad hoc multo succinetior sit. Habemus etiam brevem sed elegantem panegyrum, sub titulo Nobilitatis humilis a Sigismundo Castaldi Congregationis reformæ S. Bernardi Cisterciensis anno MDCLIV impressam Mediolani, oblataque Serenissimo Francisco Duci Mutinensi una cum genealogica familia Atensium arbore, ad quam ejusmodi elegantiarum curiosos remittimus.

a in Vita
recuntur,

et encomium

Aliud fe-
stum mense
Augusti.

11 Post ultimum Augusti Sabbatum (quo iterum ut diximus Bronæ Sanctus colitur, at quidam cum undenis publicis) Dominica sequens, in honorem S. Contardi festiva est in ecclesia parochiali Lugagnani et altera Vici Otto, S. Martino sacra, utraque diocesis Placentinæ, quin et in ipsa Placentina urbe apud eadem collegiatam S. Alexandri, ubi fundata invenitur S. Contardi Capellania. In diocesi quoque Genuesi, apud parochialem S. Andrea Foggiansis, in Capitaneatu Rapalli, similis cultus viget jam dicta Dominica, idque a tempore immemorabili, quæ omnia antiquum cultum probant æque ac Copellania

circa annum MCCCX Bronæ fundata, quæ est juris-patronatus familiarum Beccariorum de Monte-calvo, ut scribit Ciarlinus pag. 73, ex cujus opusculo prolata hæc acceptæ notitiæ.

12 His addi potest ex libro Fabricæ Bronensis fol. 125, quod anno MDCLXVI, XVI Aprilis, Bronam accesserit Serenissimus Princeps Renaldus Estensis, et caput ipsius Sancti, ad publicam devotionem expositum, itemque altare sive arcam ejusdem, tanquam unius ex majoribus suis, longa oratione et splendido munere oblato sit veneratus. Anno deinde MDCLVII, cum Serenissimus Dux Franciscus Mutinensis, Francicarum copiarum per Italiam imperator, Bronam transitum haberet cum suo exercitu, in festo Natalis Domini; idem sepulcrum veneratus, securitati ecclesiæ ab insolentia militari severissimis curis mandatis. Denique anno MDCLXIX Serenissimus Dux Parmensis Ragnatus Farnesius, ejusque Serenissima conjux Maria Estensis, cum nobili procerum matronarumque comitatu, die XXIII Aprilis advenerunt ad hunc suum gentilem Sanctum, precibus muneribusque honorandum. Constant ista ex libro, quem dixi, cujus verba ipsa vulgari lingua describi jussit sub fide Notariali, idem qui veterem historiam pari fide transcribi mandarant, ipsius ecclesiæ Bronensis Archipresbyter Petrus Paulus Zoppius, Vicarius Foranensis; in separata deinde charta nos docens, ex muneribus ultima ista visitatione oblatis, mausoleum supra altari positum, cui Turrazzini sculptor egregius Beati Contardi historiam inculpsit, totum fuisse inauratum. Ac rursus aliis literis, exente Novembri anni MDCLXXIII suggessit, quod ante hebdomades paucas illic divertisset Serenissimi Ducis Eboracensis sponsa Mutinensis cum matre Duce regnante, ac Principe Renaldo, multaque nobili comitiva, suum in Angliam iter gentili Sancto commendatura.

Accessus
virorum
Principum.

E

ACTA

ex MSS. membranæ ecclesiæ Bronensis.

PROLOGUS.

post annum 1378 in secunda transcriptione additus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Incipit B. Contardi historia: quinatione et prole dicitur a fuisse de Ferrariâ, et de stirpe Dominorum Ferrariensium b descendisse, et ad eum Ferrariensis dominatio præcipue spectabat. Qui totaliter Deo deditus, et nolens se mundanis dominationibus impedire, ipsam dominationem habere penitus recusavit. Et dispositus corpus S. Jacobi præsentialiter visitare, discedens de Ferrariâ iter arripuit, et processit, ut capitulatim inferius apparebit. Quam quidem historiam Dominus Presbyter Petrus c de Croinis, Archipresbyter plebis S. Petri de d Bronæ, ob reverentiam corporis ipsius B. Contardi, jacentis in dicta ecclesia, in hac forma scribi fecit, millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, Indictione quartadecima. Et tempore captionis e loci Bronæ, factæ per gentes armigeras Ecclesiæ Romanæ f, ipsa historia deperdita fuit, et penitus asportata. Et considerans idem Dominus Archipresbyter quod ipsius B. Contardi vita et sepulcrum g sive historia nequit faciliter haberi; ideo ipsam historiam adhuc rescribi, et renovari fecit, in hunc modum h videlicet.

ANNOTATA.

a Prologum hunc totum Latine exhibet Ciarlinus pag. 25; qui quoniam libertatem sibi arrogavit hinc inde mutandi aliquid, veritus Archipresbyter Zoppius, ne de transcriptionis a se curatæ fide fortassis dubitaret aliquis, qui eam cum Ciarlini editis haud usquequaque convenire

a

b

f

c

d

e

f

g

h

A convenire deprehenderet; non gravatus est singula Ciarlini verba, quæ ille velut ex originali sumpta allegat, ipsosque eorum apices atque interpunctiones exigere ad fidem MS. membranæ, et ubi vel minimum deflexit, seorsim in charta adnotare. Sed quoniam pleraque leviora sunt, quam ut in eis lector debeat detineri, poterit præmonitio hæc sufficere, cum paucis speciminis causa excerptis. Modum etiam antiquæ scriptiōis, qui fidelissime servatus in ecgrapho nostro est, iudicavimus absque injuria vetustatis mutari posse in meliorem, et pro Istoria historiæ, Feraria, Ferraria, proles, proles, aliaque ejusmodi plurima sine scrupulo expressimus, quomodo ea esse exprimenda orthographiæ ratio dicitur.

b Ciarlinus absolute, omisso verbo dicitur, habet, fuit, descendit. Non est autem levis hæc mutatio, quia ista restrictio vel maxime probat Petrum Archipresbyterum non esse auctorem, sed solum transcriptorem Actorum, in quibus cap. 11 expresse asseritur de domo Estensi oriundus.

c Idem de Crosimis.

d Idem de Brona: sed hic semper indeclinabiliter scribitur Brone: est autem nomen Longobardicum Bron, born, burn in Teutonica lingua fons, putens.

B e Ciarlinus ipso eodem anno, quo historiam scribendam Petrus curavit; eandem deperditam sibi persuasit, quandoquidem Bronensem cladem imputet Britonibus, cum Roberto Cardinali Gebuensi 1276 missis ad continendos in officio Italos, contra Gregoriam xi Avenione sedentem sese asserentes in libertatem. Properum ut sane videtur, eoque magis inconcinnum, quod adveniens in Italiam Robertus cum Mediolanensi Comite Barnabone, cui etiam Papiæ atque Aleo et Brona suberant, pacem mox sauciverit cum dedecore Ecclesiæ et fidelium civitatum in manus tyranni traditarum injuria. Quidni potius sub Urbano vi, Romæ electo et Romæ mortuo, id actum credamus, intra annum 1378 et 1389? quando is Mediolanenses semper hostes expertus jusque suum contra Antipapam Clementem ac fautores ejus acerrime defendens, per aliquos Duces suos incursionem fecisse potuit in Ticinensem agrum, et tali occasione expilato fuisse potuit Brona.

f Abrasam fere scripturam fatentur Bronenses, magis tamen ipsis videtur scriptum fuisse ipsa, quam vocem prorsus dissimilem quoniam, uti legit Ciarlinus.

g Idem sic legit quod B. Contardi vita et sepulcrum sine historia nequit competenter admirari, at Bronenses asserunt clare in MS. suo sic legi quod

C B. Contardi Vita et sepulcrum sive historia (id est narratio vite et sepulture) nequit... liter haberi. Totum vim fuit, pro sive substitutum sine: et si prius retineas; eo quem explicui sensu, nihil prout est quam paucas litteras extritas supplere, uti fecerunt ipsi, et egere facilliter. Sed hinc rursus corrumpit altera Ciarlini opinatio, et quod sequitur de rescriptione et renovatione historiæ sic intelligentis, quasi Historiæ prioris, longe diffusius scriptæ, jacturam Petrus ex sola suppleverit memoria: cujus Petri etiam putat originale scriptum esse, quod Bronæ servatur, sed non potest originale scriptum censeri, quod alio mendose exaratum est, uti fidelissimum ecgraphum demonstrat: et verba Protologi aliud non exigunt, quam ut vulgo difficulter haberi seu legi potuerit historiæ ipsius autographum, ideoque rescribendum fuisse exemplar simile ei quale jam pervenerat.

h Ipsum scilicet dividendo in 14 capitula: quam divisionem etiam nos retinebimus, Capitulis in numeros seu paragraphos versis, et tota historia bifariam divisa.

PARS I.

Peregrinatio; mors, obitus et sepultura Beati.

Capitulum primum, quomodo a B. Contardus volens ire ad S. Jacobum, ob Dei et Sancti reverentiam, licentiam a parentibus humiliter petens pariter et obtinens (quamquam cum amaritudine cordis) iter arripuit versus S. Jacobum, cum plurimum sociorum b et venerabilium copiosa multitudine, non tamen sine fletu et angustia cordis, inito inter ipsos fidelitatis fraternæ fœdere firmiter et sincere.

2 Secundum Capitulum quomodo B. Contardus, iter humiliter et devote cum suis confratribus continuans, orans, jejunans et flens, et Passionis Dominicæ et Apostoli Jacobi merita corde revolvens, per diversa terrarum spatia transiens, cum laboribus et æramnis, jugum obedientiæ humiliter bajulans, patientiæ clypeum viriliter tenens, ut fortis athleta Christi, ad locum Bronæ cum sociis hospites pervenerunt hora mane. Qui dispendia itineris tam sui quam sociorum, et passiones, ut prudens, jugiter cernens; nolens ipsos in via Domini deficere, sed ut alter Elias eosdem cupiens confortari; decrevit ibidem in loco Bronæ cum sociis per residuum diei commorari, et refici tam corde quam mollis gravidine carnis.

3 Cupientes vero Domini servi c quid corde profecerint ibidem promere, dum carnis miseræ quieti locum aliquantulum conquassatæ donassent; nec torpentes, sed ferventes animo propter zelum domus Domini, ad montem ibidem propinquum, velut Moyses Domini præcepta suscepturi, unanimes conscenderunt. Et videns [B. Contardus] amœnam patriam et uberem, loca et castra vicina venusta, et aeris præter solitum temperiem; in spiritu prophætico Deum suppliciter exoravit, ut ubi providentia divina eundem in itinere deficere prævidisset, saltem in loco Bronæ, ei jam præstito, corpus ejus tumulto relaxaret, et animam in cælorum sede dignativa clementia misericorditer collocaret: quod utrumque paulo post a Domino exaudiri promeruit. O miranda res; Vix orationem ore complexit, jussu Dominico cœpit viribus destitui, in tantum quod oportuit, velut Paulus in Damasco, a sociorum scapulis de monte breviter bajulari. Qui mons, post ejusdem transitum carnis felicem, suffragiis ejus meruit mons B. Contardi usque nunc crebrius nominari. d

4 Bajulato corpore servi Domini per fratres itineris ad locum Bronæ, in hospitio ad quod applicuere, cœperunt gementes confratres eundem sic infirmitate gravatum in lectulo collocare; ut infirmitati suæ remedium posset salubre deposcere, et iter quod cœperat cum sociis feliciter terminare. Quo peracto, volente Deo, invaluit infirmitas furibunda, et cum d. loribus cœpit augeri; ita ut nihilo sumpto quo l. ad nutrimentum faceret, die noctuque gemitus et suspiria emittebat e pectore. Quod cernentes confratres ejus et socii, videntes longam infirmitatem et quasi incurabilem, affectantes satisfacere voto quod promiserant, ab eo licentiam recedendi animo gemebundo petierunt. Qui hilari vultu valefaciens, seseque signaculo Crucis muniens, ibidem remansit solus: et ipsi profecerunt ad iter arreptum, promittentes in remeato ipsum in Domino visitare, et eundem ad lares proprios prospere et feliciter traducere.

5 Premebant ergo eum dolores, et ardores pariter de-iccabant: cumulabatur pœnæ pœna, et dolor supra dolorem diutius crescebat, et maior tristitia aliquid hebetabat. Sed ut verus Job nulla fractus

D

o
Ad S. Jacobum peregre abiens,

Bronæ cum sociis assistit

E

c

et ad vicinum montem se recipiens

ibidem infirmitate corruptus

a

defertur a sociis in hospitium,

ibique ab eisdem iter suum prosecutus dimissus,

propter morbi molestias,

tus

EX M S A tus p̄ona, nulla gravitate turbatus, omnia aequa laude ferebat: se in cruce dominica glorians, nihil se putabat habere nisi Jesum solum, cujus amore crucem propriam bajulabat. Sed cum in tot angustiis premeretur, hospes ad plenum eidem fraterna non compatiebatur caritate: d unde propter inquietationem ejus alii hospites suum denegabant hospitium, nisi is vir Dei sic doloribus cruciatus, causa hospitii alio deportaretur: quod et factum fuit. Hinc est quod ad domum ejusdam pauperis villici homo Dei defertur, excubaturus in ergastulo, velut videns, nullum murmur reddens, sed omnia sufferens patienter: secundoque ad aliud pauperioris hominis ergastulum fuit inutiliter pertractatus.

et in tugurio rusticano moritur c 6 In tali ergo grabato, velut in praesepe quiescens, nil minus mente inhærens Deo, prementibus angustiis carnis, corporeum solvit carcerem, et dignum Deo spiritum reddidit, hora Nonæ e sabbato, et finem miserinae vitae posuit, Deo se incolumem representans. Tunc cunctis mirantibus, prænominati loci Bronæ campanæ f plebis ædis sacræ, nullo humano juvante praesidio, signum premortui hominis pegerant. Invaluit namque talis sonus hora

concurritur undique ad insolitum campanarum sonum 3 taxata, quod fere omnes agricolæ in arvis circumstantes, cum eorum laboricis et laborum instrumentis, Bronæ præcipitanter occurrebant, mirantes quid in causa accidisset, et summa cum diligentia indagantes, unde hic campanarum sonitus plus solito oriretur. Præsentiam denique ecclesiæ prædictæ Rectoris adiere, et hujus tam stupendæ rei causam summa cum instantia postularunt. Quibus Rector motus, arbitratus aliquos insolentes et juvenes in campanilis vertice fore, qui sonitum hunc g trufatice causarent, diligentem h inquisitorem misit usque ad summum instantius explorare: qui cernens nullum fore ibidem, stupefactus ad ima rediit, nuntiatus se vel minimum [non] reperisse:

h compertoque cum fuisse miraculosum 7 Jam stupor vicinorum circumstantium corda intrinsecus lacecebat, nec ob hoc cessabat sonus, imo nec humano juvamine poterat coerceri. Tunc omnes quasi uno ore prophetantes et acclamantes dixerunt, Vere, vere aliquis inter nos justus homo, i hæc vita peracta, arcem cœlestis gloriæ perenniter regnaturus, cum Sanctorum et Angelorum agminibus, hodie acquisivit: in ejus transitu gloriosus Deus in insensibilibus mirabilibus operatur. Compuncti igitur corde et anxio spiritu hunc virum sanctum diligentius perquirebant. Statimque homo ille, qui in k paleaceo tugurio eum exceperat, dixit:

l Nescio quid sit, unum pauperem l romipetam, debilem et infirmum, jam pluribus diebus hospitem in area mea, ejus patriam penitus ignoro: nescio utrum is ad Dominum migraverit, vel utrum divina lux ei luceat in humanis.

inventoque Contardi corpore lucido, 8 Incunctanter m itaque omnes ad domum hujus properant, quæsitura hunc, quem omnium Rector in mundo rexerat, et eum pro meritis in cœlorum sublimia transmiserat: veniuntque ad locellum, in quo vir Dei thesaurum suum per patientiæ clypeum velut intrepidus debellator congregaverat: et cum ut rosa inter spinas redolentem; et sicut lilium in tribulis virentem, et sicut gemma in sordibus relucens, comperiunt, cujus odor suavissimus totam patriam jam repleverat. Festinanterque debita cum reverentia, per se semper pulsantibus campanis, hunc gloriosum ad ecclesiam deferunt, tumulo condendum. O stupor gaudio commixtus! Numquam pulsæ cessare campanæ, quousque defunctorum Officio perlecto, ejusdem beati viri corpus fuit debite et honorifice tumulatum: tunc tamquam obedientiæ iugo subjectæ, immobiles permanserunt.

honorifice tumulant.

ANNOTATA.

a Ciarlinus omisit vocem quomodo, ratus eam superfluum: et vere superflua est, si sequaris interpunctiones, ut sunt in MS. Sed cum, punctis et majusculis, pluribus tam vitiose positus, ut appareat evidens in librario ignorantia; oporteat, iisdem deletis mutatisve, sensum idoneum elicere, idem hic faciendo, sicut 76 Capitulum primum simul et titulus sit et initium periodi, integer habebitur sensus, eritque vox quomodo, non superflua sed necessaria et hic et initio sequentis perinde. Fateor tamen, quod si cetera etiam Capitulum breviora essent, ut sunt hæc duo, et similiter per quomodo inchoarentur, omnino assentire Ciarlino, credendumque Petrum, non veterem historiam curavisse rescribendam, sed eæ sola memoria indicavisse puncta illius præcipua.

b Fuerit hæc turba peregrinorum Compostellam euntium, quibus ignotum se adiunxerit Contardus: quomodo enim, si novissent, eo in morbum prolapsos, priusquam ex Italia progredirentur, non curavissent saltem nuntium remittere ad parentes, ut ei de necessariis cura et sustentatione prospiceretur?

c In MS. sic habebatur in singulari, Cupiens vero Domini servus quod corde perfecit idem promere: sed pluralem numerum et nonnullam correctionem exigebat sensus, quem sequi maluimus, lectore de facta a nobis mutatione admonito, quod idem monerimus cum opus erit.

d Adiit Ciarlinus, pag. 69 saxum in quo credebatur S. Contardus quiescere, et ut dictum est oruisse, comminutum paulatim evanuisse, pio fidelium raptu ante annos non multos, ablataque fragmenta multis profuisse ad sanitatem recuperandam.

e Mensene Aprilis an Augusto examinavimus supra: saltem non obiit 16 Aprilis, si obiit 1249.

f Italis ipsa ecclesia etiam la pieve appellatur, sicut antiquitus vox ecclesia, ex instituto congregationem fidelium significans, usurpari cæpit pro ipso congregationis loco.

g a trufa jocus, truffare jocari, ludere, trufatice per ludum.

h MS. inquisitionem... Cernensque: nos sensum, ut putamus, veriore dedimus.

i Relictum erat in ipsa originali spatium prorsus vacuum, verbi scilicet alicujus, quod in vetustiori MS. legi non potuerat: unde manifestius probatur quod nunc citat MS. non esse ipsum quod Petrus de Crosnis iterato scribi fecit, sed hujus postea transcripti exemplar. Nos hiatum congrua voce adscita supplevimus.

k Palece erat in MS.

l Romipetas, ad quæcumque sacræ loca peregrinos dici, generico nomen, jam aibi hoc mense observavimus.

m In MS. Percunctanter namque, quod visum est correctione egere, propter sequens verbum properant.

PARS II.

Translatio corporis triplex et patrata ad illud miracula.

Pluribus jam post hæc replicatis diebus, nocte qualibet, supra tumulum quatuor luminaria, mire modo lucentia, intuebantur a pluribus. Nec mirum si lux visibilis ei præter naturam obtemperat, qui supremæ luci firmiter mixtus utiliter serviebat. Qua grandi re inspecta, Rectori ecclesiæ celerius nuntiatur. Ipse quidem quodammodo dubius corde, sese hoc visurum fideliter repromisit; utque tantæ rei affectantius inspiceret veritatem, nocte surgit, et vigil tantum mysterium perscrutatur. Miratur et ipse, et simul

apparentibus super tumulum hominibus moniti

*Corpus trans-
ferunt ad
sepulturam
peregrinorum,*

*iterum so-
nantibus per
se campanis.*

9 qui ei prädixerant. Tunc populo nuntiatur ignaro
hujus rei causa. Confestim populus, quasi suam
culpam recognoscens, arbitrabatur se male egisse,
eo quod beati viri corpus in peregrinorum sepultura
juxta ecclesiam fabricata non condiderant. Dispo-
nunt igitur corpus evellere de sepulchro, et illud
immittere in peregrinorum sepulturam, dumque hoc
opere complent, subito de novo incipiunt per se pul-
sari campana; et hunc gloriosum virum, innumeris
miraculis coruscantem, ad sepulturam peregrinorum
traducunt, qui vere peregrinus et advena in seculo
vixerat. Ad hunc adducuntur caeci et subito illumi-
nantur, claudis gressum tribuit, mortuis vitam, le-
prosi mundantur, tortuosi eriguntur, et variis vexati
languoribus hujus sancti viri meritis perfectius red-
duntur illasi.

*Crebrescenti-
bus ibidem
miraculis,*

a

b
*et daemone
per energu-
menam no-
men ac genus
Contardi
prodente,*

c

10 Tunc plurimum prodigiis redolet, tunc Domini
servus dignoscitur: jam crescunt opera, et coelestia
munera hominibus propinquantur: jam sidus claret,
jam sol umbrosis noctibus fulget, lilium candet inter
sentes, jam virtus aromatica fragrat, et nova mira-
cula in servo suo Rex regum liberaliter operatur.
Ad hunc multitudo populi confluit, hunc frequentant
diversarum artium homines: nemo redit vacuus,
quilibet desiderio suo gaudet impleto. Per hunc dæ-
mones fugiunt, hujus gloriam fatentur tartaræ re-
giones. Interea quaedam mulier, a dæmonio vexata,
quæ in villa *a* Lidi propius ibidem commorabatur,
sicut amens hinc inde vagabatur. Contigit eam per
locum Bronæ diutius *b* ambiendo morari. Cumque
una dierum inde frementer transiret, dum prope
Beati sepulturam se sentiret proximare, ibi dæmon
ipsius coepit ore clamare, dicens, Heu! heu! transi-
re nequeo: nam ille Contardus hic sepultus me
religatum tenet. Tunc circumstantes plurimi hæc
audientes, dixerunt; Transi per aliam viam ex trans-
verso. Quod attentare præsumens, dum prope
Sancti sepulchrum propius accessisset, nullatenus
poterat pertransire. Tunc omnes qui adstabant, cœ-
perunt eam sagaciter interrogare, quisnam esset
hic Contardus, quem tantum formidabat. Tandem
nuto divino sathan ejusdem viri vitam, *c* prolem,
patriam, et rem gestam per os mulieris, fere om-
nibus ignota, coepit predicare, cujus metuens me-
rita nequibat alterius pertransire.

*accersuntur
consanguinei*

d

e

f

g

11 Innotescentibus his populo Bronæ, quæ an-
tea incognita erant, procuraverunt parentibus nun-
tiare et ejus merita pariter affirmare. Cumque de
prædicta Estensi domo, quæ inter ceteras Italicas
domos in nobilitate, moribus et potentia *d* antiquum
in Marchionatu Ferrariæ sceptrum possedit, esset
ille Beatus oriundus; tacti medullitus amore san-
guineo parentes, et calore divino intrinsecus præ-
calentes, ad sapredictum locum Bronæ, saltem ip-
sum tumultum visuri, venire procurant, nec minus
opere complent. Ceterum cum magno apparatu, ut
solent mundi Principes, Bronæ conveniunt: quibus
statim tumultus ostenditur. Illi autem eundem quasi
invisum plangentes, multum tamen in Domino con-
gredientes de ejus vita miraculis premunita, nobile
depositum satagunt Ferrariam facere transmeari.
Villicis illis innotuit: et subito ut gens indomita...
surgunt, et, sicut veri defensores custodis et pa-
troni, armis et violentia inhibent corpus ibidem
transfretari. Subito lux *e* parentum corda cœlitus
illustravit; et, ne rumor tanti patris veneranda *f*
commercia præpediret, animo decreverunt, in loco
quem Sanctus præelegerat, ejusdem reliquias quie-
tari. Sed ut decentius corpus ejus sic lustratum ve-
neraretur, supplicibus precibus postulavere, ut idem
in ecclesia celebriter translaretur. Annunt pre-
cibus, et voto justo consentiunt. Plane *g* parentes
sumptuosum sepulchrum subterraneum operari ju-

bent, in quo venerandæ reliquæ possint debite ce-
lebrari. Mox sarcophago Sancti disposito, denno
campanæ incipiunt propulsari per se, usquequo cum
hymnis, canticis et aromatibus eundem in ecclesia
condiderunt. Illi non minus solito fulgent præsidia,
miracula conferuntur: ibi cantus, ibi melodiosa in
Domino solatia in populo exercentur. Conditio igitur
a parentibus corpore honorifico decore, parentes,
ecclesiæ jam dictæ muneribus pretiosis relictis ad
honorem Sancti, et pluribus emptis prædiis, versus
Ferrariam iter arripiunt: illis tamen de Bronæ ma-
joribus comitantibus usque ad itineris medium, et
ultra plus, si prædictorum Procerum nobilitas pos-
tulasset.

12 Remanet ergo tantis precibus venerabile com-
mercium, et ejus *h* tumultum per Italiam undique
propulsatur. Irruunt quam maxime Longobardorum
partes, et Liguria præsertim annuatim confluit, et
more *i* bidentium ad sepulchrum ægri diversis languo-
ribus conflunt, ut Sanctus opituletur eisdem. Tan-
dem sic languentium invaluit multitudo, ut pene se
invicem supra tumultum necarent, quærentes animæ
et corporis sospitatem. Videntes ergo ecclesiæ Rec-
tores tantum excidium personarum et periculum
mortis horrendæ de proximo imminere, decreverunt
Beati corpus supra terram in aere levare, ut frequen-
tantium populorum multitudo, vicissitudinibus non
opprimeretur. Placuit igitur eis quemdam marmo-
rum lapidem, qui alias pro baptisterio in ecclesia
servabatur. Sancto Dei utcumque donare, quem vix
juga bonum decem in plaustis post terga traxissent.
Libuit Deo, ob Sancti merita [ut] foribus ecclesiæ
clausis nocte, quatuor dumtaxat Sacerdotes, in no-
mine Jesu et Sancti meritis, lapidem tanti pon-
deris velerent ad locum ubi corpus erat. Et ibidem
denovo, in lapide exciso de petra in quo nullus
[conditus] fuerat, vestigia Christi sequens, tumu-
latus in Domino requiescit. Nuperrime de circum-
stantibus partibus Sancti reverentiam invalidi per-
quirentes, subito viso tumulo, a languoribus li-
berabantur. Inter cetera quidam de *k* Laude, nobi-
lis et dives, fuerat longa hydropisis infirmitate de-
tentus: et audiens civium et populorum ad Sanctum
frequentatum reverentiam, corde compunctus ad
Sanctum se intime commendavit: statimque voto
facto, Sancti meritis ab infirmitate liber extitit. Et
ex tunc, antequam biberet et comederet, equum
conscondens Beati tumultum visitavit.

13 Verum nisi gesta Sanctorum miraculosa nar-
rarentur, penitus Sanctos esse ignoraremus: ac
etiam divinæ gratiæ, sanctis viris concessæ, modo
nullo scirentur. Expediit ergo mira et miracula Beati
Contardi procedendo nescientibus nuntiari, ut ejus
pia et mirabilis gratia cunctis fidelibus innotescat.
Unde quidam Bassaninus... *l* de Laude, nobilis pro-
genie, et divitiis mundanis opulentus, dum a nativi-
tate sua semper fuisset pedibus et erubus deper-
ditus, taliter quod volens gradi semper pro ejus ju-
vanine duobus scabellis ligneis utebatur; tandem
audiens infinita miracula Sancti hujus a vulgo nar-
rari, ejusdem tumultum deditus voto presentialiter
visitavit; non tamen oblitus, quod homines firma
credulitate repleti, a Sanctis, gratia cooperante di-
vina, misericorditer salvantur. Quo firmiter credito,
gressus ipse suos dirigens, scabellos cum sospitate
penitus relaxavit. Videntibus hoc innumerabilibus
gentibus manifeste: et quousque vitæ suæ diem
clausit extremum, semel in anno semper dictum tu-
multum cum magnis muneribus visitavit.

14 Dum etiam quædam nobilissima domina *m*
Placentina audiret talia miracula divulgari, lacrymis
et suspiriis commota, ad præsentiam Sancti præli-
bati firmiter vovit se ducturam quandam ejus filiam
strum sam

h
ex miss
cryptam et
dem in eccle-
sia condunt:

h
in qua cum
periculum
comprimens
se turba
augetur,
i

i

elevari su
pra terram
corpus in
arca mar-
morra

h
hydropicus
curatur.

item pedibus
erubusque
contractus.

l

m

EX MS.
Item puella
strumosa et
faciem in
tergis con-
versam ha-
bens.

A strumosam, et facie post terga versa prospicientem. Cum autem precibus ejusdaro presbyteri Joannis de Raynerio, Canonici ecclesiae praelibatae S. Petri de Brone, habitantis in Placentia, coram Sancto filiam suam praesentasset, et etiam simul cum filia, perfectissima devotione, sepulcrum ipsius visitasset, gratiam sospitatis filiae petens: omnibus astantibus, maximum murmur ossium puellae, quae miraculose dirigebantur, notum fuit. Quo murmure ossium completo, immediate sine mora, gratia sospitatis filia gavisae est. Merita hujus Sancti et miracula nullus sufficit enumerare, quae diutius hominibus clare demonstrat gloriosus in servo suo Contardo Deus, cui omnis debetur gloria, laus et potestas et imperium tribuitur in saecula saeculorum. Amen.

Millesimo ducentesimo quadragesimo nono, Indictione septima, die sextadecima mensis Aprilis B. Contardus decessit. n

fides tran-
scripti exem-
pli.

B 15 Praesens superscriptum exemplum extractum fuit ex simili copia, in pergamena existente in Archivio Capitulari Collegiatae et Parochialis ecclesiae Terrae Bronae, Principatus Papiensis et Placentinae diocesis; et facta prius debita ac diligenti collatione hujus copiae cum dicta ut supra existente in praedicto archivio; inveni Ego Octavius Pisanus, D. Contardi genitus, publicus Papiensis Collegii Imperialique Apostolicae auctoritatis Notarius, et in hac parte ut Cancellarius actarius electus a multo Rev. Domino Juris utriusque et sacrae Theologiae Doctore, Petro Paulo Zoppio., dictae Collegiatae et Parochialis ecclesiae S. Petri Archipresbytero, eas insimul ad unguem concordare, nullo penitus verbo dempto, addito aut mutato, et servata fideliter manuscripti interpunctione, et orthographia: et ideo rogatus pro fide hic me subscribo, cum meo solito tabellionatus signo.

ANNOTATA.

a Villam-lidi intelligo dictam, quia sit in littore seu ripa Padi, Italice Lido: nisi forte mutilum nomen est, debeatque scribi Limidi, qui est vicus, Papiensi urbi propinquus, Brona distans p. m. fere 12.

b MS. amendo: sed non credo auctorem tam fuisse barbarum, ut crederet amens esse participium ob amere, sicut furens est a furere: cum fere ex idiotismis vernaculis, quorum nullus huc trahi potest, solacismi deriveretur.

c Proles, ut supra in prologo, pro seu prosapia.

d De Principibus Atestinis (si enim appellantur antiquius, ab Ateste, veteri inter Patavium et Ferrariam civitate, brevius Este dicta) libros 8 Historiarum scripsit Joannes Bapt. Pignu, et jam inde ab anno 970 Theodaldum Marchionem nominat, Ferrariam dominatum. Fatetur tamen, in prologo ad librum 2, non nisi sub Azone iv. circa annum 1242, Ferrariense Imperium solide vereque Atestinae familiae partem fuisse. Sed quomodo hic dicitur de praedicta Estensi domo, cujus alibi nulla quam in prologo mentio? Interpolationem, a Petro de Croinis factam redolet et praedicta.

e Patrem et matrem intellexit Ciurlinus et ideo intra paucos a morte menses omnia hactenus narrata contigisse credit: sed quomodo tunc non remansisset distinctior Contardi notitia in Familia Estensi, ut ea hoc primum saeculo agnita fuerit? Ego Parentum nomine, juxta Italicae linguae idiotismum accepto, intelligo consanguineos, etiam descendentes: omnino enim existimem complures annos inter primam et secundam translationem intercessisse. Et si vere Azonis filius fuit Contardus, eos qui hic indicantur, ipsius ex fratre Rainaldo nepotes aut pronepotes fuisse dixerim. Sententiae autem meae favet nomen Patris, horum respectu mox datum Contardo: quod respectu genitoris ac genitricis non recte usurparetur.

f Sensus est, ne tumultus ea de causa suscitandus impediret affluxum peregrinorum ad sepulcrum sancti patris vel propatris sui.

g Plane, id est, paulatim Italici fiano: et ideo paulo ante loco celeriter quod erat in MS. posuimus celeriter.

h Ita etiam supra neutraliter tumulum pro tumulus scribebatur: sed ibi genus mutavimus obscuritatis vitandae, hic retinemus antiquitatis servandae studio.

i More bidentium, id est, gregatim.

k Laus-pompeia, vulgo Lodi, distat Brona p. m. circiter 18.

l Notant Bronenses in ipso MS. sputum vacuum relictum fuisse, scribendo scilicet cognomini istius Bassanini, quod in vetustiori exemplo legi non potuerat.

m Distat Placentia a loco Bronae p. m. circiter 19.

n Haec appendicula, ut diximus, non concordat cum historia: ideoque putamus temere additam ab aliquo, opinato eundem qui festi est mortis quoque diem fuisse, absque ulla reflexione ad diem Sabbati, quo S. Contardus obiisse dicebatur in historia.

o Hoc Notariale testimonium hic addere placuit, ut constaret quanta cum accurate descriptione sit exemplum nobis transmissum. Facta est autem haec fides in Autumno anni 1671, ut mihi aliunde constat: et rix dubitare possum quin facta sit Brona: cum ibidem Octavii pater Contardus signaverit instrumentum mox infra num. 17. citandum. Diem accuratius determinare per conjecturam non licet: sed miramur fuisse in subsignando omissas ejusmodi circumstantias.

APPENDIX

Ex Vita Italica per Hippolytum Ciurlinum, edita Guastallae anno 1627.

Vetustioribus istis, quae Acta possunt suppeditare, miraculis recentiora alia addit Ciurlinus, quorum primum ex Italico sic Latine reddimus:

16 Franciscus Borreri, annorum LXVI, de Curtemajori, diocesis Placentinae, villicus monacharum S. Bernardi Placentiae, gravatus catarrho, qui omnem sinistri lateris usum abstulerat, totoque sesquianno tenebat hominem lecto affixum: post plura in irritum missa de variis sacris locis adeundis vota, tandem Februario mense anni MDCXIX, visus est sibi semisopito audire monentem, ut se per votum commendaret S. Contardo. Mox ut evigilavit, emisit votum de visitando sacro sepulcro, afferendaque ad illud media libra olei: et cum omnium domesticorum, nihil de voto scientium, admiratione, ita cito habere melius et roborari cepit, ut intra paucos dies redierit ad consuetos agriculturae operosa labores. Cumque Bronam venisset voti complendi caussa, Franciscus Calabria, Bronensis Canoniceus et Apostolicus Notarius, juratam ejus depositionem publico scripto excepit, die XVI Augusti, coram Domino Roccho Antonio Rochetta Bronensi Archipresbytero. Ipsum originale instrumentum suis verbis hic dare maluissimus: sed diligenter quaesitum inveniri non potuit, inventum est autem instrumentum proprium alterius gratiae, secundo loco per Ciurlinum relatæ, cujus tenorem accipe.

17 In nomine Domini. Amen. Anno ab ejusdem nativitate MDCXX, Indictione III, die Dominica, XVII mensis Maii, hora Tertiarum vel circa, in loco Broni citra Padum Principatus Papiensis, in quadam camera superiori domus habitationis Jacobi de Pasotis, site in dicto loco citra Padum, ibique in mei Notarii et testium infrascriptorum praesentia coram Illustri et multum Reverendo Roccho Antonio Rochetta J. C. Archipresbytero collegiatae ecclesiae S. Petri., et Vicario Foraneo ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Episcopo Placentiae specialiter

Placentia,

Rusticus sinistri lateris usum praeclusum recipit.

F

et anno 1220 inquisitor Parmensis

A liter deputato, comparuit et personaliter se præsenta-
vit et præsenteretur adm. R. Fr. Joannes Maria de
Arighis, loci Soncini, distretus Cremonensis, Or-
dinis Prædicatorum, et Inquisitor civitatis Parmæ,
medio ejus juramento, quod posita manu pectori
more Sacerdotali præstat, exposuit et dixit et attes-
tatus est, ac ore proprio verba formalia protulit et
profert. *Hactenus verba Notarialia Latina : cetera ex*
Italico sic Latine efferimus. Domine Archipresbyter
hujus loci Broni, coram te et infrascripto Notario
ac testibus dico et protestor, quod ad honorem B.
Contardi, cujus corpus in ecclesia parochiali hujus
loci requiescit, velim haberi obligatus ad deponen-
dum et manifestandum, quemadmodum in presenti
dico, depono et manifesto, quod ante dies aliquot,
videlicet in hujus presentis mensis, transiens per
hunc locum ad Capitulum Provinciale nostri Ordinis
Dominicani, quod celebratum est Genuæ; statim
atque descendi ex equo ad diversorium publicum
hujus loci, contuli me ad visitandam ecclesiam pa-
rochiam S. Petri : cumque ibi viderem memoriam
eiusdem gratiæ obtentiæ appensam ad altare ubi
requiescit corpus B. Contardi, neque multum sen-
tirem aggravatum dolore arthritico, adeo ut dubita-
rem an porro pergere possem, ipsum me quam potui
affectuosissime commendavi dicto S. Contardo : su-
bitoque dolorem omnem sublatum sensi, neque eo
in hanc usque horam amplius fui cruciatus. Ideoque
ex obligatione mea notifico omnia, ac rogo ut de iis
fiat publicum instrumentum, *Ita ille Italice, at rur-*
sum Notarius sic Latine concludens. Et de prædictis
omnibus et singulis idem multum Rev. P. Fr. Joannes
Maria rogavit me Notarium, ut ad præsentiam
Illustris et multum Rev. D. Archipresbyteri et tes-
tium infrascriptorum publicum conficiam instrumen-
tum. Præsentibus multum Rev. Fr. Joanne Paulo
Fiasca Dominicano et Priore monasterii S. Domi-
nici d. religionis in civitate Ferrariæ; Rev. Fr.
Hieronymo de Tortona, Ordinis S. Augustini et de-
genti in monasterio Sanctissimæ Trinitatis Ferra-
riæ; et multum Rev. Francisco de Lazaris, Sacer-
dote et Canonico in ecclesia predicta Parochiali S.
Petri dicti loci Broni, testibus notis et idoneis. Ego
Contardus Pisanus qu. Michaelis etc. *fidem autem*
transcripto fecit anno MDCLXXIII exeunte, Octavius Pi-
sanus D. Contardi.

B
18 Idem prorsus casus, *inquit Ciarlinus*, cum eve-
nisset P. Mag. Eliseo Masini de Bononia, Ordinis
Prædicatorum, et nunc Inquisitori Genuensi, anno
MDCCXXVI ennti Genuam ad simile Capitulum, audi-
vissetque referri gratiam Inquisitori Parmensi fac-
tam; ipse quoque se commendavit Sancto, eo suc-
cessu, quem indicat epistola, post solutionem Capi-
tuli, scripta Vico-Iriæ vulgo Voghera, die xiii Maii,
in hæc verba. Transiens Brona, et a podagra male
affectum me sentiens, visitavi sacras reliquias S.
Contardi benedicti; neque eidem pro recuperanda
sanitate devovi : gratiam autem desideratam na-
ctus, ipso illo die, inter media viarum incommoda;
mitto vestræ Reverentiæ parvulam hanc ex argento
figuram, ut cum aliis ejusdem anathematis affigatur,
in signum meæ erga Sanctum devotionis et bene-
ficii impetrati.

19 Dominus quoque Antonius Poggius, Sacel-
lanus Capellæ S. Contardi, anno MDCCXXVI præsens
assistens ceremoniis, cum quibus sacrum caput os-
tendebatur supplicationi fidelium, ex vico Rena una
cum suis Presbyteris et gemino flagellantium ordine
Bronam venientium (uti et postea factum est sæpe)
ad visitandas Sancti Reliquias, eidem se commen-
davit devote, et a quartana febrî, quæ illa ipsa hora
expectabatur, de more recursura, tunc et deinceps
semper immunis fuit. *Ultimum hoc ex privata dum-*
Aprilis T. II.

taxat ipsius Poggii confessione videtur accepisse Ciarli-
nus : neque enim ullam scripturam citat. Adjungo ego
posterius aliquod, cujus testis epistola, loci Archipres-
bytero scripta, servatur in archivo Archipresbyterali,
et transumptum apud nos est manu et fide Octavi Pi-
sani supra nominati Notarii publici; eam sic Latine
reddimus.

20 Fatendum enim vero omnibus est, locum Broni
esse distributorem gratiarum; quando earum par-
ticipes fiunt; non tantum incolæ accolæque, sed
etiam ii qui remotiores habitant regiones. Equidem
hujus veritatis testem ipse me exhibeo : qui cum ibi
pro me tenuitate eursum Quadragesimalium concio-
num peragerem, multos quidem favores et gratias
accepi ab omnibus, sed imprimis a Domino meo Ar-
chipresbytero, quarum perpetuam servo et servalo
memoriam : deinde vero superiori mense, o rem
stupendum! hic in meo decumbens lecto, propter
frigidum super uno humerorum defluxum, qui facie-
bat ut movere eam partem non possem, et grandi
dolore per totas viginti quatuor horas cruciarer;
inter ea tormenta, quæ mihi letalia videbantur, re-
curri Bronum cogitatione veloci, gloriosumque Con-
fessorem Contardum in spiritu veneratus, supplicavi
cum lacrymis, ut pro mea liberatione apud Deum in-
tercedere dignaretur. Hac oratione finita; non sine
voto alicujus oblationis, cæpit intra paucas horas
dolor remittere, Deoque et S. Contardo juvenibus
pristinam cito recepi sanitatem. Itaque accipies a
R. P. Priore conventus S. Mariæ ducatonis duos,
quos impendes honori ipsius Sancti, cui me obliga-
tissimum profiteor, Brixia xx Januarii, MDCLXVIII.

Fr. Joannes Bapt. Melga Servita Brixianus.

21 Denique his ultimo præteritis annis conditum est
subsequens instrumentum, *cujus exemplar transmittens*
prælaudatus Collegii Papiensis Rector Joannes Baptista
Menochius asseveravit, omnem in partem versatum a
seipso esse eum in quo res contigerat, omniaque se repe-
risse certissima, et non modo citra exaggerationem dicta,
sed potius cum diminutione aliqua; dum scilicet cir-
cumspectissimi testes, nihil nisi quod certissimo scirent,
suo vellent juramento testari : ipsum autem instrumen-
tum hujusmodi est. In nomine Domini. Amen. Anno
ab ejusdem nativitate MDCLXX, Indictione xiii. die
vero Jovis, xviii mensis Septembris, hora Vesper-
arum vel circa, in civitate Papiæ, videlicet in apo-
theca domus habitationis infrascripti Caroli Stavren-
ghi, sita in porta Pontis, in parochia S. Petri in
vinculis; ibique in mei Francisci Hieronymi Cane-
varii, Collegiati Papiæ Notarii ac testium infrascripto-
rum præsentia, Carolus Stavrenghus, filius
quondam Jacobi, habitator Papiæ, in præsentia domo
ibi præsens protestatus fuit et protestatur mihi. No-
tario testibusque infrascriptis, et aliis omnibus
præsens instrumentum inspecturis, sicuti sibi de
mense Aprilis proxime præterito, laboranti gravis-
simo et maligno febris acutæ morbo, deperdita omni
spe salutis, fuit meritis, intercessione et precibus
Divi Contardi apud Deum restituta pristina sanitas;
præter infrascriptorum Dominorum Physicorum et
aliorum omnium qui adstiterunt ejus curæ opinio-
nem et expectationem; insuperque etiam idem Ca-
rolus Stavrenghus, pro majori certificatione expres-
sorum ut supra exhibuit, præsentavit et consi-
gnavit mihi Notario antedicto fidem et attestationem
Dominorum Physicorum tenoris sequentis, videlicet.

22 Carolus Stavrenghus, ætatis annorum xxx, in
civitate Papiæ degens, artifex canistrorum aliorum-
que instrumentorum, ex virgultis et viminibus com-
positorum et unitorum, habitans in parochia S. Petri
ad vincula, sub solis ardore perperso incaluit, dolo-
reque capitis correptus est die xxx Martii præsentis
anni MDCLXX : sequentibus vero statim diebus imme-

57 diate,

ab arthriticis
doloribus co-
ram altari
subito libe-
ratur

prout testatus
est publico
instrumento

item alius
1226

et unus a
quartana
1221.

D
EX ITAL.

tum anno
1648 Servita
Brixia

ab humeri
dolore into-
terabili,

E

anno denique
1670

civis Papien-
sis sanatum
se profitens

F

a pessima
febrî,

EX ITAL.

symptomatis
diris conjuncto,et per medicos
desperata,

A diate; febre acuta, sub typo proportionem quadam tertianario, quotidie laboravit. Vigil erat: hinc quarta die curationi se subiecit: validiora enim omnia ægotantem quam maxime urgebant: ideoque hoc tempore me infrascriptum Physicum, vocavit: medicamenta lenientia, præparantia, aliaque præsidia venæ sectionis, juxta indicationes præscripta, suscepit: quibus tamen nec sedabantur nec minuebantur, sed validiora potius reddebantur, accidentia, ex morbo magno et maligno, cui vires adjiciebantur quotidie sterviores, cum inquietudine, vigiliis, mentis alienatione primo, postea delirio; et post vigilias, absumptis utilioribus humorum partibus, incrassatisque ex calore iidem omnibus humoribus, compitrescentibus, et caput lædentibus, somnolentia suborta fuit, cum animi et corporis torpore ac virium prostratione; ita ut consequenter natura in omnibus suis muneribus segnis admodum, et quodammodo obruta, pugnam deserens, morboque cadens succumberet, tamquam cum multis pugnatura. Quibus symptomatibus licet satisfactum sit juxta temporis et occasionis opportunitatem, nihilominus omnia in pejus ruebant, ex summa perturbatione et agitatione seu motu putridorum humorum, cum supervenientibus exantematibus et appetitus prostratione.

B 23 Quare in hujusmodi ægotantis calamitatibus et evidenti vitæ periculo, cupientes mecum omnes in omnibus satisfacere patienti, aliorum prudentissimorum et doctissimorum virorum consultatio adhibita est: in qua diligenter omnibus perpensis, juxta hujusmodi ægotantis statum recensitum, salutaria præsidia excogitata adhibitaque fuere; et simul circa futurum morbi eventum existimatum fuit, certissima mortis indicia cum ratione potius prævalere in hoc morbo, quam spem salutis spirantis corporis, cui non nisi vota stupererant. Attamen in tanto periculo, dum luctuosa essent omnia et quodammodo spes deperdita, et dum in hoc deplorando statu sopitis sensibus quibuscumque decumberet æger; Dei omni-

potentis clementia, ex improvviso, medio diei tempore, æger, tamquam a somno expergefactus et excitatus, loqui cœpit, dicens (uti ab eo et adstantibus domesticis habitum est) se fuisse persanatum: et in somno sibi apparuisse S. Contardum, se ipsum ægotantem manibus benedicientem, consolantem et promittentem sanitatem. Exinde in melius semper pregressus fuit æger; et pie credendum est, S. Contardi meritis apud Deum naturam adjotum, vias sibi parasse et adinvenisse, quibus a nobilibus et præcipuis partibus extruderetur tanti morbi causa pessima et maligna, sicut paulo post secutum fuisse vidimus, per separationem et abscessum factum ad inferas externas et ignobiles partes, et depositionem materiæ malignæ cum mortificatione, ut notum fuit circa nates. Quibus visis et convenienti postmodum curatione adhibita, præsertim chirurgica, et temporis dilatione necessaria, Dei gratia ad pristinam sanitatem fuit æger restitutus. De quibus omnibus pro rei veritate requisitus has feci, et aliena quamvis manu scriptas subscripsi, cum juramento manu propria, Ticini, die xii mensis Julii, MDCLXX.

Ego Carolus Stephanus Bocchius, ex Ticinensi Collegio Physicus, et in Ticinensi Universitate Theoricæ ordinariæ primarius Professor, affirmo cum E juramento.

Joannes Baptista Belcredius, Physicus, Collegiatius, et primarius Medicinæ practicæ in eadem Regia Universitate Professor, qui ad dictam consultationem vocatus fuit.

Paulus Stephanus Annibaldus, Physicus et medicinæ practicæ ordinariæ in eadem Regia Universitate secundus Professor, et ad dictam consultationem vocatus.

Præsentibus, Perillustri I. C. Clerico D. Pomponio Sugetio, filio qu. D. Josephi; D. Petro Joanne Bentio, filio D. Dionysii Francisci; Joanne Floro, filio qu. D. Bartholomæi; et Michaelae Gandino, filio qu. Balthasaris, notis et testibus.

apparente
ipsi S. Contardo sanatur
miraculose,ut iidem
medici confirmare.

G H.

DE B. JOACHINO SENENSI ORDINIS SERVORUM B. Mariæ

ANNO MCCCIV.

Ordo captus
an. 1233ab ejus Generali S. Philippo Benitio
ad missus B. Joachinus
an. 1272mortuus an.
1305.Vitam ejus
descripsimus
Florentia,

Ordo Servorum B. Mariæ Virginis, exordium sumpsit Florentiæ, in festo Assumptionis, anno MCCCXXXIII; viris septem spiritu divino in sanctam illam Congregationem conspirantibus. Anno ejusdem seculi quinquagesimo, captum est construi venerabile templum divinæ Annuntiatæ: cujus mysterii imago biennio post Angelorum ministerio depicta est, et hactenus conservatur in sacello marmore obducto ad lævam templi prope ostium; miraculis et accessu peregrinantium celebris. Eodem tempore capit ordo propagari, et Senis captum est cenobium. Anno MCCLXIII Ordinem hunc ingressus est S. Philippus Benitius, cum totius Ordinis maximo fructu in Generalem assumptus anno MCCLXVII. Natus jam ante fuerat Senis, circa annum MCCLXIII B. Joachinus, de quo hic agimus: deinde circa annum MCCLXXII a dicto Philippo Generale in hunc Servorum B. Mariæ Virginis Ordinem admissus, sanctissime in illo per annos triginta tres conversatus, ex hac vita migravit feria sexta in Parasceve Domini, anno MCCCIV, quo cyclo Lunæ XLV, Solis XXVI, littera Dominicali C, Paschu celebratum est die xviii Aprilis.

2 Hic quid tam in vita, quam in obitu, et post eum claruit miraculis; pauca de ejus vita mox in hominum memoriam redacta fuisse, traditur infra num. 26. Hisce accessit variorum de ejus rebus gestis et miraculis observatio: dum tandem series omnium in ordinem digesta a variis conscriberetur. Cum nos Roma redices anno MDCLXI mense octobri Florentiam venissemus, et ibidem

per quatuor menses subsisteremus, sæpius apud aram Divæ Annuntiatæ sacrificium Missæ obtulimus, humilissime semper a Reverendis Patribus dicti Ordinis; excepti, et potissimum a Callisto Puccinello Priore Generale; ibidemque præter variorum Sanctorum Acta nacti sumus Vitam MS. B. Joachini, quam hic damus a nobis ibidem descriptam. In cooperculo codicis pergamenei erant hæc verba exarata: Memoria bella et authentica Vita B. Joachini Senensis, Magistri Pauli Attavanti Florentini Ordinis Servorum, qui obiit anno MCCCXCIX, ætatis suæ LXXX. At titulus Vitæ erat ejusmodi: Vita B. Joachini Senensis Ordinis Servorum S. Mariæ, per Fratrem Paulum Florentinum digesta, ad Magistrum Christophorum Ordinis Servorum Generalem. Præfuit hic Ordini ab anno MCCCCLXI, mortuus anno ejusdem seculi LXXXVI. Archangelus Gianius in Annalibus Sacri Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, Centuria I lib. 6 in Annotationibus ad caput 3 asserit, Magistrum Paulum de Attavanti Florentinum Vitam B. Joachini, quæ habetur MS. in bibliotheca Annuntiatæ, scripsisse ad Pium II Pontificem Maximum. Erat hic Aeneas Silvius Piccolomineus patria Senensis, et sedit ab anno MCCCCLVIII, usque ad annum MCCCCLXIV. Potuit tempore hujus Pontificis scripta fuisse Vita, et B. Joachini, et B. Francisci, etiam Senensis ejusdem Ordinis: sed posteriorem non priorem, fuisse Pio II Pontifici dictam, tradit Michael Pocciantius Florentinus, in Chronico

auctore Paulo
Attavanto,

nico

A *nico Ordinis Servorum B. Mariæ Florentiæ anno MDLXVII excuso, ubi ad annum MCCCCLXXI ista habet* : R. P. M. Paulus Florentinus, Theologus jurisque Doctor præstantissimus tum humani tum divini, hæc tempora clarissima reddidit et inter varia ingenii ejus elaborata operadicit eum BB. Joachini ac Francisci Senensium vitas elegantissime descripsisse, quarum alteram ad Christophorum Generalem Servorum, alteram vero ad Pium II totius orbis Pontificem misit. *Utrum a styli elegantia commendari mereatur, lectori judicandum relinquimus; nec referre putamus, quam eleganter, sed quam veraciter scriptæ sint Sanctorum Vitæ. Hanc itaque qualiscumque est, quia optima fide compositam putamus, dabimus more nostro distinctam et illustratam: De B. Francisco acturi i Maii.*

3 Philippus Ferrarius dicti Ordinis Generalis in Catalogo generali ad XVI Aprilis annotat, inter alios Vitam B. Joachini scripsisse Nicolaum Burghesium, Patricium et Equitem Senensem, anno MCCCXC. *Sed hanc non licuit hactenus videre: si ea alicubi inventa nobis mittatur, agnoscemus beneficium in hujus mensis Supplemento. Postmodum compendium ex hisce duobus edidit in Chronico Ordinis citatus Michael Poccianus, rursumque, ex Burgesio et Chronico Pocciantii, anno MDCXVII contracta est epitome vitæ Italica, quam legitime recognitam imprimi permisit Fr. Zaccarias Urceolus de Ravenna, Inquisitor Generalis Apostolicus civitatis Senarum, quamque transcribi fecit et nobis direxit R. P. Sebastianus de Comitibus, qui Fastos Senenses una cum R. P. Joanne Baptista Ferrario composuit vulgavitque, et in his insigne ipsius Joachini elogium, citatis etiam Annalibus Servitarum Ginnii qui prioribus auctoribus omnibus usus est. Habemus præ-*

terea Officia propria Festorum Fratrum Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, a Sancta Sede Apostolica approbata, editaque Romæ ex Typographia Vaticana anno MDCXXXIV, ad quæ Dionysius Russottus, totius Ordinis Prior Generalis, ita præfatur: Officia in toto nostro Servorum Ordine tamquam propria, jam dudum a Sanctissimo Domino Nostro Paulo Papa v, coadjuvantibus eminentissimis San. Rom. Eccl. Cardinalibus, Hieronymo Bernerio ejusdem Ordinis Protectore, et Roberto Bellarmino, cui sacra Rituum Congregatio Vitam BB. Joachini et Peregrini examinandam præsertim demandaverat, per Reverendiss. Philippum Ferrarium Alexandrinum laudabilis memoriæ Priorem Generalem obtenta, ac etiam nostra diligentia compilata; tandem Sanctissimo D. N. Urbano Papa viii, ab ipsamet sacra Congregatione

(benigne referentibus Eminentissimis DD. CC. Torres, Virili, et Cesarino, quibus id circo plurimum debet nostra Servorum familia) cognita et approbata, ad vos sub felicissimis auspiciis Eminentissimi Card. Julii Sacchetti Protectoris nostri, per Admodum R. P. M. Angelum Mariam Berardium Perusinam, in Romana curia Procuratorem Generalem, qui nuper elapso anno nobiscum laboravit, typis excusa transmittimus... Florentiæ die xv Decembris MDCXXXIV.

4 *Decretum Congregationis præfatæ divinorum Rituum, pro BB. Joachino et Peregrino Ordinis Servorum a Ferrario editum, hic addimus et est ejusmodi.* Cum ad instantiam R. P. F. Philippi Ferrarii, Generalis totius Ordinis Servorum B. Mariæ, Sanctissimo Domino Nostro supplicatum fuerit, ut in tota prædicta Religione (sicut olim solebant) possint Religiosi prædicti utriusque sexus de BB. Joachim Senensi, et Peregrino Foroliviensi, ejusdem Ordinis dum viverent professis, libere et licite Officium facere de communi unius Confessoris non Pontificis, cum propriis lectionibus secundi Nocturni ex dictorum Beatorum vita desumptis, nec non ut eorum nomina, sicut olim in nonnullis antiquis, ita nunc in nova Martyrologii impressione annotentur: et

idem Sanctissimus Dominus Noster negotium hoc in sacra Rituum Congregatione examinandum commiserit; eademque sacra Congregatio Illustrissimo et Reverendissimo D. Card. Bellarmino commiserit, ut Processum, Acta, et omnia quæ ad dictorum Beatorum puritatem, integritatem et vitæ sanctitatem, et populorum erga eos devotionem et venerationem pertinerent diligentissime examinaret, prout fecit: et tandem audita prædicti Illustrissimi et Reverendissimi D. Card. Bellarmini relatione, attenta sanctitate dictorum Beatorum et antiqua populorum erga eos observantia et devotione, eadem sacra Rituum Congregatio censuit et declaravit, ut de dictis BB. Joachim Senensi et Peregrino Foroliviensi ab utriusque sexus Religiosis, dicti Ordinis Servorum B. Mariæ, diebus festis eorundem Beatorum, sicut olim consueverant, ita nunc et in futurum semper libere et licite Officium de Communi unius Confessoris non Pontificis recitari possit, cum Lectionibus propriis de ipsorum vita, revisis tamen prius et approbatis ab ipsa sacra Rituum Congregatione: nec non nomina prædictorum Beatorum Joachim et Peregrini in nova Martyrologii impressione suis locis describi et annotari possint et valeant.

Ita censuit et declaravit die xx. Martii MDCIX. Deinde pro Lectionibus hæc data est approbatio. Lectiones præterea de Vita BB. Joachim Senensis et Peregrini Foroliviensis Ordinis Servorum B. Mariæ, de mandato sacre Congregationis Rituum diligenter recognitas et subscriptas ab Illustrissimo et Reverendissimo Card. Bellarmino, eadem sacra Congregatio Rituum approbavit, et ut a Fratribus et Religiosis utriusque sexus dicti Ordinis Servorum B. Mariæ libere et licite in Officio divino pro dictis Beatis recitari possint et valeant, licentiam et facultatem dedit et censuit die xxi Martii MDCIX. subcriptum. Dominicus Episcopus Ostiensis Cardinalis Pinellus. *Extant hæc Lectiones non solum in dictis Officiis propriis, verum etiam in Catalogo Sanctorum Italia a dicto Ferrario edito, sed aliquanto contractiores: ex quibus hæc sub finem contenta repetimus: Senenses, ex publico Civitatis decreto, quotannis in die depositionis illius, ad ecclesiam Servorum, in qua Corpus ejus pie asservatur et colitur, ad illud venerandum veniunt et dona ferunt. Agunt de B. Joachino Brantius in Martyrologia Poetica, Masinus in Bononia perlustrata et alii.*

VITA

Auctore Paulo Attavanto Florentino.

Ex codice MSS. Florentino Conventus Annuntiatæ.

PROLOGUS.

Opera pretium est Joachini Vitam, lectu jucundam et imitatione dignissimam, enarrare: etenim res ipsa me hortare videtur. Quoniam de bonis actibus hoc tempus admonuit paucis supra repetere, ut domi ornatam et in Religione institutam vitam habuerit. At ego tametsi tale nondum dicendi genus consecutus sim, ut pro rei dignitate tersam scribendi rationem præ me feram; tamen pro virili nitar, ut, vitatis sententiarum ineptiis atque verborum obscuritate, legentibus vitam viri cognoscendam exhibeam. Neque vero id animi nobis est, quidquid hac de re dici potest, complecti: sed pro ingenii tenuitate, simul ne dignissimas aures vestras obtundam, pauca admodum perstringam. Quoties enim ejus mores sanctionumque meis auribus intonant, videre videor mortalium omnium parentem, in eo præ alio suam potentiam ostendere, maluisse. Et quoniam tanta omnibus in rebus modestia, virtuteque usus est, haud

AUCTORE G. H.

de Officio recitando,

et lectionibus approbatis, anno 1609. E

Corpus in veneratione.

Auctor

extenuat suam dictionem,

et pauca seligunt de eo

quem Deus amat,

Officia propria Ordinis excusa:

pro BB. Joachino et Peregrino decretum Congreg. Rituum.

viro erudito

ad Christophorum Generalem,

alii Vitæ Scriptores.

AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MSS.
aliisque in
exemplum
proponit.

et miraculis
illustrat

Ab adolescen-
tia

pietatem cum
doctrina im-
bibit,

addictus
cultus Deipa-
ræ,

et elemosy-
nis,

ad quas
flectit pa-
rentes suos :

cum iis se
Dei servitio
tradit,

A hand falso, illum priscis Sanctissimis viris æquan-
dum, censeo : cum non modo in propecta ætate,
sed etiam ab ephēbis ita bonas artes virtutemque
omnem sectatus sit, ut pro exemplo quodam et mo-
rum indice ab omnibus proderetur. Nunc igitur vi-
dendum est quam clara quamque sanctitatis plena
hujus gesta semper extiterint : quem nunquam a
sanctæ religionis institutis exorbitasse, exploratæ
scientiæ est. Et plane dum illum tantæ virtutis fuisse
mecum ipse considero, non abs re pntem, providentia
divina natum, ut esset qui eam ætatem candidissi-
mis virtutum exemplis et singulæ facundia illus-
traret. Nam cum fere totum terrarum orbem sua
incredibili ac divina sapientia illuminaret; [indulsit
ei Deus] sanare ægros, claudos erigere, mente
captos restituere, a demonum potestate agitados
liberare, et denique ad lucem pristinam ipsos mor-
tuos revocare : fortunamque et laborem juxta gerere.
Et profecto, immortalī Deo favente, omnia in eo
matura et consummata fuere, doctrinaque et sanc-
titas admiranda. Is enim non, ut plerique, in vestitu
pompa, aut in victu aliqua uti voluptate consueverat :
sed Deo ejusque Genitrici, omnibus mundi rebus
momentaneis destitutis, sese applicuit.

B

CAPUT I.

Ortus. pia adolescentia Cultus. Deiparæ.

A teneris igitur annis ingenue a a parentibus
educatus, eloquentiam et studia liberalia sectatus
est : tanta morum elegantia præditus et indole libe-
rali, ut de eo summa spes, in Republica adminis-
tranda a Senensibus haberetur. Cumque optime in
litteris perdiscendis ceterisque bonarum artium stu-
diis operam navaret, non ut plerique solent, divini-
tatis immemor erat : verum psalmis et orationibus
intentus, ceteros condiscipulos ingenio et doctrina
longe antebat. Erat enim jam puer, tenerrimus b
divæ Virginis cultor et servus, adeo ut nunquam
ante ejus simulacrum transiret, quin summa vene-
ratione Angelicam diceret salutationem. Et sane
tanta caritate flagrabat, ut, quidquid ex parentum
fortunis comparare poterat, Christi causa pauperibus
erogaret. Nam egenum quemdam squalidum, obsi-
tum, ac laceris vestibus rigentem intuens, tanta
caritate excitus est, ut ipse se vestimentis, pauperis
induendi causa, privaret. In hisce rebus adolescens
cum pergeret, patrimonium semper diminuens, et
nihil omnino addens, facile parentes ad summam
(c) inopiam perducebat. Verum ii, ubi resciverunt ani-
madverteruntque multum ex facultatibus abesse,
graviter ac moleste tulere, inceptisque nati statue-
runt obviam ire. Quod cum dies multos noctesque
æstantes agitent, tandem parens ipsum sic affari
cæpit : Quæ te insaniam, Joachinè, aggressa est, ut
ea, quæ tot laboribus acquisivimus, tam brevi pro-
fundas? Non patiar, nec sinam te deinceps quidquam
attingere. Tum ille, Credisne has divitias, parens
optime, te beatum effecturas; cum nihil boni, nihil-
que felicitatis in se habere constet? Atqui jam sem-
per homines agitant conturbantque. Unum denique
scias, nihil magis esse quod homines ab suo auctore
alienos efficiat, quam opes execrabiles. Hæ enim
fluxæ res sunt, et nos quoque mortales. Tandem
parentes obstupefacti his rebus a filio dictis (nam
ompia Spiritus sancti ore effundi videbantur) cunctis
votis cessere. Quippe integerrimæ mentis cum esset,
eum omnipotentis Dei nutu omnia agere, animo
conceperant.

3 Sed ubi ex Dei voluntate hoc parentibus visum
est, omnibus mundi voluptatibus desertis, una cum
filio honestæ sanctæque vitæ sese dedere. Quod ubi
accidit, Joachinus ferventius instare cæpit, ac ple-

rosque ad eandem viam dirigere, tantummodo suis
mellifluis verbis. Sed quoniam ea tempestate Senis
Joachini fama clara pollensque erat; illi felices om-
nium sententia dicebantur, qui ejus tantisper con-
suetudine fruebantur : quippe hujusmodi devota
gratia dignus evasit, uti omnes suam habentes con-
suetudinem ex flagitiis ad bonas artes traduceret;
neque tantum hortaretur eos contra injurias ar-
tuatos esse, verum etiam in bono malum, ut fidei
nostræ lumen testatur, vincere. Nam et illi tantum
importunitatis habebant, ut servum Dei Joachinum
ad faciendæ verba impellerent. Talis per id tempus
de Joachino fama erat, ut omnes optimum sanctis-
simumque prædicarent. Licet annis puer esset,
moribus tamen, doctrina ac sanctitate senex vide-
batur. Nunquam præterea domum in die redisset,
quin summa devotione templa visitaret. Ceterum,
quæ Virginis gloriosæ causæ a tenera ætate decre-
verat, summo studio atque caritate efficere [perse-
veravit, sectandi] ciborum parcitatem, et Sabbati nec
nou Quadragesimæ jejunia, maximamque in edendo
parsimoniam. Quibus rebus confectis, plerumque in
obscura nocte ingens lumen videre solitus erat,
quod quidem eum totum reficeret : etenim vigiliis,
jejuniis aliisque optimis facinoribus non bene valebat.
Non itaque Joachinus hæc alicui dicere : verum
parens, ubi semel, bis, terve filium invocantem
Deum audisset; tandem quid esset scire arbitratus
est : qui surgens ad ostium devenit, ac considens,
per d cavillam ingentem intuitus est splendorem.
Lætabatur enim Joachinus vehementer, tantam
intelligens divinitatem suo in cubili esse erectam :
at parentem ingens admiratio atque lætitia occupa-
vere. Porro ille diu ambiguus, filium vocans, nihil
auribus percepit : qui, cum ad contemplandam illam
divinitatem ejus spiritus ivisset, eum tandem reliquit.
Postquam id parentibus cognitum erat, plenum Spi-
ritus sancti illum esse aiebant.

4 Igitur visione probata a parentibus, in cunctis
oris prædicari cerneret : ipse vero [pater] omnia ut
gesta erant aperit, docens filium suum cunctis in re-
bus imitandum : ita et affines egere. Post eum diem
cum omnia patrata essent, Joachinus hujus rei in-
scius, nequaquam per urbem aliquo pergendum cla-
batur : tanta enim erat mortalium caterva, quod in
maximo discrimine eum versari appareret. Nam
alter Joachinum videre, alter vero alloqui cupiebat :
plerique eorum qui hæc audierant, aliquid sanctitatis
plenum ex ejus ore exeundum optabant : pars lau-
dare, prædicare, et ad sidera usque Joachini nomen
tollere. Denique dilata fama, quisque felix putabatur,
qui propinquior Virginis cultori erat : ut ejus exutis
pannis, non nisi paupertate fulgentibus, pulchri ac
decori ornamentis, ut generi conveniebant, dandi
arbitrium esset, qui perfecte sanctitatis munera
eum audientibus impartiret. Neque familiæ sequen-
dæ voluntas erat : ut omnibus in rebus agendis
pauperes imitari; eosque sectari posset, qui terrenis
calcatis, humilibus despectis, neglectisque calceis,
ad immortalis Dei speciem contemplandam, nec non
sanctissimæ Jesu Christi Matris venustatem admi-
randam sese dederunt. Ipse enim omnium rerum
auctor, cum ab exordio suum ostendere fructum in-
choaret, Spiritus sancti plenum puerum; ea quæ
Divinæ Sanctimonie convenirent, admiratione digne
efficere voluit. Deinde paucis diebus, cum in quadam
illustrium virorum corona versaretur, uti verba
haberet, rogatus est. Quare accidit, ut pietatis fon-
tem emanantem, Virginem ejus f devotam, pro
viribus extolleret : in qua quidem tantam esse in
mortalibus recipiendis veniam, tantam in egentibus
clementiam, tantam denique in invocantibus pieta-
tem asserens, mortalium corda ita iuvavit, ut unnes
voluptate

D
alios ad vir-
tutem alluit :

Rom. 12, 21

ob amorem
Deiparæ in
magna ab-
stinencia
vivit :

E

de nocte cæ-
lesti luce il-
lustratur :

fama virtutis
dispersa

ab omnibus
amatur,

e

f
capit sanctio-
nes mutari :

f
Ad amorem
Deiparæ
alios excitat.

A voluptate verborum et mirabili in dicendo a Spiritu sancto facundia data, ac regni cœlestis consecuturi gaudio, singulari, Genitricis [Dei] radiis [illustrati] flagrant : et quisque lacrymans oraret cœli Reginam, parentis loco [habere eam] flagitans, obsecransque scelerum veniam, postquam delicti unumquemque pœnitet, et quisque lapsus misericordiam deprecatus est. At Joachinus ab omnibus non secus laudari, ob ea verba quæ fecerat, ac si quis de cœlo sanctissimus vir cecidisset : ea enim non quæ suæ teneræ ætati conveniunt, quæ olim prisca viri facere in propecta ætate soliti sunt, ostendebat.

ANNOTATA.

a *Gianius*, Hic matre non minus quam patre fuit generosus. *Michael Pocciantius*, Ex Pelachanorum nobilissima prosapia originem trahens.

b *Idem Gianius* : Puer in tenera ætate constitutus, ter quotidie ecclesiam visitare, ter imaginem Christi in cruce pendentis, terque Virginis effigiem simul ferventi oratione salutare studuit. *Michael appellat* effigiem Virginis ab Angelo nuntiata.

c *Idem Gianius* : Jejuniis ab infantia assuetus, quinta feria et sabbato a cibis abstinebat. At *Michael ista tradit* : Puer his in sabbato in pane et aqua jejunare perjurandum habuit : ob reverentiam scilicet B. Mariæ, in die Mercurii et Sabbati.

d *Cavilla pro irrisione jocosa Latine sumitur*. Subinde pro clavo ligneo, ut indicatur in *Amalthea Onomastica Laurentiana* : hic videtur sumi pro clavi lignei extracti foramine. *Caviglia Italici clavis est, potissimum ligneus, hinc per metaphoram cavilla pedis dicitur 20 Martii in Miraculis B. Ambrosii Senensis, num. 53 et 86. Consule ibidem dicta. Gianius per rimulam scripsit.*

e *MS. Florentinum, manu satis imperita transcriptum scatebat mendis, et defectibus : hos supplere, ista corrigere, ex prudenti conjectura conati sumus. Ita hoc loco scriptum erat, Quæ profecto sanctitatis munera eum audientibus impartire, absque ullo sensu.*

CAPUT II.

Ingressus in Ordinem Servorum B. Mariæ.
Exercitia humilitatis et caritatis.

Jam vero instabat dies, quo penitus relinquens terrena omnia Divæ Virgini sese dedicaret : qui quamquam, ex tenera ætate et inopportunitate parentum, votum [suum] necdum crederet adimplendum ; nihilo segnius tamen superna Imperatrix, in eo tantum perspicuens sanctimoniam, præ omnibus [illum] ad suum exoptare cultum decreverat. Sed cum ea tempestate Fratrum nostri Ordinis plerique almi viri, omnium Senensium sententia essent ; inter eos Joachinus, quam alibi locare se maluit. Interim noctu diva Mater in somnis Joachino apparens [adfuit], undique Angelis circum septa, tantam divinitatem effundens, quod præ radiis intueri minime daretur. Qui continuo expergiscens genuaque flectens, eam alloquitur : deinde vitia dimittenda orat, neque tantum ei flagitia adscribenda, ut tangi aut saltem videri [se ab eo] non permetteret. Tunc regia Parens, cognita voluntate cordis et visendi desiderio, in hanc sententiam hujuscemodi [verba] protulit : a Veni, inquit, dilecte fili, ex utero enim ante exitum matris in meum te cultum delegi : te enim omni sanctitate [ornatum] accipio, teque mihi præ omnibus filium et carissimum censeo. Quamobrem cum te nixis radicibus stabilem in sanctitate perpexerim, inter alios servos computandum sum arbitrata : quo genus, affines ac parentes nequaquam tibi impedimento sint. Interim Virgo Virginum

abii : sed cum Joachinus ejus divinitatis plenus existeret, singula mandata in memoriam gaudio lætitiæque redigere ; ipse inprimis nihil aliud dumtaxat agitare, nisi Servorum Ordinem ingredi.

6 Ceterum [id faciebat,] quia honestam, pudicam, sanctam vitam Servorum Fratres tenere arbitrabatur, partim eorum [persuasus] sanctimonia, partim vero propter ingens sanctitatis jubar, quod in eorum cœtu tunc versabatur, Ordinis ejusdem S. Philippus Generalis : qui quidem tanto decori atque utilitati omnibus erat, ut præ omnibus amandus foret. Igitur Joachinus decrevit se pauca coram sanctissimo viro Philippo locuturum. Tunc uti præceptum fuerat, postera die ad Philippum venit : eumque tanta caritate alloquitur, ut cuncta ex Spiritu sancto effundi apparent. Præterea [quia] singula Divæ præcepta memoraverat, ea res uti in tali negotio, a Philippo aliisque omnibus probata est. Postquam autem Philippus eum immobilem audierat orare, ne ab tantæ Divæ mandatis declinaret, statim confirmare [eum studuit] : itaque sequenti die se Fratrem fore per ambos utrumque decretum est. Denique ex voluntate Philippi se omnia facturum promittit.

7 Sed quoniam quidam Joachini parentum familiaris eum ingredientem pariterque exeuntem accepit : Joachinum Fratrem fore parentibus protulit. Maximum hi ex eo dolore animis concepere, multumque mentibusolvere solliciti, Joachinum domum redeuntem orare, ne senes eos ita agitados dimitteret, maximam lacrymarum vim effundentes ; obsecrari eum ; non faciendum suadere ; imo vero [aiebant, quod] si tanta orationis libido erat, non secus domi ac in religione illud efficere poterat. [Verum] nihil tandem decrevisse [eum ex ipsorum voto] compertum est : [sed] post multa ultro citroque verba, quam pauca sibi respondisse fertur : Ad hoc nati sumus, ut inprimis rerum Creatorem audiamus. Ubi vero secundum sententiam inanem mortalium ire libitum fuerit, semper in discrimine errabundi erimus. Quamobrem Deo consulto sese [agere] omnia : diem tempusque se deligere quando religionem esset ingressurus : quoniam Regis talis præceptum fuerat, cui denegare [quidquam] minime fas est. Quæ res ubi ex Joachini ore processit animos senum sauciassè visa est. Lacrymis madentes filium rursus orant, suadentque eo absente vivere diu nequisse. Postquam sicut voluerant locuti [sunt illi], dicit filius se ab diva Regina missum, venisse quæsitum Servorum felicem ordinem. Quod si ipse immortalis et infinitæ potentiæ Dens, tot jurgia, tot cruciatus pro nobis redimendis minime abhorruit : atque omne contumeliarum genus sustinens denique crucifixus est ; quid nos sua causa unquam efficere poterimus ? quis tantum æs alienum a nobis conflatum, dissolutum putet ? numquam profecto, nisi ubi ex voluntate Dei ac Genitricis nos omnia facturos pollicemur. Quod cum Deo cordi sit, omnes æquo animo ferre vehementer obsecro : plus enim gaudii [vobis conspectus,] mei in felici habitu versantis dabit, tum quia haud procul abero, tum vel etiam propter effundendas in divinum conspectum pro delictis parentum orationes. Præterea eam quam optatis pacem quietemque dandam, continuo oraturum me polliceor, ut tandem ad optatam Angelorum patriam perducamini : ibi pariter læti ac spei bonæ pleni erimus. Verum ea nocte, quæ proxima erat ante diem [a Joachino ad ingressum constitutam] in colloquio adhibitis amicis, ut sua immutaretur voluntas, tandem postremo parentes decrevere se Joachinum in alias oras missuros donec ab eo talis recederet opinio.

8 Eadem nocte Joachinus, per Spiritum sanctum certior factus, sine mora et insciis parentibus foras exivit, petiitque sanctissimos Servorum Fratres. Ille lætus

D
AUCTORE
PAULO
ATTAVANTO
EX MS.

b
desiderium
et visionem
exponit
S. Philippo
Generali :

E
parentes
maestos et
resistentes

conatur solari
alloquio suo :

F

sed frustra.

his insciis
ad S. Philip-
pum venit,
lætus

Incitatur ad
Ordinem
Servorum
B. Mariæ
amplectend-
um,

in somnis a
Deipara
apparente :

a

AUCTORE
PAULO
ATTAVANTO
EX MSS

et anno 14
ætatis habi-
tum suscipit :

honestæ cor-
poris forma
præditus,

nomen Joachi-
ni eligit :

humillima
munia obit :

mendicans
locupletibus
elemosynis
repletur :

A lætus in admi viri Philippi sedem devenit, et post multa ultro citroque, habitum ex eo instanter [ex-
pit] flagitare : ac statim signo dato undique Fratres convenere. Cumque is Philippo lacrymas doloresque parentum diceret; ait, nihil dubitandum esse : Nam ipsa, quæ te ad Ordinem colendum dilexit, parentes in gaudium quoque dirigit : plerumque enim paternæ voluntates vehementes et interdum mobiles sunt. Unum igitur expedit, Deum piū, misericordem, clementemque roges, ut eam quam petunt quietem tribuat. Quocirca Joachinus, quartum decimum annum agens, viduitatis Virginis Mariæ habitum gestavit. Quod si talem in tenera ætate [fuisse] acceperis, quid in propecta credendum est, nisi quod temporibus illis clarissimum sanctimonie jubar extiterit. Hæc itaque eo notabiliora erant, quod ipse in coercendis redarguendisque sceleribus prope excesserat ætatis modum : neque tam parvum quidquam aut magnum fuit vitium, quod non abhorrendum diceret : parem moderationem majoribus quoque personis tum virtutibus tum vel etiam sanctitate exhibuit. Quid tandem de moribus suis [dicam]? An dubitandum est [de eo,] quem, priusquam religionem ingressus, omne divinitatis opus acciperes imitatum? Ipsum enim Deum, tantæ ceremoniæ morumque modestiæ fertilem intuentem, profecto in utero matris sanctificasse Joachinum constat.

B 9 Corpore amplo splendidoque fuit : statura quæ mediocrem excceleret, in cunctis membris corporis congruens : facie hilari honestaque, aspectu jocundo, colore eratecandido, oculis grandibus : quippe qui in cunctis gestibus divinitatem ostendebat, ut omnes admirarentur, et arbitrarentur eum ingens sanctitatis speculum fore. Sed ad rem deveniamus : nam si singula connumerare vellem, neminem tantam orationis commoditatem habere arbitror, qui minimam partem digerere posset. Philippus deinde (ut mos est Fratrum, sicut indumentum, victum moresque ita et nomina mutare) quo nomine vocandus petens : dixit unius diei tempus ad cogitandum [dare] velle. De his quæ hi almi viri locuti fuerint, haud facile compertum narraverim : cetera quam paucissimis absolvam. Deinde postquam denominationis dies advenit, utrique convenere. Joachinus velle, si posset fieri, inquit, suum explere votum. At contra Philippus : Nihil profecto carius quam tuis subvenire votis. Tunc, Joachinum velle vocari, inquit, nam antea Clarmontensis nomen erat. Sed omnia quæ aut arbitrari aut efficere [poterat] Virginis gloriosæ causa confecta constat. Quid enim Joachini nomine egens erat nisi [ut ostenderet se] Divæ voluntati morem gerere? Quod ubi Philippus cognovit, nullum contentius sibi atque Virgini probare.

C 10 Ceterum postquam tantæ sanctitatis fama per omnem c Tusciam divulgatur, Joachinum summa veneratione celebrant quippe qui non obscura familia ortus, multis virtutibus claruit. Cui quamvis obstaret nobilissimum genus, nihilominus abjectus humilisque præ omnibus esse : neque ciborum splendore, aut in vestitu pompa, ut alii consueverunt, uti : verum in cunctis rebus gerendis modestiam imitari. Deinde in nonnullis rebus primus esse consuevit : primo enim ad verrendam domum, lampades purgandas, atque alia hujusmodi peragenda : in reliquis vero novissimus apparere, quibus summam in mortalium cordibus conciperet admirationem. Nam in initio, ad investigandum Fratrum Servorum victum ire, beneficii loco petiit. Deinde tanta erat frumenti, vini, olei et aliarum rerum fertilitas, quam ipse sua eximia fama comparaverat : quod parvo quidem tempore divites atque locupletes effecti, humanarum rerum abundantiam dedisse virum immortales gratias agerent. Quod ubi secus procedit, ne quod in-

tenderat efficere posset, magnum animi morrorem D sustinuit. Quidam enim nobilium electi ejus sanctitatem ubique sectabantur, ut Joachinus optatam quietem non caperet. Postquam vero ipse intellexit omnem suam sanctitatem palantem esse, sedem domi exoptare decrevit. Sed quoniam ea tempestate omnes accensi ejus bonis artibus erant, multi Philippum hortari [cœperunt] atque [asserere], Sacramenti gradibus Joachinum dignissimum fore. Placuit autem Philippo, tum Generali ; et uti oraverant, exequitur. Igitur [cum esset, Joachinus talis negotii tentatus, omnium spes frustratus est : nam inter infirmos sedem optare solitus erat. Multa præterea alter ad alterum conferebant : Joachinus autem tandem confirmare hoc executurum minime, omnia quam dignitates accipere cupientem ; nec quidquam esse, etsi arduum atque difficile [quod non malit facere, et] nihilominus obvia exercere. Quid igitur, inquit Philippus, respondendum nobilibus censes, qui ne irati manu aut vi in nos inveherentur, [formidavi.] Hoc mihi, Joachinus, relictum sit ait : nam illi pacem concordiamque volunt. Qui cum animadverterent hoc minime sortiturum effectum, non ulterius persecuti sunt.

11 Vehementi itaque Joachinus amore fervens, K ubi ægotantem aliquem in urbe acciperet, repente visitare, eique persuadere æquo animo id tolerandum esse. Nam quos Deus vehementer diligit, hoc in mundo cruciat, multisque anxietatibus afficit : qua ex re potius gaudendum, quam aliqua ex parte dolendum est. Multa præterea humanitate in eos L utebatur, qui omnibus fortunis careantes, ad eum tamquam refugium adibant : docere [eos] mentem animumque ad Deum dirigendum esse, ut [qui] eos quemadmodum universum genus humanum [summo amore] amplectatur ; (et quod admiratione dignissimum est) quæcumque aliis stomachum gignentia conficere, atque omnipotentem Deum pietatem super illos effusurum obtestari. Quibus [inonitionibus] plures mortalium infirmitates [animi et corporis] evaserunt : quippe per Beati illi videri soliti erant, qui optima Joachini consuetudine fruebantur. Sin alicui id parum videretur, hic, qui e almus erat, pro semet ægotationem, delicti purgandi causa flagitare, Virginemque vehementer interdum orare.

12 Interim accidit ut omnes laici, Generalis Philippi jussu, terram super humeris transferrent : quam quidero rem vir Dei Joachinus audiens, cum esset subiratus, quia, uti alii, non ad id faciendum accersitus erat ; statuit comedentibus illis totum residuum absolvere : quod haud secus processit. Tantus autem erat agger, [ut si] quatuor dies una omnes ad removendum laborassent, [vix totum transferre potuissent]. Quis talia adolescentem [unum] fecisse censeret, nisi divinitus esset datum? Beatus vero f Fr. Bernardus, quondam Senensis Episcopus, cum eo mane cum paucis nobilium ad visitandum sanctitatis splendorem Philippum perrexisset, plane in itinere aggerem intuitus, redeundo autem nihil videns, summaque admiratione captus, Quis tam valens adeo repente aggerem transtulerit? inquit : et omnes stupefacti invicem, Joachinum fecisse arbitruntur. Igitur unus ex eo numero eum accersit : at contra Joachinus [noluit] id effecisse fateri. Deinde Episcopi aliorumque animos terror invasit, scilicet eum tali ætate ea egisse, in quæ sanctissimi viri omnes suas vires miserunt. Tunc Bernardus, vir sane magnæ sanctitatis, ad ejus Generalem conversus, lacrymans sermonem direxit : Hi atque similes sunt, quibus Servorum Ordo ad sidera usque jactabitur : et erit nomen vestrum clarum, ingensque jubar ubique.

ne ad
sacerdotium
promoveatur
obstat.

solatur ægros,

et afflictos :

e

l
cumulum
terre magnum
intra brevis-
simum tempus
transfert :

f

A

ANNOTATA.

a *Gianius scribit Mariam Virginem ista locutam* : Veni ad me dulcissime fili, inspexi enim cor erga me tuum. Quapropter inter meos sectatores jam te ascripsi.

b S. Philippus Bennitius creatus Ordinis Generalis anno 1267, mortuus anno 1285, die 22 Augusti quo colitur.

c Ita correximus : nam per oscitantiam amannensis erat Africam scriptum.

d Addit Gannius : Ab infirmorum visitatione in-tempestiva nocte reversus, janam monasterii clausam reperit : cumque malisset sub illo jacere, quam janitorem a somno exturbare ; dum flexis genibus orat, ultro vidit fores aperiri : quemadmodum hujus rei memoria in ejus marmoreo sarcophago incisa demonstrat.

e Hic et alibi in hac Vita videtur Almus idem esse quod Sanctus.

f Bernardus, alius Bandinus, creatus Episcopus Senensis anno 1273, quod videretur obesse Guelphus et Gazax familiae, ab hac ad altare inter sacrificium obtruncatus est.

B

CAPUT III.

Ejus apud Aretinos residentia, et ad Senenses reditus.

Sed Joachinus ubi prae frequenti hominum caterva [Senis se sub,] sistere nequaquam posse animadvertit ; continuo Generalem alloquitur, et hujusmodi verba habuit : Omnes mortales, qui in seculo relictis fortunis suis atque [parentibus], omnem animum Religioni applicant, in calce vitae salutem animae optant, praesertim quibus in seculo opes, honores ac dignitates fuere. Hoc idem mihi providendum est : cui frustra in Religione versari animo minime insidet. Ego sic existimo, dignissime Generalis, omnem populum mihi maximo detrimento fore : quamobrem sanctitatem tuam vehementer obsecro, ut meae adolescentiae consulere velit ne incassum laborasse mortalibus appaream. Post ubi paulatim licentiam adeptus est, devotam Virginem consulere, quoniam ei iter dirigendum esset, ut sicuti cupiebat sanctimoniam exerceret. Fratres ex altera parte agre admodum ferebant : non enim Conventui parvatum utilitati tum fructui erat, cujus plane gratia undique effundebantur munera. Denique ut suae morem gererent sanctitati, una omnes [ut alio mitteretur] opem tulerunt, donec tantus populi a favor alienaretur. Aretium igitur mutatis vestibibus profectus est, ibique ingenti hilaritate humanitateque receptus, nemini [se] prodendum obtestatur. Ipse vero saepe interrogatus, de frequentia suorum civium questus est : ea [enim] cordibus eorum a Deo insita [erat Joachini dilectio] ut ei obtemperandi causa cuncta facillime agerent. Igitur paucis diebus confectis, cognati Joachinum investigare, affines parentesque interrogare, ac omnes demum lugere cerneret. Sed plerique mortales, rei veritatem arbitrati, fuere qui parentibus dicerent : videndum esse, an expediret ire visum utrum Fratres hi alio filium vestrum miserint. Nullus praeterea Fratrum Joachinum prodere ausus [est Senensibus, eo] quod totam civitatem [mœrore] confectam aspicerent, et omnes pariter tristes apparerent. Quisque enim aliquo affectus mœrore, Joachinum audiens, gaudii latititque plenus domum remeabat : ipse vero non habebat aequalem in dicendi facundia temporibus suis omnium iudicio. Nam tanta erat sermonis commoditas et gravitas sententiarum, quod omnia, veluti erat, ex

Spiritu sancto effundi compertum esset. Accedit ad hoc, temporibus illis omnes [fuisse solitos] Servorum Virginis Mariae templum frequentare, propter Philippum Joachinumque, clarissima religionis lumina.

14 Deinde ubi nonnullos summa cum quiete menses Aretium coluit, fortuito evenit, clarissimum quemdam virum nostri Ordinis Fratrem extra urbem predicaturum exigi, qui Acquistus nomine appellabatur, et Joachini amore vehementer flagrabat. Cum vero ob ingentem in eum caritatem deserere molestum esset officii loco secum profecturum petiit. At contra Joachinus humanus modestusque, omnia polliceri, ut non modo eo, verum ad extrema terrae si libitum foret, iturus. Cumque simul ambo pergerent, intrandi oppidi facultas data non est, sed in hospitale propinquum abire, nam pluvia imminente remanserunt foris. Interim ibi morantes aegrotantem quemdam, a maxima admodum infirmitate dententum, audire ; cui prae maximo dolore vocis retinendae non erat arbitrium. Ad quem Joachinus iens ait : Salve carissime frater, nisi toto corde Deum pietatis totius inventorem invoces, nunquam tua restituenda sanitas erit : nam propter aliquod scelus aut flagitium talem fers aegritudinem. Fateor, inquit ille, quondam me turpem atque obscenam traduxisse vitam : et velim, ni tam graviter torquerer, poenitentiam scelerum polliceri, et eam tenere vitam, quam almi viri observavere. Tum Joachinus : An, quod sentis, asseris ? Tantundem, inquit ille. Postremo sanctimoniae vas Joachinus, ait : Cave omnino : Nam Deum decipere nequaquam potes : qui non solum his, verum et majoribus te supponeret cruciatibus b. Et ita genibus flexis orabat Dominum fontemque pietatis : Ego [Te] omnipotentem atque immortalem Deum, per eam quam in genus humanum caritatem habes, vehementer oro, per Virginem peccatorum spem, per dignissimum sanctissimumque in patibulo crucis cruorem emersum, iterum obtestor, ut hunc famulum tuum ab aegritudine liberes ; me autem eidem supponas, quam ex me auferre nemo nisi mors valeat : ut possim cruciatibus his, si quo pollutus scelere essem, mundari. Vix haec protulerat verba, ille liberatus, et tunc demum mirabilem viri conspiciens sanctitatem, ad poenitentiam, retento a vitiis pede, est conversus, Deum pariter ac virum Dei glorificans.

15 Ubi autem Aretini cives [reducem enim] acceperunt, amore et gratia apud omnes claruit. Cum deinde paucos post dies, in proximam Aretii urbem devenisset liberatus [ille quod, fuit] oculis nostris visum mirabile, recensebat singulis, haud procul virum inprimis sanctissimum affore : civium autem animos omni caritatis genere in Dei cultorem accendebat, non secus ut aliquem de caelo cecidisse virum [sanctum] dicerent. Accedit ad immensum omnium amorem notabilis sermonis commoditas, qua in aegrotis liberando usus fuerat ; adeo ut cum rediret, eandem, sicuti Senis, hominum, comitantem copiam haberet, diu noctuque eum agitantem. Sed ea res magnae initium sanctitatis fuit, quod cum semel in templo Epistolam decantaret, ibique una cum c Episcopo praefate urbis adesset [populus frequens] ; dum sanctissimum Corpus Dominicum levaretur, ipse Joachinus, d funale tenens, sive raptus in spiritu sive alia re ingruente, in terram praecipit corruit. At repente Angelus Domini adstitit, ac tantum funale tenuit, ut pretiosissimum Christi Corpus absolveretur. Quae de re omnes, tale sanctitatis vestigium intuentes, mirabantur. Tunc Episcopus primum accersiri postulat, neque deinceps Joachino quemquam cariorem habuit : quippe qui eum e secundum in urbe efficere voluit : ad quod totis viribus

D
ACTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MS.

Datus Fr
Acquisto
socius,

et hospitale
ingressus,

argum] memo-
rem reddit
vita trans-
acta :

E

b
ex ejusque
cruciatu
in se trans-
ferri impe-
trat :

1^r

c

d
sub sacro in
elevatione,
cereum pro
eo labente
Angelus de-
tinet :

e

Ob populi
applausum

petit faculta-
tem alio
discedendi,

Aretium
clam petit,

cum luctu
omnium
Senensium,

A viribus renuendum obstabat, quia inter reliquos honores hic præcipuus erat.

AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MS.

f
predicit ho-
ram, qua
reducturi
eum Senas
sint venturi :

raptus in
Spiritu, eos
non audit :

B addit alteri
suas preces :

Senas redu-
ctus,

h
Spiritu
sanctum supra
caput visus
est habere :

ab omnibus
ut Sanctus
aliquis suspi-
citur :

16 Verum Fratres sui conventus, a Generali f Philippo admoniti, Joachinum in patria revocandum, Aretinum versus adventabant. Novum præterea et inauditum [fuit] Fratribus, Joachinum scilicet tempus [adventus] eorum pro eo reducendo in patriam diu ante indicasse. Igitur templum ad præfatam horam Fratres ingrediuntur, et neminem videntes admirantur. Denique ad Joachini cubiculum proficiscentes, servum Dei intuiti sunt orantem : quidam [vero] ex eo numero Joachinum appellans, neminem respondentem accipit. Nam uti mos spiritus erat, interdum deserto corpore ad contemplandam Dei maiestatem tendere ; ita [nunc quoque] bis terve pulsans nihil omnino accipere [potuit]. Simulacrum enim quoddam Divæ Virginis a Joachino erectum erat, quod vehementer intuebatur. g At vero absoluta oratione, ecce plenus sapientiæ et Spiritus sancti Joachinus illis sese applicuit, sicque hilari caritate amplectitur. Ad hæc audita comitum animi ardent quadam incredibili caritate ipsius in patria fruendi. Exigentibus illis cur responsum non præbuerit, nihil sensisse inquit. Tunc a Spiritu sancto raptum a Dei speciem contemplandam dixerunt. Postremo alter Joachinum appellans, dixit : Memento, inquit, mei, alme Joachinè, cum in divino Dei conspectu versaberis : ut meipsum agnoscam, atque erroribus relictis ipsum verum lumen imiter. Quod Joachinus, licet indignum, se facturum asseruit. Verum enimvero ille semper Joachini precibus tanta morum honestate et vitæ integritate affluebat, quod nunquam peccandi facultas esset.

17 Sed postquam Joachinus cum comitibus Senas pervenit, sine tumultu aut ostensione aliqua domum petit. Tunc omnes eum pergrate recipere. Quod magis mirandum est, paucis, post diebus, Joachino in quodam templi angulo orante, Fratres h Spiritum sanctum super caput ejus conspexerunt : qui et timentes ne aliquod candelæ residuum cecidisset, propius accesserunt ; ac repente ignis ab oculis eorum evanuit : et quamvis ante eum consisterent, haud tamen [eos] conspiciebat : tanta orationis applicatio erat. Et plane quatuor ibi horas mansit, nullum corporis membrum movens : neque illis in mente Joachinus erat, nisi quod quidam ex affinibus eum Joachinum esse asseruit. Id ubi primum propalatum est, non solum cives, sed etiam quodcumque genus hominum frequentare [eum cœpit]. Eisdem temporibus Senis Joachini mandata, quam ea quæ institutis ac legibus erant, observare malebant ; ut tantisper suum explerent votum : ita ipsi clari et potentes omnia ex ejus sententia facere. Etenim usque ad extrema terræ virtus famam [ejus] impulerat ; et partim voto, partim vero maxima devotione Senas veniebant plerique, ut suis temporibus sanctissimum virum vidisse jactarent. Sed ad rem deveniamus.

ANNOTATA.

a Somniculosus librarins scripserat, furor. Porro Aretinum, quo missus Beatus, distat Senis circiter 30 millibus Passuum versus Baream.

b Ganius sic Joachinum ait locutum : Perfer quæso, mi Frater, æquanimitè morbum hunc tuum, qui tibi per patientiam ad salutem datus est. Tunc ager : Heu bone Frater, longe facilius est alios in infirmitate hortari, quam suam propriam ferre. et sic oratione facta, comitali morbo oppressum fuisse.

c Idem Ildebrandinum vocat creatum anno 1290, mortuum anno 1313. Sed potius hujus decessor fuit, Guilielmus, qui ab anno 1249 ad 1289 sedit.

d Idem. cereum appellat, et ait rem contigisse die D Assumptæ Deiparæ in cælum.

e Idem : qui eum socium, Coadjutorem et Vicarium constituere, et Episcopatum renuntiare decrevit.

f Ganius in locum Philippi Generalis, substituit Andreæ Generalem, electum anno 1300 et mortuum an. 1314. Sed potius Generalatum S Philippi, et Episcopatum Aretinum Guilielmi retinendum arbitramur, et factum intra 13 annos assumpti habitus.

g Harum duarum et totidem sequentium linearum non intelligibilem sensum, converso earum ordine, clarior fecimus, quam sæpe autem ob eandem causam verborum ordinem commutaverimus, non fuit opere pretium indicare ; satis sit monuisse in genere, præter morem nostrum aliquid licentiæ sumi debuisse, ne in singulis periodis lector cespitaret.

h Idem. Visa fuit flamma super caput ejus, cum quibusdam fulgoribus, admodum candentium linguarum : Michael scribit, linguas ardentes in forma ignis descendisse ; et ita imago ejus picta est ante lectiones proprias.

CAPUT IV.

Beneficia collecta : miracula in Vita patrata.

J Joachinus cibum semel cum aliis sumens, spiritu ad superna raptus est, ita ut reflexus mensam turbaret : et [tamen] nihil epularum sparsum et diminutum est : verum easdem colligentes nihil [invenierunt] pollutum : [sed] perinde ut [si mensa] non ceciderit, ita epulæ incolumes repertæ fuere ; neque ejusdem, sed pretiosissimi admodum saporis, qui quamdam divinitatem a præ se ferre videbatur. Interim servum Dei erigentes, non macula cibi aut supplicio aliquo affectum invenerunt : sed majoribus fere viribus valens et splendidior erat. Tantus enim ad præclarissima facie ejus splendor exibat, ut oculorum acies talem divinitatem haud sufferre possent. Tunc singuli pariter talia oculis conspicientes, Joachinum affari cœperunt : Felix superque felix, ardentissime Virginis cultor : quam ipse humanarum divinarumque rerum auctor te diligat plane admirabile est : nam quam conspiciamus divinitatem [facit ut æstimeris] ab omnibus ut numen b adoraudum. Quibus lacrymans Joachinus ait : Plane admiror tantam vos invasisse recordiam, cum summa in cunctis rebus prudentia uti soliti sitis : nunc autem me colendum censeatis, atque peccatorem felicem dicatis : quæ, inquam, in hoc seculo felicitas inveniri potest ? Tu Solus es, respondit Prior qui nos omnes, si libitum est, beare potes. At Joachinus, talia ægre ferens, seorsum abiit, devotam Virginem obtestans, eorum mentem animumque accenderet, quod jure Servi atque cultores [ejus] dicerentur : et quamquam miracula eos fecisse non inveniam, tamen honestam et publicam tenuisse vitam, neminem latet : neque enim in eorum moribus quidquam inventum est, quod non summa laude probatum sit.

19 Interea Joachinus semel super fornitem c quemdam extra urbis muros deambulans (Nam quid est tam severum tamque forte, quod assiduum laborem ferre valeat ?) ut aliquam corporis quietem caperet ; psalmis et hymnis Creatori gratias agens, propter orationum assiduitatem, ibi diu morans, inconsulte clausus ab custode est. Cum autem esset vesper, ibi noctem colore oportuit : et quod maximum est omnium, xvi Kal. decemb. nives ingentes aliorumque maxima ubique reperiebantur. Quamobrem Joachinus hoc explorato genua flectens, animumque ad Deum dirigens ; Domine, inquit, Pater omnipotens, qui ex nihilo cuncta creasti, qui etiam

K
Inter comedendum raptus efficit cibos deliciares :

a

splendet facie :

se ideo ab aliis honorari lacrimatur :

b
rogatus oratione Servis verum spiritum impetrat

f

c
de nocte intra nives et frigor constitutus,

facta oratione.

ex

*misso divini-
tus igne fo-
retur :*

*energumenum
fortem ac
rabidum,*

*ad varios
viros sanctos
frustra du-
ctum,*

*jussus in
virtute obe-
dientie,*

A ex aliquo nihil facis, scio equidem, sicut Joannes ille Chrysostomus inquit, sicut difficile est arborem juxta viam positam fructus pulcherrimos usque ad maturitatem conservare, sic difficile est hominem juxta seculum viventem, vitam immaculatam usque ad finem custodire : et idcirco, cum tibi libet, me ab his calamitatibus et miseriis erue. Ne quidem absolutis precibus, repente conspexit ignem atque ornatam mensam non a longe ; cui adhaerens, corpus continuo ab nivibus frigoreque recreat. At contra Fratrum auribus mane hoc intonans ; veloces quidam ac Joachino consulendum ierant, arbitantes se dumtaxat calaver comperturos ; et sic eorum opinionem frustratam comperio. Nam detrimentum aliquod propter nives aut algores minime tulit : sed pro his cruciatibus splendidior [apparuit] atque antea fuerat.

B 20 Tunc his ad humanum genus impossibilibus cognitis, quantum creverit hominum [in eum] spes, atque vox usque ad tertium cælum Joachinum jactans [non facile dixerim]. Nil aliud laudare aut prædicare intelligeres, omnes eadem dicere atque probare ? quare morum atque miraculorum ejus [fama] universa Tuscia repleta est. Et idcirco factum est ut quidam a daemone vehementer dies noctesque vexatus, audiret pudicam, modestam et miraculorum fertilem Joachini vitam famamque vagantem. Semper antea a malis spiritibus vexatus fuerat : ex qua [vexatione cum] requies aut gaudium capiendum minime daretur ; comedendi autem et bibendi facultas tantundem [ei ablata erat] : nam tanta vi atque impetu in eum [daemon] prorumpebat, ut quascumque licet fortes catenas enodaret, ad quem tolerandum ingens hominum multitudo requirebatur. Ipse vero cum omnium ditissimus esset, omnia polliceri : sed [frustra]. Affines [autem] postquam ad viros Italiae, fama et sanctitate præclaros, eum duxerant, idemque reverteretur in patriam ; ad Joachinum tandem dirigendum statuere, cujus ubique fama reboabat, plane omnes mirari sanctimoniae clarissimum Joachini lumen. A tali [tamen] peste detentum liberaturum, [negant alii, quia] haud fieri posse credunt, tantam unico inesse sanctitatem, qua ab omnibus alnis viris incuratum sanaret. Nunc autem [cum ille esset] Senas maximis clamoribus adductus ; verus Dei atque Genitricis cultor accersitur, et sub sanctæ obedientiæ virtute præcipitur, ut diu vexatum ab omni ærumna absolvat. Cui Joachinus, divino amore flagrans, Tametsi, inquit, sub obedientia constitutus sim, credisne mortalem quempiam

C hæc a divina potentia impetraturum ? Majora quidem Adrianus, loci illius Primus, inquit. Igitur cunctis audiens præceptis, suæque morem genere cupiens voluntati, hunc in eum sermonem protulit : Ego tibi per eundem, quem Trinum et Unum censemus, Deum, inquam, immortalem, verum et æternum præcipio, ut, cujus olim agitandi potestas fuit, eum protinus destituas. Ille repente spiritus ex viri Dei ore intelligens, abiit clamans ac dicens : Unicus et singularis es, cujus in Dei conspectu sanctitas plurimum pollet : nam tuis ad hæc agenda precibus compellor, nec quisquam majorem in hoc vim habuit. Ceterum per minus horaræ tempus in terra [jacens vir ille] nihil, ut aliorum mos est, auribus percepit : atque [ita liberatum] a tali nunquam [amplius] morbo detentum constat.

*invocata
SS Trinitate
liberat :*

*sunt gravi-
ter heriosum,*

21 Inter mortales quidam Joachini devotus, cui nomen d Pangnus, in ea erat infirmitas submersus, qua intestina cuncta in inferiorem partem descendunt : qui nullum corporis membrum movere poterat ob rerum descendunt pondus. Tanti enim momenti erant viscera, ut pectus ipsum dirimere viderentur. Qui labore licet ingenti, divina tandem

Aprilis T. II.

providentia, ad Joachinum ductus, obtestatur [ut D sanitatem sibi reddat]. Quem vir Dei his pancis alloquitur. Vitam profecto sceleribus quondam imbutam traduxisti. Ita [est, respondit æger. Tum] inquit ille : Cave olim Pangne, et liberaberis. Sicque præclaro Crucis signo [eidem benedixit], manus super intestina ponens : [et statim] singula ad proprias sedes reversa comperio. Cum ergo multa ac pene infinita et hominum memoria digna prætermittam ; haud hoc silentio transeam.

22 Quidam erat Servorum S. Mariæ e Frater, diu ab iliorum morbo laxus : qui cum Senis pro quibusdam suis amicorumque negotiis existeret ; factum est ut ab eadem vexaretur molestia, et infinitos et miseratione valde dignos labores minime tolerare posset. Lacrymans [igitur, seque deinceps] cum honestam tum etiam religionis vitam observaturum pollicens, Joachinum orare non desinit, si expedit, sui misereri non tædeat : nam tantæ ei calamitates inerant, quod omnia quam vivere maluisset. Deinde Joachinus ea miseria atque inopia motus, tum viri bonitate, tum vel maximæ bona in disciplinis fama, summa cum hilaritate ei obtemperare gaudet. Pietatis fontem eo orante, dignus Frater evasit liberatione pestis [illius] : nam [statim recepit sanitatem] esto [quod ejus ex tali incommodo recipiendæ] ut in **E** re parvi momenti, mortales plerumque desperatione teneantur. Quid ad cubiculum ejus currens, nondum ab oratione liberum esse cognovit. Postquam igitur absolverat, in hunc sermonem sese convertit : Primum, sanctissime Pater, gratiæ referendæ mihi faciundiam dari peropto : nam tua tantum cum Deo copulata est sanctitas, ut in reliqua Italia tibi similem inveniri non credam. Quotus enim quisque tanta sanctimonia pollet, ut quæ verbo ait, opere adimpleat [Deus? Quid igitur superest,] nisi ut Patribus nostris, sanctissimis quidem viris, similem te reidamus? Quamobrem immortales tibi ago gratias, quod ex mortis faucibus ad pristinam me lucem revocasti. Joachinus, mundi hujus fumum inanemque gloriam nihil pendens ; Heu! quid? carissime Frater, inquit. Da bonorum omnium largitori gloriam. Non enim ego te liberum reddidi : verum ipse infinitæ potentiae Deus, qui suo arbitrio omnia disponit : et idcirco si me, ut apparet, diligis, non ulterius prosequamur verba hæc : nemo præter [Deum a naturæ viribus] alienum opus sibi ipsi vindicare potest. [Ita ille sanus abiit] postea vero triginta annos vitam traducentem [ac firma valetudine usum, non nisi] in morte tantisper ægrotasse, exploratum est.

23 Senarum in urbe quædam mulier, summa veneratione Joachinum colens, decoram atque speciosam filiam habebat, nisi globum carnis in gutture instar pomi teneret, quo universa pulchritudo atque ejus species amittenda erat ; et quod dumnoius erat, nemo propter globum carnis loco uxoris frui [ea se posse] censebat : quare eam ad Joachinum ducere statuit, ut periculum talis rei faceret, videretque utrum sine viro esset moritura : tum etiam, si divinitus daretur tale matrimonium fieri, quod inprimis omnium rerum ductori libeat. Deinde [quia] ubi salus versatur animarum, semper viri Dei mos erat in liberandis [infirmis] maxima uti caritate ; partim quia miseratione digna res apparebat, partim vero quia a parentibus omni veneratione colebatur ; [benedixit puellæ,] itaque carnis globum optime Crucis signo expulit : quæ adeo decora [deinceps] fuit, ut uxoris loco quisque nobilium genere ea frui cuperet, et [quod] absque [dote] quisque capturus [eam esset, auderent matri polliceri].

24 Plerumque Joachinus oculos ad suum Creatorem tollens, neminem videre stantem aut audire appellentem visus est. Quin bruta animalia, non secus

**AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MSS.**

C
*alium iliorum
doloribus ve-
xatum,*

F
*et puellam
strumosam :*

*habet bruta
sibi obtempe-
rantia.*

A ut homines, vidimus ei obtemperare, a quo capi et quocumque libnerat, geri se simebant.

ANNOTATA.

a Divinitas hic alibi in hac Vita, non pro natura Divina, sed pro Divinæ potentie ostensione externa accipitur, uti per se clarum est, quomodo dicitur, Mirabilis Deus in Sanctis suis.

b Nec hoc tam crude accipendum est, ut non possit commodum habere sensum : quis enim non videat scriptorum religiosum et doctum, ex usu Etruscorum lingua, hyperbolicis metaphoris assueti, sic loqui, ut non aliud quam eximie sanctitatis decus Joachino tribuere intendat?

c Incuriosus librarius scripserat, fornacem quamdam : nihil autem in Italia videas frequentius, quam ejusmodi fornicibus tectas domos, ad inambulandi commoditatem.

e Guanio scribitur Pagani : rectius forte scriberetur Paganus, nomen in Tuscia non inusitatum.

e Idem conjicit fuisse Lotheringum Generalem, qui Philippo anno 1283 successerat, quod tali morbo sæpe laboraverit : nobis videtur potius fuisse vir secularis, servorum Ordini associatus, ut passim Tertiarii solent : nam infra promittit se honestam, imo religiosam vitam observaturum, si sanetur.

CAPUT V.

Virtutum ejus summarium, obitus et sepultura.

At nunc quis Oratorum maximus gestarum rerum minimam quamdam partem digerere posset? Profecto omnia sanctitatis plena in eo reperi, nec quidquam mihi unquam dulcius, aut etiam optatius evenire poterat, quam tanti viri mores, modestia atque sanctimonia. Omnia in hoc absoluta, et nihil boni defuisse invenio : sed bonarum artium singulas imitasse disciplinas expiscor : et ideo summi in hoc seculo martyrium, et in cœlesti patria coronas, quam brevissime perstringam. Quod si omnia dicere vellem, magna mihi voluminis prolixitas exigenda constaret : et ideo clariora atque excellentiora prælibabo, quo altera facilius noscantur, quæ quidem posterius ostendam. Nobiliora quidem hæc sunt : numquam in tenera ætate Joachinum nugari sive puerile quoddam facere. Verum quisquis eum orantem [esset] intuitus, aegrotos invisentem, atque afflictos [ad suas ærumnas] æquo animo tolerandum persuadentem, [continere se non poterat quin eum ubique et apud omnes laudaret] : itaque indes ejus famam anctam conspicio. Quippe qui propter ciborum parvitatem, morum honestatem, et omnibus in rebus ingentem modestiam, nemini eo tempore in sanctimonia cedebat. Et quoniam ipse sibi martyrium præ asperrimis rebus intulit, corpus affligens inedia, vigiliis, verberibus, cilicioque, ut in spiritu fervens ac vigans esset, et mente numquam ab rebus supernis divinæque majestatis contemplatione raperetur ; jam prosperitatem corporis a attriverat, effeceratque quod plerique sancti viri consuevere, quemadmodum de Hieronymo Bernardoque legimus, qui durissimis rebus corpus ad summam imbecillitatem perduxerunt.

25 Nocte igitur quadam, eadem, quam devotam [ejus] supra denominavimus, Joachinum orantem aggreditur, undique Angelis circumdata, duas in manibus coronas extollens ; alteram videlicet [pro] martyrio assidue hoc in mundo æquo animo b lato ; alteram vero, quia Confessor inter mortales extiterat. Quæ postquam dilectum servum vocaverat, inquit : Nunc tibi, carissime fili, consulendum est : te

enim inter electos devotosque servos innectere animo D est. Nam et summo gaudio Pater Philippus te [expectans] manet. Tunc Joachinus lætus, sancto Spiritu ardens, atque sincera vita coruscans : quia pridie ejus diei, qua Dominus noster cruci affixus est, hæc res agebatur ; petiit, ut postera die ea hora solveretur, qua et ipse Dominus noster expiravit. Postridie igitur Joachinus, cum bene valeret, omnes ad se Fratres accersiri postulat, ibique nonnulla verba fecit, quorum exemplum infra scriptum est : Sæpe numero, Fratres carissimi, lacrymans dolensque dico, Heu miserum calamitosumque mundum ! heu agitatissimum genus humanum ! Nihil denique in te boni aut sancti restitit. Heu miseriarum et calamitatum plena tempora nostra, et omni vitiorum genere fertilia ! Infantes, pueri, adolescentes, juvenes, senes, pariterque omnes pro bono, malo ; pro [castis] moribus, flagitiis ; pro virtutibus denique, malis facinoribus utuntur : quas ob res hoc destituere corpusculum expedit, atque eo accedere, ubi dumtaxat bonum inveniri potest. Quamquam vestra quidem causa discedere doleo ; tantas nihilominus [utilitates] hinc nascituras vobis pateat, ut mirum in modum lætabundi sitis. Ego vero pro vestris in me officiis nunquam in dignissimo Dei conspectu orare desinam. Sed unum pro innata vestra humanitate obsecro, quod si cuncta erga vos [ex vera] ratione non gesserim, tenere ætati [potius] quam alteri rei adscribendum statuatis. Jam vero Deo sic libitum est, me ad cœlestia regna paullo post revocare : atque ideo Joachinum vestris in orationibus memoriæ teneatis, obsecro ; simulque Ecclesie Sacramentis me decorum reddatis, et ab omni delicto longe alienum. Hinc autem quos dolores aut etiam anxietates procreatae sint memorando, in easdem profecto lacrymas inciderem. Plane hoc numquam Fratres arbitrari ; nam [viribus] pollens clarusque habebatur, quippe etiam omnia ut antea, conficiebat. Eorum [ergo] sententiam [efficacius refutandam sibi esse] ratus Joachinus, coram [omnibus] ait : Exiguam mihi fidem tribui perspicio, nec ea quæ dixi vera censerim. Sed iterum [dico] ut rei veritatem olim credatis, ante Domini nostri absolutam in templo Passionem, vos penitus corpore deseram : et ideo quatuor hic Fratres mansuros supplico, ne, hoc accidente, mortalium ora adimpleantur. Quod et factum est, quatuor omni veneratione dignissimos Fratres ibi constitui [voluit Prior : et] cum Joachinus, omnipotentis Dei exemplo, genibus flexis audiret Passionem ; ad eum tandem locum deveniens, Et et inclinato capite emisit spiritum, animarum cunctarum Auctori suam, omni sanctitate coruscantem, reddidit : ac statim in templo visus est splendor, quam Fratres Joachini animam rati, ad ejus cubile currentes tantisper, sanctissimum invenere corpus.

Cumque lugentes singuli redeunt, atque universo Senensium populo nuntiant [quod obierit Joachinus] : non secus omnes agitados cerneret, ac si tota subverteretur ex radicibus urbs : omnes enim splendidum in cœlo lumen, Joachinum videlicet, parentis haberi loco gloriari [solebant.] Nec [mora :] paucis post diebus pretiosissimum corpus in templum deportant ; [ubi] tantam mortalium oculi lacrymarum vim effuderunt, ut [verbis nequeat explicari]. Quisque suam eam arbitrari mortem, nec cuiquam locus tempusque quietandi dari, omnes sanctissimos pedes osculari. Præterea tanta undique hominum multitudo fluebat, ut mirum in modum almo viro meritorum honorem Deus reddiderit. et antequam sepeliendi suffragique debiti reddendi daretur potestas, dierum quatuor intervallo, optimum odorem fragrans, in templo versaretur. c Tunc Fratres dolore affecti, atque Joachini privatione compulsi, ejus felicem vitam tunc quidem scripto

monetur de morte instante :

postridie sanus suam mortem indicat isto die futuram.

et antequam Passio Christi in Purasce esset prælecta :

atque ita moritur,

et splendore in templo apparente.

ob concursum hominum corpus 4 diebus expositum,

c

AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MS.

excellit omni
virtutum
genere.

in primis ri-
gore peniten-
tiæ,

a

a Deipara
visitatus,

b

A scripto] nequaquam digerendam decrevere; sed cum infinitæ sapientiæ Deo visum est, pauca de eo in hominum memoriam reducta sunt: nam ubi singula Joachini gesta quisque describere vellet, maximam sibi provinciam imponeret.

ANNOTATA.

a *Michael ista addit*: Si carnis stimulus eum colaphis affligebat, hiemali tempore, in locum nivibus plenum; et tempore æstivali, in spinis repletum, se immergere ac projicere curabat.

b *In lectionibus propriis ista leguntur*: Patiendi cupidus, ut alios suæ ægræ valetudini cruciatus adderet, quo Passionis Dominicæ magis particeps esset, Deum orabat. Quare novum morbi genus, quo caro ejus ab exortis vermibus absumeretur, ei immisum fuit, nec tamen a medicis unquam visitari, aut Deum, quem pro aliis infirmis orare solitus erat, ut a se morbum depelleret, rogare voluit.

e *Michael addit*, corpus ejus gloriosum reconditum esse sub ara majori ecclesiæ Servorum de Senis.

CAPUT VI.

Miracula post mortem patrata.

B

Postquam ex mundi laqueis evanuit Joachinus, exaltari usque ad novissimum judicii diem dignus evasit. Nam cum in a S. Galgani celebratione multi ad Indulgentiam irent, essetque id temporis, quo algor regnat ingens, plerique ad ignem manentes eos quos Almos cognoverant, multis laudibus extollebant, ac præsertim b Ambrosii c Petrique Senensium miraculis decoram atque fulgentem vitam. Extemplo [autem] vir quidam, bonitate egregius, ibidem existens, Joachinum præ omnibus ad cælum usque sustulerat, ut omnes ejus gestibus mirarentur, dicerentque eum ob aliquod meritum id proferre d Ægrotus [ergo] quidam ibidem permanens, atque de Joachino talia audiens, arrectis auribus quæque præclara accipit; ejus scilicet causa vidisse cæcos, claudos cucurrisse, ac mortuos erectos esse: atque continuo ab invisibili illo morbo absolvi ratus, Joachinum maxima cum fiducia invocat: [promittens] quod si ejus meritis dignus efficeretur [sanitatem recipere] non ita ab mortalium memoria ejus lapsuram sanctitatem: insuper diabolicam animam creaturarum rerum Inventori redderet, qui semper gulæ, veneri, superbiæ, atque malis facinoribus inenbuerat: cujus in virum Dei hæc verba fuere, Si vera sunt, sanctissime Pater, quæ tanta de te ubertate proferuntur obsecro, Domine, mei miserearis, ne tam repente hæc [Acta ejus] sanctitatis plena hominum oblivioni tradantur. Equidem hoc tibi polliceor, ubique locorum tuum nomen sanctimoniamque extollere, eroque tuarum laudum ingens vulgo prædicator. Deinde simulacrum cereum ante dignissimum conspectum tuum erigendum existimes, ut tanti viri gesta non ita deleantur. Igitur postero die eodem medicus ejus adventans, non secus liberum invenit, ac si tali numquam subjacuisset infirmitati.

28 Post hæc honorandus quidam Senensium Frater, Nichola quidem nomine, re autem vir optimus, prædicator cum esset in die Pentecostes, nonnulla ejus sententiæ congruentia de Joachino protulit, ac præsertim [de potestate] quam supra dæmonum agitationem in virum divitem [exercitam] diximus. Erat tunc ibidem mulier quædam, tota vitæ suæ brevitate a pessimo vexata spiritu. Hæc ubi dictum miraculum accepit, statim sathanas in cor ejus ascendit, vocisque maximam vim emisit: Nunc nunc, inquit, tempus advenit, quo mulierem destituere cogar. Tandem omnes pavore atque formidine capti,

calcem exitus videre animo conceperunt: et id multis decaussis; primo, quia universæ Tusciæ cognita erat, tum etiam quia baud obscuro loco orta. Quas ob res absoluta statim prædicatione eaque ad Joachini sepulcrum ducta, omnis multitudo convenit. Prædicatore cur tam sæve exclamaret interrogante, ait [dæmon]: Doleo superque doleo, quod meam diu possessam habitamque sedem relicturus sim, et unicum Joachinum contra me posse, [quod omnes nequiverunt conficere. Rursus interrogatus, cur aliorum virorum fama atque sanctimonia præclarissimorum [interventu] non exierit ex corpore, Divinam ita decrevisse sapientiam, respondit, ut hic quoque miraculis ornatus, optatam in cælo sibi sedem compararet. Irritatus tandem populus sui exitus signa flagitat. Denique ægre ferens inquit: Cum corpus hoc destituam, lampadem quamdam lumine privabo, atque mulierem jam felicem, ad unius horæ tempus, velut mortuam in humum prostrabo præcipitem. Neminem autem prætereat, [possessam mulierem] latine ita eruditam fuisse [visam] ut similem in reliqua Italia habere non videretur. Iterum autem spiritus fari cœpit: Exuite eam pannis, pariterque comam disrumpite, alioquin ei dominandi potestas aderit, et omnia miraculi signa ante sepulcrum ponite: ita enim desuper mandatum. Non possumus non annuere votis. Acceptis ergo mandatis omnia exercuere. Ac repente spiritu abeunte, universum reboare templum intelligeres, ut si omnibus fundamentis extirpatum esset. [Omnes tunc] præterea omnipotenti Deo gratias immortales agere, nec non optimo virorum Joachino, cujus precibus tam magna tamque præclara fiebant. Mulierem vero meliorem unquam habuisse gratiam minime comperimus. Sedusque ad mortem tanta in eum veneratione affectam [fuisse scimus] ut nihil omnino supra.

29 Nobilium cuidam per viam eunti imbrex desuper [labens] caput infregit. quod ab omnibus mortiferum vulnus creditum est. Huic demum Joachini miracula in memoriam reducta [cum essent;] anhelitum resumens ait: Etsi, sanctissime Pater, mea merita haud tuam gratiam mereri scio, nihilo segnius corde optimo tibi polliceor ubi hujus [beneficii] gratia dignus evasero, tuis semper Fratribus favere; et nullum animi ueque corporis laborem effugiam, dummodo eorum voluntati morem geram, nec non simulacrum cereum mei instar efficere statutam. Postero autem die medicus eum curaturus adveniens, sublatis pannis sanatum vulnus intuetur, et summa admiratione motus, circumstantibus inquit: Quis, optimi cives, tam sollemnis tamque egregius medicus hunc a vulnere liberavit? Singuli vero ignorantes admirationem ostendere. Denique qui tale accepit meritum, Joachinum colendum atque observandum asserit: is enim sua incredibili humanitate atque sanctitate me ex mortis ore ad pristinam traduxit vitam. Omnes pariter de eo talia audientes, ad sepulcrum profecti sunt, Joachinum orantes, ut Deum imitandum doceret: ac statim quædam odoris fragrantia et somni voluptas illos invasit, ita ut ante dignissimum ejus conspectum paululum obdormirent, et singuli Joachinum tam splendidum tamque decorum videre, ut præ divinis radiis [ejus faciem] non ad voluntatis libitum discernere. Ac paullo post Angelica quædam vox eorum auribus intonuit: Moribus ac virtutibus, filii, navate operam, ego enim numquam vobis deero: verum cunctis [vestris] votis me olim obtemperantem accipietis. Ii statim Joachini gratia repleti, expergiscuntur, singulique unam et eandem visionem recensere: ideo partim religiosæ vitæ sese dedere, partim vero seculum colentes pudicam et castam duxere vitam.

30 Puer quidam erat, panem in manu tenens, quem

D
AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MSS.
et ad sepul-
crum B. Joa-
chini

signo dato,

E

cum magno
boatu abit.

letiferum ca-
pitis vulnus
curatur.

F

ideo gratias
agentes ad
sepulcrum,

eadem omnes
visione re-
creantur:

a
Occasione
Festi S. Gal-
gani

bc
comparatur
BB Ambro-
sio et Petro
Senensibus

d

sanatur mor-
bus incur-
abilis:

c

dæmon ex
corpore ob-
sesso suum
discessum
prædict.

AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MSS.

*digitus pueri
a cane præ-
morsus resti-
tuitur*

A quem dum secundum puerorum morem comede-
bat, sextum ætatis annum agens, obviam ingenti ac rus-
tico cani sese præbuit. Is repente, lupi instar,
fame compulsus et æstu agitatus, puerum aggredi-
tur, ac pariter panem digitumque singularem e ma-
nibus eripuit. Quid actum est? Cum parentes vide-
rent nullam esse medelam ad hunc ægritudinem con-
sulendum, nec medicos, aut etiam [invocatos va-
riorum Sanctorum] favores prodesse. (Erat enim
novum atque inauditum, ut quisquam direptum peni-
tus membrum in eandem pristinam consuetudinem
traderet, ni creatorum omnium Parens manum
adjuvicem porrigeret). Tunc indies Joachini miraculis
florentibus, parentes maxima veneratione ad eum
euntes, lacrymis genas rigantes, ut in restituendo
liberi digito epem ferret, obsecrant: eis enim unicus
aderat, reliqui vero omnes ad omnium matrem mi-
graverant. Neque adhuc domum redierant, cum
puer pollicis restituti [beneficium sentiens], sibi ipsi
congratulabatur: nam pulchrior et diviniore atque
alii apparebat, neque propter pollicis divinitatem
aliquid cum eo turpe aut obscenum tangere polle-
bat. Sed cum parentes ingratitude criminis accusari
nollent, una cum libero, Joachino crebras gratias
reddiderunt, et digitum argenteum, creati instar,
ante ejus sanctissimum conspectum deposuerunt. Ita
indies Joachini famam atque decus augeri sentio.
Multa deinde bona Christi pauperibus, causa me-
riti tanti viri impertiri Senenses; semper Fratres
ejus colere et observare, et ut parentes venerari,
omnibusque rebus niti grata cunctis efficere.

31 Quamvis multa de præclaro atque optimo viro
Joachino dixerimus; [adhuc] pauca quoque, ut ad
calcem deveniam, recensenda statui. Quidam vir
Senis optimi meri vegetem habens, quam pro suis
necessariis annuatim e tutans, ad diem almi Joachini
festum invitatus a cemitibus sic respondisse fertur:
Nunc vos mente captos perspicio, quod vobis [libeat]
ad illius celebrationem proficisci, quem Fratres,
pecunie atque alterius rei lucranda caussa. Sancti-
ssimum prædicant. Equidem domum redire, et
merum vendere malo, ut mihi [meisque] opibus con-
sulere possim: vos autem [inanete] cum Joachino,
ego cum divitiis: et sic eos dereliquit, [ipsum] de
obscenis verbis increpantes. Deinde domum rediens,
et manum in vegetem mittens, foetidum, turbulen-
tum, asperum et forte vinum reperit, cui præ ex-
crabili odore adhærere minime poterat. Tunc valde
iratus propter maximum lucranda pecunie pondus;
tum etiam quia pauper, egens et mendicus erat:
obscenorum tandem in sanctissimum virum verbo-
rum spurce [dictorum] recordatus, et cordis com-
punctione tactus, lacrymans ac deus talia effudisse,
vovit quartam temeti partem se Fratribus datarum.
Qui ubi hæc locutus fuerat ad merum rediens, luci-
dum [et magis] splendidum quam ante inveni-
ens, sanctas Joachino gratias egit, et quod voverat ad
unguem confecit. Quæ cum ita eveniant, opus erit
Dei caltores summa cum veneratione observare, et
sub illis protegi atque tutari.

32 Per saltus quidam rusticus pergens, serpentem
obvium ingentem habuit, quippe qui æsta et fame
compulsus, omnia devorasset: erat enim ab ignibus
vexatus, nec ullam escam invenire poterat. Rusti-
cus vero timens serpentem, arrecta cauda [contra
sevenientem] atque rugientem intuens, alterum eli-
gere cogit, se scilicet tutare aut a serpente perimi.
Arrepto igitur ingenti quodam baculo, serpentis dor-
sum pro viribus infregit. At repente coluber, veneno
accensus pariterque et ira præceps, in eum corruit,
et tibiam dextram osse tenuis sauciavit. Crus deni-
que inflari conspiciens valde dolebat, neque requies
aut remedium ullum ei erat, nisi ut quem habebat

asinum ascenderet, domumque rediret. Quod ubi
factum est, affines et medici omnes eum morti jam
tradiderant, nisi pauperum refugium Joachinus ei in
mentem venisset: quem summa spe, nec tamen
frustrata invocavit, sed melius quam ratus erat eve-
nit. Vix adhuc voverat, cum voluntas quædam dor-
mitandi eum rapuit, et in somnis nostri Ordinis
Fratrem ad sevenientem ac clamantem accipere visus
est, Dilecte, inquit fili, tuum mihi crus ostende, ut
votum tuum persolvam. Joachinus ubi hæc dixerat,
absque mora evanuit, atque hic enodatus a somno,
ante omnia tibiam visitandam decernit. Si gaudium
hominisque lætitiâ describere possem, jucunditatis
totum repletum animadverteres. Exultans igitur cu-
bile reliquit, et indatus, in plateis, quatriviis, et ubi-
que Joachinum prædicat; gratias immortales tanti
officii agens, nec non crus cereum pro suo virili im-
partivit sanctimonie fieri Joachino.

33 Singularis eodem tempore mulierum cuidam
infans erat, parentum oculorum lumen, in quem cu-
ram et senectutis spem locaverant. Sed ut Deus
semper in extollendis erigendisque magnis viris om-
nem operam dedit, pueri mater templum adiens, ad
audiendam in nostro cæca Missam, infantem in cu-
bili dormientem destituit, tertium ætatis jam agen-
tem annum. Qui solus domi relictus expergiscitur.
Dolens ac neminem videns, descendere cupiebat; et
cum conaretur, præceps in terram corruit, brachia
pariter et os confringens: atque ibi diu existentem
lacrymantemque mater rediens invenit; quæ ejus
ægritudinem conspiciens, penitus confractum atque
exanimem puerum vidit. Tunc dolore affecta, et viri
in itinere versantis causa [metuens] ne quædam
verba in remeata sonaret, medicorum auxilium
invocat. Et quoniam accepit non posse, ante viri
adventum curari (Nam propter malam liberi curam,
quam habuerat, valde timebat) decrevit tandem sup-
plex Joachini nomen invocare. Quem cum orasset,
liberam die postero ab omni ægritudine longe alie-
num cognovit; [qui etiam] pulchrior splendidiorque
effectus est. Tunc parens simulacram ceream ejus
altari instituit sublevandum, et puerum Joachino
gratias agens dedicavit.

34 Cum per Joachinum tam clara atque sancti-
monie plena fierent, quidam tunc Senas miles cole-
bat, qui non parvæ venerationis affectu Joachinum
præ omnibus observabat: nec longo post tempore
cassatus Senis, Bononiam sese convexit. Huic [erat]
equus vastus, ferox et terribilis: sed [quem] ejus
speciei decore captas, diligebat. Tandem die qua-
dam hujus equi periculum facere cupiens, famulis
ut quoquomodo equum sternerent præcipit. Illi au-
tem nulla ratione ei adhærere poterant, sed nequisse
militi sese expurgant. Quare iratas, ipsemet ad ster-
nendam proficiscitur. Repente equus, arrectis pedi-
bus, cradeliter in pectus militem percussit; et ideo
velut exanimis unius horæ intervallo in harno con-
stitit: erant enim complures pectoris costæ con-
fractæ, ita ut omnium sententia eodem die morere-
tur. Accersi itaque medicum fecere, cognoveruntque
non [quidem esse] defunctam, sed pleramque cos-
tarum partem læsam, ut plane nullus jactaret eum
a tali peste absolvere. Miles vero paulatim anhelu-
tum resumens, gestum Joachini meminit, et spera-
vit suum flagitare auxilium, se desuper equum ce-
ream ante sepulcrum suspensurum pollicens. Tunc
ex pessima illa ægritudine paulatim absolvi se cog-
novit; et quod in rerum natura est inauditum, [etiam
invenit] equum, placidum, humanum atque mitem
effectum, ut pueri, infantes, et demum omnes illum
tangerent. Quod autem voverat, ad unguem solvit.

35 Non ita eadem sed longe majora [expertus est]
prædicatorum quidam nostri Ordinis, vir excellens

cum

*a B. Joachi-
no apparente
curatur.*

*E
brachium et
os confrin-
ctum pueri
restaurantur*

*c
irridens cum-
tes ad vene-
rationem
B Joachini,*

*vinum suum
reperit corru-
ptum,*

*C
quod voto ci-
dem facto
restituitur,*

*tibiam morsu
serpentis in-
flata cum
mortalis peri-
culo*

*F
costa et equi
ictu confrin-
cta curantur:*

*et equus fe-
rox mitisvit,*

A cum fama tum etiam doctrina, ex Florentia originem trahens ex familia haud obscura, cui nomen erat Paulus Antonides, [Hic] in urbe Forlivii sanctum Evangelium prædicans, et in hominum memoriam sanctos viros imitandos redigens, præsertim sanctimonie exemplar Joachinum omnibus præstantem ostendebat; cujus præclaram vitam et miraculi ornatam recensebat. Erat autem tam lenis atque hilarius, atque in dicendi facundia et ratione fertilis, ut ipsius audiendi causa a cibo pene et somno [homines] destitissent. Actum est igitur ut iisdem diebus quoddam in foro festum pulcherrimum celebraretur, ad quod non modo cives, sed coloni omnes conveniebant. Unde cujusdam Domini Jacobi filius, quintum ducens ætatis annum, cum sociis ad fenestram celebritatem intuens, præceps per triginta brachiorum altitudinem decidit. Mater vero ut vidit puerum cadentem, sine aliqua temporis dilatione Joachino commendavit. Currentes tandem, qui eum ruinam minantem viderant, et exanimem inventuros [credebant], eum stantem et ab omni ægritudine vacantem cognoverunt. Cumque ex eo peterent, quomodo res processerit; respondit, suis vidisse oculis quemdam Ordinis nostri Fratrem, coronam in capite valde decoram tenentem, in cujus manibus retentus nullum corporis detrimentum sustulit, verum leviter ab eo in terram positus est; tunc matre se Joachinum invocasse propalante, ingenti in eum devotione affecti sunt [omnes]. Itaque parens in tribus urbis locis decorum et fere divinum [simulacrum] erigendum statuit; et Senas una cum filio profectus, imaginem ceream fieri iocundavit.

36 Maii mense puer quidam, extra Senensem portam, flores super foveam lymphæ plenam colligens, tantum se pro illis habendis extendit, quod fluctibus submersus vita privaretur; cum sibi ipsi propter latitudinem altitudinemque aquarum minime favere posset. Sed ut divine sapientiæ visum est puerum non ita sine parentum visione suffocari; eo mater transiit; et cum filium non videret, admirata, paululum ibi stans, gurgites puerum extollentes accepit. At maximis clamoribus propinquum sibi virum appellat (erat enim [ibi] quorundam circumstantium hortorum olitor) qui repente eo adventans, in aquam, licet indutum, se projecit, ac defunctum puerum arripuit. Postquam vero mortuum parentes cognovere, ad pauperum refugium Joachinum tulerunt, ejus meritis [ipsum] commendantes. Tunc puer anhelans sic parentes alloquitur: Haud quidquam mihi timeatis, eximium enim Fratrem, sanctissimum jubar Servorum, pro me orantem vidi, et ipse jam denegatum vitam resumere me fecit. Mirabantur omnes, qui a fluctibus aquarum submersum secuti fuerant, ex ore infantium talem perfici laudem: ibi enim mortalium ingens multitudo erat, laudans et glorificans Deum, qui talia sanctimonie vacanti dederat.

37 Urbis urbium florentissima talem illis temporibus virum genuit, Divæ Virginii dedicatum; nomen habentem Lippum, cui intestina in colorum f marsupium descenderant, ut maximam ponderis anxietatem ex eis irruentibus caperet, ut quietem etiam maximo cum labore inveniret, nam ei corporis residuum obtundi videbatur. Quas ob res Joachinum obtestatur ejus miserturum; inquit insuper, pedibus ad te nudis veniam, et funale quoddam ingens fideliter expediam. Quare mane surgens singula ad loca rediisse sua comperit, et cum tringinta super viveret annos, nulli unquam ægritudini subjacuisse fertur.

38 In Masla g oppido maritimo contra jus quidam accusatus, pleraque tormenta perpressus est: et tandem, quod non fecerat, martyrii causa fatebatur,

ita ut ex eo iudicum sententia in capitis læsionem incurreret, Ignorans igitur quid sibi esset faciendum, Joachinum implorat, et statim cum orasset, custodes omnes somnus festinans invasit: et alter alteri custodiam confidens, quieti se exhibuit. Non enim somni voluptatem [queri eorum quilibet] ratus fuerat: sed pariter omnes dormierunt. Captivi vero, hoc explorato, foras simul cum eo exierunt. At cum ille Joachini causa id effecisse [Deum] diceret pariter Senas profecti, immortales Joachino gratias reddiderunt.

39 Plerosque Senensium medicos mulier, h caratteres habens, experta [erat] at omnes [frustra] præter Joachinum, qui diu ridiculo ipsi fuerat: et sane [invocare eum] nihil pensi habebat. Tamen propinqui in dies Joachini miracula eflundi animadvertentes, omnino ad eum caratteratam mulierem ducendam statuerunt. Quibus mulier inquit: Doleo non ei fidem, ut licebat, adhibuisse: [et vereor] ne propter hoc nequaquam mihi aures accommodet. Nequidquam timeas, dixerunt: ipse enim tui afflictionem atque pœnitentiam intuens, non vecordiam, sed fidem animadvertet. Nihili pendenti ista, vir Dei Joachinus talia in somnis; Mene cognoscis? inquit, At illa: Nescio, ni protuleris, rei Domine. Servus Dei sum, inquit, cujus hactenus miracula pro nihilo habuisti. Illud unum scias, Dei cultores ab omnibus venerandos: neque enim dico [grata tua] hæc sententia est. Age igitur enim libera jam sis, [cura] ut caste atque pudice vivas. Quæ flagitiorum dolens, moribus [suis corrigendis] operam dedisse fertur. i Is ergo (ut exordium finemque juxta faciam) felicissime vixit, qui Joachinum imitans [secundum] ejus morem agit, eritque particeps illius divini ac sempiterni gaudii: et is qui univerum terrarum orbem nunc quodam summa ratione gubernat, in eadem quoque patria colendum dabit: in qua quidem electi mortalium Sancti permanent, gloriam Trinitati reddentes in secula seculorum.

ANNOTATA.

a Colitur S. Galganus Eremita 8 Decemb. quo die mortuus est anno 1181.

b Est hic B. Ambrosius Sansedonius Ord. Prædicatorum, cujus Acta illustravimus addiem 20 Martii, quo mortuus est an. 1286 uti dicitur die sequenti ante Vitam B. Clare Gambacortie; non 1287, uti nobis visum in Martio.

c Mirum est non referri hunc Petrum a Ferrario neque in Topographia, neque in ullo ejus Catalogo: est autem B. Petrus Pectinarius, cujus Vitam olim Latine scriptam utinam inveniat aliquis, sin minus ex antiqua versione Italica rursum faciemus Latinam, ad diem 4 Decembris, quo obiit anno 1289.

d Miracula sequentium in ara marmorea legi testatur Michael in Chronico, qui ea in compendium reducta, et alio ordine narrat, et ex eo Giannius.

e Id est, uno integro anno servans reconditam.

f Scrotum intelligit: quod pluribus explicare nil opus est.

g Massa ex edito monte mare prospectat, post ercisam Populonium urbs Episcopalis facta: Senis 40 milibus passuum distat.

h Carattere Italis est, quod Latinis et Græcis character: hic sumitur pro ulceribus, propter pustulas iustar signorum extantes. Michael habet mulier ulceribus plena.

i Addit Michael: In hujus memoriam suscepisse fertur habitum B. Mariæ Virginis. In lectionibus post aliquot miracula indicata subjungitur: Multa etiam in dies super comitali morbo laborantibus signa fiunt.

D
AUCTORE
PAULO AT-
TAVANTO
EX MSS.

mulier
ulceribus
plena sanatur.

Epilogus
auctoris.

puer ex alto
cadens

a B. Joachi-
no per ma-
trem invocato,

illatus humi
collocatur:

puer submer-
sus resusci-
tatur:

Redintegratur
herniosus:

f

g
captivi
liberantur:

DE S. GUILIELMO POLITIENSI, EREMITA JUXTA CASTELLUM-BONUM IN SICILIA.

ANNO
MCCCXLI.
ALT. PAGES III

Colitur Politii
in patria
ab aliquis
Reliquis

Corpus est
in pietate
S. Mariae a
Partu juxta
Castellum-
Bonum

Politium urbs generosa diocesis Cephale di-
tanae, inter dua Himeræ fluminis capitu in
edito colle sita, patria fuit S. Guillemi, ibi-
dem e familia Guoffiorum prognati: hinc co-
gnominatur Guoffius et Politianus. Asservatur ibidem
in arde matrice pollex hujus Sancti, donatus a Mor-
chime Hieraceusi, et statuer affabre facta inclusus:
cujus festum translationis celebratur die tertia Pascha-
tis; uti testatur Rocelus Pyrrus tomo 2 Siciliæ sacræ
pag. 477. Idem dicit pag. 481, quod ibidem Politii,
ade S. Mariæ de Partu, imago ejusdem S. Guillemi
colatur. Denique, quod in eremo juxta Castellum-Bonum
(ubi postremis vitæ annis dulcissime habitavit, et
simili titulo S. Mariæ de Partu ecclesiam crevit) magna
cum veneratione serretur corpus, in sacello, quod
olim ejus cella fuit: et spectantur adhuc, attestante
Octavio Cajetano, capiti adhaerentes capilli coloris
flavi, affixumque carni cilicium: et suavissimus ex
corpore sacro afflatur odor. Ipsum oppidum Castelli-
Boni, postquam extincta Sedes Episcopalis, quæ Tray-
nar fuerat, subest Archiepiscopo Messanensi: ejusque
Patrimus habetur S. Guillemus ex antiqua consuetu-
dine, et Natalis publico cultu solemnique processione
celebratur hoc xvi Aprilis: quo die Franciscus Mauro-
lycus Abbas Messanensis eam inscripsit suo Martyro-
logio his verbis: In Sicilia, juxta Castellum-Bonum,
sub Marone monte ac Gemellis collibus, in Cœnobio
S. Mariæ a Partu, depositio B. Guillemi Confessoris.
Maurolycum secuti sunt Felicius, Molanus, Gale-
sinus, Ferrarius in Catalogo utroque, et Octavius Ca-
jetanus in suo Martyrologio Siculo.

2 Duplicem hujus Sancti Vitam damus, utramque
ex Artis longioribus excerptam: alteram Neapoli repe-
rimus in Collectanis Antonii Caraccioli Clerici Regu-
laris, viri de Ecclesia Neapolitana, cujus sacra monu-
menta edidit, bene meriti hujus Vitæ, qua tomo 2 de
Vitis Sanctorum Confessorum extabat, est hujusmodi
titulus: Vita S. Guillemi Eremitæ Siculi, excepta e
veteribus Siciliæ monumentis, atque enarrata a R.
P. Angelo Sangrino, Cassinensi Monacho et Abbate
S. Nicolai de Arenis. Dictus locus est prope montem
Æthnam, cujus ignibus est anno MDLXIX subversus,
monasterio jam ante in urbem Catanam translato. Ser-
vabatur olim in dicto monasterio clarus, quo tradebatur
Christus cruci affixus: cujus memoriam celebrat Octa-
vius Cajetanus tomo 2 de Vitis Sanctorum Siculorum
pag. 253 et sequenti, ubi narrat miraculum mulieris a
malo genio obsessæ et anno MDLXIX liberatæ dicto An-
gelo ibidem Abbate couperante.

3 Alteram Vitam damus, a dicto Cajetano editam,
qui ista observat: Officium proprium B. Guillemi, ab
antiquis temporibus incerto auctore compositum, in
arca cum ejusdem Reliquiis asservatur. In eo Vita
B. Guillemi est per lectiones distributa, ex quibus
nos, quam damus, concinnata dictione conscripsimus.
Hæc Cajetanus. De Vita hac stylo primigenio mittenda,
scripsit nobis Panormo Ludovicus Sportellus noster,
asseritque hoc ejus initium esse: Regis Federici se-
cundi temporibus mcccxl Guillemus in oppido Poli-
tii honestis parentibus familia Guoffiorum natus est.
At finis ejusdem Vitæ iste indicatur: Ejus reliquæ
multis indies miraculis illustrantur, præstante Do-
mino etc. Quæ eadem in hac Vita sunt, excerptis pri-
mis verbis de Federico Rege et anno Christi. Desunt
autem in hac Vita quæ capite primo prioris Vitæ, et
aliqua quæ num. 16 enarrantur: ac reliqua multo exac-
tius hic recensentur: adeoque necessario utramque da-

mus: nam antiqua monumenta ab Angelo Sangrino ol-
legata, et Officium proprium, quo usus Cajetanus, quæ
præ utroque Vita desideravissimus habere, necdum po-
tuimus nancisci; quia Ludovicus Sportellus mortuus
est, prius quam litteræ, per quicunque nescio ubi
suppressæ, in nostras venirent manus; et quas ipsi Pa-
normum plus rite simplici destinandas curavimus,
optato successu caruerunt. Si tamen vel sero ad nos mi-
tantur quæ petimus, suus eis locus erit in Supplemento,
faciendo post omnes menses absolutos.

4 De anno obitus variant auctores: Abbas Mauroly-
cus lib. 1 Rerum Sicanicarum asserit, ad meliorem
vitam transisse anno salutis mcccxvii. In prioribus
Actis traditur expirasse anno Domini mcccxxxi, in
posterioribus vero anno mcccxxxi. Verum si dies morbi
et obitus accuratius considerentur, cum Maurolyco sta-
tui potest annus mcccxvii, quod sic colligimus ex Actis:
Diebus majoris hebdomadæ decumbere cœpit, dem
Pascha dicto anno celebratum est die iii Aprilis, cyclo
Lunæ vii, Solis x, littera Dominicali B. At Feria
sexta a Paschate, id est viii Aprilis, prædixit, se nono
abhinc die spiritum Deo vocanti emissurum, et deinde
dicitur expirasse die xvi Aprilis Sabbato, simul con-
currentibus dicto anno mcccxvii. Quod idem dici potest
de anno mcccxxviii, quem Cajetanus notavit.

5 Ordini Benedictino hunc S. Guillemum adscri-
bunt Hion, Dorganius, Menardus, Buerlinus. At Ca-
jetanus Wionem falsum trahit, quod diu post obitum S.
Guillemi ædem S. Mariæ a Partu ab hoc structam
erexerit in monasterium Ordinis S. Benedicti Francis-
cus Junior Hieraci Comes anno mcccclxvi. Quod vero
Hion in Notis addat, Cœnobium S. Mariæ a Partu
aliter vocari S. Mariæ de Burdunari, magis aber-
rat notatur: eo quod dictum Cœnobium S. Mariæ de
Burdunari situm sit juxta Messanam, fundatum
anno mclxxx. Ceterum, inquit Cajetanus, B. Guil-
lemum fuisse secularem eremitam vetus etiam pictura
docet: etenim ædem S. Mariæ a Partu ingredientibus
a læva imago antiqua B. Guillemi visitur, qua
is tunica sine cingulo amictus, pallio superinjecto:
tegumentum capitis demissum, tunica, pallium, te-
ginen capitis, albi coloris: nudis pedibus; baculum
altera manu gestat, altera orarios globulos. Instar
veteris hujus imaginis, B. Guillemus in altera ta-
bula, quæ in eadem ecclesia est, anno mdui depictus
est. Hæc Cajetanus, quæ nescio quomodo probent Ere-
mitam secularem, id est (quantum quidem ego capio)
solennibus Religiosorum votis non obstrictum. Prioris
Vitæ auctor et in monasterio sub obedientia vixisse asse-
rit num. 5, et num. 17 inducit arguentem Fratres, et
votum paupertatis, quod fecerant inculcantem: ex
quibus colligitur, sic fuisse eremitam, tam ipsum quam
discipulos ejus, ut vere essent religiosi, etsi dicere ne-
queamus Ordinis vel instituti.

VITA

Ex antiquis Siciliæ monumentis collecta ab
Angelo Sangrino, Abbate Benedictino.

CAPUT I.

Ortus, adolescentia in eremo Galeati, dein apud
ædiculam S. Mariæ de Alto, et in Cœnobio
Tragudo.

Cum annua beatissimi Confessoris nostri Guillemi
sacra, hodie nobis, Fratres dilectissimi, celebranda
occurrant; mirabilem ejus vitam eo duxi a conahu-
lis

mortis annus
1317.

E

aut 1328

An fuerit
ordinis S.
Benedicti?

rius pictura.

F

Vitam datus
vitam

descriptam
ex Siculis
monumentis

ab Angelo
Sangrino,

C

vitam ex
officio proprio
editam a
Cajetano.

A lis recensendam brevius, quo commendemus memorie tenacius, et ad illius imitationem accendamus ardentius. Guilelmus namque in præclaro a Trina-
a
Polgli in
Sicilia natus
 erie regno ex Politii oppido oriundus, quamvis humi-
 mili ex prosapia traheret lineam, parentes tamen
 habuit tam honestate pios quam pietate honestos. Hic dum quartum ageret annum, demonum tum in-
 vidiam tum sævitiam experiri coepit. Nam sæpe sub
 variis belluarum formis truculentam inferorum tur-
 bant dentibus infantulum appetere, unguibus discer-
 pere, prestigiis sufflascmare, mugitibus exterrere, impulsibus elidere, miseri parentes non absque la-
 crymis prospectarunt. Quod crebro admirati, hu-
 mano diffisi auxilio, divinamque opem sperantes, quemdam virum Dei advenit, rem ex ordine pandunt, curam precibus expostulant; quid demum opus sit consulto, quidve facto exactius perennantur. Quo vir sanctus accepto, nonnihil magni atque divini ex his præludiis alta mente concipiens, prægrandem fore infantem, si vitam degerit, oraculo præ sagivit: quem postremo diligenti cura enutriendum, divinis-
 que ex tempore sanctionibus imbuendum, quo valuit studio, parentes commonefecit.

2 Liber aliquantis per parvulus ab huiusmodi
B
adolescens
deditus pietati
 prestigiis, cum ad Pythagoricum pervenisset bi-
 vium, et quartum illud difficile, quod Salomon igno-
 ravit, attigisset; adolescentiæ petulantiam, carnis illecebras, mundi fastus aspernatus, purus, simplex et rectus, aut domi impiger et studiosus delitescit, aut ecclesiarum limina sedulus et devotus obte-
 rebat, tam cælogratus quam mundo dilectus. Factus namque [maturior] carnis flammam jejunii algore medullitus extinguebat: nam quarta et sexta feria ac sabbato, pane tantum et aqua refectus, ac sæpe his diebus incenatus, tres in anno Quadragesimas arctissime observabat; in quibus escam potius degustabat, quam sumebat edulium. Pervigil in ora-
 tione, in labore strenuus, vilissimo tegebatur amictu. Perparvo semper usus somno vel humi decubabat vel in munda assula: nonnumquam vero totam noctem insomnem ductitans, totus invigilabat precibus. Interdum flagellis admotis, perinde lascivientem carnem spiritui suppeditabat, atque rebellem Agar sub manu Saræ. Obversabatur inter adolescentes, atque maturus senex; cum seculi primatibus, tamquam crucifixus inundo anachoreta: omnibus comis et frugi adolescens, omnibus omnia factus, ita humilitate elatos sibi reddebat obnoxios, ut benignitate cunctos devinceret. Aspectu jucundus lepore candidus, incessu gravis, omnibus communis, Deo tantum singularis, nec superstitionem sectabatur, nec laborabat hypocrisi: tam cupidissimus virtutum quam indiligentissimus honorum. Felicem talem dixerim adolescentem, perfelicem patriam, cui tale et tantum morum specimen ac virtutum exemplar cœlitus exhibetur ad imitandum.

3 His quidem Angelicæ vitæ disciplinis conspi-
mundi ac
vitæ vanita-
tem conside-
rans
 cius adolescens Guilelmus, quo purior divinis insti-
 tutis operam navabat, eo prudentior, quam vana, quam fluxa et nihil sint, quæ mundus fallax magni pendit, animadvertibat: quam brevi quis vivat, et quam mori possit cito, ita sibi certo persuaserat, ut verum esse non ignoraret, omnia hominum tenui et stuppeo pendere filo, hominem vero bullam, fumum et umbram esse. Denique supercœlesti irradiatus lumine, expansos undique per orbem laqueos prospectat, totidemque quos tranet scopulos intuetur in gurgite vasto. Quæ de re pedem in terra sistens, mundo terga vertit; et ubi quietius vivat, et tutius moriatur, locum explorans, in solennitate Magni Antonii, eremitarum principis, cucullo assumpto, novus tiro vallem eremi *b* Galeati ingreditur. Hic Deo inhærere, ac unum cum eo fieri spiritum, totis

nervis contendebat. Strenuam quoque sibi patronam, post Christum Jesum, Mariam Virginem devotione prægrandi vindicavit, suum inquam profugium, suam unicam matrem.

4 Quadam interim nocte, fatiscientibus præ vigilia artibus, vox ei cœlitus increbuit: Guilelme, scias velim, te domi meæ posthac inserviturum Domino. Quo edito oraculo, inter gaudium et metum sequester, plurimum in vocis pollicitatione gratulabatur. Verum non minus expavescebat versipellis satanæ insidias: callebat enim eum crebro effigari in Angelum lucis. Percepta deinde secunda ac tertia nocte eadem voce, ineditatus hanc Domine suæ fuisse invitationem, ut rei postea patuit eventu, parvulam ædiculam, de e Alto appellatam Virginique dicatam, lætus adivit: ubi plurima vitæ incommoda perpessus. Deo optimo maximo et intemeratæ Virgini Matri se non indignum, per integrum annum, litavit holocaustum.

5 Advertens quandoque præ loci scalaritæ ac ingenti nivis intemperie, sibi in socium posse illi as-
d
deinde mo-
nasterium
Tragudi
ingressus;
16
 sciscere neminem; recedensque scriptum, Væ soli quia si ceciderit non habet sublevantem; decrevit *d* Tragudum accedere, ubi observantiæ rigorem vigere perceperat, ibique sub obedientiæ vexillo Domino militare: quod ut ocius efficiat, voce iterum allapsa admonetur. Descendit igitur excitus vir Dei Guilelmus, et obtenta Præsulis venia, in Tragudi claustra ultroneus conjicitur. Hic fortiora arma tractaturus, ita omnes superabat humilitate, ut in observantiæ restrictione nulli se redderet secundum. Mutavit quidem præbandi locum, sed non mutavit invidiam præliatoris. Nam psallenti sibi, intempesta nocte, mille modis artifex daemon affuit, candelamque invidus extinxit: qua denuo succensa, cum psalmodos propensius modularetur, in mille millium belluarum monstra insperato erumpunt, psallentem juvenem debacchando circumvallant, certatim in eum sævientes, appetunt rictibus, impingunt calcibus, extrudunt cornibus, unguibus allacerant, mugiunt, obstrepunt, tumultuanturque per horam: quibus pervigil psalter et devotus Christi miles, pectoris obtusione et Crucis signo adversatus, vertit protinus in fugam.

6 Dum semel exacta eleemosyna Politio digrederetur, repetiturus cellulam, tanta imbrum procella ingruit, tantumque nivium nixit, ut exundantibus undique vadis, obstructis potissimum viis, itinereque intercepto, obrui potius crederet quam ad Fratres regredi posse speraret. Inter saxum, ut fertur et [hostiam] stabat undique angustatus, et quid eligeret ignorabat. Exposcebat inclementia temporis locum tutandi eum; coarctabat zelus proficiscendi, quam habebat in Fratres caritatem. Quo se verteret, quid ageret cogitanti, mox adstitit matrona quædam, humano habitu longe angustior, et ait: Amice, surge, et tutus matura iter nam Fratres in monasterio fame conciliantur, et aeger sociis gravi morbo domi periclitatur. Surge: Dominus erit tecum in via hac, quam ambulabis. Qui e vestigio surgens, statim se incolumem in Tragudum recepit. Hunc dum Fratres recipiunt, audientes quæ ei obtigerant, grates referunt Deo et inviolatæ Virgini, qui non deserunt sperantes in eis.

7 Tum deinceps virum Dei Guilelmum venerari atque patrem aggredientes, consilio inito pari voto eum in Priorem asciscunt. Quod humilis et mitis Pater advertens, quæ sua erat comitas enixius oblectatus est, sibi potius conferre dijudicans subesse uni quam præesse multis. Sectari equidem moliebatur eum, qui Rex Angelorum existens exinanivit semetipsum, et formam servi accipiens, venit non ministrari sed ministrare. Quodam autem tempore

D
 AUCTORE
 ANGELO
 SANGRINO
 EX VSS
*Deiparæ
 moni is*

*ad ejus sacel-
 lum se con-
 fert:*

C

Ecle. 4, 10

d

deinde mo-
nasterium
Tragudi
ingressus;
16

ibi infestos
sibi demones
experitur.

ambiguus
in via

divinitus
consilium
accipit.

Prior electus,

ad eremum
se confert

AUCTORE
ANGELO
SANGRINO
EX MS
ad hospitum
refectionem

duos afros
capit.

A tempore nonnullos hospites Tragudum ingressos benigni Fratres benignissime excipiunt: ubi ob aeris intemperiem et constipationem nivium postridie etiam hospitati sunt. At cum nihil domi esset quod pransuris digne suppeditaretur: Pater qua praecebat humilitate, acsi alius venator Esau, arcum sumit, et pharetra accinctus silvam, mox exploraturus venationem, ingreditur. En primo, o mirum! aditu, duo ingentes apri ultro accurrunt, quos caelitus directos pari sagitta impetens humi prostravit. Inde exhiberatus Pater ad cornobium repedit; re Fratribus exposita, jubet afros domum deferri, delatosque exteris in edulium propinari. O indefessae caritatis fides infallibilis! pinguior quam coturnicem olim in deserto esca aprorum, gratior quam marmurantium manna cibus timentium Dominum.

ANNOTATA.

a Trinacria olim Sicilia a figura triangula, ut asserunt Dionysius Halicarnassensis lib. 1 Antiquit. Romanarum, et Plinius lib. 3. cap. 8. Resumpta est autem vetus appellatio, quando Fredericus II anno 1302 pacem cum Andegavensibus pactus est, ea inter ceteras conditione, ut a Sicilia titulo abstineret, ipsam insulam aliasque adjacentes cum titulo Regis Trinacriae possideret. Quae novitas quia diuturna non fuit, sed cum ipso Frederico evanuit, posteris ejus Siciliae titulum resumptum, datur intelligi Vitum antiquiorem, unde haec sumpta est, statim ab obitu viri sancti scriptum fuisse.

b Sunt loca huic nomini fere congruentia plura in Sicilia. Est Gabori oppidum ad Fitalie annis fontem, sed forte a Politio versus Messanam nimum recedens. Est Hybla parva, Galeotis etiam dicta, non procul a Syracusis, ad mare Siculum. Est et Galeagra turris, sed huc eremus non videtur ab illis locis dicta.

c Et S. Mariae de Alto sive de Immariis, a Mazara, urbe Episcopali ad Lilybarum promontorium maritima, mille passibus distans monasterium. Ordinis S. Basilii, a Comite Rogerio vel ejus Filio seculo Christi XI conditum, de quo consule apud Rocchum Pirrum in Sicilia sacra notitiam sextam Ecclesiae Mazarensis pag. 533. verum haec videlicet S. Mariae de Alto diversa forsitan est et in mappis dicitur Donna alta, a Politio versus Orientem 3 aut 4 millibus passuum dissita.

d Tragudum monasterium videtur ex itinere subsecuto prope Politium fuisse, sed ejus Ordinis non indicatur: quia tamen ex mox dicendis apparet, elemosynis ricatim acquisitis victitasse Fratres, eremiticum aliquod institutum in ea tunc obtinuisse verosimiliter conjectabis; nec non ex titulo Prioris, ipsi ibidem oblato, quod signum saltem est non fuisse locum Abbatialem.

CAPUT II.

Exercitatio Gonati per XI annos: conflictus cum meretrice et daemonibus.

Expavescebat tandem dilectus Dei servus frequentiam hominum, non ignorans Angelorum privari contubernio qui hominum delectatur, Tragudum deserere, quod annis quatuor incoluerat; et a Gonatum, sibi caelitus preparatum, adire studet. Quod ubi effecit: perpulerum ibi sacellum erexit, ac Patrone suae Virgini dedicavit: nonnullisque cellulis quantocius instructis, plurimos Fratres domi aggregavit, eum quibus tam letissime crucem Domini bajulabat, quam clarissime noverat impune sibi insidiari inimicum. Contigit interdum servo Dei Guilelmo superiorem ascendere b Petraliam, exacturo elemosynam: ubi vicatim et ostiatim mendicantem impudica mulier et frontosa intuita, sub pietatis fuce, invitat domum: ingresso mensam parat: pane reficit et aqua, deliciis eremitarum: cenato demum pausandi locum aperit. Mollem torum improba mu-

Gonati novum
canobium
erigit.

b
Petralix in-
vitatus a
muliere in
domum

lier non dormitura subit: Guilelmus vero post fusas orationum lacrymas, clausurus oculos duro pavimento accidit: dispar cubile, non aequa quiescendi intentio. Haec namque dum lascivire pergit, jaculo cupiditatis inflicta, perfrieto supercilio, facie silicis et meretricis, larva prostrata, effractis casellulae postibus, pudicum Joseph nostrum aequae ac Aegyptia domina invadit, blanditur, ad nefarium laeessit concubitus: foeda nititur purum temerare, hyana unicornum, sus armillinum. Cui velut virulentae aspidi prudens incantator adversatus, Exili, inquit, caput peccati: discede, pabulum mortis, arma diaboli, pestis juvenum, fel senum, lac acre, mel amarum: effuge hinc, vitae brevitatis, janua inferni, castitatis inimica, pudicitiae venenum, virginitatis latro. An te praeterit, temulenta, quod dolor et voluptas sibi invicem succedant, sed brevior voluptas? Si favos componit argumentosa apis, habet tamen improba quod servet aculeum suum: ubi uber, ibi tuber: ubi mel, ibi fel. His tandem et longioribus verbis ter se aggressam meretriculam a se profugavit. Inde triplici bellua stricto verbi Dei mucrone sauciata, diluenlo victor aufugiens in claustra se contulit: ubi circumsidens se Fratribus, quid rinae evaserit seriatim referens, quam malum sit et periculosum extra cellam evagari, quam optimum mulieris vultum fugere, quid dedecoris illis cohabitare, quibus valet enodatus aperit et verbo et exemplo.

9 Ceterum mirum est quod subnectendum censeo, audito opus esse reor et consulto. Lubricum quandoque iter est quod currimus, et thesauri nostri in vasis sunt fictilibus: laqueis plena sunt omnia; tenaci visco flumina stagnant: nusquam tutus accessus: qui stat, videat ne cadat; ubique foveae, passim ignis suppositus doloso cineri, periculosae plenum opus aleae: mors non nullibi saeva grassatur, nec sathan dormit, quando ut leo rugiens quaerit quem devoret; insidiatur tortuosus Leviathan insontibus; per latibula reptans, passim virus effundit. Quorsum haec tam longis repetita synonymis? Ea est praecipua, quae sequitur, ratio. Cum devotus Guilelmus, aliquando praeter morem egressus antro, psalmorum modulationi uspiam incumberet; affuit fornicationis spiritus, mentique suae memoriam illius mulieris adeo tenaciter et medullitus ingessit, ut nec oratione, nec jejuniis, nec quovis verberare, per menses plurimos a mente eam extrudere posset. Devictus tandem, obsessus tamdiu miles, herbam

F dedit. Proh dolor et gemitus! Quem non devincit forma mulieris? quem non dementat aspectus? Quis namque fortitudine praestantior Sampson? quis sapientia excellentior Salomone? quis unquam sanetate antecelluit David? quis denique nostro hoc usque constantior Guilelmo? Hos tamen omnes amore mulierum infatuatos, quis ibi inficiat erit nemo. En distracta primum paupere suppellectile, collectis sarcinulis, fasciatus miser imagine mulieris, dementatus objectu formae illius, antrum deserit, Politii iter carpit, phrenesim curaturus qua debacchatur. O misera hominum conditio! sors fragilis et terrea! Vanitati subjecta est non volens omnis creatura: militia est vita ejus super terram, ludus aleae, rota tentationum rotarum periculorum impingens: quandoquidem, quae sententia Pauli est, habemus legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostrae, et captivantem nos in legem odit malum faciat. Crudele bellum, ubi caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Intolerabilis pugna, ubi inimicus hominis domesticus ejus. Infelix regnum, ubi duo sunt capita, quorum discors est imperium: quia omne regnum

et ad flagitium postulatus,

tentatricem a se repellit:

sed quae humana infirmitas est,

recurrente mulieris repulsa memoria

victus succumbit, et eremo extens

Rom. 7, 23

A in se divisum desolabitur. O quam erubescendum est, quod admiror! quam expavescendum, quod eminus intueor! Nonne verum fatear; quia septem tempora mutantur super hominem? Sic molli manu evellitur cedrus e Libano; ita tenui auræ flatu palma in Cades ruit: concidit pro pusillo impulsu comata egressus in monte Sion: capitur a Dalila meretrice fortissimus Sampson: trahitur ad molam a Philistinis: effossis oculis ludibrio habetur: tandem [superatur] ab infernalibus histrionibus pauperculus noster Guilelmus. Guilelmum inquam, eum, quem paulo ante nec corporalis presentia lascivientis femine allexit, nec tenella manus inflexit, nec blandula lingua unquam depressit, ut tantillam pudicitiae rapinam ad momentum pateretur.

10 Verum numquid justus si ceciderit, collidetur? Non equidem. Nam etiamsi septies in die ceciderit, resurget: quandoquidem Dominus supponit manum suam: et ut non collisus resurgit, ita resurgens non amittit nomen et gloriam justī. Proficienti itaque justo Dei Guilelmo gratus et amoenus quiescendi locus non procul arridet: ubi mox deceptum et gravi somno sopitum innumera daemonum turba, sub informibus bestiarum formis, circumdant, constipant, insiliunt: omnes unitis viribus paribusque animis, circum circa præmortuum hominem tumultuantes ululatu, sævientes insultibus, captam prædam certatim devorare moluntur. Experrectus illico miserrimus Guilelmus, quid captivus miles ageret, quid pene exanime simulacrum attentaret, hæsitabat: quo se verteret infelix, non videbat; inter acuta cornua, ob scintillantes oculos, ad virulenta guttura, sub rapacibus unguibus, contra calopetas monstrorum plantas. Una omnium erat truculenta rabies, dissonus latratus, distincta corporum deformitas, par vindicta animi. Sed quid cum urso agnus? quid ovis cum leone? quid simplex columba cum harpyiis? quid denique inermis ac solus juvenis cum tot daemonum portentis? Unum dumtaxat in tam gravi luctamine occurrit, quod menti ejus ab alto illabatur, Quia auxilium meum a Domino: et alterum, quod ei plurimum cordi, Invocabis me et ego exaudiam eum; cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum. Et statim erectis ad æthera luminibus: Adjuva me, inquit, Domine, in tam gravi angustia positum: salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, et urget super me putens os suum: factus sum praeda inferi, esca mortis, daemonum pompa et ludibrium: circumdederunt me satellites tenebrarum, et inferorum carnifices animam meam perdere contendunt, quam ad tuam imaginem effigiasti, profusoque unigeniti filii tui Jesu Christi sanguine redemisti, fruituram tandem Angelorum gloria; ad quam ab æterno eum creasti.

11 Quibus dictis continuo, velut tenuis umbra, cunctæ illorum portentorum præstigiæ evanuerunt: Guilelmus vero in Domino exultans Salvatore suo, resumptis viribus, quam citissime ad cellulam regressus est: ubi totum illum diem flagellis corpus suum quasi exanime admonuit, ut incendiorum aculeos flagellorum stimulis medullitis extruderet: per biennium autem adeo se jejuniis addixit, quod nec coctum quid, nec lacticinii tantillum degustaret.

12 Semel quoddam ingressus antrum, duos terribissimos Æthiopes introrsum conspicatur, qui oculis scintillantibus manus post terga retortas habebant. Quorum alter Guilelmo perspicacius ridenti, ait: Quid tu hic? insulsissime virorem, caput omni ludibrio dignum. Non proderunt tibi lacrymæ, quas passim effundis. An te fugit, insipiens, quia peccatores Deus non exaudit? Nam nobiscum hereditatis

D funiculum sortitus, pœnas facinorum tuorum in gehenna lues. Haud his expletis, ingeminat alter: Repete, inquit, repete, miser, avitos lares, ne mortem tibi eruentam in solitudine conciscas. Quid hic tam audax intrusus te paratis leti faucibus injectas? Tum indefessus Christi athleta, impresso Crucis signo, Fac mecum, ait, Domine, signum in bonum ut videant qui me oderunt, et confundantur. Et protinus instar tonitruī evanescentes de aspectu profugiunt.

13 Aliud quandoque ingressus antrellum, ita meditationi sedulus invigilavit, ut sequentem quoque diem orationi adjiceret. Interim tantum nivis delapsus est, ut cum tertio jam die prodire niteretur, constipata undique mole hujus, nullum digrediendi aditum offenderit. Hinc fame confecto, viator quidam præ foribus transiens, exonerato jumento, panem benigne suppeditavit: quo gratanter assumpto, viator ocīus evanuit.

Crucis signo abigit.

famelicus miraculose juvatur.

ANNOTATA.

a Sacellum hoc dirutum esse, tradit Cajetanus supra Petraliam.

b Petralia duplex, Superior, olim Petra, et sic indicatur in altera Vita, et inferior, recentius oppidum.

CAPUT III.

Exercitatio ad ecclesiam S. Mariæ a Partu: alia ecclesiæ. Morbus: felix obitus.

Commemorato per undecim fere annos servo Dei Guilelmo in Gonati monasterio, apparuit matrona quædam omnivenustate venustior, et fulgore fulgentior; eique oranti talia exorsa est: Guilelme, surge, et eum locum adito, qui a Mydoniæ montis radicem complectitur, quique vulgo ab omnibus accolis Fabaria appellatur. Hic autem appulsus, templum mihi, ad exemplar quod videtis, ædificato. Sursite vestigio assecla Virginis, Gonatoque alacer egressus, circumspectare corpit ubi expostulatam ædiculam fundet. En haud procul, mirabile visu! perpulerum et ingens atrium contuetur; quo versus innumeram puerorum aciem cernit ab Oriente effervescere, quos candentibus stolis amictos gemmatisque focalibus distinctos, per aera glomerare, illucque tandem ovantes ingredi conspectat. Tali ingredientium pompa exhilaratus, quam devote derantare cœpit, Salve Regina. Illi autem candidati parvuli, aliquanter ibi gloriati, ad superas auras evaserunt. Hymno deinde dicto, peritus beatæ Virginis architectus ad locum properat. eumque fore præsciens ubi intemeratæ Matri sacellum erigat, flexis humi genibus supinisque ad sidera manibus, gratias Deo agit. Cumque precibus operam navat, ecce reserato ostio bipentis Olympi, Dominum intuetur, in solio excelso et elevato sedentem; matronamque sibi toties visam, a dextris effulgentem præcognoscens, senem a sinistris venerandum canicie et insignem decore prospectat, quem magno Antonio similem ex pictura elligiat. Postrema vox ex alto hæc ipsa sibi edita est, Hic habitabis Mydonem. Quo compertum habuit, quod illic gratam Virgini ædem fundaturus esset: quam quidem continuo, suppeditante illi partem sumptus illustri et pio Alduino Hieracii Comite, ex amussi et mirifice cum nonnullis cellulis construxit: ibique non paucos Fratres brevi colligens, vitam suam, velut lucernam super montem positam, componebat; sol non tantum factus et lux mundi, sed etiam eremi.

Deipara juvante Gonato, egreditur

et juxta visionem in Mydone oblutam

ibi carnobium erigit.

15 Aliam interim ecclesiam ædificavit, quæ S. Felix

insultantium
daemonum
visu terretur:

et ad salutem mentem

atque ad cellam rediens, penitentiam agit.

alias daemones ad desperationem in provocantes

AUCTOR
ANGELO
SANGUINO
EX MS.

b
item eccle-
siam S. Feli-
cis,

et S. Mariae
de miseri-
cordia.
d

divinis favo-
ribus illu-
stratur.

ad corrigen-
dam suorum
exiguam
fidem

farinum
multiplicat
miraculose.

subito sanatur
invocans
D. Virginem.

in somno ad-
monitus pec-
catorum impe-
dit

lix b dicitur, Virginique dedicavit. Dum crebram hominum frequentiam non pateretur, aliam sibi cellulam parare decrevit, ubi remotior ab hominibus diversaretur; locumque de Partu, ob occurrentium multitudinem, penitus dimittere. Quod perficere studens, iter montem versus, nomine c Monacum, instituit. Cum autem medium iter ageret, gravi intercipitur ruptura graviorque viscerum angore afficitur: unde respiciens locum pristinum de Partu, eo ut potuit ager reversus, petita imprudentiae venia, profusis lacrymis aras Virginis adiit; ubi prostratus indulgentiam erroris cum integra corporis sospitate obtinuit: quo deinde sanitatis munere aliam erexit ecclesiam, d quam S. Mariam de misericordia appellari instituit.

16 Effugiturus quandoque callidas daemonum varities, arborem excelsam crepusculo ascendebat, ubi stoppeo immixtus funiculo pernoctabat. Quadam namque die cellula egressus, et secretum monasticæ locum et meditationi commodum nactus, supercoelesti theoriæ inse viebat. Et ecce ex insperato sublimis arbor suis obtutibus offertur, in cuius comato vertices tres præfulgidas sedes conspexit: in medio autem duas, unam vero radici affixam conspicatus est. Cujus arboris mysterium perscrutanti, vox ex arbore emissa concepit: Medius inter duas medias requiesces. Quo audito omnis illa visio ab oculis statim elapsa est. Quidam aliquando anachoreta Petrus, ex Provincia veniens, viro Derranum salvæ, quinque virentibus foliis vernantem, detulit: quem sibi oranti matronam quandam, spectabili vultu et cultu regio redimitam, dedisse; ac eodem illi suo nomine donatum ire jussisse, fatabatur.

17 Cum immane et cruentum bellum c totam pene Siciliam depopularetur, ac longe sævius juxta Gangis oppidum grassaretur, Fratres modicæ fidei ac de crastino cogitantes; præter Patris voluntatem decem sibi mensuras farinæ pro imminente fame secreto et clanculo reponunt; et deficiente interim pane, celeres Patrem adeunt, farinamque singulis partiendam importune esflagitant. Quos dum ipse cernit avaritiæ nota inustos et proprietatis nævo conspersos, arguit diffidentie; communitati-que suæ consulens, id contra paupertatis votum attentare, quo valebat fidei testimonio, inficiabatur. Cui totis nervis obliuctantibus Fratribus; Pater tandem invitatus delatam in medium farinam divisit, divisamque singulis portionem tribuit: portunculam vero sibi contingentem in vasis asservari jubet, pauperibus ex tempore erogandam. Quam dum Frater quidam vasis effundere moliretur vasa omnia farina oppleta nanciscitur, usque ad summum. Quo viso miraculo, Fratres melanavæ, et quam ipsis in deserto annonam Dominus paraverat singulis patefecit. Videntes itaque infideles Fratres munera Domini, respicientes, divisam in singulos farinam colligunt in unum, et protinus compuncti deferunt Patri, ejusque arbitrio expendendam humiles asservant.

18 Dum semel in gremio atque in secretioribus locis quodam exercebatur dolore, projectus ante imaginem Virginis, diu ibidem lacrymatur, inde experrectus, incolomis Virgini surrexit.

19 Profundo quandoque somno oppressus vir Dei, hiberna nocte concubia somniavit amulæ commisceri: quo nefarii et disparis concubitus aspectu percussus, vocem audivit geminantem. Foras pollutum, Foras veneficam. Qua expergefactus, strato desiluit, cellulas explorat, Fratrem quemdam, nomine Albertum, cum femina loquentem invenit. Quos ut vidit, durissime increpavit: tum demum improbam mulierem sacris lumbis effugans, Fratrem, pro scelere penas daturum, penitentiae nexibus obstrinxit.

Iterum per quietem Patri una ex quatuor turribus, D in montis vertice fundatis, dirui et in pulvere re-digi visa est, voce inde personante, Babylon cecidit. Expergiscitur: Fratrum cellulas rimatur: unum ex quatuor f Fratribus, secum conviventibus, Monasterio digressum offendit.

20 Cum matrona quædam partu periclitaretur, delatam pene exanimem ante Patrem, ut miseræ suppetiaretur enixe rogatus, miseratur: at, quod sua non esset gratia, dicens, renuit attentare miraculum. Mox heryonantium precibus devictus, pene mortuæ adhaeret, Virginem Patronam summi pia et humili voce lacessit, decantans, sancta Maria, succurre miseris, adjuva posillamines. Ad cuius decantationem integer factus ac vivus editur, ac enixam mulierem cum pignote incolomem comitibus reddit.

21 His tandem meritis profulgens B. Guilelmus, non sibi, sed Deo et Virgini Matri, vendicabat honorem et gloriam, tanto apud Superos excelsior factus et gratior, quanto apud se despectior et humilior. Cum sibi jam mortis diem superesse conspiceretur, tum febris correptus, tum pectoris angore extortus, lecto decubuit. Sacerdotem ocinus accersiri mandat, a quo pluries oblenta peccatorum indulgentia, sacratissimum denique Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi Viaticum tam devotissime suscipit, quam fidelissime semper credidit et humilissime adoravit. Deinde cum jam capulo instaret dies, quam præviderat et Fratribus denuntiavit, sexto decimo scilicet die Aprilis, exosculato Crucis ligno, brachiis super pectus cancellatis, Catholicam fidem per articulos confessus, ac se singulis Sanctorum choris commendans, Patronæ suæ et unicæ Matri ac singulari Dominæ eo confidentius se commendabat in morte, quo per tot annos obsecutus fuerat diligentius in vita. Postremo fixis in cœlum oculis, voce qui poterat exili dixit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum: et hoc dicto expiravit anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo primo.

22 Eū jam, dilectissimi Fratres, B. Guilelmi vitam, qua potuimus brevitate, perstrinximus. Reliquum autem arbitror, eam hand secus præ oculis cordis nostri habere, atque præfulgidum cœlestis doctrinæ speculum, quo inter cetera virtutum insignia eam ipsam imprimis humilitatis excellentiam admiremur, atque solidum spiritualis fabricæ fundamentum amplectamur. Deinde callidissimis sathana artibus ibi detectis, quam nobis minime credere, quamque maxime Deo ac Virgini Matri spem nostram committere debeamus, aperto confiteamur. Postremo ex præclaris vitæ hujus gestis, velut ex distincto variis floribus prato, nonnullos virtutum flores excerpentes, immarcescibiles nobis coronas, dum vivimus, intexamus. Ut post fatum inter liliata Angelorum et Virginum agmina, inter purpureas Martyrum rosas, cum vernantibus Confessorum violis, atque inter vernantes Sanctorum Spirituum omnium flores, coronati, in ævum Agno assistamus: quem positus ante thronum ejus coronis, tota Cœlitum curia flexis adorat genibus, Jesum Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Mydonia, incolis Madonia et Madunia: at Plinio lib. 3. cap. 8, et Maurolyco supra Maro mons dicitur: ubi et Gemelli colles dicuntur a Maurolyco, vulgo Monte di Mele.

b Ecclesia ad S. Felicem in territorio Caccabensi tribus M. P. abest a Ciaminna urbe, æque Panormo ac Politio distante.

in partu pe-
riclitantem
juvat.

extremis
Sacramentis
munus

p'e obit an
1331.

Epilogus
auctoris,

f

A e Mons Monacus tribus *M. P.* a Castello-Bono. d Hanc Joannes Hieracii Comes, et primus Castelli-Boni Princeps, in Prioratum erexit.

e Intelligitur bellum gestum anno 1299. quando a Frederico II Aragonio Gangis antiqua funditus delata est, cum ab eo Franciscus Ventimilius ejus Dominus insolenter defecisset. In hujus ruinas dein conditum canobium Benedictinum et nova Gangis in vicinia constructa est.

f Cajetanus addit, unus ex quatuor primis Fratribus, et dicit ipsum fuisse prae memoratum Albertum.

VITA ALTERA

Ex Officio proprio, sed dictione concinniori edita ab Octavio Cajetano S. J.

CAPUT I.

Ortus, exercitatio Gonati, conflictus cum meretrice et daemonibus.

Politi natus

B Guilelmus in oppido Politio, honestis parentibus, familia Gnoffiorum natus est. Ingressus adolescentiam, pietatis studio incensus, in solitudinem quamdam se contulit: ubi posteaquam quadriennium egit, B. Virginis aede reparata, in Gonati eremum ab eadem Virgine seredere admonetur. Eo in loco socios sibi aliquot adjunxit: seque in virtute exercens, variarum tentationum victor fuit.

vivit in eremo Gonati,

2 Acridit, ut in oppidum Petram emendicaturus aliquando adiret. Acceptus hospitio est a muliere, ut apparebat, pia; re vero improba ac scelerata. Nam cum Guilelmus de multa nocte orasset, ac jam defatigatus corpori quietem, nuda humo stratus, impertiretur; ecce mulier de cubiculo suo exurgens, adolescentem aggreditur invitamentis atque blanditiis. At vero Dei famulus; desine talia dicere, quae nefarium est etiam cogitare. Hac oratione perterrita atque confusa, pedem retulit mulier. Ubi rursum diaboliis instigationibus accensa, armat se majore audacia; et intempestae noctis silentio ad certamen iterum progressa, coepit manibus dormitantem impudenter tractare. Quam repente cum sensisset vir Dei: O caelo, inquit, expulsa, puteus iniquitatis, radix perditionis, o interitus atrique veneni origo ac fons: ut quid dissipare thesaurum meae Virginitatis admitteris? Hem, signa te, si vales, signa Crucis signaculo, novissimaeque tuae, quoniam es moritura, memorare, ne pereas. Scelerata erubuit, seque ad

in oppido Petra

a muliere provocatus semel,

iterumque resistit:

C stratum suum fuga corripuit.

tertio molestanti

3 Tum juvenis, quia iterum vicerat, depugnatum credit, et cessaturos insultus hostis toties expulsi. Tantisper igitur cum mentis trepidatione somnum oculis admiserat; et tertium mulier ex insperato prosilit, et Alterum, inquit, o juvenis, elige, vel committere mecum tacita et volente; vel commiseri te voluisse cum invita proclamabo. Excaudit Guilelmus, et cum indignatione ad mulierem conversus. Recede, inquit, recede a me citissime, filia Babylonis misera, scutum diaboli, legis antiquissimae rescissio, hominum felicitatis status eversio; nam, si tuis ego vocibus corporis jacturam facio, coronam mihi puritatis duplicabit Dominus. Cur, misera, dolo me malo in hospitium admisisti? Apage, o mulierum infelicissima, meque ad tantum scelus perpetrandum, quod omnino nequibus perficere, ne ulterius propelle; citius enim liquescet ferrum, quam mea mens ad tam vile facinus delabatur. Cogita, procax hospita, quam momentaneum est, quod delectat; quam, quod cruciat, aeternum. Memorare tremendi judicii diem, quo die coram Judice seve-

rissimo Jesu Christo cum steteris, neque latere omnino, neque effugere valebis. Tunde, miserrima, pectus, et suspiria altius trahe: et hoc, quod per impudentiam tuam tibi contraxisti, sordidissimum erimen, amarissime plorando ablue: ego, ut peccator sum, bonitatem tibi divinam mitigare contendam. Cras ecclesiam tempestive adi: illic in faciem respice Christi tui: Sacerdoti confitere peccatum; dein regressa domum, eleemosynis illud relime. Quae audiens miserabilis femina, ad Guilelmi pedes prostrata, cum lacrymis audaciae suae veniam postulavit. Cui juvenis: Parcat tibi Dominus, qui te creavit, et spatium tibi ad poenitendum concedat.

4 Cum caelum jam luce inalbesceret, Guilelmus aperto ostio exiit, sublevatisque in caelum oculis, Gratias tibi, inquit, ago, Domine Jesu, quod spurcitas hujus feminae impolluto etiam corde praeterii: ne vero me permittas a te separari. Reversus Gonatum, id Fratribus enuntiavit suis; et Recte, inquit, vos scitis, et expertus ego sum, corruptibilis carnis diurnum esse certamen, integre vero mentis raram victoriam: et nisi quia jovit me Dominus, paulo minus habitasset anima mea utique in inferno.

mane fugit, gratias Deo agens:

5 Multis post diebus de cella egressus, psalmis, uti ejus mos erat, recitandis animum exercebat, cum obtulit sese repente species mulieris Petrae, adeoque inhaesit menti ejus, ut neque diurnis jejuniis, assiduisque orationibus divelleretur. Sed cum permultos menses nullum quietis spatium, nullaeque tentandi induciae fierent: quem mulier ipsa toties aggressa non concusserat, is cogitatione ejus de suo statu dejectus in seculum regredi deliberat: venditisque, quae usurpare eremitis fas fuit, utensilibus nonnullis, ibat, quo caeca dictabat ratio, seque hujus mundi anfraetibus implicabat: sed Domino suo servus curae fuit.

p dicta mulier s cogitatione victus,

6 Fessus de via Guilelmus assidet tantisper, et somnus occupavit: per quietem videt se circumveniri belluarum multitudine varia et incredibili: quarum pars dente, pars ungue saeviret, crudelem in modum: ipse anxius, quemadmodum latera protegere valeret excitatus; et, Adjuva me Domine, clamans ait, et salvus ero: scio enim ac certus sum, mihi, cum impudicae feminae sustinui incursiones, subsidium abs te missum: nunc ergo etiam atque etiam oro, Domine, ne sim descendantibus in lacum similis: animam meam de bestiarum morsibus serva, et de ore leonis unicam meam. Quod si id praestas, ex hoc momento tuis pes meus inhaerebit viis, teque, quoad vivam, benedictionibus et laudibus excipiam.

horribili viso ad solitudinem provocatur:

7 Hac cum precaretur, animantium exercitus omnis evanuit. Guilelmus posthinc ad eellam regressus, adeo se integrum illum diem noctemque flagellis acriter eecidit, ut omnem tentationis flammam, verberum cruciatus extinxerunt: biennio etiam toto sequenti tam vehementi inedia ab omni se cibo abstinuit, ut neque coctum quid, neque ex lacte aut ovis degustarit.

et poenitentiam agit.

8 Per id tempus accidit, ut apud Gonatum speluncam quamdam oratorus ingrederetur. Videt intus Aethiopes teterrimos duos, flammeis oculis, manibus a tergo ligatis: id ut internosceret, cum oculos sublevaret; audit ab eorum altero Guilelmus: O hominum viliissime atque insensate, perparum, imo vero nihil tua te juvat deprecatio: tua enim pars integra in infernis manet: nec, quin condemneris, evades. Necdum ille finierat; Et revertere, suscepit alter, ad mundum, si sapis et consilium capis: ne in hac solitudine male pereas. Territus vir Dei, precari coepit: Fac mecum signum in bonum, Domine, ut videant, qui me oderunt et confundantur. Mox

daemones

ad desperandum incitantes:

signo Crucis fugat:

signum

A Corpus S. Calogeri asservatur in monasterio S. Philippi Pragalensis Ordinis S. Basilii. Colitur 18 Junii.

CAPUT III.

Farina divinitus obtentâ. Morbus, pius obitus.

Non timet
infernum :

In Paschate
roce caelesti
terretur,

a

multa prædicit
de Italiæ
Siciliæque
cladibus :

R cecidit; et annonæ malignitate, cœperant e proximo castro Gangis deficere ad Fratrum subsidium elemosynæ.

arguit fratres
ob farinam
absconditam,

eaque divini-
tus replet
vasa.

17 Ejus rei causa, contra Guilelmi voluntatem Fratres reliqui farinæ modios decem, humana solitudine commoti, reponunt in vasis : cumque semel in panariis defecisset panis, accurrunt ad eum, pro se quisque trepidi, et ut farina viritim distribuatur, exposcunt : et ille, Cur reservastis eam, inquit? Nonne hoc pacto scissa caritas est? An non melius fuerat, egenorum corpora emtrire viventium, quam custodire corrumpendam et genituram vermes? Sed cum importune insisterent; Misereatur, ait, vestri Dominus, Fratres, qui potens est sine annona ac penu vos alere universos : At illi tandem pervicerunt : distributisque pro portione partibus, suam Guilelmus uni de Fratribus dat in vasa reportandam, ut indeinde pauperibus erogaretur. Perrexerunt is, et farinam cum infundere vellet, vasa offendit farina ad summum os referta, qui, Accurrite, clamans inquit, Fratres, accurrite : copiosam annonam Dominus nostris necessitatibus subministravit. Illi, quod fecerant, cum dolore damnarunt : partesque iterum in commune retulerunt, gratiis Deo peractis.

libratur a
dolore acerbo
invocata
Deipara.

C 18 Aliquando vehemens, atque acerbus dolor invaserat genu Guilelmi, partesque corporis occultas : quem ille Virginis imagini cum lacrymis propinquans, talibus eam est allocutus. Sana me quæso, Mater gratiæ, si expedit animæ meæ, et sanabor. Quod si in famulatu tuo vel momentum temporis offendi, furorem mitiga, extingue iram, peccatum condona, nam sæviora iis quæ patior, peccata merentur atque exigunt mea. Orantem ac fessum dolore, somnus ibidem occupat : experrectus, sine ullo dolore se esse sensit.

peccatum
impedit visu
monitus.

19 Nocte autem quadam, dormienti intra cellam, visa est per somnium damula hirco comamiseri. Conjugium adeo dispar obstupescens cœlica vox admonuit, foras veneficam, foras pollutum. Surgit hoc monitu, et cellas perlustrat; offenditque cum muliercula colloquentem de Fratribus unum, cui Alberto nomen : utrumque Guilelmus, dolore cordis intimo tactus, pro merito corripit dein alteram cum ignominia procul eiecit, alterum rursus increpans monet ut tam gravis atque horrendi sceleris piaculum penitendo diluat. Sed frustra : paucis enim post diebus, per somnium iterum Guilelmus vidit, de quatuor turribus, quæ supra verticem montis erant sitæ, corrudentem unam, in pulverem re-

digiti : vocem autem accepit talem : Cecidit Babylon. Simul abruptum somnum, cognovit Albertum illum, qui ex antiquioribus quartus in consortio erat, turpiter aufugisse.

D
AUCTORE
CAJETANO

20 Interea nomen Guilelmi, propter ejus vitæ sanctitatem, celebrius in dies ac notius apud omnes erat. Ergo defertur ei ab consanguineis mulier, quæ propter difficilem partum, tantis doloribus angebatur, ut mortis proxima videretur. Obsecrant, ut eam precibus adjuvet suis. Id ille, quia peccatorem sese intelligeret, præstari ab se posse negabat. Sed necessariorum mulieris perseverantia motus, accedit ad feminam, et recitare pie cœpit : Sancta Maria, succurre miseris : cumque sequentia verba exciperet, Juva pusillanimes ; inter efferendum ea, mulier facillime fœtum edidit, ac sese incolumis erexit.

parturientem
liberat.

In hebdomade
sancta æger
decumbit :

21 Sed appetebat tempus, quod opportunum elargiendæ mercedi laborum servo suo Dominus adjudicavit, quo de ejus ergastulo mundi ad æternam libertatem immarcescibilemque gloriæ coronam, quam ei præparaverat, feliciter invitaret. Itaque majoris hebdomadæ diebus, ex pectoris astrictione ac febre decumbit : et quamquam multis abinde annis difficultatem spirandi atque angustias pectoris magno animo superavit; eo tamen tempore multo graviorem, exigentibus id, ut ipse aiebat, peccatis suis, patientissime toleravit. Cum vero sentiret jam destituendum sibi corpus esse, tametsi dum vixit bis in mense, ac, si copia daretur Confessarii, sæpius etiam confitebatur; tunc tamen adduci sibi Sacerdotem enixe postulavit : a quo post peccatorum confessionem, cum dolore ac gemitu, absolutione suscepta, ejusdem etiam manibus sanctissimum Jesu Christi corpus in Eucharistiæ Sacramento, tamquam extremum viaticum, recepit. Cum sexta a Paschate feria propter summam corporis imbecillitatem illi ex carnibus pulmentum, croco instinetum, offerrent; admiratus novitatem coloris, Hic, inquit Fratres, mihi extraneus est valde : auferte, si placet. Sed Fratrum hortatione superatus, frustulum intinxit panis, atque ori admovit; ardoremque piperis aspersi mordicatione linguæ persensit : interroganti causam, edisserunt. Atque ille : Tollite, inquit, Fratres mei, tollite : iis enim sum usus numquam; edullis autem meis condimentum sal semper fuit, saporis amicum. Sexta hæc feria est, et forte nono ab hinc die spiritum Deo vocanti emittam. Ergo auferuntur dapes.

extrema Sa-
cramenta
suscipit :

feria 6 post
Pascha obla-
tum cibum
meliorem
renuit :
E

22 Sed designatus ab eo cum illucesceret dies nonus, qui Aprilis sextus decimus ac Sabbatum fuit, legumina Fratres ei præparant. Quibus ille, Cur hæc, inquit, Fratres? ne quæso id agatis. Presbyterum potius advocate, ejus in conspectu, tamquam si Christus esset, de hoc mundo egrediens, viam universæ carnis ingrediar. Accurrens Presbyter, præ amore, quo in Dei famulum ferebatur maximo plorare ubertim cœpit. Cui ille Amice, cur ploras? nonne diu seculo vixi? neque ego, quia morior, idcirco pertimesco : sed quia junior fui, ac senui, et nihil dignum in conspectu Dei egisse me recolo. Tempus autem est, ut terræ corpus meum commendem. Sub vesperum ejus diei confessione pie peracta, peccatorumque omnium absolutione et venia impetrata, cum Jesu Christi Crucem amplexus magna animi demissione adorasset, decussatis ante pectus brachiis, ut quam in vita servarat fidem, eandem moriens patefaceret, cœpit alacer dicere : Ipsi in primis Deo Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, tum præcipue Virgini gloriosæ animam commendo meam, deinde gloriosis Angelorum agminibus, fidelissimis Patriarcharum et Prophetarum cuneis, egregiis Apostolorum maxime Principum Petri et Pauli triumphis, inelytis fortissimorum Martyrum victoriis

diem mortis
prædicit :

16 Aprilis
Sabbato,
asserit se

mortem non
timere.

facta iterum
Confessione

se Deo et
Sanctis
commendat :

riis

AUCTORE
CAJETANO
fidem pro-
fessus,

A rtiis, præclarissimis piorum Confessorum virtutibus, eximiiis sanctorum Doctorum precibus, purissimis beatarum Virginum choris, demum iustorum omnium patrocinio et orationibus me peccatorem commendo; illam me fidem tenere asserens, quam Sancta et Romana tenet, docet, prædicat et confite-
tur Ecclesia. Hanc suæ fidei, atque animi contes-
tationem ut perfecit, rursus cum dixisset. In manus
tuas, Domine, commendo spiritum meum, in Do-
mino expiravit, anno ab humana salute mcccxi xvi
Kal. Maii, qui dies ejus natalis, festus-que in Cas-
tello Bono, ejus est Patronus, celebratur. Ejus
reliquiæ multis indies miraculis illustrantur, præ-

stante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, D
et Spiritu Sancto vivit, et regnat Deus in secula
seculorum.

ANNOTATA.

a Fredericus ii fratri suo Jacobo Aragonio successit
anno 1296, coronatus 23 Martii die Paschatis, cyclo
Lunæ 3, Solis 17, litteris Dominicalibus A G.

b De anno obitus supra actum.

c Indicat Cajetanus Indulgentiam plenariam in-
visentibus ecclesiam a Summis Pontificibus con-
cessam.

D. P.

DE VEN. JOANNE DE CASTRO VILLARI,
ORDINIS S. FRANCISCI DE OBSERVANTIA, CONSENTIÆ IN
CALABRIA.

CIRCA AN.
MDXXXII
XVI APR

B ostquam anno mccccxxxiv antiquissimus S.
Francisci conventus, sub ipsa Ordinis initia ardi-
ficatus Consentia, ad observantioris disciplinæ
Professores transivit; adeo egregia sanctitas
ibidem effloruit, ut per natus integri sæculi decursum,
nihilominus quam antea studia remissiori cultu, illustres hac
lande viros quatuor tulerit, Antonium Citrarium, An-
gelum, et Zacharium, Consentiuos, quorum hic ad xvi
Februarii, iste ad x Novembris, primus xi Aprilis ab
Arturo nominantur in Franciscano Martyrologio: tum
Mattheum Citrarium Sacerdotem, et ipsum pro Beato
recensitum xiii Julii. Qui tamen omnes cum non præ-
cesserint totis centum annis Urbani viii constitutionem,
neque de publica eorundem veneratione quodquam nobis
innotuerit, inter Prætermisos relati sunt aut referen-
tur o nobis, donec certiora consequamur documenta.
Prætermittere tamen hoc loco non possumus B. Joannem
de Castro-villari (oppidum est Calabriae citerioris ad
Citavis amnis initia) ejus corpus in sacrario prædicti
Conventus summa veneratione custoditur, ob ingen-
tia quæ ad ejus invocationem quotidie eduntur mi-
racula: ita ad hunc diem in suis Annotationibus Artu-
rus ex Gonzaga, Waddingo, Barrezo. Collegii nostri
Consentini Rector Franciscus Lubellus, anno mdclxvi
rogatus a nobis, indagare veritatem et qualitatem vene-
rationis istius, respondit in hæc verba: Venerabile

pignus istius Beati Diaconi duplici arca, altera crys-
tallina, altera lignea reconditur, atque omnino in-
corruptum eminentiori quodam in loco honorifice
quiescit, ad quod etiam Populus Consentinus incre-
dibili fertur devotione, ob tanti Beati Reliquias.
Idem ab illius Conventus Patribus requirens miracula,
quæ vir Beatus plurima potrasse et patrare indies dice-
batur, aliud responsum non retulit, quam non esse opus
ea describere, quod ab Arturo et Waddingo abunde et
fideliter referantur. Ignoscat hominibus adeo supine
negligentibus Deus, cum nec unum quidem miraculum
illi referant, ac ne alii quidem, sola nominis designa-
tione contenti: ex quo apparet nec visos quidem ipsis
esse, quos citant: et quamvis illi succincte habuissent
aliqua, numquid non erat operæ præmium originales
memorias, si quæ extant habere? An dies hic arbitrarie
electus ab Arturo sit, an vero peculiari cultu sacer Con-
ventui et Populo habeatur, necdum comperimus: credi-
mus autem ei qui circa annum mdxxxiii adhuc putatur
in vivis fuisse, non deferri venerationem adeo publicam,
nisi cum consensu Apostolicæ Sedis, alioquin ea fuisset
post Urbani Constitutionem abrogata. Ipsa Decreta,
Processusque formatos, et miraculorum relationes si
nancisci possimus, etiam post hac libenter dabimus, vel
in Appendice, vel in condendo post absolutionem operis
supplemento.

Inc corrupti
corporis ve-
neratio:

miracula,

E

etas.

XVII APRILIS.

SANCTI QUI XV KALENDAS MAII COLUNTUR.

S ANCTUS ANICETUS, Papa Romanus et Martyr.		S. Innocentius, Epi copus Dertonensis, in Liguria.
S. Isidora, (Sorores,)	Leontinis in	S. Pantagathus, Episcopus Viennensis, in Gallia.
S. Neophyta, (Martyres,)	Sicilia.	S. Donatus et Li { in insula Scotiae
S. Petrus Diae.		discipuli. { Egga occisi.
S. Hermogenes,	Mart. Antiochiæ.	S. Landricus, Episcopus Metensis, Abbas Sonegiensis et Altimontensis
S. Fortunatus,	Martyres in Africa	S. Anthusa Virgo, filia Constantini Copronymi Imperatoris, Sanctimonialis Constantinopoli
S. Marcianus,	aut Antiochiæ.	S. Potentiana, Villanovæ, in Hispania Bætica.
S. Mappalicus,		S. Elias Presbyter, { Martyres in
S. Barnus,		S. Paulus, { Monachi { Hispania.
S. Quintus,		S. Isidorus,
S. Victorius,		S. Donatus, Abbas in Scotia.
S. Donatus,		B. Gervinus Abbas Aldenburgensis, in Flandria.
S. Januarius,		S. Stephanus, tertius Abbas Cisterciensis, in Gallia.
S. Macorus,		B. Eberhardus, Præpositus Marchtallensis, Ordinis Præmonstratensis, in Suevia.
S. Gallus,		B. Rodolphus puer a Judeis occisus, Bernæ in Helvetia.
S. Theodora,		B. Clara Gambacorta, Ordinis S. Dominici, Pisis in Hetruria.
S. Julianus Presb.		
S. Merconus,	Martyres in Africa.	
S. Miginus		
S. Diomedes,		
S. Pilippianus.		
S. Fortunio,		
S. Credula,		
S. Firmus,		
S. Ventus,		
S. Fructus.		
S. Martialis.		
S. Ariston,		

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctæ Honoratæ, Virginis ac sororis S. Epiphaniî Episcopi Ticinensis, translatio, hoc die facta indicatur a Spelta de Episcopis Papiensibus, pag. 93. De ea actum est in ejus Vita xi Januarii:

Ammon in Ægypto, pater multorum monachorum ac vir incredibilis abstinence, memoratur in *Vita Sanctorum, Martyrologio Colonie et Lubecæ* anno 1490 crenso, in *Auctario Greveni* et apud *Canisium*. In nullis antiquis fit ejus hoc die mentio. Consule dicta hesterno die inter Prætermisos, et dicta de quodam Ammona Abbate in *Thebaide* xxvi Januarii.

S. Brinolphi, Episcopi Scarensis in Suecia, Canonizatio facta anno 1416, memoratur in *Kalendario Mariano Balinghemii*. Vitam dedimus vi Februarii.

S. Nicephorus, sub Valeriano et Gallieno, in Oriente, ob Christi nominis confessionem, martyrio coronatus, celebratur in aliquibus MSS. Usuardi et aliis, item in *Martyrologio Colonie et Lubecæ* anno 1490 crenso, et apud *Grevenum* atque *Molanum* in *Additionibus* ad *Usuardum*. Est is celebris Nicephorus, passus Antiochiæ, in Oriente, ut *Latini Acta* habent, quæ atque dedimus ix Februarii

Jobitæ Martyris et aliorum trium decollatorum memorum est inscripta MS. *Florario*, *Auctario Greveni* ad *Usuardum* et *Martyrologio Germanico Canisii*. Quis ille sit non satis assequimur. Forsan est S. Jovita Brixiensis, qui cum S. Faustino est capite plexus: in quorum *Artis* referuntur varii

Officiales S. Caloceri capite plexi, ut dictum est, xv Februarii

S. Walfridas, Abbas Palatioli, refertur a *Winne*, *Dorganio*, *Menardo*, *Ferrario* et *Catalogo generali et Indice Sanctorum Italiae*, cujus etiam eod. die festum agi tradit *Trithemius* lib. 3 de *Viris illustr.* Cap. 281. Vitam ejus dedimus die, quo obiit, xv Februarii

S. Alexander, Patriarcha Alexandrinus, hoc die obisse dicitur apud *Eschellensem*. Vitam dedimus xxvi Februarii

S. Gervinus, Abbas Centulensis, memoratur a *Sausso* in *Supplemento Martyrologii Gallicani*. Vitam ejus dedimus in Martii,

S. Acacius, Episcopus Melitenensis, refertur in variis *Menais* MSS. et a *Molano* in *Additionibus* ad *Usuardum* *Molanum* secutus *Thomas Pessina* a *Cæchorod* *Metropolitanae Pragensis ecclesie* *Decanus* et *Officiulis* in *Diario Reliquiarum sacæ ecclesie*; S. Achatium Ep. hoc die nominat, cujus ibidem pars de capite et aliud insigne frustum de brachio et aliud minus asseruetur: sed hujus ea esse quis dicundo asseruerit? Nos vitam dedimus xxxi Martii

S. Domianus, Martyr, memoratur in MS. *Martyrologio Barberiniano*, et *Italiae* ascribitur; diciturque unus ex lxxii discipulis in MS. *Pragensi*, et a *Greveno* in *Auctario Usuardi*, et illud secuto *Canisio* in *Martyrol. Germanico*. Forsan est S. Domnius Episcopus, qui traditur a S. Petre Apostolo in *Dalmatium*

- Dalmatiam missus, et ibidem Martyr obiisse, ejus corpus dicitur postea Romam translatum. De eo egimus* xi Aprilis.
- S. Sabas, Gothus, Martyr, memoratur cum elogio in *MS. Synaxario Claromontano, quod cum Actis martyrii dedimus* xii Aprilis.
- S. Ardalion, nimis Martyr, celebratur in *Menologio Basilii Imperatoris cum insigni elogio: quod cum aliis dedimus* xiv Aprilis.
- S. Basilissa, { *Matronæ Romanæ, memorantur in*
S. Anastasia, { *MS. Claromontano, cum elogio, quod dedimus* xv Aprilis.
- S. Silvester, Abbas in monasterio Reomaensi, memoratur in *MS. Calendario Ordinis Benedictini. Vitam dedimus* xv Aprilis.
- S. Leonides,
S. Chariessa,
S. Nice, { *Martyres, Corinthi in mare projectæ*
S. Galena, { *referuntur in MS. Synaxario Græco*
S. Calis, { *Parisiensi collegii Societatis Jesu: de*
S. Numerchia, { *iis egimus* xvi Aprilis.
S. Basilissa,
S. Theodora,
- S. Irene, post alia tormenta capite plexa, inscripta est eadem *Synaxario: aliis etiam* xvi Aprilis.
- Calixtus et Carisius, cum aliis vii, apud Corinthum in mare mersi, celebrantur in *MS. Vaticano S. Petri. De iis egimus* xvi Aprilis.
- S. Adrianus Martyr, celebratur in *Menais et Menologio Sirleti. De eo egimus etiam* xvi Aprilis.
- S. Vastus, Martyr apud Santones, in Gallia, memoratur a Saussao in *Martyrol. Gallicano. Acta illustramus* xvi Aprilis.
- Helenus, in Ægypto, { *Abbates, ex Heraclidæ memo-*
Paulus, in Lybia { *rantur a Petro de Natalibus,*
lib. 4 cap. 59 et 60: item a Maurolyco, Felicio,
Wilfordo, Canisio, Ferrario, sed illius exemplo.
Silent antiquiores et Græci et Latini.
- Eochadus Lismorensis, { *Memorantur inter Hi-*
Adamus, { *bernos in MS. Tam-*
Lugadinus, { *lachtensi. Aliquis*
Lugadius filius Druchtæ, { *etiam Lugadius*
Presbyter refertur in *Vita tripartita S. Patricii*
par. 2 num 44, quem aliquem ex hisce arbitrat
Colquhous.
- Wandoni, Presbyteri et Abbatis. depositio in Fontanella monasterio, absque titulo Beati aut Sancti adscripta fuit *Martyrologii Hieronymiani apographo, et inde inserta editioni Lucensi. In Chronico Fontanellensi, tomo 3 Spicilegii a Luca Acherio editi, res ejus gestæ descriptæ habentur. Intelleximus in ipso monasterio nullum habere cultum Ecclesiasticum: hinc etiam non est inscriptus Martyrologiis monasticis tum aliorum tum Menardi, et Gallicano Saussai, qui ambo Parisiis scripserunt.*
- Cogitosi Episcopi depositio Turonis, legitur in *MS. Lætiensi, et iterum in MS. Tornacensi. Sed quia nullus apud Turonenses fuit Episcopus Cogitosus, difficile est assequi quis hic notetur.*
- Marianus Scotus, Chronographus, inscriptus cum titulo Sancti *Martyrologio Anglicano primæ editionis, quod secuti sunt Ferrarius in Catalogo generali, et Fitzsimon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ. At re melius discussa omissas est in secunda editione præfati Martyrologii Anglicani: quod nos etiam fecimus xxx Januarii, qua die erat relatus in Menologio Scotico Camerarii.*
- Rabodo, Canonicus Ecclesiæ Parcensis juxta Lovanium, Ordinis Præmonstratensis, memoratur a Chrysostomo Vander Sterre in *Natalibus Sanctoecum dicti Ordinis cum titulo Beati: absque illo, cum illustrato elogio, ab Arnolfo Raizzio, in Auctario ad Molanum.*
- Gerardus Bredanus, Carthusianus, ex *Chronico Dorlandi et Bostii refertur hoc die in Auctario Raizzii sed absque titulo Beati.*
- Jacobi de Cerqueto, Eremitæ Augustiniani, corpus, Perusii in quadam area dicitur religiose custodiri: nos ibi de eo nihil singulare cognovimus, multo minus quod hoc die, quo a Jacobillo refertur, cultum habeat aliquem.
- Maria a Christo, Fonsalida in Hispania, Abbatissa Clarissarum constituta an. 1538:
- Anonymus Frater, Angelico cantu post mortem honoratus in territorio Dertosano, circa an. 1584:
- Franciscus Simbronius, magno sui relicto desiderio defunctus in India Occidentali, an. 1574:
- Paulus a S. Magdalena, Londini in Anglia fidei causa publico judicio interfectus, an. 1643; in *Martyrologio Franciscano referuntur ut Beati, ipsa temporum Urbaniana constitutione comprehensorum, novitate obstante: quid quod tribus prioribus dies hic ex solius Arturi arbitrio assignetur? quemadmodum ob eodem hoc die notatur, Conradus, aliis Amadeus a Stongle, Kyriis in Saxonia, dum res ibi Catholica staret, nonnulla sanctimonia notus, sub annum 1369.*
- S. Eleutherius, Episcopus Romæ, memoratur in *MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi, indicatis in Supplemento Bedæ. Est is haud dubie filius Anthiæ Romæ passus, de cujus Episcopatu et Martyrii tempore plene agatur ad eum quo passim colitur diem* xviii Aprilis.
- S. P. N. Euthymius Thaumaturgus memoratur in *Menais MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, in aliis* xviii Aprilis.
- S. Roberti, primi Abbatis Cisterciensis, Translatio inscripta est *MS. Calendario Ordinis Benedictini, et MS. Carthusiæ Bruxellensis. Natalis est* xxix Aprilis.
- S. Simeon Episcopus, { *Martyres in Perside, sub Sa-*
S. Abdellas Presbyter, { *pore Rege, memorantur in*
S. Chusdazat, { *Menais Græcis et Menologio.*
S. Phusec, { *eorumque primus videtur poni*
et alii mcl. { *Kalendario Ruthenico, et ta-*
S. Jacobus Presbyter, { *bulis Moscoviticis sæpe citatis:*
S. Azes Diaconus { *duo vero ultimi ponuntur etiam*
in Synaxario Claromontano, et in Martyrologiis
Galesinii et Canisii. De iis agemus, cum Martyrolo-
gio Romano, xxi et xxii Aprilis.
- S. Benedicta, mater SS. Alphii, Philadelphii et Cyrini, dicitur Martyr et a Ferrario adjungitur SS. Isidoræ et Neophytæ, ad quarum *Acta hoc die de S. Benedicta agimus, reliqua seponimus ad natalem filiorum* x Maii.
- S. Majolus Abbas, Pater multorum cœnobiatorum, qui requiescit in loco Silviniaco memoratur in *Martyrologiis Florentinis editis et manuscriptis. Dies ejus natalis est* xi Maii.
- S. Parthenius, Martyr Romæ, inscriptus est apographo *Usuardi auctiori, quod fuit in bibliotheca Regniæ Sacræ. Colitur* xix Maii.
- S. Hadulphus, Episcopus Atrebatensis et Cameracensis, memoratur a Ferrario; ab aliis xix Maii.
- S. Hyacinthi Ordinis Prædicatorum, Canonizatio, facta anno 1399, refertur in *Kalendario Mariano Balinghemii. Colitur* xvi Augusti.
- Bernardus, monachus Villariensis in Brabantia, aliqua post obitum revelatione clarus. Cum titulo Beati refertur a Saussao, Chrysostomo Henriquez et Baelina. Citatur etiam Raizzius in *Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii, sed cum hoc, si quid certi de Ecclesiastico cultu constet, poterit agi* xx Augusti.
- S. Neophytus, Episcopus Leontinus in Sicilia, hoc die mortuus dicitur in *Lectionibus propriis a Paulo probatis*

v probatis: sed festum ejus translatum publico ritu celebratur, quando de eo ugetur 1 Septembris.
 S. Agapetus, Papa Romanus, celebratur a Græcis in Menæis et Menologio a Romanis autem juxta Martyrologium colitur 22 Septembris.
 S. Thomæ, Episcopi Herfordiensis Translatio, memoratur in MSS. Florario et alio Carthusiæ Bruarellensis. Colitur 11 Octobris.
 Villici et Arnouldi, sanctorum Confessorum pariterque Pontificum, depositio Metis: Ita legi in Martyrologio Ecclesie Metensis tradit Maurissius, in Historia Episcoporum, in Actis utriusque. Villicus etiam refertur a Ferrario cum titulo Sancti, qui ei non tribuitur a Claudio Roberto aut Sammarthanis, utique neque a Maurissio in titulo aut descriptione rerum a Villico gestarum: ejusdem etiam non meminit Saussayus, nisi quando agit de Arnouldo, vii Octobris.

SS. Leoberia et Jolana, quæ Roma in Galliam advenientes, signis et virtutibus præfulserunt in Veromanduis, memorantur in Gynecæo sacra Arturi du Monstier. At cum S. Benedicta Virgine et Martyre, præcipua itineris ductrice, coluntur in Martyrologio Gallicano Saussayi, vii Octobris.
 S. Tanchæ Virginis translatio Trecas, inscripta est MS. Martyrologio Carmelitano, Colonia asservato, et Gynecæo Arturi a Monstier. Ejus dies natalis traditur esse 10 Octobris.
 Potentiani, Episcopi et Martyris, translatio Aureliis, inscripta est Martyrologio Gallicano Saussayi. Hic est Potentianus Episcopus Senonensis, habitus etiam Apostolus Aurelianensium et colitur communiter die 31 Decembris.

DE SANCTO ANICETO PONTIFICE ROMANO ET MARTYRE

G. H

AN. CLIII

B

Lur ex Romanis Catalogis

Perplexæ satis et intricatæ primo intuitu apparent, quæ a variis de tempore et ordine Pontificatus S. Aniceti scribuntur: in quibus difficultatibus regulas aliquot, a Cardinale Baronio præscribi solitas, nobis præfigimus sequendus. Harum primæ esto, quod in his, quæ sunt Ecclesiæ Romanæ, major fides sit adhibenda ejus alumnis, quam ceteris. Ita annotat Baronius ad xxvi Aprilis, contra Irenæum, Eusebium aliosque, qui S. Cletum non numerant inter Romanos Pontifices, uti late ad Acta S. Cleti deducimus. Altera regula est ejusdem Baronii, quod tempora adnumerata per Consules libentioribus sint accipienda auribus, cum ceteris illa frequentior, liberalior et verior noscatur esse chronographia, atque in usum frequentiore accepta, quæ a fastis deducta est Consularibus; et vetera monumenta Consulibus consignata, magno afficiant gaudio, perinde ac si in tenebris oberranti fax aliqua exoptata præfulgeat; ita ille in Annalibus an. 69 num. 36. Quæ aliæque plenius explicamus in Commentario prævio ad Catalogos Pontificum Romanorum seorsim editos: inter quos præeminet, quem S. Damasus a S. Hieronymo rogatus eodem misit, addens gesta Pontificum, quæ potuerat reperire in Sedis suæ studio, se ad eum gaudenter dirigere. Est hic Catalogus deductus usque ad Siricium decessorem S. Damasii, in plures distinguendus partes, quarum prior fuit cum S. Urbano, anno Christi cxxxii Martyre defuncto, et hanc partem forsitan colligit S. Anterus, postmodum Pontifex Romanus; hic enim gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivisse traditur. Sed quod dolendum est in aliquibus Pontificibus est hiatus: et sic Consules attribuendi S. Aniceto, simul cum decessore Hygino proponuntur.

C

S. Hyginus sedit

ab an. 138

ad 149;

2 De hoc ista solum habemus. Hyginus annis duodecim, mensibus tribus, diebus sex: Consules referuntur in proximo Catalogo, in eoque dicitur fuisse a Consulatu Magni et Camerini, usque Orfito et Prisco. Idem Consules assignantur apud Anastasium et Luitprandum, in Vitæ Pontificum, item in libro Pontificali et MSS. Gestis Pontificum ad Martinum v deductis. Fuerunt autem Consules Quinctius Niger Magnus et Sulpitius Camerinus anno cxxxviii; quo etiam anno mortuus est xii Julii Hadrianus Imperator, eique substitutus Antoninus Pius. Alii Consules Corn. Scipio Orfitus, et Q. Nonius Priscus fuerunt anno cxxxix, quo Antoninus Pius incepit annum xii Imperii, et supersedit S. Hyginus ad x aut xi Januarii anni sequentis, ad quas dies memoria ejus celebratur in variis Mar-

Aprilis T. II

tyrologiis, et in hodierno Romano ista habentur: Romæ S. Hygini Papæ, qui in persecutione Antonini gloriose martyrium consummavit. De Martyrio ejus nihil legitur apud prædictos auctores. Molanus in Notis ad Martyrologium Ussardi, et Onuphrius ad Pliniam, opinantur, Martyris titulum ei dari, quod multa pro Christi confessione fuerit passus. Forsan verius dicendus est Martyr, quod quadriennio integro carceri inclusus vitam finierit, quo tempore S. Pius, ut infra constabit, ejus Vicarius Ecclesiam rexit. Interim post obitum S. Hygini constitutus est S. Anicetus xi Pontifex, S. Pio morbis aut exilio impedito, aut alia causa id exigente, nobis in silentio antiquorum incognita. De Pontificatu S. Aniceti ista colligimus ex ante indicato hiato Catalogi prioris. Anicetus annis... Fuit a Consulatu Gallicani et Veteris usque Præsente et Rufino. Idem Consules continentur in altero Catalogo seculo Christi sexto confecto: item apud Anastasium et Luitprandum, in Libro etiam Pontificali et ante citatis MSS. Gestis Pontificum, denique in antiquis Breviariis Romanis manuscriptis et excensis anno 1470, 1490, 1522 et 1524, quæ penes nos habemus: et sic aberrantibus hæc magna et exoptata præfulget. Fuerunt Consules Romulus Gallicanus et Antistius Vetus anno Christi quinquagesimo supra centesimum, et Brutius Præsens ii et M. Antonius Rufinus anno Christi ccliii. Hinc liquet S. Anicetum non nisi ad quartum annum in suo Pontificatu sedisse, ab anno Antonini Pii duodecimo usque ad decimum quontum, et videri ab aliis annos Hygino decessori detructos fuisse et ad S. Anicetum translatos. Aniceto successit S. Pius xii Pontifex, qui in antiquiore Catalogo dicitur præfuisse temporibus Antonini Pii, a Consulatu Clari et Severi, usque duobus Augustis. Præfuerunt Sext. Erucius Clarus et Cn. Claudius Severus anno cxliv, quando tempore S. Hygini, forsitan, ut diximus, carceri inclusi factus est ejus Vicarius sive Chorepiscopus S. Pius; quo tempore viguisse Valentinum hæreticum ex Irenæo tradit Eusebius lib. 4 Hist. Eccles. cap. ii. Pontifice dein Aniceto videtur permansisse Episcopus Apostolicus, aut Aniceti Chorepiscopus, ac tandem eo vita functo, verus et ordinarius Pontifex constitutus, sedisse annos octo, et ideo cum hisce Catalogis S. Pium postponunt S. Aniceto Optatus Milevitanus lib. 2 de Schismate Donatistarum, et S. Augustinus epistola 165 contra eosdem Donatistas. Præfuit deinde Pius usque ad Consulatum duorum Augustorum. Hi sunt Marcus Aurelius Verus Cæsar, et L. Ælius Verus Cæsar fratres, in suo Consulatu anno cxi Augusti Imperatores

E

et substitutus S. Anicetus,

præfuit adhuc an. 153

tunc S. Pius olim Vicarius

sedit usque ad annum 161,

60

functi

A facti: His Consulibus proximo anno substituti Q. Junius Rusticus et Vettius Aquilinus, a quorum Consulatu describitur initium Pontificatus S. Soteris, uti ad hujus Acta die xxii Aprilis plene confirmabitur.

S. Anicetus
qui sub An-
tonino Pio

excipit S.
Polycarpum,

3 Stabiliunt hanc nostram resolutionem, præter Optatum et S. Augustinum, tum Consules prænommati, tum Imperator Antoninus Pius, sub quo ad S. Anicetum Romam venisse S. Polycarpum, tradunt S. Hieronymus et Eusebius. Verba S. Hieronymi lib. de Scripturis Ecclesiasticis cap. 17 sunt ista: Hic propter quasdam super die Paschæ quæstiones, sub Imperatore Antonino Pio, Ecclesiam regente Aniceto, Romam venit, ubi plurimos credentium, Marcionis et Valentini persuasione deceptos, reduxit ad fidem. Hæc S. Hieronymus, in istis Chronicon et Historiam Eusebii secutus, qui lib. 4 Historie cap. 14 sub initium ista habet: Temporibus modo demonstratis Antonini Pii Imperatoris, dum Anicetus Romanæ Ecclesiæ præerat, Polycarpus, qui etiamnum superstes erat, Romam venisse ob quæstionem quamdam, quæ de Pascha inciderat, et cum Aniceto colloquium habuisse, tradit Irenæus. Quom benigne tunc a S. Aniceto exceptus fuerit S. Polycarpus, scribit S. Irenæus in epistola nomine fratrum, qui in Gallia erant, ad S. Victorem Papam missa, cujus epistola partem Eusebius refert lib. 5 cap. 24, ex qua aliqua decerpimus, quæ ita narrantur: Cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt, de hoc capite (super die Paschæ) non magnopere inter se contententes. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere unquam poterat, ut observare desineret, quippe qui cum Joanne Domini nostri discipulo, et cum reliquis Apostolis, quibuscum familiariter vixerat, eum morem perpetuo observasset. Neque item Polycarpus Aniceto persuadere conatus est, ut observaret; cum Anicetus eorum, qui ante se fuerant, Presbyterorum morem sibi retinendum esse diceret. Quæ cum ita se haberent, communicarunt sibi invicem; et Anicetus in Ecclesia consecrandi munus Polycarpo honoris causa concessit, tandemque eum pace a se invicem discesserunt, tam iis qui observabant, quam iis qui minime observabant, pacem communionemque Ecclesiæ totius retinentibus. Hæc ibi, quæ pluribus xxvi Januarii ad Vitam S. Polycarpi produximus. Ceterum quia Eusebius S. Pio postposuit Anicetum, hujus obitum retulit ad tempora M. Aurelii Veri, et L. Ælii Veri, quem varii secuti sunt, etiam relictis Consulibus ante prænominatis, qui tenebris expulsi lucem veritatis apertam contulerunt.

B ita narrantur: Cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt, de hoc capite (super die Paschæ) non magnopere inter se contententes. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere unquam poterat, ut observare desineret, quippe qui cum Joanne Domini nostri discipulo, et cum reliquis Apostolis, quibuscum familiariter vixerat, eum morem perpetuo observasset. Neque item Polycarpus Aniceto persuadere conatus est, ut observaret; cum Anicetus eorum, qui ante se fuerant, Presbyterorum morem sibi retinendum esse diceret. Quæ cum ita se haberent, communicarunt sibi invicem; et Anicetus in Ecclesia consecrandi munus Polycarpo honoris causa concessit, tandemque eum pace a se invicem discesserunt, tam iis qui observabant, quam iis qui minime observabant, pacem communionemque Ecclesiæ totius retinentibus. Hæc ibi, quæ pluribus xxvi Januarii ad Vitam S. Polycarpi produximus. Ceterum quia Eusebius S. Pio postposuit Anicetum, hujus obitum retulit ad tempora M. Aurelii Veri, et L. Ælii Veri, quem varii secuti sunt, etiam relictis Consulibus ante prænominatis, qui tenebris expulsi lucem veritatis apertam contulerunt.

C 4 Dies obitus sive martyrii S. Aniceti assignatur ab Anastasio et in aliis Catalogis xii Calendas Maii, sive xx Aprilis, quo die Rabanus ante Anastasium istu habet: Romæ Aniceti Papæ et Martyris, qui constituit in Ecclesia, ut Clerus comam non nutriret: est sepultus in cœmeterio Callisti. Memoratur etiam in Martyrologio Flori. Eundem referunt antiqua Breviaria Romana Martyrem obiisse xii Calend. Maii, et tamen proponunt venerationem ejus ad xv Kalend. Maii sive diem xvii Aprilis, ad quem diem legitur in Anastasio MS. Regis Christianissimi obiisse Martyrem S. Anicetum, idemque scribunt in Vitis Pontificum Luitprandus, Joannes Stella, Onuphrius, Ciaconius, et passim recentiores: et sic ipsam retulerunt in suis Martyrologiis Bellinus, Manrolencus, Galesinus, aliique cum Petro de Natalibus, et Martyrologio hodierno Romano. Ast pridie sive xvi Aprilis celebratur ejus memoria in multis antiquis Martyrologiis MSS. ut sunt S. Cyriaci o Baronio sæpius laudatum, Barberinianum aliquod, Coloniense S. Mariæ ad Gradus, Neapolitanum Clericorum Regularium, Leodiense S. Lamberti, item Martyrolog. Adonis MSS. Laubiense, Leodiense S. Lau-

rentii, et aliud Reginæ Sueciar, cumque iis Notherus, D et auctor Bedæ Suppositii.

2 Paulus Aringhius libro 3 Romæ subterraneæ capite ii agens de celebri Callisti cœmeterio, in quo sepultus fuit S. Anicetus, num. 16 ista scribit. At vero cœmeterium hoc omni quidem veneratione dignum, uti Pontificibus Maximis dum inter vivos degerent optatissimum aliquando domicilium præbuit. Complures enim ibidem pio fidelium obsequio tumulati quiescunt inter quos præcipui adnumerantur Anicetus, Soter, Anterus, Pontianus, Fabianus, aliique duodecim ibi nominati. Joannes Angelus Dux ab Altumps cap. 13 Vitæ S. Aniceti a se editæ, asserit credi S. Anicetum sepultum esse ab Eleutherio ejus Diacono, qui post Soterem ad Pontificiam dignitatem ascendit, et cap. 14 hæc de Inventionem corporum S. Aniceti et aliorum Sanctorum tradit: Cum requievisset corpus ejus in cœmeterio Callisti annos mcccxxxix, pia recordationis Clemens vii Pontifex Maximus, zelo et pietate motus, curavit exhumari [Sanctorum ibi sepulorum corpora] ut decenti in loco collocarentur majorique devotione a viris coli possent: et ut pluribus petentibus satisfaceret, fecit ut diligenter inquireretur, in eodem cœmeterio Callisti; et tandem reperta sunt quadraginta quatuor corpora Sanctorum Martyrum. Quæ quidem exhumata fuere a quodam pictore nuncupato Joanne Angelo, vulgariter nominato Toccacando: et sciendum hunc virum in hujuscemodi cœmeteria et cryptas descendendi, corporaque illic existentia indagandi, fuisse peritissimum. Hæc Sanctorum Martyrum corpora in palatii Apostolici sacrarium delata fuere, et inde distributa pluribus reverenter expetentibus, ac inter ceteros alios, ego humiliter peti, Aniceti corpus, quod notum mihi erat inter ea esse: atque eo magis illud habendi desiderium me tenuit, quia in Officio divino fit de eo commemoratio, atque in Pontificia dignitate se optime gessit. Prædictus vero felicitis recordationis Clemens vii, amoris ergo petitionibus meis benigne annuens, corpus S. Aniceti Papæ et Martyris mihi concessit: quod xxviii die Octobris anni mdciv a Reverendissimo D. Angelo Rocca, Augustiniano Tagastæ Episcopo, ejusdem sanctissimi sacrarii Præfecto mihi allatum, in Confessione electis marmoribus contenta, sacello in meis ædibus a fundamentis ad hoc erecto, in theris, argentea, cupressina et plumbea, ac in labrum flavi marmoris, olim Alexandri Severi Imperatoris sepulcrum, via Appia, tertio ab Urbe lapide repertum, hoc addito monumento pie reponi jussi.

corpus in-
ventum,

E

et Duci ab
Altaemps
donatum,

in sacello
ejus conditum
f

MARTYRIS OSSA ANICETI PAPÆ,
AB ARENARIO QUOD POSTEA CALLISTI
CŒMETERIUM APPELLATUM EST,
AUCTORITATE CLEMENTIS VIII. TRANSLATA,
JOANNES ANGELUS AB ALTAEMPS DUX
SACELLUM ORTULIT,
CORPUS EJUSDEM MARTYRIS
IN LABRUM QUOD ALEXANDRI SEVERI IMP.
SEPULCRUM FUIT, COLLOCAVIT D.

ANNO DOMINI MDCXVII.

Quem ideo precor, sit defensor, protector et patronus perpetuus hujusce meæ domus. Si divinarum rerum cognitio, vita immaculata, et martyrium pro Christi nomine, ut omnes fatentur, virum gloriosissimum in hoc terrarum orbe reddere valent: quid erit existimandum de Aniceto, in quo hæc simul omnia eminenter enitueret?

6 Hæc ibi Dux ab Altaemps, qui sub finem cap. 13 de

cum hac epi-
graphie,

encomium
ab eodem
editum.

A de ejus post martyrium corona adepta ista habet. Hic fuit præclarus finis vitæ sanctissimi Pontificis et invictissimi Martyris, imo initium perennis beatæque vitæ. Fidelis Domini dispensator, tam provide administrata Christi familia, cui præpositus fuerat, e terris transfertur in cœlos, meritis laudes præmiaque consecuturus a Domino. Innumeris perfunctus laboribus, persecutionibus fatigatus; tot difficultatibus, quas in regendo Dei populo passus est, superatis, pacis et gloriæ tandem præparatum sibi locum, invenit. Invictus Martyr gladii vim non timuit, mortem non exhorruit: ipse Caput Ecclesiæ suum caput libentissime obtulit amputandum. Huc enim perduxere eximie insignesque virtutes, quibus decoratus in vita floruerat. Resplenduit sicut sol in diebus

suis: non obscuratus est, sed splendidior enituit in D occasu: et modo ejus anima regnat in cœlis. Magnis multisque miraculis ipse a Domino illustratus est. *Hæc Dux ab Altaemps, qui late Vitam S. Aniceti deducit, cum rebus memorabilibus, quæ eo Pontifice in Ecclesia sedente contigerunt, ex Baronianis Annalibus potissimum eas desumens.*

7 Masinus in Bononia perlustrata tradit aliquas S. Aniceti Papæ et Martyris reliquias esse Bononiæ in ecclesia S. Stephani, et S. Francisci et S. Pauli Barnabitarum. Cohitur idem S. Anicetus sub ritu duplici in ecclesia Societatis Jesu Monachiensi in Bavaria, eo quod habeant caput integrum cum testimonio Romano, quod utinam submissum fuisset. Si obtineamus poterit ad calcem hujus tomi excudi.

Reliquiæ Bononiæ,

Caput Monachii.

NOT. 14

DE SS. ISIDORA ET NEOPHYTA SORORIBUS, MARTYRIBUS LEONTINIS IN SICILIA.

G. H.

CIRCA ANNUM
CCXXXVI.

B **L**continorum urbs in Sicilia Episcopalis memoriam servat variorum Martyrum Christi: ex quibus ad hunc diem celebrantur duæ sorores, in Martyrologio Siculo Octavii Cajetani, his verbis: Leontinis sanctarum Martyrum, Isidoræ et Neophytæ sororum, sub Arinato Siciliæ Consulari. Cajetanum secutus Ferrarius easdem retulit in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ. Idem Cajetanus tomo I de Vitis Sanctorum Siculorum pag. 43 aliquanto latius earum martyrium explicat. Isidora, inquit, et Neophyta, Martyres Leontinæ, sorores fuere stirpe nobiles, altera B. Theclæ mater, altera S. Neophyti Leontinorum Episcopi. Cesaribus Ecclesiam persecuentibus, Armato Siciliæ Consulari, Christianæ religionis accusatæ comprehensæque cum nulla atrocitate tormentorum adduci possent ut diis sacrificarent, profusa vita, illustre fidei testimonium Jesu Christo dixere. *Hæc ibi. Acta aliqua S. Theclæ Virginis dedimus x Januarii, at S. Neophyti, licet hoc die mortui, ut lectiones propriæ habent, Vitam seposituri sumus usque ad Kalendas Septembris, quo die Ecclesia Leontina festum translatum celebrat, et publico ritu sacrum illi officium recitat: uti testatur Rocchus Pirrus, tomo I Notitiæ Siciliensium Ecclesiarum pag. 445 et sequenti. Nomen S. Neophyti ante fuisse Alexandrum habent Lectiones propriæ et Vita MS. SS. Alphy, Philadelphi et Cyrini, fratrum et Martyrum Leontinorum, ad diem x Maii illustranda.*

Martyrium
ex Cajetano,

et Actis SS.
Alphii, Philadelphi et
Cyrini,

C **I**n hac dicitur S. Thecla, occasionem nacta, de Christo et fidei mysteriis verba cœpisse facere Alexandro, et valde eum promovisse. Erat enim ei sanguine propinquus: Neophyta siquidem illius mater, soror erat Isidoræ, matris Theclæ, quæ quidem duæ sorores, ambæ pro Christo multa perpessæ, gravissimis tormentis vitam finierant sub Arinato, qui Leontinorum villam rexerat ante Tertyllum:

quæ conditæ sunt in Antianis, quod ipsarum erat suburbanum. Sub Tertyllo referuntur passi Mercurius et xix socii, quorum memoria celebratur x Decembris. Tunc Thecla, pecuniis ad Tertyllum missis per Alexandrum, eduxit e lacu S. ctos, eosque lineis involutos in suburbano suo Antiano condidit. Et post obitum Tertylli ecclesiam superædificavit: in quam intulit quoque Isidoram et Neophytam, quæ sub Armato ut dictum est, passæ sunt, appellavitque Ecclesiam sanctarum Martyrum viginti. At multis interpositis Alexander, qui et Neophytus dicitur, procurrens ad sepulchrum B. Neophytæ matris suæ, et Isidoræ sororis suæ, matrisque Theclæ, lamentabatur et ejulabat dicens: Hei mihi, Domina mater, intercede pro me apud Christum, pro quo sanguinem fudisti, ut salvet animam meam, sicut et B. Isidora soror orat pro Thecla filia; dataque est illi gratia hospitalis et eleemosynæ. *Hactenus illa Acta.*

E sepultura:

translatio in ecclesiam

invocatio,

3 Tempus martyrii SS. Isidoræ et Neophytæ arbitratur Cajetanus cadere in sextam persecutionem, mortem sub Imperatore Maximino Thrace, creato xviii Martii anni ccxxxv, et occiso mense Octobri anni ccxxxvii: tuncque Siciliæ Præfectum Consulare fuisse Armatum, eique successisse Quinctianum, sub quo in persecutione Decii passa est S. Agatha; et huic subrogatum esse Tertyllum.

Tempus martyrii.

4 Adjungitur hisce sororibus a Ferrario, in Catalogo Sanctorum Italiæ et iterum in Catalogo generoli, S. Benedicta, citatis tabulis Ecclesiæ Leontinæ et officiis ejusdem Ecclesiæ a Paulo v approbatis: quæ omnia indicantur a Cajetano absque mentione S. Benedictæ, tam in Martyrologio Siculo, quam in Indice Sanctorum Siculorum, topographico et chronologico. Dicitur illa fuisse mater SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini, quare ulteriorem de eo inquisitionem remittimus ad præcitata eorum Acta.

an jungenda S. Benedicta? F

DE S. PETRO DIACONO ET S. HERMOGENE MINISTRO EJUS, MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ.

G. II.

XVII APRILIS

Celebris est memoria horum Martyrum in solis Martyrologiis, absque ulla Actorum notitia. Apud Rabanum ista leguntur: In Antiochia natalis Petri Diaconi et Hermogenis; Adde Ado titulum Sanctorum. Usuardus plura de Hermogene tradit his verbis: Antiochiæ sanctorum Martyrum Petri Diaconi, et Hermogenis ministri ejus. His similia leguntur in quamplurimis Martyrologiis manuscriptis et excusis quibus plene conformia habet

hodiernum Martyrologium Romanum. At sunt Hermogenes dicitur minister ejus, scilicet Petri, ita in MSS. nonnullis dicitur minister Petri, et sic habet MS. codex Regine Sueviæ ab Holstenio laudatus, et alter MS. S. Cyriaci a Baronio sæpius citatus. Verum omisso verbo ministri, tanquam distinctus Martyr, præponitur Petrus in Martyrologio Notkeri, et quidem cum duobus aliis sociis, his verbis In Antiochia natiuitas SS. Petri Diaconi et Hermogenis, Petri, Fortunati

A tunati et Martiani. *Quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani, quæ hactenus obtenta sæpius citamus, ab his Sanctis hunc diem ita auspicantur: xv Kalendas Maii. In Antiochia natalis SS. Petri Diaconi et Hermogenis ministri Petri; Fortunati et Marciani. Quæ eadem in alio Martyrologio MS. monasterii Corbeicensis leguntur. In MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei nostri ista habentur: Antiochiæ Petri, Ermogenis, Martiani. Eadem ubique loci mentione traduntur in MSS. Aquisgranensi et Tamlachtensi. In MSS. Casiniensi et Altempsiano ea sic explicantur: In Antiochia Petri Diaconi et Ermogenis ministri Pe-*

tri, Fortunati. *Nos absque ullo præjudicio rejicimus D Fortunatum et Marcianum in sequentem classem: quia etiam cum SS. Petro et Hermogene additur in alio MS. Casinensi Isidorus, qui infra ad Cordubenses Martyres remittitur, aut Julianus, qui ad Africanos Martyres spectat. Petrus Diaconus in antiquo missali ante annos 600 erarato, memoratur ad diem xx Aprilis. Omittimus etiam secundum Petrum apponere, quia ut in aliis Hermogenes scribitur minister ejus, scilicet Petri, ita in aliis omisso verbo ejus videtur adjunctum nomen Petri. Apud Grevenum sequenti die celebratur Petrus Diaconus, sed Confessor dicitur.*

G. H.

DE SS. FORTUNATO ET MARCIANO MARTYRIBUS IN AFRICA AUT ANTIOCHIÆ

XVII APR.

Fluctuamus dubii cui potius regioni hos Martyres oporteat assignare. Rabanus relatis Martyribus Antiochenis, de quibus jam egimus, hos subiungit istis verbis: Et in Africa Fortunati et Marciani. Eadem habentur in MS. Rhinoviensi: et subiunguntur in MS. Richenoviensi alii Martyres Africani, de quibus in proxima classe agimus. MS. Augustanum S. Udalrici et Parisiense Labbei Marcianum Petro et Hermogeni conjungunt; Fortunatum vero ab eo separant hoc modo: In Africa, Baruti, Donati, Macedoni, Fortunati. Uterque vero simul ab his illisque discretus, seorsim Africæ attribuitur in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso: quo aliisque recentioribus citatis in Martyrologio Romano, cum actum esset de aliis Martyribus

Africanis, ista adduntur: Ibidem in Africa, sanctorum Martyrum Fortunati et Marciani. Interim in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani et aliis duobus, scilicet Romano Cardinalis Barberini, et Corbeicensi et apud Notkerum, ambo cum martyribus Petro Diacono et Hermogene, in priore classe relatis, tribuuntur Antiochiæ. Nos locum martyri indecisum relinquimus iis, qui certiora monumenta pro alterutro sint collaturi. Nullo apposito loco memorantur ambo in MS. Martyrologio Tamlachtensi in Hiberni et Marcianus in Aucturio Greven ad Usuardum: at Fortunatus in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Latiensi, inter Additiones ad Bedam a nobis ante annum 2 Martii excusas.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

MAPPALICO, BARUCO, QUINTO, VICTORICO, DONATO, JANUARIO, MACORO, GALLO, THEODORA, JULIANO PRESBYTERO, MECEONO, ITEM MIGINO, DIOMEDE, FILIPPIANO, ITEM FORTUNIONE, CREDULA, FIRMO, VENTO, FRUCTO, MARTIALE, ARISTONE.

G. II

CAPUT I.

Epistola ix S. Cypriani ad Martyres et Confessores de Mappalico.

POST AN. CCL.

Lætitia Ecclesiarum ob constantiam Martyrum,

Cyprianus Martyribus et Confessoribus Jesu Christi Domini nostri in Deo Patre Salutem. Exulto lætus et gratulor, fortissimi ac beatissimi fratres, cognita fide ac virtute vestra, in quibus mater Ecclesia gloriatur: gloriata et nuper quidem, cum confessione perstante suscepta poena est, quæ Confessores Christi fecit extorres: confessio tamen præsens, quanto in confessione fortior, tanto clarior et major in honore est. Crevit pugna, crevit et pugnantium gloria. Nec retardati estis aliæ aciem tormentorum metu, sed ipsis tormentis magis estis ad aciem provocati. Fortes et stabiles ad maximi certaminis prælium prompta devotione prodistis. Ex quibus quosdam jam comperi coronatos, quosdam vero ad coronam victoriæ proximos: universos autem, quos agmine glorioso carcer inclusit, pari ac simili calore virtutis ad gerendum certamen animatos, sicut esse oportet in divinis castris milites Christi, ut incorruptam fidei coronam non blanditiæ decipiant, non minæ terreant, non cruciatus ac tormenta detineant: quia major est, qui in nobis est quam qui est in hoc mundo: nec plus ad dejiciendum potest terrena potestas, quam ad erigendum tutela divina. Probata res est certamine fratrum glo-

rioso, qui ad tormenta vincenda ceteris duces facti, exemplum virtutis ac fidei præbuerunt, congressi in acie, donec acies succumberet victa. Quibus ergo vos laudibus prædicem, fortissimi fratres? Robur pectoris vestri et perseverantiam fidei quo præconio vocis exornem? Tolerastis usque ad consummationem gloriæ durissimam questionem, nec cessistis suppliciis, sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem dolorum, quem tormenta non dabant, coronæ dederunt. Laniena gravior ad hoc diu perseveravit, non ut stantem fidem dejiceret, sed ut homines Dei ad Dominum velocius mitteret. Vidit admirans præsentium multitudo cœlesti certamen Dei, spiritale certamen, prælium Christi: stetisse servos ejus voce libera, mente incorrupta, virtute divina, telis quidem secularibus nudos, sed armis fidei credentes armatos. Steterunt torti torquentibus fortiores: et pulsantes et laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit sæviens diu plaga repetita: quamvis rupta compage viscerum torquerentur in servis Dei jam non membra sed vulnera. Fluebat sanguis, qui incendium persecutionis exstingeret, qui flammam et ignes gehennæ glorioso cruore sopiret. O quale illud

qui vita excesserunt,

A Iud fuit spectaculum Domino, quam sublime, quam magnum, quam Dei oculis sacramento ac devotione militis ejus acceptum, sicut scriptum est in Psalmis, Spiritu sancto loquente ad nos pariter et monente : Pretiosa est in conspectu Domini mors justorum ejus : pretiosa mors hæc est, quæ emit immortalitatem pretio sui sanguinis, quæ accepit coronam de consummatione virtutis. Quam letus illic Christus fuit : quam libens in talibus servis suis et pugnavit et vicit protector fidei, dans credentibus tantam, quantum se credit capere, qui sumit : certamini suo adfuit, præliatores atque assertores sui nominis erexit, corroboravit, animavit. Et qui pro nobis semel vicit, semper vincit in nobis. Cum vos, inquit, tradiderint, nolite cogitare, quid loquamini : dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini : non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Psal. 115, 15

Christo in
eis vincente :

Matth. 10, 19

exemplo S.
Mappalici

Esai 7, 14

B

1 Cor. 9, 24

2 Tim 4, 6

(et collegarum
ejus,invitat alios
ad perseverantiam,quorum
voluntas
deficiente
martyrio
coronatur.

2 Documentum rei præsens prælium præbuit. Vox plena Spiritu sancto de Martyris ore prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos Proconsuli diceret, Videbis cras agonem. Et quod ille cum virtutis ac fidei testimonio dixit, Dominus implevit. Agon cælestis exhibitus, et Dei servus in agonis promissi certamine coronatus est. Hic est agon, quem Propheta Esaias ante prædixit dicens : Non pusillum vobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præstat agonem. Et ut ostenderet quis hic agon futurus esset, addidit dicens, Eeee virgo in utero accipiet et pariet filium, et vocabis nomen ejus Emanuel. Hic est agon fidei nostræ, qua congregi-mur, qua vincimus, qua coronamur. Hic est agon, quem nobis ostendit beatus Apostolus Paulus, in quo oportet nos currere, et ad coronam gloria pervenire. Nescitis, inquit, quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, unus tamen accipit palmam? Sic currite ut occupetis. Omnis enim qui agonizat, in omnibus continens est : et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam. Item suum certamen ostendens, et hostiam se Domini cito futurum esse promittens, ait : Ego jam delibor, et tempus instat assumptionis meæ. Bonum agonem certavi, cursum perfecì, fidem servavi. Jam superest mihi corona justitiæ, quam mihi Dominus reddet in illa die, ille justus Iudex : non solum autem mihi, sed et omnibus qui dilexerunt adventum ejus. Hunc igitur agonem, per Prophetas antepredictum, per Dominum commissum, per Apostolos gestum, Mappalicus suo et collegarum suorum nomine Proconsuli repromisit. Nec fefellit in promisso suo vox fidelis : pugnam, quam spondidit, exhibuit; et palmam, quam meruit, accepit. Istum nunc beatissimum Martyrem, et alios participes ejusdem congressionis et comites, in fide stabiles, in quæstione victores, ut ceteri quoque sectemini et opto pariter et exhortor : ut quos vinculum confessionis et hospitium carceris simul junxit, jungat etiam consummatio virtutis et corona cælestis : ut lacrymas matris Ecclesie, quæ plangit ruinas et funera plurimorum, vos vestra lætitia tergatis; et ceterorum quoque stantium firmitatem vestri exempli provocatione solidetis. Si vos acies vocaverit, si certaminis vestri dies venerit, militate fortiter, dimicte constanter; scientes vos sub oculis præsentis Domini dimicare, confessione nominis ejus ad ipsius gloriam pervenire : qui non sic est, ut servos suos tantum spectet, sed et ipse luctatur in nobis, ipse congregitur, ipse in certamine agonis nostri et coronat pariter et coronatur. Quod si ante diem certaminis vestri de indulgentia Domini pax supervenerit, vobis tamen manet voluntas integra et conscientia gloriosa. Nec contristetur aliquis ex vobis, quasi illis minor, qui ante vos tormenta perpessi,

victo et caelesto seculo, ad Dominum glorioso itinere D venerunt. Dominus scrutator est renis et cordis, arcana perspicit et intuetur occulta. Ad coronam Dei promerendam sufficit ipsius testimonium solum, qui judicaturus est. Ergo utraque res, fratres carissimi, sublimis est pariter et illustris : illa securior, ad Dominum victoriæ consummatione properare : hæc lætior, accepto post gloriam comiteatu, in Ecclesia laude florere. O beatam Ecclesiam nostram, quam sic honor divinæ dignationis illuminat, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat. Erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta est in Martyrum cruore purpurea : floribus ejus nec lilia nec rosæ desunt. Certent nunc singuli ad utriusque honoris amplissimam dignitatem, ut accipiant coronas vel de opere candidas, vel de passione purpureas. In cælestibus castris et pax et acies habent flores suos, quibus miles Christi ad gloriam corone-tur. Opto vos, fortissimi ac beatissimi fratres, semper in Domino beate valere et nostri meminisse. Valet.

Locus Isaia supra citatus secundum versionem LXX sic habet, Μη μισέσθω ὑμῖν ἀγὼνα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ, πῶς; Κυρίῳ πρὸς ἑαυτὸν ἀγὼνα; quod ex nescio qua versione haud modice alteratum accepit Cyprianus.

E

CAPUT II.

Memoria horum Martyrum in sacris fastis.

Integram epistolam S. Cypriani præmisimus, ut facilius sit memoria S. Mappalici et collegarum ejus, qui hoc die creduntur victoriam gloriosam obtinuisse. De iis in Tabulis Martyrologii Romani ista leguntur : In Africa natalis B. Mappalici, qui, ut scribit S. Cyprianus epistola ad Martyres et Confessores, cum aliis pluribus martyrio coronatus est. Eadem plane et eisdem verbis referuntur apud Usuardum, Bellinum, et in multis manuscriptis Martyrologiis. Ado etiam et Notkerus dictis verbis addunt quam plurima ex præfata epistola, quæ nolumus repetere. Wandelbertus S. Mappalicum cum SS. Petro et Hermogene (de quibus supra egimus) his versibus celebrat. Mappalicus quinta decima, Hermogenesque Petrusque Conlucent, merito, virtute et sanguine clari.

Memoria in
sacris fastisS. Mappalici
et sociorum

4 Collegæ priores decem in titulo ita in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani proponuntur : In Africa Baruci, Quinti, Mappalici, Victorici, Donati, Januarii, Macori, Galli, Theodora, Juliani Presbyteri et Meceoni. At loco Theodora in unico apographo legitur Theodori, ut loco Macori etiam Maconi. Ex dictis Martyribus quatuor referuntur in MS. Romano Cardinalis Barberini, et sunt isti; In Africa Juliani Presbyteri, Baruci, Theodora et Maconi. In MS. Reginae Sueciae ab Holstenio testamento memorantur, Victorici, Januarius et Meconus. In MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi, Barucus et Donatus : at plurimi in MS. Richenoviensi, et sunt isti, Quintus, Mappalicus, Barucus, Victorici, Donatus, Gallus, Julianus. Grevenus in Auctario Usuardi habet Bonum et Magnum, pro quibus videntur Donatus et Meconus seu Macorus restituendi. In MS. Tamblachensi notantur nomina Quinti, Baruci, Mappalici, Galli, Victoricii, Donati, Januarii, Maconi, Ministri, Jacobi, pro Meceono forsan et Juliano.

horum
classis 1

F

5 Alii tres dictis Martyribus junguntur in MS. Corbeicensi Martyrologio S. Hieronymiani Parisiis excuso, et sunt isti Miginus, Diomedes, Filippianus : de quibus alibi nihil legimus.

6 Ultimos septem, in titulo adjunctos, proposuit in suo Martyrologio Galesinius : In Africa, inquit, beatissimorum Martyrum, Mappalici, Fortunioni, Credula, Firmi, Venti, Frueti, Martialis, Aristonis, et aliorum, qui fidei vinculo et carceris hospitio juncti,

eti,

A et, una etiam animorum consensione ad omnem cruciatum confirmati, congressionis, quam constanter susceperant, cursu confecto, præclaræ virtutis et confessionis socii ad sempiternum præmium abeunt in cælum. *Horum nomina pleraque reperiuntur in epistola Luciani ad Celerinum, quæ est xxii apud S. Cyprianum, ubi sic scribit Lucianus: Saluta Numerum et Candidam, quæ secundum Pauli præceptum et ceterorum Martyrum, quorum nomina subijcio, Bassi in pejerario, Mappalici in questione, Fortunionis in carcere, Pauli a questione, Fortunæ, Victorini, Victoris, Herenæi, Credulæ, Herenæ, Donati, Firmi, Ventii, Fructi, Julæ, Martialis et Aristonis, qui Deo volente in carcere necati sunt. Hæc ibi. In antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani indicatur Bassus cum aliis xx in Africa xix Martii passus, sed num is sit qui hic indicatur, non possumus judicare. Ex aliis relictis coluntur xxii Februarii, Paulus, Fortuna, Victorinus cum pluribus aliis: uti Hierenæus vel Hirenæ xxv Februarii. Nomen Donati sæpius repetitur. Denique Cyprianus, epistola xxiii ad Celerinum Romanum scripta, asserit, Mappaliensem Martyrem*

cautum et verecundum, legis ac disciplinæ memoriam, nullas, contra Evangelium litteras fecisse; sed tantum domestica pietate commotum, matri suæ et sorori, quæ lapsæ fuerant, mandavisse pacem dari.

7 Petrus de Natalibus lib. 4, Catalogic. 38, horum martyrium asserit peractum esse in civitate Tagastensi. Est ea in Numidia, S. Augustini patria. Sed quidni potius in ipsa Proconsulari Africa provinciam, cujus caput est Carthago, dicantur passi: cum ipsum Proconsulem inter cruciatos genere allocutus fuerit S. Mappalicus. Tempus martyrii statuitur a Baronio in persecutione Decii, post ejus eadem continuata: in qua ipse Cyprianus sub Valeriano et Gallieno occisus est, anno cclvii. Pejerarium, in quo Bassus obisse dicitur, locum esse in quo elandantur perjuri censuit P. Gerardus Goutus Societatis Jesu, in suo Lexico ecclesiastico rariorum vocum ex Patribus collectio: cujus Leacii autographum penes nos MS.; viri autem diligentissimi elogium impressum extat apud Alegambe in Bibliotheca, ubi Gonchus nominatur.

ocus et
tempus
Martyrii.

13
G. II.

DE SANCTO INNOCENTIO, EPISCOPO DERTONENSI IN LIGURIA.

E

CIRCA
AN. CCCC

solennitas
S. Innocentii
17 Aprilis:

Vita a Celso
Diacono
scripta,

ab alio
collecta,

a Mombrizio
edita,

confirmata in
Antiphonario,

et Actis
Synodi
Dertonensis,

Dertona nobis
missis:

memoria in
sacris fastis:

Reliquiæ et
imago:

Dertona, urbs Liguriæ antiqua, sub Archiepiscopo et Duatu hodierno Metropolis Mediolanensis, primum Patronum veneratur S. Marcianum, primum suum Episcopum, sub Hadriano Imperatore et Sulpicio Praefecto martyrii laurea decoratum: cujus Acta illustravimus ad diem vi Martii, adjunximusque historiam corporis inventi a S. Innocentio, ibidem tempore Constantini Magni Episcopo constituto, de quo ad hunc xvii Aprilis diem ejus natalem, celebratur officium Ecclesiasticum sub ritu duplici in tota civitate, tamquam de secundario aliquo Patrono.

2 Vitam hujus Sancti scripsit Celsus ejus Diaconus: sed libri hujus præcipuum autographum per Gentilium incursiones perit, cum magno detrimento eorum, quæ ad hunc Sanctum pertinebant. Alius dein auctor pauca ex dicti libri fragmentis et aliis notitiis collegit, quæ ex antiquis MSS. chartis edidit ante ducentos circiter annos Joannes Mombrizio tomo 2 de Vitis Sanctorum a se collectis. Adseratur etiamnum in choro Cathedralis Ecclesiæ liber Antiphonariorum antiquus, in pergameno exaratus, in quo Antiphonæ et Responsoria continentur propria de S. Innocentio, respondentque historiæ Vitæ, quam ex Mombrizio a nobis illustratam damus. In tabella Episcoporum sacræ Dertonensis Ecclesiæ, quæ habetur in fine Synodi Dertonensis anno MDCLIX habitæ, continetur aliqua Vita S. Innocentii epitoma, ex qua in Annotationibus nonnulla observamus. Inspici possunt Acta S. Marciani a nobis collecta, in quibus dedimus duplicem epitomen ejus, aliam dictis Actis Synodi subjunctam, aliam ex MS. Antiphonario desumptam: quales hic possemus edere, sed cum pleraque sint in Vita quædam damna, brevitatis causa istas omitimus. Interim hic agnoscimus humanissimam benivolentiam Illustrissimi Domini Caroli Septimi Episcopi Dertonensis, et eximii viri D. Joannis Baptiste Chapuis Canonici Theologi Cathedralis Dertonæ; qui jam indicata documenta nobis submiserunt.

3 Aliqua Vita S. Innocentii compendia ediderunt Ferdinandus Ughellus in Episcopis Dertonensibus, et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ad hanc xvii Aprilis: quo die eundem referunt Kalendaria antiqui Missalis et Breviarii Ambrosiani, item Grevenus et Molanus in Additionibus ad Usuardum, Galesinius, Canisius, Ghinius, cum Tabulis Martyrologii

Romani. Eundem Masinus in Bononia perlustrata recolit, eo quod aliqua ejus Reliquiæ adserventur ibidem apud Canonicos Regulares Lateranenses. At Dertonenses examinatis anno MDXCV sacris suæ urbis Reliquiis, inter eas numerarunt corpus S. Innocentii Episcopi Dertonensis, cujus quidem in Cathedrali pars corporis insignis, reliquum in S. Stephani templo honoratur. In Episcopalis palatii aula majori, inter pictas Episcoporum Dertonensium imagines, conspicitur etiam hujus S. Innocentii. Festum aliquod translationis corporis S. Innocentii adnotatur in antiquis Calendariis Ecclesiæ Dertonensis, et celebratur etiamnum officio Ecclesiastico sub ritu duplici, uti etiam festum Ordinationis ejus xxiv Septembris, et utroque die dictæ solennitates memorantur a Ferrario in Catalogo generali.

Festum
translationis
et ordinationis.

4 Quo anno Christi S. Innocentius vita functus sit non indicatur in documentis, solum indicatur annos viginti octo in Episcopatu sedisse. Ughellus asserit abiisse ad superos anno cclm, adroque dicebatur ordinatus circa annum cccxxv, et septuagenario major obiisse, natus circa annum cclxxx, ut qui anno cccxi explerat annos duos et viginti, in atrocissima Diocletiani et Maximiani persecutione: si quis enim aliquanto citius e vita excessisse probaverit, non displicebit.

tempus Sedis,
et totius vitæ.

VITA

a Joanno Mombrizio ex MSS. edita.

CAPUT I.

Encomium Quintii patris. Captivitas et tormenta illata S. Innocentio, et e carcere eductio.

Ad laudem gloriamque Domini nostri Jesu Christi referre curavimus, quæ per ipsum facta cernimus: ne oblivione futuri populi pereat gratia, quam suis concessit fidelibus. Fuit apud civitatem Dertonensem illustris Quintius, qui de stirpe Romana descendebat, vir prudens, et cui divitiæ ac facultates erant multæ: et hic habuit uxorem, nomine Innocentiam, civem Lucanam. Habebant autem auctoritatem a a Valeriano et Gallieno ceterisque Imperatoribus, ut sine ulla persecutione Christianæ legis cultores essent: ut nemo Imperatorum molestus fuisset generi illius. Habebat autem prope templum Jovis, sed

Pater S.
Innocentii
Quintius

a
b
Christianus
et in perse-
cutione liber.

A sed propter culturam idolorum frequenter manebat cum omni familia sua in villa, quæ appellatur *c* Jata, non longe a civitate Dertonensi, prope fluvium Golubum, sub potestate Adriani, quæ *d* nunc appellatur Vallis S. Innocentii. Facta itaque persecutione temporibus *e* Diocletiani et Maximiani Imperatorum, solus erat absque persecutione? Hoc enim præceperant, ut omnes ecclesiæ clauderentur aut destruerentur. Comprehensus itaque *f* Marcellino Presbytero, jussit eum gladio puniri: Sacerdotes vero alii exilio alii diversis perpessis tormentis vitam finierunt: quorum corpora absconsa rapiebat Quintius, et nocte sepeliebat, sedensque scribebat certamina singulorum. Scripturas vero divinas, quæ fuerant ecclesiæ, apud se abscondas habebat: ecclesias autem et libros omnes igni [persecutores] cremaverunt. Relictus autem solus est *g* Julianus Presbyter et Maliodorus Diaconus, qui in abdito apud Quintium latitabant, et secreta in domo ipsius extra civitatem sancta mysteria celebrabant. Post menses autem sex nuntiatum est Leoni Præsidi, Julianum Presbyterum apud Quintium latitare. Jussit ergo eum inquiri, et comprehensum in abdito jussit *h* eum duci foras portam *i* Ticinensem, fecitque eum decollari. Noctis autem tempore rapuit Quintius corpus ejus, et sepelivit procul a domo sua, non longe a fluvio Golubo. Maliodorus vero Diaconus permansit in abditis, et non inveniebatur. Cessavit autem Episcopatus annis *k* quindecim.

2 Quintio vero Christianissimo viro erat unicus filius annorum quidem qui derivato a patre vocabulo Quintius appellabatur: nomine autem proprio, quod in baptismi gratia acceperat, Innocentius dicebatur: et filia una parvula nominabatur Innocentia, sicut et mater ipsius. Ipsa autem tempestate, nimio zelo inimici [agitatus], vocatus ad Dominum Quintius, a vita subtractus est, et sepultus extra terram *l* Marinæ. Septimo vero die defuncta est Innocentia conjux ejus, et cum eo posita est in uno sepulcro: erat autem tunc Innocentius annorum duorum et viginti. Post mortem vero genitorum ipsius, præsumpsit Leo comprehendere Innocentium, vallans domum ejus. Et cum comprehensus esset, duxerunt eum ad prætorium, et elevarunt sacerdotes idolorum vocem, dicentes: Si non incendis domum Quintii et semen ejus perit; tota Dertona, quæ fuit filia Romæ, effecta est filia perditionis propter domum Quintii, et diu nobis irati sunt. Tunc Leo jussit B. Innocentium extendi et fustibus cædi, dicens: Diu est quod tu et omnis domus tua sacrilego more vixistis: sacrificia diis. Cæsum autem jussit in carcerem mitti, dicens: Dic, ubi sunt thesauri patris tui et scripturæ quas scribebatis per noctem? Ipse vero respondit, se nescire. Tunc impius Leo jussit omnem substantiam eorum Imperatoris fisco devenire, et gesta omnium Christianorum, quæ apud eum inventa sunt, incendi. Jussit porro iniquissimus Præses iterum B. Innocentium recludi in carcerem ad portam quæ dicitur *m* Vercellina. Misit autem quaestorem suum, dicens: Considera nobilitatem tuam et possessionem tuam: immola diis, et ostende thesauros patris tui, et vives: si non ostenderis, morieris. Respondens autem B. Innocentius, dixit: Præcepta Imperatorum habeo, ut Deo meo serviam: deos tuos non adoro, nec thesauros ostendo. Tunc impius Præses jussit eum fustibus cædi, et cæsum in carcerem recipi: mandavitque Maximiano Imperatori omnia quæ gesta sunt. Maximianus autem Imperator præcepit: Substantiam Quintii suscipe in prætorium; filium vero ejus, si non sacrificat, igni consume: nobilitas ejus veniat in opprobrium omnium Christianorum.

3 Nocte autem eadem apparuit ei pater ejus, dicens in somnis: Fili exi hinc, et vade Romam:

ibi salvus eris in propriis tuis: nondum enim de nobis sensit Diocletianus. Et hoc scias, quia hoc anno ambo *n* morientur, et pax reddetur Ecclesiæ. Expergefactus autem a somno, vidit Januas carceris apertas, et exiit foras, dicens: Deduc me, Domine, in viam tuam, ut ingrediar in veritate tua. Custodes vero carceris dormiebant et stertebant. Tunc ivit B. Innocentius in domum suam in Floriaca, cepitque tres pueros suos, et perrexit Romam. Sororem vero suam commendavit tutoribus ejus, dicens: Prope est ut transent tempestas hæc: nocte timere. Ipse autem perveniens ad S. Melchiadem *o* Episcopum, honeste receptus est. Eodem anno Diocletianus et Maximianus vitam finierunt.

D
a Quintio
patre appa-
rente

e carcere
litteratus

abit Romam
ad S. Mel-
chiadem.

o

ANNOTATA

a Cæperunt Valerianus et Gallienus imperare ab anno 254 sub finem vergente; et post Valerianum anno 259 a Persis cæsum, regnavit Gallienus usque annum 268.

b Hi fuerunt Claudius 2, Aurelianus Tacitus, Probus, Carus, Carinus et Numerianus: qui simul regnarunt annis 16.

F

c In Actis Synodi Jata.

d Ita locum emendavimus, in eisdem Actis Synodi erat, quæ tunc appellabatur villa Innocentii. Golubum vero putamus dici fluvium qui Dertonensi urbi ad Occidentem fluit, et in mappis hodiernis Scrivia nominatur.

e Diocletianus sumpsit Imperium an 284, et socium Imperii accepit Maximianum anno 286.

f S. Marcellinus Episcopus habetur octavus, ab anno 277, et post 17 annos Martyr effectus anno 294, cum qua concionibus, qua exemplis fidelium mentes ad omnem religionis partem inflammare institisset. Optione vero a Præside data ut thus idolo adhiberet, vel sanguinem vitamque perfunderet: ad hoc detestatus tyranni impietatem, et gratulatus sibi martyrii occasionem, post varia poenarum genera, gloriosum vitæ finem sortitus est. Ita in Actis et apud Ughellum in Episcopis Dertonensibus.

g S. Julianus 9 Episcopus habetur, diciturque omnem movisse lapidem ut rem Christianam promoveret.

h Imo, in templum abductum jussit thus offerre Herculi, quod strenue negavit se unquam facturum: et sic securi percussus est, cum annum in Episcopatu non complevisset. Apud Ughellum legitur præfuisse ad septem annos: forsitan menses legendum. Est ibidem parochia seu pagus S. Juliani versus Alexandriam, an ab hoc S. Juliano Episcopo et Martyre?

F

i Ticinum, nunc Papiæ, distat Dertona versus Boream 25 millibus passuum.

k Ab anno circiter 296 ad annum 311, quando S. Melchides factus fuit Pontifex Romanus.

l Inter Dertonam et Alexandriam, duabus ab hac milliaribus notant choreographicæ tabulæ vicum Marengo, qui hic videtur Marinera villa nuncupari.

m Vercellensis urbs versus Occidentem distat circiter 30 millia passuum.

n Imo, relinquere Imperium, quod est civiliter ab Imperio mori: et hoc contigit anno 303.

o Melchides creatus est Pontifex Romanus anno 311, sed potuit S. Innocentium ante excepisse, et detinuisse secum usque ad obitum suum, id est ad 10 Decembris anni 313.

CAPUT II.

Episcopatus S. Innocentii: varia ecclesiæ extractæ: inventio corporis S. Marci.

Postmodum autem Maliodorus Diaconus, a S. Martino

A terno *a* Mediolanensi Archiepiscopo creatus est Episcopus; mansit vero in Episcopatu usque ad conversionem Constantini Imperatoris. Eunte autem ad Dominum S. Melchiade Episcopo, *b* Sylvester Episcopus factus est, Innocentium vero ordinavit Diaconem. Cœpit autem Constantinus toto orbe persequi Christianos, pro qua sententia lepra percussus est: quo post baptizato a Silvestro Episcopo jussit privilegia restitui Christianis. Petiit autem pius Sylvester a Christianissimo Imperatore toto orbe baptizari credentes, restitui ecclesias, constituere Sacerdotes. Quæ postulatio placuit Imperatori, et jussit Imperiali auctoritate manu publica per universum mundum restitui ecclesias. Eodem namque tempore Maliodorus Episcopus migravit ad Dominum: quo audito, clementissimo Constantino patefactum est a S. Silvestro. Et dum ei omnia de S. Innocentio per ordinem nuntiata fuissent, nobilitas generis et abundantia divitiarum: præcepit Constantinus omnia restitui, quicquid occultum fuerat. Et ordinavit eum Episcopum, deditque ei apicem, qui ei omnia restitueret, et ut omnes Gentiles seu Judæi Christum Dominum adorarent, et qui contempserant exilio destinarentur, et omnis substantia eorum Ecclesiæ Catholicæ permaneret. Accipiens itaque B. Innocentius missum vel præceptum Imperatoris, venit in civitatem Dertonensem, domumque suam tam intus quam foris eversam invenit cum ecclesiis: seditque in Episcopatu, *c* octavo Calendas Octobres. Cœpit colligere Christianos, et baptizare credentes, inquirere pecunias tam Ecclesiæ quam suas.

et bona obinatorum sacrificiorum et Judæorum:

ecclesias construit,

d

e

f

g

et monasterium sorori

claret miraculis,

h

stabilit religionem Christianam.

occupavit sedem 24 Septemb.

B Tunc S. Innocentius omnem substantiam suam per scriptum sanctæ Ecclesiæ confirmavit. Sacerdotes templorum, qui baptizati sunt cum uxoribus et universis substantiis in ecclesia venerunt: qui vero noluerunt baptizari, exilio destinati sunt, et omnem substantiam eorum Ecclesia suscepit. Judæi vero, qui habitabant in parte portæ Ticinensis, nolentes baptizari, per singulas provincias dispersi sunt. Everterunt Christiani una cum Papa suo synagogam, et ædificaverunt ecclesias, ubi Episcopi moram trahunt; feceruntque baptisterium et fundaverunt aliam ecclesiam secus baptisterium; quo in loco resederat Marcianus vel parentes ejus. *d* Everterunt templum Martis et Jovis, et ædificaverunt cumeta manu basilicam sancti Martyris Stephani, ecclesiamque *e* Apostolorum. In vertice castri prioris constituerunt basilicam *f* SS. Xisti et Laurentii. Sorori vero suæ, quæ a tutoribus fuit nutrita, condidit *g* monasterium in utraque montis [parte], in medio ascensu civitatis cum tutoribus. Fecit puteos, et eduxit aquam ab antiqua cisterna per cloacas et aque ductus, per omnem cellam monasterii: inferius et superius fecit cloacas, in quas decideret aqua, ne occuparet civitatem. Cœpit multa signa facere in nomine Domini Jesu Christi, illuminare cecos, surdis restituere auditum, claudis gressum, fugare dæmones. Evertit aras et lucos, et omnia loca idolorum destruxit: et factus est omnis populus civitatis Christianus, quia primi milites et robusti habitabant in ea: contra *h* Marcomannos ipsi dimicaverunt, ita ut minime hi possint contra Romanum imperium caput levare. Gratias Domino Jesu Christo, qui per Sacerdotem sanctum renovavit mundum, et illuminavit et crexit Ecclesiam: in statu constituit Sacerdotes et Clerum: fecit tonsuram in Clericis, sicut a sancto didicerat Silvestro. Factum est autem, ut media pars civitatis Dertonensis, una cum omnibus suburbanis, Ecclesiæ permaneret: quia et res antiqua Ecclesiæ reddita est, et pecunia Judæorum et Sacerdotum Gentiliumque, quæ multum ampla esse videtur, omnia ad Ecclesiæ jura firmata sunt.

6 Cum vero legeret quotidie Acta et certamina S. Marciani Martyris vel prædecessorum ejus B. Innocentius; enixe orabat die noctuque, ut Dominus ostendere dignaretur sepulcrum ejus. Cumque consummasset omnia publica, virtute et manu populi, septimo decimo anno Episcopatus ejus expleta sunt omnia ædificia. Dum vero aliquando beatus Jacobus Presbyter observaret vicem suam in ecclesia S. Mariæ, per visum *k* dictum est ei: Veni, ostendam tibi ubi est sepulcrum S. Marciani. Et ducens eum foras portam civitatis ostendit ei locum, dicens: Vade, dic Innocentio Episcopo Ecce: ubi positum est corpus Marciani Episcopi. Excitatus autem a somno confestim nuntiavit Episcopo: quo eunte ad locum, ostendit ei: et erat super sepulcrum ejus sambuci arbor condensa nimis. Accersitis vero Celso et Gaudentio Diaconibus, cœperunt fodere: evellentes autem arboris condensa quasi ad pedes tres, invenerunt sepulcrum latere coopertum: et hæc erant scripta in latere: Hic requiescit corpus S. Marciani Episcopi Tunc B. Innocentius convocavit Sacerdotes et Clerum simul et populum, euntesque ad locum psallentes et aperientes sepulcrum invenerunt corpus ejus simul et vas vitreum ejus sanguine plenum, et spongiam *l* qua collectus fuerat sanguis ejus. Et accipientes eum, cum omni gaudio tulerunt foras, munieruntque sepulcrum et posuerunt lapidem: et verba, quæ fuerunt in latere, scripserunt in lapide. Ædificaverunt basilicam per totum spatium anni. Beatus autem Innocentius Episcopus consecravit eam ipsa die inventionis ejus, tertio decimo Calendas Novembres. In quo loco et die multi infirmi salvi facti sunt: et fiunt quotidie merito sanctitatis ejus.

D
S. Marciani
corpus in-
quirit:

i
h

visione cele-
sti invenit,

l
ædificat illi
basilicam.
h

ANNOTATA.

a S. Maternus colitur 18 Julii, in cujus Actis, Mediolani a nobis descriptis, dicitur Dertonam venisse, dispersum ac pene annullatum Cleri ordinem reformasse, et una cum consensu plebis præelectum ex Diaconis Maliodorum, summæ sanctitatis Levitam, Episcopali ministerio decoravisse, plebique poscenti Pastorem tribuisse.

b Anno 314, seditque usque ad 31 Decembris anni 335, ad cujus Vitam erunt reliqua de Constantino illustranda: ex quibus videntur hic aliqua a posteris intrusa.

c In Calendariis antiquis signatur Officium Ordinationis S. Innocentii sub ritu duplici, 24 Septemb. sive 8 Kalend. Octob.

d Acta Synodalia: Communitis Jovis ac Herenlis simulacris fanum ritu Christiano consecravit. Divique Stephani nomine dedicavit.

e Eadem Acta: Singulis quoque Apostolis duodecim ecclesias ære suo ædificandas curavit.

f S. S. stus Papa mortuus est 6 Augusti, die Transfigurationis Domini. Hinc 7 Augusti sub ritu duplici fit Dertonæ officium de S. Systo Papa et Martyre. ut Patrono minus principali: et sunt ibidem aliquæ ejus reliquæ.

g Dicta Acta: In colle, cui Divæ Euphemie vocabulum, ad urbis muros et ab arce nova parum distans: sed ob militares excursions, sanctimoniales ad novum monasterium, in mediotulio civitatis excitatum, transiere.

h Marcomannicum bellum valde atrox duravit per triennium sub Marco Antonino Vero, quando sitit aliquando laborantem exercitum Christiana legio, impetrata de celo pluvia, recreavit anno 174. Integro fere seculo junior fuit S. Polyuctus Martyr, adhuc in legionem Fulminatricem, (nam ita appellabatur, et nomen suum retinuerat) postmodum admissus: ita potuit perseverare

F

A *perseverasse nomen Dertonensium, qui in isto aut simili contra Marcomannos bello decertarant. De S. Polycenzo episcopo 13 Februarii.*

i *In Actis Synodi dicitur ecclesia B. Mariæ ab ipso exstructa, tanta celsitudine, ut non privata sed plane regia videretur ecclesia. Longitudo constabat triginta supra centum cubitis, respondebatque non dispar amplitudo, viginti ferme columnis affabre elaboratis immanibusque substructionibus tota innitebatur moles: aderantque ex opere musivo et aliis picturis expressæ imagines; omnia nitebant ex auro et gemmis, Turrim habebat cælum ferientem, quæ fulminis impetu percussa anno 1609 una cum templo collapsa est.*

k *In Historia Inventionis eccusa 6 Martii, dicitur ab Angelo dictum ei.*

l *In eadem Historia: Qua B. Secundus Martyr inelytus ejus sanguinem collegit, et juxta corpus ejus collocavit. Plures aliæ illustres circumstantiæ ibidem leguntur. Acta varia Sancti Secundi dedimus 30 Martii.*

CAPUT III.

Iter Romanum: miracula: obitus.

B *Facta est pax Ecclesiarum Dei: quia quo veniebant Episcopus, benedicebat. Tunc demum constitutum est, ut Episcopus Romanum pergeret. Beatus autem Innocentius, expletis omnibus, perrexit Romanam orationis causa et solitudine pecuniæ suæ, quam habebat in urbe Roma vel per singulas civitates, sive in Luca sive in a Liguria: (quia, ut legimus, magna substantia est Ecclesiæ Dertonensis) simul et per universam Tusciam, quia Romanus vir illustris uxorem Lucanam habuerat: in Ravenna vero et universa b Pentapoli diversæ pecuniæ Quintii. Quando igitur B. Innocentius perrexit Romanam, Etruriam vel Pentapolim, mulier quædam nobilis vidua, jam pluribus annis bonis operibus dedita, eleemosynis et orationibus vacans, infirma longo tempore, spem habens in Domino, quotidie orabat dicens: Domine, ne permittas me mori, donec videam S. Innocentium. Dum hoc dixisset, nuntius appropinquans dixit: Dominus Innocentius jam Ravennæ est. At illa magis clamabat: Domine miserere mei, non permittas me mori, donec videam servum tuum Innocentium. Cumque appropinquasset civitatem Placentinam, nuntiaturum est ei: Festina, quia c Perpetua filia tua te expectat, valde anhelans et anxie te videre desiderans. Surgens itaque primo mane perrexit. At ubi ingressus est civitatem, invenit eam mortuam: statim abiit domum ejus, quæ ante ecclesiam Domini erat. Ivit ad feretrum et lacrymatus est, quia diligebat eam: quippe quæ Dei erat ancilla. Et inclinans se dixit: Filia, cur insalutata recessisti? Quare absque conmeatu abisti? Aut cur a me viaticum non petisti? Statim illa aperuit oculos, quasiam somno excitata: et protinus exiliens cecidit ad pedes ejus, dicens, Gratias ago Deo meo, quia merui videre te. Tunc cuncti admirati sunt, et præ gaudio fleverunt, et benedixerunt Deum: ipsi vero narrabant omnia, quæ cognoverant.*

8 *Hæc et alia multa mirabilia per eum Dominus operatus est: erat enim vigilans et orans frequenter: eleemosynas multas, sicut pater suus, exercebat. Lætabatur in eo omnis plebs et vicinia urbium: eo quod non solum prædicatio, sed et signa procedebant virtutum. Nos pauca quæ ob memoriam ex libro Celsi diaconi ejus didicimus, scribere curavimus, qui a Gentibus deperiit, quas peccato operante super nos Dominus induxit: qui liber omnibus patuit.*

9 *Fuit igitur quædam mulier d Senatrix, filia Prosperi, uxor Sabini Scribæ: quæ tantum duos Aprilis T. II.*

annos fuerat cum viro suo. Cum autem obiisset vir ejus, in tanta castitate permansit, ut videretur Anna esse, quam Evangelista commemorat in vigiliis, in jejuniis, in castitate et eleemosynis degens: habitabat autem ante atrium B. Mariæ, tantumque vigilans ut nemo ante eam ingrederetur ecclesiam, solumque sanctum Pontificem inveniebat aliquoties ante ingredi: ipsa vero reficiebat lampadas: scoparum diligentiam non solum ecclesiæ sed et porticibus exhibebat. Dum autem pluribus annis hoc ageret, etiam propriis manibus Pontifici exhibebat obsequium. Cumque cum ea Episcopum frequenter e Clerici nocturno tempore inspexissent; cœperunt mutuo dicere: Quid est quod juvenis mulier et vidua hæc et sine filiis, ejus deservit officiis? quia consuetudinem posuerat in baptisterio manere propter calorem: qui ibidem consueverat esse tempore hiemis. Illi autem dum in hoc opere eos perseverantes quotidie vidissent; non divinæ virtutis potentiam credebant, sed solam concupiscentiam carnis existimabant. Cumque hanc famam de eo populo detulissent, cœperunt et ipsi mala colloquia inter se quotidie de eo invehere. Tunc cogitans Pontifex, hujus rei detractionem tacendo voluit diminueret. Quadam vero die Dominica, dum resedisset Pontifex in ecclesia S. Mariæ, coram populo innuit ipsi Dei famulæ, ut sibi ad pedes calefaciendum prunas deferret. Quæ velocius ivit, et ardentes prunas vestime nro detulit illæso, et ante Pontificem ad calefaciendum obtulit. At ille porrectis pedibus ad prunas per horam unam vestimento permanebat illæso: quo viso omnis Clerus et populi universi mirabantur valde. O quam gloriosum et admirabile nomen tuum, omnipotens Deus: qui etiam Sanctos tuos a labiis iniquorum et a lingua eorum dolosa superari non permittis: quia nec falsitas in conspectu tuo proficit, nec lingua dolosa ante te dirigitur. Sit nomen tuum, Deus, benedictum in seculum. Unde factum est, ut eos, qui hunc infamiam excitaverunt, repentinus vastaret interitus: et inter eundem annum Clerici, qui hoc commiserunt, f elephantino morbo perussi, mortui sunt: crevitque timor in omnes et glorificaverunt Deum: et omnes submisso collo Pontificem rogaverunt, ut oraret pro eis, qui evaserant, ne similis eis interitus eveniret.

10 *Per idem vero tempus virtutes plurimas et miracula per eum Dominus operatus est coram populo, quæ non sunt in hoc libello scripta. Transiit autem idem beatissimus vir Innocentius Episcopus g quinta decima Kalendas Maias: et sepultus est a F Christianis cum omni diligentia, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in secula seculorum. Amen.*

ANNOTATA.

a *Hic erat mendum aliquod omanucasium et pro Liguria legebatur Sicilia, et mox dicitur Quintius habuisse uxorem Siculam, quæ erat Lucana sive Hetrusca.*

b *Pentapolis, ut ex nomine patet, continebat quinque urbes, Ravennam, Cæsenam, Classe, Forum-Livii, Forum-Pompilii, ita Hieronymus Rubens lib. 4 Historiæ Ravennatum ad annum 655, nam eo tempore fuit vox illa in usa, non tempore Constantini Magni.*

c *In Actis Synodi, dicitur Perpetua virgo, nobilitate et sanctimonia insignis.*

d *Ibidem dicitur nomine Senatrix.*

e *Additur in eisdem Actis: Dum a flagitiosa vita multos revocare studet, eorum invidiam conflavit atque iracundiam. Inde illibato ejus honori ac pudicitie labem inspergere non dubitarunt.*

D
EX NOMBRITIO,
Luc. 2, 36

liberatur
detractione,

e
ob conversa-
tionem cum
pia vidua,

E

illa prunas
ardentes ve-
stibus illæsis
ferente.

et Clericis
detractoribus
morte per-
cussis.

clarus mi-
raculis obit
17 Aprilis.

g

F

alibi patrat
miracula,

scripta a
Diacono,

di

**EX NOMINI-
TIO**

A f In Antiphonis dicuntur auctores infamiae non
evasisse illasi, qui lepra foeda contacti, spiritum ex-
balarunt inviti, tali fine condigni criminatores Sancti.

g Additur in Actis Synodi : Post annos 28 in D
Episcopatu transactos.

DE SANCTO PANTAGATHO EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA

G. H.

CIRCA AN DXL

Cultus prae-
scriptus in
antiquis
Breviariis :

B
et Martyrolo-
giis.

Concilium
3 Aurelianen-
se, cui sub-
scripsit,
habitu
anno 536.

elogium ex
chronico
Adonis :

* at. prior
aut parvus

tempus sedis :

In antiqua Notitia dignitatum Imperii Romani, sub dispositione Praefecti praetorii Galliarum, numerabantur Provinciae Galliarum septemdecim; quarum prima erat Viennensis, eaque Consularis; et hujus nobilissimae Provinciae metropolis erat Vienna, Sede Episcopali cum aliis urbibus Galliarum adhuc sub Ethnicis Imperatoribus decorata. Hujus Sedis quamplurimi Episcopi Sanctorum catalogo adscripti leguntur: inter quos ad hunc diem suam habet reverentio- nem S. Pantagathus, quem solitum officio Ecclesiastico colindunt Breviarium Viennense, anno MXXXII Viennae excusum, in quo praescribuntur omnia de Communi Pontificis et Confessoris, cum prima oratione Da quæsumus omnipotens Deus etc. Eadem confirmant antiqua MSS. Kalendaria ex Breviario et Missali excerpta, quæ penes nos habemus, cum alio Catalogo Sanctorum Episcoporum Ecclesiae Viennensis. Ad Episcopum Viennensem ante octingentos annos ista suo Martyrologio inscripsit: Apud Viennam S. Pantagathi Episcopi. Secuti deinceps alii, interque illas auctor Bedæ suppositi, quod est Martyrologium ex Adone potissimum collectum. Ejusdem meminerunt MSS. Leodiensia S. Lamberti et S. Laurentii, Bruxellense S. Gudilæ, MS. Florarium, Martyrologium Colonix anno 1490 excusum, Grevenus in additionibus Usuardi, Canisius aliique, et cum iis Tabulæ Martyrologii Romani.

2 Subscripsit Concilio Aurelianensi III, proximo post S. Lupum Lugdunensem loco, his verbis: Pantagathus in Christi nomine, Episcopus Ecclesiae Viennensis, juxta id quod omnibus Coepiscopis meis, qui mecum subscripserunt, placuit, subscripsi. Conduci in eo Concilio fuerunt triginta tres canones, de his, ut dicitur in Praefatione, quæ per longum tempus, observatione cessante, fuerant intermissa, quibus nova pro causarum vel temporum conditione addenda crediderunt. Dicitur illud Concilium habitum VII Maii anno Childeberti XXVII, qui nobis est annus Christi DXXXVI.

3 Ad Episcopum Viennensem in Chronico suo, ætate secta, elogium aliquod edidit de S. Pantagatho, sed temporibus ejus non satis ordinatis. Nam cum tempora indicasset Justiniani Imperatoris et mortem Chlotharii primi Francorum Regis, quæ contigit anno DLXI, proponit Justinum juniorem annis undecim regnasse, qui imperavit ab anno DLXV usque ad annum DLXXVIII, ac dein tradit ista: Joannes Ecclesiae Romanæ Pontifex ecclesiam Apostolorum Philippi et Jacobi perfecit et dedicavit; quam decessor ejus Pelagius cæperat extruere: sed illi operi immortalis anno DLIX, cui successit Joannes III, qui superstes præfuit Ecclesiae usque ad annum Christi DLXXII, Justinus Junioris VII. His præmissis ista addit Ado: Pantagathus Viennensis Ecclesiae Episcopus floruit: hic Consularibus fascibus primum sublimis, sed Christi humilitate primus, postmodum quinque annis Episcopalem Sedem fidelissime rexit: sub Consulatu Paulini junioris et Basilii vita functus est: cui successit in Episcopatu Isicius, qui et ipse sub Justiniano floruit. Quatuor fratres filii Chlotharii regnum inter se dividunt. Hæc ibi: in quibus Ado transit a Justino juniore iterum ad Justinianum, sub quo et nos mortem S. Pantagathi necessario notamus: sed diu ante ordinati ut qui Concilio Aurelianensi III interfuit. Et quamvis concedamus non solum quinque quod infra, epitaphium habet, sed decem aut duodecim annis Episcopatum rexisse, neces-

sario tamen e vita excessit antequam Aurelianense v Concilium haberetur, v Kalendas Novembris anno XXXVIII Childeberti Regis, sive anno Christi DXLVII, quando Isicius, sive Esychius, successor, dicto Concilio subscripsit. Quod autem dicatur vita functus sub Consulatu Paulini junioris et Basilii, non caret sua difficultate, cum ii non fuerint simul designati. Præfuit Basilius solus anno DXLI; ac deinceps numerati fuere anni post Consulatum Basilii: ita etiam ante numerati sunt anni post Consulatum Paulini, et dictus annus DXLI fuisset annus VII post Consulatum Paulini, quo Basilius fuit Consul creatus: potuerunt vero sequentes designari post Consulatum Paulini et Basilii, quod in re, tam obscuræ ab Adone proposita, non nihil elucidanda, potest aliquid conferre. Hoc de tempore Sedis ac mortis.

4 Saussains in Martyrologio Gallicano ita ejus virtutes depingit: Viennæ S. Pantagathi, Episcopi et Confessoris; qui, quod nomen præfert, Omnibonus reipsa fuit: summa enim cum prudentia ac pietate docendo, concionando, gubernando, provinciam sibi commissam administravit: et in summa integritate commendabilis, postquam Concilio tertio Aurelianensi, inter præclara Galliae sidera, verum religionis lumen ac columnen interfuisset, lætus abiit ad Dominum. Joannes le Lierre in Antiquitatibus Viennensibus cap. 20 de Pantagatho agit, et in Martyrologio Ecclesiae Viennensis a se reformato necdum excuso istud elogium profert: XVII Aprilis, Viennæ S. Pantagathi Confessoris, vicesimi secundi Archiepiscopi, qui ex sublimitate Consulatus Pontificale adeptus est fastigium doctrina sua et meritis. Hic interfuit secundo (imo tertio) Aureliano Concilio cum B. Lupo Lugdunensi Archiepiscopo, in quo tria et triginta capitula Ecclesiae utilissima ordinata fuere, eodem B. Pantagatho Præsidente per omnes Galliae Ecclesias promulgata. Paulino et Basilio Consulibus quiescit, plenus miraculis ac piis operibus, in oratorio B. Georgii juxta basilicam Apostolorum. Aduit idem in Antiquitatibus Viennensibus, sanctas hæc reliquias tempore diuturno fuisse honoratas in dicta Apostolorum ecclesia, sed modo cum aliis reliquiis immitas adservari in eadem ecclesia, post furiosum hæreticorum irruptionem in ecclesias Viennenses factam anno MDLXVII.

5 Extant etiam antiquitates Viennenses ad calcem bibliothecæ Floriacensis, inter quas est antiquum epitaphium S. Pantagathi, etiam inter vetera epitaphia, ex MS. codice bibliothecæ Alexandri Petavii eruta ab Andrea Chesneau, tomo I Scriptorum historiae Francorum excusum, quod est ejusmodi.

Sanctorum Vitas. transactis cursibus ævi
Scriptas, posteritas cernere magna cupit:
Ut valeat similis sanctis consistere viris,
Atque procul tendat vivere post obitum.
Hoc igitur Sancti conduntur membra sepulchro
Pantagathi, Patris Pontificisque pii:
Cujus vita fuit gemino sublimis honore.
Fascibus insignis, religione potens.
Arbitrio Regum Quæsturæ cingula sumpsit,
Stemmate præcipuus, plus probitate cluens,
Dans epulas primis, et largo munere gazas
Pauperibus, dein cœlica regna petens.

Ingenio

Elogium e
Martyrolo-
gio Saussaini :

et Viennensi,

F
Reliquæ :

Epitaphium
antiquum :

A Ingenio solers, integro dogmate fulsit :
Orator magnus, vates et ipse fuit.
His igitur studiis primævo flore juventæ
Inter Summates esse prior studuit ;
In sobole felix, divisam munere vidit :
Pars sacrata Deo, pars genitura manet.
Post matura viro quam gessit tempora vitæ,
Culmen Apostolicum contulit alma fides.

Sic linquens mundum, cœlestem possidet arcem, D
Qui sit præsidium, celsa Vienna, tibi.
Bissenum vitæ complevit tramite lustrum,
Annis quinque super specula nostra valens.
In quibus æternæ contemplans gaudia vitæ,
Lucem perpetuam promeruitque suæ.

DE SANCTO DONNANO ET LII DISCIPULIS HIBERNIS, IN INSULA SCOTIÆ EGGA OCCISIS.

G. H.

CIRCA AN. DC

Thomas Sirinus Hibernus, Ordinis Fratrum Minorum strictioris Observantia in Lovaniensi collegio S. Antonii de Padua Provinciæ Hiberniæ, sacræ Theologiæ Lector Jubilatus, cum apographo Martyrologii Tamlaetensis pro mense Aprili submisit nobis, quæ hic damus de S. Donano, referenda ad xvii Aprilis : ac primo quæ reppit in Appendice dicti Tamlaetensis Martyrologii in pergamento scripti, indicat his verbis : Ega nomen fontis in Aldafain Cattaibh, in boreali Albania : et ibi Donnanus cum sua familia martyrium subiit, quod sic contigit. Quædam mulier dives illic habitabat ante Donnanum, et ibi pascabantur pecora ejus. Hæc ergo propter invidiam, quam circa illos habebat, quibusdam latronibus persuasit, ut interficerent Donnanum. Sed cum illi latrones illuc venissent, invenerunt eos in Oratorio psalmodiam cantantes, et ibi non potuerunt eosdem interficere. Dixit autem Donnanus discipulis suis : Namus in refectorium, ut hi possint interficere nos, ubi vivere carnaliter solebamus : quia quamdiu sumus ubi Deo sæteginus placere, mori non possumus : ubi vero carni benefecimus, carnis dispendium solvemus. Sic ergo in refectorio in nocte Paschæ occisi sunt : quinquaginta duo autem passi sunt simul cum ipso Donnano. Hæc ibi. Sed perperam legebantur LIV, cum solum essent LII.

2 In ipso Martyrologio Tamlaetensi ad hunc xvii Aprilis de his ista leguntur : Donnanus magnus cum suis monachis, duo supra quinquagenos erant ejus cœtus : et piratæ Oceani venerunt ad insulam, in qua ii erant, et omnes simul interemerunt. Ega nomen istius insulæ. Adduntur hæc singulorum nomina, Edanus, Jarloga, Maricus, Congallius, Lonnanus, Maclarius, Joannes, Arnanes, Ernius, Baithanus, Rothanus, Andreanus, Carellus, Rotanus, Fergusanus, Rectarius, Connidius, Endeus, Macloga, Guretius, Junetus, Coranus, Baithanus, Colmanus, Jernludus, Lugadius, Luda, Grundus, Cucalinus, Cobranus, Commundus, Cuminus, Baithanus, Senachus, Demannus, Cummenus, Fernlugus, Finanus, Pinnchanus, Pinnichus, Conanus, Modomina, Cronanus, Kieranus, Colmanus, Navinnus, Remanus, Ernius, Ailcho, Donnanus. Nolumus hæc nomina in titulo exprimere, non tam quia veremur ne plura perperam scripta sint, quam quia suspicamur a posteris excogitata; ne pa isti monachi, propter justitiam occubuisse crediti, remanerent anonymi. Kalendarium

Memoria
horum in
Appendice
ad Marty-
rologium
Tamlaetens.

et in ipso
Martyrologio :

Kalendarium
Casseliense,

Casseliense de eisdem ista habet sic Latine reddita : S. Donnanus Martyr cum multis sociis ad Britanno-Hibernos profectus, missis a Rege satellitibus, qui eum interficerent, tantisper ad ejus preces expectarunt donec Missam finiret. Qua finita ipse S. Donnanus cum suis Martyrio est coronatus in eodem loco. Hæc ibi, quæ in Martyrologio Engussii ita indicantur : Cum trophæo gloriosi expirat martyrii, cum suorum miti cœtu, Donnanus Egæ frigidæ : Quæ verba illustrans Moguir, S. Donnanus, inquit, in Ega insula cum sua familia, scilicet quinquaginta duobus, a piratis interfectus est. Ega autem insula est in Albania, et in ea colitur Donnanus, scilicet in Cattaibh, et ibi Donnanus Sanctus cum sua familia obiit. Donnanus hic profectus est ad Sanctum Columbam-Kille, ut eum acciperet animæ suæ Consultorem seu Confessarium. Cui S. Columba ait : Non ero Confessarius seu Director cruento martyrio decessuri : tu enim cruentum martyrium sustinebis, et tua pariter familia. Quod impletum est. Nam postea Donnanus cum suis ad Britannos Hibernos profectus est, et mansionem fecit in qua villa oves Reginæ illius Reginæ pascabantur. Quod cum Reginæ denuntiatum esset, ait : Omnes illi occidantur. Id infidele facinus foret, inquit præsentem. At postea quidam ad eos trucidandos accedunt. Tunc autem vir Dei Missæ sacrificium offerens, ait ad illos : Parcite tantisper donec Missa finiatur. Annuerunt illi, et postea omnes occiderunt. Hæc ibi, et hæc sunt monumenta a prædicto Thoma Sirino indicata. Mortuus est S. Columba Abbas anno circiter DCLVI, ut eodem tempore floruerit S. Donnanus.

3 Videtur autem Ega sive Egga, una esse ex insulis minoribus Æbudis, quæ cum Ruma, Muza, Canna, et Soabretilla, inter Mulam et Shiam insulas majores, Scotiæ fere adhaerentes, ad plagam Occidentalem inter-
F
jacent : ex quibus Egga satis fecunda, anseribus marinis abundat. Est autem respectu Hiberniæ sita in Boreali Britannia, quæ Hiberno-Britannia et Hiberno-Scotia dicitur, ab Hibernis potissimum habitata, quibus et idioma Hibernicam in usu est. Meminit S. Donnani Martyris, referendi ad hunc xvii Aprilis, Joannes Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ viii Martii, in Notis ad Vitam Sancti Senani num. 23. Ut videamur prudenter hæc inserere posse : quamvis in Martyrologus externis eorum memoria non habentur.

martyrologio
Engussii :

E

et Moguir,

Egga insula.

memoria
apud Col-
ganum.

DE S. LANDRICO EP. METENSI, ABBATE SONEGIENSI ET ALTMONTENSI IN HANNONIA.

G. II.

CIRCA AN. DCC

Celebramus hactenus in hoc opere nostro duas Sorores, quæ in Belgio nostro floruerunt, nobilitate generis et sanctitate vitæ criminæ, ambe Parthenonis reliquissimæ fundatrices. Harum altera Ablegandis, virgo permansit, et suam venerationem potissimum habet die xxx Januarii, quando late

de ea egimus : Altera est S. Walde-trudis, quæ in suo matrimonio hanc habuit gratiæ prærogativam, quod et sanctissimum nactu sit maritum, et quos ex illo suscepit liberos, secum simul et cum marito gloriatur Sanctis adscriptos : imo quod post hos susceptos liberos ambo vitam monasticam amplexi fuerint, et singuli pro se monasteria

SS. Walde-
trudis et
Vincentii
alii S.
Landricus ;

A monasteria fundarint. Colitur S. Wadetrudis ix Aprilis at maritus S. Vincentius Madelgarius xiv Julii. Ex liberis primogenitus habetur S. Landricus, et ejus sacra memoria hoc xvii Aprilis celebratur : de quo antiquum Breviarium in pergamena exaratum, cujus usus olim in nobilissimae Montensis ecclesia collegiata S. Wadetrudis fuit, ista habet in praefixo Calendario, xv Kalendas Maii, S. Landrici Confessoris et Episcopi : et haec postmodum praescribitur oratio. Deus, qui nos B. Landrici Confessoris tui annua solennitate laetificas, praesta quaesumus, ut pro nobis pius intercessor existat, qui tui nominis devotus extitit praedicator. Eadem oratio etiamnum ibidem recitatur in officio ecclesiastico, quod sub ritu duplici fit, lectionibus propriis secundi Nocturni ex Vita desumptis. In MS. Florario Sanctorum hor de eo elogium legitur : Natale S. Landrici Episcopi et Confessoris, de stirpe Karolidarum; extitit enim filius B. Vincentii Comitis Hannoniae, et S. Wadetrudis conjugis ejus. Molanus in suis ad Usuardum additionibus ista habet : Sonegias natalis S. Landrici Episcopi et Confessoris. Idem in Indiculo Sanctorum Belgii ac postmodum in Natalibus Sanctorum ejusdem Belgii, illustre encomium profert, ex lectionibus ecclesiae Canonicorum et Dominorum oppidi Sonegiensis in Hannonia, inter Bruxellas et Montes metropolim Hannoniae; ubi sacrum ejus corpus in capsula argentea adservari, observat Miraeus in Fastis Belgicis. Eundem referunt Canisius in Martyrologio Germanico, Saussurus in Gallicano, Willotius, et alii in fastis Belgicis, Ghinius in Natalibus Sanctorum Canoniorum, Wion, Menardus, Dorguinus, Bucelinus in Martyrologiis Benedictinis. Martyrologium MS. Bruzelleuse S. Gudike eundem nominat die xviii Martii. At translationem corporum SS. Landrici Episcopi, et Dentlini pueri fratrum, et filiorum S. Wadetrudis, inscripserunt suis additionibus ad Grevenum necdum excusis Carthusiani Bruzellenses. De S. Dentino agunt alii ad xiv Julii, quando recolitur festum S. Vincentii patris.

2 Vitam S. Landrici, hactenus ineditam, damus ex quatuor codicibus MSS. scilicet Sonegiensis Ecclesiae, quam Canonici in novem distinctam lectiones solebant ad Matutinum recitare; tum canonicorum, Rubae Vallis prope Bruzellas, Bethleemici prope Lovanium, et Corsendonciani prope Turnhoutum, quae sunt Canoniorum Regularium S. Augustini. In his Actis allegatur num. 6 Vita S. Vincentii Madelgarii, ut quae censeatur diu ante scripta, ex qua mox damus quae ad S. Landricum spectant. Aliquod hujus Vitae compendium habetur in Officiis propriis peculiarium Sanctorum Ecclesiae Collegiatae urbis Montensis, in tres lectiones, ad secundum Nocturnum recitandas, distinctum. Heribertus Rosweyde inseruit Legendae Belgicae de Vitis Sanctorum totam fere seriem Actorum, ex praenotatis MSS. translata.

3 Restat dirimenda aut saltem indicanda controversia de S. Landrici Episcopatu : quem plane abnegat, et quidem solus, quantum hactenus scire possumus, Carolus le Cointe, in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum 677, ubi cum num. 13 de obitu S. Vincentii egisset, ista subdit : In administrationem monasterii successit Landricus, ejusdem Vincentii filius; ex Wadetrude legitima uxore natus. Meldensis Episcopus a Vincentio dicitur, Metensis Episcopus a Molano. Neutrum illorum Episcopatum gessit, Abbas ex monacho factus est. Metenses infulae penes Clodulphum, Meldenses penes Wandelbertum erant. Haec ibi. At quae ab antiquis tradita in contrarium sint videamus.

4 Relicto Episcopatu praepositum fuisse monasteriis dicunt ceteri; sed quis ille Episcopatus fuerit non reque liquet. Te primo in quatuor apographis Vitae S. Landrici supra indicatis dicitur in Cathedra Metensis Pon-

tificii a Domino sublimatus. Sed hisce Actis antiquiora multo esse Acta S. Vincentii patris supra diximus : quarum aliqua habemus, quae olim descripsit Heribertus Rosweyde ex MS. vetustissimo D. Preudhomii Canonici Cameracensis, uti ipse adnotavit. In his de S. Landrico filio ista omnium narrantur : Non post multos itaque dies concipiens venerabilis Wadetrudis, peperit filium, vocavitque nomen ejus Landricum, et adultum tradidit eum Clericis doctis, ad imbuendum litteris : qui eum instruxerunt fidem Domini nostri Jesu Christi diligenter, et imbutum remiserunt eum ad genitorem. At ille genibus patris advolutus, secundum dispensationem Dei humiliter petit, ut sibi comam capitis dignaretur abscindere. Clericumque se fiendum fore gratanter optavit. Quod pater admiratus est valde, et parum contristatus ait : Primogenitus, inquit, erat mihi, ideoque volebam eum conjugio copulare. Sed si eum Dominus ad suum dignatur adscire servitium, illius magis quam nostra voluntas fiat. Et advocans amicos et consanguineos suos, indicavit eis petitionem filii. At illi dixerunt : Si Dominus non inspirasset puero haec, minime talia posceret : fac igitur prompte voluntatem Dei, et non resistas ei ullo modo, ne te et domum tuam coelestis ira consumat. Dixit ergo Madelgarius felix : Secundum admonitionem vestram curabo obsecundare edictis ejus, et adjecit : Quidquid nobis puer Deo inspirante suggesserit, adimplere necesse est. Tunc advocans B. Madelgarius et conjux Sacerdotes venerabiles et Deum colentes, benedicens Deum in omnibus, puerum Clericum fecit. Erat enim isdem puer egregie sanctitatis, et tanquam senior nihil adverse appetens, a jocis se etiam juvenilibus cohibebat; lectioni incumbens, se assidue delectans jejuniis, et abstinens se multum a cibis : floruitque postmodum multis virtutibus, rexitque Ecclesiam Metensium in Episcopatu diebus multis cum pace. Haec ibi, quibus similia habemus in aliis Actis ejusdem S. Vincentii, quae habemus ex MS. codice Sonegiensis Ecclesiae, et in alio illustri codice nostro, ubi inter alia leguntur de S. Landrico ista : Virtutum quoque ejus et signorum potentia, qua clarificatus est postmodum in Dei dextra, cum ubique palam luce fit conspicua, tum praecipue in Metensi Ecclesia :

Cujus Episcopio longo clarissimus aëvo,

Post carnis metam, coeli migravit in anlam.

5 Haec ibi. Quod in morbo S. Vincentius eidem filio ad se vocato commiserit suos monachos, in utrisque Actis legitur; Idem ex posterioribus Actis descriptum submiserunt RR. DD. Philippus Froymont et Franciscus Selpin, Altimontenses monachi, prout legebatur in codice sui monasterii, anno mclxvii a suis olim monachis exscripto, unde ista pauca damus : Accersito deinde venerabili prole sua Landrico, haud mediocri gloriae viro, Te Rectorem, ait, snis, amantissime fili, superna clementia providit, teque sacrae hujus militiae Ducem idoneum elegit. Confortetur itaque manus tua : erit enim Dominus fiducia tua, et in hac divini gregis custodia tua viriliter desudet opera. In innocentia cordis tui pascere illum, et in intellectu manuum tuarum educes eum. Cumque monitis nostris obtemperanter consensum dederis, et vicessumi Pastoris efficaci solertia compleveris, laudem et gloriam a Domino mereberis, et regni beatitudine in finem sublimaberis. His et aliis quam maxime instructum, in excubias Domini assumpsit virum sanctum, et in eo justitiae documentum et virtutis animadvertit exemplar futurum. Quo in negotio quam fulserit opere perspicaci, probat experientia laboris eximii, quo se exercuit in Cathedra Pontificali et adornavit tempora Sacerdotii sui. Haec ibi. In MS. erat quo se postmodum exercuit : sed expunximus

cum hoc eologio :

et Aliis actis S. Vincentii :

a moribundo patre revocatus,

relicto Episcopatu Metensi,

AUCTORE G. H. inscriptus antiquis Breviariis

et Martyrologiis :

Reliquia Seuegii,

Translatio indicata 4 Octobris,

Vita ex MSS. editur.

Perperam abudicatur omnis Episcopus :

Metensis tribuitur in Actis ejus et S. Vincentii patris :

A *maximus vocem postmodum, eo quod in Vita S. Landrici sic legatur*: Cum B. Vincentius infirmitate laboraret, imperat ad se vocari beatissimum Landricum, qui, ut supra memoravimus, cum magnæ Dominicæ servitutis conatibus Metense regebat Pontificium, et dein: Post ejus obitum almus Landricus postpositum Episcopium non repetivit.... Rex itaque utrasque Abbatias a genitore constructas, *Sonegiensem scilicet et Altimontensem*: De hac enim xv Januarii ad Vitam S. Marcelli Papæ, ejus ibidem corpus asservatur.

regit Abbatias
Sonegiensem
et Altimontensem.

Metensis Episcopus habetur in Martyrologiis,

6 In Martyrologio Bruvellensi ecclesie S. Gudili, quod in pergamento exaratum habemus, ista legatur ad xv Kalendas Aprilis: Mettis S. Landrici Metensis Episcopi et Confessoris: qui fuit filius SS. Vincentii et Waldegradis, ac B. Gudili Patrone nostre Consanguineus. In Martyrologio Gallie Leodi edito anno mdcxxiv dicitur etiam Episcopus Metensis: quod idem factum a Ghinio, Wione, Menardo, Buccino et Ferrario: uti etiam a Molano in Indiculo Sanctorum Belgii excuso anno mdlxxxiii: qui Molanus postmodum in Natalibus Sanctorum Belgii editis anno mdcxc movit dubium, quod non numeretur inter Episcopos Metenses et suspicatur fortassis solum fuisse Coepiscopum ad infidelium conversionem, ut multi alii per ea tempora Episcopi: At quorsum non suspicatus est catalogos Episcoporum Metensium fuisse valde imperfectos? imo quod verosimilius est, quia reliquit suum Episcopatum, nomen ejus non remansisse inter Episcopos, in diptychis notari solitos, ut defunctorum memoria in sacrificio Missæ recoleretur? uti adhuc seculo Christi nono in ecclesia Cenomanensi factum fuisse colligimus ex Vita S. Aldrici Episcopi, ad vii Januarii ex MSS. in supplemento edenda.

B
nomen diptychis Metensibus cur non inscriptum?

Tempus Sedis,

7 Quod autem tempus assignabimus Episcopatu S. Landrici? Carolus le Coite asserit infulas Metenses fuisse penes Chlodulphum, Paulus Warnefridus, Diaconus Forojuliensis in Italia, scripsit aliquod Chronicon de Episcopis Metensis Ecclesiæ, ad Angilramnum Episcopum, ita functum xxv Decemb. anno dcccxi, uti ex Chronico Moissacensi constat. Hic de Chlodulpho et successoribus ista solum habet: Chlodulphus, B. Patris Arnulphi genialis filius, Anclisi quoque (a quo semen propagatum est regium) germanus: ad Episcopale culmen, ob paternæ sanctitatis gloriam, tricesimus atque secundus ascendit: de quo nihil ad nos amplius, præter quod a tali radice exortus est, fama perduxit. Quo decedente, fidelem populum moderaturus, tertius atque tricesimus Abba ascitus est: post quem Aptatus, deinde Felix

post Chlodulphum,

C gregi fideliter Dominico Pastores extiterunt. Dehinc Sigibaldus generosis ortus natalibus etc. Hæc sunt, quæ fama ad Paulum Diaconum perducit. Extat Chronicon Episcoporum Metensium insertum tom. 6 Spicilegii Acheriani; in quo si spectentur Pontifices Romani et Imperatores postea adjuncti, esset Chlodulphus ad seculum viii remouendus: sed his ineptiis omisis, tempora certiora examinemus. Sigebertus ad antiquum next ista habet: S. Arnulphus, ex Majore domus Metensium Episcopus et ex Episcopo solitarius, dormit in Christo. Chlodulfus filius ejus, post Metensis Episcopus, sanctitatem patris imitatur. Quamdiu postea vixerit Chlodulphus non constat. Ad eum, circa an. dcl aut sequentem, a S. Remaço Episcopo Trajectensi Metas missus S. Trudo plurima boni Ecclesiæ S. Stephani legavit, uti diximus i. Februarii ad Vitam S. Sigeberti Regis § 10. Vixit dein S. Chlodulphus cum Giswilda Perduensi, Ebroino Tullensi et Numeriano Trevirensi, sub Childerico Rege: ejus regni initium alibi ostendimus auspicandum ab an. dclix. Acta MS. Chlodulphi sed ex fama tenuiter collecta ad diem vii Junii illustranda, habent, eum per multa annorum tempora Deo omnipotenti deservis-

se: quæ cepta ab ante indicato an. dclxl, et ducta usque ad tempora Childerici, facient xix annos: sed si his adhuc octo aut decem anni adiciantur, erit etiam sic tempus sufficiens, quo potuerit S. Landricus Episcopus fuisse usque ad obitum S. Vincentii Madelgarii: quem consignat Carolus le Coite anno iii Theodorici Regis, qui nobis foret annus Christi dclxxvii. Verum videtur S. Vincentius multo diutius superfuisse quod suo tempore examinabitur. Objici posset annos Chlodulpho tribui a Carolo le Coite quadraginta. Ita scilicet persuasus fuit a Catalogo, qui subjungitur Chronico Pauli Warnefridi. Verum respondetur primo, etsi ab anno circiter dcl, usque an. dccc per annos quadraginta Chlodulphus sederit, adhuc supererunt anni septem, quibus potuit Landricus præfuisse, cum ipse Cointius initium S. Abbonis referat ad an. dcccvi. Colitur Abbo xv Aprilis. Respondetur secundo, quia solum citatur appendix alterius hominis, minus ipso Warnefrido accurati, qui Pappolus decessorem S. Arnulphi etiam omisit: ut non mirum sit si S. Landricus fuerit omisus, quia relicto Episcopatu Sonegas discessit.

D
AUCTORE G. N.

8 Fure etiam Episcopatu Metensi præ Meldensi (de quo jam agemus) quod dictus Episcopus Metensis, una cum Cameracensi et huic subjecta Honnonia, fuerit in eodem regno Austrasiorum; cum Meldensis ditio fuerit sub regno Neustriæ. Interim Georgius Colvenerius edidit Chronicon Cameracense et Atrebatense, a Balderico Norimonsi et Tornacensi conscriptum, et ex tribus codicibus inter se diligenter collatis excusum, an. mdcxv, in quo l. 2 c. 46 dicitur, in villa Sangeias, aliis Sonegas, B. Vincentius sepultus cum filio suo Landrico Meldeosi Episcopo: ita legi in duobus codicibus; in altero addi, alias Metensi: ac pro confirmatione istius lectionis assumit Catalogum Meldensium Episcoporum in tabulis Democharis, ubi xxiv Episcopus scribitur Landricus seu Lendicus; quem ait Colvenerius floruisse in Episcopatu circa an. dcl, et ætatem convenire. Verum opponit Carolus le Coite, Episcopatum gessisse Walbertum, xix Episcopum, saltem quo tempore esset substituendus S. Landricus. At mortuo Walberto substitutus est illi frater ejus S. Faro, consentiente Chlothario ii Rege Francorum et superfuit ad tempora Chlotharii iii, ejus enim vii, Christi dclxii subscripsit Privilegio libertatis, quod monasterio Corbriensi concesserat Bertefridus Episcopus Ambianensis, mortuus xxviii Octobris, circa an. dclxxii aut sequentem, regnante post Chlotharium Childerico. Et hæc sunt tempora, quibus S. Landricus fuisset Episcopus Meldensis. Interim sub S. Furone Episcopo institutus fuerat S. Hildevertus, eidemque in Episcopatu subrogatus dein successerunt Hellingus, Pathasius, Ebrigesillus, quibus a Demochare enumeratis tandem apponitur Landricus seu Lendicus hoc nostro S. Landrico, multo junior. Currit ergo tota confirmatio Colvenerii, si solum, quod factum est, dicatur, urbem Meldensem ab umanensis vitio pro urbe Metensi collocatam fuisse. Mirum interim est Colvenerii sententiam absque ullo examine arreptam fuisse, a Claudio Roberto et Sanmarthanis in Episcopis Meldensibus, a Miræo in Fastis Belgicis, Saussayo in Martyrologio Gallicano et aliis: quod antehac etiam in Notis ad Vitam S. Gudili insinuarimus.

Episcopus
Meldensis
dictus a
Colvenerio,
?

perperam
citato De-
mochare

F

9 Quamdiu postmodum vixerit S. Landricus, non reperimus indicatum. Forsan eo viro munus Sedes Metensis ab alio Episcopo vacua, et sic Abbo statuitur a Menrissio, in Historia Episcoporum Metensium factus Episcopus anno dccciii. Non etiam videtur tam diu Chlodulphus vixisse: sic enim centum annos vivendo explevisset, et ultra quinquaginta rerisset suum Episcopatum. Ceterum remittimus lectorem ad nostram Dilectam de tribus Dagobertis, cui adjunximus librum quartum, in quo ostendimus errores variorum, dum Episcopos, qui dicto seculo septimo floruerunt, etiam ad integra

tempus
mortis:

et errorum
excusatio.

EX MSS

NOT 15

A integra secula aberrando callucurunt, et memoratum Chlodulphum ex Sede Metensi perperam ad Archiepiscopatum Treverensem transmiserunt. Quidam denique, si Deoberti nomen fuit per mille annos oblivione sepulchrum, putaverit aliquod nomen alicujus Episcopi, qui sub ipso floruerit, abolitum fuisse.

VITA

EX IV CODICIBUS MSS.

Inter liberos
SS. Vincentii
et Walde-
trudis,

sanctis ad-
scriptos,
primogenitus

Cum constet B. Madelgarium, cognomine Vincentium, flore tam jocundo utriusque nobilitatis pol-
lere, ut proculdubio ab initio gesta ejus res co-
gnita, armario tereri debeat in defectivæ memoriæ;
non dubium est, quoniam scrutator vite ipsius invenire
debeat, quot filiorum et filiarum sideribus ornatus
coruscat: qui omnes in adorantium Sanctorum
numero adscripti cum agnoscantur: sine ambigui-
tate B. Landricus, a cujus præcipua memoria letari
expedit, inter ceteros veluti quodam majoris hono-
ris privilegio præferendus censetur, quia primus
ab utero beate maris, alinæ videlicet Walde-trudis,
maternalis exordium sumpsit; et postea pervenisse
illum ad magnæ dignitatis culmen, non modica fama
conversationis ejus in mundo perducant. b. Prius
ergo vitam ipsius paucis explicabimus et conse-
quenter gesta viri c. et sanctarum sororum ejus
succincte ac breviter continuabimus.

S. Landricus,
imbutus
litteris,

peti' Clericus
adjuvni:

2 Sanctissimus namque Landricus, jam illius æta-
tis puer factus quæ pueros reddit erudiendos ad
cujusque ministerii destinandi sint usus; com-
mendatur a patre ac matre Clericis Doctoribus; non
tamen ea ipsorum intentione ut fieret Clericus, sed,
ut nobiles decet, quo post litterarum eruditionem
ad militiam transiret seculari sapientiam deducendam.
Sed bonæ indolis puer, cujus non pos-
sunt ad plenam enarrari operationis bona; cum jam
in ipsa cui miraretur disciplina talia caperet docu-
menta, quo experimento cognosceret, summam li-
bertatem esse Domini Dei gerere famulam; appe-
tuit potius documentum, quod in scholis ceperat,
ad Clericatus prosequi honorem, quam tradere obli-
vioni ad copiam se vertendo militarem. Et cum hac
sine dubio a Domino inspirata voluntate genitorem
humili pulsavit petitione, ut abscissis capitis comis,
secundum Clericalem institutionem, Canonica frue-
retur d. communitate.

S. Vincentio
patre se op-
ponente,

persistit con-
stans in
proposito

3 Pater igitur audiens non gratam sibi filii peti-
tionem, talem decrevit illi reddere responsionem:
Desiste ab hoc animi tui puerili proposito, fili, et
me potius audi, qui melius quam tu providere calleo
tibi. Goriare in spe succedenti mihi lege heredita-
ria, et verte consilium tui consensus ad nuptialia
vincula. Non ignoro Clericos quanto sanctioris
ordinis sunt, tanto maiorem fiduciam cœlestis regni
acquirendi habere: seu etiam multos laicos bonarum
virtutum, fide certum est ad supernum regnum per-
venisse, ac perventuros esse. Gaudeo te Domino
velle famulari, sed noli ut degeneres nec priveris
ab hoc officio, quod usque modo vidisti mihi tuo
in esse genitori. Qui, ut erat non fragili sed firma
aspiratione afflatus, nullo modo sivit a primæ peti-
tionis conatibus avertere vellem. Considerare est
operæ pretium quanta stabilitatis experientia puer
hic ceteros pueros antecellit, quibus nunc repentina
voluntate animi aliquid innotuit ad perpetrandum in
mentem incidit, et statim in momento eadem res
vix facta displicere incipit. Hic autem quadam viri
constantia, quod semel de servitute Dei geren-
dum cogitaverat, nec a patre prohibitus, nec puerili
tædio desuetus, abnegavit.

4 Tunc pater intelligens in filio divinæ inspira-
tionis hortamentum; non minus fuit, sicut erat Deum

timens, ulterius differre instantiam petitionis ejus,
quin ad effectum perduceret impetrationis. Et con-
vocans amicissimos suos, ad tam fidum consilium
dandum tutos; per omnia patefecit eis quam instan-
ter filius peteret, et quam invitus ipse annueret.
Illi autem expiscantes certo præsidio mentis, hoc
non absque nutu electionis dominice fore; salubre
consilium, nil cunctantes decreverunt dare; Quam-
quam tibi displiceat juvenilis hujus adolescentis in-
tentio; recogitanda est virtus Dei, ex qua sine dubio
tali incenditur voto. Hæc vere est timenda, cujus
rebellatores nulla subsistunt potentia. Dominum
non tediit tibi filium dare, nec te pœniteat eundem
si reposeit ad e servimen ejus representare. Ad hæc
hortamenta, absque dolo a f parentibus contata,
pater se parere respondit per omnia, similis scilicet
Abrahæ, qui unici filii dilectionem postposuit ti-
mori Domini; et maluit placere Domino, quam in
servanda vita filii proprio uti desiderio. Jussit et-
enim accersiri Sacerdotes, probatissimis moribus re-
ligioni vacantes, ut in tonsura juste poscentis pro-
lis manus administrent, et admisceantur juste
imponentium Sacerdotum sacramenta benedictionis.
O ætas puerilis et lasciva voluptas carnis, honori-
fice superata a viribus animi internis! Ad hoc minis-
terium, ad quod invito multi propter crebram verber-
antium magistrorum passionem coguntur; hic puer
ultronens, etiam dum pater parat resistere, prope-
rare molitur.

5 Beatus igitur Landricus, diu optato eventu
potitus, si, antequam fiduciam obtineret se Cleri-
cum futurum, sacræ lectioni incubuit; nunc centu-
pliciter magis assuetum studium exercere cepit.
Nobilitatem generosorum parentum flos corporeæ
pulchritudinis in illo insinuabat, et precellentiorem
animi generositatem frequens bonorum operum usus
non occultabat. Sic utrinque munitus, initium præ-
tiosorum morum ad tales perduxit exitus, ut simul
cum ætatis profectibus in bonis accresceret actibus.
Quid plura? sic gradatim virtutum acceleravit iter
scandere, ut in Cathedra g. Metensis Pontifici di-
gnaretur eum Dominus sublimare. Cum autem per-
derus Episcopii, quod merito contigit sibi, terre-
narum divitiarum copia major pullularet; non absor-
buit eam turpiter recondendo, sed per eleemosyna-
rum distributionem Domino, de cujus munere venit,
reddendo. Jejuniorum inedia corpus castigabat, per
exubias orationum oculos exercebat, asperitate
raræ ac duræ commensationis gustum exacerbat,
sacrarum scripturarum admonitioni auditum inten-
debat, dominici odoris fragrantia nares admovebat;
quodque dignum foret ad offerendum Domino tan-
gebat; et ut breviter dicam, per quinque sensuum
officia Domino ministrabat.

6 Postea quippe B. Madelgarius, agnomine Vin-
centius, præfati Antistitis Landrici genitor elegan-
tissimus, cum jam vergeret proclivus ad senium,
et congruum cerneret de quibuscumque præteritis
delictis pœnitentiale tempus; in villa suæ proprie-
tatis, quæ dicitur Altus-mons, monasterium cum
monasticis officinis construxit; in quo ipsemet mo-
nachus factus, posthabita seculari militia, Deo mi-
litare cœpit. Qualiter autem idem monasterium
Angelo h. ducente præsignavit non ignorat qui
scripta ipsius gesta rememorans legit. Aliud quo-
que fundavit templum in prædio suo quod vocatur
Sonégias, ubi, sicut narrat præfata Vita, ipse sepul-
tus miraculorum sapissime demonstrat potentias.
Cum jam denique viam totius carnis imitatus, in
supradicto monasterio Sonégias, infirmitate labora-
ret B. Vincentius, imperat ad se vocari beatissi-
mum Landricum: qui, ut supra memoravimus, cum
magnis dominicæ servitutis conatibus Metense re-
gebat

D
post adhibi-
tum pœdorum
amicorum,
consilium,

e
f
impetrat
consensum
patris:

in Clericum
tondetur:

crecit in
doctrina et
virtute:

q
fit Episcopus
Metensis.

addictus
eleemosynis,
jejunis,

mortificationi
sensuum:

a. S. Vincen-
tio patre,

post constru-
ctum ab hoc
monasterium
Altumontense,

h
et templum
Sonégense.

in morbum
gravem de-
lapso vocatur,

a. test mori-
bundo.

A gebat Pontificium. Sanctus vero Landricus, patrem revisens carissimum, duplici passione percutsum habuit animum; letitia videlicet de præsenti innotuæ collocutionis, tristitia de periculoso conspectu invalescentis infirmitatis. Et cum visum foret ei a quo cuncta videntur, ut de terrenis exemptus B. Vincentius, coelestibus civibus jungeretur; moritur ut aiant præsenti seculo, et ad revocanda animæ natalitia invehitur futuro.

Remanet
Sonegiis :

utrique præ-
est monaste-
rio :

moritur 15
Aprilis.

7 Post cujus obitum almus Landricus postpositum Episcopium non repetivit, sed propter indisso- lubilem dilectionem patris eidem loco Sonegias vocitato inhæsit: ut grex ante a morigero educatus Pastore, postmodum non degeneraret, hereditario privatus successore. Rexit itaque utrasque Abbatias, veluti supradiximus, a genitore constructas, donec ad ultimum feliciter vitæ presentis cursu peracto, patri in vita, patri in morte adherens, decimo quinto Kalendas Maii spiritum reddidit: Tumultatur autem in ipso quod Sonegias prænomina- vimus cœnobio. Qualiter autem a circumstantium notitia virtutum ejus insignia pullularunt, animadvertenti- bus, secundum veridicorum narrationem, dictamina nostra reserabunt.

8 Est pagus in Taxandriæ partibus: Fellepa nomine, quondam B. Vincentio tradita hereditaria distributione eleemosynaria: quo singulorum an- norum tempore constituto proficisci solent Fratres de Sonegiensi monasterio, receptoque statuto de- bito census, remeant æquas dividere portiones re- manentibus ad Dei servitium Fratribus. Quodam denique anno noxio casu contigit, quod Advocatus illius villæ per vim ad proprios usus annonam ra- puit, eodemque tempore commeantes Clerici secum ultionis causa tulerunt corpus Antistitis Landrici: qui paternæ hereditatis pervasores intantum corri- puit, ut hi quorumcumque venter, sive militum sive equorum, deprædatam annonam voravit, aut per insaniam turpiter reddendo vomerent, aut alicujus ultionis illata sibi contumelia injuste se accepisse recognoscerent: sique factum est, ut quod fortis armatus, injustus scilicet Advocatus, auferendo tur- baverat; fortior armatus superveniens B. Landricus superaret, qui non alia quam Dei virtute pollebat.

Raptores
bonorum
monasterii
Sonegiensis,

allato corpore
S. Landrici
puniuntur :

ejus feretrum
ab indigni
humeris
resiliit :

9 Hoc etiam non præmittendum conjicio, quod quadam die advocacionis causa ad supra- tam villam transferendum corpus almi Landrici, cum efferretur de templo; quidam in limine, nomine Willebertus, portitoribus occurrit; de quibus unum ut ipse onus subiret admonuit. Sed ab humeris ta- liter accedentis feretrum resiliit, et absque susten- tatoris ope in aere pependit. Ille autem virtute, quæ fiebat, stupefactus, corruit in terram cernuus, donec ad ultimum resurgeret decantatis a fratribus hymnis et laudibus. Hæc, ut reor, ideo sunt gesta, quia non prius meritum conscientiae suæ ille ponderavit in trutina, quam dignum se consideraret ad subeunda tam sacri Præsulis membra.

immobitem
antea lapidem
facit levem :

10 Cum mentem voluntarii auditoris nullo de- ceat dissuescere tædio, si recensetur virtus fidelium Dei repetita crebro, non vobis auditores, fastidium generetur si adhuc accumulaverit aliqua; cum plura sint viri Dei insignia miraculorum. Beatus hic noster Partonus, cum vice quadam ut sæpe solebat, ad su- pradictam villam Fellepam deportaretur, quo ab eo portarentur ipsi, si incurrerent occasionem alicujus periculi; contigit incolas loci illius in quodam loco laborasse, de quo ad altare Deo faciendum lapidem miræ magnitudinis satagebant effodere; sed non æquiparabatur eorum virtus, ad sublevandum tam grande pondus. Ad quorum officinas, multimodis artibus desudatas, cum pervenissent Clerici ex iti- nere fatigati, fessa membra volentes dare quieti,

sacrum corpus eidem superposuerunt lapidi. Ubi per aliquod diei spatium corpora sua requie foventes, una cum operariis B. Landricum precibus postulavit, supplicantes, ut propter presentiam ejus in melius proficerent laborantes. Surgentibus autem Clericis, et ad perveniendum quo tendebant alacrius iter in- gressis; fossores latius operi sese accingunt, quod ad effectum producere multo melius quam ante con- fidunt. Cujus auxilio freti, tam pretiosum finem in- posuere labori, ut lapidem, quem vix multi juveni- gementes plena cervice traherent, pauciores viri moderato nisu eradicarent. Non opus est interro- gato, si tunc laus sancti Antistitis inter illos plus solito vixit, de cujus beneficio venit quod diu ten- tatum opus modo ad effectum perductum extitit.

Lapsu tempo-
rum ignoratus
dies festus,

11 Hactenus (quocumque sermonem vertimus de sæpenominato Pontifice) omnia, quæ de eo ca- lamus indicavit, justo se habuerunt ordine: sed nunc quoddam offendiculum occurrit, quod supremus Arbiter, qui in se sperantes non patitur vilesce- re, ad melius restituit. Scimus quia nil terrenum sta- bile, quin vetera semper aliqua mutantur novitate. Conventus ergo ille Sonegiensis Congregationis, cum primum a B. Vincentio locaretur, monachica vita functus esse perhibetur: qui locus prius a monachis cultus, postmodum canonice institutus, deinde a sanctimonialibus innovatus, intantum cognoscitur esse transmutatus, ut cum suppellex ecclesiæ, libro- rum scilicet ceterorumque ministeriorum tali modo inde subtraherentur; per multos annos Kalenda festivitatis S. Landrici oblivionis rubigine tegeretur. Ignorabant qui eam libenti animo celebrarent, qua die indicium ejus invenire possent. Quapropter anno- rum multorum labente curriculo, ceteris rite cele- bratis nullum reboabat festum B. Landrico: sed cum tanti eset meriti, ab aliorum quasi distabat of- ficio. Incongruum ergo fuit ut dæmoniaca voluntas, quod declinare et toto nisu quo poterat impedire vo- lebat, omnino declinaret; et Domini gratia, quod restituere placebat, non restitueret. Jam jamque post multa tempora, per cujusdam noctis silentia, visa sunt ædituo monasterii somma in hæc verba: In negligentia a vobis omnibus positæ sunt meæ Reliquiæ, cum constet dies transitus mei hodie; quem sicut et ceteros, absque memoria nominis mei, apposuitis deducere. Qui sive negligens sive quia trengam postulans, primam apparitionem publicare non præsumens, nullum veritatis indicium dedit, quo die viri Dei excessus ab hac vita extiterit. Alius quoque ejusdem monasterii Sacerdos vidit som- nium: in quo multa querela de eadem festi negli- gentia dixit se inculpasse B. Landricum. Tunc so- licitissimi fiunt Fratres ad inquirendum, donec re- volutis Kalendis, et Nonis, et Idibus; decimoquinto Kalendas Maii justi viri reperiunt transitum.

aliquibus
revelatur

ANNOTATA.

a In MS. Sonegiensi, Cujus presentis festo leta- mur.

b Hic desinit Prologus in dicto MS.

c Sum hæc SS. Aldetrudis et Madelberta Virgines, post S. Aldegundam materteram Abbatissæ Malbowen- ses; et his S. Aldetrudis colitur 23 Februarii, ad quem diem Vitam dedimus huic olim subjunctam: at S. Madelbertæ festum incidit in 7 Septembris cujus uti- dem Acta MSS. habemus, ad dictum diem elucidanda.

d MSS. Bethlemicum dignitate. Idem, inspira- tionis.

e Servimen pro servitute etiam accipitur in Vita pri- ma S. Erardi Episcopi 8 Januarii lib. 2 cap. 2, qui amore divini serviniis deposuit curam regiminis secularis: ita supra famulamen ponitur pro famulatu.

f

A f *Id est consanguineis, ut sapius ex phrasi Gallica in Titis Sanctorum legitur.*

g *Ita in omnibus MSS. legitur Metensis. Colrenerius Meldensis, quod supra rejecimus.*

h *Haec ita in per vetusto MSS. Vita S. Vincenti leguntur : Ecce Angelus Domini apparuit ei in visu, iussitque ei ut pergeret in municipium, quod vocatur Altusmons supra fluvium Sambræ, construeretque ibi ecclesiam in honore S. Petri Apostolorum Principis, demonstravitque ei locum in ipsa visione, exposuitque modum basilicæ, arundineti, quod manu gestare videbatur, etc.*

i *Molanus ad hunc diem. Felep, olim hereditaria*

ecclesiæ S. Vincentii villa : item Dorne et Erp nunc territorio Ravenstein annumerantur : et refrigerante inter multos fide et caritate, parum emolumenti inde percipitur. Est Felep seu Velp ad Mosam, parum ultra Graviæ oppidum. Ubi hoc tempore Patres Capuccini aliquod monasterium extraxerunt, quod cum ipsa Graviæ, potius Mosacis, Masegavis vel Mase-landis, quam Tarandis annumerandum est ; Erp vero et Dorne Prælandiæ et territorio Silvæducensi sunt inclusæ.

k *Reliqua desunt in MS. Bethleemico, forsitan postea adjuncta.*

DE S. ANTHUSA VIRGINE, FILIA CONSTANTINI COPRONYMI IMPERATORIS, SANCTIMONIALI CONSTANTINOPOLI.

G. H.

SUB FINEM
SEC. VIII.S. Anthusæ
parentes.

genus vita,

tempus obitus

Acta an
conscripta?elogium an-
tiquissimum
ad 17 Aprilis :torgitas in
elemosynis
dandis :vita mona-
stica,

B

Leonis Isaurico Imperatori Orientis, hæretico patri ac nefario, successit pessima soboles Constantinus cognomento Caballinus : qui quod bupismo infans admotus, stercore aquam inferisset, vulgo Copronymi cognomen accepit. Huic nupta fuit anno dcccxxxii Irene, Chagani Regis Avarorum filia, quæ Christianis imbuta litteris, ac pietate illustris, Leonis et Constantini impietatem arguebat, constans in sincera et orthodoxa religione retinenda. Genuit hæc viro suo anno dccc. Indictione iii, successorum regni Leonem Chazares ; sed aliquot forsitan annis citius hunc sanctam Virginem Anthusam eamque in orthodoxa fide educavit : quæ dein vixit sub imperio Leonis fratris, ac Constantini nepotis, qui sub tutela matris suæ (Irene etiam hæc vocatur gesto per se Imperio clara) anno ætatis suæ x Christi dcccxxi Imperium init. Ab hac Irene fratris Leonis uxore rogata S. Anthusa, ut uno Imperium administraret, maluit sibi ac Christo suo vivere ; cui ut arctius adhereret, a S. Tarasio Patriarcha (qui eam dignitatem anno dcccxxxiv suscepit) attouso est, et inter sanctimoniales in monasterio Eumeniæ velata est ; cumque universim vixisset annos duos et quinquaginta, sanctissime mortua, sub finem, quantum colligimus, seculi octavi.

2 Acta piæ conversationis et mortis hujus gloriosissimæ Virginis olim conscripta fuisse non dubitamus ; sed quia industria Simeonis Metaphraste non fuit extensa ad Acta Sanctorum Aprilis colligenda, facilius plura particularium Sanctorum Acta interciderunt.

C

Eorum loco dum illustria cucomia in Synaxariis variis Græcorum asservata : ac primo in Menologio Græco, quod cum et præcepto Basilii Porphyrogeniti Imperatoris fuit seculo decimo concinatum, ad xvii Aprilis hoc elogium habetur.

2 Sancta Anthusa, cujus memoria agitur xvii Aprilis, fuit filia Constantini, cognomento Caballini : a quo jussa cum viro conjugium inire, non assensit. Post ejus vero obitum omni metu libera, et securitatem adepta, divitias omnes suas distribuit : alias siquidem pauperibus dispersit, alias ecclesiarum et cœnobiorum incolis donavit, alias in captivorum redemptionem impendit. Vestes vero aureas, quas ipsa habebat, in ecclesiarum ornamentum erogavit. Fuit insuper plurium orphanorum mater ; abjectos enim et destitutos infantes simul congregans, eos educabat et instruebat. Præterea eos, qui moriebantur, Deo commendabat : eos vero, qui in senio supererant, in iis locis, ubi pauperes senes aluntur, collocabat. Sapissime autem vocata a religiosissima Irene ejusque filio Constantino, ut una cum ipsis imperaret, constanter recusavit ; sed a S. Tarasio in monacham velata, in monasterio Eu-

meniæ ad Dominum emigravit. Hæc in dicto Basilii Imperatoris Menologio habentur, ubi sub finem ita legitur : *Ἐν τῇ μηνί τῆς Εὐμενίας πρὸς Κύριον ἐξεδύμα-
σεν :* quod monasterium dictum arbitramur ab aliqua illustri Eumenia ejus fundatrice. Eodem die xvii Aprilis, celebratur memoria S. Anthusæ, filiæ Constantini Copronymi, in MSS. Menais Græcis Cardinalis Mazarini, ac aliis adservatis Mediolanis in bibliotheca Ambrosiana et signatis littera O num. 148 et littera N num. 8, additis etiam elogiis, quæ non descripsimus. Eodem die celebratur in Menologio Gallico Virginum Lohervii, et appellatur Floria.

4 Die xviii Aprilis in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claramontani Societatis Jesu tale elogium legitur Memoria S. Anthusæ, filiæ prognatæ Constantini Imperatoris, cognomento Copronymi. Sæpenumero hæc a patre urgebatur ad nuptias cum viro contrahendas, quas semper recusavit. Postquam autem pater e vita discessit, libertatem adepta, quæcumque sibi relicta ex hereditate bona fuerant, ea omnibus pauperibus et ecclesiis et sacris ædibus impertivit, facta omnium popillorum mater, viduarum et pupillorum propugnatrix. Multis sæpe adhortationibus ab Irene Augusta illustrissima rogata et prope coacta, ut secum habitaret unaque imperium administraret, exorari nunquam potuit, nec precibus unquam cessit. Quamdiu autem in paterno palatio vixit, regio quidem cultu extrinsecus ornata incedebat, intus autem cilicium gestabat. Omnis autem victus ejus erat, sicut illorum qui Deo in solitudine serviunt, et pro potu aquam bibebat. Natabant in oculis lacrymæ, et laudes hymnosque Dei lingua promebat. Tandem monasticam vitam amplexa, manibus S. Tarasii Patriarchæ detonsa est in monasterio Eumeniæ. Ex eo tempore nunquam illa ex monasterio pedem extulit, uti neque aliæ ex Sororibus faciunt. Nunquam ab Ecclesiasticis munitis absint, corpore deficiens nullas unquam preces neglexit : oculi ejus nunquam a lacrymis stillandis cessabant. Humilitas illius omnem fere modum, excedebat : Sororibus omnibus serviebat, ecclesiam exornabat, aquam apportabat, mensæ adstabat et inserviebat. Cum ergo hunc in modum omne vitæ suæ tempus peregisset, cum virtutis manipulis ad Dominum translata est, absolutis vitæ annis duobus et quinquaginta.

5 Alia reperimus MSS. Menai in membranaceo codice Congregationis S. Ludovici PP. Prædicatorum Parisiis, item in bibliotheca Cardinalis Mazarini, quorum alterum exemplar convenit cum dicto codice S. Ludovici, et in utrisque elogia referuntur S. Anthusæ filiæ Constantini Copronymi Imperatoris ad diem xxi.

In

E

celebritas in
aliis MSS. die
17 Aprilis,18 Aprilis
in Synaxa-
rio MS.Spretæ
nuptiæ,et imperium
ab Irene
Anthusæ
oblatum :
fVita ejus
sancta in
aula regia,et in mona-
sterio cum
summa hu-
militate,

A *In Menæis excusis ejus veneratio proponitur die xii Aprilis, et idem fere encomiam refertur, quod jam ex Synagario Parisiensi Latine transtulimus, sed quod in aliis indicatur monasterium Eumeniæ, seu Græce μονὴ τῆς εὐμενίας appellatur μονὴ τῆς ὁμονίας, quod posset explicari monasterium Concordiæ: sed antiquiora exemplaria magis placent. In Menæis additur distichon, facta allusione ad nomen Anthusæ, quod Latine Florentia diceretur, et est ejusmodi.*

Πῦλξ δυσώδους καρπὸς εὐώδης μέλι.
Ἀνθοῦσα σεμνή, γῆς ἀπαιθεῖ καὶ βίῳ.

solennitas
ejus 21
Aprilis:

Florere desiit et terræ et vitæ Anthusa,
Flos foetidæ perquam suaveolens radicis.
Eodem die xii Aprilis celebratur ejus memoria in MSS. Menæis, quæ Divione nobiscum communicavit Petrus Franciscus Chifletius noster. Maximus Episcopus Cytherorum ἐν βίῳς ἀγίων suum elogium ex Menæis excusis descripsit. In tanta diurni, quibus colitur, varietate, malimus amplecti diem xvi Aprilis, quod antiquiora monumenta eum diem illius venerationi assignarint, et iis proxime accedat Synagarium Parisiense, in quo dies xvi præscribitur.

D
AUCTORE D. P.

DE SANCTA POTENTIANA VILLANOVÆ IN HISPANIA BOETICA.

O. P.

XVII APR.

Elevatio
corporis,

B *Joannes Tamayus Salazar, in suo Hispanico Martyrologio, præsentem diem ornat hujus sanctæ Virginis memoria, sic scribens: In territorio Ilturgitano, apud oppidum Villanovæ nomine, elevatio sacrorum pignorum S. Potentianæ: quæ ibidem texturam exercens, vitam laudabiliter egit, et post annorum multorum curricula honorificentissimo loco condita, laude populorum, miraculorum illustratione, et totius veneratione provinciæ, debitam solennitatem promeruit. Ad quorum confirmationem explicationemque majorem, eorum omnium quæ de ipsa hactenus comperta habentur compendium satis dilucidum profer idem Tamayus; usus, ut profitetur, Historia Giennensi Mag. Francisci Raspuerta Tom. 1 sæculo 12 cap. 1 de eadem Sancta agitis; et P. Francisci de Bilches, S. J. Historia Sanctorum Giennensium, ubi de ipsa tractatur cap. 49, et MS. Memoriale Sanctorum Giennensium, quod o Martino de Ximena Jurato compilatum, et sibi jussu Cardinalis infra nominandi commodatum, scribit. Ipsam compendium tale est.*

in veteri
eremitorio
honorifice
conditi,

2 Non procul ab Ilturgi, veteri Boetici et celeberrima urbe, adhuc oppidum, vulgo Villanueva, ex adverso Bortis fluminis æstuario invisitur. Ibidem juxta molendinum Beltranense, turris antiquitatem redolens perseverat, circa cujus collapsam molem, eremitorium, titulo SANCTORUM etiam vetustissimum, a Gothorum, ut creditur, temporibus extractum, inspicitur. Illic sepulcrum, ad Evangelii latus, in tumuli formam elevatum, et tessellis coopertum, ab immemoriali conspexit antiquorum et presentium vicinorum invariabilis veneratio. Ergo inter tessellarum vermiculatas picturas, pelta emblematis variegata albescebat, in cujus glabro, Gothicis, licet patentibus litteris, hæc perlegebatur epigraphe:

†
J H S

*Benedictus Deus. Laudate Deum.
Time Deum. Servite Deo.
Illic jacet corpus S. Potentianæ.*

Hic vero venerabilis sepultura locus, tanta circumjacentibus circuli populis est habitus veneratione, ut undique orationibus et symbolis conflueret catervatim in necessitudinibus indefessa devotio: quæ in omnium viscera crescebat, quia nullius precamina retardabat.

facta a
Card. San-
dovallo,

3 Hac fide bona, fere decem seculis, Potentianam Virginem et locum honoravit humilitas. Sed ne tanti absconditi thesauri divitem venam obtegeret tessera, Eminentissimus et Reverendissimus Dominus D. Balthasar de Moscoso et Sandoval, S. R. E. Cardinalis, tunc Giennensis Episcopus, nunc Archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum Primas, zelo caritatis accensus, tumulum propriis manibus aperire Aprilis T. II.

constituit; et indictis jejuniis et orationibus, eremitorium adiit, ubi. innumeris adstantibus, tessellatam discindens capsam, aliam gypsatam, intermediis aggeribus, invenit. Istam itidem destruxit ligo, sub cujus textamine, alius aggeris cumulus repertus est; quo remoto, quadratus lapis, duabus longitudine, et una latitudine constans ulnis, qui totum thesaurum complebat, ex omni latere absque ulla immixtione conflatus apparuit. Illo elevato, urna lapidea cognoscitur, in cujus cavo ossa omnia integraque humani corporis, suavissime redolentia, conspexit affectus; quæ prout erant tenuissima, protinus de femina cadavere illa qualificavit inspectio. Honorifice ergo extracta, et in capsam noviter elaboratam recondita omnia, in depositum collocata sunt: et protinus ad probationum examina, circa Virginis vitam, acta, venerationem, et alia quæ elevationem respiciebant, Eminentissimus Dominus Cardinalis juridice processit. Illis demum per totius populorum circumstantium vicinæ ambitum conflatis, innumera ad oculum demonstravit sedulitas patrata miracula, quæ interposita sanctissima Potentianæ deprecatione Deus Opt. Max. in diversis languoribus, natura mirante, peregit. Post hæc comprobatione constitit efficaci, de antiquitate venerationis, de continuatione circa dona, novendialia, festivitates, sacrificia, quæ ab antiquissimis seculis, ut hujus sacræ Virginis auxilium imploraret, consuevit usurpare devota necessitas deprecantium oppidorum.

post diligens
examen an-
tiqui cultus,

4 Pervetustas etiam iconas secessus, ubi imago S. Potentianæ inter BB. Bartholomæi et Ildephonsi, illius eremitorii compatronorum, effigies conspicietur. In nonnullis picturis, sacra Virgo, cum textura et aliis ad texturam instrumentis pertinentibus invenitur, ex quo (et constans illic traditio est) hanc Virginem in eodem loco et vitam egisse et texturæ officium exercuisse, fatendum est. Apud Forum-Julium antiqua enituit imago, in qua ad dextram S. Euphrasius, ad levam S. Potentiana; ille infulis, ista palma insignis, uterque urbem manibus sustinens, ceu illius Patroni et Tutelares, invisitur, et in tabulæ vertice inscriptio: Anno a Nativitate Domini xlv S. Euphrasius, Martyr Apostolicus, Episcopus Ilturgitanus, Potentianæ collega sanctissimæ, vixit. Hæc Tamayus, qui quo auctore Ilturgim vocet Forum-Julii, non disquiro: imago ut antiqua sit, inscriptionem novam judico et hoc seculo conditam. Commodiorem sensum faciunt versus, quos nescio an ut picturæ olim adscriptos exhibeat Tamayus; an velut explicationem novam accommodatum vetustiori tabulæ, certe non indignum hic legi:

una cum S.
Euphrasio
pictæ,

Tuta sub Euphrasii manibus Ilturgis habetis:
Potentianæ et Virginis:
Te docet ille pii primus mandata Tonantis,
Illa sepulcro consecrat.

62 Colitur

A *Colitur S. Euphrasius, juxta Usnardum Episcopus ab Apostolis consecratus, xviii Maii, quando de eo agemus : huic non ætate, sed patronatus jure, comparem statu S. Potentianam credimus, ideoque de tempore qua vixit et floruit nullum præsumimus ferre judicium, ac ne conjectare quidem. Potius Tamayum ausculto cetera sic prosequentem : Olim erat Confraternitas celebris huic sanctissimæ Virgini dicata, quæ apud ecclesiam S. Mariæ per aliquot extitit conservata tempora ; donec refrigerante devotionis affectu, in paupertatem reducta, fuit Hospitio et Confraternitati de la Caridad aggregata, ea conditione et pacto, ut quotannis anniversaria festivitas S. Potentianæ sine intermissione perageretur. Quod et obtinuit, et observavit affectio.*

S. Iis, et aliis depositionum et traditionis, per Eminentissimum perpensis adminiculis, et doctorum hominum judiciis intellectis ; elevationem sacrorum pignorum efficaci propensione decrevit, ut ex tenore appareret sequentis autographi : In Oppido, quod vulgo Villanueva de Andujar dicitur, xi die Mensis Maii, anno Domini mcccxxvi, Eminentissimus et Reverendissimus Dominus D. Balthasar de Moscoso et Sandoval, S. R. E. Presbyter Cardinalis, Titulo S.

B *Crucis in Jerusalem, Episcopus Giennensis Regiusque Consiliarius, etc. Visis, examinatis, et perpensis probationibus, informationibus, et instrumentis, quæ de ejus mandato Doctor Joannes de Acuña del Adarve, ipsius Oppidi Parochialis Ecclesiæ Prior, totiusque Episcopatus Generalis Visitor, gessit, compulavit, et doctavit, tam in urbe Iliturgitana quam in Oppidis de Cazalilla et Higuera et aliis, circa vitam, acta, miracula, famam et traditionem S. Potentianæ Virginis, quæ olim sepulta jacebat in eremitorio, quod Sanctorum vocant, in territorio prælibati oppidi de Villanueva, et in adversa Bætis fluminis ripa edificatum agnoscitur ; ex quibus constat fuisse et esse traditionem immemorabilem, uniformem, constantem et perpetuam, per omnes vicinorum oppidorum aculas, quod prædicta famula Dei, ab antiquissimis temporibus, in quorum origine memoria hominum evanescit, uniformiter prout Sancta fuit et est habita, invocata et culta : ideoque ad ejus tumultum, continuo devotionis affectu, universi circumstantium regionum oppidani, in ipsorum et suorum afflictionibus, infirmitatibus et periculis, novendiis, vigiliis, sacrificiis et donariis accesserunt, accedunt, confluerunt et confluent, absque ulla de recipiendo auxilio veraciter diffidentia ; ex quarum imprecationum remediis innumeri mirabiliter, quidquid efflagitavit devotio, efficaciter sunt adepti. Item constat ipsam sanctissimam Virginem publico, solenni et continuo fuisse et esse veneratam cultu, in totius circuli Iliturgitani et Episcopatus Giennensis territorio : sub ejus Virginis Patrocinio Confraternitatem olim extitisse et adhuc extare, ejusque sanctam effigiem, in festo sanctissimi Corporis Christi, solenniter portari a Confratribus consuevisse. Quæ omnia examinata, discussa et rimata, per aliquas graves, doctas, et timoratae conscientie religiosas personas, præcepit, decrevit et ordinavit idem Eminentissimus Dominus (ne in totum tam pius affectus et innata deperiret devotio) quod sanctissima B.*

Potentianæ pignora, in sublimiorem locum eleventur, in eodem eremitorio in capella quam ipse Dominus suis sumptibus fabricari facit : et quod deinceps eundem ipsum cultum, quem olim eidem sanctissimæ Virgini ejusque lipsanis fideles concorditer conferebant, dent, porrigant, et efficaci conferant devotione ; quatenus in hujusmodi decreti executione adfluere omnia requisita, quæ sancti Concilii Tridentini placitum, et Bulla S. D. N. Urbani divina providentia Papæ viii, noscitur postulare. In cujus rei fidem hocce fieri jussit autographum, manu propria signatum, et a Notario Apostolico infrascripto roboratum, ad perpetuam rei memoriam. Cardinalis Sandoval. Mandato Cardinalis Domini mei, Petrus Fernandez Bahemonde. Notar. Apostolic.

6 D. Martinus de Ximena in suo Memoriali MS hanc refert elevationem, brevibus, licet gravibus verbis : quam perfectam fuisse fatetur xv Kal. Maii, anno Domini mdcxi, præsentem et auctorante D. Eminentissimo Cardinali, astantibus in consistorii forma, prout moris est, Iliturgitanæ Civitatis Decurionibus, qui baldachini perticas pretulere. *Hactenus Tamayus : qui deinde ne quid intactum relinquat, examinanda seu verius explodenda sibi sumit argumenta sex, quibus Hieronymus de Pancorvo Carmelitanus, in Synopsi de hac Virgine scripta et Cardinali oblata, conatus est persuadere, Potentianam hanc de qua agimus, non fuisse Hispanam origine, sed Romanam, Pudentis filiam et S. Praxedis sororem, Martyrologio Romano inscriptam xix Maii. Ob quæ Sophista ipsum appellat, qui potius volsellis pugnet quam gladiis, maxime autem et majori jure exagitat opinionem asserentis, quod credibile sit S. Euphrasiam Roma Iliturgem attulisse sacra dictæ Virginis lipsana, cum Romana S. Praxedis soror Martyrium fecerit circa annum cxxii, plusquam integro post Euphrasii mortem seculo nata. O si omnes hujus farinae ac longe etiam insulsiores fabulas, quas a Pseudo-dextero ejusque sequacibus exagitari potuisse miramur, nedum invenire approbatares, a suo Martyrologio pari severitate reseccisset Tamayus ! Sed vir bonus, in eo quo Hispaniæ suæ tantillum videtur detrahi oculatissimus ; in ceteris, quæ aliquam laudis umbram continent, admittendis magis cærus est quam Tiresias.*

7 *Est tamen quod ex Pancorvo, per calamum accusatus sui, discamus ; videlicet, scripturas aliosque omnes, quorum suffragiis motus Cardinalis est ad curandam Corporis elevationem, discordibus inter se variare sententiis ; dum alii Virginem, alii Martyrem, nonnulli nec Virginem nec Martyrem, plurimi Anachoretam fuisse dicunt. Ideo non audeamus eam certæ alicui Sanctarum classi adscribere : sed non propterea vocamus in controversiam id in quo totius nostræ rei cardo vertitur, titulum videlicet sanctitatis, tam diuturna possessione firmatum, ut interim memoria aboleri poterit quicumque alia distinctio generis, ætatis et professionis. Virgo an Vidua, nobilis an plebeia fuerit, sub Romanis Gothicve floruerit, non divinamus. Ipso in quo sepulta est loco eremiticam duxisse vitam, hoc solum est quod videtur posse conjectura non imprudenti proponi : stante autem incertitudine circa tempus quo vixit, posuimus eam inter S. Anthusam Copronymi filiam, et Martyres in Hispania sub Saracenis passos.*

an 1640.

J

uate eam cum S. Pudenticiana Romana confudit aliquis.

videtur ipso in loco solitaria vixisse

P

DE SS. ELIA PRESBYTERO, PAULO ET ISIDORO MONACHIS MARTYRIBUS IN HISPANIA.

G. II.

ANNO DCCCLVI.

Elogium ex
S. Eulogio,nomen in
Martyrologiis,

Corduba, Regum Saracenorum olim in Hispania sedes, inter alios Martyres, qui sub illis fidem Christianam sanguine suo cum vita effuso professi fuerunt, hoc die venerantur officio Ecclesiastico sub ritu semiduplici tres, quos hoc elogio prosequitur S. Eulogius, testis acutus, lib. 3 Memorialis Sanctorum cap. 13. Præterea Helias Presbyter, jam senex, ex provincia Lusitania, cum Paulo et Isidoro monachis, adhuc juvenili ætate florentibus, sub priorum professione perempti sunt xv Kalendas Maii, Æra DCCCXCIV; quorum corpora patibulis elevata, post multos dies Bætico sinu conduntur. Hæc S. Eulogius, qui et ipse Æra DCCCXVIII, die xi Martii, non integris quatuor annis elapsis martyrium passus est sub eodem Rege Mahmudo; qui Habderamo, Æra DCCCXC misera morte extincto, successerat. Martyres ergo hi tres occubuerunt anno Christi DCCCLVI, et post hos S. Eulogius anno DCCCLX. Florebat eodem tempore Lutetiae Parisiorum Usuardus monachus S. Germani, et Martyrologio suo quod Carolo Calvo Imperatori et Regi Francorum dicavit, eos ad hunc diem inscripsit his verbis: Item in Corduba sanctorum Martyrum Helie Presbyteri, Pauli et Isidori monachorum. Secuti mox quotquot Martyrologia concinnarunt Bellinus, Maurolycus, Felicius, Galesinius, Camsius, aliique cum hodierno Martyrologio Romano. Tamagus Salazar in Martyrologio Hispanico tali eos elogio ornat: Cordubæ sanctorum Martyrum Eliæ Presbyteri, Pauli et Isidori monachorum memoria perseverat: qui ob Christi fidei exaltationem, nullis territi suppliciis, corpora

in manus inimicorum ejecerunt, et spiritus coronati in ulnas Christi commendarunt.

2 Eisdem suis Martyrologiis monasticis inscripserunt Wion, Dorganus, Menardus, Bucetinus: sed contendit etiam monasticis, Tamagus Salazar Eliam Presbyterum, non monachum fuisse: verum potuit et Presbyter et monachus extitisse. An Ordinis Benedictini, non æque liquet. Nolumus tamen hoc negare, maxime si id asserentes aliquid congruæ probationis attulerint. Non etiam Eliam hodiernis Portugalensibus concedit Tamagus, cum Lusitania omnem fere Extremaduram comprehenderit, ex qua potuerit esse oriundus: quod etiam Martinus de Roa in suo opere de Sanctis Cordubensibus adverterat; qui Paulum et Isidorum censet fuisse Cordubenses. Interim Georgius Cardoso Hagiologio suo Lusitanico inscripsit Eliam quem Presbyterum et monachum appellat. Agunt de eisdem (sed verbis ex dicto eunomio S. Eulogii sumptis) reliqui historici Hispani, et cum iis Coria et Alegreus in Historia Carmelitica, quos inter Elia des connumerari debere, jure ab illis autumari censet Joannes Baptista de Lesana tomo 3 Annuum Carmeliticorum pag. 422. Sed hos refutare operosius, nedum sequi, non est hominis satis prudentis. Prudentior Thomas de Herrera in suo Alphabeto Augustiniano, ad nomen B. Helie, quem auctor Theatri triumphalis Ordini Augustiniano inseruerat; hunc, inquit, quo prætextu referat inter nostros, ignoro: quod Antonius a Purificatione, in Chronologia monastica Lusitana anno 1642 Ulysipone edita, denuo fecit.

etiam monasticis,

E

G. II.

DE SANCTO DONANO ABBATE IN SCOTIA

SEC. XI

Cultus sacer
et Breviar.
Aberdonensi,Elogium ex
Camerario;

Breviarium Edimburgi, urbe Scotiæ regis, excusum anno MDIX, in usum Ecclesiæ Aberdonensis et reliquæ Scotiæ, deducit nos in certissimum cultum et venerationem S. Donani Abbatis in Scotia, dum ad diem xvii Aprilis præscribit, ut ad Matutinum novem Lectiones fiant de Communi unius Confessoris et Abbatis, et hic in Ecclesia de eo dedicata, cum infra passionem Domini e venerit: sin autem post Pascha, fiant de eos tres tantum Lectiones, cum regimine chori Paschalis temporis. Omnia de communi cum Oratione sequenti. Omnipotens sempiternus Deus, quia ad te animas erigimus, nostræ juventutis delicta obliviscere, quesumus, intercessionem B. Donani Confessoris tui et Abbatis; sic que negligenter delinquimus, clementer ignoscere digneris. In titulo dicitur vixisse sub Rege Machabio anno 640, imo 1046 aut circiter.

2 David Camerarius hoc ei in Menologio Scotico concinnavit elogium: S. Donanus Abbas Tanglandiæ, qui in religiosa palestra tantum brevi temporis spatio in schola Christi profecerat, tantoque ardore eucurrerat Christi viam, ut virtutum omnium cumulo æquales suos longo post se intervallo relinqueret; submittebat se omnibus, et hoc se bentum arbitrabatur, si despiceretur ab omnibus: nec ulla ejus caribus vox dulcior quam objurgantis et reprehendentis: longeque ardentius S. Donanus contumelias et ignominias, quam ceteri gloriæ et sui nominis honorem, sustinebat. In edomando etiam et macerando corpore nullus apud Donanum finis. Et ut erat infirma valetudine, in ipsis etiam morbis, in quibus fractior

esse solebat animus ægrotantis, et constantiam et animi æquitatem sic semper tenuit, ut nec acerbioris morbi frangeretur incommodis, nec usitata pietatis et devotionis munia desereret. Fuit Donanus Sanctus magno in pretio ob virtutum ornamenta apud Duncanum Scotorum Regem; qui, Donani Sancti exemplo, admirabili fuisse dicitur lenitate animi, et ad ignoscendum paratissimus. Ad superos abiit Donanus Sanctus Christi anno MXLIV. De eo vide Regium in Calendario et alios.

3 Ejusdem Regii Calendario citato, ista in suo Menologio Scotico habet Thomas Dempsterus: Donani Abbatis in Achterles, cujus baculus circumlatus cuilibet languori medebatur. Idem Dempsterus lib. 4 Historiæ Ecclesiasticæ Gentis Scotorum num. 377 ista habet: S. Donanus Abbas, aureo illo Sanctorum seculo, incomparabili vitæ sanctitate fulsit: baculum hæretici corruperunt, qui circumlatus febre et morbo regio medebatur. Vixit anno DCCXL Colitur die xvii Aprilis. Breviarium Scoticum, Patronus in Achterles, Thomæ Dempsteri Baronia, cujus sanctæ Reliquiæ elevatæ xviii Aprilis, et nundinæ frequentes toto eo tractu. Hæc Dempsterus cum indiculo librorum ab eo editorum, quem ut supposititium omittimus. Ferrarius in Catalogo generali eundem Donanum celebrat, et in Notis aliqua ex Dempstero allegat.

4 Hæc dicti auctores. Citatus supra Rex Machabius, alius Machabæus, statuitur a Joanne Lesleio regnasse ab anno XLVI supra millesimum, usque ad annum LXI ejusdem seculi. Successerunt Malcolmus III, Donaldus VI, tunc Duncanus I ab anno MXIII ad MCIX, apud quem dicitur

F

et Dempstero,

Tempus vitæ.

A dicitur a Camerario S. Donanus in magno pretio
AUCTORE G. H. fuisse. Hæc autem procul absunt ab onno DCXL, quem
Dempsterus ex vitiosa impressione Breviarî desumpsit.

Num autem gratus fuerit Duncano jam Regi, an potius D
adhuc juveni (quod postremum magis congruum esset
priori relationi) arbitrio lectoris relinquimus.

G. II.

DE BEATO GERVINO

ABBATE ALDENBURGENSI IN FLANDRIA

ANNO MCVII.

Acta antiqua
deperdita.

Aldenburgum, oppidum Flandriæ est haud pro-
cul Ostenda, de cujus antiquitate, quæ a va-
riis sparguntur, collecta legi possunt apud
Antonium Sanderum tomo 1 Flandriæ illus-
tratæ pag. 316 et sequente. Id inter illustres verbi di-
vini prædicatores veneratur S. Ursmarum, Episcopum
et Abbatem Lobensem, cujus Acta illustramus ad diem
sequentem XVIII Aprilis. Est ibidem monasterium Be-
nedictinum, a S. Arnulpho Episcopo Successionum (ut
dicendum erit XVI Augusti ad ejus Vitam) usibus mona-
chorum aptatum; cui successit alius Arnulphus, præ-
dicti Sancti ex sorore nepos, mortuus anno MCV. Huic
subrogatus est Gervinus, de quo hic agimus; et multum
soliciti fuimus ut antiqua de eo monumenta, per Hariul-
phum successorem scripta, obtineremus, sed frustra:
B quamvis omnem diligentiam adhibuerit Ignatius de
Meyer, Societatis nostræ Sacerdos, qui Brugis urbe
sotis vicina degit. Damus ergo quæ apud Joannem Mo-
lanum in Natalibus Sanctorum Belgii habentur ad hunc
XVII Aprilis sub hoc titulo.

De Beato Gervino secundo Abbate in Aldenburg.
Ex libro obituum, et Vita per Hariulphum
successorem scripta.

Elogium vetæ
ex Molano:

2 Decimo quinto Calendas Maii, obiit Dominus
Gervinus, quondam Abbas secundus cœnobii in Al-
denburg. Fuit natione Flandrensium, genere medio-
cris, bis Hierosolymam ex ardore fidei adiit; Romam
et alia sancta loca invisit. Cumque vitam ejus inno-
centem et piam affines et propinqui non recte intel-
ligerent, secessit ad monasterium S. Winoci, ubi
ad Presbyterii gradum sub Teruanensi Episcopo
ascendit. Imploravit etiam S. Nicolai opem, cum
eum negotiatores Barum traustulerant. Habitavit
in silva Abbatis Corbeiensis, deinde reclusus sub
basilica S. Petri in Aldenburg, quia locus ille per
dignitatem S. Petri miraculorum signis illustrabatur.
Postea sedes fixit penes mentem Cassel, donec a
Fratribus Aldenburgensibus, qui ejus in sanctis ac-
tionibus vitam noverant, electus est in Abbatem.
C Quibus tandem electus cessit, benedictionem acci-
piens Gandavi a Lamberto Episcopo Tornacensi.
Daemoniacos et lunaticos sæpe sanavit: In prophetia
clarus erat. Quadraginta annis a carne et pinguedi-
ne abstinuit. Munera potentum, qui iniquitate præ-
valebant, accipi non sinebat. Ceterum Abbatali
vitæ præponens solitarium, ea resignata, ad hanc
redit, secedendo in Wasiam ad silvam Cosfort, ubi
ædificavit ecclesiolam: apud quam obiit anno mille-
simo centesimo decimo septimo. Quæ omnia a nobis

ignorarentur, nisi extarent ad Wilhelmum Dorover-
nensem Archiepiscoporum dialogi Hariulphi de Mi-
raculis S. Petri Apostoli in Aldenburg, et de Vita
Gervini sui antecessoris.

memoria in
aliis fastis:

3 Hæc Molanus, quem describunt Miræus in *Fastis*
Belgicis, Antonius Sanderus in *Hagiologio Flandriæ*,
primum Antuerpiæ anno MDCXXV excuso, dein Insulis
anna MDCXXXIX recuso; Ferrarius, in *Catalogo gene-*
rali; Hugo Menardus et Gabriel Bucelinus, in *Mar-*
tyrologiis Benedictinis, Baldunus Willotius, in *Mar-*
tyrologio Belgico Gallice edito, qui elogium Menardi
descripsit, uti in fastis habetur his verbis. In Wasia,
silva Cosfort, depositio Beati Gervini Abbatis Alden-
burgensis. Reliqua habet Menardus lib. 2 *Observatio-*
num. Edita est Colonia anno MDCLX Vita B. Gervini
Confessoris et Abbatis monasterii Aldenburgensis
in Flandria Ordinis S. Benedicti, collecta et edita
per F. Gervinum Oeckhoven Coloniensem Ordinis
FF. Eremitarum S. Augustini Presbyterum, ad Am-
plissimum virum D. Gervinum Meijersthagen, Juris
utriusque Doctorem ejusdemque in Alma Ubiorum
Universitate primarium Professore, nec non liberæ
et Imperialis urbis Agrippinensis Syndicum. Hæc
prima fronte; dein subjungitur imago cum hac subscrip-
tione: S. Gervinus Abbas Aldenburgensis, Flan-
drensis, annis XL a carnibus abstinuit, demoniacos
et lunaticos sanavit, secessit in Wasiam ad silvam
Cosfort: ibi obiit anno MCVII, die XVII Aprilis. In
deducenda ejus Vita multa nobis parerga habet auctor,
additque in monasterio S. Winoci, ubi monasticen
professus est, extare ejus effigiem radio capite, et
haberi ibidem uti et Aldenburgi pro Sancto sive
Beato, et secure hunc titulum præberi; atque conclu-
dit cum precatone ad B. Gervinum hoc modo: Ora-
mus te supplices, Pomine Dens, Pater omnipotens,
suscipe servorum tuorum orationem; ut Beati Ger-
vini memoriam recolentes, ejus meritis et interces-
sione, a cunctis adversitatibus liberemur in corpore,
et a pravis cogitationibus mundemur in mente. Per
Dominum nostrum etc. Saussaius in *Martyrologio*
Gallicano inter Sanctos eum collocat hic verbis: Eodem F
die, in Aldenburgensi cœnobio, depositio Sancti
Gervini, ejusdem loci Abbatis secundi et Confesso-
ris, viri religiosæ vitæ exemplo ac prophetiæ spiritu
clarissimi. Submisit nobis R. D. Amandus Belver
Religiosus Benedictinus in Abbatiâ S. Winoci, ex
Memoriali Benedictino suo conscripto elogium ejus hoc
exordium: Beatus Gervinus Casletensis, communilocu
natus, in adolescentia sua bis Romam et Hierosoly-
mam devotionis causa profectus. Reliqua omittimus,
in elogio Molani contenta.

E
Vita aliqua
Coloniæ edita.

DE SANCTO STEPHANO

TERTIO ABBATE CISTERCIENSI IN GALLIA

CAPUT I.

Ortus, Vita monastica : peregrinatio. Accessus ad Molismum et Cistercium : ejus Prioratus.

ANNO
MCXXXIV.

Varia de eo
scripta,

Nobilis
Anglus, in
patria monachus,

Parisiis studii
imbustus,

Romam peregrinatus
cum Clerico

Psalterium
quotidie legit :

Molismi ad-
jungit se S.
Roberto et
B. Alberico,

tristis ob
Clerici dis-
cessum :

Praecipui auctores Cisterciensis Ordinis fuerunt S. Robertus, B. Albericus, et jam indicatus S. Stephanus, quem Romani Matyrologii tubula hoc die memorandum proponunt. Vitam S. Roberti Abbatis Molismensis, et fundatoris habiti Ordinis Cisterciensis, damus die xxix hujus mensis Aprilis, ubi latius primordia Ordinis totius examinamus; atque allegamus varia de S. Stephano, hic non nisi obiter attingenda, ad quæ, ne moles operis accrescat benevolam Lectorem remittimus. Vitam B. Alberici, sed ex Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis a Chrysostomo Henriquez collecto, dedimus xxvi Januarii. Habebat illam lib. 1 distinct. 2, eique subjunxit distinct. 3 Vitam S. Stephani, quam curiosus Lector ibidem reperiet.

13 Nos ex variis, et potissimum ex libro utroque Exordii Cisterciensis, præcipua seligimus.

2 De origine S. Stephani Angelus Manrique, in sua introductione ad *Annales Cistercienses* cap. 2 num. 4, ita loquitur. Stephanus, cognomento Hardingus, genere nobilis, natione Anglus, professione fuit monachus; quod vitæ genus ab adolescentia sectabatur, ad Shirburnense monasterium induto habitu. Ex Anglia studiorum causa primum Scotiam, inde in Galliam Parisios transfretaverat. Ibi profanis literis libatis, sacras penitus hausit disciplinas; labore assiduus, ingenio profundus, meditatione præcipuus: et in quo (ut Malmesburiensis lib. 4 de Regibus Anglorum verbis utar) scientia litterarum cum religione quadrabat: sermone comis, facie jocundus, animo semper in Domino lætus. His solidioribus jactis fundamentis, post aliquot annos Romam proficiscitur, sacris liminibus visitandis venerandisque Clerico studiorum sibi socio adjuncte. Mirum in juvene, quamvis religioso: quominus integrum Psalterium singulis diebus devotus decantaret, nullis occupationibus distractionibusve, nullis negotiis potuit impediri: inter ipsa etiam viarum incommoda, naturæ obsequia, et quæ hominem trahebant erga proximos opera pietatis utriusque tabule, decantando Psalterio tempus et locus fuit, eodem Clerico alternis respondente, fidei socio et prompto ad omne bonum. Ita *Exordium magnum Cisterciense* lib. 1 c. 27, seculo duodecimo a monacho Claravallensi scriptum: ex quo asserit idem Manrique ad an. 1106 cap. 4 n. 5. S. Stephani historiam summe illustrari. At num. 3 cap. 2 in *Introductione* ista addit

3 Post visitata Romæ loca sacra, crediderim et perfectioris adhuc vitæ ab Stephano Hardingo conceptum votum, lætus uterque Gallias repedabat; cum ecce pervium Lingonense territorium, et in eo Molismus recenti fama ad monachos divertenti occasio fuit. Sensit Stephanus se deberi novæ fabricæ, novo cænobio, sive quod verius dicam futuro Ordini: et Roberto Albericoque deerat tertius, triplici illi funiculo texendo, rumpendo numquam, tot homines cœlestibus vinculis ligaturo. Non tamen defuit ferventi tunc Spiritui, sub validiore pietatis specie, acris tentatio: vetus societas solvenda dirimendaque, tum primum Clerico ab ipso dissentiente, nec acquiescente remanere apud Molismum. Parentes olim fratresque dimissi, relictæque opes, gloria mundi spreta, oblectamenta et deliciæ superata, minus negotii facesserunt viro Dei, quam unius probi ac

probatu amici jactura imminens, vel tot Sanctorum convictu compensanda. Sed vicit tandem animum hærentem occulta vis, quæ Stephanum Cistercio præparabat. Auxit Molismensem conventum recens hospes, lætantibus Angelis, tabescentibus dæmonibus, Roberto Albericoque, Abbate et Priore, et ceteris Fratribus suis æque gaudentibus.

4 Deformata postmodum Molismus præ abundantia, nec corrigibilis, a S. Roberto deseritur, cura B. Alberico relicta; sed hic, verbera et carcerem perpessus, cum S. Stephano in eremum, cui Unicus nomen erat, secessit. Verum ad Molismum omnes revocati multa reformati: quia tamen non possent omnia, novum cænobium construere meditantur, et ad id facultate a legato Apostolico impetrata, Cistercium eligunt, auctore potissimum S. Stephano: de quo in allegato supra *Exordio* cap. 10 lib. 1 ista leguntur: Cum verbum innovandæ religionis motum foisset, ipse Stephanus primus inter primos ferventissimo studio laboravit, ac modis omnibus institit, ut locus et Ordo Cisterciensis institueretur: cujus postmodum, ordinante Deo, Pastor ac Doctor erat instituendus. Forsan etiam ad Odonem Ducem Burgundiæ, auxilium petatum, missus fuit. Quæ omnia ad S. Roberti Vitam deduximus.

5 Captum ergo incolæ cænobium unno millesimo nonagesimo octavo a die xxi Martii, sub S. Roberto primo Abbate: sed hoc jussu Pontificis sequenti anno reverso Molismum, B. Albericus in Abbatem promotus, et S. Stephanus ab eo Prior successus est: qui simul cum eo vigorem disciplinæ auxit, confirmationemque monasterii apud Paschalem promovit, juxtaque in primis Cistercii statuta formandis: et sic initium reformationis Cisterciensis datum, atque vestis alba assumpta est. In obitu B. Alberici, ab hac vita unno mcix subtracti, habitum a S. Stephano sermonem fuisse, aliqua traditio est: et is, cum reliquis Alberici Actis, habetur xxvi Januarii.

CAPUT II.

Abbas creatur: prima ejus statuta. Paupertas domus divinitus sublevata. Attentio ejus in oratione. Humilitas.

Auctor *Exordii magni Cisterciensis* lib. 1 cap. 27, a Manrique citatus ad annum 1109 cap. 2 scribit: Post mortem vero secundi sui Pastoris, Cisterciensis Ecclesia adhuc pauper et modica convenit de electione Abbatis sine personarum acceptione tractare. Et mediante gratia Spiritus sancti, elegerunt virum bonum, nomine Stephanum, natione Anglicum, qui cum eis de Molismo exierat; virum conspicuæ sanctitatis, omniumque virtutum gratia decoratum, eremi amatorem et ferventissimum sanctæ paupertatis amulatorem. Quod cum donante Domino, sicut præfati sumus, factum fuisset, tamquam fidelis et prudens dispensator, cœpit illico devotissima mentis intentione tractare, qualiter Ordinem suum noviter fundatum, et adhuc in multis vacillantem (quippe nondum perfectis et meram paupertatem redolentibus excultum) in melius proveberet et extolleret, talique moderatione roboraret, ut Domino Jesu fructum plurimum adferre valeret. Convocatis

discedit cum
Alberico in
eremum,

reversus
Molismum,
E

Cistercium
cum utroque
et alius ab it :

anno 1098

Prior sub
Alberto
Abbate,

anno 1109
mortuo.

F

Constitutur
Abbas,

aliqua cum
suis statuta
condit :

A vocatis itaque Fratribus suis, et habito cum eis consilio, tam ipse quam Fratres ejus interdixerunt, ne Dux terre illius seu aliquis alius Princeps curiam suam in aliquo tempore in ecclesia illa teneret, sicut antea in solemnitatibus agere solebant. Deinde ne quid in domo Dei, in qua die ac nocte Deo servire cupiebant, remaneret quod superbiam aut superfluitatem redoleret; aut paupertatem virtutum custodem, quam sponte propter Deum elegerant, aliquando corrumpere. Confirmaverunt etiam, ne retinerent cruces aureas vel argentas, sed tantum ligneas coloribus depictas, neque candelabro, præter unum ferreum; neque thimbuda nisi cuprea vel ferrea; neque casulas, nisi de fustaneo vel lino sive panno, sed sine auro vel argento; neque albas vel amictus, nisi de lino, similiter sine auro vel argento. Pallia vero omnia et cappas atque dalmaticas tunicasque ex toto dimiserunt. Calices non aureos, sed argenteos, et si fieri posset deauratos; fistulam argenteam, et si possibile sit deauratam; stolas quoque ac manipulos de panno tantum, sine auro et argento, haberi voluerunt. Pallæ quoque altarium, ut de lino fierent, et Planæ sine pictura, statuerunt: et ut ampullæ ad ministerium altaris sine auro et argento essent.

B 7 Hactenus ex citato *Exordio*, in quo indicati Duces terræ illius, erant Ducēs Burgundiæ a Roberto Rege Francorum prognati; ex quibus Roberti ipsius pronepos Odo primus, fundator hujus monasterii, obierat anno mēi; et tunc verbat filius Odonis Hugo, mortuus anno mēxlii: cui successit Odo secundus, dicti Hugonis filius, qui superavit usque ad annum dēcli. Horum trium epitaphium erat Cistercii in sacello ecclesiæ ad dexteram. De sacris vestibus, potissimum rejectis et non admit- tendis in posterum, varia inquit Maurique, et pallia videntur potissimum generice sumpta, sub quibus quasi species palliorum sumuntur cappæ, de choro scilicet, seu pluvialia, pro Presbyteris; Dalmaticæ, pro Diaconis et Subdiaconis; et tunicæ, pro thuribulario et cæroferariis. Fistula in usu erat pro iis, qui præter sacrificium hauriebant Sanguinem Christi. Quem ritum adhuc in solemnibus sacris vidimus observari apud Cluniacenses: et Cojetanus par. 1 quæst. 80, art. 12 qu. 3 indicat, in Ordine Cisterciensi alicubi communionem fieri sub utraque specie: quod etiam ad sanctimoniales ejusdem Ordinis pertinuisse, vidimus xii Aprilis in *Vita Vener. Ida de Lovanio lib. 3* num. 10.

8 De Ordinis sub S. Stephano paupertate usque ad mendicitatem, ista habet dictus auctor *Exordio l. 1 cap. 23* et eo Helmanus monachus Cisterciensis (qui circa annum mēxii in Monte-Frigido floruit) apud Vincentium Bellocensem lib. 26 *Speculi historialis c. 2*. Memini me audivisse Magistrum Petrum Cantorem Parisiensem, virum justissimum atque doctissimum, referentem de Abbate isto Stephano Cisterciensi, quod cum ei quadam die nuntiatum esset a suo cellario, nihil haberi in monasterio unde vel una die Fratrum necessitas sustentari possit; respondit: Sternite nobis duos asinos. Qui cum strati essent: fecit secum ascendere Conversum unum, et jussit ei ut in quodam vico panem æstiatim mendicaret, et ipse similiter in alio faceret; et postquam sic fecissent, ad unum locum, quem ei designaverat, convenirent. In locopredicto sibi jam redeuntes obviabant, cum ecce Abbas vidit sacculum Conversi multo pleniorē, ut video in crassiori platea collegistis quam ego. Respondit Conversus: Presbyter ille, quem vos optime nostis, sacculum meum implevit. Quod audiens Abbas, ingemuit et ait: Vae vobis, quare ibi aliquid accepistis? Nesciebatis quod Presbyter ille simonia et ordinatus sit? et quod accepit est lepra et rapina? Vivit Dominus, quia de omni, quod dedit, nihil

gustabimus. Absit quo peccatum illius comedamus, D et nobis incorporetur. Convocatisque pastoribus ovium, qui non longe erant, totum Conversi sacculum in sinu eorum evacuavit. *Hæc ibi, quibus similia pluræ narrat auctor Exordii, et lib. 1 cap. 31 ista dicit:*

9 Instabat sancta solemnitas Pentecostes, et in ipsa sacratissima die vix tanti panes in eadem domo inveniri poterant, qui Fratribus sufficerent. Tum vero Fratres vehementer ex hilarati, tanquam si de ipsa paupertate sua quam propter Deum sustinebant, saginarentur, Missam tantæ solemnitatis cum summa devotione in jubilo cordis cantare cœperant. Et ecce necdum finita Missa, de promptuariis gratiæ Dei largam benedictionem repente, unde non sperabant, sibi transmissam cum multa gratiarum actione susceperunt. In his et similibus vir Dei perpendens, quam veraciter Scriptura dicit, Quoniam nihil deest timentibus eum; largitatem et miserationem Domini super se et super Fratres suos admirans, magis ac magis in sancta religione proficiebat et beatæ paupertatis angustiis gloriabatur sicut in omnibus divitiis. *Dem cap. 34 sequentia, his subnectenda, tradit idem auctor Exordii.*

10 Quodam tempore cum domus Cistercii magna fuisset paupertate adstricta, Ven. Abbas Stephanus vocavit unum ex Fratribus suis, et loquens ad eum in spiritu Dei dixit: Viles, carissime Frater, quia magna coarctati sumus inopia, et prope est ut Fratres nostri fame et frigore ceterisque molestiis periclitentur. Vade ergo ad nundinas Verecelliæ, quæ proxime instant: et compares ibi quadrigas tres, et earum singulis ternos equos fortes atque tractores, quibus maxime egemus ad onera nostra portanda. Cumque quadrigas illas pannis et alimentis aliisque rebus necessariis oneraveris; adduces eas tecum, cum gaudio et prosperitate revertens ad nos. Respondens autem Frater dixit: Paratus sum, Domine Pater, ut tuis jussionibus obsequar, si pretium dederis ad illa subsidia comparanda. Cui venerandus Abbas, in paupertate sua de misericordia Dei magnifice præsumens, respondit: Vere Frater scias, quia cum sollicitus et anxius quærerem, unde necessitatibus Fratrum nostrorum subvenirem, tres tantum denarii isti in domo ista reperti sunt: hos si volueris tolle; reliqua vero quæcumque defuerint, tibi Domini nostri Jesu Christi misericordia providebit. Securus itaque vade: quia mittet Dominus Angelum suum tecum, et prosperum faciet iter tuum. Profectus itaque Verecelliacum Frater ille, a quodam viro fidei et timorato, hospitio receptus est. Qui dum itineris ejus causas et Fratrum indigentiam agnovisset; abiit in instanti ad quemdam locupletissimum virum vicinum suum, qui desperate languens ac pene jam moriturus, facultates suas pauperibus erogabat. Cumque Cisterciensium monachorum, quorum jam in partibus illis sanctitas celebris habebatur, eidem infirmo penuriam indicasset: vocatus est ad domum ejus supradictus Frater, tantam pecuniæ summam ab ipso moriente recepit, ut cuncta quæ injunxerat ei Abbas, sufficienter ex ea compararet.

11 Acceptis itaque tribus rhedis cum novem quadrigariis equis, ornavit atque oneravit eas cunctis, quæ Fratrum usibus opportuna esse cognovit. Et ita qui vacuus venerat, secundum prophetiam Abbatum, plenus et gaudens ad suos remeavit. Cumque Cistercio appropinquaret, nuntium misit, qui Abbati ejus significaret adventum pariter et moventum. Quo audito venerabilis Pater exultavit in Domino vehementer, et convocatis in unum Fratribus, ait: Deus miserationum Dominus, Deus miserationum libere ac liberaliter egit. Vere nobiliter, vere eleganter fecisti, Procurator et Pastor noster, apertus

distribuit aliis.

annonam ex insperato accipit.

Psal 33, 10

1

mittit monachum ad nundinas ut emat necessaria.

pro pecunia adducit misericordiam Christi.

1

quam expectas.

redeunt monacho occurrit cum penesione:

acceptum a Presbytero simoniacum:

A riens manum tuam, et implens benedictione tua penuriam nostram. Tunc ordinata processione occurrerunt obviam venienti Fratri usque ad portam, ita ut ipse Abbas procederet indutus vestibus sacris cum pastoralis virga, ministris precedentibus eum cum Cruce et aqua benedicta. Exceperunt ergo sollemniter et cum multa gratiarum actione eleemosynam, non ut ab homine præstitam, sed tanquam collitus missam a Domino et misericordiam a Deo salutari sua. Porro vir iste prudens et spiritualis, sicut intelligi datur, in hac tam celebri susceptione beneficii, filios suos tam presentes quam posteros admonere voluit, ut hujus miraculi gratiam jugi meditatione retinerent, atque ex eo discerent in cunctis necessitatibus suis præ confidentia præsumere de misericordia Dei; qui nunquam deserit sperantes in se, sed est semper pauperum suorum piissimus consolator, atque adjutor in opportunitatibus in tribulatione. *Hactenus auctor Exordii apud Maurique ad annum mxx. Hunc annectimus quæ eidem Stephano agro post apertum venam contigerunt ac referuntur lib. 2 Exordii cap. 30 his verbis.*

12 Minuerat aliquando sanguinem propter Christum pauper Abbas Stephanus, et propter inopiam domus cellarius, cui ex præcepto regule pauperum et infirmorum cura incumbit, nihil ad manum habebat, unde pauperi et infirmo Abbati suo lutiarius aliquid edulium præpararet. Et sincera caritate Abbatem suum diligens, discurrebat si forte alienibi aliquid inveniret: unde caritatem, qua intus ardebat etiam foris ostenderet. Cum ecce avis quedam grandis advolat, non mediocris quantitatis piscem unguibus ferens in quem continuo coram mirantium oculis projecit et recedit, copiosam prædam cellario relinquens, unde Abbatis sui minutioni sufficerent ac provideret. *Sed ex libro 1 ejusdem Exordii addendum illud, quod cap. 32 narratur.*

13 Ceterum quam non surdus Stephanus fuerit auctor sanctæ regule, præcipientis, ut sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ, ex eo quod subdimus liquebit. Mos erat ei, ut lecta collatione cum ecclesiam intraret, ostium ecclesiæ manu teneret, et digitos firmiter quasi pro signo premeret: sicut solent homines signum aut modum facere, quatenus per hoc admoniti, memorie ætius imprimant, quod oblivisci nolunt. Cumque hoc frequenter faceret, quodam die unus de Fratribus, cui familiaritas ausum præbuit, interrogavit eum cur hoc faceret. Cui Pater sanctus, Omnibus, inquit, cogitationibus meis, quas ex injuncto officio pro dispositione domus per diem admittere cogor, dico ut foris remaneant, nec prorsus ingredi præsumant, sed expectent usque cras, ut dicta Prima hic eas inveniam. *Hæc ibi, quibus similia de S. Bernardo narrantur; qui potuit illud a S. Stephano suo Abbate didicisse. Dein cap. 33 ista adduntur: Quantæ vero humilitatis fuerit, quamque odio habuerit omnem fastum superbiæ; ferula pastoralis ejus, cum qua in festivis processionibus incedere solebat, satis indicat: quæ usque hodie in Cisterciensi sacchario ob reverentiam tanti Patris conservata, et in magna veneratione habita, non multum a communibus sustentatoriis, quibus senes et debiles inniti fere solent, distare videtur.*

CAPUT III.

In tædio deficientis posteritatis consolatio ab apparente monacho defuncto, et a visione moribundi. Adventus S. Bernardi et aliorum.

Guilielmus Abbas S. Theodorici lib. 1 Vitæ S. Bernardi cap. 3 ista scribit: Eo tempore novellus et

pusillus grex Cisterciensis, sub Abbate viro venerabili Stephano, cum jam graviter ei tædio esse inciperet paucitas sua, et omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hereditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem; repente divina visitatione tam læta, tam insperata lætificatus est, ut in die illa responsum hoc a Spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur: *Lactare sterilis quæ non pariebas, et clama quæ non parturiebas: quia multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum, de quibus postmodum visura es filios filiarum usque in multas generationes. Hæc ibi. At quomodo in ea desolatione moribundum monachum sit allocutus S. Stephanus, ita narratur in Exordio magno lib. 4 cap. 28. Vides carissime, in quanto tædio et defectione mentis versamur, quia arctam et angustam viam, quam in regula beatissimus Pater Benedictus proposuit, utrumque ingressi sumus. Sed utrum hæc nostra conversatio Deo placeat, non satis constat nobis: præsertim cum ab omnibus vicinis monachis, tanquam novarum rerum adinventores, et scandalis schismaticisque incentores dijudicemur. Super omnia vero mæroris acerbissimi jaculo tranfigit cor meum paucitas nostra: quoniam singuli morte interveniente quotidie tollimur e medio; et sicut valde pertimesco, nobiscum pariter hæc nova cæpta religio finem accipiet: quoniam personas industrias, et ad humilitatem sanctæ paupertatis idoneas, usque ad præsens Dominus associare nobiscum nequaquam dignatus est, per quas hujus nostræ institutionis formulam ad posteros transmittere valeamus. Quapropter, in nomine Domini nostri Jesu Christi, pro cuius amore arctam et angustam viam, quam in Evangelio sequacibus suis proponit, ingressi sumus, et in virtute obedientiæ tibi præcipio, quatenus post obitum tuum tempore et modo, quo ejusdem Domini nostri gratia decreverit ad nos redeas, et de statu nostro, quantum ipsius misericordia voluerit, nos certos facias. Ad quem infirmus, Faciam, inquit, libenter, Domine Pater, quod præcipis, si tamen tuis precibus adjuto, mandatum tuum licuerit adimplere.*

15 Quo mortuo pauci fluxerant dies, et venerabilis Abbas cum conventu Fratrum in labore positus, sicut moris est, pausandi dederat signum: ipse quoque paululum remotus ab aliis, orationi insistens, caput coopertus caput, sedebat. Et ecce Frater ille defunctus, magna claritatis gloria perfusus, coram ipso adstitit, ita tamen ut magis in ære levare, quam in terra consistere videretur. Requisitus quomodo se haberet, vel qualiter sibi esset, respondit, Bene, optime Pater, bene mihi est: bene sit et tibi, quia per doctrinam et sollicitudinem tuam, illius interminabilis gaudii, illius incomprehensibilis pacis Dei quæ exuperat omnem sensum, particeps esse merui, pro qua adipiscenda duos novi Ordinis nostri labores patienter et humiliter sustinui. Et nunc juxta tuum præceptum redii, gratiam et misericordiam Domini nostri Jesu Christi tibi Patri et Fratribus tuis annuntians. Quia vero præceperas de statu vestro vos certificare debere: omni scrupulo dubietatis excluso certum teneatis, quod sancta et Deo placens est vita et conversatio vestra. Porro mæror, qui de non relinquenda posteritate præcordia tua nimium depascitur, quantocius a te repellatur, et in jubilum et exultationem evadet. Quoniam adhuc dicent filii sterilitatis tuæ in auribus tuis: Angustus est nobis locus, fac spatium ut habitare possimus. Ecce enim jam ex hoc tempore magnificavit Dominus facere vobiscum mittens vobis personas multas: inter quas erunt nobiles et litterati viri plurimi qui ita domum istam replebunt, ut hinc, tamquam

D
AUCTORE G. H.
in la la, ne
locus deficientibus novus
decideret,

Isai. 60, 1

capit a
monacho
moribundo
post mortem
edoceri num
ea ratio vitæ
placeat Deo:
E

Matth. 7, 13

ab illo apparente in
glor. a.

m'elligit
conversatorem istam
placere Deo

et locum
multiplicandum:

docet suos
fiduciam in
Deum,

eger post
venam aper-
tam,

piscem ab
ave allatum
pro cibo
accipit.

excludit a se
distractiones
inter orandum.

Vixit absque
fastu:

A quam examina apum aestuantia et redundantia, evolantes, plurimas mundi partes penetrent; et de semine Domini, quod in hoc loco coaluit, multiplices sanctarum animarum manipulos, ex universis mundi partibus collectos, coelestibus granariis inferant. His auditis Abbas sanctus, gaudio et exultatione repletus, divinae pietati gratias ex intimis medullis cordis retulit, felici experimento probans, quam veraciter Scriptura testatur. Quoniam non derelinquit Dominus sperantes in se.

16 Parabat interim nuntius coelestis abire; sed sine benedictione Patris spiritualis, quod mirum dictum est, minime praesumpsit. Dixit itaque Abbati: Tempus est, Domine Pater, ut revertar ad eum, qui me misit; et propterea peto, quatenus benedictione tua firmatum me dimittas. Cui stupens et pavens Abbas, respondit: Quid est quæso quod loqueris? Tu de corruptione ad incorruptionem, de vanitate ad veritatem, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam transisti; et a me, qui sub his omnibus adhuc miserabiliter gemo, benedictionem petis? Hoc contra omnem juris et rationis integritatem esse videtur. Ego potius a te debeo benedici, et propterea ob æro te, ut benedicas mihi. Cui ille: Non ita convenit, Pater: tibi enim a Domino collata est benedicendi potestas, utpote in apice dignitatis et spiritualis magisterii constituto. Mihi vero discipulo tuo, qui per salutarem doctrinam tuam hujus mundi inquinamenta devitavi, benedictionem accipere optabile est: neque enim prorsus hinc recedam, nisi benedictionem tuam meruero. Abbas vero stupore et admiratione repletus, neque ausus ultra pertinaciter reniti, elevata manu benedixit ei: sicque illa sancta anima disparens, speciem visibilem quam assumpserat, secretis invisibilibus restituit.

17 Altera vice, cuidam ex Fratribus viam universæ carnis ingressuro, apparuit in visione innumera multitudo hominum, prope oratorium ejusdem ecclesiæ, juxta fontem quemdam lucidissimum, lavans vestimenta sua: et in ipsa visione dictum est ei, quia fons ille fons Emon vocaretur. Quod cum indicasset Abbati, protinus intellexit vir magnificus, per hoc divinam consolationem significari. *Hactenus auctor Exordii, ex quibus ultima leguntur in Vita S. Bernardi citata cap. 3, additurque: Et multum quidem tunc Abbas de promissione sed plurimum postea de exhibitione letatus egit gratias Deo per Jesum Christum. S. Hieronymus in locis Hebraicis, Ennon, inquit, ubi baptizabat Joannes, sicut in in Evangelio scriptum est, et ostenditur nunc usque locus, octavo lapide Scythopoleos inter Salim et Jordanem.*

18 *Guilielmus præfatus ita auspicatur caput iv Vitæ S. Bernardi: Anno ab Incarnatione Domini mxxiii, a constitutione domus Cisterciensis xv, servus Dei Bernardus, anno natus circiter viginti tres, Cistercium ingressus cum sociis amplius quam triginta sub Abbate Stephano, suavi jugo Christi collum submit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, et vinea illa Domini Sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos usque ad mare, et ultra mare propagines suas. Hæc ibi, quibus consonant quæ in Exordio parva (quod traditur anno mxxxi a primis Patribus Cisterciensibus fuisse compositum) cap. 18 his verbis proferantur. Ergo istis temporibus Dominus visitavit locum illum. Nam tot Clericos litteratos, et nobiles alicos, etiam in sæculo potentes et æque nobiles, uno tempore ad illam Dei gratia transmisit ecclesiam; ut triginta insimul in cellam novitiorum alacriter intrarent, ac bene contra propria vitia et incitamenta malignorum spirituum fortiterque decertantes cursum suum consummarent. Quorum exemplo senes et juvenes diversæque ætatis homines, in diversis*

mundi partibus, animati (videntes scilicet in istis possibile fore, quod antea impossibile formidabant) illuc concurrere, superba colla jugo Christi suavi subdere, dura et aspera regulæ præcepta ardentè amare, ecclesiamque illam mirabiliter lætificare et indeficienter corroborare cœperunt.

CAPUT IV.

Varia sub eo monasteria constructa. Statuta nova. Charta caritatis dicta.

Quomodo Ordo Cisterciensis ceperit extra primum domicilium propagari ita legitur apud Manrique, verbis ex Tabulario Firmitatis depromptis: Tantus erat numerus Fratrum apud Cistercium, quod neque substantia quam habebant eis sufficere, nec locus in quo manebant eos convenienter capere posset. Placuit itaque Fratribus, ut locum alium quaererent, in quo pars ipsorum, ab aliis corpore non anima separata. Deo devote et regulariter deserviret. Quem locum dam Abbas Stephanus solite ac studiose perquiret, ad notitiam Domini Gualteri Cabilonensis Episcopi et Canonicorum ejusdem civitatis, nec non ad aures duorum Comitum, Gauderici videlicet et Guilelmi, aliorumque illustrium virorum, ista pervenit discussio. Qui vehementer inde gaudentes, et terram suam indequaque perlustrantes, Deo volente tandem locum idoneum prædictis monachis, ad Deo serviendum et regulariter vivendum, invenerunt. Quibus inibi collocandis duo supradicti Comites partem silvæ, quam incolæ loci illius Bragne appellant, læto animo præbuerunt. Pæ posteritati ergo notatum sit, quod decimo octavo mensis Maii, anno Domini millesimo centesimo decimo tertio, monasterium Firmitatis supra Grosnam situm, prima filia Ordinis Cisterciensis, in diocesi Cabilonensi, ab Illustrissimis Comitibus, Gauderico videlicet et Guilelmo, fundatum est. Cujus quidem ecclesia beatissimæ Mariæ Virginis per Reverendissimum Gualterum Episcopum Cabilonensem, præsentibus Joscelino Lingonensi Episcopo, dictis venerabilissimis Comitibus, aliisque viris quamplurimis conspicuis pietate, consecrata fuit. Quo decimo sexto Maii, vigilia dedicationis ejusdem, venerabilis Pater Stephanus, Abbas tertius Cisterciensis, sese conferens; Fratrem Bertrandum cum aliis duodecim religiosis, propagandæ religionis causa, secum adduxit. *Hæc ex Tabulario Firmitatis, quibus similiter habentur in Exordio magno lib. 1 cap. 33 et dein ista subjunguntur: Nec dubitamus, quin prius solitudine paterna Stephanus eis, non dico pretio, sed virtutum odore locum ipsum cum ædificiis acquisierit, atque etiam ex Cistercii patrimonio Reliquias, calices, ornamenta, vestimenta, libros ad divinum officium, ad mensam et ad lectionem claustrum necessarios, ceteraque ad religionis statutum, juxta morem per ipsum in suo Ordine institutum requisita, ministraverit. Distat hoc canobium Cabillone circiter decem passuum millibus.*

20 Accessit anno sequente mxxiv alterum canobium, Pontiniacum dictum, quatuor leucis ab urbe Autissiodoro distans, in ejus diocesi fundatum est: atque hæc est secunda Cistercii filia, cui circiter centum monasteria traduntur subjecta, uti Firmitati triginta. At tertia filia Claravallis in diocesi Lingonensi, a qua urbe quinque leucis distat, præesse aut saltem præfuisse traditur octingentis circiter monasteriis. De hujus origine ista habet Guilielmus lib. 1 Vitæ S. Bernardi cap. 3 Cum autem complacuit ei qui eum segregavit a sæculo et vocavit, ut ampliore gratia revelaret in eo gloriam suam; et multos filios Dei, qui erant dispersi, per eum congregaret in unum; misit in cor Abbatis Stephani, ad ædificandam domum Claræ-vallis mittere fratres

Ob multitudinem quaerit alium locum;

anno 1113, invenit locum Firmitatis.

eo adducit 16 Maii monachos 13

et necessaria confert:

mittit alios Pontiniacum anno 1114,

dein Claravallē S. Bernardum, Abbatem creatum, cum aliis,

et horum exemplo alii

A fratres ejus. Quibus abeuntibus ipsum etiam Dominum Bernardum praefecit Abbatem; mirantibus sane illis, tanquam maturis et strenuis tam in religione quam in seculo viris; et timentibus ei, tum pro tenioris aetate juventutis, tum pro corporis infirmitate et minori usu exterioris occupationis. *Hæc ibi. Fuimus nos anno MCLXII per plures dies Cistercii, et cum veneratione adirimus oratorium, in quo S. Bernardus cum aliis novitis pia exereitia egisse dicebatur. Fuimus tunc etiam in monasteriis Firmitate et Pontinnica, ubique benevola caritate excepti, et in Vitis Sanctorum colligendis adjuti. In veteri monasteriorum chronologia ista leguntur: Anno ab Incarnatione Domini millesimo, centesimo decimo quinto, septimo Kalendas Julii, fundata est Abbatia Claræ-vallis: eodem anno et eodem die Abbatia Morimundi. Quæ de dimissis a Stephano ex Cistercio ad dicta cœnobia monachis videntur esse intelligenda. Est autem Morimundus quarta Cistercii filia, in Lingonensi etiam diœcesi situ, in confinis Lotharingiæ et Comitatus Burgundiæ. Subsecutæ sunt constructiones plurimorum monasteriorum, quæ Carolus de Visch in Bibliotheca Scriptorum Cisterciensium, ex antiquissima Chronologia, recenset ultra novaginta tempore S. Stephani erecta, non solum per omnes Galliarum provincias, sed etiam in Italia et Hispania, in Anglia, Germania et Suetia; atque ita, ut supra dictum est, Ordo extendit palmites usque ad mare et ultra mare propagines suas. Verum infra, solum erecta fuisse viginti indicatur.*

et alios
Morimundum
anno 1115,

alia circum-
quaque erigit
monasteria
per suos:

B 21 *Ex istis illustris est Bona-Vallis, a Gundone Archiepi-copo Viennensi, postea Summo Pontifice, Callisto n dicto, fundata, ut ex Chronico Bonavallensi his verbis refertur: Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo decimo septimo, cum Dominus Guido sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus, Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopus, nunc autem Papa Catholicus, rediret a Concilio, quod apud Divionense castrum, cum multorum Episcoporum et Abbatum aliarumque religiosarum personarum conventu celebraverat, veniens ad novum monasterium, quod usitato vocabulo Cistercium nuncupabatur, rogavit Dominum Stephanum Abbatem illius loci, ut in Viennensi suo Archiepiscopatu monasterium construeret: ubi monachi sub regula et Abbate viventes, pro se et omni Clero et populo sibi commissio misericordiam Dei devote exorarent. Cujus petitioni idem Abbas, communicato monachorum sibi commissorum consilio, annuens venit Viennam; et consilio et auxilio præscripti Domini Papæ Calisti, in valle quadam capit cœnobium ædificare, quod Bonam-vallem idem Papa dictavit vocari. Et sciendum, quod omnes sumptus ad hoc opus necessarii ejusdem Papæ providentia seu administratione provenerunt. Hæc ibi.*

anno 1117
erectus a
Gundone
Archiep.
Viennensi
dein Callisto
II Papa,

Viennam
profectus,
erigit Bonam-
vallem:

C

in Capitulo
generali
edit statuta,
Chartam
caritatis
dicta,

22 *Cum ita monasteria inciperent fundari et Ordo Cisterciensis dilatari; Stephanus Capitulo Cistercii celebrato, insignes leges seu statuta, (Chartam caritatis appellant) suis præscripsit. Considerans autem (uti in utroque Exordio legitur) hæc statuta nequaquam inconsulta Sedis Apostolicæ auctoritate firma esse posse, prædecessor s quoque sui imitatus exemplum, cum convenientia Abbatum et Fratrum suorum, Romanam misit: a Domino Calisto secundo, tunc Apostolicæ Sedis Pontifice, suppliciter petens, quatenus ea quæ cum Conabbatibus et Fratribus suis ad roborandam monastici Ordinis disciplinam statuerat, auctoritate Apostolica rata et inconcussa fore decerneret. Cujus petitioni Summus Pontifex clementer annuens, ad confirmationem Ordinis decretum promulgavit, decimo Kalendas Januarii, Indictione xii, Incarnationis Dominicæ anno mcxix, Pontificatus anno primo. Hæc ibi. Continet autem hæc Charta caritatis Capitula triginta, quæ ad dictum annum apud Aprilis T. II*

Manrique legi possunt cap. 4, ubi ex manuscripto Clariloci cap. 5 ista adduntur: Venerabilis Pater Stephanus, sagacitate pervigil ac mire providus, ad præcidendos schismatum surculos, qui succrescentes exoriturum mutæ pacis præfocare poterant fructum, eximias leges condidit; et scriptum illud Chartam caritatis competenter voluit vocari, quod ea tantum quæ sunt caritatis, tota ejus series redolent: ita ut nihil pene aliud ubique prosequi videatur, quam nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Quæ quidem charta, sicut ab eodem Patre digesta, a præfatis Abbatibus confirmata, sigilli quoque Apostolici auctoritate munita est. Hæc ibi. Ipsum Pontificis diploma habetur cap. 7. At quæ deinceps a S. Stephano statuta sunt, a morte ejus in unum collecta fuerunt: eademque in capitula lxxxvii distincta edidit idem Manrique ad annum 1134 cap. 6. Quæ omnia apud eum videri possunt.

D
AUCTORE G. H.

a Callisto
Papa appro-
bata.

CAPUT V.

Onus Abbatiale depositum: morbus, obitus, cultus.

Cum beatus Pater Stephanus (uti in Exordio magno lib. 1 cap. 37 legitur) officium sibi commissum, secundum veram humilitatis Domini nostri Jesu Christi regulam, strenue administrasset: longo confectus senio, ita ut caligarent oculi ejus, et videre non posset; curam pastorem deposuit. Successit itaque ei quidam indignus, nomine Wido; qui donis externis, adinstar sepulcri dealbati, non mediocriter pollens, interius erat putredine vitiorum sordens. Cum in ipso promotionis suæ primordio Fratrum de more professionem reciperet; idem Dei famulus Stephanus vidit in spiritu immundum spiritum ad illum venientem, atque in ejus os ingredientem. Vix mensis præterierat unus, et ecce revelante Domino, denudata est impuritas ipsius, et eradicata est mox de Paradiso plantatio spuria, quam Pater cœlestis non plantaverat; et substitutus est vir sanctissimus Raynardus.

E

Senex curam
pastoralem
deponit:

successorem
novit indig-
num,

et alium
accipit:

24 Instante tempore, quo emeritorum laborum senex in gaudium Domini sui introducendus, et de ultimo paupertatis loco, quem secundum consilium Salvatoris in hoc mundo elegerat, ad summi Patris familias convivium ascensurus decumberet; conveniunt Fratres quidam, etiam ex Abbatibus Ordinis sui (quorum numerus eo tempore usque ad viginti excrevisse traditur) ut amicum fidem et Patrem humillimum repatriantem devotissimis obsequiis et precibus prosequerentur. Cum vero jam in agonia constitutus, morti approximaret, cœperunt Fratres inter se loquentes, tanti meriti hominem beatificare, dicentes eum secure posse pergere ad Deum, qui tantum fructum in Ecclesia Dei temporibus suis fecisset. Quo audito, et recollecto prout potuit spiritu, quasi increpantis voce dixit: Quid est quod loquimini? In veritate dico vobis, quia sic trepidus et sollicitus ad Deum vado, quasi qui nunquam aliquid boni fecerim. Nam si aliquid boni in me fuit, vel si fructus aliquis per parvitatem meam provenire potuit, cooperante gratia Dei; timeo et valde contemisco, ne forte minus digne minusve humiliter gratiam apud me detinuerim. Hoc ergo perfectæ humilitatis scuto, quæ in ore sonabat et in corde vigeat, nuntius, hominem exiit: et omnia nequissima adversarii tela, quamvis ignea, quamvis sulphurea, potenter repellens, aerias tempestates securus pertransivit, et ad portas Paradisi coronatus ascendit. Sacræ corporis ejus exuvie, juxta prædecessoris ejus reliquias, venerabiliter conditæ sunt: ut quibus in hac vita unus fuerat spiritus et una

æger decum-
bit:

F

præ humilita-
te non agnos-
cit aliquem
a se fructum
factum.

pie moritur:

sepelitur apud
B. Albericum:

A fides, sic etiam in æterna beatitudine non dispar
esset gloria. *Hactenus dictum Exordium.*
25 *Tabule antiquæ Cistercienses produnt cum obi-*
isse anno millesimo centesimo trigessimò quarto, die
vigesimo Octavo Martii : ad quem diem cum referunt
Henriquez et Bucelinus in suis Menologiis, et Saus-
sayus in Martyrologio Gallicano. cujus hoc est elogium :
Item ipso die depositio S. Stephani, tertii Abbatis
Cisterciensis, viri conspiciendæ sanctitatis omniumque
virtutum gratia decorati : qui sanctæ paupertatis
amulator ferventissimus, et eremi amator cupidissi-
mus, feliciter exacta religiosæ professionis militia ;
postquam multos in Christi castra tirunculos, et in
his aliorum ducem S. Bernardum transcripsisset :
ovans ad supernæ gloriæ evocatus est bravium :
cujus beata memoria sacris Ecclesiæ tabulis in-

scripta, fulget inter Sanctorum Natalitia insignis, D
decimo quinto Kalendas Maii. Ad præsentem diem
xvii Aprilis, isto leguntur in Martyrologio Romano : et 17 April.
Cistercii in Gallia S. Stephani Abbatis ; qui primus
eremum Cisterciensem incoluit, et S. Bernardum
cum sociis ad se venientem lætus excepit. Eodem die
passim in Martyrologiis monasticis celebratur. Visitur
hodie sarcophagum ad ingressum Ecclesiæ Cisterciensis,
versus claustrum Capituli, cum hac inscriptione : Sancti
et venerabiles Patres, Abbates monasterii et Ordinis
Cisterciensis fundatores et amplificatores, hic simul
reconditi sunt, D. Albericus, D. Stephanus D. Ray-
nardus, D. Gozowinus, D. Fastradus etc. quorum
felices animæ, omnipotenti Deo viventes, nostri
semper memores existant.

sarcophagi
inscriptio,

DE BEATO EBERHARDO PRÆPOSITO MARCHTALLENSI, ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS IN SUEVIA

ANNO
MCLXXIX
Monasterii
situs,

et chronica,

ex quibus
hic danda
excerpuntur,

Titulus Beati
cum imagine.

Marchtallum, seu (ut antiqua Teutonum
lingua protulit, ac pervetustus manuscrip-
tus codex habet) Marchtel, ad ripam Da-
nubii australem et pagum ejusdem nomi-
nis, quem ad distinctionem alius inferioris Ober-
Marchtall nominant, supra eminente petra in Suevia
superiore, Riedlingam inter et Ehingam urbes
Austriacas, situm, ad Canonicorum Præmonstra-
tensium Ordinem devenisse constat anno Domini
MCLXXI, et quidem sequentes ob causas : quas, tum
ex Annalibus nostris tum litteris fundationis infra
ponendis exceptas, propter primum hujus Ecclesiæ
nostræ Præpositum D. Eberhardum, qui nomine
sanctitatis ac beatitudinis, usque ad præsens anni
millesimi sexcentissimi seculum, apud nos posteros
suos audiit, cum vita ipsius breviter, ad Dei glo-
riam et Ordinis nostri Præmonstratensis decorem,
in publicum dandas colligere adhibuit. *Hactenus Re-*
verendissimus D. Nicolaus, anno MDCLXXVIII, quo hæc
parabantur Abbas dignissimus, a R. P. Georgio Mu-
glino, Collegii nostri Augustani Rectore, rogatus denuo
describenda curare ea quæ nobis in Addendis ad 11 Ju-
nnuarii præluxerant circa B. Odionem sire Ottonem,
hujus Eberhardi, ut plurimum est opinio, germanum fra-
trem ; et a R. P. Daniele Fehlnero Constantiensis
Episcopi Confessario tunc submissa, perisse putaban-
tur. Fecit autem abunde quod rogabamus, non enim
eadem tantum, ut prioribus post inventis patuit ; sed
etiam memoris quibusdam haud inutilibus auctiora, et
Annotationibus eruditis illustrata misit, cujus insignem
gratiam libenter agnoscimus, et ad aliorum excitamentum
prædicamus. Præter appellationem Beati, constantem
atque perpetuam, et sacri corporis elevationem trans-
lationemque de qua infra, nihil Marchtalli agitur eorum
quæ vulgo Sanctis aut Beatis fieri consueverunt, nedam
ut cultum habeat toto Ordine diffusum ; imaginem tamen
illius, quales Beatorum esse consueverunt, Reverendis-
simus D. Abbas Joannes Englerus, æri curavit inci-
dendam, et Illustrissimo Principi Joanni Episcopo
Constantiensi dedicatam vulgavit : quæ si Amplissimo
D. Chrysostomo vander Sterre, Abbati Antuerpiensi,
Notales Sanctorum Candidissimi Ordinis Præmons-
tratensis scribenti, venisset in manus, una cum supra
citatis et infra proponendis monumentis, haud dubie
locum ei dedisset inter sui Ordinis Beatos. Nos quam-
vis hoc in genere simus abstinentiores, maxime circa
professores quorundam Ordinum, quos novimus libera-
lius Sanctorum ac Beatorum, non modo appellationem,

sed etiam cultum tribuisse quamplurimis ; adeo ut nisi
præsens aliquæ ac publica veneratio adsit, non recipia-
mus omnes quos illi quomodocumque Beatos nuncupant ;
dandum nihilominus aliquid putavimus summæ ac pene
nimis antiquorum Præmonstratensium hac in parte
modestæ ; ne paucis illis, quos accepta a majoribus
traditio constanter Beatos prædicat, præsertim quorum
corpora religiosius collocata atque a communi ceteris
humo elevata fuere, subtrahamus titulum Beati, et pos-
teritatem fraudemus monumentis circa eosdem submissis.

corporis
translatio.

ACTA

Ex MSS. Marchtallensibus.

Marchtallense Monasterium, circa annum Domini
millesimum, Duces quidam Sueviæ, vicinum mon-
tem a Altemburg incolentes, fundatum vel restitutum,
septem Canonicis secularibus sub Præposito
viventibus tradiderunt. Sed cum successus temporis
septem Præbendam, pro totidem Canonicis fundatæ,
in hominum etiam secularium manus devenissent ;
quod Canonici, pinguiora boves macilentis præfe-
rentes, ipsique de Cathedralium proventibus largius
videntes, consanguineos ex Marchtallensibus ale-
rent ; factum ut successu temporis cultus divinus eo
loci plane jaceret. Dolebat hoc plurimum nobilissimæ
feminae Elisabethæ, filia Rudolphi præpotentis Co-
mitis de Brigantia. b Hæc quod Hugoni potentis-
simo Comiti Palatino de Tuwingen nupsisset, ad
quem hereditate Marchtallum et cum eo aliquot ex
prædictis præbendis devenerant ; assiduis maritum
precibus pulsabat, ut locum divino cultui consecra-
tum, sed qui multo tempore jam negligeretur, ali-
quibus viris religiosis conferret ; qui ibidem in
laudibus divinis assidui, dispersa congregarent et
congregata conservarent. Hujus petitioni Hugo be-
nignus tandem annuens, consideransque quod Ordo
Præmonstratensis in breve multum coram Deo et
hominibus profecisset ; ecclesiam prædictam, cum
quibusdam possessionibus obtulit Rothensi ecclesiæ,
petens ut Ordinem inibi propagarent, etiam hoc a
se gratitudine, quam Deo debebat ob victoriam
contra hostes c obtentam, exigente ; uti professus
est litteris tam privatis quam publicis in hunc sen-
sum datis.

Desertum a
Canonicis se-
cularibus
Marchtallum :
a.

rogatu uxoris
Elisabethæ

c

2 Prædictis sibi in Christo Fratribus, Ottoni
Præposito et Conventui Monasterii Rotensis, Hugo
Comes Palatinus de Tuwingen, salutem et ad sua
beneplacita

Hugo Comes
Tubingensis,

A beneplacita anhelare. Cum nos auxilio Divinae gratiae de hostibus nostris; qui nos et terram nostram obsidione vallaverant militari, victoriam reportaverimus peroptatam; et per litteras nostras vobis intimaverimus nostri desiderii voluntatem, quod ad laudem et honorem nominis ejus, qui nos de inimicis nostris concessit triumphare, de gremio vestri Monasterii, viris utique in religione famosis et virtutum sectatoribus, vellemus Deo concedente monasterium in Ordine Præmonstratensi construere et fundare: Vosque ad operis hujus consummationem promptos invenerimus et paratos; ita tamen quod Conventui locato in locum Marchtallensem, qui nobis jure et titula proprietatis a nostris genitoribus obvenit, in quo monasterium collapsum et vacans erat, et in quo de novo monasterium fundare intendimus et construere, redditus competentes et libertates, ipsi loco et Ordini necessarios, conferremus, et quod ad majorem ipsius monasterii gloriam et profectum, omni juri nostro quovis nomine nuncupato renuntiaremus. Nos considerantes vestrum desiderium fore consonum rationi, et quod Frater Eberhardus Præpositus, quem nostræ novellæ plantationi in Pastorem præferistis, cum addito sibi Religiosorum contubernio Clericorum, de vestra congregatione assumptorum, dulci fama bonæ vitæ ac discretionis eximiae, terrestribus se quasi Angelus representat: Ad honorem S. Petri Apostolorum Principis, Monasterii Marchtallensis præfati Patroni, Ecclesiam in Bihingen cum omni jure in dotem ipsius Monasterii designamus et designavimus specialem, Ecclesiam quoque Parochialem in ipsa villa Marchtel, cum Ecclesia in Wachingen et Ambra, cum omni jure quod nobis competiit, et competere videbatur, cum dote universali earundem ecclesiarum; piscationem quoque in fluvio Danubii ipsum Monasterium præterfluentis a Nurnburch usque Hohenwarth, et alia quæ privilegium foundationis specialiter continet, in quotidianos usus et expensas Deo militantibus in prædicto monasterio donavimus et donamus: renuntiantes, pro nobis et nostris heredibus universis, omni juri et exactioni, omni repetitioni et exceptioni, omni advocatiæ et temporalis commodi obsequio, quod nobis in Monasterio præfato ac in omnibus prænominatis competiit, competiit, et competere videbatur; protestantes nos pure, simpliciter, et præcise, ad honorem Dei et reverentiam S. Petri, ista omnia resignasse, omni juri nostro liberaliter renuntiasse, nomen Fundatoris nobis solummodo reservando. Insuper si quis de nostris ministerialibus, hominibusve plebeis monasterio Marchtallensi sæpe dicto sponte aliquid vel pretio accepto voluerit conferre ac donare, in remissione suorum peccatorum vel pro commutatione meliori: nostræ licentiæ ac auctoritatis plenitudinem sibi collatam noverit per præsentem. Datum et actum in Lustenowe anno Domini MCLXXI, vi Idus Julii, Indictione XIV. Et hæc ut permaneant firmiora, præsentem chartulam exinde conscribi fecimus, et nostri sigilli robore communiri.

3 In nomine sanctæ, et Individuæ Trinitatis. Notum esse cupimus omnibus, tam præsentibus quam futuris, qualiter ego Hugo Comes Palatinus de Tubingen, cum dilecta conjuge mea Elisabetha, et filiis nostris, pro remedio animarum nostrarum, successorum, et parentum nostrorum, Ecclesiam in Marchtall, cum omnibus ad ipsam pertinentibus, videlicet, Hubis, decimis, curtilibus, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarum decursibus, moleninis, viis, et invis, exitibus et redditibus, rebusque quæsitis et acquirendis; nec non et ecclesiis quatuor, una in ipsa villa Marchtall Parochiali, secunda in

villa Bilingen cum omnibus ad ipsam pertinentibus, tertia in villa Wachingen cum omnibus ad ipsam rite pertinentibus, quarta quoque in villa Ambra cum suis decimationibus, et aliis ad ipsam spectantibus, præbendam quoque 50 marcis comparatam, Deo et sanctæ ejus Genitrici Mariæ, et præcipue B. Petro Apostolorum Principi, et aliis Sanctis quorum ibi Reliquiæ continentur, et Patribus inibi Domino sub regula B. Augustini in Ordine Præmonstratensi militantibus, perenniter in proprium donamus. Prædium quoque in Schalstetten, villulam etiam in Bettenkofenck, præsentibus confirmamus et donamus; adjicientes, quod omnia superius scripta et nominata liberaliter prædicto Monasterio elargimur, nullum nobis ac nostris heredibus dominium vel jus et nomen advocatiæ aliquammodo reservantes; sed quidquid domini vel juris nobis in his prætaxatis competit vel competere videbatur, pure propter Deum resignamus, ac præsentem instrumento renuntiasse omnimodo profitemur. Acta sunt hæc in Tubingen anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo septuagesimo primo, Indictione decima quarta d, Alexandro Papa tertio Romanam Ecclesiam feliciter gubernante, regnante gloriosissimo Imperatore Friderico, Othone Episcopo Constantiensem Sedem regente, præsentibus nostro sigillo æternaliter roboratis.

4 Primus itaque Prælatus D. Eberhardus institutus ibidem, esse dignoscitur de nobili progenie Wolffeggi exortus. Hic multis divitiis in seculo relictis, quippe Archidiaconus fuerat potens et dives, Rothensibus jam multis annis erat tam habitu quam sanctissima conversatione associatus: qui pii patris Ottononis exempla secutus, per omnia laudabilem vitam gerebat; obedientia, caritate, humilitate, ac ceteris virtutibus præfulgens; unde multorum precibus, ac maxime obedientia bonæ memoriæ Ottononis, cum non solum præesse, sed etiam prodesse potuisset, convictus, primus, ut dictum est, Marchtallensem Ecclesiam regendam suscepit, una cum duodecim personis Clericis et Laicis conversis. Eandem ingressus, possessiones promissas libere possedit; Ecclesiæ nostræ bene præfuit ac profuit; unde et Fundatoris gratiam large promeruit, ita ut alias quoque litteras eidem, ejusdemque Conventui traderet e.

5 Anno autem Domini MCLXXIX f gravissima infirmitate correptus, cum omni integritate sensus, plenus Spiritu sancto, xv Kalendas May quievit in Domino; nec enim, ut ait S. Augustinus, poterat male mori, qui tam bene vixerat: sepultusque est in porticu in quodam sarcophago, pro temporis ac loci opportunitate. Ceterum sexennio elapso, cum B. M. Eberhardi successor Udalricus, iv Kalen. Martii pariter decessisset, et in eodem cum antecessore sarcophago a Fratribus includi vellet, aperto sarcophago inventum fuit corpus B. M. Eberhardi suavi odore repletum; manus insuper ejus dextera, cum qua verus Christi Sacerdos Corpus Dominicum conficere et plebi sibi subjectæ benedicere solebat, tribus prioribus digitis sursum elevatis, posterioribus in volam reductis, apparuit; tamquam astantibus filiis, hoc quoque miraculo attonitis, paterna benedictione dolorem amissi patris leniret. Porro corpus hujus sancti Patris (quem Hugo fundator celestem Angelum vocare non dubitavit, et super morte dulcissimi patris moestissimos filios securissimos esse, consolationem debitam resumere, et in honorum omnium retributore confidere jussit, certus pro vita religiosa, quam in hoc seculo gessisset, dilectus existens Deo et hominibus, coronam recipere immarcescibilem) translatus g fuit e porticu in Oratorium S. Joannis Baptistæ, anno Domini

D
EX MSS

E d

Sub Præposito
Eberhardo,e
fF
Cujus anno
1179 mortuiCorpus
in corruptum,Transfertur
ad oratorium
S. Joannis
an. 1204
g

MCMIV

transfert in
Ordinem
Præmonstra-
tensem,Quam li-
berissimo jure,Et fundis
attributis
large datat.

EX MSS

A MCCIV. Idibus Aprilis, præsentibus Adm. RR. DD. Amplissimis Præsulibus, Zwillfaltenſi Abbate Hermannſi; Rothenſi, Augienſi, Roggenburgenſi Præpoſitis ac fratribus Clericis cum Decano ſuo, aliſque multis tum ex Clero tum Laicis.

ANNOTATA.

a Viſuntur adhuc in hodiernum uſque diem reliquæ et rudera cujuſdam caſtri olim, et nunc Altenburg dicti, quod monti impoſitum jactu lapidis ſupra profundam vallem, occidentem verſus a mœnibus monaſterii diſtat; atque ad præmemoratos Sueviæ Duces pertinuiſſe Annales noſtri teſtantur.

b Aliunde habemus eandem ex ſore Welfonis Ducis prognatam, ac Friderici Barbaroſſæ conſobrinam fuiſſe, atque etiam ex ſtirpe Henrici Ducis Noricorum aliorumque Principum proceſſiſſe.

c Bellum enim inter Hugonem ac Welfonem prædictum, quomvis tam propinquo ſanguine junctos, atrox ac ſævum exarſerat, propter dotem memoratæ Eliſabethæ, idque ad Tubingam gerebatur.

B d Qui hæc litteras in Annalibus et Privilegiis noſtris tranſcripſit, unius numeri aut vocis omiſſione, Indictionem iv pro xiv poſuerat, quod corrigere placuit.

e Ex litteræ adhuc exſtant inſerta prædictis Privilegiis et Annalibus noſtris, quarum copias deſcribere non libuit, ne fasciculus in terram longinquam mittendus nimis accreſceret.

f Videtur hic errore lapsus Chroniſta noſter, qui poſtquam eccleſiam Marchtallenſem anno Domini 1171 fundatum eſſe, atque hunc Eberhardum octo annis præſuiſſe ſcripſit; ejus obitum tamen in annum 1183 uſque extendit, quo pacto necesse foret illum annos omnino 12 regimen tenuiſſe. Convincitur autem temporis ſupputationi non diligenter attendiſſe, vel aliunde ſeductus eſſe: primo per litteras, quas ſæpe dictus Fundator Hugo ad D. Udalricum ſecundum, Eccleſiæ noſtræ Antiſtitem, immediatum B. M. Eberhardi ſucceſſorem 1179 in privilegiis noſtris tradiſſe legitur. Deinde per

Tempus obitus
B Eberhardi,

manuſcripta D. Joannis Haber-kalt Abbatis noſtri, D Antiquitatum noſtrarum perſequentis compilatoris, qui gubernaculum eccleſiæ noſtræ tenere cœpit anno 1515 22 Julii.

g De hac translatione alibi ſic legitur: Manegoldus, quartus hujus Eccleſiæ noſtræ Præpoſitus, in Domino defunctus, cum ſacris veſtibus indutus in oratorio B. Joannis Bapt. ſepeliretur; etiam alii tres primi Prælati antecſſores, de porticu ſupra dicta tranſlati, in uno eodemque ſepulero ibidem cum eo ſunt collocati. Hæc ibi. Porro ſicut multa in annalibus noſtris de Oratorio S. Joannis præcitato legimus, ita modo ubi illud fuerit, ſat evidentiſſe veſtigiis deprehendere non poſſumus, propter multiplicem ædificiorum ac temporum, Monaſterio Marchtallenſi damnosam, mutationem: credimus tamen illud ad exitum reſectorii moderni ſtetiſſe, narrantiſſe id ſenioribus Conventus noſtri Patribus, qui id olim ab antecſſoribus ſuis audiſſe ſe diſcunt: inter quos maxime R. D. Conradus Kneer, eccleſiæ hujus Abbas xiii, qui plusquam ſeptuagenarius, anno Domini 1660 defunctus, fatebatur, ſe audiſſe ſæpius, memorato in loco olim id ſacellum fuiſſe. Cum enim ſub prædicto Reverendiſſimo Abbate, ad teſtudinem quandam ſeu ſcalam educendam, fundamentum ibi foderetur, ſoſſor ſubito in oſſiculum miri odoris incidit, quod ſublato aliis Patribus Conventus noſtri, ac Fr. Converſo Franciſcano Reformato, Zacheo nomine, porrexit; qui eandem ſuaveolentiam et perceperunt, et adhuc vivi percepiſſe ſe teſtari poſſunt. Itum ergo profundius in viscera terræ, ac inventa quatuor corpora, uno in loco jacentia: quæ quatuor primorum Præpoſitorum, ob locum in quo reperta, ſuſpecti ſumus: quare in unam collecta ciſtulam honeſte depoſita ſunt. Fuit itaque Eccleſia noſtra Marchtallenſis ab anno foundationis ſuæ, uſque ad annum 1440, a Præpoſitis triginta quinque gubernata, quorum trigimus ſextus, Abbas primus factus Henricus nomine, eandem et tituli amplioris dignitate, ac rebus bene geſtis exivit: ita ut uſque ad hunc annum numerentur Abbates præſuiſſe quatuordecim ac modernus omnino ſit decimus quintus. Hæc ipsis, quibus ad nos miſſa ſunt, verbis, addidiſſe ſufficiat.

Noviſſima
inventio
corporis
an 1660

E

Propoſiti in
Abbatibus
mutati an.
1440.

DE B. RUDOLPHO PUERO

A JUDÆIS OCCISO BERNÆ IN HELVETIA

C

CIRCA AN.
MCCCLXXXVII

Celebrantur hiſce diebus tres adoleſcentuli, a Judæis in odium Chriſtianæ religionis occiſi: horum alter Wernerus nomine, Weſaliæ ad Rhenum in diœceſi Trevirenſi occubuit anno MCCCLXXXVII, ad XIX Aprilis, qua lateſta martyr ejus deducimus. Secundum Albertum in Polonia, accepiſſe circa XX accubiſſe, anno MDXCVIII. Tertius, eadeſſe quo primus anno MCCCLXXXVII aut ſequenti, Bernæ in Helvetia interemptus eſt hoc XVII Aprilis, et is, Rudolphus appellatur, de quo modo agimus. Petrus Caniſius e Societate Jeſu, vir eximia doctrina et ſanctitate illuſtris, inter alias lucubrationes edidit. Martyrologium Germanico idiomate anno MDLXII et MDLXXIII Dilingæ excuſum cum Calendario præfixo, in quo ſingulis diebus unus ſere Sanctus venerationi publicæ proponitur, atque is eſt ad hanc XVII Aprilis Rudolphus Martyr Bernæ, ad diem XIX vero Wernerus Martyr Weſaliæ. Rudolphus ibi celebratur hiſ verbis: Item Bernæ ſancti pueri Rudolphi, qui ab impiis Judæis martyrio coronatus plurimis miraculis claruit.

Et Martyrologio Caniſii.

Ferrarii.

2 Caniſii exemplum ſecutus Ferrarius ab hoc Sancto auſpicatur hunc diem in Catalogo generali Sanctorum,

qui non ſunt Martyrologio Romano inſcripti, et iſta habet: Apud Veronam in Helvetia S. Rudolphi Martyris. Ubi Veronam appellat, quæ aliis Berna dicitur, urbs inter Helveticos conventus potentiſſima, ſed hæreſi jam deformata. Petrus Crætopolius, in ſuo tractatu de Sanctis Germaniæ, anno MDXCV Coloniarum excuſa, iſta de noſtro Martyre tradit: S. Rudolphus Martyr adoleſcens, quem impii Judæi ob Catholicum religionem interfeceſſerunt, anno Domini MCCCLXXXVII. Requieſcit Bernæ in Helvetiis. Eundem martyrii annum notant Petrus Caſinius in margine et Ferrarius in Notis, aſſeritque illum ab aliis in diem ſequentem rejici, quo die in Martyrologio monaſticis reſertur aliquis Rudolphus, ſed Monachus Fuldensis Eccleſiæ, de quo ibidem inter prætermiſſos agimus.

et Crætopoli

3 Henricus Murerus, Carthuſianus Lucernenſis, in ſuo Helvetia ſancta Germanice anno MDCLXVIII in lucem edita, De B. Rudolpho puero et Martyre aliquod elogium profert pag. 299, et præter jam memoratum Caniſii Martyrologium allegat Chronicum MS. Bernenſe uſque ad annum MCCCXI, deductum, et aliud recentius Chronicum a Michaele Stettbero anno MDCLXXVII Bernæ excuſum

Acta ex
Chron eis
Bernenſibus
a Murero
præſata.

A *excusum, ex quibus salva Catholica religione aliqua excerpit : et capite primo agit de Judæorum perfidia, et odio in Christum et Christianos, et crudelitate in interficiendis Christianorum pueris, et dein cap. 2 et 3 ista prosequitur.*

Crudeliter
occiditur

4 Cum Ecclesiæ Romæ præesset Honorius IV Papa, et Romanum Imperium gubernaret Rudolphus I, et urbs Bernensis a sua constructione centum annos perstitisset; Judæi, quorum plurimi degabant in ea urbe, innatam invidiam et crudele odium adversus sanguinem Christianum effuderunt, dum anno MCLXXXVIII Bernæ furto abstulerunt puerum nomine Rudolphum, et in domum cujusdam divitis Judæi abductum in hypogæo seu cella subterranea plurimis tormentis cruciatum trucidarunt, inque odium Christi martyrio coronarunt. Verum sanguis innocenter profusus vindictam apud Deum exegit, adeo ut ipsum crudele facinus, quamvis tantum industriam crudelis latro et homicida, ut celeretur, adhibuisset, tamen palam continuo innotuit. Corpus ergo, vulneribus confectum et mortuum, est inventum, et a suis maximo animorum sensu assumptum. Quia dein Rudolphus in consilio Sacerdotum et aliorum sapientum virorum Bernensium, judicatus est innocens puer et verus Dei Martyr, in ecclesiam primariam delatus est et prope altare sanctissimæ Crucis sepultus : quod postmodum altare S. Rudolphi est appellatum, ob multiplicia miracula, senibus ac juvenibus, viris ac feminis præstita; quibus Deus omnipotens omnibus manifestavit, quam divinæ suæ misericordie gratus acceptusque fuerit hic innocens puer et martyr suus.

Honorifice
sepelitur.

Miraculis
civem

Judæis aut
occis aut in
exilium actis.

Corpus anno
1440 altari
impositum

sed anno
1528 ab
hereticis
terre man-
datum.

Causæ variæ
ob quas pue-
rorum sangui-
nem expetant
Judæi,

5 Postquam vero dictum homicidium cognitum atque perspectum esset, Judæi, tanti malefici rei et complices, jussu Senatorum urbis comprehensi sunt; præcipui auctores rotæ impositi et secundum meritum neci traditi; reliqui quod hujus sceleris notitiam haberent, eique consensissent, in exilium acti sunt : ac jussu Senatorum electum est, ne ulli in posterum Judæi in urbem Bernensem admitterentur, ob prædictum homicidium et plures alias urgentes rationes. Anno postmodum millesimo quadringentesimo et quadagesimo dicta ecclesia parochialis destructa est, et alia multo major et pulchrior ædificata : quo tempore corpus hujus Martyris exhumatum, fuit plumbeo tumulo impositum, atque altari sanctissimæ Crucis inclusum; quod summa in veneratione habitum est, non solum a civibus, sed aliis procul inde habitantibus, qui illud magna cum devotione nec minore fructu invisere solebant. Verum cum anno vicesimo octavo supra millesimum et quingentesimum fides orthodoxa Catholica aboleretur, ac nefaria hæresis introduceretur : altaria dejecta fuerunt; imagines destructæ et ornamenta sacra ablata; ac tunc sacrum hujus Martyris corpus, cum suo plumbeo loculo, est terræ mandatum.

6 Cur has infantum cedes perpetrent nefarii homines, variæ afferuntur causæ. Antonius Bonfinius rerum Ungaricarum, dec. 5. lib. 3. de his sic scribit : Cum a senibus causas tanti patranda facinoris per tormentorum cruciatum eruerent, quatuor casus esse reperiebant, quibus Tyrnavia tum, et alias sæpe in aliis regionibus, eo se Judæi flagitio adstrinxissent. Unam, quod ita majorum auctoritate persuasum haberent, Christiani hominis sanguinem præputiis in circumcisione appositum, sistendo sanguini opportunum esse remedium. Alteram, quod eundem ad conciliandum inter se amorem plurimum valere, in cibo datum, existimarent. Tertiam, quod cum viri ac mulieres æque apud eos fluxu menstrui laborarent; sanguinem hominis Christiani epotum, idoneam ad id morbi esse medicinam experti erant. Quartam, ut vetus apud se, sed reconditum, decre-

tum exequerentur, quo quotidianis sacrificiis in aliqua regione Christianum Deo sanguinem libare coguntur : quo factum esse dicebant, ut in eum annum ea sors Judæis Tyrnaviensibus obtigisset. Thomas Cantimpratanus lib. 2 cap. 29 art. 23. Certissime compertum est, inquit, quod omni anno in qualibet provincia sortes mittunt, quæ civitas vel oppidum, Christianum sanguinem aliis civitatibus tradat, Ac deinde significat contra fluxum sanguinis id adhiberi remedium; ex maledictione enim parentum currere adhuc in filios venam facinoris, per maculam sanguinis : ut per hanc importune fluidam proles impia inextinguibiliter crucietur, quousque se ream sanguinis Christi recognoscat penitens, et sanetur. et subdit : Præterea audiivi quemdam litteratissimum Judæorum, nostris temporibus conversum ad fidem, dixisse, quandam quasi prophetam eorum in extremo vitæ prophetasse Judæis, dicentem : Certissime vos inquit, scitote, nullo modo sanari vos posse ab illo quem patimini verecundissimo cruciati, nisi solo sanguine Christiano. Quod verbum cæci semper Judæi et impii rapientes, induxerunt omni anno in omni provincia fundendum sanguinem Christianum, ut tali sanguine convalescant. Hactenus Cantimpratanus : alii alias causas addunt seu potius nequissimæ gentis inventa, ad superstitiosos suorum mentes patrando sceleri aptandas facilius, et Christiani nominis injuriam olimque crudele alicujus necessitatis utilitatisque prætextu dissimulandum; puta, quod neque absque eo sanguine fieri posse ut feliciter pariant Hebrææ matres, difficillimos alios labores passuræ.

AUCTORE G. H.

7 Si vero plura quarantur exempla, legantur quæ die XXV Martii deducimus ante Wilhelmi Norvicensis Passionem. Quamquam quid opus est peregrinis : cum sola Germania multa suppediet? Nam eodem die XXIX Junii, quo anno MCLV Lincolnix passus est. S. Hugo, passus etiam est S. Henricus Weissemburgi in Alsatia anno MCCXX, cujus adhuc sepultura in medio templo ibidem spectari dicitur, et haberi historia Passionis; ideoque libentius hic ejus meminimus, ut prædictæ historie copia nobis sit ab eo qui possidet, vel ab aliis qui norunt ubi sit indicetur, qua ratione obtinere illa possit. Memorantur etiam a Bollando nostro in quo tam Commentariolo, Anonymi aliquot prope Fuldam in Franconia Hassiaque confiniis anno MCCXXXVI necati, quarum corpora Hagenoam translata sunt. Item puella septennis Forcheim diocesis Babenbergensis in Franconia anno MCLXI, et anno MCLXXXVI puer anonymus Monachii in Bavaria, cujus meminit Stero ad annum 1288; aliusque norrensis puer MCCXII Constanz in Suevia, de quo Annales Colmarienses ab Urstatio editi. Hos vero ideo nunc commemoramus, ut si quis de eorum cultu ac passionis vel commemorationis annuæ die, noverit aliquid in nobis curet significare. Idem dictum relem de S. Henrico, de quo sub annum MCCCXLV Monachii interfecto nihil se legisse fatetur in Bavaria sancta Raderus, nisi apud Arentium; ne hoc quidem observans, quam inepte is consignaverit notam temporis, VI Kal. Junii, post ascensum Christi in cælum die Sablathi, Forte VI Kal. Junii et annum MCCXLVII Arentinus legit, quando Pascha celebratum fuit XV Aprilis.

Plura crudeli-
tatis ejusdem
exempla per
Germaniam,
tum aliis
annis.

tum 1345
ut Henrico

8 Addantur his tres ex Turingia, Bohemia, Hungaria. De primo scribit Siffridus Presbyter Misnensis, in Epitome quæ initio mutila et ab anno CCCCLVI incipiens habetur inter scriptores Germanicos a Pistorio collectos editosque, et finitur cum anno MCCCVII. Scribit autem Siffridus iste de Conrado Martyre, quod Anno MCCXII Judæi perfidi, effusioni sanguinis Christiani assueri, scitum quemdam puerum scholarem, Conradum nomine, filium cujusdam Militis in Weisenseha civitate Turingiæ, multis cruciatibus affligentes, et sectis omnibus nervis et venis totum sanguinem ejus elicientes,

et 1307 in
Conrado,
puero,

A elicientes, ante festum Paschatis crudeliter occiderunt. Sed Deus omnipotens, qui gloriosus est in Sanctis suis, innocentis pueri necem occultari non sustinuit, et homicidas perdidit, et martyrium innocentis multis miraculis decoravit. Cum enim dicti Iudæi puerum occisum occulte per plura loca Turingiæ ducerent ad tumultandum, Deo disponente nusquam abscondere valuerunt. Unde ipsum reducentes ad predictam civitatem Weisenseham, in quadam vinea suspenderunt. Tandem tam crudeli homicidio prodito et rei veritate comperta, Milites de castro prosilientes et cives ejusdem civitatis reliquumque vulgus, una cum Marchione Friderico filio Landgravii Turingiæ Alberti, repugnantes turmatim occiderunt.

9 Hæc Sigfridus : de secundo, sive Anonymo, Joannes Dabravins sub fine lib. 18 Historiæ Bohemiciæ loquitur, in rebus anno mcccv aut sequenti gestis. Iudæi sacra die Parasceves facinus in hominem Christianum atrocissimum designarunt. Nempe in locum abditum pertractum, in cruce nudum suspenderunt; cir-

cumstantesque alius in illum expuere, alius virgis D cadere, alii denique cuncta illa representare, quæ quondam Christus a gente illa immanissima atque impiissima est passus. Hanc Iudæorum carnificinam, cui ad crudelitatem odiumque in Christianos nihil adjici potest populus Pragensis, quanta crudelitate valuit, novis etiam suppliciis excogitatis, ultus est; monumentumque novo Martyri ex Iudæicis spoliis posuit. De tertio testatur in hunc modum Bonfinus libro et capite præcitatis. Anno, inquit, mcccxciv Iudæi ingennum adolescentem, Tynaviæ in Hungaria occulte captum atque in proximas ades abductum, obstructis repente faucibus misere strangularunt, et adaperitis venis sanguinem ejus, dum animam sensim et singultim efflaret, partim absorbuerunt, partim aliis asservarunt; corpus autem membratim dissectum, membratim humi defoderunt. Utrum hi aliquem habeant suis in locis cultum, nescimus dicere; occasionem inquirendi damus aliis; qui hoc indicio excitati, forsitan dignabuntur nos aut posteros nostros instruere plenius.

et 1494 in quodam Hungaro

DE B. CLARA GAMBACORTA ORDINIS S. DOMINICI PISIS IN HETRURIA.

E

ANNO
MCCGCCXIX
Petri Hieronymianorum
fundatoris
forte pro-
neptis,

G ambacortarum familia, inter Pisanas prænobilis, geminam XIV seculo extulit utrique sexui facem; cujus splendore excitati, hinc viri, inde mulieres, vitæ austerioris propositum sequerentur. Etenim Hieronymiana Eremitarum Congregatio, quæ teste Manrolyco in Oceano Religionum fol. 343 per conventus quadraginta sex divisa fuit, principium suum refert ad Petrum Gambacortam, unde et nomen retinet ut S. Hieronymi et B. Petri de Pisa dicatur, itaque distinguatur ab altera simili congregatione dicta Eremitarum S. Hieronymi de Fesulis. Observantia autem Regularis in Ordinem S. Dominici reducendæ occasionem præcipuam et exemplum dedit B. Clara Gambacorta; ipsius fortassis Petri ex fratre proneptis Petrus siquidem iste, post vitam primam solitariam in desertis Umbriæ atque Etruriæ actam, collectis aliquot ejusdem vitæ sociis, in Montebello non longe ab Urbino vivere desuit, anno mcccxi., ut scribit Ughellus tomo 3 Italiæ sacræ col. 544, viginti duobus annis citius, quam Clara nasceretur ex Altero Petro, postea Pisanum Domino, quem ita ex nomine patris appellatum conjectare possis.

nihil. Addimus tertiam appendicem ex Razziis, de gloria B. Claræ variis revelata: in qua etiam fit mentio plurium miraculorum, publici Notarii manu scriptorum signatorumque; quæ, æque ac Vitæ integer originalisque contextus, fuere cum aliis monasterii monumentis, aut injuria loci quo servabantur consumpta, aut curia monialium quæ nimis facile aliis credidere thesaurum istum. Si tamen postmodum ea adhuc inveniri contingat, rogamus ut nobis mittantur usui futura in supplemento operis.

3 Vitæ compendium ex Razio tradidit Michael Pio in librum 3 de personis Illustribus Ordinis Dominicanæ § 6. quod Abrahamus Bzovius in suis Annalibus an. 1420 § 31 Latinum fecit. Bzovium transcripsit Arturus a Monasterio in Gynæceo sacro: qui omnes, unus post alium, scribunt anno ætatis VII desponsam, et XII traditam marito fuisse. Desponsam sic fuisse constat ex Vita: in sponsi domum fuisse deductam, ibique sub socrus futuræ potestate fuisse ab anno XII ætatis, atque de obitu sponsi nuntium accepisse intra triennium, inde novimus: maritum nusquam appellat Vita, nusquam contracti, nedum consummati matrimonii meminit: et Vitæ ad hoc transmissæ titulus expresse Claram appellat Virginem. Eam ergo titulum nos quoque retinebimus eo libentius, quod sponsus extra Pisas mortuus; videri possit peregre vixisse dum sponsa adolesceret; Deo sic ordinante, ut forsitan ipse quoque viribus imbecillior, abstinendus tantisper a conjugali amplexu fuerit, dum valetulo corroboraretur: itaque virginitati conservandæ servierint pacta sponsalitia; quæ nisi fuissent ab impubere contracta difficulter caveri potuisset, ne primis pubertatis annis nuptur a patre traderetur.

Viro desponsa impubes Clara,

numquam tradita fuisse videtur.

4 Morina et in nostro MS. et ab utroque Razio, dicitur Clara Feriâ n. Paschæ die XVII Aprilis anni mcccxx. suspicari poteram mcccxxx scribi debuisse, quando Pascha in XVI Aprilis cadebat: sed ne id suspicarer obstitit tempus minorum LVII et XXXVII, quos in vita et monasterio egit. Nam eorum LVII, quos egit in vita, initium duci debet ab anno mcccclxii: siquidem annum septimum ætatis numerabat illa, quando pater ejus obtinuit dominatum Pisanum anno mcccclxix. In his hærenti succurrit Cessinus, docuitque Pisanos, eo quod ab ipsa Incarnationis die instituerint omni numerandi initium facere, totis novem mensibus prævenire solitos

Obiit 17 Aprilis 1419.

secundum Pisanos 1420.

Æram

Pisis colitur
ut Beata,

ubi scriptam
a coæva Vita
tam hic Latine
verimus,

cum tripl-
ci appendice.

A *Aeram communiter nunc usurpatam, incipientibus a Kalendis Januarii. Sic enim qui nobis est annus MCCCXCIX a Januario ad Januarium, ipsis, a XXV Martii vel saltem a Paschate præcedensi, incipiebat dici MCCCXX. Hanc Cessini doctrinam evidenti postea testimonio nobis confirmavit Breve Chronicon Pisenum, ab anno MCI ad MCLXXVII pertingens, et inter Pisana Chronica tertio loco editum ab Ughello tomo 3 Italiae sacrae, ubi col. 895 dicitur quod Rex Conradus II, quondam alterius Regis Conradi, intravit civitatem Pisanam cum primo venit de Alinannia, MCLXIX, Indictione XI, die Sabbati sancti, intrante VII mensis Aprilis. Indictio XI et Sabbatum sanctum cum die VII Aprilis concurrens, indicant annum nostrum MCCCXVIII: et tamen hic LXIX numeratur, respectu ipsius Incarnationis, circumcisionem Dominicum, unde nos incipimus, novem mensibus prægressæ.*

3 Porro cum ratio ista numerandi annos non a Nativitate aut Circumcisione Christi, sed ab Incarnatione ejus, quæ Dionysii exigui inventum est, quæque quoad rem abolita, quoad nomen apud plerosque perseverat; olim toti Hetruriæ aut saltem pluribus in ea urbibus communis fuerit; patet solutio nodi, qui nos tam implicatos habuit in Martio ad Acta B. Ambrosii Senensis, ut definiiverimus mortuum eum esse anno MCLXXVII, quamvis inde consequeretur Honorium Papam IV, solum diebus quindecim supervivisse Beato, et tamen adhuc ante suam mortem mandasse, ut Beati Vita conscriberetur. Apparet enim publica Notariorum instrumenta, paucis post obitum beati viri mensibus confecta, mense scilicet Maio et sequentibus, quæ nos ducunt in errorem, ideo habere MCLXXVII, annum adnotatum, quia Senenses ab Incarnatione, id est novem mensibus citius quam vulgo nunc fiat, eum inchoabant, incipientes a Paschate vulgaris anni MCLXXVI sive a die XIV Aprilis. Apparet etiam quod annum festum ejusdem B. Ambrosii non ideo affixum sit Feriæ VI, ante Dominicam Passionis, quia sepultura seu depositio incidit in talem feriam, cum incidit in Feriam V infra Hebdomadem tertiam Quadragesimæ: sed quia in talem VI Feriam incidit primum anniversarium jam dictæ depositionis, quando ex concessione Papæ Honorii, qui per integrum annum et quindecim dies Beato superviait, pro prima vice celebratum est festum. Patet denique ratio, cur quatuor illi Fratres, qui ex mandato Pontificis Vitam in Romana Curia præsentandam compilaverunt, sequentes stylum ejusdem Curie, istæ ordientis annum ubi finiebant Pisani et Senenses, scripserint B. Ambrosium obiisse anno MCLXXXV. Ex quibus mutata et correctæ optamus, quæ ex suppositione anni MCLXXXVII scripta a nobis sunt in Commentario prævio Notisque ad Acta, nec non in tractatu de Gloria postuma sæpe dicti Beati. Similem correctionem faciendam XX Martii notavimus XIV Aprilis agentes de S. Benedicto Anenionensi.

VITA

Per Sanctimonialem Coævam.

Ex Italico MS. Monasterii S. Dominici Pisis.

PROLOGUS.

Cum mundus quasi ad extrema tempora jam sit deductus, de quibus Prophetatum legitur, quod abundante iniquitate refrigeret caritas; paucique inveniantur ambulantes per seminam aretam, qua itur ad vitam, plerisque aberrantibus ab ea, et longam peccatorum tenentibus viam; videtur ab omnibus oblivioni data moriendi necessitas ineluctabilis, promissique a Deo æternitatis præmii. Hinc fit ut quamvis variis humanum genus castigetur afflictionibus, majori tamen parte homines vera luce privati, hærent in salebris peccatorum et vanitate

desideriorum suorum, quibus veluti immortui commutrescunt; pauci vero inveniantur, qui discrimine suo agnito recurrant ad fontem pietatis, Jesum Christum scilicet, semper vocantem nos benigneque invitantem et gratiose recipientem, neque tantum peccata grandia condonantem, sed etiam copioso donorum suorum ac gratiarum affluxu cumulantem eos, qui requirunt ipsum in veritate eique soli placere desiderant.

2 Rebus sic se habentibus, mundo nata lux nova est, non minus factis quam nomine clara, venerabilis inquam Mater B. Clara, Priorissa et Fundatrix Monasterii S. Dominici, sub regula Prædicatorum Pisis, siti in fronte vici a S. Julio nominati: quo in monasterio vitam duxit illa et gloriosa morte finivit: quemadmodum ex parte intelligi dabitur hoc libello, in quem colligere proposui pauca de multis, quæ vitam ac mortem ejus reddidere mirabilem. Etenim ea solum hic referam quæ vel propriis oculis vidi vel audivi a testibus fide dignissimis, cum eadem a prima ejus infantia versatis: idque non alio respectu, quam ut alteri diffusius ejus vitam scripturo viam quodammodo ad hoc sternam, ex singulis aliqua delibando, quemadmodum ex infra scriptis capitulis apparebit.

INDEX CAPITULORUM.

- I. De infantia et natalibus ejus.
- II. Quomodo duodennis, sponso terreno conjuncta, mundum cepit vilipendere.
- III. Quid post sponsi sui mortem fecerit.
- IV. Quomodo fugerit ad monasterium S. Martini, indeque extracta fuerit.
- V. Quomodo a fratribus data in custodiam sit, et quid ibi egerit.
- VI. Quomodo ingressa sit monasterium sanctæ Crucis.
- VII. De eo quod egit post mortem suæ matris, deque secunda patris uxore, et quomodo eam juverit.
- VIII. Quomodo cum quatuor sociabus initium novo monasterio dederit.
- IX. De mirabili virtute hujus beate Matris, et quomodo facta sit Priorissa dicti monasterii.
- X. De caritate quam exercuit erga exposititos, in Hospitali sancti Spiritus Pisis recipi solitos.
- XI. De morte patris atque fratrum ejus, et magnanimitate illius.
- XII. De illic ex hac vita decedentis, deque ejus visione.
- XIII. De felici ipsius transitu.
- XIV. De sepultura ejus.
- XV. Quam sinceri cordis fuerit, quantæque in discernendis spiritibus experientiæ.
- XVI. Quam multe orationis, mansuetudinis atque humilitatis.
- XVII. Quomodo vir quidam, eidem se commendans, a gravi desperatione fuerit solutus.
- XVIII. Quomodo mulier, nomen ejus invocans, liberata fuerit.

CAPUT I

B. Claræ pueritia et adolescentia sancta: fuga in monasterium post obitum sponsi.

Fuit vir quidam Pisis, Petrus Gambacorta dictus, qui propter negotia status multo tempore absens ab urbe, illuc tandem reversus est sub annum Domini millesimum trecentimum sexagesimum nonum, urbisque et comitatus Capitaneus atque defensor factus, annis circiter viginti quatuor Pisanam rempublicam administravit a. Huic præter filios filia quoque fuit, cui baptizati Christiano ritu nomen b Thora inpositum fuerat. Annum ea agebat ætatis suæ septimum, quando in patriam genitor ejus rediit, maxima totius urbis gratulatione ac plausu: qui ad communis lætitiæ augmentum, ut pacis atque amoris inter se ac cives suos pignus certissimum, filiam prænominatam despondit nobilissimo inter Pisanos juveni, Simoni de Massa nominato, admodum opulento atque famoso. Erat puella ipsa gratiosissima, ingenio prompto atque ulacri, sed tamen

D
AUCT. COÆVA
EX MS ITAL

data est
divinitus
B. Clara.

Vita ejus
qua fide
scripta

E

F

A patre Lisano
gubernatore

a
b

septennis
desponsa
juveni nobili,

ad

T
quem stylum
etiam Senenses
tenuerunt.

Matt. 27, 12

Ad exaltandam
pietatem
languentem,

A ad religionis ac devotionis exercitia in tenella ista aetate sic addicta, ut in iis studium omne poneret, orationique frequenti ac jejuniis intenderet. Et tamen fassa est postmodum ipsa, jejunium sibi molestissimum fuisse, adeo ut aliquando vacui stomachi tormenta vix sufferens, scammo alieni obnixius incumberet, cujus angulo pectus apprimens, latrantis stomachi orificium coarctabat, atque ita famis sensum acutioris doloris sensu elidebat. Multa quoque etiam tunc erat in lectione librorum piorum, atque ita ad aetatis annum duodecim pervenit.

CAP. II.

*Duodecimo
solum Christi-
sum sponsum
cupit,*

4 Duodecimo efflata, supra quam aetas illa ferat, divinitus illustrata praeventaque apparuit; in eumque caritatis fervorem exarsit, ut admirabilis omnino esset sensus tenebrarum pietatis et lacrymarum, quibus suas emendabat orationes. Et quoniam solius celestis Sponsi tenebatur desiderio, terrenum sponsum nihili faciens, in morem assumpserat, quoties ante Crucifixum oraret aut adoraret sublatum in Missa Sacramentum, cum ardentissimo suspirio dicere: Domine mi Deus, nolo alium sponsum quam te: et in hujus suae voluntatis testimonium externum, detrahebat digito suo anulum sponsalium, velut sponso terreno renuntians, utpote quae nihili ullum faceret dignitatem, sive opes possessionesque terrenas: ideoque ad elemosynas tam profusa erat, ut sacris ejus ab ea sibi cavere coeperit, arcas obsecrando; ac saepe ei diceret, Profecto video omnia te elargituram. Verum illa fervens atque devota soli Deo curabat placere, et ad ejus amorem cultumque coactans qua posset ratione invitare. Ergo saepe cogebat cultus juvenularum, quas circum se considerare faciens, praelegebat eis aliquid ex libro quopiam pio; itaque ad pietatem incitatas, nunc Dei laudes secum cantare jubebat, nunc flexis genibus Rosarium dicere aut alias preces; nec aliud fere noverat exercitium, quam quo inflammabatur erga Deum devotio; alia non frequentabat loca, quam unde lucrum spirituale sperabat.

*targa est
pauperibus,*

*pietati cum
coactans
vacat,*

vestitur cilicio,

*appetitur
domat,*

C 5 Teneram carnem macerabat cilicio, et quando oportebat eam pro sui status decentia, cultiori ornatu uti, sub eo abscondebat habitum, divinis dumtaxat oculis placiturum; reddens hoc modo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo. Accidit autem aliquando ut cum nova pretiosaque in tunica fratrum suorum unus intuens, jocundo diceret, O pulchram vestem! quam bene conveniret tibi sub ea cilicium! quod illa, ut ab ignaro rei dictum, suavi excipiens risu, id quod erat caute dissimulavit. Jejunii et abstinentiae leges tam aetas sibi imposuerat, ut nec unius quidem pomi esum indulgeret sibi, quamvis fructuum esset natura appetens, et eorum copia appetitum acueret: quem illa tamen refranabat, laborem quemlibet levem ducens, praedeciderio placendi Creatori suo. Tanta etiam erat erga proximum caritatis et compassionis, erga pauperes praesertim infirmos, ut nihil factura fuisset libentius quam visitare singulos, iisque servire si sua id pueritia permisisset: etenim aetatis annum decimum quartum necdum excesserat, adeoque non erat par caritati facultas.

*Et oliarum
exemplo,*

6 Vivebant tunc Pisis mulieres aliquot devotae: inter quas provecioris aetatis una, Donna Vannuccia dicta, neptem habebat domi suae, et ipsam devotissimam et habitu S. Francisci indutam. Iisdem eadem in domo convivebat altera, Donna Margarita cognominata; et eundem Domino Stephano, viro valde spirituali ac famae optima nupta: ipsius autem Vannucciae maritus grandaevus artritico morbo sic constringebatur, ut assurgere ex lecto non posset, omniaque ossa videretur locis suis emotahabere. Sed velut parva aut nulla hac esset exercendae caritatis materia, receperant praenominatae mulieres

in suam domum feminam, morbo adeo horribili laborantem, ut vultu penitus corroso nulla amplius appareret forma oculorum, et ex putrescentibus genis vermes scaturirent. Huic illae cum pro Dei amore famularentur obsequentissime, earumque amicitiam Thora studiosius coleret; cepit etiam ipsa eandem infirmam frequenter visitare, eidemque suis ministrare manibus, abstergere saniem, atque ex animo compati, neque adeo ut etiam vultum suum vultui ejus horrendo superimponeret, velut ejus dolores in se transferre cupiens: talibusque obsequiis delectabatur magis, quam puellaribus ludis aliae.

7 Jam annum decimum quintum expleverat quando in gravem incidit aegritudinem, eo ipso tempore, quo Pisis absens sponso c suis etiam ipse morbo tenebatur: domum ergo suam traduxit infirmam pater, et cum interim mortuus esset iste prius quam ipsa convalesceret, neque domesticorum aliquis auderet hoc ei nuntiare, accessit ad filiam consolandam pater ipse: sed praevent sermonem ejus Thora dicens, quod mortuum sponsum suum suspicaretur, quia campanarum pulsum solito majorem audierat; et addidit: Equidem ad omnem Dei voluntatem contentissima sum, sit ille in omnibus benedictus. Postquam autem sanitati suae restituta, a mundi vinculis sese solutam vidit, cepit multo quam antea ferventius celesti suo sponso servire: cui servire, ut norat optime, regnare est.

8 Laeta igitur adolescentula, quod oblatam sibi facultatem videret, ejus quod tantopere semper optaverat, seque Creatori suo intime conjungendi: suos ipsa capillos resecurit, aliisque in rebus omnibus omnimodam quaerens abjectionem, multa cepit agere coram domesticis, quae nonnullam emoti cerebri debilitatem ostentabant, scientibus qua semper prudenter sapienterque se habuisset: de quibus cum a fratrum suorum uxoribus argueretur, contemptum ac veluti nihil ista curans respondebat, quod vellet commodo suo vivere. Pater autem et fratres, puerili simplicitati potius quam insipientiae eadem adscribentes, de aliis nuptiis eidem conciliandis agitabant consilia; non parum hac ei de causa molesti blanditiis minisque. Ast illa, ut vera Christi ancilla, nec minis nec blanditiis moveri, arripere scutum orationis, piis operibus insistere, et elemosynas palam quidem quantas poterat elargiri, clam vero omnia quae habebat expendere, usque ad ipsas suas vestes. Arguebat eam saepe mater sua, negans ejusmodi nuditatem et cultus convenientis neglectum decere genus suum honestatisque et verecundiae eam commonebat; sed ipsa magistri sui Christa discipula docilis, nihili faciebat ejusmodi verecundiam, respondebatque, satis vestiram esse se. Et illa quidem ejusmodi responsis irritata, duriter inclementerque habebat filiam; haec vero saevitiam ac blanditias ejus sus deque habens, proficiebat de virtute in virtutem, semper in dilecti sui Sponsi amore ferventior, quem rebus creatis omnibus prae-habebat.

9 Utebatur haec dilecta Dei sponsa perquam familiariter cubicularia quadam sua, eique multum fidens, mittebat ipsam occulte ad monasterium S. Martini d. Ordinis S. Clarae: et ea mediante clam recepta ad Ordinem, internuntiae quoque suae impetravit receptionem, utpote cui consultum non erat domum absque Domina sua, post tale operam ipsi impensam, reverti. Ambae igitur eo se contulerunt opportuno tempore; maximoque cum gaudio receptae a sanctimonialibus istis, sacro vestitae sunt habitu inter consuetas ceremonias: et ipsa Thora deinceps Soror Clara, ut petierat, nuncupata. Restabat ut parentibus, rerum omnium ignaris, quid factum esset nuntiaretur. Id negotii susceperunt in se Fratres

D
*Mulier putrescenti inser-
vit.*

C
*Quidam
sponso suo
viduata,*

E

CAP. III
*capillos re-
secat mundo
contempto:*

*neque ad
alias nuptias,*

I
*Ant cultum
elegantiorum
induci potest.*

CAP. IV.
*Recipit se in
canoniam
S. Martini.*

d

*ne intellecta
maret pater.*

tres

AUCTORE
CO. EVO
EX MSS.
ITAL.

Fratres ad
vim præcepti-
tes,

sororem re-
poscant et
impetrant,

Qua primum
usu pedum
privata,

et post ora-
tionem re-
stitutæ,

g
ne porro
fugiat,

camera
includitur :

A tres Minores duo, patremque in e Aula obambulantem nacti, rem omnem ei exposuerunt. Attonuit tam improvisus nuntios hominem, itaque affecit ut veluti extra se positus præ doloris vehementia, non cessaret ingeminare has voces : Ergo perdidimus, ergo amisimus eam. Apud sic turbatum quia nullum consilio solatiove locum esse viderunt prædicti Patres, ab ejus conspectu confestim recessere.

10 Notavit vehementem admodum socii dolorem nuntium nua, et causam tantæ afflictionis ignorans, cum solum audiret perditam lamentari, aestimabat ipsa de alienius munitioris arcis amissione allata esse nova quæ sic turbarent hominem; non tamen audebat interrogare, æquum ille jacturam doleret. Ergo misit qui aliquem ex filiis Petri accerseret; quorum major Andreas confestim adveniens, interrogavit prædictam suam /fratriam, Thomassiam nomine, quid accidisset. Ipsa e contra quærit ab eo quidnam esset amissum, cujus causa sic lugeret pater. Nihil, inquit hic admiratione plenus, quod ego quidem noverim. Tum patrem adit, et reverenter precatur, ut ne causam doloris sui occultet filio, et quid jacturæ factum sit indicet. Ægre ille potuit effari quod erat, adeo grandis in eoror animo incubuerat. Verum Andreas, Ne ea te, inquit, res commoveat, pater, cito ego eam ad te reduxero. Dictum factum : congregantur amici, armantur milites, tantoque numero atque furore ad monasterium curritur, ut grande aliquod malum civitas tota timeret : quibus portarum effractionem, domorumque incendium minitantibus nisi restitueretur sibi puella, maximus incussumus est sanctimonialibus timor. Quare vim ulteriorem minime expectandam sibi rate continuo illam reddere festinarunt et sublatam brachiis, per scalas extra claustrum deposuere inter manus suorum qui in templum S. Martini sororem deduxere.

11 Hic medios inter armatos et promiscuæ multitudinis homines deposita Clara, omnem gradiendi ac pedibus insistendi facultatem subito sibi ereptam mirata est : atque conversa ad circumstantes, eisque silentium indicens; Quidnam hoc, inquit, prodigii est quod pedibus meis insistere nequeam? Obsecro vos, ut cuncti in genua prostrati singuli ter Pater et Ave recitetis in honorem sanctissimæ Trinitatis, oretisque pro me ut gradiendi facultas mihi restitatur : et ego promitto vobis quod absque contradictione ulla secutura sim, quoniam nefas est Dei voluntati resistere. Paruere mox omnes, pusilli ac magni, factaque oratione, ipsa se in pedes erexit et secuta ducentes est, in eodem quem induerat habitu : nec enim permittere voluerat ut hunc sibi auferret quispiam. Renuntiatum deinde patri est eductam esse e monasterio filiam : sed hic videre ipsam tunc noluit, tantum dixit credere se quod satis ei animorum esset, ut invento demum quocumque effugio vel Romam usque fugeret, ubi ejusdem observantiæ monasterium g inveniret. Id enimvero ne facere posset curaturos se dixerunt fratres, contestinque sororem captivam camere incluserunt, clavis obfirmando fores, et fenestellam dumtaxat exiguam relinquendo, per quam ei ministrarentur victui necessaria. Acta sunt hæc mense Junio, in festo Sanctorum Apostolorum : quo die cum domo esset egressa prætextu adeundi ecclesiam S. Petri, nemo domesticorum fugisse suspicabatur, quam credebant, pro dei reverentia, prolixiori orationi insistere; et ideo ante adventum prædictorum Fratrum quesita nulli fuerat, quæ re ipsa S. Petrum secuta dimiserat omnia, ut Christum inveniret.

ANNOTATA.

a Puer inter Pisanos Florentinosque sancita, cum Carolus Imperator in Italiam venisset, ibique res Ecclesiæ Aprilis T. II

siz et Imperii contra Burnabovis Mediolanensis tyrannidem curaret, Pisanis præsidebat Joannes cognomento Agnellus, ut scribit S. Antoninus p. 3 tit. 21 cap. 10 §. 1, qui Lucam ad salutandum Carolum profectus, cum ibi casu prolapsus costam fregisset, delatus confestim Pisas rumor, alios spe, alios metu concitavit; totaque civitas fuit in armis : prævalenteque diversa factione, Petrus Gambacurta, qui ad eam diem exularat, favore suorum receptus, gubernationem reipublicæ suscepit. Ita ille, qui postea valde laudat dictum Petrum, ut infra videbimus. Fratrem Petrus habuit nomine Gerardum : cujus filius Lottus an. 1382 ex Canonico Pisanæ Ecclesiæ factus est Archiepiscopus, et post gentis suæ exterminium, de quo infra, translatus est ad Tarvisinum ecclesiam, uti scribit Ughellus tom. 3.

b Contractumne ex Theodora? ita crediderim.

c Maritum appellat uterque Razzius; sed, ut dictum, nihil est in tota Italia, quod persuadeat ultra sponsalia rem esse progressam.

d Fuerat Pisis hoc nomine Prioratus, quem anno 1131 Joannes xxii univit monasterio Clarissarum ibidem fundando a Bonifacio Comite Donoratico, uti tradit Waddingus in Annalibus.

e Vox hæc ita genericè sumpta, deberet significare locum publicum aliquem, sic autonomastice dictum; puta aulam sive atrium curiæ ipsius : estque id subjectæ materiæ congruum : interim Razzii, non attendentes ad vim articuli, ubi habebatur la sala, posuerunt una sua gran sala, et sic deberet intelligi quod hominem domi suæ convenissent.

f Idem Razzii uxorem faciunt. Hæc autem aliaque similia hic notamus, non quod ipsam rei substantiam magnopere varient, sed ut intelligatur quam facile exerret eorum volumus, qui licentiam sibi sumunt aliena scripta novo stylo ornandi, quantoque purius ex ipso fonte hauriatur veritas : quod toto hoc in opere intendimus.

g Puto indicari monasterium S. Silvestri de Capite, de cujus reclusionem insignique disciplinam egregium testimonium præbuit an. 1322 Prædictus Papa Joannes xxii Fr. Deodato jus visitationis ibidem in perpetuum confirmant, in bulla quam vide apud Waddingum.

CAPUT II.

Quinque mensium Carcere probata Clara in monasterium sanctæ Crucis inducitur, et egregie proficit.

I In carcere posita adolescentula, et facta Reclusa quæ Monacha esse desideraverat, nihil hac mutatione indoluit; sed hilaris admodum alacrisque remansit, omni, quod optaverat maxime, humano solatio commodeque destitutam se videns; nec enim providere curaverant fratres ut vel lectus illuc inferretur, in quo requiesceret; aut aliud quippiam, quod lecti vicem captivæ præstaret. Jacebat artritice doloribus afflictæ mater : et circa eam occupata familia obliviscatur non raro filiæ inclusæ : idque eo facilius quod in omnibus patientissima, nunquam illa quereretur quippiam deesse sibi aut defuisse : sed solus ac verus amator ejus, qui omnes dilectæ suæ noverat necessitates; eam non modo consolari sed etiam ad futura certamina corroborare volens, per dies quindecim continuos tanta illam spiritus suavitate replevit, ut etiam corporei sensus eadem abundarent, et cuncta eidem dulcia in suo carcere viderentur : quo fiebat ut in fervore dilectionis erga Jesum Christum, sponsum animæ suæ dilectissimum, magis indies exardesceret.

13 Elapsis quindecim illis divine consolationis diebus, placuit Altissimo ablactatam ab ubere pascere cibo solidiore; permittereque ut afflictionibus ac tentationibus uudequaque circumdata, nullum

F
CAP. V.
Primis 15
diebus solatiis
internis
recreata,

postea variis
tentationibus
exercetur;

AUCTORE
COLVA
EX MISS ITAL.

muliebrem
mundum
tradit pau-
peribus di-
stribuendum;

morbum
sustinet
patienter;

u

semel per-
mittitur ad
Missam egredi,

vestem suam
pauperi donat.

Alphonsus
Ep. v. catto-
nem ejus
explorat,

b

A uspiam solatium inveniret quam in sola propositi sui recordatione : cui firmiter inhærens, dulcissimum Jesu nomen ore et corde identidem invocavit, certabatque viriliter adversus machinationes diaboli et crudelitatem suorum domesticorum. Hæc autem tanta erat, ut nulli omnino permitterent ad ipsam accedere, a quo solatii spiritualis vel consilii quidpiam posset nancisci. Uni tamen Domino Stephano, Donnæ Margaritæ viro (eius supra facta mentio est, et infra magis ex proposito fiet, tamquam adjutoris in fundando novo monasterio, cui et duas filias suas dedit) soli, inquam, Stephano visendæ et alloquendæ illius quandoque dabatur facultas : qua sic usa est, ut cum forte infra eandem, in quam fuerat conclusa euneram, remansisset capsula, mundi sui muliebris custos; per illius manus emitteret foras pretiosiora quæque, quorum pretium fideliter distribueretur pauperibus.

14 Accidit præterea aliquando ut similis potestas concederetur Fratri cuidam ex Ordine S. Francisci : cui fidere se posse existimans Clara, tradidit ei gemmeam suam zonam, orans ut ejus pretium, quam fieri posset secretissime, dispensaret in pauperes Jesu Christi. Accepit hic fidei suæ commissum ciemelium; postea tamen, sive patris ac fratrum iracundiam veritus, et scandalum ab iis suscitandum si res innotasset, sive alio quocumque respectu, prætermisit facere quod ipsa volebat, et zonam prædictam ad patrem detulit, tamquam donum ipsi a filia missum : quod animum ejus non modice conturbavit, videntis quam firma in proposito suo persisteret puella a. Ipsa autem, inter tot adversitates et calidioris tempestatis loco tam angusto molestias, gratias agebat Sponso suo dulcissimo; eumque benedicebat, quod dignam habuisset pro nomine et amore suo talia tolerare.

15 Jubebat aliquando dici matronis istis præmemoratis sibi que familiaribus, agerent cum matre fratrumque uxoribus, quatenus sibi a patre impetrarent indulgentiam exeundi, semel saltem in anno, ad suscipienda Confessionis atque Communionis sacramenta, et Missam unicam audiendi. Itaque die quadam, cum Pisis forte abesset pater, et S. Dominici dies ageretur, accessit ad ipsam e fratris una, dixitque, Siquidem nobis promiseris quod nobiscum huc reditura sis, ad audiendum Missam ducemus te. Promisit illa, ab iisque deducta ad ecclesiam, Missam audivit; et facta interim confessione, ex manibus ejus qui coram ea celebraverat Sacerdotis, Corpus accepit Dominicum, multis cum lacrymis et devotione exaggerata; indeque ad carcerem suum obscurum reversa, et istum et reliquum diem impendit agendis Deo pro tam singulari beneficio gratias. Talibus intenta exercitiis audivit pauperulam quandam, misere quiritantem in platea, unde per fenestram aliquam lumen carceri suo infundebatur. Hujus ergo necessitati ex animo compatiens, eidem, ut melius potuit, advocate moniteque fæm secretam habere, vestem suam projecit per eandem fenestram : sed ipsa insperato perfusa gaudio, non potuit quin multas agendo gratias, benefactricem suam faceret omnibus audientibus manifestam.

16 Ita quanto rebus terrenis spoliator, tanto erat ad divina consecranda habilior. Cumque hebdomadem integram aliquando in pane et aqua jejunasset, Deum rogans ut sibi concederet vitam in aliquo regularis observantiæ monasterio ducere; cœlesti revelatione didicit, observantiæ quidem regularis monasterium sibi indulgentum, non tamen sub regula S. Claræ, sed S. Dominici. Advenerat circa idem tempus Pisas Alphonsus b Episcopus olim S. Brigittæ Confessarius, qui Petro Claræ patri olim Hierusolymis familiariter notus, cum esset ab eodem

humanissime exceptus, significavit ei Petrus, quid sibi circa filiam suam dilectissimam accidisset, oravitque ut suadere eidem vellet, paternæ voluntati morem gerere. Suscepit in se libenter Alphonsus quod rogabatur : sed puellam allocutus et constantem ejus fervorem expertus, ac summum uni Deo famulandi desiderium; non modo abducere eam a sancto proposito conatus non est, sed etiam ad ejus prosecutionem hortatus, proposito S. Brigittæ exemplo; quod ut ipsa cognosceret melius et imitaretur ardentius, vitæ ejus descriptam historiam eidem reliquit. Accepit gratanter donum et consilium Clara, exindeque erga Sanctam pientissime affecta, eam cœpit habere et colere spærialem suam advocatam; multisque ab ea gratias cumulata, prima instituit ut de S. Brigittæ vita atque virtutibus sermo Pisis publice haberetur; et in ejus monasterio usque hodie celebratur quotannis ipsius festum.

17 Confortata igitur, et in pio fervore atque amore cœlestis Sponsi provecta ancilla Christi, perseverabat crescebatque in exercitio virtutum et honorum operum. Quam ejus constantiam considerans mater, et intelligens insuper non modo invaletudine gravi, ex incommodis carceris nata, tentatam fuisse valetudinem filiae; sed etiam triduo integro aliquando fuisse absque cibo derelictam, oblitis necessaria ferre domesticis; omnino decrevit prius ipsam exinde educere, quam Pisis discederet ad experienda balnea sibi agrotanti præscripta. Inito ergo cum filio natu majori consilio, tum ipsi tum cives alii ex propinquis per ipsos rogati, multis apud Petrum egere, ut si clausam servare filiam vellet, servaret in aliquo monasterio. Cumque ei proponerent sanctæ Crucis monasterium, velut in quo monachæ aliquot e rare virtutis ac spiritus essent, non modo non abnuitt pater, sed intelligens absque habitu ibi non retinendam, et filiam tandem solari volens, sanctimonialibus dixit : Tradere eam vobis cupio, sub hac tamen conditione, ut quandocumque voluero d. edificare monasterium observantiæ regularis, possim ipsam educere, et istic collocare. Illis porro consensum suum ad hoc præbentibus (modo ejusdem cuius ipsæ erant Ordinis, videlicet S. Dominici, monasterium foret) addidit Petrus quod tunc ei vellet accipere quatuor socias : et in hoc quoque consentientibus sanctimonialibus, de his publicum instrumentum confectum est festo S. Andreae, ad quem usque diem, jam inde a festo SS. Petri et Pauli, tenta in suo carcere fuerat vera crucis amatrix.

18 Induta porro fuit sacro habitu magna cum pompa lætitiaque, tam adstantium quam sua, quæ nunc demum arbitrabatur Deo deserviturum ex integro sese; dataque est in disciplinam sanctimonialis ejusdam magni spiritus, cui nomen Soror Andrea. Hæc vero sicut amabat Claram, supra quam dici possit, ita vicissim amabatur et observabatur ab ea : videbat enim quod mirabile orationis et lacrymarum donum adepta puella, nihil duceret potius orandi studio. Et huic ut vacaret liberius attentiusque, locum ei solitarium intra ipsum monasterium aptari frater Andreas curaverat, parvæ instar cellæ; ad quem, dum poterat licebatque, sese oratura recipiebat, etsi alias per noctem communi cum ceteris dormitorio uteretur. De ipso autem loco prædicta ejus magistra testabatur, quod in eo sæpe miram sensisset suaveolentiam, imprimis autem vice qualiam, hac, quam jam describam, occasione.

19 Ægrotante quandoque magistra, vix unquam ab ejus lecto recedebat Clara, omni cum caritate et diligentia ipsi serviens : cum autem aliquantum melius illa valere, neque ejus opera tantopere, videretur egere; rediit illa ad cellam suam, et moram ibi longiorem traxit. Interim nominatim eam appellans magistra,

D
cumque
S. Brigittæ
exemplo
animat.

Mater filia
compatiens,

persuadet
patri ut ei
concedat
monasterium.

c

d

Itaque ad-
missa apud
Dominicanos,

F
CAP. VI.
solitarium
locum sibi
comparat,

in quo cele-
stem odorem
ejus magistra
percepit.

A magistra, nec ullum responsum audiens, egressa est ipsa, visura num forte in cella illa sua esset. Invenit autem in oratione fixam, ac penitus instar columnæ immobilem; et quia appellando eam proficiebat nihil, tandem manu tangens ad se revocavit, velut e profundo somno expergiscientem. Qua assurgente, subito incredibili odoris cœlestis fragrantia perfundi se sensit Magistra; ita ut dubitare non posset, quin illo in loco sponsus Claræ Jesus adfuisset.

20 Paupertatis amatrix et zelatrix præcipua, vestes dumtaxat viles resartasque gestabat; velum grossum et inconcinnum, calceos detritos ruptosque, quos aliæ Sorores dimiserant: ipsaque semel indutos exuebat numquam, ne quid in iis solvendis dissolvendisque temporis amitteret. Cumque illi sic rupti ingratum auribus streperent, erat sæpe audire Sorores, præ commiserationis affectu indignabundas. Ne autem a rigore dilectæ paupertatis vel tantillum deflecteret, nihil unquam voluit possidere: et sæpius eam dicentem andivi, quod non satis capere aut probare potuerit, votum illud Salomonis dicentis, Mendicitatem et divitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria: existimans nullam esse paupertatem, cui nulla adesset necessariorum penuria. Postea vero, quando totius ejusque numerosæ familiæ onus ei incubuit et cura infirmarum Sororum, dicebat, nunc demum se verborum sensum capere atque probare.

21 Non erat quidem in monasterio isto stabilita religiosæ disciplinæ observantia, neque ad communis vitæ rationem tenendam Sorores adstringebantur. Septem tamen ex omni numero sine proprio in communi vivebant; quarum una, Soror Maria dicta, (ipsa quæ postea ad novum monasterium venit, et post B. Claræ mortem eidem successit in Prioratu) ceterarum curam prudenter gerebat. Quantæ qualisque virtutis hæc fuerit dicere supersedeo, tantum dico quod solita fuerit Sorori Claræ in victum præparare haccas Persicas, inter duo panis segmenta: qua cibi eruditate non contenta, quandoque etiam cinerem aspergebat eidem, nec raro ciborum reliquias ab aliis dimissas colligebat edebatque devote et quamvis naturaliter esset nauseabunda, quemadmodum in ejus morbis satis experiebamur, faciebat hoc tamen vincendi sui causa. Quotidie etiam scutellas lavare delectabatur, aliisque vilibus exercitiis occupabatur libenter, Deo interim laudes canens.

22 Quid dicam de zelo honoris divini quo hæc ancilla Christi flagrabat? Tantus is fuit, ut quamvis admodum juvenis esset ipsa, non dubitaret tamen abque aliquo cujuscumque personæ dignitatis vel auctoritatis respectu, veritatem enuntiare. Quod si de viro aliquo religioso audivisset aliquid reprehensione dignum, simulabat se ei velle confiteri; eaque occasione ingerebat admonitiones tam vivas et efficaces, ut admodum confusi formidarent rursus ejusmodi castigationem mereri.

ANNOTATA.

a Addit de suo Silvanus Razzius, quod exinde etiam arctius quam antea filiam suam habuerit pater, sed tandem animi duritiem non indicat Vita hæc primogenia.

b Mentio ejus fit in vita apud Surium 23 Julii: dabimus eam primogenio stylo 8 Octob. Fuit autem Alphonsus Episcopus, non Genuensis in Sabaudia (ut perperam crediderunt aliqui) sed Gienensis sive Giennensis, vulgo Jaen, sub Regno Castellæ: qui permissu Urbani v sub annum 1367 Episcopatu renuntians, transit ad Ordinem S. Hieronymi, tunc in Hispania pullulantem: qua occasione adjunxerit se socium S. Birgittæ, alibi quæretur. Constat ex donatione facta

conventui S. Bartholomæi de Lupiana, cujus in Theatro Ecclesiarum Hispaniæ meminit Gonsalvus d'Avila, eum Romæ fuisse anno 1378, quando 15 ætatis annum agebat Clara: ut congruum sit inde revertentem, Pisas divertisse. Obiit genæ apud Hieronymianos, et in eorum Ecclesia sepultus fuit an. 1388.

c Septem eas fuisse infra num. 21 dicitur: interpretes Seraphini Gallicus nimium stylo indulsit, cum scripsit plurimas ibi fuisse magni spiritus virgines.

d Uterque Razzius vertit quandocumque voluerit, ipsa scilicet Clara: at Italicus textus clarus est, quando in volessi, quando ego vellem.

e Hujus Vitam apud Razzios habes: extabatque in antiquo pergameno Latine scripta in Conventu S. Dominici Pisano, quam (si ejus nobis copia aliquando obtingat) dabimus in supplemento Januarii, cujus die 22 natalem ejus celebrari nos docuit Ceffinus.

CAPUT III.

Fundatur novum monasterium S. Dominici, in quo Clara primum Suppriorissam ac deinde Priorissam agit.

Eodem anno a quo monasterium, ut dictum est ingressa erat Dei sponsa dilecta, abiit ex vita cara ejus mater; et paulo post etiam frater ejus major natus, qui videbatur sancto ejus desiderio favere. His defunctis elanguit in proposito pater, neque de alio monasterio extroendo videbatur amplius cogitare. Interim secundam uxorem duxit, adolescentulam nobilem, filiam cujusdam Domini b Andronii Legum Doctoris, nomine Oriettam. Celebratis autem nuptiis festis atque in domum Petri traducta nova nupta, cum multa admiranda audiret de illius filia, magna cum devotione accessit ad ipsam visitandam, stupuitque ut vidit in adeo vili habitu veloque contempto, puellam hilarem ac gratiosam; magis autem ut loquentis prudentiam affabilitatemque experta probavit. Clara vero occurrens novercæ eamque stricte amplexa, dixit: Domina mea, misit te Deus mihi que dedit matrem, ut te tuoque conjugē mediantibus obtineam monasterium, ubi extra hominum conspectum posita, ab his mundanis distractionibus libera, vivere possimus vitam communem ac regularem. Cui illa respondit: Est sane quod tui respectu verecunder, quæ matrem habens spirituales et totam virtuti deditam, siverim me mundi laqueis irretiri: cum tu extricare te potueris ex tot impedimentis: promitto autem quod apud patrem tuum allatoratura sim, ut desiderato solatio potiarius.

24 Dixit: neque minus quam dixit fecit: adeo instanter orans, tamque sollicite preces suas iterans apud maritum et privignos, ut tandem emptus locus sit: cum illa finem non faceret intercedendi, præ desiderio juvandi et consolandi famulam Jesu Christi, in qua cognoverat adeo accensum fervorem, ad serviendum cœlesti Sponso in clausura et observantia sanctæ religionis. Quin imo marito suo Petro promisit, quod si post ipsum viveret, numquam rediret Geniam, sed in ipsum quod fundaret monasterium ingrederetur: quemadmodum et fecit, uti suo loco e videbimus. Porro vix unus a visitatione prædicta annus elapsus, quin rebus omnibus ordinatis transirent monachæ in monasterium novum, in mense Augusto, festo decollationis S. Joannis Baptistæ, cum in priori monasterio Clara annos quatuor demptis tribus mensibus egisset. Venerunt autem in locum qui situs est Pisis, in parte civitatis posterioris, cui Chinsica nomen, in fronte vici S. Ægidii d qui locus hodie nomen proprium habet a S. Dominico.

25 Volens igitur misericors et omnipotens Deus implere famulæ suæ desiderium, juvit eam quomodo suæ

summa
paupertati
studens,

Prov. 30, 8

B

vitam com-
munem agit
cum aliis
septem.

c

vitio magno
zelo redur-
quit.

d

E

cap. VII.
Secunda pa-
tris Petri
uxor,

f

privignæ
amore capta,

operam ei
suam addicit,

F

erincitque
ut novum
ei struatur
monasterium:

d

cap.

suæ

A suæ placuit bonitati. Fuerunt autem sociæ illius quatuor, videlicet, soror Philippa Domini Albizi de Vico, soror Maria Ser. Bacciomei, cujus supra facta mentio est; soror Andrea de Porcellinis, cognomento Casati, magistra B. Clara; et soror Agnes de Buoncontis: ipsa autem Clara tunc agebat ætatis annum vigesimum, currente Christianæ æræ anno MCCCXXXII. Ordinabat vero omnia Magister Dominicus de Pecciolis, sacræ Theologiæ Doctor et concionator insignis; qui et quamdiu vixit monasterii Confessarius fuit. Hujus consilio, tamquam fugitivæ propter metum alicujus rumoris bellici, intra urbem e venere predictæ sanctimoniales, quo minus novitatis earum adventus haberet; ingressæque in locum destinatum sunt die vigesima nona Augusti; præsentibus Domina Orietta et Domina Tomasias, aliisque multis nobilibus ac devotis matronis, quæ (nam festinatus adventus fuerat) aptandæ domui manus adiutrices admovent.

sub arctissima
clausura,

B Voluit B. Clara, una cum sororibus aliis, ut ante craticulam poneretur incerata tela; quatenus ad externorum venientes colloquia, neque viderentur ipsæ, neque viderent quemquam: insuper ut tribus clavibus clauderetur porta, intra quam absque prærisa monasterii necessitate nemini sub excommunicationis pœna licitum esset ingredi, ne Fratribus quidem, excepto casu Sacramentorum morientibus ministrandorum. Idem eis in principio licebat, quoties velandæ monachæ essent: sed postea comperto id fieri posse absque eo quod claustrum ingrederentur, sublata illa exceptio est. Modo autem neque Magister Generalis, neque Provincialis ingredi illuc possunt, nisi semel in anno, quantumcumque alias vellent, idque Pontificia Bulla est confirmatum. Constituerunt etiam ad satisfactionem consanguineorum, ut bis omnino conspici Sorores possent a patre, matre, fratribus et sororibus carnalibus: primum quidem, siquidem ita velint parentes, antequam faciant professionem: deinde postquam velate fuerint; idque per modum consuetudinis servant, etsi alias ad eam neminem adstringi velint sub alienius pœnæ interpositione, sed solum per modum puræ ceremoniæ.

primum
Suppriorissæ,
CAP. IX.

f
nimio in seip-
sam rigore
utitur,

C (de cujus virtutibus satis dicere lingua mea non sufficit, quare eas pro nunc silentio prætereo, aliquid de ipsa inferius dicendum f reservans) Suppriorissam vero facere B. Claram. Quæ cum esset zelo religionis ardens, magnoque pœnitentiæ rigore uteretur, adeo ut nunquam sibi satisfaceret quin amplius et amplius desideraret, præ desiderio placendi divinæ majestati; succubuit tandem spiritus fervori impar corpusculum, fuitque per obedientiam adaeta contusi pulli carnes sumere. Postea autem, prout divinæ placuit bonitati, pristinis sensim viribus restituta, majori cum ardore nitebatur Deo soli servire, cui servire non esse aliud quam feliciter regnare, identidem inculcabat, nihil magis desiderans quam ut in ejus amorem quancunque animam accendere, et ad ejus obsequium omnes posset attrahere.

multisque
exemplo præ-
lucet

28 Studebat pro sua latissima caritate omnes ad bene faciendum vivendumque attrahere; et quoties loquebatur de Deo, loquebatur autem de eo fere semper, non tantum stupori cunctis audientibus erat, sed etiam utilitati magnæ; cum nemo ab ejus colloquio recederet non mutatus interior. Viri feminæque quamplurimæ, ejus exemplis monitisque instructæ,

partim religiosum statum amplectebantur, partim D retento habitu seculari vitam instituebant spiritua- lem et sanctam: unde fiebat, ut in omni ordine ac statu multos filios ac filias spirituales haberet; cum absque ullo propriæ utilitatis respectu in solam animarum salutem intenderet animum. Confundebantur viri, cum viderent sese in virtutibus superari a feminis. Etenim tempestate illa nullus erat conventus, in quo vigeret communis vitæ observantia; atque ita religiosi Ordines defecisse videbantur, quando nova hæc lux mundo apparuit, digno nomine Clara dicta. Hujus vero sanctimonia audita, devoti quidam Fratres, inter quos Fr. Joannes Dominici g Fr. Thomas de Senis h, aliique sancta quadam æmulatione moti, incepterunt Venetiis instituere conventum observantiæ regularis, cujus bono odore atque fama multi facti sunt religiosi: cuncta ordinante ac disponente Fr. Joanne, magnæ virtutis ac scientiæ viro, ac postmodum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali. Qui postquam conventum virorum ad normam vitæ communis reduxisset, de novo ibidem Venetiis ordinavit Conventum sanctimonialium, Corporis Christi dictum, ad exemplum ejus cujus ductrix erat B. Clara. i O quis numerare posset E animas, ipsa mediante ad Deum diversimode reductas!

ad strictio-
rem discipli-
nam cape-
scendam,

h
etiam viris.

i
E

29 Mortua Priorissa k, suffecta in ejus locum Clara est, in eoque dum vixit perseveravit, tanta cum caritate erga omnes, ut videretur nullius querelas posse sustinere: quodque magis admirandum est, cum paucos admodum haberet redditus, familiam tamen sic sustentabat, ut nihil cuiquam rerum necessariarum deesset. Infirmis jubebat quam copiosissime prospici: quod si eis subvenire nequiret quomodo putabat eis opus esse, convertebat ad orandum sese cum multa animi afflictione: nec videbatur optimus Deus famulæ suæ lacrymis posse resistere, quin continuo subveniret per eleemosynas, aut aliter eam consolaretur. Et vero familia ei ampla erat, atque adeo multarum rerum indiga; utpote multiplicata usque ad quadraginta tres aut sex: qui numerus diu in hoc statu mansit, aliis morientibus succedentibus aliis. Cum autem ipsa diem suum obiret, quadraginta quatuor sorores numerabantur, absque Commisiss l aliisque familiaribus extra claustrum constitutis; quibus omnibus licet providere Priorissa deberet, numquam tamen voluit Clara ut pauperes, ad petendam eleemosynam venientes, absque solatio dimitterentur: sed jubebat omnibus stipem dari: mittebat etiam quot hebdomadis, qui carceres cum eleemosyna visitarent.

Priorissa
facta,
k

et in re tenui
Deo nixa,

l

liberacitatem
in pauperes,
l'

30 Omni industria satagebat consolari quascunque personas pauperes ac tribulatas, orando pro eis, et alios ad similiter orandum excitando: quo fiebat ut multi per ejus amplissimam caritatem varias divinitus factas sibi gratias profiterentur. Inprimis autem compatiebatur eis quos in tentatione constitutos noverat. Cum soror quadam juvencula graves a tentatore pateretur molestias, ipsaque sæpius ad se eandem accerseret; contigit ut quadam vice ipsa pro afflicta orans, caput Sororis lacrymantis seque amplexantis pectori suo apprimeret; statimque ex eo tantam suaveolentiam afflicta persensit, ut cognosceret evidenter illius pectus esse cameram et habitaculum Spiritus sancti: idque ego audi ex ipsamet sorore, fide dignissima et post mortem Beatæ superstite. Similes alii eventus plurimi ad testandam ipsius caritatem colligi possent, siquidem tota ejus vita perpetuum erat caritatis exercitium: sed omissis ceteris unum dico; faciem ejus semper hilarem fuisse, nisi quando per compassionem erga proximum turbabatur.

caritatem
erga omnes,

præsertim
tribulatos
exercet

A

ANNOTATA.

a Cum paulo infra dicatur annos quatuor minus tres menses in uonasterio sanctæ Crucis explevisse Clara, inde egrediens anno 1382 exeunte Augusto; sequitur annum hic notari 1378.

b Arondonium appellant Razzii : et filiam ejus vocant Orettam. Nomen hoc esse diminutivum ab Oria sive Aurea eo facilius crederim, quod Ceffinus moneat ex quarundam membranarum reliquiis probabile sibi fieri, cum Genuensem fuisse ex Familia Aurea sive Doria, quæ primus etiam tum Genuæ tenebat.

c Nihil hac de re infra dicitur, quin, ut monimus desidia transcribentis deficiunt in codice Pisano quædam, et nominatim elogium primarum istius crnobii Priorissarum : quas inter quarta fuit Orietta, mutato nomine dicta Maria, et annis 10 monasterium rexit, sicut nos docuit Ceffinus.

d Italice : In capo della Carraia di S. Giglio.

e Hinc colligas, ipsum S. Crucis monasterium extra urbem fuisse.

f Neque de hac quidquam ultra reperitur nisi nulum nomen num. 33 : sed quæ hic omisso fuisse, ea Ceffinus reperit Latina, in veteri membrana agglutinata antiquo cuidam psalterio, quæ ne pereant post ceteras appendices dabimus.

g Razzii minus recte vocant Joannem Dominicum. Vitam ejus scripsit Joannes Carolus Florentinus, quæ extat apud Leandrum Alberti et apud nos MS. ex codice Florentino. Fundavit monasterium S. Dominici Fesulis, ex ejusque disciplina S. Antoninus atque prodire. Eum Gregorius XII Cardinalem a se creatum tit. S. Sixti tanti fecit, ut ad ejus potissimum persuasionem Papatu se abdicavit in Concilio Constantiensi : inde abductum in Hungarium (erat enim Episcopus Ragusinus) secum ad res fidei constituendus habuit Sigismundus Imperator; ac Buda anno 1420 mortuum multa miracula illustravit. *Fix* dubitamus quin ab Hungaris fuerit pro Sancto habitus et cultus : sed Turcis urbem obtinentibus difficile est aliquid certi de eo scire, nuncime cum neque vitæ diem notet ad quem referri in hoc opere possit.

h agit de hac Michael Pio l. 2 § 80 de viris illustribus Ordinis Prædicatorum, et an. 1413 mortuum scribit : ast Razzius in Vita B. Mariæ Penetæ per eum descripta, notat an. 1430.

i Addunt Razzii conventus Fabianensem et Asculanum eodem modo fundatos aut reformatos, et multis exaggerant deformationem monasteriorum illius temporis, præsertim muliebrium, inducio ubique proprietatis vitio, prætexta monasteriorum paupertate.

k Anno ut infra constabit 1393, 12 Martii.

l Intelliguntur famuli rei temporalis procuratores : quales habuisse conventum apparet infra ex num. 42, ubi dicuntur viri duo de familia exteriori intro vocati ad fodiendum sepulcrum.

CAPUT IV.

B. Claræ caritas insignis, et in ferendis adversis animi magnitudo.

Non videtur prætereunda silentio, quam erga exposititios infantes exercent caritas. Matrona quædam, Domina Cea nuncupata, magna cum caritate longoque tempore rexerat exposititiorum a hospitale, in quo pauperculi illi, a suis parentibus destituti, educabantur : moriens vero familiam prædictam commendavit Priorissæ S. Dominici. Hæc ergo magna cum solitudine requirere cœpit personam idoneam, ad prosequendum opus ejusmodi misericordie : neque facile inventura videbatur, siquidem infantibus istis ablata erat domus, quam habuerant

ad portam S. Marci. Non tamen animos despondit Clara, sed per se perque totum conventum suum orationes ad Deum fundebat, quatenus providere dignaretur familiæ orbæ idoneum caput. Tandem animum in omnes partes versanti, occurrit vir dives atque devotus, nomine Joannes, Tinellarius b ab opificio suo nuncupatus : qui cum haberet uxorem superadultam ac sterilem, pro magna qua Priorissam prosequerentur reverentia, eidem atque ejus conventui destinabat quidquid habebat aut in futurum lucraretur.

32 Hunc ergo inspirante Deo ad se accersens, rogavit num vellet curam dicti hospitalis suscipere. Cumque hic alieniorem sese a tali consilio exhiberet, eo magis quod uxorem sciret ab eodem fore alienissimam : convenit ut utrimque super ea re oraretur Deus, ipso interim monente ut de alio Clara cogitaret. Postea rediens atque interrogans num aliquem invenisset : invenisse respondit. Lætus ille, interrogat quem. Cumque ipsummet nominaret : Atqui, inquit ille, jam dixi tibi hoc fieri non posse : quia omnia mea legare volo monasterio tuo : quod, si illuc ivero, fieri non poterit. Beata vero, plena caritatis, non quæ sua sunt sed quæ Jesu Christi querentis, maluit obventura sibi carere pecunia, quam pauperes Christi opportuno necessarioque præsidio : neque prius suadere ac precari destitit, quam Joannes susciperet regendum prædictum hospitale, quod nunc juxta ecclesiam S. Georgii est. Quidquid autem boni Joannes hactenus ibi fecit et adhuc facturum se continuo sperat (quemadmodum novit civitas universa) debetur eximie caritati Claræ, similibus pietatis operibus juxta consilium Evangelicum intendere et delectari solitæ.

33 Quando sibi offerebatur aliqua, desiderans monasterium ingredi, nihil considerabat priusquam virtutem ac bonam voluntatem postulantis; deinde jubebat ut ipsa per se cuncta exploraret scrutareturque attentius, tum faciebat ipsa, et a conventu fieri jubebat orationem, priusquam aliquid definite responderet; ac denique si firmam in proposito reperisset, admittebat absque ulla dotis adferendæ mentione : quod autem ultro adferebatur seu multum seu parum, volebat omnibus esse commune. ita quædam absque ulla omnino, quædam cum dote admodum modica sunt admissæ. Quoniam vero propter Sororum numerum et angustias loci, maxima Sanctimoniales patiebantur incommoda; quantum ex eleemosynis aut aliunde acquisitis subtrahere poterat necessitati frugali, seponebat ad amplificationem ædium, quibus modo hoc, modo illud curabat adjungi adaptarique prout facultas aderat. Etenim vehementer angebatur ipsa, cum videret propter prænotata incommoda infirmari plurima, multas mori : ideoque omni curabat solitudine amplificationem domus, faciebatque Sorores pro ea laborare; ac tandem eorem deduxit, ut potissimam operis partem absolverit; et quamvis non plene, satis commode tamen ædes dilatatas reliquerit, cum hinc in cælum evolavit.

34 Postquam Dominus Petrus, pater B. Claræ annis viginti quatuor civitatem rexisset, populari furore et proditorie occisus est die gloriosæ Societatis sanctissimæ Ursulæ anno mcccxciii, xxi Octobris, quemadmodum credo ab aliis satis esse descriptum. c Dies hic Pisis, dies turbinis et procellæ, dies maroris et amaritudinis fuit. Occiso autem patre et ambobus fratribus læsis; eorum junior, Laurentius nomine, vulneratus ut erat, fugere in monasterium Sororis voluit : hæc vero noluit eum admittere magis animæ quam corporis periculum reformidans in illo, qui ne sic quidem securus de vita certum incurrebat excommunicationis periculum. Magni etiam

D
AUCT. COÆVA
EX MS ITAL.

b

Curatorem
invenit,

propria
utilitate
postposita :

E

multas absque
dote recipit,

dilatât
angustias
monasterii.
F

CAP. X.

u
Exposititio-
rum domus

CAP. XI
Occiso patre

AUCT. CO. EVA
EX MS. ITAL.
fratribusque,

A etiam referebat statuere in eo exemplum ad proximos, ne quis deinceps ibi refugium peteret, ubi ipsa illud fratri proprio negasset in tali articulo: proinde nemo impietatis crudelis factum accenset. Fratres igitur deprehensi et in hostis sui domum deducti, ibi mortui sunt: quo modo, novit Deus. Succedens autem qui mori ipsos fecit, non diu rempublicam tenuit, haud diu post etiam ipse mortuus.

auctorem
cadis

35 Cum vero regimen urbis suscepisset, egregiæ virtutis Clara exemplum dedit; clarissimeque demonstravit, nullum in animo suo odium aut inimicitiae sensum residere contra eum, a quo familia sua eversa dejectaque erat: noverat enim cum Beato Joh. non queri de Deo, quo permittente ista acciderant; cum eoque dicebat, Sit nomen Domini benedictum. Ii autem qui tot malorum vel causa fuerat vel instrumentum, ex animo omnem condonavit injuriam, pro eoque orabat. Ut autem excellens Claræ in hoc genere virtus fieret manifestior, contigit ipsam infirmari graviter, neque dabitare quemquam quin ex animi dolore, quem videbatur in suorum caede debuisse concipere, morbus hic ei obvenisset. Cum autem cibum omnem stomachus fastidiret, rogavit eam Soror Philippa, tum adhuc in officio Priorissæ vivens, num quid esset cuius appetitu teneretur, quodque crederet se posse comedere. Respondit Clara: Si mittatis donum Domini Jacobi d'Appiano, ut mihi velit mittere panem ac cibum mensæ suæ, quemadmodum mittere solebat pater meus, credo eundem me comesturam. Attonuit omnes responsum censemodi, neque quisquam e famulitio externo fuit, qui ire vellet; judicantibus omnibus præceptum prorsus incongruum esse. Tandem eunte aliquo, obstupere ad inexpectatam petitionem Dominus Jacobus ejusque filius Joannes d; eique per dies plurimos mane ac vesperi per suos ministros misere cibos mensæ suæ, ex quo comedens Clara sibi paulatim restituta est.

non aversatur;
B

ejusque
viduam ac
filias ad se
recipit.

Psalm 145, 9

36 Vere malitia parvulam, adeoque regno eorum idoneam se ostendit hoc actu, magis autem eo qui sequitur. Mortuo prædicto Domino Jacobo et filio ejus Joanne, cum tradita Lombardiæ civitas esset, timebant quam plurimi ne directioni quoque daretur cum universali civium exterminio. Imprimis autem formidabat male uxor defuncti Domini Jacobi, cui tamquam viduæ ac peregrinæ, non tantum consilium solatiumque impendit Beata; sed etiam, quod aliis permissura non fuisset, indulgit ut una cum geminis filiabus intra monasterium reciperetur, juxta dulcis sui magistri mandatum, bonum pro malo rependens, et implens quod Psalmista dixit, Pupillum et viduam suscipiet; absque ullo injuriæ receptæ sensu eandem consolans recreansque ut melius poterat. Apparuit in hoc summa animi celsitudo, quam et in toto vitæ suæ decursu constanter exhibuit, cum incredibili pene patientiâ humilitateque conjunctam, maxime circa finem dierum suorum insolitis agitata persecutionibus, in quibus ostendit semper quam nullam sui ipsius haberet rationem, sed solius Dei honorem in omnibus intueretur.

ANNOTATA.

a Italice Trovatelli id est Inventitii.

b Id est, victor; a tonna, tinna, tinnelo, dolio.

c S. Antoninus p. 3 tit. 22 cap. 3, § 17 rem protire narrat. Summa hæc est; Jacobum Appianensem Petrus ut filium educaverat ab adolescentia, ascitumque in scribam habebat omnium arcanorum conscium; hic paulatim in Galeati Mediolanensis partes, Florentinis quibus favebat Petrus contrarias, flexus, clientelis sese capit armisque nuire, preterea Landfrancorum adversariorum suorum, quos, quamvis amicos Petri, domi-

nae occidi fecit. Nec tamen adhuc mali quidquam suspicabatur Petrus, neque permisit pro se cives armari: ergo ingressus urbem imparatam Jacobus, occidi fecit proditorie Petrum juxta domum suam, duosque filios ejus vulneratos et captos veneno extinxit, et pro parte Gibellina dominium urbis arripiens, sumpsit sibi nomen Capitanei et Defensoris Pisarum. Hæc pluribus ille, et quidem satis pathetice pro Petro, viro, ut ait, bono et modesti animi ac Florentinorum amico.

d Idem Antoninus duos Jacobo filios assignat, qui pariter cum patre fuerint creati equites: quorum minimus natus Gerardus, mortuus anno 1398 fratre Joanne ac patre Jacobo (ipso patre antequam moreretur Pisanos inducente ad eum eligendum) successit in regimen civitatis.

e Pergit Antoninus § 30 Gerardo Appianensi non id animi erat, ut tantæ moli rerum sufficere crederetur, et timebant multi ne ad Florentinos declinaret. Ea occasione invitatus Mediolanensis ad Pisas capiendas animum convertit, et modo promittendo, modo pericula ostendendo effecit, ut, retento sibi Plombino et pecunia accepta, Gerardus Pisas Duci traderet. Uterque Rozzius, fingunt sibi hic nobilem inter Pisanos Lombardorum familiam, factionis contrariæ Appianensibus: nos Mediolanum Lombardiæ caput, et Mediolanenses Lombardos hic duci non dubitamus.

CAPUT V.

Obitus, sepultura, virtutes, miracula.

Voluit tandem justus atque misericors Dominus mercedem fidelis obsequii famulæ suæ reddere, post longos labores et corporales pœnas, post infirmitates item longosque morbos, quos illa suo in corpore pertulit. Itaque ad perficiendam coronam patientiæ ejus, gravissimus catharrus in capite, quod inde cum intolerabili pene frigore vehementer intumuit, accessit ad alia priora incommoda, puta dolores lateris, ipsi admodum frequentes; et sibi invicem contrarios morbos, quibus proinde remedium ferri nullum poterat. Erat interim tranquillo semper animo et fronte serena, ut ipsam videntibus et audientibus solatio esset magna, dicentibus videri in ea S. Paulum loqui, utpote quæ de Deo rebusque divinis loquens, ostenderet se res usu et propria experientia cognitæ sermocinando tractare. Ut vero pars media Quadragesimæ transiit, subito gravi febre correpta est; quæ ne letalis foret metuebant Sorores, eo quod ipsamet ante annos duos quibusdam earum secreto dixisset, non diu se cum ipsis fore; non tamen addens unde hoc sciret, quia in ejusmodi arcanis revelandis admodum parca verborum erat.

CAP. XII
Inter extremos
morbos,

piis colloquiis
intendit,

F

38 Accidit interim ut Soror quædam videre sibi videretur ecclesiam parvulam, in eaque bene ornatum chorum Sanctimonialium: Et hæc, inquiebat, ex nostris sunt: nullam vero distincte cognovit, quia facies habebant nigro velo obtectas, a quibus tamen absistebant splendores radiantes, quos notabat ab aliis aliisque magis ac minus claros procedere. In harum porro medio videbat constitui pulcherrimam sedem, supra quam collocabatur et ab omnibus multum honorabatur formosissima mulier, et facie supra nivem candida; de qua hoc insuper dici audiebat: Hæc est nostra Priorissa. Ast illa sibi, Non est, inquit: nostra enim colore fusca, hæc candidissima est. Est tamen ipsa, respondit vox eadem. Cognovit igitur evigilans Soror, instare mortem Priorissæ, ipseque morbus signa de se dabat vitæ cito finiendæ.

candam in visu
ostenditur,

facie candi-
dissima,

39 Post aliquot ingravescentis infirmitatis dies, cum videret Clara adesse tempus transitus sui, petit Dominici corporis communionem; qua bis intra quinque dies refecta fuit, cum maxima spiritus devotione. Postrema autem ejus Communio fuit ipso mane

CAP. XIII
suscepit ple
Sacramentis

A mane festivitatis Paschalis, quando eam accepit in Viaticum peregrinationis suae; ac postmodum sacro innuncta Oleo, continuo pejus habere visa est. Datum in agoniam deducta, apertis in crucem brachiis saepe dicebat, Jesu mi, ecce me in cruce positam: addebat et alia similis fervoris ac devotionis verba, quamvis intermortuis vocibus, nec sine magna difficultate prolatis. Ipsa quam praeferbat spiritus efficacia et cordis letitia ad lacrymas commovebat adstantes atque dolentes filias, quae illam amabant tenerrime, et reverentissime honorabant. Tandem ad extremum vitae adducta articulum vultu resplenduit, facieque ad caelum versa risit; ac suam praesentibus absentibusque filiabus benedictionem largiens, quiete atque tranquille animam reddidit Creatori, postridie Dominicæ Paschalis die, decimo septimo Aprilis, anni millesimi quadringentesimi derimi noni, curâ vixisset in hoc mundo annis quinquaginta septem, triginta septem in monasterio.

40 Sacrum ejus corpus in terra nobis relictum est, admirabili ac suavissimo fragrans odore: qui odor etiam ex vestibulis ejus omnibusque utensilibus ac vasis, quorum in ipsa vel circa ipsam usus aliquis fuerat, diffundebatur, durabatque per dies multos, etiam in ipsa ejus cella: quantoque plus circumcidebantur res istae, tanto vehementior emanabat fragrantia: nominatim vero ex illius pannis ultra mensem, etiam postquam saepe explicati et ad aerem expansi fuissent. Quo fiebat ut multae ex Sororibus, non tantum ex devotione erga demortuam Matrem, verum etiam propter delectationem sensibilem, recurrerent identidem ad eosdem amplexandos et naribus applicandos; quamvis aliae quaedam aut nihil aut perperam odoris sentirent, quae ex parte incredulae, tamquam de re nec visa nec audita, loquebantur. Quod equidem non absque Dei providentis permissione atque mysterio factum puto: qui permisit ut etiam resurrectionis suae tempore de ea dubitarent aliqui et credere recusarent, ceteris eandem absque ambiguitate credentibus atque recipientibus.

41 Nunc vero, ut historiae seriem pertexamus, decet exponere quid circa sepulturam sacri corporis acciderit. Nempe stantibus circa illud Sororibus et secundum Ordinis usum psallentibus, redibat semper sub finem cujusque Psalmi, Gloria Patri, pro Requiem aeterna: et quantumvis ipsae se mutuo admonerent, et memores redderent clausulae mortualis; quoties tamen ad finem psalmi veniebant, prius quam illius recordarentur, inchoatum erat, Gloria Patri. Tantum praeterea se consolatas sentiebant singulae, quasi non mortuam vidissent sed dormientem, adeo formosus apparebat in feretro vultus ejus. Quapropter non potuerunt persuaderi ut cubitum se nocte illa conferrent, sed in ecclesia pervigilarunt omnes, exceptis paucis senioribus et infirmis, quas oportuit praecepto adigere ad requiem in cellis suis capiendam. Tenebatur autem in feretro corpus vestitum, et chlamyde sui Ordinis indutum, cum multis circumcirca luminibus.

42 Cœpere postea Sanctimoniales eadem ipsi corpori aliquid rerum suarum imponere vel admove-
re, aliae quidem scapulare, cingulum aliae aut velum suum, vel aliquid istiusmodi. Erat praeterea idem corpus omnibus membris molle atque flexibile, non ut mortuae sed dormientis; quodque majorem cunctis stuporem adducebat, instar eboris candidum, licet alias fusco fuisse colore. Imo tempore notabili ex ore ejus sanguis vivus rubeusque manavit, usque dum sepeliretur: quando etiam candor iste adventitius ex parte cessavit, et in vultum color rediit naturalis. Eadem vespera intra claustrum admissi sunt e familia exteriori viri duo, fossam corpori sepelien-

do facturi. Qui cum assueti non essent id facere, non excavarunt illam loco consueto, sed in ecclesia ad pedem altaris, ubi tunc expositum feretrum stabat: permissi autem sunt opus prosequi, cum intentione ibidem successu temporis sepulcrum fabricandi.

43 Dum autem fossa praedicta fieret, pleraeque monialium a virorum conspectu subdixerunt se, pauculis senioribus apud corpus remanentibus; quod etiam ex communi consensu, vestibulis suis multa cum reverentia et honestate exutim, aliis involverunt pannis. Capillos quoque, quamvis brevissimos, resecurunt: et haec omnia diligenter custodienda seposuerunt: ex quibus deinde parum quid primum singulis intra monasterium, deinde civibus quoque accolisque e longinquo etiam, memoriae et venerationis causa petentibus aliquid sibi dari, distributum est. Neque id solum factum est ejus pannis, sed etiam precatoriis granis quae sacrum corpus attigerant, ut vel sic fieret satis quampluribus, magno numero petentibus tale aliquod suae devotionis incitamentum.

44 Die Martis mane ingens populi oranis aetatis sexus et conditionis multitudo accurrit ad S. Dominici, et ecclesiae Cathedralis Capitulum voluit exequiis interesse: deinde petiit permitti sibi corpus extra claustrum sepeliendum: quod cum Sorores omnino negarent, rogarunt ut ipsum saltem videre possent. Tum habito inter se consilio aperuerunt Sorores fenestellam, quae supra altare est, perquam elevatum in Missa Sacramentum spectari ab illis et adorari consuevit, atque ex adverso collocaverunt feretrum; reductoque ab ipsa fenestra velo exierunt ab ecclesia, paucis senioribus in ea sic relictis, ut tamen spectari non possent. Itaque per longum temporis spatium plena cunctis advenientibus facultas fuit spectandi mortuam, illi autem fuere plures quam quinque millia. Vespere autem facto, decreverunt prosequi sepulturam: cumque continuo alii alique affluerent spectandi gratia ex territorii Pisani villis, dicebant: Videamus Sanctam istam, quæsumus, priusquam sepeliatur. Postea autem venerunt ad monasterium, qui dicerent supra quindecim millia venientium fuisse: et nisi a spectato corpore revertentes dixissent sibi occurrentibus, eam esse sepultam, longe major fuisset numerus. Multi autem ex spectatoribus illis, puro corde se ipsius intercessioni commendantes, varias gratias receperunt. Neque mirandum quod Deus sic voluerit honorari famulam suam, in qua sic abundavit illius gratia, et dum ad vixit vacua nunquam fuit; quemadmodum Apostolus docet electis Domini usu venire.

45 Fuit B. Clara magnae in loquendo sinceritatis et puritatis; adeo ut putem nunquam ei verbum ullum duplicis sensus excedisse: habebat nihilominus ingenium subtile atque perspicax, ut facile cognosceret num ea quae sibi dicebantur ex invidia aut caritate aliove malo aut bono affectu procederent. In tentationibus expertissima et compatiens (quippe quae etiam ipsa fuerat tentata in multis) saepius ex solo vultu tentatas cognoscebat, absque eo quod illis loquebatur; et interrogata quibus indicis iuteretur: fatebatur, ad talium occursum terrefieri se interius, nec raro ante ipsas videre nigram quandam nubem. Saepe etiam ipsas tentationes, quae et quales essent, Sororibus manifestabat: quae cum intra arcanas cogitationes consisterent, apparet docente Spiritu ipsas cognoscere debuisse. Verumtamen de ejusmodi rebus paucissime loquebatur, neque facile erat tale quidpiam ex ore ejus elicere, nisi forte praesens necessitas aut gravis proximi consolatio exprimeret quidpiam.

D
AUCT. CO. EVA
EX MS. ITAL.

sepulture
optatur;

CAP. XIV
et populi
conspectui
expositum,
E

tandem hu-
matur fer. 3

F

CAP. XV
animi sin-
ceritas,

discretio
spirituum,

AFCT. COEVA
FX MS. ITAL.
CAP. XVI
orationis
donum,

comitus erga
afflictos.

CAP. XVII
Quidam vir
luculi
maior
liberatur,
h

CAP. XVIII.
et a terrifico
spectro mulier,

A 46 Excellebat orationis et lacrymarum dono, omnesque actiones suæ, seu parvæ seu magnæ, precationis condimento terminabantur, unde et fuerant inchoatæ: similiter auxilii vel consilii causa venientibus ad se dicere solebat, Ora, et ego pro te orare faciam. Nullam unquam admisisset ad monasterium pro qua non fuisset sæpius facta oratio. Numquam Capitulum instituebat, quin longa oratione ad illud se parasset: et facile erat ex ejus sermone cognoscere, quam vicina semper esset ardenti amoris divini fornaci, unde et verba ejus erant ferventis caritatis plena, adeo ut rarissime accideret quemquam non mutatum interius ab ea recedere. Prolixior forem, si ad explicandam ejus humilitatem, mansuetudinem, caritatem procedere vellem. Mirum est quanta cum dulcedine confortaret eos quibus officium aliquid vel onus imponebat, quanta eam teneritudine affectus reprehenderet delinquentes, aut pro meritis penitentia imposita castigaret. Sed hæc panca sufficient in principio, quæ poterit alius aliquis diffusius extendere si libuerit, multa quo de ejus virtutibus adjungere, stylo meo præterita, ne forte exideret longior quam par sit, hæc præsens narratio. Deo gratias. Amen. a

R 47 Ipso sepulturæ die accessit illuc, ab amicis monasterio familiaribus ductus, homo quidam nomine Mag. Joannes b Picchia-pietre, propter filii sui mortem adeo moestus afflitusque, ut abundantibus præter modum lacrymis gemitibusque parum videretur abesse a desperatione. Qui devote ad sanctum corpus orans, et intolerabilis quo cor suum opprimebatur doloris levamen aliquod per merita ipsius Beatæ postulans, tantam subito interius sensit mutationem, ut sibi omnino alius ab eo qui fuerat videretur: ex eoque tempore factus monasterio amicus singularis, et dolens quod viventis Sanctæ amicitia non fuisset dignus, eidem cum multa devotione sæpe impendebat laborem suum, et moriens in signum gratitudinis magnam facultatem suarum partem ipsi legavit.

C 48 Mulier quædam, Donna Nanna c nuncupata uxor Antonii de Aretio, filiam in monasterio habens, mihi dixit quod quandoque vehementer perterrita spectaculo rei ad supplicium ducti, tantum horrorem servaverit animo suo impressum, ut quocumque se domi suæ verteret, præsentem semper intueri miserum videretur, cum magna angustia animi et cordis palpitatione insolita. Quodam autem die cameram suam ingressa, cum rursus funestum spectrum suæ obversaretur imaginationi, et majori quam alias horrore eam percelleret, exclamavit: O B. Clara, adjuva me. Vix verba finierat, quin per cameræ medium pertransire vidit Sanctimonialem, magno circumfusam splendore: ex eaque visione confortata consolataque remansit, durante per dies plures lætitia; et prioris horroris causa nunquam sibi deinceps renovata est. d

ANNOTATA.

a Hic quidem finitur Vita: miracula tamen duo sequentia ab eadem manu esse adjuncta probabile nobis facit syllabus capitum: forte etiam voluit auctor plura ex ordine consequenter describere.

b Gallus Seraphini interpres vertit Maistre Jean Masson: quasi non cognomine proprio, sed appellativo officii Joannes hic dictus fuisset, Picchia-pietre: quod tamen non cæmentarium fabrum, sed latomum significaret, si vocis etymon potius quam usum velimus considerare.

c Razzi legunt Nannina d'Antonio da Reggio, quasi Regiensis non Aretiensis fuisset Antonius: placet nostri MS. lectio d'Arezzo quia hoc in Etruria vicinum,

istud in ultima Calabria remotissimum. Seraphini interpres Antoniettam Nanninam appellat mulierem: quod nescio unde acceperit.

d Sequentem Appendicem, diu post ab una Sanctimonialium scriptam esse, fiet clarum legenti: idcirco ipsam et cetera omnia ab antiquioris vitæ contextu separavimus.

APPENDIX

Elevatio corporis: lingua incorrupta.

Cum sacrum corpus hujus gloriosæ Sanctæ, prout dictum superius, annis tredecim sepultum jacuisset subtus gradus altaris ecclesiæ nostræ; et Matres, quæ tunc in monasterio aderant, vellent ejus ossa habere reverentius; devote ac religiose aperuerunt sepulcrum; unde continuo mira processit suaveolentia. Et vestes quidem una cum carne prorsus consumptæ in cineresque reductæ apparebant, ossa vero integra solidissimaque; in capite autem inveniebatur lingua tam integra et sana quam ipso quo mortem oppetierat die. Magnam earum admirationem, magnum devotionis excitamentum attulit, et Matres illas ad lacrymas movit: considerantes quod Deus, cum summo ipsius Sanctæ honore, tanto post mortem tempore linguam illam conservasset, quæ tantorum bonorum in vita causa et instrumentum, tot afflictos solata fuerat, tot delinquentes correxerat, tot ignorantes instruxerat, tot litigantes pacaverat, tot peccatores ad Deum converterat, eumque pro necessitatibus patientibus toties oraverat, toties in operibus suis laudaverat, seipsum confitens humilem ejus vilemque creaturam. Accipientes ergo Matres præfatæ multa cum reverentia benedictam illam linguam, imposuerunt eam vasi aqua pleno, ex qua omnes sanctimoniales biberunt, vultus manusque eadem tingentes. Una autem inter ceteras cooperta lepra, nullis medicinis per annos multos curabili, subito ut ista aqua se abluit, omnem pariter abluvit infectionem. Sorori nomen Matthea erat, cognomen leprosa; ita nota passim omnibus infirmitas ejus fuit.

50 Alia plura miracula hæc occasione facta sunt, quæ registrata non sunt, sanctimonialibus nimia devotione et gaudio fletu impeditis huic rei attendere, neque curantibus eadem ad notitiam externorum delucenda colligere; et eo, quod habebant præ manibus sentiebantque, plus satis occupatis. Postea vero reverenda ossa, sublata de terra, collocata sunt in capsula cypressina, ac supra altare majus infra imaginem S. P. N. Dominici collocata: ex quibus unum sæpe cum magna devotione accipitur intingiturque aquæ, magna quantitate benedicendæ et distribuendæ personis devotis, frequentissime pro eadem ad monasterium venientibus, et opportuni suarum infirmitatum remedium in ipsa se habere profitentibus: adeo ut etiam his nostris temporibus plurima audiantur videanturque mirabilia istius aquæ usu patrata, non tantum foris sed etiam in ipso monasterio nostro: vidimus enim aliquas Sorores nostras, graviter ægras, epota ejusmodi aqua subito sanatas. Fuit autem inter ceteras una, cujus fances sic angina constrinxerat, ut jam nihil posset deglutire amplius, nec nisi per quam difficulter loqui; hæc prædictam aquam deglutivit facillime, et mox sana egit Deo libera voce gratias. Alia tonsillarum morbo laborans nec remedium inveniens, sequæ prædictæ aqua lavans, non modo morbi vim repressit, sed etiam sustulit omnem inflammationem deformitatemque sub gula apparentem.

51 Beata illa lingua collocata fuit in vase crystallino, quod etiam loco prænotato asservatur, estque etiam nunc sana, et salva, sed aliquantulum sicca

CAP. XIX
Post annos 13
refosso
corpore

lingua integra
reperitur,

E

cujus lotura
mundatur
leprosa.

F

et plura
deinceps
miracula
fiunt:

ipsa in vase
crystallino
religiose
servatur.

sicca

A sicca, et pro insigni Reliquia honoratur, ad gloriam Dei et sanctæ Matris nostræ B. Claræ, claræ nomine et factis claræ miraculis in vita et post mortem : de quibus sit semper benedictus ab omnibus ille, qui ipsam in mundum venire fecit, et nobis tam insigne donum est largitus, quam gloriari possimus habere matrem, protectricem, advocatam apud Deum; Defensionem, tutelam, arcemque munitissimam contra diabolum: exemplum sincerum vitæ sanctæ, speculum abstinentiæ et patientiæ, lumen et splendorem religionis, magistram humilitatis, scholam virtutum, magisterium omnis perfectionis, confortationem in quavis afflictione, consolationem et refugium in tribulatione; ac denique, quo vota nostra extremum tendunt, scalum atque finem, quibus scandamus trahamurque in cælum, ubi ipsa nos exspectat, cum ipsa intraturas lataturasque in regno Sanctorum ac Beatorum, in secula seculorum. Amen.

APPENDIX II.

Crucifixus miraculosus viventi allatus; motus ossium in capsula; index mortis alicui Sororum imminentis.

B Non erit extra propositum in hisce residuis foliis de cribere singularem favorem, quem B. Claræ facere dignatus est Dominus Jesus Christus, transmittendo ei figuram suæ humanitatis expressivam, et commemorativam amarissimæ suæ passionis, mortisque obitæ in ligno crucis: quemadmodum et scriptum reperitur in quibusdam nostris antiquis chronicis, et Matres nostræ seniores a pluribus fide dignissimis audivisse se meminere. Magis autem impellimur ad calcem Vitæ adnotare gratiam nostro monasterio in hoc factam, non solum ad notitiam et memoriam posterorū, sed etiam ut cum tali memoria servetur ipsa quoque devotio, erga rem tam venerandam, ad gloriam Dei et Sanctæ ejus, cujus meritis illa impetrata est nobis, hodieque perseverat. Prius tamen referendum aliud, quod est tale.

Oravit Clara ne qua ex suo monasterio damnaretur:

C Narrabat sæpe beata nostra Mater cum viveret (secundum fidem Matrum nostrarum relationem) quod instantissime petierit a Domino, ut nulla earum, quæ ad Deo serviendum hoc monasterium ingrederentur, æternam incurreret damnationem: quod eam obtinuisse usque ad præsentem diem credibile est. Etenim ante uniuscujusque Religiosæ mortem, per unius alteriusve ad summum mensis spatium, audiuntur ossa B. Claræ, non quidem a Sanctimonialibus promiscue omnibus, sed a quibusdam ad hoc a Deo electis: audiuntur, inquam, ossa, super altari in capsula reservata, seipsa commovere, quasi exultantia in felici transitu ejus quæ proxime moritura est. Durat autem motus et sonus ille intra capsam per spatium brevioris Psalmi, adeo clarus distinctusque, ut nemo, nisi prorsus ignorans rerum domesticarum, dubitare possit quid eo signo indicetur. Contigit igitur Reverendam Matrem Sororem Archangelam a Gambacortam, cum aliis aliquot Sororibus junioribus ac senioribus orationi insistendem eo loci, coeuntium inter se ossium audire strepitum; nec ad id quod subinde ab antegressis per traditionem majorum narrari audiverat applicantem sese, interrogare quid rei hoc esset. Respondum autem eidem est: Ossa hæc sanctissimæ Matris nostræ sunt, quæ sese commovent exultantque, in signum quod intra unum alterumve mensem moritura sit aliqua ex nostris Sororibus internis. Ipsa vero cum diem et horam hujus motus diligentissime observasset, inventa est prædicta ostensio, præcurrenso mensibus duobus non integris mor-

et voti compos facta videtur:

tem devotissimam Sororis Vincentiæ Malaspinæ, tum adhuc sanæ vegetæque.

34 Nunc porro convenit alium eximium commemorare favorem sacræ imaginis Crucifixi, qui etiam nunc in monasterio servatur. Primis annis quibus B. Clara officium gerebat Priorissæ, id est, circa annum Domini mcccxcviii, cum illa post Matutinum perseveraret orans in choro circa altare majus, audivit vocem clare distincteque dicentem sibi: Surge, eia, et vade ad portam monasterii, ubi Sponsus tuus te expectat, ut intret huc et maneat tecum, cumque Sororibus tuis præsentibus et futuris. Hac voce obstupefacta atque attonita, quia neminem intra ecclesiam videbat, prosequabatur orationem suam; quando iisdem rursus verbis ad suas aures allapsis, cognovit voces Angelicas esse; apertis igitur fenestris, ut videret num illuxisset, accepit claves monasterii, et duabus Sororibus comitata, juxta optimam hujus loci consuetudinem, aperuit ecclesiam. Et ecce reperit eo jam appulsum Magnificum Dominum Galeatium de Senis, in comitatu multorum civium Pisanorum et nonnullorum e Canonicis majoris ecclesiæ. Habebant autem parvum sed reverendæ effigiei Crucifixum, qui aspicientibus omnibus viscera commoveret ad compatiendum doloribus mansuetissimi Christi, cujus illic effigies tenebatur: quemadmodum de facto apparebat in iis qui ante ipsum genua humi inclinata tenebant, cum singularis silentii observantia.

35 Videns ergo ante portam sui monasterii Clara spectaculum tam venerandum, postquam illud humo prostrata adorasset, his verbis a Magnifico Domino Galeatio præventa ipsa est: Venerabiles Matres, scitote quod cum Senis agerem propter aliqua negotia mea, contigerit me transire per ecclesiam, propter præterita bella semirutam: juxta quam cum equum agerem, famulis aliquod meis pone gradientibus, eique me reverenter inclinarem; vidi eminus hunc Crucifixum, collocatum intra cavum obmuratæ fenestellæ, mihi que clarissima voce dicentem: Portate me ad monasterium S. Dominici Pisis, noviter ædificatum, ubi magna cum devotione servabor. Ego vero his auditis, formidine quidem trepidus, sed tamen devotione fidentior, pro honore Domini mei, descendi una cum sociis ex equo; sanctum Crucifixum accepi, et iter retro legens, tamquam propter negotium aliquod urgentissimum, una cum fœderatis mihi amicis veni ad te tuumque monasterium, et nunc ipsam iconem in manus tuas consigno, tantummodo rogans ut coram ea pro me velitis orare. Accipe igitur, reverenda Mater, tam pretiosum donum quod ipse donorum bonorum largitor hodie tribuit: et hoc dicens porrigebat Crucifixum multis cum lacrymis, in terram prostrata tenens genua.

36 Ipsa vero, cui pariter copiosæ fluebant lacrymæ præ dulcedine teneritudinis interioris, baud satis idoneam se solam æs imans quæ reciperet munus, quod Sororibus omnibus præsentibus atque futuris fieri intelligebat; tacito nutu admonuit socias, totum ut conventum pulsatis campanis convocarent, et omnes cum luminibus accensis adesse facerent. Quæ dum ordinantur, ipsa aptissima oratione ad præsentem usque, eique devotas ad Deum preces intermiscens, primum gratias egit D. Galeatio de tam prompta adimpletione divini mandati, deinde Dominis Canonicis aliisque Senensibus ac Pisanis civibus de honorabili ac fideli comitatu, quam Domino suo in terris exhibuerant. Interim adfuit monacharum chòrus, et Clara imaginem sanctam excipiens manibus, eandem extulit versus præsentem; quos genua flectentes, tundentes pectora; suspiriis personantes, cum benedixisset, ipsa imagine eos signans ex porta; convertit se ad Sanctimonialiales

D
EX MS.
ITALICO,
b
Eodem d vi-
nitus monita
ire ad
portam ec-
clesiæ,

invenit ibi
Galeatium
Senensem
cum magno
comitatu,
E

qui inventam
a se Crucifixi
imaginem,

ut jussus
erat,

Claræ tradit;

Crucifixus
in ara majori
collocatus,

EX MS.
ITALICO.

A *suas. Quibus hymnum, O crux ave spes unica, aliaque de Passione Domini idonea cantica concinentibus, oclusa post eas porta monasterii est; et post longam per cœnobii ambitus processionem, cui pedibus nudis omnes intervenire, hymnos et cantica lacrymis et suspiriis interpolantes, supra altare majus locatus Crucifixus est, et velis aliquot cooperatus, ubi in hodiernum usque diem cum multa servatur reverentia.

multis ibi
miraculis
claret

37 Dicuntur varia deinceps miracula facta in eorum gratiam, qui ad venerationem adorationemque hujus Crucifixi in suis necessitatibus devote recurrerunt; quod faciunt non solum Pisani cives, sed etiam frequentes exteri, quibus ipsa imago videnda exhibetur per craticulam ex adverso altaris positam; per quam etiam conspici potest ingens multitudo votivorum donorum seu anathematum, in signum receptarum gratiarum. Pro quibus omnibus reddendæ sunt gratiæ infinitæ bonitati Domini nostri, qua dignatus est nostrum monasterium honorare, non solum insigni B. Claræ claritate, et conservatione miraculosa linguæ ejus, venerandaque ossium sanctorum præsentia, sed etiam sacratissima imagine sua; ut hac ratione ditatæ et nobilitatæ Sorores, sequantur vestigia suæ Matris; ejusque magisterio institutæ inveniant, tamquam filiæ genuinæ, conformitatem cum Christo, cum eodem in cruce patiundo; atque ita cum eadem sua Matre etiam pertingant ad gaudia regni cœlestis, Deo igitur et Jesu Christo sit gloria infinita et benedictio in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Plures hujus familiæ ac nominis monasterio præfuerunt: nam in Appellatione facta anno 1582, quæ Vitam hujus Beatæ apud Seraphinum præcedit, invenitur subscripsisse Suppriorissa soror Clara Gambacorta, deinde ex Ordine aliæ 56, inter quas signat decima tertia Soror Archangela Gambacorta, et immediate ante hanc Soror Jakelina Malaspina. Unde judices de ætate hujus Appendicis.

b De lingua asserit Ceffinus ipsam quoque subinde similiter connoveri; omnesque moniales, talibus profligis ab una alterave earum observatis commonitas, sese tanquam illico morituras præparare ad exitum precibus oblationibusque.

C

APPENDIX III.

Ex Seraphino Ruzzio de Sanctis et Beutis Ordinis Prædicatorum.

Post obitum
videtur instar
sponsæ deduci,

Venio ad visiones, quibus gloriam ejus manifestare dignatus est Deus; Soror quædam admodum religiosa, nocte beatum Claræ obitum prægrediente, vidit in somnis magnam multitudinem illustrium personarum, inter se colloquentium de comitatu præstando sponsæ magni Imperatoris. Videbat autem viam, qua transeundum erat, pulcherrime ornatam ac tapetibus vestitam. Cum ecce adduci per eandem videt, sponsam juvenculam, ætatis annorum quindecim, instar solis formosam, cujus pulchritudinem mirabantur. Deinde cognovit hac similitudine representari animam B. Claræ propter insignem ejus candorem et puritatem.

cuidam sorori
dubium
solvere,

59 Alia quædam Religiosa a B. Clara adhuc vivente petierat, ut quando in cœlis foret, dissolveret ei dubium aliquod, non exprimendo quale ipsum esset. Igitur post mortem ipsi apparens, dixit, animam suam a corpore separatam nulli omnino pœnæ fuisse obnoxiam, sed a sanctis Angelis susceptam deductamque ante thronum sanctissimæ Trinitatis; quam dum adoraret, cognoverit statim illius dubium;

cujus consequenter solutionem eidem aperuit disparuitque; plenam gaudii et solatii devotam filiam relinquens.

60 Sacerdos quidam grandævus, solitus ex devotione particulari Missas in monasterio celebrare, dum B. Clara in vivis superesset, nocte quadam post Officium matutinum recitatum in oratione persistens, obdormivit, viditque B. Claram in medio duorum formosissimorum Angelorum, magna gloria circumdatam: quæ ipsum videbatur ducere in monasterium, illudque ei ostendere: nullam tamen Religiosam vidit, præter unam admodum senem, quæ ipsis videbatur portam aperuisse. Toto autem visionis tempore tenebat B. Clara pulchram atque purpuream crucem manu, et in capite gestabat coronam valde splendidam, pretiosis lapidibus margaritisque distinctam.

monasterium
suum pio
sacerdoti
ostendere,

61 Alia Religiosa, in sua cella orans, noctis tempore oculis vigilantibus, vidit B. Claram ingenti splendore circumfusam, qua apparitione conterrita primum, tum ipsius ancillæ Dei voce recreata, sumpsit animos, atque de pluribus eam rebus interrogavit, magno cum solatio suo, eo quod se dignatam videret salutari ejus alloquio: quæ etiam post multa utilia monita dixit ipsi, quod gloriam cœlestem consideret. Tandemque Beata, præfatæ Religiosæ benedicens, disparuit, et gaudio spirituali cumulatam discipulam dereliquit.

cuidam religiosæ
colloqui,

62 Genuæ morabatur mulier, vitæ spirituali adiecta, quæ pridem desideraverat B. Claram videre: cum igitur post ejus mortem sacro Missæ Officio in ecclesia interest, et sub elevationem venerabilis Sacramenti genuflexa, amanter quereretur quod suo desiderio frustrata fuisset, vidit ante se stantem monacham, in cujus manu crux rubea tanti splendoris, ut pyropus clarissimus videretur. Tunc ad ipsam accedens fidenterque alloquens de multis rebus cum ea prolixè est collocuta, et benedictione accepta, iuterna suavitate refecta mansit: exindeque tantopere erga B. Claram ejusque monasterium affecta fuit, ut filiæ cuidam suæ persuaserit ipsum ingredi: quam Pisas deducens, quæ sibi acciderant, narravit Religiosis, Deum in Sanctis gloriosum laudantibus.

et pîx matronæ
Genuensi,

63 Plurima ejus narrantur miracula Notarii publici manu scripta et signata, quæ brevitatis causa præteriens, unum excerpō. In conventu Corporis Christi Venetiis monialis erat adolescentula, quæ graviter infirma mortique proxima, adeo ut jam usum vocis amisisset, per quandam sociam commendata fuit B. Claræ, quæ paucos ante dies obiverat: quo facto melius mox habere et loqui cepit, et quæ moveri de lecto non potuerat, ultro surrexit bene sana, Deum ac B. Claram Pisanam glorificans.

ac Venetiis
ægrotanti
sanitatem
reddere.

APPENDIX IV

De Philippa prima monasterii Priorissa ex membranaceo Chronicæ antiquæ fragmento eruta a Franc. Maria Ceffino, Equite.

Soror Philippa filia quondam fuit D. Albici de Vico, judicis egregii, et in nostra civitate præcipui. Consimiliter habuit unum filium, insignem virum et doctorem in legibus, miro modo famosum, et consilio naturali circa rempublicam atque circa reliquos cives: qui et in scientia et doctrina nonnullo quidem tempore legit Jura, et eruditivis adolescentibus plurimos nostræ civitatis: et quidem de illo taceo, et de aliis germanis atque de prole ipsa, ad alia tendens, et intendens dicere de ipsa sorore Philippa. Hæc nupta duobus majoribus civibus civitatis nostræ Pisanæ, primo uni militi de Gualandis: qui erat caput illa vice ejus nobilis familiæ: quo de hac vita

Magnorum
Legistarum
filia et
mater,duobus maritis
viduata,

vocato

A vocato data est in consortem D. Raynerio Tempa-
nello, qui excessit in hac urbe Pisana, tam in fa-
cundia mirabili quam in scientia incredibili, quam
etiam conscientiae puritate : quod raro suis similibus
evenire suevit.

recipit se ad
canobium
S. Crucis.

64 Hoc etiam subtracto de medio, cepit deside-
rium suum ipsa praefata Domina amplius zelo animae
suae succendere ; ita ut, nescienti germano et aliis
de domo sua, (quae erat de primis et majoribus, re-
gentibus et gubernantibus civitatem) non curans nec
de delicijs mundi hujus, nec de pompa illius, aggre-
diens [corde] mundo viam Dei, monasterio Domi-
narum sanctae Crucis de Fosse-Bandi, (de quo di-
ctum est supra) summa securitate se clausit, ibique
divitijs [spiritualibus] plena, ipsas, praeter timore glo-
riae inanis et vanae, humilitate semper profundissima
custodivit ; misericordia et caritate praepollens, ut
nulla in illo Cœnobio infirma ejus servitio fuerit de-
relieta. In parvo tempore legere, scribere, et notare
didicit plene, sic ut pro miraculo putaretur ; officio
divino indesinenter intentu, semper in choro oratio-
nibus indeficiens, suspirijs et lachrymis inundantibus
in copia. Sed ut breviloquus existam, dimitto quæ-
dam quæ dictu essent digna et perpetuo memoranda.
1^a Venio nunc ad temporis plenitudinem, quia Deus
providit, quod istud *a* monasterium fundaturæ *b* sex
a b illa vice sorores, de auctoritate Ordinis et ordina-
tione summi Pontificis Urbani Papæ vi, meditatio
c sibi *c* sanctissima fuit divinitus inspirata. Sed et mihi
d pariter cogitanti, quo titulo hujusmodi monaste-
rium vocaretur, ambo pariter a Deo confirmati ele-
gimus, ut titulo Beatissimi Patris Dominici, nostri
Ordinis Fundatoris, nominaretur et ecclesia funda-
retur ; quod praedictus nobilis illustris Miles *c* stu-
penda cordis lætitia incredibili gaudio acceptans
(sit Deus auxilio) fundavit et fecit, cum in civitate
Pisana non esset ecclesia sub ejus nomine titulata.
Quo facto, providentia divina veniunt [ad electio-
nem,] et ipsa [quæ prius fuerat] facta Vicaria, fuit
electa in Priorissam et Matrem monasterii et Soro-
rum, et celeriter confirmata a Papa super eas.

inde translata
in novum,

e
et Priorissa
electa,

sanctæque,
ut viveret
mortua

65 De constitutionibus Patrum, de ingressu Fra-
trum, de silentio stricto, de vita communi, de negata
valde penitus visione tacendo ; [ante] omnia decrevi
[dicere] qualiter rexit monasterium. A puellis di-
dilectissima, ad mediocres discrete austera, ad se-
niores, quæ de seculo jam provecæ ætatis ad Ordi-
nem confluerunt, reverens et compatiens fuit totius
visceribus caritatis. De Deo et in Deo confusa [tam]
in spiritualium quam temporalium necessitatibus
C spem in alium non habere [se dicebat]. Si audivisses
verba [et sermones ejus, spiritum] divinum compe-
risses : et si de Deo locutus fuisses, audivisses altio-
res mugitus, intimo cordis contentos, in cœlestia
desideria promoventes. Paupertatem super omnia
diligens, Christum pauperem, et hominem sanctum
et devotum, indefesso calle sequi totis visibus cona-
batur, usque quo mcccxcv in Festo sancti Gregorii
f de hac terra ad divina fuisset assumpta.

g
Sorori de
monasterii
orbitate so-
licitæ,

66 Die autem octava a suo decessu felici, una de
sororibus, quæ cum ipsa fuit de sancta Crace trans-
lata, nomine Maria, *g* qui nitidius Deo semper in
omnibus complacere studebat, ætatis provecæ tam
seculo quam in ordine, quamque piissimus Deus
pluries quibusdam revelationibus consolatus est, ut
ab onere carnis abstracta quædam videret forte in-
credibilia, nisi quia Deum non est impossibile quid-
quam : dum hora tertia noctis in sua cella orationibus
pernoctaret, plorans de tantæ matris amissione (ut-
pote quæ quasi oves remanserant sine pastore) et
meditans illius virtuosam vitam et innocentissimam
conversationem ; in illa meditatione lacrymosa ere-
xit cordiales preces ad Deum, ipsam *h* scilicet obnixè

rogando, ut a Christo gratiam impetraret sibi, ut
inciperet sequi sua sancta vestigia. Et similiter, ut
de se ipsa narravit *i*, gaudio et dolore tangebatur :
Dolor inerat inquit super ea, quia ab eis fueram se-
parata, quemadmodum schola discipulorum Christi
de ejus recessu dolebat ; cum hoc etiam lætabar de
gaudio sibi parato, et ut certe putabam jam ei dato.
Et dum maxima fiducia super adepta ejus gloria
fixius cogitaret, filiasque suas omnes illi ardentius
commendaret, ut pro illis preces emitteret ante Deum,
iterumangebatur meditatio sua in hoc, scilicet
quatenus anima in illa æterna et summa luce trans-
formatur, et fit felicissime deiformis. In hoc me-
ditationis augmento sic dicebat. O Priorissa
mea, et vos estis transmutata in solem illum
justitiæ, ut in nobis ipsa solum Deum, et nihil
aliud, videntis. Cogitate esse de creatione ho-
minis, et de nobilitate rationalis animæ, quod
et Deus voluit nos similes sibi creare, et ipse etiam
voluit fieri similis nobis, ut homo fieret pro nostra
salute.

D
ex us

et illius in
cælis gloriam
meditanti,

atque in ex-
lasim raptæ,

68 Tunc super hac parte accidit sibi cordis com-
mixtio quædam sic quod omnia ejus viscera interioris
miscabantur, velut caldaria dum ferventissime bullit
ad ignem. *k* Incepit [inquit] sudare, iterum inten-
tius, deinde gelare, in memet defeci, ut spiritus
corporis mihi non inesset, et in tali statu cum esset,
repentinus splendor sibi fuit ostensus, sole isto lu-
cidior : et in illo splendore [dixit] ostensam fuisse
sibi Prioram cum sororibus tribus, tali videlicet
modo. Vestimentum erat ei prout moniales deferunt,
et nigrum velamen, nec fuit sibi, ut referebat, pos-
sibile cognoscere de vestimento, an esset laneum,
vel de materia alia, quia splendor oculos, et adspec-
tum præ excellentia luci impediebat, et præpediebat
acumen ; tantum potuit de illo comprehendere, quod
indumentum omnem albedinem excedebat. Tunica
sive stola descendebat ultra plantas duo brachia
ferè, lapis vero smaragdinus in suo pectore rutilabat,
super caput vero ipsius posita erat corona, et a
duobus Angelis hinc illinc lucentibus tenebatur,
unum caput ab uno, aliud ab alio, quasi essent partiti
eamdem ponere super caput : erant ad mensuram
unius brachii eminentes, Vultus autem quasi Sera-
phim apparuit.

l

k

apparet ma-
gno in splen-
dore.

inter duos
Angelos,

69 Et cum ipsa apparuerunt duo viri in habitu
religionis fratrum Prædicatorum [cum uno Episcopo.
Primus erat B. Dominicus] *l* sub ejus cura vivimus
et disciplina ; alius cum ipso erat eximius Doctor
S. Thomas Ordinis præfati ; tertius autem cum illis
erat habitu Pontificali vestitus, [quem] diligenter
intuens clare cognovit ipsum fuisse B. Augustinum,
cujus Regulam profitemur. Habebat autem B. Do-
minicus in manu sua apertum librum, in quo erant
hæc verba scripta, quæ legit, scilicet, Caritatem
habete, humilitatem servate, paupertatem voluntariam
possidete : quasi significaret aperte, hæc omnia ab
ipsa fuisse servata. Erat insuper B. Dominico stella
fulgidissima in fronte, sic quod sol iste, quem modo
videmus, ejus comparatione videbatur obscurus ;
quare Pater Dominicus ipsam Priorissam sic alloqui
cepit : Sponsa Christi Jesu, filia vero mea. Et hoc
dicto vertit versus eam, quæ ista videbat, faciem
suam ; et dixit : Facias, quod Frater Dominicus de
Peccioli, cui a majoribus vestris fuit cura commissa
faciati de hac re memoriam per scripturam, et de
hujus [gloriæ] visione. Sanctus autem Thomas de
Aquino prædictus, librum in manu sua tenebat, in
quo scriptum erat, Cantica *m* Canticorum. Cum
Priora nempe erant tres Sorores vestitæ habitu mo-
nachali, non tamen ut ejus erat tam pretiosum illa-
rum indumentum atque solenne, nec in tam sublimi
gradu erant prout ipsa levatæ ; eo quod Priorissa,
quantum

l

p
cum S. Au-
gustino,

S Dominico,

S. Thomæ
Aquinate,

m
u

et tribus
sororibus.

A quantum unius cannæ mensura in aere collocata, et illæ tres in inferiori erant loco, de quibus non fuit esse nec nomen revelatum. In hac autem visione spatium quinque horarum meo visu duravit et quando ad se fuit reversa, invenit me cum vultu super terram; sic me [enim] posueram, ut orarem. Hæc autem illa mihi fideliter scripsit, et verbo significavit; quare in hanc scripturam redegi ad laudem Altissimi Dei; et ut sit [perfectis] in profectum, cæteris in exemplum vitæ perfectæ.

ANNOTATA.

a Navum scilicet intra urbem, cujus chronica hic tenebatur.

b In Vita B. Claræ num. 21 septem dicuntur vixisse in communi: sed soror Maria omanua directrix hic non numeratur, quia vel non consensit in principio vel non potuit monasterium sanctæ Crucis dimittere, ideoque Vicariam sibi aliam debuerunt eligere.

c Sensus solacismo non uno turbatus et ex parte multis videbatur hoc modo restituendus atque supplendus: Deus providit quod sex simul sorores monasterium istud fundaturæ, de auctoritate etc. [Vicariam sibi eligerent sororem Philippam: cui sanctissima cogitatio fuit inspirata, quod S. Dominicus novi monasterii patronus esset.]

d Merita suspicatur Ceffinus, hunc qui loquitur, adeoque chronica unde ista sunt accepta, auctorem, fuisse ipsummet Fr. Dominicum de Pecciolis, quamvis infra in parenthesi de auctore velut in tertia persona loquatur: hic enim ut supra num. 23 dicitur, totam rem ordinabat.

e Scilicet D. Petrus Gambacorta, B. Claræ pater.

f Ita legendum credimus quod, ex vitiatō codice accepimus; di hac tertia adi nona.

g Supra num. 23 Soror Maria Ser-Bacciomei.

h MS. Ut de ipsa narratur: quod quia non habet qua referatur, suspicati mendum esse antiquæ membranæ, in congruum magis sensum convertimus.

i Expunximus, quia sensum turbabant sequentia; In hæc verba, vultu humiliter in terra: exciderint fortassis aliqua, ad Confessarium referenda, qui eodem loco et tali situ etiam ipse orabat, ut infra ipsemet dicit.

k MS. Sic habebat. Incepit sudare et in memet defeci: quem modum a tertia ad primam personam transcendendi, in fine excusavit auctor, hac clausula. Et ne mireris lector, quod quandoque loquor ut ipsa, quandoque de ipsa (scilicet cui visio facta est) unde aliquando locutus sum in tertia, aliquando in prima persona: quam clausulam, ne Lector confunderetur, huc rejecimus; et levi mutatione sustulimus incongruitatem, propter quam ea apposita fuerat. Sic etiam paulo inferius. In tali statu enim essem visus fuit sibi splendor, posuimus cum esset.

l Hæc uti et cætera omnia, quæ [] uncis inclusa et a nobis apposita sunt, aut alia similia verba excidisse, liquido apparet ex contextu totius narrationis: apposuimus autem tuo commodo, Lector, ne festinanti necesse foret ad nostras observationes recurrere.

m Vel quia is est titulus ultimi opusculi, quod in Fossanavæ monasterio decumbens sanctus Doctor paulo ante mortem dictavit; sicut verba inscripta libra, quem gestabat S. Dominicus, videntur continere totam substantiam Constitutionum ab eo relictarum: vel quia, sicut præcepta illa B. Dominicus, vivens observavit Philippa; sic mortua fruitur deliciis cælestibus, quas in Canticis Canticorum mystagogice designari S. Thomas docuit suo illo commentario.

n Delevimus parenthesis (De quo in principio huius Chronicæ facta est mentio) eo quod officeret claritati sensus; cum videatur ipse auctor Chronicæ hæc scribere.

XVIII APRILIS.

SANCTI QUI XIV KALENDAS MAII COLUNTUR.

S anctus Calocerus Brixienſis, Martyr Albingauni in Liguria.		S. Eusebius, Episcopus Fanensis, in Italia.
S. Eleutherius,		S. Lascreanus sive Molassius, Abbas Lechgli-
S. Anthia mater,		nensis in Hibernia, postea Episcopus et Le-
S. Parthenius,		gatus Apostolicus.
S. Calocerus,		S. Wieterpus Ep. August. } in Germania
S. Febus,		B. Herluca Virgo,
S. Proculus,		S. Ursmarus, Episcopus et Abbas Lobienſis,
S. Appollonius,	Martyres Romæ.	in Belgio.
S. Fortunatus,		S. Aia Comitissa, montibus Hannoniæ, in
S. Crispinus,		Belgio.
S. Expeditus,		S. Cosmas Confessor, Episcopus Chalcedo-
S. Mappalicus,		nensis, in Bithynia.
S. Victorinus,		S. Euthymius Thaumaturgus, apud Græcos.
S. Gagus,		S. Joannes, discipulus S. Gregorii Decapo-
S. Apollonius, Senator Romanus, et Martyr.		litæ, monachus Constantinopoli.
S. Septimus Diae.	Martyres Salonæ	S. Perfectus Presbyter, Martyr Cordubæ, in
S. Victorius,	in Dalmatia.	Hispania.
S. Hermogenes,		B. Idesbaldus, Abbas Dunensis, Ordinis Cis-
S. Dionysius,	Martyres	terciensis in Flandria.
S. Victor,		S. Galdinus, S. R. E. Cardinalis, Archiepisco-
S. Pamphilus,		pus Mediolanensis, et Sedis Apostolicæ
S. Donatus,		Legatus.
S. Januarius,	Martyres in	S. Nicus, Eremita Besutii, in agro Mediola-
S. Micion	Africa.	nensi.
S. Domnus,		B. Jacobus de Oldo, Presbyter tertii Ordinis
S. Turenunus,		S. Francisci, Laudæ in Insubria.
S. Syricus,		B. Joannes Epirota, Martyr Constantinopoli
S. Priscianus,		sub Turcis.
S. Venustianus Procon-	Martyres Tuderti	B. Andreas de Monte-Regali, Ordinis Eremi-
sul, ejus uxor et filii,	in Umbria.	tarum S. Augustini in Aprutio.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Justinus, Episcopus Theatinus in Aprutio, dicitur a Paulo Regio parte 2 de Sanctis regni Neapolitani pug. 380 et sequentibus ex hac vita decessisse anno mxxxii. die xviii Aprilis. Regnum secutus est Ferrarius in utroque Catalogo. Verum alius est Theatinorum sensus, asserentium eum fuisse primum Ecclesiæ suæ Episcopum, vixisse seculo Christi quarto aut quinto, ac mortuum esse ipsis Kalendis Januarii; quo die duæ cantabantur Missæ, scilicet de Circumcisione et S. Justino. Paulus Tolosa, creatus anno 1616 Archiepiscopus Theatinus, in Synododiæcesana Festum S. Justinii, quod die Circumcisionis solenni ritu celebrari nequiret, transtulit in xiv Januarii, et mandavit observari in civitate et diocesi Theatina universa, uti testantur Ughellus, Hieronymus Nicolinus in Historia Theatina, Audrianus Canonicus Theatinus et alii. Nos ergo quæ collegeramus de S. Justino, et seposueramus, ut ad hunc diem edenda, cum Ecclesia Theatina celebraturi ejus Festum, seponimus in Supplemento ad diem xiv Januarii.

S. Agnetis, Virginis et Martyris, susceptio reliquiarum Parisiis, inscripta est Martyrologio Gallicano Saussatii. Vitam ejus cum variis reliquiarum translationibus dedimus xxi Januarii.

S. Florentinus, Regis Scotiæ filius, in vivo Bonnet prope Jonvillam diocesis Tullensis celebri peregrinatione colitur, præsertim pro stultis. Eum hoc die consignat Camerarius. Dempsters in Januario eum

collocat et Vitam 19 capitibus extare dicit. Hanc cum nacti necdum simus et adhuc speremus obtinere, differimus de eo agere ad supplementum xxiv vel xxvi Januarii.

S. Ammon, Abbas in Ægypto, absque alio elogio memoratur in MS. Florario forsau est, quem cum Græcis retulimus xxvi Januarii.

Osinus, discipulus S. Ceaddæ Episcopi in Anglia, refertur in Martyrologio Anglicano utriusque editionis, et a Ferrario. Deinde, tamquam si alius esset Owinus, iterum in Martyrologio primæ editionis, celebratur ad diem xxix Julii; ast in posteriore editione cum aliis, quando et nos ejus Acta deduximus, memoratur iv Martii.

S. Oliva, Virgo Martyr Brixienſis, a Bernardino Fayno notatur in Martyrologio ecclesiæ Brixienſis, profitente se monumenta ecclesiæ S. Afræ secutum. Egimus de ea ex Martyrologio Brixienſi MS. v Martii.

S. Victor, Martyr, officio Ecclesiastico sub ritu duplici colitur in Archimouasterio Antoniano diocesis Vienneſis, ob sacras ejus reliquias ibidem asservatas. De eo aliisque Sanctis, qui ob similem causam ibidem coluntur, egimus xiii Martii.

Mathildis Comitissa memoratur cum titulo Beatæ, in sacro Gynæceo Arturi a Monasterio; uti iteram, quando inter Prætermissos de ea ex Arturo egimus xxiii Martii.

S. Acacius

- S. Acacius, Episcopus Melitines, memoratur cum longo elogio in MS. Synaxario Parisiensi collegii nostri Claromontani. De eo egimus xxxi Martii.
- S. Sabbas Gothus, Martyr, memoratur hoc die a Græcis in Menæis, Ephemeride metrica, et Menologio Sirlæti, eorumque exemplo a Galesinio nec non in Tabulis Calendarii Moscovitici. Vitam ejus dedimus xii Aprilis.
- S. Ardalion, nimus, Martyr, celebratur in MS. Synaxario Parisiensi collegii nostri Claromontani cum elogio, quale dedimus, quando etiam celebratur in Martyrologio Romano. xiv Aprilis.
- Engratia, Virgo et Martyr, Cæsaraugustæ in Hispania, memoratur a Galesinio, Canisio et Ferrario. Vitam ejus dedimus xvi Aprilis.
- Petrus, Diaconus et Confessor, memoratur a Greveno in Auctario Usuardi. Forsan est Diaconus S. Gregorii Magni, ejus Acta dedimus xii Martii. aut Petrus Diaconus Martyr, Antiochiæ socius S. Hermogenis xvii Aprilis.
- S. Anthusa, filia Constantini Copronymi Imperatoris, cum illustri elogio memoratur in MS. Græco Synaxario Parisiensi collegii Claromontani. Istud dedimus, quando in aliis refertur, xvii Aprilis.
- S. Donani, Abbatis in Bachonia, elevatio, indicatur in Menologio Scotico Dempsteri. De eo egimus xvii Aprilis.
- Sanctorum Martyrum Catulini, Januarii, Florentii memoria inscripta est antiquo Martyrologio Casinensi, forsan ob corpora Sanctorum ex Africa ex delatorum. Porro inter Martyres Afros ad hunc diem refertur Januarius, ad xxiii Catulinus, quibus facile aliquis Florentius adjunctus est.
- Lycii et Juliani nomina inter Martyres hujus diei interseruntur in MS. Martyrologio Tam-lactensi, quod hic indicare volumus.
- S. Placidi Martyris Romani festum agitur in Eremo Deiparæ, vulgo Einsidellensium apud Helveticos, propter corpus (quod pueri circiter duodennis esse probat erilitas ossium) ex cameterio S. Calepodii anno 1650 die 20 Augusti extractum, et in prædicto monasterio solenniter exequium 1654, die 24 Martii. Huic sacro deposito cum esset speciosus ac pretiosus ornatus ab religiosiis illis viris comparatus, tandem anno 1659 die 14 Septembris in Dominicam incidente, et cum memoria annua dedicati ibidem ab ipso Christo Domino sacelli Mariani concurrente, facta est sollemnissima Translatio: utque ipsius sancti anniversaria festivitas hoc die ageretur, quo nullus alius Placidus Martyr in sacris Fastis nominatur, fuit prudenter institutum, uti litteris inde datis didicimus et hoc loco indicasse satis habemus.
- Felix, memoratus infra in Actis S. Eleutherii Episcopi et Anthiæ matris, cum illis ut Martyr refertur a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ, Acta præcitata indicant ejus conversionem, de Martyrio nullam faciunt mentionem.
- S. Corebus Præfectus, qui per S. Eleutherium conversus ad fidem, gladio percussus est, abscribitur Martyribus Romæ passis in hodierno Romano Martyrologio, ex fide Actorum jam indicatorum: verum hæc talia esse ostendimus, ut quamdiu nullum aliud Corebi Martyris indicium profertur, vix credi possit aliquando vixisse, nedum annuam habuisse in ullis ecclesiasticis fastis memoriam, ut infra ostendetur.
- S. Primitia, Virgo et Martyr memoratur a Masino in Bononia illustrata. Ejus corpus sub Gregorio xv anno mdcxxii Romæ obtentum, asservatur in ecclesia S. Mariæ di Galthera.
- Cheren, Collunchile, Lacerii et sociorum memoria inscripta est Calendario Aquileiensis Ecclesiæ, quod Romæ apud Patres Congregationis Oratorii reperimus: majus lumen forsân aliis adjiciet.
- Apollonius; pater 500 monachorum apud Hermopolim, occasione S. Apollonii Senatoris Romani et Appollonius in pauperes et languentes officiosus, a Petro de Natalibus libro 4 Catalogi capite 63 et 64, et hunc secuto Maurolyco. Priorem etiam referunt Grevenus, Canisius et Ferrarius. Nos certiora monumenta venerationis Ecclesiasticæ desideramus.
- Cogitosi Episcopi depositio Turonis, legitur in MS. Tornacensi et pridie in Latiensi; ubi diximus, cum nullus apud Turonenses fuerit Episcopus Cogitosus, nos non posse assequi, quis hic intelligitur. Colganus arbitratur, Cogitosum scriptorem Vitæ S. Brigidæ hoc die eam, et memoratur in Martyrologio Tam-lactensi hoc die Cogitosus sapiens. Reliqua ignoramus.
- Naucreatus, Præpositus Studitarum Constantinopoli; exilio ante et carceribus probatus, mortuus est hoc xviii Aprilis anno dcccxxviii: ejus virtutes referuntur 4 Februarii in Vita S. Nicolai studite, ubi dicitur hic una cum B. Naucreatio depositus ad dexteram partem in gloriosissimo ac sacro Martyrum sacello, quod a dextris delubri Præcursoris situm est. Interim non reperimus sacris Fastis inscriptum,
- Monindus senex de monasterio, Ut Sancti Hiberni, sunt inscripti Molassus Lethglinensis, Martyrologio Tam-lactensi: de quibus Eugenijs Episcopus. certiora libenter addisemus.
- Lassara filia Egani de Maigin,
- Wilgisus, Episcopus Moguntinus, memoratur in MS. Florario cum titulo Sancti. Mortuus est pridie S. Matthiæ Apostoli, absque ulla ad dictum diem mentione in Martyrologiis: servatur ejus vasula in Ecclesia Moguntina cum celebri sanctitatis ejus memoria.
- Rotulphus, monachus Fuldensis cœnobii, vir in divinis scriptoris eruditissimus, et valde insignis prædicator verbi Dei fuit. Unde ab Hungaris occisus, glorioso coronatus Martyrio, ad cælum evolavit. Ita Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 322, non indicato anno aut die martyrii. Wion eum ad hunc decem retulit, citans Kalendarium suum Germanicum, quod quale sit ignoramus. Wionem sequuntur Dorganus, Menardus, Buxelinus, et hic allegant Annales Fuldenses indicare: in quibus lib. 2 cap. 6 agit de Hungarorum irruptione, et incendio Fuldensis basilicæ, sed absque mentione dicti Martyris. Libenter certiora monumenta accipiemus.
- S. Eduardus, Episcopus Aberdonensis, memoratur in Menologio Scotico Camerarii. Miramur de eo non agi in Breviario Aberdonensi.
- Henricus, Dux et Confessor ordinis nostri, memoratur in MS. Calendario Carmeli Mechliniensis. Quis ille sit necdum scimus.
- S. Jubinus, Episcopus et Confessor, ejus corpus requiescit Lugduni supra Rhodanum, memoratur a Molano in Auctario Usuardi, et a Ferrario in Catalogo generali: qui citat in Notis Breviarium Ordinis Vallumbrosani. Est etiam nomen Tubini in aliquibus Kalendaris: sed nihil de eo reperimus apud Raynaudum in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, neque apud Locatellum de Sanctis aut Beatis Vallis umbrosæ.
- Bartholomæus, Conversus Ord. Vallumbrosani, citatis Tabulis Vallumbrosanis hodie inter Beatos nominatur a Wione: ejus elogium aliquod invenias in hist. Vallumbr. Eudoxii Locatelli lib. 2 cap. 43. Nullam alias ejus notitiam Vallumbrosæ reperimus, neque nomen in MS. Hieronymi Radolani. Obiit seculo xv in monasterio Montis-scalaris, quod an hodieque

hodieque supersit, et an aliquis ibi ejus cultus, hactenus ignoramus.

Jacobus, Abbas Cisterciensis xxi, dicitur hodie obiisse in *Kalendario Ordinis Cisterciensis, Divione anno 1617 excuso*; et in *Menologio Henriquez et Buccelini*, cum titulo Beati: a Chalemoto Pius Pater appellatur, et a Saussaio inter Pios refertur.

Everardus, Conversus in Hemmerode, memoratur cum titulo Beati in *Menologio Henriquez, Chalemoti et Buccelini*, quia honorifice de eo loquitur Cæsarius lib. 10 *Dialog.* cap. 14.

Julia Certaldina, inter Ordinis Augustiniani Beatas refertur ab Herrera et Crusino; diciturque hoc die anno 1307 ad celi gaudia victricis ascendisse; nobis de cultu ejus nil constat.

Maria de Incarnatione apud Pontæsiam, sanctimonialis Conversa Ordinis S. Mariæ de monte Carmelo memoratur cum insigni virtutum elogio a Saussaio in *Martyrologio Gallicano*: sed solum inter Pios. Arturus in suo *Gynæceo sacro* Beatam appellat.

Reginaldus de S. Ægidio, Ordinis Prædicatorum, a Deipara apparente visitatus, inter Venerabiles sen Pios refertur in *Martyrologio Gallicano Saussaii*.

Voislaus Belga anno 1570 occisus, Ordinis Sancti Bonaventura Bastiæ, Leo, in Corsica, Alphonsus Ordognezus, in Mexico, Andreas Hibernon in Hispania, Franciscus Æsius, Joann. Bapt. Nursinus, Capucini, Maria a S. Francisco, in Hispania, in hujus *Gynæceo* etiam refertur ultimo nominata Maria a S. Francisco.

Maria Josephia Navarra, Virgo Carmelitici instituti, Cæsarangustæ mortua anno 1625, cum opinione sanctitatis, et cum titulo Beatæ memoratur in prædicto *Gynæceo* Arturi a monasterio.

SS. Expeditus et Fortunatus, Martyres Melitenæ in Armenia, referuntur in *MS. Patriciano*, quod Neapoli inter libros Caraccioli reperimus. Coluntur hi cum plurimis aliis sociis

S. Georgius, Episcopus Antiochiæ in Pisidia, qui ob cultum sacrarum imaginum in exilio mortuus est, memoratur in *Menologio Basilii Imper.* *synaxario Taurinensi* et altero *MS. apud Combesisium Parisiis*: sed in *Menæis* et *Martyrol. Romano* xix Aprilis.

S. Victor, Martyres sub Diocletiano. Ex his S. Zoticus, S. Zeno, S. Acyndinus, S. Severianus, S. Antoninus, quinque primi memorantur in *Menologio Basilii Imperatoris*. Aliis adjunguntur in *Menæis MSS. Taurinensibus Ducis Sabaudæ et alibi*. Ia *Menæis excusis* et *Martyrologio Romano*

Oda, Virgo et Sanctimonialis, instituti Præmonstratensis in Hannonia, cum titulo Sanctæ memoratur a Saussaio in *Appendice Martyrologii Gallicani*: at Miræus, Raissius, vander Sterren referunt eam

S. Anastasii Papæ primi elevatio memoratur in *MS. Florario*, et ejus mentio est apud Grevenum. Dies ejus natalis est

xxvii Aprilis.

SS. Parthenius et Calocerus, Martyres Romæ, memorentur in *Martyrologio Notkeri*, in *Romano* et aliis

xix Maii

Maildulphus, teste Cambdeno in *Wiltoniensi Comitatu*, Scoto-Hibernus, vir summa eruditione et singulari vitæ sanctitate, cum eremiticam vitam duceret ac postea ludum aperiret, cum auditoribus monasticæ vitæ se devovens, cœnobiolum ædificavit Maiddulfelburge, et contracte Malmesbury dictum. Is inscriptus est *Martyrologio Anglicano secundæ editionis. Estat Tomo i Monastici Anglicani pag. 50* carta de origine dicti monasterii per Maiddulphum, qui nunquam Sanctus appellatur, sicut Aldelmus discipulus et successor, ad cujus Vitam poterit de Maiddulpho agi

xxv Maii.

S. Mariæ Magdalene translatio indicatur in *MS. Martyrologio Montis-Sancti. Colitur*

xxii Julii.

S. Athanasia, vidua ac Sanctimonialis in insula Ægina, cum longo elogio celebratur a Græcis in *Menæis* et *Menologio Sirloti et Tabulis Kalendarii Moscovitici*. In *Actis Græcis* dicitur mortua esse pridie festi Assumptionis Deiparæ Virginis; ac proinde Lipomanus ejus Vitam, uti et sacram memoriam *Martyrologium Romanum hodiernum*, retulerunt

xiv Augusti.

Aleydis, matris S. Bernardi. translatio memoratur ab Arturo a monasterio in *Gynæceo sacro*. De ea inter *Prætermisso*s egimus iv Aprilis, latius acturi in *Vita S. Bernardi*

xx Augusti.

Eleutherius, Pater monasterii B. Marci Evangelistæ in pomeriis urbis Spoletinæ, Romæ mortuus, refertur hoc die ex monumentis Ecclesiæ Spoletinæ apud Ferrarium in utroque *Catalogo*, et ex libro 3 *Dialogorum S. Gregorii* cap. 33. Sed idem inscriptus est hodierno *Martyrologio Romano*

vi Septembris.

S. Maternus, Episcopus Trevirensis, memoratur in *MS. antiquo Martyrol. Usuardi optimæ notæ, MS. Florario* et aliis nonnullis. Sed iterum in eisdem et aliis plerisque

xiv Septembris.

S. Agapetus, Papa Romanus, inscriptus est *MS. Synaxario Parisiensi collegii nostri Claromontani*, aliis Græcis pridie. At Romani colunt xx Septemb.

S. Florentius, Episcopus Tungrensus, annotatur a Carthusianis *Bruxellensibus* ad Grevenum. Habetur hic ejus memoria

xvi Octobris.

SS. Nunilonis et Alodiæ Virginum Martyrum Inventio et Translatio, ad monasterium Legerense diocesis Pampelonenensis in Navarra, hodie ibidem recolitur: Martyrium vero in *Martyrologio Romano* ponitur.

xxii Octobris.

S. Stephani Protomartyris dedicatio altaris Autisiodori, inscripta est variis antiquis *Martyrologiis MSS. et ex iis etiam apud Molanum in Auctario Usuardi*: quod indicasse sufficit. Colitur S. Stephanus

iii Augusti et xxiv Decembris.

NOT. 16
ANIMADV.
PAP. 11

DE S. CALOCERO BRIXIENSI

MARTYRE ALBENGONI IM LIGURIA.

G. II.

ANNO CXIX

Socii Mar-
tyres, SS.
Faustinus etJovita,
Marcellanus,
Secundus,Calocerus :
Acta Marty-
rii ex MS.Excerpta ex
Vita S. Se-
cundi.

Illustrem Martgrii palmam sub Adriano Imperatore adepti sunt quinque athletæ, magno amicitiarum vinculo conjuncti. Horum primi fuerunt Brixienſes fratres, per Ecclesiam universam notissimi, SS. Faustinus et Jovita : quos cum leonibus, leopardis et tauris obiectos et non laesos vidisset S. Calocerus, unus ex præcipuis Adriani Imperatoris ministris, de quo hic agimus, fidem Christi amplexus est. Acta varia SS. Faustini et Jovitæ delinimus xv Februarii. Tertius est S. Marcellanus Episcopus Dertonensis, de qua egimus vi Martii. Hic per S. Secundum, ut infra constabit, curavit ex carcere pacem suam portari fratri suo in Christo Calocero. Quartus est S. Secundus urbis Astensis vir primarius, a S. Calocero in fide instructus : ejus martyrium illustravimus ad diem xxx Martii. Quintus et ultimus est S. Calocerus : ejus acta hic danda descripsimus, ipsi in Burgundia, in celeberrimo monasterio Cisterciensi, ex Codice secundode Vitæ Sanctorum. Pleniora Acta inserta sunt Vitæ triplici SS. Faustini et Jovitæ, a nobis ad xv Februarii illustrata : et quæ ibidem tertio locodatur, eam pro S. Calocero edidit Monbrilius. Nos quia judicavimus ipsam esse partem uberiorum Actorum circa SS. Faustinum et Jovitam, ibidem dedimus, neque hic repetere volumus, cum istic legi possit : sed hujus loco subjungimus aliqua excerpta ex Vita S. Secundi : atque ita arbitramur exhiberi a nobis plenam notitiam S. Caloceri.

2 Inter libros MSS. Serenissimæ Christianæ Regine Sueviæ reperimus Adonis Martyrologium, apud Brixienſes olim auctum, et dein pro Ecclesia Tolonensi in Provincia circa annum mclxx sub Petro ejusdem urbis Episcopo transcriptum : ex quo huc ad xv Kalendas Maii inserta descripsimus : Natalis S. Caloceri Martyris, qui, ut superius in xv Kalendas Martii dictum, prædicantibus beatissimis Martyribus Faustino et Jovita in civitate Brixiana sub Adriano Imperatore, videns constantiam atque virtutes, quas adjuvante Domino coram Adriano Imperatore faciebant, per prædicationem eorum baptizatus est cum suo Officio, usque ad duodecim millia, ab S. Apollonio Episcopo Brixienſi, et præcipiente eodem Imperatore multa et varia tormenta passus est : et in Albiana civitate truncatione capitis, Christi Domini omnipotentis Martyr effectus est, ibique prius sepultus est, nunc in monasterio Clavadii nostro tempore conditus requiescit.

3 Est Albinga, antiquis Albingaunum, urbs Episcopalis maritima Liguriæ inter Savonam et Puntimiliam, de qua consule Ughellum tomo 4 Italiæ sacræ, qui tradit, S. Calocerum extra civitatem prope litus maris, e regione civitatis et insulæ Gallinariæ, pro Christo martyrium passum esse : fortassis ibidem aut in vicinia prius sepultum, et ut Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 298 addit a fidelibus juxta ipsam civitatem : inde ad monasterium Clavadii delatum. Videtur autem intelligi monasterium aliquod in oppido Peremontia vulgo Clavas appellatum, Clavasium Ferrario, juxta Padam 12 miliaribus infra Turinum. Porro teste eodem Ughello, Lanfrancus Episcopus xxviii Albingaunensis, anno mclxxxvi tranſtulit e subterraneo monumento confessionis corpus S. Caloceri Martyris ad honorem ejusdem Sancti magnifice erectum, Ut hæc subjecta carmina præcipue declarant.

Mille gerunt anni cursum simul atque ducenti,
Octoginta quidem sex et sociantur eisdem,
Quando fuit facta translatio vel celebrata

Caloceri sancti, solemniter hic tumulati.

Præsul Lanfrancus translator nescitur hujus,

Cujus et inventer fuit Abbas ipse Joannes.

At modo dicuntur Sacra ossa S. Caloceri Albigauni in monasterio Sanctimonialium Ordinis S. Claræ esse.

4 Habemus dono ejusdem Ughelli aliquod Martyrologium recens Ecclesia Brixienſis, in quo illud elogium habetur : Brixia S. Caloceri Martyris, qui a SS. Faustino et Jovita ad fidem conversus, sub Adriano Imperatore, Sapricii Præfecti jussu, cruciamentis tortus, ex Christi Jesu confessione constantissimus, egregie coronatus. Ejus sanctum corpus habetur in ecclesia S. Afræ una cum sanctis Martyribus Marcellano et Severino. Aliud elogium habet Bernardinus Faynus in Martyrologio Brixiano : qui in Notis addit, magnam partem corporis hujus in altari majori inferioris ecclesiæ S. Afræ asservari ; ut in Rogito authentico habetur, huc ex Albingauno a Sapricio translatam, ut habet quædam antiqua Chronica manuscripta et inscripta, Martyrium Brixianorum. At Chronica ista fabulosa est. Quis autem Sapricius? num Præfectus, ejus jussu fuerat occisus? Certiora sunt fundamenta Albingaunensium. Ejusdem S. Caloceri sacra memoria in scripta est hodierno Martyrologio Romano, uti olim Calendario antiqui Breviarii et Missalis Ambrosiani, item Martyrologiis Bellini, Maurolyci, Galesinii, Canisii, Greverii et Molani in Auctario Usuardi. At xv Februarii Martyrologio Anglicano Walsfordi ; et xix Martii Martyrologiis Usuardi, Bellini, Molani, Galesinii et in pluribus MSS. cum Petro de Natalibus, qui addit corpus ejus cum honore humatum esse decimo quarto Kalendas Aprilis : quo die Acta ejus habere eum passum esse, atque dies xviii Aprilis esset ob Corporis translationem assumptus. Passum vero esse anno cxix, ex iis quæ ad Acta SS. Faustini et Jovitæ et potissimum S. Secundi dicimus, manifestum est.

PASSIO

Ex MS. Archimonasterii Cisterciensis.

Cum a Adrianus Imperator Italiam peragraret, occurrit ei Comes Rhætiarum, Italicus nomine, ad flumen quod dicitur Addua : qui adorans Imperatorem ait. O invictissime Rex et Romanorum triumphator, subveni tuo imperio, et nostrorum deorum injuriam vindica. Sunt duo viri quadam in urbe, quæ Brixia dicitur, Faustinus videlicet et Jovita, qui Deum vivum et verum esse in colis prædicant, deosque nostros non esse adorandos, sed quasi nihilum contemnendos esse asseverant : et ob hoc non paucam jam populi multitudinem seduxerunt, ut deos vestros deserant, et ad cultum unius Dei, quem ipsi prædicant se transferant. Audiens vero Adrianus Imperator, quod prædictus Comes plurimum deos diligeret, dedit ei licentiam ut non solum Faustinum et Jovitam, sed etiam omnes deorum contemptores penis afficeret. Qui Italicus Comes adveniens mandavit prædictis Martyribus, per Tiberium consiliarium suum, Adriani Imperatoris definitionem super deorum suorum contemptores. Cui Beati Faustinus et Jovita dixerunt : Principis vestri non obediemus præceptis, ut Deum vivum deseramus, et idola manufacta colamus. His Italicus Comes auditis, nimia indignatione turbatus præcepit, ut Faustinus et Jo-

Reliquiæ
Brixia.

B.

Variis fastis
inscriptus
18 Aprilis,
15 Februarii
et 19 Martii
quo occisus

an. 119.

u

F

Italicus Comes
incitante,SS. Fausti-
nus et Jovita
capti,

vita

A vita comprehensi, carceralibus tenebris traderentur, quousque Imperator Brixiam devenisset.

2 Factum est autem ut die quarto Brixiam Imperator ingrederetur, et Italicus Comes ea, quæ gesta fuerant super Faustino et Jovita, eidem intimaret. Quod cum Imperator audisset, et interrogasset ex qua progenie ipsi prædicti Martyres essent, eique responsum fuisset, quod pater ipsorum caput Senatus in eadem civitate fuerit; respondit; Homines isti nobis plurimum necessarii sunt, ut per eos plurimi ad Deorum nostrorum cultum convertantur: unde in præsentiam suam adductos ita alloquitur: Nobiles habuistis parentes, qui cum grandi veneratione Deos nostros coluisse narrantur: quod bonum est sequamini, ne degeneres habeamini. Cui Faustinus et Jovita dixerunt. Parentes nostri nefanda fallacia sunt decepti ut Deos aureos ligneosque coleant, in quibus non est sensus vel aliqua virtus. Quibus Adrianus dixit: Estne alius Deus præter Solem, aut est aliquis melior illo? Cui respondit Faustinus et Jovita: Stultam rem dixisti, ut meliorem dices solem quam creatorem ipsius solis: est enim Deus qui fecit solem ad illuminandum diem, et lunam ad illustrandam noctem, qui etiam cuncta creavit ex nihilo, quem colimus, et in quo spem nostræ salutationis locavimus: nam Deos tuos contemnentes pro nihilo ducimus. Tunc iratus Adrianus jussit ut adducerentur ad templum solis: erat autem statua solis ex auro perfusa, habens in capite radios ex auro puro: quibus Adrianus dixit, Videtis gloriam invicti solis: accedite et sacrificate, ut gloriosi in conspectu solis inveniamini. Ad hæc sancti Martyres dixerunt: Homines rationabiles sumus, Deum adoramus, qui nos ad imaginem suam creavit. Denique Sancti, ad statuam solis conversi, dixerunt: Scito quoniam nos adoramus Deum, qui fecit omnia, et qui est in cælo et in terra et ubique: unde præcipimus ut claritatis tuæ falsa species convertatur in nigredinem picis, et radii aurei in similitudinem carbonum mortuorum convertantur. Et hæc cum dixissent, mox statua solis in conspectu populi corruit, et gloria ejus subito disparuit, sanctique Martyres dixerunt: Vide, Adriane, quid factum sit de Deo quem colis.

B
3 Tunc Imperator ira repletus, præcepit Italicæ Cœmity suo, ut introducerentur feræ sævissimæ, leones scilicet vel leopardi, a quibus subito sancti Martyres devorarentur: quos non solum non devoraverunt, sed etiam statuam Saturni ad imperium ipsorum confregerunt, et ad nihilum deduxerunt, ita ut Italicum et Orphitum Sacerdotem, fratrem Adriani, cum omnibus Sacerdotibus Saturni pariter etiam interfecerunt. Quibus gestis jussit Imperator ut introducerentur quinque tauri miræ magnitudinis, ut sanctos Martyres interimerent. Sancti vero Martyres signum Crucis fecerunt, et statim tauri ante pedes eorum in terram se projecerunt. Quod populi videntes una voce exclamaverunt: Magnus est Deus Christianorum. Ad quos Adrianus dixit: O populi Brixiani, quare Christum magnificatis, quem Judæi crucifixerunt? Ad quos sancti Martyres dixerunt: Videte, cives mei, quanta Dominus mirabilia per servos suos fecerit, et nolite perfidia Adriani seduci: ex quibus fere tria millia crediderunt, et ab Episcopo Apollonio gratiam baptismatis perceperunt. Tunc sancti Martyres dixerunt, Vobis dicimus oves Dei, quæ estis feræ, ut exeat et neminem ledatis. Populi vero videntes feras mansuetas factas egredi, timore nimio perculsi sunt. Adrianus autem videns quod factum fuerat, dixit ad ministros suos: Videtis quanta Faustinus et Jovita per magicam artem faciunt, recludite eos in carcere. Qui postmodum educti cum diversis pœnis cruciarentur, Faustinus

fertur dixisse: Implissime, multum te sentimus delectari in pœnis Christianorum. Qui cum a ministris vehementissime torquerentur, ad cælum oculos levantes, nemini loquebantur. Quod videns unus de ministris Imperatoris, Calocerus nomine, ingressus ad Adrianum, dixit: Vere magnus est Deus Christianorum, quem Faustinus et Jovita colendo prædicant, quique magna beneficia in se credentibus præstat. Cui Adrianus respondit: Quare insanis, Calocere? attende et prospice, ne tuus sanguis cum ipsorum sanguine fundatur. Calocerus respondit: Bone Imperator, ob quam causam præparas eculeos, aut quos vis torquere in eculeis? Adrianus dixit, Faustinum et Jovitam. Calocerus vero dixit: Falsa deciperis visione. Ministri etiam clamabant: Jam deficimus torquendo, sed ipsi nullo modo sentiunt pœnas.

4 Calocerus vero videns hoc, doluit valde, exiensque foras vehementer flevit: cui apparuerunt Faustinus et Jovita dicentes: Calocere, quare doles de nobis? accede ad Adrianum, et vide quid agant ministri. Quibus respondit Calocerus: Non recedam a vobis quousque detis mihi signum Christi: per quod liber salvusque efficiar. Quem Faustinus interrogans, dixit: Confidenter spera accipere signum Christi, per quod diabolus effugatur. Et ille inquit, Utique obsecro vos ut dignus esse merear ad sanam fidem tantamque claritatem, vobis intercedentibus, pervenire. Cui Jovita dixit: Fidem O Calocere, tuo serva Creatori, animæque tuæ Redemptoris exempla sequi curato. Denique Calocerus ante Adrianum veniens, vidensque ministros adunare quasi super Martyres Christi carbonem; scidit chlamydem qua erat indutus, et exclamavit: Vere magnus est Deus Christianorum, quem tu Adriane denegas, et eos qui ei deserviunt persequeris. Cui Adrianus respondit: Calocere ista dicendo vanus capite factus es; atque Calocerus, Vere, inquit, caput tuum vanum est, quia sensus rationabilis in te esse nullus videtur, cum contra Deum cœlique Creatorem agendo statuam manufactam colere non erubescas. Audiens autem Adrianus vociferationem Caloceri, jussit ut foras mitteretur, dolens quia per eum nomen Domini magnificaretur. Beati siquidem Martyres, cum essent in carcere reclusi, mediæ noctis silentio divina visitatione relevati sunt. Erat in carcere lux magnanimitatis, et odor suavitatis fragrans, ita ut custodes carceris ad domum Caloceri, curam habentis palatii, fugerent: cui cuncta quæ gesta fuerant in carcere retulerunt. Ad quos ait Calocerus, Ambulemus usque ad carcerem, ut videam utrum vera sint quæ narratis. Qui dum issent, nullo modo poterant propter splendorem appropinquare carceri, sed tantum Calocerus fidei dono roboratus, accedens ad ostium carceris dixit: Memoret mei Martyres Christi, obtinendo a Salvatore, ut in numero ovium suarum me non dedignetur recipere: quatenus calliditatibus diaboli resistere possim. Moxque facta est ad eum vox dicens, Calocere, cognosce exauditam esse orationem tuam: crastina enim die venies cum Martyribus meis ante Adrianum, ad exprimentandam ac detestandam ipsius perfidiam. Et quia Calocerus usque mane permansit ad ostium carceris, mane facto venerunt ad eum ministri, dicentes: Ecce Adrianus vadit ad templum Martis audire Faustinum et Jovitam.

5 Tunc conversus ad officium suum Calocerus, dixit: Usque hodie dæmonibus sacrificavi: ab hinc non idola manufacta, sed Deum vivum et verum fideliter colam: unde moneo ut me audiat, et mei consortes efficiamini, quoniam militia hujus sæculi, non solum dæmonum, sed etiam mors est animæ. Firmissime igitur credite magnum esse Deum in cœlis, quem BB. Faustinus et Jovita colunt. Ille

D

EX MS.
et S. Calocerus,

E

petit instructionem a Martyribus,

arguit Imperatorem:

F

accedit ad carcerem noctu illuminatum,

voce celesti animatus:

convertit officio suo subjectos:

EX MS

A ideo dicebat, quo ipsi fortes effecti, cum ipso decollati, palmam martyrii percipere possent. Nam cum omnes qui ex Officio ejus erant, dixissent ad eum; Unde nobis, ut possimus ad tantam gloriam pervenire; et illum Deum, quem gloria vestra præfert videre? Calocerus fertur respondisse: Si ex toto corde vestro Deum queritis, gratiæ ipsius dono mentes vestræ illuminabuntur, ac dabuntur vobis habitacula quietis æternæ. Ad quæ omnes uno animo responderunt: Domine, hactenus fuimus sicut oves sine pastore, non habentes rectorem: nunc anticipet nos misericordia tua, ut illuminentur corda nostra, quatenus non timeamus Adrianum Principem iniquitatis; sed potius te, qui es auctor, totius veritatis. His sane dictis misit Adrianus ad Calocerum, ut veniret ad templum Martis: cui Adrianus: Num paratum est quod jusseram ut faceretis? Calocerus dixit: Ad confusionem vestram hæc loqueris, ut iniquitas vestra confutetur. Adrianus dixit: Calocere, dignum te honore inter omnes habeo: sed quia ita pro Faustino et Jovita loqueris, inimicum me reddis animæ tuæ. Cui Calocerus dixit: Nequaquam iniqua propitiatio tua animam meam usque ad mortem perducatur.

d
baptizatur,
cum subditis

B Cum igitur Angelo nuntiante d S. Apollonius Episcopus, Beatos Faustinum Presbyterum et Jovitam Diaconem ordinasset, ipsique multitudinem credentium in Domino baptizarent; venit Calocerus cum omni Officio suo, et prostratus in terram deprecans ait; Miseremini mei, quoniam apprehendit me timor Domini, qui in altis habitat et humilia respicit in cælo et in terra. Quem S. Apollonius Episcopus inhiante baptizari velle prospiciens, dixit ad eum: Calocere, credis quod Deus te resuscitare possit a mortuis? Respondit Calocerus: Utique credo, quod et nunc fonte baptismatis animæ resuscitentur, et post corpora de terræ pulvere divino jussuresuscitata vivificentur. Omnes etiam ex Officio ejus interrogati dixerunt: Credimus unum Deum et Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Tunc B. Calocerum suscepit S. Apollonius, et catechumenum fecit, ac baptizavit in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Omnes vero ex Officio ejus baptizaverunt Faustinus et Jovita, cum illis qui ex populo crediderunt. Erant autem omnes qui baptizati sunt quasi fere duodecim millia hominum. quod

et aliis ad
12000,

C

et cum illis
sacra Eucharistia re-
ficatur.

d

et ultro car-
ceri inclusus

voce celesti
confortatus,

gestum est circa duodecimam horam. Et quia altare non erat in quo mysteria Corporis et Sanguinis Domini consecrarentur, divinitus procuratum est, ut in sindone Corpus et Calix sanguinis Domini quasi super altare ostenderetur, quo baptizati confirmarentur: insuper etiam quatuor luminaria visa sunt ad tenebras noctis depellendas. Siquidem confirmati cœlestibus Sacramentis, secuti sunt omnes S. Apollonius Episcopus, et Beati vero Martyres redeuntes ad carcerem, et intrantes ad Sanctos Martyres salutaverunt eos, atque dixerunt: Ecce confirmati sumus Corpore et Sanguine Domini nostri Jesu Christi, ut et noster sanguis pro confessione nominis ipsius fundatur. Qui cum pariter orarent, audierunt vocem dicentem sibi: Forti animo estote, quia oratio vestra exaudita est: tu vero Calocere, noveris te a Deo omnipotente missum ad incredulos, ut per te convertantur, ab idolorum cultu ad Deum vivum et verum: quatenus pro ipsorum salvatione fructum perpetuæ salvationis recipias. Sed cum Calocerus hæc audiens ad exemplum Pauli se peccatorem pronuntiasset, et indignum ad aliorum operandam salutem dixeret; admonitus est ab Angelo, ne desperaret: quia divinitus daretur ei virtus populo prædicandi, et constantia patiendi, quo martyrii coronam percipere posset.

7 Denique cum Adrianus ad carcerem misisset,

gratia inspicendi utrum signaculum annuli ipsius D
salvum esset, aut aliquis ad sanctos Martyres intrasset; inventus est annulus integer, et Calocerus repertus est cum Officio suo intus cum sanctis Martyribus. Quod cum Adriano nuntiatum fuisset, admirans valde, jussit ligatos ad Circum duci, et proloquens ait: Calocere, quid fecisti, quare te infirmum reddidisti, qui clarus in palatio meo fuisti? Ad Officium vero ipsius ait: Et vos qua insania estis decepti, ut cum Faustino et Jovita mortem desideretis? Illi vero una voce dixerunt: Adriane, non timeamus mortem carnis, quia habemus adiutorem qui regnat in cœlis. Quos cum Adrianus interrogasset; unde scirent Deum esse in cœlis, responderunt, Fonte baptismatis illuminati intelligimus Deum, quem prius ignorabamus. Tunc jussit Adrianus, ut ligatis post tergum manibus capita eorum truncarentur; Calocerum vero cum Faustino et Jovita ferreis vinculis constringi præcepit, quos etiam post triduum Mediolanum proficisci ab urbe Brixiana jussit: qui illico profecti sunt, Deum laudantes. Adrianus vero Mediolanum post triduum veniens, eos alloquitur: Ecce translati estis sub custodia ab urbe vestra, vel modo convertimini ad deos meamque facite voluntatem, ut liberi a pœnis esse possitis: sacrificate Herculi et Saturno, et eritis nobiles in Italico regno. Calocerus vero dixit, O tyranne, Christianorum persecutor, non sacrificamus diis: quia colimus Deum, cœli et terræ Creatorem.

coram Impe-
ralore fidem
proffertur:

et subditis
ex officio
capite plexis,

duclitur cum
SS. Faustino
et Jovita
Mediolanum,

E

8 Adrianus vero respondit: Citius videbo, si Deus vester vos liberare possit. Tunc præcepit ministris, ut afferrent eculeos videntibus populis; et suspensos cruciarent, quo usque animas redderent. Ministris vero ita eos torquentibus, B. Calocerus clamabat: O Sancti Dei, obsecro vos, orate ut in his tormentis non deficiam, quia graviter me diabolus tentat. Cui Faustinus ait: Sustine modicum, ecce enim Angelus Domini veniet tibi in auxilium. Moxque Calocerus respondit: Orate; video enim Dei auxilio me superasse diabolum, qui mihi dolores inferebat: ecce pro nihilo duco Adriani tormenta, quoniam divino sum auxilio roboratus. Tunc Adrianus præcepit ministris ut afferrent ante Martyres lampadas, et ponerent circa latera eorum, ut sentiant, inquit, Calocerus, sententiam nostram. Calocerus vero clamabat: Adriane, nondum est hora tertia: et quomodo tenebræ comprehenderunt te, ut lampadas tibi afferri præciperes. Adrianus dixit: Calocere, mihi videtur, quod adhuc ignem non sentias. Ad quem Calocerus: Vere tibi dico, quod pro nihilo duco tormenta tua. Tunc Adrianus jussit ministris ut adferrent stuppam, resinam et oleum, et ponerent circa eculeos, et supponerent ignem, quo cum ipsis eculeis cremarentur. Erat quoque flamma ignis circa eculeos: sed Sancti Dei ab igne minime sunt læsi: unde Calocerus de igne clamabat: Adriane, idolorum cultor, præpara aliam pœnam: siquidem hæc nos ledere non valet. Hæc audiens Adrianus, dixit ministris: Augete stuppam, resinam et oleum, ut sentiant calorem deorum. Faustinus dixit: Adriane, vides quia in media flamma stamus: mox videbis confusionem tuam. Erant autem statuæ Saturni et Herculis, ubi Adrianus sedebat: ad imperium vero ipsorum Sanctorum, ita statuas ignis combussit, ut mox velut cera defluerent. Adrianus vero hæc videns, fugit furas: quem Beati Martyres prosecuti, dixerunt ad eum: Ubi nunc sunt minæ tuæ, Adriane? confundet te Dominus Deus noster; et pœnas, quas nobis adhibes, pro nihilo duce-

in eculeo
suspensus
petit preces:

admotis ad
latera lam-
padibus,

monet illasus,

cum illis
frustra alli-
gatus ad
tauros,

atque

A atque Calocerum, ligantes eos post tauros indomitos, et in desertum educentes dimiserunt in silvam. Tauri vero ita steterunt in silva quasi ad præsepe ligati, jussu quoque divino reversi sunt tauri in civitatem cum Sanctis Martyribus. Quod audiens Adrianus, iratus valde, præcepit ut in præsentiam ejus sancti Martyres introducerentur, et cum eos tauri sequerentur, prohibebantur a custodibus palatii; sed ipsi ostia palatii frugerunt, et quoscumque invenerunt occiderunt, quousque ad Martyres Christi pervenerunt. Adrianus vero mirabatur sævitiam taurorum circa alios, et mansuetudinem erga Martyres, et ait, Calocere, video in vobis esse gratiam magnam Dei nostri Silvani, in tantum, ut tauri, quos vobis quasi leones feroces adhibuimus, facti sint tamquam agni: accedite ergo et sacrificate Deo magno Silvano: quia liberavit vos, ne a tauris occideremini. Cui respondit Calocerus: Quem dicis Deum Silvanum? cujus similitudinem pueri sibi de frondibus faciunt, et ignem supponunt et nusquam comparet?

10 Cum ab Adriano hortarentur ad cultum deorum, priusquam morsibus ferarum traderentur, Calocerus respondit: Non audimus Adriane, consilia tua: sed si aliquid habes genus pœnæ paratum, adhibe; ut qui non viderunt, videant. Tunc Adrianus ait ministris: Videte quanta per magicam artem faciunt. Populus vero clamabat: Tolle magos de medio fratrum. Ad quos Calocerus dixit: Audite nos cives Mediolanenses, intendite veritati, et nolite sperare in mendacio Adriani. Et subdidit. Ubi sunt minæ tuæ, Adriane? tauri vel ursi sævissimi, quo ad nos devorandos emiseras, ecce mites jacent in conspectu tuo. Deinde Calocerus Mediolanenses hortatur, ut a cultu deorum se transferant ad venerationem unius Dei: qui liberat sperantes in se, et punit æterna suis contemptores damnatione. Tunc facta est vox ad B. Calocerum dicens: Tibi dico, Calocere, hodie traderis in manu Judicis, ut per deserta loca ducaris, quoad usque ad civitatem pervenias: in qua multi per tuam prædicationem a tenebris infidelitatis liberabuntur: ibique desideratam Martyrii coronam accipies. Dum hæc vero agerentur, jussu Adriani ductus est Calocerus ad palatium atque traditus Antiocho Præsidi. Antiochus autem suscipiens Calocerum, tradidit eum suis ad custodiendum: Calocerus vero Faustinum atque Jovitam deosculans, rogavit eos jugiter pro se orare, quo diaboli insidias superare posset. Quem alloquens Faustinus ait: Calocere Frater, vade in nomine Domini, et præpara nobis habitaculum: quoniam grave tibi instat certamen, et nos quoque cursu peracto te sequemur, perpetue lætaturi tecum in regione viventium.

11 Tunc dixit Antiochus: Calocere, exi foras, Qui cum ad palatium fuisset a ministris Antiochi deductus, dixit ad eum Adrianus: Calocere, vide, quod magica arte a nobis recesseris, cum dux nostri palatii ordinatus fueris. Deinde Antiochus Præses rogat, ut jussu Imperatoris ei secretarium præparetur, quo aut superarentur Dei Martyres, aut diversis suppliciis extinguerentur. Tunc jussit Adrianus in capitolio secretarium Antiocho præparari, ut Faustinum atque Jovitam audiret. Calocerum vero ad Alpes Tuscias procedere jussit. Qui cum Antiocho dixisset; Martyres, si converti possent, sibi esse necessarios; ipsumque secum proficisci debere; Antiochus respondit: De Calocero vero quid erit, quam ad Alpes Tuscias procedere injunxisti? Ad hæc, inquit Adrianus, mittemus, aliquem in vice tua quamdiu tu nobiscum fueris. Moxque Antiochus respondit: Hujusmodi vestra pietas ordinet, qui contemptores legum vestrarum crudelissime puniat.

Et ob hoc quemdam virum crudelem, Saprícium nomine, qui militabat in palatio eratque princeps Candidatorum, Adrianus direxit, ut vices ageret Antiochii, deditque ei præceptum, ut quoscumque Christianos invenisset, gladio interemisset. Cum vero Saprícus urbem *g* Astensem intrasset, ait ad B. Calocerum: Calocere, sacrifica diis ut possis indulgentiam consequi. Calocerus dixit: Sacrificabo Deo meo et adorabo in conspectu ejus. Saprícus dixit: Quare dicis Deum, quem nemo videt? nam dii quos colimus videntur ab hominibus, et quæ postulantur ab hominibus, eadem hora præstantur. Quapropter sacrifica diis, priusquam adhibeantur tormenta, quæ parata sunt. Calocerus vero respondit: Me servum Dei non videbis in aliquo contristari, sed tristitiam incurres æternam. Tunc jubente Saprício attulerunt ollas ministri, cum pice et resina; et cum super caput ipsius mitterentur, super ipsos resiliabant ipso permanente illæso. Iterum vero jussit afferni liquamen fervens, et in os ejus mitti præcepit. Qui ita delectabatur in Domino, cum hæc agerentur, ut cum gaudio elevans vocem diceret: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel et favum ori meo. Tunc conversus ad populum dixit: Fratres ne vos seducat Saprícus, siquidem tormenta quæ ab ipso ingeruntur nullo modo me nocere possunt. Quapropter hortor vos, ut respiciatis Creatorem vestrum: et convertimini ad eum, qui omnia creavit ex nihilo: et non adoretis deos aureos ligneosque et lapideos, in quibus manifestum est nullam esse salutem.

12 Audiens verba hæc Saprícus, jussit Calocerum fustibus cædi, et in carcerem recipi: furore quoque nimio correptus hanc in eo dedit sententiam, ut mox, quo Albinganium fuisset perductus, decollaretur. Qui cum extra muros civitatis Astensis exisset, hanc precem fertur fuisse: Domine Deus, concede mihi tuo famulo, ut Faustinum atque Jovitam videam in conspectu tuo. Tunc accepta sententia ductus est Albinganium, ut hujus vitæ finem acciperet. Qui eum capitali sententia puniretur quievissetque in pace; subito venit non parva multitudo psallentium Angelorum. Saprícus vero cuncta quæ gesta fuerant erga Calocerum Christi Martyrem, transmisit ad Principem Adrianum. Quæ cum omnia relecta fuissent in conspectu ejus, valde lætus effectus est, ita ut juberet Faustinum et Jovitam adduci; quibus et dixit: Quare non mihi præbetis assensum, ut sacrificetis diis, et reddamini liberi? Cui Sancti Martyres respondentes dixerunt, Non sacrificamus nisi Domino nostro, qui regnat in cælis. Tunc Adrianus dedit sententiam, ut punirentur. Qui responderunt dicentes: Agimus gratias Domino nostro Jesu Christo, cujus sanguine pretioso sumus redempti, et pro ejus nominis confessione sanguis etiam noster funditur. Passus est beatissimus Martyr Calocerus *h* quarto decimo Calendarum Aprilium, regnante Domino Nostra Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum.

ANNOTATA.

a *Quæ num. 1 et 2 hic leguntur, videntur contracta ex capite primo Vitæ primæ SS. Faustini et Jovitæ, et ibi explicantur pag. 809. et 810.*

b *Aliqua sunt contracta ex cap. 2 dictæ primæ vitæ.*

c *In 3 Vita, a Mombrizio edita (unde sequuntur sunt contracta) dicitur: vidisse Faustinum et Jovitam stare extra Capitolium, et eculeos vacuos et ministros torquere.*

d *S. Apollonius colitur 7 Julii, traditur Episcopus factus anno 116, et diutissime vixisse.*

e *In Vita apud Mombrizium. Beati Martyres redierunt*

redit ad
Imperatorem,

ridet Deum
Silvanum,

Adhortatur
Mediolanen-
ses ad fidem
Christi

vox celesti
dicetur, quæ
futura sunt.

rat edicit
SS. Faustino
et Jovitæ:

traditur cui-
dam Antio-
cho,

dein Saprício:

D
EX MS

7

Astæ in fide
constans,

illæsus a pi-
ce, resina,

et liquamine
ferventi,

E
adhortatur
Astenses ad
fidem:

Albingauni
decollatur,
Angelis
psallentibus:

F

h

EX MS.

A dierunt ad carcerem. Mane facto venit Calocerus ad carcerem cum Officio suo, et intrantes etc.

f In alia Vita Alpes Cottiae dicuntur, et adhuc circa Pedemontium ita appellantur : dein Apenninus per Liguriam et Tusciam sive Etruriam continuatur, ut vel ideo Alpes Tusciae possint dici.

g Asta urbs Liguria mediterraneae ad Tanarum fluvium, de qua egimus 30 Martii ad Vitam S. Secundi, per S. Calocerum conversi, uti infra in Excerptis ex ista Vita constabit.

h Erat xiii Kalendas Aprilis, sed facili errore pro xiv Kalendas Aprilis; ut ex Usuardo et aliis Martyrologiis constat.

EXCERPTA

Ex Vita S. Secundi Martyris Astensis, excusa die xxx Martii.

S. Secundus
instructus in
fide a Calocero,

Erat in civitate Astensi quidam illustris, nomine Secundus, qui magnopere idola venerabatur. Hic multa a S. Calocero didicerat; quia ad eum frequenter in custodiam veniebat... Et cum invenisset opportunitatem, ingressus est ad Calocerum in carcerem, et sic eum alloquitur : Calocere, ora pro me Deum tuum, qui est in caelis, ut possim videre gloriam ejus. Calocerus dixit : Secunde, tu vade, et Dominus caeli tecum sit : et sicut speras accipies baptismum Christi, et venies in civitatem tuam, et percipies coronam martyrii. Tunc Secundus est osculatus manus B. Caloceri, dicens : Modo merui manus tuas osculari. Cum autem regressus fuero, merear pacem tuam percipere. Cui valefacto abiit Secundus... in civitatem Terdonensem... Tunc acceptis vehiculis Secundus abiit cum duobus servis suis Mediolanum : Angelus vero Domini abiit ad carcerem, et dixit : Faustine et Jovita, Fratres et Consortes nostri, venite mecum : quia venit ad vos vir sapiens, ut accipiat baptismum Christi : est enim eruditus valde a Calocero.

baptizatus a
S. Faustino,

accipit Eu-
churistiam,
etiam fren-
dam ad SS.
Marcianum et
Calocerum,

14 Faustinus et Jovita dixerunt : Gratias tibi agimus, Domine, quia visitasti nos; et misisti ad nos salutem tui servi Caloceri. Tunc surrexerunt cum Angelo ad locum ubi erat Secundus... et ecce subito apparuit tamquam columna nubis, emittens aquam. Tunc dixit Angelus Domini : Ecce aquam, Faustine, quam desiderabas. Videns itaque Faustinus, quia Dei praeceptum adesset, quod Secundus venisset; apprehendit Secundum, et posuit eum sub aquam fluentem, dicens : In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti baptizo te. Et elevans eum de fonte, consignavit. Tunc tradidit ei Corpus et Sanguinem Domini, dicens : Vade, sustine, et accipe palmam justitiae in civitate tua. Et data ei pace dixerunt : Audiamus de te bonum cursum consummationis fidei tuae. Et dederunt ei denuo pacem dicentes : Corpus commixtum in Sanguine Domini porta ad fratres nostros, Calocerum et Marcianum teque per fontem Domini renovatum esse sciant... Angelus autem Domini deduxit B. Secundum per totam noctem, usquequo pervenisset ad civitatem Terdonensem : Tunc Angelus duxit eum ad locum, ubi B. Marcianus erat in custodia. Cum vero ingressi fuissent carcerem, salutaverunt B. Marcianum dicentes : Gaude et latitare sapiens, et cultor Dei. Secundus dixit : Ecce quod tibi Dominus transmisit, mittentibus Faustino et Jovita. Accipiens vero Marcianus Corpus et Sanguinem Domini, sumpsit sibi dicens : Corpus et Sanguis Domini custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen. Et osculatus est eum dicens : Pacem meam portabis fratri Calocero, et gaudentes pariter psallebant cum Angelo usque ad lucem.

15 Tunc Saprificius videns, quod B. Secundus confidenter Dominum invocaret, jussit eum fustibus

caedi : cumque caderetur Secundus, sic clamabat : D Saprifici, quare tantam insaniam pateris circa servos Dei? Nihil est quod mihi facis : nec aliquid in corpore meo sentio, quia Dominus mihi adjutor est. Ministri autem cadentes eum, defecerunt : sanctus vero Martyr nihil sentiebat. Tunc ait Saprificius ad ministros, dicens : Tollite eum, et recludite usque mane, ut in isto satiatur anima mea. Ministri vero tulerunt B. Secundum, et miserunt eum in custodiam. Ubi cum pervenisset, facta est in carcere lux praeclara fulgens. Et ecce Angelus Domini venit ad eum, dicens : Surge, Secunde, et succinge lumbos tuos, et veni, ducam te ad Creatorem tuum. Tunc B. Secundus dixit : Altissimo Deo gratias refero. Cumque exisset una cum Angelo foras carcere, assumpsit eum Angelus secum, et posuit in custodia, ubi erat B. Calocerus et Salvator cum eo. Videns autem eum B. Secundus, projecit se in terram et adoravit dicens : Domine, libera animam meam de isto seculo : ut inimicus in me non habeat potestatem. Tunc ait Salvator : Noli timere, Secunde, quoniam ego sum Dominus Deus tuus, qui eripiam te de manu Saprificii, et faciam ut cum Calocero coronam accipias. Tunc benedixit eos et ascendit in caelum. Erat autem Secundus gaudens cum Calocero in carcere.

ab Angelo
istam ducitur
ad S. Caloce-
rum,

16 Cum Saprificius venisset in civitatem Astensem, jussit secretarium sibi parari, et adduci B. Calocerum. Ministri vero cum pervenissent ad castrum, ut Calocerum adducerent; invenerunt eum eo S. Secundum. Qui cum magna festinatione renuntiaverunt Saprificio, dicentes : Secundum esse in carcere cum Calocero. Hoc audito, Saprificius jussit ambos adduci. Cumque starent ante conspectum Saprificii, Saprificius dixit : Secunde et Calocere, vere sciunt dii nostri vos suos esse contemptores : ideo non faciunt vos singulos mori : modo vero aut sacrificate aut certe simul moriemini. Secundus dixit : Ego sum servus Domini mei Jesu Christi qui mihi hoc praestat, ut mortem istius seculi non timeam. Nam certum tibi dico, Saprifici, quia in pectore nostro nihil poteris praevalere. Saprificius dixit : Sacrificate, ut possitis indulgentiam consequi. Calocerus dixit : Sacrificamus Deo nostro, et adoramus ubique nomen sanctum ejus, quia suavis est laudatio ejus. Saprificius dixit : Dicis Deum esse, quem nemo vidit : nam hi sunt dii, quos nos columus, et omni hora videntur; et quae ab eis postulata fuerint, ea hora praestantur. Secundus dixit : Qualem stultitiam in te video, Saprifici, ut tu coequalem facias Deum tuis lapideis et ligneis, qui veterascunt, et cadunt in terram, et immutantur. Nam certe homo pauper, cum viderit Deum suum putrefactum, facit de ipso focum, et postmodum cogitat, ut faciat eum novum. Nos autem Dominum nostrum Jesum Christum adoramus, qui est ab initio Deus verus, et erit sine fine.

Ambo constan-
tes in fide
spernunt
cultum
deorum :

17 Audiens haec Saprificius, jussit ministris, ut remitterent picem et mitterent supra resinam. Saprificius dixit ad sanctos Martyres : Calocere et Secunde, priusquam vobis adhibeantur tormenta, quae sunt preparata, consentite mihi et sacrificate, liberi eritis a poena. Calocerus dixit : Non nos videbis in aliquo contristari. Tu vero vade retro : quia non valebis servos Dei laedere. Saprificius dixit : Afferte, ut videant preparata sibi tormenta. Attulerunt ministri ollas cum pice et resina. Tunc jussit Saprificius super capita eorum fundi. Cumque ministri fundarent, resilliebat ab eis, et Sanctos Dei penitus non tangebat. Iterum fecit afferri liquamen fervens, et in os eorum mitti praecepit. Cumque ministri fundarent, delectabantur et exultabant gaudio magno, dicentes : Quam dulcia faucibus nostris eloquia tua, Domine. Calocerus vero dixit ad populum circumstantem : Fratres, videte ne vos seducat Saprificius per

a pice et
resina fer-
vente,

non laeduntur :

A per pœnas quas nobis infert; nam omnino non sentinus ejus cruciamenta: vos vero respicite ad Creatorem vestrum, et convertimini ad eum, et adorare eum, qui est in cœlis, qui fecit vos: et nolite adorare Deos lapideos et ligneos, in quibus non est salus. Audiens hoc Saprícus, jussit S. Calocerum fustigari, et in carcerem recipi; Beatum vero Secundum capitalem jussit subire sententiam. Qui Secundus apprehendit Calocerum, et osculatus est eum,

avellitur a
S. Secundo
S. Calocerus,

præsente Saprício et populo. Quod videns Saprícus, D
furore commotus, dedit Calocero sententiam, ut ipse
mox Albinganio finem mortis acciperet. Tunc exie-
runt foris muros civitatis, et elevantes oculos ad
cœlum dixerunt: Domine fac cum servis tuis miseri-
cordiam, et præsta, ut ante conspectum tuum videamus
Faustinum et Jovitam, sed et fratrem nostrum
Marcianum. Et fecerunt sibi vale.

EX VITA
S. SECUNDI
EX MS.
Albingauni
occidentus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,

ELEUTHERIO EPISCOPO ET ANTIA MATRE EJUS, PARTENIO, CALOCERO, FEBO, PROCULO, APOLLONIO, FORTUNATO, CRISPINO, EXPEDITO, MAPPALICO, VICTORINO ET GAGO.

D. T.

XVIII APR.
Nomina Fastis
inscripta:

Hieronymianorum omnium exemplarium consensu magno, decimæ octavæ diei Aprilis inscribuntur hæc verba, a ceteris deinceps martyrologiis transcripta; Romæ natalis SS. Eleutherii Episcopi et Antiae matris. Solum in scribendo matris nomine leviter variatur, ita ut quæ in egrapho Corbeiensi, æque ac Menæis et Synaxariis quibusvis, tamquam si Græcum nomen sit, scribitur Anthia, in Leicensi vocatur Anchia, in Epternacensi Antea, in Blumiano, uti et in MSS. Siculis ac Reatinis Antia; in aliis Actis Latrales Anchia. Et quoniam ea ex illustrissimo genere, et Consulibus, imo ter Consulibus Romani ævor fuisse fertur; suspicatur Octavius Cujetanus, ex eadem gente prognatus, quæ sub Domitiano extraordinarium Consulem C. Antium dedit, Julii Quadrati collegam. Metaphrastes solus appellavit Evanthiam.

an ejusdem
societatis
omnia?

2 Sequuntur in prædictis antiquissimis Martyrologiis nomina Sanctorum Parthenii, Caloceri, Febi, Proculi, Apollonii, Fortunati, Crispini, Expediti, Mappalici, Victorini et Gagi, utque rursum absque ulla egraphorum diversitate, nisi quod Victorinus seu Victurius desit in MS. Corbeiensi. Sequuntur autem Sancti illi, post priores duos filium ac matrem, quasi pariter cum ipsis aut eodem saltem loco ac die, martyrium subissent: unde ipsis cum hodierno Romano Martyrologio conjunctos proponimus, quomvis de nonnullis, et maxime de Apollonio atque Calocero, merito vereamur; ne hic sit Braccensis Martyr, iste Romanus quidem, sed passus sub Commodio: de quibus, hoc ipso die propriam venerationem habentibus, seorsim agitur. Apud Notkerum, Eleutherio et Antia, Romæ passis, junguntur Parthenius, Calocerus: in MS. Richenoviensi, tertius additur Appollonius: in Casinensi et duplici Romano Cardinalis Barberini atque Davis Altempsii, soli nominantur Proculus et Appollonius; et urbe Roma non expressa, in MS. Augustano S. Udalrici atque Parisiensis Labbei, pro ipsis nominantur Crispinus, Mappalicius, Victorinus: in perantiquo autem MS. Trevirensi S. Maximini Fortunatus et Crispinus. Romanum denique Martyrologium omnibus iis Antesignanum præponit Coræbum: qui cur a nobis sit prætermisus, jam dicta est ratio.

S. Eleutherii
Cultus C. P.
celebris 15
Decembris.

3 Atque hæc de istis, qui ex solis Martyrologiis absque distinctiori notitia proferantur, satis dicta sint. Eleutheriam et Antiam sive Anthiam celebris insuper variis in locis cultus illustrat, sed longe celeberrimus Constantinopoli et in omnibus ecclesiis Græcis, nunc eos solos libros usurpantibus qui Constantinopolitanis in usu sunt; adeo ut in Ephemeride metrica mensis Decembris (num ad hujus mensis diem xv festivitas S. Eleutherii agitur apud Græcos) tamquam præcipuus eo die Sanctus proponatur hoc modo:

Θεῶν Ἐλευθερίου δεκάτης πέρας χάσχα παύται

Ensis Eleutherium decima quintaque trucidat. Celebritatem cultus hujus exaggerat, non tantum totius illius diei Officium ecclesiasticum in Menæis ordinatum, sed etiam Canon duplex; quod alias rarum, nec nisi in celeberrimis Sanctis inveniendum. Accedit ejusdem cultus antiquitas: asserit enim Georgius Codinus, libro de Originibus et Antiquitatibus Constantinopolitanis, templum S. Eleutherii tempore Arcadii Imperatoris, atque adeo haud diu post annum cccc, ædificatum fuisse: quod credimus illud esse Martyrium seu Confessionem, cujus Menæu meminerunt, atque docent prope Xerolophum, id est Collem-siccum extitisse; cujus dedicati anniversarium diem crediderim xv Decembris recurrere.

propter ejus
ibi templum
erectum ab
Arcadio,
E

4 Hinc porro intelligitur, minime vacuum fuisse templum, S. Eleutherio dedicatum, sed ipsas ejus reliquias ibidem honoratas: id enim subindicat Martyrii nomen. Multo autem clarius idem confirmant Canonum prædictorum verba: nam unius Ode vii Martyrem glorificat; quia, inquit, Tua theca rivos sanitatum et miraculorum flumina profundit utentibus; Unde autem allatae Constantinopoli Reliquiae. Utique ob urbe Romæ juxta quam, communi studio Illyricorum (quibus fuerat Episcopus consecratus) ibidem passionis tempore præsentium, et Romanorum Christianorum, sacra corpora condita fuisse indicat Metaphrastes, ex aliis antiquioribus Actis; in hoc, quod primæ sepulturae locum et Episcopatum Illyrici attinet, fide dignioribus, quam alia quæcumque: eo quod Latina omnia, de quibus mox, originem Græcam haud obscure præferant.

et allatas
istuc Romæ
reliquias,

5 Quare omnino existimamus, tunc cum sacra corpora primam refossa sunt (quod circa tempora Theodosii senioris factum arbitramur, aut saltem sub imperio filiorum) nulla tum scripti passionis Acta extitisse: ipsis vero jam refossis, cum pars eorum Constantinopolim esset dirigenda, translationis futuræ auctores vel curatores sollicite collegisse, quidquid de tormentis Sancto illatis, deque ætate ejusdem ac natalibus memoria fidelium retinebat, idque Græce scripsisse: sed Græca fide, id est cum majore admirationis ciendæ quam veritatis stabilendæ cura. Reatinos autem, quibus alii corporum sacrorum pars cesserat; ipsa Græca Acta postmodum nactos, reddidisse Latine. Atque utinam uti facile est in iis observare deductionis Græcæ formam, tam etiam prope ad verosimilitudinem exprimeretur auctorum coævorum modus ac stylus in rebus visis auditisque narrandis, tales enim inducuntur in MSS. Reatinis conscripta a se Acta sic concludere. Hæc nos duo fratres... Eulogius et Theodulus scripsimus, qui ab eo Eleutherio ordinati sumus: sed hortationibus ejus adjuti semper cum ipso perseveravimus: et ea quæ viderunt oculi nostri et audierunt aures nostræ, omnibus Christianis nota fecimus;

una cum
quacunque
Vita et Pas-
sionis notitia:

ex qua pri-
mum Græce
scripta sint,

quæ sub no-
mine duorum
coævorum

A fecimus; credentibus nobis, et de ædificatione vestra qui legitis, et de eorum profectu qui audiunt, apud Dominum misericordiam invenire.

Latina habemus ex MSS. Reatinis,

6 Hæc Acta, ex duplici antiquo MS. Reatino descripta habemus, sub nonnulla sed levi lectionum discrepantium varietate; et quoniam ipsa ex Græcis Actis, quæ necdum reperimus, verbotenus fere translata esse credimus; consequens etiam est ut credamus, quod Græcorum originalium defectum melius possint supplere, quam illa quæ apud Lyomannum Suriumque Latine exstantia et hic ad finem libri Græce legenda, stylo proprio composuit Metaphrastes, uti censet Allatius. Quia tamen eadem Reatina MSS. multimodis mendosa et quodamtenus fabulosa sunt; non possumus ea alio loco habere, quam SS. Theodori et Georgii Acta, sub nominibus Pasieratis et Augari famulorum, tamquam testium oculatorum, vulgata. Ex Actis porro Reate descriptis condemnata putamus Acta alia, quæ S. Eleutherium faciunt Episcopum Æcanensem in Apulia urbis, pro qua ibidem postea Troia stetit. Est enim phrasis partim diversa, partim eadem verbis, et quidem talibus subinde ut nequeant utraque ex Græco immediate translata credi; ut cum utrobique dicitur Eleutheri pater ter candidam edidisse. Deinde MSS. Reatinorum contentus facile apparet altero antiquior etsi uterque sit valde vetustus. Posteriora hæc Acta Latinus, habemus edita in Mombritio, et descripta in antiquo legendario monasterii S. Maximi prope Treveris; calcæque censuimus esse cum iis, quæ inveniuntur in MS. Codice S. Huberti in Arduenna, et alio Collegii nostri Duaceni in Gullo-Flandria; item cum iis Neapoli apud Olivetanos, et Florentiæ apud Carolum Strozium: nec non cum contractioni epitome, ex Ultrajectino S. Salvatoris Passionali accepta.

quæ alibi quoque extant mutila phrasi,

ubi dicitur fuisse Episcopum Æcanæ,

7 Eadem posteriora Acta habuisse videntur, qui in Galliis atque Germania scripserunt Martyrologia; et quoniam esset Æcana Apulicæ ignorantes, urbis istius ut regionis nomina vario torserunt, ac multis dederunt errandi occasionem, puta Usuardus, Ado, Notherus, Rabanus, prout infra apparebit. Omnibus illis cautior et antiquior Florus Lugdunensis, hoc solum ex Actis illis elogium texuit: Romæ passio S. Eleutherii et ejus genitricis Antia, qui sub Adriano Imperatore passi sunt. Quorum Eleutherius in craticula missus, prunis superpositus est; postea in elibanum ardentem projectus; et non consumptus, alligatus est quatuor equis indomitis; nec etiam sic per frusta divisus, sed ab Angelo solutus, novissime jussu Imperatoris gladio est percussus. Anthia vero mater ejus, cum se supra corpus filii projecisset, confessa se Christianam, mox capite plexa est. Quibus verbis de Sanctorum passione ea fere continentur omnia, quæ ut vera aut verosimilia merentur recipi: si tamen Episcopi gradum addas; a quo videtur abstinuisse Florus, quod in Actis diceretur Eleutherius ultra vigesimum annum adeo non procrevisse ætatem, ut etiam puer et puerulus appelletur.

quod scuti nulli satis mendose:

at Florus prudenter.

C 8 Præter Acta hactenus commemorata, alia quedam ex MS. Ecclesiæ Syracusanæ habuit Octavius Cajetanus, forsitan ex Italico aliquo MS. transcripta, quod facile esset cognoscere, si ea verbotenus edidisset. Sed ipse immediate ex Græco accepta esse præsumpsit, et quia interpres haud satis feliciter vertisse videbatur, dictionem immutavit, quamvis nullo Græco textu prælucente, paucis rebus, et ut ipse putat levibus recisis, quas quivis castigandas censuerit, et pro quibus ad Metaphrastem lectores remittit. Idem Reatinum MS. habuit, ex eoque in Annotationibus proponit quidam a Syracusani sui Codicis sensu discrepantia, et textui ex Apulia accepto tam similia, ut verosimile fiat ex eodem transumptum esse Syracusanum exemplar: cuius sententiam non solum truncent Cajetanus, inter alia omittens quæ ibi de Æcanensi Episcopatu deque

alia ex MS. Syracusano edita

minus sincere,

actatis Roma reliquiis legebantur, sed etiam commutavit pro arbitrio. Non est tamen quod magnopere doleamus, non exhibitum sincere fuisse Syracusani illius MS. cygraphum, quandoquidem neque in ipso neque in Æcanensi ullo codice, ac ne in Reatina quidem, putemus sinceram posse inveniri historiam. Quod tamen ne severius quam fundatius dici, quis æstimet; age ipsum qualecumque est exhibeamus fideliter, et expendimus mature, ac tum demum ad ea quæ sunt certiora transeamus, de Reliquiarum translationibus.

9 Quam levi indicio persuaserit sibi Cajetanus, Messanensem Episcopum fuisse S. Eleutherium, ex infra dicendis apparebit, nullus certe illius cultus apud Messanenses unquam fuit: et si nunc est aliquis, solius nititur Cajetani auctoritate. Reatini, uti sunt in antiquissima possessione Reliquiarum, quarum Translatio infra datur; ita etiam religione celeberrima Sanctos istos suos Patronos venerantur hoc die Ecclesia quoque Cathedralis Terracina in Campania, inter suffragia Sanctorum (ut Chorus loquitur) Collectam recitat, sanctis omnibus suis Patronis communem; ubi inter alios nominantur SS. Eleutherius et Ansa, quæ videtur Antia esse. Dabitur ea Collecta integre ad diem xiii Martii, ante Acta SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ. Verum quo titulo susceptus sit a Terracinaensi Clero cultus ille, necdum didici: suspicari licet etiam ad ipsos aliquam Reliquiarum partem olim venisse, ob quam ita constitutum usurpatumque fuerit.

cultus Reate,

et Terracina,

E

10 Præter Acta Græca, quæ Metaphrasti attribuitur Allatius censuit, ut diximus supra, invenimus Parisiis apud P. Franciscum Combefis aliquod S. Eleutherii encomium Græcum, hoc principio, Μεγαλοχρηστον εὐσεβὲς ἐκτρέφοντα. Non putavimus tunc quidem illud esse describendum, quia auctor ignotus erat, et ejusmodi encomia plerumque recentiora sunt Actis. Nunc vero licet illud etiam habere vellemus, tamen propter difficile hoc bellum, quo nostra cum Franciscis commercia dirimuntur, non videtur operæ pretium esse pro eo multo moliri, tam exiguum spem habentibus, aliquid ibi reperendum, unde tenebris Sancto isti offusis lucæ aliquæ obveniat. Itaque judicium tale ipsi P. Combefisio dimitemus, qui hæc lectis definire poterit utram pro futuro operis Supplementi ipsum nobis describi mereatur.

encomium Græcum,

ACTA APOCRYPHA

Eulogio et Theodulo, ut coævis, afficta.
ex duobus veteribus MSS. Reatinis.

Vigesimo quinto anno Imperii Adrianus Imperator, dum ab Oriente Romam veniret, pervenit ad auditum ejus de beato puero, cui nomen est Eleutherius. Hic namque unicus erat matris suæ viduæ, Antia nomine, quæ viderat in corpore B. Paulum Apostolum; virum autem habuit illustrem nomine Eugenium, qui tertio Candidam Romæ ediderat. Quæ ejus relicta, ut diximus nomine Antia, mater Eleutherii, prima omnium matronarum, nutriebat filium suum in religione sancta, et doceri eum fecit sacras litteras ab Episcopo Christi Dynamio. Qui videns eum fortiter in eruditione sancta proficere, xvi ætatis suæ anno fecit eum Diaconum; xvii promovit eum ad Presbyteratum. Quem videns sanitatem infirmis reddere et dæmones effugare, xx anno fecit eum Episcopum. a

F
A vidua mater Christiani educatus,

Et Episcopus ordinatus,

u

Felicem Comitum contra se missum,

2 Tunc Adrianus Imperator audiens hæc, misit ad eum Felicem Comitum suum cum ducentis militibus, et jussit eum ad se perduci. Qui Felix cum venisset ad eum, invenit eum ingentem populum docentem. Quem intuens B. Eleutherius dixit ad eum: Quid est quod cum tanta tyrannide ingressus es ad nos? quasi nostra virtute possimus vestram potestatem obligare? Deus, qui dat cunctis virtutem, adest

A adest mihi servo suo : ipse extinguat iram tuam. Ad hanc vocem Felix contremuit, quod tanta cum tyrannide ingressus fuisset; et [dixit quod] inissus fuerat ab Imperatore Adriano, et quod ad exhibendum ipsum venisset. Cui respondens S. Eleutherius; Numquid nos latere posset, quod missus es ad nos? Nihil est quod ignorari possit ab his qui Spiritum sanctum acceperunt; ipse enim credentibus in se nota facit, non solum quæ sunt et quæ fuerunt, sed etiam quæ ventura sunt. Et cum plurima sancto sermone repeteret, procidit ad pedes ejus Felix Comes, dicens: Eleutheri, famule Dei, da mihi talem intellectum, ut ego credam cui tu credis. Facta igitur oratione imposuit illi manum, et euntes ibant Romam cum omnibus militibus.

3 Carpentibus autem iter, de adventu et resurrectione Domini nostri Jesu Christi sermo cunitabatur. Cumque venissent ad fluvium sederunt sub arbore: et cœpit eos hortari S. Eleutherius, ut refectionem sumentes ita fluvium transirent. Tunc dixit ei Felix Comes: Vivit Dominus, cujus cultor es, quod non capiam cibum et potum nisi tu feceris Christianum. Cui S. Eleutherius dixit: Si credis Jesum Christum esse filium Dei vivi, et credis quod in nomine ejus tinctus in hoc flumine remissionem consequeris omnium peccatorum, possunt hæc fieri. Cui respondit Felix Comes: Non ego te ultro rogarem, ut me facias Christianum, nisi ex toto corde meo crederem Christo. Tunc Eleutherius Episcopus, apprehensa manu ejus, tulit eum in partem, et invocato mysterio Trinitatis baptizavit eum. Post hæc benedixit super caput ejus dicens; Domine Jesu Christe, ita illumina cor ejus, sicut illuminasti cor Eunuchi per Philip-pum Apostolum tuum, et ostende ornamentum fidei super eum. Hæc et his similia cum dixisset, reliquit S. Eleutherium Felix, et vadit ad fratres suos, indicans eis omnia quæ facta fuerant circa eum: qui et ipsi cum magno gaudio crediderunt Christo. *b*

4 Cumque ingressus esset S. Eleutherius palatium, nuntiatum est Adriano Imperatori a militibus. Jussit itaque sibi poni tribunal, et sedens jussit eum in conspectu suo præsentari; et interrogans eum Adrianus Imperator, ait: Dic mihi, Eleutheri, quo modo, illustrissimæ vir libertatis existens, tradidisti te ipsum insanissimæ superstitioni, et credis hunc Deum, qui ab hominibus crucifixus est. Beatus vero Eleutherius, silentio studens, adstabat. Iterum interrogans eum Adrianus Imperator, dixit: Eleutheri, responde ad hæc quæ te interrogo. Tunc S. Eleutherius respiciens in cælum, facto sancto signaculo quod in Christo est, ita cœpit loqui: Libertas illustrissima et vera hæc est, cognoscere et colere Factorem cœli et terræ et omnium Creatorem. *c* Adrianus dixit: Acquiesce mihi, et ad Deos meos cultor accede, et faciam te magnum in palatio meo. Cui S. Eleutherius dixit: Verba tua dolo et amaritudine plena sunt.

5 Fremens itaque Adrianus Imperator, jussit afferri lectum æreum, et expoliari S. Eleutherium, et nudum per quatuor partes tendi, ut disjungerentur delicati artus membrorum. Omnis itaque populus Romanus eucurrit ad hoc spectaculum tanti certaminis, in quo clamabant omnes, Ingenuum et sapientem et nobilem virum vult interficere Imperator. At cum transisset hora, jussit solvi S. Eleutherium, sperans eum arsisse: erat enim sub ipso lecto æreo ignis copiosissimus accensus. Mox autem ut solverunt manus ejus ac pedes, exurgens cœpit deambulare coram omni populo, et extensa manu dixit: Viri Romani, audite: Verus, magnus, et unus Deus omnipotens; et non est alius nisi hic quem prædicarunt Apostoli Petrus et Paulus, per quos mul-

tas virtutes et sanitates ipse Deus fecit in populo, et Simonem in magicis artibus suis gloriantem prostraverunt, et idola muta et surda, quæ colit Adrianus Imperator, suis pedibus conculcarunt, *D*

6 Tunc Adrianus Imperator jussit afferri craticulam, et perunctam oleo super carbones ardentes poni: dixitque ad S. Eleutherium: Per invictum solem, quia sicut filium te habebo, si deos meos adoraveris: si autem nolueris, in ista assabo craticula. S. Eleutherius dixit: Lupe rapax, et dii tui et sermones tui sint tecum in perditionem: me autem scias nec Dominum meum relinquere, nec tuam craticulam ignitam formidare. Statimque ut est impositus, ita ignis extinctus est et craticula refriguit, ut in ea tepor ignis qui accensus fuerat, non remaneret. Ad hæc insanien- *et sartagine.* Imperator Adrianus jussit sartaginem immanissimam repleri oleo, et dum ebulliret et inundaret, dixit Eleutherio: Miserere nobilissimæ tuæ juventuti, ne iram Deorum incurras, et quasi unum lapadium *d* in ista sartagine exfrigaris. Ridens S. Eleutherius dixit, Cum sis curiosus omnium, miror quomodo non potuisti ad hæc pertingere, quod tres pueri Hebræi missi in caminum flammæ ardentis, cujus altitudo cubitis quadraginta novem elata, stridentibus pabulis picis, resinæ et sarmentorum ferebatur, in medium hujus flammæ jactati, cantando potius quam gemendo permanentes, perambulabant illæsi, quia Filius Dei perambulabat in medio eorum, quem ego colo, cujus sum ego exiguus servus et indignus Sacerdos, qui me numquam deseruit ab adolescentia mea. *e*

7 Tunc Adrianus Imperator quid ageret, Deus, circa famulum tuum Eleutherium? Insultabat in oleo sartaginis posito (hanc enim sibi virtutem Dominus in sartagine præstitit, ut ignis subtus flammæ evomeret, et oleum frigidissimum permaneret) insultans ergo Adrianus Imperator Eleutherio dicebat, Antequam decoquaris promitte te sacrificare diis, et liberabo te. Respondens S. Eleutherius dixit: Hoc dii tibi præstant, quod ipsis metallis natura concessit: sicut enim oculos habent et non vident, sic et tu cæcus remansisti et orbus: nam lectus æneus accensus, et craticula tua, et sartago tua tantum mihi refrigerium præstant, ut algere potius potuerim quam ardere. Sed oculi tui, caligine incredulitatis obtenebrati, non possunt videre quæ Dei sunt. Aperi oculos tuos, Imperator, et considera verum Imperatorem Dominum Jesum Christum. Non vides quomodo ad ejus imperium algeat ignis? tamquam in fonte frigido, ita in oleo sartaginis tuæ non concalesco. Age ergo pœnitentiam de tua ignavia, et verum Deum te non coluisse jam plora. *F*

8 Ad hæc Adrianus tanta ira accensus est, ut in angustiam et anxietatem illam transferret. Tunc Corribon *f* Præfectus videns angustiari Imperatorem, dixit ei; Domine Imperator, ab oriente usque ad occidentem totus mundus tuo imperio subjacet, et universæ gentes tuæ jussioni famulantur: hic unus puerulus in conspectu nostro contemnit regnum tuum. Jubeat majestas tua recipi eum in carcerem: ego jubebo clibanum æreum fieri, cum sudibus et cooperculo; in quem ardentem cum fuerit missus et coopertus, ultra non insultabit. Tu autem surge lætus, et requiesce hodie: crastina vero die in conspectu populi totius Romani, in meo amphitheatro, videbis de eo triumphum. Audiens R. Eleutherius dixit: sic credo et hæc fides mea, quod triumphum de me videat, non suum, sed Dei mei Jesu Christi.

9 Alia vero die Corribon Præfectus, invitato omni populo Romano ad amphitheatrum, *g* primo ad delectationem populi fecit a venatoribus aliquantas fe-

convertit ad fidem;

et in itinere Romam versus,

baptizat.

Interrogatus ab Imp. Adriano

fidem profite-tur;

super æreum lectum urendus extenditur,

a quo illusus descendit,

itemque a craticula,

et sartagine.

E

e

tyranno ad defectionem sollicitanti,

insultat:

F

Præfectus urbis suggerit fabricandum clibanum

g

ras

EX APOCR.
MSS.
quem sibi
propositum
contemnit
Eleutherius,

A ras interfici; circa tertiam vero horam fecit Eleutherium ingredi, et positus est in conspectu ejus clibanus magnus et candens, et intrinsecus erat sudibus ferreis instructus: et dixit ad eum Corribon Praefectus: Omnes gentes majestatem Domini nostri Adriani Augusti venerantur: tu solus juvenis, superbus es contemptor jussionis ejus: quapropter aut audi jussionem ejus, et deos deasque quos colit adora, aut scias te in istum clibanum mitti. Dicit ei S. Eleutherius: Audi, Praefecte Corribon: Tu habes Regem tuum, qui te Praefectum fecit; et ego habeo Regem meum, qui me fecit Episcopum: unus ex his duobus Regibus qui vicerit ipsum adorari oportet et a me et a te. Si enim vicerit clibanus tuus fidem meam, recte adoro Regem tuum: si autem victus fuerit a Rege meo clibanus tuus, tu adora Dominum meum Jesum Christum.

ex coque ita-
tasus egredi-
tur:

10 Tunc jussit Adrianus Imperator, ut in clibanum S. Eleutherius mitteretur. Respicens autem in celum S. Eleutherius dixit: Gaudium nostrum et verum lumen omnium animarum credentium in te, tu scis quia omnes passiones pro nomine tuo mihi suaves sunt: sed ut ostendas contententibus contra te omnia elementa esse contraria, non concedas me famulum tuum in isto clibano consumi. Cum haec dixisset et jactatus esset in clibanum; illae sudes ferreae, quasi ligna fuissent, ita consumptae sunt, et intus limpida omnia ac frigidissima sunt effecta: et per gyrum quidem clibani aqua frigidissima redundabat ad refrigerium Justi, ex ipso autem clibano clamabat dicens, Transivimus per ignem et aquam, et induxistinos in refrigerium *h*.

h
quo viso con-
versus Prae-
fectus,

11 Tunc Corribon Praefectus exclamavit voce magna Imperatori, dicens: Sacratissime Imperator, credamus hunc Deum, qui cultores suos ita liberat. Iste namque Sacerdos Dei est: tentemus Sacerdotem Jovis aut Jmonis aut Herculis, et mittamus in tales flammis, et tunc videamus si dii possunt liberare eos. Tunc Adrianus Imperator dixit Praefecto Corribon: Numquid auro aut argento a matre impii istius redemptus es? Ego tibi Praefecturam et potestatem dedi, ut auri et argenti facultates exhiberent tibi: sed majora si volueris, ego dabo tibi. Tunc Corribon dixit: Iste honor a te datus temporalis est: tandiu ego erravi, quamdiu ad veritatem pervenire non potui. Si in contemptu perseverare vis, tu videris: ego autem ex hac hora Christum credo Deum esse, et nego universa idola deos esse: hunc autem unum Deum esse assero, quem Eleutherius predicat, quia ipse solus est qui ex multis periculis liberat colentes se.

conficitur
Christum,

C
et a clibano
similiter illu-
sus egrediens,

capite plecti-
tur.

12 Tunc erepto S. Eleutherio, jussit mitti Corribon: qui dicebat: Vir Dei, ora Deum tuum, quem hodie confessus sum verum Deum solum; et da mihi signaculum, sicut dedisti Felici Comiti, ut ego insultem Adriano Imperatori: Orante autem cum lacrymis S. Eleutherio, repletus est Corribon Spiritu sancto: et cum missus fuisset in clibanum, ita emnis ignis evanuit, ut nec signum ibidem alicujus teporis remaneret. Videns autem Imperator quod etiam Corribon vinceret, jussit eum in conspectu omnium decollari: Sanctum vero Eleutherium jussit iterum in medio ignis incenso clibano mitti, et desuper operimento aereo operiri. Post autem fere duas horas aperiri clibanum jussit. Stabat autem S. Eleutherius invictus, flore primae juventutis velut Angelus fulgens, ita ut nec capillus capitis ejus esset ab igne combustus. Tunc omnis populus Romanus dabat gloriam Deo, qui talem virtutem dedit credentibus in se.

Eleutherius,
diuturno je-
junio robu-
stior,

13 Contristatus vero Imperator et iratus vehementer, quod victus esset a puero Dei; abstulit purpuram suam, et ingressus in palatium fremens, con-

vocavit Comites suos ad consilium, quaerens qualiter Eleutherium posset interficere. Cumque esset B. Eleutherius in custodia multis diebus, cibum non accipiens, columba *i* ei cibum portabat ad satietatem. Refectus autem huius, Deo gratias referebat, dicens: Benedico te Domine Deus, qui nutrivisti me a juventute mea: tu enim es qui Eliam in deserto pavisti, et Danieli inter leones constituto prandium transmisisti; et nunc, Domine, servum tuum non deseruisti, sed satiasti me cibo caelestiali; laudem refero nomini tuo, et benedico gloriam tuam in secula seculorum. Tunc Adrianus Imperator, videns eum pulchriorem factum, cum enim deficere existimabat *k*; jussit adduci indomitos equos, et jungi ad currum in quo B. Eleutherium retrorsum ligaret, jussitque fieri stimulos *l* acutos, per quos percussi equi ex ipso curru, currum violentius raperent: atque per ioculta et aspera currentes, ejus delicata membra disrumperent.

*
equis indo-
mitis raptan-
dus alligatur,
k
l

14 Eadem autem hora Angelus Domini suscipiens B. Eleutherium, solvit eum, et fecit eum sedere super currum: equi vero duxerunt eum in montem excelsum, ubi erat fons irriguus et arbusta pomifera. Gratia autem Dei erat subsequens eum: nam cum adscendisset in montem, statim jugaturae equorum dissolutae sunt, et equi ipsi abierunt. Sanctus vero Eleutherius, sedens in cacumine montis, benedicebat Deum. Congregabantur autem ad eum omnes ferae silvarum, et affectu quodam juxta per gyrum adstant: jacebant quasi agni leones, et velut oves jacebant ursi, *m* adjungebant se pardi et omnia ferarum genera, et cum omni mansuetudine ad ejus faciem attingebant: nullam ibi leones praedam sitiabant, nulla ursi rabies apparuit, ubi Christus mansuetudinem adduxit. Igitur cum haec agerentur *n* venerunt venatores feras capere, quae muneribus erant eo tempore necessariae. Et videntes oculis suis S. Eleutherium inter feras, nuntiaverunt Imperatori: qui statim missis militibus jussit eum ad se adduci. Venientibus eis, ferae impetum faciebant in eos. Videns autem vir Dei tantum bellum pro se committi, ait ad omnes feras: Adjuro vos per nomen Christi Domini, ut nullum ex his contingatis sed unaquaque vestrum ascendat ad locum suum: ad cujus vocem omnes ferae cum omni mansuetudine abscesserunt.

ab eisque
solutus.

E

feras sibi
mansuetas
habet:
n

15 Aperiens autem os suum S. Eleutherius, coepit dicere militibus: Filii mei, ecce ferae agnoscunt Deum: quanto magis vos, quos ad imaginem et similitudinem suam fecit, debetis cognoscere Creatorem vestrum, et non lapides sculptos et dolata ligna deos credere, et illum qui in celis est et vitam vobis tribuit denegare. Vos ipsi scitis quia in ejus nomine confidens pernas evasi. Sic etiam vos, si credideritis in eum, non solum ipse diliget vos, sed etiam fovebit et rectificabit et diriget ad gloriam sempiternam. Verumtamen, a quo venistis, eamus viam nostram. Igitur cum descenderent, baptizati sunt plus quam *o* sexcenti octo viri, inter quos erant Comites tres nobili genere, qui pedes ejus osculabantur, dicentes, ut abscederet, quo vellet. At ille ait: Iram suam in vos Adrianus Imperator, et in filios vestros, et conjuges vestras, retorquet: sin autem constanter stetero, et meam coronam obtinebo, et vestrum gaudium non amittam.

missos ad se
capiendum
convertit:

F

o

16 Tunc nuntiatum est Imperatori quod Eleutherius adductus fuisset; jussitque fieri ludum ferarum, et spectari eum jussit in medio. Cum primum dimissa esset leona, inmaniter rugiens, agnoscens hominem Dei, eucurrit ad pedes ejus plantasque lingebat. Et cum stupecerent omnes videntes tanta mirabilia; jussit in eum leonem ingentem mitti, cujus fremitu omnis populus tabescebat. Dimissus autem

theatrales
feras in se
dimissas,

tem

A tem leo cucurrit ad B. Eleutherium, et tamquam pater filium post multum tempus videns, ita coram omnibus flebat in conspectu ejus, et manus ejus ac pedes ejus lingebat. Tunc omnis populus Romanus variis vocibus clamabant; alii nocentem, alii cultorem Dei dicebant, qui auxiliatus est Petro et Paulo contra Simonem; et habentes inter se ipsos contentionem pro infidelitate invicem p. laniabant.

17 Tunc Adrianus Imperator, vocans ad se S. Eleutherium, dixit: Quamdiu faciunt pro te dñi nostri. et tu non obtemperas eis? Tunc S. Eleutherius exclamans voce magna, dixit: Abominatio desolationis, gladius carnifex, et interitus mortis æternæ, tu ausus es imputare demonibus, quæ Christus ad laudem nominis sui præstare dignatus est, quique mihi virtutem ad hoc præstitit, ut tuam contrariam virtutem prosterneret? Ecce enim Deus auferet a te regnum quod injuste gessisti, et parras quas in Christo confidentibus contulisti, animæ tuæ ad supplicium revocabit. Tunc habebis punitudinem infructuosam et vanam, eo quod non credideris Christo, et non posueris potestatem tuam in misericordia ejus. Tunc Adrianus Imperator jussit massa plumbi os ejus contundi. q At ubi sumpsit unus ex ministris, plumbum liquatum est in manu ejus, et arsere digiti ejus. Tunc anxiebatur Adrianus, quod non posset pertingere ad interitum B. Eleutherii. Videns igitur S. Eleutherius nullum dolorem in corpore suo dominari, expavit; ne dum non sentiret ullum tormentum martyrii, ejus amitteret fructum. Tunc expandens manus suas, elevans vultum ad cælum, dixit: Domine Jesu Christe, largitor gloriæ, gubernator animarum in te credentium, Verbum ante Luciferum ex Patre genitum, per quem creata universa; deprecor, ne me patiaris hodie sine corona de isto stadio exire; et hæc dicens faciebat in toto corpore suo signaculum Crucis. ?

18 Tunc accesserunt duo percussores, et interfecerunt eum. Quo facto audita est vox de cælo ingens, vehementior tuba, clamans ac dicens, Veni, Eleutheri, famule Dei: aperta est tibi porta civitatis quæ est in cælis, et Angelus Dei stans expectat te. Multos autem hæc audientes invasit tremor. Tunc S. Antia mater ejus posuit faciem suam super corpus filii sui flens et colligens in linteaminibus sanguinem ejus, [et sepulturæ] aplabat corpus ejus cum esset inhumatum t. Tunc missi sunt ab Adriano Imperatore, qui et ipsam matrem interfecerunt gladio. Videns Adrianus Imperator corpora eorum inhumata, reliquit ea: venientes u autem nocte sancti viri, rapuerunt corpora eorum: et una cum Episcopo, nomine Primo, venerunt ab urbe Roma in campum Reatinum, juxta ipsam civitatem Reatinam miliarium unum; et ibi sepelierunt corpora eorum, in prædolo quod est Episcopi x Primi, in campo Reatino, in loco qui nominatur Urhanianns, qui est ab urbe Roma miliaris xli juxta civitatem Reatinam, quique est in via Saburia. In ipso vero prædicto loco, ubi corpora eorum recondita fuerunt, unam SS. Eleutherii et Antie matris ejus fabricaverunt ecclesiam, in qua operantur sancti Martyres multa beneficia. Usque in hodiernum y diem, ad eorum corpora ægri veniunt et sanantur, energumini veniunt et liberantur.

19 Hæc nos duo Fratres... Enlogius et Theodulus scripsimus, qui ab eo ordinati sumus, et hortationibus ejus adjuti semper cum ipso perseveravimus: et ea quæ viderunt oculi nostri et audierunt aures nostræ nota fecimus; credentibus nobis et de edificatione vestra qui legis, et de eorum profectu qui audiunt, et de meritis [Martyrum qui laudantur] apud Dominum misericordiam invenire. Ipsorum natalitia celebranda sunt vii Kalendas 2 Decembris,

Aprilis T. II.

[præstante] Domino nostro Jesu Christo, cujus est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

Quisquis in opere nostro versatus attentius legit editas a coarvis scriptoribus Vitas, eum non facile decipiet extrema hæc clausula, ut passionis historiam, deductione poetica explicatam, et tot circumstantiis theotribus auctam, credat orulatu fide scriptum esse, aut omnino habere speciem historiæ. Oportuit tamen eam hic producere, ne concinnior et modestior deductio Passionis, per Metaphrasten descriptæ, firmiorem obtineat fidem, quam hæc unde ipsa accepta est: atque ut etiam ibi sciat Lector discrete ambigere. Eodem consilio studiose transcripsimus prolixissimas duas S. Gregorii Armeni et S. Gregorii Agrigentiui vitas Græcas, hanc pro xxiii Novembris, sub nomine Leontii Abbatis Sabbatæ scriptam: istum pro xxx die Septembris Agathangelo coarvo attributam, utramque de multa fabulositate suspectam, ut cum fons ipse publico expositus fuerit, non nimium fidenter bibatur ex rivo, quem inde traduxit Metaphrastes: vir sane magnus, sed cujus hic solum scopus fuit, ut quæ in ecclesiis quibusdam Græcis ob rusticitatem, aut prolixitatem styli, non sine stomacho prudentium legebantur; ea proprio ipsius stylo brevius concinniusque deducta minus displicerent. Alius nobis in hoc opere propositus scopus est, ad ipsa scilicet cujuscunque circa Sanctos narrationis fundamenta penetrare, cum veri falsique discrimine tanto, quantum studio et meditatione obtineri potest. Quæ exercitatio cum uso ipso perficiatur, fit etiam ut quandoque judicemus nonnulla in præcedentibus lucubrationibus nostris indulgentius dissimulata fuisse, quam nunc faceremus, si rursus Acta S. Martinæ (quam Græci Tatianum vocant) i Januarii, S. Eudociæ i Martii et pauca quædam alia ad examen revocare liceret. Erit ea posterorum nostrorum cura. Nunc priusquam progrediar ad reddendas rationes censuræ nostræ, de præmissis S. Eleutherii Actis; libet, ad plenioram fidem, postea faciendam, conferre hæc ipsa qualiacunque cum aliis supra indicatis Actis, tam MSS. apud nos quam editis apud Mombrinium (Ecanensis appellare liceret, quatenus ab Ecanensi ecclesia derivata fuerunt) nec non cum Græca Metaphrastis paraphrasi.

a De anno Imperatoris deque ætate Sancti, cum ordinatus et mortuus est, infra videbimus: hic notandum initium Actorum aliorum quod tale est. Eleutherii nobilissimi viri fama nos oblectat, et animat ad fidei veritatem veneranda concertatio. Hujus etenim pater, cum primus fuisset Senatorum ac ter Candidam edidisset; recedens de corpore, parvulum Eleutherium dimisit matri suæ, et unicam reliquit Ancie filium. Quæ enim postmodum offerens Deo, cuidam sancto tradidit Episcopo sacris litteris edocendum. Eleutherius vero crescebat in fide et ætate et gratia Domini erat plenus. Cum esset annorum decem et septem ad Diaconatus eum provexit officium (Mombrinius habet annorum duodecim). Eleutherius vero, adjuvante Dei gratia, magis crescebat in fide. Factus itaque annorum decem et octo, Presbyterii gradum accepit: Dominus autem majora ei gratiæ largitus est dona. Et cum esset annorum viginti, videns sanctus Episcopus, cui fuerat commendatus, multa signa per eum fieri, et spiritus immundos expelli; petentibus multis sæpe eum, Episcopum ordinavit, atque in Apuliam civitatem Hecaniam destinavit: Dominus autem semper erat cum Eleutherio. Tunc Adrianus Imperator, adveniens Romam de partibus Orientis, audiens famam B. Eleutherii, quod tanta signa et tantas virtutes, in urbe et in loco quo fuerat destinatus, demonstraret; mittens Felicem Comitem cum ducentis militibus, eum exhiberi præcepit.

Acta apocrypha cur hic

et alias quandoque danda, E

sed cum liberiori quam antehac censura.

F

A pit. Adveniens vero Felix Comes cum equo in Æcanam civitatem, ingressus est in ecclesiam. Hæc satis ad specimen, tam styli quam discrepantiæ, quæ fere in hoc principio tota est posita : cetera deinceps cum Reatinis MSS. maxime conveniunt quoad sensum, nec raro etiam quoad verba. Pater Sancti, qui hic utrobique dicitur ter candidam elidisse, (phrasi tribus primis Christianis seculis ignota ; et nescio an vel post uspiam invenienda.) a Metaphraste vocatur Τριςπικρος, id est, ter Consul, quales toto eo tempore, de quo sermo esse potest, non inveniuntur in fastis consularibus alii præter Imperatores quam Titus Virginus Rufus anno 97, Caius Sosius Senecio anno 102, et Lucius Licinius Sura an. 107. Horum aliquis, ad fidem Christianam conversus, potuit pro Romanis nominibus (quod tamen eo vero placuisse vereor ut possit per satis certa exempla doreri) sibi ac filio nomina assumpsisse Græca, quibus inter Christianos uterentur, simulque melioris ingenuitatis solidiorisque libertatis per baptismum obtentæ recordarentur ; Eugenius enim, ingenuum ac nobilem ; liberum significat Eleutherius. Interim quid sit candidam edere necdum assequimur, fortassis intelliguntur ludii Circenses ; quibus et tunc et proximis aliquot seculis initium dabat novus Consul, missa sen explicata mappa : qua de re vide Alexandrium Wilthemium in Diptycho Leodiensi. Sed Silvius in Laterculo tres mappas uni attribuit Consulatu vii Idus Januarii, ipsis Idibus et xiii Kalendas Maii. Ideoque ab ulteriori conjectura abstinemus. Sufficiat dixisse Consulum imagines ita effectas inveniri, ut elata dextra mappulam stringant. Quod ad Episcopum attinet, cui oblatus puer et a quo ordinatus Episcopus Eleutherius fuerit, cum Metaphrastes nominat Romanæ Ecclesiæ Archiepiscopum Anicetum. Ast hic solum iniiit Pontificatum anno 12 post mortem Adriani : Octavius Cajetanus suspicatur, Anacletum legendum : sed hunc ostendemus vivere desiisse plus quam 20 annis ante ejusdem Adriani initia.

B h Hæc in Mombrizio et aliis MSS. multo contractius narrantur.

c Eleutherii responsionem prolixa oratione extendit Metaphrastes.

d Lopadium videtur esse diminutivum a Græca voce λοπάξ cortex, unde in alio sensu formantur λοπάξ et λοπάδιον ollula, patella, alibi non invenitur hæc similitudo.

e Alia MSS. partem hujus § et proximum totum, quod paulo aliter sic absolunt : Sanctus vero Dei famulus Eleutherius, juvenis ætate, senex vero sensu, ut vidit sartagine bullientem super ignem, insiliens in eam dixit : In nomine Domini mei Jesu Christi ascendo. Sanctus autem vir requiescebat super eam, quasi super rorem, qui de cælo descendit in herbam ; et dixit ad Adrianum, Tyranne, ubi sunt minæ tuæ et potentia tuæ ? ecce quantum possunt qui credunt ex fide in Dominum Jesum Christum, qui prosternere habet tyrannidem tuam sub pedibus meis, sicut et patrem tuum diabolum prostravit. Mombrizius Tyranne, nonne sepulcrum sic carnem desiderat et sanguinem recipere ? recipe resticulam tuam, sicut pater tuus, qui dicitur diabolus.

f Alibi Consibon et plerisque Corribon, Metaphrasti Coremon, Nicophoro Cerabon, Rabano Correus, Nothero Correnus supposititio Bedæ Correns, Baronio Corebus, quo nomine aliquam Romanæ urbis Præfectura, non nisi nobilissimis Romanis conferri solita, functum esse, egre ex hujusmodi Actis persuadebor.

g De Amphitheatro ubi altum silentium : indicantur tamen publice gesta omnia.

h Metaphrastes non dicit S. Eleuth. eam tunc missum esse in clibanum : sed facta oratione (cui in aliis Latinis MSS. satis impertinente finguntur Christiani præsenes acclamasse Amen) ait proprius Martyri accessisse Corremoneum, soloque inductu ejus immutatum, et

Martyris innocentiam professum, immissum ejus loco in clibanum fuisse : hoc autem innoxie egresso et capite minuto, injectum denique esse Eleutherium.

i Etiam Metaphrastes columbæ meminit : alia autem MSS. solum dicunt, quod Spiritu Dei nutribatur.

k In aliis MSS. hæc interponuntur : Post hæc vero procedens Imperator, furore repletus, eum sibi offerri præcepit, dixitque ad eum : Adhuc quamdiu patiens ero ? consenti nobis, ut vivas. Eleutherius respondit : Miror quod non erubescis a tantis superatus virtutibus, etiam a famulo Dei Corribone, quem in sinu Abrahæ credo requiescere, per cujus bonam confessionem ignis extinctus est.

l Alibi Ferreos, tucet de stimulis Metaphrastes, solum indicat, equos indomitos eo consilio junctos currui, ut ipsius currus insueto fragore consternati equi Martyrem distraherent volentius.

m Mirum est nihil hic hæsisse Metaphrastem, qui facile scire poterat circumjectos urbi Romanæ montes, nec leones nec leopardos ulere. Alia MSS. insulsius aliquid, a scriptore Reatino providentius omissum, sic addunt. Sanctus autem Eleutherius docebat feras ut laudarent et benedicerent Dominum. At ille, cum aliter non posset laudare Dominum, elevantes dexteris pedes suos benedicebant Deum cæli et terræ, qui omnia creavit. Similia habet etiam Metaphrastes.

n Eadem MSS. paucissimos hic dies interjiciunt.

o Moderatus Metaphrastes et alia MSS. solum indefinite dicunt conversos esse plurimos exiis, et tacent de oblata Martyri libertate.

p Eos qui vociferabantur, quod magus esset Eleutherius et impostor, invisibili plaga percussos scribit Metaphrastes, alia MSS. et contententibus multis interfecitæ sunt animæ plus quam quinque millia. Quis credat ?

q De hoc novo irritoque tyranni conatu nihil legitur apud Metaphrastem et in aliis MSS.

r Addunt eadem MSS. se gladio percuti petit : audiens autem hoc Adrianus, qui in tantis tormentis fuerat superatus, gavisus est, et eum gladio percuti jussit.

t Eadem martyrium matris sic prolixius describunt : Cum mater ejus assidue ac sæpius cohortaretur ac confortaret in Domino, ad instar matri Machabeorum, gavisus est in ejus passione, eo quod digna fuerat ex fructu ventris sui Domino munus offerre. Tunc se manifestavit Adriano Imperatori, jactavitque se super corpus filii sui dicens : Memor esto mei, fili, quæ te genui, cum veneris in requiem, quam tibi Dominus dare promisit. Videns vero Adrianus eam, requisivit quæ esset : nuntiavitque est, ipsam esse matrem Eleutherii. Quam interrogavit, quæ diceretur. Respondit, Ancia. Dixitque Adrianus ad eam : Quid desideras, quod super corpus filii tui te jactasti. Ancia respondit, Si mereor, cum ipso vivere in perpetuum, nec ab eo unquam separari. Sicque ad eam Adrianus dixit : Ecce quod desideras nunc facio, ut non sis ab eo separata : et sic eam gladio percuti præcepit. Quæ glorificans Dominum, quod eam ad confessionem sui nominis dignam judicavit, reddidit spiritum.

u Reliquum hujus paragraphi contextum additum fuisse ab interprete Reatino, prout majorum ferebat traditio, vix dubitamus : Metaphrastes, ex veteri textu Græco, hæc suis verbis sensum reddidit : Qui vero ex Illyrico aderant religiosi viri, sublati diligenter reliquiis, cum Romanos viderent de eisdem requirendis sollicitos, ipsas indicant ubi essent ; atque ita communi utrorumque studio condite aromatibus, congruo cum honore sepultæ fuerunt, indeficiens thesaurus Christianis, morbo autem vel diemone gravatis malorum omnium præsens remedium. Æcumenæ ut apud se depositos primum Sanctos persuaderent,

A *rent, descriptam apud se Legendam finire sub hac forma : De civitate autem illa Hecana, in qua fuerat S. Eleutherius Episcopus ordinatus, multi secuti sunt eum. Postquam autem venerabile complevit certamen, occulte per noctem tulerunt reliquias eorum, et transmisserunt in patriam suam. Romani vero altera die cum requisissent Reliquias Sanctorum Martyrum, et non invenissent, turbatio magna erat inter eos. Tunc confessi sunt illi dicentes, Quia nos tulimus Reliquias sancti Episcopi nostri Eleutherii et ejus genitricis Ancie : et sic mitigata est furia Romanorum. Acta sunt autem hæc circa Sanctos Dei Eleutherium Episcopum et Anciam matrem ejus apud urbem Romanam, die quartadecima Kalendas Maias, sub Adriano Imperatore, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, virtus, et gloria in secula seculorum. Amen.*

x *Latent Episcoporum Reatinorum nomina, usque ad S. Probum; qui videtur circa annum 370 obiisse, ut diximus 15 Martii. Hic dubitari posset an Episcopus; Sanctorum corporum tumulator; vero nomine vocatus fuerit Primus; an autem primus in serie Episcopali, a posteris, verum nomen ignorantibus; ita ceperit tamquam proprio nomine appellari.*

B y *Hæc verba non tantum plenam Ecclesie pacem, erectis pulam templis ornatam indicat; sed etiam seculi nimis alteriusve decursum, post ædis Urbanianæ constructionem.*

z *Fuerit dies non mortis (de quo ex Hieronymiano Martyrologio certius nobis constat) sed dedicatæ primum in Urbaniano ecclesie, vel translatae intra urbem reliquiarum ad ecclesiam S. Joannis Evangelistæ; de quo infra. An autem 24 Dec. etiam nunc festum habent Reatini, an vero hunc præsentem Aprilis non comperimus.*

CENSURA ACTORUM.

Nunc mihi animum advertite, Lector, atque considera, totis hisce Actis induci Adrianum Imperatorem, eo plane modo, quo in comedia ageret tyrannus aliquis theatralis; quasi is suppliciis omnibus, non tantum decernendis sed etiam inferendis præsens, infimicijque judicis aut carnificum præfecti partes egerit: sicut in aliis quibusdam Martyrum historiis, multa post secula imperitis scriptis, omnia et dicere et agere finguntur ipsi Imperatores, quæ ipsorum Præsides judicesque procul ab eorum præsentia notitque egere Christianos juxta Imperalia decreta torquendo. Observa deinde quod occidendo Eleutherio quater adhibitum dicatur ignis elementum, idque hunc multum dissimili modo; quod est ab usu et ratione alienum. Cum enim magicis artibus adscriberent gentiles, quod ab igne illasi permancbant Martyres: cui verosimile fiet fuisse tam omentes, ut in quo elemento victores illos semel iterumque experti fuerant, seipsos tertio ac quarto vincendos ridendosque propinarent; et non potius alium inferendæ mortis modum excogitarent, si forte hoc essent superabiles, quos magia sua contra ignem armabat. Arbitror ego, quod unis lectus ignitus erat, id aliis eroticulam esse dictam; neque sartaginis olro bullientis supplicium, distinguendum esse a supplicio clibani caudentis: sed quia alii hæc, alii ista ex majorum traditione nominabant, quadruplicentum fuisse supplicii tentati modum, quem satis erat geminari, uti prudentior Florus fecit.

21 *Equis deinde aut curribus alligari vel distrahendos quadrifariam vel raptandos peraspera viarum Martyres sæpe legimus: sed nunquam sic illud concepimus fieri, ut equos aut currus observaret nemo, quomodo hic legitur inobservatus Eleutherius subisse cum suo curru in montem, ibique delituisse donec a venatoribus inveniretur; et iis quidem venatoribus, qui, non assuta Italici silvis animantia, sed leones ac pardos pro theatri-*

bus spectaculis capturi advenerant. Non adro parabiles feræ illæ erant, quas maximis sumptibus ex Asia atque Africa tales in usus advehi solitas, Romanarum rerum periti novere. Quid igitur? Objectum feris Martyrem, easdem habuisse obsequentes ferebatur: id satis compilatori fuerit, ut in geminam scenam ipsas induceret, semel ut divinitus adductas ad Eleutherium, alias ut a tyranno immissas. Nihilominus displicet, quod ad hominem unum, inter feras consistentem, Romam reducendum et Imperatori sistendum, non dico apparitores plures sed plures integræ cohortes cum suis tribunis missi significantur, quando il, qui ex tota multitudine in Christum credidit, visa quam Eleutherius in feras exercebat potestate, dicuntur fuisse plusquam sexcenti octo viri, inter quos erant Comites tres nobili genere. Simile offendiculum in prima comprehensione occurrit dum usque ad urbem, cui Episcopus consecratus fuerat Eleutherius (in Illyrico scilicet vel in Apulia) misisse narratur Adrianus Felicem Comitem cum ducentis militibus, et additur quod hic ecclesiam ingressus cum suis omnibus, Episcopum invenit concionantem: neque enim adducendo uni reo tantus fuit apparatus necessarius, neque alibi tale quid leguntur Romani Imperatores fecisse. Jubeant illi ut scriberetur ad Provinciarum vel urbium Præsides, qui iis quos jussi fuerant transnittere Romam, paucos aliquos custodes adjungebant. Sic Apostolo Paulo miles unus adhasisse dicitur: sic Ignatius Episcopus Antiochenus gloriatur ire se Romam, alligatum decem leopardis, id est militibus se custodientibus, tamquam ultra morem multis. Item Ignatius atque sancti Martyres plurimi, in amphitheatro bestiis objecti leguntur; eratque hoc inter alia spectacula, populo exhiberi solita, frequens; occasione sumpta ab iis quos cum bestiis committi moris erat. At quod Correbion Urbis Præfectus simili modo, post feras aliquot voluptatis causa cæsas, dicatur produxisse Eleutherium, in ardenti clibano consumendum, non puto probari posse exemplis aliorum vel reorum vel Martyrum, quasi ejusmodi supplicia aut tormenta pars fuerint publicorum spectaculorum.

22 *Transco ad notas temporum in Actis signatas. Hic primum quidem S. Eleutherii mater Ancie, dicitur in MSS. Reatinis viventem in corpore B. Paulum Apostolum vidisse (quod abest ab aliis Latinis MSS.) a Metaphraste autem laudatur, ut quæ fidem edocta sit Apostolicis divini Pauli adhortationibus: deinde Eleutherius, anno ætatis suæ vigesimo jam Episcopus, inducitur sub Adriano passus, idque anno imperii xxv. Nos SS. Petri et Pauli Martyriam ad annum vulgaris æræ lxxv pertinere ostendimus, Adrianum vera constat, anno dumtaxat cxvii cepisse Imperare: demum igitur anno ipsius non dico xxv (nec enim tot annis imperavit) sed anno saltem xv, quando Arabia, Ægypto Asiaque peragrata Antinous inter deos retulit: demum, inquam, revertentem de partibus Orientis Imperatorem de Eleutherio inaudisse, ut dicitur in Actis, fuerit is annus cxxxi. Quod si eo anno vigesimum ætatis agebat Eleutherius, quam grandævam oporteret fingere matrem, quæ cum peperisset circa annum cx et ante annum Christi lxxv ejus fidem ex Paulo didicisset?*

23 *Tum vero cui satis probari poterunt præmatura ista, et Ecclesie usui contraria, ordinationes? Torquet se in iis Cajetanus, et exempla conatur invicare in S. Timotheo Ephesiorum Episcopo, sanctisque Gregorio et Athenodoro; quorum hos admodum adolescentes Episcopos in Ponto creatos asserit Eusebius; istum nondum tres et viginti annos natum existimat Ugo Cardinalis: sed neque ea certa sunt, neque satis intentam probant, ut etiam vigesimo anno credatur Episcopus consecratus. Tatiùs fuerit perfectæ ætatis virum Eleutherium opinari; eamque solum causam fuisse, cur adeo juvenis ac pene puer ordinatus credatur, quod martyri comitem habuerit matrem, cui verebatur autem adscribere imbecillitatem. Hoc autem posito potuerit Eleutherius*

D
AUCTORE D. P.

leones et
pardi in Ro-
manis silvis,

multitudo
militum ad
Sancti com-
prehensionem
missorum,

E

Clibanus
igneus in
Amphithea-
tro,

tanta Eleu-
therii juven-
tis,

F
cum tanta
matris senec-
tute;

Episcopus
un. 20 ætatis
collatus

a Romano
Pontifice.

In his Actis
displicent
præsens ad
omnia Adria-
nus,

quater re-
sumptum
ignis suppli-
cium,

equi inob-
servati

A therius puer a matre sua fuisse ad ecclesiae ministerium
AUCTORE D. P. Pontifici Romano, non quidem Aniceto (quo literarium
 sphalma esse et nec somnianti quidem Metaphrasti cre-
 dimus in mentem venturum fuisse) sed Anacleto Romanæ
 urbis Archipræsuli, qui usque ad annum æræ nostræ
 xvi viri, fuisse oblati. Quod si liceret pro Adriano
 Trajanum decessorem substituere, posset adolescentior
 Eleutherius etiam ante annum ætatis trigesimum mar-
 tyrio coronatus censeri.

*Quia tamen
 inter tot fi-
 ctionis veritas
 aliqua lute-
 credenda est,*

24 His ita deductis, non vereor, ne arguar temeri-
 tatis, quod noluerim S. Eleutherii Acta in opere nostro
 aliter extare, quam ut opocrypha: quibus nulla firma
 passit credulitas superstrui circa martyrii ab eodem to-
 lerati seu tempora seu modos: qui tamen de ipsa mar-
 tyrii veritate constat, nec minus de gradu episcopali,
 neque cetera omnia in jam expensis Actis credi debent
 omnino gratis conficta; age vel palpanda quæramus,
 quod rerum fundamentum ista, sic a posteris perturbate
 congesta, habere potuerint: sua cuique libertate relicta;
 alias quas magis probaverit conjecturas sequendi. Ego
 puto, et res et tempora sic potuisse ordinari, ut Antia
 mater, annorum forte duodecim puella cum S. Paulus
 moreretur, et postmodum viro Consulari nupta, (pro
 cuius ignoto sibi nomine Actorum auctor Eugenii nomen
 substituerit, ipsa sui interpretatione magnam nobilitatem
 significaturum) filium Eleutherium eidem pepererit,
 non diu post annum vulgaris æræ lxxx: quem apud
 se Christiane educatum usque ad ætatis suæ annum xii
 aut amplius, tradiderit Pontifici Anacleto, ab eoque
 susceptum et Clero adscriptum transmissit in Apuliam
 ad Ecanensis urbis Episcopum Dynamium (nisi hoc
 quoque nomen ad virtutum et probitatem viri significan-
 dum, loco proprii quod ignorabatur nominis, suppositum
 est) ad Dynamium, inquam, Episcopum transmiserit
 sacris litteris imbuendum: qui ipsum ætate congrua
 Diaconum Presbyterumque consecravit, ac denique Ro-
 mam miserit, ut sibi futurus successor consecraretur
 Episcopus a Romano Pontifice, puta a Telesphoro, si
 sibi Adriano martyrium pertulit Eleutherius, jam quin-
 quagenario major, matre ad annum ætatis septuagesi-
 mum accedente: vel (si pateris Adriano Trajanum
 substitui) ab Alexandro Pontifice, solummodo tricena-
 rius, adeoque inter confinia ætatis adolescentis ac plenæ,
 cum mater esset quinquagenaria. Pontifex vero, ad
 quem tunc forte Illyrii accesserant, Christianæ fidei
 doctorem aut etiam ecclesia viduatæ Episcopum peti-
 turi, ipsis tradiderit Eleutherium, quo ad usque
 ecclesia Ecanensis addictum sibi Pastorem repos-
 ceret.

*suspiciamus
 natum Eleu-
 therium circa
 Christian. 70,
 et Clero ad-
 scriptum an.
 80 Romæ,*

*eandem ex
 Apuliam redisse
 sub Traiano
 vel Adriano,*

C 25 Ea omnia cum propter insignem generis nobili-
 tatem, et motris inter Romanas matronas notissimæ
 famam, solum item fidri tuendæ propagandæque serven-
 tem in Eleutherio, et subsequentem miraculorum gra-
 tiam, non possent usquequoque manere occulta gentilibus
 delatoribus; verosimile est quod retractus sit ab itinere,
 quo in Illyricum tendebat, Eleutherius et Romam re-
 ductus; atque post varia incassum tentata mortis genera,
 capite plexus una cum matre, palam proficiente se
 Christianam esse: quorum corpora tunc ipsi illi qui
 comitabantur Illyrici, tum Romani condiderint sepelie-
 rintque, hanc procul ab urbe Roma, et ea ibidem pie co-
 luerint, donec vel Ecclesia pacem adepta sacros Mar-
 tyres de terra sustulit, præsentem ad eam rem aut forte
 etiam divinitus accito Reotino Episcopo; qui suæ, tunc
 primum forsitan institutæ, diocesi patronum optaverit
 Eleutherium, et bonam corporum partem obtinuerit,
 parte altera Constantinopolim missa. Verum hæc, non
 ut historiam, sed ut conjecturam proposuisse sufficiat:
 adcertiora, et quæ ipsis monumentis rerum ac litterarum
 probari possint, transeamus.

*eundemque
 in Illyricum
 cum potestate
 Episcopali*

*in urbem re-
 tractum,
 casum et
 iuxta eam
 sepultum
 fuisse.*

TRANSLATIO RELIQUIARUM

Reate in Sabinis.

Ex Monumentis Ecclesiæ Reatinæ.

Urbem Reate, Deum matri Rheæ sacram, ab eaque
 nuncupatam fuisse, antiqua est incolarum opinatio;
 ejusque ibidem statuam religiosissimo cultu habitam ac
 celeberrimo stetisse loco, donec Christiana religione jam
 pridem stabilita, prope ipsam in quo statua stabat arcem
 ædificata ecclesia est. Ea injuria inhabitatorem statuæ
 dæmonem putatur excitasse in vindictam de civibus jam
 Christianis exigendam, Deo id permittente, ut suorum
 Martyrum corpora, in Urbaniano condita, intervallo
 unius milliarii, ad se recipere propius Reatini decerne-
 rent, itaque et ab infesto dæmone liberarentur, et recens
 condita ecclesiæ patrociniū adderent. Habet illa etiam
 nunc in suo archivo veterem Codicem, ante annos cccc et
 amplius exaratum, in quo post Acta supra descripta se-
 quebatur prædictæ Translationis historia: sed liber folio
 uno evulso mutilus, historię initium, Actorum finem
 desse sibi indicat; damno quidem ex una parte leviori,
 eo quod Acta in codicem recentiorē transcripta una
 cum augmento de prima sub Episcopo Primo Transla-
 tione, integrari ex eo potuere: ex altera vero parte ir-
 reparabili, quia nullum aliud exemplar superest, unde
 jam dictæ historię recipiatur initium. Proinde, quæ
 de occasione et causa translationis secundæ diximus,
 mera nituntur conjectura, fundata in eo quod temporis
 edacitatem superavit fragmento, et tale est.

*Ad cūmpes-
 cendum dæ-
 monem*

E

*ex Rheæ sta-
 tua, ut cre-
 datur,*

27 Imbecilles horribilibus aspectibus invadebat,
 daman videlicet, ex quo mulieres gravidæ, præ timo-
 ris angustia plerumque patiebantur abortus: viri
 quoque transitum formidabant: sicque civitas ipsa,
 nefandi hospitis domicilio fatigata, tamquam obsessa
 periculis, nequibat ab hujus hospitis incursibus res-
 pirare. Igitur Episcopus et cives Reatini, confidentes
 in Domino, qui sperantes in se minime derelinquit,
 prædictorum Sanctorum corpora (Eleutherii et Antix) in
 Ecclesia B. Joannis Evangelistæ quæ circa præ-
 dictam statuam constructa fuerat, in crypta Sanctæ
 ipsius ecclesiæ subterranea, cum reverentia collo-
 carunt. Volens autem Deus, eorumdem Sanctorum
 meritis, civitatem et homines prærogative prosequi
 speciali, ac Sanctorum cultum dignis ampliare mi-
 raculis, dæmonem effugavit: qui ab ejusmodi collo-
 cationis die cum suis versutiis statim evanuit, nullo
 unquam tempore reversurus: et ex tunc cum Pro-
 pheta dixere: Transivimus, et ecce non erat: quæ-
 sivimus, et non est inventus locus ejus. Itaque
 Reatini, a tanto servitutis laqueo liberati, Dominum
 in cymbalis bene sonantibus laudaverunt, et ad
 eandem ecclesiam S. Joannis, ubi prædictorum
 Sanctorum corpora requiescunt, tanta erat homi-
 num confluentium multitudo, miraculi fama longe
 lateque diffusa, ut eadem ecclesia amplius munerum
 copiis pullularet.

*cives infe-
 stantem*

*transferun-
 tur Reliquiæ
 in ecclesiam
 S. Jo. Evang.*

28 Hoc tenens fragmentum istud; in quo si nomen
 saltem Episcopi adderetur, per quem Translatio curata
 est; possemus quadamtenus definire ipsum illius tempus:
 nunc iterum ad conjecturas recurrendum est. Qui nobis
 hæc omnin submitit amicus Reatinus, significavit videri
 sibi; quod hæc omnia evenerint paucis annis post primam
 sub Primo Episcopo Translationem, ante quam vix nullo
 medio temporis intervallo præcesserit ipsum Sanctorum
 Martyrium. Nos in diversam omnino partem potentiori
 impellimur ratione: licet enim Sanctorum corpora in
 ogo, non Romano, sed Reatino primum fuissent con-
 dita (quod tamen nobis diximus non probari, imo con-
 trarium ex Metaphraste suaderi) exigit tamen lacinia
 ista, in Reatinorum favorem Actis prænotatis assuta,
 cujus unius testimonio nititur veritas primæ Translationis,

*I.
 Ps 36, 37
 et cessat
 veratio*

*res acta vide-
 tur seculo 6*

A ut pariter credamus in Urbaniano Episcopi Primi præsilio fabricatam fuisse ecclesiam : hoc autem ante Constantini Magni imperium et pacem rei Christianæ datam factum esse non debet nec potest gratis credi. Exigit etiam eadem lacinia, ut in eadem ecclesia seculis aliquot perseveraverit Sanctorum corporum cultus, priusquam ista scriberetur : cum dicantur Sancti Martyres in eo loco multa beneficia operari usque in hodiernum diem, quomodo loqui non solemus nisi post temporis longi decursum. Itaque non refragabimur ei qui suspicaretur S. Probum, supra od. litt. x memoratum, fuisse auctorem corporum intra urbem transferendorum seculo Christi vi, quando adhuc multæ variis in locis permanebant statuae, monumenta superstitionis aritæ. Certe oportet hunc Probum fuisse S. Eleutherio per quam devotum, quandoquidem puer morienti assidens, et candidatorum quorundam splendidissimorumque virorum ingressu contreritus, hæc ab eo verba audivit; Noli timere, quia ad me S. Juvenalis (vicinæ scilicet Narniæ Episcopus et Patronus) et S. Eleutherius Martyres venerunt. Quidquid autem de eo sit, constabit ex infra dicendis num. 31, sancta corpora postmodum fuisse sub illius ecclesiæ altari reperta, præsentante S. Petro Compostellano Episcopo, qui x die Septembris colitur, et floruit post annum dccccl.

et forte sub
S. Probo Ep.

B 29 Sequitur in prædicto fragmento, quomodo Reatina civitas a Rogerio Siciliæ Rege destructa, ac deinde a civibus restaurata sit. Utramque Ughellus tomot. Italiæ sacræ factum scribit sub Adenulpho Episcopo, qui anno mclxxxviii electus, anno mclxxx decessit Cathedra factus monachus Cisterciensis in monasterio trium-Fontium de Urbe. Sed quoad primam partem vehementer fallitur: Rerum Rogerius, qui anno mclxxxix regnare cepit, non ultra mcl annum prorogavit vitam : quo mortuo, et septimo desolationis anno necdum elapso, capta est civitas restaurari : neutrum proinde potuit ad Adenulphi Episcopatum pertinere. Ipsa fragmenti verba hæc sunt. Adveniente vero Rogerii Regis Siculi sæva tyrannide, qui contra Reatinos, nulla præcedente causa, concipiens odium, civitatem ipsam cum ingenti comitatu equitum et peditum, obsidione mirabili circumcinxit; licet eadem obsidione plurimum annorum curculis premeretur, tamen viriliter regali potentia resistebat. Idem vero Rex odium conceptum evomens, ac erga Reatinos compassionis spiritum non requirens, domos et ecclesias et ornamenta destruxit; factaque est vidua quæ prius uxor erat. Sic homines civitatis ipsius fere per septennium extralares proprios exularunt : redeuntes autem dicere poterant, Jam seges est ubi Reate fuit.

circa an.
1143 a Roge-
rio Rege
Siciliæ

eversa civitas
Reatina

post ejus
mortem re-
stauratur.

an 1208
Innocent. 3

decernit
translationem
faciendam
ex veteri in
novam cryp-
tam :

C 30 Tandem Dominus Jesus Christus memor suorum fidelium, dicto Rege mortis debitum adimplente, viam paravit incolis Reatinis, ut civitatem eandem sine alicujus obstaculo reintrarent; peste, fame, et aliarum tribulationum angustiis, hominibus pro majori parte consumptis. Intrantes autem et reedificantes domos et ecclesias, felicitis recordationis Dominum Innocentium Papam iii (Præfuit hic Ecclesiæ ab anno mxcviii ad mccxvii Innocentium inquam, Papam iii ceperunt totis affectibus exorire, ut civitatem Reatinam sui præsentia visitaret; ut tantorum periculorum immemores, umbra Christi Vicarii loveret; et damnum, quod exterminatio ipsorum intulerat, sui præsentia compensaret. Annuens ergo summus Pontifex petitionibus popolorum, civitatem ipsam advenit; ibique aliquandiu moram contrahens, juridica relatione percepit, sæpe dictos Martyres innumeris coruscasse miraculis. Unde dum quidam civis, pro remissione peccatorum suorum, in dicta ecclesia cryptam aliam, subter altare majus, fieri fecisset; de crypta anteriori disposuit præfata corpora, de consilio Dominorum Cardinalium, translata: ut eorumdem Sanctorum renovaretur devotio, quæ

longi temporis intervallo esset deleta, memor illius D verbi Prophetici, Mille anni ante oculos tuos sicut dies hesternæ quæ præterit.

AUCTORE D. P.
Ps. 89, 4

31 Et quoniam non extabat memoria, in qua parte cryptæ anterioris dicta Corpora requiescerent, idem summus Pontifex mandavit diligenter reînquiri. Quibus Sanctorum corporibus reînventis, ad indicium cujusdam imaginis ibi pictæ digito ipsa corpora ostendentis; eadem cum reverentia qua decuit exhumata, ipse Dominus Papa, Domini Cardinales, Archiepiscopi et Episcopi in Curia commorantes, in novam cryptam cum hymnis et canticis transtulerunt : in qua structuræ nobilis altare propriis sumptibus ædificari mandavit : et volens ut Reatini populi devotio cresceret, omnibus vere pœnitentibus et confessis, et qui in dicto loco in die hujus translationis manus porrexerint adiutrices (sicut a majoribus nostris audivimus) tres annos et tres quadragenas de injuncta eis pœnitentia relaxavit : quam Indulgentiam prædictus Dominus Papa et Domini Cardinales, Archiepiscopi et Episcopi posuerunt in ipso loco perpetuo duraturam. Prædictæ quoque Translationis festivitas sequenti die post festum Assumptionis B. Mariæ celebranda est, ad honorem B. Eleutherii et Antiæ matris ejus Martyrum, et B. Joannis Evangelistæ, quibus sit honor et gloria in secula seculorum. In cujus rei fidem et ad memoriam posterorum : imposito sacræ arcæ est lamella, cujus hanc inscriptionem recitat Ughellus tomot. 1 col. 113. In nomine Domini. Anno Dominicæ Incarnationis mxcviii mense Augusti die xiii, tempore Innocentii Papæ iii, ipso assistente in civitate Reatina, hic recondita sunt ossa Sanctorum Martyrum Eleutherii et Antiæ matris ejus, in præsentia Domini Sofredi Presb. Card. tit. S. Prædix et Mig. Petri Diacon. Card. S. Mariæ in Via lata, et Adenulphi Episcopi Reatini : quæ reperta sunt sub hoc altari (sicut antiquus repertus titulus, historia et fama publica indicavit) Petro quondam Compostellano Archiepiscopo præsentante.

quæ sit mag-
na cum
pompa

et annue re-
colitur 16
Aug.

facta 13
eiusdem.

32 Quod ad Urbanianum attinet, sunt qui ibidem jam olim fuisse monasterium asserant, ipsumque esse cujus, ut juxta Reatinæ urbis mœnia constituti, meminit S. Gregorius Magnus Homilia 35 in Evangelium, multis laudibus extollens S. Stephanum, suis viribus istius monasterii Patrem, et lib. 4 Dialog. cap. 19 felicem ejus obitum describens : ob quod ad xiii Februarii ecclesiasticis inscriptus Fastis, a nobis quoque commemoratus suo loco est. Id si verum est, vel monasterii illius fundatione prior fuit Reliquiarum translatio ad ecclesiam S. Joannis Evangelistæ, vel ejusdem desolatione per incursus barbarorum subsecuta posterior : nec enim verosimile est, quod locum, religione et disciplina florentem, sub tam sancto Abbate aut ejus successoribus proximis, voluisset aut potuisset Episcopus eo quo subsistebat et servabatur patrocinio spoliare. Ut ut sit ; prima illa S. Eleutherii ecclesia, in Urbaniano restaurata seculo xiii aut xiv aucta fuit insigni Benedictini Ordinis Abbatia, cui jam dicto seculo xiv exente Abbas præerat Joannes, frater Ludovici Episcopi Reatini; cum eoque propter vitiorum exterminandorum et disciplinæ restituendæ zelum in odium populi adducto, occisus fuit a conjuratis, dum sacris ambo officiis intersunt, in arde primaria oppidi. Civitas ducentis dicti, et octo circiter milliariis Reate distantis. Hunc Joannem ab Episcopo fratrem credo obtinuisse partem Reliquiarum S. Antiæ, de quibus superiori seculo inventis et in urbem relatis mor. dicere aggredior.

ex suburbana
ecclesiâ
S. Eleutherii

F

ubi in Abba-
tia circa
an. 1300
fundata

habebantur
reliquiæ S.
Antiæ :

33 Prædicta Episcopi et Abbatis cardes, quæ anno mcccxcix contigit, tanta Romanum Pontificem Bonifacium ix indignatione commovit, ut populum sacris, ecclesiam dignitate Episcopali privavit. Ursit etiam rebelles Renaldus Alphanus, qui uti ex illius temporis scriptis

A scriptis narrat Ughellus, ferro flammaque succinctus, conspiratorum fortunas opesque dire depopulatus est, ita ut nec corporibus eorum parceret qui aliqua affinitate rebelles contingerent. Ea calumitas quin ipsum S. Eleutherii monasterium etiam afflixerit, orbatum Abbate, et verosimiliter non penitus a factiosis aut factiosorum consanguineis vacuum, quis poterit dubitare? Fortassis ex tunc in eam commendæ servitutem decidit, qua paulatim attritum exhaustumque ad miritionem denique devenit, remanente ecclesia; sed adeo desolata, ut anno MDLXII otiosi homines prohibente nomine, parimatum illius ipsique altaria suffodere non formidarent, aureæ argentæque suppellectilis aliquid invenire sperantes. Invenierunt autem meliorem opinionem et spe sua thesaurum, ut testatur sequens instrumentum. Die Dominico XII Aprilis MDLXII, cum esset notorium in civitate Reatina quod inoperrime inventæ fuerint Reliquiæ Sanctorum Martyrum Eleutherii Episcopi et Antie matris ejus, subitas altare majus ecclesiæ S. Eleutherii, sitæ extra civitatem per miliare unum, heri pro hodie, de mandato R. D. Vicarii (Nam Episcopus Joannes Baptista Osius aberat, præsens Concilio Oecumenico Tridenti) Canonicorum et Capituli ecclesiæ Reatinæ, supradicta die, hora XXII vel quasi, Vicarius et Canonici et Confratres cujuslibet Confraternitatis, cum eorum confabonibus, crucibus et insigniis, et cum luminaribus, associante majore parte Populi Reatini et hominum utriusque sexus, accesserunt magna devotione, et cum orationibus et litanis ad dictam ecclesiam S. Eleutherii; et ibi invenerunt reconditas Reliquias, ut supra, Eleutherii et Antie matris, in quadam capsula marmorea, super qua erat lapis quadratus cum cooperculo et litteris, OS S. ANTIE MATRIS S. ELEUTHERII. Et dictæ Reliquiæ sic inventæ, traductæ et translate fuerunt processionaliter, et populo sociante cum luminaribus a supradicta ecclesia S. Eleutherii ad ecclesiam Cathedralē Reatinam. Circa quas Reliquias hoc solum tenendum arbitror, quod solum indicabat titulus marmoris inscriptus, S. Antie, non etiam S. Eleutherii, eas fuisse, et utrasque ex more vulgi conjunctim antea nominavit Nectarius, ista describens.

34 Dum autem hic nominatur eccle. in Cathedralis, non intelligitur ea quæ fuit restaurata ab Adenulpho, sub titulo S. Joannis Evangelistæ, quæque hodie in Rectoralem commutata superest: sed alia amplior atque augustior, sub titulo Virginis Assumptæ nescio quando exarata, non prius certe quam indulgente Martino v. an. MCCCXIX Reatinis supplicibus solutum est onusculum, et jus Episcopi habendi redditum. Non fuerunt autem cum Cathedra, translata etiam Sanctorum Patronorum corpora, sed in sua S. Joannis ecclesia relicta; nam in præcitis instrumentis ita subsequenter legitur: Die vero XVI Februarii MDCXVII, die Dominico in aurora, in crypta S. Joannis Evangelistæ, in platea Reatis, ab Archipresbytero D. Antonino de Fabris, tunc temporis Rectore dictæ ecclesiæ, fuerunt repertæ duæ capsæ plumbeæ, una latitudinis unius palmi et longitudinis unius pedis, altera ejusdem longitudinis et latitudinis; in unaque earum erat scriptum REL. S. ELEUTHERII, in altera REL. S. ANTIE: quæ conditæ erant in una capsula lapidea, sub altare majus dictæ cryptæ, super qua capsula lapidea in operculo ipsius erat scriptum litteris majusculis, † REL. SS. ELEUTHERII ET ANTIE MATRIS EJUS.

35 Neque dubites, quia Reliquiæ solum nominantur, id de præcipuo corporum prædictorum parte intelligere: ecce enim testimonium Augustini Vivaldi Rectoris Collegii Societatis Jesu Genæv, XXIII Januarii MDCXII Romæ scriptum. Cum admodum R. P. Carolo Seribani, Rectori Collegii Antuerpiensis, unum ex articulis unius digiti S. Eleutherii Episcopi et Martyris, filii S. An-

tiæ Martyris, (quem ipsemet Reate ex ecclesia S. Joannis, ubi ejus matrisque sacra corpora honorifice reservantur, extraxi an. MDC) cum facultate Reverendis. D. Horatii Gentilis, in ea civitate tum Vicarii Apostolici, donaverim; ac præterea partem ossis unius ex sociis S. Placidi Martyris, quorum corpora Messanæ divinitus inventa S. D. N. Paulus v. declaravit esse vere ipsorum corpora; ne hujusmodi sacre Reliquiæ debito honore frustrarentur, de præmissis omnibus, his litteris, mea manu subscriptis ac sigillo Societatis munitis, fidem facere volui. Servantur ea Reliquia nunc Antuerpiæ, cum variis sanctorum Pontificum et Martyrum lipsanis, aliisque Martyrum non Pontificum, in sacrario domus Professorum, intra hierotheras elegantissimas ad eum finem confectas. Utrum vero progressu presentis seculi mutatum sit aliquid apud Reatinos, non indicat qui superiora documenta suppeditavit; solum de ecclesia Cathedrali hodierna sic loquitur, tamquam ibi sit capsula, ubi sunt condita corpora dictorum Sanctorum.

APPENDIX

De Ecanensi S. Eleutherii Pontificatu, ortisque ex ejus ignorance erroribus. An ibi ejus Reliquiæ?

Fecit solennitas, præcipui cultus, quem Constantino-

S. Eleutherius Ep.

Illyricis fidei præco datus

ad petitionem Ecanensem potuit ordinatus fuisse

Eorum civitas nunc Troja dicitur.

37 Hoc posito; aut citra plenam probationem indulgentius concessio, explicandum venit, quænam Ecanensis fuerit. Dedimus nos XI Februarii ex variis MSS. duplicem S. Secundi Episcopi inventionem, quem Troja, urbs Apuliæ Episcopalis in hodierna Capitanata, Patronum colit, una cum SS. Eleutherio et Pontiano Pontificibus atque Martyribus et Anastasio Confessore; ad eumque locum pluribus regibus de prædicta urbe Troja, explicantes qua occasione fuerit a Græcis condita, et a S. Henrico Imperatore intercepta; docentes autem hoc potissimum quod (sicut ibidem Guaisferius monachus Casinensis n. 4 tradit) prius fuerit dicta Ecana, alius

Ecana.

A *Æcana, Hecana et Ecananum, tum quos Plinius l. 3 c. ii Æcanos nominat, esse hujus loci oppidanos, deque eisdem legi in antiqua inscriptione hæc verba. Cui. REP. ÆCANORUM: imo Ferrarium docere, in antiquo Itinerario Antonini et Tabulis Peutingerianis dici Æcas, sive Escas. Non sunt ea unum iteranda aut confirmanda prolixius: sufficiunt enim sic breviter indicata ad intelligendum, quomodo S. Eleutherius in Actis ad litt. a civitate dicatur in Apuliam civitatem Hecanam, destinatus: et rursum in iisdem Actis ad litt. a dicantur de civitate illa Hecana, in qua (verius pro qua) fuerat Episcopus ordinatus, multi enim secuti, et reliquias SS. Eleutherii et Anthie in patriam suam transmississe. Quo loco apud Mombrinium legitur de civitate Henechum ubi erat Episcopus. In MS. Passionali montis Oliveti apud Neapolitanos, dicitur fuisse Episcopus in civitate Equa in Apulia, aut certe Equo ut traditur in MS. Syracusano. In Historia Translationis nominatur S. Eleutherius Æcanæ urbis Episcopus, quæ nunc Troja dicitur.*

nomine
perperam
scripto,

invenitur
apud aliquos
Æcanum,

Messana
Apulia

aut Misenum
Campania.

38 Hinc qui in Gallia et Germania scripserunt Martyrologia, cum dicta urbs aut non amplius extaret, aut quæ Hecana, Æcana vel Equa antiquis dicebatur, tunc Troja appellaretur, facillime errarunt, et alios in majores tenebras adduxerunt. In MS. Divionensi, quod est Bedæ genuini aliquod supplementum, et in alio MS. Romano-Francico Parisiis a nobis obtento, adscribuntur Nesano Apuliæ pro Hecana Apuliæ. Alii magis distorte Mesenam, Misenam, Mesenam, Messanam, Apuliæ civitatem dixerunt. Ita Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus, Grevenus, Canisius, Molanus; alique. Sed omissa mentione Apuliæ, Galesinius cum hodierno Martyrologio Romano Messanæ attribuit. Alii contra, omisso nomine urbis Episcopalis, scripserunt in Apulia Episcopum ordinatum, et cives Apuliæ corpora ad eorum civitatem transtulisse: ita cum nonnullis MSS. Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 61. Quis autem scit utrum apud eos quoque, qui Aquileiæ Episcopum ordinatum Eleutherium scripsere, non irrepperit nomen Aquileiæ pro eo quod forte legerant Apuliæ, aut corrupte Apuleiæ? ita censuit Cardinalis Baronius in notis ad Romanum Martyrologium. Munrolycus Siculus in suo Martyrologio, apud Misenum Campaniæ: sed ex conjectura, inquit Baronius, eo quod Misenum in Campania situm sit, et non in Apulia: sicut et qui Messanæ legentes, intelligi putaverunt de Messana nobili in Sicilia civitate, quos hallucinatos manifestum est: nam neque Miseni in Campania, neque Messanæ in Sicilia aliqua est ejusdem Eleutherii Episcopi mentio. Si igitur consensu omnium Latinorum locus ponendus est in Apulia: cum nec Misenus nec Mesana in ea provincia possit reperiri; conjectura ducimur, ut loco Messanæ legendum sit Messapiæ, quod est oppidum prope Tarentum. Hæc Baronius. Verum Messapia non tam oppidum est, quam regio Salentinorum ab Apulia distincta. Quid autem est opus conjectura, cum Æcana in antiquis MSS. clare indicetur et quænam hæc sit jam constet ex dictis?

apud aliquos
Canum

39 Alius error obrepsit quibusdam, deductus ex etymo nominis Eleutherii; quod cum Græce est. ελευθερος, Latinis dicitur ingenuus, liber, liberalis; unde effecerunt S. Liberalem, eique omnia plane Acta S. Eleutherii attribuerunt. Ita fecit Petrus de Natalibus lib. 2 cap. 20, qui scribit fuisse Cannensem in Apulia Episcopum, scilicet, quia Æcana et Canna parum differunt. Secuti Petrum sunt, et ad diem xxx Decembris, quo ipse S. Liberalem Cannensem retulerat, eundem suis Martyrologiis cum eodem elogio inscripserunt, Grevenus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Ghoniis. Edidit Ughellus tomo vii Italia sacra Episcopos Cannenses, sed nullam reperit Liberalem dictum, utique qui nullus alius est quam hoc loco memoratus Eleuthe-

rius, Æcanensis, non Cannensis Episcopus. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, forsitan ut effugiat dictam abjectionem, scribit Canusinum Episcopum; sed in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano postmodum scripto, iterum scribit Cannensem Episcopum, civitatis etiam Poulo Regio et Davide Rhomæ de Sanctis regni Neapolitani. Verum hi, absque ullo examine, secuti sunt Petrum de Natalibus, et cum errante voluerunt aberrare. Interim Ferrarius rem aliis disentiendam dimittit, cum Scriptorum copia non suppetat; quæ non deesset hæc nostra le genti.

40 Poterat totius controversiæ finis esse, nisi Bouffignus, in Historia Sicula et Messanensi; Melchior Inchafer, in Veritate Epistola B. Mariæ Virginis ad Messanenses vindicata cap. 36; Octavius Cajetanus, in Martyrologio Sicula et in Vita Sanctorum Siculorum; ac Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italia, eundem adscriberent Messanæ Sicilia; idque tanta cum fiducia, ut videatur dubitari de eo non potuisse. Verum Roccus Pirrus, in Notitia Ecclesiæ Messanensis pag. 254 et sequentibus, late rejicit horum auctorum opiniones: quod visa hæc nostra elucubratione, paucioribus poterit alias præstare. Ostendit Pirrus primum Messanensibus Episcopum datum Eucarpum circa annum Christi quingentesimum; et ridet eos qui S. Eleutherium dicunt esse eundem qui aliis Bacchylus est. Nobis eorum sententia tanta magis infirma et minus digna refutatione videtur, quod ipse Bacchylus, æque ac Eleutherius, ignotus semper fuerit paulo antiquioribus Messanensibus. Certe si alterutrius, tamquam Messanensis Episcopi notitia aliqua fuisset in vetustis ecclesiæ tabulis aut quibuscunque aliis monumentis, non pratermisisset eorum nomina tamquam Episcoporum Messanensium, Martyrologio suo inserere, Messanensis Abbas idemque patriarum rerum diligentissimus perscrutator Maurolycus, neque Eleutherium ad Misenum Campaniæ, ut supra diximus, transmisisset. Reliqua apud Pirrum legi possunt.

41 Maueat ergo, si pro aliis quam pro Illyriis ordinatus Episcopus Eleutherius est, quod Græci nec negunt nec affirmant, pro Æcanensibus ordinatum fuisse: quorum aliqui cum Romam comitati, credi possent eodem revelasse corpus, ut in Actis apud ipsos descriptis legitur, nisi eo Acta judicio nostro accepta essent a Reatinis et per hos a Græcis, utrisque Eleutherii corpus sibi vindicantibus, et antiqua possessione probantibus potius quam Actorum fide, quæ exigua est. Hanc ergo possessionem gratis sibi arrogarunt Æcanenses, sui urbis nomen substituendo pro nomine Illyrici, quod solum apud Græcos legibatur. Ceterum cum iidem Græci aliud non dicant quam corpora etiam ab Illyricis a loco martyrii rapta, ab iisdem atque a Romanis communi studio fuisse tumultu; nec Reatinis quidem potuimus assentiri, primam Martyrum sepulturam alibi quam in agro Romano fuisse: ea quo postea, in plena Ecclesiæ pace, refossa, partim Constantinopolim partim Reate arrecta sunt: de quibus etiam, vel tunc vel postea, provinciæ alie participarunt; imprimis Campania, ubi apud Terracineses SS. Eleutherii et Antie patrocinium dicimus vigere: ubi et Mons-Virginis est inter Capuam et Beneventum, uti nos docuit Bentillus noster (quem in tabulis Geographicis non invenimus, nisi forte sub nomine S. Mariæ della grotta) et in eo corpus, id est reliquie S. Antie. Simili modo facile credidem portionem aliquam dictarum reliquiarum Æcanensibus quoque abreuisse, nisi eas S. Eleutherii Reliquias, quas nunc Trojani possident et Æcanensis Episcopi esse putant, non haberent tamquam antiquitas apud se depositas, sed ut Tibure allatas anno xcv.

42 Habemus Historiam Translationis, tum de ipsis quam de Reliquiis S. Pontiani Papæ et S. Anastasii Confessoris, scriptam ab oculato teste Roffredo ecclesiæ Trojana

D
AUGUSTO D. P.
aut Canusium

quidam
Messanum
Siciliæ assu-
munt,

E

Corpora
Martyrum,
neque Æcanæ,

nec Reate,
sed in agro
Romano pri-
mum sepulta.

postea cum
civibus commu-
nicata sunt:

quæ tamen
S. Eleutherii
reliquiæ nunc
habentur
Troja

Trojana

AUCTORE D. P. *A Trojanæ Præcentore : qui nihil dubitavit, quin is, de quo agitur, fuerit Ecanensis Episcopus. Sed cum nullo indicio possim deprehendere quod de hujus corpore aliquid aliquando possederint Tiburtini : et justa causa occurrat suspicandi, quod non minus quam S. Pontianus, Pontifices Romani fuerint S. Eleutherius et S. Anastasius, quorum ipsa Tibur ullata sunt ab urbe Roma; cogor vereri, ne solus affectus erga eum, qui Ecanæ, nunc Trojæ, educatus ordinatusque credebatur persuaserit Trojanis, eam, ejus ussa aliqua Tibure acceperant, suum esse Eleutherium absque alia ulla probatione.*

Tibure attata
an 1105

videntur esse
Romani
Pontificis

43 Tiburtinus fuit S. Simplicius Papa, anno cccclxvii ad sedem Apostolicam erectus, de quo in Martieginus, ejusque Reliquias Tiburi conditas asserit Baronius, quod facile de toto corpore intellexerim, quando nulla ecclesiarum Romanarum ipsum sibi vendicat. Ab eo in ecclesia sua Cathedrali dedicatam Salvatoris imaginem credunt et colunt cives. Quidni eundem suspicemus de patria sua, per sacras Reliquias locupletanda, fuisse sollicitum? maxime si ibidem sepe-

liendum se ordinavit ipse? eas autem assumpsisse ex corporibus Prædecessorum Pontificum Eleutherii, Pontiani et Anastasii? Reliquiæ certe, postmodum Trojam delatæ, vix aliter oppelluntur in decursu historiarum præcitatarum quam SS. Eleutherii et Pontiani Pontificum et Martyrum, et Anastasii Confessoris, ut supponitur Pontificis, nam Fratrem et Coepiscopum Eleutherium dicitur cum Pontiano in Translatione comitatus. Neque refert quod Anastasius Papa mortuus putetur xxvii Aprilis, Trojani vero festum celebrent, prout a Tiburtinis celebrandum accepere, xii Septembris : hic enim dies translationis fuisse potuit. Non tamen hoc mense Aprilis dictæ Translationis Historiam dabimus, nec etiam xxvi Marti ad memoriam S. Eleutherii Papæ; sed servabimus eam pro die xix Novembris, quanda colitur S. Pontianus, de quo nec ipsi quidem Trojani aliter quam nos sentiunt : habent autem reliquias ipsas in statuis ligneis deauratis, cum capitibus et manibus argenteis; eoque facilius fatebuntur, quas ipsi vocant corpora, partes duntaxat corporum, et forte permodicas esse.

DE SANCTO APOLLONIO. SENATORE ROMANO ET MARTYRE

CIRCA AN.
cxxxv

Sub Commodio
Imperat.
per Ecclesiam
data.

S. Apollonius
delatus.

post orationem
in Senatu
habitam
capite plectitur.

Acta Præsidialia scripta
perierunt,

Eusebius Pamphili libro quinto Ecclesiasticæ historiarum caput xxi ista inscripsit : Quomodo Apollonius Romæ Martyrium passus est, et dein qua occasione martyrium subivit sic describit : Eodem tempore, Commodus Imperium Romanum obtinente, res quidem nostræ in tranquilliore statu versabantur, pace per Dei gratiam cunctas orbis terrarum Ecclesias complexa. Atque interim salutaris Dei sermo ex omni genere hominum quam plurimos ad religiosum summi Numinis cultum pertraheret : adeo ut multi ex iis, qui in urbe Roma genere atque opibus eminebant, simul cum universa domo ac familia, salutem consequuntur accurrerent. Verum infestissimus bonis omnibus dæmon, et suapte ingenio invidus, istud ferre non potuit : rursus igitur variis adversus nos machinas commentus armatur. Denique Romæ Apollonium quemdam e numero fidelium, qui in humanioribus litteris et in Philosophia eximius habebatur, in iudicium adduxit, suscitato ei accusatore, homine quodam perditissimo : qui ad huiusmodi flagitia idoneus in primis minister dæmonis videbatur. Sed miser, intempestive suscepta accusatione, cum ex Imperatoris edicto capitalis poena in eos qui talia detulissent esset constituta, confestim fractis cruribus occiditur, Perenne ejusmodi adversus ipsum sententiam pronuntiante. Martyr vero Deo acceptissimus, cum Iudex multis eum precibus obsecrasset, petissetque ab illo, ut coram Senatu rationem fidei suæ redderet; elegantissima oratione pro defensione fidei suæ coram omnibus pronuntiata, capitali supplicio a Senatu damnatus est. Quippe veteri apud eos lege sancitum erat, ut Christiani, qui semel in jus vocati fuerant, nisi a proposito suo discederent, nequaquam dimitterentur.

2 Porro cuncta ab illo in iudicio dicta, et quæcumque Perenni interroganti respondit, et orationem illam, quam pro fidei nostræ defensione in Senatu habuit, quisquis nosse voluerit, ex antiquorum Martyrum Passionibus a nobis collectis poterit percipere. Hæc ibi Eusebius : et quas allegat antiquorum Martyrum passiones a se collectas, nos in primis cum omnibus sacre antiquitatis amatoribus deploramus perisse. Hoc ipse in proœmio libri quinti appellat ἀρχαίων Μαρτύρων συγγραφή. Multa hac inde superesse colli-

gimus ex lib. 4 cap. 15. ubi curiosum lectorem, ut quæ S. Polycarpo in ultimo certamine contigerunt, plenius cognoscat, ad epistolam de illius martyrio uberrime conscriptam amandat, quam in opere de priscis Martyribus, quorum passiones collegit, se ordine suo inseruisse testatur. Hanc epistolam et Græce edidit Petrus Halloxe homo de Fitis illustrium Orientalis Ecclesiæ Scriptorum, et nos ex Latinis antiquis MSS. illustravimus ad diem xxvi Januarii : et alia similia monumenta undequaque concurimus. ast de S. Apollonio non potuimus ulla nuncisci hactenus.

3 Rufinus Presbyter eundem attingit in sua historia Ecclesiastica lib. 5 cap. 21, quam habemus ex recensione Joannis Schulli editam Mantuæ anno mcccci. xxix, et ubi priora sub Commodio Imperatore gesta indicavit, sic pergit : Primo in urbe Roma Apollonii Martyris defensionem fidei, apud Græcos passionis ejus historiam, cognovi satis eleganter concionasse de superstitione pravitate hominum. Apollonium quemdam virum, et in fide nostra et in omnibus Philosophiæ eruditionibus illustrem ad iudicium pertrahit accusator ejus, citato quodam infelicissimo et desperatæ salutis homine : quique, (quoniam lex, quæ oblatos puniri jusserat Christianus, in delatorem prius animadvertendum censebat) a Perennio Indice, ut ejus crura comminuerentur, sententiam primus excepit. Tum deinde exoratur B. Apollonius Martyr, uti defensionem pro fide sua, quam audiente Senatu atque omni populo luculenter et splendide habuerat, ederet scriptam. Et post hæc secundum Senatusconsultum capite plexus est : ita namque a prioribus lex iniquissime promulgata censebat. Hæc in illa editione Rufinus : et quæ sub initium unci [] inclusa sunt, desunt in editione Lugdunensi anni mxxxvi, facta ex recensione Gaffredi Boussardi.

4 S. Hieronymus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 41, pauca, sed additis nonnullis circumstantiis, ita refert : Apollonius, Romanæ urbis Senator, sub Commodio Principe a servo Severo proditus, quod Christianus esset, imperato ut rationem fidei suæ redderet, insigne volumen legit : et nihilominus sententia Senatus pro Christo capite truncatus est, veteri apud eos obtinente lege, absque negatione non dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium pertracti essent. Hæc S. Hieronymus : ex quo

sua

collecta ab
Eusebio :

Aliud elogium
ex Rufino
Presbytero,

S. Hieronymo.

A sua elogia formarunt Usuardus, Ado, Notherus, Bellinus et alii posteriores cum hodierno Martyrologio Romano : in quo ista leguntur primo loco : Romæ B. Apollonii Senatoris, qui sub Commodo Principe et Perennio Præfecto, a servo proditus cum Christianus esset, jussus ut rationem fidei suæ redderet, insigne volumen composuit, quod in Senatu legit : et nihilominus sententia senatus pro Christo capite truncatus est. In MS. Vaticano S. Petri memoria ejus relata est ad diem sequentem XIX Aprilis.

An referatur
in Chronico
Eusebii ?

Quia Senator
reddidit co-
ram Senatu
rationem
fidei.

a quo servo
delatus fue-
rit ?

B Hic inquiri posset quomodo Senator urbis Romanæ dicatur a S. Hieronymo, cum id non referat in sua Historia Eusebius : namque apud nonnullos inseruntur in Eusebii Chronico a S. Hieronymo Latine reddito, absunt in viginti codicibus tam manuscriptis quam excusis apud Pontacum, qui tamen ipsa, sed alio caractere, inseruit ad annum VIII Commodi hoc modo : Apollonius, urbis Senator, lecto Senatu insigni volumine, quod de Christi fide composuerat, capite ob Christi fidem truncatus est. Desunt illa in illustri nostro codice MS. uti apud Miræum et Scaligerum tam Græce quam Latine. Sed esto hæc sint olim intrusa, ex ejusdem S. Hieronymi loco citato; eundem confirmat eadem epistola 84 ad Magnum Oratorem Romanum : in qua recenset scriptores Christianos, et inter alia habet ista : Hippolytus quoque et Apollonius Romanæ Urbis Senator propria opuscula condiderunt. Potuit id S. Hieronymus scribere ex Actis martyrii S. Apollonii, quæ testatur Eusebius fuisse conscripta, et se inter alias Passiones Martyrum collegisse. Hæc sane de causa Perennis, qui erat Præfectus Prætorio et cæ Equestri ordine, videtur S. Apollonio Senato. i imperasse, ut coram Senatu rationem fidei suæ redderet. Hanc scilicet honorem Senatus ei deferre debuit aut saltem voluit, ut hominem Senatorii ordinis non prius damna- ret, quam Senatus ipse de ejus crimine cognovisset. Senatus igitur cum Apollonium audisset, hominem juxta legum præscriptum respondit esse judicandum : quod Perennis ex Senatus sententia peregit.

C Obscurum etiam est in citato elogio S. Hieronymi, quomodo sit S. Apollonius proditus a servo Severo, cum Severus fuerit nomen servi; imo an etiam servus S. Apollonii, uti videtur Christophorus locum Eusebii intellexisse, ubi tantum legitur ἐκ τῆς οὐλοῦ δει- νόζωον, quod cum Valesio retulimus ad malorum incen- torem dæmonem, de quo ante actum fuit. Sophronius

locum S. Hieronymi vertit Græce, παρὰ τοῦ δούλου D παρὰ Σελεύρου προδοθείς. quasi S. Apollonius esset a servo delatus apud Severum Judicem; qui erat Perennis, non Severus. AUCTORE G. H.

7 Baronius in Notis ad Martyrologium, miratur forsitan lectori quod dicatur Ecclesia Dei sub Commodo quiescere, quem et publico populi clamore appellatum esse Nerone crudeliorem, et Domitiano impuriorem scribit Lampridius ex Marco Maximo antiquo histo- rico; respondet, id non clementiæ vel pietatis ergo, sed commodi sui causa fecisse Commodum : ut qui teste Lampridio venderet suppliciorum diversitates etc. Quæ clariora redduntur ex iis quæ Tertullianus scribit de Fuga tempore persecutionis dum ait : His tempo- ribus Dei Ecclesiam pacem redemisse, cum Ecclesiæ tributum fisco penderent, ut tuto agerent Christiani. Quem usum improbabat Tertullianus, Montani tunc hæresi imbutus. Plura possunt videri apud Baronium, et apud Lampridium; qui mortem Perennis, et alia mala subsequuta indicant. De edicto Imperatoris contra delatores, supra ab Eusebio indicato, egimus XIII Aprilis in Vita S. Justinii Philosophi, ubi cap. 3 pro- fertur ipsum Antonini Pii edictum. Quod tamen legis veteris sanctione punirentur Christiani in jus vocati, videtur factum ex rescripto Trajani Imperatoris ad Plinium Secundum, quod cum hujus epistola edidimus ad Vitam S. Ignatii Episcopi Antiocheni primo die Februarii § v.

8 Nicephorus Callistus, lib. 4 Historia Ecclesiastica cap. 26, de S. Apollonio egit : sed perperam existima- vit eundem esse cum illo Apollonio, qui adversus novam Montani prophetiam scripserat : quos S. Hieronymus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis optime distinguit, qui de illo cap. 40; de S. Apollonio Senatore, ut dicimus, cap. 42 agit.

9 Georgius Cardosus in Hagiologio Lusitano celebrat hoc die S. Apollonium, quod ejus sacrum caput Roma delatum sit tempore Pauli v Pontificis, et collocatum in Sanctuario Eborensi Patrum Carmelitarum Discal- ceatorum : at Masinus in Bononia perlustrata asserit corpus S. Apollonii cum capite asseruari in Ecclesia S. Francisci, obtentum Romæ anno MDCXXII sub Pon- tificatu Gregorii xv. Quæ an satis sint probata, viderint ipsi. Os magnum S. Apollonii Martyris asseratur in ecclesia Domus professor Societatis Jesu Antuerpiæ, et indicatur etiam dies XVIII Aprilis.

sub Commodio
Imp quies
Ecclesiæ re-
dempta :

Edicta circa
delatores
E
et Christianos
in jus voca-
tos.

Apollonius
alius scriptor.

An caput
Eboræ, et
cor, us Bono-
niæ ?

DE SS. SEPTIMO DIACONO ET VICTORICO,

MARTYRIBUS SALONÆ IN DALMATIA.

XVIII. APRILIS

De urbe Dalmatiæ olim celeberrima Salona, et de Salonitanis a S. Tito fidem Christi edoctis, deque S. Domnio Episcopo ad eos a S. Petro Apostolo destinato, egimus lute XI Aprilis : eo quod S. Dominus cum novem sociis militibus occisus, referatur isto die in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, quæ ipsa hunc diem a duobus Martyribus prænominatis sic inspicantur XIV Kalendas Maii. Salona civitate natalis SS. Septimi Diaconi, Victorici, seu Victorici, et corrupte in MS. Reginæ Succie ab Holsteniolo undato Victuri. Ambo etiam celebrantur in MSS. Rhinoviensi et Leodiensi S. Lamberti; et absque loco

martyrii apud Grevenum in additionibus ad Usuardum : item in MSS. Augustano S. Udalrici Parisiensi Labbri, et Tomlactensi in Hibernia sed loco Victorici, legitur Mauriti in Augustano. Notherus ista habet : In Salonica civitate nativitas S. Septimi Diaconi, qui etiam solus inscriptus est MS. Trevirensi S. Maximini valde antiquo. Inter milites, cum S. Domnio Salonæ XI Aprilis martyrio coronatus, est aliquis Septimus : quem ab hoc Diacono diversum arbitramur. An fuerit dicti Domni Episcopi Diaconus quem nunc colimus, septimo die post illius Martyrium occisus, in defectu Actorum non potest certo statui.

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS HERMOGENE ET DIONYSIO.

G. II.

XVIII APRILIS

Relatis duobus Martyribus Salona passis : in vetustissimo Martyrologio S. Hieronymi; quod ex libris Epternacensibus habuimus, additur, Et alibi Hermogenis. at per contractionem in MSS. Lucensi et Blumiano Hermonis. Socius ei datur in MS. Corbeiensi Parisiis excuso, his verbis : Et alibi Hermogenis et Dionysii. Refertur et Hermogenes in

MS. Tamblachtensi. Plura ad hunc diem de his non legimus. Colitur xvii Aprilis S. Hermogenes Martyr, minister S. Petri Diaconi, cum hoc Antiochia coronatus. Iterum xix Aprilis S. Hermogenes refertur cum pluribus aliis in Armenia passus, a quibus potest alius esse hoc die relatus Hermogenes.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

G. H.

VICTORE, PAMPHILO, DONATO, JANUARIO, MICIONE, DOMNO, TUREMUNO, SYRICO, PRISCIANO.

XVIII AP.

Hic novem Martyres Africani tertio loco referuntur, in quatuor apographis martyrologii Hieronymiani, his verbis : In Africa Victoris, Pamphili, Donati, Januarii, Micionis, Domni, Turemuni, Syrici, Prisciani. Loco Pamphili, legitur in uno MS. Pamphilici : pro Turemuno habetur etiam Turemonus, Turimonus et Turenimus. In MS. Tamblachtensi apud Hibernos sunt expressa nomina Victoris, Pamphili, Donati, Januarii, Micionis, Domni, Turini, Mumi, Sirici, Prisciani et aliorum xv. sed aliis Turini, Mami, unius Thremuni nomen est Nothernus Victorem proferre contentus, reliquos ita prateriit : In Africa Victoris cum sociis suis. Ex his aliqui proponuntur in antiquo MS. Regine Succie, quod

Holstenius laudavit : In Africa Victoris, Pamphili Sirici, Prisciani. Ex his, Sirico dempto, tres reliqui, leguntur in MS. Romano Cardinalis Barberini, ex quo et alius dedimus Martyrologium genuinum Bedæ, quod hoc die varat. At Florus in MSS. Atrebatensi et Lavatiensi ista habet : In Africa natale SS. Victoris et Donati. In MS. Rhenoricensi legitur : In Africa Victoris, Pamphili. His additur in MS. Richenoviensi ; Donato, qui aliis Donatus est : et seorsim absque aliis memoratur apud Grevenum in Auctario Usuardi, in MSS. Angustana, S. Udalrici atque Parisiensi Labbæi. Hæc sunt quæ de Martyribus istis Afris hactenus assenti proferre potuimus.

D. P.

DE S. VENUSTIANO PROCONSULE, CUM UXORE AC FILIIS MARTYRIBUS, TUDERTI IN UMBRIA.

AN CCXXI
Factus Tuscia
Proconsularis
Venustianus,

Tuderti fra-
trem Cas-
sianum cum
discipulis
cruciat,

Civitas Tudertina, apud Umbros antiqua et Episcopalis, die xiii Augusti veneratur S. Cassianum, Antistitem suum ac Martyrem egregium : Ex hujus Vita, ad dictum diem dauda, habemus, fratrem ei fuisse Venustianum, quem avus suus Chromatius; in demortui Ablavii patris, Tuscia Proconsulis locum substituendum curavit ut ubicumque Christianos invenisset, puniret. Ergo Venustianus venit Mediolano Roman (ut ibi dicitur) acceptoque Proconsulatu Tusciae in civitatem Tudertinam ductus est, ibique sedens pro tribunali. fratrem suum Cassianum sibi presentari jussit, ad lignumque ligari præcepit, faciebatque eum caedi a quatuor fironibus : sed et discipulos ejusdem Marcum, Cletum et Tudinum... in eculeum levavit. Qui dum diu traherentur, venit nuntius Roma Venustiano, dicens in eat in civitatem Assisinatam : quia nuntiatum est ibi esse sacrilegum et seductorem, Sabinum nomine. Eadem hora fecit de eculeo deponi dictos scholares, tradiditque eos ligatos Praefecto, ipse vero post paucos dies Assisim pergens, præcepit fratrem suum fame in carcere perire.

Assisi mecat
SS. Mucelli-
num et Ezu-
perantium,

Sabinum
Ep. manibus
truncat :

2 Hactenus illa S. Cassiani Acta, quæ, prout infra ostenditur, sic intelligenda sunt, ut inter Venustiani promotionem (si vere ea est auctore Chromatio facta) et S. Cassiani martyrium anni circiter viginti quatuor intercesserint. Reliqua de eodem Venustiano ex S. Sarni Actis vii, aut xxx Decembris dandis, consequenter discimus, videlicet quod Assisiam appulsus, post vacie tentatum Sancti Præsulis ejusque Diaconorum Marcelli et Euperantii constantiam, horum quidem tormentis immortuorem corpora jactari præcepit in fluvium, Sabinum vero Episcopum manibus truncum

retrudi in carcerem... Post triginta duos dies indoluerunt oculi Venustiani Præsidis Tusciae, et præ nimio dolore nec cibum nec somnum poterat percipere, ita ut nullus medicorum dolorem ejus mitigare potuisset. Eodem tempore nuntiatum est Venustiano Præsidi Tusciae, quod S. Savinus cæcum illuminasset. Misit ergo uxorem suam et duos filios suos ut cum honore rogarent S. Savinum Episcopum. Id ubi dictum est S. Savino Episcopo in carcere, dixit, Gloria tibi, Domine Jesu Christe, qui dignaris me vocare inter servos tuos, et statim perrexit ad domum Venustiani.

3 Tunc levaverunt eum in manibus, et projece-
runt eum ante pedes S. Savini Episcopi, quem ut vidit lacrymatus est et voce clara dixit : Illuminet te Christus, qui cæcum natum illuminavit. Respondens Venustianus cum uxore sua et filiis, cum fletu dicebant : Peccavimus in mundo isto. Respondit S. Savinus et dixit : Si credis et penitentiam agis, omnia tibi ministrabuntur. Respondit Venustianus : Credo ex toto corde : sed peccatum quod in te exercui, ipsum mihi cruciatum ostendit. Respondit S. Savinus et dixit : Mea demerita hoc fecerunt, tu vero innocens demonstraberis a me : sed hoc te admoneo ut penitearis, et credas in Dominum Jesum Christum, et baptismum percipias, et salvus eris. Venustianus respondit, Baptiza me in nomine Jesu Christi, et percipiam promissa tua. Tunc S. Savinus genibus positus oravit, et manibus abseissis catechizavit eum cum uxore et filiis; et benedicens aquam, baptizavit eum dicens : Credis in Deum Patrem omnipotentem? Respondit, Credo. Et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum?

Respondit,

1^r
sed caecitate
percussus,

et a S. Sabino
idem edoctus

A Respondit, Credo. Et in Spiritum sanctum? Respondit, Credo. S. Savinus dixit: Et ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, qui te illuminet in vitam æternam; et per ipsum qui venturus est judicare vivos et mortuos et seculum per ignem, in remissionem peccatorum et carnis resurrectionem. Venustianus respondit: Credo Christum filium Dei, qui me illuminet.

illuminatus-que,
4 Eadem hora levatus est de pelvi, et aperti sunt oculi ejus, ita ut nullum dolorem post baptismum sentiret. Et tenens Venustianus pedes S. Savini Episcopi, lacrymis rigavit dicens; Ora Dominum Jesum Christum, ut dimittat mihi quod in te exerceui. Respondit S. Savinus Episcopus: Ego, fili, propter infidelitatem peccatorum meorum pertuli omnia, tu vero non peccasti. Et habitaverunt simul. Hoc autem factum nuntiatum est * Maximiano Augusto, quia Venustianus baptizatus fuisset: et iracundia plenus misit Tribunum suum, et incriptione simul damnavit Savinum Episcopum, et Venustianum, et capite truncari præcepit. Vincius autem Lucius Tribunus sine auditione ipsum Venustianum, cum uxore et filiis, capite truncavit in civitate Assisinate: quorum corpora abscondita sunt, et numquam potuerunt reperiri.

B Ecclesia Tudertina S. Venustianum colit xviii Aprilis sub ritu Officii duplici cum lectionibus novis propriis, a Congregatione rituum approbatis anno mdcxxv, teste Jacobillo, ad hunc diem in Vitis Sanctorum Umbrie. In Romano Martyrologio memoria S. Venustiani die xxx Decembris notata invenitur hoc modo: Spoleti Sanctorum Martyrum Sabini Episcopi, Exuperantii et Marcelli Diaconorum, ac Venustiani Præsidis, cum uxore et filiis; deinde explicatur quomodo singuli diversis temporis consummati sint, secundum Acta quæ MS. habebat Cardinalis Baronius. Hunc autem mirum est in iisdem Actis non etiam observasse, quod solus ex omnibus Savinus passus sit Spoleti: sed præirerant exemplo Usuardus et Ado, quorum Martyria conjunctim legerant etiam nomina conjungendo, et locum Martyrii apud Spoletum notando. Habuerunt vero etiam hi alios quos sequerentur antiquiores: nam Ado, postquam S. Sabini acta in epitomen satis prolicam contraxisset, dirissetque sepultum cum esse vii Idus Septembris, subjungit, festivitas tamen ejus et supra nominatorum Martyrum tertio Kalendas Januarii agitur: et sic etiam invenimus in Divionensi ad Bedam supplemento, nec non in MS. Martyrologio Coloniensi ecclesie S. Mariæ ad gradus.

C 6 De Tempore quid dicemus? S. Tiburtius Martyr, de quo plenissime in Actis S. Sebastiani xx Januarii, vir, ut dicitur num. 77 Scholasticissimus, ut autem num. 62 juvenis sapientissimus, nondum suscepit fori negotia, promittit autem renuntiare soli suspensionis voluntati; ut multum sit si annum ætatis xxx attigerit, quando Pater Chromatius, viduus quidem, sed Baptismi suscipiendi gratia Præfecturam urbis abdicavit, una cum duobus concubinis post uxoris mortem receptis. Quod si Chromatii filia, Ablavio Tusciæ Proconsulari nupta, jam tum habuerit filios Proconsulari dignitati vice patris mortui administrando idoneos, Cassianum atque Venustianum, quorum uno quia Christianus erat recensente, alter ex commendatione avi adhuc

gentilis factus sit Proconsularis, uti dicitur in S. Cassiani Actis, oportet omnino eos, si non majores ætate, saltem pares fuisse Tiburtio: atque adeo, si hic sub annum cclxxxvii martyrium subiit, circa annum cclx natum fuisse Venustianum: ut proinde mirum non sit si conjugem et filios adultos habuerit, quando a S. Savino illuminatus fidem Christi suscepit. Nec enim eum suscepit nisi post annum Christianæ Æræ cccix; quando Maxentio ii et Romulo ii Consulibus, iii Kalendas Novembris declaratus est Præfectus Urbis Aurelius Hermogenes, uti legitur in veteri Præfectorum Urbis Catalogo, apud Bucherium usque ad annum cccliv perducto, Hermogenianus appellatus in S. Savini Actis.

7 Hermogeniano siquidem Urbis Præfecturam gerente, et duodecies repetitis in Circo clamores populi, ut Christiani tollerentur, xv Kalendarum Maiarum intimante: Maxentius Imperator (Maximianum perperam scribunt S. Savini, Acta, propterea quod ab eo et Diocletiano indictam persecutionem hic Maximianum gener Romæ continuavit) publice exorsus in Christianos sævire, x Kal. Maias enuntiavit, concedi a se Præfecto facultatem, ubi inventi fuerint Christiani, teneantur. Deinde pridie kalendas Maias, idem per litteras mandavit Venustiano Tusciæ Augustali, ipsum titulo Parentis honorans. Annus igitur agebatur cccx, et ejusdem anni mensis Maius, quando fratrem suum Cassianum, cum discipulis comprehensum, Venustianus excarnificabat Tuderti; et acceptis Maxentii mandatis indicioque de S. Sabino, fratrem dimittens in carcere, perrexit Assisium, ubi Sabinum tenuit mutilavitque; deinde ab eodem conversus ad fidem est, ipso fortassis tempore quo frater suus Tuderti occidebatur, ut hoc ejus precibus impetratum intelligeretur.

8 Exinde pax aliqua Christianis per Umbriam et Picenum fuit, Venustiano apud Sabinum commorante, donec re ad Tyrannum delata, subrogatus eidem est quidam Lucius, sub quo si xviii Aprilis martyrium pertulit Venustianus, pertulit illud anno cccxi: quo etiam anno, sub die vii Decembris, occisus est Sabinus. Neque dilata diu fuit Maxentio exercitæ jussæque crudelitatis pœna, siquidem sequenti anno a Constantio victus vitam imperiumque amisit.

9 Aliam hoc loco movet difficultatem Ferrarius in Annotationibus, quomodo Venustianus, quem constat Tuderti Assisique jus dixisse, appelletur Proconsul et Augustalis Tusciæ, cum istæ urbes accenseantur Umbriæ. Sed facilis est responsio ex antiqua Imperii Romani notitia, sub Honorio Imperatore conscripta sæpiusque cussa ac recusa; Italam scilicet universam inter octo Præfectos divisam, qui Honorii tempore Consulares dicebantur, primus Venetiæ et Histriæ, ii Æmilie, iii Liguriæ, iv Flaminie et Piceni annonarii, v Tusciæ et Umbriæ, vi Piceni suburbicarii, vii Campaniæ, viii Siciliæ: neque causa est suspicandi aliam Præfecturarum divisionem fuisse sub gentilibus Imperatoribus, quævis earum Præsides tunc dumtaxat Proconsulares dicerentur: adeo ut una semper fuerit Tusciæ et Umbriæ Præfectura, a nobiliori parte communiter Tusciæ appellata. Idem etiam Venustianus in præcatis S. Sabini Actis identidem appellatur Vicarius: qualem cum Italia solum unum habuerit, consequens foret eum hoc titulo ceteris Italici Proconsularibus præcelluisse ac præfuisse.

D auctore n. p.

et an. 310
novis mandatis stimulatus a Maxentio,

non nisi anno sequenti occubuit,

E

Tusciæ simul et Umbriæ Præfectus.

F

atque Italiæ Vicarius.

DE SANCTO EUSEBIO EPISCOPO FANENSI IN ITALIA.

POST ANNUM
DIII

S. Eusebii
Patroni urbis
cultus,

reliquar,

sacellum

virtutes ejus,

Collegium
Clericorum
erectum :

FANUM urbs Italiae antiqua et Episcopalis in litore maris Adriatici, sita est inter Pisaurum et Senogalliam, civitates Ducatus Urbinatis : sed olim paruit Malatestis et Sfortiis Principibus, ac dein devenit ad Pontifices Romanos, sub quibus aliquot saeculis permansit. Nos anno MDCLX sumus Fani humanissime a Matthæo Galletto Canonico Penitentiario excepti, et antiqua monumenta Ecclesiae Cathedralis perlustravimus, unde quorundam Sanctorum Episcoporum Acta ipse rogatu nostro descripsit, atque ad nos Romam transmisit. S. Eusebii Episcopi nulla extabant propria Acta : quem interim cum aliis tribus Sanctis Episcopis ut Protectorem urbis suae venerantur Fanenses, et Officio Ecclesiastico colunt hoc die XVIII Aprilis : ac sacrum ejus corpus, una cum corporibus SS. Fortunati et Ursi ibidem Episcoporum, marmoreo sepulchro inclusum, in Sacello eorumdem nomini consecrato, asservant. Hinc colligimus S. Eusebium ita doctrina et vita sanctitate excelluisse, ut præ aliis pluribus qui eundem Pontificatum gesserunt, ipse inter Sanctos et Patronos habitus, ab Ecclesia Fanensi tanta cum solennitate celebretur.

2 Edidit Vitae Sanctorum quatuor Episcoporum et Protectorum Fanensium Vincentius Nolfi, laudatque in S. Eusebio eximium amorem erga Deum, ardentem in proximis caritatem, et rigorem penitentiae ad seipsum : in eo extitisse omnem bonitatis, et sanctitatis plenitudinem : in corde ejus non respirasse alium anhelitum, quam ut illud pium, immaculatum et sanctum conservaret Deo Creatori suo : attribuisse omnem vigilantiam, qua ipse Pastor, in populo ac grege sibi commisso, excitaret majorem fidem et devotionem. Extabat adhuc sacellum, quod ad honorem S. Petri Apostoli olim istic dedicasse traditur S. Apollinaris Episcopus Ravennatinum, in quo S. Eusebius fundavit collegium Clericorum. Verum cum illud ob numerum eorum auctiorem nimis foret angustum, alteram scribitur fundavisse ecclesiam eidemque Apostolo Petro consecravisse, quae

etiamnum S. Petri Episcopi ecclesia nominetur. Ad hos Clericos dicitur B. Petrus Damianus scripsisse opusculum XXVII libri tertii, de Communi vita Canonico-rum ad Clericos Ecclesiae Fanensis, cum inter hos orta esset contentio, aliis volentibus vivere seorsim sibi, aliis honis Ecclesiae in commune collatis : hortaturque eos, ut deposita omni contentione, Apostolorum et primitivae ecclesiae sequantur morem : neque enim posse esse unionem animorum, inter quos est facultatum dissen-sio.

3 Tempus Sedis ejus videtur posse colligi ex eo, quod Vitalis decessor interfuerit et subscripserit Synodo Romanae primae sub Symmacho Papa anno CCCXCIX habita : ac postea Synodo Romanae quinta sub eodem Symmacho anno DMI celebrata interfuerit Eusebius. Uterque dicitur Episcopus Fanestrensis : more antiquo, quo describitur a Pomponio Melali. 2 de Situ orbis cap. 4, ubi illa leguntur : A Pado ad Anconam transitur Ravenna, Ariminum Pisaurum, Fanestræ colonia, E Flumen Metaurus atque Aesis ; et sic transitur Anconam. Quae omnia oculis manifesta sunt. Quamdiu postea vixerit S. Eusebius non constat. Dr S. Eusebio agunt praeterea Ughellus in Episcopis Fanensibus Ferrarius in Catalogo generali, et alio Sanctorum Italiae : Brantius Episcopus Sarsinae, hoc eum disticho honorat, in Martyrologio suo Poetico.

Fanensis Pastor Fano, quasi lumen ab alto,
Fulsit, et ad lumen currere fecit oves.

Hic verbulo (si forsitan vita nostra, aut Fanensium quibus obstricti sumus, non perduraret, usque dum de aliis Sanctis Fanensibus erit agendum) liceat gratias agere Joanni Baptistae Alferia Episcopo, Joanni Baptistae Marcolino Praeposito, Lucae Amiano Canonico Theologo, et memorato Matthæo Galletto Canonico Penitentiario dictae Ecclesiae Cathedralis Fanensis, qui sigillo apposito testati sunt, quas desideravimus describi Vitae Sanctorum, de verbo ad verbum ex tabulis, publicis instrumentis, ac membranis pergamenis extractas fuisse.

ecclesia S.
Petri dedica-
ta :

Interfuit
Synodo Ro-
manae anno
503.

E

DE S. LASREANO SIVE MOLASSIO ABBATE LETHGLINENSI IN HIBERNIA, POSTEA EPISCOPO ET LEGATO APOSTOLICO

AN DCXL.

Ex Edani
Scotorum
Regis filia

notus in
Hibernia
Lasreanus ;

Multum Hibernis debuit Aedanus, Scotorum in Britannia Rex gloriosus, quod cum, post iniustum patris sui Gebrani caedem, a potribus regni invasoribus profugum, cum matre exceperint foverintque annis quadraginta et pluribus, ac deum paterno regno restituerint per S. Columbam : qui quem ipse divino admonitu in Jona insula coronaverat Regem, anno Christi DLXXVIII non est veritus ad Kynatillum adducere, cum spe recipiendi ab eo regni, effec-tuque intra biennium secuto, quemadmodum Hector Boetius narrat rerum Scoticarum lib. 9. Nec minus beneficium Columbam, licet absentem, sensit idem Aedanus Rex, quando precibus ejus adfuturum retulit unam alteramve insiguem de Saxonibus victoriam, anno DXC et DXCI, ipso eandem in spiritu cognoscente et adstantibus significante, ut in S. Columbae Vita narrat Adamnanus. Plus tamen quam ab Hibernis acceperat Aedanus, iisdem reddidit per filiam suam Gemnam, quae ipsi in Hibernia exulanti nata, et principi in Ulidia viro desponsa ibidem S. Lasreanum, seu ut utiis nomine diminutivo Molassium, peperit, insignem postea

sanctitate Abbatem in monasterio Lethglinensi in media Lagenia : ejus deinde monasterii occasione, super propinquum fluvium Barro-rum, excitata est ejusdem nominis urbs ampla, titulo episcopali insignis, Lechlin vulgo nuncupata.

2 Refertur hujus Sancti nomen in Hibernicis Martyrologiis, die, quo et mortuus est, XIV kalendas Maii. Et in Tamaghtensi quique antiquissimo his verbis : Lasrenus, id est Molassius, Abbas Lethglinensis. Apud exteros eodem die additur ad Usnardi Martyrologium, Lubecæ et Colonix anno 1490 exensum, memoria S. Laceriani Episcopi et Confessoris. In editione Coloniensi altera anni 1521, relato, ut dictum est, Laceriano Episcopo et Confessore, rursum (interjecto Petro Diacono et Confessore) ponitur, in Hibernia natalis Lafriani Abbatis et Confessoris. Quæ certum est de uno eodemque esse intelligenda. In eundem errorem iniegit auctor Florarii MS. qui primo nomen refert Lafriani Abbatis, non addito loco : deinde errorem gemavit cum scripsit, In Anglia Lasseriani Episcopi et Confessoris. Henricus Fitzsimon in Cata-
logo

inscriptus
falsus

etlome xternis.

A logo præcipuorum Sanctorum Hiberniæ, in priori quidem Alphabetico Lafriani Abbatem nominat, xviii Aprilis colendum; in posteriori vero, per menses digesto, scribit Lasrianum. Habet quoque eundem cum titulo Abbatis et Confessoris, sub nomine Lafriani in posteriore Germanici Martyrologii editione Canisius, ut colendum in Hibernia, seu, ut alii inquirunt, in Hispania. Iberiam fortassis alicubi legerat, unius litteræ omissione ex Iberia factam.

Vita ex MS.

3 Vita ab incerto auctore, et probabiliter Anglo, scripta est post seculum xi, cum jam Scotiæ nomen passim ei parti Britannicæ tribueretur, in qua novum imperium Scoti, ex Hibernia illuc ante plura secula transgressi, devictis Pictis stabilivere. Eam nos in MS. nostro Sahmanticensi habemus, sed parte posteriori mutilam; eandem, mutato paululum stylo ornatorem et aliquantulum interpolatam, exhibuit nobis ex suis MSS. Henricus Fitzsimon. Priorem integram fortassis habent dabuntque Minoritæ Lovanienses Hiberni: nos hic contextura posteriorem, nihil vel parum in substantia discrepantem præligimus. Ea Vita ex Hibernicis antiquioribus MSS. compilata videtur: est certe ejusdem fere cum ceteris generis, in miraculis pene tota, in historiis confusa, in fide non ubique secunda: quod maxime de infantiam comitantibus prodigiis, quæ eadem fere de omnibus narrantur, dictum intelligi. Eget ergo correctione non modica, quam annotationes nostræ dabunt.

B 4 Vitæ seriem ordinaturi, necesse habemus pro fundamento ponere regnum Ædani, quo constituto filium puerum in Albaniam dedit Gemma mater: unde post quinquenni aut septenni moram ad maturiorem provectus ætatem, remeavit in Hiberniam et monasticum institutum amplexus est sub S. Fintano cognomento Munnu, S. Columba in Hiensi monasterio antea discipulo. Norret Bêla l. i c. 34, quomodo Æthelfridi Nordhanumbrorum Regis profectibus motus Ædan, Rex Scotorum qui Britanniam inhabitant, contra eum venit cum immenso ac forti exercitu: sed cum paucis victus aufugit an. ab Incarnatione Domini dciii. exinde ut asserit in Scoti-chronico apud Usse-rium Fordonus, continue moriens tantis seipsum afflixit doloribus, quod anno secundo post fugam annorum octoginta pene metas attingens, apud Kentyre obierit, videlicet anno dcv xxx Christianæ. Ab hoc anno si sursum ascendus per annos plenos xxiv, quot regno ejus tribuit Poeta Scotus xi seculi (quo nullum certius monumentum Scoti Albanii habent, ut videmus in Appendice Patriciana num. 29) ad annum dclxxx pervenietur, quo Knetillum Ædani decessorem obiisse scribit præcitatus Fordonus, et annum ætatis lxi agebat Ædanus, jam tum ex filia Gemma avus C Losreani.

Romam abiit circa 598,

5 Fuisse hunc xii aut xiv annorum adolescentulum, cum ductus ad avum in Albaniam est, verosimiliter existimamus, atque a leo natum esse sub annum dclxvi, quando, quem postea magistrum habuit, Fintanus jam monachum in Iona insula agebat, utpote eo profectus statim post S. Columba egressum ex Hibernia, anno circiter dclxiii imputandum. Quamdiu sub hujus disciplina vixerit Lasreanus, non exprimit Vita, nec item quamdiu eremum coluerit, antequam Romam prima vice proficisceretur: ubi S. Gregorio Pontifici carnis, post quadriennii moram (annos quatuordecim perperam habet MS.) ab eodem remissus est evangelizandi causso, ordinatus ibidem Diaconus et Sacerdos, annum ætatis xxxiii jam egressus, et Apostolico idoneus muneri, nec non regimini animarum; quarum tamen numerum præcipue aeternum credimus, quando ei Lethglinensem locum S. Gobninus cessit, puta circa annum dclxiv aut etiam serius.

6 Postea gravis inter Hibernos moveri cepta est de Paschate controversia, cujus occasione Romam quidem repetiit Lasreanus, una cum aliis ad hoc deputatis a

Clero: non tamen, quod habet MS. ixit Ædani Regis out S. Columba inductione (illi siquidem jam pridem obierant, et quidem decennio fere ante Ædanum Columba) sed legationis hujus mittendæ auctor præcipuus fuit Cumineus, Hiensis Abbas a Colgano ad xxiv Februarii inter Sanctos relatns. Patet hoc ex epistola, quam ipse super ea re scripsit Hiensibus monarchis, iis se excusans, quod contra ipsorum sententiam Pascha Romanum teneret. Etenim, cum re mature examinata, Synodum in campo Lene convocandum impetrasset; sed decreto istico condito, ut Pascha cum universali Ecclesia in futuro anno celebrarent intercessisset quidam (S. Fintanus indicari suspicamur, pro Hiberniensium traditione zelantissimum) visum est senioribus causam ad caput urbium referendam. Misimus ergo inquit, quos novimus sapientes et humiles, et prosperum iter in voluntate Dei habentes, et ad Romam urbem aliqui ex eis venientes, tertio anno ad nos usque pervenerunt. et ante Sancta testati sunt nobis, quod in uno hospitio cum Græco et Hebræo, Scythæ et Ægyptiaco, in ecclesia S. Petri simul in Pascha (in quo nos integro mense sejuncti sumus) fuerunt, et per totum orbem terrarum hoc Pascha celebratur.

7 Annus hic indicatur dclxxx, quando ceteris Pascha suum xxiv Martii celebrantibus, Hiberni ac Brittones quidam, suo Quarta-decimana Cyclo tamquam a S. Columba accepto pertinacius insistentes, ipsum agebant xxi Aprilis. Legatis autem ipso eodem vel sequenti anno reversis, celebrata est Synodus Lethglinensis, utique præsidente S. Lasreano, Romæ interim Honorii Papa jussu Episcopo ordinata, et cum titulo Apostolici Legati remisso; quemadmodum expresse habent hæc Vitæ illius Acta, et persuadet ipse locus ad quem vocati Patres convenere. Sed absistente S. Fintano, et ad miraculorum experimenta provocante; cum S. Lasreanus ex una quidem parte magistri sui revereretur sanctitatem, ex altera non putaret in re clara certaque auctoritatis provocandum esse ad miraculo Deum; conclusit S. Fintanus, unusquisque ergo faciat sicut credit, et rectum sibi videtur. Anno itaque dclxxxv, ut ait Beda, scripsit ad Hiberniæ Antistites Honorius, exhortans ne paucitatem suam, in extremis terræ finibus constitutam, sapientiore antiquis sive modernis, quæ per orbem terræ erant, Christi ecclesiis existimarent: quibus effectum est ut, Septentrionalibus in suo errore manentibus, ii qui in Australibus insulæ partibus morabantur Pascha canonico ritu observare cœperint. Obierat anno præcedenti S. Fintanus, secundum quod ex suis Annalibus Hibernicis notat Colganas, utique ad decrepitam annorum circiter nonaginta ætatem profectus. Neque diu superstit Lasreanus, sed anno dclxxxix mortem etiam ipse obiit, uti ex similibus Annalibus testat Usse-rius pag. 938, Annales Ultonienses sive Senatenses intelligens, de quibus Annalibus ubi apud ipsum aut Colganum legisse videor, quod Æræ vulgaris annos, uno anno præcurrunt, sic S. Lasreani mors vel saltem illius sepultura, anno dclxi. adscribenda, accidisset tertia feria Paschæ, die xvi Aprilis celebrati apud Lagenios, juxta Canones, tam ferventer operoseque ab eo propugnatus, ut ab ipsa temporis festini circumstantia accidentali ejus gloriæ accederet aliquid.

VITA

Ex MS. Henrici Fitz-Simon S.-J.

CAPUT I.

Sancti pueritia et adolescentia miraculis illustrata, regnum repudiatum.

I Inter supernæ civis Hierusalem, quos in solio gloriæ suæ rerum Opifex collocavit, gloriosum sidus Lasreanus meritis virtutum dignissimis, eminentis excellentiæ sedem sortitus est: qui de Occidentali-

1) AUCTORE D. C. eodemque remissus propter questionem de Paschate,

E vidit an. 630 ab omnibus uniformiter celebrari contra Usus Hibernorum,

et Ep: ac Leg. Apostolicus factus pro eo in Synodo Lethglin. laborat.

F videtur obiisse an 640 in festis Paschalibus.

Regio generis natæ,

A libus exstitit procreatus. Regali siquidem germine, patre de Ulidia exortus est, a mater autem ejus, virtutum meritis et nomine Gemma, Aedani b Regis Scotiae filia, Regisque c Britanniae neptis fuit. Cujus vitae merita quanta largitor gratiarum praeveniret gratia, ipsa ejus nativitatibus primordia protestantur. Nam ut partus est profusus, suscipiens eum obstetrix, quae se prius sterilem tristis agnoverat, divina inspiratione adhaerens, manu ejusdem suum signavit uterum, et se postea sensit fecundata foecundam.

2 Non multo post cecens d quidam a nativitate, aqua eadem qua fuerat infans balneatus, sibi fortuito faciem lavit, et in ipsa ablutione lumen oculorum, grato celestis gratiae donum recepit. Postmodum in natalem e sui patriam, scilicet Albaniam, mater cum puero transfretavit: ubi f quatuor annis emutritus, signorum prodigiis nonnullis enituit. Contigit namque ibidem nutricem ipsius venenoso serpentis morsu in manu vulnerari: quae mox ad puerum accurrens, manui suae manu pueri signum sanctae Crucis tangendo impressit: totusque subito virulentus tumor ita evanuit, ut in eamullum remaneret lesionis vestigium.

3 Reverendus igitur Pontifex g Blaanus, ejus avunculus, totum eum coruscare gratia relatu plurimum accipiens, videndi eum causa ad ipsum est profectus: et cum ab ejus nutritoribus exultanter susceperetur, unus equorum ejus furto sublatus est. Quod cum sibi nuntiatum esset, quasi h jocando ait: Oportet puerum, quem visitamus, aut nostrum restituere, aut alium nobis conferre. Et ecce non multum post, adest fur, strepero cursu eundem reducere equum; et tremula voce pueri Lasreani protectionem clamitans et praesidium, Episcopo sciscitanti ejus eussam, ait, Regis milites me prosequuntur i: sed egressi qui aderant, neminem eum insequentem viderunt. Intelligens igitur Praesul, ad gloriam pueri hoc divinitus agi, de virtute miraculi letus, laudat Dominum, et cum equo suo revertitur ad suae mansionis locum.

4 Post haec Angelico praecepto per visum admonita mater, puerum in Hiberniam reduxit, et sancto Abbati h Munno edocendum tradidit: ejus tam doctrina quam moribus plenius informatus, sapientia, aetate et gratia apud Dominum et homines indies proficiebat. Etenim facto in eadem cella molendino, cui festivo tempore aquarum fluentia defecerunt, jubente magistro suo, qui gratiam divinae virtutis in puerum abundare perpendit, monasterium egressus, cespitem cum baculo fodit secus aquae cursum, quae ad molendinum effluere solebat: tantaque subito aquarum copia ibidem erupit, ut abundanter sufficeret, ut et famulantes Deo in eodem monasterio Fratres gaudentes dicerent alterutrum, Fluminis impetus fecundat civitatem Dei.

5 Renuntiato postea in eodem loco marinorum incursus praedonum advenire, adolescens Lasreanus divina suggerente clementia, qui in patriae liberatione gloriam Dei dare disponebat, ob hoc in vigiliis et orationibus in monasterio devotus pernoctabat. Piratis igitur, illucescente aurora, terram ingressis, campus monasterio circumadjacens armatis militibus apparuit plenus, et terga vertentes, armis projectis, navigio eflugere gavisunt. Quidam etiam viatores a latronibus spoliati sunt: sed latrones mox in se divisi ab invicem interempti corruerunt, et sic spoliati latronum spolia cum propriis acceperunt, et servo Dei gratias agentes itinere suo processerunt.

6 Cum igitur sacra Lasreani fama longe lateque claresceret, et annos pueriles non tamen pueriliter decurrisset, universus ibidem populus, sicut et ei jure hereditario competebat affectuose sibi eum postulavit in Regem. Verum juvenis inclytus, ejus

inhians famulatu cuius regnum aeternum est, renuit caducum. Cujus rei occasione solum natale relinquens, quandam maris insulam, inter Britanniam, et Albaniam constitutam, ingressus est: ubi m sanctae conversationis merito, Domino amabilis, et totius regionis incolis apparens venerabilis, plurimae sanctitatis miracula complevit.

D vitam eligit monasterium.

m

ANNOTATA.

a Salmantic. MS. hoc exordio inchoatur. S. Lasreanus, Apostolicae Sedis Legatus, et Letglinensis Ecclesiae gloriosus Antistes, secundum saeculi dignitatem ex nobilissimis fuit procreatus genitoribus. Pater ejus Cairrellus de nobilioribus Aquilonaris plagae Hiberniae orimulus. Quae ut cum priori tractu conciliet intelligendum Ultoniam dici partem Hiberniae Borealem: ejus tamen partis occidentum latus teneat Ulidia, Patriciano sepulcro nobilis, Duni Comitatus vulgo dictus. Colganus i Febr. de S. Cadlamo agens Annot. 12 recitat hoc ipsum quod ex Salmanticensi dedimus Vitae initium, sed pro Cairrello Catellum, legit.

b Regnavit annis ut minimum 24, S. Columba opera et auxiliis Hibernorum, apud quos cum matre ac reliqua Gibrani Regis prole exulaverat, in regnum inductus circa an. 580, cum annuum aetatis fecerit 56 ageret.

c Mortua prima uxore Erca Hiberna, ex qua S. Blaanus, infra memorandus, hujus S. Lasreani avunculus; alicujus Britannici Regni affinitatem ambivisse Aedani, qui recuperandi regni paterni spem firmaret, haud incongruum fuit.

d Sennachum appellat MS. Salmant.

e Scilicet ex qua oriunda, licet in Hibernia nata: temporis enim ratio exigit, ut sub tempore recuperati a putre regni matrem fuisse dicamus, et quidem filii jam forte duodennium praetergressi.

f MS. Salmantic. septem, certe vix ante an. aetatis 17 crediderim positum in monasterio gravioribus studiis informandum.

g Refertur a Martyrologiis Hibernicis 10. Augusti, teste Colgano ad Vitum magistri ejus praenominati Cadlani, Annot. 9 et in indice vocatur Episcopus Dunblanensis urbis, appellatione ab ipsomet sumpta, ejus urbis ubi notitia nulla occurrit, nedum tituli Episcopalis in ea conservati.

h MS. Salmant. quasi per signum aliquod excitando puerum.

i Idem MS. Regis Cairrelli milites me persequuntur, et ideo sub patrocinio filii ejus confugi. Non placet: quin Cairrellus formidandus in Albania non erat, sed Aedanus pueri avus maternus: nec scimus Cairrellum perrenisse ad Regnum, licet id filio ejus jure hereditario oblatum, forte per mortem proximi consanguinei impolis infra legatur.

k Ibidem Mundo, absque titulo Abbatis. Colganus 9. Jan. agens de S. Foilano Abbate Annot. 8. Floruit, inquit, in Hibernia circa an. 626 et circa an. 634 decessit S. Mundus, filius Tulchani, vir celebratissimae sanctitatis; qui celebrem sanctumque 234 discipulorum caetum legitur habuisse, ut constat ex Martyrologio Tamlaetensi ad 21 Octobris. Est hic S. Fintanus cognomento Munnu, ejus vitam dicta dedimus, qui post an. 563 in Hiensi insula monachus sub S. Columba factus, anno 631, in grandi valde aetate, S. Lasreano Romanum Pascha introducenti cum reliquis senioribus multum restitit.

l Salmanticense in hunc modum rem narrat: Cumque aurora finem daret nocti, ecce praedones illi crudeles terram ingressi, campum circumjacentem monasterio repleverant: sed orante eo cum aliis, quasi a facie persequentium terga dederunt et relictis spoliis velut amentes ad suas naves fugerunt,

quae

A *quæ magis placent, uti et quod sequitur* : Alio etiam tempore cum quosdam deduceret sua protectione viatores, ecce adveniunt nefandi latrones, qui nec Deum timentes nec suum servum honorantes, eosdem inhumaniter despoliaverunt. Sed vindictam retribuit Deus in hostes servorum : nam mox ut spolia dividerunt, inter se rixantes propria cade corruerunt, ac cum spoliis eorum ac rebus propriis, hi qui cum Sancto erant, gaudentes ac Deum in Sancto suo laudantes ad locum desideratum pervenerunt.

m *Idem*, ubi eremiticam vitam ducens plurimis claruit miraculorum signis. *Araneam porro insulam in freto Dunbritannico, an monachum intelligimus? malim priorem, itaque Britanniae nomen extendere latius, quam nunc pateat nomen Angliæ, ut ad Clutam usque includat ea quæ nunc Scotia adnumerantur.*

CAPUT II.

Roma in Hiberniam reversus Sanctus Lethglinense monasterium acquirit, in eoque miraculis claret.

P *ostmodum*, cum jam diutius ibidem fuisset commoratus, scientiæ perfectoris cupiens eruditione fundari, ad Apostolicæ Sedis urbem profectus est : ibique per annos a quatuodecim moram faciens beato Papa Gregorio exponente, utriusque Testamenti volumina et ecclesiastica instituta intenta aure percipit, et fidei memoria commendavit. Videns autem sanctus Pontifex divinam in eo gratiam clarius elucere, Diaconatus ei Ordinem conferens, in brevi postmodum ad gradum Sacerdotii promovit, sicque sacris sublimatum Ordinibus, Evangelizandi gratia verbum Dei per Hiberniam direxit : cui et in dilectionis signum textum Evangeliorum contulit, et cum benedictione abire permisit.

8 Vir ergo sancto Hiberniam versus iter agente, adiunxit se ei virorum illustrium, Anglorum, b Britonum et Scotorum numerosa multitudo, affectans informari conversationis ejus exemplo. Cumque in Hiberniam pervenisset et ejusdem regiones prædicando perlustraret, intuitu divino contigit, eum ad sanctæ aggregationis pervenire cœnobium, in eodem loco ubi nunc est civitas Lethglinensis constitutum, ejus monasterii Abbas, nomine c Gobanus, vitæ sanctitate celebris et famosus, obviam ei processit, et salutatum reverenter suscepit.

9 Pervenientibus eis ad januam monasterii, ecce mulier quædam decollati tunc a latronibus filii sui corpus cum capite ferens in ulnis, Lasreanum per nomen Dei obnixè flagitat, quatenus filium suum sibi vivificando restituat. O fidem mulieris laudabilem : inaudito prius et inusitato postea miraculo laudabilius remuneratam ! Ut appposito corpori capite fudit orationem Lasreanus, surgit de funere juvenis redintegratus. d In ejus miraculi memoria manet in eodem loco Crux terræ affixa, Hiberniæ Kroken, id est, Crux capitis appellata.

10 Lasreano itaque in cunctis venerabiliter ibidem exhibito, æternum sanctus Abbas pepigit foedus cum eo, datoque ei monasterio, sibi et suis celam alibi fundavit. Commissum igitur sibi exerceat opus, ubique celebris, ubique coruscus. Pullulat exterius plebs Christicola, imbre sacræ prædicationis ejus irrigata, et augetur interius gratia : factusque est ibi servorum Dei, tanti magistri vestigia imitantium, numerus mille quingenti : quorum vitæ rigor et virtutum potentia, tam suavi fragrantia totius Hiberniæ partes perfudit, ut in eorum odore unguentorum currentes æternarum mererentur hortum introire deliciarum.

11 Impleta sunt igitur divinatorum præconia vatium, decurso prius tempore grandi de illo prænun-

tiata. Cum enim beatus Præsul Patricius, verbi Dei disseminandi officium gerens, per viam vallis Lethglinensis iter ageret ; et stans e regione trans flumen e Barroa versus cœnobium Lethglinense aciem dirigeret ; vidit in eodem loco condensari maximam multitudinem Angelorum ; et adstantibus sibi viris religiosus ait : Post f quinquaginta adhuc annos habitabit ibi peregrinus quidam servus Dei fidelis, nomine Lasreanus, cujus sanctorum tantus erit numerus discipulorum, quantus eorum est quos videtis Angelorum. O felix collegium, cujus præsignandis virtutibus militiæ cœlestis apparuit exercitus. Sanctus etiam Cainechus g Virginibus quibusdam, ut ejus se committeret pastoralitati a l eam profectis ; Futurus est inquit, qui et vester et plurimorum sit Pater, Sanctus videlicet Lasreanus.

12 Itaque confluebant ad eum viri sancti quam plurimi, loquendi cum eo et societatis dexteras jungendi desiderio accensi. Hæc occasione contigit beatum Pontificem Corragia a Barrum, Romam profecturum, ipsum prius adire : qui cum susceptus hilariter, triduo cum eum moram fecisset ; et recedentem illum Lasreanus, aliquamdiu moraretur per viam ; federe inter eos amicitiae perpetuæ firmato, ait S. Barrus ; Gauderem plurimum nostri pacti memoriam aliquam hic relinquere. Respondit Lasreanus, Pete et dabit tibi Deus ; Imo, tu inquit, pete, quoniam te nos adivimus. Orat igitur Lasreanus, et cum verum tempus tunc esset, ecce ibi corylus orta est subito de terra, avellanis ornata : de qua et Crux juxta eum p sita, Krocuill Hiberniæ, id est, Crux coryli nomen est sortita.

13 Tanta etiam ibi divini favoris dicitur effluisse gratia, ut [quisquis advenisset] ab eo doloris sui remedia petiturus, recederet consolatus : nullus etiam veleni obtrectationis sibilu præsumeret eum attrectare qui non sine mora defleret damni communis supplicium. Unde tres quidam, qui se poetica scientia jactabant, ad eum aliquid accepturi accesserunt ; et si nihil daret, ex condito verbis ipsum mordacibus [laessere] decreverunt. Quibus a l eum venientibus, Lasreanus inquit : Non his et hujusmodi ego, sed Deo et pauperibus ejus deservio. Qui frustrati petitione abeuntes, ei detrahere cœperunt ; et eadem mox qua Dathan et Abiron morte perierunt. Beneficiorum autem ejus gratiam avus ipsius, scilicet Albanæ Rex Edanus, inter alios experius est. Cum enim de regno expulsus, et in Hiberniam fugatus, ad virum Dei h Lasreanum confugisset, sonipes ejus nimio cursu et labore ad mortem est fatigatus. Lasreanus igitur orationem Deo fudit, et equum extinctum confestim excitavit.

ANNOTATA.

a *Tempus non exprimit MS. Salmanticense : reveror tamen ne pro quatuor irrepperit 14 sive quia tot annis Papa fuit S. Gregorius, sive alia quacunque ex causa. Si porro ab eodem Sancto Pontifice Sacerdos ut hic dicitur ordinatus et in Hiberniam est destinatus Lasreanus, non potuit Romæ diutius mansisse qua oriens ; siquidem haud diu ante finem seculi 6 eadem appulsi, et supra dictum est, et S. Gregorius obiit 604.*

b *MS. Salm. Cumque transiret per Angliam et Britanniam, adiungunt se ei, etc. de Anglis error ne sit ab Anglo auctore adjectum : nam cum his nihil dum commune habebant Britones Scot quæ sed eos ut hostes capitalissimos oderant.*

c *Colganus, 26 Martii de S. Gobano Dairensi agens, suspicatur, sed absque ullo fundamento, quod ipse sit hic Abbas Lethglinensis : verosimilius est conjectura, quod hic sit celebris ille monachorum mille Pater, qui vi Sec. nominatur in Calendario Casselensi S. Gobanus de Killamruitho juxta montem Sliab-na-mag fionn dictum*

Romam profectus,

et Sacerdos ordinatus,

in Hiberniam redit :

occisum resuscitat,

Lethglinen. locum accipit a S. Gobano,

et 1500 discipulos colligit,

juxta prophetam S. Patricii,

D

EX MS

f

et S Caine-chi,

g

a S Barro visitatus,

h

E coryluu facit fructificare in Vere.

ei maledictes terra absorbet.

,

h

F

A dictum, in Ossoria: quoscilicet migraverit Lethglinnen-
sem locum relinquens Lasreano, versus Austrum et Mu-
monia confinia recedendo.

d Hæc de Cruce absunt a MS. Salmanticensi.

e Super Barrow fluvium Lethglinnensis civitas ad-
ficata est: taceat de loco MS. Salmant.

f Novo hoc exemplo discas quam incerti sint prophe-
tiarum Patricianorum numeri. Non nisi seculo 7, forte
per 10 aut plures annos inchoato, locum hunc obtinuit
Sanctus, et Patricius mortuus est an. 460: quamvis
autem cum vulgari errore 30 annis serius mortuus di-
cas, inane tamen enorme mendam. Si annorum nume-
rum expressit Patricius crediderim 150 aut 160 annos
defuisse.

g Colitur S. Kaimochus xi Oct. uti diximus ad
Vitam S. Mochemaci 13 Martii. ubi u. 34 dicitur
habuisse monasterium Achadho in Ossrige. mortuum
asserit Colganus an. 598.

h Est Corcagia urbs Episcopalis in Mumonia, ubi
23 Sept. colitur S. Barrius seu Finbarrus, quando in-
quiremus in annum hujus peregrinationis. Fuisse S.
Maidoci Fernensis coetaneum, jam in Martio diximus
ad Vitam S. Davidis Mercensis: Maidocum autem
mult Colganus obisse 624.

B i Adit MS. Salm. Historicis enim dare est dæ-
monibus immolare.

k Enormis historia, ex eo probabiliter orta, quod quo
tempore necdum natus erat hic Sanctus, ejusdem no-
minis alius Lasreanus Damnicensis Abbas floreret
in Ulster, de quo agemus 13 Sept. quemque Colganus
an. 563 obisse scribit: hujus autem potuit fuisse hoc
miraculum.

CAPUT III.

Herato Romam profectus Sanctus, ordinatur
Episcopus et Legatus: novisque miraculis
illustratus in Hibernia moritur.

Beatum postea Columbae Regisque prædicti Sancto-
rumque Septentrionalis Hiberniæ rogatu, cum san-
ctis videlicet viris Apostolicam Sedem adiens, circa
Alpes hominera quemdam anxium et gementem ob-
vium habuit, et caussam percunctanti tristitiam, ille
respondit: Viginti familiares mihi habenti sustentan-
das, de solo mihi victus est vomere, qui hodie rup-
tus est, nec ad reparandum mihi suppetit mihi facul-
tas b. Vir igitur iste sanctus ligneum incontinenti
vomerem ei ferere præcepit, et factum benedicens
ait: Hoc, inquit donec revertar, si voluntas Dei est
utere. Et Romam profectus, anno et semis ibidem
est demoratus, et interim semper vomer duravit.
Et facta est ibi patrifamilias tanta messis abundan-
tia, quantam in fertili solo optimus agricola posset
acquirere.

15 Romæ commorantem summus Pontifex c
Præsulem consecravit, et revertenti legationis in
Hibernia officium commisit. Sed quanto majore
sublimari videbatur honore, tanto se in omnibus
humilians, minora de se sentiebat. Verum quoniam
juxta Salvatoris sententiam, non potest civitas abs-
condi supra montem posita, quo se gerebat humi-
lius, eo magis eum Dominus miraculorum luce cla-
rificabat. Cum igitur in Hiberniam reversus esset,
et juxta Dublinum applicuisset, revocans ad memo-
riam Evangelium se fuisse oblitum [in loco in] quo
navem ascenderat, sancto d Mochemet pro ipso re-
dire præcepit. Qui cum mox obtemperaret; Quo-
niam, inquit, mandatum libenter suscipis, ut tua
obedientia multis sit in exemplum, lapide trans
æquora veharis. Supersedit igitur discipulus sibi
ostenso lapidi, et petra navis obsequium adimplente,
æquora transivit, et Evangelium afferens remeavit,
quod eidem denique Lasreanus tribuit.

16 Ceterum vir insignis, Legationis suæ per Hi-
berniam fungens officio, concessæ auctoritatis gra-
tiam signis sequentibus confirmavit. Felani Regis
Lageniæ pedem cancrorum suæ orationis potentia
reddidit sanitati: et dæmoniacam quamdam expulso
dæmone liberavit. Contigit aliquando Cothinum
Regem ejusdem monachi jus depredando violare;
et adeunti eum ob hoc S. Lasreano, cum diebus
aliquot inde satisfacere differret, vir Dei de immi-
nente Regis ultione Hibernico versu prophetavit,
et sequenti nocte Rex spiritum exhalavit. Adhæc
cum in curiam Regis Lageniæ Felani quandoque
advenisset, accidit ut missus a Rege minister ad
fontem, poscenti servo Dei potum aquæ, negaret.
Cumque serviens perveniret ad Regem, nec quid-
quam Rex in vase reperit, nec reversus nuntius ali-
quid aquæ in fonte invenit, nec ab illa die quidquam
potuit invenire.

17 Erat in Lagenia taxus quedam immensa, ad
nulla conveniens opera ecclesiastica: quoniam cum
totius Hiberniæ viri sancti ad ecclesiam inde cons-
truendam sibi singulatim eum optarent obtinere;
tanta erat eis fraternæ caritatis reverentia, ut nullus
sibi arborem auderet præsumere, quam alterius
voto nosset amplexam fuisse. Ne tamen robur tam
nobile frustra videretur excrevisse, statuerunt ut
cum suis unusquisque discipulis ad illam accedens,
jejunium Deo cum orationibus exsolveret; quatenus
ejus vice devotionis caderet, cujus vitam Dominus
digniores judicaret. Singulis autem apud arborem
illam jejunantibus, movebantur singule radices il-
lius, et Lasreano cum suis jejunante illa corrui.
Dubitantibus autem ceteris utrum tota Lasreano de-
beret cedere, eo quod ipsis jejunantibus radicem
motus ruinam ejus videretur præparasse, sancti
Pontificis ac Regis tunc Crammali f. judicium elege-
runt: qui indicavit, captis venatione cervis duobus
arboris tabula imponeretur, et quo ipsi tenderent
illuc tota deferretur. Factum est ita, et dirigente
Deo cervi talulam sibi inpositam ad monasterium
Lethlinense detulerunt, et reliquam arboris illuc
allatum est. Cumque ad faciendum ibidem oratorium
architectus quæreretur, pastor quidam ait: Utinam
ego artifex essem, quoniam illud gratis compone-
rem. Et Lasreanus respondit: Facile potest te Deus
instruere, si placuerit bonitati suæ. Et apprehensas
manus ejus benedicens, arte illa eruditum ipsum
reddidit: qui et oratorium excellenter fabricavit.
Quod oratorium cum Lasreanus esset dedicaturus,
super illud cives Hierusalem nocte dedicationis ce-
cinerunt: quorum suavissima concentus melodia
plurimorum auribus procul insonuit.

18 Beatus igitur Lasreanus his et aliis, quæ non
sufficiamus enarrare, prodigiis templum sancti Spiri-
tus evidentissime divinitus ostensus, suorum sus-
cepturus præmia meritorum, xiv [Kalendas] Maii
ad æternæ lucis vocatus est mansionem: ubi
divinæ claritatis gloria circumfultus, omnibus eum
pie venerantibus fiducialiter implorat elementiam
Salvatoris, Jesu Christi Domini nostri, cui cum Patre
et Spiritu sancto est honor et gloria in secula secu-
lorum. Amen.

ANNOTATA.

a Mortuus erat S. Columba an. 597. MS. Salm. S.
Kieranum habet, sed et hic pridem obierat, neque Rex
Albanix Ædanus supererat, cum hæc agerentur circa
an. 628: quæ omnia scriptoris imperitiam arguunt.

b Hic nos deserit MS. Salmantic. reliqua parte
mutilum.

c Honorius hic fuit ab an. 626 usque ad annum 638
Romanus Pontifex.

D
Regis pedem
cancrosum
sanat,
e

alterius rapa-
cis panem
prædicat,

aquam sibi
negatam
convalescere
facit.

ingentem
arborem, a
pluribus ex-
petitam,

f

sibi miraculo
evident,

g

aliisque mira-
culo oratorium
ex illa struit.

F

pie moritur.

d

xx MS.

a
Iterum Ro-
mam profec-
tus,

vomerem
lignum facit
præstare
vicem ferri

c

c
ordinatur
Episcopus et
Legatus:
Matt. 5, 14

discipulum
in lapide
per mare
transmittit:

d

A d Non videtur hic esse S. Mochæmocus sive Pulcherius cujus vitam dedimus 13 Martii : hic enim (moriens amita sua S. Ita annorum 20 adolescens) ipso Lasreano fuit senior, si vere Ita mortui est anno 569. Ceterum miraculum hoc ex eorum genere unum est quæ in plerisque Hiberniensium Vitis occurrunt, et nusquam merentur magnam fidem.

e Colganus 15 Jan. ad Vitam S. Berachi Annot. 10, Foilanum Colmani Lagenie Regis filium quartum et ultimum appellat, asseritque patre sub an. 576 moriente puerum fuisse, et post tres fratres nnumque nepotem, regnasse usque ad an. 665.

f Idem in Annotat. 12 ad Vitam S. Brigidæ, inter D filios Colmani prædicti hunc Cranmal tertium numerans, initium regni assignat in an. 610, quo mortuus est ejus frater secundus Romanus, relicto filio Crinethanno, Foilani patrui sui junioris decessore et hujus Cranmali successore : quo autem anno obierit non notat. Est igitur hæc historia prior tempore ea quæ immediate præcessit, nisi forte Felanus ibi anticipate Rex nominetur.

DE SANCTO WICTERPO EPISCOPO AUGUSTANO, ET B. HERLUCA VIRGINE

G. H.

ANNO DCLIV
ET CIRCA
MCXLIH

S mul refe-
runtur a
Rudero.

Vita B. Her-
luca

Acta S.
Wicterpi
ex illa

et Vita S.
Magni,

cum aliis
analectis.

S. Wicterpus
mortuus est
an 651,

18 Aprilis

non 16 aut
8 Aprilis.

Matthæus Raderus, tomo 1 Bavarie sanctæ paginu 49, in illustri pictura exhibet S. Wicterpum, Episcopum Augustanum, et B. Herlucam Virginem; ac dein præclarum elogium utriusque subjungit, in titulo priore vocans S. Wicterpum, cultorem Eptatici, in quo loco apud sacras ejus reliquias vixisse B. Herlucam annos plus minus triginta sex, testatur infra in ejus Vita n. 13 Paulus Bernriedensis, qui cum illa vixit, et plus quam viginti annis exploravit et investigavit signa sanctitatis ejus, ac tertio depositionis anno in notitiam posteritatis protulit: ut ipse in Prologo præfatur. In hac Vita capite tertio, secundum nostram divisionem, indicantur varie apparitiones et beneficia, a SS. Laurentio et Wicterpo præstita B. Herluce; ex qua occasione, capite quarto et ultimo, indicantur varia de vita et translatione S. Wicterpi: ubi Paulus scriptor conqueritur se nihil de S. Wicterpo scriptum reperisse, quam illa, quæ in Vita S. Magni seu Magnobaldi conscripta sunt; et hanc ex membranis monasterii S. Magni ad pedem pontis Ratisponæ, vulgavit Henricus Canisius, tomo 1 antiquæ lectionis, ubi auctor præfigitur Theodorus monachus S. Galli et discipulus S. Magni, sed a posteris interpolatam. Estat S. Magni Vita apud Goldastum; sed ab Ermenrico, Elewangensi monacho, emendata et distincta. Nos ad xvi Januarii dedimus Vitam S. Tazonis Episcopi Augustani et successoris S. Wicterpi, ex dictis Actis S. Magni decerptam: ubi plura de Vitæ scriptoribus dicimus, quæ posteri nostri poterunt latius deducere vi Septembris, quando colitur S. Magnus. Hisce autem ex Actis B. Herluce et S. Magni indicandis, præmittenda sunt ex variis quæ S. Wicterpus egit, potissimum ante Augustanum Pontificatum.

2 Mortuus traditur in Actis S. Magni vii Idus Septembris, circa horam nonam diei ipsius Dominici, anno DCLV, quando, Cyclo Solis xx. littera Dominicali D, dictus dies vi Septembris incidit in Dominicum; cum eodem anno aut proxime præcedente, defunctus esset S. Wicterpus Episcopus, xiv Kalendarum Maiarum, ut indicat Vita S. Magni, et diem obitus confirmant infra Paulus num. 51, Gaspar Bruschius in Episcopis Augustanis, Petrus Cratopolius de Sanctis Germanis, Auctor elogiorum ad imagines Sanctorum Augustanorum Vindehcorum æreis tabellis expressas anno MDCI, sive is fuerit Marcus Velserus aut alius, et ante memoratus Matthæus Raderus, alique. At Bernardus Hartsfelder, in Basilica SS. Udalrici et Afre, tamquam aliqui indubitatim proferre volens, asserit diem obitus xvi (xiv voluit dicere) Kalendas Maii notatum reperiri. Antonius Monchiacenus Demochares, ac Divino Missæ sacrificio, proferens Episcopos Augustanos, dat ex ante indicato Bruschio elogium S. Wicterpi, et quem hic asserit obiisse decima octava Aprilis, ipse aut certe amanuensis scripsit, obiisse 8 Aprilis T. II

Aprilis: et mox citato Demochare retulit Arnoldus Wion obitum ad diem viii Aprilis eumque secuti Dorganius, Menardus, Ferrarius; imo, quo magis mirandum est, Bucelinus, maleus arripere errores eorum recentium, quam antiquitatem domesticorum. An autem S. Wicterpus ante Episcopatum fuerit monachus, infra quaeretur.

3 Raderus S. Wicterpo adjunxit B. Herlucam; E idemque et quia dies ejus Natalis non exprimitur, alii similiter eam ad hunc diem xviii Aprilis retulerunt. Inter hos est Heribertus Rosweidus noster, qui edidit anno MDCXXVI Vitam Sanctorum Virginum, quæ sacrum castumque cælibatum in seculo coluerunt, quibus apponitur vita et imago Herluce Virginis, ac passim Sanctæ titulo honoratur; uti etiam fecit idem in Legendæ Sanctorum Belgice recusa anno MDCXXIX, in qua, post Rosweidi obitum sæpius recusa, eadem Vita legitur. Editum quoque est Insulis in Gallo-Flandria Menologium Virginum, Gallico idiomate, anno MDCXLV, in quo ad eundem hunc xviii Aprilis retulit auctor Franciscus Laherius Vitam Herluce Virginis, addens ei titulum Sanctæ, obitumque hoc xviii Aprilis signans. Eandem Ferrarius in Catalogo generali, citatis monumentis Ecclesiæ Augustanæ, ita hoc die refert: Augustæ memoria B. Herluce (imo Herluce) Virginis. Quæ eadem ex Ferrario retulit Arturus o Monasterio in sacro Gynæceo: qui Herlucam, ut ab Herulia diversam, ante retulerat xviii Martii primo loco istis verbis: Apud Boicam S. Herluce Virginis, quæ et 18 Mart. dono orationis ac lacrymarum fervebat, ac postea in Notationibus plurima de Vita ejus ex Paulo Bernriedo et Matthæo Rudero enarrat. Paulus Bernriedensis passim absque ullo titulo Herlucam scribit, at num. 1 Vitæ beatissimam Virginem Herlucam, in Prologo Beatam Herlucam Virginem, num. 36 Vitæ Sanctam Herlucam compellat. Raderus in Bavaria sancta Beatam Herlucam, at par. 3 Viridarii Sanctorum cap. 3 de Circis Sanctis num. 11 Sanctam Herlucam proponit. Nos malimus solum titulum Beatæ tribuere: si quis autem majorem ei honorem debere æstimet, huic nolumus repugnare. Quod ad ætatem B. Herluce spectat, floruit ipsa sub finem seculi xi, et magna parte seculi xii. Fuerat diu a vanitate mundi avocata, et in vita spirituali exercitata, antequam in Eptaticum venit; ubi annos plus minus triginta sex continuos vixit, et postmodum in loco Bernriedo usque ad obitum perseveravit. Unicus character temporis videtur in Prologo innui, dum Waltharius Episcopus Ravennas (qui decessit anno MCXLIV) tamquam Sanctus et miraculis decoratus comparatur cum Herluca, tunc tertio anno depositionis defuncta: ut videatur post annum saltem MCXLIH e vivis migrasse.

4 De loco Eptatico, in quo S. Wicterpus fuit sepultus, et B. Herluca diu morata est, Carolus Sten-
gelius

E B. Herluca
proposita 18
Aprilis.

ab antiquis
Sancta et
Beata ap-
pellata

mortua circa
an. 1112.

A *gelius in Commentario suo de S. Wicterpo ista scribit* : Diu investigavi, num adhuc locus ille, Eptaticus, in Vita S. Magni et B. Herlucae vocatus, extaret : pagum nunc Eppach dici inveni. De ecclesia non ita constabat. Inquisierunt eundem locum, cum in Vita S. Wicterpi legissent, eximii quidam viri, illuc forsitan transeuntes; sed nihil hujus tituli se invenisse testati sunt. Incidi tandem in hominem rusticum, quem diligentius examinans, num quid ecclesiarum sub titulo B. Mariæ Virginis et S. Laurentii extaret; respondit : In pago Eppach nullam quidem ecclesiam hujus tituli extare, cum duas tamen habeat : itinere vero unius horæ non longe a Lyco flumine, loco omnino solitario et inculto, superesse parvum omnino sacellum hujus tituli. Quo responso omnino in eam deveni sententiam, ut mihi persuaderi paterer, hanc ipsam esse ecclesiam, qua delectatum fuisse B. Wicterpum legimus, ubi et postea Herluca vitam egerit. *Hæc Stengelius. Addit Raderus* Eptaticum fuisse fundum S. Wicterpi, inter Schongann et Lanspergam situm, sive, ut in Vita S. Magni traditur S. Wicterpus Episcopus ipsi Magno dixisse, bene vocatur iste locus Eptaticus, quia in medio constat inter monasterium S. Afræ, quod est Augustæ, et cellam tuam, sive Fauces Julias, sive Fussen oppidum; utrimque videlicet ἐπὶ τῷ, id est septem communibus milliariis Suevicis seu decem Gallicis dissitus.

et Beronica
seu Bernried.

B *Alius locus, ultima habitatione, morte et sepultura B. Herlucae illustratus, est Beronica seu Bernried, supra Monachium quindecim circiter millia passuum propter Verrem lacum, vulgo Wirmsee : ubi monasterium Canonicorum Regularium S. Augustini fundavit in honorem S. Martini Otto Comes de Vallay, cum conjuge sua Adelhaide, ibidem cum fratre ac sorore sepultus. Fundationem confirmavit Callistus Papa II, pridie Idus Novembris, anno Pontificatus sui IV, Christi MCCCII. In hoc cœnobio recens fundato Paulus, Ecclesiæ Ratisponensis Canonicus, ab Henrico Imperatore schismatico in exilium actus, habitum Ordinis Canonicorum Regularium suscepit, et scripsit Vitam S. Gregorii Papæ VII, a nobis ad diem XXV Maii illustrandam : deinde res gestas B. Herlucae Virginis quas hic damus. Nam et hæc Eptatico expulsa huc venit, vixit, et moriens voluit in cœnobio Bernriedensi, seu Beronicensi, sepeliri, cujus tumba adhuc conspicitur in media ecclesia, uti habet Wigulæus Hundius in Metropoli Salisburgensi, tomo 2 de monasteriis per Bojariam pag. 149 et sequentibus : quorum nonnulla attingit Joannes Aventinus, lib. 5 Annalium Bojorum.*

C

VITA S. WICTERPI

Ex variis collecta.

CAPUT I.

Res gestæ ante Pontificatum Augustanum.

Nihil certi
de rebus ante
Pontificatum
gestis habetur :

Minime omnium videntur a vero aberraturi, qui dicent nihil sciri posse de rebus gestis S. Wicterpi, antequam fuerit ad Sedem Pontificalem promotus; imo de rebus in Pontificatu gestis solum sciri, quæ in Actis S. Magni continentur : atque ita recte dixisse Paulum in Vita B. Herlucae, nullatenus se aliam ejus mentionem vel audiendo vel legendo suscepisse. His non obstantibus quid ab aliis excogitatum fuerit, judicamus necessaria indicari debere. Antiquissima ejus mentio sit apud Gasparem Bruschium tam in Catalogo Episcoporum Augustanorum, cum aliis Episcoporum provinciæ Moguntinæ anno MDXLIX excuso, quam in Centuria prima monasteriorum Germaniæ præcipuorum, biennio post in lucem data. Hic ergo auctor ita scribit in Catalogo Episcoporum Augustanorum : S. Wicterbus,

a Bruschio
dicitur monachus
et Abbas
Elwangensis
fuisse

aliis Wicterpus, primum monachus ac monachorum prædagogus, postea Abbas-Elfancensis cœnobii, ab Hariolfo quodam Lingoniensi Episcopo fundati; eligitur tandem in Augustanum Episcopum a Rege Galliarum Pippino. Præfuit ibi laudabiliter, ac summo Christianæ pietatis promovendæ et ampliandæ studio, annis sedecim. Ad hunc Wicterpum venit S. Magnus, S. Galli discipulus, petens ab eo veniam ac potestatem ædificandi pro se ac discipulis suis cœnobii, quod sumptibus Regis Pippini in hujus Episcopi auxiliis construxit magnificum, ad Lycum amnem in Alpium Sueviæ faucibus : unde Faucense, et hodie adhuc parum immutata voce, Fussense, cœnobium ac oppidum id appellari solet. Obiit Wicterbus decima octava Aprilis, anni a nato Christo septingentesimi quinquagesimi secundi. Consecravit templa monasteriorum, Cambidonensis, S. Magni, et Benedicti Purrhensis. *Hæc ibi : In quibus Hariolfus Lingonensis Episcopus dicitur fundator cœnobii, in quo S. Wicterpus fuit Abbas. De eo Episcopo ista habet Jacobus Vignierius, in Chronici Lingonensis epitome pagina 51. Apud Lingones pessime prodigo Pastori subrogatus est fidelis ac prudens et frugi dispensator Erhulfus, sive Herulfus, alias Hariolfus, natione Germanus, ex Ducibus Sueviæ et gente Comitum Elwangiæ procreatus, atque olim cum junioribus Clericis monachos inter educatus. Fuit is carus Carlomanno, Burgundiam cum Austrasia sub annum DCCCLXIX administranti, nec non Carolo Magno ejus fratri : quo anno sese stitit Lateranensi Concilio Herulfus, unus ex duodecim selectis Galliarum Episcopis, nec inibi sedit postremus. Verum solitudinis amans post annos paucos in Elwangense fraternæ ditionis monasterium concessit, Arnulfoque, seu fratri seu nepoti, baculum pastorem resignavit. Videtur ille auctor extitisse ejus fraternitatis seu societatis, quæ tum fuit inter Canonicos Lingonenses et Sangallenses, de qua nos suo loco. Hactenus Vignierius. Bruschius, agens de monasterio Elwangensi, sive Elerancensi, asserit fundatum an. DCCCLXIV ab Hariolpho Episcopo Lingonensi, Abbate primo sui monasterii. Successit secundus Wicterbus, factus Episcopus etiam Augustanus. Obiit anno Domini DCCCLII. Id est annis duodecim, antequam fundaretur ipsum monasterium. Verum esto ibi fuerit secundus Abbas, nomine Wicterpus, alius plane est ab Episcopo Augustano, et plusquam integro seculo junior. De eo in epitaphio Hariolfi, absque ulla mentione Episcopatus, ista leguntur :*

Clauduntur tumulo hoc Hariolphi Antistitis ossa,

Hunc qui fundavit jure locum proprio.

Pluribus erexit felix feliciter annis,

Wicterboque pins liquit honoris opus.

En qui adhuc erat anno DCCCLXX Episcopus Lingonensis, pluribus postea annis monasterium rexit, cui subrogatus Wicterbus forsitan dicendus obiisse anno DCCCLII.

2 Alibi hunc suum errorem corrigit ipse Bruschius, dum de S. Galli Abbatia agens, hanc ait ceptam fundari anno DCCXXX, ipsumque S. Gallum anno DCCXL obiisse. At post hujus obitum triennio elapso, cum sepulcrum ejus fuisset ab impiis Ducibus violatum et fractum, sed a Bosone Episcopo Constantiensi restitutum; discesserunt inde S. Magnus, et Theodorus; acceptoque duce itineris S. Tozzone, postmodum S. Wicterpi in Episcopatu Augustano successore, transeuntes Brigantiam, venerunt Campidonam : ibique relicto Theodoro, SS. Magnus et Tozzo venerunt Eptaticum ad S. Wicterpum, tunc Episcopum Augustanum. Annus erat ex calculo Bruschii DCCCLII aut sequens. Reliqua ex S. Magni Vita capite proximo proferentur. Verum ante ab his S. Wicterpi gestis eximantur ista Bruchii verba, quod fuerit primum monachus, ac monachorum prædagogus, postea Abbas Elefanensis cœnobii, ab Hariolfo quodam

mortuus
an. 712.

Fuit Hariol-
fus fundator
Elwangensis
E
adhuc anno
769 Episcopus
Lingonensis,

ideoque est
Wicterpus,
2 Abbas
Elwang.

forsan anno
802 mortuus.

S. Gallus a
Bruschio
dicitur mor-
tuus anno
640,

triennio post
discessit S.
Magnus

ad S. Wic-
terpum :

A quodam Lingonensi fundati, eaque tribuantur alieni Victorbo; centum quadraginta aut pluribus annis juniore.

An fuerit hic Neuburgensis Episcopus P

3 Ejusdem farinae arbitramur esse, nisi accuratius probentur, quæ, Carolo Stengelio ad marginem citato, dicto Abbati Elefancensi adduntur apud Raderum in Bavaria sancta: Et quia inquit, ille Abbas se hoc modo modestius gerebat, quo altius ascenderat, non destitit fama nomen ejus celebrare, quoad eum in Neuburgensis Pontificis cathedra collocaret, ut publicam vitæ sanctioris lampadem mundo exempli causa ostenderet. Sed quis iste Pontificatus Neuburgensis? num is, qui in urbem Misniæ Nauburgensem post annum Christi millesimum, ex Sede Citzensi seculo decimo erecta, fuerat translatus? Si alius hujus nominis locus Pontificali sede fuerit honoratus, cupiunt nobiscum etiam alii edoceri. Sed progrediens Raderus, Nec hic finis, inquit, honorum: in Imperatoria demum urbe Vindelicorum Augustana, supremam illi Antistitis Sedem, velut Germaniæ oculo, virtus adsignavit.... qui mox ut Pontificatum suum exorsus est, ab Arianae pestis late per orbem adhuc grassantis extirpatione initium fecit, nec ullam quietis partem sibi permisit, quoad fœdissimam luem ab ovibus suis aboleret. Quia et D. Afræ, per Hunnorum populationes pene alterum rogam passæ, ædem sacram, nondum civitate donatam, sed extra pomerium sitam, in pristinum aut majorem etiam splendorem restituit. Religiosis viris asceteria, nova partim a fundamentis erexit, partim instauravit, partim initiavit. Hæc ibi, et hæc sunt quæ Carolus Stengelius longa seculorum caligine sepulta in lucem revocavit: verum optarem usque antiquorum scriptorum auctoritate confirmari. Hinc progredimur ad ea, quæ in Vita S. Magni traduntur de Wichterpo, a posteris hinc inde inepte interpolata, et forsitan ab iis qui ignoraverunt, ante Pippinum Regem et patrem Caroli Magni, alios Principes extitisse nominis Pippini, illique attribuerunt, quæ sub B. Pippino Duce, istius abano, contigerunt: cujus Acta deduximus XXI Februarii.

CAPUT II.

Excepti SS. Magnus et Tozzo. Dedicatæ ecclesiæ Waldenhovensis et Faucensis.

Ex Actis S. Magni decerpta.

S Wicterpus moratus Epitatici,

C Campidona profectus est B. Magnus, accepto secum conviatore et duce itineris Tozzone Presbytero, relinquens cum Theodoro cæcum qui visum receperat. Itaque cœpto itinere transitoque fluvio perrexit recto tramite, sicut enim viator ducebat: sicque venerunt ad locum, qui dicitur Eptaticus, et invenerunt ibi Episcopum sanctæ Vindelicensis Ecclesiæ nomine Wicterpum. Tozzo igitur, propter notitiam quam in Episcopo habebat, præcessit B. Magnum; venitque ad præfatum Episcopum, et narravit ei omnia de sancto viro quæ viderat et audierat. Præfatus autem Episcopus interrogavit, de qua regione esset. Et respondit Presbyter: Domine, sicut audiavi a Theodoro, qui nunc est relictus ad Campidonam, de Hibernia provicia est ortus. Ut autem audivit Episcopus ejus bonam famam, suscepit eum benigne, cœpitque cum eo loqui, atque cum honore fovere; et moratus est cum eo paucos dies, sciscitans ab eo quotidie de B. Columbano et Gallo, et de itineribus eorum et conversatione et fine vitæ eorum; et de virtutibus quas fecerunt. Deinde interrogavit eum ubi voluntas ejus esset proficiscendi. Respondens B. Magnus, dixit: Domino disponente directus sum ad locum, qui vocatur Fances, ubi prope sunt fontes Alpium Juliarum, et ubi draco fuit, qui jubente Narcisso Episcopo a diabolo interfectus est: quatenus annuente Domino, quidquid boni ibi ædificare

cupienti Fancense canobium inchoare

potero, faciam. Nunc igitur paternitas tua decernat, D quomodo voluntas tua sit me agere, quoniam ad tuum imperium prompto animo debeo agere, sicuti Dominus revelaverit mihi per os tuum. Ego jam senex et grandævus, cupio in ultimo meo tempore illud locum invisere, et Deo ad serviendum præparare, exemplum sequens Dominorum meorum Columbani et Galli. Ad hæc Wicterpus Episcopus respondit: Locus ille valde angustus est et inhabitabilis, et jam diversæ feræ ibi morantur, id est cervi, apri multi, plurimi ursi, et propter illorum multitudinem Dominus a Pippinus ad suam venationem exercendam saltum illum tenet. Vermes etiam plurimi et diversi generis ibi morantur. B. Magnus arripens statim boni pastoris initia, dixit: Pater, tale ministerium habuerunt Magistri mei Columbanus et Gallus: et quando ad talia loca venerunt, Dominus noster Jesus Christus feras diversi generis et vermes per orationem illorum illico expulit ab illis locis. Similiter ego credam, quod Dei misericordia non permittet eos manere in ipso loco dum advenero. Acquivit autem verbis illius Wicterpus Episcopus, et dedit ei solamina ciborum, præbens ei conviatorem Tozzonem Presbyterum, et duces itineris, qui eum perducerent ad locum, a Deo sibi destinatum....

opponit difficultatem:

a

abituro dat cibaria et duces itineris: E

5 Facta oratione, venerunt per viam juxta Lycum flumen, ad locum speciosum, qui non habebat b nomen: erat autem planities bona. Habebat autem B. Magnus Diaconus pendentem in collo Crucem in qua continebantur Reliquiæ beatæ Dei Genitricis Mariæ, et de ligno sanctæ Crucis, atque sanctorum Martyrum Mauriti et sociorum ejus nec non beatorum Confessorum Columbani et Galli. Invenit ergo supra præfatum flumen locum valde honestum et formosum, inque loco arborem stantem pomiferam valde decoram; suspenditque Cruciculam in ipsa arbore, et vocavit Tozzonem Presbyterum, atque prostraverunt se pariter coram Cruciculam in oratione... Finita vero oratione cœperunt construere fundamentum, et ædificaverunt ecclesiam. Qua constructa invitaverunt Wicterpum Episcopum, ut veniret et eam Domino et S. Mariæ dedicaret. Venit ergo præfatus Episcopus ad illum locum, admirans valde quomodo illuc pervenire possent nisi per gratiam Dei: et dedicavit ecclesiam in honore Dei, Genitricis Mariæ, et S. Floriani c Martyris Christi: et sic administrare cœperunt ad laudem Christi in illo loco divina officia. Igitur cum fama virtutum, quas Dominus per beati Confessoris sui merita pie quærentibus exhibere dignatus est, longelateque circumpositorum mulceret aures populorum; cœperunt undique alacri devotione ad tanti Patris suffragia postulanda concurrere, eundemque locum ad suæ dignitatis memoriam Cellam S. Magni nuncupare, et multiplicibus substantiæ seu possessionum amplificare donariis. Cumque res, hac largitate fidelium collatæ accrevissent; secessit vir beatus propter multitudinem populorum; et perrexit ad vicina loca, quæ vocantur Fauces; quatenus ibi familiarem locum, Domino annuente, sibi construeret ad manendum, relinquens, præfatum Presbyterum Tozzonem in ecclesia ad populum illuc venturum custodiendum... Beatus vero Magnus cum Presbytero Tozzone regressus est ad præfatum locum, et ibi construere cœperunt oraculum parvissimum; accersitusque est a Tozzone Wicterpus Episcopus, et dedicavit ipsum oratorium in honore et sub nomine S. Salvatoris.

b

in Waldenhoven,

erectam ecclesiam

dedicat in honorem S. Mariæ et S. Floriani, C

F

et aliam in Fancibus in honorem S. Salvatoris,

ANNOTATA.

a Addebatur Rex ab interpolatore: cujus loco in sequentibus reposuimus nomen Ducis, omissis aliis, quæ de

A *de Pippino Rege erant intrusa : ipse est autem qui anno 624 persuasit Austrasiis, ut se subicerent Regi Clothario, cujus mox infra fit mentio, quiq̃ue obiit an. 646, annis 12 post dictum Clotharium.*

b *Waldenhoven a posteris dictum, ostendimus 16 Januar. ad Vitam S. Tassonis cap. 2 litt. e.*

c *Florianus Martyr Laureacensis, colitur 4 Mari.*

CAPUT III.

Vectigalia pro S. Magno apud B. Pippinum Ducem impetrata : Ecclesia Campidonensis dedicata : obitus S. Wicterpi et S. Magni.

Ex Actis S. Magni excerpta.

Dat S. Magno Clericos :

Igitur cum fama virtutum per Confessoris sui merita, quas Dominus in illo loco exhibere dignatus est, venerabili Episcopo nota facta sunt quosdam religiosos Clericos in discipulatus ejus memoriam commendavit : qui divino amore succensi, obsequia præbentes ad laudem Christi, die ac nocte, horis atque momentis, jussu suo administrabant. Relictis igitur Patri venerabili, quæ necessaria erant ibi degentibus, profectus est præfatus Episcopus Wicterpus ad gloriæ suæ Ducem Pippinum, secum epistolam portans B. Columbani, quam ad Clotharium direxit, pro sanctis viris Gallo et Magno, in regno suo consistentibus, ut eos benigne per amorem Domini foveret, eisque familiaria loca, prout opportunum foret, in sua mercede tribueret. Sed hoc Clotharius minime implere valuit, propter diversorum inimicorum Dei infestationes... Cum autem gloriosus Princeps accepisset epistolam, diligenter exquirere cepit, qualis ille locus esset, quem præfatus Episcopus postulasset. Tunc Dux, nomine Gunzo, ex provinciis Augustiensi et Rhetiæ, respondens dixit : Vere, Domine, ille locus tenuis quidem facultate est, sed optimus si impediret vermium deesset, ad venandum : quia ibi plurimi cervi, damulæ et binnuli ibicesque diversi morantur, ursorum quoque ac luporum multitudo plurima. Tunc Episcopus cœpit narrare de virtutibus beati viri, quomodo domino adjuvante draconem interfecit, et ceteras virtutes quas Dominus per merita ipsius et orationes in illis locis ostendere dignatus est, et quomodo a vermibus locus ille mundatus est. Hæc audiens gloriosus Dux Pippinus, commotus valde animo dixit : in veritate comperi, quia quamvis locus tam tenuis sit facultate, tamen pro meritis tanti viri, celebri erit diffamandus rumore, scienti auditum habemus jam locum esse, ubi corpus B. Galli requiescere videtur. Inquisivit ergo a præfato Gunzone, quomodo in vicinis locis potuisset tributarios invenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus regiis inferre deberent. Et invenit in ipso vicino loco pagum, qui vocatur * Keltinstein sibi per omnia annuatim tributa persolvere. Inter cetera ergo munificentiae suæ dona, quæ impertivit beato viro, dedit ei totum ipsum saltum cum marcha, firmitatemque in epistola sua fecit conscribi, et vectigalia centum et tredecim, quatenus pro memoria beneficiorum ejus perpetuo ibi permanerent... His Wicterpus Episcopus adornatus solatiis et sublimatus honoribus, impertitisque donis optimis B. Magno a Duce Pippino, lætus ad patriam regreditur, tribuens beato viro ea cum omni diligentia : dansque ei potestatem, ut in loco sibi commutato, ad supplendas B. Mariæ excubias et S. Afræ, omnem ordinem canonicæ institueret vitæ. Ex illo tempore ipse locus, a beato viro Magno exordium sanctitatis accipiens, augmentatus autem et sublimatus a Pontificibus Augustensibus, Christi no-

proficiscitur ad B. Pippinum :

inducit virtutes S. Magni :

** ut Gestinstein impetrat in eo vectigalia.*

regressus confirmat Ordinem Canonicæ vitæ :

men usque hodie laudabiliter dilatare non desinit. D

7 His prælibatis, Theodorus, qui apud castrum Campidonense morabatur, cœpit properare partes in illas, et narravit innumerabilia quæ passus est a Paganis Hilargaugensibus ; sed tamen ædificasse se ecclesiam parvam super litus Hilare, quam postulabat ut apud Wicterpum Episcopum impetraret, quatenus illuc proficiscens, ipsam basilicam Domino in honorem S. Mariæ Genitricis ejus consecraret. Venerunt, quippe ambo ad locum, qui dicitur Eptaticus ; repperuntque ibi superscriptum Episcopum in oratorio suo sedentem et orantem. Ergo ut obtutibus ejus adpræsentati sunt, narravit ei B. Magnus Abbas de Theodoro, qualiter cum magno labore ecclesiam construxisset in loco Campidonensi ; et quomodo deprecabatur, ut ipse illuc pergeret et ipsam ecclesiam Domino dedicaret. Audiens hæc venerabilis Episcopus, respondens dixit ad eos : Dicam prius, vobis venientibus quæ cogitabam : et sic congruo tempore, Domino annuente, proficiscar. Vere carissime Pater Magne, nunc hic sedens cogitabam ut quia jam te Deus omnipotens ita magnificatum habet in illo loco per multa miracula ejus, accersirem te proximo venturæ solennitatis jejuniis septimi mensis, et ad sacerdotii dignitatem favente superna gratia te promoverem. Inclinato denique capite B. Magnus inquit : Cur hanc objectionem assens, Pater ? Peccatorum meorum squaloribus et flagitiis foetere me video. Idecirco vita mea non est talis, ut amabilis paternitas tua me ad tantam dignitatem promovere queat. Ergo noli deprecationem nostram pro peccatis abjicere : sed Domini provocatus mandatis, incipe salubre iter, viamque veritatis desiderantibus aperi. Postea mihi servo Dei indigno, quando paternitati tuæ placuerit, secundum benignitatis munus impende, ne refutare videar, quæ a Domino disposita sunt super servo suo. Et cum hæc diceret, viderunt ambo, Wicterpus Episcopus et Theodorus, coronam splendidissimam adhærentem capiti suo, in modum rotæ circa solem in nubibus fulgentem. Continuo autem surgens amplexatus est eum, et osculans oculos et os ejus, dixit : Deus omnipotens, qui per potentiam majestatis suæ in te tantam virtutem ostendere dignatus est, ut pro ejus amore patriam suam derelinqueres, et præcepta ejus conservares ; ipse te faciat locum tibi a Deo destinatum custodire et sublimare, cooperante gratia Spiritus sancti tecum. Respondit Theodorus : Amen. Ad hæc iterum inquit Episcopus : Bene vocatur iste locus Eptaticus, quia in medio constat inter monasterium S. Afræ et cellam tuam : ideoque scias, quia per meum discessum hanc hereditatem permanere cupio ad S. Mariam et ad S. Afram : quatenus quasi mediator sit locus iste successoribus nostris, inter monasterium tuum et civitatem sanctæ Augustensis Ecclesiæ.

8 His dictis surrexit venerabilis Episcopus, et profectus est ad castrum Campidonense : descenditque cum eo B. Magnus, comitante simul cum eis Theodoro, et venerunt ad castrum. Convocata autem multitudine populi in die solenni dedicationis Ecclesiæ, vir venerabilis Episcopus prædicationis dulcedine avidorum corda refecit : sicque jussu suo B. Magnus, postea quam ipse dixerat ; tanta sapientiæ luce vestivit populorum corda, ut summa cum gratulatione auditus, et ineffabili veneratione a cunctorum ordine sit ornatus. Biduo itaque ibidem manentes cum gratiarum actione, populusque benedictione tanti Patris armatus, et ab Episcopo osculo pacis tributo, ad sua reversi sunt venerabilis Episcopus et sanctissimus Abbas, relinquentes Theodorum ad custodiendam Ecclesiam Campidonensem. Beatus Magnus post susceptam benedictionem Sacerdotalem

excipit in Eptatico S. Magnum et Theodorum :

S. Magnum vult Sacerdotem consecrare. E

videt super ejus caput coronam splendidam

F disponit de Eptatico hereditate sua :

dedicat ecclesiam Campidonensem :

doc ui

moritur 18 Aprilis,
et S. Magnus 6 Septembris die Dominica.

A docuit populum, et convertit ad fidem Christi... Et Dominus illum locum per merita tanti viri sublimare dilatareque dignatus est. Wicterpo Episcopo defuncto, xiii Kalendarum Maiarum, Tozzo, per electionem B. Magni, ad Pontificatus honorem deductus est in ultimis diebus suis. Beatus autem Pater Magnus aegrotare coepit, atque infirmitate febrium languescere, et per dies tredecim laborans, in die Sancto Dominico et in octavo Idus Septembris, commendans se Domino et venerabili Pontifici Tozzoni, in senectute bona, circa horam nonam ipsius diei Dominici, sanctam animam Deo reddidit, de hujus vitae liberatus ergastulo.

CAPUT IV.

Sacri corporis sepultura, inventio, translatio Augustam.

Corpus Episcopali sepultum et honoratum,
translatum Augustam.

B Sepultum fuit sacrum S. Wicterpi Episcopi corpus in Eptatico, loco hereditario, ibique Sacra ejus memoria conservata. Ex primo sepulturae loco post annum nonagesimum transpositum est corpus retro altare S. Laurentii, dein ab Henrico Episcopo Augustano circa annum. MCCCLXXX ad proprium ejus oratorium relatum, postea miraculis claruit. Tum Hermannus Presbyter, ob sacrilegium in libris S. Wicterpi commissum, lumine oculorum privatus, meritis ejus visum recepit; tum B. Herluca, visitatione S. Wicterpi saepius recreata, a seculo revocata, ad virtutem incitata est. Leguntur haec omnia in subjecta Vita B. Herlucae capite 3 et 4, secundum eam, quam nos fecimus divisionem: atque ibi legi possunt.

et in templo S. Udalrici expositum,

10 Fuit postmodum sacrum S. Wicterpi corpus Augustam Vindelicorum delatum: quod an. Christi MCCCLXXXIX in sacrario illustrissimi monasterii SS. Udalrici et Afræ repositum esse docet Gabriel Buccellinus, in sua de hoc Sancto Episcopo ad viii Aprilis elogio. Bernardus Hertfelder, dicti monasterii Prior, edidit anno MDCCXXVII librum de Basilica SS. Udalrici et Afræ, et repræsentat parte 2 pag. 62 Aram Sacristiæ, sacris corporibus Martyrum octo et Confessorum Pontificum quatuor conspicuam; inter quos primum in latere dextero positum conspicitur corpus S. Wicterpi, excepto capite, quod integrum seorsim exponitur cum mitra Pontificali, multis unionibus auro et gemmis artificiose distincta, quam pro suo erga Divos dicti templi Patronos affectu, generosam et illustrem matronam, Dominam Veronicam Fuccarinam, Baronissam in Birchenberg et Weissenhorn, Dominam in Feldon, fieri curavisse testatur dictus Hertfelder pag. 89. Fuimus nos anno MDCLX Augustæ sacras hujus Ecclesiæ reliquias ipsamque dictæ sacristiæ ornatissimam aram venerati, et in bibliotheca repertum antiquum Martyrologium, quod saepius allegamus, ipsi descripsimus, atque hic pro benevolo suo affectu religiosissimis monachis quam maximus agimus gratias.

VITA B. HERLUCÆ

Auctore Paulo Berntiedensi Presbyt. teste oculato.

PROLOGUS.

Vitam B. Herlucae a 20 annis exploravit Paulus,
et anno 3 post mortem hanc scribit.

Pusillo gregi Beronicensis Cœnobii Paulus Frater, indignus vocari Presbyter, bonorum collectione magnificari et eorum virtutibus glorificari. Plusquam viginti anni sunt, dilectissimi, quod animus meus voto scribendi obligatus, explorare coepit, et investigare quædam signa sanctitatis de conversatione B. Herlucae Virginis; quæ hactenus conservata et collata in corde meo, nunc demum, tertio depositionis ejus anno, in notitiam posteritatis ejus proferre volo: primum quidem ad commendationem divinæ gratiæ,

secundo ad consolationem caritatis vestræ. Capimus D enim animam Herlucae, non in seipsa, sed in Domino laudare; et mansuetos, de quibus estis et vos, hæc audituros lætificare. Testor autem Deum omnis gratiæ, numquam me tanta ipsius dona in aliqua feminarum a innotuisse. Proinde frequentatum est hoc verbum inter me, et Gebhardum alumnum meum, numquam nos suavius gustasse Deum ex ore viri, quam ex ore b Waltharii Ravennatis Archiepiscopi; numquam ex ore feminae, quam ex ore Herlucae. Vere de Pontifice, quamvis sancto et miraculis decorato, humanis tamen studiis nihilominus exercitato, non adeo mirandum; mirandum in femina, prorsus litteraturum non cognoscente, multo evidentius fuit miraculum inspirationis divinæ. Sed jam propositum iter aggredior. c

ANNOTATA.

a Innotescere hic ponitur pro cognoscere: alias sæpius invenias accipi pro significare.

b Waltharius sive Gualterius, fuerat ante Canonicus Regularis, et (quod hinc colligimus) cum Paulo E scriptore in eodem forsitan conventu familiariter vixerat. Electionem ejus in Ravennatem Archiepiscopum ratam habuit anno 1119 Gelasius 2 Papa. Decessit Idibus Februarii anno 1144, cum Ecclesia a suam, inquit Ughellus, summa prudentiæ laude administrasset. Rubeus etiam lib. 3 Historiarum Ravennatum virum maxima religione et innocentia præditum laudat pluribus.

c Subjicimus titulos Capitum prout sequebantur, quæ in numeros rejicimus, facta alia more nostro capitum divisione: sunt autem ejusmodi.

- i De stirpe, et tempore nativitatibus B. Herlucae Virginis.
- ii De adolescentia ejus tertio divinitus percussa, et ad propositum sanctitatis conversa.
- iii De restitutione unius admirabilis oculi per suffragium Martyris S. Cyriaci.
- iv De solitudine ejus circa pauperulos infantes exhibita.
- v De vigiliis ejus cum Adelhaide Comitissa, ubi terrores diabolicos ambæ viriliter superaverunt.
- vi De simili eventu apud Beronicam, ubi in rivulum molarem a diabolo detrusa est.
- vii De improprio diaboli pro reparatione unius denarii.
- viii De improprio S. Felicitatis pro quodam mendacio, licet pio.
- ix De miraculo ejusdam Virginis, mentiri nolentis.
- x De differenti visione Herlucae, inter supra dictam Adelhaidam et sorores ejus testimoniales.
- xi De Wilhelmo et Theokario, venerandis Abbatibus.
- xii De adventu Herlucae in Eptaticum, et patrociniis B. Laurentii et B. Wicterpi.
- xiii De consilio predicti Wilhelmi, et mora Herlucae apud Eptaticum.
- xiv De societate Doudæ, et consilio Sigebodi Ratibuchensis Eremitæ.
- xv De perpetuitate castimonie ejusdem Doudæ.
- xvi De caritate ipsius erga Herlucae.
- xvii De prophetia prioris obitus sui, quam Herluca.
- xviii De obitu Fratris Adalberti, secundum præsagium Doudæ, et quod solam filiam pie fecellerit.
- xix Quod huic falsitati, licet piæ, spiritus propheticus contradixerit Herlucae.
- xx De patientia Doudæ, et jocunda invectione in Herlucae.
- xxi De falsis criminationibus Doudæ, ad coronam sustentatiæ ipsius commemorandam.
- xxii De apparitione Domini nostri Jesu Christi, et allocutione B. Wicterpi.
- xxiii De melioratione Richardi Presbyteri.
- xxiv De miserabili obitu Adelhardi Presbyteri.
- xxv De igne excommunicationis.
- xxvi De cælesti jucunditate.
- xxvii De gratia convertendi et lucrandi Deo animas.
- xxviii Qualiter Judita, filia Rudberti, conversa sit ad propositum conservandæ virginitatis.
- xxix De sancta Doudæ vidua, ovium tunicam huic Virgini promittente.
- xxx De consecratione et ægrotatione ejusdem Juditæ et alterius virginis.

- A XXXI De obitu Judite, et gloriosis apparitionibus.
 AUCTORE G. H. XXXII De Agna, filia Ottonis Comitis.
 XXXIII De visione, quam simul viderunt in Epiphania Herluca et Douda.
 XXXIV De prophetia et obitu Doudæ.
 XXXV De collectore et conscriptore beneficiorum B. Laurentii Martyris.
 XXXVI De familiaritate S. Laurentii ad S. Herlucae, et de reliquiis Sanctorum Buridanum translatis.
 XXXVII De Berga, ubi Herluca vidit maximam multitudinem Sanctorum in celebrationibus Sanctorum.
 XXXVIII De Arnolfo et Paulo, et quid uterque retulerit.
 XXXIX De perustratione templorum Romæ, B. Laurentio ductore.
 XL De præscientia adventum Pauli.
 XLI De visionibus et allocutionibus, non solum B. Laurentii et Wicterpi, sed etiam Dei Genitricis Mariæ.
 XLII De causa majoris dilectionis in Paulum, quam in alios mortales.
 XLIII De comitatu Gebhardi ad Herlucae, et responso B. Laurentii contra separationem.
 XLIV De conventionem Pauli et Gebhardi ac Herlucae in Betonica, et expressione prædicti responsi.
 XLV Item de responsione B. Laurentii.
 XLVI De imaginatione S. Wicterpi.
 XLVII De ordinatione S. Magni per B. Wicterpum.
 XLVIII De inquisitione corporis B. Wicterpi.
 B XLIX De inventionem corporis ejusdem, et miraculo gravitatis.
 L De illatione corporis in oratorium et positione sub altare.
 LI Quare Sanctorum numero sociatus, nondum sit digne glorificatus.
 LII De sacrilegio, cæcitate, et illuminatione Hartmanni Presbyteri.
 LIII Quod B. Wicterpus Herlucae corripuerit, eique penitentiam imposuerit.
 LIV De consimili B. Altonis in sanctimoniam suam correptione.
 LV Qualiter intelligenda sit responsio B. Gregorii Papæ ad Augustinum.

CAPUT I.

Locus natalis. Conversio ad vitam spirituales.
Discessus in Eptaticum.

Nata in
Suevia circa
S. Joannis
Baptistæ,

a vanitate
mundi avocari
capta
triplici morbo.

meritis S.
Cyriaci inno-
cati recipit
visum :

juvat pau-
perculos in
fantes :

cum Adel-
haidæ Comi-
tissa perno-
ctans in
oratione.

Igitur beatissima Virgo Herluca, ex Alamaunorum, seu Suevorum stirpe progenita, diem natalem habuit in feria sexta circa Nativitatem S. Joannis Baptistæ; quod in præsignationem futuræ illius parsimonie sagaces allusores dixerunt accidisse, nimirum propter tempus abstinentiæ.

2 Verum pubertatis annos adorsa, libenter volebat ingredi vias sæculi: sed, Deo gratias, retenta est in manu forti. Gravi namque et longa corporis ægrotatione confRACTA, inter patiendum quidem vanam esse judicavit adolescentiam et voluptatem: sed tandem convalescens iterum cœpit conformari dilectoribus hujus mundi. Rursum durius prostrata, tardius quidem, sed tamen in spem vanitatis resurrexit. Tertia vice amborum luminum [cæcitate] percussa, digitoque Dei tacta, perfecte mutavit mentem pariter et vestem.

3 Posthæc in visione commonita, ut pro restitutione unius oculi orbem cereum dirigeret ad memoriam pretiosi Martyris a Cyriaci, obsecundavit, et acutissimam aciem usque in finem perseverantem impetravit; in hoc valde mirabilem, quod neque plurimis lacrymis, neque subtilissimis operum studiis cederet.

4 Ex tunc habere cœpit sollicitudinem infantum, ut matres et nutrices, in lavandis eorum capitibus, et consuendis eorum vestibus, aliisque necessariis exhibendis.

5 Adelhaidis uxor Manegoldi Comitis Palatini, de castello quod Moropolis dicitur, mulier valde religiosa, utpote sectatrix sororum suarum electarum Christo Virginum, quarum una Wielica, altera vocabatur Hiltiburgis, quarum etiam mira post obitum gloria B. Herlucae divinitus ostensa est. Hæc, inquam, eandem Herlucae sibi assumpsit in adju-

torium pernoctandi in oratione Dei. Quadam ergo nocte malignus spiritus volens eis pavorem immittere, et sacris vigiliis illudere, tetra, sicut eum decebat, indutus specie, exstinxit lumen, quod unicuique erat in oratorio: quod cum Herluca reaccendisset, iterum exsufflavit. Illis vero vehementius orationi incumbens superari se dolens inimicus, tanto cum fragore discedens permovit castellum, quod funditus eversum iri timeretur: et seculares quidam repentino sonitu expergefacti, et nimis attoniti, diversas opiniones tam in ipsa nocte, quam in sequenti die super insolita quassatione conferebant. Porro sanctæ vigiles se quidquam inde scire dissimulabant: tametsi Herluca signum periculosi tumoris acceperat in facie, ex maligni spiritus afflacione.

6 Similiter ei ante paucos annos etiam Beronicæ contigit: quando more suo Canonicas vigilias præoccupans, ecclesiam singularis expetiit: in rivulum quoque molareum, vel tunc vel alia vice, ab eodem maledicto detrusa.

7 Quodam etiam tempore exprobravit ei idem adversarius, quod gazophylacium suum fecisset in foramine muri: ubi certe non nisi unum denarium reposuerat, quem in caritate a quadam matrona acceperat.

8 Acceptabilius improprium fecit ei b S. Felicitas, mater septem filiorum, super quodam mendacio, licet pio: quo videlicet protexerat ancillam quamdam ab ira dominæ suæ. Male, inquit, fecisti, polluendo labra tua qualicumque mendacio. Non enim sufficit virgini sola abstinencia viri, nisi quantum sapere potest, abstinens esse velit omnis mendacii. Nam, ubi veritas corrumpitur, corporalis integritas non magni penditur.

9 Opportunum hic videtur introducere narrationem ipsius Herlucae, de quadam virgine penitus mentiri nolente. Hujus itaque fratri assaultum quadam die facientes inimici, fugere eam compulerunt in ædem, quæ forte posita erat juxta sororem. Porro illi opinione ducti magis quam visione, venerunt ad eandem sororem, eamque interrogaverunt, si præcurrens homo illuc intrasset. At illa, nec pro fraterno periculo mentiri volens, intravit, inquit: ipsi vero exultantes in spe pessima, intraverunt ad perdendum eum. Sed Christo, qui Veritas est, propitiante, et sui dilectionem in germani tutela honorante, cum omnia præter ipsum cernerent, ipsum non solum lædere, sed etiam aspicere, divinitus prohibiti sunt.

10 Nec hoc prætereundum, quod ipsa Herluca narravit, se in spirita vidisse dictam Adelhaidam, Palatini Comitis uxorem, in amœna quidem regione degentem, sed longe ab illa virginali, quam præsignavimus, sorore ipsius, claritate differentem: nam et paucillum nebula videbatur habitaculum ejus aspergere, ad designationem videlicet transactæ conversationis mundanæ.

11 Habebat tunc temporis Herluca probatissimos sacri propositi monitores, Beatum scilicet c Wilhelmum, Hirsaugiensis monasterii Abbatem ac patrem; ejusque discipulum d Theocarium, quem post e Abbatiæ S. Georgii, Metensem Episcopatum sanctitate et doctrina illustrasse cognovimus, ipsumque post obitum Cluniaci sepultum g miraculis claruisse comperimus. Adbuc enim in eorum compitis ultra Danubium commorabatur.

12 At postquam nobiles h alumnos suos Rutbertum, et Hladiwigam forte comitata, devenit in ripam Lyci fluminis ad locum magnæ antiquitatis, qui vocatur i Eptaticus, tantam suavitatem protinus degustavit in patrociniis beatissimi Levitæ k Laurentii, cujus inibi ecclesia est, et S. Wicterpi, Augustensis quondam Episcopi, cujus ibidem corpus in Oratorio sanctæ Dei Genitricis Mariæ sub altari locatum quiescit;

D
terræ dæ-
monis su-
perat :

uti alias in
rivulum
dejecta,

alias ob
denarium
sepositum :

a S. Felicitate
reprehenditur
ob leve men-
dacium :

quod evitatum
miraculo in
alia confirma-
tur.

F
vidit Adelhai-
dis et sororis
gloriam :

c
habet moni-
tores illus-
tros

d

e

f

g

in Eptaticum
venit :

h

i

k

A quiescit; ut prædictis alioribus suis ad propria revertentibus, nullatenus cum eis redire consenserit. Irascebantur quidem carnales patroni, nec residue quidquam disponebatur alimenti : sed spiritualis consolator Wieterpus apparens, ei blandiebatur dicens : Mane hic mecum, filia, et ego, quidquid te offenderet, removebo.

13 Præfatus quoque Wilhelmus Abbas consilium ei dederat, ut in quocunque loco divinam magis experiretur dulcedinem, in eo quam maxime longam faceret conversandi stabilitatem. Tales ergo duces secuta, continuavit habitationem suam Eptatici plus minus triginta sex annos.

ANNOTATA.

a *Celebris fuit S. Cyriaci Martyris in Augustanæ diocesi memoriam, et ad ejus honorem extructum ibidem monasterium Weisenstaignense : de cujus fundatione anno 861 facta agit Martinus Crispius, lib. 2 Annalium Suevicorum par. 2 cap. 10 et 11. Inter xxv Martyres Augustanos, qui 12 Augusti coluntur, primus est S. Quiriacus, cujus et aliorum reliquiarum ibidem asservuntur.*

B d *Fuimus ipsi anno 1660 in Franconia in monasterio hujus S. Felicitatis, cognomento Schwartzach ubi vidimus eam depictam, septem filiorum capita gerentem. Colitur ipse 23 Novembris, et 7 filii 10 Julii.*

c *Hic Abbas Guilielmus mortuus est anno 1091, die 5 Julii, quo cum titulo Sancti adscriptus est Martyrologiis monasticis. De eo agit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, et libro 2 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 102.*

c *Thenearius, alius Theogerus, et Dietgerus, frater Folmari Comitis Metensis.*

e *Abbatia S. Georgii in Hercinia silva : sed monasterio inibi locorum desolato degunt monachi cum suo Abbate in oppido Villingensi.*

f *Episcopus Metensis 53. circa annum 1118.*

g *Hinc Menardus eum ad 22 Aprilis suo Martyrologio Benedictino adscripsit; et Ferrarius in Catalogo generali, 29 Aprilis.*

h *Alumnus active sumit, infra alitores vocat seu nutritores.*

i *Etiamnum Eppach dicitur, inter Lanspergam et Scongajum.*

k *Esse etiamnum S. Laurentii parvum sacellum, sed in loco in culto, a pago Eppach itinere unius horæ distante, supra diximus.*

C

CAPUT II.

Vita B. Herlucae ab accessu Doudæ usque ad hujus obitum. Utriusque virtutes et visiones. Cujusdam Juditæ obitus.

Sociavit ei Deus inprimis mulierem indigenam, nomine Doudam, excellentissimæ pietatis, et castitatis amulam, utpote Sigibodi Reytenbuchensis eremite neptem atque discipulam. Nam cum adhuc virgo ad eum salutaribus monitis instruenda venisset; ille quidem se dixit optare, quatenus possibile foret, in virginitate permaneret; sed, quia minime speraret a propinquis ejus hoc toleratum iri, consilium se dare, jugiter per septennium abstinendi a concubitu maritali, ex quo se primum sensisset imprægnari. Nam, ex quo filiam nomine Charopolim, devotam Christi Virginem, quæ juncu spiritualis matris Herlucae sepulcrum die noctuque lacrymabunda obambulat, feliciter se concepisse persensit, septennem continentiam, consentiente marito, complevit : eidemque denuo copulata, postquam filii sui, nomine Walterii gravedinem in utero

deprehendit, ad torum conjugis ulterius, ut creditur, non repedavit.

13 Juvit castimonie perpetuitatem primitus falsa suspicio mariti de crimine incestuosi adulterii; cujus purgationem subsecuta est tanta infirmitas ejusdem viri, ut tempus longe fieri ab amplexibus facile posset agnosci.

16 Hæc igitur in solatium derelictæ Herlucae divinitus accersita, tam stricte eam caritatis ulnis amplexata est, ut ei sincerum matris affectum, et filiae vocabulum mira cum suavitate impertiverit.

17 Si quando asperiori vestimento Herluca vestiri voluisset ad carnem, parcens ei Douda, suis illud potius castigationibus adaptavit, prædixitque satis eam mature talibus usuram; longe se prius, quam illam obituram; quod quidem ita evenit.

18 Verumcum in multis manifeste prophetiæ spiritum habuerit, verbi gratia, in obitu fratris Adalberti de Reitenbuch, qui cum ab ipsa bene valens discessisset, secundum præsagium ipsius, in proxima hebdomada migravit ex hac vita; in hoc putamus pietatem ejus libenter prudenterque sefellisse, quod filiae suæ Herlucae dixit superstitem fore, ne videlicet eam supra modum torqueret longa præscientia desolationis suæ.

19 Hoc ita se habere cum sæpe Herlucae audierimus dicere, non arbitrati fuimus eam prophetare, sed optare : numquam enim vidimus illam nisi cupientem dissolvi, et esse cum Christo.

20 In tanta vero patientia possidebat animam suam mitissima Douda, ut interdum Herlucae videretur esse magistra. Nam, quod relatu jucundum est, dum quadam die de ecclesia exisset Herluca, et algore turbata minus serenum vultum representaret, imo repertos in loco titiones huc, et illuc velut irata disjectaret; consuetis eam blandimentis excepit, dicens : Ubi fuisti filia, et unde venis? In ecclesia, inquit, fui, et inde venio. Respondit : Non credo : quia, si ibi fuisses, et inde venisses, suaviorum orationis fructum inde retulisses.

21 Piget vero, et pudet dicere, quantis criminationibus tanta innocentia Doudæ pulsata sit : quas omnes, veluti medicinas animæ, stupenda æquanimitate sustinuit. Tamen, quia pro vris criminibus graviter notandus est continuo Presbyter Eptatici Richardus, dicatur et hoc ad coronam Doudanæ sustentantiæ, quod falso dictus est cum tam sancta femina stuprum frequentasse.

22 Hic est enim, cujus et in vita Gregorii vii a talem fecimus mentionem, quod videlicet Dominus noster Jesus Christus ejus denotans incontinentiam, Herlucae vigilanti et forte singulariter in ædicula sedenti, clara die cum vulneribus sanguine manantibus apparuit; nihilque dicens post momentaneam stationem evanuit. Secutus enim fuerat beatus Presbyter Wieterpus; qui paulo diutius subsistens, interrogavit eam dicens : Numquid exhorruisti cruenta vulnera Salvatoris? Vere, inquit, exhorruui. Ait : Non vis eum unquam taliter videre? Respondit : Nolo Domine. Noli ergo, inquit, ulterius audire Missam Richardi Presbyteri.

23 Posthæc tamen adeo melioratus est idem Sacerdos, per assiduas increpationes et exprobrationes Herlucae, quod in fine suo magnas ei gratias egit de spe liberationis suæ.

24 b Illud etiam in gestis Prænominati Papæ commemoratum non pigritabor hic repetere, quod videlicet quadam die, præsentem Domina Hadewiga, dum forte per fenestram prospectaret Herluca, subito percitens pectus suum, dixit : Væ, Væ, Væ, quod unquam creatus est homo. Contra quod, Domina ait : At at, quid habes? Anima, inquit, Adalberti Presbyteri de c Rota cum magna dæmonum violentia

D
AUCTORE
PAULO
postea per-
petue ca-
stam :

Douda se
citius Her-
luca moritu-
ram prædixit

et obitum
fratris,

sed falsa est
in obitu filie
prædicendo :

E

modeste corri-
git Herlucae,

falsis crimi-
nationibus
notatur :

F
n
Herluca a
Christo appa-
rente

docetur non
audire Mis-
sam improbi
Sacerdotis.

b
ridet animam
mali Sacerdo-
tis deferri
ad inferos :

c

ibidem mo-
ratur 36
annos.

Accipit sociam
Doudam,

matrem
Charopolis

et Walterii,

A violentia ducitur ad supplicia. Cumque non hoc ita esse optaret heru; Mittatur, ait Herluca, et probe-
ALCTORE
PAULO tur. Missum est, et exitum ejus visioni convenisse probatum est.

videt suppli-
cia inferorum: 25 Vidisse eam aliquando ipsa quoque supplicia Tartari, inde conjeci, quod pro certo dixit, nullum apud inferos ignem ardentiorē esse, igne excommunicationis.

et gaudia
caelestia: 26 Porro quod de cœlesti jucunditate nonnihil præviderit, ferventissimum desiderium ejus ostendit. Audi vi cum invocare Deum testem, quod nunquam tam atrocem alicujus Martyris passionem comperisset, quin eam libenter pateretur, eo pacto quo dissolveretur et esset cum Christo.

habet gratiam
lucranda
animas: 27 Quantum vero gratiam in convertendis et lucrandis Deo animabus habuerit, nullus sermo explicare poterit: Supradictus Rudbertus, Hadewigæ maritus et ipse tandem per crebras exhortationes ejus una cum conjuge ad cœlibem vitam conversus, affirmare non dubitavit nunquam præter sanctam Mariam, sibi et suis aliquam feminam tam utilem fuisse, quam Herlucaam.

juvatur a
circulibus in
inducenda
Judita ad
servandum
Virginatam,
B 28 Habuit idem Rudbertus filiam pulcherrimam, vocabulo Juditam, quæ hujusmodi occasione conversa est ad propositum conservandæ virginitatis. Cum diu blandita fuisset ei Herluca, quatenus immaculatam se custodiret ab hoc seculo et nuberet Christo, sed ipsa nihil ad beneplacitum respondisset; forte contigit, ut post Septagesimalem Vesperam, in qua plurimi dimittere solent, Alleluia; egressis omnibus, ipsæ duæ remanerent in ecclesia, et audirent suavissona beatorum spirituum cantica nibi-omnius cum Alleluia: qua de re vehementer exultans puella excurrit annuntiare Dominae Hadewigæ, quatenus et ipsa festinaret particeps fieri cœlestis harmoniæ. At illa, unde, inquit, ego peccatrix digna fieri possem tam d herili auditione? Tu potius filia velociter revertere, et beatis auribus Sanctorum jubilationes diligenter percipe. Quid multa? Dum finirentur superna modulamina, finita sunt pariter et infima felici Juditæ desideria, omnemque speciem seculi parata relinquere, et Sanctum sanctorum toto corde diligere, dixit Herluçæ: O Herluca, quidquid amodo volueris et jusseris, libentissime faciam.

d 29 Tardante autem desiderium ejus Hadewiga super mutatione habitus ejus, ventum est ad piissimam et religiosissimam viduam, nomine Doudam, cujus filius erat Udalricus de Corninga, vir spectabili genere, fortitudine, et proceritate) hujus ergo cognoscens virginealem affectum, ex dulcedine cœlestis melodiæ conceptum, Non sit, inquit, tibi filia, curæ, quod Hadewiga supersedit tibi sacrum mutatorium dare: quia egote vestiam ovina tunica valde bona.

qua tandem
C 30 Quæ protinus Judita non multo post sacro velamine a venerabili e Udalrico Pataviensi Episcopo, tunc apud Reitenbuch hospitante, et f Henricianam persecutionem declinante, communita, eodem anno usque ad mortem est infirmata. Cumque et ipsa, et alia Virgo, nomine Luikardis, quæ fuit Herluçæ neptis, languore invalescente, decubuissent in lectulis; audita est inter eas altercatio jucunda de prioritate migrandi ad cœlestia regna. Utraque enim obtendit qualemcunque causam, quare præire deberet sociam.

sacrum vela-
men accipit
ab Udalrico
Episc. Patavi-
ensi:
e
l 31 Interea Judita defuncta, in cometerio monasterii, quod g fons Wessini dicitur, est sepulta, et exinde apparuit Herluçæ cum magna gloria.

mortua appa-
ret Herluçæ
gloriosa

q
similis cui-
dam Agnell: 32 Denique semel interrogavit eam, si qua viveret futura compar ejus in tanta claritate. Vivit, inquit, Agnes, Comitiss Ottonis de Daninga, in Admontensi Cœnobio Virginum conclusa.

33 Præsens festivitas Theophaniæ monet me revelationem in Theophania factam repetere, quam et hodie locutus ad plebem commemoravi, et post agnitionem Herluçæ transitum Karopoli scriptam destinavi. Cum adhuc felici memorie Douda, mater Karopolis, viveret; ipsa et Herluca sanctissimam noctem Theophaniæ quadam vice perviligem in orationibus duxerunt. Tum vero beatissimus Levita Laurentius, vultu splendidus, veste rutilus, cum magna Sanctorum multitudine introiens in Oratorium Dei genitricis Sanctique Wicterpi Confessoris, approximavit Herluçæ, eique blandiens ait: Noli filia deinceps esse sollicita super Baldeberti patris tui animam: quoniam precibus tuis adjuta, luce fruitor perpetua. Post hæc cœperunt inter se pia humilitate contendere, et neutra sibi, sed altera alteri meritum visionis attribuere.

Herluca a S. Laurentio intelligit fratrem in cœlo esse.

ANNOTATA.

a In Vita S. Gregorii vii apud Gretserum pag. 245 Paulus scribit: Felici namque recordationis Virgo Herluca, cui familiares erant visiones et revelationes Domini, cum infirmitatibus Apostoli, fidei relatu nobis insinuavit, quod ipsa vice quadam, dum solitaria resedisset in cellula sua, subito viderat Dominum Jesum ad se introire, comitante B Wicterpo Augustensis Ecclesiæ quondam Præsule; habitoque paulisper silentio subsistere, et vulnera tantum sua cruore manantia ostendere. Cumque horripilasset a timore visionis insolite, afflatus est eam Episcopus ita dicens: Abhorresne, Soror a cruenta specie Salvatoris? Ait: Etiam, Domine. Vis enim, inquit, taliter ulterius non videre? Respondit: Volo, Noli, inquit, ergo amodo Richarii Presbyteri Missas audire, qui debitam tanto officio castimoniam non vult custodire. Sic enim vocabatur Presbyter, qui illi Ecclesiæ indignus præerat, juxta quam Virgo Deo dedita manebat. Ex tunc enim publica vitiatione confutavit, et exemplo suo plebem, ut idem faceret, animavit.

b Hoc Paulus ibi pag. 246 ita indicat: B. Herluca inter socias Virgines et viduas quadam die ex more sedebat, et operi manuum juxta consuetudinem suam diligenter incumberebat: cum ecce subito per fenestram prospiciens, miserabiliter lamentari cœpit et vociferari, dicens: Væ, væ, melius homini illi erat, si natus non fuisset. Cumque nimis attonita quadam illustris femina, nomine Hadewiga, interrogasset eam, quidnam vidisset, unde tantum commota fuisset; Mortuus est, inquit, infelix Presbyter ille de Rota, et anima ejus ab angelis sathanæ sublata portatur ad inferna. Vidi enim eos præterquantes cum insultatione, et animam comitantem eum ejulatione. Illa optante hoc verum non esse, Mittatur, inquit, qui veritatem inquirat. Missus nuntius familiam lugentem invenit, et eadem hora comperit mortuum, qua beata Virgo spiritum ejus viderat a malignis spiritibus asportatum.

c Ecclesiam de Rota ad alteram ripam Lyei in Noricis fuisse dicitur in Vita S. Gregorii pag. 246.

d Celebri phrasi Germanica, Herlich sive Herluçæ significat rem gloriosam atque eximiam.

e Udalrici hujus virtutes describit Paulus in Vita S. Gregorii vii pag. 231. Mortuus est anno ætatis 105, Christi 1124, uti indicat Hunnius in Metropoli pag. 307, qui eum in Terram-sanctam etiam profectum tradit.

f Postquam S. Gregorius vii in Concilio Romæ anno 1080 habito Imperium Henrico iii Imperatori, seu Regi iv, ex solenni formula excommunicato, abrogavit.

g Vulgo Wessebrun in superiori Bavaria, haud procul Lyco flumine et Eptatico.

A

CAPUT III.

Beneficia B. Herlucae praeſtita a SS. Laurentio et Wicterpo. Notitia et affectus erga Paulum Scriptorem.

Ex tunc praesagire, et omni studio pietatis praemunire finem suum Doua coepit; qui eam in proximo festo S. Matthiae Apostoli paratissimam, Deo gratias, invenit.

35 Libet autem occurrentia memoriae beneficia praenominati Martyris in unum colligere, eaque duntaxat, quae videntur ad instantem materiam respicere; quo si forte in manus Romani Collectoris hoc opusculum pervenerit, cum ante paucos annos Romae positus, pollicitus sum additum ire, in promptu habeat collectam promissionis meae. Erat enim tunc in agro Verano, ubi videlicet corpus praclarissimi Martyris requiescit, novitius quidam collector, et conscriptor beneficiorum ejus, quae modernis temporibus accidisse compererat in diversis mundi partibus.

B 36 Itaque tantam familiaritatem exhibuit S. Laurentius S. Herlucae, ut raro se dixerit absque ipsius apparitione atque deductione Sacramenta Dominici Corporis, et Sanguinis accepisse. Hujus tamen dicti primi occasio data est in loco, qui dicitur a Berga, ubi nuper multas et magnas Reliquias invenit, et in eremum asportavit Henricus b Bureburgensis Praepositus, annuente Ottone c utriusque habitationis defensore, Pater namque ejus Adalbertus, d vicinae munitionis Dominus, a qua dicebatur Iringopolitanus, vehementer effluerat in gratia quarti Henrici, diu pessime regnantis propter peccata populi; ideoque apud Praesules et Abbates impetrabile ei fuit, quidquid expetiit. Tanto itaque collectore non mediocriter ditatus est Sanctorum cineribus et ossibus locus ille.

37 Illic ergo conducti caritate ad curandam sepulturam, Gepa, sororis invite tunc absentis Cunradi eremitae, qui auctor extitit Buribergensis cellae, praefatus videlicet Henricus et Domna Bertha mater Ottonis [convenerunt]. Ego quoque Paulus, et Gebhardus alumnus meus, occurrentem nobis magno cum gaudio suscepimus suavissimam Herlucae: quae cum non solum pro tractatu funeris contristaretur, sed etiam pro festo S. Jacobi, quod tunc instabat, spirituali nobiscum letitia jocundaretur; interfuit Missarum celebrationi, quae agebatur in veneratione ejusdem Apostoli. Cumque ventum esset ad Canonem, candentem videre coepit spirituum iustum multitudinem, ut non solum ecclesiam, sed etiam tectum ejus et atrium repleri cerneret, sacerdotalibus quoque vestibus nonnullos insedissee conspiceret.

38 Et haec quidem insinuare curavit Arnolfo Paulostatensi, religioso viro et nobili, per quem et ego cognovi, intendens ei commendare personam multorum derogationibus addictam: mihi autem nihil horum, sed hoc tantum discessuro a se, quasi pro viatico retulit, quod et ipsa die et multotiens antea B. Laurentium sacrae communionis ducem habuerit.

39 Eodem etiam ductore perlustravit in spiritu, quadam vice, quidquid temporum est Romae.

40 Olim cum plus integro anno demorarer cum venerabili Sigeboto, tunc Eptatici Presbytero, postea vero Beronicensi Praeposito; post secundam visitationem meam praescire coepit in morte, et suis connectalibus primo mane praedicere, quotiescumque Lycum transiturus, et ad eam venturus eram in die. Adhuc enim habitavit hospes meus in Norica ripa

Aprilis T. II

fluminis, eo quod in ipsa minus sustineret a supervenientibus importunitates.

41 In duabus autem hujusmodi visitationibus meis reminiscor, Herlucae visionibus et allocutionibus, non solum B. Laurentii et Wicterpi: sed etiam gloriosae Dei Genitricis Mariae laetificatam fuisse, et audisse quaedam oblivioni tradita, quaedam propter infirmas mentes silentio velanda. Veruntamen ex tunc coepit me peccatorem vehementer, ut ipsa juravit, in Christo diligere, et nulli mortalium plus quam mihi de secretis suis credere, magni faciens quod per adventum caecitatis et surditatis, nequaquam fraudata fuisset tantarum revelationum suavitate.

42 Ego jam dudum animalverti, hanc, illa nesciente, rationem fuisse tantae erga me dilectionis suae ex occulta divinitatis instigatione, quod praee omnibus declaraturus essem ipsius sanctitatem. Talis praesignatio caritatis extitit erga Severum Sulpitium in B. Martino, erga Adalbertum Ratisponensem Inclusum in moderno e Udalrico Cluniacensis attinentiae apud Suevos Praeposito, quorum alter precem, materiam, sumptumque dedit ad componendam vitam sui dilectoris.

43 Tertia visitatione mecum ad Herlucae [perrexit] Gebhardus alumnus meus, jam mihi per quinquennium domi forisque sociatus, et apud eam protinus, tamquam in spiritu praevius, invenit gratiam: perrexit autem praeter voluntatem meam, quoniam separationis consilium capescebam. Nimis enim gravatus eram Ratisponensium Clericorum infestationibus, qui me, velut auctorem molestiarum suarum, odio habebant, propter irreprehensibilem vitam et linguam veridicam. Vix ergo et tarde solitariam adeptus Herlucae conventionem rogavi eam, quatenus divinam mihi precibus suis perquireret voluntatem. At illa vigilantius orans, subito vidit sibi approximare B. Laurentium, comitante B. Wicterpo, audivitque dicentem: Adhuc nolo te discessionis consilium dare. Hoc autem dixisse B. Laurentium, latuit me usque ad quartum decimum annum.

44 Tunc enim et praedictae societatis biga, quinti Henrici persecutione Ratispona depulsa, et Herlucae sceleratorum rusticorum furoribus ad Eptaticum decussa, convenit in Beronica; egoque retractans, quod firmiter mihi dissuasisset praenotatam disjunctionem, et nullam reddidisset rationem, supplicavi ei, usque ad praedictae visionis expressionem: sponte vero sua narravit, quod subiungo.

45 Dum forte oraret pro quodam familiari suo in adversitatibus posito, quo citius enim Deus clementer eriperet ex hoc mundo, apparens ei B. Laurentius subiunxit: Oportet eum prius majora pati.

46 Insequenti die rursus oranti, apparuit saepe dictus Wicterpus Episcopus; et velut exponens, quod pridie dixerat B. Laurentius, praesignati hominis representavit imaginem talia patientem, qualia et leguntur de g Jacobo Intereiso, et referuntur de Theodomaro Juvaviensi Episcopo, quorum videlicet uterque membratim exsus fuisse memoratur: ille h temporibus antiquis; iste modernis.

ANNOTATA.

a Berga est aliquod monasterium sanctimonialium diocesis Eystettensis, inter hanc urbem et Neuburgum: fundatum an. 976; sed num intelligatur hic, non definitum.

b Bureburg seu Peilberg monasterium Canonicorum Regularium esse annotavit Gretserus. Meminerunt ejus Hundius et Mirans, citati a Pennoto in Historia tripartita Ordinis Clericorum Canonicorum, par. 2 cap. 39 num. 9.

D

EX MS

indical visitationem S. Mariae et SS. Laurentii et Wicterpi:

amat eum ut vitam scripturum:

E

pro eo responsum accipit a SS. Laurentio et Wicterpo:

f

simul conveniunt Bernriede Herlucae et Paulus,

F

iterum responsum accipit a S. Laurentio,

et S. Wicterpo:

g

h

moritur Doua:

Beneficia in S. Laurentio collecta:

ducit Herlucae ad sacram communionem.

c

b

c

d

in festo S. Jacobi:

Herlucae praesent adventum Pauli scriptoris:

A c *Fundatio Bureburgensis traditur ab hoc Ottone facta an. 1100 confirmata a Calisto II Papa 1121.*

EX MS.

d Castri Iringi, vulgo Irinspurg.

e Udalricus, in *Vita S. Gregorii* pag. 249 beatæ recordationis Odalricus Prior de Cluniaco, ubi dicitur cum S. Altmanno Episcopo Pataviensi (cujus *Vita* danda est viii Augusti) et memorato supra Wilhelmo Abbate Hirsaugiensi, et Sigefrido de S. Salvatoris Cella, Rector fuisse quadraturæ seu quadrigæ a S. Gregorio vii inchoatæ in defensionem Ecclesiæ, uti in hujus *Vita* latius est explicandum 25 Maii.

f Henricus 5 Rex seu 4 Imp. adhuc vivo patre invasit regnum anno 1105, eoque anno sequenti mortuo, tenuit usque ad annum 1125 quo obiit. Hic contra Gelasium 2 Papam anno 1118 rite creatum, Burdinum, Gregorium dictum, Antipapam assumpsit, et dire ecclesiæ vexavit, usque ad annum 1122, quo pax Ecclesiæ reddita est.

g Coluntur S. Jacobus intercisus 27 Novembris, et S. Theolmarus sine Thiemo Archiepiscopus Saltzburgensis 28 Septembris.

h Jacobus circa an. 420, Thiemo anni 1101.

CAPUT IV.

B *Vita et translatio S. Wicterpi.*

S. Wicterpus
ordinat S.
Magnum
Presbyterum,
a

Nunc stylus noster singulariter vertendus est ad B. Wicterpum, si forte compensare possim aliquam negligentiam majorum. Nam a diebus S. Magni Confessoris, quem idem Præsul apud Eptaticum primitus vidit celesti lumine coronatum, et paulo post ibidem gratulabundus ordinavit Presbyterum, nullatenus ejus mentionem vel audiendo vel legendo suscepimus, usque ad tempora S. Herlucæ, excepta dumtaxat translatione, quam senes, qui viderant, ipsi Herlucæ sic referre solebant.

b
Corpus ejus
Eptatici de-
positum,

48 Henricus Augustensis Episcopus, indicens triduanum jejuniū, congregavit maximam multitudinem Clericorum, monachorum, et laicorum : et veniens Eptaticum cum Crucibus Reliquiisque Sanctorum, aperuit Beati Pontificis sepulcrum : sed non invento corpore, contristatus est valde. Tandem perconnotatione habita, repertus est, qui diceret, se suspicari furtive sublatum fuisse a quodam Presbytero malæ conscientie, propter offensam tantæ sanctitatis contremiscente, retroque altare S. Laurentii collocatum esse : eo quod ipse puerulus patrem suum villicum et eundem Presbyterum nocte quadam secutus fuisset, ac tale quid molitos audisset.

c
nequit indie
exportari :

49 Verum cum per hanc indaginem prænominatus Antistes antiquum prædecessorem suum lætissimus invenisset, et versus Augustam ducere cœpisset, tanto pondere fixus est repente, ut penitus moveri nequiverit a tanta quæ aderat, multitudine. Nolebat enim antiquam familiam suam comitalis præsentie solatio destituere : quamvis eam, dum vixit de suo, transfuderit in dominium sanctæ Dei Genitricis Mariæ.

f
relatum ad
ejus orato-
rium :

50 Quod etiam translator animadvertens, reduxit eum in Eptaticum, miraculo c inleuitatis converso in miraculum, illatumque Oratorio, quod prænotatus miserabilis Presbyter nefanda pollutione profanaverat, et ideo sanctum corpus extulerat, et imposuerat vasi lapideo, cujus usus accommodatus fuerat baptismo; super quo illud altare constructum delicans, totam domum debita purificatione sanctificavit.

51 Itaque Sanctorum numero sociatus beatus Præsul Wicterpus, utpote sub altari, secundum Apocalypsin B. Joannis Evangelistæ, Martyrum Christi collocatus, propter exilitatem tamen loci, et imperitiam sacerdotii, nondum digne est glorificatus. Quidam enim nec depositionis ejus diem hactenus agnoverunt, cum aperte legatur in vita S. Magni, quod obierit in quarta decima die Kalendarum Maii.

D
Apoc. 6, 9
Collocatur
sub altari,

52 Ex hac imperitia vel incuria processisse puto, quod Hartmannus Presbyter Eptatici, idemque Præpositus apud Augustam Canonicorum S. Mauriti, sacrilegium non timuit in libris B. Wicterpi committere, unde eum et lumen oculorum contigit amittere. Verum de hoc magni Dei misratio, magnumque meritum sancti Pontificis enituit : quod quamvis alienata volumini nec restituere, nec recompensare valuisset ; cum ex corde penitenti, et oculis lacrymosis, Deo suoque Confessori supplicando satisfacisset, præsentem Herluca visum recepit et gratias egit.

ob libros S.
Wicterpi
ablato cæcus
factus.

ejus meritis
illuminatur :

53 Quadam etiam vice corripuit ipsam Herluca B. Wicterpus in visione, eo quod naturalem infirmitatem, quamvis rarissimam et brevissimam, experta, sanctuarium fuis-et ingressa, licet missa a Domina Hadewiga, pro re nescio qua : imposuitque ei ante introitum Oratorii tres Dominicæ orationis recitationes, et totidem genculationes.

Herluca ab
eo in visione
objurgata :
E

54 Pro simili delicto severius se vindicavit in quadam sua Virgine d B. Alto, a quo nomen est c Altonis monasterio : nec immerito. Nam cum ei per nocturnam visionem interminatus fuisset, ut tali tempore chorum non intraret, si judicium ultionis evadere desideraret, postprimum, et nisi fallor, secundam admonitionem inobediens reperta, fin tenebras exteriores, ad hanc vitam dumtaxat pertinentes, missa est.

d e

f

55 Ex his conjectari potest, Responsionem B. Gregorii Papæ ad Augustinum super infirmitate, non fuisse generalem totius Ecclesiæ regulam, sed specialem solius Anglorum gentis in novella Christianitate misericordiaro.

lib. 12 Regesti
cp. 32

ANNOTATA.

a *Ista omnia, ex Actis S. Magni 6 Septembris illustrandis excerpta, supra dedimus.*

b *Henricus Comes a Geysenhausen (natus patre Burcardo matre Adelheyde filia Henrici Ducis Bavarie, qui erat filius Ottonis I Imperatoris) creatus Episcopus circa annum 974, profectus cum Ottone viii Apuliam, ibidem circa an. 982 occisus est.*

F

c *Inleuitas pro ponderositate seu gravitate.*

d *Colitur S. Alto 9 Februarii, ad quem diem etiam de ejus monasterio late actum. Dedimus ejus Vitam seculo 9 scriptam, in eaque legimus signa et miracula litteris tradita, fuisse furtive ablata : quæ tamen Paulus videtur habuisse.*

e *Annotat hic Gretserus, Exempla hæc esse extraordinaria, nec trahenda in consequentiam.*

f *Reliqua, de obitu potissimum B. Herlucæ, desunt. Gretserus ait subire alterutrum suspicari, aut Paulum coptæ relationi alia de causa extremam manum non addidisse, et vel certo consilio vel necessitate compulsus, in hac scripture progredi noluisse ; aut certe progressum, sed nobis ob imperfectam exemplum id non constare.*

DE

DE SANCTO URSMARO, EPISCOPO ET ABBATE IN BELGIO

G. H.

Commentarius prævius.

§. Vita et Miracula a variis scripta. Tempus vitæ et translationis Binchium.

ANNO DCCXIII.

Lobium mona-
sterium olim
dices, ex pa-
trocinio S.
Ursuari.

Vita ante
an. 776
scripta ab
Ansone Ab.

viro Sancto,

eadem carmine
ab Herigero
Abbate, creato
an. 990.

cum hoc ex-
ordio protogi,

Lobium, seu Laubium aut Laubacum, præcla-
rissimum Belgii monasterium, suam originem
debet S. Landelino, qui inde discedens Cris-
pinium, illud S. Ursmano tradidit incolendum
et perficiendum: quod teste Mobino in Natalibus Sancto-
rum Belgii, ad tantam pervenit rerum temporalium
benedictionem, ut feratur possedisse villas centum
et quinquaginta tres: nec mirum, inquit, quando in
eo vigeat dignitas Episcopalis, et quotidiana erant
Sanctorum Ursuari et collegiarum patrocinia. Sitam
est ad Sabis flum sinistram ripam, e regione Tudini
appidi, quod antiqui Abbates ad tuendam Abbatiam ma-
gnis sumptibus munierant. Spectat Abbatia ad diocesim
Cameracensem, quamvis sit territorii Leodiensis. Ul-
timus ex Abbatibus, qui simul erant Episcopi, fuit S.
Theodulfus: qui, tempore Pippini Regis ejusque filii
Caroli Magni, dicto monasterio præfuit mortuus pcc-
xxvi. Huic successit Anso Abbas, vir bonus et Sanctus,
et pro capacitate ingenii sui litteris studens.
Extat libellus Vitæ S. Ursuari ad prædecessorem
ejus Theodulfum Episcopum ab eo conscriptus; item
et S. Erminialis: in quibus veritas historię, quan-
tum a simplicis eloquentiæ viro describi potuit, am-
plectenda est, uti tradit Fulcuinus Abbas Lobiensis,
de Gestis Abbatum Lobiensium cap. 9. Nos utriusque
Sancti Vitam habemus ex eodem MS. codice Ultrajec-
tino S. Salvatoris et utrobique Erminon appellatur,
qui alius est Erminus: quam autem de hoc Vitam scrip-
sit Anso, damus xxv Aprilis, collatam cum MSS. An-
domarensi S. Bertini, Leodiensi S. Jacobi, et Huber-
gensis Guilielmitarum. Quam vero hic damus de S.
Ursmaro contulimus cum MS. Trevirensi monasterii
S. Maximini. Tomo 6 Spicilegii Acheriani post Ful-
cuini Chronicon adaitur Continuatio, ad nostra usque
tempora, excerpta ex antiquis Lobiensis ecclesię monu-
mentis, quorum primum finitur ante mortem Abbatis
Arnulfi, atque adeo ante annum mxciv; narrat autem
quomodo ipsius tempore Præpositus Othaldus, dum
Presbyterii restaurandi vetus pavimento aperitur, inter
cetera Sanctorum corpora, quæ sicut inventa sunt
reliquit, Sanctæ memorię Ansonis Abbatis corpus
reperit. . . et juxta muri structuram in imo recon-
didit, sed clau atque secreto, non quasi ad veneratio-
nem; confirmatur tamen etiam hinc, quod in ma-
gna sanctitatis opinione vixerit et obierit Anso prælau-
datus.

2 Mortuo sub annum dcccxc Fulcuino successit
Harigerus, Abbas Lobiensis xx, qui scripsit Gesta
Pontificum Tungrensium, Trajectensium et Leodien-
sium; hæc autem edidit atque illustravit Joannes Cha-
peavillrus, Canonice et Vicarius Leodiensis. Scripsisse
eundem Harigerum metrico stylo Vitam S. Ursuari
testatur Continuator Fulcuini de Gestis Abbatum Lo-
biensium. Hoc poema habemus ex antiquissimo MS. co-
dice Ecclesię Gemblacensis transumptum, in quo nihil
historicum de S. Ursmaro reperitur, quod non contineat-
ur in Vita ex prædictis MSS. codicibus hic a nobis
danda. Quapropter, et quia poema illud stylo liberiori
erigatur, ut ultra necessitatem crescat operis moles ipsum
omittimus, libenter daturi cuiusque volenti ipsum pu-
blii juris facere. Præfatio sic incipit:

Primo supremum mira vertigine cælum,
Afflans cuncta, Dei fecit sapientia summi,

Quo locat Angelicam, quam condidit ipse, choream.
Atque ita proponit lapsum Angelorum, creationem
mundi et Adami, hujus lapsum reparationemque per
Christi adventum et triumphum in Cruce. Deinde pro-
greditur ad Evangelium per Apostolos et viros Apos-
tolicos annuntiatum orbi universo ac potissimum vicinis
regionibus: et post versus cxc cum illustri mentione S.
Landelini et monasterii Lobiensis finitur prologus, Vi-
tæque historia hoc exordio datur.

Ursmarus Sanctus, meritis et honore coruscus, et historia
Nobilitate cluens, morum probitate nitescens,

Commendans almæ gestis præconia vitæ.

Ibi, post præfationem descriptam, hæret Poeta in visionibus
matri factis ante S. Ursuari natiuitatem, et quidquid
fabularum de diis ethnicorum confictum est attingitur, E
atque post versus facile quadringentos nativitas S. Urs-
uari ejusque gesta explicantur per versus alios qua-
dringentos, ex quibus centum quinquaginta quatuor ex-
tant editi par. 2 sec. 3 Benedictini. Sunt simul versus
pauci ultra mille, qui cum S. Ursuari sepultura ita
desiunt:

Namque monasterio memorato valis in imo, et sine Vitæ,
Sancti in honore Petri posito, mons præminet
altus,

Cujus in excelso fundatam vertice ab ipso
Ecclesiam pia Virgo simul Theotoche tuetur.
In hac busta Patris venerandi sancta reponunt,
Thesaurumque sacrum votis tumultant reverenter,
Quo Deus assidue monstrat sua signa decenter,
Ut quisvis facili valeat deprehendere sensu,

Quanti sint illic meriti lipsana reposta:

Ejus pro laude, qui vivens regnat ubique. Amen.

3 Laurentius Surius edidit Vitam, hinc inde latiori
phrasi amplificatam, cum præfatione Ratherii, olim
monachi Lobiensis, tum Veronensis Episcopi, qui asse-
ruit se Vitam ab Ansone scriptam reperisse apud Comen-
ses; additque, eam continentia rerum auro obrizo
topazioque præferendam, locutionis vero solæcismis
ita pro sui modulo refertissimam, ut deprehendere
difficile fuerit, utram scriptoris negligentia, an dic-
tatoris id contigerit insipientia. Hæc Ratherius,
qui bis Veronensis, et toties Leodiensis fuit Episco-
pus, ac pulsus quater, vitam egit denique privatus
et clausit, vel infelix vel principatui parum aptus,
uti de eo scribit Bartolomæus Fisen lib. 6 Historiæ
Leodiensis num. 25 ad annum Christi 951. Nos con-
tenti veritate historię, simplici, sed non adeo contem-
nenda eloquentia, ab Ansone Abbate descriptæ, illum
Ratherii comptiorem, (quia apud Surium legi potest, et
quia nihil nisi phrases proluxiores continet) omittimus.
Eadem Vita posterioribus temporibus a quodam mona-
cho Lobienſi plurimum aucta est, variis laciniis hinc
inde insertis ex Fulcuini historia de Gestis Abbatum
Gemblacensium, quam Vitam olim nobis communicarat
Albertus Miræus, Ecclesiæ Cathedralis Antuerpiensis
Decanus et studiorum nostrorum amantissimus: ex illa
autem Andreas du Chesne nonnulla edidit tomo 1 Scrip-
torum historiæ Francorum pag. 688. Nos aliqua at-
tingimus in Notationibus; reliqua rejicimus in Appen-
dicem ad hanc Vitam; cui subjungimus Appendicem
secundam, in qua alia de Gestis S. Ursuari a Fulcu-
ino indicata damus, eique subjungimus historiam eleva-
tionis ejusdem S. Ursuari, ab eodem descriptam.

Vita alia
apud Surium
comptiori
stylo a Ra-
therio Ep.
Veronensi
exornata:
F

alia postmo-
dum aucta
ex Fulcuino;
Appendices

cum historia
elevationis.

A 4 *Historia miraculorum S. Ursuari, est in unum quasi corpus collecta, et ex MS. Lobienſi nobis communicata. Hujus pars prima est a Falcuino Abbate descripta, quum in tria capita distinguimus; eodem vero in præcitata Fulcuni historia de Gestis Abbatum Lobienſium continetur. Quæ sequuntur capite quarto, tempore dicti Fulcuni et forsàn ejus jussu sunt conscripta. Quæ quinto et sexto capitibus proponuntur, ab alio multo junctæ sunt composita. Ultimo loco datur Itineratio S. Ursuari, qua inter Flandrenses voluit glorificari, et sub isto titulo præferuntur miracula, quæ contigerunt, dum sacrum ejus corpus circumferretur, ab oculata teste compilata.*

Creatur Ab-
bas an. 698

aut potius
697

moritur
an. 813

5 Qui ad hæc tempora proximi accedunt sunt Sigebertus Gemblacensis, et Baldricus Episcopus Noviomensis. Ea his Sigebertus tempus S. Ursuari suo Chronico inscripsit, ac primo ad annum 698 ita habet : S. Ursuarius, per interventum Hildulfi Ducis, Lobienſe cœnobium a Pippino Principe ad regendum suscipit. Verum hæc ad annum præcedentem ut minimum sunt conferenda, quod in exordio regiminis xvi Kalendas Septembris anno dcccxi a Falcuino deatur dedicasse ecclesiam monasterii Lobienſis, ut infra ex Appendice 2 constabit. Iterum Sigebertus ad annum 713 ita

B habet Sanctas Ursuarius Episcopus et Abbas Lobienſis cœnobii obit, eique S. Erminus in regimine succedit. At Baldricus lib. 2 Chronici Cameracensis cap. 37 et 38, ita tradit : Secessurus S. Landelinus Laubi s, eo loci præfecit beatum virum Dei Ursuarium, piis moribus præditum, infunctoria tantum prædicatione creatum Episcopum. Hoc doctore, et deinde B. Ermino succedente, effloruit locus; et ad Dei gloriam ut usque in præsens apparet, mos plene adolevit ecclesiasticus. Horum itaque beatorum Dei Confessorum dormitionis habitaculum subjungamus. Erat namque Ecclesia parochialis, subjacens præliato cœnobio, quæ juxta, scilicet in vertice montis, sita est: ubi ipsi monachi, sed et omnes collimitanei circum et circa degentes, tumultandi ferebantur. Ad hanc beatissimi viri Ursuarius atque Erminus, cum defuncti sunt, portantur humandi: quorum meritis declarandis divina pietas multa miracula est dignata operari. Postquam vero ambo ad remunerationem vocati, in jam dicta parochiali ecclesia tumulati fuissent, tot et tantis munificentis locus ille donatur, ut modernis temporibus monasterio facto Canonici mitterentur. Hæc Baldricus. Etat etiamnum vetus illa parochialis ecclesia, in eaque aut cœmeteria adjuncto

sepelitur in
ecclesia pa-
rochiali in
vertice
montis,

ubi Collegium
Canonicorum
institutum:

an. 1108
Binchium
translatum,

cum aliis
corporibus
sacris

C sepeliuntur Abbas, monachi et incolæ Lobienſes. Ceterum, bellis in agro Leodiensi sævientibus anno mcccxi Collegium Canonicorum ex dicta ecclesia Binchium, quod est vicinum Hannoniæ oppidum, se transtulit. Quo factum est, ut Guilielmus Baronus, Hannoniæ Comes, instanter peteret, ut sedem ibi fixam ac perpetuam vellent figere. Quod et fecerunt, Martino v Papa consentiente et approbante. Eodem tempore, ex prædicta Lobienſi ecclesia, corpora SS. Ursuari, Ermini et aliorum sex Binchium sunt translata: quæ diversis octo feretris argenteis inclusa ibidem asservantur, et quotannis mense Julio ineunte, magno hominum concursu, solenni supplicatione per oppidum pie circumferuntur. Huic supplicationi exornanda Albertus Princeps Belgarum varias ex auro, argento ac serico umbellas et alium ornatum pretiosum dono dedit; et ipsa sacra lipsana ab Archiepiscopo Cameracensi Francisco Burchio, ceremonia insigni, se præsentem, visitanda curavit: uti Authertus Mirvus in Chronico Ordinis S. Benedicti, et Fastis Belgicis describit, ipsique ibidem sacra lipsana, sumus venerati: intelleximus etiam quod M. Ægidius Wanſde Binchiensis Pastor anno mdcxxviii Montibus Hannoniæ curaverit Gallice imprimendam Vitam et miracula S. Ursuari atque aliorum septem Patronorum Binchiensium una cum Chronicis Domus Lobienſis.

§. II. Cultus sacer variis diebus, Monasteria et templa constructa,

Lobienſes et Binchienses, ut primum et præcipuum Patronum, solennissimo ritu colunt S. Ursuarium hoc xviii Aprilis, quo vita functus. Quo item die Officium lectio-
num celebrat ejus festum Ecclesia et diocesis Leodiensis. At nobilis Ecclesia Collegiata S. Waldevtrudis in urbe Montensi colit hoc die ritu duplici S. Ayam cum commemoratione S. Ursuari, ut præscribitur in Officiis dictæ Ecclesiæ propriis, anno mdcxv excusis. Verum olim Officium de S. Ursuaro factum fuisse indicant antiquum Breviarium secundum usum dictæ Ecclesiæ S. Waldevtrudis, in quo ista præscribitur Oratio: Deus qui nos, devota B. Ursuari, Confessoris tui atque Pontificis, instantia, ad agnitionem tui sancti nominis vocare dignatus es: concede propitius, ut ejus solennia colimus, etiam patrocinia sentiamus. Eodem modo MS. Martyrologium Lobienſe, sub nomine Adonis, primo loco ista habet: xiv Kalendas Maii Laubaco transitus S. Ursuari, Episcopi et Confessoris: Sunt eodem sub finem rejecta in Martyrologio Adonis, a Mosandro et Rosendo in lucem data, cui plura adduntur in MS. Adone Leodiensi S. Laurentii, sed potissimum de visione matri ante ejus nativitatem facta. In MSS. Atrebatensi Tornucensi et Lactensi, ex quibus edidimus genuinum Martyrologium Bedæ et Flori, ista leguntur: Eodem die Lobii natale S. Ursuari Episcopi. In MS. Bruvellensi ecclesiæ S. Gudila primo loco ita refertur: In Laubico S. Ursuari, Episcopi et Confessoris: qui præparatis ad usum monasterii necessariis cœnobium Lobienſe, quod Landelinus fundavit, a Pippino regendum suscepit. Eundem suis elogiis celebrant Martyrologia MSS. Leodiense S. Lamberti, Contulense S. Richardi, et alia: item Grevenus, Canisus, Galesinius, Ferrarius, et potissimum Molanus in Auctario ad Ursardum triplicis editionis, et Italicum atque Natalibus Sanctorum Belgii: pro quo Ursardum allegat Baronius in Notis ad xix Aprilis, quo die inscriptus est hodierno Martyrologio Romano, aliisque Maurolyci et Felicii; quo etiam die, multa fulgidum sanctimonia obtisse scripsit Meyerus in Annalibus Flandriæ; et eo die officium de eo faciendum invenitur in antiquis Breviariis Antuerpiensi, Bruvellensi, et aliis.

Collitur 18
Aprilis in
Breviariis:

et Martyrolo-
giis:

E

in nonnullis
19 Aprilis.

7 Joannes Trithemius, l. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 157, hoc elogium habet: Ursuarius, ex Abbate Lobienſis cœnobii Episcopus Bobienſis, vir doctus et sanctus, divini verbi prædicator insignis, qui prædicans temporibus Dagoberti in provincia Flandrensi multas construxit ac construi fecit ecclesias. Hujus Vitam Herigerus Abbas luculento sermone descripsit. Claruit anno Domini septingentesimo: cujus festum celebratur ix Kalendas Maii. Hæc Trithemius, non absque mendis, Nam primo nulla ejus mentio fit in ullo Martyrologio nono Kalendas Maii, sed decimo quarto Kalendas Maii, deinde anno dcc nullus regnabat aut vivebat Rex Dagobertus, sed Dagobertus tertius Rex Francorum, cepit puer anno dccxi regnare; sub quo S. Ursuarius mortuus est anno dccxiii. Præterea non est ex Abbate Lobienſi factas Episcopus Bobienſis, scilicet in Italia, ubi Bobium monasterium a Columbano seculo Christi vii est constructum in eoque Sedes Episcopalis erecta anno mxiv, et Atto primus Episcopus ordinatus. Fuit autem S. Ursuarius simul et Abbas Lobienſis et Episcopus, sed in functoria tantum prædicatione, ut supra ex Baldrico diximus: de quo ejus Episcopatu infra in Appendice latius agitur. De Vita ejus metrico stylo ab Herigero conscripto, jam egimus. Arnoldus Non meliori eum encomio celebrat sed ad xix Aprilis. In cœnobio Lobienſi, inquit, depositio S. Ursuari Episcopi

Elogium
Trithemi
i

emendatur,

nomen in
fastis Bru-
dictinis,

A Episcopi et Confessoris, qui prædicationis munere perimultos ad fidem Christi perduxit, et miraculis clarus quievit in Domino. *Wionem sequuntur Dorganus et Menardus. At longiore encomio ornat enim Bucelinus, ad hanc xviii Aprilis. Aberrat plurimum Wion, dum in Notis ait, S. Ursmarum successisse in regimine Abbatiæ et Episcopatus S. Hidulphi, Duci et Abbatii Lobiensis cœnobii: solum enim (ut supra ex Sigeberto dirimus) per interventum Hidulphi Ducis suscepit regimen cœnobii Lobiensis. Ceditur S. Hidulphus Dux xxiii Junii: de quo nonnulla hac die dicimus ad Vitam B. Agæ uxoris. Constantinus Ghinius eundem S. Ursmarum inter Canonicos recenset, et magno eum elogio commendat ad diem xix Aprilis, in Natalibus Sanctorum Canonicorum.*

et Canonico-
rum.

alia solenni-
tates 26
Martii,

8 Inter alias solennitates prima censetur festum elevationis factæ an. dcccxxiii, quæ celebranda xxvi Martii refertur in MS. Adone monasterii Lobiensis, item a Molano in Auctario Usuardi et Natalibus Sanctorum Belgu, Canisio, Ferrario, Saussayo, Dorganio, Menardo, Bucelino. Sed ea solennitas, tum impedita tempore Passionis Christi aut Resurrectionis, transfertur in Dominicam ante Natalem S. Joannis Baptiste. Proxima festivitas est ab commemorationem meritorum SS. Ursuari et Ermini, quando per eorum patrocinium liberati sunt Lobenses ab invasione Hungarorum, et celebratur secundo die Aprilis, indicata infra cap. 1 Miraculorum, quæ per Fulcunum descripta sunt. Memoratur etiam in MS. Adone Lobensi, et aliis jam indicatis. In Florario MS. celebratur xv Aprilis depositio S. Ursuari, et xviii Aprilis translatio sive Elevatio. Sed alia solennitas est Binchi Dominica secunda post festum S. Joannis Baptiste, ab translatione SS. Ursuari, Ermini et aliorum Sanctorum in oppidum Binchiense, factam xx mensis Junii anno mcccix, et inscriptam Auctario Molani ad Usuardum, Martyrologiis Saussayi, Canisii et aliis monasticis, ad diem secundum Julii: quæ potest esse secunda Dominica post festum S. Joannis. Denique in Auctario Cuthusie Bruzelliensis ad Grevenum annuntiatur aliqua commemoratio ad xiv Octobris, ob translationem dictorum Sanctorum in novum feretrum, sub Episcopo Cameracensi Joanne de Burgundia, qui dictæ Ecclesiæ præfuit ab anno mcccxi usque ad ann. mcccclxxxix.

2 Aprilis,

15 Aprilis,

20 Junii,

2 Julii,

11 Octob.

construxisse
dicitur mo-
nasteria Al-
nense et
Wastareuse;

9 Traditur B. Ursmarus multas ecclesias ac cœnobio fundasse, præter primarium Lobense. Ex his infra Appendix 2, ex Fulcuno data, censetur Alma sub Lobiensibus, quæ non procul distat, et nunc cœnobium est Ordinis Cisterciensis; ac Wastare versus Theoraciam saltum in finibus Fanie, cui Dodonem præfecit; celebrandum xxviii Octobris. Appellatur S. Ursmarus a nonnullis Apostolus Tirasciorum, Flandrensium et Menapiensium; idque propter oppidum Aldenburgum, Brugas inter et Neoportum situm, sed magis vicinum Ostendæ: de quo agens Antonius Sanderus, tomo 1 Flandriæ illustrata pag. 316 et sequentibus, ea Chronographo Aldenburgensi ista habet: Reverendissimus Antistes Ursmarus infernalem banc maxime Flandriam, idololatriæ adhuc cultui, non sine multo tristioris animi argumento, deditam cernens: veræ fidei mox ardore succensus, temporibus Cailleberti Francorum Regis, ob Baptismi gratiam prædicando perlustravit: multisque in ipsius pagi Flandrensibus locis, maxime autem Aldenburgi, fidei Christianæ fundamenta locavit. Habitationis autem sibi locum in urbe quondam illa nobili, sed tum temporis plane lugubri Aldenborch, ob pristinae ejus dignitatis recordationem eligens, cum suis commilitonibus eo primum accessit: ubi et evangelizabat Jesum, rudisque gentis pectoribus Christianæ religionis dogmata inserebat. Regnavit Childebertus ab anno dcccvm usque ad annum dcccxi, cui tunc successit Dagobertus filius, de cujus licentia templum D. Petri in

Aldenburgi

ecclesiam
S. Petri

Aldenborch consecravit S. Ursmarus: quod dicitur. Na stabilitate vixit, longa ætate senexit, et prolixâ vetustate corruit. Post multa vero annorum curricula, id est anno mxxvi reinceptum est a Rabodone Episcopo, et consecratum prima Maii mxxx: qui condonavit Arnulpho Suessionum Episcopo, illique canonicam de ea fecit investituram. Qui Arnulphus eam donavit in Abbatiam et congregationem monachorum Ordinis S. Benedicti, anno mxxxiv, et præfuit eidem annis tribus, mortuus anno mxxxvii in solennitate Assumptionis B. Mariæ; quæ Sanctis adscriptus colitur postridie. At Rathodo Norimensis et Tornacensis Episcopus creatus est anno mxxviii, mortuus an. mxxviii. Præterea traditur curialis ecclesia Aldenburgi, B. Mariæ Virgini inscripta, peristylis et laqueari excelso conspicua, a S. Ursmaro sodalitate Clericorum honorata fuisse.

1)

Auctore G. H.

et S. Mariæ;

10 In Schedis quoque Binchio ad nos missis ista habetur: Singuli villa, nomen est fundi, nunc Zeleosen prope Aldenardum in Flandria, et in eo memoria SS. Petri et Ursuari, in quo tunc Canonicorum duodecim conventus habebatur, ab eodem S. Ursmaro institutus: qui locus a Normannis est destructus circa annum dcccxxxix. In terra quoque, quæ Lida pierus dicebatur, ubi ecclesia Affligemensis sita est, ejusdem Sancti industria ecclesiæ edificata est, et monasterio Lobienti acquisita, et ab incolis propriæ S. Ursuari possessio nominabatur. Verum post variam depopulationem, præfato loco a quibusdam sub obtentu eremiticæ vitæ occupato, Leonius Abbas xxviii jus suum publice sapius reclamando, demum apud S. Petrum Gandensem, quorundam Flandrensium persuasum et interventu, spontaneus cessit.

in Singulph-
villa continen-
tum 12 Cano-
nicorum:

E

ecclesiam
circa Affli-
gem

VITA

Auctore Ansone Abbate Lobienti V.

Ex MSS. Ultrajectino et S. Maximini.

PROLOGUS AUCTORIS.

Domino meo et vere Domino, Domini servo Christianique electo Theodulfo, Episcopo perfectorum virorum comparabili, Ansus, servus inutilis servorum Domini, salutem. O pie Pater, mi Domine, sermone inquisitio tua, et tarde data est mihi optio scribendi Vitam S. Ursuari Episcopi, cujus opus explere mihi injungis: de cujus virtutibus multæ labefactæ sunt a memoria, ob transitu nonnulla annorum curricula. Sed quamvis ex plurimis potius quæam prodere, quæ a quadam scripta reperi, gravatus pondere peccatorum fari vereor, metuens illud Propheticum testimonium: Peccatori autem dixit Deus? Quare tu enarras justitias meas: et assumis testamentum meum per os tuum? Tamen ne inobediens appaream, tutus tuis sanctis orationibus vallatusque, Vitam præfati jam Sancti scribere exordiar; primitus siquidem quidnam, quod matri ejus fuerat revelatum de illo priusquam nasceretur, vel quid ipse gesserit in Episcopatus fastigio sublimatus. Quamvis enim ad omnia illius nequaquam potuerim pervenire; at ea in quibus ipse conscius tantum fuit nesciuntur: quia laudem ab hominibus non requirens, quantum in ipso fuit, omnes virtutes suas latere voluit. Nos autem sufficere credimus, si tantum excellentiora notamus: simul et legentibus consulendum est, ne quod his pariat copia congesta fastidium. Obsecro autem eos, qui lecturi sunt, ut fidem dictis adhibeant, neque me quidquam nisi compertum et probatum scripsisse arbitrentur: alioquin melius est tacere, quam falsum dicere.

F

Ab alio scripta
tradit:
Ps 119, 16

eaque probata
et comperta.

A

CAPUT I.

*Visiones factæ matri S. Urmari: Vita pri-
vata et Episcopalis.*

Beatus Urmars Episcopus, dignus laude bono-
rum, in pago Hainan vel a Theorascensi, in villa
quæ vocata est b Fleon, oriundus fuit. Qui a Deo
electus est e celo per perdestinationem priusquam
nascetur per originem. Gravida namque matre
ejus de eo, apparuit ei quidam senex in visu noctis,
in manu sua tenens quemquam puerulum, Tunc ait
ad eam senex: Accipe puerum hunc, nutriesque
eum. Incubuerat itaque tunc magna in illa
regione, respondensque mulier ait seni: Unde istum
nutriam, Domine, cum mihi desit ob magnitudinem
famis quam patimur in hac terra? At ille dedit in
manu ejus panem candidum, et dixit illi: de hoc
pane nutries eum. Quæ cum accepisset illum, cre-
vit inter manus illius magnus valde. Tunc gaudens
eadem mulier ait: Hoc quid est quod video, vel quid
significat? Respondens autem senex ait illi: Filium
es paritura, qui de regno c magni sustinebat par-
tem. Qui ita demum prædicando adultus sustinuit:
siquidem tantam a Domino gratiam est consecutus,
ut omnes pabulo verbi Dei reficeret, qui ad eum gra-
tia colloquendi veniebant.

2 Iterum autem mater ejus depressa anno, aliam
vidit visionem. Scala quippe super terram contra se
stabat, ejus cacumen celos tangebatur: et ipse puer
ascendens per eam, caelum ingrediebatur. Sed et
ipsa mulier ascendens post eum usque ad cacumen
scale, ad illum tamen penitus pervenire non potuit.
Tunc demum mulier ad se conversa illico cognovit,
veraciter hæc omnia suum figurari in filium, quem
clausum adhuc detinebat in utero. Hæc enim et si-
mila de proprio mater cognovit filio ante nativita-
tem. Unde exultans aiebat: Scio prænoscens per mi-
sericordiam Dei, quia magnus erit filius meus coram
Domino.

3 d Editum proinde puerum adultumque genitores
doctoribus sanctarum Scripturarum ad imbuendum
tradiderunt. Qui litteris sacris est instructus, divi-
naque lege non mediocriter est imbutus, minime
seculariter sed monasterialiter ac regulariter.
Ab ipso enim pueritiæ suæ tempore cor gerens
senile, ætatem moribus transiens, mentem ad asera
suspendens, minime in voluntate ambulabat pro-
pria, sed in voluntate Dei. Quocumque autem
illum lex divina constringebat, illic toto annisu ap-
plicari curabat, manu cordis indefessus. Crescens
quippe ætate, pollebat virtutibus. e Erat quidem cor-
pore castus, mente devotus, amabilis cunctis, as-
pectu pulcherrimus; prudentiæ, temperantiæ, for-
titudinis, justitiæque possessor; longanimitate per-
fectus, elemosynis largus; patientia, mansuetudine,
humilitate, ac pietate sollicitus; caritatem habens
perfectam. Sed et has omnes virtutes decorabat sa-
pientia, quæ est creatrix omnium elementorum.
Sermo illius juxta Apostoli dictum semper erat sale
conditus. Qui ita per multos annos in sanctis actibus
vitam duxit, non cessans promovere viam salutis: et
ad instructionem fratrum de ore velut favus mellis
dulcedo redundabat. Si quando opportunum tempus
loquendi videbat, sine ædificatione proximorum ho-
ram transire minime sinebat. Terrena quoque om-
nia despiciens, Domino adhaerebat; illi soli vacare
desiderans, orationibus frequenter incumbens, cum
lacrymis et compunctione cordis deprecabatur Do-
minum, quatenus sibi tutamen largiretur, ut illa ero-
garet vel meditaretur opera, quæ in conspectu divi-
næ majestatis essent accepta. Dominus autem, qui
scrutatur renes et cor, pius illius exaudire dignatus
est preces.

4 Denique cum Episcopus fuisset ordinatus f, D
tantam illi gratiam divina pietas concessit, ut pene
omnes anteiret mortales, et multi exemplo illius
vivere optarent: qui ob magnitudinem suæ sancti-
tatis spiritualis effectus est Pater multorum, Scriptu-
rarum Doctor, monasteriorum constructor, Pastor
ecclesiarum, custos animarum, nutritor orphanorum
ac viduarum, atque redemptor captivorum; siquidem
a Pippino potestatem redimendi captivos acceperat.
Gregem vero sibi commissum ita dilexit, sicut ve-
ritas ipsa docuit, Pastor bonus animam suam dat
pro ovibus suis. Si enim in sancta Ecclesia persee-
tionis rabies exorta fuisset, mori ob causas Domi-
nicas minime trepidasset. Vir quippe iste sanctus
dissimilis fuit hominibus quos cernimus temporibus
nostris. Non audivimus quemquam nostris temporibus
qui in corpore tam prolixum pertulerit martyrium,
aut qui tantam cruciationem sustinuit in vita præ-
senti. Nec sumus idonei evolvere qualis fuerit vita
illius, præsertim cum novem annis et decem hebdo-
madibus absque alimento vixerit panis, ob egritudi-
nem corporis. Prorsus de cibario, quem sumebat,
nullam arbitror hominem carnalem vivere posse,
nisi per sanctum Spiritum, qui ipsum alebat. Omnes
autem qui eum videbant ambulantes aut audiebant
loquentem, mirabantur valde quod tam efficaciter
loqueretur vivens absque alimonia panis. Fons a-
quæ erat ejus poculum et refrigerium. Cibus ejus
talis erat quem sumere absque officio dentium vale-
bat. Tanta erat ejus patientia in suis tribulationibus,
ut compararetur beato Job: sicut enim ille non
peccavit labiis suis murmurando contra Deum, sed
laudes Domino concinebat; sic et vir sanctus inde-
sineret Dominum benedicebat, sicut Propheta dice-
bat, Benedicam Dominum in omni tempore, semper
laus ejus in ore meo. g

ANNOTATA.

a MS. S. Maximini. Threacensi, in pago Hai-
nan, scilicet in hodierna Hannonia: sed aliis in Tiras-
cia, forsavi latius extensa, collocatur.

b Fleon nunc Floyon, prope Avesnas, quo in loco
Antonius Winghins Abbas Letiensis Oratorium in S.
Urmari honorem erigi curavit. De ecclesiola lignea a
S. Urmaro ibi constructa, agit Fulcuinus infra in mi-
raculis num. 13.

c Mabillon aliquam sustinebit partem. Surius, F
aliquam Christo lucifaciet partem.

d Natus traditus 23 Julii anni 644 out sequente.

e Hæc virtutum enumeratio deest apud Mabillonem
et in MS. S. Maximini: apud Surium latius expli-
catur.

f In Lobensi MS. et a Chesaro edito ista interpo-
nuntur, ex Fulcuino de Gestis Abbatum Lobensium
descripta. Post discessum Laubaco Sancti Landelini
(quem recedere ab eo loco gratia illuminandi Crispi-
nium, ubi nunc requiescit, suaserat Spiritus Domi-
ni) B. Urmarus, cui Laubias locum Apostolatus et
exercitii sancti delegerat Dominus, verbo prædica-
tionis et virtutum meritis clarus, accersitus a Pip-
pino Seniore (sub quo regnaverunt Theodericus ab
eodem Principe in Textricio villa devictus, nec non
et filii ejusdem Theoderici Chlodoveus et Childeber-
tus, filius quoque Childeberti Dagobertus) idem mo-
nasterium suscepit regendum per Hidulphi interven-
tum, qui erat unus ex Principibus Regis majoribus:
ubi etiam pastoralis inthronizatur cathedra, tanta
Domini sublimatus gratia, ut pene omnes etc. Hæc
ibi. De dictis Regibus alias egimus; et ostendimus hunc
Dagobertum puerum obiisse. De S. Hidulpho hoc die
agimus ad Vitam B. Aia, ejus uxoris: colitur ipse 23
Julii.

Episcopus
creatus,

pastoralem
curam adhi-
bet:

Joa 11, 11

vixit in mira-
bili abstin-
tia,

12

et patientia,

Job 1, 22

Psal. 33, 2

g

g

A g *Sequuntur in Lobiensi etiam hæc* : Mentior si hæc ejus exercitia usque ad nostra non decurrunt tempora. Non, ut præterminit eos quos aut viva voce instruxit, aut quos vicinitate temporis per eos qui viderunt aut audierunt illud silentio etc. *Sunt ea, ex Gestis Abbatum Lobiensium per Falcunum, desumpta.*

CAPUT II.

Varia S. Ursmari miracula : obitus.

Illud quoque silentio non est tegendum : quam inclytus fuerit virtute ad purgandum energumenos. Erat quoddam monasterium quod vocatur Malbodium a, haud procul a Lanbaco cœnobio suo, in quo erant sanctimoniales. Itaque cum unam ex eis arripuisset spiritus malignus, cepit eam graviter vexare, et per os ejus turpia fari. Tunc omnes illic commorantes pavor invasit, ita ut confiterentur se nunquam pertulisse talem pavorem : tenentesque patientem consorores, dicebant ad dæmonem : Quomodo ausus ex vexare ancillam Christi : et dicebant ; Impurissime dæmon, exi ab ea. Quibus ille respondens ait : Non exeam, priusquam Ursmarus veniat ; ipse enim compellet me exire b. Altera vero die, ordinante Domino, affuit Ursmarus Episcopus. Cumque Sorores dixissent de ea que a diabolo torquebatur, jussit eam exhiberi. Quæ cum fuisset adducta, ille de sua virtute minime præsumens, cum Dei auxilio armavit se contra diabolum, ac deinde accipiens librum, exorsus est legere exorcismum super energumene caput, ut per conjurationem Divini nominis exire compelleretur : sicque sanctum benedictionis sumens oleum, linivit oculos naresque ejus et os. Quo facto protinus spiritus immundus aufugit ab ea. Ita demum ab ipsa passione famula Dei est sanata, ut ulterius spiritus malignus ad eam non ausus fuerit accedere. Pavor tamen ; quem prius malignus inter Sorores seminaverat ; adhuc post liberationem puellæ inter eas esse videbatur. Tunc vir Dei Ursmarus præcepit sibi salem et aquam deferri, quibus benedictis spargi jussit per monasterium, et sic pavor cum suo discessit auctore.

6 Alio quoque tempore adducta est ad eum puella secularis, demonio plena : c quam jussit sibi in oratorium deferri. Quo facto præcepit eam vinculis, quibus tenebatur, absolvi : cepitque Dei potentiam super caput ipsius invocare : ipsamque lemurem nigerrimum, ut a plasmate Dei vivi recederet, increpare. Mirum in modum hostis ille antiquus cepit continuo anxari ac fremere, diversasque ac diras voces emittere. Sanctus vero Ursmarus jussit eam extra oratoriorum trahi, ipseque subsequens, tetigit eam bis vel ter baculo, quem in manu gestabat, et confestim exiit ab ea spiritus immundus, ac si ipse corporaliter cæsus fuisset. Deinde perungens eam oleo sancto, sospitem remisit ad domum parentum.

7 Sanctus autem vir habebat neptem in præfato monasterio, quam d S. Aldegundi commendaverat. Quæ postquam adulta crevisset, nata est infirmitas in collo ejus sæva nimis e. Et dicebant medici quod non posset adipisci sanitatem, nisi caro incideretur a ferro, et sic eum uncino ferreo foras traheretur. Hoc autem cogitantes facere, contigit illuc advenisse S. Ursmarum, et invenit neptem suam graviter ægotantem. Et ille vocans medicum, dixit illi : Dic mihi utrumne vales salvare illam ? Et ille : Nequeo, nisi cum uncino ferreo incisa carne foris morbum traham. Hæc vir Dei agere non permisit, quia tenere eam diligebat. Imponens itaque manum suam sapius die illa super vulnus, dicebat illi : Vide filia, ne patiaris tibi ferrum imponi : credo enim in Deum quod ipse te curabit ab hac infirmitate. Nocte vero ea-

dem Sanctus uberrime preces fudit ad Dominum : Jamque illucescente die altero, puella a strato sospes surrexit in tantum, ut nec vestigia infirmitatis in ea remaneret.

8 Alio quoque tempore in eodem monasterio alia ægrota jacebat tam pessimo languore obsessa, ut qui eam viderent, recuperari posse sanitatem omnimodis desperarent. Quæ cum audisset tanti viri adventum, cepit virtute qua poterat dicere : Obsecro, ut rogetis illam venire ad me : confide enim in Deo, me recuperaturam sanitatem quantocius, si eum videre meruero. Quod cum B. Ursmaro fuisset indicatum, confestim properavit ad domum, intuitus febricitantem, elevans manum, signum Crucis super eam edidit, et febre decedente, illico convaleuit. Quæ palam prædicabat omnibus, se sancti viri sanata fuisse orationibus.

9 Post hæc S. Ursmarus suam cernens crescere infirmitatem, et diem vocationis suæ imminere, curam egit non modicam, ne grex sibi commissus relinqueretur orbatus. Tunc auctore Deo, optantibus cunctis, f S. Arminio discipulo suo curam injunxit pastorem, studuitque eum commovere, ut vigilantissimo studio pasceret oves sibi creditas : quod idem postea devotissime egit. g Miracula etiam sui magistri opere metrico, juxta elementorum summam, versificator optimus edidit. Nec multum post anno Domini septingentesimo decimo tertio S. Ursmarus beatæ memoriæ Episcopus resolutus est de ergastulo corporis, et officio Angelorum evectus ad æthera, modo remuneratus cum Angelis triumphat in gloria. Cujus discipuli exequias devote celebrantes, sepelierunt eum honorifice in Lanbaco monasterio suo, in ecclesia quæ sita est in cacumine montis, ad cujus radices situm est monasterium. Et edificata est ibi ecclesia in honore sanctæ Mariæ semper Virginis Dei genitricis, ubi præstantur virtutes et beneficia, ad laudem et gloriam nominis Domini Jesu Christi, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Surius duodecim millibus, scilicet passuum, distans a Lanbaco, ad Sabim fluvium versus Occidentem.*

b *Hic multa apud Surium de dæmonibus et potissimum ex sacra Scriptura interponuntur, quæ ibi legi possunt a Ruthicio adjuncta ; desunt autem in MS. S. Maximini et poemate Harigeri.*

c *Hæc ex MS. S. Maximini inseruimus, quæ paucioribus habentur in MS. Ultrajectino.*

d *Acta fundatricis monasterii Malbodiensis dedimus 30 Januarii, ubi etiam de Malbodio pluribus actura.*

e *Additur in MS. Lobiensi, quæ dicitur gutteria Francilogo, aut sermone Gallico uti est apud Surium. Quæ videntur melius abesse in utroque MS. Est Gutteria alius diris articulorum dolor, Gallice la goutte. Hic sonatur pro vitio gutturis, quod etiam gutturnositas dicitur. Coltenarius in Notis ad Chronicon Cameracense Baldrici lib. i cap. 16. hunc locum adducit, sed perperam de Sancta Aldegunde dictam arbitratur.*

f *S. Armino seu potius Erminus colitur 28 Aprilis.*

g *Hoc S. Ermini poema hactenus cum magno veræ historiæ detrimento perit anno 1546, in bibliothecæ Lobiensis incendio. Ut tradit Wauldenus in Vita S. Ermini cap. 12.*

APPENDIX I

Ex MS. Lobiensi et ab Andrea duChesne excuso.

Quantæ autem virtutis sit et famæ, non magnopere nostrum est commendare, a Scit hoc magna pars

1)
AUCTORE
ANSONE
IX MS.

et signo Cru-
cis febricitan-
tem :

f
per constituit
S. Erminum
successorem ;
E

g
moritur
anno 712,

sepelitur in
ecclesia S.
Mariæ :

claret mira-
culis,

b
Sanctimonial-
em, a damo-
ne obsessam
liberat solito,
exorcismo.

c
atiam energu-
menam sanat
tactu baculi ;
C

d

e

neptem suam
ab infirmitate
colli sanat,

AUCTORE
ANSONE
EX MS
b

In Flandria
multos con-
vertit :

et maxime
Aldenburgi-
enses :

"

Qua de causa
sit Episcopus
creatus

A pars Galliae et Flandriae, ubi variis molestiis vexatos, orationibus et meritis suis sanos reddidit quotidie. Per quem cum in partibus Galliae, in b Fania scilicet et Theoracia, multi conversi fuissent, et constructae quae adhuc supersunt ecclesiae; sicut erat lucrandis animabus semper intentus, se ad praedicandum Flandriae contulit versus Menapum fines, qui adhuc detinebantur ritu gentis vanis superstitionibus. Cujus miraculis multiplicibus compuncti, et praedicatione assidua ad fidem conversi, ex magna parte praediorum heredem cum statuunt sibi, et eam quae est in Lambias Christi Ecclesiam. Ipse etiam provincie Dominus, Aldo nomine, B. Ursuari praedicatione ad fidem Christi conversus, donavit de suo dictum vocabulo c Aldeburch vicum, et milio passus undique per circuitum: in quo construxit atque consecravit Ecclesiam in honore Petri Apostoli: de qua postmodum dotavit Lambiensem Ecclesiam: quatenus ipse beatus Apostolus, cui a Domino ligandi atque solvendi collata est potestas, patrocinaretur Flandrensibus atque d Menapiis, qui de diversis idolorum cultibus revocati, facti erant una Ecclesia Christi. Sunt autem loca in circuitu vicu Aldeburch dicti: in quo etiam loco ecclesiam, quae adhuc superest, edificaverunt in honore S. Ursuari. Ubi crebro quae et quanta Deus per eum operatus sit miracula, sola illius colligit scientia, quae ab initio Verbum Patris constat et sapientia. Et quia locus se obtulit reddendis dubitantibus et quaerentibus rationis, cur scilicet dictus sit Episcopus, cum Lobian non sit Sedes Episcopalis; pro tempore expediendum est paucis. Quia enim, ut praefatum est, intentus erat semper lucrandis animabus, et quia multi barbarice gentis, ut supradicti Flandrenses, adhuc detinebatur vanis idololatrie superstitionibus, praedicandi tantum gratia, sicut conpetebat rudimentis fidei novellae, est ordinatus Episcopus: quod factum quoque de S. Amando legitur. A quo etiam locus Lobiensis tantam dignitatem est adeptus, partim ab hoc partim quia locus regius f regiam magnificentia est constructus, ut nulli committeretur, nisi primus esset ordinatus Episcopus, quae dignitas etiam perduravit in multos successores, qui leguntur fuisse Episcopi et Abbates. de qua tantum adhuc superest in eo loco, ut Abbati liceat uti sandalis, tunica Subdiaconali, habere potestatem ligandi atque solvendi, atque ubique uti annulo aureo et chirothecis.

ANNOTATA.

- C a Haec desumpta sunt ex Fulcivino sub finem capitulis 2.
b Fania ad fluvium Wasterum ditiuncula versus Tirasciam.
c Alii melius quasi vetus castrum dictum voluit, et tempore Attilae Regis destructum. Consule Meygerum in Annalibus Flandriae ad an. 453.
d Menapii hi vixerunt in diocesi antiqua Tornacensi, a quibus et a Marinis Flandri distincti, detinebant olim partem Flandriae maritimam in hodierna diocesi Brugensi, uti alias saepius docuimus.
e Meygerus ad an. 668 sub finem ista habet: Eadem tempestate in pago Flandrensi de religione verba fecit Ursuarius Episcopus Suessionum, atque Abbas idem Lobiensis in Nervii, qui Aldenburgii praecipue versatus, templum ibi ex materia excitatum Principis Apostolorum honori dedicavit. Meygero citato Demochares Ursuarium eundem cum Anteharo facit sed hic integro seculo citius vixit. At seculo 7 vixerunt Episcopi S. Ansericus, Bettolensis et potissimum S. Drausius, qui traditur circa an. 654 Episcopus creatus, vixit post annum 675. Consule quae ad ejus Vitam diximus § Martii. Hinc nullo modo censemus credibile S. Ursu-

rum fuisse Episcopum Suessionensem, in summo antiquorum scriptorum silentio.

f Haec contracta ex Fulcivino, qui addit, scilicet Liptinus: ubi palatium regium, in quo S. Bonifacius Archiepiscopus Maguntinus Synodum celebravit praesente Carolomanno anno 743. Hodie Lestines dicitur, locus prope Binchium.

APPENDIX II.

Ex Fulcivino de Gestis Abbatum Lobensium cap. 4. et 5.

B beatus igitur Ursuarius in exordio regiminis sui ecclesiam, quae ante id temporis erat inconsecrata, consecravit: dedicans illam Domino in honore Principis Apostolorum Petri, simulque Doctoris Gentium Pauli et omnium Apostolorum Christi, cumulans templum donis et altare multiplicibus Sanctorum patrocinis. Facta est autem haec dedicatio anno, qui est sexcentus nonagesimus septimus Dominicæ Incarnationis, decimo septimo Kalendas Septembris, Domino in perpetua regnante, Pippino autem Francis principante. Quam ecclesiam nequaquam passus pollui cadaveribus mortuorum, fecit aliam in honore S. Mariae in vertice montis, cui subjacet praedictum monasterium: ubi cimiterium constituit esse fidelium, et ad quam conflueret populus: nam illicitus, ut nunc quoque nisi certo tempore, apud aliam erat feminarum accessus. Monasterium quoque in Alna ipse construxit, et Lobii subiecit. Monasterium quoque Wastare, versus Theoraciae saltum in finibus Faniae edificavit: cui et Dodonem praefecit, virum admodum sanctum, utpote a se instructum: qui aliquantisper inibi demoratus, erectionem concupivit, extructaque in eodem Faniae saltu cellula, cum permissu pii Patris et licentia, vita vixit in ea theoretica, ubi postea multis virtutibus clarus migravit ad Dominum... Beatus igitur Ursuarius, virtutum omnium commercis plenus, officio sibi credito fideliter administrato, locoque praescis monasteriis regia magnificentia constructis cooptato, solvitur carnis ergastulo, et coelesti introfertur paradiso: ubi nunc et semper, nostri petimus minor, feliciter fruatur Domino. Obiit autem anno septingentesimo decimo tertio Dominicæ Incarnationis, nobis in perpetuum Domino Deo regnante, et Pippino agente in sceptris. Qui antequam decederet, fractus longa molestia, se vivo S. Erminio successorem sibi substituerat: in quem familiaritate quadam speciali se totum transfuderat, utpote in dilectum heredem et gratissimum successorem.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex dicto Fulcivino cap. 9. et 10.

Abbatia Lobiensis pervenit ad Dominum Folradum, piissimum Abbatem, tempore Domni Ludovici Imperatoris... His diebus lucernam suam Dominus, quam justificando igniverat, ignitam beatificaverat, beatificatam miraculis clarificaverat, nolens diutius delitescere; sed ad majorem venerationem cunctis hominibus propalare, praedicti Abbatis cor tetigit, et ut sancti et venerandi et cum omni amore nominandi Ursuari corpus de sepulcro elevaret, accendit. Quae elevatio facta est jussu et permissu ejus, qui tunc erat Cameracensis Episcopus, agentibus Clericis utriusque Ordinis, cum frequentia magna populari. Expleta itaque elevatione diem illam festivam duxere, nobisque et posteris celebrem esse sanxere. Facta est autem haec elevatio anno Domini octingentesimo vigesimo tertio; ab ipsius vero Sancti non dicam obitu sed natalitio, quo vere coepit vivere in Christo, decimo post centum exacto. Abhinc ergo

Dedicat ecclesiam Lobensem anno 697

16 Augusti.

E extruit aliam in monte cum cimiterio.

construit monasteria Aluense et Wastariense

obiit an. 713

creato ante successore S. Ermino.

f

Elevatur corpus anno 823.

capit

A cœpit beati viri celebris fama crebescere, et confluentibus languentium turmis ad diversa sanitatum genera miraculis coruscare : quæ multa prædecessorum nostrorum seu ignavia seu imperitia ad tempus jacerunt, et studio litterarum sunt prætermissa. Nos ea quæ vidimus aut audivimus, excellentiora tantum notantes, suis in locis ponemus, et hoc faciemus ordine servato, cum Deo donante ad nostri temporis faciem pervenerimus.

HISTORIA MIRACULORUM

Auctore Fulcino Abbate et aliis.

Ex MSS. Lobiensi.

PROLOGUS.

Multimoda et magnifica, quæ omnipotentis Dei virtus ac sapientia in electis suis undique locorum multotiens operatur magnalia, nonnullorum disertorum operatores, pro quantitate suæ facundiae calamo perstringentes, pluribus ecclesiis tradidere; eisdemque præcipue in quibus sanctorum corporum tumultata servantur pignora, beate inde immortalitati restituenda; quia frequentior illic imbecillium curatio, scribendorum miraculorum datur occasio.

B At nos stolidi et inertes, totius ingenii sale carentes, tum corda mole peccaminum pressi, tum voluptatibus carnis miseræ delibuti, curis seculi sensus hebetati, stertinus segnes, præstantissima, quæ in nostris patribus Ursmaro et Ermino quotidie gerit Deus magnalia, reticentes: quandoquidem manu subducta ferulæ, tramitem illico, pro dolor! liquimus disciplinantis scientiæ; solitudinum temporalium et voluptatum sentibus suffocantes ipsum tenuissimi fomitis igniculum, qui ingenio instantium magistrorum in nolis multo conamine videbatur elaboratus. Videlicet marcescimus steriles, alicujus utilitatis fructum minime referentes. Tandem ergo fructificemus aliquando ne utique illo dominicæ animadversionis notemur erga infructuosam ficulneam canterio: extirpentur acies corda, inanum solitudinem dumetis obducta; in pinguentur inanima, mille cophinis nectarei stercoris, Sanctorum cultorum nostrorum Ursuari et Ermini solertia admotis: in quo aliquanto meliusculus laborum nostrorum fructus Deo redditus, loquitur filiis hominum gloriam magnificentiæ et virtutis ejus, quam meritis præfatorum Patrum, evidenti indicio, plurimorum sæpe obtutibus notificavit et auribus. Et licet innumera et manifesta istorum Patrum merita, univerorum etiam prudentium rhetorum superent facundiam: ne quis tamen nos fabulosum quiddam creperumve susurret endisse, non vaternos monumenta cujuslibet compilationis, sed hesternæ mirificæ virtutis opera clamabit omnino cœpti sermonis calamus.

SYLLABUS CAPITUM.

Subjungimus capita, quæ proponebantur hisce titulis, quoque in numeros commutavimus substitutis more nostro alios capitibus.

- 1 Quomodo Lobienses ab Hungris liberati sunt, per merita sanctorum Confessorum Ursuari et Ermini
- 2 Quomodo per merita eorundem eorum pluviam emisit.
- 3 De quodam cæco, in restauratione ecclesiæ S. Ursuari devoto, et ejus meritis sanato
- 4 De cæca, quæ ad tumulum ejus sanata est.
- 5 Quomodo mulier quædam nanum contractam per baculum eus sanam habuerit.
- 6 Quomodo mulier quædam demone plena curata sit.
- 7 Quomodo demoniacus quidam curatus sit.
- 8 Quomodo contractus quidam erectus sit.
- 9 Quomodo quidam ad memoriam ejus aliis portantibus lapides, portare renuens, omni fortitudine sit dissolutus; sed penitentia ductus, sanitati restitutus.
- 10 Quomodo multitudo populi pons fractus sit, et cadentibus omnibus in aquam, nullus perierit.

Aprilis T. II.

- 11 Quomodo Comes quidam cum caballo montem Sanctorum ascendere tentaverit, nec valuerit.
- 12 Quomodo in ecclesiola quadam, in memoriam ejus consecrata, claritas cœlitus ostensa sit.
- 13 Quomodo Presbyter quidam ita paralysi dissolutus, ut nec loqui posset, virtutem receperit.
- 14 Quomodo idem Presbyter, dum Missam celebraret, vinum in calice missum divinitus repperit.
- 15 Quod nunquam monachi, si montem Sanctorum pro aliquo damno reclamaturi ascenderint, remaneant inulli.
- 16 Quomodo quædam contracta, dum præmissa oratione candelam offerret, subito erecta sit.
- 17 Quomodo quædam mulier, cum infante in puteum, qui est retro altare, cadens, cum eodem infante illæsa retracta sit.
- 18 Quomodo Joannes Belmontensis, Lobias deprædatus, nec penitentia ductus, arreptus a demone, miserabiliter obierit.
- 19 Quomodo quidam miserabiliter a demone pervasus, mirabiliter curatus sit.
- 20 Quomodo Clericus a dolore dentium liberatus sit.
- 21 Quomodo circumdatus Reliquiis Sanctorum, segetes a depopulatione murium liberatæ sint.
- 22 Quomodo latrones, thesaurum Ecclesiæ furati, comprehensi sint.
- 23 Quomodo bubulci, cum bobus et plaustro onusto vino, in aquam fracto ponte ceciderint; et omnia illæsa conservata sint.
- 24 Quomodo quidam prædo, Ginardus nomine, quibusdam monachis nostris in Franciam boves abstulerit, et bubulcos in carcerem miserit; et postea tremefactus, metu divino eis omnia restituerit.
- 25 Quomodo S. Ursmarus cuidam matronæ in somnis apparuerit, et se in auxilium suorum ire prædixit.
- 26 Quomodo quidam Anselmus villam nostram cum viginti quatuor complicibus prædatus fuerit: et quomodo illi postea occisi fuerint
- 27 De quodam pistore, qui se in cilicium vivus projecit.
- 28 De eversione castri Grummaci: et quomodo Isaac, qui in eo morabatur, a S. Ursmaro territis in somnis, aufugerit.
- 29 Quomodo Lobienses per Sanctos Petrum, Ursmarum, et Erminum ab incendio liberati sint.
- 30 De quodam hydropico, qui per merita eorundem Sanctorum sanatus fuit.
- 31 De quodam rustico, qui alteri rustico indulgere noluit.

CAPUT I.

Lobienses in irruptione Hungarorum liberati.

Gens quædam ripam ulteriorem insidet Danubii, provinciam incolens quam Pannoniam vocaverunt antiqui; ex qua Hungri venientes, ante a nobis sunt insita sibi et naturali barbarie comperti, quam origine cogniti. Quorum insatiata crudelitas sub a Henrico Rege transgressa terminos b Morabensium, quos sibi non longe antea impia usurpavit licentia, plerasque c provincias regni ejus ferro et igne longe lateque vastavit. Postea sub b Ottone filio ejus orta tempestate, facta est dissensio regni (dormiente credo Jesu in pectoribus vigilum, ante fores domus Domini exubantium) ita ut quidam socii satbanæ Regem conarentur extinguere: sed cassato per Dei miserationem hoc per serpentinum sibilum concepto consilio, nequitie suæ virus per totius regni viscera diffuderunt. Erat in ea conjuratione Princeps, ipsius Regis filius, e Lindulfus, spectabilis adolescens et unice clarus, si seductoribus non credidisset, et heres esse non proditor voluisset: atque cum eo, quasi quidam stimulus, Cono, Dux paulo ante fortissimus: quibus (ut ita dicam) omnia erant in manibus, sed agendo ut plus haberent, omnimode effecerunt ut nihil haberent. Hi Hungros, antiquam quam prædiximus pestem, sollicitaverant, ut regnum in seipsum divisum invaderent: arbitantes hoc modo solitudinem qua premebantur, aut penitus adimi, aut aliquatenus posse minui. Hac, ut dicere instituimus, occasione sæva Hungrorum gens, et qualem nunquam terra nostra sensit barbariem, a perversis civibus illecta, transitis Germaniæ et plerisque provinciis Galliæ, cui jam nobilis ille Francorum populus insederat, omnia ferro et ignibus vastatura se totam infudit. In hac acie Cono, quem

D
EX MS.
LOBIENSI.

E

Hungari post
irruptionem
sub Rege
Henrico Au-
cupe factam,
a
c
d
sub Ottone,
f

e
conjurantibus
Lindulpho
filio Ottonis,
et Conone
Duce,

invadunt
Germaniam,

et Belgium,

71 Trajectum

Conscripta
miracula
excitant ad
alia impe-
tranda:

resumuntur:

et ultimis
temporibus
facta descri-
buntur.

EX MS. LO- BIENSI. Hasbaniam, Carbonariam,	A prædiximus, cum suis sequacibus militavit. Sed ubi Trajectum ventum est quam Mosa alluit, incertum qua factione ab eis dissidium fecit. Hungri Hasbaniam igne et rapina aggressi, Carbonariam petunt. Fama ad eos perlata, mittitur e collegio nostro Huchbertus, Frater patiens laboris et fugitans quietis, et semet impendere paratus ob amorem loci et sanctæ religionis, pacisci cum illis. Facta pactione de solidis ducentis, revertitur post hæc, obsidibus ab eis acceptis. Sed nostri non satis creduli (quæ enim vel quanta fides esse potest infideli) munire	pusillanimitate sufferendi sit proditus; denique effusus et exportatus est. In commemoratione autem tam mirificæ liberationis, diem illam festivam sanxere sibi et posteris. Et hæc est celebritas quæ ita inscribitur in nostris martyrologiis; Quarto nonas aprilis, commemoratio meritorum Urmari et Ermini, quo meruerunt Lanbienses ab Hungrorum obsidione eripi. Nec tacendum, quod etiam hi qui fuerant capti, in brevi omnes reversi sunt sani et læti. Sed et ipsam gentem perfidam nequaquam passus est Deus impune istud egisse: siquidem anno <i>k</i> subsequente, cum jam prope esset summa dies et ineluctabile tempus, quo propitius Deus terræ populi sui, ultus sanguinem servorum suorum, retribuere vellet vindictam in hostes eorum; aggravata est ultra modum et omnino intolerabiliter superbia ferocissimæ gentis Hungrorum, seducta credo anni superioris successu: siquidem ut veracissime dictum est; ante ruinam exaltatur cor, et ibi ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem. Prævenit imminentem hanc pressuram ecclesiæ pax, in placito regali, quod in <i>l</i> Arnstathabitu fuit, ex integro condita, ex magna jam parte per Imperatoris nostri fratramque ejus sapientiam confirmata; et revera tribubus et linguis innotuit, quia non est Deus dissensionis sed pacis, nam hujus initio operatus est salutem in populo suo. Imperatoris quidem spiritus agitabatur in ipso, quia non erat tempus exercitum congregandi: sed fiduciam habuit per Christum ad Dominum, qui potens est salvare in paucissimis multis. Aderat ibi Cono, non jam Dux sed miles, toto ut putabatur animo conversus ad pacem, quam paulo ante atrociter impugnabat, cilio membra domans, Deum gemitibus ut fertur exorans, ut si sic sancta voluntas ejus existeret, permissa Regi nostro et exercitui ejus victoria, eum ab impiis, quibus se prius male conjunxerat, permetteret trucidari, ut possit in perpetuum ab eorum consortio liberari. Imperator indicit sanxit jejunium in ipsam [noctem] quæ tunc erat vigilia S. Laurentii Martyris, per ejus interventum sibi populoque suo ipsum Deum poposcit esse refugium, et propositum suscepti operis urget expedire. Bellum primo sanctæ <i>m</i> festivitatis diluculo susceptum, vix dum crepusculo vespertino, Deo misericorditer dispensante et pro suis pugnante, satis feliciter peractum [est. Taceo] miserandum post victoriam <i>n</i> Cononis interitum; gloriosissimum Imperatoris triumphum; Regem ipsum barbarorum, duces et principes captivos; trophea per totum illius regni latitudinem usque ad ejusdem gentis fines frequentissima, quæ omnia proprii industriam operis ad laudem et gloriam Dei omnipotentis expectant.	D annua celebritas 2 Aprilis. <i>i</i>
et non obstante pactione facta,	Thudinium tentant, quod non multo ante, suspectam habens Leodiensem militiam <i>g</i> , Raginerus destruxerat; sed ab eodem misso rursus milite prohibiti sunt munitionem restruere; Deo, ut postea compertum est, maxime id agente, ut ostenderet, non in homine, sed in se et in Sanctorum suorum patrocinio, defensionem illos sperare debere. Sublata itaque spe Thudinium potius, et crebrescente fama deprædationis et incendii, nullaque extante fiducia in re militari, (siquidem laudata illa et cunctis sæculis prædicata Lothariensium militia, justo Dei judicio in Hungrorum adventu hebetata, suis passim munitionibus erat inclusa) nostra quæ residua erat Deo dilecta monachorum turma, et sibisatis fida ecclesiæ nostræ familia, id quod verum est ratæ, quod nunquam videlicet desit divinum ubi humanum cessat auxilium; montem, ubi Sanctorum Urmari et Ermini corpora venerantur, diu deliberans scandit; et de Dei fide adiutorio, cum plaustorum vel quorumcumque sutorum vel sepium impedimentis in modum munitionis cingit. Jamque advenerat Paschaliū dierum sancta celebritas, in completionē octavarum ipsius quæ erant <i>h</i> quarto Nonas Aprilis: ecce subito in exordio matutino densaverat aerem equorum nebula, et quasi ex abditiis terræ finibus emergebant loricarum et galearum millia. Expavescere nostri et mortem sibi præmeditari. Qui agiliores erant, non dico munitionem, sed simulacrum munitionis scandunt; imo veram munitionem, per Sanctorum Dei intercessionem. Reliqui, qui impeditiores erant ætate aut gravitate, infra monasterii claustra substitere. Qui substitierant capiuntur: obsiduntur alii, nulla inter captos et obsessos distantia, nisi quod secundum quemdam graviore est expectata quam illata mors. Obtruncantur in aspectu aspicientium Theodulphus et Theumarus, qui inter captos visi sunt excellentiores; reliqui flagellati captivitati reservantur. Interea urgentur obsessi, nec ulli telorum aut tormentorum parcitur generi: nostri econtra pro viribus resistere, et conglomerato plebium et clericorum ipso etiam monachorum agmine (quamvis illicitum sit huic ordini arma tractare) quoniam pro anima illis erat res, eniti obnixæ. Ubi eo ventum est ut desperaretur omnino, tantum audiebatur, Kyrie eleyson, et S. Urmare adjuva, more gentis usitato. Jam irruptionem timentibus, jam in mutuis oculis hærentibus, jam plerisque dedicationem pangentibus; ecce ex repectu miserationis Dei duæ ex adytis templi columbæ evolant: quæ terna circuitione acies obsidentium vallant. Subsecuta est illico pluvia prægrandis, quæ gentiliciam illis sagittandi artem cordarum distensione frustravit. Pavor quoque ac timor tantus in eos irruit, ut matrarent fugam, et Principes ipsi intererent flagris in eos, qui volebant subsistere. Abducunt autem eos quos infra ceperant. Ecclesiam S. Pauli et ambitum claustrum ignis consumpsit, dormitorio illæso et monasterio tentato, sed miseratione Dei salvato. Thesaurum ecclesiæ Theodulfus alius, partim secum ad munitionem quandam transportaverat, partim in ecclesia ne inveniretur terra obstruxerat. Dictum post ea est et putatur verum, quod a quodam capto	captivi etiam sunt reversi, <i>k</i> Anno 955	captivi etiam sunt reversi, <i>k</i> Anno 955
<i>g</i>			
aliquibus monachis in montem Thudinium	B		
<i>h</i> 2 Aprilis an 954 Lobum invadunt,			
ibi repertos monachos detinent captivos:			
duos occidunt,			
irrupturi in montem, decemitis comprehendantur:			
<i>C</i>			
<i>F</i>			

ANNOTATA.

a Henricus Auceps, qui Conrado Regi Germaniarum 23 Decembris anno 919 defuncto successit.

b Morahenses aliis passim Moravi dicuntur, de quibus regimus 9 Martii ad Vitam SS. Cyrilli et Methodii, qui dictos populos ad fidem Christi sæculo 9 converterunt.

c Continuator Regionis: Anno 926 Hungari Franciam, id est Franconiam, Alsatiam, Galliam et Alemanniam igne et gladio vastaverunt.

d Mortuo 2 Julii anni 936 Henrico Aucupi successit Otto i postea Imperator.

e Anno 934 in Quadragesima, Hungari, transito Rheno pervadentes Galliam, inaudita mala in Ecclesia Dei fecerunt: ita Continuator Regionis, sed, inquit ducentibus inimicis Regis, scilicet Ludolpho filio Ottonis et Conone hujus Duce, aliis Chunrado, de quorum se ditione ante egerat.

f Thudinium proximum ab altera parte Sabis castrium,

Atrum, ab Abbatibus ante magno sumptu ad tuendam abbatium munitum, sed a Francone Episcopo Leodiensi ablatum : mortuus hic est anno 903.

g Hic est Raginerus u Haunonix Comes, anno 959 in exilium pulsus.

h Et recte : nam dicto anno 954 littera Dominicali A, Pascha incidit in 26 Martii, et Dominica in Albis hic indicata in 2 Aprilis, Sigebertus ad annum sequentem ait, virtute Dei apud Lobias contra eos ostensa, ultra prodire prohibiti, impune redeunt.

i Recolitur quotannis officio 12 lectionem teste Molano.

k Anno 933 Hungari cum tam ingenti multitudine exierant, ut non, nisi terra eos dehisceret vel caelum eos obrueret, ab aliquo se vinci posse dicerent. Ita dictus Continuator. Verum de eis prae-dixit victoriam S. Udalricus Episcopus Augustanus, ab iis cum sua civitate obsessus, ut late dicendum est 4 Julii in ejus Vita.

l In Arnestat a populo et Clero Moguntino anno 934 electus est in Archiepiscopum Moguntinum Wilhelmus filius Ottonis Regis.

m Schafnaburgensis. Anno 933 Otto Rex Hungaros, cum magno periculo sui suorumque magna clade, prostravit in Lechfelt, in natali S. Laurentii.

n Continuator Reginonis. Conradus quondam Dux ibi occiditur, et ab exercitu Regis apud Lichum flavium tanta crede, Deo praestante, prostrati sunt Hungari, ut nunquam ante apud nostras victoria talis andiretur aut fieret.

CAPUT II.

Pluvia obtenta : caeci illuminati : dæmoniaci liberati : contractus sanatus.

Arebat a quodam tempore terra, et denegatis pluviis, sole desuper coquente, Elie timebantur tempora. Omnis plebs et tota provincia cucurrit ad nota sibi et saepius comperta suffragia, Sanctum utique Ursmarum, patronum ad Dei gratiam repropitiandam in hujusmodi anxietatibus assuetissimum. Rogant Abbatem, ut prolatis Sanctorum pignoribus more letaniarum circumferri ei permitteret. Rem Abbas ad fratres refert : laudant devotionem plebis, dicunt eis satisfacere deberi. Indicto igitur generali jejunio, plebs tanta confluit, quantam in unum conglobatam vix aliquis unquam vidit aut nemo. Producentur in feretris composita Sanctorum corpora, non sine multo populi luctu permixta letitia :

C et quia tanta erat populi multitudo, ut eam in unum aliquis campus quavis latissimus nequaquam caperet, et omnes nihilominus ad salutanda Sanctorum corpora populari fremitu impingerent; proposuerunt ut his qui ab ulteriori parte Sambraerant, primum salutanda deferrentur. Locus ubi deponerentur provisos est in monte supra nominato : ubi quam alacris fuerit Deo digna populi devotio, quam munifica, quam jucunda, non potest prosequi scripto. In eodem autem loco designata illico ecclesia ex sumptibus, quos largitus est populus, coepta est; de reliquo, quando et a quo erit perficienda, in Dei est providentia. Delata sunt post haec et citra Sambra : et hic tanta erat populi frequentia, ut capacitas cujusvis amplitudinis illi esset angusta multitudini. Ostendit etiam Dominus approbasse se hujus fidei devotionem; nam ipsa die, obnubilata caeli serenitate, factus est sonus subsequente pluviae : quae postea tam larga profluit, ut satis sufficeret, et anni ipsius copias fertilissimas redderet. Et quia ad nostri temporis faciem, sicut proposuimus, Deo donante pervenimus, et nunc se occasio obtulit, ut paululum haec de virtutibus Ursuari praegustaremus; libet uberiorius aliquantulum in fine opusculi nostri in ejus vir-

tutum miraculis immorari : ut qui fuit initium, sit et clausula libri. Nam sic sponsonis nostrae memores forum persolvimus, sed et ipsi percipimus. Dicemus igitur non ea quae plura ab antecessoribus nostris aut neglecta, aut oblitterata sunt : sed ea quae ipsi vidimus aut ab his qui viderunt audivimus.

3 Fundus est, quem villam e Reliam vocant : hic nobis vicinus est et in eo memoria S. Ursuari. Perunt eumdem virum Dei, dum corpore exularet, et Regem Liphtinis commorantem crebrius inviseret, (quia locus contiguus viae) est illic solitum requiescere : ibique dentem, qui ei illic forte nimio dolore deciderat qua valetudine ille plurimum laborabat) ibidem infodisse. Locus ille ecclesia sacer est, sed negligentia civium destructa erat, tantum altare idque incultum remanserat. Cecus quidam ibi morabatur, cui sedit in mente, ut altare viminibus cingeret, ne pecoribus seu canibus adibile esset. Qui puero praeduce in silvam perrexit : dumque attractam virgam ad se applicat, ut eam cum ferramento decaperet; in ipso conamine oculi ei ita restituti sunt ut clare videret. At laetior redditus, in recompensatione beneficii, ex facultatula sua illum reedificare coepit, gratias agens Deo, qui S. Ursuarum in pluribus miraculis mirifice mirificavit.

4 Abbas Alethrannus, ut diximus, paralyti laborabat. Ceca tunc quaedam eleemosyna Tredeendis, illius quae Stephano nupserit, alebatur. Haec quodam die orandi causa ad memoriam S. Ursuari venit : et dum montem, cui supra est ecclesia posita requiei ejus, scanderet; in interapedine, quam quercus antiqua determinat, ex adytis templi, quasi per temissimas rimulas, aliquantulum luminis se versus vibrare persensit. Progressa demum ad sancti Patris nostri tumulum, visui plene restituta est. Quod factum Cozbertomantiante Fratribus, sit jucundissimum et in Dei laudibus speciosissimum.

5 Frater Robertus, nostro tempore ecclesiae S. Ursuari aditus, baculum recurvum (quem plerique cambuttam, et alii petulum vocant) quasi a S. Ursuario gestatum et sic proprium, argento fabricavit; petiitque a nobis, ut aliquantulum de corpore ipsius, ad majorem populi venerationem, baculo illi insereremus. Fecimus quod petierat, quaesitis et sumptis de coniventione Sanctissimi corporis in sepulcro ejus duobus dentibus; quibus immixtis, ab inferiori ad superius monasterium perlatus est. Annus quaedam ibi erat, quae interdum ecclesiae stipendiis, interdum fidelium eleemosynis alebatur : cujus manus dextra ita erat contracta, ut ungues digitorum volam palmae viderentur perforasse. Haec in ingressu ejusdem baculi (Missae autem celebrabantur, eratque Dominica Quadragesimalium dierum tertia) in ecclesia loco suo stabat. Cum subito intremuit, et insperante illa coeperunt se nervi digitorum extendere, et manus ad officium suum redire. Mirata illa et perterrita ecclesiam vocibus complet. Plena erat ecclesia, subsequuntur omnes : Deo gratias, Deo laudes, nemine tacente, in commune dicuntur. Curritur ad me ubi eram, in ecclesia forte majori, atque unus post alterum rem actam, quasi non prius esset dicta, rumigerulus nuntiabat. Nos illico ad ecclesiam superiorem scandimus : invenimus illam praemiraculi stupore stantem et trementem, attamen sanam : laudavimus Deum, et sic discessum est.

6 Mulier quaedam plena daemonio, a parentibus ad sancti viri sepulcrum attracta est potius quam adducta. Pedes, manus, et colla aetabant vincula; gutture solum et lingua horribilia quaedam promebat et factida. Audires interdum canum latratum, sibilum serpentium, taurorum mugitum, quasi in uno essent cubili diversa monstra ferarum. Dies erat festivitatis ejusdem Patris, quo ierant ad festa plus solito

D

EX MS. LOBIENS.
Narratur deinde quae auctor vidit aut ab iis, qui viderant habet,

C
In Relia villa,

altare S. Ursuari, ubi dens ejus est

sepire volens cecus,

d
illuminatur,

et ecclesiam construit;

E
cuius eleemosynis Abbas sustentata,

ad corpus S. Ursuari illuminatur :

e
Dum baculus S. Ursuari

cum ejus reliquiis defertur,

F
contracta manus subito sanatur.

auctor ad miraculum evocatus adest,

Energumenum

In festo S. Ursuari praesens,

a
In magna siccitate

indicto jejunio,

exponuntur corpora Sanctorum,

h
in summo populi concursu :

et sequitur eodem die abundans pluvia

EX MS. LO-
BIENSIpostridie in
Letaniis
legendis
transpositio-
nem repre-
hendit :et dum re-
ducitur,
li' erat,ur,dæmoniacus
curatur.

A solito populi. Illa ibi jacebat, tam terribiles voces emittens, ut vix Missæ audiri possent in die tam celebri. Festivitate peracta, ubi illuxit dies crastina, Fratres condolentes illi ecclesiam S. Urmari petunt, pro ejus ereptione deprecaturi. Proposuerant Letaniam prostrati agere, cujus recitatio mihi juncta est. Ubi ergo, post recitationem sanctorum nominum, ad locum perventum est quo dicere debe-rem; Per adventum tuum libera nos Domine; vocibus ejus perterritus anticipavi dicere; Per nativita-tem tuam. Tunc illa, ino ille quo roisera illa tor-quebatur, Mentiris inquitet præpostere loqueris. Ex-pavi, fateor, et pene extra me effectus sum. At ubi merecepi, Letaniam sum prosecutus; cœpique me-cum agere tacitus, quod idem apostata spiritus, Dei judicio tortus, vera tunc quoque dixerit coactus et invitus, Peccatis nostris agentibus, tunc nihil actum est: unde desperati parentes ejus eam reducere ten-tant. Sed ubi ad Sambram ventum est, in pontis medio unus illorum respiciens ad ecclesiam, Eia, inquit, Sancte Urmare, placeatne tibi ut a te tam tristes abeamus, frustrati a te delonginquo quæsitâ sospitate hujus? Vix verba compleverat, cum subito illa in eodem pontis loco corruit, et aliquantulum illic mortuo simillima jacuit. Quid plura? Miseratione Dei, per merita S. Urmari, post paululum resedit: quæ circa se agebantur inquisivit, ciboque sumpto omnique sanata incommodo, peste caruit; miracu-lumque suum ipse postea circumtulit.

7 Nuper quoque quidam æque energumens ad supradictam memoriam est delatus: quem Clerici ecclesiæ, nobis aliis curantibus, per se tentant increpare: inmissumque in aqua consecrata, exorcista-rum more, exorcizavere. Sed inter manus exorci-zantium subito in altum rapitur, ita ut per plantas vix manibus teneretur, et magno satis cum co-na-mine deorsum reduceretur. Instantibus nihilominus Clericis orationi et increpationi, sanatur hic quo-que ad Dei laudem, per merita S. Urmari.

ANNOTATA.

a Incipiunt hic miracula excusa cum tali exordio: Ecclesia trans Sambram in monte, quem nos, Sanc-torum; vulgus, Pulerum vocat, ejus tempore cœpta est, occasione hujusmodi. Arebat etc.

b Excusum: qui ultra Sambram erant.

c Ita incusum: in MS. est Villam Præliam: sed clarum est legi debere Villam-Reliam; vulgo enim Vel-lereille dicitur prope monasterium Bonæ-spei ecclesia est S. Urmari dicata.

d Id est, incideret. Lex Salica tit. 31 § 2 Si quis pedem alterius capulaverit et ibi mancatu reman-serit. Vossius lib. 4 de Vitiis serm. a gladii capulo factum putat. Sed Capulus a Capio dictus videtur, et nihil ad hanc significationem facit: malim igitur cre-dere, radicem ejus verbi, de quo est questio, esse apud Teutones, quibus Kappen est fodere, securi, cultro, gladio, casum impacto.

e Cambuttæ nomen in Januario ac Febuario ha-buimus aliquoties, Ηέζζος bracteum significat Græcis: quod parum fuit ad rem, nisi etiam pro cornu vel ramo accipitur, quod est verosimile.

CAPUT III.

Contractus et paralyticus sanati: obtrectato-res puniti: alia miracula.

Atho quidam erat in servitio fratris mei Codes-calci, sutoriam artem agens: quem a puero contrac-tum omnes cognovimus, ita ut progredi quoquam, nisi cum scabellis nequiret. Hic quadam die ad sepul-crum S. Urmari vota soluturus accessit, ferens se-

cum cerea munera, candelas videlicet geminas: pe-tiitque ab ædituo, ut eum ibi pernoctare sineret. Concessit ille: pernoctavit iste. Statim in ipso con-ticinio, orante illo et Dei potentiam præstolante, cœperunt se tibie complicatæ reducere, et tali pe-dum a diutina cohesione natum, non sine magno patientis incommodo, sejungere; usque dum plene erectus, custodibus mirantibus, in pedes stetit. Sed præ nimio dolore et indissuetum progrediendi usum, ambulare non potuit. Qui præ nimia gratulatione quodammodo visus est fuisse ingratus: dum insciis omnibus mane ecclesiam egressus, nec tunc laudes Deo dicere fecit; et ipse, ubi plene doloribus caruit, a Ragenarianæ rebellionis se satellitem miscuit.

9 In territorio quoque Villare b, nobis deser-viente, quidam fuit nuper colonus: qui cum ceteris, votive ad constructionem transsambrine quam præ-diximus ecclesiæ lapides subvehentibus, insultaret, seque id servitium subiturum nullomodo diceret; repente omni membrorum officio debilitatus est. Sed ut reatum suum sero licet cognovit, vota accu-mulavit; et sanus illico effectus, plus ceteris ceto-ros accendens, quo potuit devotionis ardore confri-cavit.

10 Kalendæ erant Augusti, qui est dies celebris apud nos pro commemoratione Vinculorum S. Pe-tri: Sambra forte tunc plus solito exereverat, et po-pulus confluent ad festa festinabat. Inter agendum dum celebrantur Missæ, et ad eas Transsambrani globa-tim maturarent accelerare; pons, quem subierant, multitudine prægravatus decedit: immersosque quos acceperat alveus longe fluvio suo traxit. Facta igitur con-climatione turbatur ecclesia, egressi pene omnes dum anxiantur ad cadavera solum requirenda, mira Dei potentia cuncta illa immersorum exanimâ sos-pita obviavere et laeta. Dicat hic quis quod vult, nos liberationem hanc Deo adscribimus: cui proprium est et singulare Sanctos suos ubique magnificare, et fidentes in illis ope misericordiæ suæ in periculis eorum meritis sublevare.

11 Gislebertus, ex quatuor Comitum Roberti filiiis unus, nuper cum aliis qui c Mathildem Comitissam stipaverant, apud nos hospitatum venerat. Qui inter cœnandum, monachico ordini, quasi minus profuso, utpote improvisè ipsis venientibus, cœpit detrahare; licet pro opportunitate temporis illis sufficientes ad-ministrarentur copiæ. Mane facto, montem oratum eques scandit: sed in ipso transgressu graduum, per quos ascenditur ad superius monasterium, equus sub ipso labitur: qui calcibus multoties cæsus non erigitur. Putaverunt quod morbo, ut fit, sonipes m-geretur. Tentatum est iterum et tertio: quadrupes proculdubio immobilis jacet. Persuasum est illi ab amicis et comitibus, maxime a Bosone nostro Ad-vocato, ut si quid forte teste conscientia transgre-sorie egisset, votum vovens, Deo et ecclesiæ ejus satisfaceret: et hoc quantocius posset, promisit; et descendens, equum quidem sanum reperit, sed nisi deorsum montis insidere nequivit.

12 Nec tantum in loco felicis ejusdem Patris re-quietionis sunt a Domino ejus interventu hæc spe-cialiter mira: sed etiam in remotis ejus memoriæ dicatis locis persæpe ostensa sunt plura miraculo digna. Thudinium denique, nobis adjacens castrum, locum habet ecclesiæ S. Urmari memoria sacrum: in quo quodam tempore, ea videlicet quæ erat Cœna Domini nocte, (sicut audivimus Bosonem Advoca-tum nostrum, qui interfuerat, referre) dum more solito in matutinali synaxi, Evangelio finito, astan-tes terræ prosternerentur; tria stillicidia, in modum illorum quæ videmus de porcine carnis pinguedine ardentia stillare a summo tecti in pavimento distil-lavere; adeo ut aliquibus ecclesiam incendere, aliquibus

D

Contractus
erigitur,

a

b

irridens pro
Sancto labo-
rantes,membrorum
officio priva-
turpenitentia
ductus sa-
natur :
Emultis ponte
fracto,cadentibus
in aquam,

nullus perit.

oblocutus
monachismontem
Sanctorum
equo nequit
ascendere.
FThudinii in
ecclesia S.
Urmari,

iria stillicidia quasi ecclesiam accensura aut illustratura,
prope plam matronam cadunt :
 Heb. 12, 23
 A aliquibus illustrare viderentur. Quod cum omnes viderent, cuidam tamen Tietbergæ nobilissimæ matronæ, oratione inibi procumbenti, vicinius et in ipso pene occipitio visum est distillasse. Et hoc quare factum sit, nobis quidem est incertum: nihil autem in terra sine causa fieri quia legimus, non est dubium. Ternarius siquidem numerus unde sit sacer, Catholicis patet: et ignem Dominum esse, non fite, sicut a poetis Vulcanus ignis dicitur; sed vere, ut Apostolus sensit, tam ex ipsius verbis, ubi Deus noster ignis consumens est; quam in eo quod spiritus sanctus, verus in Trinitate perfecta Deus, in igneis linguis super Apostolos descendit, orthodoxus quisque intelligit. Hancigitur ternam igne unque distillationem Trinitas sancta, utrum proalicujus astantis approbanda devotione, egit, quam eandem forte tunc igniverat (ut ostenderet foris, quod intus agebat (aut propter commendandæ Sanctorum patrocinia (quod magis credibile est) quæ ibi populus devote frequentabat; nos quidem latet: sed ei qui omnia faciendâ prævidet, et facta moderatur et regit, procul dubio patet.

*Presbyter pa-
ralysi disso-
lutus,*
 B
 13 Presbyter est, quem Osingerum nominant, sed et hic adhuc superest: qui ita paralysi erat dissolutus, ut cervix ipsa a junctura resiliret. Quid dicam? loqui non poterat, cui omnium membrorum officia, solo spirita anhelante, defecerant? Ille in hac valetudine annum explens, alterius solatio, elemosynis fidelium sustentabatur. Jacebat autem in villa Fleon dicta, cui vicina est illa nativitatis S. Ursuari ministra, in qua erat ecclesiola ligneâ, quam ferunt eundem propriis manibus compaginasse et in prædio suo dedicasse. Quadam die, euntibus quibusdam cum plaustis in Augusta Viromandunum mercandi gratia, rogavit virtute qua poterat, ut superpositus plaustro ad supradictam ecclesiolam duceretur. Factum est: positus est in ecclesiola, et ibi pernoctavit. Mane autem facto, voluit tentare, confisus de Dei misericordia et S. Ursuari intercessionem, utrum per te in ipso grabato posset sublevatus, residere. Fecit: miratus est rem: deinde paulatim reviviscentibus membris, mirum dictu! erexit se, et ambulavit, gratias agens Deo et patrocinatori suo. Nos postea frequentibus ejus Missarum celebrationibus in eodem loco fructi sumus. Sanus ipse de reliquo manet, præterquam quod cervix quæ resilierat, parum retorta videtur: puto propter commemorationem tam mirifici beneficii, ad propagandum omnibus quantum valeat in conspectu Domini meritum Sancti sui.

idem missam celebrans
 C
 14 Retulit idem Presbyter nobis, quia dum quadam die in ipsa ecclesia, cui in recompensatione beneficii jam dicti deserviebat, Missa ageret; lecto Evangelio, vas, quod consuetudinaliter juxta altare cum vino pendebat, in calicem versat: sed vinum ita erat congelatum, ut nec gutta proflueret. Dat vasculum Clerico ministranti, ut glaciem igne resolveret: ipse interim Officium percelebrat. Dum tardat ille, respexit ad calicem, qui plenus vino inventus est, adeo ut pene excresceret.

calicem vino plenum reperit :
 D
 15 Magnitudine seu enormitate suscepti operis evicti et enervati, plura prætermittimus: nunc hoc ultimum et omnibus prædicatum, pluribusque sui comperto notissimum, dicemus: quod videlicet nullus, qui ecclesiæ illi unquam intulit damnum, gloriatu sit in annum. Et si forte pro quolibet, ut assolet, injuste illato damno, monachi ex majori monasterio, quod quidem inferius est, montem S. Ursuari scandunt reclamaturi; creditur, nec vana spes est, nunquam inultum iri. Experti sunt hoc plerique, et sero licet ingemnere. Nimirum locum, quem rexit corpore vivens, tuetur meritis, cum Christo regnans, et in ipso gaudens d.

ANNOTATA.

D
 EX MS.
 LOBIENSI.

a Scilicet, quando Raginerius in Comitatum Hainouensem, patri ablatum, recuperavit, anno 933 apud Flodoardum in Chronico.

b Villare paruchia inter Lobium et Binchium.

c Mathildis uxor Ruginerii 4 Comitis Hannoriæ. An Robertus sit alius Rosbodus Comes Namurcensis, pronepos ex matre Ruginerii primi non satis liquet.

d Additur in excuso. Huc usque Fulcuinus.

CAPUT IV.

Beneficia præstita contractæ, lapsæ in puteum a demone obsesso. Pœna raptori illata.

Bermereias nomen est fondi qui nostro fœt opem victui, quo quedam muliercula, contractis ægritudine crurum ac renum nervis, quoniam recta cœlum nequibat, solum cernua et incurva spectabat. Hanc itaque quandoque iter carpentem in sella rusticana, sibi utero tenos supposita, cerneret quadrupedem potius repentem quam gradientem. Nisi interim licet lento, itinerantium suppeditata auxilio, ad Sanctorum Patrum Ursuari et Ermini basilicam quæ octo millibus a fundo jam dicto aberat, curam et victum oratum venerat. Hospitam sibi domum mansionis ante fores expetierat basilicæ, memorias eorundem Confessorum frequentans quotidie, flebilis ibidem singultus pretium dans pro salute. Non multo post supervenit dies, quo Sanctorum Confessorum meritis, ejus Dominus mederet doloribus. Nam ea quæ ante Septuagesimam habebatur Domini, a urgente solito accios ægritudine, basilicam, cum jam frequens populus afforet, inventa: cancellos, ubi Sanctorum erant memoriæ, orans tenuerat: cum subito surrexit; et candelam quam attulerat, quo fomentum ignis fieret, erecta perrexit. Sinefarti sane qui aderant, insperato tanto edivino potentie miraculo, in recompensatione vicissitudinis reddent grates benedictionis et laudem Altissimo; alacres animis, quod sese Dominus tantum Patrum dignatus sit ditari præsidii. Forte tunc reverendus nostri cœnobii Pater Fulcuinus b, nostri ævi temporibus

a
 Misere contracta et incurva,

E
 subito sanatur,

b
 tempore Fulcuini Abbatis,

F
 scriptor cum alius te Deum cecinit,

ac culpæ desidiam negligentium scribere miracula.

Laubacensium

EX MS. LOBIENSI.

A Lambacensium a caede Hungrorum, sed etiam complurium qui ad eorum auxilium, timore prescriptæ cardis quaquaversum confugerant exterorum; crebram expulsionem daemonum ab obsessis, illuminationem cecorum recuperationem debiliū; diversorum quoque vilinus recuperationem infirmorum, et (ex quibus aliquot sequuntur) innumeras diversitates signorum.

in ecclesia
SS. Urmari
et Ermini
in solennitate
Paschali,

mulier com-
pressa,
cum puellula
incidit in
profundum
puteum.

B domum quorū erat illa familie, cum de ea requisissent ubique, nullius indicii signum potuerunt invenire. Reditum est ad monasterium, nec angulus remansit ad inquirendum. Postremo, ut est humana curiositas, quidam ad puteum accedit; introspect; vocem exultat; appellat; respondet ab intus illa: funes adhibentur, extrahitur; quid passa sit seiscitantur; respondet nunquam se in tanta tranquillitate fuisse, aquam nec ipsis vestigiis sensisse, sed veluti supra durissimum silicem superstetisse. Miraculi magnitudo omnibus notificatur; fama quaquaversum diffunditur, Deus in commune glorificatur, Sanctorum veneratio augmentatur.

extracta
illata,

supra aquam
detenta,

d

depradatus
domum Lo-
biensem,

detentus
percutitur :

18 De Joanne Castellano d. Belmontensi, quid a senioribus nostris audiverim, referam sub exordio cavendi. Hic ubique crudelitatis suæ edens exempla, quadam die cum hostili manu Lobias ingressus, prædam agens ex ea, domum repedabat velocius. Nec semimillario abscesserat, cum ecce facie conversus ad eos, quorum tam impius visitator extiterat, vidit super turriā superioris ecclesiæ quemdam residentem, veneranda decorum canitie; qui baculo quem manu gestabat in eum directo, pulsavit eum ictu durissimo. Ille tremefactus visione, instabat

ablata negat
restituere :

implorato
SS. Urmari
et Ermini
patrocinio,

furere corri-
pitur et
perit.

C corruptum iter perficere cælesti eum vindicta perungente. Subsecuti sunt quidam ex monachis nostris, ex ratione et justitia; si forte patrocineretur aliquis; sin autem, saltem precibus ablata extorturi: sed fefellit eos utriusque spes. Ille enim audita eorum ratione, omnino ex his omnibus quæ acceperat, ne caudam quidem juravit se redditurum. Jam quippe damnatus in obduratione cordis sui, etiam reverentiam abjecerat impendendam ministris Dei. Sic omni spe amissa recuperandi ad monasterium monachi sunt regressi, Patronorumque suorum, Sanctorum scilicet Urmari et Ermini, decreverunt auxilium expostulari tanto obnixius, quanto necessarius. Videbant enim, si illatam injuriam pateretur inultam Deus esse, in multam despectionem locum ipsum futurum. Sed quando avertit Deus autem a justa petitione? Die actæ deprædationis tertia, subito Joannes arripitur insania; et qui misereri aliorum noluit, in semetipsum iræ Dei vindex crudelissimus, membra dilacerando dentibus, miserabili morte finivit vitam. Nec satis ingratum monachi duxere prædam illam amisisse, quos uno hoc incommodo plurimis constat liberatos fuisse. Plurimis enim applausisset fiducia, similia audere; si illi hoc impune agnovis-

sent cessisse: quod pro exemplo ad nos usque multis accepimus fuisse.

19 e Liplinas nomen est fundi in pago Hainnensi, olim sedes Regia, cum adhuc pax et justitia sibi obvirent in terra; nunc in beneficium plurimis distributus, vix sufficit annis reditibus unius. Ex hoc quidam mente captus, ad memoriam Sanctorum supradictorum a propinquis est adductus. Quid dicam adductus? super carrum ligatus, attractus est potius quam adductus. Tanta quippe in eum erat infestatio demonis, ut vix illis domari posset vinculis: si enim funibus quamvis recentissimis ligatus fuisset, satis sibi commodatæ virtutis oblitus fuisset, si non in momento pessum dedisset. Credo si aliquando ei colluisset, ut quercum aliquam eradica- visset; quamvis abysso tenus radicibus hæreret, tamen quoquomodo id elaborasset. Ipsa etiam effigies hominis, intuentium mentibus ingerebat quiddam horribile sui habitatoris. Quid plura? Hic talis, ut dictum est supra, ad memoriam Sanctorum attractus, in medio monasterii scalæ est alligatus. Nec sic loco poterat quiescere, quin hac illaque agigaretur volutabri more. Nullus ei accedere erat ausus, quoniam illico publicabatur conscientia ejus. Nam cum ante eum venisset quidam juvenis, Eia, inquit, sodalis, quid ante modicum egeris nomine reminisceris? Ego sedebam super palam, cum tu, sæpe exturbata studiosius informator chirothecarum tuarum, festinabas ad quod seīs scorti diverticulum. Erubuit ille, conscientia convictus; Presbyteroque advocato, quid egerat est confessus: rediensque protinus seiscitabatur ab illo, an aliquid in se cognosceret ex prioribus. Ille furibunda facie, torvis in eum oculis directis, Tu inquit, quis sis noveris; mihi autem cum obstrusus sit aditus omnis, quid me interrogare queris? Continua igitur agitatione debacchatus, cum jam placuisset Deo per merita Sanctorum misereri ejus, subito in somnum est resolutus: exurgens autem jam sui compos effectus, de omnibus quæ egerat a Deo et Sanctis veniam precabatur, cum lacrymis et gemitibus. Scandunt actutum monachi, ut eis est nuntiatum, ab inferiori ad superius monasterium; et vocibus devotionem mentis insinuantibus Te Deum laudamus, concelebrant hymnum. Nec ingratus ille redditæ sibi salutis votum vovit, æquiparationem sui in eadem ecclesia soluturum quotannis: quod devote implevit quoadusque vixit.

Energumenus

mira fortitu-
dine pollens,

et cuique
obvio sua
percepta im-
proptans,

liberatur.

F

ANNOTATA.

a Hermeria prope Florennam oppidum ditionis Leodiensis, tribus leucis distans Lobis.

b P'icit Fulcuinus usque ad annum 990. Hujus jussu videntur hæc ab aliquo ejus monacho scripta.

c Extat adhuc puteus in interiori sacello, ubi S. Urmurus fuit sepultus.

d Bellus-mons, seu Bellomontium, vulgo Beaumont, oppidum Hannoniæ, Lobis versus Meridiam duabus leucis distans, etiamnum arcem insignem cum Comitatus titulo obtinet.

e Nunc Lestines prope Binchium, de quo supra actum est.

CAPUT V.

Dolor dentium sublatus: mures a segete abacti. Fures capti. Bubulci cum bobus et vino a submersione servati.

Boso quidam Clericus a Soghneis habitabat, gravique dolore dentium laborabat. Contigit quemdam peregrinum in hospitium ejus divertisse, cum solito gravius hujus incommodi, angustaretur dolore,

et
clericus ta-
lorans dolore
dentium,

compassus

A Compassus hospes homini, Si, inquit, crederes consiliis meis, forsitan invenirem tibi remedium salutis. Ille, cui erat votum angustia caruisse, Die, inquit, die : probabis me jam credisse, si tamen fuerit possibile. Subsecutus est peregrinus : Memorabilis in hujus incommodi suffragatione quidam habitus Sanctus, nonne Ursmarus ; in cujus honore si deinceps sponderis te Missam celebraturum quot diebus, spondeo et ego tibi quod cum hoc incommodo carebis protinus. Ferunt enim et ipsum simili laborasse dolore, et ideo compatiitur deficientibus hujusmodi morbo, si illum ex prompta animi requisierint devotione. Pertractans Clericus prudenter ante se dicta ; Impossibile est, ait, me per omnia parere consilio ; non quod desit devotio, sed quia obstat fragilitas humana quotidie, ut dicis, huic accedere mysterio. Spondeo tamen haud me executurum ulterius diem, quin intercedat memoria ejus. Dictum comitatum est factum, et sic dolore caruit juxta fidei suae affectum. Ad commemorationem autem voti ne quando subriperetur oblivione, in modum cicatricis quiddam remansit illi in ipsa quondam doloris possessione, quod menstruo recursum solet reviviscere, sine aliqua tamen patientis incommoditate.

B 21 Monachus quidam noster, ex Clerico Conversus, anno millesimo quinquagesimo, Mosomagensis pagi indigena, amore compatriensium a Domino Abbate e Hugone, ex Reliquiis Sanctorum petiit donari sibi aliqua. Poposcit et accepit : Presbyteroque parochiae olim suae per se ipsum, cum libello vitae Sanctorum, habenda detulit. Saevissima pestis murium, radicibus segetes devastantium, populabatur in omnibus confiniis regionum illarum. Deceverunt communi consilio Sanctorum reliquias circumferre, si forte meritis eorum mererentur conspectum divina clementiae. Circumtulerunt, nec spe frustrati sunt : intra paucissimos enim dies omnis illa pestilentia ita est penitus sedata, ut nulla ulterius regioni illi intulerit damna. Parum est illos in vicino facere virtutes : credite quia multa operantur apud longe positas gentes, quamvis nostras minime attingant aures.

22 d Fames prevalida quoque locorum desaveibat, nonnullos ad latrocinium compellebat, quamplures ad id sceleris cupiditas inflammabat, quae nequaquam veniabilis erat. Tres in hujusmodi discordia concordes, Quadragesimae diebus Lobias venerunt, et apud cujusdam indigenae domum demorati sunt. Frequentabant quotidie ecclesiam Sanctorum, sub obtentu religionis conspirantes ad ictum fraudis :

C jam enim conceperant dolorem, ut denuo parerent iniquitatem. Quid plura ? Ipso sacratissimo die Paschae, qui feriatus etiam inferis creditur esse ob laetitiam Resurrectionis Dominicae, ut a Missis est discessum, concesserunt hospitium. Epulari non in azymis sinceritatis, sed crapulae et ebrietatis, unaque collocuti abscedunt in proximam silvam, competentia nequitiae tempora oporturi. Et jam solari fulgore terrae subducto, tenebrae profusus occurrerant caelo ; cum ecce illi, faventis protecti beneficio noctis, a latibulis surgunt, dispectos diu monasterii aditus ardent ; et per fenestram declivem ingressi, per altare suppositum descendunt. Pro nefas ? Temeritas semel impunita, ipsa sui licentia efficitur iniquitas condemnanda. Primo tabulam paratam invadunt, argentum omne excedendo comminuunt : deinde quidquid altari suppositum erat apparatus : exigebat enim honor festivitatis nihil haberi intus. Sic in minimis fortuna favente, subibat cupiditas majora audere ; siquidem tentabant sacrorum etiam corporum ornatus diripere. Cum subito fragore signa, in ecclesia eadem dependentia, insonuere : quod a multis auditum sapissime, nec hac vice tan-

tum, in maximum cessit miraculum, tunc autem illis in magni terroris augmentum, ut vix ex tribus jam putarent superesse ullum. Vigiles profundissimus sopor sepelierat, nec voluntas divina in hoc deerat, quae Sanctos suos clarificare destinabat. Incondite ergo accelerato exitu, versus Montem iter dirigitur : quem ab effectu nomen sortitum, satis patens est indicium, vocant siquidem eum Castrilocom. Cumque jam fugatis cooperatricibus noctis, dies adesset serenissimae lucis ; illi toto ipsius viae conductu quasi in tenebris sibi palpare videbantur, Tandem summa difficultate veniunt, quo voluerunt jam finisse. Hospitii diversorium accepere apud quemdam trapezitam, nomine Walcherum. Inter eorundem multa eis ad invicem conferentibus ; Si velles, inquit, ad trapezitam eorum unus, nostris par esse consensibus, posset non modico luero tuae artis prodesse profectibus : argenti enim et auri non modici pondus est nobis, quod ex asse conquirere poteris, si ad aequilibrationem semilibra responderis perunice. O lingua faucetenus evellenda ! par ei quae terdenis numismatibus, quasi vile mancipium, vendens eum cujus non erat pretium, praecupiditate suum sibi furata est hierum. Illo ergo fidem faciente dictis, trapezita miratus quantitatem venae splendentis, recognoscit ex qualitate operis cujus rei tenerentur criminis. Non vacat, ait, tempus jam nocte ad hoc commercium : crastina die ad invicem ex ratione habebimus convensum, pro ut sors obtulerit faciendum. Sic itum est dormitum. Intempestae silentio noctis, eo loci quo rei recubabant coeperunt exaudiri voces confusae multitudinis, mugitus terrorum, hinnitus equorum, balatus pecorum, dissonae imitantes. Qui infra domum quiescebant perturbari, jam jamque sibi mortem meditari : sed paulatim recedentibus tenebris, recedebat et magnitudo timoris. Matutinis trapezita consurgit : Magistratus adit : rem per ordinem pandit. Actutum illi capitur, vinculis vincuntur, in carcerem jussu Comitum e Herimanni traduntur. Jamque praeveniens fama desperatos Lobieneses hoc recreaverat rumore, comprehensos, quos nusquam putabant apparere. Communi igitur consilio legati illuc diriguntur, reosque sibi tradi, et quae abstulerant reddi obtinuerunt precibus. Revertentibus procedit obviam utraque congregatio, Monachorum scilicet et Clericorum, Te Deum laudamus excelsissime concinentium, et hac modulatione usque superius monasterium scandentium. Sic recepit ecclesia res amissas, finemque debitum accepit consummata iniquitas.

23 Eriliacus villa est in pago Laudunensi, olim S. Ermini possessio, nunc autem deserviens Ecclesiae Laubiensi, quam scilicet idem S. Erminus usibus monachorum eo tempore concessit, quo in Episcopatu S. Ursmaro meritis et honore successit : ubi etiam condonavit amplissimam possessionem vinearum, quarum liquor per singulos annos deducitur Lobias, non sine grandi tormento hominum et hominum : via enim gravis est et longa, utpote distans a Lobias lencis non minus triginta, omnimoda difficultate nulli usquam comparanda. Nuper igitur eodem vindemiarum mense, quo g Henricus Imperator decessit humanis, ea videlicet vini sterilitate, quae fuit ubique, e vineis regionis sexdecim tantum ibi h carratae vini fuerant, quae cum magno labore Lobias perductae sunt. Luna quippe pluvialis difficiliorem effecerat viam, quae nunquam est facilis, usque ad juga hominum et sellas equorum exundantibus mille torrentium rivulis. Cumque Lobias pervenissent, et portu tutissimo omnes angustias se evasisse putarent : Sumbam offenderunt tantae exundationis, ut si unquam, raro sit visa grandior ab incolis. Quid ergo facerent ? Nihil periculosius sinavibus

D
EX MS.
LOBIENSIS.

fugiant
Montes
Hannoniae.

cum trapezita
hospite

de commutatione agunt :

E

ab eo dissimulante.

et noctis
terroribus
incutito,

proditi in
carcerem
conjiunguntur :

e

Thesaurus
ablatus recipitur.

F

!

Plaustra vini ex ditione
Laudunensi

Lobias solito
advchuntur

anno 1056

h
ex his unum
ob vias pluvias
redidit
difficultatibus.

et acceptans
obligationem
celebrandi
Missam

sanatur.

c
Per reliquias
in Mosomagensi
dilectionem
delatus,

mores segetem
dispa-
sceutes ab-
guntur :

d

tres fures

post diem
Pascha,

per fenestram
ingressi eccle-
siam S.
Ursmari,

ablaturum
ornatum
sacrorum
corporum,
turbantur
campanis
ultra sonantibus :

EX MS
LOBIENSIet Sabis
ponte con-
fracto,cum bobus
et bubulcis
runt in flu-
vium :

i

serrantur
bubulci,

boves,

et ipsum
vinum.

k

l
m
Wazo Ab-
bas S. Wa-
larici,in Litaniis
invocat S.
Ursmarum,

C

et ab hoc
apparente
addiscit ejus
protectionemetiam in
predicto
casu,

A navibus transitum tentarent, cum istud et omne consilium transeundi, excepto noo, amplitudo et impetus aquæ, dissuaderent. Sed p-ns erat per medium aquæ, qui licet vetustus, integer tamen in superficie, omne periculum transeundi videbatur excludere. Qua fiducia nihil hesitantes, sed absque dubio primi, secundi, et tertii per medium carrucantes, Dei nutu transierunt incolomes. Cumque decimum planstrum venisset in medium pontis, ubi altior erat a terra pene duabus hastis; statim vestustas illa, tantum pondus non ferens, dissolvitur; et quantum pontis bubulci, boves, et plastrum occupabant, cum magno sonitu liquesit et funditur. Sed qui pontem et ripas permeabant, ex utraque parte clamantibus, S. Ursmare succurre eis, super i planeam, quæ vix vacua sistebat, plastrum cum tonna pendit: ulterioribus rotis et lobus, qui conserti erant planstro, natantibus super aquam, et eorum corona fortiter tentantibus bubulcis. Quibus cum tanta materies ruentis pontis inenbuisset, neutrum animal est repertum, quod alicujus lesionis notam incurrisset. Statim insilientibus naves qui ad hoc exierant spectaculum, ut si noo possent vivos, eriperent vel cadavera mortuorum; Dei misericordia invenerunt incolomes; et susceptis hominibus, incisus loris, solverunt et eduxerunt boves: deinde incidentes ligaturas tonne, cadentem in aquam tenuerunt, et deduxerunt absque damno vini unius k deneratæ. Ita magnifice liberatis omnibus, non est hæc ab aliquo computata Dei et Sancti sui virtus; sed, qui aliquando solet contingere, rerum pereuntium et non pereuntium casus. Deus vero qui tantam virtutem dignatus est monstrare, voluit etiam pro quibus et per quem id egisset manifestare; non alicui in eadem regione in mentium, sed ut latius opera ejus clarescent, cuicdam longe in Vimiacensi scilicet pago commorantium. Denique apud S. Walaricum l vice Christi fangebatur et fungitur Abbas m Wazo, quem etsi in vita sua laudari prohibet sapientia favore humano, tres tamen sorores ubi notus est laudant eum, et prædicant sub silentio: caritas scilicet, humilitas, et discretio. Qui cum sequenti nocte in monasterio S. Walarici, quod ipse novum decenter construebat, ante matutinos aliquamdiu pernoctasset, et ad conclusionem orationis suæ diutius Letaniam continuaret; ad eum locum et ordinem pervenit, ubi post victorias Martyrum, Confessorum gloriam invocare debuit: et invocatis quos voluit cum reverentia et devotione, S. Ursmarum, Lobias Pontificem, sed incolam cæli, habebat ordine suo invocare. Statimque reducens ad memoriam monasterium ejus, ubi sæpe Missam celebravit, in ejus contemplatione, quasi eundem ipsum videret, prolixius lacrymabiliter hæsit: quousque sæpius eum invocando, inter ingultus, lacrymas et fletus, paulisper obdormivit. Cui mox in visione apparens S. Ursmarus, orationis ejus utique non surdus auditor effectus; Age, inquit, quod agis; operare quod operaris: quia non est vacuam omnitempus orationis. Oratio fidelium assidua facit apud Deum orationes Sanctorum, quatenus semper avertant pericula servorum suorum. Ego ipsa ita meos consuevi protegere, ut semper adhiu eis in omni angustia et tribulatione; et nedum eos, sed neque bubulcos eorum aliquando permiserim perire. Et ne sis dubius in verbis meis, cum veneris Lobias super pontem, experimento probabis, qualiter ibi hodie profuerim bubulcis meis. His dictis evanuit: ille quoque bonus somniator statim exilavit, et admirans visum, devote, ut cœperat, Letaniam peregit: peracta surrexit; surgens, signo Crucis se signavit. Stabat ergo hærens, residuum noctis et diei quæ viderat perpendens; et, ne phantasticum quis diceret, cuicdam referre timens.

Erat autem tempus, quo, sicut omni anno solebat, D in regnum Lotharii ad villas S. Walarici erat iturus, et eodem mense ad eundem jam erit paratus. Hæbit per Lobias transitum, valde enim caritati suæ complacebat caritas nostrorum, et non modica veneratione dignabatur eundem locum. Ubi officiose susceptus (quis enim non magni penderet humilitatem ejus) post mutuas collationes et relationes, prædictus Abbas visionem suam apposuit Abbati nostro inter multas circumlocutiones. Nos autem ubi audivimus, vix verbum prolatum ex ore ejus rapuimus, et virtutem, quam putabamus casum aut fortunam, expsuimus. Ostendimus ei pontem noviter restructum, et ad confirmationem rei de eodem vino dedimus ei pleniter potum. Certa enim fuit per S. Ursmarum liberatio, et certa fuit ejusdem liberationis et aliarum multarum visio. Numquam enim ascendimus ab inferiori ad superius S. Ursmari templum pro aliqua tribulatione, quod non citius sit multata, aut vindicta, aut correctione. Sed fiat dicendi terminus: ne dum volo esse lectori officiosus, omnia quæ dici possunt dicendo, flam incuriosus.

quod vultens
Lobias narrat.

E

ANNOTATA.

a Sogneske aliis sive Sogniacum, Baldricus Soggejas a-vellat, oppidum Hannoniæ inter Montes et Bruxellas, vulgo Soigny.

b Mesomagus urbs munita ad Mosam inter Sedanum ac Satauacum, nunc Mesomus dicitur; de eâ egimus 9 Februarii ad Vitam SS. Victoris Martyris et Susannæ Virginis.

c Hugo fuit Abbas ab anno 1032 usque ad annum 1053. Sub quo traduntur floruisse studia litterarum inter monachos, e quibus aliquis hæc miracula scripsit.

d Bertoldus Constantiensis in Appendice Hermannii contracti tradit an. 1052 et sequente frugum penuriam factam fuisse non modicam.

e Hic est Hermannus Saxo, cui nupserat Richildis filia Ruginerii IV, dein nupta Balduino VI Comiti Flandriæ.

f Nunc villa S. Ermini dicitur, ac fuit Prioratus Lobiensium.

g Hic est Henricus Niger filius Conradi Salici, mortuus 5 Octobris anno 1056.

h Carrata vini id est plastrum vini. Ita 13 Februarii in Vita B. Godfridi Cuppenbergensis num. 62 Carrata vini, dicitur, at Carraria vioui in Vita B. Joannis abbatis Gorziensis num. 75.

i Planca tabula plana, in Vita utraque S. Marcelli Papæ 16 Jan. S. Romualdi 7 Februarii et alibi, vox Italica, Francis Teutonibusque communis.

k Denarata, seu Denarata, pretium denarii. Consule Fossium pag. 406 de Vitiis lingux.

l Vitam S. Walarici illustravimus ad 1 diem Aprilis, ubi etiam de ditione Vimiacensi vulgo Vimeux actum.

m Wazo Abbas, nonnullis Walo, solennitati revelationis reliquiarum S. Bertini anno 1052 adfuisse dicitur.

CAPUT VI.

Varii prædones puniti: incendium sublatum: hydropicus sanatus.

Longo post tempore, a Adelardo Abbate, quidam ex monachis ad hoc missi, deducebant de eodem Erleaco vinum ad usus Fratrum. Permiscuerunt se in eorum comitatu quidam oppidanorum nostrorum, cum carris suis, ut Sanctorum patrocinio irent ac securi redirent. Ventum est ergo ad castellum in medio

a

*Monachis
aliisque a
prædone
detentis,*

*invocatur
ab uno S.
Ursmarus,*

*et mox libe-
rantur reliqui.*

*idque, appa-
rente S. Urs-
maro, osten-
sum est cui-
dam matro-
na,*

*prædo nolens
villicum S.
Ursuari a
se captum
reddere*

A medio situm transitu; sed Givardus quidam, pestifer et immanissimus prædo, cum stipendiaria multitudo locum invaserat: et de præda Sanctorum, quos secum habebat satellites, ditabat. Is ergo, nihil veritus justitiam, transeuntes invadi jubet; omnia rapit, primumque ipsos boves, in prædam suis dividit, bubulos et ceteros comites ferreis nodis in carcerem constrictos tradit. Monachi, qui nullo alio armorum usu contenderent, ad medium deducti, agebant precibus cum pollicitatione pretii, ut permitterentur abire liberi. Sed ille, saxo durior, nec precibus nec pretio ullo modo flecti poterat. Unus ergo ex monachis, Joannes nomine, fidens meritum S. Ursuari, cucurrit ad fida presidia. In medio conspectu terre prosternitur, pectus tundit, et omnibus audientibus, Piissime, ait, Patrone S. Ursmare, succurre, adjuva tuos in periculo hoc. Mira dicturus sum. Vixdum verba finierat, et ecce mirabili tremore castrum omne concutitur, carri erectis temonibus violento impetu oppositum montem conscendere, quanta vi aut arte humana numquam impelli potuissent; adeo ut qui erant de numero S. Petri septem tantum, aliis qui præter eum numerum erant incurrentes, non sine ingenti strepitu pene omnes protererent. Quo viso, clamor omnium tollitur, ac virtus divina etiam ab invitis prædicatur: sicque edomitus ille contumax, non homines tantum, verum boves cum vino abire permittit, retentis his qui extra eum numerum erant. Testabatur autem idem Joannes Deum et Sanctos omnes, vidisse se ad unumquemque carrum duos boves copulatos tantæ magnitudinis, ut ab uno cornu usque ad aliud cubitum latitudinis æstimaret: quod tamen solus ipse videre poterat. Satisque evidens fuit illa die, S. Ursmarum suis auxilio fuisse, qui numquam pie invocantibus deest, quod ab hinc colligitur.

B 25 Matrona quadam, Liedrudis nomine, ea nocte quo periculum præcedebat tota fere pervigil, cum post hymnos Matutinales in ecclesia, qua Sancti corpus requiescit, paulisper obdormisset; videt ipsam S. Ursmarum, Episcopali more alba et stola atque cappa indutum, monasterio velle exire: cumque secus eam transiret, quasi bene cognitum et omni tempore visum, compellat eum. Quo, inquit, Domine mi, iturus es? Quam ille blande respiciens, Vado inquit, quibusdam fidelibus meis auxiliari, quia hodie maxime mea indigent ope. His dictis, celeriter pertransivit. Hoc visum illa multis retulit: et re vera compertum est, ea nocte accidisse, qua sequenti die beatus Confessor miraculum, quod prædictum est, exercuit.

C 26 Gruduracus nomen est castri, quod situm est ad occidentem Laubiensis oppidi milliario minus quam dimidio. In hoc commorabatur cum prædonum manu quidam Anselmus, scelere ante omnes immanior, caedibus et incendiis et prædis intentus, et omni bestiali feritate crudelior. Is etiam cum multis et magnis damnis Laubiensem locum adlaxisset; ad ultimum villam eorum, quæ Strata dicitur, cum vigintiquatuor complicibus suis fregit, et in ipsa ecclesia villicum cepit, quarto die exente Aprili, qui erat sequenti Maio toto serviturus. Permotus hoc sinistro nuntio Abbas cum aliquantibus monachis, ascensis equis tendit ad castrum, quo captus villicus servabatur: aggreditur ipsum prædonem, injuriam S. Ursuari et Fratrum necessitates coram conqueritur, et, ut quem ceperat redderet, obtestatur. Ille abnegat, frustra que omnis labor consumitur. Confusi abinde redeunt tam Abbas quam monachi: nec quid agerent, quo se vererent, consilium erat. Tandem venit in mentem, piissimi Patris ac protectoris nostri S. Ursuari memoria: apud ipsum orationibus die nocteque perpetuant. Summo

Aprilis T. II

igitur diluculo, ultima die Aprilis, cum sanctissimo corpore iterum ad locum precaturi accedunt: ille, ubi stratis excitus videt rem inopinatam, metu divino, horrore nimio corripitur, et vellet nollet sine mora quod petebatur reddidit. Sed non in longum ultio divina quievit. Post aliquanto s dies cum idem et viginti quatuor complices, de vicino Belli-montis castro, prædam suo more rapuissent; permoti injuria facti incolæ repente irruunt, et uno omnes momento crudeliter prosternunt ac perimunt. Atque ita contigit, ut una omnes die crudeliter extincti referrentur Laubaicum, qui ad injuriam Sanctorum villicum eorum ceperant, et sanctissimum corpus ante fores suas delatum viderant.

D 27 De eodem castro, tempore, quo bellum inter eos et Tudinienses agebatur, cum aliis pluribus quidam pieter Laubias venerat, faeces *b* ad conficiendos panes petiturus; aderant etiam aliquanti de Tudiniensi clientela, et ex verborum injuriis, ut sit orta est inter eos gravis seditio. Irruunt alteri in alteros, et ut quemque casus armaverat, permixtum vulgus desævit. Fugiant Tudinienses, et in ecclesia S. Ursuari, velut tutissimo proteguntur asylo: at vero ille pistor correpto arcu, dum unum illorum intra monasterium telo appetit, nuta Dei volans sagitta januæ infigitur. Sedata contentione ubi ab utraque parte discessum est, ille miser confectis panibus, cibarium solito amplius succendit: cumque per concavum loci illius totis viribus dominaretur incendium, sanguineam volvens aciem, revinctis manibus a tergo, in medio flammarum, diabolo iostigante, precipitatur: talique morte, temeratus Ursuari injuriator miserrimam vitam finivit, vindicante Deo Sancti sui injuriam.

E 28 Tempore etiam c Baldoini senioris Comitis, cum in eodem castro moraretur Isaac, unus ex nobilibus Haynoensium, et frequentibus incursibus ipsos Tudinienses et totam ulteriorem Lotbaringiam vastaret; Laubienses, in confinio utrorumque siti, pene ab his consumpti erant. Omni hora necesse erat fugere, festinare, et velut imminente morte trepidare. Noctibus clangor liturum ostridorque tubarum, non solum homines sed ut ita dicam, Sanctos in Laubiis quiescentes absque ulla reverentia inquietabat. Longa igitur permoti injuria beati Patroni nostri Petrus et Ursmarus, tam sibi quam nobis consulere parant. Medio cujusdam noctis silentio, cum ille in lectulo jaceret vigilans, repente videt utrosque coram se consistere, furibunda et minaci facie: et B. Ursmarus, armatum habens manum præacuta sede, dum mortiferum vibrat ictum, ferientis dexteram B. Petrus sustinuit, et clementer. Parce, ait, frater parce huic, et hoc habeat beneficium, pro eo quod in urbe Roma adiit meum sepulcrum; sed caveat ne amplius hic moretur, neque mihi vel tibi ulterius sit molestus; alioquin mortem, quam modo differimus, satis graviolem persolvat. His dictis, visio disparuit. Rapit ille quantocius corpus electulo, totamque horridifico clamore fatigat domum. Inclamat socios, priusque ipse ascenso equo fugam init, sua omnia subsequi jubet: veniensque ad Balduinum Comitem: non sine multorum admiratione, quod viderat, quodque passus fuerat retulit. Ex illo tempore castrum illud fluere ac retro referri cepit, donec tandem funditus eversum, et nobis pax perpetua ex eo facta est. *d*

F 29 Quid illud quantoque miraculo est prædicandum, quod nuper, cum populi adjacentium provinciarum divino flagrant incendio, Laubienses solito more confugerunt ad patronos suos Petrum, Ursmarum, et Erminum. Communi namque habito consilio corpora Sanctorum efferunt; et cum processione ac Litanis fines suos circumvehiunt. Mira res. Cum omnem viciniam lues eadem vastaret, tamen intra

D
EX MS.
LOBIENSI.
cogitur allato
corpore S.
Ursuari,

*et omnes
paulo post
interimuntur.*

*confugientes
ad S. Ursma-
rum
F*

*conatur pi-
stor laxare
sed frustra,*

*et in ciba-
rium se pro-
ficiens perit.*

*Isaac
perturbator
Lobii,*

*a SS. Petro
et Ursmaro
in visione
territus.
F*

fugam arripit,

*Gruduraco
castro
puulatum
collabente:*

*Lobienses ab
igne sacro
liberantur,*

A habitum circuitionis illius velut opposito limite, ingredi non ausa, ibi tantum deservire permissa est. Quid in illa processione acciderit referam.

EX MS.
LOBIENSI.

*Hydropicus
sanatur,*

30 Hydropicus quidam, de oppido Soniacas dicto, cum populo aderat: cujus venter in modum utris distentus, totaque cutis interlucente pessimo humore in modum ceræ videbatur. Cum ergo una cum aliis subterscrinia Sanctorum remedii causa transiret; repente Dei virtute eorumque precibus curatus, semetipsum miratus est, quis fuerit, vel quis esset: adeo ut tunicam suam, quæ pro infirmitate sua tensa fuerat, cunctis laxam pro miraculo ostenderet. Quod factum in magna populi multitudine celari non potuit.

*non condonans
petenti sit
cacus.*

31 Ibidem cum quidam rusticus alteri rustico, quem pro mortali facto infensum habebat, ut sibi indulgeret, ad pedes cecidisset; et ille obstinata mente, ut est id genus hominum, omnino abnueret; transeuntibus eorum eo qui Sanctorum reliquias ferebant, subito visum perdidit. Tum demum coactus hoc verbere, discalceatus et ejulans, primum illi ad pedes cecidit, quem contempserat: dein Sanctis satisfaciens, visum repente recepit, et quod postulabatur, libenter annuit. Sunt et alia multa et stupenda, quæ nostris temporibus configerunt, miracula.

B

ANNOTATA.

a Adelardo, suppl. adhuc Abbate, qui Hugoni anno 1033 mortuo subrogatus vixit usque ad annum 1076.

b Cerevisiarum scilicet, quibus pro fermento utuntur Belgæ.

c Hic est Balduinus vi Comes, maritus Richildis, ut supra dictum.

d Continuator Fulcini primus tom. 6 Spicilegii Acheriani, ita loquitur: Castrum quod dicitur Grumiacum a quo magna capiebamus detrimenta, virtus S. Ursuari in solitudinem habuit: nam ad tantam desolationem redactum est, ut ejusdem Castellanus, nocturna visione per S. Ursuarum horribili terrore percussus, aufugerit, et cum nullus deinceps in castro morari auderet, tandem a Leodiensi Episcopo dejectum est. Idem immediate antea nominat ecclesiam de Griaco seu Gruminiaco: nec scio an diversorum locorum aut unius sit nomen tam diversimode scriptum: nam in ecypho nostro prius legebatur Grumiacus.

HISTORIA MIRACULORUM

In circumlatione per Flandriam.

CAPITULA IN MS. PRÆFIXA.

C

- 1 Qualiter Ursmarus a Laubaco delatus sit in Flandriam.
- 2 Quomodo quasdam partes Brachbatensium a plaga mortis liberaverit.
- 3 Quomodo venerit ad castrum quod Insula dicitur.
- 4 De noverca quæ privignam suam verberavit.
- 5 Quomodo quosdam inter se discordantes reconciliavit.
- 6 Quomodo quemdam militem, qui juvenem quemdam dolo interfecerat, S. Ursuarus a morte liberavit.
- 7 De quadam puella, quæ quadraginta diebus assidua sanguinis profusione laboraverat, meritis S. Ursuari sanata.
- 8 De quadam monacho a dolore dentium sanato.
- 9 De quibusdam discordantibus per merita S. Ursuari reconciliatis.
- 10 De quadam puerulo cæco sanato.
- 11 De candela in manu ejusdam Clerici divinitus accensa.
- 12 Item de alia quorundam discordantium confederatione.
- 13 De quadam matrona cæca sanata.
- 14 De quadam puerulo a febribus sanato.
- 15 De quadam reo a morte per S. Ursuarum salvato.
- 16 Qualiter apud Litfengiam terra, tribus mensibus præ siccitate, sterili, intervntu ipsius inundatione maximæ pluvie madefacta sit.
- 17 De quadam milite clauda sanato.
- 18 De quadam puella a dolore lateris et brachii sanata.
- 19 De quadam vetula, cui oculus restitutus est supposito pastorali baculo S. Ursuari.
- 20 Qualiter apud Finiam januæ templi apertæ sint S. Ursuari divinitus.

21 De quadam muliere a dolore pedis sanata.

22 De quadam rustico Tudiensi sanato a cæcitate.

D

Nos capitula hisce in numeros commutatis totam historiam more nostro in pauciora Capita dividimus.

CAPUT I.

Occasio peregrinationis. Iter Insulas et Castletum. Inimicitia sublata, sanitates collata.

Licet non sit speciosa laus in ore peccatoris; laudare tamen Deum in Sanctis fuit, adeptio est quodammodo ipsius speciositatis. Si enim opera Dei bonum est prædicare, virtutes utique Sanctorum, quæ sunt opera Christi, malum silere, in quibus voluntates suas gloriose dignatur mirificare. Unde et si dehortatur injustitia, exigit res et hortatur obedientia, ut posteris studeamus litterare, qualiter inter Flandrenses S. Ursmarus comitante Deo voluit itinerare. Ea ergo tempestate, a qua inter Henricum Imperatorem et Balduinum Comitem justitia oppugnata et expugnata non potuit in terris regnare, Lobia fuit in capite, quod nobilitatis suæ titulum coacta est amittere. Perierunt cultores, fugerunt habitatores, nihil residui fuit antiquitatis, præter lapides et aliquos situs, qui adhuc possunt revocare memoriam posteritatis. Sed postquam Henricus Imperator decessit humanis: licet falsa, visa est tamen justum heredis terris, et voluissent noluissent, regnavit pax etiam in hominibus male voluntatis. Cessaverunt rapinæ, visa sunt Saturnia regna reddisse: et, licet cum paupertate, recepit unusquisque sua ex libertate: Ecclesia vero Laubiensis, quæ oppressa et vastata erat præ omnibus aliis, animum Rectoris sui, Abbatis scilicet Adelardi, graviter angebat ea pacis adeptione, si quando se et sua revelare posset ex tanta dejectione. Qui habito consilio cum suis, non nisi divinitus præponderavit succurrendum talibus ex Sanctorum meritis. Erat enim gravis casus et non una occasio: templum enim S. Petri, quod in pace dejectum et refundatum fuerat, magis aliqua vetustatis ruina videbatur quam renovationis fundatio: et partim guerra partim negligentia majorum diminuta erat ecclesialis possessio, maxime autem in Flandriis: ubi cum c Menapienses, Wasia-

a
Lobia per
bella destru-
cta,

E

b

c

f
concupitur
peregrinatio
instituenda:
“
e

f
Brabantenses
a grassante
pestilentia,

licentia

licentia abeundi vivos catervatim occupabant officio se sepeliendi. Tandem subvenit eis Dei providentia per S. Ursmarum : ubicumque enim Sanctus Confessor per eos habuit progressionis suæ transitum, tanta reliquit vestigia suæ salutis, ut nemo eorum postea incurreret ex ea pestilentia periculum mortis.

*liberantur
ope S. Ursmarum*

9

*Insulis
multis sanan-
tur,*

*etiam ad
Crucem
erectam, ubi
corpus S.
Ursmarum
quieverat.*

3 Exinde progressi, Castrum quod *g* Insula dicitur, altera die venimus cum frequentia populi. Ubi quantus amor erga sanctum Confessorem, et quantus fuit populi affectus, ipse postea erga eos satis patenter ostendit, pio apud Deum pro eis interventu sui : nullus enim inter eos aliqua fuit infirmitate circumventus, qui antequam exisset non sit Dei manu visitatus. Cumque egrederemur in crastino, totius oppidi virorum ac mulierum, juvenum et seniorum, exit nobiscum multitudo. Quorum petitione cum in trivio corpus Sancti extra villam deposuissimus, notaverunt diligenter sibi locum, ut ibi erigerent Crucem in honorem ejus. Quam cum erexissent, ut ipsi postea retulerunt, quicumque infirmi illuc venientes in eo loco dormierunt, quanti meriti foret apud Dominum, qui ibi depositus fuerat, recepta sanitate persenserunt.

4 Puella quoque quodam ea die exivit cum aliis ; quam, quia speciosa erat, amore sibi devinxerat quidam ex nobilioribus juvenis. Habebat autem novercam, quod genus mulierum solet pessimum esse ; quæ cum voluisset post Sanctum exire, videns privignam suam præcessisse, non ausa domum solam relinquere, remansit domi invita quidem, sed tantis verberibus afflixit puellam redeuntem, ut octo diebus surgendi a lecto non haberet valetudinem. Cui etiam exprobrans amorem præfati juvenis, meretricem eam millies vocans, Non existi, ait, causa alterius devotionis, nisi ut illum videres qui uritur flamma tam pessimæ meretricis. At illa, non diu ferens verba exprobrantis novercæ, Judicet, ait, pessima mulierum, S. Ursmarus inter me et te ; et si ego eum non ea qua dicis secuta sum intentione, percutiat manum quam super me erexisti pessimo languore. Oravit puella et exoravit : statim enim tantus languor brachium novercæ invasit, ut per quadraginta dies illud ad caput suum erigere nequiverit. Quam rem omnes oppidani noverunt, et cuidam nostrorum per eos transeunti postea pro miraculo retulerunt.

*novercu
quodam*

*quæ privignam
secutam
Corpus
verberarat,*

*languore
brachii
punitur :*

in Strazela,

*pars pacem
non admittens*

5 Cumque cepto itinere deambularem, ad villam quandam, quæ nova Basilica dicitur, secus *d* Strate selam devenimus : ubi quidam milites ita inimicabantur ad invicem, ut nullus mortalium in eis posset componere pacem : surrexerat enim præteritis annis inter eos tanta seditio, ut patres filios, filii patres, fratres amitterent fratres instinctu diabolico. Cum igitur ad Sanctum populi confluerent undequaque, contigit et illos omnes ex suis partibus convenisse. Ceteris vero, qui immunes erant ab ea seditione, rem nobis intimantibus, segregatos ab invicem copimus convenire alternis vicibus, ut Deo et Sancto donarent hanc contentionem, ne plus accresceret interfectorum numerus. Assenserunt quidam, licet inviti, pro timore Dei et Sancti amore : minor autem pars omnino cepit contraire. Quos cum nullo modo potuissimus inclinare ad consensum, Eia, inquit Baldinus Decanus, circumferamus Sanctum, ut aut consentientes præceant nostro consilio, aut dissentientes sequantur ducem suum diabolum, divisi nostro consortio. Cumque Sanctum a terra levassimus, et ut omnes in ambitu processionis includerentur, eunte et psallendo deambularem ; statim exilierunt solummodo pacis contradictores, ignari omnino quid inter se tractassent nostrates : hæc enim fuit consilii summa, quia tanta erat Sancti, quem sequebamur, fiducia, ut si possent intra

processionem includi aliquando, postea non prævaleret apud eos potestas inimici. Nec mora : et ecce patuit diaboli strophæ. Transiens enim inter nos et eos nigerrimus canis, ostendit se duce discedere eos a nobis. Quibus etiam ducatum suum non subtraxit, donec post tres ferme menses eos omnes in pugna composuit, a qua de omnibus contradictoribus nec unus vivus supersuit.

6 His itaque, quia vinci non poterant, pacem imprecando discessimus ; et eam per totum iter nostrum intervenit Sancti inserentes multorum cordibus, post aliquot dies apud castrum quod *i* Blarengehem dicitur hospitium sortiti sumus. Ubi sen casu ducemur seu Dei providentia, incertum nobis fuisset, nisi propalasset lux crastina. Præerat ibi quidam juvenis, Hugo nomine, non minus nobilitate morum prædicandus quam nobilitate generis, qui ea die iudicium erat agiturus ; quod non absque multo sanguine potuisset foederari, nisi per Dei clementiam prævenisset S. Ursmarus. Habebat enim in sua familia duos milites, qui aliquando disceptaverant inter se verbis asperioribus, utpote juvenes. Non latuit ea contentio Dominum, qui accitis militibus suis, requirens super illis duobus iudicium, confecit pacem inter eos usque ad osculum. Sed alter eorum, qui amplius fuerat læsus verbis, male fundans in corde suo osculum confectæ pacis, dissimulavit quidem ad tempus, non diu tamen, nisi quousque sibi suppeteret locus : erat enim minor genere, sed major militis nomine. Et quia, dolus an virtus, in hoste requiritur a paucis ; non defuit ei locus licet inlaudabilis. Expectans quippe post biduum Dominum suum Hugonem abesse, illum sibi non caventem pro confecta pace, quæsit, et invenit securum in hypogæa sedentem ; cui dolo transfigens pectus lancea, pro uno verbo intulit mortem. Insecutus est clamor et tumultus : ille statim intravit ecclesiam, multis non valens resistere solus. Quem cum milites voluissent in ecclesia interficere ; miles quidam, quem post Hugonem habebat Dominum, datis valibus eduxit eum hac ratione, ut sub præsentia Hugonis restitueret eum in eadem ecclesia cum armis quinta decima die. Contigit ea nocte ad ecclesiam adventus Sancti Confessoris, nocte scilicet anniversaria Dominicæ Ascensionis. Mane ergo facto, convenit cum armis ex utraque parte maxima militum multitudo : hi, ut si non possent ratione, vi eum eriperent : Hugo et sui, ne inferiores facti reum sibi rapi permetterent. Rubebat scutis totum atrium, percussione matutini solis splendebat acies armorum, confusior erat fremitus et hinnitus equorum. Stabant Hugonenses evaginati gladiis circa ecclesiam, unius peccatoris sitientes fundere sanguinem. Tandem nos per medium eorum ecclesiam intravimus ; miserum illum, jam morti simillimum, ante altare prostratum invenimus : Missam pro cunctis fidelibus in primis celebravimus : Letaniis et omnibus modis lacrymabiliter divinam clementiam pro tanto periculo imploravimus. Post hæc albis et cappis induti, utpote principalem Missam celebraturi, processimus : Hugonem in primis humiliter convenimus, ne pro unius peccatoris sanguine tot arma militum permetteret conflagrare. Sed nihil valuerunt preces nostræ, cum verba excusantis contra Sanctum et contra nos interromperent singultus et lacrymæ. Intravimus ecclesiam : iterum sanctum corpus, ignorantibus eis, detulimus in medium eorum. Stupuerunt, oculos humiliter omnes demiserunt, et quis inter eos delatus fuerit, etiamsi nescirent satis patenter ipsa sua continentia ostenderunt. Fluebant lacrymæ ab oculis omnium : pergnabant pietas et ira in cordibus nostrorum. Tandem vicit pietas in Hugone, et miserum illum, vita,

D
EX MS.
LOBIENSI

miserere perit,

E
*post homici-
dium patra-
tum*

F
*reus extra-
hendus ex
ecclesia et
occidendus
cum periculo
multarum
cadum,*

*præsentem S.
Ursmarum cor-
pore libera-
tur.*

membris,

EX SIS
LOMBENSI

alia inimici-
tis sopiuntur.

Castelli sisti-
tur fluxus
sanguinis.

A membris, et etiam gratia sua donatum abire permisit. Hujus autem rei occasio, centum ferme inimicitarum, inter milites qui illic convenerant ex die, fuit confederatio. Ibi fuit miles quidam clarissimus, nomine et opere Bonifacius : cui duo fratres abstulerant castrum suum, et interfecerant uxorem ejus noviter nuptam, et nondum unius anni filium : ex quibus postea unum interfecit, alter vero a facie ejus fugit. Sed modo, audita Sancti opinione, quam per se et per suos non audebat requirere, absque alicujus mortalis conductu, per S. Ursmarum præsumpsit misericordiam expetere. Quæsivit et invenit, nec aliquis ea die a Sancto infoderatus rediit : ex quo enim fuit ad terram in medio eorum depositus, tanta pietas irrepsit omnium cordibus, ut nulli posset esse dubium interfuisse gratiam Sancti Spiritus.

k

7 Digressi inde, k Cassellum montem tendimus conscendere. Paravimus Sancto locum infra suum papilionem : nobis autem hospitium apud quemdam cauponem. Erat ibi puella, quæ in medium frontis sibi fecerat incidi venam, evitandæ ejusdam infirmitatis causa : sed dum parat infirmitatem effugere, mortem omnino debuit incurrere. Quadraginta enim dies transacti erant ex integro, ex quo ab ipsa plagella non cessavit sanguinis effusio. Cunque jam pene deficeret (non mirum : nec enim quisquam tam viridis, nedum fragilis sexus, qui hæc tamdiu ferre posset) coepit requirere a nobis, si quid aliquis nostrum ad sanguinem stagnandum nosset, pro Dei amore sibi intimaret. Nihil inquam, scimus, neque præter S. Ursmarum quisquam nostrum est medicus : ipsum require, quia talibus et in talibus misericorditer succurrere consuevit. Ad hæc surrexit, et sustentibus se quatuor mulieribus requisivit Sanctum : ubi statim tanta effusio sanguinis profluxit, ut quasi mortua extra papilionem delata sit. Tamen postquam paulisper respiravit : candelam sibi fieri poposcit : quam cum ante Sanctum statuisset manu sua, ita effusio sanguinis cessavit, ut nec postea una sanguinis guttula exierit. Quæ statim rediens ad nos, nobiscum pro benedictione cibum sumpsit, noliseum curatorem suum laudavit. O medicum non avarum pecuniæ : qui pro candela vix unius oboli, magis tamen pro fidei devotione, tantam voluit salutem conferre !

ANNOTATA.

C a Hæc in *Continuatione de Gestis Abbatum Lombensium* pag. 594. ita exponuntur in *Adelardo Abbate* : Turbata imo perditâ prorsus pace inter Henricum Imperatorem, et Balduinum seniore Comitem, qui invaso Haynault rebellabat ; Lobia in ea parte mali posita, cultoribus et habitatoribus destituta, ad extremam pene desolationem reducta est.

b Anno 1056, 5 Octobris.

c Menapii in *diocesi Tornacensi Gandavum* usque ; Wasii, inter *Gandavum et Antuerpiam* ; Flandri, ut ab his distincti, in *diocesi Brugensi*.

d Balduinus 6 *Flandriæ et Hannoniæ Comes* anno 1070 21 Julii moritur, et Balduinus ejus filius, qui *Iherosolymitanus dictus*, deinde imperavit.

e In supra citata *Continuatione* dicitur, consilio Episcoporum et Principum, sed non indicantur Episcopi : quos credimus fuisse, per quorum *dioceses* progrediebantur, et sunt *Comeracensis, Tornacensis, ac Teruanensis*.

f Brabatenses tunc *hodiernæ Hannoniæ et Flandriæ* partem continebant, et eorum limites *fluvii Rupela, Senna, Haina, et Scaldi* fere concludebantur : videntur autem monachi per eorum fines progressi, dum circa *Candatum oppidum Scaldim* transiissent.

g *Insulæ metropolis Gallo-Flandriæ in diocesi Tornacensi, quam altera die, post relictas ad Scaldim Brabatenses, attigerunt.*

h *Stratzele parochia territorii Casletani inter Hasbrucam et Belliolum ; nunc in diocesi Iprensi, olim Teruanensi.*

i *Blareghem in eadem territorio parochiæ prope Novam-fossam quæ Aeria dicitur Andomarum.*

k *Cassellum, aliis passim Casletum, oppidum in alto monte cum illustri territorio.*

CAPUT II.

Cæci et varii agri sanati : Odia varia sublata.

P Post hæc a Comitem et Comitissam apud Bergis convenimus, injustitiam quæ nobis fiebat de terris Sancti declamavimus, a quibus reverentia, qua decuit Sanctum, suscepti ; Sanctus in templo, nos in b clauastro hospitium sumus sortiti. Monachus quidam ibi laborabat dolore dentium, quem satis graviter ferebat spatio pene trium annorum. Et quia infirmis semper optabile est quodcumque remedium, cœpit requirere a nobis, si quod exinde nossemus medicamentum. Nos nihil quidem, sed dedimus ei vitam Sancti legendam, in qua refertur novem annis et septem hebdomadibus eandem sustinuisse passionem. Fuit ea nocte solennitas adventus Spiritus Sancti, id est quinquagesimus dies a resurrectione ; et quia præ dolore vix parum poterat dormire, statuit ea nocte cum candela sua ante Sanctum vigilare : ubi non sine precibus et lacrymis diu vigilavit, sed paulo post paulisper somno oppressus, Dei gratia sanus surrexit, et Matutinis cum reliquis Fratribus incolumis interfuit.

9 Nos ibi solennitatem diei percelebravimus : in crastino autem exivimus prosequente Comite et Comitissa, et cum eis duobus Episcopis, c Londoniæ scilicet Anglorum et d Teruanæ, cum totius Flandriæ optimatibus : vixque egressis oppidum, fixit pietas gradum, quia voluit Deus magnificare Sanctum suum in conspectu Principum. Deposita quippe tanti thesauri sarcina, facta est mentio concordiarum et pacis in omnium audientia : recitatum etiam quanta in his eo itinere sibi affuisset divinitus gratia. Deinde ad pacem invitati, et ut erant inter se inimicantes, sigillatim adnominati, tantam inierunt voluntatem et gratiam pacis componendæ, quantam eis S. Ursmarus a Domino voluit impetrare. Nullus siquidem fuit ex cunctis optimatibus, qui ea ausus fuisset absistere pacis admonitionibus : sed tanta et tantarum rerum facta est inter eos confederatio, quantam nullus mortalium potuisset conficere pro totius mundi auro, testante qui hæc eadem protestatus est coram omnibus Comite Balduino. Nullus denique remansit infoderatus, nullus abiit inosculatus ; sicque confecta pace, cum tanto Patrono digressi sumus.

10 Sequenti nocte hospitio nos recepit Castellanus Furnensis, apud quamdam villam, jussu Comitissæ ; qui auditis miraculis quæ fiebant per S. Ursmarum, cum haberet filium parvulum vix quinque annorum, sed jam tribus annis lumine privatum : misit eum ad nos, ut interpellarem pro eo Patronum nostrum. Tantus autem tumor excreverat in oculorum loco, ut non oculi viderentur, sed tumens caro. Qui ea nocte ante Sanctum collocatus, in cratino est reductus ; et ante tertium diem et lumine et venustate oculorum integritati restitutus.

11 Egressos inde excepit nos Brugia debita devotione : ubi conveniendi motata statione, Sanctum locavimus decenter in suo papilione, et statutis custodibus nos e regione hospitati sumus. Cunque sederemus ad manducandum, flante vento lucernæ sunt

b

Bergis S. Wini-
nocî dolor
dentium cu-
ratur,
E

nocte pentecostes

c

d

Par et concordia inter
multos Optimates conciliatur.

f

filiius Castellani Furnensis

cæcus illuminatur :

Brugis lumen extinctum

A sunt extinctæ ante Sanctum. Post cibum vero rediens custos, cui commissum erat ea curare, cum vidisset lumen abesse, Clerico, quem in sui loco dimiserat, cepit vehementer irasci, cur deesset lumen ante corpus Sancti. Multoties, inquit, ille jam reaccendi, sed spiritum flantis venti papilio ferre non potest. Accipe, ait custos, lampadem : et cave deinceps inveniam sine lumine papilionem. Paret ille et egreditur ; sed non ex toto egredi a Sancto permittitur. Nondum enim egressus papilionem, candelam respicit in manibus suis ardentem. Miratur, stupet et clamat, et omnes qui aderant adhuc inscios ejus rei clamore suo turbat. Habeo, ait, lumen divinitus missum, glorificate Dominum mecum ; cujus rei illico fuerunt testes et prædicatores, quotquot infra papilionem aderant ea hora præsentibus : lumen divinitus missum, divinitus et est servatum, usque dum post mensem pervenimus Gandavum.

12 Taliter ergo itinerando, nunquam a curatione febricitantium, dentes dolentium, et multis modis infirmantium cessante S. Ursmaro, e Osburg ingressi sumus, præeunte et subsequente cum laudibus innumerabili populo. Præmissis legatis Osburgenses obviam venerunt. Nobis subeuntibus templum, et de templo, mansionis nostræ hospitium, tribus diebus non cessavit funiculus populi euntium et redeuntium. Ubi in quantum fuerit necessarius adventus Sancti, testis est Deus, cujus dispositione et prudentia eo die convenimus. Ibi erant enim in eo oppido quadringenti ferme milites, inter quos tanta erat tempestas inimicitiarum, ut nisi exercitu coacto egredi domum aut regredi auderet eorum nemo.

B Exigebant ab invicem interfectiones parentum, et vindicando magis augebant ultionis cumulum, quia in ea primo semper habetur mos pugnandi, nunquam tamen copia vincendi. Sed cum seipsos jam non possent ferre, datis obsidibus ad tempus pro servanda fide, ad justificationem sibi convenerant eo die. Convenerant non animo sed conventu : jactantia se ostendendi, non pacis affectu ; et ideo male cessit, quia debita pax non intercessit. Nulla tamen peiores interfuit, quam cupido : quia hic vult vendere mortem fratris, ille se defendere sacramento, dum mavult omnino se pejorare, quam thesaurum suum dissipare. Itaque alii Sacramenta accipiendo, alii decem libras, alii viginti, alii triginta, alii centum, et eo amplius deponendo, divisi sunt ea die, redituri in crastino ; ut si non interveniret concordia, ardentior fieret ultionis repetitio. Convenerunt quidem in crastino, sed melius cessit quia S. Ursmarus mediator interfuit : quos jam male divisos ab invicem, et paulo post pessime redituros cum armis ad idem, medio illorum illatus, ad tantam subito revocavit concordiam et pacem, ut omnino fexfestucatis inter se redemptionibus et sacramentis, supra corpus jurata pace, ad oscula currerent projectis armis. Deinde cum Sancto introgressi lætantes ecclesiam, ut animalibus defunctorum, pro quibus hæc fiebant peteremus a Deo absolutionem et misericordiam, ipsi pariter inceperunt hymnum Te Deum laudamus : et decantantibus nobis cum sonitu campanarum, Patrio more laudabat Deum uterque sexus.

13 Erat ibi matrona dives et nobilis, sed privata lumine oculorum jam quinque annis, et mente et corpore præ tristitia semper sedebat in tenebris. Quæ audiens Sanctum adesse, surgit festina, et faciens se deduci ad ecclesiam cum candela, nocte et die sedebat ante Sanctum, quasi ad pedes Jesu cum Maria. Aliis ridentibus ipsa flebat, aliis cantantibus ipsa lugebat : et cui deerat usus videndi, abundabat fluxus lacrymandi. Movebat omnes ad pietatem, et maxime nos qui suspensi eramus ad ejus illumina-

tionem. Aliis euntibus manducatum, ipsa jejunans D juxta altare perseveravit : aliis dormientibus, ipsa semper orans vigilavit. Ea autem nocte, quæ hospitalitatis nostræ fuit ultima, quasi sub galli cantu exclamans mulier illa Chananeæ, Erigite me et collocate ante Sanctum, ait ancillis suis : sentio quippe auxilium summæ pietatis. Vigebant in ecclesia plusquam quingenti utriusque sexus, qui omnes tenentes lucernas in manibus, hymnizabant Deo, non quasi femineis, sed quasi canonicis laudibus. Qui omnes statim accurrentes, et mulierem in modum crucis prostratam circumvallantes, expectant orantem et pro ea orant ; intendunt lacrymantem, et ipsi suspirant. Quæ cum diu orasset, surrexit : et profluente ex oculis quasi allugine ovi, licet non ex integro, se videre clamavit : et in crastino sine duce secuta Sanctum, curationis suæ testis fuit.

14 Post hæc nos fama præveniens, prænuntia erat ubique adventus nostri ; sicut facta ita et infecta de actibus Sancti comminiscens ; cujus opinione ex omnibus vicis certatim nobis satagebant occurrere. In villa autem, cujus nomen excidit, quia ea nocte nobis erat hospitandum, mulier habebat filium vix adhuc quinque annorum : qui tribus annis febrium vexatus languore, ea hora qua venturi eramus projectus in terra, surdus et mutus jacebat in agone. Cumque villam intrassemus, miseranda mater accipiens puerum in manibus, subtus scrinium Sancti deportavit tribus vicibus ; et sic rediens domum projecit eum ubi jacebat prius, et currens post nos ad ecclesiam petiit a nobis benedictam aquam, cui intingens sancti Confessoris pastorem bichenulum, parvulo citissime detulit potum. Quo hausto, cepit paulisper respirare ; et matrem appellans, absoluto sermone illam aquam dixit sibi magnam suavitatem intulisse. Postea cibum interrogavit, delatum manducavit, confortatus cibo statim surrexit ; ubi paulo post venientes nobis omnia necessaria (erant enim in ea domo venalia) invenimus puerum cum pueris ludentem, matrem autem Deum laudantem.

15 Die tertio miles quidam, Baldradus nomine, nos suscepit hospitio : erat autem uno pede claudus, mente autem et intentione eo rector nullus ; juvenis nobilis, et ex ditioribus ; sapiens, et ex perfectioribus ; miles, et ex melioribus ; Consiliarius Comitum, et ex prioribus : qui quanto erga Sanctum exarserit amore, satis patenter ostendit in nostra susceptione, et in Sancti ex muneribus suis honorificatione. Nec perdidit præmium, licet S. Ursmarus ex eo nobis exhibuerit ludum satis jucundum. Cum enim illic venissemus, omnes erant sani, ipse scilicet et uxor ejus et duo filii : et post biduum, excepto eo omnes sunt infirmati. Veniens autem currando ad nos tertia die, uxorem et filios cum lacrymis et contritione cordis a Sancto cepit exigere, et ut pro eis oraremus satis dulciter nos exorare. Sic accepta licentia reversus est domum, et restituta suis sanitate, invenit apud eos pleniter operatum fuisse S. Ursmarum.

ANNOTATA.

a Balduinus vi Flandrie et Hannoniæ Comes, et Richildis Comitissa, de quibus ante actum.

b Monasterium S. Winoci, aquo civitas Berga S. Winoci appellatur.

c Robertus Foliensis, Episcopus Londinensis, multas habuit difficultates cum S. Thoma Cantuariensi, ut in hujus Vita legitur.

d Drogo, ex monacho S. Winoci Episcopus Teruanensis, scripsit Vitam S. Godelevæ Martyris, dandam 6 Julii.

e Osburg ultra Stusam ad 2 milliaria ad Orientem, seu versus Zelandiam, olim emporium celebre. Consuletum

ultra accenditur.

e
Osburgi

erant odia fatalia,

et induciis unius diei factis,

coram corpore S. Ursmari pax plena perficitur ;

f

cæca illuminatur ;

f
febris pueruli curatur.

Hospitis familia infirmatur,

F

A tomum I *Flandria a Sandero illustrata* pag. 298.

FX MS
LOH ESSG.

f Exfestucare, abdicare jus, possessionem aut dominium, rivis aut festucae arreptione et traditione sive abiectione. Meminit hujus verbi Galbertus in *Vita B. Caroli Boni Comitis Flandriae* num 62. Consule ibidem annotata ltt. a.

CAPUT III.

Reus serratus : pluvia data : claudi, caeci, et alii sanati : ostium ecclesiae ultro apertum.

a

Nos vero apud villam, quae a Liswege dicitur, hospitantes, mane facto copiosius ad concordiam, propter amorem Sancti, invitare discordes : erant quippe nos secuti plusquam quingenti milites, alii discordes, reconciliare volentes, alii per Sanctum pacem sibi ab inimicis requirentes. Quos cum omnes per Dei gratiam reconciliatos habere putassemus, quidam fortim per turbam intromissus, prociens se cum forcepe et scopis ad pedes ejusdem nudus et discalceatus, ante pedes ejus in modum crucis jacendo, centies misericordiam inclamans veniam petebat, quia interfecerat in uno die duos milites germanos ejus. Erat autem ille Robertus, juvenis, et potens, militia ducentorum ferme militum praeminens. Qui novitate rei perculsus, partim praestupore, partim praedolore super milites cadebat supinus. Flebant omnes suppressa voce : quis enim tam lapideus cui ea hora deessent lacrymae. Tandem miles ab aliis crectus, iterum prostravit se nostris precibus. Nobis ea res admodum gravis visa, et pene usque ad desperationem difficillima, sed non absque Patroni nostri fiducia. Tamen convenimus juvenem, in omnes preces descendimus apud ejus sublimitatem : ille vero econtra praetendere plenam dolori, piissimam excusationem. Restitit ille contra licendo, nos perstitimus precando : reus autem jacebat in medio, semper propter Deum et propter Sanctum sibi misericordiam imprecando. Ad haec juvenis cepit flere et tacere, multos colores inducere, modo pallere, modo rubere, et dentibus stridens contra licendo pene insanire. Quid plura ? si suppetisset locus et hora, ipsus fuisset fuga. Nos interim a prece destitimus, et dissimulando, accipientes scilicet S. Ursmarum ante pedes ejus supra pallium intulimus. Stupuit juvenis valde, et proruens cum fletibus in facie, miserum se clamans, mordebat terram praedolore. Prostrati ibi erant tres simili et dissimili modo : S. Ursmarus, quasi veniam petens

B
ab dup. e. e
homicidium
reus prostravit
se ante
fratrem
occisorum :

misericordiam
propter S.
Ursmarum
petit :

junior de
sermone
S. Ursuari
evangelio,

a solutus
reus

b

pro reo ; reus pro semetipso ; juvenis apud Sanctum, ante se pro se delatus esset veniam petendo. Ille ibi pietatem videns, quia nullus erat sonitus, sua vox nisi lacrymae : morabant fletibus genae et labie militum, et ita flendo trim horarum spatio inter eos duravit silentium : non enim erat aliquis inter eos qui sibi pro fletu et singultu posset eliceret vocem velim. Tandem venit S. Ursmarus, et abili animo pertrahens omnium animos : et assatus, a terra, quae forsitan non sonante jacebat, flet se levavit citius. Fumus, mirum dictu ! proceres ex sermone, omnes examinavit horrore magno : qui statim corruerunt in facies suas, pectora suis tundendo. Nos vero levantes Sanctam non magno timore, reposuimus festinanter super altare. Ante quem adductus juvenis veniam petebat lacrymis : quam ut incrementum accipere, reum veniam dabat ; sacramento et osculo confirmatus

Quibus omnibus exentibus nobiscum, apud villam, quae b Liffengia dicitur accepimus divertii hospitalitatis. Ibi autem laborante natura reum caelum et terra per tres menses expectant S. Ursmarum. Terra sterilis erat praesiccitate ; caelum,

nisi interventu Sancti, nolebat aquam deponere. Cuiusque processis-ent nobis obviam, letantibus et cantibus suis per Sanctum imprecando pluviam, tanta absque mora subsequuta est pluviae inundatio, ut nulli dubium fuerit, quin deposita sit interventu Confessoris et merito. Prius tamen permisit nos ecclesiam intrare, nolens suos impluere, et ea aqua, quae caderet super nos, terram frustrare. Tota nocte pluit ; surgens aurora serenum reduxit. Mane surreximus : Missam celebravimus : quotquot voluit Deus fœdera solito more composuimus ; invitis rusticis, quia volebant nos retinere, discessimus.

18 Haec et his similia diutius operante Sancto, tam pulchris muneribus hospites suos remunerando, Gandavum venimus die Dominica. Ruunt nobis obviam ut examen apum oppidani sexus utriusque et in primis introducti e castrum, apud S. Pharahildem orare coepimus. Concordatis ibi plusquam viginti discordibus, transivimus ad monasterium d S. Joannis Baptistae. Ibi ea nocte hospitati, misimus ad e Blandinienses, inquisitum, si nos in crastino susceperent gratia quiescendi : eramus quippe ex itinere fatigati. Susceperunt Sanctam debita veneratione, nos debita caritate. Nos quidem vacavimus otio : sed S. Ursmarus operatus est pro nobis et pro semetipso. Puella quippe quaedam, Deo ducente ingressa templum, venit ante altare, super quod Sanctus jacebat, oratum. Erat autem ita praemortua in sinistra parte, ut non caro sed carbo videretur praenigredine : brachium quoque haerebat costis, et manus mamillulae, thorax vero et brachium simul haerebant, ad modum f duciculi transmissio osse. Cumque perorasset, surrexit : et astans seminuda, erat enim pauper et mendica, puellariter se signavit ; et ecce brachio a costis, manu a mamilla separata ; os, quo thorax et brachium confixa erant, ante altare exilivit, et ex ipso vulnere sanguis abunde profudit. Cecidit puella quasi mortua, mirabile et miserabile visu : et statim ex integro recepta sanitate momento omnis nigredo sinistrae partis abscescit, sancti Confessoris intervenia. Vesperis sonabant campanae : monachi et laici per plures aderant : Vesperas cantavimus, et postea confluyente populo hymnum Te Deum laudamus. Puella quoque usque Laubias secuta, Sanctum, non narrando sed se ostendendo, perhibebat suae salutis testimonium.

19 Visum est indecens nobis praeterire orationes S. Bavonis : decrevimus ire cum monachica processione, Messam iterum celebravimus apud ecclesiam S. Joannis Baptistae. Affuit inter Missas cum aliis multis mulier, veterrima quidem, sed orbata plurimis annis unius oculi lumine : orbat sibi superponi Sancti baculum pastoralem. Coepimus ridere, quia etsi non ex infirmitate, vel per aetatem a viginti annis visum poterat amisisse : sed condoluit ei S. Ursmarus. Cum enim baculum ei superposuissimus, gratias agendo oculum digito extendens, exclamat se nunquam vidisse clarius. Alii praepietate flebant : illi quia ita oculum extenderet ridebant : omnes autem oppidani se eum nosse confirmabant. Peracta Missarum celebratione, versus g S. Bavonem processimus : frequentiter populari comitante ; ubi tanta veneratione suscepti sumus, quod si omnes Sancti fuissimus, non fuisset major.

20 Et accepta licentia egressi die altero, ad villam quae h Fina dicitur pervenimus post dies octo. Erat autem gravissimus aestus et laborabat praecalore populus. Praemisimus ad Presbyterum, ut aperiret ecclesiam, et pararet nobis hospitium. Vocabatur Presbyter Paulus, Paulo male conformatus, nisi dum adhuc esset Saulus : qui statim observatis omnibus ostiis ecclesiae fugit, et claves secum tulit. Nos ergo accedentes stetimus ante ostium, et requisitis

clavibus

D
pluvia
concessa.

Gandavi

c
non benevole
essent
excepti,
d
e

h
puella

mire contorta,

f

sanatur :

F

oculus vetulae
restituitur :

g

h

Presbyterum
cum clavibus
ecclesiae
aufugiente,

A ostium ultro aperitur : clavibus audivimus aufugisse Presbyterum. Cumque papillones nostros cupissemus in atrio stabilire ; patefactis januis contra Sanctum, obviam vidimus et audivimus volasse cum grandi sonitu in medium ecclesie. Intravimus omnes cum gaudio, Deum et janitorem nostrum laudando : Presbyter vero rediens non parum confusus, veniam petebat a Sancto et a nobis, lacrymis suffusus, satisfaciens quibus poterat gemitibus. Mane facto, iterum prostratus ante Sanctum, veniam petebat coram omni populo, et absolutus a nobis, quomodo sibi evenisset Theutonice enarrabat populis.

Bruzellex clauda sanatur. 21 Jamque accelerando iter nostrum, redeundo venimus Bruxellam. Die octavo concurrente turba affuit inter ceteros mulier quedam clauda, unoque suspensio pede, quasi tripes fustibus incedens, tarda sequebatur a longe, quia ceteros non poterat convenire. Tamen Sanctum ut gradiebatur sola pie invocando, et paulatim in gressus entendo sensit sibi alesse Dei et Sancti auxilium : et projecto uno baculo retinuit alterum ; quo se sustentans summis articulis terram tangendo, statim venit post nos ad ecclesiam Deum laudando, et recuperationem salutis sue omnibus predicando. Erat autem omnibus nota :

fuerat quippe mima, sed vita et moribus casta. Confecta jam multorum cordibus pax est ; nullus enim, postquam osculatus fuisset volens aut nolens baculum Sancti, poterat contradicere. Ab his discedentes, et per alios incedentes gloriose, in vigilia Apostolorum venimus Lobis, decimo scilicet die ; et quia festivitas erat, apud principale templum illuc detulimus Patronum nostrum : ubi etiam per aliquot dies mansit nobiscum.

22 Ea autem nocte, postquam reddita luce reparendus erat in monasterio suo ; venit quidam homo Tudinensis ad ecclesiam cum filio parvulo, nescio qua occasione per annum visu oculorum orbat. Quem collocans ante Sanctum, vigilabat et orabat usque ad crepusculum. Nocte nihil profecit : referentibus autem nobis in crastino Sanctum ; puerum secum tulit. Cumque reponeretur in loco suo, bacel-

lum quem manu tenebat projiciens, Sanctum invocando, Curre, ait fili, et refer mihi quod illuc projecti modo. Statim recuperato visu cucurrit puer, et videntibus nobis retulit bacellum, quem projecerat, pater. Homo vicinus noster est : puer adhuc Tudinii est, ubi multa non sua videt, nec enim ex ditioribus est : sed quibuscunque egeat, Deo gratias et S. Ursmaro, lumine oculorum dives est.

ANNOTATA.

a Liswega, parochia inter Brugus et Oceanum, fere ad medium iter.

b Liffinga ad fossam, Neoportum inter et Aldenburghum.

c Castrum seu arx Comitum, prope Ecclesiam collegiatam S. Pharaïldis, Hujus Vitam dedimus 4 Januarii.

d An ecclesia jam Cathedralis intelligitur? erat hæc olim Parochialis, in qua Parochus cum 38 subsidiariis Sacerdotibus olim rem divinam procurabat : qui tunc canobialiter simul videntur habitasse. Facta est Collegiata anno 1537, et Cathedralis anno 1559 assumpto nomine S. Bavonis.

e De Blandiniensi monasterio, a S. Amundo constructo egimus ut hujus Vitam 6 Februarii.

f In Vita S. Urbani Episc. Lingonensis num. 4. Ligamina vasorum gladiis præciderunt, duciculosque abstraxerunt : id est spinulus quibus immixtis clauduntur siphones et eluctis aperiuntur ut effluat liquor in vase contectus : extabat igitur extra juncturam cubiti capitalum ipsius ossis sicut spinula extat e vase.

g Monasterio hoc destructo, est castrum constructum. De eo etiam actum ad Vitam S. Amundi.

h Wauldæ Finia : locus haud dubie inter Bruxellam et Gandavum medius circa Abstem, nunc desolatus : quia nominis nullum apparet vestigium in accuratissimis tabulis chorographicis hodiernis.

i Additur : felix finis ; Jam finem tetigi, quem multum desideravi. Fuit hic codicellus x Kal. Aprilis feliciter Laubiis exaratus.

DE S. AYA COMITISSA MONTIBUS HANNONIÆ IN BELGIO.

CAPUT I.

Cultus sacer. Lectiones ad Matutinum recitatæ.

C SEC. VII. **I**nter Martyrologos primus hujus Sanctæ Matronæ meminit Joannes Molanus, diligentissimus antiquæ venerationis Sanctorum indagator. Hic in prima editione Usuardi anni 1568, absque ulla mentione Aye, refert ad diem xxiii Junii ejus maritum Hydulphum, Ducem Lotharingie, Binehii. Verum in secunda et tertia editione ejusdem Usuardi, annis 1573 et 1583 adornata, ad hunc diem xviii Aprilis sub finem ista adjunxit : In Montibus, Aye Comitissæ Hannoniæ, tam sanguine quam vita præclare, ejus memoriam facit Ecclesia Montensis in Litaniis. Idem Molanus in Indiculo Sanctorum Belgii, sub finem dicti Martyrologii edito, Aya, inquit, conjungitur marito suo S. Hydulpho. In hujus dem elogio ista addit : Meminerunt ejus Hydulphi, Annales Hannoniæ et Aye uxoris ipsius, quæ Montibus Hannoniæ est sepulta, sed non elevata. Invocatur tamen in Litaniis Montensis Ecclesiæ. Eadem inde descripsit Arnoldus Wion in Martyrologio Monastico ad hunc xviii Aprilis. Quæ a Molano indicantur Litanie Ecclesiæ Montensis, extant cum Officiis propriis Sanctorum Ecclesiæ Montensis S. Waldestridis anno 1625

Duaci excusæ, sub hoc titulo, Antiquæ Litanie Ecclesiæ Montensis ; et in iis invocantur S. Dominicus et S. Franciscus, et post sanctos Confessores referuntur S. Maria Magdalena, S. Maria Ægyptiaca, S. Waldestridis, S. Aldegundis, S. Gertrudis, S. Aya, et deinde aliæ mulieres usque ad viginti novem.

2 S. Aye reliquie, ut tradit Arnoldus Rayssius in Hieroglyphylacio Belgico pag. 546, modo fidelium devotione ac concursu pie venerantur : quæ et nuper a Reverendissimo Domino Francisco Buisseret Antistite Namurensi, postea Cameracensi Archiepiscopo, visitatæ et approbatæ fuerunt. Creatus eundem Franciscus in Episcopum Namurensensem anno mdcii, et sequenti consecratus die x Februarii. In eodem anno sequente mortuus est die servada Maii. In antiquo Breviario secundum usum Ecclesiæ S. Waldestridis Montensis, quod in pergamento exaratum extat in bibliotheca Insulensi Societatis Jesu, præscribitur hoc die Officium Ecclesiasticum de S. Ursmaro Episcopo, absque ulla S. Aye mentione. Verum Romanis Choroquet, de quo infra, profert statutum anno mcccxi, cum consensu Episcopi Cameracensis (qui tunc erat Petrus de

D
EX MS
LOBIENSIS

E

G. H.

F

Reliquiæ visitatæ et approbatæ.

Nomen in
Litaniis

A *de Mirapice*) in *Capitulo* factum, quo cum aliis *Sancti* *præscribitur* cultus *S. Aye* ritu semiduplici ac *lectiones* recitandæ de *viduis* : *Mulierem* fortem quis inveniet?

officium
Ecclesiasti-
cum.

3 *Hic* cultus, si forsan temporis lapsu omissus fuit, post *sacras* ejus *Reliquias* approbata, innovatus est et auctus indicto *Officio Ecclesiastico* sub ritu duplici, præscriptisque *Lectionibus* propriis in secundo *Nocturno* ad *Matutinum* recitandis, quas olim cum *Oratione* propria legi solitas fuisse asserit dictus *Romanus Chocquet*. In tertio *Nocturno* legitur *Homilia S. Gregorii* super *Evangelio*. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, et *Lectio* non est de *Ursario*, cujus etiam in primis *Vesperis* et *Laudibus* fit *Commemoratio*. Extant ex *Lectionibus* cum *Oratione* inter *Officia* propria peculiarium *Sanctorum* nobilis *Ecclesiæ collegiæ S. Walde-
trudis* oppidi *Montensis*, ad normam *Breviarii Romani* conformata, et primum a sacre *Theologiæ Doctores* *Universitatis Duacensis* examinata et approbata : quod postmodum anno *MDCCXXV* die in *Septembris* *Franciscus Vander Burch* *Archiepiscopus Cameracensis* ratum habuit, utque tam privatim cum publice ab *Ecclesiasticis* personis, tum præfatis *Capituli* quam aliis illius *diocesis*, recitari, decantari, celebrari, atque ad carumdem personarum commodum et usum separatim a *Breviario Romani* imprimi libere ac licite possint et valeant, concessit et indulxit. Præscripta vero *Oratio* est ista, *Omnipotens sempiterne Deus, misericordiam tuam ostende supplicibus tuis, ut qui de meritorum qualitate diffidimus, intercedente B. Aya electa tua, non iudicium tuum, sed indulgentiam sentiamus. Per Dominum. Lectiones hæc.*

B

Oratio

Lectiones

4 *Beata* *Aya*, tam sanguine quam *vita* præclara, matrimonio juncta fuit nobili pariter viro et in armis strenuo, *S. Hildulfo* *Duci Laubiensi*, qui unus erat ex *proceribus* et *majoribus* regni *Lotharingiæ*, sub *Pippino* *Principe*. Ejus sacrum corpus *Laubis* sepultum fuit, ex quo loco, una cum septem aliis *Sanctorum* corporibus, *Binebium* est translatum. Huic *Ayæ* consanguineæ suæ *Beata Walde-
trudis*, videns filios suos et filias terrena despiciere et cælestibus inhære, principatum *Ducatus*, qui ad ipsam jure paterno devenerat, dereliquit. Quæ vicissim, ut se *Deo* et *B. Walde-
trudi* non ingrati ostenderet, allodia sua propria, *Comas*, *Nimy*, et *Braniam Wil-
loticam* *ecclesiæ B. Walde-
trudis*, cum omni liber-
tate donavit, et in ejusdem *ecclesiæ* urbe *Montensi* sepulturam elegit : ubi et sacre ipsius *Reliquiæ*, jam olim de terra elevata, fidelium devotione et concursu pie venerantur : quæ et nuper ab *Reverendissimo* *Domino Episcopo Namurcensi*, qui postea fuit *Archiepiscopus Cameracensis*, visitatæ fuerunt. Porro miraculum, quod ratione prædictæ donationis contigit, non est silentio prætereundum. Defuncta beata *Aya*, multis post ipsius decessum annis, improbi quidam allodia illa, quæ ipsa *ecclesiæ S. Walde-
trudis* contulerat, invadere et sibi usurpare præsumpserunt, dicentes ea hereditario et propinquitatis jure ad se pertinere. Post longam vero inter *ecclesiam* et illos litem, ipsius *ecclesiæ* conventus de jure suo non diffidens, qui in *Dominos* spem suam collocaverat, testimonio *S. Aye*, quæ jam multos annos ibidem sepulta jacerat, rem totam commisit. Quæ de sepulcro suo, utraque parte audientes, testata est, se allodia illa juste donasse *ecclesiæ S. Walde-
trudis*, suamque donationem ratam habere. Sicque omnia illa allodia eadem *ecclesiæ* pacifice possedit, quousque major pars *Braniæ Wil-
loticæ* ad *Comitem Hannoniensem* ex permutatione pervenit.

Donata a
S. Walde-
trude,

et vicissim
a S. Aya.

sepultura
Montibus)

C

is ab ea
pridem mor-
tuam decessa,

not. 17

CAPUT II.

Vita gallice scripta. Varia inde relata.

Romanus Chocquet, ordinis Fratrum Recollectorum *S. Francisci* ex *Provincia S. Andrea*, ut honorem et venerationem *S. Aye* amplius promoveret, late *Vitam* ejus capitibus *xviii* deduxit, montibus *Hannoniæ* anno *MDCL* typis *Gullico* id-omate vulgatum; ac primo capite vitam scribit patre *Brunulpho*, filio secundo genito *Walbertum* *Principis* excellentioris virtutis, e stemmate *Regum Pharamundi et Clodionis*. Matrem ejus appellat *Dominam Urtiam*, filiam *Comitis Boloniensis* supra mare. De hac familia egimus ad vitam *B. Idæ* *Comitissæ Boloniensis* *xiii* *Aprilis*, de primis autem *Regibus Francorum* ad vitam *S. Segeberti* *Kalendis Februarii*: sed nihil hactenus quo dictam *S. Aya* genealogiam comprobemus, potuimus reperire. Dein consobrina traditur fuisse *SS. Walde-
trudis et Aldegundis*, quasi harum parens *Walbertus* *iv*, fuisset frater primogenitus supra dicti *Brunulphi*, patris *S. Aye*. *Vitam S. Aldegundis* dedimus *xxx* *Januarii*, et *S. Walde-
trudis* *ix* *Aprilis*, in qua *S. Hildulfus* dicitur per conjugem suam ei propinquæ extitisse. Hujus etiam vitam Scripsit *Philippus Harrengius Abbas Bonæ Spei*, ubi de nobilitate generis parentum et *Sancti Belgii*, qui septimo *Christi* seculo floruerunt, plurima interserit quæ apud eum possunt videri.

Nobilis pro-
sapia S. Aye

consanguinea
S. Walde-
trudis.

E

6 *Auctor* *vite* quatuor proximis capitibus varias in juvenute exercitus virtutes describit ac potissimum jejunia, abstinentias et similes corporis afflictiones, et mortificationes, tum magnam animi demissionem et contemptum sui, et singularem pietatem et misericordiam erga pauperes, apposita imagine ipsius elemosynam pauperi largientis; apposuit etiam insignia hinc *Ducum Lotharingiæ*, inde *Comitum Hannoniæ*, et hæc inferius additur inscriptio : *S. Agia, sive Aia, Ducissa Lotharingiæ, Comitissa Hannoniæ* etc. *Uxor S. Hildulphi Ducis Lobbiensis*, vixit temporibus *Dagiberti* *Regis Francorum*. Sed quantum tum temporis erat *Lotharingia*? ejus nomen primum audiri cepit post aliquot secula ab obitu *S. Aye*, quæ mortuo *Lothario Juniore*, in divisione regni illius inter *Carolus Calvum* et *Ludovicum Regem Germaniæ*, primum appellatur regnum *Lotharii*-vulgo *Lothierick*; unde posterius nomen *Lotharingiæ* formarunt. Eodem modo pluribus seculis post mortem *S. Aye* ceptum est audiri nomen *Hannoniæ*, et in dicta divisione *Hanoium* appellabatur: atque ita in diplomate *Ludovici Germaniæ Regis* anno *MDCCVIII* dato, quod *Chapeavillus* *tomo i rerum Leodicensium* recitat, nominatur *Sigehardus Comes Hainuensis*: et *Baldricus* *lib. i Chronici Cameracensis* *cap. 73*, memorat *Amulricum Comitem* ex pago *Hainou*, qui *Isaaci* *Comitis Cameracensis* duxerat uxorem. Ita multi olim potentes viri per tractum *Hannoniæ*, et in aliis provinciis titulo *Comitum* aut etiam *Ducum* uti fuerunt. Quod autem insignia apponantur, quæ tunc nusquam usurpabantur, excusari potest per communem pictorum licentiam, ut magna eorum nobilitas indicaretur.

varia virtutes,

An tum nota
Lotharingiæ

et Hannoniæ
nomina

F

7 *Auctor* *Vite* *cap. 6 et 7* describit matrimonium *S. Aye* cum *S. Hildulpho* et sanctam horum conjugum vitam, quasi toto ejus decursu castitatem servassent, adducta auctoritate *Thomæ Gozei Doctoris Lovaniensis*, qui in *Notis* ad vitam *Bratorum Walberti et Bertiliæ* anno *1333* editis, tradidit hoc nonnullis putare et asserere; et nominatim *Hieronymum Mordum, Religiosum Villariensem*, in suis *Annalibus* attribueret illis duplicem coronam, virginis scilicet et conjugii. Hinc notatis in margine *Annalibus Jacobi Guisii* et monasterii *Lobbiensis*, sed loco non indicato, asserit *Auctor vite*, hos duos Sanctos, mox atque fuerant conjugati, alias non habuisse cogitationes, quam ut Christum in suis pauperibus

Matrimo-
nium.

A ribus heredem constituerent. Quamobrem se servorum et ancillarum Christi patrem et matrem et nutritores effecisse, arbitratos monasterium fore suos Ducatus, Comitatus et Baronatus; hospitalia vero, sua dominia; Religiosos utriusque sexus, legitimos heredes; et pauperes et orphanos eorum, suos infantes et liberos. Quæ auctor cap. 8 iterum confirmat, ubi mutuo consensu eos separatos fuisse tradit, et ex Chronico Lobienſi ista allegat: Anno septingentesimo septimo, Hidulphus Dux obiit Lobie. Hic sub B. Ursinaro sui pariter et seipsum Lobienſi loco conclusit. Verum ea non habentur in duplici apographo nostro Lobienſis Chronici, neque in eodem Chronico tomo 6 Spicilegii Acheriani exenso, sed cap. 2. traditur, S. Ursinarius idem monasterium regendum suscepisse per Hidulphi interventum, qui erat unus de Proceribus regni maioribus. Fuit autem S. Ursinarius Abbas creatus anno dcccviii, mortuus anno dcccxiii hoc xviii Aprilis uti ex Vita jam relata constat.

divitiæ a
mariti morte
obtentæ.

13

8 Auctor vitæ eodem capite 8, ex Thomæ Gosei Annotationibus, addit ista: Quæ et quantæ fuerunt Hidulphi divitiæ et nunc videre licet. Nam quidquid eorum fuit, hoc S. Aya, marito dicto superstes, totum Ecclesiæ S. Walde-trudis tradidit. Quæ demum totum patrimonium in usum sacrarum Virginum S. Walde-trudis donavit: ornamenta, quæ habebat regalia, ecclesiarum decori dedit; prædia vero ac possessiones infinitas, donatione publica tribuit ad opus militantium in basilica tunc S. Petri, nunc Walde-trudis; nihil sibi retinens præter vile vestimentum monialium Ordinis S. Benedicti. Explicat dein Auctor Vitæ cap. 9 et 10 quomodo S. Aya relicta mundi pompa, ingressa fuerit sacrum Collegium Canonissarum, et semet in omni virtutum genere exercuerit: digna, quæ S. Walde-trudi vitæ functæ in regimine Parthenonis succederet; uti prosequitur ipse cap. 11 et cap. 12 ubi scribit eam habuisse familiarem conversationem cum Angelis, et ideo in secunda imagine cum Angelo depingitur in veste Canonissarum, cum hac inscriptione. S. Aya sive Agia Canonissa primum, deinde Abbatisa nobilissimæ Collegii S. Walde-trudis montibus Hannoniæ: obiit plena meritis et miraculis circa annum dcccxx xviii Aprilis: et cap. 13 asserit hanc communem opinionem esse. Verum si ad annum dcccxxx pervenerit, ad satis magnam senectutem videtur pervenisse. Mirum vero est in Lectionibus propriis nullam fieri mentionem vitæ canonicæ et regiminis, si ejus astruendæ aliquid habetur fundamentum in antiquis monumentis, aut ex traditione satis solidum.

C

9 Capitibus 14 et 15 de ejus cultu et veneratione agitur, adductis testimoniis Molani, Fionis et aliorum. Quorum loco ex Martyrologio Gallicano Saussay hoc damus elogium non absque mendis conceptum hoc modo. Item in montibus Hannoniæ, tunc sub Præsulatu Noviomensi (corrigere sub præsulatu Cameracensi) depositio S. Ayæ Comitissæ amirandæ pietatis et caritatis feminae, quæ B. Hidulphi Toparchæ Lobienſis conjux, into cum eo Christi se dedicandi consilio, cum is vitæ religiosæ professus, meritorum splendore mirans, Abbas Episcopusque ejusdem loci factus esset; ipsa monasterium Castrilocense, quod consobrina B. Walde-trudis condiderat, ingressa, non modo censu auxit, sed et virtutis eximiæ ornamentis illustravit: sicque piis operibus intenta, et in Sancto religionis propositio perseverans, immaculatam ab hoc seculo Deo reddidit animam. Cujus memoriam Montensis Ecclesiæ colit, opemque invocare consuevit in Litanis. Hæc Saussayus, qui ultima de S. Aya descripsit ex Molano; priora de S. Hidulpho hausit ex Trithemio, de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti libro 3 cap. 303 et lib. 4. cap. 232; ubi dicitur, Hidulphus, ex Duce monachus Lobienſis, ac Aprilis T. II.

postmodum Abbas ibidem et demum, Episcopus Lobienſis. Verum erroris arguitur Trithemius, in Notis ad Nates Sanctarum Belgii Molani, in editione Duacensi anni mdcxvi. Quod pluribus ostendetur ad ejus diem natalem.

D
AUCTORE G. H.

10 Quæ supra in lectionibus reperitur donatio Ducatus a S. Walde-trude devota consanguineæ Ayæ, et hujus mutua liberalis oblatio allodiarum suorum, eadem continetur apud Auctorem Vitæ in Privilegio Philippi Boni Ducis Burgundiæ signato xiv Januarii anni mcccclviii: allodia Gallicæ ita effervantur, Quesme, Nimy, Masieres, et Braine la Wilhorte, ubi etiam dicitur inter alia corpora sacra adservari corpus S. Ayæ, de quo cap. 16 illud antiquum testimonium profertur his verbis: Tota thesauria S. Walde-trudis ter reducta fuit in cineres, et Reliquiæ Sanctorum permultæ et inter præcipuas S. Ayæ cum feretro arserunt. Annum ultimi istius incendiî fuisse duodecimum supra millesimum et centesimum asserit idem Auctor, et magnam partem reliquiarum S. Ayæ fuisse singulari Dei providentiâ servatam.

Privilegium
Philippi
Bonî.

Reliquiæ ab
incendio
servatæ.

CAPUT III.

S. Ayæ patrocinium in Fribus, gratiæ variæ. E
Reliquiæ et cultus Antuerpiæ ac Bruxellis.

Citata jam sæpius Vita Gallica, clauditur insigni illo miraculo, quo S. Aya ex ipso sepulchro locuta fertur, atque testata, quod ipsa ecclesiæ S. Walde-trudis donasset allodia sua, sicut etiam refert Jacobus Guisius parte 2 Historiæ Hannoniæ lib. II cap. 4, et confirmatur in Lectionibus præmissis. Ea ratione quia terminata creditur actio, intentata Capitulo ab adversariis; ideo capta est Beata haberi Patrona eorum, quorum justæ causæ sub forensium contentio-num ancipiti aut diuturna discussione periclitantur; vel probandæ justitiæ necessarii documenta infelicitèr perperita, aut fraudulenter subducta non sperantur posse recuperari humana diligentia. Neque frustra: efficax enim auxilium sentire et sentiunt multi, postea testati gratitudinem, curando solenne sacrarum in honorem Sanctæ adjutricis cantari: sicut testata est nobis Domicella Margarita de Jausse, dicta de Mastaing, ex præcipuis ac senioribus Capituli una, litteris suis super hac materiâ scriptis xiii Novembris moclxxi, quibustum alia varia, tum imprimis expressit favores quosdam in B. Ayæ patrocinium a piis Montensibus relatos, ab anno mdcxx, quo multiplicatis ejusmodi beneficiis, recalcuit affectus devotianis erga Beata.

Colitur pa-
trona in
tibus,

12 Quidam, inquit illa, Ordinis Mimmorum religiosus asseruit mihi, matri suæ, ab annis viginti tabe hectica deficienti, apparuisse Beata atque dixisse, bono ut esset animo, quoniam ventura esset brevi, ipsamque ad se acceptura, propterea quod singulariter sibi semper fuisset devota; et intra octiduum expirasse. Gratiam eandem meruit quidam hujus urbis portarius, simili tabe consumptus, et similiter B. Ayæ devotus: quæ ipsi se manifestans dixit, ut se ad mortem dispo-neret, per quam ab omnimodestia cito erat liberandus. Quidam hujus Montensis urbis civis, jamjam causa casurus, propter ejusdam instrumenti amissum, et per omnia serinia frustra quæsitum defectum; vovit octo continuas Missas in sacello S. Ayæ curandas, et desideratam chartam reperit in quadam tabula, ubi nihil hujusmodi positum fuisse constabat. Alius simili in casu, similiter curanda promisit sacrificia aliquot predicto in loco: et mox intravit domum puer parvulus, qui quod querebatur supra baculum pro vexillo gestabat cantillans. Personam novi, ipsi Beatæ singulariter devotam, cui angina fauces ita strinxerat semel et iterum, ut chirurgi manum ferrumque postera die præstolaretur: quæ Beati

F
et varias
variis gratias
præstat,

AUCTORE G. H. A auxilium invocans, promptem sensit; post brevem somnum malo omni libera: et hoc accidit anno seculi hejus septuagesimo. Aliam scio fuisse, quæ ab incurabili quoque morbo intolerabiles patiens cruciatus, sanitatem commertuit, votens Octavario Missarum, cum anathemate sacro ad Beatæ aram appendendo.

Reliquiæ Antuerpium delatæ.
cum legitimo testimonio,
13 Atque hæc aliæque, licet coram sacris iudicibus uicidum legitime testata probataque, sed bona reservatione fide simpliciter credita, satis fuisse efficacia, ut in suis necessitatibus multi recurrerent ad B. Ayam; nec decessent qui Montibus eam experti propitiam eam sibi aut suis, etiam ad ceteros tam laudabilem religionem propagarent. Harum una fuit Domicella Anna Breyel, viri senatorii filia, virgo Deo devota, quæ quid petierit obtinueritque Reverendissimo nostro Antistiti Antuerpiensi probavit hoc instrumento. Zacharias Maes, Archiepiscopus Montensis, et Parochus S. Elizabeth ibidem, omnibus presentes inspecturis salutem in Domino. Cum perillustri Domicella de Mastaing, Canonissa Prior Capituli S. Waldegradis, plurimum apud nos institerit, quatenus vellemus aperire thecam Reliquiarum S. Ayæ, et ex illa partem aliquam extrahere, ad consignandam alicui piæ personæ Antuerpiensi, ut illam inibi exponere posset venerationi fidelium cum Superiorum permissu; illius præfatæ Domicellæ precibus acquiescere volentes, procuravimus nobis auctorisationem legitimam a Reverendis admodum Dominis Vicariis generalibus Sedis Archiepiscopalis vacantis, quæ data vigesima secunda Aprilis anni MDCLXIX, modo adjungerentur duo Presbyteri. Vocatique fuerunt Reverendi Domini F. de la Barre dit de Manissart, et P. Gualtier Notarius Apostolicus: in quorum præsentia aperimus præfatam thecam, ex eaque extraximus tres particulas, quas in unam coalescere fecimus, confidendo, quod prædicta Domicella, pro suo singulari zelo ac devotione, procurabit ut in debito honore habeantur. Quæ quidem omnia supra dicta verissima esse attestamus, et pro fide facienda litteras præsentis dedimus, propria manu et præfatorum Presbyterorum subsignatas, nec non sigillo nostro munitas. Montibus Harmonie xxix Aprilis, anno reparatio salutis MDCLXIX. Z. Maes decanus. F. de la Barre de Manissart. P. Gualtier Not. His subijuncta est approbatio Ambrosii Capello Episcopi Antuerpiensis his verbis. Concedimus ut præfatæ Reliquiæ S. Ayæ in Diocesi nostra Antuerpiensi publicæ fidelium venerationi exponi possint. Datum Antuerpiæ xxiii Julii MDCLXIX.

et approbatione anno 1669.

in sacello plateæ Cassoreæ.

honorantur

B 14 Est Antuerpiæ majorum platearum una, Casareus dicta; in qua sodalitas Pannitonsorum habet sacellum, pro modo suo sublime ac spatiosum, ex quadrato saxo a fundamentis eductum, ubi sacra ac miraculosa Deiparæ virginis imago, bellorum Hollandicorum tempore ex suburbanis agris intra muros illata, hospitium plurimis annis habuit; crebrisque beneficiis ita accendit animos, non vicinorum tantum, sed longius etiam positurum civium, ad invocandum ibidem cum summa voti obtinendi fiducia Deiparæ auxilium; ut pæce agris Brabanticis reddito, cum summi in locum, qui S. Wittibrordi campis dicitur, relata esset prædicta imago collatis certatim elemosynis, ad retinendam bene constitutam ibidem religionem, effectum sit, ut brevi multo quam ante ornatior frequentatiorque esset ædícula illa; magis etiam postquam ibidem præsidet pius Sacerdos D. Petrus de Louwe, quotannis nova adinveniens argumenta, quibus suam probet, alienam excitet pietatem, tum erga præcipuam loci Patronam Mariam Virginem, tum erga sex alios illustres Sanctos, variis in necessitatibus corporalibus aut spiritualibus invocandos. Harum autem

D una ut esset B. Aya, illatæ in prædictum sacellum sunt memoratæ Reliquiæ, ipsiusque ibidem imago proposita et festum institutum, tamquam in litibus difficilibus Patrona, uti videtur est in libellis imaginibusque vulgatis per prælaudatum Dominum Petrum, divini honoris ea parte augendi studiosissimum.

15 Hoc Antuerpiensium exemplum nobiles ac devotæ etiam Bruzellenses movit, ubi non ito pridem duæ Virgines Margareta de Nymay atque Anna du Bois, ipsi S. Ayæ pie effectæ, obtinuerunt anno MDCLXXIII Reliquias S. Ayæ, Ladislai Jonnaert Archiepiscopi et Ducis Cameracensis sigillo munitas, quas idem Præsul testatus est die xxiii septembris, ex ipsius feretro, in insigni ac collegiata D. Waldegradis ecclesia Montibus asservato, esse desumptas. Has sibi die ix Octobris exhibitas cum recognovisset Alphonsus de Berghes, Dei et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, easdem approbavit sub tenore, sequentium litterarum. Notum facimus, quod nos die datæ præsentium, aperuerimus parvam pyx dem ligneam fideliter Montibus transmissam, ac in ea invenerimus Reliquias S. Ayæ, juxta litteras testimoniales Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Archiepiscopi Cameracensis, his nostris transfixas. Quas quidem Reliquias in aliam pyxidem rotundam, ex cupro affabre confectam et deauratam, crystallo prælucente, super rubro serico affixas et sigillo nostro obfirmatas, reposuimus et inclusimus: easque, ut veras et legales præfatæ S. Ayæ Reliquias, servatis iis quæ a sacro Concilio Tridentino servari debent, recognovimus et approbavimus, nec non publicæ Christi fidelium venerationi in diocesi nostra exponi posse decrevimus, et harum tenore decernimus, concedentes omnibus et singulis utriusque sexus fidelibus, dictas Reliquias devote visitantibus, et ante eas in spiritu humilitatis et animo contrito piæ preces fundentibus, aut quinquies Pater et Ave, juxta finem Ecclesiæ et pro malorum patriæ imminentium aversione, recitantibus, in ipso festo dictæ S. Ayæ singulis annis, decima octava mensis Aprilis recurrente, ac per totam ejus Octavam, nec non singulis primis feriis ejusque mensis, quadraginta dies de vera Indulgentia, in forma ecclesiæ consueta.

16 Curaverunt prædictæ duæ Virgines, priusquam hæc circa Reliquias agerentur, ipso die natali S. Ayæ, speciosam ipsius imaginem exponendam in ecclesiâ Parochiali Deiparæ, Capella S. Mariæ dicta: ipsas vero Reliquias ipsarumque exponendarum facultatem, ut dictum est, nactæ, dederunt initium majoris solennitatis, quæ hoc ipso anno MDCLXXIV peracta fuit, annuo Sanctæ festo recurrente: per quam primum illæ fuerunt expositæ super altari, ad hoc in media ecclesiæ erecto insigniterque ornato; ubi et steterunt per totam octavam insertæ in basim inauratam inauratæ atque elegantis statux, sæpe dictam Sanctam representantis. Auxit fidelium devotionem atque concursum Indulgentia plenaria, a Clemente Papa x impetrata; libellus item de vita atque miraculis S. Ayæ vulgatus ibidem, et Principis Flandemontii uxori dedicatus; quæ religiosissima matrona, Lotharingicæ Domini per matrimonium innoxia, crediderat esse officii sui erga Sanctam istam (ut passim nunc appellatur) Lotharingicæ Ducissam, primum exponendarum Reliquiarum actum sua honorare præsentia. Dicti porro libelli exemplum ac reliquam rei hactenus narratæ notitiam, libenter acceptam referimus R. P. Fr. Josepho Ignatio a S. Antonio Carmelitæ Discalceato, tunc cum hæc agerentur Bruzellis præsentis, et sua manu describenti diplomata a prænominatæ ecclesiæ Parocho humaniter exhibita.

Aliæ Bruzellas deportatæ an. 1573

et approbante Ordinario E

solenniter expositæ an. 1674.

F

DE S. COSMA CONFESSORE EPISCOPO CHALCEDONENSI IN BITHYNIA.

SUB ICONO-
MACHIS
Elogium ex
Menologio
Basii i Imp.

Menologium Imperatoris Basilii Porphyroge-
niti hunc sanctum Episcopum primo loco
proponit cum hoc elogio : Die decima octava
ejusdem mensis Aprilis, memoria Sancti
Cosmæ Confessoris. Cosmas sanctissimus, Antistes
et Confessor Christi, ex urbe Constantinopolitana
fuit oriundus. Ab ineunte vero ætate Deum amore
prosecutus, mundum reliquit : et abiens monasticam
amplexus est disciplinam. Ac enim seipsum rerum
divinarum exercitatione ac reliquis virtutibus clarum
effecisset, Deique plane domicilium evasisset,
Chalcedonensis Episcopus ordinatus fuit, quo tem-
pore impij iconomachi dominabantur. Ideirco pro-
pter orthodoxam fidem plura sustinuit certamina.
Jussus enim ab imperatoribus iconomachis, abne-
gare venerationem sacrarum et pretiosarum ima-
ginum, cum id recusasset, in exilium relegatus est,
et plurimas pertulit calamitates. At denuo ab exilio re-
vocatus et vehementer compulsus ut cum ipsorum
B hæresi conveniret, cum ipsos audire constanter
respuisset, multiplicibus ærumnis subjectus fuit una
cum B. Auxentio, cum quo eadem subivit certamina :
atque ita laboribus hisce et ærumnis vexatus, ac
tandem victor evadens, emigravit ad Dominum. *Hæc
ibi quæ eisdem verbis leguntur in Synaxario Græco MS.
Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, ubi
sub finem post phrasin parvam variatum additur, corpus
ejus in sacra æde Apostolorum conditum fuisse, sci-
licet in Constantinopoli, quam Constantinus Imperator
una cum Helena matre sua extrui curavit et exornavit,
ut scribit Georgius Codinus in Originibus Constantino-
politans pag. 38 et 73.*

Græci in Menæis excensis eundem Cosmam celebrant
sed Carthaginensem Archiepiscopum faciunt, facili

apud Græcos errore : cum Καρχηδών sit Carthago et
Χαλκηδών sit Chalcedon : sed sic error emendatur in
duplici MS. Mediolanensi bibliothecæ Ambrosianæ. *allud ex
Menæis*
Est elogium in Menæis prædictis a præcedenti variis
rerum circumstantiis diversum, quod addimus, sub hac
forma. Eodem die memoria Sancti patris nostri Cos-
mæ Archiepiscopi Carthaginensis, *iatò* Episcopi Chal-
cedonenses. Ab incunabulis hic studuit integritati
corporis et animi, religiosæque disciplinæ deditus,
et abstinentiæ temperantiæque lacte nutritus, tem-
plum Dei factus est. Hinc Sacerdotii honore auctus,
et pastor a Deo electus, armis cælestibus pectus mu-
nivit, ad omnia propugnacula eorum evertenda et
fastum deprimendum, qui divinam Christi imaginem
contemnere aut contumeliose tractare audelant :
quam ille et pie coluit et colendam alijs proposuit,
indeque confessionis coronam sibi contextuit. Nam
pietatem, quam a puero complexus erat ad ultimam
senectutem (numquam somno negligentia correptus)
custodivit. Quin et ad portum tranquillitatis internæ
aspiravit, et cum Auxentio Sapiente, se in virtutis
studio exercuit ac decertavit, Sabbatumque demum
ad cælestem quietem profectus celebrare cepit :
unde et corpus ejus in sanctorum Apostolorum æde
conditum servatur. In Menologio Sicleti solum ista
verba habentur : Eodem die Sancti patris nostri Cos-
mæ Archiepiscopi Carthaginis, et in margine adjicitur,
alia lectio habuit Chalcedonis, quæ certè est. Quis
B. Auxentius Sapiens sit nedum legimus. Floruit se-
culo Christi quinto S. Auxentius Presbyter, Archiman-
drita in Bithynia, ejus vitam illustravimus die xiv Fe-
bruarii : ut mirum non sit, si posterioribus seculis illud
nomen pluribus commune fuerit in ista regione.

Synaxario
Parisiensi.

ANIMADV.
PAP. 12

DE SANCTO EUTHYMIO, THAUMATURGO APUD GRÆCOS

G. H.

XVIII APR.

Difficile admodum est ut recte judicemus, dum
sæpius Sancti ejusdem nominis occurrunt, et
Acta eorum non adduntur, num unus idemque
sæpius collocetur, an diversi sint constitventi.
C Exemplum damus in præposita Euthymio Thaumaturgo,
qui variis diebus Aprilis celebratur. MS. Synaxa-
rium Græcum Parisiense Collegii Claromontani Societa-
tis Jesu, ita aspicatur secundum diem Aprilis :
Memoria sancti Patris nostri et Thaumaturgi Titii : et
certamen sancti Patris nostri Euthymii Thaumaturgi :
et certamen sancti Martyris Polycarpi cum
socijs suis. *En triplex modus proponendi hos Sanctos :
ex quibus primus Titus Memoriam habet, de quo
egimus dicta ii Aprilis. Fuit is monachus et Hegume-
nus, ac Sacerdos consecratus et hæreses iconomachorum
oppugnavit, et ob varia miracula patrata Thaumaturgus
appellatus. De tertio scilicet S. Polycarpo et socijs
ibidem egimus, ejus certamen cum martyria proponitur
quod is Alexandriæ sub Maximiano est passus. Qui
inter hos collocatur Euthymius Thaumaturgus, is et
sanctus Pater noster appellatur et certamen indica-
tur, quasi hæreses oppugnasset forsitan cum S. Tito,
ideoque carceres aut exilium esset passus, et inter
Confessores fidei numerandus.*

2 Hunc Euthymium inter Prætermisos ad dictum
diem retulimus, et ad hunc XVIII Aprilis lectorem
remisimus : quo die in eodem MS. Claromontano ista

Cultus 2
Aprilis,

et 18 Apr.

leguntur : Eodem die memoria sancti Patris nostri
Euthymii Thaumaturgi. Omnium eadem sunt excepto
primo verbo, cum die secundo legatur ἑὸς ἡμέρας, certa-
men, hoc loco μνήμη memoria. Eundem S. P. N. F
Euthymium Thaumaturgum referunt etiam Menæa
MSS. Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ, signata
littera O num. 148 et littera N num. 378, item MSS.
Menæa Parisiensia conventus Patrum Predicatorum
Congregationis S. Ludovici. In aliquibus ad diem præ-
cedentem refertur.

3 Multum dubitavimus aliquando num forsitan hic
foret S. Euthymius Magnus et vitæ solitarius in
Palestina Magister : ejus Acta valde illustria expli-
cavimus xx Januarii, verum cum is non appellaretur
ita solenni nomine Thaumaturgus, tunc quidem ma-
limum diversos opinari : postea pene certam nobis
opinionem hanc reddidit Eruditissimus Vaticanæ Bi-
bliothecæ Custos Leo Allatius, in Diatriba de Simeonum
scriptis pag. 92, laudans Gregorii Cyprii Bacomium,
in S. Euthymium, Episcopum Madytarum, Thaumaturgum,
hoc Principio, Ἐπιτομὴς δευτέρως ὀνόματι τῶν
ἀπὸ τῶν ὁδῶν, ἐκκαθάρσεων τῶν : in indice autem pag.
264 appellat Gregorium Cyprinum Archiepiscopum
Constantinopolitanum. Floruit Gregorius iste Cyprius
sub Andronico Imperatore, mortuus anno Christi
mccxc, a ejus eleganti calamo habemus encomium sancti
Megalo-Martyris Georgii, quod ad xxiii diem dabimus ;
et

videtur fuisse
Episcopus

A et credibile est plures alios Sanctos simili opera exor-
 AUCTORE G II. nasse. Si quæ ille de hoc Madytaron Episcopo scripsit
 aliquando in manus nostras veniant, facilius erit de
 ejus ætate atque obitu judicare. Μάδύρων seu Μάδων, urbs
 Madytarum in Helle- Pontia, nominatur apud Stephanum ne
 Hybibus; quæ sub Andronico prædicto, cum antea inter
 Metropoles, Patriarchatui Constantinopolitano adscri-
 ptas, locum LXVIII tenuisset, remota est usque ad LXXX;
 tempore autem Leonis Sapientis, qui uno post Andro-

nium seniore seculo imperavit, censebatur Sedes LXIX D
 uti scribit Aubertus Mireus, in Notitia Episcoporum
 orbis lib. I et 3, ex Catalogis tunc confectis. Verosimile
 est autem aut corpus aut corporis partem notabilem
 Constantinopolim esse delatam, quæ Patriarchæ occasio
 fuerit dicti encomii scribendi; atque ita poterit ex duobus
 diebus supra assignatis, alter obitus, alter Translationis
 credi.

DE SANCTO JOANNE

DISCIPULO S. GREGORII DECAPOLITÆ CONSTANTINOPOLI.

CIRCA AN.
 DCCCL
 S. Gregorii
 Decapolitæ
 Isaurici,

P alæstina regio olim erat decapolis, a decem
 quas continebat urbibus, appellata. Seculo
 Christi nono alia Isauriæ reginacula idem no-
 men obtinuit, et locum natalem S. Gregorio
 præbuit, idæo Decapolitæ dicto, in ejus Vita Græca,
 ad an. m XX Novemb. danda, dicitur patria ejus μέγα τὸν
 τῆς Δεκαπόλεως, τὸν πρότερον ἰσαυρίας, πόλιν, ἢ ὄνομα
 Ἐκκαπολίαν, una ex urbibus Decapoleos in Isauria
 cui nomen Irenopolis; et in Menologio Basilii Impe-
 ratoris appellatur Gregorius Decapolita Isauricus.
 Hujus S. Gregorii discipulus fuit S. Joannes, de quo
 hic agimus, ejus etiam meminit auctor vitæ illius testis
 oculus. Erat, inquit, S. Gregorii discipulus Joan-
 nes, vir omni reverentia ac pietate exornatus: qui
 cum plurima certitudine nos agnoscebat, inquirebat,
 unde tam mane ambularemus; et simul quomodo
 contigerit, me per aliam viam adeo aberrasse, et
 non longo intervallo ante S. Gregorium appuisse.
 Nulla deinde mentione Joannis discipuli facta, descri-
 buntur reliqua Acta cum obitu et miraculis S. Grego-
 rii.

discipulus
 S. Joannes,
 memoratus
 in Vita illius,

et S. Josephi
 hymnographi,

hic simul
 cum illo
 vixit;

et mortui
 reliquias
 tunc ad
 artem S.
 Chrysostomi

2 Inter familiares amicos ejusdem S. Gregorii fuit
 S. Josephus hymnographus, ejus Vitam dedimus in
 Aprilis, in qua num. 23 dicitur ipse Josephus, a sua
 captivitate Cretensi liberatus, S. Gregorium mortuum
 reperisse et fuisse; ac dein num. 24 de S. Joanne
 discipulo ista leguntur: In eodem loco Josephus
 constanter perseveravit, in quo divinus Gregorius
 inclusus philosophica sese in palæstra exercuerat:
 elegitque sibi socium laborum suorum Joannem
 quemdam, qui magni Gregorii discipulus erat atque
 amulator: cum quo multo tempore vitam traducens,
 videbatur sibi Gregorium ipsum videre, ac multa
 dabat et accipiebat virtutum documenta. Etenim
 Joannes etiam plurimas in lingua charites residentes
 habebat. Postquam autem iste, similiter jejuniis vi-
 giliisque corpore edomito atque consumpto, ad Deum
 emigravit: divinus Joseph, loco illo derelicto, in
 magni atque aurea lingua præditi Joannis templo
 libenter conversabatur, in quo tamquam thesaurum
 quemdam, sacratissimas Gregorii reliquias ejusque
 discipuli collocavit. Multis autem ad eum concurren-
 tibus, ut ab eo regerentur solertique cura dirige-
 rentur, et linguæ illius mellitissima arcana audirent,
 angustia loci eos excluderat. Unde cum locum unde-
 quaque desertum non procul inde invenisset, ibi
 sedem suam, curarum scholam, collocavit: in qua
 et discipulorum multitudinem distribuit, et ante
 omnia, tamquam inviolabile quoddam monumen-
 tum, magni Gregorii et ejus discipuli corpus
 collocavit. Haecenus dicta Vita S. Josephi Hymno-
 graphi.

3 Menologium Basilii Porphyrogeniti Imperatoris
 undem hoc elogio celebrat: Eadem die XVIII Aprilis

memoria S. Joannis discipuli S. Gregorii Decapo-
 litæ. Joannes sanctus Pater noster, a primis pueri-
 tiæ annis mundum odio proferentis, et Deum amore
 complexus, ad magnum Gregorium Decapolitam
 accessit, et sub eo monachus factus, imposterum
 una cum ipso vitæ certamina sustinuit, in omnibus
 Deo famulatus. Usque adeo autem in obedientia
 celebris, et in humilitate obsequens fuit, ac religio-
 nis verissimus evasit cultor, ut magnus Gregorius
 de ipso longe letaretur et Deum ultro glorificaret.
 Quæ eadem habentur in Novo Anthologio Antonii Ar-
 cudi, et ad sequentem diem in MS. Synaxario
 Parisiensi Collegii Claromontani. In Menais excusis
 idem elogium ponitur die XI Aprilis, cum hujusmodi
 disticho:

Cultus apud
 Græcos,

Ἰωάννην στίβισσον ὡς Ἰωάννης,
 Οὐ γαστροῦς ἐντός, ἀλλὰ τῆς Ἐδῆς ἔνδον.
 Exulta Joannes sicut Joannes;

Non intra uterum, sed intra paradisum.

Verum quæ in dictis omnibus libris onnectuntur de
 discessu ad Veterem Lauram, ad alium Sanctum etiam
 Joannem appellatum spectant, de quo ad diem sequen-
 tem agemus. Porro optime uterque distinguitur in
 Typico S. Sabæ, Horologio duplici Græcorum et Me-
 nologio ibidem incluso, Calendario Græcorum a Gene-
 brardo edito, Menologio itidem Sirloti, et Molano in
 additionibus ad Usuardum: in quibus ad hunc XVIII
 Aprilis memoratur S. Joannes discipulus S. Gregorii
 Decapolitæ, et præximo XIX Aprilis S. Joannes in
 Vetere-Laura.

sed distin-
 guendus a S.
 Joanne Patro-
 laurita

4 Locus et tempora optime utrumque distinguunt.
 Mortuus est S. Gregorius Decapolita Constantinopoli
 circa annum DCCXLI, aut sequentem. Nam post mortem
 Theophili Imperatoris, cum pax Ecclesiæ sub S.
 Theodora et filio Michaelē esset reddita, reversus S.
 Josephus Constantinopolim, et intellecto obitu S. Grego-
 rii, adjunxit se S. Joanni, cique convixit usque ad
 hujus mortem Constantinopoli, quam circa annum DCCCL
 cantigisse possumus conjectare. Contra alter Joannes
 decessit in Palæstina et eremo sanctæ civitatis, in Laura
 S. Charitonis; forsitan aliquot seculis citius, cum Palæsti-
 na necdum a Saracenis devastaretur, multo minus seculo
 Christi nono, quando pleraque monasteria ibidem erant
 destructa: uti satis constat ex iis quæ de viginti mona-
 chis Lauræ S. Sabæ, anno DCCXCVII a Saracenis mar-
 tyrio coronatis diximus XX Martii.

quia in
 diversis re-
 gionibus et
 seculis,
 ambo vixe-
 runt et obie-
 runt.

5 Tabulæ Muscovitici Calendarii sæpius citatæ pro-
 ponunt hoc die S. Joannem aliquem, sed in habitu
 Episcopali, qui facile imperito sculptori obrepisse potuit
 pro habitu monachali. Putamus ergo hunc ipsum esse
 Decapolitæ discipulum: eundemque in Calendario
 Ruthenico apud Possevinum in Apparatu hodie quoque
 notari cum titulo Sancti Patris.

DE S. PERFECTO PRESBYTERO,
MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

ANNO DCCCL

Tempus
martyrii.

Acta a S.
Eulogio
scripta.

Nomen in
fastis sacris :

In Mahometana apud Cordubenses persecutione Protomartyr occubuit S. Perfectus Presbyter, anno DCCCL die XVIII Aprilis feria sexta. Erat ea feria sexta post Dominicam in Albis, sive primam post solennitatem Paschalem, quæ dicto anno, cyclo Lunar XV, Solis XIX, litteræ Dominicali E, inciderat in diem sextum hujus mensis Aprilis. Acta martyrii domus a S Eulogio Archiepiscopo Toletano, et postmodum in hac persecutione Mahometana Martyre, descripta lib 2 Memorialis Sanctorum cap. I, ex quo reliqui sua desumpserunt: atque imprimis Usuardus, qui tunc vivebat; et in suo Martyrologio, quod Carolo Calvo Regis Francorum, Imperatori constituto inscripsit, ista habet: Cordubæ S. Perfecti Presbyteri et Martyris; scilicet a Mauris, quod in Mahometis sectam inveheretur, perempti, uti additur in hodierno Martyrologio Romano: quibus similia passim habentur in aliis Martyrologiis manu exaratis et impressis, etiam Benedictinis, et Ghinii Natalibus Canonorum Regularium. Benedictinos oppugnat in Martyrologio Hispanico Tamayus Salazar, et hoc illum coronat elogio: Cordubæ S. Præfectus Presbyter et Martyr. qui cum nostram Catholicam extolleret religionem, et perversam Mahometis sectam, falsam exclamaret, martyrii laurea coronatus est. Agunt de eodem passim alii Scriptores, maxime Hispani, et inter hos potissimum Martinus de Roa de Sanctis Cordubensibus hoc die, Marietta lib. 3 Historiæ Sanctorum Hispaniæ cap. 65, Joannes Basilus Sanctorius, Alphonsus Villegas, Petrus Ribadineira et alii cum Ambrosio Morales Cordubensi in suis ad S. Eulogium Scholiis, in quibus adducit quemdam auctorem Indiculi Luminosi, et ex eo hoc quod subjicimus de S. Perfecto Presbytero elogium.

Memoria
apud alios
scriptores.

Elogium ex
Indiculo
Luminoso.

C 2 Et primum Sacerdotem intueamur Præfectum, gentilitio zelo peremptum, fidei constantia decoratum, martyriali gloria infulatum, et vere in Electorum numero aggregatum: et quo pacto ad occisionem venerit, sinceriter proferamus. Nempè ad aliud pergentem, aliisque secularibus operibus intendentem, nihilque, de quo gestum est, pertractantem, dæmonicarum incursionibus [contigit] impulsari. A quibus ille caute et circumspecte, ut istis videtur; ut vero mihi, timide fidem petit: et ne ex responsionibus propriis impediretur, oravit dicens: Multa erant mihi, ex quibus abundantissime vestras poteram confringere nenas, vel destruere anilis historiæ fabulas, si vestræ ultionis non vererer ultrici gladio currentes ultro citroque incurrere sententias. Cui cum fidem dedissent, et ei, ut quæ sibi videbantur exponeret, juramento anteposito imperarent; ille accepta dicendi fiducia, et eorum pro juramento vero sumens mendacia; post varia et multa sententiarum certamina, prophetiæ eorum voluptuosam lasciviam et lenocinationis luxuriam, sermone quo potuit exprobravit, et oratione splendida comprobavit. At illi, aliqua super ejus meretricationis subsannium vel conjugatorum adulterii colludiam, habita conflictatione verborum, frendentes dentibus et caninis sævientes rictibus, ore vipereo sibilantes et leonum ferocitate frementes, abire eum, propter datum noviter juramentum, permiserunt illesum. Sed post aliquanti temporis cursum, dolorum semper peetoribus retinentes venenum, et quasi vetustate temporis reputantes abolitum prius illi injectum infidum pactum, dolo eum circumvenientes, apprehensum judici sævissime mendacio inhiantes, quasi

destruentem fidem illorum et ritum impie protulerunt; eumque maledicentem eorum vatem suo testimonio vilissimi homunculi firmarunt. Ille inopinato casu perterritus, et inusitata circumventionem perplexus, illorum fraudulenta ignorans consilia, quæ contra eum instruxerat commentatio fraudulenta; se hoc penitus non dixisse, infirma satis prosecutione retexit. At ubi in carcerem missus in se extat conversus, audaci proposito et virili congressu cepit ipsorum totam legem infringere, et non solum, quod pridie dixerat, quæ super eum imperitiæ factio asserebat, verum etiam alia potiora ingerere; mortisque magis gloriam, quam interitum expectare. Tunc eductum in ipsum diei sui horrendum Pascha, quo soliti sunt pascuis frui carnalibus, et ventri libidinique alimenta ministrare satura gladio vindice peremerunt. Et quasi victoria hostium potiti, ad orationis conventiculum, obsequium Deo se præstare credentes, elati, et innocentis cruore perfusi, ritum suum perficiendum, ut soliti sunt annue, pervenerunt. Hactenus Indiculi Luminosi auctor, quem varii censent fuisse Alvarum, S. Eulogii familiarem, a quo hujus Vitam scriptam edidimus XI Martii.

VITA

Auctore S. Eulogio Episcopo et Martyre.

In nomine Domini. Regnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, anno Incarnationis ejus octingentesimo quinquagesimo. Era octingentesima octogesima octava Consulatus autem a Habdarrahaman b vicesimo nono. Cujus temporibus, rebus et dignitate gens Arabum in Hispaniis aucta, totam c pæne Iberiam diro privilegio occupavit: Cordubam vero, quæ olim d Patria dicebatur, nunc sessione sua urbem, regiam appellatam, summo apice extulit, honoribus sublimavit, gloria dilatavit, divitiis cumlavit, cunctarumque deliciarum mundi affluentia (ultra quam credi vel dici fas est) vehementius amplavit: ita ut in omni pompa seculari prædecessores generis sui Reges excederet, superaret et vinceret. Dumque sub ejus gravissimo jugo Ecclesia orthodoxorum gemens, usque ad interitum vapularet: venerabilis memoriæ Perfectus Presbyter, Cordubæ natus, et sub pedagogy basilicæ S. Aciseli clara eruditione nutritus, plenissime ecclesiasticis disciplinis imbutus, et vivaci educatione litteraria cap-

Sub Habdar-
rahaman
Cordubæ,

a

b

c

d

natus S. Per-
fectus Pres-
byter eruditus,

f

Christi divini-
tatem profe-
tetur.

2 Quodam vero die, dum ob rei familiaris necessitatem iter perageret, et rerum domesticarum commodis consulens, per urbem ingrederetur; quorundam Gentilium sciscitationibus de fide Catholica exploratur: suumque coram eis de Christo et propheta Mahomet testimonium proferre jubetur. Qui continuo diffuso ore Divinitatis Christi potentiam profitens, et esse Deum super omnia benedictum in secula præconans: Vatem (inquit) vestrum, qualiter apud Catholicos habeatur, exponere non andeo, quia gravi molestia propter hoc vos vulnerari non ambigo. Verum si fœdus intercesserit amicabile, et pacificam fidei pactionem accommodatis, dicam quo Evangelii testimonio denotetur, vel qua veneratione a Christicolis excolatur. Illico fraudulenter fidem spondent, et quidquid de illo apud religiosos tenetur, omni

AUCTORE
EULOGIOdetestatur
Mahometi
maleficia,

adulteria,

et le gem
impuram.comprehen-
sus,Judici offer-
tur :causa
causa
causavinctus car-
ceri includi-
tur :

A omni pulsa formidine enarrare compellunt. Ad hæc prudens Sacerdos Arabicè illos reciprocans, pseudo-prophetam illum et falsissimum dogmatistam, quia plures seduxerit, ex Evangelio protulit, dicens, Multi pseudoprophetae venient in nomine meo, et multos seducent, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. E quibus inter ceteros summus hic propheta vester, hostis antiqui prestigiis occupatus, demoniorum ligamentis illectus, maleficiorum sacrilegiis deditus, multorum parvipendentium corda lethali veneno corrumpens, aeternae perditionis laqueis mancipavit. Sic nulla spiritali discretus prudentia, principi sathanae coram fidem accommodat, cum quo ipse asperrima inferorum luiturus tormenta, vos quoque sequipedas secum arduos inextinguibilis camini deputavit incendiis. Nam quo pacto inter prophetas reputabitur, aut quare non maledictione celesti plectetur, qui Zeinab uxorem vernaculi sui Zaid, specie decoris ejus obsecutus, jure barbarico auferens, sicut equus et mulus, in quibus non est intellectus, adulterina sibi copula nexuit, seseque ex jussu Angeli hoc egisse prædixit. Multa deinde B. Perfectus de fuditibus et libidinibus, quæ lege Mahometica præcipiuntur, superaddidit, et tandem finem his verbis fecit. Sic fautor immunditiae et libidinum voluptatibus serviens, omnes vos perennis luxurie impuritatis dedicavit. Alia etiam plura, prout noverat, de ipsius nefandissima doctrina eis exponens, multaque auditui exosa coram omnibus denuntiavit, licet non tunc illum superbo oculo impetierint, accensum tamen ultionis furorem in corde ad perniciem ejus reponunt.

3 Perficet Dei famulus sibi hinc necessaria rei utilitatem, et expleto sui itineris cursu, propriae quietis cellulam repetens, securus aliquamdiu permansit. Ceterum post non longam digressionem temporis, dum occasio familiaris necessitatis eum aliquo ire compelleret, casu per eosdem, cum quibus dudum conflictum gesserat, habuit comneatum. Quem nemuli venientem ab eminus contuentes, aeternum adversus eum sub pectore vulnus servatum, in apertum produnt incendium, et in vindictam sui vatis circumstantium hoc modo hortantur conventum : Ecce, quem temeraria pridem impellente insania, tanta coram nobis adversus vatem (psallat Deus super eum et salvet eum) maledictionis verba protulit, quanta nullus vestrorum auditus potest perferre. Hoc autem genere benedictionis semper ad honorem eius utuntur, Zalla, Allah, Halla, Anabi, V, A, Zallen : quod Latino dicitur, Psallat Deus super prophetam, et salvet eum. Et ita quasi apes stimulatae, tota illa cohors perditionis in eum furibunda consurgens, apprehensum sub omni celeritate, Judicæ, vix plautis solum tangentem, offerunt, atque hujusmodi de eo testimonium proferunt : Hunc, quem tuis reverentissimis tribunalibus, Judex, attraximus, maledixisse prophetam nostrum, ejusque cultoribus exprobrasse comperimus. Quæ vero sententia tales sensus compecent, furiamque retundat, melius tui novit prudentia cogitare.

4 Tunc Judex iniquitatis ergastolis futurum Dei Martyrem tradit : ferroque vinctum importabili pondere vinculorum coarctatus, victimandum in eo die differt, quo profanis ritibus festivum Paschæ gaudium apud eos excolitur. Vilem miles Christi, exultantibus animis abditæ carceris petebat, claususque illum carceris specum, quasi ad sepulas invitatus ingreditur. Ubi summa timoris et sanctimoniae reverentia præditus, vigiliis orationibus atque jejuniis inservientefatur suam sententiam, quam dudum ante Judicem formidine mortis negaverat, fortiori mente in virtutis sacculis sibi propius oblatum habet. Et priusquam

foro plectendus educeretur, tradunt prophetico vegetatum spiritu de quodam euncho vocabulo Nazar, Claviculario Proconsule (qui eo tempore totius rei in Hispaniis administrationem gerebat) dixisse : Hunc quem hodie super omnes Iberiæ primates fastus principatus extollit, et cælo tenus gloriosa potestas in hac parte occidua sublimavit ; revoluti venturi anni curriculo, ipsum, quo me prosterni die decrevit, non attinget. Quod ita divina virtus, ut Confessori suo jam quidem per squallores carceris eliminato revelaverat, implere non distulit.

5 Exactis igitur non multis in carcere mensibus, post expleta jejuniorum suorum tricena diecula, in quibus gastrimargiæ crapulis et fluxu libidinis propensius solito insistunt ; illucescit Martyri ceteris temporibus gloriosior dies ille, ille scilicet, quem solenni veneratione summoque tripudio ritu vanæ legis gerunt dicatum. In quo se magnum Deo suo præstaturi arbitantes obsequium, eductum ex antro gladio vindice trucidarunt, confitentem Christum in gloria Deitatis manentem, et Ecclesiæ Catholice inimicum liberis vocibus exprobrantem atque dicentem : Prophetam vestrum et maledixi, et maledico, virum g demoniorum, magum, adulterum, et mendacem, sicuti professus sum, et profiteor. Profanationes sectæ vestræ commenta diaboli esse denuntio. Vos quoque cum ipso duce tenebrarum, aeterna luituros tormenta protestor. Turba Gentilium, quæ intuitu tantæ festivitatis in campum ultra pontem fluminis, in parte ab urbe Australi situm, h latissima planicie ad exorandum processerat, ovans præpeti regressu ad necem Martyris contemplandam sese divertit. Quæ jam prostratum ante fores prætorii suoque se volutantem sanguine cernens, illitis quoque ipso extincti Sacerdotis cruore vestigiis, aucta jucunditate, ad exolvendum sacrilegium voti compos regreditur. Nihilominus commoda se facilius potitura confidens, quæ tanti hostis sanguine combinatis gressibus incedebat.

6 Sed ad propositum redeamus, et quid ad laudem sui Martyris ipso die, quo decedit, divina pietas fuerit operata, sicut plurimorum fidei relatione comperimus, referamus. Nam celerem ad vindictam sui militis ultionem effundens, nonnullos de pessimorum caterva gurgite fluviali immersit. Regredienti namque vulgo, a loco orationis, quo ritu saceribgo irrita vota persolverat, plerique ascensis navibus dorso vectantur aquoreo : sectoque carinis et præpeti navigio amne, domum revertunt. Inter quos una fluctuatione undarum eversa navicula, quæ octenis hominuculis vehiculum inter fluctus præstabat, gremio interioris abyssi reconditur. Vix inde nando sex evadentibus, lini naufragio perierunt. Ut non esset vacua Scriptura quæ dicit : Ego Dominus dabo impios pro morte tua, et divites pro sepultura tua. Unum enim in cælum crudelitas persequentis præmisit, et duos inferis sæva tempestas fluminis dedicavit. Corpus autem sancti Martyris, iis religiosorum officiis, dignoque Præsulis et Sacerdotum obsequio, in basilica B. Aciseli, in eo titulo, quo felicia ejus membra quiescunt, humatur.

7 Illud prophetismum divinitus ore ejus prolatum de Proconsule euncho claviculario Nazar, ita (Deo dispensante) impletum est, ut carcere adhuc religatus convinctis prædixerat. Nam priusquam in anno altero profanæ solennitatis paschale gaudium peritoris occurreret, multis ante diebus eunuchus idem occubuit. Ignita namque febre intrinsecus viscera ejus adusta, et (ut nonnulli ferunt) toxica portione corrupta, ante obitum, dum urgente corporali necessitate ad purgandum alvum secretius cubiculum peteret, disco effusa sunt, et interiit. Sicuti quidam

D
prædicat
mortem Na-
zar eunuchi,Martyr oc-
cumbit,9
E
sed ante re-
petita pro-
fessione fidei
contra Ma-
hometem :

h

navi inversa
2 Mahometani
submerguntur.F
Esai 53, 9sepelitur in
S Aciseli
cave.Nazar eu-
nuchus misere
perit

A dam i poeta Christicola, Arrii finem describens, heroice lusit, dicens,

Visceribus fuis, vacuus quoque ventre remansit. Sic namque Dominus utroque miraculo militem suum glorificans, magnæ spei solatiis fidelium vota corroborat, impiorumque sacrilegum vanitatem stupore vehementi exturbat. Hæc nos per pauca ex gestis beati Martyris dixisse sufficiat, quæ viris Catholicis referentibus, qui ejus contuberniis a principio in vinculis adhaeserunt, sed et ipsorum ethnicorum relatione, vera esse cognovimus; dum nos tempore compeditionis nostræ omnes, cum quibus ille Martyr futurus morabatur, vix paucos solutos reperimus. Consummavit autem vir Dei cursum agonis sui in pace quartodecimo die Cal. Maias, sexta feria, Æra qua supra adnotatum est,

8 Res vero tanti facinoris in Sacerdote commissi, multos, otio securæ confessionis per deserta montium et nemora solitudinum in Dei contemplatione fruantes, ad sponte et publice detestandum et maledicendum sceleratum vatem exilire coegit, majorisque ardoris fomitem moriendi pro justitia cunctis ministravit. Et quod ab isto uno infida persecutorum executio primitus violenter extorsit, et quod in hunc callida circumventio suadendo ulciscitur, postmodum in plurimos ultro se tali discrimini offerentes exhorruit. Adeo namque terrore nimio ethnicorum universitas in horum progressu concussa est, ut perditionem reipublicæ regni que sui excidium jam imminere arbitraretur, ac nostros athletas ab hujusmodi intentionibus inhiberi suppliciter exoraret.

ANNOTATA.

a Quatuor passim censentur hujus nominis Reges. Mahometani Cordubæ habuisse sedem regni, quam primus Abd rrahmen ibidem collocavit. Sub secundo S. Perfectus atque passi sunt: ad ultimum ab Ottone primo Imperatore missus est B. Joannes Abbas Gorziensis, de quo ad hujus Vitam egimus 27 Februarii.

b Ergo cepisset regnare anno 821, aliqui citius incipiunt regnum ejus, et multo citius finitum tradunt: sed hic datur optimus character.

c Excepta illa parte, quæ ad Septentrionem et Oceanum Cantabricum sito est.

d Patricia, seu Colonia Patricia, ut ex nummis et aliis monumentis tradit Ambrosius Morales Cordubensis, in descriptione Cordubæ, et aliis antiquitatibus Hispaniæ p. 109.

e S. Acisclus ejusque soror S. Victoria, passi Cordubæ in persecutione Diocletiani 27 Novembris, et præcipui Patroni Cordubenses habentur.

f Morales hic Hispanismum admittit, quo significatur Hispana phrasi, insignem Arabicæ linguæ cognitionem qua pollebat, causam extitisse, ut notus Mauris esset et in pretio habitus.

g Forti dæmoniosum, uti aliqui voluit legi, qua voce in Apologetico suo usus est S. Eulogius.

h Hanc planitiem nunc dici Campum veritatis tradit Morales.

i Hic est Cælius Sedulius. lib. 1 Carm.

DE BEATO IDESBALDO

ABBATE DUNENSI ORDINIS CISTERCIENSIS IN FLANDRIA

Magna Belgii Catholici et vicinarum regionum admiratione, inventum fuit, an MDCXXXIII, corpus B. Idesbaldi Abbatis incorruptum, et sequenti anno authentica Episcopi Iprensis inspectione examinatum, nec non variis miraculis mox divinitus illustratum. Non defuerunt, qui occasione hujus Inventionis describerent etiam priorem aliam cum nonnullis Actis ejusdem Abbatis: inter quos fuit Theodorus Pybessacæ Theologiæ Doctor, et dicti monasterii Dunensis religiosus, edito Brugis tractatu præclara, anno MDCXXIV, sed variis amplificationibus de incorruptione corporum et aliis rebus exaggerato, Vixebat tum in eodem monasterio Carolus de Visch, vir admodum eruditus, ac pluribus libris editis clarus, et intima nobis amicitia junctus. Hic anno MDCLX ejusdem monasterii Prior, edidit in lucem Compendium chronologicum exordii et progressus Abbatie clarissimæ B. Mariæ de Dunis, ac postmodum anno MDCLXVI plenus dierum et meritorum XI Aprilis mortuus est. Ex hoc Compendio, verbis ejus servatis, excerpimus, quæ benevolæ lectori proponimus de monasterii Dunensis exordio, B. Idesbaldi vita ac pio obitu, ejusdemque corporis duplici inventione, subjungimus aliquot miracula, authentica approbatione firmata prout ab eodem Carolo de Visch Flandrico idiomate conscripta, visuntur prope Mausoleum seu locum B. Idesbaldi appensa; quibus addimus alia aliquot miracula Latine scripta: una cum alio rerum gestarum et duplicis inventionis compendio, sed admodum contracto, quate nobis submitisit Rev. Dominus Edmundus Schipman, ante annos quinquaginta noster in litteris humanioribus discipulus, nunc a pluribus annis ejusdem monasterii Prior, ex quo nonnulla in Notis observamus, ac miracula priora Latine reddidimus, omisis tamen duobus ultimis: eo quod in posterioribus La-

tinis num. 5 et 9 plenius explicata habeantur. Invisimus ipsi sæpius dictum monasterium, ac sacras ejusdem B. Idesbaldi reliquias venerati sumus; et anno MDCXXVI, die VI Septembris in ipso antiquo monasterio Dunensi, dein anno XXX, ac XI. ejusdem sæculi in translato ad urbem Brugensem monasterio, ac subinde posterioribus annis: assecuti etiam insignem particulam eucullæ B. Idesbaldi, in qua annis quadringentis quinquaginta septem sepultus jacuit: novissime autem an MDCLXI, quando accuratori etiam studio consideravimus tabellas votivas circa sanctum corpus appensas. Dies ejus natalis censetur hic XVIII Aprilis; et teste Chrysostomo Henriquez in Menologio Cisterciensi, olim sollemniter et officio Ecclesiastico colebatur: licet, antiquitatis injuria et bellorum ac temporum vicissitudinibus, hoc intermissum fuerit; tamen usque in hodiernum diem sacrum celebratur in honorem ipsius, de Comuni Abbatum, ejus nomine in Orationibus superaddito, Addit memoratus Edmundus in suis ad nos litteris, idem adhuc licitum credi, ex informatione data ab eximiiis Doctoribus Joanne Caramuele Lobhowitz monacho olim Dunensi, et Rudesindo Barbo Benedictino Anglo in Universitate Duacensi. Verum ne qua posset oppositio fieri, in festo B. Idesbaldi cantatur sollemnis Missa de Sanctissima Trinitate, exponitur Venerabile Sacramentum prædicte et in ipso die, tunc de Virtutibus et Miraculis habetur concio, fitque per ambitum supplicatio cum Venerabili Sacramento, uti in similibus festis more Belgico solet fieri. At totius anni decursu colitur cum magno populi accurrentis devotione: invocatur ipsius patrocinium pro salute mentis et corporis impetrandæ, cumque in finem ad ipsius honorem accenduntur luminaria, suspenduntur varia anathemata argentea et cerea, quibus debilia languentium membra repræsentantur.

Arnoldus

multi ejus
exemplo
Martyres
occumbunt.

ANNO
MCLXVII,

Voria a va-
riis scripta:

hic dantur
selecta ex
Compendio
Chronologico
Caroli de
Visch,

cum miraculis
ex Flandrico
translatis,

G. II.

F
cultus an-
tiquus,

et hodiernus,

A Arnoldus Raissius, in suo Auctario ad Molani Natales Sanctorum Belgii, elogium B. Ideshaldi retulit ad diem XXI Aprilis.

EX CAR.
DE VISCH.

VITA

Ex Compendio Chronologico Caroli de Vischi.

CAPUT I.

Monasterium Dunense constructum. Cisterciensibus traditum, tertius Abbas B. Ideshaldus.

A Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septimo, vir quidam, pia et religiosa conversatione clarus, nomine a Ligerius, natione Gallus, patria Bituricensis, professione monachus Ordinis S. Benedicti; obtempa ab Abbate suo licentia in Flandriam venit occidentalem; ubi in Furnensi territorio, intra Duynkeram et Neoportum, vallem reperit, arenarum collibus (quos incolæ Duynen vocant) undique cinctam. Hanc intentioni suæ accommodam judicans, ididem tuguriolum erigens, habitaculum fixit. Cum jam longo tempore solitariam hic duxisset vitam, Angelicam oragisquam humanam, intercessorum precibus victus, oratorio aliisque locis Religiosorum functionibus necessariis erectis, juvenes aliquot sibi associavit. Cum dein didicisset, per b B. Vitalem institutum Savigniacensem Congregationem plurimum effl. crescere, ejusdem legibus et observantiis se unacum conventu suo subijcere decrevit: quod anno mxxii executioni mandaverunt approbante et adjuvante Reverendissimo Morinorum Episcopo c Joanne, loci Superiore et Diocesano, in cujus presentia peracto probationis anno, vota sua renovantes, anno sequente mxxiii prædicta Congregationis Savigniacensis strictioribus constitutionibus sese adstrinxerunt. Quo etiam tempore idem Reverendis, Dom. Episcopus oratorium a Ligerio extructum, in honorem beatissimæ Virginis consecravit, una cum cimiterio: ipsumque monasterium erexit in Abbatiam, in quo Ligerium constituit et confirmavit Abbatem. Porro in Savigniacensium habitu et observantiis remanserunt Dunenses usque ad annum Domini mxxxviii, quo venerabilis d Fulco, Ligerii successor, in Clara-valle monasterium suum S. Bernardo tradidit, ipseque resignato Abbatiali dignitate ibidem habitum Cisterciensem induit. Interim maturo habitu consilio, S. Bernardus Dunensibus Abbatem designavit, virum non minus sanctitate et doctrina, quam natalium splendore illustrem

a Anno 1107 Ligerius in vallem Dunensem venit:

monasterium erigit:

b Savigniacensi congregationi adjungit,

c anno 1173.

d Fulco successor an 1138, habitum Cisterciensem assumit:

Abbatem Robertus,

e Albero,

f 3 B. Ideshaldus, anno 1155,

in religione strennus, et in rebus agendis circumspectus. Siquidem in Prælatura vigilantiam, in judiciis suis æquitatem, in correctionibus discretionem, in convictu pacem, in dietis fidem, in laboribus constantiam, in omnibus denique actionibus circumspectionem et prudentiam mirabiliter semper exhibuit. Unde et hoc consecutus est, ut cuncta, quæ suscipiebat agenda, ad votum ei succederent. Quod advenientes Religiosi, singulari eum amore et obedientia colebant. Sed et externi, quocumque pergeret, omni reverentia et honore prosequerantur: imo g Theodoricus et Sibylla Flandriæ Comites, illorumque filius Philippus, cum tanquam patrem venerabantur, et præcipuorum quorumcumque negotiorum consiliis adhibebant.

3 Cujas autem fuerit hic Ideshaldus, scriptum non reperio. Communis et probabilior opinio est illum fuisse natione Flandrum ex nobili familia Vander Graght, per totam Flandriam olim clarissima, et ante ingressum religionis Canonicum h S. Walburgis in civitate Furnensi, ac de familia Comitum Theodoricæ, et jam ætate maturum intrasse religionem; ubi intra paucos annos tam illustre virtutis et sanctitatis specimen edidit, ut resignante Alberone concorditer electus fuerit in Abbatem postquam per annos aliquot Cantoris officio functus fuisset, tanta assiduitate et strenuitate, ut sæpius etiam oblitis vel spreto necessariis naturæ suæ fomentis, visus fuerit ad divina cantica solus recurrere, hisque diebus sæpe integris vacare: de quo aliquando a Fratribus rogatus quomodo non lassaretur; respondit se majorem delectationem percipere ex divino Officio et canticis spiritualibus, quam ex cibo et potu corporali. Ad quæ alludens celeberrimus Chronographus noster Dunensis i Joannes Brando, a Meyero aliisque Frandriæ Annalistis sæpiissime citatus, exclamat, O Angelica vox! O egregia summi Regis buccina, Beate Ideshalde! Quam pulchre suavissima tua harmonia Domini tui aures demulxisti, ut miraculorum donum et gratiam in hac vita pro salario tuo recipere promeritus sis, et in futura æternam promere de coronam! Mirificum sanctitatis tuæ argumentum carissimis Fratribus tuis ultimo reliquisti, quando in ipsa sacra corporis tui translatione, ex veteri monasterio ad novum, non ipsam solummodo sacramentum tuam undique tumbam inaudita suaveolentia decorasti, sed totum etiam iter et postea domum tuam fragrantissimo quasi myrrhæ suffitu roseoque odore in tantum replesti, ut mortales te sequentes et venerantes, gratissimumque illum odorem percipientes, immortalitatis tue se participes clamarent. Hæc Brando apud k Adrianum Mesdach in Collectaneis suis et etiam in Chronico. Eidem beato viro sequens posuit epigramma ipse Adrianus Mesdach

Vivis, avesque mori: sic spes tua spirat Olympum.
Signa patras: at sic vivere, nolle mori est.

ANNOTATA.

a Ligerius cum titulo Beati, memoratur ad diem 15 Septembris in Menologio Henriquez, Bucelini et Chalemoti.

b De B. Vitale ejusque monasterio Savigniacensi in Normannia et Congregatione dependente egimus 7 Januarii. Hujus k Abbas Serlo opera S. Bernardi, habitum et regulam Cisterciensem suscepit.

c Vitam B. Joannis Morinorum Episcopi illustravimus 27 Januarii. Huic anno 1131 successit Milo hujus nominis primus, qui B. Ideshaldum consecravit, usque ad annum 1138 superstes.

d Fulco cum titulo Beati refertur ad 31 Maii in Menologio Henriquez et Chalemoti.

D eximius in omni virtutum genere,

creditur Flander origine,

h et ex Canonico Furnensi monachus,

i et Cantor

addictissimus divino officio.

F

k

e

A e Erat annus 1156, sed errore typographico, excusus, ut ex sequentibus patet.

f Robertum etiam cum titulo Sancti referunt ad 29 Aprilis Henricus et Bucelinus, cum titulo Beati Mercurius et Chalemotus: in Calendario Cisterciensi ad 15 Maii memoratur.

g Præfuit Flandria Comes Theodoricus Alsatinus, ab anno 1168, quando ei successit Philippus filius, ex Sibylla 2 uxore procreatus. De Theodorico evocato ad Comitatum Flandriæ plurima ex MSS. dedimus 2 Martii in Fila 2 B. Caroli Boni Comitis Flandriæ cap. 20 et duobus sequentibus.

h Maria Acto S. Walburgis dedimus 25 Februarii, et § 6 prævio regimus de hac ejus apud Furnenses ecclesia.

i Joannes Brando mortuus est anno 1428. Ejus Chronicon MS. extat Lovanii in Collegio Atrabatsi.

k Mortuus est Adrianus Mesdach anno 1630, Magister in Theologicis studiis Caroli de Visch.

CAPUT II.

B. Idesbaldi res gestæ: pius obitus: prima corporis inventio.

S. Guthugoni elevationi interest:

B

a

variis beneficia impetrat a Philippo Comite,

et ab Alexandro V Pontifice.

C

moritur anno 1167.

Anno mclix B. Idesbaldus Abbas Dunensis, a Gerardo Tornacensi Episcopo invitatus, v Nonas Julii interfuit, una cum Abbatibus de Oudenburgo et de Echout, elevationi reliquiarum a S. Guthugoni quondam Regis Scotiæ, in Ooskereka territorii Franconatensis juxta Brugas. Anno mclxiii Philippus Comes, Flandriæ Gubernator, absente patre Theodorico, Dunense visitat monasterium; ibique existens absolvit a jure et onere feudali terram novam, non longe a Neoporto, quam in feudum tenuerat Folcranus Valdach, et quam dederat ecclesiæ Dunensis consentientibus filiis suis. Eodem die dedit ecclesiæ Comes Philippus circiter tres mensuras terræ, apud Hem citra et ultra slusam, quæ erant pars fundi Lamberti Lusei et colæredum, ipsis annuentibus et condonantibus. Insuper et plures alias donationes, antehac monasterio factas, etiam a parentibus suis, de novo confirmavit. De quibus omnibus extant authentica instrumenta. Anno mclxv, vi Idus Februarii, Alexander v Pontifex scribit B. Idesbaldo totique Conventui Dunensi, concedens iisdem varia privilegia. i Suscepit monasterium Dunense sub B. Petri et Sedis Apostolicæ protectione. ii Confirmat monasterio omnes possessiones, usque ad illam diem acquisitas et postea acquirendas. iii Prohibet ne quis a Dunensibus exigat decimas, sive frugum sive terrarum quas ipsi colunt, aut animalium quæ nutriunt. iv Prohibet ne quis Religiosos aut Conversos Dunenses suscipere audeat aut retinere. v Prohibet ne quis, intra clausuram monasterii aut grangiarum, hominem, animalia aut quidquam aliud capere possit. Prohibens omnia jam dicta sub pœna anathematis etc. Eodem anno Philippus Comes, Gubernator Flandriæ, dat Idesbaldo et Conventui Dunensi aquam quæ venit a Sintenes et Mardica, et transit slusam Sintenensem, et sic pergit ad mare cum jure piscationis; approbantibus dictam donationem Waltero et Hugone de Formesele, Dominis de Sintenes. Anno mclxvi Philippus Comes memoratus donat ecclesiæ B. Mariæ de Dunis et S. Nicolai Furnis centum et circiter octoginta mensuras terræ incultæ, jacentis in ea solitudine, quæ vocatur Voormeur, cujus terminus ad Austrum est aquæ ductus, qui vocatur Hannekens-leedt, ad Aquilonem vero Arenie-dunarum, sub onere dicendi quotidie Missam de Requiem.

5 Anno mclxvii Idesbaldus, jam ætate et laboribus fractus, postquam duodecim annis in omni virtutum perfectione, verbo et exemplo commissum

Aprilis T. II.

sibigregem rexisset, ex hac vita in æternam subtractus est, cum summo omnium filiorum suorum more, qui ob eximiam illius sanctitatem, contra morem Ordinis, in locello plumbeo eum sepelierunt, fuitque primus omnium Abbatum Dunensium in hac ecclesia sepultus. Hæc omnia collegi ex b Budsio, antiquo chronographo nostro, qui in Chronologia sua hæc habet: Tertius Albas de Dunis, Dominus Idesbaldus, vir religione strenuus et in agilibus non piger, factus est anno Domini mclv. Hic duodecim annis præfuit, intra quos ampliavit plurimum in possessionibus monasterium vetus, in arena et fabulo constructum: in quo primus ipse Dunensium Abbatum sortitus est ecclesiasticam sepulturam etc. Et iterum in Supplemento: Anno mclxv successit Dominus Idesbaldus Cantor, tertius Abbas de Dunis, qui præfuit duodecim annis, et primus in veteri monasterio, et ob ejus sanctitatem in locello plumbeo, sepultus est, anno Domini mclxvii. Hunc eundem annum obiit B. Idesbaldi expresse etiam asserit c Aegidius de Roya, Budsio adhuc antiquior nonnulli et celebrior, his verbis: Anno mclxvii mortuo Idesbaldo, tertio Abbate de Dunis, quartus præest Walternus dictus de Dickebusch, annis duodecim. Defuncti Patris memoriam læsti ejus filii sequenti epitaphio prosecuti sunt.

Mæstus, Idesballe, grex et plebs anxia valde
Tristatur, plangit, dum te mortis mola frangit
Sed refocet rite melioris adeptio vite,
Qua patriæ civis felici fœdere vivis.
Id tibi concedi persuadent plurima credi,
Haud veneranda parum virtutum gesta tuarum.
Nam sibi Doxa Patris te sumpsit ab ubere matris:
Et tua verborum mens fonte relecta suorum,
Ardeniter ceptis instans, non hæsit ineptis.

6 Anno mcccxxii electus Abbas, Dominus Nicolaus de Balliolo, rexit domum Dunensem viginti et uno annis, omnibus prædecessoribus suis excellentius. Habuit sub se simul viventes monachos professos centum viginti, Conversos autem seu Fratres laicos ducentos quadraginta octo, in omnibus fere mechanicis artibus exercitatos: quorum opera plura egregia et sumptuosa ædificia, tam in monasterio quam foris in d grangiis, construxit; nominalim templum, a prædecessoribus suis inchoatum, plurimum promovit; et ad eam redegit formam, ut postea perfectum ex pulchrioribus fuerit totius Flandriæ. Anno mcccxxxix, completis jam totaliter locis regularibus novi monasterii Dunensis, juxta vetus constructi, benedictisque Capitulo, claustrum et cimiterio ad sepulturam tam religiosorum, quam aliorum, qui ibidem sepeliri vellent; Abbas conventum suum, ex dicto veteri monasterio, in novum hoc sollenniter introduxit, ipso cum Venerabili Sacramento præeunte. Volens autem vetus illud paulatim destruere, ut materialia aliis usibus adaptarentur, prius busta ac ossa majorum suorum exinde asportare statuit, ut ea convenientibus locis in novo monasterio sepelirentur. Ecce autem inter alia corpusculum B. Idesbaldi, jam annis septuaginta duobus humatum, incorruptum et integrum, repertum fuit: quod mox tantum suavitatem naribus adstantium ingessit, ut balsamo aliisque pretiosissimis liquoribus et unguentis perfusum dixisses: ubi tamen nihil appositum cernebatur, quam nonnulli vivæ calcis, quæ ossa a putore carniū citius solverentur. Rem gestam ipsis verbis referam antiqui chronici, cujus auctor Budsins agens de B. Idesbaldo, ait: Hujus ossa a veteri monasterio, cum aliorum Fratrum exuviis, anno Domini mcccxxxix, ad novum monasterium translata sunt, et domui capitulari illata: ubi sancti viri Idesbaldi locellus apertus miram suavitatis fragrantiam naribus adstantium inflavit: non

D

EX CAR
DE VISCH.

sepelitur in
locello
plumbeo:
h

honoratur
hoc epitaphio;
E

sub Abbate
Nicolao de
Balliolo.

d

anno 1239,

F

corpus reper-
tum integrum,

u

A tamen corpus, ut conservaretur, aromatizatum erat; sed divino munere signum sanctitatis apparuit. Hæc ille. Viso inexpectato hoc miraculo, Deo munifico Sanctorum suorum remuneratori cum lætitia et exultatione grates debitas referentes, flosculis aliisque odoriferis herbis collectis corpusculum ornant; ac in eandem plumbeam tumbam, calce ex parte rejecta, recondunt: apponentes eidem ad latera sex ansulas ferreas deargentatas: quibus commodius ac decentius, ubi res exigeret, transferri posset, sicque in Capitulo novo (ordinaria Abbatum sepultura) deo terre mandant. In ejus honorem perpetuo anniversario, ab omnibus successoribus, ejus memoria multo tempore celebrata fuit. Atque hæc prima fuit beati viri translatio.

sepelitur in
novo Capitulo.

ANNOTATA.

a Colitur S. Guthagonus dicto 3 Julii, quo die corpus est elevatum.

b Adrianus Budsins vixit seculo 15, mortuus anno 1488.

c Aëgidii de Roya *Annales Belgicos*, ab Andrea Scotto nostro ex MS. Ducensi erutos, edidit typis Francofurtensibus anno 1620 Franciscus Swertius, cum *Annalibus Gerbrandi a Leidis et Rineri Snoyi*. Præfiguntur, quæ Adrianus Budsins discipulus, de Aëgidio Magistro suo scripsit.

d Grangias pro horreis, villis et prædiis sumi sæpius diximus, uti 4 Februarii ad vitam S. Gilberti Simpringbamensis litt. b.

e Hinc anno 1239 hæc contigisse colligimus, et correximus errorem typographicum, quo scribebatur annus 1237.

CAPUT III.

Nova corporis B. Idesbaldi inventio, authentica attestatio incorruptionis.

Quadragesimus monasterii Dunensis Abbas, anno mxcxxiii, concordibus Religiosorum votis expetitus, et a Principe nominatus, fuit Rever. Dominus a Bernardus Campmans, vir pariter undequaque præstantissimus. qui ante promotionem suam a duobus prædecessoribus suis diversis functionibus, tam spirituales quam temporales statum concernentibus, applicatus, talia strenuitatis et industriæ suæ specimina edidit, ut etiam Serenissimi Principes nostri aliquot commissionibus honorificis illum honoraverint. Vix Abbatialem consecrationem acceperat, quando Clerus diocesis Iprensis illum elegit, ut nomine suo Statum Flandriæ collegio adsideret: in qua functione illum postea etiam continuavit Clerus diocesis Brugensis. Paulo post, auctoritate Summi Pontificis et Reverendissimi Domini Clavallensis, creatus fuit Vicarius et Visitor generalis Ordinis Cisterciensis per Belgium. Ob quas tamen functiones proprii monasterii negotia non neglexit. Nam in primis antiqui Dunensis, jampridem diruti, lateres magnis expensis ad alium locum aveli curavit, ne paulatim arenis sepelirentur, sed novo construendo canobio inservire possent. Huic operi dum sedulo incumbit, singulari industria B. Idesbaldi tertii Abbatis Dunensis b corpus detegit, et integrum repertum magna cum lætitia ad novum templum deferit: ubi ab Iprensi Episcopo, loci Ordinario, adstantibus diversis Prælatibus, aliisque primæ dignitatis personis, nec non magna promiscui populi multitudine diversarum conditionum, visitatum, et vera ac firma carne præditum esse comprobatum fuit, prout publico et authentico instrumento idem Reverendissimus Episcopus testatus est, quod sic sonat.

Sub Abbate
Bernardo
Campmans,
viro strenuo,
o

b
corpus integ-
rum reper-
tum

8 Anno Domini mxcxiv, mensis Aprilis xxi, Dominica in post Pascha, Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus D. Antonius de Hennin, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Iprensis, ad instantiam Reverendi in Christo Patris ac Domini, D. Bernardi Campmans, Abbatis monasterii S. Mariæ de Dunis Ordinis Cisterciensis et Conventus ejusdem; presentibus etiam Reverendis in Christo Patribus Carolo ab Argenteau, Abbate monasterii S. Wimori in oppido Bergensi, Ordinis S. Benedicti; Domino Christiano Drave, Abbate monasterii S. Nicolai in oppido Furnensi, Ordinis Præmonstratensis; Domino Remigio Zaman, Abbate monasterii SS. Petri et Pauli, in oppido Loensi agri Furnensis, Ordinis Canoniarum Regularium S. Augustini; et Reverendis Dominis D. Francisco vander Eecke, Decano et Canonico Ecclesiæ Cathedralis Iprensis; Domino Guilhelmo Zylof, S. Theologiæ Licentiate, Archidiacono et Canonico ejusdem Ecclesiæ Cathedralis; Domino Judoco Dixmudde, similiter Canonico; Venerabilibus Fratribus, Antonio Andries, Priore; Antonio Sale, Paschasio du Jardin, Philippo Bonte, Benedicto vander Vinck, Nicolao de Buissons, Venantio le Bailly, Petro du Corron, Aëgidio de Raedt, Leone Geux, Cornelio Queval, Petro de Crequy, Joanne Bernardi, Guilielmo de Jonghe, Carolo de Visch, Adriano Meuleman, Presbyteris; Bernardo Joannis, Diacono; Hieronymo de Guyse, Subdiacono; Jacobo Molina, Francisco de Guezere, Ambrosio Mystere, et Gregorio Icx, Religiosis, conventum monasterii Dunensis præfati constituentibus; celebrato prius Missæ officio in Pontificalibus paramentis, aperuit loculum quendam plumbeum: in quo erat integrum corpus, quod ex veteri monasterio jam destructo prædictus Dominus Bernardus Abbas exhumari et adferri jusserat, xiii Novemb. mxcxxiii ad chorum moderni monasterii.

9 Quod corpus (ut cognoverunt tam ex sepulchrali titulo, quam Annalium domus indicio, et continua seniorum monasterii traditione) erat B. Idesbaldi, tertii Abbatis præfati monasterii de Dunis; cum summa sanctitatis opinione defuncti anno mclxvii. Eratque idem corpus vestitum veste religiosa, alba inferiori, et nigra superiori, adhuc prorsus firmis et integris (quæ tamen scissæ fuerunt ad inspectionem capiendam) cum herbis odoriferis diversi generis, rosmarino, absinthio, calicibus rosarum et aliis quæ ex forma optime nosci poterant: ac præterea uno magno involuero ex tela cerata, omnino forti, ligato funibus cannabinis: qui quod essent omnino integri et firmi, scissi fuerunt ad inspectionem ut supra.

10 Ex qua inspectione deprehensum est caput integrum, adhuc munitum capillis, inter quos eminebat corona religionis, frons integra, oculi suis tecti palpebris et ornatu superciliis, nasus aliquantulum fractus, violento quodam ictu, quo, ut dicebant et Prælatus testabatur, in eundem impegerant, ejus integritatem exploratam non habentes, dum funem cum linteis quo involutus erat, frustra vi in partes detrahere tentarent. Genæ integræ, labia integra, coloris aliquantulum lividi; os parum patens, ita ut duo aut tres dentes in ipso aliqua sui parte videri possent. Barba valde copiosa, quam quis ab octo aut novem diebus rasam judicasset; ita tamen firma, ut presentibus nobis fortiter pili ejus a chirurgis tacti, evelli non possent. Tota vultus constitutio, tamquam dormientis, in sinistram latus versa: collum adhuc ductile et prorsus integrum. Humeri et brachia omnino integra, sicut et manus, in quarum læva adhuc parvi vulneris vestigium apparebat: pectus adhuc valde crinitum et integrum. Venter præterea cum coxis, genibus et tibiis prorsus

D
ab Episcopo
Iprensi an.
1624 visi-
tatum,

coram 4
Abbatibus,

3 Canonicis
dignioribus,

E
et Religiosis
Dunensibus
22.

Vestes, invo-
lucrum, fu-
nes integri,

17

partes corpo-
ris integri
descriptæ,

sus

A sus integris et pilosis, ipsis etiam musculis prominentibus. Pes sinister integer et justæ magnitudinis: dexter vero sicut et dextera manus paulo contractior, ita ut videretur adhuc in vivis existens, paralyti, spasmo aut apoplexiæ malo laborasse. Tibialia omnino integra, ita ut etiam futuræ omnes dignoscerentur. Insuper retulerunt præfati Religiosi, plumbeum loculum, cruce, circulis et ansulis ferreis deargentatis decoratum, nulla sui parte corruptum aut exesum fuisse; cum tamen vicinus alter loculus, æque plumbeus, diversis in partibus exesus, ossaque aliorum inibi sepulcorum magna sui ex parte corrupta et in pulverem redacta, inventa fuerint. Qua inspectione facta, curavit idem Reverendissimus Dominus loculum præfatum decenter claudere. In quorum omnium præfatorum fidem et testimoniam præsentibus per Secretarium litteras signari, et contra-sigilli sui jussit et fecit appensione muniri, anno mense et die prædictis.

De mandato Reverendissimi Domini præfati,
Oud. l'Oste. Secret.

II Anno mdcxxvii, idem D. Bernardus Abbas, considerans locum residentię Conventus Dunensis expositum esse Hollandorum excursionibus, et nimis vicinum montibus arenosis, qui vetus monasterium opprresserant; eundem Conventum suum in Mali ejusdem anni transtulit ad refugium Thosanum in civitate Brugensi; ubi coemptis aliquot ædibus et fundis vicinis, anno sequenti mdcxxviii sub finem Aprilis, novi monasterii fundamenta jecit: ex quo plura perfecit loca regularia, tanti splendoris, ut pauca in toto Ordine nostro reperias splendidiore. Adeo ut non nisi templum cum quarterio hospitum restent ædificanda: quorum ædificationem mors intempestive superveniens impedivit, dum anno mdcxlii, xx Decembris virum sustulit.

ANNOTATA.

a Hujus Abbatis humanissimam benivolentiam expertus fui Dunis anno 1626 et Brugis anno 1640.

b Corpus detegit, quod quasi in oblivionem venerat quia totum monasterium fuerat ab hæreticis vastatum et incensum; et obrutum erat sepulcrum rudibus laterum et aliis sordibus; imo et aquis stagnantibus quæ ex circumstitis montibus affluebant; uti indicatur in appensa tabula, ab eodem Carolo de Visch confecta.

HISTORIA MIRACULORUM

C Ex Flandrica tabella a Carolo de Visch scripta et in templo appensa.

Puella quædam Furnensis, nomine Gerarda Richard, filia Claudii, opificio fabri, annos circiter viginti nata; a diabolo in corpore suo obsessa, postquam sæpius, sed absque fructu, apud Patres Capucinos fuisset exorcismis subjecta; e consilio alicujus e dictis Patribus vovit recens inventum B. Idesbaldi corpus tertio invisere, et procurare ut ibidem Missæ sacrificium offerretur. Quibus peractis, ex ore suo expuit terribilem bufonem, nec postmodum ullas diaboli molestias experta est. Ita juridice coram Magistratu Furnensi testatus est Pater Capucinus, nomine Bertinus Stenfordiensis; ac jurejurando confirmarunt dicta puella, ejusque pater et mater Furnis habitantes: de quo publicum scriptum a Magistratu Furnensi confectum est, deputatis ad id duobus Scabinis et Domino Zannequino Notario.

2 Eodem anno mdcxxiv, alia puella Furnensis, nomine Maria de Portere, filia Matthæi, ancilla Reverendi Domini Sebastiani de Wien Cononici S.

Walburgis ibidem, correpta ardente febre continua; atque ad extremum mortis periculum deducta, cum nullis medicamentis nequiret adjuvari, facto voto visitandi reliquias B. Idesbaldi, subito sanata est. Quod miraculum legitime examinatum, et sicut præcedens est approbatum.

3 Petrus Otgerus, opificio scriniarins Furnis, ibidemque valde notus, eodem fere tempore apud dictum Magistratum sub juramento declaravit, aliquem ex suis liberis, quatuordecim solum mensibus natum, a febre, qua per integram mensem fuerat vexatus, fuisse subito sanatum, cum particulam vestis B. Idesbaldi collo ejus appendisset.

4 Jacoba van Torhout, filia Henrici, Ipris nata, uxor Antonii de Menin, residens in pago Bevere prope Rusbrugas, confessa est xxiv Augusti anni mdcxxv, coram duobus approbatis Notariis, se integro quinquennio vexatam fuisse magnis et difficultibus angustis pectoris, exoriri solitis e catarrhis, continuo e capite defluentibus, ac frustra variis medicamentis usam, tandem ubi ad loculum B. Idesbaldi accessit, sanitate esse adeptam.

5 Domina Maria Briois, Religiosa parthenonis Markettæ in agro Insulensi, oppressa morbo e judicio Medicorum incurabili, aliqua scilicet specie epilepsiæ, cum continuo capitis dolore, memorato anno mdcxxv, intercessione B. Idesbaldi, sanata est; postquam die secundo Octobris hujus reliquias devote visitasset, ibidemque Sacramentis pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ animam corroborasset: quod cum illa testati sunt D. Jacobus Bart, dicti monasterii Confessarius; Domina Margarita du Chastel, Abbatissa; Domina Maria de la Haye, Priorissa; et Domina Maria Cresel, Jubilaria.

6 Catharina Dyserin, filia Francisci, Insulis nata, et professa Ordinem S. Birgittæ, tribus annis vexata vi morbi incogniti, qui videbatur in phthisi tendere, cum intollerabili dolore lateris: cum nullis medicinis posset adjuvari, per suos parentes anno mdcxxvii, die xxx Martii, peregrinationem instituit ad locum, in quo B. Idesbaldus quiescebat, et sanitatem consecuta est. Quapropter plurimum exhilarati ejus parentes, denuo cum tota familia reversi, Deum omnipotentem in Sancto suo cum plurima gratiarum actione laudant, et annosynon alicujus picturæ in dicto sacello appenderunt.

7 Joanna van Happiot, vidua Maximiliani Briois, Toparchæ Saily; Catharina Ghery relicta Joannis Herring; Magdalena Massart, filia Nicolai; et Anna Oghe, comparuerunt anno mdcxxx, die xvi Maii, coram Notario, ex certa scientia declarantes et attestantes, quomodo Maria de la Perte, filia Guillelmi, Insulis habitans, per annos duodecim fuerat oppressa morbo interiore, medicis omnibus incognito, et proinde insanabili, qui sæpe tantam ei infligebat molestiam ut in terram decideret et deliquium animæ pateretur: et quomodo intercessione B. Idesbaldi non absque miraculo fuerat sanata.

8 Maria Wandre, uxor Ludovici Lardis, residens Insulis in parœcia Sancti Salvatoris, per annos duodecim misere in corpore a malo genio obsessa fuit, et sæpius sacros exorcismos apud varios Ecclesiasticos experta, sed absque ullo subsidio. Unde in tantam delapsa est debilitatem, ut non nisi fircillis axillaribus nixa posset progredi. Hæc tandem cum multa beneficia, quæ Deus intercessione B. Idesbaldi præstiterat variis ægris intellexisset, et ipsa pervenit ad locum ubi dictus Beatus quiescit: ibique plenam sanitatem adepta, sua fulcra reliquit, ac domum reversa, nullam amplius diaboli molestiam sensit. In gratiarum igitur actionem attestationem transmisit, confectam anno mdcxxx die xvii Maii, subsignatam

D
AUCTORE
CAR. DE
VISCH.

alius puer,

vexata angustis pectoris et dolore capitis,

epileptica,
E

phthisi laborans,

gravi morbo vexata,
F

item energumena,

Monasterium
Brugas
translatum.

Sanantur
energumena

ejecto bufone,

ex continua
febre deposita,

EX MSS
LATINIS

A subsignatam a Parocho ejus Joanne Huchon, sacrae Theologiae Licentiato; Nicolao Mollet, Sacellano; Juliano Mochet, Locum tenente, et sex aliis.

et epilepticus.

9 Adam Staubs, civis Brugensis, opificio coriarius; ejusque uxor Maria, filia Victoris vanden Berge; coram Notario aliisque testibus sub juramento declararunt, xxx Octobris dicti anni mcccxxx, quomodo eorum filius, etiam Adam nomine, per longum tempus laborarit morbo epileptico, ab eoque liberatus sit, postquam cum eo B. Idesbaldum devote visitaverint.

ALIA MIRACULA

Latine ab Edmundo Scipman Priore submissa.

Carolus
vander
Plancke
Ordinis S
Francisci,

Ego F. Carolus vander Plancke, Religiosus S. Francisci Ordinis Recollectorum in civitate Dixmudensi, sub initium hujus ætatis anni mcccxxv, existens in consortio sex vel septem Religiosorum Conventus nostri, simul constantibus R. Patre Confessore monasterii de Hemelsdael et Domino Subpriori, utroque monasterii de Dunis Religioso, qui de beati Patris Idesbaldi insigni memoria nec non et de quibusdam miraculis ipsius meritis a Deo factis colloquentes, etiam quorundam radiorum, qui instar auroræ consurgentis super dictum monasterium et locum in quo beatus Pater sepultus erat, affulsissent et a variis visi fuerant, mentionem fecerunt; sed ut referebant nullam aliam attestationem, præterquam communium quarundam personarum, vicina loca incolentium, quæ eosdem radios sæpius se vidisse testabantur, auspicari poterant. Quæ ego audiens, in memoriam rehit, quod mihi olim acciderat propriisque oculis conspiciere datum est, quod et ipsum præfatis Religiosis narravi. Re vero plenius digesta, me rogarunt dicti Domini, an hujus relationis a me factæ ipsis attestationem relinquere mihi liberum non foret: quibus respondi quod sic, mediante primum Superiorum meorum consensu, et ut id præstarem a R. Domino præfati monasterii Abbatem non semel sum requisitus. Ego igitur F. Carolus, in fide Sacerdotii mei, certifico ac declaro, quod anno mcccxvii, me in Conventu nostro Dunkercano Vicarii officio indigno fungente, ad dictum nostrum Conventum venerunt certorum negotiorum causa Pater Marens Genevens, Dixmudani Conventus tunc temporis Vicarius; et Pater Michael de Corte, Sacerdos et Prædicator ejusdem Conventus: qui peractis negotiis suis vesperi circa quintam Dunkeræ egressi sunt, itinerique se accinxerunt: erat autem in tunc quadriagesima. Ego vero, ut ipsis viæ comes fierem in Zuytote utique, a Patre Guardiano obtinui. Quo ut appulimus, cepimus ex itineris labore somnolentia premi. Venerat quia sequenti die summo mane Neoporti esse ipsis necesse erat; denno ex Zuytote nocte Luna clarescente, inter decimam et undecimam horam, egrediuntur: me vero ut ipsis comes fieri quamprimum instigant et orant: quibus et libens acquiesco, ea tamen conditione ut mihi currum quem prondiserant, pro reditu meo, altera die procurarent. Devenimus tandem ad eum locum, qui vulgariter Boggærde vocabatur: quem aliquo usque prætereuntes, inter eum et Oostdunkereke pagum, somnolentia pressi substitimus, atque in Dunis sedentes, ad spatium circiter mediæ horæ dormivimus. Ego interim primus expergefactus. Confratres meos pariter excitavi; indicans ipsis claritatem diei jam vicinam esse, et hoc ea occasione, quod supra veterem domum Dunensem lucem clarissimam, ad instar auroræ surgentis, radios suos lucidissime vibrantem, videremus; et quia ea lux nobis satis vicina erat, putabamus nos urbem Neoportuensem clare intueri,

audiens
radios lucis
affulsisse
supra tumu-
lum S. Ides-
baldi;testatur se
quoque et
altius duos
idem vidisse.

C

media nocte.

et jam nos illi vicinos esse. Quare illuc tendimus, et ubi loco appropinquamus, a via non parum nos aberrasse deprehendimus; viamque priorem repetentes, tandem ad portam civitatis ad quam tendebamus pervenimus; portam autem minime patentem invenimus, hora enim erat præmatura nimis et quasi quarta. Præstolantes vero diei adventum, porta jam patente, civitatem ingressi sumus, in cujus rei veritatem huic nomen meum apposui.

2 Cornelia vander Halle, pia ac honesta vidua Joannis Francque, pene septuagenaria, Dunkeræ oriunda et jam a decem fere annis in nostro Dunensi Conobio deserviens, hodieque superstes; sexdecim ab hinc annis verrucæ cujusdam incommodo torqueri cœpit, quæ ei sub oculo dextro ad tantam grossitiem succreverat, ut omnem illi oculo ad operas visus potentiam adimeret. Sæpius sæpiusque naturalia medicamina adhiberi curat; sed frustra, imo grossior quam antea deprehenditur: quare a talibus medicamentis omnino cessandum putat. Eodem vero tempore, quo sollemnis et canonica B. Patris Idesbaldi visitatio ab Episcopo facta est, eundem in peculiarem sibi Patronum adscivit, singulæque devotionis affectu in ejus cultum ferri cœpit. Perpaucis vero ab inde diebus, partes vestium, ab habitu Beati Patris abscissas, sed ex calce et luto nimis maculatas, a Domino Subpriori mundandas accepit; quas nesciens unde et quid essent, lavit. Lavit vero, sed inaniter: nam præfatas maculas non dicam auferre, imo vero etiam variis adhibitis mediis nihil in eis immutare potuit. Miratur illa, et inanem suam operam dolet, variaque animo revolvens, particulas indumenti Beati Patris suspicatur. Quas ut esse deprehendit, ait: O si Beati illius Patris meritis ab hoc verrucæ incommodo queam liberari, et pristina videndi libertate gaudere! Quo dicto, vovet se spatio novem dierum cum eadem aqua et particula vestium prædictam verrucam abluturam, singulareque eidem Sancto totidem diebus devotionis spondet obsequium. Abluit primo, secundo, et altero die: nocte vero tertia subsequente, prædicta verruca ita decidisse absque ulla dolore visa est, ut solum sui loco rubeum illudque parvulum reliquerit vestigium, quod ad aliquot usque dies permansit: inde vero ita evanuit, quasi in eodem loco nulla unquam verruca fuisset.

Verruca supra
oculum,
visum
auferens,
tollitur.

B.

3 Eadem mulier octodecim et amplius annis miro brachii dolore, eamque mirum in modum affligente, vexata fuit. Variæ interim chirurgorum super hoc opiniones generantur: alii ex descensu catarrhi provenire judicant, alii ex nervorum frigeactione arbitrantur, alii aliter; juxtaque diversorum judicium diversa adhibentur medicamina, sed frustra: multisque in medicos erogatis expensis, sic manet misera. Deis quidem operibus, quibus valet, transigit; noctes vero insomnes, non solum sibi, sed et toti familie suæ singulis noctibus non parum molesta: apud nos vero, ratione illius doloris, sæpius ab operibus ordinariis ita præpedita, ut interdum brachium inflexibile habere videretur. Illa vero memor primæ curationis suæ, totam denno spem suam in Beati Patris meritis reponit, sacrumque Missæ Sacrificium in illius honorem se fieri curaturam vovet, novemque dierum ablutionem cum prædicta aqua et vestis particula adhibet, et alia devotionis obsequia spondet et exolvit. Quibus peractis, ita se sanam reperit, ut in posterum quiete et absque omni difficultate somnum capiat, et ad quaslibet operas idonea sit; laudans et benedicens Deum in Sancto suo.

curatur
vehemens
brachii dolor,
B.

4 Guillelmus de Grave, filius Henrici, ex oppido Furnensi oriundus, annos natus circiter viginti, tribus ferme hebdomadibus vehementissima febris laborat,

et febris:

A laborarat, quæ illum singulis vicibus fortius vehementiusque invadere videbatur. De qua eum apud sorores suas conquereretur, ab eisdem ei consulitur, ut potui suo paucillum ex herbis, in loculo circa ac supra corpus Beati Patris Idesbaldi repertis, immisceat; voveatque se sacras ejus reliquias, expositas in choro Ecclesiæ Dunensis, visitaturum. Quibus cum annueret, potum taliter mixtum sumpsit, subitoque convaleuit, nec ad eum ultra febris rediit; liberque a morbo factus, ab obligatione voti continuo se liberat.

ex vulneribus
tibiæ
clauda :

5 Antonia Parment, miro tibiæ dolore pluribus annis afflictæ, frustra remediis naturalibus sibi mederi conabatur : nam uno in altera tibiæ curato vulnere duo in altera oriebantur, ita ut sic diu misere divexata eo devenerit, ut absque baculorum ope nullatenus incedere valeret. Dum autem supremo dolore vexaretur : contigit illam in Damnensi civitate juxta Brugas, in qua tum annua solennis supplicatio habebatur, ad aliquot dies demorari : ubi Beati Patris Idesbaldi famam et in patratiōe miraculorum singularem gloriam audiens, de misericordia Dei optime confidens, sacras Beati Patris reliquias se visitaturam promittit. At eam peregrinationem tali in statu minime perficere valet. Quid igitur, agat? Nummum sumit, quem cum magna devotione se Beati Patri oblaturum spondet : atque ut desideratam sospitatem citius consequatur, prædictum nummum aquæ immergit, ac deinde cum eadem aqua semel et iterum tibiæ lavat : tandemque sanari cœperunt, ut duobus tribusve abinde diebus dimisso altero baculo iter arripuerit; atque cum uno solo, qui illi ad incedendum adhuc necessarius erat, ad ecclesiam nostram venit; devotioneque peracta, ita se sanam reperit, ut absque aliqujus baculi adminiculo mox ad propria redierit; baculumque, quo adveniens usa fuerat, una cum oblatione nummi promissi, ante Beati viri tumulum reliquit.

Sanantur,
visu impedita

et alia
surda

B 6 Religiosa quædam tertiæ Ordinis S. Francisci, in Oppido Neoportuensi, pergravi oculorum dolore laborabat, unde potentia visiva non parum præpediebatur; quæ eum curam puellarum, in eodem Conventu scholas frequentantium, haberet, unam præ ceteris, obimpeditum auris organum, dure valde audientem advertit : in qua sola instruenda plus negotii sibi esse arbitrabatur quam in ceteris omnibus, illa scilicet minus bene vidente. hac durius audiente. Audita Beati Patris fama, totam se illius devotioni addicit; ac cum prædicta discipula peregrinationem ad ejus sacras Reliquias promittit, ac persolvit : ipsaque suo oculorum dolore libera, pristinam videntiam facultatem; discipula vero integram audiendi potentiam receperunt.

Tolluntur
hæmorrhoidum
dolors,

C 7 Antonius Torrel, Coxidanus, nobisque vicinus, agriculturæ deditus, jam annum circiter quinquagesimum agens, pergravi hæmorrhoidum dolore vexari cœpit, ita ut nec incedere nec domum egredi ullatenus valeret, ipsius tamen præsentia in cultura agrorum et aliis operibus requiritur. In die festo dum ad sacrum audiendum proficisci parat, vehementior solito dolorem affligit, miserque quo se vertat nescit. Habet penes se particulam vestis Beati Patris Idesbaldi, quam a nostris acceperat : illius ope ardentius implorata, particulam præfatam aquæ immergit, partesque affectas cum eadem aqua rigat et lavat : subitoque dolor omnis abcessit, nec unquam simile quid in posterum sensit.

verruca
manuum,

8 Hujus proles manus verrucis plenas habebant, quæ manibus maximam deformitatem adferrent; cum eadem aquæ, præmissa Beati Patris invocatione, manus laverunt; ac paulo post ita verrucæ illæ evanuerunt, ut ne una quidem remanserit; aut sui loco vestigium aliquot reliquerit.

9 Mulier quædam conditionis non infimæ, Atrebat Dunas sacrum Beati Patris corpus visitatura venit : hæc cum trium annorum spatio extraordinario quodam morbo seu potius maleficio affligeretur, jamque tandem deficeret ac pene exanimis videretur, relictis omnibus medicinis naturalibus, ad Beati Patris opem et merita confugit (illius enim fama jam omnes partes illas pervaserat) ardentiusque orat; addita voto peregrinationis, si ab ea infirmitate curaretur. Non illam fefellit spes sua : nam aliquanto post tempore se integre sanam reperit. Nec peregrinationem differt, nam aliquot ab inde diebus ad nos venit, sacraque mysteria in beati Patris honorem et gratiarum actionem fieri jussit : cereos accendit, et pro oblatione partem quadraginta acto assium reliquit, factaque Sacramentali peccatorum suorum confessione, Dominicis munita Sacramentis, ad propria gaudens rediit.

EX MSS
LATINIS.
maleficium
trium annorum :

10 Juvenis quidam, ex Civitate Insulensi, vehementi admodum febre correptus, peregrinationem ad Beati Patris Reliquias promittit, promissionemque suam non obstante morbi vehementia explet, ut igitur ad ecclesiam nostram pervenit, vehementiori quam antea febre torquetur : qua non obstante sacrum Missæ officium integrum audit; atque de Beati Patris ope confidens, sacrum ejus loculum accedit; nobisque videntibus, peracta devotione sua, liber prorsus ab omni infirmitate abcessit.

febris,

11

11 Laborarat sæpius acerbo lateris dolore, F. Ambrosius de Mystere, domus nostræ Religiosus; qui dolor quasi quandam pleuresis speciem præ se ferre videbatur; qui quidem, variis adhibitis medicamentis, interdum remitti videbatur, nunquam tamen ex integro sanari. Contigit autem illum acerbis solito divexari, ita ut etiam ex eo medicis operam daret. Verum advertens varias inter eos super hoc opiniones formari, ad beati Viri opem auxiliumque confugit : brevique post tempore dolor omnis, absque ulla medicamentorum naturalium applicatione, ita evanuit, ac si nunquam eum persensisset, nec unquam tale quid in posterum ei accidit; aut a choro (quod antea vehementia morbi constrictus agere cogebatur) aut altero quovis officio absens receptus est. Hactenus MSS. illa Latina : quibus accedat ex Archivio Dunensi deprompta.

dolor pleuricus,

12 Epistola Insulensis Pastoris Philippî d'Hure, Amplissime Domine Presul aut Reverende Prior. Quia Dei nostri magnalia, Sanctorumque ejus præclara merita revelare et confiteri honorificum est, hinc est, quod ego requisitus a Maria Boeque, honestis et Christianis parentibus nata, ut veritatis testimonium darem, vobis notum facio et attesto in verbo Sacerdotis; quod licet supradictæ Mariæ, cum Dei gratia et superioris licentia, per consuetos Ecclesiæ exorcismos et Sacramentorum administrationem, succurrere studuerim, quinque mensium spatio; plenam tamen libertatem, veramque a demonio liberationem, non sit assecuta, nisi postquam in festis Pentecostes, monasterium vestrum, et sacellum ubi sacrum B. Idesbaldi corpus requiescit, devote visitavit, suasque ad Deum preces fudit, ut Beati Idesbaldi meritis intervenientibus a demonio liberaretur : quod per Dei misericordiam, se in eodem loco consecutam esse, et ipsa sensisse, et itineris comites animadvertisse confessæ sunt. A quo tempore tam pacifice et quiete vixit, ut ad pristinum vitæ statum rediisse et sanitatem recuperasse videatur; quod parentes ejus et vicini et ego ejus confessarius et ex opposito vicinus testamur. Quare cum itineris labores et molestias iterum suscipiat, ut Deo Optimo Maximo, Beate sæpè Virgini, ac B. Idesbaldo gloriam reddat, testari et subscribere volui. Actum Insulis xxviii Augusti mpcxxxi.

12

energumena
liberatur.

DE S. GALDINO S. R. E. CARDINALE,
ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSI ET SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO

ASSO
MCLXXVI.

Sancti
Episcopi
Mediolanenses
35

Vita S.
Galdini datur
ex MSS. et
Mombritio,

adducitur
Analecta

Cultus sacer
ex Martyrolo-
gis, Breviariis
Missalibus.

Illustra-
tione ex
Præfatione
Missæ,

synopsis
virtutum.

et miracu-
lorum

Corpus in
ecclesia
Cathedrali,

reliquiæ
Bononiæ.

Inter Acta Synodorum diœcesanarum, quas in Ec-
clesia Mediolanensi S. Carolus Borromæus cele-
bravit, extat tabula Archiepiscoporum Ecclesiæ
Mediolanensis, in qua recensentur Antistites Sancto-
rum catalogo adscripti quatuor et triginta : quibus
accessit ipse S. Carolus quintus supra trigesimus. Inter
hos fuit seculo Christi duodecimo S. Galdinus, de quo
hæc scribit, Sanctæ Ecclesiæ Romanæ etiam Cardinalis,
et Sedis Apostolicæ Legatus. Vitam ejus, olim non dū
post obitum conscriptam, datus ex codice pergamæno
monasterii Blaburensis Ordinis S. Benedicti, in diœcesi
Constantiensi, præpe Ulmam Imperialem Germaniæ ci-
vitatem, quam inde nobis submisit Joannes Gomansius,
sua ibidem manu exscriptam. Eandem habemus, a du-
centis circiter annis excusam, in collectione Joanni Mom-
britii tomo I de *Vitis Sanctorum*. Joannes Petrus Pa-
riçellus, sacræ Theologiæ Doctor, et Ecclesiæ Lauren-
tianæ apud Mediolanenses Archipresbyter, in Monu-
mentis Ambrosianæ Ecclesiæ et monasterii, eandem S.
Galdini Vitam reperit apud monachum Mediolanensem,
nomine Hilariem, et plurima ad confirmationem sur-
historiæ eæ eadem allegat. Ut autem hanc Vitam illus-
traremus, videbatur opus Annotationibus aliquanto lon-
gioribus, quam quæ singulis capitibus commode anue-
terentur : quare sub finem Analecta in suos paragraphos
distincta conjungimus, et temporum seriem accuratius
explicamus.

2 Cultum et venerationem indicant, cum hodierno
Martyrologio Romano, Molanus, Ghimius, Galesinius,
Ferrarius, aliique; sed potissimum antiqua Missalia
et Breviaria Ecclesiæ Mediolanensis. Ex his in Kalen-
dario Missalis anno MCLX cæcusi refertur sequenti die,
et notatur festum ejus celebrari Dominica secunda post
Pascha : ex istis hanc de ejus virtutibus et miraculis
desumimus Præfationem, in Missa recitari solitam :
O æternæ Deus : in festivitate Beati Galdini tue
magnificentiæ gloriam collaudantes, quem mira fidei
operum sanctitate magnificum ostendisti, magnificis
merito præconis extollendum. Ille namque Metro-
polis Ambrosii Archiepiscopus et Cancellarius, ardens
zelator fidei adeo extitit et pugil Ecclesiasticæ uni-
tatis, ut patriæ relictis liminibus mallet exul vivere,
quam schismaticis, inconstitem Domini tunicam
seindentibus, obedire. Ille Romanæ Ecclesiæ Car-
dinalis, Pastor Mediolanensium pervigil lupos ra-
paces ne gregem diluunt arceat hæreticos, egregius
prædicator. Ille caritate fervens, humilitate præ-
eminens, pietate affluens, vocem præveniens petitori,
egentes relevat, puellas dotat inopes, senes nutrit,
viduarum tutamen, pater et refugium orphanorum.
O quam felix hujus beati viri sanctæ vitæ progres-
sus ! O quam felicior est egressus : qui confutans
hæreticos, cum verbi Dei convivio populum refecis-
set, ad convivium introducit Angelorum ! O quam
claris miraculis hic coruscat ! Ad ejus enim tumulum
ceci lumen, elaudi gressum recipiunt, sanantur in-
firmi, demones effugantur, per Christum Dominum
nostrum, per quem Majestatem tuam etc. In orati-
onibus, quæ de eodem Sancto singulares recitantur,
laudatur Deus qui B. Galdinum Pontificem miseri-
cordiæ operibus sua gratia decoravit, et qui B. Gal-
dino Pontifici tantam fidei constantiam contulit, ut
peregrinari potius elegerit, quam schismaticis con-
sentire, hostibus Ecclesiasticæ unitatis, alibi veri-
tatis. Mortuus est et sepultus in ecclesia S. Theclæ, in
arca Cathedralis templi constructa : rerum anno MCLXVII
ea destructa et complanata, corpus Galdini cum aliis
Sanctis Episcopis fuit depositum in dicto templo Cathe-

drati, in altari Sanctuarii sub majori altari. Aliquas
ejus reliquias, datus S. Caroli Borromæi acceptas,
Gabriel Paleottus Cardinalis et Episcopus Bononiensis
deposuit anno MDLXXXII in Metropolitana sua : ejus
sacram memoriam recitat Masinus in Bononia perlus-
trata.

VITA

Ex MS. Blaburensi et Mombritio.

Galdinus vir Mediolanensis, civis egregius, ortus
e stirpe nobilium Valvasorum de Sala, civitatis
Mediolani porte orientalis, ab infantia sacris lit-
teris eruditus, in majori ecclesia Mediolanensi con-
stitutus et ordinatus, eoque venit, ut in eadem ec-
clesia Archidiaconatus dignitate et officio a Cancel-
lariæ fungeretur. Qui cum postea suo prædecessori,
Huberto de Pirovano Archiepiscopo, fideliter ac de-
votè adhereret, schismatis tempore sub Alexandro
Papa tertio et Frederico Imperatore facti; cum suo
Domino ac aliis quibusdam ex urbe sua *b* egrediens,
ejusdem schismatis rabiem et suæ civitatis periculum
fugiens, ab Alexandro *c* Papa, eandem schismatis
rabiem fugiente, cum Domino suo amice, gratanter
et officiosissime susceptus est. Exilium igitur B.
Galdinus et non modicos labores, cum Pontifice suo
prædictoque Alexandro Papa et aliis quibusdam,
perperessus est.

2 Cum circiter quadriennium in Gallicana exulas-
sent ecclesia; demum navigio *e* Palernum, multis
fluminum latronumque periculis, ad Regem Siciliæ
pervenerunt. Is vero multo honore eos suscipiens,
aliquantis diebus studiose curavit : et deinde eos a
se dimittens, multis donavit muneribus. Deinde cum,
juxta dispositionem præfati Apostolici viri, Bene-
ventum pervenissent ; paulo post vir Dei Galdinus,
Archidiaconus simul ac Præsulis sui scriba, ab Ale-
xandro summo Pontifice vocatus, Roman de con-
cessionem ejusdem Archipræsulis sui proficiscitur :
ibique suis sibi suffragantibus meritis, in Presbyte-
rum *g* Cardinalem S. Sabinæ ordinatur.

3 Ibi eo aliquantulum morante, cœpit jam dictus
Hubertus Archipræsul gravi detineri infirmitate :
jamque sui laboris et certaminis cursu peracto, de
hac luce in pace *h* migravit ; omnibus relinquens
exemplum, pro fide et unitate Ecclesiæ, se morti et
et periculis dare, ac pro Domino vitam ponere.
Procurata autem digne ejus sepultura, dignisque sibi
exhibitis funeralibus exequiis in *i* ecclesia sanctæ
Sophiæ, quæ in Beneventana est civitate, corpus
ejus summo cum honore tumulatum est. Beatus itaque
Galdinus, tanto Patre orbatus, tantoque destitutus
solatio, multus pro carissimo Patre et Domino la-
crymas fudit, compluribus pietatis suæ præbens
exemplum : metuens nimirum, ne tanto Patre ex
hac luce migrante, Mediolanensis periclitaretur
Ecclesia, præsertim cum eo tempore civitas diruta
jaceret, et populus sub jugo captivitatis et duræ ser-
vitutis detineretur. Sed et Sacerdotes et Clerici, qui
fidem et unitatem servantes Summum Pontificem
Alexandrum invocare audebant, variis a schismati-
cis afficiebantur suppliciis : multique suarum rerum
damna perperessi, quasi vitæ metuentes, ad detes-
tabile juramentum urgebantur. Sed Deus omnipotens,
qui quos diligit castigat, suarum memor misericor-
diarum, neque sustinens tam sanctam ac nobilem
perire Ecclesiam, et dignum sibi providit Pastorem.

E nobili
familia

a
Archidiaconus
tempore
Schismatis
b

b

c
cum Archie-
piscopo fugit
ad Alexan-
dram 3.
d

e
degit in
Gallia,
f
navigat
Panormum

venit Bene-
ventum,

Romæ creatur
Cardinalis :

g
mortuo
Archiepiscopo
Beneventi,
h

i
multum dolet :

diruta tunc
urbe Medio-
lano,

et Clero
misere
distracto;

A et civitatem post aliquantum tempus in virtute brachii sui restauravit.

consecratur
ab Alexandro
3 Papa
Archiepiscopus

4 Memoratus enim Alexander, de obitu Confratris paterno dolens affectu, et Ecclesiae suae secundum quod poterat, cupiens providere, (quia Mediolanensis Ecclesia, quae quasi dispersa fuerat, de Pastoris electione tractare nec poterat nec audebat) Argisium Cimeliarcham ex Pirovanorum familia, et B. Galdinum aliosque, quos in partibus illis de Clero Mediolanensi potuit habere, mature admodum vocans; supradictum Galdinum, virum sanctissimum multisque praeditum virtutibus, ad preces Fratrum qui aderant, in Episcopum *h* consecravit. Ille, licet, propter exilium et labores quos pertulerat, corporis debilitate laboraret, nec tantum omni voluntarie susciperet; animo tamen constans, caritate fervens, assiduis precibus et crebris suspiriis Dominum exorabat, ut aliquando civitas lapsa surgeret, Ecclesia restauraretur, et tam Clerus quam populus secum pariter ad proprias remearent sedes.

pro restitutio-
ne urbis
solicitus

5 Modico igitur elapso tempore, Lombardi ob similem casum sibi providentes, memores roboris et fortitudinis memoratae civitatis, clam inferunt consilium, et eam in munimentum ac aliarum civitatum defensionem iustaurare statuerunt. Porro etsi quidam, antiquum foventes odium, dissentirent; divina tamen superabundante gratia, Sanctorumque Martyrum et Confessorum suffragantibus meritis, factum est, ut plures Lombardorum, memores pristinae societatis et amoris, ad ipsam armata manu accederent civitatem: ut cives, qui in quatuor partes dispersi fuerant, ad civitatis introitum hortarentur et confirmarent: Primitusque *l* Bergamenses Milites decem, cum decem vexillis, venerunt: Brixienensesque et Cremonenses, Mantuani quoque cum Veronensibus, cum iis qui Marchiam incolunt Tarvisianam, Mediolanenses introduxerunt in civitatem, anno Domini millesimo centesimo sexagesimo septimo, quinto Kalendas Maii. Tunc fuit videre populum de Babylonica captivitate redeuntem, viros praegaudia flentes, parvulos et mulieres praegaudia clamantes. Ferebantur voces in caelum: festinabat quisque ad propria.

Civibus
Mediolanum
reductis,

l
auxilio
vicinarum
civitatum,
anno 1167
27 Aprilis,

factus Legatus
Apostolicus,

6 His ita peractis, Galdinus civitatis suae restitutionem audiens, provide suscepta Apostolicae Sedis legatione, iter ad patriam arripuit: et praecavens inimicorum *m* insidias, quae in plerisque locis sibi tendebantur, mare navigans, in peregrini habitu Venetias, ingentibus periculis, tamen incoluminis, pervenit: ac deinde Lombardiam attingens, suscepto Episcopali habitu insignibusque Pontificalibus, Mediolano factus est propinquior. Occurrerunt summa exultatione universi cum toto Clero cives: eumque digna veneratione, ut par erat, suscipientes, usque ad B. Ambrosii basilicam cum hymnis deduxerunt, anno natalis Dominici millesimo centesimo sexagesimo septimo, quinto die Septembris. Facta est igitur in civitate, de tanti Pastoris adventu, ingens letitia; et exultaverunt omnes, videntes omnia sibi cooperari in bonum. Cesserunt autem universi Ecclesiae impugnatores: et alii quidem veniam postulant, alii vero post abeuntes, a persecutione desisterunt.

m

Venetius,
inde Medio-
lanum tendit

solemni ritu
acceptus 5
Septembris

Patrimonium
Ecclesiae
recipit:
palatium
restaurat:

in officio
vigil,

7 Suscepit igitur vir ille piissimus Ecclesiam, et eam intrepidus gubernans, praedia et patrimonium Ecclesiae, quod in praedam et rapinam multorum datum erat, de faucibus eorum quantocius eripuit. Sed et palatium, quod inimici funditus diruerant, longe excellentius miroque decore et ornatu reparavit. Cumque in his omnibus crebris et fere assiduis ureretur corporis infirmitatibus, in suo tamen ita pervigil existebat officio, ut quicumque circa eum fuerant, Clericos psalmodiis et vigiliis atque oratio-

nibus fatigaret. Nihil deinde in hoc seculo sciens tutum vel durabile, de morte semper cogitabat, nescio Sapiientis, dicentis: Pone ante oculos tuos diem mortis tuae, et in aeternum non peccabis. Sed et loquendi tantum a Deo gratiam receperat, ut cum ad populum de divino cultu loqueretur, non homo sed Dei spiritus in eo loqui videretur.

8 Cura autem pauperum praecunctis mortalibus ei fuerat: et licet in aliis impensis et oneribus quotidianis humana eum tangeret cupiditas; circa pauperes tamen ita erat profusus, ut nihil sibi sed omnia eis se possidere existimaret; adeo ut non sibi, sed pauperibus Christi vivere crederetur. Sed et non minus eorum causa sollicitus erat qui inopia et paupertate laborarent, eleemosynamque petere erubescerant. Nimvero vocem petitori praeveniens, omnibus misericorditer compatiebatur et tribuebat. Tantae quoque fuit humilitatis, ut a quibusdam pro sua humilitate contemptibilis videretur. Verum amen superbis et elatis in virtute spiritus resistentis, malos in bono vincere studebat. Pro defensione quoque et exaltatione Ecclesiae suae tantam curam et sollicitudinem gerebat, ut non quorumlibet minis vel blandimentis moveretur. Porro ita se mansuetum et benignum omnibus exhibebat, ut sua sanctitate et benignitate pietatis et misericordiae formam omnibus praeberet et exemplum. Denique omni praeditus virtute, tantae erga domesticos erat jucunditatis, ut cum solus esset cum illis, quasi unus e eis sese existimaret, cognoscens se, tanquam et ipsos, mortalem esse.

9
A. Cron. G. II.

Ecc. 7, 41
or. for. ex-
muis:

curator pau-
perum,

humilis

superbis re-
sistit:

mansuetus
et benignus,
l.

9 Igitur cum omnes fere Suffraganeos suos sus consecrasset temporibus, jamque civitas et Ecclesia sua, Domino faciente, ad pristinum statum esset restituta; cepit haeresis *n* Catharorum in civitate pullulare, distractionis et schismatis praecedentis causa: quae usque adeo peccatis exigentibus creverat, ut multi ipsam haeresim aliosque errores cum temerario publice praedicarent, et multae simplicium animae laqueis diabolicae fraudis caperentur. Hic igitur saevissimae pestis vir sanctus se opponens, multis sermonibus praedicationibusque populum suum ab illo stulto errore et vesania retrahebat; atque eum rudimentis Catholicae fidei, quantum poterat, instruens, verbo proficiebat et exemplo.

Suffraganeos
consecrat,

n

Catharos
haereticos
solide confu-
tat,

10 Cum autem decennium in suo expleisset Pontificatu; eodem die quo consecrationem accepit, celebrata Dominicae resurrectionis solennitate, secunda post Pascha die Dominica, in haereticos *o* lo Dei accensus, S. Theclae ecclesiam petit, de more divina in ea officia peracturus. At quia eo per multam debilitate laborabat, Missarum solennia et praememorato Cimeliarcha, qui postea successit, celebrari praecepit. Ipse vero, confessione cum Fratribus facta, priusquam Evangelii lectio populo recitaretur; pulpitum ascendens, contra praememoratos Catharos eorumque complices praeclearissimam habuit *o* orationem, eorum errores multis argumentis et rationibus apertissime et quantum oportuit confutans, fidemque Catholicam multis sanctorum Patrum exemplis et Evangelicis comprobans *o* p-
turi.

o
Dominica 2
post Pascha,
in Ecclesia
S. Theclae
sub sacra

concio datus
contra Ca-
tharos,

delictum
passus,

11 Posteaquam vero finem dicendi fecit; consummato sui certaminis cursu eam corporis cepit sentire molestiam, qua anima separatur a corpore. Mutationem itaque vultus ipsius Fratres tenebant, considerantes eum paulatim deficere: eum itaque ibidem levi motu deposuerunt. Perlecto autem Evangelio et peractis Missarum solenniis, cum ipse in eodem pulpito jacens, nutibus quibus poterat, Fratribus qui adstabant animam suam commendasset; multo adstante Clero et populo, spiritum Deo reddi-

in pulpito
moritur.

dit:

A dit : quo factum est ut et Fratribus et Ecclesie non modicum relinquere tristitiam.

AUCTORE G. H.
clarat mira-
culis,

12 Ipse vero assumptus in celum pro populo suo, ut pie credendum est, non cessat ad Dominum interpellare. Quod multis et manifestis signis et indicijs declaratur : nam ad ejus tumbam veniunt agri t, vota promittunt, referunt salutem : curvus, erectus redit; et retorti membra, sanatis membris mirantur: daemones expulsi fugit, et corpus obsessum meritis beati viri derelinquit, atque tormentum sibi demonstrat esse defuncti Presulis honorem. Tanta Galdini meritis clarescant miracula, ut nunc seculum Petri Apostoli rediisse videatur ac sociorum. Ergo nos sanctum veneremur Pastorem, quem nobis Dominus Patronum dedit : ne fidei lachrym Cathari serentes digna nequam, quod a Catholica Ecclesia explosum persequuntur. Curaverunt autem sepulchrum ejus Fratres ipsius Ecclesie, et corpus ejus sub eodem pulpito in lapideo mausoleo multo cum cultu sepeliverunt. Porro Divina providentia factum est, ut post aliquantum temporis consilio Fratrum ad altiorem locum ex alia pulpiti parte transferretur, ibique sanctissimum corpus ejus in pretioso conditum sarcophago, que in presentem celebretur diem. Obiit autem S. Galdinus anno natalis Dominici q millesimo centesimo septuagesimo sexto, Aprilis decimo octavo.

p
sepelitur,

in altiore
locum trans-
fertur.
q

ANNOTATA.

a Fuit Cancellarius duorum Archiepiscoporum, Ribaldi sen R baldi, qui fuit anno 1134 Archiepiscopus factus; et Huberti sive Oleri, qui priori successit ab anno 1143, unde de aetate ejus potest aliquid judicari.

b Sub finem anni 1164, aut initium sequentis, ut ex infra dicendis constabit

c Alexander 3 Papa venerat Genuam 21 Januarii, anni 1162.

d Inter hos ex Mediolanensibus erant Milo Archiepresbyter, deinde Episcopus Taurinensis et Alysius Cimehiarcha, post S. Galdinum Archiepiscopus Mediolanensis : ita Tristamus Chaleus in Historia Mediolanensi lib. 10 pag. 211

e Simul cum itinere ab egressu ex urbe Mediolanensi, usque ad adventum in urbem Romanam sub finem anni 1163, quatuordecimum fuit.

f Hic est Wilhelmus princeps, qui cum patre Rogerio cepit regnare anno 1150, eoque mortuo regnavit solus ab anno 1154 ad annum 1166.

g Anno 1165 mense Decembri, non in Gallia anno 1163 ut scribit Cincius.

h Die 28 Martii, anni 1166.

i Est monasterium Ordinis S. Benedicti.

k Dominica 2 post Pascha anni 1166, ut infra probatur.

l Sont hæc civitates in Lombardia sen Gallia Cispadana celeberrime et notissime.

m Insidie fuerunt ab exercitu Frederici Imp. qui 24 Julii anni 1167 Romam occupavit.

n Cathari in Belgio et circa Coloniam exorti, sub annum 1160, cum bellis et schismate in Mediolanum venerunt, de quibus late acturi sumus 29 Aprilis ad Vitam S. Petri Martyris Ordinis Predicatorum, ab ejusmodi hæreticis occisi : in ejus epitaphio, a S. Thoma Aquinate facto, dicitur.

Verbi gladius, gladio cecidit Catharorum.

Si in illa hominum inviditorum fræce aliqua Græce linguae fuisset peritia, videri possent ipsos vocasse Καθάρους, id est paros, sicut Calvinisti in Anglia Puritanorum nomine gloriantur. Credibilis est a vulgo Germanico, propter nocturnas contiones contumeliæ causa dictum Caters, id est feles sen temures; vel ex obsoleto jam, sed apud Othfridum inveniunda voce Qua-

ten, Quetten, garrire factum eis esse nomen : quod D hodie omnibus in Belgio ac Germania hæreticis commune manet, ut Ketters dicuntur, sicut etiam nunc ab ista eadem radice usurpamus verbum Quetteren; in eadem cum primitivo significatione : quo lympo nihil potest esse vanissimo et loquacissimo isti hominum generi convenientius.

o Ripamontius tomo 2 Historiarum Ecclesie Mediolanensis lib. 2 concinam, quasi tunc habitam, efformat.

p Ex his patet auctorem fuisse coævum, cum adhuc dicta hæresis pullularet.

q Sunt hæc apud Mombritium expressa : anno MCXXVI, omisso numero 1, Aprilis XVIII, ubi abundat dies natus, que ex infra dicendis optime corrigentur.

ANALECTA

§ I. Calamitas urbis Mediolanensis ab anno MCLIX usque LCLXVI. Exilium S. Galdini, et ejus creati Archiepiscopi adventus.

Afflictissimo Ecclesie universæ et maxime urbis Mediolanensis tempore vixit S. Galdinus, primo Archidiaconus, tum Archiepiscopus Ecclesie Mediolanensis. Origo hujus calamitatis caput anno MCLIX, et duplet quidem ex capite. Primo quod mense Januario Fredericus Eleobardus Imperator, qui tunc in Lombardica ditione degebat, Mediolanum Legatos miserit Rainaldum Archiepiscopum Colonicensem, et Othanem Comitem Palatii, ut novos urbi Consules crearent. Verum id inde libertati suæ contrarium arbitrati sunt cives, ut ad ejiciendos ab urbe Legatos concurrerint, tumulti ipso pene obrutos. Hi ad Fredericum reversi, illatam sibi injuriam retulerunt, et conceptam ante in Mediolanenses indignationem plurimum auverunt, ut pluribus explicat Tristamus Chaleus libro 9 Historia Mediolanensis pag. 189. Eodem anno Kalendis Septembris mortuo Hadriano IV Papa, mox legitime substitutus est Alexander hujus nominis tertius : contra quem, auctore præsertim Frederico Imperatore, intrusus est Octavianus, assumpto nomine Victoris : quando misso ad Mediolanenses Joanne Anagnino Cardinale Alexander Papa iudex cum Mediolanensibus 10 die Martii anni MCLX, Archiepiscopum ac Consules Sacramento fidelitatis obstrinxit, uti ad dictum annum late exponit Sigonius de Regno Italie. Et hæc altera occasio fuit Frederico Imperatori bellum ardentiore animo cum Mediolanensibus gerendi. Florebat tunc Mediolani S. Galdinus Archidiaconus, qui cum suo Archiepiscopo Oberto, aliis Huberto, et Archipresbytero Milone, mense Febuario, concordie intuitu inter Abbatem Morimundani in ripa Ticinensi canobii, et Præpositum de Rosate subscripsit : ejus concordie documentum vetus edidit Ughellus in Archiepiscopis Mediolanensibus columna 213.

2 Anno proxime sequente MCLXI, Victor Antipapa, Archiepiscopum et Consules Mediolanenses eorumque fautores, in Conciliabulo in urbe Lavula coacto, excommunicavit; et Fredericus Imperator, novis e Germania copiis auctus, urbem Mediolanensem sub finem Martii obsidione cinxit. Inter has Italie calamitates Alexander Papa, ut Ecclesie consuleret, Roma discessit sub finem hujus anni; et mare ingressus apud Genuam, applicuit XXI Januarii anni sequentis MCLXII; ibidemque ultra duos menses substitit, et contra prohibitionem Frederici Imperatoris ab universo Clero et populo cum honore et gloria susceptus est : sicut ex ejusdem Papæ Actis constat apud Baronium ad præsentem annum nam. 2. Cum vero tunc temporis Mediolani esset gravissima cibarium inopia, et tumultus ac jurgia, quod Archiepiscopus Alexandro Papæ adhæsisset, concitarentur; Archiepiscopus, cum S. Galdino et nonnullis aliis, Genuam ad Alexandrum Papam se recepit. Tunc

E, Odia Frederici Imp in Mediolanenses an. 1159 aucta,

ob Legatos ejus male acceptos,

et ob fadus cum in Alexandro 3 Papa ictum, contra Victorem Antipapam.

F

Mediolane obsesso

a fine Martii ann. 1160

et fume presso an. 1161, S. Galdinus cum Archiepiscopo Genuam fugit ad Alexandrum 3,

simul

A simul omnes Dominica Passionis Genua discesserunt, et in Galliam Narbonensem navigarunt, ac primo Magalonam inde in urbem Montis Pessulani pervenerunt. Eadem Quadragesima Mediolanenses fame coacti fuerunt se dedere Imperatori Frederico, qui mandavit, ut omnes intra octo dies ex urbe abirent. Tunc ipse urbem ingressus direptioni exequioque eam tradidit: ac celebrato ibidem Palmarum festo, Papiam profectus, diem Paschae egit.

3 Jacuit ergo urbs Mediolanensis absque habitatoribus, in suis fere cineribus, usque ad annum MCLXVII. Alexander vero Papa, et S. Galdinus cum suo Archiepiscopo ad quartum usque annum manserunt in Gallia: et inter resalias ibi gestas, Alexander Claramonte Victorem ac Fredericum eorumque factionem sacro rursus anathemate perculit, et anno MCLXIII Concilio apud Tarontenses IV Kalendas Junii habito interfuit, una cum Ludovico VII Francorum Rege, Cardinalibus XVII, Episcopis CXXIV, inter quos Archiepiscopus Mediolanensis, Abbatibus CXXIV, et aliis cum S. Galdino: qui acta Papiensis ac Landensis conciliabularum, ab Imperatore Frederico convocatorum, resciderunt. Mortuo anno MCLXIV Victore Antipapa Kalendis Aprilis, ei substitutus est Guido Cremensis et Paschalis dictus.

B Anno proximo sequente MCLXV civitates Lombardiae de fœdere incendo contra Imperatorem agitare ceperunt: et Alexander Papa, urgentibus Romanis, reditum e Gallia paravit; etque infra Octavam Assumptionis B. Mariae Virginis, una cum S. Galdino ejusque Archiepiscopo, ex Monte-Pessulano ad naves venit; ac mare ingressus Panormum navigavit, ut acta S. Galdini habent. Messanam tamen appulisse tradunt acta Alexandri Papae apud Baroniam ad hunc annum num. XI. Inde Alexander Romam profectus, sollemnissimo ritu in ductus est XXI Novembris. At S. Galdinus cum suo Archiepiscopo Beneventum profectus, eo venit sub initium dicti Novembris; unde mox Romam evocatus, mense Decembri creatus est Cardinalis S. Sabinae, quod ad hunc annum etiam indicavit Sigonius.

4 Mortuo anno MCLXVI Beneventi Archiepiscopo Mediolanensi Oberto sive Huberto XXVIII Martii, sollemni ritu ab Alexandro Papa inauguratus est Archiepiscopus Mediolanensis S. Galdinus, eodem die, quo postea e vita discessit, secunda post Pascha Dominica die, uti Acta num. 10 habent. Cum enim dicto anno MCLXVI Pascha incidit in diem XXIV Aprilis, consecratio haec fuisset peracta VIII Maii, die Apparitionis S. Michaelis, quando Evangelium Dominice proponit bonum pastorem, qui animum suum dat pro ovis. Atque consecrationem rejiciunt in diem XVIII Aprilis, qui conveniebat in proximam feriam post Dominicam Palmarum. Verum Acta ipsa obstant, et tempus amplius requiritur, ut post notitiam de morte Oberti, potuerint Romae colligi aliqui de Clero Mediolanensi. Interim dum S. Galdinus Romae permanens, suum Archiepiscopatum etiam absens administrat; colloquium habuerunt Lombardi, ex pluribus urbibus collecti, in Pontidensi monasterio, Mediolanum inter et Bergamum, XXVIII Martii anno MCLXVII: et mox constituta die singulae civitates Praefectas Frederici per tumultum urbibus eregerunt; et creatis Consulibus Rempublicam veterem restituerunt; ac deinde XXVII Aprilis die Jovis Mediolanenses in urbem suam, desertam ac pene deletam, redierunt. Fredericus interim a Paschali Antipapa sollicitatus, Romam aggreditur; eademque (sed Alexandro Papa per fugam Beneventum elapso) politur XXIV Julii, et Kalendis Augusti ab Antipapa Paschali coronatur Augustus. Sed postridie, exercitu ejus repentina pestilentia correpto ac magno ex parte pereunte, et ipse Imperator Romam deseruit, et per Etruriam proficiscens in Lombardiam, XI Septembris Papiam intravit. Discesserat jam ante Roma S. Galdinus, suscepta Sedes Apostolicae Legatione, in habitu peregrini, ac mari Venetias venit;

Aprilis T. II

indeque per Lombardiam Mediolanum versus perrexit, et in monasterio Clareaeallis moram traxit: ubi a Mediolanensibus paratum equum sandalio coopertum ascendit, et inde in ecclesiam B. Ambrosii, postea ad ecclesiam majorem, pallium super caput habens auratum, quod cum quatuor hastis a Confalonariis portabatur, pervenit die quinta Septembris, uti ex Catalogo Metropolitani Archipresbyteri et Secretarii urbis narrat Paricellus in Monumentis Ambrosianae Ecclesiae et monasterii cap. 493.

§. II. Provincia Mediolanensis abolito schismate reducta in obedientiam veri Pontificis.

F Fredericus Imperator, ab XI Septembris Papiæ degens, civitates sibi rebelles proscribit; multa quoque tentat hostilia, et in Mediolanenses potissimum; sed incussum, cum hos S. Galdinus foveret et animaret. Cum dem Lombardiae civitates contra eum praevalerent, ipse nec Papiæ neque alibi in Lombardia tutus, in Germania sumpto servi habitu fugit, mense Martio anni MCLXVIII. His ita peractis, quo ardebat zelo S. Galdinus, mox ostendit. Rem gestam ex Acerbi Muræar Continuatore in Laudensi Historia, ejus verbis qui omnia vidit, sic narrat Ughellus in Laudensibus Episcopis col. 914. Interea Dominus Galdinus de la Seda, Mediolanensis civis et Clericus, et qui quondam Cancellarius Domini Ribaldi et Domini Uberti de Piravano, Mediolanensium Archiepiscoporum, per multos annos fuerat, et in locum jam dicti Uberti ad Archiepiscopatum Mediolani fuerat sublimatus a Domino Alexandro Papa, in Lombardia ipsius Papae tunc Legatus constitutus, suos Nuntios, scilicet Abbatem S. Ambrosii et Abbatem S. Vincentii de Mediolano, misit Domino Alberto de Cazano, majoris Ecclesiae Laudensis tunc Praeposito, ceterisque Praepositis, Abbatibus, Presbyteris et Clericis et etiam Consulibus de Laude, dicendo atque moneudo quod ipsi partem Papae Paschalis et Domini Frederici Imperatoris omnino relinquerent, et parti Papae Alexandri faverent, et ipsi Papae de injuria sibi facta satisfacerent, atque Episcopum Catholicum eligerent: et nisi hoc facerent, ab officio et beneficio Ecclesiastico abstererent. Dictus vero Praepositus ceterique Clerici hoc audientes, maesti valde fuerunt; tum quia magna pars eorum mandato Imperatoris juraverant, se Papam Paschalem pro Papa in perpetuum tenere; tum etiam quia omnes fere fidelitatem juraverant Domino Alberico Merlino, tunc temporis, ut eis videbatur. Laudensi Episcopo Catholico, nec adhuc canonice jure deposito: et ideo hoc facere timebant valde, et sibi in maximum dedecus reputabant.

6 Inter se etiam conferentes, quod si etiam dicti Papa Paschalis et Imperator victores adhuc existerent; ipsi in perpetuum eos damnarent, et quilibet eorum dignitate et gratia privarentur; formidabant nimis mandatis supradicti Galdini obedire. Hoc etiam recensare quod eis mandaverat dictus Dominus Galdinus, stupebant plures, tum propter Papam Alexandrum et secundum Dominum Galdinum Archiepiscopum; qui quasi tum illis partibus victores existerent; tum propter civitates Lombardiae, fere omnes insimul conjurantes: quia sciebant quod si de Laude expellerentur, in Lombardia habitaculum aut locum, in quo se possent reducere, non haberent. Tandem dubii, angustiis hinc inde satis diu revolutis, cum nullam misericordiam a dicto Archiepiscopo invenire possent, nisi quod eis mandaverat adimplerent; eligentes potius vivere quam mori, magisque etiam stare in sua patria, quam in aliena vagari; in Papam Alexandrum credere, ejusque parti favere,

75 et

D
AUGUSTO G. II.
venit Me-
diolanum 5
Septembris.

Frederico
fuga in
Germaniam
elapso anno
1168,

E
S. Galdinus
mittit Laurem
Pompeiam
suos,

mandat ut
Alexandrum
Papam
agnoscant,
et alium
Episcopum
eligant.

* al. Alberto.

post longam
disceptationem

impetrat
postulata,

urbe eversa
degit in
Gallia,

an. 1165
navigat in
Siciliam,

creatur Car-
dinalis mense
Decembri,

ordinatur
Archiepisco-
pus Dominica
2 post Pascha,
an. 1166

resaurato
Mediolano
an. 1167

et Roma a
Frederico
occupata et
relicta,

A et Episcopum novum secundum voluntatem Archiepiscopi eligere disposuerant. Igitur die Jovis sancto, qui fuit tunc quarto Kalendas Aprilis, Indictione prima, in anno millesimo centesimo sexagesimo octavo, superscriptus Dominus Albericus Laudensis Ecclesie majoris Præpositus, communicato insimul consilio tunc Laudensis civitatis Abbatum, Præpositorum, Presbyterorum, aliorumque Clericorum, quam etiam illorum, qui extra civitatem in Episcopatu Laudensi fuerant, ad honorem Dei et beatissimæ Virginis Mariæ atque beati et pretiosi Confessoris Bassiani, Dominum Albertum, tunc temporis Ecclesie de Ripalta Præpositum, virum honestum et religiosum, elegit et Laudensem Episcopum et Pastorem. Proximo vero die Mercurii post Pascha, Laudenses Abbates, Præpositi, Presbyteri alique Clerici multi, Consules etiam Laudenses multique Judices et sapientes de Laude, Bergamum, ubi tunc Dominus Electus aderat, iuverunt : et ipsum insequentem die Jovis proxima Laudem cum ineffabili gaudio conduxerunt : qui ibi honorifice nimis ab omnibus tam Clericis quam laicis est susceptus. *Hactenus verbis Continuatoris Murenæ Ughellus : qui reliqua Acta et felitem obitum ejusdem Alberti Episcopi persequitur : quem postea Sanctis adscriptum, ut suum Patronum, Laudenses colunt iv Julii.*

Depositis
variis Episcopis, bonos
ordinat per
diocesim.

B 7 Acta superius num. 9 affirmant omnes fere Suffraganeos a S. Galdino fuisse consecratos : ex quibus dictus S. Albertus videtur primus fuisse. Proximus forsan fuit Otho, Albensis Episcopus, anno MCLXIX ordinatus ; cum decessor ejus Petrus ab Alexandro Papa fuisset excommunicatus et Episcopatu multatus. Eodem modo Gerardus Episcopus Bergomensis, quia Frederico Imperatori et Antipapæ adhaesit, anathemate ictus, devolutusque de Sede, etiam de civitate exire coactus est, Galdino Archiepiscopo Mediolanensi, ac Cardinali Legato Alexandri Pontificis factiosissimum hominem persequente. Quo Legato præsentem et electionem ratam habente, Clerici Bergomenses exacerant, anno MCLXX die xxvii Januarii. Gualam, S. Alexandri Canonicum. Eodem anno MCLXX apud Vercellenses ordinatus fuit Episcopus Guala Bondanus, ante Præpositus, ejus decessor Ugothius fuerat Frederico Imperatori percarus. Cremonensibus duo consequenter dati Episcopi. Nam mortuo anno MCLXIX Oberto, qui sub Imperiali protectione vivebat, creatus primo est Emanuel, ex Ordine Cisterciensi monachus ; et hic post paucos menses clarus miraculis dicitur mortuus esse anno sequente MCLXX, xxvii Februarii, ad quem diem inter Prætermisos de eo egimus. Emanueli autem substitutus est Unfredus sive Offredus, vir summa pietate præditus. Apud Astenses, Anselmo, xxvii Novemb. dicti anni MCLXX vita functo, successit Willielmus ; Amisone vero Episcopo Taurinensi extincto, subrogatus est anno MCLXXI Milo, ante S. Galdini in Ecclesia Mediolanensi Archiepiscopus. Quo etiam tempore Guilclmo Faceto, a Frederico Imperatore in Novariensem Sedem intruso, successit Bonifacius ; et anno MCLXXIII Raymundo Episcopo Brixienti, iv Augusti mortuo, successor datus Joannes Plomicellus. De prædictis Episcopis consulendus est Ughellus tomo 4 Italicæ sacre : sufficit enim hæc paucis collegisse, ut S. Galdini Legati Apostolici industria ac zelus fidei orthodoxæ intelligatur. Præterea ut in Alexandri Papæ Actis legitur apud Baronium ad annum 1175 num. 12, Alexander Papa in ecclesia Alexandriae, ad postulationem Mediolanensis Archiepiscopi et Comprovincialium Episcoporum atque Rectorum civitatum Lombardiæ, Episcopatum constituit : in qua fecit in Episcopum eligi Arduinum, Romanæ Ecclesie Subdiaconum, a Mediolanensi Metropolitano tamquam suum Suffraganeum consecrandum. Sed hic dicitur ante consecrationem obuisse.

§ III Illustria facinora Mediolani gesta. Tempus mortis.

Non minorem curam impendit S. Galdinus propriæ suæ Sedi et urbi Mediolanensi administrandæ, et ad majorem Dei cultum incitandæ. Unas dumus litteras, a Puricello cap. 312 editas ; quibus circa annum MCLXX scriptis, antiqui Metropolitani Capituli honores confirmantur, et sunt ejusmodi. Galdinus, Dei gratia Mediolanensis Ecclesie Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, dilectissimis Fratribus M. Archipresbytero, V. Archidiacono, et universis Mediolanensis Ecclesie Presbyteris, Diaconibus et Subdiaconibus atque Notariis, tam præsentibus quam futuris in perpetuum. Suscepti cura regiminis, quam Divina favente gratia licet indigni gerimus, nos admonet et compellit, justis et honestis petitionibus vestris gratum præstare assensum : et cum aliquod a nobis postulatis, quod rationi et æquitati concordare videtur, ita nostram impendere auctoritatem, ut desiderium vestrum affectu prosequente compleatur. Eapropter, dilectissimi Fratres, jura et honores vestros in omnibus servare cupientes, præcaventes etiam, ne quorumlibet æmulatorum temeritate vel importunitate, juri et dignitati vestræ in posterum possit in aliquo derogari, aut aliquid ab aliquo in injuriam et contemptum vestrum ullo unquam in tempore præsumi ; antiquas consuetudines seu Patrum traditiones, quas Mediolanensis Ecclesia ab antiquis retro temporibus servavit, secundum quod nostris vidimus diebus in eadem servari Ecclesia, nostra comprobamus auctoritate et præscripti scripti pagina confirmamus : statuentes videlicet, ut vobis solis, exceptis monachorum congregationibus, in civitate cum Diacono et Subdiacono Missam celebrare liceat. Primam vero, Tertiam, Sextam vel Horam Nonam et Completorium, nullis nisi vobis, in hiemali ecclesia ullo unquam in tempore liceat publice cantare. A dedicatione quoque usque ad Parasceven Matutinas vivorum in eadem ecclesia vos soli cum Lectoribus et ceteris Clericis cantetis. Matutinas vero mortuorum soli Lectores eodem tempore cantent, nisi forte in Anniversariis vobis illisque communibus.

9 Ecclesiam per vos solos vel per nuntios et custodes vestros aperire et firmare, Cruces portare, campanas et campanile vobis tantum habere licet. Sedes autem et stadia Sacerdotum vel Diaconorum ad vos solos spectare decernimus : adeo ut vel ipsis sedibus, vobis præsentibus, nulli Decumanorum sine vestra jussione sedere liceat : nec ad stadia cum Missam cantant, iidem Decumani ascendere præsumant : nec similiter cum Missam cantant, per medium chorum ante facies vestras transeant : sed more solito post sedes vestras ad altare ascendant. Cantata vero Missa officia mortuorum in majori choro nec celebrent, nec cum psallenda ad aliquod altare, nisi S. Ambrosii, eis unquam processionaliter ire liceat. Hæc igitur firma et illibata in perpetuum servari præcepimus, et ad majoris robur firmitatis et omnium in posterum memoriam scripti præsentis patrocinio communimus : decernentes ut nulli nostræ jurisdictionis Clerico vel laico contra hujus nostræ sanctionis et confirmationis paginam temere liceat venire. Si qua igitur Ecclesiastica secularisve persona, in nostro manens Archiepiscopatu, contra ea, quæ diximus, venire, aut hujusmodi nostri decreti paginam infringere conata fuerit, et communita non resipuerit ; iram et indignationem omnipotentis Dei et B. Ambrosii Patroni nostri sentiat, ac totius sui honoris incurrat periculum, et nisi suo destiterit proposito, in laqueum cadat anathematis,

D

Curam propriæ Ecclesie gerit :

æquitati studet,

E

antiquas traditiones proponit observandas,

circa Missam,

Horas Canonicas,

custodiam ecclesie,

F sedes et studia ;

parvis in contravenientes statuitis.

A thematis, et cum Juda proditore pœnam sentiat æterni iudicii. Omnibus vero hæc eadem servantibus sit pax et gratia Domini nostri Jesu Christi. Amen. Ego Adobadus Domini Galdini Archiepiscopi Mediolanensis, Apostolicæ Sedis Legati, scriba, ex mandato et vice ipsius, subscripsi. Datum per manum Domni Algisii Cimeliarchæ et Cancellarii. Ego Adobadus Lector ex mandato ejus scripsi. *Hactenus S. Galdini constitutio, quam direxit ad Milonem, tunc Archipresbyterum, dein Episcopum Taurinensem, et Ubertum Archidiaconum dein Archiepiscopum Mediolanensem, S. R. E. Cardinalem, et Papam Urbanum III dictum : qui per litteras M. et V. designantur.*

10 Dein anno MCLXXI, XII Kalendas Octobris, præsentem et consentientem Domino Galdino, Dei gratia sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopo, atque Romanæ Sedis Legato, conventionem quamdam fecit Amizo Abbas monasterii S. Ambrosii, cui, ex mandato Domini sui Galdini Mediolanensis Archiepiscopi, pro eo subscripsit Wifredus. *Integrum documentum edidit Puricellus cap. 322. Erat Wifredus monachus et Diocanus dicti monasterii. Aliud documentum habetur cap. 336 actum in civitate Mediolani, in Palatio Domini Galdini Archiepiscopi, anno MCLXXIV, Indictione VII, die X Aprilis, coram Domino Galdino, Dei gratia sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopo et Apostolicæ Sedis Legato, quo Dominus Satropus, Præpositus ecclesiæ S. Ambrosii, confitetur se pecuniæ summam accepisse ab hujus monasterii Abbate Joanne, propter Milonis Taurinensis Episcopi transactionem, confirmatam ab Alexandro Papa : cujus diploma profertur cap. 533, in quo dicitur transactio facta de mandato venerabilis fratris nostri Galdini, Mediolanensis Archiepiscopi Apostolicæ Sedis Legati. Aliud documentum habet Ughellus, signatum anno MCLXXIII, VI Octobris.*

11 Dicto anno MCLXXIV Fredericus Ænobarbus, ad suggestionem Papiensem et Marchionis de Montisferato, ut tradunt sæpius indicata Acta Alexandri apud Baronium ad dictum annum num. 1, cum ingenti exercitu reversus in Italiam, Susam diruit, Astum subegit, Alexandriam obsedit, aliquot civitatibus ultro se deditibus. Vtrum Mediolanenses atque fœderati Alexandrinis succurrunt, et anno sequente Pupium aggrediuntur : quo Imperator se recepit, ac fraudulenter de pace agitare cepit. Erat Papiæ Petrus Toscanus Episcopus, qui Frederico adhaesit, et ideo ecclesiasticis censuris fuit involutus : post reconciliationem vero Frederici suæ dignitati restitutus, superstit ad unum

C MCLXXVIII, quo illi suspectus est S. Lanfrancus, cujus die natalis XXIII Junii recurrit. Civitatem Papiensem interdicto Ecclesiastico a S. Galdino subjectam fuisse, docent elogia Archiepiscoporum in Actis Synodalibus S. Caroli Borromæi. Quod ei attribuitur translatio corporis S. Bussiani Episcopi Laudensis, non admittimus : cum illa facta sit anno MCLXIII, a Victore Antipapa, quando S. Galdinus adhuc Archidiaconus degebat exul cum Alexandro Papa in Gallia. Consule a nobis dicta XIX Januarii ad vitam S. Bassiani. Non attingimus etiam Ordinem Humiliatorum, quem a S. Galdino jussu Summi Pontificis comprobatum multi recentiores habent : quia eum Ordinem, sub Lucio III Pontifice Alexandri successore, captum fuisse, scribunt Silvester Marulus seu Maurolycus, in Mari Oceano sacræ Historiæ omnium Religionum lib. 3 pag. 180 et sequentibus ; et Paulus Morigia Mediolanensis, in Historiam Originum cujuscunque Ordinis Religiosi cap. 29. At Tristanus Calchus, et ipse Mediolanensis, Historiæ Mediol. lib. 6. Humiliatorum Originem fuit multo antiquiorem, initia ejus referendo ad annum Christi MXIX.

12 Mortuus est S. Galdinus XVII Aprilis, Dominica secunda post Pascha, qua etiam Dominica ante decen-

nium consecrationem acceperat. Congruunt accurate hi characteres, in Actis indicoti, cuius anno MCLXXVI ; quando cyclo Lunæ XVIII, Solis IX, litteris Dominicalibus D C, Pascha incidit in diem IV Aprilis, et consequenter Dominica secunda post dictum festum in XVIII ejusdem mensis. Agebatur olim anniversaria S. Galdini celebritas in ecclesia Mediolanensi, dicta Dominica secunda post Pascha, in quemcumque illam diem incidisset. Cujus consuetudinis vestigium, teste Puricello cap. 344, hactenus cernitur, quod primis ejusdem Dominicæ Vesperis, Clerus urbanus quotannis, a Metropolitana basilica, plenariam insequentem usque diem Indulgentiam deferat ad carceratorum sedes, in aurificum vico sitas, et S. Galdini patrocinio devotus. At S. Carolus Borromeus, cum Breviarium Ambrosianum a se reformatum anno MCLXXXII in lucem ederet, anniversariam S. Galdini celebritatem a dicta Dominica ad XVIII Aprilis, quo ad Superos evolarat, traduxit. Hæc adeo clara sunt, ut videatur nihil opponi posse. Interim Ughellus ad elogium S. Galdini opponit duo originalia monumenta, vetustate pene exesa, ad se missa, confecta anno MCLXXIII die IV et XVI Novembris : quibus post alios subscribit Algisius Mediolanensis Archiepiscopus, qui S. Galdino successit, et antea tamquam ejus Cimeliarcha et Cancellarius supra allegatis litteris subscripsit. Ad quæ respondemus ea, licet vetustate pene exesa forent, quod humido forsitan loco essent adserata, tamen nullo modo esse originalia, sed postmodum transcripta : quia vero Algisius postea fuit Archiepiscopus, ideo majoris auctoritatis causa, loco Cimeliarchæ aut Cancellarii, substitutum honorificentius titulum a monachis Morimundensibus, instrumenta ista ex originali transcribentibus. Etenim si illis conficiendis adfuisset et subscripsisset Algisius, jam tum Archiepiscopus, fuisset in principio documentorum honorifica ejus facta mentio, sicut factum reperitur in S. Galdini litteris supra relatis, quas nomine ejus subscripsit Adobadus scriba. Sæpius nos deteximus errores similes in diplomatibus antiquorum Regum et Episcoporum, etiam ante annos septingentos rescriptis : quibus addita nomina Episcoporum diu ante mortuorum, et anni Regibus aliquot post eorum obitum attributi, et ideo putamus caute procedendum esse in istiusmodi questionibus, ex fide transcriptorum diplomatum desumendis. Præterea dedimus documenta coram S. Galdino anno MCLXXIV, die X Aprilis confecta, quæ confirmant cum Actis antiquis et traditionibus Ecclesiæ Ambrosianæ omnia quæ de die, mense, et anno mortis S. Galdini a nobis statuta sunt. Quæ alii ex mera conjectura de tempore obitus diverant, cum ad annum quintum, septimum, aut octavum supra miliesimum centesimum et septuagesimum referentes, commemorare non lubet, quoniam ex ante dictis efficaciter et evidenter subvertuntur.

HYMNUS

Ex antiquo Breviario Ecclesiæ Mediolanensis.

Felix felici Præsule, Ambrosii Ecclesiæ Confessoris eximii Galdini die præconia. Almi tui Pontificis festivum natalitium Concelebra solenniter, urbs Mediolanensium. Cujus sancta sunt opera, excellens sanctimonia, Fides, spes atque caritas, cum ingenti constantia. Prædicator egregius, hic verbi semen seminat : Ut fornax vasa figuli, quem Dominus examinat Hic corpus suum macerat, vacans orationibus, Jejuniis, vigiliis et geneflexionibus. Galdinus fuit Pontifex, benignus, mitis, humilis, Hic et virtutum artifex, pius, prudens, affabilis, Hic honestatis speculum, justitia mirabilis, In tribulatione gaudens, constans, fortis et stabilis. Cum multa patientia hic et misericordia Migrat ad cæli gaudia, beatus nunc per omnia.

DE

alia documenta coram ipso data an. 1171.

et 1174.

quo iterum irruit in Lombardiam Fredericus Imperator,

dicitur Papiam S. Galdinum subjecisse interdicto :

non transtulit corpus S. Bassiani,

nec videtur Ordinem Humiliatorum approbasse.

D AUCTORE G. H. mortuus 18 Ap. Dominica 2 post Pascha. an 1176.

ejus festum olim dicta Dominica,

nunc 18 Aprilis.

E ad documenta Ughelli respondetur.

F

DE S. NICO EREMITA,
BESUTH IN AGRO MEDIOLANENSI.

G. H.

XVIII APR.

Elogium ex
Ferrario,

Nicus eremita apud Besutium, oppidum
: gri Mediolanensis, a Mediolano ad quadra-
ginta millia passuum recedens, vitam egit
solitariam. Cumque delatum universae
carnis persolvisset, miraculisque claresceret, hono-
rifice apud illud oppidum conditus est ac venerationi
esse coepit. Eius corpus a S. Carolo Borromaeo,
titulo S. Praxedis Presbytero Cardinale et Archie-
piscopo Mediolanensi, anno Domini Incarnationis
MCLXVI. translatum, et in proprio sacello reconditum
fuit. Sodalitio de Penitentia nuncupato ibidem
instituto. Festus dies Besuthi XVI Kalendas Maii
celebratur. Ita ex monumentis Ecclesiae Besuthensis
Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, et pauciori-
bus in Catalogo generali, citata Vita S. Caroli Borromaei,
quae est illustranda ad diem IV Novembris. Porro in

ea, quam scripsit Joannes Petrus Giussanus lib. 2
cap. II. dicitur S. Carolus magna cum diligentia
corpus quaesitum, reperisse sub terra, in pulverem
et cineres redactum, in sarcophago lapideo conditum:
sacros cineres reverenter collegisse, et alteri arae
decenter impositos, in altari ejusdem oratori, ad
eum finem adornati, inclusisse; et ex accursu homi-
num ipsum oratorium in ecclesiam satis capacem
anctum esse. De eo ista habet Brantius Episcopus in
Martyrologio Poetico.

Ignotus quondam Nico latitavit eremo:

Cujus ubique modo nomen honosque viget.

De Vita, Miraculis et Cultu antiquo si quis plura nos
doceret, ex monumentis ecclesiae Besuthensis vel cons-
tanti traditione incolarum, optatam materiam suggeret
supplemento post faciendo.

et Vita S.
Caroli Bor-
romaei.

B

D. P.

DE B. JACOBO DE OLDO

PRESBYTERO TERTII ORDINIS S. FRANCISCI, LAUDÆ IN INSUBRIA

ANNO
MDCCLXV.

Cultus

et elevatio
corporis,

Michael Angelus Seghitius, Laudensis Episco-
pus, quem tanto Italiae sacrae laudat Fer-
dinandus Ughellus, quia nihil unquam
omissit quod gregi sibi commissio usui
esset futurum, inter ceteras Pastoralis officii curas
primam dedit, Synodum diocesanam celebrare; ex
cujus decreto compactus est Sanctorum ac Beatorum
Laudensium Catalogus, ubi inter alios legit r. B.
Jacobus Oldus tertii Ordinis S. Francisci. Anno
deinde sui Episcopatus sexto Christi MDCXXI idem
Præsul, civitatis suae ecclesias lustrans, decrevit: Ossa
Jacobi de Oldo, fundatoris ecclesiae S. Juliani, quem
publicis documentis et antiquis imaginibus capite
radiatis, Beati nomine hactenus insignitum fuisse
compertum est, leventur e depresso pavimenti situ,
quo ex antiqua aede translata leguntur; et decentiori
loco secus altare constituentur intra sex menses,
sumptibus obtinentium tutelares hujus ecclesiae
portiones, servato ritu Provincialium Conciliorum,
circa Reliquiarum sacrarum compositionem præ-
scripto. Ita ex informationibus authenticæ ad se missis
Waddinghus in Annalibus an. 1404 ann. II. ubi simul
ad se missam vit Vitam, ab ejus Confessario Sebastiano
Dardadone Minorita anno MCCCXXIII descriptam:
ejusque compendium suis annualibus inseruit ad eum
quo Beatus obiit annum MCCCIV.

C

Vita a Con-
fessario
composita,

2 Eandem, tali indicio cognitam, ut ipsi quoque
obtineremus, actum est apud Laudenses per nostræ
Societatis Sacerdotem Franciscum Castillionarum, ad
cujus nunc vita fuerit instantiam, ipsam extraxit ad
verbum, etiam quoad orthographiam, D. Joannes
Petrus Villa nova; Doctor Legum, et Capellanus
portionarius ecclesiae S. Juliani Laudensis, ab ipso
B. Jacobo cum duabus capellaniis fundatæ, sub
patronatu Nobilium laicorum de Villanova, Carrada,
et Cadamosta: extraxit autem ex originali, per
Fr. Bassanum scripto, quod extat apud D. Hierony-
mum Sommariva, Doctorem medicum et Decurionem
dictae civitatis. Ita manu sua prænominatus D.
Joannes Petrus, in titulo egraphi ad nos missi, quod
per Archangelum Portaluppium Notarium solita No-
tariæ Collegii attestazione, sigillo, subscriptione firmari
fecit anno MDCCLXXIII, die XIX Februarii. Stylus auctoris,
lingua vulgari scribentis, non valde cultus et inutilibus
digressionibus lucinosus subinde restringi interpretando

id est ex ori-
ginali Italico,

debut, ornari non item: quia sicut simplex veritas
facile non erigit, ita nec potest verbatim reddi singula,
cum liquidior sensus haberi paucioribus potest. Senten-
tiam ergo invariata damus; si resecamus aliquod, ut
superfluum et historiae filum importune abrumpens,
omissionis causam reddimus in Annotatis, itaque
credimus fidelis interpretis vires explevisse.

3 Annum, quo Vitam scriptam dicit Waddinghus,
accepit ipse ex num. 24, ubi il est Fr. Bassianus, quod
saepe rogatus scribere quæ de Beati sacra vita obitaque
felici norat, distulerit obsequi postulautibus, concionibus
domi forisque habendis impeditus; usque dum anno
MCCCXXIII propter dolorem dentium coactus cessare,
otium aliquod ad scribendum habuit. Verum quidquid
illud est quod tunc scripsit, ei extrema manus adhibita
non est ante annum MCCCXLVIII, in decessu ipsius au-
toris ætate, ut patet ex num. 48, et us quæ de Indul-
gentiis Laudæ præpositis deque miraculis Beati collegit
post Vitam, quæque nobis capit 4 faciunt. Alius postea
eidem scripto fecit per Aurelium Rubicum Notarium
ex publicis Actis apponi ad calicem primo Seghitii
Episcopi præcitatum decretum, dein aliud documentum
hujus tenoris: Nos infrascripti Guardianus et Fratres
Sacerdotes, Ordinis Minorum observantiae S. Fran-
cisci de familia, Conventus ejusdem Ordinis in
civitate Laudæ, fidem facimus et juramento attesta-
mur, in nostra ecclesia S. Francisci dictae civitatis
Laudæ, scilicet in prima et tertia columna, a dextra
ingressus in dictam ecclesiam, inter diversis vetus-
tas Sanctorum ac Sanctarum effigies, reperiri duas
antiquas imagines, cum habitu quo utuntur Fratres
penitentes Tertiarii S. Francisci, capite undique
radiatas, cum inscriptione PÆTUS JACOBUS OLDUS.
Subscribant autem attestationi XII Maii anni MDCXXXIII
Fr. Archangelus Forettus Guardianus et undecim
Fratres sigillatim; ac denique Aurelius Rubicus
Notarius prænominatus. Tertio denique sub ejusdem
Notarii fide describitur exemplum Testamenti, x die
Aprilis a B. Jacobo infirmo paulo ante mortem conditi,
quod dumus pro Appendice.

4 Sed neque ex hoc neque ex ullo Vitæ loco certo
habetur dies mortis. Waddinghus mensem Aprilem
expressit, cui Arturus in Martyrologio Franciscano
diem XX adjecit: utique ex sua conjectura. Verum hanc
exerit auctor Vitæ cum ait num. 22, anno MCCCIV
sub

scripto an.
1448,

F
et nonnullis
appendicibus
aucto an.
1633.

cultus imo-
ginum ejus,

obitus 18
vel 25 Apr.

A sub horam noctis xi, quodam die Veneris mense Aprili, obiisse Beatum : atqui anno isto, habente litteras Dominicales *F E* prima feria vi post diem x Aprilis fuit die sequenti xi ejusdem mensis, tum xviii ac xxv ; e quibus eligimus xviii, tamquam inter extrema duo medium. Nec enim proprium sibi statumre festum Beatus hic habet, imo ne festum quidem ullum, et tota illius veneratio intra terminos Beatis inbultis consistit. Fuerat scilicet defuncti corpus, post honestissimas exequias, in sua S. Juliani aede sepultum ante ipsum altare ; cumque miraculis ibi claresceret, curante Flordonina matre refossum ab humo integrumque repertum, post annos septem, conditum est altius a terra, intra monumentum fabricatum ad dexteram altaris praedicti.

Elevatio an.
1412,

praesens situs
corporis,

B In hac translatus alio cum testaretur decretum Episcopale, quaesivimus ex praedicto Joanne Petro quando et an decretum esset executioni mandatum : ipse vero respondit : Decretum Reverendissimi Fratris Michaelis Angeli Seghitii, Episcopi Laudensis, fuit executioni demandatum a me, uti Capellano Beneficiato dictae ecclesiae : et justa illius decreti dispositionem, corpus B. Jacobi nunc reperitur reconditum in cussa lignea, posita supra terram, intra parietem tamen, prope altare a cornu Evangelii intra septa Presbyterii ; cum hac inscriptione incisa in lapide sepulchrali marmoreo, supra capsam posito : Jacobi Oldi ossa, ab antiqua S. Juliani aede quam ipse fundaverat, vetustate collapsa, in hanc S. Aegidii ecclesiam, quae S. Juliani nomen accepit, anno MDLXXXVII translata hic requiescunt. Sub hoc scilicet lapide, humi strato, sacra ossa jacebant ante praedictum Episcopi decretum ; et sub hoc posuerant illi, qui ecclesiam S. Aegidii, sub novo S. Juliani titulo a fundamentis restaurarunt, Faustus Rebalus civis Laudensis et Capellanus Beneficiatus ejusdem ecclesiae ac postea civitatis Suesae Episcopus, et Ludovicus Calamitus pariter civis Laudensis, et Capellani ibidem nec non Archidiaconi in ecclesia Cathedrali ejusdem civitatis Laudae ; nihil ausi amplius, ne quid contra recentia Concilii Tridentini decreta peccaretur ; ac ne titulum quidem Beati, pro jure praescriptionis jam debitum, usurpandum rati.

cum memoria
translationis
factae an.
1587.

Quorum nimiam hac in parte religionem non probans Episcopus, ad antiquum statum reverteri jussit quod sine necessitate mutatum fuerat ; ex ejusque mente posita est supra capsam lapidemque praedictum Beati effigies, coloribus expressa, cum hac epigraphe : Fr. Jacobi Oldi Laudensis, tertii Ordinis S. Francisci, in synodo Laudensi tertia inter Beatos Laudenses recensiti, Institutori juris Patronatus hieorum in antiqua S. Juliani aede anno mcccciv, huc ex diruta cum ejus corpore legitime translato anno MDLXXXVII, coruscantem effigiem ad vetusta exempla, in ampliori templo S. Francisci Laudensis proposita, Joannes Petrus Villa nova I. V. D. hujus pie ecclesiae Campanatrus et rector conformari curavit, anno salutis nostrae MDCCXXX.

et elevationis
factae an.
1630.

C Interim si Franciscanum Martyrologium a recedat aliquis, poterit vel ad hanc vel ad xxv diem transferre Arturi verba, memoriam Beati hujus sic faciant ; Laude B. Jacobi Oldi Confessoris Tertiarum ; qui misericordiae et caritatis operibus jugiter intentus, dono prophetiae ac miraculorum gratia extitit sublimatus. Enumerat Arturus in Annotationibus scriptores varios, qui in suis lucubrationibus ejusdem Beati cum laude meminerunt ; sed cum sint recentiores omnes, ad rem nostram nihil faciant. Faceret eo Jacobus Thielmannus, ibidem citatus, tamquam si duos tomos scripsisset de *Vitis Sanctorum Seraphici Ordinis*, si quidem hic aliquando editus in manus nostras veniat, vel necdum editi Manuscripta ubi sint indicetur. Corneliu Thielmannum hac nostra aetate novimus, ante

annos necdum quinquaginta defunctum, qui ex Latino Belgice reddidit, tum alia multa, tum plures Sanctorum *Vitas*, quae inter scriptores Ordinis Minorum laudantur a *Haddingo* (cui ejusdem cognominis Jacobus plane ignotus fuit) sed titulos legens ibi enumeratos nullum B. Jacobi vestigium invenies. Praeterea Jacobus Raps. Conventus Bruxellensis Guardianus, S. Francisci *Vitam cum Vitis Beatorum Tertiariorum* vulgavit Belgice Bruxellis 1655, in quibus ex Latino *Haddingi* accepta, quae ille de hoc Beato habet, ubi ad marginem notavit diem xvi Aprilis ; utique nihilo felicior conjectator quam Arturus, quia aequè nullum habebat quo niteretur fundamentum.

1) AUCTORE D. P
et 16 Apr

VITA

Per Fr. Bassianum Dardadone ex Ordine Minorum, ipsius Beati Confessarium.

Ex veteri MS. Italico Originali,

Ate, Jesu Christe, nostro Redemptore, Qui mori voluisti ad nos salvandum, Peto devote, ut pro tuo amore Mihi des gratiam, ad bene narrandum Vitam Angelicam civis nostris Laudensis, Fratris Jacobi de Oldo San-Julianensis.

E

CAPUT I.

B. Jacobi conversio a Vita seculari ad professionem tertii Ordinis

In nova Laudensi civitate, quae in Lombardia partibusque Liguria juxta fluvium Addnam aedificata est, vivebat vir quidam honestus, nomine Marchio sive Marchesius ; vere talis, ut qui marchiam ancram, quemadmodum audituri estis, de se produxit. Hic ex uxore a Flordonina, sui quoque nominis significationem explente, quia illos erat et speculum omnis virtutis, natus est filius qui solis instar resplenduit, bene appellatus Jacobus, quia juxta nominis sui rationem supplantavit diabolum, carnem contempsit, unaque mundum et quicquid mundus magni facit. Is patre mortuo totum se mundanis vanitatibus dederat, in cultu vestium, in exercitio musices tam voce quam fidibus, in corporis agilitate per choreis ostentanda, juxta patris suae usum nulli in his secundus : quibus facile invenit similibus sibi moribus uxorem Catharinam, vanissimam etiam ipsam. Contigit autem quadam nocte Jacobo cum uxore sua dormienti, ut somnaret grandem a se thesaurum repertum sub terra, eo in loco cui scriinium insistebat. Statim ergo ac mane facto exurgens de lecto conjux ipsius, una cum socro domo egressa ad Missae sacrificium ; ipse quoque de lecto exiit, sublatoque scrinio terram fodere cepit : sed neque aurum, neque argentum, neque aliquid ullius pretii reperiens, doluit quod fidem somnio habuisset, deque ejusmodi culpi poenitentiam egit, qua tentationi stultissimae succubuerat.

Pat. et Marchesio Laudensis natus,

u

ac primum aditus vanitati,

F

et somno illusus,

2 Interim uxor illius Catharina gestabat uterum, debitoque tempore, regnante sanctissimo in Christo Patre Urbano Papa VI, anno millesimo trecentesimo octogesimo septimo filium peperit, cui nomen Antonii positum est. Aliquandiu post Laudensem civitatem pestilens aer infecit, civesque contagionis metu in villas suas vicinaque loca egressos dispersit : inter quos d. Jacobus cum sua uxore recepit se ad S. Marcum prope b Laudem-veterem, ubi commorabatur socer suus, Dominus Joannes Bocchone, praedictae mulieris pater : qui generum omnemque familiam ejus amantissime suscepit, et magno cum honore apud se habuit. Jam ibi nonnullo tempore manserat, quando domesticae clausurae taedio subrepente allocutus socerum, capiendi aeris liberioris facultatem

occasione pestis foras egreditur,

h

autores alii
de eodem
Beato sub
die 20,

RECTOR
BASSIANO
EX MS.
ITALICO.
et super
Christi se-
pulcrum ve-
cumbens,
c

A cultatem sibi ejusque filio Bassano petiit, obtinuitque; sed ea lege, ne vel tabernam ullam ingrederentur, vel ad aliquam hominum frequentiam accederent, ubi contagii metus foret. Exierunt ergo Laudem-veterem versus, et circumjectam planitiem pervagati, tandem venerunt in ecclesiam sancti sepulcri ubi Jacobus cognatum intus. Volo, inquit, experiri uter fuerit longior, Christus canis; seque intra ipsius sepulturae cavitatem extendit.

subito com-
mutatur in-
terne.

3 Vix id fecerat, cum veluti si ferrum candens in aquam frigidam missum fuisset, ita interius mutatus est, Spiritu sancto operante, ut restincto penitus priorum vanitatum aestu, totus alius assurrexit, atque ad S. Marcum reverterit. Ibi jam mente illuminatus, diversissimam ab eo quam solitus erat vitam inivit. Non erat jam illi amplius cordi cithara sua, delicias ei tot facere solita: sed in ecclesia S. Marci erat frequentior, ubi depinxit Crucifixi imaginem adstantibus Sanctis Maria atque Joanne: totusque divino amore succensus, vacabat operibus devotionis, cum tanta humilitate, ut socero, uxori et notis omnibus maximam admirationem ineuteret tanta et tam repentina conversione eorum. Voluit deinde

P reverti in urbem, ubi matrem cum duabus filiabus reliquerat, visurus quomodo se haberet, et uxorem Catharinam filiumque Antonium socero commendavit. Sed domum ingredi non permisit mater, ostium ei claudens, dixitque, Ne mireris, fili te hic non recipi: verum scito, quod ambae filiae tuae heri mortuae sint, quas ego sepeliendas statim curavi, quia pestilentia extinctae fuerunt. Ast ne ea res te conturbet tristemente efficiat: sed foras regredere, ibique jucundare.

patienter fecit
mortem filia-
rum,

vacat operi-
bus pietatis,

1 Cor 9, 27

d

discit divi-
num officium

C

4 Tabulis auditis rediit ad S. Marcum Jacobus, ibique devote mansit usque dum cessaret mortalitas, quotidie Sanctorum imagines pingens, quia in hac arte valebat plurimum. Postea Laudem regressus cepit quotidie Missam audire, qua finita occupabatur in laudibus precens vellera, coque labore se exercens totos dies, idque cum lorica supra nudam carnem juxta verbum S. Pauli Apostoli, Castigo corpus meum et in servitutem redigo, spiritui videlicet id est animae ipsum subiciens cum omni humilitate. Hanc ille vitam annis totis septem egit, d quorum tres vixit absque ullo carnalis consuetudinis usu, quamvis in eodem cum uxore lecto dormiret. Interea vero ad monasterium S. Martini Laudensis accedens, apud quemdam Religiosum, qui Petrus Andreas Bononi dicebatur, diligentem fecit peccatorum suorum confessionem; ibique per aliquot dies mansit, ministrans dicto Sacerdoti (qui propter quandam gravem infirmitatem de lecto se movere non poterat) cum tanta humilitate et caritate, ut verbo scriptove satis nequeat explicari: hic vero vicissim docebat cum divinum Officium, licet parum idoneus videretur, utpote modestissime litteratus, nec alteri quam vulgari lingua assuetus. Et sane non caruit admiratione quod adeo cito perdoceri potuerit, eo, id praestante qui dixit, Dabo vobis os, et sapientiam, et Spiritus est qui loquetur pro vobis.

cupientem ab
uore diver-
tere,

impediens
mater

5 Sic instruens significavit uxori, quod propositum sibi esset mundum hunc fallacem variisque imposturis plenum dimittere, atque ad Deo melius serviendum inire tertium Ordinem S. Francisci. Verum hoc ejus propositum aliquamdiu impedit mater Flordonina. Verita enim ne nurus sua Catharina, aetate juvenis, tam facile posset refrænare concupiscentias carnis, uti eas superabat filius suus, eandem obfirmabat quantum poterat ne in hoc consentiret viro, ad plenam vitae conversionem aspiranti, more insipientium matrum, suorum liberorum comoda plus nimio amantium. Igitur pientissimus Dominus, vo-

lens Jacobi propositum porro urgere propter ejus bona ac fructuosa opera, visionem quamdam matri ejus obtulit, qua optime exprimebatur vanarum fallacis mundi pomparum natura: quae vere aliud non sunt quam fumus quidam inanis. Quadam nocte sub auroram visa est sibi filium intueri, intra domus suae cameram quamdam clausam, luctari cum densissimo ac molestissimo fumo, atque intercluso pene spiritu clamare, Heu me! quia fumo enecor. Ipsa vero videbatur circum cameram currere in auxilium filii, si qua parte ei vel per ostium vel per fenestram exitum facere posset: sed frustra: cum haec fortissimis munita eratibus esset, nec illud ulla vi posset reserari. Compatiensque filio putabat morituro, vices ejus suasque lamentabatur, quae calamitatem illius, quam sublevare non poterat, spectare cogebatur; ipse vero ad crates ferreas sese applicans, eas pie convellere nitens dicebat, Certo esto, cara mater, quod ipsa mihi sis causa mortis, in hoc tenebroso ac fortentissimo fumo obeundae.

se filio inju-
riam esse
per visum
docetur,

6 Ad has voces exterrita mulier evigilare cepit, et visionis sibi factae seriem modumque commemorans, absque mora surrexit e strato, ut eandem narraret Domino Joanni Bocchone filii sui socero: dixitque quod nullo amplius modo se vellet opponere sanctis filii desideriis, quibus divinam conjungi voluntatem satis certo probassent pii conjuges, toto triennio a carnali copula abstinentes etiam in communi thoro, quo nullum certius firmæ continentiae experimentum haberi potest a conjugibus, in juvenili adhuc aetate constitutis, et illud Apostoli sapientibus, Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Ille intellectis nihil opposuit socer, etiam ipse judicans, neminem esse retrahendum ab eo quod melius esse constaret, aut impediendum quo minus totus serviat Deo cui servire regnare est. Marito vero consentiens Catharina similem suscepit habitum, tertii scilicet Ordinis S. Francisci, uti et mater Jacobi: cujus ab uxore se junctio legitime facta fuit per Episcopum loci, cum consilio virorum quorundam religiosorum; hinc Flordonina pro Jacobo filio, inde pro Catharina Joanne patre spondentibus. Atque ita Jacobus factus est devotissimus Frater, quemadmodum jam estis audituri.

Post ejus et
nurus suae
continentiam
triennio
probatam,
h

Rom. 8, 11
consentit ut
ambo 3 Ordinem profe-
antur,

e

7 Prima autem cura eidem fuit, utramque mulierem collocare in quadam suae proprietatis domo ipsi quam inhabitabat domui vicina, ubi honestissimam vitam ambae duxerunt. Deinde cameram suam convertit in ecclesiolam, quae etiam nunc superest, S. Juliani nuncupata: atque ita completa fuit prophetica visio, somniantis sub serinio thesaurum ingentem repertum: ipso enim ubi serinum steterat loco, in medio videlicet camera, erectum fuit altare, in quo pretiosissimus omnium thesaurus, ipsum scilicet Dominici corporis sacrificium, quotidie tractaretur. Ad ejusdem sacrificii usum convertit Catharina suum omnem ex argento ornatum, pulchrum calicem inde fabricandum locans, ejusque velo g in-

k
quo facto ipse
domum suam
vertit in
aedem S. Ju-
liani,
F

g

Luc 18, 22
et possessio-
nem vendi-
tam distribuit
in pauperes.

h

textens gemmas quibus antehac usa fuerat: vestes autem sericas in paramenta Sacerdotalia et pallia altari praetendenda commutans. Ipse vero possessionem quamdam suam vendidit et mille quadringentas libras expretio confectas distribuit in pruperes, attendens vocem Christi dicentis; Vade et vende omnia quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: illud item, Tolle moras, semper noceat differre paratis. Alteram vero possessionem post suam mortem legavit h dicto oratori S. Juliani, ad sustentationem duorum Sacerdotum. Dum autem vixit ipse ac mulieres praedictae, omnem fere illius proventum atque aliorum reddituum suorum pauperibus Christi satagebant dividere, in victum, potum atque vestitum, prout cujusque exigebat necessitas

Mat. 25, 40

A cessitas. Quin etiam ipse Jacobus per se consueverat obire hospitalia et pauperum lecto affixorum turguria, impendens eis misericordiam uberem, quia meminerat professum esse Christum, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

ANNOTATA.

a *Waddingho minus recte Flordimina.*

b *Lauda-Vetus, Ughello teste, tribus dumtaxat miliaribus distat a nova.*

e *Etiam in egrapho nobis misso satis imperfecte et obscure expressum est Christi nomen, quin ipsum tamen legi debeat dubitari non sint ipse contextus, manifeste agens de eo quod ibi honorabatur sepulcro, ad similitudinem Dominici sepulcri facto, qualia passim in ecclesiis Sancti sepulcri spectantur: ut mirum sit quomodo Waddinghus intellexerit amici sepulturam, supra quam jacuerit Jacobus.*

d *Hinc colligas ejus conversionem et jam dictam mortalitatem pertinuisse ad annum 1397; ad quoque anno 33 aetatis expleverat, quando in ordine ad Sacerdotium instrui se fecit.*

B e *Fuit hic Bonifacius Butigella, ex Ordine Eremitarum S. Augustini assumptus 1393, et eodem quo Beatus anno vita functus, duobus ante ipsam mensibus 5 Februarii. Videntur autem pii conjuges in ejus manus emisisse votum continentiae perpetuae.*

f *S. Julianus, primus Laudensis Episcopus, colitur 4 Octobris ex usu istius aevi S. Ziliano scriptus.*

g *Italice fece fare un bel amito, quod licet videatur a latina voce Amictus sumi, non potest tamen hic aliud quam velum calicis intelligi: huic enim, non linco capitis Sacerdotali amictui, quadrant gemmae.*

h *Ipsam testamentum infra dabimus, hunc multis ante mortem diebus confectum, quo Antonio filio si absque heredibus moriatur, substituitur hac S. Juliani ecclesia: videtur autem ille, mox ut aetatem congruam habuit, ad Sacerdotium aspirasse, uti insinuat numer. 22.*

CAPUT II.

B. Jacobi conversatio cum proximo, commotio in suburbanis ecclesiis, vitae rigor.

Sacerdos
consecratus
Jacobus,

C Didicerat, ut supra indicavi, Officium divinum recitare, praenominato Sacerdote S. Martini religioso instructore usus: didicerat autem adeo bene, ut idoneus fuerit ad Ordinis sacros suscipiendos. Ergo non diu post consecratus Presbyter, cepit publice Missas celebrare, cum tanta devotione, ut eandem aspiraret praesentibus omnibus, utens ad hoc ministerio socii sui quem habuit, Fr. Franciscinum nuncupatum. Cumque laudatissimae vitae quam ducebat fama, per totam Laudensem civitatem et circumjuncta oppida et reliquam Italiam, paulatim diffunderetur; ad eam brevi se aggregaverunt socii novem. Eorum autem qui spiritualis instructionis causa eum identidem invisabant, tam secularium quam religiosorum, ex Franciscano Ordine aliisque maximus erat numerus, qui omnes recedebant optime aedificati exemplo humilitatis tam absolutae: praesertim cum intelligerent, quemadmodum a mundi vanitate, quam sectabatur, ad Dei famulatum conversus fuerit: nec ab ejus vultu maestus recedebat aliquis, sed veluti si angelico aspectu alloquioque fuisset dignatus, hilari prorsus animo atque tranquillo.

socios sibi
aliquot atten-
git.

Mirandulae
Dominam
ad religionem
traducit.

9 Inter hos fuit matrona quaedam nobilissima, Mirandulae Domina, quae cum insigni plurium virorum ac decem pedissequarum comitatu Laudam adveniens, atque ad ecclesiam S. Juliani se conferens, postquam locuta fuit cum praedicto Fratre, et insignem

D illius sanctimoniam penitus introspeciens admiraretur, decrevit mundo valedicere; petitaque facultate ingrediendi a monasterium Clarissarum Laudae, eo tantum fine ut modum vivendi inibi observare solitum cognosceret intimius, eum probavit summo opere; et postquam totam S. Clarae b Vitam sibi describendam curasset, revertit Mirandulam, res suas dispositura; deinde Mediolanum commigrans, ordinem S. Clarae instituit in monasterio, quod S. Ursae dicitur; et sanctimonialis facta, multas nobiles puellas atque mulieres ibidem congregavit; quarum Abbatissa facta sic eas regebat instituebatque, ut disciplinae exactissimae odore, quae ibi observabatur, observaturque ut audio etiam nunc, affecti quam plurimi nobiles, ipsam ejusque monachas visitatum venirent....d

10 Tam bonis successibus non defuit invidia demonis, tentare soliti eos qui sese divinis obsequiis tradunt: sed fidelis est Deus, promittens in Evangelio auxilium et dicens, Non permittam e vos tentari supra id quod potestis; quasi diceret: Prompte atque alacriter in meum transite famulatum, quotquot virtutem diligitis: neque enim patiar ut a mundo, carne vel diabolo impugnemini vehementius, quam sustinere ac superare valeatis adjuvante gratia mea, E cum magno meritorum vestrorum incremento, Sciendum enim quod daemon admodum infirmus sit, nec vincat nisi eos qui vinci volunt, delectationi peccaminosae consentiendo. Hic ergo talis etiam Fr. Jacobum tentaturus, inmisit in cor Fratrum Franciscanorum, in vicinia ecclesiae S. Juliani commorantium, ut dicerent inter se, Quid facimus? quia Fr. Jacobus, per illam tantam suae virtutis ac sanctitatis famam, omnes ad se trahit: Metuimusque ne cum suo illo f novo Ordine et exacta Regula Franciscanae observantia, crescat in damnum nostrum, atque ejus respectu notemur vulgo tanquam minus religiosi et observantes; atque ita deseratur ecclesia nostra, et quae nunc parvula aedes est dilatetur in maximam amplitudinem. Quid ergo? Accensabimus eum apud Generalem aut Provincialem Ordinis, dicemusque non convenire ut intra eandem civitatem sint duo Ordines ejusdem Regulae.

c
per invidiam
Franciscano-
rum

11 Dictum factum: accersunt ex remotioribus partibus Provincialem aliquem cum nonnullis Religiosis, et coram eo mensi distantiam intra aedes SS. Francisci et Juliani, paucis passibus minorem quam jura patiantur, effecerunt ut juberetur Jacobus extra urbem migrare. Hoc vero cum intellexissent cives Laudenses, negarunt permissuros se ut a se divelleretur. At ipse praetendens obedientiam a F Regula S. Francisci praescriptam, cum in proposito migrandi perstaret, rogatus ab eisdem est, ne saltem extra Laudense territorium abiret. Quod rogantibus benigne et libenter annuit; seque Laudem-veterem recepit ad ecclesiam g S. Bassiani juxta h Sellarum: ubi quotidie Missam dicebat cum larga profusione lacrymarum et multa admiratione praesentium. Ibi fecit Crucifixum ligneum, ac postea alium in coemeterio collocandum, qui nunc est ad S. Joannem extra portam regiam juxta viam Mediolanensem, ubi jam degunt Fratres Franciscani de Observantia Fr. Bernardini. Tertium quoque Crucifixum fecit, qui modo spectatur supra altare aediculae S. Juliani, estque pulcherrimus; atque in hujusmodi piis sanctisque operibus tempus transigebat.

cogitur cum
suis discedere.

ad subur-
banam eccle-
siam S.
Bassiani,

12 Post aliquod temporis spatium dimisso loco S. Bassiani, transiit ad vicinam S. Mariae ecclesiam trans Sellarum: ibique praedicando Dei verbo cepit intendere, tam solide utiliterque, ut ad eum audientum non solum ex Laudensi, sed etiam ex Ticinensi ac Mediolanensi districtibus concurreretur, dicentibus populis, O quanta mutatio dexteræ Excelsi!

inde migrat
ad aliam
S. Mariae,

Quis

A Quis vidit, quis audivit unquam tale? Vere applicari potest huic sancto Religioso, quod de seipso scribit ad Galatas Paulus, Notum facio quod expugnabam Dei ecclesiam supra omnes contemporaneos meos : cum autem placuit ei qui me segregavit ab utero matris meae, et vocavit me per gratiam suam, non acquievi carni et sanguini; sed considerans quod si sectari vellem mundanae vitae pompas, damnandus essem ad infernum, et interno sancti Spiritus actus afflatu, elegi fieri predicator et amplificator ecclesiae ipsius. Nempe recordabatur devotissimus hic Frater dictum istud verissimum. Non itur ad astra deiecit : proinde sanctam Mariam Magdalenam aliorumque Sanctorum in Scripturis nominatorum austeriorem vitam sibi proposuit imitandum.

B 13 Ex quo tempore habitum S. Franci ei assumpsit, nunquam carnis, nunquam vinum gustavit : pro potu autem habebat aquam cum myrrha et thure decoctam, cui bullienti, cum pars tertia decressisset, admiscebat ipse paucillum mellis, ad temperandam aliquantulum myrrhae amaritudinem : et hoc ipsi pro vino erat. Postquam vero rapti sunt loricæ, qua supra carnem induebatur; ejus loco assumpsit cilicium, ex nodosis contextum funiculis; quod ipsum tribus chordis circum corpus lictis adstringebat, in honorem sanctissimæ Trinitatis; Harum autem chordarum una compacta erat ex porcorum setis admodum acutis, altera ex equina, tertia ex caprinae caudæ pilis, ut magis adligeret ac castigaret corpus, illudque in spiritus servitutem redigeret. Stratum ejus ex sarmentis compositum, pro cervicali habebat durum ac frigidum marmor, in honorem nostri Salvatoris, qui in cruce pendens, et corona spinea transfixus, non habebat ubi reclinaret caput. Atque hunc vestiendi cubandique modum tenuit, quandoquidem in terris vixit, ut posset cum Paulo dicere Christo confixus sum.

C 14 Proposuit aliquando totam vitam Quadragesimam absque cibo corporali transigere, et reipsa primis octo dies sic egit, sola Domini corporis susceptione contentus : quo tempore recordatur Fr. Francischinus, illius socius, quod comedentibus Fratribus cibum quidem manum sumeret et velut ori admooveret, non tamen ori ingereret; quandoque etiam se reciperet ad hortum, quo sequens cum ipse Fr. Francischinus, cum diceret quod ejus presentiam desiderarent Fratres; mox adfuturum se respondebat Jacobus, iterumque vocatus humiliter imperabat, ut absque ullo suo respectu pranderent : quo facto impransus ipse auferbat mensam, velut omnium minimus omniumque minister. Videns ergo Fr. Francischinus quod camino non comederet, timere cepit ne fame moreretur. Interim ipsius Jacobi mater Indulgentiarum causa Landem veterem advenit, atque de hac filii abstinencia mandans, timensque etiam ipsa ne deficeret, reprehendit eum. Qui cum maternæ reverentiæ intuitu promitteret facturum se quod preciperet illa; ipsa pulvem eidem composuit; quam ex obedientia sumere acquievit, sic tamen ut delicatum ejus saporem dilueret admixtione suæ myrrhatæ aquæ.

15 Finito prandio surrexit Francischinus, et Landam adveniens narravit Episcopo quam abstinenciam orsus esset Jacobus, et quomodo eam ex matris imperio interpolasset esu pultis myrrheo liquore temperatæ. Episcopus autem, ejusmodi rebus cum admiratione auditis, jussit ut Fr. Jacobus continuo accerseretur. Eo autem humiliter obediente ac veniente, mandavit Episcopus ut scilicet in die cibum sumeret deinceps. Cumque excusaret sese humiliter Jacobus, oraretque ne tam severo imperio cogeret copiosiorum, quam revera opus erat, reflectionem suscipere; quoniam confideret a Deo sibi adfuturas

vires, ad abstinenciae coepte rigorem continuandum; voluit Episcopus et præcise mandavit ut saltem ter in hebdomada reficeretur. Et huic præcepto paruit humiliter Jacobus, talemque vescendi modum tenuit, non solum illi Quadragesima, sed per omnem suam deinceps vitam, sola Dominica tertiæque et quinta feria manducans, sed citra carnis ac vini usum; ut posset istud Aristotelis usurpare, studium me fecit ingeniosum, abstinencia vero castum.

16 Erat porro Fr. Jacobus incessu, aspectu, loquela, et omni actione moderatus; animum semper erectum et hilarem præferens, atque aliis præbens virtutum exemplum : in corrigendo suavis, in docendo placidus, nunquam impetu furoris iracundiæque abreptus, sed caritate fervens, nec nisi cum honestis aut religiosis personis conversationem habebat. Quia autem monitum S. Hieronymi est, Semper aliquid boni facito, ut diabolus inveniat te occupatum, Jacobus modo orabat, modo Patrum Vitas legendo volutabat, modo hærebat in contemplatione rerum divinarum defixus; a qua ne impediretur inopinato tumultuque confluxu civium, non raro sese intra sacristiam recludebat, illicque insistebat divinis laudibus benedictisque Creatoris in creaturas sparsis considerandis. Hæc utique ei erat cella, de qua loquitur Basilii in libro de Vita solitaria, dicens : *in Ocellis sanctarum mentium delertatio et intimi gustus inextinguibile dulcedo! Cella nempe est paradisus deliciarum, ubi tanquam redolentium species pigmentorum, vel rutilantes flores aromaticum, sic fragrantia spirant odoramenta virtutum.*

ANNOTATA.

a *Italice ingrediendi ordinem, non ut cum solenniter professura; sed dumtaxat ut sub ejus habitu aliquamdiu victura; quare censui substituendum phrasin magis huic loco propriam. Easat autem apud Waddingham bulla Benedicti xi, an 1303 mandantis Landæ institui monasterium Clarissarum, foundationem offerente Antonio de Fucrago; unde corrigendus Gonzaga, in Provin. Mediol. monast. 11 sic de eo loquens, quasi illud usque ad an. 1459 Tertiariarum dumtaxat fuisset.*

b *Non hoc intelligo de historiarum vitæ; sed de forma vitæ seu regula quam Clarissæ Landenses observabant.*

c *Ita MS. fortassis ex usu vulgi; nam integre scribendum S. Ursule; Gonzaga in Prov. Mediol. monast. cum narrasset quomodo eo domus anno 1341 sub Regula S. Augustini instituta fuisset, ita loquitur: Cumque successu temporis hujusmodi domus omnimodam minaretur ruinam, atque ejus Sororibus summa laborantibus inopia nulla ejus resarciendæ spes afflueret, ejus calamitati summo opere compatiens piissima simul ac dives quedam vidua, ex Mediolano oriunda, nomine Catharina, ad ejus reedificationem se ex promissione adstrinxit, si illius habitatores in primam B. Clare regulam transire vellent. Quibus denique annuentibus atque Innocentio vii assensum præbente, et domus pristino nitore restituta fuit, et ipsa vidua simul cum ceteris monialibus in prædictam Regulam verba religioso de more fecit. Contigit autem id anno Innocentii illius primo, prout ex ejus diplomate, in archivio hujus loci asservato patet; atque anno 1404 post mortem Beati, diploma illud cum facile haberi potuerit, miramur a Waddingho fuisse neglectum.*

d *Describit hic per digressionem auctor, quomodo camera, in qua uxor ac mater Beati commorari solebant, ipsi articulo S. Johani contigua, modo serviat ingressui sub eodem communi fornice, augenda ecclesiæ addita per venerabilem Religiosum Patrem Gerardum de Mayocchis, Rectorem et Beneficiatum ibidem anno*

D *ter in hebdomade cibum sumit.*

tempus utiliter occupatum habet,

solitudinis amantissimus.

E

i

F

AUCTORE
BASSIANO
EX MS.
ITALICO.
Gal. 1, 15
cum magna
animi adificatione.

in summa
austeritate
vixit?

Gal. 2, 20

Institutum
Integre
Quadragesimæ
jejunium,

mutis imperio
octava
die solvit,

drinde jubente
Episcopo,

A 1435, idque ex testamento ipsius Jacobi, volentis ut post dictarum mulierum mortem ipsa camera sic uniretur. Hanc digressionem, quia interrompebat contextum historiae, ab ea eximere placuit; atque hic e.e. ea inferre, quod præter testamentum infra dandum, ubi de tui camera nihil dicitur, debeat intelligi codicillis aliquis postea adjunctus : deinde quod dictæ mulieres ambæ ante unum jam notatum abierint, vel saltem jure usus-fructus cesserint.

e Lapsus hic memoriæ est, inscribentis Christo ea verba in Evangelio, quæ sunt Apostoli, 1 Cor. 10, 13, Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.

f Non erat quidem proprius Ordo, ac ne Ordo quidem stricte dictus; cum ejus professores non fuerint proprie religiosi; et Tertiariorum institutio sit a S. Francisco : sed erat nova sodalitas, subobservantia Regulae rigidioris quam esset ipsorummet Franciscanorum, ut hinc apparet.

g S. Bassianus, Episcopus Laudensis, de quo fusc egimus 19 Januarii.

h Videtur esse nomen rivuli in Adduam influentis.

i Opusculum hoc nemo hactenus Græcum vidit, et an S. Basilii sit merito dubites : extat Latine excusum in editione Parisina Frontonis Ducæ an. 1618.

B CAPUT III.

Reversus Laudam juvat captivos, indeque contracto morbo, moritur: corpus elevatur.

I Instigante diabolo Deoque permittente, per universam Lombardiam ingens exarsit discordiarum incendium, propter enormia peccata, ex pertinacibus odiis nata, inter eos quibus non fuit cordi hoc vulgare dictum :

Si bonam vis vitam et opinionem,
Ne sequere partes juxta a Salomonem :
Pars enim Guelfa et pars Ghibellina
Castigabuntur virtute divina,
In hac vita cumulo suspiriorum,
Apud inferos pœnis martyriorum.

Igitur prædictus Fr. Jacobus, divina inspiratione præsentiens ingentes qui imminebant motus, quodam die festo prædicans ad populum, cœpit dicere, O nobiles cives, o matronæ, o cujuscunque ætatis et conditionis homines, sive indigenæ sitis sive ex-teri, rogo atque obtestor quantum possum, ut dimissis agris recipiatis vos ad vestras civitates, castella et oppida, priusquam vos comprehendant tanta quanta imminet mala : neque contemnite id quod vobis dico, dico enim ex Dei mandato. Ne quæso velitis mori ante tempus, sed ipsius Christi exemplo, cum vellent enim Judei lapidare, abscondentis se quia nondum venerat hora passionis ejus, vobis ipsis consulite, dum licet et potestis.

18 Videns autem quod se non commoverent neque mutuerent propter hujusmodi admonitionem, rursus alta voce dixit : O fratres mei, o sorores, si vos nunc abire non vultis cum tempus habetis, ego cum Fratribus meis Laudam discedo : et concione dimissa, nihil ultra moratus, una cum suis proficisci cupit. Accurrentibus autem inquilinis ipsius vici, atque rogantibus ut secum maneret, quia muniri erant ecclesiam adversus quascunque subitas irruptiones; noluit acquiescere, sed abiit quo coeperat. Populus igitur tanta fugæ acceleratione perterritus, cœpit etiam ipse vasa colligere, onerare currus, se suasque familias Laudam transferre : quidem autem perstiterunt in loco, quos brevi suæ incredulitatis pœnituit, quando spoliati sunt et comprehensi ab hostibus, omnibus extra mœnia domibus eversis incensisve; quæ durantibus bellis in ea desolatione manent in hunc usque annum MCCCXLVIII, neque ulli extra urbis portas vitæ erat aut libertatis securitas :

Aprilis T. II.

quos autem periculum comprehendit, in varias et longinquas captivitates abducti fuere; vicissimque ex hostico multi adducti sunt Laudam, et in carceres dati.

19 Tum Frater Jacobus ac Fratres sui, nominatim Fr. Francischinus, infelicem captivorum conditionem miseratus, circuibant per domos potentiorum civium, et eorum quibus displicebat severitas contra miseros exerceri solita, et pro Dei amore colligebant eleemosynas inter ipsos distribuendas, manicam panibus, anophoros vino plenos, cum carnibus cortis portantes, et propriis manibus ministrantes iis, qui manicarum catenarumque pondere impediti, aut plagarum enormitate debilitati, suis se manibus juvare non poterant. Atque in hoc caritatis humilitatisque Christianæ exercitio dies toti a mane in vespere traducebantur, cum interius vestes infelicium illorum ipse Jacobus emundaret a vermibus, suis ipsos vestimentis operiens tantisper, unde haud levem proprio corpori cruciatum referebat donum, undique materiem quærens carnis alligendæ. Non potest satis explicari verbis quanto in his ardore versaretur vir sanctus, istud Evangelicum semper habens præ oculis, ubi in persona Christi dicitur In carcere eram et venistis ad me. Tantum autem hac ejus solitudine proficiebatur ut nulli captivorum quidquam deesset rerum ad vitam necessariarum; cum nunc has, nunc illas domos adiret, prout in variis locis vineti solent servari, quemadmodum experti norunt, quotquot inter hujusmodi bella aliquando vixerunt.

20 Contingebant porro nonnumquam ut inter captivos infirmarentur aliqui, quos Jacobus, exoratis per multas preces custodibus, portabat ipse ad nosocomium, ibi que curabat. Quod si gratis id obtinere nequiret, sed unum et quandoque duos ducatos exigerent inhumani milites; circuibat per aedes devotarum et opulentiorum personarum, usque dum emendicasset quantum satis erat placandæ militum avaritiæ; et hac ratione multos eximebat esqualloribus carcerum. Inter hos unus fuit, quem ad nosocomium S. Elisabethæ deportandum curarat, cui cum tibia horribiliter affecta pene toto computruisset, et vix solis nervis reliquo hæreret corpori, jussit pro eo confici argenteum quoddam instrumentum, adeoque dextre tractavit infirmum, ut resecta parte incurabili, reliquum servaverit hominem : qui exinde non desinebat Laudare Deum ac famulum ejus Jacobum, cujus misericordia fuerat in vivis retentus.

21 Longo tempore duraverunt calamitates istæ : quæ cum quotidianos maximosque labores Jacobo parerent, nullas dubito, quin eam quam decidit infirmitas eorumdem laborum fuerit fructus. Gravis autem infirmitas fuit : sed ipse parato eam animo hilarique ferebat : et cujuscunque conditionis ac sexus homines, ad se visitandum accedentes, læto excipiebat vultu. Venit etiam aliquando ad eum præstigiatrix vetula, dixitque Si vis, Frater Jacobe, faciam tibi signum quo sanitatem reciperes. At ille, Apage, inquit, malo enim justus mori quam vivere injustus : atque ita loqui debet quicumque secundum Dei legem vult vivere, itaque in ejusmodi casu S. Bernardus respondisse fertur alteri vetulae, simile remedium morbi offerenti : nec satis culpari possunt ii, qui incantationibus diabolicis vitam sic credunt corporis, ut æternam animæ salutem perdere flocciendant. Quæ vero ad se venientibus monita dabat Jacobus, ea fere ad mutuum caritatem spectabant, cum identidem inculcaret istud Pauli, Omnes sumus Fratres in Christo : et hæc monens ridere videbatur, adeo ut vultus serenitatem tantam in corpore infirmo mirarentur omnes, cum dolores quos patiebatur considerarent : nempe cor gaudens exilarat

D
AUCTORE
BASSIANO
EX MS.
ITALICO.

addit se
obsequio cap-
tivorum,

cum summa
humilitate
et caritate,

E
Matt. 25, 36

plurimumque
salutarum.
nis alias
extinguendo-
rum

P
hinc contracto
morbo,

oblutam per
incantationes
sanitatem
recusat :

Prov 15, 7

Flagrantibus
Italiæ discor-
diis,

a

prædicat in-
ferendam
agro Laudensi
vastitatem

C

et aliis fu-
giendi exem-
plum daturus,

Laudam se
cum suis re-
cipit :

AUCTORE
BASSIANO
EX MS.
ITALICO.
socii sui
mortem
prædicit

A faciem, Salomone teste; et Jacobus totus gaudebat in Domino. Tristabatur nihilominus Franciscinus ejus socius: quare consolari eum volens Jacobus, Ne quæso, inquit, morereas Frater; te enim æque ac me invitat Dominus. Nec vana hujusmodi admonitio fuit: quia paucos post dies dictus Frater morbo correptus est, eoque obiit, infirmitatis suæ die tertio, et apud Fratres Minores in eorum clauastro sepultus requiescit.

ipseque etiam
pie obiit

22 Tandem Jacobus etiam ipse, post diuturnam et miram patientiæ exercitium, in quo nullum unquam doloris vel molestiæ signum dedit, nunquam vultum contractiorem prætulit, suscepit Ecclesiæ Sacramenta quanta potuit devotione ac reverentia, qualenque verbis nemo valeat explicare, coram numerosa multitudine tam secularium quam religiosarum personarum circumstantium, anno mccciv, sub horarum noctis xi, quodam die Veneris, mense Aprili. Postea cepit omnes confortare qui aderant, sublatisque in cælum oculis ac manibus dixit, Dirupisti Domine vincula mea; atque hoc dicens expiravit, eadem vultus hilaritate etiam post mortem permanente, qua veluti subridere videbatur omnibus ad spectaculum accurrentibus: quorum postero die mane B maximus fuit numerus, cum mortui corpus in atrio domus in habitu religioso, ut talium mos est, spectabile supra feretrum jaceret. Nec erat qui non crederet, tam decoram venustamque speciem et viventi simillimam, argumentum esse ejus beatitudinis, quam animam jam tunc possideret in cælo. Inter cæteros autem qui venerabundi advenere fuerunt mater et uxor defuncti, cum filio ejus Antonio b ad Sacerdotium aspirante.

1404 feria
sexta

b
honestissimæ
exequiæ
mortuo fiunt:

23 Tunc ego Fr. Bassianus Dardadone, ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci et Confessor devotissimi Fr. Jacobi, coram omni populo manibus meis elevans manus defuncti, ostendi eas per omnes digitorum articulos sic tractabiles mobilesque quasi integra adhuc vita animarentur, in signum maximæ sanctitatis ejus. Nec multo post adveniens Clerus, cum multo honore ac reverentia, eundem sepelivit sub terra, ante altare S. Juliani in propria ejus ecclesia. Quia autem dixit Deus Apostolis suis, Prædicate Evangelium omni creaturæ, annuntiantes virtutes ac vitia; ego de virtutibus mortui sermonem habui. Porro in isto primæ sepulturæ loco corpus per annos septem jacuit: postea vero mater ejus Religiosis quibusdam et secularibus dixit, quod filii corpus vellet de terra elevandum curare, in monumentum ad hoc fabricandum; quod C et fecit, juxta altare prædictum ad manum dexteram. Refossam autem corpus suavissimum de se spiravit odorem, velut si copiosis aromatis refertus fuisset locus: et quidam ex præsentibus elevarunt manus ejus, ac rursum æque ac prius invenerunt tractabiles mobilesque, licet consumpta carne sola pellis obducta esset ossibus, firmiter inter sese hærentibus.

corpus post
annos 7
elevatur
ante altare.

24 Quæ omnia cum certum præberent testimonium excellentis sanctimonie, quam vivens fuerat consecutus, sæpius fui rogatus a matre aliisque pluribus ego Fr. Bassianus Dardadone, ut vitam ac mortem ejus beatam describerem. Sed iis morem gerere non potui, cum nullum otium haberem a concionibus in conventu nostro et extra civitatem per varias ecclesias habendis; donec anno mcccxxiii, gravi dentium dolore coactus a prædicatione cessare, potui scriptioni attendere, et litteris consignare hæc pauca, quæ mihi de eo suggerebat memoria: nihil dubitans quin alia multa scriptis dignissima ab eodem sint acta, quæ ad meum non venerunt notitiam. Multa etiam sunt quorum memoriam senectus obliteravit: experior enim eandem mihi factam esse valde labilem; communi senilis ætatis vitio.... c

Considerans porro cunctis moriendum esse semel, D sive in juventute sive in senectute, extremum hoc monitum cunctis adjungo; Quidquid voluisses fecisse in hora mortis, id facito dum corpore sanus es, declinans a vitiis et exercens virtutem, sive in vitam æternam ingredi. Deo gratias: id est, Ego Fr. Bassianus ago gratias Deo, qui dignatus est mihi concedere gratiam ad commendandum scripto hanc benedictam Legendam, pro Dei honore et ædificatione quorumcumque volentium bene vivere, sicut vixit hic devotus Religiosus, scilicet Fr. Jacobus de Oldo: cum eoque sine fine gaudere in secula seculorum. Amen... d

d

ANNOTATA.

a Salomonis nomen hic promiscue accipi videtur, pro Sapiente quocumque, talis dicti auctore.

b Natus anno 1387, ut dicitur supra num. 2, dumtaxat agebat annum 18 ætatis quando obiit; qui in suo testamento nihil simile insinuat de filio, ut hoc videri possit per prolepsin additum.

c Hinc excurrit auctor in defectus, quos grandior ætas inducit corporis facultatibus, ut discat homo corpus suum non nimis æstimare: quam digressionem placuit hinc, ut superfluum, rescindere. E

d Explicatæ jam Vitæ subjungit auctor longissimam narratorem de Indulgentia quadam, ad ultare S. Bassiani concessa anno 1414. cum Laudæ simul essent Joannes Papa xxi et Sigismundus Imperator, quorum hic Joannem de Tinea, qui jam inde a tempore B. Jacobi usque tunc Laudensibus simul ac Placentinis gloriose dominabatur, Equitem auratum creavit: iste vero die 29 Octobris concessit plenissimam Indulgentiam prædictam pro festo S. Bassiani, incipiendo a primis Vesperis, in perpetuum duraturam, idque coram testibus hic et in tabula ibidem appensa nominatim expressis, quorum unus fuerit D. Presb. Petrus de Mayorano, tunc solum Diaconus et Secretarius sive Custos ecclesiæ Cathedralis, nunc autem, id est anno 1448, Præpositus ecclesiæ SS. Naboris et Felicis: quam Indulgentiam idem Pontifex, e Confessione S. Bassiani transgressus ad Capellam S. Mariæ ad Nives, pro eadem capella et et die 5 Augusti iterari voluerit. Præfatur autem hujus privilegii concessionem se præsentem fuisse: et deinde fuse excusat quod propter bellicos tumultus de eodem non fuerit nec habeatur expedita bulla. Postea proponit bullam alterius Indulgentiæ, centum dierum, pro festo et ecclesia S. Juliani Laudensis, concessa a Gerardo tit. S. Mariæ in Transtiberim S. R. E. Presb. Curdin. Comuno vulgariter nuncupato, Apostolicæ Sedis Legato F sub data xx Junii, anno Nativitatis Domini mcccxi. Pontificatus Eugenio iv anno x: cujus Bullæ Latinus textus vulgari postea lingua summatim proponitur. Post quæ omnia, brevitate causa hoc loco ommissa, sequitur titulus novus, Infrascripta sunt aliqua miracula laudabilia dicti Fratris Jacobi de Oldo, eaque continuantur prout jam sequitur.

CAPUT IV.

Miracula post obitum B. Jacobi patrata.

Hic volo describere quædam miracula, facta per devotum Fr. Jacobum de Oldo in civitate Laudensi post mortem ejus: quorum hoc sit primum. Cum adhuc in feretro staret spectabile corpus, quædam Antoniola, mater Presbyteri Ugonis de Menna, quæ annis duodecim passa fuerat gravem stomachi dolorem eratque amita ipsius Fr. Jacobi, talem ad eum fecit orationem: Fili mi, si tanta gratia apud Deum vales, obsecro ut me liberare velis ab hoc quem patior stomachi dolore: et suæ petitionis compotem sese sensit priusquam terræ mandaretur corpus, neque

Sonatur
stomacho
dolens amita
Beati,

A que amplius dolor iste repetiit perfectissime liberatam.

a
item para-
lyticus,

26 Fuit etiam vir quidam de sub S. Nicolino Laudensi, paralyti a correptus ab annis duobus, qui cum in lecto noctu non dormiret, sed cogitabundus jaceret, vidit accedere quemdam ad se qui dixit: Mane fact: vade ecclesiam meam, et cura ibi dici tres Missas, postea sanus eris. Respondit ille: Atqui nescio ego quæ tua ecclesia sit. Ipse vero dixit: Sum Fr. Jacobus de Oldo: vade ad S. Juliani. Rursum ille: Quomodo autem ibo qui gradi non possum? Ibis, reposuit alter. Et facto mane ivit qui fuerat paralyticus; Missasque, ut jussus erat, curavit dicendas, ac domum rediit ex toto sanus.

et moribundus,

B

qui corde
invocans B.
Jacobum

27 Fuit et alter civis Laudensis, D. Bassianus de Gorgonzella nominatus, habitans in burgo portæ Crononensis in vicinia S. Pauli: qui ex gravissima infirmitate lecto decumbens, motu non solum corporis sed et linguæ privatus, cibi fere omnis ac potus expers, pro deposito a medicis habebatur, propinquam ejus mortem præsentientibus: ideoque domestici ejus, postquam ut mortuum deplorassent, eidem sepeliendo curaverant sandapilam fieri. Notandum autem quod prædictus infirmus adeo se gravatum sentiens, per Dei gratiam fuerit recordatus benedictæ animæ prænominati Beati Fr. Jacobi de Oldo, cujus viventis fuerat aliquando socius, eumque intra se affari cepit in hunc modum: O anima glorificata B. Fr. Jacobi de Oldo; quam certissime credo coram Deo omnipotentia assistere, obsecro quam possum cordatissime, ut velis pro me intercedere apud Christum benedictum, quatenus, siquidem ad animæ meæ salutem conducât, restituere mihi dignetur sanitatem corporis: et ego vicissim eidem promitto, quod reliqua omni vita mea, quantum humanitus possibile erit, adnitar ut omnia peccata caveam: quæ sane promissio, si eam subsequatur effectus, Deo carior est alio qualicumque voto, quod vir aut mulier posset nuncupare Deo. Addidit etiam prædictus D. Bassianus certas quasdam devotiones et oblationes, a se faciendas in ecclesia S. Juliani.

ab eodem
apparente

28 His taliter actis, sequenti mox nocte circa infirmi lectum apparuit beatus Fr. Jacobus de Oldo, griseo terti Ordinis mantello amictus, et tertio nomen jacentis inclamavit, dicens O Bassiane. O Bassiane. O Bassiane. Multum is quidem tunc gravabatur: interrogavit tamen quisnam esset qui suum nomen sic iterabat. Cui ille: Fr. Jacobus de Oldo sum, qui magna tua devotione et ferventi deprecatione permotus, supplicavi pro te altissimo Deo, ab ejusque gratia ac misericordia obtinui ut ex hac infirmitate non moriaris, atque ita implere valeas tuam bonam voluntatem, easque devotiones ad quas te ipsum Deo mihiq, id est ecclesiæ meæ, sincera mente obligasti. Confortare igitur et esto certus, quod brevi liberaberis ab hac, quam modo pateris, infirmitate et angustia omni, cum magno omnium gaudio. Jubeo autem, ut, quam primum poteris gressum formare, accedas ad meam S. Juliani ecclesiam, et quicquid tibi nunc accidit palam enarres; idque sub Missæ sacrificium, quando frequentior ibidem est populus, ut occasione hujus benedicti miraculi, gloriosus Deus, pro nobis passus mortuusque in cruce, semper et in æternum laudetur.

factum in sr
miraculum
jubetur
publicare:

prout post 4
dies facti in
ecclesia S.
Juliani

29 Sciendum proinde, quod quarto abinde die, prædictus D. Bassianus accessit ad ecclesiam S. Juliani, eadem hora qua Frater quidam Franciscanus sacra induebat vestimenta Missam dicturus. Hac autem finita, D. Bassianus rogavit ipsum Fratrem, ut convocaret omnes qui ibidem erant, deprecans ne quis egrederetur, et dicens quod ei narrare vellet pulchrum miraculum B. Fr. Jacobi de Oldo, quod ipsi sibi noviter acciderat: cepitque minutim exponere

singula supra indicata; nec modice auxit præsentium omnium erga Beatum devotionem. Sciendum præterea quod populo magna cum satisfactione digressus, D. Flordonina mater dicti Beati ipsum D. Bassianum manu prehensum duxit in domum ejus, id est cubiculum, ubi ipse Beatus solitus erat die et nocte orare, ac libros de vitis sanctorum Patrum diligenti contemplatione evolvere; ibique ei monstravit in angulo quodam stratum ex colligatis sarmentis compositum, ac durum marmor quod filio fuerat pro cervicali, nec non cilicium ejus et chordas tres quibus illud adstringebat corpori.... Prædictum autem miraculum in persona D. Bassiani contigit quarto post mortem Beati anno: ipse autem postmodum vixit per annos quadraginta duos. b

D
AUCTORE
BASSIANO
EX MS
ITALICO
et ducitur
ad cubiculum
Beati vi-
dendum,

b

30 Matrona nobilis, nomine Aloysia, uxor Aloysii de Vinea nobilis civis Laudensis, cum marito annis quatuor sine prole vixerat: et spem quoque illius concipiendæ jam deposuerat, quamvis adhuc juvenis esset. Verumtamen audita fama hujus devoti Religiosi, quasdam devotiones instituit facere, atque ex intimo cordis affectu orare eum cepit, ut sibi a Deo secundum bene placitum ejus filios aut filias impetraret. Completa autem quam assumpserat devotione, filiam mox concepit, et alios postea ex ordine liberos: asservitque suas preces omnes a Beato semper exauditas fuisse.

sterili matro-
na proles
impetratur

E

31 D. Joanna de Paternis, matrona Laudensis, dolenter ferebat filium suum Danielelem incurabili phthisi consumi et exarescere, adeo ut morti esset quam vitæ propior. Quodam autem matutino tempore, ad audiendum sacrum egressa domo, eandem Cometæ filiae suæ commendavit; postea reversa, invenit filium ita jacentem in lecto ut caput extra eum penderet. Quare mortuum existimavit (neque enim vel anhelitum ejus ullum percipiebat) et caput supra cervical reposuit. Sed ecce experrectus parvulus, queri cepit de matre, dicens importune id ei accidisse: Jam enim, inquit, aderat mihi Fr. Jacobus de Oldo, dixitque quod tibi domum reversuræ dicerem, ires ad ejus ecclesiam, ibique cereum infantem offerres, ita fore ut convalescam. Fecit mater ut filius monuerat: et exinde tam bene valuit puer, ac si mali nihil unquam passus fuisset.

convalescit
puer phthi-
sicus

32 Altera etiam Joanna, Laudensis mulier, diebus aliquantis tam male affecta fuerat, ut somnum nullum oculis caperet. Huic fuit frater, Otto dictus, ex ordine S. Dominici, in Theologia Magister; qui postquam Joanni Patarino moribundo adfuisset usque dum spiritum redderet, sacras super eum preces recitans, in reditu ad monasterium divertit ad visitandam et consolandam infirmam sororem; quæ quomodo valeret interroganti, responderunt domestici, quiescere aliquantum. Tantisper ego ibidem præstolatus, et postea infirmæ cameram ingressus, ipsam quoque de suo statu interrogavit: quæ respondit dormivi nonnihil: dormienti autem adfuit Fr. Jacobus de Oldo, monens ut assumerem habitum terti Ordinis: idemque sæpius inculcanti cum hoc promittere detrectarem, tandem dixit me sanandam; in ejusque rei certitudinem signum dedit dicens, quod ipso eodem tempore mortuus esset Mag. Joannes Patarini. Verum id esse confirmavit frater, neque dubitavit quin id divinitus intellexisset soror, quandoquidem ipse adfuisset morienti, nullaque interposita mora accessisset ad infirmam, adeo ut nullus interim ad ipsam minus de ejusmodi obitu potuerit penetrare. Veritatem denique visionis illius comprobavit sanitas, intra modicum tempus consecuta.

et mulier,
ambo post
visum in
somnis Bea-
tum.

F

33 Cuidam Bartholomæo de Fasulis, mortalitatis tempore dormienti cum matre, ut pueri solent, gravis febris advenit, pestilentemque tumorem procreavit.

puer peste
contactus
subito sana-
tur.

AUCTORE
BASSIANO
EX MS.
ITALICO.

A vit. Ille expergefactus, seque oppido gravatum sentiens, et manum versus coxam protendens, sensit insolitam tumefactionem; et matrem ejulans inelamavit. Quasivit illa quid ei deesset; et suspicata tali tempore quod res erat, coepit palpando explorare filii corpus; nec malum levius quam metuebatprehendit. Verum quia magnam animo alebat fiduciam in Deum et beatum istum virum, votum fecit, quod si a periculo isto liberaretur puer, bonorum suorum partem aliquam oblatura esset. Neque pluribus opus fuit: quia primo mane locum antea affectum inspiciens, sanum prorsus et absque macula ac tumore invenit, febris sublata, et puero tam alacri ac si nihil mali passus fuisset. c

34 Alia femina, dicta Facina de Longhis, uxor Joannis Galli, derumbebat periculose, novem grandibus plagis affectum habens corpus, quarum curationem medici desperabant. d Sic igitur jacenti et moestae, ac pene extra usum rationis positae, visi sunt adstitisse duo Fratres, alter griseo, alter nigro colore vestitus; quorum unus ipsam nominatim compellens, Surge inquit, Facina. Neganti se posse surgere, reposuit ille; Eia, manum mihi porrige; manuque apprehensam visus est circumducere per cameram. Sub hac expergefata mulier, intimae cuidam amicae suae narravit visionem. Quae confessa est, quod ejus causa multum sollicita instanter supplicasset Beato Fr. Jacobo, quia hunc experta fuerat presentem in quavis necessitate advocatum. Exiit vero de dio in dico melius habere coepit infirma, usque dum plenam recuperavit sanitatem, Deum et servum ejus Jacobum collaudans.

35 Domina Bartholina de Somaripis, ex bile per corpus diffusa gravissime infirmabatur, noxique humores ad ejus sublato caput ita ipsum tumefecerat, ut muliebrem speciem in eodem ita grandi vix daretur agnoscere. Accessit obstructio urinae pertinax: et his duobus afflicta malis, ad Deum devotumque Fr. Jacobum de Oldo, cui pie semper affecta fuerat, invocandum se vertit, oblationem aliquam ei faciendam promittens, si gratiam faceret sanitatis. Vix votum emiserat, quando ita se persumatam mirata est in instanti, quasi nullum incommodum passa fuisset.

36 Civis quidam Laudensis, Martinus Galli appellatus, post gravem annorum octodecim infirmitatem eo reductus erat, ut praeter modicam e zucaro confectionem nihil omnino caperet alimenti, et a medicis depositus haberetur. Sic jacenti aderat quedam ejus cognata, nomine Thomasina, dixitque, Volo pro te, cognate mi, orare Fr. Jacobum de Oldo, ut si qua valeat apud Deum gratia, sanitatem tibi restituat. Hoc admonita etiam ipse pro se sequenti nocte tota eandem gratiam postulavit; votum addens de cereo capite ad Beati ecclesiam deferendo si convalesceret. Die autem sequenti cognatam cum cereo capite ad ecclesiam misit, et subito sanus assurrexit. Contigit hoc anno mcccxxxviii.

37 Tomasina delli Berehoni, honestissima ac pientissima matrona, filia nobilis viri Joannis et cognata e ipsius B. Fratris Jacobi de Oldo, sub annum mcccxlvi in talem decidit aegritudinem, ut eam sibi ignotam esse faterentur medici; et quoniam nihil apte loquebatur, sed rem unam pro altera, credebatur a maligno spiritu possessa. Adhibiti ergo a Sacerdotibus exorcismi sunt: cumque nec his quidquam proficeretur, coepit tandem haberi fatua. Ita affectam videntes filii ejus alique domestici, et quod de die in diem amentia cresceret, atque omnem deinum rationis usum infelici sustulisset, desperabant unquam sanae menti restituendam: sed duabus ejus neptibus majer in Deum Sanctumque ejus fiducia fuit, coeperuntque amitam suam blandissime soli-

citare, ut spem aliquam poneret in isto devoto Fr. D Jacobo, cui toties et tam devote supplicare consueverat. Cumque idem etiam suggererent mulieres domesticae aliae, nec finem facerent talia iterandi simul et orandi pro infirma; huic eatenus mens sana rediit, ut dicere potuerit, O Domine, Fr. Jacobe, Dei famule, dignare mihi auxilium ferre in hac mea afflictione: deinde sensibus omnibus ita sana fuit in momento, ut nullum pristinae passionis vestigium in ea esset animadvertere: atque ita laudavit Deum et praedictum Fr. Jacobum.

38 Alteri mulieri, D. Dariae dictae, uxori nobilis civis Laudensis Jacobi de Fissiraga, incurabilis cancer advenit in mamilla dextra, qui intra biennium ita ipsam corrosit, ut ad magnitudinem hostiae pateret plaga, eique implendae opus esset pluribus panni linei frustis in orbem sectis, interim dum circa ipsius plagae labra medicinae applicabantur. His vero non modo profectum est nihil, sed crescentibus semper cruciatibus cum proserperet indies malum latius, negaverunt medici aliam curationis superesse rationem quao ipsius mamillae rescissionem, siquidem vitam conservatam vellet, nisi forte per expressum miraculum succurreret ei misericors Deus. Ita sentiebant Mag. Joannes de Bergamo, Mag. Christophorus Bocchonus, Mag. Martinus de Cassino, Mag. Aloysius Pauli; Mag. Joannes Gumba, Doctores medici et Joannes Parasso chirurgus. Tali eorum sententia audita, mulier, quae pridem multa cognoverat de devotissima et sanctissima vita B. Fr. Jacobi de Oldo, potius quam in rescissionem mamillae consentiret, maluit humanis omnibus medicinis rejectis fiduciam totam collocare in eum, qui quatrduanum Lazarum suscitavit de monumento, eundem sibi sperans propitiandum per intercessionem B. Jacobi

39 Sciendum est autem, quod inter eas quae D. Dariae persuaserant ut ad B. Jacobum invocandum se converteret, fuerit D. Thomasina, ipsius Beati viri cognata. Quoties enim ad D. Dariam visitandam accedebat, inculcabat ei devotionem erga suum Cognatum, a quo etiam ipsa antea beneficium sanitatis fuerat consecuta. Hujus igitur suasionibus instructa D. Daria, cum eo rem adductam vidit; postquam ex sua parte nihil praetermiserat quod esset ad animae et corporis salutem expediens. g extremam denique hanc anchoram arripuit; praequae invocans B. Jacobum, votum fecit cujusdam oblationis ad ejus ecclesiam offerendae: ipsoque instanti sensit a sua mamilla velut igneum quemdam calorem abscedere: et coepit, tanquam de adepta sanitate jam certa, gratias agere Christo omnipotenti ac matri ejus et B. Jacobo: deinceps autem visa est ipsorum oculorum experimente quotidie proficere ad sanitatem perfectam. Quod vero miraculum auget, hoc est. Ferebat uterum praegnans Daria, dixerantque medici quanto propinquior fieret partui, tanto magis aggravandum et irritandum eum quo rodebatur cancerum: prorsus autem contrarium accidit, ut quantum maturescibat in utero foetus, tantum diminueretur malum; adeo ut cum tempus pariendi advenit, omnino libera ab eo extiterit, solis prioris plagae relictis vestigiis, absque ullo penitus doloris sensu. Atque hoc evenit Dominicae incarnationis anno mcccxlvi aliquantis ante Domini natalem diebus. Atque ita finitur praesens miraculum: h laus Deo, pax vivis, requies defunctis. Amen.

40 Ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, ad exaltationem nominis B. Fr. Jacobi de Oldo, qui praesentem S. Juliani ecclesiam erigendam curavit, fiat omnibus manifestum, quod dictus B. Fr. Jacobus per merita sua noviter i operatus sit grande miraculum, in persona nobilis viri Mag. Joannis de

Matrona
cancerum
patiens in
mamilla;

E
quam abscin-
dendam me-
dici judica-
bant.

f
praedictae Cog-
natæ suasi
Beatum invo-
cat,

g
et una cum
partu libera-
tur a morbo.

h

i

Populo

d
Item mulier
exulcerata,

alia a bilis ad
caput, eleva-
tione et urinae
obstructione,

Item moribun-
dus an. 1433

e
et an. 1445
cognata Beati
sanar menti
redditur.

item vir
cancerum in
ore ferens,

ad simile
votum subito
sanatur,
anno 1449,

- A Populo civis Laudensis : idque in hunc modum. Patiebatur prædictus Mag. Aloysius gravem infirmitatem, quam medici litteraliter nominant. Ad colla malignus, estque species quædam cancri, quæ ipsi Mag. Aloysio enata erat intra ipsam buccam ad partem sinistram. Eo cum graviter affligeretur, neque rem procul a mortis periculo medici abesse judicarent, inter amicos qui ad infirmum visitandum conveniebant, ceperunt aliqui narrare miraculum, quod in matrona nobili simili fere morbo laborante operatus fuerat B. Fr. Jacobus de Oldo, ab eadem devote invocatus. Non surdis auribus eam narrationem excepit Mag. Aloysius, sed, mente ad Deum ejusque famulum erecta, vovit, quod si similem ipse impetraret gratiam, curaret Missam celebrandam et cereum caput offerendum in honorem Beati. Et ecce, nulla interposita mora, crepuit interius pars male affecta, expuitque Aloysius marcidæ carnis frustum ad magnitudinem grandioris nucis, et simul totum quo gravabatur malum, nullo ejusdem vestigio remanente. Quapropter hoc quoque visum est non fuisse silentio prætereundum, ut omnium devotio ac reverentia erga B. Jacobum augeatur, velut erga alium quemvis e Sanctis Dei; qui per ipsius merita similiter miracula operetur, et deinceps possit velitque operari in pluribus personis ipsum devote invocaturis. Res autem facta est anno mccccxlix die xii Februarii.

ANNOTATA.

- a Paralytin intelligo, quæ hic vulgari phrasi dicitur mal di corpo, quasi morbus corporis.
- b Hæc videntur addita post annum 1450, incertum an ab ipso auctore.
- c Ita ex ipso jam adultiori videtur auctor intellexisse.
- d Causa exulcerationis hæc videtur in vulgari, e questa infirmita viene per una pajolata de uno fantino, quod Laudensibus explicandum relinquo : suspicor autem indicari quod morbus fuerit ex puerperio relictus.
- e Cognatus, Cognata, Italica phrasi significat Fratris aut Sororis maritum vel uxorem.
- f Italice Doviti sapere; quæ phrasis in vita identidem usurpata ab auctore, et similis ubique stylus, nos certos faciunt, ab eodem esse etiam totum hoc caput.
- g Omitto fusius hic dicta de confessione, contritione, et satisfactione, in periculo mortis a quovis bono Christiano adhibendis : sicut et alia quædam, verbosius ab auctore dicta in hujus miraculi narratione, ad pauciora contraxi.
- h In eodem, unde hæc transumpta sunt MS. invenitur Protestatio facta per ipsam nobilem D. Dariam, filiam nobilis viri Bertholini Zanaboni, et uxorem nobili viri D. Jacobi de Fissiraga civis et habitatoris civitatis Laudæ, viciniae ecclesiae S. Nicolini, quæ dixit et protestata fuit, quod ipsa D. Daria; per annos tres proxime præteritos vel circa, passa fuit magnam et intolerabilem infirmitatem cancri incurabilis, et quod facto certo voto B. Fr. Jacobo, ob ejus merita liberata fuit et est a dicta infirmitate. Coram testibus et Notario ibidem expressis mccccxix Indictione xii die xiv mensis Februarii, in ecclesia S. Juliani: quod satis est hic indicasse, cum res plenius habeatur ab auctore descripta, prius forte quam instrumentum istud conderetur.
- i Hoc quoque ab eodem auctore esse credo, quamvis post totius Legendæ completam descriptionem adjectum.

APPENDIX

Testamentum ipsius Beati ex MS. Originali Latino.

In nomine Domini. Amen. Anno nativitatis ejus-

dem mccciv Indictione xii die x mensis Aprilis, in civitate Laudæ, in domo habitationis infrascripti testatoris, videlicet in ejus camera cubiculari, posita in vicinia ecclesiae S. Ægidii : præsentibus D. Ottino de Fissiraga etc.... a Quoniam mors et vita in manu Dei sunt, et quia melius est cum metu mortis vivere, quam spe vivendi ad mortem subitanam pervenire; et alibi dicit scriptura, Omnes stabimus ante tribunal Christi, rationem reddituri de factis propriis quæ gessimus in hac vita, sive bonum sive malum, quodcumque fuerit illud; et alibi dicitur; Dum in statu sanitatis cursus vitæ revolvitur, debet homo sapienter etiam bona et negotia disponere et ordinare, ut dum D. N. Jesus Christus illum migrare voluerit, non de negligentia reputetur ut impius, sed de bono opere laudetur ut pius. Idcirco venerabilis et religiosus vir Fr. Jacobus de Oldo, filius quo D. Marchesii, civis Laudæ, Frater tertii Ordinis Pœnitentiæ Fratrum Minorum Conventus S. Francisci Laudensis, sanus mente et intellectu ac bonæ dispositionis et memoriæ, quamvis suo corpore aliquam patiat infirmitatem, volens et cupiens testari et sua bona disponere et ordinare taliter, quod inter superviventes, ad quos ea vult pervenire et spectare, nulla lis seu discordia post ejus testatoris decessum possit oriri; fecit et facit hoc suum præsens nuncupativum testamentum seu ultimam voluntatem, quod seu quam voluit et vult perpetuo et omni tempore valere et tenere....

42 In primis namque d. testator cassavit, irritavit et annullavit... c omnia alia testamenta, codicillos etc.... in omnibus autem suis bonis mobilibus et immobilibus, nominibus et juribus nominum et actionum, ubicumque sint et esse reperiantur, sibi heredem universalem instituit Antonium, ejus testatoris filium legitimum et naturalem, ore proprio nominando, sub hac conditione, quod si d. Antonius decederet sine filiis legitimis a se legitimo descenditibus et superviventibus Dominibus Flordonina matre ipsius testatoris, et Catharina uxore legitima d. testatoris, quod d. Dominæ potiantur et utantur toto hereditate et bonis d. testatoris ipsis viventibus : et post mortem ipsarum Dominarum tota hereditas et bona ipsius testatoris pervenire debeant in ecclesia S. Juliani, patronalem et fundatam de proprio patrimonio ipsius d. Fr. Jacobi, ut dixit, sitam in civitate Laudæ, in vicinia ecclesiae S. Ægidii : et eam ecclesiam, eo casu superveniente, heredem d. Antonio ejus filio substituit. Volens tamen et ordinans, quod d. Dominæ, toto tempore vitæ ipsarum, teneantur et debeant retinere unum Capellanum seu Presbyterum, qui omni die celebret et celebrare debeat Missam unam in dicta ecclesia, sumptibus fructuum bonorum d. hereditatis. Post mortem vero d. Dominarum vult, statuit et ordinat, quod per Laurentium de Corradis, Ottobellum de Cagamostis, Fr. Antonium de Populo, et Bettinum de Villa-nova, cives Laudæ, quos elegit et legit in patronos d. ecclesiae, manu teneri debeant duo Capellani, qui omni die residentiam faciant in dicta ecclesia, et qui celebrent et celebrare debeant Missam in d. ecclesia, in casu quo facultates d. hereditatis ad prædicta suppetant.... d Item legavit d. ecclesiae S. Juliani d. ejus filio vivente et vitam laicam ducente, florenos decem auri omni anno, ad rationem solidorum triginta duorum imperialium, pro quolibet, causa salariandi Capellanum unum seu Presbyterum unum, qui omni die celebrare debeat Missam unam in d. ecclesia. Et hæc est ejus testatoris ultima sua bona voluntas.... e

D
AUCTORE
BASSIANO
EX MS.
ITALICO
De rebus
suis volens
mature dispo-
nere

a
Rom. 14, 10

b
testamentum
condit infir-
mus 1404
10 Aprilis

E

c
quo heredem
instituit
filium,

eoque ante
mortem et
avian sine
liberis mo-
riente

f

post ipsarum
mortem,
ecclesiam
S. Juliani.

d

e

A

ANNOTATA.

c Omitto usitatas et prolixas juris formulas.

D

a Nominauntur hic octo testes et duo notarii, quorum nomina prætermitto.

b Ex hoc loquendi modo apparet, Tertiaris istos verisse sub directione Fratrum Minorum : non fuisse autem veros religiosos probat proprietos possessionum usque ad mortem servata, et per testamentum in heredes transmissa.

d Hic retat omnes contractus, quos in fraudem testamenti faceret filius.

e Sequuntur subsignationes duorum notariorum. Ad-ditur etiam fides Jur. lii Rubei, qui anno 1637 testa-mentum hoc transcripsit in librum, unde hæc omnia accepimus, fidem præcedentem faciente Provicario Generali.

B. P

DE B. JOANNE EPIROTA MARTYRE CONSTANTINOPOLI.

SEC. XV

Raderus hi-
storiam Gra-
ecam ex Me-
nais para-
verat,

B

Historia sacra, ex magnis Ecclesiæ Græcæ Menæis deprompta, Latine facta, observa-
tionibus emendata, explanationibus illus-
trata, a Mattheo Radero, Societatis Jesu
Presbytero, typis parata fuit jam inde ab anno mdc-
xxxi, et honestum in folio totum implevisset, cum ei-
dem etiam accederet Auctarium omnium Sanctorum,
ex omnibus fere omnium ecclesiarum Eastis, Marty-
rologiis, Breviariis propriis ab eodem auctore col-
lectum. Hic erat operi titulus, magnificus sane, et
vasto viri diligentis voto magis par, quam rei paratæ
modulo. Nam historia quidem aliud non continet quam
elogia Sanctorum, ex Menæis collecta, qualia passim
inveniuntur in us libris quos Menologia aut Synaxaria
vocamus, absque Canonibus sive Odis Contactisque et
Tripariis ad proprium cujusque Sancti Officium perti-
nentibus, quæ in Menæis insuper inveniuntur. Aucta-
rium vero nudus est Index nominaum, ordine Alphabetico
sic digestorum, ut proximis columellis Status, Lau-
ren, Locens, Tempus, Dies, Mensis, et Auctor adno-
tentur ad singularum nomina aut omnia aut aliqua,
prout istarum circumstantiarum notitiam assequi Rade-
rus potuit.

quæ hæcenus
servatur MS.

2 Defuit qui molem tantam, quantum prima fronte
continere videbantur octo codices chartacei, susceperet in
Barbaria imprimendam; et requisitus Typographiæ
Plantinianæ heres, Joannis Moreti filius Balthasar
propatruus illius Balthasaris qui modo ipsam tertius hoc
nomine possidet, exigebat ut Latine versioni Græcus
addideretur contentus, prudenter conjectans haud aliter ab
eruditissimis appetendum. Interim Monachii extremum diem
obit auctor anno mdcxxxiv ætate, atque inter manus
Bollandi nostri hæsit autographum, judicantibus Suo-
rioribus haud alibi utilius deponendum, quam apud
eum, qui eamdem Spartam excolendam suscepisse sci-
batur. Hactenus tamen exigua nobis usui res illa fuit,
habentibus ipsos fontes et quidem longe copiosiores, non
tantum in libris impressis, quos solos Raderus habuit, sed
etiam in scriptis quamplurimis. Annotationes Raderi
contigit citari aliquoties : nunc autem primum offertur
ocasio præferendi ex isto labore aliquid, atque nusquam
reperitum, et tamen lectoris cognitione dignissimum.

cum Annota-
tionibus,

C

3 Scribit ergo in præfandata Historia ad diem Apri-
lis xviii Raderus : Eodem die S. Joannis Junioris
Epirotæ Martyris : deinde in Observationibus ita no-
tat : Hic Joannes abest a totis Menæis et Menolo-
giis : quem tamen non judicavi silentio prætermi-
tendum, cum hoc die in Anthologia seu Florilegio
totius anni, ejus vita et mors et martyrium prolixè
descriptum Græce extet, ex qua tibi ipsum una cum
prologo Latinum sisto. Fuit hæc Anthologia,
Constantinopolitanum aliquod ævi recentioris MS, quale
Chiffletianum est; una alterare prolixiori historia, bre-
vioribus aliorum Sanctorum elogis admixta, auctum.
Nam quod Clementis viii jussu ab Arcudio collectum
prodiit anno mxcviii Anthologion nomen nihil tale ha-
bet, utpote instar Latini Breviarii contractissimum, ad

in quibus
historia
Joannis
Epirotæ.

ex quodam
Synaxario
CP. sumpta,

usum Græcorum iter agentium, quibus ad manum non
sunt viginti volumina, totum Græcicæ Ecclesiæ affi-
cium continentia. Ævi autem recentioris fuisse dico;
quia Mahometani, sub quibus pro fide Christi mortem
Constantinopoli Joannes pertulit, regiam illam urbem
anno dumtaxat mccccliiii occupaverunt. Quin etiam ve-
rosimile est, pro aliqua Græcorum unitorum ecclesia,
qui Peræ inter Genuenses habitabant, conscriptum fuisse
Anthologiam illam : neque enim schismatici Græci ho-
minem Epirotam, atque adeo Romanæ fidei et unionis
tenacem, qualem fuisse Joannem non dubitamus, isto
affecissent honore, ut ejus martyrium inter Sanctorum
Vitas legendum proponerent.

5 Calumnia Joanni, ab ejusdem quod ipse profiteba-
tur opificii sociis structa apud Magistratus Turricos,
quasi aliquando a Christi fide ad Mahometi supersti-
tione transisset, eadem prorsus est; quam Damasci
ab hero suo pertulit Heliopolita Elias apud Saracenos ;
ejus Martyrium ex Cancellarii Parisiensis codice
transcriptum, quia ad Kalendar Febuarii pridem editi
spectabat, commodavimus Francisco Combesio, ut una
cum Hyacinthi Amastrensis et Bacchi Junioris Actis
Græce Latineque vulgaretur, quod factum est Parisiis
anno mdcxxvi. Hoc quoque inter Eliam et Joannem
commune est, quod ut istum accusavit herus a fide Chris-
tiana apostata; sic Joannem haud alii accusasse videan-
tur quam schismatici aut ad Mahometismum prolapsi
Græci (nam penes hos fere solos Constantinopoli erat
omnis artium civilium quæstus, Turcis nui militiæ va-
cantibus) quorum invidiæ, in Actis notata, stimulos
additos crediderim ab odio Latine unionis, cui Epirota
inhærebant, saltem ab eo tempore quo fortissimus Scun-
derbegus omnem eam tractum, a Turcica servitute vin-
dictum, armis suis asseruit, et orthodoxis conjunxit.

Martyrii
caussa et
ocasio sub
Turc s CP.

qualis Eliæ
Heliopolita
Damasci sub
Saracenis.

6 Patria Martyris fuisse dicitur Joannina, Epiri
veteris urbs præcipua, quam multi voluit fuisse Cassio-
pen antiquis dictam; quod autem et Pyrrhæ regis fuerit,
nolim sustinere; cum plures hunc prærogativam Am-
braciæ tribuant. Hoc certum, quod circa annum mccc,
imperante Andronico Palæologo seniore, Joanninorum
urbs, cum esset Episcopatus Naupacti Metropolitæ
subjectus, honore Metropoleos affecta fuerit, ut dicitur
in ordine Episcopatum Patriarchæ Constantinopolitano
subjectorum tunc condito, qui apud Myreum lib. 3 Epi-
scopatum urbis cap. 2 proponitur, ubi illa luit inter Me-
tropoles numeratur. Partium earum Geographicæ ta-
bule trans Pindum montem Jannam exhibent, amplam
urbem in medio lacu, inter Triccam Thessaliæ ad Bo-
ream, et Ambraciam Epiri ad meridiem : sed ita ut
Thessaliæ quam Epiro potius eam tribuere videantur,
utramque Pindo monte discriminantes, quod fortassis
non ita semper fuit. Ferrarius in Lexico suo Geographi-
co, urbem etiamnunc Archiepiscopalem esse statuit, et
Turcici Præfecti sedem.

F
Patria
Joannina

urbis Episcopa-
tis Epiri

A

ACTA

Ex quadam Anthologia Græca

Eruta a Mattheo Radero S. J.

Natus est hic in urbe dicta Joannina, quæ olim erat Regia præsci illius Regis Pyrrhi in veteri Epiro; ut consensu tradunt rerum scriptores. Postea ultimorum Dominorum fuit sedes; appellata est autem ita a quodam Joanne, illarum partium Domino, qui nomen urbi a suo nomine per ambitionem indidit, ut Joannina diceretur; sicut Byzantium Constantinus Magnus Constantinopolim, et Adrianus in Odrysiis Adrianopolim dixit, idemque multi a alli Reges factitarunt. Joannina autem celebrabatur olim maxime a pietate et Catholica religione, aliisque infinitis bonis; et rerum et optimorum virorum et maximorum Christi cultorum copia et multitudine florebat et abundabat. Sed nihil æque ex omnibus illam exornabat et illustrabat, hodieque exornat, quam hujus alumni et civis Joannes, inclytus Christi Martyr: qui annis quidem admodum adolescens, sed subitis pro Christo exantlatisque certaminibus senex magnusque et fortiter factis nobilissimisque facinoribus ad Dei laudem perpetratis facile inter suos primus fuit.

B

2 Et tali quidem cive nobilitari colique mernit illa: Joannes autem parentes etiam pios ac singulares Numinis cultores amatoresque sortitus est, fortuna mediocri et sobria contentos. Patre dem prope puer adhuc destitutus, Constantinopolim se contulit, ubi artificio sibi victum parabat. At enim b vicini ejusdemque artis consortes et opifices, illi, velut peregrino, odiorum stimulis incitati, magnopere invidebant. Utebatur enim adolescens in dicendo sincera libertate, sineque omni metu apud omnes, quod res erat eloquebatur, et quandam quasi audaciam cum magna fiducia præ se ferebat, quod etiam magis illorum invidiam accendebat. Itaque aucupari occasionem et tamquam feri leones in insidiis excubare, siquam saltem in speciem apparentem caussam per calumniam arripere possent, quæ velut c nexibus quibusdam adolescentem implicarent: quod et re ipsa perfecerunt, quemadmodum in progressu narrationis apertius ostendetur.

C

3 Joannes ubi sibi ab illis insidias strui animadvertit, ad quod illi ruebant, pulchrum ratus ipso pro Christo oppetere, primum ad Patrem Spiritualem abit, (erat is magnus Protopapa d Calothetas) et quia agebatur tum magnus dies Parasceves, peccata sua illi per exomologesim exposuit, simul etiam insidiantium sibi malitiam, suumque fidei profitendæ consilium. Verum sensiteum non admodum inclinare ad hujusmodi consilia, sed moventem potius ut parceret sibi et attenderet, suspectasque haberet insidias diaboli: Solet enim, inquit, ille multis hujusmodi sæpe cogitationes suggerere, quibus illos instiget ad martyrium, ut eosdem demum deficientes toti mundo ridendos propinet, ut qui non potuerint illi ad finem usque resistere. Tum adolescens: Ego vero, inquit, fretus Christo meo, plane spero futurum ut ille non patiat me hostibus meis, ut ais, ludibrium fieri: sed suppetias ibit mihi, ut ille turpiter a me vincatur, et ego de illo triumphem. et nobile trophæum reportem. Ad hæc Joannis dicta rursus ille vir religiosus: Attende, inquit, fili mi, quod spiritus quidem promptus sit, caro autem infirma, uti sanctissima sacræ paginæ oracula docent, quodque ejusmodi res indigeant præparatione quadam, et alacritate mentis et corporis. Desiderant assiduum jejuniium, indigent perpetuis precibus, quibus pietatis studiis si ad abstergendam omnem ab ani-

mo labem usus fueris, ab ipso Deo tibi significabitur, quid facto opus, solet enim se Deus puris ita mentibus insinuare. Attende ergo tibi, et vade in pace, precorque Deum uti te omnibus hostibus tuis, hominibus inquam qui in oculos incurrunt, et diabolis qui non apparent, superiorem et victorem omnium faciat, et cum his dictis illum dimisit.

4 Adolescens postridie ad religiosum Patrem sereno vultu reversus; Reverende Pater, inquit, scito me in mediis flammis, per nocturnum in somno visum, exultasse et tripudiasse; non secus ac tres pueri olim in Babylone fecerant. Proinde plenus optimæ spei sum fore ut cælesti ope adjuver, resque felicem finem et exitum sortiatur. Sed et te rogo ut me tuis precibus obarmes. Deus, inquit religiosus Pater, te, fili, confirmet, uti tartareum e lupum, draconem inquam inaspectabilem, possis vincere, et pro Christo martyrii palmam referre: itaque cum fausta appreciatione adolescentem dimisit. Quem ad suam officinam reversum ut illi invidi viderunt, collatis inter se verbis: Nonne, inquit, iste est, qui Tricæ (Thessaliæ urbs est) Christum palam ejuravit et negavit? quomodo ergo nunc iterum se Christianum exhibet, et est, et apparet? Ille adolescens illos atroci vultu respectans: De me, inquit, et alio: aliquo talia dicitis? Et illi: De te, inquit, et non alio et nonne vera loquimur? Absit, inquit ille, ut me Deus unquam deseruerit ut Christum meum negarim; neque Tricæ, neque alibi, nec ullo unquam loco ejuravi: absit hoc a me ut unquam fecerim. In Christo enim vivo, et vivam semper, sed cum ipso et pro ipso lubens volens mortem oppetam.

5 Quibus illi auditis, damnata ejus loquendi libertate, quasi non ex confidentia in Christum, sed imprudentia id dixisset, statim omnes ex officinis suis consurrexerunt; seseque mutuo cohortati, conjuratione inter se singillatim, ut solent, facta, tamquam artem quandam et fraudem commenti, adolescentem arreptum vi pertrahunt ad Judicis tribunal. Sed ille, si verum et fatendum traxit potius quam trahebatur, adeoque læta fronte illos sequebatur, ut ad nuptias potius quam ad erucem vocatus videretur. Atque illi quidem calumnias seu criminationes pro argumento proferebant, ipsi simul, ut hoc genus hominum solet, accusatores, testes, et judices. Post accusationes vero simulabant se commiseratione rei commotos illius vicem dolere, et placatis valde mentibus conabantur illum eo deducere, uti se reum et mutatum confirmaret, suadebantque uti fateretur se Christum ejurasse. Postquam autem suam ab ipso amentiam refelli viderunt, testantem et obtestantem, nunquam se cultum et fidem in Christum exuisse aut abjecisse. Tum vero illi ad minas, et secundum illas ad convitia, probra et contumelias conversi sunt. Quæ omnia generosus ille athleta penitus contempsit.

6 Sed illi a verbis ad tormenta progressi, atrocissime illum excarnificarunt. Cum autem nihil proficerent, toti erant in excogitandis suppliciis occupati, interimque illi spatium deliberandi concesserunt, et in carcere concluserunt. Postera autem luce educatum rursus interrogarunt, an mentem mutasset? Cumque constantem in proposito viderent, nihilque a priore mutatum, tum illum asperis virgis quas duplices appellant, iterum cædi humanas illi præcipiunt. Lictores ergo verbera sine fine ingerunt: ille vero, velut indomitus adamas, adeo tacitus plagas sustinebat, ac si alius non ipse diverberaretur. Interea generosus et inerrito pectore seipsam hortabatur, et ad certamen pro Christo subeundum quasi athletam, Deum silentio precatus, inungebat; taliaque intra se ut par est credere dictitabat: Confirma me solus potens Deus: Da mihi virtutem, da viam et robur,

D
EX MS.
ITALICO.et nocturno
animatus
visuChristum
animose
confitetur:
Eaccusatur
falso:ut se reum
agnoscat

F

urgetur verbis
et tormentis,

sed frustra:

Joannina a
quodam suo
Domino dicta
apatria hujus
Joannisqui CP. ma-
num labore
victitans,

b

æmulorum
in eodem
opificio so-
clorum in-
videntia.

c

periclitari se
intelligens

d

rem aperit
confessorio,suumque
desiderium
martyrii,Matt. 26, 41
qui jussus
mature de-
lib rare

A et parrigemanum auxiliatricem de sancto habitaculo tuo. Et hæc ille forsitan tacitus ad Deum. Ad hostes vero suos, quis pro dignitate responsa illius, cum summa prudentia et libertate conjuncta, exponat? aut quomodo supercilia et fontes retruderit atque ora obstruxerit truce lentorum adversariorum suorum, in ipsum frementium ut innocentem deglutirent. Me, inquit, nihil eorum quæ in mundo sunt, seu bona seu mala censeantur, a proposito meo avertere unquam poterit. Absit ut ego unquam aliud sentiam quam quod sentiunt Christiani. Absit ut vel adulationibus cedam, vel innuantiis terrear. Quod vobis videtur, facite, et me quam primum ex hac vita eripite, ut hoc celerius ad æternam illam transmittatis. Servus Christi sum, Christum sequor, cum Christo morior et vivam.

7 Hic Judices quoque furore correpti, illum quamprimum ab se abripi præceperunt. Apparitores vero arreptum raptabant, et capillis huc illic tehebant, genas colaphis multabant, et quid demum non dicebant? quid non faciebant? Iterum in vincula abreptum cavea includunt, quaestiones per stridite repetituri. Rursum altera luce eductum rogant, quamnam re fretus tantam præ se ferret pertinaciam. Postquam perinde ac prius constanter respondentem manderunt, et eademque ante dixerat iterantem; rursus crudeliter eadi imperant. Tum velut latronem humi sternunt, immaniterque cadunt. Atque lictores quidem illum quanta poterant vi verberabant, ipse vero mente oculisque in cælum sultatis, humi jacens, illud Ecclesie solenne carmen decantabat: Surrexit Christus, et quæ ibidem sequuntur. Et corpus quidem illius erat videre totum flagris concisum, pavementum vero sanguine imdatum. Generosus vero ille revera juvenis, capite sæpius sublato, identidem carnifices compellabat: Cadite, inquit, cadite, et pro viribus verbera ingeminate: me vero nunquam a mente deducetis, et vestrae sententiæ aut voluntati unquam subjecietis.

8 Cum ergo illius in perferendis suppliciis patientiam et invictum animum cernerent, se quidem ab adolescente victos erubescabant, prætextu tamen religionis magis efferati, in præsens quidem rursum in custodiam retrudunt, omnibusque carceris incommodis alligunt, ut longa saltem mora malorum animum ejus inflecterent, sibi obnoxium redderent, et cedere tandem cogerent. Post aliquot ergo dies cum e carcere eduxissent, rursum ejus experimentum capturi; eundemque qui ante fuerat, constantem et in sententia perseverantem viderent, illum per rogam flammæque morti addixerunt. Proinde traxerunt illum velut pecudem, imo ut rectius dicam tanquam innocentem agnum ad victimam, Christo immolandum ad mortem duxerunt, interimque per viam contumeliis immaniter lacerabant, verberabant colaphis, onerabant convitiis.

9 Ubi ad locum supplicii ventum est, pyram incenderunt, illumque ad rogam admovent, in quem juvenis ultro exultabundus exiliente pede insilit. Sed insilientem in flammam parsuri illi, catenis ipsis quibus innexus erat, retraxerunt. Ille vero id ægre ferens: Quare, inquit, non reliquitis me in flam-

mis? quare non dimittitis me ut Christo meo in holocaustum et gratum sacrificium offerar? Judices vero, quamquam scirent flammam supplicium et grave et acerbum esse, tamen tanquam ipsi igni parsuri, nupte ignis, Persarum more ut vivebantur, cultores; ne Christiano sanguine irrigatus pollueretur, uni ex lictoribus notum significarunt, ut gladio caput innocentis demeteret. Corpus truncum humi concidens, in rogam una cum capite est coniectum, penitusque in igne velut holocaustum exustum est, inventis paucis una cum capite reliquis in cinere, quas religiosi quidam ex piis Christianis legerunt; et cum magna pietate et veneratione coluerunt.

10 Atque hunc quidem in modum iniqui Magistratus iræ suæ litant: adolescens autem finem quem optarat consecutus est. Ego vero existimo penitusque persuasum habeo, animam ejus ab Angelis velut priorem etiam Martyrum assumptam, et cum ingenti applausu, gaudio et tripudio in cælum deductam. Si enim, uti Christus ipse dixit, Angeli gaudent super uno peccatore penitentiam agente, quomodo non exultarent propter Martyrem pro Christo mortuum, et præsertim ita genere et statione Martyrii in prima juvenia decurrentem et absolventem. Næ illi omnibus gaudiis incenserunt, Martyri applauserunt, Christumque qui Martyri vires suppeditavit, omnibus laudibus et hymnis celebrarunt. Ego vero et hoc affirmari, quod exemplo suo et virtute multos commilitones ad martyrium incitarit, posterisque maximum animi robur ad subeundam pro Christo mortem suam morte addiderit, regnique cælestis occultos, ut ita loquar, heredes effecerit. Multi enim e nobis excitati sunt, et hujus exemplo confirmati corroboratique, ne tam facile, ut ante, religionem nostram ejuramus. Proinde Christo Deo nostro gratias debemus persolverimus, qui talia in hoc adolescente effecit; ipsique adeo sancto huic Martyri Joanni, per quem nos ris his plane dissimillimis temporibus tanto beneficio affecti sumus: per cujus preces, clemens et benigne Deus, nostri miserere.

ANNOTATA.

a Locum hunc plurium exemplorum enumeratione exaggerat Raderus, quibus in re passim obvia opus nihil esse credidimus.

b Huc faciunt adagia quæ Raderus adscripsit marginali. Καὶ τὸ γέρον καὶ τὸ κακὸν, Pessima possessio malus vicinus, et Κεραμεὺς κεραμεῖ, Figulus figulum.

c Ex nota Marginali dicto Græce scriptum fuisse, σαρκὸς τρεῖς ἢ τέσσαρες: quæ barbarum aliquid nobis sonant, nescio an ea vulgari sæculi 15 usu. Alias σάρκος sacculus est, τέσσαρς pellis caprina, hic utraque vox tricas videtur significare: nam qui sic intrinsecus est ut expedire se nequeat, adugio populari in sacco esse dicitur.

d Protopapas, idem qui Latinis Archipresbyter. ad avam et in regimine Cleri primus a Patriarcha; vide Codicum cap. 1 et Gretzeri in eum Notas cap. 10 num. 4

e Græce erat λυζίων, quod Bacchum significat; ideo mendum censuit Raderus et λόκον legit.

D
retrahitur
invitus

et capite
plectitur,
corporis exusti
reliquias
colligunt
Christiani,

sequuntur in
cælo Angelo-
rum plausus

Luc. 15, 7

E

in terris op-
timum exempli
fructus

ad confirman-
dos languidiores.

F

DE BEATO ANDREA

ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI.

MONTE-REGALI IN CONFINIIS UMBRIÆ ET APRUTII.

AN.
MCCCCXXIX.

Annus
mortis

quomodo di-
catur 1480 ?

quis dies ?

Vita edita
an. 1580,

omissis recen-
tioribus,

latine datur.

desideratur
instrumentum
de miraculis.

Ambrosius Coriolanus sive Coranus (utroque enim nomine appellatur a scriptoribus) Ordinis Eremitarum Prior Generalis electus Romæ anno MCCCCXXVII. et ibidem officio ac vita defunctus anno ejusdem seculi LXXXVII. parte 2 Chronicæ apud Herreram et alios ita scribit, ad annum MCCCCXXIX, B. Andreas de Monte-Regali nostris temporibus multis signis et miraculis evidentissimis claruit; in Jure Canonico, Philosophia, et Theologia doctissimus; in monendo, in consulendo pauperibus, in sufferendis injuriis omnique patientia maximum sanctitatis ostendit exemplum. Annum quidem MCCCCXXX, ut Beato huic mortualem, notat Epitaphium sive epigraphæ subjecta imagini ejus marmoreæ: sed is numerus omnino videtur acceptus ex autographo miraculorum instrumento, in quo juxta Notarium ejus temporis stylum, in Umbria atque Hetruria usitatum, uti jam alias hoc mense observavimus, anni communis initium prævertitur novem integris mensibus, velut a die Annuntiationis seu Incarnationis Domini exordium numerorum sumendo. Cum autem Sanctus obierit die Octava Paschæ, quod anno istius seculi LXXX celebratum est die XI Aprilis, congruum est, ut certo alicui diei anniversarium illius, quod alias est mobile, volentes affigere, sumamus diem XVIII. Est quidem qui x Kalendas Maii notet, ut viro Beato mortualem; sed nescio quid ille secutus fuerit, cum annus LXXX seculi quem assumit, Dominicum in albis habuerit non x Kalendas Maii, sed v Idus Aprilis.

2 Vita primum prodit impressa Perusii anno MDLXXX apud Andream Brizianum, auctore Sanctio Riccetelli quam olim habuit Nicolaus Beatus Societatis nostræ Sacerdos, et ad reverensuum amicum Joannem Bollandum misit excerptam ab ea epitomen MS. Ipsam longe gratus fuisset accipere: ideoque eam Perusii et alibi quæri jussimus, accepimusque opera nostrorum Laureti Penitentiarii Hectoris ab Albada et Christophori Grini: sed recusam anno MDCLXIV Pisis apud Joannem Fontana, per Angelum Carezzanum de Tortona, cum approbatione Baptistæ Astensis tunc Generalis. Simplicianus a S. Martino, in Vitis Sanctorum sui Ordinis, Tolosæ vulgatis anno MDCLXI, ex ea se accepisse proficitur quæ scribit. Simpliciano usus est Cornelius Dielman, qui Gauduri anno MDCLXVIII in 8 editit Vitæ monasticæ normam, in aliquot Viris Ordinis FF. Eremitarum S. Augustini scientia et vitæ sanctimonia illustribus delineatam: unde nos, quia Latine scripsit, acceptam Vitam prælo paraveramus, additis ex Simpliciano Analectis, et nostris Annotationibus de more: sed integram historiam ex antiquiori et originali Italico nacti, omisso Diemann, ipsam maluimus Latinam facere. Hoc vero agendo, didicimus in Archivio conventus ipsius adhuc servari publicum instrumentum, de viginti septem miraculis, intra primum a Beati obitu mensem patratis, pro impetranda canonizatione oblatum Sisto Papa IV, qui B. Andream annis dumtaxat quatuor supervixit. Itaque scriptis de novo litteris exemplum petimus illorum aliorumque posteriorum, si talium etiam memoria extaret. Responsum autem est, Processum illum esse in manibus Illustrissimi Domini Antonii Mariæ Ricci, ejus pater diu laboravit in causa Beatificationis dicti sancti viri; sed morte preventus hoc tantum obtinuit, ut altius eleveretur. Apud istum postea sæpius atque instanter actum est, tum a R. P. Priore Augustinianorum Carolo Mevi, Aprilis T. II.

tum a duobus Patribus nostris qui istuc Missionum causa exaraverant; sed nihil potuit impetrari ab homine, haud satis intelligente quam parum officio sibi a patre relicto congrueret tam indiscreta custodia monumentorum, non ad aliud creditorum, quam ut B. Andream sanctitas Ecclesiæ universæ fieret notior, ejusque cultus ac honor premoveretur. Spem tamen necdum deponimus saltem pro Supplemento hujus operis impetrandi exemplum, et si quando illum contingat in horum tomorum lectionem incidere, putamus ultra missurum libenter, quod nunc rogatus imprudenter negavit.

3 Joseph Pamphilus Episcopus Signinus, in chronica Ordinis Romæ excusa anno MDLXXXI, sub annum MCCCCXXXIV ista habet. Andreas de Monte-Regali, UMBER, Theologus, et in jure Pontificio haud mediocriter eruditus, vitam miraculorum signis ineluctam duxit: cujus corpus, cum veste qua tegitur, extat adhuc quasi hac hora fuisset defunctus. Sequuntur Herrera in Alphabeto, Creusenius alique scriptores Ordinis, post Vitæ auctorem; qui agens de monumentis Mag. Sanctii Alerii, a se erecto; indicat intra choram Religiosarum proprium esse ipsius B. Andream sacellum. Qui autem Mons-Regalis hic ubique dicitur passimque sic vocatur etiam hodie; is in tabulistam Umbriæ quam Aprutii (nam ad hoc pertinet, et in istius confiniis situs est) Civitas-regalis nominatur, inter Route et Asculum via fere media, ac pari fere duodecim miliarium intervallo distans ab Aquilana urbe, eidem ad Euro-Africum vicina, habet quæ in suo districtu Masciuni vicum, qui fuit ipsius Beati patria.

VITA

Ex Italico Sanctii Riccetelli.

CAPUT I.

Historia vitæ in Ordine Augustiniano ductæ.

In quodam Montis-Regalis oppidulo, Masciuni dicto, ex probis pii-que parentibus natus est Andreas anno Christi a MCCCXCVII, sub Pontificatu Bonifacii IX, atque in fortuna fenni, quæ puerum patris gregi parvulo pascendo addixit. b Melioris autem vitæ, ad quam ab æterno destinabatur, cupido, viam illi aperuit divina Majestas; curando ut obviaret ei quidam Pater ex Ordine S. Augustini. tunc Prior in hoc nostro monasterio, Augustinus c Interamniensis nuncupatus: ad ejus prostratus genua dixit: Placeat obsecro, Pater, facere me Fratrem ejus habitus, quem portas; et ego promitto tibi, quod cum Dei gratia S. P. Augustini Regulam exacte observabo. Ad hæc motus Prior, vel quia tantam ingenuitatem videbat in puero, vel quia interius movebatur a Deo, qui ipsum illumque fecerat convenire, secum assumpsit Andream anno MCCCXCI: tempore illius calamitosi schismatis, quo Dei Ecclesia vacillabat inter tres simul dictos Pontifices, Joannem XXIV, Gregorium XII, et Benedictum XII, velut qui errorum discussurus erat tenebras, et exstirpaturus schismata, a tenebrarum principe in agro summi patris familias sata.

2 Annum agebat ille ætatis decimum quartum, quando sacro Eremitico habitu indutus, cepit summa cum diligentia incumbere studiis litterarum pariter et virtutum: tribus per hebdomadam diebus in pane et aqua jejunans, feria scilicet quarta, sexta,

77 et

U. P.

Status corporis incorrupti

E

oppidi situs.

a
Ab orbibus
pascendus
b

F

c

ad Ordinem
Augustinianum
transgressus,

post egregium
in litteris ac
virtute pro-
gressum,

A et septima, et brevi aliquod sanctitatis et doctrinæ
 EX ITAL. RICCIATELLI
 d
 Doctor Theologia pt,
 et Provincia-
 lis Umbriae,
 e
 f
 propheticæ
 spiritum
 habet,
 g
 et pie moritur.
 C
 h
 corpus ultra
 30 dies in-
 sepultum,
 et anno 1503
 reconstitutum,

et septima, et brevi aliquod sanctitatis et doctrinæ nomen inter coevos adeptus est. Postea sub annum Christi, mccccxxi, Martini autem v. quintum, ipse annum agens ætatis xxv ordinatus est d Sacervlos; ac denique anno Domini mccccxxx, ejusdem Martini Papæ v. ultimo, (quo ipso anno jam dictus Pontifex concessit Ordini corpus gloriosæ matris Monicæ, Ostia Romam transferendum) in Capitulo Generali Mon-pessulano, ex consensu Magistri Augustini Romani, tunc Generalis, et Patrum Definitorum, Doctor et Magister in sacra Theologia est creatus, annum agens xxxiii. Tantopere autem profecit doctrinæ et virtutis ejus fama inter nostri Ordinis Patres, ut in Capitulo Reatino anni mccccxlv, annum vii sedente Eugenio iv, communi omnium suffragio factus sit Provincialis e Umbriae, et Definitor pro Capitulo quod Avenione celebrandum erat, sed postea translatum Biturigas est, ibique celebratum est anno mccccxlv, cum ipse aëorum esset xlvii.

3 Prædicavit Dei verbum ad animarum salutem, magna cum efficacia; non solum in Italia, sed etiam in Francia, per annos continuos quinquaginta. Grandi et horrido ex setis equinis cilicio super nudam indutus carnem, circulo ferreo habebat accinctos renes, eumque nec die neque nocte dimittebat a se. Quot noctibus saeviebat in suum corpus aculeatis flagris, et duro lapide percutiebat pectus, nec nisi super stramineum sacculum dormiebat, caput suffultus lapide: majorem autem diei ac noctis partem transigebat in ecclesia orationi incumbens. Et vero omne suum tempus partiebatur orando, prædicando, docendo, aut alias juvando proximum: quo fiebat, ut vulgato de ejus sanctimonia rumore, populus quasi infinitus ad ipsum concurreret, auxilium et solatium postulans referensque. f

4 Nunquam ille aut ad spectacula visus accedere aut ridere conspectus est. Pertinaces in malo conterrebat auctoritate, et poenitentes recipiebat amanter benevoleque. Prophetico etiam spiritu donatum eum fuisse apparuit: nam diem et horam mortis suæ prædixit; et conversus ad Patres circumstantes obtestatus est dicens: Conservate omnes libros et scripta mea: brevi enim veniet post me quidam, futurus arca scientiarum. Quod probavit eventus: trigesimo enim circiter anno aggregatus est Ordini R. P. Mag. Sanctes Alexii; qui vere talis in doctrina fuit, qualem Beatus prænuñtiavit; et peculiare in templo nostro g monumentum meruit, anno mli.xi vita functus.

5 Porro meritum plenus Beatus agrotare cœpit, et sacramentis Ecclesiæ religiose munitus, septimo infirmitatis die, quæ fuit dies octava Paschatis, præclarum ad circumstantes Patres sermonem habuit, exhortans eos ad vitæ Christianæ et regulæ Augustinianæ observantiam. Deinde lacrymantibus oculis recitavit septem Poenitentiales Psalmos; iisque finitis tradidit spiritum, hæc verba pronuntians, In pace in idipsum dormiam et requiescam; anno Domini mccccxxx, Sixti quarti ix, ætatis suæ lxxxiii. Dicunt autem seniores nostri, audivisse se ab iis qui morti illius præsentibus affuerant; quod in exitu illius cantus Angelici fuerint auditi, et campanæ movente nullo per se ipsas sonum dederint totis viginti quatuor continuis horis.

6 Corpus defuncti per triginta h dies expositum venerationi publicæ in templo stetit, nullo conditam balsamo: et tamen odore sano semper ac colore vivido, ciebat non tantum admirationem accerentium, sed etiam miraculis coruscabat. Postea intra capsam ferream collocatum fuit in quodam sacello chori. Anno autem mli.xviii, ut a cunctis commodius posset conspici, in aliam capsam translatus est atque depositam sub altari majori, ubi conspici

etiam nunc potest, tam integrum quam primo a D morte die: quamvis anni centum elapsi jam sint. Binis per annum vicibus ipsum ostendit populo numerose affluentibus octava scilicet die Paschæ et festo die S. Hieronymi i Septembrem mensem finiente.

7 Tunica ejus pro Reliquia servatur et monstratur in terra h Vixi. Cilicium, ad infirmos energumenosque delatum, operatur mirabilia: unde factum ut ex eo non tantum ad omnes fere civitates Italiæ, sed in ipsam usque Uliisiponem, Portugalliæ metropolim, delatæ particula l sint, solaque pectoralis pars ægre nobis remanserit integra. Imago ejusdem depicta cernitur Bononiæ, Pensis, Patavii, Venetiis, et multis aliis locis, nominatim vero in Monte-regali ante frontem ecclesiæ S. Mariæ in foro, et in choro nostri templi, cum majori parte miraculorum circum picta et hoc epitaphio. B. Andreæ Ordini Eremitarum S. Augustini de Monte-regali, magnis et innumeris indies miraculis integrum hic quiescit corpus: qui vitæ sanctitate, corporis asperitate, doctrina catholica et melliflua prædicatione, miraculorumque magnitudine, in totius Italiæ Galliarumque urbibus fulgendo, dilectus Deo et hominibus, Religioni honori, patriæ ornaumento, proximo utilitati, et seculo per quinquaginta annos continuos Verbum Dei prædicans, magno fuit estque juvamento. Obiit anno Domini mccccclxxx, ætatis vero lxxxiii.

ANNOTATA.

a Melius forte notaretur annus 1396: sed nolimus mutare numeros ab auctore subductos, quamvis suspicemur eos supputari ab anno mortis juxta Notarios 1480, qui revero ut diximus tantum fuit 1479.

b Simplicianus, vitam tutius deducens, suaviter hic exponit pios affectus, quos cura et conspectus orium potuit commovere: Masciunum autem ubi natus Bratus oves pascebat, abest a Monte Regali circiter sex passuum millia circa fontes Umani fluvii.

c Pamphilus in Chronica duos hoc nomine illustres viros sui Ordinis indicat, alterum anno 1491 cum auctoritate Apostolica in Hispaniam missum, alterum creatum Generalem anno 1505: sed istum apparet utroque seniore fuisse.

d Episcopus Interamnensis tunc erat Ludovicus Masanollus, Ughello teste.

e Herrera quatuor annos numerat, quibus ipsum eo mure functum comperit, videlicet 1444, 1457, 1471, et 1472. Præterea, juxta eundem Regens et Prior Senarum fuit anno 1459, et Vicarius Generalis in conventu Nursino an. 1452 et 1455. Hic autem, scilicet Nursia, in beatum virum orta est tempestas et a civibus et a Fratribus anno 1461 et 1452: sed qui fluctus permiserat intumescere, imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas.

f Addit ex Simpliciano Dielmanus: amplissimos dignitatum ecclesiasticarum gradus sæpe oblutos constantissime recensasse, solitum dicere, quod præ illis omnibus mallet S. P. Augustini tractatus in Joannem.

g Monumentum hoc ad dexteram sacelli, quod B. Andreæ dicitur, ponendum curavit Vitæ auctor, nua cum epitaphio quod hic sequebatur, et apud Herreram etiam extat nec non apud Simplicianum et Dielmanum: eoque fidentius ipsum prætermisimus, velut quod apud illos legi semper possit.

h Dielmanus tres dies posuit, et de more sic stetisse ait: nos neque morem triduanæ expositionis mortuorum agnoscimus in Ordine; neque expositionem Andreæ tam arcto spatio possumus definire, contra expressum textus originalis sensum, quem videntur confirmare miracula intra illos 30 imo 35 dies notato, absque ulla indicio sepulture aut sepulcri: quibus ex porte velatis prius dictum

A dictum explicat aut corrigit Dielmannus, agnoscens corpus, non tribus tantum, sed triginta diebus mansisse insepultum.

i An quia tunc corpus, sub altari est repositum, an. 1568?

k Vissi, oppidum Marchie Anconitanæ.

l Idem sic loquitur, tumquam totum ibi cilicium esset, illudque ibi aut continua quotidie præstare remedia cæcis, surdis, claudis, mutis, febrientibus, paralyticis, energumenis, ut continuata, inquit, apud eos populos traditione receptum est.

CAPUT II.

a *Miracula xxvii, intra primum ab obitu amen- sem notula.*

mortuus
clato brachio
devota suæ
benedicit

B Aprilis die xxiii, cum mortui corpus suo in fere- tro spectandum præstaret, mulier quædam devota, Martomina Capacchii dicta, Ordinis S. Francisci Tertiaria, cum aliis multis viris mulieribusque assis- tens sancto corpori, multum doluit quod ei nunquam esset de suis peccatis confessa, quamvis interiori impulsu sæpius ad id se agensisset. Itaque lacry- mantibus oculis negligentia hujus veniam a defuncto postulans, oransque ut sibi suorum peccatorum remissionem impetraret a Deo, ad ejus pedes osculan- dos accessit. Cum ecce spectantibus omnibus visus est mortuus elevare brachium, et supplicii sue con- sueta more benedicere. Nec mora : quotquot aderant publicavere miraculum, Misericordia, Misericordia iucclamando.

sanat diutur-
num dolorem,

9 Clamor hic, tota personans villa, ad aures cujusdam civis allabitur. Joannellus ei nomen erat : qui causam clamoris ab uxore quærens, intelligens- que moveri eum propter miraculum quod ipsa hora fecerat B. Andreas; ipse qui diuturno affligebatur cruciatu, magna cum teneritudine animi ad Beatum se convertit, dicens; Eia, Sancte gloriose, ora Deum pro me : et ego promitto quod ibo visitare corpus tuum, et ceream ad illud offeram imaginem. Dixit, et ab omni malo liberatus subito, sic ut erat, de lecto egrediens, discalceatus et solo indusio tectus, ad ecclesiam venit, una cum sua uxore, conclamans Misericordia, Misericordia.

b
manam
læsam.

C 10 Die xxvi Aprilis, b Mariniani, uno ex oppidu- lis nostris, mulieri cuidam Sanctæ Nicolai de Cas- cia, filam ducenti, in dexteram manum sic impacta est fusi sui acus, ut non solum de amittendo manus illius usu, sed etiam de vita periclitaretur, ex judi- cio D. Ludovici de Augustinis expertissimi medici. Etenim, ex nervorum ossiumque ea in parte con- currentium lesione, nati dolores convulsionesque augebantur continuo. Sed ipsa ut inter ejusmo- di cruciatus oculos ad cælum, mentem ad Bea- tum convertit, ac nomen illius invocavit; in mo- mento reddita est sanitati.

oculos debi-
les,

11 Julianus de Impaccia Marinianensis, diu in- firmus jacuerat multumque nimis visu, ejus reliquias magis magisque deferebat morbus, sic ut jam fere cæcus esset: sed ipso quo prædicta mulier cu- rata est die, et hoc et alia miracula facta audiens, quosdam consanguineos suos rogavit, ut se ducerent ad ecclesiam, ubi sacrum corpus expositum stabat. Mox autem ut pedibus Beati fixit osculum, cepit eminus cominusque videre quam qui optime : et gratiæ Deo redditæ sunt ab omnibus circumstanti- bus.

detrahentem
sibi punit,

12 Eodem die per templam S. Augustini trans- iens Lucianus Matthæi de Verrico, unus ex quatuor Prioribus oppidi nostri, et tantum circa defunctum videns vulgi compressionem, contemptum dixit : Quid circa corpus istud conglomeramini : nunquid ipse æque ac nos homo fuit? quare ergo non sepe-

litur? Nocte autem sequenti decumbens in lecto, a malignis spiritibus extra eum raptatus misereque habitus, revocavit in memoriam, quid præcedenti die adversus honorem Beato impensum effluisset : veraque cum pœnitentia ad eundem conversus, ipsum sibi conspicuum habuit : qui dispulsis præsen- tia sua dæmoniis, manu apprehensum reduxit ad cubile, et verbis suavissimis consolatus est. Mane au- tem primo venit ille ad visitandum corpus, et Mi- sericordia, Misericordia clamans, coram testibus plus quam centum enarravit, quidquid sibi ea nocte acciderat.

13 Vulgata fama miraculorum ad Beati sepul- crum crebrescentium, mulierem quamdam Albanen- sem excitavit, ut ibidem brachio dextero, ejus usum amiserat, remedium quæreretur. Nomen mulieri fuit Clara Gentilis. Venit : et facta oratione, bra- chium, inutile hactenus, movere atque extendere cepit, quasi nullum unquam passa incommodam.

sanat bra-
chium aridum
uni,

14 Sequenti die qui fuit xxix mensis præfati, Ja- cobus Damiani de Saviniano, venit ad sepulcrum cum cereo brachio, quod se oblaturum promiserat, ut similiter amissum dexteri brachii usum reciperet, et voti compotem se factum asseruit in ipso templi nostri ingressu. Marianus Prosperi de Colle, ab ip- so suæ nativitatis principio cocles, non levi patrem afficiebat mœrore : a quo statim ac ductus est ad S. Augustini ecclesiam B. Andreæ corpus honora- turus, illuminari cepit obscura eatenus pupilla, æque ac magis quam sinistra; et hoc contigit ulti- mo die Aprilis.

alterique ;

E
puerum
coclitem

15 Dei v Maii, in quodam contra Sgherras con- flicta deprehensus Santillas, ex comitata e Acenu- lensi, a quodam istorem inimicorum suorum plagam tam luculentam excepit in brachio sinistro, cultri icta læsus, ut sistendi sanguinis copiose effluentis nulla ratio inveniretur. Monitus igitur invocare B. Andreæ de Monte-regali, ejus fama toto Aprutio celeberrima esse coeperat, eidem se devovit; et mox somno captus ipsum Beatum videre sibi visus est, qui signum Crucis brachio læso imprimens; non tantum sanguinem stitit, sed integram reddidit sa- nitatem.

c
graviter in
brachio vul-
neratum,

16 Petruccia Nicolai, a malignis obsessa spiri- tibus, per suos consanguineos ad præsentiam sacri corporis adducta fuit : et exemptem de illo virtutem sustinere non valentes impuri illi, coram omni mul- titudine coacti fuere hospitium occupatam dimitte- re, magneque cum fœtore recedere.

energumenam,

7 Eodem die sanata in membris pluribus fuit Ma- rineccia Cervelli de Saviniano : quæ non modo eo- rum usu privata per arthriticos dolores erat, sed etiam vitæ diuturnioris spem amiserat ex judicio medicorum. Votum autem a consanguineis pro ea factum salutem attulit misellæ, et Beati gloriam amplificavit.

F
arthriticam

18 Eodem die Sanctes Buccii, de Labia, comita- tus Montis-regalis, voto ad Beatum facto liberatum sese est fassus ab omni molestia, quam dolor capitis vehemens per quinque continuos annos attulerat eum totius pene visus detrimento, quem deinceps clarum et expeditum habuit.

capite et
oculis dolen-
tem,

19 Christophorus Benedicti, Reatinus civis, de- cem continuis annis passus erat humores quosdam frigidos ac dolorificos, adeo et tibiaram alteram velut post se trahere cogeretur cum ambulabat : au- ditus autem miraculis Beati, quæri sibi equum jussit cum quo in Montem-regalem veniret, eoque appul- sus die vigesimo Aprilis, sanitatem recepit, statim ac sacris pedibus dedit osculum.

tibia male
affecta,

20 Quarto d Maii mensis die D. Antonella Ma- riini, de Aglione comitatus Montis-regalis, magnos toto corpore dolores passa per annum integrum, adeoque

d
toto corpore
debilem,

EX ITAL. ROBERTELLI.
A adeoque ut induere ipsa se vestibus neque exuere posset, ac ne duos quidem passus gradiendo formare, vovens se mox a recuperata sanitate iturum ad corpus Beati visitandum; ipsam recepit statim ac verba complevit: et lecto surgens continuo se voti ream exhibuit.

pleuriticum,
21 Eodem die grande miraculum et memoratu dignum accidit in Nicolao Spechioli de Mariniano, quem pleuritis immedicabilis eo reduxerat, ut lectis a Parocho commendationibus animæ, jam jam expiraturus crederetur. Sed cum lacrymabundi parentes eum B. Andreæ commendassent, mox oculos, in morte vicina jam clausos, aperiens; hilari cum risu respexit moventes, dixitque in illis angustiis visum sibi esse Beatum, et dolores omnes abstulisse: quo verba excepit communis adstantium conclamatio, Misericordia, Misericordia ingeminantium.

astulosus mamillas,
22 Sexto die prædicti mensis D. Pascha, de Cagnano Aquilani comitatus, mamillas adeo tumidas infistulatasque habens, ut non modo non posset lactare filium, sed propter spasmos convulsionesque frequentes de vita pene jam desperaret; mox atque Beato sese devovit, sibi filioque accepit opportunum solatium.

incurabili morbo decumbentem,
23 Sequenti, id est septimo die, Petrus Colucciæ de Marano, comitatus Montis-regalis, ex diuturno atque immedicabili morbo decumbens, promisit se discalceatum ad Beati corpus iturum si convalesceret; et subito sanatus exiit e lecto, omnibusque totius oppiduli inquilinis comitatus, votum suum explevit.

dolore capitis tubescens,
24 Stephanus, nobilis Albanensis, sed e Asculi habitans, diuturnos capitis cruciatus cum perpetuo aurium stridore patiens, eo erat adductus ut audiendi, videndi, quiescendi facultatibus deperditis, magis mortui quam viventis speciem, vultum ejus considerantibus, exhiberet. Verum cum x die Maii sociis comitantibus venit ad Beati hominis corpus, seque ei devovit, statim in vultum color rediit, omnisque sensuum hebetudo, capitis dolore pulso, recessit.

puerum leprosum,
25 Bartholomæi Bucciarelli, ex comitatu f Mopoliti, miserabilis filius, totum corpus lepra infectum habebat, a talis ad verticem, adeo ut non extraneos solum sed et domesticos horribilis ejus species alienaret. Pater autem ejus, die xiii mensis prænominati, firmam obtinendæ filio sanitatis spem concepit per merita B. Andreæ, seque illum ad corpus ipsius ducturum vovit: ipsoque instanti vidit pueri carnem mundari ac restaurari, quasi nihil mali passus esset.

virum exdum,
26 Surdus omnino erat eodem tempore quo priora contigerunt Nicolaus Petrucilli g Fanensis: et ad corpus B. Andreæ ductus a suis, subito apertis auribus cœpit audire tam integre quam alius quisquam. xxi die mensis suprædicti delatus ad præsentiam sacri corporis, ut melius ferri potuit, Bernardinus Mei, de h Pizzolo Aquilani comitatus, convulsi coram omnibus ab inaudita quadam infirmitate, quæ ossa ejus omnia concutiens faciebat ipsa instar nucum resonare.

dexteram manum,
27 Eodem tempore D. Justa Petri Pauli de Paganica, ex Forcone comitatus Aquilani, quæ manus dexteræ usum amiserat, ut miracula B. Andreæ narrari audivit, nullam interponere moram voluit, ne tantillam quidem ut domum suam reverteretur: sed e vestigio venit in Montem-regalem, suæ manus restitutionem petens coram sancto corpore, et continuo etiam exaudiri meruit.

venefico iustam,
27 D. Pina Dominici, de Castello h S. Mariæ comitatus Nuciensis, sic tenebatur sortilegiis obligata, ut primo ejusque mensis die per modum omnem instar daemoniacæ agigaretur; oculis scintillans, ore spumans, vultu ac collo turgens, voce ejulans, seque humi volutans. Passa sic fuerat annis triginta,

quando in mentem venit voto facto visitare Beati D corpus: fecit, et exinde libera fuit.

29 Eodem mense Maio D. Gentilneria, Joannis Dominici de Verrico, comitatus Montis-regalis, continuum capitis dolorem passa integro uno anno, et nullum inveniens remedium quo vel exiguum mali remissionem acciperet; ad votum Beato faciendum se vertit, atque exaudita in continenti fuit.

30 Grandis quadam ac diuturna infirmitas, quam passus erat Sanctes, filius Joannis Paschini Aquilani, sic eum abhinc biennio dimiserat, ut brachii sinistri usu privatim reliquerit. Hic igitur ut sermonem de miraculis B. Andreæ gliscentem audit, ad sanctum corpus accurrit, oravit, et gratiam retulit desideratam.

31 Eodem quo iste sanatus est die, D. Nicolaus Benedicti Assisias, quem hausto veneno esse incurabilem pronuntiabat medicus expertissimus Mag. Dominicus de Camerino, tum quia jam tota cutis amisso nativo colore defluere incipiebat, tum quia jam cordi appropinquabat malum virus, quinque ad celerem mortem trahebat; remedium tamen et vitam promeruit voto ad Beatum facto, et subito convulsi.

32 Denique die xxiii Maii, D. Antonella Montanara de Verrico, eidem Beato sese ex animo vovens, cum stupore omnium in templo adstantium, lumen oculi dexteri recepit, quo penitus privata vixerat annis omnino sex.

ANNOTATA.

a *Primum roco, non præcise incipiendo a die quo obiit, sed a mense: alias ultimum miraculum quod 23 Maii contigit, evenisset die 35 a morte. Quod auctor vitæ de his loquens solum numeret triginta dies, eo factum puto quod æstimaverit primum hic notatum 23 Aprilis, immediate post diem mortis accidisse; non advertens infra num. 19 notari aliud citius factum scilicet die 20 Aprilis.*

b *Neque hic vicus neque alii quidam hic nominati, in tabulis Aprutii chorographicis exprimuntur: sed forte ibi pro Marignano male scribitur Marano, media fere via inter Montem-regalem et Aquilam, et sic etiam infra num. 23 pro Marano legendum esset Mariniano.*

d *Acumoli oppidum solis 4 aut 5 passuum millibus distat a Monte-regali.*

d *In Italico est ejusdem mensis: quod relatum ad miraculum immediate præcedens Aprilem indicaret, et folletet, aut pro quarto legi deberet 24: malui credere, hujus unius extra ordinem interjecti nulla habita ratione, alia præcedentia ac subsequencia spectanda esse, quæ omnia Maio mense accidere.*

e *Abest Asculum fere 20 M. P.*

f *Mon-polino sive Mons Paulini idem forte locus qui in tabulis notatur S. Poleno, prope lacum Fucinum.*

g *Ne Fanum intelligas, nobilem apud Urbinates civitatem, prohibet alterum in Aprutio Fanum, 5 aut 6 P. M. a Monte-regali versus Aquilam situm.*

h *Pizzoli ad Boream Aquilonæ urbis, intervallo trium fere miliarium.*

i *Paganicum ad Aquilonæ urbis latus orientale invenio, Forcone nupiam.*

k *Castellum S. Mariæ inter Nuciæ et Montem-regalem situm, utrimque fere abest P. M. 6.*

CAPUT III.

Epilogus auctoris et de recentioribus miraculis Appendix.

Hæc viginti septem miracula, a me ordinate descripta, contigerunt intra illos triginta dies, quibus defuncti corpus publicæ venerationi expositum stetit

cephaleia laborantem,

brachio impeditum,

veneno potatum,

et oculo cæcam.

De his miraculis instrumenta publica,

in

A in templo nostro; concurrentibus vicinorum ac remotorum locorum habitatoribus: de quibus omnibus miraculis sigillatim ex mandato magnificæ Universitatis nostræ et reverendi nostri monasterii rogatum est publicum instrumentum, ab egregio Notario Jacobo de Laurentiis de Monte-regali, coram Jacobo Antonio Santis, Alexandro Rentii, Nardo Notarii Gabriellis, Judicibus ad contractus deputatis, cum subscriptione testium, quando miracula ipsa facta sunt præsentium. Quæ publica instrumenta, in membranis ab eodem Notario descripta, cum subsignationibus dictorum Judicum testiumque, a nostra Magnifica Universitate missa sunt Romam ad S. D. N. Sixtum Papam IV. ad hoc ut intuitu tam evidentium signorum dignaretur Andream adscribere Sanctorum catalogo. Verum cum sua Sanctitas eo tempore gravissimis Ecclesiæ negotiis impediretur, huic rei attendere non potuit animus; ipsoque moriente remansit originale in Cancellaria Pontificia: ubi cum illud reperisset felicis memoriæ Episcopus Telesinus admodum Rev. P. Mag. Cherubinus de Cascia, ipsum ad Montem-regalem retulit anno MDLX: ubi servatur in archivio, ut cuicumque inspicere ac legere desideraturo possit exhiberi.

B 34 Idem Beatus et gloriosus Andreas alia infinita fere miracula fecit, et adhuc facit quotidie; non tantum in hoc oppido nostro, sed in omnibus iis locis in quibus ejus nomen celebratur; quæ si vellem referre omnia, pro parvo, quem scribendum suscepi, tractatulo, ingens volumen nasceretur. Cogor tamen adhuc duo addere, quia me cum aliis multis præsentente acciderunt.

35 Anno MDLX, die III Aprilis, Joannes Vincenti Paulucci, de Monte-Regali, inveniebatur per duorum annorum morbum gravem omnibus debilitatus membris, et usu tibiæ plane præclusus, ut nec stare posset nec ambulare. Malum autem non tantum esse extra spem remedii judicio medicorum, sed indies proficere in pejus, videntes mater ac pater pueri, Vincentius et Martha, recordati sunt B. Andreae, atque ad arcam corporis detulerunt parvulum, videntes eum albis vestiendum in memoriam beneficii, si sanum eum mererentur referre. Dictum, factum. Stetit subito in pedes erectus puer, et populus omnis qui aderat, Misericordia, Misericordia conclamavit; cum vidit puerum suis pedibus domum remeare.

36 Eodem die, quo sic in momento convaluit jam dictus puer, et per totam ecclesiam oppidumque Miraculum, Miraculum, audiebatur; cum nobis Fratribus junioribus, qui tunc quatuor eramus, ad pulsandas campanas concurreret magna puerorum multitudo, quæ totum sub campanili locum implevit. Cum ecce dissolutus campanarum malleus fulguris instar deorsum fertur, obvia quæque comminuens; atque inter nos quatuor ita medius cadit, ut duos ex nobis fuerit occisurus, si tantillum in alteram partem se flexisset: quod autem mirabilius etiam fuit, tam multa lignorum, tabularum, laterumque fragmina, quot comitari necesse erat ruinam ejuscemodi, omnia hæserunt in ultimo nobisque vicinissimo fornice: atque ita indemnes cuncti abivimus, innovantes majori cum fervore jam coëptos clamores, Misericordia, Misericordia.

D
EX ITAL.
MICETULLI
curatur puer
paralyticus

malleus
campanarum
citra noxam
cadit

E

- cum titulo antem Beati ab Henriquez et Bucelino laudatur.
- Burchardus, Abbas de Balerna, in Burgundia, cum titula Beati nominatur in *Menologio Cisterciensi Henriquez, et Benedictino Bucelini*: inter Pios recensetur a *Sau sayo*.
- Petrus Cosetus, an. 1560 Martyr, omnes cum titulo in Santonibus, Beati referuntur
- Joannes a Bovadilla, in Castella 1531, in *Martyrologio Franciscano*: sed
- Casulla, Bilbili a castitate laudatus 1532, is annis mortui, ad quos ejusmodi
- Petrus a Garobilliis, in India Occidentali 1540, appellationis licentiam extendi non patiuntur decreta Urbani VIII.
- Clara Catanensis, Tertiaria Pauromi 1617,
- Ataulphi, Episcopi, Compostellani, veneranda memoria, cum titulo Sancti et longo encomia inscripta est *Hagiologio Lusitano Georgii Cardoso*; sed non est inscripta *Martyrologio Hispanico Tamayi Salazar*, neque *Compostellanis Officiis*: hinc arbitramur non habere ullam venerationem publicam.
- S. Christophorus, Martyres, ut socii Victoris et S. Theonas, aliorum, præcedenti die relatorum,
- S. Antoninus, memorantur in *Menais MSS. variis et Menologio Basilii Imperatoris*: de his omnibus cum *Martyrol. Romano* agemus xx Aprilis.
- S. Marianus, Monachus Autissiodorensis, hodie refertur in *Martyrologiis et hagiologiis variis*: vitam ejus damus xx Aprilis.
- Vitalis Martyr preponitur in *MSS. Aquisgranensi, Augustano, Labbæano et in Auctario Greveno ad Usuardum*. Varii hujus nominis Martyres accurrunt, forsitan hic est, qui inter Martyres Alexandrinos colitur die xxi Aprilis.
- SS. Augustini, Melliti et Paulini et ceterorum missio in Angliam, facta a S. Gregorio Magno, profertur in scripto *Auctario Carthusiæ Bruccellensis ad Grevenum*. De ea late egimus ad Vitam S. Laurentii Episcopi Cantuariensis ii Februarii. Iterum hoc mense acturi de eadem, ad Vitam S. Melliti, dandam xxiv Aprilis. Et mense sequenti, ad Vitam S. Augustini, illustrandam xxvi Maii. At S. Paulinus, Episcopus Eboracensis, colitur die x Octobris.
- B. Sinanus, Episcopus in Anglia, indicatur in scripto *Auctario Carthusiæ Bruccellensis ad Grevenum*. Fidetur, Senanus eremita esse, in *Martyrologio Anglicano memoratus et a nobis referendus* xxix Aprilis.
- S. Carus Episcopus Atinas, profertur hoc die a *Ferrario in Catalogo generali*: verum ab eadem in *Catalogo Sanctorum Italix et ab aliis*, xxix Aprilis.
- Theodulphi Abbatis translatio memoratur in *Vita ejus, quam dabimus die ejus natali* i Maii.
- Constantinus Magnus, Imperator, indicatur in *MS. Florario, ab aliis* xxi aut xxii Maii.
- SS. Justi et Clementis Vita xiii Kalendas Maii, cum hoc titulo reperta n nobis Romæ est, in *MS. Legendario Lateranensi*. Sunt hi Patroni *Volaterranæ Ecclesiæ*, et coluntur ibidem. v Junii.
- S. Theodericus, Abbas S. Theodorici in Francia, indicatur in scripto *Kalendario Ordinis S. Benedicti*. Fidetur esse discipulus S. Remigii, qui colitur i Jul.
- SS. Antonius, Dulcissimus et Carissimus Martyres memorantur in *MS. Florario*. Ex his Dulcissimus et Carissimus celebrantur *Officio 3 Lectionum*, quæ de his recitantur in *Breviario Bambergeensi anno 1575 excuso*. Fuerunt hi discipuli S. Romuli, primi Episcopi Fesulani et Martyris. Quorum Acta erant illustranda ad diem vi Julii.
- S. Canuti, Regis Daniæ et Martyris, translatio celebratur a *Greveno et Canisio*. Dies ejus natalis celebratur x Julii.
- Alethæ matris S. Bernardi, translatio indicatur a *Saussayo*. Nos de ea statim ad Vitam S. Bernardi agendum esse xx Augusti.
- S. Joannis Baptistæ elevatio capitis, indicatur in aliquo *Kalendario Molani*. Poterit de ea agi in festa *Decollationis* xxix Augusti.
- S. Vincentius, Aquensium in Novempopulonia Apostolus et Martyr, celebratur in *Supplemento Martyrologii Gallieani a Saussayo, et Ferrario*: ab aliis i Septembris.
- S. Mamiliiani, Episcopi Panormitani, secunda inventio corporis indicatur ab *Octavio Cajetana et Ferrario*: ut dies natalis est xv Septembris.
- S. Theodorus, in cruce suspensus, Martyres
- S. Philippa, mater capite plexa, Pergæ in
- S. Socrates, Pamphili-
- S. Dionysius, lictores lanceis transfixi, lia, sub
- Antonino Imperatore, memorantur in *Menais, Menologio Sirlleti, et MS. Synacario Claramontano*, in quo iterum xxi Septemb. et in *Menologio Basilii Imperatoris*, non additis Socrate et Dionysio, xx Septemb. At Baronius SS. Socratem et Dionysium hoc die retinuit, non indicata loco. Hinc mox Hispani inseruerunt *Chronico Pseudo-Dextri, et Tamayus Salazar suo Martyrologio Hispanico fingentes*, Ilurissæ in Vasconibus sub Doctetiano passos cum SS. Victore, Zotico et aliis, xx Aprilis a nobis relatis. Ubi *Pseudo-Chronicon* rejicimus. Nos quia eadem omnium Acta sunt, et dicuntur Socrates et Dionysius, socii Theodori et Philippi, simul occisi in *Martyrologio Romano*, etiam simul de illis agemus. xx Septembris.
- S. Jonas Propheta colitur hoc die Nucerinæ, propter corpus ex Terra-sancta illuc ab Equitibus S. Joannis translatus; agemus de eo cum *Romano Martyrologio* ad diem xxi Septembris.
- S. Paphnutius, Ægyptius Martyr, sub Iocetiano, elogium hoc die habet in *Synaxaribus Taurinensibus Ducis Sabaudie et Parisiensibus Cardinalis Mazzarini atque Combisii*: distinguendus ab Episcopo Martyre, qui colitur hoc die; et ab Anachoreta seu Hierosolymita, qui sequenti: de eo agemus cum *Menais et pluribus MSS. nec non cum Romano Martyrologio*, xxiv aut xxv Septembris.
- S. Baldrici, Episcopi, depositio indicatur in *Appendice Adonis apud Mosandrum et Rasweidum*, sed ex illo transcripta. Veremur ne aliquo antianuensium vitio aut umen aut dignitas sit perperam indicata. Coluntur S. Baldricus, sed monachus: uti et Galdericus, sed agricola; ambo xvi Octobris.
- S. Floiberti, primi Abbatis Gandensis, translatio memoratur a *Molano, Canisio, Ferrario, Saussayo, et in Martyrologiis Benedictinis*: dies Natalis recolitur x Novembris.

DE S. TIMONE DIACONO EX VII PRIMIS, MARTYRE CORINTHI.

O II.

SIGILLUM I

Quatuor
Diaconi a
Graecis colun-
tur 28 Julii,

tamquam
Martyres,

Latini S. Ti-
monem colunt
19 Aprilis,

Doctorem
Berææ,

Martyrem
Corinthi,

Fuit in in-
sula Cypro.

per S. Bar-
nabam a febre
sanctus.

Duo Diaconi ex septem, quos Apostoli ut testi-
tur in Actis eorum capite sexto, eligendos cu-
raverunt, suam habent hoc mense veneratio-
nem : S. Prochorus scilicet 18 Aprilis (ad
quem diem, docuimus, qua occasione fuerint Diaconi isti
creati) et hic S. Timon præsciti die, quo volumus re-
texere ibi dicta communiter de ipsorum electione. Alii
duo sunt a nobis relati mense Januario, Nicanor et
Parnenas, x et xxiii die dicti mensis : quos iterum cum
SS. Prochoro atque Timone, colunt communi Officio
Graeci nunquam solennitate xxviii Julii, uti etiam dictum
est 18 Aprilis; ubi pariter ostendimus, illos in diversis
locis propter Christianæ fidei prædicationem perse-
cutionem passos, ac tandem martyrii coronam asse-
cutos fuisse. Latini singulis sua loca attribuunt. De
S. Timone, Ado et Notherus ista habent : Apud Co-
rinthum B. Timonis, de illis septem primis Diaconis.
His similia habentur in variis MSS. Usuardus
latus ejus labores et martyrium exponit his verbis : xiii
Kalendas Maii Beati Timonis, Diaconi de septem
primis, qui primus apud Beroram Doctor resedit :
ac deinde verbum Domini disseminans, venit Co-
rinthum : ibique a Judeis et Graecis, ut traditur,
primo flammis injectus, sed nihil læsus est, dein
cruci affixus, martyrium suum implevit. *Facit hoc
die genuinum Martyrologium Bedæ, sed qui aliud sub
ejus nomine supposuit, idem fecit ex Usuardo tradit,
addiditque, Et sepultus est apud Corinthum gloriose.
Usuardum secuti Bellinus, Maurolycus, Galesinius,
Canisius ac ceteri recentiores cum hodierno Martyrologio
Romano. In MS. Centidensi S. Richarii ista leguntur :
S. Timonis Diaconi de septem primis, qui crucifixus
Corinthi quiescit.*

2 Est autem Berœa urbs Syriæ primæ Episcopalis,
in qua innuitur a Baronio in Notis Timon Episcopus
fuisse : vulgo Aleppo dici testantur Zonaras, Cedrenus
et alii. Inde ergo cum S. Timon discederet, videtur in
insula Cypro verbum Domini disseminasse. Nam ut
Acta Latina S. Barnabæ, apud Moabitiam et in aliis
antiquis MSS. testantur, cum S. Barnabas pervenis-
set in Cyprum, invenit ibi Timonem et Aristionem,
fannulo Domini. Timon autem urebatur magnis fe-
bribus : cui cum manus imposuisset B. Barnabas, et
sacrum Evangelium S. Matthæi Apostoli legisset,
per invocationem Domini Salvatoris statim febris
fugata est, et adeo curatus est, ut continuo cum gaudio
eum sequeretur. Requiescit S. Aristion Salaminæ in

Cypro xxii Februarii. Permansisse S. Timonem in
eodem Cypro usque post martyrium S. Barnabæ, tes-
tantur Acta Græca S. Auribii Episcopi Soliorum
ibidem, quæ illustravimus ad diem xix Februarii : in
quibus num. 4 ista leguntur : Cum autem Barnabas
fuisset martyrii corona Constantiæ redimitus, Mar-
cum quoque scelerati Judæi ad necem perquirebant.
At ille fugerat, his Ledras usque insequentibus ;
juventoque spelæo in illud ingressus, triduum ibi
delituit : quo elapso inde recessit, factoque per
montes itinere Limnen attingit. Erant autem cum
ipso Timon et Rhodon, qui in pagana abeuntes, ibi
B. Auxiliam, qui Roma recens advenerat, repere-
runt. Tunc S. Marcellus, cum S. Auxilium baptizasset,
Episcopum ordinasset, ac ad urbem Soliorum misisset,
profectus ipse est Alexandriam : at S. Timon videtur
per Asiam et Græciam disseminans verbum Domini
venisse Corinthum, ibique palmam martyrii obtinuisse.
Solum ejus ac nudum nomen invenitur in scripto quod
sub nomine Hippolyti Martyris, ex Vaticana Bibliotheca
habetur.

3 Alia quæ nobis minus probantur, leguntur in Ca-
talogo septuaginta discipulorum Domini, qui Dorotheo
Episcopo Tyri non absque tanti viri injuria tribuitur,
et dicitur Timon (illi Simon) ex septem Diaconis et
ipse unus, Bostris Arabum Episcopus factus, a Gen-
tibus combustus. In alio Catalogo eorumdem septua-
ginta discipulorum apud Petrum de Natalibus lib. 6
cap 100 sub nomine ejusdem Dorothei, dicitur Simon
ex septem, fuisse Episcopus Tyri et Sidonis. Idem
Petrus de Natalibus cum lib. 4 cap. 66 elogium supra
ex Usuardo relatum sub nomine S. Hieronymi indi-
casset, cap. 67 de alio Timone ista scribit : Timon
Episcopus et Martyr apud Arabiam passus est, qui
ex Diaconatus ordine ad Pontificatum urbis Vese-
gorinæ, quæ civitas est Arabiæ, electus est. Qui pro
confessione nominis Domini flammis combustus,
martyrio extitit coronatus, et in ipsa civitate recon-
ditus. De quibus optamus certiora nancisci. Interim
Maurolycus, Grevenus, et Canisius hunc secundum Ti-
monem, ut diversum, ex Petro de Natalibus referunt.
Bostrum sive pluraliter Bostra, nunc Busserethi no-
minari ex Leunclavio docet Ferrarius in suo Lexico
Geographico : nomen illud quod in Petro legitur nus-
quam invenimus, et merito suspicamus esse corrup-
tum.

et cum S.
Marco deli-
tuit :

E

atibi Episco-
pus Bostris,

Tyri et Sido-
nis dicitur.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS MELITINENSIBUS,

HERMOGEME CAIO, EXPEDITO, ARISTONICO, RUFO, GALATA, MITINA, ARMINIA, RUFO, HILARIO, ARIS- TONICO, FORTUNATO, CAIO, DONATO, MAVILINO.

O II.

X X APR

Cultus sex
Martyrum
in omnibus
pene fastis
sacris,

Optimum consensum Fasti Latini præ se ferant
circa venerationem primorum sex Martyrum :
quos tria posteriorum apographa Martyrologii
Hieronymiani ita indicant : xiii Kalendas
Maii. In Militana civitate Armeniæ, Hermogenis,
Gagi Expediti, Aristonici, Rufi, Galatæ, una die
coronatorum, Quæ plane eadem leguntur in Marty-
rologio Usuardi, Adonis, Notheri, Bellini, Maurolyci,
et aliorum recentiorum cum hodierno Martyrologio Ro-
mano. Quia et Papefortus, Usuardo et Adone antiquior,
eodem omnes suis versibus ita conclusit.

Gaio, Aristonico, Rufo, Hermogene, atque Ga-
[lata.

Tertia cum decima Expedito et Martyre fulget :
Martyrologium Casinense perperetustum omnes, absque
loco martyrii recenset : Natalis SS. Martyrum Her-
mogenis, Gagi, Expediti, Aristonici et Rufi. In alio
Casinensi et Attempiano loco Rufi, scribitur Ragi. MS.
Reginæ Succur ab Holstenio laudatum ista habet :
Militana civitate Armeniæ, natalis SS. Hermogenis,
Gagi cum aliis quatuor. Ita Gagus, Gaius, et Caius
promiscue hic et alibi scribitur, uti urbs Melitina, Mili-
tina

an S. Cali
hujus Reliquiæ
sint Bononiæ?

In aliis 14
recensentur :

A tina et Militana : quæ alibi sæpius observavimus. *Petrus de Natulibus lib. 11 cap. 130, num. 123 hæc habet* : Hermogenes, Caius, Expeditus, Aristonicus, Rufus, Galatas, Martyres una die coronati sunt in Armenia, civitate Mylittana, scilicet xiii Kalendas Maii. *Celebrant (et forte respectu horum Martyrum) Bononienses S. Caium in Ecclesia S. Jacobi Majoris in platea S. Donati, et in Confraternitate pauperum ad honorem Reginæ cali, dicunturque a Musino in Bononia perlustrata utique ejus ibidem Reliquiæ adservari*

2 *Hactenus de sex Martyribus actum* : quibus in antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani, (quod ab initio operis citavimus, et præ aliis accuratissimum reperimus) alii octo adjuvantur, et in iis deest illa clausula una die coronatorum, sed consequenter omnes ab initio ita indicantur : xiii Kalendas Maii In Arme-

nia. Militana civitate, Hermogenis, Gagi. Expediti, D Aristonici, Rufi, Galatæ, Mitinæ, Arminæ, Rufi, Hilari, Aristonici, Furtunati, Gagi, Donati. *Adstipulatur Martyrologium MS. Trevirensis his verbis* : In Militana Armenia Hermogenis cum aliis duodecim : imo tredecim ; cum universis sint quatuordecim. *In aliis tribus apographis Martyrologii Hieronymiani post illa verba una die coronatorum, subjiciuntur eadem nomina, sed primum est immutatum, et loco Mitinæ positum Miliidæ reliqua plane consentiunt in apographis Lucensi et Blumiano, sed in Corbeicensi Parisiis excuso in fine additur Mavilani. In MS. Aquisgranensi celebratur memoria Hermogenis, Gagi, Rufi, Donati. At Fortunati in MSS. Augustano et Labbrano. In MS. Barberiniano Rufi et Antonici, in scripto Aucturio Carthusiæ Brunzelleusis ad Grevenum Antonii, sed is supra Aristonicus dicitur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

SERICIANO, DONATO ET HELLADIO, ITEM SERICIANO, HERMOGENE ET ALIIS DUOBUS.

G. H.

XIX APR.

B *Apographa Martyrologii Hieronymiani duo, alterum Corbeicense Parisiis excusum, alterum Blumianum, ita hos Martyres recensent* : In Africa Sericiani, Donati, Helladii, item Sevecciani, Hermogenis, cum aliis duobus. *In apographis Epternacensi et Lucensi, unicus est Sericianus, qui alius erat Seveccianus ; et in Epternacensi sic enumerantur* : Et in Africa Donati, Sericiani, Elladii, item Hermogenis cum aliis duobus. *Ubi particula item in prioribus melius convertitur cum secundo Sericiano, quem ideo detinemus.*

2 *Eandem lectionem confirmat codex Serenissimæ Reginæ Sueciæ, cujus ista sunt verba, etiam ab Holstenia*

excusa : In Africa Donati, Sericiani cum aliis quinque, *E qui numerus ablato altero Sericiano non completeretur. In MS. Barberiniano narrantur* : In Africa Sericiani, Helladii, Hermogenis. *In MSS. Augustana S. Udalrici et Parisiensi Labbræ fit mentio Sericiani et Donati. In Martyrologio Rabani aliquod videtur ritum esse, dum, culpa forsitan Amanuensis, ista conjunguntur* : In Africa Calasrani Abbatis, et Hermogenis et Expediti. *Ex his Hermogenes ad hanc classem spectat, et Expeditus ad præcedentem ; aut etiam ad præcedentem Melitiniensium Martyrum, inter quos est Galatas. An inde Calasranus formatus fuerit, quis dicet?*

DE SANCTO VINCENTIO, MARTYRE CAUCOLIBERI IN HISPANIA CITERIORE

F. H.

AN. CCCIII

Illiberis oppidum antiquum,

Sede Episcopali illustre,

Caucoliberi dictum,

C *Illiberis, et postea Cauco liberis, nunc Colibre, oppidum est maritimum ad radices montis Pyrenæi in Comitatu Ruscinonensi. Antiquissima ejus notitia habetur apud Titum Livium decade 3 lib. 1. ubi dicitur Hannibal cum copiis ex Hispania Gallias ingressurus, Pyrenæum transgressus, ad oppidum Illiberim castra locasse. Quo tempore Galliarum aliquot populi Ruscinonem convenerunt, ad quorum Regulos Hannibal Oratores misit : colloqui semetipsum velle cum his, et vel illi propius Illiberim accederent, vel se Ruscinonem processurum. Ut vero Reguli Gallorum, castris ad Illiberim extemplo motis, haud gravate ad Pænum venerunt ; exercitum per fines suos præter Ruscinonem oppidum transmiserunt. At Plinius lib. 3 Historiæ naturalis cap. 4, agens de Narbonensi provincia et occurrentia trans Pyrenæos oppida describens, primo omnium, Illiberis inquit, magnæ quondam urbis tenne vestigium. Verum ut sunt vicissitudines rerum, restavit iterum Illiberis, urbs etiam Episcopalis facta. Nam Concilio tertio Toletano, anno regni Reccaredi IV, Christi DLXXXIX Æra Hispanica DCCXXVII habito, subscripsit xlv loco Petrus, Illeberitanæ Ecclesiæ Episcopus ; a quo alius Stephanus, Eliberitanæ in Batia provincia Ecclesiæ Episcopus etiam subscripsit xxxi loco, uti xxii Joannes Elneusis Ecclesiæ Episcopus : cui postmodum Illiberitanæ Ecclesiæ unita fuit aut certe subjecta. Garsias Logasa in collectione Conciliarum Hispaniæ tradit pagina 132. Divisionem provinciarum Hispaniæ et earum Sequæ Aprilis T. II.*

dium, prout invenit in codice Hispanensi Divi Laurentii anno Domini DCCCLXII scripto, sed forsitan diu ante confectam. In hac Divisione primo loco collocatur provincia Galleciæ, secundo loco provincia Galliar, et in hac Narbona Metropolis, atque sub ea Cauloliberi, Carthasone aliarque urbes, inter quas ultima Elena. Aliæ dein Divisiones provinciarum subducuntur, cum Narbona metropoli et nomine Elenæ sive Elenæ, cui tunc Cauloliberi erant anæxi aut subjecti, absque ulla expressa horum mentione. Et hæc de situ urbis et Sedis Episcopalis.

2 *In hac martyrium passus est S. Vincentius, cujus meminerunt passim omnia Martyrologia, excusa et manuscripta : imprimis quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani his verbis* : Cauloliberi seu Caulolibri, natalis S. Vincentii. *Usuardus ista habet* : Civitate Cauloliberi, passio S. Vincentii Martyris. *Similia habent Rabanus, Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Galesinus, et alii recentiores cum hodierno Martyrologio Romano. Ejusdem S. Vincentii martyrium celebrant Ambrosius Morales lib. 10 Historiæ Romanarum cap. 13, Joannes Marietta lib. 2 Historiæ Sanctorum Hispaniæ cap. 38, Franciscus de Padilla centuria 4 Historiæ Ecclesiasticæ Hispaniarum cap. 18, Thomas de Trugilla in Thesaurio Concionatorum ad hunc diem, et Antonius Vincentius Domeneccus lib. 1 Historiæ Sanctorum Catalanæ.*

3 *Actu ejus olim extitisse aliqua, credibile facit MS. Martyrologium, ex Centulensi cenobio S. Richarii,*

78 his

F

S. Vincentius
inscriptus
antiquis
Martyrologiis,
et historiis
Hispaniis.

Acta Mar-
tyrii.

A *his verbis*: Apud Septimaniam civitate Cauco-liberi. S. Vincentii Confessoris, cujus Acta habentur. *Septimaniam saepe accipi pro Narbonensi Provincia satis notum est*: Confessoris titulum verte in elogium Martyris: et aliud non supererit, quam ut gesta requiras, quae dicuntur haberi. *Requisierunt ea nec invenerunt supra scripti auctores: majorem sibi felicitatem obtigisse gratulatur hoc die in suo Hispanico Martyrologio Tamayo de Salazar ita loquens*: Ejus Acta penitus evanuisse fatentur universi: eadem apud me in MS. Segobiensi profuso sermone descripta, dabimus: ut quae tantis huc usque fuere occultata doctoribus in publicum prodeant, mei homunculii ministerio et Dei providentia, quae saepe saepius similia occultit praecribis et revelat parvulis: *tam ea in Vetusto Codice Legendario, ut ait, sub hoc titulo inventa proponit*, Incipit Legenda S. Vincentii Martyris, qui in urbe Hispaniae Tarraconensis Caulocoliberitana ad radices Pirenei martyrio coronatus est xii Kalendas Majas anno cccm. *Ipsa prius legi oportet quam de iis feramus judicium et ad alia veriora antiquioraque quaerenda procedamus.*

ACTA SUSPECTA

Ex MS. Segobiensi excusa a Tamayo Salazar.

In persecu-
tione Diocle-
tiani

B *Q*uo tempore nefarii superstitionis Idolorum propugnatores, impia, contra pietatem ac religionem savientes, per singulas urbes ac regiones edicta proposuerunt, ut quicumque Christiani deprehensi essent, idolis sacrificare cogerentur; prioribus hujus interminationis auctoribus, et Romanae iniquitatis imperatoribus, succedere Diocletianus et Maximianus orbis tyranni; qui unus in Orientalibus, alius in Occidentalibus mundi partibus nomen Christianum delere totis viribus satagebant. Quod ut consequerentur facilius, per Provincias Romano imperio subjectas, Praesides et Judices, qui rem sibi commissam ad unguem adimplerent, dimiserunt. Dacianus ergo unus ex electis Praesidibus, ad tantum immane facinus perficiendum, in partes Hispaniae et Galliae delegatur. Qui exantlatis Galliae regionibus, innumerisque per agorum palestram electis Martyribus, Hispanias ingredi per Pyrenaei Montis juga horrido furore decrevit. Qui cum ad urbem in illo tractu maritimam, Caulocoliberim vocatam, pervenisset, publicatis Imperatorum edictis, comprehensus est Vincentius illius civitatis aecola, magnae fidei et constantiae vir, et adductus est ad Dacianum Praesidem. Quo ante tribunal constituto, Praeses dixit Vincentio: Age: esto Diis ipsis obediens, et Imperatoriis edictis. Illi autem Vincentius respondit: nemo unquam reprehendi aut condemnari poterit, qui Salvatoris Nostri Jesu Christi praeceptis obedierit. Tum Dacianus Praeses: Tibi consulo, ut ea eligas quae sunt tibi utilia, et magnis diis te adjungas, et eis una nobiscum sacrifices. Sic enim quaecumque petieris, consequeris. Apud te ergo considera, id consilii capiens, quod et tuae conveniat nobilitati et animi discretioni, neque velis irae nostrae facere periculum, neque discere quantum sit malum impietas. Quod si tu his non parueris, neque meis cesseris suasionibus, necesse erit ut meam deinceps tantam experiaris saevitatem, quanta nunc benignitate frueris et mansuetudine: quo tempore etsi ducaris poenitentia, nihil fortasse tibi proderit. His verbis Martyr respondit: Mihi quidem divitiae et vita est Christus: mors autem propter ipsum subeunda est mihi vita longe pretiosior: propter quem non aliud, ex his quae sunt in terra jucunda, mihi jucundum fuit existimatum. Tormenta quae minaris, ea sunt mihi voluptates potius, quam cruciamina, in illum solum defigenti oculos, et non ea solum

detur a
Daciano
captus,

frustra
ad defectum
solicitatus,

pati pro illo cupienti, sed etiam si fieri posset, D
mori millies. Ergo fac potius id quod est in tua potestate, aut situm est in morum tuorum crudelitate. Nam ego quidem ligneos aut lapideos deos numquam coluerim.

3 Tum Praeses primum plagas ejus genis inflixit: deinde Martyrem, disruptis vestibibus, nudum populo demonstravit. Cujus utrumque latus carnifex fodiens, et carnes ungula cruenta propulsans, cito corpus cruentum, humi projectum, repetitis foraminibus sanguinem eructabat. Tunc Dacianus inquit: Quis te, si non pareas, poterit a meis manibus eripere? ego te minutatim dissectum feris apponam agrestibus exedendum. Quale majus dedecus nobili viro, quam nudum hominum conspectibus exponi? Sed si resipiscens, ab ea, quae te tenet, amentia, ad Deorum accesseris benignitatem, liber et honoribus cumulatus praemia majora recipies. Martyr autem, Mihi, o Praeses, non est turpitudine esse vestibibus nudum, sed maximus potius ornatus. Nam veteri homine nudus, novum induam in justitia et veritate. Minaris, te mortem mihi esse allaturum: ad hoc tibi praesto sum: hoc enim est mihi optandum. Quod si etiam mea membra dissecueris, tunc me afficies majori beneficio. Me enim totum, quantuscumque sum, Deo Creatori meo; et hoc mihi semper fuit in votis, ut ipse glorificetur in omnibus meis membris, et sistam ante ejus tribunal omnia membra mea, nitentia ornatu confessionis. Tunc Praeses, missis adhortationibus, processit ad supplicia; ideo tyrannico furore commotus S. Vincentium in tantum trochleis torqueri praecepit, ut membra ejus a suis juncturis vi durissima solvi cogerentur. Post haec in ipsis in sublime elevatus frequenter, ictuque celeri super silices corporis pondere demissus, et lapidibus acutissimis perfricatus, primam illam quaestionem exegit.

cingulis ferreis
laniatus,

E
atque in
trochleis
tortus

6 At Dacianus, qui Hispanorum constantiam praecognitam habebat, quorum animi nullis unquam rigoribus cruciaminum, nullis adversantium fortunarum terroribus vinci facile pervaluere, Martyrem in vinculis esse praecepit, donec quid de illo faciendum sit, deliberet. Sanctus autem Vincentius carcerem ingressus, spiritu exultabat, et gratiarum actione Deum prosequabatur: Gloria, inquit, tibi Domine, qui non confundis sperantes in te. His dictis, in ergastuli profundo angulo detrusus, orationi insistens, et constantiam in reliquis quaestionibus a Domino petens; lux subito spelaei abdita clarificavit, ita ut Martyr, qui supinus et nudus super nudam humum cubabat, insolito splendore recreatus, membrorum compaginibus reluctantibus, sederet. Tunc iterum Deo gratias solvens, protinus sanus, sine vulnere, sine cicatrice, et animo roboratus, inventus est.

tum carceri
inclusus:

7 Atera die cum Dacianus Barcinonam proficisci decreverat, multo mane ad forum veniens, quo tribunal extractum erat, satellitibus suis furibunda voce praecepit, quatenus Vincentium ad ejus intuitum e carcere, nisi jam mortuum, invenirent, adducerent. Quem cum carnifices detulissent, et illum integra validudine fruenter conspexisset, viscerum adustione furiosus, oculorum indignatione laqueatus, haec ad Martyrem verba direxit: Ecquid his magicis adumbratis figmentis, in mei praesentiam devenire disponis? Forte credidisti, me tuorum amplexari commenta? Infelix tua haec deliramenta depone; nam si tete liberum, technis postpositis, intueris, apprehendas necesse est, hoc deorum nostrorum beneficio factum, ut tui erroris pertinaciam, eorum adoratione, cognoscas. Cui Vincentius: Nec magicas artes agnosco, nec deos tuos tanquam valetudinis meae auctores adoro. Dominus meus Jesus Christus,

ubi curatum
se non a dos
falsis

sed a Christo
vero Deo
ostendit

verus

A verus Deus et verus homo, qui propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, ut caligantis mundi cæcitatem averteret, in mundum lucem suæ claritatis infudit, de quo dictum est : In ipsa vita erat, et vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt. Et iterum : Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum. Iste nempe, o Præses, ut mentis meæ tenebras, inter noctis obscuritatem, clarificaret, lucem suæ dignationis in medio ergastuli angulo fuit dignatus emittere : cujus lucis cœlestis splendore, vulnera sanata conspexi, et ad majora recipienda paratus, et animatus invenior. Ergo non a diis tuis, quos ut stercora æstimo, sed a Deo meo, qui venit in mundum, et Verbum caro factum est et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, meæ sanitatis beneficia profiteor evenisse.

B 8 Audiens hæc Dacianus, præcipitibus furis agitat, accenso in medio civitatis copioso igne, jussit S. Vincentium, ligatis manibus et pedibus, pœnalibus incendiis cruciari. Tum ministri sancti Martyrem mediis flammis ingerunt : qui inter æstuantis pyræ incendia, Dominum confitens, felici martyrio coronatur xii Kalend. Maii, Anno Domini cccii. In quo illud apparet solenne miraculum, quod ligamina manuum et pedum, nec non capilli capitis ejus, nullam ab igne læsionem sustinerent. Vultus autem illius rosei coloris decore micabat, ita ut potius dormiens, quam extinctus putaretur, unde multi ad Deum conversi crediderunt. Ejus corpus Christiani noctu rapientes sepelierunt, quod postmodum honorifice translatus fuit, præstante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat in secula. Amen.

C 9 Hactenus Acta, quæ nullus huc usque novit. Nec mirum : desumpta enim sunt ex MS. Segobiensi Tamayo, ex qua plura alia sublesta fidei inserta Hispanico Martyrologio, cogimur ab opere nostro rescindere : ipsa tamen integre præferre visum est, ut ex stylo appareret, quam recentis figmenti MS. illud sit, quamque veri judicio ipsum ut rectum sit amplius Tamoyus. Clamant phrasæ singulæ hujus aut præcedentis ut summum sæculi esse omnia : ut probe intelliget, qui aliquem similium usum ex hujus nostri operis lectione nactus fuerit. Minus in istis versato, scienti tamen quandonam ceperint Hispani dimittere usum numerandi annos suæ propriæ Ævæ, annis xxxviii communem prævertentis ; fidem faciet novitatis, adscriptus Annus Domini cccii, quamvis eo revera anno scripsisse in Hispania Dacianum ostenderimus ad xvi Aprilis, agentes de Martyribus Cæsaraugustanis. Nobis sic videtur ; cum ex Martyrologiis præcitatis constaret aliquem S. Vincentium Caucoliberi adscribendum esse hoc die, visum fuisse Legendarii prædicti compilatori recentiori, Acta aliqua componere, qualia fere cujus Martyri possent aptari ; ex aliis Hispanicis Martyriis assumendo Dacianum, crudelitatis famæ notissimum ; eaque communiscendo ultro citroque dicta, quæ simili occasione fere dicta legimus ; tum ex eo quod pluribus accidisse noverat, addendo tormentorum atque flammarum superatarum miracula ; et quia nulla corporis memoria apud Caucoliberitanos supererat, fuisse cum hac probabili conjectura, quod illud postmodum translatus honorifice fuit.

D 10 Dedimus xxii Januarii Acta Sanctorum Vincentii, Orontii et sociorum, in confinis Gerundensibus passorum sub Rufino Hispaniæ Præsides, quem in Actis S. Cæcaphatis xxv Julii nominatum quidam suspiciantur Daciani fuisse Vicarium ego ejusdem fuisse in officio decessorem malim existimare, prout insinuat in præcitato ad diem xvi loco. Acta cum nec in Ebredunensi quidem ecclesia, ad quam olim corpora delata fuerant, haberentur ; Ætherii Lugdunensis Archiepi-

scopi successor Aredius, circa annum dcm institutus, D quasdam dictorum Sanctorum particulas nactus, ipsa requisivit a quodam Abbate Hispano, qui Synodali Gallie concilio (puta Cabilonensi) supervenerat, accepitque valde recte composita, et expolivit, addens quomodo corpora Ebredunum delata, et particula, de quibus agit, a suo decessore Ætherio fuissent impetratæ ac Noviæ collocatæ. Hæc acta esse S. Vincentii, ejus hoc die Caucoliberi passi antiquissima meminerunt Martyrologia, eo suademur, quod locus passionis talis describatur, in quo et Provinciæ Præsides palatium, et sedem constitutam haberet Episcopus : quod cum nequeat de ipsa Gerunda intelligi, intelligendum est de aliqua celebri tunc temporis et vicina urbe, quæ fuerit Caucoliberis.

E 11 Ast inquires patrata istius cardes dicitur in suburbio Gerundensi in Castello Gratianopoli. Ita est, et ob hoc nonnullaque similia, existimo Acta illa, quæ Hispanus Abbas in Galliam detulit, ex Gerundensium traditione, post unius forsitan sæculi decursum, scripta fuisse ; non sine confusione aliqua, ut fieri assolet ; in conaminatum, quod Pictor Diaconus et paulo post Martyr, Sanctorum accisorum corpora ex loco supplicii transferens, cum iis prope Gerundam deprehensus, ipsa dimiserit in dicto castello : aut in pago Juliana vicino dimissa, ad se receperint Gerundenses Christiani, et in suo illo suburbano sepeliverint : itaque oblitterata sit memoria Caucoliberitanæ civitatis, quam fidelius conservaverint Martyrologia. Quod autem Ebredunenses sancta illa pignora, ad se delata tempore S. Marcellini Episcopi sui, qui sub Theodosio magno floruit, venerunt xxii Januarii, id propter ignorantiam veri natalis, et S. Vincentii Martyris Cæsaraugustani celebritatem factum credimus ; sicut postremis hisce sæculis Gerundenses, Ebreduno aut Lugduno nacti notitiam ejus quia Gallia colebatur Vincentii ac sociorum, cum vellent principali sui Vincentii festum impedire alterius cultu, acceperunt, diem Januarii xxx, tamquam anno mxxxii, quo decretum hujus cultus condebatur, alio nullo officio impeditum.

F 12 Ipsa Acta hic non vetero, utpote xxii Januarii data et explicata. Ea ibi anonymo culpium Episcopo Gallo tributa, cur hic nominatim Aredio Lugdunensi adscribenda putemus, danda est ratio : quandoquidem Ætherius, cui successisse se scribit auctor, solum dicatur in MSS. Antineice seu Antimie Ecclesiæ Antistes : quod Bollandum nostrum dicta Acta illustrantem in varias distrazit conjecturas, cum talis nulla ecclesiæ totis Galliis nominata fuerit. Observa igitur Actorum auctorem num. 19 quadamtenus indicare se Lugdunensem Antistitem, cum ait se Lugduno ad Principem properasse. Utique ex loco residentis suæ : Lugdunensi autem Antistiti Ætherio, anno vii Regis Theodorici defuncto, suffectus quidem Secundus est ; sed paucorum omnino mensium habuit Pontificatum ; siquidem ejusdem Theodorici anno vii Cabilonensi Synodo præsedit Aredius, ante quam immediate alia nulla Synodus scitur celebrata esse in Gallia. De se autem proficitur auctor, quod occasione Synodi acceperit ea quibus usus est Acta Sanctorum prænominatorum : ubi putamus pro Antimie legendum esse Sanctissimæ ecclesiæ. Primigenia autem Acta prorsus apud Hispanos deperisse, tot sæculorum decursu deperditis plerisque regionum istarum monumentis, nihil miramur ; sicut nec mirandum, quod ex Galliis non alia Acta habeantur, quam ab Aredio ut dicimus expolita, auctaque per rerum circa Reliquias gestarum narrationem. Quæ tamen omnia sic proponimus Hispanis, ut si tres sanctos Vincentios, eadem persecutione, in eadem Hispaniæ parte, martyrizatos possint ostendere, ex solidioribus, quam quibus Tamayus nititur, fundamentis, libenter sumis dimissuri conjecturas, quibus persuademur Vincentium Caucoliberi passum, esse fratrem S. Orontii, ejus et sociorum corpora Ebredunum ex subrbiis Gerundensibus fuisse translata, ut dictum est.

quæ initio
sec Gezpolt
Aredius
Lugdun.

primum ex
Gerundensium
traditione
scripta

E
et 22 Januarii
data.

auctoris
notitia unde
accepta ?

F

ac denique
in ignem
conjectus
obierit.

Acta hæc
recentius
composita
sunt,

nec videntur
aliter quam
ex conjecturis
scripta

antiquiora
et fide digniora
sunt,

DE SANCTO PAPHNUTIO,
EPISCOPO MARTYRE APUD GRÆCOS.

D. P.,

XIX APR.

Ex officio proprio habetur dignitas Episcopalis,

supplicium gladii,

non item Martyrii locus.

videtur sub gentilibus Imp. passus

ab eo diversus Hierosolymita.

B

C

A. H.

CHICA AN
GRÆCVL

Actas S. Zenobii Episcopi.

ius Subdiaconus S. Crescentius ;

Sacrarum odarum Canon, hoc die in Magnis Græcorum Menæis propositus, totus insumitur in laudes S. Paphnutii Hieromartyris, qui titulus solorum Episcoporum est. Huius consonat Oda octavar strophæ ultima, Ὡς ἀληθὺς ὁρατὸς συνδέχεται ἐν στήθεσι πολλῶν ἱερομάρτυς, στολὴν ἱερὰν τῷ σώματι σου στολισθεὶς προσεφέσας. Vere speciosus apparuisti, o Hieromartyr, sacram stolam tuo sanguine purpuratam indutus. Ne autem stolam simpliciter Sacerdotalem intelligas, sed ut Pontificalem accipias, simulque noveris quo supplicii genere effusus sit sanguis, audi tertiam primæ Ode strophem. Ἦρχεται ἐν ὄργῳ σου ἱερόμαρτος Χριστοῦ, ὡς ποταμὸς ἐκδύσει τῶν ἰσχυρῶν εἰδύρα. Sacris dogmatibus illuminasti populum electum, o Hierarcha; et calicem homini bibisti per gladium fortissime decertans. Alibi multitudo tormentorum, ante capitis supplicium toleratorum, indicatur, et Ode v dicitur, neque gladios, neque feras, neque ignem, nec mortem ullatenus formidasse.

2 Quo loco ac tempore per suam tolerantiam everterit castra impietatis, uti dicitur in Stichario ad primas Vesperas; et adversariis potestatibus formidabilis vertit se Trinitatis cultorem ostenderit, uti gratulatur ei in Strophe Ode 6 illas delens, illuminans autem fidelium agmina; non est facile assequi divinando. Abest enim ab hac die in Menæis, præter solitum, congrua ipsi Canoni tertio Synaxarii, epitamen historiarum exhibitura; et in omnibus quæ plurima vidimus MSS nullum hactenus, vel alio ullo die, comparuit elogium, quod posset Sancto hic laudato aptari. Quia tamen nulla uspiam sit mentio hæreseon vel hæreticorum, sed solius impietatis devictæ, tuto videmur credere, ad primitivæ ecclesiæ persecutiones sub gentilibus Imperatoribus martyrium ejus pertinere. Hadriani quidem Romani Martyrologii tabula, ex Sirlleti Menologio auctæ, sic habent: Hierosolymis S. Paphnutii Martyris. Sed nimis laxa videtur, ea esse interpretatio verborum Sirlleti, quæ sic sonant, sancti Martyris Paphnutii Hierosolymitani, pietate et rectæ fidei testimonio insignis: ejus elogii pars postrema, quam certe convenit huic de quo est totus diei præsentis Canon; tam certo non convenit ei, ejus die sequenti memoria agitur, absque ullo indicio martyrii, quique solo

nativitatis aut habitationis titulo Hierosolymitanus dici videtur.

3 Quisquis fuit et quovunque loco passus, celeberrimam habuit annui festi reverentiam ea in urbe, ad quam delatum postea sacrum corpus occasionem, dedit componendi Canonis. Quam urbem vel ipsam regionem Constantinopolim esse vel vicinam aliquam, verosimile faciunt Menæa, quippe excusa ad exemplaria ex Patriarchatu Constantinopolitano allata. Dicitur autem Ode vii exultare Christi ecclesia, quæ velut pretiosum thesaurum sacram reliquiarum Martyris thecam possidet: et Oda ii gloriantur fideles, quod adversus dæmones objiciant murum inexpugnabilem, dum inungunt se divino oleo quod ex ipsis ejus scaturit. Unde apparet hunc quoque ex Myrobottis Sanctis numum esse, neque metaphorice dumtaxat, sed ad litteram esse intelligendum, quod notat Sticharion tertium ad primas Vesperas hisce verbis, Τῶν λαψάνων σου θύει, ἱερομάρτυς Χριστοῦ, ὡς ποταμὸς ἐκδύσει τῶν ἰσχυρῶν εἰδύρα. Reliquiarum tuarum theca, o Christi Hieromartyr, tamquam fluvius exundat fluentis curationum.

4 Concluditur autem universus Canon hac strophe, Κατάπαντος Μάρτυς σοῖς εὐχαῖς τὸν πάρχον Ἐκκλησίας τὸν κυμαίνοντα, καὶ διαστέγειν τὰς εὐθείας περὶ μένου τοῦ Θεοῦ ἱμῶν ὁδὸς ἐμπνεύσειν σιρέσειον, ἐνδοξεὶν καὶ εὐχὰν πᾶσι αἰτεῖσαι. Seda precibus tuis, tempestatem Ecclesiæ effervescentem, et subvertere nitentem vias Dei nostri rectas inspirationibus hæreseon, o Martyr gloriose: et pacem nobis omnibus posce. Ex quibus colligas, hymnum hunc esse compositum rebus ecclesiæ perturbatis; idque ante tempora Iconomachorum, fortasse sub Zenone aut Iustino, sub quibus in rebus Religionis plurimum afflictæ veritas fuit.

5 In Synaxariis, tam quæ Taurini in Bibliotheca Ducis quam quæ Parisiis apud Combefisium et apud Cardinalem Mazarium reperimus, proponitur hoc die alicujus Paphnutii Egyptii elogium, sub Diocletiano et Præsule Arriano crucifixi, cujus etiam Acta aliqua sub nomine Metaphrastis extant apud Lipomanum, die xxviii Aprilis. Sed hic in Menæis refertur ad xxv Septembris, ut patet ex elogio, quod isto vel præcedenti die in ceteris omnibus MSS. Synaxariis invenitur.

Corpus in magna veneratione, forte CP

oleum saliferum stillat,

E

invocatur pro Ecclesiæ pace.

Alius Paphnutius M. Sept.

F

DE SANCTO CRESCENTIO,
SUBDIACONO FLORENTIÆ IN ETRURIA.

Inter antiquiores Ecclesiæ Florentinæ Episcopos celebris est S. Zenobius, quintus dictæ Ecclesiæ Antistes, qui teste Ferdinando Ughello Florentino, ad id dignitatis fastigium electus fuit anno fere cccxxvi, sibi que creditam Ecclesiam administravit usque ad annum cccvii; dieque xxv Maii, plenus meritis ac sanctitate conspicuus, evolavit ad superos. Patetur interim Ughellus tantam diversitatem esse in perquirenda ratione temporum in iis, quæ ad hunc Sanctum pertinent, ut nisi conjectura veritas indagetur, admodum difficulter videatur posse explicari. Quod idem videtur dicendum de duobus ejus Clericis, Sanctorum catalogo adscriptis. Horum alter est Eugenius Diaconus, ad diem xvii Novembris Martyrologio Romano insertus: alter Crescentius Subdiaconus, cui hic xix Aprilis sacer est, etiam in Romano Martyrologio notatus his verbis, Florentiæ S. Cres-

centii Confessoris, discipuli S. Zenobii Episcopi.

2 De hujus Crescentii vita elogium aliquod, ante secula panca compositum, damus, sicut illud Florentiæ descripsimus ex Collectione veterum Officiorum Ecclesiasticorum MSS. contenta in codice 691 folio 45, apud Illustrissimum Senatorem Carolum Strozium: cujus sedulam industriam, in antiquitatibus rerum Florentinarum sacris et profanis perscrutandis, non satis mirari potuimus. Fuit autem hoc Vita elogium distinctum in novem Lectiones, quæ ad Matutinum recitari solebant. In his dicitur S. Crescentius a Præsule S. Zenobio tumultus, ut necessario ante eum e vita decesserit. Imo additur ejus transitum fuisse S. Ambrosio Episcopo Mediolanensi litteris S. Zenobii nuntiatum, ergo necessario ante annum cccxcvii aut sequentem, quo S. Ambrosius vitam hanc mortalem exiit, dicendus est obiisse. Præterea dicitur ad caelestem gloriam transiisse tempore

Vita elogium ex MSS.

characteres temporis, quo obiit

A tempore Honorii et Arcadii Imperatorum, qui post patrem suum Theodosium Magnum, Consulibus Sexto Anicio Olybrio et Sexto Anicio Probo, xvii Januarii vitam inaperare cœperunt. His characteribus positus, necessario dicendus esset S. Crescentius obiisse, aut adhuc dicto anno cccxcv, aut aliquo e duobus sequentibus. Non erat tunc istorum Sanctorum tempore in usum introducta Æra Christi nati, quam auctor magis studiosus pietatis quam antiquitatum peritus, subductis pessime calculis adhibuit, dicens obiisse Crescentium anno xxiv supra quadragesimum : nam ante istum annum desierant vivere SS. Ambrosius et Zenobius, ipsique Imperatores Arcadius et Honorius.

male relati
ad annos
Christi,

memoria in
sacris fastis :

3 Interim parachronismus iste transcriptus invenitur in MS. Martyrologio, quod laudatus supra Strozzius communicavit : iisdemque verbis continetur in Martyrologio, per Franciscum de Bonacursiis Presbyterum edito Florentiæ, anno mcccc.lxxxvi, quæ sunt ista : Florentiæ, in partibus Tusciæ, S. Crescentii, Subdiaconi S. Zenobii ejusdem urbis Episcopi, ejus vita virtute et miraculis claruit, anno ccccxiv a S. Zenobio tunc ibi Præsule honorifice in Ecclesia Cathedrali sepultus, ac litteris S. Ambrosio Mediolanensi Præsulis nuntiato ejus obitu laudatus. Hæc ibi, quæ confirmant cultum S. Crescentii, et probant vitæ elogium, quod damus, saltem sæculo xv conscriptum. Idem extat in bibliotheca Vaticana, scimus ex Catalogo aliquo inde transmissio. Extat apud Surium impressa Vita S. Zenobii, a Joanne Archipresbytero Aretino circa annum mcccc.lxxx composita : in qua de discipulis ejus præmemoratis acturus auctor, promittit se collecturum de illorum conversatione et vita, quæ a Simpliciano et aliis sparsim conscripta comperit. Opinari possumus Simplicianum istum esse auctorem, tum hujus elogii de S. Crescentio, tum aliorum de Sanctis Florentinis potissimum Zenobio atque Eugenio, similiter in Lectiones ad usum chori distributorum.

Elogii auctor
Simplicianus

post ecclesiæ
incendium

ex memoria
seniorum
hausti,

4 Hic vero aut quicumque alii ipsi cœvi, unde potuerunt hausisse quæ scripserunt ? Utique ex narrationibus Florentini populi per manus traditis haurire et colligere debuerunt omnia. Etenim Laurentius Archiepiscopus Analfitanus secundus, anno mxxx electus, in ea S. Zenobii Vita, quam Florentiæ scripsit, quamque ex antiquo codice monasterii SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas-salvas Romæ accepit ediditque in Episcopis Florentinis Ferdinandus Ughellus, caret de minoris esse auctoritatis videantur, quæ a religiosissimis, inquit viris didicimus, qui veridice asserebant, hæc quidem antiquitus fuisse descripta, sed incendio quod casu contigit esse consumpta. Quod si ita actum est cum rebus gestis ipsius magistri, quanto minus debemus æstimare servata fuisse, si qui extra illius Acta fuerunt seorsim scripta, de discipulis ?

recentiorum
encomia.

5 Nunc quæ de S. Crescentio postea concinnaverunt Constantinus Ghinius, in Natalibus Sanctorum Canonicorum; et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, hausta ex Vita S. Zenobii per dictum Joannem compilata, nihil attinet hic attexere : satis sit dicere, in his aliisque, dum Canonicus vocatur Crescentius, et Canonicorum Florentinorum mentio inducitur, ex sui, non ex antiqui temporis usu loqui auctores. Nicolaus Brantius, Episcopus Sarsinæ, in suo Poetico Martyrologio, S. Crescentium hoc disticho honorat :

Crevit in immensum signis Crescentius altis,
Donec humum corpus, spiritus astra subit.

ELOGIUM VITÆ

Ex Breviario Florentino MS.

Catholicis
parentibus
natus,

Crescentius, Florentinus civis, ex honestis et Catholicis viris honorabili prosapia traxit originem : quem cum sui genitores gaudio ineffabili suæ juventutis a Deo sumpsissent, sacri fonte baptismatis re-

generari fecerunt ; et ut de virtutibus in virtutes procederet, Deum exorant; et ut suæ imprimeretur memoriæ, ut Crescentius vocaretur, ordinarunt. Annis infantie sub diligenti nutricis cura completis, studio litterarum traditur : in quo brevi tempore mirifice decoratur. Erat enim aspectu angelicus, conversatione illi competenti et a vitiis vacuus : voluntati suorum genitorum obtemperator assiduus, a suorum coetaneorum familiaritate omnino extraneus : discere scientias cupidus, visitare ecclesiam, audire legem divinam præ cunctis sollicitus : ab omnibus illis vitiis quibus illud solet implicari hominum genus, omni perfectione substractus.

D
AUCTORE G. H.

pie in litteris
educatur :

2 Ad notitiam sancti Præsulis Zenobii, civitatis Florentinæ tunc Episcopi, transcurrente fama omnium civium ora, pervenit : pro patre ipsius misit : ipsum populo cit : sibi concessum benigne suscipit : ut vita et doctrina luceret Christi Ecclesiæ, ad posse curavit. Adolescentiæ suæ primordiis, inexpertis, ut reor, incendiis molestatus, coepit arcto jejunio, et aspero cilicio corpore super nudo, vigiliisque et orationibus carnem affligere : a Deo instructus ne fieret ancilla servi Domini, et secum egressa ex utero munditia laboraret, pergeodo vitiorum nequiter per abrupta.

traditur S.
Zenobio Ep.

carnem affligit :

E

3 Quæ dum Præsul Zenobius cerneret, gaudio summo repletus, ipsum ad Clericatum promovit, et statuto tempore Cathedralis Ecclesiæ, suorum Canonicorum assensu, Canonicatus et Subdiaconatus eum diadematate coronavit. Præfatus igitur adolescens sanctus, considerans se tam miris vita, scientia et morum compositione Canonicis sociatum, ac sacro Ordini alligatum; coepit de virtutibus provehi ad virtutes, humili, prudenti, devota et docta conversatione. Statutis temporibus in ecclesia cum aliis Horarum Canonicarum attente et assidue reddebat orationes : ad majores, æquales et minores, juxta statum cujuslibet, obedientiæ, reverentiæ, ac diligentiae honorabili redditione se exhibebat; cum] tanta custodia in suæ puritatis observatione, quod nunquam sine digno testimonio aliquem seu aliquam recipiebat ad suam locutionem, notitiam, amicitiam seu conversationem : et ubi suspicari posset aliquem, ejuscunque ætatis vel status, suæ fore contrarium honestati [eum relinquebat.]

fit Clericus,
et Subdiaconus :

virtutem
amat :

ab omnibus
ut Angelus
habetur :

4 Quem jam Prælati, quem subditi suæ congregationis, nec non concives omnes in tanta reverentia tenebant, quod communi locutione ipso absente ferebant, ipsum fore non hominem, sed Angelum de celo emissum, in ipsorum exemplum humanatum : quæ ad Deum maxime eum promovebant, et inter omnes consocios et alios continue ad humillimam reverentiam, obedientiam, et honorem exhibendam continue seu Christicolam provocabant.

a S. Ambrosio quis futurus prædictur :

5 Cum ex more B. Ambrosius S. Zenobium suum carissimum Florentiæ visitasset, et secum Crescentium invenisset, prima visione divinitus inspiratus, quis esset et quantus futurus agnovit, S. Zenobio per ordinem dixit, et sibi eum affectione permaxima copulavit. Ex tunc S. Zenobius, ipsum secum stare in Episcopio assidue cum Eugenio Archidiacono suo, summæ sanctitatis viro, fecit : et ut moribus Antistitis Ambrosii, Eugenii, ac suis conformaretur : omni affectione curavit : quod est de eo mirabile, ita eorum mores in omnibus sumpsit, quod in nullo quoad vixit casu aliquo variavit.

Ejus, S. Eugenii et S. Zenobii virtutes imitatur,

6 O virtutibus adornata vere adolescentia, quæ Sanctorum Pontificum Ambrosii, Zenobii, atque Eugenii meruit iungi consortio ! Nec immerito. Cernebant enim ejus intellectum oratu prudentia, voluntatem justitia, in concupiscibili temperantiam, in irascibili constantiam : quibus gradu supremo lucentes, post eos currentem avide assuebant ; exemplo

eorum amat
consortium :

A exemplo Evangelistam Joannem in Apocalypsi assumens, et Archiepiscopus cum ceteris consecratis,

^a
liberat 2
energumenos
signo Sanctae
Crucis :

7 Quodam igitur die, dum cum S. Antistite Ambrosio Mediolani persisteret: et ejus sanctitatis fama hinc inde discurrente, a duo demonia habentes labore magno ad eum a multitudine deducti essent; ad preces ducentium orationi se dedit, super eos signum Sanctae Crucis fecit, sanitati pristinae restituit, et ut redirent ad propria imperavit. Qui jussa complentes, Deo gratias reddiderunt, et quidquid venerat ubique divulgabant. Quo viso Sanctus Dei, recepta benedictione a sancto Præsule Ambrosio, Florentiam reliit et nulli quod acciderat nuntiavit. Sed B. Ambrosius factum S. Zenobio nuntiavit. Qui gaudio repletus, nihil se circumstravit, prius quam, cito fama currente, concita tota civitas Florentiae accubavit.

8 Adolescens Florentiam dum redisset, et honorem insolitum ob publicationem miraculorum sibi a cunctis fieri conspiceret, consortia omnium fugiebat, abstinentiar, orationi, jejuniis ultra solitum morem vacabat; et præter victum parvum et vestitum secundum decentiam sui status, tenere de terra nihil

B volebat: sed omnia per manus pauperum deferri ad caelestia procurabat. Quodam siquidem vice, cum privatus quidam naturali visu, prætextu languoris ad eum in ecclesia Cathedrali ivisset, et sibi ejus meritis lumen reddi multis lacrymis, ejus provolutus genibus, flagitaret; motus pietate genu flexit, et orationi erectis in caelum oculis lacrymando se dedit: signum Crucis super oculos ipsius fecit, et confestim lumen oculorum gloriose recepit; et ad propria reversus, quod actum fuit omnibus nuntiavit. b

cæcum
illuminat,

b

At vero etsi Dominus tantam fore in eo sanctitatem D signis evidentibus demonstraret, ipse tamen humiliter latere affabili conversatione volebat: ostendendo nil scire eorum quæ alii veraciter affirmabant, licet celare non posset propter signa vitæ Apostolicæ, quam verbis et factis assidue observabat.

9 Corpore debilitato exitum suum imminere prænoscerens, sanctum Antistitem Zenobium adiit, et affectione maxima facieque letissima per ordinem pandit. Ab eodem sanctæ Matris Ecclesiæ summa devotione omnia Sacramenta recepit, et paucis diebus interpositis, astante ante dicto Præsule Zenobio cunctisque suis consociis una cum Eugenio sancto, in stratulo suo decubans seque consignans signo Crucis, in caelum visum defixit, et animam suam inter S. Zenobii lacrymantis et orantis cum adstanti Clero manus emisit, ac cælica penetravit xiii Kal. Maii anno Domini * ccccxiv tempore Honorii et Arcadii Imperatorum. Tunc Præsul S. Zenobius, honore maximo Cleri et totius Florentini populi, conditum aromatibus in Basilica S. Salvatoris, cum devotione tumulavit, suam vitam publice prædicavit, sancto Præsuli Ambrosio suis litteris ejus transitum nuntiavit.

munitus
ecclesiæ
Sacramentis
obit,

* Forte
cccxcvi.

sepelitur in
in basilica S.
Salvatoris.
15.

ANNOTATA.

a Joannes Arctinus in Vita S. Zenobii, Plures, a demonibus obsessos sua oratione liberavit.

b Idem: Paralyticos aliquot diversis temporibus in civitate Florentiæ penitus curavit, et duobus omnino cæcis, pluribus adstantibus, luminis claritatem restituit.

DE S. JOANNE PALÆOLAURITA IN EREMO PROPE HIEROSOLYMA

Q. II.

XIX APR.

Cultus sacer
19 Aprilis

et 20 April.

Celebris est xxviii et xxx Septembris apud Græcos S. Charitonis Confessoris memoria, quem Magistrum vitæ solitariæ in eremo sanctæ civitatis habitum tradunt; atpote qui sub Constantino Magno Imperatore Lauram inceperit, a posteris ob suam antiquitatem veterem cognominatum. Inter illustres hujus Laure viros, qui ibidem in magna sanctitate floruerunt, fuit S. Joannes, a loco exercitationis Palæolaurites cognominatus: quem Græci in Typico S. Sabæ celebrant hoc XIX Aprilis: secuti alii in suis Hurologiis, et hisce insertis Menologiis, Genebrardus in Calendario Græcorum, et Molanus in Additionibus ad Usuardum. De eo istud elogium habetur in Menologio, a Cardinale Sirloto collecto: Eodem die XIX Aprilis Dormitio S. Joannis Palæolauritæ, qui desiderio serviendi Deo accensus, relictis hujus vitæ deliciis, Christi crucem suscepta, venerabilia loca adiit, et ad B. Charitonis Lauram profectus, illic certamen vitæ monasticæ susceptum bene et laudabiliter exegit, et in pace quievit. Aliquanto latius ea explicatur in Menais Græcorum, sed ad xx Aprilis, his verbis: Eodem die sancti Patris nostri Joannis Palæolauritæ. Ille ab incunabilis amore Dei saucius, D. oculatus, relictisque mundi voluptatibus et gloria vitæque splendore, relicta patria et domesticis, sublatæque Christi cruce, in alienam et ignotam venit provinciam: imitatus Christum, qui in peregrinatione vitam peregit. Cumque sacra loca invisisset, in B. Charitonis Lauram mansit, et omne virtutum genus præclare exercuit, ac demum ex peregrinis hospitibus, in caelestia, beata, atque æterna tabernacula migravit. Eadem leguntur

apud Maximum Episcopum Cythærorum ἐν βίαις ἁγίων, qui in parvo suo Menologio cum aliis retulit ad XIX Aprilis. Distichon in Menais præfigitur tale, ut nomine Mentium intelligendi sint Angeli.

Νέον τι κέρδος τὸν Παλαιολαυρίτην
Ἰωάννην γάρ ποτε εὐρόντες ὤρες.

In vetere Laura lucrum reprensens novum
Angelica turba, gaudio exultat novo.

F

2 Simile elogium legitur in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, sed forsitan ab aliquo inapte postmodum assutum elogio ulterius Joannis, quem S. Gregorio Decapolite discipulum fuisse et Constantinopoli circa annum dccc mortuum, diximus præcedenti die xviii Aprilis ex Vita S. Josephi Hymnographi; qui eadem usque ad obitum in dicta civitate regia convivit, ac sacra corpora SS. Gregorii et Joannis transtulit ad ecclesiam S. Joannis Chrysostomi, deinde ad obitum, ubi ipse postmodum vixit. Vitam S. Josephi illustravimus in Aprilis. Elogium autem in dicto Menologio est ejusmodi. Regionem Joannes adivit peregrinam et incognitam sicuti Christus inter peregrinos natus et conversatus fuerat. Multos tunc labores perpeusus, reliquit sacra loca, in Lauram B. Charitonis ingressus; ac seipsum ibi in pluribus virtutis ac pietatis officiis exercuit: atque ita cum recte in pace vixisset, ad eum quem semper et sincere dilexerat, pacis Deum emigravit. Hæc ipsa, sed alterius etiam Joannis Actis perperam adjuncta, habentur in Novo Anthologio Antoni Arendii ad xviii Aprilis, et in MS. Synaxario Parisiensi collegii Charomontani ad hunc XIX Aprilis. Quo etiam die Ferrarius in Catalogo Generali celebra-

alius plane
a S. Joanne
dici, ut
S. Gregorii
Decapolite

relato 18
Aprilis.

et Ferrarius
19 Aprilis.

confundit

A S. Joannem monachum in Palæstina, sed in Notis confundit omnia; asserens in Laura veteri, sub S. Gregorii Decapolitæ disciplina, vitam monasticam professum fuisse: cum discipulus S. Gregorii Thessaloniceæ et Constantinopoli ac vicinis locis vitam peregerit. Palæolauritum Joannem hoc die exprimunt in habitu monastica Kalendarii Moscovitici tabulæ, Amstelodami visendæ, et in Kalendario Ruthenico apud Possevinum habetur nomen S. P. Joannes Eutychii, cujus cognominis causam non assequimur.

3 Tempus quo vixit, et in Laura veteri mortem obiit,

usquam exprimitur. Potuit id contigisse adhuc quarto seculo, post Lauram illam construatam, aut certe sequentibus Christi seculis potius quam nono, quo S. Gregorius Decapolita ejusque discipulus S. Joannes vixerint: tunc enim monasteria Palæstine fere desolata et a Saracenis destructa jacebant, atque adeo longe aberant illa pacifica tempora, quæ supra in elogio indicantur. Sic de monachis viginti a Saracenis in Laura S. Sabæ anno MCCXCVII occisis egimus xx Martii, et hinc inde plura de Palæstinorum cenobiorum desolatione dicimus dicemusque pro re nata.

ACTORE G. H.
tempus vitæ.

DE S. GEORGIO CONFESSORE EPISCOPO ANTIOCHIÆ IN PISIDIA

G. H.

SEC. IX

Elogium 18
Aprilis ex
Menologio
Basilii
Imperatoris

Celebravimus hesternæ die S. Cosmai Episcopum Chalcedonensem, illustrem Confessorem Christi, qui ob defensionem venerationis imaginum in exilium missus est: huic ad dictum diem S. Georgius, Episcopus Antiochiæ in Pisidia, etiam eadem de causa exilium passus, adjunctus est in antiquo MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris cum hoc elogio: Et memoriam S. Georgii Confessoris. Etiam S. Georgius Confessor Christi floruit temporibus iconomachorum. Primum ab ætate puerili Deum amore persecutus, et monasticam vitam amplexus est, ac propter labores multos et certamina, quæ sustulit, Spiritus sancti templum evasit. Deinde Episcopus Antiochiæ initiatus, recte gregem sibi creditum rexit ac custodivit. Postea vero impio diaboli consilio hæresis iconomachorum excitata est, et omnes Episcopi missis epistolis convocati ab Imperatore fuerunt, ut quam primum Constantinopolim advenirent. Accessit proinde et ipse studens Præpositis obedire secundum S. Pauli præceptum, at jussus abjurare venerationem sacrarum imaginum, noluit id præstare. In exilium mox ablegatus, cum ibidem plures pro orthodoxa fide ærumnas sustinisset, in pace discessit. Hæc ibi.

2 Fuisse autem memoratam Antiochiam metropolim Pisidiæ in Asia minore, indicant Menæa Græcorum, in quibus hoc, quod subjungimus, elogium continetur ad diem XIX Aprilis, et est hujusmodi: Eadem die memoria sancti Patris nostri Georgii, Episcopi Pisidiæ et Confessoris. Quo tempore hæresis iconomachorum grassabatur, Sanctus hic, qui a puero fuerat Deo initiatus, propter excellentem virtutem suam

C Antiochiæ Pisidiæ creatus fuerat Episcopus. Postea vero cum impulsu diaboli pessimi consultoris hæresis iconomachorum esset excitata, et omnes undique Episcopi litteris Imperialibus fuissent repente Constantinopolim evocati; Georgius quoque comparuit: sed cum non posset adduci, ut consentiret hæreticis, et abnegaret venerationem sacrarum imaginum; multis ærumnis conflictatus, in exilium ejicitur, in quo morans ad Dominum migravit. Hactenus Menæa: quæ eadem leguntur in Synaxario Parisiensi Collegii nostri Claramontani xx Aprilis Sirtetus hoc compendium extractum in suo Menologio edidit ad XIX Aprilis: Eodem die sancti Patris nostri Georgii Episcopi Pisidiæ Antiochiæ, qui cum illis esset temporibus, quibus pravo instinctu diaboli excitata est hæresis sacras imagines expugnantium, nequaquam persuaderi potuit, ut cum hæreticis conveniret, et Sanctorum imaginum venerationem abnegaret, in exilium missus migravit ad Dominum. Baronius citato dicto Menologio cum ita celebrat in hodierno Martyrologio Romano: Antiochia: Pisidiæ S. Georgii Episcopi, qui ob cultum Sanctorum imaginum exul occubuit.

3 Iterum ad diem sequentem xx Aprilis celebratur ejusdem S. Georgii memoria in antiquo MS. Syna-

xario Græco, Parisiis adservato in Collegio Claramontano Societatis Jesu. Adjungitur elogium, quale jam ex Menæis edidimus. Ubi eadem ex more præmittitur distichon, alludens ad Georgii nomen, ab agricultura sumptum; et ad τὸ γεωργεῖν, quod agriculturæ fructum, messem videlicet ipsam, significat, hæc modo:

Ὁ Γεωργίως, ὅς γε γεωργεῖν μέγας,
Ἐργὸν ἀλλήθεν εἶδος ἀρετῆς ἀπασ.

Georgius abit, pro messe copiosa,

Virtutis omne deferens secum genus.

4 Imperatorem illum, qui Episcopos omnes Constantinopolim accersit, sibi adversantes exilis carceribusque multavit, non dubitamus fuisse Leonem Armenum: a quo suscitatom adversus imaginum cultores persecutionem descripsimus XII et XIII Martii, ad Acta Sanctorum Theophanis Hegumeni et Nicephori Patriarchæ, insigniam ea occasione Confessorum. Igitur ad seculum IX pertinet hic Sanctus, estque diversissimus ab eo Georgio, quem cognomine Cyprinum, una cum S. Germano Patriarcha et Joanne Damasceno, tamquam jam vita functos, damnavit Pseudo-Synodus, sub Constantino Copronymo coacta anno DCCCLV, annis fere LX prius quam Leo Imperatorum thronum conscenderet. Idem probari potest ex Nicænæ 21 Synodi, anno DCCCLXXXVI celebratæ, Actis: ubi pro Gregorio Cyprio, cui Pseudo-synodus, ut S. Germani consentaneo et falsario paternarum doctrinarum, anathema dixerat, Epiphanius Diaconus hæc in ejus laudem legit: Et Georgias Patria Cyprius, qui Evangelicæ vitam instituens, et Christum Deum nostrum, qui dedit nobis normam vitæ suæ, imitans, non contendit, non clamavit; cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur; percutienti maxillam vertebat et alteram, angarianti se mille passus apponebat et duplum: tulit jugum a juventute sua, bonum arbitratus secundum Prophetam singulariter sedere et silere. Ex quibus verbis recte colligitur, illius in Diatriba de Georgiis, non modo non fuisse Episcopum qui ibi laudatur; qualis erat quem nunc colimus: sed solum monachum, aut ut summum Hegumenum monachorum: quomodo enim Episcopalem titulum, præ aliis omnibus a Synodo considerandum, laudator Georgii istius omisisset? Erravit igitur Zonaras, qui Constantinopolitanum Patriarcham credidit, eoque erravit magis, quod qui ante Pseudo synodum Constantinopoli fuerat, Georgii Iconomachorum hæresim ætate præcesserint, adeoque damnari ab ea non potuerint, velut qui ipsam verbo scriptore oppugnassent. Ex his porro facile conficiet etiam a Georgio Syncello chronographo, qui sub Tarasio floruit, et Synodo Nicænæ II interfuit, diversum fuisse ipsum de quo agere institimus: an vero alter ille, Cyprinus, cui perpetuam memoriam appretata est Synodus, una cum SS. Germano et Joanne, quos dicimus, aliquem apud Græcos cultum habeat, uti videtur meruisse, non possumus definire, nullo ejus aspectu apparente vestigio.

20 Aprilis
ex MS.

Synaxario

E

Floruit
seculo 9

diversus a
Georgio
Cyprio SS.
Germani et
Damasceni
aquali,

F

et a Georgio
Syncello.

DE

Hebr. 13. 17

aliud 19
Aprilis ex
Menæis,

Menologio
Sirteti

et Martyrol.
Romano.

DE SANCTO TRYPHONE PATRIARCHA CONSTANTINO POLITANO.

O. H.

POST AN.
DCCCLVInter varios
Patriarchas
sanctus istius
temporis

B

S. Trypho,

creatus an.
933,sanctus te-
stimonio
publico,

C

et paulo post
depositionem
suam anno
935 factam
mortuus;

Sub imperio Basilii Macedonis, filiorum ejus Leonis Sapientis et Alexandri, nepotis Constantini Prophyrogeniti, et hujus filii Romani junioris, ultimi ex Basili prole genie Imperatoris, Sedes Constantinopolitana multos habuit Patriarchas, Sanctitate rite canonicos, et Cunctibus adscriptos. Horum primus S. Ignatius anno DCCCLXXXVIII, sub imperio Basili rite sanctus, et ad diem XXIII Octobris Martyrologio Romano inscriptus. Secundus est S. Stephanus, Basili Imperatoris filius, qui anno DCCCLXXXVIII mortuus, colitur XVII Maii. Tertius est S. Antonius, cognomento Canthus, cujus illustra Acta aliqua debemus XII Februarii, quo ex hoc ritu migravit anno DCCCLXV; et alia aequae lecta digna per Nicephorum Gregoram scripta accepimus postea, servamusque proferenda in Supplemento. Quartus censeri potest Antonii decessor Nicolaus Mysticus, qui sede sua pulsus, et iterum restitutus, vivit usque ad annum DCCCLXXX, et diem XV Maii, quo et ruitis diebus est variis sacris Menais inscriptus. Quintus est S. Trypho, de quo hic agimus: ac sextus S. Polyeuctus, cujus Acta illustravimus ad diem V Februarii.

2 Mortuo memorato Nicolao, ut dictum est, die XV Maii anno DCCCLXXX, subrogatus est mense Augusto Stephanus II, ante Amasea Metropolitae, cui successit S. Tryphon anno DCCCLXXXIII. Vixit tunc Constantinopoli Leo Grammaticus, qui Theophanes Chronologiam continuavit usque ab obitu praefati Romani Imperatoris, sive annum Christi DCCCLXIII, et ista de S. Tryphone scripsit: Mensis Julii die decima octava, Indictione sexta, Stephanus Patriarcha moritur: tum Decembri mense Tryphonem monachum, pietatis et sanctitatis testimonio insignem, ordinant Patriarcham, donec actatis melius Imperatoris Romani filius Theophylactus, quem Constantinopolis Patriarcham creare statuerant, attingisset. Pater Theophylacti Romanus Lacapenus, a genero suo Constantino Porphyrogenito in Imperii consortem assumptus, et deinde Augustus appellatus, tres filios suos Christophorum, Stephanum et Constantinum ad idem fastigium creverat: ac quartum filium Theophylactum voluit in solum Patriarchale intrudere, sed propter Canones Ecclesiasticos non potuit illud efficere. Electus igitur et ordinatus in legitimum Patriarcham S. Tryphon, ut ex infra dicendis constabit; licet Romanus Imperator tantum intenderit, ut Patriarcha foret, dum filius suus Theophylactus legitimam aetatem obtinisset.

3 Permansit S. Tryphon in administratione sui Patriarchatus, pietatis et sanctitatis testimonio illustris, usque ad annum DCCCLXV, quo invitatus et volens vi illata depositus est: quae ita a dicto Leone Grammatico indicantur: Tryphonem porro Patriarcham, Augusto mense, Indictione tertia, deposuerunt; eoque in proprium monasterium se recipiente, et vita functo, annum unum et menses quinque, nondum matura Theophylacti, Imperatoris Romani filii, aetate, Ecclesia pastore viduata permansit. Et nonnullis interpositis additur: Praefatus autem Imperatoris filius Theophylactus, Februarii die Indictione sexta, Patriarcha consecratus est, adstantibus Romani Pontificis Legatis, et totum Synodalem de ejus ordinatione tractantem proferentibus, eundemque collocantibus in throno Patriarchali. Annus is fuit DCCCLXVIII, quando post violentam depositionem S. Tryphonis elapsi erant anni duo et menses quinque; quod consecratio Theophylacti futura debuerit ante in Synodo aut consistorio Romano, sub Agapeto II, ca-

minari. Verum S. Tryphone interim mortuo, concessa fuit facultas ordinandi Theophylactum; quam Legati Romae missi protulerunt, et ipsum in throno Pontificali collocarunt, et per Ecclesiam reddita est. Vis illata ita indicatur apud Cedrenum.

4 Quasi si Imperator, quo pacto criminibus intentatis Trypho in judicium vocari, et Ecclesia ex- turbari posset. Animi dubium, et quo se verteret, non habentem Imperatorem, cernens Theophanes Caesareae Episcopus, Cherrinus etiam appellatus, homo nugax, in se recepit conficiendae rei negotium. Cumque Imperator ejus operam amplecteretur, Tryphonem astu circumveniendum ratus, sic compellat: Multa, Domine, adversum te molitur Imperator, et crimina conquirat, ob quae te de solio deicere possit: quantumvis autem magno labore, nihil consequitur. Qui enim insontem criminetur! Unum proferunt, qui te depositum cupiunt, prorsus te esse litterarum inscium: id vitium si amoliri queamus, utique lupi hiantes fuerint omnes, qui tibi insidiantur. Ergo si me audis, coram toto concilio in munda charta nomen tuum et Pontificatus dignitatem scribe, eamque Imperatori mittere, ut certo cognoscens spem istius criminis irritam esse, desinat ista contra te moliri. Id consilium utile visum. Statim ergo cogitur concilium et Patriarcha tum sic loquitur: Qui me injuste Pontificatu deicere student, o divini collegae, frustra multa moliti, ut probabilem aliquam mei pellendi causam invenirent, extremam hanc excogitarunt calumniam, quod me rudem litterarum dicunt. Proinde jam in conspectu omnium vestrum has exaro litteras, ut videntes sycophantae, certoque convicti, cessent mihi nullo jure negotium facessere. Haec locutus chartam puram accepit, et omnibus cernentibus haec scripsit: Trypho Dei miseratione Archiepiscopus Constantinopolis novae Romae, et Patriarcha oecumenicus. Et scriptum hoc per Protothronum ad Imperatorem ferendum dedit. Quod is ubi accepit, superne aliam chartam puram attexens, in ea resignationem perscribit, qua Trypho se tanto munere indignum, cedere solum ei cui vellet profitebatur. Ea resignatione in concilio prolata, Trypho ex Ecclesia abductus est, multis fallaciam deplorans, et Protothronum culpans. Haec Cedrenus, quae si a Leone essent indicata, majorem adhiberemus fidem.

5 Ceterum ut verum suum Patriarcham agnoverunt Constantinopolitani, et forsan sacrum corpus ad magnam et Patriarchalem Ecclesiam detulerunt asserrandum: in qua Ecclesiastico cultu eundem postmodum fuerunt venerati: quod in magnis Menais exensis ita testatum reliquerunt: Eodem die XIX Aprilis Sancti Patris nostri Tryphonis Archiepiscopi Constantinopolitani: cujus celebritas peragitur in sanctissima magna Ecclesia. Eodem leguntur in Menais MSS. et apud Macimum Cytherorum Episcopum ἐν βίβλῃ ἀγίῳ et sequenti die XX Aprilis in vetusto Synaxario Parisiensi Collegii Clavmontani Societatis Jesu. Ejusdem memoria hoc die etiam catat in Menologio Cardinalis Sireti, ex quo hodiernum Martyrologium Romanum pene ad singulos dies auctum est; illoque citato Ferrarius eundem retulit. In Menais additur hoc distichon:

Θεὸν παύσας, ὁ τρυφὴν μισῶν Τρύφων.

Θεὸν παύσας τὸν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Attulit hymnographus ad nomen ejus Tryphonis et τὴν τρυφὴν, quod delicias, luxum et molliem significat,

ante dolose
persuasus

E

ut scribendo
publice nomen
suum,probaret
quod litteras
nosset,cui cum aliis
attenuisset
abdicationis
in professionemvi extrusus
fuit.

I'

et colitur in
Ecclesia Pa-
triarchali.

Scelera successoris alibi detecta.
 A cat, quod ista odio habuerit, sed Deum sincera affectu quasiverit, et ideo cum Deo in caelesti habitaculo inter Sanctos latetur. De mala et scandalosa vita substituti Theophylacti passim agunt Scriptores, et ex illis nonnulla, quæ honestis auribus potuerunt proponi, diximus ad Vitam S. Polygenti v. Februarii § 1. quibus addi-

mus a Leone Grammatico omnia ista summo silentio D præteriri: ut vel ideo arbitremur, omnia circa S. Tryphonem, quæ poterant esse contra familiam Romani Lacapeni et personis in ea regias, fuisse alto silentio sepulta.

DE S. GEROLDO EREMITA ET BB. UDALRICO ET CUNONE FILIIS EJUS, ORDINIS S. BENEDICTI IN RHETIA.

D. P.

SEC. X

In sui nominis Præpositura,

Sepultus ipse ac duo filii,

hi ut Beati honorantur,

ipse colitur ut sanctus officio duplici

Curiensis in Rhetia Diocesis, et Tyrolensis in Alemannia sive superiori Sueria Comitatus confinia, mons Arula determinat, vulgo der Arlbergh nuncupatus, estque Rheticarum Alpium, versus Brigantium locum procurrentium, pars ultima. Sub hoc monte vitam eremiticam duxit S. Geroldus, a cujus nomine etiam nunc ibi superest Ordinis Benedictini Præpositura, accuratissime expressa in Alemannicæ prædictæ Geographicæ Tabula, per Christophorum Harterum descriptæ tom. 3. Atlantis Blaviani; in Geographicis tabulis Helvetiæ, generico duntaxat nomine monasterioli, vulgo Closterlin, designata. Procuratur ea Præpositura hodie a sex Religiosis, deductis ex Einsidlensi apud Tigurinos Abbatia, ad cujus proprietatem locus ipse pertinet voluntariis ipsius S. Geroldi cessione, ab eo per cespitis oblationem rite facta, priusquam vitam hanc mortalem finiret in suo illo monasterio; quod etiam filii ejus duo Udalricus et Cuno incoluerunt, ut eremita quoad pater vixit, canonicam postea vitam inter Einsidlenses professi sunt, ac denique apud patrem tumulati, alter in eadem qua pater orde, alter in S. Antonini sacello.

2 Dies eorum mortualis nec recolitur annue, neque etiam scitur; ut Beati tamen passim nominantur, pinguntur, sculptuntur et honorantur: proinde eos collocamus hoc die, quo obiit et annuo cultu honoratur pater: quicum censeretur communem venerationem obtinere. Etenim in principuli novæ ecclesiæ altari, ubi supremum locum occupat S. Geroldi statua, in habitu Ducali expressa, alam utrinque occupant, ad dexteram SANCTUS CUNO, ad sinistram SANCTUS UDALRICUS, grandibus radiis cincti caput: et utriusque sepulcrum, seu potius sepulcri vestigium, suo utrumque loco ante annos triginta, ab eo qui etiam nunc superest Præposito in modum tam bæ elevatum fuit, absque alio corporum aut reliquiarum honore. Eorum nomina non miramur in martyrologiis monasticis Hionis, Meynardi, Bucelini, fuisse prætermissa aut potius ab eorum auctoribus ignorata; quippe qui ne quidem S. Geroldi meminervnt, licet is non tantum in sua ecclesia et in monasterio Einsidlensi, sed in tota Curiensi diocesi Ecclesiastico colatur Officio et quidem sub ritu Duplicis cum Lectionibus propriis. Non fuit ille quidem Regulam Benedictinam professus, ut filii, nihilominus annumerandus erat Ordinis Sanctis propter prædictam loci sui oblationem. Edidit postmodum Bucelinus anno 1666 Chronologiam Rheticæ sacram et profanam: ubi ad annum 978. proposuit breviter historiam S. Geroldi: et locum Friesa dictum, intra quem nobilis Præpositura, de qua agimus, sita est, in Dominio Blumentee collocans, addit, ibi usque hodie sepulcrum et sacra ossa elevata cerni. Recognitor Germanici Martyrologii, post Henrici Cunisi mortem, Geroldum, nescio qua ex causa, retulit ad xvi Aprilis, cum ejus anniversarium festum apud Curienses et Einsidlenses hac XIX semper actum fuerit. Martyrologium istud secutus est interim Philippus Ferrarius in Catalogo eorum qui non sunt in Romano, his verbis: Apud Campum ecclesiæ in Rhetia (Rectius scripsisset Ecclesiæ Campi: hoc enim sonat nomen proximi oppidi

Aprilis T. II

Fildkerek, unde paucis milliariis abest locus) S. Geroldi, Ducis Saxonie et Eremitæ.

3 Vita historiam primus collegit anno mccciv ex tradita per manus narratione, aut antiquioribus et jam deperditis litterarum vel picturarum monumentis, Albertus Bemstadiensis, Decanus Einsidlensis monasterii, suoque et Palatino sigillo obsignari curavit, reliquitque dicatam Ernesto Electori et fratri ejus Alberto Saxonie Ducibus, Thuringiæ Lantgraviis et Marchionibus Misnie. Ita in fine ejusdem Historiæ, a se vel ex Latino in Germanicum versa vel Germanica phrasi recentiori donatæ, et inter Vitas Sanctorum ac Patronorum Einsidlensium editæ, anno mdciii, testatur dicti monasterii Abbas xxxix Augustinus: sub cujus etiam auspiciis anno mdcx editi a Christophoro Hartmundo Annales Einsidlenses pag. 88 ejusdem historiæ synopsis continent: sed eadem antea cum Vita S. Mainardi Italice reddita prodierat integre anno mdcv: rursus vero anno mxcxviii ipsam Germanice ac pene verbotenus recudi fecit Henricus Murerus Carthusianus in sua Helvetia sacra. Primus auctor (cujus originariam phrasim, potissimum si Latina ea est, optarem superesse) ab eo quo scribebat anno mccciv ad obitum S. Geroldi ascendens annos collegit circiter quingentos: quem numerum officiorum propriorum Lectiones integro fere seculo imminuant signantes annum circa quem Sanctus obierit dccccxxxviii: quem etiam expressere Hartmannus atque Murerus. Sane Benno Canonicus Argentinenis, sub quo primum cepit innotescere Eremita, antea S. Mainardi sanguine sanctificata, non ante annum occcvi eo advenit, et primus Abbas Eberhardus duntaxat creatus fuit anno dccccxxv. Quamdiu tamen non apparet quo fundamento notatus sit annus iste quem dicimus, malumus simpliciter seculo Æræ Christianæ x adscribere Geroldi obitum, si forte is accidisset sub Bennois successore Eberhardo circa annum dcccvi.

Vita scripta anno 1104

sapientiusque recusa

F

4 Quam antiquæ sint Curiensis Brevarii Lectiones nescimus: diu ante seculum quo nunc vivimus compositas vix credimus: ipsas tamen, tanquam totius historiæ substantiam continentes, ommissa Germanica relatione, solus damus; quod ex ista amplius dici posset subius adnotaturi: sunt autem hæ. Geroldus ex Saxonie Ducum stirpe et familia orinnus, ejusque gentis Dux trigesimus octavus, spreto mundi vanitatibus et illecebris, eo loco proposuit vitam agere eremiticam, in quo deductus secum asellus cum sarcina consedisset. Qui cum in vallem Drusianam, usque ad locum Friesa dictum, ad querendum antiquum pervenisset; ibidem suo Domino, quo institutum suum perficere posset, sub onere quiescens, locum ostendit. Quem postea ibi commorantem duo filii, Cuno et Udalricus, summo revisendi patris desiderio ducti, longo post temporis intervallo diu multumque quesitum, tandem miraculis et vitæ sanctitate celebrem, repereunt; idque magno suo bono. Patris enim exemplo sancto provocati; eundem sibi vivendi rationem indixerunt, ibidemque mundi curis omnibus proscriptis, totos se vigiliis precibusque manciparunt. Quos tres Dei servitio ita simul addictos, Otto Jagbergæ

Lectiones de ipso ex Brev. Curiensi.

79 Comes,

A Comes, ex Montfortium Comitum familia, quondam in venatione canum indicio repertos, summe admiratus amicissimeque complexus, in singulari deinceps habuit veneratione. Cujus etiam liberalitate Geroldus monasteriolum ibidem, hodie ex Sancti nomine Præpositura Sancti Geroldi nuncupatum, condidit. Cum autem S. Geroldus persensit appropinquare sibi vite terminum, evulsis aliquot terræ quam incolabat cespitibus et in peram conjectus, comitantibus filiis ad domum Divæ Virginis, vulgo Einzidel, concessit; et ad Altare Deiparæ se, liberos, et fundum de quo cespites erant asportati, sedemque dedit et dicavit: brevique Friesam, unde venerat reversus, ibidem vitam circa annum nongentesimum septuagesimum octavum, decimo tertio Kalendas Maii, terminavit, eodem loco sepultus. Filii postea in eremo, habitu S. Benedicti sumpto, non absque sanctitatis fama mortui, Friesæ uterque, Udalricus quidem in arde paterna, Cuno vero in sacello Divi Antonii sepultus est.

Dicitur e Saxonie Ducibus natus;

B *Circa has Lectiones primo observo, admodum incertam videri originem e Saxonie Ducibus petitam; ac multo magis incertum ejusmodi successionis ordinem, quo Geroldus fuisset Dux gentis Saxonice xxxviii. Nulla Saxonum Chronica, scriptores alii nulli hujusmodi Ducem norunt; quidquid autem sit de illius prosapia quæ potest ex antiquis Saxonibus tracta fuisse, non videtur ipse in Saxoniam habitasse, quando se ad Dei templum transtulit. Licet enim id dicat primus Vitæ auctor Albertus, alique post eum; Geroldus tamen, qui asini ductum sequens, ibi decreverat commorari, ubi fessum animal se cum sarcinula reclinasset, non videtur tam longe advenisse: sed potius vicinum habuisse Dominium, et solum dicta una dissitum a Friesa. In hac vero distantia geographicæ tabulæ duplex Sax offerunt; alteram versus austram, humiliori situ ad ripam Languarti amnis; alteram in occiduo Rheni latere super excelsam rupem, Hohen-Sax propterea cognominatum. Utrumque crediderim, ut alia similis appellationis plura, nomen suum debere Saxonibus, sub Carolo magno per omnes Imperii provincias sparsis, eoque facilius invalescere potuit popularis traditio, solita Sanctorum titulos gentilitios augere, de S. Geroldi inter Saxones Principitu: quem tenuisse conjectabo in hoc posteriori ad Rhenum, utpote et nunc et olim famosissimo, ipsaque S. Geroldi ætate Dominos a se nominatos habente.*

an gula Saxonie Dominium possedit?

C *Bucelinus in stemmatographia Rhetivæ exhibet fragmentum genealogicum vetustissimæ familiæ Baronum ab Hohen-Sax, in quo primum locum tenens Fredericus, sub Henrico Aucupe Ungarico bello claverit anno mccccxxvi, unus ex decemviris, horum primorum institutoribus; alter Wulfhardus, cum simili titulo Domini, interfuerit ludis secundis Rottenburgi celebratis anno mccccxlii: qui ambo potuerunt ex filiis S. Geroldi fuisse; inhærendo chronologiæ Alberti Decani, si eum censeamus, pro cccclx vel lxx, numero rotundo scripsisse annos circiter quingentos, qui a S. Geroldi obitu usque ad annum mcccciv effluerunt. Matthæus Merianus in Topographia Helvetiæ pag. 17 solo liberorum Dominorum titulo utitur, ubi variam castrorum Sax et Forsteh fortunam exponit. Infra autem ex Hartmanno nominabimus aliquot Abbates ex Comitibus Saxi, Messaui Dominis: quibus cum is eadem præfigat insignia, quæ suas Baronibus Bucelinus, facit nos credere et Baronum et Comitum communem esse originem: et utrosque a S. Geroldo posse pari conjectandi jure deduci.*

hic castro Jagbergæ Dominus,

potuit filiis indicasse patrem:

berga alias nuncupatur: et hoc nomine exprimitur in tabulis ad occidentum Rheni ripam castrum, prædicto castro Sax vicinissimum. Geroldi vetus et familiaris omicus esse potuit Otto iste, si vera est nostra conjectura, eoque propensius eidem fuisse, quin et uxori ac filius Geroldi indicasse quo in loco dõgeret: et sic nihil mirum erit ex iisdem filiis duos patri se adjunxisse socios; qui si alius in remotiori Saxonia habitassent, haud facile in ejus notitiam venturi fuissent. Eidem Otthoni Werdentbergæ Domino, socios ad visitandum pie Geroldum adjunxit Albertus ex eoque Murerus, Benedictam uxorem ac duos filios: eaque res sic expressu invenitur apud Geroldenses, inter ceteras quæ ecclesiam ipsorum ornant picturas, argumento sumpto ex relatione Alberti, juxta quam in Officio Einzidlensium vi Lectio hujusmodi recitatur.

E *8 Cæpit postea adiculam extruere, in qua adeo sancte et innocenter, tantaque in rerum exteriorum penuriâ vixit, ut Angelorum frui non solum aspectu sed beneficio etiam meruerit, acceptis ab eis non raro vitæ necessariis. Credidit porro tam illustris lucerna sub modio se latere, sed Ottoni Jagbergæ Comiti insperato illuxit, cum doctus a venatoribus suis fuisset, ursum a canibus agitatum ad sancti viri pedes accurrisse, et solo baculi quo utebatur signo a morsu latratuque canum momento tutum fuisse. Quare accurrens Comes, eum arctissime complexus et magna veneratione prosecutus est, data illi non exigua agri sui portione, ad excitandum hominibus Dei domicilium; quod erexit Geroldus, adjuvante imprimis urso, quo ad convehenda ferendaque ligna et lapides cum famulo deinceps utebatur. Hæc autem omnia picturis ut dixi ac statuâ expressa sunt, sub annum mccccxc factis. Earum una, visitationem Angelorum et ministerium representans, olim altare S. Geroldi ornavit: nunc in choro supra majus altare conspicitur, ubi Sanctus depingitur ætate senili; longa atque incana barba, flexis genibus ac manibus complicatis cælum iatuens. Sub ea statuiculus est, eodem tempore sculptus, sedentis intra cavam quercum; cui accumbit ursus, capite et anterioribus pedibus in viri beati sinum inclinat. Idem exprimit vitrea quædam fenestra anni mdxvii, ubi Geroldus cernitur, sinistra tenens pedem confugientis ad se ursi, dextera vero baculum erigens adversus duos allatrantis catulos.*

occasione ursi a venatoribus suis repertum,

qui et miraculis claruit

F *9 Serratur ibidem scyphulus quidam, S. Geroldi dictus, ex quo aiunt Albertus et Murerus febrientibus potum præberi solitum, ipsisque et aliis varie ægrotantibus eo medio sanitatem frequenter redire. Addunt quoque populari sermone circumferri, quod vir beatus solitus fuerit impuros spiritus effugare ab obsessis, surdisque auditum, mutis loquelam, cæcis visum restituere. Quod vero locum suum Einzidiensi obtulerit monasterio argumentum mihi est nullos ipsum alios vitæ eremiticæ socios habuisse, quam suos illos duos filios; qui mortuo patre illud sese ad disciplinam regularem tenendam contulere, itaque virere, ut Decani alter, alter Thesaurarii, munera meruerint, sicut habent Einzidlensium Lectiones. Cur autem ad illud potius quam ad vicinius Sanguallense monasterium se contulit Geroldus? Existimo id factum propter eremiticæ professionis similitudinem, et recentis disciplinæ suavem adorem: nec non ob famam sacelli Mariani, quod anno mccccxlviii divinitus fuisse consecratum, caput credi propter testimonium S. Conradi Constantiensis Episcopi ad dedicationem faciendum invitati; certoque id confirmant copiosa miracula, quibus celeberrimus factus est locus, quæque a Jagbergensi comite aliisque ad se ventitantibus debuit intellexisse Geroldus, siquidem is circa annum mcccci obiit. Sin vero longius vitam produxit, potuit eadem ipsemet cognovisse adhuc secularis, posito quod in castro Sax vitam egerit (prout nobis omnino verisimile videtur) exindeque prædicto loco pie affectus mansisse, ejusque incrementis*

et locum cum filiis obtulit monasterio Einzidlensi;

A incrementis voluisse consulere etiam loci sui adjectione, quem post suam ac filiorum mortem deficientibus successoribus desolandum alias poterat formidare.

10 Abbates Einsidlenses vicissim S. Geroldi locum post ejus mortem habuere carissimum, atque in Præposituram revertere. Fuerunt inter hos ex Comitibus Saxi, Rudolphus III, in ordine Abbatum xxxi; et Geroldus Abbas xxxiii, qui suo nomine nos admonet, Geroldi nomen in Saxonum Comitum familia non infrequens fuisse. Hujus successor Conradus III, anno Domini mccccxci constituit in Eremo curatorem et Vicarium Barnaba ex Comitibus Saxi, ipse ad S. Geroldum concessit, ob venationis commoditates, qua supra sui ordinis dignitatem afficiebatur et exercebatur: ibique ad finem vite mansit, zizanias interim succrescentibus, et Swinglii sequacibus omnia pro arbitrio miscentibus, cum extrema pene loci olim sanctissimi desolatione: usque dum Prælationem obtinuit Joachinus Abbas xxxvi, anno mxcxiv electus, qui collapsas Ermi res insigniter resarcivit, et Præposituram S. Geroldi pene ex fundamentis restituit. Joachimo successor datus Adamus, cum universum monasterium anno mdlxxvii miserabili incendio combustum vidisset, ruinas quidam illius quadantenus valuit reparare, sed non potuit resistere Sutionum potentia, contra monachorum libertatem nimium invalescenti; itaque in S. Geroldi Præposituram secessit, ac denique anno mdlxxxv Abbatiam resignavit, reservata sibi sola Præposituram dicta: in qua eodem anno, supra Sancti Fundatoris corpus curavit extrui elegans ex sexto lapide Mansoleum, quod devotionis causa homines ingredi possint.

11 Denique post septem secula ab obitu S. Geroldi, corpus ejus a Placido, hujus nominis primo Einsidlensi Abbate, e veteri sepulcro levatum et in Eremum delatum, atque auro gemmisque decenter ornatum anno Gratiae mdcxiii, ipso Sancti hujus anniversario die xix Aprilis, insigni pompa et maximo circumvicini populi concursu, in novam Præposituræ ecclesiam revectum est, uti dicitur in fine Lctionum pro Einsidlensibus impressarum. Mor autem novis miraculis clarescere cepit venerabile pignus, quorum duo appensis ibidem tabellis testata atque ad nos inde perscripta his verbis sunt. Erat quidam puer, afflictus maximis doloribus ex ruptura corporis, duos menses natus: nec cibum capere poterat. Tumescens partibus corporis circa genitalia, et ob doloris magnitudinem denigratis, desperatum erat de ejus salute: sed parentibus facientibus votum, puerulus restitutus est, nec ruptura deinceps apparuit, an. mdcxiii. Sequenti ann. mdcxiv mulier quædam gravissimos dolores sensit in pedibus, ita ut neque stare neque ambulare potuerit: sed facto voto, ad ad S. Geroldi sepulcrum atque venerandas reliquias, pristinam sanitatem recuperavit. Atque hæc sumpta sunt ex instructionibus quas ab ipsis Præposituræ Geroldinæ inquilinis petivi accepique hujus nostri operis studiosissimus D. Josephus Dietrich, monasterii B. Virginis Einsidlensis professus: qui etiam ad nos misit prædicti Abbatis Placidi expressum a morte similitudinem, ex cujus epigraphæ didicimus eum obiisse anno mdcxxx, regiminis sui xlii, ætatis vero lxxvi, die x Julii.

D AUCTORE D. P.

et miracula nonnulla.

E

DE SANCTO ELPHEGO MARTYRE ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI IN ANGLIA

G. H.

AN. MXII.

Natus anno
954,Episc. Wintoniensis anno
984, Archiep.
Cantuar.
an. 1006.occisus anno
1012.cultus sacer
moz adhibi-
tus,solennior
redditus a
B. Lanfranco,

I nter illustres Ecclesiæ Anglicanæ viros eminet S. Elphegus, sive Elfeagus. Hic natus in dicto regno circa ann. Christi mcccciv, adolescens habitu monastico assumpto vixit in monasterio Dirhesto. Dein cum aliquamdiu vitam solitariam egisset in Bathanico loco, factus ibidem fundator monasterii, præfuit monachis Abbas. Postmodum an. mccccxxxiv, facta per S. Andreæ revelatione, consecratus est xix Octobris Episcopus Wintoniensis; ac tandem anno mvi Archiepiscopus Cantuariensis. Qua urbe a Danis capta et incensa anno mxi, post longam incarcerationem, ab iisdem Danis xix Aprilis anni mxii, die Sabbato post solennitatem Paschalem, fuit interemptus. Claruit is in vita et morte multis miraculis, corpus autem primo delatum est Londinum, et in templo S. Pauli depositum, inde anno mxxiii relatum Cantuariam: ubi adhuc anno mcv repertum est incorruptum. Aliqua mox de rebus ejus gestis scriptura confecta est, et veneratio Ecclesiastica tamquam de Pontifice Martyre adhibita, et Sanctorum Catalogo traditur inscriptus cum corporis ad Cantuarienses relatione.

2 B. Lanfrancus, anno mlxx ordinatus Archiepiscopus, apud S. Anselmum, tunc adhuc Abbatem in Normannia Beccensem, postea illius in Sede Cantuariensi successorem scrupulum movit utrum vite coleretur ut Martyr. Anselmi resolutionem indicat Eadmerus in Vita ejusdem, quam infra xxi Aprilis illustramus: hic contenti retulisse, quæ Gervasius in Actis Pontificum Cantuariensium ea de re scripsit. Anselmo, inquit, adscribendum est, quod sancti Martyris Elfege memoria solenniter celebratur. Cum enim venisset in Angliam, ut sibi commissas visitaret ecclesias, et magistrum suum jam Archiepiscopum, videret Lanfrancum; inter alia dilectionis eloquia dixit Lanfrancus, quod Angli quosdam sibi instituissent Sanctos,

inter quos et quemdam Elfegum Archiepiscopum quem Dani occiderunt, eo quod pro redemptione sua homines suos nollet spoliare. Cui cum probabili ratione monstrasset Anselmus, Elfegum, pro justitia passum, verum Dei Martyrem esse; instituit Lanfrancus ipsius memoriam solenniter celebrari. Plura de ejus martyrio congerit Baronius in Notis ad hunc diem, et nos alibi sæpius diximus, passim omnes Sanctos, qui violenta morte occubuerunt, inter Martyres coli.

3 Tunc jussu Lanfranci historiam vite et passionis S. Elphegi diligenti studio conscripsit Osbernus, Ecclesiæ Cantuariensis monachus: qui præfatur se tradere, quæ de glorioso Christi Martyre Elphego ipse agnovit, et accepit ab his qui viderunt, aut a videntibus habuerunt, aut certe a senioribus, jam ante non incommode scripta invenit. Nos hunc Vitam, hactenus ineditam, damus ex MS. codice nostro vulde antiquo. Extant varii hujus Vitæ compendia, quorum aliquod editum est in Nova Legenda Angliæ, a Joanne Capgravo Londini anno mxxvi excusa; et postmodum recensum a Laurentio Surio ad hunc xix Aprilis, præfiro nomine Osborni, quasi is dicti compendii auctor foret: in eoque Surium Secuti sunt Baronius et recentiores. Habemus MS. Chronicon universale, compilatum a Theodorico Pauli Gorcomiensi: in quo deducuntur res Archiepiscoporum Cantuariensium, et inter alios titulos hic præfigitur ejusmodi: Originalis Legenda S. Elphegi gloriosi Archiepiscopi et Martyris: vel hinc posset dubitari, num ipsa esset illud scriptum quod Osbernus meminuit sibi obtigisse. Potius tamen arbitramur esse Osborni aliquod compendium, a priore diversum, quod in pluribus convenit cum illa S. Elphegi Vita, quam Vincentius Bellocensis edidit lib. 25 Speculi historialis cap. i et septem sequentibus: quæque etiam extat in MSS. Ultrajectino S. Salvatoris, Bodecensi Canoniorum

Vita ab Os-
berno scripta
ex MSS. da-
tur,
Fejus Compen-
dium apud
Capgravum
et Surium:allud in
MSS. et apud
Bellocacensem:

A *Canonicorum Regularium in Westphalia, et variis aliis.*

R. Elphegum
celebrant
antiqui scri-
ptores Angli,

4 Magnifica S. Elphego testimonia præbent antiqui rerum Anglicanarum Scriptores. Ex his sequenti post obitum S. Elphegi seculo floruerunt Florentius Wigornicus, Willelmus Malme-buriensis, Simon Dunelmensis, Henricus Huntingdoniensis, Rogerius de Hoveden, Rudolphus de Diceto, Joannes Bromton, Gervasius Doroveriensis : qui ultimivixerunt sub finem dicti seculi, sive circa annum ducentesimum supra millesimum. Juniores sunt Mathæus Westmonasteriensis et Raulphus Cistrensis, cujus Chronicon hæcenus ineditum habemus : et hi scripserunt seculo XIV sive post annum mccc. Seculo dein sequente auctor Chronologiæ Augustinensis, in qua Episcopi Cantuarienses recensentur. Hi omnes, res gestis S. Elphegi, ejusque generosam martyrium ac venerationem sanctam recolunt, et sua ex Actis ab Osberno descriptis mutuati sunt, ejusque sæpe verba referunt, maxime Bromton et Gervasius. At Malme-buriensis, lib. 1 de Gestis Pontificum Anglorum, indicat expresse, vitam S. Elphegi, plenam virtutibus et miraculis, ab Osberno scriptam, et lib. 2 plurima inde transcribit. Ipsi autem Anglis fides potius adhibenda, quam externis qui magis aberrarunt, secuti antiquiorem ætate Dithmarum Episcopum Merseburgensem. Hic enim ex relatu cujusdam Sewaldi multa immisceet a veritate aliena, quæ apud ipsum videri possunt, aut certe refutata apud Michaelem Alfordum in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ ad annum 1012 num. 7. Magis sincerum elogium confecit Petrus de Natalibus lib. 2 Catalogi cap. 8. transcribens fere Bellouacensem. Sed de suo sub finem, non absque magno errore, adjecit ista : Passus est v Kalendas Januarii, die videlicet præcedente festum Thomæ Martyris, ejus in Pontificatu eodem et martyrio successoris. Petrum scrutiet alii sunt, videlicet Alfordus, Manrolencus Felvius, Wion, Grevenus et Ferrarius : qui conjactut diem a Petro notatum esse diem translationis, et hoc asseritur in Martyrologio Anglicano ; indicaturque illum esse corporis Cantuarii relati memoriam. Verum quia hæc solebat olim recoli xii Martii, ut infra habetur, arbitramur in dicto Martyrologio cum translationem ex mea auctoris conjectura insertam esse.

sacra memo-
ria 19 April-
tis,

5 Celebris imprimis est memoria S. Elphegi ad diem xix Aprilis in Breviario Sarum, ubi hæc præscribitur Oratio. Deus qui Beatum Alphegum, Confessorem tuum, Sacerdotii dignitate et palma martyrii decorasti ; concede propitius, ita nos apud te ejus intercessionibus adjuvari, ut eum eo possimus in æterna felicitate letari. Eadem Oratio habetur in antiquo membraneo Missali Ecclesiæ Anglicanæ : in quo, in Orationibus Secra et post Communionem, appellatur Martyr atque Pontifex. In MS. Martyrologio Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ, passim Sancti Anglicani notantur et ista ad hunc diem referuntur : In Cantia passio S. Elphegi, Archiepiscopi et Martyris, qui a paganis captus et necatus, in Londonia sepultus est. Similis fere S. Elphegi cultus riget in Dolensi apud Britanos Armoricos ecclesia, uti apparet ex Breviario ad illius usum excuso sub annum mxxix. Ejusdem nomen inscriptum est MS. Martyrologio Trevirensi S. Martini, MS. Florario Sanctorum, item apud Grevenum et Molanum in Additionibus ad Usuardum, et apud Alfordum, Canistum, Galesinum et alios, cumque his omnibus in hodierno Martyrologio Romano his verbis : Cantuariæ in Anglia, S. Elphegi, Episcopi et Martyris. Constantinus Ghinius eundem proponit in Natalibus Sanctorum Canonicorum ; Wion vero, Dorganius, Menardus, Bucelinus, et Edwardus Maibewen adscribunt ordini Benedictino, secuti Trithemium, qui cum refert lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 237 et lib. 4 cap. 113, asserens monachum et Abbatem fuisse monasterii in Anglia, quod Balneum dicitur. Nobis etiam magis ve-

risimile videtur eum ordinis S. Benedicti fuisse propter alias dicenda circa antiquitatem Regulæ Benedictinæ in Anglia, haud paulo efficacius nobis quam antehac probatam ex nuper edito Bedæ opusculo de Vita et gestis Abbatum suorum. Osbernus num. 4 ait, ad informandos pietatis studio monachos, talem se tantumque virum sanctum proposuisse, ut nulla qua instruerentur lectione opus esset ; sed omnes in vita legerent, quid quisque vitare quidve imitari deberent.

6 Inter reliquias, quæ olim in monasterio Glastoniensi asservabantur indicatur in Monastico Anglicano pag. 6 fuisse os unum S. Elphegi, Archiepiscopi Cantuariensis et Martyris.

os Glastoniæ,

VITA

Auctore Osberno, Ecclesiæ Cantuariensis monacho.

Ex MS. codice S. Mariæ Bonifontis.

PROLOGUS.

Omnibus in fide Christi manentibus, indignis sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ metropolitanæ filius Osbernus : gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino nostro Jesu Christo, et amborum Spiritu sancto. Si cœlestis sententia gravem in illum sanxit vindictam ; qui acceptam pecuniam sudario reponere, quam mensa nummulariorum maluit apponere ; nequaquam inibi succensendum esse existimo, si hujus sententiæ periculum devitans, ea quæ de glorioso Christi Martyre Elphego ipse agnovi, aliis quoque agnoscenda proponam. Erit autem divinæ providentiæ, et me veraciter dicentem, et illos salubriter audientes, ita retributionis suæ beneficio donare ; ut neque me laboriosæ aliquantulum narrationis neque illos usurariæ pœniteat operationis, Illud quoque non mediocriter ad dicendum me invitat ; quod eos plerumque torporis accensimus ; qui res quas suis quidem temporibus ad honorem Altissimi factas noverunt, dicitur diu officio ad sequentes transmittere noluerunt. Quorum nos desidia aut certe vituperare non debemus, aut ipsi ea quæ memoratu digna scire potuimus efferre, ne qua in præcedentes improbamus, in ea a subsequentibus multo maxime improbandi videamur. Sane veritatem rerum ita polliceor, ut nulla me, sublato si quis infuerit splendore verborum, dicturum profitear, quæ non ab his qui viderunt, aut a videntibus audierunt acceperim ; et eis fide simul et auctoritate plurimum præstantibus. Quorum quidem vocabula ideirco sponte refugio ; quoniam dicendi primitias barbaricis appellationibus decolorare nolo. Aliqua tamen de his rebus non incommode scripta inveni : quorum sententias exinde assumptas, præsentī scripturæ congruo ordine inserenda judicavi. Illius itaque freti auxilio, cujus gratuita bonitate sumus quidquid benesumus ; cujus largiflua miseratione sapimus quidquid bene sapimus tangamus, psalterium, tangamus et citharam : ut in altero sempiternam Martyris gloriā exultando prædicemus, in altero corporales ejus passionem imitando veneremur. Ac quemadmodum præcipiente invictissimo totius latinitatis magistro a Lanfranco Archiepiscopo, musica virum modulatione dudum extulimus : sic cogentibus his quas diximus rationum caussis, oratoria eundem narratione extollamus.

Auctor scribit
quæ agnovit,

suis temporibus
facta,

aut accepta
ab his qui
viderant vel
a videntibus
habuerant :

et scripto
commendant,

a
in cujus lau-
dem musica
quædam fece-
rat, incitante
B. Lanfranco.

ANNOTATA.

a Eadmerus lib. 1 Vitæ S. Anselmi 21 Aprilis, de B. Lanfranco ista scribit : Historiam vitæ et passionis B. Elphegi diligenti studio fieri præcepit. Quam quidem

A quidem historiam non solum plano dictamine ad legendum, verum etiam musico modulamine ad canendum, a jucundæ memoriæ Osberno Cantuariensis Ecclesiæ monacho ad præceptum illius nobiliter editam, ipse sua prudentia pro amore illius Martyris celsius insignivit, insignitam auctorizavit, auctorizatam in ecclesia Dei legi cantarique instituit : nonneque Martyris hac in parte non parum glorificavit. Præfuit B. Lanfrancus Ecclesiæ Cantuariensi ab anno 1070 ad 1089 : et, ut ex contextu Vitæ S. Anselmi constat, sub initium Archiepiscopatus hic simul colloquium de martyrio S. Elphegi habuerunt : adeoque non diu post procuravit Lanfrancus, ut hæc Vita conscriberetur. Utinam aliunde etiam prodeant, quæ musice scripta fuisse ex his constat ; fuerent enim ad servandam memoriam celebritatis antiquæ, quam aliquando restaurandam speramus, pace Anglicanæ Ecclesiæ reddita.

CAPUT I.

Ortus, institutio, vita monastica.

^a *Splendidi natalibus exortus,*
^b *studia cum virtute amplectitur :*
 Principium nascendi splendidissimis a natalibus trahens Elphegus, magna prudentia et summa humilitate vitam instituit. Cujus animi ingenium simulque innocentiam vitæ parentes admirati, et quasi, quæ per illum Divinitas erat operatura, futurorum præsagi ; litterali eum scientia et Christianæ religionis sapientiâ imbuendum tradiderunt. Quorum utrumque cum vehementer adolescens amplexatus fuisset : tum hoc quidem vehementissime quod Christum sibi ostenderet, quod amorem vitæ æternæ in se excitaret. Lectis ergo et perlectis, quæ saluti videbantur sufficientia, totum philosophiæ studium convertit ad diligendum Deum ; illam semper nosse, illi parere, illius jugo mancipari desiderans. Sed veritus, ne pio desiderio maternus obviaret affectus (nam pie et unice a matre diligebatur) orabat sedulo Dominum, ut voluntas ejus in se fieret, et omne quod in conspectu illius gratissimum foret, aut per occultam inspirationem aut manifestam revelationem edoceret : pollicens se non patris, non matris, non omnium parentum instinctu omissurum, quidquid Divina bonitas indicaret agendum.

^c *monasterium Dirheste ingreditur :*
 Tactus itaque majestatis spiritu, paternæ hereditatis negligens, maternum dolorem obliviscens, deserit mundum, intrat monasterium cui *b* Dirheste vocabulum, religionis habitum induit, cum habitu vitam componit. Et quamvis idem locus raro incolebatur habitatore, eos tamen qui ibidem degebant virtus probatissimos reddebat : dum omne quod animos eorum illicere posset vivaci instantia respuerent, atque ad tolerandum singuli se præpararent. Horum igitur humili severitate et severa humilitate, supra quam dici potest, adolescens animatus, cœpit privata desideria ac solitarias voluntates abigere : cunctorum famulatui subjacere : atque (ut cum vulgo loquar) omnium se instrumentum facere : Deum ferventi spiritu infatigabiliter diligere ; atque, ut amplissimum ejus dilectioni in se locum exhiberet, multa hanc jejuni et vigiliarum assiduitate comparare : alterius incommodo commodum sibi non facere, imo suo incommodo alienam magnopere commoditatem querere : atque, ut sit ad summam dicere, quibuscumque potuit profuit : quibus autem non potuit prodesse, statuit non obesse.

^d *proficit in amore Dei,*
^e *et aliis prodesse studet :*
 C Superatis autem aliquot annis, in plurima religione transactis, cum videret tempus adolescentiæ præterire, parumque reputaret, quidquid laborum propter Deum sustinisset ; arctioris vitæ semitam arripere, et singulare cum maligno hoste certamen inire contendit. Egressus itaque de monasterio, iturus quocumque illum divina gratia deducere vellet ; pervenit ad locum, qui lingua Anglorum *c* Batban,

latina vere Balneum vocatur : propterea quod calida aqua ibidem emergens, balneorum usum pro voluntate utentium præstet. Quo ille perveniens, habitaculum struit ; structo sese includit ; inclusum rigore incredibili constringit. Nec mora, conflunt ad eum nobiles quique, sanarum vulnera animarum detegentes, et cœleste ab eo consilium perquirentes. Qui postquam ea, quæ fama vulgante acceperant, recognovissent ; magnis eum beneficiis donariis honorant, quibus tam se quam orones sibi adherentes ab injuria funis et frigoris protegere posset. Alii, seculari ambitione deposita, cingulum solvunt, atque sub ejus disciplina, vitam simul et habitum mutaturi, accedunt. Unde factum est, ut non parva monachorum turba brevi ibidem congregaretur : quæ ferina consuetudine propulsa, mansuetissimis rationibus animum tuebatur : eandem vitæ sinceritatem ubique prætendens, eandem morum rectitudinem per omnia servans. Ad quos pietatis studio informandos, talem se tantumque vir sanctus proponit, ut nulla qua instruerentur lectione opus esset, sed omnes in ejus vita legerent, quid quisque vitare, quidve imitari deberet.

5 Culpabat non modicum, qui secularem habitum mutarent, vitam non mutarent. Si enim inquit, hi qui quomodolibet mentiuntur, divino judicio improbantur, dicente Scriptura, Os quod mentitur occidit animam ; quid de eis fiet, qui calculum veri numquam tenent, sed omni tempore, omnium oculis speciem obtinent falsitatis ? An non mendacii plenus tibi videtur, qui quod non est esse ostentat : cum aliud simulat in veste, aliud gestat in corde ? Neque enim solum motu labiorum falsitas operatur, sed et ostensione signorum. Quapropter hinc colligere sensatus debet, in die perditionis impiorum quantus dolor, quanta eos confusio comitabitur ; quos nunc omnium vox justos appellat, tunc autem in oculis totius creaturæ ultionis æternæ sententia premet. Homo scit, crede mihi (nam hic jurandi mos erat viro) satius est vestem non mutare, quam sub veste vitam negligere. Et licet hæc pessimum quempiam, ac suæ professionis vel ignarum aut negligentem respicerent ; eos tamen præcipue, qui propter inopiam aut arctiorem disciplinam proprias ecclesias deserentes, et in Anglicanæ terram venientes, bonarum rerum vacui et miseriarum pleni, huc illucque incertis sedibus vagabantur. Ubi autem amplissima mansione perfecta, sobrietatis legem discipulis indixisset, atque ut carnales appetitus rationis freno moderarentur edocuisse ; ipse in angustissimam sese domunculam tulit, delegato qui eis victualia ferret idoneo Præposito. Summorum tamen negotiorum causæ, ad illum referebantur.

6 At quoniam sine admixtione malorum vix vivitur in concione bonorum ; donec dies illucescat, et quis igni, quis autem horreo aptus sit elucescat ; plerique discipulorum, ejus monita parvi facientes, fidei et professionis immemores, sæculi vias iterare disponunt ; et quo dispositum opportunius expleant, meditantur. Nihil igitur communem vitam habentes, mediis noctibus furtivos cibos edere, ebrietati operam dare, lascivire, et prorsus quæ inhonesta forent, quantum latens audacia sinebat, operari : nam in scientia Patris ausum acciperet nemo. Sed ira Omnipotentis, propter virum quem illuserant, nolens illos impune transire ; eum qui in scelere capitalis erat horrendo subitoque judicio examinavit, involvit, occidit. Nocte vero, quæ sepulture illius successerat diem, Elphego sacras de more excubias celebrante, et suave Domino sacrificium semet offerente, contigit validas infra ambitum monasterii voces audiri ; voces quasi vim inferentium aut quasi illatam sustentium. Ratus autem vir Dei, aut sacrilegos in sacro

D
 AUCTOR
 OSBERNO.

acc pit ad se
 confugientem
 turbam monachorum :

E
 inculcat ut
 dignam habitu
 vitam ducant :
 Sap 1, 11

F
 inclusus
 degit :

infer
 inmorigeros
 monachos,

aliquem
 subito extinctum,

excitato de
 nocte tumultu ;

cro

AUCTORE
OSBERNO.reperit a da-
monibus mi-
sere laniari,
et dein au-
ferri :noctem flendo
peragit :indicat visa
illis mona-
chis,et immori-
geros emen-
dat.

A ero deprehensos, aut invidia dæmonum Fratres in-
commodi quippiam dormiendo perpassos, propere
surgens, concitato gradu ad monasterium tendit.
Cumque pro foribus aule, in qua vesci consueverat,
transitum fecisset, auditus clamor clarior insonuit.
Sistit itaque gradum Sanctus, attonitis auribus so-
num captat, verba discernit, dehinc domum irrum-
pit. Et ecce is qui nuper obierat, misere afflictus
solo jacebat : super quem horridi aspectus et sordi-
dissimi amictus homines stabant, qui taureis eum
atque ignitis serpentibus flagellabant. Ejulante qui-
dem illo ac præ doloris angustia diros ululatus emit-
tente ; hi quos tortores patiebatur, talia illi impropere-
rando jactitant : Nec tu Deo, nec nos tibi. Atque
eadem sæpius repentes, captivum extrahunt loco.

7 Tum Sanctus animo deficiens, et totum se in
lacrymas effundens, complois manibus recessit,
sicque recedens dixit : O infelicem horam, qua nos
nativitas perduxit in lucem ! Quanto felicius pecora
essemus, quoniam talium exactorum tyrannidi post
mortem non traderemur. Pecus namque dum mo-
ritur, cum vita perdit pœnam : hominis dum vivit,
continuus est labor ; dum moritur, si male moritur
æternus dolor. Dixit : et quod reliquum noctis erat,
flens ac mœrens insonne duxit. Jamque sidera so-
laris splendor fugaverat, cum Sanctus insimul disci-
pulos compelleret, dicturus quæ manifestante Do-
mino ipse vidisset. Postquam itaque res in com-
mune audita est, videres alios pallorem faciebus in-
duere, alios flere, quosdam formidine victos veluti
insanire, omnes vero trepidare. At hi quos mortui
scelus sodales habuerat, dum vident secretorum ni-
hil Patrem latere, medii prosiliunt, errorem fatentur,
prava gesta postulanti ulcisci, ne divinæ ultioni re-
maneat obnoxii. Requisiti, autem ubi loci conve-
niendi et convivandi usum habuissent ; eum illi de-
signant locum, quo defuncti animam spiritus nequam
cruciaverant. Sic pius Deus, propter optima viri
merita, dum unius scelus voluit latere, omnium mala
noluit detegere ; et dum uni noluit parcere, omnium
morbos voluit sanare.

ANNOTATA.

a Natus est anno 934, ut qui anno 1006 expleat
annos 52. Locus natalis nusquam indicatur.

b Dirhestæ, aliis etiam Derherst, Dierherste, Di-
herst, Derhorst, Deorhirste, Doorhyrste, addit Mat-
mesburiensis exiguum nomen, nuncinane antiquitatis
simulacrum. Hujus loco nominatur Glasconia Prior
C in Antiquitatibus Britannicis, a nescio quo fabulatore
consurematis, et Londini anno 1572 excusis : quas
recentiores nonnulli describunt.

c Bathon, aliis etiam Bathonia, et ipse Bathonicus
et Bathoniensis Abbas appellatur, etiam in MSS.
et apud Trithemium Latine solum nuncupatur Balneum.
Fuit celebre monasterium Bathoniense in agro Sumer-
setensi, seculo 7 pro sanctimonialibus erectum, quod
dein Canonicis traditum, ubi æro Edgari Regis mona-
chierant. Sed in eodem agro Somersetensi sunt alia
loca Bathford, Badtweek, et Bathcombe, uti etiam
alibi ; ut videatur aliquis similis locus electus, forsitan a
Danis eversus. Westmonasteriensis tradit monasterium
in civitate Bathonia a Rege Ethelredo donatum. Verum
diu ante ejus regnum, cum tempus adolescentiæ præ-
terisset, ipsemet habitaculum struxit.

CAPUT II.

Episcopatus Wintoniensis. Virtutes exercitæ.

a b

Interea felicitis memoriam a Ethelwoldo, b Wentano
Episcopo, ex hac luce subtracto, atque ad cœlestia
regna translato, quis relictam Ecclesiam digne re-

gendam susciperet, magnum certamen fuit : aliis
aliud hinc inde volentibus, nullis autem ad effectum
sue voluntatis pervenire valentibus. Siquidem Cle-
rici ejusdem Ecclesiæ, sceleratissimam vitam agen-
tes, contra Canonum statuta per omnia viventes,
cum a præfato Antistite sæpius correpti prava mo-
res corrigere nollent, imo quæ prava gesserant per-
tinaci spiritu defendere vellent ; regalis sanctione de-
cretum fuerat eos extrudi, et alios qui digniores
essent eorum vice fungi delere. Itaque c Clericis in
exterminium datis, timentes Dominum Monachi ad-
mittuntur : ex quo factum est ut in electione Sacer-
dotis, Clerici Clericum, Monachi Monachum, utri-
que sue voluntatis fautorem, utrique sue profes-
sionis auctorem vellent. Qualiter autem hujus con-
tentionis lis, non humano ingenio, sed divinitatis
consilio finem acceperit, postea clarebit.

9 Eo tempore Dunstanus, sanctæ Cantuariensis
Ecclesiæ Archiepiscopus, universis urbibus in An-
glica regione constitutis, nec non et aliis regionibus
Anglorum regno suppositis Primas præsidebat ; vir
quidem per omnia justus, et ultra humanam æsti-
mationem divini amoris igne succensus ; quem ante
sanctificatum quam genitum, sic omnipotentis gratia
provexerat atque protexerat, ut omnem ætatem
absque notabili reprehensione transigeret, ipsisque
Regibus ac tyrannis, tam animi virtute, tum sanc-
titatis auctoritate, potenter imperaret. Non erat
is homo, quem potestas deterreret, quem favor illi-
ceret ; sed in quocumque hominum, in quocumque
nobiliū divinas injurias conspiceretur, mox in il-
lum sine dilatione acrius vindicaret. Nemo enim
a vero et justo unquam detorquere potuit, nemo eum
personam alicujus in judicio accepisse vidit : sed
omnibus æquabili jure servato, nec pauperi, ut fere
fit, propter inopiam contrarius fuit ; nec divitem,
ut solent, propter substantiam palpavit. Ita terri-
bilis, quidem malis, venerabilis omnibus apparuit
bonis. In dandis vero consiliis tanta inerat efficacia
viro, ut omnium statuta prudenter dijudicaret ;
quodque ab illo judicatum fuisset, a nomine postmo-
dum corrigi posset. Testantur ejus consilia et sapien-
tiam bella suo tempore restincta, pax confirmata,
largitas divinæ benedictionis, quæ tantam rerum co-
piam mortalibus effudit, quantam eatenus nemo ve-
teranus vidit. Quis etenim optimas leges sanxit,
nisi ille ? Quis justas adinvenit mensuras, nisi ille ?
Quis postremo plenam Ecclesiis Anglorum auctori-
tatem contulit, nisi ille ? Aut quando impius et sce-
leratus cum illo vivere potuisset, qui nec ipsos bonos
præter disciplinam civisset ? Ad hæc cum munditia
vitæ facundia concordabat linguæ ; ut si abstinentis
vitam vidisses ; et evangelizantis verba ipsius au-
dissem, quid in homine potissimum mirareris, omnino
nescisses : ita ille utriusque rei gratia præditus, nec
alios docuit et ipse facere neglexit, nec ipse fecit et
alios docere nescivit.

10 Hic itaque felix, comperto quod præfatus An-
tistes occubuisset, quodque de eligendo Sacerdote
non parva partium dissensio facta fuisset ; metuens
ne sub tali scandalo plurimarum fieret animarum
destructio, ad orationis munus animum intendit ;
Deum cui futurorum scientia patet, supplicans,
quatenus ea pietate qua cetera dignaretur ostendere,
quis regendæ Ecclesiæ idoneus deberet Pastor suc-
cedere. Cumque illi litem, Dunstanus multiplicaret
precem ; ecce divini nuntii bajulus adest Andreas
Apostolus, tali oraculo usus : Quid, inquit, cari-
sime, contristaris ? Quid tam lugubres questus lacry-
mando effaris ? Surge ergo, et Elphego Abbati ma-
num impone, eumque sacra unctione perfusum, de-
solatæ Ecclesiæ Sacerdotem constitue : nec te ali-
quorum potentia prohibeat ; quoniam a non quoquam
homine,

D
S Ethelwol-
do Episcopo
Wintoniensi
mortuo,et in locum
Clericorum
substitutis
monachis,

C

litem de
Episcopo eli-
gendo obor-
tamdissolvit S.
Dunstanus

vir sanctus,

E

F

post oratio-
nem

A homine, sed ab omnipotentis Dei ore hæc de illo sententia processit. Ac ne de persona tecum loquentis ambiguum te reddam, Andreæ me, Filii Dei Apostolum, tuæque salutis dignissimum esse custodem noveris. Sic dixit, et suam sic dicendo præsentiam subtraxit. Pontifex ergo letissimus tali oraculo effectus, quæ ex Apostolica relatione acceperat, Palatinis auribus exponit: facit intentos auditores, monet ut partium desinant esse fautores.

11 Facto itaque conventu omnes transiere in sententiam, clamantes id se velle quod Deus vellet, quodque Dei Pontifex deliberaret. At Regem *d* Ethelredum non modica duabus de rebus letitia obtinuit, vel quia talem in regno monachum haberet, qui divino fultus testimonio ad Pontificium posset promoveri; vel quod tanti meriti Pontifex repertus fuisset, qui pro illo promovendo dignus esset exaudiri. Mox accitis Sacerdotibus, qui sacrandi Pontificis studio Cantuariam confluerant, apprehensum Patrem Elphegum dextra lævaque pertrahunt ad ecclesiam, et causas electionis ejus, turbis astantibus manifestant. Oritur ingens clamor populi, immensis laudibus quæ illi ostensa sunt magnalia Dei prosequentis. Vivat, clamitant Episcopi, annis innumeris, vivat Deo gratus, vivat hominibus carus. Et sedato tumultu, quæ Præsulis sunt, *e* Elphego Præsules impendunt. Deinde propriam disponit invisere sedem. Quo accepto, populi Wentani longe remoti, omnes ac si divino magisterio edocti, omnes ac si uno spiritu adducti, obviam prosiliunt, Benedictus qui venit, acclamantes. Estimabant namque felices se futuros, si quem tantis hominum studiis exquisitum, tam ingenti miraculo ostensum acceperant; eum suæ vitæ Doctorem mererentur habere simul et tutorem. Neque enim eos opinio fefellit: nam ex quo idem Beatus adeptæ dignitatis thronum ascendit, tam strenue, tam efficaciter se in cunctis agebat, ut nemo dubitaret quin is cordi ejus moderator sederet, cujus ante fuerat electione promotus. Quocirca ubique metus, ubique reverentia, nusquam pauperum oppressiones, iniquæ divitum exactiones nusquam: magis autem qui in facienda ejus voluntate promptior fuisset, is felix et sibi et omnibus prædicabatur. Unde populus ab injuria liber, audiendo verbum Dei libere vacabat.

12 Crescebat indies virtus in viro, de virtute fama, de fama populorum frequentia. Exultant itaque rerum ecclesiasticarum provisores; propterea quod talem illis socium divinitus datum conspicerent; cujus nec scientia bene agendi voluntatem refugeret, nec voluntas scientiæ inopiam accusaret. Lætantur illustres heroum catervæ, quoniam quem in subveniendō sciebant humanissimum, eum regiæ potestati viderent amicissimum. At Elphegus omnium se moribus condonavit, ut et omnibus carus esset, et nemo (quod rarum inter homines est) ejus gloriæ invideret. Cumque omnia in illo esset invenire, quæ virum bonum et sanctum decerent; hoc tamen in illo præcipuam populis admirationem præbebat, quod cum in omnes summæ fuerit misericordiæ ac beneficentiæ, in se impius atque crudelis apparebat. Ut enim ad nostram perlatum est conscientiam ab his qui secretorum illius scientissimi fuerunt, hiberno tempore, cum tota terra glaciali frigore concreta rigeret, et profundus omnes homines somnus occuparet; ipsa clam de strato surgere, atque extrarium locum petere consuevit. Ibi nudus pedes, simplicem vestem indutus, tam diu orando stetit, quousque minores stellæ sol oriens fugaret, et ipse veri solis præsentiam adesse intelligeret. *f* Zetam vero cum veluti pransurus intraret, tam vacuus fere a mensa surrexit, quam vacuus ad mensam accessit: ita ut nec edisse nec non edisse a considentibus

redargui potuisset. Unde corpus illius tanta attenuatum est macie, ut tempore sancti Sacrificii, cum manus ecclesiastico more tensas in altum porrigeret, per medias palmarum juncturas claritas aeris perspicui posset, si forte præ se fenestram haberet, quam solaris radius clare perfunderet. Quæ res nonnullis nonnullo spectaculo fuit.

12 Jam vero quanta misericordiæ ac munificentiae in illo virtus claruit, puto quod nec humanus animus valeat conjicere, nedum lingua explicare. Omni etenim generi hominum suum scivit contemperare sermonem et animum. Verum ad hoc utcumque edocendum satis erit signi, quod neque parochialium quempiam publice unquam mendicitati servire siverit, neque alterius loci pauperem vacuum abire permiserit: immane horrendumque nefas reputans, si quod natura commune instituit, hoc velit homo usurpare privatum. Quapropter nec Dominici corporis membrum esse, qui pauperum indigentis nollet subvenire, vigilanter disputabat. Nam si patiente uno corporis membro compatiuntur cetera, manifestum est ejusdem corporis membrum non esse, quod patiente alio, compassionis affectum nescit habere. Quod si patientis inopiæ membrum Christi est, qui autem non compatiatur patientis membrum non est, nec itaque membrum Christi est. Alienum namque est credere, ad corpus Christi se pertinere, qui qua in re inimicos Christi superare debent, in ea quam maxime ab eisdem superantur, nec modo superantur, verum superati in blasphemiam Christi deridentur. Attende ait, Judæum, intueri paganum, observa quanto sibi invicem, pro religionis suæ custodia, amora fœderantur; et videbis inter eos rei penuria familiaris neminem laborare, quem non statim congesta in unum pecunia studeant relevare. Qui dum nos ejus virtutis inopes conspiciunt, ad quam hi quidem per naturalem affectum trahuntur, illi vero per divinam eruditionem instruuntur; blasphemio ore impetunt Christum, Christianorum fidem ac religionem, futuræ beatitudinis expectationem. Quos igitur ista blasphemia principaliter respicit, nisi eos qui miseris adesse despiciunt per affectum compassionis? Hisce sermonibus tantum ad largiendas eleemosynas divitiarum possessores animantur, quantum clangore tubarum, quibus committendi bellum animus est, incitantur. Ob quam rem in eadem provincia nemo egenus remansit, sed idem Beatus, tum per se, tum per hujus seculi potentes, tum certe per cognationem eorum qui indigebant, omnibus subvenit. Deinde ubi defecissent, quæ ex jure Ecclesiæ ministerio pauperum competere potuissent; thesauros Ecclesiæ, quos ipse multiplices paraverat, jubet distribui: docens ad hoc ornatissima quæque Ecclesiæ possidere ut tempore felicitatis sint honestati, tempore vero necessitatis sint utilitati. Si quem autem sua beneficia ad honorem extulissent, non facile eum pro quavis causa abjicere volebat; grandem in humanis rebus pronuntians prærogativam, si quis operibus et beneficiis faveat suis, nec meritum spectet alienum, sed suæ gratiæ munus intendat. Ergo, ut diximus, viro honestatis omnia habenti, odium in se, pietas in alios quam maxime fuit.

ANNOTATA.

a Colitur *S. Ethelwoldus* 1 Augusti.

b Wentanus Episcopus est *Wintoniensis*. Nam *Wintonia*, teste *Seldeno*, *Venta Belgarum* dicitur *Platomo* et *Antonino*.

c De hac Clericorum dissoluta vita et exterminio agit idem *Osbernus* in *Vita S. Dunstani*, 19 *Moti* elucidanda: ubi etiam de *S. Elphego*, ob *S. Andreæ* revolutionem

D

AUCTORE
OSBERNO.misericors
erga pauperes,monet eos
juvandos ut
membra
Christi,

E

et in eleemo-
synis dandis
avros scan-
dalum dare
Judæis;thesauros
ecclesiæ, a se
comparatos,
jubet distribui
in pauperes.
Fa *S. Andrea*
apparente
intelligit *S.*
Elphegum
futurum.*Is eligitur*
cum gaudio
Regis,
d

consecratur,

e
cum lætitia
et reverentia
excipitur
a *Wintonien-*
siensibus,*aliis bene-*
*volus,**sibi durus,**noctes in*
frigore pera-
*git orans,**f*
nimia absti-
nentia ma-
ciem contra-
hit;

A relationem creato Episcopo, et aliis illius virtutibus hic relatus agitur.

d Ethelredus regnavit ab anno 979, sed inter multas miseras et exilia, usque ad annum 1016.

e Auctor Chronologia Anglo-Saxonica cum Beda excusa, qui tunc vivebat, ista scribit. Anno 984 Episcopus ille benevolus Ethelwaldus Wintoniensis obit: fuitque successoris ejus Alfeagi (qui alio nomine Go lwinus dicebatur) xiv Kalenda Novembris consecratus. Sedemque illam Episcopalem, die duorum Apostolorum Simonis et Judae festo, in Wintoniensi civitate occupabat.

f Zetam sive Zetam pro diata sumisapius dirimus, hic videtur pro curaculo accipi: ita etiam in Vita S. Thomae Cantuar. Zeta hiemalis, et Zeta aestivalis camerum 12 conclavium significat: et in Actis S. Sebastiani Zeta pro triclinus, Zetarius pro curatore triclinii Imperatorii, accipiuntur.

CAPUT III.

Archiepiscopatus Cantuariensis. Iter Romanum. Virtutes raræ.

B De signis autem ab eo in Episcopatu perpetratis nihil attinet dicere, cum et virtutes possederit, per quas resplenduerunt, qui signa facere potuerant; et nostræ intentionis sit ea potissimum narrare, quæ de ejus glorioso martyrio vera potuimus relatione cognoscere: et hæc ordine faciemus, si de ejus Patriarchatu pauca dixerimus. Prefatus igitur justitiæ defensor Dunstanus, accepto timore quo magnus et admirabilis in populo predicabatur B. Elphegus; excelsas omnipotenti Deo laudes libat, qui tanti luminis claritate patrias oras se vivente respererat. Sed quoniam merita sua, imo Dei dona, mox coronanda esse præciverat, et Ecclesiam Dei per malorum successionem turbari metuebat, sollicitis observationibus aures divinæ misericordiæ pulsant, quatenus Elphegum Patriarchatus sui heredem relinquat. Cui statim exaudito quod postulat promittitur; quamvis haud statim, sed tempore decurso, quod promissum fuerat adimpleretur. Quod ea re dilatum fuisse arbitror, ut et omnibus manifestum fieret quantum Deus Dunstanum diligeret, cui quod viventi tam benigne promiserat, hoc defuncto longe post tam veraciter exhibebat; et Elphegum illa potissimum tempora invenirent, quæ eum ad martyrii gloriam provehere possent. Nam a quinquennio, quo simul vixerant Pontifices Dunstanus atque Elphegus, superato; Dunstano autem cum frequenti Angelorum comitatu, in gaudium Domini sui ingresso; b terni post illum, ex ordine sibi succedentes, Patriarchæ sunt instituti. Qui cum Patribus apponendi supremum arbitrium feliciter incurrissent, universi Anglorum Pontifices cum omni Senatorio ordine sibi invicem occurrentes, quatenus qui omnibus præesse deberet, communi deliberatione tractarent; Elphegi nomen omnes attollunt, Elphegum concordî voce magnificant, Elphego certatim manus dare contendunt. Anno igitur incarnatæ Divinitatis millesimo sexto, indictione quarta, ab adventu Anglorum in Britanniam quingentesimo septuagesimo octavo, Elphegus de Wentonia Cantiam translatus c Archiepiscopus ibi levatus est, annos natus quinquaginta duos; cum jam diutina Ecclesiasticarum disciplinarum exercitatione fuisset emeritus, et quantum hominis est universitate gratiæ repletus. Quis tunc moror, quod murmur Wentanos invaserit cives, et me et omnium mentes fugit, nisi qui populum Cantuarium ovantem vidissent: nam horum læticia, quanta fuerit illorum mœstitia, multo indicio est: quantum enim isti de

suscepto patre lætificati, tantum illi de amisso fuerant mœstificati.

14 Paucis admodum diebus evolutis, quibus incogniti honoris moderamina disposuit, Urbem cunctis excelsiorem adire instituit. Jamque Ausoniam ingressus, quod primum occurrit oppidum subintrat. Ubi cum ex itineris magnitudine fessus quiesceret, oppidani hominem incognitum habentes, suæ avaritiæ consulentes, domum irrumpunt, res diripiunt, ipsumque Sanctum omni suppellectili privatum, tum verbis tum verberibus exire compellunt. At ille suas contumelias leviter ferens, suorum vero mediocriter dolens, via qua venit regressionem facit.

Needum ab oppido longe secesserat, et ecce horrendæ faces incenia corripunt, quæ cinerem adificiis, jacturam civibus minantur. Excitus itaque populus ab igne, strata relinquit, et præceps ad omnia lymphato gressu discurrit. Cumque in immensum flamma excresecens multa pervagasset, ne evadendi incendiî spes aliqua civibus inuisset, saniores sensu effecti, qui virum perturbaverant, ne forte ad vindictam ignis ei deserviret, animo pertractant: et exeuntes cum inclytis loci, hominem requirunt, inveniunt, adorant, plorant. Ille vero, ut semper pietatis animum tenerrimum habens, Redeamus inquit, ut ignem cominus videre valeamus. Stansque Pontifex ignem intuetur, lacrymas distillat, Deum compellat. O potentiam Creatoris! o clementiam Salvatoris! Protinus in aere ignis suspenditur, perque innumeras domos trajectus, extra loci moenia invenitur. Ad cujus facti contemplationem omnes, quamvis modicum sensati, experrecti, Angelica sibi ministeria famulata fuisse gloriantur. Sed cognito auctore miraculi, omne vulgus per portas, sicut aqua per rimas, effluere; optanda dicere, munera offerre. Quibus Sanctus; Vobis, ait sint vestra, nobis autem sufficiunt nostra. Verumtamen si quod offensa promeruit laxari votum habetis, neminem deinceps de domibus vestris peregrinum perturbetis; quin potius omnes suscipere, susceptis, quæ officii sunt, impendere, curate. Bonorum namque virorum Deus inhabitator est, et idcirco magnopere gratulandum, si quo in homine Deus suscipitur, eum alius æque homo suscipere meretur. Quod si te interdum tua fefellerit opinio, ut quem religiosum putaveris, eum postea animadvertas irreligiosum; non te ea re mercedis alienum existimes: propterea quod non tam quid fiat, quam quo animo quidque fiat, internus arbiter contuetur. Sic fatus sua recepit, et turbam cum suis redire præcepit.

15 Perveniens denique Romam, d Romano Pontifici præsentiam exhibuit, colloquia quæsit. Qui dum omnem loquendi opportunitatem tribuisset, tanto inter loquendum sibi fœderati sunt amore, ut eum idem Apostolicus propria Apostolatus sui stola circumdaret, et ad memoriam cœlestis clavigeri coram omni Romano Senatu honoraret. Dum hæc ita agerentur; et natua sermone in die protraherentur; una dierum gravis Elphegum mœror invasit, qui eum consuetudinis penitus oblitum redderet, et omnino ad alios quam habere solebat motus disponderet. Mirati itaque comites insolentiam viri, vicissim arte succedunt; conantes doloris causas addiscere, animumque illius prudenti consolatione relevare. Sed ille cœptæ prosequens luctum mœstitiæ, Nemo, ait, hodie me hilarem videbit, quoniam is qui mihi successit Wentam e Episcopus hominem exiit. Illi autem nec faciles credendi, propterea quod nemo adventasset qui rem gestam nuntiavisset; nec iterum credendi difficiles, quoniam viro Deum inesse noverant, et ea re mentiri illum non posse credebant; signant diem qui iustabat, ut experirentur utrumnam ore fatidico, an sub opinionis ambiguo

D

in Romano itinere,

spoliatus retrocedit:

sed incendium obortum,

requisitus amovet: E

munera oblata respuit,

sed sua recipit: F

d

Roma a Summo Pontifice benévole excipitur,

revelat absens obitum Episcopi Wintoniensis

e

ista

S. Dunstanus laudatur ob virtutes S. Elphegi:

orat eum sibi successorum dari.

a

C

b

qui post tres ante creatos et mortuos,

eligitur anno 1006,

c

cum magno Wintoniensium mœnore,

A ista praelibasset. Deinde salutato ac resalutato alterutrum Papa et Archiepiscopo, læti ac tristes digrediuntur. Jamque reflexo pede Elphegus superaverat Alpes, cum pleraque Anglorum nobilitas occurrit, quæ sive orandi studio, seu videndi desiderio allecta, urbem Romam attingere tentat. Qui requisiti super Episcopo, jam pridem a servo Dei conclamato; ea die fatentur hominem vitæ decessisse, quadie constitit Elphegum flevisse. Quem jam prætereat, quantum divine gratiæ hujus Beati fulsit in pectore, qui cognovit patrios motus a patria longe remotus, et Wentani Præsulis animam de carnis habitaculo egressam, dum adline sub peregrino nomine incolet Romam. Cujus rei fama longe lateque in patria discurrens, amplius multo quam de homine aestimari potest, de illo testandum persuasit; qui rerum absentium tam facilis cognitor, tamque verus assertor esse potuerit.

eo die mortui,

Cantuariam reversus,

f
frequenter
Concilia celebrat;B
peccatores
beneficiis
emendat et
precibus,in oratione
devotus;

vestitu candido usus,

ecclesiam ornat:

C
pudicitiam colit:liberalis in
pauperes et
afflictos.

16 Sed, ut virum, unde profectus est, restituamus; Elphegus Britanniam appulsus, atque in Sede Patrum locutus, non modo prioris vitæ statum non minuit, verum etiam incomparabiliter auxit. Ab illo namque tempore frequenter et opportune non desivit f concilia celebrare, orthodoxam fidem Patrihus exponere, ne qui aliorum errores tollere deberent ipsi erronei, et a via veritatis devii exorbitarent. Peccantes, ut ad Dominum converterentur, si verbis non posset, beneficiis provocabat. Nil quod sua interesset negligens: dum quos admonitio verbi non corrigeret, liberalitas beneficii superaret. Omnium peccata ipse deflere, ac pro omnium salute binis per singulos dies vicibus salutarem hostiam offerre. Quod si præcipua solennitas instaret, in qua illum Sacerdotale pro populo gratiam exhibere oporteret, deductus Sacerdotu manibus in sacrarium, illico se in partem tulit, ac inter hymnos festivo clamore decantatos, privatas Missas tanto devotius, quanto a conspectu populi remotius agebat. Inde plenus Deo ad altare relictus, quod prius inceperat officium peragebat. Ipse autem in vestitu candido, desuper amictus pallio, oitra cæsariem constrictus, diem transigebat; quatenus per exteriorem habitum vestis, interiorem conciret habitudinem virtutis; et spectatores sui eo fierent devotiores ad reverentiam, quo illum spectarent decentiorem ad gratiam.

17 Ornatum ecclesiæ, cuius ipse auctore Christo moderator sedebat, multis ac præclaris opibus ampliabat, quas postea aut Elphegus in usus pauperum expendebat, aut paganus in proprios abusus rapiendo asportabat. Pudicitæ virtus tantum in illo obtinuit principatum, ut nemo in audientia illius obscænum verbum proferre, nedum in aspectu turpe factum auderet efferre. Dicebat enim hanc esse primam atque præcipuam conservandæ castitatis magistratam, ut quos animorum corruptrix temeritas præcipitat, eos morum latrix verecundia compescat. Sed quid meritorum illius cetera prosequar, cum ad sola misericordiarum illius præconia enarranda omnis periti succumbat facilia? Totus erat elementia profluus, totus in lacrymis resolutus; pauperum piissimus consolator, oppressorum promptissimus relevator; liberalis in dando, in accipiendo difficilis; una spes omnibus ad se venientibus; unicuique refugium in hac terra afflictis. Ex qua re contigit, ut dum nihil superesset, quod de suo proximis largiri potuisset, hoc ipsum quod erat dare non metueret; malens huic vitæ moriendo deesse, quam proximis vivendo non prodesse. Quod nunc in ejus nomine aggrediar dicere, cuius clementi bonitate factum est, ut ista possem discere.

ANNOTATA.

a Imo quadriennio non integro, scilicet a 19 Octob. Aprilis T. II.

anni 984, quo consecratus est S. Elphegus, usque ad diem 19 Maii anni 988, quo obiit S. Dunstanus: sed anni 984 et 988 seorsim ut completi sumuntur.

D
AUCTORE
OSBERNO.

b Sunt hi, Ethelgarus, ante Australium Saxonum Episcopus, apud Selesiam, quæ Sedes postea fuit Cicestriæ: cui anno 989 mortuo successit Siricius, ante Episcopus Wiltoniensis; uti etiam huic subrogatus est anno 996 Alfricus, qui vixit usque ad annum 1006.

c Invitus, ut aiunt, quod consueto privatus honore, majore premeretur onere. Ita Malmesburien-sis.

d Hic est Joannes 18, creatus anno 1003, 20 Novembris, mortuus 18 Julii anni 1009.

e Is erat Kenulphus, qui ante Abbas Burgensis, Episcopatum, teste Malmesburien-si, nummis mercatus fuerat: sed non diu sacrilego ausu lætatus, ante duos annos hominem exiit.

f Ex his apud Spelmannum extat Concilium Ælhamense generale sive Pananglicum, hortatu Ælfeagi Doroberniensis et Wulstani Eboracensis Archiepiscopum, ab Æthelredo Rege edictum; accersitisque Episcopis et universis Anglorum optimatibus, in die sanctæ Pentecostes celebratum. Statuta Concilii apud Spelmannum videri possunt.

CAPUT IV.

E
Irruptio Danorum in Angliam, et Cantuariam versus. Generosus animus S. Elphegi.

P
Per idem a tempus piratæ (pessimum genus prædonum, propterea quod illos et egestas audaces, et error investigabiles, et desperatio facit invincibiles) Ducibus Suano et Turchillo, Principibus Danorum fortissimis, nonnullam terræ Anglorum maculam intulerant: sed Suano ab omnipotente Deo b terribiliter occiso, Turchillus malignæ hereditatis Principatum sortitus est. Hoc duce piratæ omnes portus maris oberrantes, et nunc hic nunc illic e navibus prosilientes, magno tam vicinis damno quam longinquis formidini fuere. Non enim erat illa gens inimicorum, quæ pietatem coleret, quæ ante fidem cuiquam parceret; hoc solum inerat boni, promissam fidem nolle mentiri: et hoc interdum. Ceterum cultus Dei apud eos nullus; et si cultus, nulla culturæ religio. Æque etenim omnes anni dies celebrare, æque omnes omnibus vesci; mysteriorum sacra non solum non accipere, sed neque ecclesiam ingredi; legitima conjugia procul spernere, sed quæ sanguine propinquior, ea complexu gratior. Et quoniam actio in eis non prætendebat religionem, f minuebatur pietas, crudelitas indies angebatur: proinde quasi lex erat, ut ibi quisque terminum mali poneret, quæ potentia deficeret. Ig. tur cessante obstaculo, hostis per omnem Angliam spargitur, et quidquid obstat, tum corde, tum incendio committit. Deserta itaque extrinsecus ab incolis terra, ad urbes viemas undique confugitur: jacet interim terra, prædonum furori obnoxia, nullo cultore beata. Rex namque Anglorum Ethelredus, imbellis quia imbecillis, monachum potius quam militem actione prætendebat: homines vero divitiis corrupti, voluptatibus obligati, haud quidquam præter commodum corporis honestum putabant. Quapropter militiam discere, rem aliquam fortiter facere, pro patria mori velle, (ne quod sibi quisque pararet, id eo moriente in jus vicinum transiret) stultum penitus ducebant execrandumque. Ita quisque dum sibi et rebus suis timet, omnes temperabant bello, nemo pro omnium causa certamen experiri tentabat; cum ea re magis certandum esset, ut quod quisque suum esse vellet pro eo quam splendidissime pugnaret. Singuli tamen Principes, quisque sua loca quanta

a

Danos,

b

homines
barbaros,

f

Angliam
vastantes,

AUCTORE
OSBERNO.

adit :

multos con-
vertit ad
fidem,

non veritus
periculum
mortis sub-
ire.

A poterant virtute tuentes, frequentes et nobiles de hostibus triumphos referre : interdum quoque et hostes de ipsis non ignobiliter triumphabant.

19 In tanto igitur rerum discrimine, Elphegus id quod factum difficillimum erat, hostes adire solebat, verbum eis vitæ prædicare, captivos dato pretio redimere, et eos quos fames opprimebat alere. Tantamque placendi hostibus [facultatem] divina illi gratia concessit, ut non solum captivos a temporali, verum etiam captivatores eorum ab æterna liberaret servitute; dum et fidei expertes, ad fidem vocaret; et quos fides admiserat, ad fidei opera invitaret. Sed cum pleraque populi turba credentium numero addita fuisset, pars tamen non modica infidelitatis errore detenta, sociorum salutem invidere, auctoremque salutis eorum infanda conspiratione interficere cogitabat. Metuebant namque ne sublati his, quibus auxiliariis bellandi consuetudinem agere solebant, minorem vel nocendi licentiam, aut resistendi potentiam cum res deposcerent haberent; et ea re dolebant, bestiales hominum mentes in rationabilem transisse qualitatem, crudelitatem religione superari, præliandi negotium meditandi otio commutari. Unde quantum a fidei populo colebatur, venerabatur, diligebatur; tantum itidem ab infidei multitudine contemnebatur, deridebatur, odiebatur. Sed Beatus ille, malens cum Domino, Beelzebub, quam cum Pharisæo, Rabbi vocari, non destitit incepto operi operam dare, fideles in fide confortare, infideles ad fidem vocare, summa cum auctoritate omnia facere. Neque enim fas erat ut aliquorum ille formidini cederet, qui divinum spiritum suæ mentis rectorem, et maximam populi partem suæ voluntatis faultricem haberet.

19 Sed totius malignitatis magister simul ac minister, diabolus inquam, dum infidelium paucitatem ad injustam justum hominis necem, propter copiam fidelium, impellere non potuisset; aliam patranda sceleris artem aggreditur; per quam illi, omni sociorum timore sublato, quod nequissime cogitaverant, crudelissime exequerentur. Quemdam namque c Edricum Rex totius imperii sui Præfectum statuerat, hominem humili quidem genere, sed cui lingua divitias ac nobilitatem comparaverat; callentem ingenio, suavem eloquio, et qui omnes id temporis mortales tum invidia atque perfidia, tum superbia et crudelitate superaverat. Hujus igitur fratrem, primo nobilitati Cantuariorum in præsentia Regis gratuitè maledicentem, deinde ea quæ unicuique ex paterna hereditate provenissent, violenta dominatione invadentem; hujus, inquam, fratrem, lubricum ac superbum, eadem nobilitas aggressum interfecerat, ædes succenderat; justo Dei judicio agente, ut qui in alios injuste exarsisset, ipse justè vindictæ penas exsolvisset. Cujus sanguinis, frater superstes ac sapiens, ultionem a Rege postulat. Denegat Rex postulata, jure fratrem peremptum pronuntiat, qui tantam nobilitatem, tanta animi mobilitate regali in palatio impetere præsumpsisset. Præfectus, colorem mutatus, palatium egreditur; junctisque secum decem millibus viris quam optime armatis, occisum fratrem ulcisci conatur. Sed dum conatus suos parum processisse conspiceret, resistentibus his quos importunissimos adversarios habebat, et ingenti virtute contra certantibus; elatus in iram, Danorum conciliabula expetit, auxilia perquiri; non jam ad Cantuaritas solos debellandos, sed ad totius fines Britanniae invadendos; quorum ignavia maledictis increpat, quod tot annos laborando nihil effecerint; cum præsertim Rex senio et languore, Principes otio, omnes divitiis ac voluptatibus contabescant. Opus tantummodo esse incepto, cetera rem ipsam expedire. Regnum post victoriam

æqua forte dividendum; se Orientalibus Anglis principari, illos vero Aquilone potiri. Cujus hominis pollicitationibus Principes Danorum arrecti, simul et memores sociorum per doctrinam Pontificis sibi præreptorum, socios se infatigabiles ad quodcumque ducere vellet promittunt, dextras dant et accipiunt, sacramenta exigunt et porrigunt.

20 Itaque maturato consilio Dani et Angli; Dani (relicta statione quam hyemandi gratia propter Londoniam ceperant) cum innumera classe et non segnitè armata portum d Sandwicum subeunt, ea videlicet ratione, quod illum et ad receptionem navium habilem et civitati ad quam tendebant acceperint proximum. At Edricus, cum innumera pedestri multitudine et ipse pedes occurrens, exercitum intolerabilem facit: hostes Pontifici, Præfectus nobilitati, omnes Cantuariæ necem intentant. Cujus rei fama civitas Cantuariorum vehementer permota, propterea quod neque alimentorum subsidia in ea fuissent, nec illis comparandis tempus jam idoneum suppeteret; totas spes atque res suas in manus summi Sacerdotis commendat, templumque Domini, quod excellentissima omnium populorum veneratione ibidem colitur, assidua supplicatione frequentat. Arbitrabantur etenim sese propter loci sanctitatem ibi tutari posse, et omnia magis fieri, quam se violenta inimicorum manu inde avelli. Sed verus ac sempiternus Deus non est ut dii gentium, qui non modo peccandi impunitatem suis cultoribus tribuunt, verum etiam variis eisdem observationibus atque oblectationibus ad peccandum inducunt, dum metuunt indebitos sibi honores ab hominibus denegari, si non eisdem per mortiferas voluptatum execrandarum licentias studuerint placere. Hinc adulatoria comœdiarum figmenta comperta; hinc ludi scenici instituti; et quod prostituendis animabus malignissimi demones adinvenerunt, dii adulteri et illiberales, qui nullam sibi culturæ possunt exhibere reverentiam, si non hominibus peccandi tribuerint licentiam. At Deus et Dominus noster, ut in nullo bonorum nostrorum se indigere, ac per hoc se verum Deum esse manifestet; sic culturam exigit, ut vivendi præcepta dare non metuat; sic vivendi præcepta dat, ut ea servantibus præmia, contemnentibus vere supplicia proponat; quodque purum intelligentibus æque videtur asperius, quos præ ceteris familiarius diligit, eorum ille peccata gravius punit. Unde cum regnum David corrotorandum promississet, de posteritate filiorum illius ista subtexnit dicens: Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint, si justitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint; visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum; misericordiam autem meam non dispergam ab eo: ac per hoc nullo modo a bono Deo deseruntur, qui tali modo deseruntur.

21 Mox universa nobilitas, quæ olim in legis violatorem vindictam exercuerat; universa, inquam, nobilitas lacrymabili questu Pontificem circumdat, orat ut urbem exeat, vitæ consulat. In vulgi morte damnum quidem esse, sed quovis modo tolerabile, illius vero vitam omnium in terra vitas excellere. Sentiens autem Beatus ille, suasionem, tametsi piam, sua tamen aestimatione indignam; Longe, inquit, mihi alia via gradiendum puto, dum præteritos mecum labores reputans, æternam Dei retributionem cogito. Videmini namque tale mihi consilium dare, ut quod invita jucundius habebam pro minimo contemniam; et quod omni semper desiderio a Deo expetebam, id ab eo oblatum sponte projiciam. Sed absit ut gloriam meam ignominia commutem, absit ut immortalitatem, quæ auctore Deo omnibus

Cantuaria
designatur
obsidenda :

d

E

Psal 88, 3

F

S. Elphegus
suadentibus
discessum
resistit :

Martyrium
appetit :

c
Edrico homine
perfidio,

ob fratrem a
Cantuariis
occisum,

conspirante
cum Danis,

A proposita est, timore mortis evadam. Quod si qualicumque de causa, turpi vel honesta, immortalitas captari posset, esset equidem omnibus elaborandum viribus, ut ad illam quomodocumque pertingere possemus : nunc autem cum tanta moriendi pro Deo honestas existat, ut laudabilior sit qui animam suam perdere voluerit, quam is qui eandem servare contenderit ; quis non ultro se ingerat in mortem, si eum amantissimam etiam sui præpedire velit a morte ? Neque enim sceleratorum maleficia commisimus, ut ex hinc mortis supplicia pertimescere debeamus. An vere illud erit in crimine, quod eorum delectos a paganismi erroribus retraximus, atque ad unius veri Dei agnitionem cultumque attraximus ? Sed beatum me, si tali in causa mori me contingat : pro qua ut morerentur, elaboraverunt omnes Martyres Christi. An forte ibi offendimus, cum gentis nostræ captivos perditæ libertati restituimus ; et quos restituere non potuimus, in captivitate pascere non dubitavimus ? Sed utinam pro tali offensa tot in me mortis vulnera desæviant, quot in me membrorum varietates natura formavit. Jam vero si inde furoris eorum exarsit inhumanitas, quod vitam illorum flagitiis ac facinoribus coopertam, quotidiana invectione reprehendebam ; illius me coegit auctoritas, qui sanguinem impij de manu mea dicit esse requirendum, si eidem scelus suum per me non fuerit annuntiatum. Quod si alia non sunt, quæ pro illorum studio in me culpari valeant, et hæc ipsa talia esse noscuntur, ut sui magis dignitate Deum mihi concilient, quam indignitate exacerbent ; alienum profecto a meis rationibus esse existimo, optimis civibus in mortis periculo derelictis, de mea singulari salute, quæ nec salus dicenda est, cogitare. Mercenarius esse potero, si videns oves meas a lupo devorari, ipse incipiam fugam meditari. Proinde quibus Deus inspiravit, ut bona malaque justa perpeti velint, hic quæ nobis præparata sunt pariter expectent.

22 Postquam accepere ea homines, quibus omnia quam mors et cruciatus corporis cariora erant ; citato mox consilio, diversi, alius alio se transferunt, plures vero placandi gratia Danos accedunt, rati se apud hostes tutos fore, qui infra muros civitatis tuti esse non possent. Sed econtra omnia evenere : et me piget ista narrare. At Elphegus convocatis populi sui pauperibus, hortabatur eos bono animo esse, Deum præ oculis habere, præter eum qui corpus et animam in gehennam perdere potest nihil formidare. Admonebat etiam eos humilitatis Christi ac patientiæ, qui cum Deus esset, et omnia Pater illi in manus dedisset, non solum se de inimicis ulcisci noluit, sed et sævientem Petri amorem ab ultione prohibuit ; gladiumque illius, Malchi sanguine cruentum, vagina recondidit. Doccebat nihilominus duas esse hominum liberationes, quarum alteram publicis, alteram occultis probaret excursus ; nec magno curandum opere, si ea non proveniat, quam humani favoris iudicium expectat : propterea quod illam malus quispiam participare valeat, illam vero aliam, quæ divini secreti scientiam fateatur, eo magis optimam atque infestis viribus appetendam, quo ad eam nemo nisi bonus aspirare prævaleat ? Ad hæc proponebat constantias Martyrum, et victorias eorum qui fidem non verbis sed tormentis ostendebant, quibus Christiana innocentia non tam honori quam supplicio, quoad viverent, erat. His illos sermonibus institutos, ad quæcumque tormenta persecutor impelleret, Beatus ille paratissimos reddebat : deinde Episcopali super illos benedictione effusa, pacis communione in osculo sancto libata, dum divini epuli omnes participes efficeret, se illis, illos sibi, utrosque autem omnium protectori Deo, commendavit.

ANNOTATA.

D
AUCTORE
OSBERNO.

a Hæc anno 1010 et 1011 peracta sunt.

b Regem Suanum post innumerabilia et crudelia mala, quæ gesserat, in Nonas Februarii a S. Edmundo Rege apparente confossum, miserabili morte vitam finivisse, ex libello miraculorum S. Edmundi tradunt Hovedenus, et Westmonasteriensis ; et consentiunt Simeon Dunelmensis, Florentius Wigorniensis, Rodulfus de Diceto, Joannes Bromton et alii ; referentes ejusdem necem ad annum 1014 ; ut aut hic de alio Suano agatur, quod magis certum videtur, aut certe per aliquam prolepsin hæc sint inserta.

c Edricus Streone, Dux Merciorum, Comes Salopiæ, perfidus proditor, passim describitur ab Anglicis historicis : apud quos verba hinc desumpta leguntur. Anno tandem 1018 Canutus Rex, Londini in palatio suo, jussit cum occidi.

d Ampla nunc urbs, Comituli insignis titulo, intra octavum a Cantuaria miliarium.

CAPUT V.

Cantuaria obsessa et expugnata. S. Elphegus captus et carceri inclusus. Hostes a morte liberati.

Jamque dies aderat, primos visura tumultus ; et ecce tota civitas, hostili agmine a circumvallata, omnem exendi civibus libertatem negabat. At illi pro muris consistentes, resistendi audaciam non tam ostendebant, quam simulabant. Vicesimo autem obsidionis die, exhausto quidquid ad usum vitæ paraverant, mittitur a Pontifice, qui Dano suggerat, ut ab inepto desistat : populum innocenter obsidionem pati ; caveret ne divinæ correctionis flagello, pro filiorum castigatione ad tempus concesso, nimis insolenter abutatur ; fieri plerumque, ut quem pater heredem vult baculo percutiat, baculum post in ignem projiciat. Sed Angli (nam illi ad impietatem procliviores extiterant) quo amplius cognatum populum afflicti cernebant, eo ferociores instare, vineas agere, turres extruere, arietibus murum ferire, igneas faces jacere, prorsus nihil intactum habere. Inde feralis per contiguas domos ignis conceptus, horrendos crines attollit, ac sæviens austro per omnia loca se dilatando spargit. Cernere tibi videris, aut Romanas flammæ Neronem mirari, aut Trojana incendia Æneam delere. Tum vere miseranda inter cives cunctatio, utrumnam desertis murorum propugnaculis ad proprias domos convolarent, an eis neglectis munitioni incumbere. Vicit communem utilitatem privata affectio, filiorum dulcis recordatio, tuendæ familiæ innata compassio. Currunt itaque furore præcipites, animositate audaces, neque vitæ memores, neque mori potentes. Rapiunt e mediis ignibus conjuges et caros liberos, hostili gladio statim feriendos. Sed illis ad cineres ædificiorum attentius occupatis, ecce, quod dictu quoque miserabile est, b effracta urbe exercitus ingreditur, terribilis sonitus ex clamore vocum simul et ex clangore tubarum attollitur, adeo ut omnia civitatis fundamenta concuti viderentur.

24 Quæ tunc facies rerum, quam miserabilis confusio malorum, sub nullius scientium cadere potest, qui non ejusdem calamitatis spectator affuerit. Alii namque ferro jugulati, alii flammis consumpti, plures vero supra muros præcipites dati ; nonnulli vero, quod dicere pudeat, per verenda suspensi. Deficiunt Matronæ, quas ceteris clariores nobilitas effecerat, dum thesauros quos non habebant cognuntur prodere ; capillis per omnes civitatis plateas distractæ, ad ultimum flammis injectæ, moriuntur. Super omnia

nihil habens
cur mortem
formidet,

sed animam
pro ovibus
ponere para-
tus :

subditos,
maxime
pauperes,
confortat :

benedictione
sua et sacra
Eucharistia
munit :

a
Obsessa urbs

hostem per
nuntios
monet :

ea incensa

et vi occupa-
ta,

b

gladio ma-
ctantem ob-
vios quosque

AUCTORE OSBERNO,	A omnia in minorem ætatem crudelitas desævit, dum parvuli a matrum uberibus avulsi, aut lanceis exciperentur, aut superacto plaustro minutatim contererentur. Jam vero ea quæ sequuntur mala, præ doloris magnitudine vix enarrare valeo. Ecce etenim venerandus Pontifex, non ferens tantam suorum depopulationem, dum forte plangentium turba monachorum in ecclesia Salvatoris circumseptus fuisset, repente manibus tenentium se lapsus, de ecclesia evasit: currensque ad locum cadaveribus plenum, inter densissimos hostium cuneos se ingerit, talia geminando inclamitans: Parcite, ait, parcite; et si viros vos esse cognoscitis, innocentem ætatem persequi desinite. Non est ista victoria, qua latentium perimitur innocentia; nec laudi adscribitur, quidquid in supplices bellando peragitur. Si gloriam de victoria expectetis, hanc vobis potissimum ejus jugulum præstabit, quem cælestis potestas omnibus præcesse constituit. En me, qui ut Christianum populum augerem, multo vos milite spoliavi: en qui vestre impietatis crimina libero ore semper damnavi: et, qui captivos patriæ, horrendo multatos ergastulo, pavi, vestivi, redemi. Si gratuito malos esse delectat, in me præcipue vestra ira desæviat, quem præ omnibus tot peccandi modis vos offendisse constat.	prædicare possent. Sed qui hominum malis bene D utitur Deus, quod illi ad testimonium crudelitatis, hoc ille parabat ad restaurationem posteritatis.	
clapsus ex ecclesia	B 25 Protinus ergo innumeris manibus fortissimus athleta captus, ac intercepto gutture vox loquentis præpeditur: vinculis palmæ innectuntur, genæ unguibus dissecantur. Inter hæc servus Dei muto simillimus, ne uno quidem verbo dolorem prodere, sed sancti Spiritus consolatione roboratus, summa tantummodo labia, quasi cum Deo loquens, movere; sicque ad atrium templi, non tam deductus quam impiorum manibus impulsus, jubetur novi flagitii spectator assistere, quatenus mortem ante mortem videret, nullumque mortis genus existeret, quod illum sive patientem sive suis condolentem præteriret. Accedunt itaque filii diaboli ad templum Filii omnipotentis Dei, cuppas super invicem positas inflammant, tectum exinde molientes comburere. Jam plumbi materies, a facie ignis resoluta, cæpit introrsum defluere; cum beata monachorum plebs, caput pallio cooperta, amaris lacrymis faciem rigata, in Deum per omnia confisa, egrediebatur; data pro Salvatore, quod pro omnibus ille dignatus est impendere. Ad quam ferro excipiendam trux carnifex occurrens, mirabili atque miserabili eandem cæde devastat. Quid tunc quæso Pontificis agebatur in aniuo, cum videret totius regni matrem miserandis cineribus involutam jacere, filiorum multiplices cervices per diversas diversarum mortium strages interire, se vinculis irretitum, vulneribus attritum, saturatum opprobriis, destitutum solatiis? Sufficeret namque ad communem regni perniciem aut sola Pontificis injuria, aut funestum urbis excidium, ne dum utroque Anglia decore privatur, nunquam deinceps ad priorem esset statum reformanda. Sed quidquid illud sit quod æterna hoc in facto Sapientia providerit; magnum quiddam ac præclarum esse dignoscitur, quod tam pio, tam excellenti Pontificem martyrio decoraverit, ut alterum esset quod de morte filiorum doleret, et alterum quod mortem ipse sustineret. Igitur ex omni numero, qui ad octo millia hominum prætendebatur; quatuor solummodo monasticæ professionis, octingentos autem inferioris ordinis viros remansisse accepimus, quos primum beneficii gratia pro decimis computatos, deinde Dani verberibus acriter exaratos, aut pecuniaria redemptione dignos judicaverunt, aut servilibus mancipandos operibus secum abduxerunt. Quibus ea solum re Danos existimo peperisse, ut nullis deinceps temporibus deessent, qui cruentam illorum victoriam	26 Hactenus urbis excidia deflevimus, nunc ad dellendam sancti viri mortem lacrymas reparemus. Jam populo cæso, jam urbe flammata, denique Christi templo violato, perscrutato, spoliato; extrahitur Sanctus, toto corpore vinctus, furentis populi manibus occidendus. Cunque ad portam septemtrionis præcedentium raptu ac subsequentium impulsu traheretur; ecce hi, quos solos paulo ante ex omni civitatis ruina superfuisse commemoravi, pedes trabibus inserti, sub militari custodia tenebantur. Qui viso Pontifice, et quæ erga Pontificem agebantur malorum indignitate; elatis in cælum manibus cum ingenti rugitu exclamant; Deum tantæ crudelitatis inspectorem fore postulantes. Omnes eum viderunt, et elevata voce fleverunt. Subsistens autem summus Sacerdos, ut fractos eorum animos oratione firmaret, repente ab impellentibus se gravi per summos humeros vulnere sauciatur, adeo ut profluente sanguinis unda a toto corpore humerus divisus appareret. Exhorrent facinus compediti, exhorrent ipsi Dani, exhorrent quicumque erant animo humani. Nec ille desiit Deum orare, oculos ad cælum, animos vero ad eum qui supra cælum est, infatigabiliter habere. Ducitur itaque hostia Christi de urbe ad classem, de classe ad carcerem, de carcere ad iniquitatis judicem. Carcerem pronuntio, quem horror tenebrarum cæcavit, quem angustia parietum arctavit, quem ranarum importunitas fœdavit. Ibi virum menses septem duodeno milite septum servavere, rati illum Ecclesiæ patrimonia spoliaturum, ac pro sui liberatione eis daturum. Elphegus nihil sane ad hoc intentus, quippe, cui serum videbatur, quod huic mortali vitæ subtractus, æterna Dei præsentia frueretur. Quocirca patientissime omnia sustinere, passionibus Christi pro potestate ibidem celebrare, grata Deo contriti cordis solennia agere.	trahitur ad portam : captivos consolaturus granter laxatur : E in fædo carcere 7 mensibus detinetur : multis milli- bus hostium plaga divinitus incussa pereuntibus
caplus ligatur, et corditur :	C totam urbem minis certibus- que impleri,	27 Interea corpit ira omnipotentis Dei in homicidam populum adeo desavire, ut parvo temporis intervallo, duobus eorum millibus per diros internorum cruciatus prostratis, cetera quoque multitudo, simili morbo percussa, simile experiretur exitium. Commoniti autem a fidei populo, ut reos se in Christum, templum, ac populum illius agnoscant, dicant, defleant, de cetero autem Pontifici satisfaciant, consilium salutis differunt: opinati, non tam divina voluntate, quam fortunæ instabilitate hoc illis infortunium accidisse. Prævaluit interim clades super omnem carnem, quæ Pontifici intenderat mortem; et nunc denis, nunc vicenis, nunc pluribus his terribili viscerum dolore captis, tortis, absumptis, magnam subeundæ mortis formidinem viventibus incussit. Citato igitur concilio, mox ad eum ab omnibus curritur: patratum facinus quamvis invitis lacrymis deploratur, ut ad cæli Regem supplicatio fiat obsecratur. Erat autem solennis ille conciliationis dies, e in quo sanctissimum Corporis et Sanguinis sui mysterium Salvator discipulis commendavit. Tum ille, quem paulo ante malignitas tortorum vehementer angebat, nunc eorundem manibus ad publicos populi aspectus honorifice delatus, atque in sella gestatoria positus, has de sacra pectore edidit voces. Etsi vestra incessabilis crudelitas nullum sibi promerendæ veniæ locum relinquit; nostri tamen interest officii, non tam quid vos pati conveniat, quam quid nos agere deceat intueri. Habemus namque maximum hujus speculationis documentum in hodierno Christi Domini facto, qui cum suorum dignatus fuisset lavare pedes discipulorum, non modo illum non exclusit a quo se tradendum esse præscivit: imo etiam sancto pane, sanctissimis manibus	ad concilium honeste ad- ductus, feria 5 in Cæna Domini C explicat mansuetu- dinem Christi erga Judam produtorem,

*et alios se comprehen-
dentes*

A manibus libato, eundem cibavit. Inde cum ad locum comprehensionis illius ventum fuisset, primo omnes Pharisaeae impietatis ministros potentiae suae verbo elusit; sed confestim pro dignitate beneficii eosdem ipsos erigendo sanavit. Ita omnibus quae de illo sunt diligenti ratione consideratis, invenimus eum bonitatis suae clementiam hominibus semper praerogasse, non eorum mala facta per condignam suppliciorum poenam vindicasse. Quodque magnae bonitatis insigne est, quos quotidie mandatis caelestibus pertinaci animo videt resistere, eos in caelo sedens adhuc patitur vivere: Vivere inquam, vivere, immo humanis rebus plurimum ceteris praestare, dum eis et clementia caeli et fecunditas terrae, filiorum gratia, famulantium clientela, pecuniae augmentum, ac subiectio arrideat inimicorum. Hinc accedit; quod vobis quoque, hominibus quidem, sed canino semper more viventibus, longanimitatem sui patientiam praetendit: quos olim furoris sui gladio peremisset, si non poenitentiam quam mortem vestram malisset. Quapropter quoniam exemplorum illius devotus cupio imitator existere, oblitus incendia civitatis, oblitus innocentium caedes, oblitus, inquam, quae in me acta est, praeteritae impietatis; sicut ipse Patrem pro suis crucifixoribus, et ego pro meis ipsum tortoribus interpellabo. Afferte ergo panem, statim vobis reddendum salutarem; quatenus ex hoc refecti, et cupitae salutis beneficium adepti, aut solennes Salvatoris gratias reddatis, aut sceleraiores blasphemi remaneatis.

*et adhuc
erga infidos
homines,*

*quo exemplo
omnem in-
juriam con-
donans,*

B tribuit eis panem benedictum:

ANNOTATA.

a Inter Nativitatem S. Mariae et S. Michaelis Cantuariam obsessam fuisse, tradunt Wigornenses, Hovedenus et alii, ad annum 1011.

b Per insidias Almeari Archidiaconi (quem S. Elphegus, ne morti traderetur, prius eripuit) pax civitatis incenditur, exercitus ingreditur, urbs capitur. Ita Wigorniensis et alii.

c Aprilis 10: siquidem Pascha anno 1012 bissextili incidit in 13 Aprilis, cyclo Lunae 6, Solis 13, litteris Dominicalibus F E.

CAPUT VI.

Enormis pecunia postulata. Insidiae a daemone structae S. Elphego. Angeli, et S. Dunstani et aliorum apparentium auxilium: vulnera sanata.

Postquam Praesul finem dicendi fecit, invocato mundi auctore Christo, datoque omnibus pane a se benedicto, omnes de exitiali liberavit clade. Qui liberati et ab homine confortati, nihilominus persistenter, in quo coepto constiterant. Expectato autem sacrosancto Dominicae requiei sabbato, cum perfectae salutis integritatem se recepisse, nec quempiam ex omni populo per totum triduum oblituisse conspicerent; legant principes legionum quatuor, qui Pontifice adito, primo quidem pro impenso beneficio gratias exhilaeant. deinde huius conditionis alloquium proponant: ut si vita ac libertate velit potiri, sexaginta argenti talenta persolvat, singulis talentis quinquaginta librarum pondere appensis. Praeter haec spondeat se suasurum Regi, ut quoniam impossibile sit absque grandi pecunia Anglos Danis conciliari, ducenta superioris ponderis talenta solvantur, sicque foedus inter utrosque populos firmum constituatur. Quo ille accepto nuntio tale fertur responsum dedisse. Legatio, inquit, legitima non est, cum id petitur, quod petenti jure denegari potest. Jure autem denegare potest, quod ratione haberi non potest. Ratione vero haberi non potest, quod aut ignis de-

*Ad postulata
60 talenta
argenti*

*et 200 a
Rege procu-
randa,*

*nequit se ali-
quid facturum*

voravit, aut praedo asportavit. Quod si ad explendam animi vestri dominatricem cupiditatem, ea vos ratione ducimini, ut existimetis me aut ecclesiasticas possessiones exspoliaturum, aut contra patriae decus Regi suasurum, fallimini: propterea quod Christiani hominis non sit Christianorum carnes paganis dentibus conterendas dare: Ego equidem id faciam, si quod paupertas ad vitam paraverat, vestris hoc moribus abutendum tradam.

29 Accedentes autem hi, quorum gratia familiarius utebatur, rogabant eum mitius loqui, sigillo suo scripturam firmari, quae ad deperdandas Ecclesiae reliquias circumquaque mitteretur; quatenus redemptionis pretium exinde consequeretur. At ille, qui semper erat pater pauperum et invictus patriae defensor, indigne ferens eos indigna locutos, ita respondit: Si istud mihi flagitium persuadere potueritis, quidquid usquam flagitii est persuadere poteritis. Sed satius est per virtutem emori, quam tali modo vitam mercari: quid namque indignius dici potest, quam ut Elphegus in ultima aetate crudelis esse discat, quem clementiae ac mansuetudinis virtus ab ipsis infantiae cunabilis decorabat? Aut quam mercedis gratiam ab aequissimo omnium remuneratore Deo sperabo, si quae fidelium opera ad honorem Ecclesiae parata sunt, haec meo opere distracta perierint? Exciditne animus, quam laudabili ratione beatissimus Martyr Laurentius thesauros Ecclesiae abscondit, ne illos violenta manus inveniret persecutoris? Quid quod eosdem tam liberali diligentia pauperibus distribuit? Quod si ille quos acceperat thesauros laudabiliter oculuit; ego quos non accepi crudeliter exquiram, crudelius perdam? Et si ille, quae non habebant egentibus dabat: ego quae habent eisdem diripiam? Nisi forte mitius sit quod suum est pauperibus auferre, quam quod nostrum est non largiri. Videte ergo quam id impie dixeritis, quod sobrie vos dixisse putabatis. Haec ille, nec ad haec illi.

30 Sed postquam in castris audita fuissent quae ipse dixisset, tum quidem omne furoris sui venenum spirare, clamorem et dentium stridorem mixtum attollere; et quid de viro statuendum foret, maligna mente tractare. Nihil ergo prior fumes, nihil catenae, nihil militaris custodia valere: nova omnia eundantur et ea multiplicatis tortoribus emulantur. Eratque miserabilis rerum conditio, et quam non solum muta animalia, verum etiam ligna et lapides expavescerent: dum qua die universa mundi elementa de Resurrectione conditoris letabantur, ea ipse inauditis tormentorum quaestionibus puniretur. Sed ille, propter spem quam habebat in Domino, omnibus his malis quasi epulis delectabatur.

2 Exarsit itaque impius furor maligni draconis, creditique se dno invidio mucrone perire, si suis artibus victus non cederet, quem suorum militum tormentis vincere non posset. Tegit ergo augmentum furoris velamine pietatis, fraude conatur elidere, quem terroris magnitudine non potuit superare: fit virtus specie non veritate, Angelus ore non operatione. Quinta igitur Paschalis festi luce peracta, aggreditur filium lucis auctor tenebrarum: mentitur se de supernis sedibus destinatum: quatenus leni vigiles somno demulceat, illum vero ad communem gentis salutem de squallore carceris educat; nec videretur ignavi militis vocabulo notari, cum neque Petro sublimior, nec Paulo esset robustior, quorum alterum sporta contexit, alterum vero carcerali stridore gravatum Angelus absolvit: Christi quoque venerandos teneret pedes, qui ut lapidantium se manus effugeret de templo exivit; ac fugiendi licentiam Evangelico praecepto suis mandavit. His ille sermonibus veluti unguentis delibutus, carcerem egreditur

D
AUCTORE
OSBERNO.

*nec amicorum
consilio ut ea
ex templorum
thesauro
colligantur,
acquiescit,*

E

*ipsa Pascha-
tis die dno
torquetur:*

*feria 5 a
daemone sub
specie Angeli
a Deo missi*

ACTORE
OSERENO.
educitur ad
paludes ;

eductum se
agnoscens,

Christum
invocat :

ab Angelo
apparente
dicetur fal-
laciis dæ-
monis,

et coronam
sequenti die
obtinendum :

crudeliter
cæsus, forti-
ssimo fumo
cruciatur :

A egreditur, illum sequens prævium itineris, qui filium Dei in deserto tentare præsumpsit. Plurimis autem aquarum alluvionibus per obscuras mortis umbras pervadatis, is qui ore luciferum agebat, repente disparuit. Tunc Sanctus, pestiferi ductoris machinas intelligens, ex imo pectore dolens anhelat, mediisque se paludibus injectans, cum maximo fletu Salvatorem implorat. O vitæ dator, o stirpis Adam unice miserator, cur senem me tua gratia destituit, quem in florida ætate nunquam destituere suevit? Tunc diu misericorditer servatum, in extremo vitæ pateris perire abjectum? O totum quod cupio, totum quod frui desidero, quid juvat in prælio longum diem victorem fuisse, si peracto die prædam victus victorem abripiet? Aut quæ hinc natandi perito, si medium pelagi naufragus evasit, ad littus vero invisæ mortis naufragium sustinuit? Quotiens te in hujus vitæ naufragio Salvatorem inveni? experiar nunc quæso consolatorem in hac demonis illusione, adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Adjutor, inquam, in tribulatione, experiar te consolatorem in hac demonis illusione. Carcer a tergo, a fronte flumen, tenebre in gyrum, auctor earum juxta; Elphegus; omnibus his ærumnis inclusus tibi soli derelictus est pauper: pupillo tu eris adjutor.

B 31 Talia vir ille, non clarus Pontificio, sed vilis opprobrio, gemebunda voce commemorans, divinis auribus opplorare non desinit. Sed is qui in mediis tenebris creavit columnam lucis, ut in invio hereditas ipsius viam inveniret; dignatus est erranti viam ostendere, qua loco unde discesserat inclytus bellator redderetur, et coronam cœlitus sibi promissam, sine aliquo obstaculo recipere mereretur. Mox igitur cum surgente diei aurora, apparet vera lucis aurora, juvenis aureo splendore amictus, divini signaculi vexilla præferens, itaque viro alloquium persolvens: Quo te, ait, tui distrahant pedes? quo impetus fugæ? quo ductoris invidia? Siccine itur ad coronam, fugiendo certaminis luctam? aut potest bravio palmæ fulgere, qui currendi metas in stadio noluerit perficere? Cui cum retulisset Sacerdos, non se fugere, sed divini muniti paruisse imperio: Non hoc, ait, imperium fuit divinitatis, sed diabolicæ malignitatis, commentum; nec tam te ille de carcere educere, quam extra carcerem voluit seducere. Urget namque illum et præteritæ vitæ tuæ pia operatio, et in tantis tribulationibus præsens semper tibi sancti Spiritus consolatio, cujus præsentia hominibus donat constantiam, constantia victoriam, victoria gloriam; et ea re mavult omnia tentare, quam a te confusus abire. Redi ergo ad locum, amice, coronæ cœlitus deputatum, sciturus quod te die crastino Pater honorabit in cœlo, honore illo maximo, ut in æternum sis cum ejus Filio. Elphegus igitur ad locum certaminis ab Angelo revocatus, lætus expectabat horam, qua a Deo reciperet coronam.

33 Sed cum prope fuisset, ut terrificum antrum intrare debuisset, comprehensus a turbulenta carnificum turba, plagis adicitur maximis; insuper cerebro capitis violato semianimis ergastulo inclauditur, ubi accenso loco, et quidquid foetidissimum fumum vel generaret, vel generatum nutriret, per singulas diei horas injecto; valvarum januas claudunt, relicto illo intrinsecus, quem talibus pœnis cruciandum putarunt. Sed Dei agonista, memor eorum quæ pro se filius Dei perpessus fuisset, pro minimo habuit quidquid ipse pro illo sustinere potuisset. Pleraque igitur sequentis noctis parte exacta, cum illucescente Octavarum Sabbato æternum viro Sabbatum præpararetur in cœlo; cepit terrifica domus cœlestis gratia participium suscipere, æternæ vitæ odoramiua spirare, hymnos mellifluis

Sanctorum vocibus modulatos personare. Quos beatus ille in magna cordis lætitia intuitus, Dunstanum quondam Archiepiscopum vultu ac veste gloriosum conspicit assistentem, protensisque ad illum manibus ita dicentem: Ad te, æterni Regis invictissime miles, ad te nostro honorandum obsequio venimus, missi ab illo qui tibi et victoriam præstitit de inimico, et sempiternam coronam præparavit in cœlo. En quorum collegio post mortem carnis in perpetuum frueris, civis Jerusalem cœlestis ac domesticus Dei, si ea quæ desunt passionum Christi, in carne tua patienter suppleveris. Vidimus namque multiplices urbis labores, templi incendia, filiorum necem, tua cum vinculis opprobria; et, post impensa beneficia, duplicata tormenta. Quod ergo reliquum est, Deitatis potentia vallatus, libens exceipe: sciens non esse condignas hujus temporis passiones, ad superventuram gloriam quæ revelabitur in te. Unus namque et hodiernus dies ad supplicium, sed jugis ac sempiternus erit ad præmium. Inter hæc laxantur nodi vinculorum, stringuntur ora hiantia vulnerum, et absolutus ad integram omnis corporis plaga Elphegus, psallens cum psallentibus, exultans cum exultantibus, incedit.

CAPUT VII.

Martyrium: corpus Londinum translatum: miracula.

Pavefacti rerum magnitudine custodes, nuntiant his qui in extremo agmine curabant, locum tremendo quondam horrore damnatum, nunc Deorum excubiis magnifice delectari. Qui celeri cursu turmatim ruentes, procumbant innixi parietibus, præsentem Dei virtutem cernere volentes: sed eadem citius dictu percussi, resiliunt. Quod simul atque Principes exercitus acceperant, socios videlicet a se catervatim defluere, atque ad hominem Dei certatim confluere; statim in illum mortis sententiam promulgant; ne illo diutius vivente contra invicem armati procedant, graviusque a se quam ab exteris gentibus occisi depercant. Proinde missa armatarum manu non parva, Elphegus de loco horrois ducitur ad consilium furoris, de domo fœditatis ad judicium vanitatis. Et quoniam pedes illius diuturna religatio ne olim noverant fuisse exesos, ad maturandam flagitii immanitatem, hanc viro exhibuere humanitatem; ut eum jumento inponerent, et ita ad synagogam sathanæ pertraherent. Planctus ingens fidelium, luctu et lacrymis divinum equitem prosequentium: quorum ille medius, spectaculum factus Angelis et hominibus, orat ne sibi adversus mundi principem prælianti, impediamento fiant, sed magis orationum suarum auxilia præstendant. Jam tibi in mentem veniret Filius Dei, aut vili asello residens, aut crucem humeris ferens; plangentium mulierum miserandæ lacrymæ, insultantes Pharisei, et milites crucifigentes. Cumque adhuc spatio volantis sagittæ procul fuisset; vasto murmure omne concilium ista infremuit: Episcopo, aurum, aut hodie mundo eris spectaculum. At ille suorum manibus reverenter exceptus, primoquidem præ lassitudine paululum siluit; deinde postquam accepto flatu respirasset, ita respondit: Aurum vobis divinæ sapientiæ propono, ut relicta vanitate quam diligitis, ad unum vivum verum æternumque Deum studia convertatis. Quod si consilium Dei per me vobis annuntiatum obstinata mente spreveritis, pejori profecto quam Sodoma morte peribitis, nec in hac terra in perpetuum radicabitis.

39 Tum vere satellites diaboli, venenato spiritu crudelitatem spumantes, nec jam pondus verborum illius ferre potentes, impetu acerrimorum leonum

D
a S. Dunstano
apparente
cum aliis
Sanctis re-
creatur :

et sanatur a
plagis.

A Principi-
bus Danis
adjudicatur
morti :

ad eorum
concilium
ducitur.

F
consolatur
propter se
plangentes :

prædicti in-
teritum in
infidelitate
manentibus.

A e sedibus prosiliunt, aversis securibus virum dejiciunt, deinde alii atque alii a lapidibus eum obruunt. Jamque ad ingressum vitæ erat : cum memor Christi Domini pro omnium salute in cruce pendentis, ac pro inimici populo patrem exorantis, dexterum genu, sinistram vero pedem telluri impressit, hanc tum pro se, tum pro his qui se infatigabiliter fatigabant, orationem assumens : Altissimi Patris unigenite Fili, Domine Jesu, qui per uterum intactæ Virginis venisti in hunc mundum peccatores salvos facere; et me in pace suscipe, et istis miserere. Ac prolapsus in terram iterumque resurgens; denuo sic ait: Pastor bone, pastor singularis, filios Ecclesiæ quam tibi moriens commendo, tuere. Accurrens autem b quidam, quem et ipsum de sacro fonte susceperat, cum videret virum in confinio mortis diutius laborantem; impia pietate motus, securim capiti illius infixit : qui statim in æterna pace requiescens, victorem spiritum cum triumpho dirigit ad cælum. Quis, inquam, post eos, qui primi omnium Dominici gregis ductores fuerunt, aut hoc homine innocentius vixit, aut vitam mansuetius finivit? Aut quorum merita ita fuere similia, ut hujus nostri bellatoris et Stephani Protomartyris?

B nisi quod ille divina potnit mysteria conficere, huic vero licuit offerre; ambo namque ergandis Ecclesiæ stipendiis gnari, ambo ad correptionem malorum vehementissimi, in mortis genere pares, in dilectione inimicorum æquales. Sed ecce lapides sanctuarii, pertranseuntium pedibus quondam conculcati, nunc summo angulari lapidi Christo sunt conjuncti; qui illos, quamvis e diverso venientes, unum in se, amore, voluntate, beatitudine, æternitate, facit.

36 At Principes Danorum, cupientes et suum facinus et Elphegi gloriam obscurare, coacti in unum, statunt corpus illius flumine immergi, rati scelorum enormitatem eo facilius tegi posse, quo ejus ab hominibus memoria tolleretur. Verum quod Danis ad contumeliam, Christus Elphego paravit ad gloriam. Protinus namque omnis populi multitudo, quæ illo docente errorem abjecerat, armata procedit; malens cum defuncto pariter occumbere, quam illud corpus cujus ministerio sanctificationis susceperat mysterium, fluminæ voragini absorbendum tradere. Ita vas illud magnificum in quo dum viveret Spiritus sanctus multipliciter operabatur, ab uno ac diverso populo servatum, nec mergebatur nec sepeliebatur. Sole autem vergente ad occasum, utriusque partis

C Senatores conveniunt, ut tantæ contentionis litem suis rationibus determinent. Factaque est uno omnium assensu ista consilii deliberatio, ut in commune omnes Sanctum deposcant, quatenus si quid valeat in hoc ambiguo, potentiæ suæ virtutem ostendat. Cumque in hoc quæstio terminum inveniret, ut virtutis genus inimici Dani eligere debuissent; Ecce, inquam, remus de ramo fraxini excisus, succo et cortice omnimodis nudatus; si hunc ejus sanguine litum matutina lux virentem invenerit, justum nos et sanctum occidisse constabit, et quo illum honore sepeliatis penes vos erit. Sin vero in pristina lignum ariditate permanserit, errasse vos in ejus amore dicemus; nostri autem arbitrii erit, quid de ejus cadavere statuere velimus. Placuit itaque omnibus statuti conditio: conditionem sequitur facti approbatio. Ut igitur constaret omnibus quod post mortem viveret Elphegus, contra ordinem naturæ aridum lignum sub unius noctis tempore cepit frondere: quod sero Dani tellure fixerunt, et mane surgentes florere viderunt. Nihil ergo contradictionis ulterius habentes Dani, certatim in amplexus defuncti ruere, crebra oscula figere, cervices supponere, lacrymis prorsus et ejulatibus omnia

complere. Sublatum ergo cæleste margaritum, bajulantium humeris inimicorum ad arborem ejus triumpho insignem defertur, comitantibus innumeris signorum prodigiis, potenti Dei virtute cælitus ostensis. Denique mox salus languidis innovatur, cæcis lumen clare perfunditur, audiendi munus surdis tribuitur, linguæ organum mutus recipit, composito gradu loripes incedit. Ibi orationis super illum domo aificata, plerique Danorum magnates ex aqua et spiritu in eadem regenerati, ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ convolarunt.

37 At ubi rumor patratae crudelitatis Landoniam volasset, virtus quoque signorum linguas omnium in præconia Martyris solvisset, interposita fide, Danos, jam pro nova religione mitiores effectos, advenit, multa pecuniæ summa ac diversis pactionibus id agentes, ut sanctissimi corporis possessores fieri mererentur. Quorum importunitati vix illis acquiescentibus, suscipiunt Lundani thesaurum omni auro pretiosorem, commeantibus ad portam urbis non minus duodecim millibus Danis et Anglis, et perpetratum facinus amaris lacrymis deplorantibus. Inde cum ineffabili totius civitatis tripudio susceptus, ad ecclesiam Doctoris gentium advectus, in eadem conclamatus, honoratus, collocatus est. In qua basilica plurimis annis in plurima virtutum claritate perfectis, cum pacis tempora redirent, a magnifico Rege e Cantone, toto adhuc corpore incorrupto levatus, atque ad ecclesiam Patriarchatus sui, quam vivens semper amore coluerat, virtute corroboraverat, pro qua etiam et quacum mortem sustinuerat, translatus est. Ceterum autem quicumque Danorum, post mirificum illud virentis arboris miraculum, ad veram Catholicamque fidem converti volebat, horrendo statim flagello correptus, acerbam morte interibat. Possem equidem dicere, qui demonica vexatione lacerati, qui cancri ulcere percussi, qui pelago absorpti, qui manu propria interfecti. Et quod plus mireris, si quis illorum aliquas vestimentorum ejus particulas usurpasset, nocturnæ visionis imagine territus, nolens easdem reddebat, reddens expirabat. O fidele veritatis testimonium, ad comprobanda viri merita declaratum, dum ad ejus exequias, et fideles ægri mirabiliter sanabantur, et infideles sani terribiliter vexabantur. Hæc, inquam, dicere possem, si lectoribus meis fastidio esse non timerem.

38 Sed jam ista omnipotenti Domino qui facit mirabilia solus commendantes, narrationis cursum ad orationis affectum vertamus. Magni Regis magne miles Elphege, qui lavisti stolam tuam in Agni Dei cruore, Filiorum ad te clamantium preces admitte; et quos honorasti tua sancta passione, subleva pia intercessione. Auxilio divino fortis, superasti principem mortis, nos Pater adversus illum robor, atque ut vincamus adjuva. Misertus lapidantium, miserere supplicantium; nec plus obtineat furentium commotio, quam diligentium devotio. Portas mortis et inferni nesciant tui servuli: sed portas paradisi resera, potestate tibi a Salvatore tradita: qui cum æterno Patre et amborum cœterno Spiritu vivit et regnat, unus, solus, et verus Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Hovedenus, Wigorniensis, Dunelmensis et Gervasius*, lapidibus, ossibus, bovinis capitibus obruunt. *Brompton et Dicetus*, lapidibus et ossibus bovinis obruunt.

b *Westmonasteriensis*, Danus quidam, Thrum nomine.

c Anno 1017 Canutus totius Angliæ suscepit imperium

D
AUCTORE
OSBERNO.
sequuntur
miracula et
Danorum
conversio :

corpus Lon-
dinium defer-
tur,

In ecclesiam
S. Pauli,
E

C
postea incor-
ruptum Can-
tuariam
translatum,

ibi quoque
miraculis
claret :

F
invocatur
ab Osberno
scriptore.

a
lapidibus
petitur :

arat pro per-
secutoribus,

et filiis Ec-
clesiæ,
b

securi occi-
ditur :

similis S.
Stephano :

ne corpus
submergatur

impediunt ii
quos conver-
terat,

occisi san-
ctitas mira-
culo proba-
tur,

et sepultura
indulgetur,

A rium, Londini a Livingo Archiepiscopo Cantuariensi consecratus.

CAPUT VIII.

Translatio corporis Cantuariam. Per modum Appendixis postmodum adjuncta.

Quia venerandam beati Martyris Elphegi passionem litteralibus quondam monumentis explicavimus; placuit etiam voluntati illorum gratiam præstare, qui quemadmodum sacratissimum corpus ejus de Londonia Cantuariam translatum sit, ardentissima cupiunt devotione agnoscere. Et quidem quod translatum sit, in fine passionis illius breviter attigimus, sed modum translationis minime exposuimus. Eum ergo nunc exponemus. Anno igitur ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo duodecimo, indictione decima, advesperascentesabbato Paschalis hebdomade, et inchoante Dominica die octavarum Paschar, tertio decimo Kalendas Maii, gloriosissimus urbis Cantuarie Pontifex Elphegus, gloriosissima pro ovibus simul et cum ovibus simul a Deo creditis passione occumbens, immarcescibilem æternæ gloriæ coronam suscepit, anno Patriarchatus sui septimo, nativitatis autem quinquagesimo nono. Cujus venerabile corpus, sive gratia seu pretio a fidei populo receptum, de loco martyrii ejus ad urbem Londoniam delatum, et in ecclesia beati Pauli Apostoli cum innumeris coruscantis gratiæ prodigiis est humatum. Mox denique salus languidis innovatur, cæcis lumen clare perfunditur, audiendi munus surdis tribuitur, recto gressu claudi incedunt, omnibusque fideliter petentibus divina promptissima beneficia proveniunt. Sed illos qui mortis ipsos auctores extiterant, non sine terribili vindicta vindex Dei ira transire sinebat.

40 Ut enim pauca de pluribus breviter attingam, propono Ducem Haconem, proprio se munerone transverberantem; vatem, matheseos disciplinis intentum, gutturi suo stylum infigentem; Presbyterum, collariam Martyris crucem pertinaciter abscondentem, ejusdem Martyris manibus occisum; aliumque ejusdem ordinis virum, sandalia illius temere portantem, a demone invasum et quousque de pedibus suis traherentur coram omni Londaniæ civitatis populo dirissime vexatum. Ex quibus rebus tam vehemens cunctos Danorum Principes formido invasit, ut vix eos terra teneret; sed marinis se tempestatibus dantes, existimabant in pelago Martyris iram effugere posse, quos ab ejus ira tellus tueri non posset. Sed mox ut in altum spumantibus remis

C eductum fuisset, centum sexaginta naves, adversis ventorum flatibus actæ, in profundo maris submersæ sunt; quadraginta vero, itemque viginti quinque, ad exterarum regiones atque ignotas appulsæ, et quasi quæ insidiarum gratia venissent, ab eisdem miserabiliter interemptæ. Remansit tamen in Anglia male audax princeps malorum Turchillus, paucis tempore prædator futurus, sed in æternum damnati spiritus præda mansurus. Nam parvo tempore evoluta, venit Princeps Danorum Cnut, cum multo navigio in terram Anglorum; dissidensque ab illo propter quasdam res male ac perfide actas, quidquid residuum infandi populi esse poterat, sicut tabulæ stylo deleri solent, delevit: ipsumque Ducem, sex tantummodo navibus munitum, in Danamarcum a fugavit. Qui cum ad terram evasisset, suspectus Danorum principibus ne intestina bella moliretur; statim per cuncta regionis illius loca agitato, ad ultimum ab ignobili vulgo occisus, ferisque et avibus est miserabiliter projectus. Sic ergo de terra et mari sublatis sunt, qui virum sanctum et cum honore nominandum, Elphegum Archiepiscopum occiderunt.

41 At princeps Danorum Cnut, cum videret populum suum ab exercitu Anglorum sine intermissione dirissime cædi, et jam fere propter rerum difficultatem a l deditionem se compelli; accersitis omnibus qui ad se confugerant sapientioribus Anglis; consuluit eos quid causa esset, quod tot sibi adversa contigissent. Qui omnes uno ore respondentes dixerunt; Prophetia est venerandi Martyris Elphegi, qui cum a patribus tuis crudeli interrogatione circumventus fuisset, prædixit eis quod in regno Anglorum perpetuo non essent radicaturi, sed peiori quam Sodoma morte perituri. Nunc ergo si vis illum tuis temporibus placabilem facere, hujus te pollicitationis fœdere apud illum constringe, ut cum felix rerum fuerit successio, venerabiles corporis illius reliquias, de loco in quo conditæ sunt, tollas, atque ad sedem Patriarchatus sui, servato more antiquorum, transferre studeas. Assensit itaque Princeps Senatorum consilio: consilium sequitur divinæ propitiationis declaratio. Non post multos etenim dies Cnut pacem obtinuit, post pacem regni dimidium, post dimidium totum. Cumque ab omni bellorum tumultu liber esset, accersit e Egelnothum Cantuariensem Archiepiscopum: qui Londinum adveniens, recta ad ecclesiam Divi Pauli perrexit. Quod cum Rex intellexisset, statim venit ad Archiepiscopum, et qua gratia eum accersit, narrat: nimirum ut corpus Elphegi d Cantuariam deferri curaret. Tum Archiepiscopus, ad primam auditionem obstupefactus, suas Regi rationes, tantæ rei conficiendæ non satis provisas et premeditatas, dicit. Vereri propterea se, ne a civibus Londinensibus discerneretur, qui vita potius, quam tanto thesauro et patrono destitui vellent. Ad hæc, Vides, inquit, nos solos et duos monachos adesse: tantæ vero esse magnitudinis lapidem, quo monumentum clauditur, ut vix aliquot hominum paria movere possint. Rex, magna fide armatus, respondet, Dei et beati viri, si iis ea translatio placeret, opem non defuturam. Imponitur igitur hoc onus duobus illis monachis, quorum alter Godricus Pontificis, alter Alwardus Dunstani olim familiaris dicebatur. Qui cum alia deessent instrumenta, cæmentum et minores lapides ferreo quodam candelabro, quod forte occurrebat, dissiparunt. Pleni deinde fiducia, qua nixi id quod supra illorum vires erat, sola in Deum et beatum virum spe erecti, flexis genibus aggrediebantur, amovendoque ingenti illi saxo humeros admoventes, levi impulsu in alteram illud partem contorquent: atque mox beatas reliquias contemplantur. Alia tamen adhuc cura eos urgebat, quod lignea tabula, qua corpus ad navem devehierent, deesset: et ecce, dum corpus componunt, et linteis involvant, conspiciantur tabulam, quasi ad eam usam paratam, corpori substratam. Fuit vero corpus integrum et e incorruptum: humeris deinde suis impositum monachi ad ripas Tamesis deferunt, Rege et Archiepiscopo prosequentibus. Disposuerat vero Rex per civitatem et utrasque Tamesis ripas præsidia, adversus omnem (si quis forte accideret) civitatis tumultum. Cumque ad ultimas Tamesis ripas delatum esset corpus, navi eductum Rex ipse suis manibus currui imposuit: atque ita honorata pompa magnoque militum cum præsidio Cantuariam devehitur, exceptumque est summo cum honore, incredibileque omnium civium et Cleri lætitia. Et post tertium Regina Emma cum filio Hardecanuto, religiose illud invisit, amplaque donaria obtulit. Nec defuerunt divina miracula, quæ et eo tempore translationem hanc et posterioribus etiam cohonestarunt: habitusque est deinceps non solum pro pio Pontifice, sed et sancto Martyre.

Cannito Regi sumitur, ut corpus S. Elphegi Cantuariam transferat.

b c
evocatus
Egelnothus
Archiepiscopus,
E

d
veretur tumultum
civium:

amovetur
lapis;

F
corpus incorruptum ad
Tamesin deferitur:

e

Cantuariam devehitur,
excipitur:

claret miraculis.

A

ANNOTATA.

a Anno 1021 ante festivitatem S. Martini, Canutus Rex Turkillum cum uxore sua Egitha expulit Anglia. Ita. Dunchmensis.

b Reliqua desunt in apographo nostro : et supplentur ex *Historia Ecclesiar Anglicanæ Nicolai Harpsfeldii*, qui seculo 11 cap. 9 illa descripsit suo stylo; sed materia ab Osberno accepta.

c Ægelnothus, aliis Agelnothus, ordinatus anno 1020. mortuus 1038, relatus in *Martyrol. Angl.* ad diem 30 Octob.

d Vita MS. in *Chronico Theodorici Pauli*. Canonizatus transfertur cum magna miraculorum gloria a

Londonia Cantuariam ab Ethelnode Archiepiscopo D Cantuariensi.

e *Eadem Vita* : Sanctum corpus incorruptum, et immaculatum inventum fuit, et recens sanguis, et corporis illibata integritas. Cujus translationis festum colitur 12 die Martii; qui est S. Gregorio Magno et Anglorum Apostolo sacer; et anno 1023, quo hæc translatio contigit, incidit in feriam 3 post Dominicum 2 Quadragesimæ. Interserit Harpsfeldius, Corpus incorruptum postea annos perdurasse; et hoc quasi rem certam narrat Gualelmus Malmesburiensis. In *Chronologia Augustinensi* canobii Cantuariensis traditur corpus S. Elphegi anno 1103 incorruptum fuisse inventum, tunc annis 93 post martyrium ejus elapsos.

DE SANCTO LEONE IX PONTIFICE ROMANO

Commentarius prævius.

NOT. 20

G. II.

B

§ 1. Acta Varia scripta : Veneratio sacra : Reliquiæ.

E

AN. MLIV

S. Leonis IX

Vita a Wiburto ejus
Archidiacono
scripta,

edita a
Sirmondo,

et hic cum
MS. collata.

Seculum Christi undecimum illustravit doctrina et Sanctitate Leo Papa nonus, ante Pontificatum Romanum Episcopus Tullensis sub Metropoli Trevirensi in Belgica prima, Bruno appellatus, ex nobilissima Dapsburgensi in Alsatia familia prognatus. Res ejus gestas libris duobus distinctas scripsit Wibertus, ejus apud Tullenses Archidiaconus, qui in Prologo præfatur se de tanto Præsule non tam audita, quam visa, ad ædificationem plurimorum transcribere; utpote quem benignitas ipsius dignata est familiarius sibi jugiter assistere. Quæ vult auctor intelligi de rebus ejus ante Pontificatum Romanum in juventute et Episcopatu Tullensi gestis, et libro priore indicatis; quas scripsit cum ipse in Pontificatu Romano adhuc viveret, volens tunc scribenda Romanis relinquere, quæ dein Papa Romanus egit. Verum mutato consilio postmodum ea libro secundo proposuit. Vitam hanc ex MSS. primus edidit Jacobus Sirmondus typis Parisiensis anno MDCXV. Nos eam pluribus locis auctam et emendatam damus ex duplici codice MS. altero ex Imperiali monasterio S. Maximini prope Treviros accepto, altero aliunde transmissa, et forsitan ex bibliotheca monasterii S. Huberti in Ardenna : ubi scimus rectore. Molanus in suis Notis ad Usuardi Martyrologium indicat, in Gerardi-monte ad S. Adrianum esse Vitam ejus, per contemporaneum duobus libris.

2 Alius et quidem oculatus testis, descripsit accurate, quomodo S. Leo se ultimo triduo præparavit ad felicem obitum : adjungitque illustra et plane miranda miracula, quæ intra sex ab ejus transitu hebdomadas ultra septuaginta ad ejus sepulchrum Romæ patrata sunt. Damus hæc a nobis Florentiæ anno MDCLXI descripta ex codice Illustrissimi Senatoris Caroli Strozzi, signato num. 690. fol. 201 : et in titulo dicitur ea desumpta esse ex Collectione Officiorum MSS. At miracula plura erant in MS. Hubertino, nobis olim a D. Romualdo Hancart dicti monasterii Priore transmissa, quæ inde edimus, et sub finem ex præfato MS. nonnulla supplimus. Ferdinandus Ughellus tomo viii *Italia sacra*, in Beneventanis Archiepiscopis pag. 129, ex Codice Beneventano, litteris Longobardicis curato, edidit eadem de gestis triduo ante obitum, et nonnullis miraculis, sed contractiora, et hinc inde alia phrasi amplificata, quæ benevolus Lector poterit ibidem reperire. Ex dicto tamen tomo Ughelli damus, quæ ibidem continentur de ecclesia S. Leonis Beneventi, post obitum ejus erecta, et nonnullis ibidem miraculis patratis : quorum plura subnectimus

Aprilis T. II.

ex dicto codice Stroziano. Aliquod ex his extractum compendium describi curavimus Romæ, a Petro Calo factum, quod omittimus.

3 Inter familiares et fidos amicos habuit S. Leo Hildebrandum, postea Summum Pontificem, et Gregorium VII dictum, qui præfuit Ecclesiæ ab anno MLXXIII usque ad annum MLXXXV, quo obiit XXV Maii, ad dictum diem Martyrologio Romano inscriptus. Ab hoc sancto Pontifice accepit nonnulla, quæ edidit lib. 3 *Dialogorum Desiderius Abbas Casinensis*, postea Victor Papa III. Item S. Bruno Astensis, Episcopus Signiensis, Vitam aliquam conscripsit S. Leonis IX, inter reliqua opera ejus Venetiis anno MDCII excusam : quam ne moles crescat, hic omittimus, cum pauca aliqua ex Actis excerpta, aut a S. Gregorio VII accepta indicentur, quorum in Notis mentionem facimus. Anselmus monachus Remeusis (uti indicat Sigebertus de Scripturis Ecclesiasticis cap. 153) scripsit itinerarium noni Leonis Papæ a Roma in Gallias, ad hoc maxime ut notificaret, quanta auctoritate Remis vel in aliis urbibus Synodum celebravit : quanta justitia et subtilitate examinaverit causas ecclesiasticas : qua discretionem peccantes correxerit : quomodo ei virtus Dei cooperata sit. Sunt ea omnia in totis Conciliorum edita sub titulo Concilii Remeusis anno MXLIX habiti, ex quibus nonnulla inserimus, ceteris omissis cum istis legi possint. Non recensemus alia, et passim nota chronica, aut alios tractatus, qui ejus meminerunt. Aliquorum suis locis mentionem facimus

4 Sacra veneratio cum pio S. Leonis obitu cepit, ob multiplicia quæ max. contigerant miracula : inter quæ recensetur lampas ad illius tumulum subito post obitum die divino igne accensa, et sequenti mense cærens de tumba ejus acceptus his ultro accensus. Et non solum Romæ sed Beneventi max. in veneratione fuit, ubi cepta est ad ejus honorem extrui ecclesia, et annuum festum ejus publice promulgari, et devote coli. Ejus festivitatem in Ecclesia Signiensi celebratam fuisse, testatur S. Bruno Episcopus Signiensis. Memoria inscripta etiam est antiquis Martyrologiis; ex quibus aliquod Usuardi, sed Remis auctum, unde Molanus saum edidit, in quo sub finem antiquo charactere ista addita sunt ad diem XIX Aprilis. Eodem die apud Ecclesiam S. Petri Romæ, depositio Domini Leonis Papæ noni, qui Ecclesiam B. Remigii dedicavit. Cujus elogii prior pars adscripta est Adonis Martyrologio MS. Leodiensi canobii S. Laurentii. In MS. Bruzellensi S. Gualter

Atta Vita a
S. Brunone
Ep. Signiensi
Scripta,

et Itinerarium
ab Anselmo
Remensi.

sacra vene-
ratio cepta
ab obitu,

inscripta
Martyrologiis
MSS.

Historia dis-
positionis ad
mortem,
et miracu-
lorum,

datur ex
MSS.

et Ughelli
Italia sacra :

A ista habentur: Eodem die S. Leonis noni Papæ et
 AUCTORE G II. Confessoris: qui primum Episcopus Tullensis ab
 Imperatore Henrico ad Papatum promotus, ex hoc
 conscientiam habens resignavit: et denuo rite elec-
 tus, post laudabilem vitam in ecclesia S. Petri tu-
 mulatur, clarens miraculis. *Ejusdem memoria cele-*
bratur in MS. Romano Ducis Altempsen, et MS. Flo-
rario Sanctorum, item apud Bellinum Parisiis anno
1521 excusum, Maurolycum, Galisinium, Molanum,
Saussayum. Canisium, et cum iis in hodierno Martyro-
logio Romano his verbis: Romæ S. Leonis Papæ noni,
virtutibus et miraculorum laude insignis. Eundem
refert in Notabilibus Sanctorum Canonorum Constanti-
nus Ghinius: Benedictinis monachis annuerant
Hion, Dorganius, Bucelinus, Menardus. Sed hic mi-
ratatur lib. 1 Observationum nullam mentionem fieri
monachatus hujus S. Leonis in ejus Vita, et excusat
potuisse hoc prætermitti, ut alia multa; quæ ad
hujus Pontificis vitam spectant, quæ tamen in aliis
historicis reperire est: Sed non indicat quibus. Ar-
noldus Hion allegat Trithemium in Chronico Hirsau-
giæ, et Fratrem Franciscum Yvancz monachum Bene-
dictinum Hispanum in Eptome virorum illustrium
Ordinis S. Benedicti. Verum horum auctoritas vacillat:
 B quia Acta ante Episcopatum, accurate a Wiberto indi-
 cata, aliud suadent. Interim optamus illum Ordini
 Benedictino, ut saltem colant tanquam singularem
 benefactorem, uti merito eum colunt monachi Remenses
 S. Remigii et quidem officio duodecim Lectionum. Tul-
 leases per totam diocesim celebrant festum officio so-
 lenni sub ritu duplici: quorum Breviarium habemus anno
 MDXXXV excusum, Romani in Basilica Vaticana S. Pe-
 tri etiam officio duplici ejus festum hoc die peragunt,
 præscriptis in Missa Gloria et Credo, eo quod etiam-
 num possideant sacrum ejus corpus.

§ Sepultus olim fuit, sicut ipse disposuerat, juxta
 beati Pontificis Gregorii altare ante fores ecclesiæ,
 uti in fine Vitæ tradit Wibertus. At Romanus Cano-
 nicus ejusdem basilicæ, qui sæculo præcedenti vixit, in
 descriptione Vaticanæ basilicæ ista asserit: Leo Papa
 nonus requiescit infra ecclesiam B. Petri, in pilo
 marmoreo prope portam Ravennaticam: de quo
 sunt apud nos multa et magna miracula. Hic con-
 didit privilegium Canonorum B. Petri de confir-
 matione suarum Ecclesiarum. Lucius Saccus in de-
 scriptione historica Suessæ civitatis (quæ inter Capuam
 et Cajetam in Campania est sita) refert cap. 7 Corpus
 S. Leonis Papæ noni fuisse sub Paulo V anno
 MDCVIII repertum absque altero brachio, quod Suessæ
 asservatur, et tunc fuisse in Congregatione Cardina-
 lium ostensam epistolam, quæ constabat per anti-
 quam et indubitatam traditionem dictum brachium
 Sinuessæ asservari. Aliquis etiam hujus Leonis reli-
 quas esse Bononiæ in ecclesia S. Stephani, tradit
 Masius in Bononia perlustrata. Corpora sacra qua-
 tuor Leonum Pontificum Romanorum fuisse ostensa
 Kalendis Augusti anno MDLXXX, et iterum XXV Maii
 anno MDCVIII dictam est XI Aprilis, ad Vitam S. Leo-
 nis Magni pag. 21.

§ II. Ratio temporis. Acta primo anno in
 Pontificatu Romano. Controversiæ non-
 nullæ decise.

Natus est S. Leo XXI Junii anno MII; quinquennis
 ut instrueretur traditus Bertholdo Episcopo Tullensi,
 ac dem hujus successori Herimanno. Inde translatus ad
 aulam Conradi Imperatoris, et Diaconus factus, anno
 MXXV in Longobardiam militem Tullensem duxit. Anno
 sequente MXXVI absens in Episcopum Tullensem electus,
 ex Italia redux Tullum venit die Ascensionis Christi,
 consecratus die IX Septembris. Et hæc ex ipsis Actis
 certa sunt atque indubitata. Eo autem Tullensem Epi-

scopatum sancte dirigente, fuerunt Pontifices Romani, D
 Joannes XIX, dein Benedictus IX: quo ex Sede Apos-
 tolica pulso, et schismate Silvestri III composito, factus
 est Papa Gregorius VI anno MXLIV. Verum his tribus
 depositis electus est Clemens II antea Episcopus Bam-
 bergensis anno MXLVI: quo anno sequente MXLVII mor-
 tuo, iterum sedit Benedictus IX: contra quem electus
 est Damasus II ante Episcopus Brixinensis, consecratus
 anno MXLVIII, die XVII Julii: sed cum sedisset dies
 XXIII, extinctus est, ut creditur, veneno. Post hunc
 eodem adhuc anno designatus in Conventu Wormatiensi,
 hic noster Episcopus Tullensis, tunc Bruno dictus, qui
 cum Tulli Natalitio Christi celebrasset, XXVII Decem-
 bris iter aggressus est per Germaniam, quando Au-
 gustæ Vindellicorum audivit Angelica voce resonare
 harmonicam modulationem. Inde iter accelerans, ob
 inundationem aquarum, fuit coactus per septem dies
 cum suo comitatu subsistere: et tamen hiemali illo
 tempore Romam appulit, forsan sub finem Januarii aut
 initium Februarii anni MXLIX, si (ut dicitur ab Au-
 selmo in Itinerario) dignitatis Pontificiæ infulus in-
 signitus fuerit in Hypapante Domini, sive festa Puri-
 ficationis Mariæ, dein soleanni ritu inthronizatus XII
 Februarii Dominica prima Quadragesimæ, uti in ejus
 Actis tradit Wibertus.

designatur
 Papa Wor-
 matie an.
 1048,

Romæ eligi-
 tur anno
 1049 2
 Febru.
 coronatur
 12 Febru.

E
 non fuit tunc
 Cluniaci.

7 Hic aliqua controversia oboritur cum Ottone Fri-
 singensi et aliis eum secutis, quasi S. Leo ad Sedem
 B. Petri destinatus, assumpta purpura Pontificali
 per Gallias iter egisset, et Cluniaci ab Hildebrando
 redargutus purpura deposita peregrini habitum as-
 sumpsisset, et ducens secum Hildebrandum, Romam
 venisset. Fuit Otto Frisingensis integro sæculo junior,
 mortuus anno MCXIII. Magis ergo credendum Wiberto,
 testi oculato, qui asserit, Tulli, sumpto peregrino ha-
 bitu, Romanum iter arripuisse, et apud urbem Au-
 gustam Angelica modulatione recreatum: neque tem-
 pus fuit intermedium, quod itineri Cluniacensi attri-
 bueretur. S. Bruno Episcopus Signicensis Hildebrandum
 Wormatiæ adfuisse scribit, in ipsa designatione S.
 Leonis ad Summum Pontificatum: Illis diebus, inquit,
 erat ibi monachus quidam Romanus, Hildebrandus
 nomine, nobilis indolis adolescens, clari ingenii,
 sanctæque religionis. Hunc igitur beatus Episcopus
 vocavit ad se, et rogavit eum ut simul Romam re-
 diret... Et tunc Episcopus Romam veniens, prædic-
 tum monachum secum adduxit, multum in hoc ipso
 B. Petro serviens, quod illum hominem secum re-
 ducebat, ejus consilio et sapientia Romana Ecclesia
 aliquando regenda et gubernanda erat. Hic est enim
 Gregorius Septimus Papa etc. Hujus sancti Pontificis
 Vitam scripsit Paulus Berunensis auctor cæsarum, in
 eaque tradit illum aliquantum temporis moram fe-
 cisse in aula Henrici Imperatoris: addit deinde Leo-
 nem Papam nonum, hujus laudabilis viri prudentiam
 et sanctitatem ex corde veneratum, et amplexatum
 ejus per omnia consilia: et hanc eorum concordiam
 plurimum in agro Dominico spinis erutis fructifi-
 casse: interea illum Subdiaconum ab eodem Papa
 ordinatum, monasterio S. Pauli, miserabiliter deso-
 lato, prælatum fuisse. Postmodum spiritualis agri-
 cola, Sanctus videlicet Leo Papa, considerans et
 admirans multum fractum palmitis hujus, eo quod
 ipse maneret in Christo et Christus in ipso; dila-
 tavit in eo mansionem Christi, per impositionem
 Ordinis Levitici; et ut fructum plus afferret Roma-
 næ Ecclesiæ, Archidiaconum instituit. Hæc ibi. Ex
 quibus omnibus colligimus S. Leonem non fuisse in dicto
 itinere Cluniaci, neque inde, sed ex aula Imperatoris
 adduxisse Hildebrandum; neque hujus admonitione,
 deposita Cluniaci purpura, assumpsisse peregrini ha-
 bitum, quem ab initio itineris acceperat. Fuit Hildebran-
 dus primum tergiversatus invitanti, obijciens quia non
 secundum Canonicam institutionem, sed per secu-
 larem

Hildebran-
 dum in comi-
 tatum assump-
 sisse Worma-
 tiæ,

creat Romæ
 Subdiaconum,

dein Archi-
 diaconum:

Nascitur
 anno 1002,

fit Episcopus
 anno 1026,

A larem et regiam potestatem Romanam Ecclesiam arriperet. Leo vero, ut erat natura simplex atque mitissimus, patienter ei satisfecit, reddita de omnibus sicut ille voluerat, ratione. *Hæc Bruno.*

8 *Altera controversia desumitur ex Chronico Casinensi Leonis Marsicani Episcopi Ostiensis, anno mxcv vita functi, qui scribit lib. 2 cap. 81 S. Leonem Pontificem, eodem quo ordinatus est anno, orationis gratia montem Garganum petiisse. Verum id contigisse anno sequenti infro patebit. Videtur auctor hic annos a Paschate incepisse, et sic primum etiam annum S. Leonis inchoasse, et hoc posito, consequenter singula accurate suis annis attribuisse eum, infra ostendemus. Verum, ut Anselmus in ejus Itinerario docet, explevit Romæ Quadragesimalis temporis jejunia, succedentiaque Dominicæ resurrectionis celebravit sollemnia. Præterea Hermannus Contractus, qui eodem anno quo S. Leo mortuus est, monachus Augiensis, scribit mliiv, ista scribit : In Quadragesima ordinatus, Leonis nomen accepit. Qui in proximo Pascha Udalicum, Augiensis cœnobii Provisorem, Romani venientem, Abbatis benedictione consecravit; et ejusdem monasterii privilegia, antiquitus a Sede Apostolica tradita, sua auctoritate confirmavit et innovavit, Indictione ii, vii Kalendas Aprilis, id est pridie Dominicæ Palmarum; ergo hunc Palmarum festivitatem non celebravit dicto anno in monte Casino, quod ex Leone Marsicano assumebatur: sed, ut infra dicetur, anno sequenti.*

9 Idem Papa, inquit Hermannus Contractus, in hebdomada post Albas, id est post Dominicum in Albis, Synodum cum Episcopis Italiæ Romæ celebravit. Scilicet, ut Wibertus infra explicat, adversus Simoniacos, et Episcopus tales deposuit; item decimarum usum præscripsit, et incestas nuptias discedit. Varia etiam de hac Synodo tradit B. Petrus Damianus in epistola ad Henricum Ravenensem Episcopum, quæ apud Baronium et in totius Conciliorum allegatur. Deinde testem Hermannus, idem Papa in hebdomada Pentecostes aliam Synodum Papæ congregavit, indeque per montem Jovis cum pluribus Romanorum in Transalpinas partes devenit: ac primo, ut scribit Anselmus in Itinerario, adiit Imperatorem, in regione commorantem Saxonicam: qui ambo Coloniam Agrippinam advenerunt in Apostolorum Petri et Pauli natalitio: ibidemque S. Leo Herimanno Archiepiscopo varia privilegia concessit; et Herimanno Abbati Remensi cœnobii S. Remigii, istis obviæ facto, adixit, se in sollemnitate S. Michaelis Archangeli Remos venturum, et in ecclesia B. Mariæ Missarum sacra celebraturum. Festum vero gloriosi Patris Remigii, pretiosi corporis ejus elevationi; et subsequentem diem basilicæ consecrationi, ceteros deinde tres Synodi deputat celebrationi. Ceterum Papa Colonia digressus, Tullum in Exaltatione sanctæ Crucis venit: inde circumjacentium regionum Episcopis et Abbatibus litteris suæ auctoritatis mandari præcepit, ut in præfixa die sibi occurrerent ad Synodum celebrandam in basilica præfati Francorum Apostoli...

10 Denique Dominus Papa, a Leucorum urbe digressus, iter ad Remensem ducens urbem arripuit; in vigilia S. Michaelis ad Curmolensem villam venit: die vero sequenti ad Sanctum pervenit Remigium, Archiepiscopis tribus comitantibus, Trevirensi videlicet, Lugdunensi, Vesontionensi, aliisque viris honorabilibus: inter quos erat Joannes Episcopus Portuensis, et Petrus Ecclesiæ Romanæ Diaconus et ipsius Urbis Præfectus. In atrio basilicæ disponitur decentissima processio, Episcopis tribus, Silvanectensi videlicet, Andegavensi, Nivernensi, longe digestos ordines antecedentibus, textumque Evangelii cum aqua benedicta et aromatum odore feren-

tibus. Sic Papam advenientem suscipiunt cum digna modulatione: qui expleta oratione, adstantes benedixit benedictione Apostolica, et exinde deducitur ad civitatis moenia. Ibi Remensis Clerus, cum Archiepiscopo suo alii-que Episcopis obviam procedens, usque ad ecclesiam S. Mariæ comitatur. Ibi Sacerdotalibus redimitus insignibus processit ad Missarum celebranda sollemnia. Die subsequenti ad S. Remigium remeavit, imminens tanti Patris sollemnitate in crastino celebraturus. Quo die circa horam tertiam, redimitus infalis Sacerdotalibus, ad gloriosi Patris Remigii sepulcrum procehit, cum thymia materiis et crucibus, sociatis sibi Archiepiscopis quatuor, Remensi videlicet, Trevirensi, Lugdunensi, Vesontionensi cum quibusdam aliis, sed et ipsius loci Abbate, Domnoque Hugone venerabili Patre cœnobii Cluniacensis, et illius Ordinis plurimis. Cum quibus litania facta... feretrum Sancti a suo loco paululum removit: et ubi competenter dispositum fuit, cum præfatis Archiepiscopis et Abbatibus, suppositis humeris illud devote lacrymans extulit... Collocato eo in ecclesia sanctæ Dei Genitricis super sanctæ Crucis altare, Archiepiscopus Vesontionensis Missarum sollemnia de ipsius gloriosi Patris celebravit festivitatem.

11 Diei interea elapso curriculo, nox subsequitur: mane autem Dominus Papa convocatis Episcopis, intra dedicandi monasterii abdita, singulis singula ad consecrandum delegavit altaria, et Missarum sollemnia idem Pontifex ex dedicationis celebravit festivitatem. Lecto Evangelio, pulpitem conscendens exhortationis sermonem fecit ad circumstantem populum, multa ex ipsius templi sanctificatione concionatus utilia: diem illum celebrem esse præcepit per Remensis Episcopi confinia... Constituit etiam ut ad altare, quod in honore Apostolorum Petri et Pauli et Clementis et Christophori Martyrum gloriosique Confessoris Remigii consecraverat, et non indistincte a quibusque sicut hactenus sacrosancta mysteria agerentur: sed secundum morem Romanæ ecclesiæ septem tantummodo Sacerdotes digniores ad hoc officium deputarentur. Deinde explicitis divinis Officiis, Apostolica benedictione sanctificans populum dimisit. Die vero altera, quæ est quinto Nonas Octobris, congregati sunt in memorata basilica Episcopi viginti, cum quinquaginta fere Abbatibus et aliis Ecclesiastici ordinis quamplurimis... Quibus residentibus surrexit Petrus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus, exponens de quibus in Synodo sermo esset habendus: de multis videlicet illicitis, id est, de Simoniacæ hæresi; de ministeriis ecclesiasticis et altaribus, quæ a laicis tenebantur; de pravis consuetudinibus, quæ ab eis in atriis ecclesiarum accipiebantur; de incestis conjugiiis, et eis qui legitimis relinquentes uxores adulterinis iterum nuptiis implicabantur; de monachis et Clericis, a sancto proposito habitu recedentibus: item de Clericis, mundiæ militiæ studentibus; de rapinis pauperumque injustis captionibus; de Sodomitico vitio et quibusdam hæresibus, quæ in eisdem pullulaverant partibus. *Hactenus ex Itinerario ab Anselmo scripto seu Concilio Remensi excerpta; reliqua ibidem legi possunt, et quæ ad elevationem corporis S. Remigii et dedicationem Ecclesiæ spectant, erunt ad Kalendas octobris elucidanda. De Simoniacis tunc depositis agit infra Wibertus.*

12 Remis cum profectum Metas, consecrasset basilicam S. Arnulphi, et responsoria composuisse de S. Gorgonio Martyre, ac dein Moguntia Concilium celebrasse, tradit Wibertus in Actis. Adamus Bremensis lib. 3 *Historiæ Ecclesiasticæ* cap. 31 appellat Synodum generalem, habitam præsidente Domino Apostolico, et Imperatore Henrico, cum Episcopis Bardone Moguntinensi,

D
AUCTORE G. B.

1 Octobris
elevat corpus
S. Remigii:

2 Octob. de-
dicat eccle-
siam:

3 Octobris
Concilium
celebrat,

F

et adit
Moguntiam:

non ivit isto
anno ad
montem
Garganum:

consecrat
Abbatem
Augiensem:

celebrat
Concilia
Romæ,

et Vercellis,

adit Impe-
ratorem in
Saxonia,
est Colonia
29 Junii,

Tulli 14
Septembris,

Remis 29
Septemb.

30 Sept. ce-
lebrat in ec-
clesia S.
Mariæ:

A Moguntinensi, Eberhardo Trevirensi, Hermanno Coloniensi, Adalberto Hamburgensi, Engelhardo Magdeburgensi ceterisque Provinciarum Sacerdotibus. In eo Concilio quidam Spirensis Episcopus, nomine Sibico, cui crimen adulterii imponebatur, examinatione Sacrificii purgatus est. Præterea multa ibi sancita sunt ad utilitatem Ecclesiæ : præ quibus Simoniacæ hæresis, et nefanda Sacerdotum conjugia holographa Synodi manu perpetuo damnata sunt. *Hermannus Contractus* asserit fuisse Synodum quadraginta Episcoporum. *Inde* S. Leonem adisse Alamaniam, et Augiæ festum S. Clementis et Dominicæ ante Adventum vi Kalendas Decembris egressæ. *Addit Wibertus ibidem* Ecclesiam in honore vivificæ Crucis dedicasse, et inter Missarum solennia demoniacum liberasse. *Inde, teste Hermannus*, per Augustam Bajuariamque transiens, natalem Domini Veronæ coluit.

§ III. Res gestæ anno ML et MLI.

Anno 1059 *Anno Christi ML. Romam regressus, scyphum fractum redintegravit; Apuliam petit, et Beneventi clinicam sanat; et in Concilio Sipontino prope montem Garganum duos Archiepiscopos deponit: unæ in Actis exponit*
 B *Wibertus. Huc supra diximus referenda, quæ Leo Ostiensis lib. 2 Chronici Casinensis cap. 81 scribit, et sunt ista. Sanctus Pontifex Leo, eodem quo ordinatus est anno, orationis gratia montem Garganum in diocesi Sipontina petiit. Inde rediens, in ipsa festivitate Palmarum, ad hoc monasterium valde devotus accessit: et reverentissime susceptus a Fratribus, ipso die Missam sollemniter celebravit: atque in refectorio cum Fratribus comedens, post prandium in Capitulum venit: ubi maximas Fratribus pro tam honorifica susceptione sua gratias agens, ac pro viribus semper monasterium ipsum exaltaturum spondens, descendit. Postridie vero ecclesiam S. Mauriti apud insulam, quæ Linara dicitur, ab ipso Abbate constructam, et S. Salvatoris in territorio Atinensi sollemniter dedicavit, Romam reversus est. Ad quem profectus Abbas, privilegium ab eo, juxta suorum prædecessorum morem, honorabiliter sumpsit: in quo idem sanctus Pontifex sandaliorum usum et Dalmaticæ ac chirothecarum in præcipuis festivitibus, tam illi quam omnibus in hoc cœnobio regulariter promovendis, ob honorificentiam sancti hujus loci Apostolica auctoritate concessit. Quo etiam tempore idem Apostolicus monasterium sancta Jerusalem, quod Sessorianum appellatur, intra Romanam urbem situm, jam dicto Abbati cum suis omnibus juribus tradidit: et illi exinde privilegium faciens, solam sibi Abbatibus consecrationem (quem tamen Casinensis Abbas eligeret) reservavit. *Fuit hic Abbas Casinensis Richerus, natione Bavarus, quem tradunt ante apud Leodienses Abbatem, Conradus Imperator eorum, in hujus comitatu venisse Custum, et eorum ipso electum in Abbatem anno MXXXVIII, obisse anno MLV, III Idus Decembris.**

14 *Romam ergo reversus Dominus Papa Leo, inquit Hermannus Contractus, post Pascha Synodum item Romæ collegit, ubi, teste Wiberto, Gerardum, suæ Sedis, Leconum videlicet seu Tullensem, olim Præsulem, in numero Sanctorum computandum statuit. Secundo, ut B. Lanfrancus, qui dicto Concilio interfuit, scribit in Commentario contra Berengarium de Corpore et Sanguine Domini cap. 5, cum Leo Synodo præsideret, ac resideret secum non parva multitudo Episcoporum, Abbatum, diversique Ordinis a diversis regionibus religiosarum personarum... promulgata est in Berengarium damnationis sententia, privans eum communione sanctæ Ecclesiæ, quam privare sancta Dominici corporis communione satagebat.*

Dein cum B. Lanfrancus fidem suam exposuisset, D omnibus placuit, nulli displicuit. *Tertio, uti observat ex scripto Chronico Andrea Daudnli Baronius ad hunc annum num. 3, Leo Papa decrevit Pallium Dominico Patriarchæ Veneto (imo Gradensi) eide inque privilegium concessit, ut Crucem ante se deferret, Patriarchalemque Sedem approbavit, et Episcopis Venetiæ provinciæ et Istriæ scripsit, ut huic tamquam Primati suo obedirent, eumque revererentur. Verum Ughellus tomo 3 Italiae sacræ hæc omnia scribit peracta in Concilio Vercellensi, hoc adhuc anno habito, cui ait dictum Dominicum Patriarcham interfuisse.*

15 *In MS. Stroziano supra indicato dicitur S. Leo Papa, pius ac mitis, causa orationis Venetias ad S. Marcum Apostolum et Evangelistam pervenisse, Nam teste Hermannus Contracto, post Concilium Romæ habitum, ultra Romam progrediens, nonnullos locorum Principes et civitates tam sibi quam Imperatori jure jurando subjecit, Beneventanosque adhuc rebellantes excommunicavit... Ipso autem autumno Dominus Papa Synodum Vercellis collegit, et Hantridum Archiepiscopum, pro quadam inter Ravennatem et Romanam Ecclesiam contentione, ab officio suspendit. Ipse Leo, in epistola ad Principes Britanniæ, id Concilium Kalendis Septembris futurum scribit: et mense Septembri eodem presidente Pontifice celebratam esse Vercellis Synodum indicat, qui interfuit, ante memoratus Lanfrancus; idemque confirmat Guitmundus, Archiepiscopus Aversanus lib. 1 de Veritate Eucharistiæ. Mox, inquit, incipientibus his, Berengario eique adherentibus, audiri, Catholici viri graviter commotiatque intolerabiliter ferentes, præsidente per semetipsum beatissimæ memoriæ Domino Papa Leone Vercellis Concilium ponant. Ibi (verba sunt Lanfranci) in audientia omnium, qui de diversis hujus mundi partibus illuc convenerant, Joannis Scoti liber de Eucharistia lectus est ac damnatus: sententia Berengarii exposita ac damnata: fides sanctæ Ecclesiæ audita, et concordia omnium sensu confirmata. Ab hac sententia nunquam discessit S. Leo in omnibus suis Conciliis, seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu quæ per Legatos suos in diversis provinciis congregari instituit.*

16 *His factis, inquit Hermannus Contractus, Gallias et Episcopatum suum, Leconum civitatem invisit: et quod indicat Wibertus, Gerardi Episcopi Tullensis sanctos artus cum summa reverentia transtulit. Hujus sancti Episcopi Vitam illustrabimus ad diem xxiii Aprilis. Tunc secum S. Leo ex monasterio S. Mansueti apud Tullenses duxit Humbertum, virum, inquit Lanfrancus cap. 2, religiosum, fide Christiana et sanctissimis operibus perseverantissime decoratum, scientiæ divinaram ac secularium litterarum apprime eruditum, et ad prædicandum Siculis verbum Dei Archiepiscopum ordinavit, postea vero sancta Romana Ecclesia Præsulem sibi Cardinalem constituit. Est in diocesi Tullensi Romaricus mons in Vogeso, haud procul a Mosellæ ripa, ubi S. Romaricus cœnobium Sanctimonialium construxit sub regula S. Columbani: ibi inquit idem Lanfrancus epist. 13, S. Leo, Romanæ Sedis Summus Pontifex, Romericensem se præsentem ecclesiam dedicavit, cunctaque quæ ante Missam fieri ordo depoposcerat, sine casula consummavit. Joannes Ruerus prima parte Antiquitatum Vogeseasium lib. 4 cap. 12 asserit, Leonem Papam nonnum, cum Tullensis Ecclesiæ Primicerium creasset Odonem, cum omni honore, solennitate et reverentia Sanctorum Confessorum Catalogo adscripsisse Romaricum, Amatium, et Adelphum. Erant olim sub Ludovico Pio corpora eorum elevata et translata ad altare, ac postea in loco a S. Romarico apparente indicato deposita: quæ latius erunt discutienda ad dies eorum*

concedit privilegia Patriarchæ Gradensi,

etiam videtur Venetias et ad loca alia profectus:

E 1 Septembris Vercellis Concilium habet:

condemnat librum Joannis Scoti, et Berengarii doctrinam:

Tullii elevat corpus S. Gerardi Ep.

F Humbertum secum ducit:

dedicat ecclesiam Romericensem,

Canonizat SS. Romaricum Amatium et Adelphum:

A eorum natales, quibus colantur, S. Adelphus xi Septembris, S. Amatus xiii ejusdem mensis, et S. Romanicus viii Decembris. Eodem etiam tempore S. Arnulphi ecclesiam Metis dedicavit, uti habet *Chronicon Senoniense lib. 2 capite 18.*

17 Quoniam vero S. Leo permansit in transalpinis et Germanicis ditioribus usque ad mensem Februarium anni sequentis, videntur multa ex his peracta, quæ *Johannes Trithemius in Chronico Hirsaugiensi* ad hunc annum ML attingit his verbis : Iste sacratissimus Papa Leo nonus multa in Germania bona fecit, ecclesias et capellas et altaria in diversis locis absque numero propria in persona consecravit ; et quod Pontificali plures hodie facere erubescunt, ad quod tamen obligati sunt ratione officii, Summus Pontifex non obligatus facere non desepit. Hæc *Trithemius*, qui ad dictum annum ML late describit accessum S. Leonis ad *Adelbertum Comitem de Calane*, monasterii *Hirsaugiensis Advocatum*, quando corpus S. *Aurelii Episcopi Armeni*, quod Roma olim, cum monasterium extrueretur, eo delatum, et in persecutione *Nordmannica* sub terra fuerat absconditum, mandato dicti Papæ quæsitum, et in camera subterranea inventum est. Præterea quia *Abbatia Hirsaugiensis* ab anno ML vacarat, S. Leo mandavit *Comiti* restitui monachos, et omnia monasterio sublata reddi. Quæ poterant latius ad *Vitam S. Aurelii* discenti, seu xxv *Maii* quo die vita functus est, seu xxv *Augusti* quo corpus istuc depositum olim fuerat, aut ulio ejus cultui assignato : post quem S. Leo ix, ob tam illustria beneficia præstata, dicti monasterii alter *Putranus* colitur.

18 *Habitus* dein conventus aliquis est *Augustæ Vindelicorum*, ad quem evocatus supra memoratus *Hunfridus Archiepiscopus*, in præsentia *Imperatoris* et aliorum Pontificum, a *Leone Papa* qui cum ab officio suspenderat, absolutus est : quod factum fuisse quarto *Nonas Februarii*, ipso *Purificationis* festo indicat *Hermannus Contractus* : addens caritative a se invicem discessisse, et Papam Romanum reversum esse : ubi inter sacra *Missarum* solennia die *Paschatis* demoniacam liberavit. Post *Pascha* Synodum *Romæ* collegit : ubi inter alia *Gregorium Episcopum Vercellensem*, propter adulterium cum vidua quadam avunculi sui sponsa admissum, et perjuriam perpetuam, absentem et nescientem excommunicavit : quem tamen non multo post *Romam* venientem, et satisfactionem promittentem, officio priori restituit. Ita *Hermannus*. Creduntur tunc statuta esse, quæ *Petrus Damiani* in epistola ad *Conibertum Episcopum Taurinensem*, inserta opusculo 18 dissertatione 2 cap. 7, ita allegat : in plenaria plane Synodo sanctæ memoriæ Leo Papa constituit, ut quæcumque damnabiles femine intra *Romanam* mœnia reperirentur Presbyteris prostitute, ex tunc et deinceps *Lateranensi* palatio adjudicarentur ancillæ. *Romæ* etiam positus *Prinicerium Odonem* elegit sibi successorem *Sanctæ Sedis Leucorum*, uti scribit *Wibertus in Actis*.

19 Ad hunc annum spectant, quæ *Leo Ostiensis lib. 2 Chronici Casinensis cap. 84* refert his verbis : Sequenti anno prædictus Pontifex rursus ad monasterium venit, et in crastinum et die altero Apostolorum *Petri et Pauli* Missas sollemniter celebravit. Et cum die ille sabbatum esset, ingressus ad mandatum Fratrum, pedes duodecim monachis lavit : et ipse vicissim ab illis lotus, in refectorium quoque cum eis una bibiturus, ingressus est. En festam SS. *Petri et Pauli* die sabbatino, quod contigit hoc anno MLI, littera *Dominicali F.* quæ supra a nobis dicta confirmant. Inde perrexit *Beneventum*, urbemque ab excommunicatione prædecessoris sui benignus absolvit. Imo ipso anno præcedente *Beneventanos* adhuc rebellantes excommunicasse narratur ab *Hermanno Contracto*. Videtur eodem in itinere profectus ad mo-

nasterium *Sublacense*, inventoque monasterio sine Rectore, contristatus est : et habito Concilio ordinavit in eodem cœnobio *Humbertum*, dictum ex *Francia*. *Sublacianos* ad se vocavit, quorum requirens monumenta chartarum, notavit falsissima, et ex magna parte ante se igni cremari fecit. Pontificali itaque præcepto confirmavit monasterium *Sublacum* et totam *Abbatiam*. Quæ ex antiquo *Chronico monasterii ejusdem* refert *Baronius* ad hunc annum num. 6. Idem *Papa* litteris Apostolicis, signatis xi *Kalendas Augusti* anno Pontificatus tertio, Indictione iv, et missis *Johanni Archiepiscopo Salernitano*, confirmavit jura *Metropolitana ejusdem ecclesiæ*.

20 Hoc eodem anno S. *Eduardus Rex Angliæ*, facta pace cum *Comite Godwino*, ex voto *Romam* profecturus, ob resistentes sibi *Præeres* regni consultavit S. *Leonem Pontificem* ; qui in voto dispensavit, et alia injunxit pia opera his verbis : Præcipimus tibi sub nomine sanctæ obedientiæ et poenitentiae, ut expensas, quas ad iter illud præparaveris, pauperibus eroges, et monasterium monachorum in honore S. *Petri Apostolorum Principis* aut novum constituas, aut vetustum emendes et augeas, et sufficientiam victualium Fratribus de tuis redditibus constituas : quatenus dum illi assidue inibi Deum laudaverint, et Sanctis augeatur gloria, et tibi indulgeantia. Reliqua possunt legi a nobis edita ad *Vitam S. Eduardi* 3 *Januarii*, cap. 2 et 3.

§ IV. Res gestæ anno MLI et MLIH. Felix obitus anno MLIV.

Anno Christi MLI, Pontificatus sui quarto, varia iterum itinera suscepit S. Leo, ac primum videtur indicare *Leo Ostiensis citato cap. 84*. Altero itidem anno *Capuam* veniens, rursus *Beneventum* perrexit, inde *Salernum* : inde ut *Normannos* expelleret, *Imperatorem* adiit militum petitorum auxilia. Aliam itineris ejus postea versus *Germaniam* suscepti rationem suggerit *Wibertus in Actis*, scilicet ut *Henricum Imperatorem* et *Andream Regem Hungariæ* dissidentes reconciliaret. *Sigbertus in Chronico* ad hunc annum ista habet : Rex *Hungarorum* ab *Imperatore* dissentit : pro quo reconciliando *Leo Papa* ad *Imperatorem* venit, sed amicis discordiæ interturbantibus, id frustra fuit. Plura interim in hoc itinere præstata fuerunt a S. Leone. Nam *Ratisponæ* Nonis *Octobris* anno Pontificatus sui quarto, edidit diploma de *Corpore S. Dionysii Arcopagite* ibidem existentis, *Regi Francorum* et aliis ejusdem regni *Prælati* et sublimiti inscriptum. Est hæc ardua controversia a pluribus agitata, maxime ab iis, qui volunt hunc eundem *Dionysium Arcopagitem* esse, qui *Parisiensis* factus *Apostolus* ibidem cum SS. *Eleutherio* et *Rustico* est martyrio coronatus. Alii hunc *Dionysium Arcopagitem* asserunt *Athenis* in *Octobris* martyrio coronatum : et *Dionysium Parisiensem Episcopum*, ducentis fere annis serius, *Parisiis* ix *Octobris* occisum cum SS. *Eleutherio* et *Rustico* ; ejusque corpus esse ibidem in cœnobio S. *Dionysii* : quo etiam misit *Innocentius Papa* in anno M cxxv corpus S. *Dionysii Episcopi Corinthiorum*, uti diximus ad hujus *Vitam* xiii *Aprilis*. Reliqua ex epistola S. *Leonis* haberi possunt, erantque ulterius examinanda in et xi *Octobris*.

22 Solum ex *Wigulcio Hudio lib. 1 Metropolis Salisburgensis*, in *Gebhardo* in *Episcopo Ratisponensi*, ista referimus : Sub eo *Leo nonus Pontifex Maximus*, ab *Andrea Rege Hungariæ* pro pace cum *Imperatore Henrico* in construenda arcibus, *Ratisponam* venit, et S. *Wolfgangum* in numerum *Divorum* retulit, similiter et S. *Erhardum*, nec non ossa B. *Dionysii* (de quibus diu dubitatum fuit, nam habere in æde S. *Emmerani*) vidit, attrectavit, et Apostolico

D
AUCTORE G. H.
et Sublaci :

Romæ 22
Julii.

dispensat in
voto S. Eduar-
di Regis
Angliæ.

E

anno 1052
adit Capuam,
Beneventum,
et Salernum,

in Germaniam
profectus, pro
pace Hunga-
rica,

F
Ratisponæ 7
Octobris di-
ploma edit
de corpore S.
Dionysii
Arcopagite,

Sanctis ad-
scribit Wolf-
gangum et
Erhardum

varias in
Germania
ecclesias
consecrat :

Hirsaugiæ
corpus S.
Aurelii Ep.
elevat :

restitui bona
mandat,

B

est Augustæ
2 Febr. anni
1051.

post Pascha
Romæ in
Synodo ex-
communicat
Ep. Vercell.

C

meretrices
expellit.

Est Casini
29 Junii

dein Bene-
venti,

- A Apostolico diplomate confirmavit, quod illic servatur, præsente Imperatore Henrico, Gebhardo Episcopo Ratisbonensi aliisque multis Episcopis et Cardinalibus, quin etiam Parisiorum Legatis præsentibus comprobavit et confirmavit. Ecclesiam item S. Emmerani, nuper incendio vastatam cum crypta occidentali consecravat : tabulatum in ejusdem ecclesie summitate suis sumptibus fieri jussit; sed et sacellum Simonis et Judæ Thadæi, supra fornicem Capitulo contiguum, in eadem urbe consecravat. *Conradus de Monte parthorum, in Vita S. Erhardi a nobis edita cap. 2, confirmat Leonem ix transtulisse corpus B. Erhardi, temporibus Imperatoris Henrici iii, sub anno Domini mlii. Coluntur S. Emmeranus xxi Septembris, et S. Wolfgangus xxxi Octobris, ambo Episcopi Ratisponenses. Sed pergit Hundius. Cum vero Leo Pontifex Ratispona Noribergam proficisceretur. Comites de Swartzenburg illi obviantes rogant, ut sacellum quoddam in honorem sanctæ Crucis, quod hodie Prugdorffium appellatur, dediceret. Sanctus Pater sacellum a longe visum consecrat. Cum autem morosi interpellatores hac longinqua consecratione sibi illud existimarent; et ut præsens sacellum consecraret flagitarent; Ite, inquit Beatissimus Pater, et nisi omnia consecratione Ecclesie indicia invenieritis, veniam, et præsens vestram tedulam consecrabo. Sed cum illi omnia integra comprissent, laudantes Deum acquieverunt. Extant ejus eventus incommuta adhuc hodierno die. Hactenus Wigulcius Hundius, quæ omnia Andreas Bruner parte 2 Annalium Bavarum elegantiori suo stylo exornavit.*
- B 23 Tunc inter ipsum Apostolicum et Imperatorem factam esse commutationem de Benevento et Bambergense Episcopio assertit loco citato Leo Ostiensis, et latius prosequitur Hermannus Contractus, his verbis: Imperator cum Domino Papa multisque Episcopis et Principibus Natalem Domini Wormatiæ egit: ubi cum Papa, sicut dudum coeperat. Fuldensis Abbatiam, aliaque nonnulla loca et conobia, quæ S. Petro antiquitus donata feruntur, ab Imperatore reposeens, exegisset; demum Imperator perque, in ultra Romanis partibus ad suum jus pertinentia, pro Cisalpinis illi per concambium tradidit. Addit, quæ supra ex Leone Ostiensi retulimus et sunt ista: Cumque idem Papa de Normannorum violentiis et injuriis, qui res S. Petri se invito vi tenebant, multa conquestus esset, ad hos etiam inde propulsandos, Imperator ei auxilia delegavit... Ad horum igitur nefaria et inextricabilia scelera illis ex partibus eliminanda, indigena-que ab eis liberandos Dominus Papa intendens, summa cum caritate ab Imperatore Romam reversurus digreditur. Annus tunc mlii coeperat. Secuti sunt autem eum plurimi Theutonicorum, partim jussu Dominorum partim spe quæstus adducti: multi etiam scelerati et protervi, diversasque ob noxas patria pulsî. Quos ille omnes tum consuetæ misericordiæ nimia compassione, tum etiam quia opera eorum ad imminens videbatur bellum indigere, elementer et gratanter suscipiebat. Transiens ergo per Alemanniam Purificationem S. Mariæ Augustæ egit, Mantureque Quinquagesima acta, et nonnullis suorum orto inibi tumultu occisis, infra dies Quadragesimæ Romam pervenit. Hæc ibi: incidebat dicto anno mlii Dominica Quinquagesima in diem xxi Februarii: quando eum Mantuæ Concilium habendum statuisse, sed factione quorundam perturbatum scribit Wibertus in Actis. Hippolytus Donesmudi lib. 3 Historiæ Mantuanæ pag. 203 hunc accessum Leonis Papæ describit, quasi sacrum Christi cruorem, qui ibidem asservatur, coram adoraturus advenerit, frustra-que conatus impetrare Romam auferendum, populi pro eo retinendo in seditionem versi collaudarit celum; et novam S. Andreae ecclesiam,
- licet non plene absolutam dedicavit, ac modica pretiosi thesauri particula excepta (quam Romam ad S. Joannis Lateranensis ecclesiam detulit) reliquum cum S. Longini Martyris corpore in præparatum ad id locum deposuerit. De S. Longini corpore, cum sacro Christi cruore Mantuæ reperto, egimus xv Martii ad Acta utriusque Longini § 3.
- 24 Romæ post Pascha iterum Synodum habitam esse affirmat Hermannus Contractus: sed quæ de re non indicat. Certe non, uti in Conciliorum tomis excutitur, de Canonizatione S. Gerardi Episcopi Tullensis, quod actum est anno mli; non etiam de Primatu Patriarchæ Gradenensis, quod eodem anno mli, aut Romæ aut Vercellis factum fuisse supra ex Baronio et Ughello ostendimus. Potius arbitraremur ob Hæresim Fermentacorum collectam quam tunc exortam fuisse scribit Wibertus, asscrique libellum luculentissimum adversus eam hæresim a S. Leone scriptum: quæ est in tomis Conciliorum epistola prima, in xli capita distincta. Dixerit etiam Constantinopolim Apocrisarios sanctæ Romanæ Sedis, Humbertum tunc Silvæ-Candidæ Episcopum, Fredericum post S. R. E. Cardinalem tunc Cancellarium, et Petrum Amalphitanorum Episcopum. Dem Roma Casinum venit, ibique restitus fecit monasterium S. Stephani, supra Terracinam positum, ut pluribus tradit Leo Ostiensis cap. 87.
- 25 Movit postea contra Normannos exercitum Leo Papa (verba sunt Hermann Contracti) Cumque illi pacem petentes subjectionem servitiumque illi promitterent; et quæ prius injuste sibi usurpantes invaserant, ejus beneficio gratiaque retinere se velle dicerent; ilque Papa abnegans, ut et injuria captas res S. Petri reposceret, eosque perperam pervaso cedere loco juberet; illi, quia numero longe præstant, quasi rem injustam sibi propositam refutantes, se potius bello obvium ituros, armisque acquisitam patriam armis defensuros, vel morte occubituros, denuntiant. Sicque xiv Kalendas Julii valida pugna configentes, prima acie a Theutonicis pene victi sunt: sed succenturiatis copiis ex insidiis nostros circumvenientes, Italis citius terga vertentibus, Theutonicis maxima ex parte, sed non inulte occumbentibus, occulto Dei judicio; sive quia tantum Sacerdotem spiritalis potius, quam pro caducis rebus carnalis pugna decebat; sive quod nefarios homines quam multos, ad se ob impunitatem scelerum vel quæstum avarum confluentes, contra itidem scelestos expugnandos secum ducebat; sive justitia divina alias quas ipsa novit ob causas nostros plectente, quamvis nimis cruentam hostes adepti sunt victoriam ipseque Dominus Papa in quodam ab eis castello obsessus, eum expugnata jam jamque munitione necessitate coactus, communionem eis prius interdictam reddidisset, acceptus ab eis, Beneventum enim honore reductus est: ibique tempore aliquando detentus, nec redire permissus, sed a Beneventanis. Nam teste Leone Ostiensi, Comes Normannorum Hunfridus Pontificem adiit, et in sua illum fide suscipiens cum suis omnibus Beneventum perduxit, spondens quandoenique Romam ire disponderet, ipse illum Capuam usque deduceret. Intravit autem idem Papa Beneventum mense Junio, vigilia S. Joannis Baptistæ mansitque ibi usque ad mensis Martii duodecimum diem: ibique infirmatus, vocato prædicto Comite, ab eo Capuam usque perductus est. Ibi duodecim dies remoratus, accersito tandem Abbate Casinensi sui itineris socio, Romam rediit: ibique post paucos dies quievit. Ad ejus tumulum Deus plurima tunc temporis signa effecit. Hæc Leo Ostiensis. Hermannus Contractus qui S. Leoni paucis dumtaxat mensibus supervixit in fine sui Chronici addit, memorari eum miraculis claruisse.
- 26 Desiderius Abbas Casinensis, Cardinalis titulo S. Crucis,

AUCTORE G. H.

consecrat ecclesiam S. Emmerani,

et eminus sacellum S. Crucis Prugdorffense:

25 Decemb. accipit Beneventum pro Bambergensi Fuldensi et aliis in Germania locis;

conscriptum militem adducit an 1053

2 Febru. est Augustæ,

21 Febru. Mantuæ,

dedicat ecclesiam S. Andreae:

D corpus S. Longini et Sanguinem Christi deponit:

post Pascha Romæ Synodum habet:

forte ob hæresim Fermentacorum

addit Casinum:

E

exercitu ejus a Normannis 18 Junii cæso,

F ab hostibus ducitur Beneventum,

23 Junii, inde discedit anno 1054 12 Martii.

obit Romæ: claret miraculis:

A *S. Crucis, dein Summus Pontifex creatus anno MLXX-xvi et Victor in dictus, hoc de eo testimonium profert*: Leo vir per omnia Apostolicus, Regali genere ortus, sapientia præditus, religione conspicuus, omnique Ecclesiastica doctrina apprime eruditus, ac qui (quem admodum scriptum est) cœpit invocare nomen Domini, quemque etiam vidi, ejusque familiaritatem habere merui: sæpe etiam, eo in ecclesia Missas celebrante, cum illo ad divinum altare sacris indutus vestibus steti, eique Evangelium legi: a quo omnia ecclesiastica studia renovata ac restaurata, novaque lux mundo visa est exoriri. Hic sæpe Sacerdotale Concilium advocans, Sacerdotes, Diaconos, et reliquos Clericos non regulariter ordinatos removit, et in eorum locis, ad veri et summi Dei cultum, qui digne ministrare possent, constituit. Quotidie quoque per se suosque discipulos ubique missos populis viam Domini, litteris et verbis prædicans, ostendebat: qui per Apostolicam viam semper gradiens, Apostolicos etiam viros in miraculis est imitatus. *Hæc Desiderius, ex quo aliqua miracula infra referemus. Concludimus autem hunc prævium Commentarium cum hisce Leonis Ostiensis verbis*: Ille sanctus Pontifex, inter innumera sue bonitatis insignia, quamdiu Romæ remoratus est, omni tempore tribus per hebdomadam diebus a Lateranensi ecclesia usque ad S. Petrum, privato habitu nudisque pedibus, cum duobus aut tribus Clericis, noctu psallendo et orando pergebat.

VITA

Auctore Wiberto ejus Archidiacono.

Ex MSS codicibus S. Maximini et S. Huberti collatis cum editione Jacobi Sirmondi.

PROLOGUS

Viam universæ carnis ingresso Pontifice Herimanno, successit venerabilis Bruno, vir natalium prærogativa atque morum elegantia mirabiliter decoratus a Domino: qui licet jam quasi postremus appareat in Pontificalis discessionis catalogo; primus tamen enituit ex summi Pontificatus privilegio; et velut Lucifer cœli statione novissimus, sed soli propinquior exiit, dum post longam decessorum seriem, suo Sacerdotio Leucam urbem, immo totum Christianorum orbem illustravit, et verum solem sibi vicinum, errorum fugando caliginem, vivacitate sui candoris ostendit. Nec præjudicium incurrit ex posteritate, qui ante secula divinitus præfixo destinatus est in tempore: immutabilis enim Divinitas, cui cuncta assistunt acta et agenda simul, sic disponit alternationes mutabilium, ut non sibi quidquam serum aut præposterum sentiat in ordine rerum. Nempe, ut de reliquis interim taceatur, redemptio generi humano maxime necessaria in fine seculorum exhibita comprobatur; et qui plus omnibus laboravit Paulus, post Apostolos omnes a Domino de cœlo vocatur, unde etiam abortivum semet nuncupasse invenitur. Verum ne diutius hic hæreatur, suscepto negotio stylus reddatur, ut de tanto Præsule non tam audita, quam visa ad ædificationem plurimorum transcribantur. Siquidem benignitas ipsius dignata est meam parvitatem familiarius sibi jugiter assistere, unde meum studium effecit, ut plura de eo imitanda valuissem per memet dignoscere: nonnulla quoque veracium et gravium personarum relatione, de quibus quedam vix summotenus perstringo quedam etiam sciens prætereo, ne aut sim longus plus justo, sen adulatoris noter elogio; aut, quia adhuc superest, impugner illo Salomonis proverbio: Ne laudes hominem in vita sua. Sed quoniam propositum habemus dona Dei laudare

in eo, quæ sunt laudanda et in pagano; non hominem laudamus, sed illum a quo et per quem omnis homo veniens in hunc mundum illuminatur, ut aut bona cogitet, dicat, vel operetur. Numquid vero tantum Præsulem protestamur in hac misera vita, quæ utique est tota tentatio, sine peccato aliquando vixisse aut vivere, quod nec unius diei infanti valet evenire? Sed quibus est studii divinas virtutes in aliquo homine impressas ad utilitatem aliorum prædicare, peccata hominis, quæ jam a Deo tecta sunt, nolunt ad ejusdem improprium reterege. Hinc est quod Israelitæ jussu Dei aurum et argentum in vasa formatum ad Ægypto asportaverunt, effigiatum autem in idola omnino reliquerunt. Unde ab ipsius exordio noster jam ordiatur sermo, in quo plurimum nobis successisse credimus, si ea tantum, quæ in Pontificatu Leucorum laudabiliter gessit, ex aliqua parte quovis stylo posteris transmiserimus. Sapientum autem et præcipue Romanorum erit, si quæ ipse Papa Romanus egit, Catholicæ Ecclesiæ fideli pagina non ingrati transmiserint.

LIBER PRIMUS

CAPUT I.

S. Leonis genus, nativitas, litterarum studia.

Reverendus igitur Bruno utriusque parentis lineam adeo retinuit generosam, quatenus ab ipsis atavis et supra, quicumque ad nostram potuerunt pervenire notitiam, aut Regni sen Imperii retentaverunt habenas, aut proximas Regibus et Imperatoribus gestaverunt infulas. Procreatus est autem in dulcis Elisatii a finibus, patre Hugone, matre vero Ileilewide: quorum religiositas multorum ora consuevit ad laudem Dei aperire. Et pater ejus, natione Teutonius, Imperatoris b Conradi consobrinnus, in patria lingua atque Latina disertissimus; mater quoque Latina, æque utriusque linguæ perita: quorum c patres et avi a prima indole armis et animis supra modum fortiter compresserunt acies sibi resistentes, se suasque defensando partes; et circa senium, abjecta omni superbia generis et luxu mundi, induerunt humilitatem et paupertatem Christi, patrimonia sua dando Ecclesiis, cœnobis construendo in suis et ex suis prædiis: sicque tandem perfecte secuti Christum, seipsos etiam abnegarunt; stultaque sapientia seculi omnino posthabita, sapienti stultitiæ Dei atque monastico habitui toto cordis contritione submiserrunt, laudabilique per cuncta fine decesserunt. Etenim inter plurima, quæ sparsim divinis distribuerunt templis, duo monasteria instituerunt ex suis prædiis, scilicet d Hissam honorii B. Martini Pontificis, nec non alterum e cœnobium venerationi S. Cyriaci Martyr: quin etiam f Lutrense cœnobium patrimoniis suis plurimum ampliaverunt. Quorum devotionem imitatus Hugo Comes præcipuus, et ejus devotissima conjux, parentes utique præfati Domini Brunonis, cœnobium remotæ vitæ aptissimum construxerunt g Woffenheim, penes nobile castrum suum h Engesheim dictum, ex prædiorum suorum decimis: in quo ad præsens sanctimonialium congregatio consistit, ad venerationem et almæ et victoriosissimæ Crucis.

3 Hi denique ambo tantam tanque honestam exhibebant cunctis conversationem, ut etiam Ecclesiasticæ personæ et diversis gradibus functæ, ab Episcopis usque ad laicos, quiddam imitabile sibi in eis deprehenderent. Nam ut modo de multiplici eorum erga Deum vigilantia taceamus, utrum integre reddidissent rerum suarum decimationem, sub judicio aquæ frigidæ perscrutabantur. Per quos dum decrevisset omnipotens Deus Ecclesiæ suæ Præsulem destinare, genitrici gravidæ qualem quantamque prolem

D
AUCTORE
VIBERTO
EX MSS.

E

a
Pater ejus
Hugo,
b

c
majores militiæ clari,

habitu
monasticum
sumperunt:
f

d
e
f
construxerunt
2 monasteria,

g
h
Hugo aliud
sanctimonialium,

Gen 4. 26
in omnibus
perfectus
Pontifex,

noctis invisit
basilicam S.
Petri.

De S Leone

a se visæ
scribit auctor

dum is adhuc
viveret,

Ecc1. 11, 30

A prolem in utero gestaret, dignatus est præmonstrare. Nam quadam nocte vir in religioso habitu per visum eidem apparuit, et quia masculam sobolem magnamque ante Deum futuram concepisset edocuit, atque Brunonem nominari jussit. Qui undecimo Kalendas Julii, anno videlicet ab humanato Dei Verbo millesimo secundo, Indictione quinta decima, ubi in hanc lucem fusus est, mirabile dictu, totum ejus corpusculum invenitur *l* charaxatum quasi cruciularum stigmatibus. Cujus rei novitate mater permuta, et ex prioris visionis pollicitatione certior effecta, præter suam consuetudinem a nulla alia, nisi a seipsa pertulit eum sustentari lactis alimonia. Quem congruo tempore ablactatum, *l* Bertholdo sancte Tullensis Ecclesiæ Antistiti tradidit jam quinquennem, liberaliter educandum litterarumque studiis imbuendum. Qui videlicet Bertoldus, genuinæ honestatis sectator mirabilior præ suis prædecessoribus, Leucam urbem filiis nobilium nobilitavit, in diversis speciebus thesauros ejus et decus valde ampliavit, ædificiis quamplurimis decoravit, litteralis exercitii personis adimplevit, monasteriorum normam intus et exterius restauravit.

B 4 Tunc idoneus itaque vir infantulum præfatum gratanter susceptum, et litteris fecit erudiri et omni honestate ingennis pueris competenti. In quo cum quotidianis corpusculi incrementis, accrescebat egregia indoles mentis, quæ cum præ ceteris consodilibus commendabat cunctis. Sicut enim doctissimus pater Hieronymus attestatur, mollis cera et ad formandum facilis, quadam tractabilitate naturali divinitus formabatur, etiamsi exterioris artificis cessasset manus. Unde celesti præeunte et subsequente gratia, cunctorum in se benevolentiam provocabat, quia nihil extollentie in eo conspiciebant, ex regalis stemmatis atque divitiarum, formæ quoque ac ingenii excellentia, quibus solent carnales supra modum intumescere, moxque detumescere. Erat quippe affabilis omnibus, etiam infimis, aspectu et affatu quoque hilaris; obedientissimus, non tantum majoribus et coequalibus, verum et suis minoribus.

C 5 Ejus quidem collegæ, quamvis eo majusculi, extiterunt duo Adelherones contribules sui: ex quibus prior immaturo est hinc raptus exitu, Ducis videlicet *m* Theodorici filius, alter autem Hezilonis Ducis germanus, ac Frederici eximii Principis natus, sub scholarum magistro, magister nepotuli sui Brunonis constitutus, quia tunc pro tempore habebatur sciolus: qui postea ad Antistitum Meliomatricæ urbis, voto Cleri et plebis magis quam suo assumptus, vir huic nostro tempori refulsit apprimè prædicandus. Nam a principio soli Deo placendi cupidus, supra autem suam et valetudinem, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigere aggressus est; adeo fervens igne divinitatis: ut ab ipsis Christiani tirocinii rudimentis putaretur perfectissimus. Denique ut in presentia de plurimo ejus cælibatu, de columbina innocentia, de serpentina prudentia, de discreta acrimonia, deque matura gravitate, in tenera indole taceatur; intantum semet jejuniis et vigiliis adiecit, ut illud B. Job etiam historialiter dici possit: Pelli meæ, consumptis carnibus, adhesit os meum.

D 6 Huic ergo talis collegæ indivisibiliter gemino connexus affectu, spectabilis puer Bruno insistebat litterali gymnasio, deque liberalitate sua sibi congaudebant mutuo. Quibus etsi adhærebant nobilium examina puerorum, ipsi tamen duo omnibus suis consodilibus præinebant, tam capacitate liberalium studiorum quam honestorum excellentia morum. Nempe ut primum competit rudibus, decurso artium trivio, non solum claruerunt prosa et metro; verum et forenses controversias, acuto et vivaci oculo

mentis deprehensas, expediebant seu removebant **D** sedulo: denique quadrivium naturali ingenio vestigantes degustarunt, atque non minimum in ipso quoque valuerunt, sicut sequentia ex parte indicabant. Igitur cum ibidem pariter educarentur prædicti pueri, domini Brunonis genitrix somnio hujusmodi edocetur de futura promotione filii sui. Nam videbat quasi seipsam a parte Pontificalis cameræ venerandam basilicam beatissimi Protomartyris Christi Stephani ingredi, sanctæque memoriæ Præsulem Gerardum *o*, in vita et post mortem clarificatum miraculis, occurrere divinitus sibi, ac solventem a propria cervice orarium, quod vulgo stola dicitur, eidem reposuisse in manica. Quod filius ipsius non tam Sedis suæ, quam boni studii successorem cælitus prædestinabat. Nam cum quintus a Domino Gerardo reverendus Bruno computetur, ab ipso tantum, et non ab aliquo sequacium ejus videtur præelectus, quoniam Deo annuente eum præ illis est imitatus. Sed quia omnipotentis Dei pia dispensatio consuevit donis suis flagella et tribulationes permiscere (quemadmodum novimus beato Job, atque Apostolo Paulo, et pene cunctis electis contingisse) dicendum videtur, qualiter in ipsius pubertatis ingressu fuerit periclitatus, et mox accedente cælesti medela salvatus.

ANNOTATA.

a Prope Lothoringiam hodiernam, ubi Comitatus de Dasborch est, haud procul Salma et monasterio Senoniensi, Consule Chronicon Senoniense lib. 4 cap. 121 tomo 3 Spicilegii Dacheriani.

b Hic est Conradus Salicus, Dux Wormatiensis, a morte S. Henrici Imperatoris, Rex Germaniæ creatus anno 1024, die 8 Septembris; coronatus Romæ Imperator die Paschatis anno 1027; natus patre Henrico Duce et matre Adelaide seu Adelaide: quæ et Hugo pater S. Leonis, erant ex duobus fratribus, Eberardo illa, Hugone hic prognatus: et sic isti erant fratruces; et hic Conradus et Hugo dicuntur consabrinii, quod per matrem Imperatoris essent consanguinei. Consule Tabulas genealogicas Alsatiæ ab Hieronymo Vigneri editas, et sic Conradus infra num. 18 suum erga Leonem amorem, appellat consanguineum invicem affectum avitæ propinquitatis.

c Vignerus dicti Hugonis patrem et avum appellat etiam Hugonem, et de hoc utraque sequentia intelligit: et ex priore Hugone, per filium Gontrannum, deducitur familia Habsburgica et Austriaca. Quod autem Hugo, Teutonicus, Heileweidis, Latina fuisse dicatur intellige quoad patriæ linguæ diversitatem. Latina autem lingua tunc dicebatur, quæ nunc Gallica, aliis Romana appellatur, ejus tunc usus erat per Lotharingiam et Burgundiam, atque etiam nunc est.

d Hessam monasterium sanctimonialium penes Sareborch appellat Chronicon Senoniense lib. 2, cap. 14. Est vero superius Saraburgum inter Saluam et Vinstringam, cui adjacet Hessa.

e Videtur in dicto Chronico dici Aldorf Ordinis S. Benedicti in Alsatia: et ut observat Bucelians in Germania sacra, inter amnes Ergers et Breuschium, bello Waltheri de Geroltseckh Argentinensis Episcopi exustum, neque multo post restauratum.

f De Lutrensi in Burgundia: Comitatu monasterio cgitur 18 Januarii, ad vitam S. Deicoli ibidem Abbatibus.

g Lib. 4 dicti Chronici Senoniensis cap. 21 Vuffenheim in Episcopatu Basiliensi.

h Engeisheim, alius Egenishem, vulgo Ensheim, olim caput superioris Alsatiæ, ubi camera et sedes juridica, Brisgovia quoque et Sundgovia: in cujus vicinia sunt

S. Leo edocta
per visum
matre,

nascitur 21
Junii anno
1002,

k

l
instruendus
traditur
Bertholdo
Ep. Tullensi.

ingenue
proficit:

m
cum Adal-
berone,

optimo
vivere,

Job. 19, 20

proficit in
studiis et
moribus.

A sunt pugi plurimi, in hem (quod domum sonat) nominis terminationem sortiti.

i Spelmanus in *Glossario*; ad vocem *Judicium Dei*, agens de prius suspectorum examini- bus apud Christianos; hoc quoque, aqua frigida, *judicium* attingit, plura promittens ad vocem *Ordaliu*, sed haec pertinebat ad partem secundam, quam morte praeventus vulgare non potuit: interim allegat *Ludovici et Lotharii Imperatorum* leges ejusmodi *judicium* prohibentes, quod in eo consistebat ut sic omen verum esset aut supernatarent grava aut leria mergerentur: apparet tamen non fuisse culpatum in quocumque casu, quando non ipsi homines sed res aliqua manima subiciebatur examini, ut hic indicatur.

k Charaxare a *Græco* χαραξω, *sculpere, scribere, pingere*. S. Greg. lib. 7 *Registri* ep. 40 ait notitiam d nationis non esse de polyptychis charaxatam.

l *Serasse* Bertholdum anno 1003 constat ex *Chronico Alberici*.

m Fuit Theodoricus Dux Mosellanorum, cujus meminit *Sigebertus* ad annum 1009: et tempora congruunt: filius ejus prior Adalbero designatus *Episcopus Metensis*.

n Alter Adalbero, filius *Frederici* i Comitis Luxemburgensis, factus *Episcopus Metensis* anno 1047, vixit usque ad annum 1072, ut frater ejus *Hezelon Dux* hic memoratus est *Henricus*, cognomento *Hezelim*, Comes *Ardennæ* et *Dux Bavarie*.

o S. Gerardi Ep. Tullensis *Vitam* dumus 23 *Aprilis*.

CAPUT II.

Sanitas e periculoso morbo divinitus collata: Vita aulica apud Imperatorem, militaris in expeditione Longobardica.

Cum jam solito liberiores a scholari jugo adeptus fuisset cervicem, multotiens parentum suorum invisebat mansionem delectatus non tantum genuina affectione, quantum religiosa eorum conversatione, et liberrima domus suæ in militibus et familia dispositione. Ergo quodam æstivo tempore, dum ex more cum eis apud nobile eorum castrum Eginisheim nuncupatum moraretur, superveniente cujusdam nocte sabbati in amenissimo cubiculo soporabatur. Cujus dexteram faciem venenosa illa rana, quæ bufo nuncupatur sive rubeta, conscendit, eique ex anterioribus pedibus unum in genis, alterum autem sub labio, et ex posterioribus pedibus priorem post aurem, alterum vero sub mento affigens, fugere ac stringere immaniter cœpit. Quo dolore expergefactus, horribilis animalis deprehendit faciei suæ incumbere perniciosum pondus. Tanto itaque tanque novo periculo attonitus, a strato se ocus corripuit, et immodicum non perferens cruciatum, ictu palmæ post aurem libratæ virosam illum in eundem stratum suum decussit, timens ne si manu medium arreptum extrahere tentasset, acrius irreperet. Tunc nequam ille, licet in suo super lectum casu elisum sonitum reddiderit, tamen capitalem pulvillum demuo conscendere, ipso perspiciente, non distulit: nam lunaribus radiis tunc illustrabatur omne penetrale cubilis. Nec mora famulorum turba repentino dilecti Domini sui clamore excita accurrit, lucernam secum exhibuit, sed pestiferum illud animal sub illorum ingressu nusquam comparuit. Inquiritur passim diligentissima investigatione vernaculorum, sed omni suppellectili cubilis eversa ac perscrutata, minime fuit repertum. Sed sive illud verum aut phantasticum fuerit, plagas tamen veras et dolores veros reliquit: quibus etiam totum vultum, guttur ac pectus immaefactus, usque ad desperationem aliquatenus recuperandæ sospitatis est infirmatus. Uterque ejus parens omnesque sui super hoc mise-

Aprilis T. II.

rahiliter duobus mensibus plenis consternabantur, solun finus jam efferrî suspicantes, lugubrem illam exequiarum potapam continuis suspiriis et lacrymis prestolabantur.

8 Verum benignus Jesus, desperatis rebus succurrere solitus, super plenaria ejus sospitate subito parentes ejus est consolatus: et ecclesiæ suæ per hunc relevandæ secundum propositum suum recordatus. Nam cum jam duobus mensibus a lecto per se minime surgere potuisset; jamque concrescente infirmitatis nimietate, sine loquela octo diebus permansisset; tandem quadam die apertis oculis, supino, ut recubabat, vultu vigilans, conspexit quasi luminosam scalam ab ipso suo grabato per se ipsam erigi, et fenestra ad pedes ejus transita usque in cælum porrigi, atque per eam quemdam nimis claritatis reverendæque canitiei senem descendentem in habitu monachali, cujus dextera gestabat crucem conspicuam in longo hastili. Qui ad agrotum ut pervenit, sinistra manu scalam retinuit, dextra vero eandem crucem primum ori ejus opposuit, deinde loca tumoris ipsa signavit, et totius veneni incoctam putredinem post aurem extraxit; statimque via, qua venerat, reversus dimisit infirmum habentem se melius. Nec mora denique Adalberonem suum Clericum, tunc tantummodo ejus assidentem lectulo, allocutus, per eum optato nuntio paternam domum cunctam repressit a diutinis planetibus. Post aliquot autem dies omni veneno, pustulæ illius rupta cute, post aurem dexteram ejecto, sospes et incolumis evasit, sub maximo cunctorum miraculo atque gaudio. Qui, sicut nunc usque inter communitoria colloquia tam evidentem Dei miserationem super se agnitam recitare suis familiarissimis est solitus; profitetur se in præfata extasi beatissimum Patrem monachorum Benenictum illico luce clarius agnovisse, ex qualitate vultus et habitus; cujus corporis accidentalem dignoscentiam ita hactenus commemorat, quasi præ oculis carnis adhuc habeat. Porro sequentia lecturi, desinent profecto mirari, hunc potius per S. Benedictum, quam per alium quemlibet Sanctorum restitutum sospitati: ubi volvente sermonis rota perpendere poterunt ex paucis, quanto zelo pii amoris erga Monachorum institutionem et correctionem flagraverit. a

9 Hinc itaque, decedente Domino Bartholdo suo nutritore, succedenti Herimanno non recusavit æque parere: quasi illud beati Papæ Gregorii dictum jugiter præ oculis mentis videretur habere: Præesse non audeat, qui subesse non didicerit; nec obedientiam subjectis imperet, quam Prælati non novit exhibere. Compatiebatur equidem tunc temporis adversa passis, præsertim venerabilibus venerabilis viri b Apri cœnobitis, in quos procacissimæ adulatorum et invidorum lingue supra modum instigabant animum præfati Antistitis. Nunc pro eis murum semet, quantum poterat, opponebat: nunc, quod solum poterat, cum flentibus flebat. Ejus etiam anitente auctoritate et industria, in statu, quem ab idoneis et prioribus Præsulibus acceperat, integerri- me permansit sub Herimanno institutio et præbenda canonica, intra beatissimi Levitæ et Protomartyris c Stephani claustra.

10 Verum quoniam omnia tempus habent, secundum quod dispensat temporis Conditor, temporis tamen expers, qui per quadam aliena suos perducit ad sua; accidit ut eximius adolescens a parentibus et consanguineis assignaretur glorioso Imperatori Conrado, contribuli suo, ejus educandus in aula, atque excubaturus in basilica. Ubi nondum multis decursis diebus, omnium aulicorum benevolentiam perfecte est adeptus; utpote quem gratiosum exhibebat,

d
AUCTORE
VIBERTO
EX MSS.
gravi morbo
laborat,

a S. Benedi-
cto apparente,

sanatur;
E

post modum
ordini mona-
stico valde
addictus,

Herimanno
Episcopo
Tullensi
paret:
F

b
computatur
afflictis mona-
chis:

Canonicis
S. Stephani
opitulatur:

c
degit apud
Conradum
Imperator.

Dormiens a
bufone sau-
ciatur:

C

AVGE. WI-
BERTO.
carus aulicis

A bebat, præco ejus conversationis ac prudentiæ, generis ac formæ decus : unde cum ab eis ibidem Brunones æque vocarentur multi, hic tamen Bonus Bruno merito prænominari. Quam prærogativam ita in dies augmentando, sine sodalium invidia, vendicabat sibi, ut et minoribus sese quadam rationabili condescensione aptaret, majoribusque liberali dignitate per omnia congrueret.

d
et Ipsi-
Augustis.

11 Præterea unico et d patrio affectu ab Augusto Augusta quoque adeo est dilectus, ut etiam in secretissimis eorum consiliis grante admitteretur, et sententia ipsius reverenter dulciterque expectaretur, ac promulgata indubitanter susciperetur. Quem cum quotidie deliberarent, incessanterque ambrent sublimare honore quam maximo, et, ut patenter dicam, donare Pontificio temporalibus copiis supra modum locupletato; ipse jam præmonitus Domini Gregorii irreprehensibili et aureo stylo, corpit hoc suspectum habere omnino, ne sibi divinitus imputaretur, quasi munus ab obsequio : a quo nonnullos consociorum suorum ob aliquantulæ sublimationis spem, nulla corporis poterat revocare fatigatio, nulla rei familiaris annullatio. Unde quia nec ab Imperiali latere recedere sibi licebat, nec taliter obsequi libebat; in animo suo tantum Deo conscio et teste proponebat, ut si cum beneplacito ejus ad quantumlibet pauperimæ Ecclesiæ invitaretur reginam, alacrior ad id accederet, quam si cum Majestas regia ad supremæ potestatis et locupletationis dignitatem aliquo carnali affectu impelleret. Quod quidem tanto admirabilius est habendum in levitate juvenili; quanto rarius deprehenditur et in gravitate senili. Sed jam dicendum videtur, qualiter iste humiliari pro Deo cupidus, paulatim ab ipso fuerit mirabiliter sublimatus : sicut in libro Regum per Prophetam testatur, Glorificantem me glorificabo, qui autem contemnit me, erunt ignobiles.

pro amplissi-
ma Ecclesia

ma-
pau-
perrima præ-
esse.

1 Reg. 2, 30

Anno 1025
in Longobar-
diam

militem
Tullensem
davit :

sagax in
omnibus,

Rom. 13, 1

12 Anno igitur ætatis suæ vigesimo tertio, cum jam alteram adolescentiæ hebdomadam fuisset ingressus, et ab incarnato Dei Patris Verbo millesimus vicesimus quintus excurreret annus; vice sui Pontificis Herimanni, in expeditione prælati Conradi Imperatoris, super Longobardiam et maxime super Mediolanum tunc rebellem, præclarus Bruno est profectus, Levitico officio insignitus. Namque illo suo Antistite annis morbisque prægravato, ipse auxiliares militum copias Imperatori venientes a Tullo, ducendas suscepit, tam ejusdem Episcopi quam Augusti placito : salvo tamen per omnia proprii gradus sacramento. In illius itaque secularis militiæ dispositione, sic repente sagax apparuit et providus, quasi hujusmodi negotiis tantum fuisset hactenus exercitatus. Metabatur castra suis, disponebat stationes cum vigiliis, sumptus et stipendia opportunis administrabat in locis et horis, sobria sufficientia apparatus dapies distribuebat suorum singulis : quos sic per assignata et congrua unicuique officia curabat ordinare, ut tantum pro se quique tam nobiles quam privati debuissent solliciti esse. Cujus certe sollicitudo, et suis erat tutio, et hostibus dejectio, et sibi ipsi digna laudatio : taliter suos regens consilio et sollicitans præcepto, per eosdem prospere perficiebat, quæ sibi communiter expediebant et procinctui publico. Unde factum est, ut reddendo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et Deo quæ sunt Dei per Apostolum suum præcipientis, quatenus omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, quoniam non est potestas nisi ab ipso, per alienum quantocius ad suum pervenire promeruit. Et quia fideliter ac prudenter inservivit exterioribus, ad plenum remuneratus est interioribus, ut super multa constitutus, et Conditori suo adhaereret celsius, et proximo compateretur profundius.

ANNOTATA.

a Hinc videretur colligi eum non assumpsisse habitum Benedictinum : id enim alias hic debuisset indicari.

b S. Aper Episcopus Tullensis colitur 13 Decembris, et canobrium S. Apri est in suburbio Tullensi.

c Est Ecclesia Cathedralis dicata S. Stephano.

d Ita Sirmundus : ut MS. Patricio.

CAPUT III.

Electio in Episcopum Tullensem. Assensus Imperatoris tandem impetratus.

Deinde instante anno ab Humanitate Filii Dei millesimo vicesimo sexto, Leucus Præsul Herimannus abstractus est carnis ab hospitio, cum Quadregesimali tempore moreretur Colonia in quodam suo prædio. Ex templo Clerus et populus provisorie orbat, concordi voto eademque sententia confœderatus, diu sibi desideratum et jugiter dilectum Brunonem consonis et continuatis expetit vocibus.

Anno 1026
mortui Tullensis
Episcopi.
concordi voto
eligitur :

14 Hinc totius recreationis impatiens, deprecatorios atque contestatorios super tam unanimi electione sua dirigit Imperatori apices. Quorum, ut compendiose dicatur, causa ista fuit. Post præmissam debite salutationis reverentiam, nimium compunctam suæ calamitatis exponunt tragœdiam, dicendo se quaquaversum impeti atque inquietari pene quotidianis deprædationibus sive concertationibus, utpote in truci regnorum constitutos confiniis, in imperii sui vicinietatibus, in quibus tanto acrius ab hostibus laborarent, quanto longius terrarum spatia ab ejus presentia eos arcerent. Præterea civitatem suam a Francorum Regibus jugiter repesci, diversis et multis machinationibus : cui damno reipublicæ, ac suo, vexationique suorum, si dignaretur obviare, destinaret eis Pastorem nobilem ac sapientem quam maxime, cujus strenuitas et industria sibi infensam hostium rabiem valeret propulsare. Ad quem utique vestigandum non esset valde laboraturus, quandoquidem Cleri et plebis unanimitate delectus, penes ejus Imperialem majestatem consanguineus Bruno haberetur, Deo bonisque hominibus dilectus : eo quod hunc sibi notissimum, utpote suum ipsorum alumnum, et inter ipsos atque ab ipsis liberalium litterarum scientia eruditum, sine querela conversatum, et per singulos gradus Ecclesiæ regulariter ad Leviticum ordinem provectum; hunc non modo cum suburbanis urbani, verum et omnes circumcirca expeterent vicinæ plebes, et comprovinciales Episcopi. Aut concederet ergo eis, cum beneplacito Dei et suo, istum aut nullum : quoniam in promptu haberent illud beati Papæ Cælestini decretum : Habeat unusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem : in aliena stipendia minime obrepat, nec debitum alteri sibi audent vendicare mercedem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari, et quod sibi ingeri ex transverso cognoverint, non timeant refutare : qui si non debitum præmium, saltem vel liberum de eo, qui eos rectoris est, debent habere judicium. Et illud Domni Leonis præclari Doctoris. Nullus invitis et non petentibus ordinetur, ne civitas Episcopum non optatum aut contemnat aut oderit, et fiat minus religiosa quam convenit, cui non licuit habere quem voluit. Contra tam evidentem et Canonicam auctoritatem si posset eis terrena potestas violentiam inferre; non tamen benevolentiam eorum ab isto suo electo valeret aliquando avertere. Tandem igitur unanimi et præcordiali prece ipso- rum moveretur Imperialis ejus Serenitas, et magis in hac parte attenderetur Ecclesiæ Dei utilitas, quam illa

E

et ab Imperatore
expetit :

F

A illa quæ secundum seculum pertractabat altius eum sublimare ejus consanguinitas.

et per epi-
stolam invi-
tatur.

15 Interea et speciales litteræ Domino Brunoni sunt directæ, quæ totius Cleri, Abbatum, et cunctarum congregationum universique Lencæ diocesens populi taliter nitebantur desiderium seu negotium perorare; quod viduati Pastore ipsum sibi concorderet solum delegissent, et ab Imperatore exigere; propter Omnipotentis timorem pariter et amorem, nullo pacto eos iode perturbaret. Ac ne paupertatem illorum, ejus hactenus bene conscius erat, abhorreret; contestabantur ei per illum, qui cum esset dives pauper pro nobis factus est: nec quod tanti præconi tantæque nobilitatis personam ipsi viles et abiecti præoptarent, majoribusque ac suis merito congruis urbibus inviderent, ad injuriam sibi aliqua, quam adhuc in eo non deprehenderant, arrogantia reputaret propter eum qui semet pro nobis humiliavit usque ad mortem. Liceret eis laboris sui fructu perfrui, et versa vice a nutritio suo nutrir: quia secundum Apostolum, laborantem agricolam oportet primum de fructibus suis percipere. Consequens enim foret, ut Ecclesia, quæ talem educare mernisset, talem et sibi mereretur destituta Pastorem: qui etiam pro modulo divinitus concesso mortalibus, illud speciale boni et summi Pastoris dicere posset: Cognosco meas, et cognoscunt me meæ. Non vero eos lateret, quod terreni Principis pietas ad majora eum, merito consanguinitatis et complacitæ illi conversationis, promotum ire deliberaret: itaque si ipsos se clamantes exaudiendos censeret, continuis precibus de reliquo cælestis Imperatoris largitatem pularent, ut ei cælestem ac terrestrem honorem accumularer: si autem contemnendos putaret, quia eminentioris dignitatis apici seculariter inhiaret; divina æquitas contemptus illorum ultrix sic accederet, ut nec ad illum cui intendebat, nec quemlibet alium honorem aliquando ascenderet.

1 Cor. 9, 7

Joan. 10, 14

varios conatus
et obstacula
Imperatoris,

16 Hujusmodi ergo syllabis a Domino Notberto, tunc laudabilis vitæ monacho, pridem autem sancti Protomartyris Stephani Canonico, atque Liethardo adhuc quidem Canonico susceptis, qui præ sui comitibus itineris alacres et impigri executores tantæ talisque causæ fuerant designati a Clero et populis; plurimo varioque curarum æstu uterque afficiebatur, Imperator scilicet ac Dominus Bruno eidem carissimus. Et Imperator quidem, quamvis gauderet dilectionem, quam erga ipsum venerabilem Brunonem meram et germanam debito affinitatis consideratione neque strenuitatis ejus possidebat, multorum laudibus vel testimonio commendari et approbari; non mediocriter tamen contristabatur, quia illud suum desiderium, quo appetebat illius temporaliter sublimiorem dignitatem, sentiebat præpediri. Timebat ne Deum offenderet, si Ecclesiæ ejus tam unanimi voto repugnaret: dolebat, si tantæ personæ pro meritis non responderet. Quid hic multis hæreo? In tanti mentis fluctuatione deprehensus, per Legatos, a latere suo directos, omnibus ingeniis inde jam sæpediti Domni Brunonis intentionem revocare est conatus; modo conflictationes creberrimas atque depopulationes illius Ecclesiæ commemorando, et modo paupertatem supra modum exaggerando; modo quod in extremis Imperii sui finibus urbs illa posita, aut numquam aut rarissime æstimaretur digna Imperatoris diversorio; modo quod eundem nepotem suum, sibi per omnia carissimum, nequiret perferre æquo animo disgregari a se tanto terrarum spatio. Parceret igitur sibimetipsi, et tam suæ utilitati consuleret atque quieti, quam medullitus eum amantis Imperatoris voluntati et perturbationi: potius surda aure illos præteriret, qui suam ipsorum necessitatem seu consolationem, quam ejus salutem

et honorem pluris penderent; maxime cui ipse condignam suo generi ac merito dignitatem iustanter prævideret. Verum quia multa consilia in corde viri, voluntas autem Domini fiet, ut Salomon ait, longe aliter afficiebant subditum Deo animum Domni Brunonis, destinatæ sibi syllabæ ab Ecclesiæ populis: quorum unanimi et humili invitatione, sentiebat se ad humilia invitari ab ipso Magistro humilitatis, qui Rex hominum fieri refugit, et ultro ad crucein venit: nec immemor illius sui prioris propositi, quo malebat jugiter omni humilitate, vilitate, et extremitate contentus, Christo famulari, quam temporaliter cum aliqua corruptela integræ conscientiæ, id est quavis veritate, sublimari, quam trimodam compererat dictis B. Gregorii, scilicet a manu, ab obsequio, a favore.

17 His utique tribus pedissequis ambitiosæ venalitatæ animadvertens Ecclesiasticas dignitates nimis confundi ac subrui nec facile aliquem ab aliqua istarum immunem posse reperiri, nihil sibi tutius fore credidit, quam populari electioni, ad humilia se vel adversa attrahenti, assentiri; et Imperiali suggestioni, ad magna vel prospera incitanti, reluctari. Denique laudabile est quemquam pro Deo prospera declinare: sed multo laudabilius constat adversis se sponte offerre. Hinc est quod Moyses ad principatum divinitus vocatus excusatur, et se postposito alium postulat, dicendo, Obsecro, Domine, mitte quem missurus es; atque Isaias, ad nuditatis ignominiam multiplicemque passionem, nec nominatim, designatus, ultro se ingerit proclamando: Ecce ego, mitte me. His ergo et aliis virtutum incitamentis succensus, et oleo divinæ gratiæ repletus, rectæ intentionis flammam tanto spargebat alacrius, quanto flatibus carnalium affectionum impellabatur acrius: fiebatque ut illa dissuasoria aura a Cæsare veniens et ejus aula, magis augmentaret ac confoveret, quam consopiret aut exstingeret ignem divini sacrificii devotæ mentis in ara.

18 Itaque illam beati Petri sententiam, qua dicit, Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis, gratanter amplexus, disruptis cunctæ dilationis nexibus, Imperatori adhuc dissuadenti obtulit syllabas missas sibi a Clero et plebibus, ingenua tamen (ut ita dicam) virgineo pudore ora suffusus. Apicem autem tenore clarissimus Princeps edoctus, ad lacrymas est permotus, et uberrimis fletibus attestantibus extrinsecus palam fecit, quanti eum haberet intrinsecus. Demum aliquanto interjecto silentio, linguam fame solvit in isto: Meam sententiam super honore tuo, dulcissime mi nepos, jam diu deliberatam superna video sententia impugnari, imo expugnari: cui cogor manus dando, sicut debeo, suffragari; quoniam non sine perniciæ nostrum amborum et multorum possum diutius refragari. Pietas Omnipotentis jam nunc tibi in hoc adsit, quæ quid ambolus nobis et omnibus expediat magis novit. Mihi ergo jam libet, quod evitare non licet. Tu tamen gratia Dei contentus, qua sola crederis ad illius Ecclesiæ regimen præelectus, nullo venalitatæ modo, nec ipsius conjugis meæ, nec cujusvis mortalium tuæ parti concilies affectus, ne hinc ex te per omnes tibi credendas oves serpat hujus simoniacæ hæreseos nævus. Proculdubio enim qui cœpit in te bonum opus perficiet quantocius. In ipsius gratuita pietate tuum jacta cogitatum, et ipse te enutriet, secundum viridicum suæ divinitatis sententiæ promissum. De nostri autem consilii et juvenis solatio, quantumlibet illud sit, ne fias ullo modo dubius: quia super omnes tui ordinis, de tua re prosperanda semper ero sollicitus, quem nobis commendat et indefessus labor fidelis ergo vos servitinis, et consanguineus invicem affectus avitæ propinquitatis.

D
AUCT. WI-
BERTO.
Prov. 19, 21

rejecit,

contentus
electione ad
villorem
Episcopatum =
15

Exod. 4, 13

1. et. 3. 6.
obtinet as-
sensum Im-
peratoris.

F

Psal. 4, 23

AUCT. WILBERTO.

A propinquitatis. Tantum satage Omnipotenti fideliter deservire, et honorum morum indolem, quæ in tete a cunabulis laudatur, studeas augmentare. His aliisque verbis a regali dulcedine roboratus venerabilis Bruno, sponte laborioso se submisit oneri, in solo fisus Domino: quippe qui noverat se non vocari ad prosperitatis gaudia, sed ad gravium laborum perpetienda pericula.

CAPUT IV.

Pericula subita in discessu ex Italia. Inthronisatio et Ordinatio in Episcopum.

Adeptus ergo donum Pontificalis culminis, in non minime reliquit contribulens antice potestatis mœrore, qui ejus semper innitebantur consiliis salutaribus, quorumque causas sedulo procurabat interventibus strenuis: et licet ei congratularentur de attributo honoris culmine; sibi tamen dolebant, quod carerent ejus contubernalis familiaritatis et affaminis prædulci solamine. Accepto autem ab Imperiali majestate digrediendi comite, deferuntur illi nova adversitatis nuntia in ipso itineris prociectu, scilicet nisi præcaveat se fore passurum insidiat a Longobardis patriensibus, qui per id adhuc temporis contra Augustum superbis rebellabant cordibus. Nam illis forte diebus regius exercitus a Orbam Mediolanensium oppidum oppugnabat, quia inibi infidi infidelitatis apostatæ Imperatori subjectionem denegantes latitabant. Commonetur ergo a familiaribus horum insidias avertendo præcavere, astruentibus fore utilis aliam viam quamlibet longinseculam expetere, quam lucante propter itineris compendium in manus eorum incidere. At ille expertus timoris juxta illud Salomonium, Justus quasi leo confidens absque terrore erit, scuto fidei præmunitus, lorica justitiæ galeaque spei salutis adornatus, taliter se a recto itinere dehortantibus infit. Omnipotentis manibus cunctam nostræ salutis eorum committamus, quia nemo valet illi nocere, quem divina voluerit protectio defensare. Si autem me destinaverit igne tribulationis a peccatorum scoria expurgare, non abnuo voluntati pii artificis me ad informandum committere, quoniam nec debet figmentum ei qui se finxit, Quare me fecisti sic? reclamando dicere. Via regia absque diverticulo gradiamur, et quidquid nobis supernus arbiter præviderit, libenti animo patiamur.

20 Tali itaque commonitorio suis sagaciter adhortatus, cooptum tendebat iter, de celesti auxilio jam securus. Sed qui erat vas humilitatis dicatum Deo, ne notaretur superbiæ canterio, si omnino refutaret familiarium uti consilio; partim voluntati eorum obsequitur, scilicet ut a grege comitantium cum paucis disparatus eos itinere præiret diei unius. Interea in cunctis pene mansionum abditis Longobardorum occultabantur insidiæ, ubi spes erat enim causa corpus reficiendi debere pernoctare, maximeque apud b Iporeium civitatem hujusmodi insidiarum parantur fraudulentæ. At ipse, ut dictam est, paucis, hoc est, non plus quam quinque comitantibus, poli axe solis calore jam fervente, per medium ejusdem civitatis ingressus, ita secure, Dei amnente gratia, omnem illius urbis popularem frequentiam pertransiit, ut nec in alloquendo quidem ullus ei viam incommodaverit, neque sibi aliam alloquendi necessitas ingruerit. Jam autem solis sphaera undas irradiante Oceani, urbem intrant ejus sequipedes comites post terga relictæ, moxque ab omnibus insidiarum latebris accurrunt aesi, diu quæsitæ canum præda violenter rapiuntur; cunctorum vultibus solus Bruno requiritur, sed quem Christi virtus eruerat, inter omnes solus Bruno

minimereperitur. Toto noctis spatio fit de eo quæstio, abieritne an veniat, sed nulla veri ratio ejus factum publicat. Nascitur suspicio, quod jam pridem pertransierit: ad quem insequendum celeres diriguntur veredarii. Sed dilectus Præsul, jam ad extremos Italiæ fines pervenerat, locumque qui dicitur, ad c Cameram subintraverat, ubi eum mirabili consilio divina providentia liberat. Nam sui pauci comites, longinque defatigati itinere, ibidem ad recreandum disposuerant residere: Sed ille præsagus mente, solus uno contentus portas pertransit Camere, expectaturus socios parva refocillandos requie. Cum vero ab eis esset ablongatus intra spatium duorum sagittæ jactuum, subito prædicti insecutores anhelato cursu adveniunt, lassos ejus comites jam discombentes reperiunt raptos retrogrado itinere celeriter Iporeium reducunt, sperantes se diu quæsitam prædam reperisse, quos Deus jocosio miraculo quodammodo voluit deludere. Tali itaque consilio divina virtus malorum nequitiam propria spe defraudavit; sibi que fidelem ab ipsorum rabie liberavit, quos omnes recipit, cui etiam mox cuncta sua de integro salva restituit, suppetiente ejus cognata, nepte d Rodulphi Regis Jurensis, conjuge sui germani nomine Gerardi, strenuissimi atque elegantissimi militis.

21 Auspicato ergo cursu cooptum iter exequitur, a cunctis prætergrediendis urbibus per viam plausibiliter excipitur: a propriis civibus ejus desiderio inhiante attonitis favorabiliter præstolatur. Tandemque die Dominicæ Ascensionis e tertio decimo Kalendas Junii omnium inexplabili gaudio susceptus, præsentibus cunctis Belgiæ Galliæ primatibus electus ac laudatus, a suo consobrino Domino f Theodorico Mediomatricorum Præsule est Pontificaliter inthronizatus. Quique sciens se esse debere in domo Dei lucernam, non sub celante medio, sed super refulgens candelabrum collocandam; sollicita studuit vigilantia mox expromere divinæ religionis ignem, quo semper incaluerat, ac sibi subditos ardentem in supernæ virtutis zelo verbis et exemplis accendebat. Et sicut fertur exemplo seculari,

Quoque magis tegitur tectus magis æstuat ignis, ita cœpit in eo diu clausus celestis amoris fervor inardere, sicut qui ab ipsius infantie bona indole solitus erat Christi inspiratione fervere. Suum itaque sagax studium super omnia convertit in propaganda religione monastica, quæ præter sancti Confessoris Christi Apri cœnobium in omni sua diocesi, jam (proh dolor!) longo tempore refrigerat: g Mediantensis namque ac S. h Mansueti monasterii Prælates, qui posthabito animarum sibi commissarum studio in solo exteriorum dominatu se putabant constitutos deposuit in ipso suæ electionis exordio, atque Domino venerabili Widrico, tunc per id temporis Præposito præfati cœnobii B. Apri commendavit: cujus provisione et solerti industria ordo monasticus, uti adhuc in præpatulo est, in eisdem locis ferventer recaluit.

22 Victoriosus vero Rex Conradus, auditis, fama vulgante, ejus laudabilibus actis, indies erga illum magis magisque ardebat affectibus pleni amoris, præsagiens ipsum futurum vas fidele ad reformatam sacre religionis normam, et ad augmentandam jam defluentem Romanam Rempublicam. Et quoniam causis instantibus usque insequenti Pascha distulerat sibi a Domino Apostolico Romæ dandam Imperialem benedictionem; itidem etiam isti vinculis perfectæ dilectionis astrictus differri jusserat ejus Episcopalem ordinationem, uti simul unaque in basilica sumerent utrique ab eodem cœli Clavigeri Vicario prædestinati officii consecrationem. At ipse prænominatus Deo amabilis Bruno, custos veræ humilitatis et servantissimus præceptorum Divinæ auctoritatis,

D

c

quos omnes recipit,

d

E

Tullum venit,

e

f

inthronizatus

g

h

restaurat disciplinam monasticam:

F

non vult in coronatione Imperatoris Episcopus ordinari a Papa,

A auctoritatis, cognito quia hic terrenus honor sibi ab Augusto collatus aliquos invido dente mordebat, quoniam Trevirorum Archipræsul prolatione sui cuiusdam privilegii huic Regiæ voluntati obstare cupiebat; hic noster mox adiit Regem obnixo precamine, ut a tali desisteret conamine; asserens se libentius honore hujus benedictionis carere, quam in alicujus dissidio contradictionis contra quemquam in futuro remanere.

sed a Trevi-
rensi Ar-
chiepiscopo.

detrectat ar-
duum volum
emittere,

23 Vix ergo et cum summo difficilique labore Dominum Augustum ab ea voluntate resipiscere cogens, ac ipsius dulci comœatu Belgicam Galliarum repetens, a Domino Archiepiscopo Trevirorum i Poppone, Pontificalem humiliter poposcit benedictionem; atque inter se statuerunt tempus hanc sanctam fieri ordinationem. Trevirim ergo venit, consuetus ordo consecrationis inquiritur: ubi duris quæstionis scrupulis omnem rem peragenda diutius intricat, ita ut omni imperfecto labore jam dictus dulcis Pater frustratus domum redeat. Nam a prælibato Archipræsule quoddam privilegium promulgatur, in quo hæc lex superflua atque impossibilis a nemine servanda continebatur, scilicet ut quisque suorum Suffraganeorum ab eo ordinandus, prius sub divinæ præsentiae testimonio spondere debeat, quatenus in cunctis rebus agendis eum sibi ad consilium adhibeat, sublatoque omni excepto, nihil extra suum præceptum aut velle, quasi quidam servus, agere præsumat. Memor itaque divinæ Scripturæ fidelis Bruno: Quia displicet Deo infidelis et stulta promissio, omnimodis se abnegat hujus incongruæ rationis fore sponsorem, ne per impossibilitatis effectum mendacii incurreret offensam. Dinturno autem spatio hujusmodi alternatim perstitit litigium: nostrum que sæpeditum Patrem re infecta contigit a Treviris habere regressum. Quo cognito divæ memoriæ Conradus Augustus ad suum palatium Wormatiæ utrosque evocavit concitus, ipsiusque innitente auctoritate, tandem vicit Archiepiscopum justæ rationis demonstratio, atque cessit a superfluo quod injuste exigebat professionis voto, tantum requisivit sibi ab eo sponderi, quod in Ecclesiasticis negotiis agendis, ipsius uteretur auctoritate consilii. Hac ergo accepta sponsione, quinto Idus Septembris, cum summa omnium gratulatione, fit sancta ordinatio, atque demum utrique inviolabiliter persistere in perfectæ amicitiae soliditate. Hoc vero idcirco tam expresse perstrinximus, ut cujusmodi fuerit humilitatis hic vir liquido panderemus, et ad evitandum mendacii nævum, prout homini sit possibile, quantum extiterit cautus.

Eccl. 5, 3

quo per Im-
peratorem
mitigato,

ordinatur 9
Septembris.

ANNOTATA.

a Ortam videtur legendum, quod est oppidum in parte Alpestri, ad lacum ejusdem nominis Ortam.

b Iporeim, antiquis Eporedia, Italis Yvrea, Marchionatus caput, Pedemontio subiecta.

c Fulgo la Chambre in finibus Sabaudie p. m. circiter 90 distans Eporedia, in valle Mauriennæ intra extremas Alpes.

d Rudolphus Rex successit patri Conrado, mortuo anno 994, et vixit usque ad an. 1032, ut tradit Andreas du Chesne lib. 2 Regum et Ducum Burgundiæ cap. 24 et 25.

e Imo xiv Kalendas Junius, nam Pascha fuerat 10 Aprilis cyclo Lunæ i Solis 27 littera Dominicali B.

f Hic Sigeberto ad annum 1009 dicitur Deodericus, frater S. Cunegundis, uxoris S. Henrici, uti ad hujus Vitam 4 Martii deducimus § 3. Mortuus est Theodoricus anno 1046.

g De Mediane monasterio, a S. Hildulpho Archiepiscopo Trevirensi in Vosago constructo, egimus lib. 4

Diatribar de 3 Dagoberti Regibus Francorum cap. 8. ubi priores Abbates ex MSS. dedimus.

h S. Mansuetus Ep. Tullensis colitur 3 Septembris: monasterium S. Mansueti est in suburbis Tullensibus.

i Poppo, filius Leopoldi Marchionis Austriæ, creatus anno 1015, mortuus an. 1047.

CAPUT V.

Varia gesta et tolerata in Episcopatu. Virtutes et obitus matris.

Igitur ad Sedem propriam repedans, læto cunctorum excipitur tripudio: moxque uti sua erga sanctum ac gloriosum Aprum major erat devotio, Dominum religiosæ vitæ et conversationis virum jam dictum Widricum sub nomine Abbatis eidem præfecit cœnobio, voluntate et petita Domini Guilielmi ipsius loci tunc temporibus venerabilis Patris: cujus sancta fama cis mare per cunctos fines orbis extat memorabilis. Huic Præsulis solatio non minimum sudavit prælibatus pater Widricus in amphindo sui cœnobii decore: quod jam pene labens incepit a fundamentis restituere, cui idem Pontifex triginta librarum supplementum sua contulit largitate. Eundem etiam delegit Abbatem supra prænominatas Medianensis Sanctique Mansueti Abbatias, quibus, ad augmentandum in eis sanctæ religionis statum, nonnullas tribuit ecclesias. Quin et in Portus suavis cœnobio, a suo prædecessore ex Pontificalibus stipendiis inchoato, sed a se studioso labore ædificiis et sumptibus ad unguem exornato, devotam sanctionialium constituit congregatione, atque nobilis generis vitæque laudabilis quamdam, nomine Berzennam, ipsi cœtui Matrem ordinavit: cujus instanti sollicitudine divini fervor servitii ibidem florescendo crevit, et divina opitulante gratia, in longas post generationes crescendo florebit.

Widricum
constituit
Abbatem:
"

ei dona 30
libras:
E

sancti monia-
libus adifi-
cia extruit:

25 fuerat quoque ei mirabilis et honesta morum elegantia, adeo ut cum splendido corporis decore (quem illi super cunctos illius temporis contulit Omnipotentis munificentia) quidquid agebat cunctorum animis complaceret, quidquid dicebat omnium corda intimo amoris effectum delectaret. Cum serpentina astutia tantum pollebat in eo columbina simplicitas, ut ab hujus seculi prudentibus omnium videretur superior in prudentia, et a divina sapientibus mire coleretur pro puræ mentis innocentia. Tanta largitatis abundabat caritate, ut pene cuncta distribuens indiscrete, in aliorum opulentia ipsam multotiens contingeret indigere. Elæmosynarum virtuti ante omnia et super omnia insudabat, nec pro ullo seculari impedimento quemquam diem omittebat, quin omni mane ipse per se pauperum turbæ deserviret, ac Christi exemplo eorum vestigia abluendo victum sufficientem tribueret. Devotione contriti cordis, et compunctione lacrymosorum gemituum inundabat mirabiliter; adeo ut nihil secretæ orationis, nullum divini officii sacrificium superno vultui præsentaret, quin continuo lacrymarum flumine faciem et pectus irrigaret. Tali se holocausto conspectui Divinæ majestatis mactabat assidue, sciens certissime, sacrificium gratum Deo spiritum contribulatum fore. Sapientia divinarum humanarumque artium in eo refulgebat amplissima, maximeque delectabatur artis musicæ peritia, qua antiquis auctoribus non modo æquiparari poterat, immo in mellifica dulcedine nonnullos eorum præcellebat. Nam componens Respenseria in veneratione gloriosi Martyris Cyriaci b Sanctique Hildulphi Trevirorum Archiepiscopi, nec non B. Odilæ Virginis, atque venerandi Anglorum Apostoli Gregorii Doctoris, divini laudes servitii mirifico decore ampliavit. Humilitatis quoque

excellit mira
morum co-
mitate,

pietate in
pauperes,
p.

cordis com-
punctione,

artium et
Musice pe-
ritia,

b

A que ac patientiæ donum ita in eo enituit, ut si forsā aliquem subjectorum pro suæ culpæ noxa increparet, utque fieri assolet, ille impatientiæ motus felle, multa inproperiorum convitia arguenti Præsuli irrogaret; iste pro verborum injuriis non verbera, sed lacrymas condolendo impenderet.

26 His ergo aliisque bonis actibus perspicuus eum eluere humani generis adversarius, ejus piæ religioni modis omnibus contraire nititur. Et licet non possit eum usquequaque a recto deviare tramite, tamen per suos satagit satellites tentationum et adversitatum spiculis a sancto proposito detertere. Nam quidam hujus primores patriæ, eum sapientiæ luce fulgere cernentes, et in disponendis regni consiliis apud Imperialem majestatem super cunctos pollere invidentes; dum apud anticos, quos omnes sibi nimio amore devinxerat, nequeunt ei moliri insidias; apud externos contra eum tractant artificiosas calliditatum machinas. Itaque Odonem, vicinæ Comarchiæ Francorum Comitem, in beatum Præsulem concitant, eumque multiplici adversitatum molimine ab Imperiali fidei stabilitate dejicere labrant. Videres fidem in uno Brunone contra multorum fraudes viriliter decertantem, miranda patientia multorum spicula hostium æquanimiter perferentem, præcordiali compassione subditorum sibi dispendia dolentem, ipsis inimicis affectuosa caritate quam facillime indulgentem. Sed non est necesse, quos bellorum motus, quas Ecclesiæ sibi commissæ devastationes, prædas, incendia pertulerit recensere; dum Omnipotentis gratia de cunctis ejus amulis, in nequitia radicatis, citum dignata est finem imponere, ac sibi fidelem famulum pia consolatione per visum voluit relevare. Siquidem cum adhuc adversitatum angoribus arctaretur, quadam nocte multiplicium sollicitudinum fessus laboribus, miseriam sibi subjecti populi revolvendo, lacrymabiliterque suis eam reputando criminibus, soporatur; ac videt in somnis quemdam Angelici vultus præferre sibi sphaeram, supra solis splendorem fulgidam, quæ videbatur in se totius mundi retinere machinam, in qua etiam specialiter ei ostendebantur duo præclaræ formæ homines. Quorum dum nomina discere cuperet, hujusmodi vox suas pervenit ad aures: Hos Mariam Magdalenam, Galienumque noveris esse Episcopum, quorum consortio te frui in futuro letaberis. Dumque eandem sphaeram letabundus accipiens manibus, sibi in sinum vellet ponere; præsago futurorum est expectatus sopore. Nec mirum hunc Beatæ Mariæ prædici fore consortem, cum par erga Deum dilectionis affectus, et continuus lacrymarum velut fontanarum aquarum decursus, ejus meritum illum reddidit participem. Quamvis autem a nobis adhuc ignoretur, quis iste Galienus extiterit, non est tamen dubium magni eum esse meriti, quem divina vox tantæ laudis viro coæquaverit.

27 Quam visionem subsecuta est efficax divinæ gratiæ consolatio, præfato Odone Comite, per bellicosum nostræ patriæ Ducem et Gozilonem, turpiter morti tradito; ac pace per hunc beatum Præsulem restituta, non solum Lotharingie regno, verum etiam adjacentibus provinciis, Christi annuente suffragio. Nam ejus intercurrente sapientia, legatione et consilio, est Romano adjunctum et corroboratum Imperio regnum Austrasiæ, quod dudum ab origine tenebat Rodolphus Rex Jurensis Burgundiæ; et idem jam dictus Pontifex est directus Legatus, pro pacis concordia inter suprafatum Conradum Romanorum Principem ac Robertum d Franciæ regem. Quam legationem quam honeste compleverit, est testis Franciæ: quæ adhuc quasi novum refert, quanta in eo resplenduerit sapientia, quæ humilitas, quæ denique in cunctis coëptis efficacia; quam decorus

fuerit habitu mentis et corporis, quam congruus in inferendis verbis legationis: quem cuncti ut patrem nimio amore suscipiebant, quem omnes ut Sanctum summa veneratione excolebant. Itaque tanta firmitate pacem et concordiam inter utraque regna stabilivit, ut quoad vixerunt præmemorati Principes cum sibi succedentibus filiis et utrisque Henricis, nullus quantumcunque fraudulenta arte discordiam inter duo regna serere valuerit.

28 Sed invidus humani generis hostis, perpendens se nequire ejus piæ devotionem per suos satellites a recto tramite deflectere, per se in illam divino permissu insurgens, nimio corporis aggravat languore, continuatim annali tempore. Aderat tota lugubris plebis multitudo, de ejus sospitate desperans: aderat etiam cætus medicorum, dolorem desperativis verbis augmentans: omnium rigabant ora lacrymæ, ipsi quoque jam defecerat spes vitæ. Tunc divino admonitus instinctu, jubet se nocturnali hora ante S. Blasii altari ferri, confisus se ejus dignis meritis a presenti angustia citissime liberari. Itaque ibidem raptus in ecstasi, non dico per somnum, qui eum omnino aufugerat, videt quasi S. Blasium, ab altari progressum, sese invisentem, atque modum languoris compatienter exquirentem; cunctisque suis languentibus præcordiis apertis, veluti ipse ea conspicaretur, misericordi manu abluentem, ac medicamine refoventem; omnibusque suo loco restitutis, eo quo venerat redeuntem. De qua ecstasi regressus, sospes de lecto surgens, circumstantes advocat, visionem lætus pandit quam viderat, ac sicut prælibatus Martyr jusserat, responsorium: Quis Deus magnus sicut Deus noster? cum presentibus in voce jubilationis concinit, et nocturnis impletis officiis, pedibus propriis alacer domum rediit.

29 Verum quoniam majora exarare stylus properat, videtur congruum, ut quiddam de ejus matre dignum memoratu brevi referat. Nam quanta illi fuerit devotionis sinceritas, quanta usque ad novissimum quadrantem eleemosynarum largitas, quam diutina in divinis orationibus, vigiliis, jejuniisque instantia, quam longanimitas in carnis maceratione poenitentia, non est facile promere verbis, cum ipse finis, in quo omnis laus canitur secure, manifeste prodiderit. Siquidem in tantam corpulentiam superflui abundantia humoris ejus corporis quantitas excreverat, ut vix rheda posset vehi, quo opportunitas commonebat. Quæ gravitas ponderis quoniam sibi videbatur intolerabilis, multotiens Christi gratiam profusis exoravit lacrymis, ut sicut unius matris eam protulit alvus mundo; ita unius mulieris ulnis possit terreno mandari sepulcro. Cujus vocem exaudivit Oriens ex alto: nam diutini maceratione languoris ita ad ultimum fuit tenuata, ut pene cuncto humore carnis exiccato, sola ossa cute et nervis sese tenentibus viderentur tantummodo coherentia. Itaque ad extremam vitæ metam veniens, cunctis distributis quæ ipsa per se, exceptis mariti redditibus, ex proprio sumptu in usus pauperum expendendo quotidie aggregaverat, sacra Inunctione ac vivificæ Communionis participatione munita, diu exanimis et absque omni vitali flatu jacuit, cuncta ejulante familia, cum pauperum, viduarum atque orphanorum catervis. Quæ subito resumpto spiritu rediens, ac confusum deplorantium clamorem sedari præcipiens, omnes domo eliminari jubet, solamque Regelwidem cœnobii sanctæ Crucis Abbatissam cum proprio retinet marito. Quibus cum fletu admirantibus, quid sibi vellet ait: Non me lugeatis quasi morituram, quoniam nunc mihi adfuit piissima Dei genitrix Maria, quæ me dulcissima affabilitate consolans, promisit secum æternaliter victuram; et in sempiterna gloria feliciter conregnaturam. Unum ergo

ACUT WI
BERTO
humilitate
et patientia.

patitur in-
vidios

et Odonem
Comitem
adversarium.

visione no-
cturna re-
creatur:

Odono occiso
et
pacem et in-
ciliat Lo-
tharingie:

regnum Au-
strasiæ ad-
jungit Impe-
rio:

d
pacem fir-
mat inter
Imperatorem
et Regem
Francorum.

D

e

difficili mor-
bo diu æger

ante altare
S. Blasii
sanatur.

E

mater ejus
sancta,

languore ex-
tenuata,

sua pauperi-
bus distri-
bu it.

extremis
Sacramentis
munitur,

invisitur a
S. Maria,

A ergo te, o amantissime conjux, suppliciter oro, ne meae petitionis verba, quæ dictura sum, molesto feras animo. Cumque ille ignarus futurorum gratanter se impleturum sponderet, quæcumque illa ex prompta voluntate juberet, ait: Precor, ut sicut nuda egressa sum de utero matris meae; ita me nuda in tumulo suscipiat alvus terræ, et quidquid ornamenti ad consepiendum mihi paraveras; in usus pauperum fideliter erogare studeas. Cujus petitioni; quamquam invitus, jam prefatus sponsus annuit: eamque cum summa alacritate mentis hominem exutam, modo quo constituerat sepulturæ tradidit. Hæc autem ideo tam studiose retuli, ut patescat presentibus et futuris, quantæ fidei et devotionis hæc mulier extiterit, quamque servens in eleemosynarum largitate fuerit. Sed congruum videtur, hic anchoram nostri navigii figere, quatenus aliquantulum respirantes, reparatis armamentis, ceptum valeamus æquor efficaciter transmeare.

ANNOTATA.

B a Quam multas Abbatis hic rexit aut reformavit patet ex Vita ad 1 Januarii illustrata, ubi num. 3 Comm. prævi hæc etiam Tullensis S. Apri nominatur.

b Coluntur hi SS. Cyriacus Martyr 8 Augusti, Hildulphus Archiepiscopus 11 Julii, Odilia sive Othilia Virgo ex ejus consanguinitate 13 Decemb. Gregorius Magnus 12 Martii.

c Gozilo seu Gothilo anno 1008 Marchio Antuerpiensis, anno 1019 Dux Lotharingæ inferioris, anno 1034 Dux utriusque Lotharingæ, mortuus 1044.

d Robertus successit Hugoni Capeto anno 997, moritur an. 1031 aut sequente.

e Henricus scilicet primus, Rex Franciæ, vixit usque ad an. 1060. et Henricus II Imperator, Conrado patri a no 1039 mortuo successit.

f MSS. Regilindam appellant: monasterium autem sanctæ Crucis intelligitur ul, cujus ab Hugone marito in Engeshiem fundati mentio fit supra num. 2

LIBER SECUNDUS

CAPUT I.

Prævia dispositio ad Pontificatum Romanum: denominatio Wormatiæ.

C Susepti munus operis, Christi suffragio annuente prosecuturi, et qualiter ad Apostolicam dignitatem pervenerit vir beatus, quæque ei ibidem contigerint, immo quæ per eum ejusque temporibus Dominus efficere voluerit, monstraturi, opportunum videtur præcedentes causas ad id pertinentes ostendere, et quomodo superna gratia ei ventura revelaverit notificare. Summa inerat ei devotio Summum Pontificem et primum cœli Clavigerum annuo invisere recessu, et pro ovibus a Deo sibi creditis ejus juvamen supplici exorare precatu. Itaque quodam tempore solitum aggressus iter, comitante cœtu Clericorum, necnon laicorum quingentorum numerum supergredientium, qui pro ipsius meritorum dignitate, affabilitate, sanctitate, indivulsum ejus sequebantur comitatum; cunctis surrexit lues dira, Italici corruptione aeris, ita ut nulli hac tæbe infecto esset spes in crastinum differendæ mortis. Vir autem Domini, immodice mæstus de afflictione sese comitantis turbæ, festinum reperit remedium divina gratia præcurrente. Nam Sanctorum, quæ secum vehebat propria manu tinctis vino pignoribus, maximeque S. Apri articulis, cui se commendabat devotius; quicumque hujusmodi poculum quantulumcumque libasset, mox convalescebat, quantuscumque languor eum invasisset, si tantum liquoris illius sapo-

rem gustare valuisset. Ipse etiam pene dietim toto itinere divini Sacramenti victimam offerendo; et inter Missarum solennia populos astantes ad correctionem morum penitentiamque commonendo, cunctos piis hortatibus ad suprema capessenda animavit, et ab imminenti mortis articulo sanctis precibus liberavit. Itaque toto noctis interstitio turba comitum et patriensium, quorum necessitas intererat, ad ejus hospitium cum luminaribus exulias celebrabant, ac mane per Sanctorum merita, ejus annuente suffragio, integram sospitatem reportabant. His ergo causis per cunctas Romanæ provinciæ partes celerissime divulgatis, vir Domini summa veneratione excolitur, ejusque dilectio omnium cordibus funditus inculcatur: quæ ille videns non ad humanam extollebatur auram, sed incessanter Christi prædicabat magnificentiam.

2 Ille autem suus erat mos assiduus, ut nocturnæ quieti membra traditurus, Sanctorum pignoribus sese attentius commendaret; et a secularibus absolutus curis, in sancta contemplatione animam relaxaret; atque in ipsa meditatione, necessarium corpori soporem susciperet. In hac ergo pia intentione quadam nocte soporatus, per visum ad principalem Ecclesiam Wangionum est adductus: ubi contemplatur quasi consistentem infinitam multitudinem albatorum, quorum major pars videbatur esse Sacerdotum, inter quos unum recognoscebat quondam sibi familiarem, Bezelnum Archidiaconum, qui ejus comes in Romano itinere exuerat hominem. Quem interrogans quæ esset tanta multitudo, audivit hos omnes mundanam finisse vitam in principis Apostolorum servitio. De hoc intra se miranti, veluti cœlorum claviger B. Petrus superveniebat, et illam multitudinem sancta Communionem ejus manibus participaturam esse aiebat. Quem pontificaliter indutum idem B. Petrus cum Protomartyre Stephano ad altare prædictæ ecclesiæ, cum ineffabili cantus melodia, deducebant, et sacris peractis officiis omnes de ejus manibus vivificum munus percipiebant. Visum quoque ei fuerat, quod post sacram communionem ipsi S. Petrus quinque a calices aureos conferret: alteri autem sese subsequenti tres, tertio vero unum calicem tribueret. Hæc ergo suis familiaribus referens, quid portenderet secum mirabatur, sed quis eorum fuerit exitus, in sequentibus suo loco dicitur.

3 Alio itidem tempore illi per somni quietem videbatur, quod quasi persona cujusdam deformis vetulæ eum importune impeteret, et veluti familiari, sed tamen sincero colloquio sibi adjungi exposceret. Quæ tam horridi vultus, discissæ vestis, hirsutis capillis atque turpiter erectis visebatur, ut vix quidquam humanæ formæ in ea recognosceretur. Cujus deformitatis horrore nimium percussus, eam plurimum volebat evitare: sed ipsa tanto magis illi nitentibus insistere. Qua importunitate motus vir Domini, ei signum Crucis in faciem imprimebat: at illa ad terram veluti mortua pronens, in admirabilem pulchritudinem deum resurgebat. Cujus visionis terrore expectatus, ad nocturnas surrexit vigilias: denuoque in hujus rei admiratione sopori tradidit membra. Cui videbatur in somnis adesse venerabilis Abbas b Odilo, quem quasi rogabat sibi portendere quæ esset hujus visionis significatio. Qui lætissimus ei tali respondebat oraculo: Beatus es tu, et tu animam ejus de morte liberasti. Hæc non esse ficta probat idonea virorum ac venerabilium testificatio; Domini videlicet Walteri Lencorum claustrici Decani, nec non intimi consecratis ejus Warneberi, qui asserunt se audisse talia cum lacrymis ab illo referri, et quid signarent quamplurimum admirari. Nec incredibile esse videtur, talia ei a summa divinitate præmonstrata fuisse: cum crebro

1) AUCT. WILBERTO.

dormiturus Sanctis se commendat,

B visus communionem dare in servitio S. Petri mortuis,

et ab eo 5 calices aureos accipere;

a

alias deformem vetulam, F

signo Crucis reddere pulchram et vitam restituere visus

b

petit absque ornatu sepe liri

Quotannis invisit limina Apostolorum,

comites lue pestifera infectos sanat

AUCT. WIL-
BERTO
monetur deco-
rem Ecclesiarum
reddere ;

c

In coarctatu
Wormatiensi,

In Papam
eligitur :

frus raque
reluctatus
onus admittit

d
sub consensu
Cleri et
populi Ro-
mani,

e

f

g

h
habitu pere-
grini Romam
abit,

C

i
in meditatione
Angelicam
audivit melo-
diam,

monetur de
sepulchris in
ingressu
Ecclesie S
Petri

k

A bro nocturna in lecto suspiria, et frequentes pectoris
tensiones, ac stratus saepe a veridicis cubiculariis
reperbis irrigatus lacrymis, ostendant illum divina
visione fuisse dignum. Nulli autem dubium est,
quid significet praelibatae mulieris visio, quicunque
legit penè simile somnium Magni Constantini pro
restituenda urbe Byzantio. Nam certum est horribi-
liter extaluisse per diversas orbis partes Ecclesia-
sticam decorem, intro Christianam religionem ; et
per eum, Christi adiuventante suffragio, ad pristi-
num reductam esse honorem.

4 Interea apud Wangionum urbem, ante præ-
senciam gloriosi Henrici secundi Romanorum Aug-
usti, fit Pontificum reliquorumque Procerum non
modicus conventus. Inter quos hic Christo dignus
Præsul convocatur, quippe sine ejus consilio intra
Imperatorem curiam nihil magni disponebatur. Et
repente, illo nihil tale suspicante, ad onus Aposto-
lici honoris suscipiendum eligitur a cunctis. Quod
officium humilitate commovente diutissime refugiens,
dum magis ac magis cogitur, triiduum consulendi
deposcit spatium : in quo jejuniis vacans et ora-
tionibus, omnino sine cibo potuque permansit. Cum-
que denuo repungeretur ad obedientiam impletionem ;
spontanea coram omnibus suam dixit confessionem ;
comatus quasi quadam suorum enormitate scelerum ;
communem permutare electionem. Quis autem queat

B

ejus mundantiam fletum referre, quos in publica
confessione emisit, cum etiam omnium affectus in
nimias lacrymas excitaverit ? Unde unanimiter
cunctorum ore hæc pia vox resonabat, Noli Deus,
ut filius tantarum lacrymarum pereat. Videns ergo
nullo modo se posse effugere Imperiale præceptum,
et commune omnium desiderium ; coactus suscepit
injunctum officium, presentibus Legatis Romano-
rum, ea conditione, d si audiret totus Cleri ac
Romani populi communem esse sine dissidio con-
sensum. Sicque ad propriam Leucorum scilicet Se-
dem repedans, cum summa devotione ibidem Do-
mini celebravit natalem, cum coessentia quatuor
Pontificum, e Hugonis scilicet de Pisa urbe Italarum
Legati Romanorum, et f Everardi Archiepiscopi
Trevirorum. Adalberonis quoque Metensis, atque g
Theodoricus Virdunensis Præsulis.

B h Inde humilitate magistra, contra omnium
Apostolicorum morem, sumpto peregrino habitu
Romanum arripuit iter, indefesse sacris orationibus
ac divine vacans contemplationi, non tam pro re-
rum commissarum sibi, quam pro cura animarum
nimiae intentus sollicitudini. In qua meditatione apud
urbem Augustam i suspensus, divinam promeruit
consolationem, dum in revelatione audivit Angelica
voce resonare harmonicam modulationem, dulcissime
consonantem. Dicit Dominus, ego cogito cogitationes
pacis et non afflictionis : invocabis me et ego exau-
diam vos, et redicam captivitatem vestram de cunctis
locis. Qua pia consolatione animatus, et de superno
adjutore certior jam factus, captum iter perficere
aggredditur : utque tanti meriti personam decebat,
cum infinita multitudine undequaque supervenien-
tium comitatur. Inter quos quadam religiose vitæ
ancilla Dei ei adheret, quæ eum talibus ex præcepto
divino admonet verbis : Mox ut primæ vestigia intra
valvas Ecclesie Principis Apostolorum posueris, ne
sis immemor his divinis uti verbis : Pax huic domui,
et omnibus habitantibus in ea : quam Dominicam jus-
sionem et humiliter suscepit, et devote adimplevit.
Venit ergo cum tanto comitatu super k Teronem
fluvium, qui ita crescendo proprium prætergressus
erat alveum, ut per septem dies totum ibi cogeret
remorari populum. Vir autem Domini mæstus de
afflictione plebis diu secum expectantis, celeste
auxilium invocatur, ac benedictionem ecclesie S. Joan-

nis in vicino constructæ inchoat. Sed antequam di-
vinum esset peractum officium coeptæ consecrationis,
ita fluvius est mitigatus demissis undis, ut mox se-
curum iter omni transeunti præbuerit : quod omnis
præsens multitudo hujus beati viri meritis contigisse
affirmavit.

ANNOTATA.

a Per calices infra Pontificatus anni intelligun-
tur ; et sic sedit S. Leo annos 5. At Victor proximus
successor tres annos, et deus Stephanus IX vix integrum
annum.

b Est hic S. Odilo Abbas Cluniacensis, qui tum
recenter cum magna opinione sanctitatis obierat : cujus
Vitam dedimus I Januarii.

c S. Bruno Episcopus Sigüicensis in Vita ejus, inter
alia ait : Omne sal erat infatuatum, neque erat ali-
quid in quo cerneretur. In hac igitur tanta tempe-
state B. Leo Apostolici culminis Cathedram suscep-
pit etc.

d Idem S. Bruno : Se sub hac conditione facto-
rum esse promisit : Romam vado, ibique si Clerus
et populus sua sponte me sibi in Pontificem elegerit,
faciam quod rogatis. Aliter autem electionem nul-
lam suscipit. At illi gravi confirmant sententiam et
laudent conditionem.

E

e Hugo Episcopus Pisanus in Catalogo Ughelli di-
citur non diu post annum 1030 vixisse, eique succes-
sisse Actius an. 1031 et hinc Opizzus an. 1044, quæ
vel non subsistunt, vel ab eo diversus fuit qui anno 1048
hic Tulli adfuit Legatus Apostolicus. Quid si erratum
sit in urbe ? in MSS. enim legitur Cysa et Cyssa urbe
Italarum ; quam ignoramus quidem, scimus tamen
Calabriæ urbem Episcopalem Cassanum, olim dici
Cosam ; nomina autem Episcoporum usque ad Pontifi-
catum Urbani II in obscuro latere.

f Memorato autè Popponi, 16 Junii anno 1047 de-
functo, successit Eberardus sive Eberhardus, Hese-
lini Comitis Palatini filius, extinctus anno 1066.

g Theodoricus in MSS. et passim aliis, at Theo-
dorus in Vita excusa : sedit ab anno 1047 usque ad
1090.

h Discessisse Tullio 28 Decembris supra diximus.

i Vulgo Avosta, urbs in Pedemontio, prima fre-
quenter post transitos montes S. Bernardi dictos.

k An Neram seu Neronem ? qui antiquis Nar præ-
cipiti cursu delabatur ex Apennino, et transit Interam-
niam et Narniam, ac demum in Tiberim immergitur, qui
Italici Tevero, dicitur ; ut vel inde loca Teveronem pos-
sit esse scriptum Teronem.

CAPUT II.

Electio et coronatio in Pontificem.

Omnipotentis igitur roboratus flumine Romam
appropinquat, cui tota urbs cum hymnidico concentu
obviam ire parat : sed ipse pedes longinquo itinere
nudis plantis incedit, et magis ad mentis devotionem
et fletuum inundatione, quam ad laudum delecta-
tionem animum inflectit. Quis autem ejus contriti
cordis in devota oratione affectus ? quis suspiria et
gemitus ? quis denique referre queat continuos la-
crymarum velut rivorum decursus, cum nullius
cogitatu sit penetrabile, nedum verbis effabile ?
Postquam ergo diutissime se taliter Christo macta-
vit in cordis altari, hostiam vivam, sanctam, Deo
placentem ; etiam astanti Clero et populo divinam,
qua plurimum affluebat, aggredditur proferre exhor-
tationem. Imperialem de se electionem in tam
laborioso officio brevi sermunculo promulgat ; eorum
voluntatem (qualiscumque erga se sit, pandere ex-
postulat : dicit electionem Cleri et populi Canonicali
auctoritate

Romani nudis
pedibus in-
trat :

Imperialem
electionem
inducat :

*Canoniam
petit :* A auctoritate aliorum dispositionem præire : affirmat
se gratanti animo in patriam rediturum, nisi fiat
electio ejus communi omnium laude : ostendit se
coactum ad tam grande onus suscipiendum venisse
a a. Cumque videret unanimum omnium acclamationem;
ad correctionem vitæ, ceptam repetit exhortationem,
supplex cunctorum expetit orationem atque absolutionem.
Itaque divina favente gratia, cunctis applaudentibus
consecratur; ac Dominica quadragesimalis initii, pridie Idus
Februarii, Apostolicæ Cathedræ inthronizatur.

*inthronizatur
12 Februarii.*

7 Quantus vero fervor devotionis ad Omnipotentis
servitium in eo excreverit, quanto solertia vigore
ad res Ecclesiasticas disponendas enituerit, quis
brevis explicare valeat, cum pene nec totus mundus
ad hæc enarraunda sufficiat? Non autem sub clavi
silentii occultandum æstimo, quantam indulgentiam,
ejus dignis precibus, Hugoni ipsius germano divina
contulerit misericordia. Nam jam dudum ante ejus ad
Apostolatum electionem exnerat hominem, atque hic
beatus causa prædictæ ordinationis Romam tendens
Populeum advenerat. Ubi ejusdem prænominatus
frater cuidam beni testimonii Clerico per visum
apparuit, illiusque suffragium apud Dominum Apostolicum
supplici oramine depoposcit. Siquidem videbatur
memorato Clerico prælibatus Hugo, in loco ineffabili
amoenitate referto, cum multis colloquantibus in
cunulisella residere, sed sine suppedaneo scabellum
pedes ad ima pendentes retinet. Quem cum prædictus
requireret Clericus super qualitate sui status,
respondebat bene sibi esse in omnibus, nisi quod ad
infima laboriose penderet non firmis pedibus.
Petebat quoque ut idem Clericus fratrem suum hunc
beatum, ad Apostolicam eundem consecrationem,
exoraret, quatenus in introitu valvarum Ecclesiæ
Principis Apostolorum sui meminisset, dicens
quod ejus precibus divina pietas sibi indulgentiam
concederet. Quam visionem præfatus Clericus sancto
Pontifici retulit, ac eum ad Christi gratiam pro salute
fratris exorandam animavit. Qui postmodum per
visum eidem Domino Apostolico apparens letus,
innumeros reddidit gratias; quia ejus meritis
superna elementia a cunctis eum laboribus absol-
verat.

*precibus carlo
transcribit :*

*Leonis nomen
assumit,*

C 8 Igitur hic Deo devotissimus, mores et vitam
Magni Leonis imitatus, ejus et vocabulo fuerat insignitus,
immo Leonem de Tribu Juda pro posse secutus,
omnibus exemplum bene vivendi fiebat; lucerna
ardens et lucens, non sub modio, sed super candelabrum
præminebat: atque verus sal terræ, condimentum
supernæ sapientiæ cunctorum mentibus infundebat.
Verum licet omnium virtutum gemmis Christi decoraret
diadema, hæc tamen splendidius in eo lucebant,
misericordia et patientia; celer erga delinquentes in
danda indulgentia; mira compassione collacrymans
propria confitentibus scelera; in eleemosynarum
largitate etiam usque ad sui indulgentiam indiscrete
prærogans omnia. Sed quoniam cunctis divino
instantibus servitio solet stimulus supervenire
adversitatis, divina scilicet probatio, quæ ostendit
cujus fervoris sit erga Deum ejusque mentis affectio;
hic Pater venerandus, dum in initio sui adventus
Romæ commoratur, aliquanto angustiae et mororis
dolore perstringitur. Nam ibidem adveniens, nihil
Pontificalium sumptuum invenerat: jam enim erant in
domesticos usus absumpta, immo in eleemosynarum
prærogationem, cuncta quæ secum attulerat distributa.
Defecerant cunctorum ejus comitum plenæ delatæ
crumenæ: non erat ulla spes opis, nisi proprias
vestes ad minus pretium venderent, et quacunque
secreta arte benignissimum Patrem fugiendo in
patriam redirent. Quorum renitendo consilio vir
beatus, in divino confidere solatio

*suorum inopiam
consolatur,*

sagaciter admonebat: sed tamen illorum afflictioni
misericordi affectu ex intimis condolebat. Instante
autem die, quo cuncti comites ejus disposuerant
clanculo recedere, ecce adsunt legati nobilium Beneventanæ
provinciae; deferentes xenia Apostolicæ congrua
dignitati, ejus benedictionem atque solatium suppliciter
deposcentes promereri. Quos Deo dignus Prasul: ut
suam decebat honorificentiam susceptos, sacra benedictione
roboravit; non tam lætus de oblatione munerum, quam
Deo rependens grates de devotione fidelium. Dehinc ad
præsentes, præ nimia anxietate pridem diffidentes,
conversus; continuo caritativa increpatione in eos
invehitur, et de Dei misericordia nunquam amplius
desperare nec diffidere cohortatur.

9 Ex tunc beati viri fama divulgatur per populos,
et usque ad mundi fines cunctasque gentes ejus
pervagatur rumor, Christi ubique prædicatur gloria in
suo admirabili famulo nomen Papæ Leonis quocumque
orbe terrarum reboat ore consono. Nec mirandum
rationabilem creaturam in ejus resonare laudem, cum
etiam irrationabilia animalia (mirum dictum) illius
prædicando nomen, humanam formarent vocem.
Nam sicut a veridicis fertur relictis, apud Beneventum
gallus frequenti voce ejus nomen repetebat, et naturalem
emissurus sonum, cunctis mirantibus, Papa Leo insonabat.
Dicitur etiam illis temporibus in finibus Apuliæ canis
extitisse, qui latrando solitus erat humanis verbis,
Deus meus, inclamare. Non autem est incredibile,
brutum animal in ea regione Dei misericordiam quocumque
modo invocasse, dum certum est Christianam religionem
ibidem pene omnino deperisse, incolæque illius patriæ
alienæ potestati subditos esse, ut ad invocationem
superni auxilii saltem irrationabilis pecudis excitarentur
voce.

*ab omnibus
laudatur,*

*non sine prædictis,
E*

10 Fauna igitur eximie laudis ejus usquequaque
propalata, præter solitum multos animabat ad
visenda summi Apostolorum Principis limina: qui
omnes ejus recreabantur consolatione, et roborabantur
benedictione. Si quibus autem obstabat impossibilitas
ejus frui præsentia, cum fide ei propria dirigebant
xeniam, receptum ab eo Apostolicæ benedictionis
donaria. Illud etiam habebat consuetudinarium cum
aliis bonis actibus; quia si quid Apostolico more
suis offerebatur pedibus, nihil patiebatur in suos
suorumve expendi usus, sed cuncta pauperum largiebatur
necessitatibus. Inter multos ergo qui ejus amiebant
præsentiam invisere, Rex d Danamarchie transmisit
illi avem psittacum in munere, in quo quædam divina
apparuit gratia, admirabili virtute. Quamvis enim
quædam aves humana formare verba discant magistra
fame; hæc tamen (ut fertur) nullo cogente, toto itinere,
dum ad Dominum Prasulem deferretur, ad Papam vado,
recinebat. Et mox ut ei est præsentata, nemine docente,
voce dulcisona, Papa Leo, inclamabat. Si quando etiam
hic Pastor venerandus, exteriori dispositione lassatus,
sese in secreto conclavi reciperet, aut forte nimis
solicitudinibus afflictum ejus animum aliqua mœst-
itudo aretaret; hæc avis agnitio illius levamen
frequenter aderat, et concinne ac recise, Papa Leo,
resonans, robur mentis illi excitabat. Nec tamen
videatur cuiquam reprehensibile, hunc justam in sui
consolatione hujus avis usum modulamine, cum legimus
beatum Augustinum, pro exitu suæ matris inconsolabiliter
lamentantem, musicam melodiam ad levamen maioris
sibi adhibuisse; Sanctumque Antonium rigori monastico
aliquantulum oblectamenti certo tempore concessisse.

*venientes ad
limina Apostolorum
consolatur :*

*oblata in pauperum usus
expendit*

*recreatur a psittaco dicente
Papa Leo.*

ANNOTATA.

a S. Bruno Signiensis, Secundum consuetudinem

ACT. VI.
BERTO.

A Romanam cum magnis laudibus a Clero et populo in Pontificem electus est, deinde vero in B. Petri Apostoli cathedram elevatus.

b Scilicet anno 1049, quo cyclo Lune 5 Solis 22 littera Dominicali A, Pascha convenit in diem 26 Martii.

c Nomine Populei videtur Forum-Popilii, seu Forum-Pompilii designari, in Romandiola inter Forum Julii et Cesenam, in ipso itinere ordinario, vulgo Forum-Popoli : nisi forte per Liguriam Hetruriamque iter fuit, et Populonii, nunc Porto barrato, navim consecravit Pontifex, Ostiensi via Urbem intraturus

d Ita creusum exemplar : at MS. S. Marini Dalmacie. MS. aliud Dalmichia.

e Chronicon Senoniense, quod extat tomo 3 Spicilegii Acheriani, compositum sesqui seculo post mortem S. Leonis, lib. 2 cap. 14 per auctorem minus verosimilem ita id extollit. Cujus igitur sanctitatis idem Bruno futurus esset, in quamenque civitatem vel vicum aut villam intraret, galli earundem villarum, lingua ejus patriæ per quam transibat, densis clamoribus eum Papam futurum clamabant; Leo Papa, Leo Papa; (cum sibi nomen imponendum omnes ignorarent) et iterum hoc nomen atque iterum reciprocabant, Leo Papa, Leo Papa. Quo audito, qui cum eo erant, eum in summa veneratione habere, coeperunt, quæ ex casu semel facto et quidem ipso absente, sic adornata videntur rumore populari.

CAPUT III.

Concilia varia habita : et aliæ res gestæ anno MXLIX.

Concilium
Romæ colligit,

a

adversus
Simoniacos,

b

aliquo subita morte puni-
to :

c

decimarum
usum præscribit :

incestus
nuptias discin-
dit :

c
patriam re-
petens,

d

Quantam autem solertiam in Catholica lege conservanda adhibuerit, in primo Romano a Concilio, quod multis Episcopis consentientibus habuit, demonstravit : ubi statuta quatuor Synodorum principalium viva voce corroboravit, decretaque omnium antecessorum suorum Pontificum tenenda confirmavit : Simoniacam etiam hæresim damnavit, quæ jam nonnullas mundi partes invaserat; et in eodem Concilio quosdam deposuit Episcopos, quos prædicta hæresis novo suæ nequitie maculaverat. In quo Concilio quid contigerit non congruit reticere, ubi Christus auctoritatem ejus sua dignatus est gratia roborare. Nam Episcopus de b Sutrio, reus ejusdem culpæ accusatus, voluit injuste se excusare, falsis prolati testibus : sed peracturus jurjurandum, repente est divinitus percussus; et inter manus exportatus, non longo post tempore humanis rebus est exemptus. Cunctis hoc audientibus nimis incutitur timor, ne quem in ejus præsentia ad falsum judicium humanus impelleret pudor. Decimas quoque a cunctis dandas Christianis, quarum nec mentio erat apud Apuliam et per quosdam orbis fines, Ecclesiis restituit. Venditiones altarium sub anathemate prohibuit; sed constituit ut partes decimarum, ad Episcopum pertinentes, aut quisque Præsul sibi teneret, aut cui-cumque vellet tribueret : partem autem ad altaro pertinentem proprio Pastori Ecclesiæ gratis concederet. Incestas consanguineorum nuptias, in multis orbis partibus indiscrete habitas, discidit; pluresque nobilium, hoc turpi devinctos nexu, separavit. Alia quoque perplura canonum capitula studuit renovare, quæ, ne fastidium gignant, hic supersedimus recitare.

12 His sanctis insudans studiis, antiquam c repetit patriam, suscipiturque a totius gentis nobilissimo atque reverendissimo Archiepiscopo Herimanno apud Coloniam : cujus petitu concessit Dominus Papa hoc privilegium sedi Ecclesiæ Coloniensis, ut ad altare S. Petri d septem Presbyteri Cardinales quotidie divinum celebrarent officium in

sandalis. Dedit ei quoque officium c Cancellarii sanctæ Romanæ Sedis, ejusque successoribus, tri-buens illi Ecclesiam S. Joannis ante portam Latinam Hinc invitatur ab Herimaro, Abbate venerandi conobii S. Remigii Remorum Pontificis, ad consecrandam Ecclesiam in ejus honore restructam : ubi non est dictu facile, quanta multitudo a finibus terræ, Hispanorum, Britannorum, Francorum, f Anglorum, advenit ejus invisere præsentiam.

13 In qua præsentia, adfuit etiam non modicus cœtus Pontificum, cum quibus advenit venerandus Chrysopolitanorum g Archipræsul h Hugo, Deo et hominibus amabilis, præ cunctis jucundæ eloquentiæ et affabilitatis : cui in restituendis suæ rebus Ecclesiæ nemo prædecessorum aut successorum est comparabilis, in quo Christi tunc apparuit virtus admirabilis. Nam gloriosus Apostolicus ibidem habito Episcoporum Concilio, quosdam simoniaca infectos hæresi deposuit ab injuste suscepto officio. Inter quos Hugo Lingonensis Episcopus, multis ac horribilibus infamatus accusationibus, est vocatus ad reddendam rationem : qui prædictum Archipræsulem Chrysopolitanorum, utpote eloquentissimum, sibi expetiit cansidicum ac prælocutorem. Hic igitur coactus a Domino Apostolico, illius suscepit causam dicendam : sed repente obmutuit ante cunctorum præsentiam : ut profecto pateretur, Deum noluisse falsis excusationibus verorum criminum tanti Pontificis inquinari linguam. Lingonensis igitur Hugo hoc miraculo exterritus, noctu, judicium Concilii metuens, aufugit. Cunctis vero pro infortunio Archiepiscopi præsentis afflictis et lacrymantibus, Dominus Apostolicus cum summa contritione cordis ad Christum conversus, suis sanctis precibus ejus impeditam linguam resolvit. In crastinum vero in synodo idem Episcopus requisitus, et non adesse repertus, lecta sententiâ, tertio vocatus est. Tunc Vesuntionensis Episcopus surrexit, et quomodo eundem reum conatus defendere, obmutuerit, coram omnibus patefecit. Quod audiens Dominus Papa, hoc miraculum meritis B. Remigii ascripsit : et cum omnibus qui aderant surgens, gratias Deo, inde Domino Sancto Remigio cum magno psallentio reddidit. Postmodum tamen præfatus Episcopus Lingonensis, divino compunctus instinctu, ad Dominum rediit Papam, et cum ingentibus lacrymis publice crimina confessus, spontaneam suscepit penitentiam; et Romam nudis vadens pedibus, ab eodem nostro pio Pastore promeruit absolutionem : et in redeundo nimis affectus jejuniis, corporisque maceratione, in bona perseveratione vitam reliquit præsentem.

14 Inde per urbem Mediomatricorum remeans, petitu venerandi Abbatis k Warini consecravit ibidem sancti Pontificis Arnulfi basilicam; exoratusque a Domino Sigifrido l Gorziensi Abbate, composuit in veneratione gloriosi Martyris m Gorgonii nocturnalium responsoriorum dulcisonam melodiam. Hinc generale apud Maguntiam Concilium habuit; in quo Spirensis Præsul Sibicho criminali reatu accusatus, voluit se expurgare terrifico sacramento Dominici Corporis : sed ut fertur maxilla ejus mansit contorta paralyti, quamdiu præsentis vitæ spatium duxit. Quod ideo hic breviter volui annotare, ut audientibus fiat notum, quam horribile sit etiam secunda conscientia hujusmodi judicium adire, sacra dicente Scriptura, Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

15 Denum Dominus Papa apud Augiam in bonore vivificare Crucis Ecclesiam dedicavit, ubi divina pietas in proprio famulo suam gratiam mirifice ostendit. Nam inter sacra Missarum solennia ibidem adducitur catenis nexus demoniacus, qui vix a multitudine

D
e
Herimanno
Archiep.
Coloniensi
privilegia
concedit :
Remis eccle-
siam conse-
crat :

f

a pluribus
invisitur,
g h

in Concilio
Simoniacos
deponit :

punito unius
eorum pa-
trono,
i

et utroque
penitentiam
agente ;

k
consecrat
Metis altare
S. Arnulphi :

l

l
componit
Responsoria
de S. Gor-
gonio,

Maguntia
Concilium
celebrat,

sacritego
divinitus
punito :
Heb. 10, 31

Augia dedicat
ecclesiam,

A dine poterat coaretari; alienaque violentia posses-
sus, horrendos emittens stridores, clamores at
que fremitus, hymnidicam totius Cleri harmoniam
suis diris evincebat vocibus. Itaque Christi servus,
sacrum incepturus Canonem, non valens huiusmodi
pati inquietudinem, utpote ad Deum totam directurus
mentem, a longe signo Crucis edito, manu indixit
silentium; et citius dicto obmutuit dæmonium; et
homo vinculis solutus, sospes, cunctis admirantibus,
domum propriam repedavit.

ANNOTATA.

a *Habitum id est post Dominicam in Albis.*

b *Kilinum appellatum fuisse ostendit Ughellus tom. 1
Italiæ sacræ : est autem Sutrium urbs antiquæ Etru-
riæ suburbicariæ seu Patrimonii S. Petri, inter Romam
et Viterbum.*

c *Ratio itineris supra deducta est ex Anselmo in Itine-
rario ejus, quod sub nomine Concilii Remensis excusum
habetur.*

d *Ita etiam in dicto Itinerario, secundum morem
Ecclesiæ Romanæ septem tantummodo Sacerdotes
digniores deputati, qui Remis ad altare Apostolorum
sacrosancta mysteria agerent.*

B e *Ita epistola ejus xi ad Joannem Archiepiscopum
Salernitanum concluditur. Datum ix Kalendas Au-
gusti per manus Friderici Diaconi, Sanctæ Aposto-
licæ Sedis Bibliothecarii et Cancellarii, et Domini
Hermannii Coloniensis Archiepiscopi et Archican-
cellarii, anno Domini Leonis ix Papæ tertio, Indic-
tione iv. Prefait ab anno 1037 usque ad 1055. De
Cancellarii officio et dignitate agit Angelus de Nuce in
Notis ad cap. 87 lib. 2 Chronici Casinensis.*

f *Fuisse a S. Eduardo Rege Anglorum directos
Ailwinum Abbatem Ramesiensem, et Abbatem mo-
nasterii S. Augustini, tradit Radulfus de Diceto : et
loco Francorum legitur in MSS. Scottorum.*

g *Chrysopolis seculo 9 et sequentibus appellata est
Vesontio, urbs Imperialis Burgundiæ.*

h *Hugo I, de Salinis cognominatus, ordinatus anno
1031 mortuus 1070.*

i *Hugo Episcopus Lingonensis simoniace factus anno
1031, depositus Roma redux, in cœnobio Viridunensi
S. Vitoni, cui frater ejus Valerianus Abbas præerat,
reliquum, vitæ tempus, pietatis operibus vacans, exegit :
uti in Chronico Lingonensi explicat Jacobus Vignerus.
Nonnulla de Episcopo Gallo (an hoc, dubium) narrat
Desiderius Casinensis, et ex hoc Baronius anno 1049
num. 27, et S. Bruno Signiensis : quæ apud illos vi-
deri possunt.*

C k *Harinus seu Guarinus tunc multa privilegia a S.
Leone accepit, pie mortuus 19 Novembris anno 1030.*

l *De Gorziensi monasterio late egimus 27 Februarii
ad Vitam B. Joannis Abbatis Gorziensis, qui uti hic
memoratus Sigifridus omitti sunt in Catalogo Abbatum
apud Sanmarthanos; non ibidem magis sincerum dedi-
mus.*

m *Corpus S. Gorgonii, a S. Paulo I Pontifice Ro-
mano acceptum, ad monasterium Gorziense a se funda-
tum transtulit S. Chrodegandus Episcopus Metensis,
uti in hujus Actis diximus 6 Martii. Colitur S. Gorgo-
nius 9 Sept.*

CAPUT IV.

*Res gestæ anno ML et sequenti. Varia itinera
suscepta.*

Romam igitur rediens, plebem de sua diutina ab-
sentia mæstam lætificavit : ubi superna gratia ejus
mirabile meritum omnibus publicavit. Siquidem præ-
dictus Herimarus, Abbas Cœnobii S. Remigii Re-
morum Pontificis, ei quemdam scyphum pretiosi a

marmoris ob sui memoriam obtulerat, quem vir D
sanctus pro caritate dantis in proprios usus ubi ser-
vari constituerat : sed quadam vice minister ei po-
tum daturus, in multas partes casu contractum
repererat. Cujus particulas electus Domini quotcum-
que erant sibi deferri præcepit, et nihil tale futurum
suspiciens, suo loco quasi delectando reposuit,
astantibusque letalundus dixit; Potens est Omni-
potentis majestas in pristinam integritatem has
restituere fracturas. Quo dicto, protinus consolidate
sunt partes, ita ut ad memoriam facti signum fræ-
turæ, ad instar subtilissimi capilli, circumquaque
appareret : sed quod magis mirum erat, nihil intra
positi liquoris efflueret. Hujus rei adest b testis con-
gruus, venerandus Hugo jam dictus Chrysopoleos
Archiepiscopus, qui cum lacrymis se præsentem ad-
fuisse testatur, et devoto furto se illud vas sancto
viro abstulisse letatur.

17 Semper autem memor officii sibi a Deo com-
missi, ut fidelis servus et prudens, in tempore dis-
pensans mensuram tritici, iter sumpsit peragratu-
rus fines Apuliæ, ut Christianam repararet religio-
nem, quæ ibidem videbatur pene deperisse : maxime-
que inter accolæ regionis et Normannos concordiam
componere satagens, quos dudum adjutores contra
exterarum gentes susceperant Principes regni, sed
tunc sævissimos tyrannos ac patriæ vastatores non
sponte sustinebant. In hoc ergo sancto opere solici-
te intentus venit Beneventum, ubi aliquamdiu com-
moratus, cuidam clinicæ divina præveniente gratia
vitale præbuit auxilium. Nam per annos fere quin-
decim diutino confecta langore, de proprio grabato,
nisi aliorum deportata manibus, nequibat exire : ita
cuncta ejus membra paralysis erant dissoluta ægri-
tudine. Cui per revelationem ostensum est, ut de
lymphæ, qua beatus Pastor sacras abluerat manus,
post celebrationem Missarum hauriret, et absque
mora sospitem recipere. Quæ impetrata atque cum
fide spe hausta, in crastinum sospes sacra Missarum
solemnia adiit, Deo sanctoque Pontifici gratias
redditera. Itaque zelo sanctæ religionis fervens
Præsul venerandus, apud d Sipontum habito Conci-
lio, duos deposuit ab officio Archiepiscopatus, qui
eum mercede sanctum assumperant ministerium,
vitio elationis unus ambiens præcellere alterum.
Inde e repetito gressu Romam rediit, ubi superna
admonitus revelatione B. Gerardum suæ sedis,
Leucorum videlicet, olim Præsulem, in numero
Sanctorum computandum f statuit. Eodemque anno
in patriam regressus, ipsius sanctos artus cum sum-
ma gloria transtulit. Quæ omnia dilucide sunt exa-
rata in ejusdem vita et miraculis. g

18 Erat autem huic viro Dei non modica concer-
natio contra pervasores rerum sanctæ Romanæ Se-
dis; maximeque contra Ravennatem Episcopum,
spiritu repletum contumaciæ et rebellionis : cui non-
nulli favebant Palatini, gloriæ invidentes Domni
Apostolici. Quorum caput in fomento discordiæ erat
h Nizo Episcopus i Frisingiæ, super quem divina
virtus huiusmodi horrendam ultionem dignata est
ostendere. Nam pro responsis Imperialibus in Ita-
liam directus Ravennam devenit, et in favorem Ra-
vennatis detrectatoria verba contra hunc Beatum pro-
ferre cœpit : inter quæ ducto sub gutture digito ad
hæc blasphemia prorupit : Hoc guttur gladio abscin-
datur, nisi eum deponi fecero ab honore Apostola-
tus. Quo dicto, eodem momento ipsum intolerabilis
dolor gutturis invasit, et impoenitens die tertio vitam
obiit. Archiepiscopus autem Ravennatum ob incor-
rigibilem præsumptionem est a sancto Papa anathe-
matizatus. Ideoque Imperiali jussu Ausburgiam vo-
catus, cum justitia redditus quæ perverse invaserat,
absolutionem est petere coactus. Qui cum licet corde
contumaci

AUCT. WI-
BERTO.
scyphum
fractum in-
tegritati
restituit,

b

pacem et
religionis
augmentum
procuraturus
Apuliam
petit :
E

c
clinicam
sanat

d
in Concilio
Sipontino
2 Archiepi-
scopus de-
ponit ;

e
Roma San-
ctus adscribit
Gerardum
Episcopum
Tullensem :
F

f
g

in S. Leonem
contumaces
divinitus
punitur
morte Episc.
Frisingiæ,
h i

et Archiepi-
scopi Raven-
natum,

Romam re-
versus,

a

A contumaci ante pedes Sancti stratus jaceret, cunctusque cœtus præsentium Pontificum ei absolutionem peterent, ait vir beatus : Secundum ejus devotionem tribuat illi Omnipotens cunctorum scelerum absolutionem. Ille vera surgens, cum subsannatorie subrideret adhuc superbia tumidus; venerandus Pastor in lachrymas resolutus, inquit secreto circumstantibus, Heu! mortuus est miser iste. Nec mora: ille languore corripitur, et vix in patriam reiectus, vita et honore quo timebat, celeriter *k* privatur.

k
Roma de-
moniacum
liberat,

B 19 Magnificus autem Pastor Romanam revisens Sedem, dum Paschalibus solenniis apud S. Laurentium esset celebraturus divini Sacramenti oblationem; inter sacra Missarum solennia ei quondam obtulerunt mulierem, quæ plena demonio sanam amiserat mentem. Quam incessanter debacchantem cernens, fremitumque circumstantium, ac eam viactam trahi non ferens, contra vexillo Crucis edito, omnes a longe stare præcepit: sed illum mox immundus pervasor reliquit, et sana mente incolumis ad propria repelavit. Sollicitus autem de salute animarum, primum sibi specialiter commissarum, Romæ positus venerabilem Primicerium *l* Odonem elegit sibi successorem sanctæ Sedis Lencorum, atque ad eum sibi subrogandum Imperiali Majestati proprium direxit Legatum. Siquidem ob bonorum morum honestatem, sanctæque religionis fervorem, et piæ devotionis intentionisque devotionem, illum hoc officio dignum judicabat; et paterno cum amplectens affectu, proprium filium vocitabat. Sperabat quoque, ejus prudentia, qua in divinis humanisque affluenter pollet, perfici posse, si quid minus plene peregisset in suæ primariæ Sedis augmentatione. Quod etiam nunc ex plurima parte fit, Christi annuente suffragio, et ut vere credimus in dies erga Deum accrescet ejus sancta devotio. Sed nunc ejus laudibus supersedendum arbitramur; ne novo elationis demeremur: in fine, securius cantabitur.

l
Hungaros
dissidentes ut
Imperio re-
conciret,
Germaniam
petit,

C 20 Non modicus quoque ei inerat fervor in augenda Republica. Ideo Hungariæ Principes, a Romano nuper Imperio dissidentes, multiplicibus legatis adierat, ne detrectarent solita subjectione Imperatori præcisa persolvere tributa: quod et consenserant, si præteritorum commissorum eis concederetur indulgentia. Quapropter sancta commone pietate coactus est tertio antiquam patriam repetere, et pro reorum miseratione, qui contra Imperium moverant bellum, persuasoriis precibus Imperiales aures expetere. Sed quia factione quorundam Curialium, qui felicibus sancti viri invidabant actibus, sunt Augusti aures obturatæ precibus Domni Apostolici; ideo Romana Respublica subjectionem regni Hungariæ perdidit, et adhuc dolet finitima patriæ prædis et incendiis devastari.

m
in visione
adversæ im-
pendentiæ
cognoscit,

D 21 Dum autem pro regni pace solícite laborans ibidem aliquandiu moraretur, divina prædestinatio ei in somnis revelare voluit, quid sibi futurum portenderetur. Nam videbatur sibi quod stans in edito familiares suos ad se de periculo confugientes reciperet, eisque sua pluviali veste, quæ Cappa vocitatur, inclusis, sanguine eorum sibi vestes infici conspiceret. Qua visione certus redditus, mœstitudinem sibi suisque allitaram, sicut triticum in arenâ Domini recondendum, ad tentationem sese preparat sustinendam. Itaque repedans in Italiam, Concilium apud Mantuam habendum constituit: quod factio quorundam Pontificum, severitatem ejus justi judicii timentium, perturbavit. Nam familiæ eorum fautores scelerum, simultaneum contra Domni Apostolici familiam moverant tumultum, secure adstantem ante basilicam in qua publicum habebatur Concilium; ita ut vir sanctus cogeretur a medio consessu surgere, et ante portam ad sedandum strepitum procedere.

n
in Concilio
Mantuano
impetitur
tumultu
constato,

E Cujus præsentiam non reveriti Deo odibiles, eo magis magisque in nequitia pertinaces, nitebantur ad eum examinatos confugientes ante oculos ipsius confodere, et a valvis Ecclesiæ ut ibi tutarentur repellere ita ut impetus sagittarum et saxorum circum ejusdem Sancti aures et ora volitaret, atque quosdam ejus veste defendi cupientes vulneraret. Qui tumultus admodum difficulter sedatus, coeptum rigorem Concilii imperfectum coegit relinquere. Sed in crastinum cuncti hujus seditionis incentores severo examinatione damnandi, a piissimo Patre sunt misericordi indulgentia absoluti, ne videretur causa ultionis asperitatem in eos exercere judicii.

o
seditionis
auctorem
absolvit

F 22 Videtur etiam indignum sub sera oblivionis occludere, quod ejus temporibus ad divinam laudem apud *n* Narniam gestum refertur memorabile: ejus rei testes visorii, a minimo usque ad maximum cuncti illius urbis dicuntur extitisse. Nam biennio antequam ibidem hic venerandus Papa Dominicum celebraret Natalitium, contigit quodam die æstivo tempore infinitam multitudinem juxta eadem mœnia habere transitum: ejus terrore attonita universa plebs muros ascendit, quasi ob capiendæ civitatis defensaculum. Quæ multitudo infinitum terræ spatium, quantum humanus posset comprehendere visus, implebat, et præ celeri gradu Orientem versus transcurrerebat. Videbantur autem cuncti miro candore habitus, vultusque ac capitis canitie venerandi, pene consimilis formæ qualitate decori. Quod miraculum omnes a muris urbis aspectantes stupidos reddidit, et a primo mane usque ad horam nonam excurrere non destitit. Sole autem declinante, coepit illa admiranda multitudo paulatim rarescere. Unus quoque ex muro spectantium, fidencior reliquis, ausus est extra procedere, et e vicino cum tremore astans, spectabat, si quem eorum posset agnoscere. Tunc inter extremos videt quemdam, sibi olim familiarem, ipsius urbis civem, boni testimonii et devotæ mentis hominem, qui jam non diu præsentis vitæ excurrerat finem: quem cum divina adjuratione nomine tenus appellans, ad se vocitavit, et quæ esset illa tanta multitudo sibi manifestari depoposeit. Cui inquit: Licet sis indignus divina mysteria cognoscere, tamen noveris nos peccatrices animas, adhuc immeritis cælestis regni gaudia possidere, vice pœnitentiæ loca sancta continuatim circuire, et nunc de S. Martini majori monasterio venientes, ad beatæ Dei genitricis Mariæ cœnobium in *o* Farfa iter agere. Quo dicto disparuit, ac nimio illum terrore confectum reliquit, quippe integro anno languens recubuit in lecto, et hæc eadem Domno Apostolico retulit ore proprio.

p

q
visos plurimos
juxta mœnia
Narniæ trans-
euntes,

r
a morte
loca sancta
circumire
intelligit.

s

ANNOTATA.

a Anselmus in Itinerario scribit, cum esset in Episcopum designatus, et missum in munere vas ad bibendum idoneum, intus et exterius auro decentissime decoratum. Desiderius Abbas Cassinensis poculum liguarium; et S. Bruno Siquensis, scyphum ligneum fuisse asserunt. In MSS. hujus Vitæ dicitur scyphus pretiosi marmoris, pro quo erratum tazeris: quid si fuerit pretiosæ materiæ, quamvis lignæ?

b Huic miraculo interfuisse B. Gregorium, vñ ejus nominis Papam, tunc Hildebrandum dictum et sibi narrasse testantur S. Bruno, et Desiderius ante memorati.

c Hoc iter peregit anno 1050, tempore Quadragesimali.

d De Siponto late egimus 7 Februarii ad Vitam S. Laurentii Episcopi Sipontini. Fuit urbs ea Episcopalis, ad radices montis Gargani: qua eversa ex ejus ruinis est Manfredonia constructa circa an. 1236. Erat tunc Sipontinus

A Sipontinus Archiepiscopus Ubertus, *uti ad Vitam S. Geraldi Abbatis Silvæ-majoris in Aquitania 5 Aprilis dictum. Nomen drest Ughello, qui ex Anonymo Barensi scribit Leonem IX anno 1050 synodum Siponti habuisse. Erant tunc in Apulia et Lucania Sedes Archiepiscopales quinque, quarum Præsules sic enumerat Ughellus, tom. 7 Italia sacra; ut aliquem ex iis in hoc concilio depositum nequeas suspicari, nisi forte Tranensem; horum enim Catalogus hiatum habet hoc tempore, quo sederit Joannes quidam post annum millesimum, et alius Joannes circa 1053, forte in locum depositi decessoris anonymi subrogatus. Plures ejusmodi Sedes in Calabria utraque suggerit Tomus 9, catalogis hoc tempore quandoque hiantibus; et credibile est ad hoc Concilium non Appulos tantum, sed etiam Calabros Episcopos convenisse.*

e Tunc reversurus Romam, Cusini celebravit Palmarum festivitatem 8 Aprilis.

f In Synodo Romana post Pascha celebrata.

g De his agemus 23 Aprilis.

h Nizo, Wigleio Hundio Nicerus et Nitgerus, dicitur etiam ab Hermanno Contracto, jussu Imperatoris Ravennas perductus, subita inibi morte perisse.

B i Frisingia urbs Bavariz Episcopalis, media fere inter Monachium et Lanshutum.

k Hieronymus Rubens lib. 5 Historiz Ravennatum Hunfridum vocat, asseritque Ravennam regressum, ibidem veneno, ut plerique suspicati sunt, subito interiisse ix Kalendas Augusti anni 1051.

l Odo, alius Udo, ex illustri prosapia Principum Suevia, vixit usque ad annum 1070, cum ante hæc Vita esset edita.

m Varia tunc in Germania peracta, supra deduximus.

n Narnia, urbs Umbriae prope Interamnium 40 millia passuum Roma distat.

o De Farfensi in Umbria monasterio egimus 3 Febr. ante Vitam S. Laurentii Illuminatoris Episcopi Spoletini.

CAPUT V.

Hæresis Fermentaceorum repressa.

Adversus
Fermenta-
ceorum scri-
pta hæretica,

a

b

c

C

d

e

scribit
libellum:

Incorrectos
damnat:

f

g

h

per suos
Apocrisarios
Constantino-
polim missos,

Ea tempestate orta est hæresis Fermentaceorum, que calumniatur sanctam Romanam Sedem, imo omnem Latinam et Occidentalem Ecclesiam, de azymis vivificum Deo offerre sacrificium. Quam calumniam etiam scripto ediderunt a Episcopi Michael Constantinopolitanus et Leo b Achridanus: per-
vuciter exhalantes pestiferas c mephites adversus sanctam et Apostolicam fidem. Hæc quidem calumnia, Græco sermone edita, et d Joanni Tranensi Episcopo in suggillationem omnium Latinorum directa, cum fuisset Trani exhibita Fratri e Humberto sanctæ Ecclesiæ Silvæ-candidæ Episcopo, in Latinum est translata ejus studio, atque delata Domino Papæ Leoni nono. Itaque gloriosus Apostolicus libellum composuit luculentissimum, adversus jam dietas præsumptiones et nimias vanitates eorum, conatus illos ad viam veritatis adducere: sed postmodum incorrectos Ecclesiastico damnavit anathemate. Prædictus etiam Frater Humbertus edidit contra eorum putida scripta responsionem instar f Dialogi, ab ipso Latine scriptam Apocrisariatus sui tempore Constantinopoli: et jussu Imperatoris religiosi et orthodoxi g Constantini Monomachi Græce editam, sub nominibus Constantinopolitani et Romani, anno Domini millesimo quinquagesimo quarto.

24 Dominus quoque h Fredericus, tunc Cancellarius, post a Deo electus Romanæ sedis Apostolicus, invective respondit quibusdam objectionibus, quas ediderat Niceta monachus Constantinopolitanus, qui

et Pectoratus, contra Latinam Ecclesiam: quem libellum titulaverat de Azymo, de sabbato, et de nuptiis Sacerdotum. Quæ inventio de Latino translata et publice eorum prædicto Imperatore est recitata, idemque Niceta coactus est damnare et comburere sua scripta: habita disputatione apud monasterium Studii in urbe Constantinopolitana. Siquidem gloriosus Apostolicus direxerat Constantinopolim sanctæ Romanæ Sedis Apocrisarios, præfatum scilicet Humbertum et k Petrum Amalfitanorum Archiepiscopum, Fredericum quoque tunc Diaconum et Cancellarium. A quibus Niceta, accipiens perfectam suarum propositionum solutionem, iterum sponte anathematavit omnia dicta et facta vel tentata adversus primam et Apostolicam sedem, sicque ab eis in communionem receptus, effectus est eorum familiaris amicus. Michael autem Constantinopolitano Episcopo præsentiam illorum et colloquium devitante, atque in stultitia sua perseverante, præfati nuntii Domini Apostolici adierunt Ecclesiam sanctæ Sophie; et super ejus obstinatione conquesti, Clero ex more ad Missas preparato, jam in hora tertia die n sabbati chartam excommunicationis sub principale altare deposuerunt, sub oculis presentis Cleri et populi. Inde mox egressi etiam pulverem pedum suorum excusere in testimonium illis, juxta dictum Evangelii, proclamantes, Videat Deus et judicet. Hinc ordinatis Ecclesiis Latinorum intra ipsam Constantinopolim, et anathematizatis cunctis qui deinceps communicarent ex manu Græci, Romanum sacrificium vituperantis, accepta orthodoxi Imperatoris licentia, in osculo pacis cum donis Imperialibus S. Petro sibi que collitis, alacres sunt reversi. Itaque Imperator adversus Michaellem commotus, quod ad Concilium in sui presentia et nuntiorum Domini Apostolici venire detrectaverit, imo seditionem vulgi contra eum incitaverit; amicos et affines ipsius honoribus privatos a palatio eliminavit, contraque ipsum usque in finem graves iras retinuit.

ANNOTATA.

a Michael cognomento Cerularius, Latinorum hostis capitulis, sedit ab anno 1043 usque ad 1058, quando de Sede capulsus et in exilium amandatus est.

b Achris et Achrida, metropolis olim Servia et Bulgaria, ita in hodierna Albania mediterranea.

c In MS. S. Marimmi, mentes.

d Hic Joannes, Tranensis in Apulia Pivertia Episcopus, cum dictis Græcis colludens, a Nicolao 2 Papa depositus est anno 1039.

e Humbertum tunc etiam Cardinalem fuisse asserunt passim alii: desit vivere anno 1063.

f Est hic Dialogus excusus in Appendice ad tomum 11 Annalium Baronii et Bibliotheca Patrum.

g Regnavit hic ab anno 1034.

h Fredericus, Gozzelouis Ducis Lotharingie filius, a S. Leone creatus S. R. E. Cardinalis et Cancellarius, anno 1057 creatus Papa et Stephanus x appellatus.

i Die nativitatæ S. Joannis Baptistæ Incl. 7 anno Constantini Imp. 12, Christi 1034. Ita Humbertus in Dialogo, quo tempore a morte S. Leonis Sedes vacabat.

k Sedit Petrus Amalphitanus in Pivertinis, nunc Principum citiore, Archiepiscopus, sub 7 Pontificibus Romanis, ab anno 1048 usque ad 1070.

l Extat ea ab Humberto scripta.

m Hora tertia tunc Italis et Orientalibus erat ea, quæ transmontanis nunc est hora nona; et hora sexta, semper erat meridies.

n xvii Kalendis Augusti, inquit Humbertus, et recte, anno 1054 littera Dominicali B.

D
ARCT. WI-
BERTO.

1
Nicetam
damnantem
sua scripta

k

l
in commu-
nionem re-
cipit

Michaellem
Patriarcham
obstinatum
excommuni-
cat:

m n

E

CAPUT VI

A

CAPUT VI.

Clades comitibus S. Leonis illata : illi pro Martyribus habiti, hujus pœnitentia et miracula.

AUCT. WILBERTO.

Apuliam petit :

u

deplorat scelerum Normannorum,

B

Rom. 13, 4

et summ comitatum

C

ab illis oppressum :

Interea piissimus Pastor, sollicitus pro ovibus sibi a Deo creditis, ac clementi condolens affectu inaudite afflictioni Apulicæ gentis; collecto aliquanto comitatu, rursum movit iter versus Beneventum, nisus omnimodis Normannorum seivissimum mitigare impetum. Non est nostrum lacrymosis expendere verbis, quid sibi in hoc itinere contigerit : dum ipse a brevi scripto Imperatori Constantinopolitano cuncta intimaverit. Ait enim inter alia.

26 Illa sollicitudine, qua omnibus Ecclesiis debeo invigilare, videns indisciplinatum et alienam gentem Normannorum, crudeli et inaudita rabie et plusquam pagana impietate adversus Ecclesias Dei insurgere, passim Christianos trucidare, et nonnullos novis horribilibusque tormentis usque ad defectiorem animam adligere : nec infanti, nec femineæ fragilitati aliquo humanitatis respectu parere; nec inter sanctum et profanum aliquam distantiam habere; Sanctorum basilicas spoliare, incendere, et ad solum usque diruere; sapissime perversitatem ejus redargui, commonui, obsecravi, prædicavi, opportune importuneque institi, terrorem divinæ et humane vindictæ denuntiavi. Sed quia, sicut quidam Sapiens ait, Nemo potest corrigere, quem Deus despexerit, et, Stultus verbis non corrigitur; adeo obstinata et obdurata ejus malitia permansit; ut de die in diem adderet pejora pessimis. Unde non tantum exteriora bona pro liberatione ovium Christi cupiens impendere, sed superimpendi ipse præoptans, visum est mihi ad testimonium nequitie ipsorum nihil sic expedire ad repressionem contumaciæ, quam humanam defensionem undecumque attrahendam fore; audiens ab Apostolo, Principes non sine causa gladium portare, sed ministros Dei esse, vindices in ira omni operanti malum; et quia Principes non sunt timori boni operis sed mali, et Reges atque Principes missos a Deo ad vindictam malefactorum. Suffultus ergo comitatu, qualem temporis brevitatis, et imminens necessitas permisit, gloriosi. Ducis et Magistri Argyrei, fidelissimi tui, colloquium et consilium expetendum censi : non ut cujusque Normannorum seu aliquorum hominum interitum optarem aut mortem tractarem, sed ut saltem humano terrore respicerent, qui divina judicia minime formidant. Interea nobis eorum pertinaciam salutaris admonitione frangere tentantibus, et illis ex adverso omnem subjectionem fide pollicentibus, repentino impetu comitatum nostrum aggrediuntur, sed et adhuc de victoria sua potius tristantur, quam letantur. Sicut enim tua pietas scribere curavit ad nostram consolationem; pro ista sua præsumptione majorem in proximo expectant sibi superventuram indignationem, post illam quam experti sunt suæ catervæ diminutionem. Nos quoque divinum nobis adjutorium adfore, et humanum non defere confidentes, ab hac nostra intentione liberandæ Christianitatis non deficiemus; nec dabimus requiem temporibus nostris, nisi cum requie sanctæ Ecclesiæ periclitantis. Et hæc quidem Dominus Apostolicus.

27 Itaque pessima gens Normannorum, peracta cæde familiæ mitissimi Papæ, non sine magno detrimento suorum, aggreditur oppidum Civitaculam cognominatum, ubi idem Beatus, ignarus eorum quæ acta erant, tardantem suum expectabat comitatum. Qui cum imminentes hostes cerneret, et quid suis contigisset intelligeret; cum ea quæ sibi remanserant Clericorum frequentia, coeptum iter versus Beneven-

tum arripuit, et cunctis hostibus attonitis, quasi Leo D confidens absque terrore per medium illorum transiit. b Ergo tam admirandam perpendentes confidentiam, mutatis animis, in ejus sunt conversi obsequium, cujus osculantes vestigia, sibi immeritam deposcebant indulgentiam. Quibus vir sanctus paucalocutus pro tempore, ipsis deservientibus studuit funera cæcorum honorifice procurare, tumulans ea in vicina ecclesia, ab antiquo diruta tempore. Et quoniam pro amore Christi adlictæque gentis liberatione devotam mortem voluerunt subire, multiplicibus revelationibus monstravit eos divina gratia in celesti regno perenniter gaudere: nam et ipsi diversis modis sese ostenderunt Christi fidelibus, dicentes se non esse lugendos exequiis funebribus, immo in superna gloria sanctis conjunctos Martyribus. Ab eisdem quoque illorum interfectores super ipsos restructa venusto opere basilica, ac concione Deo servientium ibidem aggregata, omnipotentissima Dei virtus multa per eos exercet miraculorum insignia. Ferocissima vero gens Normannorum his exterrita gestis, crudelitate deposita, populos quibus cohabitabat ex tunc ut compatriotas amabilius tractavit, ac venerabili Papæ quoad vixit in omni E subjectione fideliter deservivit.

28 Eximius autem Pastor d Beneventum veniens, ipsis Normannis etiam injussis per totum iter obsequialiter illum comitantibus, non modico illie anni spatio est commoratus, semetipsum sanctis exercens virtutibus, patientia, vigiliis, jejuniis et orationibus. Siquidem omnem lecti molliciem refugiebat: sed sumpto ad carnem cilicio, et tapeti terre in strato recubans, capiti lapide appposito, nocturnis horis paululum somni insumebat, reliquumque noctis spatium cum integri decantatione Psalterii, ac innumera genuum inflexione excurrerebat: idem quoque Psalterium per singulos repetens dies, cum oblatione divini Sacrificii, cursum multiplicium orationum indefesse transigebat. Illud etiam erat in eo admirandum quod ultra quinquagenarius tanto fervebat studio, ut divinarum lectionem Scripturarum Græco addiceret eloquio. Et quoniam visceribus pietatis et misericordiæ, supra quam credi potest, affluebat, innumera pauperum multitudo indefesse ad ejus largitatem accurrebat, quibus absque discretionem necessaria ministrabat.

29 Illis itaque piis insistens actibus, dum quodam sero cuncta ejus familia caussa nocturni secessisset soporis, ipse prævio lumine cum puero deambulabat per vacuum sui Palatii spatium, vidique in angulo jacentem leprosum, scissis panniculis ac ulceribus obsitum, lurida putredine tabidum: qui nimia pressus agritudine nequibat gressum movere; vixque poterat ex effiecto corpore verba proferre. Cui venerandus Pater genibus affixis diu est familiariter locutus, et propriis involutum vestibus, suis intulit humeris ad lectum, qui sibi Pontificali more fuerat præparatus: intrinsecusque januis obseratis, ac ministro soporato, ipse solitæ institit psalmodiæ in vicino oratorio. Demum post diutinam horam assueto usu humi cubaturus rediit, leprosum quem in exstructo locaverat thoro minime reperit, excitatum puerum interrogat quorsum pauper abierit. Ille attonitus cunctos circuit angulos domus, ostiorum solite tentat aditus, sed omnia inveniens obserata, cum summa admiratione regreditur. Hoc ergo facto stupidus Dominus Apostolicus dat fessa soporiferæ quieti membra, et nescio quid divini in somnis cernens, mane puero cum terrificâ adjuratione imperat, ne cui quoad viveret ullo modo panderet quod actum fuerat. Credo illi in somnis Christus, ut B. Martino Pontifici, ejus indutus vestibus apparuit; aut, velut e Martyrius Monachus, leprosum de suis exilientem ulnis

b

ut Martyres habitos,

et miraculis claros,

E

d Beneventum venit,

dure cubat,

legit Psalterium de nocte et die,

quinquagenarius Græcâ addiscit :

pauperes alit :

p leprosum humeris suis sublatum,

in lecto suo collocat .

quem requisitum non invenit :

vult celari miraculum :

A ulnis cœlum ascendere vidit : et caussa humilitatis, ne sibi pro humana laude virtus surreperet superbæ, hoc voluit latere miraculum : tamen non absque re sub tanta comminatione jussit hujusmodi celari factum.

30 Rursus quodam die ibidem solus cum solo Clerico sanctæ psalmodiæ exercitio insistebat : cum ecce quidam rusticus, secum insanam deducens filiam advenerat : quam multotiens pessimo torqueri dæmonio suspiriose proclamabat, ejusque meritis liberari eum lacrymis et gemitu deposcebat. Cujus precibus pins Pater diutius nitens contradicere, jussit eum Sanctorum suffragia, quorum innumerae ibi continebantur reliquæ, supplici voto exorare. Sed rusticus in proposito obstinatus, immo in solidæ fidei stabilitate firmatus, dicebat se exinde non recessurum, donec ejus benedictione divinum promereretur auxilium. Itaque vir sanctus, ipsius importunitate devictus, granum salis in proximo repertum benedixit, ac in os puellæ cum divini invocatione nominis projecit ; moxque dæmone cum purulento expulso sanguine, lætus pater cum sospite filia domum repedavit. Possent autem de hoc Sancto plurima admiranda referri, sed studioso est cedendum lectori, vel incredulo auditori, ideoque brevi ejus memorantes transitum, finem cœpto imponamus operi.

ANNOTATA.

a Si quis plura velit scire de infelici hoc bello, legat Leonis Ostiensis Chronicon Casinense, lib. 2 cap. 87.

b Passim tunc captus ab hostibus traditur, forsitan ad breve temporis spatium, detentus carcere, ut infra dicitur.

c Ita MSS. excusum erat pro fide Christi.

d Perductus ab Hunfrido Normano Comite, venit Beneventum mense Julio anni 1053.

e De hoc Martyrio agit S. Gregorius homilia 39 in Evangelia : De eo egimus 23 Januarii, quo die alius S. Martyrius monachus colitur.

CAPUT VII.

Morbus, obitus, sepultura.

Boni ergo certaminis cursu consummato abundantiori supernæ beatitudinis indies astuabat desiderio, et tamquam cum Paulo diceret, mihi mundus crucifixus est, et ego mundo, sic funditus curis hujus vitæ curabat abrenuntiare, ut in corpore adhuc positus videretur beatam Angelicæ conversationis vitam exercere. Pro defunctorum quoque requie incorruptorum Sacramentorum celebrationi solito frequentius invigilabat : et quamquam hic labor ei fuisset præcipuus toto tempore sui incolatus, ferventiori tamen studio et copiosiore votorum numero insistebat tam glorioso operi circa diem sui obitus. Et quoniam divinitatis providentia, tum indulgendo, tum verberando, operatur salutem sibi obsequentium, ad virtutis cumulum eum adeo flagellavit afflictione salutifera, ut perduto omnis cibi desiderio, irrepentis morbi dolor eum continuare cogeret, quæ olim sponte exercebat jejunia, solius lymphæ poculo marcido corpori præbente sustentacula.

32 Interea evoluta anni orbe instabat ejus ordinationis dies a anniversarius, in quo solito devotius quotannis Christo piis insistebat precibus. Quamvis itaque languoris invalescens molestia, fatigati divinis operibus corporis jam debilitaret præcordia ; Spiritu sancto tamen roboratus, a quo totus ejus vitæ dirigebatur cursus, cum Apostolicæ dignitatis honore eo die Missarum solennia persolvens, Beneventanos, cum quibus tunc morabatur, gratificæ affabilitatis exhilaravit letitia. Et hoc fuit ultimum

in divinis Sacramentis obsequium, quibus semper se præbuerat dignum. Certificatus autem de suæ vocationis termino, Romam se b ferri fecit lecticæ vehiculo. In quo itinere sic eum conciliavit divinitas non solum suis, verum etiam his qui nuper fuerant inimici ; et copiosa manus Normannorum, quos supra retulimus diu cum hoc viro habuisse dissidium, totius animi sincerissima devotione se invicem prævenirent ad ejus obsequium. Et decebat utique fortissimum defensorem Christianæ religionis, ut Regis sui Christi aditurus Palatia deduceretur nobili triumpho victoria, præeunte scilicet hostium jam subjugatorum mansuefacta multitudine. Aliquantulum ergo commoratus in Lateranensi Palatio, præstolabatur quid de se statueret interni judicis clementissima dispositio.

33 Beatus autem Petrus, non immemor diutini sudoris, quo sibi in regendo ovili Ecclesiæ affuerat cooperator hic vir memorabilis, eum sibi vicinius deliberavit conjungere ; utpote participem futurum magnifici honoris et gloriæ, quam summi Pastoris præeunte gratia Romanæ impertivit Ecclesiæ. Divina itaque revelatione est edoctus, quod non alias eum remaneret carnis resolutio, nisi in locis B. Petri vicinis Oratorio. Nec mora, gratulabundus super tali visione, seque intelligens visitari divini respectus miseratione ; lectica denno subvectus Oratorium B. Petri est ingressus. c Ibi ex imo cordis fundo lacrymis permanantibus, ad Deum extendens puram mentem cum manibus, diutissime elementiam Domini secretis invocavit precibus. Dein delatus in vicinam Episcopii domum, visitatus est frequentia fidelium, summæ dilectionis gratia ad eum confluentium. Quorum pia consideratio, perpendens nondiutius eum retinendum corporis ergastulo, decrevit ut quoniam plures Episcoporum, Abbatum, ceterorumque fidelium confluerant turbæ, eis præsentibus inungeretur sacraei olei liquore.

34 Super quo facto exhilaratus usquequaque munitusque Dominici corporis et sanguinis communione, Teutonica lingua, ut testati sunt qui adfuerant, tali cum Deo locutus est oratione : Miserator Domine, omnium Redemptor, unica salvatio, si judicas expedire oculis tuæ majestatis, ut adhuc communi utilitati populorum tuorum inserviam ; merear (oro) celeri medicina tuæ visitationis instantis ægritudinis evadere molestiam : sin aliud aliquid deliberat tuæ divinitatis providentia, deprecor Domine, ut quanto citius concedatur mihi exire hujus corporis habitacula. Finitis precibus astantes respiciens, singulis pro sibi exhibito obsequio gratias retulit : fessaque membra ad requiem componens, torrelabilius solito se dolorem sentire perhibuit. Credidit circumstantium fidelium multitudo, mox eum depositurum carnis exuvias : suspiriosisque singultibus proficiscenti animæ competentes solvebat exequias. Quorum voces comprimens beatus vir : Hoc, inquit, quod nunc agitur differre in horam tertiam diei crastinæ, expectantes quid de me placeat omnipotentia Dei. Vigilantiori igitur affectione postero die adfuit hora tertia copiosa fidelium frequentia, et circa horam nonam resolutum carne spiritum, cœlosque petentem, deducunt commendatione devotissima

35 Affluente autem totius Romanæ plebis multitudine, cum summo honore ejus celebratæ sunt exequiæ : et sicut ipse disposuerat, sepultus est juxta beati Pontificis Gregorii altare, ante fores ecclesiæ. Et merito in decore sepulture illi extat conjunctus, quem in divina religione ac sanctæ Ecclesiæ instauratione est fideliter imitatus : cujus vitam et sanctitatem quidam brevi disticho sic est prosecutus.

Victrix Roma dolet, nono viduata Leone :

Ex multis talem vix habitura Patrem.

Exemptus

D
AGCT WILBERTO.
b
Romam refertur,

a Norman-
nis deducitur :

ex Lateranensi Palatio,

revelatione edoctus,

F
vehitur ad Oratorium S. Petri, c

extremis Sacramentis munitur :

se Deo committit,

F
et hora a se prædicta moritur :

sepelitur juxta altare S. Gregorii.

energumenam liberat.

Gal. 6, 11
sæpius Missam pro defunctis celebrat :

in morbum incidit :

a
anniversario ordinationis

sacrum ultimum celebrat Beneventi,

EX MS
d e
mortuus
anno 1054
Sedis b,

A Exemplus est autem hic vir magnificus ab hujus vite laboribus, ætate quinquagenarius, anno incarnationis Dominicæ d millesimo quinquagesimo quarto, Lencorum Episcopatus vigesimo e octavo, Apostolatus autem sexto : siquidem Romæ sedit annis quinque, adjectis duobus mensibus et novero diebus, impleta visione quæ supra de revelatione e diem retulimus. Nam quinque calices ei a beato Petro collati, signabant quinquennale ejus vite spatium : reliqui tres, sui successoris Victoris triennium : sequens unus, beate memorie Frederici in Apostolatu unius anni cursum. Sed quoniam adhuc restant plurima ad dicendum, quæ ad ejus tumulum fiunt divina pietate miracula, Romanis relinquimus exaranda, in quorum dictum ostenduntur præsentia. Nostrum est ejus merita devotis precibus exorare, ut viscera pietatis et misericordie, quibus in præsentem abundabat vita, nunc in superna positus gloria nobis dignetur aperire : quatinus ejus sancto suffragio scelerum nostrorum abruptis nexibus, supernæ mereamur esse participes gloriæ, eo annuente qui in Sanctis suis facit mirabilia, a quibus etiam sibi cantatur laus et gratiarum actio in secula seculorum. Amen.

claret miracula :

invocatur a scriptore.

ANNOTATA.

B

a Is erat 12 Februarii anno 1054.

b Discessit, Benevento 12 Martii.

c Quæ biduo ante obitum gesta sunt, ea infra ab oculato teste accurate describuntur.

d Erat errore amanuensium in excusis et MSS. notatus annus quintus, loco quarti supra millesimum et quinquagesimum.

e Imo Episcopatus vigesimo nono.

HISTORIA MORTIS ET MIRACULORUM.

Ex Mss. Stroziano, Hubertino et Beneventano collecta.

PROLOGUS.

A Anno millesimo quinquagesimo quarto Domini nostri Jesu Christi, Indictione vii, decima tertia Kalendas Maias, depositione exultemus Beati Patris nostri Leonis Papæ ix, regnante Henrico Imperatore filio Conradi Imperatoris Romæ. Ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, et ad memoriam B. Leonis Papæ, certamus hunc intimare laborem certaminis, quem oculis nostris vidimus, omnes Presbyteri et Diacones et cuncti Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Catholici. Sape vidimus in ejus vita multam largitatem, vel eleemosynas erogantem pauperibus civibus ac peregrinis, ita ut cunctos thesauros Ecclesiæ et cuncta quæ habere poterat plurimam partem viduis, orphanis et Deum timentibus erogaret. Propterea Romanorum perfidia contra eum murmur et bella suscitabat : nam ut inexpugnabilem suæ Ecclesiæ murum Dominus contra dementes hereticos erigeret, huic viro in litterarum studiis plerique catechizati fuerant. Iste almi-
ficus Presul Leo humilibus suaviter blanditus est, iste superborum colla constringens, iste derogatoribus suæ vite necessarium victum subministrans, virginitatem prædicans, matrimonia casta defendens, virtutum certamina gloriosa collaudans, lapsum Clericis, atque monachis pravitatem accusans, etiam ubi res tulit Gentilium exempla dulcissima varietate permixsit : sed tamen hoc non erat suæ voluntatis, sed, ut ita dicam gravissimæ necessitatis, ut probaret ea quæ a sanctis Prophetis ante secula prædicta sunt, tam Græcorum quam Latinorum, et aliarum gentium linguis vel litteris,

a

Auctor a se visa scribit.

C

vere totus explicans, totus exornans, et per disputationis genera semper æqualis incedens. Cum vere dixerimus Catholicam hominis illius scientiam ; suæ doctrina, quocumque conversatus est loco, stabilis permanet firmitate fidei b nam ista pauca excerptimus de ejus vita, plura vero ad magistrorum peritiam dimittamus ; et de ejus mirabilibus, quæ vidimus, fideliter doceamus.

b

ANNOTATA.

a Addebantur plura in MS. Stroziano : scilicet Monomacho Imperatore totius orbis, et regnante Dominico Contareno Duce Venetiarum et Dalmaticorum, nec non Dominico Patriarcha in civitate Gradensis Ecclesiæ, Venetiæ ad laudem, B. Leo Papa pius ac mitis, causa orationis, ad S. Marcum Apostolum et Evangelistam pervenit, et ibidem susceptus est. Congruunt tempora. Præfuit memoratus Contareno ab anno 1041 usque ad annum 1069, et Patriarcha Gradensis Dominici meminit S. Leo in epistola ad Episcopos Venetiæ et Istrie : quos voluit illi tamquam Primati subesse.

b In MS. Beneventano apud Ughellum, plurimis omissis, ita clauditur Prologus : Ex multis pauca hujus sancti viri in medium proferamus, et præcipue ea, quæ imminente ejus morte acciderunt.

E

CAPUT I.

Extrema S. Leonis acta et monita : piissimus obitus.

Quinto decimo Kalendas Maias, cum gravi infirmitate longe maceraretur in corpore, idem Dominico die a quinto decimo post Pascha, vocavit omnes Episcopos et Clericos ad se, et ita locutus est eis, dicens : Audite, Fratres mei et Coepiscopi, me enim Dominus de hac vita vocavit. b Memores vero estote Evangelici sermonis dicentis : Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Rogo enim vos, carissimi, ut in me aspiiciatis, et cogitatis qualiter flores hujus mundi cito marcescant. Nam infelix ego qui indignus Apostoli Petri honorem suscepi, modo quantum ad corporis partes fere ad nihilum sum redactus. Nam ita mihi obscuratur præsens mundus iste, quasi jam habitem in obscurissima domo : quia in hac nocte in visu vidi illum quo iturus sum mundum ; et videor quasi jam non habitem seculum istud, sed potius illud quod in visione prævidi ; pro quo timens et timidus nimium sum. Vidi enim multa quæ videre expavi. Verum gavisus sum in nostris Fratribus, qui pugnantes in Apulia pro Deo sunt trucidati. Vidi enim illos c io Martyrum numero, et eorum sicut aurum splendentia vestimenta ; tenentes omnes palmæ ramos in manibus suis, plenos floribus immarcescibilibus, excelsaque voce me vocabant dicentes : Veni, mane nobiscum, quia per te hanc gloriam possidemus. Hinc ex alia parte respondendo unius aliam vocem audivi : Nequaquam, sed die tertia in nostro erit collegio : quia locus ejus iste est, et sedes ejus inter nos feliciter preparata consistit. Si vero meæ visioni non creditis, probate ea quæ dixi. Si super tres in seculo isto permanserint dies, visio hæc cassa et vana deputetur : et si die nuntiata transierint, servanda vobis sunt quæcumque dico. Nunc unusquisque ite ad loca vestra, et aurora luce-scute ad me venite. Multis secundum ejus præceptum ad domos recedentibus suis, steterunt quidam cum eo per totam noctem : a quibus dicitur et mire testificatur, quod tota illam noctem, in tanta mole ægritudinis positus, pervigilem duxerit, atque in terra prostratus pro grege sibi commisso in oratione permanserit.

Die 17 Apr. æger adhortatur Episcopos et alios

"
l
Matt. 25, 13

in visu a comitibus casis invitatus

F

die 3 mortuum prænoscit :

18 Apr. in
ecclesiam
portatus,

d
salubria
monita præ-
sentibus dat,

varias preces
fundit.

Matth. 16, 19

Matth. 7, 7

maxime pro
statu Eccle-
siae.

A 3 Mane facto, adveniente omni Clero et cuncto populo Romano, præcepit ut se ad tumultum suum marmoreum ducerent in ecclesiam : quo facto jussit lectum, in quo jacebat, in ecclesiam mitti. Romani vero videntes tumultum ejus ad ecclesiam deportari, irruerunt unanimiter pergentes ad palatium Lateranense ut illud expoliarent, sicut mos illorum erat : sed tale fuit meritum et virtus Beatissimi Leonis, ut nec unus potuerit pergere, nec infra palatium introire. Hæc videntes, omnes confusi et perterriti timore, cum grandi verecundia reversi sunt. Inter hæc Beatissimus Pontifex, cum intra ecclesiam S. Petri suum thorum deportari præcepisset, convocatis omnibus qui aderant ex fidelibus, jussit eos sedere et intentis auribus sua præcepta audire. Quibus residentibus cum summo silentio, dixit : d Fratres et conservi Domini nostri Jesu Christi, esto te memores præceptorum Dei, et ambulate in bonis actibus, dum adhuc lumen habetis. Præcipio enim ut nullus emere præsumat villam aut vineam seu terram, vel aliquam rem pertinentem ad regimen sanctæ Ecclesiæ per possessionem ad usum suum tenere : qui hoc facere præsumpserit, æterni judicis iram sine dubio incurret. Item præcipio ut usus jurandi vestro deleatur ex corde : multa enim dignoscimus incurrisse perjuria, quæ ego propter Deum vobis dimisi, licet in eadem iterum cecidistis. Præferèa contester vos omnes, ut consanguineæ vestræ non commisceamini. Item præcipio ut advenientibus ex cunctis pene partibus hominibus ad orandum Deum et ejus Apostolum, pro sua et omnium Christicolarum salute, nullus impedimentum exhibeat : etiam præcipio ut ex omnibus frugibus terræ quas vobis Deus dederit, et de animalibus, ei primitias detis ; nisi talia feceritis, salvi esse nequibitis.

B 4 Hæc et his similia dicens ad populum, vocavit juxta se omnes Episcopos et Clericos, cum quibus veram faciens confessionem et conversus hinc ad partem Orientis, incumbens in lectulo suo respexit sanctam Crucem, et perfusus lacrymis oravit diutissime ; et dimittens peccata eorum, qui canonice fuerant obligati ab illo, absolvit eos : imo et ceteris omnibus ; Si servaveritis, inquit, quæ vobis præcepi, de præteritis malis vobis indulgentia detur. Et hæc dicens iterum respexit in cælum, et sic oravit : Domine Jesu Christe, Pastor bone, qui per Evangelium tuum e hesterno die dicere dignatus es : Ego sum pastor bonus, qui pro ovibus meis pono animam meam. Tupie Pastor de cælo descendisti, et B. Mariam sancto Spiritu obumbrasti, et quem omnis mundus capere non potest in solo ejus utero mirabiliter habitasti, servilemque formam pro nobis peccatoribus induisti, et duodecim Apostolos elegisti, quibus ligandi et solvendi licentiam propriam tribuisti, et Petrum Apostolum fundamentum Ecclesiæ esse fecisti, dicens illi : Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis ; et quodcumque solveris super terram, erit solutum in cælis. Tu Domine dixisti : Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis ; ideo obsecro clementiam tuam et peto, ut mihi, quem indignum voluisti ejus cathedram sanctissimam residere, petitionem meam tribuere solita pietate digneris. Rogo enim ut Ecclesiam tuam Sanctam Catholicam, diffusam per universum mundum, custodias ; pacem ei tribuas ; a visibilibus et invisibilibus inimicis eam protegas atque defendas, omnemque pravitatem hæreticorum atque perfidiam ab ea repellas. Deprecor quoque clementiam tuam, ut fidelibus tuis fratribus nostris qui ad defendendam sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam sanguinem sunt fuderunt, abso-

C

Aprilis T. II.

lutionem tribuas omnium peccatorum, et eos in D eo numero sociare jubeas, qui pro tuo nomine suas animas posuerunt ; ut fideles omnes cognoscant, quia tu es omnium bonorum fidelis remunerator. Imploro etiam, immense Deas, clementiam tuam, ut omnem pravitatem infidelium vel hæreticorum dirumpas, ut cognoscant te verum Deum esse Jesum Christum. Obsecro quoque pietatem tuam, ut omnium, qui anathematizati sunt vel excommunicati, vincula et peccata digneris absolvere, et fac illos ad tuam converti veraciter veritatem, ut cognoscant me non invidia victum egisse, sed ad confirmandam fidei veritatem, et benedictio tua super eos piissima ostendatur, Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis : In quancumque domum aut civitatem intraveritis, dicite, Pax huic domui ; rogo pietatem tuam, ut quancumque ambulavi civitatem vel provinciam, pacem et concordiam eis concedas qui pro pace et benedictione tua me receperunt, et in nomine tuo mihi obedientiam fecerunt. Tu enim dixisti : Qui vos recipit me recipit et qui me recipit, recipit eum qui memisit. Domine, qui non meis meritis, sed pietate tua, Vicarium Apostoli tui Petri me constituisti, et ligandi et solvendi potestatem dedisti ; dignare benedicere famulos et famulas totius provincie, per quam ambulavi ; et quos oculis meis vidi et corporaliter benedixi, spiritualiter repleantur et ab omnibus peccatis absolvere eis digneris, et fructifica in eis prædicationem quam prædicaui eis : et perfidiam Judeorum vel hæreticorum recipiscere jubeas, eosque per totum mundum ad te dignare convertere et tuam voluntatem implere : provinciisque omnibus et civitatibus, per quas ambulavit servus tuus, da plenitudinem frumenti, vini, et olei, ut cognoscant quod in tuo nomine ambulaverim, sicut Apostolis præcepisti : Ite in universum mundum prædicate Evangelium omni creaturæ. Ego quidem in tuo ambulavi præcepto, docui, obsecravi, increpavi. Tu scis, omnia fideliter fieri : sed quia pius pater es, dignare convertere omnes adversarios tuos ad tuam pietatem, ut te verum cognoscant Deum, qui es benedictus in secula seculorum. Tunc omnes qui ibi erant responderunt, Amen.

5 In illa hora tantus odor procedens ab altari S. Petri Apostoli totam ecclesiam replevit, ita ut nullus putaret ex hominibus nisi Paradisi amœnum esse odorem. Hoc facto jussit sibi ferriaureum scyphum, f plenum pane et vino. Quo adducto, comedit de eo quantum potuit accipere ore, ac præcepit dari presentibus Episcopis, qui similiter ex eo comedentes dederunt cunctis adstantibus ; Hoc ita peracto levavit oculos suos in cælum, et oravit secrete quasi unius horæ spatio : et post elevans vocem, leniter dixit : Magne Deus, humani generis Redemptor, qui per Apostolos tuos Petrum et Paulum Simonis perfidiam de altò [cadere] præcepisti invocato tuo nomine : sicut eos exaudire dignatus es, ita exaudire dignare me servum tuum, et ad te converte Theophylactum et Gregorium et Petrum qui in toto pene mundo Simoniacam hæresim solidaverunt ; et ita fac eos cognoscere viam veritatis, ut derelinquant errorem suum, et ad te, mitissime Domine, revertantur. Tu enim promisisti dicens : Nolo mortem peccatoris sed ut convertatur et vivat : revoca illos ab errore, qui convertisti Paulum persecutorem ; converte illos, ut te verum Deum cognoscant Patrem, Filium et Spiritum sanctum : et omnes circumstantes responderunt, Amen. Et iterum dixit circumstantibus : Ite filii unusquisque ad domum vestram, et crastina hora diei prima revertimini ad me. Et mox surrexit de lectulo, in quo jacebat : et perrexit ad tumultum sibi præparatum ; et incum-

AUCT. WI-
BERTO.
conversione
hæreticorum
et excommu-
nicatorum

Luc. 9, 4

pace regionum
in quibus
fuit,

Mat. 10 40

E

Mar. 16, 14

f
F
et pro con-
versione Si-
moniacorum :

ad tumultum
accedens,

A bens super illum cum lacrymis dixit: Cernite Fratres, ex tantis divitiis et honoribus, quam parvam et vilissimum mansiunculam expectamus: ego enim tantis usque modo repletus divitiis, et dignitatibus decoratus, ex omnibus hoc solum marmor, quod videtis, exspecto. Et elevans manum suam signo sancte Crucis illud signavit: Benedictus tu inter lapides, qui non mea dignitate sed misericordia Dei, mecum sociari, dignus fuisti: me cum gaudio suscipe, et retributionis tempore presenta me thoro resurrectionis. Credo enim quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum. Et hoc lacrymans dixit.

B Et reversus ad lectulum suum, benedixit omnes qui ibidem erant: quorum quidam reversi sunt ad propria, quidam cum illo perseverantes postea nobis retulerunt, quod eum tota nocte perseverantem in magnis precibus audivissent, et eum publice audivissent orantem: Domine Deus Sabaoth, respice in me servum tuum, et exaudi orationem meam, et dignare per tuam gratiam omnes te orantes in veritate audire: concede ut prædicatio tua non vacua sit omnibus audientibus eam, sed ostende veritatem tuam in nobis; et ubi invocatum fuerit nomen tuum per me servum tuum, illos qui invocant exaudire digneris de quacunque tribulatione clamaverint: et si fuerint aliqui ex fidelibus qui memoria meum anniversarium pernotare voluerint, sive per ecclesias sive per eleemosynarum distributionem, dignare eis Domine restituere centuplum, et post hoc seculum eis vitam æternam concedas. Non dignitate mea, sed bonitate tua hoc peto; tu enim dixisti: Petite et accipietis. Peto incessabiliter ut a te exaudire valeam, quo ad tuam des fidelibus gratiam. Pulso ut januas mihi tuas aperias. Non quero secundum meritum meum, sed secundum pietatem tuam: non pulso secundum justitiam meam, sed secundum magnam misericordiam tuam. Non nomen meum peto ut exaltetur, qui meritis non sum talia dona: sed ut Apostolicam Sedem sublimare digneris, propter nomen tuum Domine, qui es benedictus in secula seculorum. Amen.

C 7 Sequenti vero nocte viderunt quidam religiosi viri non dissimilem visionem, duos candidissimis vestitos vestibus viros stare ante lectulum prænominati Pontificis, tenentes chartam in manibus, loquentes cum eo et scribentes, quos *h* veraciter cognoverunt esse Apostolos Christi Petrum et Paulum. Hoc videntes surrexerunt a somno: et campanæ

C coperunt pulsari tempore matutino. Cumque dies illuxisset, congregatis omnibus Episcopis, Presbyteris et Diaconibus, cunctoque Clero et populo Romano in ecclesia B. Petri: surrexit de lectulo, hinc et inde a ministris suis gubernatus diobus, ad ipsum B. Petri sacrum altare; ante quod cum lacrymans prostratus fuisset in terram, oravit quasi spatio horæ unius: et reversus ad lectulum jussit silentium fieri, monens populum sermone brevi. Hinc munivit corpus suum signo gloriosissimæ Crucis Christi, et vocatis Episcopis confessionem fecit, et jussit sibi ab uno Episcoporum cani Missam: a quo accipiens Corpus Christi et Sanguinem, dixit: Audite propter Dominum, habete silentium, forsitan possem propter modicum accipere somnum: et cum inclinasset caput in lectum, quasi horam dimidiam quievit: in qua quietudine obdormivit in pace. Tunc unus de Episcopis surrexit et tetigit illum, putans, vivere illum: quem cum cognovisset defunctum, nuntiavit ceteris Coepiscopis qui aderant omnes Dominum exorare. Miradicturus sum, quæ Dominus in suis factis dignatus est. Hora qua eximus Præsul suam animam Christo commendavit, nullo ministrorum pul-

sante, a se ipso S. Petri campana sonare cœpit. Quæ scilicet hora quidam Albertus nomine, ceteri quinque de Tudertina urbe protestati sunt vidisse se quasi stratam palliis fulgentibus adornatam et innumeris coruscantem lampadibus, quæ anima ejus ab Angelis *i* ducebatur ad cælum. Tanta itaque fuit quietudo in ejus obitu per totam urbem Romanam, ut nec arborum frondes aura modicum agitare. Obiit autem Beatissimus Leo Papa xiii Kal. Maias, feria iv, et sepultus est in pace. Vere enim Deus sua pietate pium Leonem fecit. Sed ne temporis tarditas me comprehendat, ad ea quæ dicturus sum attingam: nam ista pauca deterimus de ejus vita de multis; sed de miraculis, quæ per eum Dominus dignatus est post ejus transitum ostendere, fideliter doceamus.

ANNOTATA.

- a Nam Pascha fuerat celebratum 3 Aprilis.
b Hæc latius explicantur in MS. Beneventano, sed fere paraphrasticis.
c Hæc et sequentia eadem simili fere phrasi habet S. Bruno Signensis.
d Sequentia in MS. a scriptore festinante et ad alia tendente omissa excusantur.
e Igitur hæc pridie ante mortem 18 Aprilis acta: nam. 17 fuit isto anno 1054 celebrata Dominica ii post Pascha, cujus est Evangelium istud ex Joannis 10.
f MS. Beneventanum, quanta potuit tribus vicibus ore suscipere.
g Idem, Hæc illo dicente, omnis quæ adstabat multitudo conversa est in planctum.
h Idem, In ipsa visione ostensum est eis.
i Desiderius Casinensis: Ab hac instabili luce, ad Christum, qui vera et æterna lux est, cælorum lætantibus civibus, Angelicis subvectus manibus, commigravit.

CAPUT II.

Miracula post mortem usque ad vigiliam Ascensionis.

A Altera vero die post ejus obitum, quædam mulier de Tusciæ partibus venit ad Ecclesiam Beati Apostoli: et cum cœpisset per gradus ascendere, cœpit eam daemon vexare et per os ejus clamare, et dicere, O S. Leo, quare catenis igneis me victum trahis? non te læsi inquam. Et cum ducta fuisset ad tumultum ejus, cœperunt adstantes increpare demonem et dicere: Dic, maledicte, quomodo huc venisti, aut unde in Christianos tantas vires sumpsisti ad vexandum. Daemon respondit: Ego et ii qui adsunt mihi, missi sumus subvertere animam hominis, et tamdiu tentare quæd usque nostra faciamus adimplere mandata. Cumque nobis obtemperans consentit servire, corpus ejus quasi domum propriam intramus, quod quidem multo tempore habitamus occulte. Tunc dixerunt quidam de Sacerdotibus: Dic scelerate, et cum occulte in hominis corpore habitatis, quomodo tunc eum primum keditis. Daemon respondit: Inprimis incipimus in illo mittere somnolentiam, pigritiam et famem: et dum dormiendo et pigritando quiescit, maximum acquirimus lucrum. Cumque totum corpus ejus nostræ subdidimus potestati, contingit eum ad ecclesiam ire, et inter bonos et Catholicos viros commisceri: quorum eloquentiam spirituale non valentes sufferre, incipiens ira excitati lacerare corpus ejus, eo quod non possumus occultari. Tunc dixit unus de adstantibus Episcopis: Adjuro te per viventem in secula seculorum, ut dicas nobis, si Leo Dei servus et Papa inter Sanctos fruatur aliqua potestate. At ille cum gemitu et suspirio dixit: O malefice, quare nominasti illum adversarium nostrum et seductorem

D campana ultro sonante

visa an ma ab Angelo, inter lampades duci ad cælum, i

19 Aprilis

E

Die 20 Aprilis

F demon ex ore energumena confessionis quomodo homines invadat occulte

et aperte,

totius

A totius provinciae, per quem tanta gens subversa est, et a nostro collegio separata; nos etiam quotidie expellit et vinculis catenarum constringit, atque ejecit de habitaculis: unde vagi et instabiles ac venales, per deserta et infructuosa loca perambulantes, in nullo unquam requiem invenimus. Et Episcopus ait: Non ad ea quae interrogavi respondes: sed alia videris enotare. Et daemon respondit. Leo, vester Papa ac Dominus, vere inter Sanctos est, inter quos magnum obtinet triumphum: qui non cessat quotidie persequi nos, ut nostrum possit nomen evacuare: per quem et hodie de hac domo ejiciendus sum. Talia eo dicente, mulier quaedam respondit, inter ceteros mente perfida, dicens *a*: In hora qua Leo Papa daemones fugaverit, ego Regina ero; et omnes quos fecit gladio perimere, ego statim resuscitabo. Vix talia compleverat verba, subito a daemonio crudeliter cepit vexari; illa autem mulier, quae a Tusciae partibus venerat, eadem hora a daemonio est liberata. Tunc omnes populi qui aderant ceperunt praeter timore esse perterriti, clamantes unanimiter, Sancte Leo, parce nobis quia injuste egimus.

9 In illa hora duo viri contracti venerunt ad tumulum ejus, habentes nodosa et contorta genna sua, quorum calcanei natibus adhaerebant: qui venientes, *B* sani reversi sunt, nullum signum habentes pristinae infirmitatis. Ipso item die, hora vespertina, venit quidam vir mutus et surdus, et sinistrum latus aridum habens, totusque phantasmate quodam maculatus; qui cum fuisset ad sacrum tumulum deportatus, solutus est a vinculis quibus corpus illius tenebatur. Tunc omnes ceperunt Deum salutis auctorem continuatis laudibus honorare, qui tanta mirabilia operatur per Sanctum Pontificem suum Leonem. Romani igitur videntes tantas virtutes, currebant certatim cum cereis et oblationibus, gaudentes et exultantes.

10 Alia vero die venit quidam vir de Francia, qui habebat corpus suum ferreo cingulo coarctatum, ita ut per gyrum corporis sanies multa decurreret in terram: quod videntes qui aderant nares sibi praenimio pavore et fetore obturaverunt, deprecantes Dominum, ut per S. Leonis merita misero illi succurrere dignaretur. Res mira! statim ferrum crepuit, et multa fusa sanie homo redditus est penitus sanitati: ex quo gavisi omnes, Deum et servum suum S. Pontificem collaudare ceperunt.

11 In illa hora daemon per os mulieris illius quae superius dixerat, Hora qua Leo Papa daemones fugaverit, ego Regina ero; et quos ipse fecit perimere gladio, ego resuscitabo; cepit clamare dicens: Heu heu! quare ingredimur et coarctamur exire cum tormentis? Nihil te laesimus Leo, quare nos non permittis vel una requiescere hora? Tunc Episcopi qui aderant dixerunt: Maledicte, revertere, unde huc advenisti, et exi ab illa. Qui respondit: Non possum reverti unde exivi, quia signata est: nam hesterno die exivi de domo mea, et hanc in commutationem recepi. Dixitque Episcopus: Et quare de ista ultro exis? Ille respondit: Quia Leo mihi eam dedit ad possidendum heri, propter blasphemias quas locuta est in eum: sed tamen ille mobilis est, et sermones ejus non sunt veri: hesterno die dedit nobis, et hodie ejecit nos de ista habitatione. Tunc dixit Episcopus: Et unde scis quod hodie ejiciet? Respondit daemon: Vidisti heri, quando mutam linguam resolvit, ipsa hora perrexit cum *b* Marco Episcopo Apuliae et cum Marciano Episcopo *c* Frequentinae Ecclesiae Beneventum. Dixit Episcopus: Pro qua causa perrexerunt. Respondit daemon: Nescio, sed scio quia in Apulia sunt, ubi pugnam contra Sanctos Normanni commiserunt. Ait Episcopus: Vere sunt sancti Alemanni, qui sunt ibidem interfecti? Ait

daemon: Triginta et quinque sunt sanctificati ex eis, per quos signa et mirabilia fiunt in loco illo, eo quod sponte venerunt et cum fidelitate pro justitia pugnare maluerunt. Ceteri illic tunc mortui in paradiso sunt omnes, sed quia invite, venerunt, inter illos minime deputati sunt. Illi quoque triginta quinque propria voluntate venerunt, et gaudentes morti se tradiderunt, propter Deum quem coluerunt: et per ipsos multa mala crescunt in nobis. Ait Episcopus: Venerunt ipsi Sancti Romam? Respondit daemon: Vere, inquit, hodie venient cum Papa Leone. Dixerunt quidam de Presbyteris, qui praesentes aderant: Et unde sciemus quando huc venient? aut quando cognoscere poterimus? Daemon respondit: Citius jam prope Romam sunt: quibus venientibus ego hic stare ultra non potero. Sunt enim hic et alii fratres mei; dum illi venerint, omnes mecum fugam arripient. Vos autem aspiciite in lampade ante signum ejus, et cognoscetis signum adventus eorum. Tunc vere secundum demonis dictum quasi circa horam quartam, odor magnus factus est per totam ecclesiam: et aspicientibus in lampadem, viderunt eam ascendere prope ecclesiae tegmenta, cum qua et tres ardere lampades visum est. In ipsa hora cepit daemon ululare sicut lupus, et modicum vexans mulierem exivit ab ea. Tunc circumstantes ceperunt laudare Deum et B. Leonem famulum ejus. *d*

12 Tertia die post sepulturam B. Leonis Noni Papae, facta sunt duo miracula ad tumulum ipsius, videlicet duo homines, qui diu ante januas Apostolorum Principis jacuerant: contracti, per meritum B. Leonis Papae abierunt erecti, et hoc pene tota civitas novit, quae eos contractos antea vidit. Mulier quaedam, spatio sedecim annorum languens et contracta, jacens in grabato, ejus ad tumulum devecta est: et quia fideliter credidit, sana et erecta illinc rediit: et haec similiter civibus nota est. Altera vero mulier de Lateranis, Stephana nomine, uxor ejusdam Petri, daemonium habens, ad tumulum illius venit: ubi sanguinem vomens et volutans se, tres nigros carbones ore reddidit: cum quibus et daemonium abscessit, et illa sensu recepto laudans Deum rediit.

13 In Letania majore, ad tumulum illius lampas divino igne accensa est. Nec hoc semel actum est, sed bis et ter, et hoc vidit quae illa die fluxit ad Ecclesiam B. Petri omnis Romana multitudo. In Merculana regione quaedam mulier, Rogata nomine, habens daemonium ab ipsa infantia auditis miraculis ad tumulum venit: ubi jacens immundos spiritus ita reddidit, videlicet prius murem tria capita habentem, secundum ranunculum, tertio lacertam, quarto ranam, quinto *f* scabronem: et post multam effusionem sanguinis, sanitati restituta est, multis testibus non solum auditu sed et visu probantibus. Mulier quaedam, nomine Stephania, habitans trans Tiberim, daemonio vexata longo tempore, audita fama beati Corporis venit et duos carbones una cum multo sanguine evomit. Quo facto sanitati restituta est et mente recepta visa est ab omnibus astantibus redire libera. In regione *g* Arenula, quidam habitabat Joannes nomine, qui nervis contractis, manum aridam ab utero matris habebat. Illic beati viri veniens ad tumulum, extensam et validam eam reportavit.

14 Homo quidam, veniens de longinquis regionibus, in poenitentia ferro ligatus, ante tumulum stetit: et dum diutius incumbens orationi commissa sua deffleret, Divinae pietatis dono, ferrum, ubi magis solidum fuerat, crepuit. Sanctimonialis quaedam, similiter ferro ligata, ad loculum accessit: et eodem modo soluta a ferro benedicens Dominum qui est in Sanctis suis mirabilis, ad propria incolumis rediit.

D
EX MSS
et occisis
in Apulia
locuta,

j
liberatur.

d
Die 22 Aprilis
sanantur
2 contracti,
et alia 16
annis contracta:

liberatur
energumena:

25 Aprilis
lampas ultro
accenditur:

c
F
liberatur
energumena
ab infantia,

f
alia longo
tempore
energumena:

g
curatur manus
arida:

h
poenitentes 2
ferro ligati
liberantur:

sanantur
contractus,

In

EX MSS. A In una die restituti sunt duo juvenes sanitati, quorum unus habens os retortum ad aurem dexteram, et manum aridam cum toto latere : quem mater nomine Maria, uxor Joannis Orbitani, deflens scapulis apportavit ; sed duplo læta miraculo, gaudens cum filio rediit, et hic est notus omnibus apud S. Angelum morantibus. Alter vero ab infantia officio amborum manuum privatus, sanitati restitutus manuum suarum laboribus vivit.

mutus et 3 contracti 15 Multis astantibus loquelam recepit mutus quidam, nomine Guido, de Casamala ortus. Puer quidam, Petrus nomine, officium recepit manus dexteræ. Puer quidam de regione Coloseo, habebat manum dexteram aridam, cum toto latere et pede : quem mater, Stephanía nomine deflens ad tumulum ipsum apportavit ; et sanitati restitutus est multis astantibus et videntibus. Homo quidam, Benedictus nomine,

h **plenus ulceribus,** *h* Phlebotomator, habitans in regione Septemvili, ulceribus plenus, auditis miraculis ad tumulum venit ; ibique per meritum beati Pontificis, sanus factus est, ita ut nec signum cicatricis in carne ejus appareret.

i **energumenus annis 15,** Quidam vir, Majus nomine, de *i* Palliano, habitans trans Tiberim a demonio vexatus per annos quindecim, audita fama beati viri, venit ad tumulum

B **k** ejus, et duas *h* blaetulas, cum multo sanguine evomit, cum quibus et demonium abscessit. Quidam juvenis, Franco nomine, qui cæcus extitit, lumen recepit, nepos ostiarii S. Mariæ de Monte acuto. Juvenis quidam de Civitate Tiburtina, Joannes nomine, filius Joannis, ab utero matris mutus, astantibus multis loquelam recepit.

contractus pede, 16 Homo quidam Benedictus nomine, habitans in Campo Martio, habebat filium nomine Gratianum, qui sinistram pedem habebat aridum. Ille per meritum B. Leonis sanitati restitutus, gaudens cum patre rediit. Quidam vir nomine Petrus, filius Nucci phlebotomatoris, habitator ipsius regionis, ab utero matris mutus, astantibus multis loquelam recepit. Quædam mulier de Fallari, demone vexata, ad tumulum venit, ibique liberata est. *l* Mulier quædam de Aquapendente, manum habens aridam, auditis miraculis ad locum venit, et officium manus recepit. Quidam vir, ortus de Tuscanis partibus, manum habens aridam, per meritum B. Leonis restitutus est. Quædam mulier, Maria nomine, habitans in Castro Cornazano, manum sinistram habens aridam, ad tumulum venit ; ibique sanata est. Altera mulier, Beatrix nomine, de Apulie partibus, manum dexteram habens aridam, similiter sanitati restituta est.

C **cæcus,** **m** **2 contractæ manu.** Quidam Juvenis ibidem visum recepit per merita B. Leonis. Mulier quædam, Ermengarda nomine, relicta Petri textoris de Castro vico *m*, manum sinistram habens aridam, per meritum B. Leonis Papæ, videntibus multis, officium manus recepit.

ANNOTATA.

a Plurima ex iis habent Bruno Signiensis et Petrus Calo.

b Sunt hi duo Sancti in magna veneratione Beneventi S. Marcus Episcopus Lucernensis et Patronus Borinensis in Apulia, qui colitur 14 Junii ; et S. Marcianus Episcopus Frequentinus, qui colitur 14 Julii ; ambo sub Metropoli Benevento.

c Frequentum vulgo Frigento, Hirpinorum antiquissima civitas, in Principatu ulteriore, 12 mill. passuum Benevento distat.

d Sequentia miracula, in MS. Hubertino accuratius notantur, quare ea potius inde accipimus, facta collatione cum MS. Stroziano.

e Nominantur hodie quatuordecim Regiones urbis, vulgo Rioni : sed ex vel nunc aliter distinctæ sunt quam olim, vel in plures partes subdivisæ singulæ, quarum

hæc una fuerit, vel etiamnum sit : nam qua ratione infra nominatur regio Colossæi, id est Amphitheatrici (quæ alibi quam Romæ quæri non debet, et tamen non est una ex 14 dictis, sed pertinet ad Regionem Montium) ita persuademus vobis alios quoque, hic nominatos, esse ipsius urbis Regiones : quas Romanis civibus relinquimus illustrandas, quoniam chorographorum diligentia ad hæc minutias sese extendere nequit. Ecclesia S. Matthæi, 22 in Regione Montium, S. Matthæi in Merulana dicitur.

f Videtur poni pro Scarabeo majori.

g MS. Strozianum Termula.

h Φλεβοτόμια venæ sectio, hinc Phlebotomare apud Bedam et alios pro venam incidere, Phlebotomatus, Phlebotomator etc.

i Agri seu Campaniæ Romanæ oppidulum est.

k Pro vermibus hic blaetulæ dici videntur quasi diminutive a blatta.

l Urberetani territorii oppidum haud ignobile. Falatis autem prænominata urbs olim Episcopalis fuit vicina Civitati Castellana, nunc ejus Episcopo subjecta.

m In Subiis locus est Vico di Sarrento dictus, quem præ aliis synonymis intelligi persuadet urbis Romanæ vicinia.

CAPUT III.

Miracula patrata a Vigilia Ascensionis usque ultra Octavam Pentecostes.

In vigilia Ascensionis Domini, per intercessionem Beatissimi Papæ Leonis, sanatæ sunt tres feminae : una manum recepit, altera auditum, altera visum. In vigilia noctis Ascensionis Domini, mulier quædam, Berta nomine, famula Petri opificis, qui dicitur de Udo, habitans in regione a Campitello, demonium habens, ibi liberata est. In eadem noctis vigilia, quædam mulier cujus nomen ignoramus, ambas manus, quas gerebat contractas, sanas recepit. Quo facto quoddam miraculum ibi mirifice accidit. Quidam Joannes de Civitate, habitans in regione Campo-Martio, cereum de tumba ejusdem beatissimi Papæ Leonis accensum in manu accepit et extinxit. Hoc facto dum secure extinctum teneret, subito accensum vidit. Quem ille non bene extinctum credens, iterum extinxit. Et quis Dei miracula valet perscrutari ? Iterum se in manu illius accendit. Hic etiam cereus in testimonium servatus est.

18 In die Ascensionis Domini sanata est puella *b* Annata nomine : patre genita Engelberto. Hi fuerunt ex partibus Campaniæ de Rocca de Risa : hæc autem ita fuit contracta ut nunquam pedibus ambularet. Una alia puella, nomine Maria, filia Ciræ, quæ habitabat in regione Arenula, lumen recepit, quæ per annos quindecim non viderat. Quidam puer patre rustico genitus, de civitate Ortana, erat ita contractus, ut unum latus in sua potestate non haberet : sed Dominus eum per sanctissimi Pontificis meritum sanavit, et latere recepto, cum gaudente patre votum ei vovit, et incolumis rediit. Et fere hora noctis erat media ; cum duos cæcos mirifice sanavit : unus Pipo alter vero Adelbertus dicebatur : Isti enim de *c* Lama civitate fuere. Et quemdam, Randifium nomine, filium Berardi Comitæ Mursicani, qui lancea percussus fuit, et ita attractus, quod pedem unum ad terram ponere non valebat ; sed jubente Deo, per meritum beati Pontificis sanus recessit. Quædam puella omnimodo manibus et pedibus ita contracta fuit quod nunquam ambulare valebat, nec manum ad os ducere ; et per meritum B. Leonis, officium membrorum recepit, et sana recessit.

19 Proxima die post Ascensionem Domini, duæ mulieres quæ a spiritu immundo vexabantur, per sancti viri meritum, sanitati pristinae restitutæ sunt.

Investituram

Die 11 Maii sanantur surda, cæca, energumena,

a *contracta ambabus manibus :*

b *12 Maii contracta pedibus, cæca annis 15*
F

contractus latere,

2 cæci,

c *vulneratus in pede,*

contracta manibus et pedibus,

13 Maii 2 energumena :

A Investituram Culcitæ, quod est magnum et inauditum miraculum, quædam mulier Amantii Diaconi famula lavare ixit, quæ proprie erat de lecto beatissimi Leonis Papæ. Ex qua dum aquam extorqueret, inter crura sua tenuit, et ita media parte sui corporis stupefacta fuit, ac si paralytim haberet. Sed ad istud malum supervenit aliud : nam ulceribus plena visa est in eadem parte corporis, et hæc venit ad tumulum B. Leonis, et sana recessit.

20 Quædam puella, Rogata nomine, filia Mariæ, feria septima mense Maio intrante, eodem mense die quarto decimo, ad venerabile ejus sepulchrum, sinistrum brachium contractum ferens venit : ejusque sancta suffragatione, sanitatis beneficium consecuta est, et hæc erat de Castro quod vocatur *d* Stabla. Quidam de civitate Florentina, cum servis suis, ad tumulum ejusdem beatissimi Leonis venit cæcus ; et gratia divina comitante lumen recepit, et præ gaudio magno quod inde habuit, eo-dem servos libertate donavit. Quidam Romanus, Adelbertus nomine, dum ferro recideret vineam suam, contigit quod de Domino Apostolico Leone turpiter loqui non exhorruit. Sed istud facinus absque culpa non evasit : quia malignus spiritus corpus illius repente invasit, et graviter vexare cepit. Hoc autem vivente illo actum est. Sed divina favente gratia, cum post obitum illius veniret ad sepulchrum ejus, per meritum ipsius sanatus est.

21 Quidam Grimoaldus nomine, de S. Benedicto, de monte Cassino, in Dominica quæ dicitur Pascha e Rosata, ad tumulum Beati Pontificis ita mutus ægritudine advenit, quod nemo loquelam ejus intelligere valeret : sed Dei favente gratia per meritum B. Leonis rectam loquelam recepit. Quidam puer, qui fuit de Verona utroque pede contractus, Dei comitante gratia, per meritum beati viri ibi sanatus cum parentibus rediit. Quædam mulier de Aquapendente a daemonio erepta est, nocte eadem quæ dicitur de Pascha Rosata. Quidam puer, Petruculus nomine, de Sena, cum parentibus ad tumulum venit : hic enim pedibus, manibusque contractus erat. Quem ego dum rogatu Senensium qui pro anima sua eum adduxerant, ad tumulum Beati Pontificis exissem ; repente me vidente, coram omni populo, officium membrorum recepit. Quidam Presbyter Franco nomine, de Cora *g* oppido, quinque annis vexatus fuit, et cum in die Dominica quæ dicitur Pascha Rosata, ad tumulum ejusdem Sanctissimi viri adductus fuisset, statim demonium per sanguinem evomuit, eadens in terram mortuus. Et cum omnis populus eum asportare vellet, quia exanimem videbant, divina favente gratia, per meritum B. Leonis advitam sanus rediit, omni populo qui aderat, Domino et Sancto gratias referente.

22 Quidam Benedictus nomine, filiam suam, nomine Bonam, causa recipiendæ sanitatis, ad tumulum beati Pontificis attulit, quæ erat ambabus manibus contracta : sed divina favente gratia per meritum Beati Pontificis recepit sanitatis gaudia. Fuit in Marsicana villa de Monte, quædam mulier de Civitate Spoletana diu cæca : quæ dum orationis gratia beati viri sepulchrum requireret ; in Sabinensi Episcopatu antequam ad locum ubi corpus ejus requiescit perveniret, per meritum sancti Pontificis lumen recepit, ac iter quod cœperat gaudens peregit. Quidam puer de prædicta civitate, quinque annos habens, atque a nativitate gressu et loquela carens, parentum auxilio ad sepulchrum Sancti ductus, per meritum ejus gressum et loquelam simul recepit. Item alius ejusdem territorii, septem annorum per tres annos gressu pedum caruit : sed dum ad sepulchrum Antistitis accederet, per meritum ejus subito erectus est. Quidam *i* puer, Leo nomine, de

monte Casino, in eadem Dominica claudus ita advenit quod nulla modo absque duobus sustentatoriis baculis incedere valebat : sed per meritum B. Pontificis absque ductore, abjectis baculis, sanitatem membrorum secum reportavit. Puer quidam qui fuit duobus pedibus attractus, cernente populo mirifice extensus est : mox ille qui nunquam ambulavit, currendo ad arcam S. Petri ire cepit ; et innumeralis multitudo qui aderant, Domino Deo et S. Leoni laudes immensas reddidere.

23 Trigesimo et secundo *k* die depositionis ejusdem Pontificis, mutus quidam de Episcopatu Castellano, de quadam plebe ejusdem Episcopatus, quæ dicitur Graciolum, venit ad sepulchrum jam dicti Pontificis : ubi præsentem *l* Episcopo suo et multis qui eum agnoscebant, loquelam recepit, cujus rei testis est Ordinarius Episcopus qui bene eum agnovit. Quidam vetulus monachus de Monte Casino, nomine Joannes erat mutus et surdus et cæcus et dextra manu attractus : has autem passiones per annos novem portavit in corpore. Sed cum sensisset quotidie divulgari miracula sanctissimi Confessoris nostri Leonis Papæ, votum ei in suo corde devovit, quod si eum orationibus suis beatus Papa salvaret, veniret ad tumulum ejus cum luminaribus. Hæc cum dixisset, subito divina respectus gratia, salutem pristinam recepit sui corporis ; itaque sanus apparuit ac si has infirmitates nunquam habuisset. Ut autem se sanum vidit, votum quod Domino ac sanctissimo Confessori vovit, adimplevit, et ad tumulum ejus venit, laudesque ei retulit, et cum omni populo qui ibidem aderat gaudens annuntiavit, quiditer Deus per suum Confessorem ei dignatus est pristinam sanitatem reddere. Quidam Petrus nomine, de civitate Cajeta, filium suum parvum Joannem, qui habebat latus sinistrum cum manu arida per annos septem, ad fumam sanctissimi Leonis cum eodem filio causa recipiendæ salutis advenit. Cumque filius tumbam oscularetur, et pater lacrymaretur, divina respectus puer gratia salutem pristinam recepit, gaudensque cum patre ad propria remeavit.

24 Quædam mulier vetula, nomine Maria Marsicana, de castello Alvo, triginta annos a daemonio fuit vexata : sed secunda feria, quæ est proxima Pentecostes, hora diei nona, demonium in modum muscæ evomuit. Altera autem mulier, Berta nomine, de terra S. Benedicti, eadem die et hora demonium cum vomitu fetido evomuit : gratia sit Deo et sanctissimo Pontifici, qui eam salutem restituit.

25 Quidam parvulus, qui per multa tempora cæcus fuerat hora nona in octava Pentecostes lumen recepit : pater ejus Arnulfus vocabatur, et erat quidem de terra S. Benedicti. Quidam homo, Lodoicus nomine, de terra de Forcone, cum filio qui erat attractus genibus, advenit ad tumulum beatissimi Confessoris : et dum residerent juxta tumulum, patre orante ac flente, repente noster sanctissimus Papa contulit ei salutis dona. Ita ille, qui nunquam absque baculis incedere valuit, abjectis illis, coram omni populo qui aderat, de altare B. Petri firmiter ire currendo cepit ; et laudes cum patre ei reddidit, qui eum per merita B. Leonis sanavit. In eadem die mulier quædam, quæ per multa tempora graviter fuit a daemonio vexata, advenit : quæ cum oscularetur tumbam, statim per vomitum sanguinis antiquus hostis habitaculum corporis ejus deseruit, et salutem recepit. Hæc autem de terra, quæ vocatur *m* Camerino, fuit. Puella quædam, Læta nomine, quæ fuit attracta manu sinistra, cum matre, Dei comitante gratia, pervenit ad tumulum : et dum Sanctum tetigisset, subito manum, quam per paralytim amiserat, recepit sanam.

26 Erat mulier quædam in urbe Roma, quæ emebat

D
EX MSS.

k
24 Maii
mutus ;

mutus, surdus, cæcus, et contractus manu annis 9

E

contractus manu et latere.

23 Maii 2
energumena,

F

29 Maii
cæcus.

attractus genibus,

energumena,

m
attracta manu,

EX MISS
mulier ob
deceptum
veneficio
emptorem,

manu a
serpentibus
vulnerata,

penitens
sanatur.

A bat et vendebat piper et thymiana : dum quidam simplex vir a partibus Croatiae venisset, emit ab eadem muliere thymiana, quod deferret ad tumultum B. Leonis Papæ. Qui adtoxicatus maleficiis mulieris, dedit denarium, visumque est illi accipere multum. accepit autem nihil. Cumque perrexisset ad tumultum, prostratus in oratione surrexit, mittensque in sacculo manum ut thymiana proferret, invenit illum nihil habentem. Tunc ille cœpit proclamare magnis vocibus dicens : O sancte Leo, inter Romanos hæreticos voluisti manere : ego si in domum iero propriam, de te plurimam blasphemiam loquar, nisi vindicer ex malefica illa muliere et iniqua. Eodem die, dum ea mulier in porticu esset faciens negotia mala mittens in suo sacculo manum ut piper venderet, invenit illum serpenticulis plenum, a quibus vulneratam manum produxit. Cognoscens itaque reatum suum, cucurrit ad tumultum B. Leonis, coram omni populo sua manifestans commissa. Tunc videntes omnes qui aderant manum mulieris totam vulneratam a serpentibus, timore magno perterriti stupuerunt. Mulier vero non sufferens dolores, clamavit vocibus magnis : S. Leo beatissime Papa, ignosce mihi iniqua, et libera me a tormentis horum serpentium, quibus crudeliter crucior. Tunc ille qui emerat ab ea thymiana illud, videns hoc, dicere cœpit : Dignus es, beatissime Leo, magnis honoribus, qui ad te venientes protegis, et iniquorum facta constringis : gaudeo quidem in virtute tui triumphii : ne quæso irascaris mihi indigno quia iniqua locutus fuero contra te : miserere mei. Mulier autem non cessabat clamare : S. Leo succurre mihi, miserere, et libera me ab his tormentis quæ patior : promitto enim nullo tempore pessima quæ gessi negotia exercere. Hæc cum lacrymis illa dicente, et ceteris qui aderant una cum viro illo simplice pro ea orantibus : affuit divina clementia, et mulierem illam a peste liberavit; quæ sanitatem ad plenum recipiens, dedit illi homini tripliciter quod prius tulerat ei : et omnes qui hoc viderunt et audierunt, benedixerunt Deum et S. Leonem famulum ejus.

ANNOTATA.

a Hæc una est ex 14 nominatis, et inter eas prima; nomen a Capitolio, quod complectitur, habens; eo modo corruptum, quæ vulgo pro Capitolio Campidolio dicitur.

b MS. Strozianum Amriata.

c Forte Larina quæ est civitas Capitanatæ in Regno Neapolitano, alias in eadem Capitanata est Torre della Luna.

d Istud credo quod Castel a mare di Stabia vulgo dicitur, ditionis Pontificiæ oppidum ad sinum Neapolitanum.

e Ita Pentecosten nominant Itali : nominis causam reddunt auctores Vocabularii della Crusca, quod eo fere tempore Rosæ florent.

f Clarus infra num. 36 Pro mercede animæ suæ.

g Vulgo Cori, Campaniæ Romanæ oppidum.

h Duplex Marsicum hodie nominatur in confiniis citerioris atque ulterioris Principatus, aliud vetus, aliud novum : vetus hic designari crediderim, cum novum a Regni Neapolitani Chorographis ad fluvium constituitur.

i In MS. Hubertino quidam pauper.; ipsum autem MS. hic desinit : quare cetera dantur ex solo Stroziano.

k Fuisse hic ipsa Vigilia Pentecostes, atque hoc miraculum deberet præcedere quædam ante scripta.

l Anno 1033 cuidam Benedicti ix privilegio subscripsit Benedictus Fallaritanæ et Castellani Episcopus (unitæ enim sedes erant, et manserunt, abolito tamen prioris jam tum desolatæ appellatione) postea

Ughellus tom. 1 Italæ sacræ Castellani civitatis Episcopos tres, eodem Petri nomine subjungit, nulla rationabili causa distinguendi apparente : nam primus qui anno 1059 Consilio Romano subscripsisse invenitur, per P, primam nominis sui litteram, et ultimum, cujus memoria postrema extat ad annum 1183, solum annos 24 involvunt, qui facile ab uno eodemque homine potuerunt expleri, imo etsi hic esset idem qui hic indicatur, non erit incredibilis annorum etiam 32 Episcopatus.

m Nota Episcopalis urbs in Marchia Anconitana.

MIRACULA BENEVENTI PATRATA.

Partim ex MS. Beneventano a Ferdinando Ughello in Episcopis Beneventanis edita, partim ex MS. Stroziano accepta.

PRÆMONITIO UGHELLI

Non prætereundum, quod a Walderico Præsule ad cælum evolavit Leo ix Pontifex Maximus : cui post obitum, cum multis claruisset miraculis, Beneventanus populus sanctissimo viro, et de ejus civitate bene merito, ejus nomine intra civitatis moenia ecclesiam ædificarunt, et quolibet anno solenni ritu ac fastu eam incolere cœperunt : cujus et causa ejusdem miracula aliquot in Beneventana regione meritis illius patrata litteris consignari fecerunt. Quæ cum in antiquissimo codice litteris Longobardicis exarata in bibliotheca Beneventana invenisset noster Celestinus, fideliter conscripsit, mihiq; transmisit : ut ad augendam pietatem hoc in loco lectoribus exhiberemus. Quod libenter fecimus, cum in iis aliqua contineantur, quæ ab aliis, qui vitam sanctissimi Pontificis litteris demandarunt, omissa fuerint. Auctor anonymus est et Leonis synchronus.

ANNOTATA.

a Valdericus initio Julii anno 1053 in Episcopum a S. Leone Papa consecratur apud Ughellum : qui addit illustrem bullam tunc ei concessam pro confirmatione Ecclesiarum subjectarum.

b Sunt qui scribant cum Baronio ab Henrico II Imperatore Pontifici Leoni ix Romano oblatum Beneventum, ut annua pensio ab Ecclesia Bambergensis Romanæ Ecclesiæ pendi solita ea ratione compensaretur. Ita Ughellus in Præfatione de Beneventana metropoli : qua de re et nos egimus hic in Prolegom. num. 23.

HISTORIA MIRACULORUM.

Longe divulgata fama miraculorum beatissimi Leonis, Beneventi cœpta est ædificari ad ejus honorem ecclesia : ut, quem Beneventani cives vivum a Normannis carcere detentum aspexerant, jam mortuum et spatiis cœlestibus perfruentem, venerarentur. Interea accidit a ut Nicolaus quidam de Castello Molliniana et Berardus de loco Carrara, quorum alter perditæ brachio dextero, retractis poplitibus et nervis; alter vero frigus et febrim usque ad dysenteriam passus; cum uterque se deferre fecissent ad prædictam ecclesiam, quæ construebatur Beneventi, illico omnium judicio desperatam recuperarunt sanitatem.

29 Rusticus quidam ex oppido b Ordonum cum annualiter votive festum B. Leonis excolere contigit ut præ nimia oppressione laborum, quos in agro gerebat, die Dominica, quando festa annuntiantur populo, minime ecclesiam adierat. Erat autem dies festus S. Leonis in c quinta feria sequenti; quod prædicto rustico erat incognitum. Ille itaque valde

D

a

b

Historia hæc
ex MS. Beneventano
eruta:

E

F

sanantur

a

contractus
et dysentericus

b

c

puerulus a lupo abreptus
invocato S. Leone servatur incolumis
 A valde mane surgens, sumpsit secum unum puerulum, quem filium unicū habebat, et secū rem rastrumque fossorium. Mox ut applicuit suo agro, dimisit prædictum puerulum suum ad sarcinam : ille vero fodere anxie cœpit. Ex alia parte lupo ore aperto tulit filium ejus puerulum, et fugam arripuit. Quod a longe cernens pater, currere post lupo cœpit, hæc clamitans : O Sancte Leo, Patrone mi, adjuva me nunc in præsentī, et redde mihi unicū filium meum. Quæ vix locutus fuerat, cum ecce lupo dimisit puerum ita illesum, ut in vestimentis nec vestigiū quidem apparet dentium lupi, in ea parte qua eum lupo arripuerat. Reversus itaque rusticus ad oppidum, hæc omnia narravit : sentiensque eam ipsam diem esse anniversariam in memoriā B. Leonis, novo se adstrinxit voto, ad eam quotannis solenniter custodiendam. Sicque nodum Beneventi, sed per totam Apuliæ oram, celeberrimum evasit Leonis nomen : Deo sic disponente, ut is in eisdem locis, in quibus paucis ante annis profligato ejus et Ecclesiæ exercitu, ipse captivus detentus fuerat; postmodum ingruente miraculorum ejus fama, iidem qui adversus eum steterant in prælio, supplices et venerabundi ejus memoriā excolerent, et magis ac

B magis erga sanctam Ecclesiam fideles se præstarent, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, cujus nomen per cuncta secula sit benedictum. Amen. *d*

e
Sanantur cæcus,
f
contractus brachio,
g
paralyticus,
h
latus in digitis pedum et manuum,
 C 30 Hæc sunt miracula quæ Deus fieri voluit per beatissimum Leonem famulum ejus in Benevento, Joannes quidam nomine, ex castello vocabulo *e* Serra contractus dolore capitis ex quadam occasione, videlicet dum in area discuteret fruges hordei, volatu unius grani ejusdem frugis in oculum caligine obsitus lumen videre non poterat; quem Dei virtus et S. Leonis Papæ primum in Benevento curavit, restituto sibi lumine. *f* Item quidam puerulus, habens brachium ad humerum stupefactis nervis spatio septem annorum, veniendo ad præfatam ecclesiam, quæ construebatur Beneventi in honorem B. Leonis Papæ, Dei misericordia et precibus ipsius, pristinam sanitatem recepit. Alius vero Joannes de cujusdam civitatis regione, vocabulo *g* Vico, dum esset passus paralytiā, perdidit officium linguæ et brachiorum et aliorum membrorum, tribus annis, in tantum ut nec quoquam posset, nisi reptans cum scabellis per terram, ambulare : sed in ecclesia eadem pristinam sanitatem recepit. Rursum alius Joannes, de castro nomine *h* Celone, dum contra Dei legem percussit matrem suam, divina ultione amissis quatuor digitis pedum et duobus manuum ex morsu cancri; nervis etiam tibiārum contractis (sic ut non bene erectus, sed flexis poplitibus ambularet Beneventum) in via sanatus est.

i
alia integro anno agra :
k
energumenus mutus,
 C 31 Item mulier quædam, vocabulo Uzancia ex Benevento, cujusdam Balzani Clerici, forte casu *e* lecto cecidit : ruinæ autem lapsu intantum tibia ejus stupefacta est, ut nullo modo ambulans, in lecto tribus annis ægritudine cubaret : quæ tandem cum invocaret auxilium B. Leonis, statim restituta est, atque confestim ad præfatum locum, ubi ecclesia construebatur in honore ejus, perrexit, Deoque et B. Leoni gratias reddidit. Puella quoque nobilis femina, uno anno in lecto infirma cubans, ut nequaquam ingredi vel egredi, nisi brachiis suorum supportata valeret : quæ, dum repertus est *i* sanguis ejus et deportatus cum hymnis et laudibus in Ecclesia Episcopii, illuc ducta et prostrata ante altare sanctæ Dei Genitricis, confestim erecta est et ambulavit. Puer quidam, Dominicus nomine, ex castello *k* Vicari, arreptus a daemonio, venit Beneventum ductus a matre; quem sic ablatum ab officio linguæ ut nequaquam loqui vellet nisi nimis fustigaretur, et hoc duo vel tria verba non plus, meritum B.

Leonis ita sanus reddidit, ut recte et expedite loqueretur.

32 Ex territorio civitatis vocabulo S. Agathæ, *l* quæ confinis est Beneventi, narratur quod adolescens, nomine Nicolaus, dum incoheret transacto mense Maii vineas cum patre et fratre, subito cecidit in terram amisso linguæ officio aliorumque membrorum omnium : quod accidens pater et frater valde condentes ceperunt flere : de hinc iavento asino imposuerunt illum ibi et seduxerunt eum domum. Die vero alia usi meliori consilio, iterum in lecto, illuminantes, Beneventum duxerunt ad prænominatam ecclesiam, ubi meritis B. Leonis redditus est perfectæ sanitati, in tantum ut qui mutus venerat et alienis delatus humeris, Dei loquens magnalia, sanus et letus veloci gressu suis pedibus ad propria remearet, castellum videlicet unde venerat, *m* Torre-licosi vocabulo. Femina quædam ex regione Murronis *n* civitatis, pluribus a demonibus vexata, audiens rumorem miraculorum B. Leonis, assumpsit spem (quæ non frustrata est) quod si ad jam præfatam basilicam veniret, a demone illo curaretur : quod et fecit quædam stare [ante altare] demonium, quod decipere illam erat solitum, instar corvi ab humeris ejus avolavit, et nusquam amplius eam vexavit : [sic] Dei favente gratia et intercessionem B. Leonis curata est a demone.

33 Quidam orinudus ex civitate *o*, Confina nomine, audita fama signorum ejus venit cum aliis ejusdem loci Beneventum; et per intercessionem B. Leonis Papæ sanitatem quam amiserat consecutus est. Quidam [contractus brachio], cum per dies sex in præfata ecclesia degeret, somno opprimitur : sed a turba hominum coactus est fugere et vigilare. Qui bene vigilans surrexit, opemque divinam sibi attributam sensit : cœpit enim extendere brachium, quod contractis nervis ad collum ligatum habuerat, et hæc illacque volvere; et quæ solitus erat, expelire cum eo agere. Quod cum viderent qui aderant, omnipotenti Deo et S. Leoni benedixerunt. Rursum unus adolescens et duæ puellæ in festivitate B. Augustini sanitatem ibi consecutæ sunt : quorum una puella ex civitate Monopoli erat, *p* altera vero ex Frequentina civitate : adolescens vero ex finibus Apuliæ, iste autem et puella quæ Frequentina oriunda fuerat, per quinque annos oculorum lumina amiserunt : sed largiente Dei misericordia et intercessionem B. Leonis, ambo eodem die ceperunt videre sic ut nunquam melius : illa autem quæ ex Monopoli erat, unum latus totum habens perditum, similiter consecuta est sanitatem per merita B. Leonis Papæ. Ad quod spectaculum tota civitas Beneventus confluit, horumque trium miraculorum testis extitit, dum in laudem Dei hymnos et gratiarum actiones altis vocibus personit.

34 Quædam mulier, de finibus Beneventi, habens unicam filiam, quæ ab infantia manuum et pedum officio carens, nullo modo contractis omnibus nervis vel ambulare poterat vel opus manibus operari. Hæc cum audisset famam miraculorum quæ in præfata ecclesia Christus per suum servum Leonem sanctissimum dignatus est operari, a sua matre super asellum posita, deportata est ibi. Cumque per sex dies perseveraret ibidem jacens, et plurimis sanitati restitutis ipsa nihil boni consequeretur, dixit matri suæ : Mater, quoniam nostra peccata merita Sancti superant, celeriter eamus hinc : indignæ enim sumus consequi sanitatem ab illo : quam mox ejus genitrix asello imposuit, et ad propriam domum ire ceperunt. Vere pius Dominus petentes se nunquam repellit, et suos Sanctos omnibus glorificat modis. Nam cum prolongasset ab ecclesia quasi stadiis quinque, matre paululum remorante, cum asellum in quo sedebat

D
 EX MSS.

l
mutus et paralyticus,

m
energumena

n

o
infirmus,

contractus brachio :

et cæci,

habens latus perditum :
k

contracta manibus et pedibus.

EX MSS.

A seclerat ipsa vellet pausare, vehiculum, quod brachium sustentabat eum manu ejus, in terram cecidit : statimque oblita suæ infirmitatis, quasi sanus vir, post baculum in terram se dedit, ut eum auferret rursus et resideret asellum. Sed dum pedes ejus terram tetigissent, virtutem Christi sensit super se in tantum evenisse, ut veniens ejus genitrix reperiret eam totam sanissimam, juxta asellum expeditis pedibus ac toto corpore stantem, et voce clara caelestem medicinam collaudantem. Quæ mox ad ecclesiam S. Leonis Papæ, ex qua egressæ fuerant, revertentes, palam sibi obviantibus Domini annuntiaverunt virtutem, ibique Christi et S. Leonis gratias et laudes egerunt ; admirante populo et collaudante ipsius Christi gratiam et gloriam et virtutem ; qui ut voluerit, suos ubique ita glorificat Sanctos, ut et hominum semper laudes consequi merentur, et cum illo sine fine in cælo inter Angelos gloriantur. Amen.

ANNOTATA.

a Refertur etiam hoc duplex miraculum in MS. Strozzianno, et prius castellum dicitur Marca, secundum Carre : videntur juxta Beneventum requirenda hæc loca : alias Carrara et Modigliana ad Etruriæ Ducem pertinent.

b Forsitan Ortana, quæ duplex est : altera ad mare dicta, in Aprutio citeriore ; altera in ulteriore, dicta Marsorum.

c Anno forsitan 1061 littera Dominicali G et sic ultimum hoc miraculum post alia, mox est MS. Strozzianno subijcienda, patratum foret.

d Hactenus ex MS. Beneventano : nunc ex Strozzianno prædicto.

e Duplex etiam Serra est in Capitanata, altera cognomento Capriola, altera della Castagna, hæc 40, illa 30 circiter P. M. Benevento distans.

f Hic interserebantur miracula supra relata de Nicolao et Berardo seu Bernardo sanatis.

g Forsitan Vito ; nam in tabulis Chorographicis inter Trojam et Beneventum notant, oppidum S. Viti. Eadem tamen etiam Vicum notant sed in quadruplo majori distantia ad extremos fines Capitanatæ versus mare.

h An Celano ad lacum Fucinum, qui nunc ab eo nomen habet in Aprutio ulteriori ?

i Nichil alibi de hujus sanguinis inventione legimus : ex vena sectione reseratus Beneventi ab aliquo fuerit, et in oblivione aliquandiu manserit.

k Alias etiam Biecaro juxta Trojam, circiter 18. p. m. a Benevento.

C l Præter duo hujus nominis oppida in ulteriori ac citeriori Calabria : tertium est in Capitanata, haud longe a Lesina vicinum mari, et multo minus quam duo illa Benevento distans, vix tamen minori intervallo quam 40 M. P.

m Tabulæ Chorographicæ simpliciter Torre nominant, estque jam dicto oppido proximum in ipso littore maris.

n Vulgo Morrone, trans Aprunium in Comitatu Molisino.

o Nicolaus Sanson in Tabula Alphabetica locorum Italiæ Confidiamm castrum nominat, in regno Neapolitano.

p De Frequentina supra egimus ad num. II lit. c. Monopolis, urbs quoque Episcopalis est inter Barium et Brundisium ad mare Adriaticum.

MIRACULA DUO.

A Desiderio Abbate Casinensi dein Victore Papæ III descripta.

P ost obitum beatissimi Pontificis Leonis multa

et magna ad ejus tumulum, aliisque in locis per eum, Domino tribuente, clarnere miracula. E quibus, omissis ceteris, duo tantum, ædificationis gratia subnectam, sicut a veridicis viris nobis relata sunt. a Victor Papa, qui in regimine Sacerdotali ei successerat, audita fama miraculorum ejus, quod per eum Dominus talia operaretur, fidem non accommodabat. Sed quia, ut ait Apostolus, Lingue in signum sunt non fidelibus sed infidelibus, omnipotens Dominus experimento eum docere voluit quæ audita a pluribus minime credere volebat.

36 b Curiensis quidam Episcopus, cujus nomen e memoria excidit, cum supra memorato Pontifice Victore a Germania veniens, ejus in obsequio Romæ morabatur. Hic puerum ab utero matris mutum habebat, quem pro mercede animæ suæ pascens ac vestiens, quocumque ibat, secum ducere consueverat, in ejus vacuo ore nec indicium quidem lingue inesse videbatur. Qui etiam Episcopus, ex mirabilibus ad B. Leonis tumulum, similiter ut Papa, incredulum animum gerebat. Cum igitur quadam die ad Sedem sui Episcopatus, jam accepta licentia, reverti decrevisset ; ecclesiam B. Petri Apostoli orationis gratia ingressus, postquam B. Petro se intentius commendavit suis cum clientibus, equis ascensis, puero in eadem ecclesia oblito, festinus viam, quæ eum ad suam ducebat patriam, egressus Urbe gradiebatur. Cum itaque longinsecule adhuc esset ab Urbe profectus, repente ei in memoriam rediit, quod mutum puerum in ecclesia B. Petri reliquisset. Qui mox substitit, ac famulos suos, a quibus puer reduci deberet, quosdam remisit. Igitur cum illi Apostolorum Principis basilicam essent egressi, conspiciunt puerum ante tumulum B. Leonis stantem, atque cum his qui circumstant, loquentem. Illis itaque mirantibus, et qualiter hoc sibi evenisset quærentibus, puer inquit : Postquam Dominus meus, hac in ecclesia me relinquens, discessit, huc ad sepulcrum B. Leonis me contuli ; si forte omnipotens Dominus officium, quo carebam vocis, meritis ejus mihi restituere dignaretur. Nec sum meo, quod corde poscebam, voto fraudatus : sed mox ut ante ejus venerandam memoriam lacrymans aliquantulum prostratus jacui, illico recepta voce loquens, ut ipsi videtis, surrexi. Ab illa utique die, quod mirabilis est, coepit in ore ejus lingua, quæ defuerat, paulatim crescere, ita ut intra paucos dies pleno ore linguam perfecte reciperet, et verba sine impedimento sonaret. c Denique qui missi fuerant, curaverunt puerum ad Episcopum ducere, et quem tacentem reliquerat, B. Leonis suffragantibus meritis ei loquentem adducunt. Regressus igitur Episcopus, Romanum Pontificem adiit : et quod omnipotens Dominus per B. Leonem operari dignatus fuisset, ostendit. Ex tunc coeperunt ipsi ejus veneranda merita cunctis prædicare, qui aliis antea referentibus non patiebantur audire.

2 Illustris vir Maximus, Romanæ urbis civis, nuper retulit mihi de eodem venerabili Præsule, quæ narro. Bernardus quidam pessimæ mentis miles exstitit, qui Apostolicæ Sedi contrarium se in omnibus, quibus potuit, modis exhibebat. Sed in bello, quod a vicinis circa Urbem manentibus, conjurantibus cum d. Cadalao Parmensi Episcopo, qui tunc Apostolicam Sedem invadere tentabat, cum militibus, qui Romanam Ecclesiam defendebant, commissum est. Iusto Dei judicio confossus interiit. Hic igitur audita fama miraculorum, quæ omnipotens Deus meritis B. Leonis fidelibus populis exhibebat ; non solum non credebatur, verum etiam ore sacrilego deridebat et blasphemabat. Cum denique quadam die in conventu appareret populi, et sermo inter eos de signis et virtutibus B. Leonis exortus esset, coepit ridere dicens :

mutus natus sine lingua,

ad tumulum S. Leonis

loquitur,

lingua accrescente :

F

miles blasphemus in S. Leonem punitur,

A dicens : Si Sanctus est, ut dicis, contrahat mihi digitum meum. Cumque compesceretur ab iis qui astabant, ne de sancto viro talia loqueretur ; dimisso conventu discessit. Cum ecce forte canis, qui eum sequebatur, suum in platea inventum invasit. Ille vero, ne porcus discerneretur, festine cucurrit, et injecta manu canem tenere voluit : sex mox porcus hianti ore digitum ejus momordit, sicque ab illa die omni tempore quo vixit digitum contractum habens, nullatenus enim extendere potuit. Unde factum est, ut qui Dei fimulum irridere præsumpserat, ipse contractio digito omnibus derisui haberetur. Hæc de tanto Patre B. Leone dicta sufficiant, quia ad aliorum narranda gesta properamus.

ANNOTATA.

a Hic est Victor 2, creatus, cum Sedes fere integro

anno vacasset, die 13 Aprilis 1035; mortuus 28 Julii anno 1037. At Sede vacante patrata erant miracula supra relata, quando aberat Victor, Eystadii in Germania Episcopus, Gebhardus nomine.

b Diethmarus scilicet opud Rhætos in Alpibus Germanicis, anno 1040 creatus Episcopus, mortuus 1070, cum teste Bruschio laudabiliter et utilissime triginta annos præsuisset. Consule etiam. Guilielmannum lib. 4 de rebus Helveticorum cap. 2 et alios.

c Idem miraculum narratur a S. Brunone, acceptum ab Episcopo Portuensi.

d Cadalous contra Alexandrum II fuit anno 1061 electus Antipapa, uti diximus 2 Februarii 3 ad Vitum Beati Petri Damiani § 5.

DE B. BERNARDO POENITENTE AUDOMAROPOLI IN BELGIO

G. H.

ANNO
MCLXXXII

B

In monasterio Bertiniano

Joannes
Abbas,

Ista tradit
de B. Bernardo

Antiqui Belgarum populi, Morini, urbem præcipuam incoluerunt Tervaniam, sub Christianis Episcopalem : qua excisa tres fuerunt erectæ Sedes, Bononiæ, Ipris et Audomaropoli. Ultimæ huic nomen dedit S. Audomarus Tervanensis Episcopus, cum ante Sithien appellaretur : quod nomen diu adhæsit monasterio, ibidem a S. Bertino inchoato, donec eo abolito a suo fundatore nuncupatum est monasterium Bertinianum, certe unum ex præcipuis monasteriis, quæ in Belgio suo antiquitate et splendore excellent. Flare in hoc monasterio Abbas Joannes, hujus nominis quintus, de Ipra oriundus, qui librum Abbatum S. Bertini scripsit anno, ut præfatur MCCCXXXIV ; et capitulo XLV agit de Domino Simone, hujus nominis secundo et Abbate XLV, atque inter alia parte quarta collocat hunc titulum : De Domino sancto Bernardo poenitente, et ejus obitu ; et dein ista adjungit : Alexandro Papa mortuo successit Lucius Papa III, cujus anno secundo, imperante Frederico II, Francorum Rege Philippo II, Comite Flandriæ Philippo, Morinorum Episcopo Desiderio, Domini quoque Simonis Abbatis nostri anno VII, id est anno Domini MCLXXXII, sanctitatis sepulcrum et exemplar Dominus Bernardus, vere poenitens, de confinio Montis-Pessulani civis Magalonensis ; post dignos fructus poenitentiae, quam tam publice quam private fecerat ; post peregrinationes et itinera, quæ Sanctorum patrocinia querens exegerat ; finaliter in hoc monasterio diu conversatus, tandem hic sub Domino Simone Abbate nostro in monachum assumptus ; de hoc seculo nequam ereptus, cœlicas migravit ad sedes : et in hoc monasterio, a latere sinistro ecclesiæ, juxta altare S. Laurentii, ubi ipse corpore vivens orationibus incumbere solitus erat, cum multa reverentia sepelitur : quem propter multa, quæ tam in vita quam ad tumbam ejus venerunt, miracula, collegio Sanctorum aggregatum pietas credit Ecclesiastica. Cujus actus et miracula, in libello qui de his conscriptus penes nos est, per ordinem continentur. Hæc ibi.

ejusque Vita
et miraculis
scriptis.

a Joanne monacho,

teste occultato :

2 Est hic libellus conscriptus partim dicti Abbatis Simonis imperio, partim aliorum monachorum rogatu ; et mox ab obitu Bernardi, qui contigit anno MCLXXXII, non sequente ut supra relatum. Auctor scribit aut a se visa aut fideliter cognita ; fuit vero ipse monachus Bertinianus et Joannes dictus, forsan Simonis successor, Abbas XLVI, qui jam nominato monasterio præfuit ab anno MCLXXXVII usque ad annum MCCXXX. Ipse Bernardum poenitentem fere semper Sanctum appellat : uti ex Actis liquet, quæ ex dicto Bertiniano apographo descripta damus. Erant ad capita Vitæ tituli satis longi, Aprilis T. II.

quos omittimus, et eorum loco damus marginalem synopsis. Forsan sub finem aliqua miracula ab aliis sunt adjuncta, ut et duplex homilia de ipso, quom etiam præ terminus, unico solum inde excerpto miraculo. Ultimo habetur officium, quod solebat olim cantari in ecclesia S. Bertini, in depositione S. Bernardi poenitentis. Erat illud, non de Sanctissima Trinitate, quale modo fieret pro aliquo non solenniter canonizato ; sed ex usu antiquo Belgii, olim in talibus serenari solito pro omnibus fidelibus defunctis in genere, sub finem Missæ cantabatur Responsorium : Jostorum animæ in manu Dei sunt, Et non tanget illos tormentum malitiæ. Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace, Gloria Patri etc. Finito Responsoria Sacerdos dicebat : Exultabunt Sancti in gloria etc. Dominus vobiscum. Oremus, Propitiare quæsumus Domine, nobis famulis tuis, per Sanctorum tuorum, quorum reliquæ in præsentem continentur ecclesiam, merita gloriosa ; ut eorum pia intercessione ab omnibus semper muniamur adversis. Per Dominum etc.

E

officium Ecclesiasticum dicto 19 Aprilis,

3 Memoria Bernardi poenitentis hoc XIX Aprilis cum titulo Beati continetur, apud Molanum in Natalibus Sanctorum Belgii, Mirarum in Fastis Belgicis, Bernardum et Buccelinum in Martyrologiis Benedictinis, Rosweidum in Legenda Sanctorum Belgice edita, Ferrarium in Catalogo Sanctorum, Saussayum in Martyrologio Gallicano, qui solum tribuit titulum beatæ memoriæ : at Simon Martin in sacris Reliquiis deserti cum auctore vitæ Sanctum appellat. Arnobius Raissius in Hieroglyphylacio Belgico pag. 100, asserit B. Bernardum poenitentem quiescere in sacello S. Catharinæ. Præponimus hic literas Episcopi Magalonensis, quarum mox mentio, et explicatio fit capite primo Vitæ : sunt autem ejusmodi. Joannes Dei gratia Magalonensis Episcopus, omnibus Ecclesiæ Catholicæ Rectoribus, subjectis, æternam in Domino salutem. Notum sit omnibus vobis, quod Bernardo, præsentium litterarum latiori, talem poenitentiam pro peccatis suis horribilibus injunximus, quod usque ad septem annos nudis pedibus incedat, canisiā non ferat omnibus diebus vitæ suæ, quadraginta dies ante Natale Domini in cibis quadragesimalibus jejundet, quarta feria a carne et a sagimine abstineat, sexta feria præter panem et vinum nihil comedat, in omni sexta feria quadragesimæ, et quatuor temporum præter aquam nihil bibit ; omni sabbato, exceptis solennibus diebus et nisi ægritudo intercesserit, a carne et a sagimine abstineat. Quapropter clementiam vestram in Christo suppliciter exoramus,

memoria in Martyrologiis.

F

Littera Episcopi de injuncta poenitentia.

AUCTORE
JOANNE
EX MS.

A mus, quatenus pro redemptione animarum vestrarum præfatum pœnitentem, quia pauperrimus est, in victualibus et vestibus misericorditer sustentetis, orationibus sublevetis, de pœnitentia etiam sibi injuncta secundum quod ratio exigit benigne relaxetis. Data Magalonia, anno ab Incarnatione Domini MCLXX, mense Octobri. Usque ad septem annos tantum valeat. *Sagiminis nomine apud Casarium aliosque mediæ ævi scriptores intelligitur arvina et omnis pinguedo carnea, ad ciborum, etiam hortensium, condimentum quandoque solitu adhiberi ab aliis qui alias a carnibus abstinent. Vide Vossium de Titius sermonis lib. 3.*

VITA

Auctore Joanne monacho Bertiniano,

Ex codice MS. Bertiniano.

PROLOGUS

Auctor imperio
Abbat-
is annota-
vit miracula :

B

et rogatu
aliorum
scripsit
Vitam :

Cum S. Bernardus jam ad gaudium Domini sui intrasset ; et quid a Domino recepisset, apertis miraculis ostenderet : ne divina opera posterorum cognitioni nostra negligentia celarentur, Domini Simonis Abbatis imperio coactus, Sancti annotare miracula sum aggressus. Unde nonnulli sodalium meorum, sumpta occasione, pro sua quam erga Sanctum habebant devotione, ut de pœnitentia vel conversatione ejus aliquid scriberem, instantè flagitare cœperunt. Sed quia hæc forte aliquibus posse displicere putavi, invitum quidem assensum præbui : quia tamen iterum fraternæ caritati non ausus fui contradicere, S. Bernardi, si possem, obsequiis vellem deservire ; cum innocente Jona permisi me a fratribus meis in pelagus præcipitari ; quo enatato, Dei gratia opitulante, de Nativitarum utinam possim conversione gaudere.

invocat Deum
et B
Bernardum :

permittit san-
emendari,

C

vel aboleri :

scribit aut
vita aut
pudenter
cognita :

ut vel inde
ab alio
egregiam
ejus com-
ponatur.

2 Considerans autem in meipso tum juvenilem ætatem tum scientiæ tenuitatem, Dei Sanctique auxilium invoco, id præcipue exorans, ut ex labore meo et Domini gratiam acquirere, et simplicium possim ædificationi proficere. Sed ne quis me vel præsumptionis arguat vel more balbutientium, qui, quod nequeant, fari semper gestiunt, me ad id ingessisse credat ; testor Dominum Sanctique miracula, quod mallem aliena etiam cum verecundia discere, quam mea impudenter ingerere. Quisquis igitur vel vitiosa corrigere, vel prætermissa addere, vel etiam superflua reserare intenderit ; teste conscientia mea ego non ei indignari, sed ut dignam a Domino remunerationem accipiat, paratus sum deprecari. Libenter enim concedo, ut meo opere penitus abolito, quicumque voluerit, venustius aliquid ad honorem Sancti componat ; præsertim cum non intendo gloriam meam in hoc quærere, sed timeo ne miracula propter pluralitatem suam a memoria nostra se valeant elongare.

3 Primum igitur de pœnitentia et conversatione ejus scribere intendens, testem invoco Deum, in animam meam, me nihil scripturum, nisi quod fidelium relatione cognitum, vel a me visum fuisse constiterit. Et ne licentia poetica abuti videar, non solum propria figmenta prorsus exterminare, sed etiam multa ; quæ mihi relata sunt, pro removenda incredulitatis suspitione, delibero temperare. Verum quia de causa pœnitentiæ et priore ejus conversatione parum mescire profiteor, si quis post hæc egregius dictator, cognito melius veritatis ordine, de vita Sancti tractare voluerit, mihi non debet pro hac brevi compilatione indignari. Nam sicut septuaginta interpretum translatio, B. Hieronymi translationem non obscuravit, sed ut clarior fieret quoddam præparamentum fuit ; ita, licet a minore

ad majus hæc fiat comparatio, hæc mea brevis D compilatio rhetoricis tractatibus nil laudis auferre poterit : sed laudem augebit veterem, si quis non pro auctoris dignitate, sed pro sua quam erga Sanctum habuit devotione, hæc legere dignatus fuerit : et si me alicubi a regula artis declinasse perpenderit, mihi quæso indulgere velit, illius saltem exemplo qui S. Bernardo omnium peccatorum suorum indulgentiam tribuit. Nam cum tenuitate scientiæ hoc mihi quoque impedimento fuit, quod illi qui me ut hoc scriberem incitaverunt, præ nimia devotione moras pati nescierunt, unde operi meo in ordine simul et ornatu non modicum detraxerunt.

LIBER PRIMUS

De vita et obitu B. Bernardi.

CAPUT I.

Natales Bernardi, peregrinationes, pœnitentiæ pia Audomaropoli conversatio.

I nitium evangelicæ doctrinæ, ubi Præco veritatis et ipsa Veritas salubriter clamant, Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum, quum effaciter vir laudabilis Bernardus audierit ; laus miraculorum, quæ in fine ejus canitur, ostendit. De conversatione tamen ejus, qualis in patria sua in annis prioribus fuerit, vel de conversione scilicet, qua ostensionis causa tanto pœnitentiæ rigori se astrinxerit, quia perpauca sunt nobis cognita, stylo brevitatis sunt perstringenda. Venerabilis itaque Bernardus, patre Thoma oriundus, claram quidem a progenitoribus originem traxit, quam ipse morum propectibus clarior, virtutum titulis adornavit. In regione autem quæ a Provincia dicitur locum nativitatis ejus esse non ambigimus, quodque Magalonensis Ecclesiæ filius fuerit, ex ejus pœnitentialibus litteris verisimile habemus.

5 Cur tamen exulaverit vel propter quam offensionem tanta austeritate pœnitnerit, temere definire non audeo : præsertim cum ipse omnia opera sua, in quantum potuit, occultaverit ; et in litteris pœnitentialibus (quas sigillo Magalonensis, scilicet Episcopi, et Narbonensis sui quoque Archiepiscopi, signatas secum ferebat) nihil aliud de reatu ejus scriptum fuerit, nisi quod pro horribilibus peccatis suis pœnituerit. Nemo tamen Sanctum horribilia peccata fecisse audiens, audacius ad illicita declinet ; præsertim cum forte verius sit, eum nihil enorme, nihil inhumanum perpetrasset, nihil quod nostri temporis peccatoribus videretur horribile ; sed Sancti, quia cœlestibus desideriis inhiant, omnia quæ mundi sunt horribilia putant. Unde, ut puto, vir iste, quia more pœnitentium melius pro Dei amore se posse exulare credidit, generaliter omnia peccata sua comprehendens horribilia ea vocari voluit. Nam prout rei veritatem melius investigare potui, utque ab eis, qui se patrem et matrem ejus cognoscere asserebant, accepi, in patria sua legitime conversatus, numquam ex aliquo criminali peccato fuit infamatus. Hoc tamen præcipue in causa exilii fuisse dicitur, quod in mortem Domini sui, qui injustis exactio- nibus concives suos opprimebat, cum nobilioribus civitatis conjurationem fecerit, et occisioni ejus interfuerit. Sed cum ex cognitione vel consideratione alieni peccati plerumque etiam justi tententur, et e contrario ex cognitione alterius justitiæ injusti emendentur ; viri hujus peccata investigando non multum debemus laborare ; sed quid pœnitendo meruerit, præ emendatione nostra studiosius retrac- tare.

6 Cum jam Dominus igne suo, quem in terram venerat mittere, cor Bernardi succendisset ; servus Dei

Matth 3,
Vitam ejus
sanctam indi-
cant mira-
cula.
E

Natus ho-
nestis paren-
tibus,
a

in litteris
pœnitentiali-
bus traditur
horribilia
peccata
patrasset.

F

numquam
aliquo cri-
mine infamatus,

interfuit
occisioni
Domini
ditionis

pro pœnitentia septem annis discalceatus, et laneis indutus, debet esse,

A Dei suum Episcopum adiens, et quod in se reprehendebat veraciter confitens (ut in litteris quas secum attulit legitur) hoc ab Episcopo suo accepit : ut septem annis discalceatus et laneis indutus pœnitere debuisset. Sed quia vere pœnitens numquam se satisfecisse æstimat, permissione Metropolitanæ sui districtiori adhuc pœnitentia seipsum castigat, septennem enim pœnitentiam Archiepiscopali auctoritate privilegiat, et in nonnullis observationibus eam augens, omnibus diebus vitæ suæ sic manere deliberat.

septem vinculis stringitur,

7 Præterea, quod quidem in pœnitentia mandato scriptum non reperimus, sed tamen verum esse non ambigimus, septem vinculis ferreis se ligari fecit : et quasi in palæstrali certamine cum antiquo hoste congressurus, undique a dextris et a sinistris armis iustitiæ munitus, processit. Pectus siquidem, lumbos et collum, brachia et crura disciplinari loro castigavit ; prudenti nimirum solertia satagens, ut dum omnia peccati instrumenta ferro constringeret, omnem in se peccati effectum enervaret. Sciebat etenim peccati initium, malas scilicet cogitationes, in pectore versari, originalis peccati concupiscentiam in lumbis dominari ; a collo vero otiosa et nonnunquam etiam criminosa verba egredi ; per manus ejus, quæ brachiis adhærent, illicita perpetrari, per pedes quoque, quæ crura sustentant, illicitis operibus in eundo famulari. Hac ut credo consideratione servus Dei, juxta Evangelicum edictum, relictis omnibus Christum sequens, et ut fortis athleta cum diabolo conflicturus, omnia mundi retinacula abjiciens, ultra quam sibi indictum fuerat, ferreis ut dictum est, vinculis se necens, spontaneum exilium elegit : et gratia communicandi fraternis orationibus, et Sanctorum patrocinia impetrandi, omnem pene orbem circumvit. Hierusalem enim, ubi ille qui est pax nostra, qui fecit utraque unum, corporaliter visus est, tertio videre et adire studuit : Indiam quoque et quæ ibi sanctus Thomas Apostolus fecit miracula, vidit : et ut generaliter particularia comprehendam, omnem accessibilem terram, ubi Christiani habitant, ut dicitur, pererravit : ita quod non solum nomina regionum memoriæ commendasset, sed etiam Episcopales et Archiepiscopales, quotquot in Christianismo sunt, memoriter nominaret. Quantas interim in fame et siti, in frigore et nuditate incommoditates pertulerit, quis digne æstimare poterit ?

in pectore, lumbis, collo, brachiis, et cruribus,

Luc. 5, 11

peregrinatur Hierosolymam tertio,

in Indiam

et per universum orbem Christianum,

C 8 Cum tandem ad castrum, quod S. Audomari dicitur, pervenisset : locum habitandi juxta monasterium S. Bertini eligens, ibique vallem lacrymarum in interiori homine faciens, ascensiones in corde suo disposuit, et arctioris adhuc vitæ propositum arripuit. A quodam enim religioso viro, Wilhelmo nomine, prope templum hospitio receptus, omnibus horis, quibus in templum intrandi licentiam habere poterat, interesse non negligebat. Primus illuc veniebat, novissimus semper recedebat, et cum ratio temporis ostia claudi faciebat, ipse multotiens aforis orationi intendebat. Raro vel numquam in templo aliquis eum sedere vidit, sed in æstate in calidioribus, in hieme in frigidioribus locis stationem suam facere consueverat. Dum tamen psalmos suos legeret, continuum standi usum nunquam prætermittebat, et ut attentius lectioni suæ intenderet, aliquando sedere consueverat.

Audomaropoli habitans orctiorem vitam instituit,

in templo assiduus

9 Præterea, sicut religiosorum tam virorum quam feminarum testimonio comperi, sæpe cum in asperrima hieme nudis plantis super nudam et frigidam humum diu immobilis straret : cutem plantarum siquando, abire volebat, terræ congelatam relinquebat. Cum etiam ex nimietate frigoris horribiles scissuras in pedibus haberet, mirabili medicinæ ge-

cutis pedum frigore terræ stringitur :

nere curam vel, ut verius dicam, combusturam rimis hiantibus adhibebat. Nocte enim cum ratio temporis ac lectum eum vocabat, in secretiori parte cubiculi sui ardenti thyrsos et infusione liquentis ceræ, scissuras illas et læsiones pedum urere consueverat ; unde infestæ carni (quod nulli dubium est) plus doloris quam remedii proveniebat.

10 Sicque cum paululum sopori indulisisset, ad primum campanæ tactum vel maturius, ad ecclesiam veniebat ; auditisque seriatim Matutinis nostris, nec his contentus erat, sed pervigil Clericorum S. Audomari Matutinas expectans, et his quoque interesse non negligebat. Super omnia parochialis sui Presbyteri, qui de luce canebat Matutinas, et omne diei officium audiebat ; nec tamen propter hoc horis nostris aliquando se absentare volebat. Quam diligens autem circa honestatem vel religionem extiterit, ex his quæ hic annectere volo, facile animadverti poterit. Altaria enim sanctæ Crucis et S. Jacobi, quæ in exteriori parte ecclesiæ sunt, scopabat ; et omnia immunda a sanctis et a templo prope adjiciebat ; insuperque si inordinatum quid in templo vel in atrio agi circumspiciebat, hæc magna constantia reprehendebat. Dum etiam ad Matutinas vel aliquo ibat, si lapides in platea inordinate jacere vidisset, non procedebat donec eos competenti et necessario loco nudis pedibus coaptasset. In qua re non solum pium opus commendatur, sed etiam modus operis ; quod scilicet nudis et ulcerosis pedibus incedebat, nec unquam vel ablutionem aquæ vel aliud quum quale dixi fomentum læsionibus suis indulgebat.

11 Ut autem de habitu vestimentorum ejus succinere loquar, circa collum et corpus ferro ligatus, et ad carnem asperrimo cilicio et deinde lorica indutus erat : cui etiam, ut instrumenta pœnitentiæ celaret, vel ut ceteras vestes a contactu ferri illæsas servaret, pelleam tunicam superinduxerat : super hac autem duas laneas albi coloris et aliquantulum spissas tunicas habebat : super quæ omnia quamdam vestem induerat, quæ quidem ad similitudinem nostræ cuculle omnimodis, formata erat, sed colore et spissitudine cum tunicis conveniebat. De vinculis autem jam memoratis semperque memorandis hoc adhuc sciendum esse volo ; quod stricti ligaminis austeritas pluribus in locis carni inluserat, et ex putredine corruptionis exinde vermes scaturiebant. Numquam tamen propter hoc vincula sua detrahi vel relaxari voluit, donec a Deo, quam remunerationem patientiæ suæ expectavit, tandem solvi promeruit. Apud Coloniam enim in ecclesia B. Petri pectoralis fascia dissiluit : cetera vero omnia, absque eo quod in collo gerebat, ligamina in hac villa confracta fuisse multorum relatione constat ad meam notitiam pervenisse. Verum humbare vinculum prætermittis aliis reparari fecit : cujus reparatio cum paululum ultra velle suum retardaretur, lorica induitur, cum tamen nec prædictum vinculum nec cilicium sibi detrahi pateretur.

12 Litteras omnino nesciebat, sed ex eleemosynis, quas a fidelibus excipiebat, Psalterium comparaverat : descendique amore scholas frequentans, Clericorum magisterio se subjiciens, quotidie modicum quid addiscere non prætermittebat. Et quoniam, ut scriptum est, nulla in dicendo mora est, ubi Spiritus sanctus Doctor adest, quod devote vir Dei incepit, satis strenue implevit : totumque in brevi Psalterium per se legere didicit.

13 Pauperes et ægros summa diligentia visitabat, et quod mendicando acquirere poterat, caritative mendicis distribuebat. Quidquid boni agebat, occultum semper esse volebat, nec sicut hypocritæ fimbrias suas dilatabat, sed ut melius seculum deciperet,

D
AUCTORE
JOANNE
EX MS.
b

*Assiduus in
divino officio,*

*loca sacra
munda servat :*

E
*lapides in
platea
disponit :*

*indutus ci-
licio, lorica,*

et cuculla :

*aliquot vin-
culis divini-
tus solvitur,*

F

*Psalterium
discit :*

*mendicando
accepta in
pauperes
distribuit :*

AUCTORE
IOANNE
EX MS.
Matth 6, 6

lectum lapillis
sternit :

reclusos
visitat,

nivem intra
vestes sinit
liquefieri,

arete jejunat :

in anno 4
quadragesi-
mas servat :

desiderat
apud S. Ber-
tinum manere,
c d

A ciperet, superbo membrorum gestu et hilaritate vultus se magis secularum quam pœnitentem exhibebat. In secreto cubiculi sui secundum Dominicum edictum orare amabat : ibique (quod nulli eo vivente solique Deo cognitum erat) mirabile lectisternium ex acutissimis lapidibus sibi straverat, ita quod post mortem ejus perforata matta, qua tecti fuerant, in multis locis lapides apparerent.

14 Reclusos quoque et religiosos viros frequenter visitabat : cum quibus nunc discendo nunc docendo salutis verba communicabat, illum autem Reclusum qui juxta ecclesiam S. Michaelis extra villam S. Audomari sitam manebat, sæpius et affectuosius visitabat : cui etiam ex melioribus cibis, quos invenire poterat, caritativum munus nonnumquam adferebat. Tempore vero nivis cum quadam die ad visitandum eum iret, dicitur quod in voraginem nivis incidere, receptamque intra vestes nivem ejici non permisit, sed gelidum liquorem per tremulos artus colari fecerit. In ore ejus semper Christus, semper pax erat : si quis ei, vel si ipse alieni loquebatur, hoc in ore ejus semper proximum erat, ut Deus nos in bono consummari concederet, vel ut proprie verbis ejus utar, bonum finem donaret.

B 15 Et quia innumerabilia sunt bona ejus opera : mihi plerumque incognita, ut breviter de eo concludam, quidquid Deo placere sciebat, incessanter opere implebat. Quam parvus in cibo vel potu fuerit, quis ad scribendum idoneus erit? Diebus quibus seculares carnibus vescabantur, in domo eleemosynarii nostri permodicum cibi sumebat : ceteris diebus a religiosis viris coactus cum eis comedebat vel omnino abstinebat. At veteris nempe legis institutione jejunium primi, quarti, septimi et decimi mensis observans, quatuor in anno quadragesimas jejunabat : in quibus, tribus in hebdomada diebus, panem tantum et aquam ad refectionem sumebat. In omni etiam sexta feria et Vigiliis Apostolorum simili parsimonia abstinebat, vel, ut dictum est, omnino jejunus remanebat. Mirumque in modum cum et a Clericis et laicis et a nonnullis etiam monachis, multo diligentius quam a nobis tractaretur, et ut relicto nostro monasterio, cum eis habitaret affectuosius hortaretur; nunquam eis assentiens, hunc locum omnibus præponebat : et ut hic mori posset omni desiderio expetebat. Nec hoc sine magna Dei clementia, et S. c Bertini et aliorum d Sanctorum, quorum vel corpora vel reliquæ apud nos venerantur, oratione factum esse credo : qui locum istum tanti Collegæ sui et suffragatoris nostri volebant insignire privilegio.

ANNOTATA.

a Provincia, simpliciter pro particulari regione sumpta, est Gallix Narbonensis pars inter Rhodanum et Alpes maritimus situ : ut latius hic sumitur, ita ut complectatur etiam primam Narbonensem, in qua sub Metropoli Narbonensi est Magalonensis Episcopatus, dein in Montem-pessulanum translatus.

b Ea vox antiquis significans frondosum hastile cujus in sacris Bacchi usus erat : hic pro cerea face accipitur, quam Tortse vulgus Flandricum, Gallicum Torche nominat; estque tractum ab eo quod Intortitum medii avi scriptores vocant, eratque hastile ligneum cereo funali circumtorto vestitum : postea ad omne funeralium genus vox eadem transit.

c Colitur S. Bertinus monasterii fundator 5 Septemb.

d Sunt hi potissimum S. Silvinus Episcopus, cujus vitam 17 Februarii dedimus; et S. Folquinus Episcopus Morinorum, qui colitur 14 Decembris.

CAPUT II.

Miracula varia in vita patrata.

Ceterum si quæ vivus miracula fecerit, non multum nobis est cognitum : quippe cum ipse, si quid tale fecisset, omnimode celatum esse voluisset. Si quis tamen diligenter quæ scripturus sum inspexerit, eum hanc arumnosam vitam non penitus absque miraculis peregissee, facile poterit advertere. Quodam tempore succensa domo, in qua famulus quidam manebat, qui cum Sancto, dum ægrotos visitabat, comes ire solebat; Sanctus illic, quasi pro amore funuli, advenit et mira celeritate incendium omne sedavit. Dum enim utensilia domus exportarentur, et domus, ut contra ignem defendi posset, jam detegi inciperet; omnes qui hæc agebant, ab incepto opere Sanctus jussit desistere, et per domum transiens, et signum Crucis super ignem exprimens, omne imminens periculum fecit conquiescere. Tua sunt hæc, Christe, opera, qui omni tempore per Sanctos tuos, quando vis et quomodo vis, tua facis miracula. Qui enim quondam de tuo persecutore fecisti tuum prædicatorem; tu nunc, Domine, de peccatore facis miraculorum perpetratorem : qui tres pueros in igne Babylonico illæsos a combustionem custodisti; nunc quoque pro Sancti tui glorificationem hunc ignem mirabiliter extinxisti.

17 Alio quoque tempore quædam ex nostris velatis Sororibus, nomine Gertrudis, cum intolerabili cruris passione laboraret; vidit per somnium a Sancto crus suum signari, et sanitatem sibi restitui. Sequenti igitur die, cum mulier Sanctum invenisset, quid de eo viderit retulit : et ut cruri suo benediceret, humiles preces intulit. Illo autem hæc de se dici prohibente, et e contrario illa in precibus persistente; elevata tandem Sanctus manu, regram signavit, et inter signandum ut eam Deus sanare dignaretur oravit. Visionem itaque comitante efficacia, mulier ab omnis incommodi convalescit molestia.

18 Simili modo quoque homo quidam, Elbodo nomine, cum ex dolore cruris contractus pene fuisset effectus; vidit in visu, quod si Sanctus crus suum tactu manus et signo Crucis confirmasset; sanitas sibi reddi debuisset. Mirum in modum mox sopore finito, homo omnibus membris se alleviatum sensit; unde et quasi tutior de recuperanda salute ad Sanctum venit, et ut sibi secundum visionem suam facere dignaretur, devote rogavit. Ad hæc Sanctus, quia verecundissimus erat, primo contradicens cum illum in petitione perseverantem videret, seorsum in secretum locum illud duxit : et crus nudum nuda manu pertractans, singulis locis ubi patiens dolorem acius sentiebat, signum Crucis impressit; et ut Deus homini juxta fidem suam faceret subdens, eum abire permisit. Meritis itaque Sancti cum fide hominis operantibus, æger in brevi recte incedendi usum recepit : et ad omnia opera sua facienda, pristina virtute convaleuit.

19 Item alio tempore quædam cephalicam passionem sustinebat; quæ nec aquis nec pontibus appropinquare audebat : quippe si aliquantulum immobilis stetisset, vertigine capitis impellente necessario caderet. Hæc quoque in visu est admonita, ut Sancto caput suum signari faceret, et exinde sanitatem reciperet. Venit itaque ad Sanctum mulier, quia loquelam ejus nesciebat, per mulierem interpretem loquens, quid vidisset aperuit, et ut caput suum manibus illius adstringi et signari deberet oravit. Ad hæc vir Dei, ut erat jucundissimus, in vehementissimum risum prorupit, et se medicum, licet putaretur, non esse dixit. E contrario cum illa a precibus non desisteret, quasi per jocum puellam inter

Incendium
signo Crucis
extinguit :
E

sanat con-
tractam
crure sancti-
moniam,

item alium
contractum,

F

et mulierem
vertigine
capitis la-
borantem

per jocum
amplexando
sanat :

A inter brachia arripuit, et amplexu unius brachii caput vertiginosum aliquantulum firmitus astrinxit. In qua re quid aliud notandum : quia vir iste fomitem inanæ gloriæ, popularem scilicet favorem, in quantum potuit vitavit; qui de se magna dici audivit et erubuit. Ne tamen iterum dum inanem gloriam devitaret, caritatem relinqueret; tam prudenter quod petebatur implevit, ut jocularionis gestu hypocrisim declinaret, et benedictionis effectum sanitatem restitueret. Mulier itaque quod fideliter petiit, fugata omni vertiginis inquietudine, efficaciter obtinere meruit.

item lassum
e lapsu :

20 Alia quoque vice unus e famulis Camerarii nostri, Bricius nomine, e solario lapsus, et graviter lassus, lecto decubabat, pene de vita desperatus. Hunc cum vir Dei visitasset, et inter verba consolationis dum discederet signasset; mox signaculi effectum ager sensit, et paulatim cedente infirmitate in brevi perfecte convaleuit.

puellam
aquis suffo-
catam re-
suscitat :

21 Vere virum hunc Apostolis comparare potero, quem in miraculis eis similem esse perpendo. Res quippe, quam refero, in conventu ecclesiæ perpetrata, multorum testimoniis ad nostram cognitionem est perlata. Dum quadam vice, Dominica die, vir Dei in loco stationis suæ orationi intenderet, puellula in aquis suffocata, magno populi persequentis ejulatu, in templum affertur; quam ille, cum ad stationem suam illata fuisset, inter brachia sua arripuit, et tertio genu flexo tertioque super mortuam signaculo Crucis expresso, illa oscitare cœpit. Cito igitur super altare sanctæ Crucis, ubi prope statio ejus erat, reviviscentem deposuit; et quo secretius potuit, ne de inani gloria tentaretur, a conspectu populi se subtraxit; et in eodem momento quæ paulo antea mortua fuerat, viva apparuit. Ecce alterum Helizæum video, quem in re consimili similia Prophetæ fecisse perpendo. Sicut enim Helizæus, dum supra defuncti pueri membra incumberet, vivum illum matri suæ reddidit; sic vir iste, dum mortuam inter brachia teneret, et cum Crucis signaculo super illam oraret, ad vitam revocavit.

mulierem
leprosam
et contractam
invisens,

22 Ex alterius quoque miraculi perpetratione, prædicti Prophetæ virtutem in hoc beato viro video renitere. Quædam siquidem mulier nota satis, Gerlindis nomine, morbo elephantie percussa, ab omnibus qui eam videbant, dicebatur leprosa. Jam enim in facie et nonnullis partibus corporis pestis lepræ, per deformia ulcera erumpens, se manifestabat; adeoque totum corpus interius et exterius morbo infectum erat, uti vix vel levem quemlibet manus tactum sustinere posset. Unum etiam brachium, in quo lepra magis apparebat, deformiter distortum erat, et manu per contractionem jugiter clausa ungues digitorum palmæ inhærebant. Quid dicam quod a lecto surgere non poterat, quæ in lecto sine alterius ministerio se non vertebat? Cum vero naturæ necessitas, ut a lecto deponeretur, exigebat; incomparabilem ægritudinem clamor miserabilis et ejulatus indicabat. His tamen omnibus cum molestius sustineret, quod leprosa dicebatur; quia de viri Dei virtutibus multa dici audierat, ad eum misit, et ut ad se venire dignaretur per internuntium rogavit. Ille vero vitandæ causæ jactantiæ, ea vice ad eam venire noluit; sed quia in addiscendo psalterio occupatus esset remandavit. Tertio tamen die cum vir Dei ante domum illius transiret, et iterum ut eam visitaret rogaretur; quia tunc declinandi occasionem non habuit, rogantium petitioni acquievit. Ingresso itaque viro Dei domum, illa ulcerosas cicatrices et contractam manum et pedem ei ostendebat; et ut ab illius Sancti manu signari mereretur, rogabat. Ad hæc vir Dei, ut erat compatientissimus, benigne eam consolabatur, et ubicumque eum ma-

nus patientis ducebat, signum Crucis imprimebat. Illis ita gestis (sicut ipsius relatione, quæ hæc per tulit, mihi compertum est) mox omnes corporis maculæ evanescentes, cito redactæ sunt ad nihilum. Ecce comparationis similitudine non multum discrepante, quasi alter Helizæus Naaman a morbo suo curat, dum Deum per viri hujus meritum mulierem ab imminente lepra liberat. De contractione tamen manus et pedis mulier tunc non convaleuit; quam Deus in initio miraculorum Sancti sui, ut in se penitus patebit, sub feretro mortui sanandam reservavit. Hoc tantum interim causa remedii obtinuit, quod digitos, qui carui infixi erant, a palma sejungere et movere poterat; quod, ut puto, futuræ erectionis præsagium erat.

23 Quadam die cum ad visitandos ægrotos pergeret, contigit, ut per agrum, in quo quidam rusticus triticum suum seminabat, iter ageret. Cumque vir Dei rusticum quid ageret interrogaret, et ille se seminare responderet; elevata Sanctus manu signum Crucis faciens, serpentem benedixit; ubi postmodum, sicut asserunt qui rem diligentius consideraverunt, tanta ubertas frugum crevit, quanta antea vix unquam ibidem crevisse potuit. Hæc de miraculis Sancti quæ vivus fecit summatim perstrinximus, multa quæ dicere poteramus propter incredulos prætermittentes; et nonnulla quæ diximus, propter fastidiosos abbreviantes. Si enim omnia scriberem quæ de eo scribi possent; membranæ mihi prius quam verba de piis ejus actibus deficerent.

In linguas totus si vertar, vel mihi detur

Ferrea vox, impar laudibus ejus ero.

Non Maro, non Socrates, non docta manus Ciceronis,

Digne Bernardi scribere posset odas.

CAPUT III.

Morbus : pius obitus : miracula.

Cum jam ultra constitutum terminum a quartum in pœnitentia annum Sanctus perageret, quidam religiosus vir vidit per somnium, eum Sacerdotibus vestibus indutum, ecclesiam S. Bertini intrare, et tantam canentium et laudantium multitudinem subsequi, ut intra ambitum templi nequaquam omnes possent recipi. Quid hoc signi portenderit post mortem suam melius ipse miraculis, quam ego scriptis, declarare poterit. Hac visione vir Dei de se cognita, subrisisse fertur; rem tamen sollicitius examinans, et ex hac vel alia secreta inspiratione de sua celeri vocatione non dubitans, districtius quam eatenus fecerat, seipsum macerare delibavit.

25 Veniente enim sacro ille b Paschæ, pro reverentia quidem tantæ festivitatis permodica placenta, vel ut vulgariter loquar, c Flatonis delibatione quadragesimalem abstinentioniam dicitur infregisse, et nunquam postea præter panem et aquam aliquid comedissee. Secunda feria cum jam infirmari cœperat, dietam suam in pane et aqua servavit; quatuor vero septentibus diebus usque in Sabbatum creditur indubitanter vel omnino abstinnisse, vel si forte aliquibus cibis, non aliis quam prædictis, usus fuisse. Quinta feria, quasi vale familiari amico dicturus, prædictum Reclusum, quem juxta ecclesiam S. Michaelis manere diximus, adiit; et ut consueverat caritatis ei munus attulit; ibique inter extrema verba, dum amico valediceret, quod nunquam antea fecerat, flevit; et quod nunquam eum ulterius esset visurus prædixit. Unde constat virum hunc, inter cetera virtutum suarum insignia, spiritum quoque prophetiæ habuisse, cum appareat omnia quæ prædixit irrefragabiliter evenisse. Inter loquendum enim, dum adhuc cum Recluso esset, subitos et acriores infirmitatis

D
ACTORE
JOANNE
EX MSS.
signo Crucis
mundat,

segeti in-
crementum
procurat.

E

Ex visione
alteri facta

prævidet se
brevis mor-
tuum
P

in Paschate
modicam
placentam
delibat,

feria 2 inci-
pit xyrotare :

feria 5 vale-
dict recluso :

vehementius
ejer,

AC. TOLE
IOANNE
EX MSS.

A infirmitatis insultus cepit sentire, adeoque totus contremiscere ut vix ad hospitium suum posset redire. Prevalente itaque infirmitate, vir Dei in suo nobili lectulo, qui pro plurais, ut diximus, acutissimis lapidibus stratus erat, se collocans, deficientes artus spiritui servire cogebat.

d
Sabbato pa-
nem et aquam
ultimo gustat :

26 Secunda post hanc die, d Sabbato scilicet Paschalis hebdomadae, ex familiaribus sibi escis pane et aqua paululum gustavit, nullumque omnino postea corporalem cibum sumpsit; sicque, quod dictu mirabile est, usque ad diem decimum septimum jejuns permanens, cum ad mortem usque infirmaretur, omnia Ecclesiastica Sacramenta solenniter ei exhibuimus. Et primo quidem, ut moris est, Corpore et Sanguine illius, cujus ipse erat membrum, eum munientes, et ut fortem athletam contra aereas catervas pugnaturum, Oleo sanctificato ungentes, ad ultimum diu desideratum monachicum ei habitum circumduximus: si quid autem in eo culpae erat, hujusmodi infirmitatis austeritate omnino purgatum fuisse, cum jam ultimum exhalaret spiritum, aperta miraculi ostendit probatione.

extremis
Sacramentis
munitur :

habitu mona-
stico induitur.

moribundus
egrum tactu
manus sanat

27 Quaedam fidelis mulier puerum suum, a pestiferis vermibus in collo perforatum, ad virum Dei adferens, et manu jam pene mortui loca infirmitatis tangens, statim ut domum rediit, puerum dormire fecit: quem post dormitionem diligentius intuens, extirpatis vermibus, sedatis inflationibus, nihil in eo maculae nisi rubeas quasdam e linimculas in collo reperit, quas in testimonium sanati morbi remansisse facile potuit advertere.

28 Sanctus interim Bernardus, jam monachus effectus anno Incarnati Verbi millesimo centesimo octogesimo secundo, tertio decimo Kalendas Maii, Deo animam reddidit: et ut post apertius demonstravit, ad caeleste convivium cum Fratribus suis epulaturus intravit. More enim nostro indutus, et feretro positus, quia pœnitens, in exteriori parte ecclesiae est relictus: ut ibi secularibus ad eum veniendi liber daretur aditus. Nec mora, cum multi aegroti sub feretro tanti mortui sanandi jacerent, puer unus anno uno vel eo amplius contractis manibus et pedibus curvus, evidenti miraculo est erectus.

moritur an.
1182, 19 Apr.

sub feretro
contractus
manibus et
pedibus sa-
natur :

29 Mox in laudem Dei carpanis concrepantibus, et Fratribus Te Deum laudamus devote canentibus, novitas rei per villas et rura diffamatur, et concurrente tam Clericorum quam laicorum innumerable multitudine, ab omnibus in praeconium Dei conclamatur. Corpus quod in forinseca parte ecclesiae paulo negligentius relictum fuerat, accurrentes qui aderam, devotis obsequiis adoraverunt; et quasi pro reliquiis aliquid de eo habere volentes, pene omnia ejus indumenta discerpserunt. Unde propter violentiam vel Clericorum vel burgensium, corpus sanctum in eorum introducentes, nec ibi quidem securi fuimus; donec per vim eliminatis omnibus, quos in dolo excubare putabamus, soli vigilias nostras celebrare potuimus.

vestimenta
ex devotione
auferuntur :

30 Sequenti die, cum solitas pro eo exequias agere deberemus, quia tanta utriusque sexus multitudo advenerat, ut non solum intra ecclesiam, sed nec infra omnes monasterii officinas vix recipi possent; hoc quod fidelis vir, ut diximus, de eo viderat, jam impletum esse aperte ostendi poterat. Quis digne scriberet, quanta devotione mortui feretrum omnes osculari studebant? quanta fide corrigias vel qualibet sua indumenta super eum posuisse gaudebant? Quis, quæso. Rex vel Imperator tot devotissimos clientes ad exequias suas conducere posset, quot huic pauperculo et omni tempore vitae suae inter vilissimos reputato, ad serviendum etiam nimios esse videres? Glorificanda est in his omnibus Dei clementia, qui quasi de stercore etiam erigens pau-

in exequiis
adest maxima
multitudo,

perem, cum principibus populi sui apertis miraculis ostendit potentem sedere. Supra memorata enim mulier, Gerlindis nomine, notissima satis, et ab ipso in vita sua a lepra curata, et multis annis contracta, coram omnibus ibidem est erecta. Vix tandem officio Missae peracto, metuentes ne propter tantae multitudinis violentiam aliquid offendiculi contingeret, diem sepulturae quasi in crastinum futurum simulando protelavimus: et sic partim populo imminuto, congruo honore corpus sepelivimus.

contracta
sanatur.

31 Sed quia nihil dignum de reliquiis ejus, visum venientibus ostendere poteramus, habito secretiori consilio, sepultum tumulo retraximus: loricaeque et cilicio et vinculis ferreis, quae adhuc circa collum et corpus erant, cum magno reverentiae timore eum exuentes; et corpus in aqua mundissima abluentes, infirmitatibus hæc ad remedium procuravimus; mirumque in modum corpus, quod anteriori die ex squallore longa infirmitatis aliquantulum sentiebatur corruptum, nunc cunctis aromatis suavius redolebat, nive nitidius resplendebat. Quot infirmi gustu aquae illius, vel deosculatione reliquiarum vel dormitione juxta sepulcrum convalescerint, quis omnes rememorari, numerare, seu scribere poterit? Vere, omni hyperbolica æstimatione remota, si omnia miracula, quae vel ipsi vidimus, vel relato fidelium virorum facta esse cognovimus, perfecte scribere vellemus; verborum prius quam miraculorum defectum incurreremus. Hic igitur, quia S. Bernardum præsentem vitam finisse audivimus, primam partem operis nostri fine claudamus hoc a Domino postulantes, qui omnium electorum suorum finis est et consummatio, ut in die ultimo laboris hujus et nostrae devotionis ipse fiat retributio. Amen.

sepulti corpus
refossum
suave olens
invenitur :

miracula
quam plurima
sunt :

32 Me, Bernarde, tibi Laudes persolvere cogit

Dulce tuum nomen: quod quasi nardus olet.

Tu bene ver, versu dicaris tu quoque nardus,

Nam nobis spiras semper aroma novum.

Suavis odor tua vita fuit, mors auget odorem,

Succrescitque tibi laus in odore bono.

In vita nobis vitae documenta dedisti,

Sed Doctor vitae nunc melioris ades.

Illam nam vitam finire morte necesse;

Sed qua nunc vivis, est sine fine manens.

Mira quidem vivus fecisti, sed modo multo

Plus miranda facis atque stupenda magis.

Das claudis gressum, das caecis lumina, curas

Aegrotos, multos promere verba facis.

Auditum surdis, extinctis lumine vitam

Restituis; quavis morbida membra foves.

Hinc cor, lingua, manus te laudet, cogitet illud,

Illa tuas laudes prædicet, illa notet.

laudatus ab
odore,

ab exemplo
dato,

a miraculis.

b

EPITAPHIUM.

Hic bene pœnituit, quem Christus justificavit:

Hinc jam promeruit quod ei sine fine manebit.

Exemplar fidei fuit et virtutis imago,

Nunc hæres Christi gaudet de perpetuo regno,

Tresque decemque dies Maias in Aprile Calendas

Cernebant, sedes hoc accipiente paratas.

Debita dat mortis, caelestis præmia sortis

Accipit, eximiis Christi conjunctus amicis.

HYMNUS.

Commendemus nos Bernardo, pio patri, suavi nardo:

Qui redolens virtutibus, Promoveat nos precibus:

Ut ejus intercessio, nostra fiat promissio:

Et Deus per hunc jugiter nos audiat salubriter.

Per hunc Patrem et Filium, laudemus et Paraclytum:

Ut qui est personis trinus, nos liberet Deus unus.

votum

A

VOTUM AUCTORIS.

Hoc modicum qui fecit opus, rogai ut sibi detur,
Nominis interpres gratia diva sui.
Hoc vice mereedis a te, pie Sancte, requirit,
Nominis illius finis f S. Ique caput.

ANNOTATA.

a Ceperat hic quartus anno Christi 1181, mense Octobris : et in eo mortuus est, sed anno Christi 1182.

b Die 28 Martii cyclo Lunæ 3 Solis 13, littera Dom. C.

c Flato Flandris Flay, quæ placentæ illis in Paschate sicut ova sunt usitata : notandum est autem, monachis Bertinianis æque ac toti olim oppulo, communem fuisse usum Teutonicæ linguæ, qui adhuc in suburbio Altipontano perseverat, postquam urbs reliqua Gullice loqui capit. Patet hoc ex num. 35 lib. 2 ubi vocem Græcam juxta Teutonicæ linguæ idioma interpretari nititur auctor.

d Die 3 April. e Liniunculæ pro lineolis sen lineamentis.

B f Joannes, habet primam litteram I, ultimam S. et significat gratiam.

LIBER II.

De miraculis B. Bernardi.

CAPUT I.

Miracula xxx statim post sepulturam facta.

Quoniam favente Domino de pœnitentia et miraculis S. Bernardi, quæ vivus vel in feretro jacens fecit, pro modulo scientiæ nostræ tractavimus ; nunc ad ea miracula, quæ post sepelitionem ejus facta per eum esse cognovimus, styllum vertamus. Sed cum quotidiana miraculorum perpetratio nondum me aliquantulum respirare permittat ; hoc ad præsens sufficere puto, si genera infirmitatum et modos curationum summam attitulare potero ; ubi nonnumquam, ut miracula melius distingui possint, verba personarum in quibus curatio facta est, interserere delibero. Et quia pondus rei longe vires meas excedere video, auxilium mihi a Domino per tua, S. Bernarde, merita mihi administrari deosco.

2 Quædam mulier in accessu febris furiosæ fugato morbo tranquillitatem mentis est adepta. Etsi enim multi ex quartanis vel tertianis sint liberati, de hac tamen nominatim scribere volui, quia incomparabilis erat hujus infestatio incommodi. Alia quoque mulier in castro S. Andomari, facie et infirmitate satis nota, quæ bis a ad S. Jacobum cæca ierat, ad Sancti sepulcrum venit ; et prædictas Sancti exuvias cæcis oculis apponi fecit ; et quod nusquam per aliqua Sanctorum patrocinia obtinere potuit, fugatis oculorum tenebris ibi lumen recepit. Scurra b Hospitalii nostri, quatuor annis uno oculo privatus, Sancti exuvias super locum incommodi sui poni petiit et obtinuit. Nec mora, torsiones et punctiones quasdam pruriginis in oculo sentiens, manum sano oculo supposuit ; excavatamque aperiens, se vidisse asseruit : albugo, quæ oculum obtexerat, in modum pelliculæ divisa cessit, et in inferiorem oculi partem dilapsa, absque ulla gravedine latuit. Eodem quoque die quædam mulier, in latere uno paralytica, solidata dissolutione membrorum, est sanata.

3 Non multo post quidam ex castello, quod dicitur Mons-falconis c, aquatico humore terribiliter turgidus, cum S. d Thomam in Angliam adiisset, nec convalesceret, et in præceptis medicorum nihil utilitatis comperisset ; statim postquam de prædicta

aqua bibit, et secus sepulcrum dormivit, mirabiliter gracilis coram omnibus apparuit. Duo etiam Scoti, sexu et genere infirmitatis disparati, incolunitati sunt redditi. Femina contracta erigitur : vir chronica passione diu vexatus, melius se habere experitur. In utriusque autem curatione Sancti merita plurimum deberemus commendare, si non aliorum multitudo miraculorum nos cogeret brevitati studere. Mulier enim dum ad sepulcrum dormiret, vidit albatos viros corpus Sancti in feretro ferentes : quæ aliquid ex vestibus, unde feretrum tectum erat arripere conata est, et in ipso conatu expergefata, pedibus paralyticis insiliens est erecta. Vir autem morbo illo, quem physici fistulam vocant, expositus erat, et, ut dictum est, chronica infirmitate lecto decubnerat : qui contra utrumque incommodum, Sancti meritis gavisus est se percepisse remedium.

4 Interea Dominus Abbas, a negotiis suis domum rediens, et de his quæ gesta erant, supra quam dici potest gaudens ; cum Sancto honorificum sarcophagum facere disposuisset, sequenti nocte se Sancti sepulcro astitisse per somnium vidit, miræque pulchritudinis lapidem desuper jacere ; in quo ultra modum radiantibus litteris duo versus scripti fuere, quos se dicit toties legisse, donec eos in hunc modum commendaret memoriæ.

Formam virtutis tegit hic lapis atque salutis,

Virtus Bernardi cunctis redolet vice nardi.

Hoc autem non tam somnum quam miraculum fuisse, qui de visione non dubitat, facile poterit conjecturam habere. Rem mirabilem non minus miranda subsequitur. Cementarius enim ad inquirendos lapides, unde Sancti sarcophagum faceret missus, competentes satis operi et electiones, quam alicubi in hac terra posse inveniri credidit, in prima telluris apertione invenit. Dum autem major lapidum, quem vix quiddecim homines levare possent huc adveheretur, in itinere pene a curru deciderat : quem suo loco reponere duobus famulis, qui curram regebant, per Sancti merita non fuit difficile. Uno enim illorum ad villas propter adjutores currere volente, alter, quia Sancti lapidem ducebat, de ejus auxilio presumens, hoc fieri prohibuit, et cum socio ingentem molem accipiens loco suo restituit.

5 Homo quidam ex oppido e Bergis filiolus suum, nescio qua infirmitate oppressum, huc afferens, licet eum melioratum sentiret, de integra tamen sanitate diffusus ac domum reversus, eum puer de die in diem melius convalesceret, pater pro filio quem sanum recepit, ferreum puerum Sancto remisit. Quædam mulier, in uno latere adeo paralytica, ut partim curru, partim nave se huc advehi fecisset ; statim ut ex sæpe dicta aqua bibit, sicut ab ore ejus ego ipse audiui, visum est ei potionem illam omne latius circumire, et quasi pruritum quemdam faciendo insensibilibus membris sensum restituere ; sicque cum paululum juxta sepulcrum obdormisset, adeo sanata surrexit, ut pedibus remearet propriis, quæ advecta fuerat alienis. Alia quoque mulier, hydropico humore male impugnata, potu salutaris aquæ medicata, naturalem gracilitatem est adepta.

6 Filia cujusdam hominis de vico circa f Castetum, septem ferme diebus nescio quo infortunio excæcata fuerat : quæ ubi iter suum ad S. Bernardum promisit, statim meliorari coepit. Cum ergo in itinere duces adhuc nil pene videntis, templum S. Bertini se videre dicerent, et Sanctorum ibi quiescentium auxilium invocarent ; aperiens cæca oculos, templum quod nominari audierat, vidit, et manum illo tendens, si illud esset, inquisivit. Admirati omnes qui aderant, et in fletum præ gaudio prorumpentes, cursum iter peregerunt : et debitas gratiarum actiones S. Bernardo Sanctoque Bertino persolventes, hæc

D
AUCTORE
JOANNE
EX MS
contracta,

alius decum-
bens ex fi-
stula,

Abbas in
somno videt
sepulcro in-
scriptos
versus :
E

lapis sepul-
cralis præ-
grandis facile
mouetur :

e
sanatur,
puer ager,

f
paralytica,

hydropica,

exca.

Miracula
quotidie
fiunt.

sanatur
furiosa :

a
item cæca,

b
cæcus altero
oculo,

paralytica,

c
d
hydropicus,

AUCTORE
JOANNE
ET MS

g

h
clinica,

i

ager biennio,

Rom 12, 10

hydropicus
puer,

cæca uno
oculo, et
magnos in
eo dolores
passa.

k
alva a verme
aurem in-
gresso ;

mirabiliter
liberatur.

A hæc nobis tali ordine retulerunt. Et quia hoc in die g elevationis S. Bertini factum fuisse recolo, considerans rei ordinem, salvo tamen honore S. Bernardi, S. Bertinum hic cooperatorem esse non ambigo. Et ut miraculi veritas melius pateretur, dicitur quod tertio post hæc fuerit excæcata, semper ad sepulcrum reilluminata. Quædam rursus mulier ad Sanctum se rete veniens quæ esset, quidve pateretur nulli confiteri volens, quia per Sancti meriti quod quærebat obtinuit, sequenti die cerceos subtilares Sancto remisit.

7 De h Archas item mulier, contractis cruribus ex multo tempore clinica, vidit per somnium Sanctum lecto suo astitisse, et de recuperanda sanitate spem promittere; effectum autem visionem prosequente, altera die vidimus mulierem, ad reddendum Sancto gratias, lætam et meolumen huc advenisse. Duæ mulieres, quarum altera manus horribiliter inflata habebat, altera quadam jogi infirmitate laborabat, ad sepulcrum Sancti sunt sanatae. Hæc procuratore manu, quia pauper erat, et manifesta ejus infirmitas, nil nisi gratias obtulit; illa in testimonium sanitatis Sancto baculum suum reliquit. Homo quidam, de vico qui dicitur i Frutine, duobus annis lecto aegrotans decubuerat : qui cum adeo melioratus fuisset, ut duobus fultus baculis qualitercumque incedere valeret, ad S. Thomam iter arripuit; et licet laboriose, tamen eo usque pervenit. Sed quia nullam ibi ager meliorationem obtinere potuit, quod scriptum est, honore invicem præventes, Sanctos quoque observare puto, dum S. Thomas suum peregrinum sanare noluit, quem a suo collega S. Bernardo sanandum esse præcevit. Ager itaque, quasi jam desperans, domum rediens, cum S. Bernardi nomen sicut oleum effusum late odorem suum spargere cœpisset, divertit ad Sanctum, qui sanari indigebat : miraue velocitate, ubi debitam Sancto ex more reverentiam exhibuit, divinam virtutem in se operari sentiens, abjectis baculis ambulare cœpit. Puer aquatico humore mirabiliter turgens, ad Sanctum venit : qui mirabiliter a Sancto se visitatum esse sua gracilitate ostendit.

8 Mulier de castello quod, ut superius dixi, Falconis mons dicitur, quatuor fere annis uno oculo nihil viderat. Hæc nuper partu liberata, lecto, ut moris est, decubabat. Cum interim dolore oculi solito gravius eam urgente, S. Bernardi miracula de die in diem gloriosius prædicari audiebat. Elevans itaque de lecto, ubi quasi pagana jacebat, ad cœlum manus suas, ad Sanctum se adituram mox, ubi more parientium sanctificata fuisset, promisit; et ut a Deo preces suæ admitti possent, Sancti patrocinio affectuosius commisit. Interea in oratione persistens, cum non multo post paululum videre cœpisset; statim, ubi morem suæ purificationis peregit, ad Sanctum una cum viro suo ut devoverat venit : quæ ubi Sancto suam reverentiam exhibuit, adeo clare quam nunquam antea viderat se videre dixit. Alia quoque mulier de k Bourbourg multo tempore incurabili dolore aurium laborabat, in tantum ut per vias et maxime tempore novæ lunæ pene extra semetipsam fiebat. Causa autem hujus doloris erat pelliculus ovinus, quem Grammatici l usiam quasi ab urendo vocant, qui casu aurem dormientis intraverat, et nullatenus vel artificio quolibet vel medicina extrahi poterat. Sed ut probaretur Deo nihil esse impossibile, ubi de sæpe memorata aqua auri suæ ægra imposuit; sequenti nocte cum juxta sepulcrum dormiret, vermis divina quadam virtute ab aure eliminatus egreditur : et per brachium descendens, manum dormientis ingreditur. Mirumque in modum vermis gradiendi licentiam non habuit, donec mulier expurgata hostem suum invenit, inventamque inter-

fecit. Sicque cum nihil amplius doloris sentiret, D facile dignoscere potuit, quod vermem, qui eam indesinenter vexaverat, interfecerit.

9 Famulus de quodam rure, quod m Energhem vocatur, circa verenda diruptus; materia ruptionis erumpente, cum propter nimium tumorem coxas ad ordinate ambulandum combinare non posset, hoc se voto astrinxit : ut si Sancti meritis convalesceret, nunquam de cetero vestem ferret, quæ more secularis fastus subterius incisa esset, quodque quousque viveret semel in anno Sanctum orationis gratia requireret. Ad Sanctum itaque ut devoverat venit, humiles preces profudit, et quod constanter petiit efficaciter impetravit. Nam cum paululum ad sepulcrum orasset, manum inguinibus, dolorem suum, ut consueverat, palpaturus, apposuit : et quod auditu mirabile est, nullum tumoris vestigium invenire potuit. Rem hoc ordine gestam ille, qui incommodum sustinuit, cunctis audientibus retulit. Sciant igitur quicumque hæc legerint, me nil omnino scribere, quod non vel ab his qui curati sunt audivi, vel ex eorum relatione, qui rem se optime scire asseruerunt, comperi. Eo tempore venit homo duo ceræ crura offerens, qui affirmabat duabus ferme hebdomadibus quadam passione inremissibiliter se laborasse, ita quod juncturas poplitum suorum crederet aut dissolutas esse aut penitus emarcuisse. At vix quod Sanctum requireret, devovit, et statim meliorari cepit. Et quia, quod integram sanitatem recepit, ipsum qui dolorem sustinuerat referre audivi, hoc scripto commendare justum putavi.

10 Eodem tempore homo quidam de Casleto, Gerardus nomine, ad Sanctum venit : per ejus crura duobus fere annis transactis curru transierat, quod ita ossibus demotis emarcuerat, ut mallet crura penitus abscissum fuisse, quam sua in medicos tam inutiliter expendisse. In duobus fulcris subnixus vix ad sepulcrum usque pervenire potuit : sed ibi nonnullis qui aderant audientibus, crure quemdam sonitum fragoris reddente, quod quasi solidationis nervorum et ossium indicium fuit, æger abjectis fulcris surrexit : ac divina virtute se sanatum esse recte incedendo monstravit. Quidam homo de n Bethune nuper videndi usum amiserat : qui cum ad S. Thomam pro illuminatione sua fuisset, auditis S. Bernardi miraculis, ad eum divertit; et Dei miserante clementia, ipso die quo primum miraculum contigit, pristinum oculorum officium recepit. Post hæc secundo die duo homines, quorum alter de o Drincham, alter de p Tardingham erat, ambo non nisi cum q cruccis incedere valentes, ad Sanctum venerunt. Hi dum ad sepulcrum sederent, emendationis auxilium se sensisse dixerunt : idque relictis ibi in signum baculis suis, verum esse probaverunt. Sequenti die mulier, tribus annis et eo amplius loquelæ suæ et unius lateris impotens, dum a S. Thoma aliquantulum emendata rediret; si quid imperfectæ emendationi meritis S. Bernardi superaddi potuisset, tentavit : et huc decurrens, secundum fidem suam quod petebat obtinuit. Nam ego eam et satis distincte loquentem audivi : et ut satisfaceret incredulis, manum, quæ paralytica fuerat, volubilter satis movere et capiti suo supponere vidi.

11 Homo quidam in nemore nescio quid agens, ictu rami in oculo percussus, unius ferine mensis spatio ejusdem oculi officio fuerat privatus. Ad Sanctum veniens, cum multotiens ore et ocalis sepulcrum deosculatus fuisset, et loca lesionis ex pulvere sepulcri perfricasset; statim egrediens, inventis ante fores templi mercatoribus, chirothecas emit; ibique quod emerat diligentius intuens, lumen amissum se recepisse intellexit. Per idem tempus venit ad Sanctum homo mutus, qui mira devotione,

hernia labo-
rans,
m

contractus
poplitibus,
E

miscere cruri-
bus fractus,

n
cæcus,

o
p
q
F
claudi.

muta et
contracta
latere,

cæcus altero
oculo,

nunc

A Fuere enim nonnulli, qui divina miracula in malignam partem interpretari non timuerunt, et nullam Sancto reverentiam exhibentes, hæc non in Christo sed in Beelzebub facta esse dixerunt. Quid autem uni ex calumniatoribus Sancti acciderit, ad terrorem malefactorum; tandem honorum, hic interserere mihi non videtur inutile: et quia fomitem hujus calumnie Sancto adhuc vivente initium sumpsisse cognovimus; rem, prout fidelium vivorum relatione comperimus, seriatim referamus. Cum quadam nocte Sanctus adhuc vivens solus per villam iret; tres juvenes curiositati et elationi operum dantes, eum invenerunt, inventumque, quia ebrii erant, graviter calumniantes, vestibus suis eum exspoliare voluerunt. Ad hæc vir Dei pedibus eorum advolvitur, et ut absque opprobrio abire posset, humillime deprecatur. Illis autem per preces flecti nolentibus et a vexatione insontis non desistentibus, vir Dei tres quos forte habebat nummos proferens, et eis tribuens, quod precibus et humilitate obtinere non potuit, vili satis pretio gulosorum insaniam pacificavit. Sed divina ultione injuriam famuli sui non parvi pendente, duo illorum non multo post, ut dicitur, improvisa morte interiire. Tertius vero, Wilhelmus nomine, de quo nobis hic sermo, in nequitia sua perseverans, malignitatis opera augere non timuit. Post hæc enim quadam die, dum stultus ille puerum de quodam ponte in aquam præcipitare vellet, vir Dei qui forte ibi aderat, inter dissidentes se medium objecit, et stultum illum, ut pro Dei et suo amore a læsione pueri desisteret, humiliter rogavit. Ad hæc ille, utpote semper ebrius, indignatione et elatione plenus, virum Dei satis irreverenter a se objecit, et ut decreverat, innocentem puerum aque injecit. Nec hoc maligno illi sufficere potuit, sed sanctæ Trinitati contrarius, tertium mali nitatis suæ opus implere voluit. Alia quippe vice, cum stultus ille in taberna ebrius sederet, contigit virum Dei ibi transitum facere; quem ille vi introducens, vinum, quo omnino decreverat abstinere, eum bibere coegit: et quod stulto magis adhuc timendum erat, irrisorem de viro Dei facere non formidavit. Necdum tamen compungi potuit stulti pertinacia, sed quem mortalem in derisum habuit, impune quoque jam immortalem se posse deridere credidit. Cum enim Sanctus, jam miraculis coruscans, in feretro adhuc inhumatus jaceret; quia omnis fere civitas ad exequias tanti Sancti mortui collecta erat, ille quoque stultus cum quibusdam sociis suis, plus curiositatis quam venerationis causa, illic advenerat. Omnibus autem debitam Sancto reverentiam et obtentu sanitatis corrigias vel quælibet sua indumenta super feretrum projicientibus; solus ille miser, in sordibus constitutus, et adhuc sordescere volens, injustitiam parturiens, concepit sibi dolorem et perperit iniquitatem. Nam cum tacita cogitatione Sanctum blasphemaret, et quod ipse plus mortuo quam mortuus ei conferre posset, maligno corde diceret; celestis quadam ultione percussus, subito totus contremiscere cepit; et præ angustia, sudore ex omnibus membris ejus madatim profluente, vix pedibus consistere potuit. Et licet miser ille peccatum suum jam manifestum esse sciret, et jam pro vindicta sceleris sui mori se vel subito debere contrahi timeret; non tamen de reatu suo veniam postulavit: sed confusionis et dedecoris plenus, celeriter fugam inivit.

B His ita gestis, cum quadam vice aliqui sodalium sæpe memorati miseri ad Sanctum venirent, et utcumque eis veniret rogarent; ille ne de culpa sua detegi et confundi posset, suasionibus illorum assensit: sed quia nondum vere pœnituit, cum ad illud interius templi ostium, per quod secularibus ad Sanctum

aditus patet, pervenit; intrandi licentiam non habuit. Simulata itaque ante ostium privata necessitate, confusus quidem ac tristis abcessit: sed ad modicum compunctus, absque pœnitudine adhuc in peccato remansit. Simili quoque modo secundo ad Sanctum venire voluit, et nec tunc prædictum ostium intrandi licentiam habere potuit. Tertia quoque vice, dum ad Sanctum venire vellet, nec ecclesiæ quidem B. Bertini appropinquare potuit: sed dum in atrio nostro, inter templum S. Martini et domum illum, in qua Sanctus adhuc in hac vita constitutus manserat, miser ille transiret: subito adeo intremuit, ut ibidem statim se fore contrahendum timeret. Sicque justo satis judicio factum est, ut qui tertio adhuc mortalem in honeste tractaverat, toties quoque ab immortalis dehonestari debuisset. Quarta vero vice, dum miser ille juxta feretrum mala cogitaret, tanto citius et severius injuriam suam Sanctus vindicavit, quanto quod immortalis esset jam ostendere poterat: et quia exemplo istius, malitiosis volebat terrorem incutere. Cum igitur Sanctus suam satis injuriam vindicasset, et miser ille manum Dei super se extentam in malo videret; tandem pœnitentia ductus, tali modo Sancto reconciliatus est. Primode excessu suo facta confessione, sequenti nocte a thoro uxoris suæ abstinnit; et secum in strato suo quod male egisset retractans, in lacrymas resolutus, ante lectum suum nudus super nudam humum in modum crucis prosternitur: et a Deo et Sancto ejus lacrymabiliter veniam deprecatur. Hic modo totam pene noctem insomnem ducens; cum mane surrexisset, accepta oblatione sua ad templum ivit: et quia jam compunctus erat, ad Sanctum intrandi licentiam obtinuit. Quantum vero interim iram Sancti expaverit, tremebundo et incomposito gressu aperte demonstravit. Cum tandem ad sepulcrum pervenisset, facta prius oblatione, in modum crucis ibidem se prostravit: et de hoc quod superbe commisit humiliter veniam postulavit. Hinc confundantur et erubescant malevoli, exultent et letentur benevoli, et ut Deus opera misericordiæ suæ semper erga nos multiplicet, Sancti pietas indignos famulos suos Domino suo reconciliet.

21 Homo de Callais i, in villa S. Audomari cum falsis nummis deprehensus, in carcerem est reclusus; ibique modicum oculorum lumen, cuius vitio in hunc errorem nummorum inciderat, lacrymando et vigilando penitus amiserat. Cum autem ille de fraude accusatus quod pistor esset et quod nummos illos de pane suo accepisset assereret, nullamque in moneta se fraudem scivisse, cum multis satisfactionibus jurare vellet; cogente iudice unum e duobus ad eligendum ei est propositum, ut scilicet iudicio se purgaret, vel reorum sententia succumberet. Inmitis igitur comminatione sententiæ permotus, in Domino omnem spem suam ponens, promisit S. Bernardo, quod si in hujus necessitatis articulo innocentiam suam defenderet, ipse ei deinceps servus existeret. Quid plura? Cæcus ille, Sancti, ut puto, eum docente prudentia, omnia quæ ad calidum ferrum ad iudicati facere solent, satis prudenter implevit, et ab omni crimine liber absolutus abcessit. Veniens itaque ad Sanctum, quasi pro liberatione sua gratias redditurus, lumen quod amiserat recepit, et pro utroque beneficio ultra quam dici potest Deum et ejus Sanctum glorificans, lætus domum rediit.

22 Vir quidam et uxor ejus, de supra memorato vico Blarighem, ex eadem infirmitate languebant: qui manus et pedes et omnia corporis membra tamquam furiosi agitantes, quod inenarrabilem passionem sustinebant, miro et inenarrabili modo se agendo demonstrabant. Hi quasi mox morituri, cum ad terram depositi fuissent, totam intentionem suam ad

S. Bernardum

D
AUCTORE
JOANNE
EX MSS.

donec resipiscens ac pœnitens

E
admitti ad se, utrum obtinuit.

i

F
Vir cæcitiens invocato Bernardo calumniam calentis ferri iudicio diluit.

et visum recipit:

maritus et uxor a vehementi corporum agitatione liberantur

tres juvenes ebrii injuriam Bernardo viventi inferunt,

horum duo morte subita extinguuntur

tertius qui iterum sancto illuserat

et vinum bibere coegerat,

dum in exequiis B ejusdem blasphemavit,

contremiscit et sudore oppletur,

arceatur divinitus ab ingressu templi:

AUCTORE
IOANNE
EX MISS.

A S. Bernardum direxerunt, et ut de tam improvisa et instanti morte eriperentur, voce qua poterant et simplicitate cordis supplicabant. Mox meliorari inceperunt, Sanctique præsentiā adfuisse temperato aliquantulum incommodo suo senserunt: sequenti autem nocte, Sancto eos per visionem visitante, et signum Crucis super eos faciente, omni fugata passione, non multo post perfectam sanitatem recepere. Et quia hi ad Sanctum venerunt, et multis eis testimonium perhibentibus, hæc indubitanter vera esse dixerunt, scripti huius in causa fuerunt.

Sanantur
vexatus
morbo caduco,
k
l
et decumbens
ex pedis lase-
ra et infla-
tione,

23 Puer parvulus, caduco morbo vexatus, a Bomlong ad Sanctum allatus, in diebus sanctæ Pentecostæ k integram sanitatem est adeptus. Hunc mater ejus absque nostra licentia domum retulit, quem plenarie convalescente postmodum remandavit. Homo de villa, quæ dicitur S. Vulmari l, novem fere mensibus transactis, dum quamdam diem in cultura agri sui laboraret, pedem in stipitem offendit, et non mediocriter laesus in gravem infirmitatem incidit. Mox enim pede inflari incipiente, claudicandi vitium incurrit: et procedente tempore adeo processit infirmitas, ut utroque crure debilitato, recte incedendi penitus adimeretur facultas: sicque factum est, ut aliquando jugiter lecto decumberet, aliquando paululum mitigato languore, cum duobus baculis incederet. Is equo se huc adduci fecit, et domum nullam intrare volens, in vestibulo templi nostri in oratione pernoctavit. Mane autem reseratis foribus, cum baculis suis ad Sanctum veniens, dum juxta sepulcrum orationi intentus sederet, et quidam de Fratribus ibidem ad altare S. Nicolai Missam cantaret, divinæ propitiationis auxilium sensit: et relictis baculis surgens, recte incedendi possibilitatem obtinuit. His ita in conspectu populi gestis, ordinem infirmitatis suæ, ut dictum est, nobis ille retulit: et quia plures testes habuit, omnem dubitationis nubem corde nostro deterisit. Unde oculata veritate ostendi potest, quod multotiens me cogitasse profiteor, quia quos magnitudo devotionis huc a remotis partibus adducit, Sancti pietas tanto citius et efficacius eis subvenit, quanto non ficta devotione eos huc advenisse constiterit.

24 Res, quam scribere volo, celebri est notitia divulgata, et in conventu ecclesiæ solenniter recitata. Ut enim melius probari possit, quod Sanctum plus offēdat quam phœct ficta devotio; trahatur in medium ejusdam religiosi Presbyteri ejus nomen est Simon, vera et fidelis relatio. Dum quadam die prædictus Presbyter concionaretur in ecclesia, initium sermonis sui a S. Bernardo sumens, incredulitatem eorum et duritiam cordis, quod parum devoti erga Sanctum existerent, increpavit: et de ficta devotione eos convincens, quid famulæ suæ contigerit, in exemplum terroris retulit. Famula inquit, mea, dum febre vexaretur, S. Bernardo nummum et candelam promisit, et statim convalescens quindecim diebus sana remansit. Sed dum diu nummum, quem necessitate plus quam devotione promiserat, retineret, iram Sancti, ut justum erat, incurrit: et illico amissam febrem recepit. Male igitur retentum nummum secundo promisit: et tunc quoque a febre liberari meruit. Veniens itaque ad Sanctum, quasi pro beneficio gratias redditura, febre quidem sed non avaritiæ morbo liberata, nec tunc quod promiserat reddere voluit: sed præsumptuosa satis temeritate seipsam justificare credens, de aqua Sancti bibere non timuit. Mox mendacem cœlestis vindicta subsequitur, et febris quæ secundo ablata fuerat, quasi cum usura gravius redditur. Jam igitur temeraria illa, se erga Sanctum deliquisse cognoscens, nec ultra mendaciter agere audens: nummum et candelam, ut voverat, Sancto obtulit, et continuo

item puella
febricitans

ob voti ne-
glectum re-
lapsa.

omnem inquietudinem febris evasit, sicque in una et eadem re, cum simulatione, Sanctus cum severitate castigavit, simulatoribus terrorem incutere voluit: et dum pœnitentem recepit, pœnitentibus spem veniæ quodammodo innuit.

ANNOTATA.

a Provin seu Previn est in ditione Casletana ac sita Nipensi, sed olibi sunt similia loca: in quibus non lubet ad nauseam lectoris exactum esse.

b Ulterius Trajectum, et cauteracte Ultrajectum, caput vicius provinciae Belgicæ inter Hollandiam et Germaniam.

c Blaringhem in agro Casletano versus Aviam.

d Witsandt prabilis portus Iccius, in agro Bononiensi.

e Surque vicus tribus ab urbe leucis Bononiam versus.

f Gallis Flandrisque communis idiotismus pro lanternâ.

g Helchy infra dicitur in pago Boloniensi esse.

h Hic Gibbas genericè sumitur pro quocumque tubere.

i Calais, Latinis Caletum, urbs maritima satis nota, inter Bononiam et Gravelingam.

k Erat sollempnitas Pentecostes 16 Martii.

l Calitur S. Vulmarus 2 Julii: de monasterio ejus in Nemore et Silviano, aut etiam Bo-co egimus 13 Aprilis, in Vita B. Ite vidua matris Golefridi Buloni, quæ illud restauravit in qua plures Comites Bononienses seu Bolonienses sunt sepulti.

CAPUT III.

Alia xx miracula. Corpus B. Bernardi translatum.

Puer de villa, quæ S. Andomari ecclesia dicitur, manum habens aridam ad Sanctum venit: qui pene tota die manum suam sub lapide sepulcri tenens, eam aliquantulum vigoratam sensit; et Converso, qui sepulcrum custodiebat, id cum gaudio narravit. Sed quia ex longa infirmitate manus adhuc nimis erat gelida, Conversus hoc nobis indicare noluit: sed puerum abire permittens, si stabilis esset melioratio, ut rediret iudixit. Puer igitur domum rediens, cito perfecte convaleuit, et pia quum erga Sanctum devotionem habebat eum impellente, pro reddendis gratiis, ut jussus fuerat, rediit: et manum suam coram nobis volubiler movendo, medici sui peritiam demonstravit. Eodem die homo de oppido quod a Bella dicitur; a gravi quadam infirmitate ad sepulcrum convaleuit: ipse enim, ut dicebat, interius in corpore, et maxime circa pectus tantum dolorem sentiebat, quod vix etiam cum magno labore respirandi possibilitatem habebat. Hunc absque anhelatione satis aperte loquentem audivimus, et quia nullum dolorem in pectore se sentire asseruit, scribendi mihi materiam præbuit.

Curantur
manus arida

F
a
pectoris dolor

26 Sequenti die homo de castro S. Andomari ad Sanctum venit: qui alia vice ad sepulcrum sanatus fuerat, sed quia tunc hoc nobis non indicaverat, nunc ad supplendum, quod minus egerat, devotus redierat. De cujus infirmitate vel modo curationis, ne lectorem suspensum relinquam, quæ ab ore ejus fuisse relata didici, ex ordine revolvam? Hic dimidio vel eo amplius anno, tantum in pede dolorem sustinuerat, acsi veraciter clavo ferreo pedem transfixum haberet; nec tamen aliqua cicatrice pes lusus apparebat, nisi quod modica inflatione a similitudine alterius pedis alienaverat. Si quando pedes ire volebat, non nisi talo terram tangere poterat: et hoc ipsum cum magno labore faciebat. Unde quia merca-

pedis inflati
cruciatu,

tor

A tor erat, et in multis locis necessaria vitæ cum quæ-
rere oportebat, equum sibi comparaverat : quem tam-
en nisi aliquo sublevante ascendere nequibat. Cum
igitur peritissimo medico pedem suum ostendisset
quia incurabilis erat, medicus nullum ei curam adhi-
bere voluisset, sed ut pes abscinderetur consuluis-
set; tandem ager ad S. Bernardum confugit; et
cerentum subulare secum ferens, cum magno labore
(quod ex sudore ab omnibus ejus membris defluente
apparebat) ad sepulcrum perveniens, quod devoverat
obtulit. In secretum vero locum se edens, dum ora-
tioni intenderet, pedem terræ forte apposuit, et nul-
lum, ut solebat, dolorem sensit : quod et secundo
et tertio fecit, et pedem semper fortiorem invenit.
Se ergo sanatum sentiens, lætus recessit, et ad mer-
catum suum, quo paulo ante equo vix pergere po-
tuit, propriis pedibus ivit. Sed quia hoc nobis indi-
care noluit, et Dominum in curatione suâ laudari
non fecit; quod voluntarie debuit fecisse, postmodum
coactus est implere. Dum enim quadam nocte redi-
vivos in pede cruciatus sentiret, Dominum sibi ira-
tum timens, mane ad Sanctum est reversus, et quod
stulte celaverat, coram omnibus est confessus. No-
tandum igitur quantum Sancti intercessio ad aug-
mentationem bonorum operum nobis conferat, qui
dum glorificationem miraculorum suorum celatam
esse noluit, in hoc nos gloriæ suæ quodammodo
participes effecit. Quapropter nostra devotio debet
semper erga eum crescere, quem quotidie experimur
pro nobis incessanter orare.

27 Mulier de *b* Aria, cephalica passione incomparabiliter laborabat, quippe cum faciei inflatione caput ita obstupefactum habebat, ut tactum quemlibet vel etiam punctionem ferri vix sentire potuisset. Hæc quadam die ab infirmitatis suæ molestia solito gravius agitata, cum per villam tanquam furibunda erraret, occurrente ei quadam vicina sua, quæ a Sancto curata redibat; consultu illius ad Sanctum iter promisit : et mox post verba promissionis dolorem suum mitigatum sensit. Postquam igitur promissum iter huc veniendo persolvit, tam perfecte convaleuit, ut non solum capitis inflationem disparuisse ostenderet; sed etiam nullum alieni se dolorem sentire sub iurejurando assereret. Eodem die puer de pago *Boloniesi*, de villa, quæ *Helchy* dicitur, sanitatem adipiscitur. Is duobus gibbis ante et retro dehonestatus erat, et circiter duos annos contractus, si quando incedere volebat, una manu genu apposita, cum altera sustentamento baculi debilem gressum regebat. Hujus patientia per duarum hebdomadarum expectationem probata, tandem Sanctus, quod petebatur concessit : et sedatis gibbis contractum puerum incolumem et rectum fecit. In crastino autem puella ex *e* *Hesdinensi* pago, a caduco morbo, delicta laudum nostrarum auxit precordia. Septem enim annis hoc incommodo fatigata, causam morbi in manu gestabat, quam ac si contracta esset clausam habebat; sed accedente infirmitate citato motu aperiebatur : et mox puella morbi sui infestatione impulsâ, cadens cruciabatur : sicque fere omni tempore ei contingebat, et infra diem ac noctem quatuordecim vel eo amplius vicibus miserabilem illam passionem sustinebat. Hæc ubi se ad Sanctum ituram devoverat, nullam postea cadendi molestiam sustinuit : et quoniam ad sepulcrum tribus diebus sana perseveravit, et manum quæ quasi pro causa infirmitatis contracta fuerat, sanam et erectam ostendit, de perfecta illius curatione fidelis quilibet non debet ambigere.

28 Mulier quoque de *d* *Renynviescure* quinque annis hydropico humore turgida, semel ad Sanctum venerat, et nullam tunc sanitatem adeptâ, domum redierat. Huic autem non multo post per visum

Sanctus apparuit, et ut iterum ad sepulcrum rediret admonuit : quodque in alio quam prius jacnerat loco ex altera sepulcri parte dormitum iret, dictavit. Mulier igitur de recuperanda salute jam secura, secundo ad Sanctum venire cepit. Sed quia ex diuturno languore ultra modum debilis erat, et non solum in corpore, sed etiam cruribus horribiliter intumuerat; vix tertio die unius et dimidii miliaris itinere peracto, ad tumbam Sancti pervenire potuit. Ibi itaque, sicut a Sancto docta fuerat, dormiendi locum eligens, statim ut a somno surrexit, in omnibus membris valetudinem sensit : et abjecto fuste, quo sustentata advenerat, saltans et exultans, corpus et crura sua satis naturaliter gracilia nobis ostendit. Et quia, quod multa Sanctorum corpora ibidem quiescant, majores nostros frequenter referre audiavi, puto quod S. Bernardus ægram suam super alienius Sancti tumulum dormire fecit, quem in hac curatione honorare et gloriæ suæ participem esse voluit.

29 Eodem quoque die quidam Scotus, debilitatis renibus contractus, cum duobus baculis ad Sanctum venit : qui accepto lapide, qui unus ex illis lapidibus erat, quibus Sanctus lectum suum substraverat, loca infirmitatis suæ signavit, et statim obdormivit. Cum autem a somno expergefactus fuisset, dolorem a renibus abscissi se intellexit; et dimissis baculis surgens, hæc per interpretem monachum, qui linguam ejus sciebat, indicavit. His tribus miraculis *Malachias Abbas sanctæ Trinitatis* Scotorum interfuit, quem ideo hic testem apponimus, quod si hæc aliquando ad Apostolicam Sedem deferri necesse fuerit, hujus Abbatis testimonio veritatem nostram confirmare possimus. Si autem Abbatum istius terræ testimonio eguerimus, omnes finitimos Abbates hujus rei assertores veraciter in medium deducere poterimus, præsertim cum duos Abbates hic sanatos fuisse ex eorum relatione cognoverimus. Abbas enim *e* S. Joannis de Ternana, dum S. Bernardus noviter tumultus fuisset ad nostram dedicationem venit : cui cum Abbas noster sermonem Capituli et officium Missæ injungere vellet, ille utrumque recusavit, et propter dolorem capitis neutrum se posse facere dixit. Quia autem S. Bernardus jam tunc miraculis corusabat, Abbas ille cum magna veneratione ad eum ivit, et lorica ejus capiti suo apponi fecit; et ut postmodum nobis retulit, nullum ex illa infirmitate dolorem ultra sensit. Abbas autem de *f* *Capella B. Mariæ* per idem tempus in villam S. Audomari adeo infirmus advenerat, ut in Abbatiam intrare ausus non fuisset, sed in villa suæ personæ et infirmitati congruum hospitium elegisset. Mittens igitur per famulum suum duos Sancti nummos, humiles preces profudit : et quod tertium, si sanitati restitueretur, ipsemet nummum ei afferret, promisit. Interea familia Abbatis a Sancto redeunte, Abbas dolore suo mitigato, equitandi possibilitatem obtinuit; et quotidie melius convalescens, post paucos dies vota sua redditurus ad Sanctum venit : et ut ipse asseruit, ibidem dum adhuc ad sepulcrum esset, divine medicationis auxilium sensit.

30 Juvenis quidam in oppido *g* *Furnis*, in uno latere et lingua a paralysi percussus, cum aliquantulis diebus ad sepulcrum Sancti perseverasset; tandem perseverantiæ suæ remunerationem accipere meruit. Cum enim tempus jam se ultra quintum decimum diem protraheret, illeque adhuc discedere nollit; remunerator patientiæ illius Dominus devotionem humilis respexit, et cum vivificatione emortui literis linguam pene in officio suo deficientem ad recte loquendum reparavit. Et quoniam bis illum, sicut de ceteris ægrotis facere consuevimus, semel ad sepulcrum, et in choro nostro coram idoneis testibus, probavimus;

cum periculo
obscissionis,

et ob mira-
culum ceta-
tum innova-
tur.

b
Curantur
gravis capitis
dolor

duplex gib-
bus et molesta
contractio,

c
morbus
caducus,

d
hydrops,

D
AUCTORE
JOANNE
EX MSS.

contractio.

E

e
capitis dolor,

F
molesta in-
firmitas,

G

paralyticus,

AUCTORE
JOANNE
EX MS.
furor mentis,

A probavimus; omnem dubitationis caliginem ab infidelium cordibus detergere satagemus. Per idem tempus homo quidam de Ternanensi territorio, ad Sanctum tiliam suam attulit, quam dicebat furiosam fuisse, sed per Sancti patrocinium ad sanam mentem rediisse. Dum enim puella furiosa esset, pater ut eam ad Sanctum adduceret promisit: et statim per potentis Advocati interventionem, furiosam suam sanam recepit, et juxta voti sui tenorem eam huc adduxit. Unde apparet quantum iste Sanctus apud incircumscriptam Domini majestatem possit, qui in remotis locis efficacius suis invocantibus subvenit.

Monachus
visione dupli-
ci excitatus,

31 Monachus enim quidam de Guasto, Cluniacensi Prioratu, vidit per somnium se in templum nostrum advenisse: qui dum ante altare S. Dionysii, ubi hospites orationes facere solent, esset, et ad Sanctum ire vellet, nec iter sciret, nullumque qui eum illuc duceret haberet; prospexit subito in illa parte ecclesiar, ubi Sanctus tumultus jacet, inenarrabilem claritatem emicuisse; ad quam cum gressum flexisset, contigit eum a somno exenti, et sic visionis summam non contueri. Nocte autem sequenti alia ei de Sancto visio apparuit: in qua se dicebat profensis palmis pro quadam privata necessitate devotas ad Sanctum preces fuisse, tantamque in eadem visione fiduciam habuisse, ut mox iter suum non tardaret huc promittere: sed dum in redditione voti sui paulo negligentior fuit, paucis evolutis diebus in gravem infirmitatem incidit. Hoc igitur sibi pro neglectu evenisse credens, et cito tomentum accipiens, luniculum ad opus candelæ, quam Sancto afferret, torquebat: quam ubi ad collum suum mensurasset, sicut nobis sub veritatis testimonio retulit, statim omnis morbi infestatio conquiescere cepit: sique in brevi integre incolumitati restitutus, candelam suam Sancto attulit; et misericordiae opus, quod sibi exhibitum fuerat, palam fecit.

et ob negli-
gentiam voti
expleudi
punitus,

sanatur:

h

Curantur
infirmitas
7 annorum

acuta febris,

32 Eodem tempore duæ mulieres ab oppido, quod h Messines dicitur, ad Sanctum venientes, muneribus devotione magna tumulum ejus honoraverunt, caussamque sui itineris indicare non neglexerunt: altera enim illarum infirmitate quam septem annis sustinuerat per Sancti merita se liberatam esse dicebat. Altera vero referebat se acuta febre infirmam fuisse, et exinde in desperabilem languorem incidisse, et sic penitus ut infirmis contingere solet loquelam amisisse; post quinque tamen dies sedata extasi paululum loqui cepit, et tota mente se ad S. Bernardum convertens, quod eam requireret, votum fecit. In eodem igitur momento Sancti patrocinium experta, ad sanitatem cito rediit: et capitalem candelam et ferreum vinculum huc veniens, Sancto attulit.

Manus arida:

i

brachium
fractum,

33 Non multo post homo a civitate Atrebat ad Sanctum veniens, duobus annis dicebat se manum habuisse aridam: quam cum iter suum ad Sanctum promississet, recepit sanam. Hunc presente i desiderio Ternanensi Episcopo coram Clericis ejus vera dicere probavimus, quippe quem multorum testimonio infirmum fuisse cognovimus. Allatus est ad Sanctum puer parvulus in cunabulis, de cujus mirabili curatione, laude multiplici, Sancti magnificentiam debemus attollere. Mater quippe pueri, qui eum huc attulit, ordinem rei nobis referens, dicebat: quod puer suus brachium fractum habuerat. Sed utrum vel in utero vel postea in cunabulis hoc ei contigerit, nesciebat: nuper enim partu liberata, cum unum pueri sui brachiolum deformiter sub latere ejus pendere conspiceret; frequenter illud erigens, quia, erectum semper enormiter recebat; tandem mater vitium membri intellexit, et

quod fractum esset tangendo comprobavit. Et quia de S. Bernardi virtutibus jam multa dici audierat, promisit quod illa et vir ejus, laevis induti et discalceati, puerum suum secum adferentes, Sanctum requirerent, si debilitatum in puero membrum naturalem vigorem reciperet. Votis itaque supplicum, aspirante Sancti patrocinio, celesti chirurgia fracti brachioli solidatur læsura. Nam ne aliqua de divinis operibus subrepat dubitatio, cum parentes puerum suum huc attulissent, quidam adhuc in brachiolo nodus tangi poterat, ubi fracturam fuisse dicebat.

34 Anno Domini millesimo centesimo octagesimo secundo, tertia decima hebdomada post sepelitionem primam, corpus S. Bernardi iterum a terra retractum, et in honorifico mausoleo, quod Dominus Simon Abbas fieri jusserat, quarto Kalendas Augusti est reconditum. Post hæc autem secundo die, sexta scilicet feria, ad vesperum cum jam structura mausolei erecta esset, novum ibidem miraculum contigit, per quod ut puto Sanctus favorem suum et beneplacitum in hac redemonstravit. Homo enim de Bethune, qui septem fere hebdomadibus infirmitate renum fatigatus fuerat, et minus cruris et pelvis vigore penitus amisso, pedem alterum vix terre apponere poterat; illo die dum mausoleum edificaretur, illuc advenit: et statim post factam orationem melius se habens, de sanitate spem accepit. Nocte igitur illa in oratione perseveravit, et mane cum se sanatum intellexisset, baculum suum Sancto obtulit; discessurusque misericordiae opus, quod sibi exhibitum fuerat, nobis indicavit.

35 Post paucos dies mulier, ex Atrebatensi civitate ad Sanctum veniens, infirmitatem, quam in corpore, et maxime circa cor, se pati dicebat, pallida et icterica facie demonstrat: cujus infirmitatis vocabulum, si quis nosse velit, Physici, ut puto, morbum illum Græco nomine sarcoma, id est vitiosam carnis superabundantiam vocant: quod si vulgus juxta Teutonice lingue idiomata interpretari volueris, mulierem illam k sublardatam fuisse dicere potero. Hæc ubi Sancti exuvias signata fuit, accepto lapide (quem ex illis lapidibus, ex quibus lectus Sancti stratus erat, unum fuisse diximus) capiti suo illum supposuit, et sic obdormivit. Cum autem post paululum expergefata esset, multum sibi hanc dormitionem profuisse dicebat: et in hujus rei argumentum, manuum et quorundam membrorum suorum tumorem resedisse ostendebat. Sequenti igitur nocte, quia jam meliorari inceperat, ad sepulcrum remorari permissa; suavissimum odorem, omnia, ut sibi videbatur, aromata superantem, tertio ex sepulcro prodire sensit: quæ suavitas omnem a corde ejus dolorem amovit. Die jam reverso, cum se omni corpore diceret alleviatam, et ut credebatur sanam, locum illum unde suavis odor exierat, digito suo adhuc in lapide demonstrabat.

36 Quidam Frater, nomine Simon, diutino languore vexatus, adeo jam ex nimia infirmitate defecerat, ut nec a lecto surgere, nec ad necessaria nutrire suavis cum duobus baculis et ministri auxilio posset procedere. Is more suo cum baculis ad sepulcrum quadam nocte ivit: et ibidem dormiens cum innumeris visionibus ludificaretur, nec aliquid perfecte videret; circa mediam noctem ex alienius visionis terrore de somno dissiliit; et abjectis baculis, super quibus debilitatos pedes firmabat, ante sepulcrum stetit; et de sepulcro baculam faciens, quasi infantulus incedere discebat, et ad ambulandum seipsum portabat. Ibi itaque reddita sibi virtutis experimentum capiens, ad proxima altaria et per totam ecclesiam absque fulmine ivit. Et cum aliquantulum ad sepulcrum orasset; lectum repetiturus,

Corpore 19
Julii ad no-
rum Mausoleum trans-
lato,

postridi
curatur in-
firmus re-
num, et pe-
dum:
E

Sanatur
mulier icte-
rica, et vitiosa
carne abun-
dans,

h
supposito ca-
piti lapide
B. Bernardi,

et postea
ad sepulcrum
pernoctans,
F

et monachus
pro debilitate
incedere
nequens,

item dysentericus. A rus, baculos suos intra brachia arripuit; et mutata vice eos, qui paullo ante eum attulerant, retulit. Paucis evolutis diebus, homo de marinis partibus prope Wit-Sandt ad Sanctum venit, qui ut asserebat, Viginti hebdomadibus morbo dysenteriae laboraverat: sed ubi Sancto iter suum promisit, divinae propitiationis medelam sensit: et abinde huc cum oblatione veniens, se omnino sanatum esse dixit.

ANNOTATA.

a Bella, *sen* Belliolm, oppidum Casletum inter et Ipras cum sua Castellania, habet Societatis Jesu Collegium et Patrum Capuccinorum conventum.

b Urbs munita, vulgo Arien, Francis Ayre, tribus leucis distans.

c Hesdmum ad Canchiam flumen, distat Audomarpoli leucis circiter novem ad meridiem.

d An contracte Ruyschure? Est is in Casletana ditione prope Audomarpolim, pagus cum castro, viz sesquimiliari, ut hic dicitur, distans.

e Abbatia jam Ipras translata est ad templum S. Nicolai.

f Est haec Abbatia a supra memorata B. Ida, uti late ad hujus Vitam deducimus, anno 1091 fundata: ibi Deipara Virgo miraculis clara: ibidem B. Ida mortua est.

g Furnæ oppidum cum amplo Ambacto seu territorio, 7 vel 8 leucis distans Audomarpoli.

h Messines prope Ipras monasterium est nobilium Virginum, ab Adela uxore Balduini Pii sive Insulensis Comitis Flandriae fundatum.

i Desiderius, creatus Episcopus anno 1169, Synodo Lateranensi interfuit anno 1179, mortuus 1194.

k Tentouice Onderspekt diceretur: Spek enim hac lingua Laridum seu Lardum est.

CAPUT IV.

Alia xiii miracula. Mirabilis peccatoris conversio: et periclitantium in mari liberatio.

Anglica quoque mulier, quæ sanctos Martyres Thomam et a Edmundum caussa remedii adierat, nec convalescerat; in has partes transfretans, ad partes nostras venit: et ab infirmitate pene inaudita, Dei miserante clementia, liberari meruit. Quo quidem vocabulo infirmitatem illius nominam, ignore: quam incomparabiliter infirmatam fuisse scio, cum nimirum, ac si furiosa esset, indesinenter caput circumagitaret. Cum igitur ad Sanctum venisset, et prope sepulcrum solito acrius a sua passione infestaretur: dolor in saniem collectus per aurem erupit: etsicut nonnulli, qui adfuerunt, testati sunt, duo verroes magni et deformes simul cum sanie ex aure prodierunt: sicque a passione, quam novem hebdomadibus omni die sustinuerat, per misericordiam Dei liberata, ad probandam perfectæ curationis veritatem, septem diebus nobiscum permansit incolumis et sana.

38 Civis quidam ex castello S. Audomari accipitrem suum amisit, quem uno die requirens, cum non invenisset, promisit S. Bernardo ceream volucrem afferre, si amissam avem posset recipere. Sicque factum est ut post unam fere horam, dum homo Sanctum invocaret, amissus accipiter ante pedes Domini sui advolaret, et captivam aviculam inter ungues afferret. Hæc narratio forte pro ludo aestimabitur: sed nulla hic falsitas deprehenditur. Famulorum namque relatione, qui ceream volucrem a Domino suo missam huc attulerant, res hæc innotuit: et a multis cognita per totam civitatem celebris fuit. Et ne quis miretur et dicat, Dominum de volucribus non curare; sciat ex divinae testimonio

Scripturæ, quod Dominus nihil eorum odit, quæ fecit: maxime cum legamus eremitas in solitudine circa bestias virtutes multas exercuisse, et quotidie videamus in rebus minimis divina opera gloriosius renitere. Licet enim in hac volucre superbia possit notari, de occultis tamen non est nostrum judicare; quin potius si hæc Domini opus est, debemus ei pro sua ineffabili pietate quas possumus gratias rependere.

39 Homo ex Pontivo, ex castello quod dicitur b Rue, puerum habebat caduco morbo laborantem; qui illico, ubi pater suus, quod eum ad Sanctum afferret, promisit; omnem morbi sui infestationem puer amisit. Et quia huc pater cum filio suo veniens, in verbo Domini asseruit, quod per tres menses nullam infirmitatis sue notam senserit, hinc conjecturamus quod omnino convalesceret. Huic simile alii cuidam homini de Bethunia cum filia sua parvula, ipso coram nobis omnibus narrante, contigisse comprobatum est. Prædicta namque filia sua ejusdem morbi infestatione ita per aliquot menses laborabat, ut semper in novulnio fere per octo dies, multotiens quotidie cadendo, humi tanquam mortua jaceret: quam postea pater ad sepulcrum S. Bernardi adductam ibi convalescere putavit, et domum reduxit. Post mensem vero de sanitate illius plene confirmatus, huc rediit cum filia, Den Sanctoque Bernardo debitas gratias redditurus. Cum jam odore virtutum beati viri diffuso, undique populi quasi aliqua ad sanctissimum corpus illius convellent; quædam mulier de Aria, aurium officio privata, inter alios ad memoriam ejus accessit: quæ facta oratione, pulverem de Sancti sepulcro propriis manibus surdis auribus injecit; moxque aqua reliquiis ejus sanctificata illis ablatis, statim antiquus audiendi renovatus est usus.

40 Puer in castro S. Audomari, cum in cerebro vulneratus esset, quodam die calidum panem comedens, subita passione percussus, fere exanimis ad Sanctum est allatus. Cum igitur tota die pene mortuus ibi jaceret, et imminente vespera Frater, qui sepulcrum custodiebat, circa illud immunditias everri juberet; mater pueri, videns ibidem stramen inopiam esse, et advenientes peregrinos dum genua flecterent, se in pulvere fedare: S. Bernarde, inquit, si velles mihi filium meum reddere, ego coram sepulcro tuo scirpeam mattam non tardarem substernere. Sicut autem nonnumquam dolentes ad mortuos loqui solent, sic mater post prædicta verba ad puerum fere exanimem conversa, si sponsioni suæ consentiret, requisivit. Et puer, caput elevans, Etiam, respondit. Mammam etiam matris manu accipiens, et ori suo admovens, lactabat, loquebatur et comedeat; et ad omnia quæ anteriori die fecerat, satis validus erat. O mira Sancti virtus, qui pauperis mulieris mattam, adeo acceptam habebat, ut pro illius sponsione morienti puero dignaretur sinitatem restituere. Eadem, ut mihi videtur, hilaritas adhuc miraculis elucescit, quæ olim in eo dum penitens esset enituit.

41 Filia ejusdem mulieris, de castello quod dicitur Bella, diutino languore vexata, tandem morbo succumbens, nativæ mortis pulsare januam putabatur. Cujus mater tanta vitæ discrimina videns, tandem ad beati viri, ejus miraculorum famam nuper acceperat, patrocinii asylum cum hujusmodi precibus diverit. O, inquit, S. Bernarde, ejus miraculorum mundus repletur odore, succurre filie meæ, succurre, quæso, celesti medicamine; cui, ut datur videri, nec artes nec opes prodesse possunt humanæ; spondeo eam futuram tibi ancillam: comparabis me famulam tibi devotissimam: dum adsis miseræ, in mortis vicinia constitutæ. Mox finem orationis sensus

D
APCTORE
JOANNE
EX MS.

b
Sanantur
puer caduco
morbo labo-
rans,

item puella;

E

tum mulier
surda,

puer in cere-
bro graviter
latus:

F

puella morte
vicina:

Quædam
a gravi in
languore
sanatur,

gemino
verme ex
auribus
prodeunte;

avis accipi-
trem amissum
recuperat;

AUCTORE
JOANNE
EX MS

A sensus sequitur meliorationis : nam exhinc succrescente de die in diem sanitate, ubi convaleuit, huc cum matre venit, et veri ordinem nobis referens, et salvatori suo debitas gratias exolvens.

42 Rem narramus, quam narraute cui narrata est ab ipso cui contigit, fideliter accepimus. Ipsius quidem propriam personam (cum nec nomen ejus nec notitia nos lateat) rem ipsam, loqui, audire possemus, sed tutius nobis esse diximus secundæ notæ testes inducere quam juveni, cui res accidit, jam converso et pœnitenti, super peccato suo quæstionem movendo, erubescantiam et offensionem parere, scriptum quippe meminimus, Væ illi per quem scandalum venit. Prædictus itaque juvenis, uxori licet fuerit legitime sociatus, extra concessam tamen copulam longius evagatus, cœnoscæ militans imperatrici, manibus omnes effudit habenas voluptati. Nam præter nuptiarum choro simplices, conjugatorum conjugatus violavit sedes, adeo ut ab eo aliorum conciperent uxores, et tanti parerent sceleris infantes. Sic igitur, ut diximus, totus immunditiæ deditus, equum vixit et mulum, quibus non est intellectus. Sed quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus, homines et jumenta salvas, Domine.

facta peccati
confessione,

B Surgente itaque Aquilone veniens Spiritus sanctus perflavit cor ejus : summum mox Presbyterum adivit, vulnera nudavit : quibus Presbyter prudenter vinum et oleum infundens, et de perpetratis castigato pœnitentiam indixit, et ut in eadem mente perstaret, plurimis persuasionibus delinivit. Sed pœnitentiæ postmodum oblitus a proposito declinavit. Quid ergo? Culpa magistri scilicet arguitur, sed non est in medico semper curetur ut æger. Aggreditur autem iter, pro pœnitentiâ indictum, valde protensum : terras ergo perambulavit, maria transivit, Hierosolymam pervenit, oratum est et domum rediit. Quid ergo? Quid agit? Peregre quidem profectus es, Crucem hujulasti, sed utinam in corde! Sic sic enim secutus esses Dominum. Bonum autem opus operatus es, sed numquid de terris in terras, de regionibus in regiones, et non magis de virtute in virtutem ambulandum, ut videatur Deus Deorum?

Hierosolymam
peregrinatur :

reversus
eandem peccata
repetit :

Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt. Maria transisti, sed de morte ad vitam nondum transivisti : lavisti pedes tuos, quomodo inquinasti eos? Ad vomitum tuum redisti : minutus es vitiis, sed non fugasti. Interea dum adulteria repetuntur, et lenocinia renovantur, ad Sancti memoriam Bernardi oratum venit. Ubi dum oratur, visum est ei vestimenta sua ab inferioribus partibus proserpente flamma undique absumi. Aspicit, miratur, peccatorum recordatur, timet rem videri a circumstantibus, tinct Dominum sibi valde iratum pro sceleribus. Pro confusione ergo duplici et rubore divertens in vicinum angulum, vestes exiit, et ab amico comitante qua se tegeret unam accepit. Oratorium itaque statim confusus exiit. O S. Bernardum! O virum laudabilem! O pœnitendi scientia instructum hominem! Militem de militia, medicum de medicina, sed Bernardum nostrum consule de pœnitentiâ : exercitatus est in hujusmodi schola : novit vulnerum species, novit diversas et competentes subventiones. Ecce enim juvenem, quem in infamis aquilo ille totum in-frigeravit, dum vestimenta ejus exterius visibiliter ignis accendit, meritis beati viri flamma sancti Spiritus invisibiliter intus accendit.

43 His ita se habentibus, juvenis sæpèdictus quemdam inclusum haud longe extra burgum S. Audomari degentem, S. Bernardo quondam familiarem, continuo petiit, et sicut aquam cor suum ante conspectum Domini effudit. Exponit totum tam rei quam eventus ordinem. Collaudat vir Dominum, in peccatoribus misericordem, et in Sanctos suos mirabilem.

rursus pœni-

D Increpavit ergo juvenem pro commissis, obsecravit pro virtutibus acquirendis. Viri audatur doctrina, audatur et amplectitur in omni patientia : renovatur ergo pœnitentiâ, renovatur et aggravatur; castigatur corpus et in servitutem redigitur; vitia destruntur, virtutes ædificantur. Hæc notatio dexteræ excelsi. Paucis ergo evolutis diebus incidit menti ad sanctum sepulcrum redire; et reditur. Ubi diu humiliter oravit, diu genua flexit, et pro tam pia correptione Sancto gratias egit, et pro incepta usque in finem, suis meritis conservanda correctione devotissime rogavit. Prolusa ergo oratione, abire tentavit, sed non valuit : valuit quidem orare, genua flectere, sed nullo modo potuit recedere. Geldus ergo timor occupatus ardens, orat tamen, sicut diximus : genua flectit et adorat, ita ut juvenem a Sancto hujusmodi verbis compellari putares amicis : Expecta paulisper, expecta amice, et audi me, quem noveris extitisse interce sorem pro te. Irani quidem Domini pro scelerum enormitate meruisti, et cum descenditibus in latum deputatus fuisti : sed, Deo gratias, me interveniente evasisti : evasisti dico, si bonum principium, meliori augmento decoraveris usque ad vitæ supremum. Cogita quæso me quondam peccatorem, recogita quæso postmodum pœnitentem : vile autem pro temporali pœnitentiâ modo æternaliter coronatum et exultantem. Hic te in oratione paulisper volui detinere, ut contra eum, qui non dormit, sed semper vigilat, circueus et quærens quem devoret, bellum habens, vigilare discas et orare. Expertus sum quod dico : crede experto. Gratias ergo agens Domino, vade in pace : et ne quid tibi deterius contingat, jam amplius noli peccare. Mox ergo secundum animam sanatus recessit homo ille, et gratias Domino sanctoque intercessori suo Bernardo rependens, religiose vivit usque hodie.

44 Pretiosa in conspectu Domini hujus sancti viri merita, quanta devotione in artis necessitatibus periculis a fidelibus sint expetenda, non solum omnipotens Dominus ad sepulcrum ejus vel in remotis utique terrarum locis, verum etiam inter tumentes sævientis pelagi fluctus mirifice sua pietate monstrare dignatus est. Quidam enim Mercatores, villam S. Audomari una cum conjugibus et familiis inhabitantes, negotiandi gratia cum merce multiplices peregre profecti, diversaque terrarum loca peragrantes, tandem antiquam Britanniam, quæ nunc Anglia dicitur, adierunt : ibique merces suas venditioni exponentes, aliasque a patriæ illius indigenis comparantes vel mutuantes, alii in Flandriam repedarunt, alii exterarum regiones cum suis mercibus petierunt. Ex quibus duo ad invicem mutua societate devincti, navigio Scotiam adire tentantes, in Britannico mari nimia tempestate quassati, inæstimabili ordine atque miraculo inusitato, erga se emotosque qui cum eis erant, omnipotentis Dei gratiam per hujus Sancti patrocinia mirabiliter cognoverunt. Nam cum in eorum morte procellosis ventis elevati fluctus sævirent, arbore navis una cum velis undis projecta, totum vas nimis fluctibus quassatum, ab omni sua compage dissolutum est. Undis itaque irruentibus totum vas usque ad superiora repletur : ita ut non tam navis intus undas, quam undæ intra navem esse viderentur. Quid multis moror? Virium suarum penitus destituti solamine, mox ad divinæ pietatis se contulere subsidia. Dum ergo alii omnipotentem Dominum, ipsius elementi conditorem rectoremque, suppliciter exorant; alii intemeratæ Dei Genitricis et Virginis suffragia deposcunt; atque alii diversa Sanctorum patrocinia, prout eos ducebat devotionis affectus, interpellant; duo prænominati socii omnipotentem Dominum per merita S. Bernardi sibi propitiari instantissima prece salubriter implorant.

in alium mu-
tatur :

inde ad se-
pulcrum re-
versus,

ubi aliquam-
diu retinetur
occulta vi,

E quasi monen-
dus ad pœni-
tentiam con-
stantiam Ber-
nardi exem-
plo.

Mercatores
Audomarenses

tendant in
Angliam,

F

inde duo in
Scotiam
navigantes,

jaçantur
tempestate :

dum invocant
S. Bernar-
dum :

Quid

A Quid ergo? Protinus ad tanti viri invocationem, omnipotens Dominus, qui eorum mentes mirabiliter terruit, eorum quoque vitam per merita Sancti sui mirabilius reformavit. Nam navis vi quadam validi afflatus undis eripitur, atque in sublimi quasi ad unius sagittæ jactum vel eo amplius per altum aera subvecta, trans tumentes oceani gurgites, in quodam mari tranquillissimo, sed minus profundo, cum maximo omnium stupore deferitur: qui ibidem se scopulis allidi periclitarique timentes, remis rudentibusque navem sustentabant, quousque deducerentur in portum voluntatis eorum. Dum igitur illi tanta divini terroris animadversione percelluntur, eorum conjuges in Flandriis degentes, de suorum virorum prosperitate sollicitæ, quadam die orta tempestate sœvissimâ ceream navem componentes, pro ipsorum salute Domino Sanctoque detulere Bernardo. Paucis postmodum evolutis diebus, prædicti viri ad propria reversi, dum de tantæ rei miraculo ad invicem conferrent, et eorum conjuges quid pro eis egerint indicarent; diem solícite perquirentes et horam, ipsam esse comperiunt, qua de naufragio erepti, uxores eorum pro sua salute Domino Sanctoque Bernardo preces et munera obtulerunt. O virum mirificum, omni virtutum laude mirifice persequendum, quem Dominus tantis miraculorum signis insignitum mirificavit: cujus merita antiquorum Patrum c. Nicolai atque Egidii meritis cœquavit, quem per hoc ipsis fore consimilem consimili miraculo mire manifestavit.

45 Miles quidam de terra d. Ghisnensi avem suam, quam falconem vocant, quatuor circiter dies perdidit: quam dum quadam die huc illucque quærere studeret; accidit ut aliquot peregrinos de S. Bernardo in instanti venientes videret. Post mutuas ergo salutationes brevesque verborum vices, memoratus miles dixit se falconem per optimum nuper amisisse, et de hac causa illum sic discurrere. Cujus sollicitudini unus peregrinorum hoc audientium mox consulens, Ecce, inquit de S. Bernardo, cujus miraculorum famam aures tuas non attigisse credere non possumus, omnes nos, sicut hic vides, simul venimus: illic inter multiplicium signa miraculorum, ad honorem Dei et laudem beati viri juxta sepulcrum ejus dependentium, etiam accipitrem pendere vidimus de cera factum: accipe igitur, si placet, consilium meum, et si falconem tuum S. Bernardus tibi reddiderit, alium de cera factum illi te recompensaturum spondeto. Ad hæc miles, Assentio, inquit, si modo quod memoras fortuna sequatur. Sic ergo dictum et ab invicem discessum est. Contigit autem ut dum prædictus miles non multo post pro foribus suis de more sederet, ubi falconem suum quem perdidit venientem vidit, solitis eum signorum advocans nutibus, brachium porrexit: avisque advolans super illud resedit. Lætus ergo suum recepit falconem, miratusque eventus ordinem, S. Bernardum sicut promiserat adivit, avemque de cera factam, sponsionis non immemor, ibidem ad miraculi memoriam offerens dimisi.

ANNOTATA.

a S. Edmundus, Rex Orientalium Anglorum, a Danis occisus colitur Martyr 20 Novemb.

b Pontivum regio ad dexteram ripam Somonæ: ubi haud procul a mari est Rue, oppidum hic memoratum.

c Coluntur S. Nicolaus 6 Decemb. S. Egidius 1 Septemb. in quorum Actis hujusmodi miracula leguntur.

d Maritimus inter Castetum et Bolonium tractus, nomen habens ab oppido Guines, octo circiter leucis dissito.

CAPUT V.

Alia xxx miracula, tres mortui suscitati.

Homo quidam de civitate, quæ dicitur a Trajectum, Adam nomine, officio mercator, dum cum mercibus suis et pecunia ad transmarinas partes filium suum transmitteret, orta in mari tempestate, filium undis absorptum cum tota amisit facultate. Dum ergo plus æquo prædictus vir ægre tulit foris amissa, sensu præ nimio privatus dolore, graviore intus addictus est jacturæ. Cum tandem ad Sancti sepulcrum spe meliorandi pervenit, illud deosculatus, reliquisque Sancti caput suum signatus; pristinae sanitati, sicut speravit, est restitutus. Alius quidam homo, Robertus vocabulo, de villa quæ dicitur Bouelinges, dum quadam die sumendo cibo inhiaret minis avide, carnesque, ut ita dicam, ingurgitaret multum inhumane; os sumptæ carnis ejus gutturi inhæsit; vicinasque aviditati insidias gulositare seductus sic pertulit. Hic ergo per quindecim lere dies, neque loqui, neque cibum neque potum, osse meatum obturante, valens trajicere; ad memoriam S. Bernardi tandem venit: ibique oranti, ubi aquam Sancti reliquiis sanctificatam gustavit, osse potus virtute inferius dimisso, amissa loquendi reformatur facultas; moxque Dei laudes ore resolvens, Sancto quoque debitas pro sanatione sua reddidit gratias.

47 Ex oppido Bergensi mater quædam familias filium suum, cujus pedem jam infernalis ignis pene consumeant incendia, per diversa Sanctorum loca circumdlexerat: qui nusquam aliquid remedii vel curationis adeptus, novissime burgum S. Andomari, non orationis causa neque meritorum S. Bernardi, quin potius ut pes ejus abscinderetur, adivit. Dum igitur b cireticos domi parentum et amicorum expectat; ad memoriam S. Bernardi simul cum puero mater accessit, suppliciter exorans, ut in conspectu divinitatis pro puero pius intercessor existat, et ne aliquando pes ipsius abscindatur, sua prece apud Dominum clementer obtineat. Non frustratur spe misericordiæ, sed desiderium piæ postulationis subsequitur effectus curationis. Puero, namque ante sepulcrum soporato, sopitur incendium: caro quoque exusta, panniculis circumvolutis adhærens, a sana disjungitur: statimque dolore fugato pristinae sanitati restitutus cum matre discessit. Vere Dominus ac Redemptor noster sponsionis suæ non immemor, quæ dicit, Opera quæ ego facio et vos facietis; ea quæ Sanctos suos seculis venturis facturos spondit, per hunc Sanctum suum in conspectu filiorum hominum mirabiliter operari non desinit: qui nimirum Salvatoris sui vestigiis adhærens, per vias vitæ et semitas gradiendo justitiæ, lenocinantis mundi blandimenta devitans, tanto liberius præsentis vitæ naufragio transnavit, quanto districtius illecebrosæ carnis voluptates edomuit. Unde non immerito in illa beatitudine cœlesti perpetuæ felicitatis munere ditatus, quam felix, quam gloriosus gloriæ Conditoris assistat, ex his quæ per eum Dominus operatur, liquido manifestatur.

48 In castro S. Andomari mulier quædam, Christiana nomine, inflatione totius corporis laborabat: quæ a multis sapientibus consilium acceperat, et tamen ab omni sanitatis spe frustrata remanserat. Hæc sub hospita beati viri ancilla extiterat, et cum ea habitando familiaritatem ejus adipisci promeruerat. Huic quadam nocte Sanctus apparuit, et, utrumne dormiret, requisivit. Cumque illa quis sibi loqueretur inquireret; ille se Fratrem Bernardum esse respondit: et ut ad se veniret indixit. Ad hæc

D
AUCTORE
JOANNE
EX MS.

Ob filium
cum mercibus
submersum,

pater in
amantiam
delapsus,

sanæ menti
restituatur:

Ossiculum
per 15 dies
guttur oc-
cludens

E
aqua reliqua-
rum gustata
eximitur:

Curatur pes
inflammatus
jam abscin-
dendus.

F
Joan. 5, 36

Sanatur
mulier toto
corpore in-
flata,

AUCTORE
JOANNE
EX MS.

surdus per
4 annos,

c

d

e

puer aqua
suffocatus
reviviscit.

A ægrota respondente, se a lecto non posse surgere, et quo illum quæreret prorsus ignorare; Sancti preceptio urgebat, quatenus ad S. Bertinum, ubi ipse corpore requiescit, vel adducta vel advecta veniret, si sanitatem recipere vellet. Mulier igitur visioni non incredula, ad Sanctum se portari fecit. Quæ dum supra sepulcrum procumbens oraret, quidam eructationis sonus a ventre ejus est auditus, et sic omnis inordinatus tumor ad nihilum est relictus. Factum mirabile non minus mirandum comitatur. Dum enim, pro miraculi novitate, omnis populus in laudem Dei voces attolleret; homo quidam, qui quatuor annis et eo amplius surdus extiterat, ibidem jacens obdormierat; sed ex tanto clamore excitatus, obstupuit, et quid contigisset reddito auditu inquisivit. Duplicato itaque miraculo, duplicatur et clamantis populi gaudium, et per omnia Sancti declaratur meritum.

49 Femina quædam, Hedewidis nomine, de Villa nuncupata Carbeke, cum duabus aliis feminis, quas quasi in testimonium adduxerat, quinquennem filium ad Sanctum attulit: circa quem Sancti virtutem gloriose effulsisse, multis astantibus retulit. Ante Dominum enim Richardum c Archiepiscopum B Cantuariensem et Magistrum d Walerunum Electum Roffensem, Magistrumque e Petrum Blesensem, et alios quamplurimos magnæ famæ Clericos, puer est allatus, et matre referente veritatis ordo in medium est prolatus. Mater siquidem, dum quadam die sedens in domo filium suum abesse conquereretur, frater ejus ad requirendum illum egreditur: quem in aqua suffocatum inveniens, pavitanti more obstupefactus, domum recurrit: et cum ejulatu magno miseranda matri tristem eventum indicavit. Hoc mater audiens, tremebunda et pene exanimis ad lacum properavit: corpusque filii sui, quod adhuc capite deorsum verso in aqua jacebat, extrahit: sed nulla in eo vitæ signa reperire potuit. Omnes quippe qui aderant, mortuum eum esse dicebant, mortisque argumenta comprobantes, sanguinem, qui ab ore et naribus profuebat, ex cordis et intimorum diruptione profluere affirmabant. Mater tamen de Dei clementia et Sancti patrocinio non diffidens, fidelis advocati implorabat auxilium: spondebatque quod Sancto suum cum muneribus, quæ habere poterat, adferret filium; cum quo et seipsum ad Sancti de cetero deputeret servitium. Mira dicturus sum. Vix mulier verba compleverat, et puer redeunte spiritu singultare cœpit, cœlestique fœtus medicamine, cito incolumitatem recepit. Hoc ordine, quo nostri styli processit rusticitas, mater filium suum adducens coram memoratis testibus, rei eventum notificavit. Per omnia benedictus Deus, qui Sanctum suum ita glorificare non desinit.

50 Dum aliquando Hospitarius noster in Anglia pro redditibus suis ivisset, nepos Presbyteri, qui unam parochiarum marinarum tenet, desperabiliter languebat; præsertim cum et in ore et in lingua ultra modum inflatus esset, et non solum loquendi, sed pene etiam respirandi facultatem amisisset. Cum igitur ex Presbyteri relatione languor nepotis Hospitario cognitus fuisset, S. Bernardi ille incipiens narrare magnalia, suadebat illis ut Sanctum fideliter invocarent, promittens præsumptibiliter, quia sanitatem æger reciperet. Ad hæc cum Presbyter verbis, æger natu quo poterat, Sanctum interpellarent; monachus reliquias Sancti, quas secum habebat, capillos scilicet ejus, aqua intinxit; apertisque cum cultello agri dentibus, ex eadem aqua modicum in os ejus instillavit. Mox medicamenti effectum subsequente, æger amissam penitus loquelam recepit, et inflammationis et ulcerationis vestigiis evanescentibus, tertio die ad perfectum convaleuit.

Quidam
linguæ usum
recepit.

51 Juvenem quemdam, Anglicum natione, uno crure claudicantem et baculo se sustentantem, ad Sanctum venisse audivimus, cujus curationis ordinem subscribere deliberamus. Dum coram tumba Sancti clamans ille et tremens procumberet; monachus, qui ibidem pro reddendo responso seiebat, causam clamoris requisivit. Cui ille, Domine, inquit, indicibilem passionem in crure meo sustineo, et nunc solito acrius morbi mei infestatio me vexat; et ut mihi videtur, quasi vivum animal interius latens, ossa et medullam devorat. Monachus igitur super miserabili incommodo compunctus, Sancti lapide crus hominis signavit, et ad orationem eum exhortans dormire præcepit. Post paululum vero juvenis se melius habere dicens, surrexit, et sedens femur suum discooperuit; et quamdam ibi ligaturam amovens, stuppas sanguine rubentes a carne extraxit. Cerneret itaque mirum in modum stuppas sanguine rubere, et tamen in foramine unde extractæ fuerant, sanguinem nullum apparere. Interrogatus autem de nomine infirmitatis suæ, dicebat, quod ab equo percussus fuerat, et inter saxa lapsus, tum ietu equi, tum reperussione saxorum in multis locis vulneratus extiterit; duobus tamen annis sanatus, nuper vulnera ejus sanie effluere cœperant, ita quod a quibusdam fistulam, a quibusdam vero vermem habere putaretur. Hujus rei causa ad S. Mariam de f Rupe-Madoli et S. Leonardum g peregre profectus fuerat: sed nusquam sanitatem adeptus, tandem ad S. Bernardum venit: et tali modo, ut præscriptum est, se ibi sanctum fuisse ostendit. Sed quia advena erat, publice et privatim eum probare studuimus: qui quoniam a prima assertionem deflecti non poterat, et animam suam super veritate sua testem interpellabat, nos procul dubio dictis suis fidem adhibere cogebat.

52 Audivimus etiam hominem quemdam de Falconis monte ad Sanctum venisse, qui se dicebat desperabiliter ægrotasse, jamque secundo pro mortis periculo salutiferis sacramentis communicasse. Dicebat etiam omne corpus suum universali scabie, acsi leprosus esset, obiectum fuisse, sed per S. Bernardi suffragium, quem in auxilium suum invocaverat, tam a lepra quam a mortis discrimine evasisse. Coram populo etenim vestem dirupit, carnem suam ostendit: ubi quidem veteris morbi cicatrices adhuc apparebant, sed pauca vel nulla scabiei vestigia remanserant. Puer quidam manum vehementer inflatam habebat: pro qua mater ejus ceream Sancto manum spopondit: et puer, omni dolore et dolore sublato, sanitatem obtinuit. Multa quidem et alia miracula a Sancto facta fuisse audivimus, sed cum sanatorum negligentia ea non publicaverit; ne verborum notam incurramus, nec nos scribere voluimus, quod aperte probare non poteramus.

53 Erat in castro S. Audomari mulier quædam, quæ uno anno vel eo amplius utrasque manus contractas habuerat, sed ad sepulcrum Sancti sanata, dum de modo sanationis suæ probaretur, plures de præterita contractione testes habuit, et quid sibi contigisset tali ordine manifestavit. Dixit namque quod nocte quadam quæ sextam feriam præcedebat, quædam reverendi viri effigies sibi apparuit, et de recuperanda sanitate consilium dans, ad fratrem Bernardum, qui in ecclesia S. Bertini requiescit, ire præcepit. Mane autem facto dum visionem suam retractaret, de salute quodammodo segura erat; iter suum tamen pro debilitate corporis usque in crastinum distulit, Sabatto vero ad Sanctum ivit, et illuc perveniens caput et brachia intra foramina Mausolei ejus posuit, et sic ad orationem procubuit. Dum igitur aliquantulum sic procumberet, manus suas relaxari et digitos extendi sensit: femineque

sanatur
juvenis a
cruris unius
cruciatu
gravi:

f g

moribundus
et scabiosus,

curatur
manus in-
flata,
R

item manus
contractæ:

levitatis

A levitatis impetu agitata, clamans et exultans a foraminibus prorupit; et contractas paulo ante manus, sanas et erectas ostendit. In territorio Furnensi puer molestia lapidis angustabatur: pro cuius salute parentes sua vota offerentes, S. Bernardum precabantur: quodque pro lapide, si exinde liberatus esset, aequalem argenti quantitatem offerrent pollicebantur. Pollicitationem itaque, vel ut verius dicam, fidem illorum Sancti interventione prosequente, puer statim lapidem eminxit, et parentum veritas promissam argenti quantitatem fidei Patrono attulit.

et puella
hydropicæ
sanantur:

54 Puella Audomarensis castri indigena, deformiter inflata, lata magis quam longa apparebat: ad quam multi periti viri et medici accersiti fuerunt, qui unanimem de nunquam recuperanda salute sententiam proferebant, quodque naturali hydropisi infecta esset confirmabant. Hujus rei causa parentes filiam suam ad S. Bernardum adduxerunt, et tumorem ventris Sancti vinculis signari fecerunt. Post hæc domum reversi, advocato medico qui discernendarum infirmitatum sciolus erat, cum causam tumoris per phlebotomiam experiri vellent; puella in medium processit; et rejectis vestibus ventris tumorem resedisse ostendit. Taliter res gesta tuliterque ad nostram notitiam perlata, multorum testimonio qui parentes et puellam noverant, est approbata.

ad sepulcrum
delatus,

55 O veneranda Sancti merita! O reverendus sacer ille locus, ubi tam sancti corporis reconditum habetur pignus! Inter cetera enim miracula rem mirabilem accidisse vidimus, de qua si vera fides populi esse constiterit, absque falsitatis scrupulo affirmamus, quod per hunc Sanctum antiqua Apostolorum miracula restaurata viderimus. Puer siquidem qui credebatur mortuus, ad Sanctum allatus, cum super tumbam ejus fuisset positus, vitalis spiritus in eum est reversus. Quapropter monachus, qui ibidem pro reddendo responso aderat, cum ex his quæ acciderant obstupesceret, et utrumne vivus illuc adductus fuisset, vel ibi revixisset ignoraret; ad ejulantes mulieres quæ puerum attulerant se convertit, et vivere eum dicens, increpando, a lacrymis cessare præcepit. Mater igitur, quæ hujus rei causa accurrerat, filium suum vivere audiens, præ gaudio, ut creditur, exanimis in terram corruit, ita quod nonnullis astantium plus matris exanimatio quam pueri mors terroris ingesserit. Post aliquot tamen horas matre ad seipsam reversa, cum de eventu rei sollicitius inquireremus, summam facti ex illorum assertionem, qui rei interfuerant, breviter didicimus. Dicebant namque quod puer diu in aqua jacuisset, nullaque, cum ex ea extractus esset, in eo vitæ signa apparuissent: quem nihilominus huc allatum mortuum esse credidissent. Probabiliter ergo fides populi hoc illius meritis factum esse credit, ad cuius tumbam puer prius vivus apparuit.

reviviscit
puer,

qui fuerat
submersus:

C 56 Mulier erat in civitate Atrebat, quæ dum dormiret subita passione percussa, distorto ore, cæcatis oculis, turpiter fuerat deformata. Cum igitur multa in medicos inutiliter expendisset, post decem hebdomadas, durante adhuc infirmitate, totam spem suam ad Dominum contulit, et fideles internuntios Thomam et Bernardum interpellans, quod eos laneis induta et discalceata requireret; devovit: et in eadem fere hora convalescens, integram cito sanitatem recepit. Verum cum per negligentiam reddere aliquantulum differret, dolor redivivus rediit: quod neglectui suo juste imputans, iter promissum arripuit: nec tamen morbi sui infestatione caruit, donec ad Sancti nostri tumulum pervenit. Unde licet utrosque Sanctos, Thomam scilicet et Bernardum in curatione suæ peregrinæ operatos esse credi-

primum
voto facto;

deinde eo
dilato,

iterum ad
sepulcrum
sanatur.

mus, Major tamen veneratio Sancto nostro videtur exhibita, ad cuius memoriam, regre sanitas est restituta.

57 Puer, de villa h Stenfort nuncupata, uno oculo per aliquot dies excæcatus, ad Sanctum venit: qui quia per integram hebdomadam devotionem pro posse suo exhibuit, amissi luminis claritatem recepit. Adolescens quoque hujus loci indigena, Philippus nomine, in uno latere paralyti percussus, quamdam in se mortis imaginem ostendebat: cui nimirum omnia lateris membra officere magis quam officium impendere videbantur: cum ea non sicut sua regere, sed tanquam aliena cogeretur post se trahere. Hic ad tumbam Sancti allatus, mirabili velocitate reddito amissorum membrorum officio, incolumitati est restitutus. Ex eadem quoque infirmitate et similiter in latere puella vexata et insuper pene muta, ad Sanctum est adducta; et ab omni, quod patiebatur, incommodo est liberata. Homo etiam ex Bergensi oppido triennem puerum adduxit, circa quem Sancti pietas quam mirabilis exstiterit, nobis celatum esse noluit. Ait enim, quod puer in ignem vehementer accensum ceciderit, adeque facies ejus deformata fuerit; ut nec unus oculus nec nasus in ea appareret, magisque semiustæ carnis quam faciei speciem similaret. Cum igitur, inquit, homo ille, de infortunio meo lacerem, ad S. Bernardum, quem suis veneratoribus fidelem esse Patronum multotiens audiavi, tota mente me converti, et quod eum una cum puero meo requirerem promisi. Sic igitur de eventu rei timidus, puerum, prout melius scivi, in strato suo reposui: altera vero die dum diligentius inspicerem, talem ut nunc videtis, inveni. Facies siquidem ex præterita adustione paululum rubebat, sed nasus et oculi integri et sani apparebant.

58 Multas præterea simplicium assertiones de Sancti miraculis audiavi: sed sicut seriatim omnia revolvere superfluum videretur et nimis tædiosum; ita nonnulla, veritatis testimonio probata, summam perstringere fortassis non erit inutile. Quidam noster famulus, Lambertus nomine, uxorem longo tempore lecto decubantem habebat, pro qua vile satis manus, crus cererum, Sancto obtulit, statimque mulier sanitatem obtinuit. Puer quoque gravi passione vexatus, ad Sancti tumbam convaleuit. Juvenis item multo tempore unius brachii impotens, dum prope sepulcrum dormiret, visum ei quod vermis superioris doloris loco per brachium in digitos descenderet, quem a se excutere volens, a somno exiliit: et adhuc ex visione territus, brachium quod pene mortuum fuerat elevans, seipsum signavit. Tali ordine homo convaleuit, ac omnibus qui rem audire, mirandi materiam reliquit. Alius item homo navem suam, per septem hebdomadas perdiderat, qui cum Sancto nostro ceream promississet, amissam reperit; idque Sancti præconiis adscribendum non immerito judicavit.

59 Puer quoque circa genitalia morbitur inflatus, cum ruptus esse crederetur, parentes ad eum medicum adduxerunt, et inflationis causa inquiri debuerat. Inter hæc mater, naturali affectione magis sollicita, S. Bernardum sedulis precibus interpellabat et juxta filii sui longitudinem ceream candelam faciens, hanc cum magna devotione ei promittebat. Altera autem die, cum causa infirmitatis inquirenda esset, puer omnino sanus erat, ita quod nec aliqua præterite inflationis signa in eo remanserant. Multa ejusdem generis miracula brevitati me servire suadent, quia non solum a fastidiosis immo etiam a benevolis lectoribus reprehendi potero, si in pluribus similibus rebus ubique longos tractatus facere voluero. Rem itaque magnam parva oratione conclu-

D

AUCTORE
JOANNE
EX MS.

h
Curantur
cæcitas unius
oculi,

paralysis
unius lateris,

faciei adustio.

E

Sanantur
mulier ex
morbo de-
cumbens,

puer æger,

habens bra-
chium pene
mortuum,

F

navis amissa
recipitur:

puer ab in-
flatione mo-
lestia libera-
tur:

AUCTORE
JOANNE
EX MS.
puer submer-
sus reviviscit :

A dens, quid in hac nostra insula contigerit, breviter explicabo. Puer parvus in aquam cecidit, ibique a tertia usque ad sextam jacuit. Post hæc facta inquisitione, in fundo gurgitis, facietenus limo inhærens est inventus, ac deinde extractus. Hinc cum terra simul et aqua ab ore ejus excuteretur, nec aliquid in eo vite reperiretur; mater inter querulos planctus Sanctum frequenter invocavit: et circa horam Nonam mortuus revixit, ac omnibus qui adfuere laudandi atque mirandi causa extitit.

curatur dolor
tibiæ
in muliere,

60 Ex castro S. Audomari femina quædam a S. Jacobo redibat, quæ subito cruris dolore redeundi difficultatem perpessa, dum post comites suos remanere debuisset; in hujus necessitatis articulo S. Bernardum in auxilium suum invocavit: quem mox adiutorem experta, altera die omnis doloris experta, iter coeptum peragere non est impedita. Quodam tempore cum mercator ex præfato castro in Angliam venisset: invenit ibi suæ professionis hominem Fresionem: cum quo cum de artis suæ commerciis mutuum colloquutionem haberet, Fresio ille de S. Bernardi virtutibus querere coepit, et quid sibi per Sanctum illum contigisset, argumentis adhuc apparentibus ostendit. Referebat quidem, quod ipse et uxor ejus, uno tempore ambo inflatione et infirmitate tibiæ lecto decubabant: quibus cum Sancti nostri merita jam innotuissent, et ipsi eum in hac angustia invocassent; astitit eis per somnium reverendæ formæ vir, qui præcipiebat quod novo Confessori Bernardo in Flandriæ partibus cereas tibiæ vel deferrent, vel initterent, et sanitatem postea reciperent. Exhinc igitur jam de salute non diffidebant, sed ad invocandum Sanctum, qui per visum ostensus fuerat, quotidiana devotione et per devotionem in salute proficiebant. Hæc nobis mercator noster retulit, et in signum hujus rei quatuor tibiæ de cera factas, quas Fresio incolumis ei dederat, Sancto nostro apportavit.

hernia diffi-
lis monachi
Bernardini
sanatur,

61 Novi quemdam in conobio nostro monachum, de quo fidelium relatione comperi, quod per Sancti patrocinium a magna infirmitate mervit sanari. Quia vero infirmitas nulli nostrum nota, partes secretas invaserat; nomen Fratris ne erubescat subiacendo, tantummodo curationis ordinem scribo. Ab annis quidem puerilibus disruptus fuerat: qui cum inter prima miracula quemdam adolescentem ex eadem infirmitate sanatum vidisset; ad tumultum Sancti accessit, et pro familiaritate quam erga juvenem habuerat, audacius cum eo ratiocinando, taliter oravit. O Bernarde, succurre mihi suppli, quia te adhuc in hac mortalitate constitutum diligebam, et cum nihil de tuis miraculis scirem venerabar. Justitiæ namque (prout mihi videtur) ratio exigit, ut me potius quam extraneos cures: quia etsi latitudo caritatis etiam ad inimicos se extendat; affectuosus tamen amicos intra suum sinum congregat. Sic enim orasset, dormitum ivit: qui mane surgens, dum loca infirmitatis suæ consueto tactu confovere vellet, quid sibi Sancti intercessio præstiterit, integram sanitatem adeptus, agnovit.

sanata sex
annis capiti
infixa mira-
culo eximitur,

62 In pago Bourbourgensi, villa Loon inoccupata, homo quidam, Walterus nomine, sagitta percussus fuerat, ita quod ferrum per medium faciei transiens, ex altera parte pene usque ad aurem pertingebat. Sex itaque annis hoc incommodo laborans, cum nulla medicorum arte curari posset; ad S. Bernardum venit: eique promisit, ut si aliquando ferrum, quod in capite gerebat, extractum fuisset; similitudinem illius ex argento factam offerre paratus esset. Tali igitur promissione erga Sanctum astrictus, domum rediit: ac post aliquot dies sagitta ad superiorem cicatricem contra naturam quidem est regressa: tantumque de bastili, ferro adhuc inhærente, extra

apparuit, ut forcipibus illud apprehendere difficile non fuerit. Ut autem perpendamus hoc non fortuito sed miraculo evenisse, ferrum et hastile suum simul extrahi potuerunt; sed mox extracta præ nimia putredine, in manu extractoris dissoluta dissiluerunt. Homo igitur sanus effectus, juxta voti sui tenorem, ferri similitudinem de argento factam Sancto attulit; cujus relatu res ista ad nostram pervenit notitiam.

63 Quædam mulier ex Atretrato Sanctum peregre requisivit, quæ tres ad tumbam ejus candelas, et ad singula circum altaria singulas apposuit: deprecata est autem Fratrem custodem sepulcri, ut eas quamdiu ardere possent, non exstingueret; dicens hoc a S. Bernardo præceptum esse, quem sibi veraciter apparuisse astruebat, sed utrum vel dormierit vel vigilaverit certum non habebat. Sex enim septimanas præ nimia faciei inflatione cæcata fuerat, cum reverendus vir, qui se Bernardum nominabat, ut dictum est, apparuit et de recuperanda salute consilium datus, sepulcrum suum in ecclesia S. Bertini adire præcepit. Quia igitur, sicut muliere affirmante cognovimus, visionem sanitas est comitata, jure res hæc inter miracula est annumeranda.

sanatur ex
inflatione
faciei cæca.

ANNOTATA.

a Hic intelligitur Trajectum ad Mosam, Leodium inter et Ruremundam.

b Forte Chirurgicos, quomodo sæpeditos medio ævo chirurgos invenies: sed neque sic sensus subsisteret, nisi loco per conjecturam emendato, qui talis erat in egrapho nostro, Deum igitur cireticus hominum parentum et amicorum expectat.

c Richardus, successor S. Thomæ, mortuus est anno 1188.

d Walerannus, Waltero 26 Julii anni hujus 1182 mortuo, electus, non diu præfuit, mortuus anno 1184.

e Petrus Blesensis, erat Archidiaconus Bathoniensis.

f Ita Latine reddi putavit locum qui vulgo Rocamadoul dicitur, revera autem Rupes amatoris redditur. De famosi autem illius loci patrona Dripara historicam relationem scripsit noster Odo Gissæius.

g S. Leonardi cultus est in celebri Abbatia ejus in agro Lemovicensi: colitur is 6 Novemb.

h Stenfordia insignis et amœnus locus in agro Castletono.

i Loon ibidem prope mare inter Gravelingam et Mardicum.

CAPUT VI.

Alia xii miracula: quibus nonnulla a posteris adjuncta.

Ex territorio Furnensi homo, Lambertus vocabulo, de S. Jacobo rediens, quadam nocte, dum ad necessaria naturæ surgere vellet, super cras suam cecidit et pedem ac genu vehementer collisit, ita quod aut crus contractum esse, aut juncturam aliquam a sua compagine dissiluisse non dubitaret. Dum ergo hinc pro sua læsione, inde (quia post comites suos manere timebat) gravi dolore afficeretur; S. Bernardum in hac angustia sibi suffragari poposcit, cui etiam quod pedem et genu ex ferro adferret, voto se astrinxit. Sicque factum est, ut cum homo inter querulas preces obdormivisset, omnis simul dolor conspiretur; et mane reverso, ad peragendum diuturnum quotidie iter, nequaquam aliqua læsione impediretur. Huic veritati perhibet testimonium pes ferreus, cum genu dependens ad Sancti tumultum.

Genu et
pes collisus
curantur:

65 Exiit in pago Tornehem oriundus homo quidam

A quidam, nomine Nicolaus, in arte carpentaria industrius et peritus: qui dum una die artis suæ exerceret officium, domumque Domino suo, Comiti scilicet de Ghisnes, ædificaret; morbo advolante, unius cruris sui virtute sub momento privatus est. Sagittæ a vero morbo nondum cessante, non diu immoratum est, cum admirantibus cunctis qui præsentibus aderant, non solummodo cruris virtute, sed etiam a totis viribus suis ab articularum suorum novissimis pubetibus in una parte sui destitutus est. Percipiens itaque tantam in se morbi rabiem insuere, ad domum propriam et uxorem suam, tum sociorum adminiculo tum baculi sustentamento, quocumque modo divertit. In hunc modum cum dolore gravissimo atque importabili totam diem illam præterit. Sequenti autem nocte, morbo eum magis magisque infestante, adeo sui utrobique factus est impotens, quod neutrum crurium aliquamve quorumlibet artuum suorum compagine movere valeret vel flectere. His et huiusmodi ærumnis et cruciatibus per tempus aliquod angariatus, ad S. Bernardum advectus est: cuius inherens tumulo, oculos a vigiliis, ora a precibus devotissimis, pectus a suspiriis ad astra pertensis, per totam unam hebdomadam non relaxavit, nec voti sui quidquam impetravit. Super hoc nonnulli condolentes monachi et etiam admirantes, timuerunt, ne et ipse eis illuderet, velseipsum dissimulans sceleris ejuspiam inhiaret insidiis. Ea propter quidam de Fratribus rei veritatem volens extorquere, cepit illius tibias palpare, contrectare, huc illucque distrahere, dicens: Homo expergiscere, sustenta tibias, attenda si vigor earum revixerit. Qui dum attentasset, sustinere eas sine monachi adminiculo non potuit, sed inanes acsi carerent ossibus insinuat corruerunt. Tunc quia diuturnis invigilaverat orationibus, et incassum; jussu Fratrum et admonitione ad domum suam reportatus est, nulla Sancti sentiens beneficia. Quo audito Comes de Ghisnes ei compatiens, ad Audomarense castrum fecit eum reportari, et ibidem physico fideli et sciole eum ad curandum commendavit. Cumque circa eum medicus laborasset per tempus innumerum, nihil ei salutis contulit, nihilque conferre potuit. Similiter et ceteri quam plures physici inutiliter in eo operati sunt. Tunc æger jam a principio prænominatus, contempsit medicos, contempsit herbarum vires, contempsit et carmina, reminiscens quia non est medicus homo quispiam secum Deus. Et statim Dei misericordiam super se cepit invocare: et ut facilius apud Dominum impetraret, coadjutorem atque interpretem Sanctum sibi prælegit Bernardum: vovitque nulli medicorum se deinceps committere, nullum habere opificem præter Sanctum illum, quem jam præcelegerat. Sanctum scilicet Bernardum, monasterio Sithii requiescentem. Ab illo ergo die et sub ipsa etiam die, in qua Sancto vovit, Domino miserante et Sancto opitulante, cepit curari, et in tantum meliorari, quod sub paucis diebus et quasi momentanee pristinae omnino restitutus est sanitati. Pulsæ morbi læsione, tanta sub modio miracula recondere nec ausus est nec voluit. Unde Dominum laudans et Sanctum magnificans, ad nos venire non distulit; et eventus sui seriem retegens, coram omni nostra congregatione et populi secularis multitudine, quemadmodum scripsimus, veritatem istam ipse docuit.

66 Quanto igitur splendore virtutis, quantaque flagrantia beatitudinis gloriosus noster Bernardus Beatorum redolet universitatem; ad exemplum videlicet, ad eruditionem, ad correctionem: universis Ecclesie filiis gustu melius percipitur quam auditu. Unde illud: Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus. Magnificatus est ergo in conspectu prin-

cipatus, et data est ei victoria super potestates tenebrarum, quia hic est filius Domino dilectus, in quo ei bene complacuit. Dum enim adhuc aura vesceretur, quam sincerius quam eximium in ara cordis holocaustum cremaverit [occultabat]: sed postquam naturæ solvit debitum, quantis signis, prodigiis, virtutibus elucens extiterit, quis arca mentis includere, quis indicio litterarum elucubrare, seu una voce valeat explicare. Civitas enim supra montem posita nunquam delituit. Posset itaque beatus iste congrue dicere: Fac mecum, Domine, signum in bono, ut videant qui me noverunt: quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me. Bernardus hic pauper et modicus pluribusque ærumnarum laboribus exhaustus, factus est Domino vivum verumque sacrificium, et templum inhabitationis divine dignissimum: recepit enim cum Lazaro in vita sua mala spontaneus, nunc autem consolatur. Multa quidem per eum operatus est Dominus haud perpetuo damnata silentio: verum etiam hoc tantillum succincta brevitate perstringentes, memorie applicabimus.

67 Erat quædam mulier, cui nomen Agatha, in villa vocabulo Thetinghem, c non longe a Bergis remota: quæ dum partu abortivum edidit, balneis, quæ summo desiderio tam ante quam post partum fertur affectasse, se intronitti fecit. Cumque res sic agitur, gravior et ardentior ingruit infirmitas: ita ut eam sine intermissione in balneis persistere compelleret, et posse et velle sine ipsis esse prohiberet: nam dum semel aut sæpius a balneis cessare tentabat, se subito de medio rapi, nisi statim eisdem reciperetur, clamabat. O miram rem et usque ad extremos orbis cardines incognitam! Si quando amici ejus, ab invisæ illa aquarum mansione miseram extrahentes, detinere nitentur, illa tum clamulo aufugit, et fossulæ, quam forte reperit, insiluit, utque ibidem suo insatiabili liberius indulgeret affectui, delituit. Dumque attentius perquiritur, post triduum ibi reperitur; extrahitur, domum adducitur, et non sine continuo amicorum adjumento et caritative humanitatis obsequio (quia egens erat) circiter annos viginti duos et dimidium in huiusmodi miseria perseverare permittitur. Postremo sub imagine somni ei monstratum est, ad tumbam supra memorati Sancti præsentari, et ibidem ejusdem meritis pristinae sanitati debere restitui. Quod illa suis narrare non distulit, sciens quod fama Bernardi certis loca pervolat alis, quia virtus Dei exibat de illo, et sanabat plurimos. Nec mora, ocius advehitur, nullatenus inde ab assueto liquore sequestrata: ad tumbam sæpius dicti Sancti exponitur: tandem non modica fidei constantia et norma confessionis solidata, balneis extrahitur; et statim tractus suspiriosos extorquens, et quasi rupto filo in fata properans, voce tam querula, tam clamosa malum illud execratur ex animo, non mentiens, donec per sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum divine gratia miserationis munitur: sique factum est, et lecythus olei pauperi mulierculæ non defecit ad incrementum salutis; donec e miserando aquaticæ pestis ergastulo, meritis B. Bernardi penitus absolvitur, et balneis tam continuis ulterius non abuti docetur. Ea respicite, Fratres, queso respicite, quomodo divine virtutes fidei nostræ munimen conciliant. Videte ergo ut imbecillitati nostræ plurimum proficiant. Reducite ad animos seculi prosperitates, temporum multitudinem, virorum sublimium pompas, matronarum gloriam, divitiarum abundantiam. Attendite et pensate, quoniam hæc omnia quasi nulla sunt, quia qui ista diligit, quasi somnium vigilans videt. Hæc igitur recordatio magna debet esse institutio. Illa ergo sunt appetenda, illa summapere diligenda, quæ inventa non

D
AUCTORE
JOANNE
EX MS.

Gloria B.
Bernardi ex
multitudine
miraculorum
innotescit

c
E
delira mulier
in balneis
continuo manere affectans

per annos 22

F
tandem ad
sepulcrum
B. Bernardi
delata.

liberatur:

a
ob subitam
paralysim,
motu omni
privatus,

postquam
apud sepul-
crum B. Ber-
nardi inte-
gra hebdoma-
da mansisset,

B

frustra ex-
peritur medi-
corum indu-
striam:

denique
voto se obli-
gans B.
Bernardo
b

sanitatem
recepit.

AUCTORE
JOANNE
EX MS.

A non transeunt nec adepta deficient. Sed quia ad hominum desiderium anhelare sine divinæ gratiæ misericordia nullus valet, oremus Omnipotentem Dominum, ut nobis et velle exigendi, et posse tribuat obtinendi: quatenus hic in suo vivere timore concedat, et post hæc in beati et gloriosi nostri Bernardi et Sanctorum consortio cum gaudio recipere dignum ducat.

habens al-
terum pedem
aridum sa-
natur.

d

68 Nec minus silendum quod et alio tempore per eundem Sanctum actum est, quem constituit Dominus redemptionem plebis suæ. Juvenis quidam in Burgundia fuit, qui reliquis pes, debiti vigoris non reminiscens, penitus aruerat, ita ut ipsum laborioso recessu secum traheret, et de cetero dñorum solatio baculorum se sustentaret. Contigit ergo ut veniret in loco qui dicitur d Viscamp, sed cui locus iste tam celebris satis innotuit, vulgaribus auris mille aditus ubi plebs fumæ peregrina ministrat. Nec latebat inhabitantis Viscamp rumor almanicus Bernardi, Sithiense scilicet cœnobium miraculosis portentis per eundem Sanctum non modicum clarere, et longo benedictionis obsequio florere. Quibus auditis hilaratus ille: ut saltem divinæ gratiæ portunculam tenore fidei mereatur, in Sithiu venire disposuit, et alterum de duobus baculum, devotionis animante affectu, abiecit: reliquo vero contentus vix locum exierat, cum jam offensam pedis, prius mortui impotentique nisu subsequenter humumque verrentis, sentire didicerat. Venit ergo, et monumento Sancti divinæ liberationis obtentu accubuit. Sed et tu homo, tu quis es ut respondeas Deo? Sanctum quidem voce votoque sollicitasti; ille vero impetravit, quem dignum in conspectu Principis summi fidejussorem habuisti, quia crexit eum Dominus coram salutis nobis, in domo Bertini pueri sui. Porro adolescens ille, celestis medicinæ confectione gratuita in æde B. Bertini reficitur, receptoque pedis officio, baculum sustentatorium, quem solum, ut dictum est reliquo spreto retinuerat, ad testificandum rei exitum populari spectaculo ibidem relinquit.

puerulus
cerco oblato
liberatur
morbo:

C

69 Illud quoque notandum scriptoque commendandum: quia puer quidam hic mortuus fuerat et revixit. Quædam igitur mulier, cui nomen Anna, venit de Bergis in castrum quod dicitur Audomari, ubi habitabat multis diebus, sortita jam filium, Joannem nuncupatum, qui nonnullo jam adultus annorum numero, cœpit ad sepulcrum B. Bernardi cum cœtaneis suis optativo et celebri studio quotidie currere, sedere et ludere, ut lenitas animi puerilis distrahit actus. Mater vero hujus videns memorabili tumbæ tam frequenter, tam diligenter adhaerentem, candelam juxta stature ejus longitudinem Sancto vovit; eo quod noverat eum quadam ægitudine graviter torqueri, et ex hac indies deterius irretiri: ipsa tamen, eo quod nulla aut tennis esset sibi substantia, voti propositum distulit. Post hæc puero flagitante, inquietante, plurimumque pro cereo perseverante, mater demum acquievit. At ille voti debitum solvit, et deinceps omnem corporis sui molestiam sopiri, matri assenit. Postea vero circa horam diei sextam contigit ut nescio quo casu a ponte præcipitaretur, et ab injurioso torrentis hiatu absorberetur: dumque huc et illuc aqua cum impetu diutius inquietaretur, supervenientes quidam reperiunt, extrahunt et deferunt, fatali pridem frigore rigidum, et toto corpore lividum, nihilque in eo vitæ comperiunt residuum. Cui ut, si possent, aliquo experimento vitalem spiritum excitarent, capite dimisso, ut aquæ defluerent, partibus inguinariis manus firmiter apponunt. Dumque varias in eo astutias expendant, nec proficiunt; ad tumbam Sancti corpus a matre portatur, et divinæ dispositioni melius commendatur. Illa vero ejulante de interitu filiali et de-

et submer-
sus,

bacchante, fit concursus utriusque sexus populi, præstolantis beatam spem et adventum gloriæ cœlestis. Quid plura? Respexit Dominus in orationem humilium, et viro quodam reliquiis Sancti puerum signante, et dentibus cultrum interponente, et digito subsequente, puer digitum levi motu dentibus tenere cœpit. At ille videns faciem pueri jam rubefactam, testatur salutis accelerare subsidium, et jam mortis nullum habere vestigium. Nec mora, puer levatur, cunctisque admirantibus et de gratiosis virtutum exercitiis gratanter ovantibus, sanus et vivus per merita Confessoris redditur. O Virum ineffabilem! O si quis Virgiliano vel Tulliano dives eloquio adventaret, et ad scribendum de tali et tanto viro operam daret. Parvitas enim nostra non sufficit nec ullus unquam sufficere poterit ex omni natione, quæ sub celo est. Quippe mulier illa, coram veneranda monachorum phalange et secularium collectione, mœrore prorsus exulante, cum filio læta fronte in medium processit: quæ de circumstantiis rerum interrogata se Brugis oriundam indicabat, et qua insula cœnobii nostri circumsepta vicinat, per multa temporum spatia habitasse, et nunquam alias caussa Sancti se habitaturam affirmabat: de filio autem omnem rei eventum certis assertionibus exposuit, E

D
ad sepulcrum
reviviscit:

70 Quædam præterea mulier in vico quem, vulgari Vocabulo Brehun appellamus, Audomarensi castro contermina, ut tradunt, oriunda, dum vice quadam nihil mali in membris suis nihilque molestiæ sentiens, post diurnos labores se pausatam tradidisset, et post sub nocturno silentio, ut fit, sese huc atque illuc in læto versaret; attonita est brachium suum sinistrum simul et crus ejusdem lateris, omnino non posse moveri. Cumque de inopinato infortunii malo querula hæsitacione quateretur, et illa duo membra, soliti penitus oblita vigor, tam repente areferi, stupida recordaretur, memoriæ Bernardus occurrit: et divinæ miserationis subsidium propter Sancti merita anhelo spiritu efflagitare cœpit. Postera autem die ad tumbam Sancti perducta, summæ devotionis intuitu exponitur; oratur; nec sic primo, nec secundo, nec tertio melioratur. Dumque sic decurso diei spatio de profectu fidei nihil ageretur, et a sepulcro propter horæ incompetentiam arceretur; sequenti tamen die revertitur, et instat precibus impetratoriis, Sanctique memoriæ sedula intentione spiritaliter incumbit. Quid plura? Oblata est obtutibus fidelium, quia pristinum in præfatis membris prius arefactis recepit solatium. Memini quamdam mulierculam ad Sanctum venisse, quæ referebat Sancti virtutem se mirabiliter expertam esse: et ut melius dictis ejus fides adhiberetur, commemorabat ex ordine, unde esset, quid passa fuisset, quidve Sancti meritis obtinisset. Castri namque, quod e Abbeville dicitur, juxta suam relationem civis erat, et caduca passione jam multo tempore laborabat. Morbi sui incommodum ter omni die sustinuerat: et in aquis et in igne mortis periculum frequenter incurrerat. Cum igitur indesinenti infirmitate et mortis periculo anxietur, ad S. Bernardi patrocinium se contulit: et iter peregrinationis devote arripuit. Mirum itaque in modum ex ea die, qua peregrinari cœpit, usque dum ad Sanctum perveniret, nullam prorsus quotidiani morbi molestiam sensit. Et hæc nobis narrans, quia integram sanitatem se recepisse credidit; cunctis qui adfuerunt credendi et laudandi Dominum occasionem adduxit.

sanantur
mulier con-
tracta bra-
chio et crure

et caduco
morbo la-
borans,

e

71 Quidam mercator caussa mercimonii sui in castrum S. Audomari deveniens, cum gravi febre correptus fuisset, hospitis sui consilio candelam B. Bernardo

febri cor-
rep'us,

et in eam
ob votum
dilatatum
reclapsus.

pede altero
claudus,

mulier con-
tracta utro-
que crure

f

Puer in
balneo sub-
mersus re-
viscit :

A Bernardo devovit : sed cura rerum secularium cum aliis trahente, votum minime persolvit. Sequenti itaque die mitigata febre sponsonis suae oblitus, mare adit, et in Angliam transfretans, Cantuariam usque devenit. Ubi cum rediivis morbi sui insultibus acerrime urgeretur ad S. Thomam auxilii gratia encurrit : sed nequaquam in prece persistens, ac per hoc forte nec salutem consequi valens, comperta physici praesentia, eum fecit accersiri. Quid plura ? Interim cum medicus accersitus fuisset, Sanctus noster in visu febricitanti apparuit, eumque de voti transgressione redarguit, et dulci postmodum consolatione aegrotantem de spe salutis ita laetificavit : Si vis, inquit, salvus fieri, nullam ab homine medicinam queras : sed spem in Domino constituens, sepulcrum meum adeas, sciens cum votum persolveris ab infirmitate tua liberaberis. Inter haec homo a dulci somno excitus, jam se convalescere credebat : statimque medicum et Angliam deserens, in Flandriam rediit ; et cum voto suo ad Sanctum veniens, seque sanum ostendens, haec de Domini ac Sancti miraculis fideliter enarravit. Homo, Michael nomine, unum pedem penitus emortuum miserabiliter post se trahens, quadam die prope sepulcrum Sancti spe auxilii se collocavit : quem nequaquam spes sua fe-

1) fellit. Jacens enim, novas in emortuis membris tor-
siones sensit ; Sanctoque mediate divinum auxilium
efflagitans, surrexit, stetit, et ambulavit. In territo-
rio quoque Bergensi mulier utroque debilitata crure,
quorum alterum contractum, alterum paralyticum
erat, Sancti meritis incolumitatem obtinuit, et in si-
gnum obtente salutis baculos, quibus vice pedum
nitebatur, Curatori suo devote obtulit. f

72 Puer de castro S. Audomari, in balneo sub-
mersus, satis evidentibus indiciis mortuus esse os-
tendebatur : quippe quem vitalis reliquerat halitus,
pallor et nigredo deformaverat vultus, et rigor per
totum corpus occupaverat. Flentibus ergo parenti-
bus qui prolem suam videbant exanimem, fit ma-
gnus populi concursus ; et vitam quam solus Deus
reddere poterat, homines studii sui solertia revocare
cupiebant. Nam alii ut receptum intra corpus aquam
ejicerent, puerum per pedes capite deorsum pende-
bant ; alii corpus rigidum nunc fricabant, nunc fri-
gidum calefaciebant. Sed cum omnem studii sui so-
lertiam nil valere conspicerent, et hi qui sapientio-
res esse credebantur corpus sepeliri juberent ; mul-
lier quaedam illud inter brachia arripiens, ad Sancti
tumulum encurrit, dicens S. Bernardum tante sanc-

titatis esse, ut Deus ejus precibus mortuum deberet
resuscitare. Et quoniam mulier non haesitavit diffi-
dencia, non sefellit eam fides et erga Sanctum spes
sua. Mox etenim ubi corpus exanime supra tumbam
Sancti est depositum, sanguis per os et nares mortui
exiit, et revertente spiritu puer oscitare cepit.
Spargitur laetus rumor in populo, et nonnulli qui
prius ad clamorem luctus accurrerant, ad vocem lae-
ticiae concurrentes astiterant ; qui dicerent : quod
nequaquam imputarent hoc B. Petrum impetrare a
Domino potuisse, unde plus de Bernardo quam de
Petri sanctitate se dicebant confidere. Stulta quidem
haec fuit confidentia : sed quia de pia erga Sanc-
tum affectione, potius quam de malitia processit, pie
est excusanda ; Sanctique virtus pro his et aliis mira-
culis jure praedicanda. Ad nostram quoque notitiam
pervenit, quod homo quidam, infernali, ut dicitur,
igne succensus, ibidem per Sancti merita fuerit ex-
tinctus. Multa praeterea miracula in eodem loco
evenisse audivimus et credimus : quae quia per nos-
tram incuriam sunt neglecta, et de rei gestae ordine
et sanitatum modo non satis docti sumus, eligimus
potius silere, quam in aliquo falsitatis notam incur-
rere.

D
AUCTORE
JOANNE.
EX MSS,

curatur
ignis sacer.

E

ANNOTATA.

a Sagittam appellat, celerem noxi humoris et dolori-
fici motum.

b Chirurgi Graeca voce dicuntur, eam medicinae
partem professi quae operi a Theoritis praescripto ma-
num admovere docet : hujus autem vocis vim exprimunt
Franci et Flandri iis vicini, vocando operadores, quod
Latini opifices dici auctor hic existimavit.

c Scilicet non integra hora intra orbem et litus vici-
ni maris.

d Ita dicitur quasi Fisci-campus, in Normannia cele-
bre monasterium, vulgo Fescam, alias Piscannum, de
quo pluribus actum 9 Januarii ad Vitum S. Waringi.

e De Abbavilla Picardiae oppido actum 20 Martii
ad Translationem S. Wulfranni num. 4.

f Quod sequitur miraculum exceptum est ex una Ho-
miliarum duarum, quas in Bertinensi codice pariter
descriptis inveniri, principio indicavimus : ubi auctor
post commendationem aliquam laudabilis penitentiae a
Bernardo peractae, sic transit ad id quod praemanibus
est. Verum illa scire volentibus, ad seriem vitae ejus
recurrendum esse relinquamus : et quod nuper ad
tumbam ejus accidisse audivimus, feliciter enarremus.

F

C

DE S. WERNHERO PUERO

WESALIAE A JUDAEIS OCCISO, BACHERACI DEPOSITO

AD RHENUM IN DIOECESI TREVIRENSI.

ANNO MDC
LXXXVII

A Judaeis
plurimi
pueri occisi,

et S. Wern-
herus Wesa-
liae in dioecesi
Trevirensi.

Humane saeculis omnibus in Christum et Christianos
Judaeorum odium fuit, qui illos quotidie devorent
et atrociter persequuntur, eorum pueros furtim
abluunt et crudeliter mactant ; potissimum illis
diebus, quibus vel suum ipsi Pascha agunt, vel Ecclesia
Catholica passionem et mortem Christi Salvatoris pie
solet venerari. Ita S. Simon puer Tridenti, et S. Joun-
netus puer in dioecesi Coloniensi, impie a Judaeis occisi,
proponuntur in hoc opere nostro ad diem xxiv Martii ;
item S. Wilhelmus puer, Norwici in Anglia ; et S.
Richardus, Parisiis ab eisdem Judaeis intercepti refe-
runtur xxv Martii : ubi etiam agitur de aliis pueris si-
mili perfidae gentis rabie interfectis. Eodem modo a
crudelissimis illis occisus Rudolphus puer, colitur xviii
Aprilis ; et S. Wernherus puer, de quo hic agimus,
trucidatus est Wesalia, dioecesis Trevirensis oppido, in

larva Rheni ripa, inter Bacheracum (ubi corpus occisi
fuit depositum) et oppidum S. Goaris sito, in veteribus
Itinerariis Vosavia scripto, accolis Wesel, ceteris Ger-
manis Ober-Wesel dicto, quod superiorem Wesaliam
sonat, ut ex altera Wesalia, in Ducatu Clivensi, ad
ejusdem Rheni dexteram sive Germanicam ripam, juxta
Lippae seu Lupiae amnis confluentes posita, distingua-
tur.

2 Acta martyrii, non diu post ejus obitum conscripta,
erant, sed contracta, in antiqua Legenda Sanctorum,
cusa Coloniae et Lovanii anno octogesimo tertio et quinto
post millesimum et quadringentesimum. Eadem postmo-
dum a Laurentio Surio ex MS. codice descripta sunt,
et mutata dictione ad hunc XIX Aprilis vulgata. Nos in-
tegra primario stylo damus, ex vetusto codice in perga-
meno conscripto, olim collegii Paderbornensis Societatis
Jesu,

dantur ex
MS. Acta
martyris an-
tiqua

n. r.

TORR. D. P.
t Epitome :

Jesu, nunc permutatione aliorum librorum facto Domus nostrae Professar Antuerpiensis, et in ea Musæi nostri, in quo vitas Sanctorum prælo paramus. Insertæ quoque reperiuntur, et pene ad verbum, novæ Historiæ sive Officii Lexionibus: ex quibus supplementum antiquæ vitæ in Annotatis dabimus.

tum ex Pro-
cessu ad ca-
nonizationem

3 Ceterum nulla res magis nos juvit ad gloriam sancti pueri illustrandam, quam insignis Collegii nostri Trevirensis Codex membraneus, sub fide Naturarum septem fidelissime descriptus anno MCCCXXXIX, studio H. mandati Pastoris Bacheracensis, ad B. Wernheri cultum promovendum et solennem ejusdem canonizationem impetrandam, zelosissime satagentis: cujus voti compotem factum persuaderet Legenda recentior, Vesoutione post annum MDXLVIII scripta (ubi dicitur Wernherus, sive ut ibi scribatur Fernerus, a Martino v Pontifice maximo in Divorum cat. logum relatus) si vel minimum hujusmodi assertionis fundamentum appareret in aliquo relictiori auctore. Tunc autem id factum esse debuisset ultimo anno Martini, qui fuit post mortem Sancti, non CXX annus, ut dicit Legenda illa, sed CXLIV. Dabimus ex ea historiam translati Vesoutionem digni, cujus occasione assumptus ibidem est in Patronum Viticolarum, erecta sub ejusdem nomine Solalitate: et huic gratificari volens Fr. Eusebius Capucinus Legendam prædictam Galliarum reddidit, vulgavitque anno MDCXXI. Sed prius quam agamus de reliquiarum in partes ceteras arectione, proferemus in lucem multa illustria documenta, ex dicto codice Trevirensi accepta: rem autem totam concludemus narratione inventi denno corporis anno MDCXXI, dum immortalis apud Belgas memoriæ Heros Ambrosius Spinola, Regis Catholici arma per Palatinatum Rheni circumferret. Titulus MS. faciebat istius narrationis auctorem P. Thomam Sailly Societatis Jesu, Superiorem nostrorum tunc in castris ministrantium. Certe ab eo ejusque socio, ut gesta res sic et subsignata relatio fuit.

datur, ante
ultimam
inventionem

B

synopsis un-
tiquorum,

4 Porro Trevirensis, quam dixi, Codex, aliud non est quam Processus, juridice formatus, auctoritate Apostolici Legati, Jordani Cardinalis Ursini; anno MCCCXXXVIII, prædicti Papæ Martini anno XI; cui verbotenus inseruntur omnia de S. Wernhero monumenta, usque ad illum annum jam inde ab ipsius passionis tempore, publicis privatisque litteris consignata: ex quibus hoc loco post Historiam passionis ejusque Epitomen jam indicatam, dabimus primo Synopsin miraculorum nonaginta, intra primos duos a martyrio menses potatorum: deinde Narrationem detecti anno MCCCXXVI corporis, atque in novum arculum repositi: quam sollemnissimam actionem secuta sunt evidentiæ miracula complura, undecim publicis Instrumentis testata: quæ instrumenta pene integra damus, et vocamus Historiam miraculorum recentiorum. Ac tandem colligentes initium et finem Processus, interrupti productione tum eorum quæ jam dixi, tum aliorum quæ brevitate causa omittuntur et in Annotatis duntaxat indicantur, monumentorum; re-
nimus ad examen ducentorum undecim Testium, quod prolixissima deductione medium ferme codicem implet. Nos autem, prout in S. Francisco Paulo a utisque fecimus, eorumdem depositiones tali digessimus ordine, quoniam lateat ad historiam faciens, et caveatur tedium, ex rudi indigestaque mole lectori proventurum. Nec tamen quidquam deficiat necessaræ auctoritatis, dum ipsis Testium verbis omnia efferuntur, addito cujusque nomine, conditione, ætate ac scientiæ causa.

et historia
recentiorum
miraculorum,

cum depositio-
nibus Testium
211

C

Annalium
testimonia
de passione
et miraculis
ejusdem,

5 His ita deductis, quid attinet rei gestæ testimonium ab Annalium scriptoribus petere? Dabimus tamen ex Boemundi Archiepiscopi Trevirensis gestis MSS. illustre compendium Passionis istius: de qua etiam ogunt Henricus Stero Altahensis in Bavaria monachus, in Annalibus a Marquardo Frehero tomo I scriptorum Germanicorum editis, tunc cum res gesta est vivens; et Steronis æqualis Siffridus Presbyter, lib. 2, Epito-

mes inter scriptores editos a Joanne Pistorio; et Tri-
themius in Chronico Hirzaugiensi. Accuratissimus inter
eos Siffridus ad annum MCLXXXVII, Hoc anno, inquit,
felix adolescens Wernherus excruciatas est a Judæis,
et occisus in die Parasceves, ad litus Rheni flumi-
nis, in civitate Wesalia, et in oppido Bacherach se-
pultus: cujus sanctitatem miracula ibidem protes-
tantur. Trithemius ad eundem annum Abbatis Craff-
tonis anno quinto, Judæi quendam puerum Chris-
tianum, ex villa Wamrad oriundum, furtive rapientes,
ad oppidum Wesaliense juxta Rhenum secum
abducunt, eumque pro recipiendo sanguine ejus,
xiii Kalendas Maii, acubus et cultris pungentes,
post longum martyrium crudeliter occidunt. Erravit
tamen in eo quod furtim raptum Wesaliamque adduc-
tum credidit, qui ultro eo venit suamque operam Judæis
pro mercede locavit: cetera veritas, ubi ait: cujus cor-
pusculum in oppido Bacherach humatum usque in
presentem diem, id est, ad annum circiter MD, in qui-
dam capella ostenditur incorruptum, et ab incolis
loci pro Martyre veneratur, signisque claruisse mul-
tis dicitur. Stero eandem miraculorum finem pro suo
tempore verbis fere similibus expressit, sed erravit cum
Bacherat adscripsit diocesi Herbiopolensi; magis au-
tem cum signavit annum MCLXXXVIII.

E

6 Etenim annus martyrii certissimus, nec in dubium
revocandas, est millesimus ducentissimus octogesimus
septimus, quo Pascha celebratum fuit vi die Aprilis: et
consequentur (quod valde notandum est) festum Ascen-
sionis incidit in xv Maii, et festum Pentecostes in xxv
ejusdem: qui dies aliquæ plurimi, cum suis Dominicis
et Feriis, accuratissime signantur in Synopsi miraculo-
rum, quæ mox ob obitu ejus sunt patrata, incipiendo a
Vigilia Apostolorum Philippi et Jacobi id est ab ultima
die Aprilis, quando credimus corpus cum solenni pompa
juxta Bacheracum in ecclesia S. Cuniberti depositum
fuisse. Historiam vero Passionis legenti apparet, inter
diem ædis et diem depositionis prædictæ dies haud mul-
tos fluxisse; ut dubitare non possimus, utrum (quod di-
citur in fine ejusdem Historiæ, et omnes alii tam coevi
quam posteri scriptores sive in Annualibus sive in Sanc-
torum Fastis notare) passus sit S. Wernherus ter-
tio decimo Kalendas Maii. Verum difficultas est quo-
modo cum hoc consistat, quod in iisdem Actis dicitur
idem S. Wernherus, eum in Cæna Domini corpus
Christi sumpsisset captus a Judæis; quodque exinde
deductum velut consequens; post annos centum quadra-
ginta, Winandus Pastor Bacheracensis inseruit novæ
historiæ seu Officii a se composito, obisse Wernherum
ipsa die mortis Christi aut sepulturæ. Mirens, scrip-
tor alias accuratus, nullam hic difficultatem animadver-
tens, in fastis Belgicis atque Burgundicis scripsit, quod
Judæi anno MCLXXXVII die Parasceves, qui tunc
erat xix mensis Aprilis, in Wesalia superiore Wer-
nerum adolescentem forcipibus et cultro dilaniarunt.
Difficultas autem in eo est quod dicto anno Pascha fue-
rit celebratum a Christianis die vi Aprilis, atque ad
Cæna Domini die ejusdem mensis III.

occisi anno
1287,

19 Aprilis :

7 Observo igitur Judaicum Pascha, quod dicto anno
MCLXXXVI celebratum fuerat die xxv Martii Feria III,
juxta resolutionem Rabbinarum Amstelod mensium de
hac re consultorum, impiis fuisse præteritum, quando in
manus ipsorum sanguinolentas venit innocens Wernhe-
rus; adeoque eosdem nihil causæ habuisse, quo minus
destinatam eandem differrent in aliud quodvis sibi oppor-
tunum tempus. Distulisse autem illum ad dies saltem
quatuordecim, credibile mihi fuit, monitus ancillæ in-
dicio Scultetus, et ad eam in quæ Wernherus detineba-
tur domum accedens: qui licet pecunia delinitus in suo-
rum tortorum manibus dereliquerit adolescentem, ne-
quidquam obstantem ut ejus jussu dimitteretur: non
credo tamen id fuisse facturum, si ipsi crudeli carnifi-
cinæ superveniens toni immani in scelere deprehendisset
Judæos,

cum fere ab
initio mensis
fuisset in
manibus
Judæorum.

F

A *Judæos, a quibus quantamlibet pecuniæ summam potuisset extorquere, ob manifeste designatum licet non consummatum facinus; ipsumque Wernerum metu gravioris mali obligare ad tacendam injuriam sibi irrogatam. Neque vero magnus hic error fuerit, si intum finemque passionis conpunaerint in qui rei gesta seriem, non ex ipsa Judæorum confessione, sed ex indiciis panum distinctis cognovere: ipsius autem hanc puto fuisse seriem. Primo redcurrentem a sumpta Communione Wernerum (quod utrum ipsa die carne Domini an alia intra Paschale tempus fecerit, puto ex relatione tam parum accurata haud satis constare) conati fuerint eandem extorquere, suspensum in coput retinendo aliquamdiu: cum autem id non succederet, servatum adolescentem ad consilia alia postea sumenda: quæ cum auxilla Christianæ suboluissent, merito formidanti ne primis deteriora succederent, adierit illa Scultetum et significavit quomodo herili in domo Christianus quidam habitus fuisset atque etiam nunc teneretur, verosimiliter occidendus: Judæi autem ingressum ad se Scultetum preoccuparunt, aliam quamvis detentionis causam mentiendo, et sic efficiendo ut ipse externi et pauperis adolescentis, prætextus rationes refellentis, defensionem non satis rursus audierit; ejusque odversariis, periculum excusantibus turborum si publice a Sculteto educeretur, ac promittentibus illum clam educere, consensum prætulit, nihil ultra sollicitus. Tunc vero dies aliquot expleverunt Judæi, si forte interim requireretur a consanguineis aut notis: cumque nihil a quoquam moveri viderent, tutumque crederent quavis audere, rursus convenerunt ad eum excrucilandum die xvii Aprilis, illuc et sequenti feria xi habuerunt in tormentis, sub quibus tandem spiritum beatum efflarit die xix. Et tunc quidem nihil egerint circa cadaver, ne sacrosanctum suum scilicet Sabbatum violarent, postera autem Dominica die extulerunt atque inter vepres abdidierunt; ubi prodigiosis noctium aliquot luminibus indicatum vicinis, et Bacheraci in prætorio expositum fuit, donec in sacello S. Cuniberti deponeretur: ad quæ omnia sufficiunt decem illi dies, qui usque ad finem mensis restabant, unde sumitur ultimum variandorum miraculorum.*

8 Atque hæc de anno ac die martyrii satis dicta sunt: ad Processum præmemoratum, a quo digressi sumus, quod attinet, totus is potissimum eo spectat, ut evidentissime comprobetur perpetuus et celeberrimus fuisse cultus, S. Wernheri, tanquam certi ac indubitati Martyris: ideoque inter alia talis cultus argumenta appenditur a Notariis, Processum concludentibus, quod ejus imago, et templis depicta conspiciatur cum palma, corona, et chedemate, tamquam sanctitatis, virginitatis et martyrii symbolis, et quidem inter alios Sanctos. Igitur etiam in fronte Codicis Trevirensis conspiciatur pictura non inelegans, ubi inter SS. Andream Apostolum et Cunibertum Archiepiscopum medius consistit S. Wernherus, in penula rubra, cingulo pretioso adstricta, coronatus sermo gemmis distincto, et caput circulo Sanctis omnibus communis circumductus: manu quidem dextera palmam et cultellum, necis suæ instrumentum, præferens; Sinistram vero innixus supra alveum ligneum, figuræ oralis, tamquam conquirendi victus instrumentum (nam terræ egerendæ preteatu ad Judaicum hypogæum inductus narratur) eodemque facit putatorium ferrum, longiori infixum manubrio, quod prædicto alveolo acclinatum cernitur: quale etiam sepulchro ejus illatum, postea repertum est cum ipso corpore. Similiter in medio codice, ubi Officium Missæ pro S. Wernhero compositum proponitur sub nota, cum Introitu unius Martyris tempore Paschali, Protexisti me Deus, in capite palmæ litteræ P, unde illa Missa incipit, ipse in eodem schemate assidet, dextram cum cultello et palma super genu reclinans, sinistra tenens suum illud putatorium, erecto sursum ferro, satis lato ac triangulari; alveolus autem ad dextrum latus jacet, super floridum prutem, asperis

Aprilis T. II.

rupibus circumcinctum, ut Rheni ripam aliquam videatur pictor exprimere voluisse.

HISTORIA PASSIONIS

Ex MS. Antuerpiensi Societatis JESU.

PROLOGUS I.

Wernherus dicitur, secundum quod sonat Teutonicum *a*, Abactor vel *b* Præmonitus, quia a se tres abegit inimicos, et vita sua docet abigendos, vanitatem videlicet mundi, invidiam diaboli, et desideria carnis. Primo a se abegit vanitatem mundi, per virtuosam simplicitatem, et manuum suarum operationem; secundo suggestiones diaboli, per vitæ innocentiam, tertio desideria carnis, per virginalem puritatem: vel quia abegit a se infidelitatem, per fidei integritatem et veram religionis Christianæ confessionem; ambitiosam hujus mundi vanitatem, per sui contemptum et amaram passionem; carnales delicias, per virginalis continentie integritatem.

2 Et propter hæc tria promeruit prærogativum triplex, videlicet Martyrum, Virginum, et Confessorum. Primum promeruit per amarissimum martyrii palmam, non quidem subito ut multi Martyres, quia triduum puerpius et Catholicus suum continuavit martyrium, martyrium utique novum, stupendum, et singulare. Primo namque iste Martyr inclytus, loco Christi passus est: quia dum Judæi ipsum corpus Christi verum habere non poterant, exarserunt in ipsum corpus mysticum. Secundo in ipso Christus passus est: videntes namque Judæi quod corpus Christi verum ex ipso extorquere non possent, illud tamen venerabile Sacramentum, cui contumeliam inferre intendebant, affecerunt tormentorum contumeliis in ipso puero. Tertio in Christo passus est, quia per illud venerabile Sacramentum fuit ille benedictus puer Christo incorporatus, in Christo manens, et Christus cum eo. Quarto Martyr Christi passus est cum Christo, quia eodem tempore, et eodem die, quibus illud mysterium ab Ecclesia frequentatur *c*; vel quia realiter per passionem secutus est servus Dominum suum. Quinto pro Christo, quia dum perfidi Christum regnantem in cælis persequi non possunt, persequuntur pro eo Christianum ejus cultorem. Sexto pro Christo, quia sicut Christus passus est, ut fieret et salvaretur Christianus, sic Christianus patitur propter Christum, ut exaltetur fides Christiana, et glorificetur Deus. Beatus ergo qui persecutionem patitur propter Christum. Habes passionis causam. Sileat vel nunc insipiens et stulta lingua, cui opera Dei non sapiunt, privatus sapore sapientiæ prædulcissimo, orbatusque lumine fidei serenissimo. Secundum vero promeruit per virginalem puritatem. Tertium prærogativum promeruit per veram fidei ac Christianæ religionis confessionem, tunc quia Judæi venienti se cum exaltationis voce inclinavit, ac si diceret; Diligite justitiam qui judicatis terram. Quam cum Judex impius et iniquus dissimularet, declaravit tam Judici quam Judæis Dei misericordiam, ut eos emolliret, ut se converterent, dicens: Si tu mihi non subveneris, subveniat mihi misericors Deus et dilecta ejus Mater. In quo tamen præcipue Judæorum percussit perfidiam, dum eis gloriosam Virginem matrem Dei dilectam innotesceret, et hoc mirabiliter cum exultationis voce. Quis est tam duro corde, qui hæc audiat, et corde percipiat, non compungatur corde, non spiritu inardescat compunctionis, nec compatiatur tam innocenti et pio puero? Corpus quidem ejus amarissime torquebatur, et spiritus ejus exultavit in Domino. Hæc est vera Sanctorum patientia, in tribulatione gaudere, benignum esse ad suos persecutores, et pro eis orare, exemplo Domini, qui dicebat:

88 Pater

securitatem
peragende
sceleris præ-
stolantium,

a b
Nominis
elymon et
mystica
ratio:

*triplex præ-
rogativa,
Martyrii,*

E

Imago ut
Sancti inter
Sanctos de-
picta.

c

virginitatis,

confessionis.
Sap. 1, 1

A Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.

EX MSS.

ANNOTATA.

a *Non placet etymologia. Est quidem Weren Teutonice, abigere, defendere : sed hinc formatum participiale, abactor, defensor esset Werer non Wernher. Dico ego nomen esse compositum, et pastoritiae conditionis puero aptissimum, ex Wer verrex, pluraliter Weren seu Wern verveces, et herr, Dominus : quasi dicas Dominus ovium seu vervecum ; sic vervecium seu ovilla caro, Wern-vleisch, communissime vocatur : et Wernfridi nomen, Pax ovium seu ovium pacificator redditur.*

b *Legenda impressa praemonitus : parum apte : quamvis nec satis apte impressum alibi praemunus, quasi Weren Teutonice idem sit, quod praemunire ; aut quasi in nomine Wernher sit aliqua appurritia participii passivi. Fuit hic temporis illius stylus, ut Sanctorum Legendas ordirentur scriptores a nominis etymologia, in ea non tam spectantes veram originem (quam plerumque ignorare non poterant diversissimam esse sed allusionem sive similitudinem aliquam ad voces idoneas instruendae laudationi, quam animo pra-conceperant, uti hic factum apparet.*

B c *Sequentia desunt in Legenda Colonia excusa : nec vero magna momenti est totus hic Prologus : qui alterius omnino auctoris esse videtur, et postea adjectus, sumpta materia ex sequenti et genuino primi auctoris Prologo : qui tamen a Sario et in antiqua Legenda omissus fuit.*

PROLOGUS II.

Wernheri sancti pueri, Christi loco passi, natalitium pertractantes, dilectissimi, quamvis beata vita Sanctorum florida maneat immarcessibili corona aeternaliter apud Deum omnipotentem, et eorum nomina beatae vitae liber adscripta seclusa quarumque oblivione retineat jucundissime nihil tamen Christianae religioni obsistere arstimamus, si eorum merita mente crebrius revolvamus, gestaue illorum pro nobis commemoramus, et conscripta posteris notificamus, quorum juvenine et precibus nos adscribi speramus in caelestibus. In Sanctis enim suis gloriosus Deus Jesus Christus, et in maiestate sua mirabilis (cujus ineffabilis altitudo providentiae, nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa : qui recti censura iudicii caelestia pariter et terrena disponit) etsi cunctos ejus ministros magnificet, altissimis decoret honoribus, et caelestis efficiat felicissimos beatitudinis possessores ; illos tamen, ut dignis digna rependat, potioribus altioribusque erigit insigniis dignitatum, et praemiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, et commendat ingentior excellentia meritorum. Nostra inde pro salute provenit, ut ipsa quae de vita ac natalitio beatissimi pueri Wernheri certissima majorum relatione scriptura et ipsius Legenda, necnon Officio, quasi tripartita verbis et dulcissima melodia transacto aetate redolenter compositis, agnovimus, perlegimus, et diligenter pertractavimus. sequitur praeterire non debemus. Justum enim et dignum est, illum piis commendare memoriis Christi fidelium, in quo Christus, et cum quo Christus, et pro quo Christus passus est ; et cujus patientia exemplariter ad aeternam vitam erudimur.

NARRATIO.

Elettus ergo a Christo Wernherus Martyr et Virgo, fere quatuordecim annorum, de villa a Wammenrait, infra dietam a b Bacheraco, ubi requiescit, oriundus fuit, simplici stirpe rustica, sed cultu

Christi nobilissima, religione Christianus, et Christi fidelis ; puer simplex, humilis, pius et timoratus, puritateque virginali redimitus, et rusticilibus se nutriendis laboribus : qui quantum vires admittebant, panem suum in labore et sudore quaesivit, de hoc et quantum potuit pauperibus pie erogavit. Felix itaque iste puer legitur, ut e praefertur fuisse simplex et timoratus, et mortem habuisse in his sibi consonam ; sed ambos vitricum persequentem. Unde pius puer, persecutionem vitrici declinans, et arida terra errans, d fame sitique fortiter laborasse, et post acceptum panem caritativum a e pastoribus, etiam valenter sitientibus, sui baculi inflexione in terram, pro extincti sitis, beneficium largissimi fontis in Christi nomine, tam sibi quam illis tam ardentem sitientibus dicitur ministrasse.

5 Post hoc veniens ad Imperiale oppidum Trevericum Wesaliam, in ea laborem, quem quaesivit, invenit. Hunc itaque juvenem perfidi Judaei, in eodem oppido commorantes, callide ad laborem inducunt ; ad quem se promptum reddit : sique ad profundum ergastulum pro portando terram puerum induxerunt. Instante autem solennitate Paschali, dixit puero hospita sua, apud quam hospitabatur : Certe, Wernhere, cave te a perfidis Judaeis : quia

instat dies parasceves. Sine dubio te comedent. Respondit puer columbina simplicitate perfectionis verbum, et verae spei in Christo expressivum ; Hoc, inquit, committo Deo. Veniente igitur sacratissima die Coenae Dominicae, puer vere Catholicus et Christo devotus, Confessione sacramentali praemissa, a suo sacerdote Corpore Christi devotissime communicatus est. Et eodem die a perfidis Judaeis callide ad quippiam operis faciendum in eorum domum falletus. Et sic die Parasceves, in qua omnis Christianus, compatiendo amarum morti Christi, se humiliat ; hunc sibi perfidi Judaei tamquam aptum pro suo repetunt facinore. Unde absque mora suum ostendunt furorem. Nam primo apprehendentes puerum, obstruxerunt vocem ejus, per globum plumbeum ejus ori impressum, ne vociferaretur. Deinde ligaverunt sive suspenderunt ad statnam g ligneam, ad hoc paratam, per pedes sursum et caput deorsum, ut haberent corpus Christi verum, quod eodem die benedictus puer acceperat.

6 Sed frustrato eorum studio, se penitus dederunt ad martyrizandum corpus ipsum mysticum, et ad tollendum ejus vitam et sanguinem ; et sic cum flagellis varia et profunda in corpus ejus inflixerunt vulnera. Accipientes nihilominus cultrum, quod usque hodie penes ipsam continetur, inciderunt venas ejus per omnem partem corporis ; nec non cum forcipibus, in poenam etiam amarissimam, de venis sanguinem expresserunt in pedibus, manibus, collo et capite, sic quod nulla apparuerat in eo sanitas. Sic perfidi Judaei illum sanctum puerum triduo temere suspensum in illa statua lignea donec h ermentare desiit, versando saepe corpus, modo caput sursum, modo deorsum.

7 In hac domo Judaei famulam habuerunt Christianam, quae secreto vidit hoc martyrium ; quae tacta dolore cordis intrinsecus, accersivit Judicem, i Scultetum tunc Wesaliensium, ipsumque adduxit ad locum certaminis, non absque ingenti stupore Judaeorum. Ipsi tamen muneribus et salario, valde multo liquefecerunt Judicem, ut averteret sensum suum, et declinaret oculos suos videre caelum, neque recordaretur iudiciorum justorum. Cunque puer intuitus fuisset Judicem, cum exultationis voce pro sui liberatione temporali se inclinavit. Sed Judex, capta iniquitatis mercede a Judaeis, puerum in tormentis posito adiutorium negavit. Tunc benedictus ille puer neganti respondit : Si tu mihi non subveneris, subveniat

D
S Wernherus
rusticus puer,

3
vitricum
fugiens

d
e
fontem baculo
elicit :

Wesaliam opere
suam
Judaeis locat,

F

1
ut Eucharistiam eo die
sumptam
per eos reddat
frustra
tortus,
g

vacuatur
sanguine
h

h

1
Deum et
Dei Matrem
invocat

Fortiter me-
morantur
Acta SS.

ae praesertim
hujus Mor-
talis

a
b

A subveniat mihi misericors Deus, et dilecta ejus Mater.

corpus quod
archi longius
non potuit,

8 Sicque sancto puero a Sculteto derelicto, et a Judæis interfecto, mox cum dies abscesserat, et se cæca nox adduxerat, acceperunt sancti Martyris corpus, suo rubricatum sanguine: et per mœnia clam ascendentes, ut factum nulli panderetur, in aquam festinarunt, et paratas naves intraverunt, ituri ad Magun'iam. Deus autem, cui cuncta patent, eorum destruxit calliditatis consilium, quod ipsi omni sua fortitudine, in hac noctis longitudine, hunc thesaurum ultra unum *k* milliare non poterant deducere. Cum orto sole ipsorum falsum cor multum tremefactum, et cura ingens illos circum-elusit omnes, qualiter ipsam inclytum Martyrem absconderent. Nam artem invenire nequibant, quomodo illud corpus in aquis submergerent: sed in valle prope Bacharacum parvula cryptula apparuit, septa spuiis atque vepribus, ubi nunc S. Wilhelmi *l* Ordinis claustrum, dictum Wyndesbach, est situm: ibi sancti Martyris corpus projecerunt, et mox inde recesserunt.

inter vepres
abjicitur:

cœlesti lumine
illustratum,

B

reperitur,

m

9 Sed Dei filius hoc diu noluit latere, ostendens illico sua miracula. Nam cunctis circum vigilibus castrorum, claritas luminum illuxit tempore nocturnum: quod illi non absque admirationis stupore declaraverunt. Inde corpus mox repertum, et adhuc suo rubricatum sanguine, et panis cœli dans odorem: portatur inde, occisorum *m* consuetudine, ad aulam Judicalem [oppidi] Bacharacensis: et rei gestæ comperta veritatis serie, et omnibus mirantibus odorem miræ suavitatis ab ejus corpore exhalantis, et claritatem quæ nocte ejus beatitudinem declarabat, cum affectu devotissimo et condigno, deportabatur ad capellam S. Cuniberti *n*, in colle montis prope parochiam situatam, ibique fuit interratus, et proprio sanguine convolutus, habens in capite sertum aureum seu vittam, pro signo suæ virginitatis, subtus cassinum sericeum violis repletum; et in capite peplum ex serico multiplicatum, in suæ innocentiae et sanctitatis signum; nec non de subtus putatorium, pristini laboris sui instrumentum.

n
honorifice
sepelitur, ut
Martyris.

Cædis modus
ab oculata
teste narra-
tur,

Luc 12, 2

C

10 Fuit quoque Sanctorum more supra terram ad palmam in tumba quercina solidissima, cum parvula tumbula cedrina, venerabiliter inclusus, et seris fortissimis seratus. Ex tunc cum gloriosis ad locum hunc deponitur ceremoniis, et illico affluunt populorum utriusque sexus diversæ multitudines, ad tam novæ rei stupendum spectaculum. Quorum gratia etiam Judæorum famula, Christianæ religionis mulier, quæ ea quæ de puero hoc sancto scripta sunt vidit, et compatiendo audivit: aperit modum per ordinem, et gestæ rei seriem, juxta veritatis sententiam, Nihil occultum quod non reveletur, neque operum quod non sciatur. Et dixit puerum triduo pendentem, et globo plumbi ori ejus injecto ipsum sono vociferandi privatum, eculeo, modo quo prædiximus, suspensum, flagellatum, incisum, sanguine ejus in quadam urna congregato, cum summa patientia, et Dei benedictione, Deo spiritum reddidisse: se ipsam quoque in principio tormentorum ad Scultetum oppidi cucurrisse, et illud spectaculum tam miserabile intimasse, et ipsum ad præsentiam tam lamentabilis visionis adduxisse.

o
sequuntur
miracula.

11 His autem gestis fiunt mox *o* miracula magna et stupenda: cæci vident, surdi audiunt, claudi ambulant, muti loquuntur, aridi, paralytici, monocoli, et quique defectuosi inaleque habentes, curantur. Quid plus? Mortui resurgunt, atque multimoda usque in præsens Christicolis miracula Dei clementia per suum Martyrem operatur. Passus est autem sanctus puer Wernherus anno Domini millesimo ducentesimo octuogesimo septimo, tertio decimo Kalendas Maii. *p*

ANNOTATA

D

EX MSS.

a *Legenda*, Wannerayt. *Surius* Pago Wammerato. *Nova Historia*, de Villula Wammenraydt.

b *Baccaracum oppidum Palatinatus ad Rhenum in Ducatu Sommerensi: quod nugaciter aliqui dici volunt quasi Bacchi ara: sed linguæ ac locorum periti norunt, quod in ejusmodi nominibus ak vivum seu aquam denotet, adeoque Backer-ak idem valet ac Rivus pistorum, istic scilicet ubi nunc hujus nominis oppidum, in Rhenum influens.*

c *Nova historia: ut Historia suæ Passionis et Natalitii attestatur, adnotatis sibi scripturis circa epitaphium ejus, ipsa die Dominicæ cenæ, præmissa Confessione receptoque Corpore Dominico devotissime, hoc ordine pro Christo est martyrio coronatus, in Wesaliensi oppido superiori: ac mox (omnibus quæ hic ponuntur omissis) ventur ad facinus Judæorum exaggeratius explicandum: quod hic simplici stylo narratur.*

e *Eusebius Cappucinus, in Vita Gallica Versoutione edita, pro iustioribus viatores nominat: qui in Latino, quod secutus est generice dicuntur Coloni.*

f *Nova historia: In cellarium gratia exportandi glebulam allectus: Browerus Hypogeum seu penuriam cellam interpretatur.*

g *Eadem eculeum, Browerus columnam, Bezontionense MS. stipitem vocat: ipsum lignum adhuc Wesaliæ visebatur, seculo 15 quando conlebitur Processus.*

h *Cruentare idest sanguinem emittere, voce activa neutraliter accepta.*

i *Latini Prætozem dicerent: in Longobardorum legibus Sculdasius invenitur nominatus, ab exigendis mulctis seu debitis, quasi Schult-haysch: quid ni similiter alio dialecto, Scultemus, quasi Schult het, multam imperans sive iudicans? Belgis Schout et Schoutet. Nova historia prætermittit hæc omnia.*

k *Germanicum scilicet: cui Browerus ægre miliaria quatuor (Italica videlicet) substituere maluit.*

l *De S. Guilielmo ejusque Ordine egimus x Februarii: ubi in catalogo monasteriorum dicitur Vallis-Principum Wiinsbach juxta Bacharacum: Browerus addit ipsum honori Martyris extractum fuisse: et hoc probant ipsius Conventus ac Prioris testimonia, inferius danda.*

m *Idem Browerus: ut cæcorum corpora solent, in publico posuere contrectandum a magistratibus: qui mox hodieque obtinet: nisi quod corpora relinquuntur in loco, ubi inventa, donec a magistratu inspiciantur: cuius deinde auctoritate, si diutius ignota maneant, transferantur ad curiam, spectanda a populo, donec innotescant quinam et unde sint.*

n *S. Cunibertus Episcopus Coloniensis colitur 12 Novembris.*

o *Infra proferuntur, miracula 90 intra duos ab obitu menses patrata.*

p *His ita expositis adde pro clausula sextam Lectionem ex nova historia, de capella Sancto speciosissime ædificata, quæ veteri aarrationi, post hæc verba mortui resurgunt, ita subnectitur: ut scriptis circa sepulcrum ipsius Sancti et ejus cista patet: antiquitate omnem viventium memoriam excedentibus. Unde jam recitata, vigore legitimæ præscriptionis, etiam centenariæ, cum fide bona, non minimam habere auctoritatem absque ambagio sunt credenda: maxime his novis nostris temporibus, maximis et stupendis miraculis suffragium præstantibus. Offert his visis non torpens fidelium plebs ad Domini tabernaculum et omnis in lege spontaneus, quod habet aurum et argentum.*

Inde odor bonæ famæ, longe lateque penetrans regna, Hungaros, Slavos, ceterasque nationes diversorum

S. Wernherus
claret mira-
culis:

EX MSS. A versorum, linguagiorum, remote et distanter positas, licet advenas, ad tam sereni Martyris ducit obsequia. Nec mora : in propria dote Pastoræ Bachera-censis Ecclesiæ, in monticulo capellæ S. Cuniberti, aptatis omnibus singulisque necessariis, cum debitis fundamentis supra solida inchoatur, ad instar trium rotundorum soliorum, artificiosaminiisque sumptuosa et pulcherrima Basilica ; non sine Dei justissima providentia, usque ad præsens nostrum tempus, nondum consummata ; sed quasi ad testudinem in duobus choris subtilissime erecta ; ubi illud sanctum corpus, quasi incorruptum, visibiliter requiescit ; ut bene conveniat, Convertisti planetum meum in gaudium mihi, conseedisti saccum meum, et circum-dedisti me lætitia ; quia carne mea requiescente in spe, portio mea est in terra viventium. Causas ignotis nobis quare tam mirificum opus ecclesiæ nostri Martyris usque ad nos non fuerit opere consum-matum, infallibilis altitudo divitiarum sapientiæ Dei (quæ omnes et singulas rerum ab æterno causas præseivit) ignorare non potuit. Sed et cognita pos-test esse nobis causa : quia fuit quidam Archiepi-scopus, cui pro tunc gratia pignoris suberat illud territorium : qui dum affluentium hominum, ut

*basilica curpla
construit.*

Ps 29, 12

intermittitur,

B aquarum torrentia, congregari cerneret cum num-neribus ; cupiditatis oculo misere seductus, thesan-rum apportatum in Christi gazophylacium, Nabucho-donosorico modo templum incompletum spoliando, hujusmodi Christi thesaurum vi recepit, et in the-sanros dei sui asportavit. Inde larga eleemosyna et aperta manus claudi potuit, ne affluens æque pariter retinenti, debito fine frustraretur. Potuit etiam iis miraculorum quotidiana diminutio, et populi contra Archiepiscopum indignatio fomentum non minimum ministrasse. Tamen alia probabilior videtur esse causa. Forte Deus, non illo, sed nostro tempore [opus cœptum absolvendum derrevit] ut suum Mar-tyrem novis miraculis, antiqua Vincentibus, osten-deret relucientior ; et non uni dumtaxat illi, sed sibi Trino et uni, suæ dulcissimæ Genitrici, utrique Joanni, et omnibus electis, ac illi, voluit et vult il-lam nobilem Basilicam consummandam consecrari ; non a quibuscumque, sed, ordine Salomonici templi, ab illis dumtaxat, quibus ipse Omnipotens hoc de melliflua gratia concesserit : unde circa sancti Mar-tyris epitaphium et mausoleum ita scriptum est, Trifolium, speciem gerens imaginis almæ [Trinita-tis].

*ut postea au-
gustus de
dicatur,*

*ut circa
epitaphium
legitur.*

Hoc templum, Domino trino dotatur et uni,
Et tibi Christiferae, Christo, utro-cumque Joanne,

C Cum superis civibus, ut pantōn (id est ab omnibus multis) parcere nobis [velit].

Hoc faciet Princeps, (scilicet Christus) gladius cui portitur, id est geritur, anceps,

Et [de quo] dubites minime [quin] facto regnet sine fine.

quod nobis, de generali massa damnationis erutis, concedat fructus beatissimæ virginis Mariæ semper virginis, æternaliter super omnia benedictus. Amen. Hactenus scita novi officii Lectio ; cuius finis insertos versus de trifolii, seu trichori templi (τρίφυλλον Græci dicerent) dedicatione ; versus, inquam, male tornatos, ut facilius intelligi possent, propriis verbis additis inter-polavimus. Legenda Vezontionensis, de ejusdem templi inchoata ædificatione agens, addit hæc verba : cuius altare, quod proximum est loculo Martyris, Her-mannus Episcopus, qui tum Suffragium Pontificatus, Archiepiscopo Trevirensi Apostolica auctoritate sus-pectus, impendebat, pro more ecclesiæ consecra-vit, atque honori primorum Patronorum dicavit.

EPITOME

Ex MSS. Actis Boemundi Archiepiscopi Tre-virensis. a

a

Anno Domini mcccxxxvii, Domino b Boemundo adhuc in Romana Curia existente, puer quidam Christianus et mendicus, Wernerus nomine, cum apud Wesalium, villam Treverensis diœcesis, de cellario ejusdam Judæi cum cophino terram expor-taret ; hora quadam dum facultas se obtulit oppor-tuna, initio consilio, perfidi Judæi, Christi uni nomi-nis inimici, irruerunt in eum. Qui diversis plagis innocentem puerum afficientes membratim laniabant, et tandem crudeli morte peremerunt, corpusque exanime et exangue longius a villa in dumis et ve-pribus absconderunt. Deus autem corpus sui Mar-tyris a bestis, et avibus conservans intactum ; in-ventum est a quodam rustico, qui ibi juxta terram arabat.

B. Wernheri
a Judæis cæsi,

corpus inve-
nitur :

12 Et ad hoc spectaculum vicinis convocatis, exortum est murmur in populo, quod impij Judæi hoc facinus perpetrassent. Sicut etiam ancilla que-dam Christiana Judæis serviens testabatur, quæ asseruit se per rimam parietis præmissa conspexisse. Quam ob rem homines illius terræ, longe vel prope positi, furore repleti, in miseros Judæos miserabili-ter exarserunt, quosdam suffocantes, alios cum uxori-bus et parvulis concremantes, alios submergentes, et plurimos gladio perimentes. Tantum illi qui se in castris et munitionibus Nobilium recipere poterant ab ejusmodi peste tuebantur. c Corpusque venerabile Martyris translatum est Buchariacum, et statim ibi ad honorem Dei et sui Martyris cappella construitur opere sumptuoso : cuius mortem pretiosam in cons-pectu suo Dominus pie creditur multis miraculis declarasse. Ad ejus tumultum, spe veniæ, peregrini-norum turbæ de propinquis et longinquis regionibus catervatim concurrunt. Versus in morte ejus.

fit horum
strages :

E

ille capella
et miraculis
honoratur

c

Anno millesimo, centum bis, et octuageno Septeno, Christo nobis de Virgine nato,
Est puer occisus Wernherus ; postea visus. d

ANNOTATA.

a Annales Trevirorum MSS. transcribendos ex veteri codice curavit Heribertus Rosweydlus noster. Ma-senius in Additamentis ad Browerum, eorum auctorem facit Ordolphum Secretarium, qui eos jussu Balduini Luxemburgi an. mcccvii electi collegit. Alexander Wilhemius, Coronis a Falkenstein (fuit hic anno mcccclviii institutus) Chronicon appellat, in epistola citata cap. i num. 69 Propitii Antiquarii huic tomo præpositi : sed hi fortassis solam primum operis partem respiciunt, nam totius collectionis varii auctores esse vi-dentur : quorum primus per libros et capita scriptionem digesserit usque ad Eberhardum anno mclxvii, vel ad Engelbertum anno mclxxviii electum. Post hunc, absque ullo notabili scriptionis discrimine, nisi quod omituntur capitum distinctio, eandem materiam uberrime continua-vit Henricus, monasterii S. Matthiæ Trevirensis Pro-curator : qui agens de appellatione contra Henricum Trevirensem Electum, facta an mcccclxii pro Abbate suo Theodorico, ita loquitur. Cum a loco recederemus, ubi facta fuit dicta appellatio, quidam satellites dicti Electi, Mag. Joannem... verberarant, et ipsum et me dictum Henricum Procuratorem, capere volue-runt : qui et totum hoc opus in ejusdem Henrici morte, anno mcccclxxxvi obita conclusit. Sequuntur deinde extra ordinem Capitula, in quibus continentur omnia, quæ venerabilis Trevirorum Archiepiscopus Joannes Ec-clesiæ Trevirensi temporibus suis, divina elementia favente, conquisivit. Extra ordinem dico : sedit enim

F

Joannes

A *Joannes ab anno MCXC ad annum MCCXIII, videntur tamen hæc capitula, ex modo procedendi, esse ejusdem Henrici Procuratoris. Postea incipiunt Gesta Domini Boemundi, Trevirorum Archiepiscopi, electi post mortem Henrici; his præmittitur invectiva contra annulos ampla, instar prologi; et narrata electione ac consecratione Boemundi, sequitur longa digressio, qua suscipit auctor luculento stylo sub mira brevitate perstringere, quare Sancta Trevirensis ecclesia primatum obtineat super Gallos et Germanos; et quare in gestis antiquorum, Trebis secunda Roma appelletur, a quo condita extiterit, unde gens Trevirorum ortum habuerit, et quomodo a paganismi sordibus abluta fuerit et semina vitæ suscepit; denique quot Pontifices Trevirensis ecclesiam rexerint, a tempore S. Eucharitii usque ad tempora D. Boemundi. Auctoris nomen necdum reperi; ipse tamen est, qui suo huic tractatui inseruit epitomen, cujus causa hæc attigimus. Boemundum excepit Diethmorus Nassorius, ab an. MCCC usque ad seculi XIV ann. VII. Trevirorum Archiepiscopus: cujus gesta nemo curavit scribere. Sequuntur libri tres, sub mira præfatione et mirabili syllabo Capitum sic digestorum, ut singulorum capitum prima verba, per suas initiales litteras, construant hoc nomen, BALDEWINUS DE LUZELLEIN-*

Codici rerum Trevirensium, usque ad an. 1286, continuato, accesserunt gesta Boemundi

B *BURCH ARCHIEPISCOPUS TREVERORUM. Tum auctor alius et alio stylo Gesta Domini Canonis describens suscepit; idemque sive nova præfatione, continuans opus, addidit Gesta Domini Wernheri. Post hæc omnia sequitur Historia præmemorati Henrici Archiepiscopi, per motum Chronici ab anno MCCXLVIII usque ad MCCXXXVIII deducta. Ac denique in egrapho nostro absque ullo titulo ponuntur varia diplomata, incipiendo a Privilegio Lemni III, pro monasterio Horreensi, quod ab ipso S. Modoldo impetratum fingitur, et sic consequenter alia, in Innotibus omissa primum a transcribente, et successu de addenda usque ad libri 2 Capitulum 38, pro quo ponitur Privilegium Victoris Papæ II, datum anno ejus III, qui est Christi MLVI. Nunc an primæ partis, quam principio indicavi, Ordolphus aut Canon censi auctor possit, viderint qui id asserunt, allegantes verba, quæ dicta prima parte leguntur. Potuit alteruter vel uterque in unum volumen collegisse quæcumque de rebus Trevirensibus scripta a variis reperit. Sed neuter dici potest auctor totius collectionis, neque illa commode venire potest sub nomine Annalium aut Chronici: ideoque in titulo allegare malui Acta Boemundi. Hæc autem pluribus hic deduxi ad plenioram notitiam codicis illius, quod ea neque Browerus in Proparascere Annalium, neque Masenius in Additamentis explicare curaverunt.*

Baldewini et Cunonis, cum vario supplemento.

C *b Mortuo Henrico die 26 Aprilis, 1286, discrepantibus Canoniarum sententis, tres electi sunt: quorum unus Sirehus pariscassa suo jure cessit; Egbertus et Boemundus Romæ cassam egerunt, sed Egbertus Romæ obiit, Sede Apostolica etiam tunc vacante, ut habet Vita Boemundi: atque post mortem Honorii III obitam 3 Aprilis 1287. Tunc vero annuentibus Cardinalibus ut Canonici nova suffragia mrent, idem qui prius Egberto adhæserant, Gerardum Eppenstein elegerunt contra Boemundum, quem alii retinere nitebantur: et utroque electo rursus Romam pervolante, causaque et negotio coram D. Nicolao Papæ IV nuper creato, huic inde ventilatis, pependit ea res iudicio Domini Papæ reservata; qui tandem considerata periculo ecclesiæ Trevirensis, ex tam diuturna vacatione, Boemundum ab omnibus fere suffraganeorum Sedium Prælatibus commendatum ordinavit; eique pallium tradidit Dominica in Altis, cum antea Gerardo, cujus similis causa agitata ibidem fuerat, Moguntinam Ecclesiam tradidisset Dominica Quadragesimæ secundæ. Quibus si addas, Nicolaum Papam (qui utriusque causam morose dicitur examinasse in prædicta Boemundi Vita)*

Boemundi Archiepiscopi electi et iter Romanum duplex.

solum creatum fuisse 1288 22 Februarii, et secundam Dominicam Quadragesimæ eo anno, quo Pascha 28 Martii celebratum est, incidisse in 21 Februarii; miraberis Browerum in Trevirensibus, et Serrarium in Moguntiacis ita potuisse hallucinari, ut non viderent utriusque Archiepiscopi confirmationem anna, non 1288, sed 1289 fuisse factam; quod etiam ex Colmariensium Dominicanorum annalibus confirmatur; Henrici Moguntini mortem adscribentibus ipsi an. 1288 XIV Kal. Aprilis. Hæc porro notare oportuit, ut intelligeretur agi hic de tempore primæ profectonis Boemundi Romam; atque ut tolleretur scrupulus qui circa annum mortis Wernheri illius alicui posset ex hoc capite provenire.

c In Annalibus Colmariensium Dominicanorum ad annum 1288 hæc sequuntur. Retulit Frater Alradus, Prior Fratrum Argentinenisium. In Alsatia dicebatur, quod Judæi conquesti fuissent Regi Rudolpho, quod Christiani plus XI Judæos sine causa turpiter occidissent. Christiani autem conquesti fuerunt de Judæis, quod servum atque Christianum in die Paraceve in cellario, occulte atque Christianis ignorantibus, occidissent. Judæi Regi Rudolfo, ut eis de illis de Wesela atque Boparda justitiam faceret, et eos a periculo liberaret mortis, et ipsorum Rabi, id est supremum Magistrum, cui schola Judæorum [commissa erat et cui] honores divinos impendere videbantur, quem Rex captivaverat, a captivitate carceris liberaret, viginti sibi militum mercenarium promiserunt. Rex Judæorum petitionem exaudivit, Judæum captivum libertati restituit, illos de Wesela atque Boparda in maris bis mille condemnavit, et eos a mortis periculo liberavit. Insuper fecit Rex Dominum Archiepiscopum Moguntinum solemniter prædicare, quod Christiani Judæis injuriam maximam intulissent, et quod bonus Wernherus, qui a Judæis occisus communiter dicebatur, qui pro divino a quibusdam Christianis simplicibus colebatur, deberet igne cremari, et cinis corporis ejus in ventum dispergi, et ad nihilum dissipari. In hac prædicatione Domini Archiepiscopi plusquam quingenti Judæi in armis sederunt, ut si aliquis Christianus in contrarium dicere voluisset, ipsi eum suis gladiis occidissent. Hæc an satis fidei relatione habeantur, non judico: tantum addo, licet ex parte Dei justa fuerit in perfidam et crudelem gentem vindicta; injustam tamen fuisse ex parte vulgi, nulla legitima auctoritate contra santes æque ac insontes armari. Ut ut sit, protectio illa quæcumque non ad deponendum, sed ad confirmandum malitiam Judæis valuit: quare rursus anno sequenti, scilicet 1289, Clamor validus pene omnium Suevorum nobilium contra Judæos invaluit... Et quia cognoverunt perfidos, puerum cujusdam nobilis et potentis viri, quasi in contemptum nominis Christiani, impie jugulasse; surrexerunt Suevi, et virum quemdam nobilem dictum Ruisfleis eligentes in principem et ductorem congregatoque exercitu maximo, Judæos ferociter invaserunt, nulli parcentes; elevatis signis et vexillis bellicis, per diversas terras transeuntes violentes civitates, munitiones et castra, in quibus Judæos esse cognoverant potenter infringentes; et ita per loca diversa multa millia Judæorum occiderunt. Ita auctor gestorum Boemundi præfati, haud multo post eadem S. Wernheri narratam. Longum esset omnes recensere clades, quas ob hujusmodi scelera pertulit narratio infelix et obstinata: utque solum perstringam propiora temporibus S. Wernheri, constat ex Hirsangensi chronico Trethemii, quod anno 1282 Cives Moguntini, seditione facta in Judæos, multos interfecerunt, et reliquos omnibus bonis spoliatos rejecerunt de civitate, moxque generalis Judæorum persecutio in Alemannia tota secuta fuit. Ad annum 1288 notat Stern, quod anno Wernheri eadem præcedente Judæi, in Monacho civitate Frisingensis diocesis, puerum

Judæi protectionem imp. pecunia eruant,

et an. 1288 ob simile facinus iterum affliguntur,

totem circiter tempore etiam alibi persecutionem passi:

A puerum quemdam Christianum pro simili causa occiderant: propter quod populus ejusdem civitatis, non expectato iudicio vel sententia, omnes Judæos illius civitatis, in domum unam confugientes, ignibus suppositis concremavit. Anno denique 1349 in omnibus fere Borealiibus provinciis, nulla sexus aut ætatis discrimine idem Judæi mactati immonissime sunt, ut ipsam Romanum Pontificem Clementem vi opportuerit edita constitutione cavere, ne innocentes injuria afficerentur, ut ex vetustioribus ad eum annum narrat Spondanus num. 1.

d Canticum vulgare de S. Wernheri passione, quod in MSS. Carthusiarum Confluentiarum et nostri Collegii Trevirensis invenitur, Latine antiquitus redditum a Wernando Pastore Bacheracensi, non est visum hic dare, propterea quod verbotenus acceptum sit ex prima, quam attulimus, narratione quæ autem de corporis inventione et honore expressius ibi habentur, ea præstat in Processu et Actis Vesontionensibus legere.

MIRACULA XC

intra duos ab obitu menses patrata.

Ex a Tabula triplicata appensa ad sepulcrum.

a Anno 1287 sanantur 30 Aprilis, b

B c cæcus, contractus, 2 Maii tres contracti d

Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo septimo, in Vigilia Apostolorum Philippi et Jacobi, scilicet in die b B. Quirini Martyris hæc miracula facta sunt in Bacheraco, per Dei misericordiam, et per merita suæ Genitricis Virginis Mariæ, et omnium e Sanctorum suorum. In ipsa vigilia cæcus puer, Eberhardus de Diepach, in uno oculo visum recepit. Item in eadem die mercator quidam bonæ vitæ et bonæ famæ, contractus in brachio curatus est. In crastino Apostolorum Philippi et Jacobi, quod est d feria sexta, scholaris de Wesalia, contractus in brachio et pede, redditus est sanitati. Item eodem die, puer de Tittelbach, contractus in brachio, redditus est sanitati. Ipsa die, quedam mulier de Wesalia, diæta Heydentrat quæ sex annis in lecto ægritudinis contracta jacebat, curata est. Sabbato, scilicet in Inventionem sanctæ Crucis, mulier quedam de Erlbach, per multos annos cæca, visum recepit. Ipsa die, Henricus de Welmeche contractus in cruribus curatus est. Eadem die, Stacia, relicta Domini Ottonis de Schonenberg, contracta in cruribus, sanata est. Ipsa die quedam puella de Liebenschuysen, contracta in cruribus, sanata est. Ipsa die, puella, de Wesalia, contracta in cruribus, curata est. Dominica sequenti, qua cantatur e Cantate Domino, puella de inferiori Heymbach, cæca, illuminata est. Eadem die, quidam de Langhscheit, contractus in cruribus, curatus est. Ipsa die, quidam de Wesalia, contractus in cruribus, sanatus est. Eadem die, puer quidam de Wilmechen, contractus in cruribus, sanatus est.

14 Feria secunda sequenti, Henricus de Germersheim, contractus in cruribus, sanatus est. Ipsa die, Theodoricus de Palentina, contractus in cruribus, sanatus est. Ipsa die Henricus de Comeda, contractus in cruribus, curatus est. Ipsa die, Elizabeth de Rudensheim, contracta in brachio, sanata est. Eadem die, mulier quedam de Buly, contracta in brachio, sanata est. Ipsa die, Gertrudis de Bodenbach, contracta in brachio, sanata est. Eadem die, Joannes de Leythert, contractus in cruribus, sanatus est. Feria tertia sequenti, quod est Joannis ante portam latinam, Ysendrut de Seithelt, contracta in brachio, sanata est. Ipsa die, Elizabeth, de Meguntia, cæca, illuminata est. Eadem die, Rudewinus de Werlen, submersus in Rheno, et de vita sua desperatus, de profundo evasit vivus. Feria quarta sequenti, Clementia de f S. Goare, contracta in cruribus, curata est. Ipsa die, Theodricus de Bickenbach,

contractus in cruribus, curatus est. Eodem die, D Methildis de Pingwea, contracta in cruribus, sanata est. [N.... erat contracta in cruribus] et in brachiis, quæ per multos dies jacens in lecto ægritudinis, curata est. Feria quinta ante Servatii, Ermetrudis de Navray, contracta in cruribus, sanata est. Ipsa die, Aleydis de Keslein, obsessa a dæmoniis, scilicet Flamma et Exkin, liberata est. Eadem die [N.... de] Murkenscheit, contracta in brachio, curata est. Ipsa die, Joannes de Mastereshusen, surdus et mutus, curatus est. Ipsa die, Gerhardus de Badenachen, contractus in cruribus, sanatus est.

15 Sabbato ante Dominicam g Vocem jucunditatis, Sophia de Confluentia, uxor Conradi Rectoris, cæca, illuminata est. Dominica qua cantatur Vocem jucunditatis, Elizabeth de Arwiler, contracta in brachio, sanata est. Ipsa die Conradus de Boperdia, cæcus in uno oculo, illuminatus est. Eadem die, Gertrudis de Buckenheym, contracta in cruribus, sanata est. Ipsa die, Patze de Confluentia, contracta in brachio, curata est. Eadem die, Kunnegundis de Buthen, contracta in brachio, curata est. Eadem die, Henricus de Rederslügen, cæcus in uno oculo, illuminatus est. Feria secunda sequenti, Wernherus de inferiori Ingelheym, contractus in cruribus, sanatus est. In ipsa die, Hildegundis de Maguntia, contracta in crure, sanata est. Eadem die, Beatrix de Boperdia, contracta in cruribus, curata est. Ipsa die, Alheidis de Leychert, contracta in brachio, curata est. Feria tertia sequenti, Gerlacus de Titerbach, contractus in manu, sanatus est. Eadem die, Otto Trevirensis, contractus in cruribus, sanatus est. Feria quarta, scilicet in vigilia Ascensionis, Getza de Wilren, contracta in crure, sanata est. Eadem die, Demud de Spanheym, contracta in cruribus, sanata est. Ipsa die Henricus de Aspenheit, contractus in cruribus, sanatus est. Eadem die, Aleydis de Wilrenbach, contracta in manibus et in cruribus, curata est. Feria quinta in ipsa Ascensionis Domini, Christianus de Spanheim, contractus in manu et in crure, sanatus est. Ipsa die, Elizabeth de Lostein, contracta in cruribus, sanata est. Eadem die, Heddegwigis de Spanheym, contracta in cruribus, curata est.

16 Feria sexta, videlicet in crastino Ascensionis, Elizabeth de Lutzenburg, cæca per multos dies, illuminata est. Eadem die, Reynendrudis de Brotheim, contracta in cruribus, curata est. Sabbato post Ascensionem Domini, Jutta de Maguntia, contracta in cruribus, curata est. Ipsa die, Otto de Kederchem, contractus in crure, curatus est. Dominica post Ascensionem Domini, Aleydis de Elthil, surda, curata est. Ipsa die, Beatrix de Winckel, contracta in brachio, curata est. Eadem die, Conradus de Crucemachen, cæcus in uno oculo, visum recepit. Feria secunda sequenti, scilicet post Ascensionem Maria de Thurun in Burgundia, contracta in brachio, curata est. Feria tertia sequenti, Alheidis de Pingwea, surda, curata est. Eodem die, Gerhardus de Sofernheit, contractus in brachio, curatus est. In Octava Ascensionis Domini, Alweidis de Loufneym, muta, curata est. Feria sexta post Octavam Ascensionis Domini, Henricus de Rockenhusen, contractus in brachio, curatus est. Ipsa die Gunterus de Nederen-Hamerstein, per multos annos cæcus, illuminatus est. In die Pentecostes, Catharina de Argentina, contracta in crure, sanata est. Ipsa die, Hertliebhus de Nassauwe, submersus in fluvio i qui k Landicitur, et omnino de vita sua desperatus, evasit vivus. Eadem die, Wernherus de Pingwea, cæcus in uno oculo, sanatus est. Feria secunda sequenti Agnes de Andernacho, gibbosa et contracta in crure, sanata

D 7 Maii 3 contracti, 8 Maii contracta, 9 Maii emrgumena contracta,

surdus et mutus,

contractus, 10 Maii cæca,

g 11 Maii contracta,

cæcus, 3 contracta,

cæcus

12 Maii 1 contracti,

E

13 Maii 2 contracti,

15 Maii 3 contracti,

16 Maii cæca,

contracta

17 Maii contracti,

18 Maii surda, contracta, 19

cæcus 19 Maii contracta,

20 Maii surdus contractus, 21 Maii muta, 23 Maii contractus,

25 Maii contractus, submersus

i k cæcus 25 Maii gibbosa et contracta, cæca,

A sanata est. Ipsa die, Benigna de Schonenberg, cæca, illuminata est. Eadem die, Beatrix de Quobery, contracta in cruribus, curata est. Ipsa die, Henricus de Offenbach, surdus et cæcus in oculo, curatus est. Eadem die, Conradus de Maubach apud Waldeckech cæcus in uno oculo, illuminatus est. Feria tertia sequenti, Conradus de Confluentia, mutus et contractus in brachio sanatus est. Feria quarta sequenti, Hazecha filia Frederici de Lapide, contracta ab infantia in cruribus, curata est. Ipsa die, Hadewigis de Steyngouwen apud Stoltzenberg, contracta in cruribus per multos dies, sanata est. Eadem die, Conradus de Breubach, cæcus in uno oculo, sanatus est; feria quinta sequenti, Beatrix de Oppenheim, cæca et contracta in cruribus, curata est. Ipsa die, Catharina de Maguntia, filia Lodewici textoris, submersa, curata est. Feria sexta sequenti, Bertha de Badenberch, surda et muta, sanata est. Eadem die, Margareta de Wormatia, per decem annos cæca, illuminata est. Sabbato sequenti, Herwicus de Landinsborch, contractus in manibus natus, sanatus est. Ipsa die, Joannes de Semheit, contractus in cruribus, sanatus est. Eadem die, Jacobus de Loffbach, contractus in cruribus, sanatus est. Ipsa die, Petrus de Enghrsha, contractus in cruribus, curatus est. Dominica, scilicet post Octavam Pentecostes, Gerhardus de Maguntia, hydropicus, sanatus est. Feria secunda sequenti, scilicet Marcellini et Petri, Odilia de Winesheim, cæca in uno oculo, visum recepit. Eadem die, Tielmannus de Sturburch, surdus et mutus, curatus est. Feria tertia sequenti, Alheidis de Moguntia, cæca illuminata est. i.

contracta, surdus et cæcus, cæcus alius : 27 Maii mutus et contractus.

28 Maii 2 contracta,

cæcus,

29 Maii cæca et contracta, submersa,

30 Maii surda et muta, cæca,

31 Maii 4 contracti,

1 Junii hydropicus,

2 Junii cæca, surdus et mutus,

3 Junii cæcus,

i

ANNOTATA.

a Extat copię Tabulæ triplicate, ejusdem tamen tenoris, circa sepulcrum a majoribus suspensæ, sub hoc titulo in MS. Trevirensi; ex quo hic ducimus. At cujus sint singulæ tabulæ ætatis, infra in Processu Bacheracensi deducitur num. 5.

b Vuam S. Quirini dedimus 38 Martii die ejus natali : at festum Translationis Novesium colitur 30 Aprilis, qui hic indicatur.

c Infra in Processu dicuntur 90 primæva S. Wernheri miracula, at nomen hic non exprimitur, quod non diu esset mortuus, et necdum aliqua auctoritate Ecclesiastica permissum ut ejus nomine publicarentur : et ita modeste supra in Vita num. 10, dicuntur facta miracula, non exprimendo ejus nomen cui tribui debeant.

d Scilicet dicto anno 1287, cyclo Solis 8, littera Dominicali E, incidit dies 2 Maii in feriam sextam, et ita consequenter.

e Est introitus Missæ Cantate Domino, 4 Dominica post Pascha, dicto anno 1287 4 Maii, quia Pascha fuit celebratum 6 Aprilis, cyclo Lunæ 15.

f S. Goar Presbyter (a quo vicinum Wesaliæ superioris oppidum ad Rhenum appellatur) colitur 6 Julii. Reliqua loca indicato et fere vicina omittimus indagare et explicare, cum passim in Mappis geographicis videntur prostant.

g Iterum introitus Missæ Dominica 5 post Pascha et ante dies Rogationum.

h Lanus fluvius præterfluit Nussovium oppidum, et super Confluentiam in Rhenum lubitur.

i In fine tabulæ scriptum fuisse eulem manu dicitur in MS. Trevirensi : Anno Domini 1283 passus est Wernherus de Wammerayt, xiii Kal. Maii : sed hæc non habent suam auctoritatem ut supra monuimus.

INVENTIO CORPORIS

Ejusque in novam arcam translatio.

Ex MS. Trevirensi.

In nomine Domini, Mediatoris Dei et hominum, Jesu Christi Redemptoris nostri. Amen. Wynandus de Stega, Decretorum Doctor, Pastor Bacheracensis, universis et singulis Christi fidelibus, presentibus et futuris, presentium auditoribus, inspectorebus, seu aliis quovis modo cordis oculo speculantibus, salutem in eo, sine quo nulla salus. b Dudum quidem usque in præsens diversi Christi fideles, zelum Dei habentes, diversis vicibus, diversisque et variis introductionibus, nostras aures, ut sequitur, propulsarunt. Quidam vero adjunctrice veritate conquerebantur, exteriorem cistam quercinam, museolum B. Wernheri, in capella S. Cuniberti Bacheracensis quiescentis, ad contactum terre intantum descendisse (quæ tamen supra terram prius quasi ad alnam posita apparebat) sic quod ejusdem terre contactu ipsa verisimiliter præsumeretur putrefacta : unde corpus tam beati viri, licet ætate juvenis, faciliter membratim distrahi posset ; maxime hoc tempore passagie beatissimæ Mariæ semper Virginis in Aquisgram, præsertim a Slavis et Ungaris, zelum hujusmodi corporis ab antiquo tempore usque in præsens habentibus. Aliis ad hæc asserentibus eundem juvenem, Christi testem instar innocentium Christi, scilicet moribus sanctissimum, non esse in ipsa cista interclusum. Tertius vero opinantibus eundem adolescentulum, miraculis attestantibus felicissimum, ibi fuisse positum : sed brachium ipsius et manum dextram in Windsbache fore et esse translata. Ut igitur horum omnium et singulorum ambiguitates et pericula tollerentur : fuit nobis a nostris parochianis utriusque sexus valentioribus, et zelum divini cultus præ ceteris plus habentibus, humiliter supplicatum, ut eandem cistam quercinam, unica simplici sera dumtaxat seratam, certis adhibitis personis, quarum intererat gratia officiorum suorum ; nec non Notariis publicis et Advocatis et aliis juratis Serenissimi Principis et Domini nostri, Domini Ludowici Comitis Palatini Rheni, sacri Romani Imperii Archidapiferi, et Ducis Bavarie inclytissimi, zelatoris hujus B. Wernheri, et structure ejusdem promotoris præcipui, nec non testibus fide dignis, absque vi disserare paternè dignaremur ; ut comperta veritate, quamque superstitione remota, vera fides, super montem veritatis posita, staret in cordibus Parochianorum nostrorum infallibiliter inconcussa.

18 Nos itaque Winandus, Doctor et Pastor præfatus, hujusmodi justis petitionibus non valentes obdurare autem surditate constipatam, ne periculo periculosiora adderentur, ipsorum piis precibus et rationabilibus favorabiliter annuentes ; et ne quidquam sinistre suspicari posset, assumptis nobiscum provide et deliberato animo, honorabilibus Dominis Hermannò Bere, Capellano nostro seniori ; Joanne de Lundenburg, Notario c Theolonii Bacheracensis prænotati ; Joanne Prume, Connario ejusdem Theolonii et operis magistro S. Wernheri sæpe tacti ; Stephano Prume, Advocato seniori ; et Hermanno Doiren Kemher, Advocato juniori licet ætatis senex, Joanne Seliche et duobus notariis publicis infrascriptis et in hac re fide dignis, maturis et authenticis personis, contestibus et Notariis publicis, ipsam cistam, museolum, aut tumbam quercinam aperimus et in ipsa comperimus aliam tumbam cedrinam, per omnia tumbæ similem, in quibus pauperes solent sepeliri, a vermiculis infective corrosam ; sed linteo cereo, etiam vetustate hinc inde perforato,

D
EX MSS

b

Rogantibus
varis

tum ne corpus Wernheri contactu terre putreficeret :

E

tum ut sciretur non esse sublatum totum

aut ex parte ;

F

Pastor Bacheracensis,

coram viris honoratis

et Notariis publicis,

tumbam curavit aperiri.

EX MSS.
invenitur
brachium
dexterum
d

A to, præter desuper, consutam seu delinitam. Verum desper ipsa tumba nec tegmentum neque linteum habebat; sed terram argillosam, ultra medietatem tumbæ positam, quasi compactam : per quam brachium dexterum, a scapulis usque ad medium, *d* se eminus ostendebat : et alia duæ canne ossium ejusdem brachii anterioris partis, licet super terram ipsam deciderint; videbantur tamen nobis se olim extendisse, et compaginatæ fuisse ad manum argento circumamictam, quæ cernitur super tumbam quercinam; ejus namque, infra labium ejusdem tumbæ, adhuc caro seu nervosa compactio palpitatur.

caput.

19 Ad hæc nobis incipientibus a parte boreali ipsam terram interioris tumbæ leniter ejicere: comperimus caput ejusdem tam piæ recordationis Christi Athletæ, consertum vittâ coccinea, alias et vulgaris serto de serico rubeo, in quo apparebant rosæ argenteæ deauratæ, coralli, et margaritæ. Erat etiam ipsum caput circumdatum sudario sericeo, in quo prima facie antiquissima sanguis apparebant vestigia. Illud quoque venerandum caput tenaciter annexum erat corpori beato, jacenti in supino: habuitque ipsum caput de subtus pulvinar serici nigri, repletum violis odoriferis, quibus peroptime convenit tempus suæ passionis; immo, quod spiritalis gaudii est, de subtus iis inveniebamus ipsius egregii pueri putatorium, cum quo vitæ quærens victima ligamina dissolvebat vitium. Post hæc terra leniter sublata, seclasis intestinis totum apparebat corpus, caput, mentumque, et dentes singuli in suo ordine primævi naturæ debite constituti. Apparebant autem ipsius corporis in dorso jacentis brachium manusque sinistra, ipsi corpori firmiter et nervose quasi carnea, colligata et unguosa, et crus, et pes dexter integerrime: similiter et sinistrum crus, ejus pedis caro ossaque solutione patebant; unde ossiculum recipimus satis tenue, ad longitudinem digiti vel ultra modicum se extendens. Item eundem venerabilem in ipsa tumba, ut præmittitur, comperimus, teste veritate, integerrimum, et lineo cerato consutum, quod tamen lineum sua vetustate viluit vetustissima. Insuper comperimus, duo ligna perforata ad longitudinem brachiorum, tam præclaræ indolis et ipsius passionis (ut præsumimus) testimonium ostentantia: et unam cannam, ut præsumimus, roseam, unius anni, ad longitudinem ipsius corporis se protendentem, et forte palmam sui martyrii representantem; corrosam tamen, et cineri proximam. Unde ipsam eandem cum terra cinerose posuimus in aliam cistam, cui inclusimus terram, seu cinerem, in interiori tumba corporis inventam et extractam.

corpus in
dorso jacens

B

cum reliquis
membris

integerrimum,

cum 2 lignis
canna,

C

reponitur in
eandem tumbam.

sub seris
tutioribus

supra terram
collocata

20 Quibus omnibus et singulis, ut præmittitur, absque quacunque supersitione seu novæ rei introductione, humiliter, et simplici corde peractis; ipsum corpus, a pulveribus ceterisque inquinamentis mundatum, in sua tumba licet vetustate quasi consumpta, et sudario, cussino, ac serto sericiis, nec non lineo, prout jacebat, immobiliter jacere dimisimus; ponentes super faciem et corpus tam præclari miraculatoris sericium album et aliud mundum intem, ne pulveribus novis coinquinaretur corpus, ejus animam cum Christo regnare pie confidimus. Ipsam autem, non tumbam interiorem, quam antea clausam non comperimus, sed exteriorem quercinam seris tutioribus communivimus. Clavem quoque ejus ad commune gazophylacium (ejus claves diversæ apud nos diversos deputatæ sunt) providenter interclusimus: et ipsam cistam quercinam supra terram, ut videtur, ne ipsius contactu putrefiat, elevari mandavimus; et præmissorum ineffabili testimonio nostrorum sigillorum, et inscriptione Notariorum et testium, robur firmitatis adhibuimus.

Unde non est dubitandum, illum Sanctum alibi non esse, aut partem ejus (seclusa pecia pedis sinistri satis parvula) quam in suo sarcophago primævo, nec manum et brachium ipsius alicubi, quam ibi fore venerandum *c*. In quorum omnium et singulorum evidentissimum testimonium, mandavimus infrascriptis nostris duobus scribis et Notariis publicis, ut una cum munimine nostræ Bacheracensis ecclesiæ sigilli majoris et nostri; ac omnium supra et infra scriptorum testium sigillorum, super iis publicum conficerent instrumentum. Acta sunt hæc anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, die Jovis, undecima mensis Julii, hora nonarum usque ad horam Vesperarum, indictione quarta, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, ac Domini nostri, D. Martini divina providentia Papæ quinti, anno ejus nono, præsentibus ibidem venerabilibus et discretis viris supra præmentionatis Dominis Hermanno Bere, Cappellano seniori; Joanne de Landenburg, theoloni Scriptore, alias Notario; Joanne Prume, ejusque socio; Stephano et Hermanno Advocatis, nec non Joanne Selig contestibus et instigatoribus, cum eorum sigillis, una cum nostris sigilla præmissa contestantibus.

conficitur
instrumentum
authenticum

an 1426,
11 Julii,
f

21 Et ego Thomas Cube de Bacheraco, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia præmissis omnibus, et singulis præsens interfui, et ea sic contractavi, et aperitionem mauseoli, reperitionem B. Wernheri, serarumque tutiorum communitionem, clavium interclusionem, una cum prænominatis testibus, sic ut præmittitur, fieri vidi, et audiui: ideo hoc præsens publicum instrumentum exinde confeci, publicavi, et una cum sigillis omnium præscriptorum, de mandato prædicti Domini mei Pastoris signavi; signo quoque et nomine meo, solitis et consuetis, subscripsi; et ex superabundanti sigillum meum appendi, in evidens signum et testimonium omnium et singulorum præmissorum ad hoc vocatus specialiter et rogatus.

Et
a Notario
publico,

22 Et ego Joannes Kese de Bacheraco, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia præmissis omnibus et singulis præsens interfui, et ea sic contractavi, et aperitionem mauseoli, reperitionem B. Wernheri, serarumque tutiorum communitionem, clavium interclusionem, una cum prænominatis testibus sic ut præmittitur, vidi et audiui, ideo hoc præsens publicum instrumentum de mandato prædicti Domini mei Pastoris exinde confeci, publicavi: et per præfatum Dominum Thomam, publicum Notarium, fideliter manu sua propria de mandato ejusdem Domini mei Pastoris subscripsi, signoque et nomine solito et consueto una cum sigillorum appensione omnium, et singulorum præscriptorum signavi, specialiter ad hoc vocatus, rogatus, et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum *g*.

alio subsig-
nante.

F

g

ANNOTATA.

a In MS. Trevirensi hic titulus præponitur. Processus compertionis et novæ repositionis B. Wernheri cum nota. Si Pastor Bacheracensis se in nomine purificat, non pro ostentatione suæ personæ facit: sed ut evidentur sciatur, eum se solo nil fecisse, sed cum aliis a Principé deputatis. Nec quem moveat B. Wernherum hic nominari Sanctum, Beatum, aut Bonum: cum sic multi adhuc mortales sint a Patribus nominati; præsertim cum sic hic nominetur sub optima forma suæ felicitatis, absque temeritate: cum etiam Dominus Cardinalis ipsum statim infra in suis litteris nominet S. Wernherum.

b Alia historia hujus Inventionis in lectione ix distributa, sic incipit. Oculo cordis circumspiciendum, quod

A quod calamo compingimus. Hoc annu Domini 1426, post festum Paschæ, apud bonos et graves surrexit conscissa sententia.

c Theolonii vox semper in hoc codice scribitur pro Telonio, ab ævi medi scriptoribus magis usitata.

d Alia historia: se erigebat versus suam manum: quæ argento recondita super epitaphium quercinum cernebatur, quæ nunc in pretiosa ministrantia carnea (uno digito præ quinquaginta annis, ut dicitur, ab Ungaris zelosis ipsius B. Wernheri cultoribus, furato, dumtaxat excepto) Christi ostenditur fidelibus

e In Historia ejusdem inventionis præmemorata sequebatur summarum quoddam miraculorum deinde pertractatum, quum hic adnectimus his verbis.

Qua avis ille puer beatissimus, illico potitus victoria passionis, plurima fecerit stupenda miracula, sub Evangelica veritate contenta, in cæcis, claudis, aridis, surdis et mortuis; et post hæc lapsu temporum, quasi silenter multa similia (ut in Domino Joanne Humzerich venerabili Presbytero paralytico præ duodecim annis claruit) Omnipotens tamen et mirabilis in Sanctis suis Deus, iis temporibus post ipsius novam Repositionem, numerosius,

B generosius, jucundius, et gloriosius per suum Militem dilectissimum coruscat miraculis, quanto a desiderio servitii, et structuræ suæ basilicæ fragrantius in solertiam incardescimus. Unde infra proximi dimidii emergentis anni spatium, quemdam grandævum virum de Lorch, phreneticum, triginta annorum spatio patientem, sanavit. Hydripicos de Mannebach, masculum et feminum, jam prope spiritus exhalationem positos, citissime curavit. Claudum quadriennem utriusque partis corporis sanitati restituit: et mulieri de Heymbach hoc idem beneficium impertivit. Cæcam surdamque filiam cum cæca matre de Diepach sanavit: nec aliquem puerum, peccato non submersum, debilem aut infirmum sine sanitatis beneficio dimisit. Insuper filiam Sculteti antiqui Bacheracensis a morbo caduco Christi gratia liberavit. Crebis, oppidanum Bacheracensem, in arido brachio reformavit: et filium Georii, magistri fabricæ S. Wernheri, in agone constitutum, pristinae sanitati reddidit. Sartorem in Diepach residentem, longo tempore in cruce dolentis, num lætificavit: et quemdam mercatorem divitem, de Novomagio in Pinguia, in rotundum tibiæ periculose clavo, vulneratum, citissima sanitate ditavit. Liberalis valde nimis, quæ sequitur, subventio. Quidam nobilis se hic nominare formidans, ipsum beatissimum Puerum sanctum aliquando derisui habuit: qui a suis inimicis in Mosellam fugatus, et inundatione ab equo in abyssum armis prementibus evulsus et immersus, sanctum Puerum invocavit; Puer affuit, et sibi adjutricem manum porrexit, ad salutis portum educendo. Et quod dulcius est, equus dominum sequitur: quo adscenso ipsum adoptatum deportavit delusis hostibus habitaculum: qui cum cerea imagine trium florenorum ipsum Sanctum humiliter, absque sui nominis expressione, visitavit. Liberalior et dulcissima parentum, licet pauperum, consolatio. Duos pueros, diebus diversis et locis, in Perscheit scilicet et in Bupach, mortuos, et glaciali frigiditate exanimis, invocatus a parentibus, vitæ restituit. Et hæc sunt pauca de multis conscripta, ut patet pluribus instrumentis publicis, sigillis multorum fide dignorum, et testimonio veridicorum hominum, et aliis scriptis, circa epitaphium ejus Sancti positis. Ecce post hoc jam recentissime venit quidam opilio, nomine Joannes, opilio in Comede prope Semery; et produxit filium suum cum oblationibus, nomine Nicolaum: quem, per Baptismum et fidem suam, asseruit, jam recenter fuisse

Aprilis T. II.

infirmatum usque ad mortem, et diu positum in extasi; ipsum et matrem quoque ejus de ipsius decennis pueri vita penitus desperasse: unde in planctu constitutis accurrentes feminae, eis compatiendo perseuerant, ut filium cum quarta libræ cereæ ad S. Wernherum voverent; ita quem aestimabant mortuum, Dei gratia Sancti precibus reviderent vivum: quod, et factum est, et illico juvenis oscitavit, et infra duas horas restitutus est integerrimæ sanitati, quem talem multi vidimus.

Gratia devotionis si quis iis ulteriora videre voluerit, videat ejus quasi tripartitam Legendam cum dulcionis Responsoriis et Antiphonis. post ejus jam novam Repositionem, non absque admiratione antiquis et litteris compertam, cum nota quod tempore jam scripti miraculi, jam recentissime, quidam fanulus ejusdani sartoris, dicti Loschin, in Trisz super Mosellam opposito Cardonis prout nobilis et veridicus vir Joannes de Senen et alii nobis notissimi retulerunt) in S. Wernherum verba blasphemiae protulit; mox furore arreptus, post paucos dies, diem suæ vitæ clausit furiosus. Adhuc quemdam adolescentem Bavarum de Strabingin, in Germersheim in Rheno submersum, voto adstantium post tres horas in vitam revocavit. Insuper adolescentem alium, cæcatum auræ flatu mirabili, facto voto, octava nocte mirabilius illuminavit....

Tempore hujus anni quo Reverendissimus prædictus Pater et Dominus, Jordanus de Ursinis, Episcopus Albanensis, Cardinalis etc. in dote Bacheracensi, cum suis Episcopis, Doctoribus et familia resedit, et ipsum Sanctum cum suis vidit, precibus et muneribus honoravit, in mundam tumbam poni videndo mandavit; concessisque per ipsum, suos Coepiscopos domesticos, ac Archiepiscopum Bizantinum ducentis viginti Indulgentiarum diebus, scilicet anno Domini mccccxxvi, in crastino Assumptionis, tunc inundarunt nova, ut conscriptum est miracula, in laudem summæ majestatis....

Quæ, ultra omni aquæ dicta sunt, apparent in sanatorum oblationibus variis, diversis, distinctis et multiplicibus. Est enim verum et notissimum, quod præter notabile aurum et argentum ac cuprum in ollis excessive ponderosum, hoc dimidio præsentis anno, tantum in cera est oblatum manu fidelium, quod non obstante fixa luceceret unius aut plurium, plus quam tria millia cereæ peciæ circa sarcophagum ejus pendent, crescentes ultra ignis consumptionem quotidie....

f Congruunt characteres: nam dicto anno 1426, Cyclo solis 7, fuit littera Dominicalis F, et Martinus Papa Creatus fuerat xi Novembris anno 1417.

g In Codice Trevirensi, primo sequitur testimonialis littera, quomodo supra et infra scripta [repositio] nulla temeritate, sed Domini Cardinalis Legati de latere, et per consequens Apostolica fuit gesta auctoritate; et eadem auctoritate præ tempore ostendantur Reliquiæ B. Wernheri. Est ea tota scripta Germanice, nomine Henrici Wolf a Spanheime, Buregravii Bacheracensis: Altmanni Bettendorffer, Arnoigeri; Nicolai Gernersheim, Cubæ; et Joannis a Landenburg, Bacheraci Scribarum theolonii; Stephani Prume et Joannis Prume filii ejus; Hermannii Dornkemher, Stephani Bruningh et Henrici Busze fratrum: Ewaldi Kremher et Ghelmanni Lorze, Joannis Seliche et Emerici Hunne, civium Bacheracensium; attestantium, quod D. Legatus, cum duobus assistentibus sibi Episcopis, dederit Indulgentias, de quibus mox; jussertque in novam capsam transponi corpus coram D. Joanne Schalerman Judice Curiae Romanæ et Capellano Pontificio; D. Angelo de Prato Joannis, et D. Paulo de Capollanis, V.I. Doctoribus; mandarique ut Do-

d
IX M. S.
moribundus
sanatur;

LECT VII

blasphemus
punitur,

moribundus
curatur
et cæcus,
E

LECT. VIII
conceduntur
Indulgentiæ

LECT. IX
anathemata
plurima
offeruntur.

E

Decernunt
Bacheracenses

ex ordinatione
D. Legati

LECT. IX.

plurima pa-
trantur mira-
cula,

LECT V.
Puer Sancti
liberatur
a periculo
submersionis

C

2 mortui
resuscitantur;

LECT. VI

EX MSS

quibus die-
bus populo
debeat ostendi
corpus,summarium
Bullarum
Card Ursini,
et duorum
Episcoporum

A minus Pastor ipsique præfati, et illius ipsorumque successores, exteriorem S. Wernheri arcam recluderent, quatuor vicibus per annos singulos, quamdiu durabit fabrica capellæ; et postea semel aut bis in anno: ita ut interior arca clausa ac vitreis specularibus aperta maneat, et a manu laica non moveatur; rursusque claudatur, postquam fuerit populo spectare volentifacium satis: quodque ipsi præfati, de consensu Legati, elegerint ad istam apericundæ arce ceremoniam, quatuor festa, videlicet S. Bartholomæi Apostoli; Stephani Martyris, immediate post Nativitatem Domini; Dedicationis Bacheracensis diem posterum, id est Feriæ II post Dominicam Quasimodo, ac solennitatem SS. Petri et Pauli Apostolorum. De quibus factum sit hoc publicum instrumentum, ipsorumque sigillis munitum, anno 1426, postridie Assumptionis B. Mariæ: quam diem, ex ritu consecrandi herbas, per Adrhennas et Admosanas provincias etiam nunc usitato, nominant Consecrationis herbarum. Factum est autem hoc Instrumentum ad S. Wernherum coram testibus reverendis Sacerdotibus, D. Jacobo Mantel et D. Joanne Bescher, Vicariis in Bacheraco, Joanne Himpurg Iudimagistro Joanne Kannegeiszer et Joanne Moir civibus Bacheracensibus, ad hoc vocatis.

B Sequuntur II Indulgentiæ centum et LXXX dierum, quas Dominus Jordanus Cardinalis et Legatus de latere, ac sui Episcopi, Jacobus Urbinus, et Bernardus Cavallicensis, hi quidem dies quadraginta singuli, iste centum, dederunt; suis quique sigillis firmantes diploma, Spire, sub anno a Nativitate Domini MCCCXXVI, Indictione quarta, die vero Mercurii decima mensis Julii, etc.

III Qualiter altare S. Gabrielis est consecratum in honorem Annuntiationis, et Sanctorum Vincentii, Apollinaris, Etheriique sponsi S. Ursule, B. Wernheri et aliorum Sanctorum, quorum Reliquiæ reconditæ sunt in eodem altari per memoratos, Legatum et Episcopum Cavallicensem, ipsum altare eorum Legato consecrantem, anno 1426, die Lunæ, quinta mensis Augusti, in qua fuit festum Nivis: qui idem voluerunt, dedicationem ejusdem altaris fore et esse singulis affuturis annis, in jam tacto festo Nivis, nec non ipsa die Annuntiationis Christiferæ beatissimæ; concesseruntque infestis Assumptionis, Purificationis Annuntiationis B. Mariæ, Nativitatis D. N. J. C. et Octava ejusdem, Epiphaniæ et ejus Octava. Palmarum, Paschæ et perejus Octavas, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi et Octavas eorundem, Trinitatis, Joannis Baptistæ, Michaelis Archangeli, Omnium Apostolorum singulariter, quatuor Evangelistarum et quatuor Doctorum, Laurentii ac SS. Mariæ Magdalenæ, Margaritæ, Catharinæ, et in festo Omnium Sanctorum, Legatus centum, Bernardus quadraginta, et Jacobus Episcopus Urbinus etiam quadraginta dies Indulgentiarum; et præmissas Indulgentias, in præmissis festivitatibus, ac ecclesiam S. Petri Bacheracensis, nec non capellam S. Annæ Stegensis ejus filiam, prorogarint; publico instrumento desuper confecto, anno et die quibus supra, per Thomam Cube, ut alibi, Notarium.

Theob. lds
Archiep.
Bizuntini

IV Indulgentiæ Archiepiscopi Bisuntini dierum quadraginta, primum quidem ad præfata capellam S. Wernheri, diebus quibus supra et utriusque sanctæ Crucis, concessæ ac prorogatæ ad capellam S. Annæ nec non B. Wernheri (utque aliquam a principio in Bacheraco diversam) Bacheraci die S. Michaelis Archangel: postridie autem, ibidem Bacheraci, anno Domini MCCCXXVI, ipsa die S. Hieronymi, multipliciter amplificatæ, per tenorem qui sequitur.

V Theobaldus de Rubeo-monte, Dei gratia Archiepiscopus Bisuntinus, omnibus Christi fidelibus, cum subscriptorum notitia, salutem in eo qui est

omnium Christi fidelium vera salus. Beatissimi testis Christi, Martyris Wernheri, heri Reliquias integre positas, devotione qua poteramus cum nostris vivendo; ipsius sanctitatem, ex merito vitæ et signorum miraculorumque congerie multiplici (de quibus testimonio fide digno, et apparet, sumus sufficienter avisati) in Domino collaudantes; Indulgentias nobis possibiles suæ edificandæ capellæ, ad honorem Dei et prædicti Sancti, nec non humiles preces D. Winandi de Stega, Decretorum Doctoris, Pastoris Bacheracensis, amici nostri in Christo carissimi, elargiti sumus, certis anni festivitatibus, quas etiam ad alias capellas prorogavimus. Nunc autem matricem ecclesiam S. Petri Bacheracensis, ad instantiam etiam ejusdem Domini Doctoris, præceteris honorare cupientes; easdem quadraginta dierum Indulgentias, omnibus diebus scriptis in ipsis litteris præfatis, nec non aliis quibuscumque quibus agitur de Apostolis, Martyribus, Confessoribus, aut Virginibus ac Viduis, nec non per totam Quadragesimam ac Domini Adventum, et singulos dies Quatuor temporum, ad ecclesiam S. Petri prædictam, nec non B. Mariæ Virginis in inferiori Heymbache, ac S. Petri in castro Stegensi, capellas præfate ecclesiæ Bacheracensi subjectas, præsentium vigore misericorditer prorogamus. Superavit autem Theobaldus iste adhuc annis tribus, Romæ mortuus anno 1429, 16 Septembris.

VII Henricus miseratione divina tituli S. Eusebii sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, de Anglia vulgariter nuncupatus (utpote ex Regum Anglorum sanguine a Martino V assumptus anno 1426) per universam Germaniam ac Hungariæ et Bohemiæ regna Apostolicæ Sedis Legatus, considerans, quod fabrica capellæ in oppido Bacheracensi... laudabiliter inceptæ et ultra medietatem jam elaboratæ (prout Altmanus Bettendorffer, ejusdem fabricæ magister, sua petitione monstravit) sit adeo sumptuosa, quoad illius consummationem Christi fidelium subsidia sint plurimum opportuna; omnibus qui per festa sæpe supra nominata eorumque Octavas capellam præfata devote visitaverint, et ad fabricam et consummationem hujusmodi manus porrexerint adiutrices, singulis festivitatum et celebritatis diebus centum, Octavarum vero et sex diebus festivitatum Pentecostes immediate sequentibus, quadraginta dies pro injunctis poenitentibus misericorditer relaxat; per litteras perpetuo valituras, datas Heidelbergæ, Wormatiensis diœcesis, III Nonas Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini D. Martini Papæ V undecimo: qui fuit Christi 1428.

et Henrici
Card de
Anglia.

HISTORIA MIRACULORUM

Publica auctoritate descriptorum, anno MCCCXXVI et duobus sequentibus.

Ex MS. Collegii Trevirensis.

INSTRUMENTUM I.

In nomine Domini, Amen. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno a Nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, indictione quarta, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, D. Martini divina providentia Papæ quinti, anno ejus nono, prima die mensis Augusti, hora Vesperarum vel quasi, in cœmeterio ecclesiæ S. Petri parochialis Bacheracensis, Trevirensis diœcesis, in præsentia venerabilis, et circumspecti viri, Domini Wynandi de Stega, Decretorum Doctoris, Pastoris Bacheracensis, nec non honorabilium Dominorum, Her-

Anno 1426

coram Pastore
Bacheraci, 5,
Presbyteris,
et aliis 4,

manni

A manni Bere, Hermannii Corbache, prædicti Domini Pastoris Cappellanorum; Arnoldi Kornhere, Joannis Kelnhere, Jacobi Mantel Presbyterorum Ecclesiae Bacheracensis prædictæ; Stephani Prume, Joannis Gerkin, Stephani Brunning, Joannis Seliche, ad sigillandum subscripta; testiumque infrascriptorum, ad hoc vocatorum et rogatorum, meique Notarii publici, subscripti, etiam ad hoc legitime requisiti, personaliter comparuit honestus vir Gerlacus Gingke de Breyscheid Trevirensis diocesis prædictæ: qui pro præclara indagazione nude veritatis a prædicto Domino Pastore solenniter conjuratus, ut per fidem in Baptismate receptam, et sub obtestatione divini iudicii ac perpetuæ damnationis et æternæ salvationis; sibi et omnibus circumstantibus diceret nudam et claram veritatem, quid gestæ rei circa eum paulo ante acciderit; deliberato et gaudente animo respondens, in hanc prorupit vocem: Ego olim Dei permissione tactus morbo caduco, cadens in terram, pedem meum in ignem stravi: sensu tactus non utens, ignis fervorem non percepi; et sic adeo lusus sui in eodem pede ab æstu ignis, quod me solo, in tribus fere annis, et absque sustentamentis gradi per aliquem passum nunquam potui: et horum auctorum medicum, nullo medicam ne per quemcumque sanari valui, immo me unquam sanari quodammodo desperavi. His autem diebus, cum alios utriusque sexus homines sepulcrum B. Wernheri visitantes, divina manu opitulante, intercessionem ejusdem B. Wernheri martyris, a diversis audierim languoribus curatos; vovi et ego, me sepulcrum prædictum visitaturum, et munus oblaturum. Modici spatii intervallo translapso, surrexi cum sustentamentis; et conducentium juvamine gravissime ad sepulcrum ascendi: cunctorum circa sepulcrum astantium, ut gratiam invenire mererer, precibus invocatis, et ibidem per me et eos orationibus ad Deum fuis; statim melius in pede meo habui: et relictis sustentamentis, absque conductione, solus de monte gradatim [descendens] ceram oblationis comparavi: et iterum solus ascendens, in laudem Dei Omnipotentis et honorem B. Wernheri, ante ejus sepulcrum juxta promissum obtuli. Hec acta sunt anno, mense, hora etc. quibus supra; præsentibus magistro Joanne Loley scholarium Bacheracensium Rectore, Paulo Kempen, Petro Cranenmeyster, Conrado Elezezer, Petro Gruszer, Joanne Sureszig, Joanne Gingtre, Petro Gingk, Gutta et Catharina Reyensteynes, Nesa Scrits, Agneta Rachen, et Agneta Kempen, oppidanis Bacheracensibus, testibus ad præmissa vocatis, pariter et rogatis.

C 2 Item anno Indictionis, et Pontificatus quibus supra, mensis Augusti die tertia, coram eodem Pastore et ceteris, comparuit discretus vir, Magister Georgius, pro nunc in Heidelbergæ domicilium habens, Illustrissimi Principis Domini Ludowici Comitum Palatini Rhæni lapicida, conjuratus ut supra, dixit, suum filium Wentzlaum, tunc astantem, in sinistro pede tanto languore gravatum fuisse, quod ipse putaret illum pedem gehennæ incendio incensum; et omnes physici et chirurgici eum medicare denegarent. Tandem diversis habitis medicationibus, puerum B. Wernhero ad suum sepulcrum, oblaturum pedem cereum, unius libræ portantem, vovit; statim melius habuit, et sanatus est. Item comparuit Jeckel Emer, de die Paschæ; referens se in litis pendentia, ad unius anni spatium, suspensum fuisse et impeditum; sic quod, licet ex justis sciverit se procedere, triumphare tamen nequaquam potuit: B. Wernhero votum vovit, et proxima die juridica intentum obtinuit et triumphavit. Item Catharina Petri Ythers, de Bacheraco, bis prægnans, non nisi

abortivum parere potuit; sed tertio in partus angustia constituta, votum S. Wernhero vovit; et sic puerum vivum parturit, qui Baptizatus in cælum meavit.

3 Item mensis Augusti die octava, circa forum, prope domum Joannis Selig hora Nonarum vel quasi, comparuit Conradus Emicher de Comede, laicus triginta annorum, retulit, se contractum in ambabus manibus fuisse: votum B. Wernhero vovit, et duas cereas manus obtulit, et sanatus est. præsentibus pluribus suprascriptis et honestis viris, Henrico Fuedersacke de Stega, et Joanne Buyze: Dominis Henrico Mannedache Vicario Bacheracensi, Henrico Richehre, Joanne Auspurg Clericis, Bumbergensis et Mogunticensis diocesis, testibus ad præmissa vocatis pariter et rogatis. Et ego Thomas Cube de Bacheraco, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia prædictarum personarum conjurationi, admonitioni et examini, omnibusque aliis et singulis, una cum prænominatis testibus, dum sic, ut præmittitur, præsens interfui, et sic fieri vidi, et audiui: ideoque hoc præsens publicum instrumentum, sigillis plurimarum personarum superius scriptarum sigillatum, exinde conferri, scripsi, subscripsi, et in hanc publicam formam redegi, publicavi, signoque et nomine meis solitis et consuetis, una cum appensione sigillorum majoris Ecclesie Bacheracensis, Domini Pastoris et personarum præscriptarum consignavi, in fidem et roborem omnium præmissorum, ad hoc vocatus et requisitus.

INSTRUMENTUM II.

In nomine Domini... omnium Christi fidelium pateat seculis, quod .i. vigesima quarta die mensis Augusti... hora Nonarum vel quasi, in aula habitationis venerabilis et circumscripti viri, Domini Winandi de Stega decretorum Doctoris... comparuerunt honestæ matronæ, Elizabeth Wernheri, et Catharina ejus filia, uxor Jacobi Ortin, de Perscheit, Trevirensis diocesis; producentes ibidem puerum legitimum jam tactæ Catharinæ, ætatis unius anni et sex septimanarum, nomine Jacobum; asserentes, eundem precibus B. Wernheri miraculose a mortuis resuscitatum. Ipse autem Dominus Pastor, tamquam vir prudens et jurium tritus, nolens omni spiritui credere, asserens scriptum, Spiritus probate, unde pro præclara indagazione nude veritatis hujus fact, easdem honestas mulieres, fide dignas et toti territorio notas, solenniter conjuravit, ut per fidem in Baptismate receptam, et ob attestationem divini iudicii ac perpetuæ damnationis et æternæ salvationis, sibi dicerent et omnibus circumstantibus claram, nudam, ac apertissimam veritatem, quid gestæ rei circa hunc acciderit puerulum. Quæ deliberatissime responderunt, quod idem puerulus, nomine Jacobus, jam quindecim elapsis diebus proximis, certo languore ingravescente, fuit maxima infirmitate gravatus, et tandem a morte superatus, et revera mortuus, omnibus juncturis a vita dissolutis, vere vita carens, infrigidatus; et separata anima, cadaver, per horam et ultra, ad sepulturam faciendum, seorsum extiterit sepositum. Quibus stantibus, ipsa tristis mulier, Catharina nomine quo supra, nullum subterfugium, nisi Omnipotentis Dei et ejus beatissimi Martyris S. Wernheri habens; illud corpus, imo ex fide tamquam puerum corpore animatum, vovit ad ejusdem S. Wernheri sepulcrum, cum quarta parte cere libræ, tamquam paupercula, nesciens quid ultra faceret, firmiter credens ejus precibus ipsum revicturum. Quo voto facto, ad planctum matris revixit filius, ut ipsa cum matre testabantur: et omnium vicinorum,

Gerlacus
Gingke sub
juramento
testatur

quod ante 3
annos tactus
morbo cadu-
co, et lapsus
in ignem,
atque in pede
læsus.

adductusque
ad sepulcrum
sanatum sit;

veritatem
attestantibus
13 personis.

2 laborans
immedica-
bili dolore
pedis, cura-
tur:

3 lite vincit.

parturiens
liberatur,

D
EX MSS.

Contractus
utraque ma-
nu sanatur:

omnia juri-
dice consig-
nante No-
tario.

E

1 Resuscita-
tur mortuus
puer.

1 Joa. 4, 1
F

A rum, non rumor, nec sola fama, sed mera veritas hoc famabat, et famat de presenti. Puerum omnes vidimus incolumem; matrem, aviam, et alios testes olim mortuum testificantes.

5 Ad hæc eisdem die, et hora, et loco. Elsa, ejus filia, uxor Joannis Fredeinan de Nedern die Paschæ comparuerunt: et simili obsecratione et fide dignorum testimonio veritatem fecerunt, se ambas fuisse surdas; et Elsam matrem cæcam, et Elsam filiam paralyticam: et ad votum visitandi S. Wernherum, luce meridiana se probaverunt ab omni infirmitate surditatis, cæcitatibus, ac paralytici morbi perfectissime sanatas; et votum reddiderunt cum media libra cere. Hæc facta sunt presentibus prælibato Domino nostro Pastore, et honorabilibus viris, Dominis Hermannus Bere, Henrico Sulbert Capellanus, Jacobo Mantel, Joanne Truttmann Vicariis ecclesiæ Bacheracensis; nec non Joanne de Laudenburg Notario Theoloni Domini Ducis, Joanne Selig, et Emmerico Hunne, Joanne Tzingk Campanatore, Henrico Kynne oppidanis Bacheracensibus testibus ad præmissa vocatis per Dominum Pastorem præfatum, et alias ad hæc deputatis et legitime requisitis. Et ego Thomas Cube, etc. ut supra, quod semel hic monitum, supplatur mente, etiam post cetera quæ sequuntur Instrumenta; quemadmodum et verba in principio punctis signata, ex primo Instrumento petenda. Nota autem in sequentibus semper scribi Epilepticus pro Epilepticus.

INSTRUMENTUM III.

Iu nomine Domini.... Pateat quod.... vigesima nona die mensis Augusti.... in monte S. Wernheri, ante capellam S. Cuniberti.... comparuerunt, primo, Petrus Scholteisz, et Catharina uxor ejus, de Maunebach, ad requisitionem prædicti Domini Pastoris, seriosissime et conjurative factam, sub bona fide et per vim Christianæ religionis, recognoverunt, ipsam Catharinam per triennium et ultra hydropicam, nec valentem quocumque medicamine sanari: votum voxit S. Wernhero, visitaturam sepulcrum ejus cum tribus libris cere; et eadem nocte in ultimum examen vitæ deducta est: sed obdormiens quievit; et mane facto evigilans, se bene habere sensit. Unde quæsit a marito, qui in ea penitus quasi desperavit, ipsa late respondit: Bene habeo; sed aqua undique perfusam me sentio. Et compertum est foramen recens super umbilicum, unde ex corpore vice una tria quartalia aquæ et ultra; et altera etiam nunc vice, quæ erat feria tertia post festum B. Mariæ Magdalenæ, quiete dormiens, nocte alia, aquæ magnam copiam dixere effluxisse. Illam vidimus coram nobis suprascriptis sanam, et honorabilibus viris Dominis Hermannus Bere Capellano seniore, Joanne Kese juniore, Stephano Prume, Engelmann Lotze, Joanne Busze, Henrico Krunge, Joanne Bruning, Joanne Prume, Joanne Selig, Joanne Tzingk, Jacobo Magistro hospitalis, Petro Truden, ac multis aliis utriusque sexus personis fide dignis, testibus ad hæc vocatis et rogatis. Item eisdem die, hora, et loco, quibus supra, dum hæc fierent, a casu supervenit Ermetrud, uxor Petri Sculteti in Bupache, Trevirensis diocesis, cum aliis honestis viris, et sub fide et Baptismate per Redemptorem suum professæ est; quod filius suus, puer quatuor annorum, die hesternæ, hoc est vigilia decollationis B. Joannis Baptistæ, recalcitratu equi ad cor percussus sit, tam forti ictu, quod etiam lignum flagelli in duas dissipatum fuerit partes, et cor fractum, et puer interfectus, mortuus et infrigidatus ut lapis, per duas horas. Quibus elapsis, mater invocavit B. Wernherum; et post hæc planctu magno in B. Virginem et B. Wernheri adjutorium firmiter confidit: et puer

duarum horarum exanimis, ad vitam rediit incolumis. D Hoc miraculum heri gestum, hodie veritatis fama deducitur, presentibus, quibus supra, testibus.

7 Insuper eisdem die, hora, loco, quibus supra, comparuit Joannes Criebsz sutor, oppidanus Bacheracensis, referens se in brachio dextero contractum fuisse per unum annum cum medio: apud sepulcrum B. Wernheri voto reddito, sanatus est; presentibus testibus quibus supra. Porro retulerunt honorabiles viri Domini Hermannus Bere, Hermannus Corbache, Henricus Sallhart, Capellani prædicti Domini Pastoris; se nomine ecclesiæ Bacheracensis, in præsentia multarum honestarum mulierum de Rodisheym, recepisse manifestissimum signum et testimonium a Joanne Snabel, sartore de Asschaffenburg; quod ipse ab insanabili vulnere (pro quo sanando triginta florenos didisset libentissime) solutione sui voti et intercessione B. Wernheri, plenissimum recepit sanitatem. Simili confessione Geruse, de Heymbache nata, in ambobus cruribus contracta, apud sepulcrum B. Wernheri confessæ est se esse sanatam. Tandem, eadem die, nobilis puer Otto, Ottonis Feyszt de Schonenburg filius, mortiferum pectus habens, * stranguineavit: candela suæ longitudinis oblata, intercessione B. Wernheri liberatus est. Item eadem die Catharina, olim a surditatis et cæcitatibus infirmitatibus, intercessione B. Wernheri liberata, obtulit puerum (a sanitate tantum destitutum, quod non putabatur ipse, sed alius fore) B. Wernheri sepulchro cum certa cera: statim est liberatus presentibus testibus pluribus supra cum aliis inscriptis, et Domino Jacobo Schieszer Vicario ecclesiæ Bacheracensis, Joanne * Cantarifusoris, et Joanne Serratoris, etiam testibus ad hæc vocatis.

8 Et finaliter penultima Augusti, cum ante venerit rumor, fama et veritas de prole Wolf, quondam Sculteti Bacheracensis, scilicet, quod idem puer epilepticus fuerit, et ceciderit valde multis vicibus: ideoque votus fuerit bipartita vice ad B. Valentinum in Kedriche Maguntinensis diocesis, nec desideratus voti seentus sic est effectus: votumque fuerit emissum B. Wernhero pro eodem epileptico, et statim sanatus; prælibatus Dominus Pastor et Communitas, hujus re veritatem explorare carissime desiderantes, quamvis sibi sufficientissime facta fides fuerit; nihilominus tamen suos speciales familiares, et subditos Hermannum Corbache Capellanium, Joannem Truttmann Vicarium, Joannem Loley Magistrum scholarium Bacheracensis ecclesiæ, et me Notarium publicum subscriptum ad utrumque prædicti epileptici parentem misit, ad negotium fidelissime explorandum. Et quamvis plenissima fides de hoc miraculo Domino Pastori prælibato facta fuerit; cupivit tamen invenire, qui Deo gratias ageret; licet non erat masculus, qui faceret. Nam intrantes domum, ipsa honestissima mulier Catharina, omnia per ordinem enarrare incepit, asserens ipsam prolem in Kedriche valde multis vicibus cecidisse; nec illud votum, sed S. Wernheri juvisse. Et ipsa pro laude Dei narrante supervenit vir nomine * Lupus, tamquam Nabal Carmeli, et nos omnes inhoneste licentiavit; nec gratias Deo de hoc beneficio egit, presentibus Presbyteris duobus, magistro scholarium, et me Notario præscriptis. In horum omnium testimonium præsens instrumentum ad honorem Dei, gloriosissimæ Christiferae, omnium Sanctorum, et B. Wernheri, de mandato et requisitione præfati Domini Pastoris, est confectum, et sigillis ecclesiæ Bacheracensis majore et ejusdem Pastoris honorabiliumque virorum et Dominorum, loco testium suprascriptorum, sigillatum, in majus robur Christianæ fidei, et Dei miraculorum.

9 Fuimus nos anno 1660 die 14 Augusti in prædicto Kedrich sive Kidrich, insigni prorsus municipio atque

EX MSS.

sanatur
surda dur
altera etiam
caca, altera
paralytica

sanatur hy-
dropica in-
crumbitis,

et suscitatur
puer mor-
tuus,

sanatur
1 contractus

2 æger insa-
nabili morbo,

3 contracta,

* forte sangui-
navit,
E

4 surda et
caca,

5 puer valde
æger,

* alias
Kannengeisser

6 epilepticus

F

* Germ.
Wolf

A *Peregrinatio ad S. Valentinum in Kedrich.* atque amplo, dum Moguntia ad Erbacense monasterium excurreremus; vidimusque ex elemosynis, per celebrem ad S. Valentinum peregrinationem affluentibus, magnificum templum, quadrutis lapidibus structum; et ipsius S. Valentini Reliquias honoratas argentea grandi herma, cum præclarioribus quas alibi cernere licuit comparandu, et non ita pridem condita ex spoliis defuncti Pastoris; qui protestatus se mature condere testamentum, ne bona a se dimittenda in manus venirent Archiepiscopatum Harpyiarum, commovit ut ipsum irritum declararetur et ulter longe quam statuerat ipse expenderentur omnia. Festum autem S. Valentini agebatur xiv Februarii, ubi de variis sanctis Valentini egimus

INSTRUMENTUM IV.

Liberatur phreneticus. *B* In nomine Domini... die prima mensis Septembris ipsa die B. Ægidii Confessoris infra divinarum Missarum solennia, in vestibulo Parochialis ecclesiæ S. Petri Bacheracensis... motu proprio, ad laudem Omnipotentis, suæ Genitricis, Ecclesiæ sanctæ et B. Wernheri Martyris; Hansman Joannes de Cuba oppidanus in Loirche, sexaginta annorum et honestæ conversationis et gravium morum, ut prima facie apparere potuit, et libertate plena potitus, fuit publice professus, qualiter ipse proximos continuos triginta annos et ultra vehementem dolorem capitis sit passus, sic quod putabat fieri phreneticus; quod dormire non potuerit, comedere bibereque non valuerit: sed audiens famam miraculorum B. Wernheri, se cum quarta libræ cere ad corpus prædicti S. Wernheri devoverit, votum compleverit; et inde jam plenam sanitatem recepit illius defectus. Supra quibus sic recognitis prælibatus Dominus noster Pastor, una et cum confitente, requisierunt me Notarium publicum, ut desuper conficerem pro presentium et futurorum seculorum memoria publicum instrumentum, majoris Ecclesiæ Bacheracensis, nec non prædicti Domini Pastoris, Domini Arnoldi Kurnherz, Joannis Kelnherz, Henrici Sallhart, Joannis Anthonii Vicariorum sigillis communiter præsentibus venerabilibus et discretis viris jam sigillantibus; nec non Joanne Kese juniore vicario, et Joanne Loley Licentiato in artibus, Rectore scholarium, testibus ad præmissa requisitis.

et alius gravissime inflatus per totum corpus *C* Item eadem die, peracta Missa summa in choro Bacheracensi, coram prælibato nostro Domino Pastore, Domino Hermanno Bere, et Henrico Sallhart Capellanis, coram meque et subscriptis testibus, se obtulit in medium Petrus Steynbeher, oppidanus in Mannebache, quadraginta annorum vel circa: et requisitus per Dominum Pastorem, quomodo tam gravissime fuerit inflatus per totum corpus, et jam præclare sanatus; ipse per fidem respondit: Quod ex quadam flascula potaverit, de qua exierit magna multitudo venenosarum muscarum, vulgariter vermes aurium invasores nuncupatarum; et inde fuerit inflatus per totum corpus maxima inflatione, ut notissimum sit omnibus in Mannebach habitantibus. Sed et ibi fuerit quædam mulier hydropica, nomine Catharina Scolteszen, jam recenter intercessionem S. Wernheri sananter liberata. Quo audito, cum ipse jam præ maximo dolore quasi crepuisset, ipse se voverit ad S. Wernherum, singulis annis cum quarta parte libræ visitandum, et illico fuisset sanatus. Super quibus sæpeditus Dominus jussit per me fieri hoc publicum instrumentum: et decrevit una cum aliis hic conscriptis Presbyteris majoris Ecclesiæ Bacheracensis suæ, Dominorum Hermanni Bere, Henrici Sallhart, ac Stephani Meyster oppidani Bacheracensis sigillis sigillandum, præsentibus, Domino Joanne Kese juniore, Joanne Schohenrauche Cellerario, Joanne Auspurg de Meysenheyne Camerario,

et Joanne Tzingk Campanario prædicti Domini Pastoris, testibus ad hæc introductis, et gestis ad mandatum Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Jordani de Ursinis Episcopi Albanensis, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, et ejusdem summi Pœnitentiarii et Legati de latere per totam Almaniam in causa fidei.

INSTRUMENTUM V.

D *RX MSS* In nomine Domini... prima die Septembris in domo dotis ecclesiæ Parochialis Bacheracensis... personaliter et de proprio motu comparuit magnæ discretionis vir, Gerhardus de Novomagio, per suum Baptisterium recognoscens, quod dum in proximo, gratia mercium suarum, in Pinguia Maguntinensis diocesis navim intrare vellet, in tibia sinistri genu vulnus accepisset insanabile, ob vehementem casum in quemdam clavum; et sic descendens per navim, nationis suæ partes petens, Bacheracum præterit: tandemque a consedentibus quibusdam suis sit monitus, quod votum faceret B. Wernhero cum iunere certo ceræ in laudem Dei, ut intercessionem B. Wernheri sanari posset. Ipse autem bona fide censens hoc non cassum, mox votum fecit; ad Novomagium ultra, unde natus erat, per triginta milliaria in navi descendit, et statim sanatus fuit. Hand multum post venit cum sua oblatione votum completurus, ipsum persolvit: et Dei omnipotentiam laudando eum exposuit in mei publici, testiumque infrascriptorum præsentia, videlicet honorabilium virorum Domini Hermanni Bere, Hermanni Corbache Capellanorum, Aloldi Korner Vicarii, Magistri Joannis Loley rectoris scholarum Joannis Meysenheyne Camerarii D. Pistoris ecclesiæ Parochialis Bacheracensis.

E 13 Item anno Pontificatus ejusdem, Indictione quinta, octava die mensis Octobris, in melio Curie domus dotis Bacheracii personaliter constitutus, honestus vir Joannes Reuber, de Gauwelcheyn Maguntinensis, una cum uxore sua, matre, fratre et sorore ejusdem, produxerunt in publicum quemdam suum puerum trium annorum vel circa, quem asseruerunt perdidisse, nec scire vestigium situs ejus: unde fecerunt votum S. Wernhero pro puero inveniundo, ne saltem a bestiis lederetur, aut malevolis deportaretur. Protracta tamen perditione per diem naturale in et ultra, altera die ipsum puerulum, in loco paludioso et canoso infixum, repperunt sanum et illæsum: tamen presumptio fuit [prius] a feris et bestiis, hominem aultum devorari, quam per viginti sex horas teneram puerum a lesione sustentari. Hæc confessio facta est præsentibus Dominis Hermanno Corbache Capellano, Joanne Kelnherz Vicario, Henrico Rechehere, Joanne Auspurg, Joanne Schohenrauche familiaribus Domini Pastoris ecclesiæ Bacheracensis, Clericis Maguntinensis, Trevirensis, et Bambergensis diocesis. Item eodem die, in eadem dotis Curia, hora Vesperarum, comparuit Joannes Hun, de Ockemheyne, sacre Maguntinensis diocesis, et recognovit se habuisse cruce insanabile infectum letali infectione, sic quod omnis spes medicinæ recessit per triennium: talem votum vovit S. Wernhero, et plenam sanationem recepit. Hanc confessionem sub fide Christianitatis fecit loco quo supra, ubi etiam presentes erant venerabilis et circumspectus vir Dominus Wynandus de Stega decretorum Doctor, Pastor Bacheracensis Parochialis ecclesiæ; nec non nobilis vir militaris Gerhardus Knebel de Katzenelenbogie, Altmannus Bettendorffer Consularis Bacheracensis, et Joannes de Laudenburg Notarius Theolonii Bacheracensis; ad quorum instantiam, nec non principalis expositoris, ipse Dominus Wynandus Pastor jussit hoc instrumentum

In tibia vulneratus curatur:

puerulus amissus in loco palustri invenitur

sanatus cruce incurabile.

A instrumentum inde fieri, et sigillo majoris ecclesiae Bacheracen is una cum sigillo suo, Altmanni Bettendorffer et Joannis Notarii Theoloni praedicti communiri. Et ego Thomas Cube *ut supra*.

INSTRUMENTUM VI.

Anno 1427

cæcus illum
natur,phrenetica
sua mens
restituitur,

In nomine Domini, Amen. Anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo septimo, Indictione quinta, quarta die mensis Aprilis in Bacheraco, circa sepulchrum S. Wernheri, hora Primarum vel quasi... Joannes Fürster de Altzeia, quinquaginta annorum et ultra, recognovit et per fidem suam dixit, quod hoc esset notum omnibus suae civitatis, quod ipse fuerit cæcus per octo proximos annos; et emissio voto, intercessionem B. Wernheri, jam in proximo fuerit illuminatus: et vidit usque in praesens inclusive. Haec confessio facta est praesentibus Hermannio Advocato, Joanne Selig, Henrico Cloyse, Joanne Moys, Petro Manweler, Nicolao Manweler, Swaven Henne, et Jauge Henne oppidanis Bacheracensibus cum multis aliis hominibus utriusque sexus. Item eadem die et hora et loco Joannes de Bilchin produxit uxorem suam Ursulam, quam per fidem suam asseruit, de se fuisse phreneticam; et intercessionem B. Wernheri, emissio voto, integre restitutam sanitati. Acta praesentibus Dominis Hermannio Bere, Jacobo Mantel Presbyteris, Joanne Prume, Henrico Cloyse, et multis aliis ad praemissa vocatis. Super quibus confectum est praesens publicum instrumentum, una cum sigillis Capellanorum, Jacobi Mantel Presbyteri, Joannis Prume, Hermannii Advocati, et Joannis Seliche oppidanorum Bacheracensium communium. Et ego Joannes Kese *ut supra*.

INSTRUMENTUM VII.

Puella ex
percussione
egrotantia
remisit:

In nomine Domini... die nona mensis Junii, hora Missarum vel quasi... honesta mulier Hebel Sterken, de Ludenraut, Trevirensis diocesis, circa sepulchrum S. Wernheri in Bacheraco, ipsa sexaginta annorum et ultra, ducens personaliter ad manus neptem suam, nomine Agnetam; et per Christianitatem suam, recognoscendo exposuit; quod hoc proximo mense elapso, ipsa exponente equo proprio dante fornum, in una die, praedicta neptis quinque annorum vel modicum infra, nesciente avia, cum parvo ligno equum ad posteriores pedes percussit: unde equus recalcitrans pedibus posterioribus puellam ad mortem percussit, signanter ad pectus; unde ipsa jacentem prolem lamentabiliter involutam mantello et vera mortuam, in frigidatam, vicinas clamavit: et accepto consilio, fusi-que orationibus, ipsam prolem cum oblationibus ad S. Wernherum vocavit. Puella illico revixit, vocata Agnes; et ipsam B. Wernhero praesentavit, et hodie vivit sana. Haec confessio facta est praesentibus honorabilibus viris Domino Jacobo Mantel, Joanne Provisoris, Vicariis Bacheracensibus; Hermannio Mannebach Advocato ibidem, Joanne Prume Notario Theoloni Bacheracensis, Engelmann Lotze Sculteto, Joanne Busze Scabino, et Magistro Joanne Monetario, et multis aliis testibus ad haec vocatis et requisitis.

16 Item eadem die et loco, hora nona vel quasi, Frantze Sutor Maguntinensis, quinquaginta annorum, simili sub obtestatione suae fidei profitebatur; quod hoc anno ante festum Palmarum accensus fuerit igne infernali, hoc est B. Antonii: et profusis lacrymis ad Deum, per intercessionem B. Wernheri, citissime sanatus fuerit. Haec professio facta est praesentibus Joanne Provisoris Presbytero et Vicario Bacheracensi, Joanne Selig, Lippen Henne, Auwen Henne, Falkensteyn, et multis aliis testibus ad haec

requisitis. Item eadem hora in eodem loco constitutus, Joannes filius Joannes Smet, de Maguntia, annorum duodeviginti, et sponte confessus fuit examinatus per fidem Christianitatis, quod fuerit paralyticus seu podagricus, omnino officio pedum privatus; et ad preces B. Wernheri fuerit liberatus, praesentibus testibus jam supra. Item eadem hora, Wernherus Ribender, de Heydensheim, quadraginta annorum et ultra; simili sub fide recognovit, quod congregatis hoc anno praedonibus inimicis suae villae, et pervenientibus illis ad villam pro ipsius incineratione; et exponentis et aliorum rusticorum sibi vicinorum captione: ipse cum aliis, fasis ad Deum precibus, per intercessionem B. Wernheri, cui votum visitandi emisissent, nihil mali ab inimicis perpassi; praesentibus quibus supra facta est haec recognitio, et sigillis hic signatorum testium communium, scilicet, Jacobi Mantel, Joannis Provisoris, Hermannii Mannebach, Joannis Prume, et Joannis Seliche. Et ego Joannes Kese *ut supra*.

INSTRUMENTUM VIII.

In nomine Domini... tertia mensis Septembris... hora Vesperarum vel quasi, in cœmeterio ecclesiae Bacheracensis, in multitudinis Cleri et populi et infrascriptorum testium praesentia, personaliter constitutus Albertus de Straubingen, laicus, Ratisponensis diocesis, familiaris Joannis Heydensdorffer, Camerarii Reverendissimi in Christo Patris et Domini, D. Conradi Archiepiscopi Maguntini, non dolo tractus nec vi coactus; sed liberrime et sponte, nulla eum impellente, sub Christianitatis fide et salute animae suae proponendo recognovit, et dixit: qualiter ipse paucis elapsis diebus, fortuito casu de navi in Gernscheim, in abyssum Rheni ceciderit, ibique juxta tunc praesentium assertionem per alteram dimidium horum undis vallatus fuerit: quod plus mortuus, et exanimis, tandem fuerit extractus, et ad ignem applicatus, nihil vitae haberet: tandem Theolarius ibidem ipsum cum libra cere ad S. Wernherum devoverit; ipse quoque exponens facto voto gurgitem aquarum illico evaserit, et restitutus fuerit pristinae sanitati. Unde Omnipotenti Deo, Beatæ Virgini, et S. Wernhero debitas agendo gratiarum actiones, cum suo voto venerit, ipseque humiliter persolvit; supplicans quod tantum miraculum, tam publice factum, ceteris annotaretur miraculis. Unde venerabilis et circumspectus vir Wynandus de Stega... tunc una cum infrascriptis testibus praesens, mandavit mihi Notario publico infrascripto, ut super

18 Item eodem anno, ut supra, in vigilia S. Francisci constituta Styna de Leydeneck prope Kestel, produxit adolescentulum, proprium filium, ut aiebat, quindecim annorum, nomine Nicolaum qui licet simplex et rusticalis, sicut et mater ejus, per Baptisma tamen suum recognovit, quod proxima elapsa septimana, feria quarta scilicet, existens in agro ad laborandum cum equis, quidam aerad oculos suos volitans, ipsum reddidit cæcum, usque ad feriam tertiam praesentis septimanæ. Et tunc ipsa Styna, cum marito dicto Korbers Henne, voverunt filium cum quarta librae cere ad S. Wernherum: et eadem nocte ipse puer visum clare recepit; et illa die mater cum filio votum solvit. Recognita sunt haec praesentibus

D
podagricus
sanatur:liberantur
plures ab
hostili incur-
sione.

E

Submersus
in Rheno

vitæ restituitur:

F

cæcus illu-
minatur,lapis sacer
curatur:

A sentibus praelibatis Domino Pastore, et honorabilibus Dominis Henrico de Luternbache Capellano, et Joanne Besyher Vicariis Ecclesie Bacheracensis, Magistro Joanne a Muntzmeyster, Joanne Selich a b Wardino, et aliis utriusque sexus, vocatis et requisitis. Pro quorum majori firmitate jussit praedictus Dominus Pastor per me fieri hoc instrumentum, et sigillum Majoris ecclesie Bacheracensis, et Capellani ejusdem ecclesie, Nobilis viri Altmanni Bettendorffer, Domini Joannis Besyher, magistri Joannis Muntzmeyster, et Joannis Selich communiri. Et ego Joannes Auspurg de Meysenheym Clericus Maguntinensis, ut supra.

ANNOTATA.

a Id est, Monetariae officinae Magister, suprasimpliciter Monetarius dictus.

b Warde Teutonice pretium valor : hinc Wardinus vocatur is, cujus est munus in jam dicta officina definire valorem cujusque auri vel argenti, quod signandum offertur, majorem minoremve, pro majori vel minori puritate illius.

INSTRUMENTUM IX.

11 In nomine Domini, Amen. Anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo octavo, Indictione sexta, prima die mensis Februarii, hora Primarum vel quasi, circa sepulcrum in Bacheraco..... Reyntze Ritter, et Catharina ejus uxor, de Nedenberg, Trevirensis diocesis, praesentaverunt filium suum, et per fidem sibi invicem juratam dixerunt, fuisse spatio trium horarum praemortuum; et emissio voto ab ipsis, intercessione S. Wernheri, puer revixit. Acta praesentibus Domino Joanne Provisoris Presbytero, Petro Dyme juniore, et Nicolao Manweler, ac multis aliis hominibus utriusque sexus. Item eodem anno in festo S. Locae, Hermannus de Wyszely, Trevirensis diocesis, aoriga venerabilis Domini Wynandi Pastoris Bacheracensis, sub fide recognovit, Dominum suum in septimana Paschali praesentis anni fuisse vocatum ad Officium Confluentinum; et feria sexta post Pascha ipsos inisse per viam reversionis ad domum, et ipsum exponentem sedisse in equo albo Domini sui : et dum pervenissent prope a tercum quemdam magnae abyssi Rheni, subtus Theolonium S. Goaris; equus, stupefactus a quodam trunco ligneo, se cum assessore praecipitanter projecit in abyssum, et tercus aquae circumduxit eum in flumine validissimo, nunc subtus nunc supra. Et cum non esset spes vitae, ipse intra se collegit, et S. Wernhero vovit : et post quartam submersionem et magnum circuitum, intercessione B. Wernheri et gratia Omnipotentis, liberatus fuit. Dixit Dominum suum, cum Camerario suo Joanne Hackenberg, praesentes Equestres fuisse, et vidisse : ipse quoque exponens, omnia vestimenta, quibus indutus erat, cum gladio et ocreis, portavit ad S. Wernherum ; et pro laude Dei et sui liberatione ibi dimisit. Praedictus etiam Dominus Wynandus Pastor, et Joannes Hackenberg recognoverunt se haec omnia vidisse et interfuisse; sed de emissionem voti dixerunt sibi non constare; sed stupefacti inelamaverunt Deum et Beatam Virginem pro liberatione illius in summo periculo constituti. Pro quorum testimonio Dominus Wynandus jussit sigillum majus ecclesie ac suum praesentibus appendi : et pro aliorum fortiore fide, sigillo Domini Joannis Provisoris, hic inscripti communiri. Et ego Joannes Kese de Bacheraco ut supra.

ANNOTATA.

a Intelligitur haud dubie vortex aquarum.

INSTRUMENTUM X.

In nomine Domini..... die secunda mensis Aprilis..... hora Vesperarum vel quasi, Getza Gehers de Weschoffen, prope Wormatiam, obtulit puerum suum, Matthiam nomine, unius anni et ultra, sanum et elegantem; quem asseruit, conjurati per Crucifixum, hesternum die per tres integros dies mortuum, et ipsam tantum clamasse, quod major campana in Westollan fuisset pulsata : et congregato toto populo, ipsa inclamasset tota fide humiliter ad S. Wernherum, ut redderet sibi infantem vivum : promittens se non comesturam, quoadusque infantulum cum oblatione viva S. Wernhero praesentaret. Quibus saepius repetitis, puer revixit; et ipsa cum puero iter arripuit, et votum cum infante implevit. Haec recognitio facta est ad requisitionem Domini Winandi, praesentibus Domino Theodrico de Gonda, in Artibus magistro, et Rectore scholarum Bacheracensium, Joanne Carnileis, sociis in divinis ecclesie Bacheracensis; Joanne Dunner, Joanne Kese, et Henrico Doirenkemher, Presbyteris altaris ejusdem ecclesie; Joanne et Stephano Bruning, oppidanis Bacheracensibus, testibus ad praemissa vocatis et requisitis. Item die duodecima mensis Aprilis, Ruckerns de Lymburg cum Ele Linwedy matre ejus, Trevirensis diocesis, coram testibus infrascriptis, dixerunt, quod idem Ruckerns duodecim annorum caecus fuisset per mensem; votum vovit ad S. Wernherum et sanatus est. Praesentibus Domino Joanne Fudersack, Joanne Dunner, et Joanne Prume, oppidanis.

21 Item die tredecima mensis Maii, Gorge Olwalt de Hilsbache, occasione ejusdam miraculi, sub fide Baptismatis dixit, coram testibus infrascriptis, quod caecus fuisset per decem et octo hebdomadas : votum vovit ad S. Wernherum, et visum recepit. Praesentibus Domino Joanne Dunner, Domino Henrico Capellano Domini Pastoris, Henrico Richere, Vicariis ecclesie ejusdem. Item die decimoseptimo mensis Maii Dominus Decanus, nomine Joannes Buweman de Saulhem, ecclesie S. Pauli Wormatiensis diocesis, recognovit et dixit coram testibus infrascriptis, quod pestilentiam habuisset, et claudus factus fuisset, quod non potuit ambulare : votum vovit ad S. Wernherum, et sanatus est. Praesentibus Domino Joanne Dunner, et Henrico Mannebache, Vicariis ecclesie Bacheracensis; Joanne Selig, Joanne Pistoris laicis. Item die vigesima septima mensis Octobris, Joannes Botz de Lotstad, inter Spiram et Lauda sito, exposuit, Dominam Nesan de Meckenheym, militaris viduam, habere filiam, virginem quatuordecim annorum vel circa, dictam Nopurg, quae fuerat obsessa intantum, quod catenis ferreis ligata se dissolvebat, et homines laedebat. Tandem consilio ejusdem Presbyteri Spirensis diocesis, mater vovit filiam ad S. Wernherum, cum tribus libris cere et duobus : et emissio voto, virgo fuit liberata; et nobilis mulier solvendo suum votum, misit exponentem huc cum ipsa cera, quam realiter obtulit nomine praedictae virginis : et haec Dominis infrascriptis per suum Baptisterium exposuit. Haec recognitio facta est circa mensam Domini Pastoris Bacheracensis, praesentibus venerabilibus viris Domino Winando Pastore jam tacto, Magistro Joanne Pastore in Hoffen Margaretae Coloniensis diocesis, Henrico Salhart Vicario in Lumberscheym, Theodrico Trutzburg, Capellani praedicti Domini Pastoris. Super quibus prius dictus Dominus Pastor mandavit fieri instrumentum, et sigillari ut videtur. Acta sunt omnia haec in domo dotis Bacheracensis..... Et ego Joannes Auspurg de Meysenheym etc. ut supra.

INSTRUMENTUM XI.

D
EX MS.

Puer viduo
mortuo re-
vixit,

E
Illuminatur
caecus unus,

et alter :

e peste con-
tracta clau-
dus sanatur :

F
enigmata
liberatur,

Anno 1428
mortuus re-
suscitur

a
alius a peri-
culo submer-
sionis libera-
tur.

A

EX MSS

INSTRUMENTUM XI.

*Immobilis ob
doloris ven-
tris et eici-
narum par-
tium sanatur.*

In nomine Domini.... tredecima die mensis No-
vembriis, hora nona vel quasi, in Bacheraco....
Joannes Pletze de Henscheyn, prope Wormatiam,
per Christianitatem suam recognovit, quod per qua-
tuor septimanas passus est dolorem ventris et re-
gionis genitalium, sic quod se movere non poterat :
votum vovit ad S. Wernherum cum semilibra ceræ,
et illico liberatus est : et singulis annis cum consi-
mili oblatione visitavit S. Wernherum. In cujus
rei testimonium prefatus Dominus Pastor jussit
fieri hoc publicum instrumentum, et sigillum majus
ecclesie Bacheracensis, ac suum appendit, præsen-
tibus honorabilibus et discretis viris, Magistro
Joanne Capellano, Hermanno de Gieszin, Jacobo
Mantel, Joanne Kese juniore Presbyteris, Magistro
Joanne de Lovanio scriptore, Henrico Richel Vica-
riis Bacheracensibus, testibus fide dignis ad præ-
missa vocatis pariter et rogatis. Et ego Joannes
Kese ut supra.

22 His Notariis instrumentis, accedat viri no-
bilis attestatio, de miraculo in se patrato, in Trevirensi
codice, circa finem relata his verbis : Ego Joannes
Hoffman, de Heydelbergia Wormatiensis diocesis,
sub juramento, Domino meo naturali Duci Bavarorum
præstito, recognosco me per tres et ultra plures
menses [habuisse] crus circa tibiam infectum. Et
audiens famam S. Wernheri me personaliter vovi
ad sepulturam ejus cum numeribus : et statim sanatus,
hoc intranscripto die, votum meum Bacheraci
personaliter, ut petui, persolvi. Imo adhuc frater
meus, Petrus Hoffman, de Heidelbergia, toto corpore
longo languidus tempore, voto emisso sanatus
est ; et firmiter et quam cito poterit, votum redimet.
In quorum testimonium supplicavi Domino Pastori
Bacheracensi coram quatuor suis domesticis fami-
liaribus, ut has litteras sigillo suæ ecclesie commu-
naret. Datum Bacheraci anno Domini mcccxcix, in
Vigilia Epiphaniæ Domini.

PROCESSUS BACHERACENSIS,

De vita, martyrio et miraculis B. Wernheri.

Ex Codice MS. Trevirensi.

CAPUT I.

Introductio ad causam, et instrumenta ad
eius antiqui præscriptionem probandam.

C Antiqua monumenta omnia, ad Historiam passionis
aut miraculorum S. Wernheri spectantia conscriptaque,
prius quam D. Winandus Bacheracensis Pastor publi-
cum plenumque de tota causa processum formandum
curaret, produximus hactenus ; pauca si excipias, quæ
non putavimus integre danda, et sunt Lectiones, Res-
ponsorialia, Hymni de S. Wernhero pro vario illius Officio
tunc composita, cum non dubitaretur de Canonizatione
mox secutura : hujus autem procuratore, ob causam
infra indicandam, in longius tempus suspensa, illa in
usum publicum introducta nunquam, nec recepta ab
Ecclesia fuerunt : ideoque satis habuimus ipsa delibare
inter Annotata. Productæ sunt etiam variorum Præsu-
lum Indulgentiæ authenticæ, quas etiam ad longam ex-
pensas proponere, non est visum operæ pretium, satis
autem esse, si quod in iis historicum est in Annotatis
infra dandis exhiberetur. Restat nunc, ut quod in Tre-
virensi codice est præcipuum, et cujus occasione duntaxat
priora ista inibi reperiuntur descripta, ponatur oculos.
Processus, inquam Bacheracensis, a quo incipit et in
quem desinit liber pulcherrimus, cum hac Rubrica, ti-
tuli locum tenente et his verbis concepta : De reveren-

*Monumenta
hactenus
data, pro-
fuerunt in pro-
cessu,*

tiali consilio, imo verius mandato reverendissimi in
Christo Patris et Domini, a D. Jordani de Ursinis,
divina providentia Episcopi Albanensium, sacro-
sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, et ejusdem
summi Penitentiarii ; non absque masticatione
matura Reverendorum Patrum et Dominorum duo-
rum Episcoporum et in sacra Theologia Professoro-
rum ; nec non aliorum quatuor venerabilium, licet
diversarum facultatum, Doctorum, de familia jam
scripti Domini Cardinalis existentium, et cum eodem
in Bacheraco aliquandiu in pastoralis curia quiescen-
tium ; ad reverentiam nec non informationem Aposto-
licæ Sedis ejusque summi Pontificis, et reveren-
dissimorum in Christo Patrum et Dominorum Car-
dinalium ejusdem, nec non Reverendissimi in Christo
Patris et Domini Trevirorum Archiepiscopi, et suæ
Sedis sanctæ ; ea quæ subscripta sunt diligentissima
et exacta diligentia, ut videtur, comite veritate, in
numa sunt collecta. Principalissime ad gloriam
Sanctissimæ Trinitatis, Domini nostri Jesu Christi,
Christiferæ semper Virginis, et ad honorem utriusque
Joannis, omnium quoque electorum celestis curiæ,
Capellæ B. Wernheri patronorum : succedenteque
adhuc jussu illustris Principis et Domini b D. Ludovici
Comitis Palatini Rheni, sacrosancti Romani
Imperii Archidapiferi et Ducis Bavarie inelytissimi,
B. Wernheri zelatoris præcipui et instructionis suæ
nobilissime capellæ, c

2 Sanctissimo in Christo Patri et Domino D.
Martino, Omnipotentis providentia Dei sacrosanctæ
Romanæ et universalis Ecclesiæ summi Pontifici ;
ejusque Confratribus, reverendissimis Patribus et
Dominis jam tactæ illibatæ Ecclesiæ in Domino di-
guissimis Cardinalibus : nec non venerabilissimo in
Dei et hominum mediatore, Patri et Domino D.
Otoni Archiepiscopo Trevirensi præclarissimo, oscu-
lis manuum præmissis ac pedum summi Pontificis
beatorum ; universis quoque et singulis in Christo
Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Prælatiis et
Clericis, maxime in universitatibus quibuscunque
regentibus, et gratiam Apostolicæ Sedis habentibus,
illustrissimis Regibus, Ducibus præfulgentibus,
Marchionibus, Comitibus, Nobilibus, Militibus, Mi-
litaribus, Officialibus quibuscunque, Communitati-
bus, Civitatibus, Civibus, oppidanis ac rusticis, ce-
terisque utriusque sexus Christi fidelibus, ejus-
cumque præeminentiæ fuerint, status, sexus, aut
conditionis ; in Christo ac propriis meritis feliciter
assequi vitam sine fine futuram, et presentibus
adhiberi fidem indubiam. Scilicet quod anno a Na-
tivitate Domini nostri Jesu Christi millesimo qua-
dringentesimo vicesimo octavo, Indictione sexta,
Pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini
nostri D. Martini divina providentia Papæ quinti
anno ejus undecimo, die solis, vigesima sexta
mensis Septembris, hora primarum vel quasi, in
planitie ambitus majoris capellæ, vulgariter dictæ
S. Wernheri, ante chorum principalem, in circum-
specti viri Domini Winandi de Stega decretorum
Doctoris Pastoris Bacheracensium, meique et sub-
scriptorum Notariorum publicorum, venerabilium-
que testium, et magna multitudine hominum ad hoc
speciatim vocatorum, et per d pedellum secularem
citatorum præsentia personaliter constituti, magnæ
circumspectionis viri, Dominicellus Henricus Wolff
de Spanheim, Militaris, Burggravius et Vice-Domi-
nus territorii Bacheracensium, gloriosi et nobilis-
simi Principis ac Domini D. Ludovici Sancti Ro-
mani Imperii Archidapiferi, Comitis Palatini Rheni,
Ducisque Bavariorum potentissimi ; nec non Domi-
nus Joannes de Laudenbourg, Notarius Theolonii,
etiam præscripti Principis præclarissimi ; maturis
præhabitis declarationibus com quibusdam articulatis
punctis

*formato ex
voluntate
Legati Ap.*

*b
et Comitis
Palatini*

E

*c
sub Martino
Papa v*

*et Ottone
Archiep.
Treviren*

*F
anno 1428
26 Septemb.*

d

A punctis, præsentem materiam positive ambientibus: quæ quidem puncta scriptis historiis, instrumentorum fide, voce publica et fama plene probari laborabant; plura ibi in publicum varia et diversa deduxerunt.

in quo processu ad probandum martyrium,

3 Primo verbo oratorio, prout etiam (ut aiunt) omnibus tum præsentibus et vicinis publicis fama innotesceret, majorum relatione, publicis miraculis, scriptis, munimentis et sigillis, palam, publice et notorie perorarunt; qualiter venerabilis in Christo puer seu adolescens, Sanctus Wernherus, sic ab omnibus vocatus, tentus et reputatus; dudum circa annum Domini millesimum ducentessimum octagesimum septimum, ipsa die Cenæ communicatus et munitus corpore Christi vero, a perfidis Judæis, quorum sectam et nequitiam ignorabat, callide fuisset ad ipsorum unam domorum utrumque attractus; ibique ad statuam ligneam triduo suspensus, et tandem cultro incisus diriter interfectus: et hoc in Wesalia superiori Treverensium diocesis, in hoc ipso loco, ubi nunc est hospitale sancti Spiritus: in ejus Capella et Choro statua ejus lignea, et hoc ipsum cultum suæ incisionis veneratur a Christi fidelibus. Fuitque idem Deo carus puer, perfidorum Judæorum concurrente et praticante pecunia, sua liberatione frustratus, saltem temporali; licet Judæorum abra illud nefas tunc Sculteto Wesaliensium indicavit. Fuitque idem puer beatus clamper Judæos callido modo supra Bacheracum in desertum locum, ubi nunc est S. Guilhelmi monasterium, absconditus (ut majorum fama publice usque in præsens famat) sub spinis et vepribus, et tandem in sacco et sanguine proprio involutus, miraculosis luminibus Christicolis ostensus, rursumque ad aulam deportatus Bacheracensium judicalem; ibidemque iterum luminaribus Christianorum turbis, pro puero Deo caro et Martyre, indicatus, Indeque solenni [supplicatione] cum Clero et populo per notabilem, latum, et amœnum ascensum in parvam et antiquam B. Cuniberti religiose repositus capellam, non ut Principes, Prælati, Nobiles, cives, seu rustici subitus terram sepeliri [solent] tumulatus; sed cæreo involutus, cum vitta aurea, rosis ornata aureis, in signum suæ virginitatis, cum sericeo cussino violis pleno, et putatorio sui laboris instrumento, in cedrina tunbula modica circumdatus; intra quercinam fortem tumbam, bene munitam et seratam et ferramentis fortissimis retiatam; fuit, Sanctorum more et Dei electorum, religiosissime pro requie inclusus.

et publicum cultum,

C 4 Feceritque ex tunc signa multa magna nimis, tot tantaque, quod non solum proximæ gentes, imo regnicolæ de valde multum remotis locis suis sanctum Puerum visitassent, cum muneribus et pecuniis maximis; sic quod mox destructo altari antiquo, in honorem SS. Cuniberti et Andreæ consecrato, et majori parte illius capellæ; novum altare, cum novo ædificio illius pretiosissimæ capellæ, in sexto anno ab ejus passione, erectum, et in honorem eorundem SS. Cuniberti et Andreæ per quemdam Hermannum venerabilem Patrem et Episcopum Sambiensium solenniter reconsecratum, et diversis indulgentiis, tam tunc Domini Petri Archiepiscopi Maguntini, quam plurimorum Treverensium et aliorum duodecim Archiepiscoporum, fuit ditatum; indeque nova et magna Capella cum tribus notabilibus choris, ut hodie cernitur, in petra firmissima, cum viginti longis, largis, et triperticatis et quadruplicatis fenestris, amplis et altis lapidibus pretiosisque quadratis et sectis, ac a partibus ductis bene remotis, fuit cum multorum florenorum summa, Christi fidelium solertia, ferventer instaurata; et ubi abundavit habendorum florenorum copia, in multo superabundavit oblatorum florenorum et pe-

Aprilis T. II

emiarum summa nimis magna. Indeque crescente D avaritia ejusdam Archiepiscopi, tunc terram Bacheracensium nomine pignoris occupantis, maxima pecuniarum summa fuit violenter ab ipso ædificio subtracta, et digna illius sancti pueri, immo verius omnipotentis Dei et suæ Matris vindicta, prope Bacheracum in Rheno (quo nunc imago venerabilis Beatæ semper Mariæ Virginis, inter januas solennes illius Capellæ sculpta, non sine miraculo terribiliter respicit) fuit cum raptoribus indignanter submersa. Indeque illius sancti pueri canonizationem, et tam placidi ædificii consummationem fuisse usque ad nostra impeditam tempora; ipsum tamen Sanctum Wernherum passim et lente diversis temporibus et annis diversa fecisse miracula. Et tandem, ad obstruendum ora male loquentium, ipse sanctus puer, præ triennio, luci solis, reseratione majoris tumbæ, de novo fuit expositus; non absque fidei digno testimonio et ex mandato supradicti Domini Principis Ludovici: tandem et superveniente reverendissimo in Christo Patre ac Domino D. Jordano Albanensium Episcopo, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Penitentiario et Legato de latere, cum duobus Episcopis, ex præ diversarum facultatum Doctoribus, ostensum fuit illud sanctissimum corpus, recentibus et novis et quotidianis coruscans miraculis. Visum insuper fuit hoc Corpus, per eundem Dominum Cardinalem in novam et mundam tumbulam positum, quam in antiquam tumbam reponi quercinam, serisque muniri et fortibus repagulis, ut hodie hæc docet dies; et miracula sancta, quæ Deus per ipsum faceret, jussit publicis conscribi instrumentis.

recentemque corporis refectionem,

varia instrumenta exhibita:

5 Ne autem præmissa omnia et singula, seu ipsorum aliqua labantur mutabilitate hominum penitus ab humana memoria, sed inconcusse de cetero in cordibus hominum conserventur, Deus in hoc glorificetur, Dei Genitrix, uterque Joannes, et omnes Electi Dei illius Capellæ Patroni, cum puero sancto eorum compatrono, condigne venerentur, et Romana nec non Treverica Ecclesiæ, et eorum Pastores facilius ad hujus Sancti dignam Canonizationem subscriptis testimoniis, fama, scriptis, et monumentis lucidius informati inclinentur. Primo probatione punctorum infra scriptorum super antiquis gestis eorum et fama, produxerant tres tabulas, præ memoria omnium hominum circa venerabile Epitaphium ipsius S. Wernheri suspensas; quarum una, ultra centum annorum antiqua, magni et textus, continet illius S. Wernheri primæva nonaginta miracula. Quæ quidem tabula habuit quoddam antiquum exemplum sibi per omnia concordans, etiam bonæ textualis litteræ, solenniter conscriptum, et quia in cista S. Wernheri, inter cetera ejus monumenta reconditum est, apparebat tam vetustum; et est tabula venusta, concordans cum præmissis per omnia, textualis litteræ et recentior. Secunda vero antiquior erat prima, continens dies indulgentiarum. Tertia quasi quinquaginta, vel sexaginta apparuit annorum, rythmaticæ et vulgari, ambiens ipsius Sancti totale martyrium. Secundo principatiter produxerunt unam valde antiquam f historiam, cum antiphonis, responsoriis Canonicarum horarum, non simplicem, immo potius quadruplicem vel quintuplicem, cum notis et diversis melodis. In ejus historiæ coopertorio ab infra, textuali valde antiqua littera, continebatur factum rei gesta et caussa martyrii cum passione: et hæc littera distincta erat in Lectiones. Item posthac immediate producebant litteras indulgentiales, unam g duodecim Episcoporum, cum transfixo consensus olim h Boemundi Archiepiscopi Treverensium: aliam i Petri Archiepiscopi Moguntini et consensus ejusdem litteræ Domini Petri: et aliam Domini k Bal-

90 dewini

A dewini Archiepiscopi Treverensium. Item litteram Episcopi / Hermannii Sambiensium, reconsecratoris altaris S. Cuniberti post passionem S. Wernheri.

ANNOTATA.

a *Jordanus Ursinus, ab Innocentio VII anno 1405 12 Junii, cum aliis Cardinalis creatus; electionem Martiniv, licet ex amula Ursina familia Colonnensi, valde promerit; variis sub eo et Eugenio IV legationibus functus, obiit 29 Maii 1439.*

b *Hic est Ludovicus Barbatas, filius Ruperi Regis Romanorum, vir pius et inclytus, qui ut scribit Trithemius in Chron. Spanheimensi, anno 1426 amore Domini nostri Jesu Christi ultra mare ad terram sanctam profectus est, et Salvatoris nostri sepulcrum in Jerusalem cum ingenti devotione visitavit. Reversus autem de partibus transmarinis, barbaram, quam in peregrinatione Sancta nutrierat, radi amplius non permisit; sed eam, quamdiu vixit, in memoriam suae peregrinationis, inviolabiliter conservavit: et ob hoc deinceps a vulgo dux cum barba fuit appellatus. Ita Trithemius. Ast Hieronymus Heuninges, ne sacras peregrinationes a majoribus altis probare videntur, in genealogia Comitum Palatinorum Rheni tom. 4, scribit in Palaestina militasse. Noto autem in MS pro Palatino, haberi semper Palentinum, quod semel sufficit munisse; et Treverenses scribit Treverenses.*

c *Huc usque Rubrica: cetera quae textus sunt, nigris scriptis inveniuntur.*

d *Pedellus, pro apparitore sumitur; Italis Stallero, ut hic a Staffa, sic alius a Podo preferendo mugitibus dictus videtur; Franci alique Bedellum sere nominant, quod a Bidden, orare, invitare, nolunt derivare: est enim Bedelli officium, citare ad Actus publicos, civitatis suam assignare locum pro gradu uniuscujusque.*

e *Id est, magnis characteribus scripta. Hujus tabula tenorem supradedimus nom. 13*

f *Hinc historiae (quae aliud non est quam complectam versuum, Antiphonarum, Lectionum, Responsiorum, Hymnorum et Collectarum proprium Officium constituentium) hae permittitur Rubrica, Sequitur Historia prima; de verbo ad verbum extracta, à primæva S. Wernheri antiqua historia, circa novam Sancti ipsius repositionem, non absque admiratione mirabiliter reperta; continens in seipsa plures et diversas illius Martyris historias. Pindarice, heroice, prosaice et musice compositas notatasque, in eundem tamen finem formaliter confluentes, ut in ipso eorum fonte et his duobus historialibus profluviiis, stricta scilicet et solute orationis, diversa harmonia dulcisonis (nam præter Lectiones et Collectas cetera omnia sub nota scribuntur) limpidissime, non a detractoribus sed Christi caritate inflammatis, possit speculari pro gloria Christiferae et Omnipotentis.*

g *Titulus in Rubrica est hic: Littera Indulgentiarum prima duodecim Episcoporum Capellæ S. Cuniberti, in qua corpus S. Wernheri requiescit. Hi in contextu Coacis Trevirensis, post annos 140 a data harum litterarum scripti, fortassis non correctissime nominantur. Ad dignoscendum veritatem scribet similibus Indulgentiarum Bulla hoc eam anno n Nicola IV, Christi MCCLXXXIX data Carmelitæ Senensibus, quom citat Ughellus in Italia sacra tamquam subscriptam ab Episcopis Italicis quibusdam hic nominatis, scilicet Parentino et Amelienis. Hic autem nominantur: Petrus Arborensis et Theocistus Adranozolensis, Dei gratia Archiepiscopi. Prius in Saragum, ubi urbs Archiepiscopalis Arborea, hodie Oristagnum acta: duo alii Titulares solum fuisse videntur; sed titulus adeo corrupte transcriptis, ut nulla verosimili conjectura*

eos assequi possim. Ceteri sunt, Bonifacius Parentinus in Istria ditioris Venetæ sub Patriarchatu Aquileensi, Conradus Tullensis in Lutharingia, apud Sammarthanos nominatus, sed qui ejus successorem Probum jam inde ab anno 1287 nominant, nullo allegato documento; fortassis uno numero corrigendi, ut scribi debuerit annus Christi 1289 et hujus Conradi ultimus ac primus Probi: Peronus Larmensis, ignotæ nobis Sedis, et forsitan Titularis ac perperam scriptæ: Maurus Ameliensis, sive, ut antiqui loquebantur, Amer nus, anno 1286 sub Honorio 4 creatus, teste Ughello: Guilielmus Callensis, seu potius Calliensis, ab eodem Honorio institutus anno 1285; juxta præfatum Ughellum Waldebrunnus Avellonensis, forte Avellinensis in Campania, et Latino nomine Benedictus apud Ughellum, anno 1288 promotus: Romanus Crohensis, seu Croiensis in Albania Titularis Philippus Fesulinus, ex Ordine Minorum assumptus an. 1282: et Hesricus, imo Henricus Tridentinus, hoc ipso anno Romæ mortuus, teste Ughello; eadem gratia Episcopi. Hi omnes, cupientes ut capella prædicta congruis honoribus frequentetur, omnibus veropunitibus et confectis qui ad dictam Capellam causa visitationis accesserint in festis Nativitatis, Epiphaniæ, Resurrectionis et Ascensionis atque Pentecostes: in singulis festis gloriose Virginis Mariæ, sancte Crucis, S. Michaelis Archangeli, Joannis Baptiste, singulorum Apostolorum, SS. Stephani et Laurentii Martyrum, Nicolai et Martini Pontificum, SS. Catharinae, Marci et Agnetis Virginum, S. Mariæ Magdalene, omnium Sanctorum atque Animarum, in die Patroni et Dedicatione ipsius Capellæ, vel in anniversariis ipsius diei, et per Octavas omnium festorum prædictorum; aut qui ad fabricam, luminaria, ornamenta seu alia necessaria ejusdem capellæ munus porrexerint adiutores; aut in extremis laborantes quidquam facultatum suarum legaverint dictæ capellæ; singuli singulas dierum quadragenas de injunctis sibi penitentibus (dammodo consensus Diocesani accesserit) relaxant. Romæ Id. Aprilis, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono (imo LXXXIX ut mox infra) Pontificatus D. Nicolai Papæ IV anno secundo. Ex quibus colligas seculo illo fuisse in Curia Congregationem quandam collectam ex Episcopis tum præsentibus, a qua ejusmodi gratiæ peti consueverant: quam hic petitam credimus.

h *Confirmatoria prædictæ litteræ, quæ adjunguntur dictis indulgentiis quadraginta dies, data apud Montanum diocesis Trevirensis, anno Domini millesimo ducentesimo LXXXIX, quarta Kalendas Octobris.*

i *Datum Aschaffenburg v Idus Martii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo: quo etiam quadraginta dierum Indulgentia donatur vere penitentibus et confessis, manus adiutrices porrigentibus.*

k *Duplex hujus Anti-tituli diploma extat in MS. Trevirensi; alterum confirmatorium Indulgentiæ per Petrum Moguntinum concessæ; alterum in tabula, circa sepulcrum a majoribus suspensa, cujus scriptura absque lotionem legi præ vetustate non poterat, et incipit Nos miseratione Divina Boemundus et Baldwinus, Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopi, sacri Imperii per Galliam Archiepiscopi, sacri Imperii per Germaniam Archiepiscopi, sacri Imperii per Boemundus et Baldwinus, Archiepiscopi prædicti, profitemur publicæ, ut in litteris nostris potentibus patet luce clarius, præter Indulgentias, quas nos adjecimus Indulgentis Venerabilium Patrum et Dominorum, Archiepiscoporum et Episcoporum, nos easdem approbasse et auctoritate ordinaria confirmasse. Nos Boemundus Archiepiscopus prædictus approbamus*

et

A et confirmamus Indulgentias currentes, sub nostro tempore, anno Domini millesimo cclxxxix, iv. Kal. Octobris. Nos vero Balwinus, Archiepiscopus predictus, confirmamus omnes predictas Indulgentias et approbamus. Datum Treviris anno Domini mcccxxiv, Pontificatus Joannis Papæ xxi anno octavo. *Sequitur in Rubrica* : Hæc littera erat manu currentis nobilis : sed in fine, in magna et grossa littera textuali, erant scripta hæc verba : Summa Indulgentiarum prescriptarum hæc est mille quadringenti die ; quot dies hactenus, supputando singulorum indulta, non invenimus.

1 Incipit Frater Hermannus Dei gratia Episcopus, quondam Sambiensis (*est autem Sambia Prussiae Ducalis provincia, cujus Episcopus, ante heresum Lutheranam, in Regimonte residere solebat, teste Miræ*) in spiritualibus vices gerens, venerabilis in Christo Patris D. Sifridi Archiepiscopi Coloniensis. *Hic autem* omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad capellam S. Cuniberti in Bacheraco, in qua corpus boni Wernheri requiescit, in die Patronorum, scilicet B. Cuniberti ac B. Andreae Apostoli, ac in anniversario dedicationis altaris ipsius, quod, *inquit*, de licentia venerabilis Patris Domini Boemundi Treverorum Archiepiscopi ibidem consecravimus, usque ad octavas ejusdem anniversarii causa devotionis accesserint, vel ad fabricam dictæ capellæ, sive in vita sive in extremis, pias elemosynas fuerint elargiti ; quadraginta dies cum una karena, de injunctis sibi penitentiis, misericorditer relaxamus. Datum anno Domini millesimo ducentesimo xxi, in vigilia Bartholomæi. *Et hæc littera in MS. Trevirensi, pro ordine temporis, ponitur post litteram duodecim Episcoporum et confirmatorium Boemundi.*

CAPUT II.

Puncta ad legitimam probationem delata.

Revertor ad Processus jam delibati contextum, Annotatis probioribus interruptum, qui talis est : Item produxerunt unum alium a historiam, non tam antiquam, ex prioribus litteris et historiis extractam ; et super ejus nova repositione. Et ad probandam illam historiam, statim produxerunt plura et diversa b instrumenta, hic successive inscripta. Quorum punctorum c et ceterorum omnium jam tactorum tenor, de verbo ad verbum, successive sequitur, et est talis :

7 Primus, quod circa annum Domini millesimum ducentessimum septuagesimum tertium vel quasi, S. Wernherus, rustica stirpe Christiana Christi fidelis, et in Christo renatus, de villa Wammeraydt, puer simplex et rusticalibus se nutriens laboribus fuerit oriundus : sic fuit et est publica vox et fama, a majoribus, litteris et historiis ad nos derivata d. Item quod idem puer, sanctus et simplex in vita sua aliqua miracula (scilicet signo Crucis fontem e de arida terra extrahendo) vel in suæ passionis mirabili fecit tolerantia. Quodque illa passio sit celebrata post annum Domini millesimum ducentessimum octuagesimum septimum, tribus diebus f ante Pascha. Item quod idem Sanctus puer Wernherus, ipsa die Cœnæ, fuit a Sacerdote g communicatus corpore Christi : et eodem die a perfidis Judeis in Wesalia, Trevirensium diocesi, callide, ad quippiam operis faciendi, in eorum domum allectus.

8 Item, quod idem venerabilis puerilis, adolescens ab eisdem Judeis fuerit suspensus ad h statuum deorsum, ut Judei haberent Christi corpus i verum. Quo frustrato studio, se penitus dederunt ad martyrizandum corpus ipsum mysticum, et ad tollendum ejus vitam et sanguinem. Item quod iidem perfidi Judei istum sanctum puerum triduo tenere

suspensum in lignea statua, ejus sanguinem per omnem partem corporis sitienter incidentes, hodie testibus statua in loco suæ passionis, et cultro, sudario, ac cereo lineo, sanguinolentis, in Bacheraco in loco sepulture ejus. Item quod medio tempore passionis epus, per ancillam k Judæorum Christianam, sancti pueri passio fuerit prodita, et ad Eberhardum, Scultetum tunc Wesaliensem, deducta. Item quod idem Eberhardus l Scultetus venerit ad locum certaminis, et a S. Wernhero exultationis voce fuerit inclinatus pro sui liberatione, scilicet temporali. Item quod idem Scultetus Eberhardus, capta iniquitatis mercede a Judæis, puero in tormentis adiutorum denegaverit, et quod sanctus puer neganti responderit : si mihi non subvenieris, subveniat mihi misericors Deus, et dilecta mater ejus. Item quod de premissis omnibus, et singulis sit publica vox, et fons historie, ac diversa cantica.

9 Item quod puero relicto per Scultetum Judæorum voluntati, et tandem interfecto, ipse fuerit per Judæos utrumque ad locum, ubi nunc claustrum m in Wundesbach est, inter vepres et spinas absconditus, propter adventum diei ; et ibi miraculosis pamsus humaribus. Item quod ex tunc fuerit deportatus ad domum judæi Bacheracensem, et similibus luminaribus iterum pro Sancto proditus. Item quod inde fuerit ad cappellulam antiquam et parvam S. Cuniberti, in colle montis prope Parochiam situatam, venerabiliter apportatus. Item quod ibidem [positus sit] in cerata et proprio sanguine convolutus, habens in capite sertum aureum seu vittam pro signo suæ n virginittatis, subtus cassinum sericeum violis repletum, et in capite populum o ex serico multiplicatum, in suæ innocentie et sanctitatis signa ; nec non de subtus putatorium, pristinæ laboris sui instrumentum. Et quod collocatus fuerit Sanctorum more supra terram ad palmam ; in tumba quereina solidissima, cum parvula tumbula cedrina, venerabiliter inclusus ; et seris fortissimis seratus, fueritque hoc gloriosum tumulum ferreamentis tutissimis circumcirca retiatum appposito o gazophylacio super tumbam quereinam ; sitque hoc experientia nunc viventium testium verum, publicum et manifestum.

10 Item quod post premissam depositionem primam, illico capellula parva S. uniberti, cum altari antiquo, pro majori parte fuerit destructa : et una nova capella, immo ecclesia pretiosissima, sectis et quadratis lapidibus, cum novo altari et tribus choris notabilibus et sumptuosis, extiterit erecta : sitque hoc ad oculum verum notorium. Item quod illud altare, situm in dextero choro, tamen minus principale illius ecclesiæ, præise ante Sancti gloriosum tumulum, fuerit per quendam Hermannum Episcopum, pro tunc Archiepiscopi Treverensium Suffraganeum, de novo reconsecratum in honorem primorum Patronorum : quodque hoc pateat litteram p ejusdem Episcopi hodie intuenti. Item quod ad istam capellam a pluribus Archiepiscopis et Episcopis pro tunc fuerint datæ certæ Indulgentiæ, et eodem pro consummatione illius capellæ novæ a diversis Archiepiscopis Treverensium, ipsorum etiam adhibitis Indulgentiis, confirmatæ q. Item quod ex tunc S. Wernherus, infra modici temporis spatium, nonaginta fecerit miranda miracula, ecclesiam Dei edificantia.

11 Item quod post hæc nova capella fuerit usque ad tectum duorum chorum cum magnis expensis fabricata : ut hodie claret ad oculum patam et notorie. Item quod hoc non obstante, pecunia elemosynaria superabundaverit in maxima copia : unde Archiepiscopus r quidam Treverensis, tali quali spiritu ductus, illam pecuniam vi cepit : et pecunia cum raptoribus, prope Bacheracum, in abyssu Rheni submersa

D

ex mss
sanguine
cuius ex-
tructo,

k

l

a Sculteto
dere

et corpus
occisi inter
vepres re-
jectum,
m

n

sed lumine
celesti prodi-
tum

deportatum
ad sanctum
S. Cuniberti,

n

o

et more
Sanctorum
tumba cedri-
næ inclusum,

atque in no-
vo sacello,

p

in dextero
choro collo-
catum,

altari conse-
crato,

p

et indulgentiis
honorato,

q

ubi claret
miraculis,

Quod pecuniæ
superabundaverit
in maxima copia :
unde
Archiepiscopus r
quidam Treverensis,
tali quali spiritu
ductus, illam pecuniam
vi cepit : et pecunia
cum raptoribus,
prope Bacheracum,
in abyssu Rheni
submersa

r

a
Probandum
assumitur,

b

c

quod rusticus
puer Wernhe-
rus,

C

d

e
fontem mira-
culo elicerit,

f

et post sum-
ptam com-
munionem,

h

a Judæis
suspensus
triduo,

i

1888
statum Delpha-
re post illos
conversa,

sicque impe-
dita sit Ca-
nonizatio.

t

u
et inter alia
miracula

u

2
sanatum
Presbyterum
manibus
contractum :

1

denique quot
Corpus pu-
blice osten-
sum.

in nova
tumba de-
positum

u ad mirabiles
per vicium
exilium sit.

templumque
constructum.

A submersa fuerit. Item quod tempore illius submersio-
nis, s lapidea imago B. Marie Virginis, in por-
tici illius ecclesie nobiliter sculpta, quæ pro tunc
filiolum in ulnis amabiliter inspiebat, tamquam
Patrona illius capelle principalis: duriter offensa,
se vertendo ab imagine Christi, vindicative post
raptores prospexit; non tamquam Virgo placabilis,
sed tamquam mulier irata et iudex terribilis: quod-
que adhuc appareat unicoque ad oculum hodie il-
lam imaginem intuenti. Item quod hæc subtractio
pecuniarum impediverit illius Sancti justam Canoni-
zationem, et etiam illius ecclesie consummationem,
per centum viginti annos et ultra usque ad nostra
tempora. Item quod post hæc passim iste Sanctus
varia et diversa fecerit miracula. Pateatque hoc
multis muneris et compedibus a ferreis magnis,
cæcis in agnibus et similitudinibus et pugilum
defendiculis, et aliis in ignis, ab antiquis tempori-
bus usque in præsens in ipsa capella multifariam
suspensis. Item quod præ viginti annis idem S.
Wernherus in quodam religioso Presbytero, vita et
moribus laudabili, in utraque manu contracto, fece-
rit evidentissimum miraculum, hodie multis homi-
nibus visu et presentia notissimum.

12 Item quod nondum quadriennio translapso,
illud corpus sanctum integrum, dempta manu in
aurea ministrantia posita, ut præmittitur, in eodem
loco positum, fuerit, reserata tumba seris et repa-
gulis, visui hominum ostensum; et cum sue sanc-
titalis, virginitatis, et martyrii insignis inventum
palam, publice et notorie. Item quod illud corpus,
de mandato Reverendissimi Patris et Domini, D.
Jordani Episcopi Alamanensium, sacrosanctæ Ro-
mance Ecclesie summi Penitentiarii, Cardinalis et
Legati de latere, in novam et mundam tumbam
positum, in pristinum locum quercinam venerabili-
ter, adhibitis quam plurimis fide dignis testibus,
fuerit tutissime reclusum. Item quod illud corpus, a
sepenaginta annis supra et citra, usque a plusquam
trecentis millibus, immo innumerabilibus hominibus
diversorum regnorum incolarum et exterarum gen-
tium, sit venerabiliter visitatum, et cum muneribus
multipliciter honoratum. Item quod ex iis eleemo-
synis illa a ecclesia jam fideliter ædificetur, et tota
pecunia absque quacunque defalcatione ejusdem-
que hominis, etiam proprii Pastoris in structuram
illius ecclesie, pro laude Dei, sue dilectæ Matris,
utriusque Joannis, et omnium electorum illius eccle-
sie Patronorum ac honore B. Wernheri convertatur,
pateatque hoc notorie, testibus et visu, publice
et manifeste. Item quod inter hæc ille Sanctus ho-
die clareat et quotidie coruscet incomparabilibus
majoribus et numerosioribus ac multiplicioribus
miraculis, quam fecerit tempore sue passionis; sit-
que de iis singulis et omnibus publica vox, fama et
veritas, ut patet diversis et variis desuper confectis
instrumentis.

ANNOTATA.

a Hæc est nova Historia, similiter et antiqua (de qua
actum capite superiori) notas musicas superscriptas ha-
bens, pro iis partibus quæ communiter sic notari solent
in chorolibus libris. In hac ad Vesperas Collecta poni-
tur eadem quæ in veteri officio, Deus qui in memoriam
Passionis unigeniti filii tui, B. Wernherum ab im-
piis Judæis mirabiliter pati sustinisti; concede propi-
tius, ut nos peccatores, qui martyri ejus merita
veneramur in terris, a te Domino Deo omnipotente,
gloria et honore coronari mereamur in celis. Lec-
tiones primi et secundi Nocturni, quæ fuerant in an-
tiquo Officio velut sermo quidam encomiasticus; nunc
sunt ipse contextus antiquæ Passionis (paucis verbis

mutatis vel additis) omisso quem dedimus prologo et
adjuncta particula illa de ecclesia, quam supra lit. ex-
hibuimus in fine Annotatorum ad ipsam primigeniam
Vitam. Evangelium, Ego sum vitis vera, ex Joanne;
et tres super illud Lectiones, ex Augustino, retineantur
ut fuerant in veteri Officio, juxta commune unius Mar-
tyris tempore Paschali. Antiphona, Capitula, Hymni,
Responsoria, omnia nova sunt, et aptiora quam antea,
ac notis musicis etiam novis instruantur. Collecta ad
Laudes in veteri officio hæc præscribebatur, Domine
Deus omnipotens, mirabilis in tua majestate exis-
tens, qui famulum tuum Wernherum pauperem, de
miseria labentis seculi eruisti, et per innocen-
tiam passionis gloriosis miraculis extulisti; præsta
quæsumus, ut omnes, qui te per ejus martyrium in-
vocat, in suis necessitatibus animæ et corporis,
benignitatis tuæ beneficia consequantur. Ast in novo
Officio, per Laudes et Horas, eadem quæ in primis
Vesperis Collecta præscribitur; in secundis autem nova
præponitur hæc Omnipotens piissime et misericors
Deus, qui nullam ætatem a filiorum adoptione ex-
cludis, quique B. Wernhero, necdum trium lustro-
rum, cibo Angelorum satiato, tempore tui triumphi
ab impiis Judæis pro te interfecto, dedisti mirabi-
liter triumphare: præsta quæsumus, ut qui ipsius
nataliti colimus, participes tue gloriosissime re-
surrectionis fieri mereamur. Deinde sequitur offi-
cium Missæ, quod in veteri Historia non describitur,
sed jubetur lector illud per totum requirere in nova:
quo fit, ut an mutatum sit aliquid, discernere non va-
leamus. In hac, Collecta est ipsa, quæ supra ad Ves-
peras secundas præscripta: Graduale, et Sequentia
bene longa nec æquali metro constructa, continent his-
toriam passionis, Secreta oratio hæc est: Beati Wer-
nheri Martyris tui solemnitate tibi munera deferentes,
quæsumus, clementissime Domine ut sicut illum,
tui vice et pro te passum, martyrium fecit glorio-
sum; ita nos ejus intercessio et verbo et opere tibi
reddat acceptos. Postcommunio. Referti cœlesti ali-
mento quæsumus, mitissime Domine Deus, ut sicut
benedictus pater Martyr tuus S. Wernherus, eodem
cibo potuque munitus, Judaicam rabiem sua vicit
morte amarissima; ita et nos eadem refectione sanc-
ta, mundum, diabolum et carnem, tua præpotenti
gratia superare valeamus. Denique sequitur de in-
ventione et nova repositione S. Wernheri et Lec-
tiones novæ, cum Responsoriis per hebdomadam,
a principio: Oculo cordis circumspiciendum, quod
calamo compingimus. Hoc anno Domini mccccxxvi
post festum Paschæ, apud honos et graves sur-
rexit conscissa sententia. Substantia narramus
et verba plerumque desumpta sunt ex instrumento pu-
blico desuper confecto, et num. 17 superius producto.
atque ad calcem illius inter Annotata lit. e dedimus ex
hæc Lectionibus, iv, v, vi, et partes Lectionis vii, viii
ac ix, continentes compendium miraculorum paulo post
patratarum.

b Sunt illa universim undecim, et ea dedimus supe-
rius atque vocavimus Historiam miraculorum, publica
auctoritate descriptorum anno mccccxxvi et duobus
sequentibus.

c Materiam præsentem positive ambientium,
ut supra num. 2. in fine dicitur, quæ scriptis historiis,
voce publica et fama plene probare laborabant ii, de
quibus ibi actum.

d Pro hâc puncto, de S. Werneri natalibus et condi-
tione, testimonium dæcere Testis 10, 47, 79, 83, 117,
118, 140, 155, 157, 181, 183.

e De fonte testantur 5, 12, 126, 183 aliique.

f Scilicet in Coena Domini, in Parasceve et in Sub-
batho sancto.

g Hanc circumstantiam confirmavit Testis 10.

h Ea vox pro erecto stipite seu trabe ædificium ful-
ciente

cum Collectis,

13

et Missa,

ac per Octa-
vam.

14

Norum Of-
ficium S.
Wernheri.

A ciente sumi videtur, ideoque a teste 124 vocatur columna : quo autem in honore sit plurimi testantur.

i Hoc Judiciorum intentum attigerunt Testes 4, 12, et 181.

k Hujus ancillæ expresse meminernunt Testes 8, 17, 124, 133, 139, 167.

l Sic eum etiam nominant Testes 42, 44, 47, 167, et alii.

m De hoc claustro, tum alios multos, tum ipsum Priorem ejusque Religiosos infra audiemus.

n Eandem Sancti virginitatem, ex tali signo confirmant Testes, 8, 13, 115, 157, 183.

o Alibi peplum, et sudarium.

p Hujus epistolæ meminimus capite superiori ad lit. l.

q De singulis ibidem jam egimus.

r Nisi Testes, 32, 111, 119, 162 Balduinum nominarent, non crederemus eam avaritiam potuisse subrepere tum laudato Præsuli, ac plurimum monasteriorum fundatori, qualis in suis Actis et apud Sammarthanos describitur. Fuerit ea potius ministrorum culpa, Domini nomine abutentium; qui tamen ad reparandum damnum confirmaverit Indulgentias, ante propositas porrigentibus manus adiutrices ad fabricam. Testis 13 in dubio ponit sub ea, an decessore, fuerit commissum facinus; Ditherus Nassovius hic fuit, eo proprior tali suspicioni, quod Trevirensibus obtrusus a Papa, cum iisdem perpetuus excreverit lites; sequæ etiam bello Confluentinis moecendo implicaverit, ac demum ad dicendam causam evocatus Romam obierit, multa haud dubie pecunia egens.

s Ad hanc visendam appellant Testes varii, specialiter 5, 10, 43, 119, 133, 171, 183.

t Idem et alii hanc causam impediti operis utriusque adducunt.

u Horum meminere præsertim 1 et 12 Testis.

x De ingenti cera quantitate, ad tumulum allata, nominatum deponunt, Testis 76, 141 et 183.

y De his loquitur nemo, neque quid sint satis plene assequitur conjectura.

z Plurimi oculati Testes huic miraculo accessere videlicet 1, 2, 15, 41, 111, 113, 127, 131, 133, 156, 159, 170, 181, 196, 199.

aa Quam felicitè huic rei impensæ sint elemosinæ testantur in primis Clerici Bacheracenses : ipsa autem ecclesia etiam antea vocatur templum S. Wernheri, ut patet ex oppidi Bacheracensis delineatione, in Topographia Palatinatus Rheni, anno 1645 Germanice crenta a Matthia Meriano.

C

CAPUT III.

Ingressus ad Testium receptionem et primi Testis responsio integra.

Monimentis omnibus, supra protatis aut nominatis, ad punctiorum dictorum probationem facientibus, prolixè descriptis in Codice Trevirensi; venit ad receptionem Testium cum ipsorum juramentis : qui fuerunt Bacheracenses aut Stegenses inquilini, anno mccccxxviii auditi, die xxviii septembris et deinceps, usque ad nonaginta sex : tum Cubenses undecim, in ipso Cubensi oppido auditi, iv Octobris ejusdem anni. Admissæ etiam examinatæque fuerunt Matronæ potiores et viduæ parochiæ Bacheracensis, numero triginta octo; tum virgines notabiles, devotæ, Deo in castimonia servientes, triginta quatuor. Harum examen sequitur processus circa Clerum, et Cleri responsio per testes viginti quatuor : quos sequitur Prior Windesbacensis cum suis quinque Religiosis : ac denique ipse Pastor Bacheracensis, universim ducenti undecim testes : qui quomodo adducti et examinati singuli sint, sequens Notarialis deductio et primi testis responsio palam faciet : Fecerunt autem Notarii septem qui responsa exceperunt, et suam

ad calcem subscriptionem signaque notarialia addidere Processui concludendo, eundem autem processum, Capitibus duobus primis inchoatum, et tot litterarum scriptorumque productione ac lectione explicationeque interruptum, continuant hoc modo. Item eadem die hora et loco quibus supra; videlicet xxv Septembris, hora primarum vel quasi, in planitie ambitus majoris capellæ;

14 præmissis litteris eoram tunc convocato Clero et citato populo, omnibus et singulis cum tabulis, ex requisitione prædictorum Burgraviæ et Notarii (immo verius ex jussu mandatorio præmissi illustris Principis Domini Ducis) per supratactum venerabilem Dominum Winandum, Pastorem et Doctorem, de verbo ad verbum Clero perlectis, et populo vulgarizatis; prælibatus Domucellus Heynricus de Spaynheyem, Burgravius, sumpto promissorio juramento a tunc potioribus Consulibus, Scabinis et populo subscriptis, ut per nos Notarios publicos, diligenter, juxta puncta subscripta, examinati, dicerent nudam, veram et sinceram veritatem, quidquid eis constaret seu constare posset, ex scientia, visu seu auditu, de fama et veritate et aliis circumstantiis hoc factum circumferentibus, neminem habendo præ oculis præter Deum propriamque salutem.

15 Nobis quoque injunxit, omnibus Notariis infrascriptis, ut eosdem testes approbatos, non excommunicatos, nec aliquo crimine famoso irretitos, cum omni diligentia, prout ad nostrum spectaret officium, examinare minime postponeremus. Ad hæc, quod, captis juramentis potiorum matronarum et viduarum Parochiæ Bacheracensis, simili modo faceremus : tertio quod virgines notabiles, devotas et Deo in castimonia servientes, et juratas, super prædictis punctis quæ sentirent, reciperemus : et tandem Clericos Ecclesiæ Bacheracensis similiter juratos, cum Priore et fratribus Claustræ in Windsbach Ordinis S. Wilhelmi, etiam Pastori Bacheracensi subjectis, in præsentia ejusdem Pastoris, diligenti subjiceremus examini : denique ipsum Pastorem, per juramentum Domino Duci, cujus Consul est, præstitum, diligentius super præmissis (ut ejus principaliter interesset) de notoria fama et aliis circumstantiis inquireremus : postremo etiam quid nos Notarii sentiremus in iis factis, in nostris inscriptionibus poneremus, neminem advertendo, tam nos quam alii, in singulis præmissis, nisi solum Deum, salutem animarum et sinceritatem fidei Catholice. Quibus omnibus, ut præmittitur, mature distincteque gestis, et etiam facta inquisitione per eundem Domucellum Heynricum, seu interrogatione a Clericis Ecclesiæ Bacheracensis, ut infra ponitur in principio ante examen primi testis inter Clericos, scilicet Joannis Fudersack, ab illo loco recessum est.

16 Primo, Anno jam scripto, die Martis, vigesima octava mensis ejusdem, Stephanus Prunne, Advocatus senior, Scabinus sanctæ Synodi Bacheracensis, annorum octuaginta vel quasi, juratus, receptus, admissus et examinatus, quesitus, dixit, silâ tantum constare, per omnem memoriam suam et parentum suorum, a centum annis citra et supra, S. Wernherum fuisse taliter vocatum, et pro tali veneratum, non solum ab incolis, sed a gentibus remotissimis, scilicet Hungaris et Sclavis. Etiam, per omnia tempora vite sue, vidit eum ab externis et incolis indifferenter cultum : immo quod ista Capella nova sit ipsius nomine fabricata; et altare antiquum Capellæ S. Cuniberti, licet fuerit destructum, et cum novo opere reconsecratum in honore ejusdem sancti Cuniberti; tamen dicit, si B. Wernherus ibi non requiesceret, nunquam de hac structura

deputantur
Notarii.

E

qui jubentur
audire etiam
matronas
et virgines

tum Clerum
et monachos :

denique
cum ipsi
sensum edo-
cere

F

Præmissis te-
statum 28
Septembris
anno 1438

ab annis 100
Sanctum
vocatum et
cellum

sacellum
constructum

Testibus
audiendis

EX 1888

A tura cogitatum fuisset. Immo per se quasi immunerabiles, ante viginti, triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta et ultra notabiliter annos, vidit diversas gentes adventantes, et nomen illius suppliciter invocare.

credi Martyrem,

ac Virginem,

et ideo corpus mansisse incorruptum

B

thaurum facto ablutum perisse,

miracula facta :

contractum Presbyterum a se ductum ad tunculum et sanatum ;

C

nefas esse de miraculis factis dubitare :

17 Immo non solum ab ejus nova Repositione, cui cum aliis interfuit : sed, ut praedictum est, ante et etiam post, firmissime etiam credit, eum esse sanctum Martyrem Christi, ut *Legenda* ejus canit : quam veritatem omni dubio secluso, lucis claritate credit circumamictam. Dixit enim, se a parentibus suis, Clericis et laicis, audivisse, istum sanctum puerum fuisse virginem, et virginis insignis in proprio sanguine involutum, et in isto pretioso mauseolo, circumcirca ferrato, supra terram (sic quod spatium pedis sit inter terram et tumbam) manifeste ad oculum, positum. Et ex eventu exitus rei hoc compertum est verissimum, quod praesens fuerit, cum Notariis testibus et aliis melioribus oppidi Bacheracensis, a Domino Duce Ludovico Imperii Electore destinatis ; et cum Pastore et Clericis ibi presentibus, una cum ipsis, compererit Sanctum in lintamine sanguinolento involutum, cum crinali, quod in istis partibus est verissimum virginis signum, nec alieni superponitur, nisi virgo esse sciatur, et alias taliter compertus fuerit, quod nulla ambiguitas est de ejus sanctitate ; sed duntaxat hoc credit interesse, quod (ut *Legenda* ejus vulgaris et famosissima fama nutrit) post martyrium ejus unus Archiepiscopus Treverensis, videns tam ingens aedificium ejus nomine fabricari, avaritia ductus, ipsum maxima pecunia spoliavit, quae etiam subitas Bacheracum submersa fuerit : unde ejus forte Canonizatio impedita fuerit, ut audivit.

18 Quod etiam sapius perlegerit, ipsum fecisse innumera gloriosissima miracula, ut patet in tabulis inde conscriptis, antiquissimis, in bona textuali littera combinatis ; in multis ferramentis, compedibus et manicis, sibi ante multa tempora solemniter a captivis, ejus beneficio liberatis, suppliciter oblatis. Plus dixit, quod praeviginti annis, quidam Religiosus valde Presbyter Bacheracensis, dictos Dominus Joannes Hunezerich, ad Missas legendas valde flagrans, arefictus fuerit in utraque manu, sic quod sua celebratione penitus fuerit frustratus ; et dixit, quod ille Presbyter, ille ejulansque magno cum singultu et multitudine hominum Bacheracensium ad beati Pueri sepulcrum ascenderit. Immo dicit, quod ipsemet et quidam olim Dominus Henricus Bere Presbyter, eundem Presbyterum Dominum Joannem Hunezerich inter brachia duxerit usque ad tunculum, et communi oratione illius Sacerdotis et populi facta, mox pristinae sit restitutus sanitati : publice ibi se vovens peramplius futurum Capellani S. Wernheri, et ipsum omni die visitare : quodque ex tunc idem Presbyter, per viginti annos et ultra, omni die, ut firmiter putat, ad S. Wernherum ascendit, et Missas in ejus capella semel, bis, ter in hebdomada celebraverit. Et quaesitus unde hoc sciret, dicit, quod saepissime hoc viderit ; cum met solent omni die ipsum sanctum Puerum personalter invocare et visitare.

19 Ad haec dixit, se vidisse alia multa plura miracula, quorum multa sunt instrumenta : ubi ipse etiam pro teste sit requisitus : refert se ad illa, et ad ejus historiam, quam credit indubiam ; et pro nefas crederet aut alienationem mentis, si quis contrarium sentiret, saltem rem gestam sciens ut ipse ; et credit sic etiam a cunctis parochianis ecclesiae Bacheracensis firmiter credi. Immo adhuc quaesitus de sanctitate, dixit eum tantae sanctitatis esse, quod etiam remotissimae gentes, Hungari, Sclavi, etc. hauriant de fonte ejus juxta suam capellam posito,

quem secum deportarent, et reversi dicerent, quod idem fons in primo gustu et dulcedine sic remaneret.

20 Quaesitus ipse testis (cum esset litterata persona, et sciret Sanctum non esse canonizatum sollemniter per ecclesiam) quare eum pro Sancto coleret ; respondit se non esse sapientiore, altiore, aut etiam similem Cardinalibus, Episcopis, Doctoribus in Theologia et Jure Canonico, legibus et medicina, Ducibus, Comitibus ac Comitissis, Nobilibus et Presbyteris, de quorum omnium genere oculo videri quam plurimos, ipsum S. Wernherum suppliciter cum muneribus devotisque orationibus venerabiliter honorare, cum auro et argento, cinnadils ex cera et magnis et ponderosis, etiam centum et triginta et supra et infra, imaginibus. Quaesitos, qui fuerint illi, dicit, quod quidam Cardinalis de Latere Legatus, cum sex Doctoribus, quorum duo Episcopi erant. Quaesitus unde haec sciverit, respondit, quod apud S. Wernherum in pistoria per tres septimanas pauserint, et Indulgentias ad structuram dederint, et ipsum sanctum Puerum munde poni jusserint ; sic tamen quod de loco non mutaretur : Archiepiscopus quoque Bisuntinus fuerit unus post illos : et quod Comes Palatinus, cum filio et uxore, etiam crebrius Sanctum honorent, cum magnificis muneribus in cera, et magna Florenorum summa : item Comes de Catzenelbogen cum uxore reverenter ipsum visitent singulis annis : similiter Comitissa de Nassauwe, hodie residens in Wesebaden ; quodque similia facere soleant Praelati Doctores et populi : quare sibi in nullo est dubium, ipsum S. Wernherum forte canonizatione dignissimum, et quod quidquid hic exposuerit, major pars Oppidi Bacheracensis credat verum.

21 Quaesitus de vita propria ; excommunicatum se negat, satis divitem dicit in feodis et patrimonialibus ; corruptum se negat ; nihil muneris sperat, nisi vitam aeternam ; omnem fictionem dicit, non aliquam, nec aliquid esse ; sed simpliciter verum, ut deposuit : litteras noscit : Scabinus synodalis est : et multis annis fuit Advocatus civitatis ; et magister fabricae Parochialis ecclesiae Bacheracensis.

CAPUT IV.

Depositiones juratorum testium circa stirpem, martyrium, revelationem et capellam S. Wernheri.

Ceterum Testium responsiones integras ac singillatim describere, laboris non tantum longi sed etiam fastidiosi esset ; lectoribus autem parum grati : quam igitur in processibus de S. Francisco Paulano fabricatis atisque similibus, tenere copiamus rationem, hic quoque servabimus ; ipsisque testium verbis referemus cuncta, quae antehac minus plene ac minus clare dicta invenerimus. Et primum ad originem nativitatis quod attinet, Testis lxxxiii Petrus Scholteisz de Mannebach, quinquaginta annorum dixit quod audivisset ab avia sua, quae etiam noverit S. Wernherum, quod ipse fuisset natus ex uno latere de villa dicto Constanza, prope Wammerayt, ex alia linea de Wammerayt, Treverensis diocesis. Testis xlvii Joannes Crebisz, oppidanus Bacheracensis lxxv annorum, adjecit quod ipse et S. Wernherus, de rustica stirpe natus, habuissent communes consanguineos. Testis cxix Catharina Stumps octuaginta annorum, propter senium ne moriatur recepta, respondit, sibi constare, proot sibi retulerit mater sui mariti, quae Byel Cruis vocabatur, quod mater S. Wernheri tantam habuerit consanguinitatem cum oppidanis Stegensibus, quod ipsa testis loquens et consanguinei suorum filiorum condiderint utensilia ; et inde pervenerit olla una aerea ad

coli ut Sanctum etiam a viris primariis :

E

et suam explicat conditionem :

F

Testes affirmant,

in Wammerayt natum,

stirpe rustica

A ad Joannem Smalcz in Stega, quæ fuit matris S. Wernheri. *Et ipse* Joannes Smalcz lxi annorum, *Testis* lxxix, affinitate, ut notum est, S. Wernhero colligatus, dixit se habere dictum ollam... usque ad eum per progenitores descensam; *declaravit autem* S. Wernherum fuisse Christianum de Christianis; *idque* Elizabeth uxor Joannis Busz Scabini Synodalis et Judicii Bacheracensis matrona honesta, annorum lx vel quasi, *Testis* cxl, *affirmavit*, attestante ejus parentela rustica et consanguineis adhuc superstitionibus: *quorum aliqui forsitan descenderint ex ipsius Sancti fratre, de quo* *Testis* x Joannes Carst de Mannebach, senior annorum lxxx et ultra, dicit quod sua avia, viduata quadraginta annis, centum annorum, in obitu suo sibi dixit, pluries uterino fratri B. Wernheri elemosynas dedisse post passionem S. Wernheri. *Et* Joannes Provisoris, annorum xxxviii, *Testis* clxxxiii, dixit S. Wernherum descendentes et cognatos plures habere, scilicet Joannem Becker et Smalcz oppidanus Stegensis, et alios in Wammerayt et in Wesalia. *Denique* *Testis* i Joannes Bintreiff loliator, oppidanus Bacheracensis, dicit se in domo neptis S. Wernheri, in Wammerayt villa, unde ortus fuit, aliquando fuisse, et cum illa collocutum fuisse.

B 23 Gutta Schieszers, relicta quondam Joannis Gerekens, annorum lxxv vel circa, *Testis* cxvii, confitetur se audivisse a quodam Joanne dicto Schmirring, oppidano Stegensi, quod viderit beatum puerum Wernherum de rure, et ut talem puerum simplicem, rusticalem, finium cuidam nobili Stegensi, dicta Breytscheit senior, ad vineas portantem, et quod fuisset virtuosus puer. *Hoc autem observatum est, postquam sanctus puer ex Wammerayt cum parentibus expulsus venit in Urber prope Wesalum, ut deponit* Catherina Hunzerichi, virgo abstractæ vitæ li annorum et ultra, *Testis* clx. *Testis* vero ix Henricus Calart de Stega, annorum lxx, quæsitus an eum pro Sancto habeat et quæ sit causa scientiæ, respondit, quod uxor sua Hilla confessa est, se servivisse cuidam mulieri, quæ serviverat ante tempora alteri mulieri, dicenti se famulam fuisse domus, in qua ipse puer etiam moram traxit: quodque omnibus alloquentibus eum ita hilarem se exhibuerit, et in omnibus operibus et negotiis tam velocem et agilem se ostenderit, cunctisque virtutibus tam decoratum, moribus compositum, actibus sic virtuosum, ut sibi similem putaret nunquam vidisse. *Porro de unico sancti pueri ante suam passionem miraculo quatuor habentur Testes, inter quos* Nesa Strytsacks, *Testis* cxxvi, vidua lxx annorum aut quasi, sibi dixit constare, quod audiverit veridice, et quod credit, hodie hoc cuidam oppidano Mannebachensi plenius constare, quod ipse beatus puer Wernherus, ante ejus passionem, venerit ad quosdam rusticos, desiderans panem: et quod illi rustici pastores, ex fontis carentia, sibi sancto puero conquesti fuerint e contra ipsorum sitim intolerabilem: quodque tunc puer utriusque partis miseriam miserans, signo Crucis aridam terram siccamque nimis munivit, et inde fons largifluis effluxerit. Quæsitæ ubi fons sit, dicit, quod in via inter Bacheracum et S. Wendelinum, ut a pluribus audivit: et hodie multi potent de illo fonte, et vocetur fons S. Wernheri.

24 Ceterum Joannes Provisoris præfatus, unus e Clero Bacheracensi, interrogatus de miraculis in vita a Sancto factis; apte respondit, quod non credit in Martyribus passis, id est manifestis (nam ita sæpius in hoc codice usurpatur vox passus, velut participium a verbo pando) non tam stricte fore querendum de miraculis in vita, ut in Confessoribus, ut in Felice et Adaneto et quatuor Coronatis. Item quod ejus tolerantiam in passione credit magnum miraculum, a Deo ad Sanctæ Ecclesiæ roborationem sibi instine-

tum. *Hujus autem passionis seriem multi, ut audiverant, narraverunt: ex quibus* Elizabeth Weselers lxx annorum, *Testis* cxx, ipsam dicit se audivisse a quodam oppidano Stegensi, dicto Orit Keyser, qui fuit avus Domini Winandi, qui nunc est Pastor Bacheracensis; et a multis aliis qui tempore Martyrii S. Wernheri vixerunt. *Getza quoque, relicta olim Joannis Mals, lxxx annorum, sana mente et corpore, Testis* cxxvii, recitavit historiam martyrii ejus. Quæsitæ unde sciverit, dicit ab avo suo dicto Sifrid Amborn, qui tempore illius Sancti vixerit, viderit, audiverit. *Similiter* Nesa, filia Joannis Morelene senioris, annorum lvi et ultra, virgo, patris sui in domo, licet matre orbata, vitam agens virginalem, *Testis* clxix, questionibus sibi factis respondit, se a suis progenitoribus, scilicet patre, qui et ultra a suis valde veteribus parentibus audiverit, didicisse. *Quin etiam* Joannes Ottonis, oppidanus in Cuba et Scabimus, lxxx annorum et ultra, *Testis* cxviii; Joannes Sueplok, lxx annorum et ultra, Scabimus Cubensis, *Testis* xcix Joannes Lottinger, Scabimus Cubensis lxx annorum, *Testis* c; Joannes Feilages, Scabimus Cubensis, lx annorum vel ultra *Testis* ci, cum essent interrogati, quivis eorum quatuor elegantissime scivit causam martyrii et martyrium cum omnibus circumstantiis, et recitaverunt singuli seorsum, prout habetur in antiquis et antiquioribus B. Wernheri diversis historiis.

25 *Et horum quidem plerorumque testimonia de ipsa serie passionis sic in genere notata sunt: alia plurimum de re notissima loquentes, punctis attingere allegationem ad statuum, debitationem ancillar, Sculteti perfidium, occisi corporis arectionem, absconsionem ac revelationem, quæ ex ipsa historia melius petuntur. Hæc nata quod* Sophia *Testis* clxxviii, de qua supra infra num 56, dixerit quod visio candelarum, in Windsbach ad corpus lucentium, prius apparuit vigilibus in castro Furstenberg: et quod Jacobus Smidt lvi annorum, oriundus de Bacheraco et ibidem etiam commorans, *Testis* xxiii declaret, quomodo in Wesalia domus Judei in hospitale sancti Spiritus sit mutata; et immediate præcedens *Testis* xxii Nicolaus Arnoldi de Wesalia, lxxx ann. et ultra commorans in Bacheraco, dicit se plusquam viginti annis fuisse in hospitali illius domus, ubi martyrizatus fuit iste Sanctus; et statim ibi stare in choro ascribus coactum quod ab advenis infinitis petiis sit multum diminuta: qui etiam gratia statuæ et S. Wernheri, ibi passim obtulerint magnas pecunias, et coherint statuam propter Sanctum. *Et hæc duo puncta de Wesaliensis domus ac statuæ veneratione, alii multi suo confirmare suffragio; ac nominatim* *Testis*, xx, xxix, xxxii, xxxix, xli, xlii, li, cxii, clxii et ccv. *Specialiter autem* *Testis* xiii Joannes Brunigh, oppidanus Bacheracensis, annorum lvi, respondit, maxime ab Ungaris et Slavis honorari statuum, quæ ab exteris per minutas petias in medium sit multum minorata; et ne totaliter deportetur, fuerit inter asseres concludenda. Joannes porro Crebiss supramemoratus, cum narrasset quomodo ad pueri agnem adductus ab ancilla Scultetus, opem petenti responderit, Te juvare non potero, cum pecunia tibi pro te data sit notabiliter copiosa; *mox addit*, quod ille idem Scultetus Eberhardus ex tunc exaverit infra modicum tempus, quod nunquam citum fuerat de ossibus ejus et carne. Quæsitus autem de causâ scientiæ, dixit, se sic audivisse ex matre et avâ, quæ hoc tempore vixit.

26 Joannes Biene centum annorum vel quasi, primo super senectute sua unde tam antiquus sit quæsitus, dixit ex eo quod recordatur Bacheracum circa montes minime muratum fuisse: item recordatur tempus belli inter Trevirenses et Ducles, in quo fuerit... ejus temporis prolixitas scripta est in

cujus posteritas adhuc supersit bene Christiana:

ipsam rustico labore victitasse,

optime moratum fuisse

et fontem miraculo excitasse.

Non esse quærenta rievantis miracula

EX MSS. in tam manifesto Martyre,

E

et cunctis notissimo:

unde Judæi domo Wesalia conversa in hospitale,

F

et trabs ad quam ligatus puer fuit in honore sit.

EX MSS.

conventionem
acta de cur-
pore.ipsam trans-
verso flumine
applicuisse
Bacheracum.

A in magno pretioso Breviario ecclesiæ Bacheracensis. *Ducatum nomine intelliguntur subditi Electoris Palatini Bavarie Ducis : verum in Annalibus Trevirensibus Broweri nihil invento, unde hujus belli tempus definiri possit, quod promde Trevirensium rerum studiis melius investigandum relinquo, et pergo ad depositionem hujus tam auctori Testis xvm, qui, ut additur, Macellarius est rationis compos, et adhuc hodie laborans in Stega, atque ulterius interrogatus, dicit historiam S. Wernheri et martyrii ejus se audivisse a parentibus suis, et duo præclarissima miracula accidisse immediate post mortem : unum scilicet, dum S. Wernherus per Judæos a Sculteto Wesaliensi Eberhardo fuisset quodammodo emptus; hoc est eorum voluntati derelictus, et ipsi Judæi cum occulte ad Maguntiam ducere vellent; prodente luce solari, ipse fuisset positus inter vepres supra Bacheracum cis Rhenum, ubi nunc est claustrum B. Gillelmum, tunc recentem erectum post mortem S. Wernheri; et dum deferri deberet ad Bacheracum, fuisset contentio inter Bacheracenses et Wesalienses de corpore, et illud fuit expositum libere in Rhenum. Qui licet fluat de Bacheraco ad Wesaliam, cum illud perveniret ad Bacheracum, libere descendens impetu aquæ; contra aquæ cursum se posuerit ad litus Bacheracense : et illud dicit fuisse famosissimum, tempore suæ juventutis, ab omnibus scitum.*

27 Idem narrans Testis xliii Nicolaus Smidt de Stega lxxv annorum et notabiliter ultra, dicit se audivisse a quodam Wernhero, Vaszbender dicto, oppidano Bacheracensi tum centenario, ut ille aiebat, quod viderit S. Wernherum hoc modo in Wesalia fuisse passum etc. et tandem controversia inter Wesalienses et Bacheracenses orta, ipsum in medio magni fluminis Rheni positum, ut quo vellet descenderet : et dum ex opposito veniret Bacheraci, non obstante immenso impetu Rheni; ipsum transversaliter in Bacheraco litus pelliisse. Item quod viderit eum in domo judicii positum, et candelis passum. Immo dixit Wernherum dixisse, quod oculis propriis vidisset columbas circa funis granis se pascere; et ipsum corpus non absque miraculis multis in capella S. Cuniberti depositum; cum sapius tentatum fuerit ipsum alibi deponere frustratorie. *Atque hac ultimum plenus a præmemorato Henrico Callarti, Teste ix, confirmatur : qui addidit aliis a se dictis, quod, cum in judicii domo positum corpus staret, intendebat id alium in locum ponere quam in quo jam requiescit : sed tamen Dei voluntate et mysterio hoc disponente, nec in ecclesia aut hospitali, neque aliis in locis permanere voluerit : et in quocumque locum adificium manseloi delatum fuerit, semper in monte, in quo requiescit nunc, mane repertum fuit. De candelis sive luminaribus, quibus passum, id est manifestatum fuisse sacrum corpus et hic et alii Testes complures asserunt, speculiter audienda est Lisa Seckelers, virgo lxxv annorum, quæ dicit se audivisse a proprio patre, quod avus ejus uno mane inter vepres ejus reperit S. Wernherum, a Judæis interfectum : et quod ejus sanctitas primo per candelas, tum ibi quam in pratorio Bacheracensi Scabinali fuerit prodita, maxime a tribus virginibus seu beguttis, ante mane ecclesiam visitantibus. Scilicet in Bacherach : nam in Windsbach candelas primi videre vigiles Fürstenbergici, ut dictum supra.*

28 Aliud miraculum a prædicto Teste xviii narratione differo in locum commodiorem; et pro eo substituo alterum, immediatus subsecutum, quod narrat Margareta, Testis cxviii, uxor Ewaldi mercatoris, quinquaginta annorum et ultra; alius a se dictis superaddens; quod veraciter audiverit, quod eo tempore quo interfectus in Bacheraco ad judicium deportatus fuit, duæ mulieres filiis orbatæ supervenere, et oraverunt ut

indicaret quæ mater esset : qui tunc extenderit manum mortuam matri. Nempe celebris novi Martyris, alteram illam induxerit, ut ejus se matrem diceret, cujus intuitu copiosa tolerandæ paupertatis subsidia spirare poterat; contra certante, quæ vere mater erat. Fortassis etiam hac causa fuit cur manus dextera fuerit seorsim a corpore argento ornata, ac supra capsulam posita, prout in Historia inventionis num. 19 dicitur, et infra num. 64.

29 Exhinc tanta multitudo et evidentia miraculorum exuberare cepit, tot undique peregrinorum ceterarum accurrere, tum copiose oblationes colligi (quæ singula plerique Testium exaggerant, ad confirmandum quod Wernherus, ut Sanctus, semper et fundatissime fuerit habitus) ut strui poterit insignis illi basilica : quæ quod omnino consummata non sit, a multis expresse imputatur Episcopo, pecuniam ibi collectam sibi vendicare conato. Browerus ad annum mcccxxxviii id refert, quo Wesalienses ac Bopardienses a Balduino Episcopo castigandi facere, quod privata auctoritate sumptis armis Judæos interficere, et eorum bona diripere essent aggressi : suspicanturque Bacheracenses ab hac causa non discernendos, qui aversam hoc tumultu ab Hebræis gazam, in B. Wernheri templum, odio gentis et facti prisce memoria incluserint; inde Baluini jussu pœnæ merito in fiscum abductam. Sed caret fundamento istiusmodi suspicio; poti s ad Episcopi excusationem dixerim, ipsum Judæis computentem eorumque querelis nimis credulum, persuasum quidem fuisse Judaica spolia B. Wernhero fuisse oblata; sed Deum submersione prædatrix navis pulum fecisse quam falsa fuerit istiusmodi persuasio. Prænommata Catharina Stamps, octogenaria, asseruit fuisse tria vasa diversis monetis repleta.

30 Quod autem ob hoc facinus ille lapidea Beate Virginis imago, quæ in porta nobilissimæ illius capelle magistraliter est constructa, et ante hanc directum ante se aspectum aut delectabiliter infantulum de more respiciebat : tamquam irata mulier suæ prædæ invidens, et injuriæ sibi, tamquam principali Patrone, factæ vindicatrix; iratum vultum et terribilem, a proprio puero aversum, versus raptores in Rhenum direxerit, adeo formidabiliter, ut statim omnes prædones submergerentur cum spolio; et adhuc imago sic videatur facie irata et aversa stare; palam et notorie apparere, dicit Irmetrudis, Testis clxxi, filia Rupen, olim Scabini Bacheracensis de Deipach, lxx annorum virgo, in propria domo commorans : idemque plures testes brevius affirmare. clxxii aut, subtus Bacheracum immediate submersam navim; clxx, prope Bacheracum. Signantissime autem Testis xlv, Joannes Trutman de Stega, annorum lxxv, asserit, verrisse se vultum imaginis illa via, quæ fuit inter turrim ripæ et latronum turrim, ubi nunc murus est de turri ad turrim : et ibi submersa fuit pecunia cum omnibus in nave. Adjecit autem Testis xliii, Joannes Herden, annorum lxxv et ultra, de Hensel-huysen infra limites ecclesiæ Bacheracensis... quod pauper peregrinus, propter Deum navigare volens, in-scius maleficii, tantummodo evaserit : quæsitusque de causa scientiæ, dicit, se ita audivisse a parentibus suis et progenitoribus, non pro fama tantum, sed pro verissima veritate, quod idem Testis ix præcitatus affirmat.

31 Ceterum quam fuit obominabilis cupiditas sacram pecuniam rapientium, tam fuit laudabilis abstinentiæ Pastoris aliorumque, nihil pro jure suo inde deverpentum, sed omnia in fabricam impendentium prout expresse confirmant varii, ac signantissime Testis xcvi, Altmannus Bettendorf, militaris, Ratisponensis diocesis, unus duodecim militarium Consulium consilii Bacheracensis, et superior Camerarius illustris Domini Ducis Ludovici Comitum Palatini Rheni; qui dicit, quod vidit plusquam viginti millia hominum

mo. de co-
piosis oblatio-
nibus capiti
struitemplum,F
sed pecuniam
avertente
Archiepiscopo
intermissum
esse ;prædatores,
ferociter post
eos versa
statua B. V.

submersos,

F
uno solum
peregrino
salvato :atque omnem
pecuniamnamque
matrem indi-
casce,

A B. Wernherum personaliter visitasse, et muneribus et pecuniis venerasse : quæ tamen omnia sint sine defalcatione conversa, pro honore Dei et fidei in fabricam illius ecclesie, et augmentum divini cultus : nec etiam presens Pastor quidquam canonice portionis capit. Quæsitus unde sciat, dicit se una cum aliis duobus esse Magistrum fabricæ, sed nihil inde habeat præsidii præsentium, sed speret futurorum. *Similiter ejus in officio socius Testis in Joannes Prume, filius primi Testis ; quadraginta annorum, Connotarius Domini Ducis in Theolonio Bacheracensi, satis dives ; ... quæsitus quantum emolumenti inde habeat, dicit, penitus nihil, sed habeat liborem et speret vitam æternam. Imo dixit omnem pecuniam ad structuram converti, nec Pastorem recipere unum obulum de illa. Quin Testis cci Adam, Rector scholarium Bacheracensium in artibus Magister, affirmat, quod erectio structuræ absque dubio dampnum sit notabile Domini sui Pastoris et suorum : quia (ut addit Testis immediate sequens Theodericus de Isennach, Capellanus in dote Bacheracensis ecclesie, xxxv annorum vel quasi) pauperes, qui ei in confessionibus et oblationibus forte subvenirent, gratia Indulgentiarum ad structuram ponunt, et Testis cccx Heyricus Salhart, senior Capellanus Domini Pastoris Bacheracensis, concordat eum proximis Testibus dicens, dampnum se bene sentire in bursa.*

32 Cera, in memoriam beneficiorum acceptorum oblata, tanta affluebat copia, ut Joannes Donner, Testis clxxxv, Altarista Stegensis in capella S. Annæ infra limites ecclesiæ Bacheracensis, custosque una cum matre et familia capelle S. Wernheri, dicat, quod ejusmodi signa cera fecerunt plusquam quinquies mille pecies in proximo biennio et cetera : quorum quatuor millia vel quasi, in proximo mense, in domo loquentis Testis ; imo verius S. Wernheri, fuerunt in decem massas resolutæ : quarum una per tres homines non absque labore habebat in ipsam capellam suspendi : ultro hoc dimissis circa epitaphium mille peciebus, in signum miraculorum illius Sancti ; non obstante quod jugis candela cerea, super corpus Sancti, ad honorem Dei luceat. *Quod idem affirmans Hebelæ, mater prædicti D. Joannis de Cuba, custos cum filio et familia per Dominum Duceem deputata, ad epitaphium custodiendum illius S. Wernheri, lxx annorum et notabiliter ultra, Testis cxli, dicit, illas imagines sic resolutas infra spatium mensis unius, id est præcedenti mense, ad decem vel undecim centenariorum libras se credidisse, quarum quolibet pecies singulare portendebat miraculum.*

Sed et Testis lxxvi, Joannes Lipp, oppidanus Bacheracensis annorum xl et supra, se nutriendum labore et arte, *insidem Joanni et Hebelæ in fundenda cera tunc cooperatus, de mandato Domini Ducis Ludovici et Pastoris Bacheracensis, attestatur, quod unam eæ decem magnis massis præmemoratis ipsemet tertius vix suspendere potuerit ; fuderitque ultra hæc ex istis et aliis peciebus diversarum humanarum partium, hominum et brutorum animalium, circa Sancti museolum pendentes plures alias massas. Quod ad compedes et manicis attinet Testis xii Joannes Selig, annorum xl vel circa, vir litteratus, et qui in Bacheraco moram traxit ultra viginti annos, uxorem ibi habens, et magister ædificiorum Archiepiscopi Coloniensis in Bacheraco, dixit se audivisse a Domino Heyrico Beren Presbytero, quod omnia feramenta fenestrarum duorum chororum illius capelle, quæ sunt multa et magna nimis, facta sunt de compedibus et manicis ferreis, illi Sancto per solutos a vinculis, Dei et ejus adjutorio, oblatis.*

CAPUT V.

Depositiones eorundem circa cultum S. Wernheri.

Multitudinem ad sepulcrum Sancti venientium exaggerarunt Testes quam plurimi : et signantissime Testis iv, Emmericus de Waldek, filius olim Emmerici militaris, annorum lxx, dixit, quod per omne tempus sue recordationis, ante et post usque in presens, honoratus sit Wernherus pro Sancto, et honoretur ab incolis et exteris, nobilibus et communibus ; quodque vidit Praelatos, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Doctores, Principes, Comites et Nobiles venientes ad istum Sanctum de diversis regnis, ut Anglia, Almania, Tuscia, Lombardia, Ungaria, Slavonia et Burgundia. *Testis autem cxi Gutta Scheckarts lxx annorum, uxor Joannis Brungins, oppidani Bacheracensis, dicit, quod vidit exterarum gentes etiam flexis genibus capellam circuire : immo fontem prope capellam, pro sancto et ab infirmitatibus liberante, ab Ungaris et Sclavis sæpe in ilascula capi, qui etiam fortiori non subjacet. Expressius autem Testis xii Joannes Selig prævitalis testatur, quod cum fons, id est aqua illius fontis, portatus fuerit ad ipsorum remotissima loca, post septennium illos acciderit reversos fuisse : et illum fontem fore clarissimum et absque omni infectione suavissimum audiverit declarari. Quæsitus unde hoc sciat, dicit, fontem illum stare prope capellam, et illos homines de septennio ad septennium solere ad beatam Virginem Aquisgranum transire, et munera apud gazophylacium dimittere.*

34 Transeo ad aliud genus honoris, sacro sepulcro per publicam Cleri ac populi processionem solum haberi, ejus, præter alios, Testis lxxxv, Bertolfus dictus Becker, oppidanus Bacheracensis, lx annorum vel quasi, dicit se istum S. Wernherum, cum omnibus incolis parochiæ suæ, colere pro Sancto ; et ut talem venerari muneribus et honoribus et orationibus ; sicque semper fecit, cum uxore et filiabus et omnibus vicinis, sequens pro tempore Corpus Christi, usque ad altare S. Cuniberti prope ejus sepulcrum : quodque hoc fecerit usque in presens, et sperat se facturum usque in finem vite suæ, ut isto S. Wernherus intercedat pro ea quia potens est ob ejus præclara merita, quæ valde multis apparent miraculis et ad oculum videri possunt. Catharina Scheiden, vidua Bacheracensis lxx annorum, devota et valde honesta, Testis cxxx affirmavit, Corpus Christi, præ quadraginta annis et etiam quinquaginta, processionaliter prope tumbam fuisse deportatum. Elisabeth autem, uxor Petri Humerecht, oppidani in Bacheraco lx annorum vel citra, ait ad fieri certis anni festivitatibus.

35 Est porro circa hanc consuetudinem valde notabile, quod dicit Testis cxliii : Catharina de Ebrén, Trevirensis diocesis, virgo et Clusinaria in Clusa E. Mariæ Virginis in Heymbach ecclesiæ Bacheracensis ; quæ jam ibi fuit per tredecim annos, in abstinentia et castitate cum ceteris convirginibus vitam dicens communem, manibus cum ceteris quærens inclusa victum, utens cum aliis etiam aliquando pietate elemosynarum, absque mendicitate publica inhonesta, triginta annorum et paulo ultra. Dixit autem sibi constare, quod præ viginti annis signanter, in hyeme, propter nimis intensum frigus, corpus Christi non fuit portatum ad S. Wernherum contra antiquam consuetudinem, quæ hodie servatur : et ob id (ut pro tunc a multis audivit) fuit magna confusio et commotio multorum quadratorum lapidum circa venerabile illius Sancti sepulcrum, quod tunc fuit et est supra terram ultra spatium

D
EX MSS.

Testantur
omnis generis
homines undique
ad visendum sepulcrum venire,

et aquam
de fonte vicino
haurire

E

Christi corpus
illuc
portari in
processione,

F

quod cum semel
missum esset

commotus
fuisse lapides
parietum,

EX MSS.

A pedis erectum, ferramentis circumcirca circumflexum, et verosimiliter ab omni ejus parte, subtus, supra et in lateribus... Quæsitæ de scientiæ causâ, dicit se ante conversionem cum Cellerario Domini Ducis in Bacheraco habitasse, et commotionem lapidum vidisse.

idemque alias hæpius accidisse,

36 Simile ante decennium etiam contigerat: nam Nesa Strytzacks, septuagenaia, Testis cxxxvi jam ante edata, præ triginta tribus annis, quando præcedens necdum nata erat, vidit lapides planis circa sepulcrum repente in distortum revolutos, sive (ut loquitur Catharina Stumps octogenaia Testis cxix) quod lapides circumcirca a planicie convertebantur in sepulchra; aut (ut ait Metza Molners, virgo annorum lx, oppidana Bacheracensis, Testis clxxii) quod de planicie se erexerint in aspectum præ triginta annis. Ea autem Stuben, sexagenaria, Testis clxx, lapides quadratos se in magnam inequalitatem convolutasse, non semel, sed sæpius vidit: quæsitæque quid æstimet per hoc figuratum; dicit tunc homines et se communiter dixisse, quod hoc prodigium indicaret canonizationem. Eiusdem sententia fuisse se fatetur Testis præcedens, nec non Testis cxviii. Similiter autem lapidum commotionem a se visam testatur Testis sequens; et Odilia, uxor Orkins annorum lxx, Testis cxxi; et Elizabetha Goldgins, æque septuagenaia, Testis cxiii. Eandem commotionem miraculose factam præ triginta annis, sepulcro et capella quiescentibus, circa nativitatem Domini, testatur oculis fide Joannes Tziug campanarius ecclesie Bacheracensis lvi annorum, clericus uxatus, qui campanator fuit ejusdem ecclesie xxxvi annis, Testis cxlix et addit, quod tota die campana pulsabatur præ miraculi evidentia.

B circa Nativitatem Domini,

37 Alias, præ triginta tribus annis, Elisabeth Lauwers, virgo lx annorum, Testis cliv, interfuit et propriis oculis vidit, quod ipse Sanctus in die Circumcisionis cum toto sepulcro, super terram potenter et elevanter posito, moverit, et ibi suavissimus odor emanaverit. Similiter Testis lx Bartholomæus Rosenbecher annorum lx, oppidanus Bacheracensis, commemorans prope Pastorem, præ ceteris dicit, tempore adolescentiæ suæ semel circa festum Circumcisionis maximam motionem fuisse circa sepulcrum illius Sancti, sic quod quadrati lapides capelle valde dispare se erexerint, quamvis ipsa capella cum glorioso tumulo sit posita in colle firmissimæ petrae. Et Testis clviii Agnes Kempen, virgo abstractæ vitæ, l annorum, deposuit, se audivisse a tribus personis, sepulturam illius Sancti ante decennium et viginti, custodemibus alias ibi companaris, quod sæpe cum magna extasi et stupore fuerit illius sepulture supra terra alte positæ commotio; quadratorumque lapidum, prius plane positorum, notabilis inequalitatis dissolutio; sic quod quasi prærupti se collocaverunt. Similiter, Elisabeth filia quondam Joannis Gercken, virgo xxx annorum, Testis cxlix, dicit sæpius audivisse a quodam honesto viro d.eto Heynz Gorgel, custodis illius capellæ et Sancti quod ipse Sanctus sæpius exultanter se moverit, et fuisset maxima suavitas odoris, et quod non pretenderit aliud nisi ejus canonizationem. Hinc consensus. Ella, uxor Joannis Rudissenmees, lxx annorum, Testis cxv: quæ requisita ubi ad viderit, dicit se scholarem in monte S. Wernheri, una cum aliis virginibus, litteras didicisse. De solo autem odore sæpius percepto, Testis clxii Ela Struben de Mammenbach, annorum lx et notabiliter ultra, magistra Clusæ in Heymbach in finibus limitum ecclesie Bacheracensis, ipsa virgo virginatam in sanctinomia cum ceteris virginibus dicens Deo vitam, quæsitæ de singularibus causis (quia ipsa Testis cum aliis virginibus sibi collatis sanctissimæ creduntur esse vitæ) ob quas

et in die Circumcisionis etiam sepulcrum

cum fragrantia suavissimi odoris;

C

pro Sancto Wernherum habeat, simpliciter et sinceriter respondit, quod præ xxvii annis et ultra, ipsa sanctum puerum suppliciter adoraverit, et quod immediate ex tumba tam dulcissimus et desiderabilis odor exivit, ultra quod exprimi potest.

38 Canonizatio quam illo lapidum aut sepulcri motu, in solidissima alias petra postorum (ut asserit prænominata Testis cxv) portendisse est judicata, fuit magnifica illa elevatio corporis superius descripto; et auctoritate Legati Apostolici facta: nam ultra processum non est. Ideo Tielmannus Rudiger, Plebanus in Mammenbach, xxxv annorum, obedientiarum Pastoris Bacheracensis: Testis cxcv, cum dixisset S. Wernherum ab omnibus progenitoribus suis et aliis innumeris hominibus, magnis et parvis, omnium conditionum et statum, per omnia tempora sue memorie, fore cultum et veneratum pro Christi Martyre, palam, publice et notorie; seque ipsum et Convicarios et Plebanos, Pastori Bacheracensi subditos, eundem Sanctum pro ultimo posse venerari; excusavit tamen quod id non faciant publicis officiis; ob reverentiam Apostolicæ Sedis, a qua eam facultatem obtinendam esse scirent. Testis autem clxxxiii, Joannes scilicet Provisoris supraritatus, quæsitus, an colluerit Wernherum pro Sancto, dicit, quod licet præcursatores sui et ceteri omnes populi, quos noverit, colant eum pro tali; ipse tamen et alii Presbyteri non colant eum manifeste: et hoc credi provenire ex eo, quod Pastores Bacheracenses semper fuerint litterati viri, artifices, et ut plurimum Doctores, qui hoc non fecerunt: ergo ipse et sui similes non faciunt.

39 Eque bene non dubitat idem Testis, esse eum Sanctum Christi Martyrem et Virginem; cum ipse præsens fuerit in aperture tumuli ejus, et viderit eum proprio sanguine et linceo involutum, cum crinali suæ virginitatis, cum cussino sericeo violis pleno, et sodario sericeo in capite ejus sanguinolento: et credit durum esse si quidquam opponatur ejus sanctitati, quam in celis habet, et a terris centum quadraginta annis usque in præsens possedit. Imo credit quod circa Bacheracum circumcirca sint viginti millia Sanctorum canonizati, qui non fecerunt tot præclara miracula: ut patet in multis ex decem millibus Virginibus, et innumerabilibus Martyribus in Treviris, qui uno die in Bacheraco celebrantur, et tamen de evidentissimis non coruscant miraculis, sicut hujus S. Wernheri. Similiter Petrus Tedelusz, lxxx annorum vel quasi, Vicarius in Diepach et subditus Pastoris Bacheracensis, Testis clxxxviii, dixit periculum fore in Ecclesia Dei de sanctitate tam præclari miraculatoris voluisse quæstionare, quem jam coluissent per centum et quadraginta annos, omnis sexus, conditio et ætas hominum et statum, publice et notorie, hoc scientes tam Romana ecclesia quam Treverica: maxime cum signa suæ sanctitatis sint verissima, voce, fama, scientia, scripturis et littera, sequentibus infinitis signis et miraculis. Joannes autem Trutman, Testis clxxxix, annorum xl, sub obedientia Pastoris Bacheracensis positus, concordat cum proximo conteste, addens, Utinam vidissent illum Sanctum sic honoratum Dominus Apostolicus et ceteri Cardinales, sicut summus præ tribus annis vidit Penitentiarum; et perfecte viderent, que nos quotidie videmus; condignis honoribus illum Sanctum canonizarent.

40 Patet interim, quod alibi acceui, abstinuisse Clericam Bacheracensem in divinis Officiis, a facienda publice commemoratione Sancti; atque a leco Historicis, in hoc Processu relatis, in ecclesia nunquam usurpatis esse: sed tantum mature fuisse compositas descriptasque etiam cum nota, ut essent ad unicum quondocumque

non tamen a Clero coli Officio ecclesiastico,

E

licet idem sanctitatem ejus pro certa habeat,

F præfertque sine scandalum non posse de ea controverti

officium ejus descriptum haberi:

A cumque Sedes Apostolica annuisset, *Facebantur ex nihilominus per hominum manus; nam Testis* xcvii, et inter *Cabenses prius*, Heynriens Cellerarius Domini Ducis, lxx annorum (qui licet foret alienigena, satis remote oriundus, fuerat tamen his in partibus spatio xl annorum et amplius successor Bacheracensis) dixit, quod cum responsoriis, *que S. Wernherus* habet propria valde multa, scholares pauperes etiam hodie panem acquirant; *iis scilicet vel describendis vel cantandis vicatim.*

41 Popularem quoque et receptissimam venerationem hujus Sancti declarant *Testis* lxxxvi, Wilhelmus Knebel de Catzenelobogen, filius quondam Ottonis Knebel Militis, Burggravius in castro Stegensis Ducatus Principali dicto Stailberg, ... addens ad cetera argumenta, quod avus suus olim D. Wernherus Knebel, in honorem illius Sancti hoc nomen Wernherus sortitus fuerit: quodque simili modo habuisset patrum, Canonicum ecclesie Maguntinae, pro gloria hujus Wernheri, Wernherum vocitatum: habuissetque etiam patruelem dictum Wernherum, et proprium fratrem, nunc defunctos, pro honore beatissimi Wernheri et protectione taliter n. minatos. *Similia asseruit Elisabeth, Testis* cxliii uxor prefati Wilhelmi Knebel; *cumque immediate precedens alia Elisabeth, olim uxor Domicelli Wernheri Knebel, similiter in castro Stailberg Burggravi, nobilis vidua, Deo devota; hæc autem addidit non esse mirum quod colatur iste S. Wernherus, consuevens tot tantisque miraculis; cum D. N. Jesus Christus in ipso fuerit interfectus mystice, et ipse pro Christo. Cum ergo venerentur primi infantes et lactentes, quare non iste, qui sui martyrii non solum sensualitatem habuit, sed et intelligentiam maximamque tolerantiam. Denique Gutta Schieszers dicit se S. Wernhero tulisse omnes suas proles, statim post egressum a puerperio, cum candelis et offertoriis. Neque dubium quin eadem fuerit plurium puerperarum petas, licet pluribus testimoniis in hoc processu non habeatur confirmata.*

42 Denique ad confirmatam *B. Wernheri sanctitatem, seu potius certissimum fideliarum de ea opinionem declarandum, appendunt multi Testes, cum usque ad præsens esse et fuisse honoratum, infinitis muneribus, ceremoniis et orationibus, non solum in loco sepulture, sed et statue passionis in Wesalia, et absconsionis veprum in castro Windspach, uti depouunt Testis* xiii prænominatus, et *Testis* xxix Joannes Kesel de Stega, Advocatus Bacheracensis, et inter duodecim cives Consules ejusdem oppidi unus consilii ejusdem, quod integratur viginti quatuor personis ex duodecim nobilibus et duodecim civibus. Item Wernherus Keyser, oppidanus Bregensis annorum l, *Testis* xxxii: Joannes Ulenhuser de Stega, annorum lxxx vel quasi, *Testis* xxxix; Petrus Hobroß lxxv annorum *Testis* xli, alique. De sua autem Wesalia nominatim loquens Joannes Mews de Wesalia, Clericus Trevirensis Diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quartus inter eos qui *Codicem Trevirensensem (quo utimur) testatus est commendare cum aliis duobus exemplaribus, tunc pariter descripsit; In Sancti, inquit, Spiritus capella, apud nos testudinata de superius et inferius, ubi statua sue passionis venerabiliter a dextris altaris collocatur, est quadam pretiosa et vetustissima tabula, exterius interiusque pro illitteratorum eruditione sumptuose depicta, in qua super altare posita inter ceteros Sanctos, bine et bine collocatos non absque auri refulgentia, prope cum S. Martino, diademate circumdatus, sociaster est aliis condeputatus: de subtusque locus sue horribilis passionis in magno cellini assistit.*

43 De fundatione *Windsbacensi, meretur audiri ante omnes Testis* ccv, scilicet Philippus Bruning,

Prior claustrum seu domus in Windspach, alias domus S. Wernheri, annorum xlvi, qui juratus, receptus, admissus et examinatus, prælectis sibi punctis et intellectis, dicit, nullo modo hesitandum, quin B. Wernherus fuerit et hodie sit Sanctus, et pro tali a Christiano populo reputatus. Quæsitus de causa, respondit, quod notorium sit eum habere infra unum milliare tria notissima oratoria; unum in Wesalia, quod est sancti Spiritus, in quo veneratur statua sue passionis; secundum, quod est principale, in loco sue sepulture in Bacheraco; et tertium in loco sui claustrum, ubi Prioris officio fungitur. Quæsitus unde hoc sciat: respondit simpliciter: Si S. Wernherus, in sacco suo sanguine involutus, non fuisset ibi absconsus inter spinas et vepres, nunquam illud claustrum fuisset ibi erectum: quod quidem claustrum hodie per totam provinciam inferiorem vocatur domus S. Wernheri. Et de hoc legit et vidit antiquum valde librum, in domo sui Ordinis, in oppido Duren Coloniensis diocesis contentum.

44 Quæsitus de ulteriori causa, respondit, quod domus eorum in Windspach, quæ, ut præmittitur, S. Wernhero intulatur, originem sumpsit ex martyrio S. Wernheri, ut jam tactum est: et in secundo anno post eius martyrium, scilicet anno mcccxxxviii, tredécimo Kalendas Martii, quidam tunc illustris Comes Palatinus Rheni et Dux Bavarie, Dominus temporalis illius loci, donasset eis arcem veprosam, ut ibi erigerent claustrum. Et adjecit quod ex tunc anno Domini mcccxi, viii Kalendas Octobris, quidam alius Dominus, Ludovicus Comes etc. secundum fecit donationem ad illam domum: et quidam Rudolphus filius hujus Ludovici, anno Domini mcccxi, Nonis Decembris, fecit tertiam donationem: et ex tunc quidam Dominus, Rudolphus et Ludovicus, filii Ludovici Comitis Palatin etc. quartam fecerunt donationem de parochia ecclesie in Snarbach, et hoc anno Domini mcccxi, in feria tertia, in hebdomada Paschali. Item has omnes donationes etiam olim Nicolaus Papa quartus sic factas, auctoritate Apostolica confirmavit, prout hæc omnia Papali bulla et majoribus sigillis illorum Principum, una cum litteris desuper confectis, quæ in suo examine in publicum produxit, clare ad oculum patent.

45 Quæsitus quare juravi, cum ipse Religiosus sit: respondit, quod ipse venerabilis Pastor Bacheracensis pro tempore, ex antiqua et præscripta consuetudine, et antiqua ordinatione Principum fundatorum illius claustrum et Provincialium Ordinis, habet jurisdictionem in eos, ut coram eo querulantibus teneantur respondere. Inde provenit quod hic responderit et ita sit deventum in eum et suos, quod ipsi tenentur obedire Pastori Bacheracensi, intra ejus limites consistent, salvo tamen substantiabilibus sue professionis: et hæc ordinata sunt, ne cogantur lucis in vetito judicio seculari respondere, sed potius coram Pastore loci. Inde conclusit, ex quo S. Wernherus fuisset martyrizatus anno mcccxxxviii, quod clarum sit hæc postea evenisse: et sic audivit etiam a suo patre viro antiquissimo, qui fuit Scabinus utriusque sedis Bacheracensis; et credit avum suum recordatum fuisse martyrii S. Wernheri.

CAPUT VI.

Depositiones Testium circa miracula S. Wernheri.

Hæc ita cum sint, Joannes Donner Altarista Stegensis S. Annæ *Testis* cxlxxxv, miratur, quod Sanctus tam valde mirabilis, et multos Martyres vincens miraculis, in numero, efficacia et multiplici excellentia,

in ejus honorem multos appellari Wernheros,

eidem recensatos offerri

in veneratione haberi prædictum locum sepulture,

etiam locum passionis Wesaliæ;

EX MSS et locum absconsionis in Windspach.

ubi monasterium Ord. S. Gulielmi

a Principibus Palatinis fundatum et dotatum, B

et subiectum Pastori Bacheracensi. B

Affirmant sanctitatem miraculis testatissimum,

A lentia, diu non fuerit canonizatus: et dicit quod multa miracula fieri vidit evidentissima, instrumentis publicis consignata; et aliam multiplicia magna et parva, experta et credita, quod ipsorum signa cerea fecerunt plusquam quinquies mille pecies in proximo biennio. Imo tanta est evidentia suae sanctitatis, inquit *Testis* xxiv, Joannes Weseler de Stega, lxx annorum vel circa, quod firmiter credat, si quis contrarium pertinaciter diceret, ut haereticus comburendus esset. *Et Testis* l. Joannes Bintreiff, de ejus sanctitate quasi de dubio quaesitus, propter ejus praeclarissima signa, tantum abhorruit, quod dixit: Qui non crederet ipsum Wernherum esse Sanctum, deberet comburi vel submergi. Jacobus autem Ortrud, unus de duodecim Consulibus inter cives consilii Bacheracensis *Testis* lxxiv, dicit scandalosam rem fore, siquis tam longevae possessioni sanctitatis S. Wernheri detraberet, quae possessio limitat omnem memoriam hominum. Unde non est dubium, inquit, fieri errorem magnum, si contra Deum et ejus sanctum Martyrem quidquam tentaretur sinistri, qui tam longissimo tempore, centum quadraginta annorum et ultra, ab intraneis et extraneis et remotissimis gentibus sit cultus, et colatur hodie, pro sancto Martyre, palam, publice et notorie, clementer tam variis signis et miraculis. *Et Testis* lxxviii Flora Swab de Stega, dicit quod hoc non foret aliud nisi Hussionem introducere in novam sectam, contra paternam legem, in scandalum reipublice. Similia dicit, Joannes Stamp, oppidanus Stegensis, *Testis* lxxx alique.

B 47 Miraculorum praecipua publicis instrumentis consignata exhibuimus: de ea autem quod ut vulgo notissimum, solum in propositis ad crumen punctis invenitur expressum, de sanitate inquam, Presbytero cuidam, utraque manu contracto, ante annos viginti reddita, plurimos *Testes* nominavimus in *Annotationibus* ad lit. z; eique nomen fuisse Joanni Hunczerich dicit, ante omnes alios idem nomen exprimentes, *Testis* i, qui cum inter brachia una cum alio Sacerdote duxit ad tumulum ipsemet, ac postea diu sanum vidit. Cui post alios oculos testes attestans Gutta Schelarts, *Testis* cxi alibi jam memorata, dicit quod ipsa viderit manus contractas poni supra tumulum S. Wernheri, ipsumque Presbyterum singultando orantem et multum populum complangentem, et met pluxerit; et Catharina Hunczerichs, ipsius qui curatus fuerat verosimiliter consanguinea, *Testis* cxv, dicit simpliciter esse verum et ita factum, quod sibi personaliter serviverit ad annos viginti duos. *Testis* etiam xv **C** Petrus Dym, annorum lxx Scabinus utriusque sedis Bacheracensis, dixit quod sciat miraculum istud verissimum esse, quia viderit, et patrui ejus fuerit dictus Presbyter.

48 Nunc porro alia particularia miracula, vel gratias S. Wernheri meritis imputatas, lubet consequenter atterere, ex ore ipsorum testium, eo quo deposita conscriptaque sunt ordine. *Testis* vii Joannes Busz, Scabinus Synodalis et iudicii secularis Bacheracensis, annorum lxx, admirative respondit, quare non deberet coli pro sancto, cum ipsemet testis proximo anno inunctus, in extremo articulo vitae constitutus, cum omnes de vita ejus deperassent, nec aliquod remedium medicinae subesse posset; et se vix ad tantum dare posset, quod lingua et corde seipsum cum muneribus S. Wernhero sponderet: quod cum fecit, statim et illico melius habuerit, et se S. Wernhero praesentaverit, et ei pro structura sua tantum de meliori suo vino obtulerit, quod sibi hodie, si adhuc haberet, viginti florenos solveret: addens, qualis fictio possit esse hic, cum ipse haec in sinceritate fidei fecerit, et de adjutorio principaliter Christi, suae Matris et illius Sancti, illicam sanationem de puncto mortis

susceperit: cujus rei etiam testes sunt omnes vicini et pro tunc sibi praesentes.

49 *Testis* ix Heynricus Calart, quaesitus an Wernherum pro Sancto teneat et quae sit causa scientiae, respondit ex signo jam in ista hebdomade acto in eo; cum enim vehementi dentium dolore se sensisset gravatum, S. Wernhero votum vovit; oblationem cereae in modum dentis formatae portavit; et statim sanatus est. *Testis* xi Joannes Kremer, oppidanus Bacheracensis, annorum l vel circa, refert se casu ad domum ejusdam oppidani Bacheracensis venisse, in qua quemdam reperit advenam de diocesi Moguntina: qui exposuit se fuisse fabrum, et per decem et octo annos in duobus oculis fuisse caecum: donec de instigatione et monitione sui Plebani votum vovit S. Wernhero, et cum oblatione advenit, offerensque ante ejus manserunt et orationem suppliciter fundens, visum recepit. *Testis* xviii Petrus Diecz de Stega, annorum lxxii, aliis a se dictis adjunxit, quod propria filia Margarita habuit morbum caducum; et ad invocationem S. Wernheri, oblato munere fuerit clementissime liberata, et sit sana in praesens. *Et haec attestatur ipsius puellae frater*, Joannes Diecz de Stega, *Testis* xxx.

50 *Testis* xx Joannes dictus Stayl, annorum lv aliis a se dictis adjunxit quod in praesenti anno filius suus Petrus, decem et octo annorum, habuisset pestilenticas mortales pustulas decem et octo in uno crure, et votum fecerit S. Wernhero cum duabus libris cereae, et gratiose sanatus statim fuit. *Testis* xlv Joannes Wich, de Nauwen infra limites Bacheracenses, annorum xxxv, dixit, sibi constare, quod propria uxor contracta fuerit utraque manu quinque quartalibus anni et ultra; et emisso voto ad S. Wernherum et soluto, illico fuisset sanata: et hoc notorie constet omnibus, vel pro majori parte, plebis in ecclesia Bacheracensis. Item dixit, se ex rixa unum familiarem Stephani Pistoris, oppidani Bacheracensis, uno mortali vulnere lesisse, sic quod inunctus et de peratio erat hujus vitae: testes autem loquens devotum votum fecerit S. Wernhero, et statim sic ab eo quasi intersectus melius habuerit, et hodie sanus vivat. Joannes Crebisz Bacheracensis, *Testis* xlvii, aliis a se dictis, bonum miraculum adjecit. Ipsemet contractus erat in brachio, sic quod manum ad os porrigere non poterat ad longum tempus: tandem se vovit S. Wernhero, et illico liberatus fuit, et hodie est, adjutorio ejus.

51 *Testis* lvi, Joannes Rudishemmer Bacheracensis, dicit articulos sanctitatis esse veros et in eo met fuisse comprobatos: ipse enim anno proximo, ut dixit, habuit crus tam pestiferum, quod voluisset libenter abscissum fuisset Quid, plus? Inter tormenta votum fecit S. Wernhero cum crure cereo, quod emit pro uno floreno: et cum magno labore fuit a matre propria, dicta Paulina, et ab uxore dicta Ella, et a duobus legitimis carnalibus filiis hodie supersutibus, ad S. Wernherum cum difficultate allatus: sed porrectis precibus et oblatione suspensa, sanus met gradiens recessit, in praesentia matris et uxoris contestium et filiorum et plurimorum hominum: et hodie aequae sanus est et incolumis. *Hujus uxor, Ella, Testis* cxv, mariti dicta confirmat, quia interfoit et vidit: similiter et mater, *Testis* cxxviii, videlicet Paulina Ortruds de Stega, annorum lxxx et ultra, habitans in Bacheraco cum suo filio vidua; ejus maritus de numero civium Consularis fuit consilii Bacheracensis.

52 *Testis* lxxv Engelman Loez, de Lorch Moguntinensis diocesis, annorum lv vel circa, Scultetus Iudicii Bacheracensis, dixit quod ille Sanctus successive a tribus infirmitatibus ipsum testem, suis precibus Christo porrectis, clementissime liberavit.

Testis

curatos dolores dentium,

oculos dum caecos,

morbum caducum,

E pustulas pestilentes,

utriusque manus contractionem,

laxate vulnus,

sanatos, brachio contractum,

crure infirmum, F

ter aegrotam

alium aegrum

ex mss.

non posse sine gravi scandalo adduci in questionem

notissimam esse sanitatem Presbytero contracto reddita;

servatum vita jam inunctum,

- A** *Testis* LXVI Nicolaus de Germersheim Spirensis diœcesis, Notarius Domini Ducis in theolonio in Cuba, annorum L, dicit, quod licet remote natus sit a sepultura hujus Sancti, tamen idem Sanctus præcentum annis unum de suo oppido clementer curavit. *Testis* LXXV Joannes Kunnegeisser, LXVI annorum et ultra, dicit se in quodam corporali casu maximo infra triennium, precibus illius Sancti liberatum. *Testis* LXXXIII Petrus Scholteisz de Mannebach, requisitus de causa cur *Wernherum pro Sancto habeat*, respondit sufficientem esse causam, quia uxor sua Catharina in quartum annum ægra et in ultimum vitæ constituta, spoponderit se ad S. Wernherum ituram, et eadem nocte fuisset sanata, et hodie vivit sana, et vixisset jam per biennium post votum : ut in instrumento desuper confecto, et sigillis decem sigillato, clare dixit contineri. *Est autem hoc instrumentum, inter superius prolata tertium.*
- B** *Testis* LXXXIX Gerhardus Folckwin, oppidanus in Diepach, Scabinus utriusque Sedis, addit se vidisse apertissima miracula a S. Wernhero facta in duabus hydropicis personis in Mannebach, de quibus sunt sigillata instrumenta, ad quæ se refert. Catharina Kempen, oppidana Bacheracensis LX annorum, *Testis* CXIII, vidit passim præ multis annis, etiam tempore juventutis suæ, a S. Wernhero fieri plura signa : inter quæ vidit duo evidenti-sime oculis propriis, unum fieri in sanatione D. Joannis Hunzerich, aliud fieri in uxore cujusdam oppidani Bacheracensis dicti Gauwer, quæ fuit cæca et in cruribus contracta, et asportata ad S. Wernherum, et fuit statim sanata : et pro tunc in utroque signo campana S. Wernheri fuit pulsata. Elisabeth Herders vidua Bacheracensis, LX annorum, *Testis* CX addit, quod jam descendit de Francofordia, quod tunc quidam honestus homo secum descendisset cum muneribus suis ad sanctum puerum Wernherum, dicens se ejus precibus fore a mortis periculo liberatum. Adjunxit quoque quod in jam sevientem pestilentia, quidam notabilis civis Maguntinus, omnibus personis suæ domus, uxore, filiis et filiabus, famulis et famulabus repente privatus; ipse ne moreretur, se S. Wernhero rogerit, et sanitatem recuperit, et secum cum muneribus descenderit.
- Testis* CXVI Mechthildis oppidana Bacheracensis, LXI annorum, dicit, quod metulens mortiferum et pessimum in collo et in inguine habuerit, et illum S. Wernherum humiliter imploraverit, promissisque oblationibus exaudita fuerit, integreque sanata : unde sancto puero anulum de auro puro obtulit.
- C** Catharina Keyensteyn, virgo LXX annorum, abstractæ vitæ, in castitate Deo serviens, *Testis* CI dicit, quod viderit unum Presbyterum de Spira circa ejus tumulum cum offertorio; et pessima peste pruritus cum fastido tumore liberatum : qui et sibi retulerit quod alium virum in maxima infirmitate depressum induxerit, ut votum faceret S. Wernhero, quo facto liberatus fuerit. Elisabeth Lauwers, virgo quinquaginta annorum, *Testis* CLII, dixit, quod præ proximo anno Nesa virgo abstractæ vitæ, filia Ewaldi oppidani Bacheracensis, habuerit unum crus ut apparebat cum tribus gembus et morbo desperato : quæ se voverit ad S. Wernherum in sinceritate fidei, et illico liberata fuerit : et morbus fuit inveteratus duorum annorum, sic quod spes omnium medicorum ablata fuit. *Et ipsa* Nesa, filia Ewaldi mercatoris, virgo XXVII annorum et ultra, abstracta in domo paterna, in castimonia Deo serviens, *Testis* CLIII, dixit, quod ipsa sit illa, de qua jam mentio facta est de crure : et quod desperatum illud crus habuerit, votum fecerit, compleverit, et statim liberata fuerit. *Et Testis* CLIV Elisabeth, soror jam dictæ Nese, virgo XX annorum, cum sorore in domo paterna Deo ser-
- viens, miraculum in sorore factum per juramentum D. profitebatur verum. *Et mox citanda Testis* CLVIII respondit, quod hoc sciat esse verissimum, quia viderit.
- Testis* CLVII Catharina, filia Heynrici Yeks, virgo virginalem vitam ducens in domo paterna, annorum XXV, dicit quod viderit noviter quendam virum, ut verosimilius credit, Coloniensem, magnæ circumspeditionis, qui dixit se precibus S. Wernheri a mortali peste curatum, et ideo projecit duos bonos florenos Rhenenses ad gazophylacium, quod supra mauseolum ad pedes ejusdem Sancti, cum multis clausuris et ferramentis, est colligatum. *Testis* CLVIII, Agnes Kempen, virgo abstractæ vitæ, annorum quinquaginta, respondit, quod viderit aliud miraculum circa primam ostensionem corporis S. Wernheri, de quodam puero jam emortuo, alieni viri, honesti tamen, et subito sanato : qui etiam propter maximam presenciam varii populi, ad locum et ad montem sepulturae ascendere non potuerit. Catharina Kyesels, soror Advocati Bacheracensis, virgo abstractæ vitæ annorum LXI, *Testis* CLIX dixit, puerum fratris sui junioris, scilicet Eberci, præ quadriennio proximo ad invocationem Sancti Wernheri ab hereditaria scabie capitis et sine maxima fuisse liberatum.
- Testis* CLXXIII, Sophia de inferiori Heymbach, Maguntina diœcesis, virgo LXX annorum vel quasi, quæ in hospitali in Heymbach ejusdem Maguntinae diœcesis per XXXVI annos et ultra Deo servivit, et pauperibus infirmis ministravit, tandem recepta sed non jurata, quia alterius diœcesis nec superiorem habuit : sed per baptismum suum ad honorem Dei, B. Mariæ, et sanctæ fidei Christianæ, de pura veritate dicenda, solite super punctis interrogata, adjecit, quod elapso biennio ipsa incidit in infirmitatem mortis, sic quod ipsa non haberet spem ulterius vivendi : verumtamen devovit S. Wernhero imaginem trium librarum cere, quia facta et visa fuisset tanto gaudio repleta, quod illam infirmitatem evaserit, et illam imaginem per Hebelam Virginem contestem B. Wernhero miserit. *Idem paulo ante affirmaverant prædicta Hebela de Bacheraco, Testis* CLXXVI, Virgo Clusmaria incla a B. Mariæ Virginis in Heymbach, cum aliis convirginibus virginalem vitam ducens, annorum quinquaginta; et *Testis* CLXXIII num. 33, prædicta, Hebela soror, Catharina de Euren, quæ pariter Sophia ministraverat.
- Testis* CLXX, Lisa Seckelers virgo similiter num. 27, prædicta, dicit seipsam fore per S. Wernheri intercessionem, a paralyti liberatam. *Deinde Testis* CLXXI Irmetrudis virgo, cujus num. 30 facta est mentio, dicit, quod semel tracta fuerit, ad judicium Bacheracense, et impetita a quibusdam : et quia inconueta fuerit, de illis paralamentis hominum perterrita vix venit ad ecclesiam, et ibi in tantum fuit debilitata cruribus quod se movere non poterat : vovit S. Wernhero quod illud cœmeterium ecclesiæ non exiret, nisi prius eum in sua ecclesia, quæ contigua est parochiæ visitaret, et sanata fuit. *Denique* Nicolaus Smidt annorum LXV *Testis* XLIII, alibi etiam nominatus, signanter dixit, quod in pluribus S. Wernherum devote invocaverit; et sibi nihil negaverit.
- Testis* XLIV Tulia fuere quæ divina bonitas in gratiam sui Martyris concessit hominibus beneficia : videamus nunc quomodo ejus honorem adversus blasphemias similis ultia justitia sit. *Testis* XI Joannes Kremer, oppidanus Bacheracensis, annorum quinquaginta vel circa, inter cetera dixit, se fuisse satellitem et hominem etiam rapacem aliquando, et audivisse multos blasphemias in S. Wernherum, qui post, retributa malitia eorum in colla eorum, ululantes veniam petierint. *Centenarius etiam ille, cujus depositio num. 26 est*

EX MS

peste laborantem,

puerum emortuum

alium scabiosum,

E moribundam

paralyticum alium,

F

cruribus debilem,

punitos blasphemias varios

imprimis subultum quendam,

xx mss.

A

est delibata, Testis xviii, nomine Joannes Biene, dixit, quod prae quinquaginta annis, quidam ductor suum, in Bacheraco suam deviamem in platea reclamavit cum blasphemia in S. Wernherum. Quod audiens quidam Liber, zelo Sancti accensus, cum malleo illum jactavit, quod ad terram semivivus cecidit, et sic jacens, ad invocationem S. Wernheri sanus surrexit, blasphemiam emendavit, et sues quo voluit duxit.

funerum
sutoris,

39 *Testis lxxxii Joannes Senheym; Militaris, quinquaginta annorum, commorans supra Mosellam navale flumen, habens multa bona infra limites ecclesiae Bacheracensis, non juratus sed in diu proprio, et zelo, ut dixit, Dei, sub fide baptismatis recognovit et dixit, quod in una villa super Mosellam, funus cuiusdam sartoris verba blasphematoria mansisset in sanctum puerum Wernherum: et statim fuisset arreptus furore sic octo diebus continuo, quod in furore diem ultimum clausit. Hoc vidit oculis et illum novit et credit etiam suum dictum in Instrumentis publicis fore commendatum. Hic vir nobilis valde bonae vitae praesumitur nam licet nobilem habeat uxorem, tamen legit Horas Canonicas, ut Presbyter: hoc nos tres Notarii infra scripti experientia sumus experti. Denique Nesa Pedefusz, Testis clix, virgo in castitate vitam ducons, annorum lx, quesita de sanctitate Wernheri pueri, dicit quod quidam Pastor ecclesiae Bacheracensis, dictus Joannes Rummel, Militaris, nobilis genere et moribus, fuit in quadam comitiva ambasiata Ducis Gelrensis: et veniendo de Mediolano, inter Pinguiniam et Bacheracum, quidam satelliti lusor S. Wernheri maledixerit: et subito orta tempestate Rhenus tantum se inspinnavit, quod spes vitae navigantium non fuerit: praedictus D. Joannes Rummel votum S. Wernheri voverit, et tempestas cessavit, et ei evidente votum persolvit. Item quod alius lusor in Bacheraco blasphemaverit puerum sanctum; sed infra triduum latera ejus et etiam viscera usque ad pulmonem consumpta fuerunt: et hodie habeat nepotes in Bacheraco.*

lusores duos

15

CAPUT VII.

Syllabus Testium reliquorum haecenus non expressorum.

I haecenus eorum collegimus verba, qui singulare aliquid ad Sancti pueri honorem deposuisse noscuntur: alii solum in genere Martyrii veritatem sanctitatis certitudinem, perpetuitatem cultus et miraculorum frequentiam testando confirmarunt, quibus tamen ne pereat memoria religioni ipsorum debita, congruum duximus eorum nomina sub aspectum ponere, eo quo testati sunt ordine,

C

Testis v Paulus Cemp annorum lxxv.

vi Gerardus Knebel de Catzenelbogen, filius olim Theodoricus Militis, annorum lxx vel quasi.

viii Petrus Durman, annorum centum vel quasi.

xiv Stephanus Brunig, frater Testis xiii, annorum l vel quasi.

xvi Heymericus de Spangenberg Maguntinensis diocesis, deliator, annorum lxii et ultra, moram traxit in Bacheraco per longa tempora.

xix Joannes Moer senior, alias Morlene, annorum lxxxv et ultra, fere coaevus Testi xviii et fuit secum in conflictu suprascripto nom. 26.

xxi Joannes Scheleweck, annorum lxxv.

xxv Emmericus Hattabe de Stega, lxx annorum.

xxvi Jacobus Seckeler de Stega, senior, annorum lxxiv vel circa.

xxvii Petrus Kunz de Stega, lxiv annorum et ultra.

xxviii Heynricus Fudersack, Militaris, commo-

rans in Stega, quinquaginta annorum et ultra, inter duodecim nobiles consilii Bacheracensis unus.

xxxii Heynricus Elias de Stega, lxx annorum, et ultra, praedives.

xxxiii Joannes Elias, xxx annorum de Stega, Scabius Bacheracensis.

xxxiv Joannes Salziger, dictus Port, de Stega, annorum xl et ultra.

xxxv Natus Swab, oppidanus Stegensis, dives, annorum l vel quasi.

xxxvi Heynricus Keyser de Stega, annorum lx et ultra.

xxxvii Hans Hardube, oppidanus de Stega, annorum lx et ultra, competentiter dives.

xxxviii Nicolaus Iekus de Stega, annorum l et ultra.

xl Petrus Herbord oppidanus Stegensis, lxxx annorum et ultra.

xlvi Joannes Heynemann de Nauwen lxxx annorum vel quasi.

lix Jacobus Seckeler, oppidanus Bacheracensis, filius antiqui Scultei ibidem, annorum lx et supra.

li Joannes Duchscherer, oppidanus Bacheracensis.

lii Joannes Cutting, oppidanus Bacheracensis, familiarisque in theolonia illustris Principis Ludovici Comitis Palatini Rhemi Ducis Bavariae etc. lxxx annorum vel circa.

liii Cumanus Lupoldi oppidanus Bacheracensis, supvisor theoloni Domini Ducis, annorum lx vel quasi.

liv Smicz Henselin, de Argentina, oppidanus Bacheracensis, et provisor principalis praedicti Domini Ducis in theolonia Bacheracensi, annorum quinquaginta vel circa.

lvii Joannes Moer, oppidanus Bacheracensis; annorum lx vel circa.

lviii Wilhelmus Folez, lx annorum vel circa, oppidanus Bacheracensis.

lix Crismannus Trutz, oppidanus Stegensis, l annorum.

lx Heynricus Surwin, annorum l et ultra, oppidanus Bacheracensis.

lxi Joannes Pyl, de Altavilla Maguntinensis diocesis, oppidanus in Narayt, infra limites Bacheracensis ecclesiae per xxxvi annos commoratus: Rusticus laborator est.

lxii Joannes de Crudenach, Maguntinensis diocesis, l annorum, oppidanus Bacheracensis.

lxiii Joannes Sonnenschyn, oppidanus in villa Windespag infra limites Bacheracensis ecclesiae, concordat cum proximo teste; ultra requisitus, rusti aliter respondit, se non multa curare ultra vasa sui laboris.

lxiv Petrus Widerait, oppidanus Bacheracensis, jam electus per Dominum Ducem in Consulem inter duodecim cives consulares consilii Bacheracensis.

lxvii Joannes de Schonenburg, xl annorum, Burgravus castri Palatinatus in medio Rheno, inter Cubam et Bacheracum.

lxviii Petrus Sluck, familiaris in Cubensi theolonia Domini Ducis, annorum xxx et ultra.

lxix Joannes de Boel, Cellarius Domini Ducis in Bacheraco, ibidem uxoratus, lxiv annorum et ultra.

lxx Ingebrant de Pinguia, Maguntinensis diocesis oriundus, l annorum et ultra, oppidanus Bacheracensis, satis habens in bonis.

lxxi Petrus Lyni, Scabius tam sanctae Synodi quam Judicii Bacheracensis.

lxxiii Heynricus Fudersack, Militaris, Armiger, unus

F

A unus ex duodecim nobilibus Consulibus consilii Bacheracensis.

LXXIV Jacobus Ortrad, unus de duodecim Consulibus inter cives consilii Bacheracensis.

LXXVII Jacobus Goltsmit, XL annorum et ultra, oppidanus Bacheracensis.

LXXXIV Fwaldus, oppidanus Bacheracensis, cum loci ditioribus, LX annorum.

LXXXV Joannes Cellerarius Domini Ducis in castro Furstenberg, LX annorum.

LXXXVI Heynricus Busz, oppidanus Bacheracensis.

LXXXVII Joannes Monezenhemmer, Advocatus in Diepach et Scabius sanctae Synodi Bacheracensis.

LXXXVIII Nicolaus Norrysz, oppidanus Diepachensis et utriusque Sedis Bacheracensis Scabius, tam spiritualis quam secularis.

XC Bombsz de Leyhen, Militaris de Diepach.

XCI Goez de Mannebach, dictus Geweddiger, Consul unus inter duodecim civiles Bacheracenses, LXX annorum.

XCII Gerardus Henselin de Diepach, Scabius Bacheracensis, annorum LX.

XCIII Petrus Gysel, septuagenarius, oppidanus in Mannebach.

B XCIV Petrus Strack; unus de potioribus et ditioribus Mannelachenstibus.

XCV Arnoldus Diezman, Militaris LX annorum, Scabius sanctae Synodi et inter nobiles unus de duodecim Consularibus Bacheracensibus.

CII Hans Zimmerman, Magister fabricae oppidi Cubensis.

CIII Nicolaus Smidt, oppidanus Cubensis, LX annorum.

CIV Petrus Nesen, oppidanus Cubensis LXX annorum.

CV Petrus Schyrmer, LXX annorum, oppidanus Cubensis.

CVI Antonius Plecz, oppidanus et Consul in Cuba.

CVII Joannes Dorenkemmer de Mannebach, unus de duodecim Consulibus civibus consilii Bacheracensis.

CIX Catharina Waimpsch, vidua Bacheracensis, annorum XLVI vel circa.

CXII Margareta Kesen, vidua Bacheracensis annorum LVII.

CXIII Margareta Moers, uxor Joannis Moers, LIV annorum vel supra.

CXIV Elisabeth Roietgins, vidua Bacheracensis, LXX annorum vel circa.

CXXII Catharina Trutmans LXVI annorum vel circa.

C CXXIV Elisabeth uxor Monachi, laici Stagensis, LXX annorum.

CXXV Catharina Hinnen, LXV annorum.

CXXIX Sophia Militaris uxor nobilis viri Heynrici Fudersack de Stega, XL annorum vel quasi, nata de Hactsteyn Maguntinensis diocesis.

CXXXI Odilia, vidua Bacheracensis, nata de Heymbach, annorum L et ultra.

CXXXII Elisabeth uxor Altmanni Bettendorff, supremi Camerarii Domini Ducis, etc. inter nobiles duodecim Consulares consilii Bacheracensis, unius, satis annosa.

CXXXIII Elisabeth, uxor Joannis de Boel, Cellerarii Domini Ducis, oppidani Bacheracensis, LX annorum et ultra.

CXXXIV Agnes, uxor Bertolfi dicti Becker, LX annorum et ultra.

CXXXVI Christina, uxor legitima principalis Notarii D. Ducis et ejus theoloni Bacheracensis, XL annorum, honesta et devotioria.

CXXXVII Elisabeth, uxor olim Joannis Dudenborn,

D. Ruperti divae memoriae Romanorum Regis Camerarii, et Consulis oppidi Bacheracensis, nunc vidua XLV annorum, laudabilis matrona et vivens de propriis.

CXXXVIII Catharina, uxor Joannis Prum, LX annorum vel quasi, competenter dives, et matrona honesta devotioria.

CXXXIX Catharina, uxor Joannes Selig, xxx annorum et ultra.

XL Elisabeth, uxor Joannis Busz, Scabini Synodalis et Judici Bacheracensis, matrona honesta, LX annorum vel quasi.

XLIV Agnes, uxor Antonii Plecz, XVI annorum et ultra, nata de Stega, filia fratris Domini Pastoris Bacheracensis.

XLV Margareta Glesers, mulier Deo dedita et devota, quae sua jam delegavit ad divina post mortem, et est septuagenaria.

XLVI Agnes Gysels, LX annorum, uxor Petri Gysels, oppidana in Mannebach.

XLVII Agnes Rathen, virgo in possessione, XL annorum vel supra.

XLVIII Agnes Wernheri, virgo annorum I.

CLI Catharina dicta in Zendeuse, virgo LXXX annorum.

CLVI Ida, filia Madis Smids, virgo LX annorum et ultra.

CLXI Gertrudis Dorffmans, virgo abstractae vitae, LX annorum.

CLXV Margareta de Mannebach, virgo inclusa mentis B. Mariae in Heymbach infra limites ecclesiae Bacheracensis, communem vitam cum aliis ducentis consororibus, XXIV annorum.

CLXVII Catharina de inferiori Heymbach, XXXIV annorum vel supra.

CLXXIII Gertrudis, filia Stephani Prume, Advocati antiquioris, cum patre in decrepita aetate constituto, virgo Deo serviens.

CLXXIV Geeza Stegs, virgo I. annorum et supra, de Stega, stans cum propria matre decrepita aetatis.

CLXXV Agnes Folmans de Stega, virgo XL annorum vel circa.

CLXXVI Amelia, filia olim Domicelli Wernheri Knebel, admissa absque juramento, quia sanctimonialis.

CLXXVII Domicella Elisabeth, Soror jam dictae Monialis.

CLXXVIII Domicella Carisma, soror jam scriptarum duarum Testium, virgo stans cum matre, Teste

CXLI; et quia haec Testes trigesimum non excedebant annum, singulariter singula non sunt ab iis requisita.

CLXXIX Margarita Kelnars, virgo LXXX annorum devotioria et eleemosynaria.

CXXX Barbara Schonweders de Mannenbach, virgo XLVI annorum vel quasi.

CAPUT VIII.

Processus Oratorum circa Clerum; hujus responsa.

Item anno, die et loco quibus supra in principio. In mei et aliorum conscriptorum Notariorum publicorum, venerabiliumque testium, et magna multitudine hominum ad hoc specialiter vocatorum et per pedellum citatorum praesentia per orationem constituti, magne circumspectionis viri Heynricus Wolf militaris, Burggravius et Vice-Dominus gloriosi et illustris Principis et Domini D. Ludovici sacri Romani Imperii Archiduciferi, Comitis Palatini Rheni et Ducis Bavariae inclutissimi, districtus parochiae Bacheracensis, nec non Joannes de Lundenborg, Notarius theoloni Bacheracensis, et jam tacti incluti Principis,

Ex parte
Comitis Palatini.

EX MSS. interrogatus Clerus Ba- cheracensis	A pis, et nomine ejusdem, in præsentia venerabilis et circumspicui viri, Domini Winandi de Stega, Decretorum Doctoris et Pastoris Bacheracensis, interrogarunt, quæsierunt diligentius, et inquirebant a subscriptis discretis viris et Dominis, scilicet Joanne Fudersack SS. Petri et Pauli, Joanne Kiese seniore, Joanne Donner S. Nicolai Episcopi Capellæ S. Annæ Stegensis, nec non a Joanne Kelter S. Joannis, Joanne Trutman S. Barbaræ, Heynrico Dorenkemmer B. Mariæ, Joanne Kiese juniore S. Nicolai, Jacobo Mantel S. Michaelis, Joanne Besieher S. Catharinæ, Jacobo Schieszer S. Margarete, altarium Ecclesiæ Bacheracensis Vicariis, quisnam eorum esset superior et Judex immediatus. Qui unanimitè et consona voce respondebant; quod ex antiqua et præscripta consuetudine, et diversorum antiquorum instrumentorum ex munimine, nec non Regali scilicet Divæ memoriæ Domini Ruperti Romanorum Regis inclitissimi semper Augusti provida de consensu Cleri ordinatione immo, verius nova approbatione vel collaudatione, ipsorum superior et collator omnium ipsorum beneficiorum districtus Ecclesiæ Bacheracensis ordinarius, pro nunc esset prælibatus Dominus Winandus Pastor Ecclesiæ Bacheracensis, prout sui antecessores fuissent usque in præsens, a tanto tempore, cujus initium non sit in memoria hominum: habeatque idem Dominus Winandus eis præcipere, mandare, inhibere, et causas eorum, non solum eorum, sed etiam Prioris et Conventus in Windsbach infra limites ecclesiæ Bacheracensis, discutere, non solum inter eos, sed etiam inter eos et Laicos; adjuncto sibi, dum causa Laicos concernit, Burgravio Bacheracensi, prout hæc instrumentis et Regalibus litteris plenius continentur, et de consueto inviolabiliter obtentum sit usque in præsens. Quæ et nos tres Notarii hic subscripti pro nobis etiam recognoscimus, quia altaris et subditi supradicti Domini Pastoris, etiam ab ipso Burgravio interrogati.	etiam cuncto populo, clericis et laicis, a vita S. Wernheri usque ad eum, et ad tempora divulgata, quod ipse beatus puer S. Wernherus, de Wanmerayt, villa Treverensis diocesis rustica stirpe fuerit ortus, puer simplex et pius: quodque ipsa die cænæ Domini in Wesalia fuit communicatus, et ab impiis Judæis crudeliter martyrizatus, in eo quærentibus Christi Corpus: veram quod dum habere non poterant, suam savitiam converterunt in Corpus Christi mysticum, scilicet puerum sanctum, et ipsum suspendunt ad statuum, quæ hodie in Wesalia Treverensis diocesis, in capella sancti Spiritus a cunctis in non modica habetur reverentia: et ibi eundem sanctum puerum occiderunt, prout hæc in Legenda antiqua ejusdem Sancti, pro tunc in omnium præsentia producta, in primo et ultimo foliis pargameneis, Antiphonis, et valde multis Responsoriis; vetusta littera cum dulci harmonia in papyro conscriptis plenius continetur, ad quam etiam se refert.	S. Wernheri nativitatem, martyrium,
B et respondens quod D. Pastoris	62 Quia quidem responsione, ut præmittitur, facta, idem Heynricus Burgravius cum Joanne Notario, loco et vice supradicti Domini Ducis Ludovici, requisiverunt supradictum Pastorem, sub præstitis fide et juramento superscripto Domino Duci, quod ipse, super præscriptis punctis, suorum Vicariorum, et singulariter, a singulis ad hæc, ut moris est, per campanarium convocatis, recipiat promissiones et juramenta, de veritate dicenda et falsitate evitanda, Qui quidem Dominus Winandus, præmissa protestatione quod hæc in præjudicium sui diocesanæ non faceret, nec facere intenderet quovis modo; sed solum tamquam obedientie filius sui naturalis Domini hæc faceret, ad Dei Omnipotentis gloriam et sinceræ veritatis indaginem; recepit a singulis prædictis Vicariis promissiones et juramenta de eorum veritate dicenda, quantum eis et quid constaret de inquirendis ab ipsis et ab eorum quolibet. Puncta autem, per ipsos Burgravium et Notarium ipsis assignata hæc sunt. Primo quid sciatur de vita, martyrio, morte, repositione S. Wernheri, de structura novæ Capellæ ejusdem sancti Wernheri, et de antiquis miraculis, et conscriptione eorumdem, et de novis miraculis etiam quotidianiter eoruscantibus ab eodem; et ceteris circumstantiis, ad indaginem hujus facti pertinentibus.	64 Quæsitus, quare nominetur S. Wernherus, et unde sciat eum esse Sanctum; respondit, quod non sciat nisi ex relatu progenitorum; cum hæc non viderit; sed firmissime credat eum Sanctum, cum pro tali ab omnibus incolis, clericis et laicis, per omnia tempora vitæ ipsius loquentis testis, fuerit habitus, tentus, et taliter nominatus. Et semper etiam ante quadraginta annos vidisset positas candelas a probis hominibus supra sepulcrum suum; quandoquidem sepulcrum et structura pretiosissima novem capellæ circum capellam S. Cuniberti sint suæ sanctitatis maxima indicia. Quæsitus, unde hoc: respondit, ob id et ex eo, quia in capsâ quercina, inter ferramenta securissima supra terra, sic quod etiam canis inter tumbam et terram currere posset, illud venerabilissimum corpus fuerit venerabiliter positum: et manus ejus dextera deargentata fuerit caute supra tumbam posita, quæ hodie in ministrantia monstratur aurea. Hujus depositionis honorem non credit alicui Principi factam. Item quæsitus, unde ex capella nova ejus credat verioris sanctitatem; dicit ex hoc luculenter apparere, quia ipsa capella post ejus martyrium pretiosissime fuerit inchoata, et ob ejus structuram forte altare minoris capellæ, scilicet S. Cuniberti, fuerit destructum, et de novo, ut ad oculum apparet, cum nova structura erectum, et per Reverendum Patrem Dominum Hermannum Episcopum Sambiensem, in Pontificalibus tunc Domini Sifridi Archiepiscopi Coloniensis Vicarium, de novo consecratum; etiam de expresso mandato Archiepiscopi Treverensis, adhibitis consuetis Indulgentiis ad eandem structuram fiendam, prout in littera prædicti Domini Episcopi consecrantis tenetur; ad quam se refert.	Sanctum appellari, E candelas accendi, corpus esse elevatum, sacellum constructum,
ab hoc com- pellitur ad juramentum	63 Et primo Dominus Joannes Fudersack Testis clxxxi, juratus, receptus, admissus et examinatus, sexaginta annorum, non excommunicatus, aut crimine irretitus fatuoso, satis abundans in temporalibus, nihil lucri seu emolumenti sperans, at solus Deum et ejus gloriam præ manibus retinens: primo dixit, quod non solum esset publica vox et fama; sed tamquam sincera veritas a suis parentibus, et	65 Quæsitus an et alias causas sciat sanctitatis ejusdem S. Wernheri, respondit quod sic. Prima est, quia olim Dominus Petrus Archiepiscopus Maguntinus, circa triginta annos post passionem ejusdem S. Wernheri, ad illam capellam sic erectam et pro ejus consummatione, elargitus fuerit quadraginta dies Indulgentiarum, accedente consensu Ordinarii saltem. Quodque has Indulgentias Ordinarius pro tunc, scilicet Baldwinus Archiepiscopus Trevirensis suis litteris reboravit. Item ex alio, quia ad structuram novæ capellæ ejusdem Sancti, duo Archiepiscopi et decem Episcopi, ut verius credit, ad consummationem ejusdem operis, suas mellifluas porrexerunt Indulgentias; quas etiam Reverendus, Pater Boemundus, olim Trevirorum Archiepiscopus confirmavit, prout in sigillatis litteris omnium prædictorum Archiepiscoporum et Episcoporum, hodie apud S. Wernherum contentis, clarissime continetur, ad quorum tenorem se refert. Quæsitus, an et alias causas sanctitatis ejusdem beati pueri fore	Indulgentias dadas, F miracula facta,

A fore sciat, dicit, quod circa epitaphium S. Wernheri pendeat, valde antiquæ, grossæ, et textualis litteræ, plusquam centum annorum ut credit, tabula: quam etiam viderit ibi pendentem præ quinquaginta annis; in qua, ut credit, nonaginta floridissima miracula diligenter et solite conscripta: et quod illius tabulæ sit exemplum in cista S. Wernheri, simili littera conscriptum, cum tabula in tenore eopendans, et ut credit in senectute, licet appareat novius, forte propter ejusdem inclusionem. Item dicit ibi semper pependisse, et hodie pendere unam antiquam tabulam, ejus vitam, miracula et sanctitatem vulgariter continentem. Item quod hodie ostendatur cultellus deargentatus, cum quo ipse puer fuerit occisus.

66 Quæsitus, utrumne sciat alia miracula: respondit, quod viderit Dominum Joannem Hunczerich, contractum in ambabus manibus, amarissime plorantem ob id quia Missas legere non poterat, adductum ad S. Wernherum, per Stephanum Prume seniore Advocatum hodie supersitem, et Dominum Henricum Beren, et Dominum Bertholdum Presbyteros cum multitudine Cleri et populi; mox facta oblatione et oratione integræ sanitati restitutum, et postea omnidie ascendisse ad ipsum S. Wernherum, qui ipsum sanum præservaverit pluribus annis, quibus Missis et aliis Divinis Deo fideliter serviverit et S. Wernhero; etiam illud altare ante sepulcrum S. Wernheri usque ad finem vitæ officia verit. Et etiam retulit de plurimis miraculis, per jam proximum triennium factis, quæ sunt multa magna nimis, ut in mente retinere non possent; sicque varia, quod de variis ceræ pecielus, miraculorum intersignis, sint plusquam decem centenarii, immo plusquam quindecim conglobati; luceatque ibi jugis candela, et sint copiosissime circa ipsius Sancti museolum ceræ pecies, nec non compedes et manice de ferro fortissimæ: immo tam vulgaris sit ipsius sanctitas et sanctitatis possessio, sic ut fas esset dicere, quod ipsa transcenderet omnem præscriptionem, etiam centenariam. Immo firmiter credit, si aliquis infra limites ecclesiæ Bacheracensis B. Wernherum assequere vellet non Sanctum, generaret in Clero et populo maximum scandalum; et forte tantam seditionem, quod lapidibus obrueretur, propter tam multiplicia et varia ipsius beati pueri præclarissima miracula, quæ pluribus patent publicis instrumentis, ad quæ se refert. Conductum, circumventum, subornatum, aut alias quovis modo instructum seu coactum se penitus negat; sed hæc simpliciter facere seu deposuisse ad gloriam Dei et ad exaltationem sanctæ fidei; ut sancta Apostolica, nec non Treverensis Sedes, super præmissis se plenius valeant informare.

67 Huic depositioni congruunt responsiones reliquorum de Clero, ex quibus jam antecederet nominati a nobis sunt Testis CLXXXIII, V, VIII, IX ac CXC et CXCIX; tum CCI, III, IV, V; ceteri his nominibus ordinate testimonium dixerunt, videlicet

CLXXXII Joannes Kelner, notabiliter ultra quinquaginta annos.

CLXXXIV Joannes Kiese junior, xxvii annorum, Altarista ecclesiæ Bacheracensis.

CLXXXVI Jacobus Mantel, xxxvi annorum, Altarista capellæ S. Michaelis subtus structuram S. Wernheri.

CLXXXVII Jacobus Schieszer, Altarista ecclesiæ Bacheracensis, xxxv annorum vel citra.

CXC Jacobus Slichtingh, xl annorum, Presbyter Altarista ecclesiæ in Diepach, positus sub Pastoris obedientia.

CXCI Nicolaus Ennelin, l annorum, in Mannebach Beneficiatus, subditus Pastoris Bacheracensis.

Aprilis T. II.

CXCII Conradus, Altarista S. Catharinæ in Diepach, de obedientia Pastoris Bacheracensis.

EX MS.

CXCIII Henricus Dorenkemmer, Altarista ecclesiæ Bacheracensis, xxvi annorum.

CXCIV Gemperlin, capellæ B. Mariæ Virginis in monte Heymbach Rector, obedientiarum Pastoris Bacheracensis, non credit excedere xlv annum.

CXCV Joannes Margborg, Plebanus in Diepach, subditus Pastoris Bacheracensis, i. annorum vel quasi.

CXCVI Henricus Richhere, Altarista Bacheracensis, xl annorum.

CXCVII Joannes Auspurg de Meysenheym, Altarista S. Judoci, sub obedientia Pastoris Bacheracensis, xxx annorum.

CC Joannes Schonweder, de Mannenbach, Presbyter infra limites ecclesiæ Bacheracensis, annorum xl.

CCII Joannes Capellanus in Bacheraco, Magister in Artibus, familiaris Domini Pastoris, xl annorum vel quasi.

CCVI Petrus Pistoris de Diepach, Collarius domus in Windspach sive S. Wernheri annorum xxxvi, de mandato sui Prioris juratus.

et Fratre ex Windspach.

CCVII Tilmannus Finkeler, Frater Sacerdos ejusdem domus annorum xxxvi et ultra.

B

CCVIII Jacobus Cahlerficus de Diepach, Frater ejusdem domus, annorum xxvi et ultra.

CCIX Joannes Falendail, Frater ejusdem domus, xxii annorum vel circa.

CXC Nicolaus Angeli de Keiserslutenen, Spirensis Diocesis, Frater ejusdem domus, i. annorum et ultra.

68. Finaliter Testis CXXI. D. Winandus de Stega decretorum Doctor Pastor Bacheracensis, non juratus (cum superiorem ad hoc præsentem dixit se non videre) sed alterius intuitu, videlicet Domini Ducis, per Consulare juramentum, quod eidem, tanquam suo vero Domino naturali et in temporalibus Superiori, præstitit: requisitus super singulis punctis, quæ optime novit; respondit seipsum credere illa infallibiliter fore vera. Sic pia veritas se habet erga quam plures Sanctos, de quorum litterali canonizatione non constat. Ipse enim dixit se perlegisse crebris multis antiquas historias de martyrio hujus Sancti, et remittit se ad illas. Et præ quinquaginta annis vidit terræ motum circa sepulcrum hujus Sancti, Sancto immoto, licet sepulcrum sit supra terram, et terra petra solidissima, cum lapidibus quadratis strata, quæ tamen in prærupta fuissent mota. Item ipse ad dubitationem et instantiam Magnatum cum aliis, quæsivit Sanctum in tumba; et ipsum in suo sanguine reperit, prout desuper historia canit, et plura publica instrumenta. Item constant sibi multa miracula, in hoc Processu instrumentaliter conscripta, ad quæ se remisit.

Pastor allegat antiqua Acta.

sepulcrum in terræ motu immotum,

F

miracula in Processu conscripta.

69 Quæsitus, an ipse euro colat pro Sancto: dicit, quod ipse cum suis subditis publice non ipsam colat, propter præceptum Apostolicæ Sedis (et loquitur de suis Clericis) in privato vero honoravit et honorat eum, et credit eum Sanctum, propter Christum in eo quæsitum, in eopassum, et ipsum passum propter Christum. Immo ipse vidit eum honorari plusquam a trecentis millibus hominum, spatio quinquaginta annorum, a Cardinalibus, Archiepiscopis, omnium facultatum Doctoribus, Principibus, Comitibus, Nobilibus, et quod plus est ab omni conditione et sexu hominum. Quæsitus, quid emolumenti habeat inde: dixit hæc fore suum emolumentum, quod ab antiquo consuevit habere sexaginta vel centum florenos in oblationibus Missarum a subditis suis et schola; nunc vix habeat triginta florenos, quia offerant ibi gratia Indulgentiarum. Quæsitus, quid de

vidit eum honorari a 300 millibus hominum,

Presbyterum a se visum contractum, et sanatum:

anathemata appensa.

nefas esse si dubitetur de sanctitate

Ceteri testes ex Clero,

A
EX MSS.
intendit
cultum pro-
movere

ibi oblati loco Canonice portionis accipiat; respondit, quod penitus nihil, propter duas causas. Prima est avaritiæ, quia notaretur ab omnibus vicinis, et etiam a Principe, sine cuius favore et protectione suum statum ibi tenere non possit. Secunda causa et fortior, si ipse Canonicam habere vellet portionem, statim structura illius nobilissimi operis postponeretur; et sic ipse Pastor frustraretur suo fine, qui est, quod ille Sanctus, coruscans tot et tantis miraculis præclarissimis, canonizetur: summum Altare illius Nobilissimæ capellæ, in honore Trinitatis, B. Mariæ Virginis et Sanctorum utriusque Joannis, ac illius B. Wernheri dotetur; et omni die una Missa cum nota summo pane de Christifera beatissima celebretur; ut ex hac dotatione et aliis jam præmissis ipse Pastor summum finem capere valeat sine fine.

CAPUT IX.

Attestatio magistratus Wesaliensis, et Conventus Wilhelmitarum: et Notarialis Processuum transcriptorum fides.

Communitas
Wesaliensis
testatur.

B

Processui Bacheracensi confirmando accedere postremum publici duo instrumenta; primum sub hoc titulo, Recognitio Communitatis oppidi Imperialis Wesaliensis superioris huiusmodi tenore: Nos Scultetus, Scabini, Magistri civium, et Consules Oppidi et Communitatis Wesaliensis, Trevirensis Diocesis, tamquam veri Christi fideles et sub fide ejusdem, præsentium sub tenore publice recognoscimus, quod per publicam et notoriam vocem et clamorem, palam, a nostris progenitoribus, a tempore cuius memoria nunc hominum viventium non est, usque ad nos delatum, aperte auditum sit et scriptis manifestatum, beatæ memoriæ Wernherum adolescentulum de villa Wammmerayt ortum sumpsisse, et in septimana penosa ab infidelibus Judæis, in nostra prædicta civitate, in quodam cellari prope capellam sancti Spiritus miserabiliter passum et interfectum fuisse: ipsumque deinde deductum usque ad Windspach super Bacheracum, et ibi absconsum rursumque manifestatum, et in Bacheraco (ubi nunc jacet) honorifice sepultum fuisse; et sub ejus nomine nobilem capellam ibi inceptam. Fuitque idem Wernherus ex tunc, a multis progenitoribus nostris et vicinis circumcirca; ut Hungaris, Sclavis etc. pro sancto et Christi Martyre tentus et veneratus; et sic veneratur in præsens ab innumeris hominibus, non solum in Bacheraco ubi requiescit, sed et in diversis mundi partibus, prout communis docet experientia; imo et nostro oppido prædicto statua suæ tormenturæ a variis gentibus honoratur, in tanto honore, quod incisa particularim, multa millia petierum ejus ad diversa regna cum veneratione sunt deportata; et ipsa statua in tantum diminuta, quod nos, ne in totum deportaretur, ipsam asseribus communivimus, ne incidi posset ulterius. In cuius rei evidens et verum testimonium, sigillum secretum civitatis nostræ præfate presentibus duximus appendendum, sub anno Domini millesimo ccccxxvii die B. Catharinæ Virginis et Martyris.

71 Posterioris instrumenti (nam signum Joannis Hoffman de miraculo in se facto, quod hic inserebatur, dedimus post Historiam miraculorum) titulus hic erat: Recognitio domus Windspach alias Furstentayl; tenor vero ut sequitur: Nos Philippus, Prior et totus Conventus cœnobii a Furstentayl, prope Bacheracum Trevirensis Diocesis, alias S. Wernheri, justa inferioris provincie denominationem, Ordinis S. Wilhelmi, pro futurorum memoria sub veritate nostræ professionis, prout ad nos ex antiquorum relatione, fama, publica veritate, et litteris quam plurimis, per authenticos et sigillatos, quibus etiam stabiliti su-

mus, pervenit; tenore præsentium recognoscimus, quod B. Wernherus Bacheraci in monticulo in antiqua capella S. Cuniberti, circumdata nova pretiosissima capella requiescens, non multa distantia a nostro cœnobio, huc usque per continuos centum annos et notabiliter ultra, venerabiliter ab omnibus incolis et innumeris exteris pro Sancto et Christi Martyre, multimodis miraculis et altissimis coruscante, in tribus locis, scilicet in nostro cœnobio, in Bacheraco, et in Wesalia suæ gloriosissimæ palmæ loco, Trevirensis Diocesis venerabiliter est veneratus, cultus, et pro tali ab omnibus tentus: prout in Wesalia, ab antiquo Imperiali civitate, litteris ac sigillis ejusdem civitatis, ac statua ejusdem passionis in capella sancti Spiritus, et suum corpus in Bacheraco, et sui corporis absconditio apud nos tempore suæ passionis, notorie et publice attestantur. Imo, quod plus est, nostrum cœnobium ab ejus passione et sanctitate denominationis suæ sumpsit exordium, ut claret diversis litteris præclarissimorum Principum Rhem, Romani Imperii Electorum. Nam anno secundo ejus martyrium subsequente, pro ipsius honore, fundati sumus, et a multis Principibus ob reverentiam ejusdem Martyris sumus stabiliti, et tandem per Nicolaum quartum confirmati. Imo firmiter credimus, quod magnum scandalum, seditionem et schisma generaret in Ecclesia Dei, si tam præclaræ sanctitatis signis homo refulgens, in certum poneretur dubiosum: qui pro Christo passus, et Christus in eo tanta sustinuit, quod fere tota Christi Ecclesia, eum etiam longissima præscriptione coluit pro Sancto et tenuit palam, publice et notorie. Nec credimus quod miracula, in vita facta, rumoranda sint in Martyribus, pro Christo, pro justitia aut libertate Ecclesiæ passis, sicut in Confessoribus; cum passionis in his sufficiat humilis tolerantia, ut patet Legendas Martyrum insipientibus. Unde concludendo credimus et pie profiteremur, illum puerum piissimum S. Wernherum, canonizatione Apostolica, propter ejus sanctitatem et miracula præclarissima, esse dignissimum: et si secus fieret (semper salva determinatione Apostolicæ Sedis) formidaremus scandalum in Ecclesia Dei affuturum. Unde nostræ administrationis, prioratus et conventus sigilla sunt appensa, anno Domini mcccxxix, die vero xiv mensis Februarii.

72 Hactenus præclarissimus Coder, textuali firmæ constitutionis littera totus conscriptus; sequuntur propria ac currenti singulorum Notariorum manu exarata: eorumdem subsignationes, dignæ integre referri, quia singulæ motivum continent speciale: tantum loco signi notarialis substituimus $\dagger$, sic autem sonant. $\dagger$ Et ego Thomas Cube de Bacheraco, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia præmissis, solenni perorationi, Cleri et populi congregationi, instrumentorum, monumentorum, et aliarum litterarum authenticarum multifararum et aliarum testimonialium litterarum ac historiarum successivæ productioni, et pene omnium testium examinationi præsens interfui; et ea omnia, vel maximam eorum partem, cum aliis Connotariis, aut eorum majore parte, ac multis fide dignis testibus, sicut prescriptum est, fieri vidi et audiui, et relationem multorum signorum præclarissimorum illius sancti beatissimi pueri in notam assumpsi; et ipsum pene ab omni genere hominum, utroque sexu, et omni conditione, ac diversis gentibus pro Sancto palam, publice et notorie venerari vidi: ideoque, cum appensione authenticorum sigillorum, Ecclesiæ Bacheracensis scilicet et vallium Rheni, quibus in arduissimis utuntur causis, certa collatione facta omnium monumentorum hic insertorum, et per alium fideliter conscriptorum, riteque et diligenter collationatorum; his codicibus, diligentissime de

testantur
veneratio-
nem anti-
quam tribus
locis,

quæ contro-
verti ne-
queat,
12

Subscribunt
Notarii pub-
lici Imper-
ialis aucto-
ritate Tho-
mas Cube,
12

o
Prior et
Conventus
S. Catharinæ
in Winds-
pach

A folio ad folium *b* concatenatis, me subscripsi, in fidem et evidentissimum testimonium omnium et singulorum praescriptorum, in laudem Omnipotentis Dei, suae Matris, totius Curiae caelestis, et saluberrimum Ecclesiae Christi Redemptoris incrementum.

Joannes
Ausburg,

73 † Et ego Joannes Auspurg de Meisenheim, Clericus Moguntinae Diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius. Quia praemissis omnibus et singulis secundum modum et formam quam tangit proximus Connotarius suprascriptus, una cum aliis Notariis et testibus praesens interfui, eaque sic fieri vidi et audiui, circumspectissimam collationem omnium feci et verissimam, cum originali concordantem in quibuscumque litteris, historiis et depositionibus: ideo hunc rectissimum codicem sigillis munitum, et per omnia originalibus concordantem per alium fideliter conscriptum subscripsi, signoque et nomine meis signavi (pro gloria Omnipotentis Dei, suae Matris, utriusque Ecclesiae Christi, et veneratione beatissimi Wernheri) in fidem et testimonium omnium praemissorum.

Joannes
Trutman,

74 † Et ego Joannes Trutman de Stega, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia perorationi, diversarum litterarum productioni, miraculorum multorum originali collationi, et quam plurimis aliis ut testis praesens interfui; et eundem S. Wernherum a Reverendissimis Patribus Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Praeclatis, Principibus, Comitibus, et eorum uxoribus, Nobilibus, et omnium conditionum et sexuum hominibus, in multorum millium numero, solemniter pro Sancto religiose coli et venerari vidi et audiui; si in contrarium introduceretur, credo scandalum in Ecclesia Dei generari; ideo hunc codicem, aliunde scriptum, bene tamen collationatum, compositum et sigillis communitum, subscripsi, pro gloria Dei, legitime requisitus.

Joannes
Arbis

75 † Et ego Joannes Arbis de Wesalia, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius. Quia praescriptorum munimentorum, litterarum ac scripturae productioni, et exemplationi, et omnium supra tactorum fidelissimae concordantiae inventioni cum originalibus, una cum aliis Connotariis et testibus praesens interfui, et in hunc sigillatim libellum transcriptum comperi; ipsumque beatum Martyrem et Virginem S. Wernherum, non solum in Bacheraco ubi requiescit; sed etiam apud nos in Wesalia, ubi statua suae passionis est venerabiliter collocata, in capella Sancti Spiritus honorari, et ipsum pro Sancto coli ab hominibus innumerabilibus, et pro tali cultum, tentum, et ab omnibus veneratum vidi et audiui... c ideo hunc consignatum libellum, ut praemittitur, collationatum, et originalibus concordantem, aliunde conscriptum, cum aliis Connotariis subscripsi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signavi, in fidem et evidens testimonium omnium praemissorum, legitime requisitus.

Petrus Fa-
blant,

76 † Et ego Petrus Fabiani de Henzberg, Misenensis diocesis, publicus sacra Imperiali auctoritate Notarius: quia praemissorum Venerabilium Illustrissimi Principis Domini Ludovici Comitis Palatini Rheni peroratorum factis, gestis, productis examinationibus, et multis et mirandis miraculis, et multorum testium productionibus et depositionibus praesens interfui; sanctumque Wernherum ab innumeris hominibus, immo innumerabilibus, pro Sancto coli vidi et audiui; imo hodie solemnissime colitur permissione *d* Apostolicae Sedis, et suis meritis; ita quod contrarium asserere scandalosum in Ecclesia Dei produceret scandalum; ipseque frequenter inter Sanctos Ecclesiae canonizatos tamquam Sanctus depingitur, in Wesalia loco sui mar-

tyrii, in Bacheraco et aliis multis locis cum palma et diademate: adhuc quoque hunc instrumentosum libellum optime vidi collationatum, originalibusque in tenore concordatum; ideo me subscripsi, nomine et signo meis consuetis rite applicatis, pro praemissorum testimonio et fide legitime requisitus.

D
EX MS.

77 † Et ego Tilmannus Rudigeri de Bacheraco, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius; quia Sanctum Wernherum inter Sanctos diademate et palma renitentem depictum multifariam comperi; praemissi catenati libelli confectioni in valde multis passibus cum aliis Notariis interfui; ipsumque cum originalibus concordantem vidi, omnes Testes vel quasi, hic receptos, cum tributis testimoniis efficaces et veridicos novi et vidi; ideo hunc codicem diligentissime examinatum et veritate fulcitum (etiam urgente conscientia, cum dubitare de sanctitate tam preclarissimi Martyris scandalum induceret Dei ecclesiae scandalosum) subscripsi, nomineque meo et signo signavi, cum appensione duorum sigillorum, legitime requisitus.

Tilmannus
Rudigeri,

78 † Et ego Joannes Kese de Bacheraco, Clericus Trevirensis diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia venerabilium praescriptorum peroratorum e arengae, propositioni, convocationi Cleri et populi, litterarum productioni, iuramentorum receptioni, testium exhibitioni, historiarum ostensioni, iuramentorum praestationi, et pene omnium testium examinationi una cum ceteris Connotariis publice interfui, et ea sic fieri vidi et audiui; ideo hunc codicem, licet aliunde fideliter conscriptum, tamen per nos communiter fideliter collationatum, et de folio ad folium certis figurarum litteris *f* et sensibus concatenatum et duplicatum, ex requisitione praedictorum Oratorum subscripsi, et cum sigillis ecclesiae Bacheracensis et Communitatis ejusdem munitum, signo et nomine meis solitis et consuetis, pro laude Christi, suae Matris, et incremento ecclesiae concernentibus tot altissimis miraculis, signavi et publicavi; (praesertim cum S. Wernherus in possessione suae sanctitatis per centum annos et ultra fuerit; et inter Sanctos, laicorum *g* scriptura, sit ut Sanctus multipliciter depictus in diversis locis, cum diademate et palma; et contrarium asserere scandalum introduceret) in fidem et testimonium omnium praemissorum.

Joannes
Kese,

e
E

79 Et nos Wynandus de Stega, Decretorum Doctor, Pastor ecclesiae Bacheracensis Trevirensis diocesis, totumque Consilium ejusdem Oppidi et vallis Rheni, quod ex duodecim constat, Nobilibus et totidem civilibus personis; quia nobis limpidissime constat, omnia suprascripta esse verissima, et ipsa omnia et singula coram nobis, aut coram aliquibus non paucis et nobis fore gesta, et ut Notarii conscripserunt facta, conclusa, et perfecta, et in tres *h* per omnia concordantes codices fideliter conscripta, collationata, subscripta; similique fidelitate redacta: constetque nobis praeclara scientia ipsum sanctum puerum, iuxta seriem suarum historicarum, pro Christo, et Christum in eo passum; ipsumque in possessione hujusmodi sanctitatis ultra memoriam omnium nunc viventium hominum, apud optimos et gravissimos, continue immo a die suae sepulturae, pacifice, spatio centum et quadraginta annorum usque in praesens, fuisse et esse; eundem quoque felicem Martyrem ab omni gradu, conditione, genere et sexu infinitorum hominum in diversis locis, scilicet in Wesalia sui martyrii, in Windsbach suae abscensionis; et in Bacheraco suae magnificae sepulturae, vidimus pro sancto Christi Martyre coli et devote venerari, et laicorum scriptura inter Sanctos diademaliter depingi; et multa et miranda ob ejus invocationem quotidie fieri praeclarissima signa et stupenda

e cum iis
Wynandus
de Stega
Pastor.
f

h

d

A stupenda miracula, omnem trepidationem de ejus sanctitate penitus absorbentia; in tantum ut si tam serena sanctitas verteretur in dubium, in Christi Ecclesia, in multis regnis et provinciis, pestilens induceretur scandalum: ideo ad exaltationem fidei et incrementum sacrosanctæ Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ, ad requisitionem supra scriptorum venerabilium peroratorum Heynrici Wolff de Spanheim, Burggravii, etc. ac Joannis Protonotarii theodonii Bacheracensis, nomine Domini nostri Illustrissimi Principis Domini Ludovici, Comitis Palatini Rheni, sacrosancti Romani Imperii Archidapiferi, et Ducis Baviaræ inclitissimi; fecimus cum subscriptione septem Notariorum, tam ecclesiæ Bacheracensis quam præmissi Consilii magna sigilla, ex certa scientia iis coappendi, pro fide præsentium et futurorum, non querentes nisi honorum premium æternorum. Amen. Datum et conclusum, ac sigillatum Anno Domini Millesimo quadringentesimo vigesimo nono, in die Dominicæ Annuntiationis, i quæ fuit tunc Christi quam sui Martyris Wernheri passionis.

ANNOTATA.

B a *Vox hæc significat Vallem-Principum: sed talis appellatio, licet a fundatoribus indita, nunquam tamen in usum induci potuit, prævalente priori nomine et S. Wernheri veneratione, ut ex prædictis liquet.*

b *Concatenatio in hoc consistit, quod ad intimam foliorum concatenandorum oram, uno, duobus aut pluribus locis, majuscula quædam littera sic scribuntur, ut pars una litteræ in ora unius folii, altera in alterius folii immediate connectendi ora itidem extrema inveniatur; et nihil auferri vel inferri possit, quin divulsis partibus frans appareat, siue litterarum formas spectet quis, seu sensum ex litteris istis colligendum: qui sensus in hoc codice talis nascitur litteris ordinate collectis. AD LAUDEM IESU CHRISTI, REVERENSIAM IOHANNIS ET OMNIUM CRISTI FLECTOREM AP BEATI WERNHERI, HOC STRUXIT OPUS WINANDUS, DOCTOR DECRETORUM. Sunt autem totidem fere folia quot hic litteræ, pauca enim duas habent; sed extrema duo, ut sensus intentus absolvatur, litteris septem concatenantur.*

c *Quæ hic exempta sunt verba, leguntur supra n. 42.*

d *Non quidem solenni illa, quæ Canonizatio dicitur: sed alio ordinis inferioris, declarata per Nuntium Apostolicum, post diligens antiqui cultus examen.*

e *Arenga seu Haranga alloquitio est a militia ad quoscunque publicis actus tructa: est enim Rang Tuerenice, ordo sive series maxime militum, cui juncta præpositio Au, ad, facit Au-rang unde Aurangen Oedines alloqui: vel potius ab Her exercitus fit Har-rang ordo militaris, a t quem habitus sermo Haranga dicitur, et Harangieren verba facere ac militem in acie posuim sicut concio dicitur et hinc concionarii ipse sermo ut concionem habens.*

f *Hæc sensus jam expressimus.*

g *Eodem modo etiam infra legitur Pastor, ut intelligatur ut non esse factum auctoritate Christi, hæcenus a publico cultu abstinentis, populo tamen permittentis, ut quoscunque Sanctorum honores deferret Beato Wernhero.*

h *Horum annus non dubie est Codex hic Trevirensis, ipsi forsitan Archiepiscopo destinatus, reliquorum duorum alterum Romani missum, alterum Bacheraci retentum creditile est. Et hic videtur esse Procolthus cuius infra fit mentio num. 8.*

i *Siquidem hoc unum Pascha cadebat in 27 Martii, atque adeo dies Parasceves quo Christus passus est et Wernherus occisus passim dicitur in diem dicti mensis 28, quæ eadem est Annuntiationis Dominice.*

TRANSLATIO RELIQUIARUM

§ I. Digitus S. Wernheri Vesontionem deportatus.

Joannes Jacobus Chiffletius, in sua *Vesontione* parte 2 cap. 83, ita scribit: Anno MDCXLVIII Joannes Chuppin, Canonicus S. Mariæ Magdalænæ Bisuntinæ, digitum indicem dextræ manus S. Vernerii, clarissimi apud Trevirenses Martyris, cum parte sudarii ejusdem, ex oppido Bacheracensi Trevirensis diocesis ad ecclesiam S. Mariæ Magdalænæ detulit, ex Joannis Trevirensis Electi et Friderici Comitis Palatini licentia. Tum Bisuntini viticolæ magna pars plebis, bonis avibus S. Vernerium Patronum sibi cooptarunt, ac sub ejus nomine et patrocinio pia sodalitas erecta est in prædicta S. Magdalænæ ecclesia. Officium ecclesiasticum sumitur de communi Martyris, *Lectiones propriæ de ipsius S. Wernheri historia*, quibus in ipso ecclesiæ præfatæ *Legendario* prænotatur, Kal. Januariis, legendus esse. Credo quia hunc diem ut sibi commodiorem Sodalitas ipsa elegit.

2 *Lectionibus conficiendis, prout apparet ex transcripto, per prælaudatum Chiffletium ad nos misso, materiam præbuerunt notitiæ Treviris aut Bacheraco acceptæ: quas ita secutus auctor est, ut in ipsa historiæ substantia nusquam a vero aberraverit, in circumstantiis quibusdam tenuibus hallucinatus fuerit: primum quidem pro nomine S. Cuniberti, ejus in quam illatum corpus Wernheri est capellæ Patroni, substituendo nomen S. Lamberti, facili primorum ductum alteratione: deinde eam approbationem cultus quæ anno MCCCXXVII per Legatum Apostolicum facta, sumendo pro absoluta Canonizatione facta a Martino Papa; cum eam præcise excludat protestatio testium, affirmantium ob tot argumenta in processu allata dignum esse Wernherum qui canonizetur. Dum autem dicitur, anno centesimo ac vigesimo postquam sanctus Martyr Vernerius (sic nomen Burgundis scribitur) a Judæis interfectus, est a Martino Pontifice maximo in Sanctorum Catalogo relatus; geminatur error, eo quod pro cxi. vel 140 (quod spatium temporis inter approbationem prædictam et Martyriam Wernheri fluxit) visus farrit auctor cxx vel 120 legere.*

3 *Errorem dico, quia quumvis Bacheracensis Pastoris diligentia, quantam supra vidimus, plenam canonizationem intenderit; et Martinus Pontifex uno adhuc anno vixisset post conscriptum signatumque a Notariis monumentorum codicem: credi tamen non debet res fuisse præcta, ejus apud Bacheracenses et Trevirenses nullum reperitur vestigium. Simili errore dicitur in iisdem Lectionibus quod singuli tanta liberalitate suas opes in ædificando templo contulere, ut opere perfecto magnificeque constructo ingens pecunia superfuisset; quam tamen Archiepiscopus quidam Trevirensis abstulit: expresse enim Winandus pastor atque supra causam non absoluti operis in turpem Archiepiscopi rapacitatem conjiciunt. Neque magis credibile est, in tanto Bacheracensium rem eam narrantium flumine Rheni mersa ad Bacheracum oppidum tandem pervenisse, id est rediisse eo unde ablata fuerat: magnam enim hoc fuisset miraculi augmentum, nec minus tenaciter in hæsurum memoriæ incolarum; quam alia longe minores ei constantiæ ultionis in sacrilegos prædones coercitæ, et a testibus commemoratæ.*

4 *Omissis igitur lectionibus Burgundicis, quatenus ex iis nihil discere possumus, quod non certius habuerimus in præmissis monumentis explicatum; demum hic eorum partem ultimam, quæ est de digiti Translatione, atque his verbis exprimitur: Hæc itaque sanctissimus Martyr Vernerius, cum innumeris miraculis ac prodigiis ad hæc usque tempora gloriosus inclaruerit; illud*

D
EX MS.

componuntur
Vesontione
lectiones novæ,
E

non sine
mendis,

per certiora
monumenta
corrigendis,

F

interim ex
iis constat

*cultus sancti
etiam sub
Lutheranis :*

*cujus index
cum parti-
cula sudarii,*

*Vesuntione
reverenter
suscipitur.*

*et publica
venerationi
exponitur.*

A illud sane in præcipuis habendum putatur, quod ea in provincia, ubi colitur, Lutherana peste laborante, numquam tamen desitum sit, hujus patrocinium publicis privatisque votis religiose requiri. Tantam enim lucem nullæ hæreticorum tenebræ, nullæ sathanæ artes, nulla pravorum hominum perfidia depellere potuit. Quo vero tempore Carolus Quintus Cæsar invictissimus, bello Germanico feliciter gesto, motus illius provincie singulari pietate componebat, ac in omnem animi conatum meditabatur, ut vulnus, quod per hæreticorum insaniam acceperat Ecclesia, tandem obduceretur; eo ipso tempore vir quidam bonus ac pius, accensus desiderio propagandæ gloriæ divinæ, quæ in Sanctis fit illustrior, curavit particulam sanctarum reliquiarum Martyris Vernerii donati Ecclesiæ, quæ Vesuntii Divæ Magdalenæ sacra est : qui quantum sive gratia sive auctoritate valere potuit, id, amplissimorum virorum adhibito suffragio, eo contulit, ut ab his, penes quos jus erat impartendi quod optabat, impetraret. Concessu igitur Legati sanctæ Sedis Apostolicæ, nec non auctoritate Trevirensis Archiepiscopi, Fredericus Comes Palatinus et Sacri Romani Imperii Archidapifer et Princeps Elector liberaliter indulsit, ut e corpore Martyris Vernerii index dexter excerpere-
B tur, ac sudarii particula, sanguine ejusdem Martyris tincta, a civibus Bacheracensibus diœcesis Trevirensis donaretur.

5 Lætus igitur tam insigni munere homo pius, gratulabundus, quanta maxima celeritate potuit, eum digitum cum sudarii particula officiose et honorifice eo transmisit, addita syngrapha ac symbolis ac testimoniis ejusdem Archiepiscopi, Principis et civium. Quod tam præstans munus illius Ecclesiæ Canonici ac Clerus universus summa religione ac alacritate suscepit; ac nihil antiquius habuit, quam ut non modo ab oppidanis et civibus Bisuntinis, sed et totâ Sequanorum provincia sanctissimi illius Martyris Vernerii memoria coleretur : idque ut legitima auctoritate procederet, Reverendissimo Patri Domino pro tempore Administratori Ecclesiæ Bisuntinæ supplicaverunt, ut calculo auctoritatis suæ testatum atque comprobatum decerneret, nihil in ea re fictum, aut per fraudem cogitatum, sed esse sinceræ verasque ejusdem Martyris reliquias. Qui pre sua fide ac religione statuit ac pronuntiavit, nulli post hæc de ea re dubitandum esse. Ut autem daretur occasio fidelibus majori devotione Deum in Sanctis suis honorandi, ac hujus beatissimi Martyris patrocinium deprecandi, de inexhausto Ecclesiæ thesauro Indulgentiæ quadraginta dierum ordinaria potestate conferuntur iis, qui in eadem aede Divæ Magdalenæ, ejusdem sancti Martyris reliquias cultu, elemosynis et obsequiis venerantur. Deus itaque qui Pater misericordiarum est et Deus totius consolationis, hanc civitatem, quæ jam multorum Sanctorum monumentis ornata, novissime hujus sanctissimi Martyris Vernerii reliquiis locupletata est, benedictione sua fœcundet, concedatque ut eundem Sanctum Martyrem ita colamus invocando, ut illius semper præsidia percipiamus orando, per Christum Jesum Salvatorem nostrum.

§ II Corpus S. Wernheri Bacheraco ablatum, transit in potestatem Marchionis Spinolæ.

Totam historiæ in titulo prænotatæ seriem damus ex authentica copia ejus relationis, quam sua manu descripsit P. Thomas Saillius, Superior Missionis in Castris Catholicis sub Excellentissimo Domino Marchione Spinola in Palatinatu belligerante, universæ rei auctor actorque præcipuus : ipsum accipe. Postquam
Aprilis T. II.

Excellentissimus Dominus Ambrosius Spinola, Marchio de Sesto, Consiliarius status Majestatis Catholice, et Capitaneus Generalis in Palatinatu, ad obedientiam Cæsareæ Majestatis, urbemulam, Bacherach nominatam, cum arce, ad Rhenum sitam, die III Octobris, cum pluribus aliis oppidis redeisset; intellexit ibidem reconditas esse Reliquias quasdam adolescentis, cui nomen Wernherus, qui ultimus fuit (ut asserunt viri fide digni) Germaniæ Martyr. Hic cum ibidem ob hæresim Lutheranam primo, deinde Calvinianam introductam jaceret incultus, qui in summo pretie et honore olim habebatur ab Orthodoxis, et ab iisdem tempore persecutionis ibidem fuerat depositus, omnem navavit operam Marchio, ut corpus illud, sacrumque pignus, ex loco obscuro erueretur. Quod ut facilius atque securius, in tanta hostium nostrorum, et fidei Catholice osorum perfidia, fieret, Excellentia sua statuit ad Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Nuntium Apostolicum, Colonie residentem, a Episcopum scilicet Vigiliarum recurrere, eumque per litteras rogare, ut Canonicos S. Andrea ad se evocaret, ab iisque intelleret, tamquam Provisoribus Ecclesiæ istius Bacheracensis, quid scirent, de isto Sancto. Qui humanissimas xii Februarii hoc anno mœcxi ad suam Excellentiam responsi loco litteras dedit, laudans conatum ejus, quod tam mature atque prudenter in rebus dubiis procederet; sciens fraudes quorundam, qui loco verarum Reliquiarum falsas aut minus certas, sapius venditant; mittens simul b relationem, quam a dictis Canonicis obtinuerat, cum aliis quibusdam testimoniis aliunde haustis.

7 P. Martinus Schefferus, jussu Rectoris Collegii Moguntini, P. Balthasaris Haggeri, ad eundem P. Thomam Saillium responsi loco de iisdem Reliquiis jam antea scripserat xiv Decembris anno mœcxi. Quod ad sanctas reliquias attinet S. Wernheri, hoc habeo ex ore Rectoris, quod fuerint duo nostri Bacheraci, qui dicunt omnino incolæ dicere, illius Sancti Martyris se habere reliquias, in templo illo adhuc ocluso, quod existimant ad honorem illius sancti extractum : et demonstrari locum, ubi illud quiescat, etsi aliqui affirmant illud servari supra fornecem templi. Quæ omnia ipse Gubernator optime intellexit. c

8 His testimoniis confirmatus Excellentissimus Dominus Marchio, commisit Domino Jacobo Tourlandt, Capitaneo peditum, qui nunc est Locum tenens Illustrissimi D. Principis Chinai, ut secreto servato, in ruinoso illo et clauso templo a multis annis (de quo mentio supra) ad quod per centum gradus a cœmeterio parochialis templi ascenditur, inquireret corpus Sancti, cum licentia Gubernatoris. Qui cum jussisset militibus aliquot fidis, ut sub prætextu inveniendi absconditos aliquos pecuniæ thesauros, perfoderent totum pavimentum, et scrutarentur ipsos fornices, si forte et ibi aliquid lateret; nihil invenit. Sed duplicans labores, ferreo malleo parietes circumquaque pulsando, deprehendit ex opposito loci, ubi olim erectum fuerat altare ad latus sinistrum, aliquid esse concavum : et ex resonante bombo collegit aliquid ibidem esse reconditum. Quare statim quadratum curavit eximi ex pariete lapidem : quo ablato caput comparuit in nixum pulvinari serico, herbis bene olentibus repleto, cujus odor adhuc spirat suaviter ; ut videre est modo, postquam in alia pyxide, majori decentia a P. Thoma positum fuit ; quamquam ob vetustatem, et carnis humiditatem sit perforatum, et non nihil laceratum.

9 Quod ubi visum fuit ab illo Capitaneo, qui summo studio sanctum juvenem quærebat ; curavit

FX MSS.
Marchio
Spinola occu-
pato Bache-
raco,

inquiri de
corpore S.
Wernheri,

a

accepta re-
latione Ca-
nonicorum
S. Andrea,
b

et Moguntia
unius e Socie-
tate Jesu,

c

Commissi-
one
dato Cap-
itaneo Tour-
landt,

F

invenitur,

A statim loculum reserari, et calce rimas factas obturari, donec Marchioni quod peractum erat significaretur. Is communicata re cum dicto Patre, desideravit ut quam primum ipse Bacharacum poscisceretur, datis litteris credentiae ad ipsum loci hujus Gubernatorem, quasi aliqua alia negotia tractaturus. Dictum factum. Ipse quippe die octava Martii, cum corru suo, et assumpto socio P. Cornelio Medardo, libens hoc iter suscepit, una cum Capiteo alias nominato, qui rem totam prius exploraverat. Circa deciman vespertinam, duo homines altum dormire solent, junxit se illis D. Balthazar de Baucen, Gubernator loci, Eques auratus, ut ad locum sepulturae tenderent. Adfuit et Petrus Lichtermeer, Designator hospitorum, quem vocant Fourier, et alius Quartiermaester dictus Petrus Mander, viri honorati et Catholici milites; qui adhibitis instrumentis ferreis loculum aperuerunt. Quo facto dicti Patres, accensis luminaribus, cum debita reverentia sacrum Caput integrum ante omnia a corpore reliquo separarunt, et in cistula ad hoc adducta decenter deposuerunt, cum ipso pulvinari cui incubnerat, pleno lavendula, et aliis quibusdam herbis: tum reliqua omnia ossa usque ad minimas pedum manuumque extremitates exemerunt. Ex ipsius cranii dentium aliorumque ossium quantitate, facile apparet, non virum, sed puerum vel adolescentem fuisse, qui ibi ab antiquis Catholicis (cum ob persecutiones forte celeritate opus esset, ne tantus thesaurus ab iconoclastis vel cremaretur vel abjiceretur) depositus fuit, relictis sarcophagis ligneis atque ornamentis, de quibus supra dictum est. Nam et nostro tempore anne quadraginta annos multa corpora Sanctorum ornamentis suis spoliata fuere; et in locis secretis abscondita, paucis consociis: quae nunc iterum sedata tempestate in Belgio pristino honori restituta sunt, Deo miserante.

10 Visa autem sunt in hac sepultura aliqua rariora et observatu dignissima. Primo quod in ipso pariete, ex vivis et quadratis lapidibus, iisque durissimis, aptatum et excisum fuerit sepulcrum, vi ferri et malleorum, non longius nec latius quam ut corpus adolescentis capere possit. Secundo quod post caput, reliqua pars corporis, (quod forte adhuc integrum erat) perfusa fuerit viva calce. Tercio, apparere digitorum vestigia, qui corpus illud in calce accommodabant, et lapidem circuncirca lineabant calce eadem, ut rudior paries ex icibus, planior appareret et honestior, ut sit quando in rupibus scinduntur loculamenta. Quarto, extabat fenestella, olim fabricata, quae erat jam calce contexta et obturata sectis lapidibus per quam sanctum illud corpus potuisset videri, et extrinsecus coli ab adventantibus peregrinis, qui munuscula sua, nummorum, florum, cereorumque offerre soliti olim erant. Quinto quod adhuc inventus sit nummus antiquae monetae Francfordiensis argenteus: fortassis plures fuere absconditi in ruinis sepulcri, quos primi milites, qui sepulcrum aperuere, forte invenere et ex devotione vel aliter eos elepsere. Item folium unum palmae. Item aliqua quantitas cerae ad pedes liquefactae. Haec enim dona pauperum sunt. Supra caput et reliquum corpus verisimile est aliquam telam fuisse extensam, ut apparet ex quibusdam frustulis adjunctis. Sexto, inventae sunt multae particulae carnis, quam forte calx non attigit, nec consumpsit.

11 Septimo, quod supra locum parietis exterioris, ubi latitabat corpus, picta fuerit aliqua cassa, per modum templi vel sacelli, antequam multi flectunt peregrini utriusque sexus, habentes rosaria in manibus et quasi venerantes dictum sacellum pictum. Paulo supra erat imago picta, Sacerdotem representans, qui more antiquo casulam et stolam indutus,

videbatur, elevatis manibus cum hostia, ad altare pictum dicere sacrum; post cujus dorsum videbantur peregrini varie depicti, aliqui flexis genibus, aliqui stantes, orare. In pictura, cum rotulo quodam erat aliquot verba expressa, unum ex iis fuit ita corruptum, ut legi non potuerit: alia erant ejusmodi: 1437, feria 6 post Natalem Domini hic effusus et reconditus. *d* Existimatur olim aliquis in vicino altari casus accidissee dum Sacerdos quispiam celebraret, vel in Hostia sacra, vel in effusione Calicis, ut videre est in multis Flandriae oppidis et alibi. Inventa est supra pectus S. Wernheri aliqua Reliquia, serico panniculo involuta, et filo ligata. Quid hoc sit non potest sciri. Imagines illae figura sequenti adumbrantur.

12 Octavo notandum ad latus sinistrum altaris (quod destructum est ab haereticis) in pulcherrima et vetusta fenestra expressum esse martyrium S. Wernheri. Nono in ipsa primaria porta templi, affabre et exdurissimo ligno facta, expressa est parva statua illius Sancti cum instrumento ligneo instar lintris, in quo calx preparata a servis fabrorum murariorum ferri solet ad fabricas aut muros extruendos. Traditio est, bonum adolescentem similibus operibus vel fassionibus victum sibi quaesivisse. Decimo ibidem adhuc extare canalem lapideum: qui ex fonte vicino olim tam alte crescebat, ut per eum deflueret aqua per totum templum in alteram partem nocte et die: nunc vero depressus, et per occulta loca subterranea sese exundat, nescitur quo. Hac aqua multi infirmi sanari solebant olim; et qui modo ea volunt uti, hauriunt eam situlis estque limpidissima et iasueti saporis. Undecimo notabile quoque est, quod vir quidam annorum sexaginta, Joannes Lymbor, arte vitriarius civisque Bacharacensis, coram P. Thoma Saillio et Cornelio Medardo Societatis Jesu Sacerdotibus, testatus fuerit; se a parentibus suis audivisse, Hungaros eo tempore adventasse, et a Palatino Frederico Monoculo, Patre Comitis Casimiri, petiisse unum saltem digitum hujus Wernheri, passosque repulsam: seque sua aetate vidisse templum hoc integrum visitatumque ab Hungaris peregrinis illosque aquam ex eo fonte hausisse; cumque non esset spes habendi reliquias, saltem lagenas salutariibus undis replevisse, ad succurrendum variis languoribus in sua patria frequentibus. Testatus quoque est se in eodem templo conciones audivisse, et litteras, ubi in scholam conversum esset, didicisse.

13 Duodecimo insuper notatu dignum, quod quidam Sacerdos pius, Dominus Andreas Stronck, Canonicus Wormaciensis in D. Virgine, Sacerdos annorum triginta duorum: qui hoc iniquo tempore exul a sua Ecclesia, inter milites Catholicos Bacharaci Sacellanum agit sub D. Balthasare Baucen Equite, quod hic inquam, civis Wesaliae superioris asserat, se audivisse a senioribus illius oppidi in quo natus fuit, istum Wernherum martyrio affectum in Wesel, et ibidem extare columnam in quodam hospitali cum inscriptione exprimente genus martyrii. Asseruit deinde, seniores illius oppiduli pro certo habere, quod cum corpus martyris sepeliretur, non maaserit in terra; sed permisisse Deum, ut extra terram se ejiceret; ac cum curru impositum a duobus bobus traheretur, illi sine ductore ibidem figerent pedes, ubi modo invecum fuit atque sepultum; nec a loco dimoveri potuerint, donec Sancti corpus deponeretur. Et ipsi Wesalienses in hodiernum diem asserunt, non apud se, sed Bacharaci quiescere. Quod de facto probarunt. Nam soliti sunt quotannis in diebus Rogationum cum variis crucibus (ut moris olim fuit) et processionaliter Bacharacum ad templum illud procedere. Senex autem quidam adhuc vivens

D
et sacerdotis
celebrantis,

d

martyrium
in fenestra
depictum,

statua in
porta tem-
pli,

E
canalis lapi-
deus ex
fonte aquam
deducens,

Ungari soliti
eam aquam
efferre:

F
columna ex-
primens
martyrium
est Wesaliae.

Processio
Wesaliensium
Bacharacum:

mittuntur eo
PP. Saillius
et Medardus:

cum Guber-
nator loci
et aliis de
nocte accen-
dunt:

caput a corpo-
re sepo nunt,

ossa omnia
colligunt.

Erat sepul-
crum ex qua-
drato lapide,

calx viva
corpori ad-
jecta,
eaque lapi-
des linunt:

et fenestella
obturata;

ibidem
inventus
nummus,

folium palmae,
partes cerae,
et carnis.

in pariete
erat pictura
sacelli, pere-
grinorum
flectentium,

A

D

B

E

MARQUE JOULOUSE

vivens, et per tres annos decumbens ait se in sua pueritia hunc morem advertisse. Qui autem modo Wesaliæ Prætores agit, dicitur de familia ejus esse, qui cum audisset Wernherum clamantem pro suppetiis cum a Judæis opprimeretur, noluit succurrere, corruptus pecunia a perfidis accepta : qui mori non potuit, donec secretum manifestaret. Ille qui modo est Prætor decumbit a tribus annis, sperans se consecuturum sanitatem, si posset sanctum corpus invisere. Extat protocollus quidam Wesaliæ, in quo mira habentur miracula, quæ ad hoc corpus patraia sunt.

14 Accepit quoque P. Thomas Saillius litteras antiquissimas, aduentis annis scriptas in pergamento aut membrana lingua Germanica, continentes rara miracula, quas illi ix Martii misit Dominus Ludovicus Custia, Gubernator modo oppiduli e Kambiacensis, ex opposito quasi Bacharach ultra Rhenum, ad quem P. Saillius hominem miserat, ut si quid haberet spectans ad hunc Martyrem mitteret ; quod fecit Originale litterarum dictarum mittitur cum iisdem reliquiis : ipsas autem curavit Pater in linguam Latinam verti et hic addi.

15 Exemplar litterarum continentium miracula S. Wernheri, ex Germanica lingua in Latinam translatus. Miracula infra descripta acciderunt a die SS. Petri et Pauli anno millesimo quadringentesimo vigesimo sexto, virtute Dei omnipotentis, ad invocationem S. Wernheri, quarum veritas per informationem, per instrumenta, per testes super his auditos, confirmata fuit.

Primo puer quidam unius anni, ex Catharina de Perscheit natus, jam hora integra mortuus erat, qui ad vitam invocatione hujus S. Wernheri rediit. g

Item Elizabetha Porren surda erat et cæca, et filius ejus Elizabetha h hydropica et cæca, utraq̃ue sanitatem recuperavit et visum,

Item Joannes Snabel i Aschaffenburgi natus, erat incurabilibus plagis affectus, a quibus liberatus est, et valetudinem acquisivit.

Item Catharina k Scholteisz de Manbach, cum anno

cum dimidio hydropica fuisset, et valde turgida, aut corpore inflata, sanata fuit.

Item filius Schulteti l aut Prætoris de Buxbach, quatuor annorum, ex calce equi ferocientis percussus, mortuus est et revixit.

Item Henricus Kricht, luxatus brachiis ac laborans ex iis plusquam anno, pristinae valetudini est restitutus.

Nobilis quidam, Godefridus de Schoenenbruch, laborans angustia cordis, liberatus fuit.

Filius Jacobi Ortwins de Mambach, totus phthi-sicus, melius habuit.

Gerlacus Irmele m de Breitscheyt cum haberet alterum pedem combustum, et igne incensum, nec per triennium curari potuisset, invocando S. Wernherum obtinuit sanitatem.

Wenceslaus, filius Magistri Gregorii d'Albani Heydelbergensis, cum in altero pede intolerabili F cruciaretur dolore, ac desperatae esset valetudinis, convaluit invocatione Sancti.

Item Catharina n uxor Magistri Petri Chirurghi, cum bis peperisset duos filios mortuos, tertia vice recurrendo ad S. Wernherum, et aliqua munuscula offerendo, postmodum prolem unam peperit vivam.

Petrus de Condexens, liberatus fuit a variis suis morbis.

Hospita, quæ habitabat Magontia in domo quæ habebat intersigne ovis aureæ, uno anno decubuerat membris luxata, scilicet brachiis, convaluit.

Nobilis quidam Eques, qui obtulerat magnam statuat ex cera confectam, cum inimici ipsum insequerentur et cogeretur Eques flumen Mosellam intrare, invocavit S. Wernherum, et ad marginem fluminis enatavit salvus.

Joannes Biersten ex Walhausen, cum cæcus biennio fuisset peregrinatus ad S. Wernherum, in ipso itinere visum recuperavit.

Ursula uxor Joannis o de Birchum stulta facta, et absque judicii usu, ad se rediit sana facta.

Joannes Fruster de Altzey, octo annorum spatio cæcus, optime vidit.

Uxor

miracula ex
Germanico
translata.

c

C

a die 29 Junis
1416,

i

g

h

h

i

iii

k

iv

l

v

vi

vii

viii

ix

m

n

xi

n

xii

xiii

xiv

xv

xvi

xvi

- EX MS
AVIII
P
NIX
XX
XXI
XXII
q
XXIII
r
XXIV
B
XXV
XXVI
XXVII
XXVIII
- A Uxor de Hebel Stercken de Ludenrait, habuit cognatam, quæ vocabatur Agnes, p annorum quatuor, cum dimidio : percussa equi alicujus calce, inde mortua est, et vitam recuperavit.
- Franciscus Calcearius Moguntinus, infernali foco adustus, quem nonnulli vocitant ignem S. Antonii tandem liberatus est.
- Filius Henrici Bander Moguntini, duodecim annorum, utroque pede ita tortus, ut non pisset ambulare, nec in pedes stare; sanitatem recuperavit, ita ut recte posset incedere.
- Uxor cujusdam Appel Moguntina, adduxit filium suum annorum quatuor cum dimidio; qui utraque tibia ita erat contusus, ut nec stare posset, nec sedere: deinde iustus erat. Cumque Wernherum in auxilium vocasset, integre refectus et sanus effectus est.
- Item Petrus Sartor de Wilstain, et uxorejus nomine Margareta, in se-to q S. Kiliani filiam suam Kunigundam annorum quinque, quæ muta fuerat novem diebus, ad Sanctum adduxerunt, et cœpit loqui.
- Laurentius Ryt, et uxor ejus Catharina de Widerborch, adduxerunt ad Sanctum, filium suum Joannem, ætate septem annorum, r qui tribus horis mortuus fuerat, iterum ad vitam rediit.
- Conradus Budeter Moguntinus, casu occiderat parvulum calce equi recalcitrantis qui iterum usura vitæ usus est.
- Anna s Leidenæck circa Cestelen adduxit unum ex suis filiis, nominatum Nicolaum, annorum quindecim, qui per tres dies cæcus fuerat, et visum obtinuit.
- Albertus de Straubing, qui in Rheno circa Gerinsheim demersus fuerat, et per horam sub aquis fuerat, iterum vivit, simul atque invocaverat S. Wernherum.
- Fredericus de Walkalgesheim et Gutilda ejus uxor adduxerunt filiam dictam Margaretam, quæ amplius quam quinque horis mortua fuerat: simul atque ad S. Wernherum pervenerunt, iterum vitam recepit.
- Item Joannes Bechman de Wisenburch, multas per annos quindecim passus est infirmitates, qui in die S. Matthæi eo venerat: ubi S. Wernherum pro auxilio provocavit, salutem obtinuit.
- 16 Ex his miraculis aliisque signis præallegatis, probabiliter credi potest, hoc corpus quod Excellentissimus Dominus Marelio tanta devotione ex antro illo educi voluit, esse S. Wernheri, cujus precibus et meritis nos humiliter commendamus, et ab eo auxilium, in hoc justissimo bello sperare possumus. Ne autem hæc patria suo plane privetur Patrono, aliquod ossa minoras eposita delata sunt, cum licentia dicti Marelionis, Moguntiam ad collegium Societatis Jesu mittenda; atque casu aliquando Catholica religio restituatur Bacharaci habeat eadem Ecclesia aliquod sui Martyris monumentum. Hæc ita inventa esse asserit præfatus P. Thomas Saillius et P. Cornelius Medardus, qui in omnibus testes oculares fuere; et huic scripto subscribere manu propria, in Cruzenack, die xii Martii mdcxxi. Hæc relatio approbata et signata fuit a RR. PP. Thoma Saillio et Cornelio Medardo Sacerdotibus Societatis Jesu oculatis testibus. Quod verum esse attestor ego infra signatus, qui et ipsam relationem ex originali excerptam descripsi. F. Medardus Robillartz, Religiosus Sacerdos indignus ordinis S. Benedicti.

ANNOTATA.

a Hæc erat Antonius Albergatus, Ludovici Ludovicii Cardinalis Vice-cancellarii patruelis, Nicolai Cardinalis Ludovicii patris, Vigiliensi Episcopatu in Apulia sub Archiepiscopo Trancensi donatus anno 1609, et postea, potissimum tempore Gregorii xv, Nuntius Apostolicus Colonia.

b Inserebatur relatio Vitæ et martyrii, ex Surio potissimum contracta, quam omittimus.

c Altera hic addebatur relatio, a priore parum nisi phrasæ differens, quam etiam omittimus. Supra abunde relatum.

d Cum delineatio ad nos missa rotulum parum exhiberet, multum parum relinquere in imagine, quam ex conjectura inserere litteras diverso forsitan loco et forma quam reipsa sint: interim ex ipsis residuis verbis, et argumento picturæ jam jam descriptæ, con-

jectare possis, verbum in rotulo abolitum fuisse, sanguis, Christi, aut aliud similis significationis: et corporale atque totalium illo tinctam inclusam fuisse cum corpore S. Wernheri: et hæc fuerint frustula telæ jam in dicatæ.

e In Processu simpliciter vocatur Cuba.

f Mirum est quod hæc informatio non fuerit, si scripta extabat, adducta in Processu: nam licet quædam miracula hic indicentur, de quibus habentur Instrumenta, adduntur tamen hæc aliquando circumstantiæ, ibi deficientes; et major hic relatorum pars, nec in Processu quidem a Testibus exponitur. Thomas Saillius in Belgum reversus, Bruxellæ vita discessit 8 Martii 1623 cujus illustres virtutes referuntur in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu apud Philippum Alegambe, et in Imagine primi seculi ejusdem Societatis a Provincia Flandro-Belgica anno 1640 edita, potissimum lib. 6. Ab hoc viro fuisse corpus S. Wernheri in arcula decenter collocatum ac Bruxellam translatum scribit Authbertus Mirans in Fastis Belgicis et Burgundicis an. 1622 Bruxellæ editis.

g De hoc est Instrumentum n num. 4.

h Harum nomen ibidem num. 5 contracte scribitur Elsa: et filia non hydropica, sed paralytica fuisse dicitur.

i Agitur de eo plenius Instrumento m num. 7.

k Ibidem num. 7. l. Ibidem num. 6.

m Fide de hoc Instrumentum i num. 1, ubi cognomen scribitur Gingke. n Ibidem num. 2.

o De hac et sequente ca co est Instrumentum vi, ubi maritus vocatur de Bilchint.

p Vide Instrum. vii de Agnete et sequenti Francisco..

q Colitur S. Kilianus Episcopus et Martyr 8 Julii.

r Ab hoc miraculo inchoatur Instrumentum ix.

f Instrumentum viii num. 18 Annam vocat, et præcedit miraculum quod hic sequitur.

§ III. Reliquiæ Sancti in Belgio et Italia.

Cornelius Medardus, cujus supra facta mentio est, tanquam præsentis prænarratæ inventioni ejusque veritatem attestantis, non tam otiose sacræ illi actioni astitit, ut non suæ peculiari erga Sanctum devotioni indulgeret aliquid et navatæ operæ mercedem acciperet venerandi corporis particulas aliquas, quarum unam Domui nostræ Antuerpiensi reliquit sub hoc Chirographo. Ego infrascriptus, Societatis Jesu Sacerdos, postquam excellentissimus Dominus Marelio Spinola, in Palatinatu cum exercitu regio existens, curam dedisset R. P. Thomæ Sayllio et mihi, conquiriti corpus S. Wernheri, pueri quindecim annorum Martyris, idemque reperissemus; inter ceteras Reliquiarum partes, quas devotionis causa mihi servavi, etiam hunc dentem accepi, quem dono lubens dedi R. P. Jacobo Tirino, Domus Professæ Societatis Jesu Antuerpiæ Præposito, xxix Junii anno mdcxxi. In quorum fidem hæc manu propria subscripsi et subscripsi. Bruxellæ xiv Julii anni prænotati.

18 Quonam pervenerint aliæ, quas se devotionis causa servasse Cornelius dicit, particulari. hæcenus ignoramus: ipse anno mdcxxiii die xvi Februarii Antuerpiæ moriens ad Apostolicorum suorum laborum præmia evolavit: nos dentem ab eo donatum servamus in locupleti sacrarum Reliquiarum suppellectile, intra magnificas, si quæ uspiam lipsanothecæ, recondita; quarum obla una insigni opere laborata, cum aliis Sanctorum Martyrum non Pontificum reliquiis ipsum continet. Ejusdem dentis notitiam expressam invenimus in approbatione atque enumeratione Reliquiarum nostrarum, rogatu R. P. Joannis de Tollenare dictæ domus Præpositi, signata a Reverendissimo Antuerpiensium Episcopo Joanne Maldero, anno mdcxxv, xxx Octobris. In eadem domo nostra etiam nunc habitat Jubilarius senex R. P. Jacobus Libenius qui meminit, quod cum ipse circa idem tempus, quo dens nobis donatus, Mechliniæ novitius Societatis habitaret, eodem advenit P. Thomas Sayllius, et sacrarum Reliquiarum thesaurum, ad excitandam Novitiorum pietatem pignoribus plurimorum Sanctorum copiose instructum, auferit ossiculo quodam S. Wernheri: quod ibi etiamnum servari in peculiari pyxide, et esse os geniculare (medici patellam appellant) testatur Collegii illius et Novitiatus Rector

D

E

F

cum approbatione
Episcopi.

Novitiatus
Mechlinien.
os geniculare

R.

atque ossa
Moguntia
deposita:

subscribunt
PP. Saillius et
Medardus.

Domui Pro-
fessæ S. J.
Antwerp do-
natur dens

A R. P. Ludovicus de Camargo, per litteras requisitus, sed nihil ea de re scriptum inveniri.

EX MSS.

Ex reliquo corpore in Italiam avehendo

desumpta Insulis costula,

19 Mortuo Ambrosio Spinola in obsidione Casalis S. Evasii quo fuerat a Rege Catholico evocatus, filius ejus atque bonorum hæres in Italiam deportari jussit quidquid paterni juris in Belgio remonserot : eaque occasione accidit, capsulam, quæ S. Wernheri corpus continebat, Insulis, Flandriæ opulentissimo emporio, deponi apud spectabilem et eruditum virum D. Joannem Panlum Guidoboni Pessini, Regiæ Majestatis Consiliarium et Magistrum Computuum in sua Camera suprema Flandriæ dignissimum, nec non Thesaurarium Illustrissimi Marchionis Ambrosii Spinolæ dum viveret : cujus Joannis Pauli rogatu Ludovicus Fardeau, Sedis Apostolicæ Protonotarius atque ecclesiæ Collegiæ S. Mariæ civitatis Lensensis, diœcesis Atrebatensis in Comitatu Arthesiæ, Canonicus, proprio chirographo dato Bruxellis xvi Decembris anni mdcxxxiii attestatur, se extraxisse parvulam costam, quam prædictus Dominus Pessini devotionis pietatisque causa sibi sumpsit, ex corpore S. Wernheri Martyris . quod quidem corpus extractum fuit ex urbecula Bacherac, ad Rhenum sita, ex sacello S. Cunberti, quod est in colle prope parochiam dicti loci, cum consensu Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Nuntii Apostolici, atque ex debita licentia Canonicorum S. Andreæ Coloniae residentium, tamquam Provisorum ecclesiæ Bacheracensis, Illustrissimoque et Excellentissimo Marchioni Spinolæ donatum, dum erat in expeditione Palatinatus inferioris. Authenticum exemplar hujus attestationis (in qua etiam nominatim allegatur scriptum PP. Saillly atque Medardi, tamquam executorum et testium inventi translatique corporis) asservatur Insulis apud Cornelitas Discalceatos, ad quos demum devenit prædicta costula cum notariâli instrumento quod ex originali Gallico Latinitum addo, et est tale.

B

donatur Conventui Carmelit. istius urtis

20 Coram me notario ac testibus infrascriptis comparuit Domicella Maria Francisca Roberti, uxor D. Joannis Philippi l'Entaillenr, Scutiferi, Domini de le Warde et de Haute-porte : quæ ad majorem Dei et S. Wernheri gloriam declaravit, habuisse se os unum, acceptum ex glorioso corpore dicti S. Wernheri : quod os ipsa jam pridem donavit R. P. Petro Thomæ de S. Ludovico, Carmelitæ Discalceato, in residentia Duacena ad præsens commoranti, eo fine ut omni possibili ratione curaret promovere honorem tam venerabilis certæque Reliquiæ. Nunc autem rogata Domicella prædicta fidem desuper habendam corroborare, declarat quod dicta Reliquia, donata præfato P. Petro Thomæ, ac bis sigillata sigillo sui quondam mariti, et fascia rosei coloris obvoluta, accepta fuerit de corpore S. Wernheri, coram Domicella Maria Robillart, matre sua, tunc secundis nuptiis conjuncta cum D. Joanne Paulo Pessini, Consiliario Regis et Cameræ computuum Insulis Magistro : idque cum dictum sanctum corpus esset Insulis in ejus domo, publicæ venerationi expositum, priusquam mitteretur in Italiam ad Marchionem Spinolam, filium ejus qui Generalis Regionum armorum Dux in Belgio fuerat : cui cum subacto Palatinatu ingens pecuniæ summa offerretur, ipse quidem eam recusavit ; sed ejus vice, propter magnam quam erga S. Wernherum habebat devotionem, petiit et impetravit ipsius corpus ; quod cum magna cautela et certitudine in has partes delatum esse, probatur attestationibus authenticis, dicto Petro Thomæ in manus simul cum Reliquia traditis.... Actum Bruxellis xx Martii mncxliv, coram R. P. Juliano de S. Petro Carmelita Discalceato Residentiæ Bruxellensis, et D. Philippo de Monstrenil Vexillifero, testibus ad hoc vocatis et rogatis, meque Notario Regio Joanne Sdroogen.

Aprilis T. II

21 His aliisque documentis visis, Vicarii Generales Episcopatus Tornacensis Sede vacante, per litteras datas anno mdcxlvii die vii Februarii attestati sunt, quod inspecto et examinato quodam ossiculo, longitudinis circiter medii digiti, extracto de corpore S. Wernheri Martyris in Germania, cum duobus sigillis dependentibus ex bysso coloris rosacei.... P. Petro Thomæ de S. Ludovico donato, et per eundem Patrem Conventui oppidi Insulensis donando, reperebant dictum ossiculum veras dicti sancti Martyris Reliquias, easque ut tales recognoverint et approbarint. Quæ omnia nobis quoque probata sunt, submissis authenticis prædictarum attestationum exemplis, beneficio R. P. Petri de matre Dei ; qui præterea in sua epistola testatur, donatam sibi esse a Conventus Tornacensis Procuratore particulam exsiccatæ carnis ex corpore ejusdem Sancti, inventam in scrinio cujusdam P. Felicis, qui ipsam a dicto P. Petro Thoma habuerat : de cujus Reliquiæ veritate tanto certius sibi constare scribit, quanto expressius in historia inventionis dicitur, quod inventæ sunt multæ particule carnis quam forte calx non attigit nec consumpsit. uti habetur num. 10.

22 Reliquo corpore in Italiam delato, cum de eo publicæ venerationi exponendo cogitaret D. Marchio Ambrosii filius, scripsit ad Bollandum anno mdcxlv nostrorum Patrum Genuensium aliquis, nomine prædicti Marchionis, daret operam, ut per Ordinarium loci constaret S. Wernheri corpus in honore fuisse tamquam Martyris, et hoc illud esse quod ad Marchionem Spinolam detulere P. Saillius et P. Medardus. Fecit luculenter quod postulabatur Bollandus : nam ex iis quæ tum ad manum erant typis excusa aut manu exarata monumentis, colligit Commentarium de martyrio et cultu S. Wernheri, qui nobis etiam nunc adjumento haud medico fuit ; fecitque ut minime necessarium videretur, in tanta publicorum scriptorum luce testimonium Ordinarii requirere : deinde scriptum a dictis Patribus relationem illustravit annotationibus suis : utque relationi illi aliorum etiam testium pondus adderetur, si quod addi posset amplius, scripsit ad Collegii nostri Moguntini Rectorem Joachimum Humman, qui varios interrogando, tandem ex Patre quodam nostro, circa Bacheracum nato (cujus nomen non exprimiunt Rectoris litteræ vi Augusti anno jam dicto datæ) obtinuit attestationem his verbis scriptam : Memini optime, cum ante tumultus Suecicos Crucei in Palatinatu inferiori sub regimine Hispanico degerem, sæpius me ab eodem Regimine, atque ab ipso Confessario Illustriss. Marchionis Spinolæ R. P. Hermanno Hugone P. M. intellexisse, Sanctum Puerum et Martyrem Wernherum Bacheraci in Basilica in honorem ejusdem Martyris extracta quievisse, usque ad ipsam ejusdem oppidi a Marchione Spinola Catholici Regis jussu atque imperio occupationem. Occupato oppido Marchio tantum thesaurum, calumniis Calvinistarum subductum, Regi Hispaniarum sic annuenti, in ipsas Hispanias ablegasse tum dicebatur. Vidi ego non multo post Bacheraci, tumbam ejus lapideam, muro Basilicæ supradictæ, in sinistro aræ summæ latere, inclusam, apertam et vacuam : immo ab incolis ipsismet, licet acerrimis Calvinii assecclis, eadem, quæ narraavi, intellexi sæpius.

23 His in Italiam missis non est inde aliquid ad nos scriptum postea, quo doceremur, on in aliqua et qua ecclesia sacrum pignus depositum esset. Ergo cum jam sub manibus esset Aprilis hic, dedi Genuam litteras ad R. P. Joannem Stephanum Fliscum, strenuum operis nostri in partibus Liguriæ adiutorem, ut inter familiæ Spinolæ Proceres quæstione habita, ante omnia discernere conaretur locum sacri istius depositi, deinde et cetera nancisci conaretur : qui tandem ad quæsitâ sic respondit. Excellentissimus Marchio Paulus Spinola-Doria, familiæ ab Ambrosio Marchione ductæ caput, procul

D et approbatione Vicariatus Tornacensis,

E An. 1644 mittitur Genuam attestatio de antiquo cultu

et corporis ablatione prædicta

F

ipsum nunc Roxani depositum patabatur,

A hinc abest pro Catholica Regis Hispani Majestate apud Augustissimum Cæsarem Leopoldum Legatus Viennæ: non licuit eum convenire, et per ipsum impetrare requisita documenta; interim ex quodam illius domestico accepi sequentia: S. Wernherum, advectum in Italiam, et aliquandio habitum domi intra privatas ædes, postremo in æde magnifice constructa, Roxani (quod est oppidum diocesis Bertosana: et feudum ejusdem Marchionis) collocatum esse intra capellam, in qua alia nonnulla Sanctorum lipsana recondita sunt, suis quaque locolis inauratis inclusa: ejus vero ecclesiæ curam gerere Franciscanos; ab Observantia cognominatos, et frequentem populum sacras illas reliquias venerari.

24 Hæc notitia habita ad ipsam Marchionem et litteras, ut arcte pietatis monumenta deprecans transmittique juberet Antuerpiam: qua continuo in hæc verba respondit: Accepta epistola Paternitatis vestræ, plena sane tum religionis in Sanctos, tum benevolentia: in meavumque meum, utrumque dulcissimum ac gratissimum habui: scripsique illico ad Guardianum Roxanensem, ut in sacello sacris Reliquiis dicato, quod est in templo percelebri monasterioque ab eodem avo a fundamentis erecto, perquiret sanctum depositum; neque de eo distinctius faceret certiorum, deque aliis quæ in eisdem lipsanis repta fuerint, ut ea omnia transmitti curem Antuerpiam. Interim hac benignitate vestra in me singulari et propositi laudabilissimi sanctitate, qua historiam S. Wernheri scribendam suscipis, vel jam scriptam publice præparas, summe devinctus, apprecor operi perennitatem. Viennæ ix Martii mdc.lxxiii. Jam prout mihi sperabam cetera, neque ea manibus tenere credebam; quando venit a Guardiano responsum, quod inspecto catalogo Reliquiarum, quas sanctus conventus asseruat, nulla ibi inventa sit mentio S. Wernheri, aut

corpus in aliqua sacrarum thecarum. Novis ergo litteris D interpellatus est Excellentissimus Marchio; sed is nihil certi habuit quod responderet; scriptis rursus litteris, quas etiam ipsas subicio, ut appareat nullam diligentia humanæ partem a nobis fuisse prætermisam. Verba epistolæ eodem anno die xxx Novembris Viennæ datæ hæc sunt.

25 Summe doleo, quod, durante adhuc absentia mea a domestico archivio, nihil certi possit afferri de corpore S. Wernheri. Siquidem valde verosimiliter suspicor, quod Avus meus consignaverit illud sacrum corpus, alicui alteri ex suis prædilectis templis, vel monasterio S. Leonardi Genuæ, in quo educabantur ejus filia, vel etiam filio suo Cardinali Compe: illa et deinde Hispani Archiepiscopo. Sed ut dictum est, nihil certi habeo: nec archivium meum domesticum potest ita facile exenti et evolvi absente me, quod ego præsens libentissime facerem. Gratas igitur ago Paternitati vestræ, pro summa, quam professus est erga me avumque meum benevolentia: doleoque quod hic detinear circumstantiis temporum, ita ut non possim eam reddere efficacem in re tantæ pietatis, ex quo insuper inanimale nomen resultaret nostræ familie in opere tam insigni, cui sanctissimorum virorum virtus et doctissimorum calamus jure promittit perennitatem. Hæc ille, meritis nostris majora, eoque duntaxat sine hic allata, ut si contra, et virum præstantissimum, publici boni causa absentem a patria, vel aliter ab optima voluntatis executione cuius redierit impeditum, votis nostris non posse satisfacere; eorum aliquis aut nepotum, lectis hisce paternæ voluntatis indicibus litteris, eandem salutem adimplere, pro futuro operis supplemento. Interim quæsitum est apud S. Leonardi monachos, responsumque ne ibi quidem sciri aliquid de S. Wernhero, in Hispaniam pro re tam incerta recurrere non placuit.

propter absentiam Marchionis,

summe altis cupientis ea submittere. E

DE B. CONRADO MILIANO ORDINIS MINORUM ASCULI IN PICENO

ANNO
MDCCLXXXIX

Cultus corporis,

et obitus dies,

Processus pro eo canonizandus factus

B ratarum Seraphici Ordinis catalogum texens Franciscus Gonzaga, parte 1 operis pag. 93 eosque alphabetico ordine adnumerans atque ad litteram C perveniens, inquit: B. Conradus miraculis insignis jacet Asculi. Quod verbis ripsa eisdem Martyrologii Franciscani auctor in 2 editione an. 1623 sic expressit: Asculi in Piceno B. Conradi Confessoris, vita et signis admirandis celebris. In annotationibus addit Lucam Waddingum, in Additionibus ad Tomum 2 Annalium, post Tomum 4 editum, 33, ex Processu pro illius canonizatione compacto vitam, genus et acta sub compendium reduxisse. Hoc indicio excitati, et aliunde edocti quod corpus ejus in ecclesia S. Francisci Conventualium requiescat sub Altari Resurrectionis cum hac epigraphe: Hic jacet corpus B. Conradi de familia Milianorum de Asculo, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci, Theologi atque Doctoris Parisiensis, nec non socii jorati Nicolai Papæ IV. Obiit anno Domini mclxxxix, die xix Aprilis. Hæc inquam edocti, simulque festum ejus dicta die xix Aprilis magna cum populi frequentia et veneratione peragi, et imaginem pingi supra arcam cum radiis, atque ante eam jugiter ardere lampadem; nihil prius nobis curandum esse censuimus, quam ut prædictum nunciassetur Processum, per quem constare deberet quanto eum fundamento Beati appellatio ac veneratio B. Conrado tribuebatur.

2 Stylus epitaphii prænarrati, omnimodam sapientiam (quis enim Minores Conventuales aut Doctores Parisienses seculo paulum antiquioridici?) ipsum

tamen probat sufficienter præsentem illius cultum: qui cum sit ab inmemorabili tempore juxta Urbani VIII præscriptum; non potest moveri dubium de jure tituli, quo Beatus dicitur. Et tamen confirmando magnopere conducere poterat dictus Processus, et simul ablaturus necessitatem per varios auctores sparsam requirendi minori sub fide, quod sub jurata haberi ibidem collectum poterat. Ergo pro eodem impetrando litteras dedimus ad Asculanæ civitatis Auctoritas penes quas intelligeramus esse ipsum originale, ejus solum compendium et quidem italicum Waddingus habuerat) responsumque ab iisdem humaniter est xxi Martii an. 1671, in hæc verba. Jucundissimæ litteræ vestræ ab adm. R. P. Didaco Calaneo Collegii hujusce Rectore nobis redditæ, in nostro Concilio Centum et Paes a Secretario perlectæ, Senatorum omnium animos impulerunt ad sancendum, ut duo deputati ad id specialiter electi, puta D. Franciscus de la Torre et D. Octavius Novellus, toto conatu incumbant, ad colligenda præclara facinora B. Conradi Migliani, conterranei nostri dignissimi, ejus gloriosi obitus dulcis memoria recolitur die xix Aprilis.

3 Nulli labori paritum fuisse ab iis, qui ad superscripta deputari fuerant, certos nos fecit vir clarissimus ex eadem cum Beato familia Josephus Migliani, frater uterinus Francisci de la Torre, unus ex Deputatis; sed omnem laborem fuisse irritum significavit, eo quod tabularium Asculanum combustum olim fuerit, cum insigni jactura multarum antiquarum scripturarum. Idem suspicatus Romam delatos fuisse prædictos processum, et vel in

F

et ab Anciantis Asculani quæsitus,

minimeque inventus

A in Bibliotheca Vaticana vel in archivis Congregationis Rituum asservari; aut saltem exemplatos haberi in archivio Episcopali; amicos quoscumque potuit sollicitavit exercuitque in ipsis ibidem perquirendis; sed hæc quoque diligentia optato effectu caruit hactenus. Interim ex epistola ejus x kal. Februarii anno MDCLXXII data dulcissimum sequentia. Corpus requiescit in sacello eleganti operis plasticis atque inaurati, familiæ proprio ejusque sumptibus ornato, intra duas arcas, quæ exterior marmorea, expressior interior est; intactumque et integrum jacens, mirifice gratum quovis tempore spargi odorem. Multos dies ante ejus festum pulsantur campæ; ipso festo, tam in primis quam secundis Vesperis, coram Illustrissimæ civitatis Proceribus, Psalmi hymnique congrui modulate cantantur; postea quam ad illius altare antemeridianis horis frequentia oblata fuerint Deo Sacrificia, a Sacerdotibus ad honorandam Beati Confessoris memoriam confluentibus: e quorum manibus complures utriusque sexus cives sacro reficiuntur epulo, donec soleanni ritu Missa votiva celebretur. Multa insuper alia lætitiæ ac devotionis publicæ signa isto die monstrantur a civibus, quæ singula prosequi longum foret.

B Porro deficientibus quæ diximus Actis publicis, dabimus hic compendium Vitæ ex Waddingi abbreviatore et successore dignissimo Francisco Haroldo; ad annum 1289 num. 14. Ita autem habet: Hoc eodem anno obiit Asculi B. Conradus Asculanus; in eadem civitate, anno MCCCXXXIV die xvi Septembris, Francisco Miliani et Agnete Marcellini de Saladiis parentibus solidibus natus. Ab ipsa infantia jejuniis diebus ubera tantum semel sugebat, et crescens puer alios abstinentiæ modos prosecutus, aliisque virtutibus et humanioris litteraturæ disciplina exultans, adhuc adolescens prophetico spiritu donatus, quoties Hieronymum, rusticum puerum, offendeat, eum flexis genibus adorabat: quod, ut affirmabat, claves regni cælorum in pueri manibus conspiceret. Is enim erat Hieronymus Asculanus, qui postea Nicolaus IV Pontifex rexit Ecclesiam, et tunc in pueritia icto perpetuæ amicitie fœdere cum Conrado gradiebatur: unde uterque ad virtutum opera maniventer concurrentes, nomina sua simul Minoritis dederunt, simul professi, simul studuerunt, simulque Doctoratus lauream, quam humiliter declinabant, ab Angelo monitione reluctarentur, donati fuerint.

C Postea Romam profecti, cum pari cursu Theologicis prælectionibus et verbi Dei prædicationibus insisterent, Hieronymus ad Ordinis officia assumptus est. Conradus vero, semper suspicatus se ad animarum curam idoneum non esse, ab Hieronymo, jam facto Ministro generali, obtenta licentia in Africam transfretandi, per multos labores et arumnas, per varias Libyæ regiones, sexies mille quadringentos septuaginta octo homines, et præter hos integras aliquot familias, prædicatione sua et multis miraculis ad Christi fidem convertit; multas proinde a demonibus insidias et verbera passus. Ne vero dum aliis prædicat, ipse reprobus elliceretur, paucissimis contentus, vili lacerna tectus, nudis ad terram plantis incedebat. Omnes hebdomadæ dies in diversa jejunia distribuens, plerumque pane tantum et aqua vescens, Christi Salvatoris passioni meditando totus intentus erat. Quibus exercitiis et alia multa virtute promeruit multas animas e purgatorii penis liberare; Christum spinis coronatum aliisque doloribus affectum sæpe videre; Angelorum frequenti colloquio frui, in sanctissimæ Trinitatis nomine, quod impense colebat, cæcos illuminare, claudos erigere, paralyticos persanare, demones fugare, et duos demones in Africa mortuos suscitare.

6 Hinc auctoritate Pontificia vocatus in Europam,

ut cum suo fratre Hieronymo Parisiis pacem inter Reges tractaret, ejus adjutorio et precibus effectum est, ut Hieronymus legatione sua feliciter fungeretur. Cardinalitia propterea dignitate donatus, Conradum secum in urbem reduxit, et post biennium remisit Parisios sacram Theologiam publice prælecturum. Demum anno MCLXXXIX per Hieronymum factum Pontificem, iterum in Urbem vocatur, ut inter Cardinales adoptaretur, sed Asculo transiens, ibi sanctissime mortuus est, die XIX mensis Aprilis. Tribus diebus flexibili et suaveolenti corpore, propter concurrentis populi devotionem insepultus, multis miraculis claruit. Quo audito scripsit Nicolaus Pontifex ut honorifico tumulo conderetur. In quo, dum ejus translatio alium in locum fieret anno MCCCXXI, corpus ejus integrum reperiunt: quod crebra adhuc miracula patrat, et se invocantibus præstat beneficia.

7 Electus est ad totius Ordinis regimen Hieronymus anno Christi MCLXXIV, et in Galliam profectus ejusdem seculi anno LXXVII, indeque reversus, Pontificia sede per Joannis XXI mortem vacante, ab ejus successore Nicolao III creatus est Cardinalis: ex quibus tota quæ ad Conradum spectat chronologia lucem accipit. Distinguendus est autem hic Conradus ab altero ejusdem nominis et Ordinis, tunc Alemanniæ Provinciali, qui a Rudolpho Romanorum Rege missus Procurator et Nuntius, primo anno Nicolai III, ad præstanda ea quæ olim Gregorio X ab eodem Rege promissa fuerant: quibus de rebus confectæ tabulæ erant in Raynaldi Annalium Eccles. tom. 4. Vitam B. Conradi scripsisse dicuntur FF. Benedictus a Polio Canas. et Dionysius a S. Hemero ejus socii: quod forte Processus prædictus attestabatur. Utinam ea adhuc supersit et nobis aliquando mittatur! Interimceam accepimus quæ anno 1664 Mucronatæ est impressa Italice, a Francisco Antonio Migliani Francisci præmemorati filio composita: et vero dignum fuit ut qui eundem cum Conrado sanguinem, et nomen a Millini insigni et vetusto castello ductum participabant, ejus honori promovendo sollicitius adlaborarent. Ex hac autem (quæ tota fere a Waddingo, Haroldoque et quadam epitome ad ipsum conventum spectante sumpta est) didicimus causam præmemorator translationis fuisse, quod ipse Conventus ex loco suburbano translatus intra urbem fuerit, fabricato ibidem novo ac sumptuoso templo, hand procul ab ecclesia S. Mariæ, inter vineas dictæ. Ibi juxta ostium, quo ad sacrarium introitur, deposita fuit arca intra mœnam; postea autem collocata subtus altare prædicti sacelli; quando etiam, et non prius existimo factum marmoream arcam cum prænotata inscriptione.

8 Nulla ex antiquis miraculis post mortem editis specificavit hic auctor, veteribus documentis destitutus: solum gratias quasdam, intercessionem illius Beati ab iis qui sunt experti attributas, commemorat; videlicet, virum Asculi nobilem, sibi aliisque professum sapiens, quod incurabili podagra afflictus in juventute, medicis humana auxilia desperantibus, ipse ad divinum per istam Dei servum invocantia recurreret; obtestans ut saltem in alium minus difficilem morbum hæc sua molestia converteretur; eaque tam lenitate prece non nisi levitate; quæ obtinuisse gratiam, humore peccante vernis autumnalibusque diebus aliquot instar aquæ prorampente per pedem digitos, absque molestiæ alienigenæ sensu. Alium oriundum ex Saladinorum familia (quæ B. Conrado materna fuit) et inunctam oleo lampadis ante sepulcrum ardentis, a se expulisse artritica istud malum. Mulierem ægram pudricis eschivæque doloribus, ad o ut acc in latus alterum ipsa se posset concertare, statim atque Conradum invocavit surrexisse de lecto, et quocumque voluit expedite ambulare. Alium moribundo fitulo, cum omnium circumstantium stupore, vitam et sanitatem

D mors Asculi obita,

E

alia Italice edita,

F

testis quarundam gratiarum ipsi attributarum

festi annui celebritas,

Nicolai 4 Pontificatum junior præ-sagit,

eique amicitia junctus,

et Gallica legatione expeditus

fructificat in Africa;

Vita ejus austeritas;

A *sanitatem continuo ut preces fudit, recuperasse. Tertiam*
AUCTORE D. P. *voti compotem factam quo prolem masculam desiderabat.*
Denique super omnia appendit hic auctor, quod anno
MDCXXVIII in primis Vesperis, unde festum B. Mariæ
Angelorum sive Portiunculæ Fratres Minores ordie-
bantur mense Augusto, effigies B. Conradi, supra arcam
deposita, visu sit fluere miraculoso sudore, qui sequenti
deinde die duravit, prognosticus violandi in secundis
Vesperis templi per cruentam civium dimicationem: in
qua non nemo Beato devotior, cum vehementer saucius
pro mortuo haberetur, non tantum serravit vitom, sui
ut credidit Patroni beneficio, sed etiam a vulnere cito
convaleuit.

nomen ad 9 *In prima Martyrologii Franciscani editione anni*
5 Julii te- 1638 *Beatus iste refertur ad v Julii: non quia aliquis,*
vera relatum. *eorum quos auctor allegat Scriptorum, diem mortis aut*

cultus talem tradiderit: sed quia, in omnium silentio, D
liberum sibi credidit ille, pro ea quam sibi sumebat
auctoritate, quem collibuisse diem accipere. Quod quia
de plurimis aliis fecisse cognoscitur, quorum ignorabat
diem, qui tamen postea aliunde innotuit; ideo nihil illi
credere possumus etiam de talibus agenti, quorum alias
satis certus satisque publicus cultus habetur, donec ex
ipso loco aut ab aliquo fidei melioris teste cognoscamus
certius, an revera ejusmodi dies ipsis conveniat. Atque
hoc dictum sit in eorum gratiam, opud quos publica
aliqua est alicujus Beati Minoritici veneratio: ut si,
eum velint operihuc inseri, informandos nos esse sciant;
neque satis esse putent, quod ejus nomen possimus in
isto Martyrologio legere: alias inter Pratermissos reji-
ciendum intelligunt.

- S. Georgius, Confessor, Episcopus Antiochiæ in Pissidia, memoratur in MS. Synaxario Parisiensi. *In Menæis et Martyrol. Rom.* xix Aprilis.
- S. Joannes Paleolaurita, in Palestina et eremo sanctæ civitatis, memoratur in *Menæis excusis et vnanimis manuscriptis* : in aliis xix Aprilis.
- S. Jacobi Apostoli capitis transpositio, et aliarum Reliquiarum Translatio Atrebatii facta, memoratur in *Historia Relationis capitis S. Jacobi 3 Januari edita*, et celebratur sub ritu Duplicis majoris Dominica 2 post Pascha, ut traditur ab Arnolde Rayssio in *Hierogazophylacio Belgico* pag. 303 et sequentibus; ubi Reliquias enumerat, de quarum singulis actum est aut agitur diebus propriis natalibus.
- S. Dionysii, Martyris Romani, corpus asservari Montibus Hymoiæ, in ecclesia Carmelitarum Discalceatorum, ejusque memoriam hoc die celebrari, tradit Willotus in *Hagiologio Gallo-Belgico*.
- S. Leontii Martyris corpus Roma acceptum solenni pompa illatum Ratisponam xx Aprilis anno mdcian.
- Reliquiarum inventio in Stabel forte in Stabuleto explicat Rosw. in *Martyrologio vetere*, ut arbitratus est, Romano.
- S. Marcus Episcopus, in Antissiodoro civitate, memoratur in MS. *Martyrologio monasterii S. Sabini de Levantia in montibus Pyrenæis*. Verum quia inter Episcopos Antissiodorenses nullus connotatur Marcus, arbitramur intelligendum, aut Mamertinum Abbatem, aut potius Marianum monachum, qui ambo Antissiodori vixerunt et hoc die coluntur.
- S. P. Theodori nomen inscribitur *Kalendario Ruthenico* apud Posserinum in *Apparatu* : sed S. Theodorus vocatur a Moscovitis, quæ et Rutheni, in figuræ sui *Kalendarii* tabulis apud CL. V. Laurentiam videri Henr. Amstelodami servatis. Putarem quod sit Theodorus Trichinas, de quo hodie Græci si huic conveniret habitus Episcopalis ibi expressus, forte per errorem pictoris.
- Waldereus Episcopus Cesar-Augustanus memoratur cum titulo Sancti in *Martyrol. Hispan. Tamayi Salazar*, ob auctoritatem Luitprandi : qui in *Adversariis* num. 109 vocat Sanctum, et dicit obiisse xx Apr. Tamayum sequitur Bucelinus in *Menologio Benedictino*. Nos quia vacillant *Adversaria Luitprandi*, certiora monumenta requirimus.
- Cedvalla Rex Occidentalium Saxonum, ex insula Britannia Romanum peregrinatus, a Sergio Papa anno 689 baptizatus, die xii Kal. Majarum, ut inquit Beda l. 3 c. 7 solutus est a carne, et Beatorum est consortio sociatus in coelis. Verba Bedæ descripsit Westmonasteriensis, ob quæ auctor *Martyrologio Anglicani* in utraque editione cum ut Sanctum et venerationi expositum refert, eumque secutus Alfodius. Isti Harpsfeldius seculo 7 c. 14, ab omni titulo Sancti et Beati abstinet, solum ista dicit : anno 689 xii Kalend. Majarum ad Christum migravit. Non meminerunt ejus Wulfordus, in suo *Martyrologio Anglice* anno 1526 excusa; non Perlerus, in *Floribus præcipuorum Sanctorum Angliæ, Scotiæ et Hiberniæ* anno 1632 impressis. Secutus est Cedvallam a regno Ina, cujus Acta recensimus, vi Febr. et eunti *Martyrologiam Anglicanum Sancti titulum ei adhibuit*, quod jam optaremus non fuisse factum, ut modo in Cedvalla non facimus.
- Luthardus Ep. Paderbornensis, cum titulo Beati inscriptus est *Fastis Westphalicis*, nuper confectus et ad nos missis.
- Agnes, soror S. Hildegundis, ab Angelis delata in celum, refertur in MS. *Florario*. Dicta historia infra in Vita S. Hildegundis refertur, et priore quidam n. 7 et posteriore n. 17.
- Ula sive Oda religiosa femina, in Brabantia in villa Thorerbais dicta, accepisse sacram Eucharistiam e manibus Christi Domini traditur a *Cæsaria Heisterbucensi* l. 9 c. 35, et Joanne Gillemans prima porte Navalis Sanctorum Brabantia, qui addit sancto fine quievisse. Eam Rayssius in *Auctaria ad Nates Sanctorum Belgii* retulit ad hunc xx Aprilis, quo mortua alia Oda, Sanctimonialis Ordinis Præmonstratensis, cujus Acta infra damus. Addit Rayssius floruisse circa annum 1220, et Venerabilem appellat.
- Joannes, ex monacho Benedictino S. Dionysii, Cisterciensis, Abbas Igniacensis et Claravallensis, et Archiepiscopus Mithelenensis, obiit Claravalla 20 Aprilis anni 1240, et cum titulo Beati refertur a Chrysostomo Henriquez et Bucelino : sed in libro sepulcrorum solum Bonæ memoriæ. Eundem celebrat Chalemotus, sed perperam Abbatem Claravallensem nominari asserit.
- Guido, ex Abbate Cisterciensi, Archiepiscopus Remensis et S. R. E. Cardinalis, et Sedis Apostolicæ Legatus, Gandavi defunctus, cum titulo Beati relatus est in *Menologio Henriquez et Bucelini* : uti ad diem xv Maii in *Kalendaria Ordinis Dirione* anno 1617, excuso, et hujus exemplo a Chalemoto.
- Sanctorum Corporum, quæ per annum in Suessionensi S. Medardi monasterio humi prostrata jacuerant, relevatio et glorificatio, anno 1038 facta, celebratur in *Fastis dicti monasterii*.
- Jacobus de Florentia, Episcopus ab Arturo in Zaitonensis, Martyr sub Saracenis scripti *Martyrologio Franciscano*, quia Pulchro-viso, In Aquitania a Culnecedum ab ecclesiis vindicati, hic solum indicantur.
- S. P. N. Anastasius Sinaita, memoratur cum insigni elogio in *Menologio Basilii Imperatoris* : ab aliis xxi Aprilis.
- Simeon Martyr, post alios hujus diei Martyres adiungitur in MS. *perpetuo Casinensi*, quem suspicamus coli. xxi Aprilis.
- S. Exuperantiæ translatio indicatur in MSS. Parisiensi S. Germain de Pratis, Remensi Ecclesiæ SS. Timothei et Apollinaris, et Divionensi S. Stephani sed perperam in hoc Exuperiæ scriptum : colitur illa Virgo Trecentis xxvi Aprilis.
- S. Monicæ translatio capitis et aliquot ossium Aronsiam indicatur in MS. *historia*, quam dabimus iv Maii.
- S. Domitilla Virgo celebratur in *Vita Sanctorum, Hagenoæ* anno 1508 excusa. Acta dabimus xii Maii.
- SS. Senecius et Theopantus, Nicomediæ passi, et in cellam Ratolfi translati, sub finem MS. *Usuardi a Widone Krantzeln* adjuncti : videntur esse S. Synesius et Theopompus, ab aliis relati xxi Maii.
- S. Adalarus, a S. Bonifacio Erfordiensibus datus Episcopus, memoratur hoc die in *Breviario Erfordensi*, anno 1518 excuso, ubi officio Ecclesiastico colitur ritu duplici, ubi translationem corporis, refertur in variis *Martyrologiis*, sed fere recentioribus. Habemus aliquam Translationis historiam et aliam inspectionis Reliquiarum anno 1633 factæ. Quæ omnia nosse nostro danda ad diem martyrii, quod cum S. Bonifacio subit, et in antiquioribus *Martyrologiis* refertur v Junii.
- Baudelus Martyr Zamorensis, sub Diocletiano, anno 288 passus xx Aprilis, refertur a Juliano Petri in *Adversariis* num. 321, ubi addit diem natalem celebrari Kalendis Novemb. refertur tamen ad hunc xx Aprilis in *Hagiologio Luitprandi Georgii Cardoso*. At Tannagus Salazar ex poemate Auth. Ita! contendit festa

festo Apostolorum Petri et Pauli occubuisse, eique ex Chronico Fl. Dextri adiungit Juliam et alios Martyres. Verum quia dicti auctores nobis de suppositione sunt suspecti imo convicti, nihil de iis asserere possumus. Si certiora nanciscamur monumenta, ea poterant proferri
xxix Junii.
aut die 1 Novembris.

S. Sernanus, Epis. et Ap. Orcadiensium, memoratur a Camerario in Menologio Scotico: ab aliis 1 Julii.

S. Anacleus Papa, Martyr, indicatur in MS. Trevirensi S. Martini: colitur xiii Julii.

B. Joannes Agnus, Episcopus apud Trajectum superius, indicatur in scripto Auctario Carthusie Bruzeliensis ad Grevenum. Dies ejus natalis xxv Julii

S. Georgii Betleemitæ, monachi et Martyris, et S. Venantii Abbatis corporis revelatio apud S. Germanum inscripta est antiquo Martyrologio Usuardi, in dicto monasterio adservato. Miramur eorum nullam fieri mentionem apud Menardum, qui ibidem monachus vixit aut apud Saussayum, qui Parisus scripsit. Meminit Menardus xx Octobris Translationis reliquiarum S. Georgii monachi ad dictum monasterium S. Germani, et in Indice censet Martyrem Cordubensem, qui colitur xxvii Julii. Meminit et depositionis S. Venantii Abbatis Thronis xiii Octobris.

S. Victor, Papa, Martyr, refertur ab Usuardo, Adone, Nothero et aliis recentioribus; ut hoc die dicimus ad Martyres Romanos, Victorem, Felicem, Alexandrum et Papiam. Dies natalis S. Victoris Papæ est xxviii Julii.

Capitis S. Agapiti Martyris, a Theodosio juniore Vesontionem transmissi nova inventio in ecclesia S. Stephani, hoc die facta receditur quotannis officia Ecclesiastico, teste Joanne Jacobo Chiffletio parte 2 Vesontionis pag. 196, et Historia inventionis in tres lectiones distributa invenitur inserta Breviario Vesontionensi anni 1590, putaturque esse S. Agapitus Prænestiinus, ideoque quæ de hoc est in Breviario Romano Oratio etiam Vesontione recitanda præscribitur. Itaque quamvis hic dicatur ejus esse Natalis, agemus de ipso die quo colitur xviii Aug.

S. Zachari Apostoli memoria celebratur in Menais excusis et in aliquo MS. At quæ ille sit non indicatur neque additur aliquod distichon. Celebratur ab Usuardo et aliis Zachæus Episcopus Hierosolymitanus x Kalendas Septembris; et additur ab aliquibus Zachæus publicanus, de sycomoro a Christo evocatus, quasi postea fuisset Episcopus Cesaræ Pa-

lestinae. Adduntur et alii Zachari; proinde et hunc transmittimus ad dictum diem xiii Augusti.

Victor, Episcopus Carthaginensis, refertur a Petro de Natalibus lib. 4 cap. 70, et ejus exemplo a Maurolyro. Sed is est Victor, Episcopus Cartennensis in Mauritania Casariensi, relatus a Gennadio cap. 77. Galesinius loco ejus retulit Victorem, Episcopum Uticensem. Ferrarius dubius de loco, In Africa, inquit, S. Victoris Episcopi. An Victor Uticensis sit Sanctus vindicatus disputat Petrus Franciscus Chiffletius cap. 16 elucidationis in Victorem, quem ipse Vitensem appellat. Quæ erunt latius discutienda, ad diem, quo Victor Uticensis inscriptus est Martyrologio Romano xxiii Augusti.

S. Cosme Martyris Translatio, ex insula Creta Venetias ad ecclesiam S. Georgii Majoris, celebratur ibidem hoc die, et memoratur a Ferrario in generali Catalogo. Dies ejus natalis notatur a plerisque 11 Septembris.

S. Januarius,

S. Desiderius, } Martyres, referuntur in MS. Synodico Græco Parisiensi collegii
S. Proclus, }
S. Sosus, } Clavomontani, Societatis Jesu. Sunt
S. Phenstus, } hi Martyres Puteolani, a Latinis
S. Euliches, } relati xix Septembris.
S. Aetion.

B. Joannes Prandotha, Episcopus Cracoviensis in Vita excussa hodie dicitur obisse; sed Chronicon Episcopale antiquum MS. in Archivo Ecclesie Cathedralis expresse notat diem S. Matthæi Apostoli et Evangelistæ xvi Septembris.

S. Sturmias, Abbas Fuldensis, refertur in Diario Reliquiarum Metropolitane Pragensis, propter partem cruris brachique ab 1361 a Wicelmo Archiepiscopo, Coloniensi donatam Carolo IV Imperatori colitur xvi Decembris.

Petrus, ex Abbate Cisterciensi; Episcopus Atrebatensis, mortuus anno mcm, memoratur a Claudio Chabernoto cum titulo Beati, qui nunc illi juxta Ecclesiam recte tribuitur, poterit discuti, ad diem, quo inscriptus est Calendario Ordinis Cisterciensis, Divisione excussa, et Menologio Henriquez ac Barelini xviii Decembris.

S. Anastasius, Hieromartyr Antiochiæ, celebratur in Menais Græcorum excusis, et in disticho adjecto dicitur gladio excusus, In Menais MSS. Chiffletianis dicitur Archiepiscopus, et esset ille, qui sub Phora Imperatore a Judæis fuit occisus, estque inscriptus Martyrologio Romano, quando poterit ea lis dirimi ad diem xxi Decembris.

DE SS. SULPITIO ET SERVILIANO MARTYRIBUS ROMANIS

G. II.

SUB TRAJANO.

Acta horum
Martyrum
dantur ex
MSS. Actis
SS. Nerei et
Achillei,

Die xv Aprilis dedimus res gestas sanctarum Martyrum Maronis, Eutychetis et Victorini Presbyterorum, excerptas ex Actis martyrii SS. Nerei, Achillei et Domitillæ, quæ habemus in quamplurimis et valde illustribus codicibus MSS. Interponuntur in iis varii tituli, inter quos est hujusmodi: Explicit de passionibus Eutychetis, Victorini et Maronis: incipit Domitillæ et Euphrosinæ et Theodoræ Virginum; et Sulpitii ac Serviliani. Ex his duo ultimi hoc die xx Aprilis coluntur, et quæ ad illos spectant ex dictis Actis excerpta hic dantur.

2 Factum est autem postquam omnes Dei Sanctos tulit a solatio Domitillæ Aurelianus, dixit ad Sulpitium et Servilianum, juvenes illustres viros: Scio quia conflactaneas Domitillæ habetis sponsas, id est Euphrosinam et Theodoram virgines sapientissimas. Cum ergo Domitillam deponi fecero de insula

ad Campaniam, istæ ad illam visitandi gratia vadant, et suasionem suam revocent ad gratiam meam animum ejus... His factis venit Aurelianus cum duobus sponsis ipse tertius, cum tribus organariis, ut quasi uno die trium virginum nuptiæ fierent. Sulpitius autem et Servilianus videntes mutam loqui, et Herodem Theodoric fratrem illuminatum signo Crucis et precibus Domitillæ, crediderunt. Quos cum Aurelianus instanter hortaretur, ut una die simul acciperent sponsas suas, Sulpitius et Servilianus prudentissimi homines dixerunt ei: Da honorem Deo, ejus virtute cæcum illuminatum conspiciamus, et mutam loquentem videmus. Aurelianus autem non curans de his quæ illi loquebantur, fecit per potentiam suam includi in cubiculo Domitillam, ut securius faceret violentiam; et positis organis post cœnam cæpit lætus saltare inter eos. Cui saltanti more

convertuntur
ob cæcam et
mutam sana-
tas a S. Domi-
tilla

Erant despon-
sati, adhuc
ethnici

A more solito nuptiarum, omnibus autem deficientibus, ille incessanter tamdiu saltavit per duos dies et duas noctes, quamdiu corruens expiravit : Videntes autem quæ evenerant, omnes crediderunt.

3 Frater autem Aureliani, nomine Luxurius, petiit ab Imperatore Traiano, ut hos omnes ad sacrificandum compelleret : qui si non consentirent, pœnis eos quibus vellet interimeret. Unde factum est ut Sulpitium et Servilianum Præfecto Urbis Aniano traderet : quos Præfectus confesos, quod nuper ficti essent Christiani, nolentes penitus ultra idolis immolare, decollari eos præcepit. Quorum corpora Christiani posuerunt in prædio eorum ; via Latina milliario secundo : in quo loco exuberat virtus eorum usque in præsentem diem. *Hactenus Acta ex quamplurimis et optimæ notæ codicibus MSS.*

His consentanea sunt antiqua Martyrologia, et quod Usuardus scripsit ita habet : Romæ sanctorum Martyrum Sulpitii et Serviliani, qui prædicatione et miraculis Domitillæ Virginis ad fidem Christi conversi, cum nolent idolis immolare a Præfecto Urbis Aniano capite cæsi sunt. Quæ in hodierno Martyrologio Romano eadem adhuc leguntur. Aliquanto plura ex Actis habent Ado et Notkerus : seculi passim recentiores in suis Martyrologiis MSS. et excusis.

B 4 Paulus Aringhus lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 4 tradit in prædicto horum Martyrum prædio factum fuisse cœmeterium, vetustissimum præ ceteris viæ Latinæ, et SS. Gordiani et Epimachi cœmeterio coherens : cuius meminit Anastasius Bibliothecarius, in Vita S. Hadriani ; Pontificis Romani his verbis : Simili modo et basilicam SS. Gordiani et Epimachi seu cœmeterium ejusdem Ecclesiæ Simplicii et Serviliani, atque Quarti et Quinti Martyrum, et B. Sophiæ, una cum cœmeterio S. Tertulli, foris portam Latinam, a novo renovavit. Et paulo post addit Aringhus : Extat in viridario quodam, juxta ecclesiam B. Michaelis Archangeli, quæ communi omnium voce in Burgo nuncupatur, pervetusta inscriptio lapidi insculpta, quam e celebri eodem cœmeterio illuc advectam credere nobis par est ; eandemque ipsorum Martyrum sepulcro affixam olim fuisse, quæ contemplanti se offerunt, conjecturæ suadent. Inscriptus autem lapis hujusmodi tenoris est : SIMPLICIUS MARTYR, SERVILIANUS MARTYR, interposito bis corde flammam eructante. Sed qui hic Simplicius alius Sulpitius dicitur et socius Serviliani ; pro quo alibi etiam Semiliani legitur, et simul coli dicitur XII Calendas Maii.

C 5 Octavius Panciroli, in Thesaurò abscondito alinæ Urbis Romanæ, regione 2 cap. 42, docet e dicto cœmeterio SS. Sulpitii et Serviliani Corpora translata fuisse ad Ecclesiam S. Prædix, et istic integra etiamnum asservari. At Gaspar Bruschi, in Chronologia monasteriorum Germaniæ fol. 48, hæc corpora sub dicto Papa Adriano in Germaniam delata fuisse scribit his verbis : Elephanciacum, alias Elefancense, vel ut hodie vocant Flwangense, magnificum Ordinis Divi Benedicti ad Jagistam vel Jaxtum Francooniæ amnem, in Virguna hodie Virngrundt situm, et a capto ibi tragelapho dictum monasterium ; fundatum est anno Domini eccclxiv ab Episcopo quodam Lingonensi Hariolpho : quem Pipinus et Carolus Magnus Galliarum Reges carissimum habuere, et Patrem salutare soliti sunt. Consecutus est Harcolphus fundator privilegia, et corpora SS. Sulpitii et Serviliani Martyrum, a Papa Adriano Habemus Icones eleganter sculptos SS. Benigni, Sulpitii et Serviliani Martyrum, Ecclesiæ Elvacensis Patronorum, iisdemque subjuncta Titularum compendia, simul anno mxcxii Augustæ Tindelicorum excusa ; ubi de dictis Martyribus sub finem sic habetur : Corpora SS. Sulpitii et Serviliani via Latina primum condita, ubi multis

claruere miraculis, demum Elvacum in ecclesiam D collegiatam S. Viti, ab ejusdem Ecclesiæ Fundatoribus Beato Hariolpho et Erlolpho, Adriani Pontificis gratia et auxilio, translata sunt : ubi solenni cultu devote honorantur. Hæc ibi, Festum translationis celebratur xxiii Maii : dicitur autem ecclesia collegiata, quia postea factam esse, uti jam visitur, nobile Canoniceorum secularium, equestro genere natorum, collegium, scribit Gabriel Bucelinus, tomo 1 Germaniæ sacræ par. 2 ; ubi ait, monasterium esse fundatum a BB. Hariolpho et Edolpho fratre ejus, Lingonensi Episcopo, anno Christi dclxiv, qui et corpora SS. Sulpitii et Serviliani Martyrum eidem intulerunt. Utrumque fuisse Lingonensem Episcopum scribit Jacobus Vignierius in Chronico Lingonensi. Capit præesse Ecclesiæ Adrianus Papa a die x Februarii anni mclxxii, usque ad annum mcccxcv, qui obiit xvi Decembris.

6 Bononiæ etiam Franciscani celebrant hoc xx Aprilis festum S. Serviliani Martyris Officio Ecclesiastico sub ritu duplici, eo quod habeant coput alicujus Serviliani cum corpore, uti constat ex Calendario Sanctorum dicti conventus, quod nobis tradidit anno mclxx Innocentius Guardianus apposito sigillo suo. Meminit ejusdem S. Serviliani Masinus in Bononia perlustrata ad hanc xx Aprilis, asseritque illud Roma delatum esse Bononiam anno mclxxii sub Pontificatu Gregorii xv, procurante Mario Antonio Gozzadino Cardinali Bononiensi, ad petitionem Michaelis Miserotti Episcopi Bitectini, Ordinis Conventualis S. Francisci, qui et ipse Bononiensis erat. Videntur hi accepto corpore S. Serviliani, confugisse ad Martyrologium Romanum, in quo hic unicus Servilianus est et Romæ passus : deinde ex communi utque inveterato errore conclusisse se ejus corpus habere. Addit Masinus aliquas S. Sulpitii reliquias esse in ecclesia B. Mariæ Servitarum.

7 Est apud Picentes in diœcesi Firmana, oppidum Servilianum nomine, ad coput torrentis cui tabulæ chorographica Læti-mortui appellationem signant, inter Tingam et Asonem fluvios, millibus passuum circiter viginti ab Adriatico mari. Dictum esse a Servilio aliquo, an Serviliano ipsius loci quondam domino (uti et pleraque alia hujusmodi terminationis pene infinita, quibus non præponitur titulus Sancti) puto extra dubium esse debere. Hujus oppidi civis cum in Romano Martyrologio cognominem suæ patriæ Martyrem, et quidem tam illustrem, invenissent ; dederunt operam ut aliquas ejus Reliquias haberent Roma, ubi passum constabat. Obtinuerunt autem ex Romanis cryptis corpus alicujus S. Serviliani Martyris (an vere in cryptis reperto nomine, an ad arbitrium inventoris indito, nihil attinet querere) et juxta eum quem supra notavimus communem atque inveteratum errorem, eundem esse rati, quem Martyrologii signabant tabulæ, anno mclxxiii magna solennitate intulerunt in eadem Parochialem, ibique ad aræ principis sinistram latus in alteri marmoreo collocavere. Operæ pretium erit inspicere ipsa Romanæ inventionis testimonia ; vix enim dubitamus, quin invenitum sit nomen cœmeterii alterius ex quo sumptum illud corpus est, quam ejus in quo famosum Martyrem Servilianum tumultum fuisse constat. Quamvis autem idem cœmeterii nomen proderetur, certi tamen quod famosi illius corpus adeo diu non delituerit, quodque unius ejusdemque nominis plurnai potuerint imo debuerint, in tanta Martyrum undique adductorum copia, uno cœmeterio coudi ; non possemus persuaderi ipsum esse id quod nunc recens est eritum. Mallemus ad vitandam confusionem, in statuendis talium Martyrum noviter inventorum festis, abstinere a diebus illis, quibus nomen in Romano Martyrologio occurrit : non tamen propterea receptum jam usum improbanus penitus, et ideo istius quoque S. Serviliani hic facimus mentionem, ex indicio nobis facto a R. D. Francisco de la Grange Sacerdote Gallo,

ab Hariolpho et Edolpho Episcopis Lingonensibus

Bononiæ est corpus alicujus S. Serviliani,

E acceptum anno 1622.

Aliud in opp. Serviliani apud Picentes,

F acceptum an. 1663.

an delata in Germaniam ad monasterium Elwangense,

sub Adriano Pontifice,

A Gallo, istuc peregrinato, et nunc apud Divæ Virginis Lauretanæ ædem Sacellano.

particula Antuerpiæ.

8 Aliquod mediocre ossiculum S. Serviliani Martyris habet Ecclesia Domus Professor Societatis Jesu Antuerpiæ, et tanquam huc spectaret appositus est dies xx Aprilis. Allata autem Roma fuisse anno mdcxxiii a P. Marco vanden Tympel Societatis nostræ, eas ibidem nacto beneficentia Excellentissimi Domini Joannis Ferdinandi Pacheco, Marchionis Villenæ, anno mdcvi pro Majestate Catholica apud Paulum Papam v Ora-

tore : qui P. Marcus ipsas aliasque tunc pariter acceptas allatasque et a Joanne Muldero Episcopo Antuerpiensi approbatas, dedit Domicellæ Mariæ Haut-appels, insigni domus nostræ cum suis sororibus benefactrici : et hæc easdem ad sacelli Mariani ornementum nobis restituit anno mdcxxvi; postea vero in varias Hierotheas distribute sunt singula, atque ita os Mediocre S. Serviliani, nunc in ea requiescit, quæ inscribitur titulo Sanctorum Martyrum non Pontificum.

D AUCTORE G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS, VICTORE, ZOTICO, ACINDYNO, ZENONE, CÆSARIO, SEVERIANO, ITEM CHRISTOPHORO, THEONA, ANTONINO.

G. H.

AN. CGGIII

Hos Martyres in duas turmas distinctos, ad duas diversos dies profert antiquum Menologium Græcum, jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti seculo Christo decimo ordinatum : ac priores hoc elogio celebrat die xvm Aprilis.

Prior classis refertur ad 18 Aprilis in Menologio Basilii Imp.

B Certamen sancti martyris Victoris et sociorum ejus. Eo tempore, quo Diocletianus impius Imperator maximam illam et terribilissimam persecutionem adversus Christianos excitavit, ac comprehensus invictus Christi Martyr Georgius multiplicibus subjectus fuit tormentis, et longe admirabilia supra vires humanas edidit prodigia; multi hæc videntes Christianæ fidei nomen dederunt: et ex his alii quidem illico capite obruncti sunt aut igne cremati, alii vero in carceres detrusi, ut postea cruciatus perferrent. Inter priores fuerunt sancti Christi Martyres Victor, Acindynus, Zoticus, Zenon et Severianus, qui cum S. Georgium vidissent rotæ alligatum, et nullatenus propterea læsum; fidem Christi sunt amplexi. Idcirco cum in iram exarsisset Diocletianus, primum quidem ipsi pluribus tormentis acriter subjecti fuerunt: demum vero cum idolis sacrificare recusassent, capitibus abscissis martyrium compleverunt.

et posterior ad 19 Apr.

2 Hæc ibi. Ad diem vero sequentem xix Aprilis ista in eodem Menologio continentur: Certamen sancti Martyris Christophori et sociorum. Ili quoque tres Martyres eadem die, qua variis tormentis cruciatus fuit Megalo-Martyr Georgius, astabant Imperatori hastas ferentes: ac cum prodigia vidissent, projectis non modo armis sed et militaribus balteis, coram ipso libere professi sunt Christum. Deprehensi proinde et catenis devincti, in carcerem detrusi fuerunt. At sequenti die e carcere educti, et vinculis onusti, coram ipso Imperatore constituti sunt. Ac primum quidem comminationibus, tum etiam cruciatibus sed moderatis Christum deserere cgebantur: cum vero constantem et immutabilem Christi fidem custodirent: suspensi sunt ac facibus in lateribus incensi, et sic in carcerem conjecti. Posthæc iterum e carcere educti, denuo Christum abnegare et idolis sacrificare jussi sunt. Nolentes autem obtemperare martyrium consummarunt. Hæc Menologium Basilii Imperatoris ante septingentos annos conscriptum. De his tunc in carceres conjectis, ac postea coronatis agemus die xxiii et xxiv Aprilis. Hos omnes referunt ad jam citatas dies MSS. Menæa Tourincensia Duris Sabaudie et Parisiensia Cardinalis Mazarini et alia Patrum Dominicanorum in platæa S. Honorati.

Utraque classis 20 Aprilis in Menæis,

3 Idem Martyres Magnis Menæis excusis et manuscriptis et apud Maximum Cytherorum Episcopum referuntur hoc xx Aprilis adjuncto hoc elogio: Eodem die sanctorum Martyrum Victoris, Zotici, Zenonis, Acindyni, Cæsarii, Severiani, Christophori, Theonæ et Antonini. Hi omnes impio Diocletiano imperitante, martyrii agonem sustinuerunt, quando et Aprilis T. II

multarum palmarum Athleta Martyr Christi Georgius comprehensus torquebatur, et inter supplicia, admiranda plane edebat prodigia. Victor enim, Acindynus, Zoticus, Zeno et Severianus cum viderent S. Georgium in rotam actum et tamen nihil læsum; ut simul omnes voce se Christianos esse professi sunt, et mox capitibus plexi. Christophorus autem et Theonas et Antoninus erant satellites, hastas ferentes coram Imperatore: qui quodam die dum juxta Imperatorem adstarent, et ab hoc viderent Megalo-Martyrem Georgium quæstionibus crudeliter tractari; qui tamen coram illis mortuum paganum, invocato Christo Deo, in vitam subito revocavit; abjectis statim militaribus cingulis, et in conspectu Imperatoris totiusque theatri armis depositis Christum verum Deum esse profitebantur. Comprehensi ergo et in vincula ducti conclusique fuerunt: et post aliquot dies ad tyrannum producti, et in ceuleo suspensi crudeliterque cæsi, admo's etiam ad latera tædis ardentibus ustulati, ac demum in rogam projecti, martyrii coronam reportarunt.

E

4 Hæc dicta Græca Menæa, præterito in ipsa narratione Cæsario, quod typothetarum aut libroriorum incuria adscribendum putamus. Ex Menæis suo more Sirtetus in suo Menologio hoc elogium formavit ad hunc xx Aprilis; Eodem die sanctorum Martyrum Victoris, Zotici, Zenonis, Acindyni, Cæsarii, Severiani, Christophori, Theonæ et Antonini, sub Diocletiano impio Imperatore martyrio coronatorum. Galesinius edatis Græcorum monumentis ista tradit: In Græcia sanctorum Martyrum Victoris, Zotici, Zenonis, Acindyni, Cæsarii, Severiani, Christophori, Theonæ et Antonini. Ii Diocletiano fidei adversario, pro Christo Domino dimicatione suscepta varie, torti ac varie item necati, admiranda constantia martyrium obierunt. Denique Martyres iidem referuntur in Martyrologio hodierno Romano his verbis; Eodem die sanctorum Martyrum Victoris, Zotici, Zenonis, Acindyni, Cæsarii, Severiani, Christophori, Theonæ et Antonini, qui sub Diocletiano varie tentati martyrium compleverunt. In notis citantur Græci in Menologio, scilicet Sirteti, in quo et apud Galesinium Christophorus dicitur, uti etiam in Menologio Basilii Imperatoris et reliquis Menæis, Verum hic Diocletiani satellites videtur potius Chrysophorus dictus, aut Chrestophorus, et ab aliis Christophorus post martyrium appellatus. Idem Christophorus adjungitur xxiv Aprilis SS. Eusebio, Neoni, Leontio et Longino, ab S. Georgio fidem Christi edoctis, et securi perussis, uti et ipse Christophorus. De mortuo, a S. Georgio ad vitam revocato, in ejus Actis ad diem xxiii Aprilis agitur; uti et de variis illi inflictis tormentis.

In Menologio Sirteti,

Martyrologio Galesinii, F

et Romano.

An Christophorus melius Chrysophorus dicitur?

relatus etiam 24 Apr.

5 Ille finis foret encomii harum Martyrum, nisi post editum Romanum et Galesinii Martyrologium atque post Sirteti Menologium anno mdciv, visi fuissent nulli loco aut regioni adjudicati, eo quod in horum en-

Acomia non fieret ulla mentio *S. Georgii*, ac propterea crederentur fore primo occupantis. Ut ergo attribuerentur *Hispanis*, inserti sunt *Pseudo-Chronico Lucii Dextri*, sub hujus seculo initium confecto, in quo ad annum Christi ccc ista leguntur: Iturissæ in Vasconibus sancti Martyres Socrates, Dionysius, Victor, Zoticus, Arcadius, Caesarius, Severinus, qui sub Diocletiano varie torti martyrium compleverunt: quibus additi sunt Christophorus, Antonius, Theonas, qui varie torquentur. Ad quem locum ista annotat *Rudericus Carus*: De Socrate et Dionysio Martyrologium Romanum xix Aprilis: de reliquis xx ejusdem tacito martyrii loco. Verum hunc jam de-

in Pseudo-Chronico Dextri adscripti perperam Hispanis.

Dmonstrarimus esse *Nicomediam*, ubi coram *Diocletiano* præsente palmam meruere. *Bivarius* ad hunc *Dextri* locum eodem dies Aprilis assignat. At codex *Dextri*, inquit pro *Chrisophoro* habet *Chistophoro*, litterula variata. Verum ne omnia sint cum dictis martyrologiis eadem, omittuntur *Zeno* et *Acindynus*, et obtruditur *Arcadius* nescio unde acceptus: qui autem aliis sunt *Severianus* et *Antoninus*, huic *Pseudo-Dextro* scribuntur *Severinus* et *Antonius*. Omnium nomina resumpsit *Tamagnus Salazar* in *Martyrologio Hispanico*, ipse quoque eosdem *Iturissæ* in *Vasconia* adscribens, atque *Iturissam* nunc *Sanguessam* dici conjectans.

G II

DE SS. ARADO PRESB. ET TACCEO MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ

XX APR.

Antiquissimum apographum *Martyrologii Hieronymiani*, ante mille propemodum annos curatum, quo hactenus uti sumus, ab his duobus *Athletis* auspiciatur diem vigesimum Aprilis his verbis: xii Kalendas Maii. In Alexandria Aradi Presbyteri et Tacei. *Martyrologia* pervevusta monas-

teriorum *Richenoriensis* prope *Constantiam* in *Suevia* et *Rhinoriensis* in *Helvetia* ista habent: In Alexandria Aradi Presbyteri, Silvani. Sed hic in priore apographo et passim in aliis *Martyrologiis* refertur ad Martyres *Afros* sub alio ordine hic consequenter.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

G. II.

SERVANO, ARAIACO, SILVANO SEU SILVANIANO, FORTUNATO, JOANNE, HONORATO SIVE ORATO, DONATO, MARCIA, GEMMA, COMELIA, GEMINA, CORNELIA, FORTUNATA, VINCENTIO.

XX APR.

Nomina in antiquis Martyrologiis S. Hieronymi.

varietas in scriptura.

Est hanc altera Martyrum classis in prædicto apographo *Martyrologii Hieronymiani* sic indicata: In Africa Natalis SS. Silvani, Fortunati, Joannis, Honorati, Donati, Marciae, Gemmae, Corneliae, Fortunatae. In aliis tribus apographis *Martyrologii Hieronymiani* deerant duo Martyres *Alexandri* jam relati, et multos plures resercentur. Martyres *Afri*, hoc modo ex codice *Lucensi* excerpti: xii Kalendas Maii. In Africa natalis SS. Servani, Arajaci, Silvaniani, Fortunati, Joannis, Orati, Donati, Marciae, Gemmae, Corneliae, Geminae, Corneliae, Fortunatae. Apographum *Blumianum* loco *Arajaci* et *Corneliae* habet *Aralaci* et *Conciliae*: in reliquis consentit. Apographum *Corbeense* *Parisiis* excusum eosdem Sanctos refert cum aliqua scripturae varietate; et loco *Servani*, *Orati*, *Corneliae*, *Fortunatae* legitur, *Serviani*, *Oratis*, *Corneliae*, *Fortunati*, ac dein additur *Vincentia*: quod nomen in aliis desideratur: et sic tredecim aut quatuordecim sunt nomina Martyrum in posterioribus apographis, cum in antiquissima *Epternacensi* sint solum novem; desiderantur namque in hoc duo prima nomina, *Servani* et *Arajaci*: dein loco *Silvaniani*, *Orati*, *Gemmae*, legitur *Silvani*, *Honorati*, *Gem-*

mae: desunt etiam ibidem alia duo nomina, scilicet *Comelia*, *Cornelia* seu *Concilia*, et *Geminae*, et ad sunt duo ultima *Corneliae* ac *Fortunatae*, quibus in *Corbeensi* codice additur nomen *Vincentiae*.

2 In *MS. codice Reginae Sueciae*, quod in *Animadversis* ad *Martyrol. Rom.* delibavit *Holstenius*, ista leguntur: In Africa natalis Sanctorum Silviani, Fortunati, Joannis cum aliis octo. *MS. Trevirense* *S. Martini* haec prodit: In Africa Silviani Martyris cum aliis decem. In *MS. S. Sabini* in agro *Tarbiensi* refertur passio *S. Donati*. Universim ergo undecim fuisse notantur in dictis *Martyrologiis*. *MS. Barberinianum* aliquos hac modo indicat: In Africa natalis *Servani*, *Silviani*, *Fortunati*, *Joannis*. Est et nomen *Joannis* in *Trevirensi* *S. Maximini* parvo sed pervevusto, et *Auctario Grevii*. *MSS. Augustanum* *S. Udalrici* et *Pavisiense* *Labbii* tres dumtaxat suggerunt: *Africa* *Serviani*, *Aricatii*, sive *Arnati*, et *Joannis*. Nomen *Serviani*, primo loco traditur in *MS. Aquisgranensi* et *Corbeensi*: at *Silvani* additur in *MSS. Richenoriensi* et *Rhinoviensi*. Omnibus consideratis proponimus in titulo nomina quatuordecim Martyrum; ut lector de omnibus per se ferat iudicium.

Nomina in aliis fastis.

F

DE SS. VICTORE EP. FELICE, ALEXANDRO, PAPIA, MARTYRIBUS ROMÆ PASSIS.

G II

XX APR.

Cultus sacer in antiquis fastis.

Tertia classis Martyrum in saepius laudatissimo apographo *Epternacensi* *Martyrologii Hieronymiani* his verbis proponitur: Romæ Victoris Episcopi, Felicis, Alexandri, Papiæ. In aliis tribus apographis ejusdem *Martyrologii Hieronymiani*, scilicet *Lucensi*, *Blumiano* et *Corbeensi* *Parisiis* excusum, parum auctius ista leguntur: Romæ depositio *S.*

Victoris Episcopi, *Felicis*, *Alexandri*, *Papiæ*. *MSS.* pervevusta *Vaticanum ecclesia* *S. Petri*, alia *Romana* *Cardinalis Barberini* et *Ducis Attempisii*, *Casinense* *characterem Langobardico* et *Richenoriense* sive *Angliæ* *divitis* prope *Constantiam* in *Suevia*, ultimo omisso, ista tradunt: Romæ depositio *Victoris* Episcopi, *Felicis*, *Alexandri*. Omisso etiam *Alexandro*, reliqua continentur

A continentur in MS. Rhinoviensi. At MS. Regiæ Sveciæ ab Holstenio etiam excusum ista solum habet: Romæ S. Victoris Episcopi. At Romæ Victoris legitur in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei. In MS. S. Cyriaci a Baronio in Notis Martyrologii sæpius laudato habetur: De præsidio Victoris Episcopi: forsitan vitio amanuensium, et scribendum Depositio Victoris Episcopi, uti eo leguntur in MSS. Atrebatensi, Tornacensi, et S. Sabini in agro Tarbiensi. In MS. Trevirensi S. Martini etiam absque palæstra Victor Episcopus, et in Aquisgranensi Victor memoratur. Et hæc sunt antiquiora Martyrologia confecta aut ante tempora Usuardi et Adonis, aut certe non habita horum notitia. Iterum XXI Aprilis in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani ista habentur: Et alibi Victoris, Papiæ, Felicis. Quæ, ultimo omisso, traduntur in MS. Richenoriensi. De quibus dubitamus, num sint iidem, qui hoc die accuratius sunt relati.

An. S. Victor fuerit alibi Episcopus et Romam ductus?

B *Damus toto hoc opere plures Episcopos Romæ, Nicomediæ, Alexandriæ, et Carthagine martyrio coronatos, qui non fuerunt istorum urbium Episcopi, sed aliunde ad illas adducti. Ita XVIII Aprilis dedimus classem XIV Martyrum, ex quatuor apographis dicti Martyrologii Hieronymiani, hoc initio, Romæ natalis SS. Eleutherii Episcopi et Anthiæ matris ejus. Quis hic non arbitretur esse S. Eleutherium XIV Pontificem Romanum, si Acta non eclarent, e quibus fuisse Ecanensem in Apulia Episcopum, ac Romam martyrii causa abductum constaret? S. Eleutherio Papa successit S. Victor, quem juxta corpus B. Petri v. Calendas Augusti sepultum, tradunt cum libro Pontificali antiqui Catalogi Pontificum seculi VI et VII confecti, et ab Anastasio bibliothecario aucti, cum antiquis Bre-*

viariis et variis Martyrologiis, ejusque cultus hactenus ad dictum XXVIII Julii constanter perseverat. Quibus omnibus cum supra memoratis Martyrologiis collatis, videtur haud improbabile Victorem Episcopum, hoc die Romæ martyrium cum sociis passum, aliunde, ut istic pateretur, adductum fuisse.

3 Potuit interim aliquis scire qui reuertum Victorem Episcopum et Romæ Martyrem, continuo nihil ulterius cogitans, judicavit Pontificem Romanum fuisse: et placuit opinio Usuardo, ita ad hanc diem scribenti: Romæ natale S. Victoris Papæ, qui post B. Petrum quintus decimus rexit Ecclesiam annis decem, et sub Severo Principe martyrio coronatus est. Similia habent Ado, Notherus, Auctor martyrologi sub nomine Bedæ suppositi, et ab his dicitur perperam tertius decimus post B. Petrum. Præterea rexit Ecclesiam annos circiter duodecim, uti ex obitu S. Eleutherii, et Consulibus Commodus et Glabrie, quibus capit, et Laterano et Rufino, quibus finivit Pontificatum, alibi stabilimus. Martyrologium perretustum, quod in monasterio S. Savini de Levitania in Pirenæis descriptum extat (unde excerpta ad Gallias spectantia habuit ediditque Saussayus pag. 1248: ita loquitur: Eodem die, XX Aprilis depositio S. Victoris Episcopi, et passio S. Donati Martyris: quorum

D
AUCTORE G. II.

S. Victor Papa a nonnullis relatus.

E

DE SS. SILVANO SEU SALVIANO, ASAIACO SIVE AIARICO, DONATA, ET QUINTO, MARTYRIBUS ROMÆ VIA NONENTANA.

XX APR.

C *N*omentana via, quod tenderet Nomentum vetustum Sabinorum oppidum, appellata, celebris olim fuit, tum ob monumenta varia Ethnicorum Romanorum, tum ob varia cœmeteria Christianorum Martyrum in illa constructa. MS. Vaticanum basilicæ S. Petri, ex quo et ex aliis edidimus geminum Bedæ Martyrologium, cujus nomen præferebat, ista hoc die habet: XII Kalendas Maii Romæ depositio S. Victoris Episcopi, Felicis, Alexandri, de quibus supra egimus. Et in cœmeterio Martyrum, juxta viam Nomentanam, Salviani, Aragaci. Eadem ex dicto MS. allegat Paulus Aringhius lib. 4 Romæ Subterraneæ cap. 26. MSS. Casimense et Altempsianum ista suppeditant: In cœmeterio Martyrum, juxta viam Nomentanam, Aracii Donatæ. Quæ ita leguntur in MS. Vaticanae bibliothecæ signato numero 5949. Romæ via Numentana SS. Aracii et Donatæ. In MS. Romano Cardinalis Barberini, tres Martyres indicantur: In cœmeterio via Numentana, natale SS. Salviani, Ajarici, Donatæ. Quæ in antiquissimo Epternucensi opographo martyrologii Hieronymiani ita scribuntur: Item Romæ Silviani, Asajaci, Donato. MS. Lucense

ista prodit: In cœmeterio militari via Montana, natale SS. Silviani, Ajarici. In Blumiano codice: Via Momentana Natale SS. Salviani et Ajarici. In MS. Corbeiensi Parisiis excuso, nulla facta locorum mentione, indicantur nomina, Silviani, Tiaraci, Donati, Quinti. Ea quanta in manibus diversitas. Via Nomentana, seu Numentana perperam Momentana et Montana dicitur: Cœmeterium Martyrum seu militare dictum, quod ibi plurimi corona martyrii donati, et inter illos Papias et Maurus milites excelluerint. Martyrum primus Silvanus, Silvianus ac etiam Salvianus dicitur. Secundus maxima varietate Ajaræus, Alaræus, Ajaricus, Aragæus atque Asajæus scribitur: tertio loco passim Donata, ac semel Donatus habetur: Quarto loco in unico MS. Corbeiensi additur Quintus. Ex his memorantur in MS. Augustano S. Udalrici Ageravius, Salvianus, Donatus. Horum primus in MS. Parisiensi Labbei Ajaræus dicitur: reliquis duobus idem nomen assignatur: Est Donatus supra relatus inter Martyres Afros, unde facile hoc nomen ejus pro Donata transcriptum.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

GENESIO aut SENESIO, PUBLIO seu PULLIO.

G. II.

XX APR.

In apographo Blumiuno Martyrologii Hieronymiani sub finem adduntur ista verba : Natalis S. Genesii Martyris : quæ MS. Rechenviense ita profert : Alibi S. Genesii Martyris : Wandelbertas ante annos octingentos eundem hoc versu honoravit,

Pestaque Senesii celebrantur Martyris alii.

In Wandelberto excuso Synesius scribitur. Scimus Romæ S. Genesium antea nimum, subita conversum ac martyrio coronatum referri di. xxv Aug. Sed cum hic Martyr fere Senesius aut etiam Synesius scribatur, mutamus eum hic proponere lectori, quia forsitan lumen præbebit aliis plura indagandi. Martyrologium MS. Trevirense S. Martini Romanum Martyrem fa-

cit, et alios adjungit his verbis : Romæ Senesii Martyris, Pullii, Sulpitii et Serviliani. De his duobus ultimis Romæ passis supra egimus. Ipsi interim, in Martyrol. MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ, præponitur nomen Publii Martyris, qui cum in antiquis apographis non exprimitur, hoc loco ejus meminimus, ut vel sic memoria antiquior, si qua lotet uspiam, reviviscat. In MS. Usuardo a Wilone Kreutzelin aucto, ista leguntur : In Nicomedia SS. Senesii et Theophrasti : hi sunt translati in cellam Ratolfi. Forsan hi sunt SS. Synesius et Theopompus, ab aliis relati XXI et XXIII Mai.

G. II.

DE SANCTO MARCELLINO
EPISCOPO EBREDUNENSI IN GALLIA

SECVL. IV.

B

Ebredunum urbs Galliarum antiquissima, juxta Drumentum fluvium, rupi inaccessa in hodierno Delphinatu imposita, Alpium maritimarum metropolis, creditur aliquod fidei Christianæ lumen a B. Nazario, postmodum sub Nerone Mediolani passio, percepisse, quod erit ad diem xxviii Julii examinandum. Verum cum sequentibus seculis dictum fidei lumen inter persecutiones pluvius esset extinctum ; voluit Divina misericordia illud resuscitari, cum quarto Christi secula pax esset Ecclesiæ data, ut tum ex Africa in has Alpes maritimas transmisit cum duobus sociis S. Marcellinum, fundatorem Ecclesiæ Ebredunensis ac primum ejus Episcopum, a S. Eusebio Vercellensi et Cameliano Fulgentino consecratum. Hujus Marcellini Acta aliqui edidit Joannes Mabillon obtulit, vir Actis Ordinis Benedictini editis notus. Auctor hujus Vitæ, facta diligenti inquisitione etiam apud illos qui annum ætatis nonagesimum aut fere centesimum agebant, selegit illa, quæ judicavit maxime veritati consona ; eaque posteritati tradidit, adjunctisque miracula, quæ Deus per intercessionem S. Marcellini suis temporibus operari est dignatus

C

2 Hæc conformia sunt, quæ in antiquis Martyrologiis traduntur. Verba Usuardi sunt ista : In Galliis civitate Ebredunensi S. Marcelli (una Marcellini) ejusdem urbis Episcopi et Confessoris, qui divino jussu cum sanctis sociis Vincentio et Dominico ex Africa veniens, maximam partem Alpium maritimarum verbo et signis admirandis, quibus usque hodie resurget, ad fidem Christi convertit. Hæc Usuardus ; Ado insuper addit : Ita ut baptisterium, quod ipse apud præfatam urbem condidit, in sacrosanctis Paschalis festi vigiliis, divina virtute, singulis annis, aquis subitis inundetur ; et per septem ejusdem solennitatis dies, gratia exuberante, permaneat. Venerabiles socii ejus apud Diniensium urbem conditi, gloriosis nihilominus miraculis commendantur. Hæc Ado, qui Marcellinum appellat. Hunc describunt Notkerus, Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 69, Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum, et alii. Usuardum vero sequantur Bellinus, Maurolycus, Galesinius

et alii cum hodierno Martyrologio Romano. Saussayus in Martyrologio Gallicano, longiore Sanctum ornat elogio, additque ab Adone subjeci, beatorum cooperariorum S. Marcellini corpora, post inclutum eorum transitum, ad Diniensium oppidum delata, ibidem condigno cultu quiescere, signisque micare gloriosis. Hæc ibi. Verum Ado, ut verba ejus allata indicant, asserit illos apud Diniensium urbem conditos, non post transitum delatos. Certe Acta infra habent eos a S. Marcellino Diniam missos et eductos. Ex his S. Vincentius traditur coli xx Januarii : ubi quia nihil de eo dictum, consule quæ de S. Dominico primo Episcopo Diniensi diximus xiii Februarii, quo colitur. Simul etiam memorantur hoc die et sequenti in MS. Martyrologio Centulensi seu S. Richarii et nonnullis aliis, nec non in hoc disticho Wandelberti,

Marcellinus, Dominus, Vincentius, æque

Nomine bisseña radiant, festoque, fideque.

Gregorius Episcopus Turonensis, lib. de Gloria Confessorum cap. 69 solum ista de S. Marcellino Episcopo sic scripsit. Habet et Ebredunensis urbs Patronum proprium Marcellinum Antistitem ; per quem dum adhuc in corpore moraretur, multa Christus miracula operatus est. Ille enim fecisse dicitur lavacrum ad baptizandum, in quo in die Natalis Domini et Dominicæ cornæ, aqua dicitur divinitus exoriri. De quo etiam ad aliud lavacrum, in quo consuetudo prisca baptizari instituit, aqua defertur. Non tamen cumulat, ut de illis fontibus Hispaniæ supra retulimus. Ad hujus Sancti sepulcrum hylæ assidue lumen præbet : sed accensus semel multis noctibus sine ullo additamento perdurat ; et plerumque contingit, ut extinctus a vento, divinitus iterum accendatur. Ex quo oleo plerumque infirmi medicamenta suscipiunt. Hæc dictus Gregorius. Est oppidum aliquod S. Marcellini in eodem Delphinatu haud procul a dextera ripa Isaræ fluvii. Fuit etiam Ebreduni una ex septem Ecclesiis S. Marcellino dicata, sed ab hæreticis diruta. Caput ejus Diniam translatus, una cum Sanctorum comitum reliquiis, magna in hac usque diem veneratione coli testatur eruditissimus Petrus Gassenius Præpositus Diniensis in Lectionibus, quas de S. Marcellino composuit. Colitur autem sub ritu Officii duplicis in Ecclesia Maurianensi, juxta Breviarium anni 1513 : et cum Officio 3 Lectionum, quarum ultima erat propria, inveniebatur in Breviario Turonensi anni 1611 : sed in posterius edito anni 1635 omittitur memoria hujus S. Marcellini.

E

F

elogium ex
Gregorio Tu-
ronensi.

oppidum et
ecclesia S.
Marcellini.

Ca; et Diniæ.

VITA

S. Marcellini
1 Episcopi
Ebredunens.

Acta apud
Mombritium,
dantur inte-
riora ex
MSS.

Compendia
ejus apud
Usuardum,

Adonem,

et alios :

A

VITA

Ex variis MSS. codicibus et Mombritio.

PROLOGUS.

Inter illustrium Martyrum gloriosa certamina, et beatorum Confessorum clara praeconia, ita totus pene mandus Christo est largiente repletus; ut singulae quaeque urbes peculiarium se gaudeant Martyrum patrociniis defensari. Sicque fit, ut quantum illis inestimabile scribitur virtutum premium, tanto magis accrescat fidelium grati populorum. Unde et ego dum singulas delector perquirere testium palmas; ad civitatem usque Ebredunensium veni: ibique invenio virum, multis jam temporibus dormisse in Domino; nunc insignia virtutum a peragere miracula: ita ut quantum fides devota postulat, opere desiderato proficiant. Sed quia haec singula suis deputanda sunt locis, ad solitudinem *b* angoris mei sermonem convertam. Cumque curiosius sciscitarer, quoniam fuisset in pueritia hujus sancti hominis conversatio, quaeve patria quantisque signis ac virtutum miraculis ad sublime illud Pontificatus officium pervenisset; omnesque postea scripta reliqui, una voce mihi declararunt. *c* Imo et quos praecipue aetas veternosa pertraxerat; ex quibus nonnulli novagenos aut fere centenos ducebant annos, una et consona voce illi dederunt responsa, hunc fuisse esse virum, cujus vitam praesens confirmaret gratia virtutum: et non difficile ea in veritate posse consistere, quae corpore indutus fuerit operatus, cum nova semper gesta praeceps videantur semper renovare triumphum. At vero ne fastidium sui lector per longinquitatem sustineat inculci sermonis, jam cum virtutum miraculis nomen beati in eam Sacerdotis. Prius tamen, ut nobis misereatur Deum quaesumus, ut intercessione pii Pastoris trepidationi nostrae veniam placatus impertiat; qui cum ad bonitatem nominis ejus propinquo, magis magisque intreniseo: et consensit ac terrore detentus, loqui non valeo quod enim memorare cognosco. Memoriam tamen ejus seculis venturis transmittere cupiens, imbecillitatem meam pondus tam Sanctam ferre non posse profiteor. Pareat quasso, et Dominum pro nobis eximius adeat suffragator: ut cum nomen ejus celeberrimum personaret, ipse in os nostrum pacificatus introeat.

ANNOTATA.

- a* In aliis MSS. digerere aut elicere.
b Ibidem, languoris.
c Hic fuit Prologus apud Mombritum.

CAPUT I.

Sedes Ebreduni constituta: socii Diniam missi, fides miraculo calicis redintegrati promota.

Marcellinus igitur, Africae provinciae civis, primus Sanctae Ebredunensium Ecclesiae constitutus Antistes, fuit non infinis, ut fertur, oriundus parentibus. Sed qualiter ad culmen Pontificatus ascenderit, lectio succedens demonstrabit. Is ergo cum in adolescentia sacris divinisque insisteret disciplinis, divino admonetur Spiritu, ut Gallias, quas tunc demonum cultura foedaverat, sancta solitudine visitaret: id sibi laboris a Domino injungi, ut quoscumque Gentilitatis errore deprehenderit sordidatos, per gratiam praedicationum ad viam *a* virtutis et luminis revocaret. Cumque hoc praeceptum divino inspiramine concepisset, soli Deo notus,

ac antiquo serpenti non incognitus repugnator, *d* inconsultis parentibus contubernii sodalem beatum sibi tantum elegit Vincentium; ad cujus nunc sacratissimos cineres non minimas Dominus dignatur operari virtutes. Itaque ab Africae portu cum uterque navi solvisset, felicibus prosperisque successibus ad *b* castrum Nieensium usque perveniunt.

3 Exinde jam verbo salutis imbutam, aratro Dominicae Crucis proscindendo culturam; per diversas mundi partes jaetus sancti seminis irrigabant; atque inter immensas Alpium rupes humilitas celsa pereurrens, velut in rota mundi tonitru oris eorum vox evangelica persultabat: erantque, ut scriptum est, exaltationes Dei in faucibus eorum, et gladii ancipites in manibus eorum, ut alios gratia virtutum, alios admiratione patientiae, multos etiam sancti Spiritus gladio ab idolorum culturis absunderent, et *d* in rudi campo Christi novellam frugem infatigabiles operarii excitarent. Qui cum Alpinam illam quae vocatur maritima, crederent expetendam, tandem ad locum hunc, qui nunc orationibus nunquam irritis frequentatur, perveniunt. Jam hic quales se quantosque praeferunt, non est nostrae facultatis evolvere. Sed ea tantum sufficit explicare, quae aut recens memoria mandavit Patrum, aut vera loquuntur opera virtutum.

4 Primo igitur omnium orationis locum juxta muros urbis condendum statuunt: ubi cum die noctueque in psalmis et orationibus persisterent ac non in solo pane, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei vitam beatam transigerent, jejuniiis macerati, fide refecti, florebant. Ex hinc confusio Paganis et non parvus quotidie livor nascebatur: cum illi divitiis ac delitiis opium, ipso quidem corporis vultu se esse turpiores aspicerent; et illorum lucere aspectum divina gratia mirarentur. Sicque per omnem mundum odor bonae hujus suavitatis molevit, ut sicut de Apostolis cecinit David: In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum. Itaque universa cohors idololatriae ad divinum auxilium confugiens, multi se ab eis effici Christianos devota mente postulant.

5 Qui cum consecrationem loci, quem constituerant per se implere minime auderent (sed quid non esset sanctum quod a talibus Sanctis fuerat collocatum?) tamen ad venerabilem *e* Eusebium, Vercellensis Ecclesiae egregium Confessorem, peculiaris B. Marcellini fama, quae latere non poterat, rumore est corrente perlata. Et cum raros, adhuc fide pullulante, Sacerdotes Ecclesiae Domini per singulas civitates possiderent; missis epistolis suis a praedicta Ligurum civitate, in solatium sibi B. / Emilianum, Valentine urbis aseivit Episcopum, indicans ea de homine Dei, quae jam opera virtutum assidue publicant: adjiciens etiam *g* digne illum Pontificatus gratia cumulandum. Tunc per ipsos ad Pontificatus officium proventus est. Cui impositioni enim ille indignum se esse omnimodis reclamaret; ab omnibus magis magisque dignior consonis vocibus clamabatur. Et post haec sic egit suscepti Pontificatus officium, ut divino quotidie participaretur alloquio.

6 Nam ille B. Vincentius, cujus supra fecimus mentionem, tanto collega dignissimus, una cum viro venerabili condiscipulo suo Dominino, quem superius pro quadam oblivione mentis pene omisimus, *h* Diniensium civitatis eligentes partes, plures suo salvaverant exemplo. Nam et ipse non immerito Dominus scripturae commemoratur eloquio, quem parem fecit beata devotio. Denique usque in hodiernam diem ad venerabiles sepulturas eorum et demonia ejiciuntur, et multi sanantur infirmi. Nec enim fas erat, ut in tribus personis non trina dominaretur

assumpto socio S. Vincentio,

b

Nicram appulit:

Psal. 119, 6

c

ambo apud Alpestres verbo Dei seminato,

d

Ebredunum veniunt:

g

oratorium condunt:

insistent orationi et praedicationi:

Psal. 16, 4 multos convertunt:

e

a S. Eusebio Ep. Vercellensi,

f

et Cameliano Valentino,

g

consecratur S. Marcellinus Episc.

SS. Vincentium et Domininum;

h

Auctor auditus S. Marcellini miraculis,

n

b inquit de ejus vita,

*B**c*

et implorat ejus opem:

C

In Africa natus,

et disciplinis sacris instructus,

a

jussu divino

1 x 318

ultimus
monitus
instruitMat 10, 16
vanitatem
omni fa-
ctus.admittit
ethnecum
inter oves
ad con-
versionem.calicem
committuntur
iprecebus suis
reintegrat :et ethnecum
convertit
ad fidem

A naretur potestas : n' inseparabilis Trinitas, duo
tres in unum connectit affectum, sanctitatis inde
efficeret caput. Memoratum igitur Antistitem Ebredunum relinquentes, sese minoris meriti iudicabunt :
nec posse unum absque alio comitari, nisi forsitan
illum, in quo Christi perfecta plenitudo ad integrum
manebat. Sed hoc beati viri permissu potius quam
suo nisi sunt presumere ausu. Denique vir beatissimus
his eos verbis alloquitur, dicens : Ite, inquit, filii,
Domini custodientes praeceptum, quoniam ipse
misit discipulos duos binos : et binos praedicare pe-
nitentiam in remissionem peccatorum. Vos uno uti-
mini commentu : ego etsi corpore absens, spiritu
semper usque ad diem resolutionis meae praesens
vobiscum manebo. De cetero Domini, ut confido,
nos nullatenus dispensatio separabit. Cumque huic
praecepto contradicere omnino non possent, vestigia
ejus osculantes, vale dicto, profecti sunt. Et cum
eos non sine lacrymarum imbre prosecutus fuisset,
in civitatem quam elegerat regressus est.

7 Jam ibi conversus, factus est velut Christi mi-
tissimus agnus : ac intra semetipsum Evangelicum
illud assidue Domini praeceptum commemorans :
Quia ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.
Sed hanc similitudinem de perfidia dictam
sufficiat Paganorum ; quoniam universa illa civitas
idolorum referta ferebatur ceremoniis. Ipse tamen
tanta erat simplicitate columbae praeditus, ut astu-
tiam serpentis per omnia praecaveret. Cumque om-
nibus omnia esset, ut omnes lucrifaceret ; venit
dies, ut inter convivas qui ad sancti Sacerdotis
convivium fuerant evocati, unus interesset Paganus.
Quem cum ille allocutione provocaret blanda, nec
fastidiret daemonum cultorem Sancto participari
convivio, quem optabat ceteris aggregari fidelibus ;
primum monuit dicens : Licet, inquit, filii, nos in
mandatis acciperimus, mensam cum Gentilibus non
habere communem ; tamen mirum mihi est, ut cum
tota Domino inspirante, salvata sit civitas, ipse
solus mente lupina in magno grege ovium dura cer-
vice audeas permanere. Ad hanc ille vocem velut
fatigatus, immo confusus, haec dicitur dedisse res-
ponsa : Multa sunt quidem quae te audio operari :
sed si me coramposito tale aliquid feceris, adhuc
minime requiri poteris maximo Deo nostro Apol-
lini.

8 Quod cum ille spiritu argente diabolico balbu-
tens i promississet, casu puer, cui piaceret officium
erat, dum calicem plenum Gentili illi ad medium
fere convivii obtulisset, de manu ejus cornuens
totus committitur. Cujus fragmenta dum pallidus
studet colligere minister, ille Paganus ait : Ille
tunc si possunt, Marcelline, appareant artes. Si
fractum resolidare, potueris vitrum : credimus quod
ea quae de te ferunt fabulae, sic etiam opera signent.
Adhaec beatissimus Pastor ait : Licet non tua hoc
mereatur, Pagane, perfidia : tamen non defuturam
in hac parte Christi credo virtutem. Et ecce confes-
sim fragmenta minister Sancto obtulit Marcellino.
Ille clara voce audientibus cunctis, porrectis ad
caelum oculis, ait : Domine Jesu Christe, cui sub-
jecta sunt omnia, cui universa famulantur, cui et
sensibilia deserviunt, et insensibilia obediunt : fac
hoc vas solidum, sicut fuerat prius. Mox ad vocem
ejus omnes illae particulae resolidatae sunt, ita ut per
totum illud convivium ac deinceps calix ille usui
quotidiano deserviret. Sed nec Paganus ille moram
faciens, respondit : Fateor, inquit, tibi, beatissime
Papa, quod hoc non faceret noster si ab inferis re-
dideret Apollo. Sed ecce cognosco nullam esse salutem
in his diis, quae aut faber confavit in aere, aut certe
sculpsit in lapide. Nunc quoque precor te, quia vana
sunt quae huc usque colui, non patiaris me a grege

Sanctorum diutius effici alienum. Cumque vir bea-
tissimus professionem hanc auribus accepisset, Cras-
tina, inquit, die, si fidem operibus adornaveris ;
faciam quae desiderare te video. Et ecce die Domi-
nica maturius lucescente, ille gratia baptismatis
consecratur ; inter domesticos apostolici viri se ad-
numerari congaudens, postea discipulus dicitur
fuisse perfectus. In viro tamen beato virtus indefi-
ciens permanebat ; et ita per ipsum immensae flore-
bant virtutes, ut maturatae per universum discur-
rerent orbem. Etenim Dominus dabat verbum evan-
gelizantibus in virtute multa. In illum tamen nullam
jactantiam, nullum stimulum vanitatis, seminare
antiquus ille valuit serpens : sed haec omnia per
gloriam Dei a Domino fieri iudicans, nihil propriis
suis viribus adscribebat. Non in illius ore nisi modu-
latio psalmorum : non in illius corde nisi Christus
per omnia repauserat.

ANNOTATA.

a Aliis, veritatis et luminum.

b Castrum, aliis Castellum Nicensium, urbs Li-
guriæ maritima, vulgo Nizza vel Nice aut Nice in
Provincia, ditionis Sabaudica : Episcopalis sub Me-
tropoli Ebredunensi.

c Mombrinius, Divina semina aratro Dominicæ
Crucis in diversas mundi partes excolebant.

d Aliis, in viridi Christi campo novellam messem
investigabiles.

e S. Eusebius ordinatus est Episcopus Vercellensis
circa annum 340. Martyr occubuit Kalendas Augusti
anno 371.

f Alibi Camelianus, Mombrinio Hemilianus, Joanni
Columbi in Episcopis Valentinis Æmilianus. Forsan
is, qui Concilio Valentino interfuit Æmilianus anno
374. De hoc Valentinia ad Rhodum arde agemus ad
Vitam SS. Felicis, Fortunati et Achillei 23 Aprilis.

g MS. S. Maximini cum Mombrinio, dignæ Pon-
tificatus gratia copulandum.

h Dinensium legendum est. Mombrinius litteris
turbatis Clementium, in Aliis etiam Ebredunensium
scriptum.

i Aliis promississet.

CAPUT II.

Alia viventis miracula et opera : pius obitus.

I nterea dum secum aliquid Psalmorum voveret et
a passu extensiore paululum a civitate fuisset pro-
gressus, subito per aggerem publicum legatio velox
superveniebat. Et ecce ob nimiam festinationem,
dum molio veredum amplius quam poterat propere-
rare certat : ipsa defecit erectio. Nec longe vir
beatus aberat. Ille igitur ejus jumentum b defece-
rat, arreptum pondus quod ante se deferebat in
cervicibus Beati ad civitatem deferendum imposuit.
Quem ille laborem benigne suscipiens, incunctanter
tulit : ac illi, per quem injuria illata fuerat, ser-
monem facere hoc modo cepit : Si Dominus et
Salvator noster, o filii, in humilitate carnis suæ
vulnera nostra alligare dignatus est, et vinum
compunctionis ac oleum misericordiæ adhibuit,
curamque ut pius et peritissimus instituit medicus,
ac doctor gentium velut stabulario sollicitudinem ge-
rendam mandavit ; cur ego onera veliculi tui non
deferam ? et inter hæc et his similia simul responso-
rium canebat Domino dicens. Ut jumentum factus
sum apud te, et ego semper tecum.

10 Sed ubi jam ad civitatem progressi, adhuc im-
positum onus fimulorum Dei deferre cogebant : simul-
que et insanire incipientes, cum juxta domum ipsius,
ubi eos opportunitas itineris adduxerat, præterirent ;

unus

D

et baptizat :

omnia Deo
tribuit :

E

i

a

b

pondus grave
permittit hu-
meris
imponi et
deferret latus,eoque qui inju-
riam fecerat a
flammis li-
berato

A unus ex instantibus, causa humanae fragilitatis accinctus, ad parietem domus beati viri aquam fundere superbia instigante praesumpsit. Tunc a memorati Sancti parietibus evolavit flammæ globus, qui protinus virum absorbere potuisset, nisi ille se, velut ad Sanctum refugiens, ante pedes Sancti quem oneraverat projecisset. Nec prius spiritualis flamma discesserat; nisi onus, quod indigne tanto viro impositum fuerat, a comparibus jacentibus fuisset ablatum. Tunc universi ante vestigia ejus prorrentes, omnimodis precabantur, ut eos, injuriarum causas non rememorans, illasos pateretur abire. Et ille oratione data, respondit; Abite, inquit, filii securi, Dominum pro ignorantia vestri supplicate erroris; et hortor ne talia repetatis, ut ne talia iterum patiamini. Multæ ab eis beato viro dicuntur oblate pecuniæ: quas ille velut venenum diaboli respuit, dicens, multos esse per aggerem publicum pauperes, quibus omnis eorum largitio erogari deberet: sibi gratia Salvatoris in eo collata satis abundeque sufficere.

II Sed nec multo post alia sequens superbiior advenit missa ab Imperatore legatio. Qui cum memoratum beatum virum subito in platea Domino vacantem reperissent stantem; mox unus consignatos ei veredos custodire mandavit: insuper adjecit, ut flagello, quod manu gerebat Beatum percutere minime dubitaret. Unde factum est ut citius percussor caderet, quam miles Domini ictum ferientis exceperet: nam a demone, ejus hoc instinctu praesumpserat, arreptus, tremere ac stridere non indocriter cepit. Tunc curiosius socii requirentes, quisnam fuisset ille, qui hanc pertulisset injuriam; didicerunt a cunctis Christianorum hunc esse Pontificem. At ille hunc placare sua humilitate nitentes, omnes qui praeerant civitati ad Antistitem summum cum grandi devotione miserunt. Qui cum eorum precibus reniti non potuisset magis nec voluisset voluntate sancta, cum jam forte domum fuerat progressus, ad corpus pene exanime regressus est. Cumque jam ipsa satis torpentibus membris fila vitæ laxasset, intonare diabolus his vocibus cepit. Numquid non sufflerat, Marcelline, quod nos ab Africa finibus excluderis ut vel in Gallis nobis quietis habitare liceret? Ille, cum paululum diaboli irrisisset dementiam, percutiens pectus, ac tota mente commotus; ait: Tibi dico, spiritus immanis, qui superbia elatus, super cervicem hominis hujus residere praesumis, ut in nomine Domini Jesu Christi discedas a famulo Dei, et alienus efficiaris ab eo quem ad imaginem suam plasmare dignatus est. Et adhuc vix fere eloquium hoc ex ore proruperat; jam ille ignem sancti eloquii non ferens, cum ingenti furore discesserat. Sicque homo ille redditus sanitati, statim Christianum se effici postulabat.

12 Tunc cum omnes inspiramine Dei omnino ad fontem salutis properarent; cepit ecclesia Christi unius factantibus parturire, et ad unum ovile multi Catholici greges concurrere. Sicque factum est, ut omnes, projectis ante pedes S. Marcellini secundum formam Apostolicam pecuniis, majorem sibi ecclesiam, quæ universam fidelium multitudinem recipere posset, desiderio ardenti fieri postularent: cui adjunctum baptisterium, parvo quidem opere; sed divino omnimodis effulget miraculo. Hic fons precibus Beati, immo ut veridico ore referam, de Domini pietate (securi quia quaecumque fides postulat, impetrasse se gaudeat) irriguus ac indeficiens assidue manat, ac in perpetuo Deo ordinante manabit. Talis enim in argento non fulget gratia, qualis in manantibus aquis. Cum ad sacram Dominicæ resurrectionis noctem conveniendum est, Domino largiente, ipse quoque ad mensuram certissimi loci pro-

fluit: et septem sanctissimis diebus paschæ in plenitudine sua manens, octavo die paulatim minui prospicitur; non quod ipse unquam deficiat; sed ut proveniente anno novitatem sui mirabili recreescens ostendat. Ex ejus sacratissimo latice si quis qualibet infirmitate detentus potando sitierit, omnium suorum statim consequitur sanitatem d morborum; hæcque non solum veterum narrat historia, sed praesens dat testimonium veritati.

13 Cum inter primitivorum greges Ecclesia fovenda gauderet, jam pro a vicinis locis multitudo fidelium concurreret; in sexto decimo a civitate milliario, propter longinquitatem populorum, ecclesiam Domini propriis viribus credidit construendam. Ad ejus sancta solennia celebranda ipse cum multitudine populi a civitate properans, ad quemdam fluvium cui Consuetio e nomen est, pervenit; qui enormitate pluviae ac nivium resolutione tumescens, devotum Deo plebem ad opus desideratum accedere non permittebat. Tunc beatissimus Pastor et cum omni veneratione colendus, conversus ad populum hæc consolationis verba depromit: Adjuo animo estote filii, quoniam Dominus noster hodie fidei vestrae patefaciet vias: et cum vos ad desiderata perduxerit loca; Paganis non minimum confusionem generabit. Aut quomodo illa inclyta Divinitatis dextera sine virtutibus ac mirabilibus consistere potest, in qua universæ virtutes manere noscuntur? Si enim indissolubiles marinos fluctus Moysi Duci aperuit, ut pedes Sanctorum pulverulentam viam ac lucis peregrinam [ingressi] calcarent saxa profunda; et e contrario inindeam gentem pelago demersit, ut populum justitiæ pacem ac æquitatis consortem condigna laudibus suis præconiis liberarent; cur nostris non propitiety meritis, et ignoscat peccatis, et nobis per mare sæculi istius gradientibus fluminis hujus impedimentum aperiat? Cumque hæc fuisset ellatus, elevata dextera vexillum Crucis extendens, audientibus cunctis, his vocibus aures divinis nota jam sibi securitate pulsare non desinit: Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, qui super creaturam aquæ plantis non desidentibus ambulasti, quique Apostolum tuum apprehensa dextera super solidos latices sustentasti, ut quid possit fidem sustentare, persuaderes; ad ejus imperium aquæ, originem propriam oblitte in vini se saporem converterunt; aperiat nunc nobis, quæsumus Domine, invicta tua dextera viam, atque fluminis hujus post nos revocans cursum, sicum nobis iter adire concede: quia tibi est honor et gloria, virtus et imperium in secula seculorum. Cumque omnes respondissent, Amen; ecce et tumidi æquoris fluctus resupinatusque annis post tergum eorum defluere coepit; quia nec prius vir beatissimus a supplicatione discesserat, nisi omnis illa multitudo in superiores ripas partes aqua cedente se pervenisse gauderet.

14 Hæc jam stirps illa parvissima, quæ romaniserat, Paganorum audiens, ipsam iterum rememtem cum laudibus atque devotione plenissima excipientes, omnes uno momento, universa ætas et sexus, gratia baptismatis consecrati sunt. Nam et diversæ infirmitates ab eo sanate dicuntur, ita ut claudi reciperent gressum, cæci visum, surdi auditum, et hi qui a spiritibus immanis vexabantur omnes fuerint absoluti g.

15 His itaque per ordinem atque in veritate compertis, festivitatem ejus duplici gaudiorum remuneratione locupletatam cognovi: ita ut cum transitus ejus die Iduum h Aprilium pro transmigratione veraciter excolatur, post octo dies, id est xii Kal. Maiis depositio venerabilis adimpleatur. Quod si quando pascha esse contigerit, in his octo diebus paschalis letitia non deerit. Sed hæc non alia res fecit, nisi quod

ceteris veniam pre-cantibus condonat:

pecuniam oblatam respuit:

alterum post similiter injuriam sibi,

et ideo a diabolo obsessum,

rogatus a civibus,

d

liberat:

Majorem pro multitudine construi ecclesiam

cum fonte baptismati,

continuo manante,

et festis Paschaliibus exuberante,

D
x vii

ac quoslibet morbos sanante:

construit ecclesiam procul ab urbe,

e
ad ejus solennitatem accedens

per fluvium intumescens,

precibus ad Christum fatis,

iter pandit:

reliquos ethnicos conversos baptizat.

miracula patrat:

obitus includit in 13 Aprilis,

h
depositio in 20 Aprilis.

EX MS

- 1) quod Episcopi, qui ad Sancti Confessoris exequias interessent, longe positi videbantur : hæc interim breviter atque ut potuimus tenui sermone perstrinximus.

ANNOTATA.

- a *Alia. MSS.* passuum cursu extensiore.
 b *Ibidem*, deperierat
 c *Atibi*, lassasset et lassesceret.
 d *Mombratus cum MS.* Membrorum,
 e *Consanctio, MSS.* etiam Cusanetio, *Mombratio* Sanctio.
 f *MSS.* etiam solutos.
 g *Sanmarthani in Archiepiscopis Ebredunensibus* dicunt multa et ea quidem acerbissima a Constantio Imperatore Ariano passum in exilio animam reddidisse de quo nihil atibi legimus.
 h *Eo die refertur a Galesinio et Ferrario.*

CAPUT III.

Miracula post mortem.

*Sanantur
habentes
suas manus
pectori infla-
tas,*

- 1) Licet superiori libello Vitam S. Marcellini, ut potuimus, tenui sermone perstrinximus : adjacet etiam illa memorare, quæ ad sepulcrum ejus, usque in hodiernum, miseratio divina mirabilia fieri concedit. Quodam igitur tempore uni ex pauperculis, insidia obviante diaboli, manus pectori adhasit. ita ut etiam ungues interna ejus penetraverint. Cumque ad ipsam animæ sedem ungues crescentes assidue pervenirent, ad sepulcrum Beati devotus advenit. Tunc ex oleo, quod luminaribus illius præerat, fide plenissima ungere cepit : et ubi infirmitas diuturna vim sancti liquoris accepit, mox absoluta manus pristinae sanitati ac usui quotidiano restituta probatur. Sed et illud mirabile credidi adjungendum, mulierem quandam in seipsam incurvata manu, simili fuisse sanatum exemplo.

*virtute ab
hostibus ob-
sessa*

- 17 Quod vero nunc dicturus sum, longe lateque percrebuit, et non solum a fidelibus, verum etiam et ab ipsis Arianorum cultoribus veritas vulgata taceri non potuit. Cum jam ad civitatem memoratam hostilis manus advenisset, necesse fuit ut se incolæ loci intra septa urbis ipsius concluderent; et antequam portæ inimicis infestantibus clauderentur, quasi valedicturi, omnis omnino utriusque sexus et ætatis conditio, ad ejus sepulcrum cum grandi amaritudine et anxietate perveniunt; et cum lacrymis auxilia consueta implorare non desinunt, dicentes; Quid inquam, piissime Pastor, tuis profuit, in pace tua intercessionem tuæ alumnos, si nunc eos permiseris inimicorum subjacere periculis? Commove nunc illius tua legatione inclytas aures, qui juxta est his qui tribulato sunt corde. Per te ad eum nostrarum confessionum deferantur lacrymæ, per quem nobis semper non sunt commemoratæ offensæ. Accipe, si non nostros, quos peccata impediunt, vel parvulorum innocentium gemitus : neque simul pereat justus cum impio; ne tanto auctore manente, indigena esse incipiat peregrinus. Cumque ex more Missarum fuissent celebrata mysteria, ac ipsam Sanguinis Domini plenitudinem cum imbre lacrymarum perfunderent, in civitatem commendatione celebrata regressi sunt, opperientes quidnam aut eorum obrimmerant preces, aut quæ pietas summi Præsulis largiretur. Et ecce Noë noster, nostris vere renovatus temporibus; qui dum in arca ecclesiæ, inundationem suscepit lacrymarum, beneficia collata restituit meritorum. Etenim talis extitit copia fletuum, quæ deleret abundantiam peccatorum; pugnabat quippe gemitus parvulorum pro salute parentum : et miseranda matrum lacrymæ, pro

*Incolæ ad S.
Marcellinum
confugientes,*

quibus primitus funderentur ignaræ, erant quidem ob hoc ne solveretur quod Deus ligaverat, sed et ne periret quod Deus nasci præceperat. Quid inter hæc tu agis, vetustissime ac sanctissime Pater? quid somno deprimeris? quidni tantis ploratum stimulis excitaris? Surge jam, et nobis illam spiritalem admitte columbam, quæ sub tempora illius arcæ natatilis conditoris, ranum exhibuit viridantis olivæ. In illa etenim hora, cum a basilica ipsa egrederentur, aspiciunt Crucem, quæ cuidam edificio supposita habebatur, in seipsam totam commoveri. et in rotali turbine gyrum in gyrum convertere, quasi fugam sine dubio admonere, mirantibus eis quid sibi hoc ostenderet signi. Et ecce exercitus qui dudum sperabatur advenit. Sed quando tuas in quibuslibet rebus contines, Christe, virtutes, ut Crux nunc redderet salvos, quos jam antea tenebat redemptos? Tunc omnes recipiunt vires, et non deesse sibi auxilia divini credentes, quos jam stemma Crucis securos ac in totum reddiderat fortes : quia et columba nive candidior, luce rutilans, ea hora a basilica ipsa egrediens, super turrem portæ auxilium erat præbitura. Sed quid mirum si illa omnem curam salvanda plebis impendat, quæ te Jordanis alveum sanctificaturum ingressum, sancto obumbravit Spiritu? Et veluti his diebus fluentia ejus ad usum demissa consuetum, ante faciem tuam tremefacta refugiant, ita et hanc similis comitatur coelestis elementi conditio. Denique donec hostium tela pennis insita volitarent, ipsa minime recedebat. Cumque incassum inimicorum conatus proficeret, ac in seipsos jacula transmissa redirent, vix horæ spatium intercedebat, et ecce pluvia ab æthere aderat ministrata, serenoque vibratos arcus mædificiens, certaminis furorem restinguebat : et ita pharetræ vacuæ domibus itinerantibus, inimicis nihil proficientibus, revehebantur : sicque Beato intercedente livor profanus evanuit, ut nihil se inibi profecisse gauderet.

*Cruce com-
mota,*

*et columba
apparente,*

E

liberantur

18 Illud vero quale judicabitur? Cum quidam religionis ac devotionis studio, ad basilicam ipsam orandi causa venisset; ancipitem gladium, quem manu gerebat, ante postes templi pro reverentia loci exposuit. Et ecce, subito viator alius affuit, qui arreptum gladium furto auferre tentavit. Cumque cursu propero aufugere conaretur, ille oratione completa pro foribus egressus est : et cum requisitum gladium minime reperisset, pede continuato ad auxilium Christi confugit, et dicere voce clara cepit; O B. Marcelline quando mihi ligata peccatorum vincula solves, si auferis commendata? aut nescio quo pacto mihi tua largiaris, si non mea prius reddideris. Qui cum paululum rei sustineret eventum, opperiens quidnam Dei servus esset acturus; ecce ille qui scelus hoc furti perpetraverat superveniens, sua crimina confiteri his vocibus cepit; diaboli se sollicitatione fuisse præventum : et ubi is qui perdidderat, aures Beati sua suggestionem adire exorsus fuisset, illico se catenis indissolubilibus visibiliter a S. Marcellino fuisse constrictum. Et ita reddito ense, non solum crimine sed et dæmone purgatus est.

*Furotus en-
sem a S.
Marcellino
constrictus,
refert,*

F

et liberatur :

19 Sed ne forte dum similes res virtutum edicimus, false ab incredulis judicentur, præsentibus hi sunt, quibus id miraculi quod sequitur, pro sua devotione contigit meruisse. Quidam est ergo apud nos, quem jam Presbyterii venustat officium : hujus filius lateris dolore afflicto supremum ducebat spiritum : et cum jam spes desperatæ salutis patri et matri vetaretur, ac irremediabile illud esset quod plangerent, spes quædam materna obsederat viscera : in asylo illo interiori quod corpus sanctum ambit præveniens, a pulveribus Sancti nulla abstrahi poterat

*Sanantur
moribundus,*

A poterat ratione; donec et lingua muto, et vita pene defuncto, nec non et parentibus filius redderetur. Paria hæc sunt, o mi Domine, illius quondam Eliæ, qui Sarepta viduæ unicuique sua intercessione restituit filium; et sancto ille suo tempore, innocentis calefecit membra corpusculi, ac diurnæ luci seposita oculorum restituit. Sed Eliæus jam mortuus mortuum suscitans in sepulcro, ostendit non posse mori, tua, Christe, morte redemptum. Sic nobis quesumus Domine, istius tanti Præsulis dum vivent merita, nunquam sint moritura suffragia.

20 Quid inquam loquar, quidve taceam? Si universa complectar, immensum volumen legentibus concitabo: si autem aliqua omiserò, miserum fortasse videbitur. Sed quia multa et immensa sunt, quæ de ejus virtutibus lingua paupertatis meæ non valet edicere, sufficere credidi illa præterire, quæ occultis viribus mundo teste clarescunt. Ante aliquot annos dura quædam infirmitatis procella per diversas mundi partes intonuerat: cumque partem populi depopulata fuisset, atque Ægyptiæ illæ vesicæ plagaque ipsa videretur, nimium subito ex vernaculis Ebredunensis Ecclesiæ arripuit. Et confestim præsens Pontifex (cujus si tempus requiras, non ignorabitur nomen) ad sepulcrum ejus, velut ad divinum auxilium confugit: et apprehensum (quem sapius nominavimus) olei sancti liquorem cum omne corpus infirmi fuisset perunctum; ita omnes ille febrim pustule tabuerunt, ut nifidiori quàm fuerat ante, statim mundus fuerit egressus. Sicque contagio venenosa a civitate illa cessavit: nec ultra genus hoc morbi, Beato intercedente, in locis illis apparuisse cognoscitur.

21 Per idem fere tempus infantulus unicus, matri suæ, gravissima infirmitate detentus, pene intra annos lactentes vitæ terminum clauserat. Quem cum mater ejus in sepulchro memorati Antistitis, devota mente projecisset; ubi lactentia membra violentiam sancti pulveris acceperunt, omni sunt infirmitatis vinculo relaxata: et ita mors devicta recedens, intercessor consuetus vitæ gratiam reparavit.

22 Additur etiam et illud. Dum puella quædam adolescens, vase apprehenso, ad hauriendam aquam proficiscitur, in se constricta roanu ansam ipsius ita strinxerat, ut a validissimis viris nulla potuisset

ratione dissolvi. Sed quid humana fragilitas aut id solvere valeat, aut ligare? nisi forsitan illius immensa majestas, cui et solvendi et ligandi indeficiens permanet in æternum potestas? Præsertim hoc et beato viro reservatum confidimus; ut inibi diabolus vinceretur, ubi etiam peccata nobis confidenter præsumimus dimittenda. Ut ubi jamnas basilicæ ejus introivit, confusus victusque satanas, qui hoc genus supplicii intulerat, discedens, ipsa extensa manu, vas quod adhæserat resolutum reliquit.

23 Aliud ergo huic simile genus miraculi perelavit. Cum ad locum sepulcri ejus adolescens qui iam fuisset exhibitus, omni ex parte pene præmorsus, ita ut ei usus linguæ, aurium, manuum ac pedum per omnia fuisset ablatus; septem diebus a custode basilicæ, ipsius oleo sancto perunctus, octava die omnia memoratorum membrorum officia, usui sunt pristino restituta.

24 Modo, dum opusculum hoc emendandum relegerem, mirabilem rem, quæ et auribus et oculis nostris patuit, non omittendam penitus judicavi. Homini enim panis ab usu ciboque quotidiano fuerat ablatus. A mense ergo Augusto usque ad mensem Martium, qui apud nos primus sine dubio vocitatur, exet superius memorata fuerat illi denegata. Ad limina ergo Sancti convolare, non nisi perfecta fide curavit: cui etiam manus usu ab ore erat retractus. Cumque in basilicam ipsam fuisset ingressus, et panem manducare, et manum ori applicare consuetudine pristina cepit: sicque gaudens nobis relegentibus supervenit, simulque et rogare nos cepit, ut opus quod in eo Dominus Sancto intercedente fuerat operatus, opusculo huic inserere deberemus.

25 Hæc interim pro devotione petentium, pro fastidio lectorum breviter credidimus inserenda. Ceterum multa sunt, quæ et operatus est et operari dignoscitur. Vos o quæso auditores, vosque curiosissimos lectores, ut quotiescumque hoc opusculum legere cœperitis, non attendatis inopiam sermonis quam pauper usus præsumpsit, sed magis vestra ad hoc accendatur devotio: simulque sint lumbi vestri præcincti, et spiritales luceant in manibus vestris lucernæ; ut de vobis, si non possunt meliora, vel similia conscribantur.

DE SANCTO THEOTIMO, EPISCOPO TOMITANO IN SCYTHIA.

C **T**omi urbs antiqua est Mysiæ inferioris, in ea Ponti Euxini ora, quæ Scythia Pontica fuit appellata, olim Ovidii poetæ exilio et carminibus celebrata; ast post susceptam Christi fidem sede Metropolitana Scythiæ autocephala, et præclaris aliquot Episcopis et Martyribus magis nobilitata. Inter Martyres dedimus die secunda Januarii SS. Argenum, Narcissum et Marcellinum, et die tertia hujus mensis Aprilis SS. Evagrium, Benignum et sex commilitones ibidem nominatos, alios alibi daturi. Inter Episcopos celebravimus xxv Januarii S. Bretonium, et hoc die xx Aprilis colimus S. Theotimum, quem tabulæ Martyrologii Romani referunt his verbis: Tomis in Scythia S. Theotimi Episcopi, quem, ob insignem ejus sanctitatem atque miracula, etiam infideles barbari venerati sunt. Ad quem locum varia annotat Baronius. De eo, inquit: item Græci inter quos Sozomenus et Socrates: ac prior ista habet lib. 7 cap. 25.

2 Eadem memoria Tomitanam et reliquæ Scythiæ Aprilis T. II

F Ecclesiam gubernabat Theotimus Scythia, vir in philosophia enutritus, quem ob virtutem admiratione et laude prosequentes barbari Hunni, accole Istri, Deum Romanorum appellabant: nam sane divinas in eo virtutes experti fuerant. Fertur enim, quod aliquando iter per hanc barbarorum terram facientes, eadem via oliviam facti sunt iis, qui ad prædationem adequebantur. Lamentantibus igitur ejus sociis, perinde ac si jamjam perituri essent, ille descendens ab equo orabat: quo facto barbari neque ipsi, neque comitibus ejus, neque equis quibus insidebant nocuerant, sed intuitu præterierunt. Cum autem crebris incursionibus Scythas infestarent Hunni, quamvis natura sua essent feri; tamen eos ad mansuetudinem convertit, tum conviviis tum muneribus liberaliter excipiens. Qua quidem ex re vir quidam barbarus opulentum esse eum suspicatus, dolo capere statuerat. Parato igitur ad hoc laqueo ad scutum alligato, sicut in hostes consueverat; illi dum colloquitur, sublata dextra funem

95 immixsurus

alius a contagioso morbo,

B

puer moribundus:

Vas manui astrictum solvitur:

SUB INITIUM SECVLI V

Tomis in Scythia
sancti.

Theotimus
20 Aprilis,

sanantur
alius pene
mortuus,

alius non potens edere,
aut manum
ori admove.

E

Epilogus.

O. H.

F

ab Hunnis
Deus Romanorum dictus,

illorum barbariem multat:

EX MS
et miraculo
dexteræ im-
motæ emen-
dat.

abstinentius in
victu.

an Hunnos
ad fidem
converterit ?

adhuc S.
Chrysostomo

cum Gelasio
Papa,

S. Augustino

et S. Hiero-
nymo,

A immissurus erat, tamquam eum ad se et ad contri-
bules attracturus. At vero manus in ipso conatu
elevata, in aere remansit: nec antea barbarus ex
invisibilibus istis vinculis liberatus est, quam aliis
pro ipso intercedentibus, Theotimus Deum exorasset.
Aiunt præterea hunc in corna nutrienda perseve-
rasse, et philosophiæ studium, uti cœperat, prose-
cutum fuisse, ac tenui victu usum, sumendique
nutrimenti, non semper idem, sed cum fame et siti,
tempus determinasse: Philosophi enim erat ut
opinor, his quoque pro necessitate et non pro otio
locum dare.

3 Hæc Sozomenus, quæ cum Baronius retulisset in
Annalibus ad an. 402 num. 10 et 11, ista addit:
Putamus equidem eodem sanctissimo viro auctore
factum, ut Hunni illi, quos S. Hieronymus Christo
jam credidisse tradit, ad fidem conversi fuerint:
etenim ut eos lueretur Theotimus, omni officiorum
genere eos demereri curasse ex Sozomeno vidimus.
Porro ejus memoriam ex tabulis Ecclesiasticis xii
Kalendas Maii anniversaria die Catholica Ecclesia
celebrat. Hæc ingerimus, ut cum tantum virum pro
Joanne Chrysostomo stetisse audis, intelligas etsi
non justam causam, justos saltem causæ prætextus
fovisse Chrysostomum. Reliqua apud Baronium legi
possunt: qui in Notis ad xx Aprilis ista adhuc scribit
de S. Theotimo: Floruit temporibus Arcadii Impera-
toris, interfuitque Synodo Constantinopolitanae,
stetitque pro Joanne Chrysostomo, in qua actum de
abolendis operibus Origenis, fuitque de ea re ejus
sententia, ne Origenis scripta tollerentur, quæ esse
sincere fidei probarentur: in eandem sententiam
scripsit S. Hieronymus epistola lxxv ad Tranquilli-
num, et S. Augustinus epistola ix. ac denique
Gelasius Romanus Pontifex in Canone de Scripturis
authenticis apud Gratianum distinctione xv cap.
Sancta Romana.

4 Porro ista scribit Gelasius: Item Origenis non-
nulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus
non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem
omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda: et
S. Augustinus in dicta epistola ad S. Hieronymum
ista habet: De Origene autem, quod rescribere di-
gnatus jam sciebam, non tantum in Ecclesiasticis
libris ac litteris, sed in omnibus recta et vera quæ
invenerimus approbare atque laudare, falsa vero et
prava improbare atque reprehendere. Simili modo
præcipit S. Hieronymus, ut bona diligamus, vitemus-
que contraria. Nec enim, propter doctrinam ejus,
prava suscipienda sunt dogmata: nec propter dog-
matum pravitatem, si quos commentarios in Scrip-
turas sanctas utiles edidit, penitus respuendi sunt.
His obiter indicatis, referimus quæ a Sozomeno et So-

crate, sed fautoribus Origenis, in hac re de S. Theotimo
sunt relata. Ac Sozomenus lib. 8 cap. 14 cum narrasset
dissidium inter S. Chrysostomum S. Epiphanium et
quæ tunc Constantinopoli gesta fuerant, ita subdit
Et quia consortium habere cum Joanne Epiphanius
fugeret, convocatis privatim Episcopis iis, qui
Constantinopoli morabantur, ostendebat ea, quæ
adversus libros Origenis decreta erant: ac nonnullos
induxit, ut cum his ipsis suum suffragium quoque
adjicerent, quod tamen plurimi facere detrectabant.
Quia Theotimus, Scythiæ Episcopus, Epiphanium
in os perstrinxit. Aiebat enim, nequaquam esse fas
eum, qui jam pridem esset mortuus, afflicere contu-
melia; neque extra blasphemiam esse majorum
censuram calumniari, et quæ ab illis decreta sint
reprobare. Hæc cum dixisset, librum quemdam
Origenis in medium profert ac recitat, et recitata
Ecclesiis utilia esse demonstrat. Ineptum quiddam,
inquit, his accidit qui ista vituperant: periculum
enim est ne ea ipsa damnent, de quibus hi libri
conscripti sunt.

5 Socrates fere eadem habet lib. 6 cap. 11. Episco-
pis, inquit, convocatis, Epiphanius decretum quod
libros condemnabat Origenis, legit. De illis nihil
equidem habeo dicere, sed hoc dicto, visum esse
Epiphanio ac Theophilo eos condemnare. Ex Epi-
scopis nonnulli, qui Epiphanium reverebantur, illi
decreto subscripserunt: complures vero id facere
renuerunt: ex quorum numero fuit Theotimus
Episcopus Scythiæ, qui Epiphanio ita respondit:
Ego, Epiphani, neque hominem jam olim mortuum
contumelia afflicere volo; neque facinus tam nefan-
dum aggredi audeo, ut eos condemnem libros, quos
majores nostri nequaquam condemnarint, præsertim
cum nullam doctrinam malam in illis comprehensam
intelligam. Itaque quodam libro Origenis allato,
eum legit, scripturasque interpretationes fidei Eccle-
siæ congruentes, quæ in eo continebantur ostendit.
Deinde adjunxit hæc verba: Qui ista contumeliis
afficiunt, illi eas res contumeliis imprudentes affi-
ciunt, de quibus libri ipsi conscripti sunt. Hæc
quidem Theotimus, vir, ob pietatem et rectam viven-
di rationem, multorum sermonibus celebratus, Epi-
phanio respondit. Hæc ibi. Colitur S. Epiphanius xii
Maii. Palladius in Dialogo de vita S. Joannis Chry-
sostomi asserit, necessitatem Ecclesiarum gratia
Asiæ Episcopos Constantinopolim venisse, Metropo-
litas omnes ac Senes, inter quos dicitur venisse ex
Scythia Theotimum, idque tertia decima distribu-
tione sive Indictione. Consulto Baronium ad annum
400 num. 73. Ex quibus videtur colligi posse Theo-
timum tunc senem, non valde diu superstitem vixisse.

sentit aliquos
libros Orige-
nis utiles
esse,

et fidei
Ecclesiæ con-
gruentes.

F

DE S. THEODORO TRICHINA, IN EREMO THRACIÆ PROPE CONSTANTINOPOLIM.

AN. APR.

Natus Con-
stantinopoli,

Solennissimo officio celebrat hoc die festum S.
Theodori Trichinæ Ecclesia Constantinopolitana,
ut civis sui, et cum hac reliqua Ecclesia Orien-
talis et Occidentalis. Illustre verum gestarum
compendium domus ex MS. Menologio, jussa Basilii
Porphyrogeniti Imperatoris ante Septingentos circiter
annes collecto, in quo ista habentur: Die vigesima
ejusdem mensis Aprilis Sancti Patris nostri Theodori,
qui Thrichinas seu Pilosus cognominatur, Theodorus
sanctus Pater noster, cognomento Trichinas, Con-
stantinopolitanae urbis nobile fuit germen et alumnus,
divitum parentum filius: quos tamen una cum divi-
tiis et gloria dereliquit, et in solitudinem, quæ ab

ipso desertum Trichinæ nuncupatum fuit, discessit,
et vitam solitariam monachus egit. Ibi usque adeo
rigide seipsum subiecit vitæ rationi, ut prope mor-
tuis cunctis videretur. Tota etenim nocte ac die in
frigore et glacie assiduus Deo preces offerre consue-
verat, unica dumtaxat veste indutus, atque hæc
rustica erat et ex pilis contexta: ideoque enim Tri-
chinas, id est Pilosus, vocatus est. Nudis insuper
pedibus absque calceis incedebat, neque caput ullo
unquam tegumento opertum habebat. Quapropter
etiam supra damones potestatem exercuit, et pluri-
ma alia miracula patravit: et finis vitæ suæ proximus
non cessavit miracula facere. Congruas siquidem
præstitit

in eremo ar-
ctam vitam
ducit,

ob vestem ex
pilis Trichi-
nas dictus,

miraculis
clorel :

sub dio
vixit.

Elogium ex
Menais et
Menologio

et Marty-
rol. Rom.

perperam
transfertur
in Hispaniam et Lusitaniam.

A præstitit medelas singulis, qui ad ipsum accedebant.

2 Hæc dictum Menologium, quæ eadem sequuntur in MS. Synaxario Græco Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, et nonnulli accuratius exprimuntur; ac rigida vitæ ratio non explicatur solum per *σκληροπύργον*, sed additur *xxxviii*, qua status in malis, vexatio et afflictio indicatur. Præterea dicitur *αἰῶνος* stetit sub dio, et cælo aërique expositus, demonum fallacias detexisse: demum a morte ejus sepulcrum distillasse unguentum optimi odoris.

3 Græci in Menais aliquod, sed magis contractum, vitæ compendium habent: quod Cardinalis Sirletus in suum Menologium transtulit his verbis: xx Aprilis sancti Patris nostri Theodori, cognomento Trichinæ. Hic propter ærumnas et vitæ duritiam, cui se subjecit, frigore et æstu propter Christum ipsum vexatus, crassa et aspera veste corpus tegebat: ex quo factum est ut Trichinas cognomento appellaretur ob idque contra dæmones potestatem accepit. Cumque ita vixisset et ad Dominum, quem desiderabat, emigrasset: omnibus fidelibus sanitates confert, unguento ex sancto ejus sepulcro scaturiente.

B Haetenus Menologium, quo citato his verbis est inscriptus tabulis hodiernis Martyrologii Romani: Eodem die S. Theodori Confessoris, ab aspera cilicii veste, qua tegebatur, cognomento Trichinas, qui multis virtutibus, præsertim adversus dæmones, claruit: ex cujus corpore unguentum scaturiens, ægrotis sanitatem impertit. Kalendarii Moscovitici tabula eundem repræsentant hoc die in habitu Episcopali, quod sculptoris ignoratur ignosci debet.

4 Deerat in Menologio Sirleti et Martyrologio Romano locus natalitatis et exereitationis eremiticæ: hinc videbatur S. Theodorus posse transferri ad quemcumque locum, quod consuevit Chronici Pseudo-deceteri ad annum 300 Commentario 3 num. 9 præstitit his verbis, satis modestis. In eremo Metellinensi S. Theodorus Admirabilis. Quid inde? inter tot Sanctos Theodori nomine tuos, quare hic Theodorus Trichinas intelligendus sit non video, nisi dicamus vocem Græcam Trichinas Latine esse Admirabilis. Interim Hispani re-

centiores Theodorum, de quo hic agimus, sibi ascribunt, D quos allegat Tamaius Salazar in suo Martyrologio Hispanico et ipse defendit, ac talem ejus virendi rationem tradit. Theodorus, inquit, origine dignoscitur Græcus, patria ignoratur; altrix Hispania, cultrix Lusitania, situs Metellinum, secessus ejus eremus. Post primos militiæ ardores, abjecta militiæ baltheo, castra deseruit, et varia credimus perlustrasse loca, quousque apud Coloniam Metelli in Lusitania, xx millibus ab Augusta civitate Emerita dissitam, eremum invenit. Vestem ex caprarum pilis sic asperinam contexuit, ut deinceps Trichinas vocaretur. Illo ergo vestimenti contactu obsessi liberati, claudi sanitati redditi, et innumerabiles infirmitatibus oppressi, curati: quorum mirabilium operum frequentia ex tunc Theodorus Admirabilis cognominari coepit. Ad cælestem patriam evolavit die xx mensis Aprilis anno ccc. Hæc ex longa deductione excerpta sufficiunt. At quorsum patria ignoratur, cum constet ex Menologio Basilii Imperatoris et ex perantiquo Synaxario Græco, S. Theodorum Constantinopolitanæ urbis fuisse germen et alumnum, ac divinum parentum filium. Quæ Græce ita traduntur in utroque codice, Θεόδωρος ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ γέννημα καὶ ἑρέμης, πλουσίως δὲ γυνέων ὑπάρχων ἰός. Patriam ergo ejus ignorabant fictores chronici, quam illis ostendimus, E dicimusque reliqua, quæ apud Græcos non habentur, esse mera deliramenta: quorum loco si legissent odas et hymnos, quos soli Græci S. Theodoro accinunt hoc die ensque Latine edidissent, rem Deo et Sancto gratiorem præstitissent: faceremus id nos, nisi laudes Sancto singulariter propriæ, omnes ex vitæ epitome jam notæ essent; et aliæ, enervis solitario aptabiles, cum generica virtutum præcipuarum enumeratione, nihil annino facerent ad historiam. Georgius Cardoso eundem suo Hagiologio Lusitano inscripsit, eodem Pseudo-Dextri Chronico nixus. Sed omnibus ignoscendum, quia de dictis antiquitatibus Græcis nihil sciverunt. Notus ergo Constantinopoli est; et in vicino aliquo solitario loco Thraciæ, qui ab ipsa eremus Trichinæ dicebatur, vitam sancte peregit; non sub Diocletiano, sed posterioribus seculis, cum fides Christiana ibidem pacifice floretet.

E

vixit in
Thracia fide
Christiana
in pace flo-
rente.

DE S. PAPHNUTIO HIEROSOLYMITA, APUD GRÆCOS.

XX APR.

C Hierosolymitanum Paphnutium ad diem præcedentem referens Sirletus in suo Menologio, quod levi nimium opera accurateque non magna ex Græcorum Menais consuevit (unde errores nonnulli etiam in Romanum Martyrologium defluerunt) ornavit cum titulo Sancti Martiris: cum in Menais aliud nihil sit legere quam hæc verba, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Παφνουτίου τοῦ ἑρημίτου. Eadem die scilicet xx Aprilis (non xix, quando alius, ab hoc diversissimus, Hiero-Martyr solenni totius diei officii colendus proponitur in titulo et Canone istius diei. Eadem, inquam, die S. Paphnutii Hierosolymitæ. Titulus Ὁσίου Eremitæ aut Monachii Sanctum denotat ex usu Ecclesiæ Græcæ: plus aliquid indicat titulus, huic eidem, ut videtur, additus in Synaxario Collegii Claromontani Parisiis die xxi Apr. Μνήμη τοῦ ἁγίου Παφνοῦ ἡμέρας Παφνουτίου ἀναχωρητοῦ Memoria Sancti Patris nostri Paphnutii Anachoretæ. Peculiarem enim quamdam vius loci ejus est Synaxarium, aut universalem totius monastici Ordinis erga Sanctum aliquem religionem arguit titulus Sancti Patris nostri: snadet tamen vicinia cultus ut eundem esse credamus, qui pridie, cum titulo Hierosolymitæ, proponitur in Menais.

sati distin-
ctus a Mar-
tyre diei
præcedentis

videtur esse
idem cum
eremita diei
sequentis,

2 Porro scrupulus nobis nullus est quin hic diversus sit, tum ab eo, quem xix hujus colendum ex Menais proposuimus, Paphnutio Hieromartyre, gladii perna consummato; tum ab altero, qui in Ægyptia crucifixus meruit Septembri mense potissimum coli: sed quanto ex hac parte sollicitamur minus, tanto magis angimur, quod in nullis Græcorum aut Latinorum fastis inveniamus celebrem illam in Vitis Patrum Paphnutium, de quo cap. 62 Palladius his verbis. Vidimus autem locum (Rufinus lib. 2 cap. 16 Monasterium vocat) Paphnutii Anachoretæ, viri magni et virtute præditi, qui haud ita multo ab hinc tempore consummatus est, in regione quæ est circa Heracleotas Thebaidis, de quo multa multi narrarunt, quæ passim in Vitis Patrum a Roswendo collectis et illustratis occurrent querenti. Jam enim aliquam Synaxariorum Græcorum notitiam nacti, eaque docti omnes fere celebratæ sanctitatis anachoretæ aut monachos, qui a dictis auctoribus laudantur, etiam commemorationem annuam habere in sacris apud Græcos officiis, difficulter nobis possumus persuadere, illum præ multis minus memorabilibus fuisse præteritum.

3 Ne tamen quæ de ipso dici possent, huc, tamquam ad proprium ejus diem, referamus, prohibet titulus Hierosolymitæ

l' et forte est
celebris ille
in Vitis
Patrum,

cui alius
nullus us-
pam dies
assignatur.

A Hierosolymitæ, quem præferunt Menax, et ex Menax
Ast hodie-
nus cogno-
minatur
Hierosoly-
mita
disideratur
Vita aut
ejus Epito-
me
Iste autem et quicumque alii in dictis Vitis Patrum lau-
dantur, puta Macarii Alexandrini discipulus, et qui-
dam cognomento Scetiotæ, atque aliis Cephalæ cogno-
minatus, nec non Paphnutius ille qui S. Onuphrii
vitam scripsit, unus forsitan ex indicatis Egyptii omnes
fuisse videntur; saltem nihil habent apud auctores, quod
suadeat credere eorum aliquem hic notari.
4 Quo loco non debuerat Epitome vitæ, solum inven-
itur hujusmodi distichon, cuiusque Sancto, præsertim
anachoretæ, aptabile.

Τὸ Παράδεισος τὰς τῶν ἀνθρώπων,
Ἀπαύσις ἐστὶ καὶ τῆς ἀφύπσεως τὰς τῶν.
Terræ sepulchro conditum Paphnutium,
Silentii sepulero abscondi non decet.
Vitam aut Epitomen Vitæ si in MS. aliquo accura-
tior quam unde excusa Menax suut inveniat quispiam,
ipsamque nobis subministret, bene merebitur de Histo-
ria Sanctorum, bene de ipsis Sanctis, atque hoc præ-
sertim adeo tenuiter cognito; et tamen, ob mortem in
conspectu Domini pretiosam, aliis celebrioribus adnu-
merato.

D

(1. II.)

DE SS. MAMERTINO ET MARIANO,
MONACHIS AUTISSIODORI IN GALLIA.

SECULO V

Cultus re-
triusque in
Breviariis,

et in Mar-
tyrologiis,

et dicuntur
Presbyteri

Autissiodorum, antiqua Galliarum urbs Epis-
capalis sub Metropoli Senonensi, postmodum
regno seu Ducatu Burgundiae inserta, e plu-
ribus quos recolat Sanctis, hoc die veneratur
Mamertinum et Marianum, et in antiquioribus Bre-
viariis hæc de iis recitatur Oratio: Præsta quesumus,
omnipotens Deus, ut qui sanctorum Confessorum
tuorum Mamertini atque Mariani solennia colimus,
a cunctis malis imminentibus eorum intercessionibus
liberentur. Eodem modo in titulo solum vocantur Con-
fessores: at Presbyteri etiam appellantur in variis
Martyrologiis, et quidem in antiquo MS. Serenissimæ
Christinæ, Reginae Sueviæ (quod olim ad Fuldaenses
aut vicinos Germanos videtur pertinuisse) hoc elogium
extat: Autissiodori depositio sanctorum Confessorum
Mamertini et Mariani Presbyterorum, quorum pri-
mus dum sacrificaret idolis, cecitatem unius oculi
et ariditatem manus pertulit: qui postea mirabili
visione admonitus, B. Germanum expetens, ab eo
non solum baptismum percepit, sed et sanitatem
promeruit: atque congregationi monachorum ipsius
se socians, et vitæ sanctitate conspicuus extitit, et
Patri monasterii Alodio, qui tunc forte præerat,
vitæ meritis successit. Alter vero in eodem mona-
sterio non longo post tempore monachus fuit, ejus
et vita miraculis claruit, et mors pretiosa nihilomi-
nus miraculis refulsit. Hæc ibi quæ plane eadem ex-
tant in vetustissima membrana canobii S. Laurentii
apud Leodienses, sub nomine Adonis aucta; item, sed
aliquanto contractiora, in MS. Florario Sanctorum.
At priora hæc verba, Autissiodori SS. Mamertini et
Mariani sive Marciani Presbyterorum leguntur in anti-
quis Martyrologiis Centulensi S. Richarii, Divionensi
S. Stephani, Carmelitano Colonia adservato, et aliis
MSS. item apud Maurolycum, Felicium et Galesi-
nium. In MS. antiqua sub nomine Bedæ, loco Mamertini,
per quandam syncopen legitur Martini. De hoc
solo sub finem antiquorum Martyrologiorum S. Hiero-
nymi, in codicibus MSS. Lucensi, Blumiano et Cor-
beicensi Parisiis edita, adjuncta leguntur ista: In Au-
tissiodoro depositio S. Martini Presbyteri et Con-
fessoris qui in MSS. Atrebatensi et Tornacensi dicitur
Episcopus. Ast in antiquiore codice Epternacensi loco
Martini legitur Meriani et videtur Marianus intelligi.
De eisdem utrisque ista tradit Saussayus in Martyro-
logio Gallicano: Eodem die Autissiodori SS. Marciani
et Mamertini Presbyterorum, qui nascentis hujus
Ecclesiæ cunabula sanctis prædicationibus ac ceteris
Sacerdotalibus officiis promoventes, genita Christo
copiosa credentium sobole, demum beato fine ad
gloriam properarunt. Hæc ille asserit gloriantes stylo:
sed jam diu ante fides Christiana apud Autissiodorenses
floruerat.

2 Scorsim S. Mamertinus Abbas monasterii S.
Germani Autissiodori, refertur xxx die Martii a Pe-

tro de Natalibus, Greveno, Wiffordo, Maurolyco,
Felicio, Canisio, Wione, Dorigenio, Menardo, Buce-
lino, Saussayo: ast solus S. Marianus sen Marcianus,
Presbyter Autissiodorensis, celebratur hoc die in
MSS. Albergensi, Ultrajectino, Barberiniano, Lei-
densi, Haguenensi, Lovaniensi et aliis: item in Marty-
rologio Basilienso anno MDLXXXIV excuso. At solum
Confessor, apud Bellinum de Padua et Molanum in
Auctario Usuardi, et hujus Martyrologio auctius edito
Lubece anno MCCCCLXXV, ubi litteris transpositis Mari-
tani loco Martiani legitur. Apud Petrum de Natalibus
lib. II cap. 130 num. 127 Martianus Confessor Au-
tissiodori quiescit xii Kalendas Maii: ad quem diem,
in Hagiologio Franco-Galliæ a Lubbeo edito, dicitur
Marinus Presbyter et Confessor. Iterum xxix Aprilis
Grevenus in Auctario Usuardi ista habet: Autissio-
dori S. Mariani monachi et Confessoris: quæ habet
etiam Canisius in Martyrologio Germanico nonnulla
ex Actis infra dandis addens: multo plura ex iisdem
Saussayus in Martyrologio Gallicano his verbis decerp-
sit: Eodem die xxix Aprilis depositio S. Mariani
monachi, qui a partibus Bituricensium Autissiodo-
rum adveniens, ob religionis amorem, regente mo-
nasterium S. Germani viro venerabili Mamertino,
ascetarum sodalitis se postulavit sociari: quia idem
monasterium, antiquæ beatitudinis retinens statum,
odorem suavissimum redolebat. Ubi summa caritate
susceptus, arbor fragifera soli fecunditatem com-
pensans, sanctitatis eximia flores et fructus uber-
rimos emisit: ac demum vitæ præsentis cursu ad
Dei beneplacitum consummato, aulæ cælestis adyta
penetravit, Beatique annumeratus, claræ suæ
sanctitatis et gloriæ reliquit monumenta. inter quæ
nobile est cænobium, quod prope urbis mœnia ejus
in honorem conditum, et nomine et sacris ejus re-
liquiis hactenus gloriatur. Hæc ibi. Quia vero feria
quarta Paschatis migravit ad Dominum, ac sepultus
fuit in monasterio S. Germani; arbitramur hunc diem
esse depositionis, aut saltem translationis ad monaste-
rium ejus jam dictum. Est autem monasterium S.
Mariani Autissiodorensis, extra muros conditum sub
regimine Clericorum seculo viii. ac postmodum tran-
slatum ad Præmonstratensem Ordinem, in quo ibidem
claruit Robertus historiographus, anno MCCXIV mortuus,
qui de B. Mariano ista habet ad annum 473. Hoc
tempore apud Autissiodorum, præsulante B. Alodio,
et regente monasterium S. Germani viro digno ac
venerabili Mamertino, S. Marianus, a partibus Bi-
turicensium adveniens, prædicto monasterio sociari
se postulabat; quia idem monasterium, retinens
antiquæ beatitudinis statum, odore suavissimo re-
dolebat. Porro hic beatus vir, quantæ sanctitatis
extiterit, libellus de vita ejus plene ostendit.

3 Vitæ libellum esse credimus historiam quæ in S.
Mariani monasterio habetur MS. et per Lectiones od-
usum
vita S. Ma-
riani ex MS.

Scorsim Ma-
rianus Pres-
byter,
aut solum
Confessor
refertur
E

etiam 29
Aprilis

Reliquiæ et
monasterium
S. Mariani.

A usum sacri Officii distributa: quas nobis una cum antiquis Breviariis dictæ Ecclesiæ Autissiodorensis transmisit D. Petrus le Venier Canonicus et Pœnitentiarius, cujus eximiam virtutem et doctrinam ipsi coram anno MDCLXII Autissiodori suspeximus, admirati istic rarum bibliothecam, quam sibi magnis expensis comparavit. Hisce lectionibus inseruimus nonnulla, quæ nobiscum Autissiodori communicavit Reverendus Dominus Georgius Viole, in S. Germani monachus, vir antiquitatis assans, qui nobis licet senio gravis omnia antiquæ ecclesiæ monumenta ostendit, et late exposuit. Eodem nos descripsimus Romæ in bibliotheca Vaticana, ex MS. codice 1198, et habuimus ex codice MS. ante memoratæ Reginæ Succivæ.

4 Quia autem S. Marianus fuit exceptus in dicto monasterio a S. Mamertino, præponimus quæ ex Vita S. Germani contraea de hoc Sancto accipimus a jam memorato Domino Georgio Viole, et quæ reperimus Romæ a Petro Calo collecta, a quo addebantur plurima a S. Mariano præstata, quæ alteri adscribebantur; uti eadem in aliquibus Breviariis Ecclesiæ Autissiodorensis plane intricata et confusa recitantur; et in his dicitur tertio Kalendas Aprilis die Parasceves Spiritum emisisse; ad quem diem vita functum tradit Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 13, et cetera dictis Breviariis utriusque Sancti Acta confusa habet. Eodem die eundem referunt Gregeus, Maurolycus, Felicius, Canisius, et hoc cum elogio in supplemento sui Martyrologii Snoussagus: Autissiodori S. Mamertini Abbatis, qui ad S. Amatoris sepulcrum gratiæ lumine irradiatus, paulloque post a S. Germano baptizatus; exuto veteri homine, ut novum conservaret, et in spiritus novitate coram Deo ambularet, factus S. Allodii Abbatis discipulus, brevi in magistrum perfectæ pietatis et sanctimonie se erexit, miraculis et spiritu prophetie emicuit, multisque congregatis Christo filiis, informatis sanctæ institutionis egregiis discipulis, manipulisque prædicationis justitiæ, carne excessit, cælumque petens sibi apertum, laborum eméritum est consecutus mercedem. Hæc Snoussagus.

5 Benedictino Martyrologio eundem ad dictum xxx Martii inscripsit Arnoldus Wion his verbis: Autissiodori S. Mamertini Abbatis, admirandæ virtutis et humilitatis viri, et in Notis, Fuit, inquit, monachus S. Germani Autissiodori sub S. Allodio Abbate, cui in regimine successit. Secutus Wionem Beatus Dorguinus, qui suo Kalendario Benedictino, an. MDCCXXII excusso, ista habet: S. Mamertini Abbatis viri magnæ humilitatis. At Gabriel Bucelinus in Menologio suo Benedictino, an. MDCLX edita, maximum adfert elogium; in quo inter reliqua asserit S. Mamertinum, Autissiodori a S. Germano baptizatum, S. Allodii Abbatis discipulum et comitum sui Abbatem creatum. Deinde multa ex Actis S. Mariani congruit, uti supra a Petro Calo, Petro de Natalibus atque factum dicimus. Eodem modo ad diem xxix Aprilis Wion S. Marianum suis Benedictinis adscribit his verbis: In cœnobio Fontaneti in Gallia S. Mariani monachi depositio, qui fuit discipulus S. Mamertini Abbatis Autissiodorensis. Secutus iterum Dorguinus S. Marianum Confessorem proponit. Quis ergo auderet negare hos fuisse Benedictinos, et non timeret argui quasi honorem Ordinis Benedictini minueret, quavis videantur citius obiisse, quam S. Benedictus nasceretur? Certe S. Germanus (qui S. Mamertinum jam adultum baptizavit) cum S. Lupo Episcopo Trecenti (cujus tempore dicitur in Actis fuisse,) anno ccccxxvi in Britanniam a Cælestino Papa missus est: de cujus obitu agunt Baronius et Spondanus ad annum ccccxxxv. Ferrum anno cccclxviii migrasse ad Dominum probabiliter asserunt alii, quod erit xxx Julii ad ejus Acta examinandum. S. Germano Episcopatum gerente Abbas S. Allodius instruxit S. Mamertinum, quem et postea,

dicto scilicet anno cccclxviii successorem habuit, cum D ipse in locum S. Germani subrogatus Episcopatum suscepisset. Colitur S. Allodius xxviii Aprilis. Sub hoc monachus factus S. Marianus, postmodum mortuus Feria quarta Paschali die xx Aprilis, ergo si servatus fuit Canon Paschalis Alexandrinorum, aut an. cccclxxvi aut cccclxxvii, quibus an. Pascha celebratum est xvii Aprilis littera Dominicali B. At S. Mamertinus mortuus traditur die Parasceves xxx Martii, ergo aut anno cccclxxii, aut cccclxxiii, quando littera Dominicali G Pascha incidit in Kalendas Aprilis.

VITA S. MAMERTINI Ex variis MSS.

Mamertinus fuit tempore S. Lupi Trecentis. Ille cum prius Paganus idola coleret, unum oculum quadam die perdidit, et unius manus ariditatem incurrit. Qui cum se Deos offendisse putaret, et ad templum ad adorandum idola, et ad petendum ab eis veniam pergeret: quadam die obviavit ei quidam, Savinus nomine, tonsus caput, et habitu religionis amictus. Qui dum eum requireret, unde ei tanta infirmitas accidisset; respondit: Deos nostros offendit, et ideo semper eos cum lacrymis rogo, et orare vado ut mihi reconciliati, quæ mihi abstulerunt irati, reddant propitii. Tunc ille, Erras, inquit, quia deos demones putas: sed vade ad S. Germanum Autissiodorensium Episcopum; et si ejus consilio acquieveris, continuo sanus eris. Qui statim iter arripens, venit ad sepulcrum a S. Amatoris et aliorum Sanctorum plurimorum; et cogente pluvia, nocte illa secessit ad quandam cellulam super tumbam b S. Corcodomi collocatam, et cum fatigatus itinere obdormisset, apparuit ei visio mirabilis: scilicet quod quidam vir pulcherrimus venit ad festum, quod c S. Peregrinus et S. Amator cum aliis Episcopis faciebant. Cui ille respondit de tumbæ, non possum modo venire; quia hospitem habeo, quem oportet me custodire, ne a serpentibus qui hic sunt occidatur. Abiit ille renuntiare quæ audierat, et reversus est dicens: S. Corcodome, surge et veni, et adhuc tecum d Vivianum Subdiaconum et e Jovinianum Lectorem sive Acolythum, ut faciant officium suum; Alexander enim, qui tecum est, hospitem tuum custodiet. Visum est igitur Mamertino, quod S. Corcodomus, apprehensa manu ejus duxit eum secum, et ostendit ei Sanctos Peregrinum et Amatorem, et duos alios Episcopos. Et cum isset ad eos S. Corcodomus, dixit illi S. Amator: Quis est ille qui tecum ecclesiam est ingressus? Qui respondit: Hospes meus est. Et ille Exuelle eum, quia pollutus est idolis, et nobiscum esse non potest. Qui cum expelleretur, prostratus coram eis, S. Amatoris gratiam impetravit: qui jussit ei, ut ad S. Germanum pergeret festinanter. Mox igitur evigilans et visione certificatus, ad S. Germanum venit, et prostratus coram eo veniam postulabat. Et cum ei seiscitanti quæ ei contigerant, enarraret; perrexerunt ambo simul cum multis aliis ad tumbam S. Corcodomi, ubi serpentes erant, et remoto lapide, viderunt serpentes octo, qui f decem pedum longitudinem singuli excedebant; et cum astantes omnes fugerent prius timore, B. Germanus stans immobilis jussit eos illuc secedere, ubi nulli possent omnino nocere: et post hæc Mamertinus baptizatus est et sanatus, et factus monachus monasterii S. Germani, et postea fuit Abbas ipsius Ecclesiæ post S. Allodium g. Ad instantiam Fratrum Dominica Palmarum Missam eis solemniter celebravit, et eodem sero egrotare incipiens, die Parasceves spiritum emisit, tertio Kalendas Aprilis.

S. Mamertinus Pa unus, uno oculo amisso, et manu arida,

missus ad S. Germanum:

a

obdormiens super tumbam S. Corcodomi,

c

in risk ne ducitur

d e

ad SS. Peregrinum et Amatorem,

f et jussu hujus,

S. Germano visa narrat:

f et serpentibus fugatis,

baptizatus sanatur

g

Vita S. Mamertini ex MSS.

an dies natalis 31 Martii?

Benedictinis adscripti SS. Mamertinus,

et Marianus,

sed mortui necdum nato S. Benedicto

et quibus annis?

A

ANNOTATA.

a S. Amator Episcopus Autissiodorensis decessor S. Germani colitur 1 Maii.

b S. Corcodonius, nonnullis Carcodemus, et Concordius S. Peregrini Diaconus Martyr Autissiodorensis, colitur cum alius socius 4 Maii.

c S. Peregrinus, primus Episcopus Autissiodorensis, solenni officio colitur 16 Maii. Plurima de hisce tribus leguntur in Vita S. Germani 31 Junii.

d Acta S. Germani : Jovianum Subdiaconum, in MS. Carnotensi. Immarium Subdiaconum.

e Petrus Culo Vivianum etiam appellat.

f Vita S. Germani : Primus inhumanissimus, ceteri vero septem paulo inferiores, et infra : aestimatus est serpens habere longitudinem septem cubito-

rum. g Hic apud Petrum Culo et in Breviario multa interseruntur, quæ ad S. Marianum spectant Reliqua selegimus ex Breviario.

VITA S. MARIANI

Ex MS. Officio Ecclesiastico et aliis MSS.

B

Tempore beatissimi Alloi Pontificis, Germani reverendissimi successoris, idem monasterium antiquæ beatitudinis retinens statum, odore suavissimo redolebat. Hujus namque inspirationis nectare Marianus illertus, ad idem cenobium a finibus Bituricensibus adventavit. Erant autem tunc temporis horum finium possessores Gothi, Christianæ religionis doctrinæ evidentissimi inimici. Nefariam ergo pollutionem eorum evitans et perfidiam horrens jam dictus vir, præcinctis lumbis et roborato brachio confestim de terra et cognatione egressus, e laribus propriis commigravit. Ibat autem sub peregrini habitu civis celestis, sub humilitate celsior, sub egestate mundo potentior, sub seculari vero indumento spiritualis gratiæ stola præcinctus. Erat enim divini amoris igne succensus, et Evangelicæ perfectionis zelo imbutus. Is ubi ad vestibulum gloriosi monasterii est Dei ductus delatus, de more a seculo discedentium rogare cepit, ut sub ejusdem monasterii culmine ad habitandum reciperetur. Præsul vero monasterii, vel diversi habitatores, videntes perseverantiam ejus constantiam (erat enim sæpius repulsam passus, verborumque asperitate et contumeliis tentatus) annuerunt petitioni ejus, quam diu deposecerat, proponentes ei regni severitatem. Illic ergo in domum Dei receptus et desiderii sui integritate perfectus, ita constantissime monachorum in regula cepit, ut exemplar fuisset bonæ conversationis etiam monachis veteranis.

2 Admirabiliter omnes obedientiæ ejus atque abstinentiæ temperantiam. Mamertinus tunc Abbas diligentissime viri actus volens comprobare, vile ei monasterii commisit officium, pastorem eum constituens lumborum et bacularum. Beatissimus ergo Marianus, divini pietatis præventus, ita cum summa hilaritate jubentis Abbatis præceptum festinavit implere, veluti si honores ei ejusdem sublimissimi ordinis largiretur. Proficiscitur igitur a loco, cujus vocabulum est Mezielis : in quo præceptus fuerat gregibus bonum pastorem præbere cantelam. Multiplicabatur eodem die grex fatibus, et proventus lectis muletralia spumosa exuberabant.

3 Tanta sanctitate pollebat, quod et aves silvestres ad se venientes manu propria nutrebat. Die autem quadam cum esset in nemore, canes aprum latrantes excitantes, cum jam eum gravius perurgerent, fugit ad cellam S. Mariani; qui ubi canes

latrantes audivit, desertis bobus illuc properans, et canes compescuit, et aprum incolumem abire permisit.

4 Una autem dierum, cum idem vir, beatissimus Confessor, non procul a pecoribus spatiaretur ecce vis depopulanti inopinate irrumpit, eumque strictis gladiis circumsepsit. Qui injicientes manus in eum, expoliaverunt, ut nihil vestimentorum relinquerent præter pallium. Cumque expoliato eo abirent, clamavit : Revertimini, c ferocissimi viri, adhuc superest in meo corpore, quod rapinis vestris proficiat. En denarium pallio meo colligatum, oportet etiam ipsum auferre in marsupii vestris. Qui protinus reversi, cum pallium cum denario rapuissent, cum nudum penitus dimiserunt. Latrunculi vero abscedentes, nitabantur in suas latebras se recipere, ferebanturque per spatium totius diei fatigati; sed Christo procurante, circa solis occasum prope cellulam sunt reverendissimi viri reperti. Quos cum inspexisset, ad cellulam suam eos evocavit, benigne suscepit, detractisque caligis pedes eorum lymphis abluvit, cibosque pastorales alimenta que elegantissima paravit. et hospitalitatem quantum potuit ministravit. Unde cunctis facti sui penitentibus unus eorum ad fidem conversus fuit, ab eodemque baptizatus in clarissimum evasit predicatorem.

5 Ursa quadam, siccis sanguine faucibus catulorum suorum propulsa, consueverat nocturnis horis intra septa ad juga bonum irrepere, et anniculis vitulis insidiari. Quodam igitur tempore monachi, qui cum eo ad custodiam fuerant deputati; juvenili voluntate ursæ cum catulis ejus insidiabantur, et laqueis capere voluerunt. Cumque illi juvenes Mezielensium, armati contra eam, cupientes mandare neci, nocte laqueos tetendissent : S. Marianus hoc præsciens, de lecto surrexit, et cum velox dirigit gressus, et pergit ad locum, in quo bestia actu sæviens, pecoribus necem moliens, in laqueos irruens tenebatur. Cumque stetisset coram ea dixit : Quid agis, ursæ? quid facis hic, misera? Surge velocius, et insidiosas desere latebras. Tunc ursæ cervice reflexa, veluti Deo gratias agens, humiliter et mansuete discessit, nec unquam visa est. Marianus monachos sectantes inveniens increpavit, et ursam incolumem abiisse nuntiavit.

6 Solebat autem singulis Dominicis ad propinquam ecclesiam proficisci Marianus : cui nihil Domino revelante erat absconditum. Qui cum die Dominico ad ecclesiam in vico positam proficisci vellet, unum ex Fratribus, nomine Olinitium, monuit ut comitatu ejus associaretur. Cui monachus ait : Non possum, quoniam sors mea est ad mensam Fratribus ministrare, et alimoniam parare. Tunc illi senior ait : Priora sunt Dei quam hominum necessaria : et cogente imperio sacri viri vixit. Venientibus illis in sacratissimum locum, impositum est comiti monacho, ut caneret Alleluia. Consummatoque officio, et finito Evangelio, statim cursu rabido foras ecclesiam egreditur : et apprehensis sui equi habenis, ascendens ad domum citius redire nitelatur d... Sed cum equum inde movere non posset, licet eum dure calcaribus perurgeret, intelligens causam, confusus rediit ad ecclesiam. Et finita Missa dixit S. Marianus : Dic mihi Frater, perrexisti ubi volebas, qui me relicto discedere cupiebas? Ecce equus obedivit Deo, cui tu repugnabas. Cum autem Missæ fuissent perfectæ, sponte sua equus ad cellulam iter arripuit.

7 Adveniente die Paschæ rogabant eum Fratres, ut diem Paschæ in Fontaneto monasterio celebraret : quod eum fecisset, transacto primo die Paschali, sequenti die corripitur dolore febrium, et cæpit stimulis mortis comprimi, et quarta sequenti feria

aprum dimittit :

a latronibus spoliatus,

c ultro denarium offert.

reversos excipit, pedes lavat :

unum convertit : E

ursam captam dimittit :

cum socio ab t ad ecclesiam :

F

quem fugere domum frustra conatum,

d

finita Missa admonet :

e Pascha celebrans Fontaneti agrotat, feria 4 moritur :

ria

1538

S. Marianus

relictæ patriæ Bituricensis agri,

venit ad monasterium S. Germani,

sanctæ erat :

fit custos armentorum,

a

b aves silvestres fovet :

captivum
solvit :

A ria obiens migravit ad Dominum. Cumque sanctis-
simum ejus corpus a Mezieliensibus devehatur ad
civitatem, transiens per oppidum Leviaticum infer-
tur. Erat autem in eodem vico vir facinorosus.
Cumque irgeret turba, misit ad Canonenum, qui
tunc temporis centenariam habebat potestatem, di-
cens : Absolve eum qui tenetur in vinculis : qui
noluit. Adhuc eo loquente de pedibus rei vincula
dissolvuntur, scindunturque manuum ligamenta, et
coram sacro corpore quod penitus inde movere ne-
quiverant, undique liber, qui fuerat reus, statuitur.
Cum vero appropinquassent civitati, Episcopus qui
tunc præerat Ecclesiæ, coadunato Clero et populo,
conjunctisque agminibus, corpus sacratissimum,
cum processione solenni exceptum, in loco a Præ-
sule preparato, in ecclesia S. Germani collocatur :
ubi quotidianis momentis innumeralia curationum
miracula demonstrantur, regnante Domino nostro
Jesu Christo cui honor et gloria in secula seculorum.
Amen.

solenni cultu
exceptus
sepelitur in
S. Germani.

miraculis
claret

ANNOTATA.

a *Alia MSS.* Ad villam, quæ erat prope villam,
B quæ dicitur Mitiglis, id est Mesiglos : *fortassis hodie*
Merry dictum, media inter Altissiodorum et Fontane-
tum viæ intervallo utrimque leucarum trium : non Fon-
taneti mortuus, relatus est Sanctus ut infra dicitur, a
Mezieliensibus ad civitatem.

b *Deerant hæc de aribus et apro in Lectionibus,*
sed indicabantur in *Responsoriis MSS.* ex aliis *MSS.*
hic inserta.

c *Aliqua MSS.* Domini mei.

d *Addebantur, quæ nullum sensum facientia expun-*
ximus, Institit coram populo, et quanto magis ictui
resistit. *ecceiderunt haud dubie aliqua verba, quæ nolu-*
mus ex conjectura supplere.

e Fontanetum monasterium in vicina Burgundia D
sub Episcopatu Augustodunensi, anno 1219 conditum a BX MSS
Cisterciensibus dicitur : nihil tamen prohibet credere
multis seculis antea ibidem vetus monasterium fuisse ;
id enim suadet loci vicinia, solis scilicet leucis Autissiodoro
distantis, et totidem Augustoduno.

f *Defuncto Alodio decemum vocavit Episcopatus,*
et tunc electus S. Fraternus, ipsoque consecrationis suæ
die occisus a barbaris successorem habuit Censurium, qui
hic videtur designari.

HYMNUS.

Ex MS. Officio Ecclesiastico.

E xultet omni gaudio devota plebs fidelium,
Dum Mariani laudibus instamus et præconiis,
Hic nempe mundi gloriam et cuncta fluxa despiciens,
Lares reliquit patrios cum gente Christo perfida.
Admissus in domum Dei, mox caritate præminet,
Et stringit abstinentia serpentis antiqui caput,
Semper quiete providus, pudicus et voti tenax ;
Sibi corde nitens, ut brevi exemplar esset ceteris.
Tunc forte jussus progredi haud vile munus deputat,
Malens obedientiam quam jura carnis subsequi.
Hinc lacte grex et lactibus angescit, hinc feræ tru-
[ces,

Ad Vesperas
et Matutinum.

Ad Laudes.

E

Muti canes, aves quoque Sancti ferunt arbitrium.
Nudatus a latrunculis, malo rependit gratiam,
Hos dum lotos cibo fovet, ad fidem Christi vocat.
Jam dum feretro tollitur, mirra, resistit in via :
Donec reus de vinculis per se solutus cernitur.
Nunc Christe Rex piissime, hujus precatu quæsu-
[mus,

Nostros reatus diluas, ferosque mores corrigas.
Laus honor et victoria, Deo Patri cum Filio,
Sancto simulque Pneumati, in sempiterna secula.
Amen.

DE SANCTO WIHONE, EPISCOPO OSNABRUGENSI IN WESTPHALIA.

SEC. IX.

Osnaburgi
post devictum
Wittekindum a Ca-
rolo Magno,

O snaburgum in veterum Bructerorum regione, a
Saxonibus postmodum occupata, quæ nunc ad
Westphaliam pertinet, civitas insignis, in valle
amantissima, quæ Hosa flumine irrigatur, sita
est. In hac vicinaque Westphaliæ ditione olim Dux
Wittekindus dominatus est, et plurima belli adversus
Carolus Magnum gessit : a quo tandem devictus,
C Christianum est religionem amplexus, et vitam sancte
peregit : uti latius ad ejus Vitam vii Januarii deducimus.
Inter hæc bella, inquit Albertus Krantzius lib. 1
Metropolis cap. 2, Carolus anno a mundi salute sep-
tingentesimo octogesimo, in loco Osnaburga, habi-
tatoribus satis frequente, cum vicinam Wittekindi
vicem jam captam inposito firmasset presidio, ec-
clesiam exædificavit primam in provincia Episcopa-
lem, eique virum sanctum præfecit Wihonem, pri-
mum ejus loci Pontificem, hominem gente et origine
Frisium : quod in ea gente per Bonifacium Ar-
chiepiscopum Moguntinum, ibi Martyrem, multi
jam Christo credidissent. Cui de provincie proven-
tibus assignavit, unde cum suo Clero viveret, ad
confirmandos recens baptizatos in suscepta Christi
religione. Egit vir sensatus, pro zelo sacræ religio-
nis, satis verbo insistens et opere, ut creditas animas
et servaret et multiplicaret.

S. Wihoni ordi-
natus Epi-
scopus :

officium
Ecclesiasti-
cum de eo

2 Franciscus Guilielmus e Comite de Wartenberg
Episcopus Osnaburgensis, Ratisbonensis, Mindensis et
Verdensis (ac postmodum ad S. R. E. Cardinalitum
elected dignitatem) jussit edi anno mocii Officia propria
Sanctorum Ecclesiæ et Diocesis Osnaburgensis, et in

illis est Officium sub ritu duplici de S. Carolo Magno ad
diem xxvii Januarii, ad quem et nos Acta ejus eduli-
mus. Ast hoc xx Aprilis fit Officium etiam sub ritu
duplici de S. Wihone Episcopo Osnaburgensi et Con-
fessore, et Oratio præscribitur illa, quæ in Missa de
Communi Doctorum solet legi : et hæc de eo recitatur
quarta Lectio peculiaris : Wihoni natione Friso, ob
singulares virtutes ac vite sanctitatem illustris, cum
F Carolus Magnus Osnaburgensem fraderet Ecclesiam,
ab Adriano Papa primus illius Sedis Episcopus or-
dinatur. In quo munere sedulus semper fuit ac indef-
essus zelo animarum in convertendis totius Saxonie
populis, quorum ipse Pastor erat constitutus. Tan-
dem multas tribulationes perpassus ac laboribus fa-
tigatus, plenus dierum, cum præfuisset Ecclesiæ
sue triginta duobus annis, sancte in Domino obdor-
mivit. Hæc ibi. Similia inserta sunt Martyrologio Os-
naburgensi. De tempore fundatorum in Saxoniam Epi-
scopatuum agitur a nobis die xxx Aprilis, ubi de S.
Seoberto primo Verdensi Episcopo ; docemusque ple-
nam saltem constitutionem eorundem ad seculi viii
finem aut ix initium pertinere : quo posito ad unum
circa decem et octo vitæ protraxisset Wihoni ; nisi in ho-
rum annorum censum adducere velis eos quibus Osnaburgensem
ecclesiam, cum solo Presbyteri titulo fortas-
sis administravit.

3 Idem Illustrissimus Princeps et Episcopus Osnaburgensis
Franciscus Guilielmus, quas olim credebat
ecclesiæ scholas Græco-Latinas Osnaburgi Carolus
Magnus, restituit et detulit, Academia ibidem erecta et
Carolina

ult. in ere-
ctum

A *Carolina appellata : quam et Urbanus Papa VIII appro-*
barit, et Ferdinandus II Imperator confirmavit anno
MDCCXXX. Ad ejus auspicio coonestanda Societas Jesu
Osnabrugensis, cujus collegium inductum finem ab eodem
Principe fundatum est, edidit Athenæum Christianum,
rario genere doctrinæ illustratum : in cujus hypotyposi,
schemate 23 atque oratione subjuncta dicuntur Osnab-
rugenses ad Christianam mansuetudinem coepti ef-
formari per Carolum Magnum Victorem, perque
primum Ecclesiæ Osnabrugensis Præsulem S. Wilho-
nem, ejus primum Rectorem, magna virum, homi-
nem sanctum, Præsidæ gentis decus et ornamentum.
Carolinæ Academiæ Rectorem, non tam seculari
pompa magnificentia, quam insigni doctrina modestia-
que venerandum. Et hypotyposi 3 (in qua agitur de
templa novo, in honorem S. Ignatii Societatis Jesu Fon-
datoris erecta) schemate 1 inducitur S. Wilho scholarum
Carolinarum Moderator, et divæ Religionis cervice
aliquo upplauditur, et schemate 19 describitur quintum

templi altare dicatum SS. Carolo Magno, Carolo Bor D
 ræco, Wilhoni primo Osnabrugensium Episcopo,
 ac B Adolpho vigesimo octavo : cujus Acta illustra-
 vimus xi Februarii, et de S. Wilhone ista subjungun-
 tur : olim ille majores nostros a Gentilitatis errore
 vindicatos ad Christianæ libertatis castra ac vexilla
 traduxit : conflata ex omnibus incolarum domibus
 idola in medio foro exussit : concreditu sibi gre-
 gem ad saluberrima vitæ pasena deduxit : pavit fame
 pereuntes, lupos insidiantes avertit, contra vim in-
 fernalis exercitus obarmavit, ad Christianarum vir-
 tutum pugnam incitavit, victoresque secum plures
 splendidissimis eorum templis triumphali ritu in-
 vexit. Additur plausus S. Wilhoni Episcopo i Osnab-
 rugensi, tertii altaris patrono poemate elegiaco fac-
 tus : quod istic legi potest, uti aliud hypotyposi 4 sche-
 mate 1 recensum, in quo S. Wilho Reginæ Sapientiæ,
 Osnaburgi denuo triumphanti, applaudit.

DE SANCTA HELIENA, VIRGINE LAURINENSI IN ITALIA.

B *Posthum, nris Lucanæ litteralis, rosarum fra-*
rantissimarum præstantia singulari apud Poe-
tas celebris in hodierno Principatu ceteriore,
ad sinum Paestinum sita fuit et sedem olim ha-
buit Episcopalem : que nunc exciso Paesto translata est
ad Caput-aqua, urbem recentem, vulgo Capaccio noævo.
In hac Caputaquensi diuersi sunt varia oppida, ubi Ug-
helli tomo 7 Italiæ sacræ columnæ 663 recensita : in-
terque ea Laetretum, sive Laurianum vulgo Lauriano :
ubi nota est S. Heliena Virgo, inde Laurianensis dicta,
quæ colitur die xx Aprilis : cujus Vita, ex Actis Ec-
clesiæ Caputaquensis descripta, et in tres Lectiones-
que in Officio Ecclesiastico ad Matutinum recitari sole-
bant, distributa, nobis olim Neapoli transmisit Anto-
nius Bentilius, Societatis nostræ Sacerdos, et studiorum
nostrorum strenuus fuit atque cooperator. Hanc
ergo Legendam Sanctæ Helenæ Virginis Laurinen-
sis (nam iste titulus præfigitur) hiedamus, et est ejusmodi.

2 LEC. I. Cum in divinis voluminibus invenitur :
 Non est Prophetæ sine honore, nisi in patria sua,
 Beata Heliena, nonde eximia prosapia, sed de in-
 finitis Laurini parentibus orta est : tamen ab adoles-
 centia sua in Christi operibus solidata, die ac nocte,
 sine intermissione, Deo servire non desistebat. Pa-
 rentes sui, et propinqui, et affines, eam existimantes
 fatuum esse, ludibria et verbera multa ei inferebant ;
 et ipsa fumblebat precatum Domino pro eis, dicens :
 Domine, indulge eis quia nesciunt quid faciunt. Et
 ne blandimenta hujus seculi obfuscarent eam, et
 aliquam maculam sibi inferrent, secessum deserti
 loci appetebat : sed præ sui corporis fragilitate viam
 arripere metuebat : ideoque omni die Creatorem suum
 flagitabat, quatenus dignaretur sibi consilium super
 hoc destinare. Descendit Angelus Domini de cælo,
 et vocavit eam : Heliena ancilla Dei. Et illa respon-
 dens ait : Domine, quis es tu ? Et ille respondit :
 Ego sum Angelus Dei, missus ad refocillandum te
 in operibus tuis, et preparandum iter tuum ; Veni,
 sequere me.

3 LEC. II. Et ipsa cum maxima aviditate vestigia
 ejus sequebatur ; et duxit eam ad cryptam, quæ vo-
 catur specus, juxta horreum veteris Rofrani ; ubi
 mansit incognita per unius mensis spatium : et ni-
 hil aliud comedebat, nisi semel in die panem intinc-
 tum in aqua, et legumina cruda. Quod postquam ve-
 nit ad notitiam vicini monasterii, monachi ipsius
 loci mirati sunt valde, et ascenderunt illuc duo

viri religiosi, et ei supplicaverunt, ut ab ecclesia
 quotidie acciperet alimentum. Annuuit eis accipere
 sub conditione, quod ipsa quicquid operaretur suis
 manibus, ad opus ecclesiæ cupiebat operari. Viris
 religiosis faciebat cucullas, et thiaras, et pastoribus
 operabatur selavinia. Postquam autem divulgata est
 fama ejus per totam provinciam, infirmi ex longin-
 quis partibus veniebant ad eam ; et ipsa singulis ma-
 nus imponebat, et cum sospitate ad propria reverte-
 bantur.

4 LEC. III. Finito vero tempore vitæ suæ migravit
 ad Dominum, et campanæ præfati monasterii cape-
 runt, sine manibus trahentibus, fortiter pulsari.
 Prenomiuati Monachi ipsius loci, magno pavore at-
 toniti ascenderunt ad eam ; et invenerunt ergastulum
 corporis, cupientes illud ad eorum ecclesiam cum
 magno tripudio receptare. Sed Angelus, qui adduxe-
 rat eam illuc, non permisit eis hoc agere ; sed festi-
 nus perrexit ad Paestanum Pontificem, et in somnis
 admonuit eum, ut adduceret illuc honeste et religiose
 sanctum corpus, eique etiam in somnis demonstra-
 vit, ubi sanctissimum corpus jacebat. Et evigilans
 somno, territus magno pavore, præceptum Angeli
 cito adimplevit, et cum viris honestis et pudicis du-
 xit sanctum corpus in Ecclesiam suam et cum maxi-
 mo honore illud ipse humavit xii Kal. Maii. Anima
 ejus in Collegio sanctarum Virginum in domo Dei
 gratulatur, auxiliante Domino nostro Jesu Christo,
 cui est honor in secula seculorum Amen.

5 Bernardus Justinianus in Vita B. Laurentii Jus-
 tiniani 8 Junii. num. 24 Selavinam vocem ita explicat :
 Cubile habuit vix sex pedes protensum, fomento pa-
 leari et opertorio, quod veteres centouem, nostri
 selavinam vocant. Utinam tam facile esset explicare,
 quo tempore Virgo sancta vixerit : quia tamen Episco-
 pus Paestanus non Caputaquensis nominatur, verosimili
 conjectura dici posse videtur, ipsam floruisse ante Sara-
 cenorum in partes illas irruptionem, qua eversum esse
 Paestum credimus, et ante Principum Normannorum
 dominatum, sub quibus restauratum translatumque Epi-
 scopatum vix ambigimus. Ex Paestanis Episcopis nomine
 suo notus est nemo præter Laurentium, quem anno
 quingentesimo subscripsisse Romanæ Synodo scribit
 Ughellus : inter Caputaquenses, primus ex Actis publi-
 cis designabilis, occurrit Arnulphus apud dictum Ughel-
 lum, in quodam Regis Rogerii Privilegio nominatus
 anno MCXXVI.

E

claret mi-
raculis.in obitu
campanæ
ultro sonant.Angelo mo-
nentesepelitur
Paest. 20
Aprilis.

I'

Tempus
vitæ.

DE SANCTO HUGONE, MONACHO ÆDUENSI ET PRIORE ENZIACENSI.

ORDINIS S. BENEDICTI IN GALLIA.

CIRCA AN.
DCCGGXXX
Vita mona-
chus in mo-
nasteriis
S. Savini,

S. Martini,

Balmensi.

B

Vita editur
ex MSS.

In variis Ordinis S. Benedicti monasteriis vitam egit S. Hugo; ac primo a piis parentibus collocatus fuit septennis in monasterio S. Savini in diocesi Pictavensi, ab ipsa urbe versus ortum ad fluvium Gartempam norem levis distitum; ubi sancte adolescit, et in virum evasit, Diaconus ac dem Sacerdos ordinatus. Inde cum aliis septemdecim translatus est ad monasterium S. Martini, in suburbano Augustodunensi olim constructum. Postea comes factus B. Bernoni, Balmense in diocesi Vesontionensi monasterium adiit, illumque juvenut debita restitueretur disciplina; ac dein ambo Cluniacense monasterium inieperunt; ubi B. Bernone Abbate ordinato, ipse missus est Enziacum, vulgo Anzi le Duc ad Arvontiam fluvium, qui paulo post in Ligerim defluit; ubi Prior constitutus usque ad finem vite vixit, et teste Bartholomæo, Cassanæ in Catalogo glorie mundi part. 12 Consideratione 60, eundem locum hodiernis temporibus sua sanctissima gleba decorat. Nam hactenus ibidem esse Prioratum conventualem, dependentem ab Abbatia Æduensi S. Martini, indicat Registrum generale beneficiorum diocesis Augustodunensis anno MDCXLVIII casum.

2 Vitam S. Hugonis, ex MS. Legendario antiquo Abbatie S. Martini Æduensis erutam, misit ad nos anno MDCXXXVIII Andreas du Chesne, sua doctrina orbi notissimus, cum ante inde pars esset edita in Bibliotheca Cluniacensi pag. 6, ubi in titulo scribitur S. Hugo Abbas S. Martini Æduensis, cum ibidem tantum monachus fuerit: et ita titulus Vita solum habet, quam iterum Augustoduno accepimus, cum hac sub finem subscriptione: Hæc Vita S. Hugonis transumpta fuit ex antiquo Legendario Abbatie S. Martini Æduensis, Ordinis S. Benedicti, Congregationis S. Mauri: in cujus rei fidem Dominus Major Prior et Subprior se subsignaverunt, et a Secretario infrascripto sigillo Conventus muniri fecerunt, die nona Septembris, anni a Nativitate Domini millesimi sexcentissimi sexagesimi tertii Fr. Aleboucher de Flogny, Major Prior; Fr. Joannes Baptista Saulnier, Subprior; Fr. Baptista Cœur-de-Roy, Scriba, de mandato Domini Majoris Prioris. Hæc inde, quæ beneficii præstiti cossa grato animo hic recolimus.

3 Mortuus est S. Hugo hoc xx Aprilis, senio confectus: sed quo anno Christi nusquam indicatur. B. Berno socius ejus, cum præfuisset annis sedecim cenobio Cluniacensi, mortuus est anno MCCCCXXVI, et videtur S. Hugo ad illum annum pervenisse, aut etiam aliquot annis diutius vixisse. Corpus ejus, xii Decembris anno millesimo primo, solenni cum veneratione elevatum est, et in sacello conditum, et annis subsequentibus sæpius ad conventus seu concilium Episcoporum translatum; deinde dicto seculo undecimo Acta, quæ damus, fuerunt conscripta.

VITA

Ex MS. codice Augustodunensi monasterii S. Martini.

CAPUT I.

Ordo S. Benedicti in Gallias translatus. S. Hugonis vita monastica, Sacerdotium.

Intuitus Tri-
nitatis con-
dentis homi-
nem ad ima-
ginem suam

Auctor universitatis benignissimus, manens in simplici Deitate Trinus, hominem formavit propriæ bonitatis instinctu, ne tanto colono viduatus, absque

Aprilis T. II.

sui intellectu degeret mundus. Sicut enim adimpletio hominis est inspiratio trina Divinitatis; ita completio mundanæ dignitatis institutio formæ humanitatis.... a Summæ igitur Divinitatis essentia opulens, quæ in sese æternaliter triplici constat effigie; suæ formam imaginis proprium vel ideam hominis indidit menti; qui videlicet ab ipso primordio suæ creationis, præ ceteris mundialibus, Auctoris configuratione, pollet indifferenter trina moderatione; nosse scilicet et velle nec non et meminisse. Totidem quippe donis in eodem clarificatur Conditor, id est, fide, munere et opere; opere conditionis, munere meliorationis, fide honorum cognitionis proprii Auctoris: cujus gratia ineffabili vacui extiterunt, hi qui perierunt; ac ipsius benignitatis misericordia viguerunt, hi qui salvi fiunt. Et quoniam non obliviscetur misereri, neque abscondet usque in seculi finem misericordiam suam (ut ipsa Veritas promisit suis, manere scilicet cum eisdem, et operari semper cum æterno Patre et Spiritu sancto) ideoque præcorum ac venerabilium Patrum Catholicorum informati roboratique traditionibus et exemplis, optamus qualicumque sermone Domini atque religiosissimi viri ac sanctitate præcipui Hugonis, aliquorumque ipsius confratrum et sociorum vitam, nec non et conversationem, pie in Christo viventibus palam facere.

2 Constat ergo relatione veridica ac non mediocri auctoritate subnixæ, sanctissimum Patrem Benedictum, ubique terrarum notissimum, illorum Fratrum monachorum fuisse pedagogum; quorum educaminis linea nutriti atque ad perfectionis culmen direxit sanctum ac venerabilem Hugonem monachum illiusque contubernales, in regularissima nec non et sanctissima disciplina: si quidem ideo ista præmisimus, ut a quanta perfectione primitus ejusdem exordium eaperit, religiosorum auribus inculcaremus.

3 Præterea eodem tempore, quo isdem præcellentissimus Pater jam dictus Casini montis cenobio præerat, quidam spectabiles viri a partibus Galliarum, divino spiritu acti, ob amorem sanctæ religionis, quam in eo esse fama passim vulgante didicerant, legationem dixerunt ad eundem Patrem, qualiter aliquos de suis monachis, regularibus disciplinis imbutos, ad Gallias dirigeret; ut monachile institutum, quod pene in illis partibus annullatum deperierat, aliquatenus reformare satagerent. Qui Pater sanctissimus illorum petitionibus benigne annuens, protinus eligens de suis duodecim Fratres, quibus etiam præfecit summum dilectissimum alumnum; videlicet sanctissimum Maurum monachum. Illi quoque protinus, cum tanti Patris benedictione et gratia, iter arripientes, licet cum difficultate aliqua et laboris gravamine, ad Gallias devenerunt. Tunc vero alter valde quam sperare poterant illis dignoscitur evenisse. Tandem quippe in territorio Andegavensi monasterio stabilito, in loco qui Glannifolium cognominatur, ibidem multorum ad eum confluentium Fratrum in brevi tempore facta est congregatio permaxima: quibus etiam, ut beatissimus Benedictus instituerat, illorum Pater extitit sanctissimus Maurus: floruit enim ibidem sanctæ religionis institutio, quamdiu vixit, ac post ejus obitum in e longinquum.

a

ei misericor-
diter per
gratiam
reformantis

B

proponit au-
ctur scribere
Vitam S.
Hugonis,

actam se-
cundum
normam S.
Benedicti

F

b

a quo in
Gallias
missus S.
Maurus,

monasterium
Glannifolium
erexit:

c

A 4 Subsequenti quoque tempore, post aliquorum annorum curricula, occulto Dei iudicio, seu propter ultionem plebis peccatricis, egressa est Normanorum gens a transmarinis partibus; qua bestiali ferocitate inhumissima permaximam Galliarnm partem depopulans, latissimas strages dedit. Tunc etiam praefatum cenobium, cum aliis quam plurimis Sanctorum locis, omni honestate propriae suppellectilis expolians, in eremiticam redegit solitudinem. Quod cernentes monachi ejusdem cenobii, arripuerunt fugae praesidium, cum omnibus quae secum ferre poterant, usque dum devenirent in Pietavense territorium, ad sancti videlicet Martyris e Savini monasterium; quo in loco resumptis viribus, Deo sibi auxiliante, coepit longe lateque norma regularis per eodem Fratres diversis in cenobiis, bona fruge multipliciter propagari; multosque etiam simul, quos vita et ambitio secularis irretitos olim retentaverat, sub jugum sanctae regulae applicare: qui tamquam ex ferocissimis belluis in mitissimas Christi oviculas subito sunt mutati, ipsius regnum cum sanctis et fidelibus feli iter percepturi. Ipsi quoque Francorum Reges nec non et devotissimi totius regni Praesules, a primo *g* Childeberto Rege, qui B. Maurum ultra omnes suscepit devotissime; semper illos excoluerunt summa veneratione.

B 5 Praeterea cum ad eundem locum ex diversis orbis partibus evocatio divina quarumque conditionum viros, ob amorem regni coelestis congregaret; contigit tunc ut clarissimum virum, Dominum scilicet Hugonem, parentes illius, puerum fere septennem, Dei omnipotentis servituti satis devote atque honorifice ibidem applicarent. Fuit enim pater ejusdem vir spectabilis curia, atque industria militari insignis, opum vero et latifundiorum largus possessor; mater vero inter matronas egregia, pari dignitate praecipua; ambo tamen cives et natione Pietavenses. Qui puer optima indolis, scientiae litterarum efficebatur exquisitissimus, humilitatis quoque ac totius probitatis luculentissimus. Elucebant namque in eodem cum incremento corporis insignia sanctitatis, eratque tam senioribus quam coaetivis curus, et amabilis universis. Gesta vero et instituta sanctorum Patrum memoriter retinens, lectioni atque orationi instabat, assiduus potius quam frequens; non enim sibi tantum sed magis Deo vivere gestiebat, publice et privatim, pro Christi amore pariter et timore, honeste ac dulciter cunctis obediens: secularis etenim pompae cothurnum ita fugiebat, ac si morsu appetisset eum lividus serpens. Non minus etiam vitabat pessima detractionis ieculum, a quo taliter avertibat auditum, quasi contra se grassari mortiferum sensisset venenum. A veris nempe noxiis, et inanibus sic custodiebat os suum, ut sermo ipsius statera discretionis moderatus ac spiritali gratia conditus, cunctis esset curus ac benevolus. In abstinentia ergo talis illi erat sobrietatis modus, ut triduanis jejuniis laudabiliter praeferretur: communis etiam vitae amor; ac rerum licitarum participatio hujusmodi, *h* ut nullo modo diligeret in rebus concessis magis partem census quam totum. Munditiam quoque mentis, et castitatem corporis, simulque largitionem elemosynarum, indefessus operator, sine interpellatione exercebat: de quavis autem re, a quocumque interpellatus, dabat tale consilium, ut jure crederetur animarum medicamentum.

C 6 In processu vero temporis, optimis illius exigentibus meritis, ad ministerium sacerorum Ordinum, tunc a Patre ejusdem monasterii quam a caeteris Fratribus, promoveri decernitur: ille tamen humiliter renitens, se indignum pronuntiabat, timens illud quod plurimis contigit, qui dum insulse cupiunt seculi lucrum, incidunt in saae animae damnum; et

quoniam beatus homo qui semper est pavidus; licet eadem lectio dicat, quod justus quasi Deo confidens absque terrore erit, Utrumque nimirum in uno eodemque homine possibile est fieri; timor scilicet humane fragilitatis, confidentia vero fidei pure sinceritatis. Tandem quoque vir devotissimus, illius veritatis exempli memor, quod ait, Non veni facere voluntatem meam sed ejus qui misit me, parit obedienter in cunctis seniorum praeceptis: sicque ex more Ecclesiastico, gradatim sacra processit usque ad *i* [Acolythi] officium. Et licet in minoribus gradibus adhuc constitutus, tamen ipsis reverentissimis Sacerdotibus erat admirandus. Non post multum quippe temporis spatium effectus *k* vesticeps, ad leviticum promotus est gradum, quo per aliquot annos strenuissime functus, Sacerdotalem indeptus est dignitatem; tam denique omni decore virtutum fuit ornatus, ut nullus tunc temporis in eadem provincia ei inveniretur secundus.

ANNOTATA.

a Expunximus interjecta haec sensum turbantia, et nullam per se habentia: si nutu quoque in didemo Hierarchiae theorematibus Hellades expressere inquirunt, Notio divina Anthropos in re divina constituta.

b In Vita S. Mauri 15 Februarii dicitur Legatio directa ab Episcopo Cenomanensi, qui Bertichramnus ibidem appellatur: sed is multo junior, Badegisto anno 586 mortuo successit, et missi dicuntur Flodegarius Archidiaconus et Harderadus Vice-Dominus. Verum uti loco Bertichramni diximus videri substituendum Innocentem sive Innocentium Episcopum, ita forsitan alii potuerunt missi fuisse: personarum enim nomina a Fousto auctore praeterita, uti et alia nonnulla interpolator Odo adiecit, non sine erroribus.

c Usque ad tempora Pippini Regis, ut tradit jam dictus Odo in Translatione S. Mauri, id est per 200 circiter annos. Tunc Gundulfus, cui Glanvotium a Rege erat traditum, illud evertit, scripta dissipavit, monachos expulit. Sed postmodum sub Ludovico Pio fuit restauratum.

d Circa annum 845, quando corpus S. Mauri translatum fuit in Burgundiam ii Martii.

e S. Savini monasterium 9 leucis ab urbe Pietavensi ad Gartempam fluvium a Carolo Magno constructum, et postea cum aliquam destructionem passum esset, a Ludovico Pio reparatum traditur in hujus Vita.

f Simili modo quo in Italia contigit post destructum a Longobardis et a Petronace restauratum Casinense cenobium.

g Melius hic Childebertus assignatur, quam in Vita S. Mauri Theodebertus, qui Austrasias praeerat: et Chlothomeris Regis Aurelianensis regnum aqua lance diviserant a morte ejus, Childebertus Rex Parisiorum, et Chlothacius Rex Suessionum.

h MS. Hujusmodi veluti vitae insitum: Vae vitae supra decrat, quo ipsam retuli: alias duas, ut inutiles expunxi.

i In altero apographo legitur, natinei, in altera natum ei: apparet ex sequentibus agi de summo gradu inter minores: ideo notum nomen substitui, pro certo mendo.

k Id est, Puber, sic Tertullianus lib. de anima. Ecce obiit verbi gratia infans sub uberum fontibus, puta nunc puer investis, puta vesticeps; eleganter tres primos humanae aetatis gradus distinguens: vide quae multa suggerunt antiquarii de aetate ponenda praetextae et togae assumenda apud Romanos.

CAPUT II.

Habitatio Augustodunensis in monasterio S. Martini. Monasterium Balmense reformatum. Cluniacense constructum. Oddonis socii sanctitas et miracula.

Tempore
Carole
Calvi,
II

Badillo
Comes,

Augustoduni
monasterium
S. Martini
per Paganos
dirutum.

restaurat :

quod olim do-
tarat Brun-
nichildis,
Regina,

b

ut alia plura.

c
devota erga
S. Martinum,

Regebat ergo illis diebus regnum Francorum Carolus Rex, cognomento et habitu Calvus, cum Regia a Chrodechilde ipsius conjuge: utrique Dei omnipotentis timoris pariter et amoris munere insigniti, idcirco igitur totius regni ipsorum partes summa pax et tranquillitas gubernabat. Paganorum quoque infestationes, quæ olim patriam debacchaverant, omni ex parte sedatæ erant. Rex ergo pariter et Regina in restaurandis ecclesiis ac monasteriis, quæ barbarorum hostilitas atque rabies desolaverat, certatim insistebant: totum enim pene sui reipublicæ regni censum in ejusmodi expensis tribuebant. Erat quippe in ipsius Regis palatio tunc temporis Comes quidam, Badillo nomine, qui veniens ab Aquitania partibus, vir licet in seculari vita positus, correctis tamen et religiosis moribus atque conversatione, sacris viris per omnia consimilis: Extiterat enim opum gratia opulentissimus, et auri et argenti ditissimus. Qui cernens Regem nec non et Reginam in restaurandis Ecclesiis Dei toto conamine inservire, zelo divino et ipse ductus cepit illorum in hac parte devotus ac pius æmulator existere. Qui inter ceteras Paganorum strages, conspiciens apud civitatem Eduam egregii Confessoris Christi Martini monasterium, olim a Regina Brunichilde nimium excellenter atque honorifice constructum, tum tamen miserrime dirutum, atque omni suppellectili nudatum atque dehonestatum: accedensque incontinentanter isdem Comes ad Regem, humiliter petiit, ut sibi ad restaurandum daretur præfatum monasterium. Dicebat etiam spondens se invadere, ut post monasterii restaurationem se ipsum ibidem, relictis sæculi curis honorumque sollicitudinibus, Domino manciparet: quod denique postmodum, annuente Christo, rei probavit eventus. Hoc igitur Rex pariter et Regina comperientes, libentissime assensum præbuerunt, et ut expetiverat concesserunt; insuper et juvenem ei polliciti sunt se impensuros, in cunctis quæ illi expedire cernerent. Stationem denique vir devotissimus certatim, actutum, summa cum festinatione, hujusmodi operis utensilia apta coadunavit: atque instanter labori insistens, usque dum ad perfectum duxit, qualiter potuit totum basilicæ reintegravit opus.

8 Qua prout valuit reformata, atque per Pontificum manus iterum consecrata, cepit sollicite inquirere ejusdem loci possessiones, quæ olim illi largissime per liberalitatem Brunichildis Reginae seu aliorum Regum privilegiis concessæ fuerant. Fertur enim primitus ipsius cœnobii summa fuisse totius possessionis ad b centum usque millia mansos. Extiterat enim præfata Regina in ecclesiarum basilicis construendis affluentissima, in memoriis plurimorum Sanctorum, et B. Mariæ semper Virginis, Sanctique Petri Apostolorum Principis, nec non et beati Levitæ et Martyris c Vincentii: quamvis vulgi fama illam in quibusdam ex parte fuscaret. Interea beatissimum Martinum Confessorem semper ultra omnes extollere in voto habebat; atque in Dei honore et ipsius Confessoris nomine, ceteris pluriores ecclesias ac monasteria ædificari jussit, et de propriis thesauris nec non et prædiis honorificentius ditavit. Statuerat denique ante suæ mentis oculos, quoniam Martinus qui partem sui indumenti pauperi tribuit, Christum vestivit. Præ cunctis tamen istud extulerat cœnobium, in quo suæ sepulture mauso-

leum habere decreverat: nam inter cetera donaria quæ illi contulerat, d columnis etiam marmoreis ac trabibus abietinis formosis illud decenter instituit: et musivo opere mirifice decoravit. Habebat enim eandem Regina religiosos ac sanctissimos Præsules, sanguinitate sibi proximos affinesque, Fratrem scilicet germanum e S. Syagrium, Augustodunensem Episcopum, inter Pontifices egregium; et nepotem quoque beatissimum f Desiderium, Autissiodorensem Episcopum, inter Præsules Pontificem nobilissimum; Sanctissimus denique Papa orbis Romæ Gregorius in tanto amore ac diligentia illam habebat, ut plurimas ei g Epistolas mittere, atque per ipsam Episcopos et regni Prælates de statu Catholice fidei et religione Ecclesiasticæ commonefaceret, gratulans valde devotioni ipsius et lægitati, quam in honorificentia omnipotentis Dei liberalissime impendebat. Luponem quoque primo ejusdem loci Abbati propriam direxit h Epistolam, hortans illum qualiter religiositatem gregis sibi commissi custodiret; atque cum Deo quam hominibus, iter justitiæ gradiens, placere studeret. Præcepta etiam regalia nec non et privilegia ipsius loci isdem Pontifex annuli sui impressione sigillans roboravit: locum vero ipsum, sicut Reges Francorum statuerant, ab omni humana subjectione decrevit esse liberrimum; deinde sub anathemate execratus est omnem invasorem rerum ipsius loci ac transgressorem ejusdem decreti. Quod utique statutum decentissime ab universis custoditum est, usque ad barbarorum invasionis depopulationem: tunc enim cum cetera suppellectili edax ignis consumpsit, quæcumque in futurorum notitiam devenire potuissent. Perspicuum enim est quoniam, sicut lux solis constituit diem fugatque tenebrarum caliginem, ita libera illustrant præteriti sæculi antiquitatem, et fugant oblivionem.

9 Sed jam nunc ad narrationis ordinem redeamus. Postquam denique vir illustris Badillo, prout posse habuit, loci restaurationem exercuit; cepit anxie perquirere viros sancta religione imbutos, qui in eadem domo Dei dignanter eidem servitutis officia persolverent. Qui dum hoc sedule ageret, reduxit ad memoriam beati Martyris Savini cœnobium: in quo olim noverat ceteris honestius districtiusque vigere instituta monachorum regule. Pergens quoque protinus illuc, adduxit inde viros numero decem et octo, monachos religiosissimos: inter quos etiam excellentissimum meritis sanctum ac venerabilem Hugonem, in quo pendebat cura ceterorum Fratrum totius moderaminis. Alios quoque duos, inter ceteros non dispari sanctitate monachos, Dominum scilicet Oddonem, virum sagacem et mitissimum; atque Joannem, admodum humillimum. At ubi ad præfatum Augustodunense cœnobium devenerunt, instructis regularibus officinis, veluti leges uberissimi soli, coeperunt centuplicatam, Deo agricolante, producere fructum. Claustrorum videlicet munditiam, silentii taciturnitatem, jejuniorum parsimoniam, nec non et eleemosynarum largitatem, peregrinorum susceptionem cum hilaritate, simulque hospitium universorum; deinde vero in omnibus suis actibus et corporum gestu, in loquelis oris et moderatione sermonum, ut per omnia et in omnibus his revera glorificaretur Deus; taliter scilicet, ut quicumque aliquem ex illis cerneret, divinum spiritum in eo esse minime dubitaret.

10 Tunc etiam cepit fama loci ipsius circumfere divulgari, atque subiendo pectore a fidelibus exoptari. Interea elegerunt sibi unanimes Patrem et Abbatem, vita et moribus probatissimum, Deo ac et hominibus acceptabilem, Dominum scilicet Arnulphum (cum consensu tamen et voluntate illius protectoris, Domini videlicet Badillonis) virum per omnia,

D
EX MSS,
d

adjuva a
SS. Syagrlo
e

f
Desiderio
Autissiodor.
et Gregorio
Magno.
fi

h

B

adducuntur
18 monachi
a monasterio
S. Savini,

in quibus
S. Hugo,
f
Oddo, Joan-
nes,

vir perfecti,

præficitur
Arnulphus
Abbas,

ex quo A nia, (ut postmodum claruit, et uti expediebat) utilissimum; qui quamdiu in corpore vitam duxit, tam in divinis rebus quam humanis ita omnibus in commune profuit, veluti optimus pater dulcissimis filiis. *usus consilio S. Hugonis,* Hic tamen in cunctis quæ agebat, dictatore et consiliatore præ cunctis Domino fruebatur Hugone; qui gratia humilitatis obediebat patri, v'ce humillimi i dulascali. His vero ita gestis cepit postmodum vir Dei Badillo de propria salute acrius sollicitus esse, qualiter hujus seculi ambitiones et illecebras postponeret; semetque in monasterio tonsurare, et monachum fore disposuit. Audientes quoque Fratres, quos a Pietavensi provincia ipse illuc de luxerat, et præcipue Dominus Hugo, cujus hortatu conversus fuerat, gavisi sunt valde. Quod utique dum explesset, quotæ humilitatis quantæque patientiæ atque obedientiæ extiterit, a nemine potest enarrari. Quem etiam venerabilis Hugo speciali amore regularibus monitis benigne instruens, perfectissimum militem Christi reddidit. Habebat igitur idem Badillo nepotem sibi æquivocum, benigne satis indolis; quem etiam a secularibus negotiis abstrahens, in eodem monasterio sedem divine servituti mancipavit. Et non minus quidem et ipse, secundus videlicet Badillo, in cultu divino devotus atque perfectus extitit. *quem secuti plures,* Tunc denique fama bonorum operum beati ipsius in longinquum se propagante, multi relinquentes mundi hujus vanitates et pompas, iter mandatorum vite perpetuæ arripientes, ibidem convertebantur: in quorum præcipue spiritali gymnasio præcipuus index et institutor datus et semper assiduus extiterat Hugo sanctissimus. Ipsi quoque Francorum atque Austratorum Reges ac totius Galliæ Proceres (veluti præco in tempore ipsius cœnobii constitutionis, ut beati Pape Gregorii registratum habetur testimonio) tanta veneratione ac reverentia illud cœnobium (habebant) cum omnibus quæ ipsius esse videbantur; ut si quispiam, quicumque hominum contra jus sese adversus illud ageret, reus majestatis atque sacrilegii reputaretur; res quæ fuerant primitus ipsi loco deditæ, utriusque regni undecumque collectæ, tam eis Ararim quam citra ligerim et infra spatium duorum, integerrime, quantum inquiri posse fait, restitue sunt.

Adiū S. Hugonis socius, post Mutatum anas, 11 Interea contigit, ut unus illorum Fratrum ex supra taxatis, Dominus videlicet Obilo, S. Hugonis familiaris amississimus cœnors, haberet nūi, post explorationem natutinis sytaxis (ut beatis permittit Benedictus) in oratorio specularis gratia orationis remorari. Qui dum sedule id ageret, atque cum lacrymarum imbribus et compuncti cordis gemitibus, Creatori in universum tam pro suis quam pro aliorum peccatorum solvendis nexibus exorare; ostensum est mirum dictu et insigne miraculum. Contigit ergo una diebus, ut more solito veniens ante signum salutis Crucis ipsiusque Salvatoris imaginis, quod constat decenter erectum in monasterii medio: dum expansis manibus in mentis jubilo ad cœlum oculos dirigeret, visus est a quibusdam (qui speculandi causa prosequuti illum fuerant) in sublimis aeris elevatus, spatio fere altitudinis trium ulnarum, alacriter unius horæ spatio immobilis persistere: eademque hora ipsa Jesu Christi Domini ac Salvatoris icona, cruci affixa, visa est ab ipsis speculantis contra eundem virum Dei sese humiliter inclinare. Erant autem tam ipse præfatus Abbas quam ceteri qui ista conspexerant nimium paventes; et alta admiratione perterriti, non habebant quid dicerent. Antea nempe jacula plurimorum convitiarum atque irrisuum in eum intorserant, dicentes mussitando, quod gloria vanæ jaetationis, post communis persolutionis Fratrum obsequia, solus in oratorio remoraretur: deinceps autem fallaces existi-

mationes et liognas omnes æmuli compescuerunt, virumque sanctitate dignum summo cum honore et reverentia, ut decebat, postmodum venerati sunt universi. Nam et plurimorum infirmorum sanitates per ipsum Dominus fieri contulit, multisque virtutum miraculis usque in finem vite claruit, quæ etiam, si notarentur, maximam volucrinis partem operirent.

12 Tunc per diversa terrarum procul et in vicinis cœnobiis, humiliter exposcentes, rogabant sibi dari, ad regimen suorum correctioneque morum, de personis monachorum ejusdem monasterii, quod utique noverant cunctis excellere in religionis sanctitate. *k* Balmenese igitur cœnobium inter cetera erat tunc temporis omni regulari restrictione destitutum: ad ejus regimen invitati, communi consilio delegerunt prætaxati Christi tirones unum, ex sui vigoris regularis tenore acerrimum ac sanctitate præditum, nomine Bernonem; qui, ut rerum exitus perdocuit, divinitus electus extitit. Qui Abbas constitutus in præfati cœnobii regimine, semper quæ Dei sunt præ oculis habens, magis animarum lucris quam rebus transitoriis insistens, multiplicem in brevi ovilis Christi coadunavit gregem. Cui etiam more solito, ut in ceteris, Dominus Hugo per omnia fidelissimus adjutor existens, creditum sibi talentum a Domino ut epibata sagacissimus amplificare studebat. Hoc denique cœnobio domi forisque diversis bonorum copijs referto, plurima ad ipsius exemplum per eosdem viros aut noviter fundata, seu in melius reformata clarescere monasteria.

13 Erat igitur tunc temporis Guillelmus Arvenorum Dux et Aquitanorum primorum Celtiæ provincie liberalissimus; ejus familiares milites sepius ipsum Balmensem frequentabant locum; qui a præfato Abbate nec non et a Fratribus ejusdem loci affectuose excipiebantur; at ipsi revertentes ad Dominum suum, quidquid boni vel honestatis ibidem conspexerant, oppido diligenter illi referebant. At ille, ut erat vir omni bonitate conspicuus, cepit mente tractare, si quomodo valeret reperire locum, hujusmodi religionis usibus congruum; qui protinus mittens ad virum Dei Bernonem, mandavit illi, ut ad se quantocius deveniret. Ipse vero illico occurrens ei, devenit ad eum, in locum revera a Deo bonorum omnium largitore præelectum, atque æternæ salutis prædestinatum, cognomento Cluniacum. Ad quem cum venisset, habens secum clarissimum Hugonem, ejus consulta universa agebat; statim jam dictus Princeps suscipiens eos summo cum amore, patefecit eis suæ mentis desiderium: de constructione videlicet cœnobii, quod optabat explere si Divinitus annueret illi. Qui dum circumquaque loca circumstantia perspicaciter intuiti fuissent, nullum ad hujusmodi congruentiam tamabilem repererunt locum, sicuti Cluniacum. Sed cum diceret isdem Dux, propter infestationem eorum venatoriæ industriæ, quæ ibidem semper morabatur, fieri non posse; fertur, Abbas facete ac jucunde, ut erat vir prudentissimus, tale eidem Duci dedisse responsum: Tolle, inquit, canes exinde, et immitte monachos. Tu enim ipse bene nosti, quod præmium restet tibi canum a Domino, vel quæ merces monachorum. At ipse cum summa exultatione gaudens suscepit verba viri Dei, et ait: Saniore, Pater, prudenter es usus consilio, et sine fictionis furo. nunc quoque fiat cooperante Christo ut tua hortatur benignitas. Denique protinus cœptum opus est, atque in brevi persecutum, et in honore principis Apostolorum Petri consecratum. Per parva tamen primitus Fratrum conciola in eodem est constituta loco, quoniam isdem Princeps dominium in promptu non habebat quod daret. Sed quam ingens copiosaque seges ex illo paucissimo

D
et plurima
miracula
patrat:

k

B. Berno
præfatur
Abbas Bal-
mensi mo-
nasterio.

l

a Guilielmo
Duce evocatus,

cum S. Hugone

f

Cluniacum
ductus,

ibi monaste-
rium con-
struit

A paucissimo semine procedens excrevit, soli Deo notum constat non cuiquam mortalium hominum : optimam tamen loci famam inclyte norunt.

Belgicus et Celtes, Aquitanus, Wester et Auster. Sed jam ad ordinis seriem redeamus. Interea in Gigniaco nec non in Vezeliaco, aliisque quam plurimis ditioni illorum subiectis atque strenue emendatis, alacriter in divino proficiebant cultu.

ANNOTATA.

a Videtur Richildis ab aliis dici post mortem Ermentridis anno 869 nupta, ac tam Regina, postea Imperatrix coronata.

b Ita utrumque apographum, sed foesan error fuit in autographis : cum centum mansi sit præclara possessio, nulle abundans ; quid ergo centum millia ? Certe mansus est fundus, unde quis se et familiam suam commode valeat sustentare, et censum domino referre.

c S. Vincentii in suburbano Laudunensi : cujus et ecclesiarum in honorem S. Martini erectarum meminit Aymoinus lib. 4. cap. 1.

d Has columnas et trales describit Chassanxus De Gloria mundi par. 12 pag. 332.

e Colitur S. Syagrius 27 Augusti officio 9 Lectionum in Ecclesia Ednensi, et sex priores in Brevario anni 1534 sumuntur de Vita, prima autem sic incipit : Beatus Syagrius, Brunechildis Reginae Franciæ, canobii S. Martini ad muros Ednensis, Fundatricis Frater. Fuit Brunechildis anno 613 occisa, et in dicto monasterio sepulta. Robertus Monachus Autissiodorensis S. Mariani in Chronico pag. 66 etiam asserit S. Desiderium propinquum fuisse Brunechildis Reginae, illiusque liberalitatem erga ecclesias et monasteria describi. Colitur 27 Octob.

g Extant ex epis ole lib. 5 Registri num. 51 et 59, et potissimum quæ huc spectat est epistola 8 lib. II.

h Est ea Epistola 12 libri II.

i Imo discipuli : διδασκαλος enim magister est : sed, ut infra apparebit, Græcæ quidem verba ab aliis audita subinde affectat auctor, ipse vero lingue ignarus erat.

k De Balma cenobio Burgundie egimus 13 Januarii, ad Vram S. Eutychii ibidem Abbatis, cui Acta B. Beconis adiungimus, et hic re ita explicamus, lateque de Gulielmo Duc. Chiniaci fundatore agimus. De hoc et aliis Gulielmo de Aquitania egimus etiam 10 Februarii ante Vitam S. Gulielmi eremite, potissimum § 2.

l Anno 910

C m B. Beron in suo testamento, relato 13 Januarii § 7, præfuit Monacho cenobio Gigniacensi, Balmenensi, Ednensi, cum illa quæ dicitur S. Laurentii. Colitur hic 2 Novemb.

n Vezeliacum, inter Autissiodorum et Augustodunum, in cujus diocesi est, constructum anno 846 ; ad quod dicitur a Badillone monacho translatum corpus S. Marce Magdalene, anno 849 : quod latius discutendum ad hujus nativitatem 21 Julii.

CAPUT III.

Enziacus. Prior S. Hugo. Ejus ibi vita, obitus, miracula.

Subsequenti igitur tempore, Domino a Arnulpho Abbate adhuc in corpore degente, quidam vir spectabilis, in Augustodunensi diocesi commanebat, Leobaudus nomine habens uxorem genere et moribus honestam, vocabulo Altasiam. Uterque Deum timentes et hominibus cari (erant enim illis possessiones ab avavis copiosissimæ et census opum multiplex) qui divino amore conjuncti, accedentes pariter ad B. Martyris Confessoris monasterium, de-

derunt illi in loco qui b Enziacus dicitur, hereditariam possessionem in perpetuum possidendam : donum etiam proprium, ibidem honorifice constructam, a se cum ceteris transcribentes, omnipotenti Deo in Basilicam Ecclesiæ consecrari studuerunt. Ad hujusmodi igitur ministerium explendum electus est totius boni officiosissimus Dominus Hugo ; pergens illuc ex Abbatis imperio et Fratrum obsecratione, seminarium, uti mos erat illi, sparsurus divini mercedis : quod etiam loci cognomen, bene congruens rei futuræ, explicat. c Enziacus namque quasi laudabilis seu laudativus dici potest. Enziæ quippe Argolice, laudes Latialiter nuncupantur : siquidem tam positio ipsius fundi quam fertilitas soli, ejusdem loci vocabulum congruenter asserunt. Condignum igitur fuerat ut tali in loco maneret præco Divinitatis, qui Deo et hominibus universis foret jure laudabilis. Transfixum est, igitur, ut diximus, ad Sanctuarium a viro devotissimo omne jus hereditarium, cum omnibus ad eundem locum pertinentibus ; qui cepit paulatim per incrementa temporis per sanctissimum Hugonem dilatari, ac bonis quibuscumque ad meliora reformari. Ipse vero vir devotissimus, postpositis curis ac ambitionibus aliorum locorum, specialius loco huic impendit laborem atque intentionem suæ devotionis. Construxit enim ibidem, secundum suum posse vel loci mediocritatem, officinalia regularia, usibus monachorum omnimodis apta revera : totiusque loci facultatibus præparatum est Xenodochium Christi pauperibus. Erat etiam viro Dei, inter cetera Largitoris beneficia, unum quoddam singulare speculativitatis domum, ex consuetudine proprio vocabulo attributum : nam si quis fortuito illum in vita nominabat, protinus adjungere mos erat, Dominus, videlicet, Hugo, bonus ac sanctæ regulæ amator. Distat autem prædictus locus a Ligere flumine duobus millibus, a civitate quoque Aëda millibus quadraginta.

13 Confluebant denique plures utriusque ordinis et sexus e diveris locis ad eundem locum, expectantes humiliter ac devote viri sanctissimi consolatoria verba, implorantes sese illius orationum, ceterarumque beneficiorum illius, largissimis copis ac spiritalibus fieri consortes. Si quæ vero in proximis circumjacentibus ordinationes locorum, Abbatum, seu Præpositorum ex necessitate fieri imminuebant : ejus consilio, nutu ac voluntate, dum consultus fuisset, perficiebantur : et quicumque ad eum accessisset, velut ex petra salis, conditus recedebat. Propterea si contigisset in tempore istius Christi Theologi, ut aeris infestæ perturbatione tempestas aliqua proveniret (quod manifestum constat propter ferocia hominum corda et eorum brutam conversationem in eadem creberrime evenire provinciam) d concurrebatur ad virum Deo devotissimum illico, tamquam ad veræ Divinitatis confugium : qui profusus, assumpta Cruce cum Sanctorum pignoribus, procedebat obviam imminenti cladi : statim vero, ut vir Dei signum Crucis expressisset, continuo illa brumalis aeris coagulatio, Christo Domino miserante, ita diversas in partes dispersa liquebat, ut nec vestigium alienius obambulationis vesperuginis appareret : et plerumque ipsas grandinum tumultuationes compertum est per eundem conversas fuisse in suavissimum imbrem. Nec minus interea bonum a totius boni Auctore concessum fuerat tam in diversis infirmitatibus hominum, quam in multimodis cladibus animantium. Quodcumque igitur homini seu alieni animanti infortunium supervenisset, si dextera signum Crucis illi imponeretur, seu ab eodem aqua sanctificata illata fuisset, continuo expulso languore, omnis dolor aut infirmitas recedebat. Multi etiam semina spargenda deferebant

D
EX MS.
In Enziaco

Prior constitutus S. Hugo,

locum incolit,

officinas et xenodochium construit :

E

visitatur a pluribus,

F

d
tempestates pellit,

ad

ad eundem virum Dei meliorandi gratia; at ipse benedictione condita remittebat eis: qui copiosa postmodum ab eisdem seminibus ubertate suscepta, Domino omnipotenti ejusque famulo gratias retulerunt. Præstigiorum quoque fascinationes et verborum illusorium et apotelesmata (quæ tam in Kalendis Januarii quam in nativitate S. Joannis Baptistæ insipientium multitudo committebant) ita abluerebat, ut sub anthenate, hoc a nullo mortali fieri prohiberet, ut ait quoddam proverbium. Quamlibet in multis studieris, quam juste tenax sis.

Nec tamen est virtus in deteriora refutes.

Sed quid plura? Universis itaque donis virtutum afflabre erat refertus, et e diversis partibus ad ipsum, tamquam ad divine salutis remedium, pro omni necessitate concurrebatur. Magnopere tibi, Domine Creator seculorum, honorificentie gratias et benedictionum laudes agat omnis ordo creaturarum, qui ita famulos tuos, ad honorem tui nominis, exornas claritudine miraculorum.

16 Jam vero ad ejusdem sancti viri transitum optamus inflectere articulum: compositis enim ac decenter ornatis, procul et in vicinis circumcirea, nutu et consilio venerabilis Hugonis, conobiorum conventibus Fratrum; senio jam confectus, cygnæo capite decoratus, et quasi in procinctu itineris universæ carnis constitutus, decessum suæ mortalitatis præstolabatur securus: jejuniis quoque et orationibus assiduis intentus, in cælum frequenter aspicebat, quo post paululum sequens Dominum Jesum se credebat iturum: verbis tamen salutis quibus poterat erogabat. Commonebat quoscunque pæterno affectu poenitere de præteritis facinoribus, vivere in presentia cuncta peccatis, providere futuris humane fragilitatis excessibus, præcipue tamen de incorruptione fidei Catholice, quam pertimescebat aliquotiens in quorundam pectoribus vacillari, maxime ob Apostolici præsagii oraculum quod ait, Erunt in novissimis diebus tempora periculosa, et abundabit iniquitas, et refrigescet caritas multorum: deinde a vitis subtrahendum, maxime vero a cupiditate et superbia, ex quibus pene cetera flagitia oriuntur, sicut videlicet e contrario ex vera humilitate et perfecta caritate copiosa virtutum multitudo exuberat. Sapissime Fratrum memorie [inculcabat] actus et præcepta Sanctissimi Patris Benedicti, nec non exemplar obedientissimi discipuli ejus Mauri, tamquam celestis trinitis fidelissimos indices. Asserebat enim sub ostentatione communis et veræ fidei, quoniam si in quocunque locorum observatus fuerit tenor prædicti Patris regularis institutionis, nullus indigentiae passuros penuriam qui ibidem hab taverint: quod etiam plurimis in locis in quibus custoditur, hodie dignoscitur expertum; nec minus interea in illis, in quibus frigescendo tepuit, egestas et iniquitudo cubile locavit. Multa denique vir illustris, tam in ordine monastico quam in quibusdam ordinibus seculi hujus, futura prædixit, quæ postmodum in tempore subsequente probavit eventus.

17 In spatio igitur trium annorum ante ejus obitum, cohibuit se ab omni re seculari in prædicta cellula conclusum, lacrymis et orationibus inserviens magis assiduus quam frequens. Ibi vere pauper in angusto triumpho regnabat, et præstolans in mentis jubilo adventum Domini nostri Jesu Christi, post discessum hujus mortalitatis cum eo regnaturus in gloria beate perennitatis. Adveniente Quadragesimalis observantiae tempore, artubus frigore lassescens, mens illius roborabatur igne Sancti Spiritus: Fratres enim secum cohabitantes ac funus illius pertinescentes ita confortabat, ut ex mestitia paulatim redderet gaudentes. Promittebat autem spondens se oraturum assidue pro eis, ut quan-

doque largiente Christo pariter fruerentur gloria paradisi. Exp'eto autem sacro Quadragenario, ac supervenientibus gaudiis Dominicæ resurrectionis, attentius præstolabatur diem sui discessus: manibusque frequenter ad cælum expansis, paululum moventibus labiis, oculis lacrymis perfusis, totus conspicebatur esse in extasi. Duodecimo nempe Kalendarum Majarum die, felix et beata anima ipsius, relictæ corporis gleba, migravit ad Christum. Sepultum vero est sacratissimum ejus corpus a devotissimis ejusdem loci Fratribus, quos ipse devote edacaverat in spiritualis militiæ virtutibus, infra ambitum præfatæ cellulæ, quam ipse Deo consecrari fecerat ad percipiendam viam vitæ. Quo in loco, ejus sanctitatis ac meritorum in vita fuerit, signis et virtutibus multipliciter Deo largiente claruit. Nam post obitum illius multiplex infirmantium seu devotum populi multitudo, ad ejus tumulum devotissime confluens, quidquid suæ utilitatis ibidem exposceret, absque ulla difficultate gaudenter reportabat. Quasi enim ex debito requirebant ab eodem Patre dulcissimo, more filiorum, operis salutis, quos statim consolabatur suæ meritis intercessione. Talibus atque hujusmodi virtutum insignibus præditus fuit Sanctissimus Hugo, Sacerdos et monachus; ut dignum sit credere, quod maneat post carnis depositionem in omnipotente Deo vivus. Jam vero ex parte vitæ illius et actus atque transitus explicati habentur.

EPITAPHIUM.

18 b Vivere post obitum testantur hic ossa Beati,
Hic cineres prodant vivere post obitum.
Corpora dum melius morituris spe reparantur,
Quam prius extiterant corpora dum melius.
Functus amore Dei, præstans pia dona petenti,
Dat bona credenti, functus amore Dei,
Hic opibus decorat tumbam pernobilis Hugo:
Omne quod hunc rogitant hic opibus decorat.
Gloria, quem refovet, sibi dat pro munere laudem,
Omnipotentis ovens gloria quem refovet;
Dic bona verba Deo, tumulum qui cernis Hugonis;
Ut deceat omnis homo; dic bona verba Deo.

19 Contigit igitur post obitum Domini sanctissimi Hugonis, clarescentibus miraculorum signis, ut totius plebis multitudo utriusque sexus et ordinis, pro diversarum sanitatibus infirmitatum, ad illius conflueret sepulcrum. Tunc denique vir quidam adductus est in carruca, trahentibus se bobus duobus, usque ad fluvium i Arrontia: eo vero tempore idem alveus ita excrescens intumuerat, ut non fieret cuiquam pediti præter navigium transmeabilis. Erat autem prædictus vir contractis nervorum poplitibus ad nates usque calcaneo tenus, nec jam per tria lustra quiverat in eundo per arvum figere gressus. Qui dum, ut diximus, præ inundantia aquæ alveum transire non posset; misit unum de suis, qui candela ad mensuram sui corporis deferret ad sepulcrum S. Hugonis: ipse vero nomen S. Hugonis tandem sæpius invocans, pro sibi reddenda sanitate attentius Dominum precabatur. Die quoque altera mane facto, sensit virtutem Christi in se operatam, per meritum S. Hugonis: nam resolutis poplitibus cruribusque extensis, recepit corpus suum ex medio totum, pulsansque ostiolum k andronæ, quæ super carrucam erat, rogabat sibi aperiri, et voce qua poterat, invocans adjutorium Dei, iterabat nomen S. Hugonis. Foras itaque egrediens, stabat erecto corpore, ostentans suæ sanitatis profectum, et suis gaudium. Qui protinus mittens dedit Sancto unum de bobus, quibus illuc adductus fuerat, pro mercede vel gratiarum actione receptæ sanitatis: qui

D
meritur 20
Aprilis;

sepelitur in
ambitu cellæ

claret mira-
culis.

E

h
Epitaphium.

F

i

contractus
sanatur:

k

A qui dum ad monasterium adductus fuisset, Fratres ejusdem loci pietati commoti, jusserunt ut restitueretur suo Domino. Statim quoque nutu divino intelligens animal quid vellent seu quid potissimum expediret; arrepto itinere, absque ullo ductore repedavit, veniens ad proprium Dominum. Ipse vero cognoscens Fratrum benignitatem ac Dei omnipotentis miserationem, jungens illum socio, agensque Divinitati gratias, hilaris ac letus remeavit ad propria.

ob blasphemiam in Sanctum lapsus.

20 Eo tē quoque Tempore vir quidam, Theobertus nomine, ejusdem loci indigena, habens dolabram in manu, incidebat lignum: tenens pedem super S. Hugonis sepulcri lapidem. Qui dum a circumstantibus moneretur, ut exinde se tolleret alias procedens, sanctoque viro reverentiam exhiberet; ille stomachabundus respondens, dixit: Ego enim non novi Sanctum istum, quem dicitis, aliquando virtutem alicujus rei perpetrasse: idcirco quod coepi facere instanter peragam. Si tamen illi aliqua potestas ulciscendi esse constitit, in promptu fuerit demonstrare. Hæc dicens continuo elevata manu dextera, toto nisu illisit dolabram in lavam [tibiā,] ita se vulnerans, ut pene mancus illico fuerit. Circumstantes vero stupefacti et admiratione perterriti, sancto viro, ut decebat, idoneum præbere testimonium. Qui autem vulnus acceperat, in spatio sex mensium deguit feriat: tandemque postmodum, per sancti viri intercessionem sanitate recepta, Domino egit gratias, et sanctum virum, ut decebat, excoluit. Clamit etiam multiformiter in sancto viro, diversarum virtutum miraculis, evidentissima fuisse gratia omnipotentis Christi.

ejus beneficio curatur,

B

custos ecclesiarum,

ex avaritia candelas oblatas extinguens.

C

fil cæcus:

et post annum sanatur

21 Quidam igitur ejusdem cœnobii monachus, causa obedientiæ, imposita erat custodia ipsius ecclesiæ; qui quasi in futurum providens, ex parte improvidus, circa Sanctum apparuit negligens, ac tenax seu avarus: erat autem ejus vocabulum Hademarus. Cum ergo e diversis partibus ad eundem locum multitudo conflueret virorum ac mulierum, afferentes copiosissima luminaria candelarum, ac cetera stipendia congruentia usibus humanarum necessitatum; subrepsit in eundem monachum, ut diximus, nimium tenacitatis studium. Nam statim, ut ponebatur candela sancto viro delata, illico eam arripiens velociter extinguabat. Hoc autem studebat facere die noctuque, quasi fidissimus rerum custos, absque ulla interpellatione. Contigit vero una nocturnum, ut a fidelibus more solito candelæ offerrentur sed ille avide suscipiens, excussa flamma ab omnibus, mansit in tenebris locus et ipsemet monachus: qui continuo cæcitate percussus, et ut erat mente, effectus et corpore cæcus, caput quoque manibus palpitare, gressu oberrans, nesciens qua parte quærere deberet aditum ecclesiæ. Tandem ita cæcitiens, reperto ostio inde exiens, convocans aliquos famulorum, reaccendens candelam, rursus ad sepulcrum Sancti jussit se perducī: quod veniens coepit devotissime orare cum lacrymis Domini misericordiam Sanctique Hugonis intercessionem seseque increpare se reum et peccatorem esse negligenterque egisse in officio debitæ servitutis; spondens insuper, si diu viveret, se omnimode emendaturum. Dumque id ageret, subito aspexit quasi per tenuissimam rimulam super sepulcrum Sancti lucidissimam incantem stellam: cujus radiis illius obtundebatur intuitus: ipse vero attentus deprecabatur Dominum, ut per intercessionem præsentis Confessoris misereretur sui. Sed misericors Dominus differendo quod optabat, intulit ei plenitudinem, ut plenam daret remissionem. Anno siquidem integro manens acie oculorum debilis, non valuit quod cupiebat, perfecte intueri. Dehinc cognoscens quam metuendus, seu cujus meriti esset vir sanctissimus, et de correptione emendatus,

pariterque ex restauratione visus oculorum lætificatus, narrare studuit ceteris quod per semet expertus probavit. Simili modo quoque contigit eundem hujus Confessoris æquivoco, dum incaute debita luminaria subtrahens auferret, ut ob ipsius ultionem propria perderet. Sed divina misratio post expertam viri Dei sanctitatem, et negligentis correctionem, restituit devoto quod subtraxerat noxio.

D
EX MS.

ut et alius,
Hugo dictus;

l

demoniaci
liberatur;

E

plurima miracula fiunt.

F

22 Testes existunt tam hi, quos superius descripsimus, quam alii per plures, quoniam his diebus tanta multitudo infirmantium ac debilium ob recuperandam sanitatem illuc confluxerat; ut incredibilis numerus scabellorum atque locellorum post perceptam incolumitatem a redeuntibus ibidem remitteret. Tunc denique inter ceteram multitudinem mulier quædam movens a Bituricensi territorio, ut illuc pergeret, devenit usque Ligeris fluvium: erat autem lunatica, et ut verius fatear, demoniaca. Quam dum nullus transeuntium auderet secum in navim assumere, timentes cuncti ne propter eam periclitarentur; ipsamet intrans navim, absque naclero vel remige impulit scapham in undas. Egrediens vero recto tramite impulit in ripam alteram: illico autem retro remeans devenit ad locum pristinum: rursus inde egrediens tantumdem ut optabat pertransiit, arreptoque itinere pervenit ad sancti viri sepulcrum. Ubi dum corruisset capitillam malignus spiritus introrsum lacessere, atque mente rabida conetare. Conclamans autem alternis vocibus arebat: Propter Martinulum non exeam, nec pro Hugonculo recedam; hoc sæpius identidem repiens, ut nulli dabitum foret quin ab immundo agigaretur spiritu. Altero quoque mane facto diu multumque fatigata, evomuit in modum scarabarum tria reptilia; quorum nihilominus forma nequam spiritui satis condecens esse poterat qui illam possidebat: demonstrat enim in ejusmodi effigibus divina gratia, cujus vilitatis sit demonum species vel forma. Post hæc mulier, sana mente recepta, glorificans Deum, grates egregio egit Confessori; mirantibusque universis, incolumis restituta est suis. Innumerabilia etiam constant ejusdemque mortalium signa et prodigia virtutum, quæ Dominus operari dignatus est per sanctissimum Hugonem, famulum suum, tam in viris quam in mulieribus; diversarum infirmitatum concessis sanitatibus, ad sui nominis gloriam et honorem, multis cernentibus. Jam vero qualiter contigerit ut illius ossa, exinde ubi primitus locata fuerant, sint translata, in subsequenti opere Domino largiente relaturi sumus.

ANNOTATA.

a Hinc corrigenda tabula Abbatum hujus monasterii, in quibus collocatur secundus Abbas Arnulphus, et septimus Hugo, contemporaneus S. Bernonis, cujus Hugonis consilio fundatum est Cluniacum. Atqui hic est Hugo sanctus, de quo agimus; et qui non Abbas, sed monachus Eduensis fuit.

b Chassanum Anxiacus, potius Anxiacus, vulgo Ancé le Duc.

c Ex veteri ante Romanos lingua vel ex latina corrupta, uti cetera in acum, furtim esse nomen (y) accun que primæ partis notio sed nihil ambigimus; sed quæ auctori imposuit, quod Enzia apud Græcos dicuntur lantes: nec in hac nec in ulla significatione vocabulum tale aut simile apud Græcos invenitur.

d Ne longiori parentesi cædulus sensus fugiat lectorem, ecce tibi alteram dictæ parenthesi partem, exemplam contextui. Licet idem contingat in ceteris pluribus locis, pro facinoribus peccatrici plebis, ut Sanctorum Patrum auctoritas efficacius afferatur: aiunt enim, Nullo modo grata elementum conso-

cialis

A cialis positio discors fieret, si non, ad ultionem suorum, humani generis improbitas, Deo iudice, fieri mereretur.

e Apotelesmata Graecis proprie sunt operationes seu responsa genethliacorum, quibus praenuntiant, quoniam fortuna aliquem laeuet, ex ea quem sibi fugiunt natalis constellationis influxu. Auctor pro superstitionis lustrationibus usurpat, quos saepe extinctos saepe repullulare, maxime inter vulgus simplex ac rusticum, doleat illi quibus cordi est puritas Christianae religionis: nam earum quae hic carpuntur nunc quoque memoria viget, utinam non etiam usus apud aliquos.

f Vacillari passim pro labefactari.

g Additur habere maximum donum, quod claritatis caussa expauimus.

h Miracula S. Benedicti simili carminum genere scripta esse a Paulo Warnefridi diximus ante Actum 21. Mactumum, S. aliorum opinionem secuti. Sed simile prorsus poema de S. Mauro, atque eidem Paulo attribuitur, quod tamen post annum 845 compositum esse demonstrat Mabillon sec. 1 ante Vitam S. Mauri, cum Paulus ad annum 832 vivendo non pervenerit; ex quo concludit, poema de S. Mauro potius tribuendum Laurentio monacho Casinensi, quem constat versibus Vitam Sancti scripsisse. Quidni igitur suspicemur,

B scripsisse eundem sic de S. Benedicto, et circa hunc aequae ac circa S. Maurum errasse, qui Pauli nomen praefecerunt.

i Arronia fluvius, Papiro Massonio Arntius, vulgo Arronx, ipsum monasterium praeterlabens.

k Andronam nemo currulem sellam vocavit quod sciam: Andron Phua, Joanni Diacono Androna in Vita S. Gregorii lib. 2 num. 29, spatium angustum significat inter duarum domuum non contiguarum parietes: an quia uni soli viro pervium? Ita corrigere malim quam adherere mordens alteri ejusdem vocis significationi qua virorum triclinium intelligitur ab aliis, quos tunc secuti sumus.

l Fulera subarillaria intelligit, Oscillum autem Purgilio et aliis antiquis fuit, ex alto demissus cuius simul cuspideus altero motu libratur in altum. Statius Petanum dicere voluit; et hic ludus oscillatio dicebatur: Est tamen aliqua similitudo inter eos qui tali ludo jactantur, et qui corpora super furcillas librata movent, neque progrediuntur, ut claudi solent.

CAPUT IV.

Corpus elevatum, ad varios conventus seu Concilia Episcoporum delatum. Miracula facta.

C Sactorum voluminum paginis edocemur, miraculisque plurimorum Sanctorum instrui, ut translationes eorum sincero affectu recolamus. Dico enim per ossa Sanctorum fiunt miracula, constat testimonium efficax animas illorum vivere cum Christo in aeterna gloria. Sancti igitur ac beatissimi Confessoris Hugonis translationem, quam praesentialiter devota plebs excolit et veneratur, qualiter fieri contigerit si evidentius referatur est operae pretium. Multiplicibus ergo miraculorum signis, est ostensus. Requirebatur enim a multis jam humo defossus in universis necessitatibus, acsi in carne degeret vivus. Et revera vivit Deo, cuius cinis et ossa, plurima pie petentibus praestant beneficia, ac recreant animas simul et corpora.

24 Circa millesimum igitur incarnati Verbi annum, sub viro Dei a Heldegrino Abbate, erat quidam Frater in eodem cenobio, videlicet Enziaco, in quo sanctissimus Hugo quiescebat, vita et conversatione monachus, b Emirardus nomine, vir sanctae conversationis, qui etiam olim Hierosolimam perrexerat ab anorem sepulcri Domini Salvatoris, degens ibi-

dem spatio fere septem annorum; indeque rediens delegit sibi praefatum cenobium, ad fine tenus sibi commanendum. Erat enim Sacerdotalis officii gratia insignitus, ac divinae servitutis devotione praecipuus; humilitatis obeditione, majorum imperio pronus; coequalium ac minorum pura dilectione amicissimus: huic denique sanctitate venerabilis Hugo sese frequentissime in visione ostendens, familiari cum eo, ut ipse cum lacrymis solitus est referre, utebatur colloquio. Imminente etiam die solennitatis Dominicae, solus frequentius cepit praedicto Fratri venerabilis Hugo in visione apparere: ipse vero attentius, ut tempori ipsi congruit, jeuniis et orationibus se affligens, ei quod magis expediebat, Dominum obsecrabat ut fieret. Ita vero transactis tribus vel quatuor hebdomadibus, ventum est ad sacratissimam Natalis vivifici Verbi noctem; expletisque sollemniter a Fratribus ut moris est ipsius noctis sollemnibus, Missisque devotissime celebratis, retulit praedictus Frater, Dominum Hugonem praesentialiter se vidisse in Dei laudibus psallere cum ipsis.

25 Quid plura? Omnibus rite paratis obsequiis officiorum, ventum est ad horam prandii: qui ex consuetudine regulariter in nonni convenientes, sumperant cibum corporis cum edulio animae sacrae lectionis. Post refectionem vero Deo concorditer gratiam agentes, ad Ecclesiam repedarunt. Quam dum intrarunt repererunt universa luminaria ejusdem ecclesiae hilariter accensa, cum nullus mortalium in ea remansisset, de quo dubium fore posset quod ea accendisset, omnia quippe ostia ipsius ecclesiae pessulis et clave diligenter tota prandii hora a clavigeris obserata erant. Quod cernentes Fratres qui convenerant, magno repleti gaudio, collaudantes Dominum, non habebant quid ultra dicerent. Post haec vero accedens praedictus Frater, videlicet Emirardus, ad sepulcrum sui consecratum et familiaris amici, Domini videlicet Hugonis; reperit lapidem, qui superpositus erat, ex omni parte remotum, ac sesqui pede circiter in altum exilientem. Tunc convocans ceteros, ostendit eis eventum rei, inmensum quid ex eo sentirent. Ipsi autem stupore perterriti, anxiantur animo ex geminis et evidentissimis in tam praeclara sollemnitate ostensis sibi miraculorum signis. Divulgata sunt enim haec circumcirca totius provinciae, factumque est universis in summa admiratione

26 Quod comperiens d. Walterius sen Galterius Praesul Augustodunensis, convocavit ad se Heldegrinum Abbatem cum aliquibus Fratribus, diligenter perquirens, qualiter res haberet, cujus famam compererat: At ipsi narraverunt ei ordinatam quam evidentissimis miraculis pius Dominum famulum suum, Sanctum videlicet Hugonem, multoties clarificare dignatus fuerat. Tunc idem Praesul venerabilis, ac reverentissimus Abbas, cum ceteris Fratribus utriusque ordinis, unanimiter decreverunt, ut ossa sancti viri, quem tot signa praedicabant, exinde levarentur; et uti condicens erat, palam ut esset, honorifice conderentur. Quod audientes quique totius provinciae tam vicini quam longe constituti, dignum fieri judicaverunt. De hinc anno pene evoluta, idibus Decembris mensis, cum summo apparatu et totius plebis conventu, revoluta sunt ossa sanctissimi viri, atque exinde elevata, vinoque et balsamo perlustrata: nec non in locello, ubi nunc adorantur, diligenter sunt condita. Odor autem suavissimus profluxit ab eis, quamdiu manibus tractabantur, quoniam sensit olfactu totius populi conventus. Tunc etiam multitudo febricitantium aliorumque debiliu, qui convenerant, pristina sanitate recepta, collaudans Deum Sanctumque glorificans Hugonem, remeavit ad propria. Ex vino quoque, unde sacra ipsius ossa abluta

D Emirardo scripsit apparet colloquitur:

et videtur in nocte Natalis psallere cum aliis:

deinde luminaria ultro accensa:

et lapsi sepulchralis amotis:

d F cernuntur ab Episcopo Eduensi,

Abbate S. Martini et aliis,

elevantur ossa 13 Decembris,

et in sacello collocantur:

sanantur febricitantes

et alii agri.

EX MS.

Cum pergeret clarescere miraculis

u circa an. 1000

A abluta fuerant, multi infirmantium in potu sumpto, illico convaluerunt. Tunc ex longinquis provinciis, diversis morbis et infirmitatibus gravati, simul cum vicinis ejusdem loci illuc advenientes, pernoctantesque biduo vel triduo, dehinc cum summa exultatione, quod fideliter optaverant, absque difficultate consequebantur.

c 27 Post hæc vero in subsequenti tempore facti sunt *c* conventus Episcoporum in plerisque locis, ob studium reformandæ pacis, aliquantisper vero propter statum reintegrandum Catholica fidei : in quibus conciliorum conventibus obsecratum est a fidelibus, ut illuc usque deferretur sancti viri corpus. Quo delatum a Fratribus, semper claruit ejus esset meriti vir Sanctus sacris virtutibus. Audires ex viis ac domibus et agris, dum in eundo et redeundo transitum per loca haberet, clamare viros ac mulieres pia voce cum exultatione dicentes : Pater Hugo sanctissime, miserere et exora Dominum pro totius plebis salute, ut tuis meritis et precibus eripiat nos a peste et fame, et valeamus post mortem clarius percipere terrena gaudia aeternæ vitæ. At ubi ventum fuisset ad conventum Concilii Episcoporum et plebis, cernere erat cunctos ut benignum Angelum, omnes ut Dei Apostolum, universos in commune ut Christi amicum suscipere, laudare, et exorare dulcissimis vocibus beatam virum. Sic igitur et nos, quamvis illis inferiores meritis, imitemur pro posse fidem illorum : eorundemque, Christo nos juvante, sequentes vestigia, recolamus digne sancti viri memoriam, universorum Deum ac Dominum nostrum in eo collaudantes consonis vocibus ; et exoremus humillimis precibus, eum qui nobis nostræ gentis et ordinis talem dignatus est largiri Patronum. Ipse enim, post multa alia Ecclesiarum Dei beneficia, locum istum sua consecravit habitatione, et exemplo beavit : per ejus nos suffragia muniamur inter mundi molimina, ut quandoque pervenire valeamus ad æternæ vitæ gaudia ; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum æterno patre vivit et gloriatur Deus per omnia secula seculorum. Amen. *f*.

g 28 In Lugdunensi diocesi apud castrum vocabulo *g* Ansa, ex consuetudine Episcoporum Concilium haberi erat solitum. Quodam igitur tempore, dum idem Concilium præpararetur haberi ; multa Sanctorum pignora in diversis *h* apophoretis, ut solitum erat facere, illuc delata sunt a fidelibus, ut Sanctorum gratia, meritis, et precibus, exinde omni plebi oriretur profectus. Contigit autem ut beatissimi viri Hugonis corpus illuc cum ceteris deferretur ; ubi dum locatum satis decenter fuisset, maxima pars totius populi qui convenerat, devotissime ad illum confluit. Tunc quicumque gravabantur aliquibus imbecillitatibus, aut ipsimet devenerunt, aut delati sunt manibus alterorum. Narrari non potest quas voces, quos gemitus cum lacrymis daret universus populus, Hugonem Sanctum acclamans. Tunc divina miserante clementia plures a febribus liberati, alii a vexationibus emundati, quam plures vero membris debilibus in melius reformati : quorum singulæ personæ non possunt viritum numerari. Aliis quoque recedentibus occurrebant pluriores prioribus ; quibus ad *i* capiendum erga Sanctum vix inveniebatur locus : cunctis tamen subveniebatur divinitus.

29 Erat quoque in ipsa multitudine populi vir quidam, magna nimis ac plenus pia devotione : qui cernens virtutem Domini in diversarum infirmitatum agrotis ; corde compunctus, venit ante præsentiam corporis S. Hugonis ; stansque illic expansis manibus in cælum, illacrymans oculis, hujusmodi proferebat verba : O Sancte Hugo, Confessor Christi, piarum virtutum operator, obsecro te, per gratiam omnipotentis Creatoris, quam meruisti, ut impetres

Aprilis T. II.

michi apud ipsum, si ego in spatio hujus anni finea præsentis vitæ ex decreto ipsius sum habiturus, non permittat me hinc abire ; sed in præsentia tui corporis, quemadmodum opto, contingat mihi. Stans vero idem homo hujusmodi verba replicans, manebat immobilis : post duarum autem vel trium horarum spatium, leviter flexis poplitibus in terram corruens, spiritum exhalavit : quod cernens ipsa multitudo præsentis plebis virorum ac mulierum, cuncti stupore perterriti glorificabant Deum, in laude sancti famuli sui Hugonis. Sed quid in hoc facto intelligi debet præter illud, quod proverbialiter dici solet, quoniam non potuit male mori qui bene vixit ? Non enim putandum est, quod vir iste ita ad votum suum fuisset consecutus vitæ exitum, nisi primitus ita vixisset, ut hoc a Domino fieri promeretur sibi : et in quantum conjici potest, optabilius fuit taliter miseram istam vitam finire quam de communi morte ad illam resurgere. Asserunt enim sancti patres nostri, sacræ Scripturæ tractatores, Dominum Salvatorem majus miraculum fecisse in Mariæ Magdalene internorum delictorum remissione, quam in fratris ejus Lazari corporis resurrectione. Interea decretum est a sagacibus viris, et præcipue a venerabili Odilone Cluniacensi Abbate qui ibidem aderat, ut in eodem loco corpus ipsius hominis (Erat autem nomen ejus Andreas) sepulturæ traderetur, quo finem vite, S. Hugone intercedente Deoque jubente, perceperat : ibidem dignum judicantes expectare beatam illam resurrectionem, ubi præsentem amiserat vitam. Quo sepulto secundum universorum judicium, constituerunt fideles viri cellulam super eum, ut memorialo hujusmodi miraculi foret per longinquum temporis spatium seculo futuro evidentissimum. Dehinc quique redeuntes ad propria magnificabant Deum, Sanctumque Hugonem ipsius famulum per cuncta prædicabant.

30 Post expletionem igitur præfati Concilii, dum fuissent exinde exportata ossa beati viri, fama illius circumquaque crebrescente, multi infirmiangebantur pœnitundine, moram sui increpantes tardius illuc devenisse. Tunc cæcus quidam, toto privatus lumine, ex longinquo veniens, S. Hugonem, Christi Confessorem ac Dei amicum, cœpit creberrimis vocibus acclamare. Dum hoc ageret, percunctabatur, quoniam in loco præsentialiter Sanctissimus Hugo quievisset. Quo veniens, flexis genibus, pugnis percutiens pectus suum, simul et lumine vacuos humo defigens oculos, hujusmodi sese increpabat verbis : Væ mihi misero et negligenti propriæ salutis, cui non contigit reperire isto in loco amicum Dei omnipotentis : credo enim ex intimo cordis affectu, quoniam ipsius inventu oculis meis reformasset lumen pius Dominus. Hæc dicens respexit in cælum, et miserante Domino aperti sunt oculi ejus ; receptoque lumine cœpit videre clarissime : indeque surgens assiduis clamoribus magnificabat Deum, in Sanctis suis mirabilem, Sanctumque Hugonem suum intercessorem prædicabat mirificum. Hæc et infinita alia miracula, quæ causa brevitatís omissa sunt, operatus est piissimus ac benignissimus Dominus noster Jesus Christus, et adhuc quotidie operatur, in laudem et gloriam sanctissimi nominis sui : qui cum æterno Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Hildegrius Abbas S. Martini Eduensis collocatur a Sanmarthanis, si tamen tabulis eorum fidendum quas vitiosas jam deprehendimus.

b In altero apographo, Euvrardus scribitur.

D
EX MS.

ibidem ex-
spirat

k
et S. Odilone
aliisque
ibidem sepe-
latur,

cæcus illumi-
natur, visi-
tans locum
ubi corpus
ante fuerat.
F

ossa defe-
runtur ad
Conventus
Episcoporum

omnibus eum
invocantibus.

g
Corpus de-
latum ad
Concilium
in diocesi
Lugdunensi,
h

claret variis
miraculis ;

ptens in
præsentia
corporis
mori

A e Ita correximus pro eo quod habebatur, solitus usum fuisse colloquio.

d Walterius ex Abbate Flaviacensi factus Episcopus, adhuc vivebat anno 1003.

e Glaber Radulphus lib. 3 historiae cap. 3 monet circa an. 1002 pluribus Gallie locis habita fuisse Concilia.

f Quae sequuntur, postea videntur adjecta.

g Ausa, oppidum ad dexteram ripam Araris, infra Villam-Francam.

h Apophoreta proprie sunt munuscula a mensis sublati et ad amicos missa : auctor hic eu voce pro feretris utitur.

i Sic Itali Capitare dicunt pro pervenire, pertingere.

k Odilo praefuit Abbas ab anno 994 usque ad anni 1049 Kalendas Januarii, ad quem diem dedimus ejus Acta.

G. H.

DE B. GUILIELMO PEREGRINO, IN BAVARIA TRANSDANUBIANA.

CIRCA AN.
MCXLPrope Win-
burgum ceno-
bium,degit in Co-
mitatu Po-
gianovaria præ-
dicit :Comitem
sanat :

Amplissimum cenobium Ordinis Præmonstratensis visitur in Boica trans Danubium, qua Bohemum spectat, Winburgum, vulgo Windperg dictum, haud procul Pogenio, ejus Comitibus Albertus, ejusque liberi Albertus, Berchtoldus, Hartwicus dictum cenobium seculo Christi duodecimo fundarunt, approbante Eugenio Papa III, per Bullam super fundatione ac privilegiis an. MCXVI signatam. Quae pluribus legi possunt apud Wiguleium Hundium et Christophorum Gwoldum tomo 3 Metropolis Salisburgensis pag. 488 et sequentibus. Ad hanc viciniam, inquit Matthæus Raderus tomo 1 Bavariae sanctae pag. 128, velut ex tempestate et naufragio longae peregrinationis delatus Guilielmus, atque ex vinculis elapsus, maximisque laboribus et periculis defunctus, hic gratum quietis portum invenit a Luicarde, quam et Hedwigem et Hadewigam dixere, Alberti Comitis Pogenii conjuge, liberaliter adjutus atque annona sublevatus. Rebus divinis solis in locis assidue deditus, multa a Coenitibus didicit, quae Imperatori ac Imperio imminabant. Præsignificavit bellum et stragem Henrici III, (qui Germanis est quartus) cum Saxorum gente. Alberto Comiti valetudinem restituit, suam met secururam mortem praedixit. A morte eidem visus auctor fuit, ut quo loco corpus servabatur, sacellum tanquam sostrum pro recepta sanitate, gratique animi nemosynon poneret. Fuit hic Albertus Winburgensis etiam cenobii conditor. Guilielmus socium peregrinationis habuit B. Juna-

num, ex ejus defuncti artibus, divini ejusdam odoris supra omnes Arabiae liquores, fragrantiam halasse memorant. Guilielmus vixit XII Kalendas Maji anno incerto, nec multo tamen ante MCXLVII, quo Albertus decessit.

2 Haec ibi Raderus. Addit Hundius dictum annum mortis Alberti in sepultura ejus cum V Idus Januarias. Interim notat Bullam Eugenii III, anno MCXVI editam, testari ipsum fundatorem jam tum defunctum fuisse. Quae simul possunt consistere, si Bulla non diu post illius obitum ante Paschae aut festum Verbi Incarnati fuerit signata : cum scilicet secundum morem curiae Romanae necdum cepisset annus MCXLVII jam ab initio Januarii apud Boiros inchoatus. Eundem Guilelmum Peregrinum cum titulo Beati inseruit Catalogo suo generali ad hunc diem Ferrarius. Praeterea effigies B. Guilelmi, in habitu peregrini, radiis caelestibus circumcincti, et Alberto Comiti a morte agro apparentis, edita est in dicta Bavaria sancta Raderi cum his subscriptis versibus.

Mille per et casus et mille pericula rerum,

Præbuit, elapso, Boica terra solum.

Senserat Albertus, flexo cui nomen ab arcu

Deposuit medicis omnibus, hujus opem.

Cui monitus posuit pro sostris nobile templum,

Accensus Divis cum Guilielme fores.

Winburgum locus : invident cui Thessala tempe ;

Sanctus ab aede sacra, sanctior indigenis.

moritur 20
Aprilis.effigies
sculpta.templum
erectum.

G. H.

DE VENERABILI ODA, ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS IN HANNONIA.

ANNO MCXVIII

Oda sanctimon-
ialis Ordinis
Præmonstra-
tensis,sub Abbate
Odone et
Philippo ab
Eleemosynae
vita ejus
scriptore

Ordinis Præmonstratensis monasteria, vivo S. Norberto fundata, inter sextum censetur, quod in Hannonia prope Bineham extat, Bonae-Spei appellatum, circa annum MCXXVI ceptum construi ; ejus primum Abbatem Odonem, anno circiter MCXXX, Lictardus Episcopus Came-racensis sua benedictione impartivisse dicitur. Haud procul a dicto vivorum cenobio extractum est aliud sanctimonialium ejusdem Ordinis Præmonstratensis, uti sub initium Ordinis passim solitum fieri ostendimus v. Aprilis ad Vitam B. Julianae Virginis, Priorissae Montis Corneti apud Leodium. In hoc sanctimonialium cenobio vixit, sub indicato Odone Abbate, Venerabilis Virgo Oda, dicti monasterii Priorissa, de qua hic agimus. Sub eodem Odone inter viros ibidem floruit Philippus Harvengius, postea Odonis in ipso Bonae-Spei cenobio successor et Abbas secundus, vir disertissimus et mirifice doctus, pius et Sanctus, ac S. Bernardo familiaris ejus opera simul edita sunt Duaci anno MCXXX, inter quae sunt varia Sanctorum Vitae et hisce inserta Vita Venerabilis Odae, tempore hujus Philippi mortua : quae, ut inquit in Prologo, suis temporibus, suis

sub oculis, virtute insignis claruit ; ejus meritis se commendans, Vitam ex devotione aggreditur balbutire : et in eplogo sperat, quod et sibi, qui illius Vitam studio dilectionis et devotionis rogatuque Sororum sit aggressus scribere ; veniam dabit, et ampliorem gratiam impetrabit, et ad optatum portum ducet, ut Deo placere cum illa mereatur in regione vivorum. Joannes le Fage in Bibliotheca Ordinis Præmonstratensis lib. 2 pag. 486, et sequentibus, exhibet, ut in titulo praefatur, Vitam Beatae Odae Virginis, Priorissae monialium de Rivroelle, juxta Bonae-Spei cenobium, erutam ex ea, quae est per venerabilem Philippum Harvengium, Bonae Spei Abbatem secundum, fideliter libro quorundam Sanctorum conscripta.

2 Mortua est haec Virgo Oda XX Aprilis, die Paschatis anno MCXVIII, cyclo Lunae XIX, Solis etiam XIX, littera Dominicali E. Anthbertus Miraeus, qui antiquitatibus monasticis illustrandis prima sua studia impendit, et Ordinis Præmonstratensis Chronicon an. MCXIII vulgavit, post annos deinde decem in Fastis Belgicis ac Burgundicis hoc ejus elogium continuavit : Aprilis XX die

Beata appel-
latur,et Fastis
inscripta.

A die. B. Oda Virgo et monialis, instituti Præmons-
tratensis in Hannonia : nobilibus parentibus Wiberto
et Thescelina nata in Hannonia, et per Odonem
Abbatem Bonæ-Spei in proposito servandæ virgini-
tatis confirmata, carnales sprexit nuptias. Ad quas
ne invita a patre traheretur, nasum sibi ipsa præ-
cidit, eo nomine Martyribus merito annumeranda.
Vestem itaque monasticam Ordinis Præmonstraten-
sis a dicto Odone accipit, Virginum cœnobium
haud procul a Bonæ-Spei Abbatia olim situm (quod
nunc desiit) est ingressa, in quo Priorissa, xii Ka-
lendas Maji anno mclviii vivere desiit. Sepulta est in
dicto Bonæ-Spei monasterio : certus tamen tumuli
locus hodie ignoratur. Vitam illius eleganti stylo
scripsit Philippus Bonæ-Spei Abbas etc. *Joannes
Chrysostomus Vander Sterre, in Natalibus Sanctorum
Candidissimi Ordinis Præmonstratensis, hoc eam euc-
mio coronat : Duodecimo Kalendas Maii. Apud Bin-
cæium, Hannoniæ oppidum, juxta Bonæ-Spei
cœnobium, natalis B. Odæ Virginis Ordinis Præ-
monstratensis. Quæ miro stratagemate mundi elusis
amoribus, proque integritatis fide sponso suo cœ-
lesti data plurima perpessa, post contextas sibi
varias patientiæ coronas, cum Virginibus sacris
egregia sanctitate præfuisse, ad percipiendam in-
violatæ virginitatis lauream emigravit. Philippus
Brasseur in Originibus cœnobiorum Hannoniæ pag.
181 appellat B. Odam Virginem, quæ miro strata-
gemate sponsum elusit, ut alteri, in quem Angeli
desiderant prospicere, copularetur. Nos, quumvis
videamus eam a citatis auctoribus et aliis Beatæ titulo
honorari, malumus tamen cum Arnaldo Ruzzio, qui in
Auctario Molani aliquod Vitæ compendium habet, so-
lum Venerabilis Virginis titulo uti, sed absque præju-
dicio aliorum scriptorum. Saussayus etiam in Martyro-
logio Gallicano eam inter Pios collocat, et beatæ me-
moriæ appellationem tribuit. Baldinus denique Willa-
tius, in Hagiologio Belyico, Beatam Virginem Odam
honoris causa nominat.*

B

a nobis titulo
Venerabilis
honoratur.

VITA

Auctore Philippo Harvengio, Abbate Bonæ-
Spei.

PROLOGUS.

Si Poetas, ineptarum atque anilium conjectores
fabularum, qui veritatem nube mendacii obducentes,
vitium pro virtute colere statuerunt, cæcus error
Gentilium magnis studuit laudibus commendare, et
eorum nomina clarioribus titulis dilatare; multo
magis nostros philosophos, assertores veri, justitiæ
et virtutis amantes, decet præcipuis efferre præco-
niis, qui quidquid usquam vel in sententiis Docto-
rum prædicabile, vel in gestis illustrium virorum
clarum enituit, scripti vinculo diligentius consigna-
runt; et ad posterorum notitiam legendum et non
negligendum, celebri memoria derivarunt. Quorum
quidem usque ad nos, per successionem labentium
seculorum, prudens invigilavit intentio; ut non
solum virorum, sed etiam feminarum, quæ supra
sexum virtute mirabiles claruerunt, dignus memoria
catalogus texeretur : quatenus si quem tanti rumo-
ris salubris aura perflaverit, ad similiter vivendum
pio studio provocetur : et sic in hujus mundi nocte
deciduis temporibus, quorsumlibet lampas hujusmodi
accensa splenduerit, sub modio non coletur; sed
ad lucendum omnibus qui in Domo Dei sunt, supra
candelabrum elevetur. Sicut autem non minimum
vituperii notam incurrit, qui vel scientia inflatus,
vel corruptus invidia, seu ignavia pressus, quod
didicit sibi soli scire eligit, quam ad aures extendere
plurimorum; sic laudabilem se constituit et gratiam

Præ Poetis
ethnics

C

laudandi
scriptores
Christiani,

maxime qui
vitas San-
ctorum com-
posuere,

addit capiti suo, qui dignos laude viros in Ecclesiis
attollit et prædicat in capite omnium compitorum.
Quod primus Apostolorum facere curavit; cum
prohibentibus se Scribis et Phariseis, ne in nomine
Jesu loqueretur, hujusmodi response eleganter ob-
viavit : Non possumus, inquit, quæ audivimus et
vidimus non loqui. Nam ut quidam ait, quodammodo
societatem laudis affectat, qui aliena bene vel dicta
vel gesta primus enuntiat. Nullius enim boni sine
socio jucunda possessio est.

2 Eapropter, licet ingenii mei grossitiem lima doc-
trinae litteralis minus expolierit; licet sophisticam
Socratis conclusionem vel enthymema Demosthenis,
aut opulentiam laudis Tullianæ nullatenus attige-
rim; devotione tamen magis fretus quam scientia,
Vitam ejusdam Virginis, quæ nostris in diebus,
nostris sub oculis, virtute insignis claruit, pedestri
sermone aggrediar utcumque balbutire : commen-
dans me meritis ipsius, ut in laudem sui os meum
digne aperire, quatenus debile principium for-
tuna melior subsequatur : nec verebor æmuli vene-
num lectoris, nec garrulam judicem pertimescam;
dum in velamento orationum ipsius, securus ab
hujusmodi turbine et pluvia, delitescam.

D
AUCT. PHI-
LIPPO AB.
Act. 4, 20

sicut auctor
ex devotione
scribit Acta
Oda,

ejus se meritis
commendans,

E

CAPUT I.

Ortus : amor castitatis, fuga secularium.

Sicut nocte media interlucentibus astris grata po-
lus varietate depingitur; et umbrarum vellus hor-
ridum lucis beneficio sensim ab orbe detergitur;
sic in hujus peregrinationis profunda cecitate,
Sanctorum congregatio diverso meritorum fulgore
mirifice investitur : quæ dum multiplices per mun-
dam exerit virtutum radios, super omnem stellarum
pulchritudinem clarior invenitur. Hujus diversitatis
grata varietas pascit oculum intuentis, quoniam
confusum nil novit, dissonum in se nil recipit, sed
semper recurrit in idipsum. Sicut in illa supernæ
civitatis habitatione, ejus est participatio in idip-
sum, multe sunt mansiones, distincti ordines, di-
versa claritudo : unus tamen Deus omnibus est
omnia, lux inextinguibilis, vita non moriens, pax
indeficiens, inamrascibilis pulchritudo. In hoc or-
dine sedum æternarum quidam clarioribus titulis
ceteros antecellunt, donati munere beatitudinis
potiore : qui videlicet in hujus pressura torcularis
pro testamento Dei sua corpora contriverunt, vel
qui se sibi abnegantes, carnem et spiritum in tenta-
tionum fritorio contriverunt, multis insudantes je-
juniis, vigiliis et laboribus. His omnibus castitas
virginalis altiore gradu et quadam dignitatis præro-
gativa merito principatur : Regem gloriæ, Agnum
sine macula, quanto consimilius, tanto propinquius,
comitatur. Hanc vitæ celsitudinem Oda virgo vene-
rabilis aggredi concupivit : in qua ipse auctor et
consecrator ejusdem virginitatis, votis ejus benigne
aspirans usque ad gloriosum vitæ finem intemera-
tam custodivit.

4 Tempore siquidem quo universalis Ecclesiæ
curram Papa a Innocentius aurigabat, b Lotharius
Romanum imperium in occiduis partibus ministra-
bat, c Lodovicus Philippi apud Francos jus regium
obtinebat, vir venerabilis d Raynaldus Rhemensem
metropolim, e Liethardus vero Cameracensem diœ-
cesim providebat, et Baldinus Hholendis principa-
tum Haynan possidebat, in prædicto pago, villa
quæ vulgo Allodium g dicitur, hæc virgo claris pro-
cessit natalibus; patre Wiberto, matre nomine
Thescelina : qui tam pietate divini cultus, quam no-
bilitate splenduerunt genuina. Virgo itaque sapiens,
nobilem utroque parente carnis trahens originem,
noluit vita degeneri nativam obscurare claritudi-
nem

Stellis compa-
rati Sancti,

alii atque cla-
riores,

f
ut sunt
Virgines,

et inter has
Oda,

a b

c

d

e

f

g

parentibus
piis et no-
bilibus nata,

AUGT. PHI-
LIPPO AB.

b
castitatem
amat :

Christo ut
sponso se
consecrat :

Cant. 4, 6

aspirat ad
vitam mona-
sticam :

i
puellus las-
civus erit

honestus
amat.

juvenum
consortium
contemnit :

uni soli se-
cretum reve-
let :

ab ea juven-
is os indicat-
um.

A nem : sed carnis pruritum, qui mollitiem femineam potenter enervat, in ipso velut germine reserans, se ductibilem mundi blanditiem affectusque illicitos a se penitus relegavit; et in scholam virtutis se totam conferens, primam aetatem suam castitatis flore et pudicitiae titulo decenter venustavit. Sentiebat quippe secundum quemdam b Ethnicum, quod sine causa parentum titulis niteretur, nisi propriis juvaretur. Unde et Boetius; Splendidum te, inquit, si tuam non habes, aliena non efficit claritudo. Proponit igitur in animo suo ac devovit virginittis suae privilegium Sponso illi caelesti adhuc adolescentula dedicare : et meditabatur quotidie ut columba, quomodo locis palustribus voluptatis terrene derelictis, in montem vite sanctioris, aptus ac liberius valeret enatare : et in humilis petreæ caverna suum nidulum collocare.

B Jamque votis omnibus aspirabat ad illud Cantici Canticorum; Ibo, mihi inquit, ad montem myrrhæ, et ad colles libani. Videbat namque multos, in planitie vite secularis, libertate noxia per morum declivia licentius effrenari, et sciens nisi ad regulam prava non corrigi, ad montem myrrhæ, id est, ad arduam regularis formulæ disciplinam optabat elevari. Et quia lilium castitatis, inter dumeta transitorie vanitatis, et vallis lutulentæ prolavia, plerumque cogitur absorberi : ad colles libani, id est, ad religiosarum conventicula feminarum, quæ totius sanctitatis candore gratissimo reflorebant, cupiebat transportari. Enimvero post factum votum suum, sub custodia parentum usque ad annos pubertatis dehiuit; et feriato a mundi rebus animo, quod primum compositæ mentis argumentum est, in se recedere secumque commemorari instituit. Et ne innocentie sue fama invida aliquo modo noverraretur, conventicula et colloquia puellarum, quibus luxur et desidia cordi erat, velut viperas declinavit : sed ad se i Sabinas admittens, quibus de honestate et amicitia sermo erat, quarum publicum testimonium privata actio non obumbraret. Cujus licet exteriorum vultus speciem color genibus mirifice investiret, et virginæ moderamine mellita pocula secum loquentibus impartiret, omnis tamen decor ejus et gloria ab intus erat : quia Dilectus ejus inter duos ntera sua delectabiliter morabatur, cum quo in secreto conscientie velut in thalamo nuptiali jugiter loquebatur. Proinde juvenum lascivos affatus et aspectus verebatur, vel potius contemnebat, quorum oculus nuntiat impudica, et os loquitur vanitatem : qui supino pectore incedentes super se inimice extolluntur, et in omnem præcipites rotantur libidinis voluptatem.

6 Dum igitur animo illius terrenum nil sederet, dum votis suis quotidie satisfacere deliberat, dum amore concepto irrefragabiliter, sed feliciter, æstnaret; quemdam cognatum suum præ ceteris sibi familiarem accersivit, et ei sanctos æstus suos, licet pavida, ad unguem expedit : orans illum multisque lacrymis contestans, ut secretum, quod illi crediderat, parentibus suis summo studio celaretur, et ad optatos effectus ipsius suffragio pervenire mereretur. Verum quia animo cupienti nihil satis festinatur, iterat preces ne præsens votum suum in crastinum differatur : sed ad Dominum Odonem, Bonæ-Spei tunc Abbatem, quantocius deferatur : quatenus ab ipso et sub ipso sanctæ religionis habitum indilate consequi mereatur. Sed quia nusquam tuta fides, nec facile amicus caveri potest, si velit insidiari; dum virgo simplicitate columbina votum suum secretus existimat procurari, ille conversus est retrorsum; nec veritus amicum pectus lædere, ire perrexit patri et matri secretum deoperire, et vice versa ordineque perverso, iter, quod parare debuerat, stu-

duit impedire. Cujus genitores cum de filia rem hujusmodi auribus percepissent; turbati sunt, et commoti super hoc verbo graviter doluerunt : et communicato cum suis consilio, maritali compede castitatis propositum infirmare decreverunt.

ANNOTATA.

a Innocentius II. præfuit a die 24 Februarii anni 1130, usque ad 14 Septembris anni 1143.

b Lotharius, Dux Saxonie, coronatus est Imperator 13 Septembris anno 1125, mortuus anno 1137 sub finem Novembris aut initium Decembris.

c Ludovicus 6, Crassus dictus, filius Philippi I, regnavit ab anno 1108 usque 1137.

d Raynaldus seu Reginaldus traditur sedisse ab anno 1124 usque ad 1137.

e Liethardus selit ab anno circiter 1131 usque 1137.

f Hic est Balduinus III Balduini et Iolentæ hic Hiolendis, filius.

g Vereor ne addi debeat proprium aliquod nomen, quod exciderit culpa librariorum; nec enim talis nominis vicum in Hannonie tabulis invenio.

h Forsitan alludit ad istud Ovidii Metamorph. 13 E
Et genus, et proavos, et quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra puto

i Sabinarum veterum gravitas, Poetarum carminibus nota, occasionem nactari dedit eo nomine appellandi quascunque severioris modestiæ virgines.

CAPUT II.

A parentibus nuptiæ paratæ. Assensus coram Sponso et Sacerdote rogatus.

Quæritur igitur virgini sponso, qui genere, moribus, divitiis et honore aptus ejus nuptiis invenitur : convocataque hinc et inde multitudine amicorum et proximorum, tractatur de confederandis ad invicem nuptiis liberorum. Juvenis ille, Simon nomine, oblata a patre et parentibus sponsum cum suorum pari assensu prono favore suscipit, felicemque se fore tantis nuptiis, bona licet spe, tamen propemodum gloriatur : fidemque promissis quantocius facere admonet, quod et sine dilatione cum jurisjurandi sacramento confirmatur. Dato itaque ab utraque parte tædere, tandem celebranda huic copulæ dies præfixa nominatur.

8 Inter ea dum virgo sacra inter spem metumque pendula fluitaret, mentemque ejus diversa ac dubia teneret cogitatio, tristi et insperato hujus rumoris terretur auspicio; dum scilicet secretum, quod in aurem unius celandum deposuerat, audivit ab omnibus in publicum ventilari : et quæ viri thorum in delicto nescire decreverat, suas accepit in proximo nuptias debere celebrari : et quæ jam paraverat egredi de domo patris sui, et expedito itinere ad locum pergere propositæ sanctitatis; gravi præpeditur offendiculo, novoque timore contentitur, ne perdat virginæ sigillum castitatis. Sed qui non est tentatus, quid scit? Porro non est virtus vel esse non videtur, quam diligens athleta, in tentationum gymnasio, crebro exercitio sudare non compellit; quam vel protervus Auster totis viribus non urget, vel Threicius Boreas flatu libero frequentius non impellit; quæ nocivo pressa torpore, sagittas hostium toxicatas a se fortiter non repellit. Virtus enim ex eo vocatur; quod suis viribus nitens, non superetur adversis. Virtus autem nil habens in se contrarium, non clarescit : nec splendida sine examinatione fit : non probata vero nec examinata, nec virtus est; nec potest magnos spiritus ad certamen afferre, qui nunquam suggillatus est. Eapropter Dominus

Ad nuptias
destinatur.

permissa
tentari.

ut virtus
clarescet :

A Dominus virtutum, qui suos pugiles sic tentari patitur, ut tamen secundo proventu possit tentatio sustineri; ancillam suam (quam agone triumphali cum hoste configere disponebat, ut haberet consuetudinem praeliandi) in hac palestra diligentius voluit exerceri: consuetudo enim perpersionem laborum faciliorem facit. Permisit, inquam, et voluit eam tentari, non ut infirmitate feminea sub fasce deficiens, ab hoste impulsu versaretur; sed ut mirandum cunctis spectaculum praeberetur: dum puella inermis et humilis, contra loricatum et sublimem illum Goliath, ad certamen singulare mitteretur: et congressu virili hostem fortiter expugnando, palma victoriae digne pro merito possetur.

9 Sentiens itaque virgo varios tentationum turbines adversum se commoveri hostemque totis viribus sibi bello parantem; recurrit in se, suscitaturque dilectum, in humili cordis sui hospitio delectabiliter decubantem; querulasque voces apud eum deponit, et nuntiat hostem pro foribus insidiantem; mittique auxilium sibi de Sancto postulat, et accingi fortitudinis lumbos suos, sciens quia fortitudine opus est contra fortiter dimicantem. Commendat etiam Christo attentius suae privilegium castitatis, quod illi adhuc aetate parvula consignavit: et ut viam veritatis quam elegit inoffenso pede et calle impolluto possit decurrere, orat v. n. eula disrupti, quae illi sathanas in ruinam et scandalum preparavit. Dum sic ad ostium amici grata importunitate insistit, preces iterans; evigilat ille, et ad vocem sponsae aurem inclinat pietatis, aperitque illi, et mollem diligentis animum benigne consolatur, imprimens osculum intervae caritatis. Et ne timeat a timore nocturno vel ad quoslibet paveat occursum tentationis, pane fortitudinis illam reficiat, omne delectamentum habente et omnem saporem suavitatis; seque ille fore praesidio pollicetur in die tribulationis. Hoc precepto divinitus oramate, et velut semine quodam fortissimo in agro fertili recepto, cassus virgo secludit formidines: et quae paulo ante ad cuiusvis aures tenuem flatum poterat inclinari, jam stabilis manens ridet aetheris iras, maris sonitus, ventorum turbines. Dum circa eam hostis multiplex intendit aucupio, ut inevitabile flos virginis incurrat detrimentum; illa conceptum semel bene vivendi propositum ardentiore voto proponit adimplere; liberoque volatu enatat ad petrae solidae munimentum. In locis itaque munitissimis fixo tentorio, jam non timet milia populi se circumdantis; sed gnara praeliandi si consistant adversum se castra, in hoc sperans gloriatur; provocat magis hostem quam ipsa provocatur; securam jam cum Paulo dicere, Quod nec tribulatio, nec gladius, neque mors, neque ulla creatura poterit eam a caritate Christi deducere.

10 Instat denique nuptiarum dies, et ad aures plurimorum fama celebri divulgatur, domus cultu vario pictisque tapetibus decoratur, solito nitidior ac latior incedit familia, ornatus multiplex ad cultum virginis summa cura, summo studio procuratur: ipsa tamen non ambulat in magnis neque in mirabilibus super se, neque vultus ejus gravitas in diversa mutatur. Induerat quippe animum virilem, praeter quem, ut quidam ait, mirabile nihil est: cui magno magnum nihil est. Animadvertens pater ad cupitum voluntatis suae propositum filiam nullatenus inclinari, timore nimio perurgetur, ne dum insistit totis viribus invitam desponsari, dolor nimius ejus occupet animum, et morbo incurabili cogatur infirmari; vel certe fugam inire moliat, de qua non possit facile revocari. Has opinionum quaestiones dum querulo versat in pectore, falso tandem illis occurrere proponit argumento: et incumbente vespera, quae in diem desponsationis oc-

cumbat, sermonem blandum virginis infert auribus, mendacii opertum velamento. Non decet, inquit, filia, ut tuae flos juventutis in ipso ortu suo decidat et arescat, ne color genuinus alicujus inficiatur moestitudinis atramento: sed potius latere in adolescentia tua, et multa possessione multisque frui divitiis, et tristitiae terso nubilo laticitiae induere ornamento. Omnem quaeso ab animo proturba gravitatem, et parentum vultu tristi noli ledere pietatem. Ac ne timeas quod non est timendum, ego diem nuptialis copulae, quem in crastinum aestivas celebrandum, quibusdam occupatus negotiis prolongavi, in tempus aliud propensius exequendum. Audito illa verbo, quod sibi pater in corde et corde loquebatur, quasi pro omine illud accipiens, falsum pro vero nesciens amplexatur: et ignorans quid superventura pareret dies, quasi primum cornu praelii confractum gloriatur.

11 Enimvero nocte transacta cum revoluto axe sol diei matutinum radiasset, adest sponsus juxta praefinitum tempus cum multo suorum comitatu: adveniunt et puellae parentes, multaeque virgines nobiles et matronae, multo compta studio pretioso quae nitentes vestium accurata. Et quia ecclesia hand prope erat, multitudo convenarum in patris puellae curiam adunatur, ipsi quoque venire mandatur. Quae quia noverat parentibus obediendum, mandatis parere non cunctatur, et procedit non ut nuptura in atrio, sed velut in theatro pugnatura; quantisque castitatis in ejus pectore maneret amor, non solum verbis, sed etiam operibus evidentius ostensura. Cuique Sacerdos (ut moris est) sponsum Simonem trina interrogatione conveniret, utrum Odam Virginem sibi legaliter copulari voluntarie consentiret, ille se ad hoc venisse respondit, et quae lex conjugalis praecipiebat, omni studio se impleturum spondit. At ubi ad virginem ventum est, et an vellet praedictum sponsum accipere, secundum morem quaesitum est; illa vultu rubore perfuso et fronte tenera inclinata, quidquid ejus vel oculis vel auribus prestrepebat inane reputans et superbum, non respondit Sacerdoti ad ullum verbum. Hoc ejus silentium cum ex circumstantibus alii arrogantiae, alii verecundiae assignarent, et puram ejus conscientiam diversis sententiis lacerarent; una matronarum, quae lateri ejus familiaris iungebatur, pudori consulens virginem, blande eam et leniter sic allatur: Non verearis, O virgo generosa, ad ea quae interrogaris licita jam responsione tuae voluntatis assensum emittere: quia sicut honestatis et verecundiae fuit, ut semel et secundo submonita reticeres; sic ignorantiae et contemptus notaberis, si ubi et quando oportuerit, os tuum vel nescieris vel nolueris aperire. Tempus enim loquendi et tempus tacendi. Et licet a sapientia juveni consulatur, ut etiam in causa sua vix loquatur: ne tamen nimietatis dignam incurrat reprehensionem, cum secundo interrogatus fuerit, initium habere docet illius responsionem. Ne igitur tot et tantorum vultus hominum nimium verecunda confundas, ne in coevas tibi puellas exemplum silendi, imo contemptum respondendi effundas: ad interrogationem Sacerdotis ter prolatam jam quaeso generosum os aperi, et responsionem infer gratam.

12 Ad haec virgo: Quia, inquit, tantopere quaeritis, utrum animo sedeat hunc habere sponsum, quem mihi nominatis; nec ipsum, nec alium me velle accipere certissime cognoscatis: quoniam illi amore juncta sum, illi soli servo fidem, cui Virgini virginittatis meae titulum, cum adhuc essem parvula, volui consignari, a cujus amplexibus nec amore al-

VIETORE
PML. AB.
intelligit a
parentibus
diem nuptia-
rum indictum:

adducitur ad
recesiam,
E

et post con-
sensum a
sponso datum
Sacerdoti,

regata silet

P

Ecl. 32, 11

caruales
spernit nup-
tias,

terius

precibus
fusus

et Christo
sponso invo-
cato,

confortatur:

Rom. 8, 3

A terius vel muneribus, nec minis parentum aut verberibus, ullatenus potero separari.

CAPUT III.

Amore castitatis nasus præscissus.

Ad hujus responsionis novitatem omnis quæ aderat multitudo admirans obstupescit, Simon autem se contemptum vehementer erubescit: et quærens confusionem suam objectionis alienjus palliare supercilio, illam se nolle mendaciter jactat, quæ muta careret loquendi beneficio. Cumque pendente supercilio se avertisset, et obiret indignans, et, velut hostis a tergo insisteret, eque veloci domum cum suis repeteret; parentes Virginis, et qui cum ea remanserant, seipsos non minus confusos arbitrantes, adversus eam graviter stomachabantur; et verbum quod de corde puro et conscientia bona et fide non ficta prolatum fuerat, sinistrae suspicionis fermento inficere conantur. Sic nimirum, sic humanus oculus dum libenter invidiæ lipitudine caligat, minus diligenter in dubiis veri sententiam investigat: et ea quæ plerumque bono sunt animo, in partem reprobam eligit inclinare, quam sanum habendo oculum de oculis nil temere judicare. Unde cum Anna in templo Dominum fasis lacrymis precaretur, et labiis summotenus palpitantibus vox ejus nulla penitus audiretur, Heli Sacerdos, ejus oculus jam senectute repulsa caligabat, os orantis et vultum attentius, ut scriptum est, observabat; et eam non tam loquelam effundere gemitus, quam nimiam ructare potationem senex delirus aestimabat: Vigere inquit, paulisper vivum quo mades. Verum mentem firma sibi ratione coherentem, ab status sui rectitudine, non est facile removeri; et pura conscientia, linguis oblatrantium invidiorum, non potest de terrore: unde Apostolus Corinthiis, Mihi, inquit, pro minimo est ut a vobis judicer aut ab humano die. Stat itaque Virgo prudens, mente placida et sereno adspectu in medio, ut ita dixerim, Babylonis, nec potest virginitatis arcem concutere flatus vehemens Aquilonis: quia filia Hierusalem, vallo totius sanctitatis et castimonie circumsepta, luxuriæ porcos et oculum petulantiae aspernatur: nec habet quid commune cum filiabus Ascalonis. Sed enim pater ejus, veritus ne mendacis vel perjurii arguatur, ne nota vituperii ejus nomini inferatur; assumit secum quosdam sibi necessarios, et ire pergit juvenem confusum quantocius revocare: eique filiam suam, velit nolit illa, promisso conjugio copulare. Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.

14 Comperto siquidem illa quid pater adversum se moliretur; dum quæ remanserat turba, super his quæ acciderant murmurans, turbatur; nacta occasionem, clam recessit; domumque veniens, in matris thalamum secessit. Irmatoque ostio super se, Deum in adjutorium suum orat intendere: et arcepto gladio, quem ad caput lectuli videt pendere, nasum suum festinat præcidere. Sed manus tremula nec docta in gladio percutere, dum nervorum superiorem duritiem ictu feminino non prævalet excutere; indignata sibi ait: O ensis quam retusæ es aciei, qui mordaci acumine nequis destrinere meæ decorem faciei! Hæc dicens, erexit se contra se, ferrumque pressit durius, et obliquo vulnere nares sibi detruncavit, pretiosumque rosei sanguinis rivulum in pelvim distillavit: sicque vultus sui genium splendorem admodum deturpavit. O mirandum Virginis pectus! Ut non esset idonea huic nequam seculo conformari, elegit naso vivere pravo; et seductibilis formæ speciem deformari, quam adulterino fucio pulchritudine depingi, et lascivos oculos in se procaciter impingi. Maluit, inquam,

ancilla Christi, cute sordida et humili cultu, in domo ejus abjecta manere, et inter ancillas illius David vel ultima reputari; quam ornatu superfluo in modum vulpium caudis pulverem tergere, corpusque meretriciis fovere unguentis, quibus solet adulterorum nausea provocari.

15 Leguntur quedam sanctæ mulieres, tam nuptæ quam virgines, cum earum ab hominibus impudicis castitas incursaretur, aliæ gladium pectori forti vibramine injecisse, aliæ profundo aquarum se immersisse, nonnullæ ignibus seu præcipitio interisse, et illorum ausus temerarios morte ultronea prævenisse, sicque venerandum martyrii nomen gloriose pretio mortis emisse. Videre autem videor Odam Virginem nihil minus illis martyrii pertulisse: quæ etsi carnis suæ tunicam, vel suo vel persecutoris ictu momentaneum, non exiit; etsi eam poenalis tormentorum durities non contrivit; lavit se tamen in sanguine Agni, et candida vestimenta sua, donec de medio fieret, custodivit. Quomodo vero, si necessitas ingrueret, mori subterfugeret pro Christo; quæ sic se pro amore illius defigurans, præter carnem corpore vixit in isto? Hoc eningenus martyrii majus puto, omnesque materias excedere tormentorum, siquis in carne præter carnem vivat, si tamen castraverit se propter regnum cælorum. Denique omnibus indicitur sententia generali, ut cum ratio fidei exegerit in mortem animas suas ponant; et huic fundamento non domos, non uxores, non filios, non seipsos anteponant: hoc autem nulla præscribitur lege vel in præceptum trahitur, sed velut summum optimumque proponitur; nec arguitur transgressio, nisi qui se voto obligaverit vel sponte propria susceptum temeraverit. Qui potest, inquit Dominus, capere capiat. Et Apostolus: De virginibus, inquit, præceptum non habeo; consilium autem do. Beatus quoque Fulgentius, in quodam sermone virginitatem commendans, Imperari, inquit, virginitas non potest, sed optari. Porro multos invenimus magnificos viros, multas vitiorum potentias fortiter superasse, multas adversum se munitiones impugnatione valida expugnasse, quos calor geninus a totius virore sanctitatis postmodum excecavit, quos pruritus laborum propemodum fatigavit, quos ut infirmos et imbelles feminea sibi molities turpiter subjogavit. Qui vero adversus hanc illuviem, adversus hostem hunc, gratia adjutus prævaluit, nec corruptelæ locum dedit in carne vel in mente sua, dignus laude est, quoniam fecit mirabilia in vita sua. Martyrigitur et virgo Oda est, quia virginitas esse non potest sine martyrio, quæ incentivam umbilici rebellionem fortis castimonie repressit cinctorio; et eam quæ de se sibi displicebat pulchritudinem, ut noxiam abhorrens, gladii faciem suam signavit canterio; dicens, non voce, sed opere, illud Agnetis. Posui signum in faciem meam, ut nullum præter Christum amatorem admittam. Sed jam ad propositum revertamur.

16 Cum hi qui domi tunc aderant, quidnam in conclavi puella secreti ageret, suspecti tenerentur, et modo auribus, modo oculis rem curiosius seiscitarentur; vocem secum murmurantis auribus perceperunt, pulsantesque ad ostium, aperiri sibi multa prece, multa instantia quæsierunt. Cumque illa responsum nullum referret, nec vellet aperire; suspicati eam vel gladio vel dolore nimio deperire, in ostium pariter impeerunt, ipsumque in securi et ascia dejecerunt. Videntes autem quod in seipsam tam immaniter desavisset; quod eam pene exsanguem multa sanguinis effusio reddidisset; quod pallor gelidus os ejus admodum jam tinxisset; irrugerunt clamore vehementi, et ultra quam dici possit admiratione sunt detenti. Porro genitrix ejus videns

Sponso discendente:

1 Reg. 1, 12

1 Cor. 9, 3

ad cas rogen-
da a patre,

in conclavi

nasum sibi
præscindit:

oh hanc
carnis luctam
supcratam.

E

Matt. 19, 12

1 Cor. 7, 25

F

Martyr
censenda

ostio per-
fracto

invenitur
sanguine
perfusa

a matre la-
mentante,

A videns vultum filiae deformatum, cadit in faciem, pectus tundit, laxis senectute pellibus incurvatam; linguaque trahens ab alto suspiria, graves undas effundit lacrymarum, texensque lacrymabilem tragoediam, se omnium proclamat infortunissimum feminarum. Pervolat ab patris aures, qui tunc aberat eo loci, tactusque dolore cordis intrinsecus domum regreditur equo veloci: intuitusque undam sanguinis a facie filiae defluentem, animumque sociam eanos capitis eum amaritudine fletuum evellentem, totamque domum voce lacrymabili velut mortuae luctus officium impendentem, ferre non sustinens, prorumpit ad lacrymas et inconsolabili maestitudine praegravatur, nec virilis animi temperamento dolorem lenit, vel lacrymas moderatur. Vertitur in luctum eithara, et vox laetitiae in murrorem, jocularioris ille plausus tristes complodit manus, et gravi intercidente suspirio novum ingeminat dolorem: virginum quoque chorus, festas parans ducere choreas, dulcis melodiae cantum ponit, maestosque modos inire cogitur; omnisque nuptiarum ille splendidus apparatus fuligine sordida tenebrescit, et veste lugubri obtegitur: et, quod amplius admirere, flentibus omnibus, ipsa permanet sine fletu; velut voti compos, tristes de se querimonias surda transit aure, nec concutitur ullo metu.

CAPUT IV.

Ingressus in Monasterium.

Hæc autem eum certa relatione præfatus Odo Bonæ spei Abbas comperisset, eumque virtus feminae tam celebris commovisset; accersivit ad se duos de suis, religiosos viros eosque illo sub obtentu hospitandi destinavit: quibus ut eam piæ consolationis manū refoverent, et quid agere intenderet convenirent, summa eum diligentia demandavit. Quos ad se venientes pater virginis, liberalissime suscipiens, super omnia vultus hilares impartivit: ipsa vero misso velut a cælesti sede nuntios venerata, devoto illis ministerio deservivit. Cumque illis clam seiscitantibus votum suum et propositum ad unguem expedisset, et eorum sibi in hoc auxilium præsto esse aure credula percepisset; postulavit patrem suum, ut viam castitatis quam elegerat nullis ultra conjugalis copulae [vineulis] impediret; sed sibi, jam inutili et quasi jam repudiatae, exendi de seculo, benigno favore, licentiam impertiret. Ille petitioni huic nullatenus accedit, sed contradictoriae negationis objectat repagulum: frivolumque reputat quod voluntariae paupertatis et religionis arctissimæ quærit angustum subire latibulum; cum multarum lires possessionum clero nomine potius debeat insigniri, et florida viridisque juvenia viro pubertatis suæ lege uxoriam comiri. Tunc illa. Si, inquit, vocem deprecationis meæ non admittis; nec dimittis me ut ad locum supernæ vocationis jam pede libero valeam proficisci; si bravium, pro quo in hoc stadio currere intendo, te impediante nequivero adipisci; florem, quem dicis, juventutis meæ, adeo destruam et succidam, ut non solum a nobili quolibet, sed nec a plebeio debeat concupisci: sed et dolorem capiti tuo addam, quem etsi volueris, non poteris oblivisci. Quid me invitam conjugari tanta tumque vana sollicitudine contendis? quid mundo mortuam iterum mundo non posse vivere diligentius non attendis? Revera, pater, noveris, quod si votis meis spes non alia penitus arrideret, si mihi, inquam, secundos viæ successus nisi hæc sola conditio responderet, ut te videlicet pedibus meis in cæno quolibet substrato pontem mihi tuo corpore ministrares, si mihi ad transeundum te ipsum incurvares; fronte libera fateor, per te transire non tardarem;

et te contempto imo conculcato, ad locum quem D
elegi gratulabunda properarem.

18 Cum his vel his similibus verbis, pio cum patre litigio decertaret; ille autem se proficere jam penitus desperaret; turbatum est in illo vehementer cor ejus, tandemque, licet tristis, annuit votis ejus. Accepta licentia præfatos hospites convenit, et precatur, ut illorum ducatu vel patrocinio de Ægypto festinanter egredi mereatur. Qui petitioni illius aurenti benevolam inclinantes, ad monasterium quam celeriter sunt regressi, et Abbati rem seriatiim retexere sunt aggressi. Quorum nuntio Abbas lætabundus applaudit, assumptisque secum quibusdam Fratribus virgini festinus occurrit. Quæ videns eum, ad pedes ejus humiliter accurrit, eique propositum suum ore satis faciendo decurrit. Postquam vero ad invicem pia colloquia miscuerunt; et causam, pro qua convenerant, disposerunt; valefaciens illa parentibus et seculo, de domo et cognatione sua egressa est; et ab eodem Abbate sanctæ religionis habitum suscipiens, claustrum obedientie sub ipso ingre-ssa est; ac monasticæ professionis disciplinam, eum devotis illic feminis, utiliter aggressa.

19 Quæ quanto fervore sanctitatis et studio in brevi profecerit, quanta humilitatis et obedientiæ ceterarumque virtutum in illa fuerit perfectio, dicere non sufficio, sensu pauper, vita, verbis, ingenio. Ut enim bono principio finis optimus succederet, prius sumptus qui necessarii erant sedens computavit, quam ædificandæ turri pedem supponeret: ne si forte cæpto operi sumptus deesset vel materia, cachinnum moveret transeuntibus, et defectum risibilem pateretur inchoata nec perfecta materia; nec tam turris ædificio responderet jactum improvide fundamentum, quam speluncam videretur præbere latronibus, vel aptum recondendis mortuorum cadaveribus monumentum. Ea propter montis cacumen altum hilulasque vitans arenas, in profundæ humilitatis fossa primum statuit pedes suos: utque ædificationis suæ constructio in directum consurgeret, cresceretque in templum sanctum in Domino, ad Evangelicæ institutionis lineam dirigere studuit gressus suos. Quia igitur jugum oneris Christi leve ac suave flexa cervice sibi imposuit; quia decantans canticum graduum, ascensiones in corde suo in valle lacrymarum disposuit; immisit Dominus in os illius canticum novum, quod nemo potest cantare in terra aliena, nisi illa in Apocalypsi ducta sub numero millia Virginum centena. Solarum enim Virginum canticum istud est, earum dumtaxat quæ sequuntur Agnum quocumque ierit. Porro tanta cibi et potus abstinentia carnem suam edomuit, ut motus native rebellionis, in arido, ut ita dixerim, ventre locum recalcitrandi non inveniret; ut mentem castam et sobriam nec mollieties delicata nec distenta crassitudo ad venercam intemperantiam emolliret. Unde quidam ethnicus. Sine Cerere, inquit, et Libero friget Venus. Siquando autem adversus eam bellicus vitiorum tumultus increbuit, si quando ventus contrarius intumuit; impatientiæ non dedit manus, sed patientiæ fortis ariete suos ad petram parvulos allisit; et serpentis caput, suo insidiantis calcaneo, in terram fortiter elisit. In ejus virtutis officina quantopere studuerit insudare, subsequens indicium evidenter poterit demonstrare.

CAPUT V.

Separata vita ob speciem lepræ. Electio in Priorissam.

Cum enim, mundialis gloriæ spreto lenocinio, adhuc recens jugo obedientiæ collum flexibile subjecisset; et seposita molliæ vestium, ciborumque suavi

et patre in
lacrymas
effuso:

ipsa constans
sine fletu

Invisitur a 2
et religiosi
Bonæ-spei,

a patre ite-
rum tentata,
constans
persistit:

D
AUCTORE
PHIL. AB.

et accipit
licentiam

ab Odone
Abbate Bonæ-
spei admissa,

Religionis
habitu
suscepit:
E

humilitati
studet:

F
carnem suam
domat

AUCTORE
PHIL AB

A suavi edulio, paupertatis ac parsimoniae, velut quibusdam compedibus, pedem voluntarium injeci-set; asper cultus et cibi parcas corpus tenerum et delicatum attenuaverunt, et a pristinae valetudinis robore infirmaverunt. Illa namque viridis ac robusta membrorum compactio, indigesta ciborum cruditate, soluta est; et corruptis humoribus, nitidae cutis superficies maculosis tumoribus infecta est. Attendentes igitur, Sorores virginiae speciem faciei in pallorem gelidum tam celeriter immutatam; et cutem, quae fuerat vitro clarius, quibusdam in locis inflatione vitiosa jam rugatam; suspicatae sunt eam leprae contagio praegravari, corperuntque ad invicem murmurare, quod deberet a ceterarum consortio, velut de castrorum medio, sequestrari. Quod cum jam palam ab omnibus ventilaretur; et a quibusdam, qui sibi prudentiores in hoc videbantur, loco diligentius inspecto, leprosa reputaretur; jussa est illi in partem casula fabricari, et humano lippiente iudicio, mente et corpore munda, velut immunda extra ceteras commorari. At vero humilis ancilla Christi, hujus despectionis opprobrium nequaquam aegre tulit; quinimo sciens virtutem in infirmitate perfici, injustam nominis sui reprobationem gratanter sustulit; et his quae de se falsa suspicio mentiebatur supersedens aliquo modo obviare, in locum denominatum secedere non distulit. Cui dum quaedam de Sororibus aetatis praematurae in sociam eligeretur, quae juvenulam materno affectu consolaretur, et necessaria studeret providere; infausta mulier, fronte licet rugata, sed animo irreverenti et infruuto, mandatis renuit obedire; dicens se adeo pusillanimum, sed ut verius dixerim vecordem, ut hujus contactum immunditiae nullo modo posset pati; seque malle inobedientiae offensam incurrere, quam illius ferre solamen infirmitati. Cujus rebellem contumaciam digna quidem sententia castigavit censurae regularis; et cui suum cana infantilitas obsequium denegarat, promptum deinceps exhibuit famulatum aetas virginum puellaris. Porro ipsa inter tot adversitatum crepitus non est mota, quin potius ex rerum difficultate animus illi crevit, et ad summam sanctitatis apicem per passionum tolerantiam est promota: factaque omnium peripsema et velut domus inutile purgamentum, illius semper formam praee oculis gestabat, qui pro nobis percussus non habuit speciem vel decorem nec crucis recusavit subire tormentum. Hoc secum loquebatur, hoc sedulo retractabat, in hoc suos reflexerat cogitatus: manum illam sapius intuens et deosculans, quam tumor occupaverat reprobatus. Noverat siquidem Virgo prudens, quoniam quisquis hanc militiam professus est, patientia illi necessaria est: quia, ut quidam ethnicus ait, Levius fit patientia quidquid corrigere nefas est. Et Apostolus, Tribulatio, inquit, patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spes, spes autem non confundit. Quia; ut ait Symmachus, spes, quae rerum semper adversarum patientiam suadet, in tuto est. Tanto namque devotius quanto secretius Dominum exorabat, ut de tot periculis nave solida emergere, tempore beneplacito sibi conferret; nec magni pendebat pro illius amore, siquid grave vel asperum jam sufferret, certa quod laboris et patientiae fructum vitam aeternam referret.

B
C
Rom 5, 3

Leprosa reputata,
separatur:

In tribulatione
patientis-
sima:

Sanata
ad communi-
tatem revo-
catur:

nulli in hac disciplina inferiorem se esse pateretur: D
cujus legum custodiam adeo est amplexata, ut nil asperum, nil importabile, sed gratum ac leve reputaret, si quid facere juberetur. Unde non multo post conversionem suam elapso tempore, a patre jam dicti monasterii in Magistram super condiscipulas eligitur; et quia virtutum merito socias anteit, quasi pro speculo vel regula ceteris praefigitur. Facta autem Priorissa, non inani flatu superbiae intumuit, ob sui fastigium Prioratus: quin potius humiliorem ac devotiorem illam reddidit injuncta cura, et amplioris debitam famulatus. Quae matrem potius quam Dominam se agnoscens, tanto affectu filias suas fovit, et ad tam sublimem religionis arcem promovit, ut eam timore et amore filiali unanimiter amplexarentur, et ea duce ac praevia, profectum voluntario ad meliora se cogi gratularentur. Hujus vitæ quodammodo sermo erat, quae matura discretionem sapientibus et insipientibus adeo praesto erat: ut ubique par sibi idemque manens se tamen linguis conformaret, non ut tepor noxius vel dissoluta lentitudo tenorem rigoris propositi aliquatenus infirmaret, sed ut eas amore traheret, vinciret affectione, quo ad plenius grata impressione Christum in earum pectoribus informaret. Et quia turpe est, ut quidam ait, aliud loqui, aliud sentire; verbis ejus opera respondebant, et velut in unam percussa formam sibi invicem congruebant: sicque in culpas subjectarum auctoritate magistra invehebatur et regularem exercebat disciplinam, ut abrasa radicitus putredine vitiosa, benignum malagma imponeret, et apponeret sanativam inflicto vulnere medicinam.

22 Erga infirmos et pauperes, ipsa propter Christum pauper et dolens, tantis misericordiae visceribus affluebat, ut non solum illis necessaria provideret, quibus materna solitudine praesidebat; sed et si quem circa se positum vel paupertatis vel in valetudinis alicujus nosset incommodo laborare, per quendam hujus secreti sui fidelissimum vicarium, de suo exiguo illorum utcumque studebat inopiam revelare. Dicebat enim illi, pium hoc esse furtum, quo infirmo misericorditer subveniret, quo Christum in nudo paupere operiret. Denique, ut brevi utar compendio, tanta in vultu illius relucebat sanctitas, in moribus honestas, in consilio maturitas, in verbis utilitas, in carne et spiritu integritas, in diligendis omnibus profusa caritas, ut modum naturae fragilis magnitudo virtutis excelleret, et normam supernae illius conversationis in corpore mortali prae tenderet. Nec mirum, si imbibitum sapiebat liquorem, quem pleno vase hauserat: quae suam in caelis esse conversationem cum Apostolo dicere poterat. Cujus splendor gratiae infra parietum latebras non potuit detineri, quin longe lateque vastis eructantibus radiis coruscaret; et fractum in domo obedientiae optimum nominis ejus unguentum, tanto circumquaque diffusum est odore, ut multos utriusque sexus ad currendum viam bonam in odore unguentorum suorum invitaret. Nec fecit eam celebrem popularis favor, vel secundae vulgi voces, quae cum ipso sonitu pereunt; sed probate virtutes animi, quae possessorem sui, licet in angulo positum, licet absconditum in petra, per virtutum arbitros ad aeternam seculorum notitiam deferant.

creatur Priorissa:

præd bono exemplo:

infirmis et
pauperibus
succurrit:

omni genere
virtutum
prae lucet
aliis,

F
Philip. 3, 20

CAPUT VI.

Ultimus morbus obitus et sepultura.

Igitur cum complexset numerum dierum suorum, jamque reposita illi esset justitiae corona, pro merito laborum suorum; placuit ei qui eam vocavit et justificavit, viam peregrinationis suae post cursum debitum

A debitum terminare, et ex mundi refrigoso incolatu, ad locum placidæ mansionis, hujusmodi assumptione gloriosa transportare. Corripitur siquidem febre ultima et diutino languore fatigatur, dolorque letifer infra pectoris domicilium crebris punitionibus debacchatur : et jam exhausti longa penitentia corporis velut quasdam reliquias duro dente corrodens, circa vitalem spiritum amplius ingravatur : humor subinde vitiosus superioris fistulam instrumenti obducens, meatum respirandi frequenter intercidelat : tumultumque dire tyrannidis exercens, infra stomachi vastitatem, tussim importunam ejiciebat : sicque morbus suas pedententim radices inserens et extendens, per dies singulos incresebat. Sic profecto, sic decebat ut hoc conflatorio ejus scoria ad purum excoqueretur, quatenus sic probata, sic excelsa, in summi Regis diademate digne insculpi mereretur. Propter quod licet minus habens virum, magno tamen animo sustulit hanc pressuram; gratias agens Deo, quod sibi tantum inen-serit colaphum, quod eam subire voluerit hanc trituram. Oratoni itaque diebus ac noctibus instantius vacabat, faciemque Domini in confessione præoccupabat : et seipsam ante se constituens, causam suam diligenti discussione sub oculis illius districti judicis dijudicabat; et quacumque de se sibi displicebant, rigida invectione corrigens, pedes ejus cum Maria fletibus irrigabat.

B 24 Cumque languor oppressivus eam jam per annum dimidium fatigasset, totisque contractis viribus super lectum ægritudinis penitus incurvasset; dolor redivivus, intima cordis pulsans mordacius, indicavit eam debere in proximo resolvi; et vas summum, quod in sanctificatione et honore hactenus possederat, communi sorte mortalium involvi. Adeo namque virtus naturalis vel appetitiva vel retentiva illam abnegaverat, ut nullum cibum jam appeteret; quin potius stomacho refragante, sumptum protinus rejiceret. Inuncta proinde sacri liquore olei, jam sopitis, imo sepultis naturæ officiis, sancta ejus anima in corpore semivivo tota cælestibus intendebat; et eorum quæ retro sunt oblita, in anteriora se extendebat : jugibusque orationibus et lacrymis Christo se commendans, cui in vita sua perfecte studuit ancillari, expectabat agonem suum læto exitu consummari. Cumque sanctam Matrem tristes admodum filia circumstarent, et ut earum curam gerere translata ad Superos dignaretur, lacrymosis precibus postularent; ipsa morbum jactantiæ declinans, turbata est hoc sermone; et erumpens in lacrymas tali illis occurrit responsione : Quare, inquit, o filia, me peccatricem hujusmodi sermonibus con-pellatis? cur a me quæ nullius momenti sum, quæ vix alienius boni mihi conscia sum, ea quæ Apostolorum ceterorumque Sanctorum sunt, postulatis? Parcite vobis quæso a verbis hujusmodi; et meis potius delictis veniam dari implorate : et ut migrantem me hinc sinus ille Abrahæ excipiat, orationibus finem meum, ei cui vivunt, et per quem sunt omnia, attentius commendate.

C 25 Supervenienti denique die solempi Paschæ, cum perieto cursu, ultimo jam palmæ spatio propinquasset, cum vetus corporis ejus fermentum ad purum languor diutinus expurgasset; celebratis sacrosanctis nostræ redemptionis Mysteris illud salutare Visticum accepit : et inclinato die ad vesperum, coram positis Abbate, Fratribus et Sororibus, ejusque exitum ex more orationibus et psalmis commendantibus, duodecimo Calendas Maii, anno incarnati Verbi millesimo centesimo quinquagesimo octavo, in pace requievit. Quam cum obdormisse sacræ Virgines cognovissent, tanto affectu motæ sunt, tanta cordis mœstitia gravatæ sunt; ut earum vultus

Aprilis T. II

tristi admodum pallore obscurarentur, et desolationem suam lacrymis et suspiriis irrefragabiliter causarentur; orationibusque et lacrymis devotas excubias impendentes funeri sancto ejus, sanctam illius animam psalmis et hymnis deduxerunt in montem Domini, et in tabernacula sanctæ ejus. Ut autem dies illuxit in crastinum, corpus illud sanctum a Fratribus ad Abbatiam deportatum est, ibique in commemoratione ejus sacrosanctis Hostiis ad Deum allegatis, a venerabili Abbate a Alnensi Gregorio, b Philippo ipsius loci Abbate, Odone jam præfato, et a Sacerdotibus multaque Fratrum circumstantia, cum multo, ut decuit, honore sepulturæ mandatum est. Quod licet seminatum sit in infirmitate, credo quod resurget in virtute; seminatum in corruptione, surget in incorruptione; seminatum in mortalitate, surget in immortalitate; seminatum in ignobilitate, surget in gloria.

26 Felix igitur et beata ejus anima, quæ ea die exire meruit de Ægypto, qua verus ille paschalis Agnus libertatem veris reddidit Israelitis; qua Christus resurrexit a mortuis, non amplius gnstaturus de amaro genimine hujus vitis. Felix inquam et beata, quæ ea die in Galilæam meruit transmigra-re, qua mundo primum innotuit novæ gloria resurrectionis; quæ tunc Regem Salomonem in decore suo meruit videre, quando mater sua coronavit eum in die solennitatis et lætitiæ, in die desponsationis suæ. Felix, inquam, Virgo Oda, et secundum nomen suum laude digna est, imo Oda c emphaticè laus est: sicut Psalmista memor beneficiorum Dei, non eum miseriordem, sed misericordiam per excellentiam appellat; Dens meus, inquit, misericordia mea. Jam profecto videt et gustat pia Virgo quam suavis est Dominus, non tam per speculum et in ænigmate, quæ prima abierunt; sed ambulat in lumine vultus Dei, et in nomine ejus exultat tota die, cum illis Beatorum choris, qui in agone certaminis permanserunt. Dormit felici somno inter amplexus Sponsi cælestis, inebriata ab ubertate domus Dei; nec patitur ut quis eam suscitet vel exvigilare faciat, quamdiu somno voluerit indulgere tam beatæ requiæ. Quæ licet de sorte suæ beatitudinis sit securæ, tamen pro Fratribus et Sororibus suis ejus semper invigilat pia cura, pro quorum pace et salute divinam clementiam interpellat; orans ut omnes adversariorum impugnationes ab eorum sensibus vel sedibus procul pellat. Unde spero quod et mihi, qui illius vitam studio dilectionis ac devotionis, rogatuque Sororum utcumque scribere sum aggressus, sicubi in verbo offendi, si modum scribendi licitum sum transgressus, dabit veniam et ampliorem mihi gratiam impetrabit : et laborantem adhuc in maris magni et spatiosi fluctibus, orationum suarum remigio ad [portum] optatum ducet cursu perfacili, quamvis ligno portatum fragili. Ut igitur tandem absorpta morte in victoria, Deo placere cum illa mereamur in regione vivorum; confiteamur nomini sancto ejus, et in laudem ipsius gloriemur, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Alnense monasterium ad Sabim fluvium, a Lau-biensi monasterio milliari dissitum, a S. Landelino constructum : fuit olim Canoniorum in communi viventium collegium; ut tunc Abbatia Ordinis Cisterciensis, ab anno 1148.

b Hic est ipse Philippus Harvengius Vitæ scriptor, cui Odo regimen ante biennium cesserat.

c Ita quidem Græce, Teutonice vero (nam hinc pendenda est vera nominis ratio) Ood adjective vacuum,

98 inanem ;

D
AT CT. PHI-
LIPPO AB.

a
b
21 Apr.
sepelitur :

E
c
Ps 143, 2
Vixit cum
Sanctis in
cælo,

et pro suis
orat :

F
quod scriptor
Vitæ pro se
flers optat.

A inanem; substantive locum desertum incultumque significat seu etiam norale. Hinc Ootmout submissio animi, Ootmoudich animo demissus, aut superbia vacuus, sive humilis, et nomina locorum varia, ut Frederix-ode Friderici desertum, nunc oppidum non ignobile, alioque

similia. Cum autem humilitas virtutum omnium Christianarum sit fundamentum, hinc inter majores nostros Christianos duntaxat, velut ad ejusmodi virtutis praesagium inveniuntur nomina Oda, Odonis, Ottonis ab eadem radice omnia.

DE S. HILDEGUNDE VIRGINE, ORDINIS CISTERCIENSIS SCHONAUGIÆ IN GERMANIA.

ANNO
MCLXXXVIII

Schonaugiæ
plura mona-
stera :

unum circa
Heidelbergam
in quo vixit
S. Hildegundis.

Vita epitomen
Caesarius
dedit,

aliam Haderus : sed hic
ex MS. certis-
simæ pluri,
unde et nos
damus,

scriptam de
eius conno-
tione et magi-
stro,

Schonaugiæ nomen a situs pulchritudine seu amaritudine sumptum (nam axw vel ange, pratum vel regionem pulchram; Schoon, pulchrum notat) pluribus in Germania monasteriis datum invenitur : ac primo est Abbatia virorum Ordinis S. Benedicti in Silva Hircinia, in finibus diocesis Trevirensis, sub jurisdictione Comitum Nassavorum, quod etiam S. Florini monasterium solet vocari. Ab hac monasterio alius Sanctimonialium, Ordinis etiam Benedictini, sola platea intermedia separatam est : in quo vixit Elisabeth de Schonaugia, multis revelationibus celestibus honorata, mortua XVIII Junii anno MCLXIV. Alia duo sunt Ordinis Cisterciensis, alterum nobilium Virginum in Franconia situm; aliud de quo hic agimus, in diocesi Wormatiensi, in dominio Palatini Rheni duobus circiter leucis ab Heidelbergâ dissitum, agnovit Fundatorem Buggonem Wormatiensem Episcopum circa annum MCLXIV, cujus structuram olim splendidissimam furor Calvinisticus evertit, et reliquit solum ingentia ecclesie sacra subruta, cum aliquot locis, quæ subserviunt textoribus Gallicis et Wallonicis, qui eo amore hæreseos transfugerunt. Hoc in loco sub habita virili vixit S. Hildegundis, virum mentita ac Joseph vocata, vita functa die XX Aprilis anno MCLXXXVIII.

2 Angelus Maurique tomo 3 Annalium Cisterciensium anno 1186 capite 7 num. 1 de S. Hildegunde acturus ita incipit : Mirabilis virago, sanctitate et miraculis præclara, sed clarior adhuc ipsis ab eventibus, in quibus nihil non singulare, nihil non rarum; et ut aliqua nequaquam imitanda, nihil non admirandum invenitur. Habemus Vitæ ejus duos scriptores, coævum utrumque, Caesarium Heisterbacensem, qui scribebat anno MCCXXII, nec de aliena provincia sed de propria, et notissimo sibi monasterio; et anonymum alium ejusdem domus, nimirum Schonaugiæ : hunc auctorem, manuscriptum a se inventum, evulgavit Raderus in suo Viridario. Hæc Maurique, At Raderus asserit se referre Acta συντομος καὶ συλλεγόμενος, quæ prolixè ab auctore sunt perscripta, quosque certiora ex MS. codice, quem a Marco Velsero Duumviro Amplissimo acceperat, summam edidit. Nos eam Vitam integram dumtaxat ex dicto codice, excerpta foliorum duorum lucerna. Auctor in Prologo dicit se scribere exactam ab aliis, dicentibus, quod nemo dignius et plenius Vitam beatæ Virginis stylo mandare potuisset, quam is, qui eam non aliunde, sed ex ipsius ore Virginis didicisset. Etenim Sacerdos ad Ordinem veniens, non mediocri litterarum peritia, verum etiam politicarum experientia aliqua, et summa morum gravitate præditus fuit; ut merito Hildegundis eum, quomvis adhuc novitium, suum tamen in litteris ac spiritu magistrum, reverenter amavit, suas omnes tentationes eidem aperuerit, et totam admirabilis suæ vitæ seriem eidem cognitam fecerit; ipsum seorsus occultati secretum eidem sub vitæ terminum manifestatura, nisi ad impedivisset ad vocantem venientis tarditas, et moribunda præcepta loquendi fatalitas; ita namque præsumere jubent dicendum, 34. Sacerdoti indicium habes num. 30 ubi eam Confessarium sibi petit Sancta; experientiam graviorum rerum indicat, quod num. 10, agens de grandi, quæ

Coloniæ agebatur controversia, super electione Abbatis, dicat se ei causæ sæpius interfuisse, et allegationes partium hinc inde propositas crebrius audivisse, probabiliter ut Magistrum in Jure Canonico aut etiam in alteratro fore cuissarum Advocatum. Cetera per se palam fuit; ex eoque maxime, quod hominem recens professum maximi faceret B. Eberardus de Commeda, homo antissimæ sanctitatis, quem probabit Vita XXX Novembris illustranda.

3 Vir ille secundum a finita probatione et consecratione monastica suscepta annum absolverat, quando circa annum MXXC, (juxta dicti Eberardi prophetiam, num. 24 notatum) deducta est in Bebenhausen ex domo Schonaugiensi Colonia nova; et ipse unus ex illis fuit, qui mittebantur ad tale negotium procurandum; ibidem ne desperare ager a discipula sua apparente sanari coëgit ac multa edoceri, quæ præterire maluit num. 35, nequis propter jactantiam existimaret scripsisse. Ibi dum agit, fortassis ut Prior aut Oeconomus, videtur Schonaugiensium monachorum aliquis, eo absente Hildegundis, jam fama celebris, Vitam (qualis circumferebatur inter ora Fratrum, qui partim viderant, partim ex prædicto ejus magistro ac senioribus audierant) suscepisse scribendam. Habemus eam in illustri nostro Codice MS. de Vitis Sanctorum, qui Collegii Paderbonensis quondam fuit; et primo loco dandam paraveramus prælo : sed postea eandem accuratius conferentes cum altera, julicavimus, quod ubicumque ab ea deflecteret etiam a veritate deficeret; non quidem quoad ipsum rei substantiam, quæ utrobique est eadem, sed quoad præcipuas nonnullas ejusdem rei circumstantias : idcirco ut inutilem rejecimus. Interim præ narrationis navitas, ubique grata, locum ei in Legenduris fecit; ipsamque solam, nec integram, sed prima sui parte mutilam auctus Caesarius, eandem 1 libro Miraculorum cap. 40 sic inseruit, ut quæ ibi inducitur ipsa, de suis antequam Schonaugiam adveniret casibus, narrare Priori, paulo ante mortem semper in prima personâ loquens; ea ipse retulerit in persona tertia, addens quædam sibi narrata ab Hermanno monacho, tunc cum res agerentur adhuc puero annorum quatuordecim.

4 Cum igitur vel hæc scriptio venisset ad manus præfati monachi, quondam S. Hildegundis connocti et magistri, ut dicimus, vel videret non satis certa possum discessum a Schonaugiensibus de ipsa narrari; sed multimodis defectuosa et ex parte falsa (uti solet aqua, quæ per multos ac varios canales transfunditur, vix unquam eadem puritate referri ad fontem) consensit rogantibus ut accuratius ac denuo rem scriberet, ex sua scientiâ certiori, quam immedie hauerat ex ore Beatæ ipse solus, non autem (quod alii crediderant) Prior; idque forte per sæpius iteratam narrationem, cum ea commemoratio multum faceret ad firmandum in proposito susceptæ religionis perturbatissimum antiorum, certamque in Deo fiduciam persuadendum. Scripsit autem postquam officio et Vita sanctus esset Abbas Gothesfridus, sub quo ad habitum fuerat admissa Hildegundis, juvenis credita; non sub Theobaldo, immediato forsitan Gothesfridi successore, cujus nomen pro nomine istius subrepsit Caesario, propria personarum nomina, quæ prior Vita non expresserat, supplere conato. Item postquam præ-

ad corrigendos defectus
alterius minus accuratæ
f;

et a Caesario
transcriptæ ;

f

scripsit autem
ut ex ore Vir-
ginis audierat,

laudatus

fortassis intra annum
10 aut 12
ab ejus obitu.

A laudatus Eberardus de Comeda migrasset ad Superos, uti constat ex num. 21. Quandam obierit Gothefridus non constat : sed credibile est haud diu superfuisse Hildegundi, ut eo excusabilior sit Casarii lapsus, iique errores qui in Vitam Schonangiae scriptam irrepere. De B. Eberhardo scriimus, obiisse illum anno mxcxi aetatis suae xxvi : Vitam autem esse scriptam eodem anno quo quartus Eberardi frater Norbertus defunctus est, et adhuc in seculo vivebat quintus nomine Henricus, ac Soror Adeleidis canobii ejusdam Abbatissa. oblique plurimi familiariter viro beato usi. Atqui jam tum scripta extabat et in monasterio de Comeda legebatur Vita Hildegundis, ex qua Caput integrum inseritur Vita ipsius Eberhardi, nosque ad unius lacunae defectum supplendum integrandamque historiam, alias incorrigibiliter mutam, adjutos profiteamur ; putamusque haud improbabilitate credi posse, quod Vita Hildegundis haec secunda et accuratior, scripta fuerit priusquam Historiam suam ordiretur Casarius, etsi eam ipse non habuerit.

B Alium quidem titulum Velseri MS. codex non praefert, quam Vita Joseph ; quo scilicet nomine Schonangiae cognita Virgo erat : et in Vita Eberardisolum allegatur. Agenda Hildegundis, quae cognominata Josephi, sub habitu masculino in Schonangia facta fuerat Novitius. Tamen, tam in prolago quam fine, appellat eam auctor cum titulo Sanctae Virginis, et B. Hildegundem absolute scribit Casarius : max autem ampliorum cultum, et qui vocari publicus possit, eidem esse attributum, varia persuadent argumenta. Nam primo in nostro praefato Codice MS. in quo prior Vita a nobis amissa continetur, hic praepositur titulus, Incipit Legenda Sanctae Hildegundis Virginis, xii Kal. Maii : ubi venerationis causa et Sancta appellatur, et dies cultui sacer indicatur : quod a collectore Vitarum, isto codice comprehensurum, casu aliquo aut temere factum non fuisse demonstrant reliquis Actis praefixi tituli, propterea hic commemorandi, qui sunt : Vita S. Hilulphi Archiepiscopi Trevirorum, v Idus Julii ; S. Severi Presbyteri et Confessoris, vi Idus Augusti ; De beata visione translationis Imperatoris Caroli Magni, vi Kalendas Augusti ; Vita et miracula recolenda memoriae Margaretae Virginis, Ordinis Praedicatorum, Regis Hungariae filiae, v Kalendas Februarii, S. Romualdi Confessoris et Eremitae, xii Kalendas Julii ; S. Hugonis Episcopi Lincolnensis, xv Kalendas Octobris ; S. Morandi Confessoris, iii Kalendas Julii ; S. Popponis Abbatissae, iii Kalendas Februarii ; S. Lazari Episcopi et Confessoris, xvi Kalendas Januarii ; S. Wernheri, xiii Kalendas Maii ; Vita Domini et Magistri Alberti Magni, egregii Doctoris de Ordine Praedicatorum, xvii Kalendas Decembris, S. Arnoldi Confessoris, xv Kalendas Octobris, Vita devoti Presbyteri Heymeradi in Hasingun recondita ; Vita venerabilis Domini Petri Aroldensis Praepositi ; Vita S. Ethburgis Virginis ; Historia nova xi milium Virginum ; Mirabiles visiones sanctimonialis Elizabeth de Schonangia ; Passio sanctorum Martyrum Ebbekestop, Kalendis Augusti ; Passio S. Simeonis Episcopi et Martyris, xiii Kalendas Martii ; Depositio S. Wulfranni Episcopi et Confessoris, xiii Kalendas Aprilis. Haec ibi, inter quae decimo loco inserta est Legenda S. Hildegundis Virginis.

C 6 Secundo inter Martyrologia varia Usuardi quae ad usum variarum Ecclesiarum aucta habemus, est aliquod a Widone Krentzein anno mccccxvii ut ipse asserit, cum quibusdam additionibus suis propter Praedicantes prolongatum, in qua ad hunc diem primo loca ista habentur : xii Kalendas Maii, In Nussia Sanctae Hildegundis Virginis. Est Nussia antiquis Novesium, urbs diocesis Coloniensis, in qua aut ejus vicinia est S. Hildegundis nata, et inter Sanctimoniales educata : in qua etiam mater ejus et soror

item primo
loco in Martyrologio MS.

Agnes sunt sepultae : ut videatur in dicto monasterio, aut etiam aliis ecclesiis in veneratione fuisse singulari. Auctor MS. Florarii Sanctorum, Canonicus Regularis, de Agnete et Hildegunde ista habet : xii Kalendas Maii Agnetis Virginis, sororis S. Hildegundis Virginis. In Seonavia monasterio depositio S. Hildegundis Virginis praefata, quae animam S. Agnetis suae sororis, cum penderet ad patibulum, letantibus Angelis ad caelum ferri audivit. Quae post sumpto viri habitu, se Joseph nuncupans, in Seonavia monachum professa, glorioso fine quievit, anno salutis mclxxxviii. Secuti postmodum plures ; inter quos primus censei potest Grevenus Corthusianus Coloniensis, qui in Additionibus ad Usuardum ista habet : Item sanctae memoriae Hildegundis Virginis, sanctimonialis Cisterciensis Ordinis, quae et Joseph dicta est. Grevenum describunt Canisius in Martyrologio Germanico et Molanus in Auctario Usuardi, Arnoldus Wion in Martyrologio monastico, ita loquitur : Seonaviae depositio Sanctae Hildegundis Virginis, Ordinis Cisterciensis, quae simulato sexu in monasterio vivens, a Fratribus Joseph appellabatur. Wionem sequuntur Dargantius, Menardus, et cum longo eloquio Bucelinus. Item in Menologio Cisterciensi Chrysostomus Henriquez, et ante illum Barnabas de Montalba par. 1 lib. 4 cap. 13, et Bernardus Brito, qui lib. 3 cap. 31 fol. 363 eam Catalogo Sanctorum Ordinis Cisterciensis adscriptam fuisse testatur.

E 7 Praevit hos Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, in quo tale de ea datur testimonium : S. Hildegundis Ordinis Cisterciensis, in monasterio Schonangiensi anno mclxxxviii obiit, duodecimo Kalendas Maii : quae simulato habitu masculinum se tingens, inter monachos ibidem novitiatus habitum susceperat ; ac mutato nomine se Josephum appellavit, et usque ad mortem incognita permansit. Hujus Vitam Casarius monachus Heisterbacensis conscripsit. Haec ibi. Casarius sub finem hujus historiae ista in hunc locum reservata tradit : Cum ante hos annos consecraretur novum oratorium in Schonavia, ex diversis provinciis addedicationem populi confluentes, et praedictas B. Hildegundis virtutes audientes, tumultum ejus frequentaverunt ; matronae maxime sanctis ejus orationibus se commendantes, Deumque super tantis mirabilibus glorificantes. Et nos Fratres cum illis gratias referamus Salvatori nostro, qui haec fieri voluit nostris temporibus in Ordine nostro, ad gloriam suam et aedificationem nostram, qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum. Amen. Addit autem hoc epitaphium. Omnis homo miretur, homo quid fecerit iste. Haec, cujus fossa cineres inclusit et ossa, Mas vivens paret, moriens sed femina claret. Vita sefellit, morsque refellit rem simulatam, Hildegund dicta, vita est in codice scripta, Maji bisseis est haec defuncta Kalendis.

F 8 Angelus Manrique, in Laurea Evangelica lib. 3 discursu 7, vult illum multis annis monachum vixisse, in libra 3 Annalium Cisterciensium an. 1188 cap. 8 num. 10 et sequentibus, nonnulla historiae addit ex Bernardo Brito, et scriptis S. Hildegundis in laudem Joannis Baptistae, quae ne incuriosus videretur, ipse edidit, nos malumus omittere, cum ibi videri possint, et non sint satis consona veritati : tenuiter enim tinctam fuisse litteris hanc Schonangiensem Hildegundem, constat ex Vita, et obiisse intra annum suae probationis ; quo tentationibus gravissimis exercita, credi vix potest scriptitasse aliquid, quod memoriam posteritatis mereretur. Magis optarem servata fuisse sacri corporis ossa ; aut eadem etiam nunc inter ecclesiae rudera divino indicio reperiri : nihil enim Schonangiae nunc superest, quod S. Hildegundem ibi cultam fuisse doceat, nisi vitrearum quarundam fenestrarum reliquiae, quas anno

D AUCTORE D. P.

et insertum
MS. Florario.

atque Fastis maxime
monasticis

E et apud
Trithemium,

atque Casarium.

F ejus epitaphium.

Quaedam
affecta.

A MDCXX lustravit noster Joannes Gamans, testatus in alio nullo canobio vidisse tam insanas et audaces ingentium saxorum et molium substructiones, quæ nunc omnes subrutæ jaccent.

VITA

Auctore Sacerdote Connovilio, ipsius Sanctæ familiari et magistro.

Ex MS. Codice Marci Velseri.

PROLOGUS.

Sanctorum Fratrum pia devotio crebris exhortationum studiis conscribere me Vitam Joseph provocarunt; non illius, qui filius tuit Jacob et Rachel, inter Patriarchas duodecimus, et a fratribus in Ægyptum venditus; sed illius, qui sub nomine et habitu virili sexum celabat muliebrem, simulans se esse masculum, quod non erat. Grave satis et perdifficile tacis humeris onus imponentes viri virtutum, asserabant tum pretiosam margaritam, auro et argento decenter ornata, seu monile tam præclari fulgoris, quod manu superni fabricatum foret Artificis, non debere subdici, sed in pectore potius aut in facie sanctæ Ecclesiæ suspendi: quod multorum, qui hoc diligenter essent inspecturi, proficere posset non mediocriter utilitati. Sed hæc, quæ me facilius incitarent, ad hujusmodi laboris studium et disciplinam nihilominus adjicientes, aiebant; Lucernam a Domino accensam, non sub molio ponendam sed super candelabrum, ut onices, qui ingrederentur domum, lumine suæ claritatis illustraret. His et hujusmodi rationum et assertionum stimulis, cum me recalcitrantem et renitentem, frustra licet, adhuc reluctari cernerent; oppositione talis argumenti me vicerunt, inferendo, quod nemo dignius ac plenius Vitam beate Virginis stylo narrare potuisset, quam is, qui eam non aliunde, sed ex ipsius ore Virginis didicisset, cum ea commorando, convivendo, conversando positus in domo novitiorum, novitius et ipse noviter conversus, in loco qui dicitur Schonangia, ubi domus est Ordinis Cisterciensis famosissima et religiosissima, virtutum divitiis et spiritualium studiorum deliciis opulentissima. Quid plura? Parvi, feci, non quod ego, sed quod ipsi voluerunt, qui me minus sapientem suis, ut dictum est, allegationibus ad hujus operis confectionem pertraxerunt. Ego quidem tanquam pictor ignobilis colore simplici, quod novi, quod didici, depinxi; quoadusque veniat idoneus magis, qui varietate colorum pingat, condat, et faciat ex vili pretiosum. Obsecro ergo legentes, ut fidem dictis adhibeant, nec me credant aliquid amore vel favore sanctæ Virginis inferre, quod ab ea non acceperim, quod ab ea non didicerim. Mallem potius (Deum testor) omnino tacuisse, quam falsa jactanter et inconsulte pro veris intulisse.

CAPUT I.

Hildegundis ortus et educatio: peregrinatio in Terram sanctam et reditus.

In a territorio civitatis Colonia, juxta Rhenum positæ (quæ metropolis est illius provinciae, civitas antiquæ mœniis, et munitionibus fortissima, situ loci amœnissima, cultui divino dedita, bonis actionibus præ ceteris secularibus intenta, ubi posita sunt undena Virginum millia) fuit puella quædam progenie quidem nobilis, sed fide nobilior; facie pulchra, sed pulchrior vita. Cujus parentes cum non haberent liberos, essentque secundum seculum nobiles, et rebus locupletes: ob hoc solum temporalem edictatem, quæ præ ceteris pollebant hominibus, minuebant, quod

eis heres collatus a Deo non fuerat: qui patrios lares subintrans, substantia sibi reservata suo tempore potiretur; aut quod eorum prosapiagenusque decedentibus ipsis, et viam universæ carnis ingressis, terminum postmodum lugubrem sortiretur, prole non progenita et superstitute relicta. Pro qua re Dei omnipotentis misericordiam implorandam censuerunt, et ejus gratiam deprecandam: ut eorum vota dignanter intueri dignaretur, et largiri benedictionem prolis optatæ.

3 Cumque pro hujusmodi causa crebra suspiria lacrymasque fudissent, et eleemosynarum copiam Deo ferventer obtulissent; Pater quoque devotus sæpius Apostolorum Petri et Pauli aliorumque Sanctorum limina visitasset, preces fundendo, innumera dona suppliciter largiendo, nihilque proficiendo, uxore propria, non modicum religiosa, adhuc sterili permanente, tandem inspirante Divina gratia ad mentem revocantes, qualiter Anna beata, mater Simuelis, ex voto, quod vovit Deo, non tam filium, quam Prophetam fuerit assecuta; ambu pariter pari voto, vir et mulier, inito salubri consilio, se constrinxerunt, idipsum sollicite facientes, idipsum voventes; quod Anna in Silo coram Domino constituta. Gratias Deo, quod devotio non dissimilis, et ratio consimilis, non est frustrata benedictione desiderata. Nam mulier protinus concepit, et peperit non unum sed b gemellas, quod est mirabile dictu, sub uno partu femellas. Quæ cum fuissent ablactatæ et quotidianis proficerent incrementis, pater devotus a sancto Spiritu edoctus, ambas in monasterio sanctionialium litteris sacris inbuendas, claustralibusque disciplinis instruendas, tanquam thesaurum pretiosum a Deo præstitum censuit deponendas. Ibi, quantum in Dei amore profecerint, quantumque in omni disciplina et omni scientia convalescerint, rerum postmodum probavit eventus: quod in sequenti serie narrationis plenius exponetur.

4 Sæpe dictus itaque pater, ut Deo debitas gratiarum actiones plenius exolveret, pro collatis tantis beneficiis mente concepit, ut accepto sanctæ Crucis signaculo mare transiret, sepulchrum Domini visitaret, et ubi steterunt pedes ejus, in omnibus locis adoraret. Sed antequam ad inspiratum sibi cœlitus propositum peragendum succingeretur, bona mulier, quæ ad omne parata bonum, viro semper in omnibus obeditione promptissima se substraverat; quæ etiam corde et animo jucundabatur, quod non tam secundo, quam Domino parturierat; interim febre corripitur, lecto prosternitur, et invalescente languoris molestia, accersitis inipsum turbis, spe salutis æternæ eleemosynas largas faciebat, pauperes reficiebat: dehinc Sacerdotibus accitis, ut exitus sui transitum efficieret communiaret, accepto sacrosancto Dominici Corporis viatico, Ole quæ sancto peruncta, omnibusque rite peractis, quæ secundum fidem Catholicam fuerant exhibenda, in gratiarum actione perseverans, hymnosque Deo cum Clericis qui ejus obitum præstolabantur, decantans, feliciter migravit ad Dominum, sepulta in loco, ubi filiae ejus Domino fuerant commendatæ: cui honor est, et gloria in secula seculorum. Amen.

5 His ita gestis, pater liberior et hilarior factus, ea quæ divinitus conceperat, accelerare pro posse satagebat. Collectis siquidem omnibus, quæ ad usus proprios in peregrinatione fuerant necessaria, filiam illam, de qua fit sermo secum ducere, viæque suæ conviatricem, facere, alteramque in monasterio Sponso copulatam immortalis, perpetuo derelinquere cogitavit: idque, prout in corde destinaverat, hoc modo studuit adimplere. Proximo igitur d passagio, cum omnes simul [sub suis] signis ad loca marina ituri alacriter et constanter se præpararent, et mu-

D
pro ea obtinenda instant orationibus,

eleemosynis,
peregrinationibus.

Exemplo Annae matris Samuelis,

voto se obstringunt.

h
Nascuntur puellæ duæ et in monasterio educantur,

Pater iter in Terram sanctam concipit;

mater febre correpta,

dati eleemosynis,

susceptis Ecclesiæ Sacramentis,

pie obit.

Pater profecturus,

alteram filiam Christo desponsat:

d

tuo

Rogatu Fratrum

auctor hanc vitam scribit

ad plurimum utilitatem

qui una cum illa fuerat novitius Schonangia:

ut ab ea intellexit

a
In Coloniensi territorio,

parentes ejus nobiles et divites,

quod prole careret,

*Hildegundem
secum ducens,*

Sap. 10, 12

*sub veste
virili et Jo-
sephi appel-
latione,*

*navigat
Hierosolymam*

*et morbo
gravi cor-
ruptus,*

*moritur in
mare*

*in
ptra inuist
locu sua,*

*a sui manci-
pio spectatur :*

*in angustia
relinquitur*

Ps. 10, 14

*a Christo
adjuvanda :*

Psal 19, 10
Eccli. 2, 12

*adsciscitur in
sodalitium
pii viri,*

tuo se caritate divina ferventer exhortarentur ; filio-
lam suam, quam tenere diligebat (quodam secreto
Dei consilio, qui ad fortia manum mittere voleit,
et sicut scriptum est, certamen forte dedit illi, ut
vinceret, et sciret, quoniam omnium potentior est
sapientia) de monasterio extraxit, ut masculum
tendit, habitu maris induit, nomen ei Joseph im-
posuit, ut sic securior iens, non feminam, sed marem
ducere videretur. Solo etiam contentus fuit manci-
pio, qui eis deserviens ministraret, res habitas con-
servaret. Sic sic procedendo, sic sic pergendo, ad
maris litora pariter pervenerunt. Ubi dato nancelero
navigi pretio, miles Christi cum suo Joseph pontum
conscendit, et ardentibus ventorum flatibus, ali-
quandiu prospere navigavit.

6 Sed quandiu serenitas ista perduravit ? quan-
diu prosperitas ista perseveravit ? Heu. Heu ! Miles
intrepidus, pater fidelis, et devotus suum Joseph in
proximo derelicturus, cum jam vivere Christus erat
et mori lucrum, linguere coepit, penitusque defi-
cere. Cumque se jam proximum morti conspiceret,
et ad vitalia se jam spiritus inigraturus colligeret,
vernaculum vocavit, Joseph ei fideliter et intime
commendavit, aurum et argentum, quod apportave-
rat, contrididit : Sacramentis Dominicis partici-
pans, complotis manibus in modum crucis capite de-
misso, prohi dolor ! spiritum exsufflavit. In mare
projecto dehinc cadavere, sicut moris est, quantas
lacrymas, quales gemitus, quaque suspiria super
patris animam Joseph, utroque parente destitutus et
orbatu, ediderit, quis edicere queat, quis aestimare
sufficiat ? Flere magis libet, et dolere eum flente et
dolente Joseph, quam dicere.

7 Ipse tamen cum suo procuratore mare pertransi-
ens, a Hierosolymam venit, ibique Sepulchrum
Dominicum aliisque loca sancta, ubi pede Domini
steterant, inuist ; a Conemque rediit, ubi portus
erat navigii. Ibi cum pernoctando requiesceret suo
cum vernaculo ; miser ille et miserrimo deterior,
omnibus que fuerant Joseph furtim ablatis, mane
surgens fugam arripuit, et non domicellum, quod
putabat, sed domicellam, in exilio solum dereliquit.
In tiam dolorum haec. Evigilans deinde Joseph, velut
a somno gravi tamquam Jacob, amisso sodalio, so-
lum se reperit, solum se omni jam solatio destitutum
invenit. Ea, fratres carissimi, quis modo dolenti
non condoleat ? quis modo cum flente non fleat ? Bene
Jesus, tuus Joseph, tuus, inquam, quid agat, quo
se modo vertat non habet. Tibi derelictus est pau-
per orphanus tu eris adjutor Hunc versiculum sæ-
pius in dolore replicans, se suamque pudicitiam
Domino commendavit. Misericors et misericors Do-
minus, homo Jesus Christus, qui neminem vult
perire, qui suos novit de tentationibus eripere, nun-
quid poterat ancillam suam sibi soli cogitantem, in
tam arcta tentatione positam derelinquere ? Ubi est
quod scriptum ; Adjutor in oportunitatibus in tribu-
latione ? Et iterum ; Quis speravit in eo, et derelic-
tus est ? Absit ut Christus suum Joseph, quem talia
fortassis pati voluit, ullatenus deseruerit, Absit ut
eum suo pro sidio destituerit, quem ad partes trans-
marinas idcirco devenire voluit, ut Terram sanctam,
et loca sancta, velut Paula et Eustochium, pera-
grando perlustraret ; cunctaque que leguntur in
Scripturis, ut divinitus erudiretur investigaret.

8 Superest ergo nunc scire, quid actum sit, post-
quam dimiserat eam furtim elapsus procurator mali-
gnus, et socius infidelis. Ipso nempe die, quo ille
declinaverat, abiens retrorsum post sathanam, qui
procurator et ministrator fuerat deputatus ; cum jam
spes omnis consolationis ei videretur ablata, repen-
tino et quasi inopinato casu supervenit adjutor et
pius consolator, a Deo missus, qui eam cibo refice-

ret et in suum sodalium reciperet, multimodaque
consolatione deliniret, Hierosolymamque reduceret.
Ubi cum per annum stetisset, in domo Templario-
rum recepta, et omnia loca sancta perambulando
pervidisset ; cunctaque que ei fuerant ostensa, per-
didicisset ; advenit quidam, Deo mirabiliter dispo-
nente, de partibus Coloniae propinquus et sangui-
neus ejus, inquirens de amico, si viveret, an defunc-
tus obisset. Qui cum perductus foret ad Joseph,
ignorans quod progenies esset ipsius, et rescivisset,
Joseph referente quod filius esset ejus, quem requi-
rebat ; qui per annum commoratus Hierosolymis post
obitum patris, praestolaretur si forte De is aliquem
de sua parentela adveheret, qui eum ad terram, de
qua fuerat oriundus, reduceret. Cogitavit homo pe-
regrinus nepotem secum pergentem propriis resti-
tuere propinquis et cognatis. Proficiscentes ergo
pariter, pro peregrinis pergentes, et patriam domosque
propriam repetentes ; cum jam venissent ad fines
provinciae civitatis Coloniae, pius ille conductor et
procurator ille fidelis, nihilominus judicio Divino
morte praeventus, interiit : ibique sepultus, nummos,
et argentum, quod habere videbatur, Joseph dereli-
quit.

9 Tunc athleta fortissimus, bellator inclytus, mi-
les Deo curus, toties solatio destitutus humano,
toties amisso solatio tam necessario, Deo gra-
tias agebat, quod post tot discrimina et pericula,
post tot maria spatiosa laboriose emensa, sine damno
suae integritatis, terram jam suae nativitatis latior
factus aspiceret, et suae parentelae foret in proximo
restituendus, non jam gladios, non ignes, non bes-
tias, nec ulla metuens hostium ferocium injurias.
Sciens scriptum : Omne solum forti patria est : si-
quidem jam famem, sitim, gelu, nivem, omnem dis-
temperantiam frigoris et caloris, cunctumque labo-
rem pro Domino plene dediderat sustinere. Cogitabat
tamen civitatem Coloniae intrare, ibique post sudores
innumeros et labores infinitos aliquandiu requies-
cere, et inter honestos viros et matronas Deo
devotas, ipse non vir, sed femina, Deo se protegente
delitescere. Casu igitur progressus introivit domum
cujusdam Canonici, in civitate amplam domum ha-
bentis ; qui eam credens quod esset peregrinus
(quod utique fuit, qui tot terras peregrinus perun-
bularat) benigne suscepit hospitio, fovitque beneficio,
non sine abire, sed petens aliquandiu sibi com-
manere.

ANNOTATA.

a Novesium sive, Nussae, ut vult Caesarinus, aut certe
haud procul inde in vicinia.

b Agnos et Hildegundis dicitur.

c In urbe Novesiensi, uti infra indicatur.

d De Sacris Passagiis (ita vocabant expeditiones
Christianorum Principum transmarinas ad terram sanc-
tam) actum 29 Januarii ad Vitam S. Petri Thomae,
Legati sacri Passagii.

e In alia Vita dicitur, In reditu vero pater meus
apud Tyrum de medio factus, me meque omnia mi-
nistri sui fidei commendavit ; qui avaritia et fraude
pessimis consultoribus usus, omnia mea auferens, in
domo relicta, clam navigavit. Sed praeterquam quod
major fides hujus sit, accedit ad confirmationem ejus,
quod praeter navigata Tyro, Aconem navem semper appul-
lerent, quae milites et peregrinos ferebant, et ibidem
rursus conscendi solerent a redeuntibus. Nam Tyrus
proprium habebat Coaitem, a Rege Hierosolymitano
saepè dissidentem : eique potissimum imputatur quod
Hierosolyma non diu post, scilicet anno 1187, inter-
cepta a Saracenis fuerit.

f Acon sive Achaon, ut hic scribebatur, antiquis
Ptolomais

D
ACT CON-
TINUI
Hierosolyma
de et apud
Templario-

a consangu-
neus accisur :

reducitur
in patriam.

ab illoque
moriente in-
structa via-
tico

g
Deo gratias
agit ob publi-
cium ser-
vatum

et pericula
superata :

excepitur a
Canonico
Colonien-
si

f

A: IT CON-
NOVITIO
EX MS.

A Ptolomais. *celeberrimus tunc portus erat: in qua urbe Patriarcha Hierosolymitanus e Sede sua pulsus diu resederunt. Consule dicta 8 Aprilis, ad Vitam B. Alberti Patriarcha Hierosolymitanus.*

g Vita altera minus verosimiliter: Idioma terrae ignorans, in ecclesia cubabam, non habens ubi caput reclinarem: mendicabam, et scholas frequentabam. Transito in ea miseria et mendicitate anno, transfreantibus Alemannis, cum infortunii mei casus cum magno ejulato eis quereretur, quidam nobilis et dives et potens, misericordia motus, in curam suam me suspiciens, reexit in terram nativitatis meae. *Quae hic certius et distinctius habentur.*

CAPUT II.

Iter versus summum Pontificem susceptum.

Periculum suspensionis divinitus submotum.

Nec silentio praeterendum, quod Canonicus idem sororem habebat carnalem a in monasterio sanctimonialium; valde religiosam et devotam, quae in eodem monasterio tunc temporis fuerat electa in Abbatissam, a majori et saniori parte illius congregationis. Sed et aliam juvenulam corpore, quinque de eodem conventu, nobilem, quidem genere (nam nephis fuerat Domini Philippi Coloniensis Archiepiscopi) promovere curabant, ut electionem legitimam et authenticam cassarent et impedirent. Ipse etiam Dominus Archiepiscopus, in animae suae magnum detrimentum, parti favit infirmiori, quo suam cognatam tanta dignitate sublimaret, contrarius existens omnino Electae priori. Me quoque contigit huic causae saepius interfuisse, et allegationes partium hinc inde propositas crebris audivisse; ideoque de falsitate scribendi nemo me potest arguere. Quae causa cum diu ventilata determinari non valeret, Episcopo obsistente; tandem ad hoc ventum est, quod Canonicus memoratus Archiepiscopum citando, Apostolicam Sedem appellavit. Quod ideo duxi memorandum et huic opusculo inserendum, quoniam ad hoc negotium consummandum Joseph pius mirabiliter est adductus et assumptus; quod sequentia manifeste declarabunt.

11 Ea tempestate e schisma fuit in Ecclesia Trevirensi temporibus Imperatoris Frederici, propter duos Electos, quorum unum, nomine Volmarum, virum magnae virtutis magnaeque prudentiae, prius voto communique consilio, ferme tota civitas Trevirensis elegerat in Pastorem; alterum vero, nomine Rudolfum, virum aequae reverendum, Fredericus Imperator nominavit, paucis sibi faventibus, timore potius Imperatoriae majestatis, quam amore devotionis et pietatis. Hunc itaque Princeps memoratus non agens ratione, sed magis utens potestate, intendebat ingerere, et ad Archiepiscopatus apicem evehere, iudicans Electum suum potiore et digniorem, magisque conpetere Ecclesiae Trevirensi: ideoque sublimandum, et in cathedra Pontificali censuit ponendum, Volmaro violenter extruso. Quod ita factum est, paucis de plebe plebeia acclamantibus, laudesque decantantibus. Volmaro igitur appellante et ad Sedem Apostolicam provocante, Imperator ausu temerario Deo odibile ideoque contemptibile promulgavit edictum, ut, si quis videlicet Clericorum litteras portans Romam pergere vellet, a suis raperetur, caperetur et teneretur, et suis aspectibus, aut male cedendus, aut acriter trucidandus, praesentaretur d.

12 Quod audiens Canonicus Coloniensis, cujus supra facta mentio est, ut suam posset prosequi appellationem, mediis omnibus supplicabat Josephi, ut secum Romam pergeret; plurima dona pro-

mittens, et ampla beneficia post laboris expletionem. Vidensque eum juvenem (non feminam) ut putabat, elegantem et expeditum, qui et viam nosset, et loquelam intelligeret; adeoque minus suspectum; magis instabat orando et supplicando. Cumque ille diu reclamasset denegando et abjurando, tandem precibus convictus petentis, laborem recipiendo, magnoque periculo se subijciendo, consentiendum duxit tantae importunitati, et constantiae talia postulantis. Sumunt ad hoc iter necessaria expendenda; simul profisciscuntur, mutuo sibi subserviant, servus et dominus, magister et discipulus. Pergentes ergo, Magnuntiam prospere pervenerunt: quae metropolis est totius Alemanniae. Iude proficiscentes intraverunt Sueviam, et perlustrantes civitates et oppida in illis finibus posita, pervenerunt ad quoddam oppidum infra Augustanam diocesim constitutum, nomine e Zusemarhusen, ubi pernoctare statuerunt, et summo diluculo, ne viderentur, civitatem Augustam (quae prope fuit, duabus tantum leucis distans ab hospitio, quo latebant) elinaculo et occulte subintrare. Metuebant enim nimis et verebantur, quoniam civitas illa regalis fuerat, ne forsitan ab Imperatoris vasallis, quorum inibi copia multa fuit, deprehenderentur; et spoliati rebus et litteris, quas seiebant, aut contumeliis aut poenis nimis atrociter afficerentur. Quale vero miraculum omnipotentis Dei benignitate in locis illis acciderit, omnium qui audierint est memoriae commendandum, et per aeterna secula praedicandum. Mane facto, cum ab illo oppidulo, quo tenebantur, se movissent; dominus litteras, quas baculo conclusas gerebat, Joseph commendavit: ipse vero solus equo residens, Augustam festinanter properavit. Quem cum Joseph, quasi discipulus et scholaris magistrum, pedes iens f subsequi debisset, et concite nemus, quod erat vicinum, introisset; homo quidam perditissimus, qui nocte eadem furtum commiserat in oppido praenominato, subsequeretur, saccum portans cum rebus quas fuerat furatus. Is cum audisset homines, qui fuerant spoliati, a tergo se insequentes, et eum vellet comprehendere; saccum dedit Joseph, cum rebus intus contentis, quasi jam reversurus, et itineris ejus conviator futurus. Quid faceret Joseph? Saccum recepit; super eo sedit; socius dum rediret, sustinuit; nullum malum suspicans, de bona conscientia securus. Reus autem ille diffugiens se occultabat, donec videret, quid socio nequiter relicto accideret. Subsequuntur homines spoliati; cum multo tumultu venientes, leonibus ferociores, animis effrenatis; Joseph comprehenderunt, laniaverunt, plagis infinitis affecerunt; existimantes illum reum esse, furtumque, quod commissum fuerat, perpetrasse. Cum negaret ille, ut detestaretur malum tam enorme, non audiebatur, deridebatur, contumeliis afficiebatur. Tandem reductus ad oppidum, de morte ipsius, ut condemnaretur sine miseratione, tractatum est.

14 Igitur Joseph cum se videret damnandum, et impiorum manibus, tamquam latro, perimendum; Sacerdotem requisivit, qui confessionem percantis reciperet, et Sacramentum Dominici Corporis et Sanguinis innocenti praeberet, ne sine Viatico mortis ad exterminium immunitus abiret. Quod vix tandem et non sine gravi difficultate petentium, qui aderant ad hoc spectaculum, quibus mens sanior et prior ad compatiendum cum fuisset, obtentum. Sacerdos vocatus venit, Corpus Dominicum attulit, Joseph vinctum a tergo, de facto convenit. Qui cum per ordinem rem gestam, Joseph referente, perdidicisset; et baculum, in quo litterae continebantur, pervidisset, et cujus habitus, cujus staturae fuerit homo, qui ei saccum porrexit percunctando singula

cum eodem
in viam se
dat:

pernoctant
prope Augu-
stam,
h

Canonico in
equo praecedente

pedes sequens
Hildegundis,

pro iure com-
prehenditur.

et morti ad-
judicatur.

petit Sacer-
dotem pro
confessione et
viatico:

a
Contra Ca-
nonici s. r. o-
rem Abbas-
tissam e v-
ctam castita-
te schismate.

c
et recursu
ad Papam
per schisma
Trevirensis
impedita,

d
rogata Hil-
degundis co-
militari Ca-
nicum Ro-
mam iturum,

ab hoc de
statu suo et
furis quali-
tate rogatur,

hunc ad-
ductum ag-
noscit, h

et ferri
candentis
iudicio libe-
ratur,

reo suspensus
in arbore
moritur

A plene agnovisset; quemdam vagum et lubricum sus-
pectum habebat, qui omnem suam substantiam
vorando consumpserat ne forsitan hoc ille malum
commiserit, quod et verum fuit. Sacerdos itaque
accepta veritate per huiusmodi inquisitiones, exter-
minans et nihilans omnino factum, Joseph ipsum
excusando plebi suggessit, ut ad nemus, quod erat
vicinum, redirent, remque perquirerent. Quod cum
factum fuisset, securior factus miserrimus ille, qui
hoc furtum commiserat, post innocentis compre-
hensionem; in revertendo h capitur, ligatur, et ad
Joseph adducitur. Inquisitus Joseph, an ipse fuerit,
constanter asserebat, quod ille veraciter esset, qui
ei saccum cum rebus in nemore commendasset. In-
ficialiatur ille; affirmabat iste. Cumque diutius ab
utrisque super hoc fuisset altercatum i, nec facile
posset veritas inveniri, propositum est a Sacerdote
ferri candentis iudicium. Quod cum uterque cogente
iudice, subisset; Joseph, velut Susanna, aut quasi in
camino pueri, a falsitate mali perpetrati per Dei
gratiam liberatus est: alter, tamquam reus, ferro
cadente exustus. Quapropter in eum sententia lata,
in arbore quadam suspensus est, et Joseph innocens
liber dimissus.

ANNOTATA.

a Erat tunc monasterium sive Abbatia sanctimoniali-
um in agro sanguinis seu Ursulano, dein ad Sanctos
Machabæos dictum, Virginum Benedictinarum.

b Philippus de Heinsbergh præfuit ab anno 1167
usque ad annum 1191. Fundavit anno 1188 Heisterba-
cense monasterium, occasione cuius sæpius in ejus lau-
dem excurret Cæsius.

c Hæc controversiæ de Archiepiscopatu Trevirensi,
inter Volmarum Archidiaconum canonicè electum et
Rodolphum majorem Præpositum a Cæsare intrusum,
capit anno 1183, mortuo tunc Arnolfo Archiepiscopo,
et duravit septem annis usque ad mortem Frederici
Imperatoris, sive annum 1190. Videri potest Arnoldus
Abbas Lubecensis lib. 3 Chronici Slavicam cap. 10 et
sequentibus, et ex recentioribus Christophorus Browerus
lib. 14 Annalium Trevirensium. In altera Vita res sic
narratur, quasi Colonienses, cum suo Archiepiscopo
pro Volmaro stantes, legatum cum litteris ad Papam
direxerint; ubi apparet causam, ob quam Canonicus ad
Papam ibat, confundi cum causa, ob quam suas Josepho
litteras ferendus commisit.

d Eadem dicit, id jam pluribus accidisse, qui ante
missi fuerant; idque scientem legatum sumpsisse comi-
tem Josephum. Sed minus habet verosimilitudinis, quod
periculum istud fuerit Colonia præcognitum, cum in
viam se dabant.

e Cæsius et Browerus Zusmarhusium appellant.

f Atque adeo, ut notat Vita altera, minus obnoxius
suspirioni et exomiat futurus, maxime si a domino suo
aliquantum iret sejunctus, quasi ad ipsum utpertinens.

g Ad secesum se ire dissimulans, inquit Cæsa-
rius.

h Altera Vita, Nemore, militibus, retibus et ca-
nibus circumdato, fur est comprehensus: quod non
videtur fuisse necessarium, cum ille credere potuerit
extra suspicionem se fore, quantumcumque a socio, ac-
cusaretur, utpote ignoto et peregrino.

i Ipsius altercationis verba pluribus apud Cæsarium
deducta lege, prout ille ex altera Vita accepit.

CAPUT III.

Hildegundis a suspensio mirabiliter liberata
Romam audit: indeque reversa Spiram, du-
citur Schonaugiam: inter tirones proba-
tur.

Denique Sacerdos gratias egit Deo, quod athleta

suus tam manifeste, tam celebriter tanti mali ruinam
evasisset: datisque quinque solidis moneta illius, Jo-
seph ad suum dominum pergere data benedictione per-
misit. Quod discedente, nemusque subeunte, a sathanic
satellites, cognati scilicet hominis qui laqueo sus-
sensus interierat, Joseph comprehenderunt, e in
eadem arbore, ubi damnatus juste pependerat, sus-
penderunt, opprobrio sempiterno tali patrato flagitio
se commaculando. Restat nunc videre, quid factum
sit de Virgine, sancta mente, et corpore illibata,
quæ sub specie maris tanta mala sit passa arboris in
ramo; an eam Dominus dereliquerit pendentem, an
inde redimendo liberavit? Absit quod pius Dominus
aliquando deseruerit, quam de tot periculis erutam
ante liberarat; et ne periret, misericorditer in om-
nibus suis angustiis et necessitatibus conservavit.
Non distulit ancillulæ suæ, sic deformatæ, sic de-
honestatæ, brachium suæ potentiae porrigere, et
eam potentialiter ab huiusmodi opprobrio liberare.
Angelus itaque Domini, tortoribus abeuntibus, pro-
tinus affuit, qui eam sustentans interire non sivit.
Sciscitabatur igitur bona virgo, quisnam esset, qui
eam teneret, et tam immensa suavitate quasi refi-
ciens, foveret.

16 Nuntius de cælo missus respondit: Angelus
Domini tuæ custodiæ deputatus sum: ne timeas,
quoniam te liberabo, et quid actura sis, cum abie-
ris, annuntiabo. Domino quippe te dirigente et pro-
tegente, confecto negotio, pro quo sollicita es,
propter quod Romam pergis; inde rediens, Spiram
venies, et tunc bono Fratre te ducente, Schona-
giam perges ad domum Ordinis Cisterciensis; ubi
inter Dei filios, habitu eorum assumpto et tonsura
monastica recepta, priusquam finiatur annus tuæ
probationis, viam universe carnis ingrediens: inde
ad cælos assumpta, æternaliter cum omnibus
Sanctis Domino felici copulata conjungeris matri-
monio, pro sancti laboris mercedimonio. Hæc cum
cælestium secretorum conscius et interpret pronun-
tiando prosecutus fuisset, audivit in cælo beata
Virgo voces super mel dulces, et melodiam non hu-
manam sed Angelici cantus harmoniam. Sciscitabatur
ergo dicens, Quid est, quod audio? Sanctus Angelus
dixit: Socii mei sunt, deferentes animam sororis
tuæ Agnetis, quæ jam expiravit in claustro, ubi
commendata fuit; suo, quem dilexit in morte, sponso
in cælesti socianda thalamo: sciasque te secuturam
infra hoc b biennium, cum eodem júbilo nobis ca-
nentibus, hymnosque Deo debitos persolventibus.

17 Pervenerat interim rumor ad oppidum superius
commemoratum, quod juvenis ille suspensus vitam
perdiderit, quem Dominus apud eos de infamia sibi
illata liberarat: judicantibus omnibus, morte turpis-
sima condemnandos, qui tam grande piaculum com-
misissent. Quod beatam Virginem non latuit, eo
quod in arbore pendens, quidquid interim homines
de civitatula loquebantur, penitus audivit. c Sed et
pastores, suum juxta eam gregem pascentes, et de
ejus morte (nescientes quod viveret) conflorentes,
corpus terræ gremio commendare deliberaverunt.
Cumque fossam fecissent, et corpus a ramo, in quo
pendere videbatur, caute deposuissent, antequam
terram projicerent, in momento duo lupi de lupo re-
pentino cursu prodierunt, et gregem illorum rabido
morsu invaserunt. Quod videntes pastores accurre-
bant, ut animalia possent erueri: postpositaque se-
pultura, pecudes oppido subducere properabant
certatim. d

18 Quibus casu mirabili fugatis, Joseph liber
ab omni vinculo, se erigens, Angelum equo candi-
dissimo insidentem intuita est: qui cum diceret:
Numquid Dominum tuum videre desideras, quem
quasi videbaris perdidisse, ait: Opto, et desidero.

Da

b
M. C. C. C.
N. C. C. C.
EX. C. C. C.
Ab omnis
suspensa cap-
ta suspendi-
tur,

ab Angelo
sustentatur

i
et fuerit:

intelligit
quomodo vi-
ctura et
moritura sit,

feliciemque
sororis ad
cælos transi-
tum

h

i
Res in oppido
proculdubio,

ipsa a pasto-
ribus ad se-
pulturam
deposita

d

AUCT. C. N.
S. HILDEG.
EX MS.
ab Angelo
additur

e
l
Veronam.

ut Canonici
cum suum
reperit :

et Romam
cum illo ad-
itu redit
Spiram :

g h

stidem a re-
clusa susci-
pitur,

a converso
Schonau-
giensi

i

adducitur
Schonangiam.

l

Psal 67, 36

Mirabili
Dei disposi-
tione,

A Da mihi, inquit Angelus, manum tuam, et ego te equo meo impositam ad ipsum citissime perducam. Quod cum fecisset, Angelus iterum replicavit verba, quæ prius dixerat : quod Schonangiam, omni occasione posthabita, esset ventura, ibique certissime moritura. Cumque simul pergerent equo sedentes, Joseph obdormivit : et post breve tempus cum evigilasset, Angelus rursus assumpta sua parabola, dixit : Vides hanc civitatem? Hæc est Verona e, Assumpto igitur baculo f tuo cum litteris, Dominum tuum in illius hospitis invenies hospitio : memoremque te verborum meorum, donec impleantur, esse volo : ego quoque tuus ero custos in omnibus viis tuis, et quocumque perexeris. Hoc dicto, Angelus disparuit, et Joseph cum amplius non vidit. Precedens itaque Joseph, Dominum, sicut Angelus prædixerat, invenit, litteras obtulit, causas impedi- menti sui retulit, magnamque gaudium Domino fecit. Pro qua re elevatis in cælum manibus Dominus : Gratias, inquit, ago Deo, quod te incolumem re- habeo.

19 Reciprocato rursus itinere, Romam pariter adierunt, omniaque quæ ad causam spectabant, pro qua venerant, determinanda, g consummabant. De- nique tanto labore explicato Spiram revertendo devenit : ibique Episcopum h, qui Iudex causæ fuerat postulatus, quaesierunt. Quem cum non inve- nissent, Canonici ait Joseph : Aut in civitate ista me sustine, donec ad te revertar ; aut conducto na- vigio perge Coloniam, ibique meam lætus, postquam meis locutus fuero iudicibus, exhibebo præsentiam. His dictis, perrexit Episcopum Spirensē quem sibi demonstrari petebat, indagare ; reliquosque iudices, quos impetrarat, investigare. Joseph iterum, suo Domino abeunte, cum solus remansisset, domum ejusdam Inclusæ Mechtildis nomine, [adivit ; ab eaque receptus hospitio, scholas cepit frequentare. Interim divolgatur rumor, quod Reclusa] de omni- bus Sanctis, scholarem penes se haberet, juvenem elegantem, decorum forma, vultuque conspicuum. Quod ubi compertum est esse verum, conversus quidam, Bertholdus nomine, quondam miles in seculo, Spiram adiit, Sanctam feminæ domunculam intravit : ubi scholaris esset, quem hospitio excepisset, et quo nomine censeretur, requisivit. Quæ cum dixisset ; Nomen habet Joseph, et in ecclesia k scholas fre- quentat, legens cum legentibus, studens cum stu- dentibus. Ille caballo in stabulo locato, ad scholas festinus pergebat, si quo modo scholarem sibi de- monstratum posset invenire. Quem cum sibi citius oblatum reperisset, verbis eum blandis et ad illici- dum persuasoris aggreditur, ut secum Schonangiam Deo militaturus pergat, hortatur. Quod cum ille re- nueret, et aliquandiu quasi contradicendo recusaret ; tandem victus oratione petentis, memor Angelicæ prædicationis, iturum se cum eo pollicetur. Bonus igitur homo, postquam ad sua vota pervenit, et iter suum directum vidit, Joseph l assumpsit, Schonau- giam lætus perrexit. A Domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris ; qui vidimus, et au- divimus, et testificamur hæc omnia, quæ facta sunt ab eo, cujus regnum et imperium sine fine perma- net in secula seculorum, Amen.

20 Secretum Regis celare bonum est Dei, vero mirabilia predicare magnificum est : de quo dicitur, Mirabilis Deus in Sanctis suis. Cum sint omnia quæ Deus fecit opera miranda, et admiratione digna, mirabilis tamen in Sanctis suis dicitur, quia mira- biles eos facit, per quos fiunt mirabilia ; non solum per viros sexu fortiores, verum etiam per feminas et teneras virgines (quod est mirabilis) sexu fra- giliores et infirmiores. Nam si vir, virilem habens animum, facit quid mirabile ; multo mirabilius est,

quod femina viros opus virtutum faciens prævenit et præcellit, nilulo minus mirabilia faciendo. Quid [ma- gis, mirum quam quod] feminam sub habitu viri latentem, sic abscondi voluit Deus, ut nesciri pos- set quod femina fuit ? Ingressus itaque Joseph Scho- nangiam, sub specie scholaris habitum virilem por- tans, humiliter et devote se gerens, ut inter mona- chos recipere ur, suppliciter oravit. Quid faceret Abbas, Prior, reliqui Fratres ? Oculi quippe eorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Annuerunt votis petentis, nescientes quod pro viro feminam recipere- rent. Denique, sicut moris est, ad Capitulum intro- ducitur ; veniam petens, quid quaereret interrogatur. Qui, cum respondisset, Dei gratiam, petitio admit- titur. Ille ad hospitium domum, paucos ibi dies fac- toris, deducitur. Hinc, secundum Ordinis consue- tudinem, monachi tonsura suscepta, monasticis ves- tibus, suis depositis induitur : in congregatione recipitur ; deinceps inter novitios, sub regulari disci- plina, moribus et vita claustrali instituendus, depo- nitur.

21 Poterit hic alioquis argumentum non irratio- nabiliter allegando proponere, et dicere, cum scri- ptum sit : Trepidare virginum est, et ad omnes viri ingressus omnes ne viri allatus, vereri ; unde huic Virgini animus, tanta fiducia, presumptio talis, ut sine verecundia, sine reverentia, denique sine pudore, se viris ingereret, ultro se offerret, et hoc age- ret, ut monachus videretur ? Quid ad hæc respon- deam non habeo, nisi hoc solam, quod ab Angelo educta, quod a Domino confortata, et ut breviter dicam, voluntas Domini fuit, ut ita fieret ; qui ejus animo hoc inspiravit ut ita faceret, et non aliter ; qui eam miserabiliter usque in finem, ne agnosce- retur, ne proderetur, conservavit. Erat igitur ingre- diens et egradiens nobiscum, qui simul eramus in domo novitiorum. Ego quoque tunc temporis, con- silio et auxilio boni hominis, qui Eberhardus m di- cebatur de Commeda, per quem Deus multa fecit mirabilia, quæ silentio non sunt prætereunda ; Schonangia fui receptus, et in domo probationis in- ter ceteros Fratres, qui nihilominus probandi fue- rant, positus. Itaque Dominus Abbas n Gothefridus, vas electum, vas omnium virtutum divitiis refer- tum, lucerna lucens et ardens in diebus suis, qui tunc præerat monasterio Schonangiensi, audiens Jo- seph inter Fratres legentem et psallentem, intel- lexit quod in studio descendendi non modicum neglectus fuerit. Ideoque, nescio quo pacto, quo merito, cum ego nuper venissem de seculo, adolescens eruden- dus et instituendus, ipsum mihi commendavit ; ut infra domum probationis, quoad possem, erudirem, regerem et instruerem. Feci, quod potui, metuens mihi magis, quam ille. Venero quia multa dixi minus utilia, quæ aut breviter dicenda, aut omnino fuerant prætereunda ; brevitatis causa multa prætereo, quæ mihi dicta sunt a meo condiscipulo.

22 Sic eramus, viventes inter Fratres, legentes, studentes, die noctuque in disciplina regulari, quan- tum Domino placuit, proficientes. Et ut verum fatear, intus et extra ita Joseph se gessit, ut irreprehensi- bilem se præberet, omnibus amabilem se redderet ; corporeæ teneritati non parcens, laboribus durissi- mis se subjiciens ; lapides et onera gravia de silva cum monachis portando, vigilas agendo, jejunia sectando, lectioni et orationi frequenter incumben- do ; uti merito non mulier, sed vir strenuus reputari posset et robustus.

ANNOTATA.

a In altera Vita dicitur Joseph ex domo Sacerdotis violenter extractus ad suspendium ; quod nulla ra- tione est credibile.

ut scholaris
petit habitum
et impetrat :

vestibus
monasticis
induitur :

h
s Ambros
lib. de Virg.

omnia implet
ex voluntate
Dei :

m
a scriptore
hujus Vitæ
tunc novitio

n
ita exegit
Goth frido
Abbate,

instruitur :

præclare
omnia mu-
nia peragit :

A b Ergo tunc annus erat 1186, et dies etiam 20 Aprilis.

c Altera Vita dicit sic per triduum pependisse.

d Eadem minus verisimilem fugæ causam hanc scribit :

Cumque ut conllexerant me deponerent, Angelus, qui sustentaverat, manum subdendo ne caderem, plane me ad terram sospite vita submisit. Respexi, et territi pastores fugere.

e Lucius 3 Papa Roma pulsus Veronam abierat, ubique mortuus est 23 Novemb. anni 1183, adeoque res istæ non est peracta : quod tamen dicit Vita altera, sed ibi Dominum suum Joseph reperit.

f Et hunc servatum fuisse, peculæ fuit Angelicæ custodiæ argumentum.

g Apud Urbanum 3 Papam, qui Lucio subrogatus præsuit usque ad 20 Octobris anni 1187.

h R. bodo Episcopus Spirensis, electus anno 1184, mortuus anno 1188.

i Deceant hic aliqua, et fortassis integrum folium, respondens alteri, quod æque amissum infra dolemus. Sensus hic qualitercumque supplentes, existimamus, Reclusam suscepturam Josephum non fuisse, nisi vel certo cognovisset feminam esse, ipsamet sexum suum consilii et auxilii causa revelante, vel hoc ei Dens expresse mandasset, volens per occasionem scandali in populo suscitandi, viam sternere Virgini ad monasterium, cui ipsam destinabat : quæ distincte narrata facile folium unum implere potuerunt. Vita altera dicit, quod precibus Inclinae (quæ monasterio nota erat fama non facie) fuerit in Fratrem susceptus.

k Addebatur Mori, et in margine adscriptum : Mauri opinor, quidni potius S. Mauriti, cui in illa urbe est dicata aliqua ecclesia parochialis

l Casarius, qui nescio quo errore Schonangiensem Abbatem, a quo receptus est Joseph, vocat Theobaldum, cum infra constet Gothefridum esseditum, videtur ipsi Abbati ejus deductionem tribuere, dum sic scribit. Potans eum idem Abbas Schonangiensis scilicet, esse adolescentulum, post tergum suum in eodem equo sedere jussit : quæ cum loqueretur voce feminea et gracili, dixit ei Abbas : Frater Joseph, nondum mutasti vocem tuam ? Respondit illa : Domine, nunquam illam mutabo.

m B. Gerardus de Comeda obiit anno 1191 30 Novembris, quando vitam ejus dabimus.

n An is, quem Henricus cum titulo Beati refert 5 Septembris in Menologio Cisterciensi ?

CAPUT IV.

C Gravissimis exercita tentationibus Hildegundis, omnes superat.

Videns ergo diabolus, quod Christi novus tiro tantis cresceret virtutibus, et quotidianis proficeret incrementis ; invidit tante probitatis tirocinio, ipsumque fortissimæ tentationis a aggressus est prælio. Ut enim bellator inclytus, undique divina protectione vallatus, tanquam aurum in fornace probaretur, traditus est ad horam tentatori, qui eum aliquamdiu vexaret, animam tantam servaret, et secretum quod latebat, non proderet. Denique accepta potestate, hæc egit hostis antiquus sua nequissima suggestionem, ut mente conciperet, quod habitum claustralem deponeret et de monasterio clanculo recederet : quod tamen, ad effectum non pervenit, divina gratia procurante, et prohibente tales daemonum insultus et irrisiones. Nam quod ante secula de servula sibi dicata disposuerat Dens, nullo sævientis hostis incursu, nullius tentationis impetu poterat immutari. Stupendum tamen omnibus et permittendum, quod ille damnatus atque a Paradisi gaudiis exclusus, post tot pœnarum passionem, post

Aprilis T. II

eculei suspensionem, indeque liberationem, post Angelicam visionem et allocutionem, demumque post obitus sui denuntiationem, menti tam sanctæ poterat ista suggerere, venenoque pestifero tam castum pectus inficere ? Non erit abs re, si modo persequor referendo, bono Joseph quid acciderit, postquam fraudis [sue venena] malignus protulit ; et veteris fermenti conspersionem producens, artificiosa suggestionem mentem corrumpere voluit, quæ Dei templum jam fuerat facta. Siquidem propositum, quod conceperat a maligno, mihi primo b....

24 Anno probationis meæ finito Frater Eberardus de Comeda supervenit, consecrationi meæ volens interesse, eo quod ipse fuerat cooperatore meæ conversionis et procurator deductionis ad Schonangiam. Ipso siquidem die, quo mihi meoque socio, qui mecum fuerat receptus et ingressus domum novitiorum, benedictio danda fuit ab Abbate præmoniorum Godelfrido, præsens adstabat ; cumque ventum fuisset ad illum locum obi dicitur. Exiit te Dominus veterem hominem cum actibus suis, raptus est homo Dei, sive in corpore sive extra corpus nescio Deus scit, adstante Abbate et omni congregatione. Mirabantur omnes quid acciderit, vel quid eveniret homini. Post spatium vero trium aut quatuor horarum, cum corpus, ubi ceciderat, in choro, quasi exanime jacuisset, Abbate et omni Conventu circumsedente, et præstolante quid sibi vellet casus tam mirabilis, nunquam antea visus ; coepit homo loqui verba, non humana sed Angelica, omni corpore immobili permanente. Porro sermonum ejus hoc erat initium : Angelus locutus est in altitudine lætitiæ. Deinde Teutonico utens eloquio verba mystica protulit, tum de nobis qui jam fueramus in monachos consecrati, tum de statu Congregationis et totius mundi tribulationibus : adjiciens nihilominus quod ex illa domo Schonangiensi nova domus in continenti nasci deberet. Et post annos duos domus, quæ dicitur e Bebenhausen, de domo Schonangia exiit, ut impleretur prophetia qua dixit : Domus illa proficiet et dilatabitur rebus et personis : et animas innumerabiles, ex hoc mari magno et spatioso, ad illam celestem patriam, supernam videlicet Jerusalem, perducet.

25 Quo sermone dicto cum cessaret loqui, spiritus ejus iterum rapielatur, corpore quasi mortuo jacente. Quo viso Abbas jussit corpus, quod quasi exanime videbatur, ad infirmorum deferri, eo quod ad Sextam celebrandam foret eundem, et Conventus deberet reficere. Quo completo alium item sermonem fecit, de daemonum insidiis et eorum pugna contra fideles ; Monachos, Conversos et omnes advenientes alloquens hoc modo : Isti sunt hostes et inimici vestri, die noctueque vos persequentes, et ut aliquem capiant ex vobis infatigabiliter insistentes : sed ne timeatis eos, quoniam Angeli Dei vobiscum sunt, qui vos omni hora timentur et succurrunt in omni necessitate. Sicque permansit jacens die illo et nocte sequenti, sine cibo et potu ; nec pedem nec manum movens. Mane vero surgens cum Missam audisset, et debile corpus aliquo liquore reficere deberet, sedens in coquina monachorum infirmorum, rem vidit dignam relato, memoriæque mandandam.

26 Mensula posita fuerat, ciboque præparatus : de quo cum gustaret, inter prandendum sol de cælo radiabat a parte meridiana, et radios suos per fenestras trajiciebat : deinde sol alter non dissimilis claritatis ab Aquilone refulsit, qui totam coquinam suo splendore replevit. Hoc viso admirabatur, unde sol ille proveniret, et quid sibi vellent duo soles, hinc inde fulgentes. Egrediens ergo de coquina, et intrans domum infirmarium, eodem lumine plenam

99 juvenit

1) AUCT. CON-NOVITIO EX MS.

b

B Gerardus de Comeda

postquam in extasi prædixisset novum conventus erectionem, E

c

et demonum insidias cavendas monuisset,

F

videt in ipsa meridie duplex solare lumen,

d

a Diabolicis impugnatur tentationibus,

incitatur ad fugam a monasterio

A invenit : Volens rescire unde procederet ille tam clarus splendor, procedens vidit quod egrederetur de monasterio. Subinde monasterium ingressus, quod quasi totum fuerat eadem claritate perfusum; quemdam monachum, nomine Wolframum, hominem jam decrepitum, qui sexaginta annis et eo amplius in Ordine desudaverat, ad altare Domini Salvatoris Missam reperit celebrantem, de quo claritas ista tota procedebat : ejus facies erat quasi curcata, sicut de Moyse legitur, præ fulgoris magnitudine. Ad quam Missam Angelorum tanta multitudo comparuit, et tam inestimabilis gloria divine majestatis, qualem ante nunquam viderat : nam Angelos, et daemones videre cœlitus erat. Pro visione gratias agens Deo, pronuntiabat mihi dicens : Quod in illa domo parum meritis hominem non esset possibile inveniri. Adjecit et aliud dicens, Quod nunquam Missa celebraretur in mundo, in qua non comparerent ad minus duo Angeli assistentes, et servientes suo Creatori. Posthæc egrediens de monasterio ad mensulam rediit, et corpus modico cibo, quem reliquerat, refecit.

quorum alterum deprehendit procedere a celebrante Missam,
Ex. 34, 29

eique innumeros Angelos assistere,

deinde daemone quid ignea catena ligatum,

non tamen secretum ejus cognovit,

27 Facto prandio benedictionem Domini Abbatis requisivit, eo quod vellet ad claustrum suum reverti, quod ipse mirabiliter Angelo docente fundaverat si bique omnem statum futuræ domus premonstrante condiderat. Qua percepta cum de infirmitorio procederet, contigit ire me secum. Cumque venisset contra ostium domus novitiorum, vidit ibi Joseph sedentem, de quo dixit, quod quidam daemon ignea catenaligatum foras traheremiteretur; et nisi gratia divina subveniret, esse impossibile quod in illo loco perseveraret. His dictis pariter euntes venimus ad hospitum domum; ibique salutato eo, et vale facto abeunti illi, reversus sum ad Joseph, referens ei quod vir Dei mihi retulerit, quod viderat; et de suo collega, maligno scilicet spiritu. Obstupuit illa, et quasi exsanguis facta, existimans quod mihi summum secretum prodiderit, sciscitabatur dicens : Quid est quod vidisti? Numquid aliud aliquid vobis dixit? Et ego cum responderem, Non aliud; illa subridens et jucundior facta; Eia, inquit, Propheta vester non habet oculos ad videndum quod adhuc latet; meum non est ei datum videre secretum. Hoc verbum mihi fuit absconditum, nec intelligere poteram, quod de femineo sexu talia dixit, usque ad obitum suum. Tunc primum hæc, et alia multa, quæ mihi proposuerat sunt declarata : quorum unum exempli gratia duxi referendum.

28 Quodam tempore, cum de Scripturis sacris aliqua dissererem, qui videbantur, homin congruere tentato, quæsiuit a me dicens : Magister care, si femina, forte sub habitu masculino veniens reperiretur in hac congregatione, et casu aliquo proderetur, et cognitum fieret quod esset mulier, quid facerent monachi de illa? Numquid ejicerent eam? aut in aliqua domo sanctimonialium ponerent, ne periret? Cui ego : Quid est quod queris? Numquam audiui talia. Quæ mulier tam petulans, tam lasciva, tam insana, quæ hoc auderet præsumere? Item alia questio : Quid quod monachi cum moriuntur, discooperiuntur, et corpora postea lavantur. Hoc videtur inconveniens et turpitudine quedam, quæ nec deceret seculares. Ad quod ego. Absit, ut ibi nudentur, ubi sunt non videnda. Mullem, inquit illa, hoc mihi post meam meam mortem non fieri. Tales cum mihi sæpius quæstiones faceret, nequaquam poteram intelligere talia loquendo quid intenderet. e

ipsa quærit ex uultu quid fieret femina inter monachos deprehensa,

me probaturari mortuum corpora.

ANNOTATA.

a Cæsarius, qui Vitam hanc non vidit, Apollonio suo quærenti non aliquas in ordine habuisset tentationes,

respondet: De ejus tentationibus nihil audiui: sed D quod aliis caussa fuerit tentationis satis intellexi. Cum appropinquaret tempus resolutionis ejus cepit infirmari, et cum præ nimia debilitate ad lectum suum portaretur, monachus quidam eam intuens, juxta se stantibus clara voce dicebat : Homo iste vel femina est vel diabolus : nunquam illum respicere potui sine tentatione. Sed nec Vitæ prioris iustitiam potuit habuisse Cæsarius, ibi enim legisset : ingressus vero monasterium habuit durissimam cum diabolo et carne propria luciam : ibi ergo incepit Cæsarii cygraphum, ubi Joseph suis verbis vitæ suæ seriem ante mortem textit.

b Sequatur haud dubie quomodo tentationem illum ipsi scriptori, tum forte et Priori, aperiens superavit : ne plura desideremus, fecit Vita B. Gerardi, ubi citata hæc ipsa S. Hildegundis Vita, verbotenus describuntur, quæ mox subjungo, quæque in Codice Velsariano sequuntur usque ad num. 28.

c In Vita B. Gerardi notabatur ad marginem, Bebenhausen esse Monasterium Ducatus Wirtenbergensis, de quo pluribus agit Gaspar Jonylingus lib. 2 Notitiarum Ordinis Cisterc. docetque a Rudolpho Comite Palatino Tubingensi circa annum 1181 fundatum esse et Premonstratensibus in diocesi Constantiensi deputatum, postea tamen introductos Cistercienses, quorum primus Abbas fuerit Depoldus.

d Notandum pertinebat lucuno Velsariani MS.

e Eadem spectat quod refert Cæsarius : Cum esset juvenula multæ gravitatis, tamen, ne sexus ejus notaretur, quandoque suis sociis in probatione ostendit signa aliqua levitatis : nam absente magistro, monachum, qui hoc nobis retulit, Hermannum nomine, tunc puerum quatuordecim annorum, ad scyphum suum ducens, ait, Consideremus in hoc vino, quis nostrum sit formosior. Et cum relucens in eo facies attenderent, iterum aiebat : Hermanne, quomodo tibi placet facies mea? Tunc ille : Videtur mihi mentum tuum dispositum sicut mentum mulieris. Tunc illa quasi indignando recessit. Postea pro neglecto silentio ambo vapulabant. Credibile est autem Hermannum, cum ista aliisque Cæsario narravit, fuisse perfectæ ætatis monachum, unde supra intulimus conjecturam de tempore quo opus illud suum cepit scribere Cæsarius. Credibile etiam non tam levitatis notam hic affectatam a Josepho, quam solitudinis evassa, ne forte in ipso vultu adhuc traheretur sexus, illud ab innocenti puero experimentum petisse : ejus autem responsio haud dubie valde auxit formidinem ne praderetur, et ideo forsitan prægressas interrogationes magistro suo et con-

E

F

CAPUT V.

Morbus, obitus agnitio femine sexus, sepultura.

Non cessavit tentator, ut supra dictum est, persequi hominem soli Deo cognitum, ut abstraheret, ut traderet, ut perderet. Tandem, non valens sustinere demonum conflictus, de claustro exivit, ad portam venit, habitum ibi deponere voluit : ubi virtus divina potenter eam revocavit flagello quodam : nam sanguinis fluxum tam vehementer pati cepit, quod eam redire necesse fuit. Et hoc usque ter factum est. Quod cum fieret tertia vice, tam vehementer est afflicta dolore ventris, quod in infirmitorium est delata, et infirmario commendata. Ubi totam Quadragesimam (Quadragesimale quippe tempus tunc erat) valitudine gravissima detenebatur, et de die in diem deficienti dolor quotidie crescebat et augmentabatur. Tempus quippe aderat, quo se a prædixerat morituram, sicut per Angelum antea cognoverat.

Tertio tu gnam motus fluxu sanguinis impeditur,

fertur ad valeudinarium, a

30 In die Parasceves rogavit, ut ego vocarer. Vocatus

in die Parasceves praedicta se morituram feria 4 proxima.

b c
Priori confitetur

monitur extremis Sacramentis :

A Vocatus veni : quid vellet inquisivi. Ubi cum mihi infirmitatis suae molestias exposuisset, hoc adjecit, quod sine dubio proxima feria quarta foret ex hoc seculo migratura. Tunc ego. Quomodo pergis? Bene, inquit, et secure : nam scoria mea ad liquidum est a Domino purificata. Tunc ego : Fecisti confessionem? *b* Faciam, inquit. Cui? *c* Vobis ait. Non mihi, [inquam] sed Abbati facies aut Priori. Cave ne caeles aliquid : qui enim abscondit scelera sua, non dirigitur. Faciam, inquit quod vultis, et nihil caelabo. Currenri ergo ego, et vocavi Priorem. Qui veniens, et interrogans de singulis : Numquid, ait feminam aliquam cognovisti? Qui respondit : Neque feminam, neque virum cognovi unquam. Hoc verbum Prior non intellexit : sed ei poenitentiam indixit. Dehinc Corpore Dominico sibi dato, sancto eam inungi fecit Oleo. Quo facto, magis ac magis infirmitas invaluit, et languor continuus mortem vicinam denuntiavit.

Feria quarta sub Vesperam in agoniam adducitur,

B loqui vellet, non poterat : quia me sero veniente, penitus defecerat ; et Spiritus jam in agonia positus, ad Dominum, qui vocaverat eam, proficisci properabat. Quid facerem? Flens et ejulans haec Abbati nuntiare prope festinabam. Interea matta sternitur in medio domus, juxta morem, et super eam corpus deponitur. Coena facta, tabula pulsatur : nihilominus per campanam tota congregatio convocatur. Adest Abbas cum virga pastoralis, ad obsequium faciendum praeparatus. Accurrunt omnes, et statione facta, recitatur psalmodia : dein subfertur Letania. Qua perdicta, cum diceretur, Ut Spiritum famuli tui in sinu Abrahae recipi jubeas, te rogamus audi nos ; prout certius notare poterant, qui propius astabant, mirabilis ille Joseph expiravit, flagitatum divinis operibus Deo reddens spiritum.

et inter preces monachorum exspirat,

Denudatum corpus,

invenitur esse feminam,

c

32 Deinde corpus sublevatur, et ad lavandum deferitur. Quod cum, sicut fieri solet, denudaretur ; circa pectus defuncti fascia muliebris est inventa, qua constricta fuerant ubera, ne fluere aut dependerent, ac per hoc posset deprehendi cum viveret, quod esset mulier. Quam cum solvisset infirmarius, ubera vidit, et Fratres astantes, ut et ipsi viderent, adseivit. Qui videntes obstupuerunt omnes, utrumne femina foret an vir, dubitantes. Tandem infirmarius rei veritatem explorans ; ad *d* Abbatem, qui interim faciebat obsequium, currenri : quid viderat nuntiavit ; ut Famulam diceret, ubi Famulum dixit, suggessit. Audiens Abbas haec intimata sibi, non credidit : sed vocat Priorem et quatuor de senioribus : quibus mandat, ut videant diligenter, si ita res sit sibi significata. Vadunt illi, vident, et renuntiant defunctum feminam esse, non virum. Quo audito, lacrymatu est ; et tunc primum correxit, quod in orationibus mutandum fuit.

corpus feretro imponitur :

Abbas feminam fuisse suis indicat

33 Interim conventus admodum mirabatur, pro qua re fieret ille strepitus et discursus : aestimantes, quod et verum fuit, aliquod novum accidisse. Denique corpus impositum feretro infertur et in medio ponitur. Finitis commendationibus, Abbas omni congregationi, quod acciderit, retulit. Videtis, inquit, Fratres, corpus, quod coram vobis positum est. Non est hoc, ut putavimus, viri corpus, sed feminae. Deus omnipotens apud nos hominem habere voluit, qui nobis usque ad hanc horam omnino incognitus fuit : cujus animam Angeli sancti susceperunt, et ad gaudia vitae perennis in hac hora sine dubio perduxerunt. Agamus ergo gratias ei, qui nobis hunc thesaurum tam desiderabilem dereliquit ; et in

caelo talem Patronam habere voluit. Quo dicto, flebant omnes, et praenimio stupore, nec ad preces Abbatibus poterant Amen respondere. Dictis ergo, quae dicenda fuerant ; Cantor imponens Responsorium, Libera me Domine, corpus sublevatur : in choro deponitur, Abbas ut cantent viriliter nutibus et signis hortatur. Deinde Missis celebratis et omnibus rite peractis, beatæ Virginis corpus terræ gremio commendatur honore condigno, ad laudem et gloriam ipsius, qui solus laudandus et glorificandus, per infinita secula seculorum. Amen.

34 Celebratis denique exequiis, et virgineo corpore deposito in loco sibi competenter aptato, sepultura consummata, scribuntur breves, et more solito per diversas provincias ad monasteria religiosorum diriguntur, ut ibi commemoratio fieret Ancillæ Christi defunctæ, per orationum suffragia devote Deo pro absolutione animæ impensa. Sic enim scribere decreverunt in brevibus destinandis, Fratres Sconaugienses. XII Kal. Maii N. Ancilla Christi defuncta est, eo quod necdum proprii nominis notitiam poterant habere. Qua propter Dominus Abbas Sconaugiensis cum litteris suis nuntium mittere, qui nomen investigaret in monasterio, quo deposita, ut litteris imprimeretur, necessarium duxit, et quæ dicta fuerant de vita, vel moribus Virginis, indagare. Qui reversus litteras Abbatissæ de Nusse (sic enim vocatur monasterium in quo cum sorore sua Agneta a parentibus fuerat commendata) retulit in quibus continebatur, quod Hildegunt vocaretur *e*, et mater, et soror obissent, pater quoque Cruce signatus apud loca maritima cum memorata remansisset : quid autem contigerit ipsis, modo primum rescisse. Unde per totam Colonie civitatem, et per universam provinciam fama nominis ejus percrebuit, comperto, quod apud Sconaugienses talis puella inter monachos recepta fuit ; et usque ad obitum sui diem delitescens, quod femina fuit, tunc primum fuisset apertum *f*.

35 Neque hoc silendo præterire patiar, quod mihi per visionem de eadem mea condiscipula, quondam mortem ipsius, fuit revelatum. Tempore illo, quo Fratres duodecim mittebantur Bebenhausen, ad inchoandam novellam plantationem, de domo Sconaugiensium, unus ex illis ego fueram, qui mittebantur ad tale negotium procurandum. Cumque pariter ad locum venissemus memoratum, quadam valetudine tam gravi me contigit vexari, quod inutilis omnino reddebar Fratribus, ut nec legere, nec cantare, aut aliud opus penitus præ dolore facere prævalerem. Cum ergo vires, quas habueram perdidissem, et de sanitate recuperanda nulla spes esset convalescendi ; nocte quadam, cum membra debilia sopori parvissimo reficerentur, apparuit mihi Virgo sancta in eodem schemate, quo prius videbatur : et jucunda facie dicebat mihi : Benedicite : Cui cum, Dominum, respondissem ; subjungit, Quomodo te habes, care magister? Non bene, sed male, dixi. Tunc illa : Scito, inquit, quod bene habebis, et convalesces incontinenter de hac infirmitate. Nam et ego propter hoc ad te missa sum, tibi talia nuntiare. Quod cum dixisset, paulatim velut candida nebula disparuit. Adhuc quadam narrando revelavit, quæ brevitatibus studio prætereo, ne quis propter jactantiam existimet me aliquid scripsisse, quod veritate non videbatur subnixum. Post hanc visionem, Deum testor, ita convalesci, quod usque hodie perenne, sicut tunc per ejus benedictionem sanitatis pristinae sum restitutus. Gratias ergo Deo, qui me, per suum visitare dignatus est ancillam, per cujus gratiam beneficium sum consecutus incolumitatis. Ipsi laus, et honor, et gloria, cujus regnum, et imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

Obiit

I
Augt. con-
novitio
ex ms
eamque
sepelit honore
condigno.

Novesio

indicatur
nomen Hil-
degundis,

E

fama quaquam
versum
vulgatur.

e

f

Scriptori
vixit ægro,

F

Hildegundis
apparet,

addicit va-
letudinem,

mor subse-
cutam.

AUCT CON-
NOVITIO
EX MS.

A Obiit autem anno ab Incarnatione Domini M C LXXXVIII.
O miranda Joseph, inas credita, Virgo fuisti.
Hic mea tres jungit famulas tibi littera Christi,
Cum quibus ætherias sedes, ut credo, subisti. g

ANNOTATA.

a *Cuinam vero? Existimo quod non alteri quam ipsimet scriptori, totius vite conscio et solius sexus ignaro; idque ante hunc ultimum morbum. Nihilominus in altera Vita inducitur Priori accito omnia præter sexum confiteri, et sic concludere: Et quia hodie effulsit biennium quo perepiendæ coronæ pignus cœlitus accepi, scio quod tempus meæ resolutionis instat, et portus tenendi hora appropinquat: et cum migravero, apparebit in me unde stupeatis, et Deo honorum omnium largitori gratias agere debeatis. His finitis, cum Prior diceret; Frater inaudita refers, ex quo argumento credam te vera asserere? Respondit: Si ea feria qua prædixi obiero, et ante obitum vix spatio unius Missæ legendæ officium linguæ deposuero, quæcumque dixi vera credatis.*

b *In MS. erat Feci: sed mutavimus, quia hoc magis videntur erigere quæ sequuntur: nec videtur prætermisurus fuisse auctor, si ager immediate ante fuisset sibi sacramentaliter confessus.*

c *Ergo, ut jam supposui, Sacerdos, et forte in studio*

Coloniensi graduatus ad Ordinem venerat Vitæ hujus scriptor, ideoque ei adhuc Novitio committitur, ut esset Josephi non tantum in litteris sed etiam spiritu magister.

d *Altera vita simpliciter nominat Sacerdotem.*

e *Altera vita sic habet, Studiose investigantes, inventa, quadam annu, quæ cognata Beatæ erat, quod Hildegundis vocaretur, compererunt, deinde hæc additur conclusio: Cujus meritis et precibus Deus, qui ei in fragili femineo sexu tam virilem tamque fortissimum donavit animum; det et nobis spiritum fortitudinis, quo valeamus vincere eundem fortissimum leonem diabolum etc.*

f *Tunc primum credo, videns auctor etiam inde confirmari, quæ clam et secreto a vivente audierat de ejus ortu et fortuna: cepit Fratribus enarrare quæ audierat; sed (ut fieri in narrationibus extemporatibus assolet) minus distincte expresserit quædam, unde est illa dissensio, quam supra notavimus, inter historiam ex ore illius per ora Fratrum vulgatam scriptamque, et inter hanc, post accuratam memoriæ excussionem, ab ipsomet profectam relationem.*

g *Difficile est divinare utrum hi tres versas auctoris sint an librarii: utriuscumque sint, aliud ex iis non intelligo, quam simul cum hac S. Hildegundis Vita, aliarum trium Sanctorum Vitas fuisse descriptas, vel ab eodem auctore vel saltem ab eodem calamo in uno codice*

DE B. DOMINICO VERNAGALLI, ORDINIS CAMALDULENSIS IN HETRURIA.

ANNO
MCCXIII

In monasterio S. Michaelis

sacra obit

In eadem monasterio S. Michaelis

Habuit Camaldulensis Ordo Pisis monasteria tria, sub invocatione Sanctorum Michaelis, Fridiani atque Zenonis, nominata in Privilegio Alexandri IV, quo anno MCCLVIII omnes Ordinis possessiones confirmavit. Horum primum, alias in commendam dilapsum, postlin initio ad antiquum jus ac libertatem rediit, beneficio D. Severi Volaterrani, Vicarii Generalis S. Joannis Baptistæ de Padua, uti scribit in sua *Historia Camaldulensis Epitome* Silvanus Razzius; qui ibidem annis multis Abbatem egit, et scripturus Vitas Sanctorum ac Beatorum Camaldulensium, multum adhibuit diligentiam, ut sciret aliquod de B. Dominico Vernagalli, cujus corpus in ejusdem monasterii ecclesia perquam honorifice habetur; nec tamen nisi paucissima quædam invenire potuit, partim traditioni seniorum nixa, partim testimonio antiqui ejusmodi codicis. Eodem fere reperimus nos comprehensa epitaphio, submisso per Illustrissimum Equitem Franciscum Mariam Ceffinum, qui in quodam MS. (ipso fortassis, quod præ oculis habuit Razzius) notatum reperit, illud fuisse sculptum vel pictum in mensa altaris; ejus utique, quod juxta cathedram concionatorum eidem Beatæ erectam dicit præfatus Razzius: quod sine dubio factum non est, nisi propter magnam et evidentiam sanctitatis in vita, et beatitudinis post mortem argumenta; quamvis illa incerta ingrataque posteritas oblivioni manavit. Epitaphium autem tale est.

Anno milleno eum ducentis et nono deno,
Migravit ad Christum, qui tumultum possidet istum,
Dominicus, Christi sacerdos: qui loco isti
Se subjugavit, et Hospitale fundavit.

Obiit XII. Kal. Maii.

Hospitale hoc situm fuisse prope monasterium S. Fridiani testatur Alexander IV in præcitato privilegio; quod cum ipso suo Fundatore, jam Sacerdote, ut videtur, transiit in jus Ordinis Camaldulensis: in quodeinde eundem die re sanctissime vixisse ait Razzius, et demortui corpus in pretiosa marmorea arca collocatum, sub eo, quod diximus, altari quiescente. Ibi, inquit mansit annis quadraginta duobus, magna frequentia Pisani populi honoratum ac visitatum: postea autem, cum amplificaretur ecclesia, translata est illa arca sub pulpitu præmemoratum anno MCCXLII. Sed neque ibi diu relictum est: quia in ultima restauratione ecclesiæ et chori, positum fuit, ubi hodieque est (scilicet anno MDC, dum sua vulgaret) in una capellarum ad latus sacrariæ. Ceffinus anno MCLXXI scribens, dicit servari sub ara S. Remaldi, quæ, utpote Fundatoris Camaldulensium, post aram principem dignissima est. Primus mentionem ejus fecit in *Historia sue Camaldulensis* parte I an. MDLXXV Augustinus Florentinus: cum secutus est Razzius et Thomas de Mims in catalogo Sanctorum ac Beatorum totius Ordinis Camaldulensis: sed quia eorum nemo diem mortis expressit, ideo videtur a Buccino præteritus in *Menologio Benedictino*. Idem omnes erraverunt in anno mortis, non advertentes ad stylum veterum Pisanorum, annum suum finientium in Paschate quando modernus annus non nisi in tertio, quartæ mensis fluxu est: quo fit ut Pascha anni communis MCCXVIII cadens in XV Aprilis, ipsis inchoaverit annum MCCXIX, sicut ostensum jam est ad Vitam B. Clara: Pisanae XVII Aprilis.

corpus sub
altari hono-
rifice conditur.

DE S. AGNETE VIRGINE,
ORD. S. DOMINICI MONTE-POLITIANI IN IETRURIA.

ANNO
MCCGXVII

Vita scripta
circa an.
1350,

Raymundus de Capua, (quem virgo Deipara S. Catharinæ Senensi magistrum vitæ spiritualis delegit, postea ad totius sui Ordinis Magistrum assumendum) aptitudinis suæ ad animarum piarum directionem prima experimentu dedit co loco, ubi B. Agnes virgo sanctissima a se collectum sanctimonialium carum, sub Regula S. Dominici, egregiis moribus informatum dimiserat, ad caros abiens anno MCCXVII, circa quod tempus Raymundum ipsum credimus venisse in lucem. Itaque, recentiori adhuc tam criminæ sanctitatis memoria, dum ex obedientia sacri Ordinis mei, inquit ipse in Vita S. Catharinæ, num. 193, apud monasterium, in quo sanctum corpus ejusdem Agnetis Virginis requiescit, per tres annos et amplius positus esse in pro Rectore, ex quibusdam scripturis, quas ibidem inveni, et ex relatione quatuor Sororum quæ fuerunt ejus discipulæ et adhuc supervivebant, Legendam ejus tempore juventutis meæ, ipse composui. Puta circa annum Domini MCCCL, obiit enim MCCXCIX, et istu scriberet circa annum seculi XC.

ab eodem qui
postea scripsit
de S. Catharina Senensi,

2 Hæc est illa B. Agnes, de qua revelatum fuit S. Catharinæ præfata, quod in regno cælorum cum eadem, idque in eodem gradu locari deberet, ipsamque habere consociam beatitudinis sempiternæ, ut dicitur in ejusdem Vita xxx Aprilis danda num. 323. Hæc est, quæ destinata sibi a Deo consortem gloriæ, mortua tamquam vivens excepit, pedem suum porrigens osculaturæ, ipsamque eodem celesti manna perplevit, quo fuerat sæpius conspersa dum viveret. Rem præliæ narrat Raymundus in jam citata vita ad finem partis 2, simul et Agnetis elogium textit ex ea quam junior scripserat Vita: in quæ ne mirareris tam insignis miraculum desiderari; alio nosse te volui. Lector, prius eam scriptam fuisse, et multo prius, quam istud contingeret. Sed quævis a juvene scripta sit; si tamen conferatur eam altera S. Catharinæ, ab eodem jam senex composita; apparebit, gravitate ac maturitate styli vir quidquam unum alteri cedere; et hoc solum interesse, quod ac rebus sibi visis deque persona sibi intime nota plenius uberiusque tractarit, quam tractare potuit de auditu dumtaxat lectuque cognitis, deque persona prius forte mortua quam ipse nesceret. Etat eo apud Montem-Politianum in membranæ exarata, unde cum transcriptam accepisset Ambrosius Tacius, suoque 3 libro de insigniis Ordinis Predicatorum, Distinctione 8, folio 146, eamdem inseruisset, omisso causa brevitate Prologo; nos anno MDCLMI Mediolani existentes, exemplar sumpsimus; et qui deerat Prologus, cum e Monte Politiano petentes, impetruimus cura R. P. Gentilis Paganelli, nostri ibidem Collegii Rectoris; et beneficium P. Mag. Nicolai Barberii, a cujus calamo, præter S. Dominici Vitam, etiam BB. Gualonis et Margaritæ Cortonenis Vitæ profuerunt.

hic datur ex
MS Tacii,

3 Quæ post antiquam istam Legendam poterant ad nostra usque tempora desiderari, suggessit B. Agnetis Vita Italica, anno MDCVI edita a P. Mag. Laurentio Sardini Mariani. Hic in primo sui operis lumine, recensens auctores et monumenta ex quibus suum istud opus collegit; allegat, præter Chronicam MS. Conventus Politianensis, ejusdem conventus scripturas authenticas, in archivo repositas sub hisce numeris, 4. 7. 9. 11. 13. 21. 23. 32. 38. 39. 42. 100. 101. 102. 103. 104. Ex quoniam continent fidem originalem de miraculis, a Raymundo descriptis, fuerunt etiam a nobis postulata, optantibus instrumenta ipsa Notarialia, sicut de B. Ambrosio Senensi ad xx Martii fecimus, integra exhibere: sed primum nostrum votum fraudavit simplex ni-

Instrumenta
Notarialia
de miraculis,

mium obedientia. Cum enim Reverendissimus P. Joannes Baptista de Marinis, Magister Generalis Ordinis Predicatorum, laudabili omnino consilio decrevisset, Archivium generale, in præcipuo quod Ordo Romæ habet supra Minervam conventu erigendum, eoque originalia quæcumque monumenta Conventuum aliorum multi jussisset; ita prompte obedire illi, penes quos talia erant, ut nec de eorundem exemplis authenticè describendis, quæ vice originalium servarentur, cogitationem susceperiat. Itaque, quod saluti esse scripturis istis debuerat, ipsis et aliis multis exitio fuit, dum vel inter manus hand satis ipsas æstimare scientium perierunt, vel in cumulos chartarum minus necessariarum utilimve conjecta ita debilescent, ut ubi qui Archivi curam gerunt hactenus reperiri non potuisse dicantur.

delata ad
Archivium

4 Ita cum legissemus in Bulla de Canonizatione S. Vincentii Ferrerii, prout v Aprilis apparet, quod mandasset Calixtus Pontifex processus omnes, super invocatis sancti viri habitos (qui quidem Romam tunc advenierant, scilicet Arenocensem, Fuentensem, Tolosanum et Neapolitanum) in ecclesia domus S. Mariæ super Minervam de urbe ad perpetuam rei memoriam custodiri, et illorum copiam volentibus exhiberi: cum item legissemus in Prologo ad librum in vitæ querentem Raymanum, quod processus ex consilio Nicolai v, qui ante Calixtum Ecclesiæ præfuit, Barcinonæ, Valentiniæ, et in pluribus aliis utriusque Hispaniæ, Galliarum et Italiæ locis confecti, opportuno tempore ad Romanam Curiam delati non fuissent; talia inquam, cum legissemus, et de his, saltem postea alatis, Romæ invenientis spem nonnullam; de istis, fiduciam concepissemus verissimam; idemque de his facere intenderemus, quod ad xi diem Aprilis fecimus, de processibus factis in causa S. Francisci Paulani; rationes frustratos doluimus, simili accepto responsa. Idem si responderetur ex Veneto Bononiensique Conventibus, de informatione circa sanctitatem et miracula S. Catharinæ Senensis, sumpta a Francisco de Malavoltis Olivetano, et Thoma atque Bartholomæo Senensibus Dominicis, ipsius Sanctæ Confessaris, quorum Actuum originalia instrumenta servari in Veneto Patriarchio, exempla vero authentica in prædictis conventibus, scribit qui vidit et habuit Joannes Rehæ a S. Maria; nemo profecto conqueri poterit, defuisse nobis diligentiam, undecumque petendi quæ ad Sanctorum istius Ordinis gloriam spectare credebamus. Quod tamen non faciuntur causa dictum Lector existimet; sed ad eorum zelum solertiamque extimulandam, quorum in erandis et ab interitu aut inertu situ vindicandis ejusmodi monumentis opera utilis esse poterit nobis, paratis vel in Supplemento proferre, quæ nunc minus haberi potuerint, et interim inveniri mittique contigerit.

delato non
veniantur
ubi et alia
p'ora

ubi et otibi
ma'e custo-
diat,

5 Sed ad B. Agnetem revertamur. Nomen ejus Martyrologio Romano inscribi voluit Clemens viii, his verbis: In Monte Politiano S. Agnetis Virginis, miraculis claræ: adeo ut nihil sit opus privatorum auctorum de Sanctorum memoriis fastos hic commemorare. Vitam autem Raymundum anonymus aliquis scripserat, post secuti illum scriptores plurimi vulgaribus linguis, quos enumerare longum æque ac superfluum, cum passim noti sint et in hoc opere citentur sæpius, tum qui vitas Sanctorum ordinis tum qui chronicas ejusdem collegerunt, aut egerunt de Mulieribus sanctitate claris. Qui de Agnete sola ex professo scripseriat, duo nobis per Laurentium innotuere, necdum visi; scilicet Andreas Pisanus, et Raphael de Columbibus: a quibus compositus Vitas operosius requirendas non putavimus, cum dicti Laurentii

Alii de eadem Vita
scriptores.

Auctore D. P. *A Laurentii diligentia abunde suppleat, quidquid ultra originalia instrumenta posset a quocumque desiderari.*

Mons Politianus n. Episcopatum erectus,

6 Quodattinet ad Montem-Politianum ipsum, is ad Clonias potius situs Aeticensi olim diocesi subfuit, suberatque cum viveret B. Agnes : variis deinde Italicarum turbarum agitatus fluctibus, et nunc hujus nunc illius civitatis subjectus dominio, tandem in Florentinorum tutela feliciter conquevit : et eorum Ducibus Medicis insigniter faventibus, primum ab Aetivi Antistitis jurisdictione exemptus, nullius habitus est diocesis ; ac demum anno MDLXI titulum civitatis adeptus, proprium cepit habere Episcopum. Hic quamvis praefatos multos viros protulerit, etiam sanctitate illustres, de quibus infra, nec non Romanum Pontificem unum, Marcellum Cervinum ; nullius tamen nomine latius universalisque innotuit, quam B. Agnetis ; dum ejus sanctitas a sanctissimo Praedicatorum Ordine, toto orbe diffuso, meritis ubique celebratur encomiis. Quare quod Ferdinando Ughello, hujus civitatis Antistites descripturo, excidit ut diceret, quod inter praecipua illius ornamenta primo loco numerari debeat, Flos ille sanctitatis, ex Ordine Praedicatorum, Margareta Virgo sanctissima, id exerranti praeter auctoris mentem calamo ignoscendum potius quam vitio memoriae imputandum : evidens enim est pro nomine Agnetis obrepisse nomen Margaretæ, quod nullum nisi pro S. Margaritha martyre notum apud Politianos esset, si non ultra decimum sextum a suo Monte lapidem sita foret Cortuna, ibique celebris Margaritha tertii Ordinis S. Francisci, non Dominici, penitens ; ejus Vitam dedimus XII Februarii. Inter Margarithas, quas sanctitate claras, plures habet Ordo Praedicatorum, proxima Tuscia est Tiferuensis, ejus Vitam dedimus XII Aprilis.

maxime inclaruit per B. Agnetem

VITA

Auctore Mag. Baymundo de Capua, primum Polit. monasterii Confessar. Postea Ord. Gener. XXIII.

Ex MS. Ambrosii Tacyii Conv. Mediol.

PROLOGUS.

Agnus ille immaculatus et innocens, qui de immaculata Virgine sine macula conceptus et natus, nostras maculas, suae mortis immaculato sacrificio, delere decrevit ; ejus deliciae sunt cum filiis et filiabus hominum ; similibus sibi habitans ; immaculatas agnas, Sponsas sibi ab aeterno elegit, introducendas in suam cellam vinariam, ut ibi gustantes ejus dulcedinem, a maculis omnibus expurgatae, nobis maculatis et turpibus verbum puritatis et innocentiae eructarent ; sicque earum munditiam quasi visibiliter speculantes, ipsam invisibilem fontem puritatis et gratiae, per ea quae coram oculis nostris facta sunt ; intellectu conspiceremus. Quapropter etiam nostris temporibus nos usquequaque non derelinquens Agnus ipse mansuetus et pius, nobis suae sanctitatis imaginem, in quadam sua sponsa et virgine, in partibus Tusciae, tam mirabiliter quam misericorditer demonstravit.

Agni celestis

C

2 In qua quidem virgine similitudinem Agni, non solum ex operibus virtuosius inferius inserendis aspicimus ; quin imo ex ipso sui nominis (quod Agnes dictum) sono vocali, manifestissime cernimus. Agnes enim proprie derivatur ab Agno, et in omnibus, praeterquam in una vocali, haec duo nomina concordare probantur. Quid igitur Agnes, nisi Aqua ? et quid Agna, nisi sponsam Agni nobis denominat ? Cum enim rebus nomina sint secundum proprietates imposita, consonum Agno visum fuit et congruum, sponsam suam, sibi per perfectionem caritatis unitam, nomine quodammodo suo nomini unito vocare, ut signum proprie concordaret signato : unde sibi merito dici

sponsa Agnes

potest illud Propheticum, Secundum nomen tuum sic et laus tua. Laus, inquam, quam pura virginitas, fervens caritas, profunda humilitas, morum honestas, pudicitiae maturitas, et signorum ac miraculorum radiosa luciditas, ei gloriose ac decorabiliter praestitere : nec cessat adhuc Divina clementia, quin quotidie invocantibus eam tam pie quam large auxiliando succurrat.

D Ps. 47. 11

3 Gaudeat igitur castrum Montis-Politiani, tanta felicitate dotatum : sed et Tuscia tota exultet, thesauro tam nobili decorata. Jubilet etiam felix Ordo Praedicatorum, sub cujus correctione et regula, ex revelatione divina, se tam lucida stella supposuit, prout inferius patefiet. Jucundetur insuper alicuiori tripudio et gaudentius ceteris, Collegium Virginum monasterii, per hanc Virgine miraculose fundati : et super tam firmam petram aedificatum, ac tali brachio roboratum, secure securum esse confidat. Sane tanti luminis motus splendore, nec suo motui valens resistere, ego infimus et ignorantissimus Ordinis Praedicatorum, suam Legendam, supra meum ingenium, cum confidentia sui auxilii, sum compulsus componere. Et ut fides adhibeatur dicendis, noverit lector quicumque, quod quidquid inferius inferetur, fuit mihi, aut a videntibus ejus magnalia et ab ipsamet audientibus, fideliter et perfecte relatum ; aut in scriptis inveni, per manus Notariorum Imperialium vel Religiosorum fidelium, cum testium inscriptione probatum. Inter audientes autem et videntes facta ejus miranda, fuerunt mihi relatrices quatuor religiosae Sorores, quae superstant adhuc, et fuerunt cum ea a suae juventutis primordiis conversatae, ac ab ipsa sacrae religionis monitis doctrinatae.

de qua merito gaudendum.

et Vita scribenda assumitur : qua fide ? E

4 Suscipe igitur, o lector, cum devota et fidelis mentem, quod legis ; ne radiis hujus solis, si infidelis fueris, obaecceris. Tunc videbis, si aequa lance dicenda libraveris, non esse de miris mirandum ; sed potius stupendum, si tante sanctitati non adfuisse miranda. Ut autem facilius possis comprehendere quae dicuntur ; noveris hunc librum per partes suas in numero ternario dividi : in quo, secundum fidem et etiam scientiam naturalem, omnis perfectio continetur. In prima quidem de suo ortu et pueritia, ingressuque religionis, ac mirandis operibus, quae in castro Proconi egit, Domino docente tractabimus. In secunda autem de ejus advento seu reditu in castrum Montis-Politiani, aedificatione praedicti Monasterii, ac aliis actibus mirabilibus, usque ad ejus obitum, divina gratia instruente narrabimus. In tertia vero de ipsius transmigratione laudabili, et miraculis ac prodigiis subsecutis, usque ad nostra moderna tempora, divino lumine illustrante dicemus. Unum autem opto tibi, lector Christianissime, fore notum, quod juxta meam fragilitatem sua gesta colligere sin conatus : nihilominus tamen, tum propter taedium tui vitandum ; tum quia multi et multae sunt de hac luce subtractae, quae melius et perfectius noverant vitam quam superstites nunc viventes, multa de virtutibus et mirabilibus ejus omittere sum coactus. Quapropter de multis pauca nunc recipe ; et ad saporem istorum, quam sapida fuerint omissa, percipe : illique laudes referas et gloriam et honorem, a quo omnis sapor tonitatis conceditur, qui trinus in unitate et unus in trinitate, est benedictus in secula seculorum. Amen.

Tripartita operis distributio.

F

TITULI VETERIS DIVISIONIS

PARS PRIMA.

- § 1 De ejus progenie, nativitate, prodigiis in ortu ejus ostensis, ejusque pueritia ac ingressu monasterii.
- II De prophetia de ea facta per quamdam sanctam feminam monasterii visitatricem.
- III De elevatione ejus a terra, dum oraret, et sanctis moribus sacrae Virginis.

- A IV De visione quam habuit de ædificanda ecclesia in honore Beatae Virginis.
 V De accessu ejus ad castrum Proconi.
 VI De congregatione Virginum, per eam facta in castro Proconi ac cura monasterii, in anno xv suæ ætatis commissa.
 VII De austeritate vite ac fervore orationis ejus, deque manna super eam descendente, maxime in die consecrationis ejus.
 VIII De dulci visione, in qua B. Virgo Maria donavit sibi filium suum D. N. Jesum Christum; et de cruce, quam ei misit.
 IX De Communione, quam decem continuis diebus Dominicis de manu Angeli accepit.
 X De reliquiis Christi et Apostolorum Petri et Pauli, sibi miraculose donatis.
 XI De obresso a damone ad ejus introitum mirabiliter liberato.
 XII De diversis temporalibus rebus, per ejus orationem receptis et augmentatis.
 XIII De mirabili quadam visione, et carnum transformatione.
 XIV De rosa, in ejus paropsidem de celo veniente, et quodam peccatore, cujus penas viderat, per eam converso.

PARS SECUNDA.

- § I De revelatione, quam habuit, de secundo monasterio fundando.
 II De ædificatione secundi monasterii in castro Montis-Politiani, sub habitu et cura Fratrum Ordinis Prædicatorum.
 III De scala super locum monasterii apparente, quæ sua summitate celos tangere videbatur, per quam Angeli ascendebant et descendebant.
 IV De illuminatione Sororis Miræ.
 V De calice, quem novem diebus Dominicis continuis, de manu Angeli sibi apparentis, bibit.
 VI De nonnullis miraculis in introitu balnei factis.
 VII De virtuoso exemplo patientiæ et mansuetudinis ipsius sanctæ Virginis.
 VIII De aqua in vinum miraculose per ipsius orationem transmutata.
 IX De miraculosa liberatione et sanatione vulneris, in genu cujusdam puellæ noviter facti.
 X.....
 XI De cruce, sibi per Angelum Domini miraculose deportata.
 XII De virtute ejus, quam habuit contra malignos spiritus.
 XIII De gratia et Spiritu prophetiæ quo claruit.
 XIV De ultima ejus ægritudine, felici ejus transitu ex hoc mundo ad cælestem patriam, et de mirabilibus tunc ostensis.

PARS TERTIA.

- § I De mirifico odore, qui de ejus sacro corpore mirabiliter prodibat.
 II De salutifero oleo, miraculose de ejus corpore defluente, et diversis infirmitatibus ad tactum venerandi corporis ejus sanatis.
 III De miraculis post ejus obitum patratis, et de furioso quodam et pertinace, qui ad invocationem nominis ejus mirabiliter humiliatus est, et per ejus merita conversus fuit.
 IV De puero in balneo suffocato, et per invocationem sanctæ Virginis suscitato.
 V De quibusdam letaliter vulneratis, per hanc altam Virginem sanatis.
 VI De igne quodam copiose accenso, ad invocationem nominis ejus extincto.
 VII De quibusdam cæcis illuminatis, meritis beate Virginis Agnetis.
 VIII De contractis quibusdam per sanctæ Virginis merita perfecte sanitati restitutis.
 IX De nonnullis mutis, quibus per beatam Virginem loquela miraculose restituta fuit.
 X De quibusdam demoniacis, meritis B. Agnetis Virginis plenarie liberatis.
 XI De nonnullis incarcerationis, ad invocationem B. Agnetis a vinculis absolutis.
 XII De amentibus, epilepticis, et pleuresi morbo laborantibus sanatis.

CAPUT I.

Agnetis infantia et pueritia magnæ sanctitatis præsagii et effectibus illustrata, vitæque religiosæ initia.

Agnes virgo, nobilis fide et devotione, ex parentibus a temporalium rerum copia divitibus, ex Monte-Politiano sanctam et inelytam duxit originem. b Quam quidem originem nolens Deus omnipotens præterire sine signorum claritate, spiritualem Incem a Virgine in posterum processuram, tali ostendit præaugurio. Apparuerunt enim statim post suam nati-

vitatem in camera, ubi mater pariens cum quibusdam obstetricibus dominabus se cluserat, quamplures cerei, miranda luce accensi divinitus, qui adstantibus stuporem simul et gaudium ministrarunt. Igitur ostenso per alienius horæ spatium, quid de puella nata esset futurum, tandem ab omnium disparnerunt intuitu. Quæ adhuc in infantilibus annis posita, cum Dominicam orationem ac Angelicam salutationem didicisset; pullulante devotione in parvula, quæ in adulta copiose germinare debebat, dimissis puellis consociis, puellaribusque jociis neglectis, ex parte posteriore domus secreto secedebat juxta parietem: ibique, quod devote didicerat, flexis genibus junctisque manibus devotius expromebat. Cumque hæc diutius fierent, cepit in animo puellæ desiderium religionis suæ crescere, et appetebat quotidie amplius se totam divino servitio mancipare. Cœpit suum motivum parentibus prodere, attestans puerilibus verbis, quibus sciebat, omnino se sanctionem esse debere.

6 Quæ verba cum ab audientibus leviter putarentur, nec puellæ sanctæ desiderio satisfacere; accidit, Deo mirabiliter ordinante, ea existente circa ætatem annorum novem, et veniente de villa, quæ Gratianum e vetus appellatur, districtus montis Politiani, ad dictum castrum; quod dum appropinquaret ad quemdam collem, prope portam d castri positum (ubi tunc publicæ meretrices sui scelus habitaculum possidebant, nunc autem monasterium Virginum, per ipsam in temporis processu fundatum, sub religionis apice est constitutum) de ipso colle quidam corvi nigerrimi, eruciantes furiosissime, eximtes, ipsam aggressi unguibus et rostris, caput ipsius incisim dilaniare cœperunt. De quo mirantibus mulieribus, cum quibus concitabatur; et cogitantibus, quid sibi vellet tam inra corvorum rabies, super puella tam pura: ipsa conceptus sui non immorale fertur dedisse responsum: Idcirco, Deo permittente, isti mihi corvi tam crudeliter adversantur, quia non permittitis me sub religionis habitu divino obsequio mancipari. Quod quidem verbum, licet ex sancto puellæ proposito processerit, et parentes ejus voluntati consentire coegerit; nihilominus aliud mirabilius et utilius illa corvorum sevities indicabat. Prævidebant enim illi maligni spiritus, qui tunc corvorum similitudinem prætendebant, Domino eis ad eorum stimulum revelante, puellam sanctam post aliquod tempus ipsos de turpitudinis loco pulsuram, et ibidem sanctæ castitatis et religionis monasterium fundaturam, sicut rei postmodum probavit eventus: de quo quanto invidiæ torquerentur furore, actibus furibundis et bestialibus demonstrabant.

7 Quia vero, justo Dei judicio, mala quæ hostis antiquus contra electos opponere nititur, in illorum utilitatem et ipsorum confusionem redundant; hæc ipsa corvorum molestia, qua tortuosus serpens puellam credidit infestare, in perfectionem crevit sancti propositi. Nam cum ante dictum iter reiteraretur quam pluries, nec cessaret infestatio infernalis, et supradicta verba prudens puella repeteret; inclinati sunt parentes et consanguinei ad satisfaciendum suæ petitioni; cœperuntque visa diabolica rabie, verba puellæ venerari, quæ prius tamquam puerilia contemnebant. Dant ergo operam facto, sollicitè querendo, ubi eam possent inter congregationem Virginum collocare decenter et congrue. Omnipotentis Dei judicio in monasterio, quod in dicto castro situm erat, in quo Sorores quæ de e Sacho dicebantur, propter scapulare quod ex humilitate de f Sachino panno ferebant, sanctam Virginem Agnetem, cum ejus non parvo gaudio, locavere.

8 His peractis videns se Virgo, in ætatis flore,

Anno

AUCT. RAY-
VINO
CAP. EX MS

atate tenera
concepit Re-
legimus pro
positum:

c
E
d
infestatur a
demonibus
sub specie
corvorum,

dam transit
lupanar,
quod erat in
monasterium
conversura.

ipsa, dicens
id fieri quia
suam propo-
situm im-
pediebatur,

collocatur
inter sac-
chilas,

a
b
Recens nata
futuram
sanctitatem
præstantiam
locum pro
digiosa;

AUGT. LAY.
MONDO.
CAP. EX MS.
atatis sue
anno 9.

et
monasterii
visitationis
sancta

prædictam
fuit gloriam
ordinis :

quod præstat
ecclesia, dicti
saluti ejus
nomine,

h

licet necdum
canonizata :

in oratione
sæpius eleva-
tur a terra.

i

et semel us-
que ad Crucif-
ixum supra
altare pos-
itum,

A Anno videlicet nono, Deo dicatam; cepit non segni-
ter sese toto tempore, quod humanæ fragilitati et
necessitati subtrahere poterat, orationi, lectioni, et
obedientiæ supra modum humanum mirabiliter dare.
Cumque esset sub cura et magisterio ejusdam So-
roris tradita, nunc Margaritæ, tanta erat obedi-
entiæ ejus et humilitatis dulcedo, quod magistram
suam dulci ad se dilectione trahebat, et de tantis
virtutibus in admirationem ducebat. Illo autem in
tempore, paucis diebus post ejus ingressum, accidit
ut quadam sanctimonialis femina, religione et virtu-
tibus veneranda, quam propter sanctitatis culmen
diocesanus Episcopus *g* Arcadius pluribus præfec-
erat Congregationibus Virginum, ut ejus visitatione
simul et correctione regulariter viverent, ad supra-
dictum monasterium, ubi Agnes noviter ingressa
decebat, visitationis gratia, quibusdam religiosis
feminis sociata, veniret. Quæ cum de statu monas-
terii requisisset, dictum est ei inter alia, puellam
quandam monasterium esse ingressam. More piæ
matris eam ad se accersiri fecit, ut sanctis monitis
eruditam in religionis proposito confirmaret. Cum
puellam virginem esset intuita, divino afflata spiritu,
ore prophetico ipsam est taliter alloenta: Gaudeo
in Domino de te, filia, quia indubitanter te totius
nostre Congregationis gloriam futuram esse et co-
ronam [credo] Et conversa ad Sororem Margaretam,
sub cujus cura tradita erat, dixit: Sollicitam curam
ago circa venerandam hanc puellam: quia ex divina
revelatione tibi dico, quod sicut Agnes Virgo et
Martyr, ejus reliquie Romæ quiescunt, hoc no-
men, Sancta Agnes, initiavit in ore fidelium; ita
hæc sancta puella, idem nomen in sancta Ecclesia
fecundabit.

9 Quod quidem dictum sic omnipotentis Dei ele-
mentia moderno tempore factis explevit, quod cum
nondum sit per summum Pontificem Sanctorum ca-
talogo adscripta, ex miraculorum multitudine et evi-
dentiâ, non solum S. Agnes a fidelibus appellatur,
quin immo ecclesiam, per eam sub vocabulo per-
petuæ Virginis Mariæ *h* fundatam, non nisi sub S.
Agnæ nomine fidelium devotio hodie vocet. Cum-
que a pluribus talis denominatio reprehensa fuerit,
tum propter reverentiam Virginis gloriæ, Matris
Dei, tum etiam quia sub nomine Virginis, Sancto-
rum catalogo nondum adscriptæ, nulla debet eccle-
sia nominari; quid sibi velit ignoro, quia ipsimet re-
prehendentes in communi locutione et omnes alii,
monasterium et ecclesiam sub S. Agnæ nominatione
appellant. In quo nihil aliud video, nisi quod
fidelis Dominus in omnibus verbis suis, promissionem
per famulam suam prophetice factam, in præsentia-
rum opere complèt, quia sanctus est in omnibus
operibus suis.

10 Post hæc admiranda præsentia et futura sanc-
titudinis indicia, incipit puella sancta agere, quod mul-
tissime olim Deus de ea ostenderat. Nam taliter et in
tantum erat mentaliter cum Deo ex favore spiritus
juncta, quod cum in secreto spiritum suum colligens
Deum oraret, ex dicto spiritus fervore sæpius in
puellari adhuc ætate, a terra per spatium unius cu-
biti et sine alio quo corporali sustentaculo in aera
elevari, et factori suo subjungi [cerneretur.] Et licet
hoc quam pluries ageretur, videntibus quibusdam
Sororibus, quæ propter admirationem et exemplum
facta ejus curiosius observabant, unum tamen visum
est semel per dictas *i* Sorores, quod stuporem au-
dientibus ingerit pariter et amorem. Dum enim qua-
dam vice, puella Deo devota coram imagine Crucifixi
devotius oraret; in tantum eam arripuit amor Sponsi
sui, quod relicta terra tam alte fuit corpus suum
purissimum sublevatum in aere, quod ipsi imagini
supra altare in emiuenti loco positæ se pari situ

conjunxit: ubi osculans et amplexans, visa est su-
per Dilectum suum innixa, et ut unionem mentalem,
qua cum Christo erat unita interiorius, manifeste in
corporalis imaginis amplexatione vidisses, et mentis
elevationem in altum ex suspensione corporis mira-
culosa conspexisses; postquam suæ ferventis cari-
tatis affectui per aëres exteriores, quantum ei licuit,
satisfecit, ea levitate, qua in altum ascenderat, des-
cendit ad ima: factumque est ut puella, ætate te-
nera, moribus casta, ex tantis virtutibus ab omnibus
sanctimonialibus, tam juvenibus quam antiquis, in
mira reverentia haberetur.

11 Erat enim obedientia lenis, humilitate placida,
oratione fervens, conversatione tractabili, caritate
hilaris, prudentia gravis, et omnium morum compo-
sitione placibilis. Propter quod cum ante annum
ætatis suæ quantum decimum ei esset per Prebendam
monasterii *k* cellarii cura imposita, ut secundum
prudentiam sibi datam temporalia Sororibus minis-
traret juxta earum indigentiam; tantam ei gratiam
contulit Dominus, quod omnes consolans, omnibus
hilariter satisfaciens, suæ assuetæ penitentiae rigo-
rem assiduæque orationis fervorem nullatenus per
exteriora dimisit. Quod quidem, licet inexpertis
facile videatur; si tamen interrogentur qui hæc pro-
bandonaverunt, non solum difficile, sed quasi im-
possibile quodammodo apparetur, non tamen illi
apud quem nullum verum est impossibile. Admira-
tur autem omnes consociæ; et Agnæ actus, cari-
tate et prudentia regulatos, sollicitudinemque, mo-
destiam, ac sapientem hilaritatem universæ consi-
derantes ultra quam credi potest stupentes; datori
omnium munerum gratias referentes, ipsam Virgi-
nem in corde suo affectuosissime rapiunt: ita ut sola
Agnes commendaretur, sola laudaretur, et ei quasi
per excellentiam omnis virtus tribueretur; ex eo
quod ceteræ, quasi stellæ, ejus solaris luciditatis
obscuratione laterent.

12 Interim quoddam futurorum præsagium fuit
sibi oranti ostensum, quod, propter subsecutum
opus infra dicendum, silere non debeo. Cum enim
puella devotè orationi et contemplationi esset tota-
liter intentæ, concepit erga matrem Dei singularem
et ferventem devotionis affectum. Quapropter, cum
crebris ad eam affectuosissime oraret; quadam
vice, dum orando in amorem ipsius Regine Virgi-
num mens ferret, Virginea ipsa mater Dei, Agnæ
virgini manifeste apparuit; eamque consolans ac
dulciter alloquens, tres lapillos parvos sua venera-
bili obtulit manu, dicens: Sciens scito filia, quod an-
tequam de hoc mortali corpore exeas, ædificatura es
ecclesiam nomini meo: in cujus rei signum hos tres
lapillos accipe, ac supra petram confessionis fidei
Trinitatis excelsæ omnis tua ædificatio roboretur.
Quos cum illa cum prompta et humili obedientia
accepisset, continuo illa inelyta visio ab ejus oculis
disparuit, remansitque sancta puella cum pectoris
non parva dulcedine; ac pignus futuræ foundationis
sibi tam grate datum, omni tempore reverenter ac
secreto servavit.

ANNOTATA.

a Ex familia Segniorum, inquit Sordinus, patre
Laurentio, hoc quidem ex illius familiæ scriptis, istud
ex antiqua traditione haberi affirmans.

b Anno 1268 quantum, inquit idem, per accuratio-
rem supputationem temporum sciri potuit. Cur ea
non indicatur? Alias, secundum quod dicitur ad caput
4 *f*aisset solum nata ann. 1274.

c Ibi natam et educatam Agnetem, idem scribit.

d Portam Gracciani ipse appellat.

e Alias de Sacco. Jordanus de Saxonia alique vo-
lunt

14 anno æt.
præfatur
cellario.

k

sed nihil de
orationi ac
penitentia
remittit.

accipit a B.
Virgine tres
lapillos

F
pignus fun-
dandæ ab ea
ecclesiæ.

A *lunt Fratres de pœnitentia Jesu Christi, Saccitas dictos, comprehensos ea eremitarum congregatione et unione quos Alexander IV. an. 1236 sub Generali Laudfranco et Regula S. Augustini in unum coegit ordinem, quod nobis ad x. Februarii post Acta S. Guilielmi de ista unione agentibus cum 24 probari non potuit. Esto Regulam S. Augustini aut tunc habuerint aut postea susceperint dicti Fratres, et per consequens etiam Sorores ejusdem instituti: quod non tantum in Italia, sed etiam in Gallis floruisse apparet ex Testamento S. Ludovici Regis, 1269 condito: et Celsus Fulconius lib. 3 Memoriarum Bononiensium agens de Episcopo Jacobo Boncampio; qui eis Bononiæ ad portam S. Mamæ locum dedit, dicit ortum habuisse Massiliæ a quodam Fr. Daniele Ord. Prædicatorum.*

f *Sacellinus pinnus, id est rudis, qualis ad saccos conficiendos adhiberetur.*

g *Guilielmus Ubertinus, circa annum 1248 Episcopatum adeptus, eum pene omnem in armis egit, finivitque media in acie pugnans ad castrum Pappi an. 1289. Quem tamen non annuo commisit sibi gregis curam dimisisse, vel ex hac visitandorum monasteriorum cura apparet.*

h *Sic et in titulo Prologi MS dicitur Agnes fundatrix monasterii S. Mariæ novellæ, ad distinctionem haud dubie alterius sub eadem appellatione vetustioris, uti in aliis pluribus Italiæ urbibus.*

i *Joannes Rehae de S. Maria, coram omnibus id factum ait.*

k *Idem ut constitutam Procuratricem: sed valde diversa ista officia sunt, tam apud monachas quam monachos: nam Procuratoris sive Prioris est de rebus temporalibus agere cum externis; adrelando, petendo, emendo; etc: Cellarius domi condita distribat et dispensat in usus communitalis, eorumque conservationi intendit.*

CAPUT II.

Abbatissa apud Procenenses constituta Agnes, manu celesti perfluitur: puerum Jesum visibili specie amplectitur.

Nolens igitur omnipotens Deus tam ardentem lucernam, etiam ad tempus, latere sub medio: mirabiliter disposuit eam supra candelabrum Ecclesiæ ponere. Unde accidit quod quidam eistrenses ejusdem castri comitatus Urbevetani, quod a Procenum dicitur, audientes famam conversationis sanctæ illarum sanctimonialium, inter quas virgo sancta Domino serviebat, solennes nuntios; ad castrum Montis-Politiani ad domum Sororum de Sacco sollicite direxerunt. Postulant igitur per predictos nuntios ab eis, quatenus manum earum, de cujus religione et sanctitate confiderent, ad castrum suum Procenum mittere dignarentur: quatenus ibi fundato monasterio, et congrégatis Sororibus, sanctæ conversationis exemplo populum edificare valerent, ac piis precibus et justis meritis ad Deum terrigenas adjuvare. Quorum votum Ancille Domini attendentes, cœperunt inter se querere, quam possent eis concedere Sororem, quæ melius absque monasterii damno opus illud exequi posset.

14 Cum de sancta puella Agnete nulla fieret mentio, propter puerilem ætatem, tum etiam quia maximum damnum de ejus absentia monasterio prætendebant; tandem est inter eas deliberatum, quod Soror Margarita, magistra et instructrix ipsius Agnetis illuc mitti deberet. Quam cum ad se vocatam caritative monerent, ut ad Dei gloriam et illius populi utilitatem dictum laborem assumeret; illa, instigante Spiritu sancto, respondit, se nullatenus posse tanto labori submittere colla, nisi sua sancta filia et perfecta discipula Agnes sibi in sociam traderetur. Quod illæ rennentes omnino volentes pro se potius

pretiosum tenere thesaurum, tandem illorum hominum compulsæ instantia et Sororum ad hoc dispositarum, ipsam sororem Margaritam ad dictum castrum Procenum miserunt, eique pro socia Agnetem virginem tradiderunt.

15 Currebant duæ pariter ad opus Dei viriliter exequendum: sed Agnes præcucurrit citius, hoc est perfectius Margarita. Cum enim in ipso castro Procenii Sororum Congregationi et monasterii fundationi sollicite et viriliter operam darent, tanta gratia in labiis Agnetis diffusa est, quod dulcibus monitis et suavis alloquiis ejus nulla virginum resistere poterat, quin post eam in Dei servitio currebant; in odorem sanctorum exemplorum ejus. Cœpit insuper de castris vicinis puellas attrahere; et, sicut veri pastoris vicaria, oves dominicas in loco pascuæ congregare. Dantur ergo laudes Deo a circumstantibus, et tam mirandæ puellæ virtutibus stupefacti, qui prius operi sancto Sororem Margaritam præferiebant, postea congregatæ grege virginæ, Agnetem virginem, puellam tempore antiquam virtute, sanctitate et moribus venerandam, omnibus Virginibus præficere statuerunt.

16 Quapropter auctoritate summi Pontificis, per D. Federicam tunc Ostiensium Episcopum, qui ejus virtutes noverat, impetrata, Agnes virgo quindennis, propter eminentem ejus perfectionem, illi monasterio præficitur ut Prælatæ principalis, et sub ejus obedientia omnes ponuntur. Posita igitur super candelabrum Ecclesiæ lucerna accensa, cœpit omnipotens Deus eam radiis facere conrescare miraculis: quæ, quantum mihi audire licuit et legere fuit concessum, fidei et veridico sermone recitare conabor, licet forte ordo temporis miraculorum gestorum in ordine recitationis plene non observatur. Sufficit tamen mihi, et cuilibet vitam scire volenti, si facta ejus fideliter recitentur, cum falsitate remota. Et ut mirandis factis ejus facilius fides adhibeatur, quedam de virtuosis operibus ejus ante omnia prædicemus.

17 Igitur virgo sancta, videns se tam juvenulam cunctis præpositam, cogitavit corpus suum omnino spiritui subdere (et hoc per parcimoniam cibi et potus aliasque asperitates) spiritumque Deo, per devotam orationem. Unde in eodem monasterio quindeni in pane et aqua jejunavit annis, et his quidem aretissimis: lectum autem nullum habebat, sed more futuri Patris sui Dominici super nudam humum corpusculum suum inclinabat, habens pro cervicali sub capite petram durissimam. Nec tali vitæ citra mortem terminum posuisset, nisi quia post dictos quindecim annos, gravi et diuturna infirmitate corporea superveniente, de medicorum consilio et Confessorum imperio, cibos et stratum mutare compulsæ est. Orationi tum ferventer et ardentem inhærebat, quod si aliquando Sororem contigisset ad eam orantem quacumque ex causa accedere, statim magnis clamoribus expellebat eam, dicens, illos suos esse inimicos et hostes crudeles, qui eam a conjunctione sui Sponsi quomodolibet impedirent. Propter quod, volens omnipotens Deus ostendere, quantum ei sua oratio fuerit grata, sapissime dum oraret a terra elevans, mantellum quo tegebatur totum manna replebat: locumque ubi virginea genna flectebat, floribus cœlicis et inusitati odoris summaque pulchritudinis miraculose spargebat: quorum quidam a quibusdam observantibus collecti fuere, et usque ad hodie etiam tempora illæsi servati.

18 Sed quod dictum est de manna, super eam orantem veniente de cœlo, mihi quatuor prædictæ Sorores ejus olim discipulæ, taliter retulerunt. Ferunt enim sanctam Virginem quandoque post orationem suam de cellula sua exiisse, ut Sorores suas

D
ACT. RAT-
MUNDO
CAP. EX MS.

et magno
successu opus
promovens.

b
c
fit Abbatissa
at. anno 15,
E
d
clarescit mi-
raculis fide-
liter narran-
dis,

annis 15 je-
junavit in pane
et aqua, hu-
mi cubat,

F
orationi in-
cumbens
manu cele-
sti perfundit-
tur,

loco ipso flo-
ribus cen-
strato:

Procenensi-
bus, novi
monasterii
incitatricem
petentibus,
a

mittitur
cum sua
magistra
Agnes:

AUCT. RAY-
MUNDO CAP.
EX MS.
manna istud
habebat
formam
cruenturum :

A visitans, ne torperent otio in sancto opere, sollicitare valeret : quam venientem intuentes Sorores prædictæ, viderunt ejus mantellum taliter albefactum. Cumque appropinquantibus investigarunt, unde albedo illa procederet ; viderunt eam quasi totam coopertam quodam minuto manna in modum nivis, quod dividebatur per multa grana, quorum figura erat in omnibus eadem, scilicet figura salutiferæ Crucis. Ipsis igitur intuentibus, cum ipsarum una simplicior ceteris, ex puerili quadam simplicitate, credens veraciter manna nivem esse, ejus pallium vellet excutere ; prohibuit sancta virgo modesto sermone, dicens : Sine, filia, sine : quod mihi ex dulcedine divina concessum suaviter porto, tu noli a me auferre. Quam responsionem advertentes alie, quæ erant majoris prudentiæ et ætatis ; intuentesque pallium, quod nec nivi nec alicui albo corpori consueverat natura talem dare figuram ; manifesto noverunt, opus hoc esse divinum : maxime quia, non nisi quando ab oratione surgebat, ipsam sic dealbatam poterant intueri.

B Sed licet hæc quam sæpius visa fuerint, tam in supradicto castro Prozeni quam in monasterio Montis-Politiani per eam fundato (ubi nunc sanctæ ejus Reliquiæ requiescunt ad quod propter continuationem materiæ, prætermisso ordine historiæ, nostrum sermonem extendimus) unum tamen in dicto castro Prozeni valde mirabile accidit, quod nunquam de alio vel alia memini me legisse. Dum enim Diocesanus e Episcopus, ancillam Christi suis vellet manibus consecrare, sanctumque velamen, ut moris est sanctimonialium, ejus capiti cum benedictione imponere ; statuta die ad hoc officium pergendum, peractis omnibus necessariis, introeunte Episcopo una cum Clero ecclesiam, ubi virgo Agnes consecrari debuerat, inventa est ecclesia supradicto manna repleta. Cumque mirantes aspicerent, et inter se, quid illud esset, sollicite quererent : sic queritando, altare principale illius ecclesiæ adeunt, totaque tabulam desuper positam ipso manna plenam divinitus, et in tanta quantitate refertam inveniunt, quod in manibus, agiliter inde repletis, alteri alteris cum admiratione ostendebant f.

c
eoque conspersum intervenitur templum in quo erat consecrandum,

f
cum admiratione Episcopi et aliorum,

C Cum igitur clare per Episcopum videretur et Clerum, maxime propter figuram Crucis, quæ in ejus gravis apparebat, aperte hoc omnipotentis Dei miraculo accidisse, et quanti ancilla sua apud eum meriti esset ostenderet : coeperunt omnes Creatori laudes referre, ipsumque in famula sua venerari. Sic igitur cum gaudio et reverentia, pariter officium consecrationis perficitur ; redeuntque cuncti ad propria, plenis devotione pectoribus ; ac de sanctitate virginis, omni remota suspitione et dubio, redduntur plene certificati. In quo quidem inusitato miraculo ; voluit omnipotens Deus omnibus patenter manifestare, [quod] famulam suam, quam Episcopus consecrare volebat per quadam signa sanctificationis exterius ; ipse Sanctus Sanctorum prius sanctificaverat per dona suæ gratificationis interioris : et quemadmodum per illa dona animam ancillæ suæ puram reddiderat interioris ; sic in die consecrationis manna mirabile de cælo transmisit.

Capitulum ei dendi corpora iter Christum,

21 Nec hoc silendum puto, quod omnipotens Deus, in signum immense dilectionis et augmentum nostræ devotionis, sibi concedere dignatus est. Erat enim, ut diximus, Virgo sancta orationi valdededita, ex amore et desiderio Sponsi sui : cumque caritas Christi magis ac magis abundaret in ea, coepit mens ejus quotidie amplius fervere appetitu quodam sancto, sed non a quolibet præsumendo, videndi scilicet facie ad faciem Dei filium, Dominum Jesum Christum, et ipsius amplexibus posse frui. Quæ cum consideraret, inter creaturas et Creatorem, maxime

existentes in via, nimiam esse distantiam ; cogitavit D per illam scalam velle ad Deum ascendere, per quam Deus descendit ad homines ; et illo funiculo Altissimum attrahere ad suam faciem ostendendam, qui eum traxit ad carnem humanam propter nos assumendam. Hæc scala, peccatorum advocata, Maria : ad hanc Reginam virginum Agnes virgo tota devotione recurrit, ipsam precibus sæpius ac ferventius obsecrando, quatenus suum ei filium dignaretur ostendere, ut sic ejus gaudium impleteretur : asseribat enim se nullatenus dubitare, tantum excellentiam ei a filio concessam, quod eum posset juxta beneplacitum suum etiam viatoribus ostendere.

recurret ad B. V. Mariam

22 Adstricta igitur virginum clementissima Regina tam ferventi Agnetis prece, solitaque pietatis inclinatione, non valens ancillæ suæ petitem negare in nocte Assumptionis suæ, ei, quod toties petierat, præstare curavit. Dum enim in nocte prædicta virgo sancta oraret, totoque conatu mentis spiritum collegisset ad orandum Reginam virginum ut in festo Assumptionis suæ hanc sibi gratiam concedere dignaretur ; subito circumfulsit eam lux de cælo, et in medio lucis apparuit Domina mundi, amicta lumine sicut vestimento, habens inter ulnas filium, ætatis, ut videbatur, infantilis. Ex qua visione dum virgo devota stupore pariter et gaudio raperetur ; ipsa Regina cæli eam dulciter alloquens, filiumque clare ostendens, locutione et actu ad amplexandum Sponsum suum ipsam curialiter invitabat. Quod illa advertens, sui desiderii non oblita, Creatorem suum matre donante accepit : quem restrictis manibus ad se stringens, ipsumque sibi appropians, ineffabili jubilabat tripudio, et indicibili dulcedine replebatur. Nec mirum quia invenerat, quem diligebat anima sua ; quem in lectulo hujus mundi querens et non inveniens, magno desiderii fervore et orationis labore, Maria juvante, meruerat [invenire]. Sic igitur Agnes Agno quasi inseparabiliter adheret : et eum cui interius caritatis nexibus jungebatur, quasi intra se vel se intra eum inserere nitebatur.

et in festo Assumptionis effecta voti compos

puerum Jesum intra ulnas excipit,

23 Cumque sic per alienjus horæ spatium Regina cæli absentiam filii, propter Agnetis solatium, sustinisset ; tandem finem visioni volens imponere, coepit Agnetem requirere, ut filium suum ei reddere non tardaret. Quod dum Agnes omnino remmeret, asserens se nullatenus [posse] a Sponso tam dulcissimo separari ; nec aliquibus blandimentis aut precibus ad restitutionem filii a Matre Domini flecti posset ; ipsa Dei genitrix filium suum manibus apprehendens, quadam pia violentia, ad se trahere conabatur. Sed cum Agnes ex alia parte juxta posse p traheret et teneret, facta est inter eas caritativa concertatio et pia. In quo certamine dum Agnes se deficere cerneret, quia videlicet Mater ad filium traherebatur totaliter, et de manibus suis paulatim puer Jesus exibat ; quandam Crucem parvulam, ad pueri Jesu collum parvo filo ligatam, tam fortiter apprehendit, quod potius potuisset manus avelli a corpore, quam crux illa auferri a manu. Propter quod ad Mariæ virginis tactum filius quidem ablatus est, sed crux ipsa remansit in pugno : sicque ab oculis ejus disparuit tam delectabilis visio.

ab ejusque a se tandem divulsu collo,

ruptam parvam crucem retinet,

24 Ex qua quidem dispartitione, et sui Sponsi ablatione, tantus dolor cordi Agnetis inbasit, quod post magnos et horrendos clamores in terram ejulando decidit semimortua. Ad cujus clamorem excitatæ Sorores, ad consuetum orationis locum currentes, ipsam seminecem et quasi mortuam reperrunt. Cumque post aliquod spatium ad se ipsam redisset ; interrogata a Sororibus, quid ei accidisset ultra solitum, quod tantam in ea novitatem causasset ; tanquam vera sponsa, suum tenens secretum sibi, nulli pro tunc revelare voluit : postea cuidam Sorori nulli

quæ adhuc
servatur.

A Catharinæ, sibi ex religione et vitæ sanctitate multum dilectæ, secreto facti seriem revelare voluit; crucemque quam, sibi Dominus dispensative dimiserat, g demonstravit. Quæ crux cum Reliquiis reverenter posita, usque hodie conservatur, et cum veneratione maxima, prima die Maji, post solennizationem sui transitus, cum ceteris Reliquiis, populo manifeste ostenditur.

ANNOTATA.

a Distat a Monte-Politiano castrum Procenî circiter 22 p. m. Razzius, quem sequitur Rehac Porsennæ castrum nominat, sed corrupto vocabulo ait ab incolis vocari Procenam; ratus fortassis ab antiquo illo Etruscorum Rege Porsenna, Tarquiniorum fuitore, nomen loco inditum; nos tale nihil apud auctores reperimus; et incolis non Procena, sed Proceno dicitur, Alberto Leandro Procennum.

b Posito per Sardiniam nativitatæ an. 1208 insistendo, 15 annis Agnæ fuisse Christi 1283, quando Pontifex erat Martinus 4; alius ad an. 1289 et Nicolai 4 Pontificatum res spectabit.

c In toto Ostiensium Episcoporum ordine nullus Fredericus reperitur; sed nec inter omnes qui tota Pontificia ditione aut in Etruria hoc seculo fuerunt Episcopi, nec inter Cardinales; cum autem ex publicis Actis liquidissima sit successio hujus primariæ in Romano Patriarchatu Sedis, quem hoc tempore tenebat Latinus Malabrancho Ursinus, Nicolai 3 nepos et sacri Cardinalium Collegii Princeps; consequens omnino est Fredericum hic nominatum, fuisse Episcopi Vicarium seu Chorepiscopum, et errasse Sardinum qui ipsum etiam Cardinalem fecit.

d Abbatissam nominatam inveniens infra num. 29 et 31. Razzius et Rehac minus recte vocant Priorissam: nec enim Priorissæ ab Episcopo consecrari solent, sed Abbatissæ tantum; consecratam autem fuisse Agnetem mox dicitur.

e Fuit hic Franciscus de Monaldeschis an. 1280 electus et 1295 ad Florentinam cathedram translatus.

f Adlit Sardinus fuisse qui ex eo manna vasa nonnulla implevit, et devotionis causa diu servavit.

g Seraphinus Razzius, in variis circumstantiis rei seriem mutans (ut solent, qui minus presce ex una in aliam linguam aliquid transferunt) scribit a Sorore ista monum Beata, necdum sensibus rediit, violenter apertam itaque inspectam Crucem fuisse; quam idem Razzius asserit a se frequenter visam, tractatam et aliis ostensam, Sardinus eandem accuratius describens, ait habere formam quæ rite bullæ sive rhombi, angulis in modum crucis se respicientibus, in ejus medio sit parvulum foramen quale videri solet in parentis seris; videri autem ex matre-perla sine majori concha, ex qua materiam etiam videtur esse annulus sponsalitiæ Divæ Virginis Præsentis asservatus, de quo egimus xix Martii ubi de S. Josepho. Cum eadem et certis orationibus benedicatur etiam aqua, infirmis distribuenda.

CAPUT III.

Reliquiæ per Angelum acceptæ; Olei, pecuniæ, panis multiplicatio miraculosa.

Sed neque hoc mihi est licitum præterire, quod misericors Deus ex singulari privilegio voluit miraculose illi conferre. Ferunt enim prædictæ Sorores, a relatrices et informatrices meæ, se audivisse ab ejus ore, recitantis de se tamquam de alia, obscure quidem ab ea, sed clare a Sororibus quæ tunc temporis secum erant; quod dum esset in castro Procenî prædicto, assueta erat quandoque in horto monasterii sui sola descendere, ibique juxta quamdam arborem olivarum orationi vacare. Cumque hoc

diutius fieret, accidit sanctam Virginem quodam mane diei Dominicæ ad prædictum locum orationis etiam accedere. Quæ ibidem flexis genibus junctisque manibus, juxta morem suum, orando, cum lacrymis repletur; in tantum excrevit ardor mentis ejus et fervor, quod orationem suam ab auroræ diluulo usque ad altam protraxit b [diem].

26 Dum autem, intra orationem, recoleret diem esse Dominicam, nec licere talem diem, Missarum solenniis non auditis, pertransire; ex alia parte, urgente dulcedine Sponsi, non posset orationis fervorem dimittere; facta in agonia magis ac magis ferventer orabat. Et ecce post paululum adfuit Angelus, ferens illud Domini Corporis venerabile Sacramentum, propter quod omnia Missarum solennia dicuntur et fiunt. Quo viso, ancilla omnipotentis Domini humilem reverentiam primo Regi Angelorum, deinde Angelo devote exhibuit; et tandem ipso annuente, de manu ipsius Angeli sacram Communionem recepit: sicque Agnes virgo, ex speciali gratia Salvatoris, nec orationem suam dimisit, nec Sacramentis Missalibus est privata; quin potius Sacramentis ipsis communicatis, Angelorum est præsentia confortata. Nec sufficit largo Datori munerum hanc gratiam semel vel his facere sponsæ suæ; sed decem Dominicis diebus continuis repetiit idem munus, ut videlicet secundum Pecalogi numerum, in quo est omnis perfectio sanctitatis, sanctissimum Corpus de manu sancti Angeli Agnes sancta, amplius sanctificanda, suscipere mereretur.

27 Adhuc autem tacere non debeo aliam novam et mirabilem gratiam, quam etiam orando accepit a Domino. Nam cum magno affectu appeteret sancta virgo visitare loca ultramarina, in quibus Salvator noster conceptus, natus, conversatus est et passus pro nostra salute; et de hoc Dominum diutius exorasset, ut si possibile esset ei concederet, modo convenienti, quo sciret ad prædicta loca posse accedere; tandem videns Spiritu sapientiæ sibi dato, hoc dispositioni Divinæ, quæ eam in partibus [Etruriæ] fructificare volebat, omnino non convenire; humiliter Deum exoravit, quatenus aliquid de terra illa, et rebus quas sua majestas contigerat, sibi concedere dignaretur. Quam petitionem dulcissimus Sponsus virginum sanctæ virgini denegare [volens], taliter consolatus est sponsam suam. Dum enim ipsa oraret, et quod jam dictum est cum lacrymis peteret; subito divinitus invenit manum suam pulvere plenam terreo, congelato et duro, ac in lapidis modum redacto. Quam cum admiraretur quam plurimum, cogitans quid hoc esset; fuit ei a Domino per Angelum revelatum, hanc terram inde fuisse acceptam, ubi Salvator mundi in cruce positus pro iniquitatibus nostris terram illam suo sanguine maledixit. Attulit etiam ei Angelus præfatus, ad majorem ejus consolationem, quandam illius pelvis particulam, in qua Salvator noster in tenera ætate constitutus, parvulorum more balneatus extitit. Quæ dona ancilla Christi libenti animo accipiens, humiliterque Omnipotenti gratias agens, ipsa reverenti loco solite ac devote reposuit, ac simul cum aliis Reliquiis conservavit c.

28 Licet autem nondum ad opera quæ egit post secundi monasterii adificationem, ubi ad Montem-Politianum rediit, se sermo noster extendere debeat; propter continuationem tamen historiæ, aliquid quod ei Dominus præstitit, simile ei quod diximus, quamvis multo post tempore fuerit, inserere intendo. Contigit autem post secundi monasterii foundationem, Romam ad quemdam Apostolicæ Sedis d Legatum accedere; quo dum ibidem Apostolorum Petri Paulique limina visitasset, a Deoque fervore concepto per iter, desiderium aliquid de eorum Reliquiis [habendi]

D
AUCT. RAY-
MUNDO
CAP. EX MS.

b
ab Angelo
allatam Eu-
charistiam
accipit

per decem vi-
ces continuas
e

et ad ex-
plendum de-
siderium ad-
eundi Tir-
ram sanctam,

portunculam
de terra
Christi san-
guine asper-
sa accipit
i

c

d
Item de Reli-
quis SS. Pe-
tri et Pauli,

Dominica
die in oratio-
ne persistens,

a

AUCT. RAY-
MUNDO
CAP. EX MIS.

A bendij concepisset; totam se in principis Apostolorum ecclesia ad orandum contulit, et Apostolos oravit, quatenus aliquid de eorum Reliquiis sibi concedere dignarentur. Quod et statim completum est: nam ipsa sic devote orante, subito inventæ sunt in ejus gremio duæ ve-tineatorum particulae, quarum altera erat præcisa divinitus de veste principalis Vicarii Jesu Christi, altera de Doctoris gentium indumento; sicut ei, antequam inde recederet, fuit a Domino revelatum. Quas quidem particulas devota Virgo devote suscipiens, humiles et reverentes laudes Creatori suo et Apostolorum Principi reddere non tardavit: sicque ad propria cum gaudio remavit.

29 Inter hæc secreta mirabilia, quæ omnibus non patebant, cœpit Dominus Sanctam suam coram oculis illustrare. Nam ea adhuc in prædicto castro Proceni existente, accidit quod in castro Aquapendentis, eidem castro et propinquo, quidam a daemonio obsessus, actus horribiles faciens, omnes sibi conjunctos tristitia pariter et angustia molestabat. Quapropter multis Sacerdotibus convocatis, ut sacris verbis Evangeliorum sanctarumque orationum daemone de corpore obsessi expellerent, post multa dicta et facta, inventum est daemone non solum non recessisse, sed de eorum verbis non curasse; Domino sic volente, ut ostenderet gloriam Sanctæ suæ. Tandem consanguineis quasi desperantibus de salute, fuit qui diceret, in castro Proceni esse quamdam sanctissimam feminam, Agnetem nomine, cujusdam monasterii Abbatissam, per quam omnipotens Deus miracula multa demonstravit. Quibus auditis, cum cernerent consanguinei dicti obsessi, propter horrendos actus, illuc non posse perducere eum; deliberaverunt ad eam ipsi accedere, ipsamque piis et humilibus precibus inclinare, ut solita caritate ad ipsum infirmum accedere dignaretur. Quod cum fecissent, et instantissimis precibus ipsam cogerent; sancta virgo, quæ nulli erat supposita clausura, compassione et caritate commota ac conata, una cum rogantibus et aliis religiosis feminis ad dictum castrum Aquapendentis accessit.

30 Mira res et nostris stupenda temporibus! Statim cum ancilla Christi dictum castrum intravit, daemone ille superbus et turgidus, qui paulo ante nullum vel nullius verbum videbatur curare, tantæ sanctitatis vim non ferens, cœpit corpus illud huc illucque divertere, et per novos actus violentiam sibi a sancta Virgine factam ostendere. Cum Agnes, magis appropinquans domui, ingrediendo primam pedem in ostii limine poneret, continue daemone per os obsessi clamavit, dicens: Stare non possum, quia Agnes virgo intravit. Quibus dictis absque omni mora discessit. Qua quidem discessione simul et semel, vellet et nollet, hominem liberavit. Cœperunt omnes adstantes Deum in sua famula venerari, laudibus eam gratificis extollendo: sed Virgo Domini, licet de laudibus sui Creatoris congratularetur quam plurimum; suam tamen gloriam humiliter fugiens, omnibus laudatoribus suis, sanctis et prudentibus responsis et verbis, silentium imponens, concito gradu ad suum rediit monasterium. Non tamen sic miraculum latuit, imo potius sua humilitate amplius extitit dilatatum.

31 His miraculis etiam addo ea, quæ tam frequenter per sanctam virginem omnipotentis dono operata fuere, quam sæpe quorumcumque temporalium suo monasterio indigentia aderat. Contigit, in supra dicto monasterio et castro Proceni, Sororibus suis oleum quandoque deesse realiter et omnino: quod ei per Sororem, ad cujus officium pertinebat temporalia ministrare, cum nuntiatum fuisset; famula Domini, in seipsa parumper cogitans, nuntianti res-

pondit: Vide, filia, utrum aliquid, quantumlibet parum olei in vase remanserit. Cum illa diceret, nec unam guttam penitus remansisse, seque ita certe hoc scire, quod frustra esset amplius revidere; Virgo sancta respondit: Crede, filia, quod vas vacuum non est. Redi igitur, et iterum videas: quia indubitanter omnipotentis Dei munere oleum in vase invenes. Ad cujus vocem fidelis discipula humiliter obediendo, ad vas ipsum perrexit, ipsumque plenum oleo usque ad summum invenit. Quæ statim cum hilaritate et admiratione ad Sanctam revertens Abbatissam, miraculum nuntiavit. Illa vero, cui novum non erat, quod a Domino suis precibus obtinebat, sanctis ac sapientibus verbis hilariter ejus modum imposuit, ac ut quod divinitus datum erat large dispensaretur admonuit. Quod dispensatrix prædicta fideliter obediendo perficiens, tandem invenit, sicut ipsa postmodum recitavit, quod vas parvum olei, quod vix paucis diebus ad quotidianum usum Sororum solebat sufficere, tunc per totam Quadragesimam in omni necessitate monasterii copiose impensum, abundanter suffecit.

32 Idem etiam sæpe contigit in castro Proceni et in terra Montis Politiani, deficiente pecunia pro solvendis ædificatoribus sive aliis creditoribus monasterii sui, ipsa scilicet remittente Sororem bursariam ad bursam iterum requirendam, in qua nihil esse bursaria ipsa ex certa scientia referebat: et tamen ab ea missa, respiciens, invenit in ea denarios, quot quot opus habebant.

33 Adhuc autem simile huic est, quod misericors Deus per famulam suam ostendit in castro Montis-Politiani prædicto. Dum enim in monasterio, ubi nunc Reliquiæ ejus venerabiles degunt, ipsam Sorores, quas duodecim collegerat, quadam die monerent panem omnino deficere; ancilla Christi suas cœpit filias dulcibus confortare verbis, atque caritative monere, ut de divini largitatis abundantia nullo modo diffiderent, promittens divinum auxilium esse propinquum. Cumque Soror, cujus officium erat respondere pulsantibus, ad rotam accessisset, invenit virum attulisse quatuor panes parvulos, qui vix ad duarum Sororum escam sufficere potuissent: quos cum Deo et viro illi gratias agens accepisset, ad suam et sociarum spiritualium spiritualium matrem gratulabundo detulit, dicens: Ecce Domina verbum, quod modo dicebat, Dominus implere cœpit: et hæc dicens, ostendit panes allatos. Quos cum sancta Virgo vidisset, statim præcepit mensam lætanter apponi. Sororesque mere solito sedere. Post quod paniculos illos in suas sanctas manus accipiens, gratias agendo benedixit et fregit, discumbentibusque grato distribuit. Quo facto ita dicti panes creverunt in manibus ejus, quod Sorores prædictæ saturatæ sunt et repletæ: remanseruntque reliquæ adhuc tantæ, quod plures alie saturatæ fuissent.

34 Hoc autem miraculum de panibus multiplicatis, ac etiam de novo inventis, sæpius et frequenter Dominus per famulam suam ostendit. Dum enim quandoque puellæ parvulæ, quæ monasterium in juvenili ætate erant ingressæ, puerorum more extra horam refectionis panem peterent ad edendum, panisque omnino deesset, nec propter hoc infantes desisterent a petendo, sed potius querulosis vocibus et puerilibus magis instarent; sancta Virgo, earum auditis clamoribus, supradictam Sororem Catharinam sibi dilectam festinanter vocans, mandavit ut panem petentibus puellis afferret. Quæ cum respondisset, nec modicum quidem panis in monasterio esse; omnipotentis Dei famula iterato mandavit, quatenus ad arcem, ubi panes reponi consueverant, rursus accedens, panem quem inveniret portaret petentibus.

D
facit plenum
inveniri,

et pro tota
Quadragesima
sufficere:

item pecuniam
in bursa exhausta:

panem miraculose
multiplicat
idque semel,

iterum,

e
Aquapendentem
rogata accedere

daemone
expulso ab
energumeno,

ipso suo in
domum ingressu.

vasculum
olei vacuum,

A petentibus, ut manducare valerent. Cumque illa, mandato constricta, obediens ad arcam redisset; invenit eam tot panibus repletam, quot ejus capacitas capere poterat: cum tamen ex querimonia dictarum puellarum eam aperiens, vacuum omnino reliquisset. Qua ex causa stupens pariter et gaudens, gratias Altissimo reddidit, panes infirmis dedit, et reliquos pro monasterii necessitatibus reservavit.

ac tertio

B 35 Eadem etiam Soror Catharina retulit relatrici-
bus meis, quod in castro Prozeni, ubi ipsae relatri-
ces cum sancta Virgine tunc fuerunt semel in
monasterio deficiente pane totaliter, adveniente ho-
ra qua Sorores cibum sumere deberent, ancilla Chri-
sti mensam apponi jussit, et Sorores omnes sedere,
ipsaque pariter sedit ad mensam: cumque eas ad
patientiam hortaretur, illæque se disponent ad
herbas crudas sive quodlibet aliud quod Dominus
daret, sine pane cum gratiarum actione sumendum;
Virgo devota suis filiabus compatiens, materno af-
fectu paulisper intra se oravit Dominum: et finita
oratione, magna cum hilaritate in altum respiciens,
manusque levando, quasi aliquid accipere vellet,
porrigens; subcinericium panem traxit ab aere.
Quem super mensam declinando ponens, post gra-
tiarum actiones inter omnes divisit: sicque totum
collegium satiavit, ac si tota mensa panibus plena
fuisset. Nec mirum: quia manus Angelica panem
illum detulerat, quem factor omnium segetum lar-
giter miserat.

ANNOTATA.

a Razzius hæc ita transtulit, quasi scriptum sive
subscriptum a pluribus Sororibus testimonium de se-
quenti gratia Agnetis facta invenitur. Reluc, expresse
scriptum authenticum nominat in archivio monas-
terii inveniendum, quod non videtur ex verbis Legen-
dar sequi, sed contrarium potius.

b Multo ineptius idem Reluc, nomine præeunte, de-
finit, fuisse quintam horam vespertinam: evidens
enim est tunc hora, qua nefas est sacrificium celebrare,
dubitaturum non fuisse Sanctam, essetque dimissa ora-
tione, ad Missam accessura, nec ne.

c Narrat Sardinus quod ante non multos annos (scribit
autem 1606) D. Dominico Danesio Politianensi, sc-
dulo requirenti quicquid ad hunc Beatam spectaret al-
quando, relatum fuerit a D. Lucretia Pia Sforza Mar-
chesina, Præcæno oriunda, aliquos Reliquas quæ olim
B. Agnetis fuerant, servari intra quendam statuum
Deiparæ Virginis; qui eodem se contulisset, et statuum
sibi indicatam reperisset in æde S. Martini Francisca-
norum Scarphantium, ad latas dextrum altaris majoris;
jussit eam deponi, accurateque scrutatus observavit
tandem, quod in vertice ipsius essent indicia ejusdem
aperturæ: ejus officium, hactenus a nemine in illa
statua notatum, cum ferro reserassent, inventi sunt
convoluti quidam quorum unus terram ex parte ru-
hescentem continet, alii alia velut Reliquiarum frustilla,
præsentibus tum aliis tum secularibus quam religiosis
istius conventus, tum R. P. Mag. Antonio postea Epi-
scopo Signino: qui alius esse non potest quam Marcus
Antonius Salomonius, ad istam Sedem promotus (ut
ait Ughellus) an. 1591, unde rei gestæ tempus intel-
ligos. Creditum ab aliquibus est, ex ruinis monasterii,
ultimum sub Clemente VII destructi, servatam statuam
ad ædem S. Martini delatam fuisse.

d Nempe in Galliis tunc agebat Pontifex Clemens
VI. Quid autem si Legatus hic fuit Arnaldus Epi-
scopus Sabrensis anno 1310 creatus, et sequenti anno
Romam missus ad coronandum Imperatorem Henricum
ac res Italiæ componendas; a quo concessas esse 40
dierum indulgentias novi monasterii fabricam promo-

ventibus scribit Sardinus? Facta ergo hæc fuerint an-
tequam ille anno 1313 Arvernionem in Galliam rediret.
e Intervallum est p. m. dumtaxat Vult Sinter Pro-
cenum et Aquam-pendentem. Ferdinandus di Castiglio,
quem sequitur Reluc, fingit eam pro causis monasterii
Procenensis Roma redeuntem hac iter habuisse: con-
trarium ex hoc contextu apparet.

CAPUT IV.

Agnetis in morbis patientia et erga proximum
caritas divinis favoribus honoratur.

Erecta igitur sancta virgine in virtutum culmine,
voluit omnipotens Deus, ut mirabilior appareret in
adversitatis nocte, signa lucida demonstret, quæ in
prosperitatis die ostenderat. Contigit enim sanctam
virginem in supradicto castro Prozeni (ubi decem
et septem annis a moram dicitur contraxisse) post
quintum decimum annum a fundatione monasterii,
et inceptione suæ asperrimæ pœnitentiæ superius
dictæ, infirmitatem gravem et diuturnam incre-
re; quam ut magis patienter portaret, Sponsus vir-
ginum, per quandam dulcem et lætam visionem,
suam sponsum voluit prævenire. Cujus quidem vi-
sionis series talis est. Videbatur enim ancilla
Christi se raptam in paradiso, ibique arcem Dei
videre, et mirabili tripudio jubilare. Cumque sic
exultaret, vidit gloriosam virginem Dei Matrem in
sede majestatis suæ sedere, et coram eo Angelorum
multitudinem sibi assistentium: quorum quidam
ante faciem ejus gloriosam quibusdam pulcherrimis
manutergiiis auram excitare videbantur, prout con-
suetum est nimio calore ferventibus fieri: quidam
autem melodis vocibus et dulcibus consonantiis dul-
cissime decantabant, illam devotam Sequentiam, ad
honorem ipsius Virginis ed tam, quæ incipit, Ver-
mans rosa, spes humilium b præcipua, etc. Ad quo-
rum cantum dum Agnes virgo indicibiliter exulta-
ret, tum propter jucundam visionem Regine Virgi-
num, tum etiam propter devotum obsequium Ange-
lorum, post tantam moram, quanta Altissimo pla-
cuit ancillam suam lætificare, et finem tante jucun-
datis imponere, disparuit visio; et Agnes in se re-
versa est.

37 In qua visione voluit Conditor omnium mutua-
re, corporalem adversitatem futuram, et ipsam ex
impatia, sua re rigerante gratia nullatenus rui-
turam: ac si aperte dixisset omnipotens Deus, Afflic-
tionem quidem in corpore sustinebis, sed mea refri-
gerante gratia ac dulciter consolante, absque impa-
tientia tactio cuncta portabis. Scimus enim Reginam
cæli auræ refrigerio non indigere, nec vocis conso-
nantia opus habere: sed omnia illa propter Agnetem
sunt figurata, ad suum refrigerium demonstrandum.
Ex quo quidem refrigerio tantam consolationem
accepit, quod etiam postquam ad seipsam rediit,
non potuit se continere, quin illam devotam Sequen-
tiam, quam ab Angelis decantari audierat, ipsamet
voce altissima intonaret; cum tamen ab homine
verba illa vel cantum dictæ Sequentiæ nunquam
audivisset. Sane post hanc hilaritatem tam dulcem,
cepit sancta virgo corporales sentire molestias, et
infirmitate non modica toto tempore, sed maxime
in capite gravari. Quæ cum non posset propter hoc
a suo fervore temperari, cum omne corporis malum
derideret: consabantur sorores et filię eam [indu-
cere] consilio medicorum et Confessorum suorum
mandato, ut pœnitentiæ suæ rigori modum impo-
neret; et ut cibos mutans, ac in stratus mollitie
recubans, sanitati sui corporis provideret. Sed cum
illa invitissime a consueto rigore tepesceret, alle-
gans inimico proditori compatiendum non esse; ta-
men sicut tota humilis, obedientiæ sacrificium præ-
ominibus

SUT RAT-
MI NDO
CAP. XXIII12
Gloriosa Dei-
para visione
recreata,

b

intelligit
morbos sibi
obventuros,
13et solatis
dum nris rele-
vandos:

A omnibus eligens, ne in suo sensu pertinax esse videretur, consulentium et mandantium voluntatis suae velle submisit.

AUCT. RAY-
MUNDO
CAP. EX MS.

horum causam
appositas si-
bi carnes

38 Quod statim ut Sorores senserunt, carnes diligenter et sollicite paraverunt, et coram sancta virgine ut comederet detulerunt. Quod cum illa videns nimis horresceret, ex eo quod ei appareret nimis motus de extremo ad extremum, scilicet de jejuniis panis et aquae ad carnum comestionem nimis subito motus; cepit Sorores rogare, ut eam ad tantam incontinentiam, maxime in infirmitatis principio, non deducerent: sed si omnino vellent eam consuetos mutare cibos, saltem pisces vel alia quadragesimalia sibi afferrent. In cuius oppositum cum omnes Sorores, importune instarent, ac collatum cibum modis omnibus comedere cogerent; ipsa paulisper intra se rediens, ac spiritum ad orandum Dominum colligens, humiliter poposcit Domino, quod cibum illum in piscem sua potentia commutaret: quod ut petiit, ita factum est. Nam subito, omnibus filialibus suis cernentibus, pariter et stupentibus, sunt carnes mirabiliter in piscem transformatae: quod famula Dei intuens, cum gratiarum actione alacriter suscepit, quod prius ex asperitatis consuetudine sumere non volebat. c

oratione in
piscem con-
vertit.

c

B 39 Indignum vehementer existimo et incongruum valde, si aliis suis virtutibus recitatis, aliquid de caritate sua, quae regina est virtutum, dicere non velimus. Et quia caritas, qua bonum erga proximum operamur, duplici membro dividitur, spirituali simul et temporali: a temporali incipientes, ad spirituales postmodum veniemus, ut per imperfectiora deveniamus in perfectorum cognitionem. Legisse enim me memini in quadam nimis brevi Legenda haecenus de ea composita, quod adhuc existente virgine sancta in castro Proceni, contigit in hiemali tempore, de mense d hiemali, transire per dictum castrum quosdam viros magnae penitentiae, laudabilis famae, et sanctitatis eximiae, quorum vita erat in solitudinibus habitare, et solum contemplationi sui Conditoris vacare. Qui cum ad monasterium, ubi Agnes praeerat, propter ejus famam, caritatis gratia, declinassent; famula Dei servos Dei omnipotentis, instinctu quodam spirituali, cognoscens, ipsos mira cum caritate et veneratione recipiens, postquam cum eis sancta colloquia et edificatoria habuit, ad cibum sumendum de elemosyna monasterii sui coegit: ipsaque pariter ad mensam cum eis, ut diutius loqui possent, quasi cibum sumptura, consedit.

il
Religiosos
quosdam
hospites hie-
me exiens

40 Cumque cibus esset allatus, et coram singulis cum pulmento singulis parapsides posita; dum collocutio sancta simul cum cibi sumptione flore; subito miraculose rosa pulcherrima, miri odoris delectabilisque coloris, in Agnetis parapside, cunctis videntibus ac mirantibus, est inventa. Quod cum sancti illi viri aspicerent, mutuoque signa admirationis ostenderent, sancta Virgo haec perpendens, suae sanctitati imputari, statim sicut vere humilis talem sententiam dicitur protulisse. Ideo omnipotens et misericors Deus, tempore frigido, florem aestivum, pulchrum et odoriferum, nobis sua benignitate mittere voluit; quia vos igne caritatis vestrae, nostras mentes frigidas accendistis, ac pulchritudine sanctorum documentorum, odoreque exemplorum virtuosorum, nos delectabiliter confortastis. Illis autem e contrario dicentibus, non eis, sed sibi rosam missam a Domino, ex quo patebat suis hoc meritis Dominum concessisse; facta est inter eos pia concertatio: ex quo mirum in modum utriusque victoria, et plenior quam prius extitit concordia. Itaque in hoc unanimiter conveniunt, quod mirabili Deo, juxta posse, gratiae referentur et laudes. Post quae volentes illi servi Domini ceptum

religiosa
mensa et
colloquio,

rosa de colo-
ris missa hono-
ratur.

prosequi iter, post multa sancta colloquia valedicentes famulae Dei, ab ea aedificati mirabiliter, recessere.

41 Alio tempore erat in dicto castro Proceni castrensis quidam, sanctae Virginis familiaris, ac sui monasterii benefactor; qui cum se suis orationibus saepius commendasset; ne periret is, pro quo tam acceptae preces Domino fundebantur; sibi oranti talis fuit de eo visio demonstrata. Videbat enim ancilla Christi, in quodam loco inferni vacuo, daemones parare horribiles poenas, ignem accendere, ollas superponere, et instrumenta ad tormenta inferenda colligere: quae cum a Domino peteret, pro quo tam horrenda supplicia pararentur; responsum est ei, quod pro illo castrensi, pro quo ipsa Dominum toties precabatur: Ad quam responsionem illa, tota igne caritatis accensa et compassionis, causam tam diri supplicii inquisivit, ut posset antequam moreretur, per sufficientem correctionem illum a tantis liberare periculis. Cui rursus responsum fuit, quod idcirco poenas tam immanissimas increbatur, quia triginta annis continuis nunquam fuerat per veram confessionem a peccatorum nexibus absolutus. Quod illa audiens diligenterque notans, postquam ad se rediit, statim dictum castrensem per festinum advocavit nuntium. Qui cum sine mora venisset, causamque tantae festinationis quaeritasset; illa sermone caritatis pleno praedictam ei visionem enarravit, ac dulcibus verbis ad confessionem inducens, advocato Presbytero statim eum pure et humiliter confiteri fecit. Postquam confessionem per breve tempus idem vir infirmitate correptus, ad extrema perductus est. Cujus animam sancta Virgo, in suo monasterio posita, vidit de corpore egredientem, ab aeternis incendiis, sibi prius ostensis, suis meritis ac virtute confessionis salvatam: quod cum Sororibus nuntiasset, illis de infirmitate scientibus, sed de morte penitus ignorantibus, post modicum adit nuntius, qui dixit, illa hora, qua sancta Virgo dixerat, ipsum omnino vitam finisse.

amicum
suum, per
annos 30
nunquam
rite confes-
sum,

vixit poenis
idcirco ei para-
tis apud
inferos.

f

monitum
liberat a
periculo

ANNOTATA.

a Sardinus pag. 33 dicit Agnetem Proceni fuisse annis 22. An ideo fortassis ipsam anno 1268 natare statuit? Optarem scire cur ab auctore suo recedat, alias (supponendo Agnetem rediisse ad Montem-Politianum circa an. 1306, quod cit. et publicis tabulis fundati monasterii scire potuit Sardinus) alias, inquam, dicere mallem anno 1289 renisse Procenam et anno 1274 natam fuisse; atque ita anno 1317 moriens fuisset annorum non 49 sed solum 43. Eandem temporis rationem sequitur Razzius.

f

b Sardinus legit propitia.

c Addit idem, hujus sic transmutati cibi usu eatenus restauratus vires, quatenus ad monasterii regimen necessarium erat.

d Ait idem, Januarii fuisse. Hunc sane Carolus Magnus sua Teutonica lingua Wintermant vocandum instituit, quod ad litteram est Mensis Hiemalis.

CAPUT V.

In Monte-Politiano, eo loco ubi publicum lupanar fuerat, monasterium Ordinis Praedicatorum extruit Agnes, divinitus excitata et adjuta.

Scire te volo, Lector carissime, quod dum Virgo sancta in dicto castro Proceni moram faceret, seque Creatori suo placitam ac hominibus mirabilem pariter ac venerabilem suis virtutibus exhiberet; cepit ejus opinio et fama circumquaque diffundi, in tantum

Visitatis in
Monte Poli-
tiano consan-
guineis suis,

A tantum ut ad castrum Montis-Politiani, quod a dicto Proceno per viginti duo distat milliaria, magnus ac bonus rumor de ejus virtutibus perveniret. Propter quod moti terrigenæ, et potissime gradu consanguinitatis sibi adstricti, eam personaliter a

adeuntes, precibus humilibus cogere nitebantur, ut ad suæ terram originis redire, et ibidem inhabitare disponderet; putantes se magno thesauro fore ditatos, si tam venerabilem Dei famulam secum habere possent. At illa, quæ pedem habebat plumbeum gravitate virtutis, nolens per diversa vagari, id quod petebatur omnino negavit. Quibus nultum instantibus et diversis de causis inducentibus, tandem obtinuerunt ab ea, ut saltem ad dictum castrum Montis Politiani gratia visitationis accederet, suis attinentibus ad tempus gaudium de sua presentia impensura, ac ad suum monasterium postea reditura.

43 Quæ cum pro promissione explenda, decenti et honesta comitata societate, illud accessisset, Dominoque disponente dispositiones loci vidisset; ad suum monasterium, cum aliquali appetitu condescendendi voluntati dictorum petentium, est reversa; maxime propter displicentiam, quam Deo volente conceperat, de publica inhonestate, quæ in quodam colle, prope portam dicti castri sito, committebatur. B Post quam reversionem nihil volens dispendere, quod cum dispositione divina non concordaret; cepit sedula et ferventi oratione divinam exorare clementiam, ut quid eam agere oporteret, quid suæ esset placitum voluntati, sibi per revelationem misericorditer dignaretur ostendere. Et quia ejus oratio, sicut ex superioribus potes colligere, vacua redire non poterat; ideirco omnipotens Deus famulam suam supernaturaliter instruendo, tali visione consolari disposuit. Videbatur siquidem ancillæ Christi, quod quoddam mare sub ejus esset b pedibus, in quo tres magnas et pulchras videbat naves: in quibus tres infuebatur Patronos et Ecclesiæ columnas, videlicet Augustinum, Dominicum et Franciscum: Quorum cum quilibet ad suam navem sanctam Virginem trahere vellet, et maxime B. Franciscus, allegans habitum, quem tunc ipsa gestabat, cum habitu Sororum suarum quasi totaliter concordare: post longam concertationem, dixit gloriosus athleta B. Dominicus aliis duobus consociis: Non sic erit, ut dicitis: sed in mea stabit navi, quia sic omnipotens Deus disposuit. Et extendens manum, traxit eam, et in suam introduxit navim: sieque simul et naves et Patroni disparuerunt.

44 Illic tamen visio non fuit consummata: sed statim adfuit nuntius Domini, qui sanctam Virginem taliter informavit. Recordaris, inquit, cum adhuc esses puella, in primo monasterio, ubi primo religionis habitum assumpsisti, te a Domina accepisse miraculose tres lapides, dictumque tibi fuisse, quod edificatura eras adhuc vivens ecclesiam nomini suo? At illa respondit, Et recordor, et gratias ago: quia hoc monasterium ipsa juvante edificavi. Cui statim per loquentem responsum est: Non est hæc edificatio, illius promissionis completio: sed ibis ad castrum Montis-Politiani, unde originem traxisti; ibique super collem, ubi nunc publicæ habitant peccatrices, ipsum inhonestate sua fœdantes, edificabis ecclesiam sub perpetuæ Virginis Mariæ vocabulo: ubi etiam fundabis monasterium Virginum, quod collegium ad omnipotentis Dei servitutem congregabis; ut locum, quem turpitudine luxuriæ operante diabolo defœdavit; illustrante Domino et tuum opus perficiente, sanctitas castimonie et pudicitia virginialis exornet.

45 Et quia tam boni operis odor diffundetur per loca vicina, ideo religiosi in locis illis degentes, te

et tuum monasterium sub sua cura multum habere optabunt: quia vero Fratres Prædicatores illis in locis conventum non habent, disposuit magnæ misericordiæ Deus, quod te et tuum collegium illorum curæ submittras, habitumque illorum assumes: ut sic per te, non solum in sexu muliebri, sed etiam in virili, servitium suum multiplicatis servitoribus augmentetur. Et hoc est quod in visione trium navium et trium Patronorum te trahere volentium, uniusque sola attractione, tibi paulo ante fuit ostensum: ut scilicet sub habitu B. Dominici de cetero, cum Sororibus præfati monasterii, Deo omnipotenti militare studeas, et secundum illius Ordinis instituta te tumque monasterium gubernare contendas. Confortare igitur et viriliter age: quia Dominus tecum erit, in omnibus operibus tuis. His dictis pariter vox loquentis et visio disparuit; virgoque ad seipsum rediens, immensas gratias omnipotenti Deo referre non distulit, de tam clara visione, tam completa informatione, et tam larga adiutorii spensione.

46 His igitur tam altis et salutiferis monitis informata famula Domini, tanquam corpus figure sphericæ ad motum perfectum perfecte disposita, divinæ inspirationis tactu pulsa, omni mora postposita, postquam vires suas cuidam discretæ Sorori, quæ locum suum in monasterio teneret, commisit; ipsa una cum Sorore Catharina, sibi familiaritate singulari constricta, ad castrum Montis Politiani prædictum celeriter advenit. Ubi cum consanguineis et attinentibus sibi votum suum de fundando monasterio expressisset; cœperunt illi, gaudentes quia petitionis suæ effectum obtinerent, inter se de loco habili et disposito quærere. Quod sancta Virgo perpendens, eos taliter est afflata: Non oportet vos sollicitari, quia jam Deo docente inveni: dum tamen mihi velitis manus vestras porrigere adjutrices. Intentionis meæ est in colle prope portam situato, ubi nunc publica inhonestas committitur per feminas peccatrices, fundare: et collegium religionis et honestatis, expulsa inde fœditate peccati, congregare.

47 At illi admirantes suum laudabile et inusitatum propositum, exquisierunt ab ea, quod adiutorium sibi ab eis in tali negotio vellet impendi. Quibus illa respondit: Adiutorium vestrum in hoc requiro, ut si habetis pecuniam, mutetis; si non habetis, fide jussore mei apud mutuatam esse velitis: quatenus valeam omnes illas collis pertinentias integraliter emere: et spero firmiter in omnipotentis Dei adiutorio, quod pecuniam, quam mutuaveritis sive pro qua fide jusseritis, in brevi tempore absque vestri dispendio rehabebitis. Dant ergo fidem Virgini omnes propinqui: et fide jussione data pecuniaque recepta, sub spe future remunerationis divinæ, manum misit ad fortia sancta Virgo: et colle superius dicto integraliter ac juridice empto, expellit a sua habitatione diabolum, et constituit Domum Christi: sicque nox in diem reducitur, et tenebræ convertuntur in lucem, mirabilisque Deus in Sanctis suis per suam famulam de magno malo magnum elicit bonum, sua indicibili virtute et potentia. Mirantur omnes castrenses et locis illius terrigenæ, tum quia vident sanctimoniam feminam, nil habentem, tam magnam pecunie quantitatem, mille scilicet et ducentas libras monetæ Senensium, expendentem; tum etiam quia cernunt inhonestatem turpissimam in tantam castimoniam tam subito mutatam; admirationi pue laudes adjungunt Creatori, ac sanctam virginem ex tam virili principio incipiunt venerari.

48 At illa, tanquam bellatrix robusta, post forte principium, fortius prosecutione exequitur, et fœditatis diabolicæ domo prostrata, viriliter domus Dei

et ad Montem-Politianum regrediens, animi propositum amicis exponit;

et ad Montem-Politianum regrediens, animi propositum amicis exponit;

pecuniamque ab eis subministrata,

locum emat,

eliminat s meretricibus, moniales constituit,

ecclesiam construit,

a

b

per visionem SS Augustini, Francisci et Dominici,

quorum ultimus ipsam ad se traheret,

docetur ibi ab ea fundandum ecclesiam

et monasterium loco lupanaris

A ædificationem aggreditur, die noctuque sedulis et ferventibus precibus promissum auxilium implorando a Domino. Diffunditur ergo odor sanctitatis ejus, et augetur quotidie amplius apud audientes facta ejus admiranda præterita ac præsentia; et ad suæ caritatis fragrantiam currunt undique virgines, suam virginitatem Deo voventes, et perpetuæ obedientiæ se humiliter supponentes. Illa vero, sicut tota catholica, nolens nisi per ostium intrare, Diocesanum adiit *d* Episcopum, et licentiam una cum Sororibus humiliter petiit, ecclesiam sub vocabulo perpetuæ Virginis Mariæ fundandi, B. Augustini regulam profitendi, ac sub eadem regula monasterium fundandi. Quam licentiam, sicut petierat, divino nutu plenarie et gratiose obtinuit *e*; sicut publicæ etiam f duplicata, quas ego pluries vidi, usque hodie manifestant. *g* Insuper post alicujus temporis spatium, primo ab ipso Episcopo, deinde a quodam Cardinali Legato Apostolicæ Sedis, ut divina impleretur dispositio, obtinuit, ut cura monasterii ipsius committeretur Ordini Prædicatorum plenarie et omnino: in ejus rei testimonium extant privilegia sigillata *h*. Ut clare suos per Vicarios summus Pastor ostenderet, Agnetis opus in conspectu suæ Majestatis acceptum esse. *i*

B 49 Non solum per Vicarios suos, sed etiam per seculares personas fideles, voluit Dominus ostendere, Agnetis opus sibi gratum existere. Nam, ut ejusdam fidelissimi viri ipsius castri Montis-Politiani narratione idicet, antequam sancta Virgo ad ipsum redisset, contigit quemdam virum Montis-Politianensem, appropinquante vitæ termino, de corpore egredi: qui antequam moreretur suum condidit testamentum, et inter alia legavit eandem filię nuptiæ centum libras Corionenses; quæ pro suorum peccatorum remedio per eam voluit in illud opus expendi, quod magis omnipotenti Deo esset acceptum. Post ejus mortem cum fidelis filia patris sui voluntatem sollicite adimplere curaret, ignoraretque quod opus esset in conspectu Dei magis acceptum; servos et ancillas Dei humiliter adiens, precabatur humiliter, ut pro ea orarent, quatenus sibi Dominus ostendere dignaretur, quomodo dictam pecuniam pro salute animæ patris sui expendere posset. Cumque inter alios rogasset pauperulam quandam et infirmam, quæ in magna humilitate et patientia Domino serviebat; atque ut eam magis arctaret, de suis temporalibus bonis ejus necessitatibus subvenisset; illa, ut benefactoris suæ precum non inmemor ac petitioni ejus satisfacere cupiens, juxta posse suum spiritum ad deprecandum Deum collegit, ut dispensatrici suæ ostenderet quod volebat.

C 50 Dum autem oraret, facta est in ecstasi, viditque in colle prope portam sito, ubi sancta Virgo ædificatura ecclesiam erat et collegium Virginum collectura, de loco ubi nunc Sorores ad divinas laudes promendas horis Canonicis congregantur, quandam scalam ascendere usque ad cælum, quæ summum suum cælum tangebatur; et Angelos ascendentes et descendentes per eam. Quod cum dictæ filię defuncti patris fideliter retulisset; illa visionem intelligere non valens (maxime quia tunc ibi peccatrices publicæ residebant; et in loco, unde scala visa fuit scandere, quedam diabolica vetula, totius nefandi sceleris mater, impudicitia recollectrix, in suis iniquitatibus habitaret) iterum rogavit præfatam Christi ancillam pauperulam, quatenus Dominum precaretur, ut clarius ostenderet quod volebat. Sed cum illa oraret, et eandem visionem Dominus vice quadam *k* replicaret, nec dicta legatrix hoc intelligeret; contigit post modicum temporis intervallum Agnetem Virgineam de castro Procesi venire, dictum collem erigere, diabolum expellere cum fœditatibus suis,

ac sanctitatis domum inchoare. Quod illa dum aspiceret, videretque visionem illius pauperulæ gratiose et mirabiliter declaratam, statim pecuniam illum Agneti Virgini obtulit, dicens: Gratas omnipotenti Domino ago, qui te huc misericorditer misit ad hanc recipiendam elemosinam, et patris mei animam liberandam. Cumque supradicta omnia per ordinem retulisset, ceperunt ambæ Altissimum magnificare, et quantum inceptum opus Deo gratum esset clarius intueri.

ANNOTATA.

a Joannes Rebae a S. Maria imaginatur sibi, rem fuisse actam per litteras.

b Idem iudavit Sanctam, sua privatim navi utentem.

c Habebant tamen, inquit Surdinus, ibidem hospitium ad usum transeuntium Fratrum; primum quidem circa ecclesiam parochialem, deinde anno 1276 concessus eis erat locus parva domos Agnelli Danesi et Petri Salimbeni, cujus possessionem invit S. Joann Fr. Brundifendens; accessit anno 1296, intercedente Joanne Pauli tum Provinciæ provincie Romanæ, postea Nicosiensi ac deinde Pisano Archiepiscopo, domus ex bonis ejusdam Franci et Crespori, propter receptos hereticos ad fiscum ecclesiasticum devoluta; addidit anno 1300 Agnellus Danesi aliam vicinam domum; adeo ut non tantum ad paucos dies illac transeundo, sed etiam tempore Quadragesimæ et Paschali concionum habendum causæ subsistentes, diutius et commode morari istis possent Patres.

d Hebrandinus, Comitis Guidi de Bononu filius, creatus anno 1200, Imperialis et Pontificus per Italian Vicarius, obtulit fere Emilian Ecclesiæ redditum; obiit anno 1313

e Surdinus addit exceptionem communissam fuisse B. Bonaventuræ Forteguerri Pistoriensi, tunc Priori conventus S. Mariæ Servorum in Monte-Politiano; eundemque excepisse primarum Sororum professionem, quarum præcipuas nominat, Catharinam, Danielam, Luciam, Matthiam, Cium et Margaritam. Agit de hoc Bonaventura pluribus locis Guinius in Annalibus Servorum B. M. sed Bonaversium cognominat, atque lib. 7 cap. 2 Urbe veteri defunctum an. 1311, 14 Decembris, miraculis a morte elucem.

f Duplas vocat Cassiodorus, ex eo fortassis quod sub Romanis ad majorem cautelam solenne fuerit actuum publicorum gemina scilicet exemplaria, ut altero pereunte superesset alterum: Franca etiam hodie doubles vocant, atque ex Jure Romano, in quo tamen uti et apud Sætonium, plerumque ejusu olim publicas litteras, præsertim Principum, invenies dici Diplomata, voce Græca.

g Addit Surdinus B. Agnetem, communi consensu electam Abbatissam: quam electionem Episcopus Aretinus jussit per D. Bindum Rectorem ecclesiæ S. Bernardini examinari, publicari et confirmari.

h Idem postea, teste Surdino, plenius confirmatum fuit tempore Innocentii VI anno 1352 per Ægidium Cardinalem tit. S. Clementis. Primus autem ex ordine qui hac occasione cum titulo Prioris et Confessarii stabiliter cepit in Monte-Politiano habitare, fuisse dicitur Fr. Bartholomæus, qui infra num. 56 truncato nomine dicitur Fr. Meus.

i Adæ ex Surdino magnum partem conventus, a B. Agneti levi opera structi et arundinibus tecti, intra breve tempus corruisse; ad ejus restorationem conferre sumptus rogata communis sit, caussum perorante anno 1311 die 6 Aprilis Guilielmo Pecora: Arnaldus item Cardinalis et Episcopus Sabinensis Legatus Apostolicus concesserit 40 dierum Indulgentias opus juvenibus.

k Etiam tertia vice replicatum dicit Surdinus.

A

CAPUT VI.

Visum cæcæ reddit; Agnes grave morbum incurrit; balneum adit, suæque virtute et miraculis illud illustrat.

Postquam in montibus Virgo Christi domum Domini fundasse se vidit, cœpit quotidie robustius agere; et sicut vera planta, quam Pater cœlestis plantaverat, ubiores fructus emittere: propter quod suum monasterium numero cœpit et merito augeri. De cuius augmento, quia Deo incrementum dante, hodie melius demonstrat effectus quam verba, ad præsens silentio prætereo: non enim Sororum suarum, sed ejus Legendam pro nunc scribere statui. Ipsius igitur mirabilia recitare intendens, monuisse te velim, lector carissime, quod plura gesta miranda hujus Virginis sanctæ, quæ postquam secundum fundavit monasterium facta fuere, propter continuitatem materiæ in præcedenti parte legisti, sicut ibi tibi prædictum fuit.

52 Pro aliis, quæ ibi scripta non sunt, recitandis, scire te volo, quod augmentato Sororum numero, contigit quandam earum nomine Mitam infirmitate a quadam capitis gravari, in tantum quod debilitata visiva potentia, post alicujus temporis spatium totaliter visum amisit. Quod videntes qui ei carnaliter attinebant, inquirere cœperunt, si cæcitati ejus aliquod posset remedium adhiberi: et dum inquirunt, inveniunt per quædam (ut existimo) fabulosa, quod in quodam castro propinquo erant nobiles de cujusdam Sancti progenie, qui virtutem habebant cæcos illuminandi. Ad quos cum dictam Sororem Mitam ducere disponent, et apud sanctam virginem precibus importunis instarent, ut ipsam claustrum egredi permitteret, dictos nobiles aditurum; ancilla Christi eos dulcibus verbis allocuta, prudenter ab eis dilationem temporis impetravit: infra quod tempus lacrymosis precibus Dominum deprecata est quatenus Sororem evagari non permitteret.

53 Quo facto, firmiter sciens Sponsum suum nihil sibi denegaturum, cognoscensque per spiritum quod de malo illo bonum vellet Deus elicere, dictam Mitam virginem accersiri fecit; cui post aliqua verba dixit: Mita filia, si clementissimus Dominus de sua consueta pietate de recuperatione visus tibi gratiam fecerit, visne temporibus quibus vixeris, quod tibi injunxero adimplere? Ad quæ illa, Domina inquit, Mater quidquid mihi tua mandaverit sanctitas, cum Salvatoris adjutorio, totis viribus adimplere curabo. Quibus dictis sancta Mater adjunxit: Volo filia mea prædilecta, quandiu vixeris nunquam istis oculis dampnum aliquod defleas b, ob nobilissimi Sponsi tui amorem. Quod cum illa annuendo promitteret, omnipotentis Dei famula immaculatis suis manibus signata sanctæ Crucis super ejus oculis edidit, et continuo eam pristina restituit sanitati: sicque evagatione vitata, ac fletu temporalium damnorum correpto, Sanctam suam misericors Deus tanto decoravit miraculo, ut omnibus tam Sororibus quam secularibus, de virtute ejus ac sanctitate, verissima ac clarissima notitia præberetur; fidelibusque omnibus imposterum, de ipsius adjutorio, firmissima sequeretur fiducia.

54 Licet omnipotens Deus ancillam suam, tamquam verum aurum, in tribulationis alicujus fornace in castro Proceni probasset: quia tamen de virtute in virtutem suam sponsam volebat ascendere, ut altioris perfectionis gradum eam attingere faceret, per asperioris et diuturnioris languoris corporei ignem examinare disposuit: ut sic clare pateret, quod in ea nulla inveniebatur iniquitas, Quem qui-

dem languorem, ut paratior fieret ad portandum, per Angelum suum primo tali visione monstravit. Videbatur siquidem ancillæ Christi, quadam die Dominica in aurora profunda, dum post orationem aliquid obdormivisset, sibi adstare Angelum Domini, ipsamque de sua cellula usque ad quamdam arborem olivarum manu ductione pædagogica ducere, ibique calicem porrigere cum his verbis: Bibe, sponsa Christi, calicem hunc, quem Dominus Jesus Christus etiam pro te bibit. Quæ dum ob amorem Sponsi sui libenter et avidè hiberet, antequam calicem exhaustum redderet, disparuit visio; famulaque Domini ad se reversa, in sua se reperit cellula ut prius. Cumque attentius et sæpius cogitaret, quid sibi visio illa voluisset; sequenti die Dominica eadem hora, similiter ei accidit sicut prima; iterum et sequenti; ut brevius complectar, novem diebus Dominicis continuis, eadem hora, eadem visio Agneti virgini Domino revelante apparuit: nec multo post secuta est gravis et diuturna infirmitas, quæ nunquam ab ea secessit, nisi cum finita peregrinatione gloriose et triumphanter adiit Sponsum suum.

55 Irruente igitur tempestate corporalis molestiæ, sancta Virgo, quæ supra petram domum suam ædificaverat, in nullo mutata, opus cœptum nullo modo omittens aut negligens, cunctos ex magna sui constantia in admirationem ducebat. Erat licet corpore languida, mente sollicita, spiritu laboriosa, et circa omnes caritate operante admodum fructuosa: ita ut alia videretur esse Agnes, quæ gravissimam, et quasi inauditam patiebatur infirmitatem; et alia, quæ erga filias suas et cunctos ad se adventantes caritatis actus operabatur. Et vere ita erat: nam spiritus operabatur, et caro patiebatur. Verum quia multis utilis a multis diligebatur affectuose, cœpit multa dilectio per diligentem sanctam virginem infestare, ut suæ infirmitati remedium aliquod quæreretur corporale. Quæ dum, tamquam vera sponsa, sui Sponsi conscia voluntatis, omnino resisteret; illis nihilominus omnino instantibus, ne in conspectu rogantium superbia appareret, quod ex revelatione divina fiebat; humili voce, placido vultu, ac moderata loquela eis assensum præbuit, et alienæ voluntati totaliter se supposuit. Quo facto per diligentes prædictos undique remedia conquiruntur, ut Agnetis infirmitas perfecte curaretur: et dum inquirunt, fuit qui diceret, balneum quoddam infirmitati illi perutile, prope portam per tria milliaria, esse, juxta quoddam castrum, quod Clancianum, dicitur: ad quod si sancta Virgo duci valeret, brevi tempore pristinae saluti redderetur. Quo audito sanctæ Matris filia eam urgere cœperunt, ut illic sine mora ire disponderet.

56 Paratis ergo necessariis, omnipotentis Dei famula ad supradictum balneum una cum fratre Meo, monasterii sui Rectore, multæ religionis viro, nec non et Dominarum honestarum comitata consortio, filiarum suarum prece impellente, accessit. Nec permisit Deus misericors iter ancillæ suæ infructuose transire, quin per eam in balneo, quo eam non indigere sciebat, salutem multorum mirabiliter operaretur. Hoc autem divina bonitas egit, ut mutato naturæ ordine, id quod solis corporalibus infirmitatibus proderat; per Agnetem Virginem, balneo non egentem, fieret, visis mirabilibus, etiam salutarum animabus. Cum enim Virgo pura sero quodam dictum balneum primo intrasset, suum corpus purissimum lavatura; non balneum ipsam lavit, sed ipsa balneum divino miraculo decoravit. Nam statim post ejus ingressum, cœpit balneum manna de cœlo paulatim repleti, in tantum ut per totam noctem, ipso manna scaturiente divinitus,

D

AUCT. RAT-
MUNDO
CAP. XX MS.
Novies jussa
in visione
Christi calicem
libere,

tandem gravi
infirmitate
corripitur:

E

quam pa-
tientissime
tolerans of-
ficium suum
integre exe-
quitur.

Sint se cura-
tionis ergo
ad balneum
duci;

F

quod post
contactum
sancti corpo-
ris

Aucto Soro-
rum numero

cum earum
unam visu
orbatam

u

remedii caus-
sa educere
vellent pro-
pinqui,

ipsa eidem
reddit sani-
tatem oculo-
rum,

C

b
pactæ ut is
non fieret
temporalia
damna

AUCT. RAY-
MUNDO
CAP. EX MS.
manna caelesti
operitur;

sequenti manne ab ingredientibus totum eo cooper-
tum inveniretur. Qui quidem ingredientibus, dum
vehementer stupere, unde nix astivo tempore bal-
neum ipsum intrasset, maxime partibus circumstan-
tibus sicis; ex admiratione subtilius intuentes,
invenerant id quod nivem putabant, manna coeli-
cum, cujus grana in modum Crucis omnia figurata,
manifeste monstrabant, se nullis esse causae natu-
ralis effectum.

et augetur
nova scatu-
rigine aquar,

57 Ipsum ergo mirantibus, et inquirentibus un-
de tantum miraculum procedere potuisset, fuit qui
diceret, quandam sanctimoniam feminam de castro
Montis Politiani praecedenti die venisse; ad cujus
ingressum coepit manna illud floridum apparere,
sicque per totam noctem miraculose crevisse. Ad
quam vocem, cum adstantes non sufficerent adui-
rari, coeperunt omnes per totum balneum hoc manna
colligere, ut tanti miraculi signum absentibus os-
tendere possent: et dum colligunt, invenerunt quod
in loco, ubi Agnes virgo se balneavit, aqua subter-
ranca, qua balneum ipsum per quosdam meatus
ebulliendo repletur, quandam ebullitionem noviter
et miraculose causaverat, per quam abundantius et
copiosius solito aquam balneare volentibus ministra-
bat: quae quidem aqua usque in praesens, propter
miraculi magnitudinem, balneum S. Agnetis ab
omnibus appellatur.

qua Balneum
S. Agnetis
dicitur,

58 Comperto igitur quod ancilla Christi, per quam
manna descenderat, ibidem se lavisset; fide con-
cepta ex miraculo praecedenti, multos infirmos aqua
illa balneare coeperunt: statimque pristinae saluti
reddebantur. Propter quod etiam de eadem aqua
ad infirmos absentes portantes, similem effectum
sunt consecuti. Ex quo, his visis miraculis, in tan-
tum ebullitionem illam revereri coeperunt, quod, ut
dictum, usque hodie S. Agnetis balneum publice
appellatur. c Nec omissae sunt laudes Creatori tunc
temporis quin ab omnibus audientibus videntibusve
redderentur; crevitque in mentibus omnium homi-
num mira veneratione Agnetis operatio. In eodem
etiam balneo alia miranda gessit, quae omittere quia
non debeo, ideo scribere coactus sum. Ante signa
autem sive miracula unum praeclarum indicium suae
patientiae praemitto, secundum B. Gregoriam, qui
virtutem patientiae signis ac miraculis putat esse ma-
jorem.

inde egre-
dientem eam
derisissent
aliqui,

59 Cum enim sancta Virgo, monasticum habi-
tum deferens, dictum balneum quandoque intraret;
quidam juvenes discoli et vaniloqui, ante introitum
dicti balnei stantes, ac verbis scurrilibus seipsos ad-
risum inanem provocantes, famulam Dei de balneo
exerentem, indutam religionis habitu intuentes, coe-
perunt quibusdam derisoriiis verbis post eam cla-
mare, et monacham suo vulgari vocantes cachinan-
do eam ignominia exprobrare. Quorum verba et actus
eum adstantes, et potissimum Fratrem Meum [et
quemdam] d monasterii Oblatum ex zelo justitiae ad
iracundiam commovissent: sancta Virgo in nullo
mutata, zelatores suos compescens, ad locum in
quo hospitabatur cum omni mansuetudine rediens
paucos pullos, quos de monasterio pro infirmitate
colectat, statim occidi mandavit, occisosque decoqui,
et coctos suis subsannatoribus cum omni caritate
portari. Quod cum dictus Frater Meus dedignans
impedire conaretur, omnino illa suavis verbis
eum redarguens, affirmansque quod juxta Salva-
toris sententiam male facientibus benefacere oportet,
exenium, sicut disposuerat, dictis derisoribus
adit, atque ex parte Sororis irrisae eis fecit gra-
tiam et liberaliter presentari. Propter quod ir-
ridentes praedicti, sanctae Virginis liberalitate de-
victi miris et compuncti, statim ad famulam
Domini accesserunt, ad ejus pedes flexis genibus

per ea quae
pallus eius cum
dona: plet,

et venient
rogantes co-
miser exepit,

se humiliter prostraverunt. propriasque zonas D
circa collum habentes de culpa commissa veniam
petierunt, promittentes linguam amplius ad tali a
non laxare. Ipsa autem, benignissima, qua plena
erat, caritate eos recipiens, et de terra velocius
erigens, dicebat se eis nimium obligatam, quod sibi
spiritualis lucri materiam et exercitium patientiae
ministrasset.

ANNOTATA.

a Clemens 8 in Bulla Beatificationis vocat Mitem,
quod scriptores Gallici reddiderunt Douce, id est, Dul-
cem: sed arbitror diminutum esse a Domitilla. Addit
Surdinus quod in hanc devoluta demum fuerit ampla
parentum hereditas, sed ea qua, per subnatis lites
admodum accisa, non vix multum obvenit mona-
sterio.

b Videtur Sancta praesagisse, injustam subtrac-
tionem hereditatis per consanguineos intentandam.

c Queritur Surdinus Clanianensium incuria bal-
neum istud sic neglectum jacere, ut potius speciem ha-
beat fetidi lacus: proindeque salutiferam virtutem ejus
ipsis merito esse subtractam.

d Cum Oblati dicantur, qui aliis Conversi aut Lai-
ci, non videbatur hic titulus convenire Bartholomaeo
Sacerdoti, ideo interposuimus verba quae putamus ex-
cidisse, nec vero credibile est absque socio Religioso
illuc irrisi. Bartholomaeum, in comitatu muliebri.

CAPUT VII.

Varia miracula ad preces Agnetis patrata,
ejusdem propheticus spiritus.

Narrato signo spiritualis virtutis, ad virtutes, per
Agnetem virginem in corporibus factas, transeat
sermo noster. Propterea nosse te volo, lector car-
issime, quod Domina quaedam de Monte Politiano,
Soror de penitentia B. Dominici, adhuc superest,
honestae admodum vitae et veridici testimonii mu-
lier: quae mihi quaedam mirabilia, per sanctam Vir-
ginem in dicto balneo coram oculis suis operata,
fideliter retulit, quae nolo silentio praeterire. Refert
enim se tunc, aetate teneram et corpore parvulam,
una cum matre sua, in servitio praefatae Virginis,
apud saepe dictum balneum, plurimum diurnum spatio
laborasse: infra quod tempus, dum essent ad mensam,
simul cum famula Domini cibum sumentes; cecidit
vinum in mensa deficere, nec prope esse ubi vinum
inveniri valeret, quod Agnes virgo dum cerneret,
suarum solalium compassione commota, dictae mae-
relatrici mandavit, ut de propinquo fonte aquam
deferret. Quae cum jussa implisset, in reditu ipsa:
vas aqua plenum in manum sanctae Virgini porrexit:
quod illa cum maturitate accipiens, oculosque ad
coelum levans, ac paulisper intra se orans, sanctae
Crucis signum super vas edidit, et mox discubuen-
tibus ut libenter gratiose tradidit.

Deficiente
vino

jubet aquam
afferi.

P

61 Cumque illi, aquam putantes, in vitrea vasa
fudissent; colorem vini in vino simul et saporem
gustantes, invementes incredibilem et insuetam vi-
ni sapiditatem, coeperunt inter se querere, unde
tunc bonum invenissent. Sed et reperientes a puel-
la praedicta, relatrice mea, nunc eam, quod aqua,
quam ipsa detulerat, inter manus Agnetis virginis,
per Crucis signaculum edidit, mirabiliter erat in
illud vinum conversa; ultra quam dici potest stu-
pentes, laudes immensas omnipotenti Deo referre
coeperunt; omnesque qui ad dictum balneum adve-
nerunt, advocavere, ut de aqua vinum factum om-
nes gustarent, et Creatoris potentiam ac Agnetis
sanctitatem laudarent. Quod ancilla Christi omnino
impediens, laudatores suos juxta posse compescit,

quae inter
ejus manus
convertitur
in optimum
vinum

A ne miraculi diffamatio fieret. Sed licet totum quod volebant, ipsa prohibente, non facerent; plus tamen quam ipsa vellet, miraculo compellente, facere coacti sunt. Propter quod in omnes fama venit miraculi: sicque Agnes virgo, tanquam imitatrix primi miraculi Salvatoris ac vera ejus discipula, ab omnibus commendatur.

genu graviter
cultro lacerum

62 Retulit jam mihi dicta relatrix, quod tunc temporis quadam die, Agnete virgine, una cum matre ipsius ac quibusdam aliis, hora refectionis ad mensam sedentibus; ipsa relatrix, tunc puella, panem incidere volens, ipsum puerorum more genibus super ponens, cultellumque arripiens, dum scindendo premeret, non solum panem et vestimenta genu tangentia, sed etiam carnem et nervum ipsius genu præcidens, ossa sectione nimia patefecit: quod cum timore verberum abscondere vellet, nimia sanguinis effusio ac faciei pallido adstantibus demonstravit id, quod puella occultare volebat. Cumque mater ejus detecto genu, ex immanitate vulneris filii, flens et ejulans remedia quæreretur opportuna; sancta Virgo mox puellam manu apprehendens, adstantibus dixit: Sinite eam mecum venire; et cum omnipotentis Dei adjutorio, sanam eam vobis reducam.

in suo balneo
ablucens sa-
nat.

a

63 Quibus dictis ipsam ad dictum balneum duxit, et in aquam, quæ suis meritis pangs ante diebus miraculose apparuerat, balneavit. Quod cum adstantes prohiberent, dicentes, quamlibet a aquam vulneribus esse nocivam; Domini famula, quæ supra naturam sciebat se operari virtute divina, prohibentia verbarum curans, dictam puellam juxta suum beneplacitum lavit; ac demum ipsam inde educens, matri sanam reddidit; dicens, Respice utrum sana facta sit filia tua, gratiasque omnipotenti Deo redde. Illa vero vulnus filie intuens perfecte curatum, ac etiam solidatum; nec aliud signum vulneris, nisi parvam cicatricem in signum miraculi cernens; continuo in voces laudis erumpens, omnes circumstantes suis attraxit clamoribus, ad miraculorum spectaculum contuendum. Propter quod stupentes singuli de puellæ tam subita sanatione, cum aqua potius obesse debuerat; dant laudes una voce omnipotenti Deo, qui per ancillam suam mirabilia operabatur tam frequenter: crescebatque quotidie amplius Agnetis opinio in mentibus hominum.

ibidem sub-
mersum
puerum

64 Adhuc unum cogor inserere, quod supradictis mirabilibus de ejus sanctitate evidentius testimonium perhibebit. Dum enim sancta Virgo in dicto balneo moram faceret, contigit quemdam puerum incaute ipsius balnei aquam ingredi, parvitateque sua ab aquis balnei superari, sicque nullo juvante in aquis ipsis submergi, ac penitus suffocari. Quod dum matri, per aliquale spatium distant, nuntiatum fuisset; ad balneum ipsum festinanter currens, filiumque submersum reperiens, fletibus et ejulatibus cunctos circumhabitantes attraxit. Cumque corpus extincti filii de aqua esset abstractum, cœpit illa amplius se totam dilaniare, querulasque voces emittere ac dolorosas. Quibus vocibus Virgo sancta, quæ una cum aliis dominabus ad condolendum matri convenerat, grandi pietate commota, et ex compassione nimia ferre non valens tantam orbatæ matris angustiam; coram omnibus corpusculum pueri intra suas ulnas recipiens in alium se contulit locum, ubi tanta multitudo non esset. Ibi ergo flexis genibus orationi se dedit, ut filium reddere posset matri suæ mæstæ. Mira res et nostris temporibus maxime stupenda! Dum enim Agnes virgo orationi finem imposuit, et corpusculum signo Crucis devote signavit; statim, quasi a somno evigilans, puer surrexit: signaque omnia vitalia ostendit. Quem sancta Virgo propria erigens manu, lacrymanti matri sanum ac

vita restituit

viventem reddidit. Quod cum illa cerneret, et præ lætitia stupens admiraretur; post paululum ad se rediens, lamentabiles voces in gaudiosos clamores convertere cœpit, et circummorantes ad sui visionem gaudii advocare. Stupent omnes, et ultra quam dici potest admiratione replentur; dum puerum (quem paulo ante defunctum penitus et omnino conspexerunt exanimem) vivum et sospitem in tam parva temporis distantia intuentur. Propter quod alta voce imensas mirabili Deo universaliter inferunt gratias, famulamque suam multis inter se laudibus efflerunt, multisque sermonibus ejus sanctitatem absentibus prædicant: sicque factum est, ut una et eadem pueri suscitatio, omnipotenti Deo gratiarum actiones, matri indicibilem consolationem, adstantibus mirabilem devotionem, absentibus laudabilem ædificationem, et Agneti virgini magnum afferret commendationem.

65 Licet in superioribus paragraphis narrata, circa finem sanctæ Agnetis Virginis gesta fuerint: quia tamen non tam ordinem, quam veritatem suæ vitæ inquirimus, unum super hoc addo, quod, antequam ad dictum balneum accederet, contigit. Cum enim Domini famula secundum monasterium cum Domini brachio fundasset, Virginesque circiter octodecim Domino congregasset, disposuissetque in animo illidem mortalis vitæ terminum expectare; mandavit primi monasterii Sororibus, ut sibi aliquam ex ipsis in Praelatam eligerent, b quia ipsam amplius habere non possent; rogavitque ut crucem illam, quam a Domino pro magno receperat munere, quæ apud illas inter Reliquias servabatur, sibi mittere non tardarent. Quod cum illæ facere omnino recusarent, allegantes, quod ex quo tantæ Matris privabantur solutio, aliquid de suis mirabilibus eas omnino habere deceret, ut saltem de ejus sanctitatis memoria consolationem reciperent, illa iterum atque iterum mandavit, dicens: Nisi mihi transmittatis quod peto, faciam quod vobis invidis auferetur. Cumque Sorores illæ, ad dictam crucem mittendam, nec minis nec precibus flecti possent; sancta Virgo totam se contulit ad orandum Dominum, ut munus sibi semel donatum ab eo, sed a Sororibus illis ablatum, sua omnipotentia ei misericorditer reddere dignaretur.

66 Cujus oratio humilis sic vicit Invincibilem (ut Bernardi more dixerim) et ligavit Omnipotentem, quod statim Angelus Domini dictam crucem, de loco ubi reposita erat, sumens; eam ad Agnetem Virginem, adhuc orantem, mirabiliter detulit; ac intra ejus manus imperceptibiliter collocavit. Quod cum illa aspiceret, immensas omnium munusculum Datori gratias referens, crucem ipsam secreto et reverenter in loco ad hoc ordinato reposuit. Quibus peractis rursus ad dictas Sorores nuntium destinavit, ut quærerent, si sanctam illam crucem, toties denegatam, haberent. Quod dum illæ fecissent, et minime invenissent, stupentesque mirarentur, quis eam de loco, tam secreto et seris firmato, potuisset absque earum scitu auferre; nuntius a sancta Virgine informatus subjunxit: Hæc dicit Soror Agnes, Rogavi vos pro munere mihi divinitus dato iterum, atque iterum, et renuistis omnino: rogavi Dominum meum semel tantum, et sua benignitate statim mihi reddidit, quod prius dederat, et modo petebam. Discite ergo nunquam voluntati Domini contradicere. Quibus auditis illæ statim, de sua pertinacia penitentes Dominumque magnificantes, sanctæ Matri per eundem nuntium remandaverunt, ut ex quo preces ejus quidquid vellet a Domino obtinerent, ipsas preces pro earum salute non oblivisceretur ad Dominum fundere; ad-
dentes, quod firmiter et indubitanter sperabant, se Domini

D
cur magna
omnium ad-
miratione

E
Cruculam a
Jesuli colla
acceptam

b

dum resti-
tuere nolunt
Provenenses

ipsa fusis
precibus per
Angelum
recipit.

c

AUCT. RAY-
MUNDO
CAP. XX. MS.

multos ener-
gumenos
liberal

imperium in
dæmones ab-
solutum exer-
cet,

contra eos
munt filias
suas,

harum cogi-
tationes in-
trospicit,

futura præ-
dict:

A Domini pietate salvari, si pro eis tam acceptæ preces funderentur ad Christum. Sicque ancilla Christi suis precibus et quod voluit obtinuit; et filias suas modeste corripuens, ipsarum etiam mentes de divina fiducia confirmavit.

67 Licet multa alia miracula per Agnetem virginem, post foundationem secundi monasterii, fuerit Dominus operatus, ceteris tamen omissis, quedam epilogando in præsentî paragrapho, Deo dante, narrabo, ut tandem ad ejus transitum transeundo, huic parti finem imponere possimus. Narrant siquidem mihi relatrices meæ prædictæ, quod hæc sacra Virgo mirabilem super immundos spiritus virtutem habuit a Deo. Multi enim demoniaci ad eam dum adhuc viveret, ducebantur: inter quos quidam erant, qui a multis annis daemonibus ligati, vix poterant detineri: quibus omnibus Dei famula, imperando daemonibus, integram sanitatem suis meritis obtinebat. Quodam vice quidam inter ceteros ad suum ductus est monasterium: qui ab hominum multitudine vix ligatus perveniens, omnem appropinquantem unguibus ac dentibus laniabat. Cumque intra monasterium positus, antequam Agnes virgo ad eum descenderet, omnia vincula indicibili insania dirupisset, perclaustrum discurrens, puellum quandam parvulam casu inveniens furioseque arripuens, versus quemdam puteum ibidem positum festinabat, ut ipsum in profundam aquarum propiceret suffocandum. Sed antequam hæc sancta Virgo descendens, ei festinantissime occurreret, talium sermonem compescuit, dicens: Ex parte omnipotentis Dei tibi, inammississime de mea, præcipio, ut statim puellam hanc sine læsione deponas. Quibus dictis immediate immundus spiritus ita Agnetis obedivit præcepto: ac si concessam potentiam non nisi secundum Agnetis, volitum exercere valeret. Statim ei sancta Virgo appropians, signumque Crucis fronti ejus imprimens, fidem catholicam per canticum illud, Quicumque etc. devotissime depromens, furibundum illum dæmonem divina virtute ab homine expulit, suisque conductoribus sanum restituit.

68 Recitant etiam, quod quam pluries, postquam Sorores dormire inciperent, ancilla Christi in cella sua posita orationi invigilans, sentiebat dæmonem dormitorum introire, ut sacras virgines molestaret. Quæ statim omnes excitans et ad cellam suam advocans, admonebat omnes, ut de commissis vel omissis veniam humiliter se accusando expeterent, modo quo solent Religiosi vel Religiosæ coram Prælatiis suis se in capitulis accusare; ne antiquus hostis, qui dormitorum erat ingressus, ullam super eas potestatem habere posset. Quod dum illæ fecissent humiliter et devote, ad suos lectulos purificatas remittens, Ille, dicebat, filiæ, animo securo dormite: quia non dormitabit neque dormiet protector noster omnipotens Deus, qui nos custodiet.

69 Referunt etiam ipsam Virginem prophetiæ habuisse spiritum, etiam de occultis cogitationibus cordium, quod non nisi virtute et gratia divina haberi potest. Aiunt enim se et alias consocias suas, sæpius ab ea de cogitationibus quibusdam puerilibus reprehensas, quas ita per ordinem eis narrabat, ac si ipsas cogitasset, non illæ: unde factum est, ut omnes filiæ, non tantum operari et loqui, sed etiam cogitare quæ bona non erant, timore spiritualis Matris, quam præsentem in omnibus esse videbant, omnino caverent. Multa etiam futura diversis prædixit personis, quæ directe sicut prædixerat acciderunt: inter quæ unum narro, ejus tot, si viverent, essent testes, quot Sorores tunc temporis in monasterio suo erant: inter quas erant hæc quatuor relatrices meæ, quæ adhuc supersunt. Contigit enim illo in tempore, quo Virgo sancta adhuc degebat in

corpore, in castro Montis-Politiani prædicto magnam oriri dissensionem inter terrigenas, et potissimum inter quosdam nobiles: ex qua quidem dissensione cum totius terræ minaretur excidium quidam viri timorati, rei publicæ zelatores, famulam Dei adeunt, obnixius deprecantes, pro salute terræ suæ ad Dominum preces effundere non cessarent. Quod illa non negligens, cunctas filias sollicitè congregavit, unaque cum eis coram quadam Beatæ Virgini imagine, pro imminente terræ periculo cœpit ferventius deprecari.

70 Ipsi autem Sororibus orantibus humiliter et devote, volens ostendere Regina Virginum suis Virginibus, quantum in supportatione criminum illius populi, ut ita dixerim, laboraret; subito facies dictæ Virginis cœpit pallere, crispantes rugas multiplicare, guttas sudoris emittere, quasque in supportatione gravis oneris laborans, anhelitum frequenter educere. Quod dum Sorores aspicerent, suamque Matrem sanctam, quid ageret, observarent, Virgo Deo devota ad suas Sorores cum lacrymis et planctu conversa; Orate, inquit, Sorores, et obsecrate quam frequentius et ferventius potestis, quia clare video multas in terra hac tribulationes futuras. Dissensiones enim, propter eorum peccata, permittet Dominus inter terrigenas, et præcipue inter magnates et dominantes oriri: ex quibus evenient scandala et guerræ non modicæ, in tantum ut non solum castrum hoc quodammodo desoletur, sed etiam tota Tuscia ex hoc principio tribuletur. Sed quia clementissimus Deus est, et pius Dominus noster, orate quotidie, et non cessemus: quia potens est serenum dare post nubilum, et omnia nostra mala in bona commutare. Post quæ verba ita punctualiter facta sunt ad litteramque secuta sicut prædixit; ut non oporteat aliquo testimonio confirmare ea, quæ tota Tuscia urgentibus guerris; jam dictis dissensionibus ortis, est scire coacta c. Multa quidem et alia signa per Agnetem virginem sponsam suam adhuc viventem fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: sed hæc scripta sunt ut credatis, et ut credendo suum coram Domino imploretis auxilium.

ANNOTATA.

a *Surdinus id restringit ad aquam mineralem.*

b *Apparet hæc facta fuisse, prius quam Dominica nam Regulam profiteretur, atque adeo intra quinque primos secundæ fundationis annos vel etiam citius. Rehæc ad ejus a balneis reditum vitæque extremum annum rem differt.*

c *Videri possunt verum Florentinarum et Mediolanensium scriptores, qui diffuse tractant turbas per absentiam Pontificum, et nimium Italicarum urbium in asciscendis mutandisque Præfectis libertatem, ea ætate gliscentes.*

CAPUT VIII.

Ultima Agnetis ægritudo et ipsum obitum comitata gloriæ ab ea adeptæ indicia.

Consummato per hanc lucidam stellam, post mirabilem ortum, laudabilem ascensum, et commendabilem progressum, vitæ corruptibilis cursu; disposuit universorum Dominus sponsus ejus, subarrhatione hic facta per anulum aureum caritatis et patientiæ, cum sponsa nuptias matrimoniales perficere in cœli palatio: justum et conveniens judicans Justus Dominus et Judex, ut post tantum laborem requies, post tot sancta opera præmium, post tot pugnas pax et victoria, post tot virtutes honor et gloria sequerentur. Nam cum de dicto balneo, post aliquot tempus, ad monasterium rediisset; cœpit infirmitate

ac nomina-
tim civiles
in Tuscia
dissenstones,

miraculoso
imagine
marianæ su-
dore præsig-
natas,
E

c

F

Ingraves-
cente morbo

A infirmitate corporea amplius quotidie gravari; et in lecto gravius solito decedens, ostendere signa patientia corporalis aegritudinis appropinquantis. Quod dum ejus spirituales filiae cernerent, dolore pariter et timore sanciatæ, lectum piæ Matris decumbentis circumdant omnes, suumque damnum pariter querulosis vocibus et singultuosis fletibus deflent. Quas cum illa modeste redargueret, dicens quod si eam diligerent, potius gaudere deberent, quia intrabat gloriam Sponsi sui; illisque respondentibus, quod ei utique congauderent, sed sibi nec de tam utilis Matris oratione condolebant; illa respondit: Nihil vos timor aut dolor conturbet de meo recessu: quia si usque nunc dono Dei vobis in temporalibus et spiritualibus utilis fui; de majori adhuc dono confisa, audacter et fideliter vobis promitto ex parte Dei omnipotentis, quod me vobis utiliore in posterum exhibebo, et largiore vos dono dotabo: ita ut me non vos dereliquisse, sed potius arctius assumpsisse noscatis.

72 O mira et dulcis promissio, per quam Patrem suum B. Dominicum imitata, suasque filias fideliter consolata, quantum cum Deo posset ostendit. Sed o fidelis promissionis completio! qua monasterium suum in presentiarum cernitur, respectu ejus quod erat quando hæc dicta sunt, taliter augmentatum, roboratum et in religione firmatum, ac de magnis periculis liberatum, nec non et in necessitatibus temporalium tam mirabiliter sustentatum, quod negari non possit, in his Agnetem supernaturaliter operari, et suas filias plus quam cum viveret consolari. Post hæc verba viribus corporis cepit repente destitui, et ad propinquum exitum festinare. Sicque post humilem et deo tamorationem, et spiritus fidelem commendationem, circumpositis et orantibus Sororibus, anno Domini mcccxxvii, Indictione xv die xx mensis Aprilis, media nocte quartum feriam præcedente, tam letanter quam innocenter hic vixerat, sancta illa anima carne soluta est. a Cujus exitum quædam mirabilia sunt comitata, quæ nullo modo judico præteriri debere.

73 Statim enim ut Sancta decessit de mortali hoc corpore, pueri parvuli, qui in stratibus cum suis erant parentibus, subito excitati divinitus, coeperunt ore lactentiae infanti sanctæ Virginis laudem perficere, parentibus suis sic dicendo: Soror Agnes, Priorissa monasterii S. Mariæ novellæ, quæ est Sancta, modo migravit de corpore. Ad quæ verba omnes admirabantur, [taliter] a dictis pueris audientes, qui diversi per diversas domos sæpius prædicta repetebant verba, nec tunc, propter incompetentem horam, certificari poterant, an verum esset quod dicerent. Tandem quando Sorores ejus obitum popularunt, certitudinaliter invenerunt, eadem hora sanctam Virginem de corpore decessisse, qua infantes prædicti verba illa prophetico ore protulerunt: factumque est ut puræ Virginis purus et sanctus egressus, per puram veritatem a puerorum ore prolatus, factus est ignorantibus manifestus; ut merito puritatem puritas commendaret et sacram virginitatem primo puerilis innocentia prædicaret.

74 Alio etiam puritatis testimonio ejus sanctitas fuit tunc temporis demonstrata, quod silendum non judico. Postquam enim cepit inter terrigenas divulgari sanctam Priorissam Agnetem obiisse, puellæ virgines, quæ nondum matrimonio aptæ erant, hoc audientes, subito, nullo nisi Deo vocante, ad invicem congregatæ, inter se collegerunt pecunias, quibus cerei emi valerent ad exequias Agnetis virginis exequendas; nec contributionem alicujus corruptæ admittere voluerunt sed Dei spiritu instigante, solo dono virgineo puellarum incorruptarum cera, pro sepeliendo corpore Virginis, emptæ fuit. b Verumtamen,

sicut infra patebit, nulla indignit sepultura corpus ejus: sed cera ista, ad ejus honorem et gloriam, fuit igne comburente consumpta. Puto autem quod quia sancta Virgo providit ceram et cereis sibi per terrigenas afferri debere, sicut et modo fit, ideo voluit quod cera sibi primo oblata esset virginea, propter continentiam et testimonium excellentissimæ puritatis.

75 Adhuc aliud miraculum recito, quod post mortem ejus prius cepit ejus ostendere sanctitatem. Erat enim in castro Montis-Politiani tunc temporis mulier quædam, quæ infirmitatem quandam in brachio per plura sustinuerat tempora, in tantum molestam et gravem, quod ipsius brachii usum omnino perdiderat. Hæc in hora transitus Virginis sanctæ in stratu suo posita, et præ dolore dormire non valens, vidit subito Agnetem virginem ad se venientem, velut astra matutina, luce mirabili rutilantem, multis spiritibus Angelicis comitam, seque taliter alloquentem: Agnosce me? Quæ cum considerata ejus figura dixisset: Videtur quod similis es Sorori Agneti. Priorissæ Monasterii S. Mariæ novellæ: illa respondit: Ego sum, et nunc hac hora, relicta habitatione terrena, domum celestem, cum gloria quam intueris, ascendo. Tu vero postquam dies illuxerit, ad meum perges monasterium, ibique meis tactis Reliquiis tui brachii integram recipies sanitatem: et his dictis disparuit. Die igitur adveniente, prædicta mulier de lecto surgens, ad Agnetis monasterium solite venit, pulsavitque ad rotam; et advocatis Sororibus: pro omnipotentis Dei amore humiliter petit, ut eam intra monasterium admittentes, sacrum virginis Agnetis corpus tangere concederent, ut sui brachii reciperet sanitatem.

76 Ille autem (quia sic disposerant ejus obitum occultare usque ad adventum Fratrum, quos de Urbe-veteri expectabant, ne tantus thesaurus ab eis auferretur) ipsi mulieri respondentes dixerunt, Pareat tibi omnipotens Deus, soror carissima, quid est quod loqueris? Priorissa enim nostra, licet graviter in lecto decumberet, non adhuc a corpore migravit c. Quibus illa, clare visionis conscia, inenutanter respondit: Quid me celare vultis, Sorores meæ, quod ipsa mihi sancta Virgo manifeste ostendit? Apparuit enim mihi Virgo sancta manifeste circa noctis medium, velut fulgidissima stella, dixitque eadem hora vitam hanc reliquisse; mihi quæ mandavit, ut huc adveniens, sacras ejus reliquias tangerem, sicque salutem hujus brachii essem receptura integraliter. Tunc Sorores, his auditis, nolentes divino nutui contraire, ipsam introduxerunt, ad corpusque sanctæ Virginis duxerunt, omnesque ad videndum miraculum pariter convenerunt. Stupendares et potissime nostris diebus invisæ! Mox enim ut illa sacro appropinquavit corpori, ad sanctarum tactum Reliquiarum, in ipso instanti, integram et perfectam recuperavit sanitatem: quæ statim in laudes prorumpens Salvatoris licet ad præses Sororum usque ad adventum Fratrum se continuerit, eis tamen advenientibus magna et aperta voce miraculum prædicavit.

77 Matronæ quidam, in ipso castro commoranti, sibi in vita per familiaritatem conjunctæ, quæ plures filios diversis infirmitatibus gravatos habebat, in visione apparens, taliter eam est allocuta: Agnosce me, talis? nomine eam proprio vocans. Cui cum illa diceret, quod non, respondit? Ego sum Soror Agnes, tibi olim amicitiarum fœdere conjuncta, apparuique tibi, ut de mea gloria tuorumque filiorum salute consolationem recipias. Vade igitur quantocius ad meum monasterium, ducque tecum tuos filios infirmos: cumque ibi omnipotenti Domino et Reliquiis meis, pro ipsius reverentia et honore,

D
AUCT. RAT-
MUNDO
CAP. EX MS.

Ipsa se elidendam exhibet mulieri infirmæ

15

c corpus suum adire jubet pro salute,

e
quam illuc admissa statim recuperat:

P

similiter monita alia

adduxit filios aegros et sanos reduct.

cum

suas solatur,

et præsentius a morte auxilium addicit:

mortem an. 1317 20 Aprilis pie obitam

u

infantes e cunis clamando vulgant;

Virgines ceram, pro sepultura corroyant.

AUCT RAY-
MENDO
CAP. EX MS

A cum eis reverentiam feceris; scias eos omnes ab omni languore continuo liberandos. Finitis verbis, visio finita fuit: matrona autem illa evigilans, visioni Sanctæ absque dubitatione fidem præbens, eadem die mandato Agnetis virginis fideliter paruit, et fidelis promissionis perfectam habere promeruit completionem. Unde una cum ægrotis filiis sacras visitavit Reliquias, debita cum reverentia et oratione devota; statimque omnis languor ab omnibus ejus liberis, virtute sacrarum Reliquiarum, abcessit.

ANNOTATA.

a Rursum hic incipit *Surdinus* computum factum, nescimus ex quibus fundamentis, unde sequatur obisse Sanctam anno ætatis 49, quare juxta hujus auctoris sententiam de mori *Proceusensi* annorum dumtaxat 17 vel 18, detrahendi essent anni sex.

b Rursum indicat processionaliter accessisse cum suis cœlis ad sacrum corpus honorandum: sed non videtur hæc fuisse intentio ceram ementium. *Surdinus* suspicatur, actione puellari occasionem dante, postea constitutum fuisse decreto publico ut quotannis in die *Kalendarum Maii* (uti in *Actis* legitur) *Priores* *Communitatis* ad ecclesiam *S. Agnetis* ferrent ceram 15 librarum: itemque ut *Rectores* singuli comparerent cum cereo accenso ibidem relinquendo: quod nunc mutatum sit in oblatione 25 librarum *Senensium*, antea autem datas 100 aut 50

c *Mitius Razzius*, et forte verius (nam verba ista vix possunt a mendacio excusari) respondisse quod viveret *Priorissa*; vita scilicet æterna in cælis.

CAPUT IX.

Miracula ad invocationem Agnetis defunctæ patrata.

Ex rosario
Sanctæ cæ-
lestis odor
percipitur,
a

B Post transitum hujus almæ Virginis felicem, circumstantibus filiabus orlatis Matris lectulum et sua diuina deflentibus, una earum ex devota Matris recordatione, sua, ut ita dixerim, *Pater-noster* filo inserta, in proprias manus accipiens, e devote a deosculans, tantum subito sensit odorem, quod statim luctus et dolor in admirationem et gaudium sunt conversi. Cumque aliis Consororibus ipsum *Pater-noster* porrigeret, ut viderent si eundem sentirent odorem omnes eandem fragrantiam perceperunt. Adhuc autem eis mirantibus et loquentibus, tantum subito odor cellam, ubi sacrum corpus jacebat, implevit, quod putasses, non corpus mortuum, sed omnium aromatum vasculum ibi repositum. Nec solum de virgineo corpore odor ille prodibat, sed de omnibus quæ ipsum corpus in vita vel in morte tegerunt. Nam petiæ super quas expuerat, dum adhuc infirma esset, tantum reddebant odorem, quod videbantur non sputis deturpatæ, sed inter aromatum species jacuisse.

c item ex corpore ejus et pannis:

79 Nec mirum: quia corpus inhiataverat anima, tum plena bono Christi odore virtutum, quod in odore unguentorum suorum adolescentularum multitudinem traxerat, dum vivebat: inter quas adolescentulas erant illæ virginæ Sorores, quæ odorem illum mirificum et delectabilem tum sentiebant. Quæ quidem Sorores, ex delectatione illa fervore concepto, in voces magnas et clamores laudificos erumpentes, castrenses quamplurimos suis excitaverunt rumoribus. Quorum quidam, audito miraculo, monasterium honeste ingredientibus, ac coram sacro corpore humiliter genua flectentes, dum pedes ejus reverenter oscularentur, mirabilia sensibilibus perceperunt suavitatem. Dantur ergo duplicatæ laudes altissimo Domino, et currunt undique circumstantes ad tam mirum miraculorum initium: nec potest

hunc ad pedes osculandos multi conflant.

b

occultari lucerna sub modio; sed sicut in vita fideles spirituali luce traxerat, ita eos etiam post mortem lumine attraxit corporali.

80 Cunctis igitur ex tali signo stupentibus cœpit omnipotens Deus miraculosum principium mirabili prosecutione perficere. Nam ut cognoscerent omnes Agnetem virginem potentem esse, omnibus languentibus, ad suas Reliquias venientibus, præstare salutem; diversis in locis ipsa Virgo claris visionibus diversis infirmis apparuit, moneus ut sacras ejus Reliquias visitarent, ut sic a suis liberarentur languoribus: inter quas duæ fuere mulieres, de quibus supra dictum fuit. Cum igitur hæc et alia miranda per suam sponsam operarentur Altissimus, cogitaverunt terrigenæ e sanctas ejus Reliquias inhumatas tenere, ut ad fidelium devotionem et suæ sanctitatis testimonium monstrare valerent. Habitantes vero ne more aliorum corporum ejus corpus ex corruptione putresceret, miserunt usque ad *Genuensem* civitatem nuntios, qui inquirerent diligentes, si balsamum pro quocunque pretio invenirent, ut sacrum corpus Virginis Agnetis, sic balsamo conditum diutius servaretur absque corruptione. Sed omnipotens Deus, qui in suis Sanctis est mirabilis, in suisque factis mirabilibus nulla indiget creatura, uno et eodem signo mirabili, simul et semel ostendit, et Agnetis reliquias, pro incorruptione, balsamo non indigere; et de seipsis, balsamum querentibus, absque auri commutatione posse, nedum balsamum sed pretiosiores adhuc liquorem educendo donare. Nam statim post missionem nuntiorum prædictorum, cœpit corpus sanctæ Virginis desudare, circa manuum extremitates et pedum, ac frequentes guttas pretiosi liquoris emittere, suppositosque pannos de ipso liquore replere; ut clare daretur intelligi, quod balsamo non egebat corpus ejus, quod de seipso liquorem, balsamo pretiosiores, producebat. Quod perpendentes Sorores, vasa supponunt d. Fratres advocant, miraculum monstrant; et congregantibus ad cratem terrigenis, cuncti Agnetis mirabilia absque ambiguitate conspiciunt. Ad hæc currunt circumstantes populi; juvenes ac virginæ, nuptæ [et innuptæ], senes et parvuli, catervatim ruunt ad intuendum tam stupendum miraculum. Currunt languentes mares et feminae, petuntque devote ungi sacro liquore: et quotquot inunguntur, statim absque temporis dilatione liberantur.

dum mittuntur nuntii pro balsamo ad corpus condiendum,

e

f

ipsum per se exudet liquorem salutiferum

g

81 Exit ergo fama hæc in universam Tusciam, creperuntque de remotis et longinquis partibus concurrere languidi ad Agnetis ecclesiam, omnesque perfectæ sanitatis beneficia comportabant. Inter quos languidos, qui (ut puto) majorem de ejus sanctitate fidem habebant, statim ac ad quemdam e pontem ipsi ecclesiæ vicinum pervenerunt, antequam ipsam intrarent ecclesiam, languorum suorum liberationem integram sentiebant: quidam autem qui (ut æstimo) minorem fidem habebant, et vehiculo ducebantur, ipsam ingredientibus ecclesiam, mox perfectam recipiebant sanitatem: quidam vero in suis habitationibus commorantes, facto voto visitandi Reliquias Agnetis, a gravibus liberantur morbis.

h' accurrunt undique agri, et partim in via,

i

partim in ecclesia sanantur:

quidam etiam domi suæ gratias optatas recipiunt.

tum.

A tum. His igitur mirabilibus omnibus in genere recitatis, clare ostenditur, quod mirabilis Deus in Sanctis suis, corpus sponsæ suæ, per quod operabatur miracula, absque balsami conlimento semper servare poterat ut volebat. Quod attendentes prædicti terrigenæ, reversis vultibus, qui nutu Dei balsamum invenire non potuerunt, de condiendo sacro corpore amplius nihil cogitaverunt, ejusque conservationem operi sui Conditæis reliquerunt. /

Ad inimicam eadem pro-
perans,

82 Licet autem multa superius hujus sacratissimæ Virginis mirabilia dicta sint: tamen ne omnino ejus videar sanctitatem maximam velle cito pede pertransire, quædam miracula, post mortem ipsius Virginis per ipsam facta, narrabo. Mulier quædam devota, et propter visa stupenda miracula dulci admiratione plena, dum ex castro Montis-Politiani rediret, pergeretque ad propinquumque castrum quod Monticellum nuncupatur, quemdam convicinum suum obvium habuit, qui furibundus et totus armatus, ut de inimico suo vindictam sumeret, properabat. Qui dictam mulierem interrogans unde veniret, respondit, quod in Monte Politiano fuerat, ubi his diebus Soror quædam sancta, quæ Agnes vocabatur, defuncta fuerat, per quam omnipotens Deus infinita operabatur miracula. Ad cujus verba et expressionem sancti nominis hujus almae Virginis, subito ille, qui ita terribilis et crudelis apparebat, in terram cecidit; tali modo attonitus et debilitatus, quod necesse fuit a convocatis operariis, qui in proximo erant, ipsum ad castrum deportari.

audito no-
mine Agnetis
corruit;

83 Ubi cum tali divine percuSSIONI nullum prodesset humanum remedium; sentiens miser ille se consumi, venit in mentem ejus, illius implorare auxilium, per cujus potentem virtutem fuerat in terra prostratus. Quapropter dum hæc in corde suo revolveret, ecce felix hæc Virgo, mirifica luce refulgens, eidem apparuit, et cum ea lucidissimus Angelus. Quam miser ille subito conspiciens, cum desiderio affectu salutiferum postularet auxilium; videbatur quod Agnes sancta terga vertens, nullam ei penitus concedere vellet gratiam. Sed illo perseverante magna cum instantia, Angelus qui eam comitabatur, respondens dixit: Meirco hæc sancta Virgo nos exaudire non vult petitiones, quia propositum adhuc habet, tamen, perimendi inimicum, propter quod hæc terna die ipsius virtute miraculose ad terram humiliatus es. Unde si per ejus [intercessionem] vis pristinae restitui sanitati, ipsi fideliter promittas, omne te dimittere odium, cum tuoque inimico perfectam componere pacem. Continuo disparuit visio, et infelix infirmus ille in se reversus est: talique modo emisso voto, deperdita rediit fortitudo, ita quod die eadem ad inimicum summi pedes pervenit, qui a loco per triginta duo distabat miliaria. Ad quem perveniens, et in terram se prosternens, armis projectis ipsum suavi cum amplexu deosculans; divina hujus sacræ Virginis narravit miraculum: omni que in iria remissa, perpetuam inter se firnaverunt pacem.

sanatur ac
pacem reddit
inimico

84 Mulier quædam cum in balneo, de quo supra mentio facta est, cum quodam suo nepote parvulo esset constituta; discedens aliquantulum a dicto balneo, præfatus puer incante in aquis ipsius balnei descendens, submersus est. Quod cognoscens afflicta mulier, cum ejus memorie occurrerent admiranda virtutes hujus alicuius Virginis, continuo devote et corde fidei nepotem suum eidem commendavit, facto voto, quod si ipsum vitæ amissæ restitueret, puerum ad suum deduceret monasterium, omnibusque patratum miraculum manifestum faceret. Omnia hujus Virginis sacræ pietas! Emisso voto puer vivus surrexit, vivum et incolumem gaudens mulier accipiens, voto completo, coram Notario publico et testibus

san. ut, cur

idoneis h, consecutum miraculum fideliter propalavit.

ANNOTATA.

a Videtur dici quod Rosarium quod vel viventi Sanctæ fuerat in usu vel manibus defunctæ ex more insertum, pia virgo fuerit osculata: interpretes tamen Surdinus et Rassius, ipsi manui datum osculum dicunt.

b Addit Surdinus, certioris experimenti causâ petiisse aliquos, ut sole et a pedibus tollerentur: et tunc graviorem etiam ex his manasse fragrantiam.

c Quomodo vox Terra Italica significat oppidum; ita hæc Terrigenæ dicantur oppidani.

d Addit Surdinus, adhuc apud Patres Dominicanos in Monte-Politiano, num servari ex istis vasis, sequæ istius Conventus Priorem ipsam sæpius vidisse, attingisse ac monstrasse alius, atque videri nunc æque delicatum et viridum; ut cum primum senturiit.

e Distat hæc Pons; inquit idem, ab ecclesia quanti m est jactus lapidis, et nominatur Pais-siccus.

f Addit idem, ex quo deinde, post nescio quot dies, quibus corpus pulchrum expositum stetit, celebrantis adfuisse universam Clerum; quibus transactis, depositum illud sit in arca, quæ claudi et aperiri desuper posset, velut cui nihil timeretur a corruptione futura.

g Tribus dimittat miliaribus distare ait Surdinus. In tabulis appellatur Monte-Cieli quod Montem Celii Latine redderemus, estque inter Clunivum et Pienzam Monti-Politiano ad Austrum: Monte-celii vero sive Mons-celii oppidum est comitatus Senensis ad p. m. 24 distans Monte-Politiano: videtur autem unum nomen positum pro altero, quod idem nam, 91 factum etiam est.

h Ex instrumento desuper confecto dicit Surdinus, mulieri Franciscæ, puero Joannis nomen fuisse.

CAPUT X.

Miraculosa curationes per S. Agnetem impetratæ. Liberati a dæmone vinculisve.

Juvenis quidam, Meus nomine; de castro a quod Ascianum dicitur comitatus Senensis, cum super scalam quandam, incute juxta debilem ramum cujusdam arboris pyri appodiatam ut fructus colligeret, ascendisset, ad supremosque scalæ gradus pervenisset: remota fracto tantum pondus ferre non valente, subito in terram decidit, et a scala ræque prædicto percussus, quasi exanimis in terra jecit. Mater autem; quæ vidua erat et [cui hic] amica sic præsentatur, tanto fuit dolore compressa, quod altissimis clamoribus intensissimisque flitibus ad gemitus lacrymasque circumstantes commovebat. Post effusas autem lacrymas debilitata plurimum et afflicta, juxta proximum parietem caput reclinanti et aliquantulum quiescenti subito Virgo hæc sacræ apparuit, et post piissima verba ipsam admonuit ut fideliter proprium ei commendaret filium. Ad quam visionem evigilans dolorosa mater, sanctæ Virgini subito devote filium commendando, facto voto quod uni cum ipso suas cum devoti oblatione visitare Reliquias, subito ille qui motu sensuque privatus ante matrem jacerat, non sine magna alia digne gaudio et admiratione, per seipsum de terra surrexit, et omnis plaga et ossisque fractura, nullo punctus interveniente naturali remedio, taliter consolidata sunt et sanata, quod in termino dierum quatuor senus et incolumis rediit ad propria consuetudine exercitia.

86 Simile quid accidit in castro quodam Senensis comitatus, quod Castiglione dicitur: nam puer unus ex ponte quodam altitudinis cultiorum sedens cecidit in terram, semivivus in tri delatus est: quæ

A. C. C. B. M.
M. C. C. C.
C. P. X. M.

E

a

b
Ea est ar-
bor lapsa

f

c
d
e
f
g
h
i
j
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z

scias
omni p. m.
surgit

scias
omni p. m.
surgit

AUCT. RAT- MUNDO CAP. EX MS.	A quæ emisso voto, quod una cum filio nudis pedibus sacras B. Agnetis visitaret Reliquias, altareque filo circumdaret argenteo, ac imaginem filii offerret, brevi temporis spatio plene ab omni percussura sanatum incolumem recepit. In villa comitatus Montis-Politiani, quæ Gratianum-vetus dicitur, puer quidam, Guidonus nomine, dum in asino domum rediret, de asino ipso tam graviter corruit, quod domum delatus, ad extrema perductus, candelam ei de more accenderunt, ejus transitum expectantes. Quod mater fœcernens, ac filii mortem timens; Agneti virgini devovit se sacras ejus visitare Reliquias una cum puero, si et a Domino vitam impetraret. Quo facto puer subito convaleuit, ac perfectam sospitatem in conventu plene adeptus est.	tamen. Cum autem fama mirabilium, quæ Dominus D per hanc almam Virginem operabatur, ad aures ejus pervenisset; deliberavit firma fide sacrum ejus corpus visitare. Unde quam primum ecclesiam, in qua corpus hujus sacræ Virginis quiescebat, ingressus fuisset; tanta fuit virtus hujus Virginis sanctæ, quod erectum fortificatumque omne os contractum et nervum debilitatum in se sentiens, stupens in seipso cognovit se perfecte sanatum: quippe in altum se erigens, et præ gaudio tanque stupendo miraculo, inutilia sustentacula projiciens, currens et saltans Deum sanctamque Virginem jugiter laudabat.
e alius ex asino præcipitatus,	87 Quidam, qui Gratinus dicebatur, Senensis, a quodam inimico suo graviter in capite percussus, cum a medico, qui curam ejus susceperat, quoddam ex capite extraheretur incaute, vena capitis est aperta. Quam, ob copiosum sanguinem effluentem, arte sua sanare non valens, de ipsius vita desperans, ab eodem medico derelictus est. Quod videntes parentes ejus, qui circa infirmum tristes et mœsti assistebant, infirmo suaserunt, ut cum fide non dubia ad sanctam virginem Agnetem recurreret, per quam Omnipotens miranda operabatur. Ad quorum verba compunctus infirmus, fideli corde seipsum huic almæ Virgini commendans, promisit suum sacrum visitare corpus, imaginemque ceream offerre, si a Domino quasi deperditam vitam impetraret. Subito parumper obdormienti sancta Virgo apparuit, ipsumque consolando promisit, quod in brevi sospes evaderet; et sic visione recedente, sanguis se restrinxit et plaga mirabiliter per seipsam sanata, brevi temporis spatio fuit perfectissime liberatus. Hoc autem miraculum cum juramento, coram Notario et testibus, attestatus est. g	92 Vir quidam habitator l Cursignani, qui a nativitate surdus et mutus fuerat, cognitis per externa signa mirandis, quæ per sponsam suam Dominus operabatur; eidem devote se commendans, et firma fide, continuo loquendi simul et audiendi usum recepit. Quapropter coram proprio se præsentans Sacerdote, integre omnia peccata sua confessus est, et cum eodem Sacerdote sacras Virginis visitans Reliquias, coram Notario et testibus tam stupendum recitavit miraculum. m Mulier quædam ex quadam infirmitate gravi usum loquendi perdidit, ita quod per eam quindecim annos muta permansit: quæ beatæ Virginis humiliter se commendans, continuo pristinae amissæ loquelæ restituta fuit, Deo et sanctæ Virgini gratias agens n.
plaga capitis et venæ ruptura	89 In villa quadam comitatus Perusini, vulgariter h Cuglianum nuncupata, ex aliquorum incuria ignis taliter accensus est, quod humano deficiente auxilio, omnes totius villæ ultimam præstolabantur consumptionem. Quod viri quidam timorati cernentes, humili cum prece B. Agnetis implorabant auxilium, promittentes suas visitare Reliquias. Quo facto ignis taliter vim suam restrinxit, quod omnes aperte perpenderunt virtutem quadam divinam incendio illi se opposuisse. Unde videntes villæ præfatæ habitatores, brevi temporis spatio incendium extinctum fuisse, miraculum cognoscentes, Deo et B. Agneti immensas pariter gratias egerunt.	93 Non minimum argumentum amplissimi meriti hujus sacræ Virginis subsequens miraculum esse demonstratur: nam in castro Montis-Politiani o quidam fuit, qui non solum frequentibus hujus almæ Virginis recitatis miraculis fidem non præstabat, imo ipsa cum quadam irrisione deridebat. Unde vice quadam juxta ecclesiam, in qua corpus sanctæ Virginis requiescit, transitum faciens, et occurrentia miracula narrari audiens, ipsa mordicus irridebat. Post hæc intrans ecclesiam, risu valde dissoluto et cachinnis nec non et vanissimis verbis impudentissime divinis effectibus detrahebat. Quamobrem volens justissimus Dominus ostendere, quantum sibi talis impudica irrisio temerariusque contemptus displicuisset, intrans infelix incredulus ille domum propriam, subito Dei judicio loquela privatus est. Quapropter in seipso compunctus, commissum agnoscens delictum, devote et humiliter ipsius sanctæ Virginis imploravit auxilium, quam antea superbus irreverenter contempserat. Frequentans igitur per tres continuos dies preces, promittensque quod linguam amplius non laxaret ad tales nefarios usus, tandem inclinata hæc clementissima Virgo, divina ultione manifestata, illi perditam impetravit loquelam: unde factum est, ut ille qui fuerat hujus almæ Virginis irrisor, fieret continuo gloriæ ipsius efficacissimus prædicator.
q incendium grave restin- guitur. h	90 Quamplura alia miracula, de quibus publica extant instrumenta manu Notariorum subscripta, ob tardiosam prolixitatem evitandam sub brevi compendio narrabimus. Mulier quædam, quæ per annos octodecim lumine visus oculi sinistri privata fuerat, ad ecclesiam B. Agnetis veniens, infirmum oculum devote cum velo, quod sacras tetigerat Reliquias, tangens, subito illuminata fuit. Consimile beneficium donavit hæc sacra Virgo mulieri cuidam de Clanciano, et viris duobus qui totaliter cæci facti erant. Similem etiam gratiam consecuta est mulier alia, quæ facto voto visitandi sacras virginis Agnetis reliquias pedibus nudis, continuo illuminata fuit i.	94 Vir quidam habitator Montis-alti, [habebat filium] quem taliter ab ætate tenera maligni agitant spiritus, quod nullo pacto alienjuss Sancti imaginem aspicere poterat, nec in ecclesia quando divina celebrantur persistere valebat: qua de re audientes parentes ejus, mirabiles, quas per hanc sacram Virginem Dominus operabatur virtutes, filium ita vexatum ad præfatæ Virginis ecclesiam duxerunt, et subito malignus spiritus obsessum tam diu corpus reliquit p. Mulier q quædam tantum ab infernalibus spiritibus molestata fuit, quod nisi impedita fuisset, multoties seipsam peremisisset: unde multoties per sacros exorcismos adstricti dæmones, se exire non posse vociferabant de corpore, nisi B. Agnetis virginis ecclesiam visitarent. Propter quod vir ejus et consanguinei, consueti intervallo exspectato, quo a malignis spiritibus non vexabatur, dictæ persuaserunt obsessæ, ut Agnetæ virgini se devote commendaret, promitteretque suas visitare Reliquias. Quod pariter
illuminantur cæcæ tres, cæci duo.	91 Extendere me nolo ad narrandum multiplicia miracula, variis contractis et claudis facta, quæ de facili cognosci possunt, si quis tabulas et cereas imagines, ad ejus venerabile corpus dependentes, perspexerit. Unum tamen mirabilius et aliis notius interseremus, quod in castro Monticelli quidam notissimus contractus, cui nomen erat Petrus, ex non parva ossium contractione et nervorum ita vi naturali privatus erat, quod non nisi magna cum difficultate ambulare poterat, cum ligneis sustentaculis	liberantur energumenus et energumena p q
contractus erigitur.		

A pariter exequentes cum ad castrum Montis-Politiani appropinquarent, praevidentes maligni spiritus suam expulsionem, ab incepto impedire conati sunt monstrosos actibus; execrabili voce clamantes, quod ulterius progredi non poterant. Quamobrem amplius comitantes consanguinei confortati, violenter intra ecclesiam conduxerunt subitoque a vexatione malignorum spirituum fuit plenissime liberata.

*pudicæ mul-
lieri oblatum
maleficium
dissolvitur,*

95 Non minus memoria dignum est et imitabilis exempli honestissimis mulieribus, quod narrare intendo. Fuit in comitatu Perusino juvenula quædam pudicissima, ejus pulchritudinis et venusti aspectus [amore] scelestus quidam ac nefandus Sacerdos captus; cernens inefficacem esse omnem expertum conatum, ut ipsius constans propositum posset [superare]; volensque omnino effrenato suo satisfacere desiderio, tali modo diabolica arte, mediante quodam alio sacrilego Sacerdote, dictæ juvenulæ molestus erat, quod per bestiales et impudicos actus, imaginationi ipsius præsentatos, erat quasi ab omnibus propter insolitos actus insana et amens reputata: propter quod vir ejus, infirmitati ejus condolens, ex omni parte opportuna querebat remedia. Votum igitur vovit B. Agneti virgini, ut si dulcissimam ejus consortem a tam miserabili casu sua

B sanctissima prece liberaret una pariter, divinum magnificando miraculum, suas devotissime visitarent Reliquias, hoc inter omnia potissimum reputans ac singulare [remedium]. Facto igitur voto, paulatim cœperunt infernales deficere nequitiae, et brevi temporis spatio integraliter fuit per merita B. Agnetis liberata.

*s
t
Grossetanus
civis a carce-
re dimittitur,*

96 Vir quidam s habitator civitatis quæ Grossetum nuncupatur in bello captus a Comitibus de t S. Flora, sub pensione centum quinquaginta florenorum, direo carceri et asperis tormentis damnatus; aliud non reperiens in tantis angustiis refugium quam cum lacrymis clementissimum Dominum implorare, mediante hac sacra Virgine; cum hujus sanctissimum nomen ei ignotum esset, Deum ferventissime exorabat, quatenus dictum nomen ei revelare dignaretur, dubitans propter hoc non exaudiri. Nocte autem sequenti, dum quiescendo dormiret, apparuit ei B. Agnes, tota splendida, et nomen ei suum manifestavit, ipsum dulciter [admonens] quod si suas promitteret visitare Reliquias, esset continuo liberatus. Evigilans autem ille devotus, voto subito emisso, omnis aspera catena miraculose fracta est, portaque patefacta, et liber de manibus inimicorum suorum securus evasit: quamobrem, juxta promissam fidem, sacrum Virginis corpus visitans, absque dubio cognovit ipsam veraciter fuisse Agnetem sanctam, quæ ei in carcere posito apparuerat, de ipsoque obscuro carcere miraculose eduxerat.

*u
et quidam
capitis rursus
a vinculis:*

97 Alius quidam, u propter perpetratum homicidium Aretium ductus, ut capite puniretur; devote se Agneti virgini commendavit. Nocte sequenti, antequam ad præfatam perveniret civitatem, beata Virgo ei apparens, dixit: Postquam, fili, te mihi commendasti, nullo modo mortem timeas: sed quam primum cum armatis satellitibus, castro dicto x Plebe propinquus fueris, fractis divina virtute omnibus quibus ligatus teneris vinculis, in vicinam domum disruptam confugies tibi propinquam: in qua obcæcanti satellites te non invenientes, vacui ad propria revertentur. Quæ omnia, prout sibi ostensum fuerat, adimpleta fuere. Simile etiam accidit cuidam Perusino, qui cum in obscuro quodam carcere et in fundo ejusdam turris inclusus esset, ob quoddam a se perpetratum scelus, deberetque in brevi capitalem subire sententiam, devote in sui auxilium beatam invocabat Dei Genitricem. Apparuit autem ei beata Dei Genitrix Maria nocte sequenti, [monens] ut

Aprilis T. II

*iterum alter
incarceratus*

beatæ Agnetis invocaret [auxilium,] quia multiplicibus eam Dominus decorare miraculis disposnerat. Evigilans autem captivus ille, continuo huic sacræ Virginis (cujus nomen solummodo in visione cognoverat) promisit, si suis meritis a tali liberaretur periculo, se ecclesiæ suæ perpetuo servitutum. Facto voto subito se reperit extra carcerem, a duris catenis et compedibus liberatus. y

98 Volens omnipotens Deus in omni gradu hanc ancillam suam decorare, suam potentem virtutem per ipsam in quadam incurabili et desperata amentia manifestavit. Nam mulier quædam Aretina, z quæ excepto quodam lucido intervallo rationis usu penitus privata erat, B. Agneti devote se commendans, interioribus firmatis sensibus, fuit plenarie sanata. Inter alios etiam per merita hujus alinæ Virginis liberatæ sunt personæ decem, ab horribili epilepsie morbo. Quædam mulier doloribus pleuresis vebementer afflicta, implorando auxilium B. Agnetis et Christianæ Virginum, quas in summa devotione venerabatur, ambæ sibi in visione apparentes, B. Christina, ut sibi videbatur, post longam concertationem dixit, se a Domino obtinuisse, ut ab Agnete impetrare deberet auxilium. Unde infirmæ pectore leniter discooperto, super locum doloris Agnes sancta manum apposuit, dicens: Confortare, filia; quia plenarie sana eris. Mira res. Illa tali modo disparente, devota illa mulier plene sanata est, ita quod illo in loco dolorem de cetero non sensit. w

D
AUCT. RAT-
MUNDO
CAP. EX MS.

y
sanantur
mulier amens,

z

epileptici
decem,

pleuritica
una.

E

w

ANNOTATA.

a Est Ascianum ad Umbronis initia situm, paulo vicinius Monti-Politiano quam Senis, media ferme via.

b Graduum triginta scalam fuisse Surdinus ait.

c Fuisse plagam capitis idem scribit, ejusque nil præter parvam cicatricem post miraculum superfuisse: quem admodum, ex ore matris, rem ex voto narrantis, descripsit manu propria Jacobus de Laterina; Confessor monasterii ex Ord. Prædic.

d Distat Castilionum circiter 10 p. m. in valle Orciæ situm oppidum, ad Loritam fluvium.

e Surdinus ait tenerrimæ ætatis fuisse, et domesticos culpat, quod sic temere asino impulsuerint, neque adjuverint aliquem qui usum duceret.

f Idem pro matre, consanguineam aliquam dumtaxat nominat, et voto addit veræ imaginis promissimem.

g Ex instrumento desuper confecto docet Surdinus, miraculum Aretii contigisse.

h Cuglianum a Monte-Politiano distans 8 circiter p. m. trans Clonias paludes.

i Eadem miracula ex ipsis instrumentis simili fere brevitate referens Surdinus, primæ mulieri, nomen Gemmam, patriam Montem-Politianum fuisse ait; secundæ, patriam Clancianum, nomen Dulcinam; et utrique unum solum oculum vitiatum. Idem primum viram, patriam Aretinum, nominat Vannuccinam; alteram Fojanensem, Angelam appellat: denique ultimam mulierem Perusinam facit, quæ Lætitia dicebatur, aitque non tantum nudis pedibus sed etiam cilicio indutam ire voluisse: neque subito, sed proximo mane oculo sinistro, postrum etiam dextero videre capisse.

k Surdinus sex miracula hujus generis addit, quæ infra cum aliis colliguntur.

l Hodie Pientia dicitur a Pia n, inquit Surdinus; et viro nomen facit Puccius, sive Philippucius.

m Addit idem testari Raymundum, quod instrumentum desuper confectum sæpe viderit: sed id hoc loco non reperio clare dictum: videtur autem Surdinus insinuare, ipsum non amplius extitisse cum scriberet.

n Minam appellatum fuisse idem ait, et miraculum accidisse in ecclesia S. Agnetis.

A o Addit etiam habitasse eam in platea, cui nomen Caniani.

p Contigit, hoc teste Surdino, ipso quo Beata mortua est anno, puer autem Joannes, pater vir pauper, Bernardus dicebantur; habitabantque non in Monte-alto, qui Senis ad Orientem adjacet intervallo milliarium 8: sed in Castello seu Monte-Latronis, media inter Senas et Castrum via, utrimque distans ad p. m. circiter 30.

q Fojanensis hae fuit, nomine Benedicta. Est autem Fojanum intra quintum ab urbe Senensi lapidem.

r Monaldus hic, ista vocabatur Meldina, quum decem daemones infestabant, ut potuit ex Instrumento.

s Nomen ei Vannucius erat.

t S. Floræ castrum æquo pene intervallo distat a Grosseto et Monte-Politiano, a recta via modice deflectendo ad fines Urbevitanos.

u Ex villa, ait Surdinus, quæ dicitur Abbatia Pini; forsan Planî (sic enim notatur in tabulis) dictus a vulgo rusticano Capotone.

x E regione Clusii trans paludes Clanias distans ab Abbatia circa 20 p. m. atque hinc deinde secundum dictas paludes, rectum iter Aretium ducit.

y Addit Surdinus, post aliquanti temporis servitium in ecclesia B. Agnetis, occasione uxoris suæ coactum dimissionem petere a Sanctimonialibus, remeasse ad propria: nominatumque fuisse Seum de Plegario, eoque pluris æstimandum miraculum, quod ita vinctus ut erit extra carcerem se invenerit, nesciens ipse quo modo; domumque adrepens ut potuit, ibi solvi catenas fecerit, atque ita venerit in Montem-Politianum ubi curaverit miraculum a quodam Fr. pro concione enarrari.

z Nomine Gratia, uti ex instrumento habetur.

w Addit Surdinus ex districtu Urbevitano fuisse mulierem, et miraculum in se factum narrasse Fr. Nallo Ord. Prædicatorum viro magnæ sanctitatis et miraculis claro, qui ipsum in scripta redegerit, idque testari Fr. Raymundum in Vita hujus Beatæ: ex quo apparet illam hic haberi quodamtenus mutilam, et supplementum optari.

ANALECTA

Potissimum ex Italico Fr. Laurentii.

CAPUT I.

Reliqua quædam miracula.

Ambrosius Taegius hic finem faciens, idque verosimiliter, quia nihil ultra reperit in MS. Politianensi (sicuti nec reperisse videtur Laurentius Sordini Moriani, eundem, qui hic servatur, miraculorum ordinem servans etiam ipse) conclusionem addere parabat de quodam stupendo miraculo, nostris temporibus inaudito; hoc modo exordiens: Finem jam antiquis ponendo miraculis, unum solum mirabile narrare intendo, quod Christus Jesus Sponsus Virginum, ut frigida mortalium corda in devotione suæ prædilectæ Sponsæ accenderet, nostris voluit demonstrare temporibus multoties, anno Domini mxx, et singulariter die ultima Januarii et xxvii Februarii assistentibus. Hactenus Taegius: cetera scribere volenti, tunc forte improvisum aliquod impedimentum se objecit; postea autem memoria excidit, ut intermissam narrationem continuaret; ea majori historię damna, quod de iis quæ narrare parabat, nulla videantur Instrumenta condita, quorum beneficio potuisset Surdinus eorum meminisse. Placuit tamen non occultare fragmentum initiale, si forte aliquando inveniantur tali iudicio cetera, in Supplemento danda. Nunc alia pauca, quæ vel non attigit Fr. Raymundus, vel Taegius transcribendo præterit, antiqua miracula hic colli-

gimus, qualia ea apud Laurentium Sordini Italice recitantur.

2 Mulier quædam, nomine Rosa de Monte-Politiano, adeo debilis pedibus ut absque subalaribus fulcris nequiret incedere, B. Agnete invocata obtinuit gratiam expediti incessus, et priusquam ab ecclesia egredereetur crocias suas tradidit Fr. Bartholomæo Priori et Confessario conventus, et domum cum gratiarum actione reversa est libera. Alia similiter Politianensis civis, Milia dicta, jurejurando affirmavit, quod filius suus multis annis mancus pedibus, voto per ipsam facto ad S. Agnetem, subito obtinuit sanitatem. Pari modo sanata fuit mulier alia, cui quædam infirmitas tibiæ gradiendi abstulerat facultatem, Cortonensis quidam faber, dictus Brucciarellus, simili successu fecit votum offerendi ad corpus B. Agnetis imaginem ceream pro filiolo, pedum ac tibiæ nervis contracto. Angelus de Monte-Politiano, per contractionem nervorum ad eum reductus statum, ut nec fulcris quidem juvare gressum posset, et integro mense loquela se privatum cerperet; aliquot ceræ libras vovit, et continuo restitutus est pristinae sanitati: qui mox, sicut et Mendus quidem ex vicinia Montis-Politiani, a pari incommodo tibiæ liberatus vovendo cereum intortitum, coram Notario et testibus fidem fecerunt facti in sua persona miraculi per publicum instrumentum.

3 Manecia quædam, decimum octavum mensem muta, magna cum fide veniens in Montem-Politianum ad visitandum corpus B. Agnetis, gratiam promptæ loquela subito impetravit, idque confecto instrumento publicum etiam fecit. Huc etiam spectat P. Roberti Bellarmini e Societate Jesu postea S. R. E. Cardinalis testimonium, in quadam ad Dominicum Danesium Epistola sic scribentis: Testis esse possum insignis miraculi, quod me puero contigit in civitate nostra (fuit enim ex Monte-Politiano Bellarminus oriundus) quod nescio an sit ab aliquo litteris mandatum. Summa hæc est. Concionabatur in summo templo per Quadragesimam vir quidam valde pius ex Ordine Prædicatorum: at nefarii quidam homines magicis incantationibus effecerunt, ut cum is in suggestum ascenderet, continuo vox eum deficeret. Tandem voto concepto ad D. Agnetem, detectæ sunt incantationes, et vox reddita. Ego illum in suggestu vidi semel atque iterum, cum loqui nullo modo posset; et paulo post eundem audivi, cum in templo S. Agnetis clarissima voce sermonem luculentum de ejusdem B. Virginis laudibus haberet ad populum, et simul miraculum enarraret et vota persolveret. Natus est Bellarminus anno Christiano Æræ MDXLIII, ætatis an. xviii Societatem nostram ingressus: anno autem MDLXXVI e Belgio regressus in Italiam, tandem MDCCIX creatus est Cardinalis: ex quo de tempore tum facti miraculi tum scripti testimonii facile est arbitrari.

4 Quidam Aretini Comitatus indigena, ex Castello quod Laterina dicitur, nomine Blancuccius, captus a Comite Aginolfo, et intra profundam turrim conclusus fuit, custodibus insuper adhibitis. De ejus salute cum multa esse inter consanguineos ejus dubitatio, quidam ex illis nomine Cambius, vovit si amicum salvum reciperet eum deducere ad Montem-Politianum. Ille autem ipso instanti sensit sibi invisibili manu solvi catenas, et vidit utro sibi aperiri minorem portulam dictæ turris; per quam egressus, velocissime properavit in domum suam, narraturus quod sibi acciderat miraculum: quando obviam ei factus Cambius, et magno cum stupore complexus amicum, interrogavit qua hora esset e turri egressus. Cumque comperisset quod eadem qua votum ipse fecerat, pariter ambo se contulerunt ad ecclesiam

sanantur claudi varii.

12

item muta

et concionater per maleficium obmutescens,

F

ad amici votum

captivus absens liberatur,

alia multa gratis impetrantur.

A ecclesiam S. Agnetis, ibique suo jurejurando coram testibus fidem fecerunt miraculo quod narrabant. Invenitur præterea quod B. Agnes varios ab hydrope, acutis febribus, diversisque morbis liberarit: item ab incendiis, inundationibus, aliisque ejusmodi casibus, quæ non est visum deducere singula, tum ne prolixitas circa res non admodum grandes, si conferantur cum prioribus, tædium pariat; tum quia non habentur, sicut hæc, authenticis scripturis testata ac roborata.

CAPUT II.

Honor corpori sancto exhibitus et varie auctus.

B Anno mccciv cum Italici populi male sibi metuerent a nimia Vice-comitum Mediolanensium potentia, Lombardiæ fœderati cum civitatibus Hetruriæ inierunt armorum societatem; quibus accesserunt Veneti, Patavini, Veronenses, Mantuani et Ferrarienses; et Carolo iv Imperatori persuaserunt. ut cum exercitu veniret in Italiam, quod fecit die xiv Octobris anni supra memorati. Anno deinde sequenti iter per Hetruriam instituens Romam versus, die xx Aprilis prandium sumpsit in Monte-Politiano, rerum ibi tunc potentibus Jacobo et Nicolao Cavalieriis, et varia loco privilegia concessit, prout etiam nunc in libro, Copparum dicto, legere est. Cum autem illa ipsa dies, ex more jam inducto, admodum festiva esset civibus, transitum B. Agnetis ex hoc mundo celebrantibus, et corpus ejus ostendi deberet populo judicatum est expedire ut ea de re admoneretur Imperator. Gratissimum id accidit Imperatori pientissimo; qui proinde cum toto suo comitatu interesse tam solenni actioni voluit, adfuitque magno suo bono. Mox enim ut aperta fuit arca, ipsa etiam Beata aperuit oculos, eosque intendit in Imperatorem; quemadmodum diffuse scriptum reperitur in appendice ad vitam Beatæ, scriptam in pergamento ipsius Fr. Raymundi manu, ut volunt quidam; alii quibus idem videtur esse tam Vitæ quam appendicis character, scriptorem utriusque faciunt Vincentium Marottam Giffonensem Legum Doctorem, qui B. Agnetis Vitam versibus hexametris pentametrisque descripsit; Appendicem autem sic orditur: Ut legi in quibusdam chronicis vetustissimis sic de verbo ad verbum habetur etc. *Hoc autem optaremus sic quoque habere.*

eumque Ordini Prædicatorum conciliat,

C Quid Imperatori intus in corde tunc dixerit sacra Virgo, quæ tam amanter eum intuebatur exterius, novit ipse qui expertus est. Si quis voluerit considerare, quanto exinde affectu prosecutus ipse sit Ordinem Prædicatorum, a quo alieniorem ipsum reddere aliqui conabantur, resuscitata importune calumniæ de veneno, quod ipsius avo Henrico Luxemburgio sub sacra Hostia datum fuisse per Confessarium, dicti Ordinis Religiosum, rumor sparserat; vanus ille quidem falsissimusque, adeo tamen late vulgatus, ut necesse habuerint Cardinales epistolam scribere ad Prælatos Alemanniæ super assertionem innocentiae Fr. Bernardi de Monte-Politiano (perperam aliqui de Monte-Pessulano scripsere) hæc inquam considerare qui voluerit, baud abs re suspicabitur intuitu illo voluisse Beatam excusare simul et commendare Ordinem suum, aut corroborare constantiam in eo amando ac protegendo. Agnovit autem favoris sibi facti excellentiam Imperator, et in vicem varia pretiosa munera donavit ecclesiæ; inter quæ etiam pulcherrima quædam arma fuisse, eminenti loco juxta altare Beatæ collocata, de quibus testatur Fr. Modestus Billiotti, anno mclxii Prior conventus Politianensis, dictum sibi esse a Fr. Petro Pistoriensi admodum sene, quod ab iis qui dicta arma adhuc ibi viderant, sermonem crebrius illatum me-

et muneribus honoratur.

D minisset: fuisse autem alienata propter extremam conventus indigentiam, bellis circum circa ardentibus. *Ad hanc terreni Imperatoris visitationem addi potest, alin longe testatior famosiorque et miraculis illustrior, post annos circiter xxv, per S. Catharinam Senensem: sed quoniam in dictæ Sanctæ Vitæ plene describitur, ab eodem qui Agnetis Vitam juvenis scripsit Raymundo Capuano, ad eam istic num. 195 legendum remittimus lectorem in diem xxx Aprilis.*

Conceduntur Indulgentiæ

7 Tanta autem ecclesiæ S. Agnetis accessit celebritas per gratiam, Imperatori, uti dictum est, factam; ut Fr. Augustinus Episcopus Narniensis anno mccciv, per bullam quæ incipit, Splendor paternæ gloriæ, de consensu diocesanæ Episcopi constituerit omnibus ecclesiæ S. Agnetis visitantibus quadraginta dierum Indulgentias. Anno deinde mcccxxx Cardinalis Galeottus Tarlati de Petra-mala, tempore Urbani vi, ampliores dierum centum indulsit, pro festis B. Agnetis, diebus Paschalibus, Divæ Virginis et Apostolorum solennitatibus, nec non S. Joannis Baptistæ, S. Laurentii, S. Stephani singulisque Dominicis Quadragesimæ. Postmodum seculo nobis viciniore et an. mxxxxi Paulus Papa iii vivæ vocis oraculo per Cardinalem Cervinum postea Marcellum Papam, omnibus, qui ad Kal. Maii rite peccata confessi sacraque Communione refecti, in prædicta ecclesia preces devote funderent Plenariam Indulgentiam est largitus: quam simili modo per Cardinalem Joannem de Riccis renovavit Pius Papa iv anno mdlxi. Cum autem anno ejusdem seculi lxxviii Provinciæ Romanæ Patres in Monte-Politiano celebrarent Capitulum Provinciale, concessit Pins v, ut dicto Capitulo durante ipsam ecclesiam adeuntes, toties quoties, lucrarentur Indulgentias annorum septem et totidem Quadragenarum. Denique cum ego indignus constitutus essem dicti conventus Prior anno mdcl, rogatus Reverendissimus Episcopus noster Salustius Taurusinus, per Cardinalem Taurusium impetravit similem indulgentiam pro xx Aprilis, quinquennio duraturas.

etiam Plenariæ. E

8 Porro monasterium istud S. Mariæ novellæ ut fuit a S. Agnetepro sacratis Deo Virginibus institutum, sic perseveravit usque ad tempora Eugenii iv; quando propter continua per Hetruriam bella, et imminutam populorum pietatem ac Sanctimonialium paucitatem, judicatum fuit, non posse aut in tam exiguo numero servari congruam disciplinam, aut eundem in iis temporum circumstantiis commode augeri. Itaque per Procuratorem Ordinis Generalem Fr. Jacobum expositus Pontifici est monasterii status calamitosus, qui an. mccccxxv die xx Junii mandavit, ut paucae illæ quæ supererant ad conventum S. Pauli Urbeveterani traducerentur, atque ut suppresso monasterii nomine fieret conventus Fr. Prædicatorum: quibus insuper idem Pontifex anno post secuto attribuit Hospitale S. Petri, cum omnibus suis facultatibus. Paulo ante obtinuerant iidem Patres a Martino Papa v monasterium S. Lucæ quod fuerat monacharum Sacchitarum, in quo primum recepta fuerat B. Agnes, atque in illud immigrarant, sed quia hunc locum parum commodum usibus suis reperiabant, obtinuerunt iidem ut ipsum cedere possent Confraternitati S. Sebastiani, quæ eo titulo quovis anno gratiam accepti beneficii testatur memoriam.

Monasterium quod Virginum fuerat,

F fit conventus Fratrum an. 1435.

9 Cum igitur ibi jam habitarent Prædicatores, cœperunt sollicitius cogitare de corpore B. Agnetis honorificentius habendo; atque Communitati suadere ut specialem aliquem ornatum eidem faciendum decerneret. Facta igitur est ex nuce grandis capsula, in formam tumbæ elegantius laborata atque inaurata, intra quam collocatum est sacrum corpus; supra eam vero sanctæ Virginis statua in habitu Domini-

sub his fabricatur nova arca,

cano:

AUCTORE D. P.
transfertur
corpus,

altare or-
natur,

corpus san-
guinem su-
dat,

urbs ab ex-
cidii periculo
liberatur.

A cano: ipsius quoque arcae factae sunt tres claves, quarum una penes Fratres manet, duae aliae penes Communitatem: atque ita facta est translatio ab uno latere, ubi eo usque jacuerat tantus thesaurus, ad ecclesiae caput subtus aram principem. Anno deinde MDXXXIX Cardinalis Gaddus, nescio quo accepto beneficio B. Agneti obstrictus, per D. Franciscum Bartoli misit pluries bonam pecuniae summam, ad praedicti altaris ornatum ex ligno artificiose sculpto, quem volebat auro illustrari: sed mors praeveniens invidit absolutionem praeclearo operi, quod ut magnificentius assurgeret, pro sua quoque parte haud levem summam contulerat Communitas Politianensis ad lapideas bases, operi assurrecturo subjiaciendas, prout hodieque cernitur.

10 Accidit autem ut cum aliquando arca praedicta aperiretur ceram primoribus oppidi multisque aliis assistantibus, ut sacrum corpus sudaret sanguinem: quod cum credere referentibus quidam nollent, rursum ipso Paschatis die cruentus sudor copiosius prorupit; neque dubitatum fuit, quin motus bellicos, quibus tota esset Etruria commovenda, portenderet. Affirmat etiam D. Dominicus Danesi, audivisse saepius D. Spinellum urbis Episcopum, quod avus suus publice narraverit, quomodo praeteritis temporibus contra Senenses rebellavit Mons-Politianus: quam ob causam Carolus VIII Rex Franciae, Neapolim properans (fuit id an. MCCCCXIV) substituit Monte-fullonicae, intendens mittere partem exercitus, ad cognoscendam rebellionis causam culpamque vindicandam. Gravi igitur imminentis excidii metu consternati oppidani, corpus B. Agnetis, quod in sua ecclesia extra oppidum manebat, deferri fecerunt cum decenti luminarium comitatu ad ecclesiam majorem: quae luminaria in proximo Montis-fullonicae castro visa, in oculis Regis regionumque ministrorum visa sunt pene innumerabilia, suspicionemque dedere magnarum copiarum ad loci tutelam adductarum: quare mutato consilio castra moveri jussit Rex, nulla molestia Politianensibus illata. Plura similia alia referuntur, quae quia sola vulgi traditione nituntur praetereunda putavi; ne haecenus dictis quae vel ex scripturis authenticis vel ex testibus omni exceptione majoribus habentur, istiusmodi narrationum minus certarum admixtione detrabatur auctoritas.

CAPUT III.

Festum et Officium proprium B. Agnetis a Sede Apostolica impetratum.

C Perseverabat in hunc modum apud Politianenses aestimatio grandis de B. Agnetis sanctitate, et Kalendis Maji quotannis accurrebat innumera hominum multitudo ad corporis incorrupti conspectum venerationemque: non tamen inter divina officia diei illius, cui ipsa praecipuam dabat celebritatem, ejus audiebatur nomen. Itaque Fr. Angelus de Diacetto, tunc Provincialis Romanus postea Episcopus Fesulensis, ut erat erga B. Agnetem devotissime affectus, impetravit a Pontifice hujusmodi Breve:

Clemens 7
indulget Po-
litianensibus

Dilectis filiis Priori et Fratribus Domus Ordinis Fratrum Praedicatorum, ac Universitati hominibus Montis-Politiani, nullius diocesis, Clemens Papa VII salutem et Apostolicam benedictionem. Romanus Pontifex, Salvatoris D. N. Jesu Christi Vicarius, ipsius Domini electos, quos vitae puritas et excellentia meritum commendat, laudibus personare praecipuis et spiritualibus honoribus venerari disponit: ut Christi fideles, eos invocantes, ipsorum precibus et meritis adjuti, regni coelestis participes facilius effici mereantur. Exponi siquidem nuper nobis fecistis,

quod cum Beata (ut pie creditur) Agnes de Monte-Politiano, Monialis Ordinis S. Augustini sub cura Fratrum Praedicatorum, dum in humanis ageret, exemplari vita, odore bonae famae, et sanctimonia plurimum clarnit, ac etiam nunc in domo Ordinis eorumdem Fratrum oppidi Montis-Politiani, nullius diocesis, in qua sepulta existit, cooperante Altissimo, quamplurimis fulgeat miraculis: et propterea cuperetis, ad Divini nominis laudem et gloriam, eandem B. Agnetem, ad quam singularem geritis devotionis affectum, licet inter Sanctos relata et canonizata nondum existat, colere et venerari. Nos igitur qui fideles singulos ad devotionis actus libenter incitamus, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis, ut dictam B. Agnetem, licet canonizata non sit, in ecclesia domus praedicti Ordinis, et aliis dicti oppidi ecclesiis, et in dicto oppido tantum, privatim et publice ac solenniter venerari et colere, nec non de illa Officium proprium celebrare, ac solenne festum facere libere et licite valeatis, auctoritate Apostolica, tenore praesentium concedimus et indulgemus, non obstantibus ordinationibus Apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae, apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXVIII Maji, MXXXII, Pontificatus nostri anno IX.

ut de S. Ag-
nete festum
et officium
faciant,

12 Ex vi talis indulti celebrari coepit proprium B. Agnetis festum cum officio de Communi Virginum, idque factum usque ad annum MDXCM. quando visum est fore convenientius si propriae de ipsa Beata Lectiones ex ejus Vita concinnarentur: quales cum sacrae Rituum Congregationi essent propositae a R. P. Fr. Augustino de Monte-Alcino Magistro in Theologia, ex parte Ordinis: ex parte vero Cleri Politianensis, a D. Dominico Danesi, Protonotario Apostolico: ipsaeque die XXIV Octobris essent in Congregatione lectae; R. P. Roberto Bellarmino, tunc adhuc Societatis Jesu Sacerdoti, demandata est cura easdem accuratius examinandi: qui imposito sibi munere fideliter functus, sententiam retulit in haec verba. Ego Robertus Bellarminus testor, me has Lectiones examinasse et invenisse veras omni ex parte. Nihilominus praedicta Congregatio, denovo super his deliberans, die XIV Nov. commisit Cardinali Gesualdo, ut scriberet adm. Illustri et Reverendo D. Spinello Politianensi Episcopo, quatenus dictas Lectiones cum ipsius Beatae Vita, apud Patres Dominicanos existente in membranis conferret, et siquidem eidem per omnia conformes reperisset, id sacrae Congregationi renunciare curarent: quod cum anno MDXCV die XVII Maji fecisset, suamque supplicationem pro earundem approbatione pariter addidisset; lectae iterum sunt a Congregatione, easque prolixiores indicatas cum restrinxisset praedictus Robertus Bellarminus, testor, inquit lectiones has a me antea diligenter examinatas, nunc etiam breviores factas, detracta parte, ut minimum, tertia.

an 1593,
compositae
Lectiones
propriae,

an. 1594,
restringuntur
semet
f

13 Denique cum etiam sic prolixiores viderentur, D. Antonius Viperanus vir eloquentissimus, tum forte ad visitanda limina Apostolica Romae praesens, rogatu Cardinalis Gesualdi magis eas restrinxit; atque sub hac forma XXX Augusti Congregatio sacrorum Rituum censuit, concedi posse Canonicis et Clero ecclesiae Cathedralis civitatis Montis-Politiani, ut in festo B. Agnetis Virginis, quod ex felicis recordationis Clementis Papae VII indulto, die XX Aprilis, sub Duplicis officii ritu celebratur, liceat eis recitare tres suprascriptas Lectiones, ex ejusdem B. Agnetis Virginis Historia desumptas, a sacra Congregatione examinatas et approbatas. Sub simili tenore censuit Congregatio perniti posse Patribus Praedicatoribus dictae civitatis Lectiones novem, quas sibi privatim juxta proprii Breviarii ritum composuerant:

Iterumque,

et a Con-
gregatione
Rituum
approbantur.

A composuerant : et consequenter formatum super ejusmodi concessione est Breve Clementis viii die xviii Octobris anno mxciv. Congregationis autem dictæ Prosecretarius Rutilius Gallicinus Familiaris, a Bellarmino et Danesio sæpius rogatus, totius negotii processum collegit ; et ex scripturis authenticis, apud Cardinalem Gesualdum asservatis, propria manu descripsit, atque in hunc modum conclusit :

14 Est igitur vobis Politiani cives, quod vobis ipsis mirum in modum gaudeatis ; non ob alia quidem quibus affluitis bona, terrena illa quidem et brevi tempore transitura ; sed propter hanc beatissimam Virginem, civem et patronam vestram, cujus pretioso corpore ditati estis. Habetit quidem vestra civitas in novissimo die (ut S. Joannis Chrysostomi utar verbis) quam mittat Christo rosam : ut non hanc solam rosam, sed et alias plures, nimirum Beatos Joannem et Bartholomæum, utrumque ex familia Martinotia inclytos Christi Martyres ; alterum præterea Bartholomæum Pucci Francisci Franciscum Petrigorium, Hieronymum Paganuccium, et Angelinum Danesium, omnes ex clarissima familia S. Francisci. Mittet præterea alias rosas, nempe Fr. Philippum Augustinianum Martyrem, Fr. Jacobum olim Episcopum in Diatgora Persidis civitate Ordinis Prædicatorum, Fr. Nicolaum Jesuatum, et Bartholomæum Taurusium secularem ; quorum eximia sanctitate vestra civitas maxime illustratur. O vos felices ! quibus summo Dei beneficio contigit tot habere Christi athletas, tot duces, tot illustres vestre pietatis ac religionis testes. Novimus alios complures viros, innocentia et vitæ sanctitate conspicuos, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ, ex eadem vestra civitate prodiisse, verum non est nobis hoc loco propositum omnes recensere, aliud præsertim agentibus. Vos, inquam beatos et felices ! sed multo quidem feliciores eritis, si, quod strenue facitis, ad præclarissimam vestrorum civium, quos enumeravimus, vitam, mores vestros efflueritis : ut iisdem, quibus illi vestigiis insistentes, ipsorum tandem consortio perfrui mereamini in cælis. Amen.

15 Hanc dicti processus conclusionem (etsi ad id quod hic agimus, nihil admodum facientem) integram producere placuit ; ut si Politiani cives postquam hæc nostra legerint, possint ac velint suppeditare aliquid circa vitam, miracula, cultum eorum, quos ita pleno ore Beatos iste Congregationis Rituum Prosecretarius, (qui optime scire debuit an et qualiter Beati titulus possit alieni ante judicium Romanæ ecclesiæ tribui) id nobis erent subministrare, huic operi inserendum. Joannes de Martinotii anno mxcix fertur martyrium in Cayra pertulisse, ad diem xv Aprilis in Martyrologio Franciscano relatus, ejusque ut Martyris effigiem spectari apud Politianenses in ecclesia S. Francisci, et alia S. Mariæ ad fontem Castelli, scribit Frater Laurentius cap. 1 operis sui de B. Agnete, ubi et plerorumque hic memoratorum notitiam præbet aliquam. Bartholomæus, Joannis prædicti gentilis, ipsum ante annos fere centum ibidem præcesserat ad caronam, anno scilicet mccciii, et in dicto Martyrologio nominatur ad diem xxx Aprilis. Bartholomæus alter, ibidem ad vi Maii relatus, miraculis dicitur claruisse circa annum mcccxx. Franciscus Petrigorius, vir Apostolicus, per annos triginta octo laboravit in Mexico, et obiit mdlxxviii, nominatus ad diem xxix Julii. Hieronymus ad Cappucinos ab Observantibus transiit, et floruit Ferrariæ circa annum mxcxvi, cui tribuitur dies xxiii Januarii : sicut dies xvi Junii Angelino, tamquam Tertiario, cujus imagini in aula publica publicis sumptibus positæ subscribitur elogium, quod D. Franciscum, ad Politianos crebro divertentem, hospitio exceperit. Quibus omnibus ne diem pro suo arbitratu legerit Martyrologii Franciscani

auctor Arturus, merito formidamus, ideoque inter prætermisos retulimus ac porro relaturi sumus, nisi de cultu aliquo ecclesiastico et privata venerationis terminos egresso, atque de illius cultus die certius edocemur.

16 De ceteris hæc suggerit Fr. Laurentius, Philippus circa annum mcccix floruit, et Martyrium in Hispania peregit, coque intuitu in antiquis ecclesiarum vexillis apud Montem Politianum et Pisas depicta cernitur ejus effigies : sed nullum in Augustiniano Ordine cultum habet, ac ne nomen quidem apud scriptores Hispanos. Jacobus Episcopus ad an. mcccxxxiii laudatur a sui Ordinis scriptoribus, ut clarus miraculis : sed de anno et die mortis nil additur, nedum de cultu ejus aliquo. Fr. Nicolai Jesuati Vita scripta dicitur a Paulo Morigio, quæ necdum ad manus nostras pervenit, adeoque de ea statuere nil possumus : floruit sub annum mcccclxxix. Denique apud Politianensem Episcopum Salustium Taurusium ait Laurentius stare monumenta aliqua de sanctitate Bartholomæi, ex eadem familia nati : quæ si cultum probent, libenter ei locum in hoc opere dabimus. Prædictis autem adde si placet duo Romanæ Purpure clarissima lumina, olim terris fulgentia, nunc, ut pie credimus, rutilantia cælo ; Robertum Cardinalem de Nobilibus, condendi in patria Societatis collegii auctorem, in qua ut votum semper ei fuerat vivere, sic obire meruit paenissime anno mdlix, Januarii die xvii, condigno elogio ornatus in Historiis nostris parte 2 lib. 3. num. 1 et seqq. atque Robertum Cardinalem Bellarminum, genere, scriptis, virtutibus clarissimum, qui obiit anno mcccxi, die xvii Septembris, de cujus Vita per Jacobum Fuligottum Italice scripta et per Silvestrum Petrasanta Latine reddita, cum ad istum mensem opus nostrum pervenerit eidem inserenda, sperare nos faciunt Cardinalium Emmentissimorum pro illius canonisatione ardentia studio.

CAPUT IV.

Extensio Officii per totum Ordinem Prædicatorum.

Restabat ut Politianis concessa gratia toti Prædicatorum Ordini communis fieret : idque haud ita difficulter impetrari posse suadebat Clementis viii præcipuus erga Ordinem affectus, quo Sanctorum Catalogo adscripserat S. Hyacinthum et S. Roymundum, hunc xv Januarii, istum xvi Augusti colendum. Ergo Eleonora Borbonia, quæ Priorissam egerat aliquando sub regula FF. Prædicatorum et B. Agneti afflictebat devotissime, conciliatrice usi Patres, apud nepotem ejus Henricum xv Regem Franciæ ; eodem Pontificem interpellante, responsum est Regi in favorem Ordinis, hæc quæ sequitur epistola, quæque pro Bulla Beatificationis haberi quodammodo potest.

Carissimo in Christo filio nostro Henrico, Francorum Regi Christianissimo, Clemens Papa viii. Carissime in Christo fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem. Ardentissimum istud studium, quod (sicuti pro nomine tuo ad Nos et Sedem Apostolicam destinatum Oratorem nobis significatum, et per dilectum filium nostrum Arnaldum Cardinalem Dossatum, illius in absentia sua vicesgerentem, expositum est) viget in dilecta in Christo filia Eleonora Borbonia, Generali Abbatisa totius Ordinis Fontis-Ebraldi ordinis S. Benedicti, et amita tua, ac olim Priorissa domus seu monasterii de Pruliano Ordinis S. Dominici sub cura FF. Prædicatorum, collaudandi Beatam, ut pie creditur, Agnetem Politianam, ejusdem Ordinis professam ; suo quasi jure postulat, ut admiranda ipsius B. Agnetis vita, ab omnibus dicti Ordinis, Prædicatorum professoribus, in toto Ordine, eodem animi sensu ac præcipuo quodam cultu concelebretrur.

Politianenses
fama sancti-
tatis clari,

alii alibi
laudantur

E

Intercessione
Henrici 4
R. Fr.

F

ex quibus
aliqui in-
scripti Mar-
tyrologio
Franciscano.

et intuitu
Eleonoræ
Borboniæ,
impetratur

AUCTORE D. P. ut sicut Politianensibus concessa erat facultas, festum agendi, et recitandi Officium de B. Agnete,

18 Cum itaque dudum felicis recordationis Clementis Papa VII, prædecessor noster. Priori et Fratribus domus dicti Ordinis Prædicatorum ac Communitati et hominibus civitatis Montis-Politianensis, tunc oppidi Montis-Politiani nullius diœcesis, ut eandem B. Agnetem, in ecclesia dictæ domus, in qua sepulta est et cooperante Altissimo quamplurimis fulgebat miraculis, et aliis dictæ civitatis ecclesiis ac ipsa civitate tantum, privatim et publice ac sollemniter venerari et colere, necnon de illa Officium proprium celebrare ac solenne festum facere, libere et licite valerent, per quasdam die xxviii Maji Pontificatus sui anno nono desuper confectis litteras concesserit et indulserit : ac novissime Nos, Priori et Fratribus quibuscumque dicti Ordinis Prædicatorum, in dicta civitate Montis-Politianensis commorantibus, uti in Officio, quod die xx Aprilis sub duplici ritu celebrant, novem Lectiones in ipso officio, ex Vita dictæ B. Agnetis depromptas, jussu nostro a venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, Congregationi sacrorum Rituum propositis, examinatas et a nobis approbatas, juxta ipsorum ritum legere et recitare libere et licite possent, perpetuo etiam concesserimus et indulserimus : prout in dicti Prædecessoris ac Nostris, die xviii Octobris anni Domini mxciv Pontificatus nostri anno tertio desuper confectis litteris, in quibus tenor dictarum Lectionum infertus fuit, plenius continetur.

Idem liceat toti Ordini.

19 Nos qui singulos Christi fideles ad devotionis actus libenter invitamus, tenores dictarum singularum litterarum, perinde ac si de verbo ad verbum insererentur presentibus, pro expressis habentes ; ac intuitu et contemplatione dilectorum Filiorum nostrorum, Francisci Mariæ Taurusii ac Cæsaris Baronii et Roberti Bellarmini nuncupatorum S. R. E. Presbyterorum Cardinalium, nobis desuper humiliter supplicantium, ex sententia Cardinalium dictæ Congregationi sacrorum Rituum præpositorum, indultum et concessionem dicti Prædecessoris, ac illius et nostras litteras prædictas, ad omnes et singulas dicti Ordinis Prædicatorum utriusque sexus domos, in quibuscumque orbis partibus consistentes, Apostolica auctoritate, tenore præsentium, perpetuo extendimus et ampliamus ; ita ut in omnibus et singulis ecclesiis domorum dicti Ordinis Prædicatorum, tam virorum quam mulierum in universo orbe terrarum existentium, publice, sollemniter ac privatim dictam B. Agnetem venerari et colere, necnon de illa officium proprium dicta die xx Aprilis celebrare, ac solenne festum facere singulis annis, etiam in Litanis, Missis ac aliis divinis officiis, cum dictis novem Lectionibus, libere et licite valeant. Deinde postquam inhibuit Pontifex, ne quis Fratres aut Moniales super his molestare præsumat ; et suarum litterarum transumptis legitime subsignatis, fidem haberi aque ac ariginali jussit ; ipsas Lectiones describit verbotenus (quas quia in Annalibus Abrahami Borrii et Breviario Prædicatorum excusæ inveniuntur ; minime necessarium videtur hic attexere) atque ita finitur Breve, Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, xxiii Februarii anni, Pontificatus anno decimo.

ex indulto Clementis 8 an. 1601.

quod Romæ sollemnissime factum 5 Junii,

20 Ut autem in Urbe orbis capite, ubi B. Agnetis sanctitas tam solenni testimonio probata fuerat, inquit Fr. Laurentius hæc prosequens, primum executioni mandaretur Pontificium indultum, idque fieret quam ornatissime, curavit R. P. M. Paulus Picus Ordinis Prædicatorum et in Congregatione Indicis Secretarius, ut pro eodem tempore quo celebrandum erat Romæ Generale Capitulum Ordinis ad electionem Magistri Generalis, parata haberentur omnia : itaque die v Junii anni prænotati sollemnissima est

instituta festivitas, cui interfuere Cardinales Veronensis, Camerinus, Asculanus, Taurusius, Baronius, Dossatus, Antonianus, Bellarminus, Mantica, et Bonvisius, Missam cantante P. Mag. Stephano Merio Provinciali Langedociæ eodemque Inquisitore Avenionensi et totius Ordinis Vicario Generali. Orationem latinam habuit P. Bernardinus Stephonius Societatis Jesu, quæ non tantum in publicam lucem data est, ad memoriam præsentium et solatium absentium : sed etiam commentariis perquam idoneis aucta fuit a Fr. Hieronymo de Cavalertiis, ut de eadem Sancta alios aliosque deinceps panegyricos sermones composituris copiosior præberetur materia. Denique a Fr. Angelo Crimilianensi propositæ fuerunt Theses, ad illius Sanctæ hororem directæ, quibus dum propugnarentur præsentiam suam exhibuere Cardinales Bellarminus atque Taurusius.

21 Diffusa deinde per totam Europam novi festi lætitia fuit, et ubique sollemniter acta sed potissimum Florentiæ in ecclesia S. Mariæ Novellæ, cui ego æque ac nostro Politianensi conventui Indulgentiam festo propriam impetraveram, ita rogatus a Priore Thoma Philippi de Prato : ubi in supplicatione apparatissima circumlata fuit Beatæ statua, una cum particulis viscerum ejus ex Monte-Politiano acceptis. In ipso autem Monte-Politiano curatum est ex magnifica munificentia D. Guidonis de Nobilibus et ad meam suggestionem, ut sacrum illud corpus, cujus animam in cælis positam intendebamus festivius deinceps invocare, majori etiam in gloria conspiceretur super terras, indueretur novis ex serico vestibus, in quibus sic servarentur Ordinis Prædicatorii colores niger atque albus, ut tamen iisdem gratia adderetur ab auro artificiosa manu per vestimenta ducto. Acta sunt hæc per D. Sulustium Taurusium Episcopum nostrum Pontificalibus indutum, die xxx Aprilis, postquam eundem habitum ceremoniis ad hoc institutis consecrasset : cui eidem actioni manus admove, una cum dicto Episcopo et mecum, præcipui Patres conventus coram magna populi multitudine : quæ postridie multo adhuc frequentior adfuit, quando ipsum Beatæ festum celebravimus.

22 Curavi etiam circa idem tempus ut ex utraque parte claustrum nostri, sub arcuato ejusdem fornice, depingeretur vita ipsius Beatæ, præhabito illorum qui expensas conferre rogabantur assensu : in quibus cum præcipua liberalitate eminent Cardinales Politianenses Taurusius et Bellarminus, priores tres arcuatae, infantiam Beatæ repræsentantes dedicatæ fuerunt Cardinali Taurusio, aliæ tres Bellarmino, et in his spectabantur, Ingressus Agnetis in monasterium, Apparitio Deiparæ, tres lapillos porrigentis, et Angeli Reliquias e Terra-sancta deferentis : tres reliquæ, Episcopo Taurusio inscriptæ, renovabant memoriam cœlestis manna, supra Beatam cadentis ; Deiparæ filium amplexandum præbentis cum illa ab ejus collo cruculam abstulit ; et conversarum in pisces carniū. Denique ejusdem lateris frontes geminæ, impensa D. Guidonis de Nobilibus et D. Julii Ricci adornatæ, habebant visionem trium navium una, altera miraculum pedis, ad osculum B. Catharinæ Senensis ultro se attollentis. Pars altera claustrum similiter sub fornibus descripta fuit, sed ita ut singuli arcus singulis nobilibus tribuerentur : quorum primus, post eum quem D. Guidonis fuisse diximus, representat Agnetem, Dominicani Ordinis habitu induendam, estque D. Marcelli Lorenzini, eo quod ipse per matrem genus referat ad Signiorum familiam, ex qua nata creditur ipsa Beata : secundus D. Monaldi Bellarmini, monasterii Politianensis constructionem cum prophetica illius scalæ visione exhibet : tertius D. Asdrubalis Ægidii, multiplicationem panum representat : quartus D. Ascanii Cervini, sus-

citationem

et Florentiæ.

E

Corpus novis vestibus induitur,

Vita per claustrum depingitur,

F

A citationem infantis in balneo suffocati : quibus D. Ascanii Mattioli, aquae in vinum conversionem; sextus denique liberationem furentis energumeni, qui fuit D. Francis Fauti; uti etiam is qui est : u-peraditum Sacristiae, ubi conspiciuntur flores, loco quo genua flexerat Agnes, divina virtute subuati. Et haec omnia cum multa approbatione totius civitatis absoluta fuere anno mdcii, manu Ulyssis Gioecchi de Monte-Sansovino.

23 Congruum porro videbatur ut Excellentissimae et Illustrissimae D. Eleonora Borbonica, cujus intercessionem totus Ordo noster novam hanc felicitatem acceptam referebat, vicissim rependeret aliquod grati animi monumentum. Ergo cum haberemus in sacristia B. Agnetis viscera, jam in cineres resoluta, intra capsam cujus clavis unica erat in nostra potestate, de licentia meorum Superiorum desuper requisita et in scripto obtenta, earundem sacrorum cinerum partem transtuli in pyxidem ad hoc idoneam, et direxi ad Illustrissimum et Excellentissi-

mum Legatum Franciae : per quem haud diu post D. recepi praedictae Dominae humanissimum responsum, testantis suum singulare gaudium in talis thesauri participatione. *Hactenus Fr. Laurentius Sordini Mariani, atque in his concludit Vitam Italico sermone et stylo ornatiori fideiissime coaspositam, atque Florentiae divulgatam anno mdcvi; adiens extrema in pagina orationem a Raymundo Capuano compositam, ut in B, Agnetis festo aut qualibet commemoratione recitetur : Oratio pro-*

AUCTORE D. P.

pria

cultus ad
norum or-
bem propaga-
tus

ejus nomine habentur.

DE B. SIMONE TUDERTINO

D. P.

B ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI BONONIAE IN ITALIA.

E

ANNO
MCCCLXXII.

Augustiniani Eremitae, qui usque ad annum MCCLXIII habitationem extra muros Bononienses habuerant, ad ecclesiam SS. Philippi et Jacobi de Savena dictam, uti ex Bullis Pontificis eo directis probat in suo Alphabeto Thomas de Herrera; anno post sequenti in urbem migravere, auspiciis Octaviani Ubaldini, Episcopi Bononiensis et S. R. E. Cardinalis; cum ante annos septemdecim idem tentatum consilium effectu caruisset. Ibi emptis anno MCCLXXII domibus et turri in platea S. Donati, novae aedis ecclesiaeque juxta sunt fundamenta : quibus denique pulchra structura absolutis anno mcccxv, magna accessit celebritas, per B. Simonem Tudertinum, doctrina Theologica et concionatoria facultate magnam, majorem tamen sanctitate. Quanta haec viventi fuerit, licet vix ulla vitae memoria probet, cognosci tamen ex miraculis potest, quae mortem ejus sunt consecuta, quaeque ex originalibus instrumentis transcripto misit nobis olim R. P. Ludovicus Torellus, Ordinis Eremitani Historiographus : a quo praeter tomos Annalium partim jam editos partim edendos, habet Ordo illustrium sanctitatis personarum elogium, in sex centuriis sermone Italico distributa.

2 Ea miracula antequam proponamus more nostro digesta, et resectis formularum identidem recurrentium superfluitatibus repurgata, atque ad congruam huic operi brevitatem redacta; audivendum est ex B. Jordano de Saxonia, lib. 2 de Vitis Fratrum cap. 8, viri elogium, quod unicum superest de viventi sanctimonia monumentum. Fr. Simon de Tuderto, Lector, et olim Prior Provincialis, et localis in pluribus locis, magnae reverentiae vir et sanctitatis fuit. Ille a quibusdam inimicis suis graviter delatus fuit apud Priorem Generalem in Capitulo generali, me presente, licet ipse fuerit absens : propter quas delationes, taliter qualiter deductas, multa incommoda gravia impropriaque calumniosa perpessus est. Sed ipse sciens quia scriptum est, In patientia vestra possidebitis animas vestras, cuncta sibi intentata et illata gravamina, propter eum qui pro nobis contumelias et terrores passus est a suis calumniatoribus, sustinuit patienter. Qui tandem Bononiam in praedcatorem destinatus, sicut graciosus in sermone, populum Dei et verbo doctrinae copiose instruxit, et exemplo vitae salubriter illustravit. Hic suum obitum ante in publica praedicatione praedixit, et sic felici exitu vitam terminavit, qui etiam nonnullis miraculis coruscavit.

Hactenus Jordanus, qui hic appendi jubet qualiter humilitas et patientia caritatem et concordiam corroborant inter Fratres : Nam, inquit, si praefatus Frater Simon de Tuderto se ad defensionem viriliter potuisset, talis homo, qualis ipse fuit, totam suam provinciam, immo magnam partem Ordinis commovisset, et varia disturbia suscitasset.

3 Umbriae fuisse Provincialem scripsit in Chronica Josephus Pamphilus : Umbriam certe incolatu suo et lectoria illustravit. Nam Joannes Bapt. Posservinus in libro de Beatis et Sanctis Tudertinis, in hujus Beati elogio, testatur, quod in istius urbis Conventu Augustiniano S. Praxedis, servatur liber manuscriptus in pergamento, continens multos istius Beati sermones in festa Sanctorum, plenos doctrinae et sanctitatis : et Thomaas Herrera, Legi, inquit, in Romano archivio instrumentum in charta pergaminea, sigillo cere albae munitum, de anno mcccxi Indictione viii die xxvii Maji, in quo Masseus Episcopus Interamnen-sis ecclesiam S. Bartholomei Dursingiano, in diocesi seu districtu Interamnen-si sitam, in loco dubio et solitario positam, tradidit Fratribus Eremitis Ordinis B. Augustini, Conventus S. Petri de Tirlo de Interamna, incolendam per viros religiosos, qui ibi de majorum suorum licentia vitam eremiticam et solitariam ducerent. Id autem testatur se facere maxime precibus et gratia Fr. Simonis Rainalduei de Tuderto, in ipso ordine Lectoris et amici carissimi. Ughellus in Italia sacra Episcopum hunc Masseum nominat, et ponendo primo lapidi Augustini in re ecclesiae Spoleti praesentiam suam commodasse affirmat, sedisse vero ob anno mcccxvii ad mcccxvi. Porro quod Tudertinis Fratribus bonum conciliavit vivens Simon, et simile aliud meritis ejusdem jam caelis recepti acceptum ferre possunt Bononienses, quibus anno mcccxxiii obtigit parochia S. Ceciliae et eorum cavaobio unita fuit, ut scribit Herrera : qui postquam varias variorum de anno mortis opiniones recensuit, eosdem redarguit ex fide processum, jamjam producendorum.

4 Deinde nominat Herrera Scriptores, a quibus Beati titulo honestatur Simon; et sunt Augustiniani Ordinis omnes, praeter Posservinum praenominatum; ejusque effigies splendoribus Beatorum effulgero testatur; atque ad extremum dolet, vix tantum, tot illustrem miraculis, Augustiniane Religionis vel paupertate vel incuria nec Divorum catalogo adscriptum nec de ejus adscriptione tractatum. Nobis a jam dolendam

qui vivus
Umbriam
illustravit,

F

Bononiae
moriens,

ubi ut Beatus
fuit et clarus,

Pars visce-
rum mittitur
Eleonora
Borbonica.

A morte mi-
raculis cla-
rissimus

in Vitis Fra-
trum lauda-
tur ab humili
patientia.

Luc 21, 19

A dolendum et multo magis mirandum videtur, quod miraculorum statim a morte in omnis generis conditionis- que infirmos ubertim manantium, frequentia tanta, ut is summam circumpiciendis tres Notarii fuerint occupandi; celebritas autem et famæ sanctitatis per totam Italiam repente diffusa, adeo ut non tantum ex territorio Bononiensi, sed etiam Mutina, Farentia, Florentia, Mediolano, Regio Lepidi aliisque locis remotioribus advenirent, receptam gratiam professari Bononiæ ad ejus sepulchrum; mirandum, inquam, imprimis videtur, quid modo dicta nulli ex coarctis et familiaribus cogitationem injecerint. Vitam describendi, ad hoc ut devotis populis posteritatisque innotesceret, quis vir ille fuerit, cujus sanctimonium tam singulariter illustrabat Deus.

festis annuo,
et corpore
posito super
altari.

B Festum ejus, non tum ecclesiastico decreto aliquo quam populari pietate institutum, ipso quo obiit die xx Aprilis, consequentibus exinde annis in ore ac veneratione vulgi fuisse, apparet ex num. 60 et sequentibus. Quandoquæ et qua auctoritate elevatum a terra corpus fuerit, oblivioni datum est. Hoc solum scimus ex Antonio Pauli Masini (qui in sua Bononia perlustrata diem hunc notavit, ut annua memoria Bononiensibus recordandum) corpus Beati viri supra altare S. Alexii, quod familie Urserum est, publica cultui expositum servari. Addit in sua his de rebus epistola Torcellus, capsam esse inauratam et pictam eleganter, cujus caput apte claudit medii parietis foramen, et hinc inde hæc verba leguntur. HIC JACENT OSSA BEATI SIMONIS DE TUDERTO. Cultus qui jam inde ab ejus obitu invaluerat, magis etiam excitatus est hæc novissimis temporibus, cum anno mdcxvi Eminentissimus Hieronymus Cardinalis Boncompagnus, Bononiensis Archiepiscopus, illius corpus rite visitasset: exinde enim a variis allata sunt frequentiora donaria, et vota ærea atque argentea, quæ adhuc altari appensa visuntur; nec unquam desiit ante illud ardere accensa lampas. Ita ille.

Miracula
quomodo
scripta.

C 6 Miracula instrumentis tribus, eodem confectis tempore, signata fuere: primum, manu Philippi Papazonis festinantissime scriptum, fere sola habet nomina curatorum, infirmitatum ac testium, quasi numero obrutum notarum pignus (nam ultra septuaginta unus hic scripsit) modum rationemque miraculi diffusius explicare: duo alia, manu Alberti Anselmi et Joannis de Manellis consignata, plenius lectori faciens satis: omnia tamen eodem quo ad nos missa fuerunt ordine proponemus, legentium arbitrio relinquentes, an prima quatuor capita velint transilire feri oculo delibata, aut posteriora tria prius evolvere. Sunt qui quatuor Processus numerant: sed qui illis quartus est, nobis potius videtur esse appendix ad tertium, utpote a manu ejusdem Notarii absque subsignatione Notariæ: fortassis quia animus erat plura scribenda expectare, et tum demum simul omnia in publici instrumenti formam redigere, quomodo reducta sunt ea quæ sex primis capitibus hic continentur.

MIRACULA

Ex processibus authenticis MSS.

CAPUT I.

Miracula facta tribus proximis diebus a morte B. Simonis.

In Christi nomine. Amen. Anno ejusdem Domini millesimo trecentesimo vigesimo secundo, Indictione quinta, die vigesimo mensis Aprilis, obiit Beatus Frater Simon Tudertinus, de Ordine FF. Eremitarum S. Augustini, in civitate Bononiæ: cujus virtutibus et meritis, post mortem ipsius, apparuerunt multa miracula et signa in ipsa civitate Bononiæ. Sed die ipsa qua obiit et sequenti, nulla miracula fuerunt scripta; ex eo quia in ecclesia S. Jacobi, Stratæ S. Donati de Bononia, dictorum FF. Eremitarum, fuit tanta multitudo gentium et tantus clamor, D quod fere unus non poterat intelligere alium, et erat beatus qui poterat tangere corpus suum. Et dilaceraverunt eidem omnes vestes suas: et præ devotione illius corporis erat beatus ille, qui poterat habere aliquantum de vestibus ejus. Et hæc duraverunt his duobus diebus. Post hæc nocte sequenti, videntes Fratres quod non poterant sustinere tantum laborem, miserunt pro aliquibus de majoribus et melioribus hominibus civitatis prefatæ, quorum consilio et adjutorio fecerunt sepeliri corpus supradicti Fr. Simonis: quod facere non potuissent absque potentia illorum bonorum virorum. Et postea adveniente die, apparuerunt infrascripta miracula et signa, scripta per me Philippum qu. Alberti Papazonis, Notarium ad hoc deputatum, mensibus et diebus infrascriptis, ut inferius continetur.

scribi præ
confusione
affluentis
ad corpus
populi non
potuere.

8 Die xxi d. mensis Aprilis, quædam mulier, nomine Thomasina, filia qu. Joannis de S. Marino, quæ nunc moratur Bononiæ in a capella S. Præmili, in burgo Miralsolis, dixit et sacramento affirmavit, quod bene sunt quatuor menses quod non vidit lumen: et habuit devotionem in B. Simone; et meritis et virtute ejus liberata est. Acta fuerunt prædicta Bononiæ in d. ecclesia S. Jacobi, præsentibus Dominis Alberto Anselmi Notario, Petro de Saladinis, et Fr. Angelo de Neapoli et pluribus aliis testibus ad hæc vocatis et rogatis. Atque hoc modo signantur miracula singula tribus quatuorve nominibus eorum qui depositioni adfuerunt: quorum attestatio cum nihil faciat ad ipsum miraculum, de quo deponitur, reddendum certius testatiusque; superfluum videtur hanc formulam Acta sunt hæc, et nomina præsentium ad singula miracula addere: cuque deinceps ponemus consequenter, additis dumtaxat ipsius facti testibus, qui plures simul de eodem miraculo deposituri concurrerunt.

Curantur
puer cæcus,

9 Eadem die, quædam mulier, nomine Lucia Aymerici, de Marano Comitatus Bononiæ, dixit et suo sacramento affirmavit, quod erat impedita et contracta a b corrigia infra, ita quod ire non poterat nisi cum baculo, jam sunt tres anni vel circa; et habuit devotionem in B. Simone et meritis et virtute ejus liberata fuit.... Quædam mulier, nomine D. Billixena c, filia qu. Petri Pexalama, de Capella S. Leonardi, dixit, quod bene sunt sexdecim anni quod habuit et habebat brachium dextrum aridum et assideratum: et a d. tempore citra non potuit se juvare cum d. brachio: et ex magna devotione quam habuit in B. Simone, meritis ejus liberata est.... Quædam mulier nomine Oliva, filia Bernabæ, et uxor d. Betini Guidolini, de capella S. Leonardi, dixit, quod patiebatur in pede quandam magnam ægritudinem, ita quod non poterat ire: et habuit devotionem in B. Simone: et virtute et meritis ejus liberata est ab infirmitate....

mulier contracta.

brachium
cujusdam,

pes debilis,

F

10 Quædam mulier, nomine Catharina, filia Ymeldæ, testimonio et sacramento dictæ suæ matris dixit et affirmavit, quod sunt bene septem anni, quod fuit impedita continue toto d. tempore; ita quod ire non poterat nisi cum manibus et pedibus per terram, et non poterat se erigere, et habuit devotionem in B. Simone: et sana facta est, ita quod ibat recta.... Quidam puer, nomine Franciscus D. Landi de Monte-catine, testimonio et sacramento d. sui patris, dixit quod ipse Franciscus erat crepatus, et virtute B. Simonis et meritis ejus liberatus est: et prædicta affirmavit d. D. Landus suo sacramento....

incessu pri-
gata,

puer hermo-
sus,

11 Die xxii mensis Aprilis, quædam mulier nomine D. Vinicia D. Ugnizonis de Luca, quæ moratur ad burgum Panichalis e comitatus Bononiæ, dixit, quod sunt sex menses, quod eidem exivit sanguis de ore continue, et habebat malum visum

varie infirma,

Die 20 et
21 Aprilis
facta mira-
cula,

- f*
a triennio contracta,
A visum oculorum, et habebat malum in *f* fianco : et habuit devotionem in B. Simone, et meritis ejus liberata est ab infirmitatibus suis..... Quædam mulier, nomine Magdalena, filia qu. Franchi, de Capella S. Martini de Aposa, dixit, quod jam sunt tres anni quod impedita et contracta fuit, ita quod ire non poterat sine baculo. Et habuit devotionem in B. Simone, et meritis et virtute ipsius liberata fuit. D. Soror Agnesia, qu. D. Zayni, de Capella S. Cecilie; Donadinus Franchi, capellæ d. S. Martini, testes, eorum sacramento affirmarunt de impedimento ejus, et etiam de liberatione ejus.....
- 9*
a natiuitate clauda,
12 Quædam puella, nomine Jacoba, filia qu. g Tonioli Bonaventuræ, de Ulmetula comit. Bonon. sacramento D. Ymeldæ filie D. Carbonis et uxoris Gerardi; et etiam sacramento D. Benincasæ, filie qu. Bonaventuræ de d. terra, dixerunt et affirmaverunt, quod claudicabat a die natiuitatis suæ, et virtute et meritis B. Simonis liberata est..... Quædam puella, nomine Catharina Chitadella, ætatis quatuor annorum, quæ moratur ad hospitale S. Petri majoris Bonon. sacramento D. Margaritæ, filie D. Azzonis de Bochinpanibus de Ferraria, quæ custodit pauperes ad d. hospitale, dixit, quia sunt tres anni quod impedita erat a die natiuitatis suæ citra, ita quod nunquam iuit nec ire potuit : et virtute B. Simonis liberata est. Et Mag. Jacobinus de Tronizonibus medicus, qui eam curabat, suo sacramento affirmavit de impedimento et etiam de liberatione ejus.....
- incessu privata,*
B 13 Quædam puella, nomine Bona, filia qu. Joannis D. Rolandini de Porcis, de capella S. Laurentii Portæ-sterii, quæ claudicabat ambobus pedibus, a die quo cœpit ire citra : et meritis et virtute B. Simonis liberata est. D. Mirabilis, uxor d. D. Rolandini, avia d. Bonæ. D. Francisca, uxor qu. d. Joannis, et mater d. Bonæ. eorum sacramento affirmarunt, de impedimento ejus et liberatione ejus..... Quidam homo ætatis quadraginta annorum et ultra, nomine Stephanus Mag. Alberti de Burgundia, dixit, quod erat claudus pede dextro, ita quod ire non poterat sine *h* ferla, jam sunt viginti tres menses, et virtute B. Simonis liberatus est. D. Nicolaus qu. D. Mini de Galixauo; Bartholomæus, filius Salviati de Saliceto, eorum sacramento affirmaverunt, quod claudus erat et fuit a d. tempore citra.....
- utrimque claudicans,*
C 14 Quidam puer, nomine Nicoletus, filius Ghisilardi de i Trento, qui nunc moratur Bononiæ in capella S. Georgii de Pozale, in burgo Durlecchii, qui habebat maculas sive squammas in oculis, ita quod vix videbat : et meritis et virtute B. Simonis illuminatus est, ita quod clare videt. D. Ghisilardus ejus Pater, Simoninus qu. Nicoleti de Burgundia, eorum sacramento affirmaverunt de infirmitate ejus et etiam de liberatione ejus..... Quædam puella, nomine Bexola, filia Bruniti Yvani de Capella S. Juliani, erat *h* assiderata brachio dextro, jam sunt tres anni : et virtute B. Simonis liberata est. D. Lucia, filia D. Dominici de Pectacapris, mater d. Bexoke, et D. Dulcis, filia qu. Thomasini, ejus convicia, affirmaverunt..... Quædam puella, nomine Joanna, filia Bon joannis Taganelli, de burgo Panicalis comit. Bonon. erat clauda pede dextro a die natiuitatis suæ citra : et virtute et meritis B. Simonis liberata est. D. Beatrixia Azzolini, filia Petri Bon-joannis; Bonaventura, filia d. Beatrixie, de d. terra burgi Panicalis; Claudia, filia qu. Mag. Lanzaloti Medici, de Capella S. Donati, affirmaverunt.....
- claudus pede dextro,*
h
brachium aridum,
dextro pede clauda,
alius sinistro,
15 Quidam juvenis, nomine Bonanicus, ætatis sexdecim annorum, filius D. Ugolini de terra Cheve, comit. Bonon. erat claudus pede sinistro jam sunt
- sex menses et ultra, et non poterat ire sine ferla : et virtute B. Simonis sanatus est. d. D. Ugolius, ejus Pater; et Jacobus D. Franchini affirmaverunt..... Quidam juvenis, ætatis quindecim annorum, nomine Petrinus, filius Jacobi, de Syon ultra montes, dixit, quod non vidit de oculo dextro, jam sunt septem anni et ultra : et virtute B. Simonis illuminatus est, et clare videt. Fr. Blasius, qu. D. Gracioli Alberti, calzolarius : D. Valle qu. D. Antonii Auliverii, Notarius, affirmaverunt prædicta vera esse, et quod clare videbat..... Quidam puer ætatis duodecim annorum, nomine Dominicus qu. Viniaoi, de capella S. Mariæ de Templo, erat plenus doloribus et impeditus, ita quod ire non poterat sine baculo, jam sunt duo menses et ultra : et virtute B. Simonis liberatus est. D. Bartholomæa, filia qu. D. Stephani, ejus mater : D. Benvenutus qu. Martini Strazarolus, affirmaverunt.....
- 16 Quædam puella, nomine Checca, filia Compagnoni, de terra S. Mariæ de donis, com. Bonon. erat plena doloribus et sgalonata, ita quod fere non ibat a die natiuitatis et citra : et virtute B. Simonis liberata est. D. Compagnonus, ejus Pater; Bitinus Joannis de Fabris, de d. terra; Manellus qu. D. Zambonini de Manellis, de capella S. Cecilie, affirmaverunt..... Quidam puer, nomine Bonfigliosis, filius Guidaccii de Certulo comit. Bonon. erat crepatus jam sunt duo anni et ultra, et meritis et virtute B. Simonis liberatus est. Bellinus Aldrovandini de Seta et D. Beatrixia uxor Bartholucci, de d. terra, affirmarunt..... Quædam femina, nomine Sibyllina, filia qu. Bartholucci, de terra Montis Acuti-alpis, erat surda : et dixit quod sunt decem anni et ultra, quod non audivit : et meritis B. Simonis apertæ sunt ambæ aures ejus, ita quod clare audit.....
- 17 Quædam juvenis, ætatis quatuordecim annorum, nomine Margarita, filia mag. Grimaldi Paiolarii, de capella S. Mathei de Accarixiis, erat impedita pede dextro, ita quod non poterat ponere pedem planum in terram, jam sunt novem anni : et habuit devotionem maximam in B. Simone : et virtute et meritis ejus liberata est. Mag. Grimaldus prædictus, Pater ejus; D. Ymelda, uxor d. Grimaldi, mater d. Margaretæ; Martinus, filius Mag. Bonaventuræ; Cursinus, qu. Bonaventuræ de Candelio, affirmaverunt..... Quidam homo, ætatis sexaginta annorum et ultra, nomine Franciscus, qu. D. Jacobini, de capella S. Vitalis de Bononia, dixit quod bene sunt octo anni, quod erat impeditus ambobus pedibus : et fuit continue toto d. tempore ita quod ire non poterat sine ferlis : et habuit devotionem in B. Simone et virtute et meritis ejus liberatus est. Piglus, D. Gerardi, de Castro S. Petri; Rodolphus Palmerii, de capella S. Cecilie; Bartholomæus qu. D. Rodaldi, de Mandina; Bartholomæus Hentipti, de Brayna, affirmaverunt.....
- 18 Quædam femina, nomine Thomasina, filia qu. Rudolphi, de capella S. Mariæ Magdalene Bononiensis, dixit, quod sunt sex menses et ultra, quod fuit passa magnum dolorem in osse brachii dextri : et virtute et meritis B. Simonis liberata est. D. Dominica, filia qu. Janbonini, et uxor qu. Ugolini de Rambace, affirmavit prædicta vera esse..... Quædam juvenis, æt. xvi ann. nomine Richimilia, filia qu. Joannis de Roncagle comit. Bonon. dixit quod a diebus natiuitatis citra fuit sgalonata, et claudicabat ab utraque parte, et liberata est. D. Chartilia, filia qu. D. Simonis de Buliveris; D. Beatrixia, filia qu. D. Albergitii; D. Bonafemina, filia qu. D. Rolandini Chambaldi, affirmaverunt..... Quidam homo, æt. xxviii ann. nomine Gregorius, filius Mag. Joannis Sartoris, dixit quod erat infirmus infirmitate mali caduci, et sæpe stabat stupefactus cum *m* schoma

EX PRO-
CESSU MS.

^A magna ad os, et nesciebat ubi esset : et nisi gentes essent, quæ obviabant sibi et eum juvabant, multoties cecidisset : et aliquando tantum cadebat quod non poterant eum sustinere : et liberatus est. D. Joannes Pater ejus; D. Jacobus qu. Bartholomæi Bixillarii, affirmarunt vera esse....

oculo uno
cæca,pede con-
tractus.

19 Quædam puella parva, nomine Thomasina, filia Mag. Francisci de Dentibus, non videbat de oculo dextro, jam sunt quatuor menses : et virtute B. Simonis videt de d. oculo. D. Franciscus Pater ejus affirmavit vera esse.... Quidam puer nomine Thonius, filius Nicolai, de plebe Centi, comit. Bonon. erat contractus pede sinistro, ita quod non poterat ire : et liberatus est. Albertus Renducci de plebe Centi præd. affirmavit quod sunt quatuor anni, quod fuit ita contractus; et liberatus est.

ANNOTATA.

^B a *Ut Romæ per Regionem, Florentiæ et Senis per Populos seu Plebes, Mutinæ per Cinquantanas, Mediolani per Portas discriminantur cives; ita Bononiæ iidem discriminantur per Capellas, quas licet Parochias intelligere, itaque eas indiget Antonius Pauli Masini.*

b A corrigia id est a lumbis seu cingulo.

c *Fortassis Polyxena.*

d Bettinus, *Diminutivum a nomine Bertus, quod porro truncatum ab alio composito, puta, Ubertus vel simili.*

e *Sæpe alibi notavimus, Comitatus Italis vocari territoria seu districtus urbium : hic autem nominatum burgum Panichale ipsum esse videtur, quod in tabulis perperam scribitur Bonnacciale, inter Renum et Lavinum fluvios.*

f *Italis et Francis latus dicitur, Flanco, Flanc.*

g *Toniolus Diminutivum a nomine Antonii.*

h *Videtur contracta vox ex Latino, Ferula, et a Ferendo sumpta nominis ratio : alii crocias, alii potentias appellant subaxillaria ista ferendo corpori fulera.*

i *Tridentum integre dicitur, urbs ad Italiæ ingressum notissima : sed forte legendum Brento, vicus agri Bonon.*

k *Sideratus Latine dicitur maligni sideris afflatu acribus; et a plantis ad animalia translata videtur metaphoram, quo hic usurpatur vox Assideratus.*

l *Sgalonatus id est, Elumbis, prout nobis rescripsit P. Mag. Torellus.*

^C m *Schuma, Vox Teutonica Schnym vel Schume, Francis, Escumme, Latine Spuma.*

CAPUT II.

Alia miracula ejusdem anni et mensis Aprilis usque ad Maium.

Curantur
claudus,fistula in
gulture pa-
tens,

^Die xxiv mensis Aprilis, quidam homo ætatis perfectæ, nomine Bonincontras, filius qu. Joannis, qui moratur in terra Argellatæ, comit. Bonon. dixit quod sunt quatuor menses, quod fuit impeditus a corrigia infra, ita quod ire non poterat sine ferlis : et liberatus est. Benvenutus, qu. Zambonelli de cap. S. Mariæ majoris; Dominicus, filius d. Bonincontri liberati, Tura, qu. D. Matthei de Cap. S. Mariæ præd. affirmaverunt.... Quædam puella, æt. xii ann. nomine Francisca, filia Plassellini de Plasselis, de cap. S. Joseph, burgi Galerie Bononiensis, dixit quod bene sunt duo anni, quod habuit fistulas in gutture, ita quod vix poterat sustinere caput, et habebat magnos dolores in flanchis : et liberata est. D. Francisca, filia D. Joannis d. cap. D. Bartholomæa, filia qu. Sourani Guidonis Victorii; D. Ben-

venuta filia qu. D. Corvolini, affirmarunt.... Quidam puer parvus, nomine Bonaparte, filius Jacobi, de terra Chmetulæ com. Bon. erat crepatus, jam est annus et ultra, et liberatus est. Mag. Jacobinus, de Zovezonibus, qui eum curabat; D. Jacobus; pater d. Bonapartis; et D. Beatrixia, filia Rolandi de Raygosa et uxor d. Jacobi, mater d. Bonapartis affirmarunt....

21 Quædam juvenis, æt. xv. ann. nomine Margarita, filia qu. Burlioni de Badali. Com. Bon. dixit quod erat impedita a corrigia infra, ita quod ire non poterat sine baculo et etiam sine adjutorio matris suæ, jam sunt tres menses et ultra, et liberata est. D. Vinicia, uxor qu. d. Furnioli, mater d. Margarete affirmavit.... Quidam puer parvus, nomine Dominicus, filius Francisci Tacconis Becharii, de cap. S. Joseph burgi Galerie, erat crepatus, jam est annus et ultra : et liberatus est. D. Mona, uxor d. Francisci et mater d. Dominici; D. Joannes Dominici Atrazarolus, de cap. S. Joseph præd. Bartholomæus, qu. Francisci Gessadelli, de cap. S. Synesii affirmarunt.... Quidam puer, ætatis x ann. nomine Petrus, filius qu. Cantonis de terra Plumatii com. Bon. erat impeditus, ita quod vix ire poterat, jam sunt sex hebdomadæ et ultra, et liberatus est. Benvenuta, qu. uxor d. Cantonis, mater d. Petri, D. Thomasina, filia qu. D. Petroboni Aiguabellæ, amita d. Petri affirmarunt....

22 Quædam femina ætatis perfectæ, nomine Bona filia qu. Curtii, de burgo Mirassolis, et uxor Joannis qui facit puteos, dixit quod bene sunt triginta anni quod non vidit clare de oculo dextero et virtute B. Simonis illuminata est, et clare videt.... Quædam puella æt. xi. ann. nomine Bonafemina, filia qu. Jacobini, de Varga Comitatus Lucinæ, quæ nunc moratur Bononiæ, in cap. S. Mariæ de Muradellis, erat impedita et contracta ab utraque parte, ita quod ire non poterat sine ferlis, jam sunt tres anni : et liberata est. D. Bonaventura filia qu. Matthei, de d. terra, ejus mater; Messina, filia qu. Vanni de monte Fregasexe Comit. Lucinæ; Anthoniola filia d. D. Mossino, affirmaverunt.... Quædam femina ætatis perfectæ, nomine D. Benvenuta, filia qu. D. Bonhomini de cap. S. Gervasii, dixit, quod erat possessa a dæmone, jam sunt tres anni et ultra : et liberata est. Bona ejus filia, et filia qu. Bernardini; Jacobus vocatus Muzolus, qu. Maynardini, de cap. S. Columbanii affirmaverunt.... Quædam puella æt. x. ann. vel circa, nomine Felixia, filia Agnesinæ, de cap. S. Prosperi Bonon. erat debilitata manu dextera, et tenebat continue pugillum clausum, excepto digito existente juxta grossum, quem tenebat rectum continue; et non poterat extendere alios digitos aliquo modo : et liberata est. D. Nuti, uxor Andreæ de Prato, ejus convicina, affirmavit....

23 Die xxv mensis Aprilis, quidam puer ætatis viii ann. nomine Michilutius, filius qu. Montis, de terra Montis Rumixi comit. Bon. erat surdaster a die nativitatis suæ, et habuit devotionem magnam in B. Simone : et apertæ sunt aures ejus et audit.... Quidam homo ætatis lx annorum et ultra, nomine Fr. Bitinus qu. Alberti, de cap. S. Mariæ Majoris, qui moratur in burgo Polliini, Ordinis Fratrum Penitentiae, dixit in virtute Spiritus sancti et suo sacramento affirmavit, quod bene sunt septem anni quod fuit impeditus pede et tibia dexteris, ita quod non poterat ire sine ferla : et eo existente in ecclesia S. Petri majoris Bonon. habuit devotionem magnam in B. Simone, et liberatus est.... Quædam puella æt. xii ann. nomine Agnesia, filia D. Boninsegna de Mesciazano, erat contracta pedibus et manibus, ita quod ire non poterat, nec poterat se juvare, jam sunt quinque anni et ultra.... Quidam

incessus debi-
lis,

raptus,

gressu pri-
vatus,oculo excu-
tiens,utrumque
impedita,

da moniaca

dextra debi-
lis

surdaster,

dextro latere
captus,

contracta

puer

A puer æt. vi. ann. nomine Nicolaus, filius Dominici qu. D. Floravantis, de Marano Com. Bon. erat crepatus, jam sunt duo anni... Quedam femina, nomine D. Thomasina, filia Petri de S. Dominico et uxor Pienis, de d. loco, dixit, quod sunt duo anni et ultra quod fuit plena doloribus, ita quod vix ire poterat. *Et hos omnes virtute et meritis B. Simonis liberatos, affirmavere testes infirmitatis, vel impedimenti et liberationis conscii, quos omisimus nominatim exprimere, sicut et deinceps sola curatorum nomina et infirmitatem hic consequenter attememus.*

24 Quidam puer æt. x. ann. nomine Michael, filius Jacobi Aldrovandi, qui moratur in Guardia civitatis Bononiensis ad crucem Gissi, erat surdus a duobus annis citra, et pater suus mittebat eum ad scholam, sed postquam contigit ei casus prædictus noluit quod plus iret ad scholas... Quedam femina, nomine Gulelma, filia qu. Venturæ; quæ fuit de Barga comitatus Luchæ, et nunc moratur Bononiæ in cap. S. Mariæ majoris, dixit quod sunt quatuor anni vel circa quod fuit possessa a dæmone... Quedam puella æt. vii. ann. nomine Catherina filia Albertucci qu. Bencevennis Casarengii, de terra Ulgiani comit. Bon. habebat brachium et manum dexteram contractam, ita quod aperire vel claudere non poterat manum... Quidam homo, æt. lv. ann. nomine Gherarduccius, qu. Petri de Bagnarola, qui nunc moratur in terra Alcei comit. Bonon. dixit quod sunt quatuordecim anni, quod erat claudus a latere sinistro, et fortiter claudicavit et claudicabat a d. tempore citra continue, ita quod oportebat eum ire cum baculo... Quidam puer, ætatis v. ann. nomine Franciscus, filius Jacobi Bidelli de cap. S. Salvatoris, habebat quandam a postemam in corpore, ex quo exibat ita magnum vituperium, quod medici non poterant eum curare, et dicebant quod non poterat evadere, et dereliquerunt eum... Quidam puer æt. xii. ann. nomine Guizardinus Baudini de Fregnano, dixit quod sunt quatuor anni et ultra quod fuit crepatus...

25 Die xxvi mensis Aprilis, quædam juvenis æt. xxiv. ann. nomine Margarita, filia qu. Joachimi, de Persico Comit. Cremonæ, quæ nunc moratur Bononiæ in cap. S. Marci, erat possessa a dæmone, jam sunt quinque anni et ultra... Quedam puella, æt. vii. ann. nomine Lucia, filia Bertolini, de terra Altedi Comit. Bonon. erat impedita et b sanchata ab utraque parte et c corrupta ante, a die nativitatis suæ citra... Quidam puer æt. iv. ann. nomine Petrus, filius Francisci qu. Alberti, de cap. S. Barbatiani, erat contractus manu dextera, ita quod nihil poterat facere cum ea, jam sunt anni tres... Quedam mulier æt. xxiii. ann. nomine Margarita, filia qu. Rolandi Bondi Ayguinæ, de Rosseno, et uxor Henrigisti Joannis Henrigisti de Fregnano, dixit quod erat possessa a dæmone, jam est annus et ultra, et erat tota plena doloribus et d fittis, in tantum quod videbatur ei quod canes corroderent viscera ejus : et quando malum ascendebat, projecisset se in puteo, in igne, vel in aqua, ubi citius potuisset, nisi gentes tenuissent eam... et meritis B. Simonis liberata est, *uti priores atque sequentes.*

26 Die xxvii mensis Aprilis quædam juvenis æt. xviii. ann. nomine Joanna, filia Laurentii Fabri, de cap. S. Joseph burgi Galeriz, quæ moratur extra circulum d. burgi, dixit quod claudicabat fortiter a latere sinistro, quia quidam enrrus ascendit ei super e ancha : et hanc infirmitatem passa est decem et septem annis... Quidam homo æt. xlv. ann. nomine Joannes qu. Jacobi, qui fuit de Parma et nunc moratur in terra Ronchigale com. Bon. dixit quod erat contractus pede et manu sinistris, ita quod trahabat pedem ex transverso per terram, et manum

non poterat ducere ad os, nisi adjutorio alterius manus, jam sunt anni viginti quatuor et ultra.... Quidam homo æt. xl. ann. nomine Ugolinus qu. Ugolini, de terra la Mole com. Bon. dixit quod sunt decem anni et ultra, quod habuit quandam f doliam in ancha sinistra, et præ nimio dolore claudicabat fortiter pede sinistro, et ibat cum magno labore cum quodam baculo. Dixit etiam quod non poterat tantum elevare illum pedem a terra, quod non posset ascendere unum gradum, nisi primo ascenderet eum alio pede : et habuit maximam devotionem in B. Simone et virtute ejus liberatus est, *sicut et ceteri ; sed hic, antequam accederet ad sepulturam ejus : de qua in albis nulla quidem mentio : videntur tamen ad eam omnes sanati.*

27 Quidam puer æt. duorum mensium, nomine Petrus, filius Joannetti Naxelli, de cap. S. Mariæ Magdalenz, habebat tres fistulas, habentes quinque plagas in brachio dextro, jam est unus mensis ; et meritis B. Simonis liberatus est, uti affirmaverunt Mag. Jacobinus de Zovezonibus et Mag. Bologittus Ricardi de Cussolara, medici, qui eum curabant... Quedam puella æt. x. ann. nomine Joanna, filia qu. Bettini, quæ moratur ad Domos-fabrorum com. Bon. erat impedita in ancha a latere sinistro, ita quod fortiter claudicabat, a die quo cœpit ire citra... Quedam puella æt. sex ann. nomine Zavola, filia qu. Ghibertelli de cap. S. Mariæ majoris, erat contracta et impedita ab utraque parte, ita quod fortiter claudicabat et habebat pedes retortos, jam sunt quatuor anni : et meritis B. Simonis liberata est, *atque ac prædictus.*

28 Die xxviii mensis Aprilis, quædam mulier æt. xlv. ann. nomine Albarina, filia qu. D. Bernardini de Argellata de cap. S. Mariæ majoris, et uxor D. Prohenzalis qu. D. Florini, de terra Argellata com. Bon. dixit, quod sunt xv. menses et ultra quod fuit possessa a dæmone : et a die quo fuit impedita citra, numquam potuit videre Corpus D. N. Jesu Christi, et non sinebat eam facere g facta sua ; et quadam die ille inimicus Dei projecit illam in quodam puteo : et ea existente inibi cœpit clamare : et quadam filia sua ecurrit versus puteum, et porrexit ei quemdam h ancinum : et ipsa cœpit se ad d. ancinum, et extraxit eam foras de d. puteo : et omnia acta faciebat sicut faciunt demoniacæ : et meritis B. Simonis liberata est. D. Prohenzalis maritus ejus Bonaventura eorum filius, et Ysabetta eorum filia affirmaverunt.

29 Die xxix mensis Aprilis, quidam puer æt. vii. ann. nomine Bartholomæus, filius de Fondacia, de cap. S. Christinæ, erat contractus manu dextera a die nativitatis suæ circa.... Quedam puella æt. x. ann. nomine Mina, filia Pighi, de terra S. Martini com. Bon. erat impedita in ancha sinistra, ita quod fortiter claudicabat pede sinistro, a die quo incepit ire citra... Quidam puer æt. ix. ann. nomine Petrus, filius Francisci filii D. Pacis Pelliparii de cap. S. Mariæ majoris, qui morabatur in domo Fr. Bonutii de Argellata, erat contractus brachio et manu dextris, jam sunt duo anni et ultra, ita quod non poterat se juvare : et meritis B. Simonis liberati sunt.

ANNOTATA.

a Postema, *Corruptum ex Græca voce Apostema.*
b Sanchatus videbatur nobis idem esse quod elumbis, privativum scilicet ab Ancha : sed Torellus monuit esse membrum attractum.

c Corporotto *Italis est corpore ruptus, supra num. 8 Crepatus.*

d Fitto *iisdem est, fixus : videtur autem hic substantive poni fitta pro punctura.*

D
EX PRO-
CESSU MS.

f
claudus,

brachium fi-
stulis plenum,

clauda a si-
nistro,
E

alia ab utro-
que latere,

dæmoniaca,

g

h

F

manu con-
tractus,

clauda,

brachio con-
tractus.

- A e Ancha, Coxendix; *Francis*, anche.
 f Dolia accipitur a Bononiensibus pro dolore seu cruciatu.
 g Id est, officium suum, usitato Italico idiotismo.
 h Ancinus est Uncus.

CAPUT III.

Reliqua hujus anni et trium sequentium miracula.

Die primo mensis Maii, quædam femina æt. xxxv ann. nomine Essichia, de terra Saxi-mussarii com. Bon. quæ nunc moratur cum D. Alberto de Saviolis, de cap. S. Gervasii, erat contracta a latere sinistro ita quod fortiter claudicabat, jam sunt sexdecim anni et ultra : et habuit devotionem in B. Simone : et ea devote veniente ad visitandum sepulturam B. Simonis, incontinenti per viam liberata est : et hæc dixit et affirmavit sue sacramento. *Et tres personæ ex ejus vicina affirmaverunt, quod est jam unus annus et ultra, quod eam cognoverunt et viderunt claudicantem, et jam liberatam.*

31 Die iii mensis Maii, quædam juvenis æt. xxi ann. nomine Magdalena, filia Petri Mariani et uxor Alberici Lignetti, de cap. S. Mariæ-Majoris, et moratur in Puglola juxta Avexellam, dixit quod est unus mensis et ultra, quod habuit brachium sinistrum contractum, ita quod non poterat elevare manum ad os.... Quædam juvenis æt. xvi ann. nomine Belila filia Zezonis de Frenis de cap. S. Leonardi, habebat spatulam sinistram grossam, plenam guttis et humoribus, ita quod gentes vocabant eam, O gibbosa! jam sunt octo anni et ultra : et meritis B. Simonis liberatae sunt, et hæc affirmaverunt suo sacramento vera esse, qui impedimentum et liberationem cognovere, quod idem de sequentibus omnibus æque ac prægressis dictum intellige.

32 Die iv mensis Maii, quidam puer æt. sex an. nomine Bencevenne, qui dicitur Cevenellus, filius Joannis vocati Nanne, de Saygiana com. Bon. erat crepatus, jam sunt quatuor anni et ultra a latere sinistro : et erat in magno periculo, eo quod interiora ejus exhibant ei quotidie de ventre.... Quædam mulier æt. xl ann. nomine D. Luchisima, filia qu. Palmiroli et uxor Salvietii filii qu. Andrioli, de cap. SS. Simonis et Judæ, dixit quod fuit possessa a damone, jam sunt xxx anni et ultra, ita quod non poterat aliquid operari, nec sinebat eam videre Corpus D. N. Jesu Christi : et habebat cancerum in tibia habentem quatuor a boccas, et totam tibiā tumefactam, ita quod ire non poterat sine magno labore : et videbatur eidem quod canes corroderent totam suam personam, jam sunt duo menses et ultra : et habuit devotionem in B. Simone, et meritis ejus liberata est, sicut et puer prædictus....

33 Die vii mensis Maii, quædam mulier æt. xl ann. nomine D. Joanna, filia qu. Mag. Tomasini de Mutua, et uxor Bartholomæi de Grassis, de terra Argelis com. Bon. quæ nunc moratur in d. terra Argelis, habebat brachium sinistrum contractum, ita quod nihil poterat operari cum manu, nec aliquid exercitium facere, jam sunt septem menses et ultra : et hæc dixit sue sacramento, et habuit devotionem in B. Simone; et meritis et virtute ejus liberata est....

34 Die vii mensis Maii, quædam juvenis æt. xviii ann. nomine Bonafemina, filia qu. Bellondi, de castello Aglarii de Freguano, et uxor Petricini D. Albertini de Semelsana, dixit, quod erat gravata quadam magna infirmitate, videlicet quod saepe continebat eidem, quod quando sternutabat cadebat in terram, et exibat multus sanguis de naso, et ad os veniebat ei spuma, jam sunt duo anni quod præ-

dicta eidem contigerunt.... Quædam mulier æt. xl ann. nomine Carissima, filia Petri Rainundi de Castro-Leone com. Bon. habebat tibiā infistulatam et pestematam et brachium dextrum contractum, ita ut non poterat se juvare, jam sunt viginti quinque anni; nec elevare manum ad caput, jam sunt quatuor menses : et virtute B. Simonis liberatae sunt....

35 Die ultimo mensis Maii, quidam juvenis æt. xviii ann. nomine Gandulfus, filius D. Joannis Finelli de Perdiceclis, de Roncoribus de comitatu b Regii, dixit et suo sacramento confirmavit, quod jam sunt tres menses quod cecidit infra de quadam nuce, ita quod fregit sibi tibiā : et ex d. fractura exierunt sibi tres c petii de osse : et stetit uno anno in cura medicorum : et non potuit liberari, et continuus ibat cum ferlis, et aliter non potuit ire. Et habuit devotionem in B. Simone, et venit ad visitandum sepulturam suam, et meritis et virtute ejus liberatus est....

36 Die vii mensis Augusti, quidam homo æt. xxxii ann. nomine Petrus, qu. D. Guidenis de Cremona, qui nunc moratur Bononiæ, in cap. S. Lucie in burgo Auri, dixit quod a tribus mensibus citra erat et fuit continue contractus et impeditus, ita quod ire non potuit sine ferlis : et habuit devotionem in B. Simone, et liberatus est. Andreas qu. Gerardi de Parma ejus convicinus, et D. Joanna filia Manfredi de cap. S. Lucie eorum sacramento affirmaverunt prædicta omnia vera esse, et eum liberatum esse....

37 In Christi nomine. Amen Annonativitatis ejusdem Domini mcccxxii, Indictione vi, die xxiii mensis Aprilis, quædam mulier nomine Joanna, filia Jacobini, de castro Brittorum com. Bon. erat impedita et contracta a latere dextero, ita quod ire non poterat sine ferlis, jam jam sunt plures anni.... Die xxvi mensis Decembris, D. Mag. Albertus qu. D. Rolandini de Muglo, Faber, de cap. de S. Felicis; qui est homo æt. l. ann. dixit quod sunt xxx anni, quod fuit passus in quadam sua gamba dextera quamdam magnam ægitudinem, ita quod vix ire poterat: et multoties habuit consilium medicorum, et nunquam potuit liberari : et meritis B. Simonis liberatus est.... Anno Dom. mcccxxiv Ind. vii die xv Aprilis D. Benvenuta, filia qu. D. Gherardini Rustighelli et uxor qu. Joannelli Rolandi, de terra S. Joannis in Persiceto com. Bon. quæ est æt. lv ann. dixit quod sunt duo anni cum dimidio, quod fuit gravata infirmitate morbi caduci, et vocit se Deo et B. Simoni, quod si meritis ejus liberaretur, veniret ad visitandum corpus et sepulturam suam, et virtute Dei et meritis B. Simonis liberata est....

38 In Christi nomine. Amen. Anno mcccxxv, Ind. vii, die v mensis Maii, D. Clara, uxor Rodulphi qu. Palmerii de cap. S. Cecilie, una cum Hostia ejus filia, quæ Hostia est ætatis septem annorum cum dimidio, dixerunt, et d. D. Clara ejus mater cum sacramento affirmavit, quod d. Hostia ejus filia, jam sunt duo anni, habuit malum lapidis continue, et emittebat urinam continue die noctaque, et marcidabat omnes pannos de lecto ubi jacebat, et quando volebat mingere non poterat, et tunc patiebatur magnum dolorem, et clamabat fortiter, ita quod mirabile erat. Et dum ipsa cum d. sua filia eset in domo Joannis qu. Jacobi Simonis, die festivitatis S. Petri Martyris, xxix mensis Aprilis anni præsentis, et pateretur magnum dolorem, et dicebat quod videbatur eidem quod canes corroderent omnia interiora ejus; et clamaret ita quod tota vicinia cucurrit. Et tunc d. D. Clara dixit : O B. Simon, juvetis me de ista mea filia, vel rogetis Deum quod mittat sibi mortem. Et tunc meritis et

D
tibiæ aposte-
ma et brachii
contractio,

rupta tibia
debilis,
b

c

incessu pri-
vatus,

E

contracta,

crure debilis :

epileptica,

F

calcutum
molestissimum
putiens,

virtute

Sanantur
clauda,

brachio con-
tracta,

B

artritica,

herniosus,

damoniaca

et cancro
exesa,

a

G

brachio con-
tracta,

periculose
sternutans,

A virtute B. Simonis d. Hostia emisit bene duas quartas urinæ; et unum lapidem d. gropolosum, grossum sicut una nux: et incontinenti post hæc habuit magnum fluxum sanguinis: et liberata fuit et est a d. sua infirmitate....

puer a curru
obtritus.

39 Die xiv mensis Junii, D. Joachimus de Ben-
civenis de Curionibus, de cap. S. Cecilie, una cum
Jacobus ejus nepote, qui Jacobus est æt. xvi men-
sium, dixit quod dum ipse Jacobus esset in via pu-
blica, quidam homo cum curru onerato lignis cum
duobus bobus transibat per viam: et unus ex d. bo-
bus percussit d. Jacobum cum e muso, et ipse in-
continenti cecidit ante d. bovem, et rota d. currus
sic onerati ascendit super renes et f longiam ipsius
pueri, et statim tota vicinia cucurrit, credendo quod
ipse Jacobus mortuus esset. Et tunc D. Nivis uxor
Bonafidei filii d. Joachimi et mater d. Jacobi, vovit
eum Deo et B. Simonis, quod si ejus filius evaderet,
faceret pingi figuram et imaginem d. B. Fr. Simo-
nis, et offerret certas alias oblationes. Quo voto
facto incontinenti, gratia Dei et meritis et virtute
B. Simonis, ipse Jacobus sanus et liber factus est.
Et ipsa mater cum tribus testibus dixerunt quod vide-
runt prædicta omnia, et omnia vera esse, et Jaco-
bum esse sanum et illæsum.

subsignatio
Notarii.

† Ego Philippus qu. Alberti Papazonis Imp. auct.
Notarius prædicta omnia supra scripta, ut scripta
sunt, publice scripsi et in publicam formam redegi,
ex auctoritate et licentia, mihi attributa ac data a
Reverendo Viro D. Rogerio Cacia, Vicario Vener.
Patris D. Uberti, Deigratia Bonon. Episcopi, scripta
manu Joannis qu. D. Pauli Lazarini, Decretorum
Doctoris et Notarii.

ANNOTATA.

a Bocca, sive, bucca, os vulneris seu carcinoma-
tis.

b Ducali titulo insignita civitas, Regium-Lepidi
dicta, sub Duce Mutinensi, diversum a celebriori in ex-
tima Italia Regio.

c Petius Italus masculine Pezzo, particula; Fran-
cis feminine, Piece, unde apud eos fere invenies parti-
culus dici Petias.

d Gropolosum videtur poni pro aspero et inæquali:
nam groppo Italus est notus.

e Musum in brutis vocatur pars tota capitis, ab aure
ad extremum usque labrum et nares.

C f Longia hic significat spinam dorsi humani: nunc
solum pro parte suille carnis accipitur.

CAPUT IV.

Processus secundus de miraculis B. Simonis.

Anno 1322
capitæ scribi
curationes,

In Christi nomine. Amen. Hæc sunt miracula B.
Fr. Simonis de Tuderto, Ordinis FF. Eremitarum
S. Augustini civitatis Bononiæ, quæ apparuerunt et
facta fuerunt post mortem ipsius Fr. Simonis, qui
in anno mcccxxii, Indict. v, die xx mensis Aprilis,
de hoc seculo ad cælestem patriam transmigravit,
meritis ipsius B. Fr. Simonis, in infrascriptis
personis, patientibus regridiuntur infrascriptas, in
diversis earum partibus personarum, ante mortem
d. Fr. Simonis, qui liberati fuerunt ab eorum infir-
mitatibus; diligenter super his receptis testibus fide
dignis cum juramento, ut inferius per ordinem de-
scribuntur, et scripta per me Albertum Anselmi Notari-
um, ex auctoritate mihi tradita, a Reverendo viro
Rogerio Cacia Vicario Vener. Patris Uberti, Dei
gratia Bonon. Episcopi, currentibus annis Domini
mcccxxii, diebus et mensibus infrascriptis.

41 Die xxii mensis Aprilis, D. Ægidia, filia qu.
Joannis Bernardini et uxor Lamberti, de terra Ar-

gellatæ com. Bon. erat a dæmone possessa, et erat
a latere dextero adeo debilitata, quod adjuvare se
non poterat, et ire non poterat sine baculo: quam
calamitatem passa est circa decem menses. Ducta
fuit ad sepulturam d. Fr. Simonis cum magna de-
votione; ejus meritis liberata est manifeste: quæ
dimisit baculum ad. d. sepulcrum et sic liberata re-
cessit. a Testes d. miraculi D. Francisca Mag. Jacobi
et uxor Gerardini de Guarinis, et D. Lucia, filia
Tadei de Bernardinis de terra Argellate, aubre
cap. S. Laurentii de Guarinis, jurarunt corporali-
ter ad sancta Dei Evangelia se cognoscere d. Ægi-
diam, dictas infirmitates patientem, et ipsam esse
liberatam a dictis languoribus. Actum Bon. in ec-
clesia S. Jacobi FF. Eremitarum, ad altare ubi
sunt campanæ, Præsentibus... testibus.

42 Eodem die, D. Avenante, filia Martini di Vigna-
nii, de cap. S. Mariæ in donis, com. Bon. claudi-
cabat fortiter a latere dextero a nativitate sua citra,
et D. Maxima mater ejus, audiens de miraculis d.
B. Simonis, cum magna devotione duxit d. filiam
suam ad sepulcrum ejusdem: et meritis et virtute
ejus liberata est, ita quod recte ambulabat: et sic
liberata recessit.... Dominicus filius Ziviini de
terra Possicini com. Bon. dixit in præsentia mei
Notarii et testium infrascriptorum b, quod iverat
cum ferlis sex annis et ultra, et sine ipsis ire non
poterat: qui audiens de sanctitate d. B. Simonis et
ejus miraculis, cum magna devotione venit Bono-
niam ad sepulturam ejus: ejus meritis liberatus
est, ita quod recte ibat; et ferlas dimisit ad sepul-
turam.... Benvenuta, filia Placiti, de burgo Puni-
calis dixit... quod erat impedita pedibus et genibus,
ita quod ire sine ferlis non valebat, quam infirmi-
tatem dixit passam fuisse circa decem et octo men-
ses: audiens de miraculis B. Simonis et ejus sancti-
tate, venit cum magna devotione ad sepulcrum
ejus, et flexis genibus orans devote, meritis ejus li-
berata est, et recessit liberata, dimittens ferlas ad
sepulturam....

43 Zunta Guidonis, de Caxalieso Reni, dixit, quod
erat impeditus et ire non valebat sine ferlis: audiens
de miraculis et sanctitate d. B. Simonis recessit ad
sepulcrum, et orans devote liberatus est a d. infir-
mitate, dimittens ferlas ad sepulturam.... Lucia Ay-
merici de Mazano com. Bon. dixit, quod erat impe-
dita a corrigia infra, et non poterat ire sine baculo
vel ferli, et infirmitatem passa fuit ut dixit tribus
annis vel circa. quæ... venit ad sepulturam d. B.
Simonis, et liberata dimisit ferlam.... Jacobus qu.
Donati de terra Ydicis com. Bon. erat demoniatus,
et opera, ut faciunt demoniati et demoniata facie-
bat. Nullus enim tenere poterat. Deiebat quando
petebatur, ego sum diabolus. Ductus fuit per vim
ad sepulturam B. Simonis: qui stans per horam su-
per aream liberatus est meritis d. B. Simonis, in
sua prosperitate, sanitate et bona memoria ac intel-
lectu revertens. Qui Jacobus liberatus, a me Notario
infrascripto petitus, quomodo cepit d. infirmitatem,
respon- dit sane et cum bona memoria, quod faciendo
quoddam d. pergolare visum fuit eidem, quod malus
spiritus introiret in eum: et quod totus fuit
terratus, et sensum et memoriam amisit jam sunt
duo anni, et usque nunc non fuit in suo sensu nec
intellectu: dicens se fore optime liberatum, lau-
dans Deum, et d. B. Simonem, ejus meritis con-
fessus fuit se fuisse liberatum, cum gaudio rece-
dens....

44 Die xxvii mensis Aprilis, Antonius filius Ni-
colai de Cagalanis, de plebe Centi com. Bonon. æt.
vi ann. erat debilitatus pede sinistro, adeo quod
recte non ibat, imo fortiter claudicabat: et hanc in-
firmitatem passus est, ut dixit D. Berta mater ejus,
quatuor

D
EX PRO-
CESSU MS.
mulieris dæ-
moniæ et
debilis.

a

puellæ clau-
dicantis,

b

puerri gressu
privati,

genibus con-
tractis,

viri ac mu-
lteris debi-
litum,

f
demoniaci

d

claudi

EX PRO- CESSU MS.	A	quatuor annis vel circa : quæ duxit eum ad sepul- turam B. Simonis et liberatus est.... Die xxviii Aprilis, Petrus filius Alberti Ferrarii, de terra Plomatii com. Bon. æt. xii ann. dixit, quod non audiebat, nisi in auribus ejus gentes fortiter clama- rent. Parentes autem ejus duxerunt eum ad sepul- crum B. Simonis, et ejus meritis est liberatus, au- diens clare et aperte, et homines plene eidem lo- quentes audiebat ut audiunt alia personæ.... Cas- tellanus, filius Uberti, de terra Marani, com. Bon. æt. xx. ann. dixit habere pedes inflatos ita quod ire non poterat, jam sunt anni tres : et quia non pote- rat laborare, nolebat aliquis eum in suo opere po- nere ; ita quod non poterat lucrari unde posset se alere. Venit ad sepulcrum B. Simonis, ejus meritis liberatus est....	cera cum manu. Et nocte sequenti habens maximam D devotionem et fidei nitorem ut liberaretur, excitatus a somno et surgens se invenit de d. manu totaliter liberatum. Et surgens præ gaudio ivit eo mane ad domum patris sui, se ostendens liberatum et om- nibus convicinis ejus fuit habitum magnum miracu- lum. Inter omnes istud miraculum per civitatem Regii cucurrit. Et prædicta gesta fuerunt Reveren- do viro D. h. Guidone de Abaixio Regiano Episcopo: qui statim misit pro d. puero; et tangens manum liberatam, gratias egit Deo et B. Simoni, admonens eum ut Bononiam venire deberet ad visitandum se- pulcrum d. B. Simonis : et cum magna devotione gratias agendo obtulit unum brachium cum manu de cera, ut promisit ad sepulcrum; hoc miraculum scribi faciens in honorem et gloriam B. Simonis. Joannes Zenardini Canevarii, Joannes Salvoni, Car- maninus de Locha, cives civitatis Regii omnes, juraverunt ipsum vidisse d. manum debilitatam, et nunc esse diligenter liberatum.	D
surdi,				
pedum infla- torum,				
blasphemus in B. Simo- nem,	c	43 Die xxix Aprilis, Zaninus filius qu. Massoli de terra Soragra com. Parmæ, ætatis xliii ann. dixit, quod die xxviii de mensis huius ad e azardam et amisit : et prædolore ludi et amissionis pecunie blasphemavit Deum et Matrem ejus et d. Fr. Simo- nem deridebat, et de eo truffabatur, dicendo, Quo- modo posset iste Fr. Simon dirigere assideratos? non posset esse. Credo quod sint f truffæ quod sit tantæ virtutis : nec credo ipsum esse Sanctum, nec credere volo id quod dicitur de eo : et alias de- risiones de eo faciebat. His vero dictis et eo com- nato, ivit ad lectum cum ista pessima fide. Et in pri- mo somno captus fuit, et de lecto projectus super so- lario : et statim amisit loquelam, et stetit mutus ab ipsa hora usque ad meridiem, et loqui non valebat. Et poenitentia motus poenituit illorum quæ dixerat d. B. Simone : et cum magna fide et devotione ac lacrymis venit ad sepulcrum ejus, ejus virtute et meritis liberatus est diligenter, in sua prima sospitate permanens, laudans Deum et B. Simo- nem....	48 Die iii D. Mensis Ægidia qu. Pacis, de Ca- magnano com. Bon. nunc habitans in cap. S. Pro- culi æt. i. ann. erat a daemone vexata et ladebatur potius in pede et in manu sinistris ; et faciebat opera quæ faciunt i adversariæ, et sua facta facere non poterat ; dicens quod maritus noluit secum morari postquam sic turbata fuit : et hanc passionem sus- tenuit jam sunt xxiv anni. Venit ad sepulcrum B. Simonis, et ejus meritis liberata est... Die vii Maji, Bonafante, quæ dicitur Fantina, filia Hentigipti Si- ghicelli, de Minzolino com. Bon. æt. xl. ann. erat adversata, et a demone vexata : et hoc accidit sibi in uno campo placato k : quæ a d. tempore citra non fuit in suo sensu nec memoria nec intellectu. Ducta fuit per vim ad sepulcrum B. Simonis, et liberata est, in sensu et bona memoria permanens... Die xxiii Maji, Prixiata, filia Nicolai Jacobi de terra Castri-leonis com. Bonon. et uxor Guiducci de terra Gazi Castri-leonis, erat daemoniata, et opera daemoniata faciebat, eundo huc et illic, et eundo sine sensu et intellectu ; quam vexationem cepit jam xviii menses : et hoc accidit illi comedendo unum pyrum Regium et non signando illud : et cum co- medisset, statim corpus suum evenit inflatum. Ducta fuit ad sepulcrum B. Simonis per vim : et ipsa exis- tente super arcam d. Sancti est liberata, et in sua sanitate et bona mente persistens.	energumenæ tres,
punitur et curatur,	f			
B				
liberatur da- moniacæ,				
Curantur guttur infla- tum,	C	46 Die ultimo mensis Aprilis, D. Maria, filia Michaelis, de terra Fani com. Bononiæ, erat a demone vexata, et opera faciebat ut faciunt demo- niacæ : et oportebat ligari, ut sibi et aliis nullam pos- set facere læsionem. Et consanguinei ejus, intelli- gentes de miraculis B. Simonis, eam duxerunt per vim super uno curru cum magna fide et spe : et hoc accidit ei jam sunt tres dies, ipsa existente ad men- sam et comedente. Quæ existens ad sepulcrum B. Simonis, ejus virtute et meritis liberata est a d. vexatione, faciendo magnam reverentiam ad d. se- pulcrum et ipsum Beatum collaudando, in sua sa- nitate et bono intellectu permanens.... Franciscus, filius Rolandi de Mongardino, com. Bon. ætatis sex ann. habebat guttur inflatum a latere sinistro, et D. Jacobina mater d. pueri duxit eum ad sepulcrum B. Simonis : et ibi rogans fideliter pro d. suo filio, et ipsum super arcam ponens, meritis ejus et virtute liberatus est, sanus permanens de suo gut- ture....	49 Die xiv Junii, Julianus, filius qu. Deomeldæ de Migareto com. Faventia, erat tamquam adver- satus, et carebat sensu et intellectu, et a Paschate Resurrectionis citra caruit visione oculorum, et xii presentis Junii venit Bononiam humiliter et devote ad visitandum corpus B. Simonis, ut liberaretur ab ejusmodi languore. Qui cum fuisset ad sepulcrum ejusdem Sancti, preces humillimas porrigens cum magna fide, a dictis languoribus est diligenter ejus- dem Sancti meritis liberatus... Die xviii Junii Zan- zonus Tiburtini Bonzi, de terra Duglioli com. Bon. dixit quod patiebatur in crure dextero, dicens se habuisse totum inflatum et habens plures fistulas habentes plures plagas, ex quibus exibat magna et infinita putredo, adeo quod uxor ejus et filii non poterant secum morari. Et hanc infirmitatem dixit se passum fuisse sex mensibus vel circa, et non poterat modo aliquo liberari. Audiens de sanctitate et miraculis B. Simonis habuit magnam fidem in eo ut liberaret eum, et vovit eidem se, supplicans ut eum liberaret ad infirmitate sua. Et hanc orationem fecit in terra Duglioli ad domum suam : et liberatus est. Qui videns se liberatum, præ gaudio venit Bononiam, ad gratias agendum cor- pori ejusdem Sancti, et ipsum humiliter hono- randum.	possessus a demone,
clauda,				
monus læsa, 9				
				crus fistulo- sum ;

ex beneficio
furiosus.

A 50 Die xxvi Junii, Franciscinus, filius Cresmi de Barbagna, civis Mediolanensis, qui moratur in porta Gomesana in loco dicto Postoreno, dixit quod quædam mulier de civitate Mediolani petebat aliquid ab eo quod ipse eidem negavit, et ipsa mulier ipsum l convitavit ut secum cœnaret : iste assentivit, et in sero secum cœnavit : et cum cœnaverat dedit eidem bibere, et postmodum recessit ab ea. Et cum fuit domi, effectus fuit tamquam deimens ex illo potu, et amisit sensum et intellectum, et opera ut faciunt stulti faciebat. Dixitque quod aliquando sentiebat et cognoscebat se facere opera stulti, et non verecundabatur : et ibat potius nudus quam vestitus, et potius stabat in loco turpi quam nitido, et se totus vibrabat, et stare rectus aliquando non poterat, et dilacerabat indumenta sua ; et hæc dixit passum fuisse septem mensibus. Ductus fuit ad sepulcrum B. Simonis, et continuo existens ibi liberatus est perfecte ab infirmitate sua : et dixit se fore liberatum meritis B. Simonis gratias eidem agens....

† Ego Franciscus Alberti Anselmi, Imperiali auctoritate Notarius, et missus ad dicta miracula scribenda et in publicam formam redigenda, ex auctoritate et licentia mihi tradita a Rev. viro D. Rugerio Cacia.... Scriptum manu Joannis qu. D. Pauli de m Cospiis Decretorum Doctoris.

ANNOTATA.

a Quæ sequitur formula concludendi et attestandi miraculum fere eadem in omnibus est, nomina testium si excipias, quibus chartam hic implere nil opus est.

b Additur ubique ac juravit ad sancta Dei Evangelia : nos deinceps simpliciter scribemus dixit, aut, juravit.

c Et hanc formulam omnibus communem, audiens de sanctitate et miraculis B. Simonis, deinceps omittemus.

d Pergolare Derivatam a Pergula ; Pergolarium etiam invenias, Italica pergolaio.

e Azardum Teutonibus, Italica, Francis communis vox, sed quibusdam aspirata pro fortuna seu casu felici nec unquam in partem sinistram sumitur.

f Truffa, serpens in Martio notatu vox, significans, jocum, imposturam unde truffare joculari : sed fere in malam partem accipitur, ut jocum contumeliosum significet.

g Lexena, Id est, subula nunc fere ab Italica Lesina dicitur : observandum est autem sæpe in his processibus inter duas vocales scribi x ubi solum s Italica nunc adhibent, ut Felixia, Beatixia.

h Vidonem Abaisim appellat in Italia sacra Ughellus : et duos ejusdem nominis et cognominis Episcopos videtur facere, mediante quodam Petro.

i Num adversati sunt energumenum ; quomodo diabolus quo possidentur, adversarius et inimicus antonomastice dicitur ?

k Placatus accipitur pro planus, in quo nullum offendiculum : sic diligenter pro integre, et alia similia a nativa significative detorta hic occurrunt.

l Convito Italica convivium dicitur hinc convitare, invitare ad convivium.

m Pauli hujus cognomentum fuerit, quod idem exprimitur in Processu tertio ; in primo autem Processu Notarius Vicarius paterne nomini addiderit nomen avi loco cognominis.

CAPUT V.

Processus tertius de miraculis B. Simonis.

Liberatur
energumena,

In Christi nomine. Amen. Nativitatis ejusdem an-

no mcccxxii, Indict. v. die xx mensis Maii, Benella Michaelis de Castro-Leone com. Bon. quæ est æt. xxv ann. coram me Joanne Notario et testibus infrascriptis corporaliter b juravit ad sancta Dei Evangelia, quod a festo Nativitatis D. N. Jesu Christi proxime præterito citra, fuit et erat a dæmone vexata, et opera faciebat ut faciunt dæmoniacæ quasi continue. Tamen extra unam vicem, quod præsentem mense Maii existens in suo sensu, et audiens de miraculis B. Simonis, vovit se Deo et d. Sancto, rogans Deum quod meritis d. B. Simonis eandem in pristinum statum sanitatis reduceret. Quibus dictis sensit se in continenti liberatam, et ab eo tempore citra, nullam aggritudinem passa fuit. Et ideo volens corpus d. B. Simonis visitare, venit ad arcam ejus cum una imagine cerea, quam super d. arcam dimisit, ipsum humiliter et devote collaudando et in sua sanitate et bono intellectu permanens. c Quæ quidem omnia et singula supradicta dixit, juravit et testificata fuit d. Benella, Bononiæ in ecclesia S. Jacobi Strate S. Donati FF. Eremitarum, juxta arcam d. B. Simonis, præsentibus... testibus ; qui omnes etiam juramento dixerunt, Benellam vidisse infirmam et nunc liberam.

52 Die i mensis Junii, Benvenuta, qu. Jacobi de Andreis, de terra S. Agathæ com. Bon. quæ solita fuit morari cum D. Jacobo et Missotto de Suldinis, et nunc moratur cum D. Bartholomæa de Guidozaynis, quæ est æt. xl ann. juravit, quod jam sunt x anni et ultra, quod ipsa habebat gossu et gutturem grossum et inflatum fortissime : et audiens et videns d. Benvenuta miracula B. Simonis, toto corde se vovit Deo, rogans eundem quo meritis B. Simonis de d. infirmitate eandem liberare curaret. Quo facto adivit ad arcam B. Simonis, et liberata est a d. infirmitate.... Die iii Junii. D. filia Pacii et uxor Martini Gratia, de Florentia, de populo S. Laurentii, quæ est æt. xxx ann. juravit, quod ipsa existente in civitate Florentiæ, subito de mense Maii proxime præterito evenit eidem quædam aggritudo in manu sinistra in digito indice d. manus ita et taliter quod ullo modo non poterat d. manum sinistram movere, nec ex ea poterat se adjuvare : et videbatur eidem quod moreretur, et quod medici eidem consilium nullum dare sciebant. Quæ sic stando reminiscens de B. Simone, corde et animo vovit se Deo ut meritis d. B. Simonis eum a d. languore liberaret : et si liberaret eam, quod ipsa personaliter veniret ad arcam d. B. Simonis visitandam. Quo voto facto, incontinenti sensit se liberatam. Et ideo volens votum adimplere, hodie se præsentavit Bononiæ ad arcam d. B. Simonis ipsum collaudando, et a d. infirmitate in totum liberata permanet.

53 Die xi Junii, Gerardus Gosmari, sartor de cap. S. Lucie, qui est æt. xxx ann. pater Gosmarini sui filii, æt. v ann. juravit quod d. Gosmarinus ejus filius erat impeditus in cruribus et tibiis, ita et taliter quod nullo modo se movere poterat : et sic stetit d. infirmitate gravatus spatio duorum annorum et ultra. Et etiam eo existente in d. aggritudine, brachium et manum sinistram et sinistram [invasit morbus], ita et taliter quod dictis brachio et manu juvare se non poterat : Et etiam patiebatur morbum educum. Videns d. Gerardus miracula B. Simonis, vovit toto corde et animo d. ejus filium Deo, dicens, quod si Deus ejus filium meritis B. Simonis de dictis languoribus liberaret, ipse eum duceret ad arcam d. Beati, cum imagine cerea, et ipsam imaginem super d. arcam dimitteret. Quo facto voto in continenti d. Gosmarinus cepit liberari. Videns d. Gerardus hæc, d. ejus filium duxit incontinenti ad arcam B. Simonis omni die usque ad dies tres : et sic

guttur inflatum,

sinistra manca,

puer paralyticus,

A sic d. Gosmarinus, virtute Dei et meritis B. Simonis, liberatus est; et eum Gerardus pater suus hodie, liberatum in totum et sine aliquo languore, duxit et præsentavit eum voto ad d. arcam, Deum et B. Simonem collaudando....

Abilis debilis, 54 Die xiii Junii, Ghisella, filia qu. Zanis et uxor qu. Andreæ, de cap. S. Antonii, quæ est æt. xxx ann. juravit, quod jam sunt quatuor anni, quod ipsa habuit et habebat tibus et crura omnino fractas, ita et taliter quod nullo modo poterat portare pannos juxta ipsas, et fere non ibat: et aliqua medela quam ipsis faceret nihil proderat. Audiensque et videns miracula, manata meritis B. Simonis, vovit se Deo et B. Simoni, rogans D. N. Jesum Christum, quod meritis B. Simonis ipsam liberare curaret a d. infirmitate. Quod quidem votum fecit a decem diebus citra: ipsa namque d. preceptione exaudita liberata est. Nolens autem d. beneficio ingrata esse hodie se præsentavit ad arcam B. Simonis....

e liberatur maufragus 55 Die xxi Junii, Nicolinus Emonitii de Bentaxio comitatus e Savoia, juravit, quod eo, mense Maii proxime præteriti, existente in mari piscari in quadam navî de Gambacurtis; d. navis ex fortuali et periculo periculavit et suffocavit in mari, ita et taliter quod omnes qui in d. navî erant morientes suffocati fuerunt. Ipse autem Nicolinus existens in d. periculo in navî, recordatus fuit de miraculis quæ audiverat dici de B. Simone: totoque corde et animo vovit se Deo et B. Jacobo, rogans ipsos quod meritis B. Simonis eum de d. periculo liberarent, rogans etiam B. Simonem quod preces suas porrigere deberet D. N. Jesu Christo, ut meritis ejusdem de d. periculo evadere posset: quod si evaderet, ipse veniret personaliter ad visitandum corpus d. B. Simonis, cum uno bordonio ferreo in manu, conjuncto cum una catena ferrea, cum uno collarî ferreo ad guttorem ejus. Quo voto facto, in continenti, ipso instanti, quasi antequam votum bene complexisset, apparuit eidem Nicolino una g. assis de ligno veniens ante eum; qui videns eam cepit eam in continenti, et projecit se super eam cum pectore: et virtute Dei et B. Jacobi et meritis B. Simonis cum d. asside de mari exivit, et de d. periculo evasit. Volens igitur votum per eum factum et promissa adimplere, hodie xxi Junii cum d. bordonio in manibus, conjuncto cum una catena ferrea, cum uno collarî ferreo ad guttorem, se præsentavit ad arcam B. Simonis, Deum et S. Jacobum et B. Simonem magnifice collaudando, dictumque bordonum, catenam et collarium super d. arcam dimittens, omnia supradicta testificatus fuit....

et demoniaca una 56 Die xxv Augusti, D. Mixina, filia qu. Reloms uxor Berti, de Butrio, quæ moratur in terra Galixani com. Bon. æt. xxv ann. juravit quod possunt esse quindecim dies, ipsa existens in domo suæ habitationis posita in terra Galixani et bibens, capta fuit a demone; et visum fuit sibi in ipsa putatione quod ipsa demonem biheret. Et in continenti subito cepit facere ut faciunt adversatæ, exclamando et alia faciendo ut faciunt adversatæ, ita quod aliquis nullo modo eam poterat tenere. Verum tamen dixit, quod ea existente die xiii Augusti in suo bono sensu, ipsa et mater ejus voverunt se Deo, rogantes Deum quod meritis B. Simonis d. Mixinam a d. infirmitate liberaret. Quo voto facto, in continenti die sabbati xiv Augusti, d. Mixina ducta fuit nundum liberata super unum currum ad arcam B. Simonis, et ibi stetit demoniata et adversata usque ad diem Dominicam sequentem post prandium: et d. die Dominica post prandium, virtute Dei et B. Simonis, liberata fuit. Et ideo volens prædicta patet fieri, hodie se præsentavit ad arcam d. B. Simonis, sanam et a d. infirmitate liberatam; Deum et gloriosam Virginem

Mariam et B. Simonem collaudando, et in suo vero D et bono sensu permanens.

57 Anno mcccxxiii, Indict. vi, die i Martii, D. Sandra et D. Rossa sorores, et filia Franchi de Sambuca, quæ nunc morantur Bononiæ in cap. S. Catharinæ de Saragocia; quæ D. Sandra est æt. xxiv ann. et D. Rossa æt. xxxv ann. juraverunt quod ipsa Sandra erat demoniata et adversata, et sic stetit spatio quatuor annorum et ultra ita et taliter quod quasi continue faciebat ut demoniatæ faciunt; et ultra tam capta erat a demone, quod ipsa nullo modo ibat, nec ire volebat, nec poterat ad aliquam ecclesiam, nec etiam Corpus Christi videre volebat nec poterat. Et etiam die Jovis xxiv mensis Februarii proxime præteriti, in die S. Matthiæ, subito amisit visum, ita quod nullo modo videre poterat. Et sic stando d. D. Rossa die Dominica penultima Februarii proxime præteriti, videns D. Sandram ejus sororem sic gravatam, dixit eidem Sandræ; Soror mea, ego volo preces porrigas Deo, quod meritis B. Simonis te liberet: et ego etiam quamvis indigna rogo eum toto corde, quod meritis ejus Matris gloriosissimæ Mariæ et B. Simonis te liberare dignetur. Et tunc d. Sandram per vim duci fecit die Dominica præd. ad arcam B. Simonis, et ibi steterunt cum ea usque heri ultimo Februarii hora Nonæ. Et d. die heri hora Nonæ libera fuit de visu et captione demonum, surrigendo se, et postmodum flexis genibus ante arcam B. Simonis et coram Crucifixo se ponendo, Deum et gloriosam Virginem Mariam et B. Simonem et omnes Sanctos et Sanctas Dei collaudando devote et benigne: et ibi ad d. arcam permansit usque in hodiernam diem, et vidit corpus Christi, collaudando eum et ipsi se recommendando.

58 Die xxii Martii, D. Lucia, uxor Francisci Ugonis de cap. S. Leonardi, mater Bartholomæi sui filii et filii d. Francisci, qui ejus filius est æt. duorum ann. juravit, quod existente d. Bartholomæo ejus filio die xix præsentis mensis Martii, in strata publica S. Vitalis cum uno randallo h in manibus, duo boves cum uno curru transibant per d. stratum et unus ex d. bobus percussit eum cornibus d. puerum, et projecit eum in terram ante se, et posuit unum ex pedibus super faciem et caput d. Bartholomæi, et alium posuit super corpus d. pueri: et sic eunte bove, rotæ d. currus transierunt super corpus et brachia d. pueri, et super randallum quem habebat in manibus. Et tunc videns d. D. Lucia, quæ erat sub portien ante d. stratum, voce magna clamavit toto corde; O S. Simon, adjuvetis filium meum, quem vobis recomendo. Et in continenti surrexit et ivit in stratum, et cepit d. filium suum, et surrexit eum de terra, credens eum esse mortuum; et invenit esse sanum sine uno malo vel languore, et d. randallus, quem d. puer habebat in manu, totus fuit fractus a rotis currus. Et ideo nolens tanti beneficii ingrata esse et prædicta latere, hodie d. ejus filium præsentavit ad arcam B. Simonis, cum una imagine cereæ magnitudinis d. pueri quam imaginem supra d. arcam dimisit....

59 Die xxix Martii, Blasius qu. Petri Pasasellate qui fuit de terra Funi com. Bon. et nunc moratur in terra Roncorum, pater Jacobi sui filii, et D. Bartholomæa uxor d. Blasii et mater d. Jacobi, qui Jacobus est æt. sex ann. juraverunt, quod d. Jacobus eorum filius stetit spatio quinque annorum quod ire non poterat, et temporis mortis B. Simonis erat sic impeditus. Et stantes prædicti in d. terra Roncorum et audientes miracula B. Simonis, voverunt filium Deo et B. Simoni, et eum duxerunt ad arcam B. Simonis, et ibi steterunt spatio duorum dierum, et postmodum recesserunt cum d. suo filio non liberato. Et post hæc stantes in domo ipsorum habitationis,

D

atque altera,

B

servatur puer a bove et curru obtritus,

h

F

alius gradendi facultate destitutus sanatur.

et

A et iterato audientes miracula B. Simonis, voverunt eum Deo et B. Simoni toto corde et animo, dicentes, quod si d. eorum filius virtute Dei et meritis B. Simonis liberaretur, ipsi de sua paupertate cesserent ei unam imaginem ceream super arcam B. Simonis. Quo voto facto, statim infra tres dies post d. votum, d. Jacobus existens in domo habitationis eorum, subito cepit ire et bene liberatus est, et rite et bene vadit, et sine aliquo languore remansit. Et ideo volentes votum attendere, hodie d. eorum filium cum imagine ad arcam B. Simonis præsentaverunt sanum, Deum et gloriosam Virginem Mariam et B. Simonem collaudantes...

item vir de-
bilis,

i

B

k

et puella
epileptica,

60 Die ix Aprilis, Joannes filius Francisci mag. Juliani, de terra Gazani com. Bon. qui est æt. xxv ann. juravit, quod de anno proxime præterito, de hebdomade sancta, eo existente in quodam campo ad i zappandum subito evenerunt sibi magnissimæ dolia in anclis ipsius, ita quod nullo modo poterat ire nec se movere: et sic stetit impeditus de d. doliis usque ad tempus quo blada metuntur. Et sic stando audiens miracula B. Simonis, vovit se toto corde B. Simoni. Quo facto infra paucos dies in d. terra Gazani subito surrexit et liberatus fuit. Et ideo nolens d. beneficio et gratiæ ingratus esse, hodie liberatum se præsentavit ad arcam B. Simonis, cum una k bottaglia magna, quam obtulit et dimisit super arcam d. B. Simonis...

61 Die xi Aprilis, Agnesia, filia qu. Guilelmi de Cluxuriis de Archonto com. Placentiæ, quæ est æt. xv ann. ut asserunt, juravit quod jam est annus et ultra, quod ipsa patiebatur morbo caduco, et in die festivitatis conversionis S. Pauli proxime præterito venit ad standum in civitate Bononiæ, cum D. Joanna qu. Henrici de cap. sancti Vitalis et D. Bisina de Castro-franco: et in d. domo pluries habuit d. infirmitatem. Et sic stando d. duæ Domine Joanna et Bisina dixerunt eidem Agnesiæ, quod voveret se Deo et B. Simoni, quod eam liberaret. Quæ Agnesia audiens prædicta, toto corde et animo se vovit Deo et B. Simoni, preces porrigens eisdem, quod de d. infirmitate eam liberarent. Quod votum fecit jam sunt duo menses et ultra, et ab eo tempore citra d. infirmitatem passa non fuit, quam solita erat habere bis in hebdomade et bis in die...

ANNOTATA.

C a Præmittatur exordium, iisdem plane verbis scriptum, quale est initio Processus secundi, quod non putavimus hic iterandum.

b Hæc formula repetitur in omnibus subsequentibus depositionibus, pro qua simpliciter scripsimus juravit.

c Etiam hæc conclusio aliis omnibus communis deinceps omittitur, neque hæc tantum; sed etiam accessus ad sepulcrum voti solvendi causa, iisdem pene verbis ubique expressus.

d Gossum pro gula, Francis, gosier q. d. gossarium, a prædicta radice gosso.

e Ita passim appellatur Sabaudia, trans Alpes posita regio, Bononia remotior: quare suspicor legendum esse Savonæ, quod est maritimum oræ Ligusticæ oppidum, vix dimidio spatio dissitum.

f Bordonum Italis Francisque communis vox, pro oblongo baculo viatorio, quali utuntur ad sacra loca peregrini.

g Academici della Crusca in suo vocabulario dicunt, quod Asse Italis sit antenna minor, haud magis quam tres digitos crassa: an vero hic etiam pro majori non sumatur, quam Itali Panconem vocant, posset ex hoc loco dubitari.

h Ecgraphum nostrum scandallo: sed hæc nullius significationis vox: mendum ergo ruti correximus: nam Aprilis T. II

randello Italis est baculus curtus et arcuatus, quo arcus adstringuntur funes sartinatorii.

i Zappa Italis est, ligo: hinc, Zappare, est, fodere.

k Bottaglia poni videtur pro vini poculo.

CAPUT VI.

Tertii Processus pars altera.

Die xx Aprilis, D. Bartholucia, filia qu. Bandini et uxor Surrentini de Orto, quæ moratur ad Roccam-majorem, mater Julianæ ejus filiae, quæ est ætatis quinque mensium, juravit quod d. Juliana patiebatur a morbo caduco et passa fuit spatio duorum mensium et ultra, et d. malum habebat ad minus bis in hebdomade: et quod jam sunt tres hebdomadæ, et ultra quod ipsa votum fecit Deo, quod si meritis B. Simonis ipse ejus filiam liberaret, ipsa faceret d. Simonem depingi. Quo voto facto a d. tempore citra, ejus filia d. infirmitatem passa non fuit: et ideo vere credit eam liberatam esse, quia ut supra dicit d. infirmitatem ad minus bis in hebdomada patiebatur. Et sicut vovit d. Fr. Simonem pingi fecit et filiam ad ejus arcam præsentavit... Eodem die Martinus Acursii de cap. S. Antonii laborator, et Ægidia ejus uxor juraverunt, quod Cursius eorum filius, qui est æt. iv ann. ortus fuit crepatus, et sic stetit usque ad mensem Januarii vel Februarii proxime præteriti, portando continuo unum b brachirohū. Et sic stantes, uno supradictorum mensium, recordati fuerunt de miraculis B. Simonis: et fecerunt votum Deo et B. Simoni, quod præsentarent eorum filium ad arcam Beati in die suæ festivitatis, et dimitterent ad arcam brachirohū quem portabat, et transfigerent arcam præd. cum uno statuali c cerco. Quo facto, incontinenti d. Cursius liberavit, et ab eo tempore citra liberatus permansit, et sic enim ut voverunt hodie præsentaverunt ad arcam, et dimiserunt brachirohū, et arcam transfixerunt, Deum et B. Simonem collaudantes...

Curatur
epileptica
puella,

a

E

b
puer hernio-
sus unus,

c

alter,

d

F

tertius,

63 Die iii Maii, D. Bartholomea, filia qu. Boninsegniæ et uxor Mercadantis Bazallenii, de cap. S. Ægidii, mater Antonii ejus filii et filii d. Mercadantis, qui eorum filius est æt. ix ann. juravit quod d. ejus filius occasione unius sorevarii d seu chazetinae crepavit, jam sunt octo anni vel circa, et sic stetit crepatus et devastatus usque ad tempus mortis B. Simonis. Et mortuo B. Simone, ipsa et d. Mercadante ejus maritus, videntes miracula B. Simonis desuper manata, voverunt et votum fecerunt Deo, quod si eorum filius meritis B. Simonis a d. infirmitate liberaretur, quod ipsi facerent comburi unam lampadem ad arcam d. Beati. Et incontinenti incepit lampadem comburi facere, et jam sunt tres menses et ultra quod jam d. eorum filius, virtute Dei et meritis B. Simonis, liberatus est... Die xiv Maii, Antonius Jacobi Ortolanus, de cap. S. Antonii, juravit, quod quidam suus filius nomine Nannes, qui est æt. xl Mensium, principio Quadragesimæ proxime præteritæ fortiter cecidit in terra, ita et taliter quod crepavit et devastatus fuit. Et videns d. Antonius prædicta, votum fecit Deo, quod si meritis B. Simonis d. ejus filius liberaretur, ipse faceret d. Beatum depingi ad d. ecclesiam S. Antonii. Quo voto facto quasi per tres hebdomades vel circa, ejus filius liberatus fuit et est. Et stetit usque ad hodiernum diem ad ducendum filium ad arcam B. Simonis, eo quod volebat videre firmiter si liberatus erat: et sic vere virtute Dei et meritis B. Simonis liberatus est, et filium ad arcam B. Simonis præsentavit...

64 Die xiv Junii, D. Bartholina, filia qu. Stephani Ortolani de Faventia, et uxor qu. Ugolini de Cassadello

A Cassadello, quæ morabatur in civitate Faventie in e contrata portæ Montanarie, juravit quod jam sunt xxv menses vel circa, ipsa existente in civitate Faventie sub porticone domus ejusdam suæ vicinie, subito impedita fuit pedibus et manibus et totius personæ, ita quod se nullo modo adjuvare nec movere poterat. Et sic stando audiens miracula B. Simonis, fecit se portari super unam carrettam a civitate Faventie ad arcem B. Simonis, jam sunt quatuor menses vel circa : et ibi stetit usque ad diem festivitatis B. Simonis de mense Aprilis proxime præteriti : et d. die liberata fuit et est, ita quod nunc se adjuvat manibus et pedibus, et vadit quo vult sine aliquo auxilio... Die xxvi Junii, Jacobinus qu. Amici de Vauxio de Mediolano, qui est æt. xl. ann. juravit, quod jam sunt xxvi menses, ipso existente in civitate Senarum ad laborandum in quodam palatio illorum de Saracenis; ipse cum multis aliis cecidit de palatio in terra : et alii qui cum eo ceciderunt incontinenti mortui fuerunt, et ipse evasit, tamen omnia ossa sua confracta fuerunt, et omnia interiora ierunt a latere inferiori, et se juvare non poterat de brachio dextero nullo modo. Et heri dum venisset in civitate Bononiæ, de novo audivit miracula B. Simonis; et audiens ea, venit toto corde puro et animo ad arcem B. Simonis : et ibi stetit heri et hodie : et virtute Dei et B. Simonis hodie liberatus est de d. brachio...

B 63. Die xxix Junii D. Richelda, filia qu. Gerardini et uxor Berti, de cap. S. Mariæ de templo, quæ est æt. xl. ann. juravit quod jam sunt tres anni, quod ipsa non poterat se adjuvare in genibus, et in ipsis habebat dolias, ita quod nullo modo poterat stare recta, nec ire sine baculo. Audiensque miracula B. Simonis, vovit se toto corde Deo et B. Simoni, rogans Deum quod meritis B. Simonis eam liberaret. Quo facto liberata fuit, post votum intra octo dies vel circa, ita quod recte et sine baculo et sine dolore vadit ubique. Nolens igitur prædicta latere, hodie præsentavit se liberatam ad arcem B. Simonis, Deum et d. Beatum collaudando.... Die xxvi mensis Julii, D. Ægidia, uxor Bernardi, de cap. S. Ægidii, juravit quod quidam ejus filius, nomine Joannes, jam sunt duo menses et ultra, crepavit : quod videns ipsa, die xxi præsentis mensis, vovit d. ejus filium Deo et B. Simoni, quod eum liberare curarent. Quo voto facto incontinenti et sine mora d. ejus filius f. liberavit : et ideo eum præsentavit hodie ad arcem B. Simonis....

C 66 Die x Augusti Francisca, uxor Jacobi Vieturalis, de cap. S. Cecilie, juravit, quod quidam ejus filius, nomine Bartholomæus, a die suæ originis ortus fuit cum una magnissima g natta in capite a latere dextero, magna ut ovum anseris, et quod non poterat inquam eidem aliquod remedium facere consilio alienius medici, vel non quod ipse liberari posset. Videns igitur d. Francisca et audiens miracula B. Simonis, votum fecit Deo, jam sunt sex menses vel circa, quod si ejus filius meritis B. Simonis de d. infirmitate liberaretur, ipsa offerret et præsentaret super arcem Beati unum caput pueri cereum. Quo voto facto, quasi post quindecim dies, filius integre liberatus fuit. Volens igitur votum adimplere, hodie d. filium ejus liberatum, cum capite cereo, ad arcem B. Simonis præsentavit....

D 67 Die iii Octobris Rainaldus Laurentii de Florentia, familiaris Marci qu. Lanfranchi de Pistorio, qui nunc moratur Bononiæ in hospitio Sotti h hospitatoris, juravit, quod die Veneris proxime præterito, primo præsentis mensis Octobris, ipso existente in d. hospitio denocte, audivit equos in d. hospitio existentes insinuat rixari : et audiens hæc in continenti surrexit, caussa eundi ad eos. Et eundo ad stabula visum sibi fuit unum hominem videre super

unum ex d. equis, et in continenti taliter pavescit. D quod cecidit in terram et non potuit se adjuvare, nec ire, nec etiam loqui : et sic stetit usque ad diem. Et die facto veniens D. Marcus ad stalulum, invenit d. Rainaldum sic jacentem, et quod non poterat se adjuvare neque loqui; d. Marcus vovit d. Rainaldum Deo et B. Simoni, et eum conduci fecit heri de mane sic infirmum ad arcem Beati : et d. die heri hora Nonæ liberatus fuit, et ideo hodie se præsentavit.... Die iv Octobris, D. Pellegrina, uxor Francisci qu. Jacobi de Apoxa de cap. S. Vitalis, juravit, quod quedam ejus filia nomine Cola, æt. xxv mensium, a die nativitatis suæ usque ad decem dies subsequentes, stetit caeca oculorum, et non videbat : elapsis vero dictis decem diebus cæpit aliquantulum videre, sed male : et sic stetit quasi caeca quod non videbat usque ad unum mensem proxime præteritum retro. Videns itaque d. D. Pellegrina miracula B. Simonis, vovit filiam Deo et B. Simoni, et eam duxit pluries ad arcem. Et jam sunt quindecim dies et ultra quod liberata fuit : et hodie eam præsentavit.

68 Anno mcccxxiv, Indict. vii, die xvi mensis Aprilis, D. Massara, filia qu. Damiani et uxor Bonaventuræ Joannis de Mascardis, quæ moratur in terra Funi com. Bon. juravit, quod quidam ejus filius, nomine Antonius, qui esse potest æt. trium ann. infirmus erat morbo caduco; et videns et audiens miracula B. Simonis, fecit votum Deo, quod si meritis B. Simonis d. ejus filius liberaretur, portaret eum ad arcem B. Simonis, et offerret eidem unam candelam ceream magnitudinis d. Antonii. Quo voto facto incontinenti liberatus fuit : et jam sunt decem et octo menses quod deinde malum non habuit, quod solitus erat habere bis vel semel in hebdomada.... Eodem die D. Margarita Ghiberti, uxor Baldini de Marciis, de Funi com. Bon. i bajula filie Venetici de Personaldis, quæ est æt. xviii mensium, juravit, quod die v præsentis mensis Aprilis d. filia existens in area d. Margarete, subito cecidit in terram super latus sinistrum, et incontinenti amisit brachium et manum sinistram, nec poterat se adjuvare. Et tunc eam portavit cuidam medico, credendo quod brachium esset motum : et medius invenit brachium motum non esse, et sic stetit per unum diem et unam noctem. Quod videns ipsa vovit eam Deo et B. Simoni, quod si ipse eam liberaret, ipsa eam duceret ad arcem B. Simonis, et daret eidem unam candelam ceream, magnitudinis diete pællæ. Et in continenti facto voto, liberata fuit et incepit brachium movere....

E 69 Die v mensis Maii, D. Verdillia, filia Benvenuti de Tizano com. Bon. et uxor Martini Honebeni de Coro com. Bon. juravit, quod quedam ejus filia nomine Bartholomæa, quæ est æt. iv ann. orta fuit clauda, et sic stetit spatio trium annorum. Audiensque d. D. Verdillia miracula B. Simonis, vovit filiam Deo et B. Simoni, jam est annus vel circa, et cum jam est annus vel circa portavit super arcem B. Simonis; et ibi stetit spatio unius diei. Et sic stando ad arcem, d. Bartholomæa liberata fuit, et portavit domum liberatam, et stetit usque in hodiernum diem providendo si liberata permanceret. Videns igitur quod liberata permansit et est liberata, ideo, ne prædicta laterent, hodie ad arcem d. Beati se præsentavit cum una imagine cerea, ipsam super arcem dimittendo.... Die xi Julii, D. Agnesia, filia qu. Bartholomæi et uxor Alberti Batani de cap. S. Sismundi; et Ægidia ejus filia, æt. xiv ann. juraverunt, quod d. Ægidia in festo carnis privii proxime præteriti, usque per totum mensem Junii proxime præteriti, stetit infirma gravissima infirmitate : et quod a latere dextero habebat

puella cæcutiens,

puer epilepticus, E

item puella,

F alia clauda,

tibia tumens facta,

A habebat corpus totum inflatum, et crus et tibiam cum magnissima inflatura, ita quod fere ire non poterat. Et sic stando habuerant consilium cum pluribus medicis, qui omnes dicebant quod necesse erat facere emplastrum, et ponere eum super d. malum, ad hoc ut faceret *k* caput, ut posset incidi. Quæ sic audientes die primo præsentis mensis Julii, ambæ prædictæ fecerunt votum, quod si d. Ægidia liberaretur sine incisione, ipsæ darent et præsentarent ad arcam B. Simonis unam tibiam magnam ceream, et facerent dici unam Missam ad honorem Dei et B. Simonis. Quo voto facto, in continenti incepit liberari, et se sensit liberatam....

70 Die xxviii mensis Julii, Petrus Jacobi de Castagnolo-majori, qui nunc moratur in terra Ronchorum com. Bon. juravit, quod quidam ejus filius, nomine Joannes, die sabbati vigilia S. Catharinæ *l* de Quadragesima proxime præterita, ex quodam squasso *m* crepavit. Et tunc eum duxit Bononiam ad quemdam medicum, et eum fecit mederi bene per unum mensem, et liberari non poterat. Et videns quod non liberabatur, D. Texola, ejus uxor et mater d. Joannis, jam est mensis vel circa, fecit votum Deo, quod, si d. ejus filius meritis B. Simonis liberaretur, ipsa portaret eum ad arcam B. Simonis, et offerret super d. arcam unum puerum de cera, et quod toto tempore vitæ suæ jejunaret vigiliam d. B. Simonis, in pane et aqua. Quo voto facto, post paucos dies d. Joannes liberatus fuit, et hodie liberatus est.

† Ego Joannes Nicolai de Manellis, Imp. auct. Notarius, dicta omnia miracula suprascripta, ut scripta sunt, publice scripsi et in publicam formam redegi auctoritate etc ut supra.

ANNOTATA.

a Ita passim toto hoc Processu verbum patior construitur cum ablativo, quem, ne offendiculo continuo foret, plerumque in oculosativum mutavimus.

b 12 Martii in Vita S. Justinæ Aretinæ num. 5 Bracheriolum, herniæ vinculum : vide ibidem hujus vocis etymon.

c An intelligitur statua seu imago cerea, arcæ affigenda?

d Neutrius vocis vim assequimur. Crevache Francis crepatura est, a crever crepare :

e Contrata, quasi conterrata, ut alibi dictum, significat idem quod regio.

f Ita frequenter in hoc processu verbum liberare ponitur neutraliter, pro liberari, quod hic nolimus dissimulare, et si variis locis correxerimus substituta terminatione passiva, maxime ubi habebatur liberaret, et scripsimus liberaretur.

g Tuber capiti immascens non sine periculo, Italis Natta dicitur.

h An Sottus significat stultum, sicut Sot Trutonibus et Francis.

i Bajula, id est nutrix, Italis balia.

k Far copo, inquiunt Academici della Crusca, dicitur de apostematis, quando suppuratione perfecta incipiunt fluere.

l Non illius antiquæ Virginis et Martyris, quæ colitur 25 Novembris, sed Catharinæ Bononiensis, de qua egimus 9 Martii. Verum anno 1342 dies 8 Martii non in sabbatum, sed in diem Jovis incidit, littera Dominicali G. fuerit hic lapsus memoriæ.

m Squassus dicitur succussio, unde squassare, cum impetu succurrere.

CAPUT VII.

Appendix miraculorum ad Processum tertium.

In Christi nomine. Amen. Annonativitatis ejusdem

mcccxxiv, Indict. vii, die xi mensis Septembris D. Sania, filia qu. Fugerii et uxor Benvenuti Michaelis Leei, quæ moratur ad Gnazarellum com. Bon. coram me Joanne de Manellis Notario infrascripto et testibus infra positis, corporaliter juravit ad sancta Dei Evangelia, quod quidam ejus filius, nomine Michael, ætatis quatuor annorum cum dimidio stando in domo suæ habitationis, de mense Julii proxime præteriti, uno mane evenit eidem Michaeli gamba dextera, a genu infra usque ad pedem, tota torta quasi ad modum arcus, et non poterat quasi ire : et quando i'at, portabat pedem dexterum totum tortum. Et d. D. Savia videns hæc, portavit d. ejus filium sapius ad medicos, et non invenit aliquem qui eum liberare posset vel sciret. Videns igitur quod liberari non poterat, recordata fuit de meritis B. Simonis ; et stando in domo suæ habitationis, toto corde et animo fecit votum Deo, quod si d. ejus filius meritis B. Simonis liberaretur, quod ipsa d. ejus filium duceret ad arcam B. Simonis, et super d. arcam offerri faceret unam gambam ceream cum pede, et faceret, dici et celebrari unam Missam in honorem Dei : quod votum fecit de mense Augusti proxime præteriti, quodam sero. Et voto facto in continenti mane d. ejus filius surrexit et liberatus est a d. infirmitate. Volens igitur votum adimplere, hodie d. ejus filium liberatum ad d. arcam B. Simonis præsentavit eum voto prædicto, Deum et B. Simonem collaudando : quæ quidem omnia dixit et testificata fuit præsentibus mag. Tomasino qu. Mag. Lanzoloti, Petro Gerardi calzolari et Masimbene Alberti, Testibus.

72 Die vii mensis Octobris, D. Franciscus qu. D. Pasquæ drapparii, de cap. S. Lucie, et D. Joanna ejus uxor juraverunt, quod quidam eorum filius, Nicolaus nomine, æt. iv ann. existens sub portieu domus eorum, de hebdomada sancta anni proxime præteriti ; quidam alius eorum filius, nomine Antonius, existens super quemdam equum d. Francisci, et eum ducendo per portiens et currendo, d. equus dedit d. Nicolao ita et taliter, quod eum projecit in terra, et in quodam murello dedit eum capite, ita et taliter quod oculi in totum de capite ejus exibant, cum magna effusione sanguinis : et in continenti misit per melicos multos, qui omnes concorditer dicebant ipsum oculos et visum amisisse. Et tunc d. D. Joanna audiens prædicta, corde et animo fecit votum Deo et B. Mariæ, quod si meritis B. Simonis d. ejus filius liberaretur, eum ad arcam ejus duceret, et offerret eidem unam imaginem ceream. Et voto facto incepit liberari, et in die Paschatis Resurrectionis sequentis de mane, in totum liberatus fuit.... Eisdem die, loco, et testibus d. D. Franciscus suo Sacramento dixit, quod die in præsentis mensis Octobris, ipso existente in lecto, subito eidem evenerunt febres magnissimæ, ita quod credebatur subito mori : et sic stando in tremitu mortis in lecto, recordatus fuit de B. Simone. Et tunc votum fecit Deo et gloriæ Virgini Mariæ, quod si ipse meritis B. Simonis liberaretur, faceret d. Fr. Simonem depingi : quo voto facto in continenti liberatus fuit et est.... Die xxiv Novembris, D. Francisca, filia qu. Spinelli et uxor Jacobi Benvenuti, de cap. S. Mariæ de Allamannis, juravit, quod quidam ejus filius, nomine Julius, æt. vii ann. jam sunt duo anni vel circa, crepavit et devastatus fuit, nec liberari poterat : et quod sunt duo menses vel circa, quod ipsa fecit votum Deo, quod si d. ejus filius meritis B. Simonis liberaretur, ipsa faceret continue uno anno unam lampadem comburi ad arcam d. Beati : et quod jam est mensis et ultra quod d. suus filius liberatus fuit et est....

73 Anno mcccxxv, Indict. viii, die xv Martii, D.

EX PRO-
CESSU MS.
Sanantur,
pes distortus,

E

oculi excussi,

P

febris vehementis,

gravis hernia,

EX PRO-
CENSU M
oculorum
tumor,

a

guttur pessime
affectum

B

b
dolor lateris,

c

C

d
cruris in-
flatio,

e

f

A D. Jacobina quæ dicitur Mina, filia qu. Jacobi et uxor Nicolai Fabri de cap. S. Blasii, juravit, quod quidam ejus filius, nomine Francens, æt. xx mensium, dum esset ætatis trium mensium, oculi ejus evenerunt eidero grossissimi et inflati: et postmodum ipsa fecit mederi: et in fine in totum oculi ejus descolati a fuerant, et medici omnes concordantes erant, quod erant in totum descolati et nunquam videre non poterat: et sic stetit per quatuor menses quod non vidit. Et videns prædicta fecit votum Deo, quod si d. ejus filius meritis B. Simonis liberaretur, ipsa manibus propriis portaret eum ad arcam Beati, et super d. arcam offerret unam imaginem ceream magnitudinis d. Francisci, et quod ipsa toto tempore vite sue jejunaret vigiliam B. Simonis: Quo voto facto, quasi ea die, d. ejus filius aperuit oculos cum luce clarissima, et liberatus fuit et est.

74 Die xxiv Martii, Guido Bitini Capelli de Crevalcore com. Bon. qui est æt. xx. ann. juravit quod de mense Maii proxime præteriti, subito evenit eidem in gutture a latere sinistro quædam tegritudo, quæ vocatur Noli me tangere, ita et taliter quod quasi ex ea mortuus fuit. Et videns hæc quædam ejus amita, nomine D. Bona, fecit votum, quod si d. Guido meritis B. Simonis liberaretur, ipsa duceret eum ad arcam d. Beati et d. arcam transigeret uno statuario cereo: quo voto facto, incontinenti eodem die liberatus fuit.

75 Eodem die Albertinus Honenbene Terelarius, de terra Galerie com. Bon. et D. Laurentia ejus uxor, juraverunt, quod de mense Februarii proxime præteriti, in tempore b carnisprivii, subito evenit eidem Albertino, in pectore in latere sinistro, magnissima inflatura, ita et taliter quod quasi quiescere non poterat. Et tunc ipsi venerunt Bononiam, et habuerunt consilium cum medicis civitatis Bononiæ: qui omnes dicebant ipsum mortuum esse, et non posse evadere: dicebant enim illam esse infirmitatem quæ vocatur Noli me tangere; et quod eidem consilium dare nesciebant, nisi quod ipse iret ad arcam S. Antonii de Vienna. Audientes hæc recesserunt de civitate Bononiæ et ibant domum plorando, nescientes quid facere deberent, quoniam quatuor filios parvulos habebant. Et hodie sunt tres hebdomade, stando et credendo mori, fecerunt votum Deo et B. V. Mariæ, quod si d. Albertinus liberaretur meritis B. Simonis, et quod si eum meritis ejusdem liberatum redderent quatuor dietis ejus filijs parvis et egenis, ipsi venirent personaliter ad arcam d. Beati, et offerrent eidem quatuor imagines cereas, ut quatuor filios habebant. Quo voto facto incepit liberari, et post votum per spatium octo dierum legitime et bene liberatus fuit et est....

76 Eodem die Rainerius filius qu. Petri calceatoris de Mutina, de cinquantina d. S. Marci a latere interiori, qui est æt. xxvii ann. juravit, quod in gamba ejus sinistra evenit eidem quædam infirmitas magnissima, ita quod tota fortissime evenit inflata, ita et taliter quod bis in d. infirmitate incisus fuit per Mag. Petrum qui dicitur Medighini, filium Mag. Henrici Cardellini de Mutina, medicum; ex quibus infirmitate et incisionibus nervi se retraxerunt, ita quod quando d. incisiones e soliditate fuerunt, d. gamba et nervi remanserunt retracti, ita et taliter quod d. Rainerius sine ferlis ire non poterat et sic stetit per duos menses. Videns ergo quod liberari non poterat, et reminiscens de sanctitate B. Simonis: fecit votum Deo et gloriosæ Virginis Mariæ, quod si ipse meritis B. Simonis liberaret eum, veniret personaliter pedes ad visitandum arcam d. B. Simonis: quod votum fecit mense Maii

proxime præteriti. Quo voto facto, quasi per sex vel octo dies post d. votum, liberatus fuit legitime, et libere vadit ubique

77 Die x mensis Aprilis, D. Jacoba, filia qu. Gerardi et uxor Guidonis Calzolarij, de civitate Mutinæ, de cinquantina Berariorum, juravit, quod quidam ejus filius nomine Joannes, æt. xi ann. cum dimidio, eo existente in lecto die Dominica, in festivitate S. Lazari f proxime præterita, subito evenit eidem quod ipse amisit visum et loquelam: et sic stetit bene de mane usque ad Nonam quasi in transitu. Videns hæc ipsa incepit clamare et plorare, ita quod omnes vicini et vicinæ ejus transibant ad eam: et aliquid ex eis iverunt per medicos Mutinæ. Qui medici, eum viderunt et tetigerunt eum, dixerunt eum esse in periculo mortis, et nullo modo potuerunt eidem aperire os neque manus; et faciebant ut faciant hi qui moriuntur. Illa videns et audiens quod d. ejus filius erat in periculo mortis, recordata fuit de B. Simone, et coram omnibus vicinis et vicinabus ejus, qui et quæ erant in domo sua cum ea ad prædicta videnda, ipsa alta voce et toto corde cepit clamare et dicere, O Sanctissime Simon, rogo vos, quod vobis placeat reddere mihi filium meum, si est pro meliori, et eum liberare. Et hoc dicto, in continenti, coram omnibus vicinis et vicinabus ejus et pluribus aliis personis quæ hac transierant, credendo d. ejus filium mortuum esse, d. ejus filius surrexit de lecto suo sine aliquo languore, et incepit se induere, et dicebat matri suæ, Quo iverunt ista magnissima luminaria, quæ nunc erant ibi? Et quando indutus fuit, exivit foras liberatus. Quo viso omnes qui hic erant, flexis genibus Deum et B. Simonem collaudaverunt. Et ideo d. beneficii esse ingrata nolens, sed corpus B. Simonis visitare, venit a civitate Mutinæ cum d. suo filio pedes et discalceata et in cilicio, ad arcam B. Simonis: et hodie cum d. ejus filio ad d. arcam se presentavit prædicta narrando, et devotissime Deum et B. Simonem collaudando: quæ omnia dixit presentibus Guidone Antonii Sartore qui fuit de Mutina, Joanne Dominici de cap. S. Vitalis, Martino Jacobini Barberio, et Ruido Albertini de cap. S. Sisinondi testibus.

ANNOTATA.

a Descolare sive scolare, est, guttatim effluere, exstillare.

b Cum Pascha hoc anno fuerit 7 Aprilis, creverunt hæc ante diem Cinerum 20 Februarii.

c Est hic Magnus Antonius, de cujus Translatione in Galliam ad diocesim Vienneensem et monasterio ejus nomini ibidem erecto egimus 17 Januarii: quæ quia celeberrima erat peregrinatio, ideo ab ea vulgo cognominatum Sanctum, sicut alios plures a locis sui præcipui cultus, etiam hoc confirmat, quod Ferdinandus Ughehus in Appendice ad Tomum 3. post 7 Tomum impressa, enumerans reliquias à Theobaldo Episcopo, anno 1316 collectas in ecclesia Carmelitarum sub altari S. Laurentii et S. Martini nomina, ponat nomen S. Antonii de Vienna.

d Cinquantina. Latine diceretur, Quinquagena: nomen sumptum videtur a numero familiarum, unum quasi tribum constituentium.

e Saldare Italice est, quod Latinis, solidare.

f Musinus in Bononia perlustrata, notat hoc festum agi Dominica Passionis in parochiali ecclesia hospitalis S. Lazari extra portam majorem: scilicet occasione Evangelii de Lazaro, lecti Feria vi præcedenti: Dominica autem ista anno 1325 incidit in 24 Martii.

puer moribundus.

E

F

DE BEATO JOANNE
EREMITA MASSACHII IN PICENO.

ANNO
MCCCXCIX

In Abbatia
olim Camat-
da. sepultus,

accensetur
Tertiarius
S. Francisci.

puer orationi
deditus

in penuria
aquæ fontem
elicit :

adultior in
speculam se
recipit,

tentatur a
dæmone,

Inter *Æsinæ* diœcesis oppida non ignobile censetur quod decimo circiter ab urbe milliario versus *Afri-*
cum, *Massacium* dicitur, et *Camaldulensis* insti-
tuti *Abbatiam* olim habuit. Ad hanc sepulturæ
caussa delatus *Joannes Eremita*, de quo agere institui-
mus, haud dubie ejusdem *Ordinis Beatis* nunc arcense-
retur, sicut *Vallumbrosanis B. Torellus*, de quo *xvi*
Martii; nisi prioribus incolis pridem vacuatus locus
esset, et ideo, in oblivionem apud *Camaldulenses* *Joan-*
nes venisset. Ita factum est ut eum *Tertiarius* suis im-
pune adnumeraverint *Franciscani*, ibi jam ab omnis
plusquam *ccxx* commorantes; more ipsis salenni, quos-
cumque solitaria vitæ postremis his seculis professores,
nulli certo ordini addictos, propter vestitus eremitici
formam, haud multum a *Franciscano* discrepantem,
deputandi tertiæ suæ *Regulæ*, quod nec reprehendere
volumus neque passimus approbare. Abstinemus tamen
a titulo, quo *B. Joannem* *Martyrologio* sua inseruit
Artarus a monasterio; majoremque gratiam nos debere
falemur *Luce Waddingho* ejusque abbreviatori *Franc-*
cisco Haroldo, quod *Vitæ* ejus *synopsin* aliquam, qua-
lem colligere ex illius loci qua scriptis qua memoriæ
traditis monumentis potuerunt, studuerint, *Annalibus*
suis inserere: ex quibus *Waddinghus* ad an. *mcccxcix*
sic loquitur.

11

C

2 Hoc anno vel circiter, die *xxii* *Aprilis*, ad *Mas-*
sacium, *Marchiæ Anconitanæ* castrum, obiit *Joan-*
nes cremicola, tertiî instituti *S. Francisci* sectator.
Hic inter rusticos patribus hæreticis natus, tam-
quam e spinis rosa, divina gratia præventus est ele-
menter, ut a consanguineis erudiretur in fide *Catho-*
lica, et a pueritia divinos experiretur favores.
Assidue orationem repebat *Dominicam*, et ad fre-
quentes preces alios puerulos excitabat. Divinis re-
bus ita erat addictus, ut de his solis vellet fieri ser-
monein. Candorem animi et latentem sub tonello
pectore virtutem *Deus* manifestaturus, voluit ut
arescentibus arvis æstivo calore, et deficientibus
pastoribus ac pecudibus præ aquarum inopia,
Joannes puerulus educto in terra circulo, et in-
vocato nomine *Jesu*, venam aquæ abundantissi-
mam sitientibus aperiret. Ad majorem miraculi
confirmationem adhuc fons iste emanat, et com-
muni appellatur nomine, *Fons caprarum B. Joan-*
nis.

3 Adolescentior factus, custodia gregum dimissa,
custodiendæ et excolendæ animæ totus incubuit.
Ad sanctissimi *Patriarchæ Benedicti* exemplum
secreto spern se abdedit, communicato consilio cum
sola genitrice, per ejus preces conversa. Hæc per
funem, ad tintinnabuli tintitum, panem, aquam et
herbas crudas ministrabat. Ille vero totum tempus
in sacris meditationibus, rigidis penitentis et diris
cum hoste conflictationibus conaminebat. Invid-
bat ei *dæmon* tantam virtutem, nihilque non excogita-
vit, ut eum ab hoc vitæ genere deturbaret. Validis
tentationibus animum pulsabat, spectra horrenda
objiciebat, minis terrebatur, et aliquando verbera ad-
jiciebat. Sed inconcusso adolescentis animo tan-
dem tot certaminibus victus *dæmon*, confusus re-
cessit, et puerili quadam vindicta projecto lapide
tintinnabulum fregit. Ita frequenter evenit, ut *dæ-*
mon majora non valens, ad minora se vertat; et in
magnis victus, in parvulis ridiculum se exhibeat con-
gressorem. Damnum hoc, exile satis, genitrix repa-
ravit, empto altero tintinnabulo: quod dum inimicus
simili modo contereret, rogavit *Joannes*, ut ter-

tium emeret mater ex sui laboris pretio; dicens, for-
tassis propterea duo priora a *dæmone* confracta, quia
empta fuerunt nummo male acquisito. Non inanem
fuisse hanc suspicionem, et genitricis confessio,
et campanula laboris mercede comparata, in hunc
usque diem integra comprobarunt. Pendet in archi-
triclino Fratrum Minorum, ad constantem hujus rei
memoriam.

sed frustra,

4 Mansit in spelunca ista toto tempore quo ge-
nitrix vixit: at illa decedente, dum non esset, qui
panem ministraret, oportuit per ades circuire. Pia
conversatione quorundam Religiosorum allectus,
habitum assumpsit tertiî *Ordinis S. Francisci*: sub
quo miros adinvenit modos penitentis. Quotidie
sacrosantis Penitentis et Eucharistiæ Sacramentis
animam sanctam recreabat; assidua oratione et longo
jejunio contra *dæmonis* insidias se exercebat: per-
petuis lacrymis sibi aliisque peccatorum veniam im-
plorabat, donec attrito laboribus corpore, ex gravi
et diuturna infirmitate tandem obdormivit in *Domi-*
no. Placuit virtutum, quibus fulgebat, Auctori, ma-
nifestare sanctitatem ejus et obitum annuntiare, per
mirabilem sonitum campanarum monasterii sive
Abbatie *Massachii* monachorum *Camaldulensium*.
Stupentibus omnibus ad occultum motum et soni-
tum, nulla humana ope editum, quid hoc portende-
ret prodigium, coeperunt interrogare. Quibus casu-
respondit quidam, fortassis eremitam *Joannem* de-
cessisse: non enim per aliquot dies extra antrum
prodivit. Abierunt qui explorarent, inveneruntque
flexis genibus, manibus ad modum orantis ante pec-
tus conjunctis, recto corpore, facie in caelum elevata,
firmiter rigentem.

intendit ri-
gorem pœ-
nitentiæ ;

mortui virtu-
tem campanæ
ultra sonan-
tes producit.

5 His in populum sparsis, omnes in antrum con-
venere, visuri et veneraturi servum Dei: deinde in
hymnis et canticis sanctum corpus, qua potuerunt
solemnitate, ad monasterium duxerunt; ubi ex mi-
rabili sonitu campanarum, judicarunt eum voluisse
locum indicare sepulture. Crepit immensis clarere
miraculis, præsensque exhibere omnibus infirmis
remedium. Qua de causa oppidani suum designa-
runt apud *Deum* tutelarem, et festum ejus colunt ritu
solenni. Minores transtulit *Martinus quintus*, et
translationem confirmavit *Nicolaus quintus* anno
mcccc. Qua ratione factum est, ut *B. Francisci* alum-
nus in potestatem sectatorum sancti *Patriarchæ*
deveniret.

sequuntur
miracula :

locus *Franc-*
ciscus
traditur.

6 Hactenus *Waddinghus*, de anno mortis dubie lo-
cutus, quia apud *Marcum Ulyssiponensem* legerat an-
num *mcccxciii*. Verum *Waddinghi* brevior *Haroldus*,
Massacio monitus nullam ibi aliam de tempore mortis
haberi memoriam, quam pro anno *mcccxcix*; absolute
scripsit eo anno mortuum; simili suggestionem posuit
diem *Aprilis* *xx*, errori typographico imputans, quod
apud *Waddingham* *22* pro *20* haberetur. Artarus ty-
pographæ errorem, quem suspectum habere non potuit,
etiam non potuit declinare; ideoque suo *Martyrologio*
Joannem inscripsit ad diem *xxii* *Aprilis*. Utrumque
Haroldi correctionem calculo suo approbat *Eminent-*
issimas Antonius Cardinolis Biechius, quum cum so-
lita fiducia rogavissimus, *Massacio* petere quæcumque
istic de *B. Joanne* haberi poterant documenta; ab urbe
sua *Auximana*, cui feliciter *Episcopus* præsidet, legavit,
illuc virum *Patricium*: quo referente de anno ac die
mortis, ex *Massaciensium* mente, cognovit ac judicavit;
cetera, quæ idem collecta attulerat, parum authentice
probata censens *Eminentissimus*, jussit inherere iis
quæ

dies et an-
nus mortis
certius cog-
noscitur :

AUCTORE D. P.
sub annum
1537 fra-
ctu arcæ,

datur occa-
sio abolendi
cultus,

A que de Beato scripsere Waddinghus atque Haraldus.
7 Quod ad præteritum ac præsentem beati viri cul-
tum attinet, idem Eminentissimus ita scribit in epistola,
Aurimo data ultima Decembris anno MDCLXX. Dico ex
relatis, quod vere ipsa B. Joannis, post ejus mör-
tem per annos centum septuaginta octo in templo,
quod nunc est Reformatorum Observantiæ Francis-
cane, publico cultui ac venerationi fuerant exposita,
intra in cinerem arcam, scilicet usque ad annum
MDLXXII: sed tunc ex ejusdani Fratris suggestio-
ne, privatim et occulto fracta est arcæ, ossaque
educta. Unde Episcopus Aësius, sub cujus ditione
est locus, fragmenta que intra arcam remanserant
tollit et occultari curavit, utpote ambiguus de eorum
veritate et identitate, cum his que antea ibidem
clausa, ex facili Ecclesiæ consensu cultum venera-
tionisque habuerant. Nunc: utem neque in pictu-
ris neque in tabellis ullum memoriæ monumentum
existit.
Erat tunc Aësius Episcopus Gabriel de Monte,
Julii in Papæ prurpos, anno MDLXV ad eam Sedem
promotus, cui per annos XLIII et menses aliquot præfuit:
in cujus tempora incidit solennis illa Italicarum eccle-
siarum visitatio, de qua XII Marti egimus, ubi de B.
Erivo, Perusu post mortem cultu. Digna autem fuit

temeraria illa Fratrum licentiâ sic castigari; digni
Massacienses privari patrocinio ejus, cujus veneratio-
nem usque adeo siverant in oblivionem venire. Si enim
in viridi oberrantia fuisset annus Beati hujus eremite
cultus, non adeo severus fuisset hæc in parte Antistes,
facileque exorari potuisset, ut priorem in statum cuncta
restitui siveret. Sed nec magnopere pro ea restitutione
solicitos fuisse existimo aut hos aut illos: cum horum
curam, illorum devotionem potius ad se traheret alius
Joannes Minorita, de quo præcitato loco Waddingus tes-
tatur, quod in eadem ecclesia sub altari sanctissimi
crucifixi jacet, signis et miraculis illustris, et anno
MDLIX, die XI Martii defunctus: ad quem tamen diem
nulla ipsius apud Artorum memoria; sed die II ejus-
dem mensis, quando ejus nomen posuimus inter præter-
missos. Nempe, cum ista imprimerentur, nondum ad
manus nostras venerat collectio authenticorum maxime
miraculorum, facta anno MDCLXIX, cui coram se et in
suo monasterio S. Laurentii factæ, testis præsens Re-
verendissimus Andreas Vallemarius Camaldulensis,
tunc Massacii residens; ipsius egraphum legitime si-
gnatum ad nos misit: idque servamus in supplementum
Martii, cetera que interim contingent et puri fide scri-
bentur similiter expectaturi.

Idem ne-
glecta

ob cultum
alterius B.
Joannis.

E

DE VEN. DOMINICO LEONESIO ORDINIS MINORUM URBINI IN ITALIA.

ANNO
MDCCXCVII

Cultus cor-
poris

In ecclesia
S. Clara.

Franciscus Gonzaga, Ordinis Minorum Minister
Generalis, ac postea Episcopus Mantuanus,
vir ut genere sic et virtute doctrinaque clarissimus,
in suo opere de Religionis Franciscanæ
origine parte 2, describens monasterium S. Clarae Ur-
bini, quod XIV est in Provincia Marchie, fundatum a
Clara Federici Urbini Ducis filia, atque post ma-
riti Malatestæ unicæque ex eo filiolar mortem, ipsius-
met ad certum Virginum Dea sacratarum adjuactione
nobilitatum, subiungit, quod in eorum ecclesia, sub
summo altari, corpus Beati Patris Dominici Leone-
sii in Domino requiescit: cujus sanctitatem editaque
miracula, vota, in ejus sepulchri gyro appensa, ma-
nifestissime indicant. Scire cupientibus, sive adhuc
sancto isti Corpori honos constaret et Urbini populi
erga eum devotio; respondit Fr. Philippus Foro-Sem-
pronien- sis ex Ordine Observantium Reformatorum, et
Confessor dictarum sanctimonialium, destructo veteri
novam esse fabricatam ecclesiam, tempore nunc regentis
Abbatissæ; et Dominici corpus, quod catenus sub ara
delituerat, ut circum oculis magis conspicuum magis
excitaret devotionem, translatum esse in arcam marmo-
ream; atque sub fenestra claustrum positum cum hac in-
scriptione. Hic jacet corpus B. Dominici a Leonessa,
Ordinis Minorum Observantium. Est autem Leonessa
oppidulum in Aprutio ad confinia Umbriæ, puri fere
sex septemve milliarii intervallo Nucia et Reate dis-
tans.
2 Addit prædictus Fr. Franciscus in epistola scripta
x Julii MDCLXXI, tali occasione visum fuisse Abbatissæ,
ad commune solatium eorum qua intercessionem Beati istius
confiderent; separare a reliquis ossibus os unum,
quod cum decenti ornatu positum in loco honorato, ad
infirmos id postulatos posset deferri: secutusque esse
et quotidie sequi gratius singulares, tali medio impetra-
tus. Imprimis adm. R. Matrem Sor. Teresiam Zephi-
rii Foro-Sempronien- sem, plus vice simplici perfunctam
regimine istius loci, cum gravissimis arthritici morbi
doloribus cruciaretur; ad ossis prædicti, quod sibi ad-
ferri jusserrat præsentiam et venerationem illi a se exhi-
bitam, acceptam Beato retulisse gratiam maximi nec nisi
diuinitus sperandi solatii. His ita se habentibus, licuit

Arturo ipsum cum Beati titulo inserere Martyrologio
Franciscano, sub hac forma: xii Kal. Maii, Urbini,
B. Dominici Leonesii, Confessoris: qui ob præclaras
virtutes septies Minister Provincialis Marchiæ effec-
tus, toties mira prudentia, caritate et sanctitate at-
que signis admirandis refulsit. Diem mortis snmpsit
ex Historicis Ordinis mox citandis, ex quibus etiam
Fr. Lucas Waddinghus in Annalibus compilavit Fi-
tum quam hic damus, destituti antiquioribus, quæ nulla
in loco extant, monumentis.

3 Decessit hoc anno MDCCXCVII vir insignis, Do-
minicus a Leonessa, ad Sanseverini nobile Piceni
oppidum, inter colles Apennino finitimos ex anti-
quæ urbis Septempedæ ruinis ædificatum, natus;
cognomen sortitus a Leonessa, Regni Neapolitani
pago, in quo translata familia, pueritiæ et virtutis
prima jecit fundamenta. Ad ignita verba B. Nicolai
Auximani prædicantis corde compunctus, seculo va-
ledixit, et Minorum subivit institutum. Hic litteris
institutus, orationi semper intentus, perpetuo studio
carnem spiritus legi subiecit. Singulis noctibus fla-
gris nullis in se animadvertibat: diebus Veneris
panem duntaxat mittebat et aquam: humi fre-
quenter cubabat, vel genuflexus somnum cludebat.
Magno fervore et fructu, ubique Dei verbum disse-
minabat; ejusque prædicationi accepto, fert sodali-
tium viros optimos, Fratres Julianum et Venantium
Fabriano oriundos. Eo in oppido sermones habebat
ad populum anno MDCCCLXVI, et prædixit ante bien-
nium illic pestem grassaturam vehementer: sed in
tantâ necessitate se non defuturum. Seenta est,
quam prænuntiavit, pessima lues: et ille, juxta fi-
dem datam, cum socio accessit, omnibus omnia ex-
hibiturus obsequia; nec recessit, nisi contagione
deleta.

4 Interrogatus a consodale adolescentulo, quid
sibi in Religione agendum, ut Deo perfectius servi-
ret; respondit: Obedito simpliciter, ora ferventer,
stude diligenter: eo tamen ordine, ut propter obe-
dientiam, si oportuerit, orationem et studium di-
mittas, et propter orationem studio valedicas. In
monasterio S. Bernardini Urbinate, tiro quidam vehe-
menter

Ita ex Wad-
dingo.

Frægie in-
structus a
virtute

ad conciones,

pestem Fa-
briani præ-
dicit,

A menter agitatus a malo genio ut ad seculum rediret, frustra laborante magistro, ut tentationes pelleret, et in sancta vocatione perseveraret; ad virum hunc senecta venerandum, ibidem commorantem, ductus, mentis vulnus aperuit. Collacrymatus senex laboranti juvenculo, dixit, tentationes in primo limine facile fugari; ulterius progressas, difficile; intima pervadentes et quasi radicitus infixas, vel impossibile vel non sine supremo labore. Non ergo, inquit, fili mi, illas admittas, sed ad primum appulsum profligato: sic feliciter de satana triumphabis. Servi Dei dum tentantur, gratias Deo reddere debent: quo in hac tribulatione positi, et undique afflicti, a peccatorum illecebris ad illicita non pertrahuntur. Tu vero novus miles, ad hanc molesta certamina et callidas hostis insidias, ne paveas: hæc illius artes sunt et frequentes, ut pereant qui animabus curandis ad claustra recedunt. Has ego ipse in tirocinio probavi valde molestas, tribusque modis per Dei adiutorium elusi. Primo, religioso aliquo corporis exercitio conabar avertere mentem ab huiusmodi suggestionibus: secundo, statim cuncta deferebam ad præceptorem et Confessarium, qui tamquam ex altiori specula explorabant et detegebant versuti hostis insidias: tertio, corpus edomabam jejuniis, flagris, vigiliis; et qua poteram orationis instantia precabar Deum, ut in meum intenderet adiutorium. Fac similiter, fili, et convoca in auxilium tuum religiosos Patres, qui pro te orent: ego meas qualescunque preces adjungam: et Dominus procul a te faciet istam tentationem. Dixit: oravit: novitius monachus hostem devicit.

B 5 Illius prudentia, bonitate, et disciplina allekti Patres provinciæ Marchiæ Anconitanæ, cum volebant perpetuum habere Præfectum. Cum id ex instituti legibus et consuetudine non liceret, communibus suffragiis septies crearent Ministrum Provincialem. In diuturno et toties repetito regimine plurima eluxit sapientia. Bonos ad potiora, propositis præmiis, excitabat: malos, negatis quos ambiebant honoribus, confundebat: et indulgenti supplicio a vitiis revocabat, quos duriori timebat flecti non posse sed frangi. Ultima correptus infirmitate, in postrema Præfectura, dum comobia lustraret, misit Dux Urbinas anticos et servos, qui in urbem ducerent, ne alibi moreretur, et pati contingeret hominis jacturam, quem venerabatur, et mortuum noverat futurum urbis splendori. Tanto turbatus comitatu, humiliatus est nimis, et spiritu contribulato exclamavit: Ut quid pauperculo Fratri deducendo copiosus hic equitatus, qui Pontifici sufficeret? Permittite misellum humiliter abduci, vel neglectum, ubi contigerit, spiritum emittere. Per universam vitam vilius haberi cupivi: nunc, dum in terram propendeo, vultis in altum ferre, et auræ vanitatis exponere? Ite præ: sequar: et optimi Principis votis minori tumultu satisfaciam.

C 6 Urbini honorifice exceptus a Principe, morti subeunda Christiano studio se preparavit. Nec defuerunt celestia subsidia, concurrentibus Angelis et se monstrante Virgine Maria. Familiarem habuit et secretorum conscium Fratrem Nicolaum Gallum, virum probum ac doctum, disertissimum concionatorem, arcuorum celestium etiam dignum repositorium. Percusserant inter se fœdus sanctum, polliciti utrimque divinas revelationes patefacere. Accessit Nicolaus a prandio die Veneris ad cubiculum decumbentis: vidit per ostii rimulas erumpentes radios insoliti splendoris: hæsit: expectavit parumper: deinde prorumpens in cellam, repente lux illa prorsus evanuit. Divinum quid suspicatus, promissionis et fœderis accusavit, compulitque ut enarraret, sibi apparuisse Divam Virginem Angelicis choris

effulgentem. Paulo ante mortem idem Nicolaus, intuitus quamplures homines, præ foribus cubiculi, confuso sermone et impatienti motu susurrantes; interrogavit, quid vellent. Aliunde coacti, dixerunt: Nos demones sumus, qui expectamus ut ab hac cella recedat Virgo Maria, nostras partes acturi cum Dominico languente. Abegit ille, qua polluit auctoritate, malos genios, et preparatas sibi insidias narravit amico. Hinc ille ratus mortem non longe abesse, jussit ne amplius quispiam, præter Nicolaum et cœnobii Præfectum, ad ipsum accederet, animæ suæ causam cum Christo et ipsis acturus. Devotaque et serena mente, præmissis Christiani hominis officiis, proxima sequenti die Veneris, Aprilis xx, piam animam suo reddidit Creatori.

7 Examine corpus mire statim resplenduit, pulchrius et tractabilius: quod importune populi venerationi in ecclesia per biduum oportuit dimitti: sepultumque est tandem, jubente Principe Guidobaldo, ad S. Claræ Parthenonem, in quo aliquando Confessarii munus obivit, prope altare præcipuum, sub illa crate per quam sanctimoniales sacram Communionem accipiunt: ubi multis effulsit miraculis. Ex rostris et familiari colloquio hæc verba solebat inenare: Unam accepisti animam, hanc cura diligenter: istam si perdas, alteram non licet substituere. Qui ejus Vitam scribunt, Speculum vocant perfectionis, Italiæ tubam, Fulcrum provinciæ Picennæ. *Hactenus Waddingus, citatis in margine scriptoribus Vita; Mariana de viris illustribus, ejus ipsa verba, hactenus in MSS. latentia maluisse in sua prima simplicitate legenda exhibere, si ipsa navesce potuissent, Marco Ulyssiponensi, qui Lusitanice scripsit, Hispanice, Italice ac Gallice redditus parte 3 lib. 7 cap. 31; et Cimarello lib. 7 cap. 37 quem recentem arbitramur auctorem esse, scripsisseque post innovationem ecclesiæ; ab eoque accepisse Waddingum (cujus tamus vii anno duntaxat mdcxviii evasus est) istam de præsentis loco sepulture circumstantiam, diversa ab eo quem designavit antiquior Gonzaga.*

8 Marcus Ulyssiponensis non meminit loci, quo depositus est Dominicus. Habet tamen annum mortis a Waddingo signatum, eique ac ceteris prævit, componendo cum feria vi diem Aprilis xx; quod in annum non istam, sed in sequentem quadrat; quando littera Dominicali G dies Dominica eademque octavæ Paschæ, dici xx Aprilis in Feriam vi cadenti proxima, agebatur ejusdem mensis die xxii. Oportet igitur errorem hic aliquem vel in anno, vel in feria, vel in die mensis agnoscere: quorum quid corrigi potissimum debeat, non est nostrum divinare: ideoque in titulo tenuimus annum et diem a Waddingo notatum, donec certius sciamus, quo argumento dicatur Dominici mors in Feriam vi incidisse. Guidobaldus, auctor sepeliendi apud sanctimoniales corporis, frater fuit Claræ fondatricis, ejus id petentis precibus hoc tributum esse credimus, non ausis repugnare Fratribus in S. Bernardini monasterio commemorantibus.

9 Nicolaus, ejus concionibus motus fuit Dominicus ad incundam Religionem, vir sane et a scriptis et a prædicandi fervore laudatissimus, Romæ in Ara-cœli sepultus jacet, absque ullo vel minimo venerationis publicæ signo. Vitam ejus inter Vitæ Sanctorum atque Illustrium Animatum dandam a se ultro loco promittit Joannes Baldi, ipsius Nicolai ex sorore Bernardina de Romanis princeps: sed abstinet titula, qui cultum ecclesiasticum denotet. Nescimus igitur quo jure a Waddingo vocetur Beatus, nedum quo fundamento cum Arturo ad xxiii Februarii inscripserit suo Martyrologio Franciscano: quod etiam fecit de Juliano Fabrianensi ad xxvi Julii, et Venantio itidem Fabrianensi ad vi Maii; ob hanc licentiam distribuendorum arbitratu suo per fastos nominum, quibus aliquam virtutis laudem

D
VITORE D. P.
et sic pio-
hibentur
accedere dæ-
mones

mortui fa-
cies splendidi-
or apparet

E

Auctores
unde hæc
accepta:

error in die
vel anno
mortis.

F

ejus socer
Beatus a-
scripti ab
Arturo.

aut

A
AUCTORE D. P.

aut sanctæ mortis commendationem additam apud auctores inveniebat, dictus a Waddingho, haud inepte jocante, Magnus Ordinis Minoritum Papa: utilis tamen nobis, quod citatis diligenter auctoribus, materiam præbeat et occasionem indagandi de multis, et indagando inveniendo de vultu: qui licet non inveniantur Sanctorum adscripti catalogis, ubi omnia obtinent cultum ecclesiasticum aliquem publicum, nullis sanctæ Sedis decretis vel abrogatum vel contrarium, ob quem eis locus in nostro opere concedere debeamus. Item faciemus de pluribus aliis, quos solus Arturi testimonium non audeamus aggregare Beatis, vel dici per ipsam designato adscribere, quosque ideo nunc inter Prætermittis referimus; si vel aliter mittantur nobis requisitis instructionis præsidio, vel potentibus respondeatur aliqui, quod adis lectoribusque nostris patemus fieri satis: sicut hic in Dominico fecimus, contenti tamen titulu Venerabilis, quo et contentus Waddingus fuit: cum neque Gonzaga dixerit absolute Beatum, sed Beatum Patrem; quod vir aliud sonat quam quomodo possum dicimus Beatæ memorie, de quibuscumque pia, ut confidimus, morte in Domino defunctis.

10. Prædictus Arturus in suis Annotationibus Dominicæ Leonessa vult eundem credi, qui a Waddingho laudatur ad annum mcccclm, vocaturque Dominicus a Gonissa Picenus, velut qui Aquileia concionans eodem tempore, quo et in templo S. Francisci magnus alias orator, sed strictioris observantia descensor, Robertus Liciensis verba instituerat habere ad populum, maximam auditorum partem ipsi antea additam auerterit ad se potius audiendam, dicentem in arca S. Maria de Asserico. Rursusque anno mcccclxxiii prædictus Dominicus a Gonissa, Bosara et Dalmaticæ Vicarius constitutus dicitur. Et hæc tomo Annalium vi. Equidem nullum invenio Italice vel Piceni castrum et oppidum Gonissæ dictum, unde tale nomen profuacrit, videoque errorem potuisse in primis litteris obrepisse: Puto tamen duo hæc nomina contra Waddinghi mentem in unum conferri personam: qui si tomo vi erratum scribendo credidisset, haud dubie sequenti tomo ex professo agens de B. Dominici vita et obitu, correxisset errorem saltem tacite, inducendo mentionem Dalmaticæ Vicariatus.

Ipse an idem
qui Dominicus
a Gonissa?

D. P.

DE ALBERTO PUERO

IN POLONIA A JUDÆIS OCCISO

DEPOSITO IN COLLEGIO LUBLINENSI SOCIET. JESU.

ANNO
MDXCVIII

Superioribus diebus, videlicet XVII et XIX hujus mensis, agentes de SS. Radolpho atque Hieronymo, tam multa dixerunt, de inextinguibili sanguine Christiani siti, quo flagrat gens impia Judæarum, et tot simulis scitatis cumularunt exempla; ut refugeret animus huic rursus diem augere narrationibus tam horrendis; nisi ea ipsa commemoratio plurimum conferret, non modo ad longam eorum memoriam faciendam, quorum vitam brevem effecit rabies impiorum; sed etiam ad reparandam contumeliam, Christo Deo nostro per ejus inimicos in suis membris sceleratissime factam. Prædeat igitur ex Polonia puer Adalbertus, sive ut auctores contractius scribere maluerunt, Albertus; sed prodeat absque titulo Beati aut Sancti, quoniam sub finem seculi superioris passus, cum honorem necdum consecutus est ab Apostolica Sede; cum interim sub altari honorifice habeatur reverendus ab ipso met loci Ordinario S. R. E. Cardinali, sacra Congregatione Rituum reverentissimè consulta, nequaquam certe improbane quod publice factam latere non potuit.

Corpus sub
altari:absque titulo
Beati:Historia ex
Actis publicis
Polonice
scriptaa Frederico
Szenbeck,

Fredericus, quam huic operi inserendam judicavimus.

3. Habet auctor hic insignis elogium, in Bibliotheca Societatis a Philippo Alegambe concinnata, propter doctrinam, prudentiam, pietatem, ac nominatim ob hoc quod Sanctorum cultum mirifice promovit, procuratils multorum sacris pignoribus, quæ per diversa Poloniæ loca distribuit: suam in hoc operum commodans Serenissimis Poloniæ Regibus Sigismundo III et Uladislao IV: nec non quod Polonice scripsit et edidit Vitas S. Dorotheæ Viduæ Patronæ Prussiæ, et S. Jutiæ Brunswicensis, ejusque Confessarii B. Joannis Lobedavii, et aliorum Prussiæ Patronorum: quas utinam Latinas nobis faciat aliquis pro v. Maii et xxx Octobris, ad quos dies de illis agendum nobis esse persuademur, nisi alios eis dies convenire fuerimus edocti ab iis, qui et linguæ istius intelligentes sunt, et quo singuli die ac modo coluntur melius scire possunt. Libris porro hisce atque aliis a Frederico elaboratis cur non accenseatur ea, ejus occasione hæc tractamus, Alberti pueri historia, aliam causam nullam potui excogitare, quam quod ipsa lucem non vidisset; ad ejus autem manus postea deveniret hæcenus nequirit scrutando assequi is, quem super ea re interpellaveram antehac R. P. Ludovicus Hoffman, cum esset Provinciæ suæ Procurator Cracoviæ. Idem deinde ad collegium Lublinense translatus, scripsit anno mdcclxxiv, xv Januarii, ipse incidisse in librum impressum anno mdccl Polonice idiomate, cum inquisitionibus et decreto tribunalitio anni mdcclx circa xxv Martii, ubi graphice describitur origo et processus causæ: auctorem vero libri esse Simoneum Alexandrum Habiki, tunc Lectorem Episcopi Cracoviensis, hujus causæ optime conscium, quia per manus ipsius hoc negotium Episcopo, tamquam hujus diocesis Pastori, propositum fuit.

Reliquias
Sanctorum
ornandis et
Vitis scriben-
dis noto:

F
item ab eo
qui toti causæ
examinandæ
præfuit.

2. Rei gesta historiam lingua Polonica diffusissime scripsit Fredericus Szenbeck, societatis nostræ Sacerdos, anno mxciv, ex tabulis Castrensibus, Mielnensibus, Lokoviensibus, Krasnostavensibus: ex Actis amplissimi Tribunalis in Regno Poloniæ, et causis criminalibus civitatis Lublinensis: denique ex accurata inquisitione illustrissimorum duorum Episcoporum Luceoniensium, Bernardi Maciejovii (qui deinde Cracoviensis Episcopus et S. R. E. Cardinalis, nec ita multo post Archiepiscopus Gnesnensis atque universi Regni Primas fuit) et successoris ejus Martini Syskovii, in Lositze, in Vorniki, in Liteuniki, in Sanonietz, diversis temporibus instituta: quarum Tabularum, Actorum, Causarum, Inquisitionum exemplaria seu transcripta, fide publica probatissima et sigillis obsignata, Cracoviæ in Archivio Societatis Jesu ad S. Petrum adservantur. Ita ex Polonia scriptum Hieriberto Roswido, colligere Vitas Sanctorum exorso; simulque significatum historix illius in Latinam linguam vertendæ cogitationem nonnullam susceptam, Interim ejusdem compendiarum synopsis, a Simone Kacorovio nostræ similiter Societatis Sacerdote confectam, misit in Belgium ipse P.

4. Hæc tam authentici scripti cum Latina versio promitteretur, eo magis recreatus sum, quo minus aut ex archivio Cracoviensi, per irruptiones dissipato, haberi ipsa originalia judiciorum Acta poterant, aut ex iis collectus Frederici tractatus invenirendus sperabatur. Sed quæ missa deinde relatio est, vix unam chartæ pagellam implens, quia prædicti libri non versionem simplicem, des brevissimam continebat epitomen, quamvis accuratissima

prioris epitome
hic datus

A *tissima, minus satisfecit expectationi : et quia præstolari plura non licet diutius, exhibeo Szembekianæ deductionis compendium, tamquam ab auctore corvo scriptum, et ab ipso Szembeko recognitum ac propria subinde manu emendatum; cui posteri nostri, in operis totius recognitione, substituere potuerunt Habikianæ vel Szembekianæ incubrationis versionem integram, si eam aliquis curet huc mittere, vel ex ipsis verbis Actorum originarium, sicubi forte reperiantur, novam deductionem conficere; exemplo earum quas non uno hujus mensis loco ex similibus testium jurarotum examinibus collegimus.*

die 20 Apr.

B *3 Kacorovius confecta a se epitomæ hunc præfixerat titulum : Illustre martyrium quadrimi pueri Alberti seu Voiechi Petreniæ, a Judæis occisi in Polonia, xx Aprilis circiter, juxta novum Kalendarium anno Domini mxcviii, cum suum scilicet ipsis Pascha instaret, ut dicitur in contextu, absque ulla mentione mensis aut diei. Neque refert quod eo anno Christiani, juxta Kalendarii recentem innovationem, celebrarent suum Pascho xxii Martii. Non enim solum alii, Juliano adhuc calculo inherentes id sociebant xvi Aprilis, ut illi numerabant; sed Judæi, peculiarem suum, valde exerantem, habebant cyclum, absque ulla respectu ad plenilunium astronomicum; uti demonstravimus ad finem Exercitationis i ad antiquos Pontificum Romanorum catalogos, agendo de die mortis Christi, eo tempore a Judæis comprehensi, quando luna nullum amplius lumen dante, adeoque longe ultra plenilunium promota, opus fuit laternis et facibus, uti expresse docet Evangelicus textus. Judaicorum annorum cyclum et quod consequens festorum annue recurrentium, qualem Judæi dictitant aut mille et centum annos observatum, explicat Dionysius Petavius noster lib. 7 de do tria temporum a cap. 17 ad 20; et cujus rationem omnem, causas, ac principia disputaverat lib. 2 sui operis, ejusdem hic usum ac methodum tradit, secundum quam, anno nostro mxcviii, Judæi, tunc annum mundi v cccc lvi numerantes, Pascha suam celebrarunt die xxi Aprilis Feria iii, prout Amstelodamenses Rabbini, super hoc consulti, suo assensu confirmarunt. Hanc porro Judaici Paschatis rationem fortassis alias quoque juvabit observare ut causa reddat possit cædis, patriæ die aliquo cum Christiani Paschatis calculis minus congruente, saltem in proxime præteritis seculis : sunt enim qui dicant, hunc quem Judæi nunc observant computum, non nisi ante pauca secula usu esse receptum.*

circa Pascha
Judæorum

HISTORICA EPITOME

Auctore Simone Kacorovio S. J.

C

Rusticana
stirpe natus,

a

abit in agrum
cum patre,

et domum
solus rediens

I n Poloniæ regno in Podlussia, in provincia Drohicensi, in diocesi Lucensi seu Luceoriensi, ab oppido regali Lositze mille passibus amplius jacet vicus Swinarzewo, dotis nomine illustri viro Stephano Pati a Ungaro, mox regni Ungariæ Senatori, addictus inter ceteros; in quo familiae rusticanæ omnes, ritus Græcos sequebantur, præter unum patrem-familias Latinum, Matthiam Petrenium, cum uxore, et liberis. Illic inter alias proles ex Anna conjuge editus Voiechus seu Adelbertus, quartum jam annum indole præclara, elegantis facie, vultu hilari, magna spe implebat animum : ideoque perpetuo in oculis habere avebat : et anno mxcviii (qui puero fuit ultimus) xxv Martii, postridie a Lativis paschalibus feriis, in agrum, solatii causa, araturus abduxerat. Qui sub vespere morte pertesus, pueriliter solus in vicum revertitur; securo erroris, quod via rectissima nec longa esset, multo minus crudelitatem, qua innoxius puellus mox interiit, metuente misero patre. Verum solatium illud et securitas magno illi stetit. Namque Voiechus divulsus

Aprilis T. II.

inde, cum, ut in hac ætatula, rectum iter tenere ne-scivisset; flexit in viam, quæ ad alium vicum Wozniki ducit; ubi (ut passim in oris illis, more improbo) Judæus Marcus Sachnowitz, e Miendzyvzetsche oppido vicino itidem, molas et diversorium publicum redemptum e habebat.

2 Interim ejusdem Marci filius Aaron Gromek, et gener d Isaac Chaitshyk, domum ad oppidom dictum, haud procul inde d, cum reverterentur; conspiciati errantem puellum, et omnia tuta undique (quoniam a Salomone Rabbino suo haud ita multo ante rogatus erat Aaron, ut victimam hujusmodi pro Pascha imminente provideret) occasione leti, absque mora infantem, blanditiis allectum, in earum sustollunt; citatissimis equis ad diversorium paternum in Wozniki advolant, et in cellam subterraneam recondunt.

3 Pater e pueri, ut ex agro rediit, et ipsum abesse intellexit, illico in viam qua aberraverat eucurrit, clamavit, obvios rogavit, frustra omnia fecit. Nox intempestiva tum hominem in domum compulit, sed curam non abstulit. Postridie quaquaversum digressi ambo parentes, id solum cognovere ab Adamo et Mattheo, Bojaris f Caleceis, habuisse obvios pridie illa in via, in qua perierat puer, Judæos quos dixi : unde conjecturam coeperunt, id quod res erat, a Judæis ablatum esse. Verum appellare sicarios non sunt ausi, tum quia absente fundorum illorum domino per id tempus Stephano Peti, non erat qui orborum patronus esset. Iverat eo tamen pater, si fors aliquo vestigio ad nidum ipsum perveniret : sed elusus responsis fallacibus, et vaticinatione mendaci ab uxore Marci, nullum dolori suo solatium reperit.

4 Captus interea in carcere illo ab Anastasia, Græci schismatis muliere et trucibus illis Judæis debitorum nomine atque servitiorum obnoxia, alebatur et deliniebatur, donec tempus ejus mactandi adesset. Jam appetebat Pascha g ipsorum immanissimum, ergo quarto die ante, nocte profunda, e propinquis locis coeunt primarii inter eos Moses et Salomon, quotam monita jam rei præclare factum erat initium : et quæ sola tum erat in domo ancilla Christiana Margarita, ut lumen attulit, abire ad quietem interpellatam jussa; ipsi e cella puellum in specum secretiorem efferunt. Ibi omni ope destitutam sacram hostiam, cultris lanionis armati circumstant, attonitam novitate spectaculi vel pecudi horribilis. Deinde, qua clamore prodi metuentes, qua eluvione viscerum effusum sanguinem contaminari, fume gulam barbarissime stringunt. Inde clavo ligneo meatum occludunt firmiter : oculos palpebris consuunt : demum Salomon et Moses, ante alios, serespitas h sub pectus inter costas ex adverso adigunt, et linguæ subjectas venas secant. Isaac in palmis inque plantis decisa cute venas i aperit omnes : virilibus quoque amputatis, ex omni parte manantem sanguinem subjectis excipiunt vasis. Ita immanissime excarnificato, et in angulum sub vasa cerevisiæ abjecto, sanguinem, portione ejus patrifamilias relicta, secum auferunt; et ad suos, in panis massam (quem illi h Evicomen, quasi Dei auxiliatoris omen appellant) fundendum mittunt.

5 Noluit Deus inultum scelus tantum : ac primam domesticis, deinde mundo toti est patefactum. Quoniam enim cadavera talia sepeliri dirum sibi esse ducunt (ut Marci uxor Anastasiæ, sepeliendum snadenti, ultro fassa erat) intempestæ noctis silentio in arundinetum stagni subterfluentis illud labjiciunt : ubi m anceps, qui forte anates indagabat, conspectum aulæ Woznicensis curatori indicavit : a quo pater maestus admonitus carissimum filium agnovit, et dolore maximo in aulam eandem Domipi

105

sui

.D
AUGT. KA-
COROVIO

c
Judæis sit
præda.

d

e
inquiritur
amissus a
parentibus;

f

g
In specu sub-
terraneo
diebus tene-
tur multis :

g

h
Horrendum
in modum
mactatur.
h'

h

i

i

l
Puteat cri-
men :

l

m

Auctore KA-CORAVIO S. J.

A *Capti Judæi.* *sni* Peti detulit. Omnes jam certi erant Judæos tantum ansos, sed quos aut quomodo convincerent, consilium non suppetebat. Donec illa ipsa Anastasia, cum die fori in oppido proximo calefecisset caput, quamvis toties monito, loquacitate sua (an Deo ultore cogente?) prodidit auctores; et Margarita ancilla eodem delata, fidem dicenti fecit, narratis iis quæ visa sibi erant de sanguine, deque adventu Judæorum, et habitu infestivo. Volat fama, puerum a Judæis occisum nuntians: ibi tam manifesta re Abraham Skowieski ex ordine Equestri, vici illius moderator ab Stephano Peti institutus, Marcum, et Isaacum generum, et Aaronem filium ex fugaretractum, et alios ex eadem domo in vincula conjecit.

6 Multa præterea brevitatis causa, quæ Judæi, pro suis proque communi causa laborantes, tentarent, juris exceptionibus, rationibus aureis, terroribus quæ humanis, quæ ab arte benefica accitis: quomodo denique falsorum testium inficiatione rem omnem potentissime vaferrimeque, a se in caput actoris avertere conati sint: vicissentque, nisi Deus alienigenam religiosissimum virum Stephanum Peti innoxio sanguini patronum addidisset. Cum ex juris formula crimen testibus et indiciis manifestis patuisset: et in tabulas *n* omnia relata essent, fide publica scrutinio conscripto, clauso et obsignato, ad summum regni tribunal Lublinum ablegantur. Huc armata manu deducti vincti, cum indice Anastasia, Judicibus traduntur: obtestationibus summis, uti per Christi sanguinem innoxii pueri eadem ne inultam dimitterent. In summa, post multos labores, adnitentibus Adamo Stadnitzki *o* de Zmigrod inter iudices illos amplissimos Quæsitore (Marschaleum vulgo dicunt) et Joanne Gostonski de Lenzenitze uxoris ejus fratre, *p* gravissimis ac religiosissimis nobilissimisque hominibus; de auctoribus sanguinariis compertum *q*, non tantum de ipso crimine, verum etiam de usu sanguinis, quod diligenter quærebatur.

7 Passus enim est Isaac, Rabbinus quippe, partim in vino, partim in pane paschali uti eo sanguine Judæos: sed cum causam nollet dicere, fassus tamen idcirco insepulta corpora ejusmodi abjicere, quod nefas esse gentilibus a se præstari officium ullum pietatis putent: nec plura loqui voluit, hoc ipsum sibi excidisse dolens: ex his tamen cognitum offio nominis Christiani immanitatem hanc in pueros innoxios exerceri. Quare *e* præscripto legum, viventes laniandi in partes addicti Marcus et filius Aaron: Isaaeo, ad pleniorum cognitionem causæ, ob quam trucidantur, et sanguine utantur, reservato.

C Qui sibi diffidens, ne denique tam immania mysteria, ut jam coeperat, proderet; manus carnificis magno præjudicio causæ suæ prævertit, et gulam luniculo obligans fregit; cadaver tamen, quod viro debebatur, in partes dissectum publice. Quid hic non tentarunt rursus Judæi: ut, quando vitam auctorum non poterant, saltem famam eorum et incolumitatem suam defenderent? Sed hæc alia occasione fortasse plenius dicentur aliquando: nos divini pueri honorem explicemus.

8 Bernardus Macejovius, Luceoriensis adhuc Episcopus, tum leniendo suo dolori, quem tam iniqua gregis ejus laniena attulerat; tum venerationi illius, quem Christus imitatione vulnerum suorum honorasset, deberi ratus ut sepulchro magis conspicuo honoraretur; exorat patrem, ut sanctum ei corpusculum donet. Quo Antistiti suo concedente, effossam et allatum, cicatricibus manifestis insigne, maxime sinistra lateris, primum in sacello domestico, mox in templo Liteunicensi, ubi per id tempus agebat, summa solemnitate, ut in cælis regnantem ornavit; et honorifice ante aram in specu tabulis oclusit, obrui terra non sustinens; adjuvante et col-

laudante Christophoro Piasetzki, Theologo et concionatore celebri Societatis Jesu; expectans siquid melius suggereret Deus. Mensibus decem et septem ibi non sine veneratione jacuit: donec anno *m*dc idem ipse Bernardus Macejovius, Cracoviensis Episcopus designatus, in Lublinensis Collegii, a se et ab illustrissimo Nicolao Zebrzydowski, nunc regni Senatore, Cracoviensi Palatino, fundati sacellum temporarium, in arca eleganti opere ex plumbo albo clausum, solenni pompa, plurimis e Collegio nobilissimorum Judicum tribunalis regni, et duobus Episcopis, Stanislae Gomolinski Chelmensi, et Paulo Wolutzki Camenecensi; aliisque omnium ordinum comitantibus, intulit, et Societatis Patribus illud collegioque suo, monumentum insigne amoris, relinquere protestatus (quod *li* habuere gratissimum) intra aram condidit.

9 Interea templum Collegii perfectum est, quo sacra omnia transferri oportuit. Quare, cum ita necesse esset, sacello et ara diruta, in specu ad usum mortuorum exædificato sub ara principe, editiore loco in pariete excavato, donec et locus commodior aptaretur, et consuleretur Episcopus, repositum est. Indeque rursus anno *mnv* Bernardo Macejovio jam S. R. E. Card. concedente, et potestatem faciente, religiose in sacellum privatum privatim ab iisdem Patribus elatum, in veneratione ipsorum et aliorum hæc usque habetur. Neque miracula defuere: possemque nominare, qui opem ejus contra spiritus impuri petitiones pertinacissimas experti, chirographo suo id professi sunt, nisi nominatim vetuissent. Quare pudori eorum et precibus æquis concedens, aliud in tempus opportunius, ut et plura alia, differam. Et hæc quidem nunc breviter scripsisse sufficiat: nam si ut gesta sunt narrare vellem omnia, quoties scilicet Judæi, quibusve artibus, rein ipso meridie clariorem obscurare tenebris conati fuerint: quomodo libris *r* editis, tabulis depictis, ad summum Pontificem Clementem viii, adque alios viros Principes et Antistites missis, atque adeo in templa illatis, beatus puer honoratus sit: qua fide, ac diligentia hæc omnia indagata, et collecta sint: longiorem quam pro instituto commentarium instituere necesse esset. Finem facio, Deum sempiternum orans, ut qui in parvis æque magnus est, ac in maximis, gloriam suam, (ut coepit) et mortalium solatia per beati infantis patrocinium perpetuet ac frequentet: qui regnat in omnia secula ter unus, solus beatus, immortalis, omnipotens. Amen.

ANNOTATA.

a *P. Szembeck ubique manu sua notavit in margine, ut legeretur, Pethoco sive Peti. P. Hoffman addidit eidem titulum Comitum de Zgierze, nomenque uxoris expressit, ad cujus dotem locus spectabat. Illustriss. Anne Kisedancka Pakitiniche Podlachiensis.*

b *P. Kocorovius notavit in Margine, quod S. Adalbertus Episcopus et Martyr, Vocechus prius dicebatur: et hoc nomen Poloni retinent. Acta duplicia S. Adalberti illustramus ad 23 Aprilis, et utrobique hoc primum Sancti nomen indicatur, diversæ plane significationis a nomine Germanico, quod ei ab Adalberto Episcopo Magdeburg, patruo suo in Confirmatione datum, et in sacris hactenus retentum fuit.*

c *P. Hoffman Tabernarum et molendinorum Arendatorem fuisse dicit; et mox infra ad tabernam suæ Arendæ detulerunt; adeo ut Arendæ prædium dicitur videretur; et Arendare, prædium conductum colere.*

d *Nam ut distinctius scribit P. Hoffman: et Wozniki in Lositze pollutam velens Aaron, oberrantem puerum observavit, ideoque deposita celeriter pollutam in Lositze, socium ibi acceperat Isaacum; cum coque rediens*

Altera celebrior an 1600,

tertia an no 1603,

E

Opem ejus non frustra imploravere nonnulli.

r

F

Prima honorifica translatio beati pueri

A *redicus, puerum in eadem via adhuc indentem deprehendit*

e *Idem addit primam matrem, sollicitam de puero diutius absente, misisse filiam quæ reduceret; ab eaque, fraterculum non inveniēte, admonitum patrem.*

f *In margine notabatur, Bojatos esse nobiles conditionis inferioris.*

g *Judæos suum Pascha celebrasse circa diem, qui stylo novo dies Aprilis 20, stylo veteri 30 dicebatur, jam diximus.*

h *Secespitas a secando dicit antiquitas, teste Festo, cultros sacrificales, quorum formam idem Festus accurate describit.*

i *Hoffman distinctius ait, decem vulnera pueri manibus per Isaacum inflicta: idque cultro quo jumenta secantur.*

k *Idem Cwillhomen, id est, Adjuvabit te Deus.*

l *Idem ait, quatuor sexagenis seu florenis germanicis conductam (Anastasiam, quæ cerevisiæ promendæ causa in cellarium ingressa, latens sub doliis exsangue corpus deprehenderat et sepeliendum suaserat) illud detulisse ad lutosam et hominibus imperviam locam; comitante ipsam Marci uxore, et fatente inter confabulandum, quod si talis sanguis non haberetur, nullum apud se Pascha foret.*

B m *Idem puerum designat, quærentem ova anatum seu parrarum.*

n *In castro Mielnicensi primum causa agitata, ibique cicatrices et livores circa collum et per alios artus juridice descripti sunt, inquit idem Hoffman.*

o *Castellanum huc fuisse Calissensem et Senatorem gravissimum, indicat nota marginalis.*

p *Similis alia addit quod hic fuerit Palatini Posnaniensis filius; et tunc, cum ista Antuerpiam mitterentur, primarius Palatinus Uladislaviensis Regni Senator.*

q *Quæstionis et confessionis modum ita describit Hoffman, Judæi cum Anastasia torturis examinati, et ignibus admotis ustulati; postea coram Iudicio, præsentibus etiam Judæis senioribus, videlicet Moyse Doktorowicz, Salomone Doctore medicinæ, et altero Salomone scholæ magistro, nuncupato Skolnick, singuli separatim, benevole et conformiter rem, ut descripta est, confessi, iudicati et capitis damnati, pœnas sibi debitas persolverunt, sabdato ante festum S. Margaritæ Virginis proximo, eodem anno 1598.*

r *De eo qui anno 1602 prodit jam supra diximus, de aliis necdum comperi; nisi quod extant typis editi versus, quibus in sua depositione puer a pueris est salutatus in collegio S. J.*

C

APPENDIX

De pluribus Innocentibus per Judæos exerciciatis.

Ex impresso Polonico anni 1602.

Simon Alexander Habiki; qui præmemoratum de Alberti martyrio librum Polonice vulgavit, utile etiam duxit eidem adterere syllabum plurium Innocentium, ab impiis Judæis excarnificatorum, quorum notitiam erat ex variis auctoribus assecutus; nec non horribilium sacrilegiorum, contra sanctissimam Eucharistiam exercitorum. Utrorumque synopsis Latine redidit, nobisque transmisit Ludovicus Hoffman. Posteriora, quoniam ad institutum nostrum non faciunt, Parisios misimus ad R. P. Jacobum de Machault, editis de venerabili Sacramento libris compluribus clarum pridem scriptorem, et nunc sub manu habentem Annales Eucharisticos. Ex prioribus eos hic decerpo, quorum alibi necdum facta a nobis mentio, ipsis quibus indicati sunt verbis, sed ordine ad seriem annorum immutato, absque operosiori singu-

lorum examine, quod illud hujus loci ac temporis novit.

2 Anno MCLXI in villa Pfortzheim, quædam vetula puellam septem annorum vendidit Judæis; qui collum ejus strophio colligantes, acubus venas pupugerunt, et inde sanguinem expresserunt. Sic enecatæ corpus in profluentem projecerunt, et lapidibus obruerunt. Piscator postea, piscibus captandis intentus, divino permissu corpus illud invenit, cum manu ad cælum erecta. Allato corpore ad civitatem conatus populus, talium carnificinarum gnarus, exclamavit: Judæi, Judæi impii interemptores. Rescivit hoc Dux Badensis: qui postquam ad corpus venit, illud, licet exanime, surrexit, manum protendens ad Principem, velut justitiam postularet: et post dimidium horæ iterum decubuit. Adducto ad corpus illud Judæo, statim ex omnibus venis sanguis emanavit. Videntes Judæi prodigium, confessi sunt facinus, et una cum vetula acti in rotam, præter duos qui suis sibi manibus mortem conceiverunt. Est Pfortzheim Marchiæ Badensis oppidum ad fluvium Entz, inter duas olim celebres Abbatis Hirshangiensem ac Maulbrunensem, ab ipsa Bada distans sex miliaribus Germanicis.

3 Anno MCCCXI in civitate Diessenhof in Suevia, Judæi apud quendam rusticum tribus florenis sanguinem Christianum mercati sunt. Is cum ex quadrimo puero eum effunderet, perterrefactus et captus, confessus est: quare in rotam actus ipse, Judæi combusti sunt. Est autem Turgoviz oppidum Diessenhof ad ripam Rheni, et Hebræorum confederationem spectans, paucis leucis supra Schaffhusiam.

4 Anno MCCCXVII, sub Jagellone Rege Poloniæ Judæi in Cracoviensi civitate habitabant, qui puerum unum occiderunt. Factum hoc dissimulante Officio, Concionatores, præcipue R. Budeck, ex cathedra exaggerarunt. Concitatus populus zelo exarsit, et obvios quoque Judæos contudit, domosque illorum diruit et combussit. Residui, qui de clade supererant ultra Casimiriā pulsi sunt: et sic Cracovia illorum incolatu liberata est.

5 Anno MCCCCLIV, in Castiliæ puer Christianus a Judæis captus atque in frustra sectus est: cujus cor in cineres exustum, condiendis inter epulas fœculis poculisque subserviit, ob quod factum et similia alia Judæi ex tota Hispania pulsi sunt anno MCCCCLIX.

6 Anno MCCCCLVII ad Thaurinum (credo Pedemontii capitalem intelligi volens Judæus inactare puerum, cum non posset, propter metum supervenientium ea via hominum, frustum de sura pueri præscidit, et strophio cum sanguine involvens fugit.

7 Anno MCCCCLXXX in civitate Motta ditionis Venetæ, (est Marchiæ Tarrivina oppidum ad Erentiam flumen in Finibus Foro-Julii) Judæi suam crudelitatem exercuerunt in puerum, quem die parasceves crudeliter trucidarunt: ea Christianis cecidit tunc in ultimum Martii. Ex quibus tres deducti Venetias, prævia confessione in torturis, capitis condemnati sunt.

8 Anno MCCCXCIV Tyrnaviæ in Hungaria, Judæi duodecim et duæ Judææ, puero comprehenso clam venas et artus præsciderunt, et sanguinem ad unam guttam expresserunt. Parentes puerum diligenter inquirentes, ad Judæorum suspectam domum miserunt: ubi reperto sanguine recenti, qui nullo modo potuerat elui, omnes capti sunt. Et primum Judææ eculeo tortæ, confessæ crimen sunt et alios complices prodiderunt: dein simul cuncti exusti sunt. Nota satis Tyrnavia est in comitatu Posoniensi, hodierna Sedes Archiepiscopi Strigoniensis, milliariis Hungaricis fere quindecim distans Vienna: ubi cum rursus anno MXXXIII alium puerum occidissent iidem Judæi; alium Biringæ, ejusdem regionis oppido, exusti triginta, ceteri Hungaria tota pulsi sunt.

D
ARCT. KA-
COROVIO
inter alia
refert puel-
tam 1261
Pfortzheim
casam,

an. 1401
pueri san-
guinem emp-
tum in Sue-
via,

similia fa-
cta Cracoviz
1407.

in Hispania
1454,

Taurini
1459.

Motta 1480

Tyrnavia
1494.

Collector
idem qui
Alberti
Martyrium
scripsit

et 1513.
Duo pueri
Judæis ven-
diti ad lu-
menam,
Waltkirchi
a patre

et Cracoviæ
a matre :

Pleres de-
nique in Po-
lonia et Li-
tuania anno
1547

et 1547

an 1569

A 9 Anno mmmi pater filium proprium quadriennem Judæis vendidit Waltkirchi florenis Rhenensibus decem, hac conditione ut modico sanguinis emissio restituerent vivum : illi vero eum pupugerunt usque ad mortem. Ita rem actam captus et morti adjudicatus pater, constanter asseruit : cum quo pœnas luit etiam is, qui conductus a Judæis sanguinem istius pueri Waltkireho Elgasum ad alios Judæos referebat, et aperte id multis adstantibus fatebatur. Et hoc in Alsatiâ gestum videtur, ubi Waltkirchia notum oppidum, duabus a Fredburgo milliariis Germanicis. Quod vero miramur patrem id fecisse? quando et mater oblivisci potuit fructus ventris sui, cumque Judæorum arbitrio dimittere. Cracoviæ id actum scribit auctor noster, priusquam inde Judæi exigerentur. Ibi femina quædam cum suo filiolo et altera comite ejusdam negotii prætextu ad Judæos accessit, iisque puerum vendidit. In reditu rogata a comite ubi esset puer; respondit, præcessisse domum. Sed cum nec domi quidem compareret amplius, suspicata quod erat comes illa; rem ad Judices detulit : sed hi accusatrici indixere silentium, graves comminati pœna, si quid amplius moveret.

B 10 Anno mxxvii Ravæ in majori Polonia, oppido ad caput cognominis sibi fluvii, lencis Polonicis quindecim Versavia distante, duo Judæi, Moses et Abraham, cuidam sutori, nomine Michaeli, puerum sustulerunt et occiderunt. Pater intentavit eis litem, et jure convictos ex decreto Officii comburi curavit : reliqui vero omnes æternum proscripti sunt, sunt, ut nulli haecenus habitare ibi liceat, quod Acta anni citati testantur. Ex eadem etiam ratione Judæum nullum, extra nudinarum tempus, apud se pernoctare patitur Pultovia, Mazoviæ oppidum, ex intervallo leucarum sex Versariam prænominatam respiciens.

11 Anno mxxix quidam Laurentius de Bobrowia, primum in tortura, deinde libere confessus est, quomodo puerum biennem, nomine Joannem, filium viduæ Margaretæ Kozanina accolæ Petricoviensis, vendiderit pro duabus marcis Jacobo de Leizyca Judæo : quem deinde ab impiis crudeliter confossum ac trucidatum Acta advocatialis Petricoviensis testantur. Martyrium istud Ludovicus Dyex, Administrator Regiæ Cracoviensis, idemque Advocatus Petricoviensis, in sua ad Regem relatione descripsit : addens etiam in Bielko et alibi sanguinem Christianorum a Judæis esse copiose effusum. Extat vero crudelitatis prædictæ memoria in monasterio Witoviensi ubi hucusque demonstratur pueri a Judæis occisi sepulchrum.

12 Idem fecit anno mxxiv Judeus Joachim

Smierlowicz, in civitate Punia in Lituania, quæ civitas distat duodecim milliariis Vilna, super fluvium Niemen : ubi septennem puellam, nomine Elisabetham, filiam Ursulæ viduæ Lublinensis, die Martis ante Dominicam Palmarum crudeliter concidit, et sanguinem in ollam collegit. Non multa post, in Zglobice supra fluvium Dunaiee, furati Judæi puerum deduxerunt Tarnovium. Cum vero ex certis fundamentis suspicio in illos caderet, et acerbis tormentorum comminationes accederent, sibi ipsis consulentes, puerum domui cuidam desertæ injecerunt. Tarnovii item repertus apud Judæos est Christianus puer, Judaico indutus amictu : quod nisi tam cito notatum fuisset, facile est conjicere quid de illo acturi fuerint : quare etiam ad pecuniariam mulctam damnati fuere.

13 Anno mxxc, prope Szydlow in pago, Judæi puerum unum rusticum subripuerunt, mirisque tormentis et venarum præcisionibus atque puncturis variis expressosanguine, corpus in devia abjecerunt. Sed sanguine innocuo ad cælum clamante, et accedente parentum cura, repertum est cadaver, tam horrendæ carnificinæ vestigia retinens, ut absque ingenti animi dolore nemo illud posset intueri. an. 1590

14 Anno mxxcv Gostini, mulier quædam tertium jam, ut ferebatur, infantem Judæis ad similia tormenta vendidit : ejus facti illo tempore plena erat Polonia, ita ut imaginibus in populum sparsis, crudelitas contra hunc puerum exercita illustraretur, ejus causa Judæi duo sub torquentium manibus extincti sunt. an. 1595

15 Anno mxxvii, non procul a priore loco prope Szydlow, apud quemdam hominem simplicem rusticum observavit Judæi infantem : cui aliquamdiu insidiati, prætexebant emere se apud rusticum velle quæ sibi necessaria essent. Et licet nihil venalium rerum apud se haberi exensaret ille, pergebant tamen frequentare ejus domum, ut sibi saltem panis venderetur instantes. Donec tandem reperta occasione, eum forte solus puer domi esset sustulerunt eum, ac mox per tormenta exquisita occiderunt, servato sanguine, quo novam suam Szydloviensem Synagogam asperserunt : cadaver autem prorsus exucuum atque infumatum extra limites territorii abjecerunt : quod inventum confossum, in palpebris, gutture, venis, artubus variis, item in unguibus et carne, concisum quoque in genitalibus et ab igne constrictum : adeo ut mœstissimo eo spectaculo intuentium omnium corda tabescerent. et an 1597

XXI APRILIS.

SANCTI QUI XI KALENDAS MAII COLUNTUR.

SANTA Alexandra,
Augusta, Martyr,
Uxor Diocletiani
Imperatoris.

S. Apollo	{	illius famuli, Mar-
S. Isacius		tyres Niecomediae
S. Crotates		in Bithynia.
S. Arator Presb.	{	Martyres Alexan-
S. Fortunatus,		driae in Aegypto.
S. Silvius,		
S. Vitalis,		
S. Apelieus sive Amphelieus Martyr in Sici-		
lia.		
S. Simeon Episcopus Se-	{	Martyres in
lenciae et Ctesiphontis,		Perside sub
Sancti centum Episcopi,		Sapore Rege.
Presbyteri aut Clerici		
S. Ust hazanes Eunuchus	{	Presb.
S. Abedechalas,		
S. Ananias,		

- S. Pusiciu., Praefectus artificum et filia lu-
jus.
S. Maximianus, Patriarcha Constantinopoli-
tanus.
S. Cyprianus, Episcopus Brixien- sis in Italia.
S. Anastasius Presbyter, monachus Sinaita,
in Arabia.
S. Anastasius, Patriarcha Antiochenus, in
Syria.
B. Wolbodo, Episcopus Leodiensis, in Belgio.
S. Anselmus, Archiepiscopus Cantuariensis,
in Anglia.
B. Joannes seu Joagnolus, Tertiarius Ordinis
S. Francisci, Callii apud Urbinates, in Ita-
lia.
B. Bartholomaeus de Cerveriis, Martyr Ordi-
nis Praedicatorum, Savigliani in Pedemon-
tio.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Micheae Prophetae Commemoratio refertur in
Menologio Sireti, qui in *Menologio Ba-*
silii Imperatoris unus ex Prophetis mi-
noribus statuitur; uti et sequenti die in
Synaxario MS. Parisiensi Collegii Claromontani.
Nos de eo egimus xv Januarii.

S. Liberæ Virg. festum ecclesia Veroacensis celebrat
hoc die Officio simplici teste August. Valerio Ep.
Veron. qui et Vitam ejus extare ait in monasterio
S. Euphemie. Hanc requisivimus et tempore pestis
amissam videri respondit R. P. Alexander Saleati-
cus Rector Collegii S. J. 1669. Itaque nihil habemus
addendum ad dicta de S. Liberata, cum qui creditur
esse eadem, et quæ cum Faustina Sorore, hoc etiam
a quibusdam die relata colitur xviii Januarii.

S. Bobinus, Episcopus Trecentis, memoratur in *Mar-*
tyrologio Carmeli Coloniensis et Menardi. De eo
egimus xxxi Januarii.

SS. Macarii, Ruffini, Justi, Theophili translatio cor-
porum Roma Baruin, facta an. 1613. Dominica
2 post Pascha 21 Aprilis. De ea egimus ad horum
Sanctorum natalem xxviii Februarii.

S. Oswaldi Episcopi Eboracensis translatio, notatur
in *Martyrologio Bellini, Molui, Canisii*. Vitam
dedimus xxviii Februarii.

SS. Sulpitius et Servilianus, Martyres Romani, in-
dicantur in *MS. Altempsiano*; in aliis xx Martii.

S. Oedilvaldi, sive Odilwaldi, aut Athelwaldi Pres-
byteri depositio, memoratur in *MS. Epternacensi*
Martyrologio S. Hieronymi scripto juxta Anglicum
aliquod exemplar, item in *Kalendario MS. ante*
computum Bedæ in MSS. Trevirensi S. Maximini
et Coloniensi Carmelitarum. Est S. Edelwaldus
Presbyter et anachoreta in Anglia, cujus *Acta*
dedimus xxiii Martii.

SS. Valerianus, Maximus, Tiburtius, Martyres Ro-
mæ via Appia in cœmeterio Callisti, referuntur in
Martyrologio S. Hieronymi et aliis plurimis: *Acta*
dedimus xiv Aprilis.

S. Anthusa, filia Constantini Copronymi Imperato-
ris, memoratur hoc die in *MSS. Menæis Cardinalis*
Maxarini et aliis conventus S. Ludovici PP. Præ-
dicatorum Parisiis. De illa egimus xvii Aprilis.

Idesbaldus, Abbas Dunensis, indicatur in *Auctario*
Razii ad Natales Sanctorum Belgii per Molanum.
Acta damus xviii Aprilis,

SS. Victor, Papias, Felix memoratur in *apographis*
Martyrologii Hieronymiani, forsân idem sunt relati
xx Aprilis.

S. Marcellini Episcopi Ebredum, et SS. Domnini
et Vincentii sociorum memoria celebrantur in
MSS. Centulensi, et variis aliis. De iis egimus xx
Aprilis.

S. TIMOTHEUS Martyr ex Romanis cœmeteriis Ravennam
adductus ad ecclesiam S. Vitolis, ibidem hoc die co-
litur; uti nos per *Epistolam docuit Hieronymus de*
Fabris, de historia Ravennati optime meritis, quod
hic sufficit indicare.

S. Georgii certamen in civitate Borgia indicatur in
Martyrologio Arabo Aegyptiaco, a Gratia Simõnio
translato; et iterum xxiii Aprilis Certamen Mega-
lo-martyris Georgii; ut merito dubites an magnus
Georgius hoc xxi Aprilis colatur in dicta civitate
Borgia, an alius in ea passus fuerit. Forte etiam
pro Borgia legendum Berythum, cui loco a qui-
busdam adscribitur fabulosa Georgii pugna cum dra-
cone.

Drusiana, discipula S. Joannis Evangelistæ, memo-
ratur ab Arturo du Monstier, quasi esset Electa.
in ejus *Epistola 2 dicta*: de quo ejusque cultu anti-
quiora testimonia requirimus.

Arator poeta, qui heroico carmine scripsit *Acta*
Apostolorum, occasione S. Aratoris Presbyteri et
Martyris, qui hodie colitur, adscriptus hiecit a Ghi-
nio in *Natalibus Sanctorum Canonicorum*.

B. Demetrii Eremitæ imago S. P. Sic legitur sub
effigie Eremitæ ejusdam, aureis radiis caput cincti;
hoc anno 1671 deprehensa latere post aliam tabulam
pic tam

- pictam in æde S. Pauli juxta Spoletum, quæ nunc Franciscanorum Observantium, primum monacharum Benedictinarum fuerat, sed circa an. 1239 Damianitis, id est, Clarissis concessa, anno 1460 habitabatur ab Observantibus. Vix dubitamus quin hic ille sit, de quo agit Marcus Ulissypus, part. 3 lib. 7 cap. 17. Sed neque videmus cur huic dici adscribatur ab Arturo, neque intelligimus cur idem judicetur cum altero ejusdem nominis in conventu Montis-luci, itidem prope Spoletum, sepulta, de quo Gonzaga part. 2 prov. S. Francisci Contr. 7 cum hic post B. Franciscum Papiensem, an. 1434 mortuum vixerit, utpote juxta eum tumultatus; iste toto forsitan Franciscano Ordine fuerit antiquior, adeo ut iis qui templum possident plane ignotus foret, nisi nuper vero casu rejecta ejus esset imago. Cum de ejus antiquo cultu certiora scimus, quod vix sperandum, libenter de illo agemus plenius. Qui modo istic loci Gwardianus præst, a nostri collegii Rectore Michaeli Massa requisitus, respondit non videri sibi quod Franciscanus fuerit; et hoc videbatur nabilis ipse probare, valde diversus a Franciscano.
- SS. Januarius et Theodorus notantur et pinguntur hoc die, una cum S. Anastasio Sinaita in Tabulis Kalendarii Moscovitici. De Anastasio hoc die agemus: Theodorus in habitu Episcopali, more Græco palliatur, dextera benedictionem impertiens, sinistra librum gestans caprimittitur, ut alii ibidem Episcopi, Januarius nudus assistit, nisi quantum tegit subucula stricta, vix ad cubitos genuaque pertingens, manibus ante pectus decussatis. Qui sicut hi libenter docebimur. Kalendario Ruthenico apud Possevinum in Apparatu, inscribitur hodie nomen S. Mart. Varii: quo vereor ne pro Januario sit depravate transcriptum. Suspiciamus in ipsis tabulis inverso esse nomen, et Episcopo adscribendum fuisse nomen Januarii Episc. Mart. de quo mox: alteri autem (qui non tam in subucula quam in elicio hic pingatur) esse Trichinatem Theodorum, de quo egimus die precedenti.
- S. Severi festum, item Sisani Martyris memoria refertur in Kalendaris Arabicis apud Seldenum de Synædis veterum Hebræorum. De ipsis alibi nihil legimus.
- B. Raymari Presb. Inventio, Duaci in ecclesia S. Amati, hac die contigit anno 1637, uti nobis constat ex epistola Duaco postridie data: narrat eam Martinus l'Hermitte in Historia Sanctorum Insulens. Duacensis, et Orgiachensium pag. 485, meritoque appendit translationem corporis in tumbam marmoream elegantem, quodque ea tumba loco maxime conspicuo collocata fuerit atque soleret incensari a Sacerdote, quoties ascendebat ad sacellum superius, incensum daturus Corporibus Sanctorum ibidem quiescentium, quamvis nesciretur quis ibi conditus esset. Aperta autem tumba exhibuit integerrima ossa, serieis panis involuta, adeo adhuc integris post annos 415 ac si recenter venissent e textrino. Inventa est simul plumbea lamina cum hoc titulo. Hic jacent ossa B. Raymari Presbyteri et Præpositi, translata a Roberto Præposito de medio templi in hoc vase, in quo prius jacebat corpus S. Amati Episcopi Senonensis, Patroni nostri, anno D. N. Jesu Christi mcccxxii Idibus Julii. Floruisse cum seculo xi ad finem vergente colligitur ex litteris Philippi I, datis anno regni ejus sedecimo, id est Christi mxxxvi, quibus acquiescit petitioni Rotberti, Flandrensium Comitis, et nepotis sui Balduini Comitis de Haynau, nec non et Richeldis matris ipsius Balduini, Canonicorum etiam S. Amati Duacensis, qui virum religiosum Raymarum ipsius ecclesie Præpositum, et Gualterum Castellanum, de rebus prædictæ ecclesie augendis et conservandis multum sollicitum, miserant. Ubi etiam consequen-
- ter continentur privilegia, quæ postea Philippus III anno mclxxviii confirmavit. Plura de vita, morte, sepultura, canonizatione cum non invenirentur, placuit deinceps incensationem omittere, usque dum plenior notitia humanitus divinitusve haberetur; quæ si forte aliquando obtingeret, volumus hactenus cognitarum memoriam hoc loco extare.
- Henricus I monachus Hemmerodensis, Ordinis Cisterciensis, laudatus a Casario lib. 7 cap. 38 ob visam Drepanam Virginem in quadam extasi: cum titulo Beati refertur a Bucelino, Chalemoto, Henriquez.
- Sex Martyres Minoritæ, in Bosnia an. 1537, cum Guido a Bolsena, Columbani in Tuscia, Gerardus de Monte, in Piceno an. 1399. qua Ludovicus a Vincentia, ix Gen. Vicar. Ultram. opinio-
Joannes Ruitz, Amonii in Hispania an. 1590 ne
Andreas a Valconeta, in Castella an. 1590, san-
Magdalena Magalonia, Caesarangustæ an. 1530. titu-
tis
- vixerunt aut obierunt: eis publicum aliquem cultum legitime tribui, non satis nobis constat ex Martyrologio Franciscano, cui cum titulo Beatitudinis inscribuntur.
- S. Cains Papa memoratur a Wandelberto et in nonnullis MSS. uti etiam observamus ad ejus Acta xxii Aprilis.
- S. Sother Papa, refertur in Variis MSS. sub nomine Adonis. Item a Notkero, ab auctore Martyrologii sub nomine Bedæ, et a Molano. Vitam ejus damus xxii Aprilis.
- Julianus, Episcopus Viennensis et Confessor, indicatur in MS. Florario, et in Auctario Greveni ad Usuardum: sed litteris fere translatis Lucianus, scribitur, cujus nominis non fuit istic Episcopus. Colitur S. Julianus xxii Aprilis.
- S. Epipodius Martyr Lugduni in Gallia, Ferrarius ex Renato Benedicto. Vitam damus xxii Aprilis.
- S. Aprunculi Episcopi depositio proponitur in 4 apographis Martyrologii Hieronymiani, et in MS. Richenoviensi. Videtur esse Episcopus Trevirensis, qui colitur die xxii Aprilis.
- S. Maximianus Decio et Optimo Proconsule, post alia tormenta lapidibus obrutus in Asia; celebratur apud Rabanum, Notherum, auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, et alios. Est hic Martyr aliis Maximus dictus, cujus Vitam damus xxx Aprilis.
- Fastra lus Ab. Cisterciensis absque ullo Beati aut Sancti titulo relatus a Molano in natalibus Sanctorum Belgii mense Maio, ab Henriquez Chalemoto et Bucelino hodie cum titulo Beati ponitur; sed Bucelinus rursum de eodem agit prolixius mense sequenti. Eum hoc die obiisse arbitratur Mauriquez ad an. 1163 cap. 1 num. 8, quem Lector consulat. Si tamen intelligamus aliquem publicum cultum Cistercii habere ei, libenter referemus xix Maii.
- Maria peregrina, conversa in Lorvan, profertur a Chalemoto et in Calendario sacri Ordinis Cisterciensis Divisione excusa. In Menologio vero Henriquez et Bucelini in Junii.
- Valentinus, Episcopus Trevirensis, indicatur in scripto Auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum: ab aliis refertur vii Junii.
- Domitius Abbas refertur in Menologio Scotico Cemerarii et Dempsteri: ille citat Wionem, apud quem non reperimus; hic asserit discipulum S. Columbæ Abbatem fuisse, quod idem ex Dempstero descripsit Ferrarius. Poterit, si quid certi nanciscamur, de eo agi ad Vitam S. Columbæ ix Junii.
- Pantaleon

Pantaleon, monachus Nicomediæ, memoratur in MS. Martyrologio Reginae Sueciæ, etiam ab Holstenio in Animadversis ad Martyrol. Rom. et 23 hujus dicitur Pantaleemon et Pantalimon : et videtur esse S. Pantaleon seu Panteleemon medicus, qui hic monachus perperam scribitur, et qui colitur die xxvii Julii.

S. Victor, Episcopus Uicensis, indicatur in Martyrologio Germanico Canisii ab aliis xxiii Augusti.

S. Zaccheus Apostolus, id est Apostolorum discipulus, memoratur in MSS. Synaxariis, Taurinensi Ducis Sabaudia, Parisiensi Claromontani collegii et aliis, nulla nota ulteriori addita, uti et die præcedenti xx Aprilis, quando eum rejecimus, ob rationes istæ datas, ad xxiii Augusti.

Victor Papa tertius, et Confessor, et beatæ memoriæ, indicatur in Auctario Greveni ad Usuardum, et Martyrologio Germanico Canisii. Ferrarius, ex tabulis Ecclesiæ Casinensis cum Martyrologiis monasticis ad diem xvi Septembris.

S. Jannarius, Episcopus, Martyres sub Diocletiano et Timotheo Præsidente

S. Proculus, }
S. Sosius, } Diaconi, {
S. Faustus, } Campaniæ, memorantur a
S. Desiderius Lector, } Græcis in Menæis et Menologio, a Latinis xix
S. Acutio, } Septemb.

S. Theodorus, Martyr in Perge, memoratur in Typico S. Sabæ, et Kalendario Græcorum apud Genebrardum, et Molano in Auctario Usuardi. Iterum a Græcis et in Martyrologio Romano xx Septembris.

S. Hermelindis Virginis, translatio corporis hoc die memoratur a Molano, Saussayo, Ferrario, Wione et aliis, Dies ejus natalis est xxix Octobris.

S. Casarius, Martyr Terracinae in Campania, memoratur in Martyrologio S. Hieronymi et aliis. In Romano et aliis pluribus i Novembris.

S. Eugenii, Episcopi Toletani, translatio dexteri brachii Parisiis Toletum, indicatur a Saussayo : dies ejus natalis est, xv Novembris.

S. Eugenii Episcopi Toletani dexterum brachium a Ludovico vii Rege Christianissimo Parisiis missum ad Alphonsum Castellæ Regem perhonorifice hoc die susceptum est atque insigni pompa, Rege ipso cum duobus filiis pie subjectis humeris vectitante, Proceribus ac sacris Ordinibus solenni supplicatione procedentibus cum magna confluentis populi turba in Ecclesiam primatiale Toletanam invertum est. Ita Saussayus. Dies ejus natalis est xv Novembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS, ALEXANDRA IMPERATRICE UXORE DIOCLETIANI, APOLLO, ISAACIO, ET CODRATO.

G. H.

AN CCCLII

Inter opera Dei mirabilia videtur illud posse notari, quod in palatiis multorum Imperatorum, pessimæ ac profligatæ vitæ, fuerint plurimi et præclarissimi aulici, viri sanctissimi, qui fidem Christianam et sincere Catholicam sanguine etiam effuso confirmarunt. Imo adhuc mirabilius potest censer, quod plurimæ fuerint similium Imperatorum, non solum filix aut sponsæ, sed ejusdem cum ipsis thori consortes et propriæ uxores, quæ præ omnibus hujusmodi regie domus deliciis amaverunt Christum ejusque fidem orthodoxam (quales plures hoc opere nostro proferimus) veluti complacente sibi in hoc ultionis genere divina justitia, et dolorem eis, qui parte sensibilior futuruserunt cum ignominia, reponente. Dignus autem hac pena præ ceteris fuit Diocletianus impurissimus, qui castissimas Virgines plurimas Deo sacratas imperavit ad sceleratissima prostibula duci et turpissimorum lenonum libidini exponi, ut qui Christi sponsas nitebatur contaminare, non una vice factum se viduum ingemisceret, ab suis ipsius uxoribus præ Christo contemptus. Fuerunt hæc Serena et Alexandra, quarum prior circa annum cccxvi extincta, colitur xv Augusti; altera anno cccm evolarit gloriosa ad cælum. Hujus sacram memoriam celebrant Græci ad hunc diem xxi Aprilis, et tale ei encomium præbent in perantiquo Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, seculo Christi decimo ante annos jam septingentos continuato : in quo ista leguntur.

2 Die vigesima prima mensis Aprilis, certamen sanctæ Martyris Alexandræ Imperatricis. Alexandra, Christi Martyr, fuit Diocletiani Imperatoris uxor : cum S. Georgium videret excruciar, conto dire in ventre percussam, nec ullatenus propter hæc læsum, deinde pœnali rotæ ex acutis ferris compositæ alligatum, et auxilio desuper immisso vinculis exolutum : corpore insuper plurimum dissecto, demum sospitem redditum, et coram Imperatore, qui idolis tunc sacrificabat, intrepide consistentem, ac tam mirabili spectaculo plures ad Christi fidem evocantem; quo-

rum aliqui extra civitatem capite minuti sunt, alii vero in carceres detrusi fuerunt; cum hæc, inquam, vidisset, Imperii gloriam despiciens, etiam ipsa fidem Christi est amplexa, et coram Imperatore se Christianam est confessa. Jussu proinde Diocletiani in carcerem conjecta fuit. At post hæc edicto promulgato ut una Georgius et Alexandra capitibus absceisis interiuerentur, curia id ad ipsius notitiam pervenisset, quæ tunc in carcere Deo preces fundebat, animam emisit. Hæc in dicto Basilii Menologio : quæ eadem leguntur in perantiquo MS. Synaxario quod spectat ad Collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis : paucis verbis, sed solum explicationis causa, adjunctis. Eadem habentur in magnis Menæis et apud Maximum Episcopum Cytherorum, de generosa virtute.

3 De quorum veritate non est cur dubitet aliquis, propterea quod de hujusmodi Diocletiani uxore nihil legatur apud auctores profanos. Nam præterquam quod in nominandis Imperatorum, etiam clarissimorum uxoribus, admodum negligentes illi fuer, in Diocletiano duxæ peculiæ sunt causæ, cur minus notæ sint ex quibus dicimus. Primum generaliter totam ipsius historiam concernit, videlicet decretum Senatus, quo Acta ejus fuerant abolita; altera uxores ejus proprie spectat, ipsius nempe et ministrorum ejus odium adversus omne Christianum nomen; in quod eum uxores illius transirent, actum omni modo est, ne vel in statuis vel in nummis eorum memoria publica superesset. Interim sicut certissimum est, ipsum habuisse legitimis nuptiis susceptam filiam Galerium Valerium, Galerio Maximiano desponsam : ita verosimile est hujus matrem fuisse Serenam prærenommatam : de qua, quod fuerit Diocletiani uxor, indubitatum fidem faciunt sincerissima accuratissimaque Acta S. Susannæ, quæ fuit Diocletiani neptis. Serenam autem de medio sublata, congruum fuit aliam uxorem assumi, quæ fuerit Alexandra, magnorum ham dubie natalium et pulchritudinis raræ prærogativis digna judicata

MS. Synaxario et Menæis.

NOT 22 F

nomen cur aliis scriptoribus ignotum?

Dux Diocletiani uxores Sanctæ

Serena et Alexandra.

Hujus encomium ex Menologio Basilii Imp.

laus apud
S. Andream
Cretensem,

A judicata Augustæ titulo. Sed eam præcipue memorabilem nobis reddidit corona martyrii, quam ei, licet gladium reipsa non exceperit, incunctanter tamen tribuens S. Andreas Cretensis in *Encomio S. Georgii*, Missos, inquit, facio singulos, quos Christi miles ad ejusdem certaminis rationem adduxit, in quibus et Regina Alexandra Moysis virtutem in se ostendit, cum melius ac præstantius thesauris regiis Christi improprium esse duxit : quæ prompto animo mortem gladio inferendam, quantum ad ejus propositum pertinuit, Christi causa suscepit, et celeste ac sempiternum regnum cum caduro et terrestri commutavit.

Encomium
trium hujus
sanctorum
et Martyrum :

4 Exemplo tam illustri permoti ejusdem Alexandræ famuli, pari etiam ipsi constantia tulere martyrium, quorum generosæ virtuti Menæa Græcorum et ex his Maximus Cytheræus sic attestantur.

5 Apollo autem et Isaacius et Codratus, ministri antea Alexandræ Imperatricis, ubi viderunt Dominam suam, contempto mortali et perituro Imperio, Christi fidem amplexam fuisse, et propter eandem mortem subisse; ipsi quoque fidem Christi susceperunt, eandemque apud Imperatorem libere professi, ejusdem impietatem coarguerunt, ipsum ferum et humanam appellitantes, quod uxoris propriæ et thori sui consortis misertus non esset. Concitatus

B

ideo ira super hoc Imperator, mandavit eos in carcerem conjici. Quo facto per totam noctem deliberabat, quo mortis genere eos extingueret. Mane autem facto a carcere educi curavit, et Codratum capite plecti mandavit; Apollo, vero et Isaacium in carcerem reduci : in quo fame confecti post paucos dies animas suas Domino reddiderunt : *Hactenus Menæa* : in quibus subjungitur talis titulus : Eadem die XXI Aprilis sanctorum Martyrum Apollo, Isaacii et Codrati, qui fame et ferro vitam finiverunt. Et hæc quidem necdum Latine fuerunt edita. Sirletus in sua *Menologio* ista transtulit : Eodem die XXI Aprilis, sanctæ Martyris Alexandræ Reginæ, uxoris Diocletiani, quæ propter fidem Christi confessionem securi percussa est. Imo solum adjudicata ut capite plectere-

tur, in carcere inter preces animam Deo reddidit. In eodem *Menologio*, variis interpositis, de aliis, quasi ad S. Alexandræ familiam non spectantibus, ista referuntur : Certamen sanctorum Martyrum Apollo, Isaacii et Codrati, fame et ense consummatorum, Diocletiano Imperatore, sub quo militavit. Hæc in *Sirleti Menologio* : quo citato ista leguntur in *Martyrologio hodierno Romano* : Item Sanctorum Apollinis, Isaacis et Crotatis, qui sub Diocletiano passi sunt.

Non sunt hi
tres passi in
Isauria,

5 Porro quia, in *Sirleti Menologio* non adjunguntur S. Alexandræ, neque ullus locus exprimitur, Baronius illos variis Martyribus adiunxit in suis *Annalibus* : ac primo ad annum 105 num. 16 ista scribit : Isauria Tationis martyrio illustratur, quem cum Græci tum etiam Latini celebrant, itemque Azæ et sociorum centum quinquaginta militum : sed et Cleonici, Eutropii et Basilisci, qui sub Præsidente Asclepde pro Christi nomine certantes coronati sunt : quibus jungendi Apollo, Isaacius, Crotates. *Ec prædictis Martyribus coluntur Tatio xxiv Augusti, Azas cum sociis xix Novembris. At de Cleonico, Eutropio et Basilisco egimus in Martii, absque ulla mentione trium Martyrum, de quibus hic agimus. Rursus Baronius ad annum 310 num. 23 refert ex Eusebio S. Petrum Episcopum Alexandrinum et alios Alexandriæ passos, additque Appolinem, Isaacium et Crotatem : de quibus nulla fit apud Eusebium mentio. Ne interim hi Sancti viderentur derelicti orphanæ, eos assumpserunt fabricatores Pseudo-Chronici-Dextri, in quo ad annum 300 sic fabulantur : Albæ prope Accim, in Hispania Bætica, Sancti Christi Martyres Apollo, Isaacius, Crotatæque, eorum socius gloriosus. Et subscribunt elucidatores Dextri Bivarius et Rudericus Carus, hos esse in Martyrologio Romano et Menologio Sirleti relatos : imo Tunoyus-Salazar allegat aliqua horum Martyrum Acta ex MS. Legendario Asturicensi, sed quod videtur hoc seculo conscriptum. Passos ergo dicimus, Nicomedie in Bithynia, ubi tunc erat Diocletianus. Consule Acta S. Georgii et aliorum Martyrum xxiii Aprilis, imo varii alii tunc passi referuntur xx et xxiv Aprilis.*

E
neque in
Egypto,

neque in
Hispania :

sed in Bithy-
nia.

Item ex Me-
nologio Sirleti.

et Martyrol.
Rom

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

G. H.

ARATORE PRESBYTERO, FORTUNATO, FELICE, SILVIO, VITALE.

XXI APR.

Memoria in
antiquis
fastis,

C

Quatuor antiqua apographa Martyrologii Hieronymiani auspiciantur hunc XXI Aprilis his verbis : XI Kalendas Maii, Alexandria civitate natalis SS. Fortunati, Aratoris Presbyteri, Felicis, Silvii, Vitalis. Loco Fortunati legitur in duobus apographis Fortunatæ : ita loco Aratoris, in Lucensi est Oratoris ; et loco Silvii, est in Corbeicensi filii : et sub finem additur in carcere quiescentis, quasi de solo Vitale illud sumretur : ast in MSS. Lucensi et Blumiano, legitur in carcere requiescentis. In antiquissimo codice Epternacensi habetur in cessar quiescentis. In Martyrologio Cardinalis Barberini ad supplementum genuini Bedæ ista notantur : In Alexandria natalis SS. Fortunatæ, Aratoris Presbyteri, Felicis, Silvii, Vitalis in carcere requiescentium. In Martyrologio Adonis ea ita exprimuntur : Apud Alexandriam SS. Fortunati, Aratoris Presbyteri, Felicis, Silvii, Vitalis : qui in carcere quieverunt. Eadem extant apud Notherum, auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ exensi, et in variis MSS. Usuarius ordine tali profert : Alexandriæ SS. Aratoris Presbyteri, Fortunati, Felicis, Silvii, Vitalis, qui in carcere

quieverunt. Quo ordine etiam referuntur in hodierna Martyrologia Romano, sed Fortunato, in locum Fortunati ex aliis restituto. At palestra non indicata in Martyrologio Casinensi valde antiquo ista traduntur : Natalis sanctorum Martyrum Aratoris, Felicis, Fortunati, Silvii, et Vitalis. Verum in antiquis MSS. Rhinoriensi Richinoriensi et alio Corbeicensi hæc verba sunt : Alexandriæ Fortunati et Aratoris Presbyteri : Loco Presbyteri additur Vitalis in MSS. Augustano S. Udatrici et Parisiensi Labbæi.

2 Vitalis Martyris memoria celebratur in Bononia perlustrata Masini, quod aliqua reliquæ S. Vitalis Martyris asserventur in ecclesia S. Francisci, et in ecclesia S. Jacobi Majoris in platea S. Donati ; sed difficulter probaretur esse hujus Martyris Alexandrini. In codice Lucensi secundo loco ponitur nomen Johannis. Perum cum in omnibus aliis Martyrologiis desit, veremur ne nomen illud ex die præcedenti huc perperam fuerit translatum, et ideo in titulo omisimus, dum major aliunde lux affulgeat. Vitalis Martyr memoratur XIX Aprilis in citatis supra Martyrologiis Augustano et Labbæano, item in Aquisgranensi et Auctario Greveni.

F

an Vitalis
hujus reli-
quia Bononiæ?

an addendus
Johannes
Martyr?

DE S. APPELICO SIVE AMPHELICO MARTYRE IN SICILIA.

XXI APR.
Nomen varie
scriptum.

An addendus
Jocundus

Hunc sanctum Martyrem indicant Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor, cum aliqua descriptionis varietate. Antiquissimum Epternacense ita habet : In Sicilia Appelici. Lucense vero ita scribit, Et in Sicilia natalis S. Amfelici; pro quo in Blumiano codice est Amphelai. In Corbeiensi Porisiis excuso est aliquis hiatus, et sic videtur Terracinae adscribi : sed huic loco ab aliis tribuitur S. Casarius, de quo inter Prætermisos agimus. Eo ergo Casario cum subsecuto novo titulo ab amanuensibus omissa, sequitur natalis S. Amphelici, Jocundi. In MS. Richenoviensi sive Angiæ-Divitis prope Constantiam ita traditur : Et in Sicilia S. Amphelici. Quia locus in MS. Corbeiensi est corruptus, Jocundum non audeamus conjungere. Errorem apographi Corbeiensis imberunt alii, ac imprimis auctor Appendicis Adonis apud Mosandrum et Rosweidum ista adjunxit : in Campania natalis S. Amphelici. Secutus est Ferrarius : sed nomine mutato Amphisinum scripsit, et de suo adjecit

Confessoris. Hinc Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani ista scribit : Eodem die in Campania S. Amphisii Confessoris. Legebantur ista in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani : Et in Terracina Campanie S. Casarii. In Sicilia Appelici sive Amphelici. In codice Corbeiensi omissis verbis S. Casarii et in Sicilia, reliqua male connexa præbuerunt aliis aberrandi occasionem.

2 Incidit aliquis scrupulus, num forte hic Appellicus sive Amphelicius, sit Ampelus, qui cum Caio martyrio coronatus Messane in Sicilia, colitur xx Novembris, inscriptus eisdem antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis : item Martyrologiis Adonis, Usuardi, et hodierno Romano. Verum cum possit esse alius, volumus huic modo proponere; ut si aliter Siculis visum fuerit, possit ad dictum xx Nov. tota res clarius proponi; cum valde parum lucis conferatur ab Octavio Cajetano, qui de dictis SS. Ampelo et Caio agit tom. 1 de Vitis Sanctorum Siculorum pag. 122.

An videatur
S. Ampelus
esse ?

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS PERSIS

SIMONE EPISC. SELEUCIÆ ET CTESIPHONTIS, ALIIS CENTUM EPISCOPIS, PRESBYTERIS AUT CLERICIS : USTHAZANE, EUNUCHO NUTRITIO REGIS SAPORIS : ABDECHALA ET ANANIA PRESBYTERIS : PASICIO PRÆFECTO ARTIFICUM ET FILIA EJUS.

ANNO CCCXLIX.

Tempus
martyrii an.
349, 21 Aprilis, feria
6 in Parasceve Domini,

Cruentissima fuerunt bella Romanos inter et Persas, imperante apud illos Constantio filio Constantini Magni, et apud istos Sapore Christianæ religionis hoste infensissimo. Acrem hic movit adversus Christianos persecutionem, quam ceptam anno Imperii Constantii septimo tradit S. Hieronymus in Chronico, is est annus Christi CCCXLIX. Acerrima ea fuit duobus potissimum annis; ac priore horum passi suam habent sacram venerationem hoc XXI Aprilis, reliqui ad diem sequentem; uti tunc dicemus. Dies priorum Martyrum fuit Feria sexta hebdomadæ sanctæ in Parasceve, excepto Usthasane Eunacho, qui pridie in Cena Domini fuerat obruncatus. Si ergo componatur dies XXI Aprilis cum dicta Feria sexta in Parasceve, videtur necessario signandus annus CCCXLIX, quando cyclo Lunæ VIII Solis XXII, littera Dominicali A, Pascha fuit celebratum die XXIII Aprilis : quo anno, Vipio Limenio et Fabio Catulino Philoniano Consulibus, Constantius bello Persico in Mesopotamia illygatus, veteranorum filios ad militiam evocavit, et ipse mense Aprilis Antiachæ constitit, uti ex legibus Codicis Theodosiani erudite probat Jacobus Gothefredus. Anno vero sequente CCCL, quo Constans Imperator interit, morabatur Constantius Edessa in Mesopotamia ob bellum Persicum, uti testatur Philostorgius lib. 3 Historiæ cap. 22 et ex eo Nicephorus Callistus lib. 9 cap. 28. Tunc Saporis Rex iterum ipso die Parasceves edictum adversus Christianos crudelissimum misit per universam Persidem, ut sequenti die dicitur. Baronius retulit S. Simeonem cum suis passum anno CCCXLIII, sed tunc incidebat dies Parasceves in XXV Martii, quo die in nullis Fastis recoluntur hi Martyres, bene autem die XIV in MS. Straziano. Item a Bellino, Maurolyeo, Molano refertur S. Simeon Archiepiscopus apud Persidem, Aprilis T. II

quem esse hunc Seleuciensem Simeonem, et ex superabundanti Archiepiscopum dici, quia inter Episcopos Martyrii socios primæ auctoritatis fuerit, existimamus cum prædicto Molano.

2 Acta Martyrii fusius olim descripta videtur habuisse auctor Menologii, quod sub nomine Basilii Imperatoris identidem citamus, inde enim videntur accepta ipsius Simeonis et aliorum encomia ad diem XIV mensis. Ibi dicitur, quod olim nusquam; S. Symeon non ferens impia Persarum opera, eorumque mandata, scripsit Regi : Quia nos, cum simus servi Jesu Christi Dei nostri, non sustinemus vobis esse subjecti : hic ergo quod vis. Nos dum primigenia Acta latent, cogimur iis esse contenti, quæ ex ipsis sumpsit antiquus auctor et qui præcipua Sanctorum passionem seculo floruit, Hermias Sozomenus, in sua Historia Ecclesiastica ad Theodosium Juniores Imperatores lib. 2 cap. 8 et duobus sequentibus; et ex hoc ea sumpsit Cassiodorus l. 3 Historiæ tripartitæ cap. 2 cum omnibus ferme Martyrologis Latinis. Itaque post Usuardum, Adonem, Notkerum et alios referuntur in hodierno Martyrologio Romano : In Perside natalis S. Simeonis Episcopi Seleuciæ et Ctesiphontis : qui jubente Sapore Persarum Rege comprehensus, ferroque onustus, iniquis tribunalibus exhibitus, cum solum ipsum adorare nollit, et de Jesu Christo voce libera et constantissima fateretur; primum carcerali ergastulo cum aliis centum (ex quibus alii Episcopi, alii erant Presbyteri, alii diversorum ordinum Clerici) longo tempore maceratus est : deinde cum Usthasanes Regis nutritius, qui ante jam lapsus a fide, sed per eum ad penitentiam fuerat revocatus, martyrium constanter subisset; postridie, qui erat annus Dominicæ passionis dies (omnibus ante Simeonis

acta martyrii
dantur ex
Sozomeno

F

memoria in
Fastis sacris
Latinis et
Martyrol.
Rom. 21
Aprilis

A oculos, qui unumquemque strenue exhortabatur, gladio jugulatis) novissime et ipse decollatus est. Passi sunt etiam clarissimi viri Ahedechulas et Ananias ejus Presbyteri, Pusicus quoque Praefectus Regis artificum, eo quod Ananiam titubantem corroborasset, collo circa tendinem perforato, et lingua exinde extracta, crudeli morte occubuit; post quem et filia ejus, quae erat sacra Virgo, necata est. Est Ctesiphon urbs Assyriae, ad alterum Tigris ripam, tunc Episcopalis, in odium hanc procul distantis Seleucia olim a Parthis extracta. De utraque latius legimus 20 Februarii, ad vitam S. Sadoth, qui S. Simeonis successor, ab hoc ad martyrium est per visionem invitatus.

In Menologio
Basilii Imper.
14 Aprilis.

B 3 In Menologio, referuntur hi Martyres ad diem XIV Aprilis, forte quod secundum aliquorum tabulas, ut tunc sapius fiebat, fuerit octo diebus Pascha citius celebratum. Et in priori encomio dicuntur cum S. Simeone occisi Presbyteri, Diaconi et alii centum et quinquaginta: qui apud Sozomenum et alios sunt solum centum, et dicuntur Episcopi, Presbyteri, et Clerici. In secundo dein encomio agitur de Pusicio, qui Phasic appellatur ejusque filia sanctimoniali seu Virgine sacra, de qua ista narrantur, a Sozomene non indicata: Huic coram se adducte jussit Rex, ut Christum denegaret, et soli atque igni sacrificaret. Cum vero ad id persuaderi non pateretur, primum quidem Rex eam denudari jussit, et crudeliter flagellis cedi, facibusque latera aduri; deinde eam suspendi ac ferreis ungulis dilaniari, sacramque demum ipsius cervicem ense abscindi mandavit. Hæc ibi.

Apud alios
Græcos 17
Aprilis.

4 In Menais exensis et Synaxariis Parisiensibus MSS. tam Collegii Claramontani Societatis Jesu quam Julii Cardinalis Mazarini, Martyrum horum festiva memoria celebratur XVII Aprilis, sub hoc titulo: Certamen sacrosancti Martyris Simeonis Archiepiscopi Persidos, et sociorum ejus Abdela Presbytero Chustazat et Phusic, et aliorum simul centum quinquaginta. Eodem die de eisdem Sanctis Martyribus reliquum fit officium, cujus Canonem S. Joseph Hymnographus huic Acrostichodi immeruit.

Στέφανε μέγαρε σε Σοφὸν ὑποδίζεαι. ΙΩΣΗΦ.

Hymnis, beate Symeon, te corono, JOSEPH.

Ephemeris quoque metrica Simeonem, ut die XVII Aprilis gladio plectum, celebrat: quo aliud non probatur, quam hunc præcipue Græcis Constantinopoli, in honore Symeonis et sociorum ejus, festum fuisse: an occasione Reliquiarum istuc translaturum, an alia ex causa quis dicet? Satis est monuisse, Ephemeridis istius stylium esse, ut mortem laudet Sanctorum, velut eo obitam quo coluntur die.

Nomina varie scripta.

C 5 Galesinius, qui bonam sui Martyrologii partem ex Menais hausit, diem eundem retinuit; suæque exemplo faciem prætulit sequenti se Canisio Martyrologii Germanici auctori. Apud hos Presbyter Abdella scribitur, et est is qui supra Abedechala dicitur, ac socium habuit Ananiam etiam Presbyterum hic omissum. Chustazat, in Menais Chusdazat, supra Ust hazanes appellatur; eumelus scilicet et nutritius Regis Saporis, Phusio deum in textu Curopalates dicitur, supra Pusicus, Sozomene Pusices Praefectus artificum Regis. Qui in Menologio Basilii Imperatoris et in Synaxario Parisiensi adduntur centum et quinquaginta Martyres, in Menais dicuntur mille centum quinquaginta: et mille Martyribus, unum; centum autem quinquaginta, aliud distichon applicatur hoc modo:

Ἡπικοντας ἀνδρῶν ἀμφὶ χιλίους ἕίφεαι
Ἰδὼν, ἔφη, ἄν, Παύλε Μαρτύρων νέφος.
Si cadere gladio mille conspicias viros,
Nos, Paule, habere Testium nubem, inquires.
Τέμνονσαι ἀνδρῶν, τριπλοπεντηκοντάδᾱ,
Τὴν Τρισπρωσίην προσκυνοῦσαι οὐσίᾱν.
Perimunt virorum ter quinquaginta chororum,
Trium qui adorabant essentiam Personarum.

D Sed isti mille, in Menologio Basilii Imperatoris prædictisque Parisiensibus Synaxariis duobus, transferuntur ad Martyres sequentes. XXII Aprilis celebrandos, ubi etiam sunt ducenti et quinquaginta Martyres: ut colligamus inde similes numeros eorundem Martyrum in Perside coronatorum facile aliis et aliis adjunctos reperiri. Quid autem est quod elogium in Menais et Synaxario Claramontano sic inchoetur? Κτεςιφῶν καὶ Σαλῆα, ἡγεμονεύοντες ἐν ταῖς κατὰ Περσίδα πόλεσι, ἐπιστέλλουσιν τῷ Βασιλεῖ, ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν Χριστιανῶν Συμεὼν καὶ ἑτέροι οἱ καὶ ὀλίγοι. Ctesiphon et Salec, praesidentes civitatibus in Perside constitutis, detulerunt Imperatori quod Praesul Christianorum Simeon et alii non pauci nollent ipsi parere. An quia Ctesiphontis et Seleucia Archiepiscopus fuit S. Simeon, consequens esse putabit aliquis, ut ab harum civitatum Praefectis processerit accusatio: et alius deinde civitatum nomina transformavit in nomina propria Praefectorum? Quod Acta asserunt, hoc tenemus: Actorum abbreviatores errare non raro, didicimus experientia: nec opus est singulorum errorum originem indagare. In Menologio Sirloti ad eundem XVII Aprilis ista leguntur: Sancti Martyris Symeonis apud Persidem Episcopi, et sociorum Abidelke Presbyteri, et aliorum mille centum quinquaginta. In peretusto MS. Casinensi ad diem XX Aprilis, post alios istius diei Martyres recolitur memoria S. Simeonis Martyris, quem arbitramur esse ab aliis Lotinis ad hunc diem relatum. Ast ecclesia Dolensis in Armoricis Sanctum hunc Simeonem praesenti die colendum quoque suscepit cum officio trium Lectionum, quarum tertia propria in Breviario anni 1519 invenitur. Idem faciebat Turonensis ecclesia, juxta Breviarium anni 1611, sed in hujus posteriori recognitione facta anno 1635 abrogatus est usus talis officii. Franciscus Laherius in Menologio Virginum Pusicii filiam Pusicen appellat, quod ei nomen fuisse alibi non legimus.

12
et 20 Apr

ACTA MARTYRII.

Ex Historia Ecclesiastica Sozomeni lib. 2
cap. 8 9 et 10.

Cum tempore progrediente numerus Christianorum apud Persas vehementer cresceret, adeo ut conventus agere, et Sacerdotes ac Diaconos habere coeperint; hæc res non mediocriter offendeat animos Magorum, qui velut tribus aliqua aut sacerdotalis stirps, successione quadam religionem Persarum inde fere ab initio administraverant: Judæos quoque per magna affecit molestia, qui præ invidia, naturaliter quodammodo ipsis insita, religioni Christianæ semper infensi esse solent. Et ob eam causam Simeonem, id temporis Seleucia et Ctesiphontis, urbis in Perside primariæ, Archiepiscopum, coeperunt apud Saporem, tunc Regem Persarum, accusare, quod Imperatori amicus esset, quodque ei res Persarum pröderet. Quorum calumniis persuasus Sapor, primo omnium tributis immoderatis eo affligit Christianos, quod ipsorum quamplurimos voluntariam egestatem excolere norat. Deinde viris difficilibus et inhumanis illorum tributorum exigendorum potestatem dat: quo et inopia pecuniæ et exactorum feritate coacti, suam religionem aspernari inciperent, de qua una re summopere ab eo laboratum est. Post hæc Sacerdotes et ministros Dei gladio trucidari, ecclesias dirui, earum thesauros ac monumenta in publicum proferri, et Simeonem, ut regni Persarum et religionis proditorem, adduci jubet.

S. Simeon a
Magis et
Judæis accu-
satus, apud
Saporem,

12

post Chri-
stianos vexa-
tos aut occi-
sos.

2 Itaque Magi ope Judæorum, qui in ea re eos alacri animo juvabant, ecclesias demoliuntur: Simeonem comprehensum, et catenis ferreis vinctum, ad Regem deducunt: qui se ibi et spectatum et strenuum

A strenuum virum præstitit. Nam cum Sapo- res eum, ut daretur in quæstionem, introduci jussisset; neque veritus est quidquam, neque Regem adoravit. Quare graviter commotus Rex sciscitatur quid sit causæ cur jam neutiquam ipsum adoret, cum ante id fecisset. Cui Simeones, Non ante, inquit, deductus eram ad verum Deum prodendum; et propterea non recusabam debitos honores Regi præstare: at jam idem ipsum facere fas non est: nam jam pro pietate et nostra religione decertaturus venio. Quæ cum dixisset, jubet Rex ut solem adoret: quod quidem si facere velit, pollicetur se ei multa daturum munera, et in magno honore habiturum. Sin autem detrectet, et illum, et universum Christianorum genus e medio sublaturum minatur. Ubi vero Simeonem neque minis terrere, neque promissis flectere posset, sed virili et constanti animo affirmantem, se nunquam vel solem adoraturum, vel suam ipsius religionem proditurum audiret; jubet in vinculis aliquamdiu teneri, ratus, ut videtur, eum velle respicere.

*adductus
Regem ho-
norat,*

*solem negat
adorare:*

*objurgat
Usthazanem
apostatam,*

3 Quem in carcerem deductum conspicatus Usthazanes, senex eunuchus, educator Saporis, et in familia Regis principem locum obtinens, consurgens (sedebat forte pro foribus palatii) eum honorifice salutavit. At Simeones verbis illum contumeliosis increpare, et bile incensus vociferari cepit; atque adverso vultu ideo præterit, quod eum esset Christianus, paulo ante vi coactus, solem adoraverat. Quare Usthazanes eunuchus fundere lachrymas, ingemiscere, vestem splendidam, qua erat indutus, exuere, et tamquam homo in luctu constitutus, nigram circumjicere cepit: pro portis regiae seilet, lamentatur, plorat cum gemitu, sicque ait; Heu me miserum! qualem erga me Deum fore debeo expectare, quem jam dudum denegaverim? nam ob hanc causam Simeones, ne verbum mihi loqui dignatus, sic ore averso propere prætergressus est.

et convertit.

*Usthazanes
apud Saporem
agnoscit se
errasse:
constans in
fide Christia-
na adjudica-
tur morti,*

4 Ubi ista rescivit Sapo- res, illum accersit, rogat causam luctus, et ecqua illi in ædibus obtigisset calamitas. Cui Usthazanes: In hisce, inquit ædibus, o Rex, nihil mihi accidit infortunii, Utinam enim pro eo, quod mihi contigerit, in omnia alia calamitatum genera incidissem: quippe id quidem certe fuisset toleratu multo facilus. Jam vero lugeo, quod maneam in vita, quodque cum dudum mori debuissim, adhuc tamen solem videam, quem, quo tibi gratificarer, non revera ex animo, sed specie solum simulata adoraverim: adeo ut utraque de causa mortem meritus sim: tum quod Christi proditorem, tum quod veneratorem erga te meipsum ostenderim. Quæ cum dixisset, cæli et terræ opificem Deum eum jurejurando testatur, se in posterum de ea sententia nunquam destitutum. Sapo- res autem incredibilem eunuchi mutationem vehementer admiratus, graviore quidem iracundia in Christianos exarsit, perinde quasi illi præstigiis hanc rem confecissent: sed tamen misericordia erga senem commotus, modo mansuetum, modo ferum se in illum ostendit, atque omnibus viribus laboravit ut de sententia deduceret. Ubi nihil profecit, constanter asseverante Usthazane, se nunquam tam stultum fore, ut pro omnium conditore Deo res ab eo conditas colat; tum ira inflammatus, mandat caput ense cervicibus abscindi.

5 Ad quod supplicium a lictoribus deductus Usthazanes, orat eos, ut paulisper expectent: rem enim se animo tenere, quam Regi significare velit. Vocato igitur ad se eunucho sibi fidelissimo, jubet ista Sapori nuntiare: Quam tandem benevolentiam ab ineunte adolescentia ad hoc usque tempus, o Rex, erga tuam familiam præstiterim, et quanto studio tum patri tuo, tum tibi inservierim, nullis videor egere testi-

*rogat et
impetrat, ut
per præconem
proclametur,
quia Chri-
stianus est*

bus, apud te præsertim, qui hæc satis explore cognita habeas. Quare pro omnibus officiis, quæ in vos aliquando tam benevole contulerim, hoc mihi unum velut remunerationis loco concede, ut his, qui me ignorant, non videar tamquam infidus erga regnum tuum, aut in aliquo maleficii genere deprehensus, istud supplicium subire. Et quo hoc pateat omnibus, fac præco palam prædicet, caput Usthazani amputatum esse, non quod improbitatis cujusquam in palatio ab ipso admissæ convictus sit, sed quod sit Christianus, et Deum suum, quo Regis voluntati morem gereret, negare noluerit. Atque ista quidem Regi nuntiavit eunuchus: Sapo- res autem eadem, sicut Usthazanes postulaverat, præconem prædicare jubet. Nam ratus est alios prompto ac parato animo de religione Christiana descituros, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tributam fore, quippe cum Usthazanes senex, educator Regis, et familiaris et benevolus, etiam esset interfectus. At Usthazanes ad alium finem supplicii sui causam prædicari tum impense desideravit: si quidem cogitavit, quod sicut, quando timore perterritus solem adoravit, multis Christianis metum injecerat: sic jam non pauciores ad suam animi magnitudinem et constantiam imitandam incitaret, si modo intelligerent, eum pro religione Christiana trucidatum esse. Hoc modo Usthazanes vitam, quam hic in maxima gloria traduxerat, deseruit.

6 Simeones autem de ejus morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit. Postridie ejus diei, qui erat sextus dies hebdomadæ, in quo ante celebrem diem festum Resurrectionis, memoria salutaris Christi passionis quotannis recolitur, decernit Rex, ut Simeones gladio feriat. Nam ante denno e carcere deductus ad Regem, forti et magno animo cum Sapore de fide Christiana disseruit, et neque illum, neque solem adorare voluit. Eodem die centum alios quoque, qui erant in carcere, Rex itidem obtruncari jubet: ad extremum Simeonem, cum ceterorum omnium mortem oculis adspexisset, trucidari. Horum pars Episcopi, pars Presbyteri, pars ex aliorum Clericorum ordine fuerunt. Cum omnes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerentur, princeps Magorum percunctatur ab illis, utrum volunt vivere, et eandem cum Rege religionem colere, solemque venerari. At ubi nemo eorum his conditionibus vellet in vita manere, recta ad locum, in quo erant securi feriendi, deducuntur. Dum autem lictores in opus incumbunt, et in cæde Martyrum occupantur, Simeones adstans illis, dum interficiuntur, jubet bono animo esse, verbaque apud eos facit de morte, de resurrectione, de pietate; et testimoniis ex sacris Litteris depromptis confirmat, ita mori, esse vere vivere; atque præ ignavia Deum prodere, esse vere mori: eos enim, etiamsi nemo ipsis necem afferret, brevi morituros, quandoquidem a nemine in hanc lucem edito hic finis vitari potest; post mortem vero ea, quæ sunt æterna, non eodem modo omnibus eventura; sed singulos velut trutina quadam examinatos, accuratam vitæ anteactæ rationem reddituros, et hos pro recte factis præmia percepturos immortalia, illos pro maleficiis pœnas sempiternas linituros: denique pro Deo velle mori, esse in bonis summum et rem multo beatissimam: Dum ista Simeones dicendo percurreret, et tamquam magister gymnasii præciperet, quomodo in certaminibus se gererent, singuli aures attentas ei præbentes, ad necem cupide gradiabantur. Lictor autem, postquam centum illos interemit, postremo in loco Simeonem obtruncavit, atque Abedechalam et Ananiam una, ambos senes, Presbyteros ecclesiæ, cujus Simeones erat Episcopus, pariter cum illo et comprehensos, et in vincula conjectos.

D
EX SOZO-
MENO.

capite plecti

E

Simeones con-
firmat 100,
Episcopos,
Presbyteros,
Clericos,
dem capite
plexos,

F

ipse ob-
truncatur
cum 55, Abe-
dechala
et Anania
Presbyteris:

A 7 Eodem temporis momento Pusices, Praefectus omnium Regis artificum, ibi forte stans, cum videret Ananiam, cui jam caedes parabatur, contremiscentem, Paulisper, inquit, o senex, oculos ocludito, et bono animo esto : nam statim lumen Dei videbis. Vix est haec locutus, cum comprehensus est, et ad Regem deductus. Atque cum esset se Christianum confessus, quoniam libero ore apud Regem pro reli-

gione Christiana, et pro Martyribus verba fecerat; D idcirco quasi aliquid nefas dixisset, dabatur lictoribus mandatum, ut admodum peregrino et crudeli imprimis mortis genere afficeretur. Lictores igitur collo ejus circa cervicem perforato, illac linguam extrahunt. Porro autem ejus filia virgo, falso a quibusdam in crimen vocata, comprehenditur, eodemque temporis articulo occiditur.

O. II.

DE SANCTO MAXIMIANO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO

ANNO
CCLXXIV.

Romae natus

Constanti-
nopolit Sacer-
dos initiatus,et Nestorio
expulso,Patriarcha
creatur,an. 2 menses
5 praefuit.colitur in
ecclesia
Apostoloruma V legatis
Synodi
Ephesinae

C. 1. 1. 1.

Celebris est S. Maximiani memoria apud Graecos, et quidem in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, ante annos prope septingentos conscripto, hoc de ejus patria et rebus gestis profertur elogium : Eodem die XXI Aprilis, memoria S. Maximiani Patriarchae Constantinopolitani. Maximianus magnus Christi Sacerdos, exortus fuerat ex antiqua Roma divitum ac nobilium parentum filius. Oblata autem non levis negotii cura, Roma discessit, Constantinopolim profectus : ubi ob bonam indolem, et multiplicem doctrinam, ob vitae etiam morumque sanctitatem, et vigilans aequitatis studium, sanctae Constantinopolitanae Ecclesiae Sacerdos initiatus fuit a Sisinnio spectatissimo ac laudatissimo Patriarcha : cujus integritatem ac documenta in omnibus plane virtutibus expressit, constanter ita permanens, quousque damnatus fuit Nestorius haereticus, qui sanctissimo Sisinnio successerat. Hoc ergo expulso fuit Maximianus tanquam Christianae fidei et orthodoxae religionis propugnator, communi omnium suffragio, Imperatoris, Cleri, ac populi, Patriarcha Constantinopolitanus ordinatus : ac tandem, cum sancte ac religiose Christi gregem gubernasset, et Ecclesiam a scandalis omnibus tutam servasset et defendisset, eique per annos duos et menses quinque praefuisset, in pace quievit. Haecenus Menologium Basilii Imperatoris, cui congruunt quae in MS. Synaxario Parisiensi collegii Clarentomani leguntur, in quo sub finem additur : Festiva ejus solennitas celebratur in Ecclesia Sanctorum Apostolorum, a Constantino Magno et matre ejus constructa. Appellatur autem in dicto Synaxario non Maximianus, sed contracte Maximus, uti etiam in Menais excusis et Menologio Sireti in hac nimia brevitate memoratur S. P. N. Maximus Patriarcha Constantinopolitanus. Si patria et occasio dignitatis ob expulsum Nestorium et aliae ejus virtutes fuissent indicatae, scitum fuisset, de Maximiano agi patriam Romanam; et facilius memoria ejus fuisset Martyrologio Romano inserta.

2 Depositus fuit Nestorius in Concilio in Generali Ephesi, anno ccccxxxi ab Episcopis plusquam ducentis sub finem Junii capto haberi : cujus Acta extant duobus tomis e typographia regia Parisiensi excusa, et in posteriore tomo, qui omnium Conciliorum sextus est, cap. 14 pag. 237 ista leguntur : Cum septem et septem ex utraque parte Episcopi Constantinopolim venissent, Imperator certo comperit, sanctam et oecumenicam Synodum, canonico legitimoque ordine in omnibus servato, Nestorium deposuisse. Itaque Legatorum Synodi sententia approbata, Orientales quidem condemnat, Nestorium vero exilio multat. Iis praeterea, qui ex sancta Synodo legati venerant, injungit : ut ad ecclesiam se conferant, ibidemque sanctae Ecclesiae Constantinopolitanae Episcopum creent. Illi in ecclesiam ingressi Maximianum Episcopum creant. Missa mox Constantinopoli Synodalis epistola cap. 16 relata, in qua asseritur, eos in hoc solite iucumbentes aequum judicavisse, simul atque sanctissimus Deoque per omnia dilectissimus Maximianus magnae

civitatis Episcopus institutus est, litteras submittere, iisque Synodicas litteras subijcere. Sequitur cap. 17 exemplum epistolae scriptae a Maximiano creato Episcopo ad Cyrillum Archiepiscopum Alexandrinum, ubi inter cetera scribit ista : Quia ad magnae hujus civitatis Archiepiscopatum promoti sumus, dignare, Deo dilectissime, et precibus nos fulcire, et consiliis informare, et omni denique benevolentiae studio nos prosequi : ut hac ratione illud Scripturae dictum in nobis adimpleatur : Frater qui adjuvatur a Fratre quasi civitas firma... Cum itaque Christo Domino dignus evaseris, propterea quod crucem tuam sustulisti, et illum secutus es; Christum pro nobis deprecari ne omittas, fraternae virtutis ornamenta proprias praerogativas esse ratus. Vale in Domino, et pro me, Deo dilectissime et sanctissime frater ac comminister, ora.

3 Haec ille, cui S. Cyrillus in responso cap. 18 inter alia sic rescribit : Opportune, ut arbitror, convenienterque hoc tempore, quo tua integritas exoptatum illud Sacerdotium sortita est, cum Propheta nobis dicere liceat, Laetentur desuper caeli et exultet universa terra, et clamet cum laetitia : Non enim os, quod magna loquebatur, contra Salvatoris nostri gloriam ultra se extollit : neque cornu amplius in altum subrigit, qui hoc facere solebat : neque iniquitatem Domino qui nos redemit negato, contra Deum, amplius loquitur... Proinde congratulamur etiam vobis, rectam inculpatamque fidem habentibus. Surrexit enim sacrorum minister, quem satis, et diuturnum tempus vobis commendavit, et ipsa rerum experientia decoravit : quique in sollicitudine pro vobis gerenda multum temporis insumpsit, venerandamque adeo canitiem emisit. Oportebat enim, oportebat selectis Salvatoris nostri gregibus sapientem peritumque Praesidem dari : cui animus esset pastoralis industria refertus, quique pabulo bono et loco pascuo pascere sciret : qui denique rebus ipsis probatus foret tamquam fidelis sincerusque oeconomus. Qui enim ita vivere instituerunt, eos Christus recipit, et quovis honore censet dignos.... Hic ut speramus sanctitati tuae opem feret, eandemque opitulante manu coelestibus donis exhilarabit : quo verbum veritatis recte tractando, et sanctorum Patrum fidei, veluti quibusdam vestigiis, insistendo, laudabilis perseveres per misericordiam et benevolentiam Christi Salvatoris... Valere te nostri memorem precor a Domino, reverendissime Deoque dilectissime frater. Idem S. Cyrillus cap. 19 ad Juvenalem Episcopum et ceteros Concilii Legatos Constantinopolim missos, a quibus fuerat S. Maximianus electus : Resplenduit veritatis dogmatum pulchritudo, ordinato Episcopo secundum decretum Dei atque Concilium per sanctitatem vestram, reverendissimo et Dei cultore Maximiano : quem etiam et longa aetas ornavit, non in desidiis et deliciis constitutum, sed in laboribus et virtute, et qui multa rerum decoratus est cura pro veritate et dogmatibus pietatis. Congaudens igitur universis Ecclesiis et populis ibidem constitu-

scribit ad
S. Cyrillum
Alexandri-
num et
preces petit.
Prov. 18, 19

J

1 Par. 16, 31

laudatur a
S. Cyrillo
ob fidem
rectam,

J
pastoralem
industriam,

et qui sit
a Christo
adjuvandus.

tis

decoratus longa ætate in laboribus peracta Luc. 1, 68	A tis, merito proclamabo : Benedictus Dominus, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ. Sic bonus Pastor malignam quidem bestiam a sacra et divina aula repulit, sapientissimum autem et totius virtutis insignem præceptorem elegit : quem etiam credimus decorari in omni bono, et venerabili atque præcipua virtute pollentem, gubernare sua manu populum constitutum.	cha Antiochenus cap. 27 se assentiri ordinationi Maximiani, sanctissimi et religiosissimi sanctæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopi : et in libello ad S. Cyrillum Alexandrinum misso cap. 28 confitetur idem Joannes, se Maximiani sanctissimi Episcopi ordinationem suscipere. Quantum autem laborem adhibuerit S. Cyrillus, ut omnes sanctissimi piissimique Episcopi Maximiani ordinationem approbarent, indicat cap. 35 in epistola ad Acacium Melitenæ Episcopum, et cap. 38 in epistola ad Donatum Nivopolis veteris Epiri Episcopum; sed et cap. 39 de pace Ecclesiis redita ita scribit ad ipsum S. Maximianum : Dubium plane nullum erat quin sanctitatis tuæ præces omnino efficaces essent, quandoquidem Salvator omnium prompte alacriterque eorum votis annuere solet, qui ipsum diligunt... Divulsa Ecclesiastici corporis membra inter se coadunata sunt, et jam nihil reliquum est, quod ministros Evangelii Christi per discordiam sejungat. Omnes autem una fide ornatur, dum Nestorium impietatum inventorem e saceris septis expulimus, et falsum Pastorem a nobili grege seclusimus. Et hoc quoque præclarum opus tuis precibus perfectum est... atque ita sanctitate tua, reliquisque omnibus, ex quibus perfectum sanctæ Synodi corpus constitutum est, ad hoc annuentibus et concurrentibus reducti sumus ad concordiam.. Benedictus Salvator noster, qui hanc tempestatem sedavit, concordieque tranquillitatem restituit : idque per preces et intercessionem sanctitatis tuæ et aliorum omnium, qui rectam sinceramque fidem habentes, in spiritu et veritate adorationem ac servitutem ipsi deferunt. Demum se plures epistolæ S. Maximiano scripsisse testatur S. Sixtus Papa cap. 44 in epistola ad S. Cyrillum Alexandrinum : sed eas dolemus non extare. Idem Sixtus in epistola ad memoratum Joannem Antiochenum, quæ est secunda inter ejus epistolæ tom. 7 Conciliorum, sic ait : Dilucida et perspicua majorum credulitas, nulla cœni permixtione turbetur : habet probatum nobis virum, Fratrem et Coepiscopum nostrum Maximianum Constantinopolitanæ Ecclesiæ Sacerdotem, divino illic judicio consecratum : ut aegritudinis morbum, quem astutiæ venena sopitis infuderant, superet simplicitatis dulcedo succedens : qui non illic aliud, quam credimus, poterit prædicare : nisi quod a decessoribus meis nobiscum positus frequenter audivit. Datum xv Kalendas Theodosio xiv et Maximo Consulibus. Is est annus cccxxxiii, ubi confirmantur quæ supra diximus, S. Maximianum Romæ natum et educationem in orthodoxa fide fuisse.	D AUCTORE G. H.
A S Cælestinus Papa	4 Miserat Synodus Ephesina epistolam ad S. Cælestinum Papam de ejecto Nestorio, et in ejus locum electo S. Maximiano; misit et hic Patriarcha de sua electione epistolam ad eundem Papam. Sed hæc dux non extant; extat vero responsum S. Cælestini ad utramque. Et in epistola quidem ad Synodum Ephesinam cap. 20 de S. Maximiano ista interserit : Legimus ejus a vestra fraternitate scripta præconia, nec quisquam nostrorum mirari potuit, quia nota dixistis. Bonorum hunc actuum palestra semper exercuit : talem hunc didicimus, qualem Doctor noster esse præcepit Sacerdotem, ut convenienter omnium judicio mereatur audire : Ecce homo vere Israelita, in quo dolus non est. Nonne laudibus in eum vestris ista conveniunt? Talem successorem quærebat sanctæ memoriæ Sisinnii beata simplicitas, ut locum suum non nisi sui similis obtineret. Scimus quo itinere sanctus Frater et Coepiscopus noster Maximianus, quibus gradatim stipendiis ad fastigium Sacerdotale pervenit. Non hunc divitiarum gloria, non velut in potentia cupidum, qui solet inesse ambientibus, honorum saltus exexit : suffragio pauperum, quibus fidelis servus et prudens cibum dabat in tempore, super omnia Domini sui constitutus est bona; et tamen, etiamsi desiderium fuit Episcopatus, non nisi propter opus bonum, sicut ait Apostolus concupivit. Data Idibus Martiis Aetio et Valerio Consulibus. Is est annus Christi cccxxxii. In epistola ad ipsum Maximianum cap. 22 ita scribit idem Cælestinus Papa : Vidimus et amplexi sumus fraternitatem tuam in litteris tuis, talemque sanctitatem tuam, qualem noveramus, inspeximus, simplici scilicet puritate gloriosam, et mentis fulgore potius quam sermone perspicuam. Redit in se atque in statum suum illa, de cujus fide semper gloriabamur, Ecclesia, quæ nunc te Præsulem divino judicio accepit; postquam illum, qui eam obsidebat, ejecit... Sequere priorum, a quibus eruditus es et nutritus, exempla Pontificum; beatissimi Joannis in prædicando scientiam, S. Attici in repurgandis hæresibus vigilantiam, decessoris tui Sisinnii, cujus te successorem credimus, simplicem puritatem; ut de illa, sicuti solebamus, gratulemur Ecclesia. Congrega sparsos, piumque animum, qualem te habere novimus, in eos, quos dissipaverat perturbator, exerce. Congrega populos tuos ad matris suæ ubera, revoca quos illito veneni sapore abstraxerat inimicus... Latus campus est, Frater carissime, in quo gloriam et vigilantis Pastoris et benigni Sacerdotis exerceas, et saporem Christianæ salubritatis infundas : ut plus in reparando potuisse te liqueat, quam ille potuit in ledendo, qui imitator diaboli maluit esse quam Christi. Data Idibus Martiis, Aetio et Valerio VV. CC. Coss. Reliqua ibi legi possunt, uti illa quæ cap. 21 idem Cælestinus Papa tunc scripsit Imperatori Theodosio Juniori, quem obsecrat, ut Maximiano, tanto pro suo merito illius Ecclesiæ Sacerdoti, electo taliter, et consensu sanctæ congregationis quæ interfuit ordinato, ad componendum Ecclesiæ statum, et omne vulnus pravi hæresis radicitus evellendum, ne audeant quæ abscissa sunt pullulare, arma præstet.	5 S Cyrillus pacem ecclesiæ redditam tribuit precibus S. Maximiani.	S Cyrillus pacem ecclesiæ redditam tribuit precibus S. Maximiani.
habetur verus Israelita, Joan. 1 47	B suum non nisi sui similis obtineret. Scimus quo itinere sanctus Frater et Coepiscopus noster Maximianus, quibus gradatim stipendiis ad fastigium Sacerdotale pervenit. Non hunc divitiarum gloria, non velut in potentia cupidum, qui solet inesse ambientibus, honorum saltus exexit : suffragio pauperum, quibus fidelis servus et prudens cibum dabat in tempore, super omnia Domini sui constitutus est bona; et tamen, etiamsi desiderium fuit Episcopatus, non nisi propter opus bonum, sicut ait Apostolus concupivit. Data Idibus Martiis Aetio et Valerio Consulibus. Is est annus Christi cccxxxii. In epistola ad ipsum Maximianum cap. 22 ita scribit idem Cælestinus Papa : Vidimus et amplexi sumus fraternitatem tuam in litteris tuis, talemque sanctitatem tuam, qualem noveramus, inspeximus, simplici scilicet puritate gloriosam, et mentis fulgore potius quam sermone perspicuam. Redit in se atque in statum suum illa, de cujus fide semper gloriabamur, Ecclesia, quæ nunc te Præsulem divino judicio accepit; postquam illum, qui eam obsidebat, ejecit... Sequere priorum, a quibus eruditus es et nutritus, exempla Pontificum; beatissimi Joannis in prædicando scientiam, S. Attici in repurgandis hæresibus vigilantiam, decessoris tui Sisinnii, cujus te successorem credimus, simplicem puritatem; ut de illa, sicuti solebamus, gratulemur Ecclesia. Congrega sparsos, piumque animum, qualem te habere novimus, in eos, quos dissipaverat perturbator, exerce. Congrega populos tuos ad matris suæ ubera, revoca quos illito veneni sapore abstraxerat inimicus... Latus campus est, Frater carissime, in quo gloriam et vigilantis Pastoris et benigni Sacerdotis exerceas, et saporem Christianæ salubritatis infundas : ut plus in reparando potuisse te liqueat, quam ille potuit in ledendo, qui imitator diaboli maluit esse quam Christi. Data Idibus Martiis, Aetio et Valerio VV. CC. Coss. Reliqua ibi legi possunt, uti illa quæ cap. 21 idem Cælestinus Papa tunc scripsit Imperatori Theodosio Juniori, quem obsecrat, ut Maximiano, tanto pro suo merito illius Ecclesiæ Sacerdoti, electo taliter, et consensu sanctæ congregationis quæ interfuit ordinato, ad componendum Ecclesiæ statum, et omne vulnus pravi hæresis radicitus evellendum, ne audeant quæ abscissa sunt pullulare, arma præstet.	6 Superfuit S. Maximianus usque in annum cccxxxiv, quo cum mortuum esse asserit Socrates, lib. 7 Hist. Eccles. cap. 40, his verbis. Maximianus vero, cum biennium ac menses quinque Ecclesiæ pacate præfuisset, mortuus est, Consulibus Areobindo et Aspre, duodecima die Aprilis. Accidit autem ut hebdomada esset juniorum, Paschatis festo vicina; erat autem dies illa quinta vocata, scilicet in Cœnu Domini. Fuit autem dicto anno cccxxxiv Pascha celebratum xv Aprilis, cyclo Lunar xvii, Solis xxii, littera G. Dominicali. Eodem ex Socrate habet Nicephorus, lib. 14 cap. 37. At præter annos duos et menses quinque præfuisset Ecclesiæ suæ adhuc dies octiduum; si, ut scribit Socrates dicto lib. 7 cap. 36, Maximianus ad Episcopatum electus fuerit vicesima quinta Octobris, Basso et Antiocho Consulibus. Liberatus in Breviario de causa Nestoriana cap. 7 hæc de ordinatione ejus habet. Cum quatuor transissent menses post Nestorii damnationem, Maximianus ordinatur Episcopus, vita quidem monachus, ordine vero Presbyter, constans quidem in fide vera, idiota fere sermone, et sub quiete vivere potius eligebat. Socrates cap. 4 dicti libri 7 sic loquitur	huic plures epistolæ missæ a S. Sixto Papa
et fidelis servus et prudens : 1. Tim 31.	C incitatur ad exempla decessorum ut excolat suam Ecclesiam	F mortuus est anno 434, 12 Aprilis in cœnu Domini,	qui enim Romæ vixisse testatur :
petito auxilio Theodosii Imperat.	5 Hæc S. Cælestinus hoc eodem anno cccxxxii mortuus vi Aprilis, ad quem diem ejus Acta dedimus. Successit illi S. Sixtus III, ejus Acta illustravimus ad diem xxviii Martii. Ad hunc scripsit Joannes Patriarcha	electus anno 431 25 Octobr.	electus anno 431 25 Octobr.
admittitur a Joanne Antiocheno	Admittitur a Joanne Antiocheno	Admittitur a Joanne Antiocheno	Admittitur a Joanne Antiocheno

DE S. ANASTASIO PRESBYTERO
MONACHO SINAITA IN ARABIA,
ET S. ANASTASIO PATRIARCHA
ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

CAPUT I.

Cultus sacer et res gestæ S. Anastasii Sinaitæ.

CIRCA AN. DC

Elogium S. Anastasii monachi Sinaitæ ex Menologio Basilii Imp.

Floruit apud Orientales eximia doctrina et pietate illustris S. Anastasius Sinaita: ejus solennitatem celebrant Græci die xx et potissimum xxi Aprilis. Priore die secundum Menologium jussu Basilii Porphyrogeniti, seculo Christi decimo concinatum, istud recitatur elogium: Eadem die xx Aprilis memoria sancti Patris nostri Anastasii, qui in monte Sina vixit. Anastasius, religiosus Dei cultor ac Pater noster, mundum et omnia quæ in mundo sunt genereose reliquit, et crucem suam tollens, juxta sacri Evangelii præceptum alacri animo secutus est Christum: et abiens ad quoddam monasterium, monachus ibidem factus est. Verum desiderans majora subire certamina, et perfectiorem adipisci virtutem, Hierosolimam petiit: et cum sacra illa ac veneranda loca adorasset; abiit in montem Sina: ubi cum plures invenisset viros religiosos et sanctos monasticam vitam exercentes, apud ipsos permansit, obediens eis et prompto animo serviens. Idcirco propter tantæ humilitatis virtutem accepit a Deo donum scientiæ ac sapientiæ multiplicis unde et sanctorum Patrum Vitas conscripsit, et multos ad animarum utilitatem ac profectum sermones composuit: quorum plures deinde reperti, ac discendi studiosis propositi sunt, atque in animarum salutem ac commodum promulgati. At post hæc, Deo in omnibus gratus et eximie carus, in pace decessit. Hæc in dicto Basilii Imperatoris Menologio ad diem xx Aprilis: quæ fere eadem ad hunc xvi Aprilis leguntur in MS. Synaxario antiquo Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, in magnis Græcorum Menæis excensis et manuscriptis, et apud Maximum Cytherorum Episcopum ἐν βίαις Ἀγίων, in quibus omnibus dicitur ingrandiæva senectute decessisse. In Menæis excensis additur hoc distichon:

C

Ἀναστάσιος ἐν Σινᾷ Μώσης νέος,
Καὶ πρὶν τελευτῆς τὸν Θεὸν βλέπειν ἔχει.
Anastasius hic in Sina Moses novus,
Deum videre meritus est ante exitum.

In Menologio Surleti hæc pauca continentur: Eodem die xxi Aprilis, sancti Patris nostri Anastasii montis Sinai. Græcos Moscovitæ de more imitantur, et in sui Kalendarii tabulis Sanctum hunc exprimunt, non ut Episcopum, quem errorem infra confutabimus; sed ut monachum, et quidem absque stola, qua fere Hegumeni sive Abbates ibidem solent designari. Mons Sinai, Moysis Prophetæ acceptarumque cælitus legum memoria toto orbe celeberrimus, postea monachorum Christianorum asceteriis circumquaque fuit obsitus. Ibi SS. Sabbas, Esaias, et alii triginta sex monachi sub Diocletiano martyrio affecti, a nobis relati sunt die xiv Januarii. Quo etiam die memorantur SS. Theodulus Presbyter, Paulus, Joannes, Proclus, Hypatius, Isaac, Macarius, Marcus, Benjamin, Elias et alii, seculo sequeati a Barbaris interfecti; quorum martyrium scripsit S. Nilus, tunc ibidem monachus, ad xii Novembris insertus sacris Fastis. S. Nili socius fuit S. Theodulus, ad eundem xiv Januarii relatus. Non minus celebris fuit S. Joannes Climacus, Abbas sancti

et aliis Græcorum Fastis.

Post plures Sanctos monachos montis Sina

Montis Sina, ibidem sub finem seculi sexti vita sanctus: ejus a nobis Acta illustrati sunt xxx Martii, conscripta tum a Daniele monacho canobii vicini Raithon, tum a monacho Sinaita qui eum asserit suum Præsidem et Abbatem fuisse, Hunc Sinaitam Monachum arbitrari esse S. Anastasium, de quo agimus, qui Vitas sanctorum Patrum conscripsit, Βίαις Πατέρων ἡμετέρων ἐποίησεν. Quidni potissimum eorum, qui in monasteriis Montis-Sina ac vicinis locis vixerunt? Ex eo tractatu Appendicem ad Vitam S. Joannis Climaci dedimus, in qua fit mentio alterius Anastasii, qui ibidem degebat monachus venerandus, cum attonderetur S. Joannes Climacus circa annum dxx, et plane ab hoc S. Anastasio est diversus; adeoque quæ istic de eo annotavimus nunc sublata volumus. Pervenit autem vivendo S. Anastasius (ut qui describit olim, sed sua adhuc ætate, sub Mauritio imperatore facta) ad tempora Heraclii Imperatoris, qui regnavit ab anno dxx, usque ad annum dxxli. Erat satis frequens et celebre nomen Anastasii isto ævo inter monachos: et tale assumpserit S. Anastasius Persa anno dxxxviii accisus, ante monachus factus in monasterio sancti Abbatis Anastasii quatuor milliaribus Hierosolymis distans. Uti ex Vita prædicti S. Anastasii Persæ xxii Januarii elucet, non constat. S. Joannes Eleemosynarius, anno dxxvi etiam factus, inter alios misit Anastasium Præfectum in montem Antonii, ad recipiendos eos, qui abacti fuerant in captivitatem, vim auri præbens pæpe innumerabilem. Uti in illius Vita traditur xxii Januarii. De monte S. Antonii actum est autem in Vita § 2. Ita etiam apud Joannem Moschum, qui isto etiam tempore florebat, in Prælo spirituali cap. 48 et 49 narravit varia, Anastasius Presbyter, et aliorum sanctorum sanctæ resurrectionis Dei et Domini nostri Jesu Christi custos; sicut et cap. 50 Anastasius Abbas Scythopoleos in secunda Palæstina metropolis. Inter hæc autem monasteria Palæstine et Ægypti interjacent illa, de quibus hic agimus, in monte Sina constituta.

3 Ipse S. Anastasius, in quadam sua Oratione in Novam Dominicam et in Apostolum Thomam, narrat, quam pure sancteque ut teneris unguiculis puer et adolescentulus in orthodoxo fuerit educatus fide, et ita ad Evangelii verba auscullavit, ac si Christum loquentem audivisset: ita imaginem Christi aspexerit et veneratus fuerit, ac si Christum intuitus ulorasset: tanta pietate sacram Eucharistiam sumpserit, ac si brachiis corporeis Christum gestasset. Verba ejus infra damus num. 13. Quantum idem pro ecclesia Dei usque ad senectutem laboravit, ostendunt varia ejus scripta, quæ referemus, ubi de Patriarchatu Antiocheno, a duobus Anastasiis consequenter administrato, egerimus; quod hi a S. Anastasio Sinaita non satis apud nonnullos distinguantur. Maxime elucet velus hujus Sinaitæ contra Acephalos, indicatus in libro ejus, qui Ὁδὸς sen Dux viæ inscribitur. S. Sophronius Archiepiscopus Hierosolymorum, qui hoc tempore floruit, in Oratione de Hypapante Domini a nobis edita 2 Februarii cap. 2 Acephalorum hæresin appellat miseram ac vere capite carentem

vixit sub S. Joanne Climaco,

et Vitas Patrum sanctorum scripsit.

E

montis sub Heracho Imper.

Viri monachi istis temporibus Anastasii dicti

F

S. Anastasius per educationem.

contra Acephalos Ecclesiam propagavit.

AUCTORE G. H. carentem gangranam. Fuit ea in varias sectas divisa, quas *Sinaita* cap. 6 prædicti libri vocat Ecclesie hostes, Jacobi, Severi, Theodosii, Timothei, Dioscorique discipulos, et a primo deinceps potissimum Jacobitarum dicti, qui suæ sectæ Patriarchas habuerunt Concilii Chalcedonensis hostes. Contra hos S. Anastasius non tantum in suo monasterio scriptis certavit, sed Syriam, Arabiam, Ægyptum petendo ubique dictam hæresim oppugnavit, et pro vicibus suis conatus est profligare: quæ omnia ex propria ejus confessione sunt nota.

CAPUT II.

S. Anastasii Patriarchæ Antiocheni res gestæ et cultus, Nicephori Callisti menda detecta.

Tempus Sedis S. Anastasii Patriarchæ,

Dinto seculo sexto et initio sequentis, fuerunt duo Antiochem seu Theopolitani Patriarchæ, Anastasii appellati. Horum primus ab aliquibus, sed perperam, *Sinaita* dictus, secundum illum ab an. dclm obtinuit sub extrema Justiniani Imperatoris tempora; sed a Justino Juniore a Sede deturbatus est anno dclxxii, substituto Georgio, ejus post mortem imperante Mauricio pristina dignitatem recuperavit, et in exilium usque ad annum dxcviii, aut sequentem; quando illi mortuo successit alter Anastasius, Martyr nuncupatus, quod a Judæis excarnificatus sit circa annum dxcviii aut sequentem, Martyrologio Romano inscriptus ad diem xxv Decembris, uti prior ad hunc xxi Aprilis his verbis: Antiochiæ S. Anastasii Sinaita Episcopi, et in Notis indicatur de eodem agere Græcos hac die in Menologio, qui sane Anastasii Sinaitæ meminerunt, sed nulla facta mentione Antiochiæ aut Episcopatus. Idem inter Sanctos Patres recensetur in *Synodo Nicaena II*, et passim in titulis præfixis ante ejus opera infra indicata. Hujus temporis scriptor fuit Evagrius Scholasticus, qui l. 4 *Historiæ Ecclesiasticæ* cap. 38 asserit, post Dominum Episcopum Theopolitarum, id est Antiochenorum, creatum Anastasium, et cap. 39 ejus studia et res gestas exponit his verbis.

excellentis doctrinæ et bonis moribus,

C Anastasius Vir erat enim in sacrarum litterarum cognitione apprime disertus, tum in moribus ac tota vite ratione adeo exquisitus, ut etiam rerum levicularum magnam curam haberet, neque in illis a constanti et stabili animi sui proposito decedere vellet, ne dum in rebus maximi momenti et ponderis, et quæ ipsum Deum viderentur attingere. Quin etiam ita summi temperavit ingenium, ut neque propter levi item animi atque comitatem, nimis facile hi rebus quæ minus rationi consentientes erant, cederet; neque propter severitatem et inelenciam, agre his quæ recta ratio postulabat assentiretur. Rebus seriis audiendis ejus patebant aures, et ut sermone profuens, ita in questionibus dissolvendis acutus et perspicax fuit, rebus autem ineptis et nullius momenti oclulit aures: linguam vero sic quasi freno cohibuit, ut et sermonem ratione moderaretur, et silentium loquela præstabilius efficeret. Istum tamquam turrem munitissimam oppugnare omni machinarum genere aggressus est Justinianus, illud scilicet complectens animo, se si istum everteret, nullo labore civitatem totam occupaturum, recta fidei dogmata redacturum tamquam in servitutem, et oves Christi denique captivas ab Ecclesia abducatum. Verum Anastasius sic divina quadam animi celsitudine elatus fuit (nam supra firmam fidei petram constitit) ut Justiniano per litteras suas libere et aperte contradiceret, tum perspicue admodum tum discrete ostendens, divinos Apostolos et Sanctos Patres confessos esse atque adeo tradidisse, corpus Domini interfectione obnoxium fuisse, et affectionum quæ sunt natura in animis impressæ, quæque reprehensione carent, particeps. Eodem

modo etiam monachis majoris et minoris Syriæ, D ejus de hac resciscitantibus sententiam, respondens, omnium confirmavit mentes, atque ad certamen ineundum præparavit: in ecclesia denique lectitavit quotidie illam Pauli vasis electionis sententiam: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, etiamsi Angelus de celo sit, anathema esto. Quibus omnes, paucis exceptis, assensi, simile studium erga fidei defensionem declararunt.

Gal 1, 19

6 Idem porro Anastasius cum accepisset, Justinianum velle ipsum in exilium mittere, scripsit ad Antiochenos orationem, quæ eorum animos in fide confirmaret: quæ certe tum ob sermonis elegantiam, tum ob crebritatem sententiarum, tum ob testimoniorum e sacris Litteris petitorum frequentiam, tum denique ob historiam, quæ tam commode in ea narrata est, optimo jure sane permagni faciendæ est. Verum Justiniani edictum divina providentia, qua melius nobis prospectum fuit, minime divulgatum est. Nam Justinianus, qui Anastasio et suis Sacerdotibus exilium indixerat, ex improvviso percussus, cum triginta octo annos integros et menses octo regnasset, ex luce migravit. Hæc ibi. *Eustathius auctor coævus, in Vita S. Etychii Patriarchæ Constantinopolitani, eadem de causa a Justiniano in exilium acti, ista interponit num. 31 ad diem vi Aprilis.* Nam omnes Patriarchæ multique Episcopi præcipueque Orientales recusarunt Imperatoris opinioni subscribere, eique tum Synodo tum scriptis resisterunt, ante omnes autem sanctissimus Theopolis Patriarcha Anastasius, qui easdem quas magnus Etychius, ærumasne dicam an coronas? pertulit.

confirmat Antiochenos

a Justiniano in exilium mittendus,

E

Hæc Eustathius. Mortuus est Justinianus xx Novembris anni dclxvi, cum regnasset annos xxxix, menses vii dies xxiii. Successit Justinus Junior, illius ex sorore *Vigilantia* nepos. De eo et Anastasia idem Evagrius lib. 5 cap. 5 ista tradit: Justinus porro Anastasium, his illi objectis criminibus, primum quod sacrum thesaurum extra modum et in nullum usum necessarium profuderat, deinde quod convitia in ipsum jecerat (Anastasium enim, cum rogaretur quid causæ esset cur thesaurum sacrum tam effuse absumpsisset, ingenue respondisse ferunt: Ne a Justino, communi totius orbis perniciæ, diriperetur) Sede Antiochena exturbavit. Quin etiam dicitur Justinum Anastasio succensusse, quod postulanti ei pecuniam, cum Episcopus esset designatus, Anastasius dare noluerit. Alia prætereo crimina, objecta a quibusdam, qui Imperatoris instituto, credo, inservire studebant. Post illum Gregorius ad sacrum Episcopatus gradum elatus est. Quo mortuo, inquit idem Evagrius cap. 23, eo tempore, quo Gregorius Magnus Episcopatum antiquæ Romæ gessit, Anastasius post viginti tres annos Sedi suæ Antiochenæ restitutus est. Ac tum Evagrius finit suam historiam anno xii regni Mauriti Imperatoris, qui incepit xii Augusti anno dxciii.

a Justino juniore sua Sede exturbatur.

F tempore Mauriti restituitur,

7 S. Gregorius Magnus inter Epistolas suas, scripsit aliquam, relatum lib. 1 *Registri* cap. 24, Joanni Episcopo C. P. Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Joanni Hierosolymitano, et Anastasio Patriarchæ Antiocheno, adhuc a Sede depulso: cui seorsim sequentem epistolam xxv misit, et in his agit de opere pastoralis sibi imposito, et cap. 27 scribit Sebastiano Episcopo Risiacensi, indicans suggestionem se apud piissimos Dominos summis precibus plenam fecisse, ut virum beatissimum, Dominum Anastasium Patriarcham, concessu usu pallii, ad B. Petri Apostolorum Principis limina secum celebraturum sollempnia Missarum, transmittere debuissent, quatenus si ei ad Sedem suam minime reverti liceret, saltem secum in honore suo viveret. Ejusdem Domini Anastasii,

et sepe scribit S. Gregorius Papa,

contra Justinianum Imperat. hæreses inducentem,

ostendit corpus Christi passibile et mortale fuisse:

A tasii animum cognosci et quidquid ei de hac placere-
libenter ex- rit, sibi indicari cupit. At libro 4 epistola 37, data
cepisset Indictione xiii anno dxciv, congratulatur eidem, quod
Romæ, Sedi suæ Antiochenæ sit restitutus, in qua sub finem
ista habet: Benedictionem vestram qua debuimus,
mente suscepimus, bene redolentem, bene sapien-
gratulatur tem: et omnipotenti Deo gratias agimus, quia et
Sedem re- odora sunt et sapor, que agitis, que dicitis, que
stitutam. datis. De vita igitur vestra dicamus pariter, dica-
mus omnes, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax
hominibus bonæ voluntatis. Eadem dein variis occa-
sionibus scripsit S. Gregorius, eæ quibus epistolæ 24 et
31 libri 6, datæ sunt anno dxcvii Indict. xv. et libri
7 data anno dxcviii Indict. i. qua consolatur eum inter
adversitates hujus mundi. Ecce, inquit, in senectute
sancta vestra beatitudo multitudo multis tribulatio-
nibus laborat. et postea: Indicat mihi suavissima
sanctitas vestra, quod mecum, si potuisset fieri,
sine charta et calamo loqui voluisset, et dolet quod
nobis Orientis pene et Occidentis spatium interjacet.
Sed hoc quod sentio verum dico: et in charta mihi
mens vestra sine charta loquitur: quia in verba ves-
træ sanctitatis sola caritas sonat; et divisi locis non
sumus, qui ex dono omnipotentis Domini dilectionis
vinculo uniti sumus. Cur igitur accipere pennas
B columbæ deargentatæ queritis, quas jam habetis? Pennæ
quippe ejus sunt caritas Dei et proximi. Per
ipsas enim sancta Ecclesia evolat, per ipsas terrena
omnia transcendit: quas si vestra sanctitas non
haberet, ad me cum tanta caritate per litteras non
venisset. Rogo autem, ut pro mei cordis infirmitate
enixius rogetis, quatenus omnipotens Deus mentem
meam pro vestra intercessione tueatur, et citius me
de tot procellis hujus tempestatis eripiat, atque in
æterna quietis littora perducatur. Benedictiones vero
locupletissimas omnes quæ directæ sunt suscepi, quæ
mihi vir Dei pauper Spiritu transmisisti, de quibus
dicitis: Quid enim det pauper nisi ea quæ pauperis
sunt? Sed nisi vos per humilitatis spiritum paupe-
res essetis, benedictiones vestræ locupletes non
fuissent. Omnipotens Deus sua vos a malis omnibus
protectione defendat: et quoniam vita vestra bonis
omnibus valde est necessaria, post longa adhuc tem-
pora vos ad cœlestis patriæ gaudia perducatur. Hæc
ibi ad Anastasium Episcopum scripta, quæ videri pos-
sunt lib. 1 num. 49 lib. 2 num. 13 et 49 et lib. 4 num.
1 et 25.

B Nec diu vixit postmodum Anastasius Patriarcha,
qui hoc forsitan adhuc anno dxcviii aut initio sequentis
vita functus, suum Patriarchatum cecidit alteri Anastasio,
a quo cum S. Gregorius Papa ex more professionem
fidei accepisset, scripsit illi epistolam Indictione ii. anno
dxcix, quæ est lib. 7 Registri cap. 47. Utriusque Anas-
tasii mentio est in Tabulis insertis Chronographiæ
Theophanis, et Catalogo Episcoporum Antiochenorum
apud S. Nicephorum Patriarcham Constantinopolita-
num, atque in Historia Ecclesiastica Nicephori Callis-
ti, qui ex Evagrio, quæ supra dedimus, descripsit lib.
17 cap. 29 sub finem, cap. 39 integro, de ejus deposi-
tione cap. 36, et de restitutione lib. 18 cap. 26. Verum
destitutus dicto duce Evagrio, plane aberrat, dum cap.
44 dicti libri 18 scribit, Anastasium vixisse ad tempora
usque Phocæ Imperatoris; eumque interfectum a Ju-
dæis: hoc enim ejus successor, etiam Anastasio dicto,
contigit an. vii Imperii Phocæ, ad quem Theophanes
ita scribit: Hoc anno seditione mota Hebræi Antio-
cheni tumultuati sunt, et Anastasio magno Antiochiæ
Patriarcha occiso virilia in ejus os inseruerunt, et
per medias urbis vias raptatum interfecerunt. Se-
cundus iste Anastasius in tabulis Theophanis substituitur
priori ad annum xix Imperii Mauricii: Ceterum hic
error, quo duos Anastasios in unum conflavit Nicepho-
rus, potuit a multis facilius notari, quam alius ab eodem
Aprilis T. II

Nicephorus
Callistus ne-
cem a Judæis
successori
attribuit,

et perperam
Sinaitam
appellat.

commisus in priore Anastasio, quando eum et S. Anas-
tasium monachum Sinaitam unum eundemque fecit. Id
autem fecit, ut jam monuimus, dum describit ex Eva-
grii historia caput 39 libri 4, immutando titulum; et
cum Evagrius hunc præponeret, *Περὶ Ἀναστασίου Ἀρ-
χιεπισκόπου Ἀντιοχείας*, ipse istum lib. 17 cap. 29 col-
locat: *Περὶ Ἀναστασίου τοῦ Θεοφύλακτος τοῦ Σιναιτου*.
Eodem modo libro 18 cap. 16 hunc titulum habet: Quo-
modo post Gregorium Anastasius Sinaites Sedem
suam receperit. Sed vel maxime hoc fecit cap. 44 ejus-
dem lib. 18, ubi utrumque errorem suum combinando
ait: Hinc Anastasio, propterea quod in Sinæo monte
philosophatus sit, et sensum ibi carnis domuerit,
Sinaitæ cognomen inditum est. Atque ille quidem in
populi tumultu peremptus vitam finiit. Quæ ultima
sunt successoris ejus Anastasio attribuenda, et priora S.
Anastasio monacha montis Sina, æque illustri scriptori,
ut ex sequentibus manifestum fiet.

CAPUT III.

Libri a S. Anastasio Sinaita conscripti.

Hanc controversiam vix ullus Latinorum attigit, quod
a Nicephoro Callisto sint in eum errorem abducti, ut
unum eundemque virum crediderint Sinaitam mona-
chum et Antiochenum Patriarcham. Porro Nicephori
historiam non sine delectu atque acri judicio legen-
dam esse, monuisse viros eruditos, tradit Philippus
Labbe in Dissertatione de scriporibus Ecclesiasticis, ut
quæ multas fabulas quisquillasque contineat, ex in-
certis dubiæque fidei scriptoribus conquisitas. Pru-
dentis ergo concludit lectoris esse pretiosum separare
a vili, et gemmas e sterquilinio colligere. Ablegatis
ergo hisce quisquiliis Nicephori, cum Leone Allatio,
homine Græco ex insula Chio oriundo, utrumque Anas-
tasium separamus, uti hic fecit in sua de Simconum
scriptis diatriaba.

10 Michael Glycas ducentis annis ante dictum Ni-
cephorum scripsit Annales quadripartitos, in quibus
præter Historiam, Physica ac Theologica continentur.
In his citatur Anastasius viginti circiter vicibus; et num-
quam Episcopus aut Patriarcha Antiochenus appellatur,
sed decies aut sæpius Anastasius Sinaites, vir divinus
et vir eximius. Subinde vir divinus Anastasius, aut
divinus Anastasius, sed eisdem citatis libris, quorum
primus est Commentarius de sex primorum dierum
operibus. Sunt hi, libri undecim Anagogicarum con-
templationum in Hexaameron ad Theophilum, in Bi-
bliothecis Patrum Latine editi ab ignoto interprete, qui
Nicephori fabulis seductus, in titulo nuncupat S. P. N.
Anastasium Sinaitam, Patriarcham Antiochenum.
Sæpius etiam a Michaele Glyca citatur Anastasius Si-
naites, vir divinus in oratione sua de Resurrectione.
Inter Orationes quinque a Francisco Turriano Societatis
Jesu Theologo Latinitate donatas, et a Petro Steuartio
editas, ac Bibliotheca Coloniensi veterum Patrum inser-
tas, quarta est Anastasii Sinaitæ de Passione et Im-
passibilitate Christi; et quinta est Anastasii Sinaitæ de
Resurrectione Christi; sed in ea non leguntur senten-
tiæ, quæ a Michaele Glyca citantur, ut hæc a Turriano
edita aut alia sit, aut saltem imperfecta.

11 Jacobus Gretserus ex bibliotheca Augustana edi-
dit illustre opus, cui titulus, *Ὁδὸς*, hoc est Viæ dux,
quod Nicephorus Callistus adscripsit Anastasio Patriar-
chæ Antiocheno. Verum titulus in codice MS. hujus-
modi est: *Ἀρχὴ βιβλίου τοῦ ὁσίου Ἀναστασίου μοναχοῦ
τοῦ Σινὰ ὁσίου*. Exordium libri S. Anastasii monachi
Sinaitæ; et capite quarto hic titulus legitur: Anasta-
sii minimi Presbyteri sancti montis Sina, opus de
fide, oeconomia Christi Dei filii, ad sanctam Catholi-
cam Ecclesiam Babylone scriptum, Fratribus nostris
in ea Christi studiosis et orthodoxis petentibus. Et
cap. 6 exponit dogmata Severi hæresiarchæ, osseritque se

D
AUCTORE G. H.

scripta utri-
usque Anasta-
sii separan-
da:
E

S. Anastasii
Sinaitæ libri
in Hexaeme-
ron,

F
orationes de
Resurrectione,
et passione
Christi.

ὁδὸς
seu Dux
viæ

cont. a Acephalos :
 A et in Syria et in Ægypto et Alexandriæ edoctura, eos qui in unam naturam in Christo adstruunt, omnia dicta Scripturæ et Patrum ad Severi normam et præscriptionem exigere et interpretari, quod et in Babilonæ sibi objectum ait: et cap. 10 profert suam disputationem cum hæreticis Alexandriæ habitam, ubi etiam Anastasius monachus sanctis montis Sina professionem fidei scripsit, et ita se alibi minimum monachum nominat. Alius liber, a Nicephoro Callisto adscriptus Anastasio Patriarchæ Antiocheno, est: Commentarius in sextum Psalmum Davidis, qui Latine translatus a Philippo Suerenzelo Societatis Jesu extat Græce et Latine, tomo 3 Antiquæ Læctionis ab Henrico Canisio editus sub hoc titulo. Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου μοναχοῦ τοῦ Σιναιτικῶν λόγους εἰς τὸν ἑκτὸν ψάλμον.

Commentarius in 6 Psalmum

Oratio sancti Patris nostri Anastasii, monachi montis Sina, in sextum Psalmum. Edidit eundem librum Franciscus Combefis bis in novo Auctario bibliothecæ Græcorum Patrum cum sua interpretatione, priorem ex editis a Canisio, posteriorem ex Græca codice Regis Christianissimi. In his apparet tempus, quo auctor saltem juvenis vixit sub Mauritio Imperatore, ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς ἐπὶ Μωυσεῖος τοῦ τῶν Χριστιανῶν Βασιλέως γεγονότος, nostra ætate, aut nobis genitis, sub Mauricio Christianorum Imperatore constituto. Perum in posteriore exemplari absque mentione suæ ætatis dicitur temporibus Mauricii pii Imperatoris latro conversus, ut vel hunc liceat inferre hunc S. Anastasium adhuc monachum vixisse in monte Sina, cum alter jam præbui esset Patriarcha Antiochenus, aut etiam e vita decessisset. Alia Oratio extat apud dictos Canisium et Combefis, τοῦ μακρυῦ Ἀναστασίου μοναχοῦ τοῦ Σιναιτικῶν λόγους περὶ τῆς ἀγίας συνάξεως, καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μισοκκαλεῖν. Beati Anastasii monachi montis Sina oratio de sacra Synaxi, et de non judicando deque oblivione injuriarum. In ea illustre exemplum monachi morientis, qui neminem indicarat, neque injuriarum memor fuerat, sub finem profertur. Extat Expositio materiaria eorum, quæ de Deo a Theologis dicuntur, in decem decades distributa, auctore Joanne Sapiente, cognomento Cyparissiota, Francisco Turtiano Societatis Jesu interprete, Romæ anno MDLXXXI excusa, et dein in XI tomum Bibliothecæ Patrum editionis Coloniensis translata, in qua decade 6 cap. 4, 5, et 7 allegat auctor sententias Anastasii Sinaitæ, sive Anastasii qui in monte Sina habitavit, in Oratione de Transfiguratione. Videtur illa esse, quam Leo Allatus in Diatriba de Simeonum scriptis allegat pag. 116 hoc exordio : Ὡς φοβερός ὁ τόπος οὗτος συνεξιστάμενος καὶ γὰρ τοῖς Πατρὶρχῇ Ἰσραὴλ. Alia ab eodem Allatio indicatur pag. in Oratio Anastasii Sinaitæ εἰς τοὺς κοιμυμένους ἐν κυρίῳ, in eos qui in Christo dormierunt, cum hoc exordio : Τὶ τοῦτο σήμερον ἀρχαπαύει; σπουδαίων ἡμῶν τε καὶ ὀξέως, Necdum scimus hosce liberos typis mandatos.

orationes de Synaxi sacra,

Transfiguratione,

et in eos qui in Christo dormiunt

Historia de S. Theodoro,

et S. Thoma Apostolo.

13 S. Joannes Damascenus, qui circa annum DCCXL in Syria florebat, et adversus Iconoclastas hæreticos strenue decertabat, lib. 3 de Imaginibus refert ex historia S. Anastasii a sancto monte Sina, templum quatuor milliaribus Damasco dissitum ad honorem S. Theodori erectum, a Saracenis profanatum, imaginem læsam sanguine delfluente, et sacrilegos punitos: ubi sub finem addit: Multi eorum, qui rem viderunt et eo tempore fuerunt, adhuc vivunt. Et ego ejus imaginem vidi et quod vidi monumentis tradidi. Consule quæ diximus 7 Februarii ad Vitam S. Theodori Ducis § 4. Idem Damascenus in eadem oratione refert fragmentum Sancti Anastasii sancti montis Sina in novam Dominicam et in Apostolum Thomam, ubi suam S. Anastasius pium educationem ita describit: Qui Christum in carne cernebant, Prophetam ipsum existimabant. Nos autem qui illum non vidimus, statim a teneris unguiculis pueri adolescentulique Deum

ipsum, Dominum, et omnipotentem et seculorum D effectorem, splendoremque Patris confitemur: sic enim ejus Evangelium cum fide auscultamus, ut si ipsum Christum loquentem videremus. Et immaculatam Corporis ejus margaritam suscipientes, gestare nos illum ipsum Christum arbitramur. Quin etiam si divinam ipsius effigiem pictura tantum expressam aspicimus, tamquam e cælo nos intuentem ducimus, adoramus, prociidimus. Magna nunc est Christi fides. Denum S. Anastasii Sinaitæ ex sermone de sancta Communione fragmentum extat tomo 1 Bibliothecæ veterum Patrum ex editione secunda Parisiensi, quod ibidem columna 344 Lector reperiet. Aliqua etiam contra Joannem Philoponum hæreticum videntur hujus esse, de quibus agit Gretserus supra citato libro.

Sermo de sancta Communione

et Philoponus refutatus.

CAPUT IV.

Libri editi a S. Anastasio Patriarcha Antiocheno: alii eidem perperam attributi.

Non minori doctrina ob li'ros scriptos claruit S. Anastasius Patriarcha Antiochenus, ejus utinam epistolas ad S. Gregorium Magnum et alios viros illustres conscriptas haberemus. Nonnulla ex S. Gregorii responsis et epistolis ad illum supra collegimus. Quin in epistola XXII libri x ad Joannem subdiaconum Romanum ista habet Gregorius: Dilectissimæ memoriæ Anatholius Diaconus, querenti ac jubenti Romano Imperatori librum Regule Pastoralis, dedit; quem sanctissimus Frater et Coepiscopus meus Anastasius Antiochenus in Græcam transtulit, scilicet linguæ etiam Latinæ gnarus. Meminerunt hujus translationis Joannes Diaconus lib. 4 Vitæ S. Gregorii, Sigebertus et passim recentiores. In Nicæna II Synodo Oecumenica, anno DCCCLXXXVII habita, inter alios Sanctos Patres pro cultu et reverentione sacrarum imaginum prolatos, Joannes Presbyter et Vicarius Apostolici throni Orientis obtulit librum, in quo B. Anastasius docet de diversa adoratione, ex quo jussu sanctæ Synodi Stephanus monachus ista legisse ibidem traditur: Τοῦ ἀγίου Ἀναστασίου Ἐπισκόπου Θεοπόλεως ἐπιστολὴ etc. Sancti Anastasii Episcopi Theopoleos epistola ad quemdam Scholasticum, per quam respondit ei ad illatam sibi ab eo aporiam: ejus initium est: Si tantum interroganti sapientiam sapientia reputabitur. Et post pauca: Et nemo offendatur adorationis significatione. Adoramus enim homines et Angelos sanctos, non tamen servimus illis: Dominum enim, inquit Moyses, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies etc. Constantinus etiam, Episcopus Constantiæ Cypri, librum tradidit S. Anastasii Episcopi Theopoleos, ex quo Stephanus Diaconus et Notarius ista legit: Sancti Patris nostri Anastasii ad Simeonem Episcopum Bostriæ sermo de Sabbato, ejus initium est. Si Patres oportet, secundum quod dictum est et sicuti ipse fateris, interrogare, nec non et seniores. Et post pauca. Sicut enim, dum abest Imperator, imago ejus pro ipso adoratur: cum vero jam præsens fuerit, superfluum est deserto primitivo adorare imaginem etc. Quæ eadem, citato Anastasio Episcopo Antiochiæ ad Simeonem Bostrorum Episcopum, leguntur apud S. Joannem Damascenum in oratione tertia de Imaginibus, ex qua supra duo testimonia S. Anastasii Sinaitæ produximus; unde intelligis in eadem oratione clarissime distingui a Damasceno Anastasios duos.

Epistola ad S. Gregorium Magnum.

12

hujus Regula Pastoralis Græce translata.

epistola ad Scholasticum,

sermo de Sabbato,

14

15 Leo Allatus, in supra memorata Diatriba de Simeonum scriptis, duas Orationes habet in Annuntiationem Deiporæ Virginis, prioris initium indicatur pag. 109 his verbis: Σήμερον ἡμῖν, ὦ ἄριστοι παῖδες, λόγον ἔρω. Alterius hoc traditur pag. in exordium: Τὶ πάλιν ἐπὶ γὰρ ὁ μέγας βούλεται Γεθσέμλ ἡμῖν. Utamque orationem typis Elsevirianis edidit Græce Lugduni Batavorum

orationes in Annuntiationem.

A vorum Joannes Meursius in libro *Variarum* divinarum, cum hoc a Græcis præposita titulo : Τοῦ ἐν ἑσίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς παναρχαίου καὶ Θεοτόκου Μαρίας λόγος β. *Utramque a dicto Meursio editam, Latine reddidit Franciscus Cambesis, inseruitque Auctario Græco-Latino bibliothecæ Patrum et tomo 6 Bibliothecæ Patrum concionatoriaræ ad xxv Martii, addiditque ex codice Regio aliam sub hoc titulo : Sancti Patris nostri Anastasii, Archiepiscopi Antiocheni, sermo in Transfigurationem Domini nostri Jesu Christi : Quam etiam eandem edidit Latine tomo 7 Bibliothecæ Patrum concionatoriaræ ad diem vi Augusti. Estque ea plane diverso ab ea, quam a S. Anastasio Sinaita conscriptam fuisse supra diximus. Aliæ tres orationes ejus extant a Francisco Turriano e Græco translata Ingolstadii, et a Petro Stevartio tomosingulari insignium auctorum insertæ, ac postea recussæ Coloniae tomo 6 Bibliothecæ veterum Patrum, quæ ante ex interpretatione Godfridi Tilmanni extabant in Bibliotheca Patrum Parisiis excusa : omnium autem titulus generalis est, S. Anastasii Patriarchæ Antiocheni, de rectis dogmatibus verissimæ fidei nostræ ; et dein, Oratio prima, de Sancta Trinitate ; secunda, de Incircumscripcta Dei essentia ; tertia, de Divina œconomia id est Incarnatione. Ante memoratus Leo Allatus aliam Anastasii Archiepiscopi Theopolitani orationem indicat pag. 104 de Hypapante sive Occursu Domini hoc exordium : Πάτρι Σοφίῳ ἐν ἀρχαῖς βραχέει τὸν Δεσπότην. Nicephorus Callistus citato cap. 44 libri 18 asserit se orationem quamdam Anastasii legisse ad Antiochenos in introitu suo scriptam, et pacificatoriam aliam, quam vigesimo tertio anno in thronum suum postliminio reversus composuit, Mauricio Imperium obtinente, quem etiam in eo scripto, quod ab exilio revocatus sit, laudibus effert. Quæ sine dubio, si extiterint aliquando, fuerunt S. Anastasii Antiocheni : quem cum Synodo ſcœcumenica Nicæna et aliis antiquis scriptoribus Sanctum compellamus. Evagrius supra laudat orationem ejus scriptam, cum sub Justiniano Imperatore erat ei exilium demandatum.*

16 Inter alias hujus Anastasii incubrationes censet Leo Allatus pag. 83 relationem de rebus in Perside gestis cum hoc exordio : Βασιλεύοντος Ἀρχαίου τῆς Περσικῆς γῆρος, γέγονε φιλονεικία. Asserit Gretserus in Præfatione ad Anastasium Sinaitam de Viâ Duce, se eam sub Anastasii Episcopi Theopolitani nomine reperisse in codice MS. Augustano, in eaque agi de disceptatione Christianorum Præsulum cum Ethnicis, Græcis et Judæis, judice Aphrodisiano Regis Persarum Archimagiro, cui etiam se Anastasius interfuisse dicit, et quidem solum ex Romani Imperii Episcopis. Sed oratio illa, uti addit, olet nescio quid fabularum, ut difficile creditu sit ex Anastasii officina prodixisse. Cæperat ipse eam in linguam Latinam vertere : sed multitudine mendorum et fabularum pedem retraxit, neque ulli putat hanc δόξαν fore perviam, nisi emendatiorem aut plures manuscriptos codices acquirat. Quale nactus fuerit apographum Allatus nescimus. Saltem vivo Anastasio Antiocheno nullus fuit Rex Persarum supra indicatus Arenatus, sed annis XLVIII Chosroes, et dein Hormisdas annis XV, uti eos exhibet Theophanes.

17 Extat Responsio Anastasii Episcopi ad orthodoxorum aliquorum Christianorum interrogationes de diversis capitibus Ecclesiasticis : quam Gentianus Hervetus Latinam fecit, tribuitque cuidam Episcopo Niceno, Anastasio dicto, in Bibliotheca Patrum secundæ editionis Parisiensis tomo primo excusam. Contra hunc tractatum, ejusque textum plurimas cautiones præscripsit Joannes Maria Brasichellensis, sacri palatii Apostolici Magister tomo primo Judicis librorum prohibitorum ; aliquas etiam adjecit Nicolaus Alamannus,

olim bibliothecæ Vaticanæ Præfectus : quas omnes simul edidit Jacobus Gretserus : qui dictus Quæstiones et Responsiones multo auctiores edidit Græco-Latinas ; sed fallaci titulo suffultas, his verbis : Liber qui vocatur Ὁδὸς, hoc est, Dux Viæ. Sancti Patris nostri Anastasii Sinaitæ, Episcopi Antiocheni, Interrogationes et Responsiones de diversis capitibus a diversis propositæ. Solutiones non ex seipso, sed ab experientia et ex sacris litteris desumpsit. Ita aliquis Græcus, forsitan Nicephorus Callistus, aut alius enim secutus, nisi aberrandi occasionem præbuerit aliquanto senior, Græcorum errores infarsit. Nempe quia Anastasius Sinaita, illustrem tractatum composuerat qui Ὁδὸς hoc est Dux viæ vocatus fuit, eundem titulum operi huic fursureo auctor adoptavit : qui quia Nicephorus Callistus eundem Anastasium Sinaitam perperam vocarat Episcopum Antiochenum, unus idemque et Sinaita et Antiochenus videri voluit, ex Constitutionibus Apostolorum, quæ sub nomine Clementis Romani a posteris protrusæ sunt, multa excerptens, sequi hoc ipso demonstrans esse impostorem. In illis etiam Quæstionibus citantur Canones Synodi Quinisextæ sive Trullanæ, Constantinopoli anno MCCVII conditi, integro scilicet seculo post utriusque Anastasii mortem : citatur etiam S. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, quem mortuum esse anno MCCXXXVIII ostendimus ad ejus Vitam XIII Martii : citantur denique Olympiodorus ; qui ad decimum seculum spectat ; S. Maximus monachus et Martyr, Moschus et alii, juniores omnes. Demum ad quæstionem 117 respondetur sub finem, tunc septingentesimum annum agi, quod Ariani sint expulsi ex locis Sanctis, eaque a Barbaris esse occupata, ut mirum non sit si tot errores posterarum Græcorum sint infarti his Quæstionibus et Responsionibus, quas eliminandas omnino judicamus e catalogo Tractatum, tam eorum quos S. Anastasius Sinaita, quam quos Anastasius Antiochenus composuit.

18 Anastasii Patriarchæ Theopolitani et Cyrilli Alexandrini compendiaria fidei orthodoxæ explicatio extat tomo 4 Bibliothecæ Patrum in editione 2 Parisiensi quæ in editione Coloniensi parte 2 tomi 6 tribuitur juniori Anastasio Patriarchæ Antiocheno, a Judæis interfecto : quod idem fecit Anbertus Miræus de Scriptioribus Ecclesiasticis pag. 213. Sed quæ de causa ita censuerint, prorsus tacent. Videtur illa compendiaria fidei explicatio potius ex libris SS. Cyrilli et Anastasii ab aliquo tertio extracta. Margarimus de la Bigne aliqua Anastasiana opera indita commemorat, videlicet, Ad interrogata monasteriorum primæ et secundæ Syriæ responsiones ; sed hæc forsitan sunt de quibus jam ante egimus. Ad Antiochenos συνταχθέντες sive de coordinatione aut disciplina. De constructione hominis libri duo. Contemplatio mystica passionum Christi. Encomium Ægypti. Quæstio adversus eos, qui dicunt tres essentias in divinis. Contra Judæos libri duo. Hi ultimi Latine redditi a Francisco Turriano, cum sunt tomo 3 Antiquæ Lectionis Henrici Cunisii, sed auctor citatur Anastasius Abbas contra Judæos, qui ætatem suam exprimit, dum ait, jam octingentesimum annum et amplius agi, ex quo Judæos Deus dispersit et Titum atque Vespasianum ad vastandam urbem vocavit. Floruit ergo hic Abbas Anastasius sub finem seculi IX. Quæ citata est Contemplatio mystica passionum Christi videtur esse Anastasii Sinaitæ de Passione et Impassibilitate Christi. et sic alii libri sub aliis forsitan titulis latent.

29 Occasione oblata misi synopsis hujus Commentarii Romam ad R. P. Petrum Possinum, qui postridie Kalendas Maii anni MDCLXXI ita respondit : Ad ea quæ de Anastasiis et eorum scriptis disquirat annotatque erudite R. V. ut aliquid reponerem, consului Vaticanos indices et plura longe, quam vobis nota sunt in iis reperi. Solius Synaitæ catalogus istis servatorum

D
AUCTORE G. H.

perperam
tributa
Patriarchæ
Antiocheno :

a posteris
Græcis
scripta :

Compendia-
ria fidei
explicationes
SS. Cyrilli
et Anastasii
operibus.

F
Alqua in-
edite citata.

liber contra
Judæos est
Anastasi
Abbatis
sub finem
seculi 9
scriptus.

Possini
judicium,

et Transfi-
gurationem,

de SS Trini-
tate, Dei
essentia,
Incarnatione

1.
Hypapante,

Historia de
rebus in
Perside
gestis

fabulis re-
fertur non
videtur illius
esse.

Responsio ad
interrogatio-
nes sub nomi-
ne Anastasii
Episcopi
Nicani,

censurata,

vatorum operum quatuor implet magnas paginas. Omnino posset lucubrationum ejus Patris uti et aliorum plurimum praeclara utiliter editio vulgari : sed ubi reperietur qui possit et velit eam operam praestare? ubi qui sumptum in editionem conferat? Haec Possinus. Verum quia ex dubiis operibus multa non vidimus, et non fuit otium inter sese conferendi alia, si hinc inde a vero defleximus, meminerit criticus lector, id solum nos agere voluisse, quo demonstraremus distinguen-

da esse *Sinaita et Antiocheni opera*; quibus examinandis illustrandisque alius quisvis plus otii nactus laudem posset mereri. Videbatur olim in hunc laborem Lucas Holstenius propendere : sed dum libris paravidis edendis morosius incumbit, e vita sublatus est anno MDCLXI, quando eidem moribundo extremam eam operam impendimus, quam in ejusmodi articulo possunt et solent amicis impendere religiosi Sacerdotes.

DE BEATO WOLBODONE EPISCOPO LEODIENSI IN BELGIO.

G II.

AN. XXXI.

Elogium
Molani,

Joannes Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgii, agens die vigesima prima Aprilis de obitu B. Wolbodonis, Episcopi Leodiensis, ex monumentis ad Divum Laurentium, ista habet : Leodii, ad S. Laurentium in monte publico, Dominus Wolbodo, Leodiensis piissimus Episcopus, a seculo migravit anno millesimo vigesimo primo : qui huic loco res sacras dedit, et in eo humari elegit. Vitae historiam scripsit loci monachus Reinerus, ejus initium est : Clarae nobilitatis Wolbodo genus ex Flandria duxit : sed claritatem generis clariore illustravit vita, eruditione et Pontificali prerogativa. Debet autem majoribus nostris multum fuisse celebris, quia plusquam in triginta manuscriptis Ecclesiarum Martyrologiis depositionem ejus annotatam observavi, in quibus tamen non facile alium Sanctum reperias, ejus natalis alibi non celebretur.

Vita ex MSS.
datur, scri-
pta a Reine-
ro circa ann.præponitur
antiquius
elogium ex
MS. Martyr.
S. Laurentii,additur
Appendix ex
alia Vita MS.Cultus sacer
in MSS.
Martyrologis,
24 Aprilis,

2 Hæc Molanus, et quam ille citat Vitam, ex autographo Laurentino hic damus. Auctor illius Reinerus monachus S. Laurentii, teste Valerio Andrea in Bibliotheca Belgica, claruit circa annum Domini MXXX. Scripsit idem Vitam S. Lamberti Episcopi Trajectensis, editam tomo primo de gestis Pontificum Tungrensium Trajectensium et Leodensium a Jacobo Chapeuvillain, qui etiam observat hanc auctorem floruisse circa annum jam indicatum MXXX. Huic præponimus aliam antiquiorem Vitam, seu Vitam illustre elogium, quod arbitramur intra paucos post Beati obitum annos fuisse scriptum : desinit enim cum obitu Durandi in Episcopatu successoris. Sumpsimus illud ex antiquissimo MS. Martyrologio ipsius monasterii S. Laurentii, in quo ponitur etiam ante elogium S. Simeonis, Episcopi Seleucia et Ctesiphontis, et sub Sapore Rege Persarum Martyris, de quo jam supra egimus. Videtur Reinerus hoc elogium illustrasse et auerisse. Aliam B. Wolbodonis Vitam Leodii ipsi reperimus in bibliotheca Laurentina et descripsimus, quam, ut placido sermone deducamus, statueramus dare, et aliam a Reinero scriptam, omittere. Verum cum hujus ultimæ Vitæ auctorasserat se floruisse anno MCCC. solum quæ de miraculis accuratius referuntur, in Appendice ad priorem Vitam addimus. Varia etiam de eodem scripserant Anselmus Canonicus Leodiensis, in Gestis Pontificum Trajectensium et Leodiensium; et Ægidius monachus Aureæ Pallis, in suis ad Anselmum additionibus : quæ omnia apud citatum Chapeuvillain Legi possunt. Ex Martyrologiis MSS. quæ plusquam triginta vidit Molanus, nos varia habemus. Primum censei debet MS. Laurentinum, unde infra ut diximus, elogium damus. In pluribus aliis Martyrologiis ista legatur : Leodii, in Ecclesia B. Laurentii, depositio Wolbodonis, ejusdem Ecclesiæ Episcopi et Confessoris. Ita MS. Albergense Canonicorum Regularium. Cum titulo Beati præposito, memoratur in MS. Braxellensi Ecclesiæ S. Gudilæ. MS. Leidensi S. Cecilie, et in aliquo MS. Regniæ Sueciæ. Cum titulo Sancti præfiro, refertur in MSS. Ultrajectino domus S. Hieronymi, Lovaniensi Societatis Jesu, Antuerpiensi nostro atque

Teutonico; item in excuso Lubecæ et Colonix anno 1490. In MS. Florario ista leguntur : Juxta Leodium, in ecclesia S. Laurentii, dormitio S. Wolbodonis Episcopi et Confessoris, de stirpe Carolidarum. Hic singulis diebus psalterium legere consuevit ante quam celebraret. Cui etiam S. Laurentius diem transitus sui revelavit anno Salutis MXX. Hæc ibi, sed non absque mendis. Ac primo cum fuerit mortuus aliquandiu post Pascha, et feria quinta, non potuit id contingisse anno MXX bissextili, quo litteris Dominicalibus C.B. Pascha celebratum est die XVII Aprilis. Deinde die XXI Aprilis non celebratur dormitio ejus seu dies obitus, sed depositio corporis ejus in ecclesia S. Laurentii, uti reliqua antiqua Martyrologia habent. Mortuus autem est die XX Aprilis feria quinta post Dominicam secundam a Paschate et anno MXXI, quando cyclo Lunæ XV. Solis XXII littera Dominicali A Pascha incidit in diem secundum Aprilis : ac postridie corpus ejus delatum est et depositum in ecclesia S. Laurentii. Martyrologia recentiora Greven, Molani, Cunsii, Sanssayi et aliorum non est necesse recensere. Celebrant ejusdem memoriam Wion, Dorganus, Menardus, Buccelinus atque Benedictini : et bene, quia plurima beneficia præstitit monasteriis eorum Leodiensibus SS. Jacobi et Laurentii, ac Trudonopolitano, quibus privilegia ante concessa a decessore probavit. Non tamen admittimus eum in monasterio Stabulensi monachum fuisse, qui a puero Canonicus fuit Ecclesiæ Ultrajectinæ, dein Scholasticus ac postea Præpositus. Erat etiamnum ibidem claustrum Canonicorum, in publicam Academiam ab heterodoxis conversum, de quo Acta ejus agunt.

quo corpus
depositum est
in ecclesia
S. Laurentii,
Emortuus est
anno 1021
die 20
Aprilis,non fuit
monachus
Benedictinus

VITÆ ELOGIUM.

Ex antiquo MS. Martyrologio Ecclesiæ
S. Laurentii.

LLeodii in ecclesia B. Laurentii depositio Wolbodonis, urbis Episcopi : qui quantum se ad exercendam sanctæ justitiæ et religionis lineam laxavit, et quantum se ad reprimendam fluxæ vanitatis ventosam gloriam restrinxit, apud sepulcrum ejus evidens est experimentum, et apud diversos infirmos sanitatis receptæ memorabile testimonium. Qui ante Episcopatum apud ulterius Trajectum, sub religiosi adhuc Patribus, in Ecclesiasticis claustralis vitæ adolevit disciplinis : quibus postea ex bono discipulo optimus Magister effectus, subditorum vitam exercere studuit. Et licet Præpositus factus exteriorum curam suscepisset; apprime tamen regendis interioribus contanter invigilabat. Et seipsum quidem ante omnia suavissimo Christi jugo subjiendo, alios secum intra augustas illius viæ oras, quæ ad vitam ducit, tam exemplis quam documentis cohibebat. Senioribus filium, junioribus fratrem, adolescentibus se patrem exhibebat : quorum lascivam ætatem hinc artiori disciplina reprimebat, hinc ipse per se sacræ Scripturæ lectionibus erudiebat : nul-

Ultrajecti
educatus,
Scholasticus
et Præpositushabet curam
disciplina,

lusque

A lusque alicui evagandi aut a sanctæ religionis frami-
te exorbitandi sub eo locus erat.

2 Hunc ob eximie vite meritum Imperator Hen-
ricus miro caritatis affectu amplectebatur : qui et
enndem invitum ab claustris quiete abduxit, et se-
cum in capella aliquamdiu commorari voluit. Leodien-
sis ergo Episcopi Sede Pastore viduata, inspi-
rante, ut credimus, Deo, hunc beato viro nec opi-
nanti, imo amarissime flenti, ejusdem regendi
securus curam committit. In cujus nimirum gradus
culmine, nihil de prioris vite statu remittere, imo
rigore interiore corpus institit edomare : ne, ut ait
Apostolus, aliis predicans, ipse reprobus efficeretur.
Nam præter arctissimam, qua sub oculis superni
Inspectoris afflicto corpori imperitabat, disciplinam;
jejuniorum et vigiliarum impiger executor extitit.
Nihil illi dulcius erat, quam si cui idem cordi esset,
explorare ; quorum aliquos si quando aut in angulis,
aut circum altaria invenisset, hos magni pendere
et donis honorare consueverat : nullum a quo Do-
minum timeri sciebat, negligere : a quo autem Dei
servitus negligeretur, nullius momenti ducere.

3 Eidem statura procera, non ex carne sed ex
ossium mole, venerabilis inerat corpulentia : cui
dupla quam cuilibet exili corpore refectio esset ne-
cessaria, ut videmus in hominibus ejusmodi. Quod
tamen corpus suum, tali magnitudine vastum, ciba-
rio pane aut aliis cibis communioribus longe citra
saturitatem reficiebat : et lautiora quidem et exquisi-
ta quæ sibi apponerentur, manibus, ac si in momen-
to esset voraturus, contrectando, nihil de his sibi
indulgere volebat : sed omnia pauperibus distribue-
bat, se gulosum, se edacem esse accusans, qui nec-
dum multorum secularium pareitatem assequi
posset : licet ut dictum est, longe minus quam im-
menso corpori sufficeret, victus acciperet. Enimvero
cum in mensa sibi parcissimus, pauperibus esset
humanissimus, tum alias nihilominus cujuscumque-
modi egenis largitor erat tam proflus, ut quæcum-
que posset sibi fidei furto subtrahere, nil pene sibi
retinens, per manus pauperum Christo reddere non
cessaret. Unde plerumque pallia, tapetia vel quar-
libet Episcopii ornamenta contra pauperes, qui ea
nocturnis horis a Domino Præsule acceperant, pretio
quo possent a camerariis redimi opus erat. Quid dicam
de vigiliis et orationibus, quibus exequendis adeo
studiosus erat, ut multas hibernas noctes insomnes
continuaret. Sanctorum limina circummeunda, et
pauperum manus, qui sese per nota viarum diverticu-
la divisissent, largiter replendo. Attestari solet quidam
de his, qui familiaris sibi adhærebant, quod inter
lavandum pedes ejus, frigore et glaciali viarum
asperitate adustos viderit, ut ex usu ejusmodi deambulationis sanguinem ab
interioribus elicium in utroque pede constaret occal-
uisse.

4 Iratum contra se Imperatoris Henrici animum
placaturus, consilio suorum aliquantum pecuniæ
contraxerat : quam ut eidem pro gratia ejus offerret,
Colonie occurrere deliberaverat. Sed subinde re-
tractus animo, cur non potius daretur largitori
omnium, in cujus manu sunt corda Regum ; offenso
celorum Dominatore, frustra terrenum Principem
placari, itemque Creatore placato, quantumlibet
sublimati hominis minas debere contemni ; coepit
ipsa, qua in crastinum profecturus erat, nocte, quæ
collegerat, fideliter dispergere, et inter dandum adeo
omnia expendere, ut ne unam quidem ex memoratæ
pecuniæ summa ad placandum Principem sibi reti-
neret siliquam. Jamque fama quibusdam deferenti-
bus ad aures Imperatoris præcurrerat, Wolbodonem,
ob conciliandam sibi gratiam ipsius, non parvam auri
argentique copiam coegisse ; cum ecce expectans,

quando hæc ad cameram suam deferretur, iterum D
audit deputatam sibi, ut crediderat, pecuniam pau-
peribus esse distributam. Et licet, in aliis sane
perfectum, aliqui contendant hunc orthodoxum
virum contra avaritiam minus consuluisset ; in hoc
tamen facto venerabilis Episcopi, æquitatis contra
seipsum censuram tenuit : et qui si carnales seque-
retur affectus, succensere habebat ex splendido illo
suo contemptu, unde eum amplius amaret invenit,
suamque vanam potentiam in hac parte a bono
Sacerdote derisam esse oppido gavisus est. Sicque
magis celebre hujus nomen Episcopi nihil largiendo
in aula regia est effectum, quam aliorum quorumque
Præsulum, qui creditas sibi spoliantes ecclesias,
mimos ceterosque palatinos canes ditare contendunt,
ipsique scurrilibus vaniloquiis et turpissimis circa
Reges adulationibus inservire non erubescunt.

5 Hujus veteris novique morbi Antistes hic noster
omnino immunis, male blandientis sæculi lenocinia
fortiter calcabat, ad celestia toto desiderio suspi-
rabat. Per duos et semis annos, quibus in Episcopatu
vixit, præter spontaneam, qua corpus servituti sub-
jicere non cessabat, affectionem, continua stom-
achi infirmitate laboravit, eoque magis animæ vires
roborans, erga subditos tam monitis quam exemplis,
ecclesiasticis rigorem auxit disciplinis : multique a
levitate, quam retro fuerant sectati, ad gravitatem
merum conversi, iuncti vestigiis sanctitatis ejus sunt
conati.

6 Celebratis, ut solebat, in spirituali jucunditate
diebus Paschæ ; sentit se vocante Deo ad perennis
Paschæ gaudia invitari. Tum ingravescente morbo,
præmorta non valens ulterius sustentare membra,
spiritum celo intentum psalmodia et divinæ legis
meditatione roborabat ; vilibus stramentis et super-
jecto nudus incumbens cilicio : Fratresque, qui sibi
assistebant, saluberrima exhortatione contestans, ut
eam, quam sibi instare cernerent horam, præsentem
exemplo reformidare discerent. Cumque idem sæ-
pius iterasset, conversus ad Joannem Archidiaconum,
postea Præpositum, ipsi identidem inculcabat,
neminem a foribus domus, in qua jacebat, arceri
volens, omnibus admissis sui morientis præberet
spectaculum : ut tanto cuique sua caro in pulverem
redigenda vilesceret, quanto abjectius hanc in Epi-
scopo emori viderent. Nec defuere interim illius
draconis insidiæ, qui more suo explorare volens, si
quid summi in egrediente sancta anima inveniret,
prope vestigia jacentis adstitit. Quem ille ut visum
agnovit, mox orando cum aspersione aquæ benedic-
tæ repulit. Nequaquam, inquit, o sceleratissime
tenebrarum accola, donante Deo, tibi præda ero :
nullam partem habiturus cum sinistris. Incis man-
sione fruiturus me confido cum dexteris. Orat
deinde circumstantes, sine intermissione psallere pro
sui exitus expectatione : ipse incipiendis psalmis
Antiphonas, itaque finiendis Collectas imponens :
et ut hoc efficacius posset, os et linguam, vicina
jam morte siccata, aqua infusa madefieri jubebat.
Tandem oblata Crucifixi imagine, caput suum ejus-
dem petit admoventi vestigiis, et inter salutandum et
inexplebili dulcedine deosculandum, Crucifixo Do-
mino, cujus imaginem amplectebatur, reddidit spi-
ritum. Ad cujus corpus in B. Laurentii Martyris
monasterio tumulatum, quicumque ex fide posunt,
diversi generis languorum medicinam inveniunt :
ejusque meritorum apud Dominum efficaciam, tum
ex nobis ipsis, qui beneficiis ejus perfruimur, tum
ex aliis sumus experti.

7 Huic venerabili Antistiti subrogatus est Du-
randus, natus quidem ex humili genere servorum
Godescalei majoris Ecclesiæ Præpositi, qui S. Bar-
tholomæi ecclesiam construxerat, quamque dedica-
tam

nr
Imp. a

assumitur
in Episco-
pum Leodien-
sem,

1 Cor. 4, 27

amat pios
homines,

deditus
abstinentiæ,

elemosynis,

vigiliis et
orationibus,

C

S; Henricum
sibi infensum,

pecunia
omni, qua
placundus
videbatur, in
pauperes
trogata,

px ms

magis sibi
benevolam
reddidit :

spreto mundi
fastu,

E
suo exemplo
emundat
alios.

in ultimo
morbo

præsentis
et partati
tentatus

insidias dr-
monis oratio-
ne et aqua
benedicta
pellit :

in amplexu
Crucifixi
moritur.

claret mira-
culis,

Durandus
successor.

A tam ex allodiis suis, unde duodecim Canonicis fratribus victus et vestitus sufficiens foret, dotaverat. Natus quidem, ut diximus, Durandus de genere humili, sed admodum pollens nobilitate ingenii; de quo fertur, quod cum idem Dominus suis manus sibi jam Episcopo facto dare vellet, ut mos est, et sacramentum facere; cum magna reverentia de sede Episcopali ei assurrexerit, et hoc fieri humiliter recusaverit; asserens se potius servum Domino suo debitam servitutem exhibiturum. Hic vita excessurus, triennio et paullo plus Sacerdotio Pontificali functus, amore et (ut dicunt, per visionem) admonitione prædecessoris sui, in prædicta Ecclesia B. Laurentii se præcepit tumulari; accipiens locum sepulture, brevissimo intervallo disparatum a Domini Wolbodonis sepulcro. Est autem dies transitus ejus nono Kalendas Februarii.

vir vere
humilis,

apud ipsum
cupit sepeliri.

ALIA VITA

Auctore Reinero monacho Leodiensi
S. Laurentii.

Ex MS. codice ejusdem monasterii.

PROLOGUS.

B

Prov. 25 11

Hæc Vita ex
varis selecta.

Luc. 14. 18

C

Mala, inquit Salomon, aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Nam spectantium sicut quodammodo pascit oculos, si argentea cujuslibet lecti fabricatura malis adornetur aureis, ut, quas parit natura species, ars docte assimilet, metallumque arborea videatur germina quasi parturire; sic, imo verius, studentium alit animos, vel de auro intelligentiæ spiritualis, vel de argento experienciæ moralis, apte formata, et opportune prolata eruditio. De qua, licet vix quippiam assecutus sim, tamen benevola, quorundam Fratrum æstimatio per aliquantum temporis me urgebat, quatenus de Domino Wolbodone Episcopo, qui penes nos quiescit, aliqua memorarem; scilicet, ut ea quæ apud diversos sparsim Scriptores de illo habentur, mutuata tantum ab eisdem materia, proprio dictatu congererem, et unum ex pluribus formarem scriptum. Sed minus idonee capit effectum, quod supra vires fuerit attentatum: quin potius juxta Poetam, metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est. Proinde et ego illud sedulo mihi proponebam Evangelicum: Quis ex vobis volens turrim edificare, nonne prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? atque metiens meipsum, penitus refugiebam incipere, quod commode non possem consummare. Attamen non refriguit fervens petentiam pique exactio. Igitur recepi tandem, quod spiritus pietatis, fraterno quidem ore, sed suo instinctu injungebat, ne culpa offenderem indevoti, nisi parerem aliquatenus devotioni; Et quia defixeram apud reverendum Confessorem propriæ sponsonis manum, præsentis opusculi exsolvi verbum; quod utinam sim locutus in tempore suo, id est, quod fructuosum sit vel legentibus vel audientibus: quod si cui tamen displicuerit, attendat quam magnopere exactus sum, patientiusque feret imperitiam, qui non verba cogitabit, sed materiam. Nec enim usquequaque curat de verborum apparatus, qui proficere querit de Sanctorum virtutibus.

CAPUT I.

Wolbodonis ortus, studia; vita in Canoniatu Ultrajectino, Aula S. Henrici Imperatoris et Episcopatu Leodiensi.

a

Claræ nobilitatis Wolbodo genus ex a Flandria duxit, sed claritatem generis clariore illustravit vita,

eruditione, et Pontificali prærogativa. Hic a pueritia primitivo flore, quasi lilium candens, bonæ indolis spirare cæpit odorem; dum traditus scholis, etiam ultro ad omne bonum aspiraret documentum: docibilisque sensu ac ingenio mansuetus, ex suis jam tunc studiis faceret intelligi, quod munda et recta essent opera ejus. Igitur ut ætate, ita litterariis proficiebat incrementis; poeticumque exercebat illud non segnīs:

Nunc adhibe puro
Pectore verba, puer: nunc te melioribus offer:
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.

Nec vero defuit piorum cura parentum; qui præcunctis opibus suis hunc habentes pretiosum, modestis atque illustribus pædagogis commiserunt et magistris; quatenus claro institutionum auro tam carum sibi adornarent saphyrum, qui et mentis et faciei sereno, cælestis quodammodo æmularetur firmamenti serenum. Nam boni parentes hanc suis debent filiis diligentiam, ut bene instituantur. Philippus Macedonum Rex, tam litteris quam militaribus gestis egregie potens, dum Aristoteli Philosopho scriberet, natum sibi esse Alexandrum; Equilem Diis habeo, inquit, gratiam, non proinde quia natus est, quam pro eo, quod nasci eum contigit temporibus vitæ tuæ: spero enim fore, ut educatus et eruditus abs te, dignus existat et nobis et rerum susceptione Regalium. Sed humanæ insitum est naturæ, quod libentius docendi labor assumitur, si beneficia labori compensentur. Scribitur autem, dignum esse operarium mercede sua; Nec infraenandum os bovi trituranti; bonasque artes stimulo præmiorum feliciter incitari. Itaque bonis habenda est gratitudo Magistris, quo non litteris solum; sed quod probabilius est, ad bonos etiam mores suos informant scholares. Unde et Symmachus vir Clarissimus, Romanæ Urbis Præfectus, Theodosio scripsit Augusto, Inter præcipua negotiorum sæpe curatum est, ut erudiendis Nobilibus Philosophi præceptores ex Attica poscerentur. Itaque nonnullos jus et auctoritas publica in usum nostræ Urbis accepit, Domine Imperator: nunc vestri seculi bonitas ultro optinatem sapientiæ Romanis gymnasiis arrogavit. Siquidem Celsus, ortus Arthemio patre, quem memoria litterarum Aristoteli supparem fuisse consentit, juventuti nostræ magisterium bonarum artium pollicetur, nullum quæstum professionis affectans: atque ideo dignus in amplissimum Ordinem coaptari, ut animum vitiis avaritiæ liberum, dignitatis præmio muneremur. Sidereum ergo est æternitati Numinis vestri, hunc genere, eruditione, voluntate laudabilem, adjudicare Nobilibus pignore dignitatis, cum prærogativa scilicet Consulari; ne sumptum ejus magis quam magisterium quæsisse videamur, non sine avaritiæ nota, si ab eo munia publica postulemus, qui spondet gratuita præcepta.

3 Igitur Wolbodo, pudoratus adolescens, bene institutus, ac semper in anteriora se extendens, ibat de virtute in virtutem; et summopere sobrietati studens ac pudicitiae, sicut Samuel in tabernaculo Domini, sic penes ecclesiam vel claustrum erat assiduus, et ne lenociniis foeteret secularibus, foras evagari omnimodo refugiebat Christi Nazaræus. Quippe, ut scriptum est, qui tetigerit picem inquinabitur ab ea; sic non erit alienus a contagio, qui curiosa sectans non se subtraxerit a seculo. Dehinc juventute spectabili ut palama florens (nam et procero corpore, et membris erat directis) omnes in Clero præcellebat Ecclesiæ Ultrajectensis; in qua etiam fuerat b Canonicus a puero; quæ tunc temporis religione, pariterque divinis et humanis vigeat disciplinis. Magister denique scholarum factus, erudiebat

D
Genere nobi-
lis,

cum litteris
bonos mores
imbibit:

E

Luc. 10, 7
1 Cor. 9, 9

F

Ecli. 1 3, 1

b

Ecclesiae Ultrajectinae Canonicus Job 29. 3 Scholasticus.	A diebat multos; quoniam instar Sancti Job, lucerna Domini splendebat super eum. Et Domini appropinquans pedibus, accipiebat de doctrina illius. Itaque pro gradu, pro ætate, pro capacitate singulorum, affabilis et benignus, secundum Apostolum erat, omnibus omnia factus. Ad Præposituram deinde majoris ecclesiae promotus, satagebat tamquam fidelis dispensator et prudens, qualem in Evangelio commendat Dominus, dare in tempore tritici mensuram confratribus suis: ut solentior non fuerit quondam filius accrescens Joseph horrea dispensare Pharaonis. Nec tamen pro cura exteriorum curam negligebat interiorum, sed pio severus, discrete districtus, omnem cohibebat indisciplinationem; Practicæ quidem ut Martha, Theoricæ insistens ut Maria. Quoniam ergo Canonicus, Regularis interpretatur: opportune, importune arguebat subditos, et obsecrabat, tam moribus quam habitu esse regulares, illud attendens Salomonis: Tene, fili, disciplinam, ne dimittas eam; custodi illam, quia ipsa est via tua.	ducebat eam. Et quidem faciebat prius, quæ postea doceret; ideoque ut monet Timotheum Apostolus, attendebat lectioni, exhortationi, doctrinæ, exercens quam maxime seipsum ad pietatem; quæ, sicut idem definit Magister Gentium, ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est et futuræ. Erat itaque erga pauperes tam liberalissimæ pietatis, ut si deesset interdum quod largiretur tapetia, urceolos, pallia, seu alia quævis Episcopii ornamenta clam sibi ipsi sublegeret, atque nocturnis maxime horis distribueret egentibus, quæ scilicet a camerariis ac ministerialibus erat redimi necessarium. Quid nempe minorem illius in orationibus seu vigiliis instantiam; dum plerumque noctes etiam libernas transegerit insomnes, aut Sanctorum oratoria circumeundo, aut misericordiæ operam infirmis et pauperibus impendendo, qui secretius, ipsomet distante, per nota eum diverticula viarum observabant? Filius quidem lucis ambulabat per noctem, quoniam ad verum tendebat diem: videlicet ambulabat in tenebris, quoniam nitorem oderat vanæ ostentationis, juxta Dominicum illud: Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in absconso; et pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi. Attestari denique solebat quidam illi familiarior, quod, cum pedes ejus lavaret, frigore et glaciale viarum deprehenderit asperitatem adustos, sanguinemque ab interioribus elictum, in superficie cutis occalluisse, Adeo ut Christi luminosum fratrem Jacobum imitatus sit, qui orando ad Patrem luminum, pro assidua genuflexione callos in modum cameli scribitur contraxisse in genibus.	1 ^a xx ms. 1 Tim. 48.
dein Præpositus	B 4 Imperator Henricus, qui propter insignia virtutum generisque claritudinem agnominatus est Gloriosus, Wolbodonem magni habebat, præcipuoque censebat loco inter amicos; et interdum detenti secum in Palatio fruebatur familiaritate, consiliis, ac religiositate. Qui scilicet orthodoxus Princeps, unice S. Laurentio devotus, Babenbergensem Ecclesiam, ad illius c Titulum constructam et dedicatam, possessionum atque opum munificentissima liberalitate donavit et honore extulit, quatenus Sedes ibi Pontificalis haberetur. Proprii namque Corporis heredem non habens, Christum et ejus Martyrem rerum devovit suarum nec non patrimonii heredes habere, ut puta qui ante Regnum vel Imperium, Dux fuisset præpotens Baioariorum.	7 Ignis, ait Dominus ad Moysen, in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, et imposito holocausto desuper, adolebit adipem pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Ardens sane Wolbodo igne caritatis in Deum et proximum, nutrebat illum veluti Sacerdos officiosus in altari sanctæ meditationis: operumque subjiciens ligna bonorum, holocaustum desuper eleemosynarum, quasi adipem adolebat pacificorum. Nec enim vacabat mensalis illius refectio, a ferculis dilatata largitionis; dum lautiora quæque et delicatiora sibi apposita Christo dispertiret, hac vel illac infirmis et indigentibus mittendo; se vero pane cibario atque escis communibus, quamquam longe citra saturitatem, reficiendo. Jure igitur ad illum Sancti Job derivatum sit præconiale: Si negavi, quod volebant, pauperibus; si oculos viduæ expectare feci si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea. Potissimum tamen quos Deum timere et mandata ejus observare nosset, commendabat verbis, honorabat donis; quamlibet a nullo miserationis subtraheret manum, dicens cum Apostolo: Sapientibus et insipientibus debitor sum. Nec fore insipidum, prorsus aestimo, si rem hic inseram Græco sale conditam. Herodem Atticum, Consularem virum et amœuo civilem ingenio, adiit palliatus quispiam, et crinitus, barbaque pubetennis porrecta, petiitque sibi æs donari. Tum Herodes interrogat quisnam esset; Ille vultu vocisque sonitu objurgatorio Philosophum sese profitetur, demirari autem cur quærendum putaverit, quod videbat: Video, inquit Herodes, barbam et pallium, Philosophum necdum video: sed cum bona te venia quæso, dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis existimas, ut esse te Philosophum experiamur? Stomachante illo, tum vero qui aderant erraticum esse hominem et nullius rei dicere, quin immo incolam sordentium esse ganearum, ac nisi accipiat quod petit, convitio turpi solitum incessere: Demus, inquit Herodes, huic aliquid æris, cujuscumque modi est; demus, tamquam homines,	addictus eleemosynis, vigiliis, Matth. 6, 3
ab Henrico Imperatore amatur:	5 Interea Baldrico, ut genere, sic vita et memoria illustri Episcopo diem d obeunte, qui suæ Diocesis Ecclesias multimodis quaquaversum rebus provexit, ad postremum vero in insula hujus urbis S. Jacobi Fratris Domini fundavit cœnobium: directa est ad Imperatorem legatio Ecclesiæ Leodiensis, alium sibi Pastorem substitui per litteras virosque industrios expetentis. Erat quippe tunc Regiæ e potestatis sive juris, Episcopos ad suum electos arbitratum, per annulum et baculum pastorem investire, nec non destinare Ecclesiis cum sua commendatione: sed attente curabant religiosi Principes, in hunc honorem tales assumere, qui regno subjectisque possent prodesse; ut profuerunt plerique diversis temporibus per diversa loca. Gloriosus itaque Imperator, qui gloriam Christi quæreretur, tractabat, quem daret Leodiensibus Pastorem: quibus et Wolbodonem assignavit, quo digniorem nullum attenderet. Hic indignum se profitens, precibus et lacrymis contritebatur: acquievit tamen postremo, ne diligentem se admodum Principem contristaret, immo ne jacturam obedientiæ aut notam pertinaciæ incurreret. Missus itaque cum auctoritate Augustali, exceptus est magno assensu et gaudio Cleri ac populi; nec enim per ambitum sumebat sibi bonorem, sed vocatus a Domino, tamquam Aaron. Proinde quia faciebat illum Dominus crescere in plebem suam, benedictionem accepit a Domino; atque ut Sacerdotio illo fungeretur, vestitus secundum Aaron vestem sanctam in gloriam et decorem, f sacratus est in Episcopum a S. g Heriberto Coloniarum Archiepiscopo.	F Job. 31, 15	Lev 6. 12. ardet caritate Dei et proximi: Rom. 1. 14
assumitur in Episcopum Leodiensem:	6 Quia igitur hic Pastor intravit per ostium in ovile ovium, illi ostiario aperiente, id est, Christo, ad instar David pascebat Israel Christianum, pascebat, inquam, hereditatem Christi in innocentia cordis sui, et in intellectibus manuum suarum de-	tamquam	
Prait suis exemplar victutum:			

A tamquam non homini; jussitque dari pretium panis triginta dierum.

EX 15.

ANNOTATA.

a Meyerus ad an. 1020. de Wolbodone ista scribit : Maternum traxit genus, ut tradunt, ex domo clarissimorum Principum Flandriæ. Nam Gothofredi Ducis Montani erat filius ex Joanna filia Comitis Flandriæ Balduini Junioris. Utinam Meyerus indicasset, quoniam id tradant, cum apud alios probatos auctores, non reperiatur mentio hujus Joannæ. Dein quis hic Gothofredus Dux Montanus? Fuerunt consequenter Rugieri quatuor Comites Montani seu Montenses in Hainon sive Hannonia : Fiduus Balduini Junioris, secundo nupsit Godefrido Firdincensi et Ethamensi Comiti. An hinc capta occasio ista scribendi? quis dicet? Ergo hoc solum admittatur, quod claræ nobilitatis genus ex Flandria traxerit.

b Iterum Meyerus asserit ante fuisse monachum Stabulaunicum, quod etiam minus probatur, Anselmus Canonicus Leodiensis ait, quod apud Ultrajectum, sub religiosis admodum Patribus in Ecclesiasticis claustralis vitæ adoleverat disciplinis.

c Imo Apostolis Petro et Paulo et S. Georgio dicant habent Acta S. Henrici ad 15 Julii elucidanda. Alibi tamen legitur etiam S. Laurentio valde devotum fuisse Henricum.

B d Referuntur a Sigeberto in Chronico ad an. 1018 mors Baldrici, et successio S. Wolbodonis : quod autem statuatur a Meyero Walbodus tunc fuisse Cancellerius regni, mallemus apud antiquos legere. Capellanum suum ab Imperatore factum scribit Ægidius Aurex-vallis monachus, in Additionibus ad Chronicon Leodiense Anselmi.

e De hoc jure investituræ, perperam usurpato, late agimus infra in Vita S. Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis : nonnulli dirimus 4 Februarii ad Vitam S. Remberti Archiepiscopi Bremensis §. 4

f Mense Novembri anni 1018.

g S. Heribertus præfuit Ecclesiæ Coloniensi ab anno 999 usque ad annum 1021, quando mortuus est 16 Martii, quo die Vitam ejus edidimus.

CAPUT II.

S. Henricus Imperator SS. Wolbodonis et Heriberto reconciliatur, Frisonum pax procuratur.

Eunivero ut ad nostrum redeam Wolbodonem, maledici quidam averterunt ab eo pristinam Augusti beneloventiam, detractionum serentes zizania, de quibus est dictum : Susurro et bilinguis maledictus, multos enim turbavit pacem habentes. Veruntamen pacis sectator, qui fideliter Cæsari redderet, quæ essent Cæsaris, et quæ Dei Deo, suorum consulta fidelium paravit xenium Cæsare dignum, quo illius contra se tranquillaret animum, non ignorans illud de Proverbiis : Time Dominum et Regem : sicut enim rugitus Leonis : ita et terror Regis. Itemque illud Petri Apostoli : Deum timete, Regem honorificate : hæc est enim gratia : si propter conscientiam Dei sustinet quis tristitiam, patiens injuste. Præterea retractans et illud : Cor regis in manu Dei, quocumque voluerit, inclinabit illud : Cœlesti Rege placato, terreni facilius Regis posse indignationem sustineri : ut exenteret manus suas sicut ab omni, sic etiam ab isto munere ; quicquid congegisset pecuniæ, dispersit et dedit pauperibus, perinde, ut ne unam inde quidem siliquam retineret. Coloniæ deinde profectus, ubi tunc idem Imperator agebat Natale Dominicum, se illius præsentia exhibuit, grandia expectantis a Wolbodone auri et argenti talenta.

Interrogatus, superno Imperatori, quæcumque attulerat, se per manus pauperum attribuisse, submisso et gratanti ore respondit, quatenus illum Summus Imperator illiusque tueretur semper Imperium. Augustæ civilitatis Cæsar, quod S. Laurentium esset imitatus, cui erat et ipse devotissimus, sereno accepit animo et vultu, dum terso protinus omnis offensus vel scandali nubilo, sibi congratulans et amplexans fecit considerare. Majore igitur est habitus gratia Wolbodo nihil dando, quam ceteri qui multa dederant Episcopi, palatinorum frivulos favores aut minorum plausus et facetias appetendo.

9 Quoniam quidem scriptum est : Qui conscientia servat munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum Regem. Idem nihilominus Imperator, Archiepiscopo Heriberto a graviter erat diuque infensus ; et dicere causam opportunum est. Otto hujus nominis Imperator in, Crescentem, Romanorum Patritium contra se rebellantem, bello Romæ aggressum vicit : fugientem, sed retractum ex fuga, cepit : adjudicatum, et vili jumento averse impositum, circumduci per Urbem fecit ; paulatimque truncatum membris, ante muros ad ultimum suspendi jussit. Hujus uxor, spe imperandi, Imperatorem ad suum illexerat amorem : sed cum doleret repatriantem, et nuptiis se frustrari, misso clam veneno illum infecit. Roboam Salomonis minutus prudentia legitur ; sed non minus Imperatorem istum dixerim minoratum sensu, qui mulierculæ insolenti et lascivæ, cujus tam dedecore tractasset maritum, cujus parentes Romanamque rempublicam damnis admodum profligasset ac mortibus, se crediderit, se acclinaverit. Fugit Ottonem, quod in libro sapientiæ scribitur : Non est caput nequius super caput colubri ; et non est ira super iram mulieris. Commorari leoni et draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciem ejus, et obæceabit vultum suum quasi ursus. Per hanc itaque ursam actus est Otto in mortem : et agens in extremis, Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, qui tum aderat, et cui potissimum confidebat, insignia Imperii commendavit ; ut ea scilicet illi assignaret, quem communis electio et assensus Principum in Regnum substituisset : nam carebat filiis. Dum milites autem Transalpini corpus ejusdem defuncti transportarent ad Galliam, pluribus Italarum insidiis atque incursibus lacerati sunt ; sed viam sibi haud segniter armis paravere. Veruntamen cum in tuto jam esse res putaretur, Henricus, de quo nunc mentio est, Imperator, Dux Bajoariæ tunc existens, in Archiepiscopum, ad quem spectabant, et cui parebant omnes, insurrexit, atque ab illo insolentius injuriato, eadem insignia per vim extorsit ; dicens, hereditario sibi jure illa competere. Suum etenim fuisse avum, fratrem Primi Ottonis Imperatoris Henricum. Hoc seminarium simultatis et discordiæ apud Cæsarem contra Archiepiscopum fuit ; quem et molestius æquo aliquoties insectatus est. Porro ad pœnitentiam divino tandem timore compunctus, mediante et elaborante ad bonum concordia acceptissimo ambobus Wolbodone, nunc uti præmissum est Coloniæ degens, humillima satisfactione Archipræsuli est eodem reconciliatus.

10 Qui Dominicum b Pascha cum Leodii postmodum celebraret ; interpellatus est a fratribus Baldrici Episcopi, de quo prælibatum est, eidem Augusto pro sua nobilitate et industria gratissimis, quatenus pietate prospiceret Imperiali cœnobio S. Jacobi, quod idem frater eorum fundaverat quidem, sed præventus morte, reliquerat imperfectum, ac sine providentia tutoris alienius desolatum. Itaque cum magna Nobilium plebisque frequentia Imperator venit

D placatum et magis benevoluntum reddit.

Prov 22, 11

a Post mortem Ottonis 3 in Italia

E

Eccli 25, 22 33 24

ob insignia Imperii commendata S. Heriberto,

incomitias forente S. Henrico,

b

eos reconciliat :

b

cœnobii S. Jacobi curam,

Eccli 28, 15

S. Henricum sibi infersum,

Prov. 10, 2

1 Pet. 2, 17

Prov. 21, 1

pecunia omni in pauperes erogata,

EA MS. A nit ad locum ; cryptam intravit, ad nomen S. Andree Apostoli exstructam, et reliquiis consecratam. quas ipse scilicet Augustus, Venerabili Baldrico, tamquam mutuae affectionis pretiosum pignus, dono dederat. Cujus et tumultum illic corpore quiescentis adveniens, tibi O Episcopo, inquit, Wolbodo (nam aderat praesens) tibi, O dilecte nobis, hunc pauperem locum, hanc vice nostra committo Ecclesiam, tu pupillae Pater ac sedulus sis Tutor ; et de bonis quibus eam tuus subarrhavit antecessor, opus perficias imperfectum. Dehinc munificam fecit super altare oblationem. Episcopus ergo, quamquam multis aliis curis detentus, loco tamen illi paterne superintendebat ; cui et praefecit Olbertum, c Gemblacensis Ecclesiae Abbatem, virum virtutibus, religione, sapientia summe spectabilem : qui etiam studio vigilanti, Episcopo cooperante, ut idem coenobium perficeretur, institit : in quo et post felicem a seculo decessum, jam d senex emeritus, accepit sepulturam.

S. Henrico exigente, suscipit :
c
praefecit Olbertum Abbatem Gemblacensem

d
e
f
g
h
In gravi Frisonum bello

Prov. 13, 17
25, 13

pacem componit.

B II Ceterum ad idem tempus e Fresones debellabat Gandavensis Comes f Theodoricus, eo, quod illius occiderint Patrem Arnulphum. Ad quem inhibendum Imperator g Godefridum Lotharingiae Ducem cum exercitu misit : et cum succedere pax non potuisset ; conducto die in pugnam h pars utraque processit. Jam in sese acies concurrebant ; dum novo repente monstro pertenuit vox terrificam, nescitur unde emissam. Fugite, fugite. Hinc attonitus cum suis Dux, ac terroris quadam vertigine actus, diffugium fecit. Perstitero vero Fresones, paucique plurimos cedere adversariorum, ipso insuper Duce capto, quoniam reputarent doli ac proditoris causa praelio illum excessisse. Permotus est Imperator cum audisset, atque Wolbodonem cum Legatis Fresoniam misit, quod genere et sanctitate clarus eo locorum haberetur. Qui etiam, (ut ait Salomon, Legatus fidelis sanitas, et sicut frigus nivis in die messis, ita Legatus fidelis ei, qui misit illum, animum ejus requiescere facit) sua effecit industria, ut et captivitate Dux solveretur, et illata Duci et Regno injuria Fresonibus ab Imperatore donaretur.

ANNOTATA.

a Hisce inimicitiis, per invidiosas suscitatis, late agitur in utraque Vita S. Heriberti 16 Martii, uti etiam in Vita S. Henrici.

b Anno 1019, quando Pascha est celebratum 29 Martii.

c Gemblacum, Benedictini Ordinis in Brobantia monasterium, de cujus fundatione agemus 23 Maii ad Vitam S. Guiberti. Ejus monasterii Chronicon extat tomo 6 Spicilegii Acheriani, ubi inter alia haec leguntur : successor Baldrici Wolbodo, quia omnino deditus erat religionis studio, Olbertum Abbateo religiosius ceteris vivere libenti accipiebat animo, et eum dignatus suo latere et auricula, eum contendere suo provocabat gratia. In privilegio vero quod subditur, testatur Episcopus, quod Abbas praedictus, instructu suo, ecclesiam novam Gemblaci aedificavit, juxta quam, (antiqua relicta, quia erat parvula et cito lapsura) claustrum et omnia transmutare curavit. Hujus ergo, quem prudentissimum cognoverat, manibus deliberavit novum hunc S. Jacobi locum etiam committere, qui diu multumque reluctatus, vix tandem anno MXXI suscepit obedienter, eaque gessit ad loci et disciplinae instructionem quae ibi describuntur, solitus continua regendi instantia alternatim habitationem suam mutare, etc. usque ad extremum vitae tempus utrique monasterio sub tali vicissitudine praefuit.

d Fuscus describitur in praedicto Chronico, quomodo imminuentem sibi mortem praesentens, Gemblacensibus Aprilis T. II

in festo SS. Petri et Pauli valedixerit, et Leodium D profectus extrema Sacramenta contulerit Watoni Episcopo, ipseque septimo post eum die, ut optorat, quod est n Idus Julias, felicem spiritum caelo reddiderit, anno Domini MXLVIII, postquam Gemblacensi per annos XXXVII, Leodiensi vero coenobio circiter XXIX regnasset. Tum exponitur luctus Gemblacensium, quod ejus corpore privarentur, et laudatur sepulturae sub hoc Epitaphio :

Hic jacet Abbatum speculum, decus et monachorum, Abbas Olbertus, flos, Paradise, tuus.

Praefuit ecclesiis normali tramite binis :

Legia corpus habes, Gembla carendo doles.

e Sigebertus in Chronico ad annum 1018. In Fresonia Deoderico Comite, filio Arnulphi Gandavensis, debellante Frisones in vindicta patris sui ab eis occisi ; Godefridus Dux, ad eum debellandum, ab Imperatore mittitur ; et conserto praelio repente, voce, nescitur unde, emissam ; Fugite, fugite, cunctis fugientibus ; multi a paucis Fresonibus perimuntur : Dux vero capitur ; et anno 1019 Godefridus Dux, impetrata Fresonibus totius injustitiae impunitate, a captivitate solvitur : quod misso tunc S. Wolbodonem est peractum.

f De familia antiquorum Comitum Gandensium praeter reliquos accurate agit Andreas du Chesne in Historia Genealogica familiarum Gisenensium, Ardrenensium et Gandensium in Praefatione ad librum 2.

g Hic est Godefridus Improbis, Dux Lotharingiae E inferioris, nullis relictis liberis mortuus anno 1023, paulo ante obitum S. Henrici Imperatoris ; cui tum ejus frater Gothilo Magnus, ante Marchio Antuerpiensis, successit. Consule Chronicon Belgicum Miraei.

h Locus colligitur ex Baldrici Chronico lib. 3 cap. 19. ubi dicitur Theodoricus participium monarchiae Frisonum tenuisse, et fecisse municipium in Mereweda, ubi Mosa et Wala fluvii pariter corrivantur. Exinde defluit Gorcomio versus Dordracum ; ubi, nominibus Mosae et Wala abolitis, fluvius Merwe dicitur.

CAPUT III.

Extremus morbus et pius obitus : virtutes viventis et miracula mortui.

Leodium inde regressus, Dominicum Pascha, a devotione solita et spirituali gaudio, celebravit, utpote, cujus esset mos, Paschalia quot diebus in Sancto altari celebrare mysteria, verique Agni carnes igne Passionis assas edere : quas prolecto veluti cum azymis panibus et lactucis agrestibus, valde scilicet amaris, edebat, cui erant lacrymae suae panes die ac nocte ; qui loquens Deo in amaritudine animae suae (Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est) fermento careret malitiae et nequitiae. Igitur ad verum et perpetuum Pascha evocandus ab Egypto seculi hujus, evocandus, inquam, a tenebris in admirabile lumen Dei, dolore stomachi ex nimia contracto abstinentia, urgeri ad mortem coepit ; superjectoque vilibus stramentis cilicio, et cineribus aspersis, decumbebat : precibus, psalmodiae, lectioni divinae, quam sibi faciebat legi, desideranter intentus, suspirabat quando veniret et appareret ante faciem Dei. Denique assidentes sibi, ut sua semper memorarent novissima, et dum dies salutis essent, suae saluti providerent, paterne admonens ; praecipiebat, ne quis ad se prohiberetur ingredi : videlicet, ut in ipso mortis angustiam, mortis considerarent in Episcopo amaritudinem, quae comparata sit dulcedine pomi illius, quod temeraverunt in horto deliciarum tam austeri, tam acidi suo in posterum generi, parentes primi.

13 Nec antiqui defuere serpentis insidiae, explorantis, si quid in illo suum inveniret : quem signo

108 Crucis,

n
Post Pascha incidit in ultimum morbum :

pietati intentus,

permittit omnibus accessum.

EX MS. signo Crucis dæmonem pellit Prov. 30, 5

A Crucis, et aquæ benedictæ repulit aspersione infirmus, assistentem propter illius vestigia. Nam omnis sermo Dei, secundum Scripturam, ignitus clypens est sperantibus in se. Quo scilicet Wolbodo munus, Absiste, inquit, funeste tenebrarum accola, pars mihi nulla tecum, sed portio mea Christus in terra viventium. Beata spes, felix expectatio infirmi hujus, dolentis hujus, qui confidenter Deo dicere poterit, Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificaverunt animam meam. Beatus namque Laurentius, cum inestimabili suavitate et gloria, illi e vestigio apparuit, et consolans, quinta, inquit, feria mecum eris. Qua consolatione super mel et favum dulciore, qua promissione ut nectare divino refectus ager. Majoribus Ecclesiæ, Clericorumque nonnullis plus justo letabundus eam exposuit; et illis congratulantibus sibi Unctione sancta, et viatico Christi Sacramentorum sese communicavit.

cum obitum a S. Laurentio intelligit,

extremis Sacramentis munitur,

b

S. Popponi committit monasterium S. Laurentii,

B

d

vult loris astringi :

Job. 42, 5

orat inde-sinenter,

c

in amplexu Crucis moritur :

sepelitur in ade S. Laurentii cum hoc epitaphio,

14 Denique b Popponi Ecclesiæ Stabulensis opatissimo tunc Abbati, hujus loci commisit providentiam, quia nulli adhuc fuerant ad serviendum Deo instituti vel Abbas vel Morachi. Cooperat quidem Ecclesia hæc construi ab Episcopo gloriosæ commendationis Earaelo c, qui jam in urbe ista SS. Pauli et Martini Basilicas egregia liberalitate construxerat; sed paucis post diebus eo decedente, relicta est imperfecta : utrumque dotata quidem ; sed miserabili facie, quia nec saltem cooperta, nisi quod d Notigerus, qui successerat Episcopus (insigne tuum diadema o Leodium) perfectis tandem et æquatis parietibus, superponi tectum fecit. Itaque ut venit dies qui promissus erat, qui desiderabatur, vir ille desideriorum suo est frustratus desiderio : fuit siquidem culpæ, visionem dignitatis tantæ, indignis æque ut dignis innotuisse. Quapropter admodum inestitatus, cor suum ipse discussit, et culpam in se deprehendens, Wielandum bonæ conversationis Clericum familiarem sibi obtestatus est, per tremendam Divinitatis majestatem, quatenus se astrictum loris, verberibus subiceret districtis. Vincitum igitur suum Dominus non despexit ; quem velut sanctum Job dixisse advertas. Ipse me reprehendo, et ago poenitentiam in verberibus, in favilla et cinere. Unde poenitentis oratio Wolbodonis directa est sicut incensum in conspectu Domini ; elevatio, inquam, manuum illius in mortem vespertascentis, quasi sacrificium vespertinum apud Patrem misericordiarum et Deum totius consolationis. Siquidem sensit per Spiritum, carnis se vinculis jamjam absolvendum, et humillime circumstantes admonere instantius orare ; psalmis Antiphonas incipiendis ipse imponens, finitis Collectas ipse subjungens. Atque ut hoc efficacius posset, linguam, vicina jam morte siccatam, madidari aqua interdum faciebat.

15 Quinta igitur subsequenti hebdomadæ feria mox migraturus, crucem Dominicam accepit in manibus, et mira dulcedine, affectu inexplabili diu complectens, pedesque Crucifixi, manus, et latus exosculans, Christo spiritum Crucifixo reddidit. Cui ut suorum reddatur merces laborum, deductus est in via mirabili ; quia Laurentio duce transivit in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. Corpus autem venerabile ad hunc locum, ad hanc domum Martyris, quem sibi specialem fecerat Patronum, magna Cleri et populi frequentia et bonore delatum, operoso atque spectabili, quemadmodum spectari potest, sepulcro est reconditum, circa quod auratis hoc litteris habetur exaratum :

Ingens carnis honor, sed morum gratia major ;

Præsulis officio te locat et solio.

Sensit dives, egens, ut eras ad singula præsens,

Istis unde salus ; his fuit unde cibus.

Hinc eadem cunctis assunt, et viscera nobis ;

Hincque salutiferum excolimus tumulum.

Migravit anno Dominicæ Incarnationis mxxi, undecimo f Kalendas Maias, præside Sedi Apostolicæ Benedicto, a Beato Petro Apostolo cxliv, Gloriosi vero Henrici tam Regni quam Imperii anno xx ; sui autem Præsulatus Mense xxx Qui procul dubio terræ viventium heres, de sua re mancipi S. Laurentium hereditavit munifice ; trecentas insuper argenti marchas in opus perficiendæ dimittens Ecclesiæ, mirabili affectione, o Martyr Sancte, tibi thesaurizatas. Nam si advixisset diu, quantum erga te suam extendisset devotionem, cum Deo, qui metitur hominum corda, plenius nosti. Septem denique matrices ecclesias contulit, et in Flandria sibi a progenitoribus dimissa multorum prædia redituum ; quibus nos violenti homines, alienorumque cupidi pervasores, adversante sathan exheredavere, contra dici malitiam, contra seculi hujus injustitiam, nobis frustra reclamantibus.

16 Nec vero prætermiserim, quod diligens ipse decorem domus Domini, Stationes instituit seu Processiones, quæ ab universo communiter Clero civitatis, ad majorem ecclesiam, certis per annum solennitatibus fiunt ; quatenus per hujusmodi conventus, in Choro Leodiensi jugiter caritatis maneat, ut ita dixerim, concentus : hoc est, ut majori ecclesiæ a minoribus, tamquam matri a filiabus, privilegium servetur, competensque subjectio ; ab eo modificata, qui habitare facit minus moris in domo ; monente Apostolo sollicite servari unitatem spiritus in pacis vinculo. Labri denique illius ænei (quod fecit Moy-ses, ut lavarent in eo Aaron et filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri erant Testimonii tabernaculum, et quando accessuri ad altare, ut offerrent in eo thymiana Domino) recordari nos facit liber ille Psalmorum conspicuus, quæ propria manu scripsit, et in quo unicuique Psalmo, compositam ex eodem, et a se dictatam subiecit orationem, de bono thesauro cordis sui proferens bona. Hic a nobis hactenus diligenter asservatur ; in quo videlicet manus ac pedes nostros, id est, actuum sive intentionum motus, compunctione lacrymosa, velut ænea ad Deum sonoritate psallendo, lavare possimus, introituri ad Sancta Sanctorum. Inter cetera enim etiam istud piissimi amplectimur Wolbodonis memoriale ; cui diebus singulis mos erat, antequam Divina celebraret mysteria, de integro perorare Psalterium, thymiana utique Christo acceptabile in odorem suavitatis.

17 In Episcopatum est subrogatus ei Durandus, nostræ satis Ecclesiæ durus : quoniam bona, quæ plurima nobis dederat antecessor ejus, abstulit, et partim ad mensam Episcopalem retinuit, partim militibus beneficiavit. Ipse ignobilis quidem genere, utpote ex familia Godescalci, majoris Ecclesiæ Præpositi, fuit ; sed ingenii atque literarum clara vixit nobilitate. Qui, videlicet Godescalcus, S. Bartholomæi construxit ecclesiam ; ex suis sufficienter alodis duodecim Canonicos instituit, liberalissimo illum Wolbodone consiliis et beneficiis animante. Sed Durandus, quamquam natus serviliter, tamen in hoc etiam se commendavit nobiliter, quod eundem Godescalcum, nec fidelitatem sibi Episcopo, ut mos est, jurare, nec hominum facere passus fuerit. Ingenue morigeratus, qui non attenderet, quid tunc esset, sed antea quid fuisset : nec jam servus, tamen quasi servum sese obsequiis Godescalco exhiberet. Fuit ergo in theatro mundi quasi fabula, quod suis dominaretur dominis homo ex tam paupere et humili familia, cum Dominus pauperem faciat et detet, humiliet et sublimet.

18 Hunc, propter vitæ modestiam et scientiæ prærogativam.

D

f

relicta eidem sui hereditate.

stationes instituit :

E

Ephes. 4, 3

Psalterium scribit cum orationibus interpositis,

id ante Missam perlegit.

F

ejus consilio ecclesia S. Bartholomæi construitur et 12 Canonici instituantur.

ejus commendatione Durandus gratus S. Henrico, constituitur successor.

propter oblatam S. Laurentio ad. direpta,

i

A prærogativam. Wolbodo benignus habebat gratissimum; atque ideo Imperatori Henrico Clericum querenti scientem litterarum, assignaverat eum, et summo opere commendaverat. Quam Augustus commendationem adeo habuit non irritam, ut ipso decedente, illum Cathedra sublimaret Leodiensi. Idem etenim Babenbergensem Ecclesiam, ab eodem destinatus Augusto, doctrinarum jam pridem et religionis claro sidere illustrarat. Sed plerique acceptorum obliviscuntur beneficiorum; et bonas etiam mentes depravant aliquando curæ seculares. Unde et Durandus, misericordis erga se Wolbodonis oblitus, misericordiam eleemosynæ defraudavit, ut præmissum est, quam S. Laurentio in hoc ejus loco delegaverat; leve testimans, si eam nemine, sibi contradicente tolleretur.

a S. Wolbodonem apparente monetur,

B

et reprehensus in extremum morbum incidit:

legat S. Laurentio prædium,

k

ibidem sepultus:

19 Quapropter visione durissima semel ac secundo redargutus est, eodem apparente sibi Sancto, et suam acriter eleemosynam repetente. Quod ille cum suis non modice concussus denarraret, aiebant (maxime hi, quibus rapta fuisset elargitus) non debere illum somniis attendere; multas sequi curas somnia; eum dormientem videre, quod vigilans versaret mente; sapientis esse, ut quasi fumum reputet somniorum phantasias. Canum hujusmodi, ut ita dictum sit, adulantium linguæ, conceptum timoris stillicidium illius facile ex animo elambuere. Venerat quidem Wolbodo semel ac secundo in spiritu lenitatis; sed jam tertio in virga furoris aderat, comminansque terribiliter, quod auditus non fuisset; quod culpam ille non correxisset; ad radices arboris jam securum esse positam dixit. Gravissima ergo illum cecidit, eumque continuo mortis prævia corripuit ægritudo. Cujus angore nimio et clamore, turbata est familia: evocati celerius sunt Archidiaconi, nec non civitatis Majores. Quæ viderat, quæ audierat, innotuit: Et ecce, inquit, jam morior; ad misericordiam Domini mei, Wolbodonis me perferetis, atque illius ex opposito, extra Ecclesiam scilicet S. Laurentii, secus parietem, me sepelietis. Tradit deinde S. Laurentio prædium in Wassegga, quod nuper a Roberto emerat Archidiacono, et quatuor ariamarchas sibi tantum residuas, *k* spondens visceraliter, quod si spatium sibi daretur, cuncta quæ abstulerat ex integro restitueret. Juxta Zachæi votum forsitan reddidisset ablata in quadruplum; sed non expectatus obiit; atque hic, sicut petierat, extra Ecclesiam sepultus est. Ibi sub dio tam diu jacuit, quousque nova ædificaretur Ecclesia et tunc inclusus muro atque admissus sub tectum est; lapidemque sepulchralem, qui nunc usque cernitur, Abbas *g* Stephanus, pro Episcopi veneratione, super illum componi, atque hoc fecit epitaphium inscribi.

C

cum hoc epitaphio.

S. Wolbodo claret miraculis,

curatur phrenesis,

gravis infirmitas,

Durandus jacet hic; qui paulo plus tribus annis Tungrensem rexit nobiliter cathedram. Pauperis in nido patrimonii natus et altus; Ingenio summos evolat ad Proceres. Quos tulerat Dominos, iisdem famulantibus usus; In theatro mundi fabula quanta fuit? Septima lux urnam fundentis in orbe fluebat, Cum faceret rebus, triste vale, Senior.

20 Denique ad corpus dilecti Deo Wolbodonis quicumque petierint ex fide, diversorum remediis languorum sospitantur; meritorumque illius efficaciam, tum ex nobis ipsis, qui ejus beneficiis fruimur; tum ex aliis nonnumquam sumus experti. Ut de innumeris, duo saltem perstringam breviter. Adelardus in Ecclesia S. Trudonis, hujus nominis Abbas secundus, acerbissima phrenesi a se alienatus, dum ad sepulchrum nostri Wolbodonis pertractus fuisset, ibique jacuisset aliquamdiu, suffragio Sancti plenam recepit sensus sobrietatem. Item alius o Fratribus nostris gravissime infirmatus, atque ad Sancti misericordiam deportatus est; quo sibi di-

gnanter apparente, ac tertio super illum sanctæ Crucis signaculum faciente, tamquam ab ipsis retractus mortis faucibus, sine mora convaluit.

21 Sed corporum sanitates, pariunt nonnumquam animarum infirmitates, dum miracula quæ debeant excitare ad devotionem, sibi materiam indiscipline vendicent ad dissolutionem; præsertim cum monachico non expediant instituto vel quieti frequentie seculares. Quocirca improbandum non fuerit, quod, uti ferebant Seniores nostri, primus loci hujus piæ recordationis Abbas Stephanus, hunc aliquando Sanctum per Divinum nomen contestatus sit, quo temperaret a miraculis; tantæ Fratribus fiebant per occasionem infirmorum noctu et interdum molestie. Verum quamlibet rarescere ex tunc miracula cœperint, tamen per præsentiam meritorum Wolbodo semper nobiscum est: dum et aliquoties a Religiosis quibusdam visus fuerit ad tuum altare, O sancte Laurenti, pro statu Ecclesiæ istius, presente mirabiliter sanctissima Trinitate, arcum Divinorum fungi mysteriorum, Sacerdos exaudibilis secundum ordinem Melchisedech, cujus hostias, tuarumque odorifera precum libamenta acceptaverit, ac semper acceptet idem trinus et unus Deus, cui gloria nunc et in diem æternitatis. Amen.

ANNOTATA.

- a* Die 2 Aprilis littera Dominicali anno 1021.
b *Vitam* S. Popponis illustravimus ad diem 28 Januarii.
c Euraclus, aliis Everacear, Eraclius, et Everaculus præfuit ab anno 959 usque ad an. 970.
d Nothgerus successor vixit usque ad annum 1007.
e Quinta feria incidebat in diem 20 Aprilis, post Dominicam 2 a Paschate.
f Imo migravit 20 Aprilis, sed videtur depositus 21 Aprilis, in æde S. Laurentii; et sic coli annua depositio, ut in pluribus aliis.
g Præfuit ab anno 1026, mortuus anno 1059. de eo plura in Appendice.
h Adelardus hic secundus præfuit ab anno circiter 1055 usque ad annum 1082.
i Quia necdum positi fuerant, qui in hoc loco Deo militarent, inquit auctor *Vite* postremæ, ex qua datur Appendix.
k Unde factus est postea optimus calix, ut idem addit.

APPENDIX I.

De Miraculis post obitum.

Ex alia Vita MS.

F

Interea quidam ecclesiæ mansionarius, homo pauper et exiguus, sed forte apud Deum meritis magnus, mira quædam per visiones nocturnas audire et videre perhibebat: vadensque per civitatem festis diebus simplicitate rustica, et quadam, quæ virorum pauperum est, licentia, palam omnibus proclamabat, Laurentium Sanctumque Wolbodonem in publico monte commune habere hospitium, eos totis noctibus suum metiri habitaculum: et quia parum eis videretur conduxisse, vetus debere dirui, novumque fabricari. Cumque multis ostenderet dicens, Hucusque in longum, sic in latum, tantoque in altum suas lineas ipsi tetenderunt; tamdiu stolidum et insanie proximum cuncti crediderunt, donec universa quæ dixit effectus vera probavit.

23 Post Durandum Dominus Reginardus Leodien-sium fit Episcopus: ad cujus manus Abbas Poppo curam hujus loci, quam a sancto Pontifice Wolbodonem susceperat, quia jam de illo desperare cœperat,

D
EX MSS.

conteslante Stephano Abbate cesant miracula

visus est S. Wolbodo celebrare.

E

F

SS Laurentius et Wolbodo modum novæ Fabricæ ostendunt:

EX MSS.

a
Stephanus
Abbas,
tristis ad
sepulcrum S.
Wolbodonis
orans,

divinitus
recreatur,

addicto
Episcopi adju-
torio,

b

Monachus
vestimenta
empturus
divinitus
accipit 60
aureos :

C

norum ordi-
firum erigi-
tur :

d

dilatata ec-
clesia ab Epi-
scopi fratre :

A se absolvens remisit. Tunc agente obnixius apud Episcopum Comite a Hezelone, et dicente, se scire Virduni quemdam probatæ vitæ monachum, nomine Stephanum, quem rogaret præfici in hoc loco in Abbatem; Episcopus respondit, se facturum, si ille adesset. Quo audito Comes celeriter dedit operam ut ille adesset; quem Episcopus sibi præsentatum, sex monachos vitæ probabilis secum habentem, benedixit, et huic loco præfecit. Sed hic in initio dolores habuit ut parturientis, eo quod et Episcopus locum penitus negligeret, et ipse cum his qui secum venerant sex Fratribus, necessariis egeret. Cum igitur humilis servus Christi vere exulem se et egenum conspiceret, et pro hoc loco circa sepulcrum sancti Pontificis totis noctibus fletet et oraret; quadam vice post uberes lacrymas, cum residens deflexo inter manus capite paululum obdormisset, hoc modo divina illum gratia ibidem consolata est. Vidit assistere sibi juvenem speciosum ac splendendum, qui a pio Patre Wolbodone se esse missum assereret; et consolans eum, Tu, inquit, nunc quidem tristitiam habes, sed in proximo est ut hæc tristitia tua convertatur in gaudium. Etenim SS. Laurentius et Wolbodo locum hunc pariter ante Deum assumpserunt, et fundamenta ejus in illis sanctis montibus sunt: et quamdiu fuerint hic inquisitores regni Dei, omnia quæ necessaria corporis sunt adjicientur illis. Et hoc tibi erit signum. In proximo Episcopus, flante Spiritu Dei, huc animum suum applicabit; et de grandi periculo in quo nunc est enatus, hoc in loco suæ spei figet anchoram. Ecce et is Frater, quem hodie mittis, ut ad vestimenta comparanda mutuum aliquid accipiat, cum venerit ad forum rerum venalium, præparatum a S. Wolbodone virum inveniet, qui quantum necesse est gratis tribuat. His ille acceptis evigilans, confestim Fratrem Renardum, quem ad Vizeti b forum ire præceperat, jam egressum citius revocari imperat: expositaque visione cunctisque gaudentibus eundem Fratrem abire præcipiens, ex ejus eventu firmiter didicit quid de ceteris oraculi deberet sperare promissis. Ille vero Frater vadens ad forum, stabat in foro attonitus, expectans divinum promissum. Et ecce venit ad eum quidam sibi ignotus, et interrogavit ab illo, quid quereretur. Cui cum respondisset se a S. Wolbodone missum, ut Fratribus deferret aliquid vestimentorum, nec tamen se habere pretium; sexaginta probatæ monetæ aureos solidos ab ipso, satis hilariter tribuente, lætabundus accepit. Regressusque ad monasterium, Abbatem et Fratres in Domino multum lætificavit; et in divino auxilio, sibi in proximo sperando affuturo, plurimum confortavit.

24 Non longo post tempore Episcopus tactus Spiritu Dei c, die quadam summo diluculo ascendens ad orationem, visitavit locum, et consolatus humilem Abbatem Stephanum, omnia visioni supra scriptæ convenientia repromisit: et transacta hieme repente, tertia Februarii summo diluculo, requiescente adhuc Abbate cum Fratribus, operarii Episcopi cœperunt tectum ecclesiæ dissipare, murumque diruere cum ingenti alacritate et clamore. Diruto itaque veteri ædificio, locus in quo steterat, positus fundamentis, per medium divisus est. Fundamenta quippe novæ ecclesiæ a medio ejus foris in occidentalem plagam deducta sunt: reliquum ejus ab orientali plaga, cedens inhabitationem sancto Episcopo Wolbodoni, fundamenta cryptæ accepit, in honorem B. Mariæ semper Virginis. Nec prætereundum est quod mansionarius superscriptus, arbusculam quamdam, quam vulgo d salangram vocant, dixerat infra longitudinem ecclesiæ includendam. Et jam parietes ecclesiæ non modice surrexerant. Et ille nihilominus ita futurum esse confidenter asserebat. Mira res! Venit

ad locum Domini Episcopi frater e, et inspecto opere vituperare cœpit et detestari: et potenter ac fiducialiter imperat operariis, quadraginta pedes in longum augere parietes: asserens, si Episcopo nostro non placeret, propriis ipse sumptibus augmentum illud suppleret. Sic inclusa est arbuscula, et pauper ille, his a quibus irrisus fuerat arridens, in dominos insultabat, et sanctitatem Wolbodonis ubique prædicabat.

25 Denique ad corpus Deo dilecti S. Wolbodonis quicumque petierunt ex fide, diversorum languorum et infirmitatum curationem recipere meruerunt. Sed corporum sanitates pariunt nonnunquam animarum infirmitates, dum miracula quæ debent excitare ad devotionem, aliqui indisciplinati sibi materiam vindicent ad dissolutionem: præsertim cum monachorum proposito vel instituto et quieti non expediant frequentia secularia. Quocirca improbandum non fuit, quod, ut referebant seniores nostri, Dominus Stephanus, loci hujus Abbas primus, Sanctum hunc aliquando per divinum nomen contestatus sit quo temperaret a miraculis; tantæ Fratribus fiebant, per occasionem infirmorum, nocte dieque molestiæ. Simile legitur in libro de illustribus Viris Cisterciensis Ordinis, cum ad exequias B. Bernardi Dominus Cisterciensis cum pluribus aliis Abbatibus sui Ordinis venisset, et propter miracula quæ fiebant importunitatem tumultuantis populi vidisset; timere cœpit, ne crebrescentibus signis, intolerabilis populorum turba concurreret, eorumque improbitate disciplina Ordinis periret, et ordinis ac sanctæ religionis fervor in eodem loco tepesceret. Quapropter, habita super hac deliberatione, reverenter accedens per virtutem obedientiæ, ne signa ulterius faceret, inhibuit: et sic deinceps publica miracula cessaverunt ibi fieri. Eodem modo, quamvis publica miracula per B. Wolbodonem in hoc loco rarescere cœperint; tamen per præsentiam meritorum semper nobiscum est, et interpolatis vicibus ipsum invocantibus auxiliari non desinit.

26 Tempore Adelardi f, secundi hujus nominis Abbatis S. Trudonis, sepulcrum S. Trudonis tantis coruscabat miraculis, ut multitudinem peregrinorum non solum templi ambitus, sed etiam totius oppidi locus ferre non posset: oratorum, claustrum nocte et die fuit plenum: quod magnæ molestiæ fuit senioribus, in silentio et quiete Deo servire cupientibus. Sed juniores, quibus tædio fuit religio, ex tali occasione cœperunt omnia agere ex libito. Oblationes tantæ erant quasi per totum tempus prædicti scilicet ultra viginti sex annos, quod in hebdomada centum marchis æstimabantur, et plurimos in custodiendo fatigabant. De quibus prædictus Abbas ædificavit magnam ecclesiam S. Trudonis, et ecclesiam S. Mariæ in foro, et duodecim alias in diversis villis proprietatis ecclesiæ suæ. Igitur ipso occupato in ecclesiis materialibus construendis, et de templis Dei vivis, id est, de salute animarum sibi commissarum remisse et negligenter agente; percussit eum Dominus, et sensu alienatus, phreneticus est effectus: et cum tantâ miracula Dominus per S. Trudonem quotidie operaretur; ipse tamen ibidem non potuit curari. Quapropter ductus ad Leodium, et factis non paucis diebus in crypta B. Mariæ more phrenetico, tandem ad sepulcrum S. Wolbodonis meruit curari, et in sobrietate sensus usque ad finem vitæ suæ permansit. Obiit anno Domini millesimo octogesimo secundo: et in tertio sequenti occulto Dei judicio, igne consumptum est nobile et sumptuosum opus ecclesiæ S. Trudonis, columnæque cum monasterio corruerunt; illudque completum, quod terribilis Deus in consiliis super filios hominum.

agri sanan-
tur ad sepul-
crum S.
Wolbodonis :

sed ne quies
turbaretur,

precibus
Abbatis ces-
sarunt mi-
racula.

E

/
Adelardus
2 Abbas S.
Trudonis,

F

post constru-
ctas ex obla-
tionibus plu-
res ecclesias,

in phrenesi
lapsus,

ad sepulcrum
S. Wolbodonis
sanatur.

g

A 27 Unus ex Fratribus nostris gravissime infirmus, atque ad S. Wolbodonis sepulcrum deportatus est : qui sibi apparuit, et tertio signaculo sanctæ Crucis enim signavit : et statim, tamquam ab ipsis retractus mortis faucibus, sine mora convaleuit. Tempore Radulphi *h* Episcopi quidam dæmoniacus de Leodio ad sepulcrum ejus curatus fuit. Item et quædam mulier in die anniversarii ejus a quartana febre liberata. Temporibus nostris, an. Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, Dominus Arnoldus Suaeck, Canonicus sanctæ Crucis, testatus est coram Fratribus, se quinquies tam a febribus quam ab aliis incommoditatibus ad tumbam ejus liberatum. Hic duxit secum quemdam Presbyterum infirmum : cumque orationem fecisset, sanum secum reduxit. Item Joannes Adencat, qui fecit aquilas in S. Jacobo et in S. Paulo, cum haberet filiam ægotam quæ subito loquelam amiserat, ad exhortationem uxoris ejus vovit eam S. Wolbodon, et misit ad sepulcrum ejus lampadem metallinam cum candela ; et statim convalescere cœpit, et aperuit oculos, sicut parentes ejus retulerunt nobis : unde Dominus Abbas, *i* Henricus Dellecoraux, emit ab eodem aliam lampadem consimilem anno quinquagesimo secundo vel circiter. *k*

B

ANNOTATA.

a Hezelo, sive Henzelo, aliis Hermannus aut Herimannus, Comes Dagisburgensis, Frater Godfridi Improlis, de quo supra actum, postea Virduni ad S. Vitonum monachus cum fratre Frederico. Est autem Comitatus Dagisburgensis seu de Dasborch, haud procul Salma et monasterio Senoniensi, de quo agitur in hujus monasterii Chronico lib. 4 cap. 21 tomo 3 Spicilegii Acheriani.

b Vizetum, Oppidulum munitum ad alteram Mosæ ripam, pari fere intervallo a Leodio et Trajecto.

c Secunda die Novembris, inquit Ægidius Aureævallis in Vita Reginardi.

d Iquotum nomen. Quid si legcretur Saulgiam ? nam vulgo Saulge est Latine Salvia, et in humile arbutum culta assurgit.

e Huneco dictus a prænominato Ægidio.

f Adelardus ii successit Guntranno, anno 1055.

g Anno 1085 vii Idus Martii, ut est in Chronico Trudonensi.

h Præfuit Radulphus, non optima rerum gestarum fama, ab anno 1167 ; mortuus post reditum ex Syria anno 1191.

i Henricus de Cherat ab aliis scribitur, mortuus anno 1461.

k Sequebatur rythmus de B. Wolbodone, qui extat apud Chaparillarum post ejus Vitum excusus.

Laurentii die xxvi Octobris per Henricum Borghet *D* cœmentarium fabrum, sub horam post meridiem *ex ms.* quintam laborari in aperiendo monumento B. Wolbodonis Episcopi Leodiensis : quod ex marmore fabricatum, et in magna antiquitus veneratione habitum, clausum hactenus steterat in media crypta inter columnas quatuor. Sequenti autem die xxvii, quæ cum Feria hebdomadæ vi concurrebat, facta est sacrorum ossium elevatio, coram sacræ Theologiæ ac Medicinæ Doctoribus et Religiosis monasterii, pluribusque ipsius Illustrissimi Nuntii familiaribus. Cœpit omnes admiratio et animi lætitia ingens, cum in conspectum venire universa corporis sancti ossa, ab uno Religiosorum induto stola sacerdotali suo extrata loculo, et grata odoris cujusdam suavitate fragrantia : quæ inventa in situ suo naturali (licet ferreæ catenæ quibus sustentabantur ærugine essent exesæ) rursum eodem ordine per chirurgum peritum collocata fuere, intra sandapilam sericis nobilioribus eleganter ornatam, unumquodque ad junctionem suam : itaque steterunt in eadem crypta, vigilias circum servantibus Religiosis per noctem totam, et preces continuantibus.

29 Die xxviii adfuit Illustrissimus ipse, et sacrum pignus reverenter inspexit atque adoravit : tum majorum omnium campanarum pulsus signum dari jussit ad publicam processionem, Dominica sequenti instituendam. Adfuitigitur die xxix Octobris omnium ordinum frequentia, cum populi multitudinem maxima : cantataque solenni Missa facta est Processio, in qua sacrum corpus, pretiosissimis ex serico palliis operum, suis humeris successive detulere Illustrissimus Nuntius, et Episcopus Dionysiensis Serenissimi Principis Leodiensis Suffraganeus, nec non Decani ecclesiarum Collegiatarum SS. Petri et Martini. Studium autem pietatemque erga sanctum Episcopum suum palam fecere primarii quique Leodiensium civium, prælatis facibus illustrando viam qua pompa ducebatur ; dum interim aer resonaret festivo campanarum omnium sono ac tormentorum æneorum boatu, per totum diem continuato.

30 Finita processione et cantato Te Deum, Illustrissimus Nuntius populo benedicens, indulgentias ex data sibi facultate impertiit. sanctumque corpus reliquit publicæ venerationi expositum die reliquo : ac rursum cum esset digressurus ab urbe, rediit, ipsum intra majorem sacristiam adoraturus ; ubi coram omnibus Religiosis professus est, quod hujus Sancti meritis acceptum referret solatium grande, quo fuerat relevatus in sua quadam gravi infirmitate. Mandavit autem postmodum idem Illustrissimus Reverendissimo Domino Guilielmo Natalis, Abbati nostro, corpus prædictum ut curaret loco quam decentissimo magnifice reponi. Extractum est ergo mausolæum splendidum, in latere majoris sacristiæ dextero altius elevatum, cui insidet ipsius Sancti affabre celata effigies : uni autem Religiosorum demandata est cura, ut ipsa sacra ossa cupientibus aperto tumulto venerari, eadem per vitrum spectabilia faciat : prout sit sæpius, cum pietatis publicæ privatæque incremento. Sic testantur, qui aderant et etiam nunc vivunt. Religiosi prædicti monasterii anno m̄c̄lxxiv die xxiv Junii ; et hæc per unum e suis scribi fecerunt, rogatu Rev. P. Antonii Terilli Rectoris Collegii Anglicani Societatis Jesu in eadem urbe Leodiensi.

ex veteri monumento elevata ossa,

proponuntur honoranda,

et 29 Oct 1676 solenniter circum-lata

collocantur in novo mausoleo.

APPENDIX II.

De novissima corporis elevatione.

Ex relatu testium oculatorum.

Anno Domini m̄c̄lvi, Leodii residente, cum extraordinaria Clerum ac monasteria visitandi facultate, Josepho Sanfelicio, Archiepiscopo Consentino, Alexandri Papæ vii Nuntio ad tractum Rheni cum potestate Legati ; de mandato ejusdem Nuntii, indicto prius jejunio, coeptum est in monasterio S.

Jussu Nuntii Pontificii.

DE SANCTO ANSELMO

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI IN ANGLIA.

AN. MCIX

Eadmerus
sive Edme-
rus scripsitHistoriam
Novorum in
Anglia,magna dili-
gentia,

B

ex amore S.
Anselmi.qua ad hunc
spectat inde
damus,idem scripsit
ipsius Vitam,

C

quam primo
loco edimus.Fuerat ab
Urbo a 2
Papa datus
Sancto direc-
tor,

Habuit S. Anselmus illustrem rerum suarum Scriptorem, monachum Cantuariensem, Eadmerum sive Edmerum nomine, qui illi toto tempore Archiepiscopatus adfuit, laboris et itineris, dum is viveret, continuus comes. Edidit autem Eadmerus, primo omnium anno MCXXII Historiam Novorum in Anglia sex libris, quos Joanne Seldenus, typis Londinensibus anno MDCCXIII, vulgavit, præfatus se id facere ob singularem operis præstantiam, quam cerni assedit tum in re ipsa, tum in eximio auctoris narrandi iudicio, pari fide, et non contemnendo sermonis nitore. Quæ singula latius explicata apud Seldenum videri possunt. Ipse Eadmerus infra lib. 2. num. 37 occasione Concilii Barensis ita de se testatur: Inter hæc ego Patri Anselmo per omnia præsens aderam, paratus videlicet ad servitium ejus. Et quia mihi ab infantia hic mos erat, semper nova, quæ forte, sed maxime in Ecclesiasticis, occurrebant, diligenti intentione considerare, ac memoriæ commendare; dispositum Concilium, loca et ordines personarum, modos et examinationes causarum, curiosa fortasse magis quam sagaci mente et oculo hinc inde, utpote qui prius talia non videram, modesto intuitu consideravi. Quæ ejus diligentia in toto opere elucet. Ex dictis autem sex libris, ex amore S. Anselmi se quatuor priores libros, causa Historiæ ipsius describendar, composuisse testatur sub initium libri quinti, ut infra ex Appendice inde decerpta liquet. Hos ergo quatuor libros hæc damus, excepta priore libri primi parte, quæ ad B. Lanfrancum, S. Anselmi in Archiepiscopatu decessorem spectat, ad hujus Vitam elucidanda.

2 Idem Eadmerus sive Edmerus scripsit præterea duobus libris Vitam S. Anselmi: ac priore quidem res gestas ante Episcopatum assumptum comprehendit, posteriore illustriora facinora in ipso Episcopatu usque ad obitum patretra describit; ac qua ea omnia diversitate in Historia Novorum et in hac Vita tradat, plenius ipse in hujus Prologo explicat: scilicet in Historia ea, quæ inter Reges Anglorum et Anselmum Archiepiscopum facta sunt, inconcussa veritate designari: in Vita vero contineri quæ ad privatam conversationem, vel ad morum ipsius qualitatem aut ad miraculorum exhibitionem pertinere videntur; ac tandem pronuntiat, plene actus ejus scire volentibus nec illud sine isto, nec istud sine illo sufficere posse. Nos ergo Eadmeri monitum secuti, utrumque damus, ac primo loco Vitam, quod omnia in ipsa ab ejus nativitate usque ad obitum designantur: deinde subiungimus, quæ in Historia Novorum reperiuntur ad S. Anselmum spectantia, in hisque quamplurima, quæ hactenus latent, sive ea sint Concilio habita, aut in iis tractata, sive etiam epistolæ ejus ad Summos Pontifices, aut horum ad ipsam responsa. Quantus autem Urbano II et qualis apud S. Anselmum in æstimatione fuerit Eadmerus, colligere possumus ex Wilhelmo Malmesburiensi, qui lib. 1. de Gestis Pontificum, agens de S. Anselmo ista scribit: Obsequentia pertinax custos, cum Archiepiscopus liberæ potestatis esset, rogavit Papam Urbanum, ut sibi aliquem proponeret, cujus jussis vitam disponeret. Is Eadmerum exhibuit: cujus Anselmus tam tanti faciebat, ut cum eum cubili locasset, non eum sine præcepto ejus non surgeret, sed nec laus inverteret. Hæc Malmesburiensis, hanc Historiam suarum partem Eadmero debens. Qui primus Vita S. Anselmi Antuerpiæ suis typis vulgavit anno 1511 Joannes Grævus: quique postea eandem ante opera

ejus ediderunt, et cum illis Laurentius Surius, aliisque illos secuti, auctorem appellant Edmerum, ex solo amanuensium errore, qui litteram m dividerunt, ejus loco positus litteris i et n. Idem autem est Eadmerus et Edmerus, sicut etiam Eadgarus et Edgarus, Eadmundus et Edmundus, Eadwardus et Edwardus, Ealredus et Elredus: in quibus Ea priscis Anglis diphthongus erat.

3 Natus est S. Anselmus Augustæ Prætoriæ circa annum Christi trigesimum tertium supra millesimum: qui anno ætatis suæ vigesimo septimo, ut infra dicitur lib. 1. Vitæ num. 8 Beccei monachus factus est: annum vero Christi MLX tunc fuisse indicatur in Chronico Beccei, editum cum operibus B. Lanfranci, qui tum ibidem Prior erat: sed ut in eodem Chronico traditur, cum anno Domini MLXII Lanfrancus regimen accepisset S. Stephani Cadomi, Anselmus factus est Prior Beccei, cum tribus annis fuerat sine Prælatione, ergo hujus electio ad Prioratum, referenda est ad annum sequentem MLXIII. At defuncto Herluino, primo Abbate Beccei, xxvi Augusti anno MLXXXVIII, paucis interpositis diebus, electus est Abbas ejusdem loci Anselmus, qui Prior quindecim annis fuerat. Sequenti vero anno in festivitate S. Petri, quæ dicitur Cathedra, benedictus est Abbas in ecclesia Beccei, ab Ebroicensi Episcopo Gisleberto. Ita Chronicon Beccei: in quo iterum indicantur anni quindecim ejus regiminis, postquam Abbas fuerat constitutus ac dein designatus et acclamatus Archiepiscopus Cantuariensis anno MXXIII, pridie Nonas Martii, prima Dominica Quadragesimæ, consecratus pridie Nonas Decembris. Ut ea leguntur lib. 1. Historiæ Novorum infra num. 9 et 13 Excusabat se Sanctus, quod grandævus esset et omnis terreni laboris impatiens, annos scilicet sexaginta natus. Demum defunctus est S. Anselmus XI Kalendas Maii, et die sequenti, quæ fuit Cæna Domini, sepultus, anno Incarnati Verbi millesimo centesimo nono, regni Henrici Regis Anglorum nono, Pontificatus ipsius Anselmi decimo sexto, ætatis septuagesimo sexto. Ut Eadmerus scribit infra lib. 4. Historiæ num. 57, et lib. 2. Vitæ num. 73, ubi tamen in prioribus editionibus irrepererat error typographicus, quem correximus, cum annus Pontificatus notaretur XIII, qui erat XVI. Dicto autem anno MCIX, cyclo Lunæ VIII, Solis XXVI, littera Dominicali C, Pascha fuit celebratum XXV Aprilis, et sic feria quarta hebdomadæ sanctæ incidit in diem XXI ejusdem mensis, quo ex hac Vita decessit S. Anselmus.

4 Ad dictum XXI Aprilis sacra memoria S. Anselmi est inscripta hodierno Martyrologio Romano his verbis. Cantuariæ S. Anselmi Episcopi, sanctitate et doctrina conspicui. Similia aut etiam multo plura leguntur in MS. Florario Sanctorum, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 exrenso, in additionibus Grevenii et Molani ad Usuardum, in Martyrologia Anglicano et Gallicano, item opud Galesinium, Canisium, Wionem, Dorquanium, Menardum et Bucelinum in Martyrologiis monasticis, et Ghilium in Natalibus Sanctorum Canoncorum. Coloniae Agrippinæ inter quamplurima monasteria etiam sanctimonialium est aliquod Carmelitarum Virginum in platea Burgasæ; apud quas colitur hoc die S. Anselmus, eo quod pars superior capitis illius ibidem asservetur. De illo monasterio ejusque sacris Reliquiis agit Ægidius Gelenius de Magnitudine Coloniae Agrippinæ lib. 3, Syntagmate 76, item ad hunc diem in Fastis Agrippinensibus et Sausagius in supplemento Martyrologii Gallicani. Pars de scapula,

perperam ab
aliquibus
Edmerus
dictus.S. Anselmus
natus anno
1033.fit monachus
an. 1060,E
Prior an.
1063

Abbas 1078

Archiepisco-
pus 1093mortuus an.
1109,feria 4 heb-
domadæ san-
ctæ.
[Fmemoria in
sacris Fastis
21 Aprilis.Reliquia
Coloniæ,

Pragæ, A scapula, per Carolum IV Imperatorem allata ex inferiori Germania anno MCCCCLXXII, servatur Pragæ in Metropolitana S. Iulii ecclesia, uti testatur *Diaria Reliquiarum* ab ejusdem ecclesie Decano nuperime vulgatum. Masinus in Bononia perlustrata tradit aliquas Reliquias S. Anselmi esse in ecclesia S. Stephani et S. Nicolai in platea S. Felicis.

Bononiæ, S. Franciscus Maurolyceus in suo Martyrologio, non meminit S. Anselmi ad hunc XXI Aprilis, sed ad diem V Julii ista habet: Eodem die Anselmi Cantuariensis Episcopi ac Doctoris in Ecclesia celebris. Cum Maurolyco eundem referunt iterum Galesinius, Canisius, Wion, et alii. Prævit Petrus de Natalibus lib. 6 Catalogi cap. 65, ubi post longum elogium ista habet: Claræ virtutibus quievit in pace in Nonas Julii. Hinc per errorem ad dictum diem arbitramur ab aliis ejus natalem relatam. Arrepta tamen hac occasione auctor Martyrologi Anglicani in prima editione, appellat translationem corporis S. Anselmi in eminentiorem locum in ipso choro Cantuariensi, citatis in margine prædictis Martyrologiis; sed in his nulla est mentio alius translationis. In posteriore editione ejusdem Martyrologi Anglicani refertur eadem translatio ad diem tertiam Julii, citatis iterum præfatis auctoribus, qui ad diem quintum retulerant simplicem memoriam. In

Ast aliis celebratur 3 Julii, MS. Florario Sanctorum ad diem XVIII Decembris ista habentur: In Anglia apud Cantuariam S. Anselmi Episcopi et Confessoris anno salutis MCIX. At quæ ratio fuerit istius memorie non liquet, cum depositio in dicto Florario recte celebretur ad hunc XXI Aprilis. Nihil magis intelligimus cur in Calendario antiquo Missalis Mediolanensis et Breviarii Meblensis festum S. Anselmi notetur XVII Martii.

et is perpetuam dies mortis habetur, 6 Pars ex spina dorsi et pars costæ sancti hujus Episcopi, Roma in Lusitaniam ad sacelli Regii ornatum missa fuit, uti S. 4. ante Vitam S. Mariæ Egyptiacæ dictum est die 11 Aprilis: quæ quomodo per annos aliquot ibi honorata sit approbato trina Lectionum officio a Sacellanis Regiis, ac deinde cum aliis Sanctorum triginta quatuor Reliquiis Antuerpiam delata ad Cisterciense S. Salvatoris monasterium, fusc ibidem exposuimus. In solennissima Translatione anni MOCCLXXII, sub nono ejusdem pompæ labore, quod Apostolicorum virorum erat, ab ipsius Abbatis officiantis Assistentibus monachis deportatæ illæ sunt cum hoc lemma, annum tam festivi actus notante, ANSELMVS FIDVS Cantuariæ IVtor. Institutum etiam est ut simile quale in Lusitania officium, de eodem quotannis ex Commun Pontificum ab iisdem Religiosis decantaretur; et proponerentur XL dierum Indulgentiæ iis, qui hoc die accederent sacras Reliquias veneraturi.

an translationis 5 aut 3 Julii? 7 Opera S. Anselmi collegit, et quæ potuit habere, etiam multa inedita, simul typis Lugdunensibus in lucem vulgavit an. MDCXXX Theophilus Raynaudus, quæque aperte nothi eidem perperam adscribuntur, in partem quartam seposuit, et de eisdem postea egit in Criticis sacris tomo XI operum, erotemate 10 de libris supposititiis confingendis pag. 270 et sequenti. Præclare etiam de eisdem agit Labbæus in Dissertatione historica de Scriptoribus Ecclesiasticis: quæ indicasse sufficit, cum teste Rainauldo pleraque scripserit suo digna ingenio. Aliquorum meminit in Vita ejus Eadmerus, et ipse vix ulli scriptorum istius seculi secundus. Habere nos aliquas ejusdem Epistolas necdum editas, jam diximus ad 11 Aprilis occasione S. Mariæ Egyptiacæ, cujus Vita metricè reddita ex nostro illo MS. Codice proferebatur. Lucas Acherius Spicilegii sui tomo 9 octo alias, a Petro Francisco Chiffletio nostro sibi communicatas, inseruit; tomo autem 3 pag. 121 protulerat unam similiter ineditam, scriptam cum adhac Abbas esset, atque B. Landfranco Cantuariensi directam una cum Menologio, quod per eam offert examinandum, dubitans, utrum illud non solum legere sed et transcribere volentibus

Reliquiæ Antuerpiæ. Quoniam multas insolitas rerum mutationes, et antecessorum nostrorum temporibus et nostris diebus, in Anglia accidisse et coaluisse conspeximus, ne mutationes ipsæ posterorum scientiam penitus laterent, quedam ex illis succincte excepta, litterarum memorie tradidimus. Sed quoniam opus ipsum in hoc maxime versatur, ut ea, quæ inter Reges Anglorum et Anselmum Archiepiscopum Cantuariorum facta sunt, inconcussa veritate designet, quæque omnibus purum illorum historiam scire volentibus, tunc temporis innotescere potuerunt, licet inculto, plano tamen sermone describat: nec adeo quidquam in se continet, quod ad privatam conversationem, vel ad morum ipsius Anselmi qualitatem, aut ad miraculorum exhibitionem pertinere videatur: placuit quibusdam familiaribus meis, me ad hoc sua prece perducere; ut sicut descriptione notarum rerum posteris, ita designatione ignotarum satageremus tam futuris quam et præsentibus aliquod officii mei munus impendere: quos eo quod offendere summopere cavebam, dedi operam voluntati eorum pro posse morem gerere. Opus igitur ipsum, de vita et conversatione Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis titulum, taliter Deo adjuvante curavi disponere, ut quamvis aliud opus, quod præsignavimus, ex majori parte de ejusdem viri conversatione subsistat; ita tamen in sua materia integræ narrationis formam prætendat, ut nec illud istius, nec istud illius, pro mutua sui cognitione, multum videatur indigere: plene tamen actus ejus scire volentibus, nec illud sine isto, nec istud sine illo sufficere posse pronuntio.

Libri scripti, LIBER I.
Acta S. Anselmi ante Episcopatum.
CAPUT I.
S. Anselmi ortus, studia, discessus in Gullias, deliberatio de statu vitæ amplectendo.
Istituta vitæ et conversationis Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi litterarum memorie traditurus, primo omnium vocata in auxilium meum summa Dei clementia et majestate, quedam breviter dicam de ortu et moribus parentum ejus, ut hinc lector advertat, de qua radice prodierit, quod in studiis nascituræ proles postmodum fulsit. Pater igitur

Fratribus, denegare debeat aut concedere. Eidem tomo inseritur tractatus Asceticus, in MS. Cænobii S. Ebrulfi inter varia S. Doctoris opuscula repertus: sed in eo nec stylum nec genium Anselmi agnascens ipse Spicilegus, merito dubitat possitne sub ejus nomine vulgari. Si Anselmus vocabatur auctor, crediderim hoc Sancto juniorem fuisse, qui ejus opera quædam legerit; quia asserit Acherius se in Anselmo nonnulla legisse, quæ in dicto Tractatu reperiuntur, præcipue cap. 2 molarum similitudinem eidem Patri familiarissimam. Nos quoque Passionem S. Fingaris seu Gaugerii et Sociorum, a nobis XXII Martii ed tam, licet auctor se Anselmum vocet, non fuimus ausi Cantuariensi huic Archiepiscopo tribuere, quamvis id alii ante nos fecissent, nullam idoneam ejus opinionis rationem iuvinentes: quæ nec nunc quidem ulla nobis occurrit, ideoque in priori monemus sententia.

VITA

Auctore Eadmero sive Edmero, monacho Cantuariensi, ejus in Archiepiscopatu individuo comite.

PROLOGUS.

Quoniam multas insolitas rerum mutationes, et antecessorum nostrorum temporibus et nostris diebus, in Anglia accidisse et coaluisse conspeximus, ne mutationes ipsæ posterorum scientiam penitus laterent, quedam ex illis succincte excepta, litterarum memorie tradidimus. Sed quoniam opus ipsum in hoc maxime versatur, ut ea, quæ inter Reges Anglorum et Anselmum Archiepiscopum Cantuariorum facta sunt, inconcussa veritate designet, quæque omnibus purum illorum historiam scire volentibus, tunc temporis innotescere potuerunt, licet inculto, plano tamen sermone describat: nec adeo quidquam in se continet, quod ad privatam conversationem, vel ad morum ipsius Anselmi qualitatem, aut ad miraculorum exhibitionem pertinere videatur: placuit quibusdam familiaribus meis, me ad hoc sua prece perducere; ut sicut descriptione notarum rerum posteris, ita designatione ignotarum satageremus tam futuris quam et præsentibus aliquod officii mei munus impendere: quos eo quod offendere summopere cavebam, dedi operam voluntati eorum pro posse morem gerere. Opus igitur ipsum, de vita et conversatione Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis titulum, taliter Deo adjuvante curavi disponere, ut quamvis aliud opus, quod præsignavimus, ex majori parte de ejusdem viri conversatione subsistat; ita tamen in sua materia integræ narrationis formam prætendat, ut nec illud istius, nec istud illius, pro mutua sui cognitione, multum videatur indigere: plene tamen actus ejus scire volentibus, nec illud sine isto, nec istud sine illo sufficere posse pronuntio.

LIBER I.

Acta S. Anselmi ante Episcopatum.

CAPUT I.

S. Anselmi ortus, studia, discessus in Gullias, deliberatio de statu vitæ amplectendo.

Istituta vitæ et conversationis Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi litterarum memorie traditurus, primo omnium vocata in auxilium meum summa Dei clementia et majestate, quedam breviter dicam de ortu et moribus parentum ejus, ut hinc lector advertat, de qua radice prodierit, quod in studiis nascituræ proles postmodum fulsit. Pater igitur

AUCTORE
EADMERO

"Augustæ nobiliter natus,

patre prodi-
go, matre
frugali,ex puerili de
culis conceptu

b

somniaſe ad
Dei mensam
in monte
admitti.Vitæ mona-
sticæ deside-
rio,impetrat sibi
morbum ;

A igitur ejus Gundulfus, mater Ermerberga vocabatur. Utrique juxta seculi dignitatem nobiliter nati, nobiliter sunt in *a* Augusta civitate conversati. Quæ civitas confinis Burgundie et Longobardiæ, Ermerbergam in se edidit : Gundulfum, in Longobardia natum, civem sui ex advena fecit. Coniuncti sunt lege conjugali, ambo divitiis non ignobiles, sed moribus ex quadam parte dissimiles : Gundulfus enim seculari deditus vita, non adeo curam suis rebus impendere, sed habita frequenter abs re distribuere, intantum, ut non modo largus atque beneficus, verum etiam prodigus atque vastator a nonnullis estimaretur : Ermerberga vero, bonis studiis serviens, domus curam bene gerens, sua cum discretione dispensans atque conservans, bonæ matris familias officio fungebatur. Mores erant probi et irreprehensibiles, ac juxta rectam considerationem ratione subnixi. Hæc fuit vita ejus : in hac, domo vixit, permansit, in hac finem vitæ sortiri promeruit. Gundulfus vero circa diem obitus sui, spreto seculo monachus factus, monachus defunctus est.

2 At Anselmus, filius horum, cum puer parvulus esset, maternis, prout ætas sua patiebatur, colloquiis, libenter animum intendebat : et audito unum Deum sursum in cælo esse, omnia regentem, omnia continentem, suspicatus est, utpote puer inter *b* montes nutritus, cælum montibus incumbere, in quo et aulam Dei esse, eamque per montes adiri posse. Cumque hoc sæpius animo volveret, contigit ut quâdam nocte per visum videret, se debere montis cacumen ascendere, et ad aulam magni Regis Dei properare. Verum priusquam montem cepisset ascendere, vidit in planitie, qua pergebat, ad pedem montis mulieres, quæ Regis erant ancillæ, segetes metere : sed hoc nimis negligenter faciebant et desidiose. Quarum puer desidiâ dolens ac redargoens, proposuit animo, se apud Dominum Regem ipsas accusaturum. Dehinc monte transcenso, Regiam aulam subit, Dominum cum solo suo dapifero invenit : nam familiam suam, ut sibi videbatur, quoniam autumnus erat, ad colligendas messes miserat. Ingressiensi itaque puer, a Domino vocatur. Accedit, atque ad pedes ejus sedet. Interrogatur jucunda affabilitate, quis sit, vel unde, quidve velit. Respondit ille ad interrogata, juxta quod rem esse sciebat. Tunc ad imperium Domini panis ei nitidissimus per dapiferum offertur ; eoque coram ipso reficitur. Mane igitur cum quid viderit, ante oculos mentis reduceret, sicut puer simplex et innocens, se veraciter in cælo ex pane Domini refectionem fuisse credebatur, hocque coram aliis ita publice asserebat.

3 Crevit ergo puer, et ab omnibus diligebatur : mores etenim probi in eo erant, qui magnopere eum diligi faciebant. Traditur litteris, discit, et in brevi plurimum proficit. Necdum attigerat ætatis annum quintum decimum, et jam qualiter secundum Deum vitam melius instituere posset, mente tractabat : idque concepit apud se, nihil in hominum conversatione monachorum vita præstantius esse. Quam assequi cupiens, venit ad quemdam sibi notum Abbatem, rogans illum, ut se monachum faceret. Sed Abbas, voluntate illius agnita, quod petebat, in scio patre illius, ne offenderet animum ejus, tacere recusavit. At ille in suo proposito perstans, oravit Deum, quatenus infirmari mereretur, ut vel sic ad monachicum, quem desiderabat, ordinem susciperetur. Mira res ! Ut enim Deus declararet, quantum etiam in aliis de suæ pietatis auditu confidere posset, preces illius exaudivit, ac illi protinus validam corporis debilitatem inmisit. Acriter igitur infirmatus ad Abbatem mittit, mortem se timere pronuntiat, orat ut monachus fiat. Præfato timore obstante non fit quod postulabat. Et hoc quidem ad humanum

tantum spectabat examen : ceterum Deus, quem D futura non fallunt, servum suum ipsius loci conversatione noluit implicari, propterea quod alios quosdam in sinu misericordiæ suæ reconditos habebat, quos, ut postmodum claruit, magis per illum ad suam voluntatem in posterum disponebat informari. Post hæc sanitas redit juveni : quodque tunc nequibat, in futuro se per gratiam Dei facturum mente proponit.

4 Exinde cum corporis sanitas, juvenilis ætas, seculi prosperitas ei arriderent ; cœpit paulatim fervor animi ejus a religioso proposito tepescere, intantum, ut seculi vias magis ingredi, quam relictis eis monachus fieri cuperet. Studium quoque litterarum, in quo se magnopere solebat exercere, sensim postponere ac juvenilibus ludis cœpit operam dare. Veruntamen pia dilectio et diligens pietas, quas in matrem suam habebat, nonnihil eum ab istis restringebant. Defuncta vero illa illico navis cordis ejus, quasi ancora perlita, in fluctus seculi pene tota dilapsa est. Sed omnipotens Deus, prævidens quid de illo facturus erat, ne animam suam, pace transitoria potitus, perderet, infestum ei et intestinum bellum generavit : hoc est, animum patris ejus acerbo contra illum odio inflammavit intantum, ut æque, aut certe magis, ea quæ bene, sicut quæ perperam faciebat, insequeretur. Nec aliqua poterat partem humilitate lenire : sed quanto illi se exhibebat humiliorem, tanto illum sibi sentiebat asperiores. Quod nimis intolerabile cernens, et ne deterius quid inde contingeret timens, elegit potius paternis rebus et patriæ renuntiare, quam patri suo vel sibi quamlibet infamiam ex sua cohabitatione procreare. Paratis itaque his quæ necessaria erant in viam ituris, patria egreditur, uno, qui sibi ministraret, Clerico comitatus. Cumque dehinc in transcensu montis *c* Senisii fatigaretur, et laboris impatiens corpore deficeret, vires suas nivem mandendo reparare tentabat : nec enim aliud, quo vesceretur, præsto fuit. Quod minister illius advertens, doluit ; et ne forte quid edendum haberetur in sacco, qui asino illorum vehebatur, diligenter investigare cœpit ; et mox contra spem panem in eo nitidissimum reperit : quo ille refectionem, recreatus est, et viæ, incolumis restitutus.

5 Exactis dehinc partim in Burgundia, partim in Francia ferme tribus annis, Nortmanniam adit ; ibi quemdam nomine *d* Lanfrancum, virum videlicet valde bonum, præstanti religione ac sapientia vere nobilem, videre alloqui et cohabitare volens. Excelleus siquidem fama illius circumquaque percrebuerat, et nobilissimos quosque Clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat. Anselmus igitur viro adito, eumque singulari quadam sapientia pollere agnito, ejus se magisterio subdit, eique post modicum familiaris præ ceteris discipulus fit. Occupatur diu noctuque in litterarum studio, non solum quæ volebat a Lanfranco legendo, sed et alios, quæ rogabatur studiosè docendo. Propter quæ studia, cum corpus vigiliis, frigore et inedia fatigaretur, venit ei in mentem, quia si aliquando monachus, ut olim proposuerat, esset, acriora, quam patiebatur, eum pati non oporteret : nec tunc sui laboris meritum perderet, quod nunc, utrum sibi maneret, non perspiciebat. Hoc ergo mente concepto, totam intentionem suam ad placendum Deo dirigere cœpit, et spernendo mundum cum oblectationibus suis, revera cupit fieri monachus.

6 Quid plura ? Cogitat ubi melius perficere queat, quod facere desiderat, et ita secum tractat : Ecce, inquit, monachus sum. Sed ubi ? Si Cluniaci vel Becci, totum tempus, quod in discendis litteris posui, perdidici : nam et Cluniaci districtio ordinis, et Becci supereminens

mortua ma-
tre patrem
infestum
habens,E
fugit trans
Alpes :

c

fit discipulus
S. Lanfranci
d

F

redeunte
priori deside-
rio deliberat

de Loco,

A supereminens prudentia Lanfranci, qui illic monachus est, mihi aut nulli prodesse, aut nihil valere comprobavit : itaque in tali loco perficiam, quod dispono, in quo et scire meum possum ostendere, et multis prodesse. Hæc, ut lubens ipsemet referre solebat, secum meditabatur; addebatque Nerdum eram edomitus, necdum in me vigeat mundi contemptus. Unde quod ego, ut putabam, fretus aliorum caritate dicebam, quam damnosum esset, non advertebam. Postmodum autem in se reversus : Quid, inquit, Essene monachum, hoc est, velle scilicet aliis præponi, præ aliis honorari, ante alios magnificari? Non. Illic ergo deposita contumacia, monachus deveni, ubi, sicut æquum est, cunctis, propter Deum postponaris, cunctis abjectior habearis, præ cunctis parvipendaris. Et ubi hoc esse poterit? Equidem Becci. Ibi siquidem nullius ponderis ero, quandoquidem ille ibi est, qui præeminentis scientiæ luce conspicuus, cunctis sufficiens, cunctis honorabilis et acceptus est. Illic ergo requies mea, illic solus Deus intentio mea, illic solus amor ejus erit contemplatio mea, illic beata et assidua memoria ejus, felix solamen et satietas mea. Hæc cogitabat, hæc desiderabat, hæc sibi provenire sperabat.

7 Raptabatur quoque mens ejus per id temporis in alias sectandæ semitas viæ, sed vis desiderii ejus in hanc, quam maxime declinaverat. Sciens itaque

B scriptum esse, Omnia fac cum consilio, et post factum non pœnitebis : nolebat se alicui uni vitæ earum, quas menteolvebat, inconsulte credere, ne in aliquo videretur Scripturæ præceptis non obedire. Amicos insuper multos habens, sed cui se totum in istis committeret, consiliarium unum de mille, videlicet præfatum Lanfrancum eligens, venit ad eum, indicans voluntatem suam ad tria pendere : sed per consilium ejus ad unum, quod potissimum judicaret, duobus relictis, se velle tenere. Quæ tria sic ei exposuit. Aut enim, inquit monachus fieri volo, aut eremi cultor esse desidero, aut ex proprio patrimonio vivens, quibuslibet indigentibus propter Deum pro meo posse exinde ministrare, si consulitis, cupio (Jam enim pater ejus obierat, et tota hereditas ad illum respiciebat) in his, inquam, tribus voluntatem meam, Domine Lanfrance, fluctuare sciatis. sed precor, ut me horum potissimo stabilietis. Differt Lanfrancus sententiam ferre, suadetque negotium ad venerabilis f Maurilii Rotomagensis Episcopi audientiam magis referre : acquiescit Anselmus

C consilio, et comitatus Lanfranco Pontificem petit. Tanta autem vis devotionis pectus Anselmi tunc possidebat, tantumque veri consilii Lanfranco inesse credebatur, ut cum Rotomagum petentes, per magnam, quæ super Beccum est, silvam pergerent, si Lanfrancus ei diceret, in hac silva mane, et ne, dum vixeris, hinc exeat cave, proculdubio, ut fatebatur imperata servaret. Pervenientes ergo ad Episcopum, adventus sui causas ei exposuerunt; quid inde sentiat, quærent. Nec mora, monachicus ordo præ ceteris laudatur, ejusque propositum omnibus aliis anteferitur.

ANNOTATA.

a Est hæc non Augusta Taurinorum, ut intellexisse arguitur Thomas Unioatus; sed Augusta Prætoria, metropolis olim Salassiorum facta ab Augusto conditore, vulgo Aoste, ac Ducatus caput sub hodierno Pedemontio : limes Italiæ dicitur a Solino et Capella, uti hic Burgundia et Longobardia; Est autem Episcopatus, in provincia Alpium Graiarum, sub metropoli Tarentasiensi; hæc vero una ex sex metropolibus Burgundiæ apud Gervasium Tisleberiensem in descriptione Galliarum edita apud Andream du Chesne tomo I Scriptorum Aprilis T. II.

historia Francorum pag. 22. et hac ratione Italus d) habetur Anselmus apud Ordericum Vitalem lib. 4 hist. ECCLES. ad an. 1072, ibi natus circa ann. 1033.

AUCTORE
EADMERO

b Scilicet Augusta undique montibus cingitur.

c Est notissimus mons Senisius, ejusque difficilis ascensus per quem transitur ex Italia in Galliam, uti hic factum; aut etiam vice versa ex Gallia in Italiam.

d Erat B. Lanfrancus origine Papiensis ex Italia, postea Archiepiscopus Cantuariensis.

e Notissima monasteria : de Cluniaco sæpe egimus, potissimum 13 Januarii ad vitam B. Bernonis primi Abbat. Est Beccum in diœcesi Rotomagensi trans Sequanam ad rivum Beccom prope amnem Rillam, dotatum a Guilielmo Duce Normanniæ an. 1034. In utroque monasterio anno 1662 singularem caritatem experti sumus, eo profecti ob monumenta de Vitæ et veneratione Sanctorum.

f Maurilius præfuit Ecclesiæ Rotomagensi ab anno 1055 ad 1067.

CAPUT II.

Vita monastica : Prioratus administratus. Adolescens in vita et a morte adjutus.

ANselmus hæc audiens et approbans, omissis aliis seculo relicto, Becci monachus factus est, anno ætatis suæ vicesimo septimo a. Regebat eo tempore c a n b i u m ipsum Dominus Abbas, Herluinus nomine, vir grandævus, et magna probitate conspicuus; qui primus ipsius loci Abbas, monasterium ipsum a fundamentis de suo patrimonio fecerat : sæpeditus autem Lanfrancus gradum Prioris obtinebat. Anselmus vero novus monachus factus, studiose vitam aliorum religiosius viventium æmulabatur. Immo ipse sic religioni per omnia serviebat, ut quisquis religiose in tota ipsa congregatione vivere volebat, in ejus vita satis inveniret quod imitaretur, et ita per triennium de die in diem semper in melius proficiens, magnus et honorandus habebatur.

9 Venerabili autem Lanfranco in b Cadomensis c cœnobii regimen d assumpto, Prioris officio functus est, sicque Deo serviendi ampliorem libertatem potitus, totum se, totum tempus suum, in illius obsequio expendere, seculum et cuncta negotia ejus ab intentione sua funditus cœpit amovere. Facturaque est, ut soli Deo celestibusque disciplinis jugiter occupatus, in tantum speculationis divinæ culmen ascenderit, ut obscurissimas et ante tempus suum insolitas de divinitate Dei et nostra fide quæstiones, f

Deo reserante, perspiceret ac perspectas enodaret : apertisque rationibus, quæ dicebat, rata et catholica esse probaret. Divinis namque Scripturis tantam fidem adhibebat, ut indissolubili firmitate cordis crederet, nihil in eis esse, quod solidæ veritatis tramitem ullo modo exiret. Quapropter summo studio animum ad hoc intenderat, quatenus juxta fidem suam mentis ratione mereretur percipere, quæ in ipsis sensit multa caligine tecta latere. Contigit ergo quadam nocte, ut ipse in hujusmodi mente detentus, ante nocturnas vigilias vigilans in lecto jaceret; et meditando secum rimari conaretur, quonam modo Prophetie præterita simul et futura, quasi præsentia, olim agnoverint, et indubitanter ea dicto vel scripto protulerint. Et ecce cum in his totus esset, et ea intelligere magnopere desideraret; defixis oculorum radiis, vidit per medias maceries oratorii ac dormitorii, monachos, quorum hoc officium erat, pro apparatu matutinarum altare et alia loca ecclesiæ circumeuntes, luminaria accendentes, et ad ultimum unum eorum, sumpta in manibus chorda, pro excitandis Fratribus scillam e pulsantem : ad

cujus sonitum conventu Fratrum de lecto surgente, miratus est de re, quæ acciderat. Concepit ergo

et quod fuerit prophetiæ donum visu docetur

A apud se, Deo levissimum esse, Prophetis in spiritu ventura monstrare; cum sibi concesserit, quæ fiebant, per tot obstacula corporeis oculis posse videre.

ipseque spiritu consilii impletur.

10 Hinc perspicaciori interius sapientiæ luce perfusus, mores omnis sexus et ætatis ita discretionis ratione monstrante penetravit, ut cum palam inde tractantem, adverteres cuique sui cordis arcana revelare. Origines insuper, et ipsa, ut ita dicam, semina atque radices, nec non processus omnium virtutum ac vitiorum detegebat, et quemadmodum vel hæc adipisci, vel hæc devitari atque devinci possent, luce clarius edocebat. Tantam autem omnis boni consilii vim in eo elucere cerneret, ut pectori ejus spiritum consilii præsidere non ambigeret. Quam promptus vero atque assiduus in sanctis exhortationibus fuerit, supervacuum est dicere, cum illum semper in ipsis infatigabilem, omnes ferme audientes constat fatigasse: quodque dicitur de sancto Martino, Ejus ori nunquam defuit Christus, sive justitia, vel quidquid ad veram vitam pertinet; incunctanter confirmamus sine mendacio posse dici de illo. In his leve est lectorem advertere, cum de mensa Domini, non sine quodam præsigio, per visum jam olim nitido reffectum pane fuisse.

B *abstinentiæ.*

11 De corporalibus ejus exercitiis, jejuniis dico, orationibus atque vigiliis, melius æstimo silere, quam loqui. Quid namque de illius jejuniis dicerem, cum ab initio *f* Prioratus sui tanta corpus suum inedia maceraverit, ut non solum omnis illecebra gulæ penitus in eo postmodum extincta sit, sed nec famem sive delectationem comedendi pro quavis abstinentia, ut ipse dicere consueverat, aliquando pateretur? Comedebat tamen, ut alii homines, sed omnino parce: sciens corpus suum sine cibo non posse subsistere. In orationibus autem, quas ipse juxta desiderium et petitionem amicorum suorum scriptas *g* edidit, qua solitudine, quo timore, qua spe, quo amore Deum et Sanctos ejus interpellaverit, nec non interpellandos docuerit, satis est et me tacente videre: sit modo, qui eis pie intendat, et spero, quia cordis ejus affectum, suumque profectum in illis et per illas gaudens percipiet. Quid de vigiliis? Totus dies in dandis consiliis sæpissime non sufficiebat: addebatur adhuc pars maxima noctis. Præterea libros, qui ante id temporis nimis corrupti ubique terrarum erant, nocte corrigebat, sanctis meditationibus insistebat, ex contemplatione summæ beatitudinis et desiderio vitæ perennis immensos lacrymarum imbres effundebat; hujus vitæ miseras, suaque, si quæ erant peccata et aliorum amarissime flebat, et vix parum ante vigiliis nocturnas, sæpeque nihil somni capiebat. Talibus studiis vita ejus ornabatur.

amulos sibi caritate derincit,

12 Qualiter autem erga subdites se habebat, det Deus, ad æmulationem Prælatorum, posse vel quid modicum dici. Cum primum igitur Prior factus fuisset, quidam Fratres ipsius cœnobii facti sunt æmuli ejus, videntes et videndo invidentes illum præponi, quem juxta conversionis ordinem judicabant eis debere supponi. Itaque turbati aliosque turbantes, scandala movent, dissensiones pariunt, sectas nutriunt, odia fovent: at ipse cum his, qui oderant pacem, erat pacificus, et detractionibus eorum reddebat officia fraternæ caritatis, malens vincere malitiam in bono, quam a malitia eorum vinei in malo. Quod miserante Deo factum est: siquidem illi animadvertentes eum omnimodis pure ac simpliciter in cunctis actionibus suis incedere, neque quod jure blasphemari posset, in illo residere; mala voluntate in bonam mutata, dicta ejus et facta in bono æmulari cœpere. Verum ut clareat, quo pacto id provenerit, unum ex ipsis exempli gratia ponam, quatenus

aguito, quo dolo Anselmi a sua pravitate sit mutatus, qualiter et alii per eum correcti sint, perpendatur.

in quibus Osbernus, ex rebelli

13 Osbernus quidam nomine, ætate adolescentulus, ipsius monasterii monachus, ingenio quidem sagax, et artificiosis ad diversa opera pollens manibus, bonam in se bonæ spei materiam præfererat: sed mores, qui in eo valde perversi erant, ista multum decolorabant, et insuper odium quod omnino more canino contra Anselmum exercebat. Quod odium, quantum ad se, Anselmus non magnipendebat: sed tamen mores illius convenire sagacitati ingenii ejus magnopere cupiens; cœpit quidam sancta calliditate puerum piis blandimentis delinire, puerilia facta ejus benigne tolerare, multa illi, quæ sine ordinis detrimento tolerari poterant, concedere, in quibus et ætas ejus delectaretur, et effrenis animus in mansuetudinem curvaretur. Gaudet puer in talibus, et sensim a sua feritate ipsius dimittitur animus. Incipit Anselmum diligere, ejus monita suscipere, mores suos componere. Quod ille intuens, præ ceteris eum familiariter amplectitur, nutrit, fovet, et ut semper in melius proficiat, omnibus modis hortatur et instruit: dehinc paulatim ei, quæ concesserat, puerilia subtrahit, eumque ad honestam morum maturitatem provehere satagit. Non frustratur pia sollicitudo ejus, proficiunt in juvene ac roborantur sacra monita ejus. Ergo ubi de firmitate boni studii adolescentis se posse confidere animadvertit, mox omnes pueriles actus in eo resecat, et si quid reprehensionis eum admittere comperit, non modo verbis, sed et verberibus in eo acriter vindicat. Quid ille? Æquanimiter cuncta sustinet, confirmatur in proposito omnis religionis, fervet in exercitio discendæ omnis sanctæ actionis; suffert patienter aliorum contumelias, opprobria, detractiones, servans erga omnes affectum sincere dilectionis. Lætatur Pater in his, ultra quam dici possit, et diligit filium sancto caritatis igne, plusquam credi posset.

factus Anselmi observantissimus,

E

14 Sed cum ipse (ut flens referebat) eum ad magnum Ecclesiæ fructum proficere speraret, ecce gravi corporis infirmitate præripitur, lectoque recipitur. Videres tum bonum Patrem, felicis juvenis amicum, lecto jacentis diu noctueque assidere, cibum et potum ministrare, omnium ministrorum super se ministeria suscipere, veri amici morem in omnibus gerere. Ipse corpus, ipse animam ejus studiosissime refovebat. Appropinquanti autem ad exitum, familiari præcepit alloquio, quatenus post obitum suum, si possibile esset, suum esse sibi revelaret. Spondit, et transiit. Corpus defuncti ex more lotum, vestitum, in feretro impositum, in ecclesiam delatum est. Circumsederunt Fratres, psalmos pro ejus anima decantantes: Anselmus vero, quo liberior pro eo preces funderet, in secretiorem ecclesiæ locum secessit. Qui cum inter ipsas lacrymas ex gravi cordis mœstitudine corpore deficeret, et paululum oculos in somnum deprimeret, vidit in spiritu mentis suæ quasdam reverendi vultus personas, candidissimis vestibus ornatas domum, in qua idem Osbernus vitam finierat, introisse, et ad judicandum circumconsedisce. Verum cum judicii sententiam ignoraret, eamque sollicitus nosse desideraret: ecce Osbernus adest, similis homini, ad se, cum ant ex languore, aut ex nimia sanguinis minutione fuerit examinatus, redeunt. Ad quem Pater: Quid est, fili? Quomodo es? Cui ille hæc verba respondit: Ille antiquus serpens ter insurrexit in me, et ter cecidit in semetipsum, et Ursarius Domini Dei liberavit me. Quo dicto Anselmus oculos a somno levavit, et Osbernus non comparuit. En obedientiam mortuus vivo exhibebat, quam vivens viventi exhibere solebat.

obsequiis ejus æger fruatur;

F

eique post mortem apparens,

15 Quod si quispiam audire velit, qualiter hæc obedientis

*declarat
deletis pecca-
tis suis,*

*nihil in se
dæmonem
potuisse.*

*Anselmus
toto anno
Missas pro eo
offert,*

*cum magno
exempli
fructu.*

*formanda
juventuti
præcipue
intendit,*

A obedientis verba defuncti, ipse Anselmus fuerit interpretatus, brevi accommodet aures. Ter, inquit, antiquus serpens insurrexit in eum, quia de peccatis, quæ post baptismum admiserat, priusquam a parentibus ad servitium Dei in monasterium offerretur, illum diabolus accusavit: de peccatis etiam, quæ post oblationem parentum ante suam professionem fecerat, illum accusavit: de peccatis nihilominus quæ post professionem ante obitum suum egerat, illum accusavit. Sed ter cecidit in semetipsum, quia peccata, quæ in seculo constitutus admiserat, per fidem parentum, quando eum Deo obtulerunt, deleta invenit: et peccata, quæ postmodum in monasterio degens ante suam professionem fecerat, in ipsa professione deleta invenit: peccata etiam quæ post professionem ante obitum suum egerat, per veram confessionem et pœnitentiam deleta atque dimissa in ipso ejus obitu confusus invenit: sicque malignas versutias suas, quibus eum ad peccandum illexerat, justo Dei judicio in se ad cumulum suæ damnationis retorqueri ingemuit. Et Ursarius Domini Dei liberavit eum. Ursarii Dei, boni Angeli sunt: sicut enim ursarii ursos, ita Angeli malignos demones a sua savitia coercent et reprimunt, ne nobis tantum noceant, quantum volunt.

B 16 Post hæc Anselmus, ut sanctæ dilectionis munus, quod vivo impenderat, mortuo non negaret, per integrum annum Missam pro anima ejus omni die celebravit. Quod si aliquando a celebratione ipsius Sacramenti impediabatur, eos qui Missas familiares debebant, suum pro anima Fratris Missam dicere faciebat, et ipse Missas eorum, dum opportunum erat, ante Missam sui defuncti alia Missa persolvebat. Itaque per singulos dies totius anni aut ipse pro illo Missam celebravit, aut ab alio celebratam alia Missa mutuatus est: super hæc missis circumquaque epistolis, pro anima sui Osborni orationes fieri petiit et obtinuit. Hæc Fratres videntes, et socium suum cordis redarguentes, se miseros ac infelices, Osbernium beatum prædicant ac felicem, qui talem amorem, talem meruit invenisse subventionem. Ex hoc ergo singuli quique corpore et animo se subdunt Anselmo, cupientes in amicitiam ejus hereditario jure succedere Osberno. At ille, in conversione ipsorum, Deo gratias agens, omnibus omnia factus est, ut omnes salvos faceret.

17 Verumtamen adolescentibus atque juvenibus præcipua cura intendebat, et inquireribus de hoc rationem, sub exemplo reddebat. Comparabat ceræ juvenis ætatem, quæ ad formandum sigillum apte est temperata. Nam si cera, inquit, nimis dura vel mollis fuerit, sigillo impresso, ejus figuram in se nequaquam ad plenum recipit: si vero, inquit, ex utrisque, duritia scilicet atque mollitie, discrete habens, sigillo imprimitur, tunc forma sigilli omnino perspicua et integra redditur. Sic est in ætatibus hominum. Videas hominem in vanitate hujus seculi ab infantia usque ad profundam senectutem conversatum, sola terrena sapientem, et in his penitus obduratum: cum hoc age de spiritualibus, huic de subtilitate contemplationis divinæ loquere, hunc secreta cœlestia doce rimari, et perspicies eum nec quid velis quidem posse videre. Nec mirum: indurata cera est: in istis ætatem non trivit, aliena ab istis sequi didicit. Econtrario consideres puerum, ætate ac scientia tenerum, nec bonum nec malum discernere valentem, nec te quidem intelligere de hujusmodi disserentem: nimirum mollis cera est et quasi liquens, nec imaginem sigilli quoquo modo recipiens. Medius horum adolescens et juvenis est, ex teneritudine atque duritia congrue temperatus: si hunc instruxeris, ad quæ voles, informare valebis. Quod ipse animadvertens, juvenibus majori solitudine invigilo, procu-

rans cuncta in eis vitiorum germina extirpare, ut in sanctarum exercitiis virtutum postea competenter edocti, spiritualis in se transformet imaginem viri.

18 Sed cum inter hæc eum diversa diversorum negotia fatigarent, et nonnumquam illius mentem a sua quiete turbarent, consilium super his a supra dicto venerandæ memoriæ Archiepiscopo Rotomagensi Maurilio postulaturus, Rotomagum venit. Cumque sui adventus causam Pontifici exponeret, ac inter verba pro amissa status sui tranquillitate vehementissime fletet; ab onere Prælationis, quod sibi fatebatur importabile, ut relevari mereretur, magnopere cœpit rogare. At ille, sicuti vir magnæ sanctitatis, Noli, inquit, mi fili carissime, quod quæris quærere, nec te a subvectione aliorum, tui solius curam gerens, velis retrahere: vere etenim dico tibi, me de multis audisse, multosque vidisse, qui quoniam causa suæ quietis proximorum utilitati per pastorem curam invigilare noluerunt, per desidiam ambulantes, semper de malo in pejus profecerunt. Quapropter ne tibi (quod absit) hoc idem contingat, per sanctam obedientiam præcipio, quatenus Prælationem, quam nunc habes, retineas; nec eam, nisi tuo jubente Abbate, quomodolibet deseras: et si quando fueris ad majorem vocatus, eam suscipere nullatenus abnuas. Scio enim, quod in hac, quam tenes, non diu manebis, verum ad altiorem Prælationis gradum post non multum proveheris. Quibus auditis, Væ, inquit, misero mihi. In eo quod porto, deficio: et si gravius imponitur onus, rejicere non audeo. Repetit Præsul edictum, et ut prius, jubet ne transgrediatur.

ANNOTATA.

a Anno Christi 1060.

b Cadomus urbs præcipua inferioris Normanniæ ad Ornam fluvium, cum celebri academia et variis monasteriis.

c Canobium S. Stephano Protomartyri dicatum, a Guillelmo Conquestore Rege Angliæ et Duce Normanniæ fundatum, sed a sceleratissimis Calvinistis eversum: chartas fundationis eddidit Lucas Acherius, in Notis ad vitam B. Lanfranci editam ante ejus opera.

d Assumptus est Abbas Primus B. Lanfrancus anno 1062 uti supra ex Chronico Becensi retulimus.

e Scilla alias Squilla et Skella ex Teutonica lingua significat nolam: auctores vide 12 Febr. ad Vitam S. Benedicti Anianensis, num. 38.

f Ab anno Christi 1063 usque ad annum 1078 per annos quindecim.

g Forsan sunt Alloquia cœlestia seu Faculæ piorum affectuum erga Deum, Christum Dominum, Deiparam, Cœlites complures, a Rainando editæ a pag. 197.

CAPUT III.

Benignitas erga omnes: Libri nonnulli et epistolæ scriptæ.

Dehinc Anselmus ad monasterium reversus, talem se cunctis exhibuit, ut ab omnibus loco carissimi patris diligeretur. Ipse enim mores omnium et infirmitates æquanimiter sufferebat, et unicuique, sicut expedire sciebat, necessaria suggerebat. O quot in sua jam infirmitate desperati, per piam sollicitudinem ejus sunt ad pristinam sanitatem revocati. Quod tu, Herewalde decrepita senex, in te ipso percepisti, quando gravatus non solum ætate, sed et valida infirmitate, ita ut nihil tui corporis, præter linguam, haberes in tua potestate: per manus illius pastus, et vino, de racemis per unam in aliam ejus manum expresso,

11
AUCTORE
EADVERO

*Absolvi a
Prioratu
petens,*

*jubetur in eo
et in majori
postea gradu
perseverare.
E*

F

AUGUSTOBE
EADMEHO

Santis atque
aegris patrem
et matrem
se exhibens,

A expresso, de ejus ipsa manu bibens es refocillatus, ac pristinae sanitati redonatus. Neque enim alium aut aliunde potum sumere poterat, qui tibi cordi esset, ut referebas. Ipse quippe Anselmus in usu habebat, infirmorum domum frequentare, singulorum Fratrum infirmitates diligenter investigare, et quod infirmitas cujusque expetebat, singulis absque mora sen tadio subministrare. Sicque sanis pater, et infirmis erat mater, immo sanis et infirmis pater et mater in commune. Unde et quidquid secreti apud se quivis illorum habebat, non secus quam dulcissimae matri, illi revelare satagebat. Verumtamen solers diligentia juvenum hoc praecipue exercebat.

B 20 De quorum numero quidam in ipso conventu hoc apud se proposuerat, quatenus nulla occasione unam suam manum suis genitalibus membris admo- veret. Cui proposito invidens diabolus, tantum dolorem et angustiam in eisdem membris fecit eum sentire, ut se juvenis nullo modo ferre valeret: sentiebatur etenim caro ipsa tanti ponderis esse, ac si quaedam plumbi gravissima moles ad ima eum detrahens, in illa sui corporis parte penderet. Cumque in habitu suo anxietatis magnitudinem dissimulare non posset, requisitus ab Anselmo quid haberet, rem celare non potuit. Admonitus itaque, ut modum aegritudinis, admota manu probaret, verecundatus recusavit, timens ne propositum violaret. Tunc Anselmus, assumpto secum quodam grandaevo fratre et religioso, juvenem languidum in secretiorem locum ducit, utpote modum infirmitatis illius agnitus, et auxilium pro possibilitate laturus. Quid amplius? Caro sanissima reperitur, et admodum mirati sunt. E vestigio quippe omnis illa diabolica vexatio cadit: nec in huiusmodi fatigat ulterius juvenem, quem simplex Anselmi adspectus a tanta clade fecit immunem.

Item senem
moribundum

21 Praeterea quidam ex antiquioribus ipsius coenobii Fratribus, qui veteri odio plurimum erat infestus Anselmo, nec ullatenus poterat super eum respicere simplici oculo, infirmitate pressus, ad extrema perductus est. Cum itaque Fratres meridiana hora in lectis ex more quiescerent; ipse in domo infirmorum, in qua jacebat, coepit miserandas voces edere, et quasi quorundam horridos aspectus subterfugere gestiret, pallens et anxie tremens; vultum suum delitescendo hinc inde commutare. Territi Fratres qui aderant, quid haberet, percontantur. At ille: Geminos immanes lupos me inter brachia sua compressum tenere, et guttur meum impressis C dentibus jamjam suffocare videtis; et quid mihi sit quaeritis? Quo audito, unus ex monachis, Riculphus nomine, ad Anselmum, qui tunc in clauastro emendandis libris intendebat, concitus perrexit, et eo extra claustrum educto, quid circa infirmum Fratrem ageretur, patefecit. Jussus ergo Riculphus ad aegrum rediit, et Anselmus in secretiorem locum solus secessit. Post modicum, domum, in qua frater qui patiebatur erat, ingrediens, levata manu, signum sanctae Crucis edidit, dicens: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Ad quod factum statim aeger conquievit, exultante vultu, intimo cordis affectu Deo gratias agere coepit: dicebat enim, quod Anselmo ostium ingrediente, et extensa manu signum sanctae Crucis edente, viderit ex ore illius flammam ignis in modum lanceae procedentem, quae in lupos jaculata eos deterruit, et celeri fuga delapsos procul abegit. Tunc Anselmus ad Fratrem accedens, atque cum eo de salute animae suae secretius loquens, ad poenitentiam et confessionem omnium, in quibus se Deum offendisse recordari valebat, cor ejus inclinavit. Paterna dehinc auctoritate a cunctis absolutum, dixit eum hora qua Fratres ad Nonam surgerent,

liberat
ab horribilibus
spectris

praesenti vita decessurum, Quod et factum est: nam D monachis a lecto surgentibus, ipse ad terram depositus est; et illis circa ipsum in unum collectis, defunctus est.

22 Praefatus Riculphus secretarii, id est custodis, officio in ipso coenobio fungebatur. Hic quadam nocte, dum tempus et horam, qua Fratres ad vigiliis excitaret, per claustrum iens, observaret, forte ante ostium Capituli pertransivit: introspicieus vero, vidit Anselmum in oratione stantem, ingenti splendentis flammæ globo circumcinctum. Miratur, et quod videbat, quid novi praetenderet, ignorabat. Existimabat enim Anselmum ea hora sopori potius, quam orationi occupatum. Ocius itaque dormitorium ascendit, ad lectum Anselmi vadit, sed eum ibi nequaquam invenit. Regressus igitur hominem in Capitulo reperit, sed globum ignis, quem reliquerat, non invenit.

super oran-
tis caput
globus ig-
neus conspi-
citur.

23 Alio quodam tempore eidem Anselmo manda- tum ab uno de Principibus Normanniae est quatenus ad se in Angliam [navigaturum] transire vellet, cum propter alia negotia, tum ut sua prece iter illius per maritima pericula tueretur. Ascendit, abiit, jam dies mutui colloquii in vespem declinabat, et Principem de hospitando Anselmo nulla cura detinebat: quod ubi Anselmo innotuit, nihil super se cuiquam locutus, accepta licentia, loco decessit. Eunti autem, E et quo diverteret incertum habenti (Beccus enim longe aberat) occurrit unus de monachis Becci, volens illuc ire, qui eum sciebat Principis colloquio detineri. Interrogat ergo eum Anselmus, quo tendat, ac deinde quid consilii de suo hospitio ferat. Respondit: Et quidem, Pater, hospitium quaecumque non longe habemus: sed quid vobis et Fratribus praeter panem et caseum apponatur non habemus. At ille subridens: Bone vir, ait, ne timeas: immo citus procede, et misso reti in vicinum amnem, statim invenies piscem, qui sufficiet omnibus nobis. Ille accepto mandato praevolat, accitoque piscatore, quid Anselmus jusserit, intimat: ac ut velocius rete in fluvium jactet, jubet, hortatur et obsecrat. Admiratus ille parere petenti moratur, ridendum potius quam attentandum, quod dicebat, fore pronuntians. Tandem tamen a Fratre coactus, contra spem rete jecit, et illico trutam insolitae magnitudinis cum alio quodam pisciculo coepit. Territus piscator ad factum et obstupefactus, asseruit se jam per viginti annos recessus aquae illius rimasse, et nunquam huiusmodi trutam in ea reperire potuisse. Parata igitur et viro apposita, juxta verbum ejus, sibi et suis copiose suffecit, et superabundavit.

truttam
capiendam

24 Alia vice vir quidam, Walterus nomine, cognomine Tirellus, eundem hominem per terram suam transeuntem detinuit, nolens eum a se impransum dimittere. Verum cum ipse de penuria piscium conquereretur, et quod tanto viro ac monachis ejus, nisi villa quaedam, non haberet quae apponeret, alludens dixit ei Anselmus: Sturio unus en tibi deferatur, et animus tuus de deliciarum inopia queritur? Ridet ille, fidem his quae audiebat praebere nullatenus valens. E vestigio autem verborum Anselmi, duo ex hominibus viri attulerunt sturionem unum praegravem, quem in ripa fluminis Altejae a dixerunt a pastoribus suis inventum, sibi quoque transmissum. Si spiritum Prophetiae in his viro affuisse qui dubitat, gestae rei veritas, quid sit tenendum, declarat.

F
et sturium
adferendum
praedicat.

25 His temporibus scripsit tractatus tres, scilicet de Veritate, de Libertate arbitrii, et de Casu diaboli. In quibus satis patet, ubi animum fixerit, quamvis ab eis, quae aliorum cura expetebat, talium rerum consideratione nullo se mole subtraxerit. Scripsit et quartum, quem intitulavit, de Grammatico: in quo cum discipulo, quem secum disputantem introducit,

var os libel-
los conscribit
b

A introducit, disputans, cum multis quæstiones dialecticas proponit et solvit, tum qualitates et qualia, quomodo sint discrete accipienda, exponit et instruit. Fecit quoque libellum unum, quem Menologion *c* appellavit: solus enim in eo secum loquitur, ac tacita omni auctoritate divinæ Scripturæ, quid Deus sit, nec aliter esse posse, probat et adstruit.

*scripturus de
attributis
divinis cœlitus
illustratur,*

26 Post hæc incidit sibi in mentem investigare, utrum uno solo et brevi argumento probari posset id, quod de Deo creditur et prædicatur: videlicet, quod sit æternus, incommutabilis, omnipotens, ubique totus, incomprehensibilis, justus, pius, misericors, verax, veritas, bonitas, justitia, et nonnulla alia; et quomodo hæc omnia in ipso unum sunt. Quæ res, sicut ipse referebat, magnam sibi peperit difficultatem: nam hæc cogitatio partim illi cibum, potum, et somnum tollebat: partim, et quod magis eum gravabat, intentionem ejus, quæ Matutinis et alii servitio Dei intendere debebat, perturbabat. Quod ipse animadvertens, nec adhuc, quod querebat, ad plenum capere valens, ratus est hujusmodi cogitationem, diaboli esse tentationem, ni-usque est eam procul repellere a sua intentione. Verum quanto plus in hoc desudabat, tanto illum cogitatio ipsa

B magis ac magis infestabat. Et ecce quadam nocte, inter nocturnas vigilias, Dei gratia illuxit in corde ejus, et res patuit intellectui, immensoque gaudio et jubilatione replevit omnia intima ejus. Reputans ergo apud se, hoc ipsum et aliis, si sciretur, posse placere; livore carens, rem illico scripsit in tabulis, easque sollicitius custodiendas uni ex monasterii Fratribus tradidit. Post dies aliquot tabulas repetit, a custode: quærentur in loco, ubi repositæ fuerant, nec inveniuntur. Requiritur a Fratribus, ne forte aliquis eas acceperit: sed nequaquam: nec enim hucusque inventus est, qui recognoverit se quidquam inde servisse. Reparat Anselmus aliud de eadem materia dictamen in aliis tabulis, et illas sub cantiori custodia tradit custodiendas. Ille in secretiore parte lectuli sui tabulas reponit, et sequenti die nil sinistri suspicatus, easdem in pavimento sparsas ante lectum reperit, cera, quæ in ipsis erat, hæc illac frustratim dispersa. Levantur tabulæ, cera colligitur, et pariter Anselmo reportantur: adunat ipse ceram, et, licet vix, scripturam recuperat. Veritus autem, ne qua incuria penitus perditum eat, eam in nomine Domini pergamento jubet tradi. Composuit ergo inde volumen parvulum, sed

C sententiarum ac subtilissimæ contemplationis pondere magnum, quod Prosologion *d* nominatur: alloquitur etenim in eo opere, aut seipsum, aut Deum. Quod opus cum in manus cujusdam venisset, et is in quadam ipsius operis argumentatione non parum offendisset; ratus est eandem argumentationem ratam non esse: quam refellere gestiens, quoddam contra illam *e* scriptum composuit, et illud fini ejusdem operis scriptum opposuit. Quod cum sibi a quodam amico suo transmissum Anselmus considerasset, gavisus est, et reprehensori suo gratias agens, suam ad hoc responsionem edidit, eamque libello sibi directo subscriptam sub uno, ei qui miserat amico remisit: hoc ab eo et ab aliis qui libellum illum habere dignantur, petatum iri desiderans, quatenus in fine ipsius suæ argumentationis reprehensio, et reprehensioni sua responsio subscribatur.

27 Inter hæc scripsit etiam quamplures epistolas; *f* per eas nonnullis ea, quæ secundum diversitatem causarum sua intererant, procurare maodans; et nonnullis consilium de negotio suo querentibus, pro ratione respondens. Et quidem de his, quæ diversæ causæ scribere cogebant, mentionem facere supersedemus. Quid autem consilii cuidam Lanzoni, no-

*f
Inter alias
epistolas*

viter apud Cluniacum facto monacho, per unam mandaverit, huic operi inserere curavi, quatenus in hac una cognoscatur, quid de aliis perpendantur *g*. Scripsit itaque inter alia sic: Ingressus es, carissime, professusque Christi militiam; in qua non solum aperte obsistentis hostis violentia est propellenda, sed et quasi consulentis astutia cavenda. Sæpe namque, dum tyronem Christi vulnere male voluntatis aperte malevolus non valet perimere, sitientem tamen poculo venenosæ rationis malevole callidus tentat extinguere. Nam cum monachum nequit obruere, vitæ, quam professus est, odio; nititur eum conversationis, in qua est, subruere fastidio. Et licet illi monachicum propositum tenendum quasi concedat; tamen quia hoc sub talibus, aut inter tales, aut in eo loco incepit, illum stultum nimis imprudentemque multimodis versutiis agnere non cessat: ut dum illi persuadet incepto Dei beneficio ingratum existere, justo judicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo utiliter persistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus de mutando, aut si mutari non valet, saltem de improbando initio meditatur, nunquam ad finem perfectionis tendere conatur. Nam quoniam illi fundamentum, quod posuit, displicet; nullatenus illi structuram bonæ vitæ superedificare libet. Unde fit, ut quemadmodum arbutuscula, si sæpe transplantetur, aut nuper plantata, in eodem loco crebra convulsionem inquietetur, nequaquam radicare valens, ariditatem cito attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatem pervenit; sic infelix monachus, si sæpius de loco ad locum proprio appetitu mutatur, aut in uno permanens, frequenter ejus odio concutitur; nusquam amoris stabilitus radicibus, ad omne utile exercitium languescat, et nulla bonorum operum ubertate ditiescat: cumque se nequaquam ad bonum, sed in malum proficere (si forte hoc recogitat) perpendat, omnem suæ miseriæ causam non suis, sed aliorum meritis injustus intendat, atque inde se magis ad odium eorum, inter quos conversatur, infelicitate accendat. Quapropter quicumque cœnobitarum forte propositum aggreditur, expedit ei, ut in quocumque monasterio professus fuerit (nisi tale fuerit, ut ibi malum facere invitus cogatur) tota mentis intentione amoris radicibus ibi radicare studeat, atque aliorum mores aut loci consuetudines, si contra divina præcepta non sunt, etiamsi inutiles videantur, dijudicare refugiat. Gaudeat se jam tandem invenisse, ubi se non invitum, sed voluntarium tota vita mansurum, *l* omni transmigrandi solitudine propulsa deliberet, ut quietus ad sola piæ vitæ exercitia exquirenda sedulo vacet.

28 Quod si sibi videtur majora quædam ac utiliora spirituali fervore appetere, quam illi presentis monasterii institutionibus liceat, æstimet aut se falli, sive præferendo paria paribus, vel minora majoribus: sive presumendo se posse, quod non possit, aut certe credat se non invenisse, quod desiderat. Quod si fallitur, agat gratias divinæ misericordiæ, quæ ab errore suo defenditur, ne sine emolumento aut etiam cum jactura locum vel vitæ ordinem mutando, inconstantie levitatisque frustra crimen subeat, aut majora suis viribus experiendo fatigatus, deterius in priora aut etiam in pejora prioribus deficiat. Si autem vere meliora illis, quæ in promptu sunt, nondum meritis optat, patienter toleret divinum judicium, quod ulli aliquid injuste non denegat; neque murmurando aut obloquendo Deum offendant, sed æquanimitè omnia sufferat, omnia ad meliora conetur deducere ferendo: ne per impatientiam judicem justum exasperans, mereatur quod non habet non accipere, et quod accepit amittere, aut quod non amat, inutiliter tenere. Si vero misericordiam seu

AUCTORE
LADMERO
i)

q
nam scribit
Lanzoni
Cluniac.

l
descens a diabolo esse cogitationem de loco mutando,

et qualiter
quis gerere
contra eam
se debeat.

AUCTORE
EADHERO

A seu iudicium erga se in illis, quæ non habet et optat, persentiat, lætus ex his quæ accepit, largitati supernæ gratias dignas persolvat : et quia ad qualemcunque portum de procellosis mundi turbinibus potuit pertingere, caveat in portus tranquillitatem, ventum levitatis et impatientiæ turbinem inducere ; quatenus mens, constantia et mansuetudine tutantibus quæta, divini timoris sollicitudini et amoris delectationi sit intenta. Nam timor per sollicitudinem custodit, amor vero per delectationem perficit. Scio, quia hæc maiorem aut scribendi, aut colloquendi exigunt amplitudinem, ut plenius intelligatur, quibus scilicet dolis antiquus serpens ignarum monachum in hoc genere tentationis illaqueet, et e contra quibus rationibus prudens monachus ejus callidas persuasiones dissolvat et annihilat : sed quoniam jam brevitas, quam exigit epistola, excessi : et totum, quod hinc dixi, aut dicendum fuit ad custodiendam mentis quietem pertinet, hujus rei brevis exhortatio epistolam nostram terminet. Nec putes, carissime, hæc me ideo dicere quod suspicer te aliqua mentis inquietudine laborare : sed quoniam dominus Ursio cogit me aliquam admonitionem tibi scribere, ne cio quid potius moneam.

B quam cavere hoc sub specie rectæ voluntatis, quod scio novitiis quibusdam solere subrepere. Quapropter, amice mi et frater dilectissime, consulit, monet, precatur te tuus dilectus dilector, totis cordis visceribus, ut totis viribus quieti mentis studeas, sine qua nulli licet callidi hostis insidias circumspicere, vel semitas virtutum angustissimas prospicere. Ad hanc vero monachus, qui in monasterio cœversatur, pertingere nullatenus valet sine constantia et mansuetudine, quæ mansuetudo indissolubilis comes est patientiæ : nisi monasterii sui instituta, quæ divinis non prohibentur mandatis, etiamsi rationem eorum non perviderit, ut religiosa studuerit observare, Vale, et omnipotens Dominus perficiat gressus tuos in semitis suis, ut non moveantur vestigia tua, ut in iustitia appareas in conspectu Domini, et satieris cum apparuerit gloria ejus.

quietisque
studere.

ANNOTATA.

a Althea Rivulus Picardiæ, prope oppidum Dour-lens, de quo in Actis S. Fursi 16 Januarii.

b Quatuor hi priores libri per modum Dialogi inter Magistrum et discipulum scripti continentur, parte prima inter opuscula Didactica apud Raynaudum a pag. 37, uti in prioribus editionibus.

c Hoc Menologium in capita 77 distinctum, extat inter dicta Didactica opuscula apud Raynaudum primo loco.

d Hoc Prosologion substituitur dicto Menologio, in 26 capita distinctum.

e Substituitur sub hoc titulo Liber pro insipiente, ad B. Anselmi in Prosologio ratiocinationem, auctore incerto : et additur, Liber B. Anselmi apologeticus contra insipientem, capitibus 10 comprehensus.

f Continentur lib. 1 epistolæ quas necdum Abbas scripsit, et sunt 77, simul cum paucis ad eum epistolis aliorum.

g Est hæc epistola 29 ubi plura sub initium hic omitta continentur.

CAPUT IV.

Oblata divinitus visiones, consilium circa regimen puerorum, amor vitæ communis et discretio.

I Inter hæc cum jam, ut dictis et scriptis suis mores sui in nullo discordarent, totam suæ mentis intentionem in contemptum mundi composuisset ; et his

solis, quæ Dei erant, totum studium suum infixisset ; contigit, ut infirmitate correptus, graviter affligere-tur. Sed ipse in Deo semper existens, languore paulisper sedato, extra se per mentis excessum raptus, videt fluvium unum rapidum atque præcipientem, in quem confluebant omnium fluxuum purgaturæ, et quarumque rerum terre lavaturæ. Videbatur itaque aqua ipsa nimis turbida et immunda et omni spurcitiarum sorde horrida. Rapiebat igitur in se, quidquid attingere poterat, et devolvebat tam viros quam mulieres, divites et inopes simul. Quod cum Anselmus vidisset, et tam obscenam revolutionem illorum miseratus, unde viverent, aut unde sitim suam refocillarent qui sic ferebantur, inquireret ; accepissetque responsum, eos ea, qua trahebantur, aqua vivere delectarique, indignantis voce inquit : Quomodo ? Taline aliquis cœno potatus, vel pro ipso hominum pudore se ferret ? Ad hæc ille, qui comitabatur eum, Ne mireris, ait. Torrens mundi est, quod vides, quo rapiuntur et involvuntur homines mundi : et adjecit, Visne videre, quid sit verus monachus ? Respondit : Volo. Duxit ergo illum quasi in conseptum cujusdam magni et ampli claustrum, et dixit ei : Circumspice. Adspexit, et ecce parietes claustrum illius obducti erant argento purissimo : herba quoque mediæ planitiæ virens erat et ipsa argentea, mollis quidem et ultra humanam opinionem delectabilis. Hæc more alterius herbæ sub his, qui in ea pausabant, leniter flectebatur ; et surgentibus ipsis, et ipsa erigebatur. Itaque locus ille totus erat amœnus, et præcipua jucunditate repletus : hunc ergo ad inhabitandum elegit sibi Anselmus. Tunc ductor ejus dixit ei : Eia, vis videre, quid sit patientia vera ? Ad quod cum ille magno cordis affectu gestiret, et se id quam maxime velle responderet, ad se subito reversus, et visionem et visionis demonstratorem dolens ac gemebundus pariter amisit. Duas autem, quas viderat, visiones intelligens, secumque revolvens, eo magis unius horrorem fugere, quo alterius amœnitate studuit delectari. Totum ergo deinceps sese dedit in hoc, ut verus monachus esset, et ut vitam monachicam firma ratione comprehenderet, aliisque proponeret. Nec est privatus desiderio suo : quod quidem, ut æstimo, aliquantum percipi poterit ex verbis ejus, quæ per vices huic opusculo indere rati sumus, juxta quod series gestæ rei, quam suscepimus enarrare, postulabit. Nec enim mihi videtur, pleniter posse pertingi ad notitiam institutionis vitæ illius, si descriptis actibus ejus, quis vel qualis fuerit in sermone, taceatur.

30 Quodam igitur tempore cum quidam Abbas, qui admodum religiosus habebatur, secum de his, quæ monasticæ religionis erant, loqueretur ; ac inter alia de pueris in claustrum nutritis verba conferret, adjecit : Quid obsecro, fiet de istis ? Perversi sunt et incorrigibiles, die ac nocte non cessamus eos verberantes et semper fiunt sibi ipsis deteriores. Ad quæ miratus Anselmus : Non cessatis, inquit, eos verberare ? et cum adulti sunt, quales sunt ? Hebetes, inquit, et bestiales. At ille : Quam bene omne nutrimentum vestrum expenditis, qui de hominibus bestias nutritis ? Et nos, ait, quid possumus inde ? Modis omnibus constringimus eos ut proficiant, et nihil proficimus. Constringitis ? dic mihi, quæso, Domine Abba, si plantam arboris in horto tuo plantares, et mox illam omni ex parte concluderes, ut ramos suos nullatenus extendere posset, cum eam post annum excluderes, qualis arbor inde prodiret ? Profecto inutilis, incurvis ramis et perplexis : et hoc ex cujus culpa procederet, nisi tua, qui eam immoderate conclusisti ? Certe hoc facitis de pueris vestris. Plantati sunt per oblationem in horto Ecclesiæ ut crescant et fructificent Deo. Vos autem

D
Eger in
extasi videt
quam sordi-
da mun-
danorumquam pulcra
et amœna
religiosorum
vita sit.

E

F

Abbatem de
pueris pue-
rulum

A intantum terroribus, minis et verberibus undique illos coarctatis, ut nulla sibi penitus liceat libertate potiri. Itaque indiscrete oppressi, pravas et spinarum more perplexas intra se cogitationes congerunt, foveant, nutriunt, tantaque eas nutriendo vi suffulciunt, ut omnia, quæ illorum correctioni possent adminiculari, obstinata mente subterfugiant : un le fit, ut quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil benevolentiae sive dulcedinis circa se in vobis sentiunt, nec illi alienus in vobis boni postea fidem habeant, sed omnia vestra ex odio et invidia contra se procedere credant : contingitque modo miserabili, ut sicut deinceps corpore crescunt, sic in eis odium et suspicio omnis mali crescat, seraper promis et incurvis ad vitia. Cumque apud nullum fuerint in vera caritate nutriti, nullum nisi depressis superciliis oculo oblique valent intueri.

neque solis flagris posse formari,

31 Sed propter Deum vellem diceretis mihi, quid causæ sit, quod eis tantum infestis estis? Nonne homines, nonne ejusdem naturæ sunt, cujus vos estis? Velletisne vobis fieri, quod illis facitis, si quidem, quod sunt, vos essetis? Sed esto : solis eos percussioibus et flagellis, ad mores bonos vultis informare. Vidistis unquam aurificem ex lamina auri vel argenti, solis percussioibus imaginem speciosam formasse? *32* Non puto, Quid tunc? Quatenus aptam formam ex lamina aptet, nunc eam suo instrumento leniter premit et percutit, nunc discreto levamine lenius levat et format, sic et vos, si pueros vestros cupitis ornatis moribus esse, necesse est, ut cum depressionibus verberum, impendatis eis paternæ pietatis et mansuetudinis levamen atque subsidium. Ad hæc Abbas : Quod levamen? quod subsidium? Ad graves et maturos mores illos constringere laboramus. Cui ille : Bene quidem. Et panis et quisque solidus cibus, utilis et bonus est, eo uti valenti : verum subtracto lacte, ciba inde lactentem infantem, et videbis eum magis ex hoc strangulari, quam recreari. Cur hoc? Dicere nolo, quoniam claret. Attamen hoc tenete, quia sicut fragile et forte corpus pro sua qualitate habet cibum suum, ita fragilis et fortis anima habet pro sui mensura victum suum. Fortis anima delectatur et pascitur solido cibo, patientia scilicet in tribulationibus, non concupiscere aliena, percutienti unam maxillam præbere alteram, orare pro inimicis, odientes diligere, et multa in hunc modum : fragilis autem adhuc in Dei servitio, tenero lacte indiget, mansuetudinem videlicet aliorum, benignitate, misericordia, hilari advocacy, caritativa supplicatione, et pluribus hujusmodi. Si taliter vestris et fortibus *C* et infirmis vos coaptatis, per Dei gratiam omnes, quantum vestra refert, Deo acquiratis. His Abbas auditis, ingemuit, dicens : Vere erravimus a veritate, et lux discretionis non luxit nobis : et cadens in terram ante pedes ejus, se peccasse, se reum esse confessus est; veniamque de præteritis petit, et emendationem de futuris repromisit. Hæc idcirco diximus quatenus per hæc, quam piæ discretionis et discretæ pietatis in omnes fuerit, agnoscamus.

Augetur numerus sub Anselmo :

32 Talibus studiis intendebat, in istis Deo serviebat, per hæc bonis omnibus valde placebat. Unde bona fama ejus non modo Normannia tota est respersa, verum etiam Francia tota, Flandria tota, contiguaque his terra omni; quin et mare transiit, Angliamque replevit. Exciti sunt quaque gentium multi Nobiles, prudentes Clerici, strenui Milites, atque ad eum confluxere, seque et sua in ipsum monasterium servitio Dei tradidere. Crescit cœnobium illud intus et extra : intus in sancta religione, extra multimoda possessione.

Iter facturus pro Abbate nihil sibi uni serviri permittit.

33 Cum vero Abbas Herluinus, cujus supra meminimus, jam decrepitu, monasterii causis intendere, et opem ferre non valeret; quidquid agi oportebat, sub Anselmi, utpote Prioris, dispositione fiebat. Exigentibus igitur multiplicibus causis, enim foras monasterium ire sæpe necesse fuit. Cui dum nonnumquam equi et alia, quæ sunt equitaturis necessaria, deessent; præcepit Abbas ei omnia, quæ opus erant, parari : et illi soli, sicut propria, ministrari. At ille ad nomen proprietatis inhorruit, et reversus de itinere, quæque specialiter fuerant præparata in viam ituris, communiter exponi jussit : nec propter securitatem, quam forsitan erat passurus, penuriam unquam se retraxit, quin ex sua copia ceterorum suppleret inopiam. Nec mirandum, cum jam mundo illuxerat, cum se Fratribus suis talem exhibuisse; cum, sicut ipsemet referre solitus erat, etiam quando adhuc in seculari vita degerebat, eo circa alios amore fervebat, ut quemcumque sui ordinis se habentem videret, ejus inopiam de abundantia sua libens pro posse suppleret. Jam tunc enim ratio illum docebat, omnes divitias mundi pro communi hominum utilitate ab uno omnium Patre creatas, et secundum naturalem legem nihil rerum magis ad hunc quam ad istum pertinere. Taceo, quod illi sæpe plura auri et argenti pondera a nonnullis sunt oblata, quatenus ea in suos suorumque usus susciperet, servaret, dispenderet; quæ ipse nulla patiebatur ratione suscipere, nisi forte communi Fratrum utilitati profutura, Abbati præsentarentur. Sed cum is, qui sua offerebat, e contra diceret, se nullam tunc voluntatem habere, ut Abbati vel monichis aliquid daret, nisi ei soli; referebat ille se talium opus non habere, nec aliter a quoquam vellet quidquam accipere.

34 Illud autem breviter dico, quod inter hujusmodi studia, die quadam dum ad lectum suum in dormitorio diverteret, anulum aureum in eo insperatus invenit, et admodum miratus est. Reputans ergo apud se, ne forte aliquis eorum, qui res monasterii procurabant, quovis eventu eundem anulum ibi reliquerit, levavit eum et singulis ostendit. Mirantur illi, et se rei conscios omnino negant. Ostenditur aliis atque aliis, sed hucusque nullus fuit, qui recognoverit, unde vel a quo illuc delatus sit. Et tunc quidem annulus idem in opus Ecclesiæ expensus est, et res ita remansit : postmodum vero, cum ipse Anselmus ad Pontificatum sumptus est, fuerunt qui hoc ipsum per anulum illum jam tunc quodam præsidio præsignatum fuisse assererent. Nos autem quæ gesta sunt, simplici tantum stylo digerimus.

35 Inviatabatur præterea a diversis Abbatibus, quatenus ibi et publice in Capitulo Fratribus, et secum privatim loqui valentibus, verba vitæ ministraret : namque solenne extiterat omnibus, ut quidquid ab ore illius foret auditum, sic haberetur quasi plane divinum responsum; unde requirendi consilii gratia, ex diversis ad eum locis festinabatur : quæ res invidia gravi diabolus vulnerabat. Nonnullos ergo, quos ab ea intentione secreta fraude non poterat, manifesta increpatione avertere machinabatur. Exempli causa. Miles quidam erat, Cadulus nomine : hic quadam vice vigiliis et orationibus Deo intentus, audit diabolus sub voce scutarii sui extra ecclesiam, in qua erat, vociferantem, et turbato murmure, equos et omnia sua fracto hospitio a latronibus jam tunc direpta esse atque abducta conquerentem, nec aliquid eorum ulterius recuperandum, nisi citius accurreret. Ad quæ cum ille nequaquam moveretur, majus videlicet damnum deputans orationi cedere, quam sua perdere, dolens diabolus se despectum, in speciem ursi demutatus est, et ecclesiæ per tectum dilapsus, ante ipsum præceps corruit, ut horrore saltem et fragore sui casus, virum a cœpto perturbaret. Sed Miles immobilis permanet, et monstrum securus

D AUCTORE CADMERO.

omnia volens in commune referri.

E

Inventus annulus episcopatus ei præsignasse creditur,

F *damon Caduli militis orationem turbare,*

AUCTORE
EADMEROet ne Anselmum-adeat,
impedire
frustra co-
natur

A securus irridet. Post quæ statum vitæ suæ proposito sanctioni fundare desiderans, Anselmum adiit, consilium ejus super hoc addiscere cupiens. Verum dum ad ipsum vadens, iter acceleraret, ecce malignus hostis humanam vocem ex adverso edens, in hæc verba prorupit : Cadule, Cadule, quo tendis? Igitur cum ille ad vocem hanc subsisteret, scire volens, quis esset qui talia diceret, repetivit dæmon et ait : Quo tendis, Cadule? Quid te tantopere Priorem illum hypocritam cogit adire : opinio siquidem ejus omnino alia est a conversatione vitæ illius. Quapropter suadeo, consulo, ut celerius redeas ; ne seductus ab ea stultitia, qua modo traheris, illaqueeris : hypocrisi namque sua jam multos decepit, et spe vana delibutos, suis vacuos et immunes effecit. Hæc ille audiens, et dæmonem esse, qui loquebatur recognoscens, signo se Crucis munivit : et spreto hoste, quo proposuerat ire, perrexit. Quid plura? Audito Anselmo, abnegato seipso et seculo, religiosæ vitæ se tradidit, et apud Majus monasterium monachus factus est. Hunc etenim usum Anselmus habebat, ut numquam alienjus commodi causa suaderet alicui seculo renuntiare volenti, quatenus in suo monasterio potius, quam in alieno, id faceret. Quod nimirum eo intuitu, ea consideratione faciebat, ne ullus postmodum loco, quem propria deliberatione non intraverat, aliqua, ut sic pulsatus molestia, detraheret ; et scandali sui ac impatientiæ murmur persuasioni illius imputaret ; itaque se aliis, et alios sibi, ad multa divisus, graves efficeret.

CAPUT V.

Abbas electi benignitas erga hospites et domesticos. Iter in Angliam. Colloquium cum B. Lanfranco de cultu S. Elphegi.

a
Abbas electus, post
irritas preces, tandem
cedit,

C Defuncto sæpe superius nominato Abbate a Herluino, uno omnino Fratrum Beccensium consensu in Abbatem eligitur. Quod ipse omni studio subterfugere gestiens, multas et diversas rationes, ne id fieret, obtendebat. Sed illis nec auditum quidem rationibus ejus patienter accommodare volentibus, anxius est in eo spiritus ejus, et quid ageret ignorabat. Transierunt in istis dies quidam : verum ubi Anselmus vidit se monachorum unanimem constantiam non posse verbis mutare, tentavit si quo modo eam valeret vel precibus inclinare. Eis itaque pro re sub uno constitutis, ac ei, ut omissis objectionibus solitis, Abbas fieri acquiesceret, insistentibus ; ille fleus et miserandos singultus edens, prosternitur in faciem coram omnibus, orans et obtestans eos per nomen Dei omnipotentis, per si qua in eis erant pietatis viscera, quatenus respectu misericordiæ Dei super eum intendant, et ab incepto desistentes, se a tanto onere quietum manere permittant. At illi omnes e contra in terram prostrati, orant ut ipse potius loci illius et eorum misereatur, ne postposita utilitate communi, se solum præ ceteris singulariter amare convincatur. Acta sunt de his utrimque plurima in hunc modum : sed jam nunc eis istum ponimus dicendi modum. Vicit tandem dicendi importunitas et importuna diligentia Fratrum, jugum Domini sub ejus regimine ferre volentium : vicit quoque, et multo maxime vicit præceptum, quod, ut supra retulimus, ei fuerat ab Archiepiscopo Maurilio per obedientiam injunctum, videlicet ut si major Prælatio, quam illius Prioratus extiterat, ipsi aliquando injungeretur, nullatenus eam suscipere recusaret : nam sicut ipse testabatur, numquam se Abbatem fieri consensisset, nisi eum hoc, quod dicimus, imperium ad hoc constrinxisset. Tali ergo violentia est Abbas effectus, ac Becci debito cum honore

memor
mandati ab
Episcopo
accepti

b sacratus. Qualem verose deinceps in cunctis sanctarum exercitiis virtutum exhibuerit, inde colligi potest, quod numquam de retroacta sanctitatis suæ conversione causa Abbatiae aliquid minuit, sed semper de virtute in virtutem, ut Deum deorum in Sion mereretur videre, conscendere studuit.

37 Delegatis itaque monasterii caussis curæ ac sollicitudini Fratrum, de quorum vita et strenuitate certus erat ; ipse Dei contemplationi, monachorum eruditioni, admonitioni, correctioni jugiter insistebat : quando autem aliquid magni in negotiis ecclesiæ erat agendum, quod in ejus absentia non æstimabatur oportere definiri ; tunc pro tempore et ratione negotium, quod imminebat, mediante justitia disponebat, Abominabile quippe judicabat, si quidvis lucri assequeretur, ex eo, quod alius contra moderamina juris quavis astutia perdere posset ; unde neminem in placitis partiebatur a suis aliqua fraude circumveniri, observans ne cui faceret, quod sibi fieri nollet. Hinc procedebat, quod inter placitantes residens, cum adversarii ejus per sua consilia disquirerent, quo ingenio, quave calliditate suæ causæ adminiculi, et illius valerent fraudulentè insidiari ; ipse talia nullatenus curans, eis, qui sibi volebant intendere, aut de Evangelio, aut de aliqua alia divina Scriptura, aut certe aliquid de informatione morum bonorum disserebat. Sæpe etiam, cum hujusce auditores deerant, suaviter in sui cordis puritate quiescens, corpore dormiebat. Eveniebatque nonnumquam, ut fraudes subtili machinatione composita, mox ubi sunt in audientiam illius delatæ, non quasi a dormiente, qui tunc erat, sed sicut a perspicaciter vigilante et intendente, sint detectæ atque dissectæ. Caritas enim, quæ non æmulatur, quæ non agit perperam, quæ non quærit quæ sua sunt, in eo vigeat : per quam, quæ videnda erant, veritate monstrante, extemplo perspiciebat.

38 Quam vigil autem atque sollicitus fuerit circa hospitum susceptionem, eorumque in omni humanitatis officio releationem, ex eo probatur, quod illum pio studio in hoc et se et sua novissus expendisse ; se in omni hilaritate, sua in omni largitate. Quod si aliquando ad refectionem corporum victus omnino pro voto suo non sufficebat, hoc, quod deerat, ejus bona voluntas et vultus alacritas apud hospites gratiosè supplebat. Præterea nonnumquam cibus Fratrum suo jussu de refectorio sublatus, et hospitibus est allatus atque appositus : neque enim tunc in promptu aliud erat, quod eis apte posset apponi. Victus autem monachorum ita Deo providente dispensabatur, ut nihil eorum, quæ necessitas expetebat, illis deesset, licet sæpiissime in hoc essent, ut timeretur ne in crastinum eis cuncta deessent : sicut nonnumquam inter aliquid et quasi nihil ferebantur, ut aliquid eis non superflueret, et quod erat quasi nihil eos nequaquam per inopiam fatigaret.

39 Quod penitus illis continebat secundum verba sui Patris, qui ea prædicebat, dum ministri ecclesiæ apud eum querebantur de formidine imminentis necessitatis. Frequenter namque a cellariis, a secretariis adjutus est, et quid consilii contra penuriam, quæ ejusque obedientiam pessum dabat, daret, inquisitus : quibus cum responderet, Sperate in Domino, et spero, quia ipse necessaria quæque vobis ministrabit ; mirabili modo non secus eveniebat in re, quam ipse dicebat se habere in spe. Videres enim post hæc verba statim ipsa die, vel certe sequenti mane, sive, quod falli non poterat, priusquam penuria aliqua illum affligeret, aut naves de Anglia oneratas omni copia in usum illorum juxta appelli, aut quemlibet de divitibus terræ fraternitatem Ecclesiæ quaerentem, cum magna pecunia adventare ; aut aliquem, relinquere mundum volentem, se et sua in monasterium offerre : aut denique aliunde aliquid

D
b

a lucri cupiditate alienus justitiam cuique simpliciter facit

E

erga hospites etiam in penuria liberalis,

F

in hac numquam frustra Deo confidit.

A apportari, unde per plurimos dies necessaria quæque poterant ministrari.

*Transgressus
in Angliam*

40 Habebat præterea ipsum cœnobium plures possessiones in Anglia, quas pro communi Fratrum utilitate necesse erat per Abbatis præsentiam nonnumquam visitari. Ipso itaque suæ ordinationis anno, Anselmus in Angliam profectus est. Ad quod licet hæc, quam dixi, satis firma causa existeret, alia tamen erat non infirmior ista, videlicet ut reverendum Lanfrancum, cujus supra meminimus, videret et cum eo de his, quæ corde gerebat, familiari afflatu ageret. Ipse siquidem venerabilis vir jam de Abbate Cadomensi factus fuerat et Archiepiscopus Cantuariensis, omnibus valde honorabilis, et sublimi probitate conspicuus.

*apud monachos de caritate disserit,
d*

41 Cum igitur Anselmus, transito mari, Cantuariam veniret; pro sua reverentia et omnibus nota sanctitate, honorifice a conventu ecclesiæ d Christi, in ipsa civitate sua, susceptus est. Pro quo honore nolens ingratus existere, postmodum ipsi monachorum conventui, a gratiarum actione inchoans, procedente in hoc verborum serie, de caritate locutus est, rationabiliter ostendens eum, qui caritatem habet, majus aliquid habere quam illum, ad quem caritas ipsa habetur. Ipse enim inter alia inquit: Qui caritatem habet, hoc unde Deus ei se it gratias, habet: ille vero, ad quem tantummodo habetur, minime. Quas etenim gratias mihi debet Deus, si tu me vel quilibet alius diligit? Quod si majus est habere hoc unde Deus scit homini grates, quam hoc, unde nullas; eum pro habita caritate gratias sciat, pro suscepta non adeo; colligitur, eum qui caritatem erga alium habet, majus quid habere, quam ipsum, cui impenditur. Amplius. Is, cui dilectio alterius servit, solius commodi munus perfunctorie suscipit; verbi gratia, honorem unum, beneficium unum, prandium unum, vel quodlibet officii genus in hunc modum: alius vero caritatem, quæ commodi munus exhibuit, sibi retinuit. Quod in vobis et in me, sanctissimi fratres, libet in præsentem considerare. Ecce unum caritatis officium mihi impendistis: in pendistis, inquam, mihi caritatis officium unum, et a me jam ipsum officium transiit; caritas vero ipsa, quæ Deo est grata, vobis remansit. Nonne melius judicatis bonum permanens bono transeunti? Adhæc, si ex ipso officio circa vos aliquid caritatis in me crevit, et hoc ipsum vobis ad cumulū retributionis erit, qui fecistis unde mihi tantum bonum provenit: si non vobis tantum caritas vestra remansit; a me officium quod exhibuistis, penitus transiit. Hæc igitur si recta consideratione attendimus, profecto perspicimus, magis nobis esse gaudendum, si alios diligimus, quam si diligimur ab aliis: quod quia non omnes faciunt, multi potius ab aliis amari, quam amare alios cupiunt. Hæc et hujusmodi multa locutus est, et accepta fraternitate monachorum, factus est inter eos unus ex eis; degens per dies aliquot inter eos, et quotidie aut in capitulo, aut in claustrō, mira quædam; et illis adhuc temporibus insolita, de vita et moribus monachorum ceteram eis rationabili facundia disserens. Privatim quoque aliis horis agebat eum his, qui profundioris ingenii erant, profundas eis de divinis nec non secularibus libris quæstiones proponens, propositasque exponens. Quo tempore et ego ad sanctitatis ejus notitiam pervenire merui, ac pro modulo parvitatæ meæ, beata illius familiaritate, utpote adolescens qui tunc eram, non parum potiri.

*B. Lanfrancus
ritus Angli-
canos in-
novanti,*

42 Inter reverendum autem Pontificem Lanfrancum, et hunc Abbatem Anselmum, quid in illis diebus actum dictumve sit planum est intelligere his, qui vitam et mores noverunt utrorumque. Qui vero non noverunt, ex eo intelligant, quod, in quantum nostra et multorum fert opinio, non erat illo tempore ullus,

Aprilis. T. II

qui aut Lanfranco in auctoritate vel multiplici rerum scientia, aut Anselmo præstaret in sanctitate vel Deisapientia. Erat præterea Lanfrancus adhuc quasi rudis Anglus, necdumque sederant animo ejus quædam institutiones, quas repperat in Anglia: quapropter complures de illis, magna fretus ratione, mutavit, sola auctoritatis suæ deliberatione. Itaque dum illarum mutationi intenderet, et Anselmum, unanimem scilicet amicum et fratrem, secum haberet, quadam die familiarius cum eo loquens, dixit ei: Angli isti, inter quos degimus, instituerunt sibi quosdam, quos colerent, Sanctos: de quibus cum aliquando, qui fuerint, secundum quod ipsimet referunt, mente revolve, de sanctitatis eorum animum a dubietate flectere nequeo.

43 Et ecce unus illorum est in sancta, cui nunc Deo auctore præsidemus, Sede quiescens, et Elphegus nomine, vir bonus quidem, et suo tempore gradu Archiepiscopatus præsidens ibidem: hunc non modo inter Sanctos, verum inter Martyres numerant, licet eum non pro confessione nominis Christi, sed quia se pecunia redimere non voluit, occisum non negent. Nam cum illum, ut verbis utar Anglorum, æmuli ejus et inimici Dei Pagani cepissent, et tamen pro reverentia illius ei potestatem se redimendi concessissent, immensam pro hoc ab eo pecuniam expetiverunt: quam quia nullo pacto poterat habere, nisi homines suos eorum pecunia spoliaret, et nonnullos forsitan invisæ mendicitati subjugaret, elegit vitam perdere, quam eam tali modo custodire. Quid hinc igitur tua Fraternitas sentiat, audire desidero. Et quidem ille, sicuti novus Angliæ civis, hæc summatim perstringens, Anselmo proposuit: attamen causam necis Beati Elphegi historialiter intuentes, videmus non illam solam, sed aliam fuisse ista antiquiorem. Denique non ideo tantum, quia se pecunia redimere noluit, sed etiam quia paganis persecutoribus suis civitatem Cantuariam et Ecclesiam Christi in ea sitam concremantibus, civesque innocuos atroci morte necantibus, Christiana libertate obsistere, eosque a sua infidelitate convertere nisus est, ab eis captus, et crudeli examinatione est occisus.

*dubitantique
an S. Elphe-
gus possit
colui ut Martyr,
e*

44 Sed Anselmus, ut vir prudens, viro prudenti juxta interrogationem sibi propositam simpliciter ita respondit, dicens. Palam est, quod is, qui, ne leve quidem contra Deum peccatum admittat, mori non dubitat; multo maxime mori non dubitaret, priusquam aliquo gravi peccato Deum exacerbaret. Et revera gravius peccatum videtur esse, Christum negare, quam quemlibet terrenum dominum, pro redemptione vitæ suæ homines suos per ablationem pecuniæ illorum ad modicum gravare: sed hoc, quod minus est, Elphegus noluit facere: multo igitur minus Christum negaret, si vesana manus eum ad hoc mortem intendendo constringeret. Unde datur intelligi, mirampectus ejus justitiam possedissee, quando vitam suam maluit dare, quam sprete caritate proximos suos scandalizare: quamobrem longe fuit ab eo illud Væ, quod Dominus minatur ei, per quem scandalum venit. Nec immerito, ut reor, inter Martyres computatur, qui pro tanta justitia mortem sponte sustinuisse veraciter prædicatur: nam et B. Joannes Baptista, qui præcipuus Martyr et veneratur et creditura tota Dei Ecclesia, non quia Christum negare, sed quia veritatem tacere noluit, occisus est. Et quid distat inter mori pro justitia, et mori pro veritate? Amplius. Cum testante sacro eloquio, ut vestra paternitas optime novit, Christus veritas et justitia sit, qui pro justitia et veritate moritur, pro Christo moritur, qui autem pro Christo moritur Ecclesia teste, Martyr habetur. Beatus vero Elphegus acque pro justitia, ut B. Joannes passus est pro veritate: cur ergo magis de unius, quam de

E

*ratione et
exemplo J.
Baptistæ*

F

*plene satis-
facti.*

AUCTORE
EADMERO

A alterius vero sanctoque martyrio quisquam ambigat, eum par causa in mortis perpeſſione utrumque detineat? Hæc me quidem, reverende Pater, in quantum perspicere possum, rata esse ipsa ratio docet : attamen vestræ prudentiæ est, et me, si aliter sentit, ab hoc corrigendo revocare, et quid potissimum in tanta re sentiendum sit, Ecclesiæ Dei docendo monstrare. Ad quod Lanfrancus : Fateor, inquit, subtilem perspicaciam, et perspicacem subtilitatem ingenii tui vehementer approbo et veneror, firmaque ratione tui vehementer approbo et veneror, firmaque ratione tua edoctus B. Elphegum, ut vere magnum et gloriosum Martyrem Christi deinceps me colere et venerari ex corde, gratia Dei juvante, confido. Quod ipse postmodum devote executus est : quin et historiam vitæ ac passionis ejus diligenti studio fieri præcepit. Quam quidem historiam, non solum plano dictamine ad legendum, verum etiam musico modulamine ad canendum a jucundæ memoriæ f. Osberno Cantuariensis Ecclesiæ monacho, ad præceptum illius nobiliter editam, ipse sua prudentia, pro amore illius Martyris, celsius insignivit, insignitam auctorizavit, auctorizatam in Ecclesiâ Dei legi cantarique instituit, nomenque Martyris hac in parte non parum glorificavit.

B

ANNOTATA.

a Defunctus est B. Herluinus anno 1078, 26 Augusti : quando poterit ejus Vita illustrari.

b Sacratuſ est Anselmus in festo S. Petri ad Cathedralam anno 1079, ab Ebroicensi Episcopo Gisleberto.

c Anno 1070.

d Est ecclesia Cathedralis, a S. Augustino primo Episcopo dedicata in honorem Salvatoris Jesu Christi, cui adjunctus fuit conventus monachorum. De ejus antiquitate et processionibus agitur tomo I Monastici Anglicani pag. 18 et seqq.

e Colitur S. Elphegus 19 Aprilis, ad quem diem nonnulla de cultu proponuntur.

CAPUT VI.

Monitorum suavitatis et efficacia : miracula.

Hæc Anselmus ad agenda, propter quæ venerat, terras ecclesiæ Beccensis per Angliam adiit, utilitati monachorum suorum per omnia studiose secundum Deum inserviens. Vadens autem et ad diversa monasteria monachorum, Canonicorum, sanctionialium, necnon ad curias quorumque nobilium, prout eorum ratio ducebat, perveniens, lætissime suscipiebatur, et suscepto quæque caritatis obsequia gratissime ministrabantur. Quid ille? Solito more cunctis se jucundum et affabilem exhibebat, moresque singulorum in quantum sine peccato poterat, in se suscipiebat : nam, juxta Apostolum, his, qui sine lege erant, tanquam sine lege esset, cum sine lege Dei non esset, sed in lege Christi esset, se coaptabat; ut lucrificeret eos, qui non modo sine lege, ut putabatur B. Benedicti; sed et eos, qui seculari vitæ dediti, in multis vivebant sine lege Christi. Unde corda omnium miro modo in amorem ejus vertebantur, et ad eum audiendum famelica aviditate rapiebantur.

46 Dieta etiam sua sic unicuique hominum ordini conformabat, ut auditores sui nihil moribus suis concordius dici posse faterentur. Ille monachis, ille clericis, ille laicis, ad ejusque propositum, sua verba dispensabat. Monachos, ut ne minima quidem sui ordinis contemnerent, admonebat, contestans, quia per contemptum minimorum, ruerent in destructionem et despectum omnium bonorum. Quod dictum sub exemplo vivarii proponebat, dicens clausuram

illius distractioni ordinis monastici assimilari. Quandoquidem, inquit, sicut pisces decurrente aqua vivarii moriuntur, si clausuræ ipsius minutatim ac sæpe erepant, nec reficiuntur : ita omnis religio monastici ordinis funditus perit, si custodia ejus per modicarum contemptum culparum, paulatim a fervore sui tepescit, attestante Scriptura, quæ ait : Qui modica despiciit, paulatim decedit. Clericos quoque, qualiter se in sorte Dei custodire deberent, instruebat, eisque magnopere esse cavendum, ne si a sorte Dei caderent, in sortem diaboli per neglectum conversationis et ordinis sui deciderent. Conjugatos etiam, qua fide, qua dilectione, qua familiaritate, tam secundum Deum, quam secundum seculum sibi copulari deberent, edocebat : virum quidem, ut suam uxorem sicut seipsum diligeret, nec præter illam, aliam nosset, ejusque, sicut sui corporis, absque omni sinistra suspitione curam haberet : mulierem vero, quatenus viro suo cum omni subjectione et amore obtemperaret, eumque ad bene agendum sædula incitaret, necnon animam ejus, si forte contra æquum in quemquam timeret, sua affabilitate mitigaret.

47 Hæc autem, quæ eum vel admonuisse, vel instruxisse, vel edocuisse dicimus, non eo, ut aliis mos est, docendi modo exercebat, sed longe aliter, singula quæque sub vulgaribus et notis exemplis proponens, solidæque rationis testimonio fulciens, ac remoto omni ambiguitate, in mentibus auditorum deponens. Metabatur ergo quisquis illius colloquio uti poterat, quoniam in eo, quodcumque petebatur, divinum consilium in promptu erat. Hinc eum omnis sexus et ætas mirabatur, et mirando amplectebatur : quo quis potentior aliis erat atque præstantior, eo magis erant ad ministrandum ei devotior atque proclivior. Non fuit Comes in Anglia seu Comitissa, vel ulla persona potens, quæ non judicaret se sua eorum Deo merita perdidisse, si contingeret se Anselmo Abbati Beccensi gratiam ejusvis officii tunc temporis non exhibuisse. Rex ipse a. Wilhelmus, qui armis Angliam ceperat, et ea tempestate regnabat : quamvis ob magnitudinem sui cunctis fere videretur rigidus ac formidabilis; Anselmo tamen ita erat inclinatus et affabilis, ut ipso præsentem, omnino, quam esse solebat, stupentibus aliis fieret alius.

48 Pro sua igitur excellenti fama, Anselmus toti Angliæ notus, ac pro reverenda sanctitate carus cunctis effectus, iter repetendi Normanniam ingreditur, ditatus multiplici dono, quod honori ac utilitati ecclesiæ suæ usque hodie servire dignoscitur. Familiaris ergo ei dehinc Anglia facta est, et prout diversitas causarum referebat, ab eo frequentata. Ut autem omnipotens Deus demonstraret, se gratiæ ipsius, quam invenerat apud homines, esse auctorem; et illum apud se, quam apud homines, gratiam invenisse potiorum; quosdam viros per visum dignatus est visitare, et qualiter per eum ab infirmitate, qua nimis graviter vexabantur, convalescerent, edocere. Horum, quæ dico, duos, qui inter suos non ignobilis famæ erant, exempli causa proponam : qui sicut a veridicis ipsius monasterii, ejus Abbas diu extiterat, monachis accepi, in eodem ipso monasterio, illis præsentibus, per eum curati sunt.

49 Quidam igitur vir nobilis et strenuus, in confinio Pontivi b ac Flandriæ præpotens habebatur. Hic in corpore lepra percussus, eo majori mœrore afflictus est, quo se et a suis, contra dignitatem natalium suorum, pro obscœnitate tanti mali; despicierique videbat. Conversus itaque ad Deum est, et crebris orationibus, cum elemosynarum largitionibus, opem ab eo precabatur. Una igitur nocturnum ei per visum quidam apparuit, monens, ut si pristinae sanitati

D
monachis,

Clericis,

conjugalis :

eoque ab
omnibus expe-
ditur,etiam a
Rege

a

reversus
Beccum il-
lustratur
miraculis.

b

nobis lepro-
sus mundatur.Agens in
Anglia cum
variis

C

aptat se om-
nibus,

2 Cor 9, 21

et congrua
dat monita

*epota quæ
manus lave-
rat aqua :*

A sanitati restitui vellet, Beccum iret; et apud Abbatem Anselmum efficeret, quatenus aquam, unde manus inter Missam suam lavaret, in potum illi conferret. Qui visioni credulus, quo monebatur, impiger tendit, atque Anselmo, cur adveniret, secreto innotuit. Stupet ille ad verba, et hominem ut a talibus desistat, multis modis adjurat. At ipse in precibus perstat, et multo magis, ut sibi misereatur exorat, nec patiatur ut ea medicina fraudetur, unde sibi coelestem salutem affuturam pro divino promisso credebat. Quid plura? Vicit pietas pectus humilitatis, et pro homine Deum postulaturus, matutino tempore Missam secretius celebrat. Admittitur ager, et quam petebat aquam, de manu viri accepit. Quæ in potum illico sumpta et hominem morbidum integerrimæ sanitati restituit, et in laudem Dei multorum ora dissolvit. Clam itaque virum, qui venerat, a se Anselmus emisit, denuntians ei in nomine Domini, ne unquam hoc factum sibi adscriberet, sed sola divina miseratione perfectum esse certissime sciret, et hoc ita esse, tacita funditus mentione suæ personæ sciscitantibus responderet.

*morbundus
sanatur :*

B 50 Quo etiam tempore quidam Frater de congregatione, valida corporis infirmitate percussus, ad extrema deductus est. Huic in somno quidam adstitit, et quod vitam atque salutem recuperaret, si aqua ab Anselmo sanctificata adaspergeretur, ipsi promisit: æger vero Anselmum se visitantem solita visitatione, de aqua precatus est; et voluntatis compos effectus, e vestigio sanitati restitutus est.

*ipse docet
quanto præ-
stet alienæ
voluntati
aptare se*

51 Hæc pro ostendenda gratia viri paucis dicta sunt. Attamen de gratia, quam meruerat apud homines, non multum his, qui mores illius novere, mirandum video; propterea quod quædam appetibilis suavitas, ubicumque erat, ex conversatione ejus emergebat, quæ in amicitiam illius ac familiaritatem cunctos agebat: ipsius etenim studii semper erga omnes extiterat, ut ea potissimum ageret, quæ aliis magis commoda esse posse intelligebat. Unde cum interrogaretur, quid emolumenti acquirerent, qui servata æquitate, aliorum voluntati, in quibuscumque posset concordare, satagerent; quidve detrimenti incurrerent, qui suam potius, quam aliorum voluntatem implere studerent, hoc modo respondebat: Qui aliorum voluntati concordare per omnia in bono nititur, hoc apud justum Judicem Deum meretur, ut quemadmodum ipse aliorum voluntati in hac vita, ita Deus et omnia secum,

*quam facere
suam.*

C suæ voluntati concordent in alia vita: qui vero aliorum voluntate contempta, suam implere contendit, id ejusdem Judicis sententia damni subibit, ut quoniam ipse in vita præsentis voluntati nullius, nullus quoque in futura velit aut debeat concors esse voluntati illius: eadem quippe mensura, qua quisque aliis mensus fuerit, remetietur ei. Hujus igitur rationis Anselmus consideratione subnixus, nulli gravis, nulli volebat onerosus existere, etiamsi a monachicæ institutionis austeritate hac de causa deberet aliquantulum temperare. Et quidem, ut eum discretionis ordo docebat, nonnumquam ab ipsa severitate aliis condescendendo temperabat. In quo quid hi sensuri sint, qui post nos ista fortassis lecturi vel audituri sunt, præscire non possumus: nos tamen, qui vitæ illius modum scire meruimus, magis in eo laudandum æstimamus quod a rigore sui propositi aliquando pro ratione descendebat, quam si continue in ipso rigidus indiscrete persisteret. Ratione siquidem agi, virtutis est: vitii vero, contra.

*Bosonem,
alloguio
conversum,*

52 Inter hæc quidam Clericus, ætate juvenis, Boso nomine, Beccum venit, Abbatis colloquium expetens: erat enim idem acer ingenio, et quibusdam perplexis quæstionibus involverat animum, nec

reperire quemquam poterat, qui eas sibi ad votum evolveret. Loquens igitur cum Anselmo, ac nodos ei sui cordis depromens, omnia quæ desiderabat ab eo sine scrupulo deceptionis accedit. Miratus ergo hominem est, et nimio illius amore devinctus. De hinc ergo cum ejus allocutione familiariter potiretur, illectus ad contemptum seculi crenso brevi spatio, Beci monachus factus est. Cujus conversioni simul et conversationi diabolus graviter invidens, in tantam illum tentationis procellam demersit, ut succedentibus sibi variis cogitationum tumultibus, vix mentis suæ compos existeret. Transierunt in hoc quidam dies, et se ipsa semper fiebat homanior tentatio eadem. Turbatus ergo et mente confusus, Anselmum adiit, animique sui fluctus illi exposuit. At ipse, cum singula intellexisset, hoc solum pio affectu, scilicet. Consulat tibi Deus, ei respondit: illicoque fratrem a se dimisit. E vestigio autem tanta tranquillitas mentis illum secuta est, ut, sicut ipsemet mihi referebat, ultra quam dictu credibile sit, subito alius fieret ab eo, qui fuit: itaque omnis illa tentatio penitus evanuit, nec quidquam hujusmodi in se ulterius sensit.

D
AUCTORE
EADHERO

*gravi tenta-
tione liberat :*

53 Fiebant præterea ab Anselmo plurima in hunc modum, quæ nos brevitati studentes, ex industria præterimus. Silentio quoque præterire placuit innumeros homines, tam per lavaturas manuum ejus, quam per reliquias ciborum ejus, ante illius clam eo subtractas, a diversis languoribus, sed maxime febribus curatos, dispensate Deo sua dona juxta meritum fidei uniuscujusque. Nam si cuncta, quæ inde a veracissimis viris accepimus, describere vellemus, loquacitati potius quam rerum gestarum simplici narrationi nos operam dare (ut reor) judicari possemus. Qua propter ne nimis longum faciamus hujusmodi immorando, istis omissis, tendamus ad alia. Verum ne inculta oratio proluxa sui continuatione legentes seu audientes fastidio gravet, hic primum cæpto operi terminum ponamus: quatenus illis, quæ magis delectant, recreati, aliud exordium, sequentia nosse volentes, expediti reperiant.

*multa alia
miracula
facit.
E*

ANNOTATA.

a Wilhelmus Conquestor occupavit Angliam anno 1066, et regnavit usque ad annum 1087.

b De Pontivo regione ad dexteram ripam agendum erit ad Vitam S. Richari 26 Aprilis. Et contigua est Arthesia, tunc pars Flandriæ habita, inde avulsa anno 1192, et sic Flandria hic late sumitur.

c Hactenus Annotata ad primum librum: ad secundum pauciora dabimus: cetera servantes ad Historiam novorum: quam, licet prius scripta sit, post Vitam tamen visum est ponere.

F

LIBER II.

Gesta in Archiepiscopatu Cantuariensi.

CAPUT I.

Archiepiscopatus assumptus: quies monastica delata: aliqua cum Rege dissensio.

Defuncto memorato Rege Anglorum Wilhelmo, Wilhelmus filius ejus regnum obtinuit. Ille sublato de hac vita venerabili Patre Lanfranco, ecclesias ac monasteria totius Angliæ gravi nimium oppressione afflixit. Cujus oppressionis anno quarto Anselmus invitatus, immo districta interpellatione adjuratus ab Hugone Cestrensi Comite, multisque aliis Anglorum regni Principibus, qui enim annuarum suarum medicum et advocatum elegerant, et insuper Ecclesiæ suæ prece atque præcepto pro communi utilitate coactus, Angliam ingressus est. Pridie igitur Nativitatis

*In Angliam
transgressus*

AUCTOR
FADMEHORegem A-
tenter arguit :Designatus
Archiepisco-
pus Cantuar.Wintonie
incendium
Cruce restin-
guit,

A vitatis beatæ Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ, Cantuariam venit. Ubi, cum quasi ex præsa-
gio futurorum multi et monachi et laici conclama-
rent, illum Archiepiscopum fore : summo mane a
loco discessit, nec ullo pacto acquiescere petentibus
ut ibi festum celebraret, voluit. Venienti autem ei
ad curiam Regis, Optimates quique alacres occurre-
runt, magnoque ipsum cum honore susceperunt :
Rex ipse solio exilit, et ad ostium domus viro gau-
dens occurrit, ac in oscula ruens, per dexteram eum
ad sedem suam perduxit. Consident, et læta interim
quædam inter se verba permiscunt. Deinde Ansel-
mus, secretius cum Rege acturus, ceteros secedere
monet. Omissis igitur monasterii sui causis, pro
quibus maxime illuc venisse putabatur, Regem de
his, quæ fama de eo ferebat, Anselmus arguere cœ-
pit, nec quidquam eorum quæ illi dicenda esse scie-
bat, silentio pressit : pene etenim totius regni homi-
nes omnes talia quotidie, nunc clam nunc palam,
de eo dicebant, qualia regiam dignitatem nequaquam
decebat. Finito colloquio, divisi ab invicem sunt,
et de Ecclesiæ suæ negotiis ea vice ab Anselmo ni-
hil actum est.

2 Deinde Cestram ad Comitem abiit, ac in parti-
bus illis degere per plures dies ex necessitate com-
pulsus est. Interea Rex Wilhelmus gravi languore
corripitur, et pene ad extrema perducitur. Suade-
tur ei inter alia a Principibus, ut de Matre totius
regni, Ecclesia videlicet Cantuariensi, cogitet, et
eam a pristina viduitate et calamitate per institu-
tionem Pontificis relevet. Acquiescit ille consilio,
et Anselmum in hoc opus fore dignissimum pronun-
tiat. Aclamatur ab universis, edictum Regis laudat
Clerus et populus omnis, nec resonat ibi ulla con-
tradictio enjuslibet hominis. Audit hoc ille, et fere
usque ad exanimationem sui contradicit, reluctatur
et obsistit : prævalet tamen Ecclesiæ Dei conventus.
Rapitur ergo, et violenter in vicinam Ecclesiam
cum hymnis et laudibus portatur magis, quam du-
citur. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis
millesimo nonagesimo tertio, pridie Nonas Martii,
prima Dominica Quadragesimæ.

3 In subsequenti autem festo Paschæ Wintoniam
Anselmus advenit, et in suburbio civitatis hospitatus
est. Una igitur nocte in tecta suburbii per incuriam
ignis dilabitur : quo crescente, ædificia quæque
passim consumebantur. Et jam ignis idem hospitium
Anselmi consumpturus, duabus tantum domibus in-
terpositis, aderat. Quibusdam igitur ea quæ in domo
erant asportantibus, interdixit domina domus, affir-
mans se nullo modo sibi vel suis aliquid damni tim-
mere, quæ tantum hospitem, hoc est Anselmum
Archiepiscopum, meruisset secum habere. Pro qui-
bus verbis Balduinus, vir strenuus et monachus,
mulieri compassus, suavit Anselmo, ut hospiti suæ
subveniret. At ille : Ego? in qua re? Egre-
dere, inquit, et signum Crucis igni oppone : arcebit illum
forte Deus. Respondit : Pro me? Nihil est, quod
dicis. Egressus tamen domum est, timore incendii
ductus, et visis flammantibus globis, a venerabili
Gundulfo Episcopo et ab eodem Balduino, contra
ignem signum sanctæ Crucis, erecta in altum dextera
edere coactus est. Mirabile dictu. Non prius manum
extenderat, quam in se incendium retorqueri, flam-
mas deficere cerneret, ita ut domum etiam, quam
vorare cœperant, semiustam relinquerent.

4 Igitur Anselmus propter multas rationes, quæ
intervenerant, nondum consenserat electioni, quæ
de se facta fuerat, ut Pontifex fieret : sed tamen
detinente illum Rege, morabatur in Anglia, conver-
sante cum eo ex jussu Regis præfato Gundulfo
Rossensi Episcopo, et ei quæ opus erant, minis-
trante. Ablatis autem de medio rationibus illis, tan-

dem post longum temporis spatium, obedientia si-
mul ac necessitate constrictus, consensit ; et pridie
Nonas Decembris debito cum honore ab omnibus
Episcopis Angliæ, Cantuariæ consecratus est. In
qua consecratione Evangelica illa sententia super
eum reperta est : Vocavit multos, et misit servum
suum hora cœnæ, dicere invitatis ut venirent, quia
jam parata sunt omnia ; et cœperunt simul omnes
excusare. Dehinc cum se Regali curiæ in Nativitate
Domini Jesu præsentasset, et honorifice a Rege
susceptus, primos dies festivitatis circa Regem læ-
tus transegisset ; post instinctu diaboli hominumque
malorum mutatus est animus Regis contra eum, eo
quod ipse, spoliatis hominibus suis, mille libras de-
nariarum ei pro agendis munificentie suæ gratiis
dare noluit : et ita Principe turbato, a curia disces-
sit.

5 Veniens autem in villam suam, quæ Herg vo-
catur, dedicavit ibi ecclesiam ad parochiam parti-
nentem : quam quidem antecessor ejus Lanfrancus
construxerat, sed obitu præventus, dedicare nequi-
verat. Ad quam dedicationem quidam Clericus inter
alios de Londino veniens, seque inter Clericos viri
quasi ad ministrandum mittens, chrismatorium
Pontificis clam subripuit, et in turbam mersus, fu-
gam arripuit. Dum igitur iter, quod Londoniam du-
cit ingressus cum furto fuisset ; reflexit gressum,
non autumans se ad locum, quem fugiebat, festinare.
Sed cum rediens adunatæ plebis multitudinem re-
perisset, animadvertit se cupitum iter permutasse,
et qua venerat, viam repetit. Aliquantum processe-
rat, et iterum visum est sibi eo tendere, quo fugie-
bat. Factum est hoc frequentius, et nunc hac nunc
illac, nesciens quo iret, erroneus ferebatur. Populus
autem, qui eam sic se habentem intuebatur, quid-
nam haberet mirabatur. At ubi ministri Pontificis
vas chrismatis perditum esse cognoverunt, confusi et
tumultuantes discurrunt ; quod perditum erat hinc inde
quærant, ignorantes a quo vel ubi id certo quærere
debeant. Rumor damni fertur in populum, et opinio
multorum cadit erroneam in Clericum. Capitur, et
sub cappa illius vas abreptum invenitur. Refertur
Antistiti, quod actum erat : at ipse modesto vultu
menteque tranquilla statim jussit culpam ignosci et
Clericum ad sua liberum dimitti. Tunc ille iter, quod
furto gravatus nullatenus tenere sciebat, liber, il-
lico et nihil hæsitans, ingressus agebat.

6 Post hæc paucis diebus interpositis, mandatur
ad curiam ire Anselmus, Regem mare transiturum
sua benedictione prosecuturum. Qui transitus dum
vento obstante differtur, Anselmus opportunum se
tempus nactum existimans, Regem pro ecclesiarum,
quæ de die in diem destruebantur, relevatione ; pro
Christianæ legis, quæ in multis violabatur, renova-
tione ; pro diversorum morum, qui in omni ordine
hominum quotidie nimis corrumpiebantur, correc-
tione ; cœpit interpellare. Quæ ipse omnia cum ma-
gna indignatione suscipiens, nec se causa illius qui-
quam de omnibus acturum fore protestans, homi-
nem discedere, nec se transfreturum diutius ibi
expectare iratus præcepit.

7 Considerans Anselmus post hæc, quid quietis
perdiderit, quid laboris invenerit : anxius est spi-
ritu, et vehementi dolore attritus : ducebat enim
ante oculos suæ mentis, qualem in Prioratu et Ab-
batia positus, vitam agere solebat ; quam scilicet
jucunde in Dei et proximi caritate quiescebat ac de-
lectabatur ; quam devote verba vite loquens, ab
omnibus audiebatur ; quam devotius ad suæ, ut spe-
rabat, cumulum retributionis, quæ dicebat, opere
exercebantur : et nunc e converso, cum in melius
per Episcopatum proficere debuerit, ecce die ac
nocte in secularibus laborans, videbat se nec Deo,

D
Consecratur
4 Decembr.In dedica-
tione ecclesiæ
subreptum
Chrismato-
rium

F

miraculo
recipit.Rege ad
correctionem
indignante,
Fdolet se a
monastica
quiete ab-
structum.

nec

A nec proximo secundum Deum, juxta pristinum morem intendere posse; nec quemquam ex ore suo verbum vitæ, quod facto impleret, ad suæ, ut reputabat, detrimentum mercedis audire velle. Accesserant istis in augmentum mali sui, crebræ suorum hominum oppressiones, quotidie auribus suis insonantes, et minæ malignantium, deteriora in posterum pollicentium, circumquaque detonantes. Sciebatur enim, regiam mentem contra eum in furorem concitatum esse: et ob hoc quisque malus beatum se fore credebatur, si quod illum exasperaret, ullo ingenio facere posset. Multis itaque ac diversis injuriarum procellis fatigabatur, et nulla terreni honoris vel commodi suavitate, unde consolationem haberet, fovebatur.

et inter
monachos
solatium
querit;

8 Verum salva in omnibus et ad omnes innocentia suæ conscientia, modicum respirabat ab his, et magnopere consolabatur, si quando se monachorum claustrum inferre, et quæ institutio vitæ ipsorum expetebat, coram eis effari valebat. Quod ipse quadam vice Capitulo eorum præsidens, et ex more de hujusmodi liberius agens, dicendi fine completo, jucunda hilaritate alludens, jocosa comparatione innotuit, dicens: Sicut bubo, dum in caverna cum pullis suis est, lætatur, et suo sibi modo bene est: dum, vero inter corvos aut corniculas seu alias aves est, incursatur ac dilaniatur, omninoque sibi male est; ita et mihi: quando enim vobiscum sum, bene mihi est, ac grata et singularis vitæ meæ consolatio; quando vero remotus a vobis, inter seculares conversor, hincinde variarum me caussarum incursum dilacerant, et quæ non amo, secularia negotia vexant. Male igitur mihi est, quando sic sum: ac tremens pertimesco, ne meum hujusmodi esse procreet immmane dispendium anime meæ. Ad quod verbum, licet alludens, ut dixi, coepit amarissime flens subinferre, et ait: Sed quæso, miseremini mei miseremini mei, vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quia ergo in tali conversatione magnopere respirabat, ea sibi deficiente, graviter suspirabat. Deum testor, me sæpe illum sub veritatis testimonio audisse protestantem, quod libentius vellet in congregatione monachorum pueri loco inter pueros sub virga magistri pavere, quam per pastorem curam toti Britannia prælatus, in conventu populorum, Cathedra Pontificali præsidere.

quod tamen,
perpetuum ei
esse non poterat,

9 Forte dicit aliquis: Si tam bonum, tam jucundum erat illi habitare cum monachis, cur non continue habitabat Cantuariæ cum suis? Ad quod ego: Si hoc solum sibi possibile esset, magno se consolatum putaret: sed et hoc partim remotio villarum suarum, partim usus et institutio antecessorum suorum, partim numerositas hominum, sine quibus eum esse Pontificalis honor non sinebat, illi adimebat, eumque per villas suas ire ac inibi degere compellebat. Præterea si Cantuariam assidue incoleret, homines sui ex advectione victualium oppido gravarentur, et insuper a præpositis, ut sæpe contingebat multis ex caussis oppressi, si quem interpellarent, numquam præsentem haberent, magis oppressi in destructionem funditus irent. Nullo tamen loco vel tempore sine suis monachis et Clericis erat: his dumtaxat exceptis, qui ad eum ex diversis locis confluentes, raro deerant. Omnes etenim ad se venientes, dulci alacritate suscipiebat, et cuique pro sui negotii qualitate efficaciter respondebat. Videres siquidem istos Scripturarum sententiis ac questionibus involutos, max ratione proposita, ab eo evolvi: istos in morum discretionem nutantes, non segnius informari; illos necessariorum rerum tenuitate laborantes, datis, quibus opus habebant, ab inopia relevari. Nec ista largitas solummodo monachorum seu Clericorum penuriam sublevabat, sed in quosque

laicos ea indigentes, ea sibi subveniri petentes, pro posse et nonnumquam ultra posse pii patris, redundabat.

10 Quoties autem opportunitas sese præbebat, in remotiorem camerae suæ locum secedere, solis celestibus studiis consuevit inherere. Unde fidei Christianæ zelo commotus, egregium et pro illius temporis statu pernecessarium opus de Incarnatione Verbi composuit: quod opus epistolari stylo conscriptum, venerabili sanctæ memoriæ Urbano Romanæ Ecclesiæ Summo Pontifici dicavit, destinavit. Quod ille gratiose suscipiens, ac invincibili veritatis ratione subnixum intelligens, in tanta auctoritate habuit, ut postmodum contra Græcos in concilio Barensi, ejus suo loco mentio fiat, disputans, inde robur suæ disputationis assumeret, et quam damnablem fuerit error eorum in hoc, quod Spiritum sanctum a Filio procedere negabant, adstrueret.

11 Sed nos ista prætermittentes, et certæ narrationi operam dantes, dicamus quod ipse Anselmus ad refectionem corporis sedens, modo de sacra, quæ corameo legebatur lectione, materia loquendi sumpta, convalescentes ædificabat; modo ex sua parte sacra verba edisserens loco sacræ lectionis, præsentium mentes instruebat; modo de aliquare utili vel necessaria requisitus, requirentem pariter et coaudientes mira suavitate reficiebat. Hujus rei cognoscendæ gratia, quod levius occurrit, exempli causa unum subjiciam: non quo ulla doctrinæ ejus efficacia per hoc designetur, sed ut in quibus lingua ejus inter carnales epulas versari solita fuerit, paulisper intimetur.

12 Venit ad eum quadam vice quidam ex seculari vitamachus factus, consilium de vita sua flagitans. Hic cum alias familiarius ei locutus fuisset, inter prandendum opportunitate potitus, dixit: quia cum se in seculari vita teneret, intellexit non rectum fuisse iter suum pergendi ad vitam; quamobrem, inquit, relicto seculo, veni ad ordinem monachorum sperans me ibi posse penitus intendere vitæ perenni et Deo. Ecce autem ex præcepto Abbatis mei secularibus negotiis intendo, et dum res Ecclesiæ contra seculares defendere tuerique desidero, placito, litigo, nec mihi forsitan magnæ curæ est, si alii perdunt in meo lucro: quapropter fere cogor desperare, dum ea, quæ reliqui cum tot peccatis videor administrare. Ad hæc Anselmus talisub exemplo respondit. Totavita hominum comparari potest molendino, super præcipitem fluvium constituto: sitigitur in hoc molendino ad manum hominis molens mola; qua qui molunt, alii sic suam farinam negligunt, ut tota in fluvium labatur ac defluat; alii parte retenta, partem in præceps ire sinant, alii totam colligant, atque in sua custodia condant. Horum scilicet, qui nihil sibi de farina servavit, quod in vespere comedit, non habebit: qui parum retinuit, pro portione sua parum inveniet: qui totam collegit, large se pascere poterit.

13 Itaque molendino assimiletur, ut dixi, vita hominum; molæ, actus illorum. Nam sicut mola, dum aliquid molit, in circuitu ducitur, et circumducta simili cursu sæpe reducit: sic et actus humani quibusque temporibus in se revertuntur. Verbi gratia: arant homines, seminant, metunt, molunt, panificant, comedunt. Et circuitum suum mola peregit. Ultrapne quiescit? Nequaquam. Repetitur enim id ipsum. Aratur, seminatur, metitur, molitur, fit panis, et comeditur. Hæc fiunt omni anno, et more molæ recurrunt in idipsum. Videas ergo hominem, cuncta opera sua pro terreno commodo facientem, nihil in eis nisi transitorium, quid desiderantem: iste quidem molit, quia operatur; sed tota farina sua, qui fructus est operis, a fluvio, id est, a fluxu secularis

11
AUCTORE
L. VOMERO

scribit de
Verbi incar-
natione.

Assuetus piis
super men-
sam collo-
quiis,

monachum
querentem
se occupari
ceteris,
solatur,

12

humanam
vitam mo-
lendino com-
parando

A laris desiderii rapitur ac præcipitur : hinc cum in fine vitæ suæ molendinum egressus, atque in domum suam reversus, operum suorum fructus manducare voluerit, nihil inveniet, eo quod fluvius torrens totum absorbit : jejunabit ergo, vae misero ! in æternam. Est alius, qui suam non omnimodis farinam perdit, quoniam nunc aliquam pro Dei eleemosynam facit, nunc ad ecclesiam pro Dei servitio vadit, nunc infirmum visitat, nunc mortuum sepelit, et aliis in hunc modum bonis intendit : verum cum is ipse voluptatibus carnis inservit, pro illata injuria per odium sævit, humanis laudibus pascitur, crapula et ebrietate scquitur, horumque similibus enervatur, ne farinæ pars maxima pereat, nequaquam cautus invigilat. Quid de isto erit in futuro ? nisi quia recipiet prout gessit.

et fructum
ejus demon-
strando qui
omnia ex
obedientia
agit ;

14 Jam tertium genus in ordine monachorum attende. Est igitur monachus sub Abbatis sui imperio positus, obedientiam in omnibus, quæ sibi secundum Deum injunguntur, professus, sua, quantum in se est, voluntate nunquam claustra monasterii pro quovis seculari negotio egredi volens : huic forte præcipitur, ut extra claustrum ad custodiendam aliquam ecclesie villam eat : excusat se, et ne fiat, obsecrat : perstat Abbas in sententia sua, et per obedientiam jubet peragi imperata : non audens ille recusare, paret : ecce venit ad molam, necessario illum molere oportet. Insurgunt hinc inde querelæ, placita, lites. Custodiat ergo sapiens monachus farinam suam, eamque in vas suum diligenter recipiat, ne in fluvium defluat. Quo, inquis, pacto ? Nihil per inanem jactantiam agat, nihil quod Deus prohibet, cujuslibet lucris gratia faciat : obedientiam, quæ sibi injuncta est, ita studeat, ut et res ecclesie contra omnes viriliter justeque tueatur et protegat, et de alieno per injustitiam sub dominium ecclesie nil redigere satagat. Si in hujusmodi conversatur et vivit, quamvis aliquando pro talibus Missas perdat, nonnunquam loquatur cum Fratres in claustro tacent, et quædam similia horum faciat vel dimittat quæ ipsi nec faciunt nec dimittunt ; obedientiæ virtus, quam exercet, hæc cuncta consumit, et vas suum integrum servans, farinam de sua mola fluentem, quæ illum æternaliter pascit, totam ac puram colligit atque recondit : non enim secundum carnem, sed secundum obedientiam incedit, ac per hoc, ut Apostolus ait, nihil damnationis illi erit.

Rom. 8, 1

qua bene di-
stinguenda a
licentia.

15 Et quid de illo sentiendum est, qui se ultro ad dispositionem villarum offert, atque ut id quod cupit, ad effectum perveniat, clam sibi adjutores advocat, munera pollicetur, gratiam spondet ? Refert : Nihil hoc ad propositum monachi pertinet. Ait, quare ? Nonne hic talis, licet hoc, quod dixi, cupiat, tamen sine licentia Prælati sui nil facere tentat ? Respondit : Licentia multos decepit. Obedientia enim et inobedientia contraria sunt : harum media, licentia est. Is igitur, quem obedientia non constringit claustra monasterii egredi, vult tamen exire, regulæque districtiorem licenter declinare, quamvis nolit sine licentia id præsumere, et idcirco ad unum suum licentia, qua nititur, possit defendere ; peccatum tamen habet ex illicita voluntate. Nec enim postquam mortuus mundo claustrum subiit, ad mundi negotia vel voluntate ullatenus redire debuit. Quia tamen ipsum velle suum non, nisi permissus, facto implere voluit, obedientiam, quam in hoc amplexus est, ipsum factum excusabit : sed ille, quod contra obedientiam habuit, periculosum, nisi penituerit. Quod nonnulli minus attendentes, licentia quam pro implenda voluntate sua expetunt, sæpe falluntur.

16 Hæc, ut dixi, non pro ostendenda doctrinæ

suæ qualitate proposui, sed quibus inter epulas occupari solitus erat, levi exemplo monstravi. Nam si de humilitate, de patientia, de mansuetudine, et de hac, quam nunc paululum tetigi obedientia, necnon de aliis innumeris ac profundis sententiis eum, ut singulis fere diebus audiebam, disserentem introducerem ; aliud opus cudendum, et quod in manu habemus, esset intermittendum. Quando ergo, ait aliquis, manducabat ? Manducabat plane inter loquendum, parce quidem, et ut mirareris unde viveret. Verumtamen fatebatur, et verum esse cognovimus, quia dum alicui longæ disputationi occupatus erat, magis solito nescienter edebat ; nobis, qui propinquoires sedebamus clanculo panem ei nonnunquam subministrantibus. Cum vero absentibus hospitibus privatim cum suis ederet, et nulla quæstio spiritualis cujusvis ex parte prodiret ; prælibato potius quam sumpto cibo, mox cessabat, lectionique intendens, manducantes expectabat. Quod si aliquem cerneret aut pro sui expectatione celerius comedentem, aut forte cibum relinquentem, utrumque redargebat ; et quo suo commodo, nihil hæsitantes, operam darent, affectuose admonebat. Ubi autem alios libenter edentes advertebat, affabili vultus jucunditate super eos adspiciebat et adgaudens levata modicum dextera, benedicebat eis, dicens : Bene faciat vobis.

CAPUT II.

Variarum virtutum exercitatio.

Exposito igitur, quibus modulis Anselmus inter suas epulas delectari consueverat, ut paucis exponatur, quibus etiam aliis horis intenderit ; repetam, quod de eo me superius dixisse recorder, videlicet : Ejus ori numquam Christus defuit, sive justitia, vel quidquid ad veram vitam pertinet ; omneque tempus perditum iri asserebat, quod bonis studiis aut necessariae utilitati non serviebat. Opinari autem illum secus vixisse, quam docebat, profiteor nefas esse. Nam cum illum, ex quo religionis habitum sumpsit usque ad susceptam Pontificatus dignitatem, omnium virtutum ornamentis ratum sit studuisse ; ipsasque virtutes, in quorumcumque mentibus poterat, verbo et exemplo inseruisse ; ita nihilominus ratum esse confirmamus, eum totius Britannicæ Primatem factum, omnimodis in hac parte claruisse. Unde etiam pro ipsarum indiscreta (cui nonnullis et mihi quoque aliquando visum est) virtutum custodia sæpe reprehensus, et quod monachus claustralis, quam Primas tantæ gentis esse deberet, præjudicatus est. Hoc pro excellenti humilitate ejus, hoc pro immensa patientia ejus, hoc pro nimia abstinentia ejus dicebatur : dictum accusabatur, accusatum damnabatur. Præcipue tamen, in servando mansuetudinem, indiscretionis arguebatur : quoniam, sicut a pluribus putatum est, multi, quos ecclesiastica disciplina corrigere debuerat, intellecta lenitate ejus, in suis pravitatibus quasi licite quiescebant. Verum audita super his excusatione sua, (nam nemini spernebat, nemini rationem ad inquisita reddere contemnebat) mox liquido cognoscebatur, ipsum aliter quam faciebat, minime in talibus facere debere vel posse, dum se in regula veræ discretionis vellet absque errore tenere.

18 Secularia vero negotia æquanimiter ferre nequibat, sed pro suo posse modis omnibus suam eis præsentiam subtrahebat. Si quando autem talis causa emergebat, ut ei necessario interesse deberet ; soli veritati studere, nulli fraudem, nulli quodlibet præjudicium, quantum sua intererat, patiebatur inferri. Si vani clamores, si contentiones, si jurgia, ut fit, oriebantur, aut ea sedare, aut ci-

D
AUCTORE
EADMERO
Ipse cibi
parcissimus,

indulgens
erga alios
erat.

E

Doctrinæ
sua: vita con-
formis,

discretio
mansuetudine
excellit :

F

abhorret a
negotiis
secularibus :

tius

A tius sese absentare curabat : nis enim ita faceret, tædio affectus, statim animo deficiebat, et insuper gravem corporis ægritudinem incurrebat. Quam consuetudinem ejus edocti, sæpe illum, re ipsa cogente, de medio multitudinis eduximus; proponentesque aliquam ex divina Pagina quæstionem, illico corpus et animam ejus, quasi salubri antidoto medicatum, in consuetum statum reduximus. Requisitus autem, quamobrem sic imbecillis ad seculares causas aut pusillanimis existeret, respondebat : Qui omnium secularium rerum amorem ac concupiscentiam ab animo meo jam dudum pepuli, qualiter in causis earum fortis et diligens existam ? Imo veritatem dico, non mentior, quia quando ipsæ mihi sese importune et ex necessitate ingerunt, ita mens mei illarum horrore concutitur, sicut infans, cum aliqua terribilis imago vultui ejus ingeritur. Nec in earum dispositione magis delector, quam puer in uberibus matris delectatur, dum illis, acerba amaritudine superlitis, ablactatur. His necessitatibus actus, totam domus suæ curam et dispositionem Domino Balduino monacho, cujus supra meminimus, imposuit, quatenus ad nutum illius cuncta penderent, et statuta extra ordinationem ejus irrita fierent. Ita igitur securitate potitus, spiritualibus disciplinis et contemplationi operam dabat.

immunitatem ecclesiasticam multipliciter carpentes

19 Veruntamen diversæ tribulationes et anxietates, quas tum propter terras Ecclesiæ, quas quidam maligni injuria, Rege non prohibente, invadebant; tum pro pecuniarum exactionibus, quæ totum regnum, sed maxime suos homines in immensum devastabant; tum pro monasteriorum oppressionibus, quas sedare non poterat, et quotidie ad eum referebantur; tum pro multis aliis, in hunc modum sæpe patiebatur; hanc ejus quietem interrompebant, et aliena quædam meditari compellebant. Præterea hi, qui ante Episcopatum viro submissi, eum diligebant, diligendo favebant, favendo quæque electa de suis aliteres conferebant; nunc terras Ecclesiæ petere, nunc equos rogare, nunc pecuniam, nunc hoc vel illud, ad quod scilicet sua quemque voluptas traherat, ab eo precari. Adverteres itaque petita obtinentes, in præsentia ejus ficta pace adgaudere, retributiones et obsequia polliceri; alios in contraria lapsos, honori ejus detrahere, homines ejus pro posse impugnare, in immensum minari.

patienter sustinet :

C 20 Ille autem in patientia sua sciens possidere animam suam, cum his, qui oderunt pacem, erat pacificus, verba mansuetudinis et pacis semper reddens impugnatoribus suis, cupiens malum illorum in bono vincere. Attamen ea, quæ poterant in sequenti tempore Ecclesiæ suæ damno esse, nequaquam æquo animo tolerare, aut sub negligentiam cadere patiebatur. Sed quid dicam ? Tanta cupiditas ea tempestate dominabatur in mentibus quorundam, ut nec patientia ipsius delinuit, monitis acquiescerent; nec terroribus pulsati, cæcitatem sui cordis exirent. Verum de extraneis non multum forte mirandum : ipsi sui proprii ac domestici homines, mentiti sunt ei et infideles facti. Animadvertentes quippe mansuetum, lene, simplexque cor ejus in pluribus causis fraudulenta calliditate compositisque sermonibus eum multoties circumvenire, et quæ illius juris esse debebant diminuentes, ac exinde sua non jure augentes, quæ ei fuerant alligati, fidem perdidere. Quæ de re cum a Balduino aliisque fidelibus suis nimis simplicitatis minorisque prudentiæ familiariter reprehenderetur, simplici admiratione respondebat, dicens : Quid est hoc ? Nonne Christiani sunt ? Et si Christiani, num alicujus commodi causa vellent contra fidem suam scienter mentiri ? Nihil est. Tanto nempe studio mihi loquentes sua verba componunt; et ea, fide sua interposita, vera

a familiaribus fraudari mavult quam male de iis suspicari,

esse jurant; ut incredulitati putetur posse ascribi, nolle credere eos ipsa veritatis firmitudine niti. Dicebat hæc ille, æstimans ipsos sibi nolle, quod sciebat se nemini facere velle. Cumque responderetur, sui moris illos non esse, aiebat : Fateor, malo decipi, bona de illis credendo, etiam si me nesciente mali sunt; quam decipere meipsum, credendo mala de ipsis, quos nondum vere probavi, quod boni non sint.

DUCTORE
VADIMERO

21 Hæc tamen in principio Pontificatus sui dicta meminerim. Postmodum enim rei veritas viro innuit, et quæ vere a suis dicta fuerant, nimis vera fuisse cognovit. Quamvis igitur solitam fidem non ex toto verbis eorum deinceps præbuerit, tamen suis rebus in posterum non parum obfuit, quod ipsis in principio tam credulus fuit. Siquidem illi certo scientes, eum pro malis sibi allatis ad mala addenda cor non habere, a timore suspensi, sibi quæ ipsi deteriores effecti, in pejus proficere. Quod Pater tractans apud se, magis illorum, quam subsequi prævidebat, perditioni, quam suæ indoluit transitoria deceptioni. Pro qua tamen deceptione et fidei non servatæ corruptione, sæpe Anselmus dicere solitus erat, eos quandoque aut in se, aut in liberis suis, de rebus Ecclesiæ, quibus nunc in sublime raptabantur, exheredandos, et antiquæ paupertati, in qua nati fuerant et nutriti, subjugandos, aut certe aliqua gravi et contumeliosa vindicta, a te mortem vel in morte, quod deterius esset, puniendos. Quod dictum ejus jam in quibusdam exemplum videmus : et ex hoc, quid aliis etiam time dum sit, conjectamus. Ideo autem eos corrigere conquebat, quoniam ipsi more densarum spinarum perplexi, arguti verborum assertionibus se tales non esse, qui hujusmodi correctione opus haberent, affirmabant.

deceptum
se videns

ipsorum
causa magis
dolet,
p.

22 At ille contentioni servire devitans, dimittebat eos sibi, timens ne mensuram discretionis excederet, si in rimandis actibus illorum nimis studius existeret : nil enim in mundo magis, quam peccare, timebat. Conscientia mea teste non mentior, quia sæpe illum sub veritatis testimonio profiteantem audivimus; quoniam si hinc peccati horrorem, hinc inferni dolorem corporaliter cerneret, et necessario uni eorum immergi deberet; prius inferno, quam peccatum, appeteret. Aliud quoque, non minus forsitan aliquibus mirum, dicere solebat, videlicet, nolle se purum a peccato et innocentem, gehennam habere, quam peccati sorde pollutum, cælum regna tenere. Quod dictum cum aliquibus extraneum videretur, reddita ratione temperabat, dicens : Cum constet solos malos in inferno torquenti, et solos bonos in coelesti regno foveri; patet, quod bonos in inferno, si illuc intrarent, posse teneri debita pœna malorum; nec malos in cælo, si forte accederent, frui valere felicitate bonorum. Propter hæc magno studio semper nitebatur peccatorum contagia devitare, et quidquid eis aliquam nascendi occasionem poterat ministrare ab intentione sua omni sollicitudine propulsare. Nec in his momer anxius erat : in his versabatur quotidiana institutio morum ejus, in his stabat assidua conversatio vite ejus, in his vigeat indeficiens executio propositi ejus, in istis Deo serviebat, pro his quibusque bonis acceptus erat, per hæc vitam æternam adipisci satagebat.

quia peccatum horrebat
pro ipso
inferno.

F

CAPUT III.

Ægre tandem impetrata ab irato Rege ad eundi Romam facultate, valedicit suis.

Regem autem de transmarinis locis regressum Anselmus adiit, et ut sibi Romam a Papam Urbanum pro stola sui Archiepiscopatus eundi licentiam suæ

Urbanus Pape
obedientiam
proficiens,

AUCTORE
EADMERO

A suæ consuetudinis esse, ut absque sua electione alicui liceret in regno suo Papam nominare. Hinc igitur orta quædam dissensin gravis est, sed in aliud tempus discutienda est dilata. Jubetur ergo, ut totius Angliæ Episcopi, Abbates et Principes, ad discussionem dissidii hujus apud castrum, quod Rothingeham dicitur, veniant. Factum est, et tertia septimana Quadragesimæ juxta edictum convenerunt. Causa in medium ducitur, et Anselmus diversis querelis hinc inde concutitur. Siquidem multi, et maxime Episcopi, regiæ voluntati favere volentes, spreto æquitatis judicio, id probare nitebantur, quod Anselmus, salva fide, quam Regi debebat, nullatenus posset in regno Urbanum Sedis Apostolicæ Præsulem pro Papa tenere. Quibus cum plura, quæ ratio tulerat, objecta fuissent, et Anselmus eos ex verbis Domini, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, aliisque nonnullis, quæ ratio nulla refellere poterat, penitus infrænasset; illi e contra, quid dicrent non habentes, eum in Regem blasphemare uno strepitu conclamavere, quandoquidem aususerat in regno ejus, nisi eo concedente, quidquam vel Deo adscribere.

culpatur a
Rege et
Episcopis,

B 24 Igitur ad unam Regiæ indignationis vocem, quidam ex Episcopis Archiepiscopo suo atque Primati omnem subjectionem, professamque obedientiam uno impetu abnegant, eique unitatem fraternæ societatis pari voto miserandi abjurant: quidam vero, in eis tantum quæ ex parte Urbani Papæ præciperet, illi se obedituros negant. Episcopi itaque omnes, quiaffuerant, Roffensi solo excepto, aut uno aut alio modo debitam illi subjectionem et obedientiam abnegant. Rex etiam ipse cunctam ei confidentiam et securitatem suis in omnibus adimit, nec se illum pro Archiepiscopo vel Patre amplius habiturum jurat, nisi ipse Vicario beati Petri se ulterius obediturum statim deneget. Tres dies in isto negotio, clamoribus in Anselmum et contumeliis gravidi, expensi sunt; et tandem in hoc, quem dixi, fine conclusi sunt.

obedientiam
ideo sibi
negantibus:

non tamen
aut ex Anglia
discedere,

C 25 Tunc Anselmus in suo proposito constans, per internuntium conductum a Rege postulat, quod tutus regno decedat. Quod Principes multi damnosum fore dignoscentes, pro restituenda pace, inducias utrimque usque ad Pentecosten dari precantur et obtinent: ac sic eum, ne regno decedat, impediunt. Spondet igitur Rex, se rebus ejus, usque ad præfixum tempus induciarum, plenam pacem et tranquillitatem indulturum, et tunc voluntati illius pro sua religione multum in negotio, quod emergerat, condescensurum. Verum omnino in contraria lapsus est, et Anselmus, Domino Balduino extra regnum depulso, hominibusque suis captis et expoliatis terrisque vastatis, in immensum afflictus est.

aut Romam
adire per-
mittitur.

26 Attamen posthæc et Urbanum per Waltherum Albanensem Episcopum, qui pallium Anselmo a Roma Cantuariam detulit, pro Papa suscepit, et Principum suorum consilio actus, in amicitiam suam virum recepit. Verum post aliquantum tempus idem Rex, a Gualis victor regressus, renovata ira propter milites, quos (sicut falso a malignis dicebatur,) male instructos in expeditionem Anselmus direxerat, contra ipsum turbatus est. Tunc Anselmus considerans apud se, omni tempore talia pro nihilo posse oriri, et se eis occupatum, semper ab officio Pontificali posse impediri; tractavit secum sibi Romam eundum, et consilium a Sede B. Petri super his petendum. Cum igitur in solemnitate Pentecostes ad curiam apud Windelhoram venisset, per familiares suos Regi mandavit, sibi pernecessarium esse Romam ire, et hoc, si ei placeret, se per licentiam ejus facere velle. At ille, Nequaquam, inquit: nec

enim eum aut in his, quæ agenda sunt, cujusvis D consilii insecum, aut alicui gravi peccato obnoxium esse scimus, unde vel Papam consulere, vel illius absolutionem necesse sit illi implorare. Et res igitur ita tunc quidem remansit.

27 Discedente autem Anselmo a curia, et ad villam suam nomine Heysem, properante, pueri, quos nutrebat, leporem sibi occursantem in via canibus insecuti sunt, et fugitantem infra pedes equi, quem Pater ipse insidebat, subsidentem consecuti sunt. Ille sciens, miseram bestiam sibi sub se refugio consuluisse, retentis habenis, equum loco fixit, nec caput bestię voluit præsidium denegare: quam canes circumdantes, et haud grato obsequio hinc inde lingentes, nec de sub equo poterant ejicere, nec in aliquo lædere. Quod videntes, admirati sumus. At Anselmus, ubi quosdam ex equitibus adspexit ridere, et quasi pro capta bestia lætitiæ fræna laxare, solutus in lacrymas, ait: Ridetis? Et utique infelici huic nullus risus, lætitia nulla est. Hostes ejus circa eam sunt, et ipsa de vita sollicita, confugit ad nos, præsidium flagitans. Hoc plane est et animæ: nam cum de corpore exit, mox inimici sui, scilicet maligni spiritus, qui eam in corpore degentem per anfractus vitiorum multis modis persecuti sunt, creduliter adsiliunt, parati eam rapere, et in mortem æternam præcipitare. At ipsa nimis anxia, huc illucque circumspicit, et qua tæatur, defensionis et auxilii manum sibi porrigi ineffabili desiderio concupiscit. Dæmones autem e contrario rident, et magno gaudio gaudent, si illam nullo fultam adminiculo inveniunt. Quibus dictis, laxato fræno, in iter rediit, bestiam ultra persequi clara voce canibus interdicens. Tunc illa ab omni læsione immunis, exultans præpeti cursu, campos silvasque revisit: nos vero depositis jocis, sed non modice alacres effecti de tam pia liberatione pavidi animalis, cæpto itinere, viam detrivimus.

occasione le-
poris subter
equum fu-
gentis

E

explicit an-
xietatem
animæ a
dæmonibus
cinctæ:

28 Alia vice conspexit puerum cum avicula in via ludentem. Quæ avis pedem filo annexum habens, sæpe, cum laxius ire permittebatur, fuga sibi consulere cupiens, avolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retractum usque ad se dejiciebat: et hoc ingens gaudium illi erat. Factum est id frequentius. Quod Pater aspiciens, miser condoluit avi, ac ut rupto filo libertati redderetur, optavit. Et ecce filum rumpitur, avis avolat, puer plorat, Pater exultat. Et vocatis nobis: Considerastis, inquit, jocos pueri? Et confessis considerasse, ait: Simili consideratione locatur diabolus cum multis hominibus, quos suis laqueis irretitos pro sua voluntate in diversa vitia pertrahit. Sunt enim quidam, ut verbi gratia dicam, aut avaritiæ et similium flammis succensi, et ex magna consuetudine illis addicti. His contingit aliquando, ut sua facta considerent, defleant, seque amodo a talibus cessaturos sibi promittant. En more avis se volare liberos autumant. Sed quia pravo usu irretiti ab hoste tenentur, volantes in eadem vitia dejiciuntur. Fitque hoc sæpius; nec omnimodis liberantur, nisi magno conatu per respectum gratiæ Dei, filum pravi consuetudinis dirumpatur.

alias ex con-
sideratione
aviculæ
ligatæ

F

exponit pra-
væ consuetu-
dinis vim,

29 Hinc iterum Anselmus ad curiam veniens, jam bis petitam licentiam Romam eundi a Rege petivit: sed eam non obtinuit. Postque in mense Octobri invitatus a Rege, Wintoniam vadit, et quod jam bis rogaverat, attentius per internuntios tertio rogat. Turbatur ille, et nimium se vexari ab eo, anxie queritur. Ad quod Anselmus: Et quidem, quod Roman ire dispono, causa sanctæ Christianitatis, quam in hac terra regere suscepì, causaque salutis animæ meæ, causa etiam sui honoris et utilitatis, si credere velit, id ago: si ergo mihi bono animo

importune
instans pro
licentia
eundi,

licentiam

Act. 5, 29

*ideoque exulare a regno jussus,**benedicit Regi :**monachos suos ad patientiam in adversis hortatur,**ut qui celesti Regi servire profiteantur,*

A licentiam dederit eundi, gratiosius accipiam: si non, ego utique, quod Deus præcepit, postponere non debeo, quia scriptum est: Obedire magis Deo oportet, quam hominibus. Quod ille audiens, turbato animo jubet, ut aut cæpto desistat, et insuper se numquam B. Petrum vel Sedem ejus pro quolibet negotio appellaturum jurejurando promittat, aut sine mora, omni spe remeandi sublata, suo regno decedat. Et subdens, ait: Si vero territus istis, cæpto desistere et remanere quam ire, delegerit, tunc volo, quatenus mihi, prout judicabit curia mea, emendet, quoniam illud sibi concedia me tertio petiit, in quo se perseveraturum certus non fuit. Respondit: Dominus est: quod vult, dicit: ego tamen sciens ad quid assumptus sim, et quid in Anglia gerendum susceperim, non mihi esse honestum pronuntio, cujusvis transitorii commodi causa illud omittere, quod in ope misericordiæ Dei spero futuris temporibus Ecclesiæ ejus utile fore. Acta sunt hinc his multo plura: quæ quoniam alias scripsimus hic paucis perstringimus. Rege igitur et curialibus contra virum in iram perinotis, ipse ad eum placido vultu ingreditur, et ad dexteram ejus ex more assidens, ait: Ego Domine, ut deposui, vado; sed primo meam vobis benedictionem, si non abjicitis dabo. Quam cum ille se nolle abjicere responderet; conquiescentem Regem ad hoc levata dextera benedixit: sicque relicta curia, Cantuariam venit.

B 30 Postera die adunatos monachos, in ipsa sede Domino Jesu Christo famulantes, his verbis allocutus est: Fratres et filii mei dilectissimi, sicut audistis et scitis, ego ex regno proxime sum discessurus. Causa quippe, quæ inter Dominum nostrum Regem et me jam diu de Christianæ religionis correctione versata est, ad hoc est tandem perducta, ut aut ea quæ contra Deum et honestatem meam sunt me oporteat agere; aut e regno sine mora decedere. Et ego quidem libens vado, et spero in respectum misericordiæ Dei, iter meum libertati Ecclesiæ futuris temporibus nonnihil profuturum. Super vos tamen, quos ad præsens relinquo, non modica pietate moveor, utpote quos tribulationes et angustias, oppressiones et contumelias acerbius solito, me absente, passuros intueor. Licet enim constet, illas nec me præsentem ex toto fuisse remotas; tamen quando emergebant, contra eas vobis quoddam quasi umbraculum exiti; et ne in immensum vos ferirent, scutum me vestræ protectioni medium objeci. Et quidem majori pace ac securitate vos usos existimo, postquam inter vos veni, quam a decessu venerandæ memoriæ Lanfranci Patris nostri usi fueritis, usque ad introitum meum: unde etiam videor mihi videre, eo magis ipsos, qui vos infestare solebant, adversum vos, me abeunte, sævituros, quo a dominatu, quo vos opprimebant, vident se in præsentia mei dejectos. Sed vos non estis rudes aut hebetes in schola Domini, ut qualiter in hujusmodi, si ingruerint, debeatis vos habere, opus habeatis doceri: paucis tamen suggero, ut quia Deo militaturi in conceptum hujus monasterii convenistis, præ oculis semper habeatis, quemadmodum militetis. Non enim omnes uno modo militant: quod etiam in terrenorum curiis Principum videre planum est. Est etenim Princeps, diversi ordinis in sua curia milites habens: habet namque, qui pro terris, quas de se tenent, servitio suo invigilant; habet, qui pro stipendiis in militaribus armis sibi desudant; habet etiam, qui pro recuperanda hereditate, quam in culpa parentum suorum se perdidisse deplorent, invicta mentis virtute voluntati suæ parere laborant. Hi ergo, qui pro terris, quas possident, serviunt, jam radicati sunt et fundati, nec evelli formidant, dum se in domini sui

Aprilis T. II.

voluntate conservant: at hi, qui pro stipendiis in militiam sese dederunt, nonnumquam fatigati laboribus, a militia, quam aggressi sunt, segniter cadunt, dum forte magnitudini exercitii atque laboris, magnitudo, sicut ipsi existimant, non æquatur stipendii ac retributionis: qui vero recuperandæ causæ hereditatis serviendi conditionem arripuerunt, quamvis nunc istis vel illis laborum generibus opprimantur, nunc his vel illis contumeliis afficiantur, æquanimitè omnia sustinent, si firmum recuperandæ hereditatis suæ amorem certæ spei gratia tenent.

31 Hæc fieri inter homines liquet, et hinc, quid in curia Principis omnium fiat, re ipsa monstrante, advertere libet. Deus enim cujus sunt omnia quæ sunt, in his tribus generibus distinctum ad sui obsequium curiam habet. Habet quippe Angelos, qui æterna beatitudine stabiliti sibi ministrant; habet etiam homines, sibi pro terrenis commodis, quasi milites stipendiarii servientes: habet quoque nonnullos, qui diu noctuque suæ voluntati inhærentes, ad regnum cælorum, quod in patris sui Adæ culpa perdidit, hereditario jure pervenire contendunt. Sed nobis ad beatorum Spirituum societatem magis est suspirandum, quam de eorum procinetu, quo Deo perenniter adstant, in præsentem disputandum. Ad solidarios Dei milites verba vertamus. Videatis quamplurimos, in seculari vita degentes, Deum in his, quæ possident, specietenus diligentes, et ejus per quædam bona opera, quæ faciunt, famulatui insistentes: supervenit his Dei judicio tentatio aliqua, perdunt sua. Quid dicam? Mutata protinus mente, volant ab amore Dei, deserunt bona quæ faciebant, murmurant, injustitiæ Deum accusant. Quid de istis dicendum? Solidarii sunt, et impletur in illis, quod dicit Psalmus: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Hoc de secularibus dictum. Sed nos monachi utinam tales essemus, ut horum similes non essemus. Nam qui in propositi sui norma, quam professi sunt, stare recusant, nisi cuncta quæ sibi ad votum sunt copiosius habeant, nec hinc propter Deum cujuslibet rei penuriam, nec hinc regulæ disciplinam pati volunt; quibus (obsecro) rationibus juvabuntur, ne horum similes habeantur? In omni quippe opere suo prius mercedem exigunt, quam cui merces debetur ministerii munus exolvant. Et hi tales, regni cælestis heredes erunt! Fidenter dico, Nequaquam, si non penituerint, se tales fuisse.

32 Qui vero ad recuperandæ vitæ regnum, obsequii sui dirigit intentionem, Deo per omnia inhærent: et totam fiduciam suam inflexibili mentis statu in eum defigere nititur. Nulla hunc adversitas Dei servitio detrahit nulla transeuntis vitæ voluptas ab ejus amore compescit: per dura et aspera viam mandatorum illius incedit, et ex spe retributionis future, cor suum indeficienti caritatis ardore succendit: ac sic in cunctis vera patientia fretus, cum Psalmista letus canit; Magna est gloria Domini: quam gloriam sic in hac peregrinatione positus gustat, gustando ruminat, ruminando desiderat, desiderando a longe salutem, ut ad illam spe perveniendi subnixus, ea se intra mundana pericula consoletur, et alacriter cantet, Magna est gloria Domini. Et sciatis, quod hic ipsa gloria Domini nullo modo defraudabitur: quoniam totum, quod in eo viget, voluntati Domini famulatur, atque ad hanc obtinendam dirigitur. Sed o jam ab istis inter vos mihi cessandum video. Fratres mei, obsecro vos, si hic dolentes nunc ab invicem separamur; tendite, ut in futuro ante Deum læti ad invicem conjungamur. Estote illi, qui veraciter velitis effici heredes Christi.

33 Illis dictis, erumpentes ab ejus oculis lacrymæ,

111

eum

1,
ACCATORE
EADNEROnon pro temporalium
bonorum
stipendio

E

Psal. 48, 19

F

sed solius
cælestis hereditatis spe

AUCTORE
EAD. MERO
ac denique
maestis vale-
dicit.

A eum plura loqui prohibere. Gemitum Fratrum, qui subsecutus est, quis enarrabit? Ita fletus implevit omnia, ut vox nulli superesset ad verba. Tandem Pater medios rumpens singultus, ait: Carissimi mei, scitis quid vos esse, et quo vos tendere cupiam. Sed hora hæc plura loqui vetat. Deo omnipotenti et beatissimo Apostolorum principi Petro vos commendo, ut et ipse Deus inter suas oves vos cognoscat, et beatus Petrus in sui tuitionem, sicut oves Dei sibi commendatas, vos suscipiat. Ego vestra licentia et benedictione vado, ac ut Deus pacis ac dilectionis vobiscum maneat, oro. Post hæc surrexit, et dato pacis osculo cunctis, in oratorium ivit; populo, sanctum ejus alloquium præstolanti, pro instantis qualitate negotii verbum consolationis et exhortationis ministraturus. Quod ubi excellenter peregit, adstante monachorum, Clericorum ac numerosa populorum multitudine, peram et baculum peregrinantium more coram altari suscepit, commendatisque omnibus Christo, ingenti fletu et ejulatu prosecutus, egressus est.

CAPUT IV.

Discessus in Galliam, inde Romam et in Samnium.

B

Abituri sup-
pellectile in-
juriose ex-
cussa,

Ipsa die ad portum Dofras ivimus, ibique Clericum quemdam, Wilhelmum nomine, a Rege ad Anselmum directum reperimus. Detenti autem ibi quindecim diebus sumus, vento nobis transitum prohibente. In qua mora idem Wilhelmus cum Patre intrans et exiens, et in mensa illius quotidie comedens, nulli, propter quam rem missus fuerat, denudare volebat: die vero quintodecimo, cum nos nautæ urgerent naves petere, et nos transire avidi ad hoc fatigaremur, ecce videres rem miserandam: Patrem patriæ, Primatem totius Britanniae, Wilhelmus ille, quasi fugitivum et alienus criminis reum, in littore detinet, ac ne mare transeat, ex parte Domini sui jubet, donec omnia, quæ secum ferebat, sigillatim sibi revellet. Allatæ igitur ante illum bulgæ et manticæ reseratae sunt: tota suppellex illius, spe pecuniæ rependiendæ, subversa atque exquisita est; ingenti plebis multitudine circumstante, ac nefarium opus pro sui novitate admirando spectante, et spectando execrante. Rebus ergo eversis, sed nihil horum, quorum causa eversa sunt, in eis reperto; delusa sollicitudo perscrutantis est, et Anselmus cum suis abire permissus.

et vento ad-
verso in pro-
spectum mu-
tato

C

31 Itaque navem ingreditur, ventis vela panduntur, et aliquanto maris spatio promovemur: cum subito nautæ, primum inter se submurmurantes, ac deinde murmur ipsum depromentes, manifesta voce affirmant, nullo penitus conatu, nullo numerosorum remorum impulsu, eo quo ferebamur vento, Witsandis pertingendum: imo si marinis fluctibus pariter involvi nollems, sine mora remeandum. Ingegnit Anselmus ad ista, et ait: Si omnipotentis Dei iudicio placet, me magis redire ad pristinas miseras, quam liberatum ab illis, tendere ad id quod ipse novit me animo proposuisse; ipse videat, ipse dispenset: ego voluntati ejus obsequi paratus sum: nec enim meus, sed ipsius sum. Dixit, et suffluis in lacrymas oculis ejus, illico ventus ex alio latere surgens, velum percussit: et nautas jam, velo reflexo, terram petentes, ad priorem cursum reverti coegit. Nos igitur non modicum exbilarati, et in brevi prosperissime marinis fluctibus eVecti, Witsandis pro voto appulimus.

defensusque
miracula ne
mergeretur,

36 Egredientibus autem nobis de navi, hi, quorum navis erat, retinentes Dominum Balduinum, quem provisorem et ordinatorem rerum Anselmi supra diximus, ostenderunt ei mirabile quiddam,

quod acciderat. In fundo etenim navis, quæ virum D per mias transvexerat, fractura unius tabulæ foramen unum, ferme duorum spatium pedum magnitudinis habens, effecerat, quod fluitanti elemento locum demonstrabat, sed nullum omnino, quamdiu Anselmus in eo fuerat, reserabat introitum: quæ res si admirationem sese tuentibus intulit, non puto mirandum. Tunc Balduinus summo studio cunctis rem celare præcepit, et ea res per id temporis non multis innotuit. Ego autem cum inde quædam persensissem, ac post longum tempus dum istis, quæ in manu habemus, scribendis animum applicuissem, nihilque unde mihi vel levis dubitatio inesse poterat, describere voluissem; interrogavi eundem virum de negotio, et veritatem magnopere sciscitatus sum: qui interposita veritatis assertionem, qua servus Dei ac verus monachus inniti debet, confessus est rem ex toto, sicut eam retuli, factam, nec quidquam in ea confictum.

37 Anselmus itaque extra Angliam positus, magnifice lautatus est, et multiplices Deo gratias egit, quod se quasi immanem Babylonis fornacem evasisse, et culmen quodammodo placidæ quietis contigisse videbat. Wilhelmus autem, audito Anselmum transfretasse, confestim præcepit cuncta, quæ illius jura fuerant, in suum transcribi dominium, et irrita fieri omnia, quæ per ipsum statuta fuisse probari poterant, ex quo venerat in Archiepiscopatum. Quas itaque tribulationes Ecclesia Christi passa est intus et extra, cogitatu, nedum dictu, percipere difficile esse pronuntio.

appellat in
Flandriam:

E

38 Igitur Anselmus a Witsandis mane discedens, et post dies ad S. Bertinum veniens, magna plebis, Clericorum ac monachorum alacritate susceptus est, et per quinque dies ibi detentus. Interea rogatu amicorum et Canonicorum, altare unum apud S. Audomarum consecravimus. Quo facto, venerunt ad eum honorati quidam de indigenis viri, flexis genibus obsecrantes, quatenus filios eorum per impositionem manus suæ sacri chrismatis unctione signaret. Ad quod mox ita respondit: Et hos, pro quibus petitis, libens in hac causa suscipiam, et alios hoc Sacramento egentes, si præsto fuerint, non abiciam. Qua illi facilitate responsi benignitatem viri admirantes, magnifice letati sunt, et gratias egerunt: confirmatisque pueris suis, illico totam urbem his, quæ ab ejus ore acceperant, impleverunt. Videres ergo viros ac mulieres, magnos ac parvos, e domibus ruere, certatimque currendo, ad nostrum hospitium prædicti gratia Sacramenti properare: plures siquidem anni apud eos transierant, in quibus nullus Episcoporum illic fuerat tali officio passus occu-
F

Audomaro-
poli plurimos
confirmat.

39 Sexto demum die, cum jam innumeram multitudinem confirmasset, et nos a loco discessuros longum iter ipsius diei, quod instabat, festinare compelleret; ecce puella quædam domum, de qua equos ascensuri egrediebamur, introiit, flebili pietatis affectu se confirmari deposcens. Quod quidam ex sociis nostris audientes, nimis moleste tulerunt: et verba illius, utpote, qui jam talium erant tædio affecti, contradicendo depresserunt. Quid plura? Virum precibus puellæ assensum tribuere volentem, ipsi objecta longitudine diurnæ viæ, objectis periculis, quæ nocturnos viatores, in peregrina quam maxime patria, comprehendere solent, detinuerunt; et ne voci ipsius auditum præberet, obtinuerunt. Sed ubi aliquantum processimus, venit Patri in mentem, quibus acquieverit, quid egerit: illico nimis impietatis seipsum arguens, tantum exinde concepit cordis dolore, ut quamdiu vitæ præsentis superfuisset, pœnitudo ipsius facti, ut sæpe fatebatur, ab animo ejus non recesserit.

quod in re-
cessu uni ne-
gatam diu
dolet.

A 40 Nobis dehinc cœptum iter de die in diem accelerantibus, funa viri multo celerius præcurrebat, et multiplici populos voce replebat : unde turbarum concursus, Clericorum cœtus, monachorum exercitus ei, quocumque veniebat, occurrunt; isti gaudio et exultatione concrepantes, illi vexillis et sonoris concentibus Deo pro illius adventu conjubilantes. Cum autem Lugdunum venisset, et ab Archiepiscopo civitatis ipsius gloriose susceptus fuisset, post dies paucos, missis litteris, consilium a Domino Papa de negotio suo quæsivit : et quia partim imbecillitate sui corporis, partim aliis pluribus caussis præpeditus, ultra Lugdunum progredi nequaquam posset, ei suggessit. Ita ergo Lugduni resedit, reditum nuntiorum suorum ibi expectans. Post tempus Roma nuntii redeuntes, quoniam omni sublata excusatione, eum ad se Papa properare præceperit, referunt. Ille nescius moræ, Pontificalibus jussis obaudit ; viæ se periculis, mortem pro Deo non veritus, tradit.

a 41 Hinc Secusiam venimus, et nos Abbati loci illius præsentavimus. Eramus quippe monachi tres, Dominus videlicet et Pater Anselmus, Dominus Balduinus, et ego qui hæc scribo Frater Edioerus : qui ita ibamus, quasi pares essemus, nullo indicio, quis cui præstaret, coram aliis ostendentes. Ab Abbate igitur, qui vel unde essemus, interrogati, paucis respondimus. Et audito, quosdam ex nobis Beccensis cœnobii monachos esse, sciscitatus est : Fratres obsecro vos, vivit ille adhuc, ille Dei et omnium bonorum amicus Anselmus, scilicet cœnobii ipsius Abbas, via in omni religione probatus et acceptus ? Balduinus ad hæc : Ille, ait, in Archiepiscopatum in aliud regnum raptus est. At ille : Audi. Sed nunc, quæso, qualiter est ? valet ? Equidem ex eo tempore, ait, quo functus est Pontificatu, non vidi eum Becci : dicitur tamen bene valere ubi est. Tunc Abbas. Et ut valeat, oro. Hæc de se Anselmus dici audiens, confestim tecto cucullæ suæ caputio capite, demisso vultu sedebat. Nolebamus enim agnosci, ne forte præcurrente fama de adventu tanti viri, cuivis periculo nostra incuria fieremus obnoxii. Celebratis dehinc in *b* cœnobio S. Michaelis Archangeli, quod in monte situm, Clusa vocatur, passionis ac resurrectionis Dominicæ solenniis, in iter reversi, Romam festinavimus. Mirum dictu ! Pauci atque ignoti per loca peregrina ibamus, neminem agnoscentes; nemini, qui vel unde essemus, innotescentes : et ecce solus Anselmi adspectus in admirationem sui populos excitabat, eumque esse virum vitæ designabat. Unde cum jam hospitati etiam inter eos, quorum insidias metuebamus, fuissemus; nonnumquam viri cum mulieribus hospitium intravere, et ut hominem videre, ejusque mererentur benedictione potiri, obnixè precabantur.

c 42 Tali ergo vulgi favore Roman usque persecutus, Lateranis, ubi tunc temporis Summus Pontifex morabatur, advenit. Nuntiatur Pontifici Patris adventus, et ovans jubet illum in parte ipsius sui palatii hospitari, et die illo indulgere quieti. Mane confluit ad Papam Romana nobilitas, et de novi hospitis adventu sermo conseritur : adducitur cum reverentia vir in medium, et in qua coram Papa decenter sedeat, sella profertur. Ingressus, humiliat se pro more ad pedes Summi Pontificis : sed statim ab ipso erigitur ad osculum ejus. Sedet, ac pro adventu illius lætari se Apostolicus cum Romana curia dicit. Acclamat curia dicto. Postea silentio facto, multa in laudem hominis Papa locutus est; virum illum virtutis ac totius religionis esse contestans. Et quidem inquit, ita est : cumque illum, utpote hominem cunctis liberalium artium disciplinis innotum, pro magistro teneamus; et quasi comparem, velut alterius orbis Apostolicum et Patriar-

cham, jure venerandum censeamus ; ita tamen excellens menti ejus humilitatis constantia præsidet, ut nec marinis periculis, nec longissimis peregrinæ terræ spatiis terreri potuerit, quin vestigiis B. Petri nostræ parvitatæ ministerio se præsentare, nosque magis illius quam illum nostro egentem consilio, super caussis suis consulendos adire studuerit : quapropter considerate, quo amore, quo honore suscipiendus sit et amplectendus. Hæc cum Anselmus de se, et multo his plura, pro sui laude dici audiret, sicut ipsemet sæpe fateri solebat, non parum erubuit; quoniam se talem apud se, qualis a tanto viro prædicabatur, minime cognovit. Verumtamen erat inter verba tacens, decentius fore perpendens, ad hujusmodi silere quam loqui. Post hæc de sui adventus causa perunctatus a Papa, eo sibi modo narravit eam, quo veritatis ac discretionis ratio poscit. Ille ad audita miratur, et subventionem plenam pollicetur : præcepit itaque, ut subventionis ipsius effectum circa se Anselmus præstolaretur.

43 Verum quia calor æstatis in partibus illis cuncta urebat, et habitatio Urbis nimium insalubris, sed præcipue peregrinis hominibus erat; Joannes quidam nomine, olim monachus Becci, tunc autem Abbas cœnobii sancti Salvatoris Telessini; annuente Papa, suscepit eum ut proprium Patrem amice, et duxit in suam villam, Selaviam nomine, quæ in montis vertice sita, sano jugiter aere atque tepenti, conversantibus illic habilis extat. Igitur habitatio nostra in montis erat summitate locata, a turbarum tumultu instar solitudinis vacua : quod Anselmus advertens, ex spe futuræ quietis exhilaratus ait : Hæc requies mea; hic habitabo. Ad primum igitur conversationis ordinem (quem antequam Abbas esset habebat; quemque se in Pontificatu positum maxime perdidisse dolebat) vitam instituit, sanctis operibus, divinæ contemplationi, mysticarum rerum enolationi diu noctuque mentem intendens : unde Christianæ fidei amore perimotus, insigne volumen edidit, quod, Cur Deus homo, titulavit : quod opus, sicut in prologo ejus ipse testatur, in Anglia cœpit; sed hic, in Capuana videlicet provincia, constitutus, absolvit. Inter hæc omnia sese omnibus faciens, cunctis pro posse subveniens, cunctos, qui se audire volebant, non considerata alicujus persona, ad suum colloquium admisit : singulis pro qualitate motæ quæstionis benigna affabilitate atque affabili benignitate satisfaciens. Quapropter fama illius in brevi circumcirca percrebuit, et in dilectionem atque venerationem ejus cunctorum corda convertit. Quicumque igitur eum videre, ejusque potuit benedictionem habere, beatum se proprii censura judicii æstimavit.

44 Monachus etiam, qui villæ ipsius pro Abbatis imperio custos erat, quique nobis more boni hostitis in nonnullis ministrabat, considerans vitam et actus Patris, concepit apud se spem magni boni, et gratiam Dei in eo vigere; crediditque quod Deus multa libens faceret ob merita ejus. Homines autem villæ, multas incommoditates quotidie patiebantur pro penuria aquæ : in devexo tamen latere montis puteus unus nimis profunditatis habebatur, sed ita singulis diebus exhaurebatur, ut ab hora diei nona nulla, quæ extrahi posset, in illo aqua usque mane reperiretur, Cui incommodo Frater ille subventum iri desiderans, rem Anselmo conquerentis more innotuit, et suæ voluntati inesse subjunxit, puteum in ipso, quo habitabamus, loco facere, si forte Deus sua pietate dignaretur hoc incommodum propulsare. Laudat Anselmus pium Fratris voluntatem, et rem tentare suadet. Lætatur ille ad hæc, et rogat quatenus ipse locum inspicat, ac præmissa prece, cum benedictione sua, prius terram aperiat. Acquiescit ille

D
AUCTORE
EADMEBO

caussa sui
adventus
exposita,

divertit in
Campaniam,

E

et scribit
librum, cur
Deus homo.

F

Loco inaquoso
rogatus
benedicere

et puteo
fodiendo intum dare,

AUCTORE
EADHERO
facit cſto
fontem in-
venti,

qui adhuc in
ejus nomine
salutifer est.
c

A ille precanti, nolens offendere voluntatem hospitis sui. Quid dicam? Cernebatur miræ celsitudinis rupes, et quasi dementia videbatur in tali loco fontem velle aquæ investigare. Vadit tamen Anselmus nobis comitatus ad locum, et supplici prece præmissa, hoc est, ut abundantiam jugis atque salubris aquæ Deus ei largiretur, tertio feriens terram aperuit, et reliquo operi dare operam jussit. Perpauci dies cœpti operis transierunt, et ecce fons vivus e duritia rupis erumpens, ingenti cunctos stupore percussit. Nec mirum: aqua enim quam se magister operis nec in plurimis diebus reperiendum putabat, non mirum, si stuporem incusserit brevi reperta. Perfectus itaque puteus est, modicæ quidem profunditatis extans, sed limpidissimæ atque salubris aquæ jugi fonte redundans. Quæ res illico divulgata, non parvæ admirationis fuit, et eam viri meritis omnis, qui audivit, ascripsit. Itaque puteus ille, puteus Cantuariensis Episcopi usque hodie ab incolis ipsius terræ vocatur. Ferunt autem hi, qui ad nos inde sæpe venerunt, quia multi diversis languoribus ac febribus tenti sumpta in potu eadem aqua, pristinæ sanitati mox restituuntur, c

B

ANNOTATA.

a Secusia vulgo Susa, hunc procul Seniso monte, in Pedemontana ditior. Est ibi Abbatia S. Justi, erecta anno 1029, cujus erectionis instrumentum cum Chronologia Abbatum exhibet Franciscus Augustinus ab Ecclesia in Historia Chronologica Pedemontanæ regionis, pag. 237 et sequentibus.

b Celeberrimum illud tunc erat cœnobium S. Michaelis, anno 966 consecratum, cui variæ erant subjectæ Abbatia: nunc est Ecclesia Collegiata Canonico-rum Secularium, uti legitur in citata Chronologia pag. 209 et seqq.

c Hujus rei testes litteras habemus a Cl. viro D. Silvestro Aysosa, Presbytero Capuano; qui anno 1640 devotionis causa ad puteum illum profectus, eum invenit profundum 30, latum 6 palmos; haustaque inde aqua implevit varentum et Capuam detulit; deinde mulieri febrienti potandum dedit, et cum ea subitam sanitatem: ex eadem rogatus communicare aliquid juveni Notario, Leonardo Pizzo, de vita desperanti, similis effectus experientiam habuit; vivebatque adhuc juvenis ille anno 1660, quando scripta epistola, factum in se miraculum prædicans. Duravit aqua illa, modicis portunculis dispensata, annis omnino tribus absque corruptione: postea vero ejusdem Silvestri hortatu, Doctor medicus cuidam deposito ægro ex ipso puteo aquam cum fide obtulit anno 1650, et sanum subito fecit, cum sua magna admiratione. Hæc Aysosa, significans castrum Selavorum esse in districtu Calauræ seu Cajacensis civitatis, distantis a Capua circiter 9. P. M. versus Orientem.

C

CAPUT V.

Excursio in Campaniam. Reditus in Galliam.
Varia miracula.

Accidens ad
Rogerium in
obsidione
Capuæ,

His diebus Rogerus Dux Apuliæ civitatem Capuam obsidebat: qui fama viri permotus, mittens rogavit eum venire ad se. Ascendimus, ivimus, et plures in obsidione dies exegimus, remoti in tentoriis a frequentia et tumultu per-trepentis exercitus. Erat autem, ubi eramus, quedam ecclesiola penitus deserta, et juxta ostium cisterna desuper dirupta, magnæ profunditatis hiatus sua diruptione prætendens. In qua ecclesia, velut in camera pro velle conversabamur, tam quieti quam operi in ea indulgentes, et Ducem ipsum cum suis nobiscum singulis diebus, ut volebamus, in promptu habentes. Quadam

vero nocte, dum in ea dormiremus, contigit Anselmum sui corporis necessitate silentio surgere, et ne inquietaremur, suo more lento pede ad ostium tendere. Quod cum exisset, et immemor foveæ, per tenebras in partem divertisset, in profundum cecidit, clamorosa voce cadendo dicens: Sancta Maria. Ad quem sonitum nos ac socii nostri, qui in tentoriis quiescebant, expergefati, lectis prosilivimus, accurrentes hominem in profundo vidimus, et præ timore simul et angustia cordis exanimati fere sumus. Quod ipse percipiens, mox levato capite vultu jucundo, intuitu nobis innuit, nil læsionis sese perpessum. Descendentes igitur quidam ex nostris ex altera parte ipsius præcipitii, qua via erat descendendi, eduxerunt eum a loco sanum omnino atque incolumem.

46 Cum post hæc Sedis Apostolicæ Pontifex Urbanus illo adventaret, et ei ab Anselmo et Principibus totius exercitus obviam itum esset, ingenti mundialis gloriæ pompa prosecutus, ductus est in tentorium, quod juxta nos sibi ceteris excellentius constitutum erat. Sicque, donec civitas in deditio-nem transiit, obsidio illius Dominum Papam et Anselmum vicinos habuit, ita ut familia utrorumque magis videretur una, quam duæ: nec facile quis declinaret ad Papam, qui non diverteret ad Anselmum. Papa namque colebatur a cunctis quemadmodum Pater et Pastor communis; Anselmus vero diligebatur ab omnibus, sicut homo mansuetus et mitis, et cui suo judicio nihil debebatur a quovis. In Papa denique supereminens vigeat cum dignitatis auctoritate potestas: in Anselmo mira, et quæ cunctos demulcebat, pura cum simplicitate humilitas. Multi ergo, quos timor prohibebat ad Papam accedere, festinabant ad Anselmum venire, amore ducti, qui nescit timere: majestas etenim Papæ solos admittebat divites, humanitas Anselmi sine personarum acceptione suscipiebat omnes. Et quos omnes? Paganos etiam, ut de Christianis taceam. Siquidem nonnulli talium, (nam eorum multa millia in ipsam expeditionem adduxerat homo Ducis Rogerus Comes de Sicilia) nonnulli, inquam, talium, fama bonitatis ejus inter suos exciti, mansionem nostram frequentabant, et sumptis ab Anselmo corporalibus cibis, gratiosi revertebantur, admirandam viri benignitatem suis prædicantes, quam experiebantur. Unde in tanta deinceps veneratione apud eos habitus est, ut cum per castra illorum, quem in unum locata erant, transiremus; ingens multitudo eorum, elevatis ad cælum manibus, ei prospera imprecarentur, et osculatis pro ritu suo manibus, propriis etiam coram eo genibus flexis, pro sua benigna largitate grates agendo, venerarentur. Quorum etiam plurimi, velut comperimus, se libenter ejus doctrinæ instruendos submisissent, ac Christianæ fidei jugo sua per eum colla inierissent, si crudelitatem Comitum sui per hoc in se sævituram, non formidassent. Nam revera nullum eorum pati volebat Christianum impune fieri: quod qua industria, ut ita dicam, faciebat, nihil mea interest, viderit Deus et ipse.

47 Dehinc soluta obsidione, Anselmus, multa prece Papam ad hoc flectere conatus est, quatenus ab onere Pontificali eum absolveret, et quieti liberum vacare concederet. Verum cum, quantum quidem ad effectum spectabat, in nihilum laborasset; fretus benedictione ejus, Slaviam reversus est, operiens ibi tempus Concilii, quod idem Papa apud Barum Kalendis Octobris erat celebraturus. Cui concilio dum Anselmus se præsentasset; et persuasus a Papa, Græcos in processione Spiritu sancti, utpote quem a Patre, non a Filio procedere adstruebant, errantes, rationabili atque catholica disputa-tione

D
illatus eva-
dit e præcipi-
tio:

juxta Pa-
pam, huc
quoque ve-
nientem,
hospitatus

E

frequentatur
ab omnibus,
etiam a Sar-
ravenis

F

In Synodo
Narenti
Græcos con-
futat:

A tione confutasset; magni apud omnes habitus est, et veneratione dignissimus comprobatus.

Roma moratus honoratur a Papa,

48 Finito concilio, Romam cum Apostolico profecti sumus. Transactis autem aliquantulis diebus venit Romam Wilhelmus ille, cujus in exitu Angliæ mentionem fecimus. Is inter alia hoc effecit apud Apostolicum, ut inducias Regi Angliæ daret de caussa Anselmi, usque ad festum Michaelis Archangelii. Quod Anselmus agnoscens illico Lugdunum redire volebat, sed prohibitus a Papa est propter Concilium, quod se tertia hebdomada Paschæ Romæ habiturum statuerat. Morati itaque Romæ sumus ferme per dimidium annum, continue circa Papam degentes, et quasi in commune viventes: unde et ipse Papa nonnumquam ad Anselmum veniebat, læte cum eo sese agendo, et curiam ei faciendo. Dedit ei quoque hospitium, in quo conversabamur eo jure, ut si aliquando Romam rediret, contra omnes homines illud sibi vendicaret. Ipse in conventu nobilium, in processionibus, in stationibus, semper et ubique a Papa secundus erat, præ cunctis honoratus, cunctis acceptus, et ipse omnibus simplici humilitate summissus. Præterea Angli, illis temporibus Romam venientes, pedes ejus, adinstar pedum Romani Pontificis sua oblatione honorare desiderabant: quibus ille nequaquam acquiescens, in secretiorem domus partem fugiebat, et eos pro tali re nullo patiebatur ad se pacto accedere. Quod ubi Papæ relatum est, admiratus in homine humilitatem mundique contemptum, jussit sese in se tenere, et nullum benefacere ultra volentem prohibere, sed omnes pro tali caussa adventantes patienter admittere. At ille molesta quamdam veremundia actus, jussa profecto postponeret, si non inobedientiæ novo corrumpi timeret.

imo et a rebellibus Romanis

49 Quid referam nonnullos cives Urbis, quorum ingens multitudo, propter fidelitatem Imperatoris, ipsi Papæ erat infesta, nonnumquam in unum conglobatos, Anselmum, a Lateranis ad S. Petrum euntem cum suis, propter odium Papæ capere volentes, sed mox viso vultu ejus territos, projectis armis, terra procumbere, et se illius benedictione deprecari insigniri? Hi honores, et horum similes vulgi favores ubique illum comitabantur, quia mores sui in cunctis Deo famulabantur. Hinc etiam erat, quod non facile a quoquam Romæ simpliciter homo vel Archiepiscopus, sed quasi a proprio nomine sanctus homo vocabatur. Quicumque igitur ei serviebamur, amoris et honori cunctis eramus. Cum vero ad præfatum Concilium ventum esset, et jam quæ recidenda, re visa; et quæ statuenda videbantur, statuta fuissent; excommunicationis sententiam tam in laicos, qui Investituras ecclesiarum dant, quam in eos, qui de manibus eorum illas suscipiunt, cum toto Concilio Papa intorsit. Eadem sententia quoque damnavit et eos, qui in officium sic adepti honoris aliquem sacrant.

Finita Synodo Romana

Lugdunum revertitur.

50 Soluta conventu, accepta licentia, Roma digredimur. Via vero redeundi multis erat periculis obnoxia: sed protegente nos Domino, pericula cuncta evasimus, ac Lugdunum illæsi pervenimus. Ubi summo cum honore gaudioque suscepti, et a Pontifice civitatis, venerabili scilicet Hugone detenti, mansionem nostram illic firmavimus, amissa omni fiducia, vivente Rege Wilhelmo, Angliam remeandi. Habitus est ergo ibi Anselmus, non sicut hospes aut peregrinus, sed vere sicut indigena et loci dominus: unde nusquam ipse ipsius urbis Antistes, eo præsentem, suo volebat loco præsidere; sed præsidente ubique Anselmo, ille mira humilitate et honestate præditus, inferioris et quasi Suffraganei loco simul et officio fungebatur. Super hæc ut Episcopale officium per totam parochiam suam pro velle exerceret, in

voluntate ejus ac deliberatione constituit. Quod ubi per loca vicina innotuit, illico frequens populorum concursus factus est, unctionem sacri christiatis per impositionem manus illius poscentium sibi conferri. At ille omnes ad gratiam ipsius sacramenti admittebat, ita ut sæpissime in hoc totus dies expenderetur; et nos, qui ei ministrabamus, gravi tædio afficeremur; ipso semper jucundo et hilari vultu existente. Crevit autem ex hoc in eum mira quedam et incredibilis dilectio omnium, et bonitas ejus divulgabatur per circuitum.

51 Igitur qui illis diebus saltem reliquias de mensa illius poterat habere, contra omnia pericula et infirmitates se salutifera credebatur medicinam ditatum. Nec ista fides fallere eos. Nam revera nonnullos febribus tentos, et quibusdam aliis infirmitatibus pressos, mox sumptis ciborum ejus reliquiis, novimus integre sanitati restitutos. Exempli gratia: a Festivitas B. Mauricii celebris habetur Viennæ. Rogatus itaque Anselmus a Guidone, ipsius urbis Archiepiscopo, in ipsa festivitate venit eo: et celebrato solenni Missæ ac prædicationis officio, cum ad refectionem corporis sedisset, venerunt ante illum milites duo, voce et vultu ægrotationis molestiam, qua premebantur, præferentes, rogantes quatenus de micis sui panis eis dare dignaretur. At ille, Nequaquam, inquit: nec enim pano integro, nedum micis, vos indigere conspicio. Sed si comedere vobis placet, amplius locus est: sedete, et cum benedictione Dei, quæ vobis apponentur, comedite. Responderunt se pro hoc non venisse. Nec ego, ait, vobis aliud faciam: intellexerat enim, quo intenderent. Unus ergo ex his, qui in ejus dextera sedebant intelligens illos salutis propriæ curam habere, et virum in hoc nihil, quod miraculo posset asseribi, velle facere; quasi eorum importunitatis pertæsus, arrepta desuper mensa fragmenta præbuit eis, et ne hominem fatigarent, secedere monuit. Qui statim ut exinde modicum gustaverunt, cum benedictione viri egressi sunt. Post mensam in secretiorem locum se tolerunt, magnopere postulant, quatenus adjuti mea ope, ad Missam Patris mererentur de manu ejus Dominicum Corpus et Sanguinem sumere. Quos cum libenter audissem, et quando, et quove in loco id fieret, edocuissem, gratiosa voce responderunt: et nos quidem, omni excusatione semota, sicut dicis, veniemus, si hac medicina, quam nunc de mensa ipsius suscepimus, a quartanis, et mortiferis febribus, ac intestinorum tortionibus, quibus intolerabili cruciata concutimur, liberati non fuerimus. Et hoc erit signum inter nos et te: quoniam si convalescimus, non veniemus: si non venimus, convalescimus. Quibus dictis, ab invicem divisi sumus. Non venerunt, qui, sicut accepi ab eis, qui utrumque noverunt, eo quod de mensa acceperant, ad plenum Dei gratia convalescerent. Quod quidem si ita non fuisset, quemadmodum illos infirmitate gravatos, sanitati voluisse restitui, credibile est: ita eos requisitione istius posterioris medicinæ supersedere noluisse, dubium non est.

52 Nempe tenebant ista, se quin convalescerent, tali non posse; scientes quemdam non ignoti nominis virum, eo solo quod spe recuperandæ sanitatis Missæ illius interfuit, a pari tunc invaliditudine convalescere. Siquidem unus e Principibus terræ illius diu, eadem qua ipsi, languoris molestia vexatus fuerat. Hic agnito Anselmum in ecclesia B. Stephani et Missam ex more celebraturum, festinavit illo, arbitrans sibi ad recuperandam sanitatem utile fore; si Missa tanti viri ac benedictione meruisset potiri. Fateor, vidimus hominem suorum manibus innixum, ecclesiam introeuntem, mortuo quam viventi similiorem. Sedit, et finita Missa, egressus est. Nobis vero

ACCTORE
FAB TERO
ubi nullis
Confirmat
tionem im
pertit

Viennæ regi
duo,

a

b

E

accepto de
ejus mensa
pane,

f

convalescunt:

ut aliis
an'ea, audita
ejus Missa.

AUCTORE
EADMERO

A vero, nec quis vel unde aut cur advenerit, scientibus atque curantibus; idem vir, evolutis paucis diebus, ad Patrem venit, flexis genibus ei pro adepta sanitate gratias agens. Ad quod cum ille obstupesceret, indicavit ei ordinem gestæ rei; confirmans quod ab ea hora, qua se Missæ illius præsentavit, omni doloris vexatione depulsa; sanitati restitutus sit. At ille nihil ad se hoc pertinere, sed ipsius fidei ac meritis beati Martyris, ad quem divertit, adscribendum asserens; quæ saluti animæ illius competere, eum instruxit; et familiarem sibi effectum, correctiori vitæ, ut post multorum testimonio commperimus, reddidit.

Cluniacum
tendens An-
selmus

53 His fere temporibus Cluniacum euntibus nobis occurrit quidam sacri ordinis homo, lacrymosis precibus virum deprecans, quatenus et se oculo misericordie et sororem suam, nuper amentem effectam, dextera suæ benedictionis dignaretur respicere. Et subdens: Ecce, ait, in via, qua transaturi estis, inter multos tenetur, sperantes, quia si tu Domine, ei manum imposueris, continuo favente gratia Dei, suæ menti restituetur. Ad hæc ille muta voce et quasi surda pertransiit aere. Presbyterum eo magis instantem ac preces multiplicantem repulit a se, omnibus molis asserens tam extraneum factum nulla sibi ratione tentandum. Inter hæc procedimus, et illam in medio adunatæ multitudinis cominus teneri conspicimus, furibundos motus et inhumanos nutus vultu, ore, oculis, corporis gestu edentem. Populus itaque virum advenientem circumdat, retentis habentibus preces ingeminat, ut miseræ mulier manum imponat, orat, obsecrat. Obsistit ille, dicens, quod postulant, nequaquam Anselmi esse. Obijciunt illi vulgi more, quæ occurrebant, saltem improbitate viacere gestientes. Tunc vix aliter se non posse evadere sentiens, hoc solo eis morem gessit: videlicet, quod nulli negare solebat, signo eam sanctæ Crucis levata dextera signavit. Quo facto, laxatis habentibus ocior abijt, impositoque cucullæ suæ caputio capiti, remotis sociis, singularis vadit, infelicis femina ærumnas pictatis affectu præfusus lacrymis tenerrime deffens. Hac nos contritione afflicti Cluniacum, illa vulgi manibus acta domum tetendit. Necdum pes ejus linnen suæ domus attrivit, et integerrimæ sanitati donata, in laudem viri linguas omnium solvit. Quam rem sic factum, dum certa relatione Cluniaci accepissemus, gavisii sumus, ac pro sua misericordia Deo gratiam et gloriam dedimus.

Matiscensem
pluriam in
transitu
impetrat.
d

54 Actis deinde, propter quæ Cluniacum advenimus, reversuri Lugdunum, iter per civitatem Matiscensem arripimus. Ubi Anselmus, rogatu Episcopi et Canonicorum, Missam publice apud S. Vincentium celebravit: et inter sermonem, quem ad populum habuit, ut omnes Dominum pro siccitate, qua in immensum terra aruerat, communiter precarentur, admonuit. Dicunt se jam id sæpius fecisse, sed nil effecisse, et ea re ut preces eorum ipse sua prece coram Deo efficaces efficiat, magnopere orant et obsecrant. Quid dicam? Necdum pransi eramus, et ecce subito stupentibus cunctis, serenitas coeli in nubilum vertitur, ipsaque die, priusquam civitatem egrederemur, pluvia dulcis et copiosa terris illabatur. Plebs igitur, viso hoc facto, benedixit Dominum, et ejus post Deum auctorem magnis laudibus prædicavit Anselmum. Itaque in habitaculum nostrum Lugdunum reversi, quietam vitam ab omni tumultu negotii secularis agebamus. Anselmus vero veram vitam servi Dei, in sanctis meditationibus, in omnis sexus, ætatis et ordinis hominum ad se venientium adificationibus, ac in ceterarum virtutum exhibitionibus exercebat. Per id etiam temporis scripsit librum unum, De conceptu virginali et peccato originali, et

libros aliquos,
Lugduni
scribit.

aliud quoddam opusculum, multis gratum et delectabile, cui titulum indidit, Meditatio redemptionis humanæ.

ANNOTATA.

a S. Mauritius colitur ibidem bis solenni officio, scilicet 22 Septembris die natali, et iterum 26 Octobris, et dicitur festum Revelationis S. Mauritii et Sociorum, quando sacra eorum corpora eo fuerunt delata, et hæc Festivitas hic videtur indicari: estque illi Ecclesia Cathedralis dedicata.

b Guido Viennensis Archiepiscopus, creatus an. 1083, factus est Pontifex 1119, Calixtus II.

c Oppidum S. Stephani de Furennis, intra nonam a Vienna leucam, fortasse intelligitur; si tamen extra civitatem ipsam Viennensem, Lugdunensem, aut similem aliam quærendum hoc templum est.

d Bernardus is fuit, anno 1097 factus Episcopus Matiscouensis.

CAPUT VI.

Mors Willielmi Regis, et nova cum successore Henrico difficultas ob Investituras: Romana legatio, redditus interdictus.

* 12

Inter hæc Urbanus, Sedis Apostolicæ Pontifex, huic vitæ decedit, et ad inducias, quas de causa Anselmi Regi dederat, non pervenit. Quo tempore multa etiam de Regis interitu a multis prædicebantur; et tam ex signis, quæ nova et inusitata per Angliam monstrabantur, quam ex visionibus, quæ pluribus religiosis personis revelabantur, quia ultio divina in proximo eum pro persecutione Anselmi oppressura esset, ferebatur. Sed Anselmus in nihil horum animum ponens, quotidie pro conversione et salute ejus Deum precabatur. Hinc exilii nostri anno tertio, qui, quo a Roma Lugdunum venimus, erat secundus, ivit Anselmus a Marciniacum, loqui Domino Abbati Cluniacensi Hugoni, et sanctimonialibus. Ubi cum ante ipsum Abbatem consedissemus, et de his, quæ inter Anselmum et Regem eousque versabantur, verba, ut fit, nonnulla hinc inde proferrentur; intulit idem venerabilis Abbas, sub testimonio veritatis, proxime præterita nocte eundem Regem ante thronum Dei accusatum, judicatum, sententiamque damnationis in eum promulgatam. Ex quibus verbis admirati non modice sumus: sed perpendentes eminentiam sanctitatis ac reverentiæ ejus, fidem his, quæ dicebat, nullatenus habere nequivimus.

Pro Regis
Willielmi
salute orat:

a

mortuum et
damnatum
ex Hugone
Cluniac. in-
telligit:

p

56 Potera die, cum inde digressi, Lugdunum venissemus, et in instanti festo B. Petri b quod colitur Kalendas Augusti, dictis Matutinis, nos, qui circa Anselmum assidue eramus, quieti indulgere cuperemus: ecce quidam juvenis, ornatu ac vultu non vilis, Clerico nostro, qui prope ostium cameræ jacebat, et necdum dormiens, oculos tamen ad somnum clausos tenebat, adstitit, vocans eum nomine suo: Adam, inquit, dormis? Cui dum ille responderet. Non; dixit ei: Vis audire nova? Et libens, inquit. At ille Pro certo, ait, noveris, quia totum dissidium, quod est inter Archiepiscopum Anselmum et Vilhelmum Regem, determinatum est atque sedatum. Ad quod ille alacrior factus, illico caput levavit, et apertis oculis circumspectans, neminem vidit. Sequenti autem nocte inter Matutinas unas nostrum clausis oculis stabat et psallebat. Et ecce illi quidam chartulam, admodum parvam, legendam exhibuit. Adspexit, et in ea, Obijt Rex Vilhelmus, scriptum invenit. Confestim aperuit oculos, et nullum vidit præter socios.

b
quod aliis
duobus modis
divinitus
indicatur.

57 Post triduum abhinc ad Abbatiam, quæ vocatur

A tur Casa Dei, multis precibus invitatus, Anselmus perrexit. Ubi cum honorifice susceptus et hospitatus fuisset, una dierum, Fratribus loci illius post mensam in lectis suis pausantibus, subito fragore cœlum intonuit, et vibrantibus coruscis, crebra per montem fulgura volitant. Crescit tempestas illa, et multiplicata, non modicum fulminis super domum, qua fœnuum monasterii servabatur, præcipitat. Unde protinus horridus ignis accensus, teterrimum atque fœtentem ex se fumum per aera spargit. Quicumque igitur cum Anselmo in hospitio erant, timore concussi, dissilunt. Remansi itaque solus cum solo.

Incendium in monasterio

signo Crucis

extinguit.

tuget in-
faustam Re-
gis mortem :

ab Henrico
revocatur ;

In causâ In-
vestitura
dissentiens
ab eo,

multa pati-
tur ;

et Romam
mittitur ;

At ille lecto volens decumbere, interrogavit me, utrumnam ignis, qui eruperat, sopitus esset. Cui cum responderem, auctum potius quam sopitum esse, erexit se, ac vultu placido atque modesto dixit : Melius est, ut nobis provideamus, quia tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Quo dicto, ad ignem concitus venit, eoque viso, mox illi sanctæ Crucis signum levata dextera objecit. Videres e vestigio flammam se ita demittentem, acsi pro suscipienda benedictione illius conquiesceret. Ignis ergo statim in semet rediens totus elanguit, nec aliquid absumpturus usquam processit. Quodque fortassis non minus stupeas, voratis quibusdam ælibus quæ circum erant, nil læsionis intulit fœno monachorum, qui Anselmum hospitem habebant : quo scilicet fœno domus feræ plena erat, super quam fulgur ipsum primo corruerat.

B 58 Exinde duo sui monachi ad Anselmum venerunt, nuntiantes ei decessum præfati Regis. Siquidem secundo die mensis Augusti, qui post primam visionem, quam Lugduni factam noviter retuli, secundus, et post secundam primus illuxit, idem Rex mane in silvam venatum ivit, ibique illum sagitta in corde percussit, et nulla interveniente mora extinxit. Quo Anselmus vehementi stupore percussus, mox est in acerbissimum fletum concussus. Quod videntes, admirati admodum sumus. At ille, singultu verba ejus interrompente, asseruit, quod si hoc efficere posset, multo magis eligeret seipsum corpore, quam illum sic ut erat, mortuum esse. Nobis post hæc Lugdunum reversis, ecce nuntii unus post unum Anselmo occurrunt, litteras ei cum precibus ex parte Matris Ecclesiæ Anglorum, et ex parte novi Regis Henrici, qui fratri successerat, nec non ex parte Principum regni, deferunt, summo opere postulantes eum festinato gressu redire, et asserentes totam terram in adventum illius attonitam, omniaque negotia regni ad nutum ejus pendere dilata.

C 59 Verum ubi Serberiam ad Regem venit, et ei, quid de Ecclesiarum Investituris in Romano Concilio acceperit, plano sermone innotuit ; turbatus est Rex ac vehementer indoluit, nec nutum ejus in aliquo, sicut nuntii dixerant, expectare voluit. Quæ igitur inter eos per duos semis annos pro isto negotio acta sint, et quot quantasve minas ac tribulationes Anselmus passus sit, vel quomodo nuntii semel ac iterum Romam pro mutatione ipsorum decretorum missi sint, quidque effecerint, qui nosse voluerit, opus illud cujus in prologo opusculi mentionem fecimus, legat, et ibi singula plane, ut puto, digesta reperiet. Post quæ omnia rogavit Anselmum Rex, quatenus ipsemet Romam iret, et cum nuntio, quem eo directurus erat, causæ, quæ emergerat, pro suo honore opem ferret. In quo cum omnes totius Angliæ Episcopi, Abbates et Principes acquiescerent, et enim pro tanta re, quin iret, nullatenus supersedere debere conclamarent : se quidem iturum respondit, sed nil, quod vel Ecclesiarum libertati, vel suæ posset obviare honestati, suo vel rogatu aut consilio unquam Papam acturum, viva voce respondit. Itaque cum Romam venisset, a do-

mino Papa Paschali, qui Urbano successerat, totaque Urbis nobilitate honorifice susceptus est. Die dehinc constituto, Wilhelmus ille, cujus supra meminimus, a Rege directus, causam Regis in medium tulit : ac inter alia, quod Rex ipse, nec pro regni amissione, investituras Ecclesiarum pateretur amittere, minacibus verbis asseruit. Ad quæ Papa : Si, quemadmodum dicis, Rex tuus nec pro regni amissione patietur Ecclesiarum donationes amittere : scias (ecce coram Deo dico) quia nec pro sui capitis redemptione, eas illi aliquando Paschalis Papa inapune permittet habere.

D 60 In his negotium Regis ita finem tunc temporis sumpsit, et Anselmus aliis atque aliis cum Papa de Ecclesiasticarum rerum institutionibus actis, in iter reversus, civitatem Florentiam usque pervenit, et nocte una in ea quievit. Lecto igitur, in quo sopori Antistes indulserat, dominus domus, eo discedente, pro amore decubuit. Cui obdormienti adstitit quidam ignoti vultus homo, monens ut lecto ocinus decederet : nec enim decet, inquit, te tua præsentia loco præcipere, quod ex præsentia tanti viri meruit obtinere, Qui mane consurgens, et visum mente revolvens, phantasmati deputat, ac nocte sequenti in eodem se lecto nihil hæsitans collocat. Dormit, et ecce, qui venerat, secundo jam vultu paululum minaci adstitit, repetens dicta, quæ primo protulerat. At ille expergefactus, ac visione ut primum posthabita, nocte tertia in solito loco somno se tradit. Cui obdormienti, idem, qui secundo apparuerat, jam tertio apparuit, irati mentem vultu ac voce prætendens. Quare, ait, facis, quod jam semel tibi et iterum, ne faceres, dixi ? Nunc igitur vel tertio admonitus surge, et te a lecto Pontificis amodo cohibe : nam dico tibi, quia si ultra in eo repertus fueris, experieris nihil phantasmatis esse in istis, quæ audis. Tunc ille vehementer exterritus, lecto desilit, Episcopum et civitatis super negotio consulturus celerius adit, eique ordinem rei in præsentia multorum exponit. Episcopus autem jam dudum viri sanctitatem fama discurrente edoctus, ac nuperrime ex colloquutione illius eam nonnihil expertus, hominis audaciam durius increpavit : et quia stulte et insipientium more egerit, quod lecto, ubi vir tantus quieverat, cubare præsumpsisset, asseveravit. Eandem itaque lectum reverenter deinceps servatum iri præcepit, et ne aliquis in eo ulterius jacere præsumeret, jussit, Quod usque hodie, uti accepimus, servatum est.

E 61 Anselmus autem cum emenso itinere Lugduno appropinquasset, præfatus Wilhelmus, comitatum illius deserere volens, interdixit ei ex parte Domini sui Regis redire in Angliam, nisi ipse omnes parris et fratris illius consuetudines, postposita Sedis Apostolicæ subjectione et obedientia, se ei servaturum certo promitteret. Quod ille audiens, admiratus est, sciens se alia conditione Angliam exisse. Perveniens ergo Lugdunum, resedit ibi ex more antiquo in pace et quiete, propriam præfati reverendi Hugonis, ejusdem urbis Archiepiscopi, domum inhabitans ; et ne ad horam quidem ab his, quæ Dei sunt, verbo se vel actu elongans.

F 62 Accidit autem una dierum, dum ipse Pater, celebrato solenni Missæ officio, solus, prout ei consuetudinis erat, in oratorio per fletum Deo sese mactaret ; ut quidam homo, pedes suos baculo regente, adveniret, oratorium ipsum irrumpere gestiens. Quem Frater et socius noster Alexander, monachus scilicet Ecclesiæ Cantuariensis, qui pro foribus egressum Patris forte præstolabatur, intuens ecclesiam subire volentem, detinuit, sciscitans quidnam vellet. At ille clamorosa voce se oculorum lumen amississe respondit, ac velle, ut servus Dei sibi manum imponeret,

D
AUCTORE
EADMERO

lectus in quo
Florentie
dormierat,

E

triplici visio-
ne jubetur
reverenter
servari.

C

F
Prohibitus
in Angliam
regredi,

Lugduni
moratur :

et cum illumi-
nat :

AUCTORE
EADMERO

A imponeret, sciens, quod sancta merita ejus sibi subvenirent. Pater igitur clamorem audiens, sed verba minime discernens, innuit præfato Fratri venire ad se, et causam clamoris ipsius intimare. Tunc ille : Domine Pater, ait, pauper quidam venit, conquerens se in oculis graviter alligi, precaturque per vos ei signum sanctæ Crucis imponi. At ille pio vultu, Ipse veniat, dixit. Itaque tertio super oculos ejus, quod petebat, signum Crucis cum pollice pingens, oravit sic : Virtus Crucis Christi illuminet oculos istos, ab eis omnem infirmitatem depellat, integraque sanitati restituat; et adspargens eos aqua sanctificata, hominem præcepit abire. Alexander vero mox illum reducens, monuit ut si factum viri Dei non usquequaque illi hac vice prima profuit, manere rediret, pollicens quod hoc ipsum illi repetita vice fieri impetraret. Ad quæ ille : Ego quidem, bone Domine, hac de causa non redibo, quia gratia Dei et fidelis ejus famuli, omni cæcitate fugata, clarissime video. Hæc ita scripsi, sicut ab ore ipsius Alexandri, qui præsentem se fuisse testatur, accepi.

spoliatur a
Rege.

B

63 Rex autem Henricus, ut comperit Papam in sua sententia stare, mox Archiepiscopatum in suum dominium redegit, et Anselmum suis omnibus spoliavit. Acta sunt hinc inter eos multa, et anno uno ac semis indignatio Regis non est sopita.

Ex Gualone
Ep. intelligit
quomodo
inventum sit
corpus S.
Priscæ ;

64 Inter hæc venit ad nos Gualo, Episcopus Parisiensis, vir bene religiosus, et Ecclesiasticarum consuetudinum institutionibus ab ineunte ætate imbutus. Ille Romæ notus et Apostolicæ legationis ministerio functus, familiaritate Patris Anselmi potiebatur. Igitur iste a Roma ad nos veniens, quorundam Sanctorum reliquias secum ferebat, quas, ut certo comperimus, sibi Romæ datas habebat. Itaque cum Anselmo me præsentem loquens, innotuit ei, quid reliquiarum a Roma secum detulerit. Ad quod cum ille Deo gratias ageret, Episcopus unum os, quod de capite sanctæ Martyris Dei Priscæ esse assererat, e pyxide protulit, et id qualiter adeptus fuerit illico subinferens, ait : Romæ eram, et oratorium nominatæ Martyris, in quo beatissimus Apostolorum Princeps Petrus altare sacravit, vetustate consumptum, dirutum est, et corpus Martyris in nova recondendum ecclesia, me adstante, levatum est. Igitur cum loci ipsius Cardinalis reliquias in suo jure haberet, et ipse idem mihi familiaris existeret; os istud, quod videtis, de sacro corpore sumptum, mihi pro signo mutui amoris dedit. Finierat Præsul in istis. Ast ego earundem reliquiarum habendarum amore illectus, ut ex ipso osse mihi partem daret, deprecari Episcopum cœpi. Et ille : Accipe, inquit, et quantum inde primo conatu frangere poteris, tuius sit. Accepi, etenim, extra quam sperabam, in principio mei conatus. una mihi particula in dextra manu remansit. Cumque de parvitate ipsius mœrorem animi dissimulare nequirem, et ut semel adhuc frangere inde mihi liceret, magnopere gestirem; rupit desiderium meum Anselmus, et ait : Noli, noli : quod habes, sufficiat tibi : in veritate quippe dico tibi, quia pro toto auro, quod Constantinopoli et ultra citrave habetur, non emitteret Domina ipsa, cujus est, quia illud sibi vindicaret in die resurrectionis eunctorum ; quamobrem si debitam illi reverentiam exhibueris, æque suscipiet, ac si toti corpori ejus exhiberes. Quod ego audiens, acquievi, et quam decentius potui, ipsum ex hoc hucusque servavi. De quo osse post plures dies Petrus quidam, monachus Cluniacensis, vir suo a tempore magnæ auctoritatis, qui Camerarius erat Domini Papæ Urbani atque Paschalis, ad nos veniens, a me percunctatus est quid sentirem. At ille, ubi me referente accepit, qualiter id adeptus fuero, vera omnino esse confes-

et particu-
lam licet
minimam,
maximi
astimanadm
docet.

d

sus est, quæ Episcopus inde dixerat; seque præsentem fuisse asseruit, quando idem os a corpore Martyris sublatum, a Cardinali susceperat.

ANNOTATA.

a Marciniacum, monasterium Sanctimonialium in diocesi Augustodunensi a S. Hugone constructum, uti ad hujus Vitam late deducimus 29 Aprilis.

b Est id festum Vinculorum S. Petri.

c Rainerius hic fuit, qui Florentinam sedem 42 annis tenuit, a 1071 ad 1113.

d Si de subsequenti tempore agitur, deque illa auctoritate qua Petrus sub Paschali floruit usque ad annum 1118; suspicari quis posset, hunc eundem esse famosum illum gestis, ac sanctitate Petrum, anno 1122, factum Abbatem Cluniacensem : sed conjecturam moratur non tam annus mortis, qui fuit Christi 1137 (quidni enim octogesimum vitæ annum attigerit aut transcenderit?) quam quod nihil de rebus a Petro ante Prælatum gestis inveniatur quod istam fulciat : et quod Eadmerus scribens post istius Petri qui Abbas fuit electionem, quæ haud dubie Cantuariæ cito innotuit, non expresse addiderit, eum de quo agit Petrum, haud ita pridem fuisse factum Abbatem.

E

CAPUT VII.

Reconciliatio cum Rege : reditus in Angliam : morbus, obitus, miracula.

P ost hæc, tum pro exercendo Ecclesiasticæ disciplinæ rigore, tum pro Ecclesiarum in Anglia constitutarum relevatione, relicta Burgundia, Anselmus ad Franciam ivit. Quod ubi Regi Anglorum Henrico innotuit, rogatus ad eum in Normanniam venit : ibique Rex, ex timore simul et amore Dei correptus, revestivit illum de suis, et in amicitiam ejus receptus est. Conversante dehinc Anselmo in Normannia, reversisque Balduino et Wilhelmo, qui ex jussu Regis atque Pontificis Romam pro expletionem negotii, quod de investituris Ecclesiarum inter eos eousque versabatur, directi fuerant; Wilhelmus in Angliam ad Regem vadit, ac in brevi Beccum ad Anselmum regressus, rogat eum ex parte ipsius Regis, ut jam sopitis retroactis querelis, ocius Angliam visitaret. Cui cum ille promptus acquiesceret, et iter aggressus, Gemmeticum veniret, infirmitate, ne iter expleret, inibi detentus est. Qua sopita, Beccum revertitur, Regem Angliæ transfretaturum illic præstolaturus. Ubi cum pro reditu omnes exultatio mira teneret, ecce infirmitas Anselmi renovata, et ipsum lecto, et subversa exultatione, gravi cunctos mœrore prostravit. Igitur ipse nec manducare, nec aliquid, unde salutem ejus sperare possemus, facere poterat, et de morte illius tantum nos formido immensa tenebat. Inter hæc ut in cibum aliquid sumeret, diligenti cura petebatur; sed ille nihil sibi animo esse, quomodo poterat, anhelu spiritu fatebatur. Nobis tamen preces multiplicantibus, tandem ne penitus negando, nos magis magisque gravaret, forte, ait, de perdice comederem, si haberem. Quid plura? Per campos et silvas dispersi sunt quique suorum, et dies unus in requirenda perdice casso labore consumptus. Contigit autem, ut unus ex monasterii servientibus ipsa die per vicinam silvam iter forte caperet, negotio quo alii occupabantur nihil intendens : et ecce in via, qua gradiebatur, bestiola, quam a martiram vocant, perdicem in ore ferebat : quæ bestiola, viso homine, suam ei prædam reliquit, sibi que fuga consuluit. At ille perdicem assumens, ad nos detulit. Ex qua æger noster refectus, statim meliorari ab ægritudine cœpit, ac demum indies melius

Reconciliatus cum Rege Becci agrotat ;

F

perdicem
appetenti

una mirabiliter offertur.

a

A melius meliusque habendo, pristinam est sanitatem adeptus.

*Abstinentiæ
illius detra-
hens famulus,
b*

*de equo ex-
cutitur.*

*Anselmus
Becci cum
Rege agit,*

*capellam
dedicat,*

*phreneticum
sanat,*

*item nobilem
ægrotum in
Angliâ.*

*ubi de Nor-
mannia sub-
acta litteras
accipit a
Rege.*

*ægrotat in
monasterio
S. Edmundi
c*

*ecclesiarum
libertatem
stabilis,*

66 Post hæc Episcopis et Abbatibus, qui exequiarum illius causa convenerant, in sua remeantibus, remeavit etiam Radolphus b Abbas S. Martini Sagiensis, qui unus erat ex eis. Unus igitur ex omnibus hominibus ejus per viam cœpit Anselmo detrahere, et quod merito nullus infirmitati ejus compati deberet, præsertim, inquit, cum ipse cibo et potu salutis suæ, si remota jactantia vellet, facile succurrere posset, maledica voce adstruere. Quod Abbas audiens, hominem monuit ut sileret, nec de tanto viro quid sinistri ultra proferret. Quæ ille subsannando despiciens, et in his, quæ cœperat, furore quodam exagitatus persistens, equo calcaribus institit, ut ab Abbate elongatus, liberius ederet, quod suæ mentis amaritudo sibi proponeret. Verum cum ipse præpeti cursu ferri gestiret, ac remissis habenis ocus ire inciperet, quem sedebat, quadrupes corruit, eumque magno cum dedecore tergo suo excussit, ac per devexum montem longo rotatu præcipitatum, a viri blasphemia linguam compescere docuit.

B 67 Dehinc in Assumptione beatæ Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ, Rex Henricus Beccum adveniens, omnia quæ inter se et Anselmum de sæpedito negotio resederant, moderante Sedis Apostolicæ sanctione, delevit; atque de singulis, ad quæ tendebat, suæ illum voluntatis compotem fecit. Cum igitur Angliam repetendi iter Anselmi certis ex causis aliquantisper demoraretur, rogatus ab Abbate Beccensi, dedicavit Capellam unam, infra curiam ipsius cænobii sitam. In qua dedicatione quidam Clericus, phrenæsis valetudine tunc noviter captus, a suis est ante Pontificem ductus, illicoque ad benedictionem ejus a suæ mentis alienatione sanatus.

68 Cum post hoc prospero cursu in Angliam venisset, magno sanctæ Ecclesiæ gaudio et honore susceptus est. Inde evolutis diebus nonnullis, vir quidam Anglus, nobilis quidem et dives, valida corporis infirmitate gravatus, ab Anselmo sibi panem a se benedictum transmitti per nuntium petiit, et accepit: unde paululum gustans, juxta fidem suam statim convalescere cœpit, integræque sanitati donatus, Deo et Dei viro ex corde gratias egit.

C 69 Inter hæc Rex in Normannia positus, valde lætabatur, sicut ferebant hi, qui ad nos veniebant, quod fuerat Anselmi pace potitus. Unde etiam firma sibi spe applaudebat, suo se dominio totam Normanniam subjugaturum. Quod et factum est: nam conserto gravi prælio, fratrem suum Robertum, Normanniæ Comitem, et alios Principes, qui contra illum in bellum venerunt, cepit, innumerisque peremptis, totam terram victor obtinuit, idque per literas Anselmo gaudenter et gratosus mox intimavit. Omnes vero qui hæc gesta tunc temporis audire, ea meritis concordie, quam Rex cum Anselmo fecerat, asscripsere.

70 Ipso anno Anselmus, celebrata Paschali solennitate in curia Regis apud Londinum, abiit ad Abbatiam S. Edmundi, electum inibi c Abbatem sua auctoritate roboraturus, et alia quedam officia Pontificalia pro suo jure celebraturus. Quæ ubi solenniter cuncta peregit, gravissima febre correptus, per plures dies pene usque ad emissionem ultimi flatus vexatus est, et Concilium, quod se viduatis Ecclesiis Rex proposuerat collaturum, propter ejus absentiam in Calendas Augusti dilatum est. Eo igitur tempore, adunatis in palatio Regis Londini cunctis Primoribus Angliæ, victoriam de libertate Ecclesiæ, pro qua diu laboraverat, Anselmus adeptus est. Rex enim antecessorum suorum usu relicto,

Aprilis T. II

nec personas, quæ in regimen Ecclesiarum sumebantur, per se elegit, nec eas per dationem virgæ pastoralis ecclesiis, quibus præficiabantur, investivit.

71 Scripsit inter hæc Anselmus libellum unum de Concordia præscientiæ et prædestinationis, et gratiæ Dei, cum libero arbitrio. In quo opere contra morera, moram in scribendo passus est: quoniam ex quo apud S. Edmundum fuerat infirmatus, donec præsentis vitæ superfuit, solito imbecillior corpore fuit. Quapropter de loco ad locum migrans, lectica deinceps, non equo sedens, vehebatur. Vexabatur præterea frequentibus et acerbis infirmitatibus, ita ut vix illi vitam promittere auderemus. Ipse tamen nunquam pristinæ conversationis obliviscabatur, sed semper aut meditationibus bonis, aut exercitationibus sanctis, aut aliis piis operibus occupabatur.

72 Tertio igitur anno, postquam a secundo exilio per Regem Henricum revocatus est, omnes cibi quibus humana natura vegetatur et alitur, in fastidium ei versi sunt. Manducabat tamen, naturæ suæ vim faciendo, sciens se vivere non posse sine cibo. Qua vi per dimidium circiter annum vitam quoquo modo transigens, sensim corpore deficiebat: animi virtute semper idem, qui esse solebat, existens. Spiritu itaque fortis, sed carne nimium fragilis, pedes oratorium adire nequibat: attamen consecrationi Dominici Corporis, quod speciali quodam devotionis affectu venerabatur, interesse desiderans, singulis diebus illuc se in sella faciebat deferri. A quo dum nos, qui ei serviebamus, eum, quia multum exinde fatigabatur, declinare niteremur, vix quinto ante sui exitus diem evincere potuimus. Exin ergo assidue lecto decubans, anhela voce omnes, qui ad eum accedere merebantur, in suo quemque ordine Deo vivere hortabatur. Illuxerat Dominica dies Palmarum, et nos pro more circa eum sedebamus. Dixit itaque unus nostrum: Domine Pater, ut nobis intelligi datur, ad Paschalem Domini tui curiam, relicto seculo, vadis. Respondit: Et quidem si voluntas ejus in hoc est, voluntati ejus non contradico: verum si mallet me adhuc inter vos saltem tamdiu manere, donec quæstionem, quam de Animæ origine mente revolve, absolvere possem, gratosus acciperem, eo quod nescio, utrum aliquis eam, me defuncto, sit absoluturus. Ego quippe, si comedere possem, spero convalescere: nam nihil doloris in aliqua parte sentio, nisi quod lasescente stomacho, ob cibum, quem capere nequit, totus deficio.

73 Vesperascente dehinc tertia feria, cum ipse verba, quæ intelligi possent, edere jam nulla valeret, rogatus a Rodolpho d Roffensi Episcopo, ut nobis, qui aderamus et aliis filiis suis, Regi quoque et Regiæ cum liberis eorum, ac populo terræ, qui in ejus obedientia se sub Deo tenuerant, suam absolutionem ac benedictionem largiretur; dexteram, quasi nil mali pateretur, erexit, et signo sanctæ Crucis edito, demisso capite sedit. Jam Fratrum conventus in majori ecclesia matutinas laudes decantabat, et unus eorum, qui circa Patrem excubabant, sumpto textu Evangeliorum, legit Passionem coram eo, quæ ipsa die ad Missam e legi debebat. Ubi autem venit ad verba Domini, Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis super mensam in regno meo; lentius solito spiritum trahere cœpit. Sensimus igitur eum jamjam obitum, et de lecto super cilicium et cineres positus est. Adunatoque circa eum universo filiorum suorum agmine, ultimum spiritum in manus Creatoris emittens, dormivit in pace. Transiit autem illucescente aurora quartæ feriæ, præcedentis Cœnam Domini, quæ erat xi Kalend. Maii, anno videlicet

D
AUCTORE
RADMERO

*scribit de
concordia
libertatis et
gratiæ:*

*Stomacho
cibus fusti-
diente debi-
lior.*

E

*optat absol-
vere librum
de origine
animæ.*

F
*Regi ac reg-
no benedicit,
d*

*c
et dum Pas-
sio legeretur
expirat.*

A Dominicae Incarnationis millesimo centesimo nono, qui fuit annus Pontificatus ejus decimus sextus, vitæ vero septuagesimus sextus.

AL-CTORE
EADMERO

Balsami
vscutum
fere vacuum

toto corpori
inungendo
mirabiliter
abundat

74 Loto igitur ex more corpore ejus, petiit supra stepe memoratus, rerum Anselmi provisor ac dispensator, Balduinus, quatenus facies Patris balsamo, quod admodum parum in parvulo vase sibi, majori ejus parte perdita, remanserat, inungeretur; sperans atque præoptans eo modo illam vel modice amplius servatum iri, ne corrumpetur. Acquivimus, viri industriam amplectentes. Vas ergo ipsius liquoris in manum Episcopus sumpsit, et uncturus vultum defuncti, digitum fundo vasis immersit. Quem illico extrahens, sed vix summitatem ejus madefactam reperiens, ratus est balsamum ipsum ungendæ faciei hand quaquam posse sufficere. Quapropter rogat balsamum, quod conficiendo chrismati in majori ecclesia servabatur, afferri; cupiens videlicet una cum capite, dexteram ejus, per quæ multa bona atque divina dixerat et scripserat, tali unctura honorari. In his cum Episcopo eram, et cum in ministerio illo juvabam. Impressi post eum in vas balsami digitum meum, et æque aut certe minus digito ejus madentem extraxi. Itaque rogatus B Episcopus mihi vas in palmam versare, si forte inde aliqua gutta deflueret, acquievit: et illico, stupentibus cunctis, liquor desiliens, copia sui manum meam complexit, et superefluxit. Hoc ipsum secundo et tertio ac sæpius factum est. Et quid dicam? Tantam abundantiam balsami vas ferme vacuum ministravit, ut intacto vase ecclesiæ, non solum caput et manus, sed brachia, pectus, pedes quoque et totum corpus, non una, sed sæpius repetita vice, omni ex parte inungeremus. Dehinc more summi Pontificis vestibus est sarris indutus, et in oratorium debita cum veneratione delatus.

et sarco
phagus in
congruus
corpori

eidem se
aptat

Variis curæ
rationes
offeruntur,

75 In crastino autem, cum sepulturæ traderetur, sarcophagus, qui illi fuerat pluribus retroactis diebus preparatus, longitudine quidem et latitudine aptus, sed profunditate magna ex parte minus habens inventus est. Quod considerantes, animo defeciebamus, nulla scilicet ratione pati valentes, ut superiori lapide pressus, suaintegritate aliquatenus lesus privaretur. Cum itaque in hoc plurimi fluctuarent, et alii sic, alii vero sic rem posse componi dictitarent: quidam ex conferta multitudine Fratrum acceptum baculum episcopi Roffensis, qui funeris officium præsens agebat, pertransversum sarcophagi super corpus Patri ducere cœpit, et jam illud omni ex parte corpori jacentis præminere, magna nobis exinde admiratione permotis invenit. Ita ergo venerabile corpus Patris Anselmi, Cantuariensis Archiepiscopi ac Primatis totius Britanniae, sepulcro inclusum, quid conditio sortis humanæ habeat in se, omnes, qui pertranseunt, sui exemplo monet attendere. Sane in obitu et post obitum ejus multa a multis visa narrantur, quæ gloriam ejus, quam pro meritis suis eum recepisse a Deo non dubitamus, attestantur. Quibus tamen scribendis laborem intrare noluimus, magis videlicet eligentes silentio nostro omnes, qui dormiendo ea viderunt, pares facere, quam ista scribendo, illa non scribendo, unum alii, quasi potiora viderit, anteferre: ut enim cuncta scribantur, infiniti negotii est. Aperta denique facta, quæ Deus per eum facere dignatus est, et nos talium nudi pro posse digessimus, puto sufficere ad notitiam retributionis et conversationis vitæ ejus. Sit itaque Deo omnipotenti et Filio et sancto Spiritui laus et gratiarum actio, nunc et per omnia seculorum secula, Amen.

ANNOTATA.

a Martira, vulgo Martre alias Fovine, latine Mar-

tes dicitur ovis pullisque infestum animalculum, quasvis D facile perreptans angustias.

b Paulo post, scilicet anno 1108 Roffensis Episcopus, et anno 1114 Cantuariensis Archiepiscopus creatus: in Sagiensi autem Abbatia (quæ a Rogerio Montisgomerii Vicconute et uxore Mabilia restaurata fuerat anno 1060) successerat ipse anno 1089 primo ejus Abbatii Roberto.

c In monastico Anglico pag. 295 dicitur post mortem Roberti Abbatis, anno 1107 defuncti, vacasse Abbatia S. Edmundi annis septem; ac demum anno 1115 Abbatum esse confirmatum, qui fuerat Prior S. Nicassii de Melent: an autem electus vivente S. Anselmo, an postea cassato priori electione substitutus, quis dicit?

d Qui scilicet ex Abbate Sagiensi, jam ante assumptus erat, ut dictum est.

e Eu est Passio secundum Lucam, præscripta pro Feria IV Majoris hebdomadæ, quæ illa nocte erat inchonta.

ALIA VITA

Ex Historia Novorum in Anglia ejusdem Eadmeri sive Edmeri.

LIBRI I PARS II.

E

CAPUT I.

Acta S. Anselmi in morbo Guilielmi I et II Regum Angliæ, et apud Comitem Cestriæ.

P er idem tempus erat quidam Abbas Becci, nomine Anselmus, vir equidem bonus, et scientia litterarum magnifice pollens: contemplativæ vitæ totus intendebat. Hic toti Normanniæ atque Franciæ pro suæ excellentis sanctitatis merito, notus, carus et acceptus, magnæ famæ quoque in Anglia habebatur, ac Regi præfuto necnon Lanfranco Archiepiscopo sanctissima familiaritate copulabatur. Huic, cum nonnumquam pro diversis Ecclesiæ et aliorum negotiis ad curiam Regis veniret, Rex ipse, deposita feritate, qua multis videbatur sævus et formidabilis, ita fiebat inclinus et affabilis ut, ipso præsentem omnino quam esse solebat, stupentibus cunctis, fieret alius. Hunc itaque et Lanfrancum, videlicet viros divina simul et humana prudentia fultos, præ se magni semper habebat; et eos in omnibus, quæ sibi quantum officii eorum referebat agenda erant, dulciori præ ceteris studio audiebat. Unde et consilio eorum ab animi sui severitate in quosdam plurimum et sæpe descendebat; et quatenus in sua dominatione ad observantiam religionis monasteria surgerent, studiose operam dabat. Quæ religio ne nata deficeret, procurabat Ecclesiarum pacem undiquaque tueri, et eis, quæ in usus servientium Deo proficerent, in terris, in decimis, in aliis redditibus, ex suo largiri. Hac tamen benevolentia super Ecclesias Normanniæ propensius respiciebat.

Willielmus
familiaris
SS Anselmo
et Lanfranco.

F

eorum con-
silio utitur:

a
illum aut se
vocat Roto-
magi æger,

b
sed eo æque
agro uti ne-
quiens moritur
in

2 Illic ergo Willielmus cum a vicesimo primo regni sui anno infirmitate, qua et mortuus est, detentus apud Rotomagum fuisset, et se meritis, ac intercessionibus Anselmi omnimodis commendare disposuisset; eum ad se de Becco venire, et non longe a se fecit hospitari. Verum cum ei de salute animæ suæ loqui differret, eo quod infirmitatem suam paulum levigari sentiret; contigit ipsius Principis corpus tanta invaliditudine deprimi, ut curiæ inquietudines nullo sustinere pacto valerent. Transito igitur Sequana, decubuit lecto in Ermentrudis-villa, b quæ est contra Rotomagum in altera fluminis parte. Quidquid tum deliciarum Regi infirmo deferebatur, ab eo illarum medietas Anselmo infirmanti mittebatur. Verumtamen nec eum amplius

A in hac vita videre, nec ei ut proposuerat quidquam de anima sua loqui promeruit: tanta enim infirmitas occupavit utrumque, ut nec Anselmus ad Regem Willielmum, nec Willielmus posset pervenire ad Abbatem Anselmum. Et quidem Willielmus ita mortuus est: non tamen, ut dicitur *inconfessus*: atque Anselmus e vestigio est ab infirmitate relevatus, pristinaeque saluti post modicum redonatus. Qui autem Regio funeri interfuerint, quave pompa corpus ejus Cadomum delatum sit, quamque libera imo quam servili calumnia in ecclesia B. Stephani sepultum sit, et dictu lugendum et auditu fatemur esse miserendum. Quem enim conditio sortis humanae non moveat ad pietatem, cum auditum fuerit, Regem istum, qui tantae potentiae in vita sua extitit, ut in tota Anglia, in tota Normannia, in tota Ceno-manensi patria, nemo contra imperium ejus manum movere auderet; mox ut in terram spiritum exhalaturus positus est, ab omni homine, sicut accepinus, uno solo dumtaxat serviente excepto, derelictum cadaver ejus sine omni pompa per Sequanam nauticella delatum, et cum sepeliri deberet, ipsam terram sepulturae illius a quodam rustico calumniatam; qui eam, hereditario jure reclamans, conquestus est illam sibi jam olim ab eodem injuria fuisse ablatam.

d B Quantus autem inoror Lanfrancum ex morte ejus perculerit, quis dicere possit; quando nos, qui circa illum nuntiata morte illius eramus, statim eum, praecordis angustia, mori timeremus?

3 Defuncto itaque Rege Willielmo, successit ei in regnum Willielmus filius ejus, qui cum Regni fastigia fratri suo Roberto *e* praeripere gestiret, et Lanfrancum, sine cujus assensu in regnum ascisci nullatenus poterat, sibi in hoc ad expletionem desiderii sui non omnino consentaneum inveniret; verens ne dilatio suae consecrationis inferret ei dispendium cupiti honoris, cepit tam per se, quam per omnes quos poterat, fide sacramentoque Lanfranco promitteret, justitiam, aequitatem, et misericordiam se per totum regnum, si Rex foret, in omni negotio servaturum; pacem, libertatem, securitatem Ecclesiarum contra omnes defensurum, necnon praecipis atque consiliis ejus per omnia et in omnibus obtemperaturum. Sed cum posthac in regno fuisset confirmatus, postposita pollicitatione sua, in contraria dilapsus est. Super quo cum a Lanfranco modeste redargueretur, et ei sponsio fidei non servatae opponeretur, furore succensus, Quis, ait, est, qui cuncta quae promittit implere possit? Ex hoc igitur non rectis oculis super Pontificem intendere valebat, licet a nonnullis, ad quae illum voluntas sua trahebat, ipsius respectu, eo superstiti, temperaverit. Erat enim Lanfrancus idem, vir divinae simul et humanae legis peritissimus, atque ad nutum illius, totius regni spectabat intuitus. Qui, cum de hac *f* vita translatus fuisset, quam gravis calamitas ex obitu illius Ecclesiae Angliae devastaverit, multa praetermittendo paucis ostendere placuit. Confestim enim Rex foras expressit, quod in suopectore, illo vivente confotum habuit. Nam mox, ut alia quae perperam gessit omittam, ipsam totius Angliae, Scotiae, et Hiberniae, nec non adjacentium insularum matrem Ecclesiam scilicet Cantuariensem, invasit; cuncta quae juris illius erant, intus et extra per clientes suos describi praecipit, taxatoque vietu monachorum inibi Deo servientium, reliqua sub censu atque in suum dominium redigi jussit. Fecit ergo Ecclesiam Christi venalem: jus in ea dominandi praeter ceteris illi tribuens, qui ad detrimentum ejus in dando pretium, alium superabat: Unde misera successione singulis annis pretium renovabatur. Nullam siquidem conventionem Rex stabilem esse sinebat, sed qui plura promittebat excludebat minus dantem; nisi

forte ad id quod posterior offerebat, prima conventionem vacuata, prior assurgeret. Videres insuper quotidie, sprete servorum Dei religione, quosque nefandissimos hominum regias pecunias exigentes, per claustra monasterii torvo et minaci vultu procedere, hinc inde praecipere, minas intentare, dominationem potentiamque suam in immensum ostentare. Qua de re quae vel quot scandala, dissensiones, inordinationes ortae sint, reminisci piget. Super haec quidam ipsius Ecclesiae monachi, malis ingruentibus dispersi ac missi sunt ad alia monasteria; et qui relictis, multas passi tribulationes et impropria. Quid de hominibus Ecclesiae dicam? qui tam vasta miseria, miseraque vastatione sunt attriti; ut dubitarem, si sequentia mala non essent, an salva vita illorum possent miserius atteri. Nec ista quae dicimus in sola Ecclesia Cantuariensi facta sunt. Desavit immanitas ista etiam in cunctis per Angliam constitutis filiabus ejus, quae viris suis, Episcopis scilicet seu Abbatibus decedentibus, in viduitatem ea tempestate cadebant. Et quidem ipse primus hanc luctuosam oppressionem Ecclesiae Dei indixit, nullatenus eam ex paterna traditione excipiens. Destitutas ergo Ecclesias solus in dominio suo tenebat: nam alium neminem praeter se substituere volebat, quamdiu per suos ministros aliquid, quod cujusvis pretii duceret, ab eis extrahere poterat. Itaque planum erat ubique miseriam videre. Duravit autem fere per quinque annos (ut de aliis taceam) super Ecclesia Cantuariensi haec ipsa miseria, semper in pejus proficiens, sibi que ipsi miserior deteriorque succrescens.

4 Quarto inter haec anno, Hugo Comes Cestrensis, volens in sua quadam Ecclesia monachorum Abbatiam instituere, missis Becum nuntiis, rogavit Abbatem Anselmum Angliam venire, locum inspicere, eumque per monachos suos regulari conversatione informare. Renuit ipse, nec venire voluit: jam enim quodam quasi praesagientes quorundam tangebantur; et, licet clanculo, nonnulli ad invicem loquebantur, eum, si Angliam iret, Archiepiscopum Cantuariensem fore. Quod quamvis omnino remotum esset a voluntate ejus; et firmitas propositi sui, se numquam hoc onus subiturum, certitudinem promitteret animo ejus; tamen quia hoc non omnes intellegebant (providendo bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus) Angliam intrare noluit, ne se hujus rei gratia intrasse quisquam suspicaretur. Contigit interea Comitem ipsum acri languore gravari: quod mox Anselmo mandans, magnopere precatus est, quatenus antiqua familiaritate considerata, ad consulendum animae suae sine mora veniret. Et, si timor, inquit, suscipiendi Archiepiscopatus, ne veniat, eum detinet; fateor, inquit, in fide mea, quoniam id, quod rumor inde jactat, nihil est; ac per hoc indecens ejus sanctitati esse sciat, si nihilo tentus magnae meae necessitati subvenire detrectat. Perstat ille in non veniendo, et Comes aequae permanet in requirendo. Tertio itaque mandat illi haec, Si non veneris, revera noveris, quia nunquam in vita aeterna in tanta requie eris, quin perpetuo doleas te ad me non venisse. Quod ille audiens, Augustae, ait, mihi sunt undique: si Angliam ivero, vereor ne cui per hoc prava suspicio surrepat, et me causa consequendi Archiepiscopatus illuc ire existimet: si non ivero, fraternae caritatis violator ero, quam quidem non solum amiceo, verum exhibere jubemur et inimico: quae denique, si erga inimicum violata peccatum est, erga amicum quid est? Et certe amicus meus familiaris ab antiquo Comes Cestrensis Hugo fuit, qui mei nunc, ut dicit, indiget: In necessitate probatur amicus. Si ergo propter obliquam, quam in me forsitan homines ha-

1) AUCTORE EADHERO

tum marti-
me Cantua-
riensem

1) et monachos
in ea affli-
git,

per quinque
fere annos.

S. Anselmus
a Comite
Cestrensi ro-
gatus in An-
gliam venire,

1)

tandem im-
fortunius
instanti ce-
dens,

nec sine que-
rela sepelitur.

Willielmus
II ut Rex
fit,

Lanfranco
de se promit-
tit optima
quaque:

sed brevi fl-
dem fallit:

mortuo autem
Lanfranco

tum alias
omnes regni
ecclesias,

- A here possunt opinionem, amico meo in sua necessitate non succurro, meum certum, pro dubio aliorum, peccatum incurro. Commendans igitur me, atque meam conscientiam, ab omni terreni honoris ambitione vacuam, Deo, pergam, respecto sancti amoris ejus, morem gerere amico meo : cetera ipse Deus agat, et me salva gratia sua ab omni secularis negotii impedimento, pro sua misericordia, immunem custodiat. Exigebant etiam tum temporis ecclesiae suae quaedam valde necessariae causae, ut Angliam pergeret, sed praefato illum cohibente pavore, nullo pro eis pacto volebat iter arripere. Contigit interea ut Comitissae Ilae i locuturus Bononiam iret; ubi cum per dies aliquot necessario detentus moraretur, mandatum est illi a Beccensibus, ne, si peccato inobedientiae notari nollet, ultra monasterium repeteret, donec transito mari, suis in Anglia rebus subveniret. Profectus igitur, mare transiit, et Dofris appulsus est. Inde citato gressu, ad Comitem venit, ipsumque ab infirmitate jam convaluisse invenit. Detentus est tamen in Anglia fere mensibus quinque, detinente eum non solum Abbatia quam disponere venerat, sed et multiplicium ratione caussarum, quae illius adventus causa non inferior, sicut diximus, erat. Sicque hujus temporis spatium, transit, ut de Pontificatu Cantuariensi nihil ad eum vel de eo dictum actumve sit; ipseque sui periculi, et antiqui timoris securus effectus fuerit. Post haec in Normanniam regredi volens, negata a Rege licentia, copiam id agendi habere non potuit.

5 Inter haec cum gratia Dominicæ nativitatis, omnes regni Primores ad Curiam Regis, pro more, venissent; contigit, ut eorum optimi quique uno consensu inter se de communi Matre regni quererentur, quod viduata suo Pastore, tam diu et tam inaudita vexatione opprimeretur. Hujusmodi ergo de hoc ab eis consilium sumptum est, ut supplici prece Dominum suum Regem convenirent, quatenus orationes, quod posteris mirum dictu fortasse videbitur, per Ecclesias Angliæ fieri ad Dominum permetteret, ut ipse sua pietate Regi inspiraret, quatenus instituto illi digno Pastore, a tanta eam clade, et alias per eam relevaret. Quod cum illi una suggessissent, ipse licet nonnihil exinde indignatus, tamen fieri, quod petebatur permisit; dicens, quod quidquid Ecclesia peteret, ipse sine dubio pro nullo dimitteret, quin faceret omne quod vellet. Hoc ita responso accepto, Episcopi, ad quos ista maxime pertinebant, Anselmum super re ipsa consuluerunt; et quod ipse orationis agenda modum et summam ordinaaret, vix obtinere suis precibus ab eo potuerunt: Episcopi enim praferri in tali statuto, ipse Abbas fugiebat. Coactus itaque, juxta quod magis Ecclesiae Dei expedire sciebatur, modum orandi cunctis audientibus edidit: et laudato sensu ac perspicacia animi ejus, tota quae convenerat Nobilitas regni, soluta curia in sua discessit. Institutæ igitur preces fiunt per Anglorum Ecclesias omnes.

6 Hæc inter evenit, ut die quadam unus de Principibus terræ, cum Rege familiariter agens, promecantibus verbis in hoc, ut fit, sic ei inter alia diceret; Hominem tantæ sanctitatis nullum novimus; quantæ est, ut vere probamus, Abbas Beccensis Anselmus. Nil etenim amat præter Deum, nil (ut in omni studio ejus claret) cupit transitorium. Ad quod Rex subannans, Non, inquit, nec Archiepiscopatum Cantuariensem? Cui cum alter referret, nec illum quidem maxime, sicut mea multorumque fert opinio. Obtestatus est Rex, quod manibus ac pedibus plaudens, in amplexum ejus accederet, si ullam fiduciam haberet, se ad illum posse ullatenus aspirare. Et adjecit, sed per sanctum Vultum k de Loca, (sic enim jurare consueverat) nec ipse hoc tempore nec alius

quis Archiepiscopus erit, me excepto. Hæc illum dicentem e vestigio valida infirmitas corripuit, et lecto deposuit, atque indies crescendo ferme usque ad exhalationem spiritus egit. Quid plura? Omnes totius regni Principes coeunt, Episcopi, Abbates, et quique Nobiles, nihil præter mortem ejus præstolantes. Suggestitur ægro, de salute animæ soæ cogitare, carceres aperire, captivos dimittere, vinculatos solvere, repetendarum pecuniarum debita perdonare; Ecclesias, suo eatenus dominio et servituti subactas, locatis Pastoribus, libertati restituere, præcipueque Ecclesiam Cantuariensem; cujus oppressionem, inquit, totius in Anglia Christianitatis constat esse detestandam dejectionem. Hac tempestate Anselmus iascius horum morabatur in quadam villa non longe a Glocestria, ubi Rex infirmabatur. Mandatum ergo illi est, quatenus sub omni festinatione ad Regem veniat, et ejus obitum sua presentia tueatur et muniat. Accelerat ipse venire, audito tali nuncio, et venit. Ingreditur ad Regem, rogatur quid consilii salubris morientis animæ judicet. Exponi sibi primo postulat, quid se absente ab assistentibus, ægro consultum sit. Audit, probat, et addit, Scriptum est. Incipite domino in Confessione: unde videtur mihi ut primo de omnibus, quæ se contra Deum fecisse cognoscit, puram confessionem faciat, et se omnia, si convaluerit emendaturum sine fictione promittat, ac deinde quæ consulistis, absque dilatione fieri jubeat. Laudatur hæc consilii summa, sibi hujus confessionis suscipiendi injungitur cura. Refertur ad notitiam Regis, quid saluti animæ illius magis expedire Anselmus dixerit. Nec mora, acquiescit ipse, et corde compunctus, cuncta, quæ viri sententia tulit, se facturum, necnon totam vitam suam in in mansuetudine, et justitia amplius servaturum pollicetur. Spondet in hoc fidem suam, et vades inter se et Deum facit Episcopus suus, mittens qui hoc votum suum Deo super altare, sua vice promittant. Scribitur Edictum, regioque sigillo firmatur, quatenus captivi quicumque sunt in omni dominatione sua relaxentur, omnia debita irrevocabiler remittantur: omnes offensiones antehac perpetratæ, indulta remissione, perpetuæ oblivioni tradantur. Promittuntur insuper omni populo bonæ et sanctæ leges, inviolabilis observatio juris; injuriarum gravis, et quæ terreat ceteros, examinatio. Gaudetur a cunctis, benedicatur Deus in istis, obnixè oratur pro salute talis ac tanti Regis.

ANNOTATA.

a Willielmus obtenta de Haroldo victoria coronatus est Londini ad finem anni 1066 et mortuus anno 1087.

b Ea nunc Sotte-ville nuncupatur, quasi villa inferior.

c Sincon Dunelmensis ait, quod Willielmus I, Rex Angliæ, celesti Viatico munitus excesserit: interim tam ipse quam ceteri Regem punitum insinuant, quod, oppido quodam in Francia occupato, omnes ecclesias in ea sitas, et cum his duos sanctos Reclusos combussisset.

d Joannes Bromton in Chronico, satis pathetice rem describit, additque, quod illa querela adeo omnes movit, ut prius viro conquarenti pro voto satisfacerent ut ac deinde exequias mortuo adimplerent.

e Ex dispositione paterna id factum scribunt ceteri; eo quod Robertus primogenitus, ob non relictam sibi libere Normanniam rebellans patri, apud Philippum Franciæ Regem ogeret.

f Mortuus est Lanfrancus anno 1089, Guilielmi II anno 2, Quinto, aliis Nono Kalendas Maji.

g Anno Christi 1082.

h Hugo Comes Cestrensis nepos Willielmi I ex Sorore,

AUCTORE
FADMIRO

ex suorum
Beccensium
Imperio.

illuc trajicit,
et ibi detinetur
mensibus 5.

Pro restitu-
tione Can-
tuariensis
Ecclesiæ,

preces indi-
cendus roga-
tus ordinat:

Rex pertinax
in proposito
contrarius,
morto corripi-
tur.

et animæ
suæ consultu-
rus, Ansel-
mum advo-
cans,

confessione
correctionem
malorum
promittit

A *Sorore, vixit usque ad annum 1106 teste Knyghtono lib. 2 cap. 8 de Eventibus Angliæ.*

i *Est hæc B. Ida, mater Godefridi Bulloni, dein Regis Hierosolymitani : illius Vitam illustravimus ad diem 13 Aprilis. Plures ei epistolas S. Anselmus scripsit.*

k *Vultus sanctus de Luca est imago Domini Crucifixa, quæ creditur a Nicodemo sculpta ; et circa annum 702 e Syria in Hetruriam translata, Lucæ colitur miraculis celeberrima : de qua videndi historici Lucensei, et post alios Franciottus de Sanctis Lucensibus pag. 153*

CAPUT II.

Electio in Archiepiscopatum Cantuariensem et post varias tergiversationes consecratio.

Designatus Archiepiscopus Cantuariensis,

B Interea Regi a bonis quibusque suadet, quatenus, communem totius regni Matrem, instituendo illi Pastorem, solvat a pristina vilitate. Consentit libens, et in hoc animum suum versari fatetur. Quæritur itaque quis hoc honore fungi dignius possit. Sed cunctis ad nutum Regis pendentibus, prænuntiavit ipse, et concordii voce subsequitur acclamatio omnium, Abbatem Anselmum tali honore dignissimum. Expavit Anselmus ad hanc vocem, et expalluit : cumque raperetur ad Regem, ut per virgam pastorem investituræ Archiepiscopatus de manu ejus susceperet ; toto conamine restitit, idque multis obsistentibus causis nullatenus fieri posse asseruit. Accipiunt igitur eum Episcopi et ducunt seorsum de multitudine, hæc ei verba dicentes : Quid agis ? quid intendis ? quid contraire Deo niteris ? Vides omnem Christianitatem in Anglia fere periisse, omnia in confusionem venisse, omnes abominationes emerxisse quinquaversum ; nos ipsos et quas regere deberemus Ecclesias Dei, in periculum mortis æternæ per tyrannidem istius hominis decidisse, et tu, cum possis subvenire, contemnis ? Quid, o mirabilis homo, cogitas ? Quo fugit sensus tuus ? Ecclesia Cantuariensis, in cujus oppressionem omnes oppressi sumus et destructi, te vocat, te sublevatorem sui et nostri anxiam quæritat ; et tu postposita libertate ejus, postposita nihilominus relevatione nostra, fratrum laboris participium abjici ? tui solus otiosam quietem appetis ? Ad hæc ille, Sustinete, inquit, quæso, sustinete, et intendite : fateor, verum est, tribulationes multæ sunt, et ope indigent ; sed considerate obsecro, Ego jam a grandævus sum, et omnis terreni laboris impatiens : qui ergo pro me ipso laborare nequeo, qualiter laborem totius Ecclesiæ per Angliam constitutæ suscipere queo ? Ad hæc, sicut mea mihi conscientia testis est, ex quo monachus fui, secularia negotia fugi, nec unquam eis ex voto intendere potui : quia nihil in eis esse constat, quod me in amorem aut delectationem sui flectere queat. Quare sinite me pacem habere, et negotio, quod nunquam amavi, ne non expediat, implicare nolite. Tu tamen, inquit, primatum Ecclesiæ nihil hæsitans suscipe, et præi in via Dei, dicendo et præcipiendo quod faciamus ; et ecce tibi manus dabinus, quod sequendo et obtemperandoquæ jusseris non deficiemus. Tu Deo pro nobis intende, et nos secularia tua disponemus pro te. Impossibile est, ait, quod dicitis : Abbas sum monasterii regni alterius, Archiepiscopum habens cui obedientiam, terrenum h Principem cui subjectionem, monachos quibus debeo consilium atque auxilium subministrationem. His omnibus ita sum astrictus ut nec monachos deserere possim, sine illorum concessione, nec me a domatu Principis mei valeam exuere sine ejus permissione, nec obedientiam Pontificis mei subterfugere queam cum salute animæ meæ absque ipsius absolutione. De his omnibus, aiunt, leve consilium,

multis se excusat apud Episcopos,

et facilis erit assensus omnium. Ait ille, Nihil est omnino ; non erit quod intenditis.

8 Rapiunt igitur hominem ad Regem ægrotum, et pervicaciam ejus exponunt. Contristatus est Rex, pene ad suffusionem oculorum, et dixit ad eum : O Anselme quid agis ? Cur me pœnis æternis cruciandum tradis ? Recordare quæso fidelis amicitie, quam Pater meus et mater mea erga te et tu semper erga eos habuisti, et per ipsam obsecro, ne patiaris filium eorum me in corpore et anima simul perire. Certus sum enim quod peribo, si Archiepiscopatum in meo dominio tenens, vitam finiero. Succurre igitur mihi, succurre Domine Pater, et suscipe Pontificatum, pro cujus retentione nimis confundar, et vereor ne in æternum plus confundar. Compuncti sunt ex his verbis quique assistentium, et Anselmum se excusantem, et tantum onus nec tunc quidem subire volentem, invadunt, talia cum quadam indignatione, et conturbatione ipsi ingerentes ; Quæ dementia occupavit mentem tuam ? Regem turbas, turbatum penitus necas, quandoquidem illum jam morientem obstinatio tua exacerbare non formidas. Nunc igitur scias, quia omnes perturbationes, omnes oppressiones, omnia crimina, quæ deinceps Angliam prement, tibi imputabuntur ; si tu hodie, per susceptionem curæ pastoralis, eis non obviaveris. Inter has angustias positus Anselmus, vertit se ad duos monachos, qui secum erant, Baldwinum videlicet et Eustachium, dixitque illis : Ah Fratres mei, cur mihi non subvenitis ? Dixit hoc (ecce coram Deo, quia non mentior) in tanta, sicut affirmare solebat, anxietate constitutus, ut si ei tunc optio daretur, multo lætius salva reverentia voluntatis Dei mori eligeret, quam Archiepiscopatus dignitate sublinari. Respondit itaque Baldwinus : Si voluntas Dei est ut ita fiat, nos qui sumus qui voluntati Dei contradicamus ? Quæ verba lacrymæ, et lacrymas sanguis ubertim mox e naribus illius profluens secutus est, palam cunctis ostendens, ex qua cordis contritione cum lacrymis verba prodierint. Audito hujusmodi responso, Anselmus ; Væ, quam cito, inquit, baculus tuus contractus est. Sentiens ergo Rex, quod incassum labor omnium expendebatur, præcepit ut omnes ei ad pedes caderent, si forte vel ita ad consentiendum illi posset. Sed quid ? Cadentibus illis, cecidit ipse coram eis, nec a prima sententia sua cadere voluit. At illi, animati in eum seque ipsos pro mora quam objectionibus ipsius intendendo passi sunt, ignaviæ redarguentes, Virgam huc pastorem, Virgam, clamitant, pastorem. Et arrepto brachio ejus dextro, alii renitentem trahere, alii impellere, lectoque jacentis cœperunt applicare. Rege autem ei baculum porrigente, manum contra clausit et eum suscipere nequaquam consensit. Episcopi vero digitos ejus strictim volæ infixos erigere conati sunt, quo vel sic manui ejus baculus ingereretur. Verum cum in hoc conatum suum aliquamdiu frustra expenderent, et ipse pro sua, quam patiebatur, læsione verba dolentis ederet ; tandem, indice levato, sed protinus ab eo reflexo, clausæ manui ejus baculus appositus est, et Episcoporum cum manibus cum eadem manu compressus atque retentus. Acclamante autem multitudine, Vivat Episcopus, vivat ; Episcopi cum Clero, sublimi voce hymnum Te Deum laudamus de antarecepere, electumque portaverunt Pontificem potius quam duxerunt in vicinam ecclesiam ; ipso modis, quibus poterat, resistente, atque dicente ; Nihil est quod facitis. Nihil est quod facitis. Gestis vero quæ in tali causa geri in ecclesia mos est, revertitur Anselmus ad Regem, dicens illi, Dico tibi, Domine Rex, quia ex hac tua infirmitate non morieris, ac pro hoc volo noveris, quam bene corrigere poteris, quod de me nunc actum est ; quia

11 AUCTORE RADMERO

urgetur a Rege,

E

incitatur a socio Baldwino,

vi cogitur :

F

acclamatur et consecratur :

nec

A nec concessi, nec concedo ut ratum sit. His dictis, reflexo gressu discessit ab eo.

AUCTORE
EADMERO

9 Deducentibus autem eum Episcopis cum tota regni Nobilitate, cubiculo excessit: conversusque ad eos, in hæc verba sciscitatus est: intelligitis quid molimini? Indomitum taurum, et vetulam ac debilem ovem, in aratro conjungere, sub uno jugo disponitis. Et quid inde proveniet? Indomabilis utique feritas tauri sic ovem, lanæ et lactis et agnorum fertilem, per spinas et tribulos hæc et illac raptam, si jugo se non excusserit, dilacerabit, ut nec ipsa sibi, nec alicui, dum nihil horum ministrare valebit, utilis existat. Quid ita inconsiderate ovem tanro copulastis? Aratrum Ecclesiam perpendite, juxta Apostolum dicentem, Dei agricultura, Dei edificatio estis. Hoc aratrum in Anglia duo boves ceteris præcipientes regendo trahunt, et trahendo regunt, Rex videlicet et Archiepiscopus Cantuariensis: iste seculari justitia et imperio, ille divina Doctrina et magisterio. Horum hominum unus, scilicet Lanfrancus Archiepiscopus, mortuus est; et alius, ferocitatem indomabilis tauri obtinens, jam invenitur aratro præfatus: et vos loco mortui bovis, me, vetulam ac debilem ovem, cum indomito tauro conjungere vultis? Quæ dico, satis intelligitis; et ea re, quid cui velitis associare, vellem consideraretis considerantes ab inepto desisteretis. Quod si non desistitis, en prædico vobis, quia me, de quo lanam et lac verbi Dei et agnos in servitium ejus nonnulli possent habere (extra quam modo putetis) regia feritas diversis a se fatigatum injuriis opprimit; et gaudium, quod nunc de me quasi pro revelationis vestræ spe vos tenet, multos (cum nil consueti consilii aut sperati auxilii per me habere potueritis) versum in moestitiam dolentes efficiet: eoque proficietis, ut Ecclesiam, quam relevare a viduitate, tantopere satagitis; relabi in viduitatem, etiam vivente Pastore suo, quod pejus est, quandoque cernatis. Et hæc mala, quibus imputabuntur, nisi vobis, qui tam inconsiderate Regis feritatem et meam imbecillitatem conjunxistis? Cum igitur me oppresso, nullus ex vobis fuerit, qui ei in aliquo audeat obviare; vos quoque proculdubio pro libitu suo non dubitabit undique conculcare. Hæc dicens, ac, erumpentibus lacrymis, dolorem cordis simulare non valens, ad hospitium suum, dimissa curia vadit. Acta sunt hæc anno Incarnationis Dominicæ millesimo nonagesimo tertio, Pridie nonas Martii, prima Dominica e Quadragesimæ. Præcepit itaque Rex, ut sine dilatione ac diminutione investiretur de omnibus ad Archiepiscopatum pertinentibus intus et extra, atque ut civitas Cantuaria, quam Lanfrancus suo tempore in beneficio a Rege tenebat, et d Abbatia S. Albani, quam non solum Lanfrancus sed et antecessores ejus habuisse noscuntur, in alodium e Ecclesiæ Christi Cantuariensis, pro redemptione animæ suæ perpetuo jure transirent.

1 Cor. 3. 9

prædicit calamitates
subsecuturas

B

suamque
expulsionem.

c
recipit jura
Archiepiscopalia.

C

d

e

10 Anselmus autem post hæc in villis ad Archiepiscopatum pertinentibus ex præcepto Regis morabatur, conversante secum ac victui suo exinde necessaria quæque procurante venerabili Gundulpho f Roffensi Episcopo. Interea missi sunt a Rege nuntii cum litteris in Normanniam ad Comitem, ad Pontificem Rotomagensem, ad monachos Beccenses, quatenus iis, quæ in Anglia de Abbate Beccensi gesta fuerant, singuli quantum sua intererat assensum præberent. Sed quid? Plurima in hunc modum acta nihil apud eos profecerunt: tandem tamen inopportuna ratione et rationabili importunitate, Deo disponente, devicti, quæ de Anselmo cæpta erant, perfici concesserunt; et ne onus impositum subterfugeret, ei, per obedientiam, injunxerunt. Unde et litteræ a singulis singulæ scriptæ sunt, quæ in uno

per litteras
ab Archiepiscopo Rot.
et Duce
Norm. scrip-
tas jubetur
acquiescere
sue electioni

eodemque concordantes, per nuntios Anselmo et D Regi sunt transmissæ, de quibus omnibus unus huic opusculo inseram, quatenus in ipsis et aliarum sensus eluceat. Sint igitur hæc: Frater Guillelmus g Archiepiscopus suo Domino et amico Anselmo, Dei benedictionem et nostram. De his quæ de vobis a me Rex quæsivit, et de quibus ipse mihi scripsistis, sicuti de tanta re decuit huc usque diu multumque pertractavi, et amicorum meorum ac vestrorum super hoc consilium quæsivi. Qui utrumque voluissent, si possibile fuisset, et vestram semper, ut olim, habere præsentiam, et non facere unde offenderent divinam voluntatem. Sed quia ad hoc res venit ut utrumque impleri nequeat: sicut dignum est, divinam voluntatem nostræ præponimus; et nostram voluntatem divinæ subjicimus, atque ex parte Dei et S. Petri, omniumque amicorum meorum ac vestrorum, qui secundum Deum vos diligunt, jubeo, ut pastorem curam Cantuariensis Ecclesiæ et Ecclesiastico more benedictionem Episcopalem suscipiatis, oviumque vestrarum, vobis, ut credimus, divinitus commissarum saluti deinceps invigiletis. Valete, Viscera mea.

11 Istæ litteræ, cum aliis Anselmo directis, prius ipsi quam Regi suæ sunt allatæ. Inter hæc, juxta quod Anselmus prædixerat, Rex ab infirmitate convaleuit. Mox igitur cuncta quæ infirmus statuerat bona dissolvit, et irrita esse præcepit. Captivumque, qui nondum fuerant dimissi, jussit ut acutius solito custodirentur; dimissi, si capi possent, recluderentur; antiqua jamque donata debita in integrum exigerentur; placita et offensiones in pristinum statum revocarentur; illorumque judicio, qui justitiam subvertere magis quam tueri defendere curabant, tractarentur et examinarentur; ad miserorum utique oppressionem et pecuniæ direptionem potius quam ad alicujus peccati correctionem. Orta est ergo tam vasta miseria miseraque vastatio per totum regnum, ut qui illius recordatur, parem se ei ante hanc vidisse in Anglia, sicut æstimo, non recorderetur. Siquidem omne malum quod Rex fecerat, priusquam fuerat infirmatus, bonum visum est, comparationem malorum quæ fecit, ubi est, sanitati redonatus. Quæ si qui scire velint de quo fonte manaverint, ex eo perpendere possunt, quod ipse prædicto Roffensi Episcopo, cum illum, recuperata sanitate, familiari affatu moneret, ut se amplius circumspecte secundum Deum in omnibus haberet, respondit: Scias, o Episcopo, quod per sanctum Vultum de Luca, nunquam me Deus bonum habebit pro malo quod mihi intulerit. Hæc de Rege ad præsens succincte memorasse sufficiat, jamque ad destinatum narrandi ordinem sermo recurat. Cum igitur Anselmus, secundum quod prædiximus, litteras a Normannia destinatas suscepisset, et Rex de Dofris a colloquio Roberti Comitis Flandriæ Rovecestram, ubi tunc ipse Anselmus erat, venisset, in secretum locum Anselmus Regem tulit, cumque taliter allocutus est: In utroque dubius pendet adhuc, Domine mi Rex, animus meus, utrum videlicet acquiescam Pontificatum suscipere; an non. Verum si me ad susceptionem illius ratio perduxerit, volo brevi prænoscas, quid velim mihi facias. Volo equidem ut omnes terras, quas ecclesia Cantuariensis, ad quam regendam electus sum, tempore beatæ memoriæ Lanfranci Archiepiscopi tenebat, sine omni placito et controversia ipsi Ecclesiæ restituas: et de aliis terris, quas eadem Ecclesia ante suum tempus habebat, sed perditas nondum recuperavit, mihi rectitudinem judiciumque consentias. Ad hæc volo, ut in iis quæ ad Deum et Christianitatem pertinent, te meo præ ceteris consilio credas, ac sicut ego te volo terrenum habere dominum et defensorem, ita et tu me spiri-
tualem

g

a Rege Sanitati resti-
tuto,
sed in pejor-
em dilapso,

exigit restitu-
tionem
omnium ad
Ecclesiam
Cantuarien-
sem perti-
nentium
f

et debitam Urbano Romano Pontifici obedientiam.
h
i
 A tualem habeas patrem et animæ tuæ provisorem. De Romano quoque Pontifice Urbano, quem pro Apostolico hucusque non recepisti, et ego jam recepi atque recipio, eique debitam obedientiam et subjectionem exhibere volo, cautum te facio ne quod scandalum inde oriatur in futuro. De his quæso tuæ voluntatis sententiam edicito, ut ea cognita certior fiam quo me vertam. Rex itaque, vocato ad se Willielmo *h* Dunelmensi Episcopo, et Roberto Comite de Mellento, jussit ut eis præsentibus, quæ dixerat iteraret. Fecit imperata, et Rex sibi per consilium ita respondit: Terras de quibus Ecclesia *i* saisita quidem fuerat sub Lanfranco omnes, eo, quo tunc erant, tibi modo restituiam, sed de illis quas sub ipso non habebat, in præsentem nullam tecum conventionem instituo: verumtamen, de his et aliis, credam tibi sicut debebo. Finierat Rex in istis et ab invicem discesserunt.

h
Rege id egregius faciente,
absolrendum se sperat:
sed frustra.
excipitur magno gaudio Cantuariæ 25 Septemb.
sed mox a ministro Regis perturbatur,
 B 12 Deinde, paucis diebus interpositis, Rex ipse consensum, quem a Normannis super Anselmo, juxta quod prælati sumus, expetierat, per epistolas accepit. Et veniens in villam suam, quæ *k* Windlefora vocatur, Anselmum per se suosque convenit; quatenus et secundum totius regni de eo factam electionem Pontifex fieri ultra non negaret, et terras Ecclesiæ, quas ipse Rex, defuncto Lanfranco, suis dederat pro statuto servitio, illis ipsis hereditario jure tenendas, causa sui amoris condonaret. Sed Anselmus nolens Ecclesiam, quam necdum re aliqua investierat, expoliare; terras, ut petebatur, nullo voluit pacto concedere: et ob hoc, orto inter eum et Regem dissidio, quod primum quoque de Pontificatu ejus agebatur, indefinitum remansit. Unde Anselmus oppido lætatus est, sperans se hac occasione a Prælationis onere per Dei gratiam exonerandum. Jam enim cum Virga pastoralis curam, quam super Beccon Abbas susceperat, pro descripta superius absolutione, ipsi Beccon restituerat: et nunc, eo quod terras Ecclesiæ injurie dare volebat, Episcopalis officii onus sese lætus evasisse videbat. Verum cum decurso non exiguo tempore, clamorem omnium, de Ecclesiarum destructione conquerentium, Rex amplius ferre nequiret; virum ad se Wintoniæ, adunato ibi conventu Nobilium, venire fecit: ac multis bonis et Ecclesiæ Dei profuturis promissionibus illectum, Primum Ecclesiæ Anglorum suscipere suasit atque persuasit. Ille igitur more et exemplo prædecessoris sui inductus, pro usu terræ, Homo Regis factus est; et sicut Lanfrancus suo tempore fuerat, de toto Archiepiscopatu, saisiri jussus est.

excipitur magno gaudio Cantuariæ 25 Septemb.
sed mox a ministro Regis perturbatur,
 C 13 Venit posthæc Cantuariam vii Kalendas Octobris; atque immensa monachorum, Clericorum, totiusque plebis alacritate susceptus, ad regendam Ecclesiam Dei, locum Pontificis, magno deductus honore, conscendit. Eodem die venit Cantuariam a Rege missus quidam, nomine Ranulphus, regis voluntatis maximus executor: qui, spreta consideratione pietatis ac modestiæ, placitum contra eum ipsa die instituit; et ferus ac tumens tantum Ecclesiæ gaudium conturbare non timuit. Quæ res cunctorum animos graviter vulneravit, conquerentium ac nimis indigne ferentium tanto viro tantam injuriam fieri, ut nec primum quidem suæ dignitatis diem permetteretur in pace transigere. Quorum indignationi hoc quoque non parum doloris adjiciebat, quod negotium unde agebatur ad jura Ecclesiæ pertinebat; nec in aliquo regalis judicii definitionem respiciebat. Igitur eo tempore nimis atroci plaga percussi sunt homines ipsius Ecclesiæ. Unde Anselmus vehementissime dolens, sed Regi contraire non valens, ex præsentibus futura conjecit; et, quia multas in Pontificatu angustias foret passurus, intellexit atque prædixit. Accedens itaque ad novum sibi

insolitum genus serviendi Deo, juxta Salomonem, stabat in timore, et præparabat animam suam ad tentationem, sciens omnes pie volentes in Christo vivere tribulationem necessario pati oportere.

m
n o consecratur 4 Decembris,
p q
 14 Instante vero tempore suæ consecrationis, venit ex more Thomas *m* Archiepiscopus Eboracensis, et omnes Episcopi Angliæ, Cantuariam; eumque debita veneratione ibi Pontificem consecravere pridie nonas Decembris. Duo tamen Episcopi, Wigornensis *n* videlicet et Exoniensis *o*, infirmitate detenti, huic consecrationi interesse non valuerunt. Sed nuntiis apicibusque directis, absentiam suam Coepiscoporum suorum præsentiae hac in causa præsentem et consentaneam fore denuntiaverunt. Verum cum anteordinandi Pontificis examinationem, Walchelinus *p* Wentanus Episcopus, rogatu Mauriti *q* Episcopi Londoniensis, ejus hoc officium est, Ecclesiastico more electionem scriptam legeret; mox in primo versu Thomas Eboracensis graviter offensus, eam non jure factam conquestus est. Nam cum diceretur, Fratres et Coepiscopi mei, vestræ fraternitati est cognitum, quantum temporis est ex quo, accidentibus variis eventibus, hæc Lorobernensis Ecclesia totius Britannicæ Metropolitana suo sit viduata pastore, subintulit, dicens, Totius Britannicæ Metropolitana? Si totius Britannicæ Metropolitana; Ecclesia Eboracensis, quæ metropolitana esse scitur Metropolitana non est. Et quidem Ecclesiam Cantuariensem Primate totius Britannicæ esse scimus, non Metropolitanam. Quod auditum, ratione subnixum esse, quod dicebat intellectum est. Tunc statim scriptura ipsa mutata est, et pro Totius Britannicæ Metropolitana, Totius Britannicæ Primas scriptum est, et omnis controversia conquievit. Itaque sacravit eum ut totius Britannicæ Primate. Cum igitur inter sacrandum pro ritu Ecclesiæ, textus Evangelii super eum ab Episcopis apertus tentus, et peracta consecratione, fuisset inspectus: hæc in summitate paginæ sententia reperta est. Vocavit multos, et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia; et cæperunt simul omnes excusare. Deinde jam consummato ordinationis suæ die octavo, Cantuariam egrediens, ad curiam Regis pro imminente Nativitate Domini vadit. Quo perveniens, hilariter a Rege totaque regni Nobilitate suscipitur.

ANNOTATA.

- F*
 a Grandævus erat annorum sexaginta.
 b Robertus hic Dux Normanniæ erat, Guillelmi Conquestoris, ut dictum, primogenitus: cui Normanniam moriens pater dimiserat, utpote hereditario jure ad eum spectantem: de aliis, quæ acquiserat armis, credidit se, eo propter rebellionem excuso, posse pro arbitrato dispendere. Sed neque Normanniam in pace possedit, omnia agente Guillelmo ut ea quoque parte fratrem excluderet, uti et fecit: quæ fusc Normanni et Angli tractant.
 c Fuit eo anno cyclo Lunæ 11, Solis 10, littera Dominicali B. Pascha celebratum 17 Aprilis, dies Cinerum sive initium Quadragesimæ 2 Martii.
 d Abbatia S. Albani, in agro Hertfordensi, constructa ab Offa Rege Merciorum, et a Lanfranco Archiepiscopo instaurata et possessionibus aucta. Colitur S. Albanus 22 Junii, quo die sub Diocletiano est martyrio coronatus.
 e Allodium est prædium liberum, nulli servituti obnoxium, sive ex solido concessum sine onere, quod ipsum indicat vocis etymon Al od, quod est, plane vacuum. Consule Seldenum et Glossarium Spelmani.
 f Gundulfus Roffensis ex cœnobio Becensi assumptus fuerat, adnitente B. Lanfranco anno 1077; et Episcopatum

D
 AUCTORE
 FADMERO
 Eccli. 2 4.

AUCTORE
EADMERO

A *Episcopatum magna cum laude tenuit usque ad 7 Martii anni 1108.*

g *Maurilio Rotomagensi Archiepiscopo supra memorato (qui mandatum Anselmo dederat non recusandi quantumcumque magnam Prælaturam, ut dictum, in Vita) Joannes successit anno 1067, Joanni Guillelmus hic anno 1079, et sedit usque ad 1110.*

h *Hunc Guillelmum Dunelmensem Malmesburiensis depingit, ut fœdum Regis assentatorem, omniumque turborum S. Anselmo suscitaturum signiferum, alias suo Episcopatu utilitem, quem tenuit varia fortuna usque ad an. 1097.*

i *Saisire in possessionem mittere, alias investire, cujus composita Dissaisire possessione exuere, et Re-saisire in possessionem restituere. Vox origine Gallica, et apud Gallos nunc violentam occupationem significans.*

k *De Windlesora villa pluribus agetur 23 Aprilis, in Analectis post Acta S. Georgii. Cap. II, tamquam de Garteriani Ordinis natali loco.*

l *Ranulfum Dunelmensem coloribus suis describit Malmesburiensis, tamquam consultorem et executorem omnium de rebus sacris undinationum per Angliam, qui Dunelmensem Episcopatum oblato pretio emerit an.*

B *1099, ac tenuerit annis 29.*

m *Thomas, hujus nominis primus Archiepiscopus Eboracensis, institutus anno 1070, mortuus 1100, valde laudatur a scriptoribus.*

n *Wigorniensis Episcopus erat S. Wulstannus, an. 1062 consecratus, mortuus an. 1095, 19 Januarii quando ejus Acta illustravimus.*

o *Osbernus Exoniensis Episcopus, sedit ab anno 1074 ad 1103: ad quem est Epistola infra lib. 3 num. 15.*

p *Creatus est Wintoniensis Episcopus Walkelinus an. 1070 ad 1097, laudatus Præsul, nisi quod erga monachos iniquior fuerit: alibi Walchelmus scribitur et forsitan melius.*

q *Mauritius Londiniensis institutus an. 1087, viginti annis sedem tenuit, et ecclesiam S. Pauli exustam restaurans, fecit opus tota Anglia famosissimum, nupero incendio Londiniensi consumptum.*

CAPUT III.

Acta cum Rege in Normannia abituro. Ecclesiæ dicata. Episcopus Lincolnensis consecratus. Concilium petatum.

Regi profecturo in Normanniam offert 500 argenti libras;

Q *ua tempestate, Rex Normanniam fratri suo Roberto, toto conamine, auferre laborans, multam et immensam undecumque collectam pecuniam in hoc expendebat; adeo ut nonnullas etiam difficultates pateretur, quas regiam pati Excellentiam indecens videbatur. Suasus igitur ab amicis suis novus Pontifex, quingentas argenti libras Regi obtulit; sperans et pollicentibus credens, sese pro hoc ejus deinceps gratiam firmiter adepturum; et quæ Dei sunt intendere volentem, fautorem in cunctis habiturum; necnon rebus Ecclesiasticis intus et extra pacem tuitionemque illius contra omnes æmulos acquisiturum. Rex ergo tali oblatione audita, bene rem quidem laudando respondit: sed quidam malignæ mentis homines Regem, ut fieri solet, ad hoc perduxerunt, quatenus oblatam pecuniam spernendo recipere non acquiesceret.*

16 *Tu, inquit, eum præ ceteris Angliæ Principibus honorasti, distasti, exaltasti; et nunc, cum tua necessitate considerata duo millia, vel certe, ut levissime dicatur, mille libras pro agendis munificentiae tuæ gratiis tibi dare deberet; quingentas (proh pudor!) offert. Sed paululum sustine, faciemque tuam super eo commuta, et vibeis quod consuetudo aliorum ductus terrore, ovans ad tuam beni-*

gnitatem recuperandam, quingentis quas offert totidem libras adjiciet. Siquidem hunc ipse Rex morem, erga cunctos quibus dominabatur, habebat, ut cum quis eorum aliquid ei pecuniarum, etiam solius gratiæ obtentu, offerebat, oblatum, nisi quantitas rei voto illius concurreret, sperneret: nec offerentem in suam ulterius amicitiam admittebat, si ad determinationem suam oblatum munus non auget. Opinati sunt ergo illi maligni Anselmum quoque hoc more terrendum, atque ad explendam Regis voluntatem aucta pecunia illico permovendum. Verum mentita est iniquitas sibi. Itaque mandatur illi, Regem oblatam pecuniam refutare, et miratus est aditque Rege, sciscitatus est, utrum ab eo tale mandatum processerit, an non? Audit vere processisse: et statim postulans ait, Ne mi Domine, precor hoc facias, ut quod in præsentiarum offero suscipere abnuas. Licet enim primum sit, non tamen extremum Archiepiscopi tui donum erit. Et fateor, utilius tibi est et honestius, a me pauca cum amica libertate et sæpe suscipere, quam violenta exactione mihi multa simul sub servili conditione auferre. Amica nempe libertate me et omnia mea ad utilitatem tuam habere poteris, servili autem conditione nec me nec mea habebis. Ad quæ, iratus Rex, Sint, inquit, cum jurgio tua tibi, sufficient mea mihi. Vade. Surrexit ergo et exiit, reputans apud se, forte non sine sui præmonitione, primo ad Sedem suam introitus die, Evangelium lectum fuisse, Nemo potest duobus Dominis servire. Et alacrior in seipsum reversus, Benedictus sit, ait, omnipotens Deus, qui me sua misericordia immunem servavit ab omni infamia. Si enim hæc quæ obtuli, Rex gratiose suscepisset; profecto a malignis hominibus, qui exundant, jam ante pro Episcopatu promissa, et nunc sub callida oblatione reddita, fuisset putatum. Sed modo quid agam? Præsignatum utique munus pro redemptione animæ suæ pauperibus Christi dabo, non illi: et quo ei suam gratiam infundat neque ab omni malo defendat, devotus orabo. Quæsita dehinc per internuntios, sed quia pecuniam duplicare noluit, minime acquisita gratia ejus, a curia, festivitate finita, recessit, sollicitius agens, oblato munere, ut proposuerat, Christi pauperes recreare.

17 *Veniens autem in villam suam, quæ Herga vocatur, dedicavit illic ecclesiam quam Lanfrancus quidem fabricaverat, sed morte præventus sacrare nequiverat. Inter quam dedicationem, venerunt illuc duo Canonici de S. Paulo, ab Episcopo Londoniæ missi, litteras ex parte Episcopi deferentes, in quibus ut ipsam dedicationem, donec simul inde loquerentur, differret, deprecatus est. Dicebat enim ipsam ecclesiam in sua Parochia esse, et ob hoc licet in terra Archiepiscopi fuerit, dedicationem illius ad se pertinere. Audiens hoc Anselmus, et antecessorum suorum antiquam consuetudinem sciens; ratus est ab ipso ministerio pro hominum precibus nun cessandum, nec fecit. Si quidem mos et consuetudo Archiepiscoporum Cantuariensium ab antiquo fuit et est, ut in terris suis ubicumque per Angliam sint, nullus Episcoporum præter se jus aliquod habeat: sed humana simul et divina omnia, velut in propria Diocesi, in sua dispositione consistent. Anselmus tamen nulli quidquam injuriarum, quasi libera utens potestate, facere volens; diligentipostmodum inquisitione consuetudinis hujus certitudinem studuit investigare; quatenus si eam ratam non fuisse constaret, amodo ab ea temperaret. Supererat adhuc beatæ memoriæ Wolstanus Episcopus, unus et solus de antiquis Anglorum Patribus, vir in omni religione conspicuus, et antiquarum Angliæ consuetudinum scientia apprime eruditus. Hunc Anselmus de negotio consuluit, et quo simplicem sibi veritatem innotesceret,*

D *sed his a sperante dupl'm non acceptatis,*

gundet se periculo in famiæ liberatum,

et cas in pauperes distribuit:

dedicat ecclesiam in villa sua, frustra reclamante Episcopo Londoniensi:

postea super ea re exquirat judicium S. Wolstani Episcopi.

A tesceret, postulavit. Quo ille suscepto, scripsit illi hæc.

18 Reverendissimo ac Beatissimo vitæ sanctitate et summæ Sedis dignitate Præfato, Anselmo Archiepiscopo, Wolstanus servorum Dei minimus Wigorniensis Ecclesiæ Episcopus merito indignus, orationum obsequia fidelique ex caritate servitia. Novit prudentia vestra quotidianos labores et oppressiones sanctæ Ecclesiæ, malignis eam opprimentibus, et ipsis, quos oportuerat eam tueri, auctoribus existentibus. Ad hos repellendos, et contra tales sanctam Ecclesiam defendere, Sanctitas vestra locata est in summa arce. Ne igitur dubitet, non eam secularis potentiæ timor humiliet, non favor inclinet; sed fortiter incipiat, incepta cum Dei adiutorio perficiat, insurgentibus obsistat, opprimentes reprimat sanctamque Matrem nostram contra tales defendat. De his autem unde nobis dignitas vestra scribere et nostræ parvitatibus consilium est dignata querere, quantum recordari possumus, dicere non omittimus. Hanc denique unde consuluit causam ventilari nunquam audivimus: quia nullus aliquando extitit, qui hanc Cantuariensi Archiepiscopo potestatem adinvenire vellet, et ne dedicationem propriarum dumtaxat ecclesiarum publice faceret, defenderet. Extant quippe et in nostra Diocesi altaria, et quædam etiam ecclesiæ in iis scilicet villis, quas a Stigandus vestræ Excellentie Prædecessor, laud tamen jure Ecclesiasticæ hereditatis, sed ex dono possederat secularis potestatis, ab ipso dedicata nostris et antecessoris nostri temporibus, nobis inconsultis, nec antea nec postea inde calumniantibus, utpote hanc spirituales potestatem ejusdem Metropolitanæ Episcopi esse scientibus. Judicium tamen hinc agitatam, aut hoc ex jure sibi judicatum aliquando, minime audivimus; sed quod in nostra Diocesi eum fecisse libere agnovimus, in aliorum etiam facere posse credimus. Ecce quantum inde reminisci aut scire potuimus, prudentiæ vestræ intimavimus; jam quid faciendum sit, ipsa consideret. Valeat Paternitas vestra et oret pro nobis. Roboratur igitur Anselmus ex istis, atque ex multis aliorum; quos longum est enumerare testimoniis; secure deinceps suorum morem antecessorum æmulabatur, non solum ecclesias inconsultis Episcopis sacras, sed et quæquæ divina officia in cunctis terris suis per se suosve dispensans.

19 Evolutis dehinc aliquantisdiebus; ex præcepto Regis, omnes fere Episcopi, una cum Principibus Angliæ ad Hastings *b* convenerunt, ipsum Regem in Normanniam transfretaturum sua benedictione et concursu prosecuti. Venit et Pater Anselmus, suis quam maxime orationibus per marina pericula Regem protegendo ducturus. Morati vero sunt ibi Rex et Principes plus uno mense, vento transitum Regi prohibente. In qua mora Anselmus sacravit in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ est in ipso castello, Robertum *c* ad regimen Ecclesiæ Lincolnien-sis, ministrantibus sibi in hoc officio septem *d* de suffraganeis Episcopis suis. De qua tamen consecratione quidam de Episcopis atque Principibus conati sunt contra Anselmum scandalum movere, intendentes ad hoc ut eundem Episcopum absolute absque debita professione consecraret. Quod nullo jure fulti, ea solummodo re sunt aggressi, quia putabant se animo Regis aliquid ex conturbatione Anselmi, unde lætaretur, inferre; scientes eum pro superscripta causa adversus ipsum non parum esse turbatum. Sed Anselmus ex his nil rancoris mente concipiens, placido vultu nulla ratione assensum eis præbere, nec Episcopum, nisi primo suscepta professione ab eo de subjectione et obedientia sua, sacrare voluit. Rex quoque, ubi quid Episcopi moliebantur audivit, asseruit se nullo pacto consensurum, ut pro

Aprilis T. II

inimicitia quam contra Archiepiscopum habebat, D Matri suæ Ecclesiæ Cantuariensi de sua dignitate quid quivis detraheret.

AUCTORE
EADMERO

20 Eo tempore Curialis juventus ferme tota crines suos juvencularum more nutriebat; et quotidie pexa ac irreligiosis nutibus circumspectans, delicatis vestigiis, tenero incessu, obambulare solita erat. De quibus cum in capite Jejunii sermonem in populo, ad Missam suam et ad Cineres confluyente, idem Pater habuisset; copiosam torbam ex illis in pœnitentiam egit, et, attensis crinibus, in virilem formam redegit. Illos autem quos ab hac ignominia revocare nequivit, a Cinerum susceptione et a suæ absolutionis benedictione suspendit. Erat autem in iis et hujusmodi prudenter ac libere agens; nec non solius justitiæ respectum præ oculis in omnibus habens, qualiter ad Dei servitium justitiæque colendam Regem provocaret studiosius intendit.

in capite
jejunii luxu-
riose comalis
sacros cineres
negat.

21 Die igitur quadam ad eum ex more ivit, et juxta illum sedens, eum his verbis alloqui cœpit. Mare te, Domine mi Rex, transiturum, et Normanniam tuæ ditioni subjugaturum disposuisti. Verum, quo hæc et alia quæ desideras tibi prospere cedant; obsecro primum, fer opem et consilium, qualiter in hoc regno tuo Christianitas, quæ jam fere tota in multis periit, in statum suum redigi possit. Respondit: Quam opem? quod consilium? Jube, ait, si placet Concilia ex antiquo usu renovari, quæ perperam acta sunt in medium revocari, revocata examinari, examinata redargui, redarguta sedari. Generale nempe Concilium Episcoporum, ex quo Rex factus fuisti, non fuit in Anglia celebratum; nec retroactis pluribus *e* annis. Quapropter multa crimina eruperunt, et nullo qui ea recideret existente, in nimium robor per pravam consuetudinem excreverunt. At ille: Cum, inquit, mihi visum fuerit de his agam, non ad tuam sed ad meam voluntatem: sed in hoc aliud tempus expendetur. Et adjecit subsannans: Tu vero in Concilio unde loquereris? Tunc ille: Nefandissimum Sodomæ scelus (ut illicita consanguineorum connubia, et alia multa rerum detestandarum facinorosa negotia taceam) scelus inquam Sodomæ, noviter in hac terra divulgatum, jam plurimum pullulavit, multosque sua inhumanitate fœdavit: cui fateor nisi districtius a te prodiens sententia judicii, et Ecclesiasticæ vigor disciplinæ celerius obviet, tota terra non multo post Sodomia fiet. Sed conemur una quæso, tu regia potestate et ego Pontificali auctoritate, quatenus tale quid inde statuatur, quod cum per totum fuerit regnum divulgatum, solo etiam audito quicumque illius fautor est, paveat et deprimatur. Non sederunt hæc animo Principis, et paucis ita respondit: Et in hac re quid fieret pro te? Si non, inquit Anselmus, pro me, spero fieret pro Deo et te. Sufficit, dixit, nolo inde ultra loquaris. Tacuit ille, sed mox verba sua vertit ad alia dicens. Est et aliud cui tuam industriam intendere vellem, et intendendo consilii tui manum extendere. Abbatibus quamplures sunt in hac terra suis Pastoribus destitutæ: quamobrem monachi, relicto ordine suo, per luxum sæculi vadunt, et sine confessione de hac vita exeunt. Unde consulo, precor, moneo, quatenus tanta re diligenter inspecta, secundum voluntatem Dei, Abbates illis instituas, ne in destructione monasteriorum et perditione monachorum tibi, quod absit, damnationem acquiras. Non potuit amplius spiritum suum Rex cohibere, sed oppido turbatus, cum iracundia dixit: Quid ad te? Nunquid Abbatibus non sunt meæ? Hem, tu quod vis agis de villis tuis: et ego non agam quod volode Abbatibus meis? Ait: Tuæ quidem sunt, ut illas quasi Advocatus defendas atque custodias, non tuæ autem ut invadas aut devastes: Dei scimus eas esse, ut sui ministri inde vivant, non quo

E

exigit a Re-
ge, ut Conci-
lium congre-
getur,

e

contra vitia
carnis:

F

petit Abbates
constitui in
monasteriis,

A expeditiones et bella tua inde fiant. Denique villas et quamplures redditus habes, unde pleniter administrare tua potes : ecclesius si placet sua dimitte. Pro certo, inquit, noveris mihi valde contraria esse quæ dicis. Nec enim antecessor tuus auderet ullatenus Patri meo talia dicere ; et nihil faciam pro te. Intellexit ergo Anselmus se verba in ventum proferre, et surgens abiit.

22 Reputans autem in huiusmodi responsis, non nihil pristinam iram operari, et considerans offensu Principis animo nequaquam posse pacem rebus dari ; quo et rebus consuleret, et liberius, favente sibi regali providentia, Deo fructificaret, humili per Episcopos prece Regem deprecatus est, ut in amicitiam sui sese gratis admitteret. Quod si (ait) facere non vult, cur nolit edicat ; et si offendi, satisfacere paratus sum. Relata sunt ista ad Regem, et respondit : De nullare illum inculpa, nec tamen ei gratiam meam, quia non audio quare, indulgere volo. Quod cum Episcopi viro retulissent, percunctatus est quidnam illud esset, quod quia non audiebat, preces suas exaudire nolebat. Mysterium hoc, inquit, planum est : nam si pacem ejus vis habere, necessario te oportet ei de pecunia tua copiose præbere.

B Jam nuper obtulisti ei quingentas libras, sed quoniam parum sibi visum est, noluit illas recipere. Nunc si vis nostro consilio credere, et, quod in simili negotio facimus, tu quoque facere ; suademus, ipsas ei quingentas libras ad præsens da, et tantumdem pecunie quam ab hominibus tuis accipies illi promitte, et confidimus quod et tibi amicitiam suam restituet, et tuam ut voles pacem habere permittat. Aliam, qua ex eas, viam non videmus, nec nos pari angustiari lausi aliam excundi habemus. At ille, continuo intelligens quid consilii hujus effectus prætenderet, ait ; Absit hic exitus a me. Nam cum ipse mihi juxta quod dicitis, nullam alicujus offensus calumniam imponat, et tamen tantum iratus est mihi, ut non nisi mille libris argenti pacari queat ; forte sinne novus Episcopus hac cum donatione pacarem, ex ipso usu alia vice similiter irasceretur, ut pari voto pacaretur. Amplius : Homines mei, post obitum venerabilis memoriæ Lanfranci antecessoris mei, depradati sunt et spoliati ; et ego cum hucusque nil eis unde revestiri possint contulerim, jam eos nudos spoliarem, immo spoliatos excoriarem ? Absit. Nihil quoque minus hoc absit a me, amorem Domini mei facto ostendere venale esse. Fidem ei debeo et honorem ; et ego illi hoc dedecus facerem,

C scilicet gratiam suam quasi equum vel asinum vilibus nummulis emerem ? Eniptum denique amorem ejus utique tanti penderem postea, quantum pretium pro eo datum æstimarem. Sed longe sit a me sublimitatem tantæ rei humili pretio comparare. Magis autem satagite quo gratis et honeste me, sicut Archiepiscopum Cantuariensem et Patrem suum spirituales, diligat ; et ego ex mea parte dabo operam, ut me et mea ad servitium et voluntatem ejus, juxta quod debeo, exhibeam. Dixerunt, Scimus quod sultem oblatas ei quingentas libras non negabis. Respondit : Nec ipsas utique illi amplius dabo, quia cum eas sibi offerrem suscipere noluit, et jam plurimam partem earum, ut promisi, pauperibus dedi. Nuntiata sunt ista Regi, et jussit hæc ei contra referri. Heri magno, et hodie illum majori odio habeo ; et sciat revera, quod cras et deinceps acriori et acerbiori odio semper habeo. Pro Patre vero vel Archiepiscopo nequaquam illum ultra tenebo, sed benedictiones et orationes ejus execrans, penitus respuo. Eat quo vult, nec me transfretaturum pro danda benedictione diutius expectet. Festinantius igitur a Curia discessimus, et ipsum voluntati suæ reliquimus. Et ipse quidem in Normanniam transiit,

expensaque immensa pecunia eam sibi nullatenus subigere potuit.

ANNOTATA.

a Stigandus Sedem Cantuariensem invasit anno 1052, et ab ea depositus, mortuus est sub finem anni 1070.

b Ferrarius ex Cambdeno putat, haud longe Camætoluno fuisse Harlinges, in Essexia, ubi Idumani fluvii amplissimum æstuarium commodam quantavis classi præbet stationem.

c Tenuit Robertus Episcopatum Lincolnensem ad an. 1122.

d Cantuariensis Ecclesiæ suffraganeæ Sedes numerantur universim 21.

e Spellmannus in Catalogo Conciliorum, ultimum Generale Concilium statuit Enhamense, quod hortatu Ælfeagi Dorobernensis et Wulstani Eboracensis ab Ethelredo Rege indictum fuit, anno 1009 : sub novo autem Normannorum dominatu mire collapsæ res ecclesiasticæ, reformatione magna egebant. Infra tamen libro 3 num. 6. videtur indicari aliquod Generale Concilium sub Landfranco.

CAPUT IV.

Controversia Regem inter et S. Anselmum ob Urbanum II Papam ab hoc admissum, contra nitente Rege.

I Infecto itaque negotio in Angliam reversus est. Quem consistentem in quadam villa, quæ tribus milliariis a Scestesberia distans, Hinglieham vocatur, Anselmus adiit, eique suam voluntatem in hoc esse innotuit, ut Romanum Pontificem pro Pallii sui petitione adiret. Ad quod Rex, A quo, inquit, Papa illud requirere cupis ? Erant quippe, illo tempore, a duo, ut in Anglia ferebatur, qui dicebantur Romani Pontifices, a se invicem discordantes, et Ecclesiam Dei inter se divisam post se trahentes. Urbanus videlicet, qui primo vocatus Ôdo, fuerat Episcopus Ostiensis ; et Clemens, qui Wibertus appellatus fuerat, Archiepiscopus Ravennas. Quæ res, ut de aliis mundi partibus sileam, per plures annos Ecclesiam Angliæ in tantum occupavit, ut ex quo venerandæ memoriæ Gregorius, qui antea vocabatur Hildebrandus, defunctus fuit ; nulli, loco Papæ, usque ad hoc tempus subdi vel obedire voluerit. Sed Urbano jamdudum pro Vicario B. Petri ab Italia Galliaque recepto ; Anselmus etiam, utpote Abbas de

Petit a Rege facultatem, accipiendi pallium ab Urbano II,

a

F

ideoque in majus eodum illius incurrit :

tulerat,

AUCTORE
EADMERO

Ut gratiam
Regis ideo
offensi reci-
piat non cult
pecunias
expendere ;

excusam
pessimam
sequelam,

suorum pau-
peratum,

et Regis
proventurum
dedecus.

A tulerat, petivit inducias ad istius rei examinationem; quatenus Episcopis, Abbatibus, cunctisque regni Principibus una coeuntibus, communi assensu definiretur, utrum salva reverentia et obedientia sedis Apostolicæ posset fidem terreno Regi servare, annon. Quod si probatum, inquit, fuerit, utrumque fieri minime posse; fateor malo terram tuam, donec Apostolicum suscipias, exeundo devitare, quam B. Petri ejusque Vicarii obedientiam vel ad horam abnegare. Dantur ergo induciæ, atque ex regia sanctione ferme totius Regni Nobilitas quinto Id. Martii pro ventilatione istius causæ in unum apud Rochingheam coit.

24 Fit itaque Conventus omnium, b Dominico die, in Ecclesia, quæ est in ipso castro sita, ab hora prima, Rege et suis secretius in Anselmum consilia sua studiose textentibus. Anselmus autem Episcopis, Abbatibus et Principibus, ad se a regio secreto vocatis, eos et assistentem monachorum, Clericorum, laicorum numerosam multitudinem, hac voce alloquitur: Fratres mei, filii Ecclesiæ Dei, omnes dico qui hic congregati estis in nomine Domini, precor intendite, et causæ, propter quam ventilandam adunati estis, pro viribus opem vestri consilii ferte. Quæ autem ipsa causæ sit brevi, qui nondum pleniter audistis, si placet, audite. Verba quædam orta sunt inter Dominum nostrum Regem et me, quæ quandam videntur dissensionem generare. Nam cum nuper licentiam adeundi Urbanum, Sedis Apostolicæ Præsulem, juxta morem antecessorum meorum pro Pallii mei adeptione ab eo postulassem, dixit se Urbanum ipsum pro Papa necdum suscepisse, et ideo nolle me ad eum illius rei gratia properare. Quin etiam ait, si eundem Urbanum aut quemlibet alium sine mea electione et auctoritate in regno meo pro Papa suscipis, aut susceptum tenes; contra fidem quam mihi debes facis, nec in hoc me minus offendis, quam si Coronam meam mihi tollere conareris. Unde scias in regno meo nullum te participium habiturum, si non apertis assertionibus probavero te omnis obedientiæ subjectionem Urbano, de quo agitur, pro voto meo negaturum. Quod ego audiens, admiratus sum. Siquidem, Abbas eram, ut nostis, in alio regno, per misericordiam Dei conversatus ad omnes sine querela: nulla vero spe vel desiderio Pontificatus, sed quibusdam rationabilibus causis, quas nullatenus omittere poteram, in hanc terram sum venire coactus. Ipso autem Rege infirmato, omnes qui tunc aderatis ei, ut Matri suæ et vestræ scilicet Ecclesiæ Cantuariensi per institutionem Pontificis ante mortem suam consuleret, pro voto consulistis. Quid dicam? Suscepto consilio, placuit illi et vobis in hoc opus eligere me. Objeci plurima, subducere me Præsulatus gestiens, nec acquievisisti. Professus sum inter alia me hunc, de quo nunc querela ista conseritur, Urbanum pro Apostolico suscepisse, meque ab ejus subjectione quoad viveret vel ad horam discedere nolle; et qui ad hoc tunc temporis mihi contradiceret, nemo fuit. Sed quid? Rapuistis me et coegistis onus omnium suscipere, qui corporis imbecillitate defessus meipsum vix poteram ferre. In quo facto putabatis forsitan mihi ad votum servire: sed quantum illud desideraverim, quam gratum habuerim, quantum illa delectatus sim, dicere in præsentem quidem, cum nihil prosit, supervacuum aestimo. Verum ne quis in hac re conscientiam meam nesciens, scandalizatur in me: fateor, verum dico, quia salva reverentia voluntatis Dei, maluissem illa die, si optio mihi daretur, in ardentem rogam comburendus præcipitari, quam Archiepiscopatus dignitate sublimari. Attamen videns importunam voluntatem vestram, credidi me vobis, et suscepi onus quod imposuistis; confusus spe

auxilii vestri, quod polliciti estis. Nunc ergo, ecce tempus adest, quo sese causa obtulit, ut onus meum consilii vestri manu levetis. Pro cuius consilii adeptione petivi inducias ab eo die, quo mihi præfata verba dicta sunt, in hunc diem; quatenus in unum convenientes, communi consilio investigaretis, utrumnam possim salva fidelitate Regis, servare obedientiam Apostolicæ Sedis. Petivi, inquam, inducias, et accepi: et ecce gratia Dei adestis. Omnes itaque, sed vos præcipue Fratres et Coepiscopi mei, precor et moneo, quatenus istis diligenter inspectis, studiosius, sicut vos decet, quo inniti queam, mihi consilium detis: ita ut, et contra obedientiam Papæ nihil agam, et fidem quam Domino Regi debeo non offendam. Grave siquidem mihi est Vicarium B. Petri contemnendo abnegare: grave, fidem, quam Regi me secundum Deum servaturum promisi, violare: grave nihilominus quod dicitur, impossibile mihi fore unum horum, non violato altero, custodire.

25 Ad hæc Episcopi responderunt: Consilium quod a nobis petis, penes te est; quem prudentem in Deo ac bonitatis amatorem esse cognoscimus, et ob hoc in tam profunda re consilio nostro non eges. Verum si, remota omni alia conditione, simpliciter voluntatem Domini nostri Regis consilii tui summam transferre velles, prompta tibi voluntate, ut nobis ipsis, consuleremus. Attamen, si jubes, verba tua ipsi Domino nostro referemus, et cum audierimus quid inde sentiat, dicemus tibi. Annuat ipse, et fecerunt ut dixerant. Præcepit itaque Rex, ut omnia in crastinum quia dies Dominica erat, differrentur; et Anselmus ad hospitium suum, Curiam mane repetiturus, reverteretur. Factum est ita. Et mane, juxta condictum, reversi sumus. Itaque Anselmus, in medio Procerum et conglobatæ multitudinis sedens, ita orsus est. Si juxta quod a vobis, Domini Fratres, hesterno die consilium de præsentem causa petivi, vel nunc dare velletis, acciperem. At illi: Quod heri respondimus, modo respondemus: scilicet, si pure ad voluntatem Domini Regis consilii tui summam transferre volueris, promptum, et quod in nobis ipsis utile didicimus, a nobis consilium certum habebis. Si autem secundum Deum, quod ullatenus voluntati Regis obviare possit, consilium a nobis expectas, frustra niteris; quia in hujusmodi numquam tibi nos adminiculari videbis. Quibus dictis, conticuerunt, et capita sua, quasi ad ea quæ ipse illaturus erat, demiserunt. Tunc Pater Anselmus, erectis in altum luminibus, vivido vultu, reverenda voce ista locutus est. Cum vos, qui Christianæ plebis Pastores, et vos, qui populorum Principes vocamini, consilium mihi Principi vestro non nisi ad unius hominis voluntatem dare vultis; ego ad Summum Pastorem, et Principem omnium, ego ad magni consilii Angelum curram; et in meo, imo in suo et Ecclesiæ suæ negotio, consilium quod sequar ab eo accipiam. Dicitur beatissimo Apostolorum Petro, Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ Inferni non prævalebunt adversus eam; et tibi dabo claves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram erit et in cælis ligatum, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in cælis. Communiter etiam Apostolis omnibus. Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit, et qui tangit vos, sicut qui tangit pupillam oculi mei. Hæc sicut principaliter B. Petro, et in ipso ceteris Apostolis dicta accipimus, ita principaliter Vicario B. Petri, et per ipsum ceteris Episcopis, qui vices agunt Apostolorum, eadem dicta tenemus; non cuilibet Imperatori, non alicui Regi, non Duci, non Comiti. In quo tamen terrenis Principibus subdi ac ministrare debeamus, docet

D
AUCTORÈ
RADMERO
et quart
quomodo
ea salva
possit obedire
Regi,

suadentibus
ut voluntati
Regis cedat,
E

I
opponit se
in his quæ
Dri sunt,
velle sequi
consilium
Vicarii S.
Petri,

Matth. 16, 18

Luc. 10, 8
Zach. 2, 8

In conventu
Episcoporum
exponit

B

se Abbatem
sub obedientia
Urbani,

C

et ab ea
nolle disce-
dere prote-
stantem, rap-
tum esse ad
Episcopatum

AUCTORE
EADVERO
Matth. 22. 21

A docet et instituit idem ipse magni consilii Angelus, dicens, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Hæc verba, hæc consilia Dei sunt. Hæc approbo, hæc suscipio, hæc nulla ratione exibo. Quare cuncti noveritis in communi, quod in his quæ Dei sunt, Vicario B. Petri obedientiam : et in his quæ terrene Domini mei Regis dignitati jure competunt, et fidele consilium, et auxilium pro sensus mei capacitate impendam. Finierat Pater in istis. Omnes igitur assidentes oppido turbati, cum festinatione et magno tumultu surrexerunt, turbationem suam confusis vocibus exprimentes, ut eos illum esse reum mortis una clamare putares. Conversique ad illum cum jurgio, Scies, inquit, nos hæc verba tua minime Domino nostro tua vice portaturos. Quibus dictis ad Regem reversi sunt.

Idemque Regi
per se dicit

26 Quia ergo nemo, cui verba sua Regi deferenda tuto committeret, cum Anselmo remansit; ipsemet ad Regem ingrediens, quæ dixerat, viva voce innotuit, illicoque reversus est. Ad quæ Rex vehementer iratus, cum Episcopis atque Principibus intentissime quærere cepit, quid dictis ejus objicere posset, nec invenit. Scandalizati ergo inter se ab invicem sunt in partes divisi, et hic duo, ibi tres, illic quatuor in

B unum consiliabantur, studiosissime disquirentes, si quo modo possent aliquod responsum contra hæc componere, quod et regiam animositatem deliniret, et prælibatas sententias Dei adversa fronte non impugnaret. Solus inter hæc Anselmus sedebat, tantum in innocentia cordis sui et in misericordia Domini Dei fiduciam habens. Adversariis vero ejus conciliabula sua in longum protelantibus, ipse ad parietem se reclinans, leni somno quiescebat. Facta itaque longa mora, redeunt Episcopi cum nonnullis Principibus a Rege, hæc viro dicentes : Vult Dominus noster Rex, omissis aliis verbis, a te sub celeritate sententiam audire, de his videlicet quæ inter illum et te dicta fuerunt apud Ilingheham, unde petisti inducias in hunc diem respondendi. Res nota est, et expositione non indiget. Verumtamen noveris totum regnum conqueri adversum te, quod nostro communi Domino conaris decus Imperii sui, Coronam auferre. Quicumque enim Regiæ dignitatis ei consuetudines tollit, Coronam simul et Regnum tollit : unum quippe sine alio decenter haberi non posse probamus, Sed re cognita, rogamus te, et Urbani illius qui offenso Domino Rege nil tibi prodesse, nec ipso pacato tibi quidquam valet obesse, obedientiam abjice, subjectionis jugum exerce; et liber, ut Archiepiscopum Cantuariensem decet, in cunctis actibus tuis voluntatem Domini Regis, et jussionem expecta : necnon, quod secus egisti, culpam agnosce; ac ut tibi ignoscat, voto illius in omni quod a te inde petierit sapientis more concurre : quatenus inimici tui, qui casibus tuis nunc insultant, visa dignitatis tuæ sublevatione, erubescant. Hæc inquam, hæc rogamus, hæc consulimus, hæc tibi tuisque necessaria esse dicimus et confirmamus. Respondit : Quæ dicitis audio, sed, ut ad alia taceam, abnegare obedientiam Domini Papæ nullatenus volo. Jam dies declinat in vesperam; differatur si placet, in crastinum causa ista, quo tractans mecum, respondeam quod Deus inspirare dignabitur. Suspicati ergo illum, aut quid diceret ultra nescire, aut metu addictum jam statim cepto desistere, reversi ad Regem persuaserunt inducias nulla ratione dandas; sed causa recenti examinatione discussa, supremam, si suis acquiescere consiliis nolle, in eum mox judicii sententiam invehi juberet. Erat autem quasi Primus et Prolocutor Regis in hoc negotio Willelmus supra nominatus, Dunelmensis Episcopus, homo [magis] linguæ volubilitate facetus, quam pura sapientia præditus; hujus quoque dissidii, quod inter Regem

Iterum ab
Episcopis
urgetur ad
Urbanum
abjiciendum

Inducias
respondendi
negante
Episcopo
Dunelmensis.

et Anselmum versabatur, erat auctor gravis, et incensor; Regique sponderat se facturum, ut Anselmus aut Romani Pontificis funditus obedientiam abnegaret, aut Archiepiscopatum, reddito baculo et annulo, abrenuntiaret. Qua sponsione fretus Rex applaudebat sibi; sperans illum, vel abjurato Apostolico, infamem remanere in regno suo; vel eodem refecto, rationabiliter extorrem fieri a regno suo. Et ista quidem volebat propterea, quod omnem auctoritatem exercendæ Christianitatis illi adimere cupiebat: nec enim regia dignitate integre se potitum suspicabatur, quandiu aliquis in tota terra, vel etiam secundum Deum, nisi per eum quidquam habere (nota dico) vel posse dicebatur. Quam cordis illius voluntatem Dunelmensis intelligens, omni ingenio satagebat, si quo modo Anselmum calumniosis objectionibus fatigatum regno eliminaret, ratus, ut dicebatur, ipso discedente, se Archiepiscopatus solio sublimandum.

27 Cum igitur Regi persuasisset, quæsitæ inducias Anselmo non esse dandas, comitatus quam pluribus, qui verba sua suo fulcirent testimonio, ad virum ingrediens, ait: Audiquerimoniam Regis contra te. Dicit quod, quantum tua interest, eum sua dignitate spoliasti, dum Odonem Episcopum Ostiensem sine sui auctoritate præcepti Papam in sua Anglia facis, et sic spoliatum petis tibi inducias dare, quo possis eandem spoliationem tuis adventionibus justam esse demonstrare. Revesti eum primo si placet debita Imperii sui dignitate, et tunc demum de induciis age: alioquin noveris illum sibi ipsi odium Dei omnipotentis, imprecari, nosque fideles ejus imprecationi ipsius conniventes acclamare, si vel ad horam inducias dederit, quas tibi in crastinum dari precaris. Quare jam nunc e vestigio ad Domini nostri dicta responde; aut sententiam tuæ vindicem præsumptionis dubio procul in præsentem experiere. Nec jocum existimes esse quod agitur, imo in istis magni doloris stimulis urgemur. Nec mirum: quod enim Dominus tuus et noster in omni dominatione sua præcipuum habebat, et quod eum cunctis Regibus præstare certum erat, hoc ei quantum in te est, inique tollis, tollens fidem; cum sacramentum quod ei feceras polluis, et omnes amicos ejus magna in hoc confusione involvis. Audiens hæc Anselmus patienter sustinuit, moxque ad tantæ calumniæ nefas ita brevi respondit: Qui propterea venerabilis sanctæ Romanæ Ecclesiæ summi Pontificis obedientiam abnegare nolo, vult probare me fidem et sacramentum violare quod terreno Regi debeo, absit et in nomine Domini me paratum inveniet ei sicut debeo et ubi debeo respondere. Quibus auditis, aspicientes sese ad invicem, nec inventientes quid ad ista referrent, ad Dominum suum reversi sunt. Protinus enim intellexerunt, quod prius non animadverterunt, nec ipsum advertere posse putaverunt, videlicet Archiepiscopum Cantuariensem a nullo hominum, nisi a solo Papa, judicari posse vel damnari; nec ab aliquo cogi pro quavis calumnia cuiquam, eo excepto, contra suum velle respondere. Ortum interea murmur est totius multitudinis, pro injuria tanti viri summissa inter se voce quærentis. Nemo quippe palam pro eo loqui audebat ob metum Tyranni. Verumtamen Miles unus de multitudine prodiens, viro astutis flexis coram eo genibus, dicens: Domine Pater, rogant te per me supplices filii tui, ne turbetur cor tuum ex iis quæ audisti: sed memor esto beati Job vincentis diabolum in sterquilinio, et vindicantis Adam, quem ipse vicerat in Paradiso. Quæ verba dum Pater comi vultu accepisset, intellexit animum populi in sua secum sententia esse. Gavisique ergo exinde sumus, et animæ quiores effecti, confidentes juxta scripturam vocem populi, vocem esse Dei.

Quid

D

Et
et ad acerba
hujus verba,

modeste
respondens,

17

animatur a
Milete.

*Hinc paratus
quolibet pro
Sede Aposto-
lica pati,*

A. Quid agam? Si minas, si opprobria, si contumelias, si mendacia viro objecta singulatim describere voluero, timeo nimis judicari. Quae tamen omnia pro fidelitate Apostolicæ Sedis æquanimiter sustinebat, et iuvante Deo, invicta quæque ratione destruebat, ostendens potius in veritate sese consistere; atque in cunctis quæ negotii summa respiciebat, Deum auctorem habere.

28 Cum hæc omnia Rex agnovisset, usque ad divisionem spiritus sui exacerbat, Episcopis dixit: Quid est hoc? Nonne mihi polliciti estis, quod enim omnino ad velle meum tractaretis, judicaretis, damnaretis? Cui Dunelmensis ita imprimis tepide et silenter per singula loquebatur, ut omni humanæ prudentiæ inscius et expers putaretur: et adjecit, Nox est: jubeatur ad hospitium ire: et nos, jam plene agnita ratione sua, cogitabimus pro te, usque mane. Hinc ad Regis præceptum repetivimus hospitium nostrum. Mene autem reversi, se limus in solito loco, expectantes mandatum Regis. At ille cum suis omnimodo perquirebat, quid in damnationem Anselmi componere posset, nec inveniebat. Requisitus Wilhelmus Dunelmensis, quid ipse, ex conducto, noctu egerit apud se; respondit nil rationis posse afferri ad

B enervationem rationis Anselmi, præsertim cum omnis, inquit, ratio ejus innitatur verbis Dei et auctoritati B. Petri. Verum mihi violentia videtur opprimendus, et si Regiæ voluntati non vult acquiescere, ablato baculo et annulo, de Regno pellendus. Non placuerunt hæc verba Principibus. Et ait Rex: Quid placet, si hæc non placent? Dum vivo parem mihi in regno meo utique sustinere nolo. Et si sciebatis eum tanto in causa sua robore fultum, quare permisistis me incipere placitum istud contra eum? Ite, consiliamini, quia per vultum Dei, si vos illum ad voluntatem meam nondamnaveritis, ego damnabo vos. Ad quæ Robertus quidam, ipsi Regi valde familiaris, ita respondit: De consiliis nostris quid dicam, fateor, nescio. Nam cum omni studio per totum diem inter nos illa conferimus, et quatenus aliquo modo sibi cohæreant conserendo conferimus, ipse nihil mali e contra cogitans, dormit; et prolata coram eo, statim uno labiorum suorum pulsu quasi telas aranæ rumpit. Et vos, Episcopi mei, quid dicitis? Dixerunt, Dolemus quod animo tuo, Domine, satisfacere non valemus. Primas est non modo istius Regni, sed et Scotiæ et Hiberniæ, necnon adjacentium Insularum, nosque Suffraganei ejus. Unde patet nos rationabiliter eum judicare vel damnare nullatenus posse; etiamsi aliqua culpa in eo, quæ modo non valet, posset ostendi. Ait: Quid igitur restat? Si eum judicare non potestis, nonne saltem omnis obedientiæ fidem ac fraternæ societatis amicitiam ei abnegare potestis? Hoc quidem, inquit, quoniam jubes, facere possumus. Properate igitur, et quod dicitis citius facite; ut cum viderit se a cunctis despectum et desolatum, verecundetur, et ingemiscat, se Urbanum, me Domino suo contempto, secutum. Et quo ista securius faciat, En ego primum in imperio meo penitus ei omnem securitatem et fiduciam mei tollo, ac demceps in illo vel de illo nulla in causa confidere, vel eum pro Archiepiscopo aut Patre spirituali tenere volo. Actis ex hinc pluribus ac diversis contra virum machinationibus, quæ ab incepta sui propositi norma eum avellerent, nec in aliquo proficientibus, tandem, sociatis sibi Abbatibus, Episcopi retulerunt Patri quod dixerat Rex, suam pro voto illius abnegationem, quam prælibavimus, ingerentes. Quibus ille respondens, ait: Quæ dicitis audio. Sed cum propterea quod me ad B. Petri Principis Apostolorum subjectionem et fidelitatem teneo, mihi omnem subjectionem, fidem et amicitiam, quam Primati vestro et Patri spirituali

post inquisitiones varias

*Episcopi
jubente Rege
illius obedientiæ et
amicitiæ
renunciant*

debetis, abnegatis, non recte proceditis. Absit tamen a me, similem vobis vicem rependere. Verum fraternam paternamque vobis caritatem exhibens, nitar, si pati non refugitis, vos ut fratres ac filios sanctæ Matris Ecclesiæ Cantuariensis, ab hoc in quo lapsi estis trepido errore convertere, et per potestatem mihi a Domino datam ad viam rectitudinis revocare. Regi autem, qui mihi omnem in regno suo securitatem adimit, meque pro Archiepiscopo vel Patre spirituali habere se amodo nolle dicit, omnem cum fidei servitio securitatem, quantum mea interest, spondeo; et paterno more diligentem animæ illius curam, si ferre dignabitur, habebo; retenta semper apud me in Dei servitio potestate, nomine et officio Pontificatus Cantuariensis, qualicumque oppressione vexari contingat res exteriores.

29 Ad hæc ille respondit: Omnino adversatur animo meo quod dicit, nec meus erit quisquis ipsius esse delegerit. Quapropter vos, qui regni mei Principes estis, omnem fidem et amicitiam, sicut Episcopi fecerunt, ei denegate, quatenus appareat quid lucratur in ea fide, quam offensæ voluntate mea servat Apostolicæ Sedi. Dixerunt: Nos numquam fuimus homines ejus, nec fidelitatem quam ei non fecimus abjurare valemus, Archiepiscopus noster est: Christianitatem in hac terra gubernare habet, et ea re nos qui Christiani sumus, ejus magisterium, dum hic vivimus declinare non possumus; præsertim cum nullius offensæ macula illum respiciat, quæ vos secus de illo agere compellat. Quod ipse repressa sustinuit ira, rationi eorum palam ne nimis offenderentur, contraire præcavens. Igitur Episcopi hæc videntes confusione vultus sui operiti sunt; intelligentes omnium oculos in se converti, et apostasiam suam non injuste a cunctis detestari. Audires enim si adesses, nunc ab isto, nunc ab illo, istum vel illum Episcopum aliquo cognomine cum interjectione indignantis denotari: videlicet, Judæ proditoris, Pilati, vel Herodis horumque similium. Qui paulo post singulatim requisiti a Rege, utrum omnem subjectionem et obedientiam, nulla conditione interposita, an illum solam subjectionem et obedientiam, quam prætenderet ex auctoritate Romani Pontificis, Anselmo denegassent; cum quidam uno, quidam alio modo se hoc fecisse responderent; hos quidem qui, nulla conditione interposita, funditus ei quidquid Prælato suo debebant se abjurasse professi sunt, juxta se sicut fideles et amicos suos honorifice sedere præcepit; illos vero qui, in hoc solo quod præciperet ex parte Apostolici, se subjectionem et obedientiam illi abnegasse, dicere ausi sunt, ut perfidos ac suæ voluntatis inimicos, procul in angulo domus, sententiam suæ damnationis ira permotus jussit præstolari. Territi ergo et confusione super confusionem induti, in angulum domus successerunt: sed reperto statim salubri et quo niti solebant domestico consilio, hoc est, data copiosa pecunia, in amicitiam Regis recepti sunt. Anselmus autem sciens omnem sibi in Anglia securitatem a Rege sublatam, mandavit ei dare sibi conductum, quo cum suis portum maris tuto petens, regno decederet, donec Deus tantæ perturbationi modum dignanter imponeret. Quo ipse audito gravi cordis molestia elanguit: nam licet discessum ejus summopere desideraret, nolebat tamen eum Pontificatus dignitate saisitum discedere; ne novissimum scandalum, quod inde poterat oriri, pejus fieret priore. Ut vero Pontificatu illum dissaisiret, impossibile sibi videbatur.

30 Turbatus itaque, et Episcoporum consilio, per quod in has angustias se devolutum querelatur, omisso, cum Principibus consilium iniit; quid facto opus esset inquisivit. Rogant illi quatenus vir cum summa pace moneatur ad hospitium suum redire;

respondum

1)
AUCTORE
EADHERO

quod idem
facere Prin-
cipes recu-
sant,

ad Episco-
porum vere-
cundiam.

idem disce-
dendi faculta-
tem petenti

AUCTORE
EADMEROinducias
cum Rege
habendas
persuadent.ras ipse ho-
nesta condi-
tione admit-
tens,et egressus
Cantuariam
interim suos
affligi videt,

A responsum Regis super petitione sua mane recepturus. Fit juxta verbum illorum, et perturbatis etiam Curialibus plurimis, ad hospitium repelavimus. Rati sunt quippe hominem a terra discedere, et ingemuerunt. At ille lætus et alacer sperabat se perturbationes et onera seculi, quod semper optabat, transito mari, evadere. Cum igitur inter spem a regno discedendi, et metum in regno remanendi animus ipsius fluctuaret; ecce Principes a latere Regis mane directi, Rogat, aiunt, Dominus noster Rex te venire ad se, Adscendimus, ivimus, et supremam de negotio nostro sententiam avidi audire, in quo soliti eramus loco consedimus. Nec mora, veniunt ad Patrem nostrum Proceres regni, nonnullis Episcopis comitati, hæc ei dicentes. Antiqua tui amicitia moti dolemus, discordiam istam inter Dominum Regem et Te esse exortam. Quare cupientes in pristinam concordiam vos revocare, prævidimus in presenti utile fore, inducias utrimque de negotio dari, quatenus hinc usque ad definitum aliquod tempus inter vos pace statuta, nec a te illi vel suis, nec ab eo tibi vel tuis quidquam fiat, quod concordie metas erumpat. Hoc inquam utile fore prævidimus, et volumus dicas, an velis in hoc adquiescere nobis. Respondit: Pacem atque concordiam non abjicio: veruntamen videor mihi videre, quid ista, quam offertis, pax habeat in se. Ne tamen ab aliquo iudicer magis velle meo sensui quam aliorum in istis credere; concedo suscipere, quod Domino Regi et vobis placet pro pacis custodia secundum Deum statuere, salva semper apud me debita reverentia et obedientia Domini Urbani Sedis Apostolicæ Præsulis. Probant dictum, et referunt ad Regis auditum.

c Dantur ergo induciæ usque ad octavas Pentecostes: Regia fide satiscitur, quatenus ex utraque parte interrim omnia, ut dictum erat, essent in pace. Et Rex, Si integritas, inquit, perfectæ pacis, istam quæ inter nos est controversiam, ante hunc terminum non sedaverit; omnino qualis hæc die est, talis in præfinito termino induciarum definienda in medium revocetur.

31 His ita gestis, accepta a Rege licentia, ad suam Anselmus revertit Sedem, præsciens apud se pacem et inducias illas inane et momentaneum velamen esse odii et oppressionis mox futuræ. Quod in brevi postmodum patuit. Siquidem evolutis paucis diebus, Balduinum Monachum, in quo pars major consiliorum Anselmi pendebat, et duos Clericos ejus Rex ipse, præscripti dissidii causa, ab Anglia pepulit, et Anselmum in hoc facto atroci mæroris verbere perculit. Quid referam Camerarium ejus, in sua camera, ante suos oculos captum? alios homines ejus injusto judicio condemnatos, deprædatos, innumeris malis afflictos? Et hæc omnia, infra dies induciarum et præfixæ pacis, regalis constantia fidei contra virum exercebat. Passa est igitur ea tempestate Ecclesia Cantuariensis in omnibus hominibus suis tam sævam tempestatem, ut fere universi conclamarent, melius sibi absque Pastore jam olim fuisse, quam nunc sub hujusmodi Pastore esse. A cuius tempestatis descriptione temperantes, modum præsentī volumini imponemus, caventes, ne prolixa futuitas et fatua prolixitas orationis legentes vel audientes, si forte aliqui fuerint, nimio tædio afficiat.

ANNOTATA.

a Cæperat illud Schisma sub S. Gregorio VII, uti dicitur ad ejus diem Natalem 25 Maii, contra quem erat, Wibertus Archiepiscopus Ravennas, agente Henrico Imperatore anno 1083 creatus, et Clemens dictus. At mortuo S. Gregorio successit ei Desiderius Abbas

Casinensis, au. 1089 et Victor in dictus: cui successit E anno 1088 Odo Episcopus Ostiensis, Urbanus II appellatus.

b Dominica 5 Quadragesimæ, quæ vulgo Dominica Passionis dicitur, incidit anno 1095 in diem v Idus Martii citatum, id est mensis prædicti diem XI ac dein Pascha fuit celebratam 25 ejusdem Martii, littera, Dominica G.

c Festum Pentecostes eodem anno, in diem 3 Maii cadebat.

LIBER II

CAPUT I.

Pallium Roma delatum et assumptum. Pax coalita cum Rege. Episcopi Angli et Hiberni Ordinati.

Cum datarum dies induciarum præstolaretur, et hinc inde fides utrorumque, Willielmi videlicet Regis et Anselmi Archiepiscopi, certis indicibus panderetur; Regis scilicet, omnia quæ sponderat in contrarium pervertendo; et Pontificis, sua sponcione servata patienter irrogatas injurias perpetiundo; a Albanensis Episcopus b Walternus nomine, ab Urbano Sedis Apostolicæ Præsule Roma missus, Angliam venit, adducentibus cum duobus Clericis Girardo scilicet et Willielmo; qui de capella Regis erant. Siquidem ipse Rex, ubi sensit Anselmum suæ voluntati in præscripto negotio nolle obtemperare; clam et Anselmo ignorante, eosdem Clericos Romam miserat, Romanæ statum Ecclesiæ per eos volens certo dignoscere. Erant namque Romæ in illis diebus sicut prædiximus, duo Pontifices, qui a diversis Apostolici nuncupabantur, sed quis eorum canonice, quis secus fuerit institutus, ab Anglis usque id temporis ignorabatur. Scire itaque veritatem hujus rei Romam missi sunt hi duo Clerici, eaque cognita, jussi sunt sacris promissionibus illectum ad hoc, si possent, Papam perducere, ut ipsi Regi ad opus Archiepiscopi Cantuariensis pallium, tacita persona Anselmi, destinaret: quod ipse Rex, Anselmo a Pontificatu simul et regno dejecto, cui vellet cum Pontificatu vice Apostolici postmodum daret. Hoc quippe disposnerat apud se: hoc suspicatus est, non injuria sibi concedi posse: hoc indubitato fieri promittebat opinioni suæ.

2 Præfatus ergo Episcopus Angliam veniens, secum Archiepiscopatus stolam, Papa mittente, clanculo detulit; et silenter Cantuaria civitate pertransita, Anselmoque devitato, ad Regem properabat, nulli de pallio quod ferebat quidquam dicens, nullum in absentia ductorum suorum familiariter alloquens. Rex denique præceperat ita fieri, nolens mysterium consilii sui publicari. Ille igitur cum nonnullis diebus Pentecostes ad Regem venisset, et ei ad singula quæ suæ voluntati accepta fore didicerat, bonæ spei fiducia respondisset; nil penitus ipsi pro Anselmo locutus est, quod pacem inter eos conciliaret, quod tribulationes in quibus pro fidelitate Sedis Apostolicæ desudabat, quod eum ad sublevandum in Anglia Christianæ Religionis cultum roboraret. Super quo multi, qui prius, ex adventu ipsius, magni spe boni tenebantur, oppido admirati, Papæ! inquit, quid dicemus? Si aurum et argentum Roma præponit justitiæ, quid subventionis, quid consilii, quid solaminis ibi deinceps in sua oppressionem reperient, qui pro adipiscenda suæ causæ rectitudine non habent quod dent?

3 Sentiens itaque Rex Episcopum ex parte Urbani cuncta suæ voluntati convenientia nuntiare, et ea, si ipsum Urbanum pro Papa in suo regno susciperet, velle Apostolica auctoritate sibi dum viveret

E
a
b
Episcopus
Albanensis
ab Urbano
Papa missus
in Angliam

neglecto S.
Anselmo
defert pal-
lium ad Re-
gem,
F

qui declarat
Urbanum
verum Pa-
pam,

in

A in privilegium promulgare : acquievit placito, præcipiens Urbanum in omni imperio suo pro Apostolico haberi, eique vice B. Petri in Christiana religione obediri. Egit post hæc quibus modis poterat ipse Rex cum Episcopo, quatenus Romani Pontificis auctoritate Anselmum ab Episcopatu, regali potentia fultus, deponeret; spondens immensum pecuniæ pondus ei et Ecclesiæ Romanæ singulis annis datum, si in hoc suo desiderio satisfaceret. Verum cum id nulla ratione fieri posse, docente Episcopo, didicisset; deficiebat animo, reputans apud se nihil in requisitione vel susceptione Romani Antistitis se profecisse. Attamen immutabile considerans quod factum fuerat; consilio cum suis inito quærebat, qualiter, servata singulari celsitudinis suæ dignitate, viro saltem specietenus amorem suum redderet, cui crudeliter iratus nihil poterat cupitæ damnationis pro voto inferre.

4 Instante igitur die, in quem induciæ datæ sunt inter ipsos, mandatum est Anselmo, tunc in villa sua quæ Murtelæ dicitur consistenti, et ibi solennitatem Pentecostes celebranti, quatenus ad aliam villam suam, quæ Heisa vocatur, accederet; ubi Nuntii Regis, curiam suam in ipsa festivitate apud

B Windlesoram tenentis, ad eum venire, et verba Regis illi, et illius possent Regi deferre. Irimus ergo illuc : et sequenti die veniunt ad illum pene omnes Episcopi Angliæ, qui præmissa pace sui, pedetentim explorare aggressi sunt, utrum aliquo modo illum ad hoc illicere possent, ut ipse jam tot ac tantis adversitatibus actus, vel tunc, data pecunia, Regis amicitiam sibi conciliaret. Ad quod cum illum more solito inflexibilem reperissent, tandem hujusmodi quæstibus eum interpellare destiterunt, subjungentes hæc : Si ergo pro adipiscenda amicitia ipsius nil de tuis dare vis, dic, rogamus te, compendioso ac simplici verbo, quid velis? Ait : Dixi volis jam, quod nunquam Domino meo hanc contumeliam faciam, ut facto probem amicitiam ejus esse venalem. Sed si me, sicut debet, Patrem suum vult gratis diligere et ut, more Archiepiscopi Cantuariensis sub obedientia Domini Papæ Urbani in Anglia vivam, permittere, gratiose suscipiam; eique pace ac securitate potitus, sicut Domino et Regi meo fideliter et opportune deserviam. Si hoc non vult, scitis quod in hunc diem convenit inter nos. Det scilicet mihi conductum, donec ad mare perveniam, et postmodum quod intelligam me facere debere, faciam. Nihilne nobis, inquirunt, aliud dices? Refert : Hinc, nihil.

C Dominus Papa Urbanus, ainct, rogatu Domini nostri Regis, stolam illi Archiepiscopatus per Episcopum, qui de Roma venit, direxit. Tuum igitur erit considerare, quid tanto beneficio dignum Regi rependas : quod enim, sine multis periculis magnoque labore atque constamine, obtinere non posses; ecce nullo interveniente gravamine, si in te non remanserit, habes. Sensit in his Anselmus nimis implicitum negotium actitatum contra se, et anxius spiritu dixit : O beneficium ! cujus æstimatio quamnam sit apud me, novit Dominus, inspector conscientiæ meæ. Dixerunt ; Quomodo cumque facti hujus executio sedeat animo tuo, laudamus et consulimus, ut saltem quod in via expenderes, si pro hoc Romam ires, Regi des ; ne, si nihil feceris, injurius judiceris. Nec hoc quidem, ait, nec omnino hujus rei gratia quidquam illi dabo vel faciam. Ad nihilum tenditur, Sinite. Præterea quæ quantave super istis facta sunt, enarrare piget.

5 Post quæ omnia Rex, ut diximus, Principum suorum consilio usus, posthabita omnis præteriti dissidii caussa, Anselmo gratiam suam gratis reddidit ; et, quemadmodum Patrem regni spiritualem et Episcopum Cantuariensem, quod sui officii foret,

illum quaque per Angliam exercere concessit. Quod cum Pater gratosus accepisset, et donatis hinc inde retroactis querelis, curiæ illius apud Windlesoram se præsentasset, ac familiari alloquio in conspectu Procerum et coadunatæ multitudinis ipsum detinisset, ecce Walterus ille Romanus advenit : ingressusque, En, inquit, alludens, quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Et sedens, de pace quædam ex Dominicis verbis protulit, laudans eam inter illos revixisse, quam verecundabatur sua industria satam in eis non fuisse.

6 Cum autem de Pallii susceptione ageretur, et quidam pro captanda Regis gratia virum ad hoc ducere molirentur, ut, pro regiæ Majestatis honorificentia, illud per manum Regis susciperet, non acquievit ; rationabiliter ostendens hoc donum, non ad regiam dignitatem, sed ad singularem B. Petri pertinere auctoritatem. Unde cum omnes silentio pressi conticuissent, statutum est, ut a quo Pallium in Angliam delatum est, ab eodem Cantuariam super Altare Salvatoris deferretur, et inde ab Anselmo, quasi de manu B. Petri, pro summi, quoungebatur, Pontificatus honore, sumeretur. Acquievit istis multitudo omnis : et in quo ita fieret, præfixus est dies.

7 Post hæc, Anselmum a Curia discedentem secuti sunt Episcopi duo Robertus d Herefordiensis, et Osmundus e Serberiensi, pœnitentiam apud illum agentes, pro culpa suæ abnegationis, quam cum aliis Coepiscopis suis fecerant apud Rochingeham. Qui misertus eorum, absolvit eos in quadam ecclesiola, quæ se nobis obtulit ambulanti bus proposita via. Ibi etiam Wilfrido f, Episcopo Sancti David de Gualis, qui vulgo Dewi vocatur, ipsa hora reddidit Episcopale officium ; a quo, exigente culpa ejus, jam antea ipsemet illum suspenderat.

8 Deinde Doroberniam properavimus, illuc adventum Romani Episcopi præstolaturi. Qui Episcopus, juxta conditum, die dominica, g quæ erat quarto Idus Junii, venit, pallium in argentea capsula decentissime deferens. Itumque est obviam a monachis, in ipsa metropoli Sede Domino Christo famulantibus, associato sibi Fratrum Conventu, vicinæ beatorum Apostolorum Petri et Pauli Abbatia, cum numerosa Clericorum necnon immensa laicorum diversi sexus ætatisque multitudine. Pater etiam ipse, Episcopis, qui ob hoc Cantuariam venerant, dextera levaque stipatus ac sustentatus, sacro beati Apostolorum Principis muneri nudis pedibus, sed indutus sacris vestibus, devotus occurrit. Tali devotionis cultu, pallium super altare delatum, ab Anselmo assumptum est, atque ab omnibus pro reverentia S. Petri suppliciter deosculatum. Indutus eo Pontifex dehinc summus, ad celebranda Missarum solennia, magno cum honore adductus, altario præsentatur : ad quam Missam recitata est pro officio ipsius diei illa Evangelii lectio, quam in consecratione ejusdem Pontificis diximus super verticem ejus inventam, hoc est, Homo quidam fecit cenam magnam, et vocavit multos ; et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare, etc. Quod sic evenisse nonnullis admirationi fuit, præsertim cum hoc, nullo præmeditante, nullo præordinante constiterit actum. Attamen quid quidam inde dixerint, quid h præconati fuerint dicere supersedemus. Verum ex his quæ pro rerum gestarum veritate suo loco, adjuvante Deo, dicimus, palam erit videre, ipsa verba Domini, nec primo in consecratione ejus super eo, casu occurrisset ; nec secundo in confirmatione ipsius consecrationis coram populo, incassum lecta fuisse.

9 Revocato post hæc prædicto Balduino in Angliam

sed non impetrat depositionem S. Anselmi :

Hic vero, nolens pecuniam Regi pro reconciliatione dare,

ac ne pro Pallio quidem Roma allato,

tandemque gratis admissus,

D
AUCTORE
EADHERO

pallium de manu Regis suscipere renuit :

E
Episcopos quosdam reos absolvit.

d

e

f

g

F
Pallium altari impositum accipit ;

h

AUCTORE
EADMERO
consecrat Epi-
scopum Du-
blinensem :

i
h

l

Item 3 anno
Pontificatus
Episcopos
Wigornensem
et Herefor-
densem.

m

B

n

Regi dis-
cessuro in
Normanniam,

de thesauro
Ecclesiae, ob-
tulit aliquam
summam :

C

Angliam, et rebus aliquanta pace sopitis, venit ad Anselmum quidam monachus cœnobii S. Albani, natione Hibernensis, nomine Samuel. Hic defuncto bonæ memoriæ Donato i Dublinæ Civitatis Episcopo, a Rege Hiberniæ l Murierdach nomine, necnon a Clero et populo in Episcopatum ipsius civitatis electus est, atque ad Anselmum, juxta morem antiquum, sacrandus cum communi decreto directus. Quorum electioni et petitioni Anselmus annuens, hominem aliquamdiu secum honorifice detentum, necnon qualiter in domo Dei conversare deberet diligenter instructum, sumpta ab eo de Canonica subjectione sua ex antiquo more professione promovit in Episcopatus officium Wintoniæ, octava die subsequentis Paschæ l, ministrantibus sibi in hoc officio quatuor Episcopis suffraganeis suis. Cui novus Pontifex, tanti Principis benedictione ac litterarum, præfato Regi, Clero quoque ac plebi Hiberniæ pro testimonio suæ consecrationis scriptarum, astipulatione roboratus, in patriam suam cum gaudio revertitur, atque in Sedem suam cum honore pro usu suscipitur terræ.

10 Eodem, hoc est tertio, anno Pontificatus Anselmi, electus est Samson ad Episcopatum Ecclesiæ Wigorniensis, et Girardus m, ad regimen Ecclesiæ Herefordensis. Qui cum ad summum promovendi Sacerdotium ad Anselmum pro more venissent, necdumque omnes inferiores Ordines habuissent; ordinavit eos pro instanti necessitate, ad Diaconatum et Presbyteratum unum, et alium ad Presbyteratum, in Sabbato jejunii quarti mensis, in Villa S. Andreæ, de Rovecestra, r quæ prope Londoniam sita, n Lambeta vocatur. In crastino autem sacravit eos Londoniæ in Sede Episcopali ad Pontificatus honorem, ministrantibus sibi in hoc quatuor Suffraganeis suis, Thoma videlicet Archiepiscopo Eboracensi, Mauricio Episcopo Londoniensi, Roberto Tydfordensi seu Norwicensi, et Gundulpho Roffensi.

11 Eo tempore Robertus Comes Normanniæ in expeditionem Hierosolymitanam proficisci disponens, Fratri suo Willielmo Regi Angliæ, Normanniam spatio trium annorum pecuniæ gratia in dominium tradidit: quæ pecunia per Angliam partim data, partim exacta, regnum totum in immensum vastavit. Nihil Ecclesiarum ornamentis in hac parte indulgit dominandi cupiditas, nihil sacris altarium vasis, nihil reliquiarum capsis, nihil Evangeliorum libris auro vel argento paratis. Conventus est et Anselmus per id temporis; et ut ipse quoque manum auxilii sui in tam rationabili causa Regi extenderet, a quibusdam suis est amicis admonitus. Intellexit ille et

rationis esse et honestatis hoc facere, sed propriarum rerum tenuitate constrictus, unde expleret, quod faciendum fore videbat, non habebat. Usus igitur consilio magnorum virorum, Walchelini videlicet Wentani Pontificis, et Gundulphi Roffensis, necnon aliorum, quorum in hujusce negotiis consilio par credi judicabatur; de thesauro Ecclesiæ Cantuariensis, partim in auro partim in argento, valens ducentas [libras] argenti, connivente majori parte conventus, accepit, quod præfato Regi, cum illis quæ de suis habere poterat, pro instanti necessitate, ut rebus consuleret, pariter contulit. Verum in hoc facto nullum successoribus suis, quod imitarentur exemplum relinquere volens, mox Dominicam villam suam quæ Peccheham vocatur spatio septem annorum ejusdem Ecclesiæ juri concessit, quatenus ex redditibus ipsius villæ, qui circiter triginta libræ denariorum illis diebus erant, illatum Ecclesiæ damnum restitueretur. Et quidem eodem spatio ipsa Ecclesia eadem villa potita est; et silva, et villæ, et toti redditus ejus in novo opere, quod a majori turre in orientem tenditur, quodque ipse Pater Anselmus inchoasse dignoscitur, consumpta sunt. Hæc ex

gestæ rei veritate proponimus, ut ora obloquentium qui usque hodie Anselmo depredatæ Ecclesiæ crimen intentant, si fieri potest, obturemus; optantes quatenus tanto viro detrudere desinant, ne quo se, quod sibi non prosit, peccati vulnere lædant. Ipso quoque tempore, eandem Ecclesiam res suas, in majori quam solebat libertate, sua sanctione deinceps possidere constituit; et alia quædam, quæ antecessores ejus in dominio suo tenebant ipsi Ecclesiæ perpetuo jure possidenda concessit. His brevi per excessum, sed, ut reor, non superflue dictis, ad quod copius revertamur. Igitur pacto inter Fratres, Regem videlicet Willielmum et Comitem Robertum, de præfato negotio facto, Willielmus mare transiit, et traditam sibi a Roberto Normanniam suæ ditioni subegit.

12 Quocum den oraretur, Rex Hiberniæ, Murchertachus nomine; et o Dofnaldus Episcopus cum ceteris Episcopis, et quique Nobiles cum Clero et populo ipsius Insulæ, miserunt nuntios ac litteras ad Anselmum, innotescentes ei civitatem quamdam, p Watafordiam nomine, in una suarum Provinciarum esse, cui ob numerosam civium multitudinem expediret Episcopum institui; simulque petentes, quatenus ipse, Primatus quem super eos gerebat potestate, et quaungebatur vicis Apostolicæ auctoritate, sanctæ Christianitati ac necessaria plebium utilitati instituendo eis Pontificem subveniret. Jam enim secula multa transierant, in quibus eadem civitas absque providentia et cura Pontificali consistens, per diversa tentationum pericula jactabatur. Elegerant autem iidem ipsi in hoc officium quendam suæ gentis virum, vocabulo Malchum, eumque sacrandum cum communi Decreto ad Anselmum transmississent. Decretum autem hoc est.

13 Anselmo Dei gratia Anglorum Archiepiscopo, Clerus et populus oppidi Watafordiæ, cum Rege Murchertacho et Episcopo Dofnaldo, salutem in Domino. Pater sancte, cæcitas ignorantiae nos diu detrimenta salutis nostræ sustinere coegit, quod magis elegimus serviliter Dominico jugo colla subtrahere, quam liberaliter Pastoralis obedientiæ subesse. Nunc autem quantum proficiat Pastorum causa agnovimus, cum aliarum rerum similitudines ad mentem revocamus, quia sine regimine, nec exercitus bellum nec navis marinum audet attentare periculum. Navicula ergo nostra, mundanis dedita fluctibus, sine Pastore contra callidum hostem qua ratione pugnet? Propterea nos Rex noster Murchertachus, et Episcopus Dofnaldas, et Dermeth Dux noster frater Regis, eligimus hunc Presbyterum Malchum, Walcelini Wintonensis Episcopi monachum, nobis sufficientissime cognitum, natalibus et moribus nobilem, Apostolica et Ecclesiastica disciplina imbutum, fide Catholica pruden-tem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, litteratum, hospitalem, suæ domui bene præpositum, non neophytum, habentem testimonium bonum in gradibus singulis. Hunc nobis petimus a vestra Paternitate ordinari Pontificem, quatenus regulariter nobis præesse valeat et prodesse, et nos sub ejus regimine salubriter Domino militare possimus. Ut autem omnium nostrorum vota in hanc electionem convenire noscatis, huic Decreto Canonico promptissima voluntate singuli manibus propriis roborantes subscripsimus. Ego Murchertachus Rex Hiberniæ subscripsi. Ego Dermeth Dux, frater Regis subscripsi. Ego Dofnaldus Episcopus SS. Ego Idunan Episcopus Midiæ SS. Ego Samuel Dublinensis Episcopus SS. Ego Ferdornachus Laginiensium Episcopus SS. Subscripserunt his multo plures, quos nos brevitati studentes, notare non necessarium duximus.

14 Igitur Anselmus, considerans et intelligens eos

D
donans vicis-
sim ecclesiæ
villam suam
cum nonnul-
tis aliis :

Rogatus
Episcopum
Watafordiæ
statuere,
o
p

E

per epistolam
ab Hiberniæ
Rege et
Episcopo
missam,

F
cum Malcho
Presbytero :

eundem ordi-
nat.

A eos iusta et utilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergo Pontificem, diligenter in his quæ sacra jubet auctoritas examinatum, ac multorum cum vitæ suæ testimonio, dignum Episcopatu comprobatum, sumpta ab eo ex more de subjectionis suæ obedientia professione, sacravit eum Cantuariæ quinto Kal. Januarii; assistentibus et cooperantibus sibi in hoc ministerio suo, duobus Episcopis suis, Radulfo scilicet Cicestrensi, et Gundulpho Roffensi.

ANNOTATA.

a Albanensis Ecclesiæ Episcopus unus ex septem collateralibus, Summa Pontifici propiori dignitatis gradu subservit.

b Waltero huic Legato Cardinali, tunc in Anglia existenti, binas scripsit S. Anselmus apud Raynaudum lib. 3 epistolas 25 et 26.

c Tentonice Kosten, Gallis Couster; barbære Constatore dicitur: hinc Constamen, expensæ et sumptus faciendi.

d S. Wulstano carissimus fuit hic Robertus Herfordiensis, ab eoque, anno 1097 mortuo, etiam ipse admonitus de propinqua morte sua, hoc suo lapsu declaravit quam sit difficile, non aliquando ladi eum, qui pendet ab aula.

B e Alias Sarisburiensis sive Sherbornensis: colitur autem Osmundus ut Sanctus 3 Decembris. Ceteri autem novemdecim, qui sui Archiepiscopi obedientiæ renuntiaverunt, ubi sunt? Hi scilicet duo viri sancti, primum emendandæ noxæ occasionem cupide amplexi sunt; ceteri quam parum curarent censuram committerem, ipso absolutiois petendæ neglectu palam fecere.

f Hunc Wilfridum Menevensem in Wallorum Annalibus Guilfridi appellatum scribit Godwinus de Episcopis Angliæ: obiit anno 1113: de ejus absolutioe quid censuerit Paschalis 2 indicatur infra lib. 3 num. 17.

g Anno supra indicato 1095, littera Dominicali G.

h Præconare, pro prædicare seu præconia voce edicere, dicere libenti Latinitate Hieronymus aliique: postea Præconari invaluit in eadem significatione: oc tandem hic eam vocem usurpatam invenis pro, præsagire.

i Donato Dublinensi Episcopo constituto postmodum scripsit epistolam 72. eumque reprehendit, quod libros et vestimenta et alia ornamenta ecclesiæ (quæ Dominus Lanfrancus Archiepiscopus dedit avunculo ejus, Domino Donato Episcopo, ad opus Ecclesiæ, cui tua fraternitas præsidet) tu pro voluntate tua exponis, et ea extraneis das. Traditur Donatus anno 1085 a Lanfranco ordinatus, obiisse anno 1095. Nepos autem ejus Samuel obiit, juxta Waræum an. 1121.

k Huic Regi Muriardach aliquot epistolas scripsit S. Anselmus, et inscribit Muriardacho, glorioso Regi Hiberniæ.

l Anno scilicet 1096, die 20 Aprilis.

m Additur in exenso, cujus supra meminimus: sed nulla nspiam mentio Giraldi tota historia procedenti: ergo sic corrige, et Giraldus [nepos Walkelini Wentani Episcopi] cujus supra meminimus, num. 14. Hic anno 1101 promotus est ad Archiepiscopatum Eboracensem.

n Lambeta Notum adhuc nomen trans Tamensin, in Surreja sive Australi ripa, secundo ab urbe milliario. Alia plura dominia, ut Rochingeham, Hingheham, Sæftesberia, quæ jam accurrerunt, et plura secutura, potuissent designato locorum situ explicari; si operæ pretium visum esset eorum causa totas Anglici Regni tabulas perlustrare; et esset qui excoletu jam nomina, ubi requirenda sunt, indicaret. Poterit postea curiosior aliquis hunc defectum supplere.

o Imo Domnaldus, Episcopus Ardmachanus et Hi-Aprilis T. II

berniæ Primas, ab anno 1091 ad an. 1105, quo obiit juxta Colganum in indice Chronolog. ad Triadem Sanctorum.

p Rectius Waterfordia, sub Casseliensi Archiepiscopo urbs Episcopalis in Manonia, propter portus commoditatem hodie post Dublinium fere primæ Hiberniæ, ad Siurii fluminis ostium.

CAPUT II.

Novum odium Regis. Discessus in Gallias.

P ost hos dies Rex, Normannia sibi ad votum subacta atque disposita, Angliam redit, ac interposito parvi temporis spatio, super Walenses, qui contra eum surrexerant, exercitum ducit, eosque post modicam in deditionem suscipit, et pace undique potitus est. Sed quid? Cum jam multi sperarent, quod hæc pax servitio Dei deberet militare, et attenti expectarent aliquid magni pro emendatione Christianitatis, ex Regis assensu Archiepiscopum promulgare; ecce spei hujus et expectationis turbatorias litteras Rex, a Gualis reversus, Archiepiscopo destinat, mandans in illis se pro militibus, quos in expeditionem suam miserat, nullas ei nisi malas gratias habere; eo quod nec convenienter, sicut aiebat, instructi, nec ad bella fuerant pro negotii qualitate idonei: præcepitque ut paratus esset de his, juxta judicium Curiae suæ, sibimet rectitudinem facere, quandocumque sibi placeret inde eum appellare. Ad quæ Anselmus, Expectavimus, inquit, pacem et non est bonum; tempus curationis et ecce turbatio. Licet enim jam olim sciverit se, eodem Rege superstite, in Anglia Christo non adeo fructificaturum; tamen quod rogatus de subventione Christianitatis nonnumquam solebat respondere, se propter hostes, quos infestos circumquaque habebat, eo intendere non valere; jam tunc illum pace potitum cogitaverat super hac re convenire, et saltem ad consensum alicujus boni fructus exequendi, quibus modis posset attrahendo, delinire. Sed ne cordis ejus affectus perveniret ad effectum, orta est instinctu maligni, quam dixi, caussa dissidii, utique non ex rei veritate producta, sed ad omnem pro Deo loquendi aditum Anselmo intercludendum malitiose composita. Quod ille dignoscens, et insuper cuncta regalis Curiae judicia pendere ad nutum Regis, nilque in ipsis nisi solum velle illius considerari certissime sciens; indecens aestimavit pro verbi calumnia placitantium more contendere, et veritatis suæ causam Curiali judicio, quod nulla lex, nulla æquitas, nulla ratio muniebat, examinandam introducere. Tacuit ergo, nec quidquam nuntio respondit; reputans hoc genus mandati ad ea perturbationum genera pertinere, quæ jam olim sæpe sibi recordabatur illata, et ideo hoc solum ut Deus talia sedaret, supplici corde precabatur. Præterea videns ecclesias et monasteria solito intus et extra suis rebus spoliari, omnem in eis religionem exterminari, quosque secularium tam majores quam minores corruptæ vitæ semitas tenere, multa mala ubique fieri, et ista de die in diem cessante disciplina multiplicari roborarique; verebatur ne hæc Dei judicio sibi damno fierent, si quibus modis posset eis obviare non intenderet. Sed obviare sibi impossibile videbat, quod totius regni Principem, aut ea facere, aut eis favere, perspicuum erat. Visum itaque sibi est auctoritatem et sententiam Apostolicæ Sedis super his oportere inquiri.

16 Cum igitur in a Pentecoste, festivitatis gratia, Regiæ Curiae se præsentasset, et modo inter prandendum, modo alias, quemadmodum oportunitas se offerebat, statum animi regalis, quis erga colendam æquitatem esset, studiose perquisisset; eumque qui

Novum odium Regis incurrit, quasi milites non aptos submisisset:

et videns officiales curiæ corruptos, tacet:

decernit Romæ remedium querere:

A olim fuerat omnimodo reperisset; nihil spei de futura ipsius emendatione in eo ultra remansit. Peractis igitur festivioribus diebus, diversorum negotiorum causæ in medium duci ex more cœperunt. Quærebatur etiam quo ingenio prælibata causa contra Anselmum sic ageretur, ut culpæ addictus, aut ingentem Regi pecuniam penderet, aut ad implorandam misericordiam ejus caput amplius non levaturus, se totum impenderet. Interea Anselmus, accersitis ad se quos volebat de Principibus Regis, mandavit per eos Regi, se summa necessitate constrictum velle, per licentiam ipsius, Romam ire. Ad quod ille stupefactus, Nequaquam, ait. Nec enim illum alicui tali peccato obnoxium credimus, ut necesse habeat inde singularem Apostolici absolutionem petere; nec ita cujuslibet consilii expertem, ut non magis illum sciamus Apostolico, quam Apostolicum sibi, in dando consilio posse succurrere. Relata sunt Anselmo hæc, et respondit: Potestas in manu sua est, dicit quod sibi placeat. At si modo non vult concedere, concedet forsitan alia vice: ego preces multiplicabo. His pro licentia dictis, statim omnis commentatio implacitandi Anselmum compressa, omissa est, et nos immunes ab illa querela Curia discessimus.

B 17 In sequenti autem mense Augusto, cum de statu Regni acturus Rex, Episcopos, Abbates, et quosque Regni Proceres in unum præcepti sui sanctione egisset; et dispositis his quæ adunationis illorum causæ fuerant, dum quisque in sua repedare satagisset, Anselmus cœptæ petitionis suæ non immemor, rogavit Regem, quatenus quesitam jam olim licentiam, vel tunc, repetitis precibus, non negaret. Sed secundo negat, sicut primo negarat. Postea conventu soluto, in Mense Octobri, Wintoniæ ad Regem ex condicto venimus. Instantius itaque tam per se quam per alios, Regem Pontifex orat, quatenus bono animo sibi concedat, quod se jam tertio postulare necessitas sua cogebat. Hinc ille tædio affectus iraque permotus, ait: Conturbat me, et intelligentem non concedendum fore quod postulat, sua graviter importunitate fatigat. Quapropter jubeo ut amplius ab hujusmodi precibus cesset: et qui me jam sæpe vexavit, prout judicabitur, mihi emendet. Ad hæc ille: Paratum me potius sciat ratione ostendere quod justa peto, et quod ipse mihi in his non debeat juste contradicere. Respondit: Rationes suas non admitto; sed si iverit, præcerto noverit, quod totum Archiepiscopatum in dominium meum redigam, nec illum pro Archiepiscopo ultra recipiam. Orta est igitur ex his quædam magna tempestas, diversis diversæ parti acclamantibus. Quamobrem quidam permoti, suaserunt in crastinum rem differri, sperantes eam alio modo sedari. Assensus est utrinque in istis, et divisi hospitium ivimus. Mane autem regressi, cum in loco apto sedissemus; ecce quidam Episcopi, cum nonnullis Principibus, ad Anselmum venientes, sciscitati sunt, quid secum ab heri de causa tractaverit. Dixit: Non ea re concessi causam, de qua agitis, hesterno induciari, quasi ignoraverim quid hodie inde responsurus fuerim; sed ne videret tantum meo sensui credere, ut nec una nocte ad sui dissensionem dignarer aliorum consilio cedere. Nunc ergo sciatur, quod in sententia qua fui, sum; et ideo precor Dominum meum, quatenus bona mente et alacri vultu, ut eum decet, mihi licentiam quam postulo det; indubitanter sciens, quod causæ meæ salutis, causa sanctæ Christianitatis, et vere causæ sui honoris ac profectus, si credere velit, ire dispono. Dixerunt: Si alia quæ dicas habes, profer. De licentia nempe supervacue loqueris. Non dabit. Si dare, ait, non vult, ego utique illam su-

per me accipiam, eo quod scriptum est, Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Ad hæc Walchelinus Wentanus Episcopus, ascipiens in eum, dixit: Et quidem Dominus meus Rex et Proceres sui credunt te esse hujusmodi moris, ut non facile ab iis quæ certo inceperis movearis. Verum in hoc, scilicet ut spreto tanti Pontificatus honore simul et utilitate, Romam petas, non leve est credere quod stabilis maneas. At ille sciens animum viri, vivo vultu, intentis in eum oculis, respondit: Vere stabilis. Quo dicto, ad Regem reversi, quæ audierant retulerunt. Rege igitur consilia sua protelante, et summo Pontifice cum suis sedente, occurrit animo, Episcopos æquius esse debere in suo, quod erat Dei; quam in consilio Regis terreni. Mittens ergo præcepit eos venire ad se. Erant autem hi, Walchelinus Episcopus Wintoniensis, Robertus Lincolnensis, Osmondus Serberiensis, Joannes b Bathoniensis. Qui cum dextera lævaque illius jussu consedisent, ait illis: Fratres, ideo feci vos venire ad me, quod vestri officii est ea quæ Dei sunt præ ceteris tractare, disponere, servare: Episcopi enim estis, Praelati in Ecclesia Dei estis. Si ergo ita fideliter et districte vultis in mea parte considerare atque tueri rectitudinem et justitiam Dei, sicut in parte alterius perpenditis atque tuemini jura et usus mortalis hominis, hocque mihi promittitis; exponam vobis, sicut fidelibus et filiis Dei, quo tendat hæc mei præsentis consilii summa, et audiam sequarque consilium quod mihi inde vestra fida Deo industria dabit. Dixere: Loquemur, si placet, ad invicem; et communem consensum referemus ad te. Surgentes itaque in partem sese tulerunt, et habitis inter se nonnullis verbis, miserunt Wentanum Pontificem et Episcopum Lincolnum ad Regem, percunctari de negotio voluntatem ac jussum illius. Edocti ergo propter quæ missi erant, ad socios reversi, docuerunt eos quæ dedicerant. Quid plura? Placuit eis in commune sequi voluntatem hominis terreni, illicoque reversi una ad Anselmum, dixerunt ei: Domine Pater, scimus te virum religiosum esse ac sanctum, et in cœlis conversationem tuam: nos autem impediti consanguineis nostris quos sustentamus, et multiplicibus seculi rebus quas amamus; fatemur ad sublimitatem vitæ tuæ surgere nequimus, nec huic mundo tecum illudere. Sed si volueris, ad nos usque descendere, et qua incedimus via nobiscum pergere; nos tibi sicut nobis ipsis consulemus, et negotiis tuis quæcumque fuerint, ubi opus fuerit, sicut nostris, opem feremus. Si vero te ad Deum solummodo, quemadmodum cœpisti, tenere delegeris; solus, quantum nostra interest, in hoc, ut hactenus fuisti, et amodo eris; nos fidelitatem quam Regi debemus non excedemus. At ille ait: Bene dixistis. Ite ergo ad Dominum vestrum; ego me tenebo ad Deum. Fecerunt ut dixerat, et remansit Anselmus quasi solus.

18 Facta deinde aliquantula mora, et unoquoque nostrum, qui admodum pauci cum eo remansimus, ad imperium illius singulatim sedente, et Deum pro digestionem ipsius negotii interpellante, veniunt prædicti Episcopi cum aliquibus Baronibus Regni, inferentes viro hæc: Mandat Tibi Rex, quod sæpe diversis eum querelis exagitasti, exacerbasti, cruciasti. Verum eum tandem post placitum quod totius Regni adunatione contra Te apud Rochingeham habitum est, eum tibi sicut Dominum tuum reconciliari sapienter peteres; et adjutus meritis et precibus plurimorum, pro te studiose intervenientium, petitioni tuæ effectum obtineres; pollicitus es ipsi, te usus ac leges suas usquequaque deinceps servaturum et eas sibi contra omnes homines fideliter defensurum: quibus quidem credulus factus, sperabat se

D
Act. 5, 29

requirit auxilium Episcoporum:
b

E.

qui negant ei se posse adesse,

F

siquidem intendat pure sequi Deum:

de

ACTORE
EADMERO

sed facultatem eo cuncti non impetrat:

idem petens iterum,

iterumque patitur repositum,

cum minis amittendi Episcopatus ni desistat

certus nihilominus ire,

*ipse contra
negat se Regi
promis-
isse
fidem*

A de cetero quietum fore, Sed hanc pollicitationem, hanc fidem, en tu patenter egrederis, dum Romam, non expectata licentia ejus, te iturum minaris. Inauditum quippe in regno suo est, et usilus ejus omnino contrarium, quemlibet de suis Principibus, et præcipue te, quid tale præsumere. Ne igitur in hujuscemodi re ultra, vel a te vel a quovis alio, te forsitan, cum in aliquo læsus fuerit, imitari volente, fatigetur; vult et jubet, quatenus aut jurejurando promittas, quod numquam amplius Sedem S. Petri vel ejus Vicarium pro quavis, quæ tibi queat ingeri, causa appelles; aut sub omni celeritate de terra sua recedas, Et si mavis, interposito hoc sacramento, remanere quam recedere; tunc te ad judicium Curiae suæ præcepit sibi emendare, quod de re, in qua non eras certus te perseveraturum, ausus fuisti eum totiens inquietare. Dixerunt, et ad Regem protinus reversi sunt. Tunc Anselmus, cum suis paucis locutus, surrexit: atque ad Regem, nobis eum prosequentibus, ingressus, dexteram illius ex more assedit. Deinde mandatis quæ a nuntiis acceperat, in audientia ejus singulatim recapitulatis, percunctatus est, utrumnam a facie ipsius, eo quo sibi dicta fuerant modo, vere processerint. Et audito revera processisse, illico quid inde sentiret tali subintulit voce, dicens: Quod dicis, me tibi promisisse usus et consuetudines tuas servaturum, et eas contra omnes homines tecum fideliter defensurum; fateor, verum esse cognoscerem, si eo illas pacto distinguendo proferres, quo tunc temporis, quando promissio ipsa, de qua agis facta est, eas fuisse distinctas indubitanter recorder. Scio quippe me spondidisse consuetudines tuas, ipsas videlicet quas per rectitudinem et secundum Deum in regno tuo possides, me secundum Deum servaturum, et eas per justitiam contra omnes homines pro meo posse defensurum. In his verbis cum Rex et Principes sui cæca mente objicerent, ac jurisjurandi interjectione firmarent, nec Dei nec rectitudinis in ipsa sponsione ullam mentionem factam fuisse; rupit voces eorum Anselmus, et ait: Papæ! Si nec Dei nec rectitudinis mentio, ut dicitis, facta fuit; cujus tunc? Absit ab omni Christiano, absit, leges vel consuetudines tenere aut tueri, quæ Deo et rectitudini contraria esse noscuntur. Cum ad hæc illi summurmurantes, contra virum capita moverent, nec tamen quid certi viva voce proferrent; ad ea quæ cœperat subinferens Pater ait; Sed quod asseris consuetudinis tuæ non esse, ut ego, causa salutis animæ meæ, causa regniis

B nisi secundum Deum et rectitudinem.

C Ecclesiæ Dei quod suscepi, B. Petrum requiram et ejus vicarium; pronuntio hanc consuetudinem Deo et rectitudini contraire, et idcirco ob omni servo Dei spernendam profiteor ac refutandam. Quod si per ista quæ dico, quisquam probaturum se dixerit, me fidem quam tibi debeo non servare; paratum me, sicut et tibi debeo, ad demonstrandum inveniet, magis in hoc me tibi esse fidelem, quam si secus agerem. At nunc ad hoc ostendendum non intendo. Scitur tamen quod omnis fides, quæ cuivis homini legaliter promittitur, ex fide Dei roboratur: sic enim spondet homo homini: Per fidem quam debeo Deo, fidelis tibi ero. Cum ergo fides, quæ fit homini, per fidem Dei roboretur; liquet quod eadem fides, si quando contraria fidei Dei admittit, enervetur. Sed disputatio rei hujus non est temporis hujus. Itaque fides, quam debeo Deo, et servitium ejus cogunt me ad caput Christianitatis Papam accedere, et ab eo pernecessarium Ecclesiæ Dei et mihi consilium potere: nec videtur quod aliquis, Deum offendere timens, hoc debeat prohibere. Nec enim, tu Rex, æquanimiter ferres, si quilibet de hominibus tuis potens ac dives ullum suorum, fidelitati servi-

*quia non
aliter fides
hominum
promittitur:*

*Itaque ait
impediri non
posse quo
minus eat*

tioque tuo intendentem, præpediret, ac præpeditum minis et terroribus ab exequenda utilitate tua prohiberet; verum debita in eum ultione violatæ, quam tibi debebat, fidei reatum punires. Tunc Rex et Comes de Mellento, Robertus nomine, interruptentes verba ejus, O! o! dixerunt, prædicatio est quod dicit, prædicatio; non rei de qua agitur ulla quæ recipienda sit a prudentibus ratio. Quibus cum quique Procerum acclamarant, et os Patris suis vocibus oppilare laborarent, ipse inter ora perstreptentium, demisso vultu mitis sedebat, et clamores eorum quasi surda aure despiciebat. Fatigatis autem eis a proprio strepitu, sedatoque tumultu, Anselmus ad verba sua remeat dicens: Ad ea quæ jubes, ut, quo securus de me possis amodo esse, jurem tibi quod numquam amplius pro qualibet causa B. Petrum vel ejus Vicarium in Anglia appellem: dico hujusmodi jussionem tuam, qui Christianus es, omnimodis esse non debere: hoc enim jurare, B. Petrum est abjurare. Qui autem B. Petrum abjurat, Christum qui eum super Ecclesiam suam Principem fecit, indubitanter abjurat. Cum igitur propter te (o Rex) Christum negavero; fateor, peccatum, quod in requirenda licentia admisi, judicio Curiae tuæ non segnis emendabo. His verbis præfatus Comes indignando subjungens, ait, Eia, eia, Petro et Papæ se præsentabit, et nos equidem non transibit, quod scimus. Cui Pater respondit: Deus quidem novit quid vobis manebit; et mihi ad Apostolorum suorum limina properanti, si sibi placet auxiliari valebit.

19 Post hæc surrexit, atque ad locum unde exieramus reversos, e vestigio nuntii Regis subsecuti intulerunt viro hæc: Ecce ibis. Veruntamen scias Dominum nostrum pati nolle te exeuntem quidquam de suis tecum ferre. At ille; Equitaturas habeo, vestes quoque et suppellectilem, quæ fortassis dicet aliquis esse de suo. Hæc si non permittit ut mecum habere, noverit quod potius pedes ac nudus abibo, quam cœpto desistam. In istis Princeps pudore suffusus, dictum suum non ita intellexisse se respondit: Nec enim dixi, ait, ut nudus aut pedes abiret: attamen die, qui erit undecimus ab isto, jubeo ut mare transurus ad portum sit, et ibi nuntius meus ipsi obvius erit qui dictabit ei, quid ex permissu meo ille vel sui discedentes secum ferant. His tali modo digestis, statim volebamus ad hospitium recedere. Sed Anselmus doctus in patientia possidere animam suam, jucundo et hilari vultu ad Regem revertitur, dicens ei, Domine, ego vado: quod si bono animo vestro fieri vobis placeret, utique et vos magis deceret, et omni bono homini acceptius esset. At nunc rem in contrarium lapsam, licet moleste, quantum ad vos, quod tamen mea refert, æquanimiter pro posse feram; nec ob hoc me ab amore animæ vestræ salutis, miserante Domino, auferam. Nunc igitur ignorans, quando vos iterum visurus sim, Deo vos commendo, et sicut spiritualis Pater dilecto filio, sicut Archiepiscopus Cantuariensis Regi Angliæ vobis Dei et meam benedictionem, ante quam abeam, si eam abjicitis, tribuere volo. Tunc Rex, Benedictionem, ait, tuam non abjicio. Mox ille surgens, levata dextra signum sanctæ Crucis super Regem, ad hoc caput humiliantem, edidit et abscessit; viri alacritatem Rege cum suis admirante. Anno ab incarnatione Filii Dei millesimo nonagesimo septimo acta sunt hæc, feria quinta, quæ fuit Idus Octobris. c

20 Venit dehinc Cantuariam Anselmus, ubi sedes Pontificalis, ubi totius regni caput est, atque Primatus. Postera die allocutus, et pro instanti negotio magnopere consolatis filiis suis, astante monachorum, clericorum, ac numerosa populorum multitudine, peram et baculum peregrinantium more coram altari

D
AUCTORÉ
EADMERO.

*neque debere
exigi ut Pa-
pam abjuret.*

F

*Tandem im-
petrat facul-
tatem peti-
tam,*

F

*et abiturus
Regi benedict*

*Valedicit
suis Can-
tuariæ*

AUCTORE
EADMERO
di cedit
Dubras,

et a sub-
misso Clerico
excussis
sarcinis :

navigat :

d
res ejus in
Anglia con-
fiscantur.

Audomaro-
poli altare
consecrat :

Luc. 10. 7
magnifice in
Francia
accipitur,

uti etiam a
Duce Bur-
gundia,

A altari suscepit, commendatisque omnibus Christo, ingenti fletu et ejulatu prosecutus, egressus est. Ipso die ad portum Dofris ivimus, ibique Clericum quemdam, Willielmum nomine, a Rege ex condicto, ut diximus, directum reperimus. Detenti autem ibi sumus quindecim diebus, vento nobis transitum prohibente. In qua mora idem Willielmus cum Patre intrans et exiens, et in mensa illius quotidie comedens, nihil de causa pro qua missus fuerat agere volebat. Die vero quintodecimo, cum nos nautæ urgerent naves petere, et nos transire avidi ad hoc fatigaremur, ecce videres rem miserandam Patrem patriæ, Primatem totius Britanniae, Willielmus ille, quasi fugitivum, vel alicujus immanis sceleris reum, in littore detinuit; ac ne mare transeat ex parte Domini sui jubet, donec omnia quæ secum ferebat, sibi singulatim revelet. Allatæ igitur ante illum bulpæ et manticæ reseratæ sunt, et tota suppellex illius spe pecuniæ reperiendæ subversa et exquisita est; ingenti plebis multitudinem circumstante, ac nefarium opus, pro sui novitate admirando spectante, et spectando execrante. Rebus ergo eversis, sed nihil eorum quorum causa eversæ sunt, in eis reperto; delusa sollicitudo perscrutantis est, et Anselmus cum suis abire permissus. Itaque navem ingredimur, ventis vela panduntur, et post modicum orta aliquanta difficultate, sed ea respectu clementiæ Dei in brevi sedata, prosperrimè marinos fluctus evecti, d Witsandis pro voto appulimus. Rex autem Willielmus, ubi audivit Anselmum transfretasse, confestim præcepit cuncta quæ illius juris fuerant in suum transcribi dominium, et irrita fieri omnia, quæ per ipsum mutata vel statuta fuisse probari poterant, ex quo primo venerat in Archiepiscopatum. Desævit igitur quandoque per Episcopatum tam sæva tempestas, ut tribulationes, quæ factæ sunt in illo post mortem venerandæ memoriæ Lanfranci, ante introitum Patris Anselmi, parvipensæ sint, comparatione tribulationum quæ factæ sunt his diebus.

21 Nos igitur mane a Witsandis discedentes, et post dies ad S. Bertinum venientes, magna plebis alacritate ac monachorum veneratione suscepti, quinque inibi dies morati sumus. Interea rogatus Anselmus a Canonicis S. Audomari ecclesiam suam visitare, ibique altare, quod in honorem S. Laurentii Martyris fecerant, dedicare; acquievit ille precibus eorum; ministerioque decenter expleto pransus, Abbatiam repetiit; obijciens Clericis, secum illum remorari petentibus, Domini dictum quo discipulos suos jubet, de domo in domum non transire.

C 22 Post hæc nobis cœptum iter accelerantibus, fama viri multo celerius præcurrebat, et multiplici populos voce replebat. Unde turbarum concursus, Clericorum cœtus, monachorum exercitus, ei quocumque veniebat, occurrunt; isti gaudio et exultatione concrepantes, illi vexillis et sonoris concentibus Deo pro illius adventu conjubilantes. Verum sicut quidam ad venerationem et ministerium ejus omni studio parabantur, ita quidam e diverso alio spiritu acti, eum capere, eum suis rebus spoliare moliebantur. Sed ubi adest Divina protectio, quid valet humana molitio? Transita Francia, Burgundiam intravimus. Percussæ autem fuerant aures Ducis illius terræ f diviti fama Archiepiscopi Cantuariensis, per terram suam transire volentis. Unde succensus amore pecuniæ, quam copiosam illum ferre rumor disperserat; proponit animo eam ipsi auferre. Quadam igitur die cum in itinere essemus, et refrigerandi gratia a via paulisper declinasset; ecce Dux idem armata militum manu stipatus, in equis ocior advolat, et clamore valido, quis vel ubi esset Archiepiscopus, interrogat. Quem cum sibi designatum

mox, equo sedentem, torvo fuisset aspectu intuitus; D subito pudore percussus, demisso vultu erubuit, et quid diceret non invenit. Cui Pater : Domine, ait, Dux, si placet osculabor te. Et ille : Osculari et servire tibi Domine paratus sum, ac de adventu tuo in Deo graciosus exulto. Dato igitur osculo pacis, dicit ad illum Pater : Causa Religionis Christianæ, vir venerande, Angliam exivi, et miserante Deo Romam ire disposui. Nunc autem videns te lætor et gaudeo, tum quia cognitionem et amicitiam tuam, tum quia securitatem et pacem in terra tua me et meos deinceps per te habere desidero. Respondit : Et quidem quod dicis multum amo et volo, meque tuis orationibus benedictionique committo. Quibus dictis præcepit cuidam, qui de suis ibi potentior aderat, quatenus virum per terram suam conduceret, eique ubi opus haberet non secus quam sibi ipsi ministraret. Discedens itaque odium Dei omnipotentis omnibus imprecatus est, qui se ad insequendum hominem Dei concitaverant. Nec enim hominis, sed vultus, ait, Angeli Dei fulget in eo. Unde sciant omnes qui ei scienter infesti sunt, quod maledicti a Deo sunt. Nos, hinc Deo pro sua misericordia debitas ex corde gratias agentes, itinere cœpto perreximus.

execrante eos
qui in ipsum
se concitabant

23 Venimus vero Cluniacum tertio die ante Nativitatem Domini, ibique a toto illius monasterii monachorum agmine, summa cum veneratione Pater suscipitur, et cuncta loci ipsius gaudio lætitiæque replentur. Quid deinde? Donec ibi fuit, ut paucis dicam, singulari, præ omnibus in loci venientibus, reverentia habitus est. Mittit interea nuntium, qui suum venerabili g Hugoni Archiepiscopo Lugdunensi notificet adventum. Erat quippe idem vir Anselmo jam ex multis præcedentibus annis notus; et sanctæ dilectionis illius igne succensus, magno videndi eum desiderio fatigabatur : quem etiam Anselmus in tantum diligebat, ejusque prudentiam atque consilii auctoritatem tanti pendebat, ut statuerit apud se summam negotii sui considerationi et dispositioni ejus, necnon reverendi Hugonis h Cluniacensis Abbatis, ex integro commendare. Hic itaque Pontifex, audito Anselmum suis finibus accessisse, oppido lætatus est. Et dirigens ad eum quos familiariores ac digniores circa se habebat, quatenus Ecclesiam suam seque ipsum sine mora dignaretur invisere, obnixè deprecatus est. Mandavit insuper Episcopo i Matisconensi, ut viro decenti honore occurreret, et officiosissime deserviret : quod ipse diligenter executus est. Ubi vero Lugdunum venimus; qua veneratione ab ipso summo Pontifice et suis omnibus suscepti simus, et enarrare difficile, et dictu fortassis est incredibile. Quo cum demoremur, didicit Anselmus ex his quæ fama ferebat non multum suæ causæ profuturum, si ipse in ulteriora procederet. Imbecillitas quoque sui corporis residuæ viæ laborem perhorrebat; et insidiæ, quæ ab indigenis illarum regionum ea tempestate comitantibus, et maxime religiosi ordinis viris struebantur, eum nonnihil retardabant. Itaque Lugduni resedit, cunctis valde acceptus et honorabilis.

E
Cluniaco

g
præmittit
nuntium ad
Archiepisc.
Lugdunenem :

h

i

tum Matisconem et Lugdunum abijt.

ANNOTATA.

a Anno 1097, ut infra indicatur.

b Joannes Bathoniensis ab anno 1088 ad 1122 sedit, et Sedem Episcopalem, ex Wellensi civitate, Bathoniam transtulit.

c Scilicet littera tunc Dominicali D.

d Witsandis, celebris olim portus, nunc humilis vicus, inter Bononiam et Caletum, vulgo Visan.

e Sithuense S. Bertini cœnobium, nunc iisdem cum castra S. Audomari manibus inclusum et munitissimum, Artesia

A *Artesia oppidum, a prænominato portu distat leucis Gallicanis circiter decem; ut forte legi debeat, post diem, aut, post duos dies, ut summum.*

f *Hic Dux fuit Eudes primus, a quo fundatum Cistercium anno sequente 1098, ut dicitur 29 Aprilis in Vita S. Roberti Abbatis Molismensis. Fuit autem Eudes natus patre Henrico, avo Roberto, Ducibus Burgundiar, proavo Roberto Rege Francorum.*

g *Extant plures epistolæ S. Anselmi ad Hugonem Archiepiscopum et hujus ad S. Anselmum. Mortuus est anno 1106.*

h *Vitam S. Hugonis illustramus ad diem 29 Aprilis, cum illustri mentione S. Anselmi.*

i *Distat Cluniacum Matiscone leucis circiter quinque; et hinc secundo Rhodano die uno descenditur Lugdunum. Matisconensis autem Episcopus tunc erat Raynaldus, intra biennium vita functus.*

CAPUT III.

Post præmissas litteras iter Romam, Telesam, Capuam. Acta cum Papa et Duce Apulie.

Lugduno
scribit Urbano
Papa :

B **S**criptam dehinc epistolam unam Sedis Apostolicæ Præsuli destinavit, in qua quid illi de iis quæ acciderant suggesserit, quoque animi sui desiderium intenderit, tenor ipsius epistolæ, quam subscribimus, designabit. Domino et Patri, cum amore reverendo, et cum reverentia amando, summo Pontifici Urbano, frater Anselmus, servus Ecclesiæ Cantuariæ, debitam subjectionem et orationum devotionem. Novimus, Domine reverende et Pater diligende, quod Dominus noster Jesus Christus sublimavit Sanctitatem vestram in Ecclesia sua, ad consulendum et subveniendum his, qui ad supernæ patriæ requiem anhelantes, in hujus seculi exilio diversis fatigantur tribulationibus. Hac igitur spe et consideratione, ego humilis servus vester, in angustiis cordis mei, ad sinum Paternæ et Apostolicæ pietatis vestræ, per exhibitionem præsentis meæ, confugere disposui; sed hoc utique facere non possum, sicut desidero: cur autem non possim, per præsentium latorem cognoscetis. Quoniam ergo per memetipsum præsentiam vestram secundum desiderium meum adire nequeo, per litteras ut possum clementiæ vestræ angustias meas insinuo: quatenus ejus consolatione eadem angustiae mitigentur; et anima mea desideratam tranquillitatem, per affectum vestræ compassionis, se adipisci gratuletur. Tanta enim est cordis mei tribulatio; ut nec verbis nec litteris sufficiam illam exprimere; sed oro Deum, qui novit occulta, ut eam vos intelligere faciat; et per viscera misericordiæ suæ, viscera vestra, ad ejus miserationem, secundum desiderium et necessitatem meam, commoveat. De hac tamen mea necessitate et meo desiderio aliqua aperio: per quæ vestram prudentiam posse intelligere quid mihi expediat, non dubito. Notum est multis, mi Pater pie, qua violentia et quam invitus et quam contradicens, captus sum et detentus ad Episcopatum in Anglia; et quomodo obtenderim repugnantiam ad hujusmodi officium, naturæ, ætatis, imbecillitatis, et ignorantis meæ: quæ omnino omnes seculi actiones fugiunt, et inconsolabiliter execrantur, ut nullatenus illas tolerare possim cum salute animæ meæ. In quo Archiepiscopatu jam per quatuor annos manens, nullum fructum feci; sed in immensis et execrabilibus tribulationibus animæ meæ, inutiliter vixi, ut quotidie magis desiderem mori extra Angliam, quam ibi vivere. Nam si ita vitam presentem, sicuti eram, ibi finirem; plus videbam animæ meæ damnationem quam salutem. Videbam enim multa mala in terra illa, quæ nec tolerare debebam, nec Episcopali libertate corrigere poteram. Ipse quoque

et excusans
quod venire
non possit,

indicat se
invitum
fuisse factum
Archiepiscopum,

et toto quadriennio
fructum
nullum
fecisse :

Rex faciebat quædam, quæ facienda non videbantur de Ecclesiis, quas post obitum Prælatorum aliter quam oporteret tractabat: me etiam, et Ecclesiam Cantuariensem multis modis gravabat. Terras namque ipsius Ecclesiæ, quas post mortem Archiepiscopi Lanfranci, cum in manu sua Archiepiscopatum teneret, militibus suis dederat, mihi sicut eas idem Archiepiscopus tenuerat non reddebat, sed insuper alias secundum libitum suum me nolente dabat. Servitia gravia et antecessoribus meis inusitata, ultra quam ferre possem aut pati deberem, a me exigebat. Legem autem Dei et Canonicas et Apostolicas auctoritates voluntariis consuetudinibus obrui videbam. De his omnibus cum loquebar, nihil efficiebam: et non tam simplex rectitudo, quam voluntariæ consuetudines obtendebantur. Sciens igitur quod si hæc ita usque in finem tolerarem, in damnationem animæ meæ, successoribus meis tam pravam consuetudinem confirmarem; nec de his a placitare poteram (nullus enim aut consilium aut auxilium mihi ad hæc audebat dare) petii a Rege licentiam adeundi vestram Paternitatem; quatenus illi et cordis mei angustias ostenderem, et deinde ejus consilio et auxilio, quod salubrius esset animæ meæ agerem. Qua de re iratus petiit, ut de hujus licentiæ petitione, quasi de gravi offensa, illi satisfacerem; et securum illum facerem, me deinceps nullo modo requisitum pro aliqua necessitate Apostolicum, nec saltem inde locuturum, aut si unquam hoc facturus eram, in præsentem hoc facerem. Sic itaque mare transii causa ad vos veniendi: quod, sicut dixi, facere non possum. Quoniam autem impossibile est me hujusmodi vitæ concordare, aut animam meam in tali Episcopatu salvam, tum propter rerum quas dixi qualitates, tum propter meas multimodas, et sensus, et morum, et naturæ, et ætatis imbecillitates; hæc est summa supplicationis meæ, propter quam ad vos ire volebam; ut, sicut Deum animæ meæ, et animam meam Deo desideratis: per Paternam et Apostolicam pietatem, quæ cor vestrum inhabitat, animam meam de vinculo tantæ servitutis absolvatis, eique libertatem serviendi Deo in tranquillitate reddatis; ne abundantiore tristitia, sicut jam nimis passa est, absorbeatur, et de dolore temporali ad æternum pertrahatur; deinde ut Ecclesiæ Anglorum, secundum prudentiam et auctoritatem Apostolatus vestri, consulatis. Omnipotens Dominus vestram Sanctitatem nobis in suæ gratiæ prosperitate diu servet incolumem, et contemnat sathanam, et portas inferi sub pedibus vestris. Amen.

25 Inter hæc Romam usque divulgatum est, Archiepiscopum Cantuariæ, Primate Britannicæ, multo auri et argenti pondere onustum, mare transisse, Romam pergere. Accensi ergo nonnulli cupiditate non bona, viam observant; exploratores ponunt, laqueos parant, ut eum capiant. Illis tamen quam maxime homines Alamannici Regis intendebant, ob dissensionem quæ fuerat illis diebus inter Papam et ipsum. Supererat quoque ea tempestate Wibertus Archiepiscopus Ravennas, qui de Apostolatu, quem contra jus invaserat, pulsus, omni Religiosæ personæ Romam petenti per se suosque, modis qualibus poterat, strnebat insidias. Unde quidam Episcopi, monachi, et religiosi Clerici, ea saviente persecutione capti, spoliati, multisque contumeliis affecti, necati sunt. Spe igitur maxima manus iniqua sibi confisa est, simili pœnarum genere sese Anselmum damnaturam. Sed ille, ut diximus, Lugduni remansit, redditum nuntiorum suorum ibi operiens. Cum vero malignantes illi moram, ex adventu ejus, extra spem paterentur; didicerunt a peregrinis eum valida corporis infirmitate tentum, a

Lugduno

D
AUCTORE
FADIMERO

proinde timere animæ suæ,

"

E

idcirco petere ut absolvetur ab officio.

F

b

Lugdunum
subsistendo
irritas red-
dit structas
sibi insidias :

A Lugduno amplius non promovendum. Quod dictum peregrinorum non fuit ex toto veritati contrarium : infirmatus nempe fuerat, ut de sanitatis illius recuperatione desperatio nos non parva teneret. Quo illi audito consternati sunt animo, et quam de Anselmi disturbance spem habebant, perdidērunt. Verum languore magna ex parte sopito, et rumore, qui populos de processu ipsius repleverat, circumquaque extincto; ecce quos Romam miserat nuntii veniunt, et quod omni excusatione sublata eum ad se Papa properare præcepit, referunt. Quid moror: Nescius moræ, Apostolicis jussis obaudire, viæ se periculis, mortem pro Deo non veritus, tradit.

26 Discedentes igitur a Lugduno tertia feria, quæ ante Dominicam diem Palmarum erat, venimus in subsequenti Sabbato ad villam quamdam quæ Caspera dicitur: in qua cum hospitati atque refectioni fuisset, visum Patri est decentius inter monachos, qui in eadem villa cohabitabant, quam inter villanos, nocte illa, nos conservari, tum propter religionem monachici ordinis, tum propter Officium imminantis noctis atque diei. De re itaque mandatum monachis est; et alacres assenserunt. Eramus quippe tres monachi, qui hoc quærebamur, Dominus videlicet et Pater Anselmus, præfatus Balduinus, et ego qui hæc scribo Frater Eadmerus. Qui ita ibamus quasi pares essemus, nullo Patrem nostrum coram aliis dominandi jure sequente. Cum igitur monachi illi nobiscum, sicut peregrinis, vespertina hora loquerentur, et unde venissemus percunctarentur; respondimus, de Franciæ partibus nos adventasse, et Romam usque, si Deus concederet, ire velle. At illi: In nihili tenditis, inquit: nam viam istam, quam aggredimini, nullus in habitu religioso peragere potest, quin capiatur, multisque injuriis afficiatur: quod Archiepiscopus Cantuariensis intelligens, sapienti consilio usus est: proposuit namque idem vir se pro sua, ut fertur, causa nuper Romam iturum; et venit usque Placentiam: verum cum illic sequentis viæ periculum didicisset, reversus est, et nunc Lugduni moratur. Ad hæc Balduinus ait: Et ille bene quidem fecit: et nos, quia servitio Dei et obedientia spiritualis Patris ire compellimur, quantum nobis licuerit ducente Domino progrediemur. Quando ultra non potuerimus, salva obedientia nostra revertemur. Ducat vos, aiunt, benignus Deus. Celebrato igitur inter eos noctis officio atque diei, nos viæ reddidimus.

27 Ex hinc cum Romam prospero itinere pervenissemus, et Anselmus a Papa decentissime susceptus, de sui adventus causa requisitus fuisset; eo illam ordine retulit, quo in Epistola sua quam a Lugduno, ut diximus, ei direxit, ipsam digessit. Audit ille quæ feruntur et subventionem pollicetur. Scribit litteras Willielmo Regi Angliæ, in quibus ut res Anselmi liberas in regno suo faceret, ac de suis omnibus illum revestiret, monet, hortatur, imperat. Scribit quoque Anselmus sub eadem materia litteras; et eas una cum litteris Papæ ipsi Regi destinat. Mansimus ergo Romæ decem diebus, in palatio Lateranensi cum Papa degentes.

28 Præerat eo tempore Abbas quidam, Joannes nomine, cœnobio Salvatoris, quod prope b Telesinam Urbem situm est. Qui Joannes, Romanus genere, discendarum studio litterarum, jam olim Franciam venerat; ibique fama permotus Anselmi, qui tunc Becci Abbas erat, eum religionis proposito fervens adiit; eoque audito, Becci monachus factus est. Quod ubi, post aliquot annos, ad aures summi Pontificis Urbani pervenit; Joannem ipsum, ad se accersitum, præfati cœnobii Abbatem fecit. Hic itaque agnito Patrem suum Anselmum Romam venisse, missis nuntiis omni studio deprecatus est,

quatenus ad se veniret; atque in sua quadam mansionem, cui salubris aura favebat, ad evitandas Romanæ Urbis aegritudines, instanti dignaretur ætate conversari. Quibus ille auditis, supernæ pietati ac fraternæ sollicitudini gratias egit, summoque Pontifici relatas preces innotuit. At ille, O, inquit Divinæ miserationis prædestinatio! Vere etenim præmisit Deus Joseph in Ægyptum ante Jacob patrem suum. Quapropter, licet omnia, quæ habeo, tuis, utpote viri propter justitiam necnon B. Petri fidelitatem exultantis, proposuerim necessitatibus servitura; tamen quia urbis istius aer multis, et maxime peregrinæ regionis hominibus, nimis est insalubris; laudo, ut eas quo vocaris ne quod superna dignatio tibi providit, negligere videaris. Acquiescit Anselmus dicto Pontifici, et expectaturus quid Rex Angliæ respondeat litteris Papæ ac suis, partes ad quas invitabatur petiit. Occurritur ei cum lætitia et honore in omni loco ad quem ingreditur; et certatim ad ministrandum illi, quique parantur. Ubi vero loco ad quem ibat appropinquavit; adjuncta secum Patrum caterva Joannes obviam vadit: et Patrem suum, more boni filii magna cum reverentia et exultatione susceptum, monasterio introducit. Exinde quoniam calor ibi cuncta torrebat, ducit eum in villam suam, Selaviam nomine, quæ in montis altitudine sita, sano jugiter aere conversantibus illic habilis extat.

29 Illis ferme diebus e Rogerius Dux Apuliæ, adunato grandi exercitu, Capuanam f civitatem, a sua ditione resilientem, obsidebat: et audita fama Anselmi, directis nuntiis, rogavit eum venire ad se; cupiens illum videre et alloqui, atque per eum, his quæ salutis suæ adminiculi poterant, informari. Ivit ergo Pater ad eum. Adhuc longe eramus; et ecce Dux ipse, copiosa militum multitudine septus, Patri occurrit; ac in oscula ruens, ei pro suo adventu, gratias egit. Plures exhinc dies in obsidione fecimus, remoti in tentoriis a frequentia et tumultu perstreptentis exercitus. Cum autem inter hæc Sedis Apostolicæ Pontifex Urbanus illo adventaret, et ei ab Anselmo ac Principibus totius exercitus obviam itum esset, ingenti secularis gloriæ pompa prosecutus, ductus est in tentorium, quod ei prope nos erat ceteris excellentius constitutum. Sicque donec civitas in deditionem transiit, obsidio illius Dominum Papam et Anselmum vicinos habuit, ita ut familia illorum magis videretur una quam duar; nec facile quis declinaret ad Papam, qui non diverteret ad Anselmum.

30 Sed quid faciam? Si dilectioni, si reverentiæ, si honori, qui Anselmo ab universis, inter quos habitabat eo tempore et veniebat, exhibebatur, scribendo singulatim immorari voluero, non immerito indiscretionis argui potero. Tantum dico, quod licet Rex Angliæ (qui illum, ut prædictum est, de regno suo pepulit) tam litteris quam largis muneribus omnes quos ratus erat ei posse detrimento existere conatus fuerit adversus eum commovere; tamen nihil profecit: quin potius ex his perspicaciter intellectum est, virum simplicis justitiæ viam tenere, et omnino contra æquum fatigari. Nam cum litteræ quæ directæ fuerant, nullum ipsi qua jure argui posset culpam referendo invehent, nec latores earum a litteris ipsis pejora dicendo dissentirent; factum est ut et viri justitiæ firmiter crederetur, et injustitia hominis, eum non æquo judicio fatigantis, magis ac magis publicata detestaretur. Quique igitur ex hoc illius cœperunt causæ favere, illius commodo, illius honori se suaque pro voto certatim impendere. Dux ipse, ad quem ipsa mandata præ ceteris lata fuerunt, non consideratis eis, Patrem multis precibus ad hoc flectere nisus est, quatenus secum dignaretur remanere; et optimas terrarum suarum, tam in

D

et approbante Papa,

sanitatis causa migrat in villam Selaviam.

E

e
Rogerio Duce Apuliæ in obsidione Capuæ adest.

excipit cum aliis Urbanum Papam.

f
eximie diligitur et honoratur

frustra etnente Rege Angliæ:

AUCTORE
EADMERO

recepta sanitatem resumit iter;

et in quodam monasterio pernoctans,

audit de se dici quod periculo terribus Lugduni substituerit:

a Papa benigne excipitur:

et cum eo scribit ad Regem:

invitatus a Joanne Abbate, suo olim monacho,
b

A villis quam castellis seu civitatibus, juxta electionem suam dono accipere; easque in usus suos suorumque, dum viveret, proprio jure vindicare. Aliter igitur molimina Regis in Anselmum processerunt ac ipse ratus fuerat. Obsidione dehinc soluta, Anselmus, cura Papa, ad *g* Adversanam civitatem vadit. Papa civitatem, Anselmus, multa prece invitatus, Abbatiam S. Laurentii, hospitanti gratia, petit. Igitur Anselmo ab ipsius Cœnobii Fratribus perfectæ caritatis obsequium exhibetur; et loquenti solito more quæ Dei sunt, auditus studiose præbatur.

*confirmatur
in proposito
dimittendi
Episcopatus,*

31 Considerans itaque Anselmus apud se, quantum mentis inquietudinem et perturbationem fuerit passus in Anglia; et quomodo nullus, exceptis aliquibus monachis, eum, gratia fructificandi Deo, audire voluerit; quantaque mentis tranquillitate potitus, et quam fructuoso studio sit a cunctis auditus, postquam exivit de Anglia; omni desiderio fervebat curam Angliæ cum Pontificatu deserere, et eis perpetim abrenunciare. Huic quoque desiderio non parum roboris impendebat, quod omnium dubietate sublata, videbat impossibile fore, suos et Willielmi Regis mores in unum amplius concordare. Ad ea nempe quæ illum in Anglia positi facere solere cognoveramus, nova quædam quotidie, ab his qui inde veniebant, publice referebantur, in quibus, ita contra Dei justitiam obfirmatus intelligebatur, ut multi regionum illarum viri simul ac mulieres aliam de eo æstimationem haberent, quam de Christiano Christianos lex Christiana dicet habere: de quibus pauca brevi perstringere placuit, ne solummodo nudis verbis quæ dicuntur dici putentur: quæ tamen sicut illa accepimus simpliciter ponam, non astruens vera an secus extiterint, an non. Ferebant igitur hi qui veniebant, quod eodem fere tempore, cum idem Rex Rotomagi moraretur, Judæi qui in civitate ipsa debebant, ad eum convenirent, conquerentes, nonnullos ex suis, spreto Judaismo, Christianos tunc noviter factos fuisse; atque rogantes, ut sumpto pretio, illos, rejecto Christianismo, ad Judaismum redire compelleret. Acquiescit ille, et suscepto pretio apostasiæ, jubet ex Judæis ipsis adduci ad se. Quid plura? Plures ex illis minis et terroribus fractos, abnegato Christo pristinum errorem suscipere fecit.

*ob varia
de Rege
nuntiata*

*tamquam
Judæis fa-
vente;*

C 32 Erat præterea illis diebus adolescens quidam Judæus, cui uno dierum per viam forte eunti apparuit alter juvenis, vultu ac veste decorus: qui interrogatus; unde vel quis esset, dixit se jam olim ex Judæo Christianum effectum, Stephanum Protomartyrem esse. Sed ea, inquit, causa nunc de cœlo ad terras descendit, ut tu, abjecta superstitione Judaica, Christianus efficiaris et meo nomine baptizatus in Christo, appelleris. Dixit, et ab oculis ejus clapsus, non comparuit. Adolescens autem timore correptus, illico Presbyterum adiit, quid viderit, quidve audierit, clara voce innotuit; seque in Christum credere confessus, baptismi gratiam statim adeptus est. Quod factum cum pater ejus agnovisset, acri cordis dolore afficitur: et æstuans quonam modo suis sacris filium posset restituere, didicit quemadmodum Willielmus Rex Anglorum nonnullos hujusmodi, pecuniæ gratia, nuper Judaismo reddiderit. Ivit ergo ad illum, et qualiter perdidit filium suum querula voce deprompsit. Orat misereri, et unici more a se dilectum, paternis rogat legibus imperiali sanctione restitui. Tacet ille ad rogata, nondum audiens quamobrem tali negotio sese deberet medium facere. Advertit Judæus mysterium cur suis precibus non responderet, et e vestigio sexaginta marcas agenti se illi daturum, si Judaismo restitueret filium suum, pollicetur. Jubente igitur Rege, juvenis ipse in conspectum suum adducitur; et Rex illum hac voce al-

*et qui ju-
venem ex
eis conversum,*

*pecunia cor-
ruptus a
patre,*

loquitur: Queritur pater tuus de te, quod præter licentiam suam Christianus effectus es: hoc si ita est, præcipio tibi quatenus voluntati ejus satisfaciens, omni ambage seclusa, Judaismo te sine mora restituas. Cui juvenis respondens: Domine Rex, ait, ut puto jocularis. At ille indignatus, Tecum inquit, jocularer, stercoris fili? Recede potius, et præceptum meum velocius imple: alioquin, per vultum de Luca, faciam tibi oculos erui. Tunc adolescens animæquior factus, voce constanti ita respondit: Utique non faciam. Verum noveris, quia si bonus Christianus esses, numquam de ore tuo talia protulisses. Christiani etenim est, eos qui a Christo per incredulitatem separati sunt, ei conjungere; non autem eos qui illi per fidem juncti sunt, ab eo separare. Confusus Princeps in istis, contumeliis affectum juvenem, cum dedecore jussit suis conspectibus eliminari. Qui expulsus, patrem suum, eventu rei pro foribus præstolantem, invenit: in quem animatus, Fili, ait, mortis, et pabulum æternæ perditionis; non sufficit tibi damnatio tua, nisi et me tecum precipites in eam? Ego vero, cui jam Christus patefactus est, absit ut te unquam pro patre agnoscam, quia pater tuus diabolus est. Dum ista ita dicuntur, ad jussum Regis, introducit ante eum Judæus, et ait illi Rex: Ecce feci quod rogasti, redde quod promisisti. At ille: Filius meus jam nunc et in Christi confessione constantior, et mihi est solito factus infestior: et dicis, feci quod petisti, redde quod promisisti? Immo quod cœpisti, primo perface, et tunc demum de pollicitis age. Sic enim convenit inter nos. Feci, dixit, quantum potui: verum quamvis non perfecerim, minime tamen feram me sine fructu laborasse. Angustiatumque Judæus ex his, vix obtinuit, ut, data medietate promissæ pecuniæ, alia sibi medietas laxaretur.

AUCTORE
LADMERO

*conatus sit
ad illos redu-
cere:*

E

33 Præter hæc quoque, per id temporis ferebatur, eum in tantam mentis elationem corruisse, ut nequaquam patienter audire valeret, si quis ullum negotium, quod vel a se, vel ex suo præcepto foret agendum, poneret sub conditione voluntatis Dei fieri: sed quæque acta simul et agenda suæ soli industriae ac fortitudini volebat ascribi. Quæ mentis elatio ita excrevit in eo ut, quemadmodum dicebatur, crederet et publica voce assereret, nullum Sanctorum cuiquam apud Deum posse prodesse: et ideo nec se velle, nec aliquem sapientem debere B. Petrum, seu quemlibet alium, quo se juvaret interpellare. Hac fide in ipso proficiente, ad hoc quoque lapsus est, ut Dei judicio incredulus fieret: injustitiæque illud arguens, Deum aut facta hominum ignorare, aut æquitatis ea lance nolle pensare astrueret. Exempli causa, quinquaginta circiter viri quibus adhuc illis diebus, ex antiqua Anglorum ingenuitate, divitiarum quædam vestigia arridere videbantur, capti sunt, et calumniati, quod cervos *b* Regis ceperint, mactaverint. Negant illi. Unde statim ad judicium rapti, judicantur, injectam calumniam *i* examine igniti ferri a se propulsare debere. Statuto itaque die, præfixi pœnæ judicii pariter subacti sunt, remota pietate et misericordia. Erat ergo, miseriam videre. Verum omnipotens Deus, cui misericordiam et judicium canit Davidicus Psalmus, innocentiam eorum, servatis misericorditer ab exustione manibus omnium, cunctis ostendit; et malitiam hominum, eos impie destruere cupientium, quam injusta fuerit, justo judicio declaravit. Igitur cum Principi esset relatum, condemnatos illos tertio judicii die simul omnes inustis manibus apparuisse, stomachatus taliter fertur respondisse. Quid est hoc? Deus est justus Judex? Pereat, qui deinceps hoc crediderit. Quare, per hoc *k* et hoc, meo judicio amodo respondebitur; non Dei; quod pro voto cu- jusque

*nec vellet
audire, si
Deo placeat,*

I

*Sanctosque
et ipsum
blasphemaret.*

1

4

AUCTORE
EADMERO

ANNOTATA.

desiderium
suum Papæ
exponit,

A jusque hinc inde plicatur. Hæc et hujusmodi plura his atrociora, quæ a diversis, non ignobilis famæ hominibus, de Wilhelmo illo tunc temporis nuntiabantur, magno, ut diximus, Anselmum desiderio accendebant Pontificatui Angliæ abrenuntiare; scientem videlicet mores suos moribus ipsius nulla posse ratione amplius concordare.

34 Postulaturus igitur a summo Pontifice ipsius vinculi, quo se nimis astringi gemebat, relaxationem, eum adiit; ei sui cordis anxietatem innotuit, misereri sibi poposcit, id est ut ab onere curæ Pastoralis, quod inpartibile sibi quia infructuosum videbat, se relevaret, obnixè rogavit. Audit Papa quod ille postulat, et illico miratus, exclamat: O Episcopum! O Pastorem! Nondum caries, nondum vulnera perpressus es; et jam Dominici curam ovilis subterfugere quæris? Christus in cura ovium soarum probat Petri amorem erga se; et Anselmus, Anselmus, inquam, ille sanctus, ille talis ac tantus vir, solummodo quiescere volens, oves Christi, et ante pugnam, luporum morsibus dilaniandas non veretur exponere? Ah quid dicam? Quo amore sperat Domino copulari, qui hoc fugit, quo ipse Dominus se teste probatur amari? Absint hæc a te, absint

B a tua religione, dilectissime frater Anselme. Potius ne me in istis ulterius inquietes; scias quod non solum non concedo tibi facere quod petis, immo ex parte Dei omnipotentis vice beatissimi Petri Apostolorum Principis tibi per sanctam obedientiam præcipio, quatenus curam Anglici regni tibi commendatam, quamdiu retinere, ut hæcenus, poteris, non abjicias. Quod si propter tyrannidem Principis, qui nunc ibi dominatur, in terram illam redire non permittitis; jure tamen Christianitatis semper illius Archiepiscopus esto, potestatem ligandi atque solvendi super eam dum vixeris obtinens; et insignibus Pontificalibus, more summi Pontificis, utens ubicumque fueris. Ad hæc ille, Obedientiam, Pater, non abjicio; sed si non displicet, quid animo geram, paucis suggeram. Credat, si placet, excellentia vestra, quoniam si caries, si vulnera, si mors ipsa, mihi pro tutela et defensione ovium Christi intenderetur, spero non aufererem; si me conscientia mea non fallit. At nunc (ut de Rege ipso, qui me, sicut notum set, de regno suo expulit, taceam) ipsi quos oves, et Episcopi quos adiutores habere debebam, et qui mihi obedientiam professi sunt, omnes in commune ad hoc me ducere conabantur, quatenus sub obtentu justitiæ contra justitiam facerem, id est, obedientiæ B. Petri abrenuntia-rem, ne fidem quam debebam Regi terreno violarem. Quibus dum niterer persuadere, me utrumque horum, altero inviolato, posse servare, (quandoquidem Dominus jubeat, quæ Cæsaris Cæsari, et quæ Dei sunt Deo reddi) objiciebant hoc apud se in usu non haberi, nec velle de Domino suo hanc injuriam sustinere, ut aliquis in regno ejus cuilibet intenderet, nisi ei vel per eum. Et ego, Pater, inter tales quid facerem? Respondit, Ratione duceris. Ego quoque ne de his atque aliis tibi non jure illatis videar non corare, eaque gladio S. Petri nolle vindicare, moneo quatenus Concilio quod apud Barum, ante corpus beati Nicolai, Kalendis Octobris celebrare constitui, præsentiam tuam exhibeas: ut quod de ipso Rege Anglico suisque ac sui similibus, qui contra libertatem Ecclesiæ Dei se erexerunt, mediante æquitatis censura, me facturum disposui, auditu visuque percipias. Dehinc ad habitaculum suum Selaviam Anselmus revertitur, quietem et paupertatem, oblatiis divitiis anteponeus.

sed hic abdi-
cationem
prohibet,eique justitiam de Rege
promittit.

a Placitare est, judicio experiri: et placitum, judicium: implacitare, in litem adducere.

b Henricus is fuit hoc nomine Rex Germaniæ quartus, Imperator tertius: contra quem anno 1094 in consilio Augustodunensi renovata excommunicatio fuerat, atque contra ceteros schismatis Guibertini fautores.

c Anno 1098. At quæ hic villa Aspera dicitur, in priori Vita dicitur Secusia vulgo Susa, ubi erat monasterium S. Justi, ut ibidem annotavimus.

d Telesia urbs Samui Episcopalis, sub Beneventano Archiepiscopatu, hæud procul a confluentia Vulturii et Sabari fluminum, in hodierna Terra-Lavoris olim celebris, nunc fere deserta.

e Rogerius filius Roberti Normanni, Ducis Apuliæ successit illi anno 1086.

f Anno 1098 comprehensa est Capua a Rogerio mense Martio. Ita Lupus Protospata in Chronico. Sed videtur legendum esse mense Maio: alias enim non potuisset adesse Anselmus, qui mense Martio exeunte Romam solum attigerat.

g Aversa urbs inter Capuam et Neapolim.

h Venationes, inquit Malmesburiensis, quas primo indulserat, adeo prohibuit, ut capitale esset supplicium, prenlidisse cervum: quam insaniam, perdentis hominem pro bestiola, egregie perstringit Joannes Sarisburiensis lib. 1 de nugis Curialium cap. 4.

i Similis examinis exemplum jam vidimus die præcedenti in vita B. Hildegundis. Seldenus autem in Spicillegio ad hunc locum notat hujus ac similis omnis judicii, quod Ordallum veteres Saxones dicebant Aleman- ni Urtheil, Belgæ Orleel nominant) exolevisse usum tempore Henrici III, atque hujus mandatum anno 1219 promulgatum exhibet, pro quo isto anno mandat Justitiariis quibusdam suis quomodo agere debeant in iis criminibus, quibus competeret Judicium ignis vel aquæ, si non esset prohibitum.

k Per hoc et hoc, formula jurandi est, quæ idem Rex infra etiam num. 43 utitur.

CAPUT IV.

Concilia Barensis et Romanum. Reditus in Gallias. Obitus Urbani I et Wilhelmi Regis.

Istante autem termino Concilii, ad Apostolicum reversus est; et cum eo, Barum usque profectus. F In ipso vero a Concilio, dum plurima de fide Catholica summus Pontifex, facunda ratione, rationalibusque facundia disservisset; mota est quædam quæstio ex parte Græcorum, Evangelica auctoritate probare volentium, Spiritum sanctum processionem non habere nisi tantum a Patre. Hunc errori tum multis argumentis, tum plurimis rationibus Papa contraire nisus, inter alia quiddam de Epistola b sibi olim ab Anselmo, de Incarnatione Verbi, edita et directa, exempli gratia, intulit, quod suæ disputationi non parum claritatis ac firmitudinis attulit. Verum, cum nonnulla objicerentur; et redditæ rationes, quemadmodum instabilibus mos est, disquisitæ enucleatius exponi peterentur; imperatum silentium primus ipse Pontifex rupit, alta voce dicens; Pater et Magister Anselme, Anglorum Archiepiscopo, ubi es? Sedebat enim idem Pater in ordine ceterorum interprimos Concilii Patres, et ego ad pedes ejus. Ubi ergo se requiri audivit, surrexit continuo, et respondit, Domine Pater, quid præcipitis? Ecce me. At ille: Quid quæso facis? Cur in aliorum silentio degis? Veni, veni, obsecro: ascende usque ad nos, et adjuva nos, pugnans pro Matre tua et nostra, cui suam integritatem

a
Ad Barensis
Concilium a
Papa ductus

b

A tatem vides Græcos istos conari adimere, et nos in id ipsum nefas, si facultas eis tribuitur, præcipitare. Succurre igitur, quasi vere pro hoc a Deo missus huc. Videres itaque circa solium Papæ quosque perstrepere, sedes mutare, locum sedendi viro parare, et sic demum honorifice levatum ad se prope Papam collocare, Concilio stupente ad hæc, et percunctante, quis esset aut unde. Tum compresso tumultu, omnibus in commune viri sanctitatem atque industriam Papa exposuit; et quia propter justitiam multas persecutiones passus, atque injuria de sua sit terra expulsus reverenda voce innotuit. Cum igitur ad imperium ejus Anselmus præsto esset, motæ quæstioni mox respondere; visum nonnullis est melius fore, in crastinam rem differri, quo liberioribus animis dicenda expeditius proponerentur. In crastino itaque maturius conventu disposito, Anselmus ex conducto debitum solvere postulatus est. Surrexit ergo, et coram universis in edito stans, sic de negotio, regente cor et linguam ejus Spiritu sancto, tractavit, disseruit, absolvit, ut in ipso conventu nemo existeret, qui non inde sibi satisfactum consentiret. Sed quibus hoc argumentis, quibus rationibus, quibusve divinæ Scripturæ auctoritatibus et exemplis egerit, scribere supersedemus, eo quod ipsemet Anselmus postmodum inde diligentius atque subtilius tractans, egregium copus scripsit: idque per multa terrarum loca, ubi ejusdem erroris fama pervenit, ab amicis suis rogatus, direxit. Ergo ubi finem dicendi fecit, intendens in eum summus Pontifex, ait, Benedictum sit cor et sensus tuus, et os et sermo oris tui sit benedictus. Hinc in laude viri demoratum est, et fides ejus atque prudentia divulgata ac magnificata; nec non eorum perfidia, si qui forent, qui ea quæ de proposita questione docuit, suscipere et credere nollent, exprobrata ac perpetuo anathemate percussa atque prostrata.

36 Procedente deinceps oratione, de Rege Anglorum sermo conseritur, et sinistra quædam de ipso publice prædicantur; Anselmo, inter illa, demisso vultu sedente, et loquentes nullo favore prosequente. Tandem de venditione et oppressione Ecclesiarum, de quibus inter alia vituperabatur, necnon de injuriis Anselmo illatis, Apostolicus acriter questus est. Quem propterea, inquit, etiam Regni sui fecit extorrem, quoniam a B. Petri fidelitate et obedientia nequivit separare. Et adjecit: Ecce vita illius tyranni, qualis ad Apostolicam Sedem sæpe delata est. Cui pro correctione sui plura multotiens cohortatoria simul et castigatoria suasionem verba mandavimus: sed afflictio atque depulsio tanti viri, quem coram videtis, satis innuit quantum profecimus. Ad hæc, fratres, quid sentitis? Quid decernitis? Dixerunt: Sententia plana est et judicium evidens. Si enim semel, si secundo, si tertio vocasti, et renuit audire, renuit disciplinam accipere: restat ut gladio S. Petri sub anathematis ictu percussus, quod meruit, sentiat, donec a sua pravitate discedat. Respondit: Ita est. Audiens hæc Anselmus illico surrexit, et flexis genibus coram Papa, præfatum Regem jam tunc excommunicare parato, vix obtinuit ne in Regem faceret, quod communis omnium sententia promulgavit. Qui ergo bonitatem viri solo prius fuerant auditu edocti, nunc eam facto se experiri gavisunt; dum illum et pro malo bonum reddere, et pro persequente se non ficta vident prece intercedere. Admirabilis itaque universis factus est.

37 Inter hæc ego Patri per omnia præsens aderam, paratus videlicet ad servitium ejus. Et quia mihi ab infantia hic mos erat, semper nova quæ forte, sed maxime in Ecclesiasticis, occurrebant, diligenti intentione considerare, ac memoriæ com-

mendare, dispositum Concilium, loca et ordines personarum, modos et examinationes causarum, curiosa fortasse magis quam sagaci mente et oculo hinc inde, utpote qui numquam prius talia videram, modesto intuitu consideravi. Ecce autem, cum illis intenderem, occurrit, quem antea bene noveram, Archiepiscopus Beneventanus, cappa præ omnibus qui conventui ipsi intererant, pretiosiori decoratus: Papa enim non cappa, sed casula et pallio desuper redimitus, Concilio præsidebat. Ego igitur, intuens cappam Antistitis Beneventani, et eam, ut dixi, ceteris præstare perspiciciens; recordatus sum verborum, quæ puer a senioribus Ecclesiæ nostræ, Edwio scilicet magnifico viro, Blachemanno atque Farmanno aliisque nonnullis olim audieram. Solebant etenim iidem memorabiles viri sæpe narrare, quod, ipsis adolescentiæ primordia agentibus, Emma Regina, cujus in capite hujus operis habita mentio est, inter multa bona, quæ Ecclesiæ Christi Cantuariensi contulit, Brachio beati Apostoli Bartholomæi, ipsam Ecclesiam, disponente Domino suo Cnual Rege Anglorum, sublimaverit. Quæ res, qualiter acta fuerit, hoc modo (quod per excessum cæptæ narrationis dici patienter quæso accipiat) uno sensu, pari ordine referebant. Tempore aint, quo ipsa Doonina, sicut Regina, in regno Anglorum magna et præpotens habebatur, Pontifex Ecclesiæ Beneventanæ venit in Angliam; quem, sicut ipse ferebat iononis famem, certis præsagiis totam Apuliam afflictura, illo deduxerat; cupiens aliquo modo, si non posset toti Provinciæ, saltem suis civibus tantum malum propolsare. Is iter ingressus brachium B. Bartholomæi Apostoli secum tulerat, spe sibi certa promittens, se per illud multa lucraturum. Idem quippe brachium, ob hujusmodi necessitudinum contrahenda subsidia, in ipsa Ecclesia Beneventi a reliquo corpore servabatur remotum. Episcopus itaque, transita Italia, venit in Galliam, quæ sibi dabatur, gratanter ubique bona suscipiens. Audita vero diviti fama regni Anglorum, ratus est sibi eo progrediendum, ex aliorum eventibus sperans se illic amplius ceteris regionibus acquisiturum. Præsertim quoque Regina magni nominis et divulgatæ famæ habebatur: quam bonitas sua, et quam super Ecclesias respiciebat largitas, ei pepererat. Pontifex igitur Angliam veniens, ipsam Reginam adiit; et illius allocutione potitus, quid detulerit, quam ob causam tam remotas orbis adierit partes, insinavit. At illa hominibus caritativo labore ad misericordiam flexa, de suis ei copiosa largita est: et illum patriam remeare, nec non eis, quibus imminens famis periculum formidabat, subvenire hortata est. Sed ipse intelligens non sufficere sibi ad suum negotium quæ habebat, eos quos magis familiares in curia ipsi Domine esse acceperat, percunctatus est, utrum Os quod attulerat, dato pretio, Reginæ in jus proprium transferre curæ esset. Quid multa? Investigatur de re animus Domine et invenitur promptissimus esse; certam se tantummodo Episcopus faceret, ipsum Os nominati Apostoli revera fuisse, et taliter, ut ipsamet testaretur, sibi, sublata omni ambiguitate, satisfactum. Ad quod ille: Quo, inquit, modo. Super corpus, ait, Dominicum et super Sanctorum reliquias, quas ei proponam, iurandum, reliquias de quibus agitur, veraciter esse de corpore beati Apostoli Bartholomæi, et id remota omni æquivocatione atque sophismate faciat. Hæc, inquit Episcopus, secure me facturum polliceor. Veniens itaque Cantuariam cum brachio ipso, prout illi Rex et Regina dictaverant, decenter susceptus est. Astante igitur ipsa, monachorum quoque ac Clericorum immenso agmine eam vallante, inter quos etiam supra memorati viri, a quibus hæc acce-

D
Eadmerus
Scriptor,
evidens
Archiepisc.
Beneventanum
præsidere
Concilio
cum pretiosiore
cappa,
d

c

E

interferit,
qua occasione
brachium S.
Bartholomæi
sit delatum
Cantuariam

F

præclare
dissertit con-
tra Græcos,
de Spiritu
S. a Patre et
Filio pro-
cessione

deprecatur
anathema
in Regem
Angliæ

AUCTORE
BAOMERO

A primus, se praesentes fuisse testati sunt, numerosaque utriusque sexus et ætatis multitudine ob hoc convolante et audiente jurando super altare et Corpus Christi, necnon Sanctorum reliquias (quas B. Gregorium S. Augustino, aliosque Romanos Pontifices aliis Archiepiscopis destinasse fertur) asseveravit, ipsum Os, de quo sermo habebatur, B. Bartholomæi Apostoli proprium fuisse, nec ipsi assertioni suæ aliquid omnino sophismatis aut equivocationis inesse. Quo facto, memorabilis Domina quamplures argenti libras Antistiti contulit, et Osse potita illud Ecclesiæ Christi Cantuariensi solenni donatione, ex parte Regis Cnudi suæque, concessit. Illis quippe diebus hic mos Anglis erat, patrocinia Sanctorum, omnibus seculi rebus anteferre. Pontifex quippe Sedis ipsius, Ægelnothus nomine inter reliqua quæ homini dedit cappam illi valde pretiosam, aurifragio ex omni parte ornatam, dedit; quæ et illius Ecclesiæ decori, et Ecclesiæ Cantuariensis futuris temporibus tantæ rei existeret testimonio et probationi. Ego igitur cum, ut dixi, Concilio praesens Antistitem Beneventanum, cappa reliquis præstante ornatum viderem, et eam ex his quæ olim audieram optime nossem, non modice lætatus, et cappam et verba, mihi puero exinde dicta, Patri Anselmo ostendi.

B Mox celebrato Concilio, ubi Beneventanum ipsum adii, et inter alia mutuae dilectionis colloquia capi de eadem cappa loqui, et unde illam haberet quasi nescius interrogavi; summam rei exposuit; et eam, ordine quo descripsi, suam Ecclesiam ab Ecclesia Cantuariensi adeptam esse declaravit. Qua de re certior effectus, putavi aliquibus gratum hoc ipsum huic opusculo indere, licet propositum narrationis tramitem me hoc agendo, non nescirem excedere. Quo peracto, ad cæptum redeamus iter.

et dicta
cappa donata
Beneventanæ
Ecclesiæ

Abit cum
Papa Romam

ubi nuntius
Regis Angliæ,
causam spoliati Anselmi
reddens;

nec eam probare
Papa
valens,

38 Finito Concilio a Baro discessimus, comitatum Papæ Romam usque non descentes. Interea revertit nuntius, quem a Roma ad Regem Angliæ destinatum supra diximus, referens ipsum Regem, susceptis quidem quoquo modo litteris Papæ, litteras Anselmi nullo voluisse pacto suscipere; imo cognito illum esse hominem ejus, jurasse per vultum Dei, quia si festine terram suam non exiret, sine retractione oculos ei erui faceret. Verum post dies aliquot, ex quo Romam reversi fuimus, venit missus a Rege Willielmus, cujus in exitu Angliæ mentionem fecimus, Domino Papæ ad litteras, quas pro Anselmo miserat, responsurus. Dicebat ergo Pontifici: Mandat tibi Dominus meus Rex, sibi non parvæ admirationi esse, quod vel in mentem tibi cadere potuit, ut eum pro restitutione rerum Anselmi, interpellares. Et subdidit: Si causam quæris, hæc est. Quando de terra sua discedere voluit, aperte minatus est, se illo discedente totum Archiepiscopatum in dominium suum accepturum. Quoniam igitur nec his minis constrictus, quin exiret omittere noluit; juste se putat fecisse quod fecit, et injuria reprehendi. Ad hæc Papa; Accusat eum, inquit, aliunde? Respondit: Non. Papa ait, Quis unquam audivit talia? Pro hoc solo, Primatem Regni suis omnibus spoliavit, quia ne sanctam omnium Matrem Ecclesiam Romanam visitaret, omittere noluit? Vere et sine omni ambiguitate dicere possumus, a seculo tale quid non esse auditum. Et pro tali responso: Tantus homo huc te fatigasti? Redi, quantocius, redi; et præcipe illi ex parte E. Petri, quatenus muta omni contradictione illum suis omnibus integræ revestiat, si excommunicari recusat. Itaque fac, ut quid hinc velit, scire me faciat ante Concilium, quod tertia hebdomada Paschæ *f* in hac urbe sum celebraturus: alioqui certissime noverit, se in eodem Concilio damnationis sententia puniri, quam promeruit. At ille: Priusquam abeam, tecum secre-

tius agam. Mansit ergo ibi per dies plurimos idem Willielmus, prudenter operam dando hos et illos suæ causæ fautores efficere: ac, ut Domini sui voluntati satisfaceret, munera, quibus ea cordi esse animadvertibat dispertiendo, et pollicendo, parvi habere. Deductus ergo a sententia Romanus Pontifex est: ac pro voto Willielmi, inducias usque ad festum S. Michaelis dedit Regi. *g* Acta sunt hæc in ipsis sollemnis Nativitatis Christi.

39 Quod videntes, vane nos ibi Concilium, nihil allaturum auxilii operiri intelleximus: peritaque licentia Lugdunum remeare decrevimus: quam licentiam cum nullatenus impetrare potuissemus, remansimus Romæ usque ad præfinitum tempus Concilii, continue circa Papam degentes, et quasi in commune viventes: nec enim duæ, sed una videbatur amborum curia esse: unde et ipse Papa frequenter ad Anselmum veniebat, læte cum eo sese agendo, et curiam faciendo ei. Dedit quoque illi hospitium, in quo conversabamur, eo jure ut si aliquando Romanam rediret, contra omnes homines illud sibi vindicaret. Ipse in conventu Nobilium, in processionibus, in stationibus, semper et ubique a Papa secundus erat, præ cunctis honoratus, cunctis acceptus, et ipse cunctis simplici humilitate submissus.

40 Cum vero ad Concilium ventum esset; et Episcopis, qui de Italia et Gallia venerant, suas Sedes ex consuetudine vendicantibus, nemo existeret qui se vel audisse vel vidisse Archiepiscopum Cantuariensem Romano Concilio ante hæc interfuisse diceret, vel scire quo tunc in loco sedere deberet, ex præcepto Papæ, in *h* Corona sedes illi posita est, qui locus non obscuri honoris in tali conventu solet haberi. Igitur dum in ipso Concilio multa tractarentur, multa disponentur, multa observari decernerentur, nec tamen ab omnibus partim propter conventus immensitatem partim propter intrantium et exemptium a corpore B. Petri stragitem et concrepationem, clare intelligerentur; præcepit ipse Pontificum summus Lucensi Episcopo Reingero nomine, quatenus in medio ceteris eminentior stans, sonora qua pollebat voce, quæ statuta erant, cunctorum auribus expresse deponeret. Paret ipse præsentis Imperio. Verum nonnullis ab eo capitulis in audientia omnium diserte expositis, subito admirantibus cunctis, vultu, voce, ac gestu corporis in alium habitum demutatus est: unde suorum luminum acie in circumsedentes directa, vulneratæ mentis dolorem ultra dissimulare non potuit. Rupta igitur decretorum serie, quæ exponenda susceperat, intulit dicens; Sed videlicet quid faciamus? Præceptis subditos oneramus, et iniquis tyrannorum sævitiis non obviamus. Oppressiones namque, quas ipsi sua tyrannide Ecclesiis inferunt, et expoliationes personarum, quæ tuendis illis institutæ sunt, quotidie ad hanc Sedem referuntur; consilia et auxilia, sicut a Capite omnium, requiruntur: sed quo terminentur effectum heu! totus mundus novit et inde conqueritur. De hujus mundi remotissimis partibus unus ecce inter nos, modesta taciturnitate quiescens, mitis residet; cujus silentium clamor magnus est, cujus humilitas et patientia quo declivior atque mansuetior, eo sublimior est ante Deum et in nos ferventior; iste unus, unus inquam iste, quam crudelissime afflictus, quam injustissime suis omnibus expoliatus, venit huc, iudicium et æquitatem Apostolicæ Sedis de negotio suo efflagitans. Jam annus secundus est i quo huc venit; sed numquid lucusque subventionis invenit? Si de quo dico non omnes agnoscitis, ipse est Anselmus Archiepiscopus Angliæ regionis. His dictis, virgam Pastoralem quam manu tenebat, tertio pavimento illisit, indignationem spiritus sui, compressis exploso murmure labiis et

D
inducias
Domino suo
impetrat.

Anselmus,
negata ab-
eundi licentia,

F
interest
Concilio
Romano

h

F

in quo pro
eo perorat
Episcopus
Lucensis:

i

dentibus,

A dentibus, palam cunctis ostendens. Ad hæc Papa ei innuens ait, Frater Reingere, Sufficit, sufficit : de hac re bonum consilium erit. At ille, producto in eum spiritu, inquit, Et equidem expedit : nam aliter eum qui justa iudicat non transibit. Deinde ad perdicenda Concilii Decreta monitus, verba resumpsit; ac in fine dicendi, ne parvi penderetur injuria Anselmo illata, repetiit, monuit, et sessum ivit. Hæc omnia, cum Pater Anselmus audisset, et tandem circa finem verborum de se dicta intellexisset, oppido miratus est; sciens se nec homini de re locutum fuisse, nec a se vel ullo suorum, ut talia diceret, processisse. Sedebat ergo uti solebat, silenter auscultans.

et sub ex-
communic-
tione prohi-
bentur In-
vestituræ.

41 Inter ultima vero Synodi, jam recisis quæ recidenda, et statutis quæ visa fuerant constituenda; in adversarios sanctæ Ecclesiæ, excommunicationis sententiam cum toto Concilio, Papa intorsit; qua sententia omnes quoque laicos, investituras Ecclesiarum dantes, et omnes easdem investituras de manibus illorum accipientes, necnon omnes in officium sic dati honoris huiusmodi consecrantes, pari modo involvit. Eos nihilominus sub ipsius anathematis vinculo colligavit, qui pro Ecclesiasticis honoribus laicorum hominum homines fiunt, dicens nimis execrabile videri, manus, quæ in tantam eminentiam excreverint, ut, quod nulli Angelorum concessum est, Deum cuncta creatorem suo ministerio creent, et eundem ipsum pro redemptione et salute totius mundi summi Dei Patris obtutibus offerant; in hanc ignominiam detrudi, ut ancillæ fiant earum manuum, quæ die ac nocte obscenis contagiis inquinantur, rapinis ac injustæ sanguinum effusioni addictæ commaculantur. His præsentibus fuimus; hæc conpeximus; his ab universis, Fiat, Fiat, acclamari audivimus; et in his consummatum Concilium scimus.

S. Anselmus
redit Lugdu-
num;

42 Postera die, accepta licentia, Roma digredimur, nil iudicii vel subventionis, præterquam quod diximus, per Romanum Præsulem nacti. Via vero redeundi tunc temporis multis erat periculis obnoxia; sed, protegente nos Domino, pericula cuncta evasimus, ac Lugdunum illæsi pervenimus: ubi cum summa veneratione gaudioque suscepti, et a Pontifice civitatis detenti, mansionem nostram illic firmavimus, amissa omni fiducia ulterius, tempore Willielmi Regis, Angliam remeandi. Habitus est ergo ihi Anselmus, non sicut hospes aut peregrinus, sed sicut indigena et vere loci Dominus; unde nusquam ipse ipsius urbis Antistes, eo præsentem, suo volebat loco præsidere; sed, præsidente ubique Anselmo, inferioris et Suffraganei loco simul et officio, mira ductus humilitate, fungebatur. Anselmus festivitates, sacros Ordines, Ecclesiarum dedicationes celebrabat, et Pontificalia quæque officia administrabat. Sed cum multi agnita benevolentiae ejus amplitudine, ad eum concurrerent; et Sacramentum impositionis manus Episcopi ab illa sibi ac suis conferri deposcerent; ipse, qui in Episcopali officiorum administrationibus semper nutum Pontificis expectabat, leni affabilitate respondebat, suum non esse tale quid in Parochia alterius Episcopi, eo inconsulto, præsumere. In quo eum ratione agi intelligentes, mox ad suum Episcopum nuntios dirigunt: et, qua benignitate vir ad suas preces responderit, innotescentes, orant illum rogari pro se. De re ergo a Pontifice appellatus, immo per totam Parochiam suam hoc et aliis Pontificalibus officiis in illius voluntatis deliberatione positus, omnes admittere, neminem ab ipsius gratia Sacramenti patiebatur immunem discedere. Fiebat itaque frequens populorum concursus, et nonnumquam in hoc solo expendebatur dies totus, ita ut nos, qui ei ministrabamus,

eximie ab
Archiepiscopo
honoratus

rogatur Pon-
tificalia in
ejus diœcesi
exercere.

gravi tædio sæpe fatigaremur, ipso semper jucundo D vultu et hilari existente. Crevit autem in eum mira AUCTORE
EADMERO
quædam ex his et inaudita dilectio omnium, et bonitas ejus divulgabatur per circuitum.

43 Inter hæc, per populos fama dispersit Urbanum sedis Apostolicæ Præsulem, præsentem vitæ modum fecisse. Siquidem prius obiit, quam quæ a Rege Anglorum pro causis Anselmi expectabat responsa susciperet. Qui decensus vitæ, ubi ejusdem Regis auribus insonuit, respondit: Dei odium habeat, qui inde curat. Adjecitque, ille vero qui modo Papa l est, ejusmodi est? Cui cum in aliquibus Anselmo Archiepiscopo similis diceretur, ait, Per vultum Dei, si talis est, non valet. Verumtamen sit modo ipse per se, quia per hoc et hoc, Papatus suus non ascendit hac vice super me: ego interim libertate potitus, agam quod libet: nec enim putabat Apostolicum orbis posse in regno suo esse cujuslibet juris, nisi permissus a se. Qualiter ergo deinceps sese habuerit ad alia festinanti, scribere opportunum non est. At tamen libertate qua se potitum gloriatus est, non diu frui permissus est: prius enim quam annus transiit, insperata et subita morte percussus, eam perdidit. October namque audivit eum gloriantem; secunda dies sequentis Augusti vidit eum expirantem. Siquidem illa die mane pransus in silvam m venatum ivit, ibique sagitta in corde percussus, impænitens et inconfessus e vestigio mortuus est, et ab omni homine mox derelictus. Quæ sagitta utrum, sicut quidam aiunt, jacta ipsum percussisset; an, quod plures affirmant, illum pedibus offendentem superque ruentem occiderit, disquirere otiosum putamus, cum scire sufficiat eum iusto iudicio Dei prostratum atque necatum n. Hic occurrit animo quid Rex iste quondam, ut supra retulimus, Roffensi Episcopo dixerit: videlicet quod Deus nunquam eum bonum habiturus esset pro malo quod sibi inferret; et perpendo, quid postmodum Deus erga illum egerit, donec vitæ præsentem superfluit. Scitur enim quia ex quo illa verba, depulso languore, quo notum est, illum fuisse gravatum, protulit: tantum in deprimendo et subjugando inimicos, in acquirendo terras, in exercendo voluptates suas prosperatus est, ut omnia sibi arridere putares. Ventus insuper, et ipsum mare videbantur ei obtemperare. Verum dico, non mentior; quia cum de Anglia in Normanniam transire, vel inde rursum, prout ipsum voluntas sua ferebat, redire volebat; mox, illo adveniente et mari appropinquante, omnis tempestas, quæ nonnumquam immane sæviebat, sedabatur, et transeunti mira tranquillitate famulabatur. Quid amplius? Ita fateor in cunctis erat fortunatus, ac si verbis ejus hoc modo respondisset Deus: Si te pro malo, ut dicis, numquam bonum habebō; probabo an saltem pro bono possim te bonum habere; et ideo in omni, quod tu bonum aestimas, velle tuum adimplebo. Sed quid? In tantum ex successibus suis profecit, ut (sicut hi, qui factis ejus die noctique præsentibus exiterunt, attestantur) numquam vel de lecto surgeret, vel in lecto se collocaret, quin seipsam aut collocante aut surgente semper deterior esset. Quapropter dum nec malo corrigi voluit, nec bono ad bene agendum attrahi potuit, ne in perniciem bonorum diutino furore sæviret; compendiosa illum et momentanea cæde æquus Arbiter huic vitæ subtraxit.

interim mo-
riuntur Ur-
banus Papa

et Guilielmus
Rex Angliæ.

ANNOTATA.

a Mense Octobri Papa Urbanus universam Synodum congregavit in civitate Bari, in qua fuerunt 183 Episcopi. Ita Lupus Protospata, sed perperam no-
tato

AUCTORE
EADMERO

A *tato anno 1099, nisi more Græcorum annum auspiceretur a Septembri.*

b *Hoc est opusculum, cujus est mentio in Vita num. 10. lib. 2 tamquam in Barensi concilio laudati.*

c *An illud cui titulus, Cur Deus homo? rufus in Campania elaborati mentio fit præcitato libro 2. num. 43.*

d *Hic erat Roffridus, ex Principibus Longobardorum, qui sedet ab anno 1076, usque ad annum 1107.*

e *Imma mater S. Edwardi, ad cujus Vitam 5. Januarii plurima, de eo et Rege Cnud dicta, legi possunt. Ceterum Eadmerus principio libri 1 eum nominat dumtaxat.*

f *Anno ergo 1099, quando Pascha fuit celebratum 10. Aprilis: et littero Dominicali B. Dominica 3 in 24 ejusdem mensis cadebat.*

g *Male ergo hic inducitur a quibusdam Concilium aliquod Romanum anno 1098 celebratum, in quo inducitur hæc concessa fuerint: neque post Concilium Barensi aliud Concilium videtur habitum coram Urbano fuisse, quum id in quo, post Pascha sequentis anni 1099 celebrando, sententiam excommunicationis se latitum minabatur Pontifex: ultra quod nihilominus inducias concessit usque ad festum S. Michaelis; an primum, 8 Maii recurrens? an vero solennius alterum, 29 Septembris? Existimo secundum: quia licet prior terminus sufficiebat ut nihil a Concilio timeri deberet: infra tamen de morte Urbani agens auctor, eamque dicens prius obitum quam responsum ex Anglia expectatum veniret: satis indicat, se his posteriorem terminum intelligere: quandoquidem ille obierit duobus mensibus post primum, scilicet 29 Julii.*

B

h *Quæ pictura Tridutinam aut similes Synodos exhibent, repræsentant sedilia sic disposita, ut in capite sedeat Pontifex cum suis aut Legati Pontificii: ex utroque autem latere producta scanua demum in hemicyclum coeant: qui hemicyclus videtur hic Corona appellari, atque adeo plane ex opposito Papæ sedisse Anselmus: de quo scribit Gervasius Dorobernensis in MS. opud Seldenum, Alterius orbis Papam vocatum ab Urbano.*

i *Reingerus, aliis Ringerius et Rangerius vixit usque ad annum 1112. Extant Mathildis Reginae ad eum epistolæ.*

k *Secundus annus ab adventu S. Anselmi Romam, non finitus, sed inchoatus dumtaxat, hic intelligi debet: uti ex dictis apparet.*

l *Paschalis II, creatus 12 Augusti.*

m *Novam forestam auctores vocant.*

n *Pluribus rem describit Ordoricus Vitalis lib. 10. Abbas autem Sugerius coævus, excusat operose Gualterum Tyrellum, nobilem Francum, cui ictum imputabant aliqui: suo juramento asserentem, quod illa die nec in illam silvæ partem venerit, nec Regem viderit.*

C

LIBER III.

CAPUT I.

Henrico Rege facto reditus ad Archiepiscopatum: nuptiæ Regis celebratæ: regnum contra Robertum fratrem stabilitum.

Secundo itaque anno, ex quo a Roma Lugdunum venimus, qui erat nostri exilii annus tertius, venerunt ad Anselmum, jam tertium diem in cænobio quod b Casa Dei dicitur agentem, duo monachi, unus Cantuariensis et alter Beccensis, nuntiantes ei jam sæpe memorati Willielmi Regis vitæ excessum. Quo ille vehementi stupore percussus, mox est in acerbissimum fletum concussus. Quod videntes admirati admodum sumus: at ille, singultu verba ejus interrumpente, asseruit in ipsa veritate, quam servum Dei transgredi non decet: quia, si hoc efficere

posset, multos magis eligeret seipsum corpore, quam illum sicut erat, mortuum esse.

2 Nobis post hæc Lugdunum reversis, ecce alius e Fratribus Ecclesiæ Cantuariensis advenit, litteras deferens, preces offerens, quibus obnixè ab Anglorum Matre Ecclesia interpellatur, quatenus, extincto tyranno, filios suos, rupta mora revisere consolarique dignetur. Audito igitur de re consilio memorati reverendi Hugonis, ipsius urbis Episcopi, iter Angliam remeandi ingressus est: ipso Pontifice, et toto populo terræ super hoc dolente, et nisi rationi contraireret, modis omnibus, ne fieret, prohibere volente: magno namque solatio se in discessu ejus destitui videbant. Prosecuti autem illum sunt de villa in villam, per plures dies tam viri quam mulieres singuli certatim currentes, et pro sua desolatione gemebundas voces edentes. Necdum pervenimus Cluniacum, et nihilominus alter nuntius, ex parte novi Regis Anglorum et Procerum regni, Patri occurrens, moras ejus in veniendo redarguit: totam terram in adventu ejus attonitam, et omnia negotia regni ad audientiam et dispositionem ipsius referens pendere dilata. Cujus verba litteræ Regis, quas attulerat, attestantes, et dicta plenius explanantes, preces et vota ipsius Regis, virum festinato venire magnopere postulantis, et seipsum regnumque suum ejus consilio ac moderamini se subjecturum pollicentis: continebant. Hæc, et hujusmodi plura quam dicere velim, nos ad patriam properare coegerunt.

3 Prosperrimo itaque cursu marina pericula transvecti, nono Kal. Octobris Doveris appulimus, et ingenti gaudio totam terram in adventu Anselmi exultantem reperimus. Quædam etenim quasi novæ resurrectionis spes singulorum mentibus oriebatur, qua et ab oppressione calentis adhuc calamitatis se quisque liberandum, et in statum optatæ prosperitatis aditum sibi pollicebatur. Quæ spes inde maxime procedebat, quod Henricus, qui tunc noviter Fratri defuncto in regnum successerat, in ipso suæ consecrationis die, bonas et sanctas omni populo leges se servaturum; et omnes oppressiones et iniquitates, quæ sub fratre suo emergerant, in omni sua dominatione, tam in Ecclesiis quam in secularibus negotiis, prohibitorum et subversurum sponderat; et hæc omnia jurisjurandi interjectione firmata, sub monumento litterarum, sigilli sui testimonio roboratarum, per totum regnum divulgatum iri præceperat. Præsentia nihilominus communis omnium Patris jam ipsi spei non parum roboris apud hominum mentes adiciebat, constantem illius probitatem agnoscentium, et sancta quædam ad reformandum Christianæ Religionis statum, qui post obitum venerandæ memoriæ Lanfranci Archiepiscopi in multis deciderat, proxime ab eo prodire et statui arrectis sensibus expectantium.

4 Sed cum post paucos sui reditus dies Serberiam ad Regem venisset, et ab eo gaudenter susceptus, rationi illius e qua se excusavit, cur in suscipienda Regiæ dignitatis benedictione, illum, ejus juris eam esse sciebat, non expectaverit, acquievisset; postulatus est pro consuetudine antecessorum suorum Regi hominum facere, et Archiepiscopatum de manu ejus recipere. Quibus cum ille nequaquam se aut velle aut posse assensum præbere responderet; interrogantibus, Quare? statim quid super his et quibusdam aliis in Romano Concilio acceperit, manifesta relatione innotuit; itaque subinferens ait, Si Dominus Rex ista suscipere, et suscepta servare voluerit, bene inter nos et firma pax erit: sin autem, non video remanere meum in Anglia utile fore vel honestum, præsertim cum, si Episcopatus aut Abbatias dederit, privari me penitus tam a sui quam

a Cantuariensibus revocatus,

et litteris Regis Henrici curatus

Dubies venit 23 Sept. magno omnium gaudio.

dissentit a Rege ob inrestitutam:

S. Anselmus desit obitum Regis:

et

A et eorum qui susceperint communione necesse sit. Nec enim ea de causa Angliam redii, ut si ipse Romano Pontifici obedire nolit, in ea resideam. Unde quid velit, precor, edicat; ut sciam, quo me vertam. His Rex auditis graviter conturbatus est. Grave quippe sibi visum est Investituras Ecclesiarum et hominia Prælatorum perdere; grave nihilominus Anselmum a regno, ipso nondum in regno plene confirmato, pati discedere. In uno siquidem videbatur, sibi quasi dimidium regni perderet; in alio velatur, ne fratrem suum Robertum, qui tunc de Jernsalem Normanniam redierat, Anselmus adiret, et eum in Apostolicæ Sedis subjectionem deductum, quod facillimum factu sciebat, Regem Angliæ faceret. De verbis igitur altrinsecus motis induciæ usque Pascha petite sunt; quatenus utrinque Romanam mitterentur, qui Decreta Apostolica in pristinum regni usum mutarent; et, interim, Ecclesiis Angliæ in quo erant statu manentibus, Anselmus redditis terris, quas Rex mortuus Ecclesiæ Cantuariensi abstulerat, suis omnibus revestiretur; sique fieret, ut si a sententia flecti Papa nequiret, totius negotii summa in eum quo tunc erant statum rediret.

B Hæc Anselmus, quamvis frivola esse, et in nihil utile tendere sciret, atque prædiceret; tamen ne novo Regi seu Principibus ullam contra se suspicionem de Regni translatione aut aliunde incuteret, precibus illorum passus est vinci; et quod volebant, annuit; dimissaque curia in pace ad sua secessit.

¶ Hinc paucis diebus interpositis, Mathildis, filia Malcolmi nobilissimi Regis Scotorum, et Margareta, quæ scitur exorta de senine Regum Anglorum, nupsit præfato Henrico Regi Anglorum. Ipsa quippe Margareta filia fuit Edwardi, filii Regis Edmundi, qui fuit filius Regis Ethelredi, filii gloriosissimi Regis Eadgari, cujus mox in capite hujus operis mentio facta est. Negotium itaque ipsius copulæ, licet propositi operis intentionem, ut quibusdam forte videtur, haudquaquam respiciat, tamen quia per Anselmum administratum est (nam et eos in conjugium benedixit, et illam pariter in Reginam consecravit) brevi autumo describendum qualiter actum sit. Hoc autem ea re nobis maxime in voluntatem cecidit, quoniam Anselmum in hoc a rectitudine deviasse nonnulla pars hominum, ut ipsi audivimus, blasphemavit. Siquidem eadem Mathildis, inter sanctimonialia in monasterio ab infantia nutrita et adulta, credebatur a multis in servitium Dei a parentibus oblata, eo quod publice visa fuerat earum inter quas vivebat more velata. Quæ res, dum illa jam olim, dimisso velo, a Rege amaretur, cum plurimorum ora laxaret, et eos a cupitis amplexibus retardaret; ipsa Anselmum, cujus in hoc utrum omnes expectabant adiit, consilium de negotio et auxilium summissa prece quæsit. Cui ille famam quæ ferebatur injiciens, affirmabat nulla se unquam ratione in hoc declinandum, ut suam Deo sponsam tollat, et eam terreno homini in matrimonium jungat. Refert illa; et penitus se negat oblatam; negat etiam se vel semel aliquando sua voluntate fuisse velatam, et hæc si credere aliter nolit, offert se judicio totius Anglorum Ecclesiæ probaturam. Attamen, inquit, me velum portasse non abnego. Nam cum adolescentula essem, et sub amicitia meæ Christianæ, quam tu bene nosti, virga paverem; illa servandi corporis mei causa, contra furem et cujusque pudori ea tempestate insidiantem Normannorum libidinem, nigrum panniculum capiti meo superponere, et me illum abjicientem acerbis verberibus et nimium obscenis verborum convitiis sæpe cruciare simul et dehonestare solebat. Quem pannum in ipsius quidem præsentia gemens ac tremebunda ferebam: sed mox, ut me conspectui ejus subtrahere poteram,

arreptum in humum jacere, pedibus proterere; et ita quo in id odio fervebam, quamvis insipienter, consueveram deservire. Isto, non alio modo, teste conscientia mea, velata fui. Ac si me oblatam quisque dicet; et hoc quale sit ex eo colligi potest, quod, sicut plurimi qui adhuc super sunt noverunt, Pater meus cum me, quemadmodum dixi, velatam forte vidisset; furore succensus, injecta manu velum arripuit, et dissipans illud, odium Dei imprecatus est ei qui mihi illud imposuit; contestans se Comiti Alano e me potius in uxorem, quam in contubernium sanctimonialium prædestinasse. Hæc est unde calumnior ratio mea: quam queso perpendat prudentia tua, et agat pro me sicut novit agendum paternitas tua. Quid plura? Differt Anselmus sententiam ferre, et causam judicio religiosarum personarum regni determinandam pronuntiat. Statuto itaque die coeunt adnutum illius, Episcopi, Abbates, Nobile quique, ac religiosi ordinis viri in villa S. Andreae de Rovecestra, quæ Lambeta vocatur, quo et ipsi præsentis negotii tunc tenor adduxerat. Causa igitur juxta præscriptam seriem in medium deducta est. Prodeunt hinc inde idonei testes, verba puellæ, pure veritati subnixæ, protestantes. Accedunt istis Archidiaconi duo, Willielmus videlicet Cantuariensis, et Humbaldus Serberiensis, quos Pater Anselmus f Wiltunium, ubi illa fuerat educata, pro hujus rei certitudine rimanda direxerat: qui publica voce testati sunt, se et rem a Sororibus diligentissime perquisisse, et nil quod relatæ rationi obsisteret, ab eis capere potuisse. Monet ergo Anselmus et per Christianam obedientiam omnibus imperat, ut nullum a veritate favar aut timor deflectat: sed sicut revera causæ Dei, quo juste determinetur, unusquisque pro viribus opem ferat: ne, quod absit, aiens, talis judicii sententia prodeat, cujus exemplo in supercventuris temporibus, vel sua quilibet libertate non jure privetur: vel Deus his, quæ sui juris esse debent, injuria defraudetur. Acclamant omnes, ita faciendum, et se non aliter ficturos spoliunt. Remoto itaque a Conventu solo Patre, Ecclesia Angliæ quæ convenerat in unum de proferenda sententia tractat. Deinde illo in medium reverenter adducto, expositum est quid de negotio communis omnium consensus invenerit. Ratum aiunt perspecta re sibi videri, et ad hoc comprobandum paratos se asserunt, nulla sententia posse puellam pro causâ sua jure constringi, quin libertate corporis sui, quocunque modo legaliter velit, valeat uti. Quod licet, inquit, levi argumento probare possemus, eo tamen cum opus non sit, supersedemus, nostris argumentis firmiorem tenentes parem judicii hujus sententiam a venerandæ memoriæ Prædecessore vestro, et Patre et Magistro nostro Lanfranco, simili de causâ, promulgatam. Nam quando ille magnus Willielmus hanc terram primo devicit, multi suorum sibi pro tanta victoria applaudentes, omniaque suis voluntatibus atque luxuriis obedire ac subdi debere autumantes, non solum in possessiones victorum, sed et in ipsas matronas et virgines, ubi eis facultas aspirabat, nefanda libidine cæperunt insanire. Quod nonnullæ prævidentes, et suo pudori metuentes, monasteria virginum petivere, acceptoque velo sese inter ipsas a tanta infamia protexere. Quæ clades, cum postmodum sedata et pro temporis qualitate pax rebus data fuisset, quæsitum ab eodem Patre Lanfranco est, quid de his, quæ tali refugio suam pudicitiam servaverunt, ipse sentiret; essentne videlicet constringende in monasterio velum tenere quod acceperant, necne. At ipse quæstionem ipsam consilio generalis Concilii taliter solvit, ut eis pro castitate, quam se tam manifestæ rei ostensione amare testatæ fuerant, debitam magis reverentiam

judicaret

inducias
admittit
dum Roma
responsum
petatur.

in contro-
versia con-
jugii regii
prudenter
progreditur,

Sponsa erat
Mathildis,
filia Regis
Scotia

in monaste-
rio olim
coacta velum
capiti im-
ponere:

D
AUCTOR
EADMERUS

e

E

f
quam con-
ventus Epi-
scoporum:

F

exemplo
Lanfranci

AUCTORE
EADMERO

declarat li-
beram :

et Anselmus
post iteratum
baunum Re-
gi conjungit.

Legatus
Apostolicus
re infecta
revertitur

A judicaret exhibendam; quam ullam servandæ reli-
gionis continentiam, nisi propria illam voluntate
appeterent, violenter ingerendam. Et adjunxerunt.
His interfuimus, hæc approbati a sapientibus viris
audivimus, et hæc in præsentis negotio valere volu-
mus ac roborari postulamus. Licet enim sciamus
canssam illarum istius esse leviolem, dum illæ
sponte, ista coacta pari de causa velum portaverit;
tamen ne quis nos favore cujusvis duci existimet,
non ultra progredi in iudicio volumus, hoc solo con-
tenti, ut quod valuit in majori valeat in minori.
Tunc Anselmus ad hæc: Scitis quid monuerim,
quid præceperim, quidque polliciti sitis. Cum igitur
secundum quod vobis visum est justius in commune
judicaveritis, sicut asseritis, ego iudicium vestrum
non abjicio, sed eo securius illud suscipio, quo tanti
Patris auctoritate suffultum audio. Illa dehinc in me-
dium ducitur, gesta comi vultu audit et amplectitur,
auditum sibi præstari paucis precatur. Loquens ergo
obtulit se vel sacramento vel alia quam magis eli-
gerent ecclesiastica lege, probaturam, solidæ veritati
subnixam esse jam definitam rationem suam. Quod
non propterea facturam fatetur, quasi sibi non cre-
ditum esse putet; sed ut malevolis hominibus om-
nem deinceps blasphemandi occasionem amputet.
B Respondetur, nihil horum opus esse, quoniam si
malus homo de malo thesauro cordis sui protulerit
mala, dicto citius opprimetur ipsa veritate, jam
tantarum personarum astipulatione probata et robo-
rata. Allocutione posthæc et benedictione Anselmi
potita abiit, et pauculis diebus evolutis fit, ut dixi,
Regina et conjunx. Verum cum ipsa conjunctio juxta
ritum Ecclesiæ fieri firmarique deberet, Pater ipse
totam regni Nobilitatem populumque minorem,
pro hoc ipso circumfluentem, necnon, pro fori-
bus Ecclesiæ Regem et illam circumvallantem,
sublimius ceteris stans in commune edocuit, quo
ordine causa virginis, quam fama vulgarat, per
Episcopos et Religiosas personas ventilata fuit et
determinata. Quo facto, monendo, auctoritate Dei
præcepit, quatenus si quis aliter de negotio illo
sentiret, ac sententia tulerat (unde scilicet ipsam
copulam, secundum legem Christianam, fieri non
debere posset ostendi) nihil hæsitans, salva pace
omnium, coram proferret. Ad quæ, cunctis una
clamantibus, rem justè definitam, nec in ea quid
residere, unde quis, nisi forte malitia ductus, jure
aliquam posset movere calumniam; legitime con-
juncti sunt, honore quo decuit Regem et Reginam.
C En ordinem gestæ rei, teste conscientie meæ veri-
tate; sicut eam præsens audiui et vidi in nullam
partem declinando descripsi, verba puellæ ita dum-
taxat in medio ponens, ut non asseram vera extite-
rint necne. Si ergo quis in istis Anselmum contra
equum aliquid egisse dicere ultra voluerit, ipse vi-
derit. Nos vero, qui cor ejus in hoc et in multis
agnovimus, testimonium ei perhibemus, quia sicut
ipse fateri solebat, nec scire nec posse illo tempore
habuit, quomodo in hac re melius aut aequius faceret
quam fecit. g

6 Eodem anno venit in Angliam Guido Archi-
episcopus Viennensis, functurus, ut dicebat, Lega-
tione totius Britanniae, ex præcepto et auctoritate
Apostolicæ Sedis. Quod, per Angliam auditum, in
admirationem omnibus venit: inauditum scilicet in
Britannia cuncti scientes, quolibet hominum super
se vices Apostolicas gerere nisi solum Archiepisco-
pum Cantuariæ. Quapropter sicut venit ita reversus
est, a nemine pro Legato susceptus, nec in aliquo
Legati officio functus. Exinde, cum ad tempus indu-
cium h Pascha ventum esset, et qui Romam missi
fuissent Nuntii nec dum redissent, usque ad adven-
tum illorum induciæ dilatæ sunt.

7 In subsequenti autem solennitate Pentecostes,
adventus Comitis Roberti, fratris Regis, in Angliam
prævia fama totam Regalem Curiam commovit, et
quorundam animos, ut postmodum patuit, in di-
versa permovit. Rex igitur Principes, et Principes
Regem suspectum habentes; ille scilicet istos, ne a
se instabili, ut fit, fide dissilirent; et isti illum for-
midando, ne undique pace potitus, in se legibus
effleratis desæviret; actum ex consulto est ut certi-
tudo talis hinc inde fieret, quæ utrimque quod vere-
batur excluderet. Sed ubi ad sponsonem fidei Regis
ventum est, tota regni nobilitas cum populi numero-
sitate Anselmum inter se et Regem medium fece-
runt, quatenus ei vice sui, manu in manum porrecta,
promitteret, justis et sanctis legibus se totum re-
gnum quoad viveret in cunctis administraturum.
Hoc facto sibi quisque quasi de securitate applau-
debat. Postquam autem certitudo de adventu fratris
sui Regi innotuit, mox ille, coacto exercitu totius
terre, ipsi bello occurrendum impiger statuit. Exer-
citus vero grandis erat atque robustus, et circa
Re em fideliter cum suis in expeditione excubabat
Pater Anselmus. At ubi Robertum ipsum cum sociis
transfretasse insonuit, statim majores regni, quasi
sue sponsonis immemores, ad illum relicto Rege,
E semet transferre parabant. Quod sic esse Anselmus
certo relatu agnoscens, doluit; eoque magis, ne
quid adversi Regi accideret, intendere cepit. Sed
talis vir, quid de talibus ageret, ignorabat: nullum
enim de tali crimine publice poterat calumniari, dum
nulli testes adessent; et crimen ipsum non audebat
reticendo nutrire, ne perjuri effecti Regem seduce-
rent. Rex ipse, non modo de Regni amissione, sed
et de vita sua suspectus, nulli credere, in nullo, ex-
cepto Anselmo, fidere valebat: unde sæpe ad illum
venire, Principes quos magis a se labi timebat illi
adducere; quatenus audito verbo illius, et ipse a
formidine relevaretur, et illis metus, si a fide quam
sibi sponponderant aliquatenus caderent, incuteretur.
Ipse igitur Anselmo jura totius Christianitatis in
Anglia exercendæ se relicturum, atque decretis et
jussionibus Apostolicæ Sedis se perpetuo obediturum
summo opere promittebat. Quibus ita se habentibus
Anselmus adunatis Principibus cunctis, omnem cir-
cumfusi exercitus multitudinem simul et eos, i silita
omni calumnia, quam execrabiles Deo et omni bono
homini forent, qui fidem quam Principi suo debe-
bant quoquo modo violarent, ita indissolubili ver-
borum ratione edocuit; ut cuncti, perspecto ipsum
via virtutis incedere, illico spreta vita non sequius
eligerent morte procumbere, quam violata fide sua
Regem seducere. Quapropter indubia licet asser-
tione fateri, quoniam si post gratiam Dei fidelitas et
industria non intercessisset Anselmi, Henricus Rex
ea tempestate perdidisset jus Anglici regni. Rob-
ertus igitur amissa fiducia, quam in Principum tradi-
tione habebat, et non levem deputans excommuni-
cationem Anselmi, quam sibi ut invasori (nisi cæpto
desisteret) invelhi certo sciebat; paci acquievit, et in
fraternum amorem reversus est, exercitusque in sua
dimissus.

ANNOTATA.

a Anno Christi 1100.

b De Casa Dei, monasterio in Arvernens, infra agetur
24 Aprilis, ad Vitam S. Roberti, Abbatis primi et
fundatoris.

c Causa rationabilis esse potuit metus a Roberto
fratre primogenito, haud dubie aliquid molituro pro re-
gni paterni recuperatione: Regem ergo benedixit Ar-
chiepiscopus Eboracensis Thomas, anno 1100, 5 Au-
gusti, post obitum Guilielmi die tertia, qui et ipse
sequenti max Novembri obiit.

D
Ne ad Ro-
bertum fra-
trem Regis

declinent
Principes

unius S. An-
selmi aucto-
ritate conti-
nentur.

i

F

d

A d Colitur S. Margareta Regina 10 Junii, etiam Martyrol. Rom. inscripta.

e Celebris apud Historicos est Alanus, Comes Britonum Armoricorum, inter principia Normannici Dominatus in Francia, matre Normannica procreatus: videtur autem conjectura probabilis fundari in communi Anglorum Scotorumque odio adversus Britones, quod hic vel Alanus Comes dicatur proverbialiter, pro magno Scotici nominis hoste; vel aliquis primi illius fortasse nepos, et Scotis æque abominatus, significetur.

f Wiltonia Episcoporum sedes, antequam ea Sarisburium sub Regibus Normannis transferretur. Hic Eadgarus Rex prænominatus monasterium Virginum magno studio condiderat, uti scribit Ethelredus Abbas Rievallensis in Genealogia Regum Anglorum, edita cum x scriptoribus.

g Hermannus, Abbas tertius S. Martini in civitate Tornacensi, in tractatu MS. de sui monasterii restoratione, testatur adolescentem se adfuisse, audivisseque ea quæ ad hoc matrimonium dissuadendum dixit S. Anselmus, et quam veraciter prophetaverit minime felix futurum. Verba ejus integre hic juvat atterere, quia aliquas circumstantias ab Eadmero diversas continent,

B et rem totam ad Anselmi laudem magis illustant: sic ergo habet: De quo Henrico quia mentionem feci et alius referendi locus non erit, licet multum a cœpta narratione digredi videar, quiddam tamen dignum memoria dicam. Ille ergo confirmatus in regno, voluit conjugem habere puellam quamdam, filiam Regis Scotiæ: dixitque D. Anselmo, tunc temporis Cantuariensis urbis venerabili Archiepiscopo, ut eam sibi benediceret, et solennibus nuptiis benedictam in conjugium sociaret. Respondit Archiepiscopus se nolle eam benedicere, nec suo consilio Regem in conjugium eam sibi sociarum, cum velum sanctimonialium, sicut ipse pro vero audiverat, gestasset super caput suum, quo se cœlestis potius quam terreni Regis monstrasset fore sponsam. Rex econtra dixit se promississe ac etiam jurejurando confirmasse patri ejus, quod eam conjugem duceret; ideoque pro conservando juramento suo se eam non dimissurum, nisi canonico judicio fuisset determinatum: præcepitque ut ascito Eboracensi Archiepiscopo congregaretur concilium Episcoporum, Abbatum, et ecclesiasticarum personarum totius Angliæ, ad definendum ecclesiastica censura tantum negotium. In generali ergo concilio requisita est Abbatisa illa, in cujus monasterio puella illa fuerat nutrita, utrumne revera more sanctimonialium, velo capiti imposito, benedictione Episcopali fuisset consecrata. Respondit Abbatisa publice coram omnibus: Revera pater ejus mihi eam commendavit, non ut sanctimonialis fieret, sed solummodo ut in ecclesia nostra propter cautelam, cum ceteris puellis nostris extraneis, nutriretur et litteris erudiretur. Cum autem adolevisset, nuntiatum est mihi quodam die, Regem Guilielmum, Domini mei Henrici germanum, qui tunc vivebat, propter eam videndam venisse; jamque cum militibus suis ante januam ecclesiæ nostræ descendisse, utque januæ sibi orandi gratia aperirentur præcepisse. Hæc audiens nimiumque perterrita, ne forte illa, ut juvenis, [Regi placeret]; et Rex indomitus, qui omne quod sibi occurrisset illico facere volebat, visa pulchritudine puellæ aliquam ei illicitam violentiam faceret, qui tam improvisus et insperatus propter eam videndam advenisset; in secretius cubiculum eam introduxi: rem sicut erat ei aperui, eaque volente velum unum capiti ejus imposui, quatenus eo viso Rex ab illicito complexu revocaretur. Nec me fefellit spes mea. Rex siquidem, propter inspiciendas rosas et alias florentes herbas, claustrum nostrum ingressus; mox ut eam vidit, cum ceteris puellis nostris velum

capite gestantem, exivit, et ab ecclesia recessit; aperte ostendens, se non nisi propter eam venisse. Cum autem pater puellæ infra eandem hebdomadam ad ecclesiam nostram venisset, velumque super caput filiæ suæ vidisset; iratus velum conscidit, et ad terram projectum pedibus suis concalcavit; filiamque suam secum reduxit. Inquisita deinde Abbatisa, quot annorum tunc fuisset puella; respondit, duodenum esse potuisse. Tunc Rege monente Archiepiscopum, ut juberet juxta hoc judicium fieri; Episcopi et Abbates, consilio accepto lectisque diversis capitulis Canonum, in commune judicaverunt, pro hujusmodi facto non esse prohibendum conjugium; cum quamdiu infra legitimam ætatem sub tutela patris fuerat, nil ei sine assensu ejus facere licuerat. Finito judicio Rex interrogavit Archiepiscopum, si quid in eo vellet calumniari. Respondit D. Anselmus, se non illud calumniatarum, cum revera secundum canonum decreta judicassent. Tunc Rex, Quandoquidem, inquit, judicium laudatis, volo ut mihi puellam desponsetis. Sed D. Anselmus; Judicium inquit, non reprehendo; sed si Majestas vestra mihi credere vellet, ut eam non duceretis consulerem: cum quomodocumque contigit, tamen velum super caput portavit; et sufficienter de filiabus Regum aut Comitum vobis invenire possetis. Rege vero in eo quod conceperat perseverante, subjunxit ille vir sanctissimus: Vos quidem, Domine Rex, consilio meo prætermisso, facietis quod vobis placuerit: sed qui diutius vixerit, puto quod videbit Angliam non diu gavisuram de prole, quæ de ea nata erit. Hæc ego adolescens eum dixisse audiui, nunc vero magna ex parte video jam contigisse. Rex itaque de ea duos filios et unam filiam genuit, e quibus filii jam adolescentes, dum ex Normannia in Angliam redirent, fracta nave cum aliis multis in mari perierunt; filiam vero cum multis opibus sibi a patre transmissam Henricus Imperator conjugem duxit, nuptiasque Leodii cum magna gloria celebravit: sed uno filio ex ea genito, celeri morte præventus eam viduam reliquit, quæ viduata rursus Comiti Andegavensi nupsit. Cum subito patre ejus in urbe Rotomagensi defuncto, Anglorum procures Stephanum Comitem Boloniensem, Theobaldi Comitis Campaniensis germanum, super se Regem constituunt. Unde Robertus, Henrici Regis ex concubina filius, graviter indignatus, contra eum palam rebellavit; eumque prælio captum in quodam castello, quod sibi pater suus dederat, vinctum reclusit; et sorori suæ, ut cum filio suo citius in Angliam transiret et regnum patrum susciperet, mandavit. Illa putans se cuncta prospera reperturam, celeriter pertransivit: sed secus quam crediderat, invenit: nam conjux Stephani, Principibus sibi junctis, fortiter ei restitit. Ipse quoque Stephanus, post paucos dies quibusdam pactionibus Roberto reconciliatus et de vinculis eductus, rursus Anglorum regnum obtinuit. Sicque filia Regis Henrici, vana spe se delusam fore; ingemuit. Et futurorum quidem incerti sumus: hoc vero unum aperte videmus, secundum Prophetiam D. Anselmi, non diu gavisam esse Angliam de prole illius Reginæ, quæ post velum portatum Henrico nupserat: imo diutina seditione vastatam ac oppressam, de pristinis divitiis ad magnam paupertatem devenisse. Non ergo contemnenda, sed potius reverenda et timenda sunt verba sapientium et Ecclesiæ Prælatorum; cum et supradictam prophetiam Leonis Papæ de Balduino Comite Flandrensi, qui consanguineam suam duxit; et sequentem D. Anselmi de Rege Anglorum, veras fuisse manifestum est. *Hæc Hermannus, utique ante annum 1153 quo Stephanus Rex erat: cujus verbis illustrandis immorari non vacat; unum dicimus ea habuisse nos trans-*

D AUCTORE EADMERO

ex sententia Concilii,

tiberam puellam pronuntiarit, conjugium tamen dissuaserit; E

de suscipienda prole rati-natus ex vero,

F non diu ea gavisuram Angliam.

Hermannus Abbas oculata fide

narrat quomodo Anselmus

audita Abbatisa Wintoniensi,

occasionem impositi veli enarrantes,

A scripta ex originali a Josepho Iguatio de S. Antonio Carmelita Discalceato, in usque corrigendum fuisse errorem, quo identidem pater puellæ vocabatur Rex David, qui frater fuit; nec nisi anno ab obitu patris 24, ab hæc nuptiis 20, Christi vero 1121 regnum obtinuit, omnium filiorum Mabroni natu minimus.

In Anno 1101 Pascha celebratum fuit 21 Aprilis.

i Silitus, participium passivum a Sileo, prisca Latinitati ignotum, etiam S. Augustinus usurpavit, de Civit. lib. 16; Deinceps usque ad Abraham de jastorum aliquorum commemoratione, qui pie Deum colerent, silitum est per annos amplius quam mille.

CAPUT II.

Orta dissensio apud Regem ob Investituram. Utrinque missi nuntii Romam.

I Itaque posthac, dum omnes intenti expectarent aliquid tanto beneficio dignum in Anselmum a Rege processurum; ecce ad Curiam Regis venire mandatur, responsurus de negotio, de quo induciæ dilatæ fuerunt. Nuntii quippe jam Roma reversi, litteras a Paschale Papa, qui Urbano successerat, Regi destinatas attulerunt: quæ quid in se continerint, textus earum subterannexus declarabit.

B 9 Paschalis Episcopus, Servus Servorum Dei, Dilecto filio Henrico Regi Anglorum, salutem et Apostolicam benedictionem. Legationis tuæ verba, fili charissime, gratanter excepimus; sed vellemus obedientiam promittentis. In quibus nimirum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ illa in tuo regno pollicebaris, quæ tempore tui patris habuerat; eos requirens honores, quos antecessorum nostrorum tempore pater tuus habuerat. Quæ profecto omnia grata in superficie viderentur: interius requisita, et Legati tui vocibus exposita, gravia et vehementissima paruerunt. Quærebamus enim, ut tibi Episcoporum Abbatumque per investituram constituendum jus et facultas a Romana indulgeretur Ecclesiæ, et quod per se solum fieri omnipotens Dominus perhibet, hoc Regiæ potestatis fieret: Ait enim Dominus, Ego sum ostium; per me si quis introierit salvabitur. Cum autem Ecclesiæ ostium Reges esse arrogant, fit profecto, ut qui per eos Ecclesiam ingrediuntur; non pastores, sed fores et latrones habeantur; eodem Domino dicente, Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, fur est et latro. Et quidem si a nobis magnum aliquid tua dilectio postulare, quodcumque Deo, cum justitia, cum nostri Ordinis salute concedi posset, graviter utique concederemus: hoc vero tam grave, tam indignum est, ut ulla ratione Catholica id admittat Ecclesiæ. Facilius ad extrema qualibet B. Ambrosius cogi potuit, quam Imperatori Ecclesiæ permittere potestatem. Respondit enim. Noli gravare te, Imperator, ut putes in ea quæ divina sunt Imperiale aliquod jus habere: noli te extollere; sed si vis diutius imperare, esto Dei subditus. Scriptum est, Quæ Dei Deo, quæ Caesaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ; publicorum tibi moenium jus commissum est, non sacrorum. Quid tibi cum adultera? adultera est enim quæ non est legitimo conjugio copulata. Audis, o Rex, adulteram Ecclesiam nuncupari quæ non legitime nupsit: Ecclesiæ siquidem sponsus unusquisque æstimatur Episcopus, juxta Scripturam illam, qua ex fratris uxore frater non sui nominis filios suscitare præcipitur, et sponse contempitor a futuro sponso discalceari mandatur. Vides igitur, o Rex, quam ignominiosum, quam periculosum sit per filios suos matrem adulterio pollui! Si ergo Ecclesiæ filius es, quod utique omnis Catholicus Christianus est, permitte matri tuæ legitimum sortiri conjugium; ut non per

hominem, sed per Deum et hominem Christum, legitimo sponso copuletur Ecclesiæ. Per Deum enim Episcopos eligi, cum canonice eligantur, testatur Apostolus Paulus dicens, Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Et beatus Ambrosius, Merito, inquit, creditur quod divino esset electus judicio, quem omnes postulavissent. Et post pauca; Ubi universorum postulatio congruit, dubitare nos non oportet, ibi Dominum Jesum et voluntatis auctorem, et petitionis arbitrum fore, et ordinationis præselem et largitorem gratiæ. Præterea Prophetæ David ad Ecclesiam loquens ait. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram. Ecclesiæ filios gemit, Ecclesiæ Principes statuit. Possemus alia de Scripturis sacris testimonia et exempla proponere, quibus constaret Ecclesiæ sponsus ac pastores Episcopos, non secularium potestatum nutu, sed Christi dispositione et Ecclesiæ judicio præponendos. Unde etiam Imperator Justinianus sancit in legibus sic: Debet enim prius disceptari de vita Episcopi utrum bona sit, an reprehensibilis, et utrum bonis testimoniis munatur, an non. Et infra: Fiat, inquit, facultas unicuique si velit contradicere: et siquidem ante consecrationem fuerit contradictio facta, non prius consecretur Episcopus, nisi disceptatio de contradictione sit facta, et undique appareat innoxius is qui ad Episcopatum vocatur. Ecce, quod populi totius esse, pronuntiat Imperator; hoc sui solius esse, Regi potestas incessit. Ipsius etiam Imperatoris lege cautum est, ut nec profectio, nec ingressus ad Imperatorem, sine Metropolitanis litteris, pateret Episcopo. Quem ergo in Curia tua sine Metropolitanis litteris admittere non debes, eum vis, o Rex, in Ecclesiæ Principem constituere? Monstruosum profecto est, ut patrem filius generare, homo Deum creare debeat: Sacerdotes namque in Scripturis sanctis Deus vocari, tanquam Dei Vicarios, manifestum est. Unde sanctæ memoriæ Constantinus Imperator, de Episcoporum causis disceptare ausus non fuisse describitur. Propter hoc sancta Romana Ecclesiæ et Apostolica, per prædecessores nostros, Regiæ usurpationi et investituræ abominabili vivaciter obviare curavit, et gravissimis persecutionibus per tyrannos affecta, usque ad tempora nostra non destitit. Confidimus autem in Domino, quoniam nec in Nobis confidentiæ suæ virtutem, Ecclesiæ Princeps Petrus et Episcoporum primus amittet. Porro secularium Potestatum et Regum in Ecclesiæ quod sit officium, exponit Apostolus Paulus dicens: Dei enim minister est tibi in bonum. Non enim sine causa gladium portat; Dei enim minister est, vindex in ira ei qui male agit. Et Petrus Apostolus in eadem verba consentiens, sive Regi, ait, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Inter ista, Rex, nullius tibi persuasio profana surrepat, quasi aut potestati tuæ aliquid diminuere, aut nos in Episcoporum promotione aliquid nobis velimus amplius vendicare. Imo si ab hoc propter Deum desistas, quod contra Deum esse manifestum est quod cum Deo, nec tu exercere, nec nos concedere aut cum nostra seu tua salute possumus; quidquid deinceps postulaveris, quod cum Deo possumus, libentius indulgebimus, et honori tuo et sublimationi propensius insistemus. Nec existimes quod potestatis tuæ columnen infirmetur, si ab hac profana usurpatione desistas: imo tunc validius, tunc robustius, tunc honorabilius regnabis, cum in regno tuo divina regnabit auctoritas. Tunc amicitiam et familiaritatem nostram firmiter obtinebis, et regni tutores beatos Apostolos habere gaudebis. Nec tibi tunc in petitionibus tuis abesse poterimus,

Roma attato responso Paschalis Papæ

Improbantis investituræ regias,

Joan. 10, 9

Ibid.

tamquam Scripturis

Matth. 12 21

Deut. 25, 5

Hebr. 5, 4

Psal. 44, 17

Legibus,

E

ac rationi contrarias,

Rom. 13 4

F

1 Pet. 2, 14

et in aliis rebus honestis omnem favorem pollicentis;

A mus, cui petitionumstrarum fautorem Dominum adesse senserimus. Ipse omnipotens Deus, in cujus manu corda sunt Regum, adsit hortatui nostro, adsit auditui tuo; ut dum juxta praecepta ejus tuas disposueris actiones, ipse regnum tuum pacis et honoris sui stabilitate ac sublimatione disponat. Amen.

offensus rex jubet ut Anselmum aut investituram accipiat, aut regno exeat :

Negat hic alterutrum se facturum

10 Cum igitur ad curiam venissemus, Rex usus consilio fratris sui et amicorum illius, qui acerbo contra Anselmum, pro regni amissione, odio erant inflammati; exegit ab eo ut aut homo suus fieret; et eos quibus Episcopatus vel Abbatias se daturum dicebat, pro more antecessorum suorum consecraret; aut terram suam sine retractatione et festinanter exiret. Cui ille respondit: Dixi quemadmodum Romano Concilio interfuerim, quidque ibi a Sede B. Petri acceperim, Si ergo excommunicationi, cujus in hoc regno relator extiti, memet alicujus rei causa subjicio: cui quaeso deinceps adherere potero, meo judicio excommunicatus, Nuntii hae ipsa mutare directi, infecto negotio reversi sunt. Horum igitur quae cum salute et honestate mea nequeo transgredi, me transgressorem fieri, non videtur sani consilii. Refert: Quid ad me? usus antecessorum meorum

B nolo perdere, nec in regno meo, qui meus non sit, quemquam sustinere. Dixit: Audio quo tenent ista quae dicuntur: exercitatus in ejusmodi sum. Attamen interim non extra terram, ut ipse jubet; sed ad Ecclesiam meam ibo, et faciendo quae me debere facere intelligam, quisnam mihi vel meis aliquam velit violentiam inferre, considerabo. Acta sunt in hunc modum de his multa, sed eorum omnium hae extitit summa. Episcopis regnique Proceribus, ut sub alio Rege solebant, verba hinc inde ferentibus, et in singulis Regiae voluntati parere certantibus, immo ne Romani Pontificis obedientiae subderentur summo opere insistentibus; Reversus est Anselmus ad sua, Deo in cunctis placere studens, et oppressionibus Ecclesiarum Angliae gravi contritione cordis ingemiscens.

11 Non multum temporis fluxerat, et ecce cum Pater suarum securus injuriarum, Ecclesiae damnis non nihil metueret, litterae sibi amicae a Rege transmissae deferuntur: in quibus primo salutationis alloquio, cum perfectae pacis oblatione soluto, rogatur venire ad Regem, gesti negotii sententiam alio consilio moderari volentem. Auditurus itaque, num forte Deus sua gratia cor ejus tetigerit; quo mandatur, Wintoniam vadit, ubi Episcopis terraeque Principibus sub uno coactis, communi assensu apud Anselmum actum est, quatenus sub aliis induciis, alii nuntii prioribus excellentiores ex utraque parte Romam mitterentur, Romano Pontifici viva voce exposituri, illum aut a sententia necessariodiscessurum; aut, Anselmo cum suis extra Angliam pulso, totius regni subjectionem et commodum, quod inde singulis annis habere solebat, perditurum. Ab Archiepiscopo igitur missi sunt monachi duo; praefatus scilicet Balduinus Beccensis, et Alexander Cantuariensis; non quidem ut eorum instinctu Romanus Pontifex rigorem justitiae causa Anselmi ullo modo exiret, sed partim ut Curialibus minis testimonium, cui Papa incunctanter crederet, ferrent; partim ut de negotio certam Apostolicae Sedis sententiam Anselmo referrent. Ad ipsum vero negotium conficiendum directi a Rege sunt tres Episcopi, Girardus videlicet, de Herefordensi nuper factus Archiepiscopus Eboracensis, Herbertus a Teodfordensis, Robertus b Cestrensis. Sed horum Episcoporum duos sua quoque causa, Romam agebat, Girardum scilicet adeptio pallii, et Herbertum intentio recuperandi ablatam Ecclesiae suae curam Christianitatis super Abbatiam S. c Eadmuudi. Ante paucos siqui-

Romam destinat duos monachos, Rex tres Episcopos :

a
b

c

dem annos Balduinus ipsius Cœnobii Abbas Romam adierat, et apud Alexandrum d Papam privilegium ipsi Abbatiae acquisierat, per quod eam a subjectione omnium Episcoporum, salva Primatis obedientia, liberam effecerat. Quod factum Lanfrancus Archiepiscopus moleste accipiens, ipsum privilegium Abbatii abstulit, nec illud ei, nisi circa finem vitae suae, multorum precibus motus, reddere voluit. Praefatus ergo Episcopus Episcopatum Theodfordensem seu Norwicensem, in cujus parochia eadem Abbatia esse scitur, suo jure non jure privatum esse ægre ferens, ut diximus, Romam ire; et si forte posset, in antiquam dignitatem: ecclesiam cui praesidebat restituere, adminiculante aequitate cogitabat. Hic itaque Herbertus, cum relictis sociis Burgundiam cum suis venisset, et partes Lugdunensis Provinciae impiger attigisset; comprehensus a quodam Guidone viro praepotente ac fero est, et quod de Anglia Episcopus esset, quodque pro damno Domini sui Anselmi Cantuariorum Archiepiscopi Romam iret, ab eodem calumniatus. Negat ille; nec ei creditur. Instat negando et dejerando: sed nequidquam. Tandem prolatis Sanctorum reliquiis, super eas jurare cogitur et asseverare, se nulla omnino ratione Romae scienter quid acturum, quod aut honori aut voluntati E Patris Anselmi videri posset obnoxium. Post quae, ut pare ac securitate viri comitatus viae reddi mereretur, ferme quadraginta, sicut fertur, Marcas argenti non grata ei largitate reliquit, quas suo negotio super Ecclesiam S. Edmundi Romae adminiculaturas, Angliam egrediens, mage putavit.

12 Emensa dehinc longitudine viae, Nuntii Romam una veniunt; sui adventus causam, pro eo quem praeferebat tenore, Apostolicis auribus suggerunt; tanti mali dirimendi consilium prout deposcunt. Audit ille quae feruntur, et non invenit verba quibus exprimat quantum inde miretur. Cum tamen ab Episcopis magnopere precaretur suis rebus praecavere, ac definitae praedecessoris sui sententiae rigorem, ut undique pax esset, temperare: asseruit se nec pro capitis sui redemptione hoc facturum, Decreta, dicens indignando, et Institutiones sanctorum Patrum, minis actus unius hominis, dissiparem? Finierat in istis. Super hae scriptas Epistolas Regi et Anselmo, cuique suam, destinavit: Regi inter alia Ecclesiarum investituras judicio sancti Spiritus interdicens; et Anselmum, ut quae agebat ageret et quae loquebatur loqueretur, affectuose deprecans; firmata et Apostolicae sedis auctoritate roborata in omnibus sui Primatus dignitate. Quae ut melius pateant, Epistolas ipsas legentium oculis ecce praefigimus.

13 Paschalis Episcopus Servus servorum Dei, carissimo filio Henrico Regi Anglorum, salutem et Apostolicam benedictionem. Regi Regum Domino gratias agimus, qui te in regnum beneplacito suae voluntatis evexit, et tamquam Christianum Regem in beneplacito suae voluntatis ineffabili misericordia custodivit. Rogamus ergo ut bona regni tui exordia in melius augeat, et usque in finem sua in te dona custodiat. Deservisti enim fratris tui Regis impietatem, quam divino conspicias judicio terribiliter vindicatum. Ecclesias libertati restituisti, Clerum bonorare coepisti, et Cleri Principes Episcopos, immo in his Christum Dominum venerari. Confidimus itaque quoniam usque in finem eadem sapies, et in eadem probitate persistes; nisi sunt aliqui perversae mentis homines, qui cor Regum, per Episcoporum et Abbatum investituras, divinae indignationi aptare conantur. Quorum in hac parte consilia, tamquam virus, tibi sunt evitanda; ne illum offendas, per quem Regis regnant, et potentes justa decernunt. Quem profecto si propitium habueris, feliciter regna-

D
AUCTORE
EADMÉRO
d

causam adventus indicant Papae, qui rescribens

F

Regem monet ut investituras sibi non arroget

AUCTORE
EADMERO

A bis, potestatemque integram et divitias obtinebis. Quem si, quod absit, offendis; non Procerum consilia, non militum subsidia, non arma, non divitiæ, ubi te subvertere cœperit, poterunt subvenire. Porro in honore Domini, in Ecclesiæ libertate, nos familiares, nos adjutores habebis. Nec opineris quia quisquam nos a tua divellet amicitia, si ab investituris abstinueris, si honorem debitum et libertatem a Domino institutam Ecclesiæ conservaveris. Ecclesiarum siquidem investituras nos, sancti Spiritus iudicio, Regibus et Principibus, immo laicis omnibus, interdicens: nec enim decet ut a filio mater in servitutem addicatur, ut sponsum quem non optavit accipiat. Habet sponsum suum Regem ac Dominum nostrum, qui te misericordia sua in potentia et probitate custodiat, et a terreno regno ad cœleste perducatur. Amen.

S. Anselmi
laudat constantium,

14 Paschalis Episcopus Servus servorum Dei, venerabili Fratri et Coepiscopo Anselmo, salutem et Apostolicam benedictionem. Non ignoras divinæ voluntatis esse consilium, quod religio tua in Anglici regni regione præsident. Cum enim perversi Regis odia declinans secessum elegisses, et procul ab Anglicis tumultibus tecum habitans Deo viveres, de perverso Rege sua omnipotens Dominus iudicia terribiliter perpetravit. Te autem totius populi postulatione vehementi, et nova Regis devotione mirabili, ad Cathedram, quam dimiseras pro Deo, revocavit. Deo autem gratias quia in te semper Episcopalis auctoritas perseverat, et inter barbaros positus, non tyrannorum violentia, non potentum gratia, non incensione ignis, non effusione manus a veritatis annuntiatione desistis. Rogamus itaque, ut quod agis, agas: quod loqueris, perloquaris. Non enim deficiet sermonum nostrorum operumque principium, qui in principio erat Verbum: neque nos in ipso deficiemus, qui est Dei virtus, et Dei sapientia. Eundem enim cum Patribus nostris spiritum habentes, credimus, propter quod et loquimur. Et verbum quidem Dei non est alligatum; nos autem humiliamur nimis. Ceterum in hac humiliatione, cum Deo mente excedimus, in ejus veritate hominum mendacia intuemur. Qua de re in Synodo, nuper ad Lateranense e consistorium celebrata, Patrum nostrorum Decreta renovavimus; sancientes et interdicens ne quisquam omnino Clericus de manu laici Ecclesias vel Ecclesiastica dona suscipiat. Hæc est enim Simoniacæ pravitatis radix, dum ad percipiendos honores Ecclesiæ secularibus personis insipientes homines placere desiderant. Idcirco Sanctorum Conciliorum veneranda majestas, secularium Principum potestatem ab Ecclesiasticis electionibus decrevit arcendam; ut sicut per solum Christum prima in baptismo Ecclesiæ janua, ultima in morte vitæ aperitur æternæ, ita per solum Christum ovilis Christi ostiarius statuatur, per quem Christi ovibus, non pro mercedibus ovium, sed pro Christo, ingressus et egressus ad vitam perducatur æternam. Hæc, frater carissime, prolixiori possent oratione et ratione tractari: sed sapientiæ tuæ pauca suggessisse satis est, quæ et orationibus divinis abundat, et ecclesiasticis est rationibus assueta. Hæc ita doceas, sicut scis tuo Primatui expedire: quem profecto ita fraternitati tuæ pleniter et integrum confirmamus, sicut a tuis constat prædecessoribus fuisse possessum. Hoc personaliter adjicientes, ut quamdiu regno illi religionem tuam divina misericordia conservaverit, nullius nunquam / Legati, sed nostro tantum subesse debeas iudicio.

et nuper in
Synodo La-
teran rursus
damnatas
investituras
inducat;
a

C 15 Scripsit quoque per idem tempus Epistolam unam Episcopo et Clericis Ecclesiæ g Excestrensium, quam huic opusculo indere non omnino alienum putamus, quandoquidem illam futuris temporibus ali-

cujus negotio forte profuturam speremus. Est autem D hæc. Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabili Fratri Osberno Episcopo et Clericis Excestrensium Ecclesiæ salutem et Apostolicam Benedictionem. Et Patrum sanxit auctoritas, et Ecclesiæ consuetudinis stabilitas exigit, ut sicut in claustris suis viventes religiosi monachi conversantur, ita et defunctorum corpora infra monasteriorum suorum ambitum requiescant, ut illud ex divino munere cum cordis valeant exultatione cantare: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Vos autem, ut audivimus, monachos S. Martini de Bello, in vestra civitate conversantes, sepeliri infra monasterii sui ambitum prohibetis: et grave est, ut in eo loco quisquam eum devotionis gratia conversetur, unde cadaver suum prævidet omnimodis propellendum. Qua de re dilectioni vestræ præsentia scripta mandamus, præcipientes et prohibentes ne ulterius supradictis monachis cœmeterium ad sepeliendos suos interdicitis: sed sicut vobis per antecessoris nostri bonæ memoriæ Domini Urbani litteras præceptum est, concedatis. Tua autem, Frater Episcopo Osberne, interest, eisdem Fratribus cœmeterium benedicere, et eorum Religionem ad omni- 15 potentis Dei servitium confovere. Si quis autem huic institutioni contraire tentaverit, Venerabili Fratri et Coepiscopo Anselmo injunximus, ut in eum, tamquam Sedis Apostolicæ contemptorem, Apostolici rigoris ultionem exercent.

eique com-
mittit ex-
ecutionem
quamdam
Eronie cu-
randam.

Psal. 131, 14

16 Reversis Episcopis et aliis qui Romam, ut diximus directi fuerant; Rex adunatis Londoniæ Principibus Regni, Anselmum per internuntios ex more convenit, quatenus sibi aut consuetudines paternas ultra non negaret, aut regni sui cultor esse desineret. Respondit. Inspiciantur si placet litteræ quæ allatæ sunt, et salva honestate mea, salva Sedis Apostolicæ obedientia, quantum potero voluntati ejus morem gerere prætentabo. Si vult, ait, suæ videantur; meæ, sciat, hac vice non videbuntur. Refert, Cum igitur, inquires, alia vice sibi eas ostendere placuerit, tunc et me ad eas quas modo habet, promptam habebit. Respondit: Nequaquam de litteris ago vel agam; sed an meæ voluntati, omni ambage dimissa, in cunctis concurrere velit, edicat ut audiam. Quod auditum multis magnæ admirationi fuit, dicentibus inter se, quia si litteræ voto ipsius concordarent, eas, etiam nolente Anselmo, ultroneus publicaret. Non ergo nobis eo tempore innotuerunt. Attamen quo tum sollicitius sunt ce- 17 lata, eo latius post aliquot dies sunt divulgata. Verum lectis atque relectis coram omnibus, auditum præbere volentibus, litteris Anselmo directis, subjuxerunt Episcopi, qui Roma venerant, se alia Romæ ab Apostolico verbis accepisse, quam litteræ ipsæ vel etiam illæ quas Regi detulerant continerent in se. Requisitque contestati sunt in Episcopali veritate, Papam ipsum Regi verbis puris mandasse per se, quoniam, quamdiu in aliis vitam boni Principis ageret, de Ecclesiarum investituris æquanimiter illum toleraret; nec cum ullo excommunicationis vinculo necteret, si religiosas personas per dationem virgæ Pastoralis eis investiret; cur autem hanc tanti doni dignitatem ei per chartæ inscriptionem noluerit delegare, eam ferebant causam esse; videlicet, ne in aliorum notitiam Principum prolata, ipsi eam sibi usurparent, Romani Pontificis auctoritate contempta. Ad hæc cum hi, qui ex parte Anselmi missi fuerant, viva voce testarentur, Papam nil cuilibet verbis mandasse, quod litteris aliquatenus adversaretur; objecerunt Episcopi, se clam illis alia egisse, palam alia. Quod Baldwinus audiens, et infamem Apostolicæ Sedis inconstantiam, quæ notabatur, sustinere non valens; eos, sicut erat spiritu fervens, et boni

Non obstan-
tibus litteris
Apostolicis,tres episcopi
testantur, a
Papa inve-
stituras Regi
permissi:frustra re-
clamante
Baldwino
monacho

boni

A amans, nonnihil etiam in istiusmodi dictis contra fidem et sacramenta, quæ se coram Romæ fecerant Apostolico, agere calumniatus est. Orta igitur dissensio non modica inter Proceres est. Hi etenim adstruere nitebantur, semoto verborum incerto, scriptis sigillo Papæ signatis, verbisque monachicis omnino credendum: illi econtra trium potius Episcoporum assertionibus, quam vervecum pellibus atramento denigratis, plumbique massula oneratis, fore credendum, abjecto monachellorum testimonio, qui ubi seculo se abrenuntiare professi sunt, omne, inquit, secularis negotii testimonium perdiderunt. Ast hoc, ait Baldwinus, negotiumulare non est. Aiunt: Et quidem te virum prudentem, et strenuum scimus, sed ipse ordo expostulat, ut Archiepiscopum unum Pontificesque duos majoris testimonii quam te esse judicemus. Et de litterarum, inquit, testimonio quid? Responderunt. Testimonium monachorum contra Episcopos non recipimus, et ovine pellis recipiemus? Var, var, aiunt, ad ista quilibet religiosi, nonne et Evangelia pellibus ovinis inscribuntur? O hinc simultatis detecta confusio! Quid in his Anselmus ageret, quo se verteret, aliquamdiu dubitavit. Grave quippe iudicavit quomodocumque ostendere, fidem se litteris Apostolicis non debere; et fomitem gravis scandali vidit esse, verba tantarum personarum, in Episcopali veritate illa vera esse contestantium, adversa fronte refellere. Textus autem litterarum hic est.

et epistolam
Papæ proten-
dente.

17 Paschalis Episcopus Servus servorum Dei, venerabili Fratri Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Adversus illam venenosam Simoniace pravitatis radicem, Ecclesiarum videlicet investituram, quam valide, quam robuste, quam severe Patres nostri præteritis temporibus obviaverint, Sapientiæ tuæ satis est manifestum. Reverendæ in Christo memoriæ prædecessoris nostri Domini Urbani tempore, apud Barum collecto venerabilium Episcoporum et Abbatum ex diversis partibus Concilio, in quo tua Religio et nos ipsi *h* interfuimus, sicut quonobiscum aderant reminiscuntur, in eandem pestem, excommunicationis est prolata sententia. Et nos eundem cum Patribus nostris spiritum habentes, idem sapimus, et eadem testamur. De Sacerdotum et Levitarum filiis dudum nos tibi scripsisse reminisceris. Porro si promoti fuerint inventi, et spe promotionis adempta in eo quo reperti sunt ordine manere voluerint, quia illa *h* eis macula non ex proprii culpa reatus inhæsit, non videtur, si alias digni fuerint, in eos depositionis sententiam dari, ut se iterum negotiis implicent secularibus, cum in eis ordinationis tempore propriæ voluntatis arbitrium non remanserit. Gualensis *i* Episcopi causam sacris omnino canonibus obviare non nescis. Ceterum quia inter barbaros barbarice et stolidè promotus est, in tuæ fraternitatis arbitrio ponimus: sic tamen ut de cetero in ea regione huiusmodi non præsumatur adversio. Quod super ejusdem Episcopi negotio et aliis rebus per fideles nuntios dirigimus, tamquam ex nostro ore audias. Munera, quæ B. Petro misisti, recepimus cum gratiarum actione; unde ab illo qui omnium bonorum est retributor mercedem recipias. Datæ Beneventi 11 Id. Decembris.

Anselmus
iterum desti-
nat Romam
nuntios,

18 Rex itaque ex his, quæ Episcopi dicebant, in sua sententia animosior factus, constanter insistere cœpit, faventibus simul et incitantibus eum Episcopis regnique Proceribus, quatenus sine retractatione sibi Anselmus hominum faceret; et eos quibus se daturum protinus Episcopatus dicebat, consecraturum sponderet, servata in omnibus antecessorum suorum consuetudine. Tunc ille, Si suorum, dixit, verbis Episcoporum litteræ concordarent, intellecta

ratione, forsitan quod exigit facerem. Nunc autem ne in ullo decipiar, electius videtur Romanum super his Pontificem consulere, quam in re tam ambigua sententiam præcipitare. Ad quæ, qui Roma venerant Episcopi, respondere: Quæ diximus, dicimus; quæ testati sumus, confirmamus; inque his omnibus Apostolicæ Sedis testimonium si nobis non credis, appellamus. Super hæc quoque tibi, ex parte Domini Papæ, qui hoc jussit, denuntiamus, quatenus consilio nostro tu nihil hæsitans credas; quia, dum voles, nos paratos habebis reipsa probare, his quæ dicimus nihil duplicitationis inesse. At ille: Adversus ea quæ asseritis lites conserere nolo. Verum quia sentio ex illis quæ auditu secretius didici, voluntatem Procerum in hoc unam factam esse, scilicet ut, si Rex investituras Ecclesiarum, sicut se facturum minatur dederit (licet id me nec approbante nec concedente faciet) ego causa vestri nec danti nec accipienti meam quasi excommunicatis communionem subtraham, donec nuntiis, quos pro negotii huius discussionem Romam destinabo, reversis, pro certo sciam quid agam; solus ab eis discrepare nolo. Hoc interim observato penes me, ut nulla penitus ratione quemquam in officium sic suscepti honoris consecrem, aut cuivis alii consecrare præcipiam vel concedam. Soluta in istis controversia est, et utrimque res sopita. Tunc Rex, tamquam cupitæ potestati donatus, exultans et hilaris, per dationem virgæ Pastoralis illico duos de Clericis suis duobus Episcopatibus investivit, Rogerium videlicet *h* Cancellarium Episcopatu Serberiensis, et alium Rogerium, *l* Larderarium suum, Pontificatu Herefordensi.

D
ACCITORE
PADMERO

interim circa
investituras
nihil per se
facturus.
E

ANNOTATA.

a Herberti Norwicensis *Simoniace ingressum, vera penitentia et meliori progressu emendatum, describit Malmesburiensis; mox infra Norwicensis appellatur, quia Sedem, quæ primo in Helmhæm steterat (quam ante non multos annos Thetfordium transtulerat Herfastus) i se Norwici locavit, et obiit anno 1119.*

b Robertus Cestrensis quoque Sedem, quam Lichfeldia Cestriam transtulerat suus decessor Petrus, jam an. 1095 transtulerat Corentiam; perrexit tamen, ut hinc apparet, uti titulo Cestrensis; qui deinceps extinctus, domum ab Henrico VIII in schismate renovatus est: et qui sub Cantuariensi fuerat, Eboracensi est subjectus.

c Abbatia hæc S. Edmundi Regis et Martyris est in agro Suffolciensi a Rege Canuto constructa, de qua vide monastici Anglicani tomum 1 pag. 284. Colitur dictus Edmundus 20 Novembris.

d Hoc privilegium datum anno Alexandri Papæ XI Christi 1071 exhibet hic in Notis Seldenus pag. 206.

e Celebrata est hæc Synodus Luteran. anno 1102, post medium Quadragesimam, potissimum contra Henricum Imperatorem schismaticum.

f Hoc adiecisse supplici suo libello videtur Anselmus, propter perturbationem nuper a Guidone Viennensi suscitatum, de qua supra num. 6.

g Excestria est Ecclesia et Episcopatus Exoniensis: urbs ea in Devoniam ad Iscam fluvium, Angliæ Excester dicta, supra lib. 1 num. 13 et hic infra num. 19 vocatur Episcopus Exoniensis.

h Paschalis II, tunc adhuc Raynerius, ex monasterio Cluniacensi assumptus a Gregorio VII ad regimen monasterii S. Laurentii extra muros, et Cardinalis tit. S. Clementis creatus.

i Wilfridus hic fuit: supra lib. 2 num. 7, dicitur Episcopus S. David de Gualis alius Menevensis; in quo, ut ibi dicitur absolvendo a suspensione, magis ex epikæ iudulgentia quam Canonum severitate processerat Anselmus.

k Rogeri Sarisburiensis pater Rogerus, ex paupere Presbytero

AUCTORE
EADMERO.

A Presbytero ad Justitiarum summi erectus potentiam sub hoc Henrico, ejus gratiam indignis artibus meruerat; Cancellarii quoque dignitatem notho suo obtinuit: qui nunc Episcopatu donatus, postea extremam Henrici voluntati infidelis, auctor fuit, exclusa Mathilde filia, Stephanum Regem eligendi.

I Larderarius dicitur. Penni-præfectus, a Larderio, quod est penn, sic dictum quia in eo lardum conservatur. Non poterat a dignioribus inchoare tam indignus promotor.

CAPUT III.

Concilium Londini anno MII habitum.

Concilium
Londinense
celebrat:

Per idem tempus, celebratum est generale Concilium Episcoporum et Abbatum totius regni, in Ecclesia B. Petri Apostolorum Principis, quæ in occidentali parte Londoniæ sita est. Cui Concilio præsedit Anselmus Archiepiscopus Dorobernensis, consistentibus secum Archiepiscopo Eboracensi, Girardo, Mauritio, Episcopo Londinensi; Willielmo, electo Episcopo Wintoniensi; Roberto, Episcopo Lincolnensi; Samsone, Wigorniensis; Roberto, Cestrensis; Joanne, Bathoniensi; Herberto, Norwicensis; Radulpho, Cicestrensis; Gundulpho, Roffensi; Herven, Bangorensis; et duobus noviter investitis, Rogerio scilicet Serberiensi, et Rogerio Herefordensi. Osbernus autem Exoniensis, a infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc Concilio multa Ecclesiasticæ disciplinæ necessaria servari Anselmo instituit, quæ postmodum Sedis Apostolicæ Pontifex sua auctoritate confirmavit. Cujus Concilii seriem sicut ab eodem Patre Anselmo descripta est, huic operi inserere non incongruum existimavimus. Scribit itaque sic. Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo secundo, quarto autem Præsulatus Paschalis summi Pontificis, tertio regni Henrici gloriosi Regis Anglorum, ipso annuente, celebratum est Concilium in Ecclesia B. Petri, in occidentali parte juxta Londoniam sita, communi consensu Episcoporum, et Abbatum, et Principum totius Regni. In quo præcedit Anselmus, Archiepiscopus Dorobernensis et Primas totius Britanniae: consistentibus venerabilibus viris Gerardo, Eboracensi Archiepiscopo; Mauritio, Londinensi Episcopo; Willielmo, Wintoniæ electo Episcopo; aliisque, tam Episcopis quam Abbatibus. Huic conventui affuerunt, Anselmo Archiepiscopo petente a Rege, Primates regni; quatenus quicquid ejusdem Concilii auctoritate decerneretur, utriusque Ordinis concordie cura et solitudine ratum servaretur. Sic enim necesse erat: cum multis retro annis, Synodali cultura cessante, vitiorum vepribus succrescentibus, Christianæ Religionis fervor in Anglia nimis refrigerat.

ubi multa
bene consti-
tuta,

C 30 Primum itaque, ex auctoritate sanctorum Patrum, Simoniacæ hæresis surreptio in eodem Concilio damnata est. In qua culpa inventi, depositi sunt Guido Abbas b de Perscore, et Wimundus de Taves-toch, et Ealduinus de Rameseja, et alii nondum sacrati, remoti ab Abbatibus; scilicet Godricus de Burgo, Haimo de Cernel, Egelricus de Mideltune; absque simonia vero remoti sunt ab Abbatibus, pro sua quisque causa, Ricardus de Heli, et Robertus de S. Edmundo, et qui erat apud Micelenei. Statutum quoque est, ne Episcopi secularium placitorum officium suscipiant; et ut non sicut laici, sed, ut religiosas personas decet, ordinatas vestes habeant; et ut semper et ubique honestas personas testes habeant suæ conversationis. Ut etiam Archidiaconatus non dentur ad c firmam. Ut Archidiaconi sint Diaconi. Ut nullus Archidiaconus, Presbyter, Diaconus, Canonicus uxorem du-

contra Si-
moniacos

b

de decenti
statu Episco-
porum et
Clericorum

c

cat vel ductam retineat. Subdiaconus vero quilibet, D qui Canonicus non est, si post professionem castitatis uxorem duxerit, eadem regula constringatur. Ut Presbyter, quamdiu illicitam conversationem mulieris habuerit, non sit legalis, nec Missam celebret; nec si celebraverit, ejus Missa faudiatur. Ut nullus ad Subdiaconatum aut supra ordinetur sine professione castitatis. Ut filii Presbyterorum non sint heredes Ecclesiarum Patrum suorum. Ne quilibet Clerici sint secularium præpositi, vel procuratores, aut Judices sanguinis. Ut Presbyteri non eant ad potationes, nec ad e pinnas bibant. Ut vestes Clericorum sint unius coloris, et calceamenta ordinata. Ut Monachi vel Clerici, qui ordinem suum abjecerunt, aut redeant aut excommunicentur. Ut Clerici patentes coronas habeant. Ut Decimæ non nisi Ecclesiis dentur. Ne Ecclesiæ aut Præbendæ emanent. Ne novæ Capellæ fiant sine consensu Episcoporum. Ne Ecclesiæ sacretur donec provideantur necessaria et Presbytero et Ecclesiæ. Ne Abbates faciant f Milites; et ut in eadem domo cum monachis suis manducant et dormiant, nisi necessitate aliqua prohibente. Ne monachi pœnitentiam cuiusvis injungant sine permissu Abbatis sui; et quod Abbates eis licentiam de hoc dare non possunt, E nisi de eis quorum animarum curam gerunt. Ne monachi compatres, vel monachæ commatres fiant. Ne monachi teneant villas ad firmam. Ne monachi Ecclesias nisi per Episcopos accipiant; neque sibi datas ita expolient suis redditibus, ut Presbyteri ibi servientes, in iis quæ sibi et Ecclesiis necessaria sunt, penuriam patiantur. Ut fides inter virum et mulierem, occulte et sine testibus de conjugio data, si ab alterutro negata fuerit, irrita habeatur. Ut criniti sic tondeantur, ut pars aurium appareat, et oculi non tegantur. Ne cognati usque ad septimam generationem ad conjugium non copulentur, vel copulati simul permaneant; et si quis hujus incestus conscius fuerit, et non ostenderit, ejusdem criminis se participem esse cognoscat. Ne corpora defunctorum extra parochiam suam sepe- lienda portentur, ne Presbyter parochiæ perdat quod inde illi juste debetur. Ne quis temeraria novitate corporibus mortuorum, aut fontibus, aut aliis rebus (quod contigisse cognovimus,) sine Episcopali auctoritate, reverentiam sanctitatis exhibeat. Ne quis illud nefarium negotium, quo hactenus homines in Anglia solebant velut bruta animalia venundari, deinceps ullatenus facere præsumat. Sodomiticum flagitium facientes, et eos in hoc voluntarie juvantes, in hoc eodem concilio gravi anathemate damnati sunt, donec pœnitentia et confessione absolutionem mereantur. Qui vero hoc crimine publicatus fuerit, statutum est, siquidem fuerit persona religiosi Ordinis, ut ad nullum amplius gradum promoveatur; et si quem habet, ab illo deponatur: si autem laicus, ut in toto regno Angliæ, legali suæ conditionis dignitate privetur. Et ne hujus criminis absolutionem iis, qui se sub regula vivere non noverunt, aliquis nisi Episcopus facere præsumat. Statum quoque est ut per totam Angliam in omnibus Dominicis diebus excommunicatio præfata renovetur. Et hic quidem Londinensis Concilii textus est: qui post non multos institutionis suæ dies multos sui transgressores in omni hominum genere fecit. Sane quod ultimum de renovanda excommunicatione Dominicis diebus statutum fuit, ipsemet Anselmus rationabili dispensatione usus, postponi concessit. Finito Concilio Anselmus Londonia discessit.

item circa
decimas et
ecclesias,

et circa gra-
dus impe-
dientes ma-
trimonium,

F
pœna denique
S. Domitii
statuta.

ANNOTATA.

a Osbernus, non paucis annis lumine captus, vixit

A vixit ad annum 4 Regis Henrici. Ita Malmesburien-
sis. Ex quo supra statimus an. 1103 obiisse.

b Erant Abbatæ, de Pershore in agro Wigornien-
si, de Tavestoch in Devon, de Ramesejæ in
Huntingdonensi Comitatu, de Burgo seu Petroburgen-
sis in Northamptonia, de Cernel in agro Somersetensi,
de Middeltone in agro Dorsetensi. De fundatione et
aliis horum canobiorum rebus consulendum Monasticum
Anglicanum.

c Multa eruditissime colligit Spelmannus in Glossa-
rio, ut ostendat, ad firmam dari fundum aut beneficium,
cum traduntur sub obligatione præbendi annue convivii
seu epuli, ad certam pecuniæ summam certumque dierum
numerus turati: et hinc nomen Firmæ, non tantum pro
villa seu prædio, sub annua pensione elocato, sed etiam
pro convivio summi apud antores Anglo-saxonicos. Tale
quid hic videretur prohiberi, utpote honestatem eccle-
siasticam valde lædens, nisi mox infra simili phrasi et
plane in sensu obvio prohiberetur monachis tenere
villas ad firmam, id est sub annuo pretio conductas.

d Legalis dicitur, qui nullum habet impedimentum
quo minus in curia possit ex lege postulare et postulari,
quales non sunt excommunicati aut infames: hoc sensu
in formulis judiciariis dicuntur probi et legales homi-
nes: et hinc ducitur legalitas, ad huiusmodi honestam
qualitatem designandam.

e Pinn Anglis, significat aciculam aut etiam clavum
liqueum: sed quid ea vox ad computationem? Vereor
ne librarium ritho, truncata vox popina in pinnas,
abierit. Certe Synodici Ratherii Episcopi Veronensis
ad Presbyteros, Spicilegii Acheriani tomo 2 pag. 261,
expresse hortatur Presbyteros dicens: Nolite in taber-
nis bibere.

f Quomodo illustriores Antistites jus sibi arrogarint
cum solenni cerimonia cingendi Milites, sive in Ordinem
equestrem adscribendi, late probat Seldenus ad hunc
locum, docetque ex Malmesburien-
si, Guilielmum Rufum, favori B. Landfranci usum, eo quod eum ipse Land-
francus nutrierat et Militem fecerat.

CAPUT IV.

Quæstio de Investitura recrudescens. Iter ideo
S. Anselmi Romam, e mandato Regis.

Renuit An-
selmus con-
secrare Epi-
scopos a Rege
investitos,

C Præfatus ergo Rogerius, qui ut diximus, in Epi-
scopatum Herefordensem assumptus erat, e vestigio
in ipsa Civitate Londoniæ gravi infirmitate percus-
sus, ad extrema deductus est. Qui cum se proximum
morti sentiret, misso nuntio cum epistola rogavit
Anselmum, quatenus præciperet duobus Episcopis
suis, Londoniensi videlicet atque Roffensi, ut eum,
antequam moreretur, sub celeritate Episcopum
consecrarent. Quo ipse audiens, insipientiam homi-
nis admiratus, paululum subrisit; nihilque respon-
dens ad postulata, nuntium a se, sicut venit, vacuum
emisit. Et ille quidem mox Londoniæ mortuus est,
et Cancellarius Reginæ Reinelmus nomine, loco illius
pari investitura subrogatus. Mittens ergo Rex
rogavit Anselmum, quatenus pro suo jure hos novi-
ter electos, cum Willielmo jam dudum Wentanæ
Civitatis Episcopo electo, consecraret. Respondit:
Equidem Willielmum libens consecrabo; sed quod
de nuper investitis inter me et illum convenit, non
mutabo. At ille, nonnihil ab animi tranquillitate
mutatus, unum sine aliis illum se vivente non sacra-
tarum, interposito sacramento asseruit. Erat quippe
idem Willielmus in Episcopatum Wentanæ, ut præ-
libavimus, civitatis, Anselmo needum ab exilio revo-
cato, electus: sed ipse nec electioni consentire, nec
baculum sibi a Rege porrectum suscipere, nec rebus
vel caussis Episcopalibus ullo volebat pacto inten-
dere. Revocato autem Anselmo, clerus et populus
ei insistere, ac ut Electum suum sibi præficeret,

nec permitti-
tur ordinare
quem ipse
investierat:

magno coeperunt opere postulare. Differt ipse, nec
subitum præbet assensum: tandem tamen et eorum
assiduitate, et Ecclesiasticæ necessitatis considera-
tione promotus, connivente Rege, Willielmum in
Ecclesiam, exultantibus cunctis et monachis ipsius
Ecclesiæ festive procedentibus, adduxit, ac Wentani
Pontificatus eum ei, sub præsentia totius multi-
tudinis, dato baculo pastoralis, delegavit. Hunc igitur
ita electum, visum est Pontificali benedictione non
esse jure defraudandum. Sed cum Rex illum sine
aliis sacrari permittere nequaquam, nec Anselmus
eos cum illo sacrare ullatenus acquiescere vellet;
præcepit Rex ut Girardus Eboracensis simul omnes
sacraret. Quod ubi Præfatus Reinelmus advertit,
retulit Regi baculum et anulum, quos se injuria
suscepisse dolebat; sciens, quia maledictionem pro
benedictione susciperet, si tali ordine benedicendus
se manibus Girardi submitteret. Unde Rex nimis
iratus eum gratia sua Curiaque privavit. Girardus
itaque, sociatis sibi cunctis Episcopis Angliæ, resi-
duos duos, id est, Willielmum atque Rogerium,
spreta omni æquitate, statuto die Londoniæ voluit
consecrare, Anselmo in villa quæ non longe est,
Murtlac nomine consistente, et eventum rei præ-
tolante. Verum, Episcopis ad examinationem sacra-
dorum pro more paratis, atque dispositis; Williel-
mus, amore compunctus justitiæ, mox inhorruit; et
suis omnibus spoliari, quam tam infando ministerio
sub tanti mysterii administratione collum inclinare
delegit: quapropter Episcopi, sua confusione per-
cussi, infecto negotio, ab invicem sunt illico divisi.
Ad hæc, totius multitudinis quæ rei exitum spectare
convenerat, clamor insonuit, una voce, Willielmum
recti amatorem; et Episcopos, non Episcopos, sed
justitiæ præcipientes esse, concrepantis. At illi,
mentis suæ rancorem ex vultus immutatione pan-
dentes, Regem adeunt, illatæ sibi contumeliæ queri-
moniam coram illo depromunt. Willielmus in me-
dium deducitur, patrati delicti reus accusatur, minis
non levibus hinc inde concutitur. Ille stat, nec avelli
potest a recto, et ideo suis omnibus expoliatus eli-
minatur a regno. Quærit Anselmus super istis a
Rege judicium et justitiam, nequidquam: iterum
atque iterum preces et querelas, pro qualitate nego-
tii suggerit: sed ille nec prece nec querimonia motus
coopto desistere voluit.

D
ACCUSATORE
EADMERO

hic autem
cum aliis
missus ordi-
nandus ab
Eboracensi,

E
maruit
spoliatus in
exilium agi.

22 Subsequenti dehinc media fere Quadragesima
Rex Cantuariam venit, quædam, ut ferebatur, regni
negotia Dofris cum Comite Flandriæ tractaturus.
Moratus autem triduo Cantuariæ est, et quod de
Conitis agebatur adventu, nihil fuisse agnatum est.
Agnatum vero est quare venerit, et ipsius moræ
ocasio patuit. In illis quippe diebus per suos con-
venit Anselmum, quatenus sua jam diutina patientia
delibutus, paternarum consuetudinum amplius sibi
nil derogaret, ne irritatus cogeretur actu monstrare,
qualiter ea quæ se contra faciebat sibi sederent in
mente. Nam, sicut per eos qui secretorum illi ut
conseilii erant nonnullis innotuit, disposuerat apud
se, illum aut aliquo gravi corporis damno læsurum,
aut certe inhoneste trans mare pulsatum, ac demum
omnia juri Ecclesiæ competentia direpturum, si
eum ad executionem suæ voluntatis de nota querela
non reperiret omnino paratum. Quibus agnitis ita
Pater Anselmus respondit: Nuntii, quos pro verbis
quæ detulerunt Episcopi Romam direxi, jam reversi
sunt, et veritati attestantes, ut aiunt, litteras attu-
lerunt. Ipsæ quæso litteræ inspiciantur, si forte in
illis aliquid quod me voluntati suæ condescendere
sinat, inveniatur. Nequaquam, ait: ambages hujus-
modi ultra non feram; finalem causam volo habere
sententiam. Quid mihi de meis eum Papa? Quæ ante-
cessores mei hoc in regno possederunt, mea sunt:
hæc

Rogatus de-
nuo ut Regi
permittat
investituras,
l'

constanter
renuit.

AUCTORE
EADMERO

A hæc si quis auferre mihi voluerit, quod inimicus meus sit, omnis qui me diligit certissime noverit. Tunc Præsul ad ista: Nihil eorum quæ ipsius esse scio ipsi tollo, aut tollere volo: veruntamen noverit, quod nec pro redemptione capitis mei consentiam ei de iis, quæ præsens audiui in Romano Concilio prohiberi, nisi ab eadem Sede interdictorum absolutionis sententia prodeat, a qua constitutionis ipsorum vinculum prodiit. Multiplicata sunt ergo verba istius dissidii, tantumque gravata, ut filii Ecclesiæ magno timerent, ne Patrem suum protinus perderent. Ipsos Principes, quorum consiliis Rex innitebatur, consideratione futurorum malorum ingemiscientes, lacrymis maluisse conspeximus. Fiunt preces et orationes ab Ecclesia ad Christum, et pio gemitu interpellatur quatenus suæ pietatis intuitu sedet instantia mala. Hæc inter, voce submissa Rex Antistiti mandat, et multis precibus obsecrat, quatenus ipse per se Romam ire; et quod alii nequiverant, sua sibi industria conetur acquirere; ne ipse perdendo suorum jura antecessorum, eis vilior fiat.

23 Sensit Pater, quo hæc vergerent, et respondit: Differantur hæc, si placet, usque in Pascha, ut audito Episcoporum regnique Primatum consilio, qui modo non assunt, respondeam hinc. Terminata in istis ea vice caussa est, et ab invicem sunt in pace divisi. Igitur in a Pascha ad curiam venit, regni b Ingenuitatem de negotio præsens consuluit, communis consilii vocem unam accepit, æquum scilicet fore illum, tantæ rei gratia, viæ laborem debere non subterfugere. Refert: Dum in commune vultis ut eam, ego, corpore licet imbecillis, senioque confinis, iter aggrediar; iturus quo consulitis, prout vires concesserit Deus, omnium finis. Attamen, si ad Apostolicum pervenire potuero, noveritis, quod ipse nil, quod vel Ecclesiarum libertati, vel meæ possit obviare honestati, meo faciet vel rogatu vel consilio. Dixerunt: Legatum suum Dominus noster Rex, suas preces regnique negotia Apostolicis auribus expositurum, tecum diriget: et tu solummodo iis quæ vera dixerit, attestare. Ait: Quod dixi, dico; nec vera dicenti, Deo miserante, contradictor existam.

24 Finitis itaque Paschalibus Festis, a curia discessit Anselmus, iter Angliam exeundi quantocius accelerans: vulneraverat enim quodammodo mentem ejus, quod Rex nec per se nec per suos, ut dixi, audire volebat, quid litteræ Roma nuper allatæ continerent in se. Quod ideo illum facere quidam opinati sunt, quoniam materiam earundem litterarum ei jam revelatam, per unum illorum quos Anselmus Romam direxerat, sensim intellexerunt. Formidabat ergo Anselmus, ne si verbis Episcoporum in litteris ipsis Papa non concordaret, pro investituris Ecclesiarum quæ factæ fuerant, et etiam consecrationibus quorundam Abbatum, quos ea tempestate investitos Robertus Lincolnus Episcopus et Joannes Bathoniensis sacraverant, sæpe dicta excommunicationis sententia tales nonnullos involverit, a quorum communione se nequaquam sine gravi scandalo cohibere valeret. Litteras etenim nondum inspexerat; præcavens, ne si forte, mutato consilio, Rex eas inspiciendas requireret, sigilloque exclusas reperiret; aliquid haberet quod earum auctoritati objicere non injuria posset. Festinato igitur ratus est Anglia exeundum, ne illic, excommunicatis communicando, aliqua excommunicationis culpa involveretur. Venimus ergo Cantuariam, ubi non ultra quatuor dies demorati, accepta sacræ benedictionis licentia a monachis, dilectissimis filiis suis, necnon a civium circumfluentiumque populorum numerositate, ingenti pietatis affectu prosecuti, ad

portum maris properavimus. Itaque naves ingressi Witsandis appulimus. Acta sunt hæc anno incarnati Verbi millesimo centesimo tertio, v Kalend. Maji. Regia igitur pace suisque omnibus investitus, mare transiit: et libera via, per Bononiam iter Normanniam veniendi assumpsit, quorundam Nobilium terre non vili obsequio fretus. Cum autem Becci fuisset (ubi qua devotionis, qua dilectionis, qua gaudii et omnis boni jucunditate susceptus sit, taceo, dum id nulli possibile dictu existimem) litteras ibi prænominatas sigillo absolvit. Quid itaque in eis invenerit, textus earum quem subscribimus declarabit.

25 Paschalis Episcopus, servus servorum Dei, Anselmo Cantuariensi, venerabili Fratri et Coepiscopo, salutem et benedictionem. Suavissimas dilectionis tuæ suscepimus litteras, caritatis calamo scriptas: neque enim aliud chartæ calamus indidit, quam quod de fonte caritatis intinxit. In his reverentiam devotionis tuæ complectimur; et perpendentes fidei tuæ robar, et pie sollicitudinis instantiam, exultamus, quia gratia Dei tibi præstante auxilium, te nec minæ concutiunt, nec promissa sustollunt. Dolemus autem quia cum fratres nostros Episcopos, Legatos Regis Anglorum, benigne suscepissemus; quæ nec diximus eis nec cogitavimus, redeantes ad propria, retulerunt. Audivimus enim eos dixisse, quod si Rex in aliis bene ageret, nos investituræ Ecclesiarum nec prohibere, nec factas excommunicare, sed quod id nolebamus chartæ committere, ne sub occasione et ceteri Principes in nos inclamarent. Unde Jesum, qui tenes et corda scrutatur in animam nostram testem inducimus, si ex quo hujus sanctæ Sedis curam copimus gerere, hoc immane scelus vel descendit in mentem. Et hoc Deus avertat a nobis, ut [aliud dicamus quam] est; et subrepente non inficiat nos, ut aliud habeamus ore promptum, aliud corde reconditum: cum contra mendaces Prophetæ imprecetur, dicens, Disperdat Dominus universa labia dolosa. Si vero nostro silentio pateremur Ecclesiam felle amaritudinis et impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum Judicem excusari? cum Dominus sub specie Sacerdotum dicat Prophetæ, Speculatorem te dedi Domui Israel. Non bene custodit urbem, qui in specula positus, dum non obsistit, eam hostibus diripiendam exponit. Si ergo virgam, Pastoralitatis signum; si anulum, signaculum fidei tradit laica manus; quid in Ecclesia Pontifices agunt? Ecclesiæ honor atteritur, solvitur disciplina vigor, et omnis religio Christiana conculeatur: si quod novimus Sacerdotibus solis deberi, laica patiamur temeritate præsumi. Non est laicorum Ecclesiam tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Jure ergo privandus est patrimonio, qui matrem polluit adulterio; nec meretur Ecclesiasticæ benedictionis consortium, qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum enim est Ecclesiam tueri, non tradere. Ozias quidem cum illicitum sibi Sacerdotium vendicaret, lepra percussus est: filii quoque Aaron, quia alienum ignem imposuerunt, igne divino consumpti sunt, Alienum est ab Ecclesia, et a sacris Canonibus est inhibendum, ne Principes et seculares viri investituræ, non solum dare, sed nec electioni Episcoporum se audeant violenter inserere. In septima quippe c Synodo, ut nostis, scriptum est: Sancta et universalis Synodus definivit, neminem laicorum Principum, potentumve semet inserere electioni Episcoporum vel promotioni eorum. Si ergo filii Aaron, quia ignem alienum intulerunt, corporaliter puniti sunt, isti qui a laicis, a quibus alienum est, Ecclesiam susceperunt, spirituali gladio feriuntur. Episcopos autem qui veritatem in mendacio in-

D
discedit ex
Angliatuon litteras
Pontificias
aperitE
quibus de-
clarabatur
Episcopos
mentitos
fuisse,

Psal. 11, 4

Ezech. 3, 17

F
et nunquam
permittendum
ut Episcopi a
laicis inve-
stiantur.et si fiat
utrosque
pariter esse
excommuni-
catos.

vocarunt,

Romam iturus
præmittit
solus inde
veritatis,
testimonium
a se refe-
rendum:a
bet sumpta
secum episto-
la Paschalis
Papæ adhuc
clausa

A vocarunt, ipsa veritate quæ Deus est in medium introducta, a B. Petri gratia, et a nostra societate excladimus; donec Romanæ Ecclesiæ satisfaciant, et reatus sui pondus adnoscant. Quicumque vero intra prædictas inducias investituram seu consecrationem acceperunt, a consortio fratrum et ordinatores et ordinatos alienos habemus; nec eis ad excusationem deceptio sufficit, quia et Propheta ab alio Propheta deceptus, nec ideo mortem evasit. Rogamus interea caritatem tuam, Nos tuis sanctis precibus commendari; ut quanto propius ad Deum passibus virtutum acceleras, nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens Deus, qui te ad hujus stadii cursum invitavit: felici consummatione perducatur ad præminum. Datæ ii Id. Decembr. apud Beneventum.

d
Becci ali-
quandiu
moratus
propter ca-
lores,

26 Cum autem de Becco Carnotum in festivitate Pentecostes, utpote propositum iter inde acturus, Anselmus venisset; accepit ab d Ivone civitatis Episcopo et a multis non spernendi consilii viris, satius fore cæptum iter in aliud tempus differendum, quam Italicis ardoribus ea se tempestate cum suis tradere cruciandum. Nimis etenim fervor æstatis ita ubique, sed maxime ut ferebatur in Italia, tunc temporis quæque torreat, ut incolis vix tolerabilis, peregrinis vero gravis et importabilis esset. Quod Pater intelligens, consilio credulus Beccum revertitur. Resedit ergo illic usque ad medium mensis Augusti, monachorum ædificationi indefessus invigilans. Deinde posthæc, in iter Carnotum reversus est. Quid agam? Si potentum occursus, si honores, si obsequia ei delata, et ultra quam recipere vellet oblata, singulatim describere manum imponerem, nimirum aliis occupatos tædio nimie prolixitatis afficerem. Quapropter paucis accipiatur dictum, eum, vallante ubique divino præsidio, summa pace ac prosperitate iter peregrisse, atque incolumem cum suis omnibus Romam pervenisse. Itaque veniente illo, Willielmus quidam, a Rege directus Anglorum, aliquantis diebus prævenerat, Romanos in causam, quam agendam sciebat, sua solitudine pro voto traducturus Regis, Qui Willielmus, simili modo contra eundem virum ab alio Rege missus, Romam venerat: et quemadmodum rei gestæ series supra designat, iis quæ tunc Ecclesiastica gerebantur, pro viribus opem impenderat.

prosperè Ro-
mam venit,

post Williel-
mum a Rege
præmissum,

27 Ubi ergo adventus Anselmi summæ Sedis Antistiti est nuntiatus, illico mandans, illum deprecatus est, quatenus diem illum atque sequentem a fatigatione sui apud S. Petrum quietos duceret, ac demum se ipsius præsentiae Lateranis exhiberet. Ille paternæ pietatis mandatum gratiose suscipiens, paret; quodque sibi a Papa Urbano, ceu supra meminimus, in Palatio Lateranensi datum fuerat, die tertia hospitium subit. Dein Papæ præsentatus, honorifice suscipitur, ac pro ejus adventu ipse, et quæ confluerat Romana curia, vehementer se lætari fatetur. Die post hoc constituto, causa propter quam illo potissimum venerat, in medium duci jubetur. Adest et Willielmus, legationi quaungebatur toto studio curam impendens, hoc est, ut Regi Henrico omnes patris et fratris sui consuetudines et usus, Apostolicæ Sedis auctoritate firmaret. Exponit etiam statum regni, Regianique in Romanos munificentiam; unde ampliori quadam et digniori præ ceteris sublimitate, ex Apostolica largitione, Reges Anglorum probat antiquitus usos; eaque re non solum molestum et indecens fore huic suorum antecessorum jura perdere; verum etiam, sicut se certo cognovisse ferebat, magno Romanis hoc ipsum damno futurum, si contingeret; et dum forte locum recuperandi inventuri non essent, ab eis sero lugendum. Quid plura? Ducti sunt iis atque aliis, necnon perducti in causam

ad Romanos
in ejus sen-
tentiam in-
clinandos:

Regis, Romanorum nonnulli; admittendæ rationis esse conclamantes, quæ ferebantur, neque vota tanti viri ulla consideratione postponenda. Inter ista silet Anselmus, operiens in omnibus examen summi Pontificis: nec enim verba sua dare volebat, ut mortalis homo Ecclesiæ Dei ostium fieret; ne postposito Christo (qui se ostium ovium esse pronuntiat; et per quem, si quis intrat salvatur, et ingreditur atque egreditur et pascua invenit) ovile intrare volentes aliunde ascenderent, ac sic non ovium pastores, sed fures fierent atque latrones. Ipse nihilominus Pontificum Pastor cum ad cuncta sileret, et quid quisque diceret, prudenti consideratione, examinaret; æstimens Willielmus jamjam illum, pro favore Romanorum in se, nihil eorum quæ querebat sibi negaturum, erupit et ait: Quidquid hinc indeve dicatur, volent norint quicumque assistunt, Dominum meum Regem Anglorum nec pro amissione regni sui passurum se perdere investituras Ecclesiarum. Tunc vir Apostolicus paucis hæc verba locutus est. Si, quemadmodum dicis, Rex tuus, nec pro Regni amissione patietur Ecclesiarum donationes amittere; scias ecce, coram Deo dico; quia nec pro redemptione sui capitis eas illi aliquando Paschalis Papa impune permittit habere. Quod auditum oppido conturbavit Willielmum. Romanis autem dicto Pontificis acclamantibus, optatum in commune est, quatenus ista existimatio procul ab omnibus filiis Ecclesiæ fieret; Apostolicam videlicet Sedem unquam facturam ostium ovilis Dei laicum quemlibet. Quapropter aliud aiunt Regi respondeatur, quod et illum ad bene agendum paulatim demulceat, et aliorum offensam Principum exinde Roma non incurrat. Itaque, Romanorum consilio, Papa nonnullos paternos usus, interdictis omnino Ecclesiarum investituris, Regi concessit; eumque ab excommunicatione, quam antecessorem suum fecisse superius diximus, immunem ad tempus constituit; eis duntaxat, qui a manu ipsius investituras susceperant, vel deinceps susciperent, usque ad dignam tanti reatus satisfactionem, pro servanda Ecclesiastici disciplina rigoris, sub excommunicationis catena retentis. Regia igitur causa, quæ agebatur, tali modo Romæ acta et determinata est. Satisfactionem sane investitorum, censuræ ac dispositioni Anselmi, Papa delegavit.

D
VICTORE
EADMERO

sed Pontifex
in sententia
firmus, ne-
gatis inve-
stituris,

15
solum leniora
quodam Regi
concedit

28 Post hæc Anselmus, actis cum Pontifice suis et aliorum de Christianæ Religionis observantia multiplicibus causis, quæ post principale negotium sui itineris: non vilipendendæ causæ fuerunt, reditum suum Apostolica petiit benedictione tueri. Cui Papa: Benedictio, quam desideras, ita te comitetur ubique, sicut ipsemet optas. Et ne a liminibus Pastorum Ecclesiæ videaris immnis abscedere, ex vice illorum tibi scripta, suæ auctoritatis sigillo robata, manu nostra porrigimus; et ea quæ continent, sub illorum testimonio, tibi et successoribus tuis in perpetuum confirmamus. Datis ergo litteris, osculatus Patrem, et nos qui cum eo eramus, Deo commendavit, ac sic in pace dimisit. Litterarum autem series hæc est.

P
Anselmus
dimissus
cum litteris,

29 Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabili Fratri Anselmo, Cantuariensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Fraternitatis tuæ postulationibus nos annuere, tuæ sapientiæ et religionis persnadet auctoritas. Quondam enim in litteris, ab Apostolica tibi Sede directis, Cantuariensis Ecclesiæ Primatum, ita tibi plenum concessimus, sicut a tuis constat prædecessoribus fuisse possessum. Nunc autem petitionibus tuis annuentes, tam tibi legitimis successoribus tuis, eundem Primatum, et quidquid dignitatis seu potestatis eidem sanctæ Cantuariensi seu Dorobernensi Ecclesiæ pertinere

ejus jura
omnia con-
firmantes,

A pertinere cognoscitur, litteris praesentibus confirmamus, sicut a temporibus B. Augustini praedecessores tuos habuisse Apostolicæ Sedis auctoritate constiterit. Datæ Lateranis, xvi Kal. Decembris, indictione e xii.

30 Nobis itaque Roma discedentibus, Willielmus remansit, asserens sese voto constrinxisse B. Nicolaum adire : re autem vera Romæ moraturus, et si posset, Anselmo absente, quod eo praesente nequiverat, Antistitem a data sententia traducturus. Quod quia nequaquam facere potuit, persuasorias litteras Regi deferendas, ne nil videretur egisse, a Papa obtinuit, sicque Romanos fines remeandi via mutavit. Quem nos, dictu gloriøsæ Machtildis/Comitissæ per Alpes g euntes, cum apud Placentiam reperissemus, tam velocem hominis cursum a B. Nicolao admirati admodum sumus. Epistolæ, quam Regi detulit, textus hic est,

Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, Illustri et glorioso Regi Anglorum Henrico, salutem et Apostolicam benedictionem. In litteris quas nuper ad nos per familiarem tuum, nostræ dilectionis filium, Willielmum Clericum, transmisisti, et personæ tuæ sospitatem cognovimus, et successus prosperos, quos tibi superatis regni adversariis benignitas Dominica concessit. Audivimus præterea optatam virilem sobolem ex ingenio et religiosa te conjugæ suscepisse : quod profecto cum nos letificavit, opportunum rati sumus, nunc tibi præcepta et voluntatem Dei validius inculcare, cum amplioribus beneficiis Deo te plurimum perspicis debitorem. Nos quoque divinis beneficiis benignitatem nostram penes te sociare optamus ; sed grave nobis est quia id a nobis videris expetere, quod præstare omnino non possumus. Si enim aut consentiamus aut patiamur investituras a tua Excellentia fieri, et nostrum proculdubio et tuum erit immane periculum. Qua in re contemplari te volumus, quid aut non faciendo perdas, aut faciendo conquiras. Nos enim in prohibitione hæc nihil amplius obedientiæ, nihil liberalitatis per Ecclesias nanciscimur, nec Tibi debitæ potestatis aut juris subtrahere quidquam nitimur, nisi ut erga te Dei indignatio minuatur, et sic tibi prospera cuncta contingant. Ait enim Dominus, Honorificantes me honorificabo : qui me autem contemunt, erunt ignobiles. Dices itaque ; Mei hoc juris est. Non utique, non est Imperatorium, non est Regium, sed Divinum. Solius illius est qui dixit : Ego sum ostium. Unde pro ipso rogo te, cuius hoc munus est, ut ipsi hoc reddas, ipsi dimittas, cuius amoris etiam quæ tua sunt debes. Nos autem cur tuæ obniteremur voluntati, cur obsisteremus gratiæ ; nisi Dei, in hujus negotii consensu, sciremus voluntati obviare, gratiam amittere ? Cur tibi quidquam negarem, quod cuiquam esset mortalium concedendum ; cum beneficia de te ampliora sumpserimus ? Perspice, fili carissime, utrum decus an dedecus tibi sit, quod sapientissimus ac religiosissimus Anglicanorum Episcoporum, Anselmus Cantuariensis Episcopus, propter hoc tuo lateri adherere, tuo veretur in regno consistere. Qui tanta de te hactenus bona audierant, quid de te sentiant, quid loquantur, cum hoc fuerit in regionibus divulgatum ? Ipsi qui coram te tuos excessus extollunt, cum præsentia tua caruerint, hoc profecto validius infamabunt. Redi ergo, fili carissime, ad cor tuum. Propter misericordiam Dei, et propter amorem Unigeniti, deprecamur, revoca Pastorem tuum, revoca Patrem tuum : et si quid, quod non opinamur, adversus te gravius gesserit (siquidem investituras aversatus fueris) nos juxta voluntatem, quantum cum Deo possumus, moderabimur : tu tantum talis repulsæ infamiam a persona tua et regno amoveas. Hæc si feceris, etsi gravia

quælibet a nobis petieris, quæ cum Deo præberi facultas sit, profecto consequeris ; et pro te Dominum, ipso adjuvante, exorare curabimus ; et de peccatis, tam tibi quam conjugi tuæ, sanctorum Apostolorum meritis absolutionem et indulgentiam faciemus. Filium etiam tuum, quem ex spectabili et gloriosa conjugæ suscepisti, quem (ut audivimus) patris Willielmi vocabulo nominasti, tanta tecum inaminitia confovebimus, ut qui vel te vel illum læserit, Romanam læsisse videatur Ecclesiam. Quid super his ad honorem Dei et Ecclesiæ gloriam exhibiturus sis, maturius nobis volumus responderi, interventu, videlicet, talium Legatorum, de quorum relationibus nec noster debeat nec vester auditus ambigere. Datæ Lateranis ix Kal. Decembris.

31 Ac nos una cum Willielmo Placentinos fines deserentes, protecti gratia Dei, sani et incolomes Lugdunum usque pervenimus, acturi illic festum quod instabat Dominicæ Nativitatis. Sed cum Willielmus festinaret, nec nobiscum Lugdunum divertere vellet, separando se a Patris comitatu, dixit ei : Putabam Romæ causam nostram alio eventu processuram, et idcirco distuli ea, quæ Rex Dominus meus tibi dicenda mandavit lucensque propalare. Nunc autem, quia citato gressu, ad eum redire dispono ; quæ mandat, ulterius abscondere nolo. Dicit, quia si sic ad eum redieris, ut talem te illi per omnia facias, quales antecessoribus suis antecessores tui se fecisse noscuntur, tunc libenti animo tuum in Angliam reditum volet et amplectetur. Cui pater : Ne amplius dicas. Prudenti loquor, ait, hac de re nil amplius dico. At ille : Scio quid dicas atque intelligo. Divisi ergo sunt in istis ab invicem ; et Anselmus summo cum honore et gaudio a Venerabili Hugone Lugdunensi Archiepiscopo et toto Clero susceptus, in majorem Ecclesiam ductus est, ibique ut Pater et Dominus loci ab omnibus habitus. Directis interea nuntiis ac litteris ad Regem Angliæ, gesti negotii summam innotuit ; et quid a Willielmo ex parte illius acceperit inter alia non celavit. Quæ litteræ sunt hæc.

32 Suo reverendo domino, Henrico Regi Anglorum, Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus fidele servitium cum orationibus. Quamvis per Willielmum de Warelwast cognoscatis quid Romæ fecerimus, tamen quod ad me pertinet breviter ostendam. Roman veni ; causam pro qua veneram Domino Papæ exposui. Respondit, se nequaquam velle dissentire a statutis antecessorum suorum, et insuper præcepit mihi ut nullam haberem communionem cum illis, qui de manu tua investituras acceperunt Ecclesiarum post hujus prohibitionis notitiam, nisi poenitentiam agerent, et sine spe recuperationis quod acceperant desererent ; neque cum Episcopis qui tales consecrarunt, nisi ad Apostolicæ Sedis iudicium se præsentarent. Horum omnium testis esse potest prædictus Willielmus, si vult. Qui Willielmus, quando ab invicem discessimus, ex vestra parte commemorans amorem et benignitatem quam semper erga me habuistis ; submonuit me, sicut Archiepiscopum vestrum, ut talem me facerem, quatenus sic intrarem in Angliam, ut sic esse possem vobiscum, sicut fuit antecessor meus cum patre vestro ; et vos me eodem honore et libertate tractaretis, qua pater verter antecessorem meum tractavit. In quibus verbis intellexi, quia nisi me talem facerem, reditum meum in Angliam non velletis. De amore quidem, et benignitate gratias ago. Ut autem ita sim vobiscum, sicut antecessor meus fuit cum patre vestro, facere non possum : quia nec vobis homagium facere, nec accipientibus de manu vestra investituras Ecclesiarum, propter prædictam prohibitionem me audiente factam, audeo communicare. Unde pre-

D
et omnem
possibilem
favorem
promittenti-
bus.

Lugdunum
celebrat fe-
stum Nativita-
tis Christi,

E
intellecta
voluntate
Regis,

scribit eidem
gestum Romæ
quid sit,

F

et quaerit
utrum se
velit admit-
tere, ut Papa
jussit actu-
rum.

cor

AUCTORE
EADMERO

Placentiæ
reperit Wil-
lielmum
Romæ ve-
nientem,

g

cum litteris
Papæ ad
Regem, omni
benevolentia
plenis,

1 Reg 72, 30
Joa. 10, 9
exhortantibus-
que ad di-
mittendas
investituras

A cor ut mihi vestram, si placet, mandetis voluntatem; utrum sic, quemadmodum dixi, possim in pace vestra et officii mei potestate redire in Angliam. Paratus enim sum et vobis et populo, divina mihi dispositione commisso, officii mei servitium, pro viribus et scientia mea, servata regulari obedientia, fideliter exhibere. Quod si vobis non placuerit, puto quia si quod animarum detrimentum inde contigerit mea culpa non erit. Omnipotens Deus sic regnet in corde vestro, ut vos per omnia regnetis in gratia ejus.

33 His ita gestis, ipse, paucis de suis secum retentis, Lugduni resedit; in summa pace et quiete, propriam prædicti Pontificis domum inhabitando; Nuntios suos expectans, et, ne ad horam quidem, ab iis quæ Dei sunt, verbo se vel actu elongans.

Lugduni
expectat
responsum.

ANNOTATA.

a Annus ut mox dicetur, erat 1103 quando Paschæ cadebat in 29 Martii.

b Quomodo soli nobiles dicebantur, ingenui; ita hic, Nobilitas universa, vocatur Ingenuitas: plura huc reducta vide apud Spelmannum in Glossario.

c Synodus VII fuit Nicena II, habita sub Adriano Papa an. 687: indicatur autem ejusdem Synodi Canon 3.

d Hic est ille scriptis et virtutibus celeberrimus Ivo Carnotensis, anno 1092 ordinatus et 1115 ritu functus, cujus laudes breviter collectæ ex Martyrologio Carnotensi habes apud Sammarthanos.

e Scilicet a Septembri inchoata.

f Hæc est celebris Comitissa Mathildis, Sedi Apostolicæ fidelissima: cujus Vitam Italice edidit Franciscus Maria Florentinus: de qua nos sæpe egimus, et potissimum 18 Martii ad Vitam S. Anselmi Episcopi Lucensis.

g Per Alpes, ut sæpe alibi, mons Apenninus intelligitur.

LIBER IV.

CAPUT I.

Summa ira Regis, interveniente sorore ejus, in pacem vertitur: reditus tamen Anselmi in Angliam retardatur.

Igitur ubi Willielmus Angliam pervenit, et gesti negotii seriem Henrico Regi exposuit; Rex illico omnes reditus Archiepiscopatus Cantuariensis in suos usus redigi præcepit. Cura tamen ipsorum reddituum colligendorum duobus hominibus Archiepiscopi ab ipso Rege delegata est, ea videlicet, ut abs re credere non est, consideratione, ea pietate, ut tanta diligentius aliis, hominibus et rebus ipsius Domini sui studium impenderent, ne vexarentur. ne opprimerentur, ne deriperentur, quanto majori fide ac sacramento eo illi astrictos fuisse cognoscebantur. Verum sive obtemperatum tam consideratæ pietati et piæ considerationi sit ab illis, sive non sit, dum non multum mea intersit, vane scribendi operam insumerem: veniet namque Dominus, tenebrarum abscondita illuminaturus, et singulorum meritis aqua lance sua præmia retributurus. Ego, ducente Deo, cœpto narrandi calle progrediur.

2 Evoluta igitur post hæc aliquanto tempore, venit ad nos unus ex monachis Cantuariensibus, nomine Everardus, deferens Anselmo litteras Regis, in quibus idem Rex plane testabatur, se eorum, quæ Willielmus dixerat discedens ab Anselmo, ut præfati sumus, auctorem esse; hoc est, ut Anselmus, Angliam non repedaret, nisi omnes patris ac fratris sui consuetudines se illi servaturum primo promitteret. Quod dum Anselmus facere noluit, suis spo-

Post redditus
Archiepiscopa-
les fisco
addictos,

accipit litte-
ras a Rege,
ut non redeat
in Angliam,

liatus, Lugduni remansit; degens, circa sæpenominatum venerabilem Hugonem, ipsius Civitatis Antistitem, anno integro et mensibus quatuor. Quæ autem mala ex hoc diutino exilio ejus per Angliam quaque emergerint, vel cujusmodi studio illius ipsum exilium, multi reditum illius desiderantes, eaque, minus rei veritatem considerantes ipsi ascripserint, melius puto liquebit, si aliqua ex iis quæ illi a religiosis viris ac Deum amantibus scripto mandata sunt, huic operi paucis intigo. Scribit itaque ei quidam servus Dei sic.

3 Domino venerabili et sancto Patri Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo, illius devotissimus et omnis familiæ Domini famulus, in Domino salutem. Considerata loci nostri et sensus inopia, merito decrevisse potuerim, Pater sancte, ne verbis simplicioris ingenii semel vel iterum impedirem studium sanctæ mentis tuæ, in quo religionis insigne refulget, et quidam splendet virtutis comes, nitor sapientiæ. Attamen extollit me etiam supra me, tranquilla et beata gratia opinionis tuæ, quatenus tibi, qualiscumque est, dirigatur sermo noster; non ut te doceam, qui vix humana indiges doctrina; sed ut tecum nostrum et tuum reminiscar dolorem. In cujus nostri sermonis exordio ex pacto convenire postulo cum Reverentia tua, ut liceat mihi interim vindicare dulciores partes pie objurgantis, non amaras frandes adulantis. Sanctitatem quippe tuam nosse velim, quod animos nostros, quorum in te affectus idem est, immoderatio tristitia absorbeat de absentia tua; qui, ni fallor, utilius nostro adesses periculo, ut saltem te consortem filiorum discriminis exhiberes: quam nostræ quodammodo et Ecclesiæ oblitus injuriæ, absens permittas nos turbari ab hostibus impuris et crudelibus, qui nec pudicitiam parcant, nec salutem. Ego plane te, Pater sancte, eo ipso infelicem arbitror. Nam qui eras sanctæ spei fiducia in tuos, si nunc urgeri Angliam tam inopinato hoste pigeret, quantum ingemisceres, quantum affectares succurrere, vel subire nobiscum nova acerbissimum genera? Sponte tua, nullo penitus cogente, ereptus es periculis nostris; fortasse ne sentires, quæ nos perpeti, et, quod gravius est spectare cogimur: sublimari ad sacros Ordines quosdam de Curialibus, quibus nec Canonica electio, nec justitia consentit. Quoniam dubium non est, si eosdem vernus Ecclesiæ Ostiarius, qui Christus est, in sacra jura admitteret, neque posse perpetrari, quæ quotidie cernimus in provincia nostra, Principum injustam et imitem tyrannidem, rapinas pauperum, damna Ecclesiarum adeo ut locus Corporis et Sanguinis Domini libertatem amittat; gemere viduas, flere senes incommoda sua, eo quod eripiatur eis satis angusta, quam vix merentur, victus sui portio; rapi virgines et illicito incestari concubitu; quodque omnium primum malum est ad dedecus honestatis nostræ, Sacerdotes uxores ducere; et exceptis his, alia per plura flagitia quæ nefas est vel impossibile meminisse aut retulisse. Quod si dispensationis ecclesiasticæ regulam et antiquæ consuetudinis ordinem sollicita studiis consideratione pensare, nec tibi aliqua exulandi causa subreperet, nec alii occasione tuæ absentiae tam grave discrimen incurrerent. Itane putas inimicorum Dei contumaciam inflectere, qui nec Deo credunt, nec veritati nisi inviti locum præbent? Qua vero ratione ad hoc Paternitas tua aspiret, ignoro: qui enim regendam navim suscepit, tanto amplius necesse est vigilet, quanto amplius procellas timet. Sed tunc fortassis pro sola voluntate invidentium fugisse pudebit, cum videris ante tribunal Christi ducentes choros animarum illos fortissimos divini gregis arietes, quibus nec lupus nocuit, nec alicujus terror in fugam vertit. Quam beata erit

D
AUCTORE
EADMERO
manet Lug-
duni 16
mensibus:

a litteris
ad se ex An-
glia missis,

E

intelligit
miserias
Ecclesiæ An-
glicanæ:

F

et scandala
ibide n pul-
lulantia

A tunc memoria inter ceteros illius sanctissimi Patris nostri Ambrosii! qui, sicut narrat ecclesiastica historia, non erubuit Theodosio Imperatori in faciem restitisse, et pro reatu suo limina Ecclesiæ illi denegasse. Quid non impetraret talis affectus, et tanta constantia! Etiam, Pater sancte; si quispiam incarceratum et afflictum evisceraret, hoc modo recessisse non debueras. Quanto magis cum nihil horum expertus fueris nec sedes tua tibi negata sit; sed pro uno verbo cujusdam Willielmi fugere decrevisti, et relicto hoste dilacerandas inopiis oves tuas dimisisti. Pudet ergo quod evenit recolere, quoniam omnes illi, vel pene omnes, quos Ecclesiarum præsens ærumna expectabat ad suæ necessitatis solatium, occasione timoris accepta, magis elegerunt tecum succumbere quam frustra sine te resistere. Quid enim facerent, quibus Pater deerat, et quibus caput non suppetebat. Proinde admonenda est, Sanctitas tua, non erudienda ut matres adventum, sanctæ Matris Ecclesiæ depellas opprobrium, et adversus hostes, nostris jam penetralibus insistentes, festinum præstendas auxilium. Licet adhuc morbum ejicere, dum in superficie vulnus videtur apertum. Scio namque, si ad Sedem tuam redire velis, in promptu multos, ut aiunt, reperies, qui tecum partes Dei viriliter defendant, nisi enervaverit eos tuæ Paternitatis defectus. Si Angliam, uti audivimus, suspendere vel excommunicare volueris, quid ego Fratresque nostri faciemus, qui semper tibi obedire prieto fuimus, remandare quæso digneris. Vale.

4 Cum igitur hæc et nonnulla istis deteriora, exulante Anselmo, per Angliam fierent; et quidam malorum magnitudine afflicti Regi insisterent, ut ipsum, scilicet patriæ Patrem, qui ea corrigeret, revocaret; ipse tam religiositate viri inductus, quam et inhumanum malorum exuberatione animo consternatus, fieri quidem de reditu viri quod petebatur se libenter velle fatebatur, sic tamen ut paternarum consuetudinum nihil sibi ab eo ulterius derogari ulla ratione pateretur. Unde nobis adhuc Lugduni degentibus, Nuntii Romam ab ipso Rege directi sunt, qui modis omnibus elaborarent Apostolicum ad hoc deducere, ut Anselmum Angliam redire et Regiæ voluntati juberet in cunctis subdi et obedire. Ad quod dum minime illum flectere possent, sicut venerunt, infecto negotio reversi sunt.

5 In diebus illis a Gualo Episcopus Parisiæ, de Roma veniens ad nos, reliquias corporis beatæ Martyris Priscæ sibi Romæ datas attulit, et inde mihi in præsentia Patris Anselmi partem aliquantulam dedit. Quæ pars dum admodum parva mihi visa fuisset, rogantem me ut donum Antistes augeret, Anselmus compescuit, dicens sufficere quod habebam. Cum enim, inquit, os ipsum de corpore illius sit, donec eo caruerit, integritatem sui non habebit. Quapropter si illud digne servaveris; et Dominiæ, cujus est, qua potes devotione in illo servieris; tam gratanter officii tui munus accipiet, quam si toti corpori ejus deservires. Acquivi dicto, et quod acceperam diligenti custodia servo. In b secundo autem anno adventus nostri a Roma Lugdunum, ipse Papa coacto Lateranis generali Concilio, Comitem de Mellento, cujus sæpe superius habita est mentio, et complices ejus, qui Regem ad investituræ flagitium, sicut dicebatur, impellebant; necnon illos, qui ab eo investiti fuerant, a liminibus sanctæ Ecclesiæ judicio Spiritus sancti repulit: et hoc ipsum per Epistolam, quam ecce supponimus, Anselmo sub celeritate innotuit.

6 Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabili Fratri Cantuariensi Archiepiscopo Anselmo, salutem et Apostolicam benedictionem. De illata tibi injuria membra Ecclesiæ non modicum

patiuntur, quia, sicut dicit Apostolus, si patitur D unum membrum compatiuntur et cetera membra. Licet enim corporali separemur præsentia, unum tamen in capite sumus. Tuas namque injurias ac repulsas, æque ac nostras, portamus. Illud etiam nos vehementer affligit, quod tua Religio regno sublata est Anglico: quæ enim sunt sine Pastore oves, lupus rapit et dispergit. Idcirco de tua ad eas reversione modis quibus possumus laboramus. Unde in Concilio nuper habito, ex communi Fratrum et Coepiscoporum sententia deliberatum est, et Regis Consiliarios, qui ad investituræ flagitium illum impellunt, et eos qui ab eo investiti sunt, ab Ecclesiæ liminibus repellendos, quia de libera facere conantur ancillam. Quam nimirum sententiam nos sancti Spiritus judicio in Comitem de Mellento et ejus complices promulgavimus, et eandem ipsam in eos qui sunt investiti a Rege ejusdem sancti Spiritus judicio confirmamus. Regis vero sententia ea ex causa dilata est, quia suos ad nos nuntios in præteritæ Paschæ tempore debuit destinare. Datæ Lateranis vii Kal. c Aprilis.

7 Hanc igitur Epistolam postquam Anselmus suscepit, inspexit; intellexit se amplius frustra Lugduni Romanam opem præstolari, præsertim cum jam sæpenumero ipsi Romanæ Sedis Antistiti Legatos et litteras de suinegotii consummatione transmissit et eoque nil nisi quamdam quasi consolatoriæ expectationis promissionem de termino in terminum, ab eo meruerit. Tertio quoque litteras suas Regi Angliæ, pro suarum rerum resaisitione direxerat, nec aliquid ab eo, nisi quod blandientem sibi dilationem ingereret, responsi acceperat. Consulto itaque venerabili præfato Lugdunensis civitatis Episcopo, Lugduno Franciam petiturus decessit, mœrente super hoc Pontifice ipso et omni populo terræ.

8 Cum ergo Cluniacum ad Caritatem d, quæ cella Cluniacensis cœnobii est, venissemus; didicit Anselmus Comitissam Bleisensem, majoris Willielmi Regis filiam, nomine e Adalam, apud castrum suum f Bleisum infirmari. Vertit itaque iter, quose Remis ire (sicut a Manasse g ipsius urbis Antistite multis erat et obnixis precibus per internuntios interpellatus) disposuerat, et Bleisum abiit ad Comitissam, omnem cujuslibet vituperii notam pro suo more ubique devitans. Ipsa siquidem Comitissa in pluribus ei, tam in hoc quam et in alio exilio ejus, magnifica liberalitate ministraverat, eumque, sicut virum sanctum ac religiosum, vitæ suæ, post Deum, institutorem elegerat atque tutorem. Si itaque illam, extrema, ut dicebatur, agentem, paterna præsentia non visitaret, notam justæ reprehensionis non evaderet. Igitur ubi ad illam venimus, eamque languore sopito ferme convalescere invenimus, detenti ab ea in ipso castro per aliquot dies decentissime sumus. In quibus diebus, cum verba sæpe inter se conserebant Antistes et illa; Antistes, illam pro suo officio studiose ad bene agendum instigando; illa, Antistitem pro vitæ suæ qualitatibus, ut Patrem, quæ inquirenda esse sciebat, interrogando; Anselmus Comitissæ causam reditus sui Franciam, ab ea inquisitus, innotuit; et quia fratrem ipsius, Henricum videlicet Regem Anglorum, pro injuria, quam Deo sibi jam per biennium et ultra fecerat, excommunicare veniebat, non celavit. Quod illa audiens, fraternæ damnationi vehementer indoluit, ac, ut illum potius Pontifici concordaret, operam dare disposuit. Egredere apud virum, ut Carnotum secum pergeret.

9 Eo tempore ipse Rex in Normannia erat, ipsamque pene totam suæ ditioni subegerat. Potestas nempe Roberti Normannorum Comitis, fratris scilicet ejusdem Regis, ita cunctis ea tempestate viluerat,

de excommunicatione incensorum Regis et investitorum ab eo.

E frustra etiam Regi scribit:

invisit Adalam Comitissam Bleisensem, ejus sororem,

F

cum illaque Carnotum vadit,

et Rege tunc agente in Normannia,

AUCTORE
EADMLRO

surumque
decessum
deplorari,

et reditum
optari.

Romam a
Rege missi,
spe vacul
redunt,

particulam
reliquiarum
magis estimat
S. Anselmus.

accipit a
Papa litteras

1 Cor. 12, 26

A rat, ut vix nullus pro eo quidquam facere vellet, quod pro terræ Principe quaque gentium fieri solet. Pium etenim cor et terrenarum rerum minima cupido, quæ in eo juxta vigebant, hoc ei pepererant. Omnes igitur ferme Normannorum majores, illico ad Regis adventum, spreto Comite Domino suo, et fidem quam ei debebant postponentes, in aurum et argentum Regis cucurrerunt, eique civitates, castra, et urbes tradiderunt.

10 Cum itaque Rex, per Legatos Comitissæ, Anselmi adventum, et quamobrem relicta Burgundia Franciam venerit, accepisset, qualiter animum viri a proposita intentione deflectere posset, perquisivit. Inito igitur cum suis consilio, per nuntios deprecatus est Comitissam, quatenus ad loquendum sibi virum Normanniam duceret; pollicens se in multis de querela pristina voluntati ejus, pacis gratia, condescensurum. Quid plura? Statuto termino Archiepiscopus et Comitissa in castrum, quod Aquila *h* vocatur, pro colloquio Regis, uti petiverat, una venerunt; et Regem vehementi gaudio pro adventu Anselmi exultare, ac non parum a pristina feritate descendisse, repererunt. Deinde habito inter eos colloquio, Anselmum Rex de redditibus sui Pontificatus revestivit, et in pristinam amicitiam utrinque recepti sunt. Quibusdam igitur ad hoc sollicitè operam dantibus, ut Antistes statim Angliam remearet, Rex annuit, sic tamen ut nulli eorum, qui a se investituras Ecclesiarum susceperant vel eos consecraverant, suam in aliquo communionem subtraheret. Cui conditioni Anselmus minime acquiescens (obedientiam videlicet Papæ in nullo prætergredi volens) extra Angliam manere delegit, donec illi qui ad ipsum negotium, et quædam alia, de quibus inter eos illa vice convenire non poterat, determinanda ex conducto Romam mittendi erant, reversi fuissent. Hæc autem inter ipsos acta sunt anno tertio exitus nostri de Anglia xi Kal. Augusti.

11 Pro magna itaque exultatione, quam ex hac reconciliatione Anselmi Rex concepit apud se, videres illum, quamdiu in præfato castro morabamur, non facile pati ad se venire Anselmum; sed quoties erat aliquid inter illos agendum, semper ipsum ire ad Anselmum. Jam enim multis in locis per Angliam, Franciam, atque Normanniam, fama vulgaverat, Regem ipsum ab Anselmo proxime excommunicandum; et ideo ei, utpote potestati non adeo amatae, multa mala struebantur, quæ illi a tanto viro excommunicato efficacius inferenda putabantur: quod ille sciens, versam a se viri sententiam magnifice latabatur. Denique omne malum, quod eum expectabat averso Anselmo, ab eo versum est, reverso in amicitiam ejus Anselmo. Itaque ut homo citius in Episcopatum suum ad suorum exultationem ac totius Patriæ relevationem rediret, pollicitus est Rex ita se nuntios suos Romam destinaturum, ut in proxima Nativitate Christi curiæ suæ Anselmus in Anglia posset adesse. Misit super hæc in Angliam litteras, præcipiens, ut omnes res et homines Anselmi ubicumque essent, in pace essent et quiete, nec nullus eos gravaret aut inplacitaret: sed ab omni debito liberi, quæ tenebant cum honore tenerent, ac in cunctis ad nutum Anselmi jussionemque penderent. Hæc ergo dum hominibus ad Archiepiscopatum pertinentibus innotuissent, mox quoddam quasi insperatum jubar solis illis emicuit, quod illos a pristinae oppressionis immanitate et tenebris non modicum eiecit.

12 Cum post hæc Anselmus, Beccense Cœnobium, et Rex Angliam remeasset; ortis quibusdam occasiunculis, Legati qui Romam mitti debuerunt, diu ultra statutum terminum morati sunt. Unde vehementis admiratio multorum corda concussit, arbitran-

tium, tantam de reditu viri dilationem diaboli esse seductionem, et aperte videntium immanem totius Christianitatis in Anglia esse destructionem. Quod melius, ut puto, liquebit, si quædam scripta de iis, quæ ad nos in hac mora a quodam non contemnendæ auctoritatis viro transmissa sunt, brevi subinferam. Scribit itaque inter alia sic:

13 Carissime Pater et Domine. Quamvis optime sciatis quid facere debeatis, et quid facere velitis; videtur tamen omni fere homini, sano sensu sapienti, omnino nihil aliud esse id, quod inter vos et Regem sub tam morosa expectatione agitur, nisi diabolicæ fraudis illusio, et illudens dilatio, et ut manifestius dicam, totius Anglorum Ecclesiæ, ac religionis ac legis Christianæ quotidiana diminutio, et summa destructio. Ecclesiarum namque quæ tam diu manent Pastoribus viduatæ, possessiones diripiuntur: ordo sanctæ religionis in eis neglectus, annihilatur; legis Christianæ Rectores, non jam Rectores sed præcipitatores, ac juxta Regiæ voluntatis arbitrium et summi libitum, pene omnis justitiæ sunt effecti subversores. De Clericis quid dicam, qui circiter omnes revoluti sunt ad iniquitatem pristinam? Quid de laicis? Ipsi quippe, sed Principes maxime, vix nisi ex propria parentela conjuges sibi accipiunt, clam desponsant, desponsatas contra legem Ecclesiasticam scienter tenent et sibi defendunt. De Sodomitis vero, quos ipse in magno concilio usque ad pœnitentiam et confessionem excommunicastis, ac de crinitis, quos in Paschali postmodum solemnitate Pontificali Stola redimitis, coram universo populo a liminibus sanctæ Ecclesiæ removistis, quid dicendum? cum, ut deberetis, non subvenitis, nec velinus in toto regno existat, qui hæc et alia multa Deo et omni servo Dei contraria, vice vestra reprehendere audeat, aut emendare contendat. Et si veritatem vultis audire, fateor omnia hæc multo deterius fieri, quam possint scripto edici; in tantum, ut ipse etiam Rex testetur, nunquam tantæ fortitudinis nequitiam in patria ista fuisse, sicut modo est. Hæc autem omnia procul dubio vos solum respiciunt, et vestræ Sanctitati imputantur. Videte igitur et intendite oneri quod suscepistis, et cui curam ejus vestri loco disponendam commisistis; quando vos, qui talibus obviare constituti estis, pro nihilo, tam diu Regno, in quo exercentur, abestis. Considerate quoque, si vobis placet, si cor vestrum ita soli Deo vacat, et si in tanta securitate vestri jam conversamini, ut talibus animarum miseriis alia vigilantia condescendere non debeatis. Scio equidem, et bene scio, vos optime scire quid est quod facitis, sed ipsum scire vestrum perparum prodest nobis. Fructum etenim communis utilitatis, ex tam diuturno negotio vestro, nullum adhuc procedere videmus; mala autem, solius vestri occasione, in Ecclesia et populo Dei, undique succrescere, omni die conspiciamus.

14 Et hæc quidem ille vir, tot mala exesus, scripsit; autumans Anselmum, non nisi propria voluntate, ab ingressu Angliæ remorari. Sed revera Rex Henricus nullo eum pacto ingredi patiebatur: nisi postposita, ut supra meminimus, obedientia Papæ, Episcopis et Abbatibus excommunicatis communicaret. Attamen Anselmo Remis consistente (illuc enim obviis precibus Antistitis et Canonicorum ipsius loci devictus iverat; et majori quam litteris queat exponi honore, festivoque occurso omnium id loci degentium susceptus, circa Pontificem Manassensem magna et officiosa caritate detentus, per plures dies ibi morabatur) misit ei Epistolam unam idem Rex, quam ecce supponimus.

15 Reverendissimo, et amantissimo Patri Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo, Henricus Dei gratia

D
AUCTORE
EADMPRO

accipit ex
Anglia litteras,

E
de fœdis
scleribus ibi
succrescentibus,

et incitatur
ut cito veniat.

F

Remis honorifice exceptus, accipit litteras Regis

Aquilam ad
ipsum abijt:
h

cum coque
reconciliatus

13

sape ab eo
visitatur

C

et in integrum
restituitur:

qui Becci
commorans

A gratia Rex Anglorum, salutem et totius bonæ voluntatis affectum. Venerabilis Pater, non tibi displiceat, quod eorum iter, quos Romam ad negotium meum peragendum dirigere decrevi. tamdiu detinui. Quod mox ut Willielmus de Warelwast ad te pervenerit, quem ad hoc negotium peragendum sicut decrevimus Romam dirigo, tibi expediet. Te supplex igitur deprecor et devotus exoro, uti cum eodem Willielmo, Baldwinum de Tornaio Romam dirigas, ad nostram rem tractandam, et Deo volente finiendam. Vale. Ad hanc scripsit Anselmus Epistolam hanc.

de mittendis
utrimque
Romam legatis :

respondet
Regi,

16 Suo Carissimo Domino Henrico, glorioso Regi Anglorum, Anselmus Archiepiscopus Cantuariæ, fidele servitium cum orationibus. Quod vestra Magnitudo me in suis litteris tam honorifice, tanto bonæ voluntatis affectu salutat, gratias magnas, ago sicut debeo. Quod autem tam suppliciter me rogatis, ut non mihi displiceat, quod Legatus vester Romam mittendus tantum moratur; utique vestram precem, quantum in me est, contemnere non debeo: sed causa magis Dei est quam mea, unde corde fidei et benigno animo vobis dico quod tacere non debeo. Mihi quidem aliquid displicere, nisi cum propter Deum displicet, non est magnum; sed displicere Deo aliquid, nullatenus est contemnendum. Utique non

B parum displicet Deo, Episcopum spoliari rebus suis, quod jam gratia Dei vobis inspirante correxistis; sed Episcopum segregari a suo officio, et Ecclesiam a suo Episcopo, sine causa quam Deus approbet, nimis grave iudicat. Expedit itaque animæ vestræ quatenus satagatis, ut ego, qualiscumque sim Episcopus, Ecclesiæ, quam Deus Regiæ vestræ potestati custodiendam commendavit, et Regno vestro in pace vestra celerius restituar; et mihi opportunitas utendi secundum possibilitatem meam officio, pro quo ibi positus sum, diutius non impediatur. Valde quoque mihi timendum est ne Deo displiceat, et me Dominus Papa juste reprehendat, quia postquam vos et ego simul convenimus apud castrum quod vocatur Aquila, in tam longo tempore non illi misi Legatum nostrum; per quem quid de tanta re inter nos factum, et quid peragendum sit cognosceret, et ego ejus consilium et jussionem acciperem. Quapropter periculosum est mihi diu expectare vestrum Legatum, quem ante proximam Nativitatem Domini, sicut in verbis vestris intellexi, Romam rediturum speravi; præsertim cum, nescio quo consilio quave ratione, nullum terminum modo mihi constituitis. Quoniam igitur plus mihi debet esse de hoc, quod ego Ecclesiæ mihi commissæ præsens esse nequeo, quam de ulla

conquerens
de mora
injecta Lega-
tis, et longa
absentia a suo
Episcopatu

C terrena possessione; precor ut mihi aliquem proximum terminum nominetis per litteras vestras, quando possim Legatum vestrum Romam iturum expectare; quia ego non audeo differre, ut multum dicam, ultra proximam Nativitatem Domini, quin meum Legatum mittam. Scripsit quoque sæpe memorato Roberto Comiti de Mellento tunc temporis in hunc modum, utpote illi, cujus consilio cuncta negotia sua Rex ipse disponebat.

idem negotium
olus litteris
commendat
Roberto de
Mellento.

17 Anselmus Archiepiscopus Domino et amico Roberto, Comiti de Mellento, salutem. Vos scitis, quia quando Rex et ego convenimus apud castrum Aquilæ, dictum fuit, quod Rex mitteret Legatum suum Romam, pro iis in quibus concordare non poteramus, nisi per Dominum Papam. Quod intellexi ut ita fieret, quatenus ante proximam Nativitatem Domini Legatus rediret. Videtis autem, quia Dominus meus Rex, hoc quod tunc dixit, faceremoratur. Sed hoc solum mandat mihi, qui Legatum meum cum ejus Legato mittere volebam; ne mihi displiceat, quia suus tantum moratur, nullum mihi constituens terminum quando venturus est. Unde quidam opinantur et dicunt, quod Rex non multum

curat festinare, ut ego redeam in Angliam; et Ecclesia Dei, quam Deus illi custodiendam commendavit, quæ jam fere per tres annos desolata est suo vivo Pastore, ejus reditu et præsentia consoletur; et pro consilio animæ suæ, quo diu privata est, in illis qui hoc amant et desiderant, lætificetur. Quapropter dico vobis, quia valde timeo, ne ipse super se provocet iram Dei, et super eos quorum consilio differt, tam necessaria rei, tam rationabili succurrere: cum ad illum hoc pertineat et facere possit, ut nihil perdat de iis quæ secundum Deum ad Regiam pertinent potestatem. Sicut amicus et sicut Archiepiscopus, qualiscumque sim, consulo illis et iis qui circa illum sunt, ut non plus studeant satisfacere voluntati suæ quam voluntati Dei; quia Deus aliquando satisfaciet voluntati suæ, contra voluntatem illorum qui hoc faciunt. Consulite ergo illi et vobis, priusquam Deus ostendat iram suam, quam adhuc suspendit, expectans ut humiliemini ad voluntatem suam. Deus dirigat eum, et consiliarios ejus ad verum honorem et ad veram utilitatem ejus. Hæc ideo ita describimus, ut quicumque ista legit vel audit, plane intelligat, cui mala, quæ in Angliam exulante Anselmo factasunt, moramve exilii ejus potissimum ascribere debeat.

D
AUCTORE
EADHERO

E

ANNOTATA.

a *Gualo seu Gato, ex Bellovacensi Episcopo, factus Parisiensis anno 1105. Consule Sanmarthanos: Ceterum hæc supra late relata sunt in Vito priore, et omnia simul deduximus 18 Januarii ad Vitam S. Priscæ.*

b *Fuit hic annus haud dubie 1105, quando nulla alibi ullius Concilii Lateranensis mentio, nisi apud auctorem Chronici S. Petri vivi Senonensis, idque ad annum 1109 his verbis. Hoc anno in Lateran. ecclesia, præsidebat D. Paschali n, Indictione tertia, Nobis Martii factum est Concilium: ubi si in numero Indictionis errorem irrepsisse credas, qui scriptori imposuerit ita ut pro tertia legatur decima tertia, hic annus 1105 habebitur: quo etiam anno Sabellicus et Antoninus scribunt coactum Concilium 340 Episcoporum, sed Florentiæ, quod non facile credimus; multo minus errorem de jam tum nato Antichristo, qui ibi damnatus dicitur, fuisse Florentii Episcopi Florentini, qui nullus unquam Florentiæ fuit, vivente et præsidebat adhuc Rainerio, cujus alibi facta mentio.*

c *Hoc anno 1105 Cyclo lunæ 4 Litt. Dominicali A, Pascha celebratum fuit 9 Aprilis; quod cum hic præteritum nominetur, evidens fit, præ vii Kal. Aprilis legendum esse vii Kal. Maji. Vide autem hic eandem technam, qua in priori Lateranensi Concilio usus fuerat Henrici decessor ac Frater Willielmus, ad evadendam excommunicationis sententiam, legatos promittendo, qui post Concilium habitum solum essent adventuri, quasi ex occasione Comitiorum regni in Paschate celebrandorum.*

d *In Bibliotheca Cluniac. col. 1711, naminatur Prioratus S. Mariæ caritatis ad Ligerim Antissiodorensis diocesis, a Gaufrido Episcopo oblatus Hugoni Cluniacensi.*

e *Quanta jam pridem familiaritas inter Adalam et Anselmum intercesserit: ex hac ejus epistola disce, quæ est ultima libri 1. Reverendæ Domini suæ Comitissæ Adalæ, Frater Anselmus Becensis, vita peccator, habitu monachus, per præsentis vitæ diuturnam prosperitatem, transire ad futuræ æternæ felicitatem. Quamvis me nihil apud vestram Celsitudinem meruisse, ut nostris precibus annuere debeat, cognoscam; nisi, quia ex quo parvitati meæ innotescere dignata est, semper eam coram Deo volui participem existere nostrarum orationum, qualescumque*

F

A cumque sint; si tamen hoc dignum est vel memorari: tamen instat mihi Dominus Engelhardus de Castro, quod vulgo dicitur Lenis, amicus noster, ut illum apud vestram pietatem, ut ipse eam adjutricem habeat apud filium vestrum. Jam enim grandævus et fractus a fatis homo vult dimittere militiam, imo malitiam; quam, hactenus dum potuit, efficaciter exercuit; et hoc tantillum vitæ quod superest sic transigere, ut si bona non potest efficere, saltem a malis possit desinere; ne peccans usque ad finem puniatur sine fine. Quapropter sperat, desiderat, obsecrat, ut per me et vestrum adiutorium quietem prædiorum suorum a filio vestro obtineat. Sed vestra prudentia bene novit, omnes homines esse debere adiutores bonorum studiorum; et cooperatores bonorum operum, esse consortes præmiorum. Quapropter, licet nihil mernerim a vobis, non tamen impudenter ego servus vester rogo Sanctitatem vestram, ut præfatum virum propter Deum ad adipiscendum quod vult adjuvetis, quia et vobis proderit, et hoc facere etiam non rogata debetis.

f Bleisum vulgo Blois, inter Aurelianum et Turonas, ad prædictum Ligerim.

g Manasses II is fuit, Remis electus anno 1096, et circa 1107 defunctus.

B h Aquila, vulgo l'Aigle, oppidum Normanniæ ad Riellum fluv. inter Mortaniam et Sagium.

CAPUT II.

Ob nimias exactiones monita Regi submissa.
Controversia de investitura apud Papam deposita. Capilli Deiparæ accepti.

I taque posthac missi sunt Romam, ex parte quidem Anselmi, Baldwinus monachus, vir utique sanctæ libertatis Ecclesiæ et omniboni non fictus amator; et ex parte Regis, Willielmus, sæpe superius memoratus, pro libertate Ecclesiæ sicut solebat acturus. Quas vero quantasve oppressiones inter hæc tota Anglia perpessa sit, difficile dictu esse scio. Rex enim ipse a Normannia digressus, quia eam totam eo quo supradiximus modo sibi subjugare nequiverat, reversus in Angliam est, ut copiosiori pecunia fretus, rediens, quod residuum erat, exhereditato fratre suo, sibi subiceret. In cuius pecuniæ collectione nullus in collectoribus pietatis aut misericordiæ respectus fuit, sed crudelis exactio super omnes (ut nobis qui inde veniebant testabantur) deservit. Denique videres, sicut aiebant, eos quidem qui non habebant quid darent, aut a suis domunculis pelli, aut avulsis asportatisque ostiis a domorum penitus diripiendos exponi, aut ablata vili supellectile in summam penuriam redigi, aut certe ab his atque aliis miserabilibus modis affligi et cruciari. In eos autem qui videbantur aliquid habere, nova et excogitata quædam forisfacta objiciebantur, etsi cum adversus Regem terræ defendendi se placitum ingredi non audebant, ablatis rebus suis, in gravem ærumnam dejiciebantur. Sed hæc ab aliquibus levia dictu fortassis aestimabantur, eo quod ista non solum sub Rege Henrico, sed et horum similia multa facta fuerunt sub fratre ejus, ut de patre taceam, Rege Willielmo. Attamen ista illis graviora et intolerabiliora visa sunt, quoniam multo minus solito, quod jam spoliatis et exhaustis auferretur, inveniebatur. Ad hæc in concilio Londoniensi societas mulierum, ut in superioribus diximus, omnibus Presbyteris et Canonicis Angliæ interdicta erat; ipsumque interdictum, Anselmo exulante, retentis vel certe resumptis mulieribus, a pluribus eorum violatum fuerat. Hoc ergo peccatum Rex impunitum esse non sustinens, suos ministros eos implacitare, et pecunias eorum pro hujus peccati expiatione præcepit accipe-

re. Sed ubi per plures eorum ab illa transgressione sunt immunes reperti, pecunia quæ ad opus Principis quærebatur, minorem, quam exactores sperare poterant, copiam administrabat. Quapropter mutata, immo super innocentes cum nocentibus sententia versa, omnes Ecclesiæ quæ parochias habebant sub debito positæ sunt; et unaquæque, indicta pecuniæ quantitate, per personam quæ in ea Deo serviebat redimi jussa est. Erat ergo miseriam videre. Cum enim exactionis istius tempestas ferveret, et nonnulli quid vel darent non habentes, vel rem inauditam execrati, nil pro tali causa dare volentes, contumeliose raperentur, incarcerationentur, cruciarentur: contigit Regem ipsum Londoniæ venire. Adunati ergo, ut dicitur, ferme ducenti Presbyteri, induti albis et Sacerdotalibus stolis, Regi ad palatium suum eunti nudis pedibus, occurrerunt, una voce misereri implorantes. At ille forte, ut fit, ad multa divisus, nulla ad preces eorum miseratione permotus est; vel saltem quaviseos, sicut homines omnis religionis expertes, responsi honestate dignatus, suis obtutibus festine abigi præcepit. Qui confusione super confusionem induti, Reginam adeunt, et interventricem flagitant. Illa, ut fertur, pietate mota, in lacrymis solvitur; sed timore constricta, ab interventione arcetur. Ferebantur eo tempore plura bis, in hujusmodi per Angliam acta: sed nos brevitati studentes, pauca quæ dicta sunt pro intentione præsentis operculi sufficere posse putamus.

19 Attamen dicendum, quod eo usque mala super Angliam ipsis diebus inundaverunt, ut ipsi Episcopi (qui semper libertatem Ecclesiæ et Anselmum eandem libertatem sublevare tuerique nitentem, ut ex superioribus intelligi potest, cum Principe deprimere nisi sunt, tantorum malorum immensitate compulsi, mandata Anselmo cum epistola dirigerent, et opem subventionis ejus prout deposcerent, seque illum amodo secuturos in Dei rebus ut Patrem promitterent. Sed hæc, ut opinor, melius liquebunt, si epistola ipsa subscribatur quam ei miserunt. Est igitur hæc. Patri dilectissimo, Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo, Girardus Eboracensis Archiepiscopus, et Robertus Cestrensis, et Herbertus Norwicensis, et Radulphus Cicestrensis, et Samson Wigorniensis Episcopi, et Willielmus Wintoniensis Electus, salutem. Sustinuimus pacem, et ipsa longius recessit: quæsiimus bona, et invaluit turbatio. Viæ Sion lugent, quia eas conculcant incircumcisi: templum nœret, quia intra Sancta sanctorum et ad ipsam aram irruerunt laici. Exurge, ut olim senex ille Mathathias. Habes in filiis tuis virtutem Judæ, strenuitatem Jonathæ, prudentiam Simonis. Illi tecum præliabuntur prælium Domini: et si ante nos appositus fueris ad Patres tuos, de manu tua suscipiemus hereditatem laboris tui. Sed jam non est tibi pigritandum. Ut quid enim peregrinaris, et oves tuæ sine pastore pereunt? Jam apud Deum nulla tibi remanet excusatio. Te enim non solum subsequi, sed et præire, si jusseris, parati sumus. Veni ergo ad nos, veni cito; vel nos aut ex nobis aliquos ad te venire jube: ne dum sejuncti a te sumus, in sinistram te partem inclinent eorum consilia qui sua querunt. Nos enim jam in hac causa, non quæ nostra, sed quæ Dei sunt quærimus. Rescriptum Anselmi ad eos.

20 Anselmus, Archiepiscopus Cantuariensis, Amicis suis et Coepiscopis, quorum litteras suscepit, salutem. Condoleo, et mente computior tribulationibus, quas vos et Ecclesia Angliæ sustinetis: sed ad præsens, secundum meam et vestram voluntatem, subvenire nequeo; quia nondum quid et quantum confidere possim sum certus, donec per Legatos nostros, quos in proximo Roma redituros expecto,

D
ACTORE
EADMERO
etiam a
Clero exortas,

post negatam
Presbyteris
audientiam,

E

accipit epi-
stolam ab
Episcopis,

F
ejus implo-
rantibus au-
xilium et
præsentiam:

respondet
excusans,
quod necdum
possit venire;

a
Inter sum-
mas et into-
lerabiles
exactiones,

b

ACCUSATORE
EADMERO

A expecto, quid apud Dominum Papam effecerint cognoscere. Bonum tamen est et gratum mihi, quia tandem cognoscitis, ad quid vos perduxit, ut mitius dicam, vestra patientia; et quia promittitis mihi auxilium vestrum, non in mea sed in Dei causa, et invitatis me non pigriter venire ad vos. Quamvis enim hoc modo facere non possim, quia Rex non vult me esse in Anglia adhuc, nisi discordem a jussione Papæ et ejus concordem voluntati; et ego nondum certus sum quid possim, sicut dixi: tamen gaudeo pro vestra bona voluntate et Episcopali constantia quam promittitis, et exhortatione quam mihi facitis. Ut autem aliquos ex vobis ad me venire faciam, sicut poscitis, ne, dum sejuncti sumus ab invicem, pervertant consilium meum qui sua quaerunt, ad praesens non opinor oportere. Spero enim in Deo, quia nullus cor meum a veritate, in quantum cognoscere, poterit avertere; et quia in proximo Deus mihi, quid facere queam, ostendet; et ego quam citius potero vobis notificabo. Quid autem vobis interim faciendum sit, prudentia vestra satis intelligit. Sed tamen dico, quia ego, in quantum sperando in Deo conscientiam meam sentio, pro redimenda vita mea non praeberem assensum, neque ministrum aut executerem ejus mali me facerem, quod audio noviter super Ecclesias Angliæ promulgari. Valete.

laudem con-
stantiam
eorum, addi
cit suam:

ut autem
faciat quod
in se est,

21 Inter hæc crebris de Anglia nuntiis Norman-
niam venientibus, id quod de Presbyteris Angliæ
Rex faciebat nimis divulgabatur; et non solum hos
qui infamia ejus, verum et eos qui laude illius pas-
cebantur, in odium et vituperium ejus adducebat.
At Anselmus tam malam famam de Rege non ferens,
eumque a tanta injuria revocare desiderans, scripsit
ei de negotio senel et iterum, totiensque responsi
ejus scripta recepit. Quæ scripta eo quo missa sunt
ordine subter annotanda putavi, ratus ea futuris
temporibus, exempli gratia, profutura, si altiori
consilio Deus non sedaverit in regno Anglorum,
quæ sub oculis ejus hodie sunt maxima mala. In
quo tamen ab iis qui ista legunt vel audiunt peti-
tum iri optamus, ne nobis succenseant, quod scribendis
Epistolis tantum occupamur. Negotii enim, quod
manu versamus, quedam et magna pars est: nec
totum alienius rei, ignotis partibus ejus, sciri potest.
Ipsarum igitur Epistolarum textus hic est.

22 Henrico, suo carissimo Domino, gratia Dei
Regi Anglorum, Anselmus Archiepiscopus Can-
tuariæ, fideles orationes cum fidei servitio. Ad me
pertinet, si audio quod faciatis aliquid quod animæ
vestre non expedit, ut hoc vobis non taceam; ne,
quod Deus avertat, Deus irascatur, et vobis si fa-
citis quod illi non placeat, et mihi pro facilitate
mea. Audio quod vestra Excellentia vindictam exer-
cet supra Presbyteros Angliæ, et forisfacturam
exigit ab eis, qui non servaverunt præceptum Con-
cilio, quod ego cum vestro favore tenui apud Londo-
niam cum aliis Episcopis et Religiosis personis:
quod hætenus inauditum et inusitatum est in Eccle-
sia Dei de ullo Rege et de aliquo Principe. Non
enim pertinet secundum legem Dei hujusmodi cul-
pam vindicare, nisi ad singulos Episcopos per suas
parochias; aut si et ipsi Episcopi in hoc negligentes
fuerint, ad Archiepiscopum et Primatem. Precor
igitur vos, sicut carissimum Dominum, cujus ani-
mam diligo plus quam præsentem vitam corporis
mei, et consulo sicut vere fidelis corpori et animæ
vestre, ne vos contra Ecclesiasticam consuetudinem
in tam grave peccatum mittatis, et si jam incepis-
tis, ut omnino desistatis. Dico enim vobis quod valde
timere debetis, quod pecunia taliter accepta, (ut
taceam quantum noceat animæ) non tantum cum
expendetur, adjuvabit terrena negotia, quantum

monet Regem
de potestate
exercita cir-
ca Presbyte-
ros, quia est
Episcoporum,
et Primatis,

postea perturbabit. Denique vos scitis, quia me in
Normannia in pacem vestram suscepistis, et de
Archiepiscopatu meo me resaisistis, et quod cura et
vindicta talis offensæ maxime pertinet ad Archi-
episcopatum, quoniam plus sum Episcopus pro spi-
rituali cura quam pro terrena possessione. Omni-
potens Deus sic, et in hoc et in aliis actibus vestris,
dirigat cor vestrum secundum voluntatem suam,
ut post hanc vitam perducatur vos ad gloriam suam.
Amen.

23 Henricus Dei gratia Rex Anglorum, Anselmo
Archiepiscopo Cantuariæ, Salutem. In die Sancti
Gregorii apud Tonebrigge mihi fuerunt delatæ
litteræ, repostæ in tuo sigillo. Et per eas mihi
mandasti talia, unde multum miror; quia quod feci,
credo me per te fecisse. Et in die Ascensionis Do-
mini habeo omnes Barones meos mecum congregatos,
et per consilium eorum ita convenienter tibi respon-
debo, quod cum te iam loquar non credo te me inde
blasphematurum. Et quidquid fiat alias, scito quod
tui, quidquid ipsi fecerint, per omnes terras tuas in
pace permanserint.

qui excusat
ejus causam
fecisse quæ
fecit:

24 Suo carissimo Domino Henrico, gratia Dei
Regi Anglorum, Anselmus Archiepiscopus Cantua-
riensis fidele servitium et fideles orationes. Gratias
ago Deo et dignationi vestre, quæ in litteris suis
promisit se convenienter responsuram mihi, de hoc
unde precatus eam fueram in litteris meis, de Sacer-
dotibus Angliæ; et oro Dominum, cujus consilium
manet in æternum, ut ipse vobis consulat respondere
et facere quod illi placeat, et unde fideles dilectores
animæ vestre gaudeant. De hoc autem quod legi in
litteris vestris, quod creditis vos facere per me quod
facitis; pro certo scitote, mi Domine, quod non est
per me, quoniam contra Deum facerem, si per me
esset. Quapropter adhuc precor magno et fidei af-
fectu, quatenus in tali incepto, nullius consilio per-
sistatis. Valete.

c

idque non
admittenti
Anselmo
E

25 Henricus Rex Anglorum, Anselmo Archiepi-
scopo Cantuariæ, salutem et amicitiam. De hoc quod
mihi mandasti de Sacerdotibus, scias quod ita de-
center feci, ut opinor, secundum quod facere debui.
Nec tibi sit incognitum brevi intervallo temporis me
transfreturum. Et ex quo tecum locutus fuero, si
qua commisi in his, omnipotentis Dei, et tuo consilio
corrigam. Teste Waldrico Cancellario apud Merle-
bergam.

respondit
se coram sa-
tisfacturum.

26 Dum hæc ita fiunt, ecce qui Romam missi fue-
rant redeunt. Suspensus autem fuerat ab officio
Episcopali dum jam olim Willielmus Archiepiscopus
Rotomagensis, et per hos nuntios intercesserat pro
eo apud Dominum Papam Anselmus Archiepiscopus
Cantuariensis. Mandavit itaque ei Dominus Papa,
ut de causa ipsa quod faciendum intelligeret sua
vice faceret, sciens eum a Justitiæ semitis nullius
rei intervntu scienter flecti posse. Ivi ergo Roto-
magum, et in Synodo Clericorum, quæ tunc erat
adunata, adventus sui causam exposuit. Profert
litteras Willielmus Legatus Regis, quas, ex parte
Apostolici, de re Roma detulerat, et coram omnibus
recitantur sic. Paschalis Episcopus, Servus servo-
rum Dei, Venerabili Fratri Willielmo Rotomagensi
Episcopo salutem, et Apostolicam Benedictionem.
Licet causæ tuæ qualitas patientiam nostram pluri-
mum gravet, pro reverentia tamen Fratris nostri
Cantuariensis Episcopi, et dilectione latoris præ-
sentium filii nostri Willielmi, qui pro te apud nos
vehementius intercesserunt, paterna penes te beni-
gnitate movemur. Causam itaque tuam eidem Fratri
Cantuariensi Episcopo commisimus, ut quod ipse
indulserit indulgeamus. Eo nimirum intuitu, ea con-
ditione, ut malos consiliarios, quorum instinctu
multas pravitates incurristi, a tua familiaritate re-
pellas.

F

d
Interim An-
selmus ab
Rotomagem
ad Synodum

absoluturus
Archiepi-
scopum ab
officio sus-
pensum:

A pellas. Datæ Beneventi v Kal. Aprilis. Misit quoque Dominus Papa Epistolam hanc Anselmo.

*Idem per
breve Pon-
tificium*

27 Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabili Fratri Anselmo, Cantuariensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Quod Anglici Regis cor ad Apostolicæ Sedis obedientiam omnipotentis Dei dignatio inclinavit, eidem miserationum Domino gratias agimus, in cujus manu Regum corda versantur. Hoc nimirum tuæ caritatis gratia, tuarumque orationum instantia factum credimus, ut in hac parte populum illum, cui tua sollicitudo præsidet, miseratio superna respiceret. Quod autem et Regi, et iis qui obnoxii videntur, adeo condescendimus; eo affectu et compassione factum noveris, ut eos qui jacebant erigere valeamus. Qui enim stans jacenti ad sublevandum manum porrigit, numquam jacentem eriget nisi et ipse curvetur: ceterum quavis casui propinquare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit. Te autem, Frater in Christo venerabilis et carissime, ab illa prohibitione, sive, ut tu credis, excommunicatione absolvimus, quam ab antecessore nostro sanctæ memoriæ Urbano Papa adversus investituras aut hominia factam intelligis. Tu vero eos qui investituras acceperunt, aut investitos benedixerunt, aut hominia fecerunt, cum ea satisfactione, qua tibi per communes Legatos, Willielmum et Balduinum, viros fideles ac veridicos, significamus, Domino cooperante suscipito, et eos vice nostræ auctoritatis absolvo: quos vel ipse benedicas, vel a quibus volueris benedici præcipias, nisi aliud in eis forte reperiis, propter quod a sacris sint honoribus repellendi. Ceterum Eliensi e Abbati tuæ communionis consortium subtrahes, quamdiu Abbatiam retinere præsumperit; quam, concepto nostri oris interdicto quod præsens audierat, per repetitam investituram præsumpsit invadere. Si quis vero deinceps præter investituras Ecclesiarum, Prælationes assumpserint; etiamsi Regi hominia fecerint; nequaquam ob hoc a benedictione munere arceantur, donec per omnipotentis Domini gratiam, ad hoc omittendum, cor regium tuæ prædicationis imbribus molliatur. Præterea super epistolis, qui falsum ut nosti a nobis rumorem retulerunt, cor nostrum vehementius aggravatur: quia non solum nos lacerant sed multorum simplicium animas deceperunt, et Regem adversus caritatem Sedis Apostolicæ impulerunt: unde et multum eorum flagitium, Domino cooperante, non patimur. Verumtamen quia filii nostri Regis instantia pro eis nos pulsat attentius, etiam ipsis f communionis tuæ participium non negabis, donec veniendi ad nos præceptum accipiant. Sane Regem et ejus Conjugem ac Proceres illos, qui pro hoc negotio circa Regem ex præcepto nostro laboraverunt et laborare nitentur, quorum nomina ex supradicti Willielmi suggestione cognoscere, juxta sponsonem nostram a pœnitentiis suis et peccatis absolves. Igitur, quandoquidem omnipotens Dominus tantum nos in Angliæ regno, ad suum et Ecclesiæ suæ honorem, in hac præstitit correctione proficere; ea deinceps mansuetudine, dispensatione, sapientia, provisione circa Regem et Principes tua fraternitas satagat, ut quæ minus adhuc correcta sunt, auxiliante Domino Deo nostro per tuæ sollicitudinis studium corrigantur. Qua in re ita dilectioni tuæ nostrum sentias adesse præsidium, ut quæ solveris absolvamus, quæ ligaveris alligemus Rotomagensis Episcopi causam et interdictum meum, justitia dicante prolatum, tuæ deliberationi commisimus. Quod ei indulseris indulgemus. Fraternitatem tuam superna dignatio per tempora longa conservet incolorem. Data x. Kal. Aprilis.

*accipit fa-
cultatem ab-
solvendi reos
investituræ*

e

*tresque fal-
sarios,*

*ac Regem
cum suis
consiliariis.*

9

cipibus, habens in comitatu suo, quemdam Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, nomine Brunonem *h*. Huic erat magister militum *i* Ilgyrus nomine, vir strenuus, et non ignobilis famæ inter suos. Hic ab adolescentia sua notus Anselmo, multa fuerat ejus beneficia consecutus. Familiariter itaque cum eo agens, inter plurima quæ ipsi de superatis bellis, de urbibus captis, de situ locorum, aliisque nonnullis, quæ in expeditione Hierosolymitana acceperat, delectabili allocutione disseruit: quod multas Sanctorum reliquias haberet, quoque modo eas adeptus fuerit, aperuit. In quibus immo super omnibus quas habebat, præcipue gloriatus est de capillis beatæ Matris Dei Mariæ, quorum aliquos sibi datos ferebat a Patriarcha *k* Antiocheno, ubi magistratum militum ipse sub Boemundo agebat. Et ad hæc intulit; Hos capillos fateor suscipere ausus non fuisset, si me amor patriæ istius, in qua natus fui et educatus, ad hoc non animasset: sperabam enim me huc quandoque perventurum, et ipsis hanc meam patriam sublimaturum. Quoniam igitur illa spe, protegente Domino, fraudatus non sum, duos ex ipsis huic Ecclesiæ, quæ totius Normanniæ principatum obtinet Christianitatis, dare disposui; duos Abbatæ B. Petri et S. Audoeni, duos monasterio ejusdem Virginis Virginum, in quo sub tuo patrocínio ad ætatem hominis proventus sum, et duos tibi. Duodecim enim numero de illis mihi præfatus Episcopus dedit, contestans illos ab ipsa Domina sibi met avulsos, *m* cum juxta Crucem filii sui stans, gladius animam ejus pertransivit, secundum quod in antiquarum monumentis litterarum, quæ magnæ auctoritatis apud illos habebantur, et in archivis Ecclesiæ cui præsidebat servabantur, sicut astruebat, scriptum reperit. Et hæc ille. Super quibus Anselmus admodum exilaratus, actis cum Pontifice Rotomagensi et Boemundo ac Hierosolymitanis quæ videbantur agenda, Beccum revertitur. Ac crines de quibus prædictus miles locutus fuerat, quoniam Carnoti, (ubi familia et pene tota suppellex Boemundi redditum ejus præstolabatur) remanserant, missi ab Archiepiscopo Rotomagensi et Abbate *n* Beccensi religiosi Ordinis viri sunt, qui illos deferrent. Et factum est, appropinquantibus eis, qui, quos Rotomagus habere debebat, apportabant, ipsi civitati, adjunctis sibi Canonicis et omni Clero civitatis, cum monachis S. Audoeni, ac totius populi innumera multitudo, Pontifex longa processione devotus occurrit, et quanto potuit honore susceptos in Ecclesiam detulit, et sacrationi loco reposuit. Quatuor autem ex illis Beccum delati sunt, quorum duos ipsi loco residuos Anselmus reverenter sibi excepit; mihi quæ, utpote qui capellæ illius custos eram atque dispositor, custodiendos commendavit, quod usque hodie facio. Quid itaque de istis aliorum sensus habeat nescio: ego tamen certissime scio, Dominum et reverendum Patrem Anselmum eos in magna semper veneratione habuisse, et meipsum sacro et grandi experimento sensisse, magnum quid et mundo amplexendum insigne sanctitatis illis inesse. De his ita.

h
i

*agit cum
Principe
Boemundo
aliisque Hierosolymæ re-
versis :*

E

m

*ex allatis
capillis Dei-
paræ Virginis :*

n

p
*duos accipit
et magnam
astimat.*

ANNOTATA.

a Simile quid olim in Belgio usurpatum testatur præsens adhuc usu in federatis Provinciis, ut qui indictam publicitus contributionem pecuniariam non statim exhibet, saltem monitus, ejus ostium a cardinibus revulsam apparitores auferant, nec nisi pecunia vel cautione præstita restituatur.

b Id est, crimina enormia, et quasi foris seu extra omnem justitiam aut excusationem facta, Gallis foris: de qua voce et quibusdam hinc ductis multa Spelmanus in Glossario, et alii plures: sed etymii rationem nullus attingit

AUCTORE
EADMERO

A attingit. *Moa* infra num. 22 dicitur forisfactura, pecuniaria multa pro forisfacto exacta.

e Blasphemare pro increpare, reprehendere, detrudere saepe dictum invenias apud medii ævi Scriptores: hinc per contractionem, quæ vocem hanc, alias *Deum* Divosque spectantem, ad humanas contumelias significandus restringit, dicitur lingua *Francica* blamie et blamer vituperium, vituperare; unde *Normanni*, ex *Gallia* in *Angliam* traducti, acceperunt.

d Ab anno 1094 vel 1093 quando primum in Concilio nationali Augustodunensi (Ostionense quidam monstroso nomine appellant) deinde in Clavomontano generali sub Urbano Papa excommunicatus fuit Philippus Rex, propter Bertradam incestis nuptiis assumptam: quibus celebrandis se non adstitit Guillelmus; certissimum est tamen commoverisse, præ aliis multis tunc matis canibus, cur nominatim postea a Paschali Papa suspenderetur; alias moribus inculpatis et de ecclesia sua bene meritis Episcopus.

e Nominatur is supra num. 29 libri 3, Ricardus de Heli. De hoc monasterio saepe alibi actum et potissimum 13 Febr. § 4 de S. Ermenilda.

f Tres ii erant superiori libro num. 11 nominati, Girardus Eboracensis, Herbertus Theodfordensis seu Norwicensis, et Robertus Cestrensis, qui falsum de Pontificia voluntate et contrarium ipsius litteris testimonium dixerant num. 16.

g Bermundus, Princeps Antiochiæ, duxit Carnoti anno 1106 post Pascha filiam Philippi Regis Francorum, Constantium dictam, ante nuptiam Hugoni Comiti Trencensi.

h Ille est S. Bruno Episcopus Signinus, colitur 18 Julii, sed non videtur Cardinalis fuisse, vel ipse, vel alius eo tempore Bruno dictus.

i Nomen tamen hic Ilgyrus non habet, quod sciam, in Orientali historia.

k Copta anno 1098 Antiochia, relictus est in sua dignitate Joannes Patriarcha, egregius sub Saracenis confessor: sed hoc intra biennium ultro cedente, quod se hominem Græcum videret non comatode præesse Latinus, electus est Bernardus, Legati Apostolici Capellanus, Valentinas Francens, ut est apud Tyrium in fine lib. 6. Ab alterutro acceptæ Reliquiæ fuerunt.

l Beccense monasterium intelligit, ut infra liquet, in quo Priorem Abbatem Anselmus egerat.

m Licet hoc ut a rudi posteritate confictum, non credamus; ipsos tamen capillos cum reverentia honoramus.

n Willielmus de Monteforti hic fuit, Roberti Comitis de Mellento saepe nominati consobrinus, ab ipso Anselmo per litteras Beccensibus monachis commendatus, ut ei Prælationi optissimus; quam tenuit usque ad annum 1124. Plura vide in Neustria pia Arturi du Monstier.

CAPUT III.

Post morbum reditus in Angliam. Præclara ibidem statuta. Varii Episcopi et Abbates ordinati.

Rerocatus
in Angliam

I taque Willielmus, ubi ad Regem in Anglia venit, et ei quæ de negotio ejus ad Romanum Pontificem acta fuerant, enarravit; lætus ille ad audita, illico Anselmum ad Ecclesiam suam redire per eundem Willielmum postulavit; qui Willielmus ad nos post paucos dies reversus, Anselmum infirmum invenit, et valde conturbatus est. Erat enim tunc jam ad libertatem Ecclesiæ Dei cor habens, et in quantum poterat sollicite operam dans, ut Anselmus suæ Sedi in pace et honore restitueretur. Timens ergo ne virum loci ac fratrum amor, non minus quam ea qua gravabatur corporis invalidudo, ab itinere Angliæ præpediret; modis quibus poterat, tam per se

quam et per nos qui secum eramus, agere cœpit, D qualiter virum loco evelleret, et in iter quod desiderabat promoveret. Præmissis igitur precibus, quibus eum ex parte Domini sui Regis Anglorum interpellavit, quatenus Angliam, ejus absentia desolatam, non obstante morbo, citato reditu visitaret; affirmabat, et affirmando promittebat, Regem ipsum penitus ad voluntatem ipsius, in omne quod deinceps præciperet, promptissimam mentem habere; nec ulterius a Romana Ecclesia velle dissentire. Et subjungens, ait, Propterea obsecro, ut omnem moram rumpatis in veniendo, ne forte ex adverso aliqua secularis aura prorumpat, quæ eum ab istis subvertat. Hæc ille audiens, Deo super admirabili dono ejus gratias egit; Gemeticum abit, acceptaque licentia a Fratribus, inter quos jam diu magno cum amore et honore habiti fueramus, in Angliam iturus a Gemeticum venit. Ubi renovata infirmitate, qua ut memoravimus Becci gravatus fuerat, a loco progredi nequaquam potuit: quapropter missis in Angliam nuntiis, intimavit Regi quid sibi, ne rediret, obstabat. Turbatur ille ad audita et vehementer indoluit, jurans per Verbum Dei, omnia damna æquanimius toleraturum quam Anselmi decessum. Remissis ergo celerrime nuntiis, orat virum sibi ipsi parcere, ac omnimodis indulgere quieti. Præcepit quoque, ut de iis quæ sui juris in Normannia erant, pro voto acciperet; et sibi ac suis exinde ministrari sufficienter juberet, seque in proximo transfretaturum expectaret; quo ipse gratiose accepto, circiter mense uno ibi remansit. Mitigato deinde languore Beccum rediit, ratus sibi opportunius et honestius fore illic quam alias Regionum prætolari adventum. Ubi omnibus mira alacritate de reditu ejus exultantibus, ecce lacrymabile malum concussit atque subvertit gaudium ipsum: nam tam gravis infirmitas iterum invasit Anselmum, ut de eo præter mortem nihil expectaremus. Confluunt Episcopi et Abbates terræ illius, ac de funere ejus quique pertractant: sed omnipotens Deus, sua pietate, ipsum contra omnium opinionem, sanitati restituit, et multos magno exinde gaudio lætificavit.

30 Igitur in Assumptione B. Mariæ Rex Beccum venit, celebratoque ab Anselmo solenni Missæ officio, una Rex scilicet et ipse convenerunt, et tandem omnia quæ illos in diversa traxerant pacem et concordiam invenerunt. Siquidem Ecclesias Angliæ, quas Willielmus Rex, frater Regis Henrici, sub censum, ut longe superius retuli, primus redegerat, liberas ab eadem exactione Rex in manus Anselmi reddidit. et se de ipsis dum viveret nil accepturum, E quamdiu essent sine Pastore, promisit. Pro pecunia autem, quam a Presbyteris ut præfati sumus acceperat, eam emendationem spondidit; ut ii, qui nondum inde quid dederant, nihil darent, et qui dederant tribus annis sua omnia in pace et quiete libera possiderent. Cuncta vero, quæ de Archiepiscopatu, exulante Anselmo, suo jussu accepta fuerant, se redditurum cum in Angliam esset reversus, dato vadimonio, pollicitus est.

31 His et aliis, quæ res expetebat, inter viros compositis, Anselmus iter Angliam remeandi ingressus est; et, divino turamine fretus, sanus et alacer cum suis omnibus Dofris est appulsus. Qua vero exultatione, qua jucunditate, qua spe boni, in Angliam veniens, susceptus sit; reor ex consideratione malorum, quæ paucis tetigimus illic ante reditum ejus provenisse, aliquantulum subintelligi posse; unde, ut diversæ ætatis et ordinis hominum gaudia sileam, de ipsa Regina hoc breviter dixerim, quod nec terrena negotia, nec pompa sæcularis gloriæ ulla poterant eam detinere, quin virum loca diversa adeuntem præcederet; et monachis seu Canonici ei pro more obviam procedentibus, ipsa præcederet,

non obstante
morbo.Gemeticum
abit,sed illo in-
gravescente,

E

redit Beccum

et convalescit;

tribusque cum
invisente se
Rege compo-
sitis,

F

redit in
Angliam:
cum magna
laetitia exci-
pitur,potissimum
a Regina:

A cordi fuit. Re etenim vera ab iis, in quibus olim versatus fuerat, quadam ex parte mutatus erat : siquidem justus amator, istis consilium, illis auxilium, ali- quibus utrumque, juxta quod ratio exigebat, sæpe exhibebat. Rex ipse Henricus, illius consilio in regni negotiis præstantius et efficacius ceteris credens, defuncti fratris sui Regis vestigia sequi, sicut fate- batur, derhorrebat. Attamen præfatus Comes nec Anglos diligere ; nec aliquem illorum ad Ecclesiasti- cam dignitatem provehi patiebatur.

*procurat
exequias
Episcopi
Roffensis,*

41 Supra memorato Gundulpho Roffensi Episco- po de hac vita sublato, Anselmus ad eum sepeli- endum Rofam ivit : qui, obsequio sub magna lugen- tium monachorum, clericorum ac laicorum multitu- dine decenter expleto, res ipsius Episcopii sicut expedire melius intelligebat, ad opus Ecclesiæ intus et extra, suas videlicet, ordinavit. Baculus autem Episcopalis Cantuariam ab Ernullo monacho Roffen- si, qui ejusdem Episcopi Capellanus extiterat, pro more delatus est, et in præsentia Fratrum super al- tare Domini Salvatoris præsentatus.

*Rex consulto
Anselmo
providet
pauperum
oppressionem*

B 42 Inter ista Rex Henricus, considerans totum pene Regnum in gravem ærumnam multis ex caus- sis decidisse, per consilium Anselmi et Procerum regni, operam dare instituit, qualiter aliquo modo mala, quæ pauperes maxime deprimebant, mitiga- rentur : cujus boni exordium gnarus a sua Curia cœpit. Tempore siquidem fratris sui Regis hunc mo- rem multitudo eorum, qui Curiam ejus sequebatur, habebat ; ut quæque pessumdarent, diriperent ; et nulla eos cohibente disciplina, totam terram, per quam Rex ibat, devastarent. Accedebat his aliud malum ; plurimi namque eorum sua malitia *k* debria- ti, dum reperta in hospitibus quæ invadebant, peni- tus absumere non valebant ; ea aut ad forum, per eosdem ipsos quorum erant, pro suo lucro ferre ac vendere ; aut supposito igne cremare ; aut si potius esset, lotis exinde eorum suorum pedibus, residuum illius per terram effundere ; aut certe aliquo alio modo disperdere solebant. Quæ vero in patres fami- lias crudelia, quæ in uxores ac filias eorum indecen- tia fecerint, reminisci pudet. Has ob causas qui- qui præcognito Regis adventu, sua habitacula fu- giebant : sibi suisque quantum valebant, in silvis vel aliis locis, in quibus se tutari posse sperabant, consulentes. Huic malo Rex Henricus mederi deside- rans, indicto edicto, omnibus qui aliquid eorum quæ dixi, fecisse probari poterant ; aut oculos erui, aut manus vel pedes vel alia membra constanti justitia strenuus faciebat amputari. Quæ justitia in pluribus visa, ceteros integritatem sui amantes, ab aliorum læsione deterrebat. Item moneta corrupta et falsa multis modis multos affligebat : quam Rex sub tan- ta animadversione corrigi statuit, ut nullus qui pos- set deprehendi falsos denarios facere, aliqua redem- ptione, quin oculos et inferiores corporis partes perderet, juvari valeret. Et quam sæpissime dum denarii eligebantur, flectebantur, rumpebantur, respuebantur, statuit ut nullus denarius vel obolus integer esset. Ex quo facto magnum bonum ad tem- pus toti Regno creatum est. Hæc in secularibus, ad relevandas terræ ærumnas, interim Rex faciebat.

*C
et correctioni
Monetæ :*

43 Divina nihilominus officia, quoniam indigne per quorundam Sacerdotum manus eo usque trac- tabantur, sollicitus institit, ut ipsa suo ritu caste celebrarentur. Multi nempe Presbyterorum statuta Concilii Landoniensis, necnon vindictam quam in eos Rex exercuerat, quorum superius mentionem feci- mus, postponentes, suas feminas retinebant, aut cer- te duxerant quas prius non habebant. Quod inconti- nentiæ crimen Rex subvertere cupiens, adunatis ad curiam suam in sollempnitate Pentecostes apud Lun- doniam cunctis majoribus Regni, de negotio cum

*exponit in
Concilio,
Lundinensi*

Anselmo Archiepiscopo et ceteris Episcopis Angliæ tractavit, eosque ad malum illud extirpandum, re- gali auctoritate atque potentia fultos, roboravit. Unde Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, et Thomas electus Archiepiscopus Eboracensis (nam Girardus tunc nuper ad eandem curiam tendens abierat) et omnes alii Angliæ Episcopi, statuerunt in præsentia ejusdem gloriosi Regis Henrici, assensu omnium Baronum suorum, ut Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, caste viverent, et feminas in domibus suis non haberent, præter proxima consanguinitate sibi junctas, secundum quod sancta Nicæna Synodus definivit. Illi vero Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui post interdictum Landoniensis Concilii feminas suas tenuerunt, vel alias duxerunt, si amplius Mis- sam celebrare vellent, eas omnino a se facerent sic alienas, ut nec illæ in domos eorum, nec ipsi in domos earum intrarent ; sed neque in aliqua domo scienter convenirent, neque hujusmodi feminæ in territorio ecclesiæ habitarent ; si autem, propter aliquam ho- nestam causam, eos colloqui oporteret : cum duobus ad minus legitimis testibus, extra domum colloque- rentur. Si vero in duobus aut in tribus legitimis testibus, vel publica parochianorum fama, aliquis eorum accusatus esset, quod hoc statutum violasset ; purgaret se adjunctis sibi secum ordinis sui idoneis testibus sex, si Presbyter ; quinque, si Diaconus ; quatuor, si Subdiaconus esset : cui autem hæc pur- gatio deficeret, ut transgressor sacri statuti judica- retur. Illi autem Presbyteri, qui divini altaris et sa- crorum Ordinum contemptores præeligerent cum mulieribus habitare, a divino officio remoti, et omni ecclesiastico beneficio privati, extra chorum pone- rentur, infames pronuntiati. Qui vero rebellis et contemptor feminam suam non relinqueret et Mis- sam celebrare præsumeret, vocatus ad satisfactio- nem, si negligeret, octavo die excommunicaretur. Eadem sententia Archidiaconus et Canonicos omnes complectebatur, tam de mulieribus relinqueendis quam de vitanda earum conversatione, et de districtione censuræ, si statuta transgressi fuissent. Jurarent insuper Archidiaconi omnes, quod pecuniam non acciperent pro toleranda transgressione hujus statuti ; nec tolerarent Presbyteros, quos scirent feminas habere, cantare vel vicarios habere ; et si eos audi- rent calumniari, veritatem inde inquirerent. Similiter et Decani hæc eadem per omnia jurarent : qui vero Archidiaconus vel Decanus hoc jurare nollet, Ar- chidiaconatum vel Decanatum irrecuperabiliter per- deret. Presbyteri vero, qui relictis mulieribus, Deo et sacris altaribus servire eligerent, quadraginta dies pro transgressione præfati concilii ab officio cessantes, pro se interim vicarios haberent ; injuncta eis poenitentia, secundum quod Episcopis eorum vi- sum esset. Omnia vero mobilia lapsorum post hac Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum et Canonicorum traderentur Episcopis, et concubinæ cum rebus suis velut adulteræ.

44 His diebus sermo habitus est de Parochia Epi- scopi Lincolnensis, quæ in nimium tendebatur, eo- que processit, ut, cum ratio Christianitatis id utile fore suadebat, Regi et Archiepiscopo ceterisque Prin- cipibus regni visum fuerit, de ipsa Parochia sumen- dum quo fieret alter Episcopatus, cujus Cathedræ principatus poneretur in Abbatia de Hel. Sed An- selmus, quem ipsius negotii summa respiciebat, sciens, præter consensum et Romani Pontificis auctoritatem, novum Episcopatum nusquam rite institui posse, scripsit ei sic : Domino et Patri reverendo Paschali, Summo Pontifici, Anselmus Ecclesiæ Cantuariensis, debitam obedientiam cum fidei obsequio et orationibus. Quoniam robor dispo- sitionum, quæ utiliter fiunt in Ecclesia Dei, de vestra

D
AUCTORE
EADEMERO
decreta condi-
ta pro extin-
guendo usu
concubinarum
inter viros
sacros,

et in trans-
gressores
graves penas
decerni ;
E

nec non in
Decanos aut
Archidiaconos
cum iis
conniventes.
F

ut novus
Episcopatus
erigatur in
monasterio
Hel

AUCTORE
EADMERO
Pontifici
scribit An-
selmus :

A vestra pendet auctoritate prudentia; quando fiunt, ad vestrum referendae sunt notitiam et iudicium : ut, cum Apostolico assensu fuerint confirmatae, nulla praesumptione a posteris, quae salubriter statuta sunt, queant violari, sed rata permaneant in perpetuum. In Anglia est quidam Episcopatus, scilicet Lincolnensis, cujus diocesis tam ampla est, ut ad ea, quae non nisi ab Episcopali persona fieri queunt, unus Episcopus plene sufficere non possit. Quod cum consideraret Rex et Episcopi et Principes, et alii rationabiles et religiosi viri regni Anglorum, ad utilitatem Ecclesiae visum consilium est, Episcopatum praefatum in duos dividere : ita ut Sedes Episcopalis in quadam Abbatia, quae sita est in Insula vocata Heli, et est intra praefatam diocesim constituitur, monachis ibidem permanentibus : sicut sunt multi Episcopatus, qui monachos in matre Ecclesia habent, non Canonicos. Quod libenter concedit ipse Episcopus Lincolnensis, Robertus nomine, quia prois quae assumuntur de sua Ecclesia ad instaurandum novum Episcopatum in Heli, tantum Ecclesiae Lincolnensi restauratur *l*, ut ipse sufficiens et gratus sibi esse fateatur. Cui rei mihi, tum propter praedictam necessitatem, tum propter multitudinem praedictorum qui in hoc consentiunt, visum est, ut, salva vestra auctoritate, assensum praeberem. Precatur igitur suppliciter mea parvitas, quatenus hoc, quod pro utilitate Ecclesiae sic dispositum est, vestra auctoritate in perpetuum roboretur, ne a posteris ulla praesumptione quod bene statutum fuerit violetur. Oramus Dominum omnipotentem ut Ecclesiae suae vos in diuturna prosperitate custodiat. *m*

45 Soluta Curia, Anselmus ad villam suam, Murtelae nomine, ivit; ibique in subsequenti jejuniio quarti mensis; multos ad sacros Ordines promovit. Inter quos Richardum quoque, in praecedenti proxima solennitate Pentecostes electum ad Pontificatum Ecclesiae Londoniensis, ad Presbyteratum ordinavit. Deinde ad festivitatem gloriosiorum Apostolorum Petri et Pauli Cantuariam veniens, die ipsius festivitatis, in Capitulo, praesentibus Ecclesiae Fratribus et multis aliam monachis quam clericis, necnon et laicis, dedit Radulpho Abbati *n* Sagii, viro equidem bono et religioso, et ipsi Ecclesiae valde familiari, Episcopatum Roffensem, accepto prius ab ipso coram omnibus hominibus ac fidelitate. Quam fidelitatem se illi et cunctis legitimis successoribus ejus Ecclesiaeque Cantuariensi perpetuo servaturum promisit, et hoc super quatuor Evangelia *c* jurando confirmavit. In crastino autem misit eum Rovecestram, et cum eo Willielmum Archidiaconum suum, ut illum ex sua parte ipso Episcopatu investiret. Ejusdem quoque negotii causa misit et Antonium monachum illuc, qui Subprioris officio in monasterio Cantuariensi fungebatur. Nam ex quo Arnulphus ipsius Ecclesiae Prior apud Burgum *o* Abbas fuerat factus, usque id temporis nullus in Prioratum successerat.

jubetur pro
abfuturo
Rege habere
curam regni :

46 Eodem tempore Rex Normanniam ire parabat. Anselmus autem ad benedicendum illi, portum maris ubi transire debebat, ab eo invitatus advenit. Sed nocte, cum sequenti mane brachiolum maris, quo Regis hospitium ab hospitio Anselmi dirimebatur, Regi locuturus transire deberet, adeo infirmatus est, ut ad Regem accedere nullo pacto valeret. Quod ubi nuntiatum est Regi, ei per Willielmum Episcopum Wintoniensem, et ejusdem nominis Episcopum Excestrensem praecipiendo mandavit, ne ad se ullatenus iret, sed plenae indulgeret quieti. Per eosdem quoque semetipsum, quo pergebat, et filium suum quem in regno relinquebat cum toto regno commendavit tuitioni ejus, ut quidquid sta-

tueret, ratum esset; irritum, quod prohiberet. Rogavit etiam illum propter amorem sui, consecrare supra memoratum Richardum Londoniensi Ecclesiae electum Pontificem, apud Cicestram; quoniam prope erat, et Episcopi quos adjuutores ac ministros in officio ipso haberet, praesto. Causa autem, propter quam hoc ita festinato fieri volebat, illa dicebatur esse, quia eundem Richardum, in secularibus multum valentem, longe versus Occidentales Angliae fines, ad sua negotia exercenda transmittere sub celeritate disponebat. At Anselmus, consideratis quibusdam rationabilibus causis, renuit; nec Episcopum sacrare in Cicestra, sicut petebatur, acquievit. Verumtamen, ne nihil pro Rege, qui cuncta, quae tunc petebatur pro Anselmo faciebat, facere videretur, eundem Episcopum pro amore illius in Capella sua apud Pagaham consecravit, vii Kal. Augusti, ministrantibus ei in hoc officio Willielmo Episcopo Wintoniensi, Rogerio Serberiensi, Radulfo Cicestrensi, et Willielmo Excestrensi, accepta prius ab eo pro more, de obedientia et subjectione sua, professione. Posthaec venit Anselmus Cantuariam, et ibi cum magno honore sacravit praefatum Radulphum Roffensi Ecclesiae electum Episcopum, quinto Idus Augusti, ministrantibus sibi in hoc Willielmo Episcopo Wintoniensi, Radulfo Cicestrensi, et Richardo Londonensi. Qui Richardus, antecessorum suorum morem secutus, honesto munere honoravit ipso die Matrem suam Ecclesiam Cantuariensem, juxta quod statutum fuerat a Rege, quando impetravit ab Anselmo ut eum sacraret apud Pagaham, sicut diximus.

consecrat
Londinensem

et Roffensem
Episcopos.

E

ANNOTATA.

a Gemmeticum vulgo Jumiege infra Rotomagum monasterium amplum, ubi verosimiliter navim conscensurus erat in Angliam trajiciendus Anselmus.

b In autumno ejusdem anni 1106. Consule Ordericum Vitalem ad dictum annum ubi etiam captivos recenset, uti et Simon Dunelmensis alique scriptores.

c Moritonii Comitis castrum hoc fuit : quod obsidentem Regem aggressi hostes in Vigilia S. Michaelis, istam de se victoriam dedere, ut scribit jam citatus Simon Dunelmensis.

d Anno sequenti 1107, Pascha fuit 14 Aprilis.

e Celebratum id est Id. Maii, sine circa Ascensionem Domini.

f Wulliar pars meridionalis Glamorganiae est, ad Sabrinæ æstuarium. Sedes Episcopalis Landavia fuit (unde sub nomine Landavensium Episcoporum de his alii agunt) de qua actum 9 Februarii, ubi de S. Teilio ejus loci Episcopo.

g Scilicet littera Dominicali F.

h Nunc passim Quatuor temporum nuncupantur ista jejunia, eo quod quater in anno habeantur : septimi autem et decimi mensis nominibus indicantur September et December : et infra nomine quarti mensis Junius.

i Anno 1108 Bissextili, quando Pascha incidit in 3 Aprilis, et dies Cinerum in 19 Februarii litteris Dominicalibus ED.

k Debiare pro inebriare saepius in Sanctorum Actis occurrit, vox utique apta licet aureo seculo ignota, siquidem Bria; ut volunt quidam, certam vini mensuram significabat; ut ebrius et debrius dicantur, quasi de vel extra mensuram potus; sobrius, sub mensura.

l Dato scilicet una Eliensis Abbatiae Maneria Spaldwich, de qua infra ad cap. 3. Godwinus de Episcopis Angliæ duo alia addit Bickleswort et Bokden; asserens Abbatiam Eliensem tam divitem fuisse, ut suo Abbati plus redderet, quam Episcopis suis binæ ternæ nannullarum sedium Anglicanarum.

A m *Postulationi Pontifex annuit : sed obierat Anselmus antequam negotium conficeretur.*

n Abbatia Sagiensis in Normannia est, vulgo S. Martin de Seex, de cujus fundatione facta anno 1050 vide Neustriam piam Arturii. Radulfus autem anno 1114 ad Archiepiscopatum Cantuariensem translatus fuit.

o Petroburgense in agro Northamptoniensi monasterium, de quo multis 6 Martii, ubi de SS. Kineburgu et Kineswitha filiabus Pendæ, sororibus Peadæ, Regum Merciorum.

CAPUT IV.

Controversia de subjectione Ecclesiæ Eboracensis, post obitum S. Anselmi feliciter terminata.

I nter hæc electus est ab Alexandro Rege Scotiæ et Clero et populo monachus quidam Dunelmensis, nomine a Turgodus, ad Episcopatum S. Andreæ de Scotia. Cujus consecratio dum ultra quam expediret demoraretur, tum propterea quia Thomas Eboracensis Ecclesiæ Antistes electus necdum fuerat consecratus, tum propter quædam alia, quæ longum est enarrare; Ranulfus Dunelmensis Episcopus proposuit eundem Electum, in præsentia ipsius Thomæ, apud Eboracam consecrare, associatis sibi Episcopis Scotiæ et Orcadarum insularum. Verum, quia id præter consensum et auctoritatem Cantuariensis Episcopi rite fieri non posse sciebat; mandavit ei de negotio per Militem quendam, et ut ejus consilio et concessione sacraretur, deprecatus est. Ad quæ scripsit ei epistolam hanc: Anselmus Archiepiscopus Cantuariæ, Ranulfo Episcopo Dunelmensi salutem. Mandastis mihi per quemdam Militem, Scollandum nomine, quod volebatis, ut electus Episcopus Ecclesiæ S. Andreæ de Scotia sacraretur, et hoc volebatis fieri meo consilio et mea concessione. Sed hoc nec debet nec potest canonice fieri ab eodem electo Archiepiscopo, nec ab alio per illum, priusquam ipse fiat Archiepiscopus Canonica consecratione. Quapropter nec consulo nec concedo, immo interdico, ne fiat ante consecrationem ejusdem electi Archiepiscopi, nisi a me, si forte hoc necessitas exegerit. Vale.

48 Post hæc Anselmus, considerans Thomam Episcopalem suam benedictionem non ita expetere, sicut debebat, scriptam hanc Epistolam ei direxit. Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, Amico suo Thomæ, electo Archiepiscopo Ecclesiæ Eboracensi, salutem. Canonica auctoritas præcipit, ut Ecclesiæ Episcopatus ultra tres menses non maneant sine Pastore. Quoniam autem Regi placuit, consilio Baronum suorum et nostra concessione, ut vestra persona eligeretur ad Archiepiscopatum Eboracæ; non debet per vos terminus salubriter constitutus diutius differri. Unde miror, quia post electionem vestram non requisistis ut consecraremini, ad quod electus estis. Mando itaque vobis ut octavo Idus Septembris sitis apud Matrem vestram ecclesiam Cantuariensem, ad faciendum quod facere debetis, et ad suscipiendam consecrationem vestram. Quod si non feceritis, ad me pertinet ut ego curam habeam, et faciam quæ pertinent ad Episcopale officium in Eboracensi Archiepiscopatu. Præterea audivi, quod vos, priusquam consecræmini, facere vultis, ut electus Episcopus S. Andreæ de Scotia apud Eboracam consecratur. Quod nec vos facere debetis, nec ego concedo, sed omnino interdico ne fiat, aut de illo aut de aliqua persona quæ in regimen animarum debet provehi ab Archiepiscopo Eboracensi; quia non pertinet ad vos dare, vel concedere alicui regimen aut curam animarum: quia nondum accepis-

tis. Valete. Ad illum scripta est Epistola hæc.

49 Dilectissimo Patri et Venerabili Domino Anselmo, sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopo, Thomas Eboracæ Metropoli Electus, licet indignus, salutem et amicæ fidelitatis obsequium. Gratias ago vobis, Reverende Pater, quod me semper dilexistis et audivistis, et de proventu meo exultavit et lætatum est cor vestrum in Domino: Dominus Deus retribuatur vobis pro me. Quod ad consecrationem meam venire distuli, causa fuit non una nec parva quæ me detenuit. Pecuniam, quam pro facultata mea magnam causam veniendi ad vos contraxeram, ultra spem meam et nimium diu moratus, totam dispendi Wintoniæ, a qua citius discedens ad vos venire disposueram. Placuit autem Domino nostro Regi, ut cum ille Legatos Romam pro causa sua mittebat, ego cum eis meum mitterem ad requirendum Ecclesiæ nostræ Pallium. Festinanter igitur consilio Regis ad propria reversus, ad hoc opus quesivi, et adhuc quero pecuniam; sed parum, nisi graviter mutuata, invenio; quoniam Dominus Girardus Archiepiscopus Ecclesiæ nostras et homines et ipsum dominium nostrum multum pauperavit. Et certe Rex promisit mihi, quod vobis colloqueretur, et dilationem meam apud vos excusaret. Terminum a vobis constituto (Domino auxiliante) ero apud sanctam Cantuariensem Ecclesiam, si opportune potero, suscepturus et facturus quæ debeo. Quod si non potero, cum mihi Paternitas vestra mandavit ut quindecim diebus, ante vobis renuntiarem, b precor benignitatis vestræ sanctitatem, ut decem diebus ante vobis renuntiare possim, mihi concedatis. Litteras vero Paternitatis vestræ requiro in testimonium personæ et electionis nostræ quales debetis et scitis oportere. Hoc modo vestra Sanctitas meæ parvitati debet; hoc vestra Ecclesia nostræ denegare non debet. De electo Episcopo S. Andreæ de Scotia, quod audistis, rumores sunt, quibus credere non oportet. Facile ergo est interdici, quod ut fieret non a me excogitatum est. Vivere vos sanum læturaque, dique, Deoque Domino nostro, nostra supplicat Ecclesia. Sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ congregationem saluto, et oro ut pro me oret. Valete. Rescriptum Anselmi ad eundem Thomam.

50 Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, amico suo Thomæ, electo Archiepiscopo Eboracensi, salutem. Mandastis mihi in litteris vestris quod terminum a me vobis constituto Deo auxiliante Cantuariæ eritis, si opportune poteritis, suscepturus et facturus quod debetis. Rogastis quoque, ut si id efficere non valetis, concederem quatenus id mihi decem diebus ante renuntiare possetis; sed et Willielmus Clericus nuntius vester precatus est me ex vestra parte, quatenus ego ipsum terminum adventus vestri aliquantum extenderem, ut ad nos opportunius possetis venire. Quod et ego, causa vestri amoris et opportunitatis, libenter facio. Nam itaque opus sit vos mihi quidquam ante, de vestro adventu renuntiare, summo vobis, ut die Dominico qui erit quinto Kal. Octobris Cantuariæ sitis, ad faciendum quod facere debetis, et ad suscipiendam consecrationem vestram. Præterea quod dicitis in litteris vestris vos pecuniam querere, ut Romam mittatis pro Pallio Ecclesiæ vestræ, non concedo: et puto quod id frustra faceritis, quoniam nullus debet habere Pallium antequam sit consecratus. Litteras quas requiritis, in testimonium personæ et electionis vestræ, cum mihi locuti fueritis et ostenderitis cui eas dirigere debeo, libenter faciam pro vobis, sicut pro amico, quod facere debeo. Valete. Ratus ergo Anselmus non esse abs re præmunire Dominum Papam de negotio Pallii, quod sibi Thomas se mandaverat requisitum, scripsit ei Epistolam hanc.

D
AUGTORE
RADMERO

accipit responsum,
quare non venerit:

E

b
et rogatus
dare litteras
testimoniales,

f.
terminum
ampliat,

et monet ne
ante consecrationem
petat Pallium.

A 51 Domino et Patri vere diligendo et reverendo Paschali, Summo Pontifici, Anselmus, Servus Ecclesiae Cantuariensis debitam obedientiam cum fidelibus orationibus. Quoniam fortitudo et directio Ecclesiarum Dei maxime pendet ex auctoritate Paternitatis vestrae post Dominum, quando ratio exigit ad ejus libenter recurrimus auxilium et consilium. Archiepiscopus Eboracensis, Girardus nomine, migravit de hac vita : et alius, Thomas nomine, loco ejus electus est : de quo rumor est quod quarritur ei Pallium, antequam sit consecratus, et mihi faciat professionem secundum antiquam consuetudinem antecessorum meorum et suorum. Haec est igitur summa precum mearum in hac re : ut antequam consecratur et mihi debitam obedientiam (sicut dixi) profiteatur, et hoc factum esse litteris nostris cognoscatis, a vestra Excellentia Pallium non suscipiat. Quod non dico idcirco, quod illi Pallium invideam; sed quoniam quidam autumant, et etiam procurant, ut si hoc a vobis concessum fuerit, confidat se professionem debitam mihi posse denegare. Si enim hoc contingeret, scitote, quia Ecclesia Angliae scinderetur, et secundum sententiam Domini dicentis, Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, desolaretur, et vigor Apostolicae disciplinae in ea non parum debilitaretur : ego quoque nullatenus remanerem in Anglia. Non enim deberem aut possem pati, ut me in ea vivente Primatus Ecclesiae nostrae destrueretur. Hoc ipsum et eodem affectu suggero, Reverentiae vestrae de Londonia, si ejus Episcopo Pallium petitur, quod nunquam habuit : ut scilicet ad hoc nullatenus assensum praebeat. Quidam namque concinnant, sub hac specie boni, Primatus Cantuariæ dignitatem, quemadmodum non oportet, humiliare. Misi Sanctitati vestrae in hoc anno post Pentecosten litteras, per Bernardum servientem Domini Petri Camerarii vestri, quod Rex Angliae conqueritur, quod sustinetis Regem Teutonicum dare investituras Ecclesiarum sine excommunicatione : et ideo minatur, sine dubio se resumpturum suas investituras, quoniam ille suas tenet in pace. Videat igitur Prudentia vestra sine dilatione quid inde agere debeatis; ne quod tam bene aedificastis, irrecuperabiliter destruat. Rex enim noster diligenter inquiri, quod de illo Rege facitis. Oramus Dominum Deum, ut nos letificet de diuturna prosperitate vestra. Rescriptum Domini Papae ad Anselmum.

C 52 Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto Fratri Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Litteras tuas Dilectionis recepinus, per quas affabilitatis tuae, dulcedinem recognovimus. Bene autem et sapienter epistis, quod nos de causa et honore Cantuariensis Ecclesiae praemonitos et cantos reddidistis. Nos siquidem in te ipsius B. Augustini, Anglorum Apostoli, personam venerabilem intuemur; et ideo honoris tui vel Ecclesiae tuae aliquid detrachere omnino refugimus; unde quae rogasti libenter suscepimus, et ad servandum tuum et Ecclesiae tuae honorem, custodiam et sollicitudinem adhibemus. Porro quod in eisdem litteris significasti scandalizari quosdam, quod Regem Teutonicum dare investituras Ecclesiarum toleramus; nec tolerasse nos aliquando, nec toleraturos scias. Expectavimus quidem ut ferocia gentis illius edomaretur : Rex vero si in paternae nequitiae tramite perseveraverit, B. Petri gladium, quem jam educere coepimus, proculdubio experietur. d Data Beneventi iv Idus Octobris.

53 Supra memoratus Thomas inter ista, mutato priori consilio Cantuariam statuto sibi termino, prohibitus a Canonicis suis, sicut per litteras Anselmo mandavit, venire non potuit, et ob hoc quid sibi inde

foret agendum, consilium ab eo petivit. Ipsi quippe Canonici, scientes Anselmum aetate simul et debilitate fatigari, rati sunt eum citius huic vitae subtrahendum, et ideo mota calumnia, Ecclesiam Eboracensem parem esse Cantuariensi, Anselmo scripserunt. In quo tamen electum Antistitem Ecclesiae suae Cantuariam ire debere pro benedictione sua cognoverunt, sed professionem de subjectione sua Pontifici Cantuariensi eum facere debere negaverunt; ac ne faceret, quantum in eis fuit, ex parte Dei et Romanae Ecclesiae prohibuerunt. Quod quali fama ipsos Canonicos apud multorum mentes notaverit, et me tacente conjicere possunt, qui quid juris ex antiquo Ecclesia Cantuariensis super Eboracensem semper habere consueverit, sciunt. Anselmus autem postponens Clericorum litteris respondere, ad litteras Thomae scripsit haec. Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, amico duo Thomae, electo Archiepiscopo Eboracensi salutem. Mandavi vobis caritative plusquam semel, quatenus ad matrem vestram Ecclesiam Cantuariensem veniretis, ad suscipiendam benedictionem vestram, et ad faciendum quod debetis, et non venistis. Quapropter eadem dilectione vobis adhuc mando, quatenus apud ipsam Matrem vestram sexto Idus Novembris sitis, ut faciatis quod debetis, et suscipiatis benedictionem nostram. Praeterea, quia consilium petitis, consulo vobis ut non incipiat aliquid quod non debetis contra Cantuariensem. Nam pro certo sciatis, quia omnibus modis quibus possum ad hoc me impendam, ut de sua dignitate Ecclesia ipsa meo tempore nihil perdat. Valete. Non venit, sed directa Epistola haec inter alia scripsit. Causam qua differtur sacratio mea, quam nemo studiosius quam ego vellet accelerare, protulerunt non desistunt corroborare. Quam obrem quam periculosum, quam turpe sit contra consensum Ecclesiae (cui praefici debeo) regimen ipsius invadere, vestra descriptio noverit. Sed et quam formidabile, quam sit evitandum sub specie benedictionis maledictionem induere.

54 Ex his Anselmus advertens, Thomam Clericorum suorum magis quam suo, quod petiverat, consilio inherere; fecit Episcopos venire ad se, et cum eis de negotio tractans, quid praecipue foret agendum, disquisivit. Probant illi duos adhuc Episcopos ad eum dirigi, qui illum ex parte Anselmi et omnium Episcoporum Angliae moneant, ceptae rebellionis renuntiare, et siquidem id facere nolit, suadeant ei Cantuariam pro benedictione sua, secundum quod se facere debere cognoverat, venire; ibique si possit, probet se a subjectione, quam Anselmus exigebat, debere liberum esse; et hoc si queat efficere, sacrae redeat in sua cum pace. Placuerunt ista Patri. Et haec agere missi sunt Episcopi duo, Londoniensis videlicet, qui Decanus Ecclesiae Cantuariensis, et Roffensis qui ejusdem Ecclesiae proprius atque domesticus esse dignoscitur. Ili ergo iter aggressi, mandaverunt Thomae, et occurrit eis apud Suthwellam villam suam. Exponunt ei, pro quibus venerint : at ipse nuntium suum, quem Normanniam ad Regem miserat, et plures de suis, quos ad se longe inde pervenire mandaverat, se expectare respondit : qui cum venerint, inquit, audito eorum consilio, faciam quod potissimum mihi faciendum laudaverint. Reversi in istis Episcopi sunt. Post haec, brevi temporis spatio interposito, Nuntius ex parte Thomae ad Anselmum directus, litteras, quas ecce scribimus, sigillo Regis inclusas ei porrexit. Henricus Dei gratia Rex Anglorum Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo, caro Patri suo salutemet amicitiam. Mando vobis ut expectetis aequo animo et bona voluntate benedictionem Thomae Eboracensis Archiepiscopi, usque ad Pascha; et quidquid

AUCTORE
FADVERO
monet etiam
ea de re
Pontificem,

ne praejudi-
cetur Can-
tuariensi
Primatui,
Luc. 11, 17

et indicat
agere fuit a
suo Rege
investituras
permitti
Regi Ger-
maniae

accipit trans-
eolum respon-
sum.

D
ob moram
a Canonicis
Eborac. in-
jectam

eorum Electo
ampliat ite-
rum terminum

E

seque etiam
sic excusantem

invitat ad
controversiam
ex judicio
Episcopali
componendam

F

Pro eodem
inducias ad
Pascha ro-
gatus a Rege,

A quid inter vos inde actum est : ego enim, si infra prædictum terminum in Angliam rediero, consilio Episcoporum et Baronum meorum vos juste et honorifice inde concordabo. Quod si tam cito non rediero, taliter inde agam, quod fraterna pax et bona concordia inter vos erit.

easdem humaniter sed fortiter negat,

55 Ad hæc, Nuntio petenti quid Anselmus vellet dare responsi ; dixit, Se Regi, qui sibi litteras misit, non Thomæ responsurum. Delegata igitur legatione hujus rei Odoni, Decano Ecclesiæ Cicestrensis ; et Albeldo, monacho Cœnobii sanctæ Mariæ Beccensis ; destinavit eos in Normanniam ad Regem, narrare illi totum, quod præsentis dissidii tenore inter se et Eboracenses actum extiterat. Rogarent etiam illum, quatenus suæ auctoritatis ingenuitate et provisione satageret, ne integritas Christianitatis in duo divisa scinderetur in Angliā ; certus existens, quod scissionem juxta Domini dictum desolatio sequeretur. De induciis autem quas Thomæ Eboracensi Archiepiscopo dari mandaverat, pro certo sciret, quod prius pateretur totus membratim dissecari, quam de negotio, in quo illum contra antiquas Sanctorum Patrum sanctiones, se injuste et adversus Deum erexisse sciebat, vel ad horam illas aliquando daret. Reversi nuntii, referunt Regem æquo animo ac benigno verba Anselmi suscepisse, pollicitumque se per auxilium et misericordiam Dei re ipsa ostensurum, quod integritatem Christianitatis diligeret in Angliā, non scissuram.

et infirmatus cum a sacerdotali officio suspendit

56 Inter hæc languor, qui corpus Patris Anselmi graviter alligebat, gravior sibi ipsi de die in diem fiebat. Notæ tamen rebellionis non immemor, Scripsit Thomæ Epistolam hanc. Anselmus, Minister Ecclesiæ Cantuariensis, Thomæ electo Archiepiscopo Eboracensi. Tibi Thoma, in conspectu Omnipotentis Dei, Ego Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis et totius Britannię Primas, loquor. Loquens ex parte ipsius Dei, Sacerdotale officium, quod meo *e* jussu in parochia mea per Suffraganeum meum suscepisti, tibi interdico : atque præcipio, ne te de aliqua cura Pastoralis ullo modo præsumas intrmittere, donec a rebellionem quam contra Ecclesiam Cantuariensem incepisti, discedas ; et ei subjectionem, quam antecessores tui, Thomas videlicet et Girardus Archiepiscopi, ex antiqua antecessorum consuetudine, professi sunt, profitearis. Quod si in iis, quæ cœpisti magis perseverare, quam ab eis desistere, delegeris ; omnibus Episcopis totius Britannię sub perpetuo anathemate interdico, ne tibi ullus eorum manus ad promotionem Pontificatus imponat, vel, si ab externis promotus fueris, pro Episcopo vel in aliqua Christiana communione te suscipiat. Tibi quoque Thoma, sub eodem anathemate ex parte Dei interdico, ut nunquam benedictionem Episcopatus Eboracensis suscipias, nisi prius professionem, quam antecessores tui Thomas et Girardus Ecclesiæ Cantuariensi fecerunt, facias. Si autem Episcopatum Eboracensem ex toto dimiseris, concedo, ut officio Sacerdotali, quod jam suscepisti, utaris. Hanc Epistolam omnibus Episcopis Angliæ, singulam singulis, cum suo sigillo direxit ; unicuique mandans atque præcipiens per sanctam obedientiam, quam Ecclesiæ Cantuariensi debeant, ut secundum quod in illa scriptum erat, se erga ipsum Thomam deinceps tenerent.

ac nisi paruerit vetat ne u quoquam ordinetur,

57 Post hæc xi Kalend. Maji defunctus est Cantuariæ in Metropoli Sede Gloriosus Pater Anselmus, et die sequenti (quæ fuit Cœna Domini) in Majori ecclesia, ad caput venerandæ memoriæ Lanfranci prædecessoris sui, honorifice sepultus, anno incarnati Verbi millesimo centesimo nono, regni vero Henrici gloriosi Regis Anglorum nono, Pontificatus

et moritur 21 Aprilis, anno 1109.

autem ipsius Anselmi decimo sexto, ætatis vero septuagesimo sexto.

58 Itaque post hæc, paucis diebus evolutis, venit Angliam, missus a venerando summo Pontifice Paschale, Clericus quidam, *f* Ulricus nomine, Cardinalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Hic Pallium Eboracensi Ecclesiæ secum ferens, ubi didicit Anselmum vitam finisse (nam obitum ejus, quia tunc nuper acciderat, non longe extra Angliam famæ certitudo pertulerat) consternatus animo, quid potissimum sibi foret agendum, dubitabat. Pallium etenim ipsum Anselmo primitus deferendum a Romano Pontifice sumpserat ; et ut demum juxta consilium ac dispositionem ipsius, inde ageret, ab eodem præceptum acceperat.

59 In subsequenti festivitate Pentecostes, Rex Henricus Curiam suam Londoniæ in magna mundi gloria, et diviti apparatu celebravit. Qui transactis coronæ suæ festivioribus diebus, cœpit agere cum Episcopis et regni Principibus, quid esset agendum de consecratione Electi Ecclesiæ Eboracensis. Ad quod recitata est coram eo epistola, quam proxime suprascripsimus, ipsi Electo ab Anselmo destinata, interdicendo videlicet illi benedictionem, si primo non faceret Ecclesiæ Cantuariensi professionem. Quam Robertus Comes de Mellento sibi expositam, ubi intellexit, sciscitatus est, quisnam Episcoporum eandem Epistolam suscipere ausus fuerit, præter assensum et imperium Domini Regis. In qua interrogatione Episcopi advertentes, Comitem velle calumniam movere, quæ eos regiæ Majestati obnoxios faceret ; remota multitudine, habito consilio, statuerunt apud se suis omnibus, si regia sententia hoc forte Comitis instinctu dictaret, se malle despoliari, quam iis quæ Anselmus de præsentis querela præceperat non obtemperare. Erant autem hi, Richardus Londoniensis, Willielmus Wintoniensis, Robertus Lincolnensis, Herbertus Norwicensis, Rogerius Serberiensis, Radulfus Roffensis, Reinelmus Herefordensis, Robertus Cestrensis, Joannes Barthoniensis, Radolphus Cicestrensis, Willielmus Exoniensis. Istis ergo, firmato consilio, ut diximus, inter se, visum est Samsonem Wigornensem Episcopum accersendum, et quam de negotio sententiam ferret etiam ipse, perquirendum. Factum est, et respondit : Licet hunc, qui in Pontificatum Eboracensem electus est, olim ex conjuge filium suscepim ; eique juxta seculum et æternis naturam, honoris ac dignitatis pro vectum jure æquissimo debeam ; multo maxime tamen id Matri mæ Ecclesiæ Cantuariensi debeo, quæ me in eum, in quo sum, honorem provexit ; et gratiæ, quam a Christo Dominom eruit, me per Pontificale ministerium participem fecit. Quapropter notum omnibus esse volo, me et litteris Patris nostri Anselmi, de causa quæ nunc inter nos agitur factis, modis omnibus obediturum, nec unquam assensum præbiturum, utis, qui electus est in Episcopatum Eboracensem aliquatenus consecratur, donec de subjectione sua Ecclesiæ Cantuariensi debitum et canonicam obedientiam profiteatur. Ipse enim præsens fui, quando frater meus Thomas Archiepiscopus Eboracensis, tum antiquis consuetudinibus, tum invincibilibus allegationibus actus, eandem professionem Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi et cunctis ejus successoribus fecit. His dictis, illico simul omnes Episcopi ad Regem reversi sunt, constanter, et litteras super quibus Comes sciscitatus fuerat, se suscepisse, et contra eas nulla ratione quidquam acturos, asserentes. Ad quæ, cum idem Comes caput agitare, autumans jam in illos quasi de contemptu Regis crimen injiciendum, dixit Rex : Quidquid in iis aliorum sententia ferat, de me constat, quia cum Episcopis sentio, nec vel ad horam ex-

D
AUCTORE
EADHERO
Post adventum Legati
pallium ferentis

interpellati
de causa
Episcopi 12

Samsonis
Wigorniensis
sententiam
exquirunt :

et cum eo
negant se
recessuros ab
Anselmi
mandato :

communicationi

AUCTORE
FADMEHO
quod cum
etiam Rex
probasset,

et Eboracen-
sis ecclesia
subjectio esset
evidenter
probata;

g
obedientiam
Cantuariensi
Ecclesiae
professus
Thomas,

a Londonensi
Episcopo
consecratur

A communicationi Anselmi subiacere aliquatenus vo-
lo. Quibus auditis, gavisī sunt omnes. Et agentes
Domino grates pariter conclamaverunt, Anselmum
adesse; et quam, non poterat in corpore degens,
jam mundo absentem causam Ecclesiae suae deter-
minasse. Deinde, in laudibus eximii Principis deino-
ratum est, ac ut ipse dignitatem Primatus Ecclesiae
Cantuariensis humiliari a nullo permetteret postula-
tus; siquidem in hoc, dicunt, consuetudines antiquae
et earum confirmationes, astipulatione totius regni
sub magno Rege Willielmo factae, nec non privilegia
quae his priora existunt ab Apostolica Sede ipsi Ec-
clesiae collata, corrumpere, scinderentur, anni-
hilarentur. Acquievit istis Rex, et jussit ipsarum
quoque scripta auctoritatum, quae Ecclesia Cantua-
riensis habebat, sub celeritate afferri, allata reci-
tari. Quod ubi factum est, intulit: Quid amplius
queritur? Auctoritates et privilegia Apostolicae Se-
dis, et quae in praesentia patris et matris meae, sub
testimonio et confirmatione Episcoporum, Abbatum,
et Procerum regni definita sunt (ut quasi de episto-
la Anselmi penitus taceatur) ego in quaestionem
mitterem? ego novis ambagibus agitari permetterem?
Immo sciat Thomas, se aut subjectionem et obedi-
entiam Ecclesiae Cantuariensi ejusque Primatibus, ut
antecessores sui professi sunt, professurum, aut Ar-
chiepiscopatum Eboracensem ex toto cessurum. Eligat
ergo, quod vult. Consideratis itaque Thomas aucto-
ritatibus, quibus Ecclesiam Dorobernensem mti et
circumvallari videbat, spretis Clericis suis (quorum
se consilio credidisse sero dolebat) se contra ipsas
auctoritates nolle stare, sed morem antecessorum
suorum sequendo, et ipsis acquiescere, et Ecclesiam
ipsam deinceps semper diligere velle dixit et hono-
rare. Praecepit igitur Rex ut professio, quam Tho-
mas erat facturum in sui praesentia dictaretur, scri-
beretur, sigilloque suo, nequid in ea quovis molimine,
antequam eam profitendo Thomas legeret, mu-
taretur, servaretur inclusa. Quod et factum est.

60 Dominica ergo die, quae fuit v g Kal. Julii,
convenerunt, iubente Rege, Richardus Londonien-
sis, Willielmus Wintoniensis, Radulphus Roffensis,
Herbertus Norwicensis, Radulphus Cicestrensis,
Ranulphus Dunelmensis, et Herveus Pangornensis
Episcopi, in Ecclesia beati Pauli Londoniae, pro
consecratione Thomae. Inter solitam ergo examina-
tionem, suo loco professionem, de subjectione et
obedientia sanctae Ecclesiae Dorobernensi exhiben-
da, Richardus Londoniensis Episcopus, qui Thomam
erat sacraturus, ab illo exegit. Professio igitur, si-
cut erat sigillata, sibi coram omnibus oblata est,
fractoque sigillo evoluta et lecta ab eo est ita. Ego
Thomas, Eboracensis Ecclesiae consecrandus Me-
tropolitani, profiteor subjectionem et Canonicam
obedientiam sanctae Dorobernensis Ecclesiae Primati
canonice lecto, et consecrato, et successoribus suis
Canonice inthronizatis, salva fidelitate Domini mei
Regis Henrici Anglorum, et salva obedientia ex
parte mea tenenda, quam Thomas antecessor meus
sanctae Romanae Ecclesiae ex parte sua professus est.
Intererat huic officio Prior Ecclesiae Dorobernensis,
Conradus nomine, et ex monachis ejusdem loci quam-
plures, qui pro hoc ipso, quoniam res eos maxime res-
piciebat, illo convenerant. Lectam itaque professio-
nem cum a Thoma sibi oblatam Richardus Antistes
Londoniensis accepisset, eam nominato Priori et
Fratribus tradidit, dicens; Hanc, Fratres et Domini
mei, in testimonium auctoritatis vestrae Ecclesiae
suscipite, et ipsam vobis factam in memoriam pos-
teritatis servate. Deinde a Radulpho Cicestrensi
Episcopo dictum in populo est, ipsam consecratio-
nem ex recta et antiqua consuetudine debere fieri
Cantuariae. Et adjecit: Verum quia ipsa Civitas,

defuncto Patre nostro Anselmo, nunc quidem Pon-
tifice caret; visum Regi sacrisque ordinibus regni
est atque Principibus, eam hic atque ab hujus Sedis
Episcopo prae aliis potissimum celebrandam, eo in-
tuitu, ea ratione, quod Episcopus Londoniensis in-
ter alios Episcopos est Decanus Ecclesiae Cantua-
riensis, et ideo speciali quadam dignitate ceteris
anteponendus. Ita ergo in Episcopatum Eboracen-
sem Thomas consecratus est, suscipiens a ministro,
quod suscipere detrectavit a magistro. Dum ergo
vitae praesenti b superfuit, poenitudo hujus facti ab
animo ejus non recessit; se infelicem, nec tanti
Patris benedictione dignum fuisse pronuntians.
Quibus peractis, praefatus Ecclesiae Romanae Cardi-
nalis, audito Rege Curiaeque Regis consilio, Pallium,
quod detulerat, Eboracam detulit, ipsoque Pontifi-
cem ejus investivit, sicque Romam redeundi iter
repetiit.

h
et pallium
accipit.

ANNOTATA.

a Hic est Turgotus, ante Prior Dunelmensis, cui
Historiam Dunelmensem, sub nomine Simeonis Du-
nelmensis editam, vindicavimus 20 Martii ante Trans-
lationem corporis S. Cuthberti pag. 123.

b Id vel aliis litteris vel per nuntios verbotenus
factum oportuit: quando haec limitatio supra non expri-
mitur.

c In Concilio scilicet Guastallensi ad Padum, anno
1106 mense Octobris, ubi sic actum est de tollendo
Germaniae schismate, ut tamen investiturae fuerint om-
nino prohibita.

d Et expertus est, non quidem a Paschali, a quo
captive investituras extorsit Henricus v, Rex Germa-
niae anno m, eodem cum liber fuit nequidquam Salrina
Acta retractante: sed a Callisto ii, cui eas ipse coactus
est restituere, anno 1122 in Concilio Wormatiensi.

e Mallem legere injussu: alias non apparet cur
potuerit ab exercitio Presbyterii canonice suscepti pro-
hiberi: necatum enim pro contumaci damnabatur.

Jhricus, sive Ulficus, creatus Cardinalis di-
citur anno 1105, et natione Anglus.

g Erat perperam excusum iv Kal. Julii, qui anno
1109 littera Dominicali C incidit in feriam secundam.

h Superfuit autem Thomas usque ad Februarium
anni 1114, etiam hinc laudandus, quod cum letalem
ejus morbum negarent medici posse sanari absque usu
feminae, castus maluerit mori, quam Episcopalem di-
gnitatem tui macula contaminare.

J'

CAPUT V.

Varia post obitum S. Anselmi acta.

I Inter haec Erveus Episcopus Pangornensis (cujus
supra meminimus) ab Ecclesia sua, quam olim di-
miserat, penitus translatus est, et novo Episcopatu
quem Rex et Principes dudum in Heli statuerant,
juxta mentionem inde superius factam, decreverant,
intronizatus. Quod quidem ut adipisci mereretur,
multa prece, multis multarum rerum promissioni-
bus, multorum quoque officiorum exhibitionibus,
vix post obitum strenuissimi Patris Anselmi obti-
nere potis fuit. a Ipso anno apparuit stella, quam
cometam quamplurimi nominabant. Visa est autem
in mense Decembri, circa lacteum circumum, crinem
in Australem coeli dirigens plagam.

Statuitur
primus Episco-
pus Heliensis.

a

62 In subsequenti Nativitate Domini Christi,
Regnum Angliae ad Curiam Regis Londoniae pro
more convenit, magna solennitas habita est atque
sublimis. Ipsa die Archiepiscopus Eboracensis, se
loco Primatis Cantuariensis Regem coronaturum,
et Missam sperans celebraturum, ad id omnino pa-
ratum semet exhibuit. Cui Episcopus Londoniensis

Regi coronam
imponit et
Missam cele-
brat Episcop.
Londoniensis,

non

A non acquiescens, coronam capiti Regis imposuit, eumque per dexteram induxit Ecclesiæ, et officium diei percelebravit. At cum ad mensam Regis ventum esset, et de loco sessionis inter eosdem Episcopos dissensio mota fuisset; noluit eos Rex audire, sed utrumque a prandio suo remotum, pransuris hospitium sua præcepit adire. Et quidem quod Episcopus Londoniensis ita fecit, ut alia taceam, ea ratione usus est, quod et Decanus Ecclesiæ Cantuariensis, et item juxta institutionem B. Gregorii Anglorum Apostoli, tunc prior alterius extitit, quia prius eo fuerat ordinatus. Cujus nimirum prioratus gratia, se sub tanta festinatione, ut supra diximus, licet aliud in populo prædicaretur, in Pontificatum ordinari gnarus expetiit; quemadmodum nobis testati sunt qui animi ejus absque dubio secreta noverunt, et ipsemet a me percunctatus familiari affatu asseveravit. Sed de sessione prandii Regalis tunc inter Episcopos, res ita remansit, determinanda judicio futuri Pontificis Cantuariorum.

63 Per id temporis acta est causa Presbyterorum Angliæ, et districtius, quam tempore Patris Anselmi, a consortio mulierum coerciti sunt. Quamplurimum namque illorum, ex obitu Patris Anselmi non modicum exhilarati, promiserant sibi, eo de medio sublato licitum fore, quod ipso superstite, sibi illicitum fuisse condoluere. Sed in contrarium res lapsa est. Rex enim qui plus Deo a multis timebatur, sua lege eos constrinxit, quatenus, vellent nollent. Concilium Londoniensis, quod supra notavimus, saltem oculis hominum fierent executores. At si ipsi Presbyteri deterius agere, quasi in damnationem et contumeliam Anselmi pro hoc elaboraverunt, ipsi viderint: onus suum quisque portabit. Scio quippe, quoniam, si fornicatores et adulteros judicabit Dominus; consanguinearum, ne dicam sororum vel filiarum, stupratores non effugient iudicium ejus. Nec quod eos Anselmus ab illicitis amplexibus prohibuit, ulla suarum iniquitatum excusatio erit; sed nimirum unusquisque recipiet, prout gessit. Quod si aliquis dixerit, Anselmum melius fecisse si tacendo toleraret, quod prohibitum in pejus pullulaturum fortasse procederet; dicere poterit, divitem illum Evangelicum, qui ad cœnam quam præparavit multos vocavit, servum suum non debuisse ad convocandum invitatos destinare, eo quod contigit simul ne venirent omnes excusare. Et hanc ipsam Evangelii lectionem tam in consecratione ipsius Anselmi super eum repertam, quam et in Pallii ejus susceptione in populo lectam, ea forsitan præsignasse, non alienum a veritate est credere:

C quoniam pene omnibus, quæ prædicando docuit vel docendo prohibuit, excusatio objecta est, et in nullo verbis ejus efficaciter obtemperatum. Legat, qui vult, textum Concilii Londoniensis, et inspectis statutis ejus atque præceptis, perpendat quis eis obediat, quis eorum executor existat, quis non ea quasi inania ducat. Ecce, ut plurima taceantur: Abbates quidam, qui in ipso Concilio pro simonia depositi fuerunt, aut illas quas perdiderunt aut alias Abbatias dato pretio per laicos adepti sunt. Item qui Presbyteri dicuntur sive Canonici, jam tepescere Regis edicto, apud Episcopos suos et Archidiaconos infami commercio id effecerunt, ut aut suas quas reliquerant, aut alias, quæ magis placeant, spretis prioribus, libere meretriculas ducant. Ad hæc criniti, quos a Patre Anselmo a sanctæ Ecclesiæ liminibus certissime novimus excommunicatos, intantum abundant tantumque se de criminum suorum feminea et ignominiosa longitudine jactitando magnificant, ut qui crinitus non est, rustici vel Presbyteri probroso vocabulo denotetur. Cetera horum indignitate non minus indigna, ne eorum

amatores, cum mea nihil intersit, gratis offendam, silentio premam. Tantum dico, quia quid futura dies sit paritura nescio, in præsentem scio quem pauci (de secularibus dico) inveniuntur, qui via, quam illustris Pater Anselmus docendo monstravit, ad cœnam Domini puro ac simplici corde properare contendunt. Exivit Angliam semel, exivit secundo, ad modum videlicet præcepti, quod Evangelico servo suo Dominus fecit: in quibus exitibus quod ingentem multitudinem prædicando, admonendo, castigando, cœnæ Dominicæ de alienigenis introduxerit, nos qui itineris ejus et laboris comites fuimus, omni remoto ambiguo scimus. Avertat igitur omnipotens Deus ab illis vocatis, ad quos adducendos primo missus est, sententiam quam idem Dominus intulit, Dico scilicet vobis, quod nemo vivorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

64 His ita digestis, præsens opus (cui quidem, ut operam darem, sincera dilectio, quam erga beatæ memoriæ Patrem Anselmum superna pietas mihi indigno concessit habere, maxima inter alias causa fuit) fini addicam: prius tamen, et ab iis qui modo sunt, et ab eis qui post nos, filii Ecclesiæ Cantuariensis, id est Dorobernensis, Deo donante futuri sunt, paucis petitem iri precamur; ne nobis, qui ista scripsimus, quasi in re nihili laboraverimus, ipsi succenseant: judicantes fortassis apud se, ea quæ gloriosum et magnificum Patrem Lanfrancum suo tempore constat fecisse, ad tuendam conservandamque nominatæ Ecclesiæ dignitatem, satis sufficere et superabundare. Et nobis utique de illis quæ ipse fecit (quantum quidem ad negotia spectat, quorum gratias illa fecit) nullum aliud quam illorum iudicium est vel aliquando fuit. Unde ut tantum onus scribendi assumeremus, quasi nostro opere, opera ejus aliquatenus fulcire cogitaverimus, amentia esse videtur, in mentem alicui cadere; præsertim cum nostra, quæ illis continuantur, non nisi per illa robur unde subsistant, salva rerum quas descripsimus veritate, sortiantur. Attamen (quod pace omnium dictum est) quæso accipiatur, non parum ad exterminandum scandalum, quod Eboracenses super ipsam Ecclesiam moverunt et confirmare nisi sunt, ut de aliis taceam, ipsa Epistola profuit, quam piæ recordationis Paschalis Papa, Girardo Pontifici Eboracensi, de professione quam Episcopo Cantuariensi facere debebat pro Anselmo direxit. Siquidem, eadem Epistola Cantuariæ cum sigillo Papæ remansit, quam Girardus, ut vir in Ecclesiasticis disciplinis educatus, illius auctoritatis præcepto non egens, factam in Episcopatu professionem Anselmo (sicut mentio inde superius habita declaravit) interposita fide sua, firmaverat. Textum autem ipsius Epistolæ hic (ut omnibus, qui legere vel audire ista dignantur, innotescat) subscribemus, et eum in laudem nominis Dei terminum hujus operis constituemus.

65 Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabili fratri Girardo, Eboracensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Quamquam prave adversus nos, immo contra Matrem tuam Sanctam Romanam Ecclesiam, te non ignoremus begisse, præsentibus tamen litteris tibi mandamus, ut professionem tuam venerabili fratri nostro Anselmo Cantuariensi Episcopo facere non negligas. Audivimus enim Thomam, quondam prædecessorem tuum, ex hac eadem re contentionem movisse; et cum in præsentia Domini Alexandri secundi Papæ ventilata esset, ex præcepto ejus, diffinitione habita, post varias quæstiones Lanfranco prædecessori suo et successoribus suis eandem professionem fecisse. Unde et nos quod tunc temporis definitum est, volumus auctore Deo firmum, illibatamque ser-

119 vari.

D
AUCTORE
RADMERO

Luc. 14, 24

auctor ostendit
utiliter hanc a se
scriptam historiam,
E

saltem ad hoc
ut intelligatur
Eboracensis sub-
jectio
F

quam etiam
Girardus
Archiepiscopus
jussu Papæ cog-
novit.
h

c

præclara
a S. Anselmo
constituta,
jussu Regis
post mortem
illius execu-
tioni mandan-
tur.

sed mox in
pejus dila-
buntur ple-
raque.

AUCTORE
EADMEMO
d

A vari. Datæ Beneventi pridie Idus Decembris. d
Hinc igitur et in omni opere suo laudetur ipse, et benedicatur, qui idem in se manens innovat omnia, transfert regna, et quem vult super illa constituit, vivens et regnans ante et ultra omnia secula Deus. Amen.

ANNOTATA.

Hervæus
Pangorensis
Episcopus,

a Ne qua etiam hujus historiæ parte frauderis, lector, atque ut intelligas quantum Anselmi intercessionis tribuerit Pontifex; ex Seldeni Spicilegio accipe plenioris rei narrationem, prout eam in duplici Eliensi MS. ante annos trecentos exarato, ipse invenit: nam quæ hic de Errei molitione dicuntur manifestissime explicant, et Godwinum refellit, qui Richardi Abbatis ambitioni hanc mutationem adscribit: ipsum tale est. Post mortem Richardi Abbatis (quæ anno 1208 videtur contigisse) mittitur a Rege ad Eliensem Cœnobium Hervæus, Pangorensis Episcopus, a suo Episcopatu per violentiam ejectus, ut ibi de rebus Ecclesiæ ad tempus sustineretur, donec plenius deliberasset quid de eo esset factururus. Est autem Pangor Monasterium in Wallis, tot habitationibus plenum, ut (sicut Beda refert) si in septem partes divideretur, non minus quæque portio quam trecentos homines haberet. Hic cum Episcopatu fingeretur Hervæus, gentem esset nimia austeritate tractabat: videns enim tantam in moribus eorum perversitatem (quam nemo facile posset tolerare, undeque Episcopati timori nullam servabant reverentiam) gladium bis-acutum ad eos domandus exeruit, nunc crebro anathemate, nunc propinquorum et aliorum hominum eos coercens multitudine. Nec minor fuit eorum contra eum rebellio: tanto enim periculo ei insistebant, ut fratrem ejus perimerent, simili modo eum perempturi si posset in eum manus injicere. Expavit Episcopus ingruens infortunium; plurimisque suorum interfectis aut graviter vulneratis, videns quod anima sua quæreretur, nec congruos haberet defensores, ad Regis Angliæ confugit patrocinium, utile sibi consecutus exilium. Rex autem ejus adventum, ut famosi tunc temporis et religiosi Episcopi, benigne suscipiens, ad Eliensem Ecclesiam destinatum procuracionem inde accipere eum constituit. Ipse vero illuc veniens; gratia, conversatione et mirabili prudentia, omnium pene monachorum sibi alligavit affectum, ut si fieri posset, eum sibi Episcopum adoptarent. Quam circa se affectionem aspiciens, cœpit paulatim quibusdam circumlocutionibus loci utilitatem eis proponere, Fratrum animos attentare et multa jucunda promittere, si Abbatiam in Episcopatum promovere, et seipsum vellent in Episcopum suscipere; ad quod efficiendum, suum quoque eis promisit auxilium dum tamen illi suum præberent assensum. Ipsi autem facile ad eum conversis, ipse Regem adiit. Rex petita concessit, Robertum Lincolnensem Episcopum ad colloquium invitavit, ut (quod ille locus in ejus Episcopatu esse videbatur) sine ejus conniventia non fieret ista mutatio, ne diœcesis ejus pateretur injuriam, si inconsulto suo Episcopo, alius in eam induceretur Episcopatus. Præterea oportuit ut futurus Episcopatus aliquam haberet Parochiam, quam sibi impertiri de Lincolnensi Ecclesia, canonica justitia cum æqua compensatione postulabat. Datum est itaque manerium de Spaldewic Lincolnensi Ecclesiæ in jus perpetuum, pro commutatione Episcopalis curæ super pagum Grantebregensem: et finito hoc inter Regem et Robertum Episcopum secreto negotio (monachis Ecclesiæ filiis omnino inconsultis et ignorantibus) Hervæus Episcopus, cum litteris

suorum violentiam fugiens.

recipitur ab
Eliensibus
monachis,

eisque persuadet Abbatiam in Episcopatum convertere;

quod cum
Episcopi
Lincolniensis assensu

B
C
D
E
F

Regis ad confirmandum hoc propositum, Romam destinatur. Quo veniens impetravit quæ petiit; ad Regem et Archiepiscopum et comprovinciales Episcopos, litteras Apostolicas super sua causa, quales optabat, reportans. Quarum textum hic subscribi, nec otiosum est nec onerosum. Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Henrico, glorioso Regi Anglorum, salutem et Apostolicam benedictionem. Omnipotenti Deo gratias agimus, qui talem te Regem nostris temporibus constituit, qui et terrenum regnum sapienter ad honorem Dei gubernas, et æterni Regis sollicitudinem ante oculos mentis portas. Postulasti siquidem a nobis per litteras, ut in loco, qui Ely dicitur, novus ex Apostolica auctoritate Episcopatus constituatur; quia Lincolnensem Episcopatum tantæ magnitudinis esse dixisti, ut ad peragenda ea quæ Episcopalis sunt officii, unus Episcopus nullatenus sufficere possit. Pro quo et devotionem tuæ voluntatis laudamus, et dispositioni assensum præbemus, ita tamen ut in celebri loco constituatur; ne nomen Episcopi, quod absit, vilescat. Ad hoc enim Episcopus constituitur, ut populum Dei et verbo doceat et vita informet, et ad verum Pastorem Domini commissarum sibi animarum lucra reportet. In iis quoque de quibus rogasti, licet quædam ibi inordinata videantur, tuæ tamen voluntati refragari nequaquam valeamus. Novit præterea gloria vestra, Domnum Hervæum Episcopum, quem vita et scientia commendat non modica, nimia barbarorum ferocia et persecutione de Sede sua expulsam, et multa fidelium fratrumque suorum cæde fuisse fugatum: cujus ut scientia fructum qui non perit afferre, et vita bonum valeat Dei populo exemplum præbere; volumus et rogamus, ut si qua eum apud vos vacans Ecclesia vocaverit, ibi auctoritate Apostolica constituatur; ne infructuosus diu silentio torpeat, qui vitæ cœlestis documenta in scientia et moribus portat. Omnipotens Deus Apostolorum suorum precibus et vos et prolem vestram custodiat, et cœleste post terrenum vobis regnum concedat. Data xi Kal. Decembris.

permittit
Paschalis
Papa, litteris
scriptis ad
Regem,

et ad Episcopos
Angliæ.

Alias quoque litteras misit Papa eidem Regi, quarum hic textus est. Paschalis Episcopus, Servus servorum Dei, venerabili Fratri Anselmo, Cantuariensi Archiepiscopo et ceteris comprovincialibus Episcopis, salutem et Apostolicam benedictionem. Inter cetera regna terrarum, ad Apostolicæ Sedis dilectionem atque obedientiam Anglorum regnum specialiter pertinere, Apostolicæ Sedis scripta et Anglicarum historiarum series manifestant. Quæ nimirum causa sollicitudinem nostram propensius impellit, illius regni Ecclesias familiarius confovere, et earum dispositionibus sollicitius invigilare. Lincolnensem itaque Episcopatum, tam spatiosum ex filii nostri Regis vestrisque litteris agnovimus, ut ad ea quæ Episcopalis sunt officii peragenda, unus nullatenus sufficere possit Episcopus. Quapropter ex voluntate Lincolnensis Episcopi, postulat a nobis idem carissimus filius noster et Christianissimus Rex Anglorum Henricus, quatenus in parte una Episcopatus ipsius, ex Apostolicæ Sedis permissione, novus Episcopatus constituatur, in loco videlicet qui Ely vocatur. Cujus nos petitionibus, quia religiosæ videbantur, assensum libenter præbuimus; et Episcopatum in loco præfato constituendi, ex Apostolica auctoritate, licentiam damus; statuentes, ut Sedes Episcopalis, in loco prædicto constituta, omni deinceps tempore perseveret: parochiam quoque, quam vestra fraternitas, cum prædicto Fratre Lincolnensi Episcopo et Regis providentia, eidem Episcopatu assignaverit, perpetuo possideat. Porro de monasterio, in quo Sedes Episcopalis constituitur,

A tur, Anglicorum Monasteriorum, in quibus Episcopi constituti sunt, consuetudo servabitur. Hujus constitutionis conservatores Omnipotentis Dei et Apostolorum suorum benedictione perpetuo perfruantur. Amen.

Charta Regia super hac eadem re

His sane Confirmationis Hervæus susceptis epistolis, Angliam cum Apostolica benedictione properavit; Regem et Archiepiscopum adiit; litteras eis ostendit; assensum eorum obtinuit; et in sequenti anno totum negotium consummavit. *Hactenus historia, ut credimus, antiqua: cui collector adjecit laciniam de anno gestæ rei, deceptus suppositio quodam Henrici Regis diplomate quod consequenter subnectitur hoc error: Anno ab Incarnatione Dom. mcmviii, Indictione...*

B *anno Pontificatus Domini Paschalis Papæ secundi decimo, Regni quoque mei similiter decimo, Ego Henricus, providente divina clementia, Rex Anglorum et Normannorum Dux, Willielmi Magni Regis filius, qui Edwardo Regi hereditario jure successit in regnum, etc. In quibus Seldenus observat insolitam verborum pompam, forensi istius ævi stylo nequaquam accommodatam: neque enim Pontificum Romanorum annos suis in diplomatis notabant Reges Angliæ. Deinde paternæ successionis commemoratio, non tantum imposturam, arguit quia insolens; sed etiam ignorantiam auctoris, quia falsa: nec enim Henricus filius fuit Willielmi Magni, id est Conquerstoris, sed nepos et filius Willielmi II sive Rufi. Tertio vacillat fides chronologia, quando annus 1108 componitur cum 10 anno Paschalis Papæ, et Henrici Regis: quorum hic regnare capit anno dumtaxat 1100, iste electus est 1099, 12 Augusti. Simile fortasse vitium in numero Indictionis obrepserat, quod deprehendens librarius non præsumpsit corrigere, sed amittere elegit, tamquam non satis legibilis character fuisset. Capitale porro est, quod charta, ix Kal. Novembri anno jam dicto signata, id est fere sex mensibus ante obitum S. Anselmi, de eo loquitur tamquam de mortuo Beatæ memoriæ. Sed nempe revera mortuus, licet non eo anno, erat Anselmus, cum res parata fuit: levius igitur hoc, quam quod loquens de Roberto Lincolnensi, qui usque annum 1122 vivendo pervenit, tamquam de jam mortuo dicat, qui tunc Ecclesiæ prædictæ præsidebat. Quod negotium peractum dicatur in die Translationis B. Etheldredæ, Virginis sedis ejusdem Eliensis, ix Kal. Novembris, quo modo diem numquam signasset Notarius aliquis regius, arguit hujus figmenti auctorem fuisse monachum Eliensem: qui etiam ex usu seculi, non XII. sed XIV loquitur; quando expressurus Ordinum Anglicanorum gradus, quorum consensu res decreta fuit, nominat Duces, veluti nomen honorarium, idque a Comitibus plane distinctum, cum certissimum sit, inquit Seldenus, neminem, post Willielmi I tempora usque ad Edwardum tertium id est usque ad annum 1326, ejusmodi dignitatis vocabulo apud nos esse insignitum. Denique addit idem Seldenus, Nec in Archivis Regiis, ubi sæpius vetustorum, quæ Episcopo Eliensi, uti etiam quæ aliis indulgentur, privilegiorum instrumenta iterantur; hujusmodi quid, diligenter licet acquisiverim, reperio. Hæc autem idem notare volumus, ut magis confirmaretur quod in Tractatu ad hunc secundum tomum præliminari conati sumus persuadere, videlicet cum magna cautela et examine ad rem historicam adhibendu esse diplomata antiqua; et curioso oculo tam esse facile vera dignoscere a supposititiis, quam horum fabricatores fuerunt plerumque temerarii pariter et ignorantes. Ejusdem porro cum prædicta charta imposturæ est privilegium Edgari Regis, pro monasterio Eliensi et pro anno 970 fabricatum, quod pariter extat Tomo I Monastici Anglicani pag. 87.*

b Quando scilicet, uti lib. 3. cap. 2. dictum, falso retulit indulgere Papam verbotenus Regi, id cujus contrarium continebant litteræ, velut solum in speciem scriptæ forent.

c De Thoma hujus nominis primo Archiepiscopo Eboracensi pluribus ogitur in libro hujus operis primo parte prima, quæ tota est de Landfranco, danda mense Maio: supra quoque lib. 1. parte 2 num. 14 facta est illius mentio.

d Anno 1106, ut liquet ex dictis hoc libro num. 37.

APPENDIX APOLOGETICA

Ex initio libri quinti.

Terminus quarti Libri Historiæ, cui Novorum in Anglia notam indidimus, plane indicat nos ibi deliberasse totius operis metam ponere, immo modis omnibus posuisse. Translato etenim eo de hac vita, cujus amor ipsius Historiæ describendæ causa præcipua fuit, videlicet Domino et gloriosissimo Patre Anselmo, Anglorum summo Pontifice, ratus sum, visa mora Pontificis substituendi, me si ultra procederem, in scribendo, aut inania forte scripturum, aut in privato conversantem, non multa, quæ scribenda ratio expeteret, pleniter agniturum, tacita incertitudine vitæ meæ, quæ nunc quidem mihi non certior est quam tunc fuit. Verum inter hæc, ex his quæ scripseram, certo comperiens me multorum voluntati, ac dilectioni morem gessisse: placuit seriem rerum describendo illis annectere, juxta quod Deus, omnium finis dignabitur inspirare: eo siquidem respectu, quo illa pluribus accepta esse deprehendi, sperabam et ista oneri non affutura. Prius tamen quam illa aggrediar, quibusdam, qui adhuc præfato Pontifici, vere Sancto, detrachere non verentur, eo scilicet quod nec secularium, nec Ecclesiasticarum rerum extructionibus, ipse (ut dicunt) in sua manu omnia tenens, ita studium impenderit, sicut antecessor illius venerandæ memoriæ Pater Lanfrancus suo tempore fecit; paucis rationem ostendere in mentem venit, quatenus, inspecta negotii qualitate, ex ipsa veritate perpendant, an amodo sit eis silendum super hoc, an non.

67 Utique cum idem Anselmus primo Pontificatum Cantuariensem regere suscepisset, ita omnes terras ad ipsius honorem pertinentes, vastatas invenit, et omnes redditus a Willielmo, filio majoris Willielmi Regis, direptos, ut unde subsisteret (nota loquor) non haberet. Quamobrem fraudatus redditibus, quibus a festo sancti Michaelis (nam paulo ante hoc festum Cantuariam venerat) usque in Nativitatem Domini vivere debuit, summa necessitate coactus, de iis quibus ab ipsa solennitate usque in Pascha victurus erat, victum sibi ministrari faciebat: sicque subsequentium terminorum redditus, in præcedentibus terminis paulatim et discreto moderamine sumens, vix tertio sui introitus anno, ad statum a prædecessoribus suis statutum in his pertingere potuit. Quid autem angustiarum, præter has, a Rege Willielmo et suis passus sit, per illos tres et quarto qui subsecutus est anno, in primo et secundo nominatæ historiæ libro, utpote qui eis affuimus, nonnullis digessimus. Ita igitur in tribulatione et atroci persecutione quatuor annis in Anglia degens, quinto pulsus ab eodem Rege est, et totus Archiepiscopatus invasus, ac per tres continuos annos (hoc est donec Rex idem sagitta interiit) usque in immensum vastatus. Anselmus vero inter hæc patria eliminatus, dum unde se suosque procuraret, de suis ab Anglia nil habere mereretur, ab externis necessaria mutuatus est; nolens quidem gravis esse his inter quos morabatur, nec gratis accipere omnia quæ sibi offerebantur. Deinde revocatus a Rege Henrico, qui in regnum fratri successerat: et res suas in supremam paupertatem redactas reperit: et exactores pecuniarum, quas mutuo acceperat, de trans mare quotidie venientes, vacuos

D
AUCTORE
EADHERO

Historia Novorum ex amore S. Anselmi est scripta.

excusat eum quod nihil publici operis struxerit, E

utpote qui ecclesiam spoliatam acceperit,

F

graves persecutiones per quadriennium tulit,

triennio exulaverit,

AUCTOR
EADMEROdebita sol-
venda ha-
buerit,nec tamen
parum pro-
fuerit eccle-
siae, etiam in
temporalibus.

A a se dimittere, considerata æquitate, honestum esse non judicabat. Si in istis angustiabatur, nulli mirandum. Super hæc, pax inter illum et Regem diutina firmitate non duravit. Vexatus itaque gravi modo per biennium est, ac demum extra terram exire seductus. Exivit, nec nisi quarto sui exitus anno pene peracto, redire (sicut descripsimus) potis fuit. Tandem reversus duobus annis supervixit, tertio transiit; debitis, quibus se in peregrina patria sustentaverat, vix solutis. His ita se habentibus, quæ quæso ratione poterat terrenis operibus operam dare, quem tam assidue oppressiones et suarum rerum destructiones non cessabant fatigare?

68 Ea tamen quæ per se ipsum non valebat, per fideles Ecclesiæ suæ filios, livore carens, et nihil usque secularis gloriæ quærens, exercebat. Nam res monachorum posuit in dispositione eorum, constituens eis in Priorem post Henricum, Ernulfum, post Ernulfum, Conradum; ipsius loci monachos: ad quorum nutum negotia Ecclesiæ cuncta referrentur, et communi consilio Fratrum tractarentur, disponerentur, terminarentur. Ex libertate igitur, quæ in res suas monachi per bonum Anselmum potiti sunt, multum per omnem modum Ecclesia aucta est: in recuperatione videlicet plurimarum terrarum, quas quidam laici tenentes, in hereditatem sibi vendicabant; in diversis ornamentis, inque omni decore domus Dei: ita ut pauca et indecora visa fuerint Ecclesiæ ornamenta, comparatione decoris et multitudinis illius, quo in his diebus perducta sunt. Super hæc, ipsum oratorium, quantum a majore turri in Orientem porrectum est, ipso Patre Anselmo providente, disponente, auctum est. Et hæc quidem

omnia de rebus Ecclesiæ acta sunt, sicut et multa quæ per Lanfrancum facta fuerunt; Anselmo de suis præter illam plurimam pecuniæ quantitatem in augmentum domus Dei conferente. Ex his vero quæ in dominio suo possidebat, et ex offerenda majoris altaris medietatem (aliam medietatem enim Pater Lanfrancus contulerat) et quasdam terras ad subsidium monachorum antiquitus pertinentes, tunc autem in alios usus distractas, et pallia valde bona quamplurima, ac nonnulla alia decori domus Dei competentia, juri Ecclesiæ perpetuo possidenda concessit. Ad hæc, postquam de secundo exilio revocatus est, et quadam pace potitus; dedit in opera Ecclesiæ denarios, qui singulis annis de Parochianis ecclesiis, in Pascha Matri Ecclesiæ pendi solent. Æquius enim esse judicavit eos ab Ecclesia, cui pro signo debitæ subjectionis conferuntur, possideri; quam a seculari potestate, quasi suos, obeunte Episcopo, auferri; eo quod illos quoque Pontifices, pro suo officio, antehac juri proprio vindicabant. Nec eo defuncto aliter ac ipse disposuerat, in his a Rege actum est; sed in eo statu quo Ecclesiam Pater ipse moriens reliquit, toto temporis spatio, quo Pastore carebat, ejus instituta mutare consilii esse non autumans, eam conservabat. Pax igitur, quæ potita est, cui, post Deum, ascribenda sit, satis elucet. Detractores itaque tanti Viri, et tam magnifici benefactoris Ecclesiæ Christi, parcant obsecro linguæ suæ; parcant obsecro animæ suæ: nam si hos, qui secrete detrahunt proximo suo, persequitur Deus; timendum fateor, ne illos, qui publice et contra æquum pravis verbis corrodunt Patrem suum, destruat Deus.

DE B. JOANNE SEU JOAGNOLO TERTIARIO ORD. S. FRANCISCI CALLII APUD URBINATES IN ITALIA

D. P.

CIRCA AN.
MCCCLXXTempore
Thomæ Sfer-
rati Episcopi
Calliensis

A primis Christianismi efflorescentis temporibus, Episcopali dignitate ornata Callis, nunc Callium, Gratianum Episcopum misit ad Concilium Ariminense, cujus immediati successores ignoti plerique, decessores omnes oblivioni sunt traditi. Mansit sua nomini dignitas, etiam postquam civitas ex priori loco translata in alium vicinum est, ex mandato Nicolai IV anno MCCCLXXXIX; et ut ipsa S. Angelus-Papalis, quod idem Pontifex jusserat, princeps nominaretur, non potuit in vulgo stabiliri. Cum civibus migrantibus migraverunt etiam Religiosi plerique. et in his sacer D. Francisci Ordo, postquam annos viginti sex esset donatus civitate: cui deinde nonnullos Episcopos dedit, ab optima muneris sui administratione et morum sanctitate commendatos. Horum unus fuit Fr. Thomas Sferatus, ex Civitateni Episcopatu huc translatus an. MCCCLIII, et post absolutum insigni opere cathedrali defunctus anno MCCCLXXIX. Dum viveret, inquit Ughellus in Episcopis Calliensibus, evolavit ad superos B. Joannes de Satiatis, ex Ordine S. Francisci, miraculorum gloria insignis.

mortuus
cum magna
sanctitatis
opinione,

2 Eum Arturus in suum Franciscanum Martyrologium retulit ad hunc XVI Aprilis, citatis ad annum MCCCLXXIX Lucæ Waddinghi Annalibus. Qui licet nusquam dici meminerit, ipsique Calliensis negent aut notum esse obitus diem, aut certum aliquem festivum in ejus honorem coli; ea tamen suggerunt, quæ perpetuum quemdam illius cultum inter Callienses probent; neque inter Callienses tantum, sed etiam inter vicinos populos. Nam singulis annis venit Confraternitas quædam Eugubio, ad sacra ejus ossa veneranda: quemadmodum anno MDCXLIX ad nos scripsit Henricus Lindanus noster, tunc Laureti Pœnitentiarius pro Belgis, postea Apostolicis laboribus et gloriosa inter milites Catholicos

morte clarus in Dunia, ipsique Regi, quamvis catholico, caritatis indefessæ et sanctitatis eximie titulo carissimus. In hujus manus cum venissent Doctoris Francisci Briechi, Episcopalis Theologi tunc viventis, Annales Callienses, ex eorum tomo I transscripsit, quæ ibi legerat ad annum MCCCLXXII, quasi eo mortuus Beatus fuerit, et eodem ipso anno corpus ejus sub altari compositum: quod nobis minus probabile videtur. Eundem tamen annum notamus, quia nescimus quamdiu illum moriendo prævenerit. Verba Annalium ex Italico Latine reddita, et cum Waddinghi contextu valde conformia, hæc sunt.

3 Hic ipse annus memorabilis fuit morte Joannini de Satiatis, cum opinione magnæ virtutis et perfectionis Christianæ defuncti: unde et procedente tempore pro Beato habitus publicam hodieque obtinet venerationem. Natus erat Callii in regione S. Augustini, cujus parentes si conditione ac genere fuerunt humiles, fuit ipse meritis moribusque sublimis, ac vitæ religiosæ æmulator, ut potuit, sub habitu tertii Ordinis S. Francisci. Per intercessionem demortui impetratæ divinitus sunt complures gratiæ et sanitates miraculosæ a variis, eum pie invocantibus; ac potissimum tempore pestilentiae, Callii grassantis; quando plurimi spem recuperandæ valetudinis minime vanam in eo habuere, et preces suas exauditas sensere, æque ac varii alii in diversis necessitatibus suis ad eundem recurrentes: quemadmodum patet ex processu authentico, qui anno MCCCLXXIV scriptus manu Bartholomæi Guidonis de Imola, conservatur in archivio conventus S. Francisci in civitate nostra.

4 Corpus in ejusdem conventus ecclesia requiescit supra quoddam altare, ubi hujusmodi inscriptio legitur;

ut beatus
colitur,et miraculis
claret:corpus in
altari Caus-
sidicorum

A legitur, concepta versibus, ut ævi, sic styli rudioris.

Miraculis claret hic Sanctus, ut semper aparet :

Quem Deus Deorum vocavit ad regna polorum. Hoc opus fecit Magister Antonius de Castro, ad honorem B. Joannini, tempore Guardianatus Semperini de Urbino mcccclxxii. Magister Antonius de Castro, petrarum lapidumque excisor ac sculptor celeberrimus, ut hic supra de anno mcccclxxii.

nunc splendidi-
dus renovato.

5 Ipsum altare hoc mxccli auctius et ornatius evasit impensis Dominorum Caussidicorum, qui capellam, a se dotatam jam olim, ut sibi propriam vendicant, in sinistro latere altaris majoris; estque prima secundum murum ecclesiæ, ducentem ab altari ad portam. Ibi, priusquam accessisset novus hic speciosusque ex marmore et picturis splendor, fenestella erat, intra quam sæpissime ardebat lampas, accensa in honorem B. Joannini, vulgo dicti Joannioli : cujus corpus requiescit ad pedem novæ iconis, supra altare prædictum, in capsâ artificiose laborata. Ornatur autem ipsum altari pulchra et grandi marmorea machina, quæ basibus, columnis, epistyllis, coronide operis Corinthii, imaginem circumit, ex designatione Benedicti Genestræ Forosemprorensensis, in ejusmodi operibus ad prospectus elegantiam formandis versatissimi.

B 6 *Hactenus Annalium Auctor, qui et gratias Beati intercessionem obtentas clarius distinctiusque explicat, et aliquanto diffusius quam Waddinghus : sed more nostro ipsa originalia Acta Callio patimus, et per nostros nunc Lanreti Pœnitentiariorum, Hectorem ab Albada et Christophorum Grinum, hunc pro Teutonica istum pro Anglicâ natione, effectum est, ut adm. R. D. Antonius Gucci, qui tum forte cum hæc quærebantur Lanreti aderat, Callio devotionis causa advectus, seque ex cognatione et familia Beati esse dicebat, susciperet in securam quærendorum istiusmodi documentorum : quæ tandem feliciter reperit, et ex eo quod unicuique superest exemplari descripta dantur.*

MIRACULA SEX,

Publicis instrumentis consignata.

Anno 1375
coram Bartholomæo
Guidonis
Notario

C In nomine Domini. Amen. Pateat cunctis præsentem publicam paginam inspecturis, quod anno a nativitate ejusdem Domini mcccclxxiii, Indictione xi, die xxiii mensis Novembris, tempore sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Gregorii divina providentia Papæ xi, D. Clara, filia Matthæi Amadoris de Castro Honesti, et uxor Stephani Alexii de villa Mulionis, Comitatus civitatis S. Angeli papalis; una cum dictis ejus patre, viro, et D. Gilia uxore d. Matthei et matre d. D. Claræ, personaliter existens in ecclesia S. Francisci de dicta civitate, ante venerabile corpus B. Joagnoli de d. civitate, volens cognoscere gratiam, quam ab Omnipotente ob preces d. Beati receperat, ut ipsum miraculum ad perpetuam rei memoriam unicuique valeat propalari; suo juramento, in manibus mei Notarii infrascripti personaliter præstito, verbo dixit : Quod dum de mense Octobris proxime præterito, ex maxima febre et duobus anguinibus in corpore ipsius, ex epidemia tunc concurrente, in extremis laboraret; propter quæ visum oculorum et loquelam amiserat, credens pro certissimo tunc migrare : et dictis ejus patre et matre et viro ibidem adstantibus, in domo d. ejus viri in villa Mulionis prædicta, credentibus ipso instanti eandem D. Claram vitalem spiritum amittere (prout ipsi pater, mater, et maritus eorum juramentis, in manibus mei Notarii infrascripti corporaliter et personaliter præstitis, in verbo veritatis dixerunt et affirmaverunt) ipsi D. Claræ in memoriam ve-

mulier quæ
peste labora-
verat,

niente de Beato prædicto, in corde ipsius preces cordialiter eidem Beato porrexit : videlicet quod supplicare dignaretur Jesu Christo, quod ipsam liberaret a morte et infirmitate prædictis : et quod, cum esset liberata, veniret ad ecclesiam prædictam, ad corpus ejusdem Beati visitandum : et eidem offerret tunicam et alios pannos existentes tunc circa corpus ipsius, quos mater ipsius et aliæ mulieres ipsam D. Claram vestiverant, ut cum ipsis sepeliretur. Et dictis precibus et voto factis, statim D. Clara prædicta incepit videre et loqui ac convalescere : et ab illa hora in antea de die in diem convaluit; et sana ac alacri facie ad tumultum d. Beati, cum maxima devotione et cordis contritione, obtulit et dimisit tunicam, interolam, pannicellum, frontale, calceamenta, quamdam pulchram bursam cum cincta, et unum duplerium cere novum : rogantes me D. Clara, ejus pater, mater, et vir, quod de prædictis ad futuram rei memoriam publicum conficerem documentum.

Et hæc acta fuerunt in ecclesia prælibata, in præsentia religiosorum virorum Fratrum, Stephani et Antonii vicarii loci d. ecclesiæ de d. civitate, et aliorum Fratrum d. loci, ac etiam Antonii Bernardi de villa Mulionis prædicta, et Vannis Cursii de Aquaviva-montis comitatus d. civitatis, et aliorum plurium testium ibidem existentium, ad hæc vocatorum et rogatorum. *Et sub hac forma attestantur exceptioni sequentis miraculi præter prædictos Fratres, Dominicus Angelucii et Sanctes Nannis, de Callio. Instrumento tertio Fr. Stephanus, Vannes Pelonghe, Nannes Justini de Fano, Marianus Vaunis de quarterio S. Angeli, Dominicus Venturellæ de quarterio S. Francisci de d. civitate S. Angeli : qui videm aut aliqui eorum etiam sub quarto, quinto, et sexto instrumento notati inveniuntur. Singula autem sigillatim concluduntur subsignatione Notariæ hoc modo : Ego Bartholomeus Guidonis de Imola, Imperiali auctoritate Notarius (additur in ceteris, præterquam in primo, et nunc Cancellarius prædictæ civitatis Callii) prædictis omnibus et singulis, dum sic in d. ecclesia agerentur præsens fui, et rogatus scribere, scripsi et et publicavi, et signum meum apposui consuetum, in testimonium veritatis. †*

2 In nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejusdem mcccclxxiv, Indictione xii, die xi mensis Septembris... Pateat... quod veniens personaliter in ecclesiam S. Francisci de civitate Callii, Benedictus Jacconitti de castro Vallis, comitatus Spoleti, in præsentia honesti viri Fr. Jacobi de civitate S. Leonis, Guardiani loci d. ecclesiæ, Fr. Franciscini Brocardi de Callio, et Fr. Pauli Vannis de S. Angelo in vado, Conventualium d. loci, ante tumultum et Corpus B. Joagnoli de Callio, ejus sacramento præstito in manibus mei Notarii infrascripti, cum magna devotione, dixit : Quod cum, jam sunt octo anni vel circa, idem Benedictus tempore mortalitatis in dicto tunc ejus castro vigentis, pateretur anguinem in tibia seu coscia ex parte sinistra juxta corpus, et febrem magnam, et esset in extremis, ita quod jam loquelam amiserat, et eo adunatæ jam essent gentes, cum D. Jacobetta ejus matre, credentes ipsum tunc spiritum emittere : et Presbyter illic venisset cum unctione ad eum; et audiente ipso Benedicto dictam ejus matrem dicentem tunc quod ipse Benedictus mortuus, erat : idem Benedictus, reducens sibi ad memoriam de miraculis auditis jam per ipsum de d. Beato, vovit se tunc d. Beato, et in ejus corde cum devotione dixit supplicando quod d. Beatus supplicare dignaretur Jesu Christo, quod ipsum Benedictum liberaret a dicto malo; et quod si liberaretur, ipse veniret ad d. civitatem Callii, ad visitandum corpus ejusdem Beati, et eidem offerret duas uncias cere. Et d. voto facto præd.

D
EX MS.
voto ad Beatum facto
liberata,

eodem se
exolvit

E

anno 1374
idem testatur 11 Sept.

P

Benedictus
quidam jam
ad mortem
inunctus,

EX MS

A præd. Benedictus, sentivit se aliquantulum melius stare, et ab illa hora in antea convalescere : et inde ad paucos dies liberatus fuit, et cum magna devotione ad tumulum et corpus d. Beati obtulit tres candelas ponderis duarum unciarum cere et ultra ; rogans me etc.

11 Maii
quidam clis
Fanensis

3 xi Maji... pateat... quod Dominicus Joannini, olim de Faventia et nunc habitator Fani, veniens in ecclesiam B. Francisci civitatis S. Angeli-papalis, coram tumulo et corpore B. Joagnoli de d. civitate, et coram Fr. Stephano de d. civitate, de Ordine S. Francisci, conventuali loci d. ecclesiæ, ejus sacramento corporaliter præstito in manibus mei Notarii dixit : Quod dum, jam sunt quatuor anni vel quasi, pateretur febrem immensam et dolorem capitis acutum in d. civitate Fani, ex devotione quam habebat in d. B. Joagnolo, vovit se d. B. Joagnolo quod dignaretur ipsum Dominicum liberare : et quod veniret ad d. civitatem S. Angeli ad d. ecclesiam, ad visitandum corpus ipsius Beati : et offerret ad tumulum ipsius Beati unum caput cere pulchrum. Et d. voto facto, d. Dominicus statim cœpit quiescere et dormire : et sic quiescendo visum fuit sibi, quod quidam auferret eidem caput de capite : et statim se excitavit, et sentivit se liberatum a febre et dolore capitis. Et coram d. Fratre, quia idem Dominicus non potuit tunc habere aliquam imaginem capitis cere in d. civitate S. Angeli, dedit et obtulit ad dictum tumulum denarios, pro valore dicti capitis, ut dixerunt Fr. Stephanus et Dominicus prædictus, rogans etc.

B

10 Decemb.
Angelopolita
nus olim
Calliensis de
suo filiolo

4 Die x mensis Decembris.... pateat,..... quod Antonius Circoli Rigusii de civitate S. Angeli-Papali et quarterio S. Augustini, veniens in ecclesiam S. Francisci de d. civitate, personaliter præsentavit Paulum ejus natum, ætatis quatuor annorum vel quasi, sanum et lætum : et ibidem in præsentia venerabilium virorum FF. Stephani et Aseanii, Vicarii loci d. ecclesiæ de civitate præd. et multorum aliorum Fratrum et hominum de d. civitate ibidem congregatorum, spoliavit eundem Paulum de omnibus pannis et calceamentis, quæ circa dorsum puer præd. habebat : ipsaque ac quandam candelam cere accensam longitudinis stature d. pueri obtulit, et dimisit, in honorem corporis d. Beati : et suo juramento corporaliter in manibus mei Notarii infrascripti præstito, tamquam publica personæ, verbo receptibili dixit : Quod dum ejus natus suprad. de mense Novembri proxime præterito pateretur morbo mortalis epidemiæ, tunc concurrentis in hujusmodi civitate, videlicet tribus anguinibus, uno videlicet ex utraque parte pectinis, et alio in corpore ipsius, ac etiam febre acutissima ; et in extremis laboraret, taliter quod nullatenus sperabat ipsum ex hoc evadere ; ex afflictione maxima, qua Antonius prælibatus Beato præd. dum in humanis agebat, tamquam vicino ipsius Antonii et amico, ac propter ejusdem Beati bona ac sancta opera, et miracula post ejus migrationem, in redocentibus se cum devotione ad eundem palam ostensa, se cordialiter et affectuose reduxit ad Beatum præd. et humiliter supplicando dixit hæc verba, videlicet, Beate Joannes, te deprecor, ut hunc natum meum a pestifero morbo præd. et ne ex ipso moriatur liberare digneris : quoniam promitto tibi quod ipso liberato, coram tuo corpore ad ecclesiam præd. ipsum personaliter præsentabo, et ibidem in tui reverentiam cunctis videre volentibus spoliabo, et ejus pannos, calceamenta et unam candelam cere longitudinis stature prædicti offeram et dimittam. Hisque dictis paululum stando, puer visibiliter cœpit convalescere, et febris cessare : et inde ad tres dies tunc sequentes dicti duo anguines pectinis a se ipsis

qui tres
pestiferos
anthracis
habuerat,

C

aperuere, aliusque in corpore existens evanuit : et de die in diem convaleuit taliter, quod ipsum ut supra præsentavit. Et ut de hujusmodi vero miraculo perpetua mentio habeatur idem Antonius rogavit me Notarium infrascriptum, quatenus publicum de præmissis conficerem documentum.

5 Die xii mensis Augusti... Pateat... quod Fr. Guilielmus Joannis Tavernarii de terra Mondæ Ducatus Valentiniensis, veniens in ecclesiam S. Francisci de Callio, coram tumulo B. Joagnoli de Callio, ante præsentiam Fr. Joannis Massii, et Fr. Aseanii Batis de Callio, conventualium loci d. ecclesiæ, ejus juramento præstito in manibus mei Notarii infrascripti, sponte et cum magna reverentia dixit, quod dum pateretur febrem quartanam in ejus persona, per annum jam proxime elapsam ; et de mense Julii proxime præteriti appulisset in d. civitate Callii, ipso tunc emte Assisium ad B. Franciscum ; audita fama B. Joagnoli prædicti, cum devotione maxima se vovit d. Beato, ipso Fr. Guilielmo tunc patiente febrem præd. et dixit quod rogavit d. Beatum, quod supplicaret Jesu Christo, quod dignaretur ipsum Fr. Guilielmum liberare a febre præd. et si hanc gratiam reciperet, quod de Assisio rediret Callium, ad corpus d. Beati visitandum, peregrinando in reverentiam ipsius Beati ; et offerret sibi ad ejus tumulum unam candelam cere, et valoris sex denariorum. Et d. voto facto, tunc intravit d. ecclesiam, et orationes suas fecit ante tumulum et corpus d. Beati : et statim sentivit se convalescere, et ab illa hora in antea ipsam febrem idem Fr. Guilielmus passus non fuit. Et deinde discessit Assisium ad B. Franciscum : et exinde rediens venit in d. civitatem Callii in d. ecclesiam coram d. tumulo et corpore B. Joagnoli, ante præsentiam dictorum Fratrum : et cum maxima reverentia et devotione revelavit prædicta, et obtulit ante d. tumulum unam candelam cere valoris sex denariorum.

12 Aug. Fr.
Guilielmus
a quartana
liberatus

D

6 Die xxv mensis Aprilis... Pateat... quod Christophorus Petri de castro Honesti, comitatus civitatis S. Angeli-Papalis, et D. Cecchia, uxor quondam Angeli de d. castro, venientes personaliter ad ecclesiam S. Francisci de d. civitate, coram tumulo et corpore B. Joagnoli de d. civitate, in d. ecclesia existente, se personaliter præsentaverunt, coram venerabilibus viris Fr. Antonio Baldachini de d. civitate Guardiano loci d. ecclesiæ, et Fr. Antonio Batis de d. civitate, conventuali d. loci : et eorum juramento corporaliter præstito dixerunt : Quod dum Christophorus pateretur febrem maximam et unum anguinem subtus sustellam dexteram et dolorem capitis, et esset in procinctu mortis, et diffusus esset a medico d. Domina venit ad d. Christophorum, et vovit ipsum Christophorum B. Joagnolo præd. quod dignaretur rogare D. N. Jesum Christum ut d. Christophorum liberaret a d. infirmitate. Et tunc d. Christophorus, intelligens verba præd. per d. Dominam prolata, se vovit ex cordo puro d. Beato, et obtulit se oblaturum d. Beato unum brachium cere : et d. Domina obtulit se daturum unum pannicellum pulchrum. Et statim d. Christophorus facto d. voto sentivit se convalescere : et ab illa hora in antea d. Christophorus de die in diem convaleuit et liberatus fuit inde ad paucos dies. Et pannicellum præd. quem d. Domina promiserat dedit et præsentavit ad tumulum et corpus Beati prælibati.

26 Aprilis
alius a peste.

F

Hactenus Instrumenta eo quo collecta, non quo facta sunt, ordine ; omnia præter primum spectantia ad annum MCCCXXIV, in quibus anguines dici pro pestiferis anthracibus, sustellam pro axilla clarum est.

DE B. BARTHOLOMÆO DE CERVERIIS

MARTYRE ORD. PRÆDICATORUM

SAVIGLIANI IN PEDEMONTIO.

ANNO
MCCCCLXVI

Ex inquisi-
toribus fidei
sanctitate clu-
ris,

tres Savigliani
quiescant,

quorum
unus Bar-
tholomæus

suam ipse
mortem præ-
dixit,

Fordæ Subalpinorum hæreticorum colluviei repri-
mendæ, in Pedemontio, Liguria, Lombardia,
atque Sabaudia, multam et fidelem operam
navavit sacre Ordo Prædicatorum, destitutus
ad loca varia, eorumdem veneno infecti, fidei Inquisi-
toribus; quorum varii variis locis et annis martyrii
lauream retulere, alii Confessorum gloria meruere per
multos in tam bona causa exantlatos labores. Hujusmodi
tres Heroes Saviglianum veneratur, in ecclesia S. Do-
minici venerabiliter compositos, et miraculis claros;
videlicet B. Antonium Pavum, B. Bartholomæum
de Cerveriis Martyres; et B. Aium, ex claris-
sima Taparellorum familia genitum, Confessorem:
quorum sepulcra istius ac vicinorum locorum incolæ de-
votè visitant, propter miraculorum famam, quibus vivi
mortuique feruntur cloruisse. De his ut distinctius cla-
riusque possemus agere, Augustum Taurinorum varias
scripsimus litteras, Saviglianensis Conventus Priori
tradendas; quibus ut responderetur, non tantum per
Taurinensis Collegii Rectorem nostrum, sed etiam per
Taurinensem Inquisitorem Dominicanum, actum est
studiose; impetratum nihil: tantus est quorundam ho-
minum, licet religiosorum, torpor in procuranda Sanc-
torum, etiam domesticorum, gloria. Viderit ipse,
quomodo desilium istam suam excuset Ordini: nos sicut
ix Aprilis dedimus, historiam martyrii ab Antonio Pao
tolerati, qualem Mediolani reperimus in codicibus MSS.
Ambrosii Taegii; ita nunc ex iisdem damus, quod solum
possumus, passionem B. Bartholomæi. Eandem Italice
habet Michael Pius ex prædicto Taegio, parte 1, l. 3,
§, 38, et erroris redarguit Antonium Senensem in
Chronico, qui circa annum MCCXXX; et alios apud eum-
dem, qui circa MCCL, passum Bartholomæum existimant:
multo autem majoris exorbitantiæ accusat Castilionæum
qui paulo post mortem S. Dominici, obitum MCCXXI,
coronatum Bartholomæum credidit, et capitis abscis-
sione agonem suum finivisse: quæ omnia ex certiori
relatu corrumpunt; est autem talis.

2 Frater Bartholomæus de Cerveriis, ex conventu
Saviglianensi provincie Lombardie, ab hæreticis
interemptus pro defensione fidei catholice, marty-
rium subiit anno Domini MCCCCLXVI, xi Kal. Maji.
Hic fuit Magister in Theologia, preclarus vita,
sanctus fama, et opinione clarus: prædicator fer-
ventissimus, hæreticæ pravitate Inquisitor invictus,
Catholicæ fidei defensor strenuus, et hæreticorum
expugnator acerrimus. Hic Beatus mortem suam
prævidit et prædixit. Nam cum Cerverias pro exe-
quenda inquisitione, sibi auctoritate Apostolica
commissa contra hæreticos, pergere deberet, Fr.
Christophoro Caramaniensi diligenter et devote con-
fessus est, et post confessionem talia ei dixit verba:
Ego vocor Fr. Bartholomæus de Cerveris, et tamen
numquam Cerveriis fui: nunc vero illuc iturus sum
pro Inquisitionis officio, et ibidem moriens vitam
finiam: quod et factum est. Nam cum ex Brayda
per dimidium fere milliare prope Cerverias cum
duobus sociis, videlicet Fr. Joanne Boscato et Fr.
Joanne Petro de Richardis veniret; quinque hære-
tici, diaboli membra, eos aggressi sunt: ex quibus
duo beatum virum in ventre cum lanceis, in modum
crucis, transfixerunt; ipso libenter et voluntarie
pro fide Catholica martyrium suscipiente, nulloque
modo se defendente. Fr. Joannes, socius ejus, fuit

in spatula et coxa graviter vulneratur, tandemque
evasit: Fr. vero Joannes Petrus in totum illiesus
evasit. Ex corpore autem sancti Martyris in hora
mortis sanguis non exivit, donec venirent Fratres
sui Conventus in ecclesiam Cerveriarum, ubi sacrum
corpus ejus repositum fuerat: et tunc immediate ex
ejus vulneribus maximi sanguinis emanaverunt ri-
vuli. In hora etiam passionis ejus, cum sol pene
occidisset, visus est a populo Saviglianensi alius sol
versus Cerverias, ubi Beatus vir martyrium passus
est. In loco etiam ubi expiravit, nux postmodum
orta est, quæ ramos omnes et folia in modum crucis,
velut oliva produxit.

3 Multa et prope infinita ex post, sua oratione
fecit miracula: ex quibus unum, satis manifestum,
narrabimus. Decanus quidam de Savigliano, cum
in castro Summarippe de bosco incarceratus fuisset,
et ferreis compedibus vinctus, in dicto carcere haud
modico moratus fuisset tempore; memorque esset
huius sancti Martyris; votum rogit Deo et Beato
Martyri Bartholomæo, quod si ejus meritis ex præ-
dictis carceribus evaderet [cereum unum] ad ejus
sepulcrum apponere curaret. Mira res! nocte se-
quenti, cum esset quodammodo sopitus, extra
Summarippam in finibus dicti oppidi cum ferreis
compedibus se invenit: quas facilliter ex tibiis suis
amovens, venit Saviglianum, et ipsas compedes cum
ipso cereo promisso ad sancti Martyris tumulum
apponi fecit: et tam stupendum miraculum publi-
cari fecit, ad Dei laudem sancti Martyris gloriam
et honorem. Ipso namque die gaudium magnum in
castro memorato Savigliani factum est, cum campa-
narum sonitu et canticis spiritualibus.

4 Est etiam in ejusdem Taegii codicibus unum, cum
titulo Chronici scriptum, in quo fol. 289 inserta habetur
originalis narratio. Anno Domini 1466, die 21 Apri-
lis, Reverendus quondam Magister Bartholomæus
de Cerveriis, hæreticorum Inquisitor fuit interfectus
prope Cerverias, videlicet a Joanne Paridon, Andrea
Jayme, Francisco Conaza, Michael Morella, et uno
alio de Cerveriis, hæreticis. Cetera pene verbatim
sequuntur ut supra retulimus: ad quæ nihil aliud ad-
dendum occurrit, quam quod Cerveriarum locus, pagus
sit Sturæ flumini adjacens, sexto septimove a Savigliano
versus Orientem milliario, vulgo Cervire dictus: cui ad
septentrionem colliculus adjacet et in eo pagus seu
castrum, Bra dictum in topographicis tabulis, hic
autem Brayda. Summa ripa de Bosco, ubi miraculum
contigit, Savigliano versus Astensem urbem cuncti occur-
rit milliario circiter decimo; ac deinde alterius ejusdem
nominis castrum, a vicino ipsi loco cognominatum de
Perno. Sed memoratu et laude dignum imprimis est
ipsum Saviglianum, inter Muiram et Maleam fluvio-
los, qui istuc sese Pado miscent, ubi medium fere inter-
vallum est Taurinum inter et Saviglianum, passuum
millia vir plura quam viginti distantia. Est autem locus
situ tam commodus, ut illac transiens Carolus v cum
exercitu versus Provinciam, dixerit, numquam se
vidisse locum magis aptum ad quantumvis exercitum
alendum; et Dux Emmanuel Philibertus aliquando
in animum induxit, sedem suam ibi figere, urbem
provincie metropolim facere, uti in mirissima Pe-
demonti descriptione in Atlante Blaviano legitur.

5 Corpus Savigliani jacet religiose conditus sub quo-
dam

in qua varia
prodigia ac-
cidere:

eo invocato
liberatur
captivus.

Passus est
anno 1466

prope Cerve-
rias,

et sepultus
Savigliani

AUCTORE D. P.
sub altari
sub quo et B
Aymus.

A dam altari : sub quo etiam honoratur corpus B. Aymi Tapparelli, incertum quo die aut anno defuncti : qui cum B. Antonii Pavi translationem curaverit, credibile est fuisse ipsius conventus Priorem ; circa finem seculi XIV aut XV initium, Laudat eum Michael Pius a summa vitæ austeritate, et imaginem pluribus Pedemontii locis sic pingi ait, ut radiis caput cinctus, crucifixum dextera,

sinistra librum teneat, eum scilicet quem, jacens in D feretro, adeo arcte strinxit compressa manu, ut eum non dimiserit quantavis adhiberetur violentia. Inter miracula ejus nominatur, quod mulieri, cujus lacte ex medicorum imperio fuerat in decrepita ætate usus, exulceratam et omnino resecandam mamillam curaverit pie invocatus post mortem.

ADDENDA ET EMENDANDA

AD SECUNDUM TOMUM APRILIS.

AD DIEM XI.

NOT. 1

Pag. 2 col. 1 circa medium; ante Didymum, adde S. Principini Martyris translatio ad Silviniacense monasterium, cum Reliquiis Sanctorum Leodegarii, Majoli et Odilons, celebratur a Saussayo in Martyrol. Gallicano. Necdum comperimus quis hic Principinus sit, unde nec de eo plus dicere possumus, quam xviii Martii, ubi inter Prætermissos retulimus et pro xi Aprilis, per errorem notavimus xviii.

DE S. LEONE PAPA I

NOT. 2

B Pag. 22 Annot. f sic ordire. Hoc loco sequebatur imago: quæ si comparetur cum descriptione præcedenti, apparet delineatorem Romanum aliquam carnositatis speciem faciei pedibusque dedisse: et hunc errorem non correxit sed auxit sculptor Belga; cum præter intentionem nostram, reddidit speciem etiam quam in Romana delineatione erat perfectiorem, non tantum in facie et pedibus, sed etiam in cruribus; quas simplicissimis lineolis designatas acceperat: deinde ex spinula, quæ in medio pectoris jacebat, et lineola unica fuerat exprimenda, fecit crucem. Erunt igitur mutanda hæc omnia, si quando iterum excudatur hæc imago, et exigenda saltem ad fidem originalis delineationis: in qua cum supra brachium dextrum expresse notetur crucula † velut reliqua ab extrema parte pallii ad cingulum usque dependentis; miramur nullam ejus factam in scripta relatione mentionem.

DE S. BARSANUPHIO

NOT. 3

C Pag. 24 num. n Indicatur aliquid ad Acta S. Alberti Hierosolymitani inveniendum de Vita vulgata S. Angeli Carmelitæ, prout scilicet ea Acta erant, quando undecimus dies imprimebatur: nam uno fere eodemque tempore sub triplici prælo trium simul tomorum procedebat impressio. Sed quia prius quam usque ad octavum diem procederet primus tomus, placuit totum nostrum in isto S. Alberto commentarium reformare, et multa omittere quæ tali loco videbantur posse præteriri; inter cetera omissus fuit etiam locus iste de Vita S. Angeli, dilatus in Maium. Ergo expunguntur hic sex lineæ eo pertinentes; et post lineam 14, omissis inter mediis, subjungantur cetera incipiendo a lin. 20 hoc modo, ubi dissimulationi diuturniori nulla amplius relinquatur excusatio. Quod cum facimus etc.

NOT. 4

Vita fingitur
Græce scri-
pta a Jose-
pho discipulo

Pag. 24 ante cap. 3 hæc addantur.
His ita digestis venit in manus nostras, nescio ex quo Gallicano MS. ad R. P. Lucam Acherum missa Vita S. Barsanorii Abbatis pro xiii Septembris; et ab eo nobis donata, utpote ad Sanctorum Benedictinorum Acta, quibus colligendis intendebat, nihil faciens. Ad hujus caculum sic legebatur. Hæc historia, quam de vita et miraculis venerandi Patris Barsanorii, Joseph discipulus ipsius, stylo Græco edidit; [ea continet] quæ et ipse præseuti visu, utpote comes individuus, cuncta perspexerat, et postmodum de Argolicis commentariis in Latinum sermonem Marcus Christi servus transtulit. Tempore autem elapso, quidam ab oriente venerabilis vitæ monachus, Adriatici maris transmissio æquore, usque ab urbem Oriæ, cui beate memoriæ Præsul Theodosius eo tempore Aprilis T. II

præsidebat, pervenit; ferens secum reliquiarum venerandi Patris non ignobilem thesaurum, quod Episcopo per nuntium maturius intimare curavit. Lætus Episcopus insperatæ rei nuntio, sumpta secum Cleri et plebis multitudine, obviam processit cum crucibus, cereis, et omni solenni ornatu: exultantibus turbis, ac velut quondam Hebræorum pueris conclamantibus in occursum Salvatoris. Assumens itaque venerandus Præsul sacras Reliquias, et super adstantem Clerum elevans, benedixit Clerum et populum. Erat ab antiquo basilica, divinis cultibus dicata ante portam civitatis, quæ ab incolis Hebræa vocabatur, arcta quidem, sed interim grata sedes pignoribus sanctis. In hac pretiosum thesaurum vir providus locavit, velut quoddam præsidium ac munimentum urbis, et quasi quoddam antemurale ad repellendas hostiles incursiones et insidias spirituales. Quo in loco postmodum amplificatis ædificiis, monasterium maximi ambitus et mirabilis pulcritudinis fundavit; terrisque et possessionibus, in eum [Deo et Sancto] famulantium maxime dotavit: in quo, B. Barsanorii meritis adjuvantibus, divina præstantur beneficia, ad laudem et honorem Dei Patris et Salvatoris nostri Jesu Christi.

corpus in
pomerio col-
locatum,
ibique fun-
datum cano-
bium.

diversitas
MSS. Bode-
censis

De corporis Translatione plenius ngemus capite sequenti; de historia per Josephum, ut præfertur, scripta, et per Marcum Latine reddita, noto, rem fere eandem esse quæ est in MS. Bodecensi, sed ordine prorsus alio deductam: Bodecense enim in rebus narrandis ordinem sequitur temporis, priusque exponit, quomodo Barsanofius (sic enim appellat) parentibus mortuis cum Ammonio et Achario, divinitus sibi additis, ad loca sancta peregrinatus, ibi invenerit sanctam senem Marcellum, a quo monachus et Abbas consecratus, alios duos Josephum et Theodorum asciverit; atque ita quinque simul interiorem Ægypti eremum, itinere durum quadraginta petierint, ubi post quadraginta annos quassierit inveneritque eos B. Siridus, secumque reduxerit in Palæstinam ad canobium suum, itinere dierum viginti. Interim suscitata persecutionem a Justiniano, ad quem rogatu Theodori Archiepiscopi Hierosolymitani legationem suscipiens Barsanofius, cum Georgio Archidiacono et Theodoro ac Constantino Presbyteris, duodecimo itineris die pervenerit ad urbem Galatiam: ubi in domo Episcopi Athanasii miraculo onnonæ penuriam levarit, tum ad vicinam loco Antiochiam navi conscensa pervenerit Constantinopolim; indeque rebus ex sententia peractis Hierosolymam regressus, post visitatam Bethleem, resederit in Gethsemani; et Sacramentis a Theoctisto ad mortem communitus, ad Calvariam abierit, istic a discipulo Joanne in præparato ad id sepulcro tumulandus, quod factum, cum xiii Septembris expirasset.

F

Hæc summa Vita in MS. Bodecensi: ast ea quam sub Josephi nomine huberi dirimus, narrationem exorditur a Justiniani persecutione, sub Archiepiscopo Theodoro Palæstiniis nuntiata, sicut ea Barsanorio cuidam fuerat præmonstrata a Christo, in discissa tunica sese ostendente. De S. Petro Alexandrino, Arianum schisma prædicente, id scimus; hic vero de Barsanorio idipsum dicatur scriptum reliquisse Patres) hic autem Barsanofius dicitur fuisse Ægyptius, ex villa Petodi matre Eulampia; et habuisse sorores, Theoctistam ac Julianam: cujus fama illectus ipse Joseph, cum sociis Theodoro, Ammonio, Moyse, Acatio, Leontio, ab eodem secum familiaris agente intellexerit, quomodo, rejecta

et Gallicani;

A quam mater offerebat conjugii opportunitate, cum sociis Ammonia et Achaio, Marcellum, ex eremo ad se directum, secutus sit in Terram sanctam. Tunc idem Joseph narratum sibi ab eo dicit, quam sancto sine parentes sui obierint, et quomodo dictos duos socios ex Britannia advectos divinitus agnoverit, ipsumque Josephum tandem invitavit ut secum recederet in eremum : itoque arduis qui in loco priori remansuri erant Fratribus, venisse ad cavabium Enage, cui praeerat Sirinus, ubi inter alios erat quidam Joannes, olim Barsanorii discipulus. Hic vero Barsanorii precibus impetratam qua toto anno caruerant pluviam, et praefectum Fratribus quemdam Antiochenum Dorotheum, ut cum Abbate Sirino in vicina eremo solitarius viveret aliquandiu, donec ad Calvariam visitandam digressurus a Sirino, praedixit morbum Marii, ad persecutionem exercendam venientis; ultroque se offerens ad Palatium ire, in itinere Antiochiam versus, quod unius diei fuerit, triginta novum agrotos sibi oblato curavit; et in Antiochena quadam villa Galasia diverterit ad Episcopum Athanasium, panes apud eum multiplicavit, ac denique Byzantium impulsus Justinianum converterit ad poenitentiam et reparationem male actorum; moxque regressus in Palestinam, Praefecto urbis Antiochenae exhibuerit rescriptum Imperatoris ad relaxationem Sanctorum captivorum, et tandem Hierosolimam regressus, obierit ut supra dictum est.

et utriusque communia errata.

Absunt quidem ab hac Vita enormia illa itinerum spatia, quae in Bodecensi assignantur : sed tamen inducere non possumus animum, ut ipsi fidem aliquam habeamus, quamdiu Theodori Archiepiscopi Hierosolymitani et Justiniani Imperatoris conjuncta tempora, manifestam faciunt imposturam ejus, qui primus vitam composuit, Josephi discipuli personam mentitus : quidni enim timeamus, ne totam historiam simili fide conscripserit aut potius confinxerit? Alias si auctor non studiose mendax, aliquot seculis post obitum Sancti, scripsisset quae majorum traditione exceperat; nonnulla temporum rerumque confusio, decursu temporum facillime obrepere solita hujusmodi scriptionibus, ignosci potuisset; et verosimiliter credi, Barsanorium seu Barsanophilum aliquem Aegyptium, a Gazensi, de qua Evagrius, diversum, et in Hierosolymitana eremo monachum, aliquid operae non prorsus inutiliter posuisse apud Justinianum pro sublevandis Palaestinis orthodoxis; et si non cum tam amplo quam describitur fructu; idque etiam evaderet verosimilius, quando inveniretur monasterium Enage, hic nominatum, revera fuisse in Palaestina aut Syria.

AD DIEM XII.

C

NOT. 5

Pag. 72 num. 3 adde : Denique in Diario Reliquiarum, in Metropolitana ecclesia Pragensi asservatarum, notatur S. Zenonis Episcopi frustum insigne, allatum per Carolum Imperatorem anno MCCCLXX.

AD DIEM XIV.

NOT. 6

Pag. 208 ante § 2 adde. Ab hac translatione oportet reservatas fuisse duas insignes partes Sanctorum Tiburtii et Valeriani, quarum meminit Diarium Pragense ad hunc diem, ut quae fuerint allatae Roma per Carolum Imperatorem, anno MCCCLXX, si vere horum Martyrum reliquiae sunt : quod ex ipsis donationum tabulis certius discere optaremus.

NOT. 7

Pag. 212 post num. 6 adde. Pragae in Metropolitana S. Viti ecclesia, inter plurimas istic coacervatas reliquias, alienius S. Proculi Martyris dens et particula asservatur; per Carolum Imperatorem allata ex Italia; uti indicatur in Diario istius ecclesiae praecitata : sed nescio quo fundamento praesumatur, Reliquias hasce Interamnensis Proculi esse.

DE S. BENEDICTO AVENION.

Pag. 263 post num. 39 subjunge de tertia corporis sancti Translatione, recentissime facta, relationem ex Gallico Latine redditam.

40 Cum S. Benedicti corpus anno MDCLXX, ex sua supra pontem capella, delatum ad ecclesiam Hospitalis, et anno MDCLXXII die III in locum priorem esset relatum; non desponderunt animum Patres Coelestini Avenionenses, sed tanta instantia egerunt per praecipuae dignitatis atque auctoritatis viros apud Majestatem Regiam, ut denum expresserint gratiam desideratam : nam etiam exhibuerunt libellum supplicem nomine Consulum Avenionensium, quo petebant, ut Rex dignaretur aliquem intra urbem locum designare, in quo praedictum corpus deponeretur. His ergo rescribens Rex, ita annuit postulatis, ut nollet alium locum sumi quam ecclesiam regii sui Coelestinorum monasterii, usque dum refecto ponte tuta et secunda foret capella Sancti. Et tunc coeptus fieri apparatus, ut quam sollemnissima pompa ea Translatio perageretur; et de mandato D. Hyacinthi Libelli Avenionensis Archiepiscopi electus dies XXVI Martii, cum feria secunda Paschali concurrens, anno MDCLXXIV. Tum vero summo mane accessit ipse ad capellam Pontis, et coram Episcopo Arausionensi, Vicario, Consulibus urbis et Rectoribus Hospitalis, sexque delectis e Nobilitate viris, e tumba efferré corpus jussit; cognoscique ipsum esse quod illuc antea relatum et in ea tumba fuerat collocatum; Processum verbalet de re tota conscribentibus officialibus ad id vocatis.

Cœlestini Avenionenses transferendi ad se corporis impetrant facultatem :

quod an. 1674, 26 Martii,

E

41 Post meridiem ad Processionem generalem in aedem metropolitancam convenerunt omnes civiles et ecclesiastici ordines, quos Archiepiscopus recta ad Pontem ire jussit, subsequens ipse cum Arausionensi Episcopo totoque Capitulo suo. Ordo supplicantium et a Ponte redeuntium hic fuit. Tubicines agmen universum ducentes, sequebantur pueri fere infiniti, vexilla, imagine Sancti notata portantes : tum alii circiter certum duodennes pastoritio habitu, quorum ultimus ipsum representans Sanctum, grandis lapidis speciem subvectabat humeris. Reliquus ordo Confraternitatum civilium, Religiosarum Communitatum, et Collegiorum Canonicalium eo modo processit, quo in aliis ejusmodi processionibus fieri solet : sed notabilis fuit et solito major numerus spectabilium virorum, faces nudo vertice ferentium; post quos et Cathedralis ecclesiae Canonicos, per octo Presbyteros linteatos et quatuor Canonicos pluvialibus indutos, portabatur feretrum S. Benedicti, sub divite umbella sex hastarum, per Praepositum, Vicarium, atque Consules delatarum incensantibus continuo Coelestinis duobus, et aliis duodecim faces gestantibus circum venerabile pignus. Archiepiscopo vero Avenionensi et Episcopo Arausionensi, in ornatu Pontificali, cum assistentium cuique ministrorum ordine subsequentibus; praesidario vero milite applaudente festivis bombardarum et mortariolorum explosionibus, et campanis tota urbe consonantibus, ad ingressum sancti corporis in urbem.

cum solenni processione factum,

F

42 Inter procedendum deposita est sacra sarcina ad veterem portam Ferrutiam, ubi blasphemantes redarguens Sanctus, alapam olim retulit, super ornatissimo altari : ingredientibus vero Coelestinorum ecclesiam, magnificentissime ornatam, occurrit Prior P. Carolus Guillet, cum suis Religiosis pluvialia indutis : et corpori supra aram principem per eos locato incensum obtulit Archiepiscopus, atque post decantatam de communi Confessoris non Pontificis Antiphonam, Similabo, cum versiculo, succinens

quam secuta corporis collocatio honorifica,

Orationem,

A Orationem, Adesto Domine, imposuit finem festivitati istius diei, populo benedicens cum Venerabili: cum prius tamen sanctum corpus collocasset in armario, ad id præparato ex latere altaris, quod erat in sacello. Sancti nomen gesturo deinceps; et armarium crate ferrea obserasset sub triplici clave, quarum unam sibi retinuit, alteram Consulibus tradidit, et tertiam P. Priori. Obtenditur nihilominus eidem crati ostium cypressinum, cujus clavis penes Sacristam remanet, ut satisfacere possit eorum desiderio, qui pie expetunt sanctum corpus vel per obtentam cratem spectare. Fuerunt eo die plura quam viginti millia peregrinorum Avenione numerata, quorum aliqui a leucis viginti et amplius per circuitum confluerant.

et solennitas
per octavam
continuata,

43 Postera die, quamvis tertia feria Paschalis esset, tamen sacrum de Sancto Archiepiscopus cecinit una cum Capitulo suo; atque post prandium Vesperas, quibus successit panegyricus sermo: quales item reliquis per octavam diebus ab invitatis ex omni ordine præstantissimis oratoribus dicti sunt, subsequente semper benedictione populi cum Venerabili: similiter Capitula Canonicalia, suo quæque die infra Octavam Missas Vesperasque cecinere: Dominus autem Vicelegatus sæpius ad visitationem sacri corporis accessit; Archiepiscopus autem Avenionensis, audito postremo Panegyrico, solennitatem conclusit octavæ diei, suis ipse manibus populo benedicens cum Venerabili. Quot votivæ missæ per eandem octavam in eadem ecclesia dictæ sint, quantus cereorum numerus, quanta anathematum propter petita acceptave beneficia oblatores varietas, grave esset minutim explicare: satis sit dicere, nihil fuisse prætermisum quod hujus Translationis actum potuisset facere quam ornatissimum. Quam magnifico autem apparatu resplenduerit ecclesia Cælestinorum, non est explicabile verbis; unum consideratione præcipua dignum hic non omisero, requiescere in eadem ecclesia corpus B. Petri Luxemburgii Cardinalis, qui quam fuerit S. Benedicto devotus, indicat hæc precatiuncula, inter varias precum formas per ipsum descripta, Sanctissime Benedicte et gregis pastor inclyte, perduc me ad vitam rectam et ad regionem sanctam. Amen.

NOT. 9.

Pag. 300 post Annot. c adde, aut potius retineatur præpositio ver, quæ idem valet quod Latinis re; ita ut significetur iterata humectatio, per quam coloribus novus splendor additur.

AD DIEM XV.

C

Pag. 368 col. 1 ante medium, ad ea quæ ibi notantur de Cæsare de Bus, adde.

NOT. 10

B. P. Cæsaris de Bus cultus Avenione.

Vita extat scripta a variis, quorum novissimus Jacobus Bauvais, in ea quam Parisiis vulgavit anno 1642, continuo appellat Beatum Potrem. Corpus (ut nobis Avenione scriptum nuperrime) prorsus integrum et incorruptum, ac Sacerdotali ornatum habitu, conspicitur in arca cypressina per transparentes crystallos, in una capellarum ecclesiæ dictæ S. Joannis antiqui, qua Patres istius Congregationis utuntur: ubi ante illud continuo ardent complures lampades, et parietes toti conteguntur votivis tabellis, item croceis, figurisque ex argento et cera, facibusque et candelis ex voto oblatis, propter receptas speratasque gratias: quarum multæ valde illustres et miraculosæ narrantur, magnamque spem faciunt obtinendæ Beatificationis, ad quam ut omnis adhiberetur conatus decrevere Patres in suo generali Capitulo Parisiis anno 1673. Ipso autem die mortis, xv Aprilis, ornantur albis paramentis altaria, et sacra dicuntur de Trinitate, institutumque est jam

inde ab anno 1643, ut eodem die solennis habeatur panegyricus, per aliquem ex præstantioribus Concionatoribus: et ea solennitas toto continuatur octiduo, cum maximo affluxu Avenionensium. Quæ si ob immemorabili facta tempore niterentur privilegio, præscriptionis diuturnæ, focerent haud dubie, ut locus eidem inter Beatos daretur in hoc opere: nunc, cum ipse primum anno 1607 obierit, adeoque intra terminos constitutionis Urbanianæ, speramus non ægre laturos Patres istos, si eadem ex consideratione ipsum prætermittamus, usque dum Apostolica super beatitudine et cultu sententia emanarit, ex qua similes nostræ Societatis aliorumque Ordinum viros, sanctitatis opinione claros aut etiam martyrio coronatos, et in loco sepulturæ nihilo minus veneratos, prætermittimus; optantes ut quam citissime debitus eorum sanctimonix honor decernatur ob ecclesiam, et ut processuum informativorum exempla nobiscum communicentur; ut quemadmodum in S. Francisco de Paula ejusmodi Processibus et authenticis instrumentis usi sumus, ita et circa illos possimus facere, quom primum id Sedes Romana permiserit.

Pag. 373 post num. 5 adde. In MSS. Martyrologiis Florentinis et alio ibi excuso notatur ad xv Martii, Passio SS. Olympiadis et Maximiani sub Decio Imperatore, quos apparet omnino hos eosdem esse, E nescio cur ad talem diem relatos.

NOT. 12.

AD DIEM XVI.

DE SS. MARTYRIBUS CÆSAR-AUGUSTANIS.

Pag. 406 col. 1 duæ primæ lineæ pristino et vero sensui ac lectioni restituantur hoc modo:

NOT. 13

Nec furor quisquam sine laude nostrum

Cessit, aut clari vacuus cruoris.

Sensus est enim, quod nulla transierit persecutio, qua aliquis Cæsar-Augustanorum sanguinem suum non fu-derit: et huic sensui consonat reliqua pars hujus strophe:

Martyrum semper numerus sub omni

Grandine crevit.

Hæc tam universalis assertio, de omni persecutione, quatenus vera sit aut probari possit (si de Neroniana aliisque e prioribus sermo sit) hic non inquiri: plura Martyria istius urbis vel scivisse Prudentius vel populi memoria celebrari potuerunt, quam quorum nunc habeatur notitia: interim inhærendum certæ et minime dubiæ locutioni Poetæ nostri, licet forte grandiori hyperbole usi: quare pag. 411, ubi de SS. Caio et Crematio agitur, expungi velim reprehensionem Tamayi, eo quod diversam a priori lectionem, seu verius conjecturam, secutus non sit: satis est, ejus alia circa eosdem Martyres asserta repudiari, quæ non ex Prudentio, sed ex suo hausit cerebro. Deleantur ergo in columna 2 lineæ 9, 10, 11, 12.

F

Porro pro historia Passionis, quam ex MS. Longipontano dedimus, reponatur alia, missa Madrito a viro amplissimo et eruditissimo viro D. Joanne Luca Cortes; prout ea extensior multo, et primigenio stylo habebatur in ejusdem Domini magno et pervetusto codice membranaceo, sub hoc titulo: Passio Sanctorum innumerabilium Cæsaraugustanorum Martyrum, qui passi sunt sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, die iii Kalendas Novembris: ubi in Kalendas videtur poni, pro die iii mensis, haud novo mediæ ævi solæco. Transscripsit autem D. Joannes Lucas hæc Acta manu propria, Madriti, anno MDCLXXIV, ipsamet vi die mensis Novembris, qua Carolus secundus noster Rex maximus (quem Deus per secula multa incolumem feliciter et gloriose conservet) decimum tertium suæ ætatis annum complevit, et decimum quartum bono omine faustisque auspiciis ingressus est.

PASSIO

A

EX MS.

PASSIO

Ex MS. D. Joannis Lucæ Cortes.

Præ mili-
tum secula-
rium gestis

a

Præcorum mundialium gesta virorum, quorum obstinatio extitit irrumpere acies bellatorum, cruoremque effundere innoxium, suarum rite servantium jura terrarum tectaque vel claustra domorum, non solum Græcorum gymnasia concrepabant Philosophorum, sed etiam et Ethnicorum studia personarunt Latinorum. Celebritatem quippe nominiseorum tam monumenta a Historicorum, quam etiam libri concinunt Poetarum. Hinc, (ne fortasse peritura foret temporum prolixitate materies librorum diversorum) tabulis metallorum, marmoreorum scilicet aut æneorum, sculptos impresserunt apices litterarum. ut suorum civium triumphalia multarum laudum præconiis efferentes, in futuris retro generationibus eorum facta vel gesta scriptis transmitterent legenda, ne eorum, quoscunque labenti seculo dilexerunt, memoria funditus laberetur.

referenda
sunt Mar-
tyrum cer-
tamina,

B

2 Igitur si Gentiles ac sacrilegi homines, nihilo minus perituri, in eis qui perituri forent, aut fortasse post humanorum effusionem sanguinum horribili morte interiere, tanta ac talia oracula, veluti miracula conscripserunt, ut post eorum mortem quædam consolationis auspicia fungerentur: quid nos oportet actitare Christianos, de Christianis parentibus ortos, nisi ut militum Christi victoriis officia linguæ nostræ deserviant; et laudibus Imperatoris nostri, qui triumphali vexillo, ut acerrime contra hostem dimicarent et vincerent, suos Martyres perarmavit, resonent modulatis vocibus organa cordium nostrorum; quatenus dum Passionibus eorundem compatiendo adjungimur, orationibus ipsorum, Christo Domino opitulante, in mansionibus æternis associari mereamur. Nunc igitur ordinem acceptæ narrationis prosequens, ad ea gressu proprio percurram, quæ præcorum temporum fama, relatione Ethnicorum, ad nos usque delata sunt.

post edicta
Diocletiani
in Christianos

C

3 Temporibus Diocletiani et Maximiani Imperatorum, in mundi ambitu sacrilegarum institutionum jussa manarunt, ut conventus omnium Christianorum non solum de urbibus pelleretur, sed licentiam quisque potiretur eorum vitam persequendo necare: primo quidem ut multis blanditiis ac persuasionibus eorundem mentium intentionem ad culturas daemonum inclinarent; ac deinde, si nollent Imperialia jussa complere et diis ceremonias immolare, Christiani nominis religionem cum sectatoribus suis funditus extirparent. Illico turmæ satellitum complent Principum feralia jussa, et officiis diabolicis adsumptæ percurrunt apparitorum sævientium turmæ totius orbis spatia, veluti leonum catuli inedia necessitate eoacti, sanctorumque Martyrum corpora laniando corrumpunt. Sed quo atrocius eorum impietas sæviebat, eo Militum Christi religio ardentius accrescebat. Inter quos quidam eorum Signifer, cunctis admodum pestilentior, profanæ ac sacrilegæ mentis Datianus, ab eisdem impiissimis Imperatoribus, ut in Spaniam proficisceretur, Præsidis nomen indeptus est, quo mentis suæ rabies erga membra Christi ferocius desæviret.

savit in His-
pania Datia-
nus

4 Cum igitur Spaniæ provinciam properans attigisset, immanitatis ejus sævities latere non potuit, sed acerbitate suæ infaustæ crudelitatis, velut leo rabidus cœpit Christianos quoscunque perquirere eorumque corpora cruentis dentibus laniare. Sed Omnipotentis Domini actum est providentia, ut pro illustratione vel patrocinio nonnullarum urbium,

sacrilego spiritu, sacro altari sanctas hostias Christo Domino dedicaret; b quorum intercessione frequens Civibus gratia Domini proveniret. Cumque his sacrilegii fungeretur officiis, Cæsar-Augustanam ingrediens civitatem, diabolico perarmatus spiritu, insignem nobis Sanctum, Triumphatorem gloriosum, Vincentium Martyrem dedicavit: qui beatissimæ illustrationis apice, non solum Cæsar-Augustanam urbem, sed etiam Valentiam corporis sui decoravit insigni; ac deinde illustrium virorum decem et octo, vesanæ crudelitatis adspiratione, effudit sanguinem innocentem, scilicet

b
occidit S.
Vincentium

dein 18 hic
nominatos:

Quintiliani, c	Cassiani,
Matutini,	Publii,
Urbani,	Martialis,
Fausti,	Successi,
Felicis,	Januarii,
Primitivi,	Euvoti,
Cæciliani,	Obtati,
Frontoni,	Luperci, et
Apodemi,	Julii.

c

Addens etiam adhuc, copiosissimam martyrio, sacram Dei Virginem, gloriosam Engratiam, purpurei sanguinis sui rore conspersam.

et S. En-
gratiam:
E

5 Cum igitur sanctæ devotionis intentionem Christo Domino deditarum mentium Datianus vincere nequirit; sed pro amore Regis æterni sacri Milites sacrum libentius funderent sanguinem; ad aliarum artium argumenta consulens eum diabolus perarmavit. Denique advocatis (ut fert præcorum temporum haud dubia fama) suis satellitibus, turbulentis his verbis callidus serpens sui cordis propalavit insaniam. Nihil inquit, O milites Principum nostrorum, in hac certaminis acie laborando proficimus, nec fortitudinem Christianarum mentium ad deorum nostrorum culturam conlectere possumus; et dum cupimus eos atrocius sæviendo vincere, eorum victoriis affatim deservimus. Sit itaque occultum nostræ dispositionis consilium. Nullus vestrorum proditor aut propolator; nec quisquam eorum temporaneam, vel serotinam consilii nostri audiat dispositionem. Innumerabilis hæc multitudo Christianorum, quæ hujus civitatis ambitu continetur, consilio potius clandestino quam virtutis atrocitate perimenda est: quibus si sigillatim pro deorum nostrorum culturis, tormentorum genera inferre decrevimus, dum intentionem cordis eorum vincere nequimus, nobis potius, quam illis, periculorum exitium procuramus.

dolensque se
virtute supe-
rari,

6 Sed procurant officia præconantium totius ambitum civitatis, ut multitudo eorum, quæ ædificiorum parietibus oculitur, ab hac urbe quantocius propellatur; quasi concessa licentia liberalitatis d, ubi manendi laremque fovendi uniuscujusque voluntas extiterit; ita ut nullus religionis eorum, a dominis usque ad servos in mansuiculis hujus urbis reperiatur, nostro contubernio sociandus. Vos denique, commilitones nostri, ex armamentariis publicis arma proferte, ensibus bisacutis vestrorum compages humborum astringite, abditorum locorum latibula quantocius procurate, et contra inermem hostem bellaturi ex locis occultis subito prosilientes, eorum multitudinis aciem certatim obnare festinate, et quoscunque repereritis acutis ensibus obtruncate. Nos igitur portarum omnium aditus obserare præcipimus: ut si fortasse quisquam mucronis aufugiens aciem redire ad civitatem voluerit, omnia obsegrata reperiatur; gladio nihilominus periturus, qui ante ensis aciem extiterit fugitivus: et quos ad Deorum nostrorum nequimus inflectere cultum, nullus eorum, qui Christum colere maluit, supersit qui remaneat inultus.

F
statuit om-
nes sub fig-
mento liber-
tatis ex
urbe ejectos
mactare.
d

7 Denique perecurrunt Satellitum turmæ totius civitatis auspicia, præconum concrepantium reboant raucisona

Hi propere
egrediantur
portis,

A raucisona vocum officia; reserantur portarum Occidentalium claustra, gaudentque turbæ piorum utriusque sexus; catervatim prodeunt agmina populorum; senes vacillantia membra tremulis manibus baculis sustentare festinant, ne suorum *e* relinquuntur solatio Catholicorum; multitudo juvenum vel adolescentium suarum sponte aperta relinquunt claustra domorum; mulierum quoque sexus infirmior, fortiores animo quam imbecillitate, properat cum vagientium turmis infantium ac servulorum perstreptentium; ita ut crederes totius funditus migrare populum civitatis, ad spectaculum seculi furentis, sicut ait egregius Prædicator, Spectaculum facti sumus huic mundo, Angelis et hominibus. Quid multa? exiit omnis turba Christianorum lætantium videlicet ac canentium: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

quibus post
eos clausis,
cuncti occi-
duntur:

8 Itaque obserantur ab officiis portæ totius civitatis, ne quisquam eorum reperiret ingressum pietatis: ex occultis locis subito prosiliunt cunei armatorum, funestis ensibus impetunt turmas Christianorum, et veluti copiam magnæ multitudinis agnorum, ita prosternunt non resistens corpora Catholicorum; madefiuntur dæmonum spiculatores sanguine innocentium, crassantur cadaveribus mortuorum, et nec sic quoque satiantur crudelitate multimoda defunctorum. Tunc feralis ille ac tortuosissimus draco Datianus Præses præcepit multitudini Paganorum, ut ante totius civitatis conspectum congesta corpora occisorum, ignibus traderent: et ne fortasse quisquam procul aut prope in latibulis situs Christianorum sibimet raperet cineres Martyrum sanctorum, omnes diversorum criminum reos quos civitatis occulta ergastula retinebant, propere produci jussit a carceribus; eorumque capitibus amputatis, infausta corpora jussit Sanctorum corporibus sociari, et ita ignibus concremari. Cremantur venusta corpora Martyrum cum corporibus latronum parricidalium; capitis nostri, scilicet veri Dei et hominis, exemplum sequentes, qui inter duos latrones pro nostra salute noscitur crucifixus; justis nihilominus tribuens cœlestis Paradisi gaudia sempiterna, illis vero meritorum suorum supplicia nunquam finienda.

corpora cum
eorum
corporibus
cremantur.

Insultat Da-
tiano auctor
et Martyribus
plaudit;

9 Væ tibi minister diaboli, Datiane! non sufficit ad augmentum tuorum scelerum viventium meritis invidere, innocentium civium vitam, contra jussa legum extinguere, nisi hujus nefandi causam criminis addere procurares? Quid tibi profuit tantarum sævitias immanitatum? vel insaniens rabies istarum crudelitatum? Peremisti terræ civitatis plebem innocentem, et dedicasti populum civitatis nostræ Jerusalem semper cum Christo gaudentem. Nunc igitur justorum animæ in manu Dei sunt, et non tanget, illos tormentum mortis; teque retinent vinctum nunquam finiendorum infernallium ignium cruciatus: illi occisorum corporum suorum *f* receptionem magno opere præstolantur, ut inter reliquas Martyrum catervas duplici remuneratione coronentur; tu *g* coptum scelerati corporis tui tecum nullo modo vis recipere, ne duplici contritione, animæ scilicet et corporis, cum diabolo et angelis ejus æternis incendiis manciperis.

gratulantur
urbi Cæsar-
augustanæ

10 In cineres innumerabilium sanctorum Martyrum oculis nostris aspicientes, summa cum exultatione veneramur, eorumque triumphis lætantes compatiendo jungimur. Aulam denique ob Sanctorum honorem Omnipotenti Deo consecravimus, ut quibus tua sævitias nomen funditus maluit stirpare, Christianorum populus tripudiando non sinat eorum festis gaudiis associari. O felix, et nimium felix Cæsar-Augusta, Beatorum sanguine circuali-

ta, quæ tot millia Martyrum oblationes Domino dedicasti. Gaudeant igitur tecum totius mundi urbes pretioso Martyrum sanguine decoratæ: gaudeat denique ipsa caput gentium nobilissimarum urbium aurea Roma, quæ cum duobus magnis Christi consulis, Sanctis scilicet Apostolis Petro et Paulo, gestat innumerabilium Martyrum suaveulentium incrementa rosarum. Gaudeat etiam nobiscum totius Spaniæ regionis populi multitudo, secum gestans Christiani nominis dignitatem. Et licet nonnullarum urbium incolæ paucorum suffragiis Martyrum potiuntur, singulis videlicet, binis aut ternis forsitan et quaternis, tu copiosius exuberans innumerabilium Martyrum incrementis. Sed dum nostrorum Sanctorum festis adsociantur, qui paucorum Martyrum patrocinis perfruantur, et in merito nobiscum eorum contubernio potiuntur.

D
EX MS.
totique Hispaniæ:

11 Nos autem, quos presentium Sanctorum Martyrum meritis, fidei sanctæ Catholicæ unitas adsociavit, annuo eorum cursu festis atque triumphis congaudeamus, cum summa devotione excubias celebremus, ut eorum vitæ meritis participari mereamur. Exultemus in Domino, jubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem ejus in confessione et in Psalmis jubilemus ei. Quoniam nos populus ejus et oves gregis ejus; ut qui Sanctis Martyribus suis contulit victoriæ triumphum, nobis donare dignetur eorum imitari exemplum: et qui illis mansiones æthereas in sui regni præparavit potentia, nobis properam misericordiæ suæ tribuat indulgentiam, ut supernis mansionibus sortiri mereamur refrigeria sempiterna; concedente ipso Domino Jesu Christo qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

seque et suos
ad devotio-
nem excitans.

ANNOTATA.

a Storici dicuntur pro Historicis, uti infra Spania pro Hispania, stirpare pro extirpare.

b MS. dedicarent, quod Longipontanæ epitomes auctorem in sensum longe diversum abduxit.

c In duplici columna descriptos Martyres, describimus quo accepimus ordine: quidam sic legisse videntur, ut alternatim assumpti compositique, continuo ordine sic recitarentur S. Quintilianus, S. Cassianus etc.

d Mallem legere libertatis.

e Reliquantur, idest, destituantur: in MS. ecgrapho sic habebatur, Nervorum relinquuntur solatio Catholicorum.

f Ita lege pro deceptione, quod erat in ecgrapho nostro.

g Scriptum erat tu quoque scelerati corporis.

AD DIEM XVII.

Pag. 475 num. 7 lin. 6 post hæc verba, eo quod habeant caput integrum, expunctis sequentibus hæc substitue; allatum Roma ex Caticumbis per Minutium de Minutiis, Archiepiscopum Iadrensem et Burari Ducis Guilielmi Consiliarium intimum, anno MXXC, cum instrumento Romano, quod totum damus in Appendice ad xxii Aprilis, propter S. Caium, ejusque corpus pro majore parte simul translatus; ubi nominatur primo caput S. Aniceti Papæ Martyris.

NOT. 14

DE S. LANDRICO EP. AB.

Pag. 486 post num. 9 adde.

Ad ejusdem S. Landrici cultum spectat, sacellum elegans, haud longe ad oppidum Ilbordia, ad eum canalem quo Bruxellis Antuerpiam committatur: ibi enim ab omni retro memoria ager in collem elevatus erat, vulgo S. Landerici mons dictus, et vetus sacellum sub ejus

NOT. 15

A ejus nomine, insigni accolarum devotione celebre: qui locus cum pertineret ad jura familiae de Bejar, inter Antuerpienses veteres familias Equestris et Consularis, ratione amantissimæ ibidem domus seu castri feudalis Crayenhoven dicti, et tutelari curæ adm. R. D. Joannes de Bejar, nunc Gandavensis in ecclesia Cathedrali Canonici, esset commissus, dum adollescere unica ex fratre neptis eademque heres Anna Isabella de Bejar, modo nupta Illustri viri D. Petro de Coloma Baroni de Moriensart; is pro sua erga Sanctum pietate, præclare exornandam sacellum curavit: in cujus ora spectatur S. Landericus pius, cum gallo cucuriente ad latus, ex quadam ad nomen Crayenhoven allusione, fortasse ut loci a cucuritione dicti esse Patronus significetur nisi opinari velimus miraculum aliquod in ejusmodi ave patratum, cujus memoria nunc exciderit, ejusmodi, pictura occasionem dedisse majoribus.

AD DIEM XVIII.

NOT. 16

Pag. 519 col. 2 inter Prætermisos circa finem adde Maria de Incarnatione, laica Theresiana, Beata dicitur ab Arturo, in Martyrologio Gallicano. Amplum ejus elogium (sed inter Pios) habet Saussayus. Obiit anno 1618. Causa Beauficationis vertitur in Rota Romana, valdeque promota erat an. 1629 ad instantiam Reginæ Matris, quæ Pontesiar videm fabricari curabat insigne Mansoleum, ut nobis constat ex summaria Processus, fabricati auctoritate Rotomagensis Archiepiscopi, adeo ut pro relatione desuper facienda deputatus fuerit Cardinalis Mintus. Quid porro actum sit nescimus: optamus autem, ut per Apostolicæ Sedis sententiam nobis liceat, ejus Vitam in hujus operis Supplemento locare, ipsumque illum Processum quem dixi, eo quo alios dedimus modo digestum, vellemus interim accipere, ad posterorum nostrorum instructionem.

NOT. 17

Pag. 576 ad finem Capitis I adde, Desumpta sunt hæc ultima fere verbotenus ex Annalibus Hannoniæ Guilberti Guisii, ubi libri XI caput IX hunc præfert titulum: de quodam miraculo a S. Aya perpetrato, et recommendatione villæ Montensis.

NOT. 18

Pag. 583 ad commenturum ante Vitam S. Idesbaldi, addo, Henriquez et Bueclius primam Translationem factam anno MXXXIX, fastis suis inscripserunt IX Martii, ut ibi inter Prætermisos diximus.

AD DIEM XIX.

NOT. 19

Pag. 614 col. 2 post S. Elphegum, ponatur, S. Emma in Saxonia inferiori

NOT. 20

Pag. 641 post Acta S. Elphegi ante S. Leonem, ponantur sequentia.

DE SANCTA EMMA, IN SAXONIA INFERIORI.

UTICA
AN. XVI.
Nomen in-
corrupta
Werthinæ

Reverendus Dominus Adolphus Overham, Ordinis S. Benedicti monachus, quicum, Amstelodami Monumentorum Paderbornensium editionem curante, contracta, mihi amicitia fuit; postquam ad Principem suum Nihilsum rediit, et hujus Aprilis impressionem tendere ad finem mandavit, recordatus eorum quæ de S. Emma contuleramus aliquando, hanc ad me notitiam misit, Werthinæ ad Ruram, in monasterio Episcopali S. Ludgeri Episcopi, adservatur inter reliquias sacras manus incorrupta, cui addita membrana cum hac epigraphe: xiii Kalend. Maji obitus S. Emmæ ancillæ Christi. Ita ille, in Werthinensi monasterio multis annis versatus, ibidemque monachum, nisi fallor, professus: qui cum eadem oretenus mihi referret, meum inquisitum inter nos fuisse, quænam esse posset hæc

S. Emma, Werthinæ prorsus ignota. Mihi ea ipsa D ignorantia argumento fuit, ejusmodi reliquiam non tantum aliunde allatam esse; sed ipsam etiam citra testatam donationem, citra exceptionis celebritatem, pervenisse Werthinam, turbulento aliquo tempore, ac fortassis superiori primum seculo, cum in Saxonia inferiori sua deque versa religio est, per Lutheranorum et Calvinistarum invalescentes hæreses.

2 Visum etiam est notatu dignum, prædictam epigraphen, non ea conceptam forma, qua solent ejusmodi Sanctorum lipsana notari; sed quomodo vetustis ecclesiarum Martyrologiis inscribuntur nomina Sanctorum, eisdem magis propriarum; quando ea cum titulo Sanctitatis ex communi Nomenclatio in Martyrologium transferuntur. Cum igitur tunc forte sub prælo Blaviano versaretur primus dies Aprilis (sub eo enim inchoata mensis hujus impressio fuit, continuataque per sesquimensem, donec illius ibidem prossequendæ spem omnem abstulit funesta instructissimæ typographiæ conflagratio) omnium adverti ad Emmam Viduam, dicto die inter Prætermisos relatam, et ab Arturo cum titulo Beatae inscriptam sacro Gyacovo, tamquam genere, caritate, et pietate clarissimam Bremæ in Saxonia; et censui non absurdam fere conjecturam, qua opinaretur quispian, illius ipsam esse manum; nihilque ob stare quod alium diem notasset Arturus, quam qui indicatur in schedio manu juncto. Etenim, ut sæpe dixisse memini, auctor iste, tam in Gyacovo præfato quam in suo Martyrologio Franciscano, quotquot aliqua sanctitatis fama illustrium sive mulierum sive Franciscanorum reperit nomina, non expressis obitus cultusve diebus, ipsa quasi sortito distribuit per dies magis vacuos; atque ita fors tulit, ut Kalendæ Aprilis, a sanctis mulieribus non admodum instructæ, obtigerint Emmæ; de qua loquentem Krantzius libro 4 Metropolis cap. 26 ad ultimos Bezelini Archiepiscopi annos, Arturus legerat.

3 Locum Krantzii non describo, quia antiquior et potior nobis est Adamus, Bremensis Canonicus, qui eodem, quo Emma obiit, seculo Christi XI floruit, et historiæ suæ Ecclesiasticæ libro 2 cap. 60 ita scripsit: In diebus illis (scilicet circa annum MXLI, Bezelini Bremensis Archiepiscopi antepenultimum) nobilissima Senatrix Emma obiit, uxor quondam Lindgeri Comitissæ, et Soror Meginwerki Episcopi Padarburnensis, sed vidua jam per annos XL; quæ ingentem thesaurum quem habuit, totum fere pauperibus et ecclesiis dispersit: cujus corpus requiescit in Bremensi ecclesia, anima vero gaudet in cœlesti requie: quæ, dum adhuc viveret, Bremensi ecclesiæ cortem Stiplaga juxta Rhenum dedit: Lismona vero, nescio pro quo filia delicto, in partem cessit Imperatoris Conrad: pro qua re Gissa Regina eo tempore Breinam accedens multa bona fecit Fratribus, Ecclesiæ et omnibus indigenis: deinde Lismonam cum Archiepiscopo visitavit. Hæc Adamus, ad quæ dum prædictæ manus incorruptionem confere, ingeritur mihi cogitatio, quod sepulcrum Emmæ uno alterove seculo post reseratum, munificam ejus manum, reliquo corpore in cineres et ossa resolutum, integram exhibuerit; exindeque ea cepit coli ut Sancta et miraculis clarescere: quodque eadem manus seorsim reservata ad specialem venerationem, tandem aliquo publici motus turbine potius quam pacato consilio perlata sit Werthinam.

4 Adami verba in suum Chronicon Albertus Stadensis transtulit, duobus fere seculis Adamo junior, nec quidquam ultra curavit oddere, nequidem appellationem Sancti, Meginwerki debitam, ipsique etiam, ut opinamur, Emmæ. Krantzius de suo adjecit, quod Emmæ maritus patrem habuisset Hermannum, primum ejus familiæ Ducem, fratrem autem Bennonem: quæ tenebras potius quam lucem conferunt; cum ipsemet

cum titulo
Sanctæ et nota
diei

quem ignorans
Arturus
1 Aprilis
elegit,
E

pro ea quam
Bremie se-
pultam laudat
Adamus Brem.

ANIMADV.
PAP.

F

* an potius
illius

ex eoque
Albertus
Stadensis et
Krantzius.

libro

A libro 3 cap. 36 dicat, quod circa finem seculi x Hermannus Dux Saxonia finem vivendi fecit, relictis filiis Bennone et Hermannio: quorum alter, scilicet Benno, Ducatum, alter Comitatum tenuit. Sed forte Liudgerus Hermannii primogenitus fuit, adhuc vivente patre Comes dictus, atque ante eum sublatus e vivis; quippe cui uxor sua totis xl annis superfuit; atque ita nodus hic suam haberet solutionem.

Eadem S.
Meinweri
soror fuit

B Difficilior alius objicitur ex vita S. Meinweri, a Browero edita et nobis ab v Junii illustranda, in qua dicitur Meinweri pater Imadus, ad Rhenum in Trajectina ditone natus, uxorem duxisse de terra Saxonia, Athelam nomine, de qua processu temporis genuit Thiedericum et Meinwercum, Glismod et Azelam; ex quibus Azela sanctimonialium co-tui Eltenæ associatur, Glismod autem cujusdam nobilis Principis in Bajoaria matrimonio copulatur. Si hujus Vitæ auctor esset cum Adamo Bremensi comparandus, fateor difficillimus ac pene insolubilis nodus hic videretur. Sed Browerus initio Scholiorum ostendit, cum infra Meinweri ætatem longius amandandum; quod evidentioribus aliis, quam quibus utitur ipse argumentis, quæque eum duntaxat ad initium seculi xii retraderent, ostensuros aliquando nos puta. Et vero qui posset non aliquot post secula scripsisse videri, qui in referenda ipsa Sancti morte, pridie Pentecostes anno seculi xi quinquagesimo obita; adeo turpiter exerravit, ut, quoniam Idibus Junii S. Meinwercus colitur iisdem etiam obiisse crediderit; non animadvertens quod eo anno, juxta Pascholes cyclos, Pentecoste celebratum fuerit in Idus Junii: qui dies cum minime idoneus esset faciendis exequiis pridie defuncto Episcopo, dilatae sunt hæc usque in feriam in Pentecostalis hebdomadæ, in ipsas Idus cadentem: et sic ea annuo illius festo deinceps obligatae manserunt.

parum accurate scripta:

6 Talis igitur auctor, in re tam obvia sic hallucinatus, quid mirum si non omnes Meinweri Sorores expressit? Emmam vero ab ipso ignoratam minus etiam mirum foret, si præsumere libeat, ipsam, ex priori aliqua conjuge natam, nequaquam fuisse sororem germanam. Sed propter ejus, quem dixi, auctoris silentium, nihil

opus est illuc recurrere; ipsa autem curtis Stiplaga ad Rhenum, Bremensi donata ecclesiæ, argumento est ex Ultrajectina diocesi genus duxisse Emmam: ubi natus, uti dixi, Meinweri pater, multorum istic fundorum dominus, a quo istam Emma potuerit accepisse in dotem, cum pro portione hereditatis maternæ Lismonam in Saxonia ad Wirraham flumen possideret. Stiplagæ noracæ nuspiam nunc apparet, sed ejusdem terminationis viculus alius, ad veterem Rhenum inter Wourdam et Leydam via media, Kalslaga dictus: a qua verosimile est, non longe absuisse Stiplagam: ut solet sæpe vicinorum locorum commune nomen, quod Laga fuerit in nostro casu, præposito diverso genitivo vel adjectivo distingui. Atque hæc non tam asseverandi causa velim dicta existimari, quam ut Saxoniarum rerum curiosis occasio præbentur plura requirendi de Emma, vel una vel duabus; prout magis videbitur ex monumentis, forsitan adhuc inveniendis, probari.

AUCTORE D. P.

Stiplagam
donat Bremensi ecclesiæ.

AD DIEM XX

Pag. 742 col. 2 ante medium post Jacobum de Florentia et Stephanum a Borda, ex Arturo, ponantur etiam sequentes per incuriam typothetarum omitti. Franciscus Torallus, Mexici in ordine Minorum anno 1571, quod nomen habuere majoris vulgo sanctitatis; Matthæus de Castellione-Aretino, laicus. quos absque alia auctoritate invenias Beati titulo ornatos in jam dicto Martyrologio; quamvis alii tali titulo fere abstinere, et primum atque ultimos duos ipsum Ludovicus a Cruce, Bellacazari in Hispania. tempus quo vivere vetet Joanna Pacieca, Scalone in Apostolica consulto permiserit.

NOT. 21

E

AD DIEM XXI

Pag. 838 col. 2 dele lineas 9, 10, 11, superfluas.

NOT. 22

MENSIS APRILIS

EPHEMERIS

EX MAGNIS GRÆCORUM MENÆIS COLLECTA.

Πρώτη Ἀπριλλίου Μάρτα θάνατον, εὖχος ἐρήμου.
 Δευτερίη Τίτῳ ψυχὴν ὄνω νόος ἴσαν.
 Τριτὴν κατέλυσεν τρίτη ἐπὶ οὐμᾶ Θεοῦ.
 Ἀγαθόπους Θεοδόσῳ συνέδου γε τετάρτη.
 Πέμπτη Κλαυδίου κεφαλὴν τάμε χεὶρ φονέεσσα.
 Ψυχὴν Εὐτυχίου πόλην γε πόλιν ἄγειν ἔκτη.
 Ζωὴν δ' ἐκ βαναύσῳ Γεώργιος ἐδόμηκε εὔρεν.
 Ἑβδόμη οὐρανὸν γῆς Ηρωδίου οὐρανὸν ἵτορ.
 Φασγάνου σμῆ' ἑνάτη Εὐψυχίου ἔκτανε λαίμωρ.
 Φασγάνῳ δεκάτῃ ὁ Τερέντιος εὖρετο τέρμα.
 Χάλκεον ὑνδεκάτῃ βληθεὶς ἐλέγει Ἀντίπα εἰς βοῦν.
 Δωδεκάτῃ, Βασίλειε, ταχέϊα θύσσαο νεκρός.
 Ἀμφὶ τρίτηδεκάτῃ θάνατον Μαρτίνος πέρα Πόντου.

Κατέβηκε καὶ Κρήσκις πέμπτῃ δεκάτῃ πυρὶ λαύρῳ.
 Χιονίαν, Ἀγάπην ἑνδεκάτῃ κατέκυσσαν.
 Ἑβδόμη Συμεὼν δεκάτῃ ἀπὸ σὺγχῆς τμήθη.
 Ὀγδοάτῃ δεκάτῃ ποταμοῦ Σαββάν ἡνέκε βεῖθρον.
 Ἀμφ' ἑνάτῃ δεκάτῃ Θεοδώρῳ σταυρὸς ἀέθλος.
 Εἰκάδι σὺς Θεόδωρε λίπ' ὅσπερ θυμὸς ἀρήνωρ.
 Ἰαννουαρίου κάρην τάμον εἰκάδι πρώτῃ.
 Εἰκάδι δευτερίῃ Σακεύτῳ δὺμῶς ἐκρύψε.
 Ἦρε Γεωργίου εἰκάδι τριτῇ σὺγχῆς χαλκός.
 Εἰκάδι πνίξε Σαβάν ποταμοῦ ῥέος ἀμφὶ τετάρτῃ.
 Εἰκάδι πέμπτῃ Μάρκῳ ἐπὶ γῆνι ἀφρονες εἴλην.
 Εἰκάδι ἀμφ' ἑκτῇ Βασίλει' εἰς σὺγχῆς τμήθη.
 Ξύλῳ ἑβδόμῃ Συμεὼν πάγῃ εἰκάδι μάκρῳ.
 Εἰκάδι ὀγδοάτῃτε λήκεν Μένωνά γε πύτμος.
 Εἰκάδι ἡ δ' ἑνάτῃ Ἰάκῳ ἀπεδέσαστο γαίης.
 Κτεῖνε μάχαιρα φόνου Ἰάκωβον ἐν τριακώστῃ.

Prima Aprilis obit Maria, gloria eremi.
 Titi animam sursum Superi vexere secunda.
 Tertia Nicetam jubet aulam intrare Tonantis.
 Mergitur Agathopus quarta simul et Theodulus.
 Cruda manus quinta Claudii caput ense rescidit.
 Fert animam Eutychii coelorum janua sexta.
 Septena vitam invenies pro morte, Georgi.
 Octava Herodion carum cor intulit astris.
 Eupsychie dona secuit pia guttura ferrum.
 Per gladium decima finem sortire Terenti.
 Undecima injectus tauro ardes, Antipa, aeno.
 Mortuus in tumulum Basilius abit duodena.
 Martinus terna decima trans æquor obivit.

Et quinta decima, Crescens, extinguere igni.
 Exurunt Agapen decima sexta atque Chioniam.
 Septena decima Symeon dat colla securi.
 Octava decima Sabbam hiansit fluminis unda.
 Crux decima nona certamen fit Theodori.
 Mens tua vicena, Theodore, est carne soluta.
 Vicena prima caput amittis Januari.
 Syrcoten abdit vicena secunda sepulcro.
 Vicena et terna sciuntur colla Georgi.
 Suffocat Sabam vigesima quarta fluento.
 Per terram Marcum quinta et vigesima raptat.
 Vicena quinta feriunt Basilea securi.
 Vicena sexta, Symeon, configere ligno.
 Vicena octava mors aufert Memnona nobis.
 Vicena nona terras dimittit Jason.
 Jacobum gladio trigesima mactat iniquo.

MARTYRION ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΙΠΑ

ΠΡΟΣ ΜΙΑΣ ΕΙΔΩΝ ΑΠΙΛΑΙΩΝ ΕΝ ΠΕΡΓΑΜΩ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

Ex MS. Bibliothecae Vaticanæ num. 1660,

Mota sub
Diocletiano
persecutione,

Διωγμοῦ κινηθέντος ὑπὸ Διοκλητιανοῦ, τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων ἐναγμάσαντος ἐν τῇ τῆς βασιλείας Ρωμαίων ἀρχῇ, πάντοτε πανταχοῦ κατ' ἐκείνου καιροῦ τῶν τὴν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν διεπόντων εἰς πάντα τόπον γράμματα διαπεμπομένων, ἀνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ τοὺς Χριστιανούς τῷ τοῦ Βασιλέως προστάγματι πειθόμενους, τὴν τῶν εἰδώλων ματαίαν θρησκείαν σέβειν, καὶ τοὺς τούτων ναοὺς πάσῃ τιμῇ περιέπειν· πιστὴ μὲν ἡμολογητῶν πληθὺς παραχρῆμα καὶ οὐκ εἰς μακρὸν ἀνεφαίνετο, πολλὴ δὲ καὶ Μαρτύρων ἀνδραγαθία εἰς πάντα τόπον ἐπὶ τῇ ὑπὲρ τοῦ Σωτῆρος παρρησίᾳ διεδίδετο. Τότε δὴ καὶ ἡ κρηπὶς τῆς Ἐκκλησίας καὶ πίστεως καὶ τῇ ἐδραίωμα τῆς εἰς Χριστὸν ἀληθείας, ὃ κήρυξ τῆς προαιωνίου θεότητος τοῦ μονογενοῦς, Ἰωάννης ὁ πρόκριτος τῶν Ἀποστόλων, Πάτριον τὴν νῆσον ἐξορισμῷ παραδοθεὶς οἰκεῖν προστάττεται. Ὅτε δὴ καὶ πρὸς τὸν μέγαν σὺλον τῶν Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ, διὰ μιᾶς τῶν ἐπὶ τῇ πηγαγελιῶν τῶν γραφικῶν αὐτῇ περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, διεθεσαιοῦτο, Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου, λέγων, ὃ πιστὸς ἐκεῖ κατοικεῖ, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. Τεκμήρασθαι τοῖνυν χρὴ ἐξ αὐτῆς τῆς διαμαρτυρίας τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου, πῶς καὶ τίνα τρόπον περὶ τὴν δεισιδαιμόνα πλάνην ἐπέσκητο· τὰ πλῆθη τῶν ἐν τῇδε τῇ πόλει τὴν κατοίκησιν ἔχοντων· οὐ γὰρ ἦν θεσμός· φυνεως παρ' αὐτοῖς φυλαττόμενος, οὔτε πραγμάτων διακρίσις ἀρχοντικῶν δικαστηρίων ἀναμένονσα παρόδους· ἕκαστος δὲ νόμον δικαιοσύνης τὴν ἰδίαν ἰσχὺν προσελλόμενος, ἐπαρκεῖν ὡς τὸ πρὸς ἀπολογία, τὸ δυνήθηται, Χριστιανὸν ἄνδρα καταγωνισάμενον, ὥσπερ ἐπίδειξεν ἀγαθὸν τινος πεποιημένον, τοῖς πᾶσιν ἀγαθὸν ἑαυτοῦ συστήσαι καὶ ἀνδρεῖν.

Antipas
Pergami

daemones
ab idolis
fugans

2 Κλόνου τοιγαροῦν καὶ θορύβου μεγάλου καταλαβόντος τὸ Χριστιανὸν φύλον, ἀλλοτρίῃ τὴν πρόθεσιν ἔχων οὗτος ὁ ἀνὴρ, οὐ δ' ὅτι οὐκ ἐταράττετο· ἀλλ' ὥσπερ εἰς Ἀγγέλου φύσιν ἐντεῦθεν ἤδη μετασχηματιζόμενος, γενναίως, ἡγωνίζετο, ἐν μηδενὶ δεδιώς τὸ παράπαν, ὡς καὶ τὰς προελεύσεις συγχωτέρας ποιούμενος, μὴ δ' οὖν τινα φροντίδα τῶν ἀπειλουμένων βασιλευστικῶν ἔχειν. Ἐν μέσσοις γὰρ αὐτοῖς διέλαμπεν ἑξαστρέπτων, τὸ ζοφώδες τῆς εἰδωλοχάστρου πλάνης, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ καθαρᾶς καὶ ἀδόλου πίστεως, καταμαραίνων, ὥστε φυγαθεύεσθαι μὲν πάντα Θεὸν παρ' αὐτοῖς νομιζόμενον, μηδὲν δὲ ἵστασθαι τολμᾶν ἐν τῇ δε τῇ πόλει ἐν ἣ ἐτύγγανεν ὁ Μακάριος· ὡς λοιπὸν τοῖς τὰς θυσίας ἐπιτελοῦσι δι' ὀνειράτων ἑαυτοὺς ἐμφανίζειν, ἐν τ' αὐτῷ συναχθέντας τοῖς θαύμας λέγοντας, ὅτι ὧν προσεέροισεν αὐτοῖς θυμάτων οὐδὲ μεταλαμβάνουσι, οὐδὲ γούν τῆς κνίσας ποτὲ ἔτυγον, οὕτως κατὰ κράτος ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Χριστιανῶν κορυφαίου, τοῦ λεγομένου Ἀντίπα.

Praefecto
sistitur,

3 Καὶ δὴ λοιπὸν ἀγανακτήσαντα τὰ πλῆθη, ὥρμησαν ἐπ' αὐτόν, καὶ συλλαβόντες αὐτόν, ἄγουσιν ἔνθα ἦν αὐτοῖς ἔθος τὰς ἱερουργίας ἐπιτελεῖν, καὶ φησι πρὸς αὐτόν ὁ Στρατηγός, Σὺ εἰ Ἀντίπας; ὁ τὰς τοῦ Βασιλέως διατάξεις μήτε αὐτὸς προσιέμενος, μήτε μὴν ἐτέρους ἐπιτελεῖν παρακελεύόμενος· ἀλλὰ καὶ ἃς ἔθος ἡμῖν ἀνάγειν τοῖς θεοῖς θυσίας διαταράττων, οὐδὲν κνίσας ἢ πιμελῆς αὐτῶν ἐμφερεῖσθαι συγχωρεῖς, ἐκ τοῦ τυραννικῶν σε καὶ κορυβαντιώντα τινα παρ' αὐτῶν διαβάλλεσθαι· ὡς ἀπεληλάσθαι μὲν ἐντεῦθεν τὴν τῶν θεῶν ἐπιστάσιν, ἐν μεγάλῳ δὲ κινδύνῳ μέλλειν περιέρχεσθαι τὴν πόλιν ἡμῶν, τῶν θεῶν τὴν κηδεμονίαν μὴ κεκτημένων. Τοῖνυν θέλησιν οὖν ἀρκεσθῆναι τῇ μέχρι σήμερον ἐπιτετηδευμένῃ σοι λατρείᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ μεταμεληθεὶς τοῖς ἡμετέροις ἔθουσιν ὑπάκειν, ἵνα καὶ οἱ προεστῶτες ἡμῶν τῆς δε

τῆς περικαλλοῦς πόλει θεοὶ τὴν προσήκουσαν κηδεμονίαν εἰς ἡμᾶς ποιῶνται· εἰ δὲ μὴ γε, περὶ πλείστου σου ποιουμένου τὴν ματαίαν αἵρεσιν, καὶ μὴ τῇ τῶν θεῶν θρησκείᾳ προσέχοντος, τοῖς Ρωμαίων ὑποδληθείσης νόμοις, καὶ κἀκίστᾳ τὴν ἰδίαν σου ζωὴν διεξαγάγης. Ὁ δὲ Μακάριος πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· Ἐν μὲν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι Χριστιανὸς εἰμι, καὶ τῇ τοῦ Βασιλέως διαταγῇ, ἀνοσίᾳ τυγχανούσῃ καὶ παντάπασιν ἀλογίστῳ, πεισθῆναι οὐδαμῶς διέγνωκα· ἐπειδὴ δὲ χρὴ πρὸς τὰς πύσεις τὰς παρ' ὑμῶν προτεθείσας ἀποκρίνασθαι, οὐκ ἂν ὀκνήσαιμι· εἰ γὰρ οἱ παρ' ὑμῶν προσκυνούμενοι θεοὶ, καὶ τὸ κράτος καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἔχειν ἐπαγγελλόμενοι, οὗτοι ὑπὸ θνητοῦ τὴν φύσιν ἀνθρώπου φυγαθεύεσθαι φάσκουσιν, ὥστε καὶ ὑπερασπιστὰς καὶ ἀντιλήπτορας εἰς τὴν ἑαυτῶν βοήθειαν ὑμᾶς αὐτοὺς προσβάλλεσθαι, σκοπεῖν ὑμᾶς χρὴ τῆς τοσαύτης ἀλογίας τὴν ἄνοιαν· οἱ γὰρ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἄμυναν ἐπικουρεῖν ἑαυτοὺς μὴδυνάμενοι, ἀλλ' ὑφ' ἑνὸς ἀνθρώπου καταδυναστεύεσθαι φάσκουτες, πῶς δυνήσονται ἔθους ὁλοκλήρου ἐν πείρᾳ θειῶν γινόμενου ἢ καὶ τῆς πόλει ὅλης προστασίαν τὴν παρ' αὐτῶν ἐπιδείξει, οἱ τινες καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἀπειρηκότες τυγχάνουσιν; Ὅθεν ἐκ τούτου στοχαζομένους ὑμᾶς προσήκει, καὶ νῦν γούν ἀναυέσαντας ἐκ τῆς τοῦ ὀλεθρίου πλάνης, πιστεύειν ἐπὶ τὸν ἐξ οὐρανῶν κατελευθότα ἐπὶ διορθώσει τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους Χριστοῦ, καὶ τοῦτον ἀποδέχεσθαι, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων κριτὴν ἀπάντων ἐπιστήσεσθαι, τὰ ἐπίχειρα ὧν ἕκαστος ἔπραξεν παρ' αὐτοῦ ἀποληψόμενος.

et Deorum
impotentiam
arguit :

E

4 Ὁ δὲ Ἰγμεῶν πάλιν ἀπεκρίνατο· Ἐθέσιν ὑφ' ὑμῶν κευοτομηθεῖσι πιστεύειν τοὺς ἀνθρώπους θέλετε, παρ' οὐδὲν ἡγησάμενοι τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν, ἧπερ κατὰ διαδοχὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ πρὸ ἡμῶν διεδέξαντο, παρ' ὧν καὶ εἰς ἡμᾶς διαδέσκειν ἡ τούτων κληρονομία, ἐκδῶλων τῶν κατὰ τοὺς θεοὺς γενομένων θαυμάτων· τούτοις οὖν καὶ ἀκολουθῶντες καὶ ἡμεῖς, οὐκ ἡγούμεθα μετατίθεσθαι τὴν γνώμην εἶναι ἀσφαλῆς· ὁ γὰρ ἀρχαῖσμός τοῦ νεωτερισμοῦ βελτίων, καὶ τὰ μήκει χρόνου παραδοθέντα συγκρινόμενα τοῖς μετέπειτα βεβαιωτέραν τὴν κρίσιν τῶν καλῶν ἔχει. Σὲ τοῖνυν μεταβάλλεσθαι προσήκει τὴν προαίρεσιν, καὶ μὴ τῷ ἔναγγλος φανέντι ἀνθρώπῳ, καὶ τισιν ἀπάταις χρησαμένῳ ἐπὶ διαστρωφῇ τοῦ βίου, τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν παρακατατίθεσθαί σε, τῷ καὶ σταυρωθέντι ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτου τοῦ Ἰγμεῶνος· πεισθέντα δὲ τῇ τοῦ Ἀυτοκράτορος διαταγῇ, σὺν ἡμῖν ὑπάρχειν καὶ μετ' ἡμῶν τὸν πάντα σου βίον ἀκινδύνως διανύειν· ἔξεις γὰρ ἡμᾶς εἰς πᾶν ὅτι θέλεις χρησίμους σοι γινόμενους, ἐπειδὴ περ καὶ ἡ τῶν υἱῶν πρὸς πατέρα στοργὴ παρ' ἡμῶν σοι σώζεσθαι ὀφείλει, διὰ τὸ προδεδικνός τῆς ἡλικίας σου. Ἀπεκρίνατο δὲ καὶ αὐτὸς καὶ φησι· Κἂν μυρίοις ἐπὶ μυρίοις πειθαινοτέροις λόγοις περιαντλήσεις μου τὰς ἀκοάς, οὐκ οὕτως ἄφρων καὶ ἀσύνετος τυγχάνου, ὥστε μὲ εἰς λιπαρὸν γῆρας ἐληλυθότα, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἑκάσιν τοῦ βίου φθάσαντα, νῦν μεταβάλλεσθαι, καὶ τὴν εἰς ἐμὲ ἐδραιωθεῖσαν πίστιν ὁμολογίαν ταύτην προέσθαι οἰκτρὰς ἐνεκεν ζωῆς, καὶ ταύτης ἐπονειδίστου. Μὴ τοῖνυν περιήχει μου τὸν νοῦν, θείους πάντοτε ἐσπουδακότες προσανέχειν λόγοις· οὐ γὰρ ἐξ ἀρχῆς γέγονέ τις τῶν θεῶν ὑμῶν, οὔτε μὴν ὀκσιφύρον ἔργον εἰς ὑμᾶς ὥφθη πώποτε τις τούτων διαπραξάμενος· αἰσχροῖς δὲ καὶ ἀκολάστοις ἀνθρώποις φθοροποιὸν ὄλκον τῷ βίῳ εἰσενεγκάμενους, καὶ ἡδυπαθοὺς καὶ ῥυπαρὰς ζωῆς ὑπογραμμοὺς παραδεδωκότες, τὰς ἐλπίδας ὑμῶν ἀνατετήκατε. Εἰ γὰρ τῆς ἀρχαιότητος τὸν θεσμὸν φυλάσσειν ἐσπουδάκατε, προσήκει καὶ τῷ Καὶν ἐπακολουθεῖν ὑμᾶς, ἀδελφοκτονίαν εἰσηγησαμένῳ, καὶ τὰ ὅμοια διαπραττομένοις

et improp-
erantem quod
nova sit
Christiana
religio

sapienter
confundit :

EX MS.
VATICAN.

a

atque in bo-
nem a nem
inclusus

A διαπραττομένοις, καὶ ταῖς μετ' αὐτὸν εἰς οὐρανὸν ἀνα-
βασιν ποιήσασθαι ἐπιθυμήσασι, καὶ ταῖς σφετέρων θυγα-
τέρας α παρανόμως ἐδικαικένυσται κατὰ πάντα ἀφομοιοῦσθαι,
δι' οὗς ὁ κατακλυσμός ἐπελήθην σπύλινε τὴν ἐκείνων
γενεάν, ἐπειδὴ περ οὐχ ὅσινος στήλας τῷ βίῳ εἰσενέγκ-
ασθαι ἐσπούδασαν. "Ὅθεν εἰ τῇ τούτων ἀρχαϊότητι πα-
ποιθήτε καὶ τὰς τούτων ἀκαθαρσίας ἐκπληροῦν σπουδάζετε,
οὐκ ἔτι μὲν δι' ὕδατος, διὰ δὲ πυρὸς ἀφάρτου καὶ σκώ-
λυκος ἀνομιήτων καταδικασθῆσθε, εἴ γε μὴ μεταμε-
λήθητε. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ δικαίου, καὶ ἑτέρα πολλῶν
πλείονα, ἀφαρπάζοντες αὐτὸν, ἄγρυσιν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τῆς
Ἀρεμίδος, ἐνθα ὑπῆρχεν ἀγίδρυμα βοῶς χαλικοῦ ἐστῶ-
τος· ὁ δὲ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκκαύσαντες πυρὶ, ὡς εὐκέναι
φλογί, ἐνέβαλον ἐνθὺν τὸν μακάριον Μάρτυρα. Ὁ δὲ τὴν
ἐν Χριστῷ σφραγίδα ποιήσας, ἐπὶ πολὺ κήλει. Μόλις
οὖν ἀπὸ τῆς συνεχούσης φλογὸς διανυξάμενος, εὐχὰς τῷ
τῶν ὅλων Πατρὶ ἀνέπεμπε λέγων, Ὁ τὸ μυστήριον, καὶ
τὸν ἐν ἀπυκνύσει τῶν ἀγαθῶν θεσασυρὸν πρότερον ὑπάρ-
χοντα, ἀποκαλύψας αὐτὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστόν, δι' οὗ καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς σῆς βουλῆς ἐνεργά-
σας ἡμῖν, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν πᾶσαν συνεστήσω πίστιν,
Δέσποτα καὶ Κύριε τῶν ἀπάντων, εὐχαριστοῦμέν σοι,
ἐφ' οἷς εὐεργετῶν διαμένεις καὶ σὺ λείας ἡμᾶς, εἰς τὸ δι-
πνεύεις τοῖς ἐπὶ σὲ ἐλπίζοντες, δι' ὃν καὶ τῆς ὥρας ταύτης
κατηξιώθην, ὥστε με ἱσάριθμον κληρὸν ἀπενέγκασθαι τοῖς
μεμαρτυρηκόσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀγίου σου· δέξαι
καὶ ἐμοῦ τὸ πνεῦμα ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπαλλασσόμενου
τοῦ βίου, καὶ δὲ χάριν εὐρεῖν παρὰ σοὶ τῷ Θεῷ καὶ τῷ
μονογενεῖ σου παιδί, Κυρίῳ δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἵνα

καὶ οἱ μετ' ἐμὲ ἐφ' ὁδία φιλανθρωπίας τῆς παρὰ σοῦ λα-
βόντες, δοξάσωσι τὸ τίμιον ὄνομα σου ἐν Χριστῷ, διὰ
τὸ αὐτοῦ σοὶ ἡ τιμὴ ἀναγέρεται εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων ἀμήν. Ὡς δὲ ταῦτα προσήχητο, τέλος ὥσπερ
ὑπὸ βαθείας ὕπνου ληθθεῖς, αὐτως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα,
καὶ τὸν εὐκλεῆ τῆς μαρτυρίας ἀναδυσάμενος στέφανον
εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνέλθεν. Τότε γοῦν τινες τῶν Χριστιανῶν
τὰ λείψανα αὐτοῦ μόλις ἀνελόμενοι, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ
κατέθηκαν ἐν Περγάμῳ· ἐνθα συνιόντες τὰς προσευχὰς
ἐπιτελούντες, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς καὶ εἰς ἡμᾶς
ἐνεδείξατο καλοῖς, τούτου τοῦ Μάρτυρος κατεξιώνσας
ἡμᾶς ἐν ἐπιτυχίᾳ γενέσθαι. Τῷ αὐτῷ γὰρ θεῷ δυνάμει
περιουσία προσήν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν τόπον, ὅπου ἑμαρ-
τύρησε, θεῷ πεπληρωθῆαι δυνάμει, ἰάσεις τε πολλὰς
καὶ μεγάλαις ἄχρι καὶ ἡμῶν διαμένειν ἐπιτελουμένας, δι'
ὧν δοξάζεται μὲν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, δοξάζεται δὲ καὶ
ὁ μονογενὴς τούτου υἱὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός
σὺν ἀγίῳ πνεύματι· μνήμη δὲ δι' αἰῶνας βένουσα ὅσα
τοῦ στύλου τῶν ἐν Χριστῷ Μαρτύρων, τὰς πάντων ἡμῶν
ψυχὰς ἀνακαίνιζει, ἐπὶ τὸ καθεκάστην ἡμέραν ἐπακολου-
θεῖν αὐτοῦ κατ' ἔχοντος τῆς πολιτείας, αὐταῖς ὡς εἰπεῖν
φωναῖς ἐπικελευσμένου, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D
Martyr
obit :et sepultus
miraculis
clarescit.

E

a Zinus habet sorores : et forte in MS. Veneto legi-
tur adelfas : magis placet lectio MS. Vaticani : quia
filiabus propriis commisceri legi naturæ repugnat, om-
nium consensu gentium, sororibus non item.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓ. ΣΑΒΑ ΤΟΥ ΓΟΤΘΟΥ

ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ num. 1660.

Η Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἡ παροικουσα Γοθία,
τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Καπ-
παδοκίᾳ καὶ πάσαις ταῖς κατὰ τύπον τῆς ἀγίας
καθολικῆς Ἐκκλησίας παροικίαις, εἰλεως, εἰρήνῃ,
ἀγάπῃ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρισ-
τοῦ πληθυνθείη.

1 Ὁ εἰρημὸν τῷ σηκαρίῳ Πέτρῳ, καὶ νῦν κραταιῶς
ἀποδείκνυται, Ὅτι ἐν παντὶ ἔθνεϊ ὁ φοβούμενος τὸν Κύ-
ριον, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτός αὐτῷ ἐστίν·
ἐπιστήθη γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς τοῦ μακαρίου Σάββα, ὅς
ἐστιν μάρτυς Θεοῦ καὶ σωτήρ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Οὗτος γὰρ Γότθος ὢν τῷ γενεῖ, καὶ διατελὼν ἐν τῇ Γο-
θίᾳ, ἐν μέσῳ γενεᾷ σκολιάς καὶ διεστραμμένης, ἐφάνη
ὡς φωστὴρ ἐν κόσμῳ, μιμούμενος τοῖς ἀγίοις, καὶ μετ'
αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ Χριστὸν κατορθώμασιν διαπρέπων.
Οὐ γὰρ τινος ἑτέρου γέγονεν ἐξ ἐτι νηπίου ζηλωτής, ἀλλὰ
τῆς εἰς τὸν Σωτήρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν
εἰσεβέης, ταύτην ἡγάμενος ἀρετὴν τελείαν, φτάσαι εἰς
ἄνδρα τέλειον πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ
δὲ ταῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν,
ἐλάβασεν εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλίσεως, ὅπερ ἐκ νεό-
τητας ἐπόθει, εἴτα ἀγωνισάμενος ἀντικρυς κατὰ τοῦ ἀν-
τικειμένου, καὶ περιγενομένου τῶν κατὰ τὸν βίον κακῶν,
πρὸς τε πάντας εἰρηνικὸς γενόμενος.

2 Μνήμη καὶ οἰκονομῆς τῶν θεοσεβῶν χάριν, μετὰ
τὴν ἐν Κυρίῳ ἀνάστασιν αὐτοῦ οὐκ ἔρμεῖν ἡμῖν ἐπέ-
τρεψεν, ἀλλὰ γράψαι τὰς ἀριστείας αὐτοῦ· γενέσθαι
γὰρ ὁρθὸς τῇ πίστει, εὐλαδῆς, πρὸς πᾶσαν ὑπακοήν τὴν
ἐν δικαιοσύνῃ, ἐτοιμὸς, ἐπεικὴς, ἰδιώτης τῷ λόγῳ ἀλλ' οὐ
τῇ γνώσει, ὑπὲρ ἀληθείας φεγγόμενος, ἐπιστομίζων τοὺς
εἰδωλολάτρους, καὶ οὐχ ὑπεραιρούμενος, ἀλλ' ὡς πρέπον
τοῖς ταπεινοῖς συναπαρτίζομενος, ἰσχυρὸς, καὶ οὐ προφεγῆς
λόγῳ, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν σπουδαίοντος, ψάλλον ἐν
Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦτο πᾶν ἐπιμελῆς, οὐ χρημάτων, οὐ
κτιμάτων πλὴν τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν φροντίζων, νηφά-
λεος, ἐγκρατὴς ἐν πᾶσι, γυναικὸς ἀμύτης, ἀπεχόμενος,

νεστεύων παρέκστα, δεήσεων ἀκενοδόξως παραμένων,
καὶ τῇ ἀγαθῇ προθέσει πάντας ὑποτάσσων, ἐργαζόμενος
τὰ καθήκοντα, καὶ μὴ περιεργαζόμενος τὰ μὴ συμφέ-
ροντα, καὶ τὸ ὅλον ἀμεμπτον πίστιν ἔχων δι' ἀγάπης
ἐνεργουμένην, ὡς μηδὲν διστάζοντα αὐτὸν παρόρησιάζεσθαι
πάντοτε ἐν Κυρίῳ.

3 Οὐχ ἄπαξ γὰρ ἀλλὰ πλεονάκις, πρὸ τοῦ τελειω-
θῆναι αὐτόν, ἐν πίστει ἔργον ἐπιδείξατο εὐσεβές· πρῶτον
μὲν γὰρ ὡς ἤρξαντο οἱ κατὰ τὴν Γοθίαν Μεριστᾶνες
κινεῖσθαι κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀναγκάζοντες αὐτοὺς
ἐσθλὴν εἰδωλόθυτα, ἐδῶξεν τισιν ἐθνικοῖς τῶν κατὰ τὴν
κώμην, ἐν ᾗ διήγεν ὁ Σάββας, ἵνα κρία μὴ εἰδωλόθυτα
ἀντὶ εἰδωλοθύτων ποιήσωσιν τοῖς προσήκοντας αὐτοῖς
Χριστιανούς φαγεῖν, ἐπὶ τῶν α δικωτῶν δημοσίᾳ, ἐπὶ τὸ
τοῖς μὲν ἰδίους ἀμώμους φυλάττει, τοὺς δὲ διώκτας ἀπα-
τῆσαι· ὑπὲρ γνοῖς ὁ μακάριος Σάββας, οὐ μόνον αὐτὸς
οὐκ ἔφαγεν τῶν ἀπρηγμένων βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ πα-
ρελθὼν εἰς τὸ μέσον διεμαρτύρητο τοῖς πᾶσι λέγων, Ἐάν
τις φάγῃ ἐκ τῶν κρεῶν ἐκείνων, Χριστιανὸς οὗτος εἶναι
οὐ δύναται, καὶ διεκώλυσεν τοὺς πάντας μὴ ἐμπεσεῖν εἰς
τὴν παγίδα τοῦ διαβολοῦ. Τούτου γοῦν ἕνεκεν οἱ τὴν
τοιαύτην ἀπάτην μηχανόμενοι ἐξέβαλον αὐτόν τῆς κώμης,
εἴτα δὲ μετὰ γρόνον τινὰ ἐπέτρεψαν αὐτὸν ἐπανελθεῖν.

Πάλιν δὲ κινηθέντος πειρασμοῦ b, κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ
τῶν Γόθων, τινὲς τῶν ἐκ τῆς προσηρμένης κώμης ἐθνι-
κῶν, θυσίας ταῖς θαμνυνοῖς προσήκοντες, ἐμελλόν ὁμ-
νύειν τῷ δυνάτῃ, μὴ εἶναι τινὰ Χριστιανὸν ἐν τῇ κώμῃ
αὐτῶν. Ὁ δὲ Σάββας παρόρησιασάμενος πάλιν, καὶ πα-
ρελθὼν ἐν μέσῳ τοῦ συνεδρίου ἔλεγεν, Ὑπερ ἐμοῦ μηδεὶς
ομῶς, ἐγὼ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι. Τότε, ἐπιστάτης τοῦ
δικωκτοῦ, ὡμωσαν οἱ κωμῆται, τοῖς ἰδίους ἀποκρούπον-
τες, μὴ εἶναι ἐν τῇ κώμῃ αὐτῶν Χριστιανὸν πλὴν ἐνός.
Ἀκούσας δὲ ὁ ἄρχων τῆς ἀνομίας, ἐκέλευσεν παραστέλ-
λαι τὸν Σάββα. Ὡς δὲ παρέστη, ἐπαρώτα τοῖς παραστή-
σαντας, εἰ ἔχει τι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ. Τῶν δὲ,
μηδὲν ὧν περιέκλινται πλεον, εἰπόντων, ἐξουθενώσας

αὐτόν

dissuadet
Christianis
ne gentilitium
fraudi con-
sistant,

F

a

b

seque publice
fatetur Chri-
stianum.Genre
Gotthus,sed ab Infan-
tia Christia-
nus,in omni
virtute ex-
ercitatus,

A αὐτὸν ὁ ἄνομος, εἶπεν· Οὐτε ὠφελησαι, οὔτε βλάψαι δύναται ὁ τοιοῦτος· καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ῥιφῆναι ἔξω.

*et apud
Sansatam
Presb. Pa-
schacelebrans,*

4 Μετέπειτα δὲ διωγμοῦ μεγάλου κινήντος ὑπὸ τῶν ἀμαρτανούντων ἐν τῇ Γοθήᾳ κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ἡ ἀγία ἡμέρα τοῦ Πάσχα ἤγγικεν, ἐδουλήθη ἀπελθεῖν εἰς ἑτέραν πόλιν πρὸς Γουθθικὸν τὸν Πρεσβύτερον, μετὰ τοῦ ἐπιτελέσαι τὴν ἐορτήν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁδόν, ὤφθη ἀνὴρ τις, ὑπερμεγέθης καὶ λαμπρὸς τῇ εἰδέᾳ, εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὑπόστρεψον καὶ ἀπὸλθε πρὸς Σανσαλὸν τὸν Πρεσβύτερον. Ὁ δὲ Σάβας ἀπεκρίθη λέγων αὐτῷ, Σανσαλὰς ἀποδημεῖ· ἦν δὲ ὁ Σανσαλὰς διὰ τὸν διωγμὸν φυγὼν, καὶ χρόνισας ἐν τῇ Ρώμῳ· τότε οὖν, διὰ τὴν ἀγίαν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἐληλύθει προσφάτως εἰς τὰ ἴδια· δι' ἃ μὴ εἰδὼς ὁ Σάβας περὶ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ, ταῦτα ἀπεκρίθη τῷ ὠφθέντι αὐτῷ, καὶ ἐπολέμει πορευθῆναι πρὸς Γουθθικὸν τὸν Πρεσβύτερον. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν πρὸς τὸν Πρεσβύτερον εὐδοκίαν οὕτως κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκεῖνην, ὤφθη πληθὺς ἀπειρον γέγονος ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὡς ἐμφραγῆναι τὴν ὁδόν, καὶ μὴ δύνασθαι αὐτὸν διελθεῖν. Τότε συνήκεν θέλημα Θεοῦ εἶναι τὸ κοιλῶν αὐτὸν, περετέρω διαθεῖναι κελεύον, ἀλλὰ ἀναλῦσαι πρὸς τὸν Πρεσβύτερον Σανσαλὸν· καὶ εὐλογήσας τὸν Κύριον ὑπέστρεψεν, καὶ θεασάμενος τὸν Σανσαλὸν ἐχάρη, καὶ ἀπήγγελεν αὐτῷ καὶ ἄλλοις πλείοσι τὴν ὁπτασίαν, ἣν εἶδεν κατὰ τὴν ὁδόν. Ἐτέλεσαν δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐπὶ τὸ αὐτό· τῇ δὲ τρίτῃ νυκτὶ μετὰ τὴν ἐορτήν, ἰδοὺ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν ἀσεβῶν, Ἀθάριδος υἱὸς Ρώθεστου τοῦ Βασιλίσκου, μετὰ φάλαγγος ἀνόμων ληστῶν, ἐπέστη εἰς τὴν κώμην ἐκεῖνην, καὶ εὐρών τὸν Πρεσβύτερον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καθεύδοντα, ἐποίησεν δεθῆναι· ὁμοίως καὶ τὸν Σάβαν, γυμνὸν ἀρπαγέντα ἀπὸ τῆς στρωμνῆς δεσμοῖς περιέβαλεν. Καὶ τὸν Πρεσβύτερον ἐπ' ἀμάχῃς κατεῖχον· τὸν δὲ Σάβαν, γυμνὸν ὡς γενένητο· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν διὰ τῶν νάπων, ἃς προσφάτως ἦσαν φλογήσαντες, διώκοντες καὶ τύπτοντες ξύλοις καὶ φραγέλλαις, ὁμῶς καὶ ἀνkleῶς φερόμενοι κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ.

5 Ἀλλὰ τὸ ἀπηνὲς τῶν ἐχθρῶν τὴν ὑπομονὴν καὶ πίστιν συνέστησεν τοῦ δικαίου· ἡμέρας γὰρ γενομένης ἔλεγεν, ἐν Κυρίῳ καυχόμενος τοῖς διώξεσιν αὐτῶν, Οὐχὶ διὰ χέρσων κεκαυμένων ἐπὶ τὰ ὄρεα τῶν σχολῶν τύπτοντες ἡλάσατέ με γυμνὸν καὶ ἀνυπόδητον, ἴδετε εἰ ἐδράβησαν οἱ πόδες μου, καὶ εἰ ἐν τῷ σώματί μου ἔχω μόλαπας, καὶ ἀπὸ τῶν πληγῶν, ὧν ἐπενέγκάτέ μοι. Ἰδόντες οὖν ὡς οὐδὲν ἐφαίνετο εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ ἔξ ὧν ἀνηλεῶς πεποιήκασαν, ἄρσαντες ἄξονα ἀμάχῃς, καὶ ἐπιβέντες τοῖς ὤμοις αὐτοῦ, διέτειναν τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ἄξονος, ὁμοίως καὶ τοὺς πόδας διατεινάντες ἐτέρῳ ἄξονι προσέθησαν, καὶ τέλος ἐπὶ τοὺς ἄξονας ῥήψαντες αὐτόν, εἶων κείσθαι ὑπτιον ἐν τῷ ἰδύφει, καὶ μέχρι πλείστον τῆς νυκτὸς μέρους οὐκ ἐφείσαντο βασανίζοντες αὐτόν. Ἀποκαθευδισάντων δὲ τῶν θυμῶν, προσελθούσα γυνὴ τις ἔλυσεν αὐτόν, ἥτις ἦν ἐγεργεῖσα νυκτός, ἵνα ἐτοιμάσῃ βρώματα τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ. Ὁ δὲ λυθεὶς διέμεινεν ἐν τῷ τόπῳ ἀφόδως, μετὰ τῆς γυναικὸς ἐργαζόμενος τὸ ἔργον αὐτῆς· ἡμέρας δὲ γενομένης γνοὺς τοῦτο ὁ ἀσεβὴς Ἀθάριδος, ἐκέλευσεν δεθῆναι αὐτοῦ τὰς χεῖρας, καὶ προσκρεμασθῆναι αὐτόν τῇ δοκῇ τῆς οἰκίας.

6 Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἦλθον οἱ ἀποσταλέντες παρὰ τοῦ Ἀθαρίδου, φέροντες βρώματα εἰδωλόθυτα· εἶπον δὲ πρὸς τὸν Πρεσβύτερον καὶ τὸν Σάβαν, Ταῦτα Ἀθάριδος ἐκέλευσεν ὑμῖν κομισθῆναι, ἵνα φάγητε, καὶ ῥύσκησθε ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ἀποκριθέντες δὲ τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ λέγοντος, Ταῦτα ἡμεῖς οὐκ ἐσθίομεν, οὐ γὰρ ἔξεστιν ἡμῖν, ἀλλὰ παρκαλέσατε Ἀθάριδον ἵνα κελύσῃ ἡμᾶς σταυρωθῆναι, ἢ ἄλλως ὅπως βούλοιτο ἀναιρεθῆναι. Εἶπεν δὲ καὶ ὁ Σάβας, Τίς ὁ ἀποστείλας ταῦτα; Οἱ δὲ εἶπον, Ὁ δεσπότης Ἀθάριδος. Ὁ δὲ Σάβας εἶπεν· Εἰς δεσπότης Θεὸς ἐν οὐρανοῖς ἐστίν, Ἀθάριδος δὲ ἀνθρώπος ἀσεβὴς καὶ επικατάρτος· καὶ ταῦτα ἀκαθάρτα ἐστὶν καὶ βέβηλα τῆς ἀπολείας τὰ βρώματα, ὡς καὶ ὁ

*recusanti
immolatis
vesci*

*pilum intor-
quet barbarus.*

ἀποστείλας ταῦτα Ἀθάριδος. Λέγοντος δὲ ταῦτα τοῦ Σάβας, ἐκκαυθεὶς εἰς τῶν παίδων Ἀθαρίδου ἐν ὀργῇ, καὶ λαβὼν ὑπερὺν, ἔρριψεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἀγίου, σκοντίζας εἰς ὅξιν, ὡς τοὺς παρόντας νομίσαι ὅτι τῷ ῥύματι τῆς πληγῆς συντριβεῖς τεθνήσκειται παρὰ χρῆμα. Ὁ δὲ τῷ τῆς εὐσεβείας πόθῳ νικήσας τὸν τῶν ἐπιφερομένων πόνον, εἶπεν τῷ θυμῷ, Νῦν σὺ νομίζεις ὅτι ἐπληξάς με τῷ ὑπέρω, τοῦτο δὲ γένηται, ὅτι εἰς τοσοῦτον οὐκ ἤλγησα, ὡς νομίζεις με ὅτι μῆρυμα ἐρίου ἠκόντησας κατ' ἐμοῦ. Καὶ φανερόν τιμῆριον τῶν εἰρκμένων ἔργῳ παρέστησεν· οὔτε γὰρ ἀνέκραξεν, οὔτε ἐστέναξεν ὡς ἐν πόνῳ, οὔτε πληγῆς ὅλως ἔχνης ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐφάνη.

7 Τότε γνοὺς ταῦτα πάντα Ἀθάριδος, κελύει ἀναιρεθῆναι αὐτόν. Οἱ γοῦν ὑπέρβηται τῆς ἀνομίας, ἐάσαντες τὸν Πρεσβύτερον Σανσαλὸν δεσμίον, παρέλαβον τὸν Σάβαν, καὶ ἀπήγαγον πηλῆσαι παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μουσέον. Ὁ δὲ Μακάριος μεμνημένος τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, καὶ ἀγαπῶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, εἶπεν· Τί ἤμαρτεν ὁ Πρεσβύτερος, ὅτι σὺν ἐμοῖ οὐκ ἀποθνήσκει; Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτῷ, Οὐ σὺν ἐστὶ περὶ τούτων διατάσσεται. Ταῦτα εἰπόντων αὐτῶν, ἀνέκραξεν ἐν ἀγαλλιάσει πνεύματος ἁγίου, καὶ εἶπεν· Εὐλογητός εἰ Κύριε, καὶ δεδοξασμένος τὸν ὄνομά σου Ἰησοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν, ὅτι Ἀθάριδος μὲν ἐαυτὸν θανατῶ αἰωνίῳ καὶ ἀπολεία περιέπειρεν, ἐμὲ δὲ εἰς ζωὴν τὴν αἰεὶ μένουσαν παρὰ πέμπει, ὅτι οὕτως εὐδόκησας ἐν τοῖς δούλοις σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν. Καὶ δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ ἀπαγόμενος, νύχταρίσκει τῷ Θεῷ, οὐκ ἄξια ἡγούμενος τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν εἰς τοὺς ἁγίους ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν. Ἡνίκα δὲ ἤχθη ἐπὶ τὴν ὄχθαν τοῦ ποταμοῦ, οἱ κατέχοντες αὐτὸν ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Δεῦτε τὸν ἀθῶν τοῦτον ἀπολύσωμεν· πόθεν γὰρ γινώσεται τοῦτο Ἀθάριδος; Ὁ δὲ μακάριος Σάβας εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, Τί ματαριοῦτε, καὶ οὐ ποιεῖτε τὸν προστεταγμένον ὑμῖν; ἐγὼ ὅρῳ ὅπερ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἰδεῖν· ἰδοὺ ἀντικρὺς ἐστήκασιν ἐν ὁρῇ οἱ ἐλθόντες ὑποδέξασθαι με. Τότε κατὰγινυσεν αὐτὸν τις τὸ ὕδωρ εὐχαριστοῦντα καὶ δοξάζοντα τὸν Θεόν (μέχρι τέλους γὰρ ἐλειτούργησεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα) καὶ ῥίψαντες αὐτόν καὶ ἐπιβέντες αὐτῷ ξύλον κατὰ τοῦ τραχήλου, ἐπέβον εἰς τὸν βύθιον· καὶ οὕτως τελειωθείς διὰ ξύλου καὶ ὕδατος, ἄχραντος ἐφύλαξεν τῆς σωτηρίας τὸ σύμβολον, ὃν ἐτῶν τριᾶκοντα ὀκτώ. Ἐτελειώθη δὲ πέμπτη τοῦ σφεδράτου τῇ μετὰ τοῦ Πάσχα, ἥτις ἐστὶν πρὸ μιᾶς εἰδῶν Ἀπριλίου c, ἐπὶ Οὐαλλεντινιανοῦ καὶ Οὐαλέντος Αὐγούστου d, ὑπατεύοντος Μοδέστου καὶ Ἀρινθέου.

8 Εἴτα ἐξεκλύσαντες αὐτόν ἐκ τοῦ ὕδατος οἱ φονεῖς, ἀφῆκαν ἄτακτον, καὶ ἀνεγώρησαν. Ἀλλ' οὔτε νῦν οὔτε τι θηρίον τὸ σύνολον ἤφατο αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ χειρὸς μῶν ἀδελφῶν συνεστάλη καὶ ἀπείβη τὸ λείψανον, ὅσπερ e Οὐνιος Σωρᾶνός, ὁ λαμπρότατος Δούξ τῆς Σκυθίας, τιμῶν τὸν Κύριον, ἀποστείλας ἀξιολύτους ἀνδρῶν, ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ εἰς τὴν Ρώμην αὐτὸν μετένεγκεν· καὶ χαρίζμενος τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι δῶρον τίμιον, καὶ κάρπον πίστεως ἐνδοξόν, εἰς τὴν Καππαδοκίαν, πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀπέστειλεν θεοσέβειαν, διὰ θελήματος τοῦ Πρεσβυτέρου, οἰκονομούντος τοῦ Κυρίου τὰ πρὸς χάριν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν καὶ φοβούμενοις ἀδελφοῖς. Ἐπιτελούντες οὖν, ἐν ᾗ τὸν στέφανον ἀγωνισάμενος ἀπείληφεν ἡμέρα, συναξὴν πνευματικὴν, καὶ τοῖς ἐπείκεινα ἀδελφοῖς σημάνατε, ἵνα ἐν πάσῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀγαλλιάσεις ἐπιτελώσιν, δοξάζοντες τὸν Κύριον τὸν ἐκλογὰς ποιούμενον τῶν ἰδίων δούλων αὐτοῦ. Προσπαροῦνται πάντας τοὺς ἁγίους· ὑμᾶς οἱ σὺν ὑμῖν δεδιωγμένοι προσπαροῦνται. Τῷ δὲ δυναμένῳ πάντας ἡμᾶς εἰσαγαγεῖν τῇ ἑαυτοῦ χάριτι καὶ δωρεᾷ εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν, δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη σὺν Πατρὶ μόνωγενῇ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a Publice coram persecutoribus, quod omissum in Latina Zini versione, uti et ulia quaedam aequae levis momenti, quae piget annotare.

D
EX MS.
VATICAN.
eoque nihil
latum

*flumine mergi
jubet tyran-
nus :*

E

*ministros
Sanctum
volentes
dimittere,*

*ipse ne sibi
parcant
deprecat.*

c
d

F

e

*corpus in
Cappadociam
mittitur*

*annuo festo
honorandum.*

b

A h Prout Gotthis in usu erat : quo videtur indicari
EX MS. REGIS FRANCIE velut annua persecutio, circumventibus inquisitoribus de fide.

c Delevi sequentia verbu ut sensum non facientia,
ἐπὶ ὑπατείας Φλαβίου.

d Item hæc εὑρισκονται οὗτοι.

e In MS. Veneto Zimus legit Ἰούλιος, quod mogis
plocet.

D

MARTYRION ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΚΑΡΠΟΥ, ΠΑΠΥΛΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΟΙΣ

Ex MS. Medicæo Regis Franciæ

collato cum alio Bibliothecæ Cæsareæ.

Pergami
nati,

et Thyotiris
Episcopatu
ac Diaconatu
fungentes,

alios in-
strunt in
pletale :

contra hos
in Asiam
a Decio
missus Vale-
rius,

In sacrificio
publico non
reptos

Μεμνησθαι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων, εἴπερ ἄλλα τι λυσιστελεῖς καὶ ὠφέλιμον ἱκανὴ γὰρ καὶ μόνη Μαρτύρων μνήμη πρὸς Θεοῦ ἔρωτα ψυχὴν διεγείρει, καὶ οἰκνεῖ τι περὶον εἰς ἀρετὴν γενέσθαι, καὶ τοὺς αὐτοὺς τοῖς Μάρτυσιν ἀθλοῦς νοερώς ὑπομένειν παρασκευάσαι, διὰ τῶν ἐκείθεν ἀμειβῶν τὴν ἀπόλαυσιν. Τῶν γοῦν τοῦ μαρτυρικοῦ τούτου ἀθλοῦς διανοητῶν εἰσὶ καὶ οἱ στερροὶ τῆς Ἐκκλησίας στύλοι τε καὶ θεμέλιοι, Κάρπος καὶ Παπύλος· οἱ πατρίδος μὲν ὑπῆρχεν περιφανὺς τῆς Περγαμῆων πολέως, πατέρων δὲ σφύδρα φιλαρέτων γενόμενοι, κατὰλληλον ἐπιδείκνυντο καὶ τὴν ἀγωγὴν, οἳ αὖτις ῥίξας εὐγενεὺς εὐγενὴ βλαστήματα, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ κάρπου τὸ δένδρον γίνεσθαι, καὶ τῇ ρείθρῳ μακκρίζεσθαι τὴν πηγὴν. Δῶμα μὲν γὰρ μύνοις ἐποιοῦν ἀρκεῖσθαι ἀναγκαῖοις, πᾶν τὸ ποιεῖλον καὶ περιέργην ἀποδιδόμενοι· οὗτοι δὲ καὶ τοῖς ἀναγκαῖοις ὁλίγα χρώμενοι, ὡς σῶματι μὲν παρὰ πολὺ τῶν Ἀγγέλων ἀπολειψάμενοι, τῇ δὲ περιόντι τῆς ἐγκρατείας μικρὴ καὶ παραφύκειν τοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν εἰς ὕψος ἀρετῆς ἀναχθέντες, ἀξιοὶ ἐκρίθησαν εἶναι καὶ προστασίαν λαοῦ πιστευθῆναι· καὶ Κάρπος μὲν Ἀρχιερωσύνης ἐπίσας, τὰ τῆς εὐσεβείας μυστήρια διήγγελλε τοῖς ἐν Θυσταίροις· Παπύλος δὲ τῇ τῆς Διακονίας βαθμῇ τιμηθεὶς, ἰσχύρουπον ἑαυτῷ τὴν σπουδὴν ἐν τοῖς ἴσοις ἐποιεῖτο πόνοις.

2 Ἐπεὶ οὖν ὁ περὶ αὐτῶν λόγος πανταχοῦ διεδίδωτο (οἷα μὴδὲ λαμβάνειν ὥσει τῆς ἀρετῆς δυναμένης, ἀλλ' ἑαυτὴν αἰέποτε κρυπτούσης) πολὺ τι πλήθος παρὰ τούτους συνέρχον, καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἀπολαύοντες διδασκαλίας, ἄσμενοι προσεχώρουν τῇ εὐσεβείᾳ. Ἄλλ' οὐκ ἦν πάντως τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀντικείμενον τοῖς ἀγαθοῖς, τούτων οὕτω γινόμενον ἡσύχαιον ἄγειν· οὐκοῦν οὐ δὲ ἡσύχασεν, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ κακίας ὑπουργοῦς οὐκ ἀγενεῖς εὐρηκῶς, ἐνδιὰ θάλλειν ἀναπαίθει Δειλὴν τοῖς Μάρτυρας, οὐτε τι ἀσεβεῖς τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς εἰσι, καὶ οὐτὶ τὴν κακίαν τῶν Χριστιανῶν πρεσβεύουσι δόξαν. Ὁ δὲ χαλεπώτατα πρὸς τοῦτο διατεθείς, Οὐαλέριόν τινα συγκαθέδρον, ὅς καὶ τῶν ὧων αὐτῷ ἐκοινωνεῖ, φιλοδαίμονα καὶ ἄγριον ἄνθρωπον, πρὸς τὴν Ἰσσίαν ἐκπέμπει, ἃ τε περὶ τῶν Ἀγίων αὐτῷ ἀνηγγέλη γνωρίσας, καὶ τὴν κατ' ἐκείνων ἐξουσίαν αὐτῷ ἐπιτρέψας. Αὐτίκα γοῦν Οὐαλέριος τὴν ὁδὸν εἰς τὰ χειρὶ ἀνέει, καὶ ἐπειδὴ ἐν ἧ οὗτοι διῆγον γέγονε τύπη, ὁ μὲν εὐθὺς τοῖς ματαίοις τὰς συνήθεις προσήγε θυσίας, πρῶταγμα δὲ αὐτοῦ πᾶσαν ὕσιν οἱ Θυσταίρων ἐπεῖχον ὅροι κατὰ σπουδὴν διελάμβανεν, ὥστε τοῖς ἐν αὐτῇ πάντας ἔθνα ἢ θυσία γένοιτο μὴδὲν μέλλοντας ἀπαυτᾶν, τὰς χαριστηρίους εὐχὰς καὶ αὐτοὺς τοῖς ἐκείνων θεοῖς συνοίσοντας, ὥσπερ οὐκ ἐθέλοντος μόνου νοσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παραπολαύειν αὐτῷ τοῦ νοστήματος. Τοῦτο δὲ ἄρα τεκμήριον ἱκανὸν τῆς τῶν Μαρτύρων ἐποιεῖτο γνώμης· ἔλεγε γὰρ ὡς εἰ μὲν καὶ αὐτοὺς συνερχομένους τῷ πληθει, καὶ κοινῇ τὰς θυσίας προσφέροντας ἴδοι, ψευδὴ πάντως ἃ πρὸς τὸν Δείκιον κατεῖπον αὐτοὶ εἶναι· εἰ δὲ μὴ, μὴ πίστιν ἑτέραν ἀναμένειν μέλλονα.

3 Ἐπεὶ οὖν πάντες συνδραμόντες ἦσαν ὥστε τὰς θυσίας ἐπιτελεσαι, μόνη δὲ θαυμασὴ τῶν Μαρτύρων ἀπο-

λείθη θυσία (ἵσταντο γὰρ ἔξω, τῷ Θεῷ τὰς εὐχὰς τὴν ἀληθεῖ θυσίαν ἀποδιδόντες) παραστησάμενος αὐτοὺς σχήματι σοβαρωτέρῳ τὴν αἰτίαν ἡρώτα τῆς ἀπολείψεως. Εἶτα καὶ προσετίθει, Ὅτι καὶ γοῦν ἐπ' ὄψεσι ταῖς ἐμαῖς τὸ ὑστέρημα καλῶς ἀναπληρωθήτω, ἵνα καὶ τοῖς κατηγύροις εἰς κεφαλὰς ὁ φθόνος μεταχωρήσῃ, ὑμῖν λαμπρότερον ἢ τὸ πρόσθεν τὸ κλέος ἀναφανῇ. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἅγιοι, καὶ φύβου καὶ περιφανείας πάσης ἀνθρωπίνης ἀνώτεροι γεγυμότες, Ἄλλ' αἰσχύνῃ, Βασιλεῦ, εἶπον, αἰσχύνῃ σαφῆς, βούν ἔχειν καὶ ὄνον, κατὰ τὸν μέγαν Ἡσαίαν εἶπεν, μεγάλῃς ἀγρωμωσύνης ἔλεγχον· εἴπερ ἐκεῖνα μὲν ἔγνω τὸν κεκτμένον καὶ τρέφοντα, ἡμᾶς δὲ φαίνεσθαι ἀγροῦντας, εἶγε τὸν ἀληθεῖ δεσπότην καταλιπόντες ψευδῶν ὕμνοις προστεθῶμεν θεοῖς. Ταῦτα εἶπον καὶ ἄρα Θεὸς τοῖς εἰρημένοις ἐπεφκίζετο· καὶ σεισμοῦ τι μέγα χρῆμα ἐπενεχθέν, εἰς κῆλον ἐλέπτυνε τὰ τῶν ἀφρόνων σεδάσματα. Καὶ τὰ μὲν ἄψυχα οὗτοις εἶχε καὶ διώλλυτο· Οὐαλέριῳ δὲ πάγιος ἡ κακία καὶ ἀμετάθετος (θέον γὰρ θαυμάσαι τὴν ἀφαστον τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ τῆς πολλῆς τῶν αὐτοῦ θεῶν ἀσθενείας καταγελάσαι, ὅπερ ἂν ἐποίησε νοῦν ἔχων καὶ συνῶν ἀντροπος) ὁ δὲ θρασύτερος ἐδείκνυτο μάλλον, καὶ αὐτὴν ὡς εἶχε τὴν μακίαν ἐγύμνον. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ εὐγενὲς καὶ κόσμιον τῶν ἀνδρῶν αἰδοῦμενος βαρυτέρας τέως ἀπέχετο τιμωρίας, κελεύει κλοιοῖς σιδηροῖς περιανχενισθέντας, γυμνοὺς ἀνὰ μέσσην τὴν ἀγορὰν περιάγεσθαι.

4 Ἦγοντο τοίνυν οἱ ἀθληταὶ γυμνοὶ, περιχυθέντες δεσμῷ βαρυνόμενοι, καὶ περιέεσαν ἀτίμως τὴν ἀγορὰν οἱ ἀληθῶς τίμιοι, μυκτηρισμός καὶ γέλως οἱ μυρίων ὄντως ἐπαινῶν ἀξιοί. Ὁ δικαστὴς οὖν τὴν ἀτίμον περιαγωγὴν ταύτην, αἰσχύνῃ ὑπολαβῶν ἐμποιῆσαι τοῖς Ἅγίοις, καὶ οὕτω μαλακωτέρους αὐτοὺς παρασκευάσαι περὶ τὴν ἔνστασιν, ἀπαλωτέροις ἔκρινε λόγοις αὐτοὺς ὑπελθεῖν, καὶ ταύτην κλέψαι τῆς προαιρέσεως τὴν εὐγενείαν. Καὶ εἰ μὲν ἑώρων ὑμᾶς, φησὶ, μὴ φρονήματος ὕγιους σαφῇ φωρίσματα φέροντας, ἀπεσχόμην ἂν τῆς πρὸς ὑμᾶς συμβουλῆς (ἔξεστι γὰρ καὶ διὰ βασάνων ὑμᾶς ἐλεῖν, εἰ θελήσαιμεν, καὶ τὴν ἡμετέραν ἄκοντας καὶ μὴ βουλομένους μεταδιδάξαι θρησκείαν) ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ὄψις καὶ ἡ τῶν κήλων εὐκοσμία τὴν τῆς γνώμης δαλῶσιν ἐλευθερίαν, πείθεμαι σύμβουλος ἀγαθὸς ὑμῖν καταστήναι· οὐ δὲ γὰρ οἶμαι διαλαυνθῆναι ὑμᾶς, ὡς ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου τὰ γε τῆς πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς ἀρέσμενα δόξης καὶ τιμῆς καὶ εἰς δεῦρο καὶ ἔτι μένει, οὐ παρ' ἡμῖν γε μύνοις τοῖς τὴν ἐλλάδα γλῶτταν εἰδούσι, ἀλλὰ καὶ τοῖς βαρβάρους αὐτοῖς. Ἐξεστὶν οὖν δι' αὐτῆς ὁρᾶν πύλεις ἐννημίαν ἀγούσας, πολεμίων ὄργον πίπλυνσαν καὶ εἰρήνην ἰθυνομένην· ἡ πόθεν Βασιλεῖς καὶ Δυνασταῖ, πολλοὶ μὲν καὶ πρότερον, Ῥωμαίων δὲ νῦν εἰς τοσοῦτον δόξης προήλθον, ὡς καταστρέψασθαι μὴ ἔθνη, καταστρέψασθαι δὲ πόλεις, ὑποχειρίους δὲ ποιήσασθαι πᾶν τὸ ἀντίπαλον. Εἰ τοίνυν ἀμείβον λόγους πρὸς τὴν ἀλογον ταύτην καὶ ἀρτιφανῆ τῶν Χριστιανῶν δόξαν ἀπήχητε, οὐ μέφομαι· τῆς ἀπλότητος γὰρ εἶναι τοῦτό φημι· ὑμεῖς δὲ ἀλλ' ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς μεταθετε πρὸς τὸ βέλτιον, ὡς ἂν οἱ τε θεοὶ ὑμῖν ἰλεω γένωνται, πλείονων τε ἀπολαύσῃ τῶν παρ' ὑμῖν ἀγαθῶν,

καὶ

sisti sibi
imperat :

E

et idolorum
ruina ac
terramotu
nil mutatus,

raptari nudos
per urbem
jubeat :

F

dein ad de-
fectionem
blandius sol-
licitat.

A καὶ τὸ τοῦ Βασιλέως οὕτω φιλότιμον περὶ τὰς εὐποιίας καρδίασιν· εἰ δὲ τοῖς προτέροις μέχρι παντός ἐπιμένετε, τὰ τούτων ἐνάντια ὑμῖν συμβήσεται, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν αὐστηροτέρων, ὑπερ' ἀπεύχονται, πολλὴ ἀνάγκη πάντως ὑμᾶς πειραθῆναι.

*refulant
Sancti ob-
jectam sibi
idololatriæ
velutatem,*

Β Ταῦτα ἐπειδὴ οἱ Μάρτυρες ἤκουσαν, τὰ ὄμματα εἰς οὐρανοὺς ἀνασχόντες, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς τῇ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι σφραγισάμενοι, "Εοικας, εἶπον, ὥσπερ τινὰς τῶν ἀφελεστέρων μὴδε βραδέως, ἀλλ' εὐκόλως οὕτω πείσειν ἡμᾶς οὐκ ὀνείδῃναι μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν· ἀλλ' οὐκ ἀνδράσιν ἀγενέσιν ἵσθι περιτυγχῶν, οὐ, μὰ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦτον ἀγῶνα, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκ παιδῶν περὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσκησιν· οὐ γὰρ παρὰ τὴν τοῦ χρόνου ἀρχαιότητα τιμῆς ἀξίαν εἵπομεν ἂν εἶναι τὴν ἡμετέραν θρησκείαν· οὐ δὲ γὰρ εἰ τι ἀρχαῖον, τοῦτο καὶ τιμῆς ἀξίον, ἐπειδὴ παλαιὰ μὲν πάντως καὶ ἡ κακία, ἀλλ' οὐχί τιμᾶσθαι διὰ τὸν χρόνον ἀξία· οὐ τοίνυν εἰ ἀρχαία δεῖ σκοπεῖν ἢ θρησκεία ἡμῶν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, εἰ δένον αὐτῇ προσέσθαι, ἢ ἐβουλεύσασθαι ἂν ἡμεῖς ἐκκλίνειν ὑπόσχι δύναμις καὶ ἐκ τοῦ μέσου ποιῆν, οὕτω φρικτὴν πυρὸς γένυναν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὴν θεσσαυρίζουσιν· ὅλως δὲ εἰ χρὴ μετὰ ἀκριθείας προσέχειν, εὐρήσεις πάντως καὶ σὺ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν τιμωμένους θεοὺς οὐδὲν ἕτερον ἢ ἔσχα χειρῶν ἀνθρώπων ἄψυχα καὶ κωφά, οὐ μόνον ἀλλοίς οὐδ' ὀτιοῦν,

*ejusque vani-
tatem ostendunt,*

ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς βοηθῆσαι τοπαράπαν οὐ δυναμένους. Εἰ τοίνυν ἀνθρώπος μὲν πλάσμα Θεοῦ, ἃ δὲ ὑμεῖς εἰδῶτα προσκυνεῖτε ἀνθρωπίνως εἰσιν ἔργα χειρῶς, πῶς ἂν τις, εἰ μὴ λίαν ἀναισθητός εἴη καὶ βροῦς αὐτοχρημα καὶ ὄνος, τοῖς παρ' αὐτοῦ δεδημιουργημένοις τὴν τιμὴν ἀπονείμῃ; δένον ἐκεῖνα μᾶλλον τοῖς οἰκείοις τιμᾶν δημιουργοῖς, εἴ τις αὐτοῖς αἰσθησις. Ἐπειδὴ τοίνυν συνέτους ἡμᾶς ὁμολόγησας καὶ οἰδας, ὡς οὐκ ἂν ποτε φρενὸς ὑγιὸς ἀνθρώπος ψεύδῃς ἀντὶ τῆς ἀληθείας προέλοιτο, ἐπίστηκτον τὴν διάνοιαν, καὶ τὰ περὶ τοῦ οὕτως δημιουργοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ ὑπὸ ἀληθῶν χειλέων διδάχθητι.

*et unam
Deitatem*

Γ Θεὸς οὐ πέφυκε περιγράφεσθαι, ἀπερίγραπτος γὰρ πάντα καὶ ὑψηλότερος χρονικῆς ἀπάσης ἐννοίας· ποικίλως γὰρ χρόνον οὐχ ὑπὸ χρόνον· ὅθεν οὐ δὲ τοῦ εἶναι ἡρξάτο, πάντα δὲ τὰτε ὅρατ' αὐ καὶ νοούμενα εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς παρήγαγεν. Ὁ τοίνυν ἀνθρώπος, πλάσμα Θεοῦ γεγονώς, τὸν παράδεισόν τε οἰκεῖν κληρώμενος, καὶ λαθεὶν ἐντολὴν πρὸς γυμνασίαν προσηκόντος μείζονος, φθόνῳ διαβόλου παρακοῇν νοσήσας τὴν φθορὰν τῆς ἀφθαρσίας ἠλλάττετο, καὶ θελήματα σαρκὸς ὑποκύψας ὑπὸ χεῖρα γέγονε τῷ θανάτῳ. Καὶ ὁ βασκανίας πατήρ οὐ δὲ τούτῳ μόνῳ τοῦ φθονηθέντος ἡρξέσθην τῷ πτώματι, ἀλλὰ καὶ εἰς λήθη, οἱ μοι! Θεοῦ τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύοντας γένοντες ὕστερον ἤγαγεν, ὡς μὴ σωμάτων μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχῶν αὐτῶν κυριεύειν τὸν θάνατον. Ἀμέλει καὶ τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἀπολιπύνατε, καὶ πρὸς τὸ φέγγος τῆς ἀληθείας ἐκινεῖτε μύσαντες, τὸν τῆς εἰδωλολατρίας σκότον ὑπῆλθον. Διὰ ταῦτα τοίνυν αὐτὸς ὁ τοῦ ἡμετέρου γένους δημιουργός, ὁ φιλανθρώπος σπλάγχνοις ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν, μὴ φέρων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τὸν ἀνθρώπου ὄραν τυραννόμενον, τῶν τε πατρικῶν οὐκ ἐξέστη κώπων, καὶ πάντα πλὴν μόνως τῆς ἀμαρτίας καθ' ἡμᾶς γεγυνώς, σταυροῦται καὶ θνήσκει, τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος ἐθέλων ἡμᾶς ἀνασώσασθαι. Τῷ ἑαυτοῦ τοιγαροῦν θανάτῳ τὸν αἵτιον τοῦ ἡμετέρου πτώματος καταβεβληκώς, αὐτὸς τε εἰς οὐρανοὺς ἀνελκ-λύθη ἀφ' ὧν κατήλθε, καὶ ἡμᾶς ἐκεῖσε καλεῖ, τὴν πρὸς αὐτὸν ἡμῖν ἀνοδὸν ὑποδείξας. Ἐγείε τι καὶ αὐτὸς τοιοῦτον ἀντεπιδείξει παρὰ τῶν ἡμετέρων θεῶν γενόμενον; ἢ καὶ τὸ θεὸς ἦδη τοῦτους καλεῖν μεταμείλει σοι. Κτημάτων δὲ καὶ χρημάτων καὶ τῆς παρὰ Βασιλεῖσι τιμῆς, τῶν ἡμετέρων ὡς φασὶ καλῶν, λόγος ἡμῖν ὀλίγος, οὐχ ἐστὼτα κρίνειν, ἀλλ' ὡς φεύγοντα καλῶς ὑπὸ τοῦ Προφῆτου ταῦτα πεπαιδευμένοις· ἄλλωστε δὲ καὶ εἰς Θεὸν καὶ τὴν ἐλπίδα θεμένους, καὶ τῆς ἐκεῖθεν διέξας ἐξεχομένους, δι' ὃν καὶ τὸ παθεῖν εὐφύχως εὐλόγηθα.

CAP. II.

Bonis spoliati

Δ Τούτων ἀκούσας Οὐαλέριος ἀθυμῶν τε εἶχετο καὶ πυρὶ μανίας ἐφλέγετο, καὶ παραχρῆμα τὸ περίπλαστον τῆς ἡμερότητας προσωπίου ἀποβαλὼν τὴν ἑσθον ἀγριότητος ἐγύμνον· καὶ τὴν μὲν ὑπαρξίν τῶν Ἀγίων εἰς δια-

Aprilis T. II

παγὴν τοῖς κατηγορήσασιν ἐξεδίδου, πρᾶγμα τὸ λίαν ὑπ' ἐκείνων περιτρονόμενον τοῖς πάνσι μέγα τοῦτο λογιζομένοις· αὐτοῖς δὲ δι' ἵππων τινῶν ἀγρίων ἀποδεθέντας ἐκέλευσε ὅτι τάχως ἐπὶ τὰς Σάρδεας ἐλαύνεσθαι. Τὰς μὲν οὖν ἵππους, ἀπὸ Θυατείρων τρέχειν ἀρξαμένας, ἐσπέρας ἦδη καταλαβούσας, καὶ Σάρδεας μόλις τοῦ δρόμου παύουσιν· ἀλλὰ τοῖς Μάρτυσιν, καὶ τῇ πιερᾷ ταύτῃ τιμωρίᾳ δικμερεύσασιν, ὁμοίως οὐ δὲ ἢ νύξ ἀμυγθὸς ἦν, ἀλλ' εἰς ὕμνους θεῶν τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἐδαπανᾷ· εἰ δὲ που βράχυν καὶ ὕμνον μετέλαβον, "Ἀγγέλοι αὐτοῖς ἐφιστάμενοι πεπονηκότας τε ἀνελάμβανον καὶ περὶ τὰς μελλούσας ἐτι βασάνους προθυμότερους ἐποίουν. Τῇ δὲ ὕστερα τοῦτο μὲν ἀλλήλοις, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς παρούσι τὴν θείαν ἐκείνων ἐπιστάσαν οἱ Ἀγιοὶ διηγούντο, καὶ ποτε Οὐαλέριος ἤξει ἐπανεξετάζων αὐτοὺς περιέμενον, ὥσπερ τινες ἀξιόμαχοι στρατιῶται ἀγῶνων ἐπιθυμοῦντες, καὶ πρὸς τὸν μετὰ δόξης θάνατον εὐτολμόν τι καὶ εὐγενὲς βλέποντες.

*Sardes rap-
plantur,*

*ibique con-
fortati ab
Angelis*

Ε Ἐκεῖνος δὲ τὰς Σάρδεας καταλαβὼν, ὥστε νῦν εἰ καὶ μὴ πρότερον εὐπειθεστέρους τοῖς Μάρτυσι καὶ εὐχειρώτοις ἦδη γενομένοις περιτυχεῖν (τὰ μὲν γὰρ τῆς τιμωρίας ἐγίνωσκε μόνον, τὰ δὲ τῆς παρακλήσεως πόθεν ἢ γενέσθαι ἐκείνη ψυχὴ καὶ ξένη θείας ἐπιφανείας καὶ ἀγαθότητος ἐπέθετο) ἐπειδὴ πλεον νῦν ἥπερ ἔμπροσθεν χαριεστάτους μὲν τὴν ὄψιν, εὐσταθεῖς δὲ τὸν φρόνημα καὶ ἀταπεινώτους τὴν ψυχὴν ἐθεάσατο, ἀπογυῖς τὸ διὰ βασάνων εἶλιν, τωπειάει πάλιν καὶ θωρεῖν μειζῶνων ἐπαγγελίας τὴν τῶν γενναίων ἐνστάσιν ὑποχαυνούσιν ἐπεχειρεῖ. Ὡς δὲ ἐπὶ πλεον ἐπεῖρα, καὶ πλείονα ἐτι τὴν στενρότητα κατενέει, πρὸς τὸν αὐστηρὸν αὐθι: ἐχέρει, τῷ συνεχεῖ τῆς μεταβολῆς καὶ τῷ πικρῷ τῆς ὁμιλίας θηρᾶσαι τὴν ἐν Χριστῷ ἀπλήτητα ὁ σχολιὸς μηχανώμενος.

*rursus fru-
stra solici-
tantur blan-
ditis,*

Ε

ΣΤ Ἐπεὶ δὲ καὶ οὕτως νικῶμενος ἦν, καὶ οὐ δὲ μικρὸν ὑπενδιδόντας ἑώρα τοὺς Μάρτυρας, ἀλλ' ὥσπερ τις αὐτῶν πῃ ἐφάνη διαμαχομένη πρὸς λένοντας, ἀπορῶν τοῖς ὅλοις ὑπέρχεται τέχνην ἑτέραν, καὶ Κάρπον μὲν καὶ Πάπυλον ἀποπέμπεται, τοὺς γενναίους ἀσφαλῶς τρεῖσθαι κελεύσας· τὸν δὲ θαυμαστὸν Ἀγαθόδορον (ὃς τοῖς Μάρτυσι δέκετο καὶ τὰ τῶν οἰκετῶν ἔπραττε, Μάρτυς ἦδη καὶ αὐτὸς τέλειος ἦν, καὶ τῇ περὶ αὐτοὺς φιλίᾳ τῶν αὐτῶν ἐκείνους ἐκινῶν καὶ κολάσων) τοῦτον ἐκέλευσε ταθέντας βουνοῦροις ἀνκλίως τύπτεσθαι, ἅμα μὲν λυπεῖν τοὺς Ἀγίους διὰ τῆς πρὸς τὸν ὁμῶπιστον τιμωρίας, ἅμα δὲ καὶ φοβεῖν βουλόμενος. Ἐμυλλόντο οὖν ἀλλήλοις ἐκάτεροι, ὁ τε κολάων δικαστής, καὶ ὁ Μάρτυς ὁ δικαστὴς μὲν, ὥστε τῷ πληθεῖ τῶν πληγῶν τὸν ἄνδρα εἶλιν· ὁ δὲ Μάρτυς ἰδὼς οὕτως τὰς πληγὰς δεχόμενος, ὡς δὴλον εἶναι τοῦτο δι' εὐχῆς εἰσθῆναι τῷ διακρίεσθαι τὴν τιμωρίαν καὶ μὴ ἀπαγορεύσαι τοὺς κολαστὰς παίνοντας. Ὡς οὖν τὸν μαρτυρικὸν ἐκεῖνο σῶμα πολλὰν ἦδη τῆς μάστιγι ἐκώπτετο γόνυ, αἷματος μὲν ὥσπερ ἐκ πηγῆς τινος κρουνοὶ ἀνεδίδοντο, σπλάγγνα δὲ τῆς οἰκείας περιβολῆς ἐγρυμνούντο, μῦες τῶν ἀρμονιῶν διεσπῶντο, καὶ ἡ τῆς ὀδύνης αἰσθησις πολλὴ τις ἀτεχνῶς καὶ δραμεία τὸν γενναῖον εἰσέει· ὁ δὲ καθάπερ τῶν λυπνύτων πᾶσιν οἰδὼν οὕτως ἐν τοῖς θεινοῖς δέκετο, ἡσυχῇ φέρων τὰς τῶν μαστίγων νισάδας, καὶ τὸ διὰ Χριστοῦ πάσχειν ἀκούον ἔχων τῶν ὀδυνῶν παραμύθιον. Ὡς δὲ ἀπειρήκει δὲ Οὐαλέριος ἡδὲ, ἔκαμνον δὲ οἱ ἄγιοι παίνοντες, τὸν δὲ καὶ χαλλῶν οἱ βράσανοι μᾶλλον μετακαλεῖται μὲν εἰς οὐρανοὺς Χριστὸς ἀξίως στεφανώσων τὸν ἀθλήτην, οὗτος δὲ τὸ πνεῦμα τε εἰς χεῖρας εὐδὲς τοῦ καλῆσαντος, καὶ τὸ σῶμα νεκρὸν τοῖς αἰκίζουσι παρετίθει· ὅπερ ἄταφον μὲν παρερρύπτετο, δεῖπνον ἑτοιμον θηρίοις καὶ πετινοῖς ἐκκείμενον, οὕτω προσταγὲν ὑπὸ τοῦ Οὐαλερίου· ὅφρα δὲ γενομένης τινος τῶν ἐκεῖ προσοικουμένων καύπτουσι τοῦτο ἐν τινι γειτο-νούντι σπλάγχνῳ, ἔργον φιλευτρώπου ψυχῆς ποιῶντες, ἢ καὶ θείας οὕτω προνοίας οἰκονομούσας.

*corum famu-
lus Agathodo-
rus*

*flagris con-
ciscus,*

*supplicio
immoritur.*

Ζ Τὸ δὲ μετὰ ταῦτα Οὐαλέριος ὁ ἡγεμὼν, ἢ παλίμ-βολος τῷ ὄντι καὶ διὰ τὴν ἀλῶν πῃ, πάλιν ἡνωτέρους τοὺς Ἀγίους ὑπερχεῖται λόγους, φοβηθείς ὥστε μὴ καὶ αὐτοὺς ὥσπερ δὴ καὶ Ἀγαθόδορον ἦδη ζημιωθείν· ἔλεγε γὰρ ὡς ἐκεῖνος μὲν ἀξίον ἀπονόας τοιαύτης θάνατον εὔρε, μὴ πεισθείς βῆσαι τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς· αὐτοὶ δὲ συνετοὶ ὄν-

*ipsi vera
constantes
in fide*

EX MS.
REGIS
FRANCIE.

A τες, τινός ἂν χάριν οὐ πρὸς τὸ σύμφορον ἡμῖν ἀπαθελή-
ψατε, ἀλλ' ἐξομολογήσασθαι θελήσατε ἀνθρώπων δεινῶς κακο-
δοξίῃσιν, οὗτοι τοῦ ζῆν καὶ χαίρειν ἀνοήτως βίαιον θάνατον
ἐλομένω; Καὶ ταῦτα μὲν Οὐαλέριος· ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς
Ἀγίους χάρις πολλὴν μὲν αὐτοῦ καταγινώσκοντες ἄνοιαν,
ἐνεκα τῆς ἀλλόγρου συμφορῆς ταύτης, αὐτοὺς δὲ τότε ζήλω-
τοὺς μᾶλλον καὶ μακαρίους ὑψήσασθαι, ὅτε τὸν δοκῶντα
παρ' αὐτῷ βίαιον θάνατον τοῦ Ἀγαθούρου μιμήσονται,
ἀπολιπὼν πάλιν τὴν ἐφυσμένην φιλανθρωπίαν, πρὸς τὴν
αὐτῇ συνήθει καὶ φίλῃ ἐπανήλθε θηρίαν, καὶ τὰ προσεί-
κοντα ταύτῃ ποιεῖ.

Pergamum
reducuntur,

11 Μακρὴν γὰρ ὁδοιπορίαν στείλασθαι μέλλων, ἀπὸ
τῆς Σαρδικιᾶν πόλεως πρὸς τὴν Πέργαμον, ἀκολουθεῖν
αὐτῷ κτελεῖ καὶ τοὺς ἄγιους, καὶ τῇ τῆρι τῶν ἐκπῶν
συντρέχειν ἐκ πύθος ἀναγκάσει, ἵνα πρὸς τὴν ἐκ τοῦ θρό-
νου κρίσιν ἀπαγορευόμενος, τί γε ἄλλω ἢ καὶ ἄλλοις με-
ταβάλλουσιν, καὶ πεισθεῖν εἰδὼτα προσηκύνειν. Οἱ Ἄγιοι
δὲ, οὐ καὶ πλείων ὁ θρόνος ἦν, ἰδοῦντες ὅφρ' ἐστιν τὸ
πράγμα ἡγούμενον· οὕτω πᾶν τὸ διὰ Χριστοῦ ἐπαγόμενον
οὐ ἴσταν, ἀλλὰ πολλὴν μᾶλλον ἐνισπείρει τὴν εὐφροσύνην,
καθότι ἀπόδειξις αὐτοῖς τοῦ πολλοῦ πλοῦ τοῦ πρὸς τὸν
Ἰησοῦν γενόμενον. Τῷ γοῦν τοῦ τοσούτου θρόνου καματῶν
διγμερεύσαντες, ἐπὶ τῇ ἁλγεί τῃ τῶν τραυματίων αὐτῶν,
κατὰ τὸν θεῖον ὑψάσαι Δαβὶδ, καὶ τούτων προσεβέντος αὐ-
τοῖς· εἴτα καὶ ψυχῆς ταῦτα διαδεχόμενοι, νυκτὸς ἐπει-
ρημένως ἰδοὺ, ἀγγελικῇ τις καὶ θεοτέρᾳ δυνάμει ἐπιστάσας
ἐθεράπευσέ τε αὐτοὺς τὰς πληγὰς, καὶ μείζονα πρὸς τοὺς
ἀγῶνας τὴν προθυμίαν ἐνέθηκεν. Οὐαλέριος τοῖνυν ἔωθεν
ἀναστὰς βασιλεῖον αὐτοῦς ἐκέλευσε, πρὸς τὸν πόντον ἀπλῶς
καὶ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς γῆς ἡμέρας ἀποσκοπῶν, καὶ
οἰόμενος μῆτις ἂν καὶ βασταζόμενος τὴν ὁδὸν ἀνύσαι.

biblio currere
post equos
coacti.

B Ὡς δὲ οὕτως ἔχοντας ἐρόμενους ἐώρα, καὶ τὰ τούτων
πρόσωπα θαλλόντα μᾶλλον τῶν λουτροῦ καὶ ἀνέσεσιν καὶ
σικταρφίᾳ δικεικῶς προσκειμένων, γοητεῖαν τὸ πρᾶγμα
ἐκάλει ὁ θαυμάσιος ἀληθὺς ἐμπλεως· καὶ διὰ τοῦτο προ-
σετίθει τοῖς ἐπιπόνους, θεραπεύων ἑαυτῷ τὸν θυμὸν, καὶ
σὺν ἑρῶν τὰ μέλη πανταχόθεν βαρυνόμενος, ἐκέλευε πάλιν
ὁδεύειν.

CAP. III.

S. Carpus
seorsim soli-
citalus

12 Ἐπεὶ δὲ οὕτως τε κἀκείνοι ἐν τῇ ὠρισμένῃ γεγό-
νησι τόπῳ, θύσας θαίματος Οὐαλέριος, ἐπὶ δικαστικοῦ
βήματος προκαθίσκει καὶ τὸν μακρὸν παραστησάμενος
Κάρπον, καὶ πρόσωπον ἑαυτῷ περιθεῖς πιστοῦ τινος φίλου
καὶ θερμῶν ἔχοντος τὴν περὶ αὐτοῦ μέριμναν, Ἐρχην
μὲν, εἶπεν αἰδοῦμένῳ σε τὴν πολλὴν ἡμῶν ἐπιείκειαν
αὐτόματον ὀρμησάμενος πρὸς τὸ καλὸν καὶ τοῖς μερίτοις
θεῶν· νῦν δὲ καὶ παρακελευόμενος πρὸς τοῦτο καὶ
εὐεργετούμενος, ὡς ὅρῳ, οὐ δὲ βραχέως τινος χάριν αὐτοῖς
ἀπομένους, ἀλλὰ τοῦ οἰκείου συμφέροντος ἀμελείς· ἰδοὺ
γὰρ οὗτοι σε τοῦ γήριος οἰκτείραντες ἀτλαίεσθαι σοὶ
ἔστικαν τὴν ὑπερίαν· αὐτὸς δὲ, οὐκ οἶδ' ὅ, τι παθόν, ἀγ-
νήμων τε περὶ τοὺς εὐεργέτας ἐλέγχῃ, καὶ ἡμᾶς ἐν μηδενὶ

constant'er
resistit,

C τιθέμενος πρὸς τὴν ἐκείνην ὀλιγορείς θεραπεῖαν. Θέλησαν-
των καὶ ὅρῳ κατανεύσαι, καὶ συμβουλευόντι μοι τὰ λυ-
σιτελῆ πεισθῆναι, ὡς ἐμὲ ἢ σὴ δυσωπεῖ πολὺ καὶ λύπη
δεινὴ συνέχεται, καὶ ὥσπερ οὐκ ἄλλοτρίαν ἀλλ' ἑμαυτοῦ
συμφορὰν τὸ σὺν κλήρομαι. Ἀλλὰ τί πάθω; οἶδας γὰρ
ὅτι λίαν οὕτως ὑπερορῶμενος οὐκ ἀνέχομαι, εἰ καὶ μὴ δι'
ἑμαυτοῦ, ἀλλά γε διὰ τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ὕβριν. Πρὸς
ταῦτα ὁ θεῖος Κάρπος, Συμβουλὴν ἀπὸ φωτός, ἔφη, πρὸς
σάβωτον, καὶ ἀπὸ ζωῆς πρὸς θάνατον ἄγυσαν, οὐκ ἂν λο-
γισμοῦ κύριος συμβουλὴν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὑπὲρ ἔστι,
ἐπιβουλὴν ὀνομάσαι· εἰ δὲ καὶ ἡ ἐμὴ σε δυσωπεῖ πολὺ, τί
τὸ ἐμποδίζον μὴ καὶ σε προσβῇναι μᾶλλον ἐμοὶ πατρι-
κῶς συμβουλευόντι; ὅτι δὲ σε τὰ ἐμὰ λύπει, ἐγὼ σε μάλ-
λον οἰκτεῖρω τῆς ἀπολείας, καὶ δηλὸς εἰμι, ἡ φίλη ἴστω
ἀλήθεια, συναχθόμενος σοὶ τῇ συμφορᾷ, τοιούτοις προσ-
κειμένους θεοῖς καὶ ψεύδους τὴν ἐλπίδα θεμένου, τὸ τῆς
θείας θάνατι γραφεῖς, οἷγε πῶς ἂν ποτε δικαίως νομισθεῖεν
θεοί, ὅλην ἀψύχον ὄντας, καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι παρὰ γω-
γὴν ἐξ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔχοντας;

flagris dire
catur

13 Οὐαλέριος οὖν οὕτως ἐπὶ Κάρπου τοὺς αὐτοῦ θεοὺς,
καὶ ὁ λόγος ἀληθὴς ἦν, ὑβριζόμενος οὐκ ἐνέγκων, ἀγχα-
δῶν λογῶν πονηρὰν ἀντιδόσιν ἐποιεῖτο· ἐμίσχισε γὰρ ἐν

D πόλει ἐλέγχοντα, κατὰ τὸν θεῖον Ἄμωνα, καὶ λόγον ὅσων
ἐσθελύξατο· ἐκέλευσε δὲ εὐθέως, καὶ ὁ θυμὸς ἀμετρος ἦν,
καὶ θεμίων χεῖρες εἶχον τὸν Ἄγιον, ῥαβδοῖ τε αὐτὸν
ἀκαυθύνει ἀνελκὺς κελῶν, καὶ αἱ σάρκες ξανόμεναι
συνεγῶς εἰς αἶρα διεσκηδάζοντο· καὶ κόρον ἐν τούτοις
οὐκ ἐλάμβανεν ὁ θυμὸς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἑταροῖ τῶν θε-
μίων, οἱ μὲν λαμπάδας αὐτοῦ ταῖς πλευραῖς ὑπανήκτον,
οἱ δὲ ἄλλαι τοῖς μύλοις ἀπαυθρόπως ἐπέτάνον, ἐντε-
θεν σιμάτων μὲν ῥύσκει κατὰ τοῦ ἐδάφους ἐφύροντο, ἵνας
δὲ διασπόμεναι ὀριμνάζον τῇ Μάρτυρι αἰσθήσει ἐνε-
ποίουν.

et lampadibus
ustulatur.

14 Ἐκτεμεν ἂν ἐν τούτοις, εἴ τι καὶ τῶν ἀψύχων ἦν
τὸ κινήζομενον, ἡλγίστατε δὲ καὶ ὑμεῖς πάντως καὶ πρὸς
μόνον τὴν ἀκούειν· ἀλλ' ὁ Μάρτυς ὡς τὸ πλῆθος τῶν
κολάσεων ἐπετίετο, τισούτω καὶ αὐτῶς μᾶλλον τῷ πρὸς
Θεὸν ἰλίσσεται ἔρωτι, καὶ ὡσπερ τινος ἰδίτου κατεπύφα
τῶν ὀδυνῶν, ὥς πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς γενναίου ἀπακαμῶν
Οὐαλέριος, τοῦτον μὲν παρέπεμψε τῇ εἰρηκῇ· τὸν δὲ θεῖον
παραστησάμενος Πάπυλον, ὥσπερ νῦν πρόπον αὐτὸν θεα-
σάμενος, κρώτα, τίνες οἱ γενέται, τίς ἡ πατρίς, καὶ τίς
ἄρα ἡ ἐπιστήμη τῇ Μάρτυρι. Ὁ δὲ Ἄγιος, Μεμάθηκας
ἔσθ, φησὶν, ὅτι ἐλευθέρων πατέρων ἐγὼ παῖς, ἐκ Θουατεί-
ρων δὲ ὠρημαί, μέτειμι δὲ ἰατρικῇ, οὐχ ὅπως γένοιτο
ἂν ἐκ βοτάνων τῶν ἐκ γῆς φυόμενων, ἀλλ' ὅση ἂν τινα
ἀπὸ Θεοῦ δοθείη· καὶ γὰρ οὐ μετρίως σώματόν περιόριζο-
μεν τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχικῶν ἀρρώσθησιν
ποιούμεθα τὴν διόρθωσιν. Εἴτα ὁ δικαστὴς, Οὐκ ἄνευ
ἀσκήσεως τῶν Γαλλῶν, ἔφη, καὶ Ἱπποκράτους ταυτί
γένοιτο, οἱ παρὰ τῶν θεῶν τῆς ἐπιστήμης τὸ κεφάλαιον
ἔλαβον. Καὶ ὁ Πάπυλος, Γαλλῶν μὲν καὶ Ἱπποκράτης
καὶ οἱ τὴν ἐκείνων μετιόντες τέχνην, τότε ἂν τινα θερα-
πεύσειαν, ἡνίκα τῆς ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας τὴν χάριν καὶ
ὁ ἐμὸς παρὰ σοὶ Θεός· εἰ δ' οὐκ οἴχεται αὐτοῖς ἡ σπουδὴ,
μηδὲν τῆς περὶ τὴν τέχνην ἀσκήσεως ἀπολαύσασθαι οὐδ'
δὲ γε ὀνομάζεις θεοὺς, οὐ δὲ ἑαυτοῖς ὠησάι τι δυνά-
μενοι, πῶς ἂν τῆς ἑτέρον οὗτοι φροντισώσι θεραπείας;
Εἰ δὲ καὶ μαθεῖν ἔργον τὸ πρᾶγμα ἐθέλεις, τὸν παρὰ σοὶ
καθήμενον, πεπρωμένον ὡς ὁρᾷς ὄντα τὸν ἑτερον τῶν
ὀφθαλμῶν, ἀναδέψαι ποιησάτωσαν, καὶ μοὶ λόγος τὸ μετὰ
ταῦτα οὐδεὶς. Ἐὰν δ' ἂν τις, εἶπεν ὁ Οὐαλέριος ὁ το-
σοῦτον τυγῶσαι δυνάμενος; Οὐ τοῦτο μόνον, ὁ Ἄγιος
ἔφη, ἀλλὰ καὶ νόσος ἄλλη τις ἦ, καὶ πάθος οὐ δὲ παρ'
ὀλίγον ἰάσιμον, ῥαδίως ἄπαντα θεραπεύσειεν ὅς ἂν τὸν
ἴωμενον πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐπικαλεῖτο
Χριστόν. Καὶ τὸν Οὐαλέριον φάναι, Ἰδόμεν ἐν τῷ πα-
ρόντι ὁ λέγεις· Οὐκ ἐγὼ, φησὶν ὁ Πάπυλος, ἐγχειρίσω
πρῶτος· δέδοικα γὰρ μὴ τὸ πρᾶγμα νοθεύσαι· αὐτὸς τοῖς
θαίμοσι τὰ τοῦ θαύματος ἐπιγράψας· ἀλλ' οἱ σοὶ πρότερον
ἦν βούλονται τῶν θεῶν ὑμῶν ἐπὶ τῇ ποιησάτωσαν,
καὶ τότε πάλιν αὐτὸς τὴν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμιν ἐπι-
δείξω.

Interrogatus
etiam Papyrus

E

provocat ad
miraculum

in coelito
patrandum :

F

15 Τότε θεραπεύτας τινος καὶ θύτας παραγαγόν
Οὐαλέριος, τοὺς ἑαυτοῦ ἐκέλευσε ἐπικαλεῖσθαι θεοὺς, μηδὲ
τέχνης, μηδ' ἐπινοίας μηδ' ἄλλης τινός μεθόδου πρὸς
τοῦτο μενιεντας μηδέν. Οἱ δὲ ἄλλος ἀλλαχῇ περιόντες,
ὁ μὲν Ἀπίλλων, ὁ δὲ Ἀσκληπίου, ἄλλος δὲ ἄλλον τῶν
κυβότλων ἐκάλει θεῶν, ἀδυνατους κατὰ ἀδυνατίαν πρᾶγ-
ματος, ὅσα γε εἰς ἀνθρώπους ἦεν, ἐπικαλούμενοι. Καὶ
ἦν τὸ γρημα νομιδῇ γέλως, αἰσχρὴν σαφές· τί γὰρ περὶ
τῶν ζώντων, Ἠσαίας φησὶν ὁ μέγας, ἐκζητήσουσι τοὺς
νεκρῶν· Ἡμέρα γοῦν διήλθεν ὅλη· καὶ οἱ μὲν ἐδέοντο,
ἐκέτευον, ἐθυσίαζον, πᾶσαν περὶ τὰ ματαῖα ἐποιούντο τὴν
προσεύχαν· τὰ δὲ κωφά, κωφά ἦν, καὶ τῇ ἐκ μέρους
τυφλώττονται οὐδεμὶα βοήθεια παρὰ τῶν ὁλῶς πεπρω-
μένων. Τί οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς; Ὁμοῦ σὺν τοῖς
ὁμμασι τῆς σαρκὸς καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἰς οὐρανούς· ὅρας,
τὸν ἑαυτοῦ πρὸς ἔλεον ἐκάλει δεσπότην. Εἴτα τί; Τὸ τοῦ
σταυροῦ σημεῖον ἐπιβάλλει ταῖς ὤφειν, ἀπεται τῇ χειρὶ,
τὸ σῶς ἡκολούθει, καὶ ὁ σθεσθεὶς ὀφθαλμός, ῥᾶν ἢ πρὸς
ὑπὸν συγκαλυφθεὶς, ἀνεώγνυτο, καὶ τὸ δὴ μείζον, καὶ
ἡ τῆς ψυχῆς ἐλύετο πῆρωσις· καὶ πιστεύων ἦν, καὶ τὸ
σῶς τὸ ἀληθινὸν ἐώρα, ὁ φωτίζει πάντα ἀνθρώπων ἐρχί-
μενον εἰς τὸν κόσμον· καὶ ἀμὰ πολὺ τι πλῆθος ἀνθρώ-
πων

pro quo
frustra in-
vocantur Dei,

non item
frustra
Christus.

A πων πρὸς τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἐχειραγωγείτο.

tum flagellato
Papylo

16 Τίνα ἂν οὐ μετέβαλον ταῦτα; καὶ τίς ὁ τὴν ἰσχύοντα ἔχων ταῦτα ἐκλήθησιν καὶ μαθεῖν παρεσκεύασεν; ἀλλ' εἰ καὶ πάντας, Οὐαλέριον γοῦν οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πολλὸν μᾶλλον ἀπικνέστερον ἑαυτοῦ πεποιθήκασιν, καθάπερ ἐκιδόμενον τῇ ἀπωλείᾳ τῆς πλάνης, καὶ οὐδαμῶς ἐκκαλυφθῆναι τὴν ἀλήθειαν ἀνεχόμενον· ὅθεν καὶ τὸν μάρτυρα ταύτης ἐπὶ ξύλον μετεωρίσας αἰκίζετο δρυμιτάτως, τοιαύτας τὰς ἀμοιβὰς τῆς εἰς τὸν συγκάθεδρον εὐεργασίας ἀποδιδούς. Ἐξένετο μὲν οὖν τὸ καλὸν ἐκείνη σῶμα ταῖς μάστιξι, Παπύλον δὲ οὐ τοῦτο ἐλύπει, ἀλλ' ὅτι μη χαλεπώτεροι μᾶλλον ἐπὶ γούτο βιάσασθαι δεινῶς ἤσχαλλεν. "Ὡςπερ γοῦν ἀπ' ἐναντίας καὶ Οὐαλέριος ἵπτοιμένως ὁρῶν πάλιν τὰς αὐτοῦ βρασάνους πρὸς τὴν τοῦ Μάρτυρος εὐψυχίαν, πάθος ἴδων, εἶχε τοῦτο, καὶ περὶ τῶς ἐφερε. Τοιγαροῦν προσετίθει; Καὶ ἄλλας... καὶ πῦρ ταῖς αὐτοῦ πλευραῖς ὑπανάπτει, καὶ λίθοις βράλλεσθαι κελεύει· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πῦρ ὁ Μάρτυς οὐδὲν ἔπαθεν ἀγευνῆς, καὶ οἱ λίθοι καθάπερ αἰδοῦμενοι τὸ διὰ Χριστὸν οὕτως κινιζόμενον σῶμα, ἀλλաχοῦ μὲν ἡκοντίζοντο, κατ' αὐτοῦ δὲ οὐδαμῶς ἐφέροντο.

nec ignis
nec lapides
nocent.

et uterque
Sanctus dici-
nitur sana-
tur.

17 Ἐπεὶ οὖν ἀπὸ γόρουθεν Οὐαλέριος ἤδη καὶ οὐδὲν εἶχεν ὁ ἐπαχέρι τοῖς Ἀγίοις εἰς τιμωρίαν, κειρὸν ἐδίδον τοῖς μύλωσι, λογιζόμενος ἴσος, ὥς εἶχε καὶ μικρὸν οὕτως ἀνεθείεν οἱ Μάρτυρες, δριμυτέρας αὐτοῦς αἱ μύλωπες περιβαλοῦσιν οὐδυναῖς καὶ φλεγμύναυτες, καὶ οὕτω χαυνότερον πρὸς τὰς μελλούσας ἐξαιτιάσεις παρέχοντα. Ἀλλ' οὗτοι τὸν ἱατρὸν ἐγγὺς ἔχοντες, δι' ὃν καὶ τὰς πληγὰς ἰδέως ἐδέχοντο, οὐ τῶν ὀδυνῶν μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν τραυμάτων αὐταῖς οὐλαῖς ἀπὸ πλάττοντο, μηδὲ ἔχοντες τι τούτων ἐφ' ἑκτῶν περιφέροντες· ὥστε ἐλάνθανεν πλῆττων ἑκτῶν ὁ Οὐαλέριος, οὐ τοὺς Μάρτυρας· ὅσω γὰρ ἡκουφίζοντο τῶν πόνων ἐκείνοι, τοσούτων τὴν καρδίαν αὐτὸς ἐμαστιζέτο καὶ θυμὸς αὐτὸν ἴσα καὶ πρὶ κατεπύμπρα.

CAP. V.

Exorabrantes
Judici mortis
inferendae
tarditatem

18 Βραχὺ τὸ μεταξὺ, καὶ πόλιν ὁ μὲν ὑψηλοῦ προκάθεται βήματος, φονίον τι καὶ μηχανὸν βλέπων, καὶ διὰ τοῦ τῆς ψυχῆς κατόπτρου τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἑσθὴν ὑποφαίνων περὶ αὐτὸν, καὶ οὐ δὲ πρόσωτος τοῖς πλείουσιν ὢν, περιίσταται δὲ αὐτὸν πᾶν ὅσον ὑπερετικὸν εἶχε τῆς σεπτεράς ἀλαζονείας. Εἰσάγονται δὲ οἱ γενναῖοι, μᾶλλον δὲ εἰσίσαι προθύμοι, εἴπας ἂν αὐτοῖς εἰς εὐχρίαν οὐκ εἰς ἀγῶνα κἀλεῖσθαι· καὶ ὁ μὲν καταπλήττει αὐτοὺς καὶ πρὸ τῶν ἀπειλῶν ἐδόνει μνη τῇ θέᾳ, καὶ ἡρώτα τῆς γνώμης ἀπειρώμενης τῶν Ἀγίων καὶ μεταβολὴν ἐφαντάζετο· οἱ δὲ τοσούτων ἀπέσχον τοῦ τι τοιούτου παθεῖν, ὥστε καὶ ὠνείδιζον αὐτῷ τὴν περὶ τὴν ἀπόφασιν βραδύτητα καὶ ὅτι μὴ ταχέως ἀπέθνησκον. Τί πράγματα, λέγοντες, καὶ στυγρὰ καὶ τοῖς ὑπερέταις παρέχει, ἀγωνίμους μὲν ὑμᾶς πολλάκις ποίων, τῆς δὲ τελευταίας φήφου φειδόμενος, ἐλπίζων τάχα μεταβαλεῖν ὑμᾶς καὶ πείσαι ἀποστῆναι Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας; ὡςπερ τότε ἂν ἐθεάσω, ὅτε ὁμοίως τοῖς σοῖς θεοῖς ἀνασθητούς ὑμᾶς ἑώρασας καὶ κοφούς. Ταῦτα οὐκ ἐφθασαν εἰς τέλος εἰπεῖν· καὶ σιδηροὶ μὲν κατὰ γῆς ἐσπείροντο τριβόλοι, ἡκοντίζοντο δὲ οἱ γενναῖοι γυμνοὶ, καὶ ὑπὸ τοῖς ἐπὶ τῶν ἀφειδῶς εἰκοντο· πρῶτον περὶ αὐτὸν εἰς τιμωρίαν καὶ μόνον εἰς ὀφθαλμοῦς ἐρχόμενον. Ἀλλ' οὐδὲ ἐν τούτῳ Θεὸς τῶν ἐκείνων ἡμῖν θεραπευτῶν, ἀλλ' εὐθέως (θεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ τῆς θείας φάναι γραφῆς) ἀνέβη ὁ ἐμφυσῶν εἰς πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐξαίρουμένος αὐτοὺς ἐκ θλίψεως· καὶ παρὰ γρη῏μα οἱ τριβόλοι ἀφανῆς ἴσαν, καὶ αὐτοὶ κακῶν ἀπάθει· ἐφυλάχθησαν. Τοῦτο πρὸς πλείονα μανίαν ἐξῆπτε τὸν δικαστὴν, καὶ ξυστῆρες πάλιν τὰς πλευράς ὑπέβαν τῶν Ἀγίων οὕτως ἀγρίως, ὥς ἀμφοτέρους αὐτοῖς ἐξω τῶν φυσικῶν ὁρῶν γενέσθαι, καὶ τοὺς στήμους ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ παύσας, καὶ τοὺς Ἀγίους ἐν τῇ φέρειν εὐψυχῶς τὰ λυπαρά.

lacerantur
scorpionibus,

objiciuntur
feris

19 Μετὰ ταῦτα πάλιν τὰ τῶν θηρίων ὁμοτάτα συναιροῦνται, θεατρὸν τε συνίστησι τοῖς Ἀγίοις, καὶ θεατῆς

αὐτὸς κἀθίηται εἰς μέσον τε τοὺς Μάρτυρας ἀγχιῶν, ἀρκτον αὐτοῖς ἐπαχέσι. Καὶ νομίσας ὁμοῦτε ἀφειδῆναι καὶ τοῖς γενναῖοις διασπαράξαι τὰ σώματα, τῶν ἀλόγων μᾶλλον ἐώρα τὴν φύσιν παραδύξως τοὺς λογικοὺς συνετίζουσιν· ἡ γὰρ ἀρκτὴς, ὥςπερ αἰδωμένη τοὺς ὠραίους αὐτῶν πόδας καὶ εἰρήνην ἀληθῶς εὐαγγελιζόμενος, οὐ μόνον ἐπιβλάξας οὐδὲν καὶ ἄγριον καὶ τὸ ὅλον φάναι θηριώδες εἰργάσαστο, ἀλλὰ καὶ προσέπιπτεν αὐτοῖς μᾶλλον καὶ φιλικῶς ἡσπάζετο. Οὐ δὲ τοῦτο ἤρκεσε τῷ ασυνέτῳ νοῦν ἐμβάλεῖν, ἀλλὰ καὶ λέων εὐθὺς ἐπαχέεται, καὶ αὐτὸς ὁμοίως τῇ ἀρκτῇ τοῖς θεοῖς νεύμασι πεύθαρχον ἦν, καὶ τοῖς ὑπὲρ τοῦ κοῖνου Δεσπότης τὰ χαλεπὰ πάσχοντες, οὐχ ὅπως ὀρεῖσαι τι πονηρὸν βουλόμενος. Οὐαλέριος τοῖνυν, ὥςπερ αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπερβαλεῖν ἐν κακῇ πειρώμενος, ἐν τινι λίκνῳ τιτάνου πεπληρωμένῳ, ὃν σύνθετος ἀσβεστον ὀνομάζειν, νεαρὸν καὶ ἄρτι σεσθενέτος, ἡ μᾶλλον ἀναρθέτης εἶπεν, εἰσπαχθῆναι τοῖς Ἀγίοις προστάττει, καὶ ὅσας τρεῖς ἐν αὐτῇ διάγειν ἡμέρας, τρύπῃ τινὶ τούτῳ νεκῆσαι τοὺς ἀκητήτους ὁ δυσσεβὲς μηχανόμενος. Ἀλλ' ἔκαμνε μάτην ἀντιμαχόμενος ἀληθεῖ Θεῷ· θεῖα γὰρ τις χάρις καὶ δύναμις τοῖς δι' αὐτοῦ Μάρτυσιν ἐν τῇ λίκνῳ παρῆν, ἀναδιδύουσα μὲν τὴν εἰργασίαν τοῦ τιτάνου, κακοῦ δὲ ἀπαθείς τοὺς ἀλλήλους συντροῦσα.

D
EX MS.
REGIS
FRANCIE.

rixa calci
per triduum
immerguntur.

crepidis
clavatis
calceantur.
E

conjiuntur
in fornacem

quam ultro
ingreditur
Agathonica

21 Ἐπεὶ δὲ ἡπύρει τοῖς ὅλοις ὁ δικαστῆς, μόλις ποτὲ τὸ διὰ ξίφους αὐτῶν κατακρίνει τέλος. "Πόντο γοῦν οἱ Μάρτυρες ἐπὶ τὸν τῆς τελευτήσεως τόπον χαρὰς ἐμπλή, οὐ δὲ τῆς γενναίας Ἀγαθονίης ἀπολειφθῆναι τούτων ὑπομενάσας· εἴτα χεῖρας ὁσίας ἄραντες πρὸς τὸν Θεόν, οὐχ ἑαυτῶν ὑπερῴοντο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτῶν φονεῦντας ῥυσθῆναι τε τῆς πλάνης καὶ μεταβαλεῖν πρὸς εὐσέβειαν. Τοιαύταις ἀμοιβαῖς ἡμοῖοντο τοὺς ἐχθρούς οἱ τοῦ ἀγαθοῦ μαθηταί, καὶ ἄφειν τολμήματος εὐεαμένου τοῖς φονευταῖς· ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτοὶ μεγάλῃν ἐκείνοις ἤδεσαν χάριν, ἀνθ' ὧν δι' αὐτῶν ἐξεδύοντο πρὸς τὸν πηλούμενον. Ἐπειγόμενοι δὲ τὰ λυσίτελῃ πᾶσι τὰς κερφαλὰς ἀπειμήθησαν, τρισκαυδεκάτην ἄγοντας τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. Τὰ γοῦν τίμια τούτων λείψανα, οὕτως ἀτίμως καὶ ἀμελῶς κείμενα, Χριστιανῶν ἀνελόμενοι χεῖρες, μετὰ λαμπάδων ὁμοῦ καὶ ὕμνων ἐν ἐπιφανεί κατέθεντο τόπῳ, πλούσιον Χριστιανοῖς ἀσυναν, πνεύμασι πονηροῖς φθερὰν μάστιγος, καὶ νοσοῦσι πᾶσι θρόνον καὶ ἀψευδῆς ἰάμα, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρέπει τιμὴ καὶ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

F
et gladio
dentique
cum illis
plectitur :

corpora hono-
rifice sepe-
liuntur.

ELOGIUM EORUMDEM

ex Synaxario MS. Collegii Claromontani S. J. Parisiis.

ΜΗΝΙ ΟΚΤΩΒΡΙΩ ΙΓ'.

Αθήσεις τῶν ἁγίων Μαρτύρων Κάρπου καὶ Παπύλου, Ἀγαθούδωρου καὶ Ἀγαθονίχης. Οὗτοι ὑπάρχον ἐπὶ Δικίου Βασιλέως, ἰατροὶ τὴν τέχνην. Καὶ ὁ μὲν ἅγιος Κάρπος Ἐπίσκοπος τῆς Περγάμου Ἐκκλησίας, μετὰ τὴν ἁγίαν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Εὐαγγελιστοῦ, κατείσταται· ὁ δὲ Παπύλος Διάκονος ὑπὸ τοῦ Κάρπου χειροτονεῖται· Κρατήσαντες οὖν παρὰ Οὐαλλεριανοῦ Ἀνθυπάτου, Ἀρχόντος τῆς Ἀσίας, καὶ ὁμιλησάντες τὸν Χριστὸν προσεδέχθησαν ἱπποῖς· καὶ περιπατούν ἔμπροσθεν τοῦ Ἀρχόντος, συνάμενοι πρὸς τὰς σάρκας, καὶ κρεμασθέντες ἐπὶ ξύλων ἐξέεντο. Ὁ δὲ Ἀγαθούδωρος, δοῦλος ὢν τοῦ ἁγίου Πα-

πύλου καὶ ἀκαλοῦντος αὐτῷ, διὰ ῥάθεον ὑπερβολικῶς τυφθεὶς, ἐτελευτᾷ. Κρεμάμενος δὲ ὁ ἅγιος Κάρπος, ὑπεμυθεύεται· καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Ἀρχόντος, Τίνος χάριν ἐγέλασας, ὁ Κάρπος εἶπεν, Ὅτι εἶδον τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχάρην. Εἶτα κατακλιθεὶς ἀπὸ τῶν ξύλων ἐνεβλήθησαν εἰς τὸ πῦρ. Ποιοῦσα δὲ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παπύλου Ἀγαθονίκη, καὶ ἰδοῦσα τὸν ἀδελφὸν πρὸς τὸ πῦρ ἀνδρισάμενον, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀσθένειαν μετὰ τῶν ἱματίων ἀπορρίψασα, ἐγέπλησε καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ἐπὶ τοῦ πυρός· καὶ ἀμφοτέρω περὶ δόξαν τὰ πνεύματα αὐτῶν τῷ Κυρίῳ. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν Συναξὶς ἐν τῷ ἁγίῳ ταῦτο αὐτῶν μαρτυρίῳ, τῷ ὅτι πλησίον Ἑλενιανῶν.

MARTYRIUM TON AGION

ΜΑΞΙΜΟΥ, ΔΑΔΑ, ΚΑΙ ΚΥΝΤΙΛΛΙΑΝΟΥ

Ex MS. Bibliothecae Vaticanæ num. 1660.

B

E

Persecutione
mota

a

et edicto
proposito,

omni que
populo ad
sacrificium
concurrente

C

delati hi
Sancti et
comprehen-
si.

noctem in
carcere
traducunt
arantes,

Βασιλευνόντων τῶν ἀσεβεστάτων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, ἐπὶ τῆς ὑπατείας Ταρκύνιου καὶ Γαδίνου, ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῶν ἀρχῇ, ἡ τοῦ διαβόλου κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐξέρρηξεν μαχίαν. Ποιούμενων οὖν αὐτῶν τὴν φροντίδα τῆς οἰκουμένης, ἐπεψύει δόγμα παρ' αὐτῶν, ὃ ἔθεντο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀ ἐνικυτοῦ, οὕτω λέγοντες. Πάντας μὲν ὑμᾶς ἀφιερωμένους εὐρίσκομεν, τοὺς ὑπάρχοντες ἡμῶν, περὶ τὴν θρησκείαν τῶν θεῶν, οὐδὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμῶν ἀρχῇ φροντίδα εἰλησώτες, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν τοὺς οἰκονομῶντας τὴν χώραν ταύτην ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων, περὶ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν θεῶν παντὶ τρόπῳ μετὰ σπουδῆς πάντας ἐτοιμασθῆναι· εἰ γὰρ εὐρεθῇ τις ὁμομαχῶν τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ ἐν ᾧ ὅτι ποτε μέρει, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ἡμετέραν διεγείρει ὀργήν. Ταῦτα δὲ ὁ λαὸς ἀκούσας, συνεδρὰ μὲν εἰς τὸ πληρῶσαι τὰ ὑπ' αὐτῶν διατετυπωμένα, ἐν δὲ τῇ ὁρισθείσῃ ἡμέρᾳ ἡσπᾶσαντο τοὺς οἰκείους Ἀρχοντας, λέγοντες, Χαρίτωσαν ἡμῶν οἱ δεσπόται, οἱ τοιαύτην φροντίδα θέμενοι ὑπὲρ τοῦ σεβάσματος τῶν θεῶν. Ταρκύνιος ὁ Ὑπάτος εἶπεν. Ἐπειδὴ τασσόμεν προθυμίαν ἐν ὑμῖν εἶρον, κρίνω καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἵνα τῇ αὐρίῳ ἡμέρᾳ προσέλθῃτε, καὶ θυσίαν προσάγαγῃτε τοῖς θεοῖς· ἐπειδὴ οὖν μακρόθεν συνίλητε, μετ' ἡμῶν εὐφρανθήτε, καὶ οὕτως εἰς ἕκαστος ὑμῶν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ἐπανέλθῃ. Ἐν δὲ τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ πάντες προσήλθον θύσαι τοῖς θεοῖς αὐτῶν, καὶ αὕτως ὡς ὑπέσχετο αὐτοῖς Ταρκύνιος ὁ Ὑπάτος ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἀπελθεῖν.

2 Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀνθρωπίνῃς τις μακροδότης προσελθὼν τῷ Ταρκύνῳ εἶπεν· Εἰσὶν τρεῖς ἄνδρες, οἱ τινες τῇ χθεσινῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἤβλησαν πειθαρχῆσαι τοῖς προστάγμασίν σου, καὶ θύσαι τοῖς θεοῖς, λέγοντες ἑαυτοῖς προσκυνεῖν μόνῃ τῷ Θεῷ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ταρκύνιος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς οἰκείους ὑπηρέτας εἰς τὸ συσχεθῆναι αὐτοῖς. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ὑπηρέται πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ κτήματι, οὕτω προσαγορευόμενοι Ὁζωδία, εὗρον αὐτοὺς εὐχὰς τῷ Θεῷ προσάγοντας· οὗς τινες συσχεθέντες, καὶ αἰύσσει σιδηραῖς δεθύντας, ἤγαγον αὐτοὺς συντόμῳ ἐν Δωροστολίῳ. Καὶ εἰσελθόντες, ἐσπέρας κατακλιθεὶς, ἀπ' ἡγείλαν τῷ Ταρκύνῳ λέγοντες, Ὅτι συσχεθῆσαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ λέγοντες ἑαυτοὺς εἶναι Χριστιανούς. Ταρκύνιος ὁ Ἐπαρχος εἶπεν· Ἐν ταύτῃ τῇ ἡρᾳ προπετῶς οὐ θέρομαι αὐτούς, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρᾳ πίστει τούτους φυλάξατε ἕως πρωῒ. Οἱ δὲ στρατεύονται, κατὰ τὸ προστάχεν αὐτοῖς, ἐφύλαξαν αὐτοὺς ἕως πρωῒ. Ἐκεῖνοι δὲ δι' ὅλης τῆς νυκτός προσκύνοντες λέγοντες, Παράσχου ἡμῖν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὴν σὴν ἐπουράνιον δύναμιν εἰς σύμμα-

χίαν, ἵνα δυνηθῶμεν νικῆσαι τοὺς ἐναντίους ἡμῶν, καὶ πρὸς τὴν σὴν χρηστότητα ἀξίους ἡμᾶς ποιήσῃς κομίσασθαι τὸν στέφανον τῆς νίκης.

3 Διαφαιμάτος ἡ δὲ γενομένης, κελεύει ὁ Ταρκύνιος ἀρτῆσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοὺς Ἀγίους, καὶ ἐωρακῶς καὶ κατανοήσας αὐτοὺς εἶπεν· Οὗτοι εἰσὶν οἱ καταφρονήσαντες τῶν ἡμετέρων προστάγμων, καὶ λατρεύοντες κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, Πρῶτον εἰπάτε μοι τὰ ὀνόματα ὑμῶν. Ὁ ἅγιος Μαξιμος εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, κατὰ τὴν πίστιν ἡμῶν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, Χριστιανός εἰμι μετὰ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου· κατὰ δὲ ἀνθρώπους, Μαξιμος λέγωμαι. Ταρκύνιος ὁ Ἐπαρχος εἶπεν· Ὡς πρέπει κληρικὸν ὑπουργοῦντα, οὐ τοῖς θεοῖς, ἀλλ' ἐτέρῳ τινὶ οὕτως ἀπεκρίθη· ὁ δὲ ἄλλος ὁ ἐπόμενός σοι, ὁ εἰς τοῦτο ἀντιστάμενός μοι, τίς λέγεται; Ὁ δὲ ἀπεκρίθη αὐτῷ, Δάδας, καὶ ἡμεῖς δὲ οὕτως ἐσμέν ὡς καὶ ὁ ἀδελφός ἡμῶν εἶπεν ὁ πρότερος. Ταρκύνιος εἶπεν· Καὶ ὁ τρίτος τίς λέγεται; Ὁ ἅγιος Κυντιλλιανός εἶπεν· Κυντιλλιανός λέγωμαι, Χριστιανός δὲ εἰμι.

4 Μαγνιλιανὸς δὲ τοῦ νοταρίου ἐκλαμβάνοντος τοὺς ἐκατέρων λόγους, Γαδίνος ὁ Ὑπάτος εἶπεν· Ἐξέλθετε πάντων τὰ ὀνόματα· Μαγνιλιανός ὁ νοτάριος ἀπεκρίθη, Ἐὰν κελεύει ἡ ἐξουσία ὑμῶν, ἀναγνωσθήτω τὸ ὄρος. Γαδίνος ὁ Ὑπάτος εἶπεν· Ἀνάγνωθι. Τότε Μαγνιλιανός ὁ νοτάριος ἀναγνούς εἶπεν· Ἀ ἐξέλθετε ὀνόματα ἐπὶ πάντων ταῦτα ἐστίν, Μαξιμος, Δάδας, καὶ Κυντιλλιανός. Τότε εἶπεν Ταρκύνιος ὁ Ἐπαρχος, Ἰδοὺ ἐν ταῖς χειρῶν ὑμῶν παρεγέμετο ἡ ἡμετέρα ἀγάπη· εἰ οὖν θέλετε ζῆσαι, ἀπέλθετε καὶ θύσατε τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, καὶ ἐσσεῖς ἱερεῖς αὐτῶν, ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς ὁ τιμὴν αὐτῶν ἀπέθανεν, καὶ πρὸς τὸν μέγαν Δία καὶ ἐπουράνιον βασιλέα ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἐκείνῳ ὑπουργεῖν. Ὁ ἅγιος Μαξιμος εἶπεν· Ἐκκίστε καὶ ἀναιδέστατε, οὐ δὲ φρεθῇ σὺ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἐπουρομάζων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μοιχὸν βασιλέα εἶναι ἐπουράνιον; γινώτε ὡ ἀναίσθητοι ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν βασιλεὺς ἐπουράνιος, ὁ πάντων προνοούμενος καὶ πάντα κατέχων τῇ ἰδίᾳ παλάμῃ. Ἰνα οὖν γινώσκατε ὅτι ἡμεῖς ταύτην τὴν φθοροποιὸν κέλυσιν πνεῖν οὐ δύναμεθα· ἡμεῖς γὰρ κατὰ πάντα τρόπον τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ λατρεύομεν, ὡς καὶ πλάσμα ὄντες τῆς χειρὸς αὐτοῦ.

5 Γαδίνος δὲ ὁ Ὑπάτος προσκαλεσάμενος Δάδαν καὶ Κυντιλλιανόν, συνεβούλευεν αὐτοῖς διὰ πολλῶν ματαίων λόγων, εἴγε δυνηθεὶς τούτους δελεᾶσαι ἐπ' ὀλεθρίᾳ εἰς τὸ οἰκεῖον θέλημα. Οἱ δὲ ἅγιοι Δάδας καὶ Κυντιλλιανός εἶπον πρὸς αὐτόν, Ἡμεῖς συνανοούμεν τοῖς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Μαξίμου λεχθεῖσιν ἐπειδὴ οὗτος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἀναγνώστης ἐστίν, καὶ αὐτὸς καλῶς ἐπίσταται τὴν θεῖαν γραφὴν, καὶ οἶδεν τὸ τί ἡμῖν συμφέρει

Postera die
coram Pro-
consulibus

nomina sua
et fitem
professi,

respuunt
oblatum
matris deorum
sacerdotium,

F

et iudicium
insaniam
redargunt.

A φέρει πράττειν· σὺ δὲ τῇ θαιμονικῇ μακίᾳ ἀπατόμενος, ἀγνοεῖς τὸ τί σοι συμφέρει· εἰ γὰρ ἠθέλησας τὸ συμφέρον σοι ὑπακοῦσαι, ἐθεώρῃσας αὐτὸν ἐν οἰράνιῳ φῶς. Γαβίνιος Ὑπατος ἄμχ τῷ Τερκύνιῳ εἶπεν· Ἰδοὺ πόσοις τρόποις συμβουλεύομεν ὑμῖν, καὶ οὐ θέλετε πειθαρχῆσαι, ἀλλ' ἐπιμένετε μακνόμενοι. Ὁ ἅγιος Μάξιμος εἶπεν· Ὑμεῖς μαίνεσθε, οἱ τινες ἀνδρόπους καλῶς βιούντας, καὶ τῷ μόνῳ Θεῷ λατρεύοντας, βούλεσθε εἰς ῥησικεῖαν θαιμόνῳ ἐλκεῖν τὸ οὖν δοκῶν ὑμῖν ποιῆσαι, ἡμᾶς γὰρ οὐδαμῶς τῆς οἰκείας ἀποστήσετε προθέσεως.

et Angelico
confortati
alloquio

6 Γαβίνιος δὲ καὶ Τερκύνιος Ὑπατοι διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς λεγθέντων ὑπὸ τῶν Ἀγίων, καὶ κελεύσαντες τοὺς ἁγίους Μάρτυρας εἰς φυλακὴν ἀποκατασταθῆναι. Οἱ δὲ ἅγιοι ἐπεφύοντο, διαλεγόμενοι περὶ τῆς οἰκείας σωτηρίας. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀναγινώσκων, Δάδαν καὶ Κυντιλιανὸν ἐπαίδενεν ἐν πολλῇ διδασκαλίᾳ τῆς ῥείας γραφῆς· ὑπνύσαντες δὲ εἶδον τὸν διάβολον ἐξωσμένον ὕπνῳ, καὶ κατ' αὐτῶν μαχόμενον. Ἐγερθέντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐφάνη αὐτοῖς Ἀγγελος Κυρίου λέγων αὐτοῖς, Μὴ φοβεῖσθε, ὁ γὰρ Θεὸς, ὃς τινι ἑαυτοῦ εἰς δεξιῶν, ἐκδέχεται ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔστιν μακρὰν ἀφ' ὑμῶν. Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ ἐνδυναμωθέντες, εὐλόγουν τὸν Θεὸν ἕως πρωῒ. Οἱ δὲ Ὑπατοι ἐκέλευσαν τοὺς ἁγίους ἀγῆναι, καὶ παραστῆναι ἐμπροσθεν αὐτῶν. Τῶν δὲ ὑπηρετῶν παραστησάντων αὐτοῖς, Γαβίνιος ὁ Ὑπατος εἶπεν, Ἰδοὺ ἐνώπιον ἡμῶν ἵστασθε, νῦν οὖν παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα ἀπελθόντες θύσκητε τοῖς θεοῖς, οὐ γὰρ μικρὰς τιμὰς λήψεσθε παρ' ἡμῶν· εἰ δὲ οὐ θέλετε πεισθῆναι ἡμῖν, θάνατον ἑαυτοῖς προσπορήσεσθαι, ἐπειδὴ καὶ οἱ θεοὶ ἡμῶν τοῦτο ἡμῖν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶπον. Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες εἶπον· Καὶ ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς ὕπνοις οὕτως ἠξίωσεν ἀποκαλῦψαι, ἵνα ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάσας τὰς βασάνους ὑπομείνωμεν. Τότε ὁ Τερκύνιος πρὸς Γαβίνιον εἶπεν· Οὗτοι εἰ μὴ τιμωρίαις παραδιδῶσιν, οὐδαμῶς αὐτοὺς δυνάμεθα πείσαι. Γαβίνιος εἶπεν· Ἐὰν τοῦτο ἐπιλέγουνται, αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπιρράψωσι τὴν αἰτίαν.

spernunt in-
tentata sibi
supplicia.

B αὐτοῖς, Γαβίνιος ὁ Ὑπατος εἶπεν, Ἰδοὺ ἐνώπιον ἡμῶν ἵστασθε, νῦν οὖν παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα ἀπελθόντες θύσκητε τοῖς θεοῖς, οὐ γὰρ μικρὰς τιμὰς λήψεσθε παρ' ἡμῶν· εἰ δὲ οὐ θέλετε πεισθῆναι ἡμῖν, θάνατον ἑαυτοῖς προσπορήσεσθαι, ἐπειδὴ καὶ οἱ θεοὶ ἡμῶν τοῦτο ἡμῖν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶπον. Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες εἶπον· Καὶ ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς ὕπνοις οὕτως ἠξίωσεν ἀποκαλῦψαι, ἵνα ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάσας τὰς βασάνους ὑπομείνωμεν. Τότε ὁ Τερκύνιος πρὸς Γαβίνιον εἶπεν· Οὗτοι εἰ μὴ τιμωρίαις παραδιδῶσιν, οὐδαμῶς αὐτοὺς δυνάμεθα πείσαι. Γαβίνιος εἶπεν· Ἐὰν τοῦτο ἐπιλέγουνται, αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπιρράψωσι τὴν αἰτίαν.

post illata
verbera

7 Τότε ἐκέλευσαν τοῖς ὑπρέταις, ἵνα ἀποδύσωσιν αὐτοὺς. Ἀποδυθέντων δὲ αὐτῶν, εἶπεν Γαβίνιος τοῖς ὑπρέταις, Δύσαντες τείνατε αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ οὕτως αὐτοὺς μαστίζετε. Ὅπερ ἀκούσαντες οἱ ὑπρέταις, τάχειον ἐποίησαν τὸ κελευσθέν αὐτοῖς. Τερκύνιος εἶπεν· Ἐπερωτήσατε αὐτοὺς ἐὰν θέλωσιν πεισθῆναι ἡμῖν, καὶ θύσαι τοῖς θεοῖς, εἰ δὲ μὴ ἐτοιμάσωμεν αὐτοῖς ἄλλας τιμωρίας, ὥστε διὰ κακίστων βασάνων ἀπαλλαγῆναι αὐτοὺς τοῦ ζῆν. Ἐπερωτηθέντες δὲ ἐκ τῶν ὑπηρετῶν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος εἶπον, Ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνδυναμωθέντες, κατεφρονήσαμεν τῶν ὑμετέρων βασάνων, καὶ οὐ δὲ συναينوῖμεν τοῖς φλύκτοις ὑμῶν βουλεύμασιν εἰς τὸ θύσαι δαίμονιν. Οἱ δὲ ὑπρέταις ταῦτα ἀκούσαντες ἐξ αὐτῶν, ἀπήγγειλαν αὐτοῖς. Τερκύνιος Ὑπατος εἶπεν· ἐὰν μὴ θέλωσι πεισθῆναι, βάλετε αὐτοὺς εἰς φυλακὴν, ἐπειδὴ λοιπὸν ὥρα ἀρίστου ἐστίν.

constantes in
sua confes-
sione.

C 8 Ὁρας δὲ ἐδωμὴς περαιωθείσας, ἐκέλευσαν ἀγῆναι τοὺς ἁγίους ἐπὶ τοῦ βήματος· παραστάντων δὲ αὐτῶν, εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Γαβίνιος ὁ Ὑπατος. Τί Μάξιμε, ἐδουλεύσω τί ποτε ὑγίης εἰς τὸ θύσαι τοῖς θεοῖς; Ὁ ἅγιος Μάξιμος εἶπεν· Ἡμεῖς τοιαύτην βουλὴν οὐκ ἔχομεν· ὥσπερ οὖν καὶ πρὸ τούτου εἰπομέν σοι ὅτι ἄλλῳ τινὶ ἡμεῖς οὐ προσκυνούμεν, εἰ μὴ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἰ-

σοῦ Χριστῷ, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. D Τότε Γαβίνιος ὀργισθεὶς εἶπεν πρὸς τοὺς ἁγίους Μάρτυρας, Ἐὰν μὴ θέλωσι πεισθῆναι σωφρόνως καὶ προσκυνῆσαι τοῖς θεοῖς, ἀπολέσω ὑμᾶς, καὶ εἰς τόπους βαρβαρικοὺς ποιῶ ὑμᾶς ἀπελθεῖν, καὶ καὶ τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθῆναι κελεύω. Ταῦτα δὲ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες εἶπον, Ἐνδοκούμεν σε ἵνα τοῦτον τὸν λόγον πληρώσῃς, ὃν ἐδουλεύσω. Τότε ἐκέλευσαν οἱ Ὑπατοι ἀπενεχθῆναι αὐτοὺς εἰς τὸν ἴδιον τύπον, καὶ καὶ τοῖς ἁγίοις ἀποκεφαλῆσθαι, Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες λαβόντες τὴν ψῆφον, ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ ἱσάμενος ἡμᾶς ἐκ τοῦ παρόντος κακίστου αἵματος τούτου, εἰς τὴν σὴν ἀνάψασις Κύριε καταξίωσον ἡμᾶς ἐλθεῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς καταξιωθῶμεν τυχεῖν τῆς σκιρᾶτος καὶ ἐπουρανίου σου βασιλείας, ὁ ὑπερευλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. d Μετὰ δὲ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ταῦτα, ἔλαβον τὴν ψῆφον, καὶ ἐδουλεύσαντο, ὥστε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου Μάξιμου μακίαν σιδηροῦν ἐμβάλειν, μεθ' ὃν ἐμαρτυρῆσαι πρὸς τὸ ἑαυτὸν σὺν αὐτοῖς ἀποκεφαλῆσθαι, ὡς πολλὰ αὐτὸν λαλῆσαι πρὸς αὐτοὺς.

D
EX MS.
VATICAN.

capite dam-
nantur.

9 Ἐλθόντες δὲ οἱ ἅγιοι ἐν τῇ τύπῃ τῇ οὕτω προσαγορευμένῃ Ὁζωδίᾳ, τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδι τὰ οἰκεία σώματα σφραγισάμενοι, καὶ στηριχθέντες τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἀπεκεφαλίσθησαν ὑπὸ τοῦ σπεκουλάτορος e, κατὰ τὸ ψαφισθῆναι ὑπὸ τῶν Ὑπάτων, καὶ οὕτως τῷ Θεῷ, ὃς τινι ἐπίστευσαν, ἀπέδωκεν τὰς οἰκείας ψυχὰς. E Ἐπαθόν δὲ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Μάξιμος, Δάδας, καὶ Κυντιλιανὸς μὲν Ἀπριλλίῳ, εἰκαδι ὁγδόῃ, ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ὁζωδίᾳ, βασιλευντων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, καὶ ὑπατεύντων Τερκύνου, καὶ Γαβίνου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

et decollantur
in suo pradio
28 Aprilis.

e

E

a MS. αὐτῶν, sed correctionem requirebat sensus, aut addi debebat adjectivum numerale δευτέρου : cur autem in ipso principio hic pro Maximini nomine, quod similiter erat in MS. positum sit nomen Diocletiani, et omissa vox ὑπατείας ad versionem Latinam dictum est.

b Vereor ne mendum subsit, et suspicor legi debere διαυγάματος : nec enim apparet unde derivari possit διαγχιμα, saltem regulariter.

c Abhinc non Γαβίνιος sed Γαβίνος scriptum invenio, usque ad num. 8.

d Sequentia ut diximus omisit Sirletus, quod implexus omnino esset sensus, qualem nobis quoque esse solemus : et quidem quod dicitur susceperunt sententiam, id nunc nullem referri ad ipsos Sanctos, cetera ad Proconsules, qui jusserint caput S. Maximi ferreo reticulo inclusum ad se reportari. Ipsum verborum contextum, non levi correctione egentem, haud praesumo mutare absque alterius MS. subsidio : vereor enim ne non solum distorta sed et omissa sint aliqua, quae non est facile per conjecturam restaurare.

F

e Σπεκουλάτωρ etiam apud Marcum cap. 4 pro licitore sumitur. Suidas, origini Latinae se conformans, δορυφόρον Hastigerum vertit : ut intelligos a Spiculo sive lancea, per satellites praeferrari magistratibus solita, nomen sumptum, et Latine vertendum esse Spiculator non Speculator.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Auctore Simeone Metaphraste.

Ex MS. Bibliothecae Vaticanae 1190 fol. 682.

Roma nobiliter natus,

et pie educatus a matre

* corrige
* ΔουλεύσαςHlyrieti
Episcopus
ordinatur.Felleem
contra se
missum

convertit

et cum eo
Romam abiit.Impulatori
ad defectum
nem sollicitanti,

Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ρωμαίου μὲν Βασιλεύοντος, θαίμυσι δὲ καὶ εἰδύλοις ἐπιμελῶς θουλεύοντος, καὶ ὁ θανυσσὸς Ἐλευθέριος κατ' ἐκείνο καιροῦ, οἷά τις ἡμερολογητὴς ἀστὴρ ἐγυωρίζετο· ἢ πατρὶς μὲν ἡ μεγάλη καὶ περιφανὴς ἐτύγγανε Ρώμη, πατέρες δὲ, γένει, πλούτῳ τε, καὶ δοῇ περιφανέστατοι καὶ λαμπρότατοι· Τριούπατον γὰρ αὐτοῦ τὸν πατέρα γενέσθαι φασίν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω περιφανέως ἔχοντες, οἷδὲ τῆς κατ' εἰσέδειαν ἀπελείποντο εὐγενείας· ἡ μήτηρ γὰρ αὐτῷ Εὐαχθία, ταῖς τοῦ θεοῦ Παύλου ἀποστολικαῖς παραινέσεσι τὴν πίστιν ἐκμαθούσα, πολλὴν ὑπῆρχε σὺν τῇ ἀρετῇ πλουτούσα καὶ θεοσέβεια. Αὕτη τὸν ἱερόν τοῦτον ἀνιενθούσα παῖδαν, Ἐλευθέριον μὲν ὠνόμασεν, Ἐλευθερίου δὲ οὕτω καὶ κληῶς ἀνθρῆψασα, ὥστε τῇ κλήσει συμφωνεῖν καὶ τὰ πράγματα· Ἐραφέντα γοῦν καὶ ἀνδρωθέντα, τῷ Ἀρχιερεὶ τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας· Ἀνικλήτῳ, δοῖρον δέξιν διδῶσιν, ὥς τὸ τοῦ ἡγουσ αὐτοῦ κόσμῳ καὶ τῶν ἄλλων ὁρίν ἀρετὴν, Διόκονον μὲν πρῶτον, εἴτα Πρεσβύτερον, καὶ τελευταῖον Ἐπίσκοπον· χεῖροτονεῖ τοῦ Ἰλλυρικῷ.

B

2 Καὶ οὕτω δὲ τοῦ λόγγου εὐαγγελικῶς εἰπεῖν ἐπὶ τὴν λυγρίαν τελέντος, καὶ πολλῶ τῷ τοῦ βίου, καὶ τῷ τοῦ λόγου ρωτῇ, τὰς τῶν πολλῶν διανοίας περιστράπτουτος, καὶ κλοδογούντος πρὸς θεοσέδειαν· οὐκ ἔν τούτῳ πρῶτος τὸν πονηρὸν ἐνεγκύν, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς εἰσέδειας δεινὸν ἔπει καὶ μηχανοῦ, ὅθεν καὶ τὸν Ἀδριανὸν ὑποδὶς ὄλον, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, τὸν Ἐλευθέριον εἰλὴν ἀγνοῖζεται, τοὺς ἐπισχυτέρους τῶν εὐσεβῶν σπεύδων ἀπαφείζειν, ὥσπερ δὴ τινος τῶν ἀσταχῶν προέχοντος. Εὐθύς οὖν Φίληξ τις τῶν στρατιωτῶν πέμπεται, τὸν Ἐλευθέριον τῷ βασιλικῷ βήματι παραστῆναι κεκληυσμένος· Ὁ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καταλαβὼν, πληθθεῖ τε περικυκλωσάμενος στρατιωτῶν, καὶ τὸν Ἄγιον ἔνδον ἀπολαβὼν, εἴτα καὶ εἰσελθὼν, καὶ ἀγρίῳ μὲν ὄμματι, ἀγριωτέρῳ δὲ φρονίμῳ καὶ ὁρῶσι φανεί· ὥς δὲ αἶδον αὐτὸν τὸ τῆς διδασκαλίας ἡδίστον νόμα προσέχοντα, καὶ σὺν εἰκασμῷ πολλῇ τοῖς συνοῦσι τὴν εὐσέδειαν καταγγέλλοντα, τὴν τοῦ Χριστοῦ δύσσειν θουμάζων ἦν. Καὶ μεταβλῶν αἰτίαν τῆς ἀγριότητος, πρόσθεν αὐτῷ λόγου, καὶ μαθὼν ἀντὶ διόπτου γίνεται· καὶ ὑπερορᾷ μὲν αὐτοῦ Βασιλέως, προσπίπτει δὲ τοῖς ποσὶ τοῦ Ἁγίου, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε συγὴν αὐτῷ τοῖς ἐκείνου λόγοις πρὸς τὴν εὐσέδειαν στριζόμενος. Ἀλλ' οὕτω μὲν ὁ Φίληξ ἐπαίει, καὶ πρὸς τὸν ἀποστελλόμενον οὐδαμῶς ἀναστρέφειν ἡγάπα· ὁ θεὸς δὲ Ἐλευθέριος παρησιασάσθαι τὴν εὐσέδειαν προθυμώμενος, παρείας εὐθὺς εἴχετο, καὶ τὸν Φίληκα συνεπιρεῖν ἔχων. Ὡς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδατι περιέτρυγον, ἄλλος οὗτος Κανδάκης ὁ Φίληξ γίνεται, καὶ παρὰ Φίλιππον τοῦ βίου Ἐλευθερίου βαπτίζεται, τὴν εἰδωλολατρείαν τε ἀποβάλλεται.

C

3 Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν Ρώμην κατέλαβον, Φίληξ μὲν τοῖς ἐν Ρώμῃ πιστοῖς τὰ κατὰ τὸν Ἐλευθέριον ἀπαγγέλει, Ἐλευθέριον δὲ ὁ Βασιλεὺς τῷ ἐκπτοῦ παρίστησιν βήματι· ὃν καὶ ἰδὼν νέον τε καὶ περικαλῆ, καὶ τῷ τῆς ἀρετῆς κόσμῳ ψυχῇ ἅμα καὶ ὀφθαλμοῖς ἀγλαίζοντα, Ἰνα τί φησιν, Ἐλευθέριε, τὴν πατρίαν θρησκείαν ἀπολιπὼν, καινὴν τινα πρεσβεύεις Θεόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον; Ἐλευθέριος δὲ πρὸς οὕτως ἀσυνετοῦντα μὴ δὲ ἀποκρίνεσθαι βέλων, ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὸς δὴ τὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μιμούμενος, σιωπῶν ἐστάκει. Ἀλλ' ἀπόκρινε, καὶ αὐτίς ὁ Βασιλεὺς ἔφη, περὶ ὧν ἡρωτήθης. Εἴτα καὶ τῆς πικρίας ἐνθύς, Πείσθητί μοι, ἔλεγεν, καὶ τοῖς ἀκητῆσι θύσον θεοῖς· εἰ δ' οὐ, χαλεπὰς ἐπαχθῶ σοι τιμωρίας, πειθόμενῳ δὲ τὰς μεγίστας παρέξω τιμὰς.

Καὶ ὁ Ἐλευθέριος ἐπαρρησιασάμενος· Καὶ πῶς ἂν ἔφη τοιούτοις λατρεύσω θεοῖς; ἢ ἄλλῳ ἀνεγομένῳ συνθήσεται; Πῶς δὲ οὐ μᾶλλον ἀποστῆναι τούτων καὶ ὑμῖν συμβουλεύομαι; ἀπειθοῦντος δὲ θαυμάσιον τῆς ἀπονοίας, ὅτι λόγῳ πρὸς Θεοῦ τιμηθέντες, βύλων καὶ λίθων ἀτιμώτερον καθεστήκατε, θεοῖς ταῦτα ἰγνόμενοι, καὶ τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἀφρόνως ἀποστρεφόμενοι, ὥς τὰ πάντα βήματι συνεστήκατο· καὶ ἴμας· ὅθεν, τῶν αὐτοῦ κτισμάτων τὸ κτήσιον τε καὶ τιμιώτερον, εἰ καὶ ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ, τὸ εἶλον τε καὶ πολέμιον ἀγνοοῦμεν, καὶ πρὸς μὲν τὸν ἡμέτερον δεσπότην ἐκπολεμούμεθα, τοῖς δὲ ἀληθῶς πολέμοις τοῖς θαίμυσις τιμαῖς θρασυόμεθα καὶ θυσίαις. Ἐγὼ γε οὖν τοῦ ἐμοῦ δεσπότην σὲ περιέχομαι τε καὶ περιέχομαι, ἀτιμὰς ὑμῶν περιφρονῶν καὶ τιμὰς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ τρυφῇ καὶ ἀγαλλίασιν ὄντως ἰγνόμενος.

Deum unum
pradical;* videtur
aliquid deesse

E

4 Θυμοῦ πλήρης ὁ Βασιλεὺς ἐν τούτοις γίνεται, καὶ κραδαστὸν ἐνεχθῆναι κελεύει χαλκῶν, οὗ κατόθεν μὲν πῦρ ὑποστρεφθῆναι πολὺ, ἀνιέναι δὲ γυμνωθέντα διατρεφθῆναι τὸν ἀληκτὴν, ὥς ἂν καὶ εἰς τέλος διαφθαρεῖ. Ὡς δὲ ταῦτα θάπτον ἐγένετο, καὶ ὁ Μάρτυς ὅλως ὅλον τῷ κραδῶν ἐνέπλωτο, οἱ κατὰ θέαν ἀθροισθέντες, βαρέως ἐνεγκόντες τὸ γεγυῶς, εἰς ὁμότητα ἐλοιδοροῦν τὸν Βασιλέα, Ἰνα τί λέγοντες ἀνὴρ, οὕτω γένει τε καὶ σοφίᾳ περιόλεπτος, οἷά τις τῶν ἀτίμων κακῶς ἀπολλυται. Θεὸς δὲ ἀνιέναι ἐπεκούφιζε τὰς ὁδούς, καὶ ὥσπερ τινα μαλακῇ πύα καὶ ὁρσώδει κατακείμενος, οὕτως ὁ Μάρτυς εὐπαθῶν ἦν. Ὁν ὁ τύραννος τελευτᾶν ὑπολαβὼν, ἀρθῆναι τὸ ἐκείνου νεκρὸν ἐκέλευεν· ὥς δὲ τῆς σιδηρᾶς κλίτης ἀναστὰς ὁ Μάρτυς, ἀπαθῆς ἦν καὶ εὐθυμὸς, Ὑψώσω σε, ὁ Θεὸς μου, ὁ Βασιλεὺς μου, μετ' ἰδούης ἐφαλλε, καὶ ζηνέσω τὸ ὄνομα σου διὰ παντός. Ἐπεὶ δὲ τὸν Θεὸν οὕτω δοξάζων θαρράλειότερος ἐξῆς τῷ τυράννῳ παρέστη, Βλέψον εἰς ἐμέ, Βασιλεῦ, ἔφη, ὃν σὺ πυρός ἔργον γενέσθαι νενομίκα, καὶ σύνας μὲν τὸν ὑπ' ἐμοῦ κρυπτόμενον, ἐπὶ γυνῶν δὲ καὶ τῶν σῶν θεῶν τὴν σθένειαν.

ejus jussu
super lectum
ignitum ex-
tensusab eoque ill-
sus insultat
tyranno:

5 Ὁ δὲ τύραννος, νομίσας ὑδρίζεσθαι τῇ παρρησίᾳ τοῦ Μάρτυρος, καὶ ἡττηθῆναι δοξᾶς τῇ περιφρονητῇ τῆς κηλᾶσις, μέλνονα ταύτης καὶ σφοδρότερον ἐπινοεῖ. Ἐσχάρα γοῦν ἐν μέσῳ προτίθεται, πυρὶ μὲν κατόθεν διακαυμένη, ἐλαίῳ δὲ ἀνιέναι διαβεχόμενη, καὶ τὴν ἐλὼν θεινῶς ἐξάπτουσα. Πλὴν οὐ δὲ τότε τοῦ Μάρτυρος ἡ χάρις ἡμέλει· ὥς γὰρ ἐπετίθετο τῇ ἐσχάρᾳ, τὸ πῦρ εὐθὺς ἐσβέννυτο, καὶ οἱ ἀνθρώποις ἐμπαραινόντο· ἡ ἐσχάρα δὲ, ὥς οὐκ ἐλαίου μᾶλλον ἀλλ' ὕδατος ἐπιγεομένου, ψυχρὰ καὶ αὐτὴ ἦν, κακῶν ἀπαθῆ διατηρούσα τὸν Ἄγιον. Τί δὲ, συνέδεστο τοῖς αἶρα καὶ ὁ τοῦ Βασιλέως θυμός; Οὐ μενοῦν αὐτῇ γὰρ ἐνεχθῆναι τήγανον προστάττει, κερύν τε καὶ πίσσαν καὶ στέαρ ἐν αὐτῇ ἐμβληθῆναι, πυρὶ δὲ πολλῶ ἐκκαῆναι κατόθεν, καὶ οὕτως ἐν αὐτῇ πάλιν διατρεφθῆναι τὸν Μάρτυρα. Ὡς οὖν ἔργον γέγονε τὸ κεκληυσμένον, καὶ τὸ τήγανον ὅλον ἀνθρακῶδες ἦν, ἔστατο δὲ καὶ ὁ Μάρτυς τὴν τιμωρίαν ὑποδεχόμενος, ὁ τύραννος πολλὰ παραινέσας αὐτῷ, ποικίλαις τε κολακίαις ὑπελθὼν, ἐπεὶ ἀπειθοῦντα ἔώρα, καὶ τὰς κολακίαις εὐστόχως ὑδρεσι ἀμειβόμενον (λόγον γὰρ ἀρακτικόν τοῦτον ἐκάλει, ὅτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ προστάτοις ἐπιδουλεύοντα) τῷ τηγάνῳ αὐτὸν κελεύει διατρεφθῆναι. Εὐθύς οὖν τὰ αὐτὰ τοῖς προτέροις ἐπικολούθει, καὶ μεταβάλλεται μὲν εἰς ὁρῶν τὸ πῦρ, αἶρα δὲ τις ἡδίστη τὸν γενναῖον ἀνέψυχεν.

F
similiter
craticulamet sartaginem
vincit.

6 Ἀδριανὸς δὲ πάντων αὐτῷ πρὸς τοῖς ναυτίον με-
βισταμένων, ἀπορῶν ἐκλήκτο, βαθεία λύπη τὴν γλῶτ-
ταν πεπονημένος· ὃν ἰδὼν οὕτως ἔχοντα ὁ τρυφῶντα
τῆς πόλεως Ἐπαρχος, Κορέμων αὐτῷ ὄνομα, δεινὸς δὲ
οὕτως

suggerente
Coremone
Praefecto

A οὗτος βασιάνους ἐξευρεῖν καινότερας, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὸν στρατηλάτην Φίλικα μαθῶν, καὶ ἤδη μὲν σπέρματα τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως εἰς καρδίαν δεξιόμενος, ἔτι δὲ τῶν ἐλλανικῶν ἐχόμενος, καὶ τῷ Βασιλεῖ χαριζόμενος. οὗτος δὴ τότε τὸν Ἀδριανὸν διαπυροῦντα ὄρων, προσελθὼν, Ἐγὼ σε, φησί, Βασιλεῦ, ἀπαλλάξω πραγματῶν, καὶ τουτοῦ τὸν νέον διδάξω τὸν ἀπιδούντά σοι μὴ τοιούτοις ἐπιχειρεῖν, ἀλλὰ καὶ κλέδανος μὲν ἐνεχθήτω χαλκοῦς, ὀδελισκοὶ δὲ ὅς ἐστις ἐπὶ ἐκότερα τῶν μερῶν αὐτοῦ ἐμπαιγνίσαν, καὶ ὅλῃ ὅσον οὕτω τὸν Ἐλευθέριον ἢ παιθόμενον ἢ κακῶς ἀπολλύμενον. Ταῦτα δὲ λέγων ἐλάλῃσεν, τὸν λέοντα φθεῖν καλῶς πληγαῖς οἰόμενος. Ὁμοῦς ἤρεσκε ταῦτα τῷ Βασιλεῖ, καὶ τοῦ μηχανήματος σπουδῇ τελεσθέντος, ἄρας τοὺς φανομένους ἄρα καὶ τοὺς ἀφανεῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸν νοῦν οὖλον εἰς οὐρανὸν ἀπερέεζε, Εὐχαριστῶ σοι ἔρχε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ καὶ Θεέ, ὅτι τοιούτων με καὶ τοσούτων ἀγαθῶν ἠξίωσας, ὅτι χειρὶ κραταιᾷ σου δύναμιν περιέβρισας, ὅτι ὑπὲρ σοῦ τοιαῦτα πάσχειν εὐδόκησας· καὶ νῦν ἐπιέδωψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε οἷα τεκταίνουσιν οἱ μισοῦντές σε κατ' ἐμοῦ, καὶ ῥύσαι ἀπὸ βέλους αὐτῶν τὴν ψυχὴν μου, ἵνα ἴδωσι πάντες, ὅτι πλὴν σου οὐκ ἔστιν Θεός. Εἶτα καὶ ὑπὲρ τῶν καλαζόντων, ὥσπερ ἄλλοις τις Στέφανος ὑπὲρ τῶν λιθαζόντων εὐλόγησεν, Ἀψαι τῆς αὐτῶν ἐλέγε, καρδίαις, πολυέλλει Δέσποτα, καὶ πρὸς τὸ σὸν καθοδήγησεν θέλημα, ἵνα γινώσκῃς σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ τῆς ὀλεθρίου τῶν εἰδυμένων ἀποστῶσι λατρείας, ὅτι εὐλογητός εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

B 7 Οὕτως εὐχαρίστων τῷ Μάρτυρι, προσχὼν ὁ Κορέμων, καὶ τὸν προκατακείμενον αὐτῷ τῆς θειασθείας ἀνθρακα ὥσπερ ἀναζωπυρρῆσαι, ἄφνω μεθ' ὧν μεταδύλλεται τὴν καλίστην, καὶ τῷ Βασιλεῖ προσελθὼν, Ποῖον, φησὶν, ἀδικήματος χάριν ὁ πικρὸς οὗτος Ἐλευθέριος καταψιφίζεται ἄνακτος; Καὶ ὁ Βασιλεὺς, τῷ παραθῆναι τοῦ αἰκνύματος ἐκπληγείας, γογγύοντι καὶ βλοσυρὸν πρὸς τὸν Κορέμωνα βλήσας, Σὺ αὐτὸς εἰ, ἔφην ὁ ἐγὼ γινώσκω Κορέμωνα; καὶ τί πάθεις; Μήτι σε χρυσὸς εἶλεν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δεδομένος μητρὸς; καὶ πῶς αὖ σοι καὶ παρὰ πολλῶν ἑτέρων διδόμενα, τῶν ἐμῶν δωρεῶν ἀντάξια γένοιτο, ὃν ἐγὼ καὶ πλουτῶ καὶ οὐδὲν καὶ τῇ πρὸς ἐμὲ οἰκειῶσαι ζηλωτὸν ἐν Ρώμῃ κατέστησα, ἀλλ' εἰ καὶ πλειόνων ἐρᾷς, οἱ ἐμοὶ πάντες ἀντιῶνται σοι θεσκαυτοὶ, τούτων ἀμφοτέροις ἀντλεῖ, καὶ μὴ οὕτω καταπυρρῆσαι, σεαυτὸν. κλέμμα γυναικὸς καὶ ὀλιγοῦ κρυσοῦ γενόμενος ὄνουν. Ὁ δὲ Κορέμων, ἤδη τῇ τοῦ Μάρτυρος εὐγῇ τὴν ψυχὴν φωτισθείς τὸ θαυμαστὸν καὶ ἀξέμνητον ἐξέβόησεν, Ἐστω λέγων ἡ τιμὴ σου σὺν σοὶ εἰς ἀπόλειαν, τὰ δὲ χρήματά σου ὑπέκαυμα τῷ περιμένοντί σε πυρὶ γένοιτο· τί γὰρ δὴ καὶ ἐκὼν τυφλώτεις, καὶ ταῦτα πείρα μαθῶν, ὅτι τῶν μὲν σῶν θεῶν οὐδεὶς τὸν ἐμβλαθέντα πυρὶ σῶσαι δύναται, ὃν δὲ ὁ Ἐλευθέριος οὗτος σέβεται, καὶ πυρὸς αὐτὸν δέκνουν καὶ πάσας ἄλλας κηλίσσεως ἰσχυρότερον;

C 8 Τούτοις οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσας ὀργῆς καὶ μανίας ἐπλήσθη ὁ τύραννος· εἰώθαι γὰρ αἱ ἰσχυραὶ φιλεῖαι ἰσχυράς ὁμοίως ἔχοντας ἀπογενναῖν· ὅθεν καὶ αὐτῷ τούτῳ κειλεῖ τῷ κλιδῶν τιμωρισθῆναι τὸν Ἐπαρχον, ὥπερ αὐτὸς κολασθῆναι τὸν Ἐλευθέριον, συνεδούλευεν. Ὡς δὲ τῇ βασιάνῃ προσήγγισεν, Εὐχαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ. ὁ Κορέμων τῷ Μάρτυρι ἐπέδωκε καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ με σφραγίδι καθόπιστον, ἢ καὶ τὸν στρατηλάτην περιετύχηςας Φίλικα. Οὕτως οὖν ὁ Κορέμων ὑπὸ τοῦ Μάρτυρος ὀπίσθηται, καὶ τῷ ὀργάνῳ βληθείς, ἀνάλωτος πυρὶ καὶ αὐτὸς ἦν. Ἀδριανὸς δὲ τὰ τῶν βασιάνων ἀπειρηκὼς, ἔιφε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκμησθῆναι κειλεῖ. Καὶ Κορέμων μὲν οὗτος ἐν βραχεὶ τὸν πολλοῖς ἐξ αἰῶνος ποθούμενον ἥρασε θεσκαυτὸν· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα τίνα; Καὶ Ἐλευθέριος τῷ κλιδῶν ἐμβάλλεται, καὶ τοῖς ὀδελίσκοις τε τὸ δοκεῖν περιπεῖρεται· ἀλλ' εὐδὲς ὁ μὲν κλιδανὸς σβέννυται στέφονται δὲ καὶ αἱ τῶν ὀδελίσκων ἀνμαί, τιμῶσαι ὥσπερ σάρκας μαρτυρικὰς, καὶ ψυχῆς τυφλωσιν ἐλέγχονσαι τοῦ καλῶντος, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πρεσβυτέρων εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ τοῦ ταῦτα θαυματουργοῦντος ἔλκουνσαι, οἱ καὶ, Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ἐδῶκεν, ὁ δὲ Ἐλευθέριος ἡμῶν κηρυττόμενος.

9 Αὐθις οὖν ἀπορία καὶ λύπη λαμβάνει τὸν τύραννον, καὶ τότε μὲν τῇ φρουρᾷ τὸν Μάρτυρα δίδωσιν, ὥστερον δὲ δι' ὀλίγας ἡμέρας σκεψάμεναι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν, ποῦ καὶ ὅπως Ἐλευθέριος ὑπόσχῃ τὴν τιμωρίαν, ἐδοξε. Τόπος μὲν ἡ φρουρά, τρόπος δὲ οἰκτιστος ὁ διὰ λιμοῦ. Συγχρᾶς οὖν ἡμέρας ἐν τῇ εἰρκῇ ἐπιτετέτο τῷ λιμῷ· ἀλλ' ὁ τῷ Δανίλ πατε, καὶ τῷ Ἠλῖα μετὰ ταῦτα, τροφὴν διὰ πικρῶν χορηγῆσαι, καὶ τοῦτον τρέφει διὰ περισσεύας. Καὶ ὁ μὲν εὐχαρίσκει Θεῷ, ὅτι τῶν ἰσῶν τοῖς μεγάλαις τούτοις ἠξιώται· ὁ δὲ τύραννος ἐμεμῆναι, ὡς ἀσθενοῖς αὐτῷ ἐλεγχθέντος τοῦ μηχανήματος· ὅθεν καὶ ἱπποὺς ἀγρίους ὑπὸ ζυγῶν κειλεῖται δεθῆναι καὶ τὸν Ἐλευθέριον, ἵνα τῶν ἱππῶν ἀμαθῶν ὄντων ζυγῶ καὶ ἀγρίων, τῷ ῥύθῳ τε τοῦ ἄρματος ἄγαν ἐκταραχθέντων καὶ πλημμελῶς κρομένων, ὁ Μάρτυς πέτραις καὶ ἄλλοις προσαρσασόμενος, τὰς σάρκας διασπασθῇ, καὶ μελὶδὸν κατακλιπείας ἀποβῶναι τὴν ψυχὴν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐκείνους οὐκ ἔκλυε τὰ πρὸς διασπάραν ἐνεργῶν, οὕτως οὐδὲ Χριστὸς τὰ πρὸς σωτηρίαν οἰκονομῶν· ἄγγελος γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἱπποτάς, τοὺς ἀγρίους ἱπποὺς ἐκείνους ἡμέρους ἄφνω ἐποίησε, καὶ τὸν Ἐλευθέριον λύσας, ἐπιείθεῖς τῷ ἄρματι, καὶ πρὸς τὸ τῇ παλαιῇ γειτονοῦν ὄρος τοὺς ἱπποὺς ἐδύνασε, αὐτόπῳ καὶ ὁμαλῶς ἀνελθεῖν τὸν Μάρτυρα παρεσκευάσας. Προσγίνεται δὲ τούτῳ, καὶ ἑτερόν τι τῶν παρθένων. Ἐν τῷ ὄρει γὰρ γενομένου τοῦ Μάρτυρος, καὶ τὸν Θεὸν συνήθως αἰνούοντος, ἄρκοι καὶ λέοντες καὶ εἴτι ἄλλα τῶν ἀνιμέρων θηρίων προσελθόντες, κυκλῶσιν τε τὸν τοῦ Θεοῦ δούλον καὶ περισκάνουν, καὶ οἷα τῆς ἐκείνου συνιέντα φωνῆς, συνευλογεῖν τε καὶ προσκυνεῖν ἤρμικτο, καὶ τοῦτο ἐδύλον τῇ τε πρὸς γῆν νεύσει, καὶ τῇ πρὸς αἶρα τῶν ποδῶν ἐπάρασει, καὶ τῇ ἄλλῃ διατυπῶσαι τοῦ σώματος.

10 Ἀλλὰ τὰ μὲν θηρία οὕτω τὴν χορείαν ἐπλήρουν, ὥσπερ χορολόετον καὶ προτοστάτου τυγχόντα τοῦ μάρτυρος· Ἀδριανὸς δὲ οὐχ ὅτι τούτου, ἀλλ' οὐδὲ τῶν θηρίων αὐτῶν ἡδεῖτο τὴν συνέσειν εἰς αἰκὴν γὰρ ἐκείνων ἐλθόν, Ἀδριανὸς ἦν ὁ αὐτός, πολλῶ καὶ θηρίων καὶ ὄντων ἀνατοτότερός τε καὶ ἀγριώτερος· οὐ μόνον γὰρ βελτίων οὐδὲν ἀπὸ τοῦ θάύματος γέγονεν, ἀλλὰ καὶ στρατιώτας ἐπιστρεῖς ἐπαμπε, θάπτον συλλυψόμενος τὸν Ἐλευθέριον, τὰ δὲ θηρία, ὡς ἂν ἀκριβῶς εἰδῶτα καὶ φίλους κρῖναι τοῦ ἐκνύοντος δεσπότην καὶ πολεμίους, ὡς μόνον εἶδον τοὺς στρατιώτας, ταχέως ἐφύρουντο, καὶ μικροῦ ἂν καὶ διεσπᾶσαντο τούτους κέρσαι καὶ ὀδοῦσιν, εἰ μὴ ὁ Μάρτυς τοῖς μὲν ὡς περὶ τινα χαλινῶν τὸν λόγον ἐμβάλλων, ὅθεν ἴληον ἐπανέειναι προσέειπε, τοῖς δὲ στρατιώταις λύσας τὸν φθεῖον, καὶ τὴν μετ' ὀπλων ἔλυσιν ἀνεδίδας· Οὐ γὰρ ἐπὶ τινα, φησὶν, ἀνδρόφρονον ἢ ληστὴν κλῆτε, οὐδεῖς εἶδε νεύματι μόνῳ σχιζάνοντας τὸν ζητούμενον ἔχειν ἐπόμενον. Οὕτως εἰπὼν προθύμως ἠκολούθει· πολλὰ δὲ κατὰ τὴν πορείαν τούτοις διαλεγόμενης, ἐπεικῶς τε παραινῶν καὶ διδάσκων, πολλοῖς αὐτῶν τὸ τῆς ἀληθείας ἐπέλαμψε φῶς.

11 Ὡς δὲ τὴν Ρώμην κατέλαθεν, ὁ Βασιλεὺς θέατρον μέγιστον συνίστα, μάρτυρας πλείους ἔχειν βουλούμενος τῆς τοῦ Μάρτυρος ἀπωλείας. Τούτων δὲ μάλλον ἐπιθαίνειν ἢ ἐδοῖκε τῷ Βασιλεῖ· οἱ γὰρ παρόντες οὐ τῆς τοῦ Μάρτυρος ἀναίρεσιν, ἀλλὰ τῆς ἐπ' αὐτῷ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ μάλλον μάρτυρες ἦσαν φανερώς ἀπαρχάγραπτοι. Αἰκίνα μὲν γὰρ αὐτῷ ἐπαφίεται πᾶν ἀγρία, ἥτις σφοδρῶς μὲν ἐπεισε τῷ Ἀγίῳ, οὐ μὲν ὥστε λαχρῶσθαι ἢ ὀλίγῳ δόγματι λυθῆσαι, ἀλλ' ὥστε τοὺς ἐκείνου πόδας εὐνοικῶς περιπτύξασθαι· ἐκλινε μὲν γὰρ αὐτοῖς τὸν αὐχέναν, ὑπένιξε δὲ τῇ γλῶττι τὰ ἔχρη, καὶ ὥσπερ κχθεῖτο ὅτι μὴ καὶ φωνὴν ἀνθρωπίνην εἶχε, συμπεγερομένην ὑπὲρ εὐσεβείας τῷ Μάρτυρι. Οὐ δὲ ταῦτα πείθουν τὸν κατὰ τὸν Φαραὼ σκληροκάρδιον Βασιλέα μεταμαθεῖν τὴν εὐσεβείαν, ἀλλ' ὥσπερ ἀσθένειαν, ὅτι θῆλυ, καταρροῖς τοῦ δακρύου, καὶ ἄρρενα τῷ Μάρτυρι συναφθῆναι κειλεῖ· κακείνους οἰοῖ πρὸς τὴν θηλείαν ἀμιλλόμενος, ἀπωθείεται μὲν ταῦτα, οὗτος δὲ τῷ Μάρτυρι προσδραμών περιπλέκεται τοῖς ποσὶν, περιφύεται, σάινει, σικριτᾷ, σχήμασί τε καὶ νεύμασι, καὶ κινήμασι, τὴν εὐνοίαν ἀπαγγέλλει. Τῶν δὲ ταῦτα βλέπόντων, οἱ μὲν ποσὶς ὀρώντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς

mittendus in
clibanum,
Deum invocat:

adjuget preces
conversus
Coremon.

Tyrannum
increpat,

et in clibanum
mittitur:

eoque nil
lexus capite
plectitur.

Eleutherio
similiter
salvato multi
convertuntur.

PER META-
PHRAS.
EX MS.
VATICAN.

Ille in carcere
divinitus
pascitur,

et indomitis
equus alliga-
tus,

ab Angelo
solutur duci-
turque in
montem

E
ubi cum
collectis ad
se feris Deum
laudat

ab iisque
contra immis-
sos milites
defensus.

multos eorum
convertit,
F

feris obiectus
easdem cicures
exeritur,

cum vario
spectaculum
motu;

A ὁφθαλμοῖς, εὐθὺς ἐδόκουν μέγαν εἶναι τὸν Ἐλευθερίου Θεόν, οἱ δὲ τυφλωττωντες διὰ τὴν ἀσεβειαν, πλάνου καὶ φαρμακίου τὸν Ἁγίου ἀπεικάλουν. Ἀλλ' ἐμνησθῆναι πάντως ἔδει τὰ χεῖλη τὰ δόλια, ὥς ὁ Θεὸς ἔφη Δαβὶδ, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομιάν, ἐν ὑπερηφανείᾳ καὶ ἐξουθενώσει, ὥσπερ ἄρα καὶ ἐνεγράφησαν, καὶ τὴν ἐσχάτην σιωπὴν ἐσιώπησαν μεταξύ γάρ τῶν λόγων ἀοράτως πληγέντες θάνατον εὐθὺς εὗρον τὰ τῆς βλασφημίας ἐπίχειρα.

*denique gladio
cuditur*

12 Ὁ μὲν τοι παράνομος Βασιλεὺς τοῖς ὅλοις ἀπορῥηθεὶς, ἐπεὶ καὶ πάντα ἔθμα τῆς τοῦ ἀθλήτου γνώμης ἠπώμενα, θάνατον αὐτοῦ κατακρίνει τὸν διὰ μαχαίρας. Αὐτοῦ μὲν οὖν εὐθὺς οἱ πρὸς τοῦτο διακονοῦντες ἀναιρούσι τῷ ξίφει· ἔπειτα καὶ τὴν μητέρα περιπλεκίσαν αὐτοῦ τῷ τραχήλῳ, καὶ καρδίᾳ μᾶλλον ἢ στόματι περιπτυσσόμενῃ, γυναικεῖον οὐδὲν ἢ μητρικὸν ἔσπιφθεγγόμενῃ, οὐδ' ἀνάξιόν τι τοιοῦδε παιδὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῦ μᾶλλον ψαιδρυνόμενῃ, ἀνηλεῶς οἱ δυσσεβεῖς ἐχομέ-

νην τοῦ παιδὸς ἐσπισφάττουσιν· τί δὲ καὶ ἄλλο ἢν οἱ-
κειότερον, ἢ αὐτῶς ὁρᾶσαι πονηροῦς ὄντας, ἢ ἐκείνην
παθεῖν, φιλοῦ ἐνὶ πόντῳ γούσαν καὶ φιλόπαιδα ἢ οὕτω θυή-
κοντι τῷ υἱῷ συναποθνεῖν, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι γερῶνα
υἱοῦ, καλῶς μητέρα παιδαγωγήσασαν, ἀλλὰ κοινῇ τού-
τους τῷ κοινῷ θεσπότη ἐμψανισθῆναι, καὶ παρ' αὐτῷ
μένειν, κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, μητέρα ἐπὶ τέκνῳ εὐφραι-
νομένην; Οἱ δὲ παρυντες ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ εὐσεβεῖς, σπου-
δῇ τὰ αὐτῶν ἀνελόμενοι λείψονα, τοῖς ἐν Ῥώμῃ πιστοῖς
περὶ τούτων φροντίζουσιν, γνωρίζουσί τε αὐτὰ καὶ κοινὰ
τίθενται, καὶ οὕτως ἄμφω τὰυτά μυρίσαντες, καὶ τὰ
εἰκότα τιμήσαντες, θάπτουσι φιλοφίως, Χριστιανοῖς
πλουτοῦν ἄστυον, τοῖς ἐν νόμοις τε καὶ πονηροῖς πνεύμα-
ξιν γρημά τι ἀλεξίσαντον, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ,
καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς ἀπλῆς καὶ ἀκτίστου θεότη-
τος, ἢ πρέπει δοῦξ, κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν
καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

D
*uti et mater
filio circum-
fusa.*

*corpora
sepeliuntur
a fidelibus.*

ΤΕΛΟΣ.

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,

NUNC PRIMUM EX MS. EDITÆ

IN ACTA SANCTORUM DIEI XI APRILIS

- ANIMADV. 1 *Pag. 16. n. 11. dies xi Apr. non spectat ad translationem a Sergio factam, quia catalogus pontific. Ipsam notat et est integro seculo antiquior Sergio.* *Pag. 50 in Analectis n. 1 fere totus debet omitti, quia habetur in appendice præmissa et quidem iisdem verbis.* ANIMADV. 2

IN ACTA SANCTORUM DIEI XII APRILIS

- ANIMADV. 3 *Pag. 65 De B. Mechtilde quam Cantopratanus vocat sanctam videndus Labier et quærendum, an hæc habeat cultum, et ubi. vd. 3 Maii in fratre Alexandro.* *Pag. 87 posset addi locus S. Basilii Ep. 337 de fide apud Gothos trans Danubium adhuc integra fere usque ad finem Valentis.* ANIMADV. 4

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIII APRILIS

- ANIMADV. 5 *Pag. 103 S. Gonsalvus Ab. in diœce. Compostellana colitur Dominica in albis, quæ anno 1466, dicitur floruisse et pascha fuit 6 Ap. ; posset ergo hac* *refurri et plura de eo examinari. Vide Avila tomo 1° theatri ecclesiastici pag. 3.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIV APRILIS

- ANIMADV. 6 *Pag. 200 Anno 1637 feria 3 paschali 1. hodie aliis Fossani in monasterio. S. Catharinæ in Pedemontio. Catharina Rava, variis post obitum miracu-* *lis clara vita Italice scripta, habetur post vitam S. Juvenalis in-4. pag. 109, usque 137*

IN ACTA SANCTORUM DIEI XV APRILIS

- ANIMADV. 7 *Pag. 366 Hic posset poni S. Wilhelmus Norw. juxta (ap. minime corrigendum, uti alias putavimus. Cæsar de Bus. fundator ord. Doctrinæ christianæ hoc die obiit et colitur ut beatus Avenione vd. p. 3 ubi varii auctores indicati, vitam hs. Gal-* *lican. in-4. Paris. 1640 per Jac. de Bæraais script. 1674, 21 Dec. ut viso tractatu de S. Franc. Paulan. curarent processus informati et cetera instrumenta nobis originaliter mitti.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVI APRILIS

- ANIMADV. 8 *Pag. 403 Acta SS. Martyrum Cæsaraugustanorum edidit et Brauliani attribuit amplaue commentario illustravit Joannes Lopez; hunc commentarium* *post accepi et retuli ad 3 Novembr. jussique compingi.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVII APRILIS

- ANIMADV. 9 *Simeon ex calendario Moscovitico saltem inter* *prætermisssos locandus.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVIII APRILIS

- ANIMADV. 10 *Pag. 519 Maria ab Incarnatione Teresana, infar-* *Pag. 519 De cultu S. Tetrici episcopi Lingonen-* *sis epistola P. Chiffleti est, omnino præteritur.* ANIMADV. 11
Liber Vitæ impressus Gallice habetur in bibliotheca Carmelit. Mitigat. Antuerpiæ. *Pag. 579 adde de Euthymio Juniore ad 4 Januarii Synaxario Claromontani et Mediceo.* ANIMADV. 12

IN ACTA SANCTORUM XXI APRILIS

- ANIMADV. 13 *Pag. 893 ad annot. d. adde : Nihilominus D. de la Dangie senior religiosus et cellerarius abbatiae S. Stephani Cadorni in libro, quem edidit, de vita Guilelmi conquestoris audet asserere ista omnia per* *merissimam fabulam dici, ubi monet auctor hist. archiepiscoporum Rotomagensium anno 1667 vulgatæ rationes, quibus id probare intendit.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXII APRILIS

- ANIMADV. 14 *Pag. 961 Ubi de S. Emma n. 3 addi posset exemplum incorruptæ manus S. Ostvaldi regis ex prædicatione S. Aidani.*
Aprilis T. II

INDEX HISTORICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI II APRILIS

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum, quorum in hoc Tomo memoriae aut res gestae ex professo illustrantur, de quibus peculiaris index confectus sub initium Tomi proponitur. Nota preposita aliquibus, indicat Sancti aut Beati titulum illis tribui.

A

† A bdon et Sennen MM.	372 b	Alexander mon. Cantuarien. sub S. Anselmo	821 c
† Acisclus, Victoria et Zoilus Patroni Cordubæ	404 e	Aldulphus R. Orient. Anglorum	7 sec. 47 a
581 f 582 f 583 d		Alfredus R. Saxonum Occident.	9 sec. 53 b
Adam Parisiensis scriptor Vitæ S. Domnii Ep. Sal-		Alfricus Ep. Wintonien.	10 sec. 633 d
lunar	6 f	Alfwardus monachus Cantuarien.	11 sec. 640 e
Adula Comitissa Bleisensis filia Guilielmi R. Angl.		Algisius Archiep. Mediolan.	12 sec. 592 b
240 e 241 f 930 e 932 e		Almachius an. 229 Urbis Præfectus	206, 207
Adalaridus Ab. Loburn. 11 sec.	568 f 570 b e	Almericus 12 Generalis Ord. Prædicat.	14 sec. 65 c
Adalbera Ep. Metensis 11 sec.	648 b 649 b	Alphonsus Ep. Giennen.	14 sec. 506 c 507 c
Adalbertus Archiep. Hamburg. 11 sec.	644 a	Alstanus Ep. Schieburnensis	9 sec. 52 c
Adalbertus CL. V. in Gallia 7 sec.	217 a	† Alto Abbas	554 e f
Adalbertus Ratisponæ incluse 11 sec.	553 d	Amalbertus in eadem Childerici R. conspirat	217 c
Adalbertus Ep. Vronen. 11 sec.	73 c	Amalricus CL. V. 7 sec.	217 a f
Adelardus, Ab. S. Trudonis	860 e	† Anasius Ep. Teanen. a S. Julio Papa ordinatus	85 f
† Adelbertus Comes de Catane 11 sec.	648 b	† Amator Ep. Autissiodori	757 e f 758 a
Adelhaids Comitissa Patat. 11 sec.	550 c f	† Amatus canonizatur a S. Leone 9 Papa	948 a
Adelinus eremita in Gallia 11 sec.	231 d e	† Ambrosius	621 e f
† Adeodatus Papæ diploma pro monasterio S. Martin		† Ambrosius Senen. Ord. Prædicat.	459 b
30 e f		Ambrosius Taegius scriptor Ord. Prædicat.	789 c
† Adelphus canonizatur a sancto Leone IX Papæ		Ambrosius Spinola, Marchio de Sesto etc.	17 sec. 733 d
644 f		† Anastasius Patriar. Antiochenus	848 a
Adrianus VI Papa devotus S. Lamberto Cesarungu-		† Anastasius M. apud Spalatenses	8 f 9 b d
stano	411 b c	Anastasius Ab. Schytopoleos in Palæstina	847 e
Adrianus Budsius scriptor 13 sec.	585 d	Anastasius Ab. scriptor sub finem 5 sec.	849 d
Ædunnus Scotorum R. 6 sec. 540 c 541 b d 543 a		Anastasinus Presb. sanctæ Resurrectionis Christi	847 e
† Ægulii ecclesia, an Spoletani?	27 f	† Andreas Ap. opparet S. Daustano	630 f
Ægidius Ep. Abrincen. 6 sec.	425 e 426 d	Andreas Rex Ungariæ venit Spalatam	10 b
Ægidius Bertant 13 sec.	156 b	Andreas Cæsarien. Archiep. in Cappadocia, scriptor.	3 f
Ægidius de Roya scriptor	585 d	Angelinus et Orielda conjuges, Paulinus et Genti-	
Actius Dux Romanorum in Gallia	17 a 18 a	lis, filii	614 f
† Agapetus Papa	473 a	Angelus Sangrinus, Casinen collector Vitæ S. Gui-	
Agnes sanctimonialis in Surviæ 12 sec.	552 c	lielmi Politiensis	462 b c
Agnes Marcelli de Saludinis, mater B. Conradi Mi-		Angelus de Victoria, Reformator Ord. Cisterc. in	
liani	739 b	Hispania	2 d
Ailwinus Ab. Ramesiensis in Anglia 11 sec.	659 b	Anianus Præfectus Urbis sub Trajano	744 a
Alanus Comes Britonum Armoricorum 12 sec.		Annas Scarsius Cardin. Ep. Metensis 11 sec.	614 f
917 d 919 a		† Ansani ecclesia Spoleti	27 f
Alaricus R. Gothorum	421 a	† Ansbertus Archiep. Rotomagen.	218 b
† Albani Abbatia in Anglia	895 f	Anselmus Remensis, scriptor Itinerarii S. Leonis	
Albericus Ab. Cistercii	493 a b c	IX	641 e
† Albero Ab. Dunen. 12 sec.	584 c	Anso Ab. Lobiensis, scriptor Vitæ S. Ursmari	
Albertus Bavarus Comes Hollandiæ 14 sec.	271 c	555 a b 557 e	
Albertus Com. Pogianus in Bavaria 12 sec.	770 a	Antiochus Præses sub Adriano Imp.	523 b
† Albertus Ep. Laudensis 12 sec.	594 a b	Antonius Emeritensis Ep. 5 sec.	418 d
Albertus eremita in Gallia 11 sec.	231 d e	† Antonius Caudeas Patriar. CP. 9 sec.	624 a
Albertus Bemstatensis, Decanus Einzidlensis, scri-		† Antonius de Padua, an divinitus inunctus?	355 e
ptor Vitæ S. Geroldi erem.	625 d	Antonius de Hennin Ep. Ipreu. 17 sec.	586 d
Albinus Dux Romanorum in Gallia 5 sec.	17 a	Antonius Winghe Ab. Lætiens 17 sec.	438 f
† Alexander M. e Thebais Bergomi	212 c	Antonius, filius B. Jacobi de Oldo	597 f
Alexander III Papa	590 e f 592 f		
Alexander V Papa favet Dunensi monasterio	585 b		
Alexander Ep. Lincolnensis 12 sec.	55 c 56 f		

†

I INDEX HISTORICUS.

† Apollinaris M. 23 Julii	283 c 284 a
† Apollinaris Ep. Ravennar, socius S. Petri	7 c
Apollonius scriptor contra Montanum	537 e
† Aprī cœnobium Tulli	649 f 652 e
Arator poeta, an Sanctis adscriptus?	837 f
Ardecarius Ep. Veronen. 9 sec.	73 e
Arduinus 1 Episcopus Alexandriæ in Italia 12 sec.	594
Aretus Cæsariensis Archiepiscopus in Cappadocia, scriptor	3 f
† Aristides scriptor	114 d
Arius a S. Julio ab Ecclesia dejectus	84 a
Arnaldus Dossatus Cardinalis	813 f
Arnaldus Ep. Subinen. Legatus 14 sec.	797 c
† Arnoaldus Ep. Metensis	473 a
Arnoldus Schuylen transcripsit Vitam B. Lidwinæ	269 a
† Arnulphus Conf.	282 d
† Arnulphus Ep. Suessionum	492 a
† Arnulphi ecclesia Metis dedicata a Leone ix	658 f
Arnulphus Ab. Augustoduni 9 sec.	763 f
Artelas Ep. in Mesopotamia	2 c
Arturus R. Britonum 6 sec.	377 c
Askerus Prior Croylandiæ, a Danis occisus	52 e
Atanlphus Ep. Compostellan. an Sanctus?	615 a
Athelwaldus sive Alfwaldus R. Anglorum Orient. 8 sec.	38 b
Athanagildus R. Gotth. in Hispania	135 a
† Athanasius Ep. Alexand. ab Eusebianis agitolus 84, a S. Julio Papa defensus	84, 85
Athanaricus Rex Gothorum trans Danubium 4 sec.	87 88 a
Atharidus Princeps sub Athanarico R. 4 sec. 89 ef	
Athelstanus R. Saxonum Occident. 9 sec.	53 b
Attila Rex, ob victorias insolens, mitis redditur a S. Leone Magao	18, 19
Aulæus Ep. in Gotthia 4 sec.	87 c
† Audouens Archiep. Rotomag.	217 c
† Andomari ecclesia constructa	94 b
Aurelianus sponsus hostis S. Domitillæ	370
† Aurelii Episcopi Armeni corpus elevatur Hirsauriæ	645 a
Augustinus Ab. Einzidlensis in Helvetia 17 sec.	625 e
Anspicius discip. Nerei et Achillei	370 c
† Auxentius Sapiens Chalcedone	579 b d
† Aymus Tapparellus in Pedemontio 15 sec.	952 a
Azzo Marchio Ferrariæ, an pater S. Contardi Peregrini?	442 b

B

Bacchylus Ep. Corinthi scriptor	199 f
Badillo Comes sub Carolo Calvo	763 a 764 a
Balduinus frater et successor Godefridi in regno Hierosolymitano	140 d 142 e
Balduinus 3 Comes Hannoniæ 12 sec. 771 f 772 d	
Balduinus 6 Comes Flandriæ et Hannoniæ 569 f	570 b 572 c 573 f
Balduinus Luxemburgius Archiep. Trevir. 14 sec.	704 e 700 f 701 b
Balduinus mon. Beccensis socius S. Anselmi 893 e	902 b 910 a b 921 c 922 f 938 f
Balduinus de Bockla, faulutor Monasterii de Baudelo	105 d
Balduinus, frater B. Lidwinæ	321 f
Balwinus Archiep. Treviren. 13 sec.	714 f
Bardo Archiep. Moguntinus 11 sec.	613 f
† Barrinus Ep. Corcagiæ 7 sec.	543 d 544 a
† Bartholomæus Ap. animat S. Guthlacum a dæmone tentatum	41 e 42 e
† Bartholomæi Apostoli brachium delotum Cantuariam	913 e

Bartholomæus Guidonis de Imola 14 sec.	949 e
Bartholomæus de Monte-Politiano Minorita 14 sec.	813 c
† Bassianus Ep. Laudan.	599 f 601 a
Bavo CL. V. in Gallia 7 sec.	217 b
† Beccelmus Clericus in Anglia 7 sec. 43 b f 50 f 52 f	
† Beatrir Estensis duplex	442 e
Benedicta Sanctimonialis in Hispania 7 sec. 431 b c	431 d e; an Sancta?
† Benedictus Abbas	652 e f
† Benedicti Regula 9 sec. confirmata a Bertulpho R. Merciorum	51 e
Benedictus Cardinolis an. 1100 Legatus in Gallia	233 e 235 c
† Benignus anachorete Veronæ 8 sec.	74 f
Benno Canon. Argentinen. 10 sec.	625 e
Beorredus Rex Merciorum 9 sec.	52 c 53 a
Berengarius damnatus a S. Leone 9 Papa	644 c e
Bernardus Archiep. Spalatensis 13 sec.	10 b c
Bernardus Macicivius Ep. Cracovien. Cardinalis 17 sec.	835 c
Bernardus Ep. Matisconen. 11 sec.	886 d
† Bernardus Ab. fit novitius Cisterci	496 c
Bernardus Campmans Abbas Dunensis 17 sec.	586
Bernardus mon. Villariensis	472 f
† Berno Ab. Bulmensis	761 a 764 d e
Bertholdus Ep. Tullensis 11 sec.	648 a
† Bertinus Ab. Sithiven. 676 b c magister S. Erkenbodonis	93 e
Bertulphus R. Merciorum	51 d e
Bertulphus Ep. Londinensis 9 sec.	52 c d
Bezelinus Archiep. Bremen. 11 sec.	958 e
Bezelinus Archidiacon. Tulli 11 sec.	655 e
Bienerius erem. Uxama, Burgi in Hispania	3 b
Blaanus Episcopus Hibernus, avunculus S. Laferani.	541
Bodilo conspirat in eadem Childerici R.	217 c
Boemundus Archiepiscopus Trevir. 14 sec. 700 d	701 c d 714 f
Boemundus Princeps Antiochiæ 12 sec. 935 c d e	936 b
Bonifacius Episcopus Parentinus in Istria 13 sec.	714 d
Bonifacius Butigella Ep. Laudan. 14 sec.	599 b
† Brandonus, quo patre natus?	380 a
Brunechildis Regina liberalis, monasteria condit	763 c d 765 b
† Bruno Ep. Signinus 15 sec.	935 d 936 b
Britonum sub specie tentatio diabolica	42 f
Buda a fratre Attila Rege occisus	18 c
Burchardus Ab. de Balerna in Burgundia	615 a

C

Catalons Antipapa 11 sec.	672 f 673 d
† Cæcilia sponsa S. Valeriani, in hujus Actis 203 et seqq.	
Cæsar de Bus institutor Congregationis doctrinæ Christianæ 367 c cultus Avenione.	955 e
Carcellas, pater S. Lafreani Ab. Hiberni	542 b
† Calepodius Presb. M. ejus cæmeterium	86 b c
Callistus Puccinellus Generalis Serrorum B. Mariæ	450 f
Camelianus Episcopus Valentinus in Gallia 4 sec.	749 f 750 e
Canutus Rex Angliæ 11 sec.	640 a f
† Carissimus M.	615 d
Carodochus Abbas Capella in Boloniensi agro 11 sec.	149 d
Carolus Calvus R. Franc.	763 a
Carolus 4 Pulcher R. Franciæ 13 sec.	442 d
Carolus Filibertus Marchio Estensis 16 sec.	443 f

†

AD ACTA SANTORUM APRILIS

† *Carolus Borromæus elevat corpus S. Maximi* 212 f
213 a
Carolus Ep. Noriomensis 16 sec. 35 e f
Carolus ab Argenteau Ab. Bergen. 17 sec. 586 d
Carolus de Viss scriptor Abbatæ Dunensis, Vitæ B.
Iudesbaldii 583 587 b
† *Carpus, Papyrus, Agathonicus Mart.* 118 a
† *Cassianus Ep. M. Tuderti in Umbria* 561 b
† *Cassianus M. Patronus Tungi in Mauritania* 406 b
† *Cataldus non fuit socius S. Barsanuphi* 25 b
Cathari hæretici in Belgio et ad Rhenum orti 592 c
Catharina uxor B. Jacobi de Olda 597 e f
Cedualia R. Occidentulium Saxonum in Britannia,
an Sanctis adscriptus? 742 c
Censurius Ep. Autissiodori 5 sec. 76 b
Ceolnothus Archiepiscopus Cantuariensis 9 sec. 52 b
Ceolwulphus Rex Merciorum 9 sec. 53 a
Cerilo Ep. 4 Alexandrinus sub Trajano 64 c
† *Churiton Veteris-Lauræ conditor* 622 c
Charopolis Virgo devota 12 sec. 551 c 552 d
Childebertus 1 R. Parisiorum 383 b 489 762 af
Chilmericus R. cum uxore et filio Dagoberto occisus
217 c
Chilperici 2 R. diploma Sithivense 8 sec. 94 a
† *Chlodulphus Ep. Metensis* 485 f
Chlotarius 1 R. amat S. Silvestrum Ab. 375 b c d
Christannus Druve Ab. Furnen 17 sec. 585 d
† *Christophori M. altare Remis* 643 e
Christophorus Generalis Ordinis Servorum 15 sec.
450 f
Chrodechildis Regina uxor Caroli Calvi 763 a an
eudem quæ Richildis aliis 765 a
† *Chrysanthi et Dauræ Ecclesia Oriæ* 26 a
Clarinus de Corpis, scriptor Vitæ S. Contardi
442 c 448 e
Cissa Presb. successor S. Guttaci in Croylandia 38
ef 41 c 50 e 59 f
Clemens VIII honorat corpora SS. Cæciliæ, Vale-
riani, Tiburtii et aliorum inventa 209
Cnutus R. Angliæ 11 sec. 53 e
Cocuredus Rex Merciorum 42 f
Cogitosus Ep. an Sanctus? 472 c
† *Colmannus-Ela Hibernus* 382 c
† *Columbani Confessoris Reliquiæ in Waldenhofen.*
547 e
Commodus Imperator pacem Ecclesiæ reliquit
536 b
Conatus Ep. in Hispania 7 sec. 428 b
† *Conedus monachus in Gallia* 219 f
Cono Dux sub Ottone 1 Imp rebellis 561 f conversus
562 e
Conon a Valkeinsten Archiepiscopus Trevir. 14 sec.
700 f
Conradus Salicus Imp. 11 sec. 647 e 648 e 653 b
654 c
Conradus Ep. Tullensis 13 sec. 714 d
Conradus Kneer Ab. Marchtall. 17 sec. 500 d
Conradus Prior Ecclesiæ 12 sec. 944 c
Conradus Provincialis Alamanniæ Ordinis Mino-
rum. 739 e
Constantia filia Ludovici Grossi R. Gall. 261 f
Constantinus Copronymus Imp. pater S. Anthusæ
sauctimonialis 488
Constantinus Monomachus Imperator C P. 11 sec.
661 c. 664 d
Contareus Dux Venetiarum 11 sec. 664 d
† *Corcodemus Diac. M. Autissiodori* 757 et 758 a
Coronatus Notarius, scriptor Vitæ S. Zenonis Ep.
Veronen. 70 b
Corribon, an Præfectus Urbis sub Adriano Impera-
toe? 527 f 530 c
Cresceus cynicus mortem S. Justino machinatus
108 f 113 f

Croatarum Duces 9 sec 9 e
Crotbertus Ep. Turonen. 7 sec. 30 e
† *Cucufates Patronus Barcinone* 406 a
† *Cucufati M. corpus Bracara Compostellam transla-*
tum. 433 b 434 d
† *Cuniberti Ep. Colonien. capella* 699 b f 713 e
† *Cyprianus Patronus Carthagine* 405 f *Ejus mo-*
nasterium apud Pictavos 224 f 232 d
† *Cyriacellum Papiæ* 92 d
† *Cyriacus M. 657 f a Græcis relatus* 199 c *colitur*
in ugustana Adiaccesi 550 c 551 a *festum* 8 Au-
gusti 284 b

D

Dacianus Præses in Hispania sub Diocletiano 403
404 406
Dagobertus cum patre Childerico Rege occisus 217 c
† *Damiani M. campana Papiæ* 92 d
Daniel Ab. in moast. Scethes 5 sec. 214 d
David Rex Scotorum 12 sec. 245 f 247 b
† *Demetrii Eremitæ imago* 837 f
Dermeth Dux, frater Regis Hiberniæ 11 sec.
904 e
Dermotius R. Hiberniæ 381 a b c
† *Desiderius Ep. Autissiodoren.* 763 d
Desiderius Ep. Ternenen. 12 sec. 686 c
Desiderius disc. S. Alferii, dein Abbas Casini, et
Papa Victor III 98 a
Didacus Ep. Compostellæ 12 sec. 432 433
Didacus de Torquemada Episcopus Tudensis 16 sec.
386 e
Didacus de Avellaneda Episcopus Tudeasis 16 sec.
386 d
Didymus eremita, venenata illæsus calcat 2 b
Diethmarus Ep. Curiensis 11 sec. 673 b
† *Dionysius Parisien. an a Christo iunctus?* 356 c
† *S. Dionysius Areopag. corpus Ratisponæ* 645 f
Dionysius Bussottus Generalis Ordinis Servorum 17
sec. 451 b
Dioscori hæresis oppugnata a S. Leone magno 19 c
Doda mater B. Idæ Comitissæ 142 b
Dofnaldus seu Domnaldus Episcopus Ardmacanus
11 sec. 904 d e f
Dominicus Patriarcha Graden 11 sec. 664 d
Dominicus Pinellus Cardinalis 11 sec. 198 a e
† *Domitilla V. M.* 370 c
Domninus socius S. Marcellini Episcopi Ebredunen-
sis 748 c 749 f
Donatus R. Scotorum circa 1100 491 e f
Donatus Ep. Dublinen. 11 sec. 904 a 905 b
† *Dorothea vidua, Patrona Prussiæ* 832 e
† *Dorotheus Ab. Magister S. Dosithei* 23 b
Douda, socia B. Herluæ 551 552
Drogo Ep. Ternen. 11 sec. 573 f
† *Dulcissimus M.* 615 d
† *Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis* 630 d
632 b 633 d 638 d
Durandus Episcopus Leodiensis 11 sec. 852 b c
859 f

E

Eadmerus monachus Cantuarien. scriptor Vitæ
sancti Anselmi, aliis minus recte Edimerus
862 a b c
Eadluinus Ab. de Ramescla 12 sec. 924 c
Ebba Comes Etelbaldi R. 7 sec. 45 d
† *Ebbo Archiep. Senonen.* 200 e
† *Eberhardus de Commeda in Germania* 12 sec.
789 b 784 e 785 b
Eberhardus Archiep. Treviren. 11 sec. 644 a
Eberhardus Abbas Einzidlensis in Helvetia 10 se-
culo 625 e

†

TOM. II INDEX HISTORICUS.

† Edmundus Archiep. Cantuarien.	200 f
† Edmundus M. R. Orientalium Anglorum	689 c
ejus Abbatia Londini	889 c
Edmundus S. Occident. Saxonum 19 sec.	53 b
Edmundus Scipman scriptor miraculorum beati Idesboldi Ab. Dunensis	583 c
Edredus R. Occident. Saxonum 10 sec.	53 b c
Edricus Streone Dux Merciorum 11 seculo	634 b 635 d
† Eduardus Conf. R. Angliæ 11 sec.	645 d 639 b
Eduwardus Ab. Croylandiæ 12 sec.	56 a
Eduwardus R. Occident. Saxonum 19 sec.	53 b
Ægbertus Rex Merciorum	51 a
Egbertus S. Guthlaco a secretis	50 f
Egburgh Abbatissa filia Regis Orientalium Anglorum 7 sec.	47 a
Egelnothus Archiep. Cantuarien. 11 sec.	640 d
† Eusebius Ep. Vercellen.	749 e
Egelricus de Middeltune Abbas in Anglia 12 seculo	924 c
Eleonora Borbonia Abbatissa monast. Fontis-Ebraldi	813 f 815 a
† Eleutherius Ab. prope Spoletum	28 b
Ellygerus Diaconus Croylandiæ, a Danis occisus cum pluribus sociis	52 e
† Elias Heliopolita M. sub Turcis	606 e
† Eligius consecrat Deo S. Godebertam 33 a ejus Reliquiæ examinatæ a sancto Agerico 30 c sepultura 34 d	
Elisabetha Comitissa Tubing. 12 sec.	499 c
† Elphegus Archiep. Cantuarien.	873 d e f
Emericus filius Belæ Rex Ungariæ 13 sec.	10 b
† Emmerius et Caligurius Martyres Patroni Caligoriæ	406 a
Emma Regina Angliæ 11 sec.	640 f
† Emmerann Ep. Ratisponen. ecclesiu	646 a
† Emmonius sive Emmo Archiepiscopus Senonensis	217 a f
Engelhardus Archiep. Magdeburg. 12 sec.	644 a
† Epiphani locus de sancto Justino restitutus	106 d 107
† Erembertus ex Episcopo Tolosano monachus Fontanellæ	219 f
† Erhardus Episcopus Ratisponensis Sanctorum catalogo adscriptus	645 f
Ericus Rex Daniæ Ordinis Cisterc.	65 b
Ermerberga mater S. Anselmi	864 a
Ethelbaldus Rex Anglorum Orient. 8 sec.	38 b
Ethelbaldus Rex Merciorum 44 f 47 b 49 b 50 f	51 a
Ethelgarus Wintonien 10 sec.	632 d
† Ethelreda Virgo	947 b
Ethelredus Rex Merciorum 7 sec.	39 a
Ethelredus Rex Angliæ 10 sec.	631 a 632 a
† Ethelwoldus Ep. Wintonien. 10 sec.	630 c
Ethelwoldus R. Anglo-Saxonum 9 sec.	200 a
† Etherius sponsus S. Ursula	706 b
Etlesfridus Ab. Sithiren. initio 7 sec.	93 f
Eudes I Dux Burgundiæ 11 sec.	909 a
Everardus Ep. Trevir. 11 sec.	656 b e
Eugenius Ep. Toletanus	839 d
Eugenius Archidiaconus Florentiæ 4 seculo	621 f
† Eulalia Virgo Martyr Emeritensis	406 a 430 a c
Eulogius fulso dictus scripsisse Vitam S. Eleutherii Episcopi M.	526 f 592 c
† Euplii M. templum Ravennæ	132 c
Eusebius passiones Martyrum collegit	359 c d
Eusebius Ep. Emissen. Arianus	84 b
† Eustachius M. prope Ferentinum	398 a
Eustachius Comes Boloniens. maritus B. Idæ	140 a 141 a 142 c 146 e
Eustachius Comes Boloniensis filius B. Idæ frater Godefridi Bullonii	140 f 142 d

Eustachius mon. socius S. Anselmi	883 c
Eustochius Ep. Hierosolymorum	23 a
† Eustorgius Episc. Mediol.	3 b
Eutropia Tergesti sepelit S. Lazarum	67 e
Entychetis hæresis oppugnata a S. Leone Magno	19 c

F

F Astradus Ab. Cistercii 12 sec.	838 f
† Felicitas et 7 filii	550 e 551 b
† Felix Ep. Trevir Mart.	3 e
† Felix Ep. Orientalium Anglorum 7 sec.	37 c d
† Felix Patronus Gerundæ	406 a
Felix Comes Adriani Imperatoris ad fidem conversus a S. Eleutherio	526 f 527 a
Felix scriptor Vitæ sancti Guthlaci Eremitæ Croylandensis 8 sec.	37 b c
Ferdomachus Ep. Laginensium 11 sec.	904 f
Ferdinandus Comes Flandriæ 13 sec.	441 b f
Fermentaceorum hæresis	661 c
† Fininus Ep. Hiberniæ	379 c 380 a
† Flavianus Ep. CP.	20 b
Flordonina mater B. Jacobi de Oldo	597 e
Florentius Ep. Ultrajectinus 14 sec.	272 f
† Florentinus Ab. Arelate	65 e
† Floriani M. ecclesia in Waldenhosen	547 e
Folcoltus ex Comite Teisterbandiæ monachus Bernæ	64 f
† Folquinus Ab. Ep. Morinorum	676 c
† Fortunatus Patronus Tiferii	191 b
Fortunatus Ep. scriptor Vitæ S. Paterni Ep. Abrincensis	422 e f
Franciscus de Monaldeschis ex Ep. Montis Politiani Episcopus Florentinus	795 b
Franciscus Dux Mutinensis 17 sec.	444 d
Franciscus Petrigorinus Ordinis Minorum in Mexico	813 a
Franciscus Milianus, pater beati Conradi Milani	739 b.
Franciscus Sarbier Notarius Avenione	255 c
Franciscus Senensis Carmelita Cremonæ	2 e
Fredericus Chorepiscopus Ostiensis	735 b
Fredericus Diaconus Bibliothecarius Papa 11 sec.	659 b 661 c
Fredericus Com. Palatinus Rhæni 16 sec.	732 d
Fredericus Szembeck S. I. Polonus scriptor	832 c
† Fronto Ep. Patragoriens	201 c
† Fredericus Ep. Ultraject. M.	232 d
Fredericus Ænobarbus Imperator Mediolanum evertit	593
† Fructuosus Patronus Corduba	406 a
Falbertus Ab. Tutiensis	104 a
Fulco Consul Andegavensis an. 1100	233 e
Fulco Com. Antegav. R. Hierosol. 210 f 241 f 245 e	
Fulco Ab. Dnnen. 12 sec.	584 b f
Fulcoaldus CL. V. sec. 7	217 a f
Fulcwinus Ab. Lobiensis scriptor	555 f 560 d

G

Gabinus Proconsul Dorostori sub Diocletiano	128 129
Gaddus Cardinalis 16 sec.	812 a
Gajanus, a S. Thuribio cum baptizatus	413 a e f
† Galganus Erem. apud Senenses	459 b
Galienus seu Galvennus an Regulus in Alpibus sub Juliano Apostata?	70 f 71 f
† Gallus Ab. 7 sec.	546 f 547 b
Galo seu Gualo ex Bellovac. Ep. Parisien. 12 sec.	932 e
Garnerius Dominus Montis-Maurilionis	225 a
Gaufredus	

AD ACTA SANCTORUM APRILIS

<i>Gaufredus Ep. Carnotensis</i>	12 sec.	222 c	<i>Guilielmus Ramesiens mon. Craylandia</i>	12 sec.	367
<i>Gaufridus scriptor Vitæ B. Bernardi Tironiensis</i>		220 e	<i>Guilielmus Chantart Avenione</i>	12 sec.	258 d
<i>Gaufredus Canon. Carnoten.</i>	13 sec.	240 e	<i>Guarinus Archiep. Bituricen.</i>		398 b
<i>Gaufridus Vicecomes Castridunensis</i>	12 sec.	245 e	<i>Gueon mater S. Paterni Ep. in Wallio</i>		376 a
<i>Gemma Adani R. filia, mater S. Lasreoni</i>		540 c	<i>Guicellus Archiep. Spalatensis</i>	13 sec.	10 c
+ <i>Genesius Archiep. Lugduni</i>		200 f	<i>Gundulfus Episcopus Rossensis</i>	11 sec.	894 c 895 f
+ <i>Genesius Patronus Arelate</i>		406 a	904 b 905 a 924 a 938 e		
<i>Genesius R. Wandalarum Romam occupat</i>		20 d	<i>Gundulfus pater S. Anselmi</i>		864 a
+ <i>Gerardus Ep. Tallen. 648 d Sanctis adscriptus</i>		644 c 659 e corpus elevatum	+ <i>Guthagonus R. Scotiæ</i>		585 b 584 a
<i>Gerardus Gregorii 7 Papæ Legatus Spalati</i>		10 a	<i>Guthicas Presb. in Gothia</i>	4 sec.	89 b
<i>Gerardus Coloniensis in Ægypto</i>	15 sec. anachoreta saure obit	348 349		H	
<i>Gerinus frater S. Leodegarii</i>		217 a	I <i>Abdarraham Rex Cordubæ</i>	8 sec.	681 e 583 d
+ <i>Gerren et Victor coluntur</i>	10 Octob.	289 d	<i>Haca Dux Danorum misere perit</i>		640 b
+ <i>Germanus Ep. Autissiodoren.</i>		757 b c	<i>Hadrrianus Imp. sub eo Martyres occisi</i>		369
<i>Georgius Cyprius in Nicæna 2 Synodo</i>		623 e f	<i>Hadrianus Papa ix</i>		592 e
<i>Gervasius Abbas S. Savini apud Pictavos</i>		225 a f	<i>Hadiardus Ep. Mindensis, an Sanctus?</i>		104 a
226			<i>Haimo de Cruvel Ab. in Anglia</i>	12 sec.	924 c
<i>Gianolus Capucinus, scriptor Vitæ S. Contardi</i>		444 b	<i>Hako Scotos occidit S. Magnum</i>		435 d
<i>Gieslebertus Abbas West-monasteriensis</i>	12 sec.	938 c	<i>Hardecanutus Rex Angliæ</i>	11 sec.	640 f
<i>Gilduinus Ab. 1 S. Victoris Parisii</i>		104 a	<i>Harioldus Ep. Longonen. 8 sec.</i>		546 d
+ <i>Giraldus seu Gerardus Archiep. Brocaræ</i>	12 sec.	456 c	<i>Hariolphus Ab. Aldenburgen. 12 sec.</i>		492 d
<i>Girardus Ep. Herefordien 11 sec.</i>	904 a 905 c		+ <i>Hedda Episc. Orientalium Saxonum</i>	7 sec.	46 e
<i>Archiep. Eboracen. 12 sec.</i>	921 c 924 a b 925 d		<i>Heilewidis mater S. Leonis Papæ ix</i>		647 e
933 e 937 e 945 e			<i>Heldegrinus circa annum 1000 Abbas Augustodunensis</i>		768 f
+ <i>Gour Presb.</i>		702 c 703 c	<i>Helenus Ab. in Ægypto, an Sanctus?</i>		472 b
<i>Gobannus Ab. Hibern. 7 sec.</i>		543 b f	<i>Helias Scutus Ab. Colonix</i>	12 sec.	64 e
<i>Godefridus Bullonius ex stirpe Caroli Magni</i>	140 d e Rex Hierosol.	142 d	<i>Henricus Niger seu 2 Imperat. 11 sec.</i>	567 f 568 e	570 d 643 f 655 b
<i>Godefridus Dux Lotharingiæ pater B. Idæ viduæ</i>		142 b	+ <i>Henricus Imperator omat B. Wolbodanem Episcopum Lodiensem</i>	853 c 856 c ei reconciliatur	856 d e f
<i>Godefridus Gibbosus Dux Lothoring. 11 sec.</i>	143 a		<i>Henricus 1 R. Franciæ</i>	11 sec. 655 d 887 b 888 e	889
<i>Godefridus Ab. Craylandiæ</i>	12 sec.	56 f	<i>Henricus 1 Rex Angliæ</i>	245 e 816 d e 920 921 922 925 926 927 930 931 932	
<i>Godricus Ab. Craylandiæ</i>	10 sec.	530 b	<i>Henricus de Anglia Cardin. 15 sec.</i>		706 e
<i>Godricus de Burgo Ab. in Anglia</i>	12 sec.	924 c	<i>Henricus filius Belæ Rex Ungariæ</i>	13 sec.	10 b
<i>Godricus monachus Cantuarien. 11 sec.</i>		640 e	<i>Henricus Comes a Geysenhausem, Ep. Augustæ</i>		554 b
+ <i>Gorgonii M. corpus Metis</i>		658 f	<i>Henricus Ep. Tridentinus</i>	13 sec.	714 d
<i>Gothofridus Ab. Schonaugiensis</i>	12 sec.	784 e	<i>Henricus Hezelin Comes Ardennæ Dux Bavarix</i>	11 sec.	649 b
<i>Gotzilo seu Gotila Marchio Antuerpien. 11 sec.</i>		655 b	<i>Henricus Comes Warvicensis</i>	12 sec.	247 a
<i>Gracia S. Anselmo confutati</i>		884 f	<i>Herbertus Ep. Theodforden. seu Norwicen. 12 sec.</i>		921 c 923 e 933 e 938 a 944 b f
+ <i>Gregoria Virgo nuptias fugit</i>		28 a	+ <i>Heribertus Ep. Coloniae</i>	11 sec.	855 c 856 d e
+ <i>Gregorius vii Papa</i>	702 c familiaris S. Leonis ix	642 e f	<i>Herigerus Ab. Lobiensis scriptor</i>		555 c d e
<i>Gregorius Ep. Vercellen. excommunicatus</i>	11 sec.	645 b	<i>Herimannus Archiep. Colon. 11 sec.</i>		644 a 658 d
<i>Gregorius Ab. Aluensis</i>	12 sec.	777 d	<i>Herimannus Ep. Tulien. 11 sec.</i>		649 e
+ <i>Gregorius 1 Ab. in Finsterwaldt</i>		3 e	<i>Herimannus Saxo Comes</i>	11 sec.	567 e 568 e
+ <i>Gregorius Desapolita</i>		585 a b c	<i>Herimarus Ab. S. Remigii Remis</i>	11 sec.	659 c
<i>Gualo Ep. Parisiensis</i>	11 sec.	888 b	<i>Hermannus Ep. Scimbien. in Prussia</i>	13 sec.	714 a
<i>Guchardus de Bella-loca</i>	12 sec.	245 e 247 a	<i>Hermannus Ep. Scimbien. in Prussia</i>	13 sec.	714 a
<i>Guido Archiep. Viennen. 11 sec.</i>		885 d 918 c	<i>Hermannus Praepositus Cappenberg. 12 sec.</i>		264 b
<i>Guido Ab. Cistercii et Archiep. Remis</i>		742 d	+ <i>Hermelandus mon.</i>		218 c 219
<i>Guido Ab. de Ferscore in Anglia</i>	12 sec.	924 c	<i>Herveus Ep. Beucharen. seu Pangarnensis</i>	12 sec.	924 dein Eliensis
<i>Guido junior Comes Rochefortis</i>	12 sec.	246 e	944 f 946		
<i>Guilielmus Conqueror R. Angliæ</i>	874 e 875 e 890 f	891 a	+ <i>Hidulphus</i>		557 558 f
<i>Guilielmus 2 R. Angliæ</i>	880 891 875 f 886 f 891 b c d e 902 d f 904 b 906 908 c 903 d 910 913 b 914 b c d		+ <i>Hilarus Papa, successor Leonis Magni</i>		15 c
<i>Guilielmus Archiepiscopus Rotomagensis</i>	11 sec.	894 d 896 a	<i>Hildegrinus circa an. 1000 Ab. Enziacn.</i>		769 f
<i>Guilielmus Ubertinus Ep. Aretinus</i>		793 a	<i>Hildebertus Ab. Dolensis, et Archiep. Bituric.</i>		224 f
<i>Guilielmus Ep. Calliensis</i>	13 sec.	714 d	+ <i>Hidulphus Archiep. Trevirorum</i>		653 f
<i>Guilielmus Dux Aquitanæ Chuniacum candit</i>		764 e f	<i>Hubertus de Pirovano Archiep. Medialan</i>	12 sec.	590 d 592 e 593 b
<i>Guilielmus 8 Dux Aquitanæ</i>		232 f 245 o	<i>Hugo Archiep. Pesantione</i>	11 sec.	658 d 659 b
<i>Guilielmus Comes Forcalquierius</i>	14 sec.	260 b 261 d	<i>Hugo Archiep. Rothamagensis</i>	12 sec.	65 a
<i>Guilielmus Ab. Hirsaugien. 11 sec.</i>		550 f	<i>Hugo Archiep. Lugdunen. 12 sec.</i>		908 e
			<i>Hugo Ep. Pisanus</i>	11 sec.	656 b
			<i>Hugo</i>		

TOM. II INDEX HISTORICUS.

- Hugo Ep. Lingonen. 11 sec.* 658 d 659 b
 † *Hugo Abbas Cluniacensis.* 146 f 640 e
Hugo Ab. Lobien. 11 sec. 567 b 568 e
Hugo Ab. S. Augustini in Anglia 12 sec. 938
Hugo Ab. Norr-nanasterii in Anglia 63 a
Hugo Archidiaconus Compostellanus scriptor Historiæ Translationis S. Fructuosi Archiep. Baccarensis et aliorum Sanctorum 427 c 433 a
Hugo Comes Cestrensis 11 sec. 873 f 891 e 892 f
Hugo Comes Tulingen. 12 sec. 498 f 499
Hugo pater S. Leonis 9 Papæ 647 e f
Hugo frater S. Leonis 9 Papæ 657 a
Hugo Confessarius Ilar Lavanienis 156 a f
Hulchetellus Ab. Croylandiæ 12 sec. 58 a
Hunwaldus Archidiaconus Serberien. in Anglia 12 sec. 917 e
Humbertus mon. Tullen. comes S. Leonis 9 Papæ 641 f *Ab. Subloci* 643 d
Humbertus Episcopus Silvæ-candidæ 11 sec. 661 c e
Hunfridus Comes Normannus in Apulia 11 sec. 663 b
Hungari irrumpunt in Germaniam et Belgium 10 sec. 561 e f 562 Cum Imperio conciliantur a Leone 9 Papa 660 b
Hyacinthus Libellus Archiep. Avenionen. 17 sec. 954 e
- I
- Icles ex majoribus Regum Merciorum* 39 a
 † *Ida mater Godefridi Bullonii 11 sec.* 892 a
Idunam Ep. Midia in Hibernia 11 sec. 904 f
 † *Ignatius Patriarcha C P. 9 sec.* 619 a
Ildebrandinus Imperialis et Pontificius per Italiam Vicarius 13 sec. 800 e
Ildebrandus Ordinis Cisterciensis ab Albigenis occisus. 2 d
Imma Regina Angliæ, mater S. Edouardi Regis 913 d 916 a
Ingoltbertus in eadem Childerici Regis conspirat 217 c
Ingundis, uxor S. Hermenegildi 135
Ingulfus Ab. Croylandiæ 11 sec. scriptor 53 f 57
Ilyrus Magister militum Boemundi Principis Antiochiæ 935 d
 † *Innocentii M. e Thebæis corpus in oppido Cantu.* 212 f
 † *Iolona Roma in Gallias profecta* 473 d
Isoacus Antiochenus Presb. scriptor 5 sec. 79 d e
 † *Isidorus Ep. Hispalen. collatus cum S. Fructuoso Ep.* 427 f
 † *Ismarlis monast. in Wallia* 151 b c
Italicus Comes Adriani Imp. 520 f
Ivo Ep. Carnoten. 12 sec. 240 d
- J
- † **J** *Jacobus in'ercisus* 533 b c
Jacobus Ep. Compostellanus 12 sec. 427 c
Jacobus de Colonia alias de Aldenrade Cartusianus Treviris 15 sec. 268 c d
 † *Jacobus Tisernensis Ord. Minorum* 190 e 191 f
Jaanna de Lambertinis sanctimoniolis Bononiæ 64 b
 † *Joannes Bapt. colitur Martyr* 873 f
 † *Joannes Apost. in Patrum relegatus* 4 d
 † *Jonas Chrysostomi ardes C. P.* 580 c
Joannes 4 Papa ecclesiam facit martyribus Dalmatis 10 f
Joannes 18 Papa 633 d
Joannes Patriarcha Antiochenus 12 sec. 935 d 936 b
Joannes Richardotus Archiep. Cameraci, 17 sec. 438 e
Joannes Archiep. Treviren. 13 sec. 700 f
Joannes Archiep. Trevir. 16 sec. 732 d
- Joannes Archiep. Spalat. 8 sec.* 8 f 9 b
Joannes Ep. Bathon. 11 et 12 sec. 906 d 924 a 938 a 943 e
Joannes monachus dein Ep. Gerunden. 7 sec. 427 c
 † *Joannes Ep. Morinorum 12 sec.* 143 f 584 b
Joannes Ep. Magalanen. 12 sec. 673 f
Joannes Ep. Portuen. 11 sec. 643 c
Joannes Cardin. Legatus an. 1100 in Gallia 233 e 235 c
Joannes Ep. Tranensis in Apulia 11 sec. 661 c
Joannes Comes Hannoniæ 13 sec. 441 c 442 a
Joannes Tribunus in Italia 6 sec. 72 b
Joannes Ab. Bertinianus 13 sec. testis de Vita B. Bernardi Pœnitentis 673 b
Joannes a Carnato Ab. Tironensis 13 sec. 921 b c
Joannes Ab. Igniacensis et Claravallen. 13 sec. 742 d
Joannes Ab. S. Salvatoris prope Talesiam in Samnia 11 sec. 910 c d
Joannes Haberkalt Ab. Marchtallen. Ord. Præmonstrat. 16 sec. 500 d
Joannes Benedictus, Prior pontis Arenione 12 sec. 256 b
Joannes mon. Bertinianus, scriptor Vitæ B. Bernardi Pœnitentis 673 c
Joannes mon. Bertinianus, forte Iperius, scriptor Vitæ S. Erkenbodonis 93 a
Joannes Brando fecit Chronicon MS. Flondriæ 585 a
Joannes Gerlaci scriptor Vitæ Belgicæ B. Lidwinæ 268 e 270 a
Joannes Brugman, scriptor triplicis Vitæ Latinæ B. Lidwinæ 267 d
Joannis Scoti liber de Eucharistia damnatus 644 e
Joannes Kese Notarius Bacheraci 15 sec. 704 e 731 d
Joannes mon. Augustoduni 9 sec. 763 f
Joannes Cula eremita in Calabriæ 13 sec. 104 e
Joannes socius B. Bartholomæi de Cerveriis, cum ipso latus. 951 c
Joannes Walterns de Leidis, Confessarius B. Lidwinæ 268 e 317
Joannes Pot consolator B. Lidwinæ 275 310 e
Joannes Ethens Ord. Minorum, Cypri pro fide occisus 2 e
 * *Joannes a Monte-Politiano Ord. Minor. Cypri Babyloniar onno 1345 occisus* 367 e
Joannes de Martinotiis Martyr Cypri 16 sec. 813 c
Joannes Bapt. Grammay 17 sec. 362 d
Joannes Bocchone socer B. Jacobi de Oldo 597 f
Joannes avus B. Lidwinæ, vir abstemius 271 e 305 f
 † *Joannes Lobedavius in Prussia* 832 e
Joan. Bapt. Souchetus edidit Vitam B. Bernardi Tiron. 220 f
Jordanus de Ursinis Ep. Albanen. Cardinal. 15 sec. 705 e 712 d
 † *Josephus hymnogrophus* 580 b
Josephus Sanfelicius Archiep. Consentinus 17 sec. 861 c
Josephus fingitur discipulus Vitæ S. Barsanuphi Grace scripsisse 953 e
Jovmanus Lector Autissiodori 757 e
Judæi accidunt xv pueros Christianos variis in locis 835 836
Juditha V. sancte mortua 11 sec. 552 a b c d 27 e
 † *Juliani monast. Spoleti* 412 a b
 † *Julianus Ep. Cenomanen.* 3 b
 † *Julianus Episc. Couchensis* 479 e
 † *Julianus Ep. Dertonen. 3 sec.* 599 c e
 † *Julianus primus Ep. Laudan.* Julius

AD ACTA SANCTORUM APRILIS

<i>Julius Daddæus Gubernator Tiferni</i> 16 sec.	190 c
† <i>Justi monast. Voluterris</i> 134 b altare	156 d
† <i>Justus et Pastor Patroni Compluti</i>	406 a
† <i>Justinus M. gladio occisus, alius a S. Justino Philosopho.</i>	104 et 105.
† <i>Justinus Ep. Theatinus</i> 12 sec.	517 c
† <i>Jutta Brunswicensis Patrona Prussiae</i>	832 e

K

<i>Kuincchus Ab. Hiber.</i> 7 sec.	343 d
† <i>Kardlephus</i>	413 c 416 d
† <i>Kenulphus Rex Merciorum</i>	51 b
<i>Kenulphus Rex Merciorum, testis oculatus miraculorum S. Guthlaci</i>	51 b
<i>Kenulphus Ep. Wintonien.</i> 11 sec.	633 d
<i>Kenulphus I Abbas Croylandiae</i>	50 d 51 a
† <i>Kinethi ecclesia in Wallia</i>	152 a

L

<i>Lambertus Ep. Tornacen.</i> 11 sec.	492 c
† <i>Laudelinus</i>	558 f
<i>Lancelottus de Gottignies Ep. Ruremund.</i>	363 b
† <i>Laufrancus Archiep. Cantuar.</i> 628 f 864 e f 865 b 873 c d 875 f 890 e f 892 f 894 a 921 d 947 e	
<i>Laufrancus Ep. Albingauni</i> 13 sec.	520 c d
<i>Lanso mon. Cluniac.</i> 11 sec.	894 c
<i>Lonstranus Scotus</i>	2 c
<i>Lanto Ep. Constantien. in Gallia</i> 6 sec.	426 a e
† <i>Lasreanus Ab. Dominisensis</i> 6 sec	544 b
<i>Lascivus Ep. in Gallia</i> 6 sec.	426 a e
† <i>Laurentii M. Ecclesia Eptatici</i> 550 f apparitio B. Herluca facta	552 d 553 a b c
<i>Laurentius Archiep. Spaluti</i> 11 sec.	6 f 10 a
<i>Laurentius pater S. Agnetis de Monte-Politiano</i>	792 f
<i>Laurentius Surdini Mariini scriptor Vitæ S. Agnetis de Monte-Politiano</i>	789 f
† <i>Lazarus anachoreta Veronæ</i> 8 sec.	74 f
† <i>Leander Ep. Hispalensis</i>	135 b 137 c
<i>Lechtinius Subprior Croylandiae a Danis occisus</i>	52 e
† <i>Lea III Papa</i>	3 b
<i>Leo V Papa</i> 10 sec.	367 b
† <i>Leonum Pontificum corpora</i> 16 et 17 sec. ostensa	21 b c e
<i>Leo Achridanus Ep. in Bulgaria</i> 11 sec.	661 c
† <i>Lea Ab. Caven.</i> 11 sec.	98 f 100 d
<i>Leoberia Roma in Gallias profecta</i>	473 d
† <i>Leobino dicata parochia</i>	242 f 243 f
† <i>Leodegarius Ep.</i> 217 a f receptio Reliquiarum Broni	3
† <i>Leonardus</i>	690 e 692 e
<i>Leonius Ab. Lobiensis</i>	557 e
<i>Leontianus Ep. Constantiæ in Gallia initio</i> 6 sec.	423 a d
<i>Leorigildus R. Gott. in Hispania</i>	135 b 136
† <i>Litorius Ep. Cenomannis</i>	412 a b
† <i>Lietbertus Ep. Cumeracensis</i> 11 sec.	147 f
<i>Liethardus Ep. Camerac.</i> 12 sec.	771 f 772 d
<i>Ligerius mon. Tironien.</i> 12 sec.	239 d
<i>Liudolfus filius Otton s. Imperatoris rebellis</i>	561 f
<i>Liura R. Goth. in Hispania</i>	135 b
<i>Lucas Gaudentius Archidiacon. Spalatensis, scriptor historiæ translationis S. Domnii</i>	8 e
† <i>Lucius M. Alexandriæ</i> 2 sec.	115 a b
<i>Lucius Tribunus sub Maxentio</i>	539 a
<i>Ludovicens Comes Palatinus Rheni</i> 13 sec.	703 e 712 d 714 a 732 a
† <i>Luglius et Luglianus Hiberni</i>	93 c
<i>Lupo Ab. Augustodun.</i> 6 sec.	763 d
<i>Lupo Archiep. Hostunensis</i> 12 sec.	26 d e

<i>Lupus in cædem R. Childerici conspirat</i>	217 c
<i>Luxurius ethnicus sub Trajano</i>	744 a

M

<i>Maccæus discip. S. Patricii</i>	2 c
<i>Machabius R. Scotorum</i> 11 sec.	491 c
<i>Malcolmus R. Scotiæ maritus S. Margaritæ</i>	917 b
<i>Machtildis heres Comitatus Bolaniensis, Regina Angliæ</i>	146 a
<i>Maguilianus Natarus, Dorastori sub Diocletiano</i>	128
† <i>Magnus Ab. in Suevia</i> 7 sec.	546 547
<i>Magnus Ep. Populiensis</i> 7 sec.	91 c
<i>Mahometis adulteria</i>	582 a b
<i>Maliolorus Ep. Dertonen.</i> 4 sec.	480 a b
<i>Mallgunus R. Britonum Borealiu</i> 6 sec.	376 e
† <i>Mancius a Judæis occisus Bracaræ</i>	65 e
<i>Manegoldus Com. Palat.</i> 11 sec.	550 c
† <i>Mansueti monast. apud Tullenses</i>	652 e 653 d
† <i>Mansuetus Ep. Mediolanen.</i> 7 sec.	91 c
† <i>Marcellinus Ep. Dertonen.</i> 3 sec.	479 e
<i>Marcellus Romanus</i> 1 sec.	370 b
† <i>Marcellus et Exuperantius MM. Asisii</i>	538 c
<i>Marchesius pater B. Jacobi de Oldo</i>	597 e
<i>Marcianus Imp.</i>	19 f
† <i>Marcianus Ep. Frequentinus</i>	668 c
<i>Marcianus Ab. in Normannia</i> 6 sec.	423 d
<i>Marcionistæ a S. Justino refutati</i>	113 a
† <i>Marcus Ep. Lucernensis</i>	668 c
<i>Marcus Tempelius Societatis Jesu.</i> 17 sec.	362 d e
<i>Marianus Scotus Chronographus</i>	472 c
† <i>Margareta Regina Scatiæ</i>	917 b
<i>Margarita Comitissa Hollandiæ</i> 14 sec.	275 f 312 a 337 e
<i>Mariæ de Incarnatione laicæ Teresianæ Beatificatio tractatur.</i>	619
† <i>Martini Monast. Augustoduni</i> 761 a 763 b dirutum et restauratum	763 b
† <i>Martinus I Papa</i>	200 f
<i>Martinus un Ep. Tergesti?</i> 2 sec.	68 a
<i>Martinus Syskovius Ep. in Polonia</i> 17 sec.	832 c
<i>Martinus Abbas a Joanne 4 Papa in Dalmatiam missus</i>	10 f
† <i>Massa candida Martyrum Carthagine</i> 404 f 406 b 407 a b 409 d	
<i>Masseus Ep. Interamnensis</i> 13 sec.	815 e
† <i>Maternus Ep. Mediolanen.</i> 4 sec.	479 f
<i>Mathildis uxor Henrici I Regis Angliæ</i> 923 b c 936 f	
<i>Mathildis Comitissa in Italia</i> 12 sec.	928 a 929 b
<i>Mathildis uxor Raginarii 4 Com. Honnoniæ</i>	565 d
<i>Mutthias Hovius Archiepiscopus Mechtliniensis</i> 17 sec.	364 a b
<i>Matthias Suffraganeus Ultrajectinus</i> 14 sec.	334
<i>Maurelius Præses Domitiani Salonæ</i>	7 e 8
<i>Maurelius Ep. Rotomag.</i> 11 sec.	866 877
† <i>Mauritii M. e Thebæis corpus Serræ</i>	242 f
† <i>Mauritii et soc. Reliquiæ in Waldenhosen.</i>	547 e
<i>Mauritius Ep. Londinen.</i> 11 sec.	896 b 904 b 924 a
† <i>Maurus a S. Benedicta in Gallias missus</i>	761 f
<i>Maxentius Imp.</i>	539 a d
<i>Maurus Ep. Amelien. sive Amerinus</i> 13 sec.	714 d
<i>Maximus Ep. scriptor contra Arianos</i>	199 f
<i>Mechildis P. ex Regibus Scotorum solitaria in Belgio</i>	65 a b
† <i>Medardus Ep. Noviomensis</i>	228 c e
† <i>Meginwercus Ep. Paderbornensis</i> 11 sec.	958
† <i>Melanius Ep. Rhedonen.</i> 6 sec.	425 f 426 d
† <i>Melchisedes Papa</i>	479 d f
<i>Menander Samaritanus discip. Simonis Magi.</i>	115 d
† <i>Michaelis canobium Clusæ in Alpibus</i>	885
<i>Michael balbus Imp. ignavus</i>	9 e

Michael

TOM. II INDEX HISTORICUS.

<i>Michael Patriarcha CP. 11 sec.</i>	661 c e	<i>Parcus M. Romæ creditus</i>	64 c
<i>Michael Mugnas Ep. Tudensis 16 sec.</i>	386 f	† <i>Pasquarius Ep. Namnetensis</i>	219
<i>Michael Angelus Seghitus Ep. Lauden. 17 sec.</i>	597 a	<i>Paschalis I Papa desert in Urbem corpora SS. Valeriani et Tiburti</i>	208 d
<i>Milo Ep. Taurinen. 12 sec</i>	592 b e 594 c	<i>Paschalis II Papa 921 e 923 b 926 c d 927 f 928 a 930 c 935 a 937 b 945 e 946 faveat Cluniacensibus</i>	233 f 235 b
<i>Mincimir Dux Croatarum 9 sec.</i>	9 f	<i>Paschalis Antipapa contra Alexandrum III</i>	593 e
<i>Murierdach R. Hiberniæ 11 sec.</i>	904 e f 905 b	<i>Patricius II Abbas Croylandiæ</i>	51 a
<i>Mygdonia mater S. Domnii Ep. Salonit.</i>	7 b	† <i>Paulus Patronus Narbonæ</i>	404 e
N			
† <i>Nazarius an Ebredduni prædicavit? 748 b templum Papiæ</i>	92 f	† <i>Pavacius Ep. Cenamoni</i>	412 a b 413 b 414 d
<i>Naucratius Præpositus Studitarum CP. 9 sec.</i>	518 d	† <i>Paulus Episc. CP. 4 sec.</i>	85 d
<i>Nuzat eunuchus regens sub Saracenis Cordubæ 582 f 583</i>		<i>Paulus Ab. in Lybia, an Sanctus?</i>	472 b
† <i>Neophytus Ep. Leontinus</i>	472 f	<i>Paulus Attavannus scriptor Vitæ B. Joachini</i>	450 f
† <i>Nerens et Achilleus MM.</i>	370 b	† <i>Pegu sepehit corpus S. Guthlaci fratris</i>	48 f 49 f
<i>Nerva Princeps, dein Imperator</i>	370 b c	<i>Penwal pater S. Guthlaci</i>	39 a
<i>Nestorius Patriar. CP. expulsus</i>	844 b	† <i>Peregrinus Ep. Autissiodoren.</i>	757 d e f
<i>Nestori hæresis oppugnata a S. Leone Magno 19 c</i>		<i>Petraus pater S. Paterni Ep. in Wallia</i>	376 a b c
<i>Nicephori Callisti menda detecta</i>	849	† <i>Petronilla M. M.</i>	370 c
<i>Nicolaus IV Papa ex Ord. Minorum</i>	739 b c d	<i>Petronilla mater B. Lidwinæ</i>	271 f 305 f 313 e
† <i>Nicolaus Mysticus Patriar. CP. 10 sec.</i>	624 a	† <i>Petrus Apost. Antiochia Romam proficiscitur, 7 c epistolam S. Leonis Magni elaborat</i>	20 f
<i>Nicolaus Ab. Machtull. 17 sec.</i>	498 b	† <i>Petrus et Paulus apparent Attilæ</i>	18 f
<i>Nicolaus de Balliolo Ab. Dunen. 13 sec.</i>	585 e	† <i>Petri a Lucemburga sacellum Spineti 441 f cultus Avenione</i>	955 b
<i>Nicolaus Barberius scriptor Ord. Prædicatorum</i>	789 c	<i>Petrus Archiep. Amalfitanus 11 sec.</i>	661 d
<i>Nicolai Jesuati Vita scripta</i>	813 d	<i>Petrus Archiep. Moguntinus 13 sec.</i>	714 f
<i>Nicolaus Burgesius Eques Senensis 15 sec.</i>	451 a	<i>Petrus Pagensis Archiep. Spalatensis 13 sec.</i>	10 c
<i>Nicolaus consanguinem B. Lidwinæ</i>	321 c	<i>Petrus 2 Ep. Pictavensis 11 sec. miraculis clarus</i>	232 e f
<i>Nidgarus Ep. Augustanus, an Sanctus?</i>	367 b	<i>Petrus Ep. Arborensis in Sardinia 13 sec.</i>	714 c
<i>Nisus Ep. Frisingensis 11 sec.</i>	659 f	<i>Petrus Diac. et Præfectus Urbis</i>	643 c
† <i>Nivo sen Nivardus Archiep. Remensis</i>	217 a f	<i>Petrus Blesensis Archiep. Buthonien. 12 sec.</i>	692 e
<i>Norwegi in Wallia 12 sec.</i>	132 c	<i>Petrus de Crosnis Archiep. Bronæ 14 sec.</i>	442 e 444 f
O			
<i>Oda seu Uda sanctimonialis in Brabantia 13 sec.</i>	742 d	<i>Petrus de Stellis eremita in Gallia 11 sec. dein Fundator monast. Fontis-Gumbaudi</i>	227 c e f
<i>Oddo mon. Augustoduni laudatur 9 sec.</i>	763 f 764 b	<i>Petrus Gambacorta fundator Congregationis Eremitarum S. Hieronymi 14 sec.</i>	502 b
† <i>Odilia Virgo</i>	653 f	<i>Petrus Gambacorta pater B. Claræ Gambacortæ</i>	503 f
† <i>Odilo Ab. Cluniac.</i>	655 f 769 d	† <i>Petrus Pectinarius</i>	459 b 461 f
<i>Oda Ep. Tullen. 11 sec.</i>	660 a	<i>Petrus de Ambrianis Notarius Avenione</i>	255 c
<i>Odo Comes Cominarchiæ Francorum 11 sec.</i>	654 a	<i>Petrus pater B. Lidwinæ</i>	271 f 278 e f 305 f 313 f 316 a
<i>Oda Ab. Bonæ-Spei 12 sec.</i>	770 c 775 d	<i>Petrus Calo Ord. Prædic. cir. 1300 scriptor</i>	76 b
<i>Oelfrid Abbatissa Ripoduni in Anglia 7 sec.</i>	40 a	† <i>Philibertus Ab. Gemeticensis</i>	287 c
<i>Ossa Rex Merciorum</i>	51 a	<i>Philippa vidua, prima Priorissa monasterii Pisis, sancte mortua</i>	515 516
<i>Olbertus Ab. Gemblaci et S. Jacobi Leodii</i>	857 a	<i>Philippus I Rex Franciæ</i>	233 e
† <i>Oliva V. M. Briviensis</i>	614 c	<i>Philippus Dux Burgundiæ accipit homagium in Hol-landiæ</i>	346 c
<i>Ordolphus secretarius Archiep. Trevir. 14 sec.</i>	700 f	<i>Philippus Alsatinus Comes Flandriæ</i>	584 d
<i>Orkenwaldus Ep. Lichfeldensis 9 sec.</i>	52 e	<i>Philippus Ep. Fesulanus 13 sec.</i>	714 d
<i>Origenis aliqui libri boni et utiles</i>	754 d e	<i>Philippus Hervengius Ab. Bonæ Spei 12 sec.</i>	777 f
<i>Osbernus Exoniensis Ep. 12 sec.</i>	896 b 924 b	<i>Scriptor Vitæ Ode Præmonstrat.</i>	770 c
<i>Osbernus mon. Beccensis post mortem apparet S. Anselmo</i>	866 d e f 867 a	† <i>Philippus Bornicius 455 a admittit B. Joachinum</i>	450 c
<i>Osbernus mon. Cantuarien. scriptor Vitæ S. Elphegi Archiepiscopi Cantuar.</i>	627 e	† <i>Pippinus Dux 7 sec.</i>	547 b
<i>Osketulus R. Damæ tyrannus in Anglia 9 sec.</i>	52 e	<i>Pippinus R. Italiæ beneficus erga S. Zenonem</i>	74 e 75 a
† <i>Osmundus Ep. Serberien. 11 sec.</i>	903 e 905 b 916 d	<i>Pirgus Philosophus Salonæ 1 sec.</i>	7 d
<i>Otto 3 Imper. obiit in Italia</i>	856 d	<i>Pius II Papa</i>	450 f
<i>Otto Archiep. Treviren. 15 sec.</i>	712 e	<i>Placidus Ab. Einsidlen. in Helvetia</i>	627 d
<i>Otto Comes de Doninga 12 sec.</i>	552 c	<i>Pompeius Præses Tergesti sub Antonio</i>	66 67
<i>Otto Comes Iudbergæ 10 sec.</i>	625 f 626 c	<i>Pontius Ep. Avenione 12 sec.</i>	257 e
<i>Otto Comes de Vallay in Bavaria 12 sec.</i>	546 b	<i>Poppo 8 Archiep. Trevir. 11 sec.</i>	651 a c
P			
† <i>Pamerii corpus Bronæ</i>	443 e f	† <i>Poppo Ab. 11 sec.</i>	858 a
† <i>Paphnutius M. Hierosolymis</i>	620 b d	† <i>Potentianus Ep. Senonen. M.</i>	473 d
† <i>Paphnutius Ægyptius M.</i>	620 e	<i>Precius Præses Europæ Thracia 2 sec.</i>	370 d
<i>Papsburgensis familia in Alsatia 11 sec.</i>	641 b	† <i>Principinus M.</i>	953 a
<i>Aprilis T. II.</i>		† <i>Priscæ Mart. Reliquiæ in Gallias delatæ</i>	888 b
		<i>Priscillianus hæreticus</i>	418 d e 419 a b c f
			2 T. †

AD ACTA SANCTORUM APRILIS

† <i>Probus Ep. Rotinus</i> 6 sec.	533 a	<i>Richardus Archiep. Cantuarien.</i> 12 sec.	690 a
† <i>Proculus Ep. Interamnensis in Umbria</i>	212 d	<i>Richardus Ep. Londinen.</i> 12 sec. 940 b d e 943 e 944 e	
<i>Prandius Comes in Italia</i> 6 sec.	72 b	<i>Rigobertus Ab. Sithierv.</i> 7 sec.	93 f
† <i>Prosper</i> 4 ^a c. <i>Rhugiensis</i>	20 a	<i>Robertus Bellarminus Cardin.</i>	813 e
† <i>Prothomarus et socii Martyres</i>	114 f 115 a	<i>Robertus de Nobilibus Cardinalis</i>	813 e
† <i>Pulcherius Auguste</i>	20 f	<i>Robertus Ep. Cestrensis</i> 12 sec. 921 c 924 a 935 e 938 a 943 e	
Q			
<i>Quadratus scriptor</i>	113 c	<i>Robertus Ep. Herefordien.</i> 11 sec.	903 e
<i>Quintus presb. S. Innocenti Ep. Dertouen.</i>	478 e	<i>Robertus Foliensis Ep. Londinen.</i> 11 sec.	573 f
<i>Quintus M. cultus Novesii</i>	702 a 703 b	<i>Robertus Ep. Lincolnensis</i> 11 sec. 897 c 902 d 924 a 938 a 943 e 946 d e	
R			
<i>Rabanus Maurus</i> 11 sec.	557 d	<i>Robertus Tydfordea. seu Norwicen.</i> Ep. 11 sec. 904 b	
<i>Rabanus Maurus</i> 13 sec. 170 f 172 e		<i>Robertus de S. Edmundo Ab. in Anglia</i> 12 sec. 930 e 938 a	
<i>Rabanus Ep. Cuestrich.</i> 11 sec. 910 f 903 a 924 a 933 e 938 a 940 d		<i>Robertus Ab. Dunen.</i> 12 sec.	584 c 585 a
<i>Rabanus Ab. Sagiensis Ep. Roffensis</i> 12 sec. 940 b c 943 e		† <i>Robertus Ab. Molismi</i>	493 c d
<i>Radulphus de Foss. vi.</i> director sanctimonialium 227 d 228 e 241 d		<i>Rodbus seu Robertus Ab. Torniensis</i> 12 sec.	56 b
<i>Raginerus</i> 2 Com. <i>Hannover</i>	563 a	† <i>Robertus de Abrisello</i>	227 d 233 e 241 d
<i>Rannaldus Archiep. Coloniensis</i> 12 sec.	592 e	<i>Robertus Rex Franciæ</i>	634 c
<i>Rannaldus Ab. S. Cypriani apud Pictavos</i> 225 a b 232 b c		<i>Robertus Normannus Dux Apuliæ</i> 11 sec.	895 f
<i>Rannaldus Ep. Duacensis</i> 11 et 12 sec. 896 a 938 a 941 a 944 b		<i>Robertus Comes frater Henrici I Regis Angliæ</i>	918 d
<i>Raphael Volaterranus</i> , scriptor <i>Vitæ B. Jacobi de Certaldo</i>	153	<i>Robertus Comes de Mellento</i> 12 sec. 932 c 937 f 943 e	
<i>Rathodus Ep. Norimemensis scriptor</i> , un <i>Vitæ S. Godeberti</i>	31 e	<i>Robertus Comes Glocestriæ</i> 12 sec.	245 e
<i>Ratherius Ep. Fermen.</i> interpolator <i>Vitæ S. Ursuari</i>	555 e	<i>Robertus Belismensis</i> 12 sec.	240 f 242 a
† <i>Raymari Presb. inventio Duaci</i>	838 b c	<i>Robertus de Montria</i> 12 sec.	242 e
<i>Raynerus Ab. Capelle in Boloniensi agro</i> 11 sec. 143, 144 b 149 a		<i>Rodulphus Ep. Roffensis</i> 11 sec.	897 a
<i>Raymundus de Capua Generalis Ord. Prædicat.</i> scriptor <i>Vitæ S. Agnetis de Monte-Politiano</i> 789 a b 790 b		<i>Roffridus Archiep. Beneventanus</i> 11 et 12 sec. 913 d 916 a	
<i>Raymundus Comes Tolosanus</i> 13 sec.	261 f	<i>Rogerus Ep. Herefordien.</i>	923 e
<i>Raynaldus seu Reginaldus Archiep. Remens.</i> 12 sec. 771 f 772 d		<i>Rogerus Ep. Soresh.</i> 12 sec. 923 e 924 b 937 f	
<i>Raynaldus Ep. Matisconen.</i> 12 sec.	909 a	<i>Rogerus filius Roberti Normanni Dux Apuliæ</i> 884 c 912 e	
<i>Raynaldus Farnesius Dux Parmen.</i> 17 sec.	444 d	<i>Rogerus Cancellarius Angliæ</i> 12 sec.	923 e
<i>Rearedus frater S. Hermengildi</i>	136 f 137 e	† <i>Romarius canonizatur a S. Leone 9 Papa</i>	644 f
<i>Redemptus Ep. Ferentinus</i> 6 sec.	374 c	<i>Rostagnus Ep. Avernione</i> 12 sec.	256 b
<i>Regelwidus Abb. S. Crucis in Lotharingia</i> 654 f 655 b		<i>Rotoldus Ep. Feron.</i> 7 sec.	73 d 74 e
<i>Regenfredus Archidinc. occisor S. Tetrici Ep.</i> 96 a		<i>Rotocus Comes Perchensis in Gallia</i> 12 sec. 237 d 240 b 241 245 c	
<i>Reginaldus Memens Guilielmi tu, an Sanctus?</i> 366 b		<i>Rudolphus I Imp.</i> 13 sec.	701 d e
<i>Reginarius</i> 3, <i>Comes Hannoriæ</i>	565 d	<i>Rudolphus Rex Jurensis in Burgundia</i> 11 sec. 652 d	
<i>Regnerus mon. S. Laurentii Leodii, scriptor Vitæ B. Olbodonis Ep.</i>	852 b	<i>Rusinus Præses Cæsaraugustæ sub Diocletiano</i> 403 b	
<i>Reguëdus Ep. Herefordien.</i> 12 sec. 937 f 943 e		S	
<i>Regulmus Cancellarius Regiæ Angliæ</i> 12 sec. 925 c d		<i>Sacchitæ seu de Sacco monachi in Italia</i> 791 f 792 f	
<i>Reingerus Ep. Lucensis.</i> 12 sec. 914 e f 916 b		<i>Salustius Ep. Hierosolymorum</i>	23 d
† <i>Remigii corpus elevatum a S. Leone 9 Papa</i> 643 e ecclesia consecrata	658 d	† <i>Sampson Ep. in Britannia Armor.</i> 6 sec.	377 f
<i>Remigius Zaman Ab. Loensis</i> 17 sec.	586 d	<i>Sampson Ep. Wigornien.</i> 11 sec. 904 a 924 a 933 e	
<i>Renaldus Estensis Princeps</i> 17 sec.	444 d	<i>Samuel Ep. Dublinen.</i> 11 sec.	904 a f
<i>Repedon Ep. et M. creditus</i>	64 c	<i>Sanctius Ricetellus scriptor Vitæ B. Andrea Ord. Eremit. S. Augustini</i>	609
<i>Resus Walliæ Australis Princeps</i>	150 e	<i>Sansalus Presb. in Gotthia</i> 4 sec.	89 d
<i>Rethanus Ep. Leyerciensis in Anglia</i> 9 sec.	52 c	<i>Saroceni frequentunt S. Anselmum</i>	884 e
<i>Rhostas Regulus Gotthus sub Athanarico R.</i> 4 sec. 891		<i>Savina a S. Thuribio baptizata</i>	413 d 415 c
<i>Ribouldus seu Ribaldus Archiep. Mediolan.</i> 12 sec. 592 b		† <i>Savini monast. apud Pictavos</i> 225 a e 232 f 761 c 762 e 763 e	
<i>Ricardus de Heli Ab. in Anglia</i> 12 sec. 924 c 937 d		† <i>Savinus Ep. M. Assisii</i>	538 c e f
		<i>Savinus Subdiaconus Croylandiæ, a Danis occisus</i>	52 e
		<i>Saxenses in Rhetia Domini, an a Saxonibus oriundi?</i>	626 b c
		<i>Sclavarum Duces et Reges</i>	10 a
		† <i>Sebastiani Reliquiæ Papiæ miraculosæ</i>	92 c
		<i>Sebastianus Dardanon scripsit Vitam B. Jacobi de Oldo</i>	596 602 e
		† <i>Serena uxor Diocletiani</i>	839 c
			†

TOMI II INDEX HISTORICUS

† Severus Ep. Ravennas, a S. Julio Papa ordinatus 86 a
 Sibicus Ep. Spirensis 11 sec. 644 a 658 f
 Sibyllini libri prohibiti 119 f
 Sidrock Comes Danus in Anglia 9 sec. 52 e
 Sifridus Archiep. Colonien. 13 sec. 715 a
 Sigisfridus Ab. Gorziensis Metis 11 sec. 658 f
 † Silvestri M. corpus Bracara Compostellam latum 433 b 434 a
 Silvester Ep. Rotomagen. an Sanctus? 367 b
 † Simplicia Virgo et Mar. apud Nicæam in Italia 64 f
 Simon Ab. Bertinianus 12 sec. 673 c
 Simon de Massa, sponsus B. Claræ Gambacortæ 503 f
 Simon Kacorovius, scriptor historiæ Alberti a Judæis occisi 832 c 833 c
 Siricius Ep. Wintonien. 10 sec. 633 d
 Siwardus Ab. Croylandiæ 9 sec. 52 c
 † Sirtus 2 Papa 3 sec. 404 a e
 † Socrates M. Pergæ 615 e
 † Stephani Protomartyris exemplum 639 a
 † Stephanus Basilii Imp. filius Patriar. CP. 624 a
 Stephanus Archiep. Amasæ, Patriar. CP. 10 sec. 624 b
 Stephanus 3 Ab. S. Laurentii Leodii 11 sec. 859 d 860 d
 Stephanus Ab. Ord. Cisterc. ab Albigenis occisus 2 d
 Suannus Princeps Danorum vastat Angliam 633 e f 634 misere perit 635 d
 Sueatoslaus mansionarius Ecclesiæ Cracoviæ. 368 a
 † Susanna V. M. in Hispania an duplex? 64 b
 † Susannæ V. M. ecclesia Bracaræ. Corpus inde Compostellam translatum 433 b 434 a
 † Swithunnus Ep. Wintoniensis 9 sec. 52 c

T

† Tancha V. Trevis 473 d
 Tarquinius Proconsularis Dorostori pro Diocletiano 127, 128
 Tatianus discip. S. Justini in hæreses lapsus 113 c d
 † Tathwinus discip. S. Guthlaci 50 f 52 f
 Tettha mater S. Guthlaci 39 b
 † Thallacus Presb. Conf. 2 b
 Theobaldus de Rubeo Archiep. Bisuntinus 15 sec. 706 c
 Theobaldus Blesensis Comes 12 sec. 244 c d
 Theocarus Ab. dein Ep. Meten. 11 sec. 550 f 551 b
 Theoderici junioris R. diploma Sithuvense 8 sec. 94 b
 Theodericus Ep. Virduni 11 sec. 656 b
 Theodericus Ab. Capellæ in Boloniensi agro 11 sec. 449 a
 Theodisclus condit monasterium S. Fructuoso 7 sec. 429 c
 † Theodomarus seu Thiemo Ep. Salisburg. 553 f 554 a
 Theodoricus Ep. Metensis 11 sec. 652 e
 Theodoricus Dux Mosellanorum 11 sec. 649 a
 † Theodorus Studita probat doctrinam S. Barsanuphii 22 f
 Theodorus Ab. Croylandiæ a Danis occisus 52 e f
 † Theodorus Presb. Mart. Antiochiæ sub Juliano 3 d
 Theodorus Pythes, scriptor Vitæ B. Idesbaldi 583
 Theodosius Ep. Oriensis in Terra Otranti 9 sec. 25 d c
 Theodosius Antiochenus pater S. Domini Ep. Salonit. 7 b
 † Theodulfus Ep. et Ab. Lobiensis 555 b
 Theodulus scriptor Vitæ S. Eleutherii Ep. M. 526 e 529 c

Theophilus Ep. in Gothia 4 sec. 87 f
 Theophylactus Patriar. CP. 10 sec. 624 b c
 Thiseclia natus Ven. Odr. Præmonstrat 771 f
 † Thomas Archiep. Cantuariæ 681 a
 Thomas Arch. a. Eboracen. 12 sec. 895 d 904 b 918 f 941 942 943 944 b 945 f
 Thomas Sferca u. Ep. C. Ebor. in Italia 14 sec. 948 b
 Thomas Archid. Spalati scriptor 13 sec. 566
 † Thomas a Kompos scriptor Vitæ B. Liduani 268 f
 Thomas Sallus 8 c. J. scriptor de Gargare 8
 Wernheri tradito Marchioni Spuelæ 17 sec. 735 f
 Thomas pater B. Geriara parentis 674 e
 Thomas Cubæ Naturus Fischeri 15 sec. 704 a 730 f
 Tiberius Consiliarius Adriani Imp. 620 f
 † Tozzo Ep. Augustinus 7 c. 546 f 547
 Tryphon Judæus contra Judæos Philosophos 116 c
 Trymirus Dux Croaticus 9 sec. 9 c
 Turchillus Danus vastat Angliam 633 . f 634 misere perit 640 c
 Turgodus Ep. S. Andrea in Scotia 941 a 944 d
 † Turibius monachus in Hisp. 418 c
 Turketulus e Cancellaria sequi monachus et Abbas Croylandiæ 55 . f e

U

Udalricus Prior Cluniac apud Suaves 553 a
 Udalricus Ep. Pataviensis 12 sec. 552 c f
 Udalricus Augiensis Abbas creatus a Leone 9 Papa 643 a
 Ulphilus Ep. in Gothia 4 sec. 87 f
 Ultricus Anglus Cardinalis Legatus in Arabia 12 sec. 943 d 944 d
 † Urbanus I Papa baptizat S. Valerianum 205 a et S. Tiburtium 206 c
 Urbanus II Papa 862 c 880 a 909 . 910 c 911 . 913, 914, 915 f
 Urbanus Ep. Glamorgaten. in Wallie 12 sec. 937 f
 Urbicius Præfectus Alexandriæ 2 sec. 115 a b

V

Valerius Ab. in Hispania an scriptor Vitæ S. Fructuosi, et an ipse Sanctus? 427 a o
 Valerius Præses Decii in Asia 122, 123
 † Valentinus M. Reliquiæ in Kedrich 709 a
 † Victor Papa quomodo 20 Aprilis relatus 717 d
 Victor II Papa 672 d 673 a
 Victor III Papa scriptor Vitarum Sanctorum 98 a
 Victor Antipapa contra Alexandrum 3. 96 c
 † Victor Ep. Bajocen. 6 sec. 425 f 426 d
 Villicus Ep. Metensis, an Sanctus? 473 a
 † Vincentius M. Apost. Aquensium 615 d
 † Vincentius M. Valentia 405 b 406 b
 † Vincentius Sonegiensis 484 c 486 f
 Vincentius socius S. Marcellini Ep. Ebreduen. 748 c 749 b f
 Vitalis Ep. Fanen. 5 sec. 540 d
 † Vitalis de Mauronio, Ab. Saviniaci 227 d 228 e 241 d 584 b
 Vitellius Anisius Vicarius Decii Imp. in Perside 372 b
 Viriannus Subdiac. Antissiodori 757 e 758 a
 Volbertus I Ab. Tuitiensis prope Coloniam 367 c
 † Vulmarus 684 a Abbatia duplex 139 c 143 c

W

Waleranus Raffensis Ep. 12 sec. 690 a
 Waltherus

AD ACTA SANCTORUM APRILIS

<i>Waltherus Ab. Ramesensis</i> 12 sec.	56 a	<i>Wilfridus Ab. prope Croylandiam</i> 8 sec. 38 e f 41 c	
† <i>Walburgis ecclesia</i>	143 b	44 f	
<i>Waldebrunnus Ep. Avellinen.</i> 13 sec.	714 d	<i>Wilhelmus Archiep. Cantuariæ</i> 12 sec.	56 d
<i>Walderus Ab. Croylandiæ elevat corpus S. Guth-</i>	54 e f 55	<i>Wilhelmus Clericus Anglus</i> 11 sec.	882 b
<i>laci</i>		<i>Wilhelmus Comes Hollandiæ, pius erga B. Lidwi-</i>	
<i>Walderedus Ep. Cæsaraugustanus</i>	742 b	<i>nam</i>	271 c
† <i>Waldetrudis</i>	576 577	<i>Wilhelmus, frater B. Lidwinæ</i>	321 b
<i>Wulkelinus Wintonien. Ep.</i> 11 sec. 896 b 904 f		<i>Wilhelmus 1 R. Siciiliæ</i>	592 b
906 d		<i>Wilhelmus Prior Eliensis, 12 sec.</i>	56 c
<i>Waltharius Ep. Ravennas</i> 12 sec.	545 f 549 d	<i>Wilhelmus Archidiac. Cantuarien. 12 sec.</i>	917 e
<i>Waltarius Ep. Veronen.</i> 11 sec.	74 b	<i>Wilhelmus Ep. Dunelmen.</i> 11 sec.	706 a e
<i>Walterius circa an. 1000 Ep. Augustoduni</i>	768 f	<i>Willielmus Ep. Wintonien. 12 sec.</i>	924 b 933 e
<i>Walterus Ep. Albanen. missus in Angliam</i> 11 sec.		937 f 938 c 940 c d 943 e	
902 e f 903 a		<i>Willielmus Exonien. sive Excestrensis Ep. missus</i>	
<i>Waltherus Bertholdus Mechliniæ Dominus</i> 13 sec.		<i>Romam ab Henrico 1 Rege</i> 927 c d e 935 b 937 f	
156 b c		940 c 943 e	
<i>Waltmannus 1 Ab. Præmonstrat. Antuerpiæ</i>	367 c	<i>Wilhelmus de Monteforti Ab. Beccen</i> 12 sec.	936 b
<i>Wauldonus Presb. Fontanellæ</i>	472 b	<i>Wilcarus Ep. Viennensis in Gallia</i>	200 a
† <i>Wanningus</i> 7 sec.	217 a	<i>Willermus Nivernensis Comes</i> 12 sec. 238 f 240 c	
<i>Warinus Ab. S. Arnulphi Remis</i> 11 sec.	658 f	<i>Winandus Ab. de Tavescot in Anglia</i>	924 c
<i>Wasi et Wasiacenses</i>	570 e 572 c	<i>Witlasius R. Merciorum benefacit Croylandiæ</i>	
<i>Waso Ab. S. Walarici</i> 11 sec.	568 b f	51 c d	
<i>Wermboldus sanctitatem B. Lidwinæ edoctus</i>	278 a	<i>Wittikindus Dux Westphaliæ</i>	759 b
314 c d		† <i>Wolfgangus Ep. Ratispon. Sanctis adscriptus</i>	645 f
<i>Wibertus Archiep. Ravenn. Antipapa</i> 898 e 902 c		<i>Wulfoaldus Major Damus regiæ</i> 7 sec.	217 a
909 f		<i>Wulstanus Archiep. Eborac.</i> 11 sec.	633 d
<i>Wibertus pater Odæ Præmonstratensis</i>	771 f	† <i>Wulstanus Ep. Wigornien.</i> 11 sec.	896 b 897 a
<i>Wicterpus 1 et 2 Ab. Elhwangæ</i>	546 c d e f	<i>Wyandus de Stega, Pastor Bucheracensis, transfert</i>	
<i>Widricus Ab. S. Apri Tulli</i> 11 sec.	653 d	<i>corpus S. Wernheri</i> 703, 706 f 707 e audit testes	
<i>Wibertus Archidiac. Tullensis, scriptor Vitæ S.</i>		717 d 728 a 729 e 731 e	
<i>Leonis 1x Papæ</i>	641 b		
<i>Wigfrid Presb. S. Heddæ Episc.</i> 7 sec.	46 e f		
<i>Wikeranus Ab. Luxorii</i>	2 c		
<i>Wilfredus Archiep. Dorobernensis</i>	51 b		
<i>Wilfridus Ep. S. David de Gualis seu Dewi</i> 11 sec.			
c. e 905 b			

Z

Z eno Præpositus monasterii S. Zenonis	75 c
† Zenobius Ep. Florentinus	620 c 621 d e f

INDEX

TOPOGRAPHICUS

A

Abrinca urbs Normanniæ *S. Paternus Ep.* 422
 Accou urbs Palæstinæ 785 d 786 e
 Admontense conubium Virg. in Suevia 552 c
 Æcanea urbs Apuliæ nunc Troja. *S. Eleutherius Ep.* 526 a b 529 f 531 a 534 e f
 Affligemii prope Bruxellas ecclesia prima fundata 557 e monast. dotatum a *B. Ida Com.* 450 d
 Africa SS. *Fortunatus, Donatus, et* 240 *Martyres* 12
Sericianus, Donatus, Helladius item Sericianus, Hermogenes et alii 2 *Mart.* 617 SS. *Mappalicus et alii* xx *MM.* 476 SS. *Victor, Pamphilus et alii* vii *Mart.* 538 *Serranus, Araiacus et alii* xii *MM.* 746
 Ailella locus Hiberniæ 379 e 380 c
 Allingauum urbs Liguriæ *S. Calucerus M.* 520
 Aldenburgum monast. Flandriæ 557 e d 560 a c *B. Gerrinus Ab.* 492
 Aldorf monast. Germaniæ 648 f
 Alestes fluvius Portugalliæ 79 a
 Alexandria *S. Thomæ M.* 213 *Aradus Presb. et Taceus MM.* 746 *Arator Presb. Fortunatus et alii* in *Mart.* 840
 Ambanensis pagus, patria *S. Godelert V.* 32 f
 Amiternum urbs Sabinorum. *Victorinus Presb. M.* 370 f
 Amsola fl. apud Cenomannos 413 f 414 d
 Alnense monast. Hannoniæ fundatum 557 b c 560 e 777 f
 Alpes Tusciz pro Appennino 523 c 524 a
 Altenburgum monast. Sueviæ 498 e
 Altus-mons monast. Hannoniæ *S. Landricus Ab.* 486 f
 Ansa op. in dioc. Lugdunensi 769 b
 Antiochia Syriæ SS. *Prosdocus, Veronica, et alii* vii *MM.* 374 SS. *Petrus Diac. et Hermogenes MM.* 473 *S. Anastasius Patriarcha* 847
 Antiochia Pisiæ *S. Georgius Ep. Conf.* 623
 Antuerpia, marca Imperii data *Godefrido Bullonio* 140 e *Corpus S. Marimi M.* 211 d *Reliquiæ et cultus S. Ayæ* 578 a b c *Articulus S. Eleutherii Ep. M.* 534 c d os magnum *S. Senatoris M.* 537 e *Reliquiæ S. Bernheri* 736 f *S. Serviliani* 745 a
 Aradaib-Clach in Hibernia 379 f 380 d
 Aranea insula Hiberniæ 543 a
 Arcissia locus in Perchensi Comitatu 237 e
 Arnestat in Germania 562 d 563 a
 Aretium *B. Joachinus Ord. Serrorum residet.* 455 c
 Argathelia prov. Scotiæ *S. Maudus Ab.* 384
 Armenia *S. Pharmutius Anachoreta* 13
 Arula-mons, Artberg, in Rhetia 625 a
 Assisium *S. Venustrianus, cum uxore et filiis capite plexus* 539 a
 Asculum urbs Piceni *B. Franciscus Milianus Ord. Minorum* 785
 Asta urbs Liguriæ 523 d 524 a
 Astorga urbs Hispaniæ patria *B. Petri Gonzales vulgo Sant-Elmo Ord. Prædic.* 388 a b
 Athenæ *S. Leonides Ep.* 374
 Audomaropolis *S. Erkendo Ab Sithiu. Ep. Teruan.* 93 *B. Bernardus Panitens* 673 *S. Anselmus hospes* 882 e 908 b
 Augia monast. Germ. *S. Leo IX Papa consecrat ecclesiam* 644 a 658 f

Avenio urbs Gall. *S. Benedictus fundator pontis* 254
 Augusta Prætoria, Avosta, urbs Pedemontii 636 c patria *S. Anselmi* 864 a 865 c
 Augusta Vindelicorum *S. Wicterpus Ep.* 545, non fuit *S. Philippus Ep. 2 sec.* 12 d
 Austrasiæ regnum adjunctum Romano Imperio 654 c
 Autissiodorum *S. Tetricus Ep. M.* 95 SS. *Mamertinus et Marianus monachi* 758 *Reliquiæ SS. Urbani et Tiburtii* 210 c d

B

Baccaracum opp. ad Rhenum *S. Wernherus puer a Judæis occisus* 698 c 699 d
 Balma monast. Burgundiæ 764 d 765 b
 Barensis Synodus 884 f 912 f
 Baseium vicus Gallo Brabantiz 149 f
 Batbon monast. Angl. *S. Elphegus solitarius* 629 c
 Bavaria Transdanubiana *S. Guilielmus peregrinus* 770
 Beccum monast. Normanniæ *S. Anselmus monachus, Prior, Abbas* 865
 Belisinum Comitatus Gall. 12 sec. 238 e 240 b
 Bella seu Belliolum op. Flandriæ 687 a
 Bellus-mons, Bellomontium op. Hannoniæ 566 b f
 Beneventum *S. Leoni IX traditum* 646 b f
 Berga monast. in dioc. Eystetten. 553 b
 Berga *S. Winoci opp. Flandriæ* 572 d 573 f 681 d
 Bergulense territorium Hispaniæ 428 b 429 a
 Beruried monast. Baviariz fundatum 546 b
 Berna ur. Helvetiæ *B. Rudolphus puer a Judæis occisus* 500
 Besutium in agro Modiolan. *S. Nicus erem.* 596
 Bethunia op. Artesiæ 681 e
 Binchium *Corpus S. Drogonis ibi aliquando servatum* 441 b
 Bituricensis ager, Patria *S. Mariani monachi* 758 b
 Blareghem in Flandria 571 d 572 d
 Bolonia in Gallo-Belgica *B. Ida vidua* 139 *Abbatia S. Volmari* 139 c *S. Anselmus hospes* 892 a
 Bonæ-Spei monast. Præmonstrat. *Oda Priorissa* 770
 Bonæ-vallis monast. Ord. Cistere. captum 497 b
 Bononia *B. Simon Tudertinus Ord. Erem. S. Augustini* 815 *corpus S. Apollonii M.* 537 e et *S. Serviliani* 748 d *Ossa SS. Tiburtii et Valeriani* 210 f
 Bova castrum prope Ambianum Patria *S. Godebertæ* 33 c
 Bourbonburg alias Brouckborg op. Flandriæ 683 f 685 b 680 c 681 e
 Boxmeria in Belgio. *Reliquiæ S. Drogonis* 439 a
 Bracara urbs *S. Fructuosus Archiep.* 426
 Bracbatenses in Hannonia 570 f 572 c
 Bracara urbs Portugalliæ *S. Victor Mart.* 78
 Briela opp. Hollandiæ 274 c 275 d
 Brema in Saxonia inferiore *S. Emma* 958
 Briovera urbs Galliæ, dein Constantia dicta 425 d
 Brixia *S. Cyprianus Ep.* 846 patria *S. Caloceri M.* 520
 Brona in Lombardia *S. Contardus Peregrinus* 442
 Brouwershaven in Zelandia 288 f
 Brugæ urbs Flandriæ 58 c d
 Bruxella. *Corpus B. Lidwinæ anno* 1615 *illatum* 362, 365. *Reliquiæ et cultus S. Ayæ* 578 d e f
 Bullonii Prioratus *S. Petri* 149 f
 Bureburg

Bureburg cœnobium Canonicorum Regul. in Germania 553 f

C

Cadomus urbs Normanniæ 867 e
 Casaraugusta urbs Hispaniæ SS. Optatus Lupercus et alii xvi MM. 403 S. Encratides sive Engratia V. M. 407 SS. Cains et Clementius Conf. 409 S. Lambertus Agricola 410 caput S. Hermenigildi 138 f

Caletum urbs maritima Galliæ 684 e
 Callium urbs Italiæ B. Joannes sive Joannolus 3 Ord. S. Francisci 948

Calune Comitatus Germaniæ 11 sec. 645 a
 Cantuariæ S. Anselmus Archiep. 862
 Capella op. Tirasciæ 681 f
 Capella monast. juxta Calesium fundatum 11 sec. 148

Cappudocia S. Sabas Gotthus M. 87
 Capua urbs Campaniæ SS. Cyprianus, Mascula, Donata, Novella, Januarius, Silvanus, Mutianus, Satorius, Julius 80

Carnotum Capilli Deciparæ Virg. 935 e S. Anselmus hospes 930 f

Casinum S. Leo ix Papa ecclesiam dedicat privilegia confert 644 b 645 c 646 d

Casa-Dei monast. Galliæ 916 c

Cassellum seu Casletum op. Fland. 572 a d 681 d

Castellum-Bonum in Sicilia. Corpus et cultus S. Guilielmi Politensis 462 a

Castrum Leonis monast. S. Fructuosi in Hispania 429 c

Castrum-Villare opp. Calabriæ Patria Ven. Joannis Ord. S. Francisci 470

Catalaunensis diœc. Corpus S. Tiburtii 210 b

Cava monast. Italiæ S. Alferius fundator et 1 Ab. 96

Caucoliberis in Hispania citeriore S. Vincentius M. 401 f

Causea insula sive æstuarium Galliæ 228 f 236 d

Cenomanum urbs Galliæ. S. Thuribius Ep. 412

Certaldum op. Etruriæ Patria B. Jacobi de Certaldo 154 a

Chilcedon, Concilium Occumenicum 20 a SS. Euphemia, Eucapia, Secutor MM. 129 S. Cosmas Conf. Ep. 579

Cintrejacum territorium Galliæ 245 d

Cistercium S. Stephani 3 Ab. 493

Clara-vallis monast. Ord. Cistere. captum 496 f

Clarus-mons urbs Galliæ S. Martinus Ab. 132

Cluniacum monast. 764 e 864 f 865 d 891 b 914 d monachus S. Alferius drin Ab. Caven. 98 e

Clusæ in Alpibus ecclesia S. Michaelis 98 d

Compostella, Reliquiæ SS. Fructuosi Ep. Brocara, Silvestri et Cucuphuti MM. et Susannæ V. M. 427 b c

Conquiltense monast. Hispaniæ S. Fructuosi 428 c 429 b

Consentia urbs Calabriæ. Ven. Joannes de Castro-Villari Ord. S. Francisci 470

Constantia urbs Galliæ 234 c

Constantia urbs Sueviæ Henricus puer a Judæis occisus 501 e

Constantinopolis S. Maximianus Patriarcha 844 S. Anthusa filia Constantini Copronymi Imp. 488 B. Joannes Eproto 606 S. Joannes discip. S. Gregorii Decapolitæ 580 Patria et cultus S. Theodori Trichinæ 754 cultus et templum S. Eleutherii Ep. M. 525 c d Sacellum S. Leonis Magni Papæ 16 c

Corduba SS. Elias Presb. Paulus et Isidorus monachi Mart. 491 S. Perfectus Presb. M. 581

Cordula urbs Persidis SS. Olympiades et Maximus MM. 371

Corinthus S. Timon Diaconus ex vii primis 616 SS.

Callistus, Charisius et alii xiii MM. 399

Corneliana vulgo Cornilham in Hisp. 433 c 434 d

Cotiliæ via Salaria. ubi aquæ sulfureæ 370 f

Cracovia Pueri a Judæis occisi 835 e 836 a

Croylandia in Anglia monasterium constructum 50 b d primi Abbates 50, 51 S. Guttucus 37

Ctesiphon Simcon Ep. M. 841

D

Dashoreh Comitatus Alsatiæ, Patria S. Leonis ix Papæ 648 e

Decapolis urbs Palæstiniæ S. Gregorius et Joannes ejus discipulus 580

Dertona urbs Liguriæ S. Innocentius Ep. 478

Diablintica parochia apud Cenomanenses 411 a

Diest, Disthemium, Di-pergum op. Brabantiae 287 b

Diessenhof in Suevia Puer a Judæis occisus 835 e

Dinia urbs Galliæ. Caput S. Marcellimi Ep. Ebredunæ. 748 f

Diomedææ jam Tremitanæ insule regni Neapolitani 10 d

Direste monast. Angliæ S. Elphegus monachus 622 b

Dofræ seu Dubræ portus Angliæ 882 b 908 a 917 e 936 f

Dorostorum urbs Mysiæ sua Bulgariæ SS. Maximus, Quintilianus, Dudas MM. 126

Dumium urbs Hispaniæ S. Fructuosus Ep. 426

Dunense monast. Flandriæ. B. Idesbaldus Ab. 583 584

Dusera in Povincia data S. Lantberto 218 c

E

Ebora, Caput S. Apollonii M. 537 e

Ebredunum urbs Galliæ S. Marcellinus Ep. 718

Eemstein monast. Canon. Regularium 281 e

Egga insula Scotiæ S. Donnus et 52 discipuli 483

Eglis-eya insula Orcadum. Templum S. Magni 434 c 436 a

Einzidlense monast. in Helvetia 625 b

Eliensis Abbatia in Episcopatum erecta 12 sec. 939 e f

Elwanga monast. Sueviæ fundatum 546 c Corpora SS. Sulpitii et Serviliani 741 c

Engesheim sive Ensisheim op. Alsatiæ 647 f

Euziacum monast. Galliæ. S. Hugo Prior 761, 763

Eptatieus locus prope Lycum fl. S. Wicterpus Ep. Augustanus et B. Herluca V. 545 f

Espinoy seu Spinetum Patria S. Drogonis 439 d

Europa prov. Thraciæ. SS. Theodorus Presb. et Pausilypius MM. 369

F

Falaris urbs Episc. Italiæ 669

Fania locus in Tirascia 763 a

Fanum urbs Italiæ S. Eusebius Ep. 540

Faucense monast. in Suevia inchoatum 547 c

Ferentinum urbs Latii S. Eutychius M. 374

Ferraria. An ex Marchionibus genitus S. Contardus Peregrinus 443

Fildkerck op. Rhetiæ 625 d

Firmitatis monasterium Ord. Cistere. captum 496 e f

Firmum urbs Italiæ. S. Vissia Virgo M. 81

Fiscam seu Viscam monast. Normanniæ 694 a 695 e

Flandria late sumpta Pontivum continet 11 sec. 875 e

Florentia S. Crescentius Subdiaconus 620

S. Anselmus hospes 892 a f

Flubius fl. in Atehsim delabens 78 d

Fons-Gombaudo monast. Galliæ 227 c 228 e

Fons-Gyardi seu Goyardi in Gallia 231 f 232 f

Fontanetum

TOMI II INDEX TOPOGRAPHICUS

Fontanetum monasterium Galliae <i>Obitus S. Mariani monachi</i>	728 f	Lauda urbs Insubriae <i>B. Jacobus de Oldo Presb. 3 Ord. S. Francisce</i>	3
Forealquerium opp. Provinciae	239 f	Laurianum op. Italiae <i>Patria S. Helenae Virg.</i>	760 b
Forum-Popilii urbs Italiae	658 a	Lensium op. Flandriae <i>ecclesia et Canonici instituti per B. Idam Comitissam</i>	147 150 f
Frequentium urbs Hirpinorum	668 c	Leulium B. <i>Wolbodo Ep.</i>	852
Friesa in Rhetia <i>S. Geraldus erem.</i>	625 c	Leontini in Sicilia <i>SS. Isidora et Neophyta sorores Mart.</i>	473
Fulda <i>Reliquia SS. Valeriani, Tiburtii, Marini</i>	210 e	Lethglinum monast. Hibern. <i>S. Lasreanus Ab.</i>	340
Furna op. Flandriae	572 f 685 f	Liffenga in Flandria	374 c 375 d

G

Gaditanum monast. S. Fructuosi	431 a
Galaveia, au Galatia <i>SS. Quomamilius, Archalaus, Potamius et Donatella MM.</i>	374
Galeati sen Galoti oppidum et eremus Siciliae	463 c
Gallinaria insula Lignriae	525 c
Gandavum urbs Flandriae	574 d
Gaza in Palaestina <i>S. Barsanuphius solitarius</i>	22
Genepia vicus Gallo-Brabantiae	147 a 149 c f
Gemmeticum Abbatia Normanniae	940 e
Gigniacum monast. Galliae	765 a c
Glamorgania urbs Walliae	940 f
Glannifolium monast. Galliae <i>destructum</i>	762 a res-tauratum 762 e
Gonatum monast. Siciliae	464 467 b
Gortina in insula Creta <i>S. Philippus Ep.</i>	11
Gostinum <i>Puer a Judæis occisus</i>	841 e
Gottbia ad Danubium <i>jere Christiana, dein hæresi infecta</i>	87 S. Subus M. 88
Gony in agro Luxemburg. <i>Reliquia S. Drogonis</i>	439 b
Gronta fluvius Angliæ	407

H

Hesdinum op. Artesiae	687 a
Hessa monast. Germaniae	647 f 648 f
Hierosolyma <i>S. Paphnutius M.</i>	620 b c
Hierosolymitana eremus <i>S. Joannes Palæolaurita</i>	622
Hirsangia Abb. Germaniae <i>Corpus S. Aurelii M.</i>	645 a
Hispalis <i>Sedes Regni S. Hermenigildi</i>	135 c ejus reliquie 138 f
Hollandia <i>nulla re gloriosior, quam B. Liutwina autumnæ 303 f ejus pars Brabantiae vicina an. 1421 submersa</i>	349 c
Hustuna <i>Sedes Episc.</i>	26 e
Huamania regio Hiberniae	380 381 f

I

Idonia fluvius apud Cenomannos	414 a
Ilingeham villa Regis Angliæ	898 e
Illiberis <i>postea Cancoliberis</i> in Pyrenæis	617 b c
Insula urbs Gallo Flandriae	571 a 572 d <i>Reliquia S. Wernheri</i>
Interamna urbs Umbriae. <i>SS. Apollonius, Ephebus et xii, cum aliis Virginibus</i>	211
Italia <i>SS. Maro, Eutyches, Victorianus Presb. Mrsor Proclina, Messites, Jocundus MM.</i>	370
Iturissa in Hispania <i>Victor Zoticus et alii perperam adscripti</i>	746 d

J

Jadberga in Rhætia	626 c
Joannina urbs Epiri <i>Patria B. Joannis Epirotæ</i>	607 a b

L

Lambeta in Surreia	905 c
Latonia Provincia Scotiæ	245 f

Lauda urbs Insubriae <i>B. Jacobus de Oldo Presb. 3 Ord. S. Francisce</i>	3
Laurianum op. Italiae <i>Patria S. Helenae Virg.</i>	760 b
Lensium op. Flandriae <i>ecclesia et Canonici instituti per B. Idam Comitissam</i>	147 150 f
Leulium B. <i>Wolbodo Ep.</i>	852
Leontini in Sicilia <i>SS. Isidora et Neophyta sorores Mart.</i>	473
Lethglinum monast. Hibern. <i>S. Lasreanus Ab.</i>	340
Liffenga in Flandria	374 c 375 d
Lineimbach mare Hibernicum	380 a d
Liptinæ, nunc Lestines, palatium	360 d 366 d
Liswega in Flandria	374 a d
Lobium monast. Belgii <i>S. Ursmarus Ep. et Abbas</i>	535
Londinum <i>S. Elphegus sepultus</i>	639 d 640 b
Lothra monast. Hiberniae. <i>S. Rodanus Ab.</i>	378
Lovanium <i>patria Ven. Idæ Ordinis Cisterciensis in Valle Rosarum</i>	158 f
Lublinum urbs Poloniae <i>Corpus Alberti pueri a Judæis occisi.</i>	832
Lubon Balerna-Vaureopp. Walliae <i>S. Paternus Episc.</i>	375 a 377 a
Luca urbs Etruriæ. <i>Corpus S. Quiriaci M.</i>	204 c
<i>Reliquia SS. Valeriani, Tiburtii, Marini.</i>	210 a
Lugdunum <i>SS. Siagrius alius a Sicario Episc. et Patricius 13 S. Anselmus hospes</i>	883 a 885 c 887 f 908 e 909 a 916 d 928 d
Luthir urbs Hiberniae.	379 a d

M

Mac-kenetia in Hibernia	379 c
Macleivium urbs Galliae <i>Reliquia S. Euphemie</i>	130 a
Madritum <i>Corpus S. Maximi M.</i>	211 a
Madriti in Escuriaco <i>Reliq. S. Hermenigildi</i>	138 e
Madytarum urbs in Hellesponto <i>Euthymius Ep. an is qui 18 Apr. colitur</i>	580 a d
Magalona urbs Galliae <i>Patria B. Bernardi Pœnitentis</i>	674 e
Mandonense Monasterium Normanniae <i>S. Scubilio</i>	426 a d
Marchtallum in Suevia <i>B. Everhardus Præpositus Ord. Præmonstrat.</i>	498
Mara cœnob. Præmonstrat. <i>B. Hadwigis V.</i>	263
Marienwarda monast. Præmonstrat. in Hollandia	270 f 271 a
Massacium in Italia <i>B. Joannes Eremita</i>	829
Mas-arus mons Dalmatiæ. <i>40 Martyres ibi sepulti</i>	8 a
Matisco urbs Gall. <i>S. Anselmus hospes</i>	887 c 908 e
Mauritania. <i>S. Basilis M. 403 SS. Salon, Maximus, Hilarius, Concessus Mart.</i>	11 b
Mauritania, <i>Mortagny en Perche</i> , in Gallia	238 a 240 a
Mechlinia <i>Reliquia S. Wernheri</i>	736 f
Medianum monast. Vosagi	632 e 653 c
Mediolanum <i>S. Maximus miles e legione Thebæa M. 212 S. Galdinus Archiep.</i>	590
Meduanna flu. apud Cenomannos	414 a
Melitina urbs Armeniæ <i>Hermogenes, Cains et xiii Martyres</i>	616
Menapii in dicecesi Tornacensi	560 570 d
Mesopotamia. <i>SS. Archalaus, Cyprianus et alii iv et duo Fratres MM.</i>	373
Messana. <i>non fuit Ep. S. Eleutherius M.</i>	526 d 535 b
Messines monast. Flandriae	686 b
Metellinum op. Lusitanum, <i>S. Theodorus Trichinas perperam ei tributus</i>	755 b
Metæ <i>S. Romanus Ep. 134 Reliquia SS. Maronis, Eutychetis, Victorini MM. 371 d S. Abbo Ep. 384 S. Landricus Ep.</i>	483
Mirandula urbs Italiae	599 c
Monacium urb. Bavaricæ <i>Puer a Judæis occisus</i>	501 e
Monachus	

AD ACTA SANCTORUM APRILIS

Monachus mons, *vulgo Medonia*, in Sicilia 466 a
467 a
Montes Hannoniæ. *Reliquiæ B. Lidwinæ* 364 c d S.
Ago Comitissa 575
Mons-Luci prope Spoletum S. *Isaac solitarius* 27 c
Mons-Maurilionis opp. Galliæ apud Pictavos 225 a
Mons Planus Abbatia Italiæ B. *Petrus eremita* 101
Mons-Politianus urbs Hetruriæ. S. *Agnes* Ord. *Præ-*
dicatorum 789
Mons-Reglis urbs Italiæ B. *Andreas* Ord. *Erem. S.*
Augustini 609
Monteia, Monteia in Gallia 12 sec. 242 e 243 f
Morimundum monast. Ord. *Cistere. captum* 497 a
Moritonium castrum Normanniæ 947 c
Mosomagus, Mosomus ad Mosam. 367 b 368 c
Motta in ditione Veneta. *Puer a Judæis occisus* 835 f
Musæus flu. Gothiæ S. *Subas submersus* 88 c 90 a
Muskriği ditio Hiberniæ 379 c
Myra urbs Lyciæ S. *Crescens M.* 373

N

Neapolis urbs Samariæ *Patria S. Justini Philos.*
109 f
Neoburgum urbs Episc. facta in Misnia 549 d
Nicaea *vulga Nizza* urbs Provinciæ in Italia 749 d e
Nicomedia SS. *Eustorgius Presb. Nestor, Filomus,*
Ceremonius Mart. 12 S. Alexandra uxor Diocletiani,
Apollo, Isaurius et Codratius illius famuli Mart.
839 *Victor, Zoticus, et alii VII Mart.* 745
Nitria eremus Egypti. S. *Fronto Ab.* 201
Nivernna Comitatus Galliæ 12 sec. 238 f 240 c
Nonense monast. S. *Fructuosi in Hisp.* 431 a
Novigentum-Retroci, castrum Galliæ 237 e 238 a
240 a
Noviodunum seu Noviomum *Godeberta Virgo* 31
Numantina via, *Eutyches Presb. M.* 370 e
Nussia seu Novesium patria S. *Hildegundis* 781 f

O

Orcades insulæ. S. *Magnus Comes* 434
Oria urbs Episc. in Terra Otranti *Corpus S. Barsanuphi*
24 a b
Osburgum in Flandria 573 a f
Osnaburgum urbs Westphaliæ B. *Raynerus solitarius*
60 S. *Wihō Ep.* 763

P

Pæstum opp. Lucanæ. *Sepultura S. Helenæ Virg.*
760 e
Papua urbs Italiæ. S. *Damianus Ep.* 91
Parisis in Sorbona. *Reliquiæ S. Euphemie* 130 a
Parium urbs Mysiæ S. *Basilius Conf.* 96
Peonense monast. S. *Fructuosi in Hispania* 428 a
429 b
Perchensis Comitatus Galliæ 237 c
Pergamus urbs Asiæ S. *Antipas Episc. M.* 3
Pergamus *Patria et mortyrium SS. Carpi, Papyli,*
Agathonicæ et aliorum 120
Persis SS. *Simeon Ep. item 100 Episcopi Presb. aut*
Clerici. Usthusanes eunuchus, Abedechalus et Ana-
nius Presb. Pusicus cum filia Mart; 846 SS. Elen-
therius, Theodosius Zoilus Mart. 130
Petrulia opp. Siciliæ 464 b 465 e
Petricovium urbs Poloniæ *Puer a Judæis occisus*
836 b
Petroburgense monast. Angliæ 941 a
Petrocorium urbs Galliæ, *quale ibi corpus S. Leonis*
22 c
Pfortzheim op. Germaniæ *Puer a Judæis occisus*
853 d

Pisa urbs Hetruriæ B. *Dominicus Fernagalli Ord.*
Camaldulensis 788 B. *Clara Gambucorta Ord.*
S. Dominici 502
Placentia S. *Anselmus hospes* 928 a
Podium B. *Mariæ urbs Galliæ* 259 b
Politium op. Siciliæ *patria et cultus S. Guilielmi ere-*
mitæ 462 463 e 467 a
Pontia insula Italiæ 370 c
Pontiniacum monast. Ord. *Cistere. captum* 496 f
Pontivum ditio Galliæ *patria B. Bernardi Tironi*
224 c 225 d
Pontus regio Asiæ SS. *Martialis, Felix et alii* xiv
MM. 402
Praga *Reliquiæ SS. Valeriani et Tiburtii* 254 c S.
Proculi 954 c
Procenum monast. *Sanctimonialium in Hetruria*
793 b 795 a
Punia in Lituania *Puer a Judæis occisus* 836 d

R

Rava urbs Polonica *Puer a Judæis occisus* 836 b
Ravenna S. *Ursus Ep.* 231
Reate urbs Italiæ S. *Maro Presb. M.* 371 e *Reliquiæ*
S. Eleutherii Ep. M. 526 d 529 c
Relia villa prope monast. Bonæ-Spei 563 d
Rhetia S. *Geroldus eremita. BB. Udalricus et Cuno*
filii 623
Remis S. *Leo IX Papa multa peragit* 643 c d e S.
Anselmus hospes 931 f
Reomans monast. Galliæ S. *Silvester Ab.* 383
Ribadavia opp. Galliciæ 392 d
Ripodum monast. Angliæ 7 sec. 40 a
Roma S. *Leo Magnus Papa 14. S. Anicetus Papa*
473 S. *Leo IX Papa. Corpus in Vaticana* 641 642 b
S. *Julius Papa 82. patria S. Maximiani Patriar-*
chæ CP. 846 a in ecclesia Lateranensi corpora
SS. *Domnionis Venantii, Anastasii, Mauri, Aste-*
rii, Sulpiciani, Theti, Antochiana, Pauliani, Cu-
jani 10 SS. Valerianus, Tiburtius, Maximus, Qui-
rinus, Diocletianus, Symphronius, Docimus 203 S.
Abundus mansionarius Ecclesiæ S. Petri 214 SS.
Basilis-a et Anastasia MM. 368 S. Martialis, et
forsan Vincentius MM. 403 Eleutherius Ep. Antia
ma'er, Partenius, Calocerus et alii IX Martyres
525 S. *Apollonius Senator* 536 SS. *Sulpitius et*
Servilianus MM. 743 Victor Ep. Felix, Alexan-
der, Papias MM. 745 Silvanus, Asaicus, Donata,
Quintus MM. 747
Rosina vallis prope Meneviam in Wallia 377 b
Rotomagi S. *Anselmus hospes* 934 f
Rovecestria in Anglia 898 f
Roxanum opp. Italiæ 737 f
Rufanense monast. S. *Fructuosi in Hispan.* 428 e
429 b

S

Sagensis Abbatia Normanniæ 941 a
Salaria via, *Victorinus et Maro Presb. MM.* 370
Salernum patria S. *Alferii Ab.* 98 c
Salona urbs Dalmatiæ SS. *Septimus Diac. et Victo-*
ricus MM. 537
Salona urbs Dalmatiæ a S. *Tito fidem edocta* 5 c S.
Domnius Episc. et alii IX Martyres 5 *Corpus S.*
Domnionis Cubicularii Maximiani Imp. et Marty-
ris eo delatum 6 e a *Gothis deleta* 8 e *occupata a*
Sclavis 10 a
Santaren opp. Lusitaniæ 394 f
Sanctæ urbs Cliviæ *aliquis Martyr* 410
Santonum urbs Galliæ S. *Vasio M.* 420
Sandwicus portus Angliæ 634 d 635 d
Sardis

TOMI II INDEX TOPOGRAPHICUS

Sardis urbs Lydiæ *Agathodorus M.* 120 a 123
 Saviglianum in Pedemontio *B. Bartholomæus M.*
Ord. Prædicat. 951
 Sax et Hohen-Sax in Rhetia 626 c
 Scheffesberia in Anglia 898 e
 Schetes monast. *Corpus S. Thomiadis M.* 214 d
 Schidamum opp. Hollandiæ *B. Lidwina V.* 266 305 e
 Schonangiæ plura monasteria, unum circa Heidel-
 bergam *S. Hildegundis V. Ord. Cisterciën.* 778
 Schonhovia opp. Hollandiæ 343 d 345 f
 Scotia *S. Guinochus Episcopus* 139 *S. Donanus Ab-*
bas 491
 Seburgum in Hannonia *S. Drogo reclusus* 437
 Secusia *vulgo Susa* 884 b 912 d
 Seleucia *Simæon Ep. M.* 841
 Senæ urbs Etruriæ *B. Joachinus Ord. Servorum*
 450
 Senisius mons Alpium 865 d
 Servilianum opp. apud Picentes. *Corpus S. Serviliani*
Martyris 744 e
 Sesciacum monast. Normanniæ *S. Paternus Ab.*
 422 a
 Sicilia *S. Appelicus sive Amphelicus M.* 841
 Silva Ducis urbs Brabantiae. *Imago S. Mariæ mira-*
culosa 344
 Sina mons *S. Anastasius Presb. monachus* 847
 Singulfi villa prope Aldenardam 554
 Siponti in Apulia *S. Leo ix Papa Synodum celebrat*
 644 a
 Sithiu monast. *dototum a B. Ida Comitissa* 149 e
 Slusa opp. Flandriæ 289 e
 Snam-Luthir in Hibernia 379 d 380 c
 Sonegia in Hannonia 566 f 568 e *S. Londricus Ab.*
 483
 Spalatum urbs Dalmatiæ Sedes Archiepiscopalis.
SS. Domnius Ep. Saloni et Anastasius MM. eo de-
lati 9 ipsum a Diocletiano conditum 9 d
 Spalding oppid. Angliæ 58 e
 Spoletum *S. Isaac Ab.* 27
 Stratzele in Flandria 571 b 572 d
 Suessa opp. Campaniæ *Brachium S. Leonis Papæ ix*
 642 d
 Szydlow in Polonia *Pueri a Judæis occisi* 836 d

T

Tangladia in Scotia *S. Donanus Ab.* 491 c
 Telesia urbs Samnii 910 911
 Temoria sedes Regum Mediæ in Hibernia 381 f
 Terracina cultus *S. Eleutherii Ep. M.* 526 d
 Ternana urbs Belg *S. Eckenbodo Ep.* 93 *Patria*
S. Lambertii Archiep. Lugdun. 216 b
 Tergestum urbs Istriæ *S. Lazarus Diaconus M.*
 66
 Thudinum opp. prope Sabim 562 a f
 Thiatyra urbs Lydiæ *SS. Carpus Ep. Papyrus Diac.*
 121
 Tifernum seu Civitas-Castelli urbs Umbriæ. *B.*
Margarita V. Tertii Ordinis S. Dominici 189
 Tilleium, *le Tril* in Gallia 238 a
 Tironium monast. in Perchensi Comit. 238 *B. Ber-*
nardus fundator 240 e
 Toletum sedes regni Gotthorum in Hisp. 135 a
 Tomi urbs Seythiæ *S. Theotimus Ep.* 733
 Tragudum monast. Siciliæ 463 e 464 b
 Tremitanæ insulæ regni Neapolitani *Ecclesia S. Dom-*
ni, an ejus ibi aliquæ Reliquiæ? 10 d e
 Tricca urbs Thessaliæ 607 d
 Trinacria, Sicilia 464 a
 Troia urbs Apuliæ olim Æcana. *S. Eleutherius Ep.*
 526 a b 534 f 536 a
 Tuda urbs Galaciæ 433 d 434 d *B. Petrus Gonzales*
vulgo Sant-Elmo Ord. Prædic. 385
Aprilis T. II.

Tudertum urbs Umbriæ *SS. Venustianus Proconsul,*
uxor et filii Mart. 538 *B. Simon Tudertinus Ord.*
Erem. S. Augustini 815
 Tullum *S. Leo ix Papa, Bruno dictus Episc.* 642 c
corpus S. Gerardi Ep. elevatum 644 e
 Turonum urbs *S. Agericus Abbas* 30
 Twydâ fluvius Scotiæ 245 f
 Tyrnavia urbs Hungariæ *Puer a Judæis occisus* 335 f
idem Adolescens 502 d

U

Ucetia, aliis Utica, urbs Galliæ 261 e
 Ultrajectum *B. Wolbodo educatus, scholasticus et Præ-*
positus 853 f
 Ulma urbs Germaniæ. *Reliquiæ S. Zenonis* 74 b
 Urbinum *Ven. Dominicus Leonesius Ord. Minor.*
 83 o

V

Vallis-rosarum monast. Brabantiae. *Ida Lovanien-*
sis 1 56
 Vapingum urbs Galliæ *S. Constantinus Ep.* 90
 Vauchelles prope Abbavillam locus *S. Godebertæ*
 33 d
 Venetum urbs Britanniae Armor. *S. Paternus Ep.*
 375 378 d
 Verona corpus *S. Lazari M.* 68 *S. Zeno Ep.* 69 *suc-*
cessio Episcoporum inserta 6 seculis 69 b
 Vesuntio *Digitus S. Wernheri* 732 d 733
 Vezeliacum monast. Burgundiæ 765 a c
 Vienna urbs Galliæ. *S. Pontagathus Ep.* 482 *S. An-*
selmus hospes 885 d
 Villa-nova in Hispania Boetica *S. Potentiana* 489
 Vilna urbs Lituaniæ *SS. Joannes, Antonius, Eusta-*
chius Martyres 265
 Visia opp. Marchiæ Anconitanæ 611 a
 Visumense monast. *S. Fructuosi in Galæcia* 428 e
 429 b
 Volaterra urbs Etruriæ *B. Jacobus de Cerialdo*
 153
 Volaterra *credita patria S. Leonis Magni* 16 d

W

Waldenhofen ad Lycum 547 e 548 a
 Wallia Australis *S. Caradocus Presb Eremita* 151
 Walskireha in Alsatia, *Puer a Judæis occisus* 836 a
 Wammerayt villa Germaniæ patria *S. Wernheri*
 715 c 718 f 728 d
 Waslara monast. in Tirascia *fundotum* 557 b c
 Wastum monast. in Comitatu Bolonien. 143 d e 144
 b 146 c *Sepultura B. Idæ Comitissæ* 145 b
 Waterfordia urbs Hiberniæ 905 d
 Welandâ fluvius Angliæ 58 d
 Werthina monast. Westphaliæ *Mannus S. Enimæ*
 958
 Wesalia superior opp. Germaniæ *S. Wernherus puer*
a Judæis occisus 695
 Wiltonia urbs olim Episcop. Angliæ 919 a
 Winburgum monast. Baviariæ 770 a
 Windlesora, villâ regiâ Angliæ 896 a
 Windspach, pagus German. *Corpus S. Wernheri*
absconditum 723 c d *monasterium Guilelmitarum*
 723 d
 Wintonia urbs Angliæ *S. Elphegus Ep.* 630 631
 Wisenseha opp. Turingiæ *Conradus puer a Judæis*
occisus 501 f
 Wissa in Cantabrigia apud Anglos 50 b
 Witsandis portus Flandriæ 882 c 909
 Woffenheim monast. Germaniæ 647 f

INDEX ONOMASTICUS

A

Abra, ancilla 713 b
 Absenter, in absentia 59 f
 Absynthiosus, amarus 310 f
 Adminiculari, adminiculum præbere 880 e 907 c
 Adtoxicatus, mulefium infectus 670 a
 Adversatus, eurrumenus 822 e
 Adversio, pravuricatio 923 c
 Advocare, patrocinari 326 f
 Aeternaliter, æternum 31 b
 Agibilia, negotia 585 f
 Agine, Saactus 149 a
 Agonismus, agonia 356 d
 Agonothea, pugil 356 e
 Agricola, excolere 763 f
 Aliquant, aliquantisper 463 f
 Alodium, liberu possessio 858 f 895 f
 Almus, Sanctus 454 e
 Altarista, capellanus 711 d 721 b
 Ambagium, dubietas 699 f
 Ambasiata, legatio 726 b
 Amicabilis, amicus 53 c
 Amicabiliter, amice 256 b
 Amphibalum, tunica 429 e
 Ancha, cœrendix 819 c 820 a
 Ancinus, uncus, contus 819 e
 Androna, curulis sella 766 f
 Andron, angustum inter contiguas domos spatium 768 a
 Angario, exactiones 30 f
 Anguines, anthraces pestilentes inguinum 949 c
 Angustiosus, molestus 351 a
 Annilis, annuus 49 c
 Anquiro, inquiri 947 c
 Antropoformita, statuarius 272 b
 Antistitium, Episcopatus 648 c
 Antrollum, parvum antrum 463 d
 Annulare, initium facere 605 e
 Anximonin, anxietas 46 c
 Apex, decretum imperatorium 480 a
 Apocrisarius, legatus 661 d
 Apocrisariatus, legatio 661 c
 Apophoretum, ferculum, feretrum 769 b
 Aporia, angustia 316 b
 Apostemata, Apostematio, apostema 276 d 353 d
 Apotelesmata, superstitiæ preces 766 a
 Apparenter, per visionem 301 c
 Appendiciæ, appendices 96 a
 Appendicius, oppensus 100 317 a
 Appodiare, acclinare 807 e
 Arenga, oratio, allocutio 731 e
 Arcutenens, Sagittarius 428 e
 Arenda, arendator, prardium, villicus, 834 f
 Armellinus, susus Ponticus 464 d
 Arundinetum, arundo 488 a
 Asardum, sors casus 823 b
 Asinata, onus asini 259 a
 Assecraro, in custodiam dare 289 a
 Asserinus, ex asseribus factus 166 c
 Assideratus, paralyticus 816 e 817 c
 Assis, asser 824 b
 Attitelare, adscribere 681 b
 Attractus, pactio 73 e

Auctorizare, confirmare 628 d
 Augmentare, augere 169 d
 Aulæa, Palatia 39 d
 Avisatus, monitus, edoctus 706 d
 Aurigare, regere 771 f
 Auscultatus, auditio 456 a
 Axatus, vox cervi. 43 d

B

Baco, vas ligneum 260 e
 Bajula, nutrix 826 e
 Bajulus, Prætor 260 c
 Balneare, lavare 802 b 803 b
 Ballivus, prætor 304 d
 Bannus, limes, jurisdictio, edictum 759 b
 Banus, Dux 10 b
 Barbitonsor, tonsor, 283 f
 Bardigosus, inconditus 39 d
 Bassus, humilis 312 b
 Begotta, virgo devota 720 f
 Beneficiare, in beneficium dare 858 f
 Berillus, specillum 26
 Blactula, an diminutivum a Blatta? 668 b
 Bladum, frumentum 258 e
 Bladi bannum, exactio frumentaria 260 c
 Bliteus, plumbeus, stupidus 358 f
 Bocca, os vulneris 820 c
 Bojari, nobiles inferioris ordinis in Polonia 833 a
 Bordonus, baculus peregrini 824 b
 Bottaglia, phiala 825 b
 Bragirolis, vinculum herniæ 825 e
 Brevis, Epistolium, scheda 788 e
 Bulga, saccus 868 f
 Bullare, sigillo munire 260 d
 Burgensis, civis 260 a
 Burggravius, prætor 723 a 727 f
 Bus Bas, frogor sceloporum 361 c

C

Cælestinus color, ceruleus 358 b
 Carruleus, flavus 283 d
 Calceator, sutor 828 c
 Culculare, supputare 47 a
 Calopeta, ligneis calceis indutus 465 b
 Calzolarius, sutor 817 d 828 d
 Camerarius, Præfectus cubiculi 855 d
 Camisia, indusium 277 e
 Cambutta, baculus recurvus, pedum 563 e
 Campanator, Campanarius, sacrista 341 d 722 b
 Campiductrix, Dux femina 303 b
 Candelarium, candelum 260 e
 Canopus, cannabis 283 b
 Cantulosus, canorus 43 b 44 e
 Capellus, pileus, golerus 51 b
 Capitaneum altare, majus altare 94 e
 Capitegium, velum capitis 341 b
 Capulare, cultro scindere 563 d
 Caratteres, ulcera 461 d
 Carpentarius, Carpenter, faber lignarius 283 d
 Carrata, onus unius carri 667 f
 Caretta, parrus carrus 826 a
 Carrucare,

TOM. II INDEX ONOMASTICUS.

Carrucare, carrum agere	368 a	Curialiter, humaniter	794 e
Carrucata terræ,	241 c	Curriculosus, currens	146 c
Casalis fundus	59 c	Curtile, atrium	499 c
Cassella, tugurium	42 c	Curtisanus, aulicus	722 e
Cassare, irritum facere	361 f 605 e	Cussinum, cussinus, pulvinar	61 d 722 e
Cassatus, exactoratus	460 e	Cyndouwe, an centauria?	275 e
Castrensis, habitator castrî	799 f		
Cavilla, rima ostii	452 e		
Cauma, æstus	312 a 350 d	D	
Causari, litigare, Causatio lis	58 f	Dæmoniatus, dæmoniosus, energumenus, drmonius-	583 d 821 f
Ceroferarius, qui candelas præfert	52 e	cus	
Celia, cerevisia,	46 b	Debriatus, exorbitans	940 f
Cellare, cavea, hypogæum	723 c	Decæcatus, illuminatus	353 f
Cellerarius, æconomus	709 c	Defalcatio, subtractio	716 b
Certiorare, certiore facere	339 f	Defendiculum, defensaculum, defensio	660 a 716 a
Certitudinaliter, certo	338 a	Deferrare, equum, solcis ferreis exuere	244 d
Charaxare, conscribere	648 a 649 a	Deicus, divinus	565 f
Chazetina, titivillitium	825 e	Dementatim, ad dementia usque	56 c
Chorizare, choreas ducere	324 e	Denerata, rotor denarii	568 b
Chronicus, diuturnus	353 a	Deoperire, detergere	772 c
Ciborium, reliquiarium	11 d	Descolare, guttatim effluere Fr. Decouler	828 a
Cincta, cingulam	949 d	Devotare, devovere	207 f
Cruciamentum, cruciatus	375 f	Devotorius, devotus	729 e
Cinquantina, quinquagena	828 c	Devotionalia, devotiones	278 o
Circada, jus visitationis Episcopopolis	241 f	Dextrarius equus, sessorius	238 b
Circumseptus, territorium	431 a	Diademaliter, cum diadmate	731 f
Cireticus, cirugicus, chirurgus	689 c 692 e	Diatim, dietim, quotidie	314 a 348 d
Clangisonus, clamorosus	42 c	Didascalus, discipulus	764 a
Clenodia, ornatus, mundus muliebris	277 c 321 c	Diecolum, dies	582 d
Clientula, clientula	350 c	Difflus, depositus, desperatus	950 f 957 e
Clinodium, munus	718 d	Dignoscentia, forma, species	649 e
Clusinaria, reclusa	721 f	Diserasia, stomachi debilitas	308 e
Coessentia, præsentia	656 b	Disertim, diserte, clare	313 c
Collationare, ad exemplar conferre	193 c 731 c	Dispare, inæqualiter	722 b
Collobium, sagum	52 c	Dissaisire, possessione exuere	901 f
Colludium, collusio	581 c	Disserare, aperire	703 e
Commarelia, vicinia	654 a	Distabescere, contabescere	45 b
Comparatus, emptio	73 e	Distamen, dissidium	377 c
Compatriensis, compatriota ejusdem patriæ	247 c	Distemperantia, intemperies	781 c
567 b		Disternium, dilatio	59 c
Comperitio, inventio	704 f	Disturbium, perturbatio	815 e
Conciola, parva congregatio	764 f	Diutine, diu	58 f 55 a
Condita, conditum, vicus, districtus	416 d	Doctrinare, docere	790 e
Confalon, verillum	534 b	Doliator, victor	729 e
Confalonarius, verillifer urbis	594 d	Duplicare, duplæ, diplomatæ	800 a f
Compulsare, ad testimonium adigere	49	Dolia, cruciatus, dolor	819 d 820 a
Consecratalis, familiaris, intimus	655 f	Doma, domus	173 a
Constamen, sumptus, impendium	905 a	Doxa Patris, Gloria seu Filius Dei	585 e
Consuetudinarius, consuetus	657 e	Drapparius, pannorum laneorum mercator seu textor	
Contentare, contentum reddere	294 d	827 c	
Contentari, acquiescere	320 a	Drulla, pala	381 d
Contrata, platea, vicus	826 a	Dubitare, timere	260 a
Convitare, invitare od mensam	823 a	Ducalis, capistrum	202 e
Coli, testiculi	463 a	Duator, ductor	202 e
Cordintimus, dilectus	314 f	Duciculum, spinula vasis	574 e
Copia, exemplum	313 c	Dunæ, colles arenarii ad littus maris	584 a
Copiare, transscribere	193 b	Duplerium ceræ	949 d
Corigia, cingulum	818 c		
Corruptus, herniosus	819 c	E	
Coscia, coxa	949 f	Eclotare, exornare	10 c
Cossæ, an glandes?	59 c	Emenda, emendatio	323 f 325 c 345 c
Cratulæ, crates	42 c	Epibata, institor, negotiator	764 e
Crema, cremor lactis	275 c	Epilenticus, epilepticus	708 b
Crepatus, ruptus	816 f 818 d	Epipendæ	40 c
Crepido, crepitudo, fissura	401 e 440 f 810 a	Epilogare, compendio norrore	804 a
Crossa, crucca, fulcrum axillare	258 d	Equitatio, equus	260 e
Cruentare, sanguinem emittere	276 e 698 f	Eremitare, eremitam agere	41 e
Cuissia, coxa	438 f	Esurus, famelicus	376 a
Cultrum, culter	715 d	Evexus, sublimis	55 o
Cupifex, viator	284 b	Eufortunium, bona fortuna	307 b
Cupla, par. Fr. Couple	434 d	Evicome farinæ massa sanguine Christiano a Judæis	
Cuppa, vas	636 b	conspersa	833 f
Curellus, parvus curras	261 e		

AD ACTA SANCTORUM APRILIS.

Exactare, exigere	94 b
Exanimare, expirare	425 c
Exemplatio, descriptio	731 b
Exenium, donum	59 d 802 c
Exers, iacra	43 b
Exfestucare, ejurare, abdicare	573 c
Exoccupatus, expeditus	185 d
Exoculare, conspectui subducere	729 f
Experimentare, experiri	358 f
Extrarius locus, extra domum	631 c

F

F actio, facinus	33 f
Facultaticula, parva facultas	248 b
Famare, celebrare	711 f 743 c
Favillare, favillas emittere	42 e
Femula, puella	70 f
Ferrare equum, soleas equa affigere	244 d
Feodum, clientelare pradium	736 a
Ferla, baculus, fulcrum axillare	818 c e 420 d
Fiendum, faciendum	356 f
Filare, nere	274 b
Firma, ad firmam dare, pradium, convivium	924 e
Fitta, punctura	819 c
Flactra, laca palustria	40 f
Flancus, latus	818 b c
Fluscula, laguncula; flasco lagena	47 b 709 b 721 d
Flato, placentia	677 f
Foenale, collare	465 e
Focillare, refocillare	164 e
Fomentare, nutrire	312 b
Foreeps, rostrum avis	39 f
Forestum, nemus	916 e
Forisfactum, scelus	933 c
Forisfactura, satisfactio pro scelere	934 c
Formidulus, formidolosus	306 c
Fortunale, tempestas	824 b
Fossatum, fossa	281 a
Francennum, membrana	299 e
Francilogus, Francier loquens	559 f
Frementer, cum fremitu	447 b
Fretum seu fredum, multa pro pace	94 b
Frigoriticus, febricitans	134 c
Frontosus, effrons, impudens	318 e
Frustratorie, frustra	720 b
Funale, cereus	455 f
Fustaneus, pannus	494 a

G

G allicinale tempus, circa gallicinium	42 f
Gamba, crus	820 e 827 d
Gardingus, minister palatinus	431 b
Gariofilus, cariophyllus	282 c
Garrulare, garrere	44 d
Garrulatrix, loquax	318 f
Gluttina pars salis	49 e
Gossus, fauces, Fran. Gosier,	823 c
Grangia, pradium	585 e 586 b
Grassari, torqueri	45 b
Griseus, cinereus	274 b 275 c
Gropolosus, asper, inaequalis	821 a
Grossus, medius assis	274 b 278 a
Grossus, rudis, crassus	61 c
Grossities, hebetudo	771 d
Grossitudo, magnitudo	166 f 274 b
Grunna, palus	382 c
Guerra, bellum	335 f 570 c 804 c
Guttæ, arthritis	820 b
Gutteria, angina	559 f
Gutturnesus, stramosus	380 a

H

H aranga, oratio	732 b
Hebidus, hebes	43 c
Hereditare, heredem asciscere	143 d
Holographus, communi consensu scriptus	64 e
Homagium, hominium, juramentum fidelitatis, sub- jectionis professio	346 c 858 f 928 f
Hospitarius, curator hospitum	679 c 690 c
Hospitator, caupo	826 c
Huba, pradium	499 c
Hymnidicus, cantor	656 f
Hymnizare, canere	573 d

I

I cona, imago	36 e 168 c 764 c
Illicus, a, subitaneus, a	724 c
Imminentia, sollicitudo	930 c
Inmurmurare, implorare	55 b
Implacitare, ad iudicium vocare	906 b 939 f
Impostrix, deceptrix	159 f
Inclinus, benignus	890 e
Inculpate, accusare	176 b
Indilate, statim	163 e
Indolentia, indoles	40 d 39
Induciare, differre	906 c
Infirmatorium, domus infirmorum	786 f
Inflari, perflari	48 e
Inflatius, inflans	46 d
Infraudare, defraudare	425 f
Infrunitas, dementia	56 b 59 c 60 b
Inlevisitas, gravitas	554 c
Inimicari, inimicitiam gerere	571 c
Innotescere, revelare	76 f
Inornare, ornare	143 d
Installare, sessum locare	184 b
Institæ ferrea, vincula	56 d
Instrumentatus, notarialiter scriptus	718 c
Integraliter, integre	805 f
Intersignia, indicia	729 b
Interratus, sepultus	699 b
Intertenerere, fovere	414 b
Inthronizare, ordinare Episcopum	657 a
Intitulare, inscribere	715
Investire, in possessionem ponere	894 a

J

J oculari, ludere	152 d
Jocale, monile	51 e
Jugitas, perpetuitas	167 c 180 f
Justitia, aut Justitiarius, iudex	586 d

K

K arena, spatium 40 dierum poenitentiae	715 b
--	-------

L

L aborator, agricola	823 e 830 d
Laboritium, labor, opus	314 b 322 446 b
Lanterna, laterna	244 c 682 d
Larderarius, praefectus penurarius	924 a
Latebrare, in latebris degere	429 d
Leccator, leccatrix, gulosus, a	325 b e
Legalitas, ingenuitas	925 b
Legatrix, precatrice	800 b
Letabundus, letatis	45 c
Leviare, levem facere	100 c
Lexena, subula	822 c
Liberare, liberari	825 e 826 b
Libratim, per libras	38 d
Licentiarie,	

TOMI II INDEX ONOMASTICUS.

Licentiare, <i>dimittere</i>	83 f 219 c 343 f 708 f	Oscillum, <i>oscillatio</i> , <i>jactatio corporis ex pendulo fune librati</i>	768 b
Lignarius, <i>ligneus</i>	660 f	Oscillum, <i>fulerum axillare</i>	767 d
Limalis, <i>limatus, vel lunalis lunatus</i>	43 b	P	
Linguagium, <i>lingua</i>	699 f	Paleaceus, <i>stramineus</i>	446 b
Lininucula, <i>lineola</i>	678 b	Pallido, <i>pallor</i>	803 a
Litterare, <i>describere</i>	570 d	Pallidescere, <i>pallescere</i>	48 e
Lividitas, <i>livor</i>	149 a	Panificare, <i>panem coquere</i>	877 e
Longia, <i>spina dorsii</i>	821 a	Pansephus, <i>omniscius, sapientissimus</i>	15 f
Longiturnus, <i>diuturnus</i>	172 b	Pansus, <i>passus, manifestatus</i>	75 d
Lopadium	527 d	Paralaumentum, <i>litigium</i>	795 c
Lucubratio, <i>diluculum</i>	57 e		
Ludibris, <i>iacobus</i>	46 b		
Luterium, <i>vestis exterior</i>	46 b		

M

M agnissimus, maximus	826 c 828 b c d	Parvissimus, minimus	216 e
Malleari, contundi	313 d	Pascha rosatum, Pentecoste	669 b
Mancare, mutilare	573	Passagium, tributum pro via	51 b
Manerium, prædium	946 c	Passagium, peregrinorum transitus	705 c
Mansus, prædium	150 b 763 b	Passagium, trajectus navalis	780 f
Mancidare, corrumpere	820 c	Postema, apostema	819 b
Maritenus, secundum mare	41 b	Pastoria, domus pastoris	718 d
Martyra, mustela	888 f	Passus, locus	731 d
Matta, florea	61 d 163 b	Patratus, palam notus	452 e
Mauseolum, lipsanoteca, tumbula	36 e 720 c	Patrienses, indigenæ	652 a 653 d
Medelamium plantæ, pars pedis	46 e	Pauperare, pauperem facere	941 e
Mediastinus, medius	59 c	Pausare, quiescere	163 d 718 d
Mensale, mappa	287 d	Peccamen, peccatum	143 d
Melotina, ovina pellis	46 d	Pecia, pars	724 a
Mercantia, negotiatio	323 d	Pedagium, solutio juris publici	261 b
Mercatum, forum	155 a	Pedica, hallux pedis	278 c
Meribibula, potatrix	316 b	Peditare, pedibus ire	315 b
Metzers, pomi genus in Hollandiæ	275 d	Pedici digiti, idest pedum	61 c
Ministerialis, minister	499 c	Pedellus, bidellus, apparitor	712 f
Ministrantia, lipsanoteca, hieroteca	706 f 716 b	Pejerarium, locus perjurorum	478 d
Minutare, minutim concerpere	60 d	Peusa, prasio annua, dimeusum diurnum	57 c 809 h
Miraculator, miraculorum patrator	706 b 722 f	Pensare, appendere, cogitare	21 b 814 f
Moderantia, continentia	40 f	Perculserim, perculerim	38 b
Molendinum, molendinus, mola	10 b 877 f	Perdictus, recitatus	787 b 791 e
Molestare, molestia officere	55 f	Pergolare, peryula	821 f
Momentatim, per momenta	55 f	Periculare, periclitari	824 b
Monachellus, parvus monachus	929 b	Perpetualis, perpetuus	950 d
Morbihare, morbo officere	205 f	Pertinentiæ	27 e
Morbiter, morbide	691 f	Pestilenticus, pestilens	314 f 337 a 724 n
Moribundus, letifer	35 a	Petalum, baculus recurvus, pedum	563 e
Mundicors, mundus corde	468 d	Petaurus, funis in quo corpus libratum jactatur	768 b
Murellus, parvus murus	827 e	Petia, paunculi	806 c
Musivum, opus tessellatum	83 e	Petia petius, particula, pecies, 19 f 722 b c 730 b	
Mosum, pars capitis in brutis	821 a	820 d 821 b c d e	
Mutitas, loquendi defectus	425 f	Phlebotomare, venam aperire	668 a
		Phlebotomator, chirurgus	668 a

N

N atta, <i>tuber</i>	826 c	Picturare, <i>pingere</i>	54 e
Naucella, <i>navicula</i>	894 c	Pilacum, <i>columna</i>	300 e
Nixare, <i>parturire</i>	39 b	Pinta, <i>medii pars poculi</i>	312 e
Nominativus, <i>celebris</i>	143 e	Placatus, <i>plunus</i>	822 e
Netabundus, <i>famosus, celebris</i>	46 b	Placitum, <i>lis, placitare lite agere</i>	877 f 878 b 895 c
		· 912 d	

0.

O bstinatia, <i>pertinacia</i>	893 e	Plane, <i>paulatim</i>	441 c
Officinalia, <i>officinae</i>	765 e	Plebisanus, <i>parochianus</i>	724 e
Onustare, <i>onerare</i>	29 f	Pleberia, <i>parochia</i>	155 a
Opertoria aqua	49 e	Pluriores, <i>plures</i>	763 b 769 c
Opifex, operator, <i>chirurgus</i>	693 e 695 e	Pneuma, <i>spiritus</i>	759 c
Opinatus, <i>celebris</i>	71 c	Poculamentum, <i>patas</i>	41 d
Opprobriare, <i>exprobrare</i>	7 f	Polyptychon, <i>colex</i>	649 a
Opulens, <i>dives</i>	761 d	Pertanagium, <i>tributum in portibus exigendum</i>	256 e
Oramen, <i>oratio</i>	773 b	Portentare, <i>portendere</i>	425 f
Orthodemia, <i>recta constructio</i>	38 d	Porti, <i>porturi</i>	700 c
Orthonomia, <i>regulu</i>	38 e 41 d 42 a	Porticone, <i>porticus</i>	826 a
		Postematus, <i>apostema ferens</i>	820 d
			Practica,

AD ACTA SANCTORUM APRILIS.

Practica, opificum	345 e	Sanguifluus, sanguineus	336 d
Præconare, præconari, prædicare, præsagire	905 b	Sanguinitas, consanguinitas	763 d
911 a		Scabinus, scabinatus	291 d 304 d
Præconiale, laus	855 f	Scabio, scarabeus	667 f
Primicerius, primus in Clero	660 a	Scilla, campana minor, tintinnabulum	865 f
Privilegiare, privilegio munire	675 a	Schuma, spuma	818 c
Profundare, scrutari	329 d	Schlavinium, slavina, cento	760 d
Proles, prosapia, genus	447 b	Sclopetus, sclopus	361 f
Prophetismum, prophetia, prædictio	382 f	Scultetus, Prætor, schuldasius	295 e 304 d 698 f
Prosermen, propogata	431 a	699 a 703 d	
Propianus, propinquus	39 c	Scurra, puer, famulus	679 c
Protervitas, protervia	59 f	Secespita, culter sacrificalis	833 f
Psallentium, psalmodia	30 c 134 b 638 b	Senatrix, uxor Senatoris	381 c 958 e
Pseudo sanctitas, simulata sanctitas	46 c	Separalis, segregatus	51 e
Puericelluli, contubernales	428 b	Septimanaliter, quot-septimanis	10 b

Q

Quæsta, rectigal	261 b	Seraptes, assecla	652 c
Questionare, questionem movere	722 f	Sermunculus, brevis sermo	656 f
Quartare, quadrans poculi, anni etc.	292 f 708 a	Serra, fulx	258 d
724 e		Sertæ, sarta	207 a
Querulare, litigare	723 f	Servimen, famulatus	486 d
Querelari, queri	310 c	Sextans, sexta pars palmi	21 c
Querimoniari, queri	430 e	Sgalonatus, paralyticus	818 c
Quietari, sepliri	447 c	Siligo, pro secali	61 d
Quinquagenarium, Pater-noster	300 c	Silius, lucitus	918 e
Quorsumlibet, quocumque	771 c	Silvaticus, ferus	759 c
Quotidianaliter, quotidie	728 c	Simulacritus, simulatus	43 c
		Simultin, eodem tempore	357 f

R

Radiascere, splendere	39 e	Slusa, cataracta	585 b
Randallum liquum teres	824 e	Solennizare, celebrare, festum agere	34 c 68 e
Raspecia, vas vinarium grandius	160 b	Solidarius, stipendiarius	886 e
Receptare, recipere	760 d e	Sophisticatus, adulterinus, fictitius	353 c
Recidivare, recidere in idem	147 b	Soporare, dormire	168 b
Recollectrix, receptrix	800 c	Sorevarius	825 e
Recrastinatio, mora	650	Sotulares, calcei	822 c
Refectoriarius, rectorio præfectus	244 e 251 d	Sonoritas, clangor	858 c
Registrare, describere	763 a	Sorbellum, lac minutum	273 e
Regmen, regimen	38 b	Sospitus, salus incolumis	564 e
Regratiari, gratias agere	335 a	Spargines, aspersiones	42 e
Remaudare, muniare	684 a	Spatiari, ambulare	284 c
Repa, circulus ornatus supra sepulcra Sanctorum	570	Spatula, humerus	820 b
56 d		Spatulum, an gladiolus, an tectulus?	39 f
Repansatio, quies	35 a	Specnralis, contemplativus	764 c
Repedure, redire	36 a 164 e 566 b 663 b 660 a c	Σπεκουλᾶτωρ, spiculator, lictor	972 e
Retransitivus, reciprocus	472 c	Speculum, specula	483 d
Resaisitio, restitutio	934 d	Splendifer, splendificus, splendens	70 e 316 d 567 e
Retentare, tenere	639 e	Sprangha, tignum	21 f
Revestire, restituere in possessionem	888 e	Spiachia,	376 f
Rivari, defluere	38 c	Squassus, succussio	827 a
Rivigo, ripæ fluviorum	40 f	Squinancia, angina	309 f
Romipetus, Romipeta, peregrinus	239 a 446 c	Stabilitare, pra certo tenere	39 c
Ruere, projicere, Fr. ruer	258 e	Stadium, sedes in choro	594 f
Ruscus, spinosa laurus	162 b	Stagnare sanguinem, sistere	572 b

S

Sablon, sabulum	46 b	Statua, columna	716 f
Sachinus pannus, rudis	793 a	Statualis, statuarius, genus monetæ Bononiensis	833 a
Sagimen, omnis pinguedo	673 f	825 o	
Sagittæ morbus,	693 a	Stirpare, extirpare	957 e
Saisiti, in possessionem poni	895 a b	Storici, Historici	957 e
Sakagra, arbuscula genus	860 c	Strampus, an strappus, aut strenga?	231 a
Salar'um, merces, stipendium	584 e 698 f	Stimulentus, aut stridentis, stridulus	43 a
Salariare, stipendium dare	607 e	Stropha, dolus	159 d 173 e
Salidare, saldare, solidare, claudere	828 c	Strophosus, raser	42 b
Sananter, integre	709 c	Sublardatus, lurido fartus	686 e
Sanchatus, attractus membris	819 c	Subsannium, subsannatio	581 c
Sandalium, equinum stragulum	659 f	Subterius, inferius	680 d
		Subtulares, calcei	680 a
		Suggestus, suggestio	29 b
		Summates, primores	483 a
		Sumptores, convictores seu pensionarii	428 b
		Suppetiari, suppetias ferre	652 e
		Surgere, erigere	823 e
		Susceptare, suscipere	338 f

Sustella,

TOMI II INDEX ONOMASTICUS.

Sustella, <i>an axilla?</i>	930 f			
Susurrium, <i>suavis locutio</i>	173 a		U	
T				
Taleæ, <i>plantæ</i>	207 a		Usia, <i>pediculus, forte lusia</i>	680 c
Telonium, <i>tributum pro mercibus</i>	31 b		Usaticum, <i>portorium</i>	260 c e
Tenacia, <i>tenocitas</i>	278 a		Utilemus, <i>utilissimus</i>	764 a
Tenella, <i>forceps</i>	312 d 273 e		V	
Tenementum, <i>feudum</i>	53 e		Valitudo, <i>potestas, robur</i>	41 f 45 c
Tenerositas, <i>teneritudo</i>	32 f		Vanga, <i>ligo</i>	29 b
Tenura, <i>confinitos</i>	58 f		Vasallus, <i>subditus</i>	780 e
Tercus fluvii, <i>an vortex vel gurgis?</i>	711 b		Vegetus, <i>dolium</i>	460 b
Terribundus, <i>terribilis</i>	337 b		Venerantia, <i>reverentia</i>	41 c 44 c
Terrigenæ, <i>oppidani</i>	807 a		Venatum marmor, <i>venis distinctum</i>	21 c
Textus, <i>character</i>	713 f		Verbocinium, <i>colloquium</i>	45 f 46 c
Theolonium, <i>telonium</i>	703 f 706 d		Ventinula, <i>an fenestella?</i>	44 e
Theotoche, <i>Deipara</i>	553 e		Vernicium <i>sandaraca, gummi</i>	299 f
Thymiamaterium, <i>thuribulum</i>	613 d		Vesperugo, <i>aer obscurus</i>	763 f
Thyrsus, <i>intorticius, cereus</i>	673 d		Vesticeps, <i>pubes</i>	762 d
Tirocinari, <i>tirocinium agere</i>	60 a		Vestimen, <i>vestimentum</i>	41 d
Titulare, <i>appellare, inscribere</i>	863 e		Vigennium, <i>vicennium</i>	722 c
Tolta, <i>vectigal</i>	261 b		Vestitura, <i>possessio</i>	149 f
Tonderare, <i>tondere</i>	43 b		Vindicium, <i>vindicta</i>	582 e
Tonna, <i>dolium</i>	568 a		Villagium, <i>villa</i>	343 e
Tormentare, <i>torquere</i>	336		Villanus, <i>oppidarius</i>	909 d
Tormentura, <i>tortura</i>	730 c		Viscerabiliter, <i>ex animo</i>	859 b
Toxicus, <i>venenatus</i>	41 e 43 b 582 f		Visorius testis, <i>oculatus</i>	660 d
Transfretari, <i>translatari transferri</i>	447 c		Volentia, <i>lubentia, consensus</i>	38 c 40 f 44 c 46 f
Transire, <i>act. transportare</i>	256 f		Volta, <i>fornix</i>	36 e
Translatare, <i>transferre</i>	533 c		Vulgarizare, <i>vulgari lingua reddere</i>	717 d
Transplendifer, <i>diaphanus</i>	342 f		Z	
Transtolli, <i>transferri</i>	48 e		Zabulus, <i>diabolus</i>	41 f 42 a
Tredecimus, <i>decimus tertius</i>	711 e		Zabuliticus, <i>diabolicus</i>	42 b
Trenga, <i>induciæ</i>	487 e		Zappare, <i>terram fodere</i>	823 a
Truffa, <i>truffari jocus, jocum facere</i>	823 c		Zeta, <i>trictinium</i>	631 c
Trufatice, <i>per jocum</i>	446 b		Zinzulare, <i>merulæ vocem edere</i>	75 a
Tuguriunculum, <i>tuguriolum</i>	313 b		Zucara, <i>saccharum</i>	273 f 286 b 321 e
Tumidare, <i>instare</i>	205 f		Zyncopatio, <i>syncope, deliquium</i>	183 a
Tumulum, <i>tumulus</i>	447 d			
Typus, <i>tumor</i>	428 c			

IN TOMUM II DE SANCTIS APRILIS.

INDEX MORALIS.

A

Abbas invitatus creatus, evitat laudem et honorem, et minimus esse cupit *B. Bernardus Tironius* 233 b *Hic in Abbatem eligendus fugit in solitudinem* 227 c d *idem facit Abbas* 234 a *Abbatis officium his abdicat B. Jacobus Certaldus* 134 e *Archiabbatis titulus Cluniacensium* 236 b *Ex Abbatibus Episcopi S. Erkenbodo Tiron.* 93 *S. Tetricus Antissiodor* 93

Abconditos flascones a monachis revelat S. Guthlacus 46 b *utrum jocabundos sermones* 46 f

Absens in Italia revelat obitum Episcopi Wintoniensis S. Elphegus 632 f *ebrietatem, victum et colloquium Clericorum S. Guthlacus* 46 a *naufragia duorum B. Lidwina* 345 d *et aliam ereptam submersioni* 345 e *Gerardum Coloniensem, in Aegypto sancte mortuum* 12 Octob. 1426 anno 349 f *Abbatem in Terra sancta o leone discreptum eodem die cognoscit in Gallia, et exequias curat fieri B. Bernardus Tironius* 226 c d

Abstinet ab alimento panis annis 10 et mensibus 9 S. Ursmarus 358 b *A carne et pinguedine 40 annos B. Gerrinus* 492 e *Abstinentiam B. Lidwina explorat Capitaneus, unica ad ejus obsequium admissa vidua* 347 c f

Acedia socors monachus, qui minutus, a S. Alferio apparente in ecclesiam pertrahitur 101 b c

Aeus ex ore in guttur delapsa et inhærens, reddit implorata ope S. Rayneri solitarii 62 d

Adolescentia pia, a vitis remota, excellens fide, spe, caritate, timore Dei, in S. Leone Magno 17 b c *S. Godbertus* 32 f *S. Guilhelmo Politensi* 463 b *B. Clara Gambucorta* 503

Adulter Rex in Concilio Pictaviensi anni 1100 excommunicatur 233 e *relapsus, ad penitentiam ducitur* 688 a b c

Ægre mulieri putrescenti inservit B. Clara Gambucorta 504 d *Ægri cruciatus in se transferri impetrat B. Joachinus* 455 e *Ægri, ab apparente S. Agnete de Monte-Politiano mentis, ad ejus corpus sanantur* 803 d e f *Ægris patrem et matrem se calibet S. Anselmus Prior* 868 a

Æmulos caritate devincit sibi S. Anselmus et facit observantissimos 866 c

Ætate Nonagenarius obit S. Martinus Ab. 134 e *Ætatis anno 110 moritur S. Alferius et senio nihil debilitatus* 100 d e

Affabilitate et mansuetudine attrahit omnes S. Zeno 70 e

Agricola S. Lambertus M. Casaraugustæ 410

Alapam dans S. Benedicto Arenianensi pavitur facie reclusa, et ejus precibus sanatur 259 a *idem faciens S. Isaac Ab. a diabolo possidetur, et ab hoc liberatur* 28 c d

Amentem cingulo suo succinctum sonat S. Guthlacus 45 d *Alius in ecclesia S. Guthlaci sanatur* 60 d *et ope B. Bernardi patientis* 679 b *686 a 689 d ope S. Wernheri* 702 d *709 a b 710 a 736 a S. Agnetis de Monte-Politiano* 824 e *B. Simonis Tudertini* 822 f *et S. Anselmi* 886 b 889 b

Amissus accipiter recuperatur ope F. Bernardi penitentis 687 e *falso amissus* 689 b *puer in loco palastri invocato S. Hinchero* 709 f

Anachoreta annos xv S. Guthlaci 47 f *B. Raynerus in Westphalia annis xxii* 60 *B. Petrus Ord. Vallumbr.* 101 *S. Caradocus Sacerdos* 151

Anathemata cerea ultra 5000 intra biennium oblata ad Reliquias S. Wernheri 721 b c *ad pondus plusquam 1000 librarum* 721 c

Angelus, in specie Senioris, ostendit S. Valeriano puncta fidei in tabula 205 a *adfert duas coronas SS. Cæcilie et Valeriano, visibiles solis castis* 205 b *imperat diviti escas monachis ferre* 202 c d e f, *detinet cereum sub sacro pro B. Joachino lapso* 455 d *desert Eucharistiam Ida Lovaniensi* 164 a b *Angeli monitu oblatum fraude Pastoris hostiam non consecratam evomit B. Lidwina* 329 a b *Angelos assistentes celebranti Missam videt S. Hildegundis* 786 a *Angeli afferunt Eucharistiam S. Agneti de Monte Politiano* 795 c d *Passionis Christi insignia gestantes apparent B. Lidwina* 329 f *repetunt Antiphonam in choro, audiente. Ida Lovan.* 188 d *Angelus exemplo Jesu patientis animat loquentem B. Lidwinam, et cito adfuturam consolationem addicit* 316 b c d *visibiliter ei apparet, cineribus initio Quadragesimæ aspergit, et modum eos suscipiendi docet* 316 e f *loco cannabinæ virgæ deperdita lignum fragrantissimum e Paradiso adfert eidem* 317 a b c d *in raptu hunc ducit* 317 f *et hac petente apparet ejus familiari* 317 d e *familiarem visitationem negat Confessario in ejus cella ex curiositate se abscondente* 340 d e *cumdem quasi videret alloquitur, de consolatione subtracta queritur, mittit ad Christum et Sanctos* 315 e f *ab eo in raptu ad diversa loca ducitur* 280 d e f *in fulgore apparentem videt S. Valerianus* 205 b, *sæpius Angelus S. Helenum Laurinensem a suis veratum invisit et ad specum abducit* 760 e *monet Episcopum de sepultura ejus* 760 e *Tiburtius* 206 e *ut mendicis ter, aliis comedentibus, petit elemosynam* 322 d *ad fluvium ducit, ut pontem faciat, B. Benedictum Arenion.* 256 f *serrat S. Hildegundem suspensam ei-que indicat quomodo victura et moritura sit, et felicem sororis ad cælos transitum* 782 c 783 d e f *liberat S. Elphegum a fallaciis daemones* 638 b *docet eam sequenti die martyrio coronandum* 638 c *confortat in martyrio SS. Maximum, Quintilianum, Dadam* 128 e *SS. Carpum et Pappum* 124 b *ducit S. Secundum ad S. Calocerum* 524 d *Angeli cum Deipora invisunt Dominicum Leonesium agrum* 831 e *ob eorum custodiam ad castitatem incitatur S. Valerianus a S. Cæcilia sponsa* 240 e *eadem psallentibus decollatur S. Calocerus* 523 e *ferunt ad cælum animas SS. Valeriani et Tiburtii* 208 a *Inter Angelos apparens et Solve Regina decantans B. Lidwina, ista videntem Sacerdotem mortuum soluitur* 339 e f *Angelicam melodiam audit in meditatione S. Leo 9 Papa* 656 c

Angina incurabilis curatur ope B. Margaritæ Ordinis Prædicatorum 193 c

Anima S. Leonis 9 Papæ visa ab Angelo inter lampades ducti 666 d *B. Lidwina visæ a Sanctis excipi* 357 e d *conjuncta Christo sponsa ob hoc Virgini Matri et ab hac Angelis tradita* 357 d e f *gloriose induta et coronata choro Virginum puncta, aureola multiplici coronanda* 358 b c *pro Animarum salute deprecatrix feruens, illorum pretium exacte ponderat B. Lidwina* 326 a 327 e f *et se totam impendit* 334 b *Animæ Palatinæ mortuæ gloriam videt B. Herluca* 350 f *Animam fratris sui cælo precibus transcribit Leo 9 Papa* 660 d *Animas multas e purgatorii pœnis liberat B. Conradus Milianus* 739 f *Animas SS. Valeriani et Tiburtii videt, sed ante baptizatus, ferri ob Angelis ad cælum S. Maximus* 208 a b *Animam mali Sacerdotis*

dotis videt deferri in infernum *B. Herluca* 551 f
 Anni ab Incarnato Verbo, id est, ix mensibus citius
 numerati 50 a apud *Pisanos et Senenses* 502 f 503
 a b
 Annulus inventus præsagit Episcopatum *S. Anselmo*
 871 e Annulo in sponsam Christi subarrhat *S. Godeber-*
tam S. Eligius 33 a
 Apostemate interno aliisque succedentibus morbis
 laborat *B. Lidwina* 308 b e d
 Apostolicorum virorum virtus propria est sagacitas
 ad sanandos morbos animæ 253 a b
 Apparet *Ethelbaldo Regi*, de morte sua morienti,
S. Guthlacus 49 b inter dealbatos monachos matronæ
 procul habitanti *B. Bernardus Tironius* 249 e f Ap-
 parens monachus in gloria indicat *S. Stephano Ab.*
Cisterciensi conversationem ejus placere Deo, locum
 multiplicandum, alia monasteria extruenda 495 e f
 Alius *S. Anselmo* post mortem declarat deletis peccatis
 nihil in se dæmonem potuisse 866 f 867 a
 Aqua fluvii exundantis non ingreditur templum
S. Zenon 71 d 72 b c 76 c cum myrrha et thure cocta,
 et pauxillo mellis mixta est potus *B. Jacobi de Oldo*
 600 a Salsam experitur suavem *B. Lidwina* 312 e
 Aquam in vinum vertunt *B. Petrus Vallumbrosanus*
 101 f *S. Benedictus Avenionen.* 259 b benedictione
S. Rodanus 380 f *S. Agnes de Monte-Politano* 802
 e f Aqua benedicta incendium sistit *B. Bernardus Ti-*
ronius 239 f
 Araneæ morsu mori timens liberatur ope *S. Rayneri*
solitarii 62 a
 Arbor cæsa erigitur benedictione *S. Rodani Hiberni*
 382 b Corylum facit fructificare in vere *S. Lasreanus*
Abbas 543 e
 Armentorum custos *S. Marianus monachus* 758 c
 Artifex *B. Joannes Epirota M.* ob æmulis ejusdem
 opificii accusatus 607 b c
 Arthritici dolores curantur ope *S. Contardi* 448 f
 449 a b
 Aviculæ ligatæ consideratione, exponit vim prævæ
 consuetudinis, *S. Anselmus* 880 e Aves et pisces ulro
 accedentes pascit *S. Guthlacus* 44 e
 Austerus sibi, amabilis aliis *S. Guthlacus* 40 a
 Austeritatem vitæ nimiam moderari jubetur *S. Paternus*
 424 f
 Azylum reis fugientibus ad *S. Guthlacum* concedit
Witasius Rex 51 e

B

Balsamum pro inungendo corpore *S. Anselmi* mira-
 biliter augetur 890 a b
 Balneum manna cælesti operitur et nova scaturigine
 aquæ augetur, post ingressum *S. Agnetis de Monte-Po-*
litiano 801 e f 802 a b
 Baptizatur *S. Calocerus conversus cum subtilis*
et aliis 1200, et mox sacra Eucharistia reficitur 522
 b c
 Benedicit elevato brachio mortuus *B. Andreas Au-*
gustinicus 611 a
 Benedictio panum ante Missam solennem fit *Bronæ*
in festo S. Contardi 444 a
 Blasphemia in *S. Leonem 9 Papam* obsidetur a
 dæmone 667 a 669 a 672 a alii in *B. Bernardum pæ-*
nitentem puniit 638 b c d e alii *Blasphemii in S. Wer-*
nherum 705 d 725 f *Blasphemans miracula S. Agne-*
tis de Monte-Politiano 808 e ope ejus sanatur pæni-
 tens 808 e item in *B. Simonem Tudertinum* 822 a
 Bos æneus, in quo ustus *S. Antipas, delatus CP.*
 4 a 5 b
 Brachium *S. Lidwinæ* igne sacro consumptum 309
 e pene immobile, a morte statui naturali redditum 399
 c d Brachium e lapsu confractum restauratur invocato
B. Joachino 460 e 16 annis aridum curatur implorata
Aprilis T. II.

ope *B. Simonis Tudertini* 817 c item aliud 818 a c
 819 c fractum ope *B. Bernardi pænitentis* 686 c pene
 mortuum 691 e Brachii ruptura curatur ope *S. Dro-*
gonis 440 e ejusdem usu privata meritis *B. Marga-*
ritæ Ord. Prædicat. 193 e dolor vehemens invocato *B.*
Idesoldo 588 e ariditas ope *B. Andreæ Augustiniani*
 611 d
 A Bufone dormiens sauciatus, et gravi morbo labo-
 rans a *S. Benedicto* apparente sanatur *S. Leo dein 9*
Papa 649 b c d
 Butyrum, ad *S. Rodanum Hibernum* delatum, non
 minuitur 382 c d

C

Caducus morbus curatus implorata ope *B. Bernardi*
pænitentis 684 a 685 c 687 d 693 d et *S. Wernheri*
 705 b 707 a b 724 d
 Cæcitate percussus *S. Venustianus Proconsul*, fidem
 edoctus et baptizatus illuminatur 538 f 539 a b Cæcus
 et mutus ob incredulitatem a *S. Thuribio* redditus ac
 deinde pænitens sanatur et cum 412 ex sua familia bap-
 tizatur 413 d e f 415 e f 416 idem Sanctus alios cæcos
 sanat 417 a Cæca nata permansit *B. Margarita Ord.*
Prædicat. 190 e Cæcus oculis ab hoste evulsis in antro
S. Zenonis illuminatur 75 d 77 a b Cæcam illuminat
S. Benedictus Avenionensis 258 d signo crucis *S. Go-*
deberta 34 b eadem cæcitate punit rixantem et inobe-
 dientem 34 b Cæcos signo Crucis illuminant *B. Ber-*
nardus Tironius 242 f *S. Crescentianus* 622 b *S.*
Anselmus 893 a b Alii illuminantur ad tumultum *S.*
Guthlaci 49 d duo ad sepulcrum *S. Godebertæ* 34 f 35 f
 quinque ad Reliquias *S. Agnetis de Monte-Politiano*
 801 a b 808 c Alii ope *B. Simonis Tudertini* 816 d
 817 e 818 a 826 d *S. Leonis 9 Papæ* 668 b e f
 669 a e d f 671 b c 672 b *B. Bernardi pænitentis*
 679 e f 680 b e f 682 a 683 f 691 c d quidecim ope
S. Wernheri intra duos ab obitu menses 702 703 a
 alii postea 708 a e 710 a f 711 e 724 d 725 b 733 e f
 734 a b varii ope *S. Ursuari* 563 c d e 572 f 575 b
 octo ope *B. Petri Gonzales* 394 e puella in Lunæ de-
 cremento cæca 395 f alii ope *S. Paterni Ep. Abrin-*
censis 425 e *S. Hugonis Enziac.* 767 c 769 e *B.*
Margaritæ Ord. Prædic. 193 d
 Calceis clavatis induti coguntur currere SS. *Carpus*
et Pappylus 126 b
 Calci rivæ triduo immersi, sed illæsi, SS. *Carpus*
et Pappylus 126 b
 Calculo verata inter alios morbos *B. Lidwina* 297 f
 310 a 353 a Calculis laborantes sanantur ope *S. Dro-*
gonis 441 c d *S. Rayneri solitarii* 62 a *B. Simonis*
Tudertini 820 f
 Calicem comminutum precibus redintegrat *S. Mar-*
cellinus Ep. 750 b c
 Calor in vicinam transfertur ab *Ida Lovan.* 170 e
 Calumniarum Christianis impactorum vanitate cog-
 nita fit *Christianus S. Justinus* 112
 Campana maxima Croylandiæ appellatur *S. Guth-*
lucus 53 e alia dicatur *S. Zenoni* 74 d Campanæ ul-
 tro sonantes impediunt furtum Reliquiarum *S. Damiani*
Ep. 92 Ultro sonant in morte *S. Contardi* 446 b c d
 in ejus translatione 447 d moriente *S. Leone 9 Papa*
 665 d mortuo *B. Joanne Evem. Massacii* 829 e
 E Cancellario regni monachus et Abbas Croylandiæ
Turketulus 53 c
 Cancro exesa facies sanatur ope *B. Margaritæ Ord-*
inis Prædicat. 194 d tibia ope *B. Simonis Tudertini*
 825 a Cancrosa colli durities emollitur invocata *B.*
Lidwina 301 e Cancrosum pedem Regis sanat *S. La-*
sreanus Ab. 544 d mamillam *B. Jacobas de Oldo* 604 d
 et oris 605 a
 Candelas oblatas ex avaritia extinguens custos, fit
 cæcus et post annum sanatur 767 b c
 4 T. Cantilenis.

Canlilenis sacris se recreat puella *Ida Loran.* 161 d
Cantu suavi post tentationes colitus recreatur *S. Guth-*
lacus 42 f

Capite plectuntur 40 Martyres in Dalmatia 8 a
S. Dominus Ep. Salonæ 8 c *S. Lazarus Diac.* 67 e
S. Victor Brucaræ 79 d *Demes et Protion apud Græ-*
cos 79 SS. *Carpus, Pappylus et Agathonicus* 126 e
SS. *Marinus, Quintilianus, Dadus* 129 b *Eleutherus*
Persa et Theodosius 130 SS. *Valerianus et Tiburtius*
208 a SS. *Basilissa et Anastasia* 369 *S. Irene* 400 f
S. Lambertus Agricola Cæsaraugustæ 410 *S. Vasius*
421 c *S. Eleutherius Ep. et Antia mater ejus* 529 b
Corribou ob eo conversus 528 c SS. *Venustianus, uxor*
et filii 539 a *B. Joannes Epirota* 608 d SS. *Sulpitius*
et Servilianus 743 *S. Alexandra uxor Diocletiani*
839 e f *S. Codratus ejus famulus* 840 b *S. Ustha-*
zaus Simcon Ep. et alii centum Ep. Presb. aut Clerici
item Abedechalus et Ananias Presb. 84 *S. Colocerus*
Angelis psallentibus 523 e *Capitibus securi tuncis obcut*
SS. *Olympiades et Marinus* 372 b *Capitis dolor ia-*
veteratus pellitur meritis B. Margaritæ Ord. Prædic.
197 c *B. Petri Gonzales* 395 c *B. Idesbaldi* 597 d *B.*
Andree Augustiniani 611 f 612 b d *pilris lineis ad*
reliquias S. Cuntardi tactis 444 b *Capitis vulnus le-*
tiferum curatur ope B. Joachini 439 e f *dolor ope B.*
Bernardi penitentis 685 b e *jucoso amplexu B. Bern-*
ardi penitentis 676 f 677 a *eidem infra sagitta exi-*
mitur 692 c *in elevatione corporis S. Guthlaci* 56 b

Captivi liberantur invocato *B. Bartholomæo de Cer-*
verii 950 a *B. Joachino* 461 c *S. Agnetis de Monte-*
Politiano 805 c 810 f *ad corpus S. Mariani monachi*
758 e *Captivorum obsequio deditus B. Jacobus de Oldo*
morbum ultimum contrahit 601 d e f *Carcere liberatur*
S. Innocentius dem Ep. Dertonen. Quintio patre appa-
rente 479 e d *Carcerei fado 7 mensibus inclusus S. El-*
phryas 636 e *In carcere fame confecti SS. Isaacius et*
Apollo 840 b *ibidem quieverunt Aratio Presb. et alii* 14
840 d e

Cardinalatum recusat *B. Bernardus Tironius* 236 c
Caritate Dei et proximorum ardet *B. Wolbodo*
855 e *Caritatem impendere quam accipere præstat, do-*
cente S. Anselmo 873 a b

Caro in panem versa, benedictione *S. Rodani Hiberni*
382 b *Carnes appositæ in pisces oratione convertit*
S. Agnes de Monte-Politiano ægra 798 a

Carnificina horrenda Alberti pueri a Judæis peracta
833 e f 834 e *et uliorum quindecim puerorum* 835, 836

Castitatis amore, ut Christo se sponso consecret,
puellas lascivas evitat, honestas amat *Oda Præmonstrat.*
772 a b *nuptius obtrusas spernit* 772 773 *ut displiceat*
sponso nusum sibi præscindit 774 *ad Castitatem a S.*
Cæcilia meitatur S. Valerianus sponsus ob custodiam
Angelorum 204 e *Castis solis visibiles coronas odfert*
Angelus S. Cæciliæ et Valeriano 205 b *Castitatis amo-*
re ad nuditatem tegendam brachia adducit mortua B.
Margarita Ord. Prædicat 191 d *nolens sucera in sce-*
lero consentire occiditur S. Thomais 214 a b *Ut nuptias*
fugiat, formæ suæ deturpationem precibus impetrat B.
Lidwina 308 c d *eas constanter renuit* 307 b

Catharrus gravis curatus ope *B. Marqarita Ord.*
Prædicatorum 194 e 197 e

In Cerebro læsus sanatur ope *B. Bernardi penit.*
697 e

Cerevisia in vinum mutata corroborat juvenulam *Be-*
guinam Ida Loran. 165 f 166 a

Cervi ultro trahunt currum *S. Rhodani Hiberni*
382 a *cerva ei lac præbet* 382 c

Chrismatorum subreptum in dedicatione Ecclesiæ
miraculo recepit *S. Anselmus* 876 d e

Christi Incarnationem, passionem et resurrectionem
docetur *S. Tiburtius* 205 f *Incarnationis mysterium*
opte explicat B. Lidwina 332 d 342 e f 296 a b *ipsam*
meditantes B. Lidwina et Wercmboldus rapiuntur in 3

corum 314 e *et notitiam cum caritate mutua accipiunt*
315 d *Verbum caro factum est recitans, carnis sub-*
stantiam in ore sumit Ida Loran. 164 f *Christus pla-*
gatus apparens imprimit sua vulnura B. Lidwinæ
330 a b *conversus dein in pueri crucifixi speciem, ac de-*
mun in hostiam sanguinolentam, positam super lectum
B. Lidwinæ 294 f 295 a b 330 331 *Christi stigmata*
instar circularum diversi coloris accipit Ida Loran.
162 d e *non ferens in iis attactum, et per vulnus lateris*
atrahens anhelitum 162 e f *precibus impetrat removeri*
externam apparentiam 163 b c *Ejus spineam coronam*
dolore capitis videtur portendere 162 f *intra se suscipit,*
volens pauperem excipere eique ministrare 162 d e *pas-*
sionis memoria ut scuto cor munus contra insultus diabo-
licos et inutiles cogitationes 159 d e *Ejus vultum cum*
lactitia aspicit, dum anhelat ad æternam vitam 180 e f
Christi vestigis celebra Palæstinæ loca singula in ex-
tasi lustrat B. Lidwina, a Christo in Calvariam ducta,
et spinas aliæque defert in corpore servata, item fro-
grantiam odoris, et notitiam locorum 281 a b 338 339
idem Confessario obtinet 338 c *passionem sanguineis*
lacrymis prosequitur, et præ illa suos dolores nihili facit
328 a b *In Christi passionis memoriam induitur lorica*
et catenis ferreis B. Raynerus 61 b *Christi mansueti*
erga Judam et Judæos exemplo, omnem injuriam conda-
nat S. Elphegus plurima passus 636 f 637 a *Christi*
sanguine aspersam particulam terræ accipit S. Agnes
de Monte-Politiano, ob desiderium adeundi Terram
sanctam 795 e f 797 c *in ejusdem amplexu se degere*
imaginatur Ida Loran. 171 d *ab eoque pectus suum os-*
tendente in extasi invisitur 172 b c *eidem Judici, sen-*
tentiam æternæ salutis ferenti in extasi adstat 178 b
Christo apparente discit diem obitus S. Alferius 100 c
reprehenditur injuriam inferens Idæ Loranien. 168 b

Cibi parcissimus, erga alios indulgens, *S. Anselmus*
878 d *Cibos delicatiores efficit inter comedendum ra-*
ptus B. Joachinus 456 e *pro Cibo arboreis fructibus et*
favo mellis reficitur B. Bernardus Tironius 228 a *aut*
solis crudis herbis 229 a

Cilicino cingulo accincta inter morbos jacet in palæis
et assere *B. Lidwina* 277 d 314 a b *quod morte, citra*
nodorum solutionem, remittitur a corpore 299 d 357 e
ob Cilicium ex pilis dictus Trichinas S. Theodorus
754 f *Cilicio e nodosis funiculis induitur B. Jacobus de*
Oldo 600 a

Cingulo suo amentem succinctum sanat *S. Guthlacus*
45 d *Cineres sacros initio Quadragesimæ luxuriose co-*
matibus negat S. Anselmus 897 d *eisdem initio Quadra-*
gesimæ aspergit Angelus B. Lidwinam 316 f

Claudi varii sanantur ope *S. Agnetis de Monte-*
Politiano 810 d *B. Simonis Tudertini* 817 a b c e f
818 c 819 c d 820 a 821 b f 822 c 826 a f 827 d
S. Leonis 9 Papa 669 d e *B. Bernardi penitentis*
680 b *ope S. Ursuari* 575 a *B. Idesbaldi* 529 a *S.*
Hernheri 705 e 711 e *B. Idæ Comitissæ* 143 e 147
a *in Missa S. Thuribii* 417 b

Cælum cum terræ despectu intuetur *Ida Loran.* 171 b
eadem Cælorum regnum omnem locum imaginatur se-
que in Christi amplexu degere 171 d *Cœlestem vitam*
resture docetur S. Tiburtius 205 f *et æstimat* 206 f
æterno gaudia explicat S. Valerianus 206 f *eadem do-*
ceatur S. Maximus 207 e

Cogitationes inutiles pellit *Ida Loran.* *memoria pas-*
sionis Christi 161 b c

Colli infirmitatem sonat *S. Ursmarus* 359 c

Colloquiis super mensam piis assuetus *S. Anselmus*
877 d *post ea gaudio perfunditur cum socia Ida Lora-*
niensis 165 d e *radios luminis ex oculis emittit* 187 d
item odorem suavissimum 188 a b

Columba ori inferens Eucharistiam, in extasi visa
ab *Ida Loran.* 174 b *Columbæ pulcherrimæ specie ap-*
paret a morte suo Confessario B. Lidwina 357 c

Comitate mira morum excellit *S. Leo 9 Papa* 653 e
et

- et Compunctione cordis 633 f
 Concionatores amat ut instrumentum Dei per eos loquentis, *Ida Lovanien.* 177 e f iidem comparantur mandibula Sampsonis verbum Dei masticatum populo exponentes 234 d e Concionator per maleficium obmutescens sanatur invocata S. Agnete de Monte-Politiano 810 e f
 Concubinatus repressus decretis S. Anselmi in Concilio Londinensi 946 a b c
 Condonare petenti negans fit cecus 370 a
 Confessarium ut a Deo nissum aestimat *Ida Lovan.* 187 b c Confessionibus audiendis graviter et utiliter se impendit B. Petrus Gonzales Ord. Prædicat. 389 b c in Confessione a meretrice sollicitatus in igne illæsus cubat et convertit illam 390 e f 391 a b iterum ab hospita sollicitatus idem facit 391 b c Confessum nunquam rite per annos 30, visis pœnis ei ideo apud inferos paratis, monitum liberat a periculo S. Agnes de Monte-Politiano 798 d e
 Conjuges B. Jacobus de Oldo et Catharina post aliquot liberos procreatos, coeunt continentiam et assumunt 3 Ordinem S. Francisci 599 b Conjuges ad mutuam caritatem hortatur, petulantiores castigat, et securam pœnam prædicit B. Liduina 323 e f Conjugem virginem servat continens S. Magnus 436 d e
 Consilii Spiritu impletur S. Anselmus 867 c
 Constantia in fide B. Joannis Epirotæ, a Turcis tormenta passi 608
 Contemplationi continuo et ubique insistit, Christo quasi incorporatam se sentit, et membra sua quasi Deo plena dilatari cum dulcedine diu permanente *Ida Lovan.* 186 conversationem in cœlo habet B. Bernardus Tironius 228 c sub eadem lacrymis irrigatur B. Bernardus Tironius 246 b Contemplatione sublimiori fruitur, vitam extra homines in Ægypto degens, Gerardus Coloniensis 352 a b c
 Contracti iv invocato S. Wernhera intra duos ab obitu menses sanantur 702 703 a alii postea 707 d 718 b d 724 b e 729 a alii ope S. Leonis 9 Papæ 667 e 668 a c e f 669 a b c d e 670 f 671 b e f B. Bernardus pœnitentis 676 e 677 b 678 b d 679 d 680 d f 682 a b 685 d 694 e B. Simonis Tudert. 816 e 817 a 818 e f 819 a c f 820 a c d e 821 e S. Ursuari 563 e 564 d 565 d e 574 e B. Liduinæ 301 c d S. Hugonis Enziac. 766 e f B. Margurite Ord. Prædicat. 194 a S. Benedicti Avenionen. 258 f S. Silvestri Ab. Reomacensis 383 b S. Paterni Ep. Abrincen. 423 c ad aram S. Zenonis 75 b 76 f
 Contumeliis et verberibus afficiens S. Fructuosum a diabolo arripitur, et illius precibus sanatur 430 b Contumelias subditorum patienter fert B. Bernardus Tiron. Prior. et contumace nunc subito morte punito, reliquos habet morigeros 226 b eandem ob rem talem assumptam, spernit B. Bernardus Tironius juvenis 224 c Contumeliosos S. Lasreano terra absorbet 543 e Contumeliosos in se cibis paratis donari jubet, et venium rogantes benigne recipit S. Agnes de Monte-Politiano 802 e f Contumeliosus in S. Leonem 9 Papam morte divinitus puniuntur 639 f
 Corrigit iracundum monachum B. Bernardus Tironius 253 e f divitem quæstuarium nunquam antea visum B. Liduina 324 c d puellam incubo mancipatam, licet correctione exasperandum præscierit, et postea damnatam intelligit 324 d e f
 Convertuntur ad fidem SS. Sulpitius et Servilianus ob cæcum et mutam sanatam a S. Domitilla 743 f Convertit 6478 homines in Lybia B. Conradus Milianus 739 c
 In Corde B. Margaritæ Ord. Prædic. mortua 3 lapilli inventi cum variis imaginibus 191 e
 Cornicularius Almachii Præfecti S. Maximus M. 207 e
 Corona splendida visa in capite S. Magni 548 b
 Coronas castitatis adfert Angelus SS. Cecilie et Valeriano 205 b
 Corpora Sanctorum, a Danis in Anglia occisorum, comburantur 32 f Corpora Martyrum sepeliunt SS. Valerianus et Tiburtius 206 c SS. Olympiadis et Marimi MM. servantur illæsa a canibus 372 b Corpus integrum cum vestibus inventum S. Leonis Magni 21 e S. Guthlaci post 22 menses incorruptum 48 f cum vestibus, involucris, funibus B. Idesbaldi 585 586 B. Andree Augustiniani 609 d post 7 annos B. Jacobi de Oldo 602 b post 100 annos S. Elphegi 640 e f cum suavi odore B. Ida Comitissæ 145 d S. Benedicti Avenion. inventum an. 1670 capite et ventre pleno et vestibus integris 262 e f Corpus S. Vasii M. nequit alio transferri aut cremari 421 c d S. Hugonis Enziac. elevatur apparente illa, et luminariis ultro accensis et lapide sepulchrali amoto 768 c d e f S. Guthlaci elevatur post jejunium 3 dierum cum aliis ritibus 53 S. Zenonis post preces 40 dierum 74 f
 In Corvos insolentes benignus S. Guthlacus, charitatem ab iis subreptam, prædicit recuperandam et modum suggerit 44 c d manicas ab iis ablatas novit et restitui curat 44 a b
 Costa ex equi ictu confracta curatur invocato B. Joachino 460 f
 Crines hæræ B. Bernardi Tironii mortui mirificum odorem emittunt 251 b
 Crus incurabile sanatur invocato S. Wernhera 709 f 712 b 724 e 725 f Cruribus misere fractus sanatur ope B. Bernardi pœnitentis 680 e item cruris dolore veratus 680 e 681 f 690 d
 Crux duplex in pallio Pontificali S. Leonis Magni 21 d Crux oranti Oddoni monacho se inclinat 764 c in Crucis amplexu moritur B. Wolbodo 853 f 858 c Cruce commota urbs obsessa liberatur 752 c d e Crucifixi imago inventa, Pisis miraculis claret 513 Crucis signo circum a nativitate illuminat S. Godeberta 34 b ne diabolus hominem submergat, impedit S. Zeno 70 e coelitem sanat S. Popylus 125 d patrat miracula S. Martius 133 f B. Bernardus Tironius sanat cæcum altero oculo 242 f energumacos 243 c rotis onusti currus contritum 243 d daemones ad desperationem provocantes obigit S. Guilielmus Politiensis 465 c d 467 f Crucis signo herniosum liberat B. Joachinus 461 c febres tollit S. Ursuarus 559 d cæcos illuminat S. Crescentianus 622 b S. Anselmus 887 daemones liberat S. Crescentianus 722 a S. Leo 9 Pupa 659 a 660 a incendium extinguat B. Bernardus pœnitens 676 d et lepram curat 669 d 677 c tempestates pellit S. Ingo Enziac. 765 f daemonem pellit B. Wolbodo 858 a horifica spectra S. Anselmus 870 b
 Currus onusti rotis contritum signo Crucis sanat B. Bernardus Tironius 243 d a Curru obtriti sanantur invocato B. Simone Tudertino 821 a 824 e Currus axibus alligatus cruciatur S. Sabas Gotthus 89 e
 Curiositate Confessorii, se in cella B. Liduinæ abdentis impeditur hæc a familiari Angeli visitatione 284 d 340 d e
 Custos Ecclesiæ seu Mansionarius S. Petri Romæ S. Abundius 214

D

Dæmon turbans orationem, conatur impedire ne id S. Anselmo indicetur 876 e f per energumenam nomen et genus S. Contardi prodit 447 b indicat quomodo homines invadat occulte et aperte 666 f invadat blasphemum in S. Leonem 9 Papam 667 a sub Angeli specie seducit S. Elphegum 637 f 638 a b ab roque per Angelum cdocto repellitur : idem varie infestans B. Ida Lovan. ob sumptam prælie Eucharistiam vincitur 160 e f Daemones compescuntur allatis Reliquis S. Eleutheri Ep. M. 532 d e f fugantur ab idolis per S. Antipam 4 ab

ab energumenis ingressu *S. Agnetis de Monte-Politiano* 796 b c *sæpius cum absoluto in illos imperio* 804 a b *Dæmonem se in famulum offerentem abigit* *S. Caradocus* 152 c *contra Dæmonum tentationes a* *S. Bartholomæo* animatur *S. Guthlacus* 41 d e f *Idem a Dæmonibus male excipitur et per paludes trahitur, ad pōnas inferorum videndas ducitur, et quasi injiciendus terretur* 42 b c *iis veratum per quadriennium liberat jejuniis et oratione tridui* 43 b c a *Dæmonis illusionibus liberatur monachus ad tumultum* *S. Alferii* 101 a ab eo arreptus ob *S. Fructuosum* contumeliis et verberibus affectum, ejus precibus sanatur 430 b d a *Dæmone obsessum sanctimonialera liberat solito exorcismo* *S. Ursmarus* 559 b *aliā tactu baculi* 559 c *alios invocatus* 563 f 564 a 566 d e a *Dæmone e monte ad littus maris dejectus, sed illæsus* *S. Alferius Ab. Caven.* 99 a *Dæmoniacos signo Crucis sanat* *S. Leo* 9 *Papa* 659 a 660 a b *aliā grano salis benedicti* 663 a a *Dæmonibus sub specie corvorum infestatur* *S. Agnes de Monte-Politiano*, dum transit lupanar quod erat in monasterium conversura 791 *Vide Energumeni.*

Debitis fratris mortui exolutis, integræ manent *B. Lidwini* octo libræ prius in bursa positæ; et ex eadem ultra 40 libras promuntur 286 d e 321 b c d

Decimarum usum præscribit *S. Leo* 9 *Papa* 658 c

Decipi a familiaribus maruit quam male de iis suspicari, et deceptus ob ipsorum peccatum magis dolet *S. Anselmus* 879 c d

Dei notitia ex Prophetarum scriptis haurienda 111 c *Divini judicii reverentia in* *S. Justino* 118 d *Dei unitas et Verbi incarnatio ostenditur a* SS. *Carpō et Pappulo* 123 e f *Dei attributa scripturus illustratur cælitus* *S. Anselmus* 888 f

Dentes, excussi *S. Irenæ* 400 f *Dentium dolor sublatu* ope *S. Rayneri solitari* 62 a *scamno super quod occisus* *S. Tetricus* 96 a *meritis* *S. Alferii* 101 d *S. Ursuari* 566 f 572 d *S. Wernheri* 724 d

Detractores famæ *S. Innocentii Ep. Dertonen.* *repentina morte percussii* 481 d e f

Devotionem inconsuetam impetrat Sacerdoti *Ida Lovaniensis* 173 d

Digitus pueri, a cane præmorsus, curatur ope *B. Joachini* 460 a

Sub Dio vivit *S. Theodorus Trichinas* 755 a

Discreta mansuetudine excellit *S. Anselmus* 878 e

Doctrina conformis vitæ *S. Anselmi* 878 e

Dormiturus se Sanctis commendat *S. Leo* 9 *Papa* 655 d

Dysenteria curatur ope *S. Leonis* 9 *Papæ* 670 f *B. Bernardi penitentis* 687 e

E

Erietas et colloquium Clericorum cum vidua revelatur *S. Guthlaco* 46 a

Ecclesia *S. Audomari* ex oblationibus constructa, 94 e *B. Mariæ* constructa, ob inventum Ave Maria in assulis, aut formatum a columbis, granu frumenti ferentibus rostro 102 a *Ecclesias varias ad honorem* *S. Mariæ* et *Sanctorum* condit et sacris imaginibus exornat *S. Julius* *Papa* 83 *Ecclesiæ lapides commoti ob Corpus Christi non delatum in Processione* 721 e f *Ecclesiam* *S. Petri* noctu invisit *S. Leo IX* *Papa* 647 a *Ecclesiæ thesaurum pro sua redemptione non vult impendi* *S. Elphegus Martyr* 637 d

Edere non valens nec manum ori admovere, sanatur a *S. Marcellino Ep. Ebredun.* 752 d

Eleemosyna data sanat claudum *B. Ida Comitissa* 143 e 147 a *Eleemosynis addictus* *B. Wolbodo* 853 b 855 d *Eadem in paradiso exhibentur* *B. Lidwina* accumbentibus Christo et Sanctis ministratæ 287 d e f 321 e f

Energumenos liberant, S. Eutyches *M.* 370 e *invocata* SS. *Trinitate* *B. Joachinus* 457 a b c 459 c d *in nomine Jesu Christi* *S. Zeno* 70 f 75 e *signo Crucis* *S. Crescentianus* 622 a et *B. Bernardus Tironius* 243 c d *Alii liberantur, post obitum* *S. Alferii* ut ipse prædicerat 99 b *eodem ope* 100 f *in Ecclesia* *S. Agnetis de Monte-Politiano* 808 f ope *B. Simonis Tudertini* 818 e 819 a b e 820 b 821 f 822 b d e 823 c 824 c *S. Leonis* 9 *Papæ* 667 f 668 a b e f 669 b e f 671 c d *S. Wernheri* 702 d 711 f *S. Hugonis Enxiac.* 767 d *S. Petri Gonzales* 395 d *B. Andreæ Augustiniani* 611 e *B. Idesbaldi* 587 c f 589 f *ad sepulcrum* *B. Idæ Comitissæ* 145 d e et *B. Jacobi Certaldi* 155 c et *ad aram* *S. Zenonis* 75 b e 76 f

Epileptici sanantur signati Reliquiis *S. Contardi* 444 b ope *S. Wernheri* 708 e f *B. Idesbaldi* 588 a *S. Agnetis de Monte-Politiano* 809 d *B. Simonis Tudertini* 817 f 820 e 825 b d 826 d e

Episcopus ab Archidiacono occisus *S. Tetricus* 96 a *prædicandi causa ordinatur* *S. Ursmarus* 560 b *invitus* *S. Fructuosus* 432 a *in irruptione Danorum animam pra oribus ponere paratus* *S. Elphegus* 635 b *urbe capta hostes aggressus optat pro suis plecti, carceri includitur* 636 *occiditur* 639 *Episcopatum viliorē præ ditiorē appetit* *S. Leo* dein 9 *Papa* 651 d e *eum suscipiendum vi cogitur* *S. Anselmus* 894 b 909 c *in eo toto quadriennio nullum fructum factum dolet* 909 c *petit absolvi* 909 d e 911 a *non permittit* *Papa* 911 b *de Episcoporum et Clericorum decenti statu agit in Concilio Londinensi* 924 e

Epistola *S. Leonis Magni* a *S. Petro Ap. elaboratur* 20 b

Equus ferox mitescit invocato *B. Joachino* 460 f *ex Equo in conum decussus, recrucundat impatiens, Ordinem Prædicat, ingreditur* *B. Petrus Gonzales vulgo Sant. Elmo* 388 b c d

Post Equos currere biduo coacti SS. *Carpus et Pappylus* 124 f *Equis indomitis alligatus ab Angelo liberatur* *S. Eleutherius Ep. M.* 528 d e 531 c

Evangeliorum liber repertus supra pectus *S. Domnii Saloutani* 9 a

Eucharistia sacra mox a baptismo reficitur cum suis *S. Calocerus* 522 c 524 c *ab Angelo allata* *Ida Lovan.* 164 e d et per x vices continuas *S. Agnes de Monte-Polit.* 800 a b

Eucharistiam instar piscis sentit a se sumi *Ida Lovan.* 165 b *ejusdem memor, dum videt Corporalia plicari, cælesti fervore inflammatur* 170 c d *eandem sumptura diu in extasi manet, et Christi amplectu fovetur* 172 *in ea Christum salutans, resolutatur motu pyxidis* 172 d e *eandem apud Reclusam ægram latere novit* 172 e f *ipsam columba in os inserente accepisse cernitur* 174 b *Eadem sumpta radios emittit ex oculis* 187 d e *ad eandem ducitur a Deipara et* *S. Joanne Evang.* 184 b c *ejus sumendæ desiderio copiosum sanguinem emittit, eoque impedita, domi sumit hostiam non consecratam* 164 d e *eidem quorumque die communicare, indulget* *Papa* 180 b *Eidem Communionis jucunditus ad 7 dies durat, et recordatio per totam vitam* 182 f 183 a a *Communionē cum tædio sumit alios cibos* 183 b ut *Eucharistiam per os reddat, torquetur a Judæis* *S. Wernherus* 698 e *ea sumpta interius se immutatam ad patiendum inter morbos sentit* *B. Lidwina* 311 c d *ipsa solo sustentatur alterius cibi impatiens* 294 c d *ob Eucharistiam sumptam pridie vincit diabolū spectris, odore foetidissimo, concussione conclavis, et illato feretra turbantem* 160 d e f *Eucharistiam ab Ariano Ep. accipere renuens occiditur* *S. Hermenigildus* 137 b *Eadem munit suos in irruptione Donorum* *S. Elphegus Archiep.* 635 c *Eucharistiam sumendi sub utraque specie ritus apud Cistercienses, et Choniacenses* 494 b *Communionē spirituali jacturam supplet Eucharistiæ et alios id docet* *B. Lidwina* 328 e f *eandem*

dem Hostiam non consecratam ab Angelo monita evomit 294 e 329 a b

Ia Extasi ad 3 cœlum rapti pius *Werniboldus* et *B. Lidwina* mutua caritate junguntur 314 e eadem non sentit sibi oduri lotus 342 e rapitur ad diversa loca 280 b Elevatur ultra cubitum ab humo *B. Margarita* Ord. Prædic. 192 a Gratia raptum subtrahitur *B. Lidwinæ*, non satis moderate ferenti mortem fratris 348 e 349 b uti patris et neptis 350 351, meditatur passionem Christi 351 b post 5 menses recipit consolationes divinas 351 f 352 a b

Exilia varia ab iconomachis passus *S. Basilius* Ep. *Pariensis* 96 e

F

Faciem in tergus habens conversum strumosa puella sanatur ope *S. Contardi* 448 a

Fame in carcere confecti SS. *Isaacius* et *Apollo*, famuli *S. Alexandræ* uxoris *Diocletiani* 840 b in Fame publica vas aureum a *Comite Nivernensi* accipit *B. Bernardus Tironius* 238 f, Famelicis sociis divinitus præbet refectionem *B. Petrus Gonzales* 391 e f

Farina divinitus implet vasa *S. Guilielmus Politien.* 469 b

Fascinationes, in Kalendis Januarii et festo *S. Joannis Baptistæ* fieri solitas, prohibet *S. Hugo Enziac.* 766 a

Faturæ instar vili operimento incedit, et vi phrenetica ligatur *Ida Lovan.* 163 f 164 a

Febri fere continua cum horrido frigore et dein ardente calore laborat *B. Lidwina* 312 a b Item febri tertiana cum alienatione a sensibus 274 e per 17 annos 276 e easdem a Sacerdote, die prænnuntiato, precibus pellit 335 d Febres pelluntur ope *S. Marti* Ab. 133 f *S. Ursmari* 559 d 573 e *S. Hugonis Enziac.* 768 f et postea 769 b *B. Idæ Comitissæ* 146 a b *B. Margaritæ* Ord. Prædicat. 193 f 197 e *B. Bernardi* penitent. 684 e 686 b 693 a *B. Idesbaldi* 587 e 588 589 d *S. Zenonis* 77 e *B. Simonis Tudertini* 827 f Febri punitum, qui curarat damulam *S. Fructuosi* occidi, sanat 429 e f Febbris pestilens sublata meritis *S. Alferii* 101 e quartana invocato *B. Joagnolo* 957 b et *S. Contardo* 449 f

a Felibus comestus adeps reperitur, pridie negatus *B. Lidwinæ* 273 e d 309 e d

Feris objectus easdem mansuetas habet *S. Eleutherius* Ep. Martyr 528 f 529 a 531 d

Ferro ligati liberantur invocato *S. Leone* 9 Papa 667 b f supra Ferreos tribulos raptantur SS. *Carpus* et *Pappylus* 126 a

Feretrum *S. Landrici* ab humeris indigne portantis resilit 487 b

pro Festo annuo *S. Alferii* pisces ultro adferuntur 101 b

Fides orthodoxa contra Arianos a *S. Julio* Papa propugnata 84 eam relicto Arianismo amplectantur *S. Hermenigildus* pro ea Martyr 135 et *Reccaredus R. Gotthorum* in Hispania 137 e ejus veritatem intrepide loquitur *Judeis* et *Gentilibus* *S. Justinus* 117 e f Fidei puncta ab apparente Seniore traduntur in tabula *S. Valeriano* 203 a

Fidem Regi promittit secundum Deum et rectitudinem *S. Anselmus* 907 a b c d e

ob Fiduciam in Christum a suo mancipio spoliata, et Hierosolymis instructa viatico, revertitur *S. Hildegundis* 781 b c d

Fistula in gutture curatur implorata ope *B. Simonis Tudertini* 818 e item in brachio 819 d item in crure 822 f

Flagellat corpus cum magna sanguinis effusione *Ida Lovan.* 162 b quot noctibus tertio ferreis catenis *B. Margarita* Ord. Prædicat. 192 a corrigiis cum nudis

inneris *B. Raynerus solitarius* 61 f Flagris concisus moritur *S. Agathodorus* 124 d dire cæditur *S. Corpus* 125 et *S. Pappylus* 125 e

Floribus cœlestibus sternitur locus, in quo orabat *S. Agnes de Monte-Politiano* 793 f

Fluvius intumescens iter pandit ad preces *S. Marcellini* Ep. *Ebredun.* 751 d e inundantem sistit *S. Leo* Papa 656 d

Fons e silice erumpit proferentibus corpus *S. Domnii* *Salonitani* 9 a miraculis clarus, ubi SS. *Valerianus* et *Tiburtius* baptizati 208 c ad sanandam lepram baculo *S. Rodani Hiberni* 382 b Fons baptismalis *S. Marcellini* Ep. *Ebredunensis* in Paschate exuberat, et morbos sanat 751 c d Fontem excitat *S. Paternus* Ep. *Abrincensis* 424 d in Christi nomine *S. Wernherus* 698 d 715 e 719 b *B. Joannes* crem. *Massaci* 829 b Fontem in Campania, adhuc salutiferum, invenit *S. Anselmus* 883 f 884 a b

Fornax ænea instar bovis, in qua ustus *S. Antipas*, servatur *CP.* 4 a 5 b in Fornacem conjectis SS. *Carpus* et *Pappylus*, ultro insiliit *S. Agathonica*, omnes illasi 126 d In Fornace obit *S. Adrianus* M. 401 d Fratres Martyres *Tudertini*, *S. Cassianus*, et qui cum cruciavit *Penustianus* 538 c

Frigore cutis pedum astringitur terræ in *B. Bernardo* penitente 675 c

Fumo fatidissimo torquetur *S. Elphegus* 638 c

Fur deprædatus domum *Lobiensem*, et restituere negans, implorato *S. Ursmaro*, furore corripitur et perit 566 b c Fures campanis ultro sonantibus impediuntur 577 c d e alii prædones puniti 569 Furatus gladium orantis in templo, in fuga constrictus a *S. Marcellino* Ep. *Ebredun.* liberatur. Furti accusata *S. Hildegundis* ferri candentis judicio liberatur, fure suspensio 782 e f 783 a Porcus furto sublitus invocato *S. Guthlaco*, horreo furis combusto, illæsus recipitur 60 a Fures venturos novit *S. Isaac* Ab. eis operam et mercedem parat 28 d

G

Genu incurabiliter tumidum sanatur ope *S. Wernheri* 725 c Graviter læsum abluens in suo balneo sanat *S. Agnes de Monte-Politiano* 803 a b Genua flectit uno die vicibus 1100 dicta salutatione *Deiparæ Ida Lovan.* 162 b

In Glacie frangit costam, inde accipit apostema, et reliquos morbos *B. Lidwinæ* 273 a b 308

Gloriolæ inanis elationem fugit, agnoscens beneficia *Dei*, quasi alteri facta *Ida Lovan.* 186 e f

a Graculis proditur *S. Fructuosus* in latebris degens 429 d

Græca addiscit *S. Leo* 9 Papa quinquagenarius 662 e

Guttur inflatum sanatur ope *B. Simonis Tudertini* 822 b 828 a

H

Hæmorrhoidum dolores sublatis invocato *B. Idesbaldo* 589 c

Hæresis *Nestorii*, *Eutychetis*, *Dioscori* profligatur a *S. Leone* Magno indicto Concilio *Chalcedonensi* 19, 20 idem scriptu *Fermentaceorum* refutat 661 *Cutharos* *S. Galdinus* 591 b f

Hæstæ seu pili cuspidē intorto illæsus manet *S. Sabas* *Gotthus* 90 a

Hernia gravis variorum curatur meritis *B. Margaritæ* Ord. Prædicat. 193 f 194 e 195 a *B. Bernardi* penitentis 680 d 692 b *B. Joachini* 497 e 461 e *B. Simonis Tudertini* 816 f 817 e 818 d 819 a b 820 b 825 d e f 827 a f ex Hernia intestinis putrescentibus moritur

moritur *S. Drogo* 440 d *Eo invocato curatur alius* 441 c d

Hirundinibus sibi familiaribus nidum assignat *S. Guthlacus* 44 d

Hospitio omnes cujuscumque conditionis excipit, in paupertate largus, *B. Bernardus Tironius* 244 c d pro Hospitalium refectio multiplicat ora *S. Alferius* 99 b duos apros ultro occurrentes capit *S. Gislelmus Politianensis* 464 a prædicit trutam capiendum *S. Anselmus* 867 d erga hospites liberalis in penuria 871 e

Hospitalis erga Clericos, etiam ignotos *B. Bernardus Tironius* 223 d et ob Hospitalitatem equus furtim adductus a fure reducit 238 b c

Hospitale Pisanum fundat *B. Dominicus Verna-gallus Ord. Camaldulen.* 788 c

In Humilitate excellens, aliorum imperfectiones dissimulat *B. Lidwina* 318 f præ Humilitate Errorum veniam postulat a domesticis moritura 355 b regre fert spargi semimortuum a se sanatum *Idæ Lovan.* 171 e f

Hydropi lobarans *B. Lidwina*, nequit vel in frigore pluvius incumbere 314 a

Hydropem sanat *S. Martinus Ab* 134 d *B. Ida Comitissa* 143 c 145 f *S. Carolocus* 152 b *S. Maro M.* 370 e *S. Contardus* 447 e *S. Ursmarus* 570 a *B. Bernardus penitens* 672 e f 680 b 683 c 691 a *S. Wernherus* 703 a 705 b 708 b 725 a 733 e

Humeri dolor intolerabilis curatur ope *S. Contardi* 449 d

I

Idola cum terre motu corruunt od præsentiam SS. *Curpi et Papyli* 123 b Idololatriæ vetustatem et vanitatem refutant iidem 123 d e

Ad Ignem damnatus ultro in eum prosilit *B. Joannes Epirata* 608 e in eodem obit *S. Ardatio minus* 213 b e Igne divinitus misso fovertur *B. Joachinus* intra nives et frigora constitutus 456 f Ignem accensum illæsa in veste portat *S. Turibius* 420 a et *S. Rodannus Hibernus* 382 b Igne arduentes lecti sui paleas extinguit manu illæso *B. Lidwina* 315 e Super arcum lectum, craticulam, et sartaginem urendus dicitur extensus, et illæsus *S. Eleutherius Ep. M.* 527 e d e item in clibanum missus illæsus 527 f uti et *Corribon* conversus 528 e d de his omnibus censura 529 d e f in Ignis fornacem injectus *Martyr* obit *S. Crescens* 373 Igne sacro liberantur *Lobenses* invocato *S. Ursmaro* 569 f *B. Bernardo Penitente* 695 d *S. Wernhero* 710 e 736 a Igne sacro consumptum brachium *B. Lidwina* 309 e aliquantulum restituitur 353 b e d

Ignoscere in se peccantibus valde utile exemplo ostendit *S. Martinus* 133 d e

Illorum doloribus reatum liberat oratione *B. Joachinus* 457 d

Illæsus manet per spinas nudus tractus et verbatu *S. Sabas Gothus* 90 a e monte ad litus maris a demone dejectus *S. Alferius* 99 a

Imago *S. Leonis Magni* in sepulcro reperta representatur 22, SS. *Barsamuphi*, *Antonn*, *Ephraemi CP.* 22 e *S. Zenonis Veronar* in omnibus urbis portis, 74 d Imaginum cultum propugnat inter varias afflictiones et exilia *S. Basilus Ep. Paris* 96 f iisdem exornat ecclesias *S. Julius Papa* 83 e

Immobile viris corpus *S. Domnii Saloni* a ni, a pueris transfertur 9 a

Immunitas monachis *Chroylandæ* data per totum regnum a *Bertulpho R.* 51 d Immunitatem Ecclesiasticam carpentes patienter sustinet *S. Anselmus* 879 b c

In incendio ad templum grassanti opponi se agram jubet et sanat *S. Godeberta* 33 e f illud veste sua restinguit *B. Margarita Ord. Prædic.* 191 a amoret *S. Elphegus* 632 d signo Crucis reprimit *B. Bernardus*

penitens 680 a et *S. Anselmus* 891 b 892 b oqua benedicta *B. Bernardus Tironius* 639 u invocata *S. Agnes de Monte-Politiano* 808 b in Incendio patriæ præscit flammis ad suam domum non perventuras *B. Lidwina* 283 a b

Indulgentiæ a 12 Episcopis concessæ ad honorem *S. Wernheri* 714 c

Infamia *Idæ Lovaniensis* quasi imprægnatæ divinitus sublata 175 176 ipsa per *Deiparam* puerulum ostendentem recreatur 176 f

Infantes exposititios curat *B. Clara Gambacorta* 509 e d

Inferorum penas conspiciit, et quasi injiciendus in cas a demonibus terretur *S. Guthlacus* 42 d e

Inflatus per totum corpus sanatus ope *S. Wernheri* 709 c

Inimicum occisurus audito nomine *S. Agnetis* corruit, eaque apparente illi conciliatur 807 a b Inimicitie sopiuntur invocato *S. Ursmeno* 572 a 574 a b c

Injurius in *S. Marcellinum Ep. Ebreduensem*, et a diabolo obsessus, ab eo liberatur 151 b in *S. Guthlacum* fit cæcus, culpam agnascens sanatur 59 Injurias illatas patitur, quasi capite coronam spineam ferens, *Idæ Lovaniensis* 162 f 163 a soror quæ eas fecerat castigatur a Christo 168 a b

Inquisitor hæreticorum *B. Bartholomæus de Cerve-riis Martyr* 956 d

Insidias hostiles, providentia divina fisus, evadit *S. Leo 9 Papa* 652 b c

Intestina putrefacta deficiunt in *B. Lidwina* 309 b 310 d extracta sepeliuntur 313 d supernaturali modo restituntur mortui 353 d e f

Investituras Regi non permittens multa patitur *S. Anselmus* 887 c 916 f 921 a ex sub excommunicatione prohibentur 915 b 930 d improbat a *Paschale Papa* 920 b c d e 922 a b c et 926 f *Rex Angliæ* eas dimittit 937 d 938 e, non item *Rex Germaniæ* 942 b c Investitos a Rege non vult consecrare *S. Anselmus* 925

Irridens pro *S. Ursmaro* laborantes, membrorum officio privatur : penitenti ductus, sanatur 564 d

J

Jejunium Christi, *Moysis* et *Ethæ*, aut 7 dierum suadet diabolus *S. Guthlaco* 42 triduanum ante elevationem corporis *S. Guthlaci* indicitur 54 f arctam per dies hebdomadis distributam servat *B. Raynerus solitarius* 61 e Jejunio et oratione tridui, reatum a maligno spiritu per quadriennium liberat *S. Guthlacus* 45 b d in *Pani* et oqua jejunat et humi cubat *S. Agnes de Monte-Politiano Abbatissa* 793 e Diu sine cibo detentus in carcere fit robustior *S. Eleutherius Ep. M.* 528 e Jejunia diebus 13 usque omni cibo permanet *Idæ Lovan.* 167 e annis 29 omnino nihil cibi aut potus admittit *B. Lidwina* 273 e f putetur corpus piis meditationibus refici 274 d ita jejunat 17 annis *Gerardus Colon.* in *Ægypto* 290

Jesu nomine fugat demones *S. Guthlacus* 43 d *S. Zeno* 710 b Jesu patientis exemplo animat *Angelus B. Lidwinam* desolatam 316 b Jesum puerum a *Deipara* oblatum ulnis excipit, et ab ejus collo raptam parvam crucem retinet *S. Agnes de Monte-Politiano* 794 d e f 795 a hanc ab aliis detentam precibus per Angelum recipit 803 d e a Jesu Christo apparente jubetur pontem super *Rhodannum* fundare *S. Benedictus Avenion.* 256 f vide Christus

a Judæis occisi pueri *B. Rudolphus Bernæ* 504 *Henricus Constantiæ* in *Suevia*, *Conradus* in *Thuringia*, et alii in *Bohemia*, *Hungaria* et alibi 501 e f causæ ob quas puerorum sanguis ab eis expetatur 501 c

Juramentum super *Evangelium* et corpus *S. Domnii Silonitani* 10 a

Juventuti

Juventuti beneformanda intendit S. Anselmus Prior 870 b

L

Laz obtinuit in uberibus, lactanti Deipara devota, B. Lidwina Virgo uti aliae Virgines 282 e f 341 e f 342 a

Lampas vitrea ad tumultum S. Alferii lapsu non frangitur 101 d ad tumultum S. Leonis 9 Papa ultro accenditur 667 e Lampadibus ustulatur S. Carpus 125 b S. Calocerus illusus 522 e f

Lapis in antro, erat cellula, scamnum et lectus S. Martii Abb. 133 e f Lapidibus impetitus orat pro persecutoribus S. Elphegus 639 a b Lapidem immanissimum per duo miliaria portans S. Muro convertit plurimos 370 f

E Lapsu pro mortuis reputati salvantur ope B. Margaritæ Ord. Prædicat. 193 B. Joachini 461 a b B. Bernardi penitentis 677 a B. Simonis Tuderini 826 a et S. Agnetis de Monte Politiano 807 e f 808 a

Lateris, usus praelusus recipitur ope S. Contardi 448 e

Latine Cantata intelligit ignara litterarum: et audiri Antiphonom ab Angelis repeti ida Lovan. 188

A Latronibus spoliatus ultro denarium offert, reversis pedes lavat, unum convertit S. Marianus monachus 758 d

Leporis subter equum fugientis, occasione, explicat, anxietatem animæ a dæmonibus cinctæ S. Anselmus 880 d

Lectus sarmentis sternitum marmore procervicali B. Jacobus de Oldo 600 a b lapillis B. Bernardus penitens 676 a absque Lecto annis 17 decumbit resupina B. Lidwina inter morbos plurimos 273 b Lectus, in quo dormierat, S. Anselmus, reverenter serratur 887 d e

Leprosæ reputata separari a communitate patientissime fert Oda Præmonstrat. 776 a b Leprosi moriuntur lotura linguæ B. Claræ Gambacortæ 512 e et signo Crucis B. Bernardi penitentis 677 b c d osculo S. Damiani Ep. Ticinen. 95 b ope B. Petri Gonzales 395 a epota aqua, qua laverat manus S. Anselmus 875 a Leprosum S. Leo 9 Papam in lecto suo collocat, qui disprensus creditur Christus fuisse 662 f

Libros in aquam lapsos recuperat intactos S. Fructuosus 430 d e Libros S. Hieronymi auferens sit cæcus, meritis ejus illuminatur 554 d

Lignum e paradiso adfertur B. Lidwinæ ab Angelo 283 c d e 317 a b e d

Linguæ excisæ SS. Basilissæ et Anastasiæ 369 b d e S. Irenæ 400 f S. Puscio M. in Perside 844 a Lingua B. Claræ Gambacortæ post 13 annos a morte integra 512 d miraculis clara 512 e f Lingua justo brevior, Missa facta de S. Benedicto Avenionensi, sit pro ductior 261

Lis a S. Ayu mortua deceditur 576 In litibus ejus patrocinium 577 e f et S. Wernheri 707 c

In Litaniis invocans S. Ursmarum a submersione liberatur 568 b c

De Loco mutando cogitatio diabolica, et quomodo superanda 869 d e f

Lorica ex cateneis ferreis B. Rayneri solitarii 6 e

Lucerna a nemine portata præluet B. Bernardo Tironiensi 244 b. Lumina apparent super corpus S. Contardi 446 f in festo S. Godbertæ divinitus accensa 35 c d in elevatione S. Hugonis Enziacen. 772 d et S. Gutlaci 55 d e ad tumultum B. Idesbaldi 588 b c d sæpe circumfusa B. Lidwinæ 339 d 282 a b B. Ida Lovaniæ. 168 f 169 a post Communionem et in colloquio 187 d e coram Eucharistia et in Missa 187 e f

A Lupo vitulus recipitur a B. Bernardo Tironio 239 c abreptus puerulus invocato S. Leone 9 Papa 671 a b

A Luxuriosa muliere nequiens abducere Sacerdotem,

illam a morte in tormentis ostendit, atque ad vomitum reverso, prædicit obitus diem et horam B. Lidwina 325 b c d e f A meretricibus sollicitatus, in igne illusus cubat et convertit illas S. Petrus Gonzales 390 b c d e

M

Magnus dictus S. Leo 1 Papa, quia eminens orator 17 d Mahometismum refutat, ideo trucidatus S. Perfectus 582 583

Maleficium sublatum invocato B. Idesbaldi 589 d et B. Andree Augustiniano 612 e

Mamillæ apostoma curatur ope B. Margaritæ Ordinis Prædicatorum 195 b c

Manna caelesti perfunditur S. Agnes Politiana 793 f 794 a b

Manus apparet fulgida nato S. Guthlaco 39 b arida curatur ope S. Leonis 9 Papa 668 b e f B. Bernardi penitentis 684 e 686 c lassa iterum manca invocato B. Simone Tuderino 822 c 823 c Manus pectori infusa sanatur a S. Marcelino Ep. Ebedunen. 752 b ei vas adstrictum solvitur 753 b Manus immixtura funem in collum S. Theotimi manent immobiles, ejus precibus solvuntur 754 a

Mare transmittit in lapide discipulus S. Lafreani 544 c removet S. Caradocus 155 b inambulat S. Fructuosus 428 f

S. Maria Deipara jubet discipulos a S. Isaaco admitti, hinc Eremus S. Mariæ dicta 27 c e imponit capiti B. Lidwinæ sertum postea suæ imponendum 341 a b c 284 e f puerulum inter brachia ostendit Ida Lovan. 176 f in Missa præbet amplectendum 177 b c indicat prædestinationem B. Bernardo Tironio 227 a liberat a dolore S. Guilielmum Politicensem 469 c invocatur a S. Wernhero inter cruciatus moribundo 698 e f S. Agneti Politianæ tres lapillos tradit in pignus ab ea fundandæ ecclesiæ 792 c f docet morbos ei obventuros, et solatiis divinis relevandos 797 c f cum Angelis adest ægroto Dominico Leonesio 831 c invisit moribundam matrem S. Leonis 9 Papa 654 f Ejusdem ecclesiæ sec. Salonæ 7 e alia Romæ trans Tiberim a S. Callisto constructa, ab albis refecta 83 d 86 b alia a Partu dicta in Sicilia 462 a b 468 b monitus adire cænobium in ecclesiam erigit 465 e f 468 b c Ejus capilli delati Carnotum et ad S. Anselmum 942 a b imago celebris Schiedami 272 b 306 d erga eam devota B. Lidwina 272 c 306 e imago miraculoso sudore civiles dissensiones præsignat S. Agneti Politian. 804 d S. Mariæ cultui addictus B. Joachinus 452 b magna abstinentia vivit, et alios ad ejus amorem excitat 452 d f incitatur ad Ordinem Servorum B. Mariæ 453 b eligit nomen Joachini 454 b de morte instante monetur 458 d S. Mariæ mysteriis affecta, Nativitatis Christi nocte luc habuit in uberibus B. Lidwina 341 f 342 a b 282 e f uno die salutatur vicibus 1100 genua flectens Ida Lovanien. 162 b Ave Maria in assulis inscriptum, aut a columbis frumenti grana rostro ferentibus formatum, indicium est templi et construendi 102 a Salve Regina, inter Angelos apparens Sacerdoti, decantat adhuc vivens B. Lidwina 339 f 340 a

Martyr obiturus consolatur plangentes S. Elphegus 638 f orat pro persecutoribus, securi percutitur 639 a b Martyres habiti comites S. Leonis 9 Papa occisi 662 663 a ab his in visu invitatur 664 c Martyribus ab Angelo comparatur B. Lidwina, ob lasciviam aulicum et verberæ patienter tolerata 288 346 347 ob Martyrium constantiam lætitia Ecclesiæ depradicatur a S. Cypriano 476 e f

Mater filios proprio lacte nutrit B. Ida Comitissa 142 d e Mater et filia BB. Hildegundis et Hadwigis 264 a Matri præmortuæ erectus S. Drogo 699 d

Meretricem ad flagitium postulantem repellit, dein recurrente

recurrente ejus memoria vincitur, sed ab insultantibus daemonibus territus, pœnitentiam agit *S. Guillelmus Politiensis* 464 d e f 465 a b c

Merita sua matri agræ transcribit *B. Lidwina* 313 d 277 c Meritis et præmio æquales *Præmonstratensis Ida Lovan.* cuidam *Præmonstratensi* 169 e f

Mendacii levis a *S. Felicitate* arguitur *B. Herluca* 550 e

Miles *S. Guthlacus*, dein anachoreta 39 a

Minus per ludibrium Christianorum fide suspensus *S. Ardalis* 213

Miracula ne fiant ad sepulcrum *B. Wolbodonis*, per quæ quies monastica turbetur, precibus inapetrat *Abbas Stephanus* 859 d 860 d

Missam pro defunctis sæpius celebrat *S. Leo* 9 *Papa* 663 pro defuncto monacho sibi olim rebeli anno toto *S. Anselmus Prior* 866 867 quotidie cum pro benefactoribus curat fieri *B. Bernardus Tironius* 240 f qui sub eadem Angelico vultu apparet 246 c ab eam celebrante procedere solare lumen, innumeris assistentibus Angelis vidit *S. Hildegundis* 786 a In ea Christi præsentium agnoscere solita *Ida Lovan.* 172 b f 173 b c distracta per extasim ad Eucharistiæ adorationem reducit 173 e f ad eam perficiendam calix vino divinitus impletur 565 c ad audiendam festinantes ponte fracto cadunt in aquam nec pereunt 564 e acceptans celebrare de *S. Ursmaro* liberatur dolore dentium 567 a Missa *S. Anselmi* audita convalescit ager 685 f ei jubet gallos et gallinas interesse et dein dimittit *Ida Lovan.* 166 d e Missam sacrilegi Sacerdotis audiens non sentit devotionem 178 e f

Missionarii vitam Apostolicam agunt *BB. Bernardus, Tironius, Robertus Abresellus, Vitalis Mauritanus* 234 a b

Modestia *S. Justini* inter disputandum cum *Tryphone Judæo* 118 d *S. Leonis Magni* cum majestate Pontificia 17 e

Molendino comparat humanam vitam *S. Anselmus* 877 f

Monachi Martyres *Menas, David, Joannes* 82 Monachi debent esse confixi cruci Christi 234 f 235 a omnes sub se mortuos intelligit esse Beatos *Bernardus Tironius* excepto, qui absque gradu Ordinis Sacerdotem egerat 250 b c d Monachos mo deligit *S. Lasreanus Ab.* 543 c ecc habet in magna penuria victus et vestium *B. Bernardus Tironius* 243 a ex iis xix morituros prænoscit, 226 f sub habitu monachi vivit *S. Hildegundis Virgo* 785, 786 Monachum immorigerum subito extinctum a daemonibus misere laniari videt *S. Elphegus* 629 f 630 a

Monasterium a se fundandum in loco Lupanaris per visionem docetur *Agnes Politiana* 799, 800 plurima construit *S. Fructuosus* 428 e 429 a 431 a b c 432 a Regulam duplicem præscribit 428 e d cccxxiii subiiciuntur Congregationi *Cavensi* 98 b varia construuntur et restaurantur a *B. Ida Comitissa* 148, 149 e Monasterio extracta a fratribus *B. Clara Gambacorta* 5 mensibus includitur 505 506 a Monasticæ vitæ desiderio impetrat morbum *S. Anselmus* 864 c eamque præfert Archiepiscopatu 876 f 877 a

Monita congrua, monachis, Clericis, conjugatis, Regi dat *S. Anselmus Abbas* 874 c d e

Morbo difficili ager, ante altare *S. Blasii* sanatur *S. Leo* dein 9 *Papa* 654 d Morbi *B. Lidwinæ*, e costa fracta apostema interius, et stomachi debilitatio 273 308 computrescentibus intestinis, vermium scaturigo per tria ventris foramina 275 e 309 b dissoluta scapula, brachium igne sacro consumptum, frons et labrum fessa, oculi obtenebrati, dolores dentium et squinantia, vomitus humoris sanguinei, defectus intestinorum, calculus, ulcera pestilentia, marcor tibiæ et pedum, febres omnis generis 276, 277, 310 maxime ante obitum 353 patientia in iis divinitus concessa 310 e corpus a morte

omnibus morborum vestigiis abolitis speciosissimum 299 f 300 a 358 e f 359 a b amat ægritudines earumque incrementa petit 311, non emittit gravem odorem 312 d Cruciatu mulieris sibi devotæ in se recipit 335 c Ia Morbis ab omni commoditate abstinet etiam aquæ potu *B. Bernardus Tiron.* 244 e idem in Morbo ultimo suos hortatur ut institutiones datas observent, spondet se in celo protectorem fore, petit veniam si in aliquo offendit, lautiores escus non admittit, morbi dolores patienter fert, caritatem inculcat, extremis Sacramentis munitur 248, 249 ante Morbum novies jussa in visione calicem Christi bibere illum patientissime tolerans, officium suum integre exequitur *S. Agnes Polit.* 801 d e Morbus incurabilis apparente *B. Lidwina* sanatur 301 b

Mortem pro Christo contemnit *S. Justianus* 119 d e ejus periculum adit in irruptione Danorum *S. Elphegus* 634 a cur ipsam formidet nihil habet 633 a ante Mortem triennio continet se in cello, sub finem suos animos *S. Hugo Enziac* 766 c Mortis diem a Christo apparente docetur *S. Alferius* 100 e prænoscit *S. Leo* 9 *Papa* 664 f pridie in ecclesiam portatus, dat monita, preces fundit pro Ecclesia, pace communi, conversione hæreticorum, visitatur a SS. Petro et Paulo, sumpta Eucharistia obit 665, 666 Mortis suæ diem prædicat *S. Guthlæus* 48 a xix monachis singulis suum, prædicat *B. Bernardus Tironius* 226 f 227 a aliis *S. Aya* apparet 577 f Moriturum se postridie, antequam Passio Christi in Parasceve esset prælecta, sanus indicat, et sic moritur *B. Joachinus* splendore in templo apparente 458 d e f Mori in præsentia corporis *S. Hugonis Enziacen.* petens, ibidem expirat 760 c Mortem *S. Agnetis Politianæ* evulgant infantes e cunis 805 b Mortem fratris, et patris et neptis non satis moderate ferens *B. Lidwina* privatur consolatione cælesti 290, 291, 348 e 350 a 351, 352 easdem post 5 menses recipit humilior facta 351 e f 352 a b Mortis *S. Elphegi* auctores puniti, 160 navibus submersis et 65 captis 640 b Morte subita punitur, prædium *S. Guthlaci* injuste vindicans, et feretrum dissipatur 58

Moribundus extremis Sacramentis munitus *B. Wolbodo* 858 a vult loris adstringi, et indesinenter orat 858 b c Moritur in amplexa Crucis 858 c Moribundi sanantur ope *S. Wernheri* 705 d 724 c 725 a e *S. Marcellini Ep. Ebiedunensis* 752 f 753 b d *B. Margaritæ Ord. Prædic.* 191 b c 197 *B. Jacobi de Oldo* 603 a b c 604 b *B. Bernardi pœnitentis* 678 a

Mortui resuscitantur a *S. Domino Ep. Salonæ* 8 b *S. Wernhero* 705 c 707 e f 708 c 710 b 711 b d 725 d 736 *S. Zenone* 76 e 77 d *S. Alferio* 99 a *B. Margarita Ord. Prædic.* 122 e *S. Rodano Ab. Hiberno* 379 d 382 *Ida Lovan.* 169 c d *S. Innocentio Ep. Derton.* 481 c *S. Lasreano* 543 b

Mures, e segete abiguntur reliquiis *S. Ursuari* 567 b c

Musicæ peritus *S. Carodocus* 151 f *S. Leo* 9 *Papa* 653 e

Muti sanantur a *S. Thuribio* 413 d 415 d 417 a d ope *B. Petri Gonzales* 395 c d *S. Paterni Ep. Abrincen.* 425 b 426 a *S. Leonis* 9 *Papa* 667 b 668 a b 669 b c 672 e 673 a *B. Bernardi pœnitentis* 680 f 681 a 690 c *S. Agnetis Politianæ* 809 d e 810 e Muti et surdi ope *S. Wernheri* 702 d f 703 a b 708 a 736 b *B. Idæ Comitissæ* 144 c d e

N

Nasum sibi præscindit, ut displiceat oblato sponso et monasterium ingrediatur, *Oda Præmonstrat.* 774, 775.

Nato *S. Guthlaco* manus fulgida apparet 39 b *S. Agnetis Politianæ* cerei accensi 791 c

Navim submersam revocat puero intus salvo *S. Rodanus* 380 a aliam oratione ad alteram ripam transmittit

mittit S. Fructuosus 430 e Navigantium Patronus B. Petrus Gonzales 387, 388, 394 a Naufragus liberatur invocato B. Sinaone Tudertino 824 a
A Negotiis secularibus abhorret S. Anselmus 878 f
Nives pluere super monachos Tironios visæ 239 e
Nivem intra vestem sinit liquefieri B. Bernardus pœnitens 676 a

O

Obedientia et humilitate excellit B. Bernardus Tironius 223 b eam amat B. Lidwina, suadet Religiosis, nec probat quietis studio recusari onera Prælature, vel locum aliquo prætextu mutari 319 c d e secularibus suadet ut Confessario pareant 319 f ex Obedientia agere omnia, est fructuosum 878 a b

Occisorum patris et fratrum non aversatur B. Clara Gambacorta, ab eo sibi ægre cibos mitti petit, viduam ac filios recipit 509 f 510 a b

Oculis ne dum caligans anno ætatis 110 obiit S. Alferius 100 d Oculos aperit jam pridem mortua S. Agnes Politiana 815 f excussi sonantur invocato B. Simone Tudertino 832 e S. Ursuaro 575 b oblato cereo oculo ad honorem S. Cyrinci 550 c signo Crucis a S. Papylo 125 d Oculum amissum et manum aridam sanam recuperans convertitur S. Mamertinus 761. Oculorum incontinentiam jocose redarguit B. Bernardus Tironius 253 e

Odor suavissimus exhalat in elevatione S. Guthlaci 55 b 56 c e corpore putrido B. Lidwinæ 312 d 356 b etiam a morte 358 d e sepulcro B. Bernardi pœnitentis 682 b in loco ubi degit B. Clara Gambacorta 306 f e corpore mortuo, et aliis ejus rebus 511 a Ex corpore, pannis, rosario S. Agnetis Politianæ 806 b c

Officium Ecclesiasticum ægra cum alia recitans, illam suavissimo sapore replet Ida Lovan. 183 c

Oleum sudat ex sepulcro B. Petri Gonzales 393 d ex S. Antipr 4 a S. Paphnutii Ep. M. 620 d Oleo vasculum vacuum replet, pro tota Quadragesima sufficiente, S. Agnes Politiana 796 c d

Opiho B. Andreas Augustinianus 617 b

Orans triduo perseverat in templo S. Isaac Ab. 28 b pernoctat in frigore S. Elphegus 631 c excludit distractiones, ostium comprimens S. Stephanus Cisterc. 495 b serpius elevarunt a terra S. Agnes Politiana 792 c S. Anselmus cingitur caput globo igneo 868 d

Ordo Canonicorum vitæ confirmatus 7 sec. 548 c

Ordo S. Benedicti post destructum Glanno folium multum propagatur 762 a Ordinis monastici Abbates, S. Fronto in eremo Niriensi 201 alii fere Benedictini, Isaac Spoleti 27 Agericus Ab. Turonibus 30 Gervinus Aldenburyi 492 Mamertinus cum Mariano monacho 756 alii Abbates in Hibernia Rodanus 378, Mundus 384 Lasceanus 540 Donatus in Scotia 491 Abbates et Episcopi S. Erkenbodo 93 S. Ursuaro 555 S. Lambertus ex Abbate Archiepiscopus 215 ex Episcopo Abbas, S. Landrius 483 S. Hugo Prior 761 S. Martinus monachus 5 sec. 132 SS. Paulus et Isidorus martyres Cordubæ 491 Congregationis Cavensis fundator S. Alferius 96 B. Bernardus Congreg. de Tironio 220 Ord. Cisterciensis S. Stephanus Cistercii 493 Idesbaldus Danensis 583 Ida Lovaniensis Mechliniæ 156 Hildegundis Schonaugiæ 778 Ord. vallumbrosani Petrus Eremita 101 Ordinis Camaldulensis Jacobus de Certaldo 153 Dominicus Vernagallus 788 Ord. Præmonstratensis Eberhardus Præpositus 498 B. Hadwigis 263 Oda 770 Ordinis Prædicatorum S. Petrus Gonzales 385 Bartholomæus de Cerveriis Mart. 951 Agnes de Monte Politiano 789 Margarita Virgo 189 Clara Gambacorta 502 Ord. Minorum BB. Joannes de Castro-Villari 470 Jacobus de Oldo 596 Dominicus Leonesius 830 Ord. Eremitarum S. Augustini BB. Andreas 609 Simon Tudertinus 815 Ord. Ser-
Aprilis T. II

vorum B. Joachinus Senensis 450 Monachi SS. Menas, David, Joannes Martyres apud Græcos 82 Sanctimonialis S. Anthusa filia Copronymi Imp. 488 Eremitæ SS. Pharmuthius 13 Guthlaci Presb. 37 Curadocus Presb. 151 Guilielmus Politiensis 462 Nicus 596 Joannes Palæolaurita 622 Geroldus 625 Theodorus Thichinas 734 Joannes Massacii 829 Reclusi S. Drogo 437 S. Barsanuphius 22 B. Ruynerus 60 Bernardus Pœnitens 673 Mansionarius S. Abundius 214

Ostium ecclesiæ aperitur ad reliquias S. Ursuari 575 a

Otium vitandum præscribit adolescentioribus, et viduæ satis opulentæ lanificium B. Lidwina 323 b c

Ova pro hospitibus multiplicat S. Alferius 99 b

P

Pacem conciliaturus in Galliam proficiscitur S. Leo Magnus adhuc Diaconus 17 a eom firmat inter Imperatorem et Regem Francorum 657 e inter Comitem Flandriæ et Frisones B. Wolbodo 837 a b Pacem pars non admittens misere perit 571 e f Pax Ecclesiæ tributa precibus S. Maximioni Patriarchæ CP. 845 d Pax firmata coram corpore S. Ursuari 573 a b c

Pallium, non de manu Regis, sed de altari accipit S. Anselmus 903 f

Panis inter comedendum non minuitur Idæ Lovan. 478 a Panem famelicus S. Guilielmus Politiensis accipit a viatore mox evanescente 465 d 469 f

Miraculose multiplicat S. Agnes Politian. 796 e f 797 a de mensa S. Anselmi accepto convalescunt ægri 885 e f Panis hordeacei particula cum luculenta aqua post solis occasum vescitur S. Guthlaci 41 d

Papæ voluntatem in his quæ Dei sunt præponit Regis voluntati S. Anselmus 899 pro eu paratus quælibet pati 900

Paralyti per Angliam grassante sanantur Episcopi, Magnates et subinde 100 uno die, invocato S. Guthlaco 52 a b

Paralytici sanantur a S. Victorino M. 370 e et a S. Abundio 214 c ope S. Leonis 9 Papæ 669 a 671 b d B. Bernardi pœnitentis 679 c f 682 a c d e 685 f 693 a b S. Wernheri 708 a 725 e S. Ursuari 565 a B. Jacobi de Oldo 603 a B. Simonis Tudertini 821 b 823 f S. Petri Gonzales 393 f 395 d B. Margaritæ Ord. Prædicat. 192 d 174 d 195 e ad sepulcrum S. Godebertæ 35 a b e S. Zenonis apparentis virgæ attactu 75 c d 77 a hausta aqua lotronis manum S. Leonis 9 Papæ 659 e

Parturiens implorata Deipara in periculo juvatur a S. Guilelmo Politiensi 466 d aliæ invocato S. Wernhero 707 c B. Margaritæ Ord. Prædic. 195 a 197 a

In Paschate exuberat fons baptismalis S. Marcelini Ep. Ebredun. 751 c d

Pater et filii S. Geroldus Erem. Udalricus et Cuno 625 b c Pscius et filia Martyres 844 a Patrem et fratrem exemplo suo trahit ad religionem B. Jacobus Certaldus 154 d 155 a

Patria B. Lidwinæ Hollandia, nulla re gloriosior quam hac sua alumna 303 a

Patientia inter multiplices morbos initio minor B. Lidwinæ 279 c 307 e f paulatim crescit meditatione Passionis Christi et consideratione æterni præmii et sumpta Eucharistia 279 310, dein ipsa aegritudines amat, earumque incrementum petit 311 d fert sinistra obloquin 313 b jacet in assere et pileis, accincta cilicio 314 a b fert frigora et nuditatem 314 b Patienter fert adversa S. Leo Magnus 17 f Invidos S. Leo ix 654 a b injurias a patre illatas Ida Lovan. 159 c convitia et spata B. Lidwinæ 318 e f sustinet alapam alius illum defendens, et ideo feliciter postea obiit 335 a b ad

4T. Patientiam

Patientiam hortatur *S. Anselmus* 881 b c d e
 Pauperes fictos aversatur *B. Lidwina* 322 d e lis
 hospitium construit *S. Damianus Ep. Ticinen.* 92 b
 duodecim alenti in festo *S. Zenonis filius mortuus res-*
suscitatur 77 d e in *Pauperes liberalissima, optat eis*
destinatus eleemosynas prompte dari, maxime clam
egentibus *B. Lidwina* 320 c e nudis ut subveniat, pan-
ni sub manibus crescunt 323 a annona divinitus multi-
plicata, modeste lætatur 286, 320 d item pro perna
 his divisa restituitur alia divinitus multo major 287 a b
 320 e fisdem dat a morte matris omne peculium et ipsa
 eget 277 e 313 f recusat honestiorem domum 320 a b
 in *Pauperes pietote excellit* *S. Leo 9 Papa* 637 e
 662 b inopiam illorum consolatur 637 e Oblata in pau-
 perum usus expendit 637 e quæ mendicando acceperat
B. Bernardus pœnitens 675 f erga illos liberalis *B.*
Clara Gambocorta 304 b 309 thesauros Ecclesiæ a se
 comparatos jubet in illos distribui *S. Elphegus* 633 d e
 635 c in eosdem distribuit 500 argenti libras a Rege non
 admissas, *S. Anselmus* 896 c d e cum *Pauperibus*
conversatio *B. Bernardi Tironii æstimanda præ dono*
miraculorum 232 f *Pauperum oppressioni ex consilio*
S. Anselmi providet *Rex Angliæ* 939 a *Paupertas*
primorum Cisterciensium etiam circa sacrom supellecti-
lem 494 a ostiatum mendicat *S. Stephanus Ab.* 494 c
 pro pecunia auditic misericordiam Dei 494 e f
 Peccatum mortale ut impediat, jubetur vivere *Ida*
Lovanien. 178 b illud præ inferno abhorret *S. Ansel-*
mus 879 e ob Peccata pœnitentiam agit *B. Bernardus*
pœnitens 675 a e ob eadem unria, jubetur communicare
 et liberatur scrupulis *Ida Lovan.* 179 b c *Peccator*
captus suavolentia *B. Lidwina vitam emendat* 343
 a b e *Peccatores beneficiis emendat et precibus* *S. El-*
phegus 633 b
 Pecora pascit *S. Drogo adolescens* 439 f
 Pectoris dolor tollitur ope *B. Idesbaldi* 387 d *B.*
Bernardi pœnitentis 684 f
 Pecunia multiplicata ob inopiam *S. Agnetis Polit.*
 796 b
 Pedis dolor curatur in elevatione *S. Guthlaci* 33 f
 ope *S. Wernheri* 711 c inflatio cum periculo abscissio-
 nis ope *B. Bernardi pœnitentis* 684 f 685 a 692 f *Pes-*
aridus 694 a distortus invocato *B. Simone Tuderti-*
tino 827 f *Pedum oscula non admittit* *S. Anselmus*
 890 c
 Peregrinorum 30 millia accurrunt ad corpus *S.*
Wernheri 716 b imo 300 millia 729 f *Peregrinatur*
quotannis ad *S. Guthlaci sepulcrum Witasius R.*
Merc. 51 c *Hierosolymam et per orbem Christianum*
vinculis ferreis constrictus *B. Bernardus pœnitens* 675
 a b cum patre et hor mortuo sub veste virili in *Palæ-*
stinam *S. Hildegundis* 78 e d
 Persecutiones annis iv tolerat *S. Anselmus* 994 d
 Perseverantiam impetrat viduæ piæ *B. Lidwina*
 322 a b
 Pestis sublata Reliquiis *S. Sebastiani* 92 c *S. Lid-*
wina 364 e d meritis *B. Margaritæ Ord. Prædic.*
 197 d *S. Ursuari* 370 *S. Leonis 9 Papæ* 635 c *S.*
Wernheri 724 e 725 b c *S. Marcellini Eb. Ebradu-*
nen. 753 a *B. Jacobi de Oldo* 603 f *Idæ Lovan.* 171 e
 Peste grassante pœnitentiam prædicat et tollit *S.*
Godeberta 33 e f *Peste laborans* *B. Lidwina edicit*
Curato cum prius moriturum, et de restitutione monet
 344 f
 Phrenetici curantur invocato *B. Wolbodone* 859 c
 860
 Phthisin tollit *B. Idesbaldus* 387 e *B. Jacobus de*
Oldo 603 e
 A Pice et resina ferventi illæsus *S. Calocerus*
 523 d e
 Piratas arguit, in mutuum eadem conversos impedit
 oratione, oborta tempestate periclitantes et mitiores red-
 ditos naufragos excipit, et tranquillitatem impetrat *B.*

Bernardus Tironius 229 230 *Piratarum exequias fa-*
ciunt dæmones 236 e
 Pisces pro annua solennitate *S. Alferii ultro adfe-*
runtur 101 b paucis multos reficit *S. Caradocus* 152 b
 ab ave accipit *S. Stephanus Cisterc.* 493 b
 Pleuriticus dolor sublatus ope *B. Idesbaldi* 389 e
B. Andreæ Augustiniani 612 a *S. Agnetis Politianæ*
 809 d
 Plumbatis od mortem cæditur *S. Maximus* 208 b
 Pluvia super audientes concionem lapsa 177 f impe-
 tratur expositis Reliquiis *S. Ursuari* 363 b c d 574 d
 et precibus *S. Anselmi* 886 c
 Podagra curatur a *S. Zeaone* 77 f et *S. Wernhero*
 710 d
 Pro Pœnitentiæ Sacramentali jubet injungi sui
 suspendium ad id tentato, et sic eum liberat *B. Lidwina*
 328 a b c 291 d e *Eadem grandis peccatoris pœniten-*
tiam suscipiens, jubet ipsam una solum nocte jacere
respinum, itaque eum convertit 327 b e
 Pontem fundare jubetur a Christo *S. Benedictus*
 256 e f
 Prædicat venturos fures *S. Isaac* 28 d *Ethelbaldo*
regni restitutionem *S. Guthlacus* 47 b iterum a morte
 apparens 49 b c et mortis suæ diem 48 a xix monachis
 diem morbi et mortis brevi adfuturum *B. Bernardus*
Tironius 226 e f et *Rotrocom Comitem captivum libe-*
randum, et qui detinebat puniendum 240 f *Auditoribus*
suam mortem *B. Petrus Gonzales* 392 f mulieri,
 maritum, si ad illum redeat mansuesaciendum, *B.*
Lidwina 343 b e d tentato perseverantiam in religione
 343 e f naves ab hostili classe capiendas 344 a b duct-
 lum impediendum 344 c interitum Danis in infidelitate
 manentibus *S. Elphegus* 638 f
 Proconsul *S. Venustianus M. Tuderti* 536
 Prophetiæ donum quale sit docetur visu *S. Anselmus*
 863 f
 Providentiam Dei indicat obmurmurantibus mona-
 chis dum escas 70 *Camelis adduci jubet Angelus* 202
 203
 Psalterium integrum quotidie legit *S. Stephanus*
Cist. 493 b de die et nocte *S. Leo 9 Papa* 662 e scribit
 illud cum orationibus interpositis et quotidie legit ante
 Missam *B. Wolbodo* 858 e f
 Psittacus recreat *S. Leonem dicendo, Leo Papa*
 657 f
 Pudicitiam colit in se et suis *S. Elphegus* 633 c
 Pudicæ mulieri oblatum maleficium dissolvitur voto
 facto *S. Agneti Politianæ* 809 a vide Castitas
 Pueri, non viri, transferunt corpus *S. Domnii*
Salonitani 9 a eos non debere nimium coarctari docet
S. Anselmus 871 a b
 Purgatorii pœnas considerans *B. Lidwina ad eas*
videndas rapitur 284 d animam liberat per flammam
 eundo 336 a b orat indesinenter pro animabus 336 d
 intelligit quantimeritis illis succurrere 228 b *Sacerdotis*
animam ob incuriosam vitam, xii anno patientis, libe-
rat 336 f 293 c d arguit optantem diuturnum pur-
 gatorium, modo salutis esset certus 338 a b absque
 Purgatorio se ad cælum transituram certa, moritur
 356 a

Q

Quadragesimæ integræ jejunium institutum matris
 imperio solvit *B. Jacobus de Oldo* 600 b et jubente
 Episcopo ter in hebdomade cibum sumit 600 c Quadra-
 gesima quatuor servat in an. *B. Bernardus pœnitens*
 676 b Post Quadraginta dierum preces elevatur corpus
S. Zenonis 74 f

R

Reelus *S. Drogo pane hordeaceo, et aquæ pota-*
 alitur :

alitur : cella ardente recusans egredi manet illæsus 440

Regulam S. Benedicti confirmat Bertulphus R. Merciorum 31 e

Reliquiæ de vestibus SS. Petri et Pauli ultro oronti S. Agneti Politianæ traduntur 795 f minimam particulam maximi æstimat S. Anselmus 888 e 930 e

Reliquias furaturus S. Damiani Ep. inapeditur campanis ultro sonantibus 92 d In Reliquiis Sanctorum præsidium habere urbes docet S. Prudentius 404 d e f

Regem fidenter arguit S. Anselmus 876 a e

Renum dolor curatur ope B. Bernardi pœnitentis 682 b

Restitutionem omnium ad Ecclesiam Cantuariensem spectantium a Rege exigit S. Anselmus 894 e f

In Risum vanum effusus, ob occisum S. Vasium, eiectionis interioribus moritur 421 d

Romam nudis pedibus intrat S. Leo 1x 656 f venientes ad limina Apostolorum consolatur 637 e

Rosæ pluere super monachos Tironios visæ 239 d Rosa de cælo missa honoratur hieme excipiens hospites S. Agnes Polit. 798 b e Rosarium ejus mortuæ cælestem odorem efflat 806 b

S

Sacerdotes concubinos emendat B. Bernardus Tironius 234 b Sacerdotium idolorum oblatum respuunt SS. Macinus, Quintilianus, Dadas 128 d

Sagittis occisi Menas, Davil, Joannes 82 b S. Zolus 131 b

Sanguineus fluxus sistitur ope S. Ursuarii 372 a Sanguis ex corpore B. Bartholomæi de Cerveriis occisi non effluit dum Fratres conventus advenirent 951 d Sanguinem sudat corpus jam pridem mortuæ S. Agnetis Politianæ 812 a b lacrymatur B. Lidwina 314 b ob passionem Christi 328 b cruentarum ejusmodi lacrymarum sacculus suppositus capiti mortuæ 360 a

Saxum grande portat solus B. Benedictus Avenionen. 257 b

Scabiosus sanatur ope S. Wernheri 723 d

Scientia infusa datu B. Margaritæ Ord. Prædic. 190 f

Scorpionibus attrectati SS. Carpus et Papyrus, indemnes manent 126 b

Scriptores Ecclesiastici, 2 sec. Philippus Ep. Gortinensis 11 S. Anastasius Sinaita, et S. Anasius Patriarcha Antiochenus, quinam a singulis conscripti libri? 849 850 Scripturarum et Incarnationis mysteria explicat illiterata, B. Lidwina 342 d e Scripturam de nocte legens ab illapsa candela servat illæsam B. Bernardus Tironius 223 e d

Sceplum fractum, reddit integrum S. Leo 9 Papa 639 d

Segeti incrementum procurat B. Bernardus pœnit. 677 d

Semina benedicta a S. Hugone Enziac. fertiliora 766 a

Senio non debilitatus anno ætatis ex S. Alferius 100 d e

Sepeliri absque ornatu petit mater S. Leonis 9 Papæ 635 a Sepulcra construit S. Maximianus Patriarcha CP. 846 a Sepulchralis lapis ultro amotus in elevatione S. Hugonis Enziac. 768 e Sepulturæ modum ordinat æger S. Guthlucus 48

Sermo gravis, modestus, rarus B. Lidwinæ 319 c d

Serpentes fugantur verbo S. Germani Ep. Autissiodoren. 757 f curantur ope S. Leonis 9 Papæ 670 a S. Paterni Ep. Abincen. 425 e

Ob Silentium lapidem in ore detinet B. Raynerus 61 e in Silentio labores peragi præscribit B. Bernard. Tiron. 243 e

Simoniacos in Concilio damnat et pellit S. Leo 9

Papa 638 b d eorum patroni puniuntur 638 d f contra eos in Concilio Londinensi agit S. Anselmus 924 c ob Simoniam suo Abbati resistit B. Bernardus Tiron. Prior 223 f

Solis statum verbo dejiciunt SS. Faustinus et Jovita 321 b

Somnolentia semel superata, dein non dormit S. Lidwina 276 e 304 f

Sordidam esse mundanam vitam in extasi ostenditur S. Anselmo ægrotanti 870 d e

Per Spinas roptatur nudus et illæsus S. Sabas Gotthus 89 e spina pedi infixæ curatur veste S. Guthlaci 46 d e

Spiritus sanctus supra caput B. Joachini visus 456 b et hujus oratione aliis impetratur 456 e

Sponsi SS. Valerianus et Cæcilia Martyres 203

Sponsam Christi annulo subarrhat S. Godebertam S. Eligius 33 a

Spuens in faciem, rixantem cæcæcat S. Godeberta 34 b

Stationes et processiones instituit B. Wolboldo 838 d Steriles parentes orationibus, elemosynis et peregrinationibus obtinent S. Hildegundem et sororem 780 e d Sterili proles impetratur invocato B. Jacobo de Oldo 603 d

Sternutans periculose sanatur ope B. Simonis Tudertini 820 e

Stomachi dolor curatur ope B. Jacobi de Oldo 602 f

Strumosam benedictione sanat B. Joachinus Servita 457 f

Submersionis periculum amoretur ope S. Wernheri 702 e f 703 a 705 b 710 e 711 b e 736 c a diabolo intentatum impedit S. Zeno 70 e 76 d Submergendus puer bis salvatur ope B. Margaritæ Ord. Prædicat. 193 f Submersi ritæ restituantur ope S. Agnetis Politianæ 803 b e 807 c B. Bernardi pœnitentis 677 b 681 b 682 b 690 b 691 b 692 a 694 c d 695 b S. Rayneri solitarii 62 b B. Joachini 461 b Submersus in flumine obit S. Sabas Gotthus 90 a b

Surdi sanantur ope S. Leonis 9 Papæ 667 b 668 e 669 d B. Bernardi Pœnitentis 687 e 690 a B. Petri Gonzales 393 c d B. Idesbaldi 389 b B. Andreæ Augustiniani 612 c S. Wernheri 702 708 a e 735 f B. Simonis Tudertini 817 a 818 f 819 a 822 a B. Jacobi Certaldi 153 c

Suspensa innocens S. Hildegundis ab Angelo foretur 783 d e f Suspensi SS. Joannes, Antonius et Eustachius obierunt MM. Vitæ in Lituan. 266 Suspensus capite deorsum super aquas sulfureas triduo moritur S. Victorinus 370 f

T

Taurus alligatus cum sociis illæsus S. Calocerus 322 f

Tempestatem a concione removet B. Petrus Gonzales 392 a signo Crucis S. Hugo Enziaci 763 f ea sedatur invocato B. Bernardo pœnitente 688 f 689 a

Tentationibus diabolicis impugnantur S. Hildegundis, etiam de fuga e monasterio, et videtur ligata a demone ignea catena 785 c d e 786 b Tentationem gravem pellit alloquio S. Anselmus 875 c d Tentatos et maestos spiritu recreat B. Lidwina 324 a b

Tibia incurabilis sanatur aqua quo laverat manus B. Lidwina 333 d morsu serpentis inflata periculose B. Joachino apparente 461 e lesa ope S. Leonis 9 Papæ 671 c S. Wernheri 709 d Tibiæ apostema et raptura sanatur invocato B. Simone Tudertino 820 d debilitas 824 a tumor 826 f

Tornandi artem discit B. Bernardus Tironius 228 a

Trabs, ad quam alligatus S. Wernherus, in honore habita 719 f

Traditiones

Traditiones antiquas circa Missam, Horas Canonicas, custodiam Ecclesie etc. curat observari S. Gal-
dinus 394

SS. Trinitatis mysterium docetur S. Tiburtius 206 b

U

Ubera abscissa SS. Basilissæ et Anastasiæ Romæ
sub Nerone 369 b d

Ulcera pestilentia habet Lidwina 310 a precibus
impetrat 311 e Ulcera curantur ope S. Leonis 9 Papæ
668 a 669 a invocato B. Joachino 461 d

Uctio extrema datur in magna Sanctorum comitatu
B. Lidwinæ morituræ 353 e f eadem et sacra viatico
munita obiit B. Ida Comitissa 144 f

Unguentum optimi odoris stillat e sepulchra S. Theo-
dori Trichinæ 753 a

Urbs ab hoste obsessa invocato S. Marcellino Ep.
Ebrduensi et Cruce commota et columba apparente
liberatur 352 b c d

Ursæ objecti non laeduntur SS. Carpus et Papyrus
126 b Urso ad convehenda ligna et lapides utitur S.
Geroldus 626 d

V

Vena disruptæ rancedinem adfert Ilæ Lovan. 174
e f Venæ raptura soludatur implorata S. Agnete Poli-
tiana 808 ab

Verbera trecenta passus S. Pausilipius 370 a His
immortuus S. Eutyches 370 e

Ut Veritatem dicat, futeletur hominem ab hoste ad
necem quæsitum ad se intrasse et salvat B. Lidwina
308 e f ideo alapa a matre percussa patienter fert prop-
ter veritatem vixitrix 308 f dum hominem invisibilem
reddat 273 d

Vermes scaturiunt per tria foramina ventris B. Lid-
winæ 273 b c 309 b Vermes aurem ingressi tolluntur
ope B. Bernardi pœnitentis 680 e 687 e

Verruca supra oculum, visum auferens, tollitur ope
B. Idesbaldi 688 d item e manibus 589 e

Vestitu candido usus S. Elphegus Archiep. 633 b
vestitur cilicio, lorica, et cuculla B. Bernardus pœni-
tens 673 e pellibus S. Guthlacus 41 d

Vestes in frigore sibi detractas offert pauperibus B.
Bernardus Tironius 244 d Veste sua indutum, a spina
pedi infra ægrum sanat S. Guthlacus 46 d e

Victoria in lite obtinetur invocato S. Zenone 77 e
Prælio de Hungaris, indicto pridie jejuniis sub Ottone 1
562 d e

Vidua pia in testimonium continentie cum S. Inno-
centio Ep. Dertonen. prunos arduentes vestibus illæsis
defert 481 c alteri sibi servienti impetrat perseveran-
tiæ donum et occultum animi votum B. Lidwina 322
a b c

Vigiliis et orationibus addictus B. Wolbodo 833 b
833 c et S. Anselmus 866 b c

Vinculis ferreis 7 constrictus in pectore, lumbis collo,
brachiis et cruribus peregrinatur Hierosolymom, et per
orbem Christianum B. Bernardus pœnitens 673 a b ea
divinitus solvuntur 673 e

Vinum peregrinantibus ad B. Bernardum Pœni-
tentem dari solitum divinitus augetur 682 e Vini
paucillum, quod sitibundus biberat, copiosius et melius
in lagena relinquit B. Petrus Gonzales 391 c Vini
modico epilepticæ sitienti dato invenitur vasculum reple-
tum; eoque indeficiente diu utitur B. Lidwina 321 a
b c 283 e f corripitur Vinum irridens euntes ad
venerationem B. Joachini, dein voto eidem facto
restituatur 460 b c Vinum a patre negatum Ilæ
Lovan. corrumpitur, hæc orante suo vigari restituatur
159 f 160 a

Virgo per excellentiam B. Lidwina, ut cedrus inter
Martyres, ut rosa inter Apostolos, ut oliva inter Pa-
triarchas, ut platanus inter Prophetas, ut balsamum inter
Anglos 303 b c comparatur cum sanctis feminis 303 d
e f 320 b Virgines alie sacræ SS. Godeberta 31 Fissia
Mart. 81 Eucratides Mart. 407 Herluca 545 filiam
Pasicii Mart. 842 a 845

Virtutes venerabilium Regibus reddunt S. Lantbertum
216 f in 4 Cardinalibus excellit B. Bernardus Tiron.
246 c

Vitæ Sanctorum comparantur lucernæ supra con-
delabrum, et frumentis in cibum dandis 97 d e eas
utiliter scribi late probatur 222 c d e f 223 a b c in
eisdem scribendis nunquam deficit copia, varietas, uti-
litas 302 b c ex Vita B. Lidwinæ omnes proficiunt
et Dei stupenda opera addiscunt 302 d ejus liber, flui-
tans super mare miraculose servatur 301 f

Vulnera inflicta S. Elphego sanantur a S. Dunstano
638 d alteri ad sepulchrum B. Jacobi Certaldi 153 d

Vox canora amittitur, ut impedimentum profectus
spiritualis 334 c d

Voce celesti animatur S. Calocerus M. 521 f 522 c
docetur quæ futura sunt 523 b

Voluntati alienæ quantum præstet aptari, quam
facere suam docet S. Anselmus 875 b c

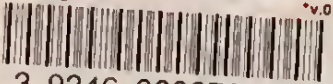
Vulnera Christi impressa B. Lidwinæ cute obte-
guntur 330 b sic signata in visu apparet pax mulieri
333 b

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

[illegible]

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY *v.011

3 9346 00067341 0

~~FOR REFERENCE~~

~~NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM~~

CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU

